IACOBI MENOCHIJ IURISCONS. PAPIENSIS, ... DE PRAESUMPTIONIBUS, ...

Giacomo 1532-1607 Menochio

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
5 F
11

13-y-h-17

V B 15 ~ 14

R-E 14.

IACOBI MENOCHII
IVRISCONS. PAPIENSIS,
REGII DVCALISQVE SENATORIS,

Ac redituum extraordinariorum Regiæ Maieſtatis Catholicæ, Præſidis Mediolanenſis,

DIVINI ATQVE HVMANI IVRIS SCIENTIA PERITISSIMI.

De Præſumptionibus, Coniecturis, Signis, & Indiciis,

COMMENTARIA.

IN SEX DISTINCTA LIBROS, ET RECENS IN LVCEM EDITA.

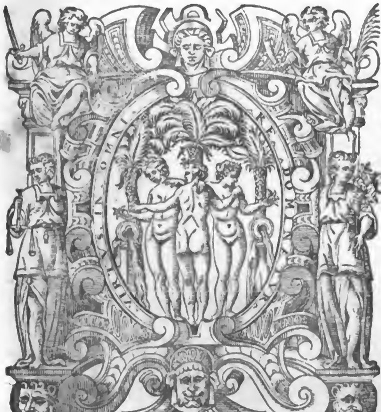
Varia, recondita, perfectaque eruditione referta, & omnibus iudicia præſertim exercentibus, oppidò quam neceſſaria.

AB EODEM AVCTORE PAVLO ANTE EIVS OBITVM
Multis in locis, & integris capitibus aucta, ac nouiſsimis Additionibus locupleta-
ta, & in hac omnium poſtrema editione ſuis quæq. locis repoſita.

Adiecta ſunt Summaria, Indexq. generalis omnium Rerum, Sententiarumq. inſignium locupletiſsimus.

Quæ in ſingulis libris habeantur, quarta pagella indicabit, quinta denique Elenchum Quæſtionum, & Præſumptionum docebit.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS, M.DCIX.
Apud Hæredem Hieronymi Scoti.

Digitized by Google

SIXTO V. PONTIFICI SANCTISSIMO & Maximo, qui vt Fœlix Mons Altus fœliciter omni dignitatis altitudine dignatus, Minoritanorum Generalis pater electus, Firmanorum Epiſcopus creatus, Pii V. Pontificis Max. bonitate, in Cardinalium Illuſtriſſimum numerum relatus, Dei Opt. Max. beneficio pro Chriſtiana Republica, deſperata pene ſalute, ad altitudinem Cœlo proximam elatus, vno atque altero ſui Pontificatus anno, ſine armis efferatos, deperditos, atque nefarios exules, quos comparato valido exercitu fruſtra attentarunt alii, ita inſectatus eſt, vt vniuerſam Italiam ea peſte ſummopere vexatam liberarit, & amiſſam pacem atque tranquillitatem reſtituerit, vrbem ipſam Romam fame laborantem, annona repleuit, exhauſtum ærarium auro argentoque ditauit, ingentem pyramidis molem, quod tentare nemo vnquam eſt auſus, miro artificio in forum, et hominum lucem tra duci, ampliſſimas, nobiliſſimasque vias ſterni, aqueductus è ſummo collis vertice conſtrui, aquasque Romam deriuari curauit: Firmanis nobiliſſimum Gymnaſium erexit. Diui Franciſci equeſtrem honorificentiſſimum ordinem inſtituere, & Xenodochium in urbe ipſa inopia mendicantibus extruere ſtatuit, bonos premiis, malos quamuis nobilitate, & opibus præpotentes, pœnis afficit, denique auream vniuerſo terrarũ orbi ætatem, ſua opera reſtitutam, ſingulari admirabilique prudentia & prouidentia conſeruat. Iacobus Menochius Iuriſconſultus, numini ſuo Sanctiſſimo, hos vigiliarum laborumque ſuorum fructus, qualeſcunque ſint, offert, dicat, conſecrat, eique longam & fœlicem vitam, ac perpetuam à præpotenti Deo precatur fœlicitatem.

Digitized by Google

HAEC SVNT QVAE IN HISCE COMMENTARIIS

DE PRAESVMPTIONIBVS, CONIECTVRIS,

Signis, & indiciis D. Jacobi Menochij habentur.

PRIMVS liber continet centum iuris Quæſtiones.

Secundus nonaginta ſeptem Præſumptionum caſus, qui circa iudicia uerſantur, comprehendit.

Tertius habet centum & quinquaginta duos Præſumptionum caſus, qui uerſantur circa contractus.

Quartus duo, & ducentos Præſumptionum, & coniecturarum caſus, qui circa ultimas morientium uoluntates uerſantur.

Quintus alios quadraginta nouem huiuſmodi caſus, circa maleficia, & delicta.

Sextus uero & ultimus itidem centum Præſumptionum caſus, iique Miſcellaneorum iuris complectitur.

πρόσφθεγμα ad Librum.

EXI nec lateas libelle fœlix,
Lucem quid refugis? nitente Sole.
Clarior, parat aureis per aſtra.
Pennis te vehere, orbe perſonante.
Terrarum, modo fama. Te Vlpianus,
Paulus, Scæuola, te colent ſereno
Ex Cœlo, melius perituſque
Legum ænigmata, iuris atque nodos
Soluentem, quibus optime docendo
Sic MENOCHIVS inter fulget omnes,
Præſtans omnibus eruditione,
Cui ſplendere datum toga forenſi
Digno attollere dignitate ſacros
Faſces. ergo diu latere ceſſa,
Exi fronte hilari, libelle fœlix.

Ad beneuolum Lectorem πρόκλησις.

IAm Noua, quæ magno prompſit monumenta labore
MENOCHIVS, nullo carmine laudis egent.
Nota tibi pridem, magnum vagata per orbem
Fama viri, quouis non moritura modo.
Non mirum, qui ſe talem vel magna merentem,
O ter fœlici præbuit ingenio.
Dexteritas iuris pandens myſteria, quæ ſit,
Huius in excelſo claruit eloquio.
Per legum placita, & per ſcita oracula patrum
Incedens, quæ non munera magna dedit?
Scæuola cum Paulo teſtis vel Papinianus
Ipſe ſit, æterno ſunt numeranda loco.
Atque ea nunc æui corrodet nulla vetuſtas,
Ad freta dum voluet Nilus & Iſter, aquas.
Flumina dum piſces, vertet dum ſydera cœlum
Poſt vrnam & cineres, ipſe ſuperſtes erit
At faxint ſuperi, multos hic viuat in annos
MENOCHIVS, Muſis, ſpes bona & alma meis.

Ioachim Haunold cognomento Schultes Niſſ. Sileſius.

Digitized by Google

INDEX QVAESTIONVM, QVIBVS LIBER HIC PRIMVS INSCRIBITVR.

1 PRobationis artificialis quæ ſpecies ſint, breuis, diluci da tamen explanatio.

2 De probatione artificiali, quam præſumptionem appellant, multiplex multorum diuiſio.

3 Præſumptio iuris, & de iure, quæ & quomodo neceſſaria dicatur, quantumque cum ea conueniat.

4 Præſumptio iuris quæ, & quomodo ab alijs appelletur veroſimilis.

5 Præſumptio hominis quæ ſit, & quomodo a præſumptione iuris differat.

6 Præſumptionem conſtare argumentis, ſignis & exemplis, & quæ ſint illa.

7 Pręſumptio, indicium, coniectura, ſignum, ſuſpicio, adminiculũ quantum inter ſe differant.

8 Præſumptio, quomodo & in quibus differat a fictione.

9 Præſumptio, quomodo & quando cum fictione poſſit concurrere.

10 Præſumptio quibus verbis ſignificetur, & quibus fictio.

11 Præſumptio, an ſit quid iuris vel facti.

12 Præſumptiones circa rem & animum, quomodo verſare dicantur.

13 Præſumptiones e quibus ducantur ſedibus, variæ commemorãtur opiniones.

14 Præſumptionem verſari circa decem prędicamenta, & quomodo id intelligendum.

15 Præſumptio & coniectura, quomodo a perſonæ qualitate ducatur.

16 Præſumptio ex quibus animi affectibus colligatur & ducatur.

17 Præſumptio quomodo ducatur a cauſa, & quæ dicatur cauſa, et quotuplex.

18 Præſumptionem ſumi ex conſuetudine, coniunctione, & alijs cauſis.

19 Præſumptio a facto, quomodo ſumatur, animumque ex facto cognoſci.

20 Præſumptio ex actibus voluntarijs, quomodo, & quando ducatur.

21 Actus ex quibus præſumptiones colliguntur, an debeant eſſe perfecti.

22 Præſumptio quomodo ducatur aut colligatur a verbis.

23 Præſumptio & coniectura, quando & quomodo ſumatur ex non factis, vel ex non dictis, explanatio breuis, & facilis, multis illuſtrata exemplis.

24 Præſumptio quomodo ducatur de tempore ad tempus.

25 Temporis vel loci diuerſitas, quomodo vitiet præſumptiones ex eis ortas.

26 Pręſumptio quando & quibus caſib. proprietatĩ ſermonis præualeat.

27 Præſumptio an interpretatio dici debeat.

28 Quis ſit ſeruandus ordo in colligendis atque ducendis præſumptionibus ex hominis diſpoſitione.

29 pręſumptio quæ dicatur altera firmior & validior.

30 pręſumptio vna quando tollat & diluat alteram.

31 præſumptio quomodo & quando probatione contraria tollatur.

32 præſumptio an potentior ſit & firmior, ſemiplena probatione.

33 pręſumptio quando onus probandi, in aduerſarium transferat.

34 præſumptionem operari, vt rigori præferatur ęquitas.

35 præſumptio quãdo & quomodo operetur, vt ei pro quo ipſa exiſtit, litis expenſæ præſtentur.

36 præſumptio, quando & quomodo proprie probatio dici poſſit.

37 præſumptio an dicatur vera & propria probatio, quãdo in vim conditionis probatio requiritur.

38 præſumptio an dicatur vere & proprie probatio, quando cum aliquo adiuncto probationis ſit mentio.

39 præſumptio vel vera probatio an illa eſſe dicatur, quæ ex diuerſis ſpeciebus probationum, ſeu ex multis præſumptionibus oritur.

40 præſumptiones plures, quando et quomodo iungi ſimul poſſint, ad faciendam plenam & perfectam probationem.

41 probationes duę imperfectę, quę pręſumptionem tantũ faciũt, an poſſint ſimul iungi, ad conſtituendam plenam & perfectã probationem.

42 præſumptio quomodo & quando probationem dubiam adiuuare poſſit.

43 pręſumptiones plures uel diuerſę quando ex eodem facto inter ſe conuenientes, ad eundem effectum colligi poſſint.

44 pręſumptio an pendeat a iudicis arbitrio.

45 Expreſſum an illud eſſe dicatur, quod ex pręſumptionibus conſtat.

46 pręſumptio iuris, an dici debeat diſpoſitio legis vel hominis.

47 Diſpoſitum in caſu vero, quando & quomodo habeat locum in caſu pręſumpto.

48 pręſumptio iuris & de iure, uel iuris tantum, uel hominis, an ſemper allegari debeat.

49 pręſumptio utrum expreſſe vel tacite allegari debeat.

50 pręſumptio quo tempore in iudicio ſit alleganda.

51 præſumptiones, coniecturę & indicia, ſiue facta & dicta, ex quibus illę oriuntur, quomodo & quot teſtibus probari debeant.

52 pręſumptionis allegationem, quam actor vel reus prętermiſit, vtrum ex officio ſuo iudex ſupplere vel poſſit, vel debeat.

53 pręſumptio vtrum ſufficiat, vt ſecundum eam libellus actoris concludat.

54 præſumptio libello repugnans, an libellum impediat.

55 pręſumptio repugnans an impediat exceptionem.

56 poſitiones an per pręſumptiones concludere poſſint.

57 pręſumptio quando poſſit extendi.

58 pręſumptionibus multa probari poſſe, quę teſtibus, vel documẽtis nequeunt, declaratur exemplis.

59 præſumptio perſonę indeterminatæ, an aliquid operetur.

60 præſumptionem iuris & de iure, non admittere probationem in contrarium.

61 pręſumptionem iuris, et de iure, non admittere probationem cõtrariam, confeſſione eius cui fauet ipſa pręſumptio.

62 Confeſſio quę admittitur aduerſus pręſumptionem iuris, & de iure, quando poſſit probari teſtibus.

63 pręſumptio iuris & de iure, an admittat contrariam probationem teſtimonio quinque teſtium.

64 pręſumptio iuris et de iure an admittat probationem cõtrariã, teſtimonio duorum teſtium ſummę fidei.

65 pręſumptionem iuris, & de iure, admittere probationem cõtrariam, per indirectum.

66 Scripturam quæ probari poterat aduerſus pręſumptionẽ iuris, & de iure, ſi deperdita eſt, probari poſſe teſtibus.

Digitized by Google

67 Notorium contra præſumptionem iuris, & de iure admitti.
68 Probatio admiſſa aduerſus præſumptionem iuris, & de iure, parte non opponente, an proſit.
69 Probationes aduerſus præſumptionem iuris & de iure, quo tẽpore debeant admitti.
70 Reſtitutionem in integrum admitti aduerſus præſumptionẽ iuris, & de iure.
71 Reſtitutio in integrum, quæ admittitur aduerſus præſumptionem iuris, & de iure, infra quod tempus concedatur.
72 Reſtitutio quæ aduerſus præſumptionem iuris & de iure admittitur, coram quo iudice peti debeat.
73 Reſtitutio in integrum aduerſus præſumptionem iuris, & de iure quando petitur, vtrum requiratur noua inſtantia iudicij.
74 Præſumptionem fraudis, petentis ſe in integrum reſtitui, aduerſus præſumptionem iuris, & de iure, non impedire executionem.
75 Proteſtationis contrariæ probatio an admittatur aduerſus præſumptionem iuris, ac etiam iuris, & de iure.
76 Præſumptionem iuris & de iure, impedire appellationem.
77 Præſumptio quę tollatur iuramento eius, cui præſumptio aduerſatur.
78 Præſumptione ceſſante, legem non ceſſare, ſuper qua præſumptio fundata eſt.
79 Denunciatio Euangelica, quando aduerſus præſumptionem admittatur.
80 Præſumptio quando, & quomodo in foro conſcientiæ debeat obſeruari.
81 Præſumptio quæ, & quando efficiat, vt deferri poſſit iuramentum litis deciſiuum.
82 Præſumptio quæ ſufficiat, vt deferri poſſit iuramentum in ſupplementum probationis.
83 Præſumptio quæ & quando impediat deferri iuramentum ſuppletorium aduerſario, qui plene vel ſemiplene probauit.
84 Præſumptionibus duabus concurrentibus, an tertia quæ alioquin neceſſaria eſt, poſſit ſuppleri iuramento.
85 Præſumptio an operetur, vt is contra quem extat, debeat de calumnia iurare.
86 Præſumptio an ita adiuuare poſſit teſtes ſingulares, vt probent.
87 Præſumptio leuis, ſeu qualis qualis, an ſemiplenam probationem faciat, vel alias coadiuuet.
88 Præſumptio ad inquirendum, qualis eſſe debeat.
89 Prẹſumptio qualis eſſe debeat, vt quæſtionibus ſit & tormentis locus.
90 Præſumptiones ad quæſtiones & tormenta, an diluantur confeſſione offenſi.
91 Præſumptiones ad tormenta ſufficientes, quot debeant teſtib. probari.
92 Iudex quid agere debeat, quando accuſatus vel inquiſitus ob indicia, & præſumptiones condemnari poteſt ſaltem pœna arbitraria, vel quando poteſt torqueri pro veritate eruenda.
93 Præſumptiones, & indicia quando extant contra accuſatum et inquiſitum, negantem in tortura ſe deliquiſſe, abſolui vtrũ is debeat, vel relinqui cauſa indeciſa.
94 Sententia quibus ex prẹſumptionibus ferri debeat, & poſſit.
95 Sententia lata ex præſumptionibus an tranſeat in iudicatum.
06 Sententia lata ex præſumptionibus an debeat exequi.
97 Pœna ordinaria an poſſit puniri, de delicto conuictus, præſumptionibus & coniecturis.
98 Præſumptio coniuncta teſti fide digno, an & quando ſufficiat ad condemnationem pœnæ ordinariæ.
99 Prẹſumptio, coniectura, ſuſpicio, & indicium falſi, quid et quãtum operetur in ipſa cauſa falſi.
100 Præſumptiones & ſuſpiciones, quid & quantum operentur in crimine hæreſis.

Elenchus Præſumptionum Libri Secundi.

1 Leges generales, præſumi iuſte, & ſancte conditas, & promulgatas. Et quod de legibus municipalibus, & conſuetudinibus.
2 Leges & ſtatuta, an vſu recepta, & obſeruari præſumantur, & ibidem leges non receptas minime ligare.
3 Leges editas, & promulgatas, præſumi ab omnibus cognitas, & aliquæ egregiæ declarationes.
4 Leges præſumi eſſe de præcepto, non autem de conſilio.
5 Lex an lata præſumatur, vt etiam liget filios, & hæredes principis.
6 Iuris vel iuris communis mentione facta in reſcripto, ſtatuto vel aliqua diſpoſitione, de quo iure ſenſiſſe præſumatur atque intelligatur.
7 Dicta & diſpoſita in vna parte legis communis, vel municipalis, an & quando præſumatur repetita in alia parte.
8 Conſuetudo & ſtylus, an & quando præſumantur, & quomodo probentur.
9 Reſcripta Principum prẹſumi conceſſa, vt iuri, & ęquitati cõuenit.
10 Quãdo Princeps prẹſumatur iuſtis de cauſis aliquid feciſſe vel conceſſiſſe.
11 Prẹſumptionem, quando faciat Principis aſſertio, dilucide explicatur.
12 Quando prẹſumatur Princeps uel conceſſiſſe, vel reſcripſiſſe ſecundum ius commune, vel ſecundum ius ſpeciale.
13 Reſcriptum an & quãdo motu proprio Principis, vel ad poſtulationem partis conceſſum prẹſumatur.
14 Iuriſdictionem ordinariam non prẹſumi, & quibus illa probationibus probari poſſit.
15 Iuriſdictionem delegatam non prẹſumi, etiam in viro excelſo, & inibi quo ordine, & modo, iuriſdictio hęc probetur.
16 Iuriſdictio conceſſa, an ordinaria vel delegata in dubio prẹſumatur.
17 Qua iuriſdictione vſus præſumitur is, qui ſecundum ordinariam, & ſecundum delegatam cognoſcere & diffinire cauſam poteſt.
18 Iuriſdictionem vni vel duobus conceſſam, aliquando cumulatiue, aliquando priuatiue conceſſam præſumi, diſtinctione multorum caſuum dilucide explicatur.
19 Iuriſdictionem iudicis, quando prorogaſſe actorem vel reum conuentum præſumatur.
20 Iuriſdictionem quando Princeps præſumatur contuliſſe, & habilem reddidiſſe, quem ad magiſtratum promouit.
21 Iuriſdictione vel imperio alicui a Principe delegato quando eius induſtria electa præſumatur, vt is alteri ſubdelegare minime poſſit.
22 In ius vocationem, quam citationem noſtri appellant, iure non præſumi.
23 Citationem præſumi factam ad partis inſtantiam, diligenti diſputatione demonſtratur.
24 Citatio facta, an præſumatur commiſſione, & mandato magiſtratus vel iudicis.
25 Nuncium citaſſe, ſicut a iudice habuit in mandatis, an præſumatur.
26 Citatus ad domum, an præſumatur perquiſitus a nuncio, qui perſonaliter citare debuit ſi inuentus ille fuiſſet, alioqui ad domum.
27 Citari virum poſſe in ædibus vxoris, cum ibi habitare præſumatur.
28 Libello in actione perſonali propoſito, præſumi omne ius actori competens deductum.
29 Reſpoſiones libellis factas, præſumi eo modo factas, quo propoſita fuit interrogatio & inibi, de alijs aliarum interrogationum reſponſionibus.

30 Litis

Digitized by Google

30 *Litis conteſtandæ animum præſumi, & quando id contingat.*

31 *Litis conteſtatione facta, bonæ fidei poſſeſſorem, præſumi mala fide poſſidere.*

32 *Comparentis in iudicio habilitas, an & quando præſumatur.*

33 *Mandatum an & quando præſumatur, tam quoad actus iudiciales, quam extraiudiciales.*

34 *Procurator an præſumatur ille, qui crediti inſtrumenta exhibet.*

35 *Nominatum in inſtrumento, præſumi illum talem, ſicuti nominatus eſt, & ſi remotis ex regionibus venerit.*

36 *Procurator quando reuocatus præſumatur.*

37 *Procurator an de cauſa inſtructus eſſe præſumatur.*

38 *Procurator quando conſtitutus ita præſumatur, vt alterum ſui loco ſubſtituere non poſſit.*

39 *Ratificatio actorum, quando ſubſequuta præſumatur.*

40 *Libellum præſumi apte & rite conceptum, declaratur.*

41 *Fraudem præſumi aduerſus actorem contraria in libello proponentem.*

42 *Reus conuentus, an fraude præſumatur proponere contrarias exceptiones.*

43 *Poſitionibus varie reſpondentem, fraude præſumi reſpondere.*

44 *Inſtrumentum magnam pro ſe habere præſumptionem.*

45 *Inſtrumentum producens, præſumitur fateri, & approbare, vera eſſe quæ ſcripta in eo ſunt.*

46 *Quãdo, ac quomodo opponens exceptionem aliquam, dictis, vel factis ſui aduerſarij, in iudicio ea fateri præſumatur.*

47 *Probationibus incontinenti oblatis, malitiæ & calumniæ præſumptionem id diluere.*

48 *Exceptionibus a ſtatuto reiectis, quæ præſumantur non reiectę, ſed admiſſæ.*

49 *Tempus certum in iudicio deductum, an & quando præſumatur.*

50 *Aetatem vel maiorem, vel minorem quis probare debet, multorum opinionibus confutatis explicatur.*

51 *Aetatem hominis præſumptionibus & coniecturis interdum probari, & ex quibus hæ præſumptiones aliaque probationes ducantur.*

52 *Defenſum in iudicio reum conuentum, præſumi a ſanguine cõiunctis, & conſanguinitatis affectu.*

53 *Teſtimonium fratris pro fratre reijci ob affectionem, quam lex præſumit in fratre erga fratrem.*

54 *Teſtes ad æternam rei memoriam, quando examinari poſſint, & quando in fraudem examinati ab actore præſumantur.*

55 *In teſtibus interdum præſumi vitia, quibus eorum fides debilitatur.*

56 *Teſtium interrogatione examinationeque alteri mandata, quid aliud commiſſum præſumatur.*

57 *Sigillum quando præſumptionem, vel plenam fidem faciat tam publicis, quam priuatis in negocijs.*

58 *Sigillum ſcripturæ impreſſum, præſumi voluntate domini ipſius ſigilli appoſitum.*

59 *Scripta in lapidibus, parietibus, & monumentis, quando præſumptionem, vel plenam probationem facere dicantur.*

60 *Iuramentum præſumptionem quam vrgentem, & efficacem faciat.*

61 *Confeſſionem in ſcriptis factam, præſumi deliberate factam, & alia nonnulla ſatis egregia expoſita, atque tractata.*

62 *Iudicij vim, quam calorem noſtri appellant, plurimum poſſe, ad inducendum præſumptionem, aliquot exemplis expoſitũ atq. declaratum.*

63 *Concluſio in cauſa, quando reuocata præſumatur.*

64 *Exceptio oppoſita, quãdo præſumatur a iudice reiecta, per proceſſum ad vlteriora.*

65 *Concluſio in cauſa, an facta præſumatur, quando ad partiũ inſtãtiam facta eſt citatio peremptoria.*

66 *Concluſio in cauſa, an præſumatur facta, intra debitum tempus.*

67 *Quæ ac quanta ſit præſumptio, pro rectitudine iudicis, in geſtis ab eo, tractatio luculenta.*

68 *Quando & quomodo, pro ſolennitate actorum, & proceſſus iudicis præſumatur.*

69 *Sententia an præſumatur lata contra præſentem, vel contra abſentem.*

70 *Sententiam latam contra abſentem, pręſumi ob eius contumaciam, non quia malam foueat cauſam, latam.*

71 *Opinio verior quæ præſumatur, vt eam in ferenda ſententia ſequatur iudex.*

72 *Iudex in dubio aduerſus fiſcum, an & quando pręſumptionem ſumere, & iudicare debeat.*

73 *Sententia ad cuius inſtantiam prolata præſumatur.*

74 *Sententia prolata præſente domino, qui per procuratorem litigauit, quando præſumatur citatus ad audiendum proferri ſententiam ipſam.*

75 *Decretum in alienationibus bonorum Eccleſiæ, & minorum, in emancipatione, adoptione, ac his ſimilibus iuriſdictionis voluntariæ, rite ac recte interpoſitum, an & quando præſumatur.*

76 *Arbitrorum ſententiæ ſeu lauda, quando rite & recte lata præſumantur.*

77 *Vtrum tanquam arbiter, vel tanquam arbitrator de cauſa compromiſſa cognouerit, laudumque tulerit is, in quem fuit compromiſſum.*

78 *Notarius quis, & quando præſumatur.*

79 *Notarius an & quando præſumatur iuſte, & fideliter ſuum exercuiſſe officium.*

80 *Inſtrumenti exemplationem, a notario ſolemniter factam pręſumi.*

81 *Notarius quando præſumatur rogatus de eo inſtrumento, quod conſcriptum ab eo apparet.*

82 *Diuini nominis inuocatio, an repetita præſumatur ab vno inſtrumento, in alijs ſubſequentibus.*

83 *Nomen ſummi Põtificis, Cæſaris, vel alterius Principis, quod inſtrumentis a notario apponi ſolet, an præſumatur repetitũ, ab vno inſtrumento in aliud.*

84 *Locus & loci locus, in quo confectum fuit documentum, an & quando præſumatur repetitum ab vno inſtrumento, in alijs deinde ſine eis conſcriptis.*

85 *Officium gerentem, præſumi recte illud adminiſtrare.*

86 *Officialem effectum, præſumi dignum, aptum, atque idoneum.*

87 *Condemnatus iudicis ſententia, quando præſumatur habuiſſe iuſtam litigandi cauſam.*

88 *Iudicem appellationis, condemnando appellantem uictum in expenſis, pręſumi condemnaſſe etiam in expenſis, primę inſtantię.*

89 *Victum in expenſis non condemnatum, pręſumi abſolutum.*

90 *Quando magis pro reo, quam pro actore, & econtra pręſumatur, & interpretatio fieri debeat.*

91 *Iudicium ſubterfugiens, probationes occultans, quando malam fouere cauſam pręſumatur, egregia tractatio.*

92 *Pignora a iudice aſſignata victori ob cauſam iudicati, pręſumi pro toto ipſo debito aſſignata.*

93 *Rem datam a reo debitore condemnato, creditori pro executione ſententię pręſumi loco pignoris, & non in ſolutum datam.*

94 *Sententię acquieuiſſe condemnatum, quibus ſignis, & coniecturis apparere poſſit.*

95 *Appellatio an & quando præſumatur, intra debitum tempus interpoſita.*

96 *Appellationem non eſſe deſertam, pręſumi.*

Libri tertij Præſumptionum capita.

1 *Matrimonium quibus pręſumptionibus & coniecturis contractum pręſumatur.*

2 *Matrimonium an pręſumatur contractum annuli traditione uel immiſſione vel geſtatione.*

3 *Matrimonium vel ſponſalia, quibus verbis contractũ pręſumatur.*

Digitized by Google

4 *Matrimonium metu contractum, quando præſumatur, & quando metus præſumatur continuatus, & quando purgatus.*

5 *Dotis fauore ſtipulatio interpoſita an præſumatur, vel fingatur in dotali inſtrumento, pro ipſius dotis reſtitutione.*

6 *Dos quando in omnibus bonis vel in eorum parte præſumatur conſtituta ab vxore marito.*

7 *Dotata an præſumatur mulier, quæ iam nupta reperitur.*

8 *Dotalia vel paraphernalia, vel extra dotem, an præſumantur bona illa, quæ mulier promittit vel tradit marito, cui non dedit, vel iam dedit dotem.*

9 *Fructus bonorum dotalium, paraphernalium, & extra dotem, an & quando præſumatur mulierem ita conceſſiſſe marito, vt is dicatur eos ſuperlucratus.*

10 *Dos quando a muliere donata præſumatur ſtipulatori, ab illa adhibito, vt ſoluto matrimonio dos ipſa ei reſtitueretur, luculenta explanatio.*

11 *Donatio inter viuos vel cauſa mortis an præſumatur illa, quam mulier facere dicitur ſtipulatori, qui eſt ſtipulatus dotem ſibi reſtitui, in caſu dotis reſtituendæ.*

12 *Dos confeſſata a marito, quando præſumatur numerata, in eius & hæredum ſuorum detrimentum, & præiudicium.*

13 *Dos confeſſata a marito, quando præſumatur et numerata, in detrimentum, & præiudicium creditorum ipſius mariti.*

14 *Dos ad quem perueniſſe præſumatur, quando pater & filius eodem in inſtrumento confeſſi ſunt, ſe recepiſſe dotem vxoris ipſius filij.*

15 *Dos a patre data vel promiſſa pro filia, an & quando præſumatur ex bonis patris vel filiæ conſtituta.*

16 *Dotem datam vel promiſſam a fratre pro ſorore, præſumi datam vel promiſſam ex bonis ipſius fratris ſicque eam donatā cenſeri.*

17 *Dos ab auo data vel promiſſa, pro nepte, an & quando præſumatur promiſſa contemplatione filij, vel ipſius neptis.*

18 *Dotem quam maritus confeſſus eſt in dotali inſtrumento recepiſſe tempore confeſſionis receptam pręſumi.*

19 *Donatum a ſponſo ſponſæ, præſumi donatum, ſi ſubſequatur matrimonium.*

20 *Patrem alienando bona omnia, præſumi reſeruaſſe filijs lucra matrimonialia.*

21 *Mulierem pro alio intercedentem, præſumi aliquando pro ſui commodo id feciſſe, & ob id Velleiano non iuuari.*

22 *Mulierem non præſumi pretij partem recepiſſe, etſi vna cū marito rem alienauit.*

23 *Donatio facta inter virum & vxorem, an & quando præſumatur reuocata, vt donantis morte confirmata dici non poſſit.*

24 *Maritus, an & quando præſumatur donaſſe uxori ea, quæ illi tradidit.*

25 *Maritus an, & quando donaſſe, & remiſiſſe præſumatur alimenta, & uſuras ſeu intereſſe ſibi debitum cauſa dotis non ſolutæ.*

26 *Donata mulieri a conſanguineis mariti, an & quando præſumatur ita donata, contemplatione ipſius mulieris uel mariti, ut uel uni, uel alteri acquirantur.*

27 *Donata legatis, an & quando præſumantur eorum contemplatione, & cauſa, uel contemplatione Principis donata, ut uel eis, uel Principi cenſeatur acquiſitum.*

28 *Donatum filiofamilias, an & quando præſumatur donatū, ſui uel patris contemplatione.*

29 *Donatio inter patrem, & filium, an & quando conſiſtat, & præſumatur, uel ob filij benemerita, uel alijs ex cauſis.*

30 *Pater dando, tradendo uel concedendo rem aliquam filio, quando ei donare, uel peculij loco præſumatur concedere.*

31 *Donare quando præſumatur is, qui ſoluit, & præſtat, quod nō debet.*

32 *Donaſſe quando præſumatur, ſcienter in alieno ſolo ædificās, & ibi de meliorationibus factis æſtimandis.*

33 *Donationem certis in caſibus præſumi.*

34 *Donatio an mutuum, vel quis alius præſumatur cauſatus contractus, cum quis amico dixit. Tolle, ſume tibi hanc pecuniā, diligens admodum, & accurata explanatio.*

35 *Donatio quando præſumatur inter uiuos, etiam mortis facta mentione.*

36 *Donatio quando præſumatur cauſa mortis, nulla ſi mortis fiat commemoratio.*

37 *Donatio cauſa mortis quando præſumatur reuocata.*

38 *Contractum ſecundum ſui naturam, & diſpoſitionem legis, cōfectum præſumi.*

39 *Contractus an nominatus uel innominatus præſumatur.*

40 *Pactum pręſumi nudum, cum pacti ſimplex mentio fit, & quādo præſumatur ueſtitum.*

41 *Pactum nudum uel ſtipulationem an iniuiſſe pręſumantur, qui uſi ſunt uerbo conuentionis, promiſſionis, uel placiti.*

42 *Pactum præſumi ex promiſſione facta præſenti, & tacenti, cū de eius utilitate & commodo agatur.*

43 *Pactum, & conuentum de his pręſumi inter contrahentes, quę uſu, & conſuetudine ſolent in contractibus adhiberi.*

44 *Promittens facere, et prętare, quando contra ſeipſum præſumatur promiſiſſe.*

45 *Creditor recipiens uinum uel quid ſimile mutuo datum, an pręſumatur remiſiſſe intereſſe quanti plurimi, ad quod debitor ratione moræ tenebatur.*

46 *Contrahentem aliquid ue acquirentem, pręſumi proprio, non autem alieno nomine contraxiſſe, et acquiſiuiſſe.*

47 *Contrahentem paciſcentemque pręſumi contrahere, et paciſci ſuorum quoque hæredum nomine.*

48 *Patrem acquirentem pro ſe et filijs, pręſumi acquirere uoluiſſe filijs ut hęredibus.*

49 *Quando procurator nomine ſui principalis contraxiſſe pręſumatur, et quando id nomine alterius.*

50 *Acquiſita a filio, quando ex bonis patris uel proprijs acquiſita pręſumantur.*

51 *Acquiſita per uxorem, quando ex bonis mariti acquiſita pręſumantur.*

52 *Acquiſita ab adminiſtratore bonorum Principis, uel Reipubl. quando pręſumantur quęſita propria pecunia, uel illa Principis, et Reipub.*

53 *Acquiſita a Clerico, et Eccleſiæ pręlato, ex quibus bonis pręſumantur acquiſita.*

54 *Quando fraus a Pręlato commiſſa pręſumatur in alienatione bonorum Eccleſię facta in proprios affines, et ſanguine coniuncto.*

55 *Quando pecunia a pręlato mutuo ſuſcepta Eccleſię cauſa, pręſumatur uerſa in ipſius Eccleſię utilitatem, et ibidē de alijs his ſimilibus.*

56 *Societas omnium bonorum, uel alicuius negotiationis, quando contracta pręſumatur inter fratres, uel alios ſanguine coniunctos.*

57 *Societas diſſoluta, quando renouata præſumatur.*

58 *Pecuniam ſolutioni paratam fuiſſe, quādo pręſumatur, nec eſſe ſpeciale in mutuo, quod pecuniæ ſolutioni paratę dominium tranſeat in mutuatarium.*

59 *Mercator an pręſumatur ſoluendo, uel non.*

60 *Societatis diuiſio, quando facta præſumatur.*

61 *Diuiſionem factam inter fratrem ętate minorem, et maiorem, pręſumi factam, prouocante ipſo maiore, quando uerum ſit.*

62 *Librum ſocietatis et mercatorum, pręſumi ſcriptum conſenſu ſociorum, et ob id probationem inter eos facere.*

63 *Librum mercatoris præſumi continere uera in reliquis parcellis, cum earum aliquę fuerint probatę, et iuſtificatæ.*

64 *Signa, et nomina pręſumptionem, et coniecturam facere, res illorum eſſe, cuius inſcripta uel impoſita ſunt ipſa nomina, et ſigna.*

65 *Socius, mercator, et debitor, nulla contradictione facta, litteras ad ſe datas accipientes, an in eis ſcriptam obligationem, cōtractum, et debitum approbaſſe præſumantur.*

66 *Scripturam alienam ſcribens, inſcribens, aut ſubſcribens, quādo, et quomodo eam probaſſe pręſumatur.*

67 Mutuum

67 Mutuum præſumi ita contractum, vt tantundem euſdem bonitatis reſtituatur, & an hæc ſit fictio legis, vel præſumptio.

68 Mutuam pecuniam a ſcholare, a legato, & milite ſuſceptam præſumi in cauſas ſcholaſticas, locationis, & militiæ impenſam, vt eam pater reſtituere teneatur, & ceſſet S. C. Macedonianum.

69 Mutuum vel depoſitum an præſumatur, quando pecunia alicui in ſacculo traditur.

70 Mutuum ſub vſuris, cuius gratia celebratum præſumatur.

71 Mutuans abſentis nomine, an ipſi abſenti præſumatur donaſſe.

72 Satiſdatio quam arrogator præſtat de reſtituendis rebus arrogati, an præſumatur vel fingatur.

73 Pretij quantitatem coniecturam facere, an res comprehendatur in emptione, & in diuiſione, ſignificare etiam an contractus ſit emptionis vel locationis, vel emphyteuſis, vel feudi.

74 Pretij & æſtimationis mentionem, arguere contractum eſſe emptionis, & uenditionis.

75 Pretium rei uendiſę recipiens, venditionem ipſam approbaſſe atque ratificaſſe præſumi.

76 Pretio ſimpliciter promiſſo, quæ moneta promiſſa præſumatur.

77 Vinum in dolio vendens, an & dolium præſumatur vendidiſſe.

78 Vendere nolle præſumitur, is qui immodicum poſcit pretium.

79 Emptori tradentem rem præſum. fidem habere de pretio.

80 Emere, & alios contractus celebrare, quando palam & bona fide præſumatur tutor cum pupillo, cuius tutelam gerit.

81 Contrahentem cum pupillo non præſumi, quod ſine tutoris auctoritate contraxerit, vt inde tutor obligetur.

82 Minores & mulieres contrahentes, præſumi facile lædi, & ob id facile eis ſubueniendum eſſe.

83 Minoris læſionem præſumpta affectione erga rem diſtractam uel emptam, conſiderari.

84 Pretium venditæ rei a minore, an præſumatur in eius vtilitatē conuerſum.

85 Conductor quando reconduxiſſe præſumatur rem conductam.

86 Locatorem præſumi adhibuiſſe patientiam, ut conductor re conducta poſſet uti & frui.

87 Mercedem præſumi promiſſam, eo ipſo quod mancipium fuit naui impoſitum, aut res mulioni ferenda tradita.

88 Contrahens cum aliquo præſumitur habere cognitam illius conditionem.

89 Seruitutem non præſumi, ſed libertatem.

90 Ius patronatus in Eccleſia acquiſitum, quando & quibus præſumatur.

91 Feudalis res quando præſumatur, & quando libera, & allodialis.

92 Feudi vel emphyteuſis inueſtituram primam obſeruandam eſſe, ſecundam uero uel errore vel dolo ſuſceptam præſumi.

93 Feudum antiquum vel nouum, an & quando præſumatur.

94 Feudum an præſumatur hæreditarium, uel potius ex pacto & prouidentia.

95 Feudum rectum & proprium, in dubio præſumi.

96 Caſtrum an præſumatur a principe infeudatum, uel donatū, aut cuſtodiæ cauſa traditum.

97 Caſtro in feudum dato uel donato, uel uendito, quando iuriſdictio & merum ac mixtum imperium conceſſum præſumatur.

98 Caſtro recognito in feudum a Principe, an præſumatur etiam recognita iuriſdictio, & imperium ſeu territorium.

99 Feudo caſtri uel oppidi conceſſo, uel recognito, an & quando pertinentiæ conceſſæ & recognitæ præſumantur, & quæ dicātur eſſe ex pertinentijs.

100 Caſtro, oppido, & ciuitati prædia adiacentia, an & quando præſumantur eſſe principis, & domini ipſius caſtri, oppidi, & ciuitatis.

101 Feudalia an & quando præſumātur prædia ſita in territorio oppidi, vel caſtri feudalis.

102 Subuaſalli ſubinfeudati, cuius effecti uaſalli præſumantur, an primi mediati, vel ſecundi immediati domini.

103 Priuilegium ſeu conceſſio, an & quando præſumatur, vel realis, vel perſonalis, & quis ſit huius tractationis vtilis effectus.

104 Emptionis, & venditionis, vel locationis, & conductionis contractus an præſumatur, cum princeps vel vniuerſitas aliquam vectigalium exactionem alicui certo pretio concedit.

105 Contractus emphyteuticus vel locationis quibus coniecturis, & præſumptionibus iudicari poſſit.

106 Contractus emphyteuticus vel cenſualis, quibus coniecturis & præſumptionibus demonſtretur.

107 Cenſus conſtitutio, an præſumatur ſeu aſſimiletur contractui mutui, vel emptionis, & venditionis, vel emphyteuſis vel locationis.

108 Emphyteuta quando quis curſu temporis præſumatur, & quanti temporis præſumptio requiratur.

109 Emphyteuta curſu temporis effectus, an & quando præſumatur perpetuus factus, vel vſque ad tertiam generationem tantum.

110 Emphyteuſi ad tempus conceſſa, an præſumatur ad certum tempus vel perpetuo conceſſa.

111 Emphyteuſis an & quando curſu temporis ad cōmodum & beneficium domini directi præſumatur.

112 Caducitatis pœna, an & quando præſumatur remiſſa a domino emphyteuſis vel feudi, recipiente canonem, & penſionem, &c.

113 Creditorem recipiendo ſortem, præſumi remiſiſſe vſuras.

114 Remittens iniuriam, an & quando præſumatur remittere damna, & expenſas.

115 Diuiſione bonorum inter cohæredes facta, an & quando præſumatur remiſſum ius fideicommiſſi, & bonorum emphyteuticorum.

116 Ius fideicomiſſi, & bonorum emphyteuticorum, an remiſſum præſumatur a fratre, qui præſens fuit, & tacuit, quando alter frater bona ipſa fideicommiſſi vel emphyteuſis alienauit.

117 Ius legati vel fideicommiſſi remiſiſſe, an & quando præſumatur legatarius vel fideicommiſſarius, qui rem ipſam emit, aliove titulo acquiſiuit.

118 Diuiſione bonorum inter cohæredes facta, ſi ſequuta eſt euictio portionis alterius eorum, quando alter præſumatur obligatus, & teneatur.

119 Creditor conſentiendo rem ſibi obligatam alteri pignorari, quando & quomodo præſumatur ius pignoris remiſiſſe.

120 Pignoris, & hypothecæ diuiſionem, eo modo inter creditores factam præſumi, quo & ſors ipſa principalis diuiſa fuit.

121 Creditor primus, quando iure ſui crediti præſumatur emiſſe rem pignoratam, vel hypothecatam, ne ſecundus creditor offerre ei poſſit.

122 Pignoris & hypothecæ contractus, vſurarius, & ſimulatus, vel emptionis, & venditionis, an & quando præſumatur.

123 Vſura quando in contractu mutui commiſſa præſumatur.

124 Alienatio bonorum in fraudem fiſci ſimulate facta, ad euitandā publicationis bonorum pœnam, & alienatio bonorum facta in fraudem creditorum, quando præſumatur.

125 Simulatio quando de perſona ad perſonam præſumatur commiſſa.

126 Metus, an & quando in contractu illatus præſumatur, & quoad perdurare, ac purgatus dicatur.

127 Metus reuerentialis, quibus coniecturis, & præſumptionibus detegatur.

128 Metum, & dolum abeſſe præſumi in eo, qui præſentibus ſanguine coniunctis vel amicis contraxit.

129 Ceſſio actionum, quibus coniecturis & præſumptionibus detegatur ficta, & ſimulata.

130 Bona fides, & mala fides poſſeſſoris, an & quando præſumatur.

131 Titulus

131 *Titulus quando & quomodo reddatur curſu temporis validus, vel nouus iudicetur, vel præſumatur.*

132 *Solennitas intrinſeca, & extrinſeca, quando, & quomodo vel temporis curſu, vel alia ex cauſa, præſumatur in contractibus, alijſque actibus inter viuos.*

133 *Verbis enunciatiuis prolata a contrahentibus, quomodo, & quib. in caſibus vera præſumatur.*

134 *Nouatio quando & quibus in caſibus facta & inducta præſumatur.*

135 *Creditori ſolutum atque ſatisfactum, quando præſumatur.*

136 *Debitor multis ex cauſis cum ſoluit, quam in cauſam ſoluiße præſumatur.*

137 *Creditorem damnum ſentire præſumi, cum creditum erga vnū, in plures debitores partitur.*

138 *Quando re perempta eo modo quo apud creditorem perijſset, liberetur debitur, et inibi, quando præſumatur, quod eodem modo apud ipſum creditorem perijſſet.*

139 *Debitorem annum in præteritum ſemper ſoluiße, cum conſtat ſoluiſſe per tres continuos poſteriores annos, & quando præſumatur.*

140 *Debitori an & quando præſumatur remiſſum debitom a creditore, qui ei tradidit ſui crediti inſtrumentum.*

141 *Debitor, an & quando liberatus præſumatur, inſtrumento debiti cancellato.*

142 *Compenſandi cauſa, quando aliquid datum præſumatur.*

143 *Soluens creditori, an & quando præſumatur ſoluiſſe, vt ſibi cedantur actiones contra debitorem principalem.*

144 *Præſumptio an et quando ſumatur, cauſa euitandi pœnā, in contractu appoſitam.*

145 *Exceptione pecuniæ non numeratæ intra biennium non oppoſita, quæ & qualis præſumptio oritur aduerſus debitorem non opponentem.*

146 *Fideiuſſor quando quis præſumatur, vel principalis debitor.*

147 *Filia dotata, quæ bonis paternis ac alijs renunciauit, an & quando præſumatur renunciaſſe fauore fratrum tunc exiſtentium, an etiam & agnatorum.*

148 *Contractus an & quando præſumatur perfectus, ſi contrahentes de eo volunt inſtrumentum conſcribi a notario.*

159 *Tutor quibus verbis præſumatur datus, & an tutelam tutor libēter acceptare credatur, ac alia nonnulla ad tutorem pertinentia explicantur.*

150 *Datio in ſolutum, vel pignus, an præſumatur.*

151 *Liberatio generalis, vel vniuerſalis, an & quando præſumatur reſtricta quo ad petita & perſecuta tantum, vel potius etiam non cogitata comprehendat.*

Index Præſumptionum Libri Quarti.

1 *Teſtamentum an præſumatur conditum nec ne, egregie diſputatur atque declaratur.*

2 *Teſtamentum in ſcriptis vel nuncupatiuum condere, an & quando quis voluiſſe præſumatur, diligens & accurata explanatio.*

3 *Teſtamentum condere, vel codicillos conficere, an quis voluerit, dilucide explicatur.*

4 *Teſtamentum an & quando iure communi vel iure ſpeciali, & priuilegiato confectum præſumatur.*

5 *Teſtamētum quando perfectum, et abſolutum præſumatur, egregia declaratione tractatur.*

6 *Teſtamentum cæci ob præſumptam falſi ſuſpicionem multas ſolemnitates requirere, quæ ſuſpicione ipſa falſi ceſſante teſtamentum non vitiant, ſi adhibitæ non fuerunt.*

7 *Teſtamentum patris vel matris inter liberos quibus indicijs & coniecturis conſiſtat, & inibi multa copioſe de ſchedula, quæ manu patris matris ve aſſeritur.*

8 *Teſtamentum, ſeu hæredis inſtitutio ad alterius interrogationem facta, quando facta præſumatur teſtatoris voluntate, & inibi quando iure valeat, plenā manu explicatur.*

9 *Teſtamentum an & quando ſolemne præſumatur.*

10 *Teſtamentum an & quando validum, & de iure confectum præſumatur.*

11 *Teſtamentum an & quādo præſumatur ſponte, vel metu a teſtatore factum.*

12 *Teſtamentum, an & quando dolo confectum præſumatur.*

13 *Ex duobus teſtamentis confectis, quod primo, & quod ſecundo loco confectum præſumatur.*

14 *Militis teſtatoris voluntas, quibus coniecturis interpretetur.*

15 *Teſtatoris voluntatem dubiam declarari & præſumi ex ſcriptis in teſtamento nullo, vel reuocato.*

16 *Teſtatoris affectionem maxime conſiderari in cōiecturanda eius voluntate. Et vnde colligatur maior affectio erga vnum, quam erga alterum.*

17 *Inſtitutus vel ſubſtitutus, quando quis præſumatur, breuis & clara explicatio.*

18 *Hæredes quibus ex partibus inſtituti, vel ſubſtituti præſumantur, elegans & accurata explanatio.*

19 *Hæredis inſtitutio, an & quando coniecturis, & præſumptionib. inducta cenſeatur.*

20 *Inſtitutus in re certa, quando ex præſumpta mente teſtatoris cēſeatur hæres vel legatarius.*

21 *Inſtituto poſthumo, quis poſthumus inſtitutus, & vocatus præſumatur.*

22 *Hærede inſtituto filio vel ſeruo, an & quando præſumatur contēplatione patris vel domini facta inſtitutio.*

23 *Hærede inſtituto filio, rogatoque eius patre filium emancipare, præſumi rogatum patrem etiam reſtituere hæreditatem ipſi filio.*

24 *Inſtitutio hæredis, legatum, aliave teſtatoris diſpoſitio falſa ex cauſa facta, quādo ex præſumpta teſtatoris voluntate valeat.*

25 *Hæredis inſtitutio incerta, quando & quibus coniecturis reddatur certa, vt valeat.*

26 *Inſtitutio hæredis, an & quando ex præſumpta teſtatoris voluntate extendatur de caſu ad caſum, de perſona ad perſonam, & de tempore ad tempus.*

27 *Succedentes ab inteſtato, an & quando ex præſumpta vel ficta morientis voluntate ſuccedere dicantur.*

28 *Exhæredatio quando bona vel mala mente facta præſumatur.*

29 *Exhæredationis cauſa in teſtamento a patre expreſſa, an vera vel falſa præſumatur.*

30 *Exhæredatio an & quando coniecturis & præſumptionibus inducta cenſeatur.*

31 *Clauſulæ codicillares & aliæ ſimiles ſcriptæ in teſtamento, an et quando præſumantur in teſtamento ſcriptæ voluntate teſtatoris. Et quādo hæ clauſulæ ſcriptæ nō ſunt, an & quando ex præſumpta mente teſtatoris ſubintelligantur.*

32 *Clauſula codicillaris, an & quando fideicommiſſum operetur ex præſumpta mente teſtatoris in filio iam nato, & in poſthumo ſcienter uel ignoranter præterito.*

33 *Patrem & cæteros aſcendentes præſumi uelle relinquere hæreditatem filijs, & deſcendentibus.*

34 *Pupillaris ſubſtitutio, quibus coniecturis facta conſtare poſſit.*

35 *Subſtitutio tacita pupillaris comprehenſa in expreſſa uulgari an præſumatur, uel a lege fingatur.*

36 *Subſtitutio uulgaris expreſſa, quando & quib. caſibus contineat tacitam pupillarem.*

37 *Subſtitutio uulgaris facta a teſtatore partim expreſſa, & partim tacita, quando mater excludatur eueniente caſu ipſius tacitæ.*

38 *Pupillari ſubſtitutione expreſſa, matrem excludi. Et an legitima excludatur diligenter diſputatur. Et quando etiam excludatur ſubſtitutione pupillari partim expreſſa, & partim tacita, explicatur.*

39 *Subſtitutio pupillaris tacita, quando & quibus in caſibus excludat matrem, patrem, & auiam.*

40 *Subſtitutionem tacitam pupillarem comprehenſam in ex-* preſſa

Digitized by Google

preſſa vulgari, ineſſe in ipſa vulgari vſque ab initio ad matris excluſionem, ex præſumpta teſtatoris voluntate.

41 *Subſtitutio vulgaris expreſſa, quando & quibus caſibus contineat tacitam exemplarem.*

42 *Subſtitutio expreſſa pupillaris, an & quando comprehendat tacitam exemplarem.*

43 *Subſtitutio pupillaris expreſſa, quando & quibus caſibus contineat vulgarem tacitam.*

44 *Subſtitutio exemplaris expreſſa, an contineat vulgarem, & pupillarem tacitas.*

45 *Subſtitutio compendioſa, an ex præſumpta voluntate teſtatoris comprehendat exemplarem.*

46 *Subſtitutio exemplaris tacita, an & quando ex præſumpta voluntate teſtatoris excludat matrem.*

47 *Pupillaris ſubſtitutio quando facta præſumatur vſque ad pubertatem, vel infra.*

48 *Subſtitutus pupillariter, quibus in bonis ex præſumpta teſtatoris voluntate ſuccedat.*

49 *Subſtitutio exemplaris, quando & quibus verbis facta præſumatur.*

50 *Subſtitutio exemplaris, an & quando ex præſumpta teſtatoris voluntate reconualeſcat, redeunte furore, qui iam ceſſauerat.*

51 *Subſtitutio compendioſa, quibus coniecturis facta conſtare poſſit.*

52 *Subſtitutio compendioſa facta verbis directis, obliquis, & communibus a milite impuberi, an & quando ex præſumpta teſtatoris uoluntate poſt pubertatem ualeat iure directo, uel iure fideicommiſſ. ubi explicatur, & conciliatur l. centurio. ff. de uulga. & pupillar. ſubſt. & l. precibus. C. de impuber. & aliis ſubſti.*

53 *Subſtitutio compendioſa a pagano facta uerbis communibus an & quando ex præſumpta teſtatoris uoluntate contineat uulgarem.*

54 *Subſtitutio compendioſa uerbis communibus a pagano facta an & quando ex præſumpta mente teſtatoris comprehendat pupillarem.*

55 *Subſtitutio compendioſa a pagano facta, uerbis directis, an & quando ex præſumpta mente teſtatoris poſt aditam hæreditatem & pupillarem ætatem expiret, vel ualeat tanquam fideicommiſſaria.*

56 *Compendioſa ſubſtitutio a pagano uerbis directis uel communibus facta impuberi, matre exiſtente in medio, an & quando ex præſumpta mente teſtatoris ualeat ſemper iure directo, & quãdo ad fideicommiſſariam trahatur.*

57 *Compendioſa ſubſtitutio uerbis communibus a pagano facta an & quando ex præſumpta mente teſtatoris contineat fideicommiſſariam, quando directo ualere non poteſt.*

58 *Compẽdioſa ſubſtitutio uerbis obliquis a pagano facta, an & quãdo contineat uulgarem, & pupillarem, & fideicom.*

59 *Reciproca ſubſtitutio, quam & breuiloquam appellant, quando facta præſumatur.*

60 *Reciproca ſubſtitutio quot & quas ſubſtitutiones ex præſumpta teſtatoris uoluntate contineat.*

61 *Reciproca ſubſtitutio directa, hoc eſt uulgaris uel pupillaris, an et quando præſumatur facta inter plures, quibus morientibus facta eſt uulgaris uel pupill. ſubſtitutio.*

62 *Reciproca ſubſtitutio fideicommiſſaria, quando præſumatur facta inter plures uocatos, quibus omnibus uel ultimo morienti datus eſt ſubſtitutus.*

63 *Subſtitutione hac formula concepta, uulgariter, pupillariter, & per fideicommiſſum, uel ſimili alia, quando præſumatur tributa electio ſubſtituto ſuccedendi ex quauis ſubſtitutione.*

64 *Subſtitutio directa, an et quando coniecturis et præſumptionib. inducta et facta cenſeatur.*

65 *Subſtitutio directa, an et quando ex preſumpta mente teſtatoris extẽdatur de caſu ad caſum, de perſona ad perſonam, et de tempore ad tempus.*

66 *Subſtitutio an obliqua, et fideicommiſſaria, uel potius directa præſumatur.*

67 *Fideicommiſſum a teſtatore relictum, atque cõſtitutum non præſumi. Et ibidem quales eſſe debeant coniecturæ, vt præſumi illud poſſit.*

68 *Fideicommiſſaria ſubſtitutio a teſtatore facta, an & quando ex præſumpta eius voluntate & mente facta dicatur.*

69 *Fideicommiſſi onus quando ex præſumpta mente teſtatoris repetitum ſeu continuatum cenſeatur ab inſtituto patre in filios ſubſtitutos, & alios deinde vocatos.*

70 *Filij vna cum eorum patribus vocati, an & quando præſumantur vocati, vt eodem ſuccedant tempore, vel ordine ſucceſſiuo.*

71 *Filij ordine ſucceſſiuo vocati poſt eorum parentes, an & quando per vulgarem ſubſtitutionẽ, vel per fideicommiſſariam vocati præſumantur.*

72 *Fideicommiſſum quando præſumatur relictum, vt a filio impubere hærede inſtituto reſtituatur, vel ab eius hæredib.*

73 *Subſtitutio fideicommiſſaria, an & quando extendatur de caſu ad caſum, de perſona ad perſonam, & de tempore ad tempus ex præſumpta teſtatoris voluntate.*

74 *Subſtitutus pupillo, & grauatus alteri reſtituere, an & quando præſumatur grauatus reſtituere etiam bona ipſius pupilli.*

75 *Frater vtrinque coniunctus, an & quando ex præſumpta teſtatoris uoluntate excludat fratrem conſanguineum, tam in caſu ſubſtitutionis vulgaris & pupillaris, quam fideicommiſſariæ, ac etiam in iure accreſcendi.*

76 *Filij in conditione poſiti, an & quando ex præſumpta mente, & voluntate teſtatoris dicantur vocati vt ſuccedant ex teſtamento.*

77 *Filij ex matrimonio putatiuo nati, an & quando ex præſumpta teſtatoris voluntate dicantur comprehendi ſub filijs in conditione poſitis ad ſubſtituti excluſionem.*

78 *Filij naturales quando ex præſumpta mente teſtatoris deficere faciant conditionem, atque ita ſubſtitutum excludant, vel non.*

79 *Legitimatus ex reſcripto, quando ex præſumpta teſtatoris voluntate deficere faciat conditionem, atque ita excludat ſubſtitutum, vel non.*

80 *Legitimari filium illegitime natum, quando voluiſſe præſumatur pater.*

81 *Legitimatus per ſubſequens matrimonium, an & quando ex præſumpta teſtatoris voluntate excludat ſubſtitutum.*

82 *Filij adoptiui, an & quando ex præſumpta teſtatoris mente & voluntate excludant ſubſtitutum.*

83 *Conditio, ſi deceſſerit ſine liberis, an & quando dicatur extitiſſe, ſi hæres inſtitutus & grauatus religionem profeſſus eſt.*

84 *Filijs vel liberis diſpoſitiue vocatis, quando ex præſumpta mente teſtatoris dicantur vocatæ etiam fœminæ, atque ita, quando in diſpoſitione maſculinum concipit fœmininum.*

85 *Quando & quibus caſibus feminæ deficere faciant expreſſam cõditionem ſubſtitutionis, ſi deceſſerit inſtitutus ſine filijs.*

86 *Ius accreſcendi an ſit ex præſumpta, atque coniecturata mente teſtatoris a lege introductum.*

87 *Subſtitutus quando & quibus ex coniecturis præferatur coniuncto, & econtra.*

88 *Familia, genere, ſtirpe, linea, domo, parentibus, cippo, & agnatione a teſtatore uocatis & ſubſtitutis, de quibus præſumatur teſtatorem ſenſiſſe.*

89 *Conditio, ſi ſine filijs deceſſerit, an & quando tacite a lege ſubintelligatur in ſubſtitutione a teſtatore facta, & quando illa excludat ſubſtitutum.*

90 *Hæredem rogatum reſtituere quando uoluerit, præſumi rogatũ tempore mortis.*

91 *Deſcendentibus uocatis, de quibus præſumatur teſtatorem ſenſiſſe.*

92 *Primogenito ad fideicommiſſi ſucceſſionem uocato, de quo teſtatorem ſenſiſſe præſumatur.*

93 *Filij deſcendentes, agnati uel cognati nondum nati, uel concepti tẽpore euenientis caſus fideicommiſſi, an & quando ex præſumpta*

Digitized by Google

ſumpta mente a teſtatoris ad fideicommiſſi ſucceſſionem admittantur.

94 Nepotes quando ſub filiorum nomine in teſtatoris diſpoſitione contineantur, vel non contineantur coniecturis & præſumptionibus.

95 Filius quando ingreditur locum patris, eiuſque perſonam repræſentet in ſucceſſionibus ab inteſtato, necnon & in fideicommiſſis, vt concurrat cum patruo ex præſumpta voluntate eius, de cuius hæreditate & bonis agitur.

96 Filio ſpurio & incapaci quando dolo & fraude reliquiſſe præſumatur pater.

97 Vxori a marito relictum, quando in fraudem legis præſumatur legatum.

98 Moleſtiam vel controuerſiam cum prohibet teſtator inferri hæredi vel legatario, de qua moleſtia, & controuerſia ſenſiſſe præſumatur.

99 Hæreditatis aditionem non præſumi, nec ſolo animo fieri.

100 Hæreditatis aditio quibus verbis facta præſumatur.

101 Hæreditatis aditio an & quando ex geſtis & factis præſumatur.

102 Hæreditatis repudiatio, an & quando ex verbis vel factis præſumatur.

103 Bonorum poſſeſſionem an agnouiſſe præſumatur, qui poſſeſſoriam hæreditatis petitionem contra bonorum occupatores mouet.

104 Qui bonor. poſſeſſ. agnouit, & agit contra bonor. poſſeſſores poſſeſſoria hæreditatis petitione intra debitum tempus bonorum ipſam poſſeſſionem agnouiſſe præſumitur.

105 Legatum, vel donatio, an præſumatur, quando teſtator vſus eſt verbis his, Dono, lego, relinquo.

106 Legatum dubium, & obſcurum, quam recipiat interpretationẽ ex præſumpta teſtatoris voluntate.

107 Legatum incertum, quando & quibus coniecturis reddatur certum, vt valeat atque conſiſtat.

108 Legata ab inteſtato quando præſumantur repetita a ſubſtituto.

109 Legatum factum creditori an & quando præſumatur factũ animo compenſandi cum ipſo debito neceſſario.

110 Legatum factum creditori voluntario, an & quando præſumatur factum animo compenſandi cum ipſo debito voluntario.

111 Legatum ciuibus factum, quando ipſi ciuitati factum præſumatur.

112 Legatum Eccleſiæ, Epiſcopo, alteriue prælato, an & quando contemplatione Eccleſiæ vel perſonæ factum præſumatur.

113 Legatum canonicis, an & quando contemplatione eccleſiæ vel eorum propriæ perſonæ factum præſumatur.

114 Eccleſiæ legatum, cuius eccleſiæ cauſa ac fauore relictum præſumatur.

115 Legatum ad pias cauſas quando factum præſumatur.

116 Re aliena legata, quando ex præſumpta teſtatoris voluntate res ipſa ſit præſtanda, vel ſaltem eius æſtimatio.

117 Re hæredis a teſtatore legata, an & quando legatario res ipſa debeatur, vel ſaltem ipſius rei æſtimatio.

118 Legatarius an & quando re legata euicta, agere poſſit de euictione contra hæredem ex præſumpta teſtatoris voluntate.

119 Aeſtimatio rei eccleſiaſticæ vel feudalis, quæ præſtari legatario non poteſt, an & quando ex præſumpta teſtatoris voluntate ſolui debeat.

120 Aeſtimatio rei legatæ incapaci an & quando ex præſumpta mente teſtatoris præſtanda ſit.

121 Legatum factum dignitati, an & quando præſumatur factum etiam ſucceſſoribus.

122 Legatum vxori factum, an & quando præſumatur relictum ẽt ſecundæ vxori ductæ, mortua prima.

123 Legatum factum vxori, vel alteri, vt habitet cum filijs, cuius cauſa & fauore factum præſumatur.

124 Legatum tutori factum, præſumitur factum, vt tutelam ſuſcipiat.

125 Legatum factum pauperibus, de quibus præſumatur teſtatorem ſenſiſſe.

126 Legatis bonis exiſtentibus in ciuitate, an & quando præſumantur relicta ea, quæ ſunt in territorio & comitatu.

127 Legata ſolum ea, quæ teſtator tempore conditi teſtamenti habebat, an & quando præſumantur.

128 Legatum, an & quando duplicatum præſumatur.

129 Legatum domus, uel bonorum domus, de qua domo intelligatur, & præſumatur.

130 Legatum vel fideicommiſſum Caio & eius hæredibus relictũ, vel decedente inſtituto ſine hæredibus, Caio reſtituendum, de quibus hæredibus præſumatur teſtatorem ſenſiſſe.

131 Legatum & fideicommiſſum, an & quando ab inſtituto, vel ſubſtituto, uel inſtituti hęredibus relictum pręſumatur.

132 Legatum annuum, & reiterabile quando præſumatur.

133 Proprietas rei, non autem ſolus vſusfructus, quando legata præſumatur, & ſi vſusfructus aliqua mentio ſit.

134 Vſusfructus tantum, non autem proprietas quibus coniecturis legatus præſumatur.

135 Vſufructu legato, quando ipſe vſus relictus præſumatur.

136 Fructus tantum, an ius ipſum vſusfructus quando præſumatur relictum.

137 Res venales an in legato rerum mobilium vel earum vſufructu comprehenſę a teſtatore pręſumantur.

138 Pecunia an in legato rerum mobilium, vel eorum uſufructu comprehenſa præſumatur.

139 Vſumfructum uel alimenta tantum, an & quando teſtator reliquiſſe pręſumatur uxori, filijs iam hæredibus inſtitutis.

140 Vſumfructum, uel alimenta tantum, an et quando teſtator uxori reliquiſſe præſumatur hęrede extraneo inſtituto.

141 Vſufructu uxori relicto nullo alio penitus hærede inſtituto, uel ſolum poſt ipſius uxoris mortem, quid ei relictum præſumatur.

142 Vſufructu legato, quibus ex rebus legatus præſumatur.

123 Vſufructuarius an & quando ex pręſumpta mente teſtatoris teneatur ſoluere æs alienum a teſtatore relictum.

144 Seruitutis legatum, quid ex præſumpta teſtatoris voluntate contineat.

145 Dotis prælegatum quid ex pręſumpta teſtatoris uoluntate comprehendat.

146 Dotis legatum, quando purum, uel modale, uel conditionale pręſumatur, & ob id quando tranſmitti uel non ad hęredes poſſit.

147 Dotis legatum puellæ factum, quando erit nupta, vel copulata matrimonio, quo tempore teſtatorem ei præſtare voluiſſe præſumatur.

148 Dotis legatum factum puellæ cum nubet, an & quando præſumatur relictum, etiam ſi velit ingredi religionem.

149 Dotis legatum pluribus filiabus factum, an & quando ex præſumpta teſtatoris voluntate, admittat ius accreſcendi.

150 Optione legata, quid ex præſumpta mente teſtatoris legatũ præſumatur.

151 Frumento legato, quid ex præſumpta teſtatoris mente debeatur.

152 Vino legato, quid ex præſumpta teſtatoris voluntate contineatur.

153 Oleo legato, quid ex teſtatoris præſumpta voluntate debeatur.

154 Fundo inſtructo legato, quæ ex præſumpta voluntate teſtatoris legata dicantur.

155 Peculium, an & quando legatum præſumatur, & quid ex præſumpta voluntate teſtatoris legato peculio contineatur, ac quid ex eo deducatur, & quando extinguatur.

156 Penu legata, quæ ex præſumpta voluntate teſtatoris præſtanda veniant.

157 Alimenta quando, quæ, & quantum alimentorum nomine præſumatur legatum.

158 Alimentis duobus vel pluribus coniunctim legatis, an & quando ex præſumpta voluntate teſtatoris locum habeat ius accreſcendi.

159 Ius accreſcendi, an & quando habeat locum in legato vſusfructus.

160 Supel-

Digitized by Google

160 *Supellectile legata, quæ debeantur, ex præſumpta teſtatoris voluntate.*
161 *Veſtibus legatis, quæ ex præſumpta voluntate teſtatoris præſtanda ſint.*
162 *Auro vel argento legato, quid præſtandum ſit ex præſumpta voluntate teſtatoris.*
163 *Ornamentis legatis mulieri, quid ex præſumpta voluntate teſtatoris debeatur.*
164 *Liberatione legata, quid legatum atque relictum præſumatur.*
165 *Teſtator an & quando ſuam reuocaſſe atque mutaſſe diſpoſitionem præſumatur.*
166 *Teſtamentum cum clauſula derogatoria ad futura confectum, quando per ſecundum teſtamentum reuocatum præſumatur.*
167 *Legatum quando alienatione rei legatæ ademptum atque reuocatum præſumatur.*
168 *Legatum nominis debitorum factum, quando ipſius crediti exactione ademptum atque reuocatum præſumatur.*
169 *Legatum vel fideicommiſſum, an & quando reuocatum atque ademptum præſumatur, adempta & reuocata conditione, vel modo eis appoſitis & adiectis.*
170 *Legatum propter ſuperuenientem inimicitiam inter teſtatorem & legatarium, quando ademptum atque extinctum præſumatur.*
171 *Legatum ademptum & reuocatum, an & quando rei legatę deſtructione vel refectione præſumatur.*
172 *Legatum ademptum atque reuocatum præſumi, vel mutata, uel ceſſante cauſa ipſa, ob quam teſtator legauit.*
173 *Legatum factum ſecundo ſub commemoratione primi, an ab ipſo primo ademptum, & in ſecundum translatum præſumatur.*
174 *Legatum quando cum eiſdem conditionibus translatum præſumatur.*
175 *Conditionalis diſpoſitio, vel potius pura, vel modalis, vel in diem, vel pœnalis, an & quando præſumatur.*
176 *Conditio & qualitas poſita in primo teſtamento, an & quando repetita præſumatur in ſecundo.*
177 *Conditio appoſita in teſtamento, quando repetita in codicillis prę ſumatur.*
178 *Conditio appoſita in inſtitutione, quando repetita in ſubſtitutione præſumatur.*
179 *Conditio inſtitutioni adiecta, quando repetita præſumatur in prælegato, & econtra.*
180 *Conditio & qualitas adiecta vni legato, an & quando in altero repetita præſumatur.*
181 *Conditio & qualitas poſita in clauſula ſeparata a præcedentibus, & ſequentibus, an & quando ex præſumpta mente teſtatoris referatur ad omnia, vel ad vnum tantum ex præcedentibus, vel ex ſequentibus.*
182 *Conditionem eueniſſe, impletamque fuiſſe, an & quando præſumatur.*
183 *Conditio quando ex præſumpta teſtatoris voluntate pro impleta habeatur.*
184 *Modus quando ex præſumpta teſtatoris uoluntate & mente pro impleto habeatur.*
185 *Conditio an, & quando ex præſumpta mente & uoluntate teſtatoris in forma ſpecifica, uel per æquipollens impleri poſſit.*
186 *Conditio hæc, ſi deceſſerit ſine liberis, adiecta ſubſtitutioni duobus, uel pluribus factæ, quando uerificetur altero inſtitutorum decedente ſine prole.*
187 *Legatum factum mulieri, ſi, uel cum erit, uel donec erit, uel permanebit uidua, an & quando ex præſumpta uoluntate teſtatoris debeatur, ea deinde nubente.*
188 *Fideicommiſſi onere ſimpliciter grauatus, uel ut reſtituat quod ei ſupererit, quid & quantum alienare hodie poſſit, & quando in fraudem fideicommiſſi alienaſſe præſumatur.*
189 *Fideicommiſſi bona, quando ex præſumpta teſtatoris mente alienari poſſint cauſa dotis conſtituendæ.*
190 *Fideicommiſſi bona, an & quando ex præſumpta mente teſtatoris alienari poſſint pro dotis reſtitutione.*
191 *Fideicommiſſi bona an & quando ex præſumpta voluntate teſtatoris alienari poſſint pro alimentis, aliiſque impenſis.*
192 *Fideicommiſſi bona, an & quando ex præſumpta teſtatoris voluntate alienari poſſint pro redimendo filio captiuo, vel ob delicta carcerato.*
193 *Fideicommiſſo grauatus, an & quando ex præſumpta teſtatoris voluntate reſtituat percepta ex ſubſtitutionibus cohæredibus deficientibus.*
194 *Prælegata an & quando ex præſumpta teſtatoris voluntate reſtitui debeant ſubſtituto per fideicommiſſum.*
195 *Prælegata an & quando ex præſumpta voluntate teſtatoris reſtitui debeant ſubſtituto directo.*
196 *Bona ad hæredem fideicommiſſo grauatum peruenta ex perſona quidem teſtatoris, ſed tamen alio iure quam hæreditario, an & quando ex præſumpta mente ipſius teſtatoris veniant in reſtitutione fideicommiſſi.*
197 *Bona in hæreditate teſtatoris fideicommittentis reperta, & fructus ab hærede grauato percepti, an & quando ex præſumpta voluntate teſtatoris reſtitui debeant fideicommiſſario.*
198 *Falcidiæ & Trebellianicę detractio, quibus coniecturis cenſeatur a teſtatore prohibita.*
199 *Quo tempore legatum & fideicommiſſum peti, & præſtari poſſit, & debeat ex prę ſumpta uoluntate teſtatoris.*
200 *Legatum quo in loco ſolui & præſtari voluiſſe teſtatorem, ex quibus coniecturis præſumatur.*
201 *Tranſmiſſioni legati & fideicommiſſi, an & quando ex præſumpta mente & voluntate teſtatoris locus eſſe poſſit.*
202 *Quando præſumatur teſtatorem voluiſſe ſuam voluntatem & diſpoſitionem eſſe legi conformem.*

Elenchus Præſumptionum Libri Quinti.

1 *Hominem ſui natura bonum præſumi ex multorum ſententia, & quando minime bonus præſumatur.*
2 *Deliquiſſe neminem præſumi, multis comprobatur, egregiiſq. aliquot declarationibus explicatur.*
3 *Dolus, fraus, & culpa, an & quādo præſumatur, & quæ differentia ſit inter dolum & fraudem, & quis dolus verus, & quis prę ſumptus, ſatis diligenter explicatur.*
4 *Vitio hominem carere præſumi.*
5 *Hominem æternę ſalutis memoriam tum maxime habere, cum in extremis agit, prę ſumi.*
6 *Religionis Chriſtianę obſeruatorem, non autem hęreticum, hominem prę ſumi, & quando hęreticus quis prę ſumatur.*
7 *Hęreticus pertinax quibus prę ſumptionibus & coniecturis quis prę ſumatur.*
8 *Simonię labem non prę ſumi, & aliquę coniecturę quibus illa detegitur, explicantur.*
9 *Confidentia beneficiorum illicita, quę ſimoniaca appellatur quib. coniecturis præſumptionibus detegatur.*
10 *Delinquentes ſpe & animo immunitatis eccleſiæ, ac confugiendi ad eam, quando ex ea extrahi poſſint, & quibus coniecturis ille animus detegatur.*
11 *Filium occidiſſe parentes, vel offendiſſe iure non prę ſumi. Et aliqua inibi de reuerentia filiorum erga parentes annotata.*
12 *Patriam ſuam quemlibet diligere prę ſumi, eoſque impios credi, qui ſine iuſtis cauſis eam euerterunt.*
13 *Occidiſſe ac læſiſſe ſeipſum non prę ſumi, & inibi quantum peccant, qui ſeipſos occidunt.*
14 *Patrem præſumi correctionis cauſa uerberaſſe filium, & inibi multa de amore patris erga filium.*
15 *Maritum uerberantem vxorem prę ſumi id facere corrigendi animo, & quando prę ſumatur uirum vxorem occidiſſe, declaratur.*
16 *Fratrem occidiſſe vel læſiſſe fratrem non prę ſumi, & inibi*
aliqua

Digitized by Google

aliqua de amore & dilectione fratrum.
17 Coniunctos ſanguine non præſumi inuicem fornicari.
18 Socium non præſumi lædere ſocium, aliquidve agere in eius detrimentum, & ibidem aliqua de fide ſocietatis, & beneuolentia.
19 Vaſallus quando domini arcana ſecretaque retexiſſe dicatur, vt domino obeſſet, varijs coniecturis declaratur.
20 Falſi crimen non præſumi, interdum vero præſumi, & quando excuſari poſſit copioſe explicatum.
21 Quando inſtrumentum in vna parte falſum, præſumatur etiam in totum falſum.
22 Teſtimonium teſtis quando in vna parte falſum, præſumatur eſſe & in cæteris partibus falſum.
23 Falſum teſtimonium quando ex repugnantia, & contrarietate præſumatur.
24 Partus ſuppoſiti an & quando præſumantur.
25 Calumniari quando quis præſumatur.
26 Colludere duos litigantes quibus detegatur coniecturis.
27 Delictum a ſeruo, famulo, vel filio, vel altero conſanguineo coniuncto, aut amico, non præſumi commiſſum voluntate domini, patris, affinis, vel amici.
28 Serui & vaſalli quando præſumantur ſimulate non attuliſſe auxilium domino interfecto, vt non excuſentur pœna S.C. Syllaniani, vel amiſſionis feudi
29 Res furto ſubtracta, quando apud aliquem reperitur, an is furtum commiſiſſe præſumatur, tam vt ſit locus pœnæ furti, quam vt domino res ipſa reſtituatur.
30 Furtum quando in re inuenta, vel pro derelicto habita commiſſum præſumatur, & quando cenſeatur res habita pro derelicto.
31 Furtum a rei cuſtode præſumi commiſſum.
32 Malus ac nequam ſemel, quando ſemper malus ac nequam præſumatur.
33 Vitium paternum, quando, & quomodo in filios præſumatur deſcendere, atque continuare.
34 Rerum nouarum ſtudioſos eſſe valde legibus ſuſpectos, & ob id male de eis præſumi, id quod multis exemplis explicatur.
35 Epiſcopus ſedem mutando, an & quando bono vel malo zelo mutare velle præſumatur.
36 Homicidia noctis tempore commiſſa, a quibus præpetrata præſumantur.
37 Mortis occiſi conſcium præſumi eum, qui ante tempus veriſimile mortem patefecit eo in loco, vbi mortis fama peruenire non potuit.
38 Animus deliberatus atque præmeditatus occidendi, quibus coniecturis & præſumptionibus cognoſcatur.
39 Aggreſſor quis ex duobus contendentibus, & rixantibus præſumatur.
40 Animus delinquendi, vel non, quando & quomodo coniecturis, & præſumptionibus declaretur.
41 Adulterium quibus præſumptionibus, & coniecturis detegatur. Et an oſculum impudicum legitimam coniecturam faciat.
42 Incendiarius quibus indicijs & coniecturis detegatur.
43 Inimicitia, & odium, quando inter aliquos præſumatur.
44 Contempſiſſe Dei ac Principis ſui leges, & præcepta, quando quis præſumatur.
45 Bannitus quibus commodis, & iuris beneficijs priuatus præſumatur.
46 Bannitus a banno liberatus, & patria reſtitutus, an & quando bona etiam ei reſtituta præſumantur.
47 Hæreticus damnatus deinde ad Eccleſiæ gremium reſtitutus, quando ad bona amiſſa reſtitutus præſumatur.
48 Innocentia accuſati quibus coniecturis, & præſumptionibus detegi poſſit, & ibi de innocentia aliqua ſcitu non indigna.
49 Pœnam leuiorem mitioremque præſumi a lege indictam.

Index omnium Præſumptionum Libri Sexti.

1 Rubricas ſeu inſcriptiones titulorum iuris communis vel ſtatutorum, ſolum præſumptionem, & coniecturam facere, non autem perfecte diſponere, ſtatuereque.
2 Præfationes prœmiaque legum, ſtatutorum, & aliarum diſpoſitionum præſumptionem & coniecturam facere, et legislatorum ac diſponentium voluntatem declarare.
3 Actum præparatorium qui confecit, quando actum principalem ſicque præparatum confeciſſe, vel de eo diſpoſuiſſe præſumatur.
4 Actum quemlibet ita præſumi factum, vt valeat, diligens & copioſa explanatio.
5 Actum ita geſtum præſumi, vt valeat omni meliori, efficaciori, potentiorique modo.
6 Actus, qui & iure communi, & iure ſpeciali potuit confici, quo iure geſtus, & celebratus præſumatur.
7 Actum illum præceſſiſſe præſumi, qui iure præcedere debet.
8 Actum tempore mortis, cum viuens facere potuerit, fraude præſumitur feciſſe.
9 Actum minus vtrique partium oneroſum confectum præſumi.
10 Actum præſumi ſecundum propriam naturam confectum, plana lucidaque explanatio.
11 Actum præſumi factum ab eo, qui impenſam facere tenetur.
12 Actus correſpectiui qui præſumantur, & quis ſit eorum effectus.
13 Actui ſolemniter geſto præſumi interueniſſe perſonæ habilitatem.
14 Facti quæ ſunt, non præſumi.
15 Actuum, rerum, perſonarum, ac agnationum pluralitas, vel vnitas identitaſque, an & quando præſumatur.
16 Actus permiſſus vel prohibitus, an iure præſumatur.
17 Actus finem ex principio bonum vel malum præſumi.
18 Præſentia alicuius in actu an præſumatur, cum illa omnino requiratur.
19 Præſentia vel abſentia an præſumatur, egregie diſputatione declaratum.
20 Abſentia iuſta ac legitima an præſumatur, vel potius ex malitia.
21 Præſentem præſumi ſcire, quæ ibi acta fuerunt.
22 Error, an & quando præſumatur commiſſus in actu & diſpoſitione.
23 Ignorantia quæ iam iuris, quam facti proprij, vel alieni, an & quando præſumatur.
24 Vicinus, vel ſanguine coniunctus quando præſumatur ſcire facta vicini, vel ſanguine coniuncti, diligenti explanatione tractatum.
25 Diues vel pauper an & quando quis præſumatur, multis diſtinctionibus explicatum.
26 Diuitias, & bona plura extare, vel non extare quando præſumatur, & quando præſumptio ſit pro inuentario.
27 Locupletior, quando factus præſumatur ille, ad quem uel res vel fructus peruenerint.
28 Diuites atque locupletes indies effici homines præſumi.
29 Quando in fundo proprio aliquid faciens, præſumatur feciſse ad vicini damnum.
30 Ciuis vel forenſis quando quis præſumatur.
31 Ea quæ irrationabilia ſunt, non præſumi.
32 Obliuionem præſumi aliquando, paucis explicatur.
33 Præſcriptionem non præſumi paucis enarratur.
34 Conſenſus, auctoritas, licentia & conſilium, quando de ſubſtantia actus, qui geri debet, præſumatur.
35 Animum talem præſumi, qualem, uel verba, vel facta ipſa declarant.
36 Extremis probatis, media præſumi.
37 Voluntatis mutationem correctionemque non præſumi, quod varie explicatur & declaratur.

Digitized by Google

38 *Leges vel ſtatuta antiqua, an & quando ex præſumpta mente legiſlatorum nouis legibus vel ſtatutis promulgatis correcta et mutata dicantur.*

39 *Priuilegium a Principe conceſſum, an & quando præſumatur derogare & tollere ſtatutum ciuitatis.*

40 *Priuilegio nouo an & quando ex præſumpta mente principis cõcedentis, antiquum ſublatum præſumatur.*

41 *Priuilegio renunciaſſe an & quando quis præſumatur.*

42 *Domicilij mutatio an & quando præſumatur.*

43 *Fmium mutationem non præſumi.*

44 *Morbo infirmitate ve aliqua affectus ſemel, an in eodem morbo perſeuerare atque perſiſtere præſumatur.*

45 *Furioſus, inſanus, demens, & mente captus, an & quando quis præſumatur.*

46 *Senes an ægri atque infirmi præſumantur, & quando ægris comparentur.*

47 *Senes præſumi prudentiores, ſapientioresq. ipſis iuuenibus.*

48 *Iuuenes præſumi validiores, robuſtiores, & calidiores ipſis ſenibus.*

49 *Homo quamdiu viuere præſumatur, luculenta explanatione declaratur.*

50 *Duobus ſimul mortuis bello, ruina, naufragio, vel incendio, quis prius mortuus, & quis ſuperſtes præſumatur.*

51 *Ex duobus filijs, maſculo ſcilicet & fœmina, vel ambobus maſculis natis vna ſimul ex eodem partu, quis prior natus præſumatur.*

52 *Partum fœtumque immaturum atque imperfectum natum eſſe, quibus ſignis atque coniecturis cognoſci dicique poſſit, dilucide explicatum.*

53 *Filiatio quibus præſumptionibus, & coniecturis probetur.*

54 *Filius an, & quando legitimus vel naturalis, vel ſpurius præſumatur.*

55 *Filius an ſub patris poteſtate, vel ſui iuris eſſe præſumatur.*

56 *Patrem præſumi diligere filium.*

57 *Filium præſumi diligere parentes.*

58 *Filium patri ſimilem virtute & moribus præſumi.*

59 *Nobilitatem ſummam pro ſe præſumptionem habere, multis comprobatum.*

60 *Nobilitatem non præſumi.*

61 *Rei amiſſio, an & quando præſumatur.*

62 *Dominus qui olim fuit, an & nunc præſumatur. Et quid econuerſo.*

63 *Dominium an ex poſſeſſione præſumatur.*

64 *Ex poſſeſſione præteriti temporis, an & quando præſumatur poſſeſſio præſentis temporis.*

65 *Ex poſſeſſione præſentis temporis, quando præſumatur poſſeſſio præteriti temporis.*

66 *Ex poſſeſſione præteriti ac præſentis temporis quando præſumatur poſſeſſio medij temporis.*

67 *Quando poſſidere quis dicatur titulo præambulo.*

68 *Poſſidere eum præſumi, qui rem detinet, & apud ſe habet.*

69 *Poſſeſſio an, et quando præſumptionem pro ſe habeat, & de multis commodis, quæ poſſeſſio tribuit.*

70 *Excõmunicatus olim, an & hodie præſumatur excommunicatus.*

71 *Alimenta præſumi præſtita ab eo, qui apud ſe habuit animal.*

72 *Eccleſia quando vel Epiſcopo vel alteri Eccleſiæ ſubdita præſumatur.*

73 *Paries an & quando proprius, vel communis cum vicino eſſe præſumatur.*

74 *Quando dominus præſumatur aliquo ex actu voluiſſe liberare a poteſtate ſeruum.*

75 *Clericum, qui diu poſſidet beneficium, præſumi poſſidere conſenſu, & auctoritate ſuperioris.*

76 *Clericus an & quando quis præſumatur.*

77 *Præſentatio ad beneficium, & beneficij acceptatio, an & quando præſumatur facta intra tempus a lege præſtitutum.*

78 *Beneficij renunciatio vel permutatio an & quando in fraudem, expectantis præſertim, facta præſumatur.*

79 *Eccleſia quando ſolenniter conſtructa & dotata præſumatur.*

80 *Vnio Eccleſiarum quando præſumatur.*

81 *Vxoratus, quando præſumatur legitime ingreſſus religionem.*

82 *Beneficijs eum renunciaſſe præſumi, qui probationis habitum ſuſcepit.*

83 *Religionem ingreſſus quando præſumatur emiſiſſe profeſſionem.*

84 *Religioſus decedens intra annum probationis, an & quando præſumatur voluiſſe bona ſua acquiri monaſterio, vel agnatis.*

85 *Electionem a maiori eligentium numero factam, maiori zelo factam præſumi.*

86 *Decimæ laicis conceſſæ, an & quando præſumantur conceſſæ ante Concilium Lateranenſe.*

87 *Emphyteutica vel feudalis res ad Eccleſiam aliqua de cauſa reuerſa, an & quando præſumatur prælati voluntate incorporata Eccleſiæ, atque ita de eius menſa effecta.*

88 *Parochiæ ſubditus quando quis præſumatur.*

89 *Virginitas in muliere an & quando præſumatur.*

90 *Habilis & idoneus ad contrahendum matrimonium, & ad generandum, an & quando quis eſſe præſumatur.*

91 *Habilis & idoneus an & quando quis ad alios actus præſumatur.*

92 *Perſonæ induſtria quando electa præſumatur.*

93 *Prohibito conſequenti, quando præſumatur prohibitum antecedens.*

94 *Pœnitens in extremo vitæ exitu, an ſaluus fieri, & vitam æternã conſequi præſumatur.*

95 *Confeſſionem ſacramentalem, an & quando ſacerdos præſumatur conſenſu, & licentia confeſſi reuelaſſe atque detexiſſe.*

96 *Bellum an & quando præſumatur iuſtum.*

97 *Deſcripta in inuentario a tutore vel curatore, præſumptionem aduerſus eos facere. Et de hærede qui inuentarium nõ confecit, aliqua.*

98 *Præſumi contra matrem, quæ intra annum non propoſuit & probauit iuſtam cauſam non petiti tutoris filio pupillo.*

99 *Tacens, an & quando fateri, negare, vel conſentire præſumatur.*

100 *Præmijs, & honoribus donatos, præſumi libentius ſtudijs, & laboribus operam dare.*

Digitized by Google

Typographus Lectori.

MIRABERIS fortaſſe Lector humaniſsime qui fiat, quòd hic Index materiarum & Rerum de Præſumptionibus D. Meuochij breuior ſit, quam priorum editionum, ſed intellecto conſilio noſtro, non dubitamus, te operam noſtram boni conſulturum. Nam, cum Index potiſsimum in hunc vſum fiat, vt præcipua librorum Capita, & Quæſtiones, atque Summaria, & res ſingulares Lectori oſtendat, cui forte ocium non eſt ſingula perluſtrandi: arbitratus ſum, me operæ pretium facturum, ſi darem operam vt pro magno & nimium luxuriante Indice, haberes mediocrem, & neceſſaria tamen omnia continentem. Quod (ne quid te lateat) ſic effecimus, In ſingulis literarum characteribus eadem initia, quæ antea fuerunt, reliquimus: vt non minus in hac editione, quam in prioribus inuenire liceat. Verum, quia priores editiones, omnia in vniuerſum Summaria, ſingulis Præſumptionibus per omnes libros præfixa, complectebantur, quo fiebat, vt pari prolixitate, eadem Capita ter haberes, & triplici ſumptu, quæ ſemel habuiſſe, & ſimplici impenſa, vtique longe conſultius erat: Iccirco docti cuiuſdam viri opera adhibita, curauimus, vt ſuperfluis deletis ea remanerent, in hoc Indice, quæ & neceſſaria forent, & omnimodam remiſsionem in ſingulas Quæſtiones, Capita, & Præſumptiones, in his libris tractatas complecteretur. Ita vt initio Quæſtionis vel Summarij ſumpto, perinde omnia ex integro reperire liceat, ac ſi triplicato labore, Index hic verbotenus eadem referret, quæ in frontiſpicio ſingularum Præſumptionum continentur. Quapropter non dubitamus, tibi hanc noſtram operam & diligentiam omnino placituram eſſe: qua fiducia freti, in alijs operibus pari fide nos verſaturos pollicemur. Vale.

Digitized by Google

INDEX TAM VERBORVM QVAM RERVM INSIGNIVM, QVAE IN PRAESVMPTIONVM SEX LIBRIS IACOBI MENOCHII CONTINENTVR.

Prior numerus Quæſtionem, ſeu Præſumptionem, ſecundus librum, tertius numerum marg. denotat.

A

ABBAS electus in Epiſcopatu non poteſt monaſterium ſuum deſerere ſine licentia Pontificis, vel legati de latere. præſ.34.li. 6. num.11.& 20

Abbas qui monacho ſuo ſtatim profeſſo cōtulit Capellā, vel Eccleſiam beneficii manualis regendam non cenſetur ſimoniacus. præſumpt.8.lib.5.num. 8

Abbatis & Socini ratio reprobatur. pręſ. 111.li.4.n. 19

Abbatiſſa non poteſt ſola concedere habitum profeſſionis. pręſu. 86.lib.6.n.12

Ablatiui abſoluti conditionem important.præſ.52.lib.4.n.11

Ablatiui abſoluti important diſpoſitionem, quando verba referuntur ad eum qui vult agere ex illa diſpoſitione.præſumpt.76. li. 4. num.65

Abortus cauſari facile poſſunt a vehementi febre, a ſaltu mulieris, a clamore, a timore, & huiuſmodi.præſ.52.lib.6.n.23

Abraam & Noe vltra ducenteſimum annum vixerunt primis illis temporibus.præſ.49.lib.6.n.16

Abſens appellans poſt 20.dies a tempore latæ ſententia præſumitur appellaſſe intra decem dies a tempore ſcientiæ.præſ.95.lib.2. num.7

Abſentia iuſta ac legitima nunquid præſumatur, an potius ex malitia.præſ.20.lib.6.num. 1. & quod iuſta & legitima præſumatur oſtenditur.ibid.

Abſentiæ iuſta cauſa non reputatur, quando quis tenetur reſidere in aliquo loco, & abſens eſt, & iuſtam cauſam allegans eam probare debet.ibid.n.3

Abſolutus a crimine vel ab irregularitate, ſi denuo recepit beneficium quod dimiſerat, confidentiam ſimoniacam commiſiſſe dicitur.præſ.9.li.5.n.11

Abſolutus ſententia iudicis præſumitur innocens.q.14.li.3.n.71

Acceptans rem, cum ſua cauſa, onere, & natura, acceptare tenetur. præſ.101.lib4.n. 45

Acceſſorium dicitur id quod ipſum principale ſubſequitur. præſ.3. lib.6.n.3.& ſicut ſequitur ſuum principale, ita & ipſum præparatorium cauſa ſui principalis eſt.ibi.n.4

Acceſſorium in translatione principalis, quando non contineatur, præſ.97.lib.3.n.7

Acceſſorium regulatur ſecundum naturam ſui principalis.pręſum. 86.lib.4.n.16

Acceſſorium ſequitur ſuum principale.præſ.18.lib.4.num.20.& pſum.127.n.27.eod.lib.

Acceſſorium ſequitur ſuum principale, & an vitiato acceſſorio cenſeatur, & principale vitiatum.præſ.21.lib.5.n. 16

Et de Acceſſorio idem iudicatur, quod de principali. præſu. 110. lib.4.num.47

Et dicitur acceſſorium eſſe quid indiuiduum cum ipſo principali.ibi.num.43

Accidentia non præſumuntur.præſ.37.lib.6.num.3.& præſ.44. li.6. n.6.& præſ.45.n.65.eod.lib.

Accidentia extrinſeca non præſumuntur.præſ.28.lib.6.nu. 5. quod intellige quando nulla ſubeſt cauſa præſumendi.ibi.n.7

acco mulier dum ſe in ſpeculari contemplaretur, imaginem ſuam perinde ac mulierem alteram alloquebatur.præſ.45.li.6.n. 54

accuſat nemo, niſi quæ iam facta ſunt.q.12.lib.1.n. 7

accuſare per calumniam præſumitur is velle, qui præterito tempore per calumniam accuſauit.q.24 lib.1.n.24

accuſans aut agens ſemel per calumniam, præſumitur iterum calūnioſe agere velle.q.14.lib.1.n.65

accuſans aliquem ſine aliquo ſuo commodo, vel proprio intereſſe fraude carere non videtur.præſ.3.lib.5.n.106

accuſās eum qui damnum dedit in prædiis hæreditariis an dicatur adiuiſſe hæreditatem.præſ.101.lib.4.n.22

accuſans violatores ſepulchri paterni ex hoc non præſumitur hæreditatem adiuiſſe.præſ.101.lib.4.n.86

accuſatio lapſo tempore accuſandi, admittitur non contradicente aduerſario.præſ.46.li.2.n.27

accuſatio tarda maxime arguit innocentiam accuſati.præſump.48. lib.5.num.16

accuſator qui accuſationem non probauit præſumitur eſſe in dolo & mendacium dixiſſe, & falſam accuſationem propoſuiſſe dicitur.præſ.3.lib.5.n.61

accuſator qui accuſatione propoſita differt ſubterfugitque iudiciū calumniator præſumitur.præſ.25.lib.5.n. 6

accuſator in criminalibus debet concludenter probare cōmiſſum crimen, nec ſunt ſufficientes præſumptiones niſi ſint vrgentes. præſ.70.lib.6.n.5

accuſatoris probatio debet luce meridiana eſſe clarior, & redditur dubia ex qualicunq. accuſati probatione.præſ.3.lib.5.n.12

accuſati innocentia, vt probetur admittitur etiam tertius, cuius nō intereſt.præſ.48.li.5.n.3

accuſatus præſumitur innocens ſi ea nocte qua dicitur commiſſū fuiſſe delictum repertus eſt quieſcere, & in vtranque aurem dormire.præſump.48.lib.5.num.3.Idem quando ſua ipſe ſponte carcerem ingreditur.ibi.n.14.Idem quando quæſtionibus & torturæ ſe ſubiicit.ibi.n.15

accuſatus præſumitur innocens quando fugam arripere facile potuit, & non fugit.præſ.48.lib.5.num.10. Idem de accuſato de aliquo crimine, qui ſua ipſe ſponte iudici ſe præſentat. ibidem num.12

accuſati de adulterio, ſi poſt factam accuſationem, & defenſionē, quod eſſent ſanguine coniuncti, matrimonium contraxerunt, præſumuntur antea commiſiſſe adulterium, ſicuti fuerant accuſati, & oritur hæc præſumptio ab ipſa lege, quæ eſt præſumptio iuris, & de iure.præſ.41.li.5.n. 7. & potens eſt hæc præſumptio, vt dicti adulteri puniantur pęna capitali.ibi.n.8

accuſatus de furto cui aliqua pecunia data eſt alicui deferenda, ſi per inuia loca & inſolita iuit, furtum commiſiſſe præſumitur.pſ. 31.lib.5.n.6.Idem quando præter morem receſſit de domo fugitiue, cum eſſet familiaris in ea domo.ibi.n.7. Secus ſi erat vir bonæ conditionis & famæ.ibid.n.9

accuſatus de furto in dolo cenſetur, quando res ſubtracta adferebat ipſi tantum commodum, & non alteri.præſ.21.lib.5.nu. 15

Idem ſi repertum eſt aliquod inſtrumentum aptum ad derobandum, & conſtet eſſe ipſius accuſati.ibi.n. 16

accuſatus de hęreſi ſi contra eum extent leues præſumptiones, vel indicia de hæreſi, quæ tamen ſufficiebant ad indicendam purgationem, ſi iudice mandante fieri purgationem recuſat, omnino ſuſpectus eſt de hæreſi, & vt ſuſpectus puniri poteſt. præſumpt. 6.lib.5.n.42

acetum vini appellatione non venit.præſ.152.li.4.n.16

acinaticium uel Acinaceum, venit nomine vini, & quid ſit. præſu 152.lib.4.n.18

acquiſitio ſit etiam ignoranti, & acquiritur etiam acceptanti ſola animi deſtinatione.pręſ.99.li.4.n. 11

acquiſita pręſumuntur propria pecunia quęſita.pręſump.46.lib.3. num.7

acquiſita a muliere, ex bonis mariti pręſumuntur quęſita pręſumptione iuris.pręſ.51.li.3.n.1.& 2

acquiſita etiam ab vxore putatiua ex bonis mariti pręſumuntur. ibid.num.5

acquiſiuiſſe mulier ex bonis mariti, vel vidua intra annum luctus pręſumitur, etſi illud negat.ibi.num.16. Reiecta opinione Baldi & aliorum.n.25.Diſtinguente Alciato. nu. 26. Licet matrimonio conſtante adulterium commiſiſſet.nu.17. Procedit etiā pręſumptio hęc contra ſingularem mulieris ſucceſſorem.ibi. n. 18. & ad commodum hęredis mariti, tum etiam ſingularis ſucceſſoris.n.19.Nec refert ſi ante matrimonium contractum, ſe pecuniam illam habuiſſe aſſerat.n.21

actio ſuccedit loco rei.pręſ.190.li.4.n.46

actio expilatę hęreditatis non datur contra cohęredem, quia pręſumit

Digitized by Google

ſumit lex quod acceperit bona hæreditaria ratione partis ſuæ, nō autem animo ſubtrahendi.præſ.18.li.5.n.3
Actio confeſſoria retinet naturam realis, & dicitur rei perſecutoria.præſ.92.lib.2.n.27
Actio perſonalis in rem ſcripta, habet effectum meræ realis, & redditur contra quemcunque poſſeſſorem.præſ.92.li.2.n.9
Actiones nemo præſumitur cedere nolle contra ſeipſum.præſ.155.lib.4.num.8
Actionum cumulatio eſt permiſſa, niſi expreſſe prohibita reperiatur.præſ.16.li.6.n.15
Actionis partes ſunt ſex.q.14.lib.1.n.61
Actionem oriri ex pacto nudo de donando, quomodo intelligendum.q.43.lib.1.n.7
Actiones perſonales vel officium iudicis non tolli, niſi 30. annorū curſu.præſ.24.lib.3.n.4
Actiones quæ alias cumulari non poſſent, cumulantur tamen non opponente aduerſario.præſ.46.li.2.n.26
Actiones humanæ certum ſibi ac neceſſarium euentum præfinire nequeunt.q.3.lib.1.n.7
Actiones cedens non præſumitur cedere contra ſeipſum.præſ.44.lib.3.num.14
Actiones ceſſæ pro parte venditæ, & pro parte donatæ, faciunt præſumi ceſſionem ſimulatam.præſ.129.lib.3. num.27. Limitatur quando perſonæ quibus donatur, & quibus venditur eſſent diuerſæ.ibid.n.28
Actiones ceſſæ potentiori, præſumi faciunt ceſſionem ſimulatam. præſ.129.lib.3.num.36. Limitatur tamen quando ceſſio eſſet facta potentiori coniuncto ſanguine.n.39. Limitatur etiam, vt ob crimen carceratus poſſit fiſco cedere ſuas actiones aduerſus debitores ſuos.ibi.n.41
Actionū ceſſio clā facta pſumitur ſimulata.præſ.122.lib.3.num.91
Actionum & iurium pluralitas non præſumitur, eaſque ſe habere aſſerenti probandum venit.præſ.115.li.3.n.36
Actor ſemper poteſt & debet venire paratus ad iudicium.præſum. 90.lib.2.n.2
Actor non comparens in termino ad quem citauit reum, ex cauſa iniuſta præſumitur abeſſe.præſ.91.li.2.n.3
Actor quo caſu habeat probare ſe intra debitum tempus agnouiſſe bonorum poſſeſſionem.præſ.104.lib.2.n.17
Actor non præſumitur in ciuilibus mouiſſe actionem per calūniā, præſertim quando in actione propoſita adhibitum fuit iuramētum calumniæ.præſ.25.lib.5.num.3.non excuſatur tamen ab expenſis, ſi per ſententiam ſuccubuit, nec excuſatur a præſumpta temeritate.ibi.n.4
Actor & reus ſunt in pari cauſa quoad probationes, & præſūptiones, & vterque debet concludenter probare ſuam intentionem. præſ.2.lib.5.n.32
Actoris fauor in cauſa fauorabili an præualeat fauori rei conueti. præſ.90.li.2.num. 16
Actori magis quam reo in præparatorijs iudicii fauetur.præſu. 90. lib.2.num.17
Actore non probante abſoluitur reus, nisi adſit aliquid quod pro actore faciat.q.87.lib.1.num. 4
Acta ſi contineant teſtem iuratum depoſuiſſe, non hinc præſumitur id factum fuiſſe parte præſente.præſ.18.li.6.n.4
Acta deducta in aliquo caſu principaliter efficacius probant, quam ea quæ deducuntur incidenter.præſ.49.li.6.num.23.& ſi deducitur in iudicio actus incidēter, leuiores probationes ſufficiūt, quæ alias non ſufficerent, ſi principaliter deduceretur.ibi.n.25
Acta in iudicio tempore feriarum valent, non contradicente parte.præſ.46.lib.2.n.24
Acta facta in iudicio præſumptionem faciunt etiam contra tertiū. præſ.62.lib.2.n.6
Actorum reſpectu quæ pertinent ad iuſtitiam cauſæ pro ſententia præſumitur, ſiue referat ipſa acta in ſpecie, ſiue non. præſum. 68. lib.2.num.11
Actis iudicij & proceſſus ſpecifice in ſententia enunciatis, ſi non contra reum condemnatum, ſed tertium abſentem agatur, nulla eſt pro ſententia præſumpt.præſ.68.lib.2.num.16. Idque etiam in ſententia antiqua.ibid.n.17
Actus omnis tribus adhibitis conficitur.q.80.lib.1.n.11
Actus ex quo præſumptio ſumitur, debet eſſe omnino perfectus. q.21.lib.1.n.1
actus omnis regulariter duobus teſtibus probatur.q.51.lib.1. n. 1
actus quilibet proprio nomine geſtus præſumitur, etſi geri alio nomine quoque potuiſſet.præſ.46.li.3.n.5
actus & diſpoſitio recipit interpretationem a natura & qualitate perſonæ concedentis.præſ.16.li.20.n.14
actus ſequens animū pcedentem demonſtrat.præſ.30.lib.3. nu. 54
actus, dubius interpretationem recipit, vt valeat potius, quā pereat. præſ.29.lib.3.num.45
actus unus non infert alium qui neceſſario ex illo non ſequitur. pſ. 115.lib.3.num.10
actus negatiuus nil infert.q.32.lib.1.n. 6
actus ab eo factus præſumitur, qui impenſam facere tenetur. præſ. 23.lib.2.num. 4
actus præſumitur factus ad inſtantiam illius, ad cuius fauorem & vtilitatem refertur.ibid.n.7
actus potius, vt inutilis quam vt vehementer damnoſus ſit, quādo ſit interpretandus.præſ.2.lib.3.n. 19
actus falſus non eſt actus.præſ.131.li.3.n.16
actus ut ualeat interpretationem ſumendam eſſe, quomodo intelligendum.præſ.14.lib.3.n.12
actum facere ſi quis tenetur intra certum tempus, probare tenetur id obſeruaſſe.præſ.77.lib.6.n.11
actum faciens contrarium primo, ab illo recedere præſumitur.præſump.38.lib.6.n.10
actum faciens ſcienter contra iuris præcepta, per contemptum feciſſe.præſumitur.præſ.44.li.5.n.16
actum tempore mortis faciēs, qui eum dum viueret, facere potuit, fraude præſumitur feciſſe.præſ.8.li.6.n. 1
actum qui publice geſſit, non præſumitur quod voluerit, vel falſū, vel periurium committere.præſ.31.li.6.n. 5
actum aliquem gerens, ſi aliqua extat neceſſaria cauſa, præſumitur magis feciſſe eadem cauſa adductus, quam cauſa mere uoluntaria.præſ.70.li.4.n.4
actum aliquē fuiſſe geſtū a furioſo, ſi quis probare velit, dēt probare, quod tpe actus geſti is erat furioſus.præſ.45.li.6.num.61
Declara, vt ibi.num.62
Et ſi actus geſtus a furioſo eſt ita bene geſtus, vt appareat non eē actum furioſi vel dementis, ſuſtinetur.ibi.n.66
Secus ſi non habet dilucida interualla.ibi.n. 68
Et præſumitur factus tempore ſanæ mentis, quando tempus confecti actus erat multum remotum a tempore, quo is furore vexabatur.ibi.n.69
In dubio vero cenſetur geſtus tempore furoris, quo is furore vexabatur.ibid.n.63
actus vbi fieri conſueuit inter præſentes præſentia præſumitur.præſum.14.lib.6.num.19
actus præſumitur ita geſtus, vt ſit vtrique parti minus quā fieri poteſt onerosus.præſ.9.li.6.n. 1
Et in dubio ita interpretari debet, vt vtrique partium ſit ſatisfactum & conſultum.ibi.n.5
actus præſumitur eo tempore factus, & loco, ex quibus euitetur delictum.præſ.2.lib.5.n.10
actus quando fuit ſolemniter & in debita forma confectus, præſumitur in eo adfuiſſe perſonæ habilitatem.præſ.13.li.6.nu. 1
Secus quando principaliter actus tenderet in alterius præiudiciū. ibid.num.7
Si autem præiudicium eſſet tenue, præſumitur perſonæ habilitas. ibid.num.8
actus ſi non poteſt in eſſe produci, niſi certo modo & certa forma, ſi ſimpliciter factus reperitur, præſumitur ſub illa forma factus ne pereat.præſ.4.lib.6.n.13
actus præſumitur factus ſecundum propriam eius naturam. præſu. 10.lib.6.num.1
Et præſumitur geſtus ſecundum qualitatem rei, ſuper qua conficitur.ibid.num.8
Et præſumitur talis actus, ut qualitas ſibi adiecta ſui natura ei cōueniat.ibid.n.9
actus habens formam debitam, præſumptionem pro ſe habet.præſum.50.li.2.num.22
actus neceſſitate factus, conſenſum non infert.præſ.19.lib.2.n.8
actus debet interpretari, vt vtrique partium conſultum ſit, & ſatiſfactum.præſ.56.lib.2.n.6
actus approbationis pendet a ſola voluntate approbantis.præſ. 54. lib.2.num.9
actus ſecūdum iuris communis diſpoſitionem factus præſumitur. præſ.14.lib.3.num. 8
actus ut ſit firmior, interpretatio in dubio ſumitur.pſ.132.li.3.n.13
actus præſumitur factus in exequutionem præcedētis mandati. pſ. 74.lib.2.num. 3
Item ob cauſam præcedentem.præſ.10.li.3.n.23
Item in exequutionem præcedentis tractatus.præſ.49.li.3.n.2
Vel in exequutionem præcedentis obligationis.præſ.134.libro 3. num.30
Et præſumpt.143.lib.3.num.8
actus numerationis dotis ſit contemplatione mariti.præſ.14.lib. 3. num.7
actus qui nomine tam proprio, quam alieno fieri poteſt, præſumitur nomine proprio factus.præſ.49.lib.3.n. 23
actus ſubſtantialia immutari non poſſe.præſ.80.lib.3. n. 5

actus

Digitized by Google

Actus difformis eſt qui nullum habet contractum ſeu cauſam antecedentem.præſ.99.lib.6.n.61
Actus alicuius duabus rationibus impeditiuis extantibus vna ceſſante,impedimentum non tollitur.præſ.30.li.3.n.35
Actui qui ſe inuito geri poteſt,ſubſcribens non dicitur approbare in ſui præiudicium.præſ.65.li.3.n.11
Actum faciens,qui vno caſu permiſſus altero prohibitus eſt,præſumitur in permiſſo facere.præſ.12.lib.3.n.65
Actum faciens ob cauſam præcedentis obligationis præſumitur.præſ.1.lib.3.n.8
Actum facere quilibet præſumitur eo modo, quo ſibi poteſt eſſe vtilior.præſ.36.lib.3.n.16
Actum qui non niſi cum cauſa facere poteſt,ei non creditur, niſi expreſſa ſit.præſ.67.li.2.n.10
Actum naturæ conſentaneum faciens,in bona fide præſumitur.præſump.130.lib.3.n.53
Actum contrarium iudicamus talem, qualem præfationis verba oſtendunt.præſ.34.lib.3.n.33
Actum impugnans grauatur onere probationis.præſ.50.li.2.n.23
Actu aliquo poſito,non ſequitur neceſſario poſitio alterius,qui ab eo poteſt eſſe remotus,& ſeparatus.præſ.6.li.3.n.55
Actu geſto incontinenti,argui fraudem actus.præſ.124.li.3.n.19
Actus qui ſine peccato mortali fieri poſſunt,ob ſpem nuptiarum, ſi proteſtationem ſequantur,non inducunt præſumptionem matrimonii.præſ.1.li.3.n.16
Actus aliqui ad ſui probationem directam,principalem, & immediatam,requirunt maiorem teſtium numerum.q.51.lib.1.nu.3
Actus voluntarii,vltra quam geruntur,non extenduntur.præſ.56.lib.3.num.19
Actus noſtri voluntarii,non extenduntur niſi quatenus neceſſitate inferunt.præſ.131.li.3.n.24
Id tandem referendum ad omnino voluntarios.n.25
Actus ad conſuetudinem inducendam,quot requirantur, iudicis eſt in arbitrio.præſ.8.lib.2.n.12
Actus taciti,non ſunt ita late interpretandi,ſicut expreſſi.præſ.64.lib.2.num.16
Actus duo facti alter poſt alterum, cenſentur correſpectiui.præſu.12.lib.3.n.87
Actus præſumitur factus ab eo vel eius nomine, qui impenſam facere tenebatur,cum non apparet a quo vel cuius nomine ſit geſtus.præſ.11.lib.6.n.1
Actus quando præſumitur per errorem factus,præſumitur error & ignorantia in ipſo,etiam ſi adiecta fuit clauſula, ex certa ſcientia.præſ.13.lib.6.n.21
Actus,qui & iure communi & iure ſpeciali confici potuit,quo iure confectus præſumatur.præſ.6.lib.6.n.1
Quod ſi nō poteſt valere & ſuſtineri iure communi, præſumitur geſtus iure ſpeciali.ibi.num.4
Et quando poteſt ſuſtineri tam de iure communi quam ſpeciali, præſumitur confectus de iure ſpeciali.ibi.n.6
Vtilius eſt enim ipſi agenti, vt iure ſpeciali valeat.ibi.n.10
Actus ſi in principio conſtat, quod non eſt voluntarius, & multo tempore idem apparet,præſumitur etiam quod nō fuerit medio tempore voluntarius.præſ.36.lib.5.n.6
Actus ille præceſſiſſe cenſetur,qui iure præcedere debuit.præſu.7.lib.6.num.1
Et ex actibus duobus præſumitur ille præceſſiſſe, qui aliū reddit validum.ibi.n.5.Idem de duobus inſtrumentis.ibi.
Actus iudicatur ab effectu,non autem a nuda denominatione.præſump.3.lib.4.nu.2
Actus quando poteſt referri ad bonum,& ad malum,debet in dubio referri ad bonum.præſ.2.lib.5.n.7
Actus ita interpretari debet, ne fruſtra quis ſibi proſpexiſſe dicatur.præſ.4.lib.6.n.25
Actus quando prima fronte habet maiorem formam delicti quam boni,præſumitur potius delictum.præſ.2.lib.5.n.34.& 35
Actus unus quando in alium tranſitum facit, a ſui initio eum non continet,ſed ſit mutatio de vno ſolo exiſtente in alium a principio non exiſtente.præſ.42.li.4.n.5
Actus ad hoc,vt ualeat,receditur a natura diſpoſitionis.præſum.4.lib.6.n.42
Actus præſumitur factus,vt valeat omni meliori & efficaciori modo.præſ.5.lib.6.n.1
Secus quando coniecturis apparet de diſponentis volūtate,quod eligere voluerit viam deteriorem.ibi.n.5
Actus quilibet præſumitur factus ut ualeat,non ut pereat.præſ.4.lib.6.num.1
Et ſemper præſumitur de validitate actus, donec de eius inualiditate conſtiterit.ibid.n.2
Et idem etiam procedit in his,quæ ſtrictam interpretationē admittunt.ibid.num.30
Et idem etiam procedit,ſi verba impropriarentur, dummodo impropriatio non ſit immodica.ibi.n.34
actus præſumitur factus,vt valeat etiam in eo caſu, in quo alias interpretatio deberet fieri contra eum, qui legem apertius dicere potuit,quia ſumitur contraria interpretatio.ibi.n.36
Idem quando quis deſtinaſſet vti iure communi, ſecūdum quod actus vitiaretur,quia præſumitur quod valeat ſecundum ius ſpeciale.ibi.num.37
Idem quādo comprehenderetur maius ius ipſo expreſſo.ibi.n.38
actus in dubio interpretatur, vt ualeat eo modo quo ualere pót.pſump.4.lib.6.n.28
Non debet autem interpretari,vt valeat omni modo,quia ſemp valeret,quod eſt abſurdum.ibi.n.49
actus quando poteſt valere,tam de iure communi quam ſpeciali, vtilius eſt ipſi agenti,vt iure ſpeciali valeat,& præſumitur, agentem vti voluiſſe iure ſpeciali.præſ.6.lib.6.n.10
Si autem non extat differentia aliqua, vel minoris utilitatis, vel æquitatis,quod vno vel altero modo valeat,præſumitur confectus,vel de iure communi vel ſpeciali, vt magis ſignificant ipſa verba.ibi.num.11
Et quid ſi nō poteſt colligi,quo iure conficiens actum vti voluerint.ibid.nu.12
Et ſi pares ſunt termini,vt valeat ſimul utroque iure, conficiens actum præſumitur vti voluiſſe vtroq. iure.ibi.n.14
Et quid ſi nulla eſt differentia,quod valeat potius iure communi quam ſpeciali.ibi.n.15
actus facti incontinenti poſt metum illatum,metu facti præſumūtur.præſ.126.lib.3.n.29
actus neceſſarij fraudis ſuſpicionem elidunt.præſ.124.li.3.n.16
actus conſiſtentes in pati,non arguunt conſenſum.q.23.lib.1.n.3
actus iudiciales ſolemniter factos,etiam contra alios, facere præſūptionem.præſ.50.li.2.n.41
actum id præſumitur in dubio,quod eo loci fieri conſueuit. præſu.122.lib.3.n.96
actum quid Romæ fuerit,ſpectandum non eſt,ſed quod agi fieriq. debuit.q.1.lib.1.n.22
actus non præſumitur validus,quando ei repugnat præſumptio oriens ex natura ipſius actus.præſ.4.lib.6.n.39
Idem quando ad conficiendum actum,de cuius ualiditate ambigitur,deficiunt aliqua requiſita neceſſaria.ibi.n.43
Idem quando actus caret neceſſarijs requiſitis,ut ſuum eſſe,& pfectionem non receperit.ibi.n.44
Et idem de eo iudicatur,quod de actu nullo.ibi.n.45
Idem quando ſuſtinendo ipſum actum proprietas ſermonis nimium impropriaretur.ibi.n.46
Idem quando actus non habet ſuam formam.ibi.n.47
Idem quando alias repugnat pſumpta mens diſponentis.ibi.n.50
Idem quando agitur de impediendo proceſſu litis.ibi.n.54
Idem quando agitur de præiudicio tertij.ibi.n.55
Idem quando actus factus eſt in fraudem legis.ibi.n.56
Idem quando coniecturis apparet eum,qui actum confecit, voluiſſe eligere viam illam,qua actus redditur nullus.ibi.n.57
actus agentium nil ultra eorum mentem & animum operatur.præſump.1.lib.6.n.3
actus agentium ultra intentionem operantur in his,ſine quib. voluntas ſuum effectū conſequi non poſſet.præſ.26.lib.4.n.30
actus conditionalis non dicitur actus.præſ.146.li.4.n.44
actus correſpectiui qui præſumantur,& quis ſit eorum effectus. pſ.12.lib.6.num.1
actus correſpectiui dicuntur illi,quorum unus reſpectu & cū alterius confectus eſt,& vno deficiente corruit alter.ibi.n.2
Imo pro vno actu habentur.ibi.n.3.& 21.eod.& ſeq.
Et ſi unus eſt fictus & ſimulatus & fraude factus,ſic & alter præſumitur.ibi.num.3
actus duo quando ſe inuicem compatiuntur,& vna ſtare poſſunt, ſi vnico contextu abſoluti fuerunt,præſumitur vnus reſpectu alterius celebratus,& ſic correſpectiui dicuntur.ibi.n.4
actus duo cenſentur correſpectiui non ſolum quando unico cōtextu celebrantur,ſed etiam quando intra breue tempus unus poſt alterum conficitur.ibi.nu.28
Et illud breue tempus Anchar.credidit eſſe, etiam ſi die ſequenti actus celebretur,vel eadem die,ſed alia hora.ibi.n.29
Quod ſecundū Cæpollam relinquitur arbitrio iudicis. ibi.n.30
actus duo cenſentur correſpectiui etiā inter diuerſas perſonas.ibid num.31
Et idem quando in diuerſis inſtrumētis duo hi actus confecti fuerunt.ibid.num.32
Idem etiam quoad præſumendum delictum.ibi.n.33
actus non præſumuntur correſpectiui, quando conſtaret etiam ex coniecturis aliud fuiſſe actum inter partes.præſ.12.lib.6.nu.38
Idem quando ſe inuicem non compatiuntur, vel ſunt diuerſæ

naturæ, etiam ſi confecti ſint vno eodemq. tempore.ibi.n.39
Actus & diſpoſitio præſumuntur in ſe continere vera, nec in eis p̄ſumitur error.præſ.22.lib.6.n.2
Actus, qui cum alterius conſenſu confici debet, non valet, niſi conſenſus iſte adhibeatur.præſ.34.lib.6.n.13
Actus frequentatus pręſumptionem ſcientię inducit inter vicinos. præſ.24.lib.6.n.26
Actus geminatus ſi continet errorem, ſcienter commiſſus cēſetur, non autem per ignorantiam.præſ.23.lib.6.n.14
Et id multo magis, quando in ipſo actu adhibita eſt clauſula, ex certa ſcientia.ibid.n.15
Actus geſtus adhibita prætoris præſentia & auctoritate, præſumitur rite & recte confectus, & cum cauſæ cognitione.præſu. 104. lib.4.num.10
Actus, qui iure præcedere debuit, non præſumitur præceſſiſſe, quādo actus pendet a voluntate & poteſtate partium, & non cōſtat actus ipſos fuiſſe eodem die confectos.præſ.7.lib.6.n.10
Idem quando ipſi actus eſſent ſemper validi, ſiue vnus ante alterum, ſiue poſt confectus fuerit, & vnus altero prius ſcriptus eſſet.ibid.n.1 1
Idem quando non eſt veriſimile, ꝙ actus ille præceſſerit.ibi.n.12
Actum pręparatorium qui fecit, quando actum principalem, & ſic præparatum confeciſſe dicatur.præſ.3.lib.6.n.1
Et an vere diſpoſuiſſe præſumatur de ipſo principali.ibi.n.16
Quod ſi præparatorium eſt proximum ſuo principali, dicitur diſpoſuiſſe & de ipſo principali.ibi.n.17
Secus ſi præparatorium eſt remotum ab ipſo principali.ibi.n.18
Actus a lege permiſſus vel prohibitus an præſumatur. præſumpt. 16.lib.6.num.1
Actus a lege prohibitus factus publice & palam præſumitur ignoranter, & per errorem factus.præſ.32.lib.6.n. 26
Idem quando conſtat de perſuaſione alicuius perſonæ, cui probabiliter credi, & fides adhiberi debuit.ibid.n.27
Idem quando agitur de excludenda donatione.ibi.n.28
Idem quando agitur de excludendo dolo & mala fide.ibid.n.29
Actus in mente retentus nil operatur.præſ.99.li.4. n. 14
Actus inutilis ita declarat voluntatem agentis vti & actus vtilis. præſ.173.lib.4.n.31
Actus nullus nomen actus non meretur.præſ.10.lib.4.n.21
Ex actu nullo facile declaratur facientis volūtas.præſ.15.li.4.n.2
Actus odioſus in dubio non ſuſtinetur, quia in odioſis non præſumitur pro validitate actus.præſ.4.lib.6.n. 53
Actus præcedens potentior eſt ad ſequentes, vt influat in omnes, quam econtra.præſ.178.li.4.n.9
Actus finis ex principio bonus vel malus præſumitur. præſum. 17. lib.6.num.1
Et an debeat ſpectari finis vel principium actus.ibi.n.3.& 4
Actus forma diligenter inſpecta, facile ipſe actus agnoſcitur.pręſu. 4.lib.4.num.20
Actuum pluralitas debet ab eo probari, qui eam deducit. præſ.15. lib.6.num.3
Actuum pluralitas præſumitur, ſi centum promiſſa abs te peto, & probem de quinquaginta tantū, non enim dicitur probata mea intentio.præſ.15.lib.6.n.13
Idem quando aliquis petit centum ſibi pure promiſſa, & deinde probet promiſſa ſub conditione, quæ deinde euenit, non enim dicitur is probaſſe contenta in ſua petitione, ſed ex diuerſitate formæ duo actus præſumuntur.ibi.n. 14
Actuum rerum & perſonarum pluralitas vel identitas, an & quando præſumatur.præſ.15.lib.6.n. 1
Actuum pluralitas præſumitur, quando agitur de conciliandis atteſtationib. teſtium, quæ alioqui eſſent pugnantes.ibi.n. 15
Et præſumitur actuum pluralitas ad euitandam contrarietatem inter patrem & teſtes.ibi.n.19
Alciatus contra, ibid.num.20
Actuum pluralitas præſumitur, quando temporis & perſonarū diuerſitas eſſet inter vnum actum & alterum.ibi.n.22
Idem eſt præſumendum fauore matrimonii.ibi. n. 23
Idem quo ad ſuſtentationem diſpoſitionis expreſſe factæ.ibidem num.24
Actuum pluralitas non præſumitur, etiam ſi plura documēta, quæ poſſunt de ea re fieri, confecta reperiantur.pręſ.15.lib.6.n.8
Nec præſumitur etiam ſi alias errore præſumeretur.ibi.n.10
Præſumitur vero quando apparet de publica forma.ibi.n. 11
Actus ſequens declarauit voluntatē p̄cedentē.præſ.10.li.5.n.17
Actus ſubſtantia ſublata, non eſt de ipſius effectu diſputandū.præſumpt.39.lib.4.n.37
Actus vnitas pręſumitur ex identitate loci & perſonarum. præſu. 15.lib.6.nu.7
Adeundo quis ſe quaſi obligat legatariis.præſ.108.lib.4.n.56
Adiecta alteri rei, loco adiectionis cedunt.pręſ.99.lib.3.n. 5
Aditio hæreditatis ex aliquot actibus præſumitur.q.48.lib.1. n.16
Adminiculum duplex ſecundum Bal.q.7.lib.1.n. 57
Adminiculum vehemens quid ſit.ibi.n.58
Adminiculum non vehemens quid.num.59
adminiculum vehemens, adiuuat ſemiplenam probationem.q. 42. lib. 1.num.2
adminiſtrator Reipub. adminiſtratori Eccleſiæ æquiparatur. pręſ. 52.lib.3.num.2
adminiſtrator reddens rationem de aliquo negocio, ſi a domino verbis generalibus liberetur, extenditur ad omnia quæcunque alia.pręſ.115.lib.3.n.30
adminiſtrantem res Principis vel Reipub. ex publicis pecuniis ditatum præſumi.præſ.52.lib.3..n.1
Contraria opinio refertur.n.4
Tertia opinio.num.6
Quarta opinio.num.7
adminiſtrationis rationem reddi petens, quid exprimere debeat. præſ.49.lib.3.num.10
adminiſtrationem cum libera habens a lege, tranſigere poteſt, non qui ab homine.q.46.lib.1.num.39
adoleſcentes facilius labuntur, quam adulti.præſ.1.lib.5.n.13
adoleſcentia & uoluptas una incedunt.pręſ.1.lib.5.n.5
adoleſcentia cupit cæteris antecellere propter ambitionem. pręſu. 48.lib.6.num.5
Et adoleſcentiæ ætas apta eſt, vt ei munera multa etiam publica aliquando demandentur.ibi.nu.6
adoleſcenti in facinore deprehenſo, præſumitur illatus metus.præſump.4.lib.3.nu.7
adoptio in duas diuiditur ſpecies.pręſ.40.lib.3.n.6
adulteri puniuntur quandoque pęna capitali, quandoque ſola thori ſeparatione, & aliquando pœna pecuniaria, vt in amiſſione dotis.pręſ.41.lib.5.nu.3
adulterii ſuſpicio & præſumptio oritur, quando mulieris domus frequentatur die noctuq. ab adoleſcentibus pręſertim ſcholaſticis.pręſ.41.lib.5.n.21
Et hęc præſumptio ſufficit quo ad torturam tantum, non autem quo ad condemnationem.ibid.n.22
adulterium probatur coniecturis & præſumptionibus illis, quę a natura vel a lege receptę atq. probatę ſunt.ibid.n. 28
adulterium veraciter probari debet, vt pęnę ſit locus, & tunc ſufficiunt coniecturę loco verę probationis, quando a iure ſunt receptę.ibid.num.34
adulteria clam & occulto committi ſolent, ideo ſunt difficilis probationis.pręſ.41.lib.5.n.1. Pręſumptionibus autem & coniecturis probari poſſunt.ibi.n.2.& ſeq. quę pręſumptiones, vel a natura, vel a lege, vel a iudice fiunt.ibid.n. 4
adulterii pręſumptio inſurgit aduerſus eum, cui a marito ter denūciatum fuit, ne cum eius vxore eſſet, eamque alloqueretur, ſi deinde comperit eam alloquentem.ibid.num. 9. Et dicitur pręſūptio iuris, & de iure quę ſufficit ad indicendam pęnam capitalē ex lege Iulia de adulteriis.ibi.n.10
adulterij pręſumptio inſurgit quando ſolus cum ſola inuentus eſt in loco ſecreto & abdito.pręſ.41.li.5.n.11
Non dicitur aūt ex hoc actu vere probatum adulterium.ibi.n.12
Non dicitur vere probatum adulterium etiam, quando uir & mulier viſi fuerunt in eodem lecto nudi. ibid. Dicitur tamen vrgēs pręſumptio quæ ſatis operatur, quo ad thori ſeparationē. ibid. num.13
Idem quo ad dotis amiſſionem.ibid.n. 14
Et nunquid hęc pręſumptio ſufficiat ad indicendam pęnam capitalem legis Iulię de adulteriis.ibi.n.15
adulterium pręſumitur illam commiſiſſe, vel committere voluiſſe, quę reperta eſt in domo vbi adulteria ſolent committi.præſu. 3.lib.6.n.8. Idem pręſumitur, ex pręparatoriis proximis ad committendum adulterium, vt quod ſolus cum ſola nudus cum nuda reperti ſint in cubiculo.ibid.n. 9
adulterium uxoris, inimicitia cenſetur ſufficiens, ob quam donator uel teſtator, legatum vel donationem cauſa mortis cenſeatur reuocaſſe.pręſ.73.lib.3.n.30
adulterium committente muliere, donatio a viro facta præſumitur reuocata.pręſ.23.lib.3.nu.11
Idem ſi turpiter luſerit, vel deoſculari ſeſe paſſa ſit.ibi.
aduocatum aduerſario ſubtrahens, pręſumitur fouere malam cauſam.pręſ.91.lib.2.n.10
aedificet ut quis in ſuo, pecuniam largitus, pręſumitur donare, cū alias non eſſet ędificaturus.pręſ.32.li.3.n.2
aedificans in re fideicommiſſo ſubiecta hęres, non pręſumitur donare, ſed tempore euenientis reſtitutionis repetit impenſas.pręſump.32.lib.3.n.3
aedificantem in alieno ſolo ſcienter, donaſſe pręſumi, pręſumptione iuris tantum.pręſ.32.lib.3.nu.1

Aedes ſuas ad cęlum vſque tollere, cuilibet liberum eſſe. præſum. 189.lib.3.n.3
Aedium nomen latius patet quam domus.præſ.129.lib.4.n.23
Aequitas ius humanum appellatur.præſ.76.lib.2. n. 16
Aequalitas vt inter fratres ſeruetur, multa à lege inducũtur, & pręſumnotur.præſ.60.lib.3.n.7
Aequalitatem inter filios ſeruare patrem voluiſſe præſumitur. præſum.15.lib.3.n.26
Aeſtimatio venditionem, numeratio dominũ translationem ſignificat.præſ.34.lib.3.n.4
Aeſtimatio contractum emptionis & venditionis, facit præſumi. præſump.74.lib.3.n.3
Aeſtimatio rei in dotem datæ in arbitros collata, ſi ipſi non æſtiment ea, cenſetur facta quæ emptionem faceret ad precium, quo tempore traditionis res illa iuſte valebat.ibi.n.5
Aeſtimatio rei in dotem datæ non operatur omnes effectus venditionis.ibid.num.14
Aeſtimatio rei in dotem datæ facta ad alium finẽ, quã, vt faciat emptionem, non operatur quin res ipſa dotalis remaneat.n.15
Idem ſi conuentum fuerit, quod ſoluto matrimonio res illæ datę in dotẽ reſtituantur pro eodẽ precio, quo æſtimatæ fuerũt. n.16
Idẽ ſi dictũ eſt quod reſtituantur vxori ſi tunc extabunt, habita tamen rõne augmenti & diminutionis viri boni arbitratu.n.18
Quod procedit etiam ſi nulla ſit facta mentio augmenti vel diminutionis.n.19
Et quid ſi pactum fuerit, quod electione mariti res vel æſtimatio reſtituatur.n.20
Aeſtimationis rerum in dotem datarum effectus.ibid. n.17
Aeſtimationis rei in dotem datæ quantitate non expreſſa, remanet res dotalis, nec præſumitur facta venditio. ibid. n.21
Idem ſi tempore æſtimationis maritus dotem recipiens, non habet in bonis valorem illius.n.22
Idem quando æſtimatio non ęquiualet ipſi rei, ſed eſt longe minor.num.23
Aeſtimatio rerum in dotem traditarum, facta poſtea ex interuallo conſtante matrimonio non facit præſumi emptionem, ſed remanent dotales.ibid. n.24
Aetas eſt quid incertum.præſ.50.lib.2.n.24
Aetas probari debet ab eo, qui vt aliquid conſequatur, habilem ſe dicit, & idoneum.ibid.n.32
Aetas vel maior vel minor generatim probanda, non eſt adeo difficilis probationis.præſ.51.lib.2.n.2
Quomodo autem probatio ea fiat.n.3.8.11.29.33.38.42.55. & 57.eodem & ſeq.
Aetas minor coniecturis probatur.q.58.lib.1.n.16
Aetas teſtimonio vicini, vel conſanguinei probatur, ſi ętate maior eſt, & de probanda ætate in totum agitur.præſ.51.lib.2. n.50
Et quando id fallat.n.51. & 52
Aetas non probatur teſtibus per aſpectum, quando agitur de probanda ætate non cognoſcibili ab omnibus.præſ.51.li.2.n.58
Aetatis negatiua probari debet ab eo, qui eam deducit. præſump. 50.lib.2.num.15
Aetatis præſumptio, & coniectura demonſtratiua, ſtãs pro eo, qui eam allegat, probationis eſt loco.ibid.n.37
Aetatis cognitio non cadit in conſanguineum vel vicinum, qũ eſt longe maioris ætatis, quam is de quo agitur.præſ.51.lib.2.n.45
Aetatis exceſſus, vel magnus vel modicus, quomodo cognoſcatur & probetur.præſ.51.li.2.n.65
Aetatem, aſpectum, & effigiem, curſu temporis homines mutare. præſ.50.lib.2.n.4
Aetatem qui affirmatiue deducit, probare debet.ibi.n.5
Aetatem probandam ab eo, qui commodum ex ea ſenſurus eſt, ſiue affirmatiue, ſiue negatiue deducatur.n.6
Aetatem vel affirmatiue, vel negatiue deducens, probare dẽt.ibid. num.18
aetatem minorem deducens, probare debet, vbi de actu iam geſto irritando agitur.n.21
aetatem deducens probare non debet, quando ad actum iuſtificandum deducitur.n.28
aetatem deducens probare debet, quãdo reſpectu actus futuri deducitur ad illum impediendum. n.30
aetatem non probat teſtis, eiuſdem vel minoris ætatis exiſtẽs. pſ. 51.lib.2.n.48
aetatem probat teſtis de aſpectu, quando agitur de probanda ętate communiter cognoſcibili.præſ.51.li.2.n.63
affectio ab habitu in quo differat.q.14.lib.1.n.19
affectio conuerſatione aſſidua augetur.præſ.29.lib.3. n.43
affectio quam quis erga res ſuas, & maiorum ſuorum habet, conſiderabilis eſt.præſ.83.lib.3.n.2
affectio maior præſumitur erga iam natos quam erga naſcituros. præſ.89.lib.4.n.78
affinitatis gradus licet conſiderẽtur de iure canonico quoad cõtrahendum matrimonium, quoad ſucceſſiones tamen conſiderantur ſecundum ius ciuile.præſ.189.lib.4.n.84
affinitatis, & coniunctionis ratione, donationem aliquibus caſib. pręſumi.pręſ.33.lib.3.n.5
affinitatem antiquam, præſumptionibus apparere ſufficit.quæſt.58. lib.1.num.13
affirmans aliquid dicitur affirmare omnia præcedentia, ſine quibus actus non conſiſtit.præſ.132.lib.3.n.19
afflicti deprehenditur error.præſ.8.lib.4.n.4
agens interdicto vti poſſidetis, retiuendæ poſſeſſionis, ſufficit, ſi probat ſe olim poſſediſſe.præſ.64.lib.6.n.15
Et idem dicendum in interdicto vnde vi, recuperandæ poſſeſſionis.ibid.n.16
agens contra poſſidentem rem ſuam ſi probauit eum dolo deſiiſſe poſſidere ſuccumbit petitor, & ſi reus iterum poſſidere cœpit, agi poterit.præſ.62.lib.6.n.5
agere non valenti, nulla currit præſcriptio.præſ.132.li.3.n.94
agens contra periurum, eumque in pęnam incidiſſe aſſerens, non tenetur allegare præſumptionem doli ipſius aduerſarii.q.48.li.1.num.36
agenti contra poſſeſſorem onus probandi incumbit.præſump. 50 lib.3.n.4
ager præſumitur eiuſdem quantitatis, qua olim fuit. q. 13. libro 1. num.11
ageſilaus Lacedæmonius iam ſenio confectus, viſus eſt ſæpe per Brumam nudis pedibus, ac ſine tunica incedere.præſump.46. li. 6.num.10
aggeres extruẽs in ſuo ad arcendam aquam, ne in agrum ſuũ fluat, non præſumitur id fraudulenter facere, etiam ſi vicino deinde noceat.præſ.29.lib.6.n.11
aggreſſor quis ex duobus rixantib.præſumatur.præſ.39.lib.5.n.1
Quod præſumitur aggreſſor qui ſuperſtes fuit.ibi.n.2
aggreſſorem occidens tempore noctis non præſumitur habuiſſe animum ipſum occidendi, ſed potius ſe defendendo id feciſſe. pſump.40.lib.5.n.26
Et idem dicendum etiam ſi exceſſit modum defenſionis.ibi.n.27
aggreſſor in rixa præſumitur, qui altero corpore fortior eſt.qu.15. lib.1.num.8
aggregentini quidam ob ebrietatem eo dementiæ peruenerunt, vt crederent ſe in naui eſſe, & naufragium pati, & bona omnia omnemque ſuppellectilem e ſpecula in viam proijciebant, exiſtimãtes nauim exonerare.præſ.45.lib.6.n.55
agis Lacædemonius negauit Leotychidem quem generauit leuitate quadam eſſe filium ſuum.pręſ.53.lib.6.nu.12. Et ob id Leotychides etſi a patre habitus & tractatus fuerit longo tempore, vt filius, Agide ipſo mortuo regnum non obtinuit.ibi.n.30. Et quare a patre fuit negatus.ibid.n.46
agnationis nomen eſt latiſſimum, & quid differat a linea, vel familia.præſ.88.lib.4.n.20. De agnatione qui dicantur, & quando teſtator vult bona ſua conſeruari debere in agnatione, qui cõprehendantur.pręſ.88.lib.4.n.19
agnationis ſeu familiæ identitas quomodo probetur, vt ſi quis tanquam ex familia & agnatione vult defuncto ſuccedere probare debet ſe eſſe ex eadem familia defuncti, vel quem defunctus in ſuo teſtamento vocauit.præſ.15.li.6.n.47
Et huiuſmodi identitas probatur ob identitatem nominis agnationis.ibi.n.48. Intellige niſi ipſi familiarum, vel agnitionum cognomini adiunctæ eſſent aliquæ qualitates, quæ ſignificarent ipſarum familiarum vel agnationum pluralitatem.ibi.n.49
agnati & tutores quorum conſenſus requiritur in contractib. mulierum, pupillorum, & minorum, debent verbis claris conſentire, nec ſufficeret eorum taciturnitas.præſ.99.li.6.n.51
agnatus proximior præfertur remotiori in ſucceſſione fideicommiſſi conditionalis.præſ.93.lib.4.n.6
agnati qui nondum nati ſunt, ſed tantum concepti tempore eueniẽtis caſus ſucceſſionis ad fideicom. conditionale, pręſumuntur a teſtatore vocati.pręſ.93.lib.4.n.4. Et quid ſi reperiuntur agnati, quorum vnus erat natus tempore conditi teſtamenti, alter vero natus eſt tempore quo euenit conditio.ibi.n.5
agnatus pręſens & tacens alienationi factę ab agnato, non pręſumitur conſentire.pręſ.99.lib.6.n.22
agnato admiſſo ad ſucceſſionem, & nato eo tempore quo euenit conditio, ſi deinde natus eſt alter eiuſdem gradus non admittitur ad ſucceſſionem, nec concurrit cum iam admiſſo. pręſu. 93. lib.4.num.7
agnatus cuius conſenſus ex diſpoſitione requiritur, ſubſcribendo actui celebrato ab agnata, in ſui pręiudicium, non pręſumitur approbaſſe.pręſ.66.lib.3.n.19
Quod tamen, quomodo accipiendum.n.20
agnitio partis, arguit agnitionem totius.pręſ.135.lib.3.n.18

Digitized by Google

Agri cultura infert aditionem hęreditatis, ſed non neceſſario, ſed tunc ſolum cum ſit animo adeundi hæreditatem.præſump.107. lib.4.num.75

Alciati conſideratio in rubrica de vulgari.nu.6. reiicitur.præſ.108. lib.4.num.49

Alex.Maced.noluit ab alio pingi quam ab Appelle, nec ab alio fingi quam a Lyſippo.præſ.92.lib.6.nu.10

Et quanti fecerit Pyndarum.præſ.100.lib.6.n.10

Alexandri Secundi Pontificis maximi bonus dolus & ſolertia, qui promiſſa impunitate Epiſcopo Simoniaco ab eo confeſſionē extorſit.præſ.3.lib.5.n.39

Alienanti rem meam ſi conſentio adhibita proteſtatione ſaluo intereſſe meo, proteſtatio intelligitur reſpectu precii non autē ipſius rei.præſum.37.li.6.n.13

Alienare is dicitur qui in teſtamento hæredem inſtituit, vel legatario relinquit.præſ.189.lib.4.n.46

Alienare prohibitus cenſetur etiam prohibitus contrahere, quādo ex contractu peruenit ad ipſam alienationem.præſ.93.li.6.n.2

Alienationis nomine continetur omnis actus, quo ipſius rei dominium transfertur.præſ.97.lib.2.n.32

Alienationis prohibitio eſt vocationis & ſubſtitutionis acceſſoria, & non extendit fideicommiſſum.præſ.68.lib.4.n.20

Alienatio generalis bonorum ita transfert dominium in acquirentem ſicuti ſpecialis.præſ.167.lib.4.n.20

Alienatio metu facta non annullatur ad detrimentum illius qui acquiſiuit, ſi metus particeps is non fuit. præſ. 8.li.4.n.19

Alienatio rei tempore perituræ conceditur citra ius & nomen hæredis.præſ.101.lib.4.n.74

Alienatio titulo lucratiuo facta quid differat ab alienatione titulo oneroſo.præſ.167.lib.4.n.9

Alienatio titulo lucratiuo facta in fraudem fiſci, vitiatur.præſump. 9.lib.5.num.13

Alienatio rerum eccleſiæ facta ſine auctoritate Epiſcopi nō tenet. præſ.34.lib.6.n.18

Alienatio bonorū Eccleſiæ facta a Prælato in conſanguineos ſuos obſeruata ſolennitate requiſita, & in vtilitatem Eccleſię valet & conſiſtit.præſ.54.lib.3.n.1

Alienatio omnium bonorum facta tamen multo tempore ante delictum commiſſum nulla delinquendi ſuſpicione exiſtente, fraudem non arguit.pręſ.124.lib.3.nu.15. Aut ſi de delicto in genere tantum cogitatum ſit, ibi.nu.6. Aliud ſi facta ſit titulo lucratiuo multo quidem tempore ante delictum commiſſum, ſubſiſtēte tamen ſuſpicione delictum committendi.ibi.num.7. Idq. procedere etiam in alienatione maioris partis bonorum tantum. n. 8. Aut in alienatione omnium melioramentorum.n. 9. Et quod non interſit etiam ſi temporibus interpellatis fiat alienatio. nu. 10. Locum etiam habet in alienatione cum titulo oneroſo.n.11. Ceſſat tamen fraudis ſuſpicio ſi re ipſa precium numeratum ſit, quod loco rei ſuccedit.n.12. Et alienationē viliori precio factā, ad iuſtum precium tantum reuocari.n.13

Alienatio bonorum in fraudē fiſci facta non pręſumitur ab eo qui ita deliquit, vt puniri ſe poſſe non ſperaret.præſ.124.li.3.n.14

Idem ſi alienatio iuſtis de cauſa facta ſit.n.15. eod.

Alienatio bonorum titulo lucratiuo facta, & delicto ſtatim ſubſecuto fraudulenta præſumitur.præſ.124.lib.3.n.17

Idem ſi titulo oneroſo fiat, nu.18. Niſi tamen aliqua repugnaret ratio.num.22.eod.

Alienatio bonorum ante delictum commiſſum in fraudem fiſci cōmiſſa dicitur donatione omnium bonorum facta in perſonā propinquam.præſ.124.lib.3.nu.23. Diſtinguit Bart. tres caſus relatos.n.24.25.& 26.eod.

Alienatio in fraudem fiſci facta præſumitur, quando alienans in poſſeſſione rei alienatæ perſeuerauit.præſum.124.lib.3.num.30. alia tamen coniectura concurrente.n. 31. Nec refert ſi alienans adhibuit clauſulam conſtituti ſe poſſidere nomine illius in quē facta eſt alienatio.n.32. Item facta corporali etiam traditione, ſi fraudulentæ traditionis alia coniectura adſit.num.33. Fallit tamen ſi fructus emptori perſolueret, quo caſu fraudis ceſſat præſumptio.num.34. Item ſi vſumfructum ſibi reſeruaſſet, cuius cā tunc in poſſeſſione diceretur eſſe.num. 36. Vbi tamen precii inſpicienda quātitas.n.37. Idem ſi modico tempore perſeueret in poſſeſſione, ceſſat enim fraudis ſuſpicio.num.38. Idem ſi alienatione facta, vel a ciuitate cœpit abeſſe, vel deceſſit relictis impuberibus ignaris celebrati contractus.n.39

Alienatio bonorum ante delictum commiſſum clam facta, præſumitur in fiſci fraudem facta.præſ.124.lib.3.n.40. Diſtinguit Bar. aliquos caſus relatos. n.41.42.& 43

Alienatio quando clam facta dicatur.præſ.124.li.3.n.44

Alienatio in fraudem fiſci dicitur, ſi facta ſit ſub conditione, veluti dono ſi bona mea publicari contigerit.præſ.124.li.3. n. 46

Alienatio facta ex cauſa neceſſaria, non præſumitur in fraudem fiſci emanaſſe.præſ.124.lib.3.n.67

Alienationi rei conſentiens ſibi pręiudicat, vt alienatio nequeat reuocari.præſ.115.lib.3.n.52

Alienationi rei dotalis conſentiens mulier, præſumitur non metu, ſed ſponte ſua feciſſe.præſ.127.lib.3. n. 1

Et multo magis adhibitis affinibus eius, vel ſanguine iunctis. numero 6

Alienationi rei legatæ conſentientem, etiam in precio ſibi præiudicare.præſ.117.lib.3.n.3

Alienatio facta in vltimis voluntatibus fauorabilior eſt ea, quæ fit inter viuos.præſ.51.lib.4.n.189

Alienatione prohibita per ſtatutum, præſumitur & prohibitū pactum de alienando.præſ.93.lib.6.n.3

Alienatione expreſſe prohibita non cenſetur illa prohibita, quę fit ex cauſa neceſſaria.pręſ.189.lib.4.num.106. Et dicitur fieri alienatio ex cauſa neceſſaria, quæ fit ex cauſa dotis. ibid. n.107

Alienationem bonorum Eccleſiæ factam a Prælato in conſanguineos ſuos, præſumi in dubio factam in fraudem Eccleſiæ.præſu. 54.lib.3.num.41

Alienatio rerum minoris facta, pro contrahente cum eo præſumptio eſt, ſi debitæ ſolemnitates fuerint adhibitæ. præſumpt. 84. lib.3.num.5

alienationes in fraudem fiſci factas, non eſſe nullas ipſo iure, ſed annullandas & reuocandas.præſ.124.lib.3.n. 1

Alienare prohibitus a teſtatore, nec inter viuos diſtrahit, aut teſtamento relinquit, habet tamen hæredem ab inteſtato. præſumpt. 6.lib.3.num.10

Alienans in aliquem, & caſu quo cōtingat bona eius publicari, donans alteri, non dicitur in fiſci fraudē facere.præſ.124.lib.3.n.50

Alienans omnia bona, & poſtea delinquens, in ipſoq. deprehenſus crimine, præſumitur in fiſci fraudem facere.ibi.n.54

Idem in eo, qui notorie deliquit, & poſtea alienauit.n. 55

Et in contumace qui aufugit.n.57

alimentarius quo caſu teneatur reddere rationē adminiſtrationis. pręſ.39.lib.4. n.29

alimentorum nomine quid comprehenditur, quibus debeantur alimenta, & quando ſint pręſtanda, & a quibus, infra per diſcurſum.

alimentorum nomine quid in legato contineri dicatur.præſu.157. lib.4.num.13

Quod alimentis legatis præſtanda ſunt etiam ligna non ſolū pro conquendis cibis, ſed etiam calefaciendi cauſa hiemali tempore.ibid.num.24

Comprehenditur etiam aqua, quando in ea regione vendi ſolet. ibid.num.25

Venit etiam equus, ſi alimentarii dignitas id fert.ibid.n. 28

Et pariter ſeruitores pręſtari debent.ibid.n. 29

Et pro ipſis ſeruis danda ſunt ſalaria.ibid.

Continentur etiam nomine alimentorum legatorum medicinæ. ibid.n.3. Et continentur impenſæ ſtudiorum.ibid.n.31

alimentorum cauſa dicitur cauſa pia, & idcirco legatum alimentorum dicitur pium.pręſ.115.lib.4.n.14

Intellige, quando alimenta relicta fuerunt pauperi, ſecus ſi diuiti. ibid.n.15

alimenta quo tempore ſint præſtanda.præſump. 157.libr.4. nu.26. & ibid.num.51

Et alimentis legatis quouſque ſint pręſtanda, & quouſque ea dēātur, ſi ſimpliciter ſint legata, nec conſtat de teſtatoris voluntate. ibid.num.36

Quod ſi teſtator legauit alimenta vſque ad pubertatē, pueris debentur vſque ad annum decimumoctauum, puellis vſque ad decimumquartum.ibid.n.37

alimenta debentur etiam ſi conditio mixta caſu deficiat. pręſump. 181.lib.4.num.42

alimenta quis ex eo loco capere præſumitur ubi labores ſuſtinet. præſum.71.lib.6.n.9

alimenta relinquunt ut aliquando tacite, aliquando expreſſe, quomodo utroque modo.pręſ.157.li.4.n.1.& ſeq.

alimentorum legatum nil differt a legato educationis. præſu. 157. lib.4. num.14

alimentorum legatum non reiteratur.præſ.158.lib.4.n.3

alimenta legata a quibus præſtari debeant.præſ.157.li.4. n.42

Quod hęres in dubio cenſetur grauatus a teſtatore præſtare legata, & eo defuncto adita hęreditate, ipſius hęres.ibid.n.43

Si vero hęres non adiuit, vel adiuit, & factus eſt locus ſubſtitutioni, ſubſtitutus illo præſumitur grauatus pręſtare legata.ibi.n.44

Præſtantur quandoq. legata alimenta ab vno ex legatariis, quem teſtator grauauit dicto onere.ibid.n.46

Et legatariis ipſis uita functis pręſtantur ab eorum hæredib.ibid. num.47

Præſtantur quandoq. ab executoribus teſtamenti.ibi.n.48

Aliquādo etiam ab vſufructuario cui teſtator hoc onus impoſuit. ibid.num.49

Et aliis deficientib. tenetur præſtare alimenta ille, ad quem peruenerūt teſtatoris bona, et ſi fiſcus is ſit, qui ea obtinuit. ibi. nu. 50

Alimentis legatis, in quo loco erunt præſtanda. præſump. 157. li. 4. num. 52

Quod ſi ſunt præſtandæ mulieri, quæ ſaluo eius honore non poteſt habitare cum hærede, ſunt ei præſtanda extra propriam domum hæredis. ibid. n. 53

Idem quando alimentarius ob immodicam hæredis ſęuitiam cum hærede habitare non poteſt. ibid. n. 54

Et ſunt præſtāda ab hærede extra propriam domum etiam quādo inter ipſum & alimentarium orta eſſet lis & inimicitia. ibi. n. 55

Idem quando plures hæredes, qui præſtare tenentur alimenta, diuiſerunt bona ipſa teſtatoris, & ſeparatim habitare cęperunt. ibid. num. 56

Idem quando caſu aliquo fortuito euenit, vt alimenta præſtari nequeant in domo hæredis. ibid. n. 57

Idem quando coniectura aliqua colligitur, teſtatorem voluiſſe alimenta præſtari debere in domo ipſius alimentarij. ibi. n. 58

Alimentis legatis quantum pro ipſis ſit præſtandum, quando ſimpliciter ſunt legata non adiecta quantitate. præſ. 157. lib. 4. n. 32

Quod quando veniunt præſtanda ex pecuniarum quantitate, pecunia ipſa non eſt impendenda, ſed reponenda ad honeſtum lucrum, & ex eo redditu erunt præſtanda alimenta. ibi. n. 33

Et quid ſit inſpiciendum in præſtandis alimentis. ibid. n. 34

Alimentis legatis nunquid debeantur etiam vxori & filiis legatarij, ſi non conſtat de teſtatoris voluntate. præſ. 157. lib. 4. n. 39

Quod legatum alimentorum ſit quid perſonale, & perſonam non egreditur. ibid. n. 40

Alimenta ſi duobus ſint coniūnctim legata, nec teſtator expreſſe diſpoſuit, quod altero eorum decedente, vel repudiāte ſuperſtes totum haberet, portio præmorientis, vel repudiantis alteri non accreſcit. præſum. 158. lib. 4. n. 2

Alimentorum præſtatio arguit quem eſſe alterius filium. præſum. 54. lib. 6. n. 33

Alimenta, quæ legis diſpoſitione præſtantur, aliter præſtanda ſunt quam ea quæ teſtatoris diſpoſitione debētur. præſ. 199. li. 4. n. 23

alimenta propoſita ab auo nepoti, cuius bona adminiſtrabat, dicūtur præſtita ex bonis ipſius nepotis. præſ. 71. lib. 6. n. 3

alimenta cui non debeantur bonis publicatis. lib. 3. pręſ. 124. n. 52

alimenta debita legis diſpoſitione, debentur etiam de præterito. li. 1. q. 46. num. 38

alimenta relicta a teſtatore, prout in vita conſueuerat, intelliguntur ſecundum annos immediate præcedentes. li. 3. præſ. 6. n. 38

alimenta, & litis expenſę, vt filio decernantur, ſufficit ſolam pro filio extare præſumptionem, & ea qualis requiratur, cum ampliationibus. lib. 1. q. 35. n. 6. 7. 8. 10. 13. & ſeq. 16. & 17

alimenta præterita non habent priuilegium alimentorum. ibidem num. 31

alimenta & ſumptus litis, quouſque præſtantur. n. 34

Et quod taxentur iudicis arbitrio. n. 35

alimenta & ſumptus litis ſi cui decernantur, vtrum cauere debeat. num. 38

alimenta præſtita perſonæ, præſumuntur præſtita ſecundum qualitatem ipſius. q. 18. lib. 1. n. 8

alimenta vxori relicta præſtanda ſunt in domo habitationis ipſius teſtatoris. præſ. 129. lib. 4. n. 2

alimenta aut intereſſe debitum loco dotis ſibi conſtitutæ, gener nō præſumitur donaſſe ſocero, ſi intra modicum temporis, & ſic infra decennium non petierit. li. 3. præſ. 25. n. 1

Quid autem ſit, ſi præterlapſum ſit decennium. ibid. n. 2. & 4

alimēta diuerſis modis, vel diuerſis in locis, præſtari parum refert. lib. 3. præſ. 131. num. 20

alimenta præſtans mulieri maritus, an maritali potius affectione, q̄ cauſa dotis receptæ facere præſumatur. li. 3. præſ. 13. n. 20

alimentorum aſſignatio, & impenſarum, nullum facit præiudiciū cauſæ, & iudicio principali. li. 1. q. 35. n. 39

allegans diuitias vel paupertatem, probare debet. præſ. 25. li. 6. n. 4

Et allegantì diuitias, vel paupertatem incumbit onus probandi, quando non allegatur aliquod tempus, quo quis fuit vel diues vel pauper. ibid. num. 14

allegans præſcriptionem probare eam debet. præſ. 33. lib. 6. n. 2

allegans collegam ſuum tempore ſuſcepti officij fuiſſe diuitem, probare id debet. præſ. 25. lib. 6. num. 19

allodialis præſumitur res etiam feudali vicina & contigua. præſu. 91 lib. 3. num. 10

allodialis vtrum res ſit ex verbis conceſſionis præſumitur. ibidem num. 19

allodialis & libera non præſumitur res in æſtimo ciuitatis non deſcripta, in quo alia deſcribi conſueuerunt. ibid. n. 41

allodialem rem eſſe colligi ex ſignis. præſ. 91. lib. 3. n. 35

allodialem & liberam non feudalem in dubio rem præſumi. præſ. 91. lib. 3. num. 1

allodiale etiam feudum præſumitur, ſi a Principe donante factum ſit. præſump. 91. li. 3. num. 11. eodē. Nec refert ſi dicat Princeps, noſtri Principatus & dominii, & aliorum quorumlibet iuribus ſemper ſaluis. num. 13. aut aliquid annuatim principi præſtetur. num. 14

alloquutio ad aures ſecreta cum eo qui delictum deinde commiſit, ſi alia concurrunt adminicula, Torturæ facit locum. q. 89. lib. 1. n. 115. Quæ autem concurrere debeant. ibi. n. 116

altari ſeruiens de altari viuere debet. præſ. 71. lib. 6. n. 8

alternatiua vt verificetur, ſufficit alteram partem eſſe veram. præſ. 186. lib. 4. num. 11

alternatiua dictio, vel, inter diuerſa ponitur, & alteram partem eſſe veram ſufficit. præſ. 90. lib. 3. n. 5

alternatiua in obligatione vnum recipiendo creditor non petit alterum. pręſ. 45. lib. 3. n. 24

altercatoria verba non arguere legati reuocationem. præſump. 37. lib. 3. num. 35

ambiens & affectans honores & dignitates habet contra ſe præſu. q. 17. lib. 1. num. 10

In ambiguis humanior ſententia eſt ſequēda. præſ. 51. li. 6. n. 15

amicitia magna æquiparatur cognationi. præſ. 40. lib. 5. n. 23

amicitia vera quanti facienda. præſ. 89. lib. 4. num. 70

amicitia coniunctus ſi vulnerauit amicum, non præſumitur animo occidendi vulneraſſe. præſ. 40. lib. 5. n. 22

Intellige, vt ibi. num. 24

amicitia quæ proficiſcitur a diſſimilibus dura eſt, & aſpera. præſu. 10. lib. 2. num. 41

amicitia maioris eſt ponderis quam fraternitas. præſ. 124. libro 3. num. 29

amicitia propinquitati, & gratia neceſſitudini præter quā in filijs præferri poteſt in bonorum ſucceſſio. q. 28. li. 1. n. 17

amicus licet ſuorum appellatione veniat, non tamen dicitur ſuus ratione ſanguinis, & ſic non dicitur ſucceſſor ſanguinis. præſu. 89. lib. 4. num. 66

amicus quomodo a pari procedat cum venientibus ab inteſtato. pręſ. 89. lib. 4. num. 68

amicus procedit a pari cum venientibus ab inteſtato, & ita capit ex teſtamento minus ſolemni, ſicut capiunt qui veniunt ab inteſtato. pręſ. 166. lib. 4. n. 43

amicus poteſt agere pro amico ſine mandato, ſicut coniunctus ꝑ coniuncto. præſ. 89. li. 4. n. 69

amon Dauidis filius Thamar ſororem ſuam morbo ſimulato ad ſe vocatam conſtuprauit. pręſ. 17. li. 5. n. 15

amor nullus vincit paternum. pręſ. 89. lib. 4. n. 118

amphitapa quid olim eſſet. pręſ. 161. lib. 4. n. 6

amphora quid ſit. pręſ. 152. lib. 4. n. 22

Et cuius ſit menſurę. ibid.

anademata eſt vox gręca, ſignificatque apud nos redimiculum. ꝑſump. 163. lib. 4. n. 6

angeli cautela in l. ſed & ſi de ſua. ff. de acq. hęred. refellitur. pręſum. 49. lib. 6. n. 19

anima cęteris omnibus eſt pręferenda. pręſ. 112. li. 4. n. 4

animam eſſe mortalem contendens hęreticus cenſetur, idem ſi affirmat non reperiri Paradiſum, Purgatorium vel infernum. pręſump. 6. lib. 5. num. 12

animus ex verbis iam prolatis facile declaratur. pręſ. 7. li. 5. n. 9

animus declaratur, qualis antea fuerit, ex his, quæ incontinēti fiūt. pręſump. 66. lib. 4. n. 43

animus talis pręſumitur qualem vel verba, vel facta ipſa declarāt. pręſ. 35. lib. 6. nu. 2

Et declaratur qualis ſit animus verbis iam prolatis. ibi. n. 13

Et iudicatur ex loquela. nu. 14

Et quomodo factis declaretur. nu. 20

Declaratur enim plus factis quam verbis. nu. 21

Et animus pręcedens declaratur ex facto ſubſecuto. n. 23

animi ſola deſtinatio dicitur deliberatio ſine verbali expreſſione. ꝑſump. 9. lib. 4. nu. 19

animi mutatio non pręſumitur. pręſ. 37. li. 6. n. 5

animus deliberatus occidendi quando pręſumitur. pręſ. 38. libro 5. num. 1. vbi viginti coniecturę animi deliberati occidendi, in lib. de arbit. iud. ab authore enumerantur. n. 2

animus delinquendi vel non, quando & quomodo coniecturis, & pręſumptionibus declaratur. pręſ. 40. lib. 5. n. 1. & per tot.

annexa domui quando in legato domus veniant. pręſ. 129. libro 4. num. 19

annonę cauſa totius exercitus robur eſt, & Reipub. ſalus. pręſump. 72. lib. 2. nu. 26

annorū vel 10. vel 20. curſus ad inducendam obligationem, vel ti-

Digitized by Google

rulum reſpectu futuri temporis non ſufficit.præſump.131. lib. 3. num.54.
Annulus ſi mulieri tacenti traditus ſit a viro verbis matrimonium ſignificantibus præſumitur matrimonium contractum. præſ. 2. lib. 3.n.4. Id etiã procedere in muliere, non intelligente viri verba, ſed manum tantum porrigente.ibid.n.5.
Annulus quando defertur quidem, at digito non immittitur, quid præſumat.ibid.nu.10
Annulus traditus etſi non immiſſus digito puellæ, quando tamen præſumi faciat matrimonium contractum.ibid.n.11. & 12
Annuli traditionem ſignum eſſe æquiuocum.præſ.2.li.3.n.1
Annuli traditio regulatur ſecundum expreſſa verba, & actum præcedentem.ibid.n.3
Annulum mulieri tradens filius, eiuſq. digito immittens non in apparatu matrimonij, quid præſumatur.præſ.2.li.3.n.9
Annulum geſtans mulier viro cohabitans, ſi de traditione a viro facta non conſtet, matrimonium non præſumitur.ibi. n.13
Annulo tradito expreſſo conſenſu accedente, vel ſponſalia, vel matrimonium contractum cenſetur.præſ.2.lib.3.n.2
Annulo tradito ſi nil dictum ſit, ſecundum loci cõſuetudinem, vel matrimonium vel ſponſalia præſumuntur.ibid.n. 6
Annulo tradito in apparatu matrimonij, præſente Sacerdote, vel ad fores Eccleſię, matrimoniũ præſumitur etiam in loco, vbi annuli traditio nihil ſignificaret.n.7. Et quid ſi eo in loco traditus ſit a patre, ſine matrimonij apparatu.n.8
Antecedens videtur uelle qui cupit conſequens.præſum.76.lib.2. num. 36
Antecedens qui fecit, an & quãdo dicatur feciſſe etiam cõſequẽs. præſ.3.lib.6.n.19
Antonii Butrij ratio in c.requiſiſti.reiecta.præſ.11.lib.4.n.18
Apotheca, an & quando ſub legato domus veniat.præſ.129.lib.4. n.8.9.14.15.16.17.20.21.& 22
Appellans quid probare debeat.præſ.104.li.4.nu. 14
Appellans, intra tempora præſtituta a lege, appellationem proſequi debet.præſ.96.lib.2.n.1
Appellandi tempus intra decem dies, cenſeri de ſubſtãtia ipſius appellationis.præſ.95.li.2.n.4
Appellatum ſi fuerit a ſententia pro vxore lata, nil dicitur attentare iudex, ſi alimenta vxori decernat.q.35.lib.1.n.19
Appellatio in dubio non præſumitur deſerta.præſ.96.lib.2.n. 2
Et quæ ratio ſit.num.3
Appellatio ſuſpendit iudicatum, non tamen impedit præſumptionem iuſtitiæ, vel rectitudinis ipſius.q.35.lib.1.n.20
Appellatio intra decem dies interpoſita præſumitur.præſ.95.nu.2. Baldo tamen cum alijs diſſentiente.ibid.n.3
Appellatio reiicienda admittitur, tacente aduerſario.præſump.46. lib.2.num.28
Appellatio impeditur per præſumptionem iuris, & de iure. qu.76. lib.1.num.1
Appellatio per ſolam iuris pręſumptionem non impeditur.ibidem num.3
Appellatio ab interlocutoria, pro forma requirit grauaminis expreſſionem.præſ.84.lib.2.n.8
Appellationis beneficiũ minori per compromiſſum aufertur.præſump.82.lib.3.n.11
Appellationis termino pendente, pro ſentẽtia eſt præſumptio. præſumpt.64.lib.2.n. 26
Appellationis iudex condemnando in expenſis, præſumitur etiam de expenſis primæ inſtantiæ.præſ.88.lib.2. n. 1
Appellationem deſertam eſſe, in dubio non præſumitur. præſump. 66.lib.2.num.3
Appellatione pendente, ſententia nequit mandari exequutioni.q. 34.lib.1.num.2
Id quando non procedat.n.3
Appellatione facta ab interloquutoria, cauſa grauaminis nominatim debet exprimi.q.45.li.1.n.11
Appellatione a ſententia interpoſita, pro ſententia non præſumi. præſump.67.lib.2.n.36
Contraria affertur opinio.ibid.n.37
Appellatione interpoſita, quo ad aliqua præſumi pro ſentẽtia, quo ad aliqua vero minus.ibid.n.36
Et quæ ſint illa.num.39.40.41.42.43.num.44. ſecundũ doctrinam Alciati.
Appellatione interpoſita, in dubio ſemper pro ſententia præſumi, & quæ ſit ratio.n.45
Quo tamen caſu non procedit.n.46
Appellationibus a ſententia interpoſitis formam præſcribens Põtifex, non præſumitur præſcripſiſſe his, quæ a ſe latæ ſunt.præſu. 44 lib.3.num.16
Appellatio a ſententia præſumitur in dubio præceſſiſſe, demum ſecutam eſſe cauſæ commiſſionem.præſ.7.libr.6.n.8
appellatiuo noie ſimpliciter ſcripti hęredes nepotes ab auo uel patruo, intelliguntur inſtituti ęquis portionibus.præſum.202.li.4. num.8
approbatum ſemel, reprobare amplius non poſſum.præſumpt.14. lib.2.num.14
aquæ ducendæ ſeruitutem promittens, intelligitur ſecundum id quod duci conſueuit.præſ.43.li.3.n.3
aquam ducendi conceſſio, cur realis præſumatur.præſumptio.103. lib.3.num.37
aquæ hauſtu conceſſo ex fonte præſumitur, conceſſum etiã iter ad hauriendum, & econtra.præſ.144.li.4.n.12
aquiminaria vel aquiminalia quid ſint remiſſiue.præſump.106.lib. 4.num.14
aquiminarium dicitur potius vas eſcarium quam potorium.præſu. 162.lib.4.n.20
arbiter & arbitrator ex compromiſſo electus, præſumitur pronunciaſſe, vt arbiter, ad hoc, vt laudum ſit magis efficax.præſ. 5.li.6. num.2
arbiter & arbitrator ſi quis ex compromiſſo ſit electus ad diffiniendum controuerſiam, ſi proceſſerit ordine non ſeruato, & laudũ ferat, præſumitur pronunciaſſe tanquam arbitrator, ne laudũ ſit nullum.præſ.4.lib.6.n.26
arbitri qui curant laudum ratificare antequam eis legatur, cõtra id facere dicuntur.præſ.3.lib.5.n.113
arbitrarium non eſt, quod a lege expreſſe ſancitum eſt.q.44.li. 1.n.2
arbiter de iure procedere tenetur.præſ.77.li.2.n.7
arbiter ſententiam condemnatoriam, non expreſſa quantitate ferre non poteſt, nec ex poſt facto ſententiam emendare.ibi.n.11
arbitri ſententia potentior eſt, & citius ſortitur effectum quam arbitratoris.præſ.77.lib.2.n.4
arbitrum recipientem compromiſſi inſtrumentum, nulla facta cõtradictione, præſumi onus cognoſcendi, & laudum proferendi acceptaſſe.præſ.65.lib.3.n.3
arbitrio excedente fines compromiſſi, laudi ceſſat præſumptio.pręſumpt.67.lib.2.n.27
arbitris electis partium conſenſu, eorum perſonæ cenſentur approbatæ, nec ipſis quid obijci poteſt, niſi adſit cõtraria coniectura. præſump.76.lib.2.n. 10
arbitria ad inſtar iudiciorum redacta ſunt.præſ.76.li.2.n.1
arbitrator ſolum partium concordiam ſpectat, & poteſt dare alteri, de iure alterius.præſ.76.lib.2.n.14
arbitrator cum ob temporis breuitatem de rei veritate cognoſcere non poteſt, ceſſat rectitudinis & iuſtitiæ pręſumptio.n.26
arbitrator poteſt auferre de iure alterius.præſ.77.li.2.n.8
arbitratores pronunciant ſecundum ęquitatem.pręſump.76.lib.2. num.15
arbitratoribus probis, & honeſtis, quod de cauſa inſtructi fuerint creditur, & præſertim ſi in laudo optime ac diligentiſſime narrent iura ipſarum partium.præſ.76.li.2.n.31
arbitramenta ſub conditione reſolutiua ferri poſſunt.pręſump.77. lib.2.num.12
arcis cuſtos, nõ debet reſtituere arcem ei, qui venit cum ſigillo domini.præſ.57.lib.2.num.18
argenti eſcarij appellatione non veniunt cacabi argentei, miliariũ argenteum, vel ſartago.pręſ.162.li.4.n. 22
argenti nomine in legato non venit applũbatura qua argenti maſſę ſimul coniunguntur.ibid.n.8. Nec etiam venit aurum vel argentum, quibus res alterius materiæ ornata eſt.ibi.n.9
arguere licet a nomine, quia talis quis creditur, qualis nominatur. præſump.30.lib.6.n.30
argumentatio ſecundum Ciceronem eſt inuentum ex aliquo genere, rem aliquam aut probabiliter oſtendens, aut neceſſario demonſtrans.q.6.lib.1.n.9
argumentum eſt ratio rei dubię faciens fidem, vel eſt probabile inuentum ad faciendum fidem, ſecundum Ciceronem.quęſtio.6. li.1.num.2
argumentum quid ſit ſecundum Quintil.ibid.n.3
argumentum quid ſit ſecundum Bald.ibid.n.4
argumenti varius vſus apud Dialecticos.n.5.
argumentum eſt collatio plurium ad vnam concluſionem, & hoc modo ſumptum, a ſigno differt, vt pars a toto.ibi.n.6
argumentum aliquando conficitur ex pluribus ſignis, aliquãdo ex ſolo ſigno quod neceſſarium ſit, vel maxime credibile.n.7
argumentum ſemper habet artificium, ſignum aliquando arte caret, aliquando non. ibid.n.8
argumentum & coniecturam ſumere, licet ab uno ex decem prædicamentis.pręſ.27.lib.6.n.19
argumentum veroſimile fit ex rebus probabilibus, & quę plerunque ita fiunt, nihilq. differt a pręſumptione iuris, vel hominis. q.7.lib.1.n.36.& 37
argum.a ſenſu contrario, quo caſu non procedit.q.70.lib.1.nu.5

Digitized by Google

Argumentum a ſenſu contrario, debile eſſe, nec habere locum, cũ aliæ rationes repugnant. præſ.93.lib.3.n.5.& 6
Argumentum ab vſu & ſolitis receptiſſimum eſt. præſ.7.lib.3.n.5. Et libro eodem. præſump.14.n.13
argumentum a mandato procuratoris, ad mandatum iuriſdictionis valet. præſ.18.lib.2.n.32
argumentum a poteſtate tutoris, ad iuriſdictionem, in iure receptum eſt. præſ.16.lib.2.n.32
argumentum de alimentis ad dotem procedit. præſ.189.lib.4.nu.29.& 66
argumentum a communiter accidentibus probabile eſt. præſ.19. lib.6.n.5
argumentum a communiter contingentibus plurimum poteſt in materia præſumptionum, & coniecturarum. præſump.14.lib.6. num.20
argumentum de contractibus ad legata procedit. præſ.144.lib.4. nu.10. præſ.199.eod.lib.n.5
argumentum a contractibus ad vltimas voluntates iure recipitur. præſ.127.lib.5.n.9 præſ.147.lib.4.n.11
argumentum de diſpoſitione tacita ad expreſſam valet, quando eadem eſt ratio. præſ.189.lib.4.n.97
argumentum de dote ad alimenta procedit. præſ.191.lib.4.n.2
argumentum ab inclusione vnius ad exclusionem alterius, quãdo non procedat. præſ.38.lib.4.n.24
argumentum de legato libertatis ad legatum piæ cauſæ valet. præſump.116.lib.4.n.31
argumentum de legitima debita patrono ex bonis liberti, ad legitimam debitam filio ex bonis patris valet. præſ.101.lib.4.n.50. Secus vbi agitur de incommodo filij. ibid.n.51
argumentum a matrimonio carnali ad ſpirituale iure recipitur, & econtra, & ibi declaratur. l. Titiæ ſi non nupſerit. ff. de condit. & demonſt. præſ.83.lib.4.n.21
argumentum a ceſſante ratione procedit. præſump.189.nu.190.& præſ.190.lib.4.n.25
argumentum ſumptum a ſenſu contrario procedit a coniecturis, & ideo contrarijs coniecturis facile tollitur. præſumpt.166.lib.4.num.65
argumentum a contrario ſumi debet ad limites verborum. præſ.39.lib.4.n.32
argumentum a contrario ſenſu ſumi non poteſt in diſpoſitione teſtatoris, quando correctio ſtatim & incontinenti facta apparet. præſ.165.lib.4.n.7
argumentum a contrario ſenſu non debet ſumi, quando poteſt inde ſequi abſurdum. præſ.83.lib.4.n.55
argumentum a contrario ſenſu non procedit, quando alia iura repugnant. præſ.39.lib.4.n.25
argumentum a ſtatuto ad diſpoſitionem teſtatoris valet, ſecus ſi non eſt eadem ratio. præſ.83 lib.4.n.24
argumentum a ſubſtitutione vulgari ad pupillarem, & econtra an & quando procedat. præſ.34.lib.4.n.33
argumentum de toto ad partem permiſſum eſt. præſ.35.lib.3.n.27
argumenta omnia quæ a ſenſibus ducũtur, ſigna vocantur, quæ vero ab intellectu dicuntur veroſimilia. q.7.lib.1.n.33
ariſtoteles & Cicero quomodo poſſint excuſari, quod inter probationum inartificialium ſpecies collocarint leges. quæſt.1. libro 1.num.5
ariſtotelis vel Ciceronis auctoritati deferẽdum eſt illis in caſibus, quibus lex eam approbauit. præſ.6.lib.3.n.62
arma poliens, gladium acuens, aut alia ad delictum præparãs, quæ facere non conſueuerat, torturæ locum facit. q.89.lib.1.nu.122
arrogator de bonis arrogati reſtituendis ſatiſdare debet. præſ.27. lib.3.nu.1. Qua ſatiſdatione omiſſa lex eam pro interpoſita habet.num.2
arrogatoris ſatiſdationem omiſſam, præſumptam cenſeri iuris, & de iure præſumptione, opinio eſt Ioan. And. præſumpt.72.lib.3. nu.3. eodem. fictam autem eſſe Bart. autumat. nu. 4. Alij & verius nec fictam eſſe nec præſumptam, ſed legem æquitate ſuadentem actionem hanc reddere. n.5
arrogatus filius non patri arrogatori, ſed ſibi acquirit. præſum.26. lib.3.num.15
arrogatio fit authoritate principis. præſ.82.lib.4.n.16
ars imitatur naturam. pręſ.2.lib.4.n.22
artem qui didicit, præſumitur eam ſcire, & exercitio ipſam in eo auctam eſſe. q.14.lib.1.n.27
aſpectus corporis pro ætate præſumptionem facit, verſaturque iudicis arbitrium. pręſ.50.lib.2.n.38.& 39
aſpectus facile quem decipit. præſ.51.lib.2.n.61
aſpectus hominis in dies mutatur, & homo alter quodammodo efficitur. ibid.n.67
aſſecurari ſuper bonis quem contractum ſignificet. præſ.122.libr.2.num.47
Aſſerenti aliquid in articulo mortis ad detrimentum alterius non adhibetur fides. præſ.7.lib.3.n.9
aſſertioni eius creditur, qui carnaliter a ſe cognitam fuiſſe vxoris ſuæ conſanguineam iurat ignoraſſe. q.77.lib.1.n.7
aſſertioni iuratæ aduerſus legis præſumptionem creditur, quando alia æque potens eſt pro ipſo pręſumptio. ibid.num.17. Idem eſt ſi leuis contra ipſum extet præſumptio. n.18
aſſerens aliquid & in eo fundamentũ faciens, probare id debet. pręſ.55.lib.6.n.5
aſſerenti ſe alienaſſe ea quæ poſſidet, non creditur. præſump.62.lib.6.num.12
aſſerenti aliquem furioſum: incumbit onus probandi. pręſ.45.libr.6.n.20.& coniecturis vel ſignis id probare poteſt. n.12
aſſerens aliquam hęreſim, cuius contrariam veritatem catholicã prius docuerat, hęreticus pertinax pręſumitur. pręſump.7.lib.5. num.8
aſſertio dubia quę poteſt ſignificare hęreſim & catholicam fidẽ, in dubio catholica præſumitur. pręſ.2.lib.5.n.12
aſſeſſoris officio nemo in ſua patria fungi poteſt, nec iuriſdictionẽ exercere. pręſ.12.lib.5.n.9
aſſigno, verbum ſignificat dationem in ſolutum. pręſump.93.lib.2. num.6
aſſignare filio portionem ſuam, pater ante mortem ſuam poteſt. ea tamen aſſignatio eſt reuocabilis. præſ.29.lib.3.n.108
aſſociatio delinquẽtis facta quando excuſetur. quęſt.89. lib.1.nu. 110.& ſeq.
aſſocians delinquentem ſtatim delicto commiſſo, ne comprehendatur locum facit torturę. q.89. lib.1.n.109
athamas Aeoli filius furioſus furijs a Iunone immiſſis vſque adeo correptus fuit, vt Learchum filium interfecerit. pręſ.145.lib.6. num.13
athenis vir quidam eruditiſſimus ictu lapidis in capite percuſſus, literarum quarum doctiſſimus erat, memoriam amiſit. pręſ.45. lib.6.n.33
atteſtationis fundamentum dicitur eſſe ipſa fides quę ex inuidia, & ex periurio violatur. pręſ.22.lib.5.n.4
auctoritas alicuius quomodo pręſumatur eſſe de ſubſtantia actus. pręſ.34.lib.6.n.17
argumentum regulatur ſecundũ naturam ſui principalis, cui ęquiparari dicitur. præſ.189.lib.4.n.157
auro aut argento legato, quod auri, vel argenti genus pręſumatur legaſſe teſtator. pręſ.162.lib.4.n.1
Quod ſi legarit omne aurum & argentum ſuum, pręſumitur legaſſe aurum & argentum, tam factum, quam infectum, ideſt tam vaſa, quam maſſam. ibid.nu.2. Extende hoc etiam ad gemmas huiuſmodi auro & argento incluſas. ibidem nu.3. Secus ſi qualitas adijcitur, quę ſpeciei auri vel argenti non conuenit. ibi. n.4. nec cenſetur legata pecunia numerata. ibid.n.6
Legato autem auri vel argenti certo pondere, pro hęredis commodo permiſſum eſt, vt poſſit pecuniam, eiuſdem tamen ęſtimationis hęres pręſtare. ibid.n.7
auro vel argento facto legato cenſentur legata omnia vaſa auri, & argenti. ibid.n.10
Et etiam vaſa quę cœpta ſunt fabricari, etiamſi nondum ſint perfecta. ibid.n.13
Venit etiam materia auro argentove intecta. ibid.n.10
Nec non pediculi argentei. ibid.n.15.
Et veniunt gemmę auro incluſę. ibid.n.16
Vaſa autem fracta colliſa non veniunt nomine argenti facti. ibi. num.17
Nec veniunt Scaphia. n.18
auro vel argento legato, quod ſui vſus cauſa habebat teſtator, q.d comprehendatur. ibid.n.24
anth. res quæ. C. commu. de leg. non habere locum in bonis prohibitis alienari per contractum. pręſ.189.lib.4.n.186
auus tenetur dotare neptem, & proneptẽ, quę aliunde dotari non poſſunt. pręſ.189.n.105
auus tenetur nepti dotem conſtituere, quando pater ipſius non habet bona, è quibus dotem filię conſtituat. pręſ.189.lib.4.n.12
auus dotando neptem patre illius diuite exiſtente cenſetur non filij, ſed neptis contemplatione, & ſic aduentitiam dotem conſtituere. pręſ.17. lib.3. num.3. Reiecta Nattę, & Cęphali diffinitione. num.4
auus nepti nondum natæ relinquens dotẽ in teſtamento, filij contemplatione pręſumitur reliquiſſe. n.5. ibid.
auus dotando neptem patre extante paupere profectitiam dotem pręſumitur conſtituere. num.6. idque etiam obtinere in auo materno. num.7
auus relinquens dotem in teſtamento quo filium hęredem ſcripſit, abſolute pręſumitur ſolius neptis contemplatione reliquiſſe. num.8

Digitized by Google

Auus dotando neptem ex filio caſu quo contemplatione filij non poſſet impedimento iuris obſtante, ſola neptis contemplatione dotaſſe præſumitur.ibid.n.9

Auus habens plures filios,& ex eorum vno neptem,eam dotãdo, neptis contemplatione tantum facere præſumitur.ibid.n. 16

Auus dotando neptem ex filio exhæredato, filij contemplatione dotare non præſumitur.n.17

Auus inſtituendo filium & dotando neptem, ſola neptis contemplatione dotem relinquere præſumitur.n.18

Auctoritas iudiciaria præſumi facit pro ſententia iudicis alioquin indiſcreti & improbi.præſ.67.lib.2.n.27. Niſi ex actis cauſæ de iniuſtitia appareat.n.28

Authorizari ſibi tutor poteſt, vbi de pupilli commodo agitur.pręſump.80.lib.3.n.7

B

BAldi & Felini ſumma auctoritas.præſ.21.lib.5.n.17

Baldi,& quamplurium doctorum opinio refellitur. præſ.34. lib.4.num.27

Baldi verba interpretantur.in l.fideicommiſſa.§.1.de leg.3.præſ.5. lib.4.num.3

Balneæ legatæ an domus portio ſint,& in legato veniant.præſum. 129.lib.4. n.12

Bannitus qui dicatur, quando præſumatur reſtitutus, & quomodo puniri debeat, & quibus commodis dicatur priuatus, & an poſsit hæres inſtitui.

Banniti vulgo appellantur foruſciti.præſ.45.lib.5.n.28

Bannitus quare dicatur non ſubditus.præſ.45.lib.5.n.24.& 29

Bannitus efficitur hoſtis illius ciuitatis, è qua eſt bannitus, & patriæ odioſus.præſ.45.lib.5.n.8

Bannitum occidiſſe aſſerens,probare debet, illum occiſum eſſe illummet in banno deſcriptum.præſ.15.lib.6.n.37

Bannito liberato a banno & patriæ reſtituto, an & quando præſumãtur reſtituta bona.præſ.46.lib.5.n.1

Quòd ſi fuit liberatus iuſtitia mediante, præſumitur reſtitutus etiam quo ad bona.ibid.n.2

Quod enim eſt reſtitutus, dicitur innocens a delicto, vnde vere non fuerat bonis priuatus.ibid.n.3

Bannitus quando fuit gratia & liberalitate Principis reſtitutus, ſi bona ſint adhuc apud ipſum principem, præſumitur etiam reſtitutus quo ad ea.ibid.n.4

Et quid ſi ipſa bona reperiuntur a principe alienata titulo oneroſo,& ipſe bannitus fuit ſimpliciter reſtitutus.ibid.n.5

Et quid ſi bona iam fuerunt a principe in alium translata titulo lucratiuo.ibid.n.6

Bannitus reſtitutus in pleniori forma,cenſetur etiã reſtitutus quo ad bona in alium alienata, & quouis titulo translata. Et datur exemplum huius plenioris formæ.ibid.n. 10.11.& ſeq.

Bannitus etiam ob contumaciam licet pro confeſſo habeatur, ex diſpoſitione ſtatuti,captus tamen non punitur,ſi ſuam innocentiam vult probare.præſ.48.lib.5.n.6

Bannitus a ciuitate an præſumatur priuatus commodis,& beneficijs iuris communis.præſ.45.lib.5.n.11

Bannitus a ciuitate Cremonæ, nec quidem poteſt ſuccedere patri in legitima ſibi iure communi debita,ſtatuto illius ciuitatis prouidente,quòd forenſis non poſſit acquirere immobilia.præſ.45. lib.5.n.26

Bannitus a ciuitate Venetiarum non poteſt conficere teſtamentũ coram duobus teſtibus tantum, ſicuti lege Veneta permiſſum eſt.præſ.45.lib.5.n.4

Bannitus ob perpetratum graue delictum, quibus cõmodis & iuris beneficijs priuatus pręſumatur.præſ.45.lib.5.n.1

Quòd regulariter pręſumitur priuatus omnibus iſtis commodis, quæ illius loci ſtatutis ibi commorantibus tributa ſunt.ibid.n.2

Et cenſetur priuatus factione teſtamenti,tam actiua quã paſſiua, quando ſtatutum concedit certam formam diuerſam ab illa a iure communi præſtituta,ſecundum quam formam teſtari non poterit.ibid.n.3

Bannitus in contumaciam pro aliquo crimine, admiſſus ad nouas defenſiones pro qualitate perſonæ torqueri poteſt, etiam abſq; aliis indicijs.præſ.70.lib.2.n.14

Banniti tolleratio & patientia principis non arguit banni renouationem.præſ.20.lib.2.n.34

Bannitum ad honores & dignitates aſſumens princeps,cum eo diſpenſare præſumitur,præſ.20.lib.2.n.17

Bannitum offendens cuius bannum inualidum eſt ob ignorãtiam non excuſatur.præſ.88.lib.3.n.9

Bannitus ſimpliciter reſtitutus nunquid recuperet bona, quæ peruenerunt ſine alterius facto ad alium ob ſolam cauſam delicti & banni ſequuti,vt puta ad proximiorem.præſ.46.lib.5.n.9

Bannitus nõ poteſt inſtitui hæres ex forma ſtatuti loci, de quo eſt bannitus, quia priuatus eſt beneficiis a ſtatuto conceſſis. præſ. 45.lib.5.n.5

Præſumitur etiam priuatus facultate ſuccedendi ab inteſtato.ibi. num.6

Et præſumitur priuatus commodis & beneficijs a iure communi conceſſis, quando bannitus priuauit ipſum ab omni actu legitimo.ibid.num.16

Idem quando banniens,ſeu eius lex vel ſtatutum decernit bannitum poſſe offendi perſonaliter & realiter.ibid.n.17

Idem quando banniens, vel eius ſtatutum adimit bannito omne auxilium.ibid.n.18

Idem quando quis fuit bannitus in ære & perſona.ibid.n.19

Idem quando ipſe bannitus eſſet poſitus extra protectionem cõmunis.ibid.n.20

Idem quando ſtatutũ cõfiſcat ipſo iure bona ipſius banniti.ibid. num.21

Bannitus non poteſt in immobilibus aliquo modo ſuccedere, nec quidquam acquirere,ſtante ſtatuto,quod forenſis acquirere nõ poſſit immobilia.ibid.n.23

Habetur enim bannitus pro forenſi, & non pro ſubdito. ibi.n.24

Idem de bannito pęna capitali, qui pro forenſi habetur.ibi.n.27

Et quare.ibid.n.29

Baptizatus nemo præſumitur in dubio.præſ.14.lib.6.n.8

Baptizari cupiens graui morbo affectus, vtrum diuino amore, vel mortis timore baptizari voluiſſe præſumatur.q.43.lib.1

Bartolus in l.licet Imperator.nu.4. ff.ſi quis omiſſ.cauſ.teſt.declaratur.præſ.108.lib.4.n.23

Bartoli doctrina in l.licet Imper.nu.3.ff.ſi quis omiſ.cauſ.teſt.in dubium reuocatur.ibid.n.44

Bartoli lapſus in l.2.nu.43. ff.de vulg.& pup.ſubſt.qui ſibi contrarius oſtenditur in l.Lucius.n.14.ff.eo.præſ.60.lib.4.n.51

Bartolũ & reliquos lapſos interpretatione l.vlt. C.de inſt.& ſubſt. cui dantur plures intellectus a pluribus. pręſ.37.lib.4. num.17. & num.ſeq.

Bellum quando iuſtum præſumatur, & quando non ſit ſuſcipiendum.

Bellum an & quando præſumatur iuſtum vel iniuſtum.præſumpt. 96.lib.6.n.2

Quòd in dubio præſumitur iniuſtum. ibid.n.3

Præſumitur autem iuſtum, ſi a Principe non recognoſcente ſuperiorem fuit indictum,ſecus ſi ab inferiore.ibid.n.4

Et dicitur bellum iuſtum, quando concurrunt, Principis ſuperiorem non recognoſcentis auctoritas,iuſta cauſa, & recta intentio.ibid.n.5

Et quæ ſint iuſtæ cauſæ belli.ibi.n.6

Et nunquid bellum præſumatur iuſta cauſa indictum.ibid.n.7

Bellum non eſt ſuſcipiendum odio, vel liuore vindictæ, ſed zelo iuſtitiæ.ibid.n.8

bene agere in ſenectute præſumitur qui bene egit in iuuentute.q. 15.lib.1.n.13

benefacere nemo cogitur inuitus.præſ.83.lib.4.n.9

Beneficia quibus cõferri debeant, quomodo permutari poſsint, & quando renunciari. Et de beneficiorum confidentia an ſit licita.

Beneficium præſumitur collatum ex eo meliori modo, quo poteſt valere conceſſio.præſ.5.lib.6.n.3

beneficij collatio pręſumitur facta reſpectu permutationis paulò ante factę.pręſump. 12.lib.6.n. 19

beneficium nemo pręſumitur conferre ſibi odioſo. pręſ.45. lib.5. num.10

beneficij permutatio facta in articulo mortis fraudulenta pręſumitur.pręſ.8.lib.6.n.5

beneficij permutatio,vel renunciatio nõ pręſumitur facta in fraudem expectantis, quando auctoritas ſuperioris interuenit, etiã ſi adſit expectans non quidem primum vacaturum, ſed ſimpliciter vacaturum.pręſ.78.lib.6.n.5

Idem quando facta fuit ſuperioris auctoritate,qui ſciuit qualitates & conditiones perſonarum permutantium,& renunciantis, ac etiam ipſorum beneficiorum.ibid.n.6

Quid ſi ſuperior ignorauit adeſſe expectantem primam vacaturam,nec non ignorauit qualitates beneficiorum, & perſonarũ permutantium,& renunciantis.ibid.n.7

beneficii permutatio aliquod onus habentis facta a ſene cum alio beneficio carente onere,licet ſit magis tenue,fraudis ſuſpicione caret.ibid.n.12

beneficii permutatio fraudis ſuſpicione caret, quando aliqua qualitas quę adiecta eſt beneficio pingui vel tenui operatur ęqualitatem.ibid.n.15

beneficii permutatio vel renunciatio in fraudem facta cenſetur, ſi

renun-

Digitized by Google

renuncians ipſe habet beneficium tenue & ei renunciat, vt præcludat viam expectanti ad obtinendum aliud beneficium pingue de proximo vacaturum.præſump.78.lib.6.nu.8. Idem ſi obtinens pingue beneficium graui infirmitate laborat, & beneficium ſuum permutat cum eo, qui beneficium tenue obtinet.ibi.num.9, Intellige quod tria concurrant, vt ibi nu.10. Idem ſi permutatio facta ſit ab eo qui eſt ſenio confectus, & permutauit cũ adoleſcente ſanguine coniuncto.ibid.n.11

Beneficij permutatio facta cum tenuiori tempore peſtis, fraudis ſuſpicionem habe,t etiam ſi renuncians eſſet ſanus. ibid.num.13. Idem quando renuncians habet cum expectante inimicitiam, & ob id renunciat, licet non ſperet aliud pingue ſibi conferri. ibid.num.14

Beneficij permutatio vel renunciatio ſi facta eſt clam & ſecreto, in fraudem expectantis facta præſumitur.ibid.numer.16. Idem quando factæ fuerunt multæ reſignationes.ibid.num.17. Idem quando reſignans dicit promiſſiones ſibi factas adimpleri. ibid. num.18. Idem quando ſubditus collatori renunciat beneficiũ tenue.ibid.n.19

Beneficij permutatio vel renunciatio, an & quando præſumatur facta in fraudem expectantis.præſum.78. lib.6.num.1. Quod ſi eſt facta auctoritate ſuperioris, & de nullius prꝫiudicio agitur, non prꝫſumitur fraude facta.ibid.n.2

Beneficij tenuis permutatio in opulentum facta arguit ſimoniam ex parte eius qui opulentum dedit.præſ.35.lib.5.n.5

Beneficij renunciatio in fraudem facta, non prodeſt ei, ad cuius commodum facta fuerat.præſ.83.lib.4.n.80

Beneficio renunciaſſe præſumitur, qui religionem eſt ingreſſus, & intra probationis annum.præſ.82.lib.6.n.2

Beneficium acceptans tenetur probare ſe intra debitum tempus acceptaſſe. præſ.77.lib.6.n.12

Beneficium qui diu poſſidet, præſumitur legitime inſtitutus.præſ. 69.lib.6.n.17

Beneficij vacatio ſi fuit probata & inſtitutio, licet de præſentatione aliter non conſtet quam per verba narratiua inſtituentis, ex hoc tamen præſumitur præſentationem præceſſiſſe inſtitutionem. præſ.36.lib.6.num.4.& hoc procedit inter litigantes, non autem in præiudicium patroni eccleſiæ.ibid.n.5

Beneficiorum confidentia aliquãdo licita, & aliquando illicita eſt. præſump.9.lib.5.nu.2.& permiſſa cenſetur quando renuncians beneficio, confidit quod poſt renunciationem a ſe libere factam ſine vllo pacto, vel modo cõferetur beneficium illi, cui vult. ibi. num.3

Idem quando confertur beneficium alicui ea intentione, quod ille aliquando cedet in fauorem alterius a ſe nominandi, vel ſui ipſius conferentis, vel procuratoris, dummodo nullum pactum vel conditio adijciatur.

Beneficiorum confidentia illicita dicitur, quando vel ſymoniæ labes interuenit, vel alia cauſa illicitam eam reddens.præſump.9. lib.5.nu.3.& quando eſt ſymoniaca, prohibita eſt conſtitutionibus SS.Pontificum. Pij 4.& Pii 5. & regulariter non præſumitur, niſi probetur.num.4. & quibus coniecturis detegatur, & eſt ſpecies criminis ſymoniæ.ibid.n.1

Beneficiorum confidentia ſymoniaca non præſumitur etiam ſi reſignans, & reſignatarius eſſent amici tempore reſignationis.prꝫſumpt.9. libr.5. num.5. Præſumitur autem ſimoniaca ex coniecturis quibus detegitur ipſam eſſe ſymoniacam, & quæ ſint coniecturæ.ibid.numer.7.& ſeq. & prꝫſumitur ſymoniaca quando is in quem collatum fuit beneficium intra modicum temporis ſpatium retroceſſit ipſum beneficium, reſeruato ſibi aliquo commodo fructuum vel penſionis. ibid.nu.10. Idem quando is qui renunciauit beneficium, in illo adhuc reſidet, vel fructus percipiet, vel ſi is cui eſt collatum beneficium reſpondet de fructibus ipſi renuncianti.ibid.num.14. Idem ſi recipiens beneficium conſtituit procuratorem ipſum renunciantem, vel eius ſanguine cõiunctos ad percipiendum vel locandũ fructus beneficij dimiſſi. ibid.num.15

Idem quando renuncians curauit fieri expeditionem, & expeditionis expenſas pertinentes ad eum, cui collatum eſt beneficiũ fecit. ibid.num.16. Idem quando quis pro ceſſione alicui facta quacunque authoritate, in negotio ipſo ſe quoquo modo immiſcuit, & poſtea aliquid ex fructibus beneficij conſequutus eſt. ibid.num.17

Idem quando conſtat ex literis reſignatarij ſcriptis reſignanti ſibi factam fuiſſe reſignationem ob id quod ipſe reſignatarius, tãquam fideiuſſor reſignantis ſoluat debitum eius creditori.ibidem.num.18

Beneficiorum confidentia non ſymoniaca, ſed illicita quꝫ dicatur. & quare non ſit comprehenſa in Bullis Pij IV. & Pij V.præſ.9. lib.5.n.19

Beneficij collator ſi contulit beneficium pacto adiecto, vt poſtea in alterum pro arbitrio collatoris, vel alterius de ipſo beneficio diſponatur, confidentiam ſymoniacam dicitur cõmittere. præſ. 9.lib.5.n.9

Beneficium reſignans ſi ad ſui cõmodum pactum aliquod adijcit, præſumitur ſymoniace id feciſſe, & ſic dicitur confidentia ſymoniaca & illicita.præſ.9.lib.5.n.8

Beneficium reſignans ſi illum cõſtituit procuratorem, qui eſt ſanguine coniunctus, cui deinde eſt facta reſignatio, ſimoniace prꝫſumitur egiſſe.præſ.8.lib.5.n.5

Idem quando is qui reſignauit beneficiũ mortuus eſt in poſſeſſione ipſius beneficii, quia præſumitur interueniſſe pactum inter ipſum & reſignatarium, quod ipſe donec eſſet in humanis poſſideret.ibid.n.6

Beneficium a clerico bãnito ademptum & alteri collatum non reſtituitur ipſi clerico reſtituto.præſ.46.lib.5.n.7

Beneficium vt genus diuiditur in tres ſpecies.præſ.40.lib.3.n.7

Beneficium legis indultum alicui intelligitur ſi eo velit vti.qu.48. lib.1.num.28

Beneficium alicui conferens Pontifex Maximus ob aliquod temporale, præſumitur diſpenſare cum eo quo ad pœnã Symoniæ. præſ.20.lib.2.n.12

Beneficium curatum cõferendo Pontifex habenti ſimile ſuper incompatibilitate præſumitur diſpenſaſſe.præſ.20.lib.2.n.15

Beneficium infanti Papa conferens diſpenſare præſumitur. ibid.n. 30.aliquibus tamen ab hac opinione diſſentientibus.n.31

Beneficium alicui tanquam inhabili conceſſum probat is qui affirmat.præſ.50.lib.2.n.26

beneficium permutans cum aliquo, ſibi adſcribat, ſi quomodo id obtineret, non perquiſierit.præſ.88.lib.3.n.8

beneficium inferioris a principe non ita late interpretari.præſ.103. lib.3.num.15

beneficij pacificus poſſeſſor triennalis, moleſtia nõ afficiendus.præſump.139.lib.3.n.4

beneficio alteri competenti nemo ipſo inuito vti poteſt. præſ.13. lib.3.num.16

beneficia principum late interpretari.præſ.103.lib.3.n.21

beneficia principum late interpretantur, niſi ſtricta interpretatio a lege approbetur.præſ.97.lib.3.n.19

beneficia principum non compræhendunt ea quæ requirunt mentionem ſpecificam.ibid.n.20

beneficia principum ſtricte interpretantur, quãdo tertius læditur. præſ.97.lib.3.n.12

beneficium reſtitutionis in integrum eſt perſonale, & cedi poteſt. præſ.189.lib.4.n.147

beneficia ſtatuti non tollitur per ſpecialem partium conuentionẽ, quando generaliter eſt inductum.prꝫſ.109.lib.4.n.46

benemerita ob quæ alicui donatur, vel relinquitur, non præſumũtur, cum ſint quid facti.præſ.14.lib.6.n.11

benemerita filij erga patrem nulla poſſe conſiderari, quæ mercede digna ſint.præſ.29.lib.3.n.10

benemerita filij, vt ob ea donatio a patre facta conſiſtat, qualia eſſe debeant.ibid.n.21

benemerita filij præceſſiſſe ſi adſint coniecturæ creditur patris aſſertioni.ibid.n.31

benemeritorum filii ſola patris aſſertio, donationẽ conſiſtere non facit.præſ.29.lib.3.n.24

Et quæ ſit ratio.n.25

Bernardinus quidam Patauinus huiuſmodi inſania laboraſſe fertur, quod diceret ſe videre equitem ingredientem cubile ſuum è ſpecula.præſ.45.lib.6.n.53

Biennij lapſus non tollit exceptionem non numeratæ pecuniæ, quando ſolum per teſtes conſtat de confeſſione numerationis. præſ.145.lib.3.n.16

Biretum comprehenditur nomine veſtium.præſ.161.lib.4.n.19

Blaſphemans aſſidue dicitur ſuſpectus de hꝫreſi.prꝫſumpt.6.lib.5. num.29

blaſphemans pluries calore iracundiꝫ prꝫſumitur tantum ſemel blaſphemaſſe.prꝫſ.2.lib.5.n.27

bona verbum, idem ſignificat, quod verbum hꝫreditas, quando ſubiecta materia id ſuadet, ſecus alias.prꝫſ.109.lib.4.n.16

bona dicuntur, deducto ære alieno.prꝫſ.109.nu.8.& prꝫſum.143. lib.4.num.14

bona an in dubio cenſeantur relicta libere a teſtatore, an autem onere fideicommiſſi & reſtitutionis grauata.prꝫſump.67.lib.4. num.1

Quod libere cenſeantur relicta.ibid.n.2

bona aduentitia filij, & legitima ſibi debita a pari procedunt, nec in eis conſtituenda eſt differentia.prꝫſ.38.lib.4.n.29

bona quꝫ nõ poſſunt alienari, nec etiam a fiſco publicari poſſunt. prꝫſ.76.lib.4.n.101

bona & diuitiꝫ patris dicuntur eſſe filij.prꝫſ.189.lib.4.n.32

Bona

Digitized by Google

Bona quæ ſunt in domo cuſtodiæ cauſa, perinde ſunt, ac ſi ibi non eſſent. præſ. 126. lib. 4. n. 12
Bonorum dotalium dominium dicitur remanere penes mulierem, non autem ad maritum tranſire. præſ. 189. lib. 4. n. 169
Bona eccleſiæ poſſunt alienari pro redimendis captiuis. præſ. 192. lib. 4. n. 2
Bona eccleſiæ non poſſunt per teſtatorem legari. præſum. 119. lib. 4. num. 1
Et ſi legantur, nunquid ſaltem eorum æſtimatio ſit præſtanda ex præſumpta teſtatoris voluntate. ibid. n. 2
Bona emphyteutica nunquid poſſint alienari pro dotis conſtitutione etiam ſine conſenſu domini. præſ. 189. lib. 4. n. 163
Bona iam a teſtatore donata reſtitui debẽt fideicõmiſſario, quãdo teſtatorem pœnituit donationis iam factæ. præſ. 196. lib. 4. nu. 10
Et quomodo coniecturis probetur hæc pœnitentia. ibi. n. 11
Bona feudalia non dicuntur propria bona vaſalli, ſecus in feudis hæreditariis, præſ. 142. lib. 4. n. 8
Bona feudalia non niſi in ſubſidium alienari poſſunt cauſa dotis conſtituendæ. præſ. 189. lib. 4. n. 9
Bona filij ſunt magis debita matri quam bona mariti. præſ. 37. lib. 4. num. 11
Bona fideicommiſſo ſuppoſita non dicuntur eſſe poſſidentis, ſed aliena, cum ſint alteri reſtituenda. præſ. 142. lib. 4. n. 13
Bona ſupppoſita fideicommiſſo regulariter alienari nequeunt. præſump. 190. lib. 4. n. 37
Bona ſubiecta fideicommiſſo ſi ſemel ſunt alienata, perpetuo ſunt alienabilia. præſ. 189. lib. 4. n. 192
Et quando id procedat. ibid.
Bona ad hæredem fideicommiſſo grauatum peruenta ex perſona quidem teſtatoris, ſed tamen alio iure quam hæreditario, an & quando ex præſumpta mente ipſius teſtatoris veniant in reſtitutione fideicommiſſi. præſ. 196. lib. 4. n. 1
Bona in hæreditate teſtatoris fideicommittẽtis reperta, & fructus ab hærede grauato percepti, an & quando ex præſumpta voluntate teſtatoris reſtitui debent fideicommiſſario. præſ. 197. lib. 4. num. 1
Bona hæreditaria ſi quis poſſedit per decennium, præſumitur adiuiſſe hæreditatem, ne occupator & malæfidei poſſeſſor videatur. præſ. 101. lib. 4. n. 28
Et ſtatuto Florentiæ cautum reperitur, quod ſi quis poſſedit bona hæreditaria poſt quindecim dies a morte defuncti, licet ipſa bona deſeruit adiuiſſe intelligatur. ibi. n. 29
Bonorum mobilium & immobilium appellatione non continentur iura, & actiones, quia ſunt incorporalia. præſ. 54. lib. 4. nu. 26. & num. ſeq.
Quid ſi diſpoſitio eſt vniuerſaliter facta. n. 27
Bona primogenituræ nunquid poſſint alienari pro conſtitutione dotis, vel ipſamet valeant in dotem aſſignari. præſump. 189. libr. 4. num. 175
Bona primogenituræ poſſunt alienari pro cõſtitutione dotis filiæ, etiamſi ipſa filia conſtitutioni primogenituræ conſenſiſſet. ibid. num. 180
Secus quando primogenitura fuit conſtituta & ordinata a tranſuerſali. ibid. n. 184
Et ſecus quando fuit primogenitura ordinata & conſtituta ex contractu. ibi. n. 185
Bona ſoceri intelliguntur tacite hypothecata pro dote a nuru recepta. præſ. 190. lib. 4. n. 11
Bonis exiſtentibus in ciuitate legatis, an & quando præſumantur ea relicta, quæ ſunt in ſuburbijs. præſ. 126. lib. 4. n. 1
Bonis exiſtentibus in ciuitate legatis, præſumũtur etiam relicta ea, quæ ſunt in ſuburbijs, quando relicta ſunt ſanguine cõiunctis, & ſic in legatis, quæ admittunt largam interpretationem. ibid. num. 7
Idem quando teſtator nõ habebat bona in ciuitate, ſed ſolum in ſuburbijs. ibid. n. 8
Bona animi quæ ſint, & quod ab ijs coniectura ducatur. lib. 1. q. 15. num. 11
Bona fortunæ quæ ſint, & quod ab ijs fiant coniecturæ. q. 15. lib. 1. num. 22. eod.
Bona in familia & agnatione conſeruari æquitati conuenit. præſ. 93. lib. 3. n. 3
Bona in fraudem fiſci alienans ea non poteſt reuocare. præſum. 12. lib. 3. num. 32
Bona filij habitantis cũ patre & negocia illius adminiſtrantis, profectitia præſumuntur. præſ. 50. lib. 3. n. 1
Niſi tamen vrgentiores coniecturæ in contrarium adſint. n. 2
Bona filij habitantis ſeorſum a patre aduentitia præſumuntur, & ex eius induſtria acquiſita. ibi. n. 3
Bona filij nec cũm patre, nec ab eo ſeorſum habitantis qualia præſumantur. n. 5
Bona mobilia minoris, quæ ſeruando ſeruari nequeunt, ſine Prætoris decreto, & alijs ſolemnitatibus alienantur. præſump. 6. lib. 3. num. 6
Bona eccleſiæ, curſu temporis immemorabilis præſcribi. præſ. 131. lib. 3. num. 40
Bona aliqua relicta mulieri dotis nomine, ea nubente viro in dotẽ datã præſumuntur. præſ. 6. lib. 3. n. 89
Bona mulieris extra dotem quæ ſint. præſ. 8. lib. 3. n. 4
bona marito tradita poſt iam conſtitutam dotem, dotalia quoque cenſeri, ſi id aliquibus verbis vel ſignis appareat. ibi. n. 23
Idque ſi verbis dominij translationem ſignificantibus vſa ſit. numer. 24
Vel vſa fuerit vocabulo aſſignationis. n. 26
Aut dixerit ſe tradere dicta bona, ad vtendum, fruendum, & faciẽdum perpetuo, quicquid voluerit. n. 28
bona poſt conſtitutam dotem marito tradita, dotalia præſumuntur, ſi verbum ſupradotis fuerit adhibitum. ibid. n. 30
Idem ſi dos iam data erat tenuis. n. 32
bona reperta penes mulierem matrimonio conſtante, vel intra annum luctus, mariti præſumuntur. præſ. 51. lib. 3. n. 22
bona dotis cauſa data, non ſequuto matrimonio dotalia dici nequeunt, niſi deſtinatione quadam. præſ. 29. lib. 3. n. 82
bona poſt delictum commiſſum, aut publicentur ipſo iure, vel per ſententiam, differentia eſt. præſ. 124. lib. 3. n. 2
bona diuidentes, omneque ius ſibi competẽs & competiturum remittentes, præſumi quoque fideicommiſſum remiſiſſe. præſ. 115. lib. 3. n. 33
Si nulla alia quam fideicommiſſi cauſa ſubſit. n. 34
Et quis id probare debeat. n. 35
Aliud eſſe ſi tempore diuiſionis aliæ cauſæ extarent, quibus ius aliquod habituros ſeſe diuidentes ſperabant. n. 37
Aut in diuiſione poſita ſint aliqua verba reſtrictiua, quibus in futurum excluderetur. n. 39
Niſi verba in diuiſione poſita, valde ſint generalia. n. 40
Aut etiam expreſſe iuri de futuro ſit renunciatum. n. 41
bona diuidentes cum clauſula, ad habendum, tenendum, & quicquid voluerit, placueritve faciendum, præſumi fideicommiſſum remiſiſſe. præſ. 115. lib. 3. n. 63. & 65
Idque procedere multo magis, ſi & hæredibus illa licentia data ſit. num. 66
bona fides cauſatur etiam ex iniuſtis & temerarijs cauſis. præſum. 130. lib. 3. n. 3
bona fides in poſſeſſore præſumitur, allegãda tamen eſt. q. 48. lib. 1. num. 9
bonis allodialibus vni ex fratribus in diuiſione obuenientibus, alteri feudalibus ſolum, vtrum is euictis de euictione contra alterum fratrem agatur. præſ. 115. lib. 3. n. 21
bonis eccleſiæ precio numerato venditis, ſi emptor ad eorum conſecutionem agit, precium in Eccleſiæ vtilitatem conuerſum eſſe probare debet. præſ. 55. lib. 3. n. 1
Prælato autem agenti ad eorum recuperationem probatio incũbit. num. 2
bonis fratrum in cataſtro ſeu æſtimi libro ſeparatim conſcriptis, ſocietatis diſſolutæ facit præſumptionem. præſ. 60. lib. 3. n. 13
bonis mobilibus in domo exiſtentibus legatis, nõ continentur nomina debitorum, & an & quando inter mobilia vel immobilia veniant iura, actiones, & nomina debitorum. præſum. 129. lib. 4. n. 30. 31. 32. 33. 34. 35. & 36.
bonitas a natura homini ineſt. præſ. 29. lib. 6. n. 1
bonitas non præſumitur in eo, qui promouendus eſt, imo adhibenda eſt aliqualis informatio. præſ. 1. lib. 5. n. 31
bonum ſemper è bono præſumitur, ſicuti malum è malo. præſump. 32. lib. 5. n. 5
bonum a bono, malum a malo factum præſumitur. præſ. 122. lib. 3. num. 102
bonos mores corrumpere præſumitur, qui cum malis cõuerſatur. q. 14. lib. 1. n. 66
bonorum fideicommiſſo ſubiectorũ, diuiſione ſimplici facta, præſumitur remiſſum fideicommiſſum ipſum. præſ. 115. lib. 3. n. 3
Idque ſi vel purum ſit vel purificatum. ibi. n. 4. & 5
Si præſertim diuiſio verbis amplis & prægnantib. facta ſit, & adhibito iuramento. n. 7
Aut diuidentes diu poſſederint, & de alijs rebus geſtis rationem reddentes nulla fideicommiſſi facta mentione. n. 8
bonorum ſuppoſitorum fideicommiſſo nondum purificato, ſimplici diuiſione facta, nõ præſumitur remiſſum fidecommiſſum. n. 9. Nec refert ſi iuramento confirmata ſit. n. 11
Aut diuidentes inuicem de euictione promiſerint. n. 12
Contrarium tamen aliquibus probare conantibus. n. 15
Si præſertim de euictione promiſſio, verbis multum generalibus ſit facta vel vniuerſalibus, nu. 17. Aut in ipſo indiuiduo, caut.

videlicet

Digitized by Google

videlicet fideicommiſſi.nu.18.Item & alio caſu relato.n.20
Bonorum ſubiectorum fideicommiſſo, diuiſione facta,an & quando fideicommiſſum cenſeatur remiſſum,vel non.n.22.vſque n.31.& a n.42.vſque nu.56.& quid ſi adiecta ſit clauſula,ponentes ſe in omnem locum,&c.vel,vt diuidentes haberent,poſſiderent,&c.nu.67.vſque 76.
Bonorum diuiſione conceſſam alienationem liberam,comprehendere fideicommiſſum,ſi titulo ſingulari, ſecus ſi vniuerſali alienatio fiat.præſ.115.lib.3.n.57.58.59.eod.
Bonorum diuiſio facta cum alienandi licētia quo ad vſumfructū, non comprehendit fideicommiſſum, ibid.num.60.Idem ſi cum ſuis iuribus alienari poſſe,dixerint diuidentes.n.61.Vel id conſtat ex actu ſubſequuto, diuidentes fideicommiſſum comprehēdere voluiſſe.n.62
Bonorū eccleſiæ natura eſt,vt alienari nequeat.præſ.91.lib.3.n.60
Bonorum eccleſiæ alienationem pro euidenti vtilitate, & neceſſitate, factam eſſe, enunciatio præſumptionem non facit, ſed neceſſaria eſt probatio.præſ.133.lib.3.n.18
Bonorum omnium diuiſione facta a teſtatore , cohæres cohæredi de euictione non tenetur.præſ.118.lib.3.nu.1.Limitatur trib. modis.ibi.n.8.9.& 10.Vide verb.Euict.
Bonorum poſſeſſionem pupillo decernens Prætor etiam ſine tutore, poſſeſſorem eum facit.præſ.20.lib.2.n.10
Bonorum vxoris traditorum poſt dotem conſtitutam,omnes fructus maritus percipiens, tanquam dotalium percipere præſumitur.præſ.8.lib.3.n.33

Bonorum poſſeſſio an & quando præſumatur agnita , & quæ requirantur ad eam.præſum.103.& 104. lib.4.num. 1.& 2.16.vſque 21.

Bonorum poſſeſſionis agnitio eſt neceſſarium antecedens, vt agi poſſit actione poſſeſſoria hęreditatis petitione aduerſus occupatores bonorum. præſ.103.lib.4.n.1
Bonorum poſſeſſionem qui agnouit, & agit contra poſſeſſores bonorum poſſeſſoria hæreditatis petitione, an præſumatur intra debitum tempus eam agnouiſſe.præſ.104.lib.4.n.1
Bonorum poſſeſſio ſecundū tabulas non defertur niſi ijs, qui alioqui ab inteſt.ſuccedere poſſent.præſ.96.lib.4.n.36
Bonorum poſſeſſor probare debet ſe intra debitum tempus agnouiſſe ipſam bonorum poſſeſſionem.præſ.77.lib.6.n.13
Bonorum poſſeſſor an veniat appellatione hæredis.vide Hæres.
Bonus quilibet a natura præſumitur,bonus autem is non præſumitur, qui alterum dolo circumuenit.præſ.3.lib.5.num.15. ſemel, ſemper præſumitur bonus,ſicut econtra. præſ.19.lib.5.nu.9.qui fuit, & nunc bonus præſumitur.q.14.lib.1.nu.26.& præſ.1.lib.5.n.17.& perfectus adeo nemo eſt,quin legi ſubſit.præſum.51.lib.2.num.25
Bonus quilibet, & non lædere præſumitur.præſ.76.lib.2.nu.5.quis non præſumitur, quando agitur de alterius præiudicio, nec debet quis ſtatim credere viro bono in præiudicium alterius. ibi. nu.16. Idem quando talis pręſumptio induceret aliquod damnum illi pro quo præſumitur. ibi.n.20.quilibet eſſe debet, etiam ſi damno aliquo afficeretur.præſ.1.lib.5.num.27.is dici non poteſt,qui vitioſus eſt.præſ.4.lib.5.n.2
Bonus is nō præſumitur,qui excedit terminos cauſæ,qua alias pręſumptio delicti euitatur, præſ.2.lib.5.nu.53.quis non præſumitur,quando agitur de ſalute animæ.præſ.1.lib.5.nu.29.tunc quilibet præſumitur,quando non extat præſumptio in contrarium, ſecus ſi extat.ibid.num.33.ſi quis fuit, præſumitur pro negotio, quod ipſe geſſit & pertractauit.præſ.4.lib.5.n.10
Brocardicū eſt,de quo certa tradi non pōt regula.pręſ.99.lib.6.n.1

C

Cadauer emittens ſanguinem, adducto accuſato,torturæ præbet indicium.q.89.lib.1.n.118
Cadauer occiſi cuius ſit,ſi facies non indicet,ſigna & ſtigmata corporis perquirenda.præſ.64.lib.3.n.5
Caducitas remiſſa an & quādo cenſeatur. præſ.112.li.3.n.1.& ſeq.
Caducitatis pœnam a lege inductam.ibi.n.10.
Caducitatis ad pœnam euitandam, obligatio habet vim ſolutionis.præſ.139.lib.3.n.21
Caducitatem non remiſiſſe cenſetur dominus, penſionem præteritam,cum proteſtatione recipiens.præſ.112.lib.3.n.18
Caducitatem remiſſam cenſeri , a domino canonem futurum ſine proteſtatione recipiente.nu.19.
Cæſar ſic dictus eſt,quia a cæſo matris vtero in lucem venit. præſ.52.lib.6.nu.19. Morbo comitiali laborabat.præſ.42.lib.6.n.3.Cęſaris dictum præclarum ,ſi violandū eſt ius , regnandi cauſa violandum eſt.præſ.54.lib.6.n.10
Calendarium quid,& an ſub legato vſusfructus,omnium bonorū contineatur.præſ.143.lib.4.n.9
Caligulæ erant paruæ caligæ olim.præſ.161.lib.4.n.9
Caligula tres ſorores ſuas ſtupro contaminauit, ob quem inceſtū ſe Iouem vocauit.præſ.17.lib.5.n.18
Calumnia non multum differt a falſi crimine.præſ.25.lib.5.n.1
Calumnia tam in cauſis ciuilibus, quam in criminalibus committitur.ibid.n.2
Calumnia ceſſare præſumitur in cauſis priuatorum,quando ceſſat in cauſis fiſci.ibid.n.5
Calumniari quando quis præſumatur.præſ.25.lib.5.n.1
Calumniator ſemel , in futurum calumniari præſumitur . præſ.32. lib.5.num.3
Calum niuatum quid ſit.præſ.162.lib.4.n.11
Camum non venit appell.vini, & quid ſit, & quomodo conficiatur.præſ.152.lib.4.n.6
Cancellatio inſtrumenti duplex. præſ.141.lib.3.nu.2. quæ dicatur formis,& quæ informis.ibi.n.2.& 3
Canonem ab emphyteuta dominus recipiens,præſumitur caducitatis pœnam remittere.præſ.25.lib.3.n.15.
Canonem iam præteritum recipiens abſque proteſtatione, præſumitur caducitatis pœnam remiſiſſe.præſ.45.lib.3.nu.8. Et quæ cauſa ſit.num.9.Aliud eſſe ſi proteſtetur.n.21
Canonem ſoluens tanquam emphyteuta, talis præſumitur , vt in poſterum a domino directo ad præſtationem cogi poſſit. pręſ. 111.lib.3.n.1
Canonici nunquid repręſentent eccleſiam.pręſ.113.lib.4.n.8
Canonicus is pręſumitur,qui diu in ſtallo,& choro cū alijs eſt.pręſump.76.lib.6.n.20
Capitali dimiſſo apud ſociū antiquum, finita ne an renouata pręſumatur ſocietas.pręſ.57.lib.3.n.5.6.& 7
Capitulum,& canonici idem ſunt.pręſ.113.lib.4.n.7
Capituli conſenſus requiritur in pręſentationibus, quę in eccleſia collegiata fiunt.pręſ.34.lib.6.n.5
Capta in bello nunquid efficiantur capientis tuta conſcientia.pręſump.96.lib.6.n.1
Capti a barbaris quando redimuntur, dicuntur reſtitui communioni eccleſię & ſacramentorum.pręſ.192.lib.4.n.4
Capti ab hoſtibus Chriſtianis vere dici nō poſſunt captiui aut capientium ſerui. pręſ.192.lib.4.n.7
Carceratus a iudice laico,quando remitti debeat ad Eccleſiaſticū, ideo quod dicatur clericus. pręſ.76.lib.6.n.30.vſque n.34
Carceratus ſi aufugit probandus eſt caſus fortuitus a cuſtodia carceris, lex enim pręſumit ipſum eius negligentia aufugiſſe . pręſ. 61.lib.6.n.33
de Carcere qui ſemel aufugit, amplius relaxari non debet etiam dato fideiuſſore.præſ.32.lib.5.n.9
Carcerato fugiente ex carceribus contra cuſtodem pręſumitur. pręſ.85.lib.8.n.16
Cardinalem accuſatum damnari poſſe, quot teſtes requirantur.q. 80.lib.1.n.24
Cardinali aſſerenti ſe habere priuilegium doctorandi, & legitimādi ob ſummam eius nobilitatem creditur. pręſ.59. lib.6.num.4. intellige niſi graue tertij detrimentum verſetur.ibid.n.5
Caręnum quid ſit.pręſ.152.lib.4.n.8
Carnem ſuam nemo pręſumitur odio proſequi. pręſ.40.lib.5.n.16
Carolus II.Imper.cum haberet patrē, & filium homicidij noxios in carceribus,certumque eſſet alterum eorum id facinus perpetraſſe,iuſſit filium ſuſpēdi. Quod audiens pater,vt filium a morte liberet ſponte crimen confeſſus eſt , & ſic ſuſpenſus fuit, filio liberato.pręſ.56.lib.6.n.8
Carolus VI.Rex Francorum cum inſanire incœpiſſet , verba parum ſibi conuenientia, atque inordinata loqui conſueuit.pręſ. 45.lib.6.n.40
Carruca dormitoria cenſetur nomine mundi vel ornamentorū, ſi vxor cui maritus eam legauit , ea vtebatur.pręſ.163.lib.4.nu. 10.Et quid olim eſſent carrucę.ibid.
Caſtitas in fœmina eſt laudabilior quam in maſculo,& in ea vitiū carnis eſt deteſtabilius.pręſ.78.lib.4.n.58
Caſte quę vixit,pręſumitur eſſe,& futura caſta.q.19.lib.1.n.5
Caſtor & Pollux ex Leda eodem partu nati.pręſ.51.lib.6.n.3
Caſma quid ſit.pręſ.138.lib.3.n.8
Caſtrum in dubio liberū, & allodiale pręſumitur.pręſ.91.li.3.n.7
Caſtrum an & quando cauſa cuſtodię cōceſſum pręſumatur.pręſ. 39.lib.3.n.27.& præſ.96.n.1.vſque ad n.5
Caſtrum quod muro cingitur dici.pręſ.97.lib.3.n.2
Caſtrum a iuriſdictione quid ſeparatum eſſe.ibi.n.5
Caſtrum ſeu territorium ſignificare vniuerſitatem quandam reſpectu nominis ſui.ibi.n.12
Caſtrum in limitibus imperij, ſine principalis licentia ędificari, vetitum eſſe.ibid.n.16
Caſtrum quod ciuitati ſubeſt vel non, cum iuriſdictione princeps concedendo,an & quatenus pręſumatur concedere merum imperium.ibid.n.33.34.& 39

Digitized by Google

Caſtrum vendens priuatus aliquis, iuriſdictionem perſonæ cohærentem,non præſumitur vendidiſſe . num.43. Niſi tamen pretij quantitas id ſuadeat.n.43
Caſtrum eius præſumi cuius eſt regnum.præſ.110.lib.3.n.10
Caſtrum recognoſcens in feudum a principe, iuriſdictionem,imperium & territorium,nõ pręſumitur recognouiſſe.præſ.98.lib. 3.n.1.Niſi id ex recognitionis verbis colligi poſſit.n.12
Caſtrum vel turrim contra quamcũque perſonam accommodare promittens,non pręſumitur contra ſeipſum promiſiſſe.præſ.44. lib.3.n.22.Idque etſi culpa ſua effectus ſit inimicus.n.24
Caſtrum in feudum obtinens, ſi prædia alio titulo poſſidere demõſtret,præſumptionem quæ pro domino eſt,conuellit . pręſ.101. lib.3.num.3
Caſtri vel oppidi cuſtos impendens aliquid cauſa perpetuæ vtilitatis illius loci,non donandi,ſed repetendi animo facere præſumitur.præſ.32.lib.3.n.12
Caſtri vel oppidi feudo conceſſo,præſumi conceſſas pertinentias. præſ.99.lib.3.nu.1. Et de quibus id pertinentijs non habeat locum.num.6
Caſtri,oppidi aut ciuitatis dominus,õn præſumitur rerum particularium dominus, ſi ab alijs poſſiderentur, & de eorum dominio conſtat.præſ.100.lib.3.n.7. Quomodo autem de poſſeſſione eorum conſtet.n.8
Caſtri intra fines repertum,pręſumitur iure dominij ad dominum caſtri ſpectare.n.11
Caſtri dominus dicitur habere dominium vniuerſitatis agrorum, in territorium exiſtentiũ.ibi.nu.17.Idque procedit,etſi nõ poſſideat,ſed annuam penſionem ratione dominij recipiat.n.18
Caſtri conceſſio & recognitio generalis,nullam facit præſumptionem aduerſus tertium.præſ.101.lib.3.n.13
Caſtri conceſſione limitate facta,feudale non præſumitur prædiũ aliquod contra tertium.ibi.n.15
Caſtri conceſſio ſpeciatim prædia vaſallo conceſſa enumerans,nõ tamen præiudicat tertio.n.17
Caſtro ſimpliciter vel cum iuriſdictione,& omnibus pertinentijs ſuis,a principe conceſſo,quid quantumque intelligitur conceſſum.præſ.97.lib.4.n.14.15.35.& 38.Vide infra iuriſdictio.
Caſtro vel oppido vendito, præſumi venditas eorum pertinẽtias. præſ.99.lib.3.n.2
Caſtro in feudum ſimpliciter conceſſo abſque prędijs vel pertinẽtijs,præſumuntur & ipſa a domino Caſtri in feudum recepta, ſi alio titulo poſſidere, vaſallus non reperiatur. præſ.101.li.3.n.2
Caſtro generaliter in feudum conceſſo cum pertinentijs, prædia ab alijs non poſſeſſa,feudalia præſumuntur.ibi.n.4
Caſtro limitate cum iuribus, prædijs,vineis,nemoribus &c. conceſſo, vaſallo poſſeſſore aliquod ex illis eſſe negante, domino probatio incumbit.nu.6. Et quid ſi de pertinentijs eſſe vaſallus aſſerat.n.8
Caſtro cum prædijs ſpecifice conceſſo & recognito, illa feudalia præſumuntur,quæ ſpecifice dinumerata ſunt.ibi.n.12
Caſtro legato cum inſtrumentis,quid in dicto legato comprehenſum præſumatur.præſ.154.lib.4.n.21
Caſus contingens non præſumitur.præſ.138.lib.3.n.3
Caſum fortuitum in ſe recipiens, intelligitur promiſiſſe,dum modo non eueniat culpa eius, cui facta eſt promiſſio.præſump.48. lib.2.num.30
Caſus omnes cum a lege comprehendi minime potuerint,de ſimilibus ad ſimilia procedimus.q.5.lib.1.n.19
Caſus, vel aduerſa fortuna nunquam expectari debet, & quando ſit caſus infęlix, & triſtis euentus conſiderandus.præſ.41.lib.4. num.4
Caſus omiſſus habetur pro omiſſo.præſ.26.lib.4.n.12. Non habetur pro omiſſo,quando adeſt eadem ratio.præſ.26.lib.4.n.16
Caupones & nautæ tenentur pro delictis ſeruorum, & famulorũ ſuorum.præſ.27.lib.5.n.20
Cauſa excuſat a dolo, & per conſequens a delicto. præſ.2.lib.5.nu. 38.Intellige,vt ibi.n.39
Cauſa qualibet excuſare ſolet a malitia & dolo. præſ.7.lib.5.n.22. & præſ.130.lib.3.n.5
Cauſa ceſſante,ceſſare debet effectus,ſecus ſi effectus eſt iam conſumatus.præſ.189.lib.4.nu.196.& 197. Et ſecus etiam in iure iã quæſito.ibi.nu.198.eod.
Cauſa vbi mandata eſt diffiniẽda ab erudito, atque probato Iuriſconſ.is vices ſuas alteri mandare nõ poterit.præſ.92.lib.6.nu.12
Cauſam qui habuit a me,non poteſt quæſtionem dominij mihi referre.præſ.63.lib.7.n.7
Cauſam habentes ab eodem ſi duo contendunt,præfertur ille,qui prior eſt in poſſeſſione,licet alter ſit prior in titulo. præſ.69. libr. 6.num.1
Cauſæ in regno Galliæ, potius ſecundum æquitatem,quam ſecundum iuris rigorem iudicantur.pręſ.55.lib.4.n.9
Cauſa animæ cæteris eſt præferenda.præſ.189.lib.4.n.134
Cauſa famæ æquiparatur cauſæ vitę.pręſ.49.lib.5.n.6
Cauſa finalis dicitur regere & gubernare omnem diſpoſitionem, & eſt ſubſtantia ipſius diſpoſitionis & actus & appellatur forma actus & fons cauſarum.præſ.24.lib.4.nu.3.Et dicitur primũ principium intentionis.ibi.n.4
Cauſa impulſiua non dicitur proprie cauſa, ſed motiuum quoddã ad diſponendum.præſ.24.lib.4.n.18
Cauſa iuſta non excuſat a dolo vero,a dolo autem præſumpto excuſat.præſ.3.lib.5.n.12
Cauſa limitata limitatum parit effectum.pręſ.29.lib.3.num.23. & præſ.21.lib.4.nu.10.& 16. & præſ.36.eod.lib.n.7.29.& præſ.69. eod.lib.n.5.præſ.76.eod.lib.n.87
Cauſa eſt,quæ ſignificat an aliquid actum ſit vel non.q.17.li.1.n.1
Cauſa tam ad defendendum,quam accuſandum conſideratur.ibi. num.3
Cauſa præſumitur vbi effectus apparet.q.18.lib.1.n.16
Cauſa & qualitas negatiua affirmatiua eſt potentior. quæſt.28.lib. 1.num.14
Cauſa iuſta excuſat a pœna legali non conuentionali. q.46.libr.1. num.40
Cauſa naturalis in concurſu cum accidentali pręualet.pręſ.29.lib. 3.num.48
Cauſa & qualitas potentior præualet.ibid.n.49
Cauſa potentior eſt, quæ actum facit valere.n.50.Item quæ benignior eſt.n.51.Item quæ prodeſt non quę nocet.n.52
Cauſa ſpecialis generali eſt potentior.n.54
Cauſa quæ vel nocet,vel quæ prodeſt, pro ſubiecta materia,& varietate rationum,interdum præualet.n.59
Cauſa iuſta conceſſionis a principe facta, an & quatenus pręſumatur.pręſ.10.lib.2.n.24.& multis ſeq.
Cauſa minus idonea a principe allegata, tollit eam quę pro ipſo erat præſumptionem.n.60
Cauſa ciuilis ardua,criminali æquiparatur, ob præiudicij grauitatem.q.40.lib.1.n.2
Cauſæ cognitionem vbi non adhibitam apparet, pro rectitudine & iuſtitia decreti, non præſumitur.pręſ.75.lib.2.nu.51. Et quæ ſint eius coniecturę.n.52
Cauſam iuſtam vel iniuſtam non allegans princeps, quo caſu pro eo non pręſumatur.pręſ.30.lib.2.n.58
Cauſam ante omnia conſiderauit Iuriſconſ.& interdum ipſi facto preponunt.q.17.lib.2.
Cauſam a qua bis fuerit appellatum, princeps ſimpliciter committendo,videtur appellationem admiſiſſe.prę.20.lib.2.n.18
Cauſarum varię ſunt ſpecies.q.17.lib.1.n.4
Cauſa pia & cauſa filiorum a pari procedunt, quoad pręſumptam voluntatem teſtatoris.pręſ.83.lib.4.n.41.in dubio extraneis pręfertur.pręſ.13.lib.4.n.4.ſi fuit ſubſtituta filio ſubintelligitur conditio, ſi ſine filijs deceſſerit, & hoc quando agitur de omnibus bonis teſtatoris, vel ſaltem de maiori parte, ſecus ſi de re aliqua particulari non multi valoris.pręſ.89.lib.4.n.124. Et ſecus ſi teſtator reliquit pię cauſę pro male ablatis, & ſic pro exoneratione conſcientię, quia non ſubintelligitur d.conditio. ibid.n.125. nunquid excludat matrem pupilli ex tacita pupillari. pręſ.39.li. 4.num.90
Cauſę pię in dubio fauendum, & id procedit in his quę de ſe immediate ſunt pia,& religioſa, non autem quando agitur de vtilitate pecuniaria.pręſ.84.lib.6.n.18
Cauſa teſtati regulatur in dubio a cauſa inteſtati.pręſ.39. lib.4.nu. 22.& pręſ.75.lib.eod.n.10.& pręſ.94.eod.n.19
Cauſis duabus concurrentibus,quarum vna nocet,altera prodeſt, illa quę nocet,pręualet.pręſ.29.lib.3.num.56. Vide tamen ibid. num.59
Cauſatum ſequitur naturam ſuę cauſę.q.39.lib.1.nu.12.Id tamen fallit quandoque.ibi.n.13
Cautela abundans non nocet.pręſ.190.lib.4.n.31
Cautelis quilibet vti poteſt ad proprium commodum.pręſ.29.lib. 6.num.17.Secus ſi in contrarium extant cõiecturę fraudis.ibid. num.18
Cęcilius Metellus Numidici filius ex eo, quod patrẽ aſſiduis precibus,ac lachrymis ab exilio liberaſſet, Pius dictus eſt.pręſ.57. lib.6.num.4
Celebrans in loco, qui an ſit interdictus dubium eſt inter Doctores,non dicitur proprie contemptor, etſi in dubio ſit a celebratione abſtinendum.pręſ.44.lib.5.n.9
Cœlibatus olim erat maxime prohibitus,& quare.pręſ.83.libro 4. num.23
Cęmiterium dicitur eſſe eccleſię connexum,& quid cęmeterij nomine veniat.pręſ.72.lib.6.n.14
Cęmeterium eccleſię eſſe quando pręſumatur locus uel fundus. ibi.n.15.vſque ad 22

Cęſar

Digitized by Google

Cæſar totius orbis dominus, quoad dignitatem & protectionem. præſ.14.lib.2.n.3
Cenſus & emphyteuſis non ſe compatiuntur.præſ.196. lib.3.n.14
Cenſus quid ſit, & quibus modis conſtituatur.præſ.107.lib.3.n.1. & ſeq.vſque n.12
Cenſus in dubio vbi de alio titulo non conſtat, emptione præſumitur acquiſitus, quando vnicum pretium fuit numeratū, vel promiſſum.ibi.n.14
Cenſus nomine, per multos annos quis ſoluēs, in futurum compelli poteſt, atque idem in liuellario.præſ.111.lib.3.n.3
Cenſus emptor, directum dominium reſpectu reditus, vſumfructū prædij acquirit.præſ.107.lib.3.n.15
Cenſus a præſtatione qui Principi debetur, nullo temporis curſu quem liberari.præſ.131.lib.3.n.37
Cenſus reſeruationem factam a patrono Eccleſiæ vel capellæ, præſumi factam ſolemniter, concurrente cum ipſa quaſi poſſeſſione, longo tempore.præſ.132.lib.3.n.50
Cenſum de re noſtra, penſionem emphyteuticam pro re aliena ſoluimus.præſ.106.lib.3.n.2
Cenſualis potius quam emphyteuticus contractus in dubio præſumitur.præſ.106.lib.3.n.3.& ſeq.
Cenſualis contractus, dominij tam directi quam vtilis tranſactionem requirit.ibi.n.6
Cenſuarius etiam per mille annos a ſolutione ceſſando, non cadit a contractu.prǽſ.106.lib.3.num.11.Niſi tamen is ſpecifice ſit iuratus.n.12
Cenſuarius domino inconſulto alienans, non cadit iure ſuo.ibi.n.14.Et de quo id cenſuario accipiendum.n.15
Certum & clarum dicitur, quod per relationem ad aliud certū redditur.præſ.15.lib.3.n.25
Certum fidei vnde dicatur.q.3.lib.1.n.14
Certitudinem amittere pro quærendis indicijs, infirmitas eſt intellectus.præſ.35.lib.3.n.3
Certum eſt tenendum incertumque dimittendum.præſ.67. libr.4.num.5
Ceruiſia non continetur appella.vini, cum conficiatur ex ordeo & alijs rebus calidis.præſ.152.lib.4.n.10. Et quare Itali ea non vtātur, ſed eam capitali odio proſequuntur.ibi.n.11
Ceſſio facta ſtatim poſt contractum emptionis & venditionis præſumitur facta reſpectu, & cauſa ipſius contractus.præſ.12.lib.6.num.20
Cedens actiones, ceſſionarium in ſuum locum reponere dicitur, & dominium transferre.præſ.6.lib.3.n.92
Cedentis confeſſionem, ceſſionario nō nocet.præſ.124.lib.3.n.63
Ceſſio actionis modico facta precio, præſumitur ſimulata, & ſolū pro numerata quantitate conceditur ceſſionario.præſ.129.libr.3.n.2.ampliatur.ibi.n.5.6.7.& 8
Conceſſio actionum in quibus caſibus non præſumatur ſimulata. præſ.129.lib.3.n.9.10.& ſeq.vſque n.29
Ceſſionem circa translationem actionum idem operari, quod traditio facit circa translationem dominij.
Charitas diſponentis vel dilectio, coniecturā facit. q.28.lib.1.n.12
Charitatem a ſeipſo incipere, a natura homini inditum eſt.præſu.46.lib.3.n.3
Charilæus Meander ob dementiam in vinculis a fratre detinebatur.præſ.45.lib.5.n.18
Charitas ordinata incipit a ſe & ſuis. præſ.125. lib.4.num.14.præſ.189.lib.eod.n.133
Chartis legatis, veniunt libri, quando teſtator nihil præter libros habebat.præſ.126.lib.4.n.9
Chriſtianus fidei & religionis erga Deū opt.max.memor eſſe debet, quia ſine fide ei placere non poſſumus.præſ.6.lib.5.nu.1
Præſumitur itaque Chriſtianus religionis & fidei Chriſtianę cultor & obſeruator.ibid.n.2
Chyrographum quo me debere tibi profeſſus ſum, ſi penes te cancellatum reperiatur, oritur præſumptio iuris, veroſimiliſque probatio, me tibi ſatisfeciſſe.q.4.lib.1.n.2
Chyrographi appellatione non ſolum tabulas, ſed etiam ius quod illis probatur, contineri.prǽſ.140.lib.3.n.3
Chyrographi reſtitutio, coniecturam facit factę liberationis.q.18.lib.1.num.12
Cyanipum Syracuſanum vino repletum filiam Cyanam violaſſe fertur.præſ.17.lib.5.n.12
Cibi nomen comprehendit panem, carnes, & reliqua edulia pro qualitate & conditione perſonę, differunt enim cibi nobilium á cibis ruſticorum. præſ.157.lib.4.n.16
Ciceronis locus in oratione pro ſexto Roſcio explicatus.præſu.37.lib.5.num.3
Cydonium nomine vinum non continetur, & quid ſit. præſ.152.lib.4.n.15
Cymon Athenienſis, vt Milciadem patrem damnatum vinculis eximeret, vltro ſeſe carceribus obtulit mortem oppeditus, modo patrem a periculo ſeruaret. præſ.57.lib.6.num.2.Et cum patrem defunctum eſſe intelligeret, vt corpus eius ſepulturæ traderet, non tantum multis ſe periculis exponit, ſed pietatem in patrem captiuitati quoque præpoſuit.ibi.n.3
Cynaram regem Cypri, rem habuiſſe cum Mirrha filia, & ex eo concubitu ſuſcepiſſe Adonidem.præſ.17.lib.5.n.11
Cippus quid denotet, & qui veniat appell.illorum de cippo, quando teſtator dixit velle bona ſua peruenire ad cippū ſuum. præſ.88.lib.4.n.21.Et an comprehendantur fœminæ.ibid.
Citari reus dēt ad actum, quo ad vlteriora proceditur.præſ.64.lib.2.num.14
Citari poteſt maritus in ædibus, quibus habitat eius vxor.prǽſ.27.lib.2.n.1. Idem eſt in muliere.n.2
Citato comparente, & nil opponente, citatio commiſſione iudicis facta præſumitur.præſ.24.lib.2.n.13
Citatio eſt fundamentum defenſionis.prǽſ.48.lib.1.n.12
Citatio facta ab homine, an cōſtituat citatum in mora, & quid de citatione legis.q.46.lib.1.n.27
Citatio in ius, an & quando pſumatur.præſ.22.lib.2.nu.1.2.3.& 4
Citatio ad partis petitionem facta præſumitur.præſ.23.lib.2.nu.1. Contraria refertur opinio.n.10
Citatio quas partes contineat.ibi.n.9
Citatio ad partis petitionem facta præſumitur in cauſis ſummarijs & leuis præiudicii.num.13. Et maxime accedente diuturnitate temporis.n.14
Citatio ob temporis diuturnitatem iudicis mandato facta præſumitur.præſ.24.lib.2.n.15
Citatio realis ſiue prehēſio & carceratio, quia magnam rei cognitionem requirit, non præſumir mandatum iudicis.ibi.n.16
Citatione ſola contrahitur vitium litigioſi iure Pontificio, & quid iure Cæſareo, in quo contrariæ opiniones.n.9.& 10.& quomodo & quando id procedat.præſ.97.lib.2.n.11.& 12
Citationem ad ſui notitiam non perueniſſe, iuranti creditur.q.77.lib.2.num.11
Citationem verbalem aut perſonalem, iudicis commiſſione factā non præſumi.præſ.24.lib.2.n.1.& ſeq. Vide commiſſio.
Citationem ſua commiſſione factam, declarat iudex ad vlteriorā procedendo.ibi.n.12
Ciuitas, populus, vniuerſitas, ſemper eadē eſt.præſ.103. lib.3.n.25
Ciuitas vna, alteri non præſumitur ſubdita.prǽſ.89.lib.3.n.5
Ciuitatis direptione probata, amiſſio rerum mobilium probatur coniecturis.præſ.135.lib.3.n.10
Ciuem ſe aſſerens in contractu, is cum eo vt ciue præſumitur initus.præſ.49.lib.3.n.21
Ciues in rebus publicis adminiſtrandis ſunt ante omnes deligendi, qui ea in vrbe nati ſunt, & præferendi etiam nouo incolę magis idoneo.prǽſ.12.lib.5.n.5.Intellige, vt ibi.n.8
Ciuis an quis ſit vel exterus, quando referat.præſ.30.lib.6.n.1
Ciuem quæ faciant & quibus modis fiant.præſ.30.lib.6.nu.12.19.20.21.& 23
Ciuium appellatione continentur etiam nati in ſuburbijs, villis, vicis, & comitatibus, ipſi ciuitati ſubiectis, & an in fauorabilib.tantum.præſ.30.lib.6.n.14.& 15
Ciuis originarius quibus modis probetur.præſ.30.lib.6.n.31
Ciuis quando dicatur & præſumatur amiſiſſe ciuitatem. præſ.30.lib.6.n.32.33.& 34
Ciues quare ſtatuto cogantur in ciuitate habitare. præſu.12.lib.5.num.4
ciues noſtros ab exteris, & barbaris eſſe redimendos publicæ vtilitatis intereſt.præſ.192.lib.4.n.3
ciuis filios habens præſumitur magis diligere ciuitatem, quam is qui caret filijs, & præfertur decurionibus nō habentibus filios, & quare.præſ.12.lib.5.n.6
ciuis vel forenſis an & quando quis præſumatur. præſ.30.li.6.n.11
Et quando alicuius origo ignoratur, an ſcilicet ſit huius vel illius loci, prǽſumitur eſſe illius ciuitatis in qua fuit educatus.ibid.numero 26
ciuis non prǽſumitur quis loci vbi degit, quando is ſe nominari fecit de alio loco, & deinde aſſerit ſe ciuem illius ciuitatis, in qua habitat.ibi.n.20
ciuibus ſolis multa ſunt cōmoda a leg.& ſtatutis tributa. prǽſ.30.lib.6.num.2
ciuiū nomina in ciuitate numeroſa impoſſibile eſt, ꝙ ſint nota vni teſtatori.prǽſ.111.lib.4.n.23
ciuitas quid ſit.prǽſ.111.lib.4.n.14.& 15.Et quid differat ab vrbe, ex Nonio Marcello.ibi.n.16
ciuitas proprie dicitur, quę muris cingitur.prǽſ.126.lib.4.n.3
ciuitas ſi ſtatuit, certos bannitos eſſe a banno cancellandos, prǽſumitur voluiſſe ipſos eſſe reſtitutos.prǽſ.3.lib.6.n.10
ciuitati relinquere olim non erat permiſſum. prǽſ.111.lib.4.nu.2.

Hodie

Digitized by Google

Hodie autem permittitur.ibi.n.4
Ciuitatis decuriones ſi ſtatuerunt, omnes ciues ſoluere debere gabellam,prout ſui maiores ſoluerunt, etſi non conſtet, quomodo maiores illi ſoluerunt, valet tamen ſtatutum, cum canſariue ſtent illa verba,non conditionaliter,prout ſui, &c.præſ.1.libr.6. num.7
Clam confectum dici contractum, quando inſtrumentum ſuper eo confectum,non publicatum,ſed occultatum fuit.præſu.124. lib.3.n.45
Clandeſtinitas certis in caſibus præſumitur.q.48.lib.1.n.25
In claris non eſt opus coniecturis. præſum.101. lib.4.num.11.& præſ.139.lib.eo.n.10.Vide infra in ver.coniecturis.
Clauſuras,quilibet facere poteſt,ne prata ſua depaſcantur licet id beſtiarum dominis noceat, niſi cõſuetudo patriæ ſit,quòd prata illa depaſci debeant.præſ.29.lib.6.n.12.
Clauſula quando non poteſt ſtare per ſe,tūc in fine poſita refertur ad cauſam & diſputationem immediate præcedentem, ſi vero ſtare poteſt de per ſe, tunc ad omnia præcedentia refertur. præſ. 178.lib.4.n.7
Clauſula, quæ alioqui ad omnia præcedentia nõ refertur,referri tamen debet,ne diſpoſitio reddatur inutilis, vel ſi aliquādo ſequeretur abſurdum.præſ.180.lib.4.n.36
Clauſulæ acceſſoriæ non extendunt principalem diſpoſitionem. præſ.60.lib.4.n.80

Clauſula codicillaris quomodo concipiatur, vbi apponi ſolet, & quid operetur.

Clauſula codicillaris varijs modis concipitur.præſ.31.lib.4.n.7
Clauſula codicillaris ſubintelligi debet in teſtamento ad pias cauſas.præſ.31.lib.4.nu.18.Idem fauore libertatis.ibi.num.19.an & quando præſumitur in teſtamento ſcripta voluntate teſtatoris. præſ.131.lib.4.num.1.Et ſi dicta clauſula,vel ſimiles ſcriptæ nõ ſunt, an ſubintelligi debeant ex præſumpta ipſius teſtatoris voluntate.ibid.num.2. an & quando fideicommiſſum operetur ex præſumpta mente teſtatoris in filio iam nato, & in poſthumo ſcienter, vel ignoranter præterito.præſumpt.32.lib.4.num.1.an operetur fideicommiſſum, quando teſtator condito teſtamento, adiecta dicta clauſula deceſſerit,& deinde natus eſt poſthumus, qui ante aditam hæreditatem mortuus eſt. præſ.32.lib.4. num.18. quæ in teſtamento ſubintelligitur an operetur fideicõmiſſum.præſ.32.lib.4 num.19.apponi ſolet in teſtamento, vt ſuſtineatur teſtamentum in vim codicillorum, quando ipſum teſtamentum corruit,defectu ſolemnitatum. præſ.60.lib.4.nu.77. Et an operetur, quod directa ſubſtitutio ad fideicommiſſariam trahatur.ibi.n.78.& ſeq.
Clauſulæ codicillares ſolent ſcribi in teſtamentis ex ſtillo, & conſuetudine notariorum. præſ.60.lib.4.nu.79. Et an ſcribantur voluntate teſtatoris.ibi.& præſ.79.lib.2.n.4
Clauſula codicillaris in ſubſtitutione adiecta, operatur,vt non directe, ſed oblique & per fideicommiſſum teſtator ſubſtituerit. præſ.66.lib.4.n.11
Clauſula derogatoria ad futura teſtamenta circa quæ verſetur, & quot modis concipiatur, quid item operetur.præſ.156.lib.4.nu. 2.& ſeq.
Clauſula executiua in teſtamento quæ dicatur. præſ.60.lib.4.n.83
Clauſula in fine poſita non refertur ad demonſtrationē præcedentem quæ clauſulam ſpecialem & propriam habet.præſ.131.libr. 4.nu.7.generalis teſtamenti non trahitur ad caſum de quo teſtator ſpecialiter diſpoſuit & prouidit.præſ.79.lib.4.n.37
Clauſulæ inſolitæ in inſtrumentis contractuum & aliorum actuū arguunt fraudem & dolum.præſ.3.lib.5.n.103
Clauſula in inſtrumento ſi non habet rectam conſtructionem, arguitur falſitas.præſ.20.lib.5.n.25
Clauſula omni meliori modo,in teſtamento appoſita operatur, vt filij poſiti in conditione præſumantur vocati. præſ.76.lib.4.nu. 82. Et quæ ſit vis dictæ clauſulæ.ibi.& præſ.31.lib.4.n.9.& ſeq.
Clauſula,rebus ſic ſtantibus,non habet locum in actu duorum voluntate firmato.præſ.37.lib.6.n.32
Clauſula in reſcripto principis, quòd legitimatus ſuccedat,& habeatur, ac ſi ex legitimo matrimonio natus eſſet,intelligi debet in determinatis a iure communi,non autem in determinatis per ſtatuta particularia.præſ.79.lib.4.n.16
Clauſula, ſi non valet iure teſtamenti valeat iure codicillorum, arguit,teſtatorem voluiſſe teſtari.præſ.3.lib.4 n.4
Clauſula in teſtamento ſi non valet iure teſta.&c.facit teſtamentū valere.præſ.10.lib.4.n.2.quod valeat quocunque modo valere poteſt; quid operetur.præſ.2.lib.4.nu.23.& ſi non valebit, &c. an habeat vim clauſulæ codicillaris.præſ.31.lib.4.n.14
Clauſula præcedens fortior eſt, vt determinet ſequentia, quam è conuerſo.q.28.lib.1.n.24
Clauſula motus proprii,tollit vitium ſubreptitionis. præſump.13. lib.2.num.11
Clauſula ex certa ſcientia,circa quæ operetur.præſ.20.lib.2.n.5
Clauſula doli mali in contractu depoſiti,ex ipſa legis diſpoſitione ineſt.q.46.lib.1.n.11
Clauſula deducendo ius competens & competiturum,cuius ſit effectus.præſ.28.lib.2.n.3.& 4
Clauſula in legitimatione appoſita ſine pręiudicio venientium ab inteſtato quid operetur.præſ.79.lib.4.n.53
Clauſulam de ſtylo potius & vſu notarij,quam partium conſenſu adiectam,nil operari.præſ.115.lib.3.n.44
Clauſulam certa ſcientia, in reſcripto principis ſecundum quoſdam,non operari in tertii præiudicium.præſ.9.lib.2.n.26
Idem de clauſula motus proprij.n.27
Clauſulæ inſolitæ in contractu eundem arguunt vſurarium.præſu. 122.lib.3.n.67. Requiri tamen vt aliæ præſumptiones concurrant,ad detegendam ſimulationem.n.69
Clauſulæ acceſſoriæ non mutant, nec ampliant diſpoſitionē principalem ſed eius tantum naturam ſequuntur.præſum.115.lib.3. num.43
Clauium traditionem,cauſa cuſtodiæ factam pręſumi.pręſum.96. lib.3.num.3

De clericis, & præſumptionibus circa eos.

Clericus carceratus a Iudice Laico, an & quando ad Eccleſiaſticū iudicem ſit remittendus.vide Carceratus.
Clerici non veniunt nomine monachorum, & an eædem rationes quæ militant in monacho,militent & in clerico. præſ.83.libr.4. num.67
Clericus an & quando quis eſſe præſumatur.præſ.76.nu.1.7.8.11. & ſeq.
Clericis prohibetur in domo habere mulieres extraneas. præſ.17. lib.5.num.2
Clericus an poſſit adoptare filios, & ſic an ij excludant ſubſtitutū. præſ.78.lib.4.n.49.Quod non.ibi.n.30
Clericus non poteſt habere filios ex matrimonio putatiuo, cum nullus iuſtus error valeat eum excuſare,& ad matrimonium putatiuum excuſandum requiritur error maxime probabilis. pręſ. 78.lib.4.n.52
Clerici vt plurimum non ſolēt dimittere beneficia pinguia pro vilioribus.præſum.35.lib.5.n.10
Clerici & alii religioſi,qui a ſua eccleſia ad aliam tranſire conātur ambitione & auaritia id facere præſumuntur. præſ.35.lib.5.nu. 3.Et id etiam ſi eſſent electi & poſtulati ab illa eccleſia vacante.ibi.n.4. Secus ſi cum licentia ſummi Pontificis,vel eius mandato id facerent.ibi.n.11
Clericus ſi venatum iuit,præſumendum eſt, quòd non dolo, & vt legis contemptor, ſed recreationis gratia iuerit. pręſum.3.lib.3. num.116
Clericus ſi accuſatus fuit,quod ſine licētia celebrauit in parochia aliena, & id probetur, ex hoc tamen non poteſt condemnari, cum celebrare potuerit de licentia Parochi.pręſ.70.lib.6.n.3
Clericus ſi diu poſſedit beneficium pręſumitur poſſidere auctoritate & conſenſu ſuperioris.pręſ.75. lib.6.nu.1.quod ampliatur. ibid.num.2
Clericus qui diu ſtetit in quaſi poſſeſſione clericatus, in beneficio etiam curato pręſumitur vere clericus, & habet intentionem ſuam fundatam.pręſ.76.lib.6.num.19. Ex quaſi poſſeſſione clericatus debet in ea manuteneri,vel ſi eſt reus abſoluatur a iudicio actore nihil probante.pręſ.76.lib.6.nu.25. Nec prodeſſet d. quaſi poſſeſſio, quando clare conſtaret de vicioſo ingreſſu.ibid. num.26
Clericum aliquem eſſe ſi conſtat, & ad aliquos ordines promotū, non pręſumitur tamen promotus ad ordines maiores.pręſump. 76.lib 6.nu.2. & an promotus ad ordines maiores, pręſumatur promotus ad minores.ibi.n.3
Clericus confeſſus ſe mutuo accepiſſe pecuniam,non poteſt aduerſus ſuam confeſſionem opponere aliquam exceptionem de iure canonico.pręſ.145.lib.3.n.7
Clerici quoad bona eorum patrimonialia non differunt a laicis. pręſ.145.lib.3.n.9
Clericatus probari debet, vt quis puniatur qui verberauit eum, qui pro clerico habebatur.pręſ.76.lib.6.n.27
Clericus qui eſt, an ſacerdos pręſumatur.pręſ.76.lib.6.n.28.& 29
Clericus fori priuilegio gaudere quomodo & quādo poſſit hodie ex diſpoſitione S.Concilij Tridentini.pręſ.76.libr.6.n.38
Et quot & quę requirantur infra per diſcurſum.
Clerici primę tonſurę beneficio carentes ideo priuantur fori priuilegio, quia non incedunt in habitu & tonſura ex conſtitutione Clem.7.& Pauli 3.ibid.n.42
Clericum percutiens incedentem in habitu laicali excuſatur a pęna excommunicationis.pręſ.76.lib.6.n.12

Clericus

Clericus amplectens mulierem præſumitur velle eam benedicere, ſecundum gloſ. in c. abſit. 1. q. 3. ſed non ſatis recte. præſ. 2. lib. 5. num. 60

Clericus beneficiatus ſi contrahit matrimonium per verba de præſenti præſumitur renunciaſſe beneficio. præſ. 82. lib. 6. n. 3

Et in tali caſu ſufficit probare ipſum matrimonium per verba de præſenti, etſi non probetur copula carnalis. ibid. nu. 4 qui ſponte ante negationem vel latam ſententiam reuocauit errorem ſuū hæreſis, & ad catholicam Eccleſiam reuerſus eſt, non amittit beneficia. præſ. 17. lib. 5. n. 5

Clericus vel religioſus ſi inuentus eſt in domo pulchræ mulieris, in loco abdito & ſecreto amplexans ipſam, adulterij & fornicationis ſuſpectus efficitur. præſ. 41. lib. 5. nu. 19. Et ideo clerici prohibentur alloqui mulieres, quia ex ea allocutione mala oritur ſuſpicio. ibi. n. 20

Clerici & ſacerdotes omnino a mulierum conuerſatione abſtinere debent, multi enim ſunt inuenti, qui diabolica ſuggeſtione inceſtus & ſtupra commiſſerunt. præſ. 17. lib. 5. n. 9

Clericus iam in ſacris exiſtens dicitur certus de fine ſui ſtatus, ex quo religionem deſerere non poteſt. præſ. 78. lib. 4. n. 44

Clericus in ſacris exiſtens poteſt habere filios legitimos, & naturales ex diſpenſatione Papæ, quod matrimonium contrahere poſſit, & hoc olim obſeruatum fuiſſe in multis. præſ. 78. lib. 4. num. 45. & 51. Hæc tamen diſpenſatio cum pendeat a voluntate Papæ, cenſetur impoſſibilis, & non niſi ex magna & vrgenti cauſa conceditur. ibi. n. 52

Clericus ſecularis, vt ſubſtitutum excludat, quæ in eo concurrere debeant. præſ. 83. lib. 4. n. 68

Clericus ſenex ſi permutauit beneficium pingue cum tenui cuiuſdam nepotis ſui, nunquid ex hoc fraus præſumatur. præſ. 35. lib. 5. num. 6

Clericus nō præſumitur, qui ab eo, cuius a poteſtate id non pendet verbis enunciatiuis, talis fuit appellatus. præſ. 133. lib. 3. n. 20

Clericus vltra bona eccleſiæ patrimonium habens, aut officium, vel exercitium, ex eo, bona non eccleſiæ ſed ſibi acquirit. præſu. 53. lib. 3. n. 2. Idque præſertim ſi bonæ vitæ ſit. n. 3

Clericus pro ſua eccleſia aduocare tenetur, non tamen contra ſeipſum. præſ. 44. lib. 3. n. 5.

Clericus fideiubere pro alio nequit regulariter, valet tamē fideiuſſio & obligatio tenet, ſi non fuerit oppoſitum. præſum. 46. lib. 2. num. 15

Clericus per decennium in pacifica poſſeſſione beneficij cōſiſtens, cur præſumatur ſolemniter promotus & ordinatus. præſu. 132. lib. 3. n. 46. & 47

Clericus ſoluere tenetur monetā ſecūdum formā a ſtatuto expreſſam, niſi contraria pro ipſo ſit conſtitutio. præſ. 38. lib. 3. n. 12

Clerici de aſſertione benemeriti concubinæ, non adhibetur fides. præſ. 29. lib. 3. n. 27

Clericorum cōtractus regulantur ſecundum legem, modum contrahendi reſpicientem. præſ. 38. lib. 3. n. 11

Coactilia dicuntur ſeltri, quos ita appellat vulgus. præſ. 161. lib. 4. num. 14

Coeundi impotentiam in viro non probari per mulieris inſpectionem. præſ. 90. lib. 6. n. 7

Codicillaris clauſula vide in verb. Clauſula.

Codicilli ad alterius interrogationem confecti, an valeant. præſ. 8. lib. 4 n. 42

Codicilli late dicuntur teſtamentum. præſ. 3. lib. 4. n. 6

Codicilli trahuntur ad mentem teſtamenti & econtra. præſu. 177. lib. 4. num. 3

Codicilli non continent directas ſubſtitutiones, ſecus ſi apparet, teſtatorem voluiſſe ſubſtitutionem in codicillis factā valere iure directo, quia nullo mō obligatur. præſ. 60. lib. 4. n. 72. & 73

Codicilli habentes clauſulam derogatoriam ſpecialem non tollūtur per ſecundos codicillos, niſi prioris derogationis mentio in eis fiat a teſtatore. præſ. 166. lib. 4. n. 30

Codicilli aut confici, aut confecti reuocari, coram quinque teſtib. debent. q. 51. lib. 1. n. 8

Codicillos facere voluiſſe, teſtator præſumitur, cum plures quam quinque teſtes in vltima diſpoſitione non adhibuit. præſumpt. 35. lib. 3. n. 6

Cogitatio in genere ex ampliſſimis verbis interueniſſe præſumitur. præſ. 151. lib. 3. n. 22

Cohabitantibus vita functis, etiam iure Pontificio, quo ad liberorum legitimationem, matrimonium præſumitur. præſ. 1. libr. 3. num. 77

Cohabitationem longam decem annorum dici. præſ. 1. lib. 3. nu. 71

Cohabitatione viri & mulieris, matrimonium quando præſumatur contractum, quando non, tam de iure ciuili, quam Pontificio. Plura vide in verb. Matrimonium.

Cohæredes non ſunt, qui eodem tempore non concurrunt ad hæreditatem. præſ. 108. lib. 4. n. 45

Cohæres veniens ad partem cohæredis repudiatam, dicitur venire ex quaſi ſubſtitutione. præſ. 108. lib. 4. n. 10

Cohærentia domui an legata domo veniant in legato. præſu. 129. lib. 4. n. 24

Collegijs relinquere olim prohibebatur. præſ. 111. lib. 4. n. 3 Hodie vero permittitur. ibi. n. 5

Colludere non præſumitur, qui ſuorum iniuriam proſequitur. præſump. 52. lib. 2. n. 5

Colluſio inter crimina & delicta connumeratur, & quid ea ſit quibus coniecturis probetur. præſ. 26. lib. 5. n. 1. & ſeq. vſque num. 11

Coitus ſubſequutus non arguit matrimonium contractum, ſi ſponſalia vel mutuo conſenſu, vel alias legitime ante coitum fuerint diſſoluta. præſ. 1. lib. 3. nu. 26. Idem ſi ob iuſtum impedimentum nulla fuerint. nu. 27. matrimonium contractū non præſumitur ſi in foro conſcientiæ, ſponſus non maritali affectu, ſed fornicario ad ſponſam ſeſe dicat acceſſiſſe. ibi. n. 29

Coitus antecedens ſponſalia, non præſumit matrimonium contractum. præſ. 1. lib. 3. n. 42. Reiecta opinione contraria. n. 44

Collectas præſtare ſubditos grauans princeps, metu præſumitur compuliſſe. præſ. 126. lib. 3. n. 14

Colonus ſimplex nunquam amittit melioramenta. præſ. 112. lib. 3. n. 7. Aliud eſt in emphyteuta. n 8

Comenſis ratio reprobata. præſ. 108. lib. 4. n. 48

Comes Palatinus non poteſt legitimare ita, vt legitimatus admittatur contra teſtatoris expreſſam vel tacitam voluntatem. præſ. 79. lib. 4. num. 63. Verum nec Princeps poteſt impedire iuſtam teſtamenti executionem. ibi. habens legitimandi poteſtatem a principe, quomodo habere intelligatur. præſu. 12. lib. 2. num. 12. Summi Pontificis non poteſt legitimare Ducis Ferrariæ ſubditos, licet ille Dux recognoſcat feudum illud a Sede Apoſtolica. præſ. 79. lib. 4. n. 63

Comitatus liber & allodialis, non feudalis præſumitur. præſ. 91. lib. 3. n. 8. Idem in Marchionatu. n. 9

Commenſalitate ſemel probata, præſumitur & nunc quis commēſalis, ſicque familiaris Papæ, vel Cardinalis. præſ. 64. lib. 6. nu. 2

Commentum dicitur quid fictum & ſimulatum. præſ. 82. lib. 4. n. 9

Commiſſiones duæ cenſentur correſpectiue factæ. præſ. 12. lib. 6. num. 15

Commiſſio & mādatum iudicis, in citatione verbali, quæ cauſę cognitionem deſiderat, non præſumitur. præſ. 24. libr. 2. nu. 5. quod amplius tribus modis. ibi. n. 6. 7. & 8. & limitatur. nu. 9. 10. & 11. Vide citatio.

Commiſſionem iudicis, non eſſe quid connexum cum ipſa citatione. præſ. 24. lib. 2. nu. 3. in citatione non eſſe leuis ſolemnitatis, ſed tantam, vt ſine ea citatio ſtare nequeat. ibi. n. 4

Commiſcens ſeſe cum conſanguineis, affinibus, monialibus, commatribus, vehementer redditur de hæreſi ſuſpectus. q. 100. lib. 1. num. 9

Commodum relictum poſt iniunctum onus reſtitutionis, non venit in reſtitutione. præſ. 74. lib. 4. n. 9

Commodus Imp. ſorores conſtuprauit. præſ. 17. lib. 5. n. 19

Communicans cum hæreticis, & cum eis familiaritatem contrahens, ſuſpectus eſt vehementer de hæreſi. præſ. 6. lib. 5. n. 17

Communitas ſi promiſit ſtipendiarijs emendare damnum paſſum eis, quorum equi in bello perijſſent, ſi equus fuit in bello vulneratus, & domi deinde deceſſit, an communitas teneatur. præſ. 17. lib. 6. n. 7

Comminatus alteri, ſe eum occiſurum, iſque reperiatur poſtea occiſus, præſumptio eſt homicidam eſſe eum, qui minas intulit. q. 24. lib. 1. n. 4

Communi diuidundo iudicium, ad diuidendum tantum, non etiā communicandum datur. præſ. 56. lib. 3. n. 27

Communitas nunquam moritur. præſ. 103. lib. 3. n. 44

Comparatio ſpontanea, purgat omne vitium. præſ. 24. lib. 2. nu. 14

Cōpenſandi animo feciſſe, an & quando præſumatur, debitor dando, concedendo, vel donando inter viuos. præſump. 141. lib. 3. n. 2. & ſeq.

Compenſatio dicitur impropria ſolutio. præſ. 48. lib. 2. n. 35

Compenſatio ſolutionis dicitur ſpecies. præſ. 142. lib. 3. n. 1

Compenſatio facta a lege, etiam contra debitum iuratum, admittitur in diſpoſitione legis, non hominis. q. 46. lib. 1. n. 37

Compenſatio eſt crediti & debiti ſibi inuicem contributio. præſu. 109. lib. 4. n. 21

Compenſatio non fit de quantitate ad ſpeciem. præſ. 109. lib. 4. nu. 18. & ibid. n. 38

compenſationem quando debitor non poſſit obijcere. præſum. 48. lib. 2. n. 36

comprehenſio dicitur, non extenſio, quę eandem habet rationem. præſ. 51. lib. 3. n. 11

cōpromiſſi fraus detegitur ex actuū vicinitate. præſ. 12. lib. 6. nu. 36

Digitized by Google

Compromittere de rebus hæreditarijs eſt actus, qui geri non poteſt citra ius & nomen hæredis,& ſic infert aditionem.præſum. 101.lib.4.n.21

Compromittendo minor præſumitur læſus.præſ.82. lib.3.n.10

Compromittens in aduerſarium, cenſetur compromiſiſſe tãquam in arbitratorem.præſ.77.lib.2.n.9

Compromiſſum quando cũ laudo lato repugnat,dicitur ex eo facta nouatio.præſ.134.lib.3.n.44

Compromiſſio facto in aliquem tanquam arbitrum, & arbitratorem,an præſumantur partes arbitratorem potius quam arbitrũ eum cognouiſſe.præſ.77.lib.2.n.1.& ſeq.

Compromiſſo coram principe eoque auctore facto minor nõ præſumitur læſus.præſ.82.lib.3.n.12

Conatus ſolus ad concubitum, non ſufficit vt matrimonium præſumatur contractum.præſ.1.lib.3.nu.48.ad copulam,etiam prope perfectam ætatem non efficit matrimonium.ibi.n.54

Concedo verbum, dominium transfert, & donationem ſignificat in dubio.præſ.30.lib.3.num.41. generale eſt & ad multas cauſas trahitur.præſ.34.lib.3.n.21.Et donationem ſignificat.ibi.n.9

Concedi multa per indirectum, quæ per directum denegantur. q. 65.lib.1.n.31

Conceſſum vno caſu,in reliquis cenſetur prohibitum.præſ.6.lib.3. nu.58.per rem iudicatam, in foro conſcientiæ retineri poteſt.q. 79.lib.1.n.8.Et quando a re iudicata diſcedatur.ibi.n.9

Conceſſum ad tempus,poſt tempus cenſetur prohibitum.præſ.39. lib.4.n.60

Conceſſio & verba illius, in potiori ſignificatu accipienda. præſu. 16.lib.2.n.10

Conceſſio reſpiciens proprium honorem non præſumitur animo donandi emiſſa.præſ.12.lib.3.n.13

Conceſſio rei facta a principe,in dubio libere non per infeudationem præſumitur.præſ.91. lib.3.nu.5.motu proprio, fauorabilis eſt & extenſibilis.ibid.n.12. motu proprio, iuſtis de cauſis facta præſumitur.ibi.nu.13.perſonæ per modum beneficij non priuilegij realis eſt.præſ.103.lib.3.nu.20.perſonæ in modum pacti,& conuentionis realis eſt, & ad hæredes tranſitoria.ibi.num.22.familiæ realis eſt,& ad omnes tranſit poſteros.n.23. ciuitati,loco, vniuerſitati,realis eſt.n.24. rebus ipſis realis eſt, non perſonalis. n.26.cauſæ,realis præſumitur.n.27

Conceſſio vtrum cauſæ an perſonæ facta ſit,in dubio præſumitur realis.n.29.Eſſe tamen recurrendum ad coniecturas.n.31

Conceſſio realis ſit vel perſonalis, præſumptio interdum ex aliquo externo accidenti ſumitur.nu.41.præſumitur, ſi alias ob qualitatem perſonæ cui facta eſt pene redderetur inutilis.num.42.præſumitur interdum ex promiſſione reciproca. num.43 ad omnes tranſit hæredes & ſucceſſores. n.45. Et de perſona ad perſonam extenditur. num.46. Aliud in conceſſione vel priuilegio perſonali.ibid.

Conceſſionis factæ a principe verba latiſſime interpretanda ſunt. præſ.97.lib.3.n.17

Conceſſiones principum,pertinentias continere.præſ.99.lib.3.n.4

Conceſſiones officiorum,quæ ex neceſſitate geruntur,finita prima conceſſione,non præſumnntur renouatæ.præſump.85. lib.3.numer.41

Conceſſionum vbi paritas datur, præfertur ea quæ habet motum proprium.præſ.13.lib.2.n.9

Conclaue an ſub legato domus comprehendatur. præſu.129.libr. 4.num.10

Concluſio in cauſa, quando tacite a iudice reuocata præſumatur. pręſ.63.lib.2.n.4.tribus ſit modis.præſ.65.lib.2.num.1.intra debitum tempus facta præſumitur.præſ.66.lib.2.n.1

Et quæ ſit ratio illius.n.2

Concluſionem a partibus factam, iuſta etiam ſubſiſtente cauſa iudex reuocare non poteſt.præſ.63.lib.2.n.3

Concluſiones in cauſis factas reuocare iudicibus cauſa permiſſum eſt.præſ.63.lib.2.n.1.Idque etiam parte contradicente.n.2

Concludere tacite in cauſa, quomodo partes præſumantur.præſu. 65.lib.2.n.2

Concubitus in dubio ſponſalia ſubſequutus eſſe, non præceſſiſſe præſumitur.præſ.1.lib.3.n 47

Concubina ex bonis viri præſumitur acquiſiuiſſe. præſ.51.libr.3. nu.7.quæ dicatur.ibid.nu.8.a lege honeſtæ perſonæ loco habetur.n.10. Et an aduerſum ſit hodie.n.13.proprie dicitur,quãdo vtrique ſic ſunt ſoluti,vt inter eos potuerit eſſe matrimonium, & filij ex his nati dicuntur naturales, ſi diu retenta ipſa ſit in domo & in ſchemate concubinæ,& cum ea ſolus ipſe vir rem habeat.præſ.54.lib.6.n.4

Concubinatus inter liberos de iure ciuili permiſſus eſt, inter ſeruos autem eſt prohibitus.præſ.78.lib.4.n.9

Condemnari vt quis poſſit eius confeſſio requiritur,hoc eſt, quod ſuo ore exprimat ita eſſe.præſumpt.99.lib.6.num.5.quod declaratur.num.7

Condemnatus ad reſtitutionem rei furtiuæ cenſetur condẽnatus condictione furtiua, quæ non infamat.præſ.40.lib.5.num.9. Et condemnatus ob vim illatam,ſi ignoratur an vis ſit arma illata, vel ſine, punitur pœna de vi ſine armis illata.ibi. nu.10.ſententia iudicis,intra decem dies appellare debet. præſ.95.lib.2.num. 1.per ſententiam,ex præſumptione iuris contra ſe exiſtente,parere tenetur, etſi vere ſciat, veritatem pro ſe exiſtere. q.80.lib.1. nu.7.ob ſolam cauſam præſumitur præſens in tota cauſa, & contumax tempore ſententiæ.præſ.70.lib.2.nu.18.ſententia iudicis, in dubio præſumitur habuiſſe cauſam iniuſtam. præſumpt.87. lib.2.num.1. Adeo quod condemnari debeat in expenſis. nu.2. A qua tamen præſumptione contrarijs coniecturis receditur. num.3.petens vel faciens aliquid, quod ſententiæ executionem reſpicit,præſumitur ſententiæ acquieuiſſe. præſ.94.lib.2.num.1. acceptans terminum a iudice condemnante aſſignatum, non pręſumitur appellationi interponendę renunciare. num.3.actus negatiuum non faciendo,ſententiam tamen approbare nõ pręſumitur.n.4.nõ appellans,facit ſententiam tranſire in rem iudicatam.num.5.Vel ſi appellauerit quidem,& poſtea renunciaret appellationi.n.6

Condemnatum quem eſſe ob contumaciam, non ob malam cauſam,magni eſt effectus.pręſ.70.lib.2.num.2.Et qui ſint illi effectus.ibid.n.3.cum ſeq.

Conditio ſine cauſa conceditur,ſoluenti per errorem,aut falſa cauſa expreſſa.præſ.34.lib.3.nu.24.ceſſat,vbi donationis cauſa pręſumi poteſt.ibi.n.26

Conditio quid ſit, & quid operetur. Quot ſint eius ſpecies; Et an & quando impleri poſſit, vel pro impleta habeatur.

Conditionis nomen pro re ipſa conditionata, ſeu ſub conditione relicta ſumitur.pręſ.179.lib.4.n.3

Condititio ſui natura eſt incerta.pręſ.169.lib.4.n.9

Conditio nil ponit in eſſe.præſ.76.lib.4.n.22

Conditio aliud eſt,aliud conditionatum,& ſublata conditione nõ dicitur ſublatum conditionatum.pręſ.169.lib.4.n.26.29.30

Conditione adempta & reuocata, an & quando ademptum vel reuocatum pręſumatur legatum vel fideicommiſſum. pręſu. 169. lib.4.Plura vide in verbo,Fideicommiſſum,& in verbo Legatũ.

Conditio & modus quid differant. pręſ.101.lib.4.n.5. & pręſ.175. n.10.11.& ſeq.vbi varię vtriuſque ſpeciei differentię habentur.

Conditio dicitur eſſe quid facti,& ſic non pręſumitur. pręſu.175. lib.4.n.3

Conditionis duę ſunt ſpecies,neceſſaria ſcilicet,& voluntaria. pręſump.185.lib.4.n.3.& quid ſit neceſſaria,quid item voluntaria, ibid.n.4.& 5

Conditio neceſſaria,an extendi poſſit ad alium caſum, & per ęquipollens impleri.ibi.n.6.11.& 12

Conditio neceſſaria certi temporis impleri non poteſt alio tempore.ibid.n.12

Conditio voluntaria, an & quãdo poſſit extendi ad alium caſum, & per ęquipollens impleri.ibi.nu.13.cũ multis ſeq.vſque n.28

Conditionis tres ſunt ſpecies, caſualis, poteſtatiua, & mixta.pręſ. 183.lib.4.n.2

Conditio caſuàlis dicitur, quę a cauſa & fortuna pendet.pręſ.183. lib.4. nu.3. in eaque inſpicitur ſolum euentus, & ob id quandocunque deficiat,impeditur diſpoſitio. ibi.nu.13.Limitatur.ibid. n.14.& ſeq.

Conditio in totum collata in perſonam tertii,& tota ab eo pendẽs dicitur potius caſualis quam mixta.ibi.n.33

Conditio poteſtatiua dicitur, quę in arbitrio & poteſtate eius eſt, cui adſcribitur, & quam citra corporis aut animę periculum implere poteſt.pręſ.183.lib.4.n.4. Et conditionis poteſtatiuę tres ſunt ſpecies.ibi.n.6.non deſinit eſſe poteſtatiua, etſi caſu aliquo impleri non poſſit.ibi.nu.7.Et quo caſu habeat effectum mixtę. ibid.num.8.quando habeatur pro impleta,quando non.ibidem n.17.& ſeq.vſque n.21

Conditio mixta quę dicatur.pręſ.183.lib.4.nu.9.& ſeq.an & quando habeatur pro impleta, quando non.ibid.nu.23. cum multis ſeq.vſque n.46.nunquid habeat locum in legato annuo. ibid.n. 31.Et nunquid habeatur pro impleta, quando teſtator conditionẽ contulit non quidem directo in perſonam ipſius hęredis vel legatarii,ſed in perſonam alterius.ibi.n.32.& 34.eod.

Conditio an & quando habeatur pro impleta ex pręſumpta mẽte teſtatoris pręſ.183. lib.4.n.1. Quod vt dicatur & habeatur pro impleta, ſufficit quòd per temporis momentum fuerit impleta. ibi.nu.29.Et ſi deficit teſtatoris facto, quo caſu pro impleta habeatur.ibid.n.59

Conditio an & quando pręſumatur impleta,& ſic eueniſſe.pręſu. 182.lib.4.n.1.& ſeq.

Digitized by Google

Conditio ſi deceſſerit ſine liberis, nunquid præſumatur impleta, & ſic eueniſſe. ibi. n. 5
Conditio legalis, quæ tacita dicitur, non præſumitur eueniſſe, ſed qui eam aſſerit impletam, probare debet. ibi. n. 6
Conditio negatiua non præſumitur impleta, ſed aſſerens eam eueniſſe, probare debet. ibi. n. 8
Conditio an & quando ex præſumpta mente teſtatoris in forma ſpecifica, vel per æquipollens impleri poſſit. præſ. 185. lib. 4. nu. 1
Conditio debet impleri in forma ſpecifica. præſu. 21. lib. 4. nu. 18. & præſ. 78. lib. eod. nu. 11. & præſ. 148. lib. eod. n. 4
Et id magis in conditione voluntaria. præſ. 65. lib. 4. nu. 14. Et an poſſit impleri per caſum ſimilem. ibi. n. 15
Conditio ſufficit, quòd ſemel impleatur, quicquid inde poſtmodũ eueniat. præſ. 69. lib. 4. n. 3
Conditionis implendæ poteſtas, & eligendi, non eſt ius, ſed facultas. præſ. 175. lib. 4. n. 4
Conditionẽ eueniſſe qui dicit, probare id debet. præſ. 91. lib. 6. n. 13
Conditio vbi non eſt a lege expreſſa, quando requiritur, ſubintelligitur, & pro expreſſa habetur. præſ. 81. lib. 4. n. 21
Conditionis omiſſio an arguat imperfectum teſtamentum quoad inſtitutionem & ſubſtitutionem. præſ. 5. lib. 4. n. 6
Conditio adiecta inſtitutioni, an & quando præſumatur repetita in ſubſtitutione. præſ. 178. lib. 4. n. 1. cum multis ſeq.
Cõditio appoſita in vna ſubſtitutione an & quatenus in altera præſumatur repetita. ibi. n. 30. & ſeq.
Conditio inſtitutioni adiecta an & quãdo repetita præſumatur in prælegato & econtra. præſ. 179. lib. 4. n. 1. & ſeq.
Conditio appoſita in prælegato particulari nunquid præſumatur repetita in ſubſtitutione in eadem perſona facta. ibid. num. 13. & ſequen.
Conditio adiecta legato ſeu fideicommiſſo vniuerſali an cẽſeatur repetita in ſubſtitutione directa. ibid. n. 15
Conditio adiecta vni legato an & quando cenſeatur repetita in altero. præſ. 180. lib. 4. n. 1. 3. & ſeq.
Conditionis & qualitatis repetitio non ita facile admittitur in legatis ſicuti in ſubſtitutione. ibi. n. 2
Conditio in legatis an & quãdo repetita cenſeatur, vbi eſt rei legatæ & perſonarum identitas vel diuerſitas. ibi. n. 7. vſque n. 19
Conditio adiecta legato cum dictione, cum, an & quando cenſeatur repetita in ſecũdo legato. præſ. 180. lib. 4. n. 45. & ſeq. hoc modo, lego Titio fundum, quod ſi deceſſerit ſine liberis, deueniat in Seium. Item lego Sempronio fundum, an cenſeatur repetita in legato fundi. præſ. 180. lib. 4. n. 23
Conditio an & quando in legato repetita cenſeatur propter copulatiuam &, ibi. nu. 25. vſque nu. 44. facto vxori, donec caſte vixerit, & cum filijs teſtatoris habitauerit, non cenſetur repetita in legato facto eidem, mortuis filijs teſtatoris. ibi. n. 28
Conditionis repetitio in ſecundo legato ſubintelligitur, quando coniecturis & ex præſumpta mente teſtatoris inducitur repetitio. ibid. num. 32. Et ſi alias diſpoſitio redderetur inutilis. ibid. n. 33. & 35
Conditio adiecta legato libertatis cenſetur repetita in ſubſequenti legato, ne alioqui pereat. præſ. 180. lib. 4. n. 34
Conditio appoſita in ſecundo legato, an referatur ad præcedens. præſ. 180. lib. 4. n. 20. & 21
Conditio adiecta certæ perſonæ non dicitur in aliam repetita. præſum. 178. lib. 4. nu. 23. Et conditio poteſtatiua cohærens perſonæ ſi fuit adiecta inſtituto, non præſumitur repetita in ſubſtituto. ibi. num. 27. Et quid ſi conditio poteſtatiua non cohæret perſonæ. ibid. n. 28
Conditio appoſita primæ ſubſtitutioni, quæ tacite ineſt ſecundæ, non impedit tranſmiſſionem legati. præſ. 101. lib. 4. nu. 53. Idem in conditione ficta & impropria, quæ ineſt ſubſtitutioni pupillari. ibid. n. 54
Conditio quæ tacite ineſt, ſi exprimatur non impedit tranſmiſſionem. ibid. num. 55. Idem in tacita quæ ſubrogatur in locum expreſſum. n. 56
Conditio tacita legis poteſtatiua licet tacite inſit ex natura actus impedit tranſmiſſionem. ibid. n. 57. ampliatur. ibi.
Conditio quæ tacite ineſt ex præſumpta diſpoſitione teſtatoris, an & quando impediat legatum ſeu fideicommiſſum tranſmittatur, decedente legatario ante conditionis euentum. ibid. nu. 62. & ſeq.
Conditio vera & propria vti eſt cauſalis, impedit tranſmiſſionem quoad extraneos indubie, quoad ſuos hæredes, quibuſdam contrariũ ſentientibus. n. 67. & 68. ampliatur a n. 69. vſque n. 76
Conditio adiecta, ne illa in eccleſiam alienetur, valet. præſump. 83. lib. 4. num. 15
Conditio appoſita in teſtamento regulariter præſumitur repetita in codicillis. præſ. 177. lib. 4. num. 1. Et id etiam ſi in codicillis ſit variata perſona. ibi. nu. 5. ſecus ſi alia conditio diuerſa apponeretur in codicillis. ibi. nu. 6. Et ſecus quando legatum aut diſpoſitio facta in codicillis nihil operaretur, ſi conditio adiecta in teſtamento diceretur in eis repetita. ibi. n. 7
Conditio a teſtatore adiecta reijci non debet. præſ. 83. lib. 4. nu. 19
Conditio de dando pupillo vel furioſo extenditur, atque ita impletur dando eorum tutori, vel curatori. præſ. 185. lib. 4. n. 16

Conditio ſi ſine liberis deceſſerit, quid reſpiciat, & quid operetur in teſtamento.

Conditio ſi ſine liberis deceſſerit, quãdo a lege ſubintelligitur, reſtringitur ad legitimos & naturales, ſecus ſi a teſtatore fuerit expreſſa. præſ. 202. lib. 4. n. 9
Conditio ſi ſine liberis deceſſerit: dicitur eſſe quid connexum cum ipſa morte, vnde liberorum conditione adempta, cenſetur etiã adempta conditio mortis. præſ. 169. lib. 4. nu. 13. Imo quòd cenſeantur duæ conditiones, ibid. nu. 15. reſpicit fauorem hæredis inſtituti & grauati reſtituere, quia ea pendente, commodum cõſequitur & emolumentum ipſe hæres. ibid. nu. 19. & 32. Et duplex dicitur eſſe. ibi. num. 31. habet tractum in futurum vſque ad tempus mortis. præſ. 78. lib. 4. num. 65. nunquid ſubintelligatur in donatione cauſa mortis in qua facta ſit ſubſtitutio, fideicommiſſ. præſ. 89. lib. 4. num. 150. Et quid in ſubſtitutione facta donationi inter viuos. ibi. num. 152. an & quando tacite a lege ſubintelligatur in ſubſtitutione, vt ſubſtitutus excludatur. præſum. 89. lib. 4. num. 1. an & quando dicatur extitiſſe, ſi hæres inſtitutus & grauatus religionem eſt profeſſus. præſ. 83. lib. 4. num. 1. & ſeq. adiecta ſubſtitutioni duobus vel pluribus factæ, an & quando verificetur altero inſtitutorum decedente ſine prole. præſ. 186. lib. 4. n. 1. per tot. vſque n. 44. & ſeq.
Conditio ſi deceſſerit ſine liberis, facta exiſtenti in ſacris quatenus valeat. præſ. 78. lib. 4. n. 53
Conditio tacita, ſi ſine liberis deceſſerit, an ſubintelligatur, quã ſo pater non vocauit filium, ſed eum tantum in conditione poſuit. præſ. 89. lib. 4. n. 153
Conditio incerta impedit hæreditatis aditionem. præſum 141. lib. 4. num. 37
Conditio inducta ex ablatiuo abſoluto maiorem vim habet quam aliæ conditiones. præſ. 76. lib. 4. n. 64
Conditio legati facta a marito, ſi eius vxor ad alias nuptias non tranſierit, nõ dicitur defecta, ſi mulier eſt ingreſſa religionem. præſ. 148. lib. 4. n. 15
Conditio quælibet neceſſaria pro pura habetur. præſumpt. 78. lib. 4. num. 56
Conditio vel qualitas poſita in clauſula ſeparata a præcedentibus vel ſequentibus, an & quando ex præſumpta mente teſtatoris referatur ad omnia, vel ad vnum tantum ex præcedentibus, vel ex ſequentibus. præſ. 181. lib. 4. nu. 1. & ſeq. Item quando non referatur. ibi. n. 9. cum ſeq. vſque n. 23
Conditio & qualitas poſita in primo teſtamento an præſumatur repetita in ſecundo. præſ. 176. lib. 4. n. 1. & ſeq.
Conditio tacita a lege ſubintellecta an differat ab expreſſa a teſtatore. præſ. 89. lib. 4. n. 18
Conditio turpis & impoſſibilis eſt reijcienda. præſumpt. 183. lib. 4. num. 49
Conditio vna ad vnum relata non poteſt diuidi, ſicut etiam vnicũ capitulum nequit ſeparari & diuidi, fallit tamen, quando diuiſio fit voluntate diſponentis. præſ. 169. lib. 4. n. 14. & 17
Conditio adiecta hæredi inſtituto, ſi deceſſerit ſine liberis, an per religionis ingreſſum reijciatur. q. 80. lib. 1. n. 5
Conditionem aſſerens adueniſſe, probare debet. præſump. 50. lib. 2. num. 33
Conditiones vnde proueniant. q. 46. lib. 1. n. 14
Conditum non venit appellatione vini, & conficitur vino pipere admiſto. præſ. 151. lib. 4. n. 12
Conductor & locator non præſumuntur voluiſſe nouare perpetuo coloniam, ſed ad tempus. præſ. 9. lib. 6. n. 2
Conductor ſatis pro ſuo libito poteſt vendere ſalem etiam in detrimentum futuri conductoris. præſ. 29. lib. 6. n. 16
Conductor in re ſibi locata perſiſtens, præſumitur reconduxiſſe. præſ. 85. lib. 3. n. 1. & ſeq. vide reconductio, & relocatio.
Conductor in contractu locationis penſionem, locator patientiã præſtat. præſ. 86. lib. 3. n. 1
Conductori de non expellendo, pactum in prima conductione factum, cenſetur in reconductione repetitum. præſ. 35. lib. 3. nu. 20
Conductorem ſecundum regionis conſuetudinem, prædia conduxiſſe præſumi. præſ. 109. lib. 3. n. 6
Conductorem in re conducta perſiſtentem, præſumi conduxiſſe, tam in vrbano, quam in ruſtico prædio locum habet. præſu. 85. lib. 3. num. 6
Conductore non implente ex parte ſua, locationis non præſumitur

Digitized by Google

tur facta renouatio.præſ.85.lib.3.n.43

Conductore perſeuerante in re conducta modicum temporis,non præſumitur facta contractus renouatio.ibi.n.45

Conductorum aut locatorum hæredes,in contractu facto perſeuerare voluiſſe præſumuntur.præſ.85.lib.3.n.26.& 27

Conductio prædij ruſtici,& vrbani,qua in re differant.præſum.85.lib.3.num.7

Conductio aut locatio,aliam requirens ſolemnitatem vltra patiẽtiam,repetita non præſumitur.ibi.n.28

Conductionis, & conceſſionis renouatio, concurrente temporis antiquitate præſumitur, item ſi conductio, & locatio ad longũ tempus facta ſit, vel in emphyteuſim. præſumpt.85.lib.3.num.35.& 36

Conductionis in contractu pignora data a tertio, nõ cenſentur in tacita reconductione in eius præiudicium repetita.ibi.n.50

Conductioni adiectum pactum de affrancando, cenſetur in reconductione repetitum.præſ.85.lib.3.n.22

Confœderati qui tenentur opem ferre confœderatis, ſatis dicuntur auxilium præſtitiſſe,ſi fecerint quicquid potuerunt,vt ſeruarent & defenderent.præſ.28.lib.5.n.10

Confeſſio nõ extenditur de tempore ad tempus, nec de caſu ad caſum.præſ.64.lib.6.n.41

Confeſſio dubia debet contra ipſum confitentem interpretari. præſum.2.lib.5.n.46

Confeſſio facta ſine cauſa, licet non valeat,facta tamen in articulo mortis valet.præſ.5.lib.5.n.15

Confeſſio facta in teſtamento licet ſimulate facta præſumatur, & nil valeat, attamen ſi ſic confeſſus iurauit, valet,quia cum cogitat de morte,non præſumitur peieraſſe.præſ.5.lib.5.n.5

Confeſſio generalis, & ad nullum certum tempus reſtricta omnia tempora complectitur.præſ.2.lib.5.n.45

Confeſſio, quæ recipitur contra præſumptionem iuris, & de iure, multo magis recipitur contra ſolam iuris præſumptionem.præſump.21.lib.5.n.8

Confeſſio ſacramentalis an & quando præſumatur a ſacerdote cõſenſu & licentia confeſſi reuelata atque detecta.præſump.95.lib.6.num.1

Confeſſio eſt certa & manifeſta aduerſus confitentem probatio. præſ.51.lib.2.n.39

Confeſſio omnium probationum maxima eſt.q.1.lib.1.n.37

Confeſſio non eſt probatio,ſed releuatio ab onere probandi,ſecũdum Alciatum.q.61.lib.1.n.6

Confeſſio ficta a lege recepta,tantum operatur, quantum vera. q. 61.lib 1.n.10

Confeſſio vera vel ficta iudicialis,quando non diluat præſumptionem iuris,& de iure.ibi.n.11.

Confeſſio extraiudicialis, non diluit præſumptionem iuris, & de iure.ibid.n.12

Confeſſio ab inuito quando non poſſit nec debeat extorqueri.ibi.num.15

Confeſſio extra iudicium probat contra confitentem, donec de errore conſtet.præſ.130.lib.3.n.50

Confeſſio iurata teſtatoris fidem facit,præſ.60.lib.2.n.8

Confeſſio mariti de dote recepta matrimonio conſtante in aliqua parte probata,præſumitur vera in totum.præſ.63.lib.3.n.3

Confeſſio vnico teſte probata,quando non ſufficiat,vt duæ probationes coniungantur.q.41.lib.1.n.3

Confeſſio pecuniæ numeratæ refertur inter ſimulationes contractus.præſ.48.lib.2.n.5

Cõfeſſio facta inter perſonas, quibus donatio interdicta eſt,ſuſpecta præſumitur.præſ.12.lib.3.n.61

Confeſſio occiſi, quando non operetur vt accuſatus de homicidio dicatur innocens.q.90.lib.1.n.2.Et quæ ſit ratio.ibi.n.3

Confeſſio & atteſtatio offenſi,facta in mortis articulo,torturæ eſt indicium ſufficiens.q.89.lib.1.numer.77. Referuntur tamen opiniones.n.78.79.& 80

Confeſſio facta ex pace inita cum offenſo,pretio interueniẽte,torturæ indicium ſufficiens. ibid.num.83.Et ſecundum aliquos ad condemnationem quoque.num.84.Et quibus in caſibus hoc intelligendum.n.85

Confeſſio ex pace inita,illa etiam nondum concluſa,an ſit torturæ indicium.n.86

Confeſſio orta ex pace inita, precio numerante patre,vel coniuncto,non facit torturæ indicium.num.87. Et quæ ſit huius ratio. num.88

Confeſsio dotis receptæ a marito ante contractum matrimonium facta,an & quando marito,eiuſque hæredibus præiudicat.libro 3.præſumpt.12.num.1.& ſeq.vbi vide ampliationes. & Limitationes.

Confeſsio geminata, exceptionem non numeratæ dotis excludit. præſ.12.lib.3.n.54

Confeſsio de dote facta in vltima voluntate, differt ab ea, quæ in actu inter viuos.ibi.n.59

Confeſsio mariti de dote, ipſo præmoriente confirmatur, abſque alia rei traditione.n.67

Confeſsio de dote, non tribuit mulieri ius hypothecæ,aut ius prælationis.nu.68.Eaque per maritum,expreſſe vel tacite ante mortem recte reuocatur.n.69

Confeſsio mariti de dote, facta poſt contractum matrimoniũ an & quatenus ipſi & hæredibus eius præiudicet.præſ.12. lib.3.nu.36.& ſeq.

Confeſsio etiam geminata de dote,poſt matrimonium contractũ non præiudicat marito.n.76

Confeſsio facta a marito,matrimonio iam cõſtante,de recepta dote ab alio,quam muliere,quid operetur.ibi.n.78.& ſeq.

Confeſsio de dote matrimonio conſtante facta a marito, cui ſocer alio inſtrumento dotem cõfeſſatam ſoluere promittit, ſpe factę promiſsionis præſumitur emiſſa.num.86. Idem ſi confeſsionem ſequatur promiſsio de ſoluendo ante tempus opponendi exceptionem, lapſum.n.88

Confeſsio dotis receptæ a marito ante contractum matrimonium facta, an & quibus caſibus creditoribus mariti noceat, quibus non.præſ.13.lib.3.num.1.& ſeq.Plura vide in verbo dotis receptæ,& dotem recepiſſe.

Confeſsio mariti de dote recepta matrimonio cõſtãte,an & quando nocet creditoribus.ibi.nu.26.& ſeq.

Confeſsio facta in ſcriptis deliberata præſumitur.præſ.61.lib.2.numer.1.tutoris permittentis bona ſua deſcribi in pupilli inuentario,ſpontanea præſumitur, & deliberata.nu.2.ſponte facta præſumitur deliberate emiſſa. num.3 geminata ex interuallo facta præſumitur deliberata, & exceptionem non numer.pecun.excludit.ibid.n.4.& 5

Confeſsioni litigantium in cauſa matrimoniali non ſtatur,ad infirmandum matrimonium contractum. præſ.1.libr.3. nu.10.illius qui pro matrimonio contẽdit,quando adhibeatur fides,vel nõ. ibid.num.11

Confeſsione mariti ignobilis de dote matrimonio cum nobile cõſtante, ipſi præiudicare.præſ.12.lib.3.num.77. factam in teſtamento irreuocabilem eſſe, ex quo patri ius eſt quæſitum.præſu.35.lib.3.n.32

Confeſsione ſua, ius aduerſario nemo confert, in beneficialibus. præſ.52.lib.2.nu.40.extraiudiciali per reum reuocata locus non eſt torturæ.q.89.lib.1.n.25

Confeſsiones duæ extra iudicium factæ ſemiplene probant, ideoque ſimul iunctæ perfectam conſtituunt probationem.q.41.lib.1.n.6.Quod quando non procedat.ibi.n.7

Confeſſo crimen ſe cum ſocijs commiſiſſe,de ſocijs non creditur. q.24.lib.1.num.34

Confeſſus recepiſſe pecuniam licet poſsit opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, ſi tamen in extremis agens confeſſus ſit recepiſſe,non poterit eius hæres obijcere d.exceptionẽ.præſ.5.lib.5.num.14.per torturam filij dicitur confeſſus in tormentis. præſ.56.lib.6.n.12

Confines territorij præſumuntur ſe extendere,vſque quo antiquitus extendebantur.præſ.43. lib.6.num.3.Et coniecturis & præſumptionibus quicunque confines probantur.ibi.n.4

Confirmationibus derogans Pontifex,de ſuis non intelligitur.pręſump.44.lib.3.n.17

Coniectura quid ſit,& vnde naſcatur, quam varie definiatur.q.7.lib.1.num.21.& multis ſeq.

Coniectura eſt vel de re, vt quid factum ſit,vel de animo vt quid cogitatum ſit. Vtraque autem verſatur circa tria tempora.quęſ.11.lib.1.num.9.& 10.quæ de animo eſt, voluntatis quæſtio appellatur.ibid.numer.11.de re,conſiderat tria tempora, præſens, præteritum, & futurum.q.12.libr.1.num.2.de re,retinet nomen generis,& ſemper dicitur quæſtio facti. ibi.nu.3.de animo,verſatur & ipſa circa tria tempora. ibi.num.4. de animo appellatur quæſtio voluntatis.ibid.num.5.a cauſa ducitur, vt ab amore, & dilectione.q.7.lib.1.num.5. Ab ira.ibid.num.6.Ab odio.num.7. a metu.num.8.a cupiditate.num.9.a ſpe.num.11.a correctione. num.12

Coniectura communi iuri adhærens,firmior reputatur ea,quæ iuri ſpeciali nititur.q.29.lib.1.n.6

Coniectura magis veriſimilis, validior eſt. ibid.num.10. deſcendens a quaſi poſſeſsione,potentior eſt ea,quòd quęlibet res pręſumatur libera. ibid.num.12. qua vitantur abſurda, & inęqualia,firmior eſt & validior. num.16.ſumpta a verbis pręcedentibus diuerſa eſt ab ea, quę ſumitur a ſubſequentibus.quęſtio.28. lib.1.numer.21.Et quod pręferatur ei,quę a ſubſequentibus ſumitur.ibid.num.22. cum a perſonę qualitate ſumitur, quę pręcipue conſiderentur. q.15.lib.1.num.2.ſumitur ab ætate,ſexu, valetudine, phyſiognomia, &c.vide ibid.num.3.& ſeq. & pręſumptio

Digitized by Google

ſumptio ducitur ab animi affectibus. q.16.libr.1.num.1.2 fletn. nu.2.ex trepidatione animi, mutatione vultus & alijs, verum vel falſum teſtes dixerint. num.3.a taciturnitate.num 4.& quomodo id accipiendum.nu.5.idem eſt quod pręſumptio & indicium. præſ.89.lib.4.n.4.& 14

Coniecturę vehementes requiruntur ad excuſandum dolum præſumptum in his, quæ naturaliter ſuot illicita & mala.præſum.3. lib.5.num.123.& præſumptiones ſufficiunt in his, quæ ſunt difficilis probationis. præſ.41.lib.5.num.27.& præſ.36.lib.5.nu.2.& præſ.33.lib.2.nu.18.duæ vna ſola ſunt potentiores, & præualere debent. præſ.34.lib.4.num.14. quando ex aliquo actu capi poſſunt, quarum vna delictum ſignificet, altera excludat, eligenda eſt ea, quæ vitio & crimine caret.præſ.54. lib.6.nu.13.ex quibus cognoſcatur, filios in conditione poſitos ſuccedere ex teſtamento, quales eſſe debeant.præſ.76.lib.4.nu.26.deſumpti a perſona, frequens eſt in iure vſus.q.15.lib.1.n.1.locus eſt in his omnibus, quibus de facto ambigitur.q.11.lib.1.n.8

Coniecturam a ratione nimis generalem eſſe dicit Simãcas.q.15. lib.1.n.10.vnam tollit alia contraria.præſ.104.lib.3.n.24

Coniecturæ dicuntur, quia coniungũtur origini ſuæ, et ſunt quaſi connexuræ, & colligaturæ.q.7.lib.1.nu.23.quænam faciant rem euidentiſſimam.q.38.lib.1.nu.13.quibus dolus detegitur, iudicantis ſunt in arbitrio.q.58.lib.1.n.21

Coniecturis in claris non eſt opus.præſ.10.lib.3.n.1

Coniecturæ quibus colligitur teſtatorem voluiſſe legatum, vel fideicommiſſum conditionale tranſmitti, aliquando ex verbis teſtamenti, aliquando extra verba, ſeu ex tacita mente teſtatoris, colliguntur, & debent eſſe probabiles pro iudicis arbitrio.præſ. 210.lib.4.n.79.quando autem ſumautur.n.80

Coniecturę quid poſſint & quid & quando operentur circa tranſmiſſionem.ibid.nu.18.& ſeq. Quando aũt non operentur tranſmiſſionem. ibi.num.86. de mente & voluntate teſtatoris, circa tranſmiſſionem, quæ & quales ſint. num.87.& 26.enumerantur vſque ad finem præſumptionis.

Coniecturis non eſt locus in claris.præſ.31.lib.5.nu.23.& pręſum. 40.lib.eod.n.20.Vide ſupra in ver.in claris.

Coniugatus non poteſt de iure ab vxore recedere, & ingredi religionem, niſi ambo mutuo conſenſu relicto ſeculo ingrediantur. præſ.81.lib.7. nu.1.At ſi contingat coniugatum iam diu ingreſſum eſſe religionẽ, pręſumatur, quod ſit legitime ingreſſus.ibi. num.2

Coniuncti ſubſtitutum excludunt, ſi teſtator dixit, Caium, Męuiũ & Sempronium hæredes facio, & ſi hęredes ij non erunt, Seium ſubſtituo.præſ.87.lib.4.num.13. re illi dicuntur, quibus teſtator ſuis ipſis verbis ſolidum ſigillatim reliquit. præſumpt.173.lib.4. num.16

Coniunctioribus eſt magis ſubueniẽdum quam alijs: adhibẽda eſt tamen diſcretionis ratio ſecundum differentiam coniunctionis, ſanctitatis, & vtilitatis, nam ſanctiori ac magis indigenti eſt ſubueniendum quam propinquiori.præſ.125.lib.4.n.16

Coniunctio ſanguinis omnem fraudis, ſuſpicionem tollit.præſ.40. lib.5.n.17

Coniunctio ſanguinis omnem delicti præſumptionem tollit, atq; impedit ne inuicem coniuncti fornicati ſint, tametſi habitent ſimul.præſ.17.lib.5.n.1

Coniunctus ſanguine licet dormiret cum ſanguine coniuncta in eodem lecto, modo id palam faceret, careret ſuſpicione fornicationis & ſtupri.præſ.17.lib.5.nu.4. Sed abſolute verum non videtur, cum magnum immineat periculum ob diabolicam tentationem, vnde diſtingue, vt ibi.nu.5.præſumitur ſcire facta coniuncti.q.77.lib.1.num.8.facta coniuncti, quando ſcire non præſumatur.præſ.124.lib.3.num.17.aut vicinus, quibus caſibus non præſumatur ſcire facta coniuncti, vel vicini, & quibus caſibus præſumatur ſcire.præſ.51.lib.2.n.43.& 44

Coniunctio facit admitti coniunctum, tanquam perſonam legitimam.præſ.34.lib.2.numer.4.& beneuolentia, deuincit charitate homines.q.28.lib.1.nu.18.legalis, vt inter Prælatum Eccleſię & eius capitulum, inducit præſumptum conſenſum ex taciturnitate.præſ.99.lib.6.n.35

Coniuncta perſona, quæ dicatur.præſ.124.lib.3.n.28

Coniuratio & conſpiratio ſumuntur in bonam & in malam partẽ, vt plurimum autem in malam.præſ.2.lib.5.n.58

Cõſanguinitas vel ſanguinis neceſſitudo, pręſumptionem præbet. q.28.lib.1.n.13

Conſanguinitatis coniectura in prælati conſanguineo contrahente circa bona Eccleſiæ, vtrum ad arguendum fraudem ſufficiat. præſ.53.lib.3.n.14

Conſanguinei & affines prius ad tutelam, & curam admittuntur, & quando ijs præfertur vitricus.præſ.52.lib.2.n.3

Conſanguineis impedientibus teſtium examinationem, contra ac cuſatum non eſt præſumptio.q.89.lib.1.n.112

Conſcientiæ ſuæ qui contra venit, ædificat ad gehennam.q.80.lib. 1.num.29

Conſenſus ex facto inducitur, ſicut voluntas factis declaratur.præſump.57.lib.3. num.11.ex præſentis taciturnitate, ſi de eius commodo agitur, colligitur. præſ.42.lib.3.num.6.qui ex taciturnitate colligitur, præſumptus dicitur, non fictus.præſ.24.lib.3.num. 18.vel verbis, vel nutu, vel nuncio declaratur. præſump.6.lib.3. num.60. filiæ ſuper matrimonio non præſumitur metu reuerentiali extortus, vt matrimonium reſcindat. præſumpt.127.lib.3. num.7. Idem in filia, quæ patri conſentit, vt religionem ingrediatur.ibid.n.8

Conſenſus metu præſumitur adhibitus, ex quo læſio enormis ſecuta eſt.præſ.127.lib.3.nu.14.tacitus, facilius quam expreſſus tollitur.ibi.nu.18. præſumptus inducitur ex taciturnitate inter coniunctos amicitia & familiaritate. præſ.99.lib.6.num.36.capituli qui in alienatione rei eccleſiaſticæ requiritur expreſſus eſſe debet.præſ.99.lib.6.nu.53.non adhibiti coniectura fit ex metu illato.q.14.lib.1.n.37

Conſenſum mulieris verberibus affectæ nullum eſſe, nec ei detrimentum afferre.præſ.127.lib.3.n.5

Conſenſu propinquorum iuxta formã ſtatuti, in contractu mulieris accedente, non tamen omnia bona in dotem dediſſe præſumitur.præſ.6.lib.3.n.22

Conſentire dicitur qui longo tempore patitur. præſ.135.lib.3.nu.7

Conſenſus, auctoritas, licentia, vel conſilium alicuius an & quando de ſubſtantia actus, qui geri debet, præſumatur. præſ.34.libr. 6.num.1

Conſequens dicitur velle, qui vult antecedens.præſ.68.lib.4.nu.6. & præſ.101.lib.eod.nu.6.præſ.103.lib.6.nu.3.Secus ſi antecadẽs requirit ſpecificam expreſſionem.ibi.n.4

Conſequentis poſitio arguit antecedens, quando actus pendet a voluntate vnius, ſecus ſi a voluntate duorum.præſ.103.libro 4. num.5

Conſequens an & quando quis feciſſe dicatur, quando antecedẽs fecit.præſ.3.lib.6.n.19

Conſequente prohibito an & quando etiam antecedens cenſeatur prohibitum.præſ.93.lib.6.n.1.& ſeq.vſque n.18

Conſiliarij ſinguli vniuerſitatis ex debito ſui officij tenentur votũ ſuum verbis claris exprimere, in his quę ad commodum vniuerſitatis pertinent, alioquin pro conſentientibus habentur.præſu. 99.lib.6.n.46

Conſilium nõ præſumitur de ſubſtantia actus, qui namque aliquid facere debet cum alterius conſilio, debet conſilium requirere, non tamen habet neceſſe illud ſequi. præſ.34.lib.6.num.23. Eſt enim liberum vnicuique explorare, an ſibi conſilium expediat. ibi.nu.24. quod poteſt eſſe bonum & malum, bonum præſumi debet. pręſ.2.lib.5.nu.11. prudens teſtatoris reſpectu filiorum, quod dicatur.pręſ.76.lib.4.n.12

Conſortes qui dicantur, & qui veniant eorum appellatione.pręſ. 88.lib.4.n.16

Conſtantinus Imper. ſumme laudandus, qui multis propoſitis pręmijs inuitauit bonarum diſciplinarum profeſſores, vt libentius docerent.pręſ.110.lib.6.n.6

Conſtantini conſtitutio in l.1.C.de natur.libe.patrem in dignitate conſtitutum nil poſſe donare vel relinquere filio naturali, vel incapaci.pręſ.96.lib.4.n.1

Conſtitutio fauorabilis eſt ita interpretanda, ne in odium retorqueatur.pręſ.33.lib.5.num.25.quod fideicommiſſi bona poſſint alienari cauſa conſtituendi dotem, non eſt iuris communis, ſed pręter ius commune, & cauſa publicę vtilitatis introducta.pręſ. 189. li.4.n.4. Et eſt fundata in pręſumpta voluntate, & mẽte teſtatoris.ibid.num.5. Et dicitur remedium ſubſidiarium.ibidem. num.8

Conſuetudo dicitur lex non ſcripta pręſump.31. lib.4.num.5.pręſumitur inducta in caſu licito.præſ.31.lib.1.num.18. non pręſumitur, ſed allegari & probari debet.pręſum.14.lib.6.nu.14.non poteſt induci ex actibus differentibus. pręſ.31.lib.4.num.8.non tollitur vno ſolo actu contrario, ita nec priuilegium ab ipſa conſuetudine cauſatum. pręſ.41.lib.6.numer.13.eſt lex non ſcripta. pręſ.8.lib.2.numer.1 ritus, & ſtylus differunt, & in quibus.ibid. num.2.3.4.& 5. vt probata dicatur multa requirit. pręſ.8.libr.2. nu.8.Idem eſt in ſtylo.num.9.11.& 13.pręſumitur iuſta, ac magna cum ratione introducta.pręſu.1.lib.2.num.4. patrisfamilias coniecturam prębet.q.28 lib.1.num.3. Et quę dicatur illa conſuetudo ſecundum Accurſ.nu.4. Reprobata eius opinione. nu. 5.patrię coniecturam facit. ibi.nu.7. patrisfam. repugnans conſuetudini patrię, ſpectanda magis, & pręferenda.num.8.omnib. cognita pręſumitur, qui eo in loco vbi introducta eſt, habitant. pręſ.3.lib.2.n.3

Conſuetudinem vulgatam locorum, Princeps cognitam habere pręſumitur.pręſ.3.lib.2.n.4

Digitized by Google

Conſuetudine extante vt ſocietas continuata dicatur, ſi non reuocetur expreſſe, ſecundum eam contraxiſſe præſumuntur mercatores aut ſocij.præſ.57.lib.3.n.15

Conſulere rebus ſuis, prius quam alienis, naturali rationi eſt conſentaneum.præſ.136.lib.3.n.9

Contemnere improprie is dicitur, qui caſu aliquẽ actum facit prohibitum, non autem deliberate.præſ.44.lib.5.n.7

Contemptor & inobediens quibus pœnis plectatur.præſ.44.lib.5.num.19

Contemptus eſt adeo graue crimen, vt dicatur peccare in Spiritũ ſanctum, qui per contemptum peccat.præſ.44.lib.5.nu.20.conſideratur negatiue & poſitiue.præſ.44.lib.5.num.2. Et contemnere is dicitur negatiue, qui de re aliqua curam non habet, nullam tamen iniuriam, vel irreuerentiam facit, & qui taliter contemnit, non punitur de contemptu, ſed de alio delicto, quo contempſit.ibi.nu.3.poſitiuus, dicitur proprius & verus contẽptus, & eſt ille, quando quis negat velle parere negando auctoritatẽ & poteſtatem ſuperioris qui iuſſit.præſ.44.lib.5.n.8. Et hic contemptus probatur coniecturis.ibi.n.9

Contendens cum Rectore Gymnaſij excuſatur, quando caret ipſe inſiguijs.præſ.76.lib.6.n.16

Contẽdentibus priuatis, ſi pares ſint probationes, pro reo pronunciandum eſt.præſ.72.lib.2.n.13

Contenta æqualiter ſub vnitate ſermonis, æqualiter diffiniri & terminari debent.præſ.89.lib.4.n.141

Continens qui fuit a teneris, multo magis præſumitur continens in ſenectute.præſ.17.lib.6.n.2

Continua præſumuntur ea, quæ niſi certa forma obſeruata, nequeunt remoueri.q.56.lib.1.n.2

Contractus ab initio ſunt voluntatis, licet ex poſt ſint neceſſitatis. præſ.109.lib.4.num.3.& præſ.110.lib.4.n.3

Contractus præſatio. Vide Præſatio contractus.in dubio præſumitur iuſtus & legitimus. præſumpt.2.lib.5. numer.5. præſumitur in dubio fœneratitius & ſimulatus in foro conſcientiæ, ſecus in foro fori.præſump.2.lib.5. num.41.detegitur fœneratitius ex vicinitate contractus locationis initi poſt venditionem.præſ.12.lib.6.num.37

Contractum fuiſſe dolo initum declaratur ex ſubſecuto euentu. præſ.35. lib.6.nu.29.in contractibus quando dies, vel conditio non adijcitur, pure promiſſum intelligitur, & ſtatim peti poteſt. præſ.199.lib.4.n.6

Contractus ſub conditione celebratus dicitur reſolutus ipſa conditione non eueniente.præſ.175.lib.4.nu.12. ex voluntate partium requirens ſcripturam, an & quando præſumatur perfectus.præſ.149.lib.3.nu.1.qui requirunt ſcripturam pro ſui ſubſtantia ante confectum inſtrumentum, dicuntur conditionales, & imperfecti, & ibi exemplificatur.præſ.148.lib.3.numer.3. Idem quando ſtatuto, vſu, vel conſuetudine ſcriptura requiritur.numer.3. Si autem ſcriptura requiratur ſolum ad faciliorem probationem, ſunt opiniones contrariæ. numer.4.cenſetur perfectus vel non, ſecundum quod ex verbis contrahentium poſſunt ſumi coniecturæ, quod voluerint in ſcriptis redigi vel nõ, ibi.num.6. Et quæ coniecturæ faciant, vſque ad num.16.& finem præſumptionis. ſui natura ad hæredes tranſit.præſum.103.lib.2.num.14.talis præſumitur, qualis ex verborum facie apparet.præſump.105.lib.3.num.2. Niſi tamen repugnet illius effectus.ibid. ſub num.9.præſumi talis debet, qualem eius prima oſtendit facies.præſum.122.lib.3. num.33.ſecundum ſui naturam, & diſpoſitionem legis præſumitur. præſump.38.lib.3.num.1.ſecundum ſuam naturam præſumitur celebratus.præ.109.lib.3.numer.11. ſecundum ſui naturam factus præſumitur, etiam impropriando verba, modo non noceat ei quo cum contrahatur.præſumpt.38.libr.3.num.13.talis creditur, qualem demonſtrat verborum proprietas.præſump.104.lib.3.nu.26.qualis ſit, diſpoſitionis tenor oſtendit. ibid.num.27.quando vnius tantum, aut vtriuſque gratia præſumatur factus.præſ.70.lib.3.num.3.illicitus, & a lege reprobatus dici non debet, niſi manifeſte appareat. prȩſum.122.lib.3.numer.36.factus ab vſurario, facile præſumitur vſurarius, alijs coniecturis accedentibus. præſ.122.lib.3.nu.105.& ſeq.fœneratitius an & quibus ex coniecturis præſumatur. vide fœneratitius contractus. initus interuenientibus ſanguine coniunctis & affinibus metu factus non præſumitur.præſ.128.lib.3.n.1.Idem ſi ſolus interueniat iudex. numer.6.quod ampliatur, & limitatur.ibid.vſque num.10.innominatus dicitur, qui ſpeciale nomen non habet.præſ.34.lib.3. num.8. nominatus, innominato fauorabilior.ibid.numer.15.innominatus ſtat in puris terminis contractus. præſump.39.lib.3.num.4.nominatus verum innominato fauorabilior. ibid.numer.6.ſui natura, nec ſimulatus præſumitur, nec vſurarius.præſu.122. lib.3.num.2.ſimulatus & fictus oſtenditur coniecturis.q.58. lib.2.num.9.vide Simulatio. qualiter cognoſcenda, non nomen, ſed quod contractui conuenit, attenditur. præſ.105.lib.3.numer.11.naturam potius & materiam ſubiectam ſpectari, quam verborum ſonum.præſumptio.104.lib.3.num.18.Idem autem quando verum ſit.num.31. emptionis & depoſiti eodem die & coram eiſdem teſtibus celebrati cenſentur correſpectiui, & ſic vnus præſumitur cauſa alterius celebratus.præſum.12.lib.6.num.8.Et pacta adiecta in vno cenſentur repetita in altero, & vnus cenſetur tribuere legem alteri.ibid.num.9.mutui præſumitur ex pecuniæ numeratione, & dominij translatione.præſumpt.14.lib.6.num.18. In contractibus vltro citroque obligatorijs reſultat correlatio, ita quod impoſitum vni cenſetur iniunctum & alteri.præſump.183.libr.4.num.34. plures ſi eodem die & loco & coram eiſdem teſtibus celebrantur, præſumuntur facti vnus cauſa alterius.præſum.12.lib.6.num.5

Contractui celebrato cũ non ſubdito, tenetur princeps ſtare.præſump.10.lib.2.n.30

Contractus vtrum nominatus, an innominatus prȩſumatur. præſ.39.lib.3.n.1

Contractum reſcindere aut reuocare princeps ſine cauſa iuſta nequit. præſ.10.lib.2.num.49. confirmatum & ratum habere minor præſumitur, ſolutionem recipiendo, aut precium numerando.præſ.75.lib.3.n.2

Contractu metu celebrato, prȩſumuntur omnes clauſulȩ in inſtrumento per metũ adhibitæ.præſump.126.lib.3.nu.30. principali ſublato, non tollitur pactum illi incontinenti adiectum.præſu.144.lib.3.nu.10.cadens, quomodo etiam dicatur cadere ab ipſius parte.ibi.n.11

Contractus inuenti ſunt vt obligationem producãt & actionem. præſ.134.lib.3.nu.28.qui conſenſu contrahuntur, ſola patientia & vſu cauſari.præſ.6.lib.3.num.64.innominati, nudo pacto conficiuntur. præſ.41.lib.3.num.15. innominati alij correſpectiui, aliqui vero non.præſ.34.lib.3.num.7.nominati potentiores ſunt & fortiores.præſ.39.lib.3.n.8

Contractibus ea præſumuntur promiſſa, quæ conſueta ſunt, & vſitata ratione & loci & perſonæ.præſ.43.lib.3.num.1. Eſtque præſumptio iuris.num.4. Id tamen de conſuetudine ordinaria accipiendum.nu.9. in teſtamento factus non poteſt reuocari. præſ.105.lib.4.nu.15. duplici vinculo muniti, tolli non poſſunt, niſi amborum contrahentium conſenſu.præſ.89.lib.4.n.88

Contrahentes ſolenniter præſumuntur legitimȩ ȩtatis, & ſic habiles fuiſſe ad contrahendum.prȩſ.13.lib.6.n.3

Contrahens ſcienter non habet euictionem.prȩſ.190.lib.4.n.48

Contrahentibus licet permiſſum ſit iure ciuili ſe inuicem decipere, non tamen id conuenit viro bono.prȩſ.1.lib.5.n.23

Contrahens matrimonium in articulo mortis non prȩſumitur id feciſſe, vt in fraudem ſubſtitutorũ legitimaret filios, ſed potius de ſalute animȩ cogitaſſe. prȩſ.5.lib.5.nu.16. cum muliere non ſeruata ſolennitate a ſtatuto requiſita, prȩſumitur in mala fide. prȩſ.3.lib.5.num.80. nomine alieno. prȩſumitur contraxiſſe, ſi ad id erat obligatus.prȩſ.46.lib.3.nu.8. Idem ſi contraxerit nomine officij.nu.9. Vel id appareat coniecturis.num.10. conditionem eius cum quo contrahit, ſcire prȩſumitur.prȩſum.88.lib.3.numer.1.cum ſocio mercatoris ſocietate finita, damnum quod ſentit ſibi imputat.num.4. cum alia fœmina, eius conditionem non prȩſumitur ignorare.numer.10.Niſi tamen mulieri falſo ſit perſuaſum.numer.11.cum vno, damnum prȩſumitur pati, ſi id quod debetur, in plures diſtribuatur debitores. prȩſ.137.libr.3.num.1.cum pupillo, prȩſumitur in mala fide, nec vſucapit.prȩſ.28.lib.3.nu.4.Idem habere locum in contrahente cum muliere. num.5.ſecundum naturam contractus contrahere prȩſumitur. prȩſ.104.lib.3.n.6

Contrahentes nil prȩſumuntur agere voluiſſe cõditionem impoſſibilem, ſi contractui adiecerint. prȩſ.78.lib.3.numer.2.agere id voluiſſe prȩſumitur, quod natura contractus ſignificat.prȩſum.134.lib.3.nu.29.prȩſumuntur etiam ſtatutis voluntatem ſuam cõformem eſſe voluiſſe. prȩſ.38. lib.3.nu.8.Idem etiam de cõſuetudine.n.9

Contrahere, nomine proprio quilibet prȩſumitur. prȩſ.46.lib.3. n.1.non poſſe in loco, vbi iuriſdictio exercetur, ſolum contra iudices ordinarios eſt conſtitutum.prȩſ.16.lib.2.n.3

Contraria duo ſimul ſtare non poſſunt. prȩſ.36.lib.4.n.24.& ibid.n.48.& prȩſ.38.lib.6.n.27.& ſeq.

Contrariorum eadem eſt diſciplina, prȩſ.94.lib.6.n.9

Contrarius non audiendus.q.63.lib.1.n.4

Contraria proponens a limine iudicij reijcitur.prȩſ.41.lib.2. nu.2. agere in continenti, nemo præſumitur.prȩſ.122.lib.3.n.88

Contutore dato, vnus ſine altero recte non contrahit.præſ.80.lib.3.n.13

Contumax etſi ob malam cauſam non prȩſumatur ſuccubuiſſe, habet tamen aliquam cõtra ſe malȩ cauſȩ prȩſumptionem.prȩſ.70.lib.2.n.12

Contu-

Digitized by Google

Contumacia inducit quandam tacitam fictamque confeſſionem. præſ.124.lib.3.n.59

Conuerſus non prǽſumitur, qui focariam habuit, & veſte vſus eſt laicali, poſſidendo propria.q.24.lib.1.n.3

Conuerſatio & cohabitatio, delicto in domo vel vicinia cõmiſſo, indicium ad torturam facit. q.89.lib.1.nu.89.mala alio adminiculo concurrente, torturæ facit indicium.ibi.n.125

Conuictus non appellat.q.76.lib.1.n.2

Conuenit, verbũ cuiuſmodi ſit & qualiter in dubio accipi debeat. præſ.41.lib.3 n.1.2.3.& 4

Copula carnalis ſubſequuta in muliere, non præſumit metum purgatum.præſ.4.lib.3.nu.35.carnali voluntaria, præſumitur purgatus omnis metus præcedens.præſ.4.libr.3.nu.30. Atque id locũ habere in viro etiam inuito, vt ſponſalia illius in matrimonium tranſeant.n.31.Reiecta opinione contraria.n.34

Cor eſt imperator linguæ & cedit lingua cordi.præſ.35.lib.6.nu.9. hominis ſoli Deo cognitum eſt, & eius volũtas & animus.præſ. 40.lib.15. num.1.hominis & animus ſoli Deo innoteſcit.præſu. 35.lib.6.n.1

Coraſij traditio in rubr.C.de impub.nu.10.in dubium reuocatur. præſ.108.lib.4.n.51

Correlatiua ſimul & eodem tempore naſcuntur, & naturaliter ſimul ſunt.præſ.139.lib.4.num.61.Et vno ex correlatiuis prohibito cenſetur & alterum prohibitum.ibi.num.62.aliqua ſunt ęqualia, alia inæqualia.q.14.lib.1.n.41

Correlatiuorum vnũ, præſumitur atque judicatur ſic vt alterum.q. 14.lib.1.n.43

Creditor ſi vendit rem pupilli ſibi obligatam, nõ requiritur illa ſolemnitas, quæ alioquin requiritur quando pupillus ipſe vendit. præſ.38.lib.4.n.9

Creditore inuito non põt ſolui aliud pro alio.præſ.109. lib.4.nu.40

Creditori ſi eſt factũ legatum, qui eſt creditor pure & immediate, præſumitur factum animo compenſandi cum ipſo credito. præſ. 109.lib 4.nu.4.ſi legauit teſtator, & dixit, ſe legare de bonis ſuis non præſumitur legaſſe animo compenſandi cum ipſo credito. præſ. 109.lib.4.n.6.Plura vide in verbo Legatum.

Creditor qui ſcit & tacet quãdo debitor rem ſibi pignoratam alienat, conſenſiſſe non præſumitur, quia ſcit rem tranſire cum ſuo onere. præſ.99.lib.6.num.21.inſtitutus hæres a debitore poteſt repudiare hæreditatem, ſaluo eius credito.præſ.101.lib.4.nu.56. poſterior ab anteriori conuentus ſe tueri non poteſt, niſi ſoluat aut rem exactam anteriori reſtituat.præſu.189.lib.4.nu.142.qui fecit priore loco expenſas animo repetendi, non autem compenſandi, ſic etiam præſumitur ſecundo loco feciſſe.præſumpt.37. libr.6.nu.22.qui pignus habet, & aduerſus eum debitor experitur, ſi dicit non poſſidere rem pignori datam, ſed eam amiſiſſe amiſſionem probare debet. præſ.64.libr.6.nu.7.& ſeq.mandans debitori, vt numeret Sempronio, quod cauſa mutui debet, præſumitur numerando cauſa mutui facere.præſ.49.lib.3.numer.6. adminiſtrator bonorum debitoris ſui, præſumitur ſuum exegiſſe, ſi præſertim inuentarium non conficit. præſ.135.lib.3.nu.13. Et alias in rebus ſuis diligens ſit.nu.14. egregiæ quantitatis bona debitoris adminiſtrando, conſerens magnam pecuniarum ſummam ad negotium aliquod conficiendum, in bonis debitoris feciſſe præſumitur, niſi aliud appareat.num.16.ex adminiſtratione bonorum debitoris ſui, aliquam debiti partem cõſecutus, præſumitur & reliquum ſibi ſoluiſſe.ibid.num.17. ſecundus, cui pignus conſentiente primo obligatum eſt, illi ſecum contendenti præfertur.præſum.119.lib.3.n.1.Quid autem ſit, ſi tertius aduerſus eum agat.num.2.Et quid in muliere, iuri ſuæ hypothecæ renunciante.num.3.poſterior, offerre poteſt priori, & pignus vel hypothecam conſequi. pręſ.121.lib.3.num.1.quod ampliatur, num.2.3.& 4.recipiendo ſortem, an præſumatur vſuras remiſiſſe.præſ.112.lib.3.n.5

Creditori diuerſæ ſummæ & quantitatis, qui fidem debitoris in tenui ſumma ſequi renuit, præſumitur etiam pro maiori ſatisfactum.præſ.135.lib.3.n.22

Creditorem tanquam extraneum emere poſſe, lex non prohibet. præſ.121.lib.3.nu.10.eſſe, veroſimile non eſt, qui longo tempore nil ab eo, quem debitorem aſſerit, vel hærede illius petijt.præſump.135.lib.3.n.21

Creditore vnum ex correis debendi eligente, non fieri præiudiciũ aduerſus alium.præſ.109.libr.3.nu.4. primo vendente bona hypothecata extraneo emptori, iure ſui crediti, creditor ſecundus emptori offerre non poteſt.præſ.121.lib.3.n.5

Creditori primo vendente creditori ſecundo, poteſt illi offerre tertius.ibi.n.6

Credulitas, & fides licet in certitudine æquiparentur ſcientiæ, attamen in modo differunt, & quomodo.præſ.94.lib.6.n.20

Crimen læſæ maieſtatis commiſſum a patre non ſolum nocet filijs iam natis poſt commiſſum delictum, verum & eis qui ante delictum nati erant, quia omnes præſumuntur eodem vitio laborare.pręſ.33.lib.5.nu.16.occultum ſi quis commiſit, non præſumitur quod aliud ſimile delictum is debeat perpetrare, immo cenſetur de eo pœnitentiam egiſſe.præſ.32.lib.5.nu.46.patris nocere filijs naſcituris, non autem illis, qui tempore commiſſi criminis concepti fuerant.l.2.C.de liber. & eorum liber. cautum eſt. præſ.33.lib.5.nu.29.Intellige, vt ibi.num.31. falſi nunquam prę ſumitur.præſ.2.lib.3.nu.14.grauiſſimum committens, ſuſpectus eſt de hæreſi.præſ.6.lib.5.nu.38. Et quæ ſunt dicta crimina.ibid. In criminibus grauiſſimis, vt læſæ maieſtatis, non ſolum pater criminis reus, ſed & filij alioqui de eo innocentes plectuntur. præſ.33.lib.5.nu.5.Idem in crimine hæreſ.ibi.num.6.& redditur ratio.ibi.n.7.Idem in filijs illegitimis & ſpurijs.ibi.n.11

Crimina nunquam præſumuntur.præſ.7.lib.5.n.21

Criminoſus de præſenti, nõ præſumitur bono zelo accuſare. q.24. lib.1.num.33

Crocophantia quæ dicantur.pręſ.163.lib.4.n.7

Cullei quid ſint, & cuius menſuræ.præſ.152.lib.4.n.27

Culpa eſt delicti ſpecies.præſ.3.lib.5.n.126

Culpæ quando fit mentio, non intelligitur in dubio de leuiſſima, ſed de lata vel leui.præſ.3.lib.5.n.136

Culpa cum ſit delictum non præſumitur.præſ.23.lib.6.nu.12.regulariter non pręſumitur.præſ.3.lib.5.nu.125.Fallit in multis caſibus, qui enumerantur. ibi.nu.128.& ſeq.vſque num.135.potius præſumitur quam dolus, & potius leuis culpa quam lata.præſ.2. lib.5.num.30.eſt ſpecifice probanda.præſ.3.libr.5.nu.137.Et eſt probanda ad caſum ordinatum.ibi.nu.138.vt euitetur, præſumitur quem in re aliena feciſſe, quod in re propria feciſſe.præſ.3. lib.5.n.127.lata æquiparatur dolo.pręſ.3.lib.5.n.124

Curſus longi temporis ſolum, ad inducendam liberationem non ſufficit, quando ius commune reſiſtit.præſ.131.lib.3.numer.57. Aliud ſi ius commune nõ reſiſtat, vbi ſecundum naturam actionum iudicium fit.n.58

Cuſtodiæ cauſa re conceſſa ad certum tempus non prę ſumitur facta renouatio, cuſtode vltra tempus permanente.pręſ.85.lib.3. num.40

Cuſtos monetę reine ſubtractę, an & quã furtum commiſiſſe prę ſumatur.pręſu.31.lib.5.nu.1.2.& ſeq.Plura vide in verbo furtũ.

D

Damnari aliquis de crimine ex ſola prę ſumptione non poteſt niſi aliud conſtet.pręſ.32.lib.5.n.22

Damnatus prę ſumitur quis potius pœna temporali quam perpetua.pręſ.49.lib.5.nu.11.ſi quis ſit in amputatione manus, intelligitur, quod debilior ei abſcindatur, pręſ.49.lib.5.n.8

Damnato ad mortem eſt adhibenda fides, & eius aſſertioni eſt ſtãdum ſuper extorſione vſurarum ad prę iudicium fiſci.prę ſump. 5.lib.5.n.6

Damnoſum quod eſt, non prę ſumitur, nec quod eſt contra bonos mores.prę ſ.31.lib.6.n.7

Damnatus ob id, quod in purgatione canonica defecit, quãdo retracto iudicio abſoluatur.q.95. lib.1.nu.6.confeſſione ſua, cum aliter de delicto non conſtaret, emptori non nocet, vel donatario.prę ſ.114.lib.3.nu.61.Limitationem vide ibi.nu.65.& 66

Damnum a vicinis datum prę ſumi.q.89.lib.1.num.94. non debet quis ſentire ex ſua liberalitate.prę ſ.190.lib.4.n.36

Dãno & periculo nemo præſumitur velle ſe exponere. prę ſu.190. lib.4.n.14

Dare verbum, ſignificat dominij translationem.prę ſ.30.lib.3.n.40

Datio in ſolutum, vim obtinet venditionis prę ſ.121.lib.3.nu.40. Et in ea facile non prę ſumitur fęnus.ibi.n.45

Dare nemo poteſt quod nõ habet. prę ſ.38.lib.4.n.20.& prę ſ.133. eod.lib.num.10

Datio in ſolutum potius quam pignus prę ſumitur. prę ſ.150. lib.3. nu.1.ampliatur.ibi.num.7.9.10.& ſeq.tutorum a teſtatore facta etiam qui ſint inhabiles, infert prohibitionem ne tutelam gerat mater.prę ſ.173.lib.4.n.34

Datum ſub vna conditione cenſetur ſub contraria ademptum. prę ſum.91.lib.6.num.15.ſub conditione, ea non exiſtente cenſetur ademptum.prę.39.lib.4.n.59

Dauid homicidij peracta pœnitentia, regia dignitate non fuit priuatus.prę ſ.47.lib.5.n.10

Deberi quid dicatur ex cauſa neceſſaria, & quid ex cauſa voluntaria.prę ſ.109.lib.4 n.2.& 3

Debitor in diem ſi ſucceſſit creditori ſuo, & debitum non ſoluit aliis, qui ſuccedunt eo repudiante, non prę ſumitur ex hoc facto adita hęreditas.prę ſ.101.lib.4.n.88.Declara, vt ibi.nu.90.91.& 93.an & quando creditori ſuo animo compẽſandi legare videatur.vide in verb.Legatum.

Debitor reditus annui, probãs ſolutionẽ, triũ annorũ continuorũ proxime elapſorum, prę ſumitur alijs quoq; annis ſoluiſſe.q.24. lib.1.nu.5. Id declaratur, ampliatur, & reſtringitur. vt ibid.nu. 1.2.

1.2.vſque nu.13.naturaliter tantum, ſponte ſoluendo agnoſcit & confirmat debitum.pręſ.131.lib.3.num.23.negans debitum, de mendacio conuictus,perdit ceſſionis beneficium.pręſum.63. lib.3.num.13.qui creditori ſub hypotheca rem tradidit,non poteſt in dubium reſuſcitare dominij quæſtionem. q.48.lib.1.nu.11. condemnatus ad certam quantitatem, dans rem aliquam creditori,loco pignoris dediſſe præſumitur.præſ.93.lib.2.nu.1.Idque etiam ſi res eſſet eiuſdem cum debito æſtimationis.n.2.Et quando id locum non habeat. nu.3.4.& 7.oſtendens inſtrumentum debiti ſui cancellatum,præſumitur ſoluiſſe.præſ.34.lib.2.num.8. multis ex cauſis, qua ex cauſa in dubio prius ſoluiſſe pręſumatur.præſ.136.lib.3.per to:.

Debitorem accipiens,qui ſoluendo non ſit,ſibi imputabit.pręſ.88. lib.3.n.5.Idem eſt in fideiuſſore minus idoneo.n.6

Debitore voluntario legante creditori, compenſationi non eſt locus.præſ.11.lib.3.n.19

Debitor qui literas Cambij ſcripſit,nō liberatur illis acceptatis ab eo cuius gratia fiunt, ſed ab eo qui illas complere tenetur,facta per eum promiſſione de ſoluendo.præſ.134.lib.3.n.78

Debitorum liberatio ſi ſit relicta, intelligitur de ijs,qui erant debitores tempore conditi teſtamenti, non autem de debitis deinde contractis. præſ.127.lib.2.nu.8.nomina an in legato bonorū comprehendantur.præſ.138.lib.4.n.14

Debitum voluntarium dicitur, quod habet cauſam & originem voluntariam. præſ.110.lib.4.nu.2.Et oritur ex quaſi contractu. ibid.n.5

Debito principali ſublato dicitur & illud fideiuſſoris extinctum. præſ.164.lib.4.n.23

Debitum naturale in foro conſcientiæ præſtari debet. q.80.libr.1. num.18.principale recipiens,intereſſe pręſumitur remittere.pręſump.113.lib.3.nu.1.antiquius,quodnam,aut quomodo cenſeatur.præſ.136.lib.3.nu.11.neceſſarium legatum creditori præſumitur animo compenſandi relictum. præſ.10. libr.3.nu.14.inter reale & perſonale veram differentiæ rationem non conſiderari. præſ.139.lib.3.n.27

Debiti alterius partē ſoluens ad quod nullo modo tenebatur, non præſumitur eo animo ſoluiſſe, vt iam reſiduum ſoluere voluerit.q.20.lib.1.nu.2.inſtrumentum, repertum penes debitorem, facit præſumi debitum ſolutum, non tamen defertur iuramentum ſuppletorium. q.83.nu.5.inſtrumentum reddens creditor, præſumitur creditum remiſiſſe.præſ.140.lib.3.nu.1.inſtrumentum ſibi traditum, reddens creditori debitor,eum in priſtinam obligationem,quando præſumatur repoſuiſſe. præſ.140.libro 3. nu.13.inſtrumentum ſibi a creditore, vel eius nomine alio traditum probare debet debitor, alias ſine illius conſenſu habuiſſe præſumitur, maxime perſona domeſtica. ibi.nu.20.ſi præſertim illud ſe amiſiſſe creditor probet. num.21.inſtrumentum modico tempore penes debitorem exiſtens, contra quem creditor agere cępit,non præſumitur ei a creditore traditum,vt a debito liberaretur.n.22

Debita pœnalia vbi duo ſunt,ſolutio facta per debitorē,præſumitur ob debitum cuius pęna nō eſt commiſſa. præſ.136.lib.3.n.5

Debens centum & legans centum, ob quantitatis paritatem,præſumitur animo compenſandi facere.præſ.15.lib.3.n.27

Decedens inteſtatus dicitur teſtari permiſſiue,non autem diſpenſatiue.præſ.26.lib.5.n.13

Decedere nemo debet partim teſtatus & partim inteſtatus. præſu. 48.lib.4.num.3. non poteſt quis pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus,nec id ius noſtrum patitur.præſ.101.lib.4.n.49

Deceſſiſſe nemo præſumitur relictis filijs.præſ.14.lib.6.n.7

Decedere ſine hærede,quando interdum quis poſſit.præſ.37.lib.3. num.41

Decennij curſu præſumi ſolemnitatem actus,verum eſſe,ſi de actu vere conſtet, non autem ſi præſumptiue ſolum.præſ.131.libr.3. num.87

Deceptio licet in caſibus quibuſdam præſumatur, vt tamen a iuramento ſequatur abſolutio, præſumptio illa allegandā eſt. q.48. lib.1.n.13

Deceptus in cōtractu poteſt aduerſarium interrogare an ſit vir bonus,qui ſi reſpondeat ſe virum bonum, tenetur damnum rependere,ſi vero dicat ſe non virum bonum, repellendus eſt a iudicio.præſ.1.lib.4.n.24. Hæc autem cautela confutatur a Felino. ibid.& n.ſeq.

Decimandi ius non poteſt acquiri laico præſcriptione aliqua. præſump.86.lib.6.n.2

Decimæ ſunt iure diuino conſtitutæ, & non niſi eccleſiæ ſeu eius miniſtris debentur.præſ.86.lib.6.n.1

Decimæ retinentur a laico ſi tamdiu ipſe eas poſſedit, & a tempore,cuius initij memoria non eſt in contrarium.præſum.86.lib.6. num.4. Requiritur tamen quod præter allegationem temporis contractus communis fama, & opinio, quod eas fuerit conſecutus,mediante perſona ſuorum maior. ibi.num.5.non poſſunt laicis infeudari.præſ.86.lib.6.nu.3.tanquam bona Eccleſiaſtica ſpiritualia,præſcriptionem temporis immemorabilis, vna cum titulo requirunt.præſ.108.lib.3.n.7

Declaratio animi facta cauſa vnius,prodeſt & alteri.præſ.45.lib.2. num.11

Decretum ſuper alienatione bonorum minoris, vel Eccleſiæ magni eſt momenti.præſ.75.lib.2.nu.2. Aliud eſt in emancipatione,manumiſſione,&c.n.3

Decretum an & quatenus præſumatur pro rite & debitis ſolemnitatibus adhibitis interpoſitum.præſ.75.lib.2.num.5.& multis ſeq.vſque num.46.inter volentes & conſentientes interponitur. num.6.interponens iudex, poteſt ſe extra iudicium informare. num.7.obreptum eſſe affirmans probare debet.num.15.iudicis non impedire remedium l.2. C.de reſcin.vend.læſione probata. num.34

Decretum quid ſit & vnde dicatur.præſ.152.lib.4.n.7

Decreto interpoſito contractus cenſetur factus palam & bona fide omniſque fraudis, & doli ceſſat præſumptio.nu.54.& 55.datus tanquam minori tutor vel curator,talis præſumitur.n.56

Decreta aliqua magni,alia leuis momenti ſunt. præſ.75.lib.2.nu.1. principis,dicuntur ius commune ciuitatis. præſ.6. lib.2.num.14

Decretum Prætoris facit præſumi omnia ſolemniter acta præſum. 104.lib.4.n.3

Deducere aliquid in iudicio, & deductum probare, diuerſa ſunt. præſ.49.lib.6.n.24

Defrutum non venit appellatione vini.præſ.152.lib.4.n.7

Defuncti iura & actiones tranſeunt in hæredem ſuum.præſum.10. lib.3.num.9

Delegatus reſcriptum ſuæ delegationis oſtendere, & copiā mandati facere debet.præſ.25.lib.2.nu.8.mandatum habere,quando præſumatur.ibi.nu.10.& 11.a principe poteſtatem ſubdelegandi habere cenſetur.præſ.21. lib.2.nu.1.Fallit ſi perſonæ illius induſtria electa ſit.n.2

Delegatus Principis quando non poſſit vices ſuas alteri delegare. præſ.21.lib.2.nu.8. principis eſt dignior ordinario.præſump.17. lib.2.num.5.fungitur vice delegantis.præſ.16.lib.2.num.6.effectus dicitur is, cui tanquam perſonæ priuatæ cauſa ſingularis a principe committitur.numer.29. effectus præſumitur priuatus, cui a principe ſimpliciter certum genus cauſarum committitur. num.31

Delegati induſtriam electam eſſe, quibus poſſit conſtare.præſ.21. lib.2.num.3.induſtria in cauſa graui,& ardua,electa.ibi.n.4

Delegato nec ob ſummam dignitatem, de iuriſdictione delegata credi.præſ.15.lib.2.num.5. ei celſæ dignitatis tunc demum creditur, quando de negotio,& de facto delegantis ſolum agitur, nec verſatur tertij præiudicium.ibi.n.9

Delegati duo, qui tertio delegato impedito poſſunt procedere,ſcire debent tertij impedimentum: alioquin proceſſus eſt nullus. præſ.91.lib.6.n.12

Delegatio facta exiſtēti in dignitate licet tranſeat ad eius ſucceſſorem, non tamen tranſit,quando facta eſt obtinenti dignitatem nomine alieno. pręſ.121.lib.4.nu.10. debitoris vt eſſe dicatur, quinque neceſſaria requiruntur. pręſ.134.lib.3.nu.69.facta non præſumitur,in cauſis reſeruatis Pontifici, vel principi.pręſ.15. lib.2.nu.6. Niſi tamen legatus eſſet in poſſeſſione ſeu quaſi, ad miniſtrandi ea quę principi reſeruata ſunt.n.7

Delegatione facta a principe vel Pontifice, iudex tanquā delegatus proceſſiſſe pręſumitur.pręſ.17.lib.2.n.4

Delictum an & quando præſumatur commiſſum, & a quibus.

Delictum perpetraſſe dicitur,qui actui momētaneo potuit occurrere, nec prohibuit,pręſumitur enim conſenſiſſe.pręſ.27.libr.5. nu.14.nunquam pręſumitur.pręſ.35.lib.5.nu.8.non debet pręſumi ſine cauſa perpetratum.pręſ.40.lib.5.n.28

Delictorum pluralitas nullo pacto pręſumitur. præſ.2.lib.5.nu.21. & pręſ.15.lib.6.n.18

Delicti pręſumptio eſt omnino euitanda.pręſ.161.lib.4.nu.26.pręſumptio an & quibus in caſibus locum habeat.pręſump.2.lib.5. nu.31.cum multis ſeq.vſque ad finem.præſumptiones & coniecturę dilui & confutari poſſunt contrariis coniecturis, & pręſumptionibus.pręſ.48.lib.5.n.9

Delictum in foro conſcientię ſemper pręſumitur, quando agitur de ſalute animę, & id tutius ſit.pręſ.2.lib.5. num.40. negans in tortura,& in ea moriens perſiſtens, pręſumitur innocens, & ſic prorſus purgaſſe omne indicium.pręſ.5.lib.5.n.9

Delicti vnitas ſeu identitas probatur vnitate loci & temporis, vel quando eadem cauſa conuenit.pręſ.15.lib.6.n.4

Delictum alicuius ſi ſit probandum, fundi & loci idētitas probari debet

Digitized by Google

debet per omnes eius confines.præſ.15.lib.6.nu.4. atrox arguit animum delinquentis ſcelum.præſ.40.libr.5.numero 21.qui alias commiſit, præſumitur quod in poſterum ſimile ſit perpetraturus, reſpectu autem pœnitentis huiuſmodi præſumptio ſolum ſuſpicionem facit.præſ.32.lib.5.num.44. Ex delicto commiſſo de præſenti arguitur etiam in præteritum.præſ.32.lib.5.num.18. commiſſum a ſeruo improbo,& nequam præſumitur voluntate ipſius domini commiſſum.præſ.27.lib.5.nu.17.a ſeruo, famulo, vel filio,vel altero conſanguineo, coniuncto, aut amico commiſſum,non præſumitur commiſſum voluntate domini, patris, affinis,vel amici.præſumpt.27.lib.5.num.2.omne,certis,claris,& manifeſtis probationibus apparere debet.quæſt.58.li.1. num. 2. non præſumitur.præſ.86.lib.3.n.5. ex concurſu præſumptionum præſumitur.quæſt.40.lib.1. num. 12. a commorantibus in loco commiſſum præſumitur, ſi frequenter eo loci delicta committantur,atque torturæ indicium eſt.q.89.lib.1.num.132. quando conſtat commiſſum eſſe,permiſſa eſt extenſio,vt reus puniatur. præſump.90.lib.2.num.26.iuris ſola præſumptione probatũ pœna ordinaria non puniri,erroneum affirmatur.quæſt.97. libro 1. num.9.

Delicto pœna,vt conueniat,iudex cauere debet.q.97.li.1.n.32.

Delicta probantur teſtibus,vel documentis aut indiciis indubitatis.q.58.lib.1.n.10.quæ domi,noctu,&c.committuntur, ſatis eſt ſi præſumptionibus conſtent.q.58.li.1.n.11

Delinquere nemo præſumitur aduerſus proximum, eius corpus lædendo.præſ.29.lib.6.num.2.nemo præſumitur ſub ſpe immunitatis eccleſiæ.præſ.10.libro 5.n.2.nemo pſumitur.q.38.lib.1.n.11. & præſ.2.lib.5.n.1.& præſ.55.lib.2.n.1.& præſumpt.27.lib. 5. n. 1.& præſ.20.lib.6.n.2.aliquem lex non præſumit, ſi palam præſertim actum faciat.præſ.29.lib.3.n.60

Delinquendi conſuetudo,torturæ præbet indicium,modo concurrant alia.q.89.lib.1.num.101. Idque extenditur tam in perſonã offenſi,quam aliorum.numero 102. Et quando non procedat. num.104

Delinquentes puniri intereſt Reipub.& ei maxime vtile eſt.præſu. 49.lib.5.n.27

Delinquens cum ad eccleſiam confugit,ab ea recipitur, nec inde diuelli poteſt.præſ.10.lib.5.num.3.Secus ſi deliquit ſpe immunitatis eccleſiæ,quæ eccleſia lædi dicitur.ibi.num.4.& ſeq. poſt peractam pœnitentiam & aſſecutam indulgentiam a ſacerdote, habetur perinde ac ſi non deliquiſſet.præſumpt.32.lib.5.nu.34. nephario ſcelere impoſſibile eſt, quod ſtatim ſine cura quieſcere poſſit,imo quod ne ſpirare quidem poſſit ſine metu.præſu.11. lib.5.num.7.

Deliquiſſe an ſit quando quis præſumatur ſpe immunitatis eccleſiæ.præſ.10.lib.5.n.8.& ſeq. vſq.ad finem , is præſumitur ſpe immunitatis eccleſiæ,qui animo deliberato deliquit, & ad illam ſe ſtatim contulit.præſ.35.lib.6.n.32

Delphi habuerunt vaſa elaboratæ artis, ita vt poculorum vicẽ præſtarent,& clypeorum loco vſui eſſent.præſ.160.li.4.n. 8

Demens dicitur is,qui eſt mente diminuta,& ſic mente caret.præſ. 45.lib.6.n.6.Et demens eſt, qui non vſquequaque , ſed ex parte tantum mentis errore ducitur.ibi.n. 16

Dementiæ & furoris morbo ſemel affectus,perpetuo eodem morbo laborare præſumitur.præſ.44.li.6.n.7

Demetrius Aſiæ,& Macedoniæ Rex cum prælio captus eſſet a Seleuco Syriæ Rege,Antigonus ſecũdus filius regni quietus poſſeſſor regiam purpuram lugubri veſte mutauit,& legatos ad vicinos Reges & ad Seleucum ipſum oratum miſit pro liberatione patris, & promittens ſe quoque obſidem daturum,dummodo patrem carcere liberaret.præſ.57.lib.6.num. 5. Et intelligens patrem mortuum,claſſem inſtruxit,& ad accipiendum defuncti corpus proficiſcitur, quod obuium habuit a Seleuco in Macedoniam remiſſum,& maximo apparatu illud excepit.ibid. num.6

Democritus Abderites centum & nouem annos attigit, non morbo,ſed longo ſenio extinctus.præſ.45.lib.6.n. 11

Dæmones inuocans ad tentandam pudicitiam dicitur vehemẽter ſuſpectus de hæreſi.præſ.6.li.5.n.20. Et idem de conſulente dæmones per ſortilegia,vt futura prædicent.ibi.n.25

Denominationis prioris ordo denotat ordinem charitatis & maioris dilectionis.præſ.16.li.4.n.4

Denunciationes , quæ in celebrandis matrimoniis præcedere debent,fieri debent a proprio parocho.præſ.88.li.6.n.2

Denunciatio Syndici,vel alterius officialis, alio adminiculo accedente,indicium facit ad torturam. q.89.lib.1.num.140.Euangelica,a ſtatuto non præſumitur excluſa.præſ.48.lib.2.numero 44. Euangelica,propter non exceptio.ibi.nu.45.Euangelica,quo caſu poſſit fieri.q.79.lib.1.num.1.& 2.Euangelica,quando fieri nequeat.ibi.num.5

Denunciatione Euãgelica vti poſſe legatarium aduerſus hæredes cuius teſtamento minus ſolemni quidpiam relictum eſt, falſum eſt,falſum demonſtratur.q.80.lib.1.n.36

Depoſitarius regulariter non dicitur depoſitum acceptare, licet taceat,cum apud eum deponitur.præſ.99.li.6.n. 34

Depoſitum quid ſit.præſ.34.lib.3.n.2

Deportatus per reſtitutionem a Principe factam, reſtituitur in priſtinum ſtatum,tum quoad honores,tum quoad bona. præſu. 9. lib.2.n.14.Fallit in bonis iam in alium translatis.n.15

Derogatio expreſſa iuris communis,an in Papa requiratur. præſu. 20.lib.2.n.31.ſpecialis prioris teſtamenti quæ dicatur.præſ.166. lib.4.n.18.19.20.21.& 22

Deſcendentium nomine comprehenduntur tam fœminæ ex maſculis natæ,quam maſculi ex fœminis orti.præſ.91.lib.4.nu.4.Fallit.ibi.n.5.& 6

Deſcendentibus vocatis,cenſentur vocari omnes vſque in infinitũ cuiuſcunque ſint gradus , etiam qui nondum nati vel concepti ſunt tempore mortis teſtatoris.præſ.91.lib.4.num.7. quadam ratione naturali parentum ſucceſſio quodammodo debita cenſetur.præſ.33.li.4.n.1

Deſcendens ex Mahumetanis,ſi vinum non bibit , neque carnes ſuillas edit,vel quid ſimile obſeruat , ſuſpectus eſt de hæreſi. pſ. 6.lib.5.num.40

Deſcendentes a teſtatore iuſſi hæreditatem reſtituere poſt mortẽ ſuam ita demum cenſentur in eam rem grauati,ſi ſine liberis deceſſerint,etiam ſi ſint grauati reſtituere eccleſiæ, vel alii piæ cauſæ.præſ.189.li.4.n.127

Deſcripta in inuentario a tutore vel curatore præſumptionem ad uerſus eos faciunt ex conſtitutione Iuſtin.præſ.97.li.6. n. 2

Detentionem differre a poſſeſſione.præſ.68.li.6.n.1

Determinabile vnum aliquãdo ex mera legis diſpoſitione ſine aliqua præſumpta mente teſtatoris eſt fauorabilius altero. præſu. 89.li.4.n.142. Aliquando eſt fauorabilius altero non ſimplici diſpoſitione legis,ſed ex tacita mente diſponentis.ibi. n. 143

Determinatio vna reſpiciens plura determinabilia æqualiter determinat.præſ.75.lib.4.num.3.& præſ.70.eod.lib.num.4.& 51.& præſum.79.lib.eod.n.33.& præſ.83.lib.eod.n.31.& præſ.89. nu. 144. & præſ.124.lib.eod.num.41.& præſ.139.lib.eod.num.24.& præſumpt.140.lib.eod.num. 9. Secus ſi alias ſequeretur correctio iuris communis.d.præſ.140.n.eod.

Deus cum ſit valde bonus,nõ poteſt natura eſſe niſi optima. præſ. 1.li.5.num.10

Dei opt.Max.tanta eſt bonitas , vt ad ignoſcendum ſit magis clemens quam ad damnandum iratus.præſ.94.lib.6.num.11. Et ſic malos citra condignum punit,& bonos plus merito remuneratur.ibid.

Deus opt.Max.vitæ,& mortis noſtræ poteſtatem habet. præſu. 13. lib.5.num.3

Deus ſolus,vel cui Deus ſingulari gratia conceſſit, errare non põt. præſ.71.lib.2.n.15

Deum videre maxima eſt merces.præſ.100.li.6.n.12

Dei ac principis ſui præcepta & leges quando quis præſumatur contempſiſſe.præſ.44.lib.5.n.1

Dicere nemo cenſetur quod non ſenſit, & nemo exiſtimandus eſt dixiſſe,quod non mente agitauerit.præſ.35.lib.6.n.4. vel facere contra ſemetipſum nemo præſumitur.præſ.44.li.3.n.3

Dicta præteriti temporis coniecturam faciunt ad actum præſentẽ. q.22.lib.1.num. 3.præſentis temporis,coniecturam præbent voluntatis præteritæ.ibid. n. 4. futuri temporis præſumptionem faciunt ad iam præterita. nume. 9 & diſpoſita in vna parte legis, quando in alia repetita cenſeantur vel non.præſ.7.lib. 2. num. 1. & ſeq. in lege interpretata,quando præſumantur repetita in interpretante,& quando non.ibid. num. 10. & 11. in acquiſitione ex fideicommiſſo nunquid habeant locum in priuilegiatis & contra.præſumpt.193.lib.4.num. 1. in inſtitutione non cenſentur repetita in ſubſtitutione,& quo caſu.præſ.62.lib.4.num. 43. in præfationibus declarant mentem diſponentis.præſ.110. lib.4. num.29

Dictio implicatiua eius eſt naturæ,vt implicet caſum magis dubitabilem.præſu.78. lib.4.num.5.taxatiua excludit caſus diſſimiles non excludit autem ſimiles.præſ.36.lib.4.num.29.amplia,ut nume.22.& præſ.39.lib.4.num.4.amplius,includit.præſ.145. libr. 4. num.36.autem,eſt aduerſatiua.præſ. 78. libr. 4. nume. 20. cum, ſui natura repetitionem inducit.præſ.180.lib.4.num.45.cum, vel dictio,vna, magis copulat,quam dictio,&,præſum.70.lib.4. nu. 10.& 32

Dictiones, de, & ex,denotant cauſam immediatam & proximam. præſ.81.lib.4.num.13.Et ſignificant etiam cauſam mediatam.ibi. num. 16

Dictio,eadem,eſt relatiua præcedentium cum omnibus ſuis qualitatibus.præſ.173.libr.4.num.20.dictum,eſt reſtrictiua.præſ. 178. lib.4.nu.20.eius,quid magis ſignificat dictione ſua.præſump.37. lib.4.

Digitized by Google

lib.4.nu.6.eo amplius, repetitionem antecedentis qualitatis & conditionis legato adiectę in ſequenti legato inducit.præſ.180. lib.4.num.48.quod extenditur.ibi.nu.49.& ſeq. æque, quid importet.præſ.18.lib.4.num.18.&,eſt implicatiua.præſ.18.li.4. nu. 30.&, ſui natura eſt copulatiua, & non multum differt a dictione,item,&,nunquid inducat repetitionem præcedentis conditionis.præſ.180.lib. 4. num. 24. Quod quando ponitur inter duas orationes perfectas,non ſtat copulatiue,ſed continuatiue. ibid.numero 30.&,ſtat argumentatiue,vel implicatiue pro etiã, imo continuatiue.præſumpt.78.libro 4.num. 4. in,quo caſu habeat vim negatiuæ.præſ.1.lib.4.num.3.in,pro intra, & dictio intra,ſignificat ſolum quæ intus habentur. præſumpt.126. libro 4. num.5

Dictiones,ita vt,etſi,a pari procedunt.præſ.146.li.5. n. 18

Dictio,Item,eſt repetitiua præcedentis verbi ſui natura, non autẽ qualitatum.præſ.180.lib.4.n.5. At,quandoq. eſt repetitiua qualitatum,& aliquando ſolum continuatiua.ibi.num. 6. maxime, eſt vox æquiuoca apta multa ſignificare. præſumpt. 100. libro 4.num.17.Sui natura implicat idem eſſe, etiam ſi ratio expreſſa deficeret.præſ.30.lib. 6. num. 10. Et ponitur quandoque taxatiue.ibi.num.12.nihil, eſt vniuerſalis negatiua, quæ omnino negat.præſ.89.lib.4.num.24.omnino,eſt præciſa, idem de dictione,penitus.præſu.166.libr.4.num.49.& 51.pene, quid ſignificet. præſ.18.lib.4.n.29.plerunque,exponitur pro interdum.præsũp. 30.lib.5.n.19.plerunque,regulam conſtituit.præſump.22. lib. 4. num.2.præciſe,habet vim ſpecialis derogationis, & poſita in ſtatuto habet vim clauſulæ derogatoriæ ad futura ſtatuta. præſu. 166.lib.4.n.46 præter,includit,idem in dictione amplius.præſu. 145.lib.4.num.3.Idem de euictione vltra.ibid.num.4. pro, tribus modis dici poteſt,& quomodo.præſ.134.lib.4 num.11.quandoque,quid operetur.præſ.51.lib.4.num.6.quaſi, improprietatẽ denotat.præſ.86.lib.4 num. 13.quaſi,fictionem importat. præſu. 27.lib.4.n.5.Necnon quandoque improprietatem.ibi.num.6. & 12.quæcunque,vniuerſalis eſt.præſump.198.lib.4.num.21.quia, ſi ſua natura denotat cauſam finalem.præſ.24.lib.4.nu.13.quicquid,vniuerſalis eſt,& comprehendit etiam caſus alioqui priuilegiatos.præſ.145.lib.4.n.15

Dictionum,quod ſi,ſin autem,& ſi vero,natura.præſum.180. lib.4. num.22

Dictio,quoquo modo,idem quod omnimodo ſignificat, & habet vim taxatiuæ,quæ alios caſus excludit.præſu.112.lib.4.num. 13. ſed vero,autem, et his ſimiles, quæ ſui natura ſunt aduerſatiuæ, repetunt qualitates & conditiones præcedentis legati & diſpoſitionis in ſubſequentem.præſ.180.lib.4.nu.51. Idem de dictione,etiam,implicatiua.ibid.nu.52.Idem de dictione, vltra. ibid. 53.ſeu,diſiungit verba,ſenſum vero coniungit.præſ.82. libro 4. num.15.ſi,eſt conditionalis.præſ.21.lib.4.num.27.& præſu. 34. lib.eod.num.24.26.& præſ.183.lib.eod.num.53.ſi,conditionem quandam,ſeu rem dubiam facit.præſu.28.lib.6. num. 4. ſi quis, maſculinum & fœmininum comprehendit.præſ.89.lib.4.nu. 48. ſupra,includit.præſ.145.lib.4 num.5.vel,eſt diſiunctiua, quæ in altero ex duobus verificatur.præſ.83.lib.4.num.66.velut,ſimilitudinem denotat, & quandoq. ſtare ſolet, vt expreſſiua veritatis.præſ.52.lib.4.num.6. 9. & 10. veluti, apud bonos auctores poſtponitur ſemper orationi.præſ.52.lib.4.nu.10. vltra,includit. præſum.145.lib 4. num. 4. vna, ſignificat vnitatem & æqualitatem.præſ.139.lib.4.n. 22

Dictiones,vna cum,quomodo importent diminutionem, & augmentum.præſ.136.lib.4.n.26

Dictio,vt,modum ſignificat.præſ.146.li.4.n.5

Dies in actione tutelæ a lege non ab homine cenſetur adpoſitus. q.56.lib.1.n.4.& conſul æquiparantur.præſ.83.lib.3.num. 3. decem ad appellandum,currunt de momento ad momentum. p̃ſum.95.lib.2.n.6.vſusfructus legati non cedit,niſi a die aditę hęreditatis.præſ.141.li.4.n.36

Difficile id dicitur,quod in ſolo animo conſiſtit.præſump.99. li. 4. num.24

Diffinitionis verba,in caſu vero,& proprio intelligenda, quomodo intelligendum.præſ.42.li.3.n.16.& 17

Dignitas ſumitur duobus modis,in genere ſcilicet, & in ſpecie, in genere ſignificat decus & honorem, in ſpecie pro magiſtratu ſumitur,vel pro aliqua præeminentia.pręſ.78.lib.4.n.23. Et qui dicantur in dignitate poſiti.ibi.num.24 nunquam moritur, ſed eadem eſt continuans in ſucceſſorem.præſ.121.lib.4. numero 3. quę moritur cum eadem perſona, non dicitur proprie dignitas, vt ſub dignitatis nomine & priuilegijs comprehendatur.pręſ. 121.lib.4.num.7

Dignitatem qui eſt aſſecutus,in ea manutenendus,& qui aſſerit eũ eſſe illegitimum,probare debet.præſ.54.li.6.n.54

Dignitati legatum,an & quando pręſumatur legatum ſucceſſoribus. Vide legatum.pręſ.121.li.4.n.1

Dilatio adiecta legato relicto in teſtamento cenſetur repetita in legato ſimpliciter facto in codicillis.pręſ.177.li.4.n. 2

Dilationem procuratori ad conſulendum dominum, quando non det iudex.præſ.37.li.2 n.2

Dilationes longiores conceduntur reo ad defendendum, quã actori ad proſequendum actionem motam.præſ.90.li.2. n. 3

Dilationibus qui iudicium ſubterfugere quærit,contra ſe habet p̃ſumptionem.præſ.70.li.2.n. 13

Dilectio,& amor impellit magis,quam ipſe ſanguis.quæſt. 28. li.1. num.16

Dinus fuit vnus ex compilatoribus libri ſexti decret.præſ. 38. li.4. num.30

Diocletianus & Maximianus Imperat. anno ſalutis noſtrę. 287. præſ.37.lib.4.n.20

Dionyſius Syracuſanus tantum honoris Platoni detulit, vt illi nauem vittatam mitteret,eumq. ſummis muneribus & liberalitate incredibili honoraret.præſ.100.lib.6.num.7. Fuit autem ſummę crudelitatis.verſ.ibid.

Diſpenſationes ſunt odioſæ & ob id ſtricte interpretandę. præſu. 39.lib.4 num.54.tanquam odioſæ ſtricte admodum ſunt interpretandæ,ſecus in diſpenſationibus fauorabilibus.præſu.39. lib. 4.num.13

Diſpenſare ſuper quinto præcepto quando Pontifex poſſit. pręſu. 10.lib.2.n.47

Diſpenſandi facultatem habens etiam a Principe inferior, promouendo inhabilem præſumitur diſpenſare.pręſ.20.lib.2.n. 25

Id tamen ſi fiat cum cauſę cognitione.n. 26

Diſpenſatio quia eſt contra ius commune,curſu temporis an pręſumatur.pręſ.132.lib.3.num.73.Et quid in antiquis. n.75. ſuper inhabilitate,requirit iuſtam cauſam.pręſ.20.lib.2.num.6.matrimonii ſanguine coniunctorum,non niſi magnis fit de cauſis.p̃ſ. 10.lib.2.num.45

Diſpenſationem ſuper matrimonio contracto per verba de pręſenti,non niſi iuſtis de cauſis concedit Pontif pręſ.10.lib.2.n 37

Diſponens iure communi non ſpeciali,in dubio vti velle pręſumitur.pręſ.16.lib.2.n.18

Diſponens non pręſumitur diſponere de impoſſibili.q.37.lib.1. nu. 10.non pręſumitur reſtringere diſpoſitionem ſuam ad eum caſum,quo redderetur inutilis.ibi.n.11

Diſponere de bonis is non dicitur,qui inteſtatus decedit.pręſu.27. lib.4.num.2

Diſponentis animus ex facto ipſo declaratur.pręſ.2.lib.4 nume. 5. mens dubia ex ſubſecuto actu declaratur.pręſ.35.lib.6.n. 30

Diſpoſita in teſtamento tunc ſumunt effectum quando teſtator moritur.pręſ.40.lib.4.n.11

Diſpoſitio qualiter interpretari debeat, quando mutari ſoleat, Et quando præſumatur conditionalis, vel fauorabilis.

Diſpoſitio ita interpretari debet, vt euitentur circuitus.pręſu. 169. lib.4.nu.10.Et,ne fruſtra ac inutiliter ita actum ſit.ibid. nu. 11. ipſa mutari ſolet temporis mutatione.pręſu.60.lib.4.num.82.licet ſit mutata in ſubſtantia, non pręſumitur tamen mutata quo ad qualitates.pręſ.37.lib.6. num. 33. an & quando pręſumatur conditionalis,pura,modalis,in diem,vel pœnalis,& quid ex his potiſſimum pręſumatur.pręſ.175.libro 4.numero 1.& multis ſequ. vſque num. 18. facta pręſumitur in fauorem eius cui qualitas diſpoſitionis naturaliter conuenit, quando nomen non exprimitur.pręſ.34.lib.4.nu.26.an ſit fauorabilis, vel odioſa pendet principaliter ex intentione legis.pręſ.39.libr.4.num.24. etſi ſui natura debeat ſtricte interpretari,ob rationem tamen in pręfatione expreſſam large interpretatur.pręſ.2.lib.6.num.14.in diſpoſitione aliqua ſi concurrit perſona priuilegiata, cuius fauore actus ſuſtinetur,cum non priuilegiata, prodeſt priuilegium etiã non priuilegiato,vt actus valeat.pręſ.4.li 6. n. 18

Diſpoſitionis cauſa finalis ſi eſt falſa,tota diſpoſitio redditur falſa pręſ.24.lib.4.num.2

Diſpoſitio auth.res quę.C.de lega.2.Auth.res quę.C. commu. de leg.quod bona fideicommiſſi non poſſint alienari ex cauſa dotis,nunquid habeat locum, quando fideicommiſſum a teſtatore relictum venit reſtituendum eccleſię,aliue pio loco.pręſum. 189.lib.4.nu.120.& ſeq. facta in caſu ſimplici extenditur ad caſum mixtum,quando agitur de conſeruando teſtamento, & hęredum inſtitutione.pręſ.26.li.4.num.28.generalis dicitur obſcura,idem de ſermone generali & huiuſmodi.pręſumpt.1. libro 6. num.14.generalis comprehendit etiam priuilegiatos. pręſu.83. lib.4.num.39.& pręſ.131.lib.3.nu. 63. hominis expreſſa facit ceſſare tacitam legis diſpoſitionem.pręſ.36.lib. 4. num. 18. loquens in caſu vero,habet etiam locum in caſu ficto,quando adeſt eadem ratio.pręſu.81. libr.4.num.20. multis ſic intelligi debet,vt

Digitized by Google

bet, vt ſcripta eſt, & in ea ceſſant coniecturæ exceptis illis, quæ ex iam ſcriptis, & prolatis verbis colligi poſſunt. præſ. 39. li. 4. nu. 8. pœnalis extenditur ex mente diſponentis, & colligitur mẽs ex ratione. præſ. 33. li. 5. n. 19

Diſpoſitionem priorem quilibet præſumitur potius cõfirmare velle, quam contra. præſ. 37. li. 6. n. 2

Diſpoſitio, qua quis imitatur ad delinquendum, reiicitur. præſ. 83. lib. 4. num. 20. ſpecialis dicitur dignior generali. & ob id certa mentio fieri debet. præſ. 38. li. 6. n. 18

Diſpoſitioni primæ ſpeciali non cenſetur derogatum, niſi ſecunda diſpoſitio ſit pariter ſpecialis. præſ. 166. li. 4. n. 12

Diſpoſitio teſtatoris debet intelligi in caſu vero, non autẽ in ficto. præſ. 76. lib. 4. num. 6. teſtatoris ita eſt interpretanda, vt valeat & ſuſtineatur. præſ. 10. lib. 4. num. 6. & mens teſtatoris ita interpretari debet, ne delinquendi occaſionem præbeat. præſumpt. 164. lib. 4. num. 2. teſtatoris præſumitur facta in eo caſu, quod de iure fieri poteſt, vt valeat. præſ. 4. lib. 6. nume. 12. teſtatoris non poteſt vna valere, & teſtamentum & codicilli eodem tempore. pſ. 60. lib. 4. num. 81. teſtatoris hoc modo concepta, Caius, ſi nauis ex Aſia venerit, hæres eſto, ſi vero non venerit, Lucius hæres eſto, an valeat, & poſſit quis eorum hæreditatem adire. præſum. 17. lib. 4. num. 4. Quid ſi teſtator dixerit, Titius ſi nauis ex Aſia venerit, ex parte tertia hæres eſto, ſi vero non venerit, ex parte ſexta hæres eſto. ibi. num. 5. quantumuis perfecta, recipit declarationem ab ipſo ſuo conditore. quæſt. 26. libro 1. num. 16. quælibet a ſubiecta materia recipit interpretationem. præſum. 16. lib. 2. nu. 2. intelligi debet in dubio de actu alteri minus præiudiciali. præſ. 16. libro 2. num. 12. intelligitur de actu perpetuo. ibidem num. 16. concepta in vnum tempus, non extenditur ad aliud. pſ. 131. libro 3. num. 30. principalis licet extendatur, non tamen quo ad pœnam. præſump. 144. lib. 3. num. 12. Limitatur. ibid. nu. 13. & 15. quæ ſecundum vnum modum valere poteſt, ſecundũ alium non, eo quo poteſt modo conſiſtit. præſumpt. 29. libro 3. num. 58. exorbitans, & tacita ſeu præſumptiua non admittit extenſionem. præſumpt. 139. lib. 3. num. 16. puniens negantẽ ſcripturam propriam, locum habet etiam in ſubſcribente. præſumpt. 66. lib. 3. num. 9. hominis ſpecialis derogat generali, ſecus in legali. præſ. 18. lib. 2. num. 29. legis non dicitur, a qua homo recedere, & pro arbitrio diſponere poteſt. præſ. 6. lib. 3. num. 11. legis ſpecialis, generali non derogat niſi incompatibiles ſint. præſum. 18. lib. 2. num. 16. legis, & hominis quomodo definiantur, & quatenus inter ſe differant. q. 46. lib. 1. num. 1. & multis ſequen. hominis ſemel tantum verificatur, aliud in diſpoſitione legali. nume. 28. legis generalis, comprehendit omnes & quoſcunque caſus, ſecus in hominis diſpoſitione. num. 30. tacita & facta, legis dicitur non hominis. ibi. num. 42. in caſu vero locum habet in præſumpto, præſumptione iuris & de iure. q. 47. lib. 1. n. 1. Idem in præſumptione iuris ſola. num. 4. in caſu vero, quando non habet locum in præſumpto. ibid. num. 14. 15. 16. & 17. loquens in caſu vero, locum non habet in præſumpto, hominis præſũptione. ibid. num. 18

Diſpoſitionum vna permittente, altera prohibente, præualet prohibens. præſ. 29. lib. 3. num. 62. Niſi permiſſiua ſit potentior. ibid. num. 64

Diſpoſitum illud præſumitur a teſtatore de quo, ſi fuiſſet interrogatus, reſpondiſſet ſe voluiſſe ita diſponere. præſum. 26. libro 4. num. 8. & præſ. 35. eod. lib. num. 19. & præſ. 39. eod. lib. nu. 75. & præſ. 65. eod. lib. n. 5. & præſ. 67. n. 16. in vno ex correlatiuis hẽt locum & in altero. præſ. 139. li. 4. n. 60

Diſputatio quando cadit ſuper vno, cætera præſumuntur habilia. præſ. 37. lib. 4. n. 23. quando nulla fiat de mente, ſed ſolum ad verba recurratur. q. 16. lib. 1. n. 10

Diues olim, & hodie præſumitur talis. q. 24. lib. 1. num. 13. non præſumitur corruptus precio, ad ferendum teſtimonium falſum. q. 15. lib. 1. n. 30. præſumitur luxurioſe viuere. ibi. num. 32. & ſoluendo, qui non eſt de præſenti, nec tempore præterito ſoluẽdo fuiſſe præſumitur. q. 24. lib. 2. num. 44. vel pauper, an & quando quis præſumatur. præſ. 25. li. 6. n. 1. & ſeq.

Diuites & locupletes in dies homines effici præſumuntur. ibid. nu. 10. & præſ. 28. li. 6. nu. 1

Diues an quis præſumatur factus ſuis laboribus & induſtria, etiam ſi negotia alterius adminiſtraſſet. ibi. n. 10. 11. & 13

Diuitem qui tenetur eligere, probare debet electum illum eſſe talem. præſ. 25. li. 6. n. 18

Diuiti maior adhibetur fides. q. 15. li. 1. n. 31

Diuitiæ ſolæ, ad donationis præſumptionem an ſufficiant. præſ. 24. lib. 3. num. 4

Diuitias eſſe accidentia oſtenditur, cum quilibet naſcatur nudus, & inops. præſ. 28. lib. 6. num. 6. Et acquiruntur & amittuntur diuitiæ ex fortunæ impetu. ibi. num. 8. Diſtingue, vt ibi. nu. 9. & bona plura extare, vel non extare quando præſumatur, & quando præſumptio ſit pro inuentario. præſ. 26. li. 6. n. 1. & per tot.

Diuitiarum qualitas repugnat naturæ, cum quilibet nudus naſcatur. præſ. 25. lib. 6. n. 8

Diuinans ea, quæ ſunt homini cognitu impoſſibilia, ex inſpectione Syderum & naturalium dierũ, ſuſpectiſſimus de hæreſi habetur, & poteſt tanquam hæreticus puniri. præſ. 6. lib. 5. n. 21

Diuidere bona communia, eſt ſpecies alienationis, idque decreto prætoris minor non poteſt. præſ. 61. li. 3. n. 1

Diuiſio terræ a quibus facta fuerit. præſ. 100. lib. 3. num. 15. patris facta inter filios, duobus teſtibus probatur. q. 51. lib. 1. num. 3. a teſtatore facta, ſpecialis legati vim habet. præſ. 118. lib. 3. nu. 3. a teſtatore facta, permutationis vim an habeat, vel ſpecialis prælegati. præſ. 118. lib. 3. n. 6. & 7

Diuiſio bonorum cum quid facti ſit, non præſumitur. præſ. 60. lib. 3. n. 1. bonorum inter minorem, & maiorem fratres, prætoris decreto adhibito, maiore prouocante, facta præſumitur. præſu. 61. li. 3. n. 2. Secus ſi fiat extraiudicialiter. ibi. n. 3

Diuiſiones dare quid ſit. præſ. 132. lib. 4. n. 6

Diuiſionem a patre factam inter filios, teſtamenti loco eſſe. præſu. 7. lib. 4. num. 9. bonorum factam eſſe, præſumptionibus probari. præſ. 60. li. 3. n. 2. a defuncto factam, heredes approbaſſe cenſentur, eo modo quo facta fuit. præſ. 118. lib. 3. n. 5

Diuiſione bonorum fideicommiſſo ſubiectorum facta, an & quando fideicommiſſum cenſeatur remiſſum. vide Bonorum, &c.

Do, verbum, dominii ſignificat translationem. præſ. 6. li. 3. nu. 85. & præſ. 8. lib. 3. n. 25. & præſ. 34. lib. 3. n. 32

Doctor ad legendum conductus præſumitur ſecundum conſuetudinem Gymnaſii. præſ. 38. li. 3. n. 10

Doctoris dictum, ſecundum legem quam allegat intelligẽdum. q. 37. li. 1. n. 4. & præſ. 140. li. 3. nu. 16

Doctores grauiores, & maioris auctoritatis ſequendos eſſe. præſu. 71. li. 2. n. 41. Idque tunc demum, quando ſcripta eorum in fonte legi queunt. ibi. nu. 42. dignitatem quandam & præeminentiã dicuntur habere. præſ. 78. lib. 4. num. 25

Doctor nobilis cenſetur, nec poteſt dici perſona indigna, cui comitiſſa non poſſit nubere. præſ. 189. lib. 4. num. 86. non præſumitur falſum commiſiſſe. præſ. 2. lib. 5. n. 20. collegii reſtitutus a banno non recuperat locum ab alio occupatum. præſ. 46. li. 4. n. 8

Documentum vnum ad aliud relationem quandam tacite habere videtur. præſ. 15. lib. 6. n. 9

Dodrantem alienari poſſe non ſolum cauſa dotis reſtituendæ, ſed etiam cauſa redemptionis captiuorum. præſ. 192. lib. 4. n. 5

Dogmata mala ſicut conſueuerunt impuram vitam inducere, ita & vita peruerſa dogmatum diuerſitatem ſæpe parit. præſum. 32. lib. 5. num. 26

Dolium quid ſit, & cuius menſuræ. præſ. 152. lib. 4. n. 24

Dolia apud antiquos quæ vaſa fuerint. præſ. 77. li. 3. n. 3

Dolus quid ſit, an & quando præſumatur, & quomodo excuſetur & tollatur.

Dolus eſt quid latens & in animo conſiſtens, qui ſane animus non poteſt, niſi coniecturis probari, debent autem coniecturæ eſſe vrgentes & concludentes. præſ. 3. lib. 5. num. 44. ſemper eſt delictum, & pœna plecti debet, etſi extraordinaria. præſum. 3. lib. 5. num. 2. ex inſolitis arguitur. præſ. 12. lib. 4. nu. 4. coniecturis vere detegi, & probari poteſt, & quibus. præſ. 3. lib. 5. nu. 42. præſumitur, quando fit aliquid ſine neceſſitate noctis tempore, quod die fieri potuit. præſ. 12. lib. 4. num. 7. alius eſt verus, alius præſumptus. præſ. 3. lib. 5. n. 5. & quid ſit verus, quid præſumptus. ibid. & ſeq. ſiue verus ſiue præſumptus probatur ſemper probationibus & coniecturis, quæ aliquando ſunt a lege approbatæ, aliquando vero in ea non ſcriptæ. ibid. num. 9. verus in futurum remitti non poteſt, præſumptus autem in futurum committendus remitti poteſt. ibid. num. 10. ſemper in eo præſumitur, qui ſemel in dolo verſatus fuit. præſ. 32. lib. 5. num. 15. quibus in caſibus, & quibus ex coniecturis præſumatur. præſ. 3. lib. 5. a num. 42. vſque numero 114

Doli & fraudis exceptio opponi adhuc poteſt non obſtante lapſu biennii a confeſſione numerationis a debitore facta. præſu. 145. lib. 3. num. 22

Dolus nunquam præſumitur niſi probetur. præſ. 12. libro 4. num. 2. regulariter non præſumitur, hoc ampliatur multis modis. præſu. 3. lib. 5. n. 14. cum ſeq. non præſumitur in eo, qui ſuo iure utitur. præſ. 188. lib. 4. num. 15. nunquam præſumitur in principem. pſ. 3. lib. 5. n. 14. Nec eſt præſumendus, etiam quando alias uerba actus, & diſpoſitionis impropriarentur. ibi. n. 30

Dolus non præſumitur in eo, qui ut debitam ſibi a principe pecuniam exigeret, finxit velle detegere proditionem aduerſus ipſum principem. ibi. nu. 41. Nec præſumitur in eo, qui fuit accuſatus uulneraſſe Sempronium menſe Maio, ſi is probauit, quod

Digitized by Google

eo menſe d.Sempronius erat bannitus, & quod ſtatuto banniti impune poſſunt offendi.ibi.num.49. non pręſumitur in faciente actum tantummodo prohibitum a lege poſitiua, qui neminem lædit, vel ſi lędit, leuis eſt læſio.præſ.3.lib.5.num.115. excuſatur, & tollitur contrariis coniecturis.præſ.3.li.5.n.122. & fraus quid inter ſe differant.pręſ.3.li.5.n.3.& 4.& fraus alicui prodeſſe non debet.præſ.83.li.3.n.77

Dolis & fraudibus quantum fieri poteſt, eſt occurrendum.præſum. 188.lib.4.num.16

Dolus præſumptus non excuſatur niſi coniecturis vehementib. in his, quæ naturaliter ſunt illicita & mala.pręſ.3.li.5.num. 123. & fraus probari debet ex communi ſententia ab eo qui illum ex taciturnitate arguit.præſ.99.lib.6.num.41.ex taciturnitate ſola nõ infertur.ibid.num.42.culpę præponderat.præſump.151.lib.3.n. 4.quibus in caſibus præſumitur, allegenda eſt pręſumptio. quęſ. 48.lib.1.num.12.probari poteſt præſumptionibus.quæſt.58.li.1. num.10.& mala fides in contrahendo cum minore abſque ſolẽnitatibus requiſitis, præſumitur.præſ.48.lib.3.num.6. contra eũ præſumitur, qui quod facere tenetur, non facit.pręſump.55.li. 3. n.10.in mendacio non præſumitur, quando mentiens nullum ſentiret commodum.præſ.130.li.3.n. 42

Dolum arguens eum probet.præſ.50.li.3.n.31

Dolo futuro, directo nequit renunciari, per indirectum tamen.qu. 65.lib.1.num.10

Domicilium quotuplex ſit, & quando mutatum præſumatur. præſump.42.lib.6.nu.3.quando quis contraxiſſe dicatur. præſu. 30. lib.6.num.24

Dominium quomodo & quando præſumatur, cuius ſit natura, quomodo amittatur, & qualiter probetur.

Dominium arguitur ex poſſeſſione de præſenti, quando de ipſo dominio incidenter diſputatur.præſ.116.lib._.num.37.ex poſſeſſione an & quando præſumatur, quando non.præſump.63.li.6.per tot.translatum in dubio non præſumitur, quando nulla præceſſit iuſta cauſa transferendi.præſ.150.lib. 3. num.2. transfertur in diſpoſitione legis abſq. vlla traditione, non item in diſpoſitione hominis.q.46.lib.1.num.34.verum & proprium, cauſatur a traditione ficta, & impropria.q.39.lib. 1.num.15.cauſa ſubſiſtente, & in dubio cenſetur transferri.præſ.34.lib.3.num.5.ex poſſeſſione præſumitur, ſi id allegetur.q.48.lib.1. num. 6. vide diſtinctionem.ibi.n.7.vtile, an penes duos eſſe poſſit eodem tempore.pręſ. 102.li.3.num.11.vtile duplex.ibi.n.12

Dominium directum tempore immemorabili acquiri. præſu. 131. lib.3.num.41

Dominii translatio in dubio non præſumitur.præſ.96.li.3. n.2

Dominio in iure vtili translato, priuatiue dicitur translata iuriſd. præſ.18.lib.2.n.6

Dominia rerum a quo diſtincta fuerint.præſ.100.li.3.n.12. & 14.rerum iuregentium diſtincta fuiſſe.ibi.n.16

Dominium habet naturam perpetuam, & vniformem vnde ex pręterito ad pręſens infertur.præſ.62.lib.6.num.3.Et ſinę facto noſtro non amittitur.ibi.nu.4.non perditur ſolo animo. præſu. 62. lib.6.num.11.de præſenti non præſumitur quãdo non allegatur ipſum dominium antiquum.præſ.62.lib.6.num.13. quando incidenter in iudicium deducitur hoc caſu ex poſſeſſione præſumitur dominium.præſ.63.lib.3.num. 11.quod ampliat.ibid.nu. 13. vſque num.19.rei tacite legatæ non tranſit ipſo iure, & recta via in legatarium.præſ.144.li.4.n.15.præteritum non pręſumitur ex dominio præſenti.præſ.62.lib.6.n.14

Dominus quis præſumatur, & quando tenetur pro ſeruo.

Dominus qui olim fuit, an adhuc præſumitur dominus, & e cõtra. præſ.62.lib.6.n.1.& ſeq.

Dominus hodie non præſumitur, quod tempore præterito fuerit dominus.præſ.65.lib.6.n.3

Dominus præſumitur ſcire quantitatem & valorẽ ſui patrimonii. præſ.23.lib.6.n.33.quod limita, vt ibi.num.34.& ſeq. emphyteuſis præſens, & tacens emphyteuta vendente rem pleno iure, vel libere, præſumitur conſentire rem eſſe liberam, ne alioqui emptor remaneat deceptus, quod extenditur ad agnatum. præſ. 99. lib.6.n.40.ſciens & tacens feudum a vaſallo alienari præſumitur illi alienationi conſenſiſſe.præſ.99.li.6.n. 20

Dominus rei nemo præſumitur niſi conſtet de principio dominii. præſ.130.li.3.num.6.vel poſſeſſor rei præſumitur, qui ante fuit. q.14.lib.1.numero 7.olim, vt hodie præſumatur dominus, præſumptio alleganda eſt.q.48.lib. 1.num. 5. citatus ad audiendam ſententiam, ſi tempore ſententiæ pręſens ſit, præſumitur ad illam audiendam comparuiſſe.pręſ.74.lib.2.num.1.quidem, non citatus, præſens tamen tempore ſententiæ, & a iudice certioratus, præſumitur ad audiendam ſententiam præſens eſſe.ibi.num. 4.Idem ſi nec citatum conſtet, nec certioratum, eo tamen tempore præſens ſit, quo ſententia pro eo fertur.num. 5. nec citatus nec certioratus, ſi tempore ſententiæ præſens ſit, lata cõtra eum ſententia, non præſumitur ad eam audiendam.citatus.ibid. n. 7. qui ob caducitatem expellere poterat emphyteutam, non declarando ante mortem, dicitur remiſiſſe.præſumpt.25.lib.3. nu. 7. primus directus, an & quid iuris in ſubuaſallos habeat. pręſum. 102.li.3.n.1.& multis ſeq. tenetur ſolummodo præſtare ſeruum delinquentem pro noxa.præſ.27.lib.5.num.3.Et præſumitur, ipſum dominum ignorare, quæ a ſeruo ſuo ipſo geruntur.ibi. n. 4. delicto ſerui conſenſiſſe præſumitur, quando appareret de ſcientia ipſius ex coniecturis, etiam ſi agatur de actu momentaneo. præſ.27.li.5.n.15

Dominus an & quando ſeruum libertate donare præſumitur.præſ. 74.lib.6.nu.1.vſque nu. 8. ſi ad aures famuli aliquid ſecreto dixit, & deinde ſtatim inimicus ipſius domini reperitur occiſus, mandato ipſius factum pręſumitur.præſ.27.lib.5.num. 16. equi pignorati, ſi repetit eum a creditore, tenetur ſoluere expenſas factas in eo alendo, quia præſumitur alimentatus ab ipſo creditore.præſum.71.lib.6.nu.4.fundi ſuperioris poteſt aquam, quæ in fundo ſuo fluit, auertere, ne in fundum inferiorem vicini excurrat, licet ipſi vicino noceat.pręſump.29.lib. 6. num.13. rei furto ſubtractę ſi reſtituit precium emptori bonę fidei non poteſt poſtea amplius illud condicere, atque ab illo repetere. pręſum. 29. lib.5.num.31

Domini eiuſdem rei non poſſunt eſſe duo inſolidum.pręſ.173.li. 4. num.3

Dominum non poſſe de re ſua diſponere odioſum eſt.pręſ.67.li.4. num.3.& 27

Domus nomine, quid contineatur. Et legata aut publicata domo, quid cenſeatur legatum aut publicatum.

Domus nomine quid veniat.pręſ.88.lib.4.nu. 12.an illegitime nati, an item fœminę comprehendantur.ibid.num.13.& ſeq. habitatio eſt fructus ipſius domus, & dicuntur fructus ciuiles.pręſu. 101.li.4.nu.72

Domo legata ex pluribus in dubio, de domo habitationis ſuę teſtator ſenſiſſe pręſumitur.pręſ.129.lib.4. num. 1. quod declaratur. ibid.nu.3.& 4

Domus legatum relictum ab eo qui nullam habet, quando valeat vel non.præſ.129.lib.4.n.5

Domo legata quid ſub huiuſmodi legato contineatur.pręſ.129. li. 4.num.7

Domeſticorum teſtimonium reiici, de quibus id intelligendũ.pręſ. 53.lib.2.num.5

Domi & ſecreto facta, teſtimonio domeſticorum probantur. pręſ. 51.lib.2.num.15

Domus partem conducens potius ſocius, perſiſtendo pręſumitur reconducere.pręſ.85.li.3.n. 15

Domum exire viſus, & fugere cum enſe ſtricto eoque cruento, torqueri poteſt.q.89.lib.1.num.117.Et ſecundum quoſdam quoque condemnari.nu.118.exeunte aliquo, in qua delictum commiſſum eſt, ſi ibidem exiſtentes acclamauerint, torturę ſufficiens indicium.ibid.num.119.eſſe deſiiſſe probare debet aſſerens. q. 14. lib.1.num.74

Domo legata cum omnibus rebus quæ in ipſa ſunt, continentur mobilia quotidiani vſus.pręſ.129.lib.4.num.25.Fallit, vt nu.26. & ſeq.

Domus ſi reficitur, eadem manet forma, & dicitur eadem domus, ideo ſi fuit legata, ex d.refectione non admittuntur legatum, ſicut quando deſtruitur, & noua conficitur.pręſu.171.lib. 4. n.3. & 4.

Domo legata continentur, & ea quę ſunt ei affixa, quę amoueri nõ poſſunt.pręſum.154.lib.4.num.4.cum inſtrumentis legata, vel domo & inſtrumentis, cenſentur comprehenſa omnia neceſſaria ad vſum domus, ſecus quę voluptatis cauſa ibi ſunt.pręſum 154.lib.4.num.18.publicata non cenſentur publicata ſuppellectilia domus.pręſu.160.lib.4.num.31. Cęterum domo legata cõtinentur etiam ea, quę cauſa ipſius domus parata ſunt. ibidem num.32

Domus pręſumitur mea ex eo quod in ea nunc habito. pręſu. 63. lib.6.num. 12

Domum ſuam quilibet poteſt altius tollere, etiam ſi lumina vicini obſcurentur.pręſ.29.li.6.n. 10

Domus aliqua non eſt, nec Reſp.ſtare poteſt, ſi in ea nec recte factis pręmia extent vlla, nec ſupplicia peccatis.pręſum.100. li. 6. num.2

Donans omnia ſua bona pręſentia & futura, adiecto pacto de non reuocando, pręſumitur donare inter viuos.pręſ.105.li.4.n.30

Donare nemo non pręſumitur in dubio.pręſ.146.li.4.n.13

Digitized by Google

Donamus, largimur, conferimus, committimus, libere de omni eo, &c. Verba hæc in conceſſione liberam, non feudalem rem demõſtrant. præſ.91.li.3.n.30.31.32. & ſeq.

Donaſti mihi mille, & hæredibus meis, ſi homicidium committeres, eo commiſſo & te fugitiuo, cur petere ea poſſim. pręſu. 124. lib.3.num.53

Donare qui promiſit etiam nudo pacto, obligatur. q.47.lib.1.num.7. potius quam inſeudare principi conuenit. præſ.91.li.3. nume.51. pater filio, tanquam tali, non tanquam hæredi præſumitur. pſ.48. lib.3. num. 14. pater filio cauſa alimentorum cur non pot. pręſ.29.lib.3.num.110.& 111. poteſt pater filio ſecundum aliquos, conſentiendo vni ex filiis, donanti fratri ſuo, ex bonis profectitiis. ibid.num.112. A qua opinione diſſentiunt alii. nu. 113. filio emancipato pater expreſſe poteſt, nec in legitimam imputatur. præſ.30.lib.3.num.1. Idem in filio exiſtente in poteſtate. n.2. & quando illa valeat. num.3. filio præſumitur pater ipſius nomine emendo, dum cauſa eſt fauorabilis. num.16. pater non pręſumitur, rem a ſe iam poſſeſſam, aut nuper emptam filio in poteſtate exiſtenti ſimpliciter tradendo. num. 26. etiam filio vnico, pater rem tradendo non præſumitur. n.34. patrem voluiſſe, quæ verba ſignificent. præſ.30.li.3.n.39

Donatio quid ſit, an & quando facta præſumatur, & quibus, quando reuocari poſſit, & quando ualida ſit, & ſuſtineatur.

Donatio eſt proprie actus inter viuos. præſ.188.lib.4.num.18. potius præſumitur quam delictum, & ſi præſumptio iuris ſit, quod quis donare noluerit. præſ.2.lib.5.num. 23. præſumitur facta ab eo, qui laudo arbitri fuerat condemnatus, donationem illam facere. præſ.11.lib.6.n.10. reſpectiue ob merita, quando incontinenti eorum facta fuit mentio. præſ.12.lib.6.num.7. pręſumitur a teſtatore facta, quando vſus eſt his verbis, dono cẽtum Caio, qui præſens erat & acceptauit. præſumpt.105.lib.4.num. 18. eo magis præſumitur facta a teſtatore, illis verbis, dono centum Caio & non legatum, ſi Caius fuerat præſens, & teſtator iuſſerat legatarium vocari ad hunc effectum tantum. præſumpt.105. libro 4. num.22. Secus ſi repugnat aliqua coniectura. ibid.num.23. præſumitur facta in fraudem fiſci ob actuum vicinitatem. præſum. 12.lib.6.num.35. non reuocatur propter filiorum adoptionem, licet reuocetur ob ſuperuenientiam filiorum legitimorum, & naturalium. præſ.82.lib.4.num.11. licet per ſuperuenientiam liberorum reuocetur, non tamen reuocatur, quando filii per ſubſequens matrimonium in fraudem legitimantur. præſum. 83. li.4. num.79. cum non conſiſtat, niſi donatarius ſit præſens, & acceptet, ſi in ea nulla ſit mentio præſentiæ & acceptionis, illa non præſumuntur. præſ.14.lib.6.num. 3. ſi fiat abſenti, licet non valeat vt donatio, valet tamẽ vt fideicommiſſum, ne actus pereat, dummodo adſit legitimus numerus teſtium. præſumptio.4.lib.6.num.24. etiam reciproca ſuſtinetur, ſi donans & donatarius ambo moriantur ſimul & eodem tempore. præſumpt.58.libr. 6. num.13. Et ſuſtinetur etiã ſi is qui donauit, non eſſet maſculus, ſed fœmina. ibid.num.4. facta a putatiuo adoptante non valet. pſ.77.lib.4.num.10. Idem ſi ſit facta vxori putatiuæ donatoris, quę morte non confirmatur. ibid. cauſa mortis eſt ſimillima legato. præſump.89.libro 4.num.151. ſi habet inſertã huiuſmodi clauſulam. Et promiſit donator prædicta omnia grata, rata & firma habere, & in nullo contrafacere etiam ſi conualeſcat, dicta clauſula non obſtante poteſt reuocari per reconualeſcentiam. præſ.10.lib.6.num.3. cauſa mortis cenſetur tacite reuocata ex ſuperuenienti inimicitia inter donantem & donatarium, etiam quando ipſe donans fuit in cauſa inimicitiæ. præſumpt.170.li.4. nu.7. ſi ambigitur an ſit inter uiuos, vel cauſa mortis, præſumitur talis, qualis melius ſuſtineri poteſt. præſumpt 4.lib.6.nu.22. ſimpliciter facta poſt ſtatim conditum teſtamẽtum præſumitur donatio cauſa mortis, non autem inter viuos. præſum.12. lib. 6. nu. 28. inter viuos eſt irreuocabilis. præſumpt.105.lib.4. numero 14. facta coniunctæ perſonæ ab eo, qui deinde perpetrauit delictũ, non præſumitur facta in fraudem fiſci, niſi alia adſit coniectura. præſumpt.9.lib.5.num.6. facta ab eo, qui de filiis non cogitauit, ſi fuit facta pro ſalute animæ, non reuocatur etiam ob ſuperuenientiam filiorum. præſumpt.189.lib.4.num.136. facta ab infirmo ob vxoris commodum valet, vt donatio cauſa mortis, licet de morte nulla ſit facta mentio. præſumpt.105.lib.4.num.29. inofficioſa non reuocatur a filio naturali. pręſumpt.89.li.4.n.101. facta a matre filiæ, ſi intra biennium fuerit emancipata, extenditur ad caſum, ſi morte patris efficiatur ſui iuris. præſump. 105.li.4. nu. 9. facta a patre filio continet fraudem ex actu ſubſecuto, quia ex ſubſecuto declaratur, quæ bona cenſeantur comprehenſa in donatione & contractu. præſ.35.lib.6.num.26. Et ex ſubſequuto euentu declaratur qualis fuerit animus in contractu antecedenti. ibi.num.28. facta a patre filio ſi reperitur ſcripta in inſtrumento prius, deinde legitur facta emancipatio, præſumitur emancipationem præceſſiſſe, alioqui non valeret donatio. præſ.7.lib.6.num.3. facta a patre filio ſtatim, quod prima fuit facta ipſi patri præſumitur facta contemplatione illius primæ. præſ. 12. li.6.n.12. Idem de donatione facta vxori. ibid.n.13

Donatio remuneratoria dicitur quædam alienatio titulo oneroſo. præſ.167.lib.4.nu.32. facta a teſtatore inter viuos morte confirmatur, & bona ſic donata non ueniunt in reſtitutione fideicommiſſi, quæ iure hæreditario non perueniunt ad hæredem. præſu. 196.lib.4.num.4. inter virum & vxorem non valet. pręſump. 50. lib.6.num.6. Fallit ſi is, qui donauit, prius deceſſerit quam eum pœniteret. ibid.num.7. Et quid ſi contingat, donantem, & donatarium ſimul eodem tempore decedere. ibid.num.8.9.& ſeq. vbi alia coniectura ſumi poteſt, nunquam pręſumitur. pręſump.71. lib.3.num.2. non præſumitur, vbi aliqua cauſa quid factum conici poteſt. præſumpt.12.lib.3.num. 10. perfecta dici non poteſt, ex quo in controuerſia poſitum eſt, an donare quis potuerit vel non. præſumpt.72.lib.2.num.9. eſt rei conſulto datæ. præſũ.34.lib.3.num.19. eſt viliſſimum beneuolentiæ ſignum. præſ. 29. lib.3.num.8. remuneratoria, eſt accepti beneficii merces. ibid.n.9. quæ ſtipulatori de dote reddenda facta præſumitur, quando cenſeatur inter viuos. præſ.11.lib.3.num.1.2.& 3. Et quãdo mortis cauſa. num.4.& 6. facta clam ab eo, qui poſt deliquit, in fraudem fiſci facta præſumitur. præſ.122.lib.3.num.92. in muliere minus, quam in uiro præſumitur. præſumpt.10.lib.3. num. 6. nullo graui periculo inſtantis mortis facta, per reconualeſcentiam nõ præſumitur reuocata. præſumpt.37.lib.3.num. 5. inter concubinarios permiſſa eſt, niſi concubinarius miles ſit. pręſumpt.51.lib.3.num.12. ſponſi facta ſponſæ, antequam matrim. ſequatur, non ſortitur obligationem efficacem. præſump.19.lib.3.num.3. inter coniuges, matrim. conſtante nequit conſiſtere. præſum.12.lib. 3. num.3. inter coniuges matrim. conſtante cur prohibita. pręſ.29. lib.3.num.6. & 7. inter coniuges matrim. conſtante prohibita, morte tamen niſi reuocata appareat, confirmatur. præſum. 23.li.3.num.1.& 2. facta vxori a marito in caſum deportationis, cur valeat. præſ.124.lib.3.nu.47. facta vxori, ipſa pręmoriente reſoluitur. pręſump.73.lib.3.num.44. facta mulieri a conſanguineo mariti, an & quando contemplatione ipſius mulieris, vel mariti facta cenſeatur, vt vel vni vel alteri acquiratur. pręſump.26.li.3. per tot. facta filio a patre ob benemerita vtrum conſiſtat. pręſu. 29.lib.3.num.4.& 5. a patre facta filio quibus caſibus ſubſiſtat. pręſ.29.lib.3. ubi uide latiſſime, facta filio in poteſtate, quomodo differat ab ea, quę filio ſit emancipato. pręſ.30. libro 3. nu. 3. dicitur qualificata, ſi fiat a patre filio, ut in peculio habeat. eod. num.6. non pręſumitur in patre emente rem nomine filii, ſi eam non tradat. nu.7. Aliud eſt ſi rem emptam tradiderit. num. 8. inter patrem, & filium regulariter non pręſumitur. pręſump. 39.li.3.nu.29. Ampliatur. num.31.32. & ſeq. facta a patre filio, non pręiudicat creditoribus. ibi.num.57. inter viuos, hodie nudo pacto facta conſiſtit. pręſ.42.lib.3.num.25. quando præſumatur facta inter uiuos, etſi mortis etiam mentio facta fuerit. pręſu. 35. lib.3.num.2. cum multis ſeq. inter uiuos ſui natura non eſt reuocabilis. num.25. facta cum promiſſione de non reuocando, niſi cauſa ingratitudinis, quo ad illum caſum cenſetur cauſa mortis, quo ad alios inter viuos. num.26. Idque declaratur. nu. 28.29.& ſeq. facta in teſtamento, cum promiſſione de non reuocando, reuocari non poteſt. ibi.nu.30. Eam tamen donationem, teſtamento annullato, non cenſeri reuocatam. num.31. inſinuata inter uiuos facta pręſumitur. ibi.num.34. habens clauſulam conſtituti, qua dominium, & poſſeſſio transfertur, cenſetur inter uiuos. numero 36. Idque ſi factum ſit ſimpliciter, nec cã mortis dictum ſit. num.37

Donatio cum clauſula, ad habendum, tenendum, &c. pręſumitur inter uiuos. num.38. facta perſonę coniunctę, etiam ſub commemoratione mortis, cenſetur tamen inter viuos. num. 39. facta cã mortis, etiam ſine fraude, publicatione bonorum ob delictum ſecuta, reuocatur. pręſ.124.lib.3.num. 70. Limitatur in donatione facta vxori. num.71

Donatio in dubio potius inter viuos, quam cauſa mortis pręſumitur. pręſ.36.lib.3.n.1. Ampliatur. ibid. num.2. & ſeq. cauſa mortis, effectum habet mortuo eo, cuius contemplatione facta eſt. pręſum.28.lib.3.num.2. cauſa mortis, quibus de cauſis reuocari queat. pręſum.11.lib.3.num.7. cauſa mortis pręſumitur, quando mortis mentio facta eſt. pręſump.35.lib.3. num. 1. cauſa mortis requirit quinque teſtes. ibi.num.5. cauſa mortis ob ſuperuenientiam filiorum non reuocatur. ibid. num. 17. cauſa mortis cenſetur inter uiuos iis caſibus, quibus promiſſio de non reuocando facta eſt. num. 24. cauſa mortis ex quibus pręſumptionibus & coniecturis cenſeatur, nulla etiam facta mortis commemoratione. pręſu.36.libr.3.num.4. vſque numero 13. cauſa mortis ſecundum

Digitized by Google

cundum Iuſtin.tribus caſibus cenſetur reuocata.præſum.37.lib.3.n.1.cauſa mortis, & legatum a pari procedunt, ideo ab vnius ad alterius reuocationem licet argumentari.num.2. cauſa mortis,reconualeſcente donatore non reuocatur, ſi id ſe nolle declarauerit.num.8

Donatio cauſa mortis pœnitentia donatoris reuocatur.ibi.n.9

Quæ pęnitentia qualiter declaretur,& quomodo probetur. ibid. num.10.& ſeq.

Donationis actus in filio emancipato,patri donanti, plus quam in poteſtate exiſtente,præiudicialis eſt.præſ.30.lib.3. n. 37

Donatio vt valeat,requirit donatarii conſenſum qui præſumitur ob eius præſentiam & taciturnitatem.præſ.99.lib.6.n. 13

Donationem non in toto,nec in parte præſumi, quomodo intelligendum.præſ.10.lib.3.num.16.inter viuos,mutatione voluntatis donatoris,non reuocari.præſ.11.lib.3. num. 13. inter virum, & vxorem,remunerationis cauſa conſiſtere.præſ.12.lib.3. num. 5.Et quando.num.7.factam a milite concubinæ,ob benemerita conſiſtere.præſ.29.li.3.num. 11. inter coniuges non inſinuatam, vltra quingentos aureos, morte non confirmari, ne pro parte quidem.præſ.12.lib.3. nu. 40. factam a viro in re communi cum fratribus ſuis,illis præſentibus & conſentientibus valere. præſu. 26.lib.3.num.18.propter nuptias faciens pater pro filio, ex ſuis non filii bonis feciſſe præſumitur.præſ.15.lib.3.num.9. Idque ét obtinet in emancipato.n.11

Donationem cauſa mortis factam pater liberis ſuſceptis non reuocans,oſtendit ſe ab initio donationis eo fuiſſe animo, vt donaturus fuiſſet,etiam ſi de liberis cogitaſſet.q.23.lib.1.numero 10. cauſa mortis,pœnitentia donantis reuocari.præſ.11.lib.3.n. 12. cauſa mortis,admittere falcidiæ detractionem.num. 15. qui ob reconualeſcentiam dicit reuocatam,quid probare debeat. præſ. 37.lib.3.num.6. pœnitentia reuocatam indicio eſt, ſi nulla neceſſitate vrgente,donator rem donatam alienet.num.13. Id autem quomodo accipiendum.n. 14.& 15.cauſa mortis expreſſa vel tacita pœnitentia reuocatam præſumi, vtrum locum etiam habeat,nullo hærede inſtituto.n.39.& 40

Donationes factæ intra biennium,ante commiſſum delictum, nõ valent in Ducatu Mediolan.præſ.124.li.3.n. 21

Donaſſe filio pater non præſumitur rem ipſius nomine emendo, ſi inter filios magna inſurgeret inæqualitas.præſ.30.lib.3.n.12. Itẽ ſi extent coniecturæ patrem donare noluiſſe.nu. 13. Quæ autẽ ſint coniecturæ illæ.n.14.& 15

Donando pater filiæ vt nubat,debitum potius perſoluiſſe, quã donaſſe dicitur.præſ.29.lib. 3. n. 75. Et quomodo procedere dicatur illa donatio.n.80

Donatum dicitur nullo iure cogente conceſſum.præſ.34.lib. 3.nu. 20.filio qui aſſerit aduentitium eſſe,probare id debet.pręſ. 126. lib.3.num.25

Donatum legatis a principe,an contemplatione ipſorum legatorũ an potius mittentis principis donatum præſumatur, vt vel ipſis vel principi quæratur.præſ.27.lib.3.n.1.& ſeq. filiofam. facta mentione patris,& poteſtatis patriæ, præſumitur contemplatione patris donatum.præſ.28.li.3.n.3

Donatum filiofam.facta quidem patriæ poteſtatis mentione, ſed collata diſpoſitione in tempus quo filius ſui iuris ſit,filio acquiritur.ibid.n.14.Secus eſt ſi res talis ſit,quæ patri nequeat acquiri.num.6.Et quid ſit eo caſu quo dubium eſt, cui poſſit acquiri. num.8.facta mentione tum patris tum filii,cuius contemplatione factum præſumitur.num.9.& ſeq. vſque num.16.a patre filio caſu quo donatio ſubſiſtit, non computatur in legitimam. præſ. 142.lib.3.n.3

Donata nepoti per auum,aduentitia ſunt, nepotique acquiruntur. præſ.26.lib.3.n.21.Adhibita tamen diſtinctione.num.22. ſocio contemplatione ſocietatis,efficiũtur propria ſocii, cui donatum eſt.ibi.num.24.res acquiritur ei,cuius contemplatione data fuit. præſ.28.lib.3.n.1

Donans cauſa mortis alterius non poteſt ſua pœnitentia reuocare.præſ.37.li.3.n.42

Donans hoc pacto, vt ſi contingat bona mea confiſcari,me tenearis alere,non dicor in fiſci fraudem facere.præſ.124.lib.3. n. 51. aut alienãs,& poſtea de delicto in contumaciam damnatus, nõ præſumitur in fiſci fraudem facere.ibid.num.58. pater filio bene merito,præſumitur motus cauſa illa proxima benemeritorum, ſcilicet non remota,affectionis ſcilicet paternæ.præſump.26.lib. 3.num.2.pater filio,nulla cauſa expreſſa,ſi extent filii benemerita ob eadem donare præſumitur.præſ.29.lib. 3. num. 41. Reiecta opin.Bal.num.46.Idem ſi dicar dono filio meo dilecto, ob amorem,& beneuolentiam,qua eum proſequor,& ob benemerita illius.n.55

Donans filię iam nuptę pater,in augmentum donaſſe pręſumitur, vt donatio conſiſtat.præſ.29.li.3.n.77

Donantis affectio inſpicitur,ad cognoſcendum cuius contemplatione datum quid fuerit.pręſ.26.lib.3.n.16

Donator ſibi multa bona reſeruans, de quibus teſtari poſſit, inter viuos præſumitur donare voluiſſe,etſi mortis fecerit mentionẽ. præſ.35.lib.3.n. 33.tradens rem donatã pignori, vtrum præſumatur donationem reuocaſſe.præſ.23.lib.3.num.7. Et quid ſit in legato.ibid.n.8. maritus, rem vxori donatam alteri donans, præſumitur priorem donationem reuocaſſe.præſ.23.lib.3.n. 13. Id autem de qua donatione accipiendum.n. 12

Donatoris voluntas apparere dicitur,cum ex coniecturis apparet. q.36.lib.1.num.7.pœnitentia & reuocatio non præſumitur. pſ. 23.lib.3.num.3

Donatore reconualeſcente,ab infirmitate in qua donauit,pręſumitur reuocata donatio.præſump.37.lib.3.num.3. mortuo eiuſque hærede aſſerente donationem reuocatam fuiſſe ob reconualeſcentiam,quid probare is debeat.ibi.n.7.& donatario ſimul præmorientibus,in dubio præſumitur donatorem prius deceſſiſſe, vt valida ſit donatio. n. 45

Donatarius erga donantem naturaliter obligatur.quæſt.80. lib. 1. num.20

Donatario præmoriente,cauſa mortis donatio caduca fit,& reſoluitur.pręſ.37.lib.3.n.43

Donator & donatarius ſi vita functi ſunt, & ignoratur quis prius deceſſerit,cum in diuerſis locis mortui ſint, melior iudicatur cõditio poſſidentis,vt qui petunt probare debeant hunc, vel illum prius obiiſſe.pręſ.50.lib.6.n. 16

Donatum a Principe legatis, quos beneuolentia proſequebatur, eorum contemplatione donatum præſumitur.præſ.112.libro 4. num.16

Donata vxori cenſentur donata contemplatione eius cui conueniunt res ipſæ donatæ.ibi.n.9.

Donec & quouſq. & ſimiles dictiones tempus limitatum ſignificant.præſ.110.lib.4 n.17

Donec,& quouſque vidua erit,& dotem non repetierit, & verba, vxore viduante,& dotem non repetente,paria ſunt. pręſu. 110. lib.4.num.18

Dos quid ſit, & quid ſit dotem conſtituere, & an poſſit conſtitui ex bonis fideicommiſſi.

Dos dicitur eſſe quid acceſſorium ad matrimonium,& a matrimonio pendet.pręſ.189.lib.4.num.48.dicitur æs alienũ,quod prius eſt deducendum,quam bona reſtituantur.præſ.189.li.4.num.99. non dicitur,niſi ſequuto matrimonio.præſ.146.lib.4. nume. 21. & alimenta æquiparantur,& a pari procedunt.pręſump.115. li. 4.n.17.quid differat a legitima.præſ.189.li.4.n.17. ſuccedit loco legitimæ.pręſ.101.lib.4.n.62.& præſ.189.lib.eo.num.176.& pręſ. 194.eod.lib.n.10

Dotis cauſa dicitur cauſa pia.pręſ.189.lib.4.num.102.legatum quã do purũ vel modale,vel conditionale præſumatur.præſ.146.li.4. per tot. Vide in Legatum dotis.

Dotis prælegatum quid ex præſumpta voluntate teſtatoris comprehendat.præſ.145.lib.4.n.1.& per tot. Quod dote ſimpliciter prælegata,cenſetur legatum ius actionis de dote, ſi vero teſtator legauit quicquid peruenit ex dote pręſumitur reliquiſſe quantitatem.ibi.titulus eſt onerofus ex parte mariti, ex parte autẽ mulieris eſt lucratiuus.pręſ.167.lib.4.n.38

Dotem conſtituere eſt vẽdere,& ſic alienare, & pro donatione habetur.præſ.189.li.4 n.194

Dos vbi reperitur ſoluta,pręſumitur ſoluta ab eo qui eam dare, & conſtituere tenebatur.pręſ.11.lib.6.n.7

Quęnam congrua dicatur, vt ex bonis fideicõmiſſi conſtitui poſſit.pręſ.189.lib.4.n.10

Dotis cauſa poſſunt alienari bona fideicõmiſſo ſubiecta. pręſ. 188. lib.4.n.4. Plura vide in verbo Fideicommiſſi bona.

Dos non reſtituitur ex fideicommiſſo,quando culpa mulieris exacta non fuit ex bonis liberis prius quam illa a marito diſſiparetur.pręſ.190.lib.4.num.52. qua de cauſa poſſit detrahi ex bonis fideicommiſſi.pręſ.190.lib.4.num. 8. data ante fideicommiſſum & data poſt,valde differunt.pręſ.190.lib.4.num.19. data ex bonis fideicommiſſi ſi ſoluto matrimonio recuperetur, nunquid veniat in reſtitutione fideicommiſſi.pręſum.189.lib. 4. nu. 187. & ſeq.

Dos data priori viro,videtur etiam promiſſa ſecundo.pręſum.74. lib.3.n.8.& late.pręſ.6.lib.3.num.25.cum multis ſeq. vbi id ampliatur & reſtringitur.item n.8.ęquiparatur pię cauſę. pręſump. 99.lib.6.n.32.confeſſata non dicitur proprie dos.pręſump. 190. lib.4.n.51.data pro ingreſſu religionis puellę, quę deceſſit intra annum probationis,reuertitur ad eos, qui dotem conſtituerũt, pręſump.84.lib.6.num.14.debita filię dicitur ęs alienum.pręſu. 109.lib.4.num.9.quam pater conſtituit filię, loco legitimę tibi datur.pręſ.189.lib.4.num.75. & 77. non uenit in conſequentiam

Digitized by Google

neceſſariam matrimonij.præſ.6.lib.3.num.23. mulieris ſatis opulenta, forma egregia, ætaſque iuuenilis.ibid.num.68. mulieris iã antea nuptę, etſi nil dicatur, viro ſecundo eadem data præſumitur.num.90. matrimonii cauſa datur, eiuſque dicitur acceſſoria. præſumpt.5.lib.3.num.1.& donatio propter nuptias a pari procedunt.præſ.15.lib.3.num.10. regulariter priuilegiata eſt, & in eo differt a fiſco.præſ.72.lib.2.n.4. habet potentius fiſco priuilegium.præſ.72.lib.2.num.22. Et qua de cauſa.ibi.num.23. in genere promiſſa nudo pacto non debetur, & quæ ſit ratio.quæſt.9. li.1.num.4. data vel promiſſa ſimpliciter a patre pro filia, ex bonis patris promiſſa præſumitur.præſ.15.lib.3.num.1. Eaque eſt præſumptio iuris, & de iure, num.5. a patre promiſſa pro filio de ſuis bonis intelligitur, etſi poſt promiſſionem factam de bonis filiæ id intelligi velle proteſtatur.ibi.num.19. Et quæ ſit ratio. nu. 10. dicitur etiam, & priuilegia ſua habet, ante matrimonium ſequutum.præſ.29.lib.3.nu.83.& legitima, ſunt quodammodo idem, & vnum.ibi.num.106. Eſt tamen inter illas differentia.num.107. in pari cauſa præualet creditoribus.præſ.13.lib.3.numero 13. cõſtituta in bonis certis in aliis eſſe nequit.præſumpt.8.lib.3. num.22. alteri ſoluto matrimonio reddi ſtipulata, ſi filiorum interſit donationem eam non reuocari, inter viuos cenſetur.præſum. 11. lib.3.num.23. vtrum ſtipulatori donatione inter viuos, vel mortis cauſa tradita præſumatur, permultum intereſt.ibid.num. 24. in teſtamento relicta, nepti nondum nubili, aduentitia præſumitur.præſ.17.lib.3.num.12. conſtituta nepti ab auo, quib. ſignis contemplatione neptis tantum facta præſumatur.ibi.num.3. & ſeq. data nepti ab auo contemplatione filii, imputatur in filii legitimam.num.20. data ab extraneo donata præſumitur.præſ.31. lib.3.num.2.

Dotis cauſa ſemper eſt oneroſa.præſ.72.lib.2.num.20. conſtitutio, magis præiudicat mulieri, quam traditio in cauſam paraphernalem.prǽſump.8.lib.3.num.19. fructus mariti efficiuntur, paraphernalium non, ſine mulieris voluntate.ibi.num.20. conſtitutio eſt contractus, qui aut re, aut verbis, aut conſenſu cauſatur.prǽſum. 6.lib.3.num.59. incertæ promiſſio, ſpeciali quodam iure valet, & mediante ſtipulatione facta præſumitur.præſum.132.libr.3. nu. 12. promiſſio ſub tacita quadam conditione præſumitur facta, ſi ſequantur nuptiæ.præſ.19.lib.3.num. 4. promiſſione facta de re incerta, ſtipulatio non fingitur interueniſſe.præſump.5.lib.3.nu. 12. Idem ſi conſtante matrimonio, maritus eam alteri reſtituere promiſiſſet, ſitque facta delegatio.num.13. nomine res corporales datæ tunc demum cenſentur, vbi traditio interuenit, ſic nomina debitorum ſeu actiones, vbi ceſſio.præſum.6.lib.3.numero 48. augmentum a pari cum ipſa dote procedit.præſump. 29.li.3. num.78. cauſa, quando patrem filiæ donaſſe veriſimile ſit, iudicis arbitrio concedi.ibid. num. 84. augmentum idem eſt cũ ipſa dote principali.præſu.45.lib.3.num.16. actionem conſenſu filiæ pater ſibi appropriare poteſt.præſ.10.lib.3.num.21. non numeratæ exceptioni maritus ſemel renuncians, eam nequit amplius opponere.præſ.12.lib.3.num.17. Id declaratur.ibi.nu.18. & ſeq. receptę confeſſio in fraudem creditorum facta, marito præiudicat, & hæredi eius.num.31.& 34. Limita tamen vt num.35. confeſſio, animo donandi facta, an iuramento mariti validetur. ibid. num. 43. & ſeq. receptæ confeſſio conſtante matrimonio facta in vltima diſpoſitione, animo donandi facta præſumitur.ibi. nu. 49. Idque tamen, tunc demum, ſi teſtator laboret in extremis. n. 50. receptæ confeſſio, etiam inſtrumento guarentigiato facta, neque tamen præiudicat creditoribus.præſumpt.13.libr.3. nu.8. receptæ ſola confeſſio, præiudicat creditoribus, ſi numeratam fuiſſe faterentur, in reſpondendo poſitionibus.ibi.num.17. receptæ confeſſio, ſubſequuta promiſſionem factam, ante matrimonium tamen, arguit dotem reuera numeratam, in præiudicium etiam creditorum.ibid.num.21. & ſeq. numeratæ confeſſio, matrimonio iam conſtante, facta animo donandi, aut defraudandi creditores, ipſis non præiudicat.numero 26. Idem eſt de confeſſione dotis augmentatæ. num. 27. augmentum cum de præiudicio creditorum non agitur, non præſumitur factum in fraudem.numero 28. numeratæ confeſſio matrimonio conſtante, facta a marito qui ſoluendo non eſt, fraudulenta præſumitur. ibid.num.29

Dotem marito numerante vxore nulla ſtipulatione adhibita, lex tamen pro adhibita voluit.præſ.5.lib.3.num.2.& ſeq. conſtituere pater filiæ tenetur, quoties erit opus.q.46.lib.1.num. 29. & fiſcum aliquando, & in quibus æquiparati.præſ.72.lib.2.num.27. ſorori dans frater qui debitor illius exiſtat, quando non donare, ſed compenſare voluiſſe prǽſumatur.præſ.16.libro 3.numero 1. nullam mulier marito conſtituens, ſed bona quæ nec ipſa tradidit expreſſe, poſsideri permittens, & ad libitum diſponi, cenſetur non vt dotalia, ſed paraphernalia conceſsiſſe.præſump.8.lib. 3.num.34. Niſi maritus publice, & palam ſciente muliere, ſe vt dotalia poſsidere aſſeruerit.num.36. promittens is, qui dotare tenetur, viri boni arbitrio promiſiſſe cenſetur.qu.43. libr.1.nu.9. quando pater promittit, habetur ratio legitimæ, quam dos repræſentat.ibi.num.11. congruam habere mulieris intereſt.ibi.nume.12. ab auo conſtitutam nepti, alii profectitiam, alii aduentitiam volunt.præſ.17.lib.3.num.1.& 2. mulier, vtrum expreſſe poſsit alteri donare.præſum.20.lib.3.num.4. ſibi reddi, an ad ſtipulandum quis poſsit adhiberi, alio caſu, quã matrimonio morte mulieris ſoluto.ibi.num.18.& 19. ſibi reddi ſtipulando adhibitus, quando procuratorio nomine factum præſumatur.nu.22. ſibi reddi, adhibens ad ſtipulandum aſcendentem, animo donãdi mulier feciſſe præſumitur.num. 25. ſibi reddi ſtipulatus mixtim ſoluto matrimonio vel diuortio, vel morte mariti, aut mulieris, an donatio mortis cauſa, vel inter viuos præſumatur. præſum. 11.lib.3.num.20.

Dotem pater filiabus ſtipulatus, præſumitur ſtipulatus tanquam filiabus non tanquam hæredibus.præſu.48.lib.3.num.13. principalem recipiens mulier, non dicitur remiſiſſe acceſsiones. præſ. 45. lib.3. num. 15. mulieri numeratam fuiſſe coniecturæ ſufficiunt. præſ.7.lib.3.n.6. ſuam mulier in teſtamento legans alicui, coniecturam facit dotatam fuiſſe.ibi.nu.8. marito conſtituere, damnoſum eſſe mulieri non vtile.num.16. marito nuper ducto, eã præſumitur conſtituere mulier, quam immediate præcedenti conſtituerat, ſi pluribus nupta fuerit.n.37

Dotem non eſſe acceſſorium matrimonii.ibid.num.62. dando vel promittendo pater, in dubio de ſuo prǽſumitur dediſſe, vel promiſiſſe.præſ.15.lib.3.num.1. ampliatur.ibid.nu.9.& ſeq. expreſſe & claris verbis de bonis filiæ quando conſtituat pater.num. 24. conſtituendo pater inops, quomodo tam ex bonis filię, quam ſuis præſumatur dediſſe.num.28. ſe promittere nomine filię aſſerens pater, quomodo poſsit intelligi.num. 29. promittente filia, ſoluente deinde patre, ex bonis filię prǽſumitur facta ſolutio. n. 30. ſeſe promittere etiam nomine filię proteſtatus pater, vtrum filiam ſimul obliget.num.31. promittens pater, non genero ſed filię, prǽſumitur ex bonis ad ipſum pertinentibus promiſiſſe. num.32. confeſſatam, veræ dotis priuilegia non habere.prǽſum. 29.lib.3.num.35. qui confeſſus eſt habuiſſe, prǽſumitur confeſſionis tempore recepiſſe.prǽſ.18.lib.3.num. 1. Et huius quę ſit ratio.n.2. recepiſſe confeſſus ante cõtractum matrimonium lapſo tempore opponendę exceptionis, tam ſibi quam creditorib. prǽiudicat.prǽſumpt.13.lib.3.num.14. & ſeq. confeſſatam ante matrimonium contractum vere numeratam prǽſumi, in præiudicium creditorum habentium ſolummodo actiones perſonales. num. 18. Idem ſi adſint aliquę dotis numeratę coniecturę, vel indicia.num.19. recepiſſe in re immobili, etiam dato pro ęſtimato, confeſſus maritus ante matrimonium contractum, verę tunc datam prǽſumi, in prǽiudicium quoque creditorum. num. 25. recepiſſe quando vna cum patre confeſſus eſt filius, in eodẽ inſtrumento dos cui numerata eſſe prǽſumatur.prǽſ. 14. libro 3. num.1.& ſequ. recepiſſe a muliere nobili confeſſus ignobilis, an & quo caſu ſibi prǽiudicat.prǽſum.12.lib.3.num.4. recepiſſe maritus confeſſus, in dubio futurę numerationis ſpe, id intelligitur feciſſe.num.8. Idque etiam in viro ignobili, ducente ignobilem obtinere.num.11. Quod tamen in muliere paupere, quę dotem numerare nequeat fallit.num.16. non recepiſſe, quouſque maritus audiatur.num.9. ſibi numeratam, maritus in inſtrumẽto guarentigiato confeſſus, nequit exceptionem eius non numeratę opponere.num.21. & ſeq. ſibi numeratam iuramento aſſerens, amplius exceptionem non numeratę opponens, non auditur. num.27. Idque prǽſertim ſi facta renunciatione iurauerit. num. 29. in re immobili, etiam pro ęſtimato data, recepiſſe maritus aſſerens, excipiendo de non numerata, non auditur.num.36. recepiſſe confitens matrimonio conſtante, eique renuncians, vel exceptioni de non numerata, prǽſumitur animo donandi faceſſe.num.51. Ratio redditur.ibi. num. 52. conſtante matrimonio maritus recepiſſe ſimpliciter confeſſus, an animo donandi prǽſumatur feciſſe.n.58. & ſeq.

Dote maiori vidua, quam virgo indiget.prǽſ.6.lib.3.num.30. promiſſa ante matrimonium contractum, eo conſtante ſubſequuta confeſſio, nec donationis animo, nec numerationis ſpe emiſſa prǽſumitur, ſed quod reuera fuerit dos numerata.prǽſ.12. lib. 3. nu.53. Contraria eſt opinio Soc.n. 55

Dotata an prǽſumatur mulier quę iam nupta reperitur. prǽſ. 7. li. 3. per tot.

Dotale prędium marito, & muliere vendentibus, pretium ad maritum prǽſumitur perueniſſe.prǽſ.22.lib.3.num.1.& prǽſ.14. li. 3. n.14. Reiicitur opi.Bar.ibi.n.6

Dotalis predii pretium ad ſolum virum perueniſſe prǽſumi, etiam iuramento mulieris accedente.prǽſ.22.lib.3.nu.8. Fallit, vt ibid. num.9.10.& 11

Dotalia bona mulieris quę ſint.prǽſ.8.lib.3.num.2. bona non eſſe quando certo conſtat, in dubio non paraphernalia, ſed extra

Digitized by Google

dotem præſumuntur.ibi.num.37.Fallit.ibid.num.39

Dotalium bonorum vſuſfructus ad patrem pertinet, quouſque filius cum eo commoratur.præſ.14.lib.3.num.12. & paraphernalium bonorum differentiæ quattuor.præſ.8.lib.3.num.5. bonorũ fructus, matrimonio conſtante, mariti efficiuntur. præſumpt. 9. lib.3.num.4

Dotare filiam officium paternum eſt,& quandam habet annexam neceſſitatem.præſ.15.lib.3.num.6.& 7.filiam tenetur pater, non tamen dotem cenſetur donare.præſ.30.lib.3.num.24.filiam mater non tenetur,& ſcienter dotando,donare præſumitur. præſu. 31.lib.3.num.1

Dotans vel donans propter nuptias, ex ſuis bonis facere præſumitur,etſi ſit adminiſtrator bonorum filii filiæve.præſum.15. lib. 3. num.14.Contraria recenſetur opinio Bar.num. 16.filiam pater naturalis,an ex propriis bonis vel filiæ feciſſe præſumatur. ibid. num.33

Dubius is dicitur,qui cum duas vias habet,vtram eligat neſcit. qu. 7.lib. 1.num.49

Duo vel tres quod faciant maiorem partem vniuerſitatis eſt quid facti,ideo non præſumitur.præſ.14.li.6.n. 4

Duobus ſimul vita functis bello,ruina,naufragio,vel incẽdio,quis primo deceſſiſſe præſumatur.præſ.50.li.6.n. 1

Durius cum lege agitur,quam cum homine.q.46.li. 1. n. 24

E

EA quæ communiter omnibus præſunt,præferuntur his, quæ priuatim fauent.præſ.189.lib.4.n.100

Eccleſia dicitur mater & cultrix iuſtitiæ.præſ.83.lib.4.num.32.nũquam gremium claudit ad ſe redeuntibus quo ad animarum ſalutem,idque non coacte,ſed ſponte,gratia, & miſericorditer facit.præſ.47.lib.5.num.12.non denegat ſepulturam iis,quos in extremo vitæ ſuæ pœnitet peccaſſe.præſ.94.lib.6.num.8.neminem in loco ſacro ſepeliri permittit, niſi quos ſaluos præſumit, imo nec publice pro eo orare concedit.ibi.n.4. non excludit ſubſtitutum,hærede ingrediente monaſterium,ſi teſtator dixit. Et ſi hæres meus deceſſerit ſine liberis ex ſuo corpore, & de legitimo matrimonio procreatis.præſ.83.lib.4.n.27

Eccleſię nomine quid comprehendatur, a quibus præſumatur dotata aut ædificata. Ad quem ſpectet eccleſias vnire, et quibus ſubdita præſumatur.

Eccleſiæ appell.de cathedrali intelligitur.præſ.114.li.4.n.4

Eccleſia loco liberorum habetur,ſecus ſi concurrat cum liberis.pſumpt.189.lib.4.num.125. non poteſt dici loco filii ipſius clerici,ſed potius loco vxoris,vel etiam loco primi arrogatoris.præſ. 78.lib.4 num.43.vbi reperitur dotata, præſumitur illa dos data ab hærede teſtatoris,qui eam dotem reliquerat.præſ.11. li.6.nu. 9.præſumitur reædificata ab eccleſiæ prælato, ad quem pertinebat impenſam facere.ibi.n.6.quando iam diu habet Campanas, altaria,& his ſimilia, auctoritate Epiſcopi conſtructa cenſetur. præſ.79.li.6.n.3.vel oratorium quõ poſſunt ædificari ſine Epiſcopi licentia ex conſtit.Imp.præſ.79.li.4.n.1

Et quando præſumatur auctoritate Epiſcopi conſtructa Eccleſia. ibid.n.2.& per tot.in dubio non præſumitur conſecrata. præſu. 34.li.6.n.9.Pro Eccleſia, vel pio loco in dubio eſt pronunciandum.præſ.83.lib. 4.n.60

Eccleſias,vel præbendas vnire odioſum eſt,& ideo vnio non præſumitur,ſed ab eo probari debet,qui eam aſſerit factam. præſu. 80.lib.6.n.1

Eccleſiarum vnio an & quando præſumatur.ibi.n.2. & ſeq.

Eccleſia vna,an ſit alteri vnita acceſſorie, vel principaliter,ſi dubitatur recurritur ad coniecturas.ibi.n.6

Idem de beneficio altari vnito.ibi.ſita intra fines diœceſis præſumitur ſubdita Epiſcopo.præſ.72.li.6.n.1

Eccleſia an & quando præſumatur alteri eccleſiæ ſubdita.ibi.nu.2. & ſeq. vſque num.13.quo ad res temporales vtitur iure communi.præſ.31.lib.3.n.62.collegiata quæ dicatur, & quæ non collegiata.præſ.90.lib.3. num. 18. & ſeq. cathedralis vel conuentualis,ipſo iure collegiata cenſetur.ibid.n.21.ſi qualis ſit, non conſtet,attenditur eius quaſi poſſeſſio. n.22.non obligatur ex mutuo,niſi probetur numeratum,& in eius vtilitatem conuerſum. præſ.29.lib.3.n.36

Eccleſiæ ſimpliciter relictum dicitur relictum pro anima.pſu. 189. li.4.n.37.Et eccleſiæ relictum pro male ablatis non licet alienare pro conſtitutione dotis.ibi.n.139

Eccleſiam non ingrediens,ſed ad ianuam audiens officia, id facere præſumitur per contemptum.præſ.44.li.5.n.17

Eccleſiæ vel capellæ in conſtructione, præſumi adhibitum Epiſcopi conſenſum,ſi in ea decennium diuina celebrata fuerint. præſ. 132.lib.3.n.51

Edens rationes,& inſtrumenta,præſumitur pro ea vice tantũ, non vt iterum edere compellatur.q.20.lib. 1.num.8

Edictum magiſtratus,poſt publicationem, omnibus notum præſumitur.præſ.3.lib.2.n.5

Edictum,lex vel ſtatutum vbi diſponit prohibitiue, non prohibitum intelligitur permiſſum.præſ.16.li.6. n. 4

Edictum de procuratoribus eſt certarum perſonarum prohibitiuum,adeo vt poſſint omnes procuratores conſtitui,qui non reperiuntur expreſſe prohibiti.præſ.12.lib.7.nu.5.Idem in edicto de teſtibus & aliis.ibi.n.6.7.& ſeq.

Electio præſumitur facta maiori zelo,quando a maiori eligentium numero eſt facta.præſ.71.lib.2.n.6.& præſump.85.lib.6.n. 1. facta a maiori parte eligentium non præſumitur facta maiori zelo,quando minor pars habet viros prudentes, & ſapientiores. ibid.num.3.a maiori eligentium numero facta præfertur illi,quę facta eſt a maiori,quando in minori extat maior ratio,& pietas. ibi.num.5.Et electio facta a minori parte de digno præfertur electioni factæ de indigno a maiori parte.ibi.num.6. quæ conſilio alterius fieri debet, valet,requiſito conſilio, etiam ſi illud nõ ſequantur eligentes.præſ.34.li.6.n.26.in alternatiuis,vtrum ſemper ſit debitoris.q.46.li.1.n.13.iuri naturæ conſona, tenet etiã ſine iuris ſolemnitatibus.q.80.li.1.n.25

Electionem,& poſtulationem a lege æquiparari.præſump. 144.lib. 3.num.14

Eligere modum quo diſpoſitio ſua ſubuertatur,nemo præſumitur præſ.29.lib.3.n.61

Electus ad officium,pręſumitur aptus,dignus, & idoneus. pręſum. 86.lib.2. num.1

Eligens electi conditionem pręſumitur ſcire.pręſu.88.lib. 3. nu. 7. ea tamen pręſumptio admittit probationem in contrarium, vt repertus minus idoneus poſſit remoueri.n. 8

Electus pręſumitur gratus ipſis eligentibus.pręſ.85.lib.6. nume.7. Et electus abſens debet ſe intra 20. dies pręſentare Pontifici, alioquin pręſumitur negligere,& ius ſuum perdit.ibid. numer. 8. Et pręſumitur electum facere poſſe id quod alii poſſunt.ibidem num.9

Eleemoſyna non eſt danda,vt is,cui tribuitur,efficiatur diues.pręſump.125.lib.4.num.26.fieri non poteſt de re aliena.pręſ. 49. li. 4.num.8

Eleemoſynam dare magis indigenti ceteris paribus melius eſt.pręſum.125.lib.4.n.11

Emancipatio nõ infert aliquã iniuriam filio,ſed potius commodũ, ex quo liberatur a nexu patrię poteſtatis.pręſumptio.109.libr. 4. numero 19. filiorum non pręſumitur,etiam ſi pater diuiſerit bona,& ſingulis ſuam portionem aſſignauerit, & etiam ſi eos ſeparatim a ſe habitare,& viuere voluerit.pręſumptio.55.libro 6. num.9

Emancipationem a patre in extremis laborante factam,fraude pręſumi factam.pręſ.8.li.6.n.6

Emancipatio facta in fraudem filii filięue non tenet.pręſu.83. li.4. num.81

Emancipatus filius comparatur extraneo.pręſ.30.li.3.n.30

Emancipatio diſſoluit uinculum patrię poteſtatis,& iure ciuili inſpecto,facit filium eſſe loco extranei.ibi.n.38

Emancipationis,& patrię poteſtatis hodie differẽtia nulla eſt,quo ad ſucceſſionem & alimenta.q.35.li.1.n.9

Embamma nomine aceti continetur,& quid ſit.pręſump.152. li.4. num. 20

Emens a debitore,qui ad fraudandum creditores vendit, ſi ipſi denunciatum fuit ne emeret,pręſumitur in dolo.pręſump.3. lib. 3. num.81

Emere & vendere,eſt actus naturalis libertatis.pręſumpt.130.li.3. num.54

Emens a minore,qui communiter approbatur maior, ob ignorantiam excuſatur.pręſ.88.lib.3.num. 16. Idem eſt in contrahente cum filiofam.qui eſſet in quaſi poſſeſſione ſui iuris, & pro tali ſe gereret.num.17.nomine filii pater,non pręſumitur de pretii reſtitutione cogitaſſe.pręſum.30.lib.3.num.10.Quod procedit & quando pater filio pecuniam traderet, vt emeret nomine ſuo. num.11.pater nomine filii donare non pręſumitur,ſi penes ipſũ bona aduentitia,caſtrenſia vel quaſi extarent. ibidem nume. 18. Aut adſint aliquę coniecturę, quę patrem donare noluiſſe demonſtrent.num.20

Emptores rem cum pacto de reuendendo,cur impenſas, & meliora menta in re non faciant.pręſ.122.li.3.n.75

Emiſſe is præſumitur per interpoſitam perſonam, qui deinde repę ritur poſſidere,& fructus percipere.pręſ.35.li.6.n.24

Emptionis contractus pręſumitur factus ob contractum mutui ſtatim ſubſequutum.pręſ.121.li.6.n.23

Emptio & venditio pręſumitur,vbi ſit mentio de pretio.pręſ.129. lib.3.num.31.pretio non intercedente,non conſiſtit.pręſ.79.li.3. n.2.& pręſ.132.lib.3.n.18

emptio-

Digitized by Google

Emptionis contractus, ſubſtantiam recipit a pretio.preſ.79.libro 3. n.1.contractus mercedis remiſſionem non admit.preſ.104.lib. 3. n.17.natura & ſubſtantia eſt, vt dominium transferatur.ibi.n.18. & 37.& venditionis contractus cenſetur, in quo quid principaliter dari promittitur,& fieri aliud in conſequentiam. n. 38

Emptionem rei ſuæ non valere, quomodo accipiatur.preſ.117. li.3. num.5

Emptor vnus ex pluribus rem deteriorans, ſolus tenetur in ſolidū. q.46.lib.1.num.18.cui denunciatum fuit, ne emeret, mala fide emiſſe,& poſſediſſe præſumitur.præſ.130.lib.3.num.48.veriſimiliter emere non præſumitur, qui ſimilia prædia vendit.præſump. 122.lib.3.num.87. Ea tamen præſumptio leuis eſt niſi aliæ concurrant.ibid.n.89

Emptore rem emptam videre non curante, ſed ſimpliciter reconcedente nomine liuelli vel locationis ipſi venditori, ſimulationis eſt præſumptio.præſ.122.lib.3.n. 85. Quæ tamen ſola non ſufficeret ad detectionem.n.86

Emptor, qui litem motam non denunciat venditori, præſumitur doloſe id feciſſe.præſ.73.lib.5.numer.68.rei furtiuæ, quid facere debeat, an & quando teneatur ad reſtitutionem ſine pretio, & quando pretium recuperet.præſ.29.li.5.num. 10. cum multis ſeq. vſque n.30

Emphyteuſis ſi eſt data nomine dotis, mortua muliere illa non reuertitur ad priorem dominum, ſed tranſit ad hæredes ipſius mulieris.præſ.189.lib.4.num.195.eccleſiaſtica conceſſa pro ſe & quibus dederit, tranſit etiam ad hæredes extraneos ab inteſt. tamen ſuccedentes.preſ.27.lib.4.num.11.non præſumitur, vbi alio titulo apparet, ab initio conceſſum.præſ.108.lib.3.num.10. acquiſita præſumitur, ſecundum conſuetudinem concedentis, vel in tertiam vſque generationem, vel in perpetuum.præſump.109. li.3. num.1

Emphyteuſis in dubio perpetua præſumitur, vbi de domini aut regionis conſuetudine non apparet.ibi.nume.7. Eccleſiaſtica, vſque ad tertiam generationem ſolum, conceſſa præſumitur. ibid. num.15

Emphyteuticus contractus quibus coniecturis & præſumptionib. iudicari poſſit.præſ.105.li.3.n. 2

Emphyteuſis iudicatur, vbi conceſſio perpetua eſt.præſu.105. li.3. num.3.dicitur, quando modica ſoluitur penſio.ibi.num. 6. ſit an locatio, effectus magis quam verba indicant. n. 10. relinqui poteſt filiis,& deſcendentibus potentioribus.præſump.129. li. 3. n. 40.probari quidem per ſcripturam debet, diuturnitate temporis tamen interueniſſe, ſatis probatur.præſ.132.lib.3.nume. 88.conceſſa ad tempus, de decennio intelligitur.præſump.110.lib. 3.nu. 1. Et quæ ſit ratio.num.3.& cenſualis contractus in quo differāt. preſ.106.lib.3.num. 1.ſeruituris ſpeciem quādam præ ſe fert. ibi. nu.5.Eccleſiaſtica, non ad omnes, ſed ad quoſdam tantum hæredes tranſit.preſ.47.lib.3.num. 13. contractum erſi contrahentes appellent, quando tamen cenſeatur venditio.præſum. 104.lib.3. n.30.titulum alii 10.ann.curſu præſumi volunt.præſ.108.li.3.nu. 3.Alii ſpacio annor.30.n.4.titulus conceſſus vel præſcriptus, ſecundum regionis conſuetudinem præſumitur.præſ. 109.li. 3.n.5. natura eſt, vt perpetua ſit.ibi.n. 12

Emphyteuſim conceſſam alicui cum promiſſione de non concedēdo alteri, dominus pro ſe retinere poteſt.præſump.44.libro 3.nu. 20.vel infeudationem nouam, conceſſam a prælato conſanguineis præſumi fraudulentam.præſumpt.54.lib.3.num.8. vel locationem contrahentes nominantes, illorum verbis ſtandum eſt. præſ.105.lib.3.n.1.conceſſam indicio eſt, reſeruatio præſtandi laudemii.ibid.num.7.Eccleſiaſticam ſtipulatus pater ſiliis, eam vt talibus, non vt hæredibus præſumitur ſtipulatus. præſ.43.lib. 3.num.11.Et eam conſequi poteſt filius, etiam patris hæreditate repudiata.num.12

Emphyteuſi in eccleſiaſtica præſumenda.40.anno.præſcriptio requiritur.præſ.108.lib.3.n.5.Et in quibus prædiis id ſit verum. n. 6.cadere eſt quid pœnale.præſ.144.li.3.n.6

Emphyteuta moram vtrum purgare poſſit.præſ.112.li.3. nume. 11. præſumitur, qui rem emphyteuticam diu poſſedit.præſ.108. li.3. n.1.per bienuium aut triennium a ſolutione ceſſans, ab emphyteuſi cadit.præſ.106.li.3.n.15.domino inconſulto, rem emphyteuticam alienando, cadit ab ea.ibi.n. 18

Emphyteutam expellens dominus, penſionem præſumitur remiſiſſe.præſ.112 li.3.n.12.cenſuarium, conductorem, ad futuram ſolutionem volēs compellere dominus directus uel locator quid probare debeat.præſ.111.lib.3.n.4

Emphyteuticus contractus, pro ſui eſſentia ſcripturam requirit.pſ. 108.lib.3.nu.2.titulus in his quę dari in emphyteuſim nequeūt, non pręſumitur.ibi.n. 9

Emphyteuticum eſſe feudum confeſſus, ſuo nocet ſucceſſori etiam ſingulari.præſ.101.lib.3.n. 16

Emphyteutico titulo præſumendo, quantum temporis requiratur lex Veneta, tam rebus priuatis, quam Eccleſiæ.præſ.108.li.3. n.8

Emphyteuticam rem, tanquam emptam conſenſu domini, decem annorum curſu poſſidens, contra dominum negantem, ſolemnitatis,& conſenſus adhibiti præſumptionem habet.præſ.132.lib. 3.num.48

Emphyteutica vel feudali re, ad Eccleſiam reuerſa, emphyteutæ an remittatur penſio futura.præſ.112.lib.3.n. 26

Emphyteuta an poſſit rem emphyteuticam onere fideicommiſſi non grauatam dare in dotem ſine conſenſu directi. præſu. 189. lib.4.num.164.Et quid ſi res emphyteutica ſubiecta eſt fideicōmiſſo.ibi.n. 165

Ennio ab Aphricanorum familia quantum largitum fuit.præſum. 100.lib.6.num.9

Non entis nullæ ſunt qualitates.præſu.39.libr.4.num. 31

Enſis requiſiti repertus ſanguine madefactus, indicium torturæ pbet.quæſt.89.lib.1.num.135.Et quando indicium hoc diluatur. ibid.num. ſeq.

Enunciatiua verba a contrahentibus prolata quam vim habeāt,& an vera præſumantur.præſ.133.li.3.n.1.& ſeq.vſq. ad fi.

Enunciatio facta a muliere quod ſit vidua, non facit pręſumptionē ſi de morte mariti aliter non conſtet.ibi.n.19

Enunciatiua verba prolata in iudicio, præſumptionem faciunt pro tertio.ibi.n.7. Ampliatur.ibi.n.8. & ſeq.

Epiſcopus conferendo beneficium conſanguineo idoneo non dicitur committere ſymoniam.præſ.35.li.5.num. 9. ſi mandet alicui, vt aliquid faciat ſub pœna excommunicationis, intelligitur in dubio de excommunicatione iam lata & non ferenda. præſ. 49. lib.5.num.12.in eligendo pauperes, quibus legatum eſt relictū, non libero, ſed regulato arbitrio vti debet.præſ 125.lib 4.num.4. Idem de teſtamenti executoribus.ibid.uel aliter in ſacris conſtitutus ſi inſtituit hæredem ſcienter hæreticum, ſuſpectus eſt de hæreſi.præſ.6.lib.5.n.33

Epiſcopus, qui mutando ſedem cupit ad meliorem & opulentiorē eccleſiam tranſire, præſumitur id ex ambitione, & improbitate facere.preſ.35.lib.5.num.1.& qua pœna afficiendus. ibid. Limitatur.ibi. num. 11. cum clericis ciuitatis gabellas imponenti conſentiens, contra ſe ipſum non pręſumitur conſenſiſſe. pręſumpt. 44.lib.3.num.18.aſſerens ſe habere ius percipiendi decimas in alterius diœceſi, non tutus eſt ob id, quod diu perceperit. pręſu. 131.li.3.n.78.mandans aliquid fieri ſecundum formam iuris, intelligitur de iure a ſe condito.pręſ.6.li.2.n. 3

Epiſcopo ordinanti clericos alienę diœceſis creditur, ſi de ordinarii licentia id factum aſſerat.pręſ.6.lib.2.num.11. aſſerenti, ſe ob benemerita donare alicui, ob aliquas coniecturas credi. pręſ. 29. lib.3.n. 38

Epiſcopi circa nepotes,& conſanguineos cęci dicuntur. pręſu. 54. lib.3.num.5

Epiſcopo ſenio confecto ita licet coadiutorem ſibi aſſumere, quē admodum & ęgroto.pręſ.46.li.6.n. 3

Equus ſi reperitur in meis paſcuis, iuſte poſſum alimenta petere ab ipſius Domino, cum pręſumatur in illis depaſculaſſe. pręſumpt. 71.lib.6.n.5

Equum ſibi locatum qui aſſerit deceſſiſſe in itinere, probare debet equum illum mortuum eſſe illummet, quem conduxit.pręſu. 15. lib.6.n.27

Errans in fide, ſi admonitus non reſipiſcit, etiam ſi per errorem erraſſet, perinde habetur, ac ſi ſcienter ab initio peccaſſet, & pertinax dicitur.pręſ.7.lib.5.num.13. Ampliatur.ibid.num.14. vſque num.17.

Error quid ſit,& quatenus ab ignorantia differat.pręſum.23.lib. 6. num.2.4 5.6.& 7.vide Ignorantia.ſeu ignorantia aliquando uerſatur circa iuris diſpoſitionem, aliquando circa factum hominis, aliquando circa vtrunque, & ſic declaratur ignorantia iuris, facti,& iuris & facti.ibid.nu. 9.an & quando pręſumatur commiſſus in actu & diſpoſitione.pręſ.22.lib.6.num.1.& ſeq. vſque nu.10.iuris excuſat in illis caſibus, in quibus ſatis eſt quem dolo carere.pręſum.3.li.5.num.32.Intellige, niſi ius reſiſtat actui. ibi. num.34.in iure potius pręſumitur quam dolus.pręſ.3. libr. 5.nu. 31.& ignorantia iuris & facti, quę & quando pręſumatur. pręſump.23.libr.6.nu.86. in facto potius pręſumitur quam dolus. pręſ.3.lib.5.num.35.qui in actu & diſpoſitione apparet, an pręſumatur commiſſus ſcienter, an per errorem & ignorantiam iuris.pręſu.23.lib.6.num.1.vnius, errandi occaſionem alteri pręſtare non debet.q.1.lib.1.num.21.& ignorantia erſi multis in caſibus pręſumantur, attamen ipſa pręſumptio allegaņda eſt. q. 48. lib.1.num.3.& 4.manifeſtus aut vitium viſibile pręſumptionem facit, ſolemnitates in decreto requiſitas, non fuiſſe adhibitas. pſ. 75.lib.2.num 40

Errorem non pręſumi.q.61.lib.1.num.13

Errantis nullus eſt conſenſus.pręſ.19.li.2.nu.9

Et dictio, ſui natura copulat ęqualiter.pręſ.15.lib.3.num.23.quando ſiet

Digitized by Google

do ſtet continuatiue vel augmentatiue.præſ.95.li.2. n. 5

Eudictionem,interdum alternatiuæ loco capi.præſ.95.li.3.n.9

Euchariſtiam ſacroſanctam non ſumens ſaltem ſemel in anno ſuſpectus eſt de hæreſi,verius autem intra annum dicitur excommunicatus, poſt annum vero dicitur male ſentire de poteſtate clauium.præſ.6.lib.5.num. 27. Huiuſmodi autem ſuſpicio non eſt adeo violenta,vt ob eam ſolam damnari quiſpiam debeat,niſi in excommunicatione obſtinate perſiſtat.ibi.n. 28

Euentus triſtes non habentur in conſideratione.præſ.32.li.4.n. 15

Euidens dicitur,quod conſtat coniecturis.q.45.li.1.n.4

Euictio ex facto authoris, vel illius a quo res euincitur cõtingens, non efficit euictionis promiſſorem.præſ.115.lib.3.numero 13.in permutatione,quemadmodum in emptione præſtatur. præſum. 118.lib.3.nu.18

Euictioni rem ſuppoſitam ſcienter acquirenti,nulla redditur actio. præſ.118.li.3.n.22

Euictionis nomine an hæres cohæredi teneatur, ſi bonorum omniũ diuiſio a teſtatore facta ſit.vide Bonorum omniũ diuiſione.

Euictione ſecuta facto cohæredis, vel auctoris ſui, an & quando datur actio.præſ.118.li.3.n.11.12. 13.& ſeq. facta ex rei natura, non autem facto cohæredis, actio contra hæredem datur. num. 17.quod ampliatur & limitatur.ibi.num.19. & ſeq. vſque ad finem.

Euicta re,ex ſui natura,non tenetur de euictione promiſſor. præſu. 115.li.3.num.14

Exceptio declarat & confirmat regulam.præſ.156.lib.4.nume. 22. confirmat regulam etiam in non exceptuatis.præſump.83.lib. 4. num.40.cõceſſa marito a lege, ne vltra quam poſsit,cõueniatur ab vxore,eſt exceptio dubia,quia dubium eſt, an maritus ſit peruenturus ad pinguiorem fortunam. præſump.25. libro 6. nume. 13.de genere regulæ eſſe debet.præſump.35.lib.3.num.19.rei cõuenti fauorabilior eſt,quam actoris petitio.q.55. libro 1. no. 3. quæ fit de eo,quod ſub diſpoſitione alias non continebatur, ad illud extenditur,ne inutilis reddatur exceptio.præſu.115.libr. 3. nu.75.qua proceſſus,& acta redderentur nulla, ſi fuerit oppoſita,iudex ad vlteriora procedens,non præſumitur eam reieciſſe. præſump.64.lib.2.num.9.nullitatis, non poteſt obiici ad impediendum ſententiæ executionem.præſu.47.lib.2.num.3.nullitatis defenſio potius quam exceptio dicitur, præſertim ſi a iudicis incompetentia proueniat,vel notoria ſit.præſ.48.lib.2.nu.25.26. & 27.de iure tertii,obiici poteſt,quando intentionis agentis excluſiua eſt.præſ.51.lib.3.num.20.pretii non ſoluti, impedit litis ingreſſum.præſ.48.lib.2.num.15.obreptionis, & ſubreptionis cõtra principis reſcriptum opponi poteſt, etſi ſtatutum omnes exceptiones reiiciat.ibi.num.16.non numeratæ pecuniæ, etiã poſt concluſionem in cauſa poteſt obiici.q.50.lib.1. num. 6. non numeratæ pecuniæ,contra confeſſionem depoſiti, nequit opponi. præſum.13.lib.3.numero 22.a ſtatuto reiecta non præſumitur, quæ ab eodem capite,vel etiam altero ſtatuto prouenit. præſu. 48.lib.2.num.3

Exceptiones omnes ſi a ſtatuto reiectæ ſint, quædam recte adhuc obiici poſſunt,nec præſumuntur reiectæ,quæ qualeſque ſint, Vide li.2.præſ.48.n.6.& multis ſeq. vſq. num.43. dotis non numeratæ tempore lapſo,cenſetur maritus velle,dotem etiam non numeratam,reſtitui.præſ.12.li.3.n. 64

Exceptiones non impedit præſumptio.q.55.li.1.n.1

Exceptionem oppoſitam,an & quando iudex vlterius in cã procedendo præſumatur reieciſſe.præſ.64.li.2.n.1.& ſeq.per tot.

Exceptiones duæ contrariæ opponi nequeũt,cum vna in ſeipſa eſt contraria.præſ.42.lib.2.num.5.Ampliatur.ibi.num.6. & ſeq. reiiciens ſtatutum,non reiicit eam, qua negatur qualitas, quæ eſt ſtatuti fundamentum.præſ.48.lib.2.num.1.omnes ſtatutum reiiciens,non præſumitur excludere eam, quam excipiens in continenti ſe offert probaturum.præſ.47.li.2.n.1

Excipiens, etiam iuris habens pro ſe præſumptionem eam allegare debet.q.48.lib.1.num.30.Idque etiam in cauſis criminalibus procedere.n. 31

Excommunicatio lata ab homine,pro peccato mortali cenſetur lata,& ideo de maiori eſt intelligendum,non autem de minori.pſ. 49.lib.5.num.21

Excommunicatus an & quando quis præſumatur, & a quibus prohibeatur.

Excommunicatus quis non præſumitur,quando pro abſoluto habetur.præſ.70.lib.6.num.6.Ampliatur.ibid.num.7. & 8. olim an hodie excommunicatus cenſeatur.præſump.70.lib.6.numero 1. Quod ſi fuit excommunicatus ſub conditione,vtputa niſi decẽ dederit Sempronio intra decem dies, ex quo potuit illa decem dediſſe non præſumitur excommunicatus, quo ad tertium agẽtem,ſecus quo ad ipſum Sempronium. ibidem num. 2. omnino arcetur a ſepultura.præſumpt.94.lib.6.numero 6.de iure ſepeliri non poteſt in eccleſia.præſump.183.lib.4.numero 48.perſeuerãs per annum in excommunicatione, dicitur contemnere improprie,quia nil agit contra eccleſiam, niſi quod negligens eſt, vt ab eo vinculo diſſoluatur.præſ.44.lib.5.nu.5. qui ſe ingerit aliis non excommunicatis contra præceptum ſuperioris,per contẽptum ſe immiſcuiſſe cenſetur.præſump.44.lib.5.num.14. Idem quando ſcienter perſeuerat in excommunicatione per annum. ibid.num.15.ſemel,adhuc præſumitur excommunicatus,ſi magis animę ſit conſultum,q.29.lib.1.numer.19. cenſetur repertus apud plebanum in matricula excommunicatorum, non cancellatus aut abraſus.præſum.52.lib.2.num.55. quando poſſit eſſe in iudicio.prę́ſ.29.li.3.n.53

Excluſus ab vno capite,non dicitur excluſus ab alio.præſum. 144. lib.3.num.9

Excuſans ſe tanquam pauperem probare debet paupertatem. prę́ſ. 25.lib.6.num.15

Excuſatus ſemel a munere ob inopiam, non poteſt deinde ab alio munere ſe excuſare ob paupertatem illam, ſed cognoſci debet an inops vel diues ſit.præſ.28.li.6.n.3. vide in verbo Pauper.

Executores legati ad pias cauſas ſi ſunt valde pauperes,pro ſeipſis, vel eorum filiis retinere poſſunt partem aliquam bonorum diſtribuendorum pauperibus.præſump.125.lib.4.nu.17. Ampliatur & reſtringitur.ibid.num.18.& 19. Et nunquid poſſint vnum tantum pauperem eligere, cui omnia bona teſtatoris aſſignent, & tradant.ibi.num.20. & ſeq. teſtamenti a teſtatore iuſſi viſitare a ſe erectum collegium, non poſſunt per ſubſtitutum viſitare,ex quo electa eſt ipſorum perſona.præſ.92.lib.6.num.6.Bald. contra.ibi.num.7

Executor teſtamenti in electione pauperum,poteſt eligere ſanguine ſibi coniunctos.præſ.54.li.3.n.3.teſtamenti, qui ſecundum teſtatoris voluntatem repertus fuerit recte aliqua erogaſſe,ſimiliter præſumitur de reliquis.præſ.63.lib.3.n.4

Executores teſtamenti,qui pro ſuo arbitrio habent diſtribuere bona teſtatoris,non poſſunt ea diſtribuere in perſonam filii ſpurii teſtatoris.præſ.96.lib.4.n.12

Exemplum Rhetoribus,Iurecon.eſt ſimile.q.6.li.1.n. 11

Exhæredato filio,ſemper præſumptio eſt, quod iniuſte ſit exhęredatus,niſi cauſa ab hærede probetur.q.35.li.1.n. 5

Exhæredatio eſt odioſa.præſ.10.lib.4.n.28.eſt odioſa, & ideo non præſumitur bona mente facta.prę́ſ.28.lib.4.nu.3. quando bona vel mala mente facta prę́ſumatur.præſ.28.li.4.n.1

Exhæredatio quando reuocata præſumatur.prę́ſ.30.lib. 4. num. 3. ad tempus fieri non poteſt.prę́ſ.28.lib.4.num.6.an & quando cõiecturis & prę́ſumptionibus inducta cenſeatur. prę́ſumptio. 30. libro 4.num.1.& per totum.Et an ſolum coniecturę, & prę́ſumptiones ſufficiant ad inducendum exhęredationem. ibidem num.2

Exhęredationis cauſa in teſtamento a patre expreſſa an vera vel falſa prę́ſumatur.prę́ſ.29.li.4.n.1

Exiſtens in loco,prę́ſumitur ſcire,quę ibi geruntur.q.14.li.1.n. 54

Exitus bonus non poteſt expectari eorum, quę malo principio inchoata.q.19.li. 1.n. 4

Expenſę minutę factę ab aliquo adminiſtratore prę́ſumptionibus declarantur.q.58.li.1.n.14

Expeditio cauſę vel vnius articuli,mandata vni ex delegatis, priuatiue intelligitur.præſ.18.li.2.n.33

Experientia quotidiana rerum omn.magiſtra.prę́ſ.22.li.3.n.5

Expreſſa apud iudices,obtinent vim probationis.prę́ſ.62.li.2.n.2

Expreſſio eorum quę tacite inſunt nil operatur.prę́ſump.21. libr.3. num.22.quando requiritur ſufficit prę́ſumptio.prę́ſu.129.lib.3. num.32.Idque ampliatur & reſtringitur.ibid.nu.33.& ſeq. eius, quod tacite ineſt,nihil operatur.prę́ſ.139.lib.4.num.26. & prę́ſ. 194.num.8

Expreſſum id eſſe dicitur quod pendet ab eo, quod vere expreſſum fuit.prę́ſ.110.lib.4.num.44 id dicitur, quod in generalitate verborum continetur.prę́ſ.37.lib.4.num.32. Tacitum dicitur quod nec ex mente colligitur,ſed tacite a lege ſubintelligitur. ibi facit ceſſare tacitum.prę́ſ.60.lib.4.num.48.53.& prę́ſum.109. li. eod. n.12.& prę́ſ.6.li.3.n.41

Expreſſo viciato,dicitur & tacitum vitiatum,& quo caſu.prę́ſ. 43. li.4.num.17.Tacitum non plus operari quam expreſſum.ibi. tacito fortius eſt.prę́ſ.127.lib.3.n.19.dicitur,quod coniecturis, & ſignis colligitur.q.45.li.1.n.8.& 9.Expreſſum ſatis dicitur, quod lex prę́ſumptione, & coniectura expreſſit.prę́ſ.42.lib.3.n.21. ſatis dicitur,quod ex coniecturis a lege probatis colligitur. prę́ſu. 122.li.3.n.34.& prę́ſ.134.n. 37

Extenſio an & quando fieri poſſit & admittatur.

Extenſio quando fit, fieri debet cum omnibus ſuis qualitatibus. præſ.

Digitized by Google

præſ.39.lib.4.num.33.conceditur etiam in exorbitantibus quando eadem viget ratio.præſ.189.lib.4.num.16. Regulariter vero non conceditur.ibid.num.108.de caſu ad caſum fit etiam in cōditionibus voluntariis ex mente & voluntate teſtatoris. præſū. 65.lib.4.num.16.ad caſum admittitur ratione conſeruādę agnationis,vel familiæ.præſ.85.lib.4.num.14.ad caſum non admittitur,quando in indiuiduo caſus eſt expreſſus.præſump.65.li. 4.n. 19.ad caſum,quando in vltimis voluntatibus non admittatur. præſ.144.lib.3.nu.5. non debet fieri in materia exorbitanti, & contra communes iuris regulas.præſ.1.lib.3.n.51. in exorbitātibus non eſt permiſſa,ſecus ex identitate rationis.præſu.89. lib.4. num.37.quando agitur de publica vtilitate, fit etiam in materia odioſa & poenali.præſ.189.lib.4.nu.158. in ſubſtitutionibus admittitur,& non admittitur de cauſa ad cauſam in ſubſtitutionibus.præſ.63.lib.4.n.2. non eſt permiſſa in tacitis.præſump.99. li. 6.num.63

Exterus præſumitur ignorare leges illius loci vbi reperitur.pręſ.3. lib.2.num.6.quando excuſetur a delicto, contra leges ciuitatis commiſſo.ibid.num.7.bannitum receptans, quomodo excuſetur.num.8

Extranei quandoque dicuntur,qui patriæ poteſtatis vinculo inuicem deuincti non ſunt.præſ.50.li.6.n.2

Extraneus ſi fuit inſtitutus ſub conditione, ſi ſe illius filium probauerit,intelligi debet de probatione præſumptiua, non autem de vera probatione.præſ.4.lib.6.num.20.hęres inſtitutus poſt mortem vxoris legatarię vſusfructus, an poſſit detrahere vſumfructum falcidiæ.præſ.141.lib.4.n.45. hæres inſtitutus tenetur dotare filiam teſtatoris,& ſi quid illi legat,præſumitur animo compenſandi illud legaſſe.præſ.109.li.4.num. 26. ſubſtitutus præſumitur ſemper excluſus a filiis & deſcendentibus grauati in cōditione tacita poſitis,ſi ſine filiis,&c.præſ.89.li.4.n.116

Extraordinaria non ſunt in conſideratione.præſ.16.li.6.n.20

Extrema duo conſiderantur in relatione, vnumque dicitur fundamentum,aliud terminus.q.14.li.4.n.42

Extremis nempe principio & fine,probatis, media quoq. cēſentur probata.præſ.36.lib.6.n.1. Idem quando medium habet coniunctionem cum extremis.ibi.n.13.Secus quando extrema ſunt omnino ſeparata,& nil infertur ſaltē veriſimiliter.ibi.Et ſecus quando medium eſt de ſolennitate.ibi.n.14

Extrinſeca declarant quæ intrinſecus extant.præſ.35. li.6.n.22

F

FAbij Rutiliani amor incredibilis erga filium.præſum.56.li.6. num.14

Facere aliquid iuſta cauſa quis non dicitur motus, quando agitur de præiudicio tertii.præſ.2.li.5.num.52.aliquid obligatus, ſi iure impediatur facere,ſufficit ſi de facto faciat.præſump.141. lib. 4.num.42.qui non poteſt per ſe,nec etiam poteſt per alium.pręſump.38.lib.4.n.8.contra legem,& fidem promiſſam, graue eſt delictum.præſ.86.lib.3.num.4.nemo debet, quod alteri peccati cauſa ſit.q.80.lib.1.num.2.qui quod vult de re poteſt, ei vendere,donare,legare,& hæredem in ea facere permittitur.pręſ.115. lib.3.num.64

Faciens actum contrarium primo ab illo recedere præſumitur.pręſum.38.lib.7.num. 10.actum a lege poſitiua prohibitum, ſed nō ſemper, & quouis in loco, ſed certo tempore & loco,quando præſumatur in dolo.præſumpt.3.lib.5.num.121.aliquid clam, & occulte,quod palam fieri ſolet,malæ fidei cenſetur.præſu. 3. li.5. num.107.aliquid clam,vt fraudem excludat, præſumitur immunis a dolo.præſump.3.lib.5.num.37. Idem in eo, qui fraude vtitur ad excludendum aduerſarii ſui fraudes. ibid. aliquid palam, quod facere non debeat,per errorem feciſſe cenſetur, præſu.19. lib.5.num.8

Faciens in iudicio quod fieri nec debet,nec ſolet,calumniator præſumitur.præſ.25.lib.5.num.8.quod ſibi non prodeſt,& alteri nocet,fraudis & doli particeps videtur.præſ.3.li.5.num.97. aliquid in proprio fundo,an & quando præſumatur feciſſe ad vicini dānum.præſumpt.29.per tot.id,ad quod poterat neceſſario cōpelli,dicitur neceſſitate coactus facere,licet id ſponte faciat. præſu. 109.lib.4.num.43.

Facinus nocentis impunitum relinqui,ſatius eſt,quam innocentem damnari.q.97.li.1.n.30

Facinori conſentire pręſumitur,qui ei cum poſſet, non iuit obuiā. q.15.lib.1.num. 21

Facta præſumuntur a communiter accidentibus,cum ſolita ſunt fieri & quomodo.præſump.18.lib.2.num.4.& 6.& præſ. 14.li.6.nu. 16.ſunt diuidua.q.97.lib.1.num.28. ad declarādam hominis voluntatem efficacia ſunt.præſ.1.lib.3.num.40.in iudicio maiorem vim habent,quam ea quæ extra illud.præſ.62.lib.2.num. 3. verbis anteponi.præſ.1.libro 3.num.83. incontinenti cēſentur ineſſe per modum fictionis non autem præſumptionis.præſu.12.lib. 6.num.25.illa præſumi debent, quibus cauſa probabilis accedit. præſumpt.54.lib.6.num.18

Factum aliquid præſumitur in dubio tempore licito,vt euitetur delictum.præſ.3.li.5.num.120

Facta non præſumuntur niſi probentur.præſ.15.lib.6.n.7

Facti quæ ſunt,non præſumuntur.præſ.1.lib.4.nu.2.& præſ. 31. eo. lib.num.3.& præſ.155.eod.lib.num.3.& præſ.33.lib.6.n.8. & pręſump.14.lib.6.num.1.& præſ.10.lib.3.num. 10.& lib.2. præſump. 2.num.3

Facti quæ ſunt præſumuntur, quando alioqui induceretur delictū, niſi præſumerentur.ibi.nu.23.& ſeq.eſſe dicimus ea,quæ vel oculis ipſis cerni,vel manu tangi,vt quid corporeum, poſſunt.q.11. lib.1.num.15.qualitas,minuere debet delicti pœnam.q.97. li.1. n.34.qualitas,ſecundum qualitatem perſonæ facientis interpretatur & præſumitur.pręſ.122.lib.3.n.101

Facto proprio difficilius contrauenire quis poteſt,quam alieno.pręſum.132.li.3.n.68

In facto præſumitur potius error quam dolus.præſ.3.lib. 5. num.6. vide Error.

In facto notario præſumitur ſcientia, & non excuſat ignorantiam allegare.præſ.23.li.6.n.69

Factum prudentis præſumitur,quod a pluribus factum eſt.pręſum. 85.lib.6.num.2.ſubſecutum & euentus declarant, de qua re intellexerint contrahentes.præſ.35.lib.6. num. 31. alienum pręſumitur incognitum.præſ.45.lib.2.num.14.præſumitur ab eo,cuiuſque nomine,qui facere tenebatur.præſ.15.lib.3.nume. 15. poſitiuum,conſenſum arguit.præſ.57.lib.3.num.12.ſubſecutū, declarat voluntatem dubiam præcedentem.pręſ.1.lib.3.num. 32. tribus temporibus conſideratur.q. 19.lib.1.num.2. pręſentis temporis,coniecturam facit ad pręterita,& futura.ibid.num.6.& 7. futuri temporis coniecturam facit ad ea, quæ iam ſunt pręterita, uel ad pręſentia.ibi.n.9.ſequens declarat voluntatem pręcedentem.ibid.n.10

Falcidia contra teſtatoris voluntatem detrahitur.q.46.lib.1. nu. 8. cum poteſt vni hęres,legatum vnum integrum pręſtando, ſibi pręiudicat etiam quo ad alios legatarios. pręſump. 131. libro 3. num.27

Falcidię detractio poteſt hodie prohiberi a teſtatore, olim ſecus erat.pręſump.198.lib.4 num.2.detractionis commodum eſt a iure conceſſum hęredi,vt adire poſſit hęreditatem, vt pręſtentur legata legatariis.pręſumpt.141.lib.4.numero 46.& trebellianicę detractio. vide in litera, T. Trebellianicę & falcidię detractio.

Falſarius ſemel,ſemper in futurum pręſumitur talis.pręſu.32. lib.5. num.3

Falſitas quomodo committi ſoleat, & an & quando pręſumatur, & ex quibus inſurgat, & quomodo euitetur.

Falſitas ſiue falſum ſine dolo committi non poteſt.pręſu. 20. libr.5. num.51.& pręſ.22.lib.5.num.18.& q.49.lib.1.num. 5. non poteſt dici interuenire,quando caret dolo.pręſ.21.lib.5.numer. 29. ſi eſt commiſſa in acceſſorio, non ex hoc pręſumitur commiſſa in principali.pręſumpt.21.lib.5.num.14. in inſtrumento alicubi commiſſa quando totum inſtrumentum viciet,quando non.pręſumpt.21.lib.5.per tot.Plura vide in verbo Inſtrumentum. pręſumitur ex perſona notarii,qui alias falſitates commiſit.pręſum. 20.lib.5.num.27. Et oritur falſitatis commiſſę ſuſpicio, ex immodica diligentia & ſolicita cura,vt ſcriptura admittatur,& recipiatur ibid.num.23

Falſitatis pręſumptio inſurgit, quando originale inſtrumenti authentici non reperitur in prothocollo.ibid.num.32. pręſumptio inſurgit ex qualitate perſonę contrahentis, quę cognoſci non potuit tempore celebrati contractus, cuius eſſet ętatis & qualitatis.præſum.20.lib.4.numero 35.item ex aliis coniecturis,& indiciis,quę recuſentur.ibid.numero 35.36.& multis ſequ. uſque num.40

Falſi crimen eſt grauiſſimum,& ideo non pręſumitur niſi vrgentes ſint coniecturę,& pręſumitur potius error quam falſitas. pręſu. 20.li.5.n.1.quod ampliatur.ibi.n.2.3.& 4

Falſum in re leui & modica non eſt conſiderabile.pręſum.21. lib.5. num.19

Falſi crimen nunquam pręſumitur.pręſ.2.lib.5. n. 14

Falſum non pręſumitur ob qualitatem perſonarum,quę de falſo arguuntur.pręſ.24.lib.5.num.2.ſine cauſa non pręſumitur cōmiſſum.q.89.lib.1.num.18

Falſi crimen pręſumptionibus,& coniecturis apparet.q. 58. libro 1. num.8.ex pluribus pręſumptionibus probari.quęſt.40. libro 1. num.13

Falſum non pręſumitur commiſſum, quando vel perſonę, vel loci qualitas ſuadet non eſſe commiſſum falſum.pręſ.20.lib.5. nu.5. Et id pręſertim, ſi is, qui pretendit fuiſſe commiſſum falſum,

diu diſtulit proponere querelam & accuſationem.ibid.n.6. quibus ex coniecturis arguatur,& præſumatur commiſſum, vide late præſ.20.lib.5.n.7.cum multis ſeq.vſque n.43.aſſerere,& verum tacere,paria ſunt.præſ.3.lib.5.n.59.vt euitetur,poſſunt verba impropriari.præſ.23.lib.5.n.11

falſi ſuſpicio ſiue coniectura quibus ex cauſis euitari, vel ſaltem minui poſſit.præſ.20.li.5.num.44.vſque ad fin.querelam qui propoſuit,ſi dolum non probauit, de non dolo ſatis conſtare dicitur. præſum.20.lib.5.num.52.ſpeciem & imaginem habent, quę nõ ſunt veriſimilia.præſump.20.lib.5.num. 14. præſumptio, in ipſo crimine falſi quid operetur,variæ referuntur opiniones.quæ.99. lib.1.num.1.præſumptio an verſetur circa ſcripturam publicã, priuatam,aut teſtes,diſtinguendum ibid.numer. 2. ſuſpicionem quæ indicant,in ſcriptura publica.num.3.ſuſpicio, ſumpta ex vitio apparenti in ſcriptura publica quos effectus habeat. numero 4.7.8.10.& 11.ſuſpicionem haberi pro falſitate ipſa, quãdo cauſa ciuilis eſt.num.5.ſuſpicio ſumpta ex vitio latenti ſcripturę publicæ,nulla eſt.num.12.ſuſpicio circa ſcripturam priuatam quomodo arguatur.num.20.circa teſtes,quomodo arguenda.num. 22.de crimine ſuſpectos detineri,& carceri mancipari poſſe,quãdo verum ſit.q.99.lib.1.n.9

falſitas commiſſa a notario in vna parte inſtrumenti quomodo reddat ſuſpectum in aliis.præſ.63.lib.3.num.8. Quid autem ſit in inſtrumentis diuerſis.n.9

fama quibuſdam aliis adminiculis concurrentibus, eſt ad torturã indicium ſufficiens.q.89.lib.1.num.28.vel rumor quid ſit.q. 1.li. 1.num.39.ſecundum Bar.quid ſit.ibi.num.40. non habet vim teſtimonii,ſed vices accuſatoris,vel iudicis obtinet.num. 29. plus mali quam boni nunciat.num. 30. vt torturæ indicium faciat, quæ requirantur.num.31.vehemens abſque aliis adminiculis indicium torturæ præbet.num.32.vehemens quæ ſit iudex arbitrabitur.num.33.ſola indicium ad torturam facit in his, quæ ſunt difficilis probationis.num. 34. cum denunciatione ſyndici concurrens,indicium præbet quęſtionibus.n.35.a fide dignis certiſque perſonis originem habet.q.1.lib. 1. num. 44. fidem in antiquis,vel ſaltem efficacem præſumptionem facit.præſu. 10. lib.3. n.15.in antiquiſſimis,in quibus difficilis eſt probatio,obtinet locum authenticorum documentorum.præſ.90.lib.3.num.12.mala delinquentis,indicium eſt ad torturam.q.89.lib.1.n.133

famam a rumore differre,ſunt qui exiſtiment.q.1.lib.1. numer. 41. Quod tamen negat Fab.Quinti.& Valla.ibi. nu. 42. antiquam veram eſſe præſumitur.q.18.lib.1.num.15.malam triennio purgari.q.89.lib.1.num.105.exiſtente rem eſſe alterius,poſſeſſor illius in mala fide præſumitur.præſ.130.lib.3.num.51. Niſi tamen poſſeſſor emerit ab habente titulum,& longiſſimo tpe poſſediſſet.52.plenam probationem faciente ex forma ſtatuti,quãdo nihilominus ſententia lata,non tranſeat in iudicatum,& retractetur.q.95.li.1.n.8.cauſa æquiparatur cauſæ vitæ.præſ.49.li.5. n. 6. excuſat a dolo.præſ.3.li.5.n.27

familiæ nomine veniunt etiam fœminæ,ſecus ſtante ſtatuto,quod ſtantibus maſculis fœminæ excludantur.præſ.88.lib.4.n.3.& 4. herciſcundæ iudicio,ea tantum veniũt, quæ quis facit vt hęres. præſ.56.lib.3.n.26

familias conſeruari publice intereſt.præſ.67.lib.4. n. 23

familiam Prætoris incedentem ſine inſigniis ſi quis verberauit,excuſatur.præſ.76.li.6.n.15

farina ãn veniat appellatione frumenti.præſ.151.lib.4. n. 5. Quod non continetur in legato frumenti,quando repugnat communis vſus loquendi.ibi.n.8

fatuus dicitur,qui omnino deſipit,ſtultus vero qui aliquid ſapit.pſ. 45.lib.6.n.9

fauor non debet in odium retorqueri.præſ.101.li.4.n.44

fauores ampliari & odia reſtringi oportet.præſ.33.li.5. n. 37

fauor publicus in omnibus caſibus præfertur priuato. præſu. 190. lib.4.num.9

fauorabilius quod eſt,præſumi.præſ.34.li.3.n.14

Fredericus Imper.fuit conceptus a matre quinquagenaria, cuius pater Henric.vt omnem tolleret ſuſpicionem, voluit eam publice omnibus videntibus parere.præſ.24.li.5.n. 7. Sed non defuerunt,qui hunc partum ſuppoſitiuum iudicarent.ibi.n. 8

Fœminæ an & quando maſculorum nomine comprehendantur, & cum eis concurrant. An poſſint in feudo ſuccedere, & quãdo cenſeantur in conditione poſita.

Vide infr.in verſ.filia fœminæ.

fœminæ ãn filiorum nomine comprehendantur, ſi pater filio decedenti ſine filiis ſubſtituit aliquem,ſub illis verbis,ſine filiis. pręſ. 85.libro 4.num.1.2.& ſeq. Et quid ſi pater ſubſtituit piam cauſam,filiam,vel ſuperſtitem.ibid.num.15.16.& ſeq.filiorum maſculorum appellatione non comprehenduntur, ſtatuto ſtante, quod ſtantibus maſculis fœminæ non ſuccedant.præſ.84. lib. 4. num.10.Idem ſi maſculinum fuit qualificate a teſtatore expreſſum.ibid.num.11.ſimul cum maſculis ſuccedere ſolent ab inteſtato.præſ.76.lib.4.n.29.maſculis repudiantibus ſuccedunt per ius accreſcendi.præſ.60.li.4.n.16.& 20

fœmina ſi concedit feudum alicui pro ſe & filiis ſuis, intelligitur pro filiabus etiam fœminis, ex quo ipſa concedens eſt fœmina. præſ.78.lib.4.n.35

fœminę repelluntur a feudo ob earum inconſtantiam.præſum.37. lib.6.nu.45.Et non poſſunt ob eandem cauſam in cauſis criminalibus teſtificari.ibid.num.46.Secus ſi aliter veritas haberi non poteſt.ibi.n.47.ita cenſentur in conditione poſitæ a teſtatore, ſicut maſculi.præſ.89.li.4.n.95.Intellige,vt ibi.n. 97. & ſeq.

fœminarum excluſio ſi eſt facta a teſtatore, & ſtatim in eodem teſtamento adiecit teſtator fideicommiſſum,præſumitur d. fideicommiſſum factum reſpectu d.excluſionis.præſ.12.li.6. n. 14

fœmina non præſumitur odio habere ſexum ſuum.præſ.85. libr.4. num.6.caſta eſt maſculo laudabilior,cum in ea vitium carnis ſit deteſtabilius.præſ.78.li.4.n.5

fœneraritius contractus præſumitur,fraude,dolo, ſimulatione,vere vel ficte,vna cum læſione interueniente.præſ.122.lib. 3. num. 18.dicitur contractus,fraude,dolo,ſimulationeque ex par.vtriuſque interueniente,etſi in pretio nulla commiſſa ſit deceptio.nu. 23.Et quid ſi de dolo,fraude aut ſimulatiõe dubitetur appareat tamen venditorem læſum eſſe.ibid.num. 24. & multis ſeq. præſumitur contractus,læſione vltra dimidiam interueniente cum pacto de reuendendo facto ab eo,qui ſolitus ſit fœnerari.præſu. 122.lib.3.num.29.Et quid ſi ſola læſio vltra dimidiam, cum pacto de reuendendo interueniat, vbi recenſentur opiniones. nu. 30.31.& 40.contractus præſumitur, cum pacto de reuendendo factus,ab eo qui conſueuit contractus ſimiles facere.præſu.122. lib.3.num.100.Debere tamen concurrere alias coniecturas.ibi. num.104.non præſumitur contractus,quando aliis coniecturis apparet,animum contrahentium non fuiſſe fęnerandi. pręſum. 123.lib.7.num.7

fęneraticii contractus pręſumptiones, quomodo purgentur. præſ. 122.lib.3.n.117

fœneraticium contractum eſſe,& contrahentes ita fęnus exercuiſſe,vt poſſint puniri,diuerſa ſunt.præſ.123.lib.3.nu. 8. Plura vide ſupra in verbo Contractus.

fęnerator ſi dicit ſe perdidiſſe librum rationum in mari,& probat quod variis naufragiis periit,licet non probet quod liber ibi fuerit,ei creditur.præſ.61.lib.6.n.25

fęneratores multi in ſuis teſtamentis ſolent relinquere piis locis,vt ſignificent,ſe malos non fuiſſe.præſ.183.li.4.n. 56

fęnus exercuiſſe nemo præſumitur.præſ.2.lib.5. num. 4. vt preſumatur,ſufficit plus acceptum quam datum eſſe.præſ. 122. lib. 3. num.4.Nec perſonam mutuantis conſiderari, an fęnerari cõſueuerit.n.5.exercere qui non erubeſcit, nec etiam peierare erubeſcet.præſ.122.li.3.n.63.vt liceat exercere, an diſpenſatio concedatur.præſ.10.li.2.n.46

Ferrarię Dux qui ſedem Apoſtolicam defendere promiſit, contra ſe ipſum non intelligitur.pręſ.44.li.3.n.20

Feudum quotuplex ſit, an & quando & quale in dubio præſumatur feudum.

feuda aliqua dicuntur hęreditaria,aliqua ex pacto & prouidentia. præſ.119.li.4.num. 7. Vtriuſque generis definitiones uide ibid. n.6.& ſeq.

feudum nunquid inconſulto domino directo poſſit alienari pro dotis conſtitutione,vel in dotem dari.præſ.189.lib.4.num. 166.& ſeq.& n.172.173.& 174

feudum non poteſt alienari inconſulto domino etiam cauſa neceſſitatis.ibid.n.171

feudi dominus ſi promittit expreſſe feudatario non alienare proprietatem feudi,alienatio fieri non poteſt etiam in caſu permiſſo.pręſ.189.lib.4.n.113

feudum conceſſum a fęmina in dubio intelligitur conceſſum etiã pro fœminis.pręſu.85.libr.4.num.6.pro ſe & filiis, non cenſetur conceſſum pro adoptiuis.pręſump.82.lib.4.num.12.ſi eſt cõceſſum pro ſe & eius filiis,vel ex de legitimo matrimonio natis,legitimatus per ſubſequens matrimonium ſuccedit.pręſ.81.lib.4. num.9.ad Eccleſiam reuerſum efficitur de menſa ipſius Eccleſię eiuſque incorporatur voluntate expreſſa vel tacita.pręſu.87.lib. 6.num.1.Et quando expreſſa voluntate incorporatum dicatur. ibid.n.2.Et quando tacite.ibi.n.3.hęreditarium continetur in fideicommiſſo,& debet cum aliis bonis hęreditariis reſtitui fideicommiſſario.pręſ.197.li.4.n.6.Non enim differt ab aliis bonis liberis & allodialibus.ibi.n.7

De feudo hęreditario idem iudicatur, quod de aliis bonis hęreditariis.

Digitized by Google

tarius, idem de emphyteuſi hæreditaria.præſ.95.li.4. n. 41

Feudum ex pacto & prouidentia non continetur ſub fideicommiſſo, nec debet reſtitui fideicommiſſario.præſ.197.libro 4.num.8. Fallit.ibid.num.10.& 11.dicitur ex pacto & prouidentia acquiſitum, quando pater ſua pecunia acquiſiuit illud pro ſe, & filiis, & deſcendentibus, quod non tranſit ad extraneos hæredes.pręſ. 130.lib.4.nu.12.ex pacto & prouidentia, eſt omnino inalienabile.præſ.142.lib.4.num.9.nunquam præſumitur antiquum, ſed nouum.q.24.lib.1.num.54.antiquum, & auitum expreſſe conſtitutum dicitur, ſi coniecturis id colligi poteſt ex inueſtituris. qu. 45.lib.1.num.10.dicitur quædam ſeruitus.præſ.91.lib.3. num.2. conceſſum eſſe, demonſtrant verba principis in feudum concedentis.ibi.n.30.conceſſum, figura ſeu actus facti, feudo conuenientes demonſtrant.nu.41.Idque ſi ex certa conſcientia non errore probabili.num.24.poſſidere de quo conſtat in genere, ſi requiſitus a domino, vt bona oſtendat, id negligat, præſumptionẽ contra ſe habet.num.57.an præſumatur, principe vtile dominiũ concedente, directo ſibi reſeruato.num.67. eſſe, ex teſtibus rationem ſcientiæ reddentibus præſumitur.num.68. in dubio antiquum an nouum potius præſumatur.præſump.93.lib.3. num. 3.& ſeq.quale ſit, vbi præſumptiones extant, illis ſtandum eſt, donec probetur contrarium.num.9.vel antiquum, vel nouum ex obtinentis poſſeſſione præſumitur.nu.10.antiquum præſumi, temporis antiquitas facit.num.13.Idem & vox & fama antiqua. num.14.hæreditarium in dubio, an potius ex pacto, & prouidentia præſumatur.præſ.94.lib.3.num.1.& ſeq. hæreditarium dici, nomine hæredis in inueſtitura expreſſo.ibid.num.3.venire in petitione hæreditatis, quando verum ſit.num. 5.& 6. rectum & proprium præſumi in dubio.præſ.95.lib.3.nu.1.Ampliatur.ibid. num.2.pro quo annuus cenſus præſtatur, feudum non eſſe proprie.nu.3.emptitium, feudum improprie dici.num.4. conceſſum pro maſculis & fœminis, improprium dicitur in eo quod ad fœminas tranſit.num.6.improprium cenſetur, ſi ex inueſtituræ verbis id appareat.num.10.quod de ſui natura non eſt tranſmiſſibile, pro hæredibus non præſumitur acquiſitum.præſump.47.li. 3. num.14.vel emphyteuſim concedens, præſumitur in perpetuũ concedere.præſ.38.lib.3.num.6.primi vaſalli, originem & fundamentum habere a domino directo, quomodo intelligendum. præſ.102.lib.3.n. 13

Feudi natura eſt, vt ad ſuos tantum, non autem extraneos tranſeat. præſ.94.lib.3.nu.4.vel emphyteuſis conceſſio, cum ſcripturã requirat, renouata non præſumitur.præſump.85.lib.3.num.29. Vide tamen ibid num.36.loco rem propriam cognoſcens, illã feudalem facit, ſi certa id ſcientia facit.præſ.91.lib.3. num. 44. pars vna vel noua vel antiqua, talem arguit & reliquam.præſ.93.li.3. num.12.natura, ex inueſtituræ verbis cognoſcitur.præſ. 92.li.3. num.1.natura, ſecundum regionis morem attendi potius, quam quæ ſecundum ius ſcriptum eſt.præſ.95.lib.3.num.8.proprii naturæ repugnat alienandi facultas.ibid. num. 11. conceſſionem, non poteſt princeps niſi iuſta cum cauſa reuocare, & maxime ſi ſit antiquum.præſ.10.lib.2.n.50.& 51

feudo conceſſo, adiecto pacto, vt nullum præſtetur ſeruitium, ab eius natura receſſum dicitur.præſ.95.lib.3.n. 5

feuda & iuriſdictiones libere donari poſſunt.præſ.91.lib.3.n. 12

feuda propria in foro Iulii & ea dici, pro quibus annuus cenſus ſoluitur.præſ.95.li.3.n. 9

feudorum natura conſiderari poteſt dupliciter.præſ.95.li.3.n.7

feudalis res eſſe cur non præſumatur.præſ.89.lib.3.num.4.& præſ. 91.lib.3.n.2.& ſeq.

feudalem rem in dubio non præſumi, ſed liberam & allodialem. præſump.91.lib.3.quod ampliatur multis modis a num.1. vſque num.29

feudalem rem eſſe præſumptionibus & coniecturis demonſtrari poſſe.præſ.91.lib.3.n.29.& quæ ſint illæ præſumptiones, & coniecturæ.vide ibi.a n.30.vſque ad n.65. & ſeq.

feudali exiſtente bonorum parte maiori, de aliis eadem eſt præſũptio.præſ.91.lib.3.n.67.In feudo ex pacto, & prouidentia filius non repræſentat patrem.præſ.195.lib.4.n.42

fictio quid proprie dicatur.præſ.35.lib.4.num.12. illa dicitur, quæ contra veritatem inducitur.præſ.89.lib.4.num. 5. nec probationem admittit in contrarium.ibid.nu.7. & an ſit ſuper re incerta. ibid.nu.8.illa dicitur, quæ præſupponit veritatem in contrariũ. præſ.27.li.4.n.8. Fictio ſemper fundata eſt in aliqua æquitate.pſ. 89.lib.4.num.9.nihil operatur, quando æquitas deficit. præſum. 39.lib.4.num.16.non admittit probationem in contrarium, cũ veritati aduerſetur.præſ.35.lib.4.nu.5.qualiter definiatur ſecundum Bar.Ang.& Alciat.q.8.lib.1.num. 4. & ſeq. qualiter a præſumptione differat.ibi.nu.9. & ſeq. & præſumptio circa idem ſubiectum omnimodo, etiam reſpectu temporis concurrere non poſſunt, quo caſu fictione reiecta amplectenda eſt veritas. q. 9. lib.1.num.9.& præſumptio concurrere non poſſunt, circa idem reſpectu eiuſdem temporis, tamen quo ad contrarios effectus, & eo caſu fictio præualet.ibi.n.6.& 7. & præſumptio concurrere & admitti poſſunt circa idem ſubiectum, reſpectu diuerſorũ temporum.ibi.n.11

fictionem cum præſumptione concurrere non poſſe abſolute ſecundum Ripam.q.9.lib.1.n. 1

fictiones duę, quia ſunt tanquam duo ſpecialia, ſimul eſſe non poſſunt, at præſumptio ſimul eſſe poteſt, cum vna ſpecialitate.q. 18. lib.1.num.24. duæ quando concurrere poſſint.quæſt.47. libro 1. num. 10

fideicommiſſarius nunquam ſua auctoritate capere poteſt. præſu. 56.libr.4.num.8.ex ſua perſona non detrahit aliquam portionẽ trebellianicæ vel falcidię.pręſu.198.libr.4.num.29.quando agit contra grauatum reſtituere bona teſtatoris non poteſt grauatus ille obiicere contra ipſum fideicommiſſarium, quod teſtator nõ erat Dominus illarum rerum, quarum reſtitutio petitur. pręſu. 63.li.6.n.8.detrahit trebellianicam ex fideicommiſſo, quod reſtituit, quod hęres qui primus reſtituit, fuit prohibitus detrahere. pręſ.198.li.4.n.43.Idem quando hęres fuit coactus a fideicommiſſario adire hęreditatem vt reſtituat.ibi.n.44

Fideicommiſſum quid ſit, ad quæ extendatur, ex quibus conſtitui poſſit, & inter quos, quando præſumatur iniunctum, quando eius alienatio valeat, & quare fideicommiſſa euerti non debent.

fideicommiſſum non comprehenditur ſub nomine hęreditatis. pręſ.193.lib.4.num.10.an ſit quid fauorabile vel odioſum.pręſ. 67.lib.4.n.19.20.& ſeq. eſt onus, & ideo non debet pręſumi, niſi expreſſe ſit iniunctum, & niſi vrgeat neceſſitas.pręſump. 62.li. 4.num.48

fideicommiſſi onus quando pręſumatur repetitum a ſubſtitutis, ſeu continuatum in alios.pręſ.69.lib.4.num.1. per tot. onus non cenſetur iniunctum mariti, quę ſuccedit filio ab inteſtato, & quare.pręſ.72.lib.4.num.29.Non extenditur vltra ętatem pupillarem.ibi.num.20. onus quando eſt imperſonaliter iniunctum, pręſumitur grauata ipſa hęreditas.pręſ.131.lib.4.num.13. Et pręſumitur iniunctum omnibus gradibus.ibid.num.14.onus an, & quando cenſeatur impoſitum ipſimet filio impuberi inſtituto & hęredibus eius.pręſ.72.lib.4.num.6.cum ſeq. In fideicommiſſis non ſit extenſio de caſu ad caſum, & minus de perſona ad perſonam.pręſ.67.li.4.n.7

fideicommiſſum fauore dotis cenſetur non ſcriptum.pręſ. 83. li.4. num.34.quando iniungitur perpetuum, extenditur etiam ad vltimum gradum agnationis.pręſ.69.li.4.n.17

fideicommiſſa an poſſint conſtitui inter Iudęos.pręſ.189.lib.4.nu. 34.& ſeq.

fideicommiſſum non poteſt conſtitui in legitima filii, cum ab ea omne onus detrahi debeat.pręſ.67.li.4.n.25

fideicommiſſo id non dicitur ſubiectum, quod debitum eſt pro dotis conſtitutione.pręſ.189.li.4.n.45

fideicommiſſum ſi ſit relictum familiæ pro eius conſeruatione, fœminę excluduntur, quę familiam conſeruare non poſſunt, nec continentur monachi & alii religioſi, nec illegitime nati. pręſump.88 lib.4.num.5.relictum familię cenſetur potius relictum contemplatione familiæ, quam ſingularium perſonarum. pręſum.71.lib 4.n.32

fideicommiſſo relicto filiis & deſcendentibus in infinitum, adiecta prohibitione alienationis, cum facultate quod non alienantes poſſint reuocare alienata, ſi facta alienatione ab aliquibus alii eã reuocarunt, an ii teneantur poſt mortem ſuam reſtituere aliis futuris deſcendentibus etiam conceptis poſt dictam reuocationẽ. pręſumpt.93.lib.4.numer.8. Et quid ſi facta eſt alienatio ab illis agnatis, qui tempore mortis ſuę reliquerunt ſolum agnatos, qui alienationis tempore nondum concepti erant, an ii recuperare poterunt.ibi.n.9

fideicommiſſum non induci ex ſola pręſumptione hominis a lege non approbata, ſecus ſi coniectura eſt a lege recepta. præſu. 67. lib.4 num.10.in dubio quibus coniecturis pręſumi poſſit iniunctum hęredi, nunquid leues coniecturę ſufficiant, an requirantur graues & vrgentes.pręſ.67.lib.4.num.8.quando pręſumatur relictum ab vltimo ex ſubſtitutis morientibus.pręſ.131.libro 4. n.2. 3. & 4. Et ſi grauauit perſonam repręſentantem hęredem, proculdubio dicitur legatum iniunctum hęredi.ibi.n.6.Et ſi dixit, lego fundum Męuio, & poſt eius mortem lego d. fundũ Sempronio, quis cenſeatur grauatus.ibi.n.9

fideicommiſſum in dubio iniunctum pręſumitur, quando nihil fuit expreſſum in teſtamento, ſed tamen aliunde probari poteſt teſtatoris voluntas.pręſ.67.lib.4.num.17. an & quando in dubio ex pręſumpta teſtatoris voluntate iniunctum cenſeatur.pręſumpt.66.lib.4.per tot.in dubio non cenſetur iniunctum, niſi expreſſe de voluntate teſtatoris appareat.pręſ.67.lib.4. nume. 26.

Digitized by Google

non præſumi a teſtatore relictum, & quales debeant eſſe coniecturæ, vt præſumatur relictum. præſ. 67. li. 4. per tot. non cenſetur iniunctum quando teſtator ita dixit, & ei ſubſtituo fratrem meum, & eius liberos, & ſi frater meus deceſſerit, vel eius liberi ſine liberis ſubſtituo Meuium, inter fratris filios ſcilicet. præſ. 71. lib. 4. num. 34. Secus ſi in ſubſtitutione facta de ipſis liberis, vel deſcendentibus adeſſent aliqua verba denotantia tractum ſucceſſiuum. ibid. num. 35. Idem quando teſtator vocaſſet deſcendētes maſculos excluſis fœminis. ibi. n. 36. vbi reprehenditur Ruinus. Et idem quando coniecturis apparet teſtatorem voluiſſe inducere fideicommiſſum. ibid.

fideicōmiſſo familiæ relicto, liberti gener, & nurus ordine ſucceſſiuo in eo admittuntur. præſ. 202. lib. 4. n. 5. In hoc tamen filius fratris cum fratre non ſuccedit. ibi. n. 6

fideicommiſſum non cenſetur inductum, quando teſtator ita ſubſtituit, ſubſtituo fratrem meum, & quandocunque is deceſſerit, ſubſtituo eius familiam, vel agnationem, inter illos de familia, vel agnatione. ſ. præſ. 71. li. 4. n. 29. & ſeq.

fideicommiſſi præſumptio temere capienda non eſt. præſu. 67. lib. 4. num. 9

fideicommiſſum quando coniecturis præſumitur iniunctum, vnde ſumi debeant hæ coniecturæ, an ex diſpoſitione teſtatoris ſcripta, vel ſufficiat aliunde deſumere, & ab his q̄ nō ſcripta fuerūt. præſumpt. 67. lib. 4. num. 17. & ſeq. conſeruatur per clauſulā codicillarem quando eſt concepta verbis futuri temporis. præſ. 32. lib. 4. num. 4

Fideicommiſſi alienatio licet regulariter valeat, ſi eſt facta ab ignorante ignoranti, non tamen valet, quando adeſt duplex prohibitio. præſ. 189. lib. 4. n. 112

fideicommiſſa facile euerti non debent. præſ. 190. li. 4. n. 20

fideicommiſſum per indirectum, euerti non debet. præſ. 189. lib. 4. num. 21. In fideicommiſſis mens ipſa, & animus ſpectantur. præſum. 76. lib. 4. n. 24

Fideicommiſſi bona an & quando poſſint alienari pro alimentis, pro conſtituenda, augenda vel reſtituenda dote, cauſa donationis, vel pro redemptione captiuorum.

fideicommiſſi bona alienari poſſunt ex præſumpta teſtatoris volūtate pro alimentis. præſ. 191. lib. 4. num. 1. non ſolum pro alimentis filiorum, ſed nurus, & aliorum ex familia. ibid. num. 7. Fallit ibid. num. 8

fideicommiſſi bona nunquid poſſint alienari ob impenſam ſtudii. ibid. num. 12. & ſeq. Et nunquid poſſint alienari ob cauſam militiæ, ſeu vt filio grauato ematur dignitas aliqua. ibi. num. 22. an & quando poſſint alienari pro dote conſtituenda ex præſumpta mente teſtatoris. præſump. 189. lib. 4. num. 1. Et nunquid poſſint a patre alienari, vt dotem filiæ conſtituat. ibid. nu. 23. Et ſi fideicommiſſum iniunctum eſt a matre, an poſſint alienari pro dotādа eius filia. ibid. num. 26. poſſunt inter viuos alienari pro dotis conſtitutione. ibid. num. 50. & quæ ſit ratio. num. 191. Non poſſunt autem alienari pro dotis augmento. ibid. num. 71. & nume. 155. & 156. Et nunquid poſſint alienari pro conſtituenda dote filiæ vel nepti, quæ vult ingredi religionem, & monialis effici. ibidem nume. 89. Et ſicut alienari poſſunt pro conſtituenda dote in caſibus conceſſis, nunquid etiam alienari valeant, quando ipſi fideicommiſſo adiecta fuit a teſtatore expreſſa prohibitio generalis, ne alienari poſſint. ibi. num. 96. & ſeq. nunquid alienari poſſint pro conſtitutione dotis, quando teſtator ſpecifice prohibuit alienari bona fideicommiſſi etiam ex cauſa dotis. ibidem num. 116. & ſeq. non poſſunt alienari pro impenſis nuptialibus, quæ vltra dotem fiunt. ibid. num. 140. nunquid poſſint alienari, vt mulier ſibi augeat dotem. præſ. 189. lib. 4. num. 155. & ſeq. nūquid poſſint alienari pro conſtituenda dote filiæ, quando ipſa filia percepit tot fructus ex ipſis bonis, quæ ſufficerēt pro ipſa dote. ibi. n. 161. & ſeq.

fideicommiſſi bona an & quando alienari poſſint pro reſtitutione dotis ex præſumpta teſtatoris voluntate. præſ. 190. lib. 4. num. 1. 16. 28. 29. 34. 44. 45. 47. & 50. poſſunt alienari cauſa donationis propter nuptias. præſum. 189. lib. 4. num. 3. an & quando poſſint alienari pro redimendo filio ab hoſtibus barbaris vel infidelib. capio. præſ. 192. lib. 4. num. 1. Quid ſi filius vel nepos fideicommittentis fuit captus ab hoſtibus Chriſtianis, inter quos perſæpe bellum geritur. ibi. num. 6. & ſeq. Et an poſſint alienari, quando filius grauatus eſt carceri mancipatus cauſa æris alieni, vel delicti. ibi. num. 8. & ſeq.

fideicommiſſum conditionale non continetur in puro. præſu. 193. lib. 4. num. 18. ſub conditione relictum, an & quando reuocata vel adempta conditione, etiam ipſum reuocatum vel ademptū dicatur. præſ. 169. lib. 4. num. 5. & ſeq. Relictum ſub conditione, ſi grauatus decederet ſine filiis, expirat per ſuperexiſtentiā filiorum naturalium tantum, qui vere & proprie filii non ſunt. præſ. 185. lib. 4. num. 20. relictum a matre filio poſt mortem patris debetur, ſi filius fuit a patre emancipatus. præſ. 185. lib. 4. nu. 7. reciprocum in dubio odioſum cenſetur. præſ. 67. lib. 4. num. 27. relictum poſt mortem plurium, quorum vnus erat ſubſtitutus alteri, videtur relictum ab vltimo morienre. præſ. 72. lib. 4. n. 15

fideicommiſſo grauatus an & quando ex præſumpta teſtatoris voluntate reſtituat percepta ex ſubſtitutionibus, cohæredibus deficientibus. præſ. 193. li. 4. n. 1

fideicommiſſi onere ſimpliciter grauatus, vel vt reſtituat, quod eī ſupererit, quid & quantum alienare hodie poſſit, & quando in fraudem fideicommiſſi alienaſſe præſumatur. præſ. 188. libr. 4. n. 1. quid iuris in filio, quid item in extraneo. ibi. n. 3. quid ſi teſtator expreſſam alienandi licentiam ipſi grauato conceſſerit. ibid. n. 5. 7. 8. Vide hæres quando poſſit alien.

fideicommiſſum an & quando præſumatur reale, & an & quando præſumatur perſonale. præſ. 68. lib. 4. num. 22. Idque ex ſignis cognoſci. num. 23. Et quæ realis fideicommiſſi ſigna ſint. ibid. nu. 24. 25. 26. 27. & 28. Perſonalis autem fideicommiſſi ſigna. ibid. numero 29. Et vtilitas quæ ſit, an ſit reale vel perſonale. ibidem num. 30

fideicommiſſi ius & bonorum emphyteuticorum poſſe remitti. p̄ſ. 115. libro 3. num. 1. & ad hoc, vt dicatur remiſſum, coniecturæ ſufficiunt. ibid. num. 2. remiſſio, non niſi verbis teſtamentis inſpectis facta dicitur. præſ. 115. lib. 3. nu. 45. ius remiſiſſe præſumitur frater præſens & tacens in alienatione fideicom. præſ. 116. lib. 3. n. 1. Ampliatur & extenditur. ibi. n. 3. & 4

fideicommiſſum an per diuiſionem bonorum fideicommiſſo ſubiectorum cenſeatur remiſſum. vide Bonorum.

fideicommiſſo grauatus, fructus pendente conditione ſuos facit. p̄ſump. 32. li. 3. n. 4

fideiuſſio ſine ſtipulatione non conſiſtit. præſ. 132. li. 3. n. 5

fideiuſſionis contractus ſtricti iuris eſt. præſ. 143. li. 3. n. 7

fideiuſſor præſumitur fideiuſſiſſe pro cauſa, pro qua in actu præcedenti fuit contractum. præſ. 49. li. 3. n. 4

fideiuſſori ſoluenti, & actiones ſibi cedi petenti, ſi ante ſolutionem perfectam id faciat, cedi debent. præſ. 45. li. 3. n. 26

fideiuſſore dato, de conſeruanda vel reſtituenda dote, fingitur interueniſſe ſtipulatio. præſ. 5. li. 3. n. 9

fideiuſſores in iudicio a tutoribus nominati, ſi præſentes non contradicant, tenentur atque ſi ſtipulatio interpoſita fuiſſet. præſu. 62 lib. 2. num. 4. Et vtrum illa ſtipulatio præſumpta ſit, vel ficta. num. 5

fideiuſſor an poſſit dari aut debeat a marito pro dote reſtituenda. præſ. 190. lib. 4. num. 43. vel debitor principalis, an & quando quis præſumatur. præſ. 147. lib. 3. num. 1. præſumitur qui promiſit reſtituere depoſitum apud aliquem factum. præſump. 146. li. 3. num. 2. Idem in eo qui ſe obligauit, vt debitorem principalē pro accipiente mutuo pecuniam ſub vſuris, nec pecunia ad eum peruenit. ibidem num. 3. Item alios caſus vide. ibid. num. 4. & ſequen. præſumitur quando modus & forma conuentionis non conuenit niſi fideiuſſori. ibid. numero 9. Idem quando quis nō præſumit ſimpliciter pro aliquo, ſed ad eius inſtantiam. ibidem num. 10

fideiuſſores præſumuntur interceſſiſſe reſpectu obligationis antecedentis, cuius mentio in aliquo capitulo facta fuerat. præſ. 12. lib. 6. num. 10

fidelitas a vaſallis domino iurata dicitur correſpectiua cum pacto & promiſſione domini de obſeruandis iuribus ſubditorum. præſum. 12. li. 6. n. 22

fides Catholica ſicut perficitur aſſenſu intellectus, cum conſenſu voluntatis, ſic hæreſis conſumatur diſſenſione intellectus, & cōſenſu voluntatis. præſ. 7. li. 5. n. 4

fidem qui ſemel non ſeruauit, præſumitur quod nec etiam in poſterum ſit obſeruaturus. præſ. 32. li. 5. n. 8

fides a probatione proueniens magis certa eſt, & præualet. qu. 31. lib. 1. num. 6

fidem adhiberi viro bono, vitæque honeſtæ, quomodo procedat. q. 77. lib. 1. n. 2

fidelitatis & homagii reſeruatio, feudum arguit. præſum. 91. libr. 3. num. 38

Filiatio quomodo probetur, & quando nomen filiationis ceſſet.

filiatio probatur ex confeſſione & nominatione facta. præſ. 53. lib. 6. num. 39. quod extenditur. ibid. vſque num. 42. communi voce & fama probatur aliiſq. modis, de quib. uide ibi. n. 43. 44. & ſeq. coniecturis ſolis probatur. q. 58. li. 1. n. 12. & q. 37. li. 1. n. 7

filiationis quaſi poſſeſſio, ſatis probata dicitur, ſi teſtes affirment

huuc

Digitized by Google

hunc reputari & tractari a patre pro filio.q.35.libro 1. num. 33. confeſſionem incidenter & ob aliud emiſſam, præſumptionem quaſi poſſeſſionis,aut effectum filiationis non facere. præſ. 133. lib.3.num.14

Filiatio vere & proprie non poteſt probari, & cum ſit quid facti, non præſumitur,& qui ſe filium aſſerit probare debet.præſu.53. lib.6.num.1

filiationis quaſi poſſeſſionem acquirit filius ex tractatu, etiã ſi eius pater ipſum filium reſpueret poſt tractatum.ibid.n.26.Ampliatur.ibid.nu.28.& ſeq. In filiatione probanda multum prodeſt vicinorum opinio,non tamen concludenter id probat, ſed requiruntur alia adminicula.præſ.24.li.6.n.23. quaſi poſſeſſio an habeat præſumptionem pro ſe.præſ.69.lib.6.num. 4. nomen ceſſat patre mortuo.præſ.53.lib.6.n.24

filiæ non debetur legitima, quæ a ſtatuto excluditur propter maſculos,& dicit ſtatutum quod maritetur.præſ.146.lib. 4. nu. 40. Et an quod ſibi debetur pro dote,debeatur ei pure, vel ſub conditione ibi.vſque n.42

filia ſi cedit iura quæ habet in bonis,continentur iura dotis, ſi alioqui ipſa ceſſio eſſet nulla.præſ.4.li.6.n.32

filiæ ſi fuerint inſtitutæ in aliqua quota hæreditatis vna cum maſculis,cenſentur etiam in reciproca ſubſtit.comprehenſæ.præſu. 60.lib.4.n.21.in re certa inſtitutæ, iam inſtitutis maſculis hæredibus vniuerſalibus non obtinent nomen hęredum legatariorũ. pręſ. 68.li.4.num.12

Filia non poteſt petere a patre alimenta, quando aliunde ſuſcipit. præſ.199. lib.4. num. 67. nubendo inſcio patre dicitur ipſi iniuriam facere.ibid. num. 70. quantumcunque nupta inſcio patre non debet indotata permanere,ne alioqui a marito male tractetur.præſ.189.lib.4.n.65

filiam dotare eſt neceſſitas legalis,quæ naturali æquiparatur.præſ. 167.li.4.n.35

filia,quæ in corpus ſuum peccauit, licet nec ali nec dotari a patre debeat,peracta tamen pœnitentia, & alenda & dotanda eſt. pſ. 37.li.5.n.38.excluſa eſt ſtatuto exiſtentibus maſculis,non cenſetur poſita in conditione ad excluſionem ſubſtituti.præſ.89. li. 4. num.106.Intellige, niſi hæres ipſe a patre grauatus inſtituat filiam alioqui a ſtatuto ab inteſtato excluſam.ibi.n. 107

filiæ fœminæ an & quando deficere faciant expreſſam conditionem ſubſtitutionis,ſi deceſſerit inſtitutus ſine filiis.præſu.85.lib. 4.num.1.a teſtatore cenſentur excluſæ,quando communis extat loquendi vſus,quod diuerſo nomine nuncupantur maſculi, & fęminæ.præſ.84. libro 4. num. 17. Idem quando reſultaret aliquod abſurdum, ſi maſculinum comprehenderet fœmininum. ibid.num.18.Idem ſi ſequerentur plures improprietationes. ibid. num.19

filia ingreſſa religionem accepta dote, ſatis dicitur dotata & nupta,ſtãte ſtatuto quod filia nupta & dotata excludatur a ſucceſſione.præſ.189.lib. 4. num. 94. naturalis vel ſpuria ſi non habet, vnde dotem ſibi conſtituat,poſſunt alienari bona fideicommiſſi a patre ipſius,vt dos ſibi aſſignetur.præſ.189.lib.4.num.25. Secus ſi habet vnde dotem conſequatur.ibidem.grauata fideicommiſſo ſi deceſſerit ſine filiis,non intelligitur de naturalib. & qua ratione.præſump.203.libr.4.num.4. præſumitur atque iudicatur libera,ſi mater eius ante partum editum libera fuit.q.14.libro 1. num.46 cui pater dotem in teſtamento reliquit cedendo actionem marito ad eam conſequendam, præſumitur dotem conſtituiſſe.præſ.6.lib.3.num.91.petendo legatum dotis nomine relictum ante matrimonium initum, cum cautione in dotem illud conuertendi,nubendo etiam nulla dotis mentione facta, dediſſe dotem præſumitur. ibid. num. 93. cui in teſtamento dos relicta eſt,non petendo relictum ſibi præſtari,vtrum ſimpliciter nubendo,dotem eam præſumatur viro dediſſe.nu.94. a patre diſſẽtire poteſt,cum ei indignum moribus, & turpem ſponſum eligit.præſ.127.lib.3.n.17

filiæ vt nubat perſuadens pater,affectu paterno potius,quam dolo præſumitur perſuaſiſſe.præſ.81.li.3.n. 3

Filius quis dicatur aut præſumatur, & qui nomine filiorum comprębendantur. Quando ſub patris poteſtate eſſe dicatur. Ad quæ teneatur patri, & quando legitimus præſumatur.

filius is proprie dicitur,quem iuſtæ nuptiæ demonſtrant. pręſum. 89.lib.4.num.40

filii dicuntur,qui nati ſunt ex legitimis nuptiis,ideo naturales non dicuntur proprie filii.præſ.78.li 4.n.12

filius dicitur portio corporis patris ſui.præſ.33.lib.5. n. 10. viſcerũ matris.præſ.89.li.4.n.50.& præſ.56.li.6.n.21

filiorum nomen generis maſculini ſui natura non comprehendit fœmininum,ſed tantum per interpretationem.præſum.84. li. 4. num.2.nomine comprehenduntur ex coniecturis.ibid.nu.3. appellatione quando nonveniant nepotes.pręſ.189.lib.4.num.20 vide infr. Nepotes.

filius ergo hæres,& an hoc ſit ex præſumptione iuris.præſ.76. li.4. num.17.eodem modo prouenit a patre quo ex radice arbor.præſump.58.lib.6.num. 1. Vnde præſumitur patri ſimilis virtute & moribus.ibid.viuente patre dicitur quodammodo Dominus,& ſic in eo non habet locum vſucapio pro hærede,cum cenſeatur eſſe eadem perſona cum patre.præſ 62.lib.6.num.8. a patria poteſtate liberatur,vel morte naturali,ciuiliue,vel dignitate, religionis ingreſſu,emancipatione,& filii expoſitione, & demum pſcriptione, qui modi non pręſumuntur niſi probentur.pręſ.55. lib.6.num.8.is præſumitur,qui probauit, ſe eſſe natum ex vxore eius,quem aſſerit eſſe patrem.præſum.53.lib.6.nume. 2. Ampliatur.ibid.num.3.4. & ſeq. vſque num. 7. quis præſumitur ex nominatione & confeſſione patris nominantis & confitentis aliquem eſſe filium ſuum.ibid.num.34. quod declarauit.ibid. vſq. num.36. inducitur in quaſi poſſeſſione filiationis ex tractatu & educatione. præſumpt. 53.lib.6.num.21. Ampliatur. ibid. vſque num.38

filiorum appellatione non continentur filiæ ſecundum ſermonis proprietatem,ſed per extenſionem ex mente præſumpta teſtatoris.præſ.202.lib.4.n.11

filius legitimus is non præſumitur,qui natus eſt patre abſente, puta per decennium,& reuerſus inuenit filium anniculum. præſu. 53.lib.6.num.15.Idem quando conſtaret, virum vel mulierem non potuiſſe aliqua de cauſa generare.ibid.num.16.Idem quando vxor habitauit cum alio, etiam quod marito pateret aditus coeundi cum ipſa vxore.ibid.num.20.nunquid ſub patris poteſtate,vel ſui iuris eſſe præſumatur.præſump.55.lib.6 n. 1. & ſeq. abſque dubio ſub patris poteſtate præſumitur, quando conſtat ipſum eſſe natum ex legitimo matrimonio, & patrem eius adhuc viuere,& non apparet aliqua ſui ſtatus mutatio, quæ nõ eſt præſumenda.ibid. num. 7. pręſumitur ſui iuris quando conſtat eum eſſe natum ex legitimo matrimonio, & patrem ipſius eſſe vita functum.ibid.num.10.Item aliis caſibus quos vide. ibi. nu 11.13.14.21.27. 28. 31. ſuo iure tenetur vindicare mortem patris.præſ.101.li.4.n.85

filium facturum eſſe præſumitur,quod feciſſet pater illius. pręſum. 58.lib.6.num.8

filius,an & quando legitimus vel naturalis vel ſpurius pręſumatur. præſ.54.li.6.n.1.ex illicito coitu natus,& præſumatur potius ſpurius quam naturalis.ibi.n.2.vſq. n. 10

filii præſumuntur illegitimi,quando vt illegitimi habiti,& tractati fuerunt.ibi.n.39

filius vt dici poſſit naturalis,plura concurrere debent & quæ.præſum.54.lib.6.num.3.& 13. ſi non conſtat ex quo coitu ſit natus, an ex matrimoniali,vel illegitimo, quid ſit præſumendum. ibid. num.10.& ſeq. vſque num.31.in dubio non præſumitur legitimus,cum de cauſa legitimationis non conſtat.pręſumpt. 2.li.5. num.36

filium eſſe legitimum non eſt a natura,ſed a iure ipſo poſitiuo. pręſump.89.li.4.num.26

filius pręſumitur potius legitime natus quam econtra, quãdo agitur de ipſius fauore,ſecus quoad fauorem patris.pręſ. 53. libr.6. num.17

filii legitimitas alia eſt,quę a matrimonio prouenit,alia eorum qui in iudicio ſtare voluit.pręſ.54.li.6.n.49

filium alere prouenit a pietate & charitate,quę eſt patris erga filiũ. pręſ.89.lib.4.n.34.erudire in optimis diſciplinis eſt pietatis officium.pręſ.191.li.4.n.17

filius quicquid acquirit,ita acquirit patri, vt nec momento quidẽ dominium rei remaneat apud filium.pręſ.18.li.4.n. 32. Secus in aduentitiis. ibi. pręſumitur uoluiſſe inſtituere quęrelam inofficioſi teſtamenti,ex quo pręparatoria fecit ad eam proponendã. pręſ.3.li.6.num.5

filii iuſtus eſt metus, qui dum in gymnaſio commoratur ob metũ patri illatum in patria beneficio renunciauit.pręſ.57.li.6.num.6. Idem quando uis facta eſt patri,& ipſe filius aliquid agit ut patrem liberet,pręſumitur id metu a filio actum, ac ſi ipſi filio illata vis fuiſſet.ibi.n.7

filius non poteſt ſine cauſa priuare matrem legitima ſibi debita, ſicut nec pater poſſe debet.pręſ.38.lib.4.num. 11. cum non poſſit donare ſine patris conſenſu,ſi donat non adhibito dicto conſenſu,antequam pater conſentiat,poteſt donationem reuocare.pręſumpt.34.lib.6.num.14.pręſumitur ſcire creditum patris, quod eſt notabilis & egregię ſummę.pręſu.23.lib.6.num. 82. uel filia non poſſunt contrahere matrimonium ſine patris conſenſu, & ſi contrahit,nuptię iuſtę non ſunt, ſecus de iure canonico. pręſump.189.lib.4.num.53.& 55.non poteſt eſſe in iudicio ſine patris conſenſu,& niſi ipſe pater adſit,pręſumitur abſentia. pręſu. 19.lib.6.num.2

filiusfamilias ſine patris conſenſu in iudicio eſſe non poteſt. pręſu.

34.lib.6.nu.2.Et non poteſt donare cauſa mortis, niſi pater conſentiat.ibid.n.3

Filius ſi legauit liberationem patri de adminiſtratis,prǫſumitur ét eum uoluiſſe a reliquatu liberum eſſe.præſ.57.lib.6.nu. 8. habet querelam contra teſtamentum patris,etiam ſi conſecutus ſit legitimam,quando pater illam ſibi reliquit titulo legati , & non inſtitutionis.præſ.38.lib.4.n.18.in poteſtate eſſe præſumitur. pſ. 29.lib.3.num.103.præſumitur ſub poteſtate patris , cui ſubfuiſſe aliquando conſtat.q.14.lib.1.num.48. eius eſſe , a quo vt filius habitus eſt.ibi.n.49

Filiusfamilias olim qui fuit,hodie etiam præſumitur, niſi probetur contrarium.q.14.lib.1.n.50

filius præſumitur talis qualem habuit patrem.q.15.libro 1. nu. 24. quando ingrediatur locum patris,& concurrat cum patruo. qu. 46.lib.1.num.45.iuris ciuilis fictione cenſetur pars corporis. pſ. 29.lib.3.num.3.omnia patri debet.ibid.num. 14. & ſequ. vſque num.20.vbi multa in ſpecie enumerantur ad quæ filius patri tenetur,nominatus incidenter in aliquo actu indifferenti,filiationis in quaſi poſſeſſione,non dicitur conſtitutus.præſum.133.li.3. num.16.in vita non conqueſtus de matre tranſeunte ad ſecundas nuptias,iniuriam ſibi illatam dicitur remiſiſſe.præſu. 15. lib. 3.num.8.ſtudiorum cauſa abſens,mutuumque ſuſcipiens ꝗ quãtitate quam pater præſtare ſolebat,non facit locum Senatuſconſul.Macedon.præſump.68.lib.3.num. 5. Idem in eo qui legationis cauſa abſit.num.4.ſtudiorum cauſa abſens,vel legationis prǫſumitur conuertiſſe.num.5.Hanc tamen non eſſe prǫſumptione iuris,& de iure.num.11.filiaue patre ſuadente contrahentes etſi lædantur,de dolo aduerſus patrem non agunt.præſum.81. lib. 3.num.2

filiusfamilias de donatis ſibi a Principe libere diſponit.præſ.26. lib. 3.num.12.mercator ſi ſtatuto obligetur, intelligitur ex cõtractu cauſa mercimoniorum inito.præſ.57.li.2.num. 19. miles mutuũ ſuſceptum,præſumitur in cauſam caſtrenſem vertiſſe,& de ea tã quam paterfam.tenetur.præſ.68.lib.3.num. 10. mercator de patris conſenſu,ſi pecuniam mutuo ſuſcipit , negotiationis id cauſa præſumitur facere.ibi.n.12

filio adoptiuo litiganti contra patrem, non decernuntur alimenta vel litis expenſæ.q.35.lib.1.num.24.qui hæreditati renunciauit, non decernuntur alimenta,& ſumptus ex bonis paternis, lite ſuper eis pendente,etſi renunciationem reſcindi filius petat. ibi.n. 27.grauioribus ſtudiis deſtinato, tenetur pater præſtare impenſas.præſ.29.li.3.n.86

filium a viro frigido vel impubere generatum eſſe , lex non præſumit.q.14.li.1.n.34.qui diu ſeparatim a patre vixit,ius ſui iuris effectum præſumit.q.48.li.1.n.91

filiorum nomine continentur nepotes,in diſpoſitione legis nõ hominis.q.46.lib.1.num.32.appellatione,quando non veniãt adoptiui.q.35.lib.1.n.25

filios naturales & ſpurios,inſpecta æquitate canonica , pater hodie alere tenetur.q.35.lib.1.num.13.ex matrimonio præſũpto quauis præſumptione,hodie legitimos non eſſe,nec ſucceſſibiles.pſ. 1.lib.3.num.100

Filius, an & quando repræſentet patrem, & qualis præſumatur.

filius,an repræſentet perſonam patris in ſucceſſione feudi.præſ. 95. lib.4.num.40.& ſeq.an repræſentet patrem in fideicommiſſo relicto ab aliquo aſcendente,puta ab auo,proauo.præſ.95. libr. 4. num.14.quid in fideicommiſſo a tranſuerſali prioris gradus relicto.ibi.nu.16.quibus ex coniecturis repræſentatio ceſſet.ibid. n. 20.& ſeq. an repræſentet patrem in fideicommiſſo relicto a patruo,aliiſve tranſuerſalibus in quorum ſucceſſione ab inteſtato non datur repræſentatio.ibid.num.31.& ſeq. quando ingreditur locum patris,gradus non dicitur corrumpi,ſed repræſentari . pſ. 95.lib.4.n.5.repræſentet perſonam patris , an & quando in ſucceſſione ab inteſtato.ibid.num. 6. & ſeq. quod repræſentet perſonam patris,cũ agitur de ſucceſſione ab inteſtato , an ſit fictio legis vel præſumptio.præſ.95.li.4.n. 1.2.& 3

filii repræſentatio in locum patris non poteſt dici ſublata quibuſcũque coniecturis,in illis caſibus, in quibus vel lege , vel hominis diſpoſitione ſancitum eſt ei locum eſſe,ſed illis tantum coniecturis,quæ ex verbis diſpoſitionis colliguntur.ibi.n. 4

filius non repræſentat patrem , quando agitur de ſucceſſione trãſuerſali vltra patruum vel auunculum,vt concurrat cum patruo in dicta ſucceſſione.præſu.95.lib.4.num.13.non repræſentat patrem,quando dixit teſtator,quod ſuccedatur ſalua gradus prærogatiua.præſ.95.lib.4. num. 20. Et quid operentur huiuſmodi clauſulæ.ibi.Idem in aliis caſibus quos vide.ibi. num. 22. & ſeq. vſque num.30.Idem quando teſtator vocauit proximiores.ibid. num.21.locum patris non tenet in emphyteuſi ex pacto & prouidentia.præſ.95.lib.4.num.43.Idem quando agitur de ſuccedẽdo in primogenitura.ibid.n.44.Et quid in feudo miſſo.ibid. nu. 46.de matre nil ſuſpicari debet,& eius perſona ſancta, & honeſta ei videri debet.præſ.39.li.4. n. 68. præſumitur ignorare factũ patris.præſ.23.lib.6.n.57.an præſumatur ſcire vel ignorare teſtamentum a patre conditum,& quæ in eo continentur. præſu. 23. li.6.n.58.cum ſeq.vſq.n. 65

filii plerunq. ſimiles parentibus creduntur.præſ.58.li.6.n.5

filius præſumitur bonus,& artis peritus , ſi patrem habuit bonum & peritum.præſ.58.li.6.n.9.Sed leuis eſt hæc præſumptio , ſæpe enim a parentibus degenerant filii,cum a bonis ſæpe generẽtur mali,& ecõtra.ibi.n.10.eodem vitio laborare,quo laborabat pater eius.præſ.33.li.5.n. 1.2.3.4.Et id locum habet tam in filiis natis,quam naſcituris.ibi.n.23.

Filius, an & quando conſequatur legitimam , quando præſumatur ingratus erga patrem, et quando retineat feudum. Vide legitima.

filius conſequitur legitimam iure hæreditario,non autem citra ius & nomen hæredis.præſ.101.lib.4 num. 41. mortuo patre conſequitur legitimam tanquam creditor,non vt hæres.præſum. 101. lib.4.nu.55.Contra.ibi.nu. 57. ex bonis fideicommiſſo ſuppoſitis legitimam detrahere non poteſt , quando pater ſibi in teſtamento legitimam aſſignauit, quam deinde is male conſumpſit. præſ.191.lib.4.num. 10.ſi legatis non ſit grauatus,& habeat ſubſtitutum vulgarem,retinendo bona patris pro ſua legitima dicitur adiuiſſe hæreditatem.præſ.101.lib.4.num.66. quod extenditur.ibi.nu.67. & ſeq.

filio multis legatis grauato,ſi datus eſt ſubſtitutus vulgaris, ſi retinet legitimam omiſſo reſiduo bonorum,non dicitur adire hæreditatem.præſ.101.li.4.n.69

filius non præſumitur vitio ingratitudinis affectus contra patrem. præſ.2.li.5.n.3

filii non præſumuntur ingrati,niſi probetur ingratitudo. præſ. 29. lib.4.num.3

filius licet non ea dilectione & amore proſequatur parentes , quibus ab illis amatur,præſumitur tamen eos diligere.præſ. 57. lib. 6.num.1.non præſumitur patrem occidiſſe.præſ.11.li.5.nume. 3. Et filium occidiſſe patrem non ſtatur leui præſumptioni,ſed requiruntur vrgentia indicia.ibi.n.6.non præſumitur erga patrem ingratus.ibi.n.8.Et filius is non præſumitur, qui patrem verberibus affecit.ibid.num.5.& ſeruus in quibus differant.præſ.22.li.4. num.4.& 5

filii,& ſerui æquiparantur in modo probationis.prǫſum.55. libr.6. num.25

filius, ſeruus,vel quiſquis alter quando patris,domini , vel alterius conſilio delictum cõmiſit,præſumptio eſt,quod niſi datũ fuiſſet huiuſmodi conſilium,tale delictum ſecutum non fuiſſet. pſ. 27. li.5.n.23.ſi habitat domum,quam multis de cauſis habitare poteſt,vt puta tanquam hæres,iure pignoris,& hypothecę,& cauſa cuſtodię,prǫſumitur habitare ex cauſa magis vtili.prǫſu. 101. li.4.nu.30.Quando autem nulla alia ſubeſt cauſa, quam aditionis hęreditatis,habitatio arguit aditionem.ibi.n.37. non poteſt retinere feudum,& repudiare hæreditatem patris , a quo feudũ accipit.prǫſ.101.li.4.n.53.poteſt retinere legatum repudiata hęreditate.prǫſ.101.li.4.n.58

Filius, an & quando præſumatur fideicommiſſi onere grauatus, ſi eſt grauatus ad quæ teneatur, & quando legitimam detrahat.

filius non potuit grauari,qui non fuit honoratus.prǫſ.34.li.4. num. 17.inſtitutus & grauatus a matre,vel ab aſcendente per lineam maternam,cenſetur grauatus,ſi ſine filiis deceſſerit. prǫſum. 89. li 4.num.46.prǫſumitur grauatus,quando pater ita inſtituit , & ſi filius meus inſtitutus deceſſerit ſine filiis, ei ſubſtituo Caium. prǫſ.72.lib.4.num. 10.Idem quando verbum ſubſtituo, fuit abſolute poſitum.ibid.num. 11.fideicommiſſo grauatus non tenetur reſtituere, quę ſibi relicta fuerant a patre in donatione ſibi facta inter viuos.prǫſ.196.lib.4.num.6.Et id habet locum etiam pro ea parte,pro qua ipſe filius hęres extitit , quia nec portionẽ illam reſtituere tenetur.ibid.n.7.Declara,vt ibid.num. 9. non tenetur reſtituere fideicommiſſario legitimam ſibi debitam. ibid. num. 14. Ampliatur.ibid.num.15.& ſeq. Fallit.n.23.& ſeq. nullo modo grauari poteſt in legitima.prǫſump. 101 .lib.4.nu.63. licet non poſſit grauari in legitima,poſſunt tamen grauari eius hęredes & ſuccedentes ab inteſtato in dic.legitima.prǫſ.72.li.4. n. 5. Plura vide in verbo fideicommiſſum.

Digitized by Google

Filius, an & quando ſuccedat patri, & quando filij vna cum patre vocati præſumantur, & quando pater filijs ſuccedat.

Filius eſt ipſo iure hæres patris.præſ.101.lib.4.num.73.licet ob ſuitatem videatur ipſo iure hæres patris, non præſumitur tamen ſe ipſi hæreditati immiſcuiſſe, niſi animum ſuum declarauerit ſe hæredem eſſe.præſum.99.lib.4.num.4. Intellige, quando ipſe filius conuenitur a creditoribus, & ſic de eius præiudicio agitur, ſecus vero ſi ipſe agit, & agitur de eius commodo. ibid.num.5. non patris, ſed propria contemplatione præſumitur inſtitutus. præſ.22.lib.4.num.1.inſtitui poteſt ſub conditione poteſtatiua, ſi hæres vel ſi decem dederit, legitima autem non poteſt ei relinqui ſub hac conditione.præſump.101.lib.2.num.47. non poteſt inſtitui ſub conditione, quæ non ſit in eius poteſtate. præſu.70. lib.4.n.15

Filij quando ordine ſucceſſiuo vocari cenſentur. præſ.70.lib.4.nu. 21.& ſeq.

Filius inſtitutus a patre, ſi aſſerit ſe poſſidere bona aliqua patris pro ſua legitima, an dicatur hæreditatem adiuiſſe ſibi in teſtamento relictam.præſum.101. lib.4.num.39.& 40. Et an poſſit ſeparare legitimam ab hæreditate acceptando ipſam legitimam repudiata hæreditate.ibi. ſi a matre ſit inſtitutus ſub neceſſaria conditione, ſi a patre emancipatus erit, conditio impleta dicitur, ſi patre ipſo vel morte naturali vel ciuili ſublato, filius ſui iuris efficitur. præſ.185.lib.4.n.8

Filio hærede inſtituto, vel ſeruo, an & quando præſumatur cōtemplatione patris, vel domini facta inſtitutio. præſum.23.lib.4.n.1. per tot.

Filiorum inſtitutio trahitur ad filium etiam poſt teſtamentum natum, & datur intellectus l.3. C.de inoffic.teſtam.præſ.26.libr.4. num.20

Filij cenſentur vocati ex teſtamento, & prædilecti quādo teſtator in fine ſubſtitutionum excludit fęminas propter pauperes Chriſti.præſ.76.lib.4.num.79. Idem quando teſtator prohibuit Trebellianicæ detractionem ijs omnibus, ad quos hæreditas peruētura eſſet.ibi.num.80.Idem quando melior eſſet conditio tranſuerſalium quam deſcendentium ipſius inſtituti. ibid.nu.81. vna cum patre vocati cenſentur, quando pater inſtituit, vel ſubſtituit fratrem, & eius filios quos tunc habebat nec alij ſperabantur.præſ.70.lib.4.num.19. vna cum patre vocati præſumuntur, quando teſtator inſtituit, vel ſubſtituit penitus extraneum, & eius filios.præſ.78.lib.4.num.35. Idem quando teſtator inſtituit vel ſubſtituit extraneum, & ipſius extranei agnatos.ibi.num.36. vna cum eorū patribus vocati, an & quando præſumantur vocati, & eodem ſuccedant tempore, vel ordine ſucceſſiuo. præſum. 70.libr.4.per tot. vno & eodem tempore cum patre vocati cenſentur, quando teſtator non hæredis inſtitutionem fecit, ſed legatum vel fideicommiſſum particulare reliquit. præſ.70. libr.4. num.6. Idem quando teſtator inſtituit filium, & aliquos ex nepotibus ipſius filij tantum.ibid.numer.7. Idem in alijs 7.caſibus quos vide.ibid.vſque num.14. in hæreditate non obſtante patris erronea diſpoſitione debent reduci ad æqualitatem.præſ.24.lib. 4.num.15

Filius adita hæreditate ſolum quo ad vulgarem ſubſtitutionē, nunquid eo decedente in pupillari ætate tranſmittat eam in matrē, ita vt ſubſtitutus excludatur. præſ.38. lib 4.num.19. Vbi datur intellectus l.Lucius.ff.de vulg.& pup.ſubſt.ibid.

Filij per vulgarem vocati cenſentur, quando pater ſubſtituit filio ſorores, vel earum filios.præſ.71.lib.4.num.5.Secus quando teſtator dixit inſtituo filium, & ſi non vixerit, nepotem, dicitur.n. nepos per fideicommiſſariam vocatus.n.6

Filius ſi fuit inſtitutus contemplatione patris, & pater ſit rogatus eum emancipare, non tamen emancipatione facta tenetur ei reſtituere.præſ.23.lib.4.n.7

Filij ordine ſucceſſiuo vocati poſt eorum parentes, an & quādo per vulgarem ſubſtitutionem, vel per fideicōmiſſariam vocati præſumantur. præſ.71.lib.4.nu.1.& 2. quando ſunt inæqualiter inſtituti, conditione adempta non præſumitur fideicommiſſum. præſ.169.lib.4.n.25

Filijs vel liberis diſpoſitiue vocatis, quando ex præſumpta mente teſtatoris dicantur vocatæ etiam fœminæ.præſ.84.lib.4.num.1. & tot.ſeq.

Filius ſi inſtituit patrem ſuum, & ipſum grauauit poſt mortem ſuā reſtituere, non ſubintelligitur conditio, ſi ſine liberis deceſſerit, & quare.præſ.89.lib.4.n.54

Filij, an & quando præſumantur in conditione poſiti, & ſi ſunt in conditione poſiti, ad quæ teneantur.

Filij, qui præſumuntur in conditione poſiti, an cenſeātur vocati ex teſtamento, vel potius in conditione poſiti tantum ad excluſionem ſubſtituti, eis ſit reſeruatum ius ſuccedendi ab inteſtato ſolummodo.præſ.89.lib.4.n.154

Filios in conditione poſitos, non præſumi vocatos ex teſtamento, ſed ſuccedere ab inteſtato excluſis ſubſtitutis.præſump.76.lib.4. num.14

Filij ſi ſunt in conditione poſiti, ſub qualitate maſculinitatis, præſumuntur vocati ex teſtamento, & redditur efficax ratio.præſu. 76.lib.4.num.27.& 28.plures inſtituti collectiue cum conditione, quod bona non alienentur extra familiam, quomodo, & in quibus cenſeantur vocati.præſ.18.lib.4.num.19. poſiti in conditione expreſſim, an & quando præſumantur vocati, vt ſuccedāt ex teſtamento.pręſump.76. lib.4.num.1.14.17.28.30.vſque 37. & deſcendentes in tacita conditione ſubintellecti, ſi deceſſerint ſine filiis, ſi non ſunt eorum patris, vel aui inſtituti, & grauati hęredes, non excludunt ſubſtitutum. pręſum.87.lib.4.num.105. Filij in conditione poſiti cenſentur vocati ēt fauore piæ cauſæ, & præſumuntur ſuccedere ex teſtamento. præſ.76.lib.4.num.40. Et hoc etiam ſi adeſſet prohibitio alienationis vltra poſitionem in conditione, & onus reſtitu.num.41.cenſentur grauati, quando ſcilicet fuerunt grauati onere reſtitutionis. præſum.76.lib.4. num.39. cenſentur vocati etiam ſi extaret ſtatutum in ciuitate, quod maſculis exiſtētibus non ſuccedant fœminæ.præſum.76. libr.4.num.38.præſumuntur vocati ex teſtamento, quando ipſi inſtituti ſunt etiam reciproce ſubſtituti, ſi eorum vna deceſſerit ſine filiis. præſ.76.lib.4.num.52.quod amplia & limita, vt ibid. vſque num.55.dicuntur prędilecti ſubſtituto quo ad portionem patris ab inteſtato, non autem ex teſtamento.præſ.186.libro 4. n.23.cenſentur ex teſtamento vocati, quando extaret ſtatutum, quod filii poſiti in conditione cenſeantur vocati, nam teſtator præſumitur velle ſe conformare cum diſpoſitione ſtatuti.præſu. 76.lib.4.num.83.præſumuntur vocati, quando per ipſos tacite cēſentur excluſæ aliæ perſonæ, quæ alias eſſent melioris conditionis, vel ſaltem eiuſdem quam ipſi poſiti in conditione. ibid. numer.68. alios caſus vide.ibidem num.ſeq.affirmatiue cenſentur vocati ex teſtamento, & quomodo id fieri poſſit.præſumpt. 76.libr.5.num.66. Et quid ſi ponantur in conditione negatiue. ibid.num.67.cenſentur magis dilecti quam fœminæ, & ſic vocati ex teſtamento, ſi teſtator vocauit filios in aliqua parte teſtamenti.præſ.76.lib.4.num.30. quod ampliatur vſque numer.37. in caſibus, in quibus cenſentur vocati ex teſtamento, cenſentur vocati ſolum reſpectu portionis eorum patris cuius cauſa fuerunt in conditione poſiti, ſecus quo ad portiones aliorum inſtitutorum. præſ.76.lib.4.num.86. quod cenſeantur vocati ex teſtamēto, ex diſputatione hac quænam vtilitates habeantur.pręſumpt.76. lib.4.num.96.& num.ſeq.qui cenſentur ex teſtamento vocati, nunquid cenſeantur ſubſtituti directo, vel fideicommiſſarie.præſum.76.lib.4.num.92.& ſeq.tunc uocati non præſumuntur, quando ceſſat ratio poſitionis in conditione. pręſu.76. lib.4.num.88. Idem quando poſiti in conditione eſſent in alio teſtamenti capitulo expreſſe vocati.ibid. num.89.alios caſus vide.ibid.num.90.& 91. Et idem quando vltra conditionem, ſi ſine filiis, adiecta eſſet alia conditio, vt puta, ſi ſine teſtamento, vel alenatione bonorum. ibi.nu.90.Idem ſi teſtator voluit teſtamētum ſuum intelligi debere, ut iacet ad literam, & ſine aliqua interpretatione.ibid.nu.91. tunc non cenſentur uocati, quando eſſent grauati ſub nomine appellatiuo hæredum. pręſumpt.76. lib.4. nu.42.Idem ſi in aliquo caſu ſint expreſſe uocati.ibi.num. 43.Idem in aliis caſibus, quos uide.ibi.uſque num.47.per ablatiuos abſolutos præſumuntur ex teſtamento uocati.pręſ.76.lib.4. num.63. Filii deſcendentes, qui ingreſſi ſunt religionem bonorum incapacem, non præſumuntur poſiti in conditione tacita ad ſubſtituti excluſionem.pręſum.89.lib.4.num.109. Et quid ſi ſunt ingreſſi religionem bonorum capacem.ibi.nepotes & pronepotes pręſumuntur poſiti in conditione, ad excluſionem ſubſtituti.pręſ.89.lib.4.n.71

Filius quibus de cauſis poſſit exhæredari, & quando præſumatur exhæredatus.

Filius licet ob vitium ingratitudinis poſſit a patre exhæredari, ſecus tamen eſt peracta per eum pœnitentia, qui ingratus eſſe deſiit.pręſ.32.lib.5.numer.39.Imo ſi fuerit a patre ex iuſta cauſa exhæredatus, ſi poſtea ſe conciliauit cum ipſo patre, exhęredatio cenſetur reuocata.ibidem num.40. dicitur nominatim exhęredatus, qui & ſi non fuit proprio nomine demonſtratus, appellatione tamen eſt ſatis certificatus, cum ſolus eſſet.pręſump. 70.lib.4. num.20. non eſt exhęredandus ut eccleſia inſtituatur. præſump.189.lib.4.num.122. Intellige quo ad legitimam, non quo ad reliqua, ſed male, quia de tota ſucceſſione loquitur beatus Auguſt.ibi.

Digitized by Google

Filij adoptiui qui dicantur, quando patri ſuccedant, & quando faciant conditionem deficere, & quando excludant ſubſtitutum.

Filij adoptiui large dicuntur filij.præſ.185.lib.4.n.22

Filius adoptiuus in diſpoſitione fauorabili, nihil differt a legitimo & naturali.præſ.89. li.4.n.36.adoptiuus dicitur filius ſolumodo legitimus, non autem naturalis.præſ.82.lib.4.n.3

Filij adoptiui dicuntur filij ficte, & improprie, nõ autem vere præſ.76.lib.4.nu.7.an & quatenus ſimiles ſint in omnibus filijs legitimis, & naturalibus.præſump.89.lib.4.num.32.33.34.& ſeq.vſq; num.45

Filius adoptiuus, an faciat deficere conditionem ad excluſionem ſubſtituti.præſ.85.lib.4.n.104

Filij adoptiui non faciunt regulariter deficere fideicõmiſſum.præſ.78.lib.4.n.49.& 82.& præſ.89.eod.lib.n.45. an & quando excludant ſubſtitutum.præſ.82.lib.4.n.1.2.8.14.16.17.18

Filius amplectens matrem etiã proſtratam, præſumitur ſingularis beneuolentiæ gratia id feciſſe.præſ.17.lib.5.n.3

Filij arrogati propius accedunt ad naturam legitimatorum quã adoptiui.præſ.82.lib.4.n.7

Filius arrogatus ſi fuit grauatus reſtituere alteri, intelligitur, ſi ſine liberis deceſſerit.præſ.89. lib.4.nu.31.Et quid in adoptato.ibid.& n.ſeq.an excludant ſubſtitutum, ſi teſtator dixit. Si deceſſeris ſine filijs.præſ.82.lib.4.n.4. & ſeq. Et an ſit vere filius arrogatoris, ſicut adoptiuus adoptantis.ibid.n.5

filio arrogato inſtituto, cuius arrogatio apparet deinde nulla, valet nihilominus teſtamentum, ſi alioqui erat eum hæredem facturus.præſ.24.lib.4.n.19

Filij conſtitutorum in ſacris ignominioſi dicuntur, & perpetuo ſerui eſſe debent in ea eccleſia, in qua pater miniſtrauit, & filiorum nomen non obtinent.præſ.78.lib.4.n.47

Filius qui deliquit, non præſumitur deliquiſſe voluntate, & conſenſu patris.præſ.27.lib.5.num.7.Ampliatur.ibid.n.8.9.10

Filij deportati, vel damnati in metallum non cenſentur poſiti in cõditione tacita ad excluſionem ſubſtituti. præſ.89.lib.4.nu.110. & deſcendentes nondum nati tempore enunciantis caſus fideicommiſſi, quando agitur de fideicommiſſo vel legato puro non præſumuntur a teſtatore vocati.præſ.93.lib.4.num.1.Et quid in fideicommiſſo conditionali.ibid.n.2.& 3

Filius ducens vxorem poſt mortem patris, poteſt obligare bona fideicommiſſo ſubiecta pro reſtitutione dotis, & redditur ratio. præſ.190.lib.4.n.15

Filijs duobus eodem tempore natis, & vno partu, ſi incertum eſt, quorũ primus ſit natus, quid ſit præſumendum.præſ.51.lib.6.n.13.& ſeq.

Filii duo eodem partu nati pulchritudine, & viribus raro ſunt diſſimiles, & quare.ibid.num.17. Vide in verbo maſculo, & fœmina eodem partu natis.emancipati vocati vna cum patre, quam portionem conſequantur.præſ.18.lib.4.n.36

Filius emancipatus ſi fuit inſtitutus, & grauatus reſtituere, intelligitur, ſi ſine liberis deceſſerit.præſ.79.lib.4.n.51

Filios eorum qui læſerunt Cæſaris maieſtatem, vel in hęreſim lapſi fuerint, iuſte damnari certa pœna, & quare.præſ.56.lib.6.n.6

Filiusfamilias exiſtens in quaſi poſſeſſione ſui iuris ob actus plures a ſe geſtos obligatur erga creditorem, cui ex cauſa oneroſa centum promiſerat, tametſi ſtatuto cautum eſſet, quod filius non poſſet ſe obligare ſine patris conſenſu. præſumpt.55.libr.6. num.30

Filij fratris, an & quando cenſeantur vocati a teſtatore.

Filii fratris, nũquid per fideicommiſſariam cenſeantur vocati, quãdo teſtator dixit Inſtituo filium meum, & ſi is deceſſerit ſine filiis, ei ſubſtituo fratrem meum, eiuſque filios.præſump.71.lib.4. num.22.& ſeq.per fideicommiſſariam an & quando vocati cenſeantur. præſ.71.lib.4.nu.12.& ſeq.vſque nu.17.per vulgarem vocari, quando præſumatur.præſ.71.lib.4.num.7.& ſequen.non cenſentur onere fideicommiſſi grauati, quando teſtator poſt deſcendentes fratris ſubſtituiſſet alios alterius gradus. præſ.71.lib. 4.numer.24.Idem quando teſtator reciproce ſubſtituiſſet ipſos filios, vel deſcendent.fratris ſui, & poſt eos omnino extraneos ſubſtituiſſet per fideicommiſſ.ibid.num.25. Idem quando teſtator dixit ſubſtituo fratrem meum eiuſque filios, & deſcendẽtes in ſtirpes & in capita inuicem, & viciſſim vulgariter, & pupillariter, & per fideicommiſſ.ibi.n.27

[illegible]is grauati, ſi alius eius hæres non extat, facit deficere conditionem.præſ.130.lib.4.nu.26. aliquando habitus & tractatus vt filius, ſi deinde a patre reiectus in alterius domum ſe contulit, & a nouo patre tanquam filius haberi, & tractari cępit, ab illa quaſi poſſeſſione recedere dicitur.præſ.53.lib.6.num.31.Idem quando tractatus ſonaret potius in cauſam pietatis quam filiationis.

ibid.num.32

Filii hęredes inſtituti non ſolũ alimenta conſequi debent, ſed vſumfructum quoque obtinere.præſ.139.lib.4.n.23

Filio hærede inſtituto, rogatoque eius patre filium emãcipare, præſumi rogatum patrem etiam reſtituere hæreditatem ipſi filio. præſ.23.lib.4.n.1.per tot.

Filius, cui delata fuit hæreditas patris, ſi facit collationem bonorũ fratri ſuo, non præſumitur adiuiſſe hæreditatem.præſ.101.lib.4. num.97

Filii hæreticorum infames eſſe dicuntur.præſ.33.lib.5.nu.24.Et filii, & nepotes hæreticorum ex decreto Bonifacii Pontificis non ſunt admittendi ad officia & beneficia eccleſiaſtica. ibid.nu.26. Intellige de his filiis, quorum parentes fuerant pertinaces in hęreſi, & in ea deceſſerunt.ibid.num.27. improbi fato quodam a viris egregiis proficiſcuntur.præſ.58.lib.6.n.11

Filius impubes, ſi vna cum patre moritur ruina, vel naufragio, præſumitur obiiſſe ante patrem, quando ipſe ſubſtituiſſet pupillariter ipſo filio impuberi, & quare.præſ.50.lib.6.nu.34.Idem quando agitur de ſucceſſione in bonis extranei.n.35

Filii illegitimi pręſumũtur eiſdem vitiis laboraturi, quibus & eorũ patres laborabant, & quare.præſ.33.lib.5.num.9. illius qui fuit inſtitutus grauatus, excludunt etiam alterum teſtatoris filium ſubſtitutum.præſ.89.lib.4.num.119 Et confutantur opiniones. ibid.num.121.aduerſus parentes ingrati lege diuina apud Hebræos lapidibus obruebantur.præſ.4. lib.5.nu.12.legitimati dicuntur conſecuti iura legitimorum, & qui dicantur iuſti liberi. præſ.89. lib.4.nu.23.excludunt fęminas, quando extat ſtatutũ quod ſtantibus maſculis fęminæ excludantur. præſum.89.lib.4. num.25

Filius legitimus legitimati non excludit ſubſtitutum, quando dictum fuit, & ſi deceſſerit ſine filiis legitimis & naturalibus, vel ex legitimo matrimonio, cum pater ipſe non potuerit ſuccedere, nec plus iuris habere poteſt quam pater.præſ.79.lib.4.nu.29. Declara, vt ibi.n.30

Filio legitimo filii ſpurii auum relinquere poſſe contemplatione eius nepotis conſtat, quando ipſe filius ſpurius iam deceſſiſſet. præſ.69.lib.4.num.23.Idem quando auus reliquit ſic nepoti, ne aliquis vſusfructus acquireretur filio ſpurio.ibid.n.24

Filii ex putatiuo matrimonio ſunt vere, & proprie legitimi, quo ad ſucceſſiones, ſi modo fuerit ſolemniter celebratum matrimonium, & affuerit bona fides in facto ipſorum contrahentium. præſ.77.lib.4.num.3.Quod extenditur ibidem quoad excludendum ſubſtitutum, & n.4.5.6.Limitatur.nu.7.an & quando præſumantur comprehenſi ſub filiis in conditione poſitis ad ſubſtituti excluſionem.præſumpt.77.lib.4.num.1.inſtituti a patre, qui credebat eos eſſe natos ex legitimo matrimonio, aſſumunt hæreditatem, nec corruit inſtitutio, & quare.præſ.24.lib.4.num.9. naturales ex matrimonio putatiuo faciunt conditionem deficere, & excludunt ſubſtitutum.præſ.78.libr.4.num.29. Filii nati ex adulterio, manci atque imperfecti quodammodo cẽſentur. præſ.54.lib.6.n.27

Filius natus ante dignitatem patris, an conſequatur pręrogatiuas & honores.præſ.33.lib.5.n.36

Filii nati antequam pater habitus fuiſſet hæreticus, priuãtur bonis paternis, ſicut & nati poſt.præſ.33.lib.5.num.17.& ſeq. Contra. ibid.nu.28. ſed minus recte, & confutantur opiniones.ante hæreſim patris non debent eius criminis pœna affici, nec ſunt priuandi beneficiis eccleſiaſticis, quæ iam tempore commiſſi criminis obtinebant.pręſ.33.lib.5.num.33.Contra, ibid.num.17.& 35.& ſeq.ante hæreſim patris non puniũtur, ſi tandem pater ad eccleſiæ vnitatem redierit.ibid.n.40

Filij naturales qui dicantur, an & quando ſubſtitutum excludant, quando faciant deficere conditionem, quæ conſequantur ex bonis paternis.

Filius naturalis vt dici poſſit quæ requirantur.præſump.54.lib.6.n. 3.& 13.

Filii naturales non dicuntur proprie filii, ſed improprie.pręſu.78. lib.4.num.67

Filius naturalis non eſt in poteſtate patris.præſ.89.lib.4.n.44

Filii naturales, an & quando comprehendantur ſub nomine filiorum in cõditione poſitorum ad excluſionem ſubſtituti. pręſum. 78.lib.4.n.1. & 2.ſubſtitutum non excludunt, qũ dixit teſtator, Si deceſſerit ſine filiis legitimis & naturalibus.præſ.78. lib.4.n. 67.& ſequ.Secus ſi teſtator dixerit. Et ſi hæres meus deceſſerit ſine filiis ex legitimo matrimonio, & quoquo modo venientibus, quia intelligitur etiam de ſpuriis, ibid.num.69. in conditione poſiti, an excludant eccleſiam ſubſtitutam.præſ.78.lib.4.nu. 66.an & quando faciunt deficere conditionem, quando teſtator erat in dignitate poſitus.præſ.87.lib.4.num.21.23.30.& ſeq. vſque

Digitized by Google

vſque num.40. non faciunt deficere conditionem.præſ.78.lib.4. num.10.& ſeq. Contra ibid.num.2. & ſeq. non faciunt deficere conditionem, etiam ſi ſit inſtituta fœmina extranea.præſ.78.lib. 4.numer.60. Secus ſi dicta fœmina iam eſſet in concubinatu.ibi. nu.61.non faciunt deficere fideicommiſſum, quando colligitur ex teſtatoris voluntate, ipſum nolle, quod dicti filij excludant ſubſtitutum. præſ.78.lib.4. num.57. Idem quando aliæ adſunt coniecturæ, de quibus vide ibid.nu.62.63 cum multis ſeq. vſque ad finem.

Filius naturalis ſi fuit grauatus reſtituere alteri a patre; intelligitur ſi ſine liberis deceſſerit, ſecus in ſpurio.præſ.89.lib.4.n.21. Idem in filio naturali, vel ſpurio legitimato inſtituto in totum.ibi.nu. 22. Et idem in filijs ſuſcepris a filio ipſo grauato, dum fuit in deportatione.ibid.n.39

Filii naturales non cenſentur rumpere fideicōmiſſum, quando grauatus tempore teſtamenti habebat filios legitimos & naturales, quia teſtator præſumitur de illis tantum cogitaſſe.præſ.78. lib.4.n.63.& ſeq.

Filij naturales iure digeſtorum nihil conſequebantur ab inteſtato. præſ.78.lib.4.n.22

Filius naturalis vnciam tātum ex bonis patris conſequi poteſt, exiſtentibus alijs filiis.præſ.48.lib.4.nu.9. Si ſubſtitutus ſit filio legitimo, & naturali, alijs filijs exiſtentibus ſuccedit pupillo tantum in bonis ipſius pupilli, & non in bonis patris, exceptis duabus vncijs.ibid.naturalis legitimatus, an cenſeatur in conditione poſitus ab auo teſtatore, qui grauauit eius partem alteri reſtituere, ſi ſine liberis deceſſerit, ſi fuit legitimatus tempore conditi teſtamenti.præſ.89.lib.4.nu.310.natus in libertate ſine figura matrimonij regulariter non facit deficere conditionem nec iure nouo, nec iure antiquo.præſ.78.lib.4.num.17.& 19. Secus quo ad duas vncias, in quibus ſuccedit ab inteſtato iure Auth.ibi quādoque ex perſonarum qualitate facit deficere conditionem, & quomodo.præſ.202 lib.4.n.3

Filii naturales concepti in ſeruitute in figura matrimonij, eod.iure ſuccedunt, quo legitime nati in libertate.præſ.78.lib.4.n.28. & conditionem deficere faciunt.ibid.n.9.15.18

Filius poſthumus natus in quinto, ſexto, vel octauo menſe, qui ſtatim deceſſit, non præſumitur in conditione tacita poſitus ad excludendum ſubſtitutum. præſum 89.lib.4.n.111. Nec rumpit teſtamentum.ibid. Idem quando partus eſt monſtroſus. ibid.112. Idem in filijs, qui etſi nati ſunt, non tamen extant tempore mortis grauati, cum eo adhuc ſuperſtite deceſſerit., ibi.n.113. præteritus, quem pater ignorabat viuere, an habeatur pro inſtituto. præſ.26.lib.4.n.21.23.& per tot.30.& ſeq.

Filio intra pubertatem defuncto matre excluſa admittitur ſubſtitutus, ſi autē poſt pubertatem deceſſit filios, ſuccedit mater per fideicommiſſariam.præſump.39.lib.4.num.2. ſpiritualis non facit deficere conditionem, ſi ſine filiis deceſſerit, ad excluſionem ſubſtituti.præſump.89.lib.4.num.108. ſi fuit inſtitutus a patre ſpirituali, & grauatus alteri reſtituere non ſubintelligitur in eo conditio, ſi ſine liberis deceſſerit, & quare.præſump.89.lib 4. num.53.

Filij ſpurij, quando a patre ſint alendi, & quid conſequantur ex bonis patris & a quibus prohibeantur.

Filij ſpurii conſtitutione iuris Pontificij a patribus ſunt alendi, qđ & iure Cæſareo obſeruatur.præſ.54.lib.6.num.9.& præſ.78.nu. 69. Et ſi eius ſunt ætatis, poſſunt eſſe in iudicio, legitimam perſonam quo ad iudicium habere dicuntur. ibid.nu.50. ſpurii nec directe nec indirecte conſequi poſſunt bona patris. præſump.96. lib.4.num.6. quod ampliatur ibid.num.13.14.& ſeq. Limitatur. n.33.& ſeq.

Filius ſpurius non cenſetur prohibitus relictum acquirere, quādo ei pater reliquit, cum legitimus & relicti capax erit.præſ.96.lib. 4.n.33. Secus ſi filius ſit inceſtuoſus, ibidem.n.34

Filio ſpurio pater non modo prohibetur relinquere, iure poſitiuo, ſed & iure diuino.præſ.96.lib.4.num.3. ſi pater reliquit ſub conditione, cum relicti capax erit, pendente hac conditione quid ſit agendum de hæreditate.præſ.96.lib.4.num.35. quando præſumatur fraudulenter datum.præſ.96.lib.4.n.18.19.20.& multis. ſequen. vſque num.33. Ex Filio ſpurio nepoti legitimo non poteſt auus quid relinquere, contemplatione ipſius filii, ibid.num. 19.& quomodo contemplatione filii, quando nepotis relictum præſumatur.ibid.num.22. & ſeq. vſque nu.28. præſumitur fraudulenter relictum, quando pater ipſius ei reliquit cauſa alimentorum vltra debitam quantitatem. pręſ.96.lib.4.num.28. Idem quando pater relinquit filiæ ſpuriæ cauſa dotis. ibid.n.29. Idem ſi eius pater inſtituit Principem aliquem ſub conditione, ſi perſonaliter veniet ad capiendum hæreditatem, & interim relinquit ſpurium & eius deſcendentes adminiſtratores & curatores hæreditatis ſine redditione rationum.ibi.nu.31. Idem quando reliquit ipſi ſpurio non nominando eum eſſe filium ſuum. ibid.n.32

Filii teſtatoris ſi ſunt inſtituti, & eis datus eſt ſubſtitutus extraneus ſuccedunt inuicem ex iure accreſcendi excluſo ſubſtituto.præſ. 87.lib.4.n.9

Finem ad vnum inducta, contrarium non debent operari.pręſum. 134.lib.3.n.32

Fines poſſeſſionem & dominium demonſtrant. præſum.100.lib.3. num.12

Finis, quando neceſſario non pendet a principio, ipſemet finis attamen dicitur.præſ.17.lib.6.n.9. Idem quando principium ex ſe nihil operatur, ſed ex ratione, & cauſa finis.ibid.n.10

Finium mutatio non præſumitur, & vbi olim fuerunt termini ibid. & nunc eſſe cenſentur.præſ.43.lib.6.n.1

Fiſcus licet loco filiorum ſuccedat, ſuccedit tamen, & habetur tanquam extraneus. præſ.130.lib.4.nu.75. Et ſuccedit delinquenti tanquam extraneus ſucceſſor.ibi.num.83. cui ſoluitur tanquam creditori, tenetur cedere ius ſuum ſoluenti pro debitore, ſicuti quilibet alius creditor.præſ.189.lib.4.num.143. etſi non regulariter, multis tamen in caſib. eſt priuilegiatus.præſ.72.lib.2.nu.2. in caſibus non priuilegiatis, iure cōmmuni vtitur, & priuato æquiparatur.nu.3.& præſ.131. lib.3.num.69. cum priuato; in pari cauſa oneroſa certat, vtrum præferatur, tres ſunt opinio.præſu. 72.lib.2.n.12.16.& 17

Fiſco ne gabellas ſoluat conceſſum priuilegium, non tranſit ad gabellæ conductores.præſ.103.lib.3.num.7. agente de lucro captādo, aduerſus priuatum de damno certantem, iudicatur in dubio contra fiſcum.præſ.72. lib.2.nu.5. ex cauſa oneroſa, contra priuatum de cauſa lucratiua, pro fiſco præſumptio eſt, & pro eo iudicandum.ibid. numer.8. & priuato in pari cauſa lucratiua exiſtētibus vter præferatur, duæ ſunt opin.numer.10.& 11. contendente cum muliere cauſa dotis, in dubio pro dote pronunciandum. num.18. Alia refertur opinio.ibid.num.24. actore, & reo conuento priuato, pro reo eſt præſumptio. præſumpt.90.lib.2. num.15

Forenſis licet is non ſit, qui in loco natus eſt, pro tali tamen ficte habetur, ſi in eo loco onera non ſuſtinet.præſ.95.lib.5.num.31. ſi ex diſpoſitione ſtatuti eſt incapax immobilium ciuitatis, ſibi debetur æſtimatio rei immobilis legatæ. præſ.120.lib.4.nu.6. Declara, vt ibi.nu.7.8.& ſeq. contrahens, eius cum quo contrahit, præſumitur conditionem cognouiſſe.præſ.88.lib.3.n.12

Forenſem, & ciuem nouellum, prætextu ignorantiæ a delicto, non autem in contrahendo recuſari.præſ.88.lib.3.n.14

Forum conſcientiæ ſolam attendit veritatem.q.80.lib.1.n.15

Fori antiqua praxis eſt ſequenda, & ab ea non recedendum.præſ. 34.lib.5.n.18

Fornicatio præſumitur etiam inter ſanguine coniunctos, quando adeſt aliqua violenta præſumpt.præſ.17.lib.5.nu.6. Et maxime hoc procedit in ſola conſanguinea & affine. ibid.num.7. Idem quando nimia eſſet familiaritas inter patrem & filiam, & fratrē & ſororem.ibid.n.8

Fornicario affectu cognouiſſe aſſerens, non poteſt dici vir conſtās præſ.4.lib.3.n.33

Franciſcus Donato Venetorum dux octuageſimo quarto ętatis ſuę anno integris viribus adhuc Reipubl. operam dedit.præſu.46. lib.6.num.17. Molinus poſt centeſimum ętatis ſuæ annum Venetiis procuratoria dignitate ornatus eſt.præſ.46.lib.6.n.18

Fratris nomine quis comprehendatur. Et ad quæ teneatur frater erga fratrem.

fratris nomine non venit ſoror.præſ.84.lib.4.num. 12

fratres ad mutuum auxilium cōpoſiti uidentur.præſ.16.lib.5.n. 3

frater præſumitur fratrem diligere, per conſequens ipſum lędere nolle.pręſ.53.lib.2.nu.1.& pręſ.16.lib.5.num.1. extenditur. ibid. num.2.& ſeq. nunquid poſsit alienare bona fideicommiſsi, vt dotem conſtituat ſorori.pręſ.189.lib.4.num.38.39.40.41. tenetur dotare ſororem, quando extat ſtatutum, quod ſtantibus maſculis fœminę non ſuccedunt.ibid.nu.42. Secus ſi ſoror eſt vterina. ibid.num.43. tenetur pro fratre offendente maieſtatem principis, ſic dictante eius decreto, ſecus ſi frater erat abſens, quando alter frater offendit ipſum principem.pręſum.31.lib. 5. num.25. non tenetur dotare ſororem, quando ex bonis patris habet, vt ſe dotet.pręſ.109. lib.4. num. 63. coniunctus ex latere patris ei cui ſubſtitutus fuit, an excludat matrem ex tacita pupillari.pręſum.39.lib.4.n.82

fratres hęredis grauati non pręſumuntur poſiti in tacita conditione, ſi ſine filiis, &c. ad excluſionem ſubſtituti.præſumpt.89. li.4. num.114

frater inſtitutus a fratre, ſi ſit grauatus alii reſtituere, non ſubintel-

ligi

Digitized by Google

ſigitur in eo tacita conditio, ſi ſine filijs deceſſerit, quia in eo ceſſat coniectura pietatis, & quia frater non tenetur fratrem inſtituere ſicut pater, & confutantur argumenta eorum qui contrarium cenſuerunt.præſ.89. lib.4.n.55.poſſidens,& adminiſtrãs bona fratris, præſumitur iure familiaritatis poſſidere.præſu.67. lib.6.nu.12.frater & ſoror habent querelam contra teſtamentũ, quando eſt inſtituta turpis perſona,licet non conſequantur legitimam ex bonis fratris defuncti.præſ.38.lib.4.n.17

Fratres & ſorores pluries inceſtum commiſiſſe obſeruatum eſt. præſ.17.lib.5.n.14

Frater teſtatoris præſumitur magis dilectus ab ipſo teſtatore, quã eius vxor mater pupilli, & propterea præſumitur excludere ipſam.præſ.56.lib.4.nu.17.Idem de patruo,& pia cauſa.ibid.num. 18.vterinus teſtatoris ſubſtitutus non cenſetur vocatus ad excluſionem matris pupilli inſtituti.præſ.56.lib.4.n.16

Fratres vtrinque coniuncti,an & quando æqualiter ſuccedant cum conſanguineis fratribus, & quando eos excludant.

Frater vtrinque coniunctus, an fratrem conſanguineum excludat in ſubſtitut.vulgari.præſ.75.lib.4.nu.1.2.3. & ſeq.an in ſubſtitutione pupillari.ibid.8.12.& ſeq.

Fratres vtrinque coniunctos æqualiter admitti in ſubſtitutione ad fideicommiſſum cum conſanguineis.præſ.75.lib.4.nu.18.Secus ſi teſtator ipſe in inſtitutione expreſſim coniunxiſſet re, & verbis vtrinque coniunctos.ibid.n.18

Frater vtrinque coniunctus excludit conſanguineum in cauſa inteſtati.præſ.75.lib.4.num.11.vtrinque coniunctus tunc fratrem conſanguineum excludere cenſetur, quando pater ipſe in inſtitutione re, & verbis coniunxit duos ex prima vxore filios,alios duos ex ſecunda.præſ.75.lib.4.n.4

Fratres vtrinque coniuncti,quando fuerunt re & verbis expreſſim a teſtatore coniuncti, præferuntur conſanguineis in pupil.ſubſtit. præſ.75.lib.4.nu.14. Et qui in ſubſtitutione fideicom.ibid. num.29

Frater vtrinque coniunctus ſubſtitutus excludit matrem ex tacita pupillari. præſ.39.lib.4.nu.79. additur ratio.nu.80. ibid.habens vtrinque coniunctos, nec non alios fratres conſanguineos, ſi ſimpliciter ſubſtituit filio ſuo fratres ſuos, an vtrinque coniuncti excludant conſanguineos.præſ.75. lib.4.num.19.20.21. pro fratre non eſt teſtis omni exceptione maior, & quam fidem tribuat, iudex arbitrabitur.præſ.53.lib.2.num.6.& nu.3.& 4. inſtitutus a fratre commilitone, militiæ potius, quam fraternitatis cauſa cenſetur inſtitutus. præſ.29.lib.3.num.42.debens centum ſorori, tantam quantitatem in dotem promittendo,non præſumitur donare.præſ.16.lib.3.num.2. ſororis debitor ex cauſa dotis,dotando ſororem præſumitur compenſare.ibid.nu.3.viuens in communione, ſi fratrem hortetur vt filiam nuptui tradat, dotem ex pecunia cõmuni numeratam pro rata ſua donare præſumitur.præſ.35.lib.3.n.4

Fratres duo poſſidentes bona paterna tanquam diuiſa per decennium præſummuntur ab initio diuiſiſſe. præſ.33.lib.2.n.16.ſeparatim habitantes longo tempore,poſſidendo pro ſingulis partibus percipiendo commoda, & onera ſubeundo diuiſiſſe præſumuntur.præſ.60.lib.3.num.3. quod extenditur.ibid.num.4.& 5. poſſidentes partes inæquales,non præſumi diuiſionem feciſſe ſi tamen illa magna ſit inæqualitas. num.6.& 8.habitantes ſimul patre eorum viuo, non præſumuntur ſocietatem inijſſe. præſ. 56.lib.3.nu.5.vel affines plures ſimul habitantes,pupillis aliquibus ex ijs exiſtentibus nullam inijſſe ſocietatem præſumuntur. nu.6.quod extenditur.ibid.nu.9. & 11.aut affines omnes maiores, non negotiantes, ſed hæreditatem indiuiſam poſſidentes, ſocietatem contraxiſſe non præſumuntur. ibid.nu.20.Niſi contrariæ exiſtant coniecturæ.nu.21. Vel diu ſimul habentes,communicaſſent reditus.num.52.aut affines natu maiores omnes, ſimul habitando, ſi vnus tantum negocietur, non præſumuntur inijſſe ſocietatem.nu.23.Niſi tamen reliqui communicarent ea, quæ aliunde ſibi obueniunt.num.24.omnes maiores negociando lucra communicando, contraxiſſe ſocietatem præſumũtur, quo ad illam negociationem. num.25. Non autem quo ad reliqua.nu.28.Nec refert,quod diuerſas negociationes exerceant, dummodo lucra communicent. num.30.affines, an & quando negociando, & lucra communicando præſumantur ſocietatem inijſſe,quo ad omnia bona, prædia ſcilicet, & ſimilia.nu.31.32. 33.34.& 35. & affines omnes natu maiores hæreditatem poſſidentes indiuiſam, ſimul viuendo, & lucra differenter communicando, omnium bonorum ſocietatem præſumuntur contraxiſſe.num.37.quod declaratur & extenditur.ibid.num.38.& ſequen.natu maiores,vel affines, ſimul habitando,atque lucra cõmunicando,nec ineundo rationes,quando tamen non cenſeantur omnium bonorum ſocietatem inijſſe.num.43.44.& ſeq.duo artifices,communicantes lucra, & quæſita ex ipſo artificio, quã ſocietatem præſumantur inire.q.20.lib.1.n.4

Fraternitatis,quaſi poſſeſſio acquiritur per tractatum. præſ.53.lib. 6.num.25

Fraternitates dicuntur loca pia, & legatum eis factum dicitur ad pias cauſas. præſ.115.lib.4.n.5

Fraus coniecturis,& præſumptionibus probari poteſt.præſ.3.lib.5. num.43. non præſumitur, niſi probetur.præſ.78.lib.6.num.3.in dubio nunquam præſumitur nec actu, nec potentia.præſumpt. 82.lib.4. num.10.in dubio non eſt præſumenda.præſu.81.lib.4. num.29

Fraudibus quoad fieri poteſt obuiandum.præſ.190.lib.4.n.21

Fraus in his,quæ voluntariæ ſunt iuriſdictionis facilius committitur.præſ.85.lib.2.nu.94.dolus & malitia,in arbitratore non creditur adeſſe.præſ.76.lib.2.n.17

Fraudis,& malitiæ præſumptio ceſſat, probationibus incontinenti oblatis.præſ.47.lib.2.nu.1. Plura vide in verbo Dolus,item Simulatio.

Frequentatio loci aſſidua, in quo quis occiſus reperitur, indicium eſt ad torturam ſufficiens,alio adminiculo cõcurrente. q.89.lib. 1.n.126.Illud autem indicium quomodo tollatur.n.127

Frigiditas coniugum ex triennali cohabitatione præſumitur.q.36. lib.1.n.6

Fructus tantum, an & quando præſumantur relicti,& quando ius vſusfructus.præſ.136.lib.4.num.1.2.3.4.5.6.ex hęreditate adita percepti non dicuntur hæreditarii. præſ.188.lib.4.nu.27. ſui natura ſequuntur dominium. præſ.30.lib.3.nu.55.futuri ſunt quid diuerſum a præteritis. præſ.29.lib.3.nu.93.rei vendi poſſe.præſ. 104.lib.3. num.21.maturos de fundo alieno ſuis impenſis colligens, eas domino fundi donare præſumitur.præſ.33. lib.3.num. 3.naturales magni valoris,quando maritus reſtituat.præſ.9.lib. 3.nu.16.Et quid de modicis.nu.17.qui magni,vel modici valoris ſint, arbitratur iudex.num.18.non præſumuntur conſumpti, ſed adhuc extare.num.23. quando extare vel conſumpti præſumantur, iudicis arbitrio tribuendum.num.25 qui & quot percepti ſint coniecturis probari poſſe.num.26.pœnæ, & ſimilia acceſſoria rei petitæ ſpecialiter in generali liberatione comprehenduntur.præſ.151.lib.3. nu.12 Idem de appendicijs,& connexis rei pro qua facta fuit liberatio.ibid.n.13.& 14

Frumentum aliquando in genere capitur, aliquando in ſpecie, & quomodo.præſ.151.lib.4 n.2

Frumento legato,quid pręſumatur legaſſe teſtator.pręſ.151.lib.4. nu.1.& ſeq.legato quando teſtator habebat in ciuitate,cenſetur legatum frumentũ exiſtens in ſuburbijs, quando ibi tenebatur cauſa cuſtodiæ,donec deferretur in ciuitate.pręſump.126.lib.4. num.11

Fugitiuus is cenſetur qui ad fugam ſe præparat. præſ.3.lib.6.n.12.

Fuga,ad torturam indicium eſt ſufficiens.q.89.lib.1.nu.36. quando quæſtionibus faciendis non præbeat indicium.ibid.num.37.38. 39.& additur declaratio.num.40.ob contumaciam indicium facit,concurrente leuitate vitæ in accuſato vel alio quodam adminiculo.num.41.ex carcere eo tamen non facto,indicium,quando ad torturam faciat.num.42.iniuſte carcerati,torturæ non eſt indicium ſufficiens.num.43.ſola etiam abſque conſpiratione, ſi cum carceris fractura fiat, plenam probationem criminis facit in aliquibus caſibus.num.46.47.& 48.cum fractura carceris ad condemnationem probationem non facit,ſi iniuſte quis detentus ſit. num.40. ſcholarium ex priuilegio contra ipſos non facit indicium,excepto crimine hęreſis.n.50

Fundamentum cõſtituens in qualitate, eam adeſſe probare debet. pręſ.48.lib.2.n.2.vide Qualitas.

Fundi nomine quid contineatur, & quid legato fundo comprehendatur.

Fundi nomine continẽtur dolia,molę oliuarię, & pręlum, cũ fundo ſint infixa.pręſ.154.lib.4.n.3

Fundum, idem eſt, dicere,quod & totum fundum,cum non poſſint partes ſeparari.pręſ.62.lib.4.num.4.Intellige quo ad partes integrales ipſius fundi,non autẽ quo ad partes diſcretas, & quotitatiuas.ibi.n.5

Fundi identitas,vel vnitas quando ſatis dicatur probata.pręſu.15. lib.6.n.30.& ſeq.

Fundo inſtructo legato,qui fundus debeatur ex coniecturata mente teſtatoris. pręſ.154.lib.4.num.1. Quod ſi teſtator ſimpliciter legauit fundum,præſumitur legaſſe ea, quæ ita fundo coherẽt, vt amoueri inde nequeant, ibid.num.2. Non continentur vero ea,quę ſunt diuiſa, & ſeparata ab eo ibid.num.5.inſtructo legato, vel vt inſtructus eſt, quidam debeatur, & quid differat huiuſmodi legatum a legato fundi, & inſtrumentorum.ibid.num. 14.& nu.6.7.8.legato, vt optimus maximuſque eſt, non ſolum

omnia

Digitized by Google

omnia inſtrumenta debentur fundo neceſſaria, ſed & quæ voluptatis cauſa in fundo habuit teſtator. præſ.154.lib.4.n.17

Fundum tradente venditore cum pacto, vt ei locetur in perpetuũ, & quod vſque ad decennium, vel in perpetuum poſſit redimere, ſimulatio præſumitur. præſ.122.lib.3.n.74

Fundus datus in dotem cum pecunia quam maritus promiſit reſtituere, remanet dotalis. præſ.74.lib.3.nu.25. Idem ſi maritus obligauit bona ſua pro reſtitutione pecuniæ, pro reſtitutione vero fundi nihil dixit. ibi.n.25

Furem ſcienter receptans punitur pęna furti, in dubio autem ſecus. præſ.29.lib.5.n.34

Furioſus, inſanus, aut mente captus, an & quando quis præſumatur, & an furioſus poſſit grauari onere fideicommiſſi.

Furioſus, inſanus, demens, aut mente captus, an & quando quis præſumatur. præſ.45.lib.6.nu.1. Et quid differant furioſus, inſanus, demens, & mente captus. ibid.nu.2. Quod in multis æquiparantur, & macarones appellantur. ibid.nu.17. is præſumitur, qui furijs quodammodo agitatur, & rabie agitur, vnde nec ſibi, nec alijs parcit. ibid.nu.11. Item quibus ex indicijs & actibus furioſus cognoſcatur. ibid.nu.15.24.25.& ſeq. is non præſumitur, quẽ non conſtat antea furore agitatum fuiſſe, ſed ſanæ mentis cenſetur. ibid.num.18. ſi quis fuit ab initio, atque etiam ex poſt, præſumitur etiam medio tempore fuiſſe talis. præſ.36.lib.6.num.12. ſi habet dilucida interualla, ſi dubitatur, an actus ab ipſo geſtus, ſit geſtus tempore furoris, vel interualli, in dubio præſumitur geſtus tempore furoris. præſ.45 lib.6.num.63. Et qui dicit fuiſſe geſtum tempore dilucidi interualli, probare id debet. ibid. an poſſit grauari onere fideicommiſſi. præſ.49.lib.4. n.12. qui præterito tempore fuit, ita, & nunc præſumitur. Idem in ægro, & infirmo. q.34.lib.1.nu.15. & 16. præſumitur, cui tanquam furioſo prætor curatorem decreuit. præſ.75.lib.2.n.57

Furioſum, & mente captũ, qui aſſerit, id probare debet, q.18.lib.1. num.7

Furor an & quando præſumatur, & quanto tempore durare cenſeatur.

Furoris, & dementiæ ſignum, & coniectura eſt, quando quis iuſſit cadauer ſuum in mare proijci. præſ.45.lib.6.num.29. Idem quando iuſſit cadauer ſuum ſepeliri cum ſonis, & cantibus. ibid.num.41. Idem quando quis nomen ſuum ignorat. ibid.num.30. Idem quando quis loquitur verba inordinata, fatua, & talia, quæ ab homine ſanæ mentis proferri non ſolent. ibid.nu.39. Idẽ quãdo quis vno prope tempore bona ſua dilapidauit, ea vendendo vili pretio, vel ſine cauſa donando. ibid.nu.57. Idem quando quis facit actus, quos nemo ſanæ mentis faceret. ibid. nu.48. morbus cum ſit inſanabilis, præſumitur durare omni tempore, & dilucida interualla cum ſint per accidens, probari debent per aſſerentem illa. præſ.45.lib.6.n.64

Furor, quãdo breui tempore dicatur reuerſus iudicis arbitrio relinquitur, cum iure diffinitum non ſit. præſ.50.lib.4.num.10.& 17. ceſſans, & breui reuertens dicitur potius inumbrata quies, quã mentis ſanitas reſtituta. præſ.50.lib.4.num.8.& inſania ſui naturą inſanabilis durans pręſumitur, licet aliqua extent dilucida interualla. ibid.

Furtum a quibus commiſſum præſumatur, & circa quæ & quãdo ſine culpa cuſtodis commiſſum dicatur.

Furtum factum fuiſſe, quando coniecturis probari poſſit, & fama populi. præſ.61. lib.6.nu.21. quæ ſint illæ coniecturæ. ibid.num. 22.23. & ſeq. detegitur & ſumitur indicium a forma pedis accuſati de ipſo furto, non eſt autem ſufficiens indicium ad torturã. præſumpt.31.lib.5.num.12. præſumitur commiſſum culpa eorum, apud quos res extabat. præſ.3.lib.5.num.130. præſumitur commiſſum ab ipſius rei cuſtode ob malam eius cuſtodiam, & poteſt is torqueri, vt furem indicet. præſ.31.lib.5.num.1. Secus ſi in cuſtodiendo eam diligentiam adhibuit, quam vnuſquiſque diligens paterfamilias adhibuiſſet, & quando more ſolito cuſtodiuit. ibid.nu.2. commiſiſſe, quis & ex quibus coniecturis præſumatur. præſump.31.lib.5.nu.10.& ſeq. is præſumitur commiſiſſe apud quem claues adulterinæ ad aperiendũm oſtium domus repertæ ſunt. præſ.31.lib.1.nu.17. non cenſetur commiſſum in re ſociali, ſi dominus ea vtatur ad vſum deſtinatum. præſumpt.18. lib.5.nu.4. caſu fortuito, & ſine culpa cuſtodis, quando dicatur commiſſum. præſ.61. lib.6.nu.37.38.& ſeq. non ſine culpa cuſtodis committi ſolet, qui diligentius cuſtodire debuit. præſumpt. 61.lib.6.numer.34. vide verbum Cuſtos. apud Lacedæmones non puniebatur ob id quod ipſi rerum domini ob neglectam cuſtodiam in cauſa furti eſſent. præſ.61.lib.6.num.35. an & quãdo in re inuenta, vel pro derelicto habita commiſſum præſumatur, & quando cenſeatur res habita pro derelicta. præſ.30.lib.5. num.1

Furto teſtibus probato creditur iuramento partis de ſcripturis furto ſubtractis. præſ.61.lib.6.n.29

Furtum ad hoc vt dicatur manifeſtum, attenditur principium cõmiſſi furti, & quare. præſ.17.lib.6.nu.5. a ſeruo commiſſum, præſumitur conſenſu domini commiſſum, ſi ipſe ſeruus ſit improbus, & nequam. præſ.27. lib.5.num 18. Non punitur tamen dominus eadẽ pœna, qua plectendus eſt, ſed mitiori, arbitrio iudicis. ibid.num.19. eſt alienæ rei contrectatio. q.14.lib.1. num.68. præſumitur commiſſum ab eo, qui in domo conuerſabatur. q.14.lib.1.num.55. a vicinis factum præſu. q.89.lib.1.num.65. Vel ab eo, qui conſueuit in eadem domo conuerſari. num.69. Declaratur tamen. num.97.& 98. a viro bonæ conditionis, & famę factum præſumi, etſi res penes eum reperiatur. ibid.n.99. & præſ. 114.lib.3.n.15

Furti & donationis in concurſu, potius donatio quam furtum præſumitur. præſ.141.lib.3.n.13

Furto rem ſuam conſequi poſſe, quando liceat. q.80.lib.1.n.35. res ſubtracta, penes accuſatũ reperta, ad torturam facit habere locum, ſi malæ conditionis, & famæ ſit. q.89.lib.1.n.141

Futuræ rei Emptor, vide Emptor & vide res furtiua.

Futura iudicamus, & metimur ex præteritis. q.89.lib.1.num.103

G

GAbellam conducens a ciuitate, quæ immunis eſt in rebus a ſe emptis non habet ius exigendi ab ipſa. præſ.44.lib.3.n.11

Galenus dum puer eſſet, & febri quateretur, ex cubili prominẽtes atro colore feſtuculas videre ſe opinabatur, & veſtes floccorum plenas. præſ.45.lib.6.num.51. vixit centum quadraginta annis, & nullo correptus morbo interiit. præſ.46.lib.6.num.12

Galli non habent filios in poteſtate. præſ.18.lib.4.n.40

Garus fit ex piſcium inteſtinis, & eſt condimentum ciborum, non autem cibus. præſ.156.lib.4.num.2. quibus præterea nominibus appelletur, ibid.n.3.4

Geminatio actuumque pluralitas præſumitur potius, quam teſtiũ periurium. præſ.60.lib.2.n.3

Genus idem quod ſpecies operatur. præſ.96.lib.3.n.22

Genitiuus proprietatem ſignificat. præſ.16.lib.2.n.7

Genus, an differat a familia, & qui dicatur eſſe de genere alicuius. præſ.88. lib.4.n.7.& qualiter genus accipiatur. ibid.n.8. comprehendit ſub ſe omnes ſpecies, & id quidem proprie: & ipſæ ſpecies comprehendunt ſua indiuidua. præſ.1.lib.5.n.26

Generi per ſpeciem derogatur. pręſ.38.lib.6.num.9. Non autem ei derogatur, quando ſpecies non eſt contraria generi, ſed ſub ipſo genere comprehendi poteſt, & ſic lex noua non corrigit veterem. ibid.num.14. Idem quando genus verificari debet in vna ſpecie. ibid.n.15

Georgium Trapezuntium, & Franciſcum Barbarum ſenio confectos, literarum, quarum eruditiſſimi fuerunt, omnino oblitos fuiſſe fertur. præſ.45.lib.6.num.34

Germanicus quæſtor adoleſcens factus, & mox conſul res mirandas geſſit. præſ.48.lib.6.n.8

Gerẽs ſe pro procuratore, ſi talis ſit pro quo præſumatur, mandatum habuiſſe creditur. præſ.33.lib.2.n.12

Gloſſæ autoritas probabilis non neceſſaria. præſ.104.lib.3.n.8

Gordianus ſenior audita morte filii laqueo ſe ſuſpendit. pręſu.56. lib.6.num.9

Gorgia Leontinus centeſimum & ſeptimũ agens annum, interrogatus quapropter vellet tamdiu in vita manere, reſpondit, quia nihil habeo, quod ſenectutem meam accuſem. præſum.46.lib.6. num.13

Grauari is non poteſt, qui vocatus, & honoratus non eſt. pręſ.70. lib.4.n.12

Grauatus reſtituere hęreditatem, intelligitur grauatus in portione ſibi relicta. pręſ.76.lib.4.num.16. prius reſtituere ſtatim, deinde ſubſtitutus pupillo non tenetur reſtituere, quod deinde obueniat ex bonis pupilli. pręſ.74.lib.4.num.8. Plura vide in verbo Fideicommiſſum.

Grauamen re ipſa illatum in recuſatione iudicis, ſufficit allegare. q.48.lib.1.n.15

Guarentigia ſicut tertio nõ nominato prodeſſe nequit, ita nec obeſſe poteſt. præſ.13.lib.3.n.9

H

HAbitans in domo Cardinalis, præſumitur viuere expenſis ipſius Cardinalis. pręſ.71.lib.6.n.7

Habitare qui tenetur, non ſufficit ſi ſemel vel bis habitet, ſed frequentia, & perſeuerantia requiritur. præſ.76.lib.6.nu.39

Habitatio proprie ſolum eſt ipſe vſus, non autem proprietas. pręſ. 62.lib.4.n.32.& domicilium quid differant. pręſ.42.lib.6.n.2

Habitatione legata cẽſetur legaſſe teſtator, vt libere legatarius ibi eſſe, & habitare poſſit, & ſic ire, & redire. præſ.157.lib.4.nu.20. Et cenſetur relicta habitatio pro ſe, & eius familia ibid.num.21. Continentur etiam habitationis nomine ſupellectilia, ſcamna, cathedræ, menſæ, & huiuſmodi.ibid.n.23

Habitus indicat qualis quiſque ſit.præſ.76.lib.6.num.10.ſolus non facit quem Monachum. præſ.84.lib.6.n.9

Habitum clericalem deferens ſi obijt nullo relicto hærede nõ poteſt petere fiſcus eccleſiæ eius bona, ex eo, quod ex habitu præſumi debeat ipſum fuiſſe clericum.præſ.76.lib.6.n.4

Habitus qualem demonſtrat, talis quis præſumitur.q.14. lib.1.nu.79.alij animi, alij corporis .q.14.lib.1.n.24

Habilem non dicitur princeps reddidiſſe eum, quem in officio iam exiſtentem, illud exercere permittit.præſ.20.lib.2.n.33

Habilitas perſonæ conſideratur etiam in iudicijs ſummarijs. præſ.32.lib.2.nu.1.perſonæ, an præſumatur, inter reum, & actorem, diſtinguendum eſt.ibid.n.3

Habilis & idoneus ad contrahendum matrimonium, & ad generandum, an & quando quis eſſe præſumatur. præſu.90.lib.6.per tot.& idoneus ad alios actus an & quando præſumatur.pręſum.91.lib.6.per tot.

Hercules morbo comitiali affectus fuit, & ab Ariſtot.appellatur hic morbus herculeus ab ipſo Hercule.præſ.44.lib.6.n.4

Hæres quis dicatur, quis nomine hæredis comprehendatur, & quorum dominus cenſeatur.

Hæres verbum, prolatum in conditione voluntaria verificatur in bonorum poſſeſſore, qui improprie, & ficte eſt hæres, ſed & hæres hæredis, & alij deinceps, & nomen hæres, eſt nomen collectiuum. præſ.70.lib.4.nu.29.appellatione, quando veniunt extranei, quando non vbi hæredes diſpoſitiue ſunt vocati. præſ.130.lib.4.n.2.& ſeq.

Hæredis nomen non comprehendit extraneos, quando teſtator reliquit Caio, & eius hæredibus, rem quidem ſui natura tranſitoriam ad extraneos, ſed tamen ſi tranſiret, reſultaret aliquid abſurdum, & contra præſumptam teſtatoris voluntatem. præſum.130.lib.4.num.13.in teſtamento aſcendentis intelligitur de hæredibus ſanguinis, hoc eſt deſcendentibus. præſ.76.lib.4.nu.72. poſitum in conditione, intelligitur ſolum de hærede ſanguinis non autem de extraneo. præſ.130.lib.4. num.24.& ſeq.ſi eſt expreſſum nomen proprium, pręſumitur factum cauſa demonſtrationis.præſ.108.lib.4.num.23. Et dicta expreſſio eſt loco taxatiuæ.ibid.n.33

Hæres non dicitur, qui eſt intra tempus ad deliberandum.pręſum.101. lib.4.num.96.quo ad ſui damnum is dicitur, qui repudiata hæreditate reſpondit ſe hæredem. præſ.101.lib.4.num.30.idem dicimus de eo, qui adiuit hæreditatem, vt non poſſit amplius eã repudiare.ibid.num.31. Idem de eo, qui per mendacium dicit ſe hæredem, cum vere non ſit, quia habetur pro hærede quo ad ſui damnum, & ad fauorem creditorum.ibid.num.32.idem eſt, quod dominus.præſumpt.101.lib.4.num.53.& præſu.140.eod.lib.nu.20. & teſtator hæredem inſtituendo eum facit dominũ. præſ.140.lib.4.nu.2.& 26.63.& 64.cum eadem perſona cũ teſtatore reputetur, non eſt tamen proprie, nec eius bona ſunt vere ipſius teſtatoris. præſ.117.lib.4.num.2.præſumitur omnium eorum Dominus quæ erant apud defunctum. præſ.64.lib.6.n.18. quicquid ex hęreditate poſſidet, titulo hęreditario poſſidere pręſumitur.præſu.67.lib.6.nu.6.qui extitit ſemel, nunquam deſinit eſſe hæres.præſ.141.lib.4.num.27.factus ſemel non poteſt deſinere eſſe hæres.pręſ.183.lib.4.n.30

Hæredem aliquem facere eſt ipſum dominum conſtituere, præſu.133.lib.4. num.9.quilibet præſumitur habere, ex quo ſaltem poſtremo loco habet fiſcum.pręſ.130.lib.4.n.25

Hæres præſumitur magis dilectus a teſtatore, quam legatarius. præſ.106.lib.4.n.29

Hæres quinam inſtitui poſſit, & quid ſit hæredis inſtitutio, & quomodo præſumatur, & ad quæ extendatur, an & quando valeat, vel reuocetur.

Hæres quilibet poteſt inſtitui, qui non reperitur expreſſe prohibitus.præſ.16. lib.6.nu.10.quibuſcunque verbis inſtitui & ſubſtitui hodie poteſt ſanctione l.quod indignum. C.de teſtam.præſ.55.lib.4.n.6

Hæredes quibus ex partibus inſtitui vel ſubſtitui præſumantur. præſ.18.lib.4.n.1

Hæredis inſtitutionem faciens cenſetur teſtari voluiſſe, nõ autem codicillari.præſ.2.lib.4. num.21.inſtitutio dicitur caput & fundamentum teſtamenti. præſ.172.lib.4.num.28. inſtitutio eſt fauorabilis, & ideo extendenda de caſu ad caſum. præſu.26.lib.4. num.7.Idem ſubſtitutione directa.ibid.inſtitutionis cauſa finalis quæ dicatur. præſ.24.lib.4.num.5.& per tot.& ſeq.inſtitutionem non induci coniecturis aut præſumptionibus vel ſubſtitutio inducitur.præſumpt.26.lib.4.num.17.ſed verbis expreſſis. ibid.nu.33. & lib.1.q.45.nu.18.inſtitutio, an & quando cõiecturis & præſumptionibus cenſeatur inducta. præſu.19.lib.4.nu.1. inſtitutionem ſolis coniecturis & pręſumptionibus induci poſſe, & quomodo.præſ.19.lib.4.nu.6. Diſtingue, vt ibi.num.7.9.& 10.inſtitutio nutu teſtatoris fieri non poteſt.præſ.19.lib.4.num.2.inſtitutio vt conſiſtat, conſtare debet is, qui fuit demonſtratus.præſ.25.lib.4.num.6.inſtitutio, an & quando extendatur de perſona ad perſonam. præſ.26.lib.4.num.19.23.inſtitutio an & quando ex præſumpta mente teſtatoris extendatur de caſu ad caſum, de perſona ad perſonam, & de tempore ad tps.præſu.26.lib.4.num.1.2.inſtitutio extenditur de perſona ad perſonam ex pręſumpta mente teſtatoris. præſ.65.lib.4.nu.35.inſtitutionem non extendi de caſu ad caſum probatur. præſ.26.lib.4.num.11.16.& ſeq.inſtitutio difficilius reuocatur quam legata. præſ.172.lib.4.nu.5. Et quare facilius tollatur legatum.præſ.173.lib.eod.num.27. inſtitutio incerta, an, & quando & quibus coniecturis reddatur certa vt valeat. præſ.25.lib.4.num.1. inſtitutio, legatũ vel alia diſpoſitio, an & quando ex pręſumpta mente teſtatoris valeat.præſ.24.lib.4. num.1.inſtitutio non debet vitiari, ob errorem in qualitate perſonæ, quando illa qualitas non inducit cauſam finalem.præſ.24.lib.4.num.21. inſtitutio in re certa non valet, & ſi conſtat teſtatorem teſtari voluiſſe cenſetur facta inſtitutio in vniuerſum.pręſ.34.lib.4.n.15.Plura vide in verbo inſtit. inſtitutus, vel ab inteſtato vocatus, ſi confecit inuentarium bonorũ hæreditatis, pręſumitur ipſam hæreditatem adiuiſſe.pręſ.101.lib.4.num.94.qui confecit inuentarium nõ pręſumitur habuiſſe alia bona, quam in ipſo inuentario deſcripta, & contrariũ aſſerenti incumbit onus probandi. pręſ.61.lib.6.nu.6.quando promittit ex contractu ſoluere id quod tanquam hęres cum beneficio legis & inuentarij ſoluere tenebatur, ſi ex ipſo contractu immediate conueniatur, non habebit beneficium inuentarij.pręſum.109. lib.4.num.48.inſtitutus etiam in re certa poteſt propria auctoritate apprehendere poſſeſſionem rei ſibi relictę. pręſ.141. lib.4.num.13. inſtitutus ſi erat creditor ipſius teſtatoris, & petiit reditum ſuum ſibi ab eo ſolui, qui hęres eſſe poteſt d.teſtatori, pręſumitur hęreditatem repudiaſſe.pręſu.102.lib.4.num.17. Et hoc niſi proteſtatus ſit id petere animo non repudiandi hęreditatem.ibi. num.18.ex diuerſis partibus inſtitutus ſi aliqua parte habet ſubſtitutum, & adit hęreditatem ex ea parte, in qua non habet ſubſtitutum, alia pars ei accreſcit excluſo ſubſtituto.pręſump.78.lib.4.num.10.adiiſſe hęreditatem vel repudiaſſe, an & quando pręſumatur.vide ſupra in verbo Hęreditas.ſi ſit ille inſtitutus, de cuius ſtatu dubitatur, pręſumitur contemplatione eius inſtitutus, qui credebatur eius dominus. pręſ.22.lib.4.n.6

Hęredes plures inſtituti in re certa ęqualiter pręſumuntur inſtituti.pręſ.18.lib.4.n.5

Hæres quando poſſit alienare bona ſibi relicta, & quo caſu, & an præſumatur ſciuiſſe mortem defuncti.

Hęres nunquid bona alienare poſſit, ſi teſtator ei relinquendo fideicommiſſum ipſum rogauit reſtituere, quando poſt mortem ſuam ſuperfuerit.pręſ.188. lib.4.num.11.& ſeq.Et ſi fuit grauatus reſtituere quod tempore mortis ſuę ſupererit, poteſt libere alienare vſque ad dodrantem, quando inter viuos alienat, ſecus in vltima voluntate. ibid.num.17. Et tenetur omnino in huiuſmodi caſu reſtituere quartam omnium bonorum, quę teſtator ipſe reliquit, quam alienare quoquo modo non poteſt niſi quatuor de cauſis. ibid.expreſſis.num.21.21.& ſequen.vide Fideicommiſſi onere grauatus, &c. tantum poteſt diſtrahere ex bonis hęreditariis, quantum ſatisfieri poſſit creditoribus, etiam ſi ſit extraneus hęres inſtitutus a marito poſt mortem eius vxoris relictę vſufructuarię. pręſ.143.lib.4 num.15. Idem quando teſtator reliquit ipſi vſufructuarię plenum & integrum vſumfructum. ibid.num.16.Extende, etiam ſi ipſe hęres ex patrimonio proprio ſoluit, quia poterit deducere ex bonis teſtatoris quantum ipſe numerauit.ibid.num.17.quibus ex bonis ſoluet ęs alienum, an ex ſuis propriis, vel potius ex hęreditariis, quando teſtator reliquit alteri vſumfructum omnium ſuorum bonorum. pręſump.143.lib.4.num.13. in ſolutione ęris alieni quid ſeruare debeat in alienandis bonis teſtatoris. pręſumpt.143.lia.4.nu.19.& ſeq.

Hęredem ſciuiſſe mortem defuncti, ſi quis velit probare, non ſufficit quod probet ipſum fuiſſe vicinum, ſed probare etiam debet famam fuiſſe in vicinia.pręſ.24.lib.6.num.15.& pręſum.51.lib.2.num.47.Et Bar.declaratur doctrina in l.is poteſt.num.16. verſic.

Digitized by Google

verſ. ſi vero non eſt conſanguineus. ff. de acq. hæred. ibidem per diſcurſum.

Hæres quando teneatur de euictione erga legatarium, & ad quę de iure teneatur.

Hæres non tenetur de euictione, quando teſtator legauit quid vniuerſale, quod euictum ſit, vel rem aut ſpeciem certam. præſ. 118. lib. 4. num. 2. 5. & ſequen. Secus ſi legauit quid generale, vt patri vnum ex ſeruis ſuis, qui ſi a legatario euincatur, hæres de euictione tenetur. ibid. nu. 3. Intellige, vt ibid. num. 4. tenetur de euictione erga legatarium, quãdo teſtator ſciens rem alienam omnino eſſe eam legauit. pręſ. 118. lib. 4. num. 10. & in alijs caſibus, quos vide ibidem per diſcuſſum. tenetur vindicare mortẽ eius, cui ſucceſſit, quod ſi negligit facere præſumitur doloſe id facere, & ab eo aufertur hæreditas tanquam ab indigno, pręſumitur enim particeps homicidij. præſ. 3. lib. 5. nu. 81. tenetur exhibere librum rationũ defuncti in eo caſu, in quo defunctus teneretur, cuius iuramento non ſtatur, quod liber ille ad ſe nõ peruenerit. præſ. 61. lib. 6. nu. 10. Iuris enim præſumptione cenſetur omnia perueniſſe ad hæredem, quæ fuerant apud defunctum. ibid. nu. 11. in iudicio poteſt interrogari, vt cum iuramento reſpondeat, an adiuit iam hæreditatem, vt reſpondere teneatur. pręſ. 99. lib. 4. num. 16

Hæres an, & quando præſumatur grauatus a teſtatore, quid quantum ve ex hæreditate reſtituere teneatur, & quando tenetur vltra vires hæreditarias. Et quando doloſe alienaſſe dicatur.

Hæres in dubio cenſetur grauatus a teſtatore præſtare legata, & eo defuncto adita hæreditate, ipſius hæres. præſ. 157. lib. 4. num. 43. Si vero non adiuit, vel adiuit & factus eſt locus ſubſtitutioni, ſubſtitutus ille præſumitur grauatus præſtare legata. ibidem n. 44. Et quando plures hæredes ſunt inſtituti vel ſubſtituti, qui eam teneantur ad legata. ibid. nu. 45. cenſetur grauatus, non aũt ſubſtitutus, ſi teſtator ita dixit. Acceptis centum dato fundum Caio. præſ. 131. lib. 4. nu. 8. quando grauatur pure vel ad certum diem, ſubſtitutus admittitur, etiam ſi is ſuſcipiat filios. præſ. 83. lib. 4. num. 57. inſtitutus & grauatus reſtituere ſi deceſſerit ſine liberis, ſi in extremis laborans ingreditur religionem, præſumitur fraude ingreſſus, vt ſubſtitutum excludat. præſum. 8. lib. 6. n. 4. nunquid teneatur ad reſtitutionem bonorum, quæ ad ſe superuenerunt ex perſona quidem teſtatoris, ſed alio iure quam hæreditario. præſ. 196. lib. 4. nu. 1. 2. 3. fideicommiſſo grauatus tenetur ad reſtitutionem etiam mobilium, quæ teſtator reliquit. præſum. 197. lib. 4. n. 1. ampliatur. nu. 5. Et quid ſi conſumpta ſunt tempore reſtitutionis ſine hæredis culpa. ibid. num. 3. Et an teneatur reſtituere fideicommiſſario emphiteuſim. ibid. 12. & 13. Et an teneatur reſtituere bona, quæ poſt a ſe aditam hæreditatem quæſiuit ex bonis ipſius teſtatoris, id eſt, de fructibus ex illis perceptis. remiſſ. ibid. nu. 14. Et quid de alijs bonis aliunde ab ipſo hærede quæſitis. numer. 15. grauatus fideicommiſſo vniuerſali, an & quando præſumatur rogatus reſtituere etiam portiones, quæ ſibi ex alijs ſubſtitutionibus obuenerunt. præſ. 193. lib. 4. num. 2. 3. 4. 5. multiſque ſeq. ſi fideicommiſſo grauatus non conficiens inuentarium tenetur legatariis, & fideicommiſſarijs etiam vltra vires hæreditarias. præſ. 97. lib. 6. num. 13. Præſumit enim lex ob talem negligentiam, quod ipſe occultauerit res hæreditarias. ibidem num. 14. ampliatur. ibi. num. 15. grauatus fideicommiſſo ſi rem ipſam totam ſcienter alienat, contra conſcientiam alienaſſe dicitur, & ſic doloſe. præſumpt. 3. lib. 5. nu. 95. Intellige, ſi perpetuo alienat, ſecus ſi donec in humanis erit. ibid. nu. 96. fideicommiſſo grauatus pendente conditione reſtitutionis fructus ſuos facit. præſ. 189. lib. 4. nu. 162. rogatus reſtituere hęreditatem vel bona, nunquid etiam præſumatur rogatus reſtituere ipſa prælegata. præſ. 194. lib. 4. num. 1. rogatus reſtituere cum vellet, quo tempore reſtituere teneatur. præſ. 90. lib. 4. num. 1. rogatus reſtituere quibus coniecturis præſumatur religionem ingreſſus in fraudem ſubſtituti. præſ. 83. lib. 4. n. 83. & ſeq. allegans paupertatem teſtatoris eam probare debet. præſ. 26. lib. 6. n. 5.

Hæredes plures coniuncti re, & verbis qui dicãtur. præſ. 86. libr. 4. nu. 1. Et qui dicantur verbis coniuncti, & quo iure vnus ſuccedat alteri per ius accreſcendi. ibid. nu. 2. diſtincti re & verbis qui dicantur, & an ſuccedant per ius accreſcendi. præſ. 86. lib. 4. nu. 3. plures ſi ſunt vocati ſub nomine collectiuo, vna cum tertio in quibus partibus cenſeatur inſtituti. præſ. 18. lib. 4. n. 21. extranei qui dicantur. præſ. 140. lib. 4. n. 2

Hæres extraneus præſumitur ſcire confectum fuiſſe teſtamentum ex quo hæreditatem conſecutus eſt, & quæ in eo diſpoſita fuerunt. præſ. 23. lib. 6. nu. 75. Limitatur ibid. nu. 76. & ſeq. extraneus præſumitur ignorare diſpoſita in codicillis. ibid. n. 79. hæredis dicitur etiam teſtatoris. præſ. 34. lib. 4. num. 13. Et præſ. 43. eod. lib. num. 3. Et præſ. 76. lib. eod. nu. 100. legatarij grauari poteſt ſub nomine hæredis. præſu. 72. lib. 4. nu. 17. ſcriptus in re certa nullo dato cohærede, detracta rei mentione, totam ipſam hæreditatẽ conſequitur. præſ. 141. lib. 4. num. 3. qui ſucceſſit grauato onere fideicommiſſi cenſetur debitor voluntarius, & legatum ob id a ſe factum præſumitur factum animo compenſandi. præſ. 110. lib. 4. nu. 6. ſuccedens pupillo ab inteſtato, ſuccedere dicitur ex tacito defuncti iudicio, non autem ex expreſſo. præſ. 72. lib. 4. num. 18. ſuam implens conditionem, ſub qua fuit inſtitutus, dicitur adire. præſ. 101. lib. 4. nu. 4. eadem perſona cum defuncto. præſu. 47. lib. 3. num. 2. inſtitutus in teſtamento minus ſolemni in foro conſcientię non tenetur reſtituere hæreditatem venientibus ab inteſtato. quæſt. 80. lib. 1. nu. 4. & 33. ſcienter totam hæreditatem abſque quartæ detractione reſtituendo, præſumitur eam fideicommiſſario donare. præſ. 31. lib. 3. num. 3. pro ſpeciali legato de euictione non tenetur. præſ. 118. lib. 3. num. 4. petens cautionem ab vxore relicta vſufructuaria, non dicitur contrauenire promiſſioni factæ de non moleſtando. præſ. 38. lib. 3. num. 5. iuſſus a teſtatore reficere domum, ſi non patitur deferri cementa, & alia neceſſaria, præſumitur voluntati eius in futurum parere nolle. q. 23. lib. 1. num. 11. tranſigens ſuper teſtamento, an præſumatur ſcire in eo contenta. præſ. 66. lib. 3. num. 27. ſuccedens debitori, excuſatur ob ignorantiam conditionis perſonæ, cum qua contractum ſit. præſ. 88. lib. 3. n. 18

Hæredis de perſona ſi contingat dubitatio, probatio apertiſſima facienda eſt. q. 45. lib. 1. n. 18

Hæredem habere honor eſt non modicus. pręſ. 48. lib. 3. nu. 3. in teſtamento minus ſolemni ſcriptum, tutum eſſe in foro conſcientiæ, ſi hæreditatem poſſideat & retineat, falſum eſſe conuincitur. q. 80. lib. 1. num. 33. ſe in inſtrumento contractus aſſerens, contractum tanquam talis iniiſſe præſumitur. pręſ. 49. lib. 3. n. 19

Hęredes mariti, qui dotem a ſocero recepiſſe confeſſus erat, ſpe futurę numerationis in inſtrumento vel alia promiſſione facta, vtrum liberentur cedendo actiones, vel ſoluere teneatur reuera dotem ipſam. prę. 12. lib. 3. n. 89. 90. & ſeq.

Hęredum ſuorũ nomine paciſci, & ſtipulari quis pręſumitur. pręſ. 47. lib. 3. n. 1

Hæreditas quid ſit, & quid comprehendat, & quando præſumitur adita, & quibus verbis.

Hęreditatis nomine non veniunt pręlegata nec nomine vniuerſali bonorum. pręſ. 194 lib. 4. n. 38

Hęreditas eſt ſucceſſio in vniuerſum ius defuncti. pręſum. 38. lib. 4. num. 11. comprehendit ęqualiter iura tam paſſiua, quam actiua, & quid differat aditio a repudiatione. pręſ. 99. lib. 4. num. 13. quibus verbis adita pręſumatur. pręſ. 100. lib. 4 per tot.

Hęreditatem adire is dicitur, qui verbis declarat ſe hęredem eſſe, pro hęrede uero is ſe gerit, qui factis ſe hęredem declarauit. pręſum. 99. lib. 4. num. 25. pręſumitur, quis potius adiuiſſe, quam occupaſſe. pręſ. 2. lib. 5. nu. 16. pręſumitur adiuiſſe, quando is conuocatis amicis, & teſtibus dixit, Volo adire hęreditatem. pręſu. 100. lib. 4. nu. 15. dicitur is adiuiſſe, qui in ſocietatis communione perſeuerauit. pręſ. 101. lib. 4. num. 23. item aliis caſibus ibid. num. 24. & ſeq. nõ dicitur adiuiſſe quis ex actu pio & religioſo, vt ſi ſepeliuit mortuum. pręſ. 101. lib. 4. num. 70. Et quid ſi quis percepit fructus ex bonis hęreditarijs. ibid. nu. 71. & ſeq. pręſumitur adiuiſſe inſtitutus, ſi accepit a ſtatu libero pecuniam cauſa implendi conditionem, ſicque manumittendi ſeruum illum. pręſ. 141. lib. 4. n. 14. item aliis caſibus. ibid. 15. 16. 17

Hęreditas quando & quibus coniecturis pręſumatur adita. pręſ. 99. lib. 4. num. 1. an pręſumatur adita ex facto dubio, vt quia potuit quis facere, vt hęres & non hęres. pręſ. 101. lib. 4. numer. 27. 34. an pręſumatur adita ex facto negatiuo, pręſu. 101. lib. 4. num. 87. an pręſumatur adita, quando quis accepta pecunia iniuit pacem cum occiſoribus defuncti, de cuius hęreditate agitur. pręſ. 101. lib. 4. num. 84. an pręſumatur adita quando quis dedit aliquas eleemoſynas pro ipſo defuncto ex eiuſdem defuncti bonis. pręſ. 101. lib. 4. num. 76. & ſeq. an pręſumatur adita, quando mihi inſtituto aliquis ſic dixit. Gratulor tibi, quod talis hęreditas tibi obuenerit, & ego reſponderim. Bene placet mihi. pręſu. 100. lib. 4. nu. 29. nunquid pręſumatur adita, quando hęres vſus eſt his verbis. Hęreditas mihi diſplicet. pręſ. 100. lib. 4. num. 21. Et quid ſi vſus eſt verbis enunciatiuis. ibid. num. 22. 23. 24. 25. & ſeq. pręſumitur adita ab eo, qui exegit debitores hęreditarios. pręſ. 101. lib. 4. nu. 18. Idem quando inſtitutus diuiſit bona hęreditaria cum cohęrede. ibid. num. 19. Idem quando hęres ſcriptus in teſtamento compromiſit cum legatariis. ibid. nu. 20. ex facto principali pręſumitur adita, quando ipſum factum eſt certum inducens actionem. pręſu. 101. lib. 4. numer. 11. pręſumitur.

Digitized by Google

adita, quando quis poſt præſtitutum tempus ad deliberandum reſpondit, Volo adire. præſ. 100. lib. 4. num. 12. Idem quando inſtitutus fuit interrogatus, an velit eſſe hæres, reſpondit, Volo adire. ibid. num. 13. præſumitur adita, quando inſtitutus & vocatus vſus eſt verbis diſpoſitiuis, certis, & determinatis. præſ. 100. lib. 4. num. 5. quod ampliatur. ibid. nu. 6. 7. 8. 9. non præſumitur adita ab eo, qui petit reddi rationem adminiſtrationis. præſump. 101. lib. 4. num. 81. Idem quando quis ſuſcepit litem cum creditoribus hæreditarijs. num. 82. Idem quando quis curauit ſeruos hæreditarios torqueri. ibid. num. 83. non præſumitur adita ex facto præparatorio neceſſario, ad hæreditatis aditionem. præſum. 101. lib. 4. n. 3. & 4. non poteſt adiri ex teſtamento incerto. pręſ. 100. lib. 4. n. 33

Hæreditatis aditio eſt quid facti, & ob id non præſumitur, etiam ſi hæreditas ſit opulenta. præſ. 99. lib. 4. nu. 3. aditio infertur ſolum ex actu certo, qui fieri non poteſt citra ius & nomen hæredis, non autem ex actu dubio. præſ. 100. lib. 4. n. 18. aditio & repudiatio a pari procedunt. præſ. 101. lib. 4. num. 61. aditio an & quando inducatur ex facto principali, non autem præparatorio. præſ. 101. lib. 4. num. 9. 10. aditio an præſumatur, quando quis poteſt facere actum vt dominus, non autem vt hæres. præſ. 101. libr. 4. num. 38. infertur ex eo actu, qui fieri non poteſt citra ius & nomen hæredis. ibid. num. 4. aditio an præſumatur ex facto præparatorio non neceſſario ad ipſam aditionem. præſ. 101. lib. 4. nu. 7. Et quid ſi factum eſt præparatorium non ad ipſam hæreditatis aditionem, ſed ad ipſius hæreditatis petitionem. ibid. num. 8. aditio, an & quando ex geſtis & factis præſumatur. præſumpt. 101. lib. 4. numer. 1. & per tot. aditio poteſt præſumi & verbis & factis, & quomodo. præſ. 99. lib. 4. num. 6. 7. ſolus. n. animus ſeparatus a verbis & factis non ſufficit, vt poſſit dici adita hæreditas. ibid. num. 15. & ſeq. aditio non præſumitur, nec ſolo animo fieri poteſt. præſ. 99. lib. 4. num. 2. aditio non fit principaliter ad obligandum adeuntem, ſed acquirendum ſibi. præſ. 99. lib. 4. nu. 10. aditio non recipit conditionem, cum ſit actus legitimus, & animum certum requirit. præſ. 100. lib. 4. num. 26. aditio nullo facto vel dicto declarata, eſt ſolus quidam actus in mente retentus. præſ. 99. lib. 4. n. 14

Hæreditatem adeuntis ſatis voluntas declaratur, licet ſcriptura declarauerit animum ſuum adeundæ hæreditatis, quæ ob defectũ ſolemnitatis ſit inualida. præſ. 100. lib. 4. n. 3

Hæreditatis aditæ non omnia facta coniecturam faciunt, ſed illa tantum, quæ citra ius & nomen hæredis fieri non poſſunt, & quæ neceſſaria ſunt & veriſimilia. præſ. 101. lib. 4. n. 2

Hæreditas adita per hæredem amittit nomen hæreditatis. præſum. 188. lib. 4. n. 16

Hæreditas, an & quando dari aut acceptari debet, quando repudiari poſſit, aut tolli per ſuperuenientem inimicitiam.

Hæreditas dari non poteſt, nec ex tempore, nec ad tempus. præſu. 141. lib. 4. num. 21. & præſ. 52. lib. 4. num. 21. non poteſt pro parte acceptari, & pro parte repudiari, cum de ipſa hæreditate agitur. præſump. 101. lib. 4. num. 43. Secus quando agitur de acceptãda tantum legitima, quæ non eſt quota hæreditatis, ſed bonorũ. ibid.

Hæreditatem relinquere idem eſt, quod & relinquere ipſum ius, q percipitur ex hęreditate, & idem eſt relinquere vſumfructum & id quod ex vſufructu percipitur. pręſ. 136. lib. 4. n. 8

Hæreditas an & quando verbis vel factis repudiata præſumatur. præſ. 102. lib. 4. num. 1. verbis dicitur repudiari, quando illa ſunt apta ad ſignificandum repudiationem. præſ. 102. lib. 4. n. 3. & 4. Et exempla habentur. ibid. n. 4. & 5

Hæreditatem repudiare is dicitur, cui aſſignatus fuit terminus ad deliberandum, an velit adire vel non, ſi is deinde reſpondit nolle adire, pręſ. 102. lib. 4. num. 6. Idem quando poſt illa verba, nolo adire, lapſi eſſent tres menſes. ibid. num. 7. Idem in alijs caſib. ibid. relatis. n. 8. 9. & ſeq.

Hæreditas ab inteſtato venientibus legis diſpoſitione debetur. pręſum. 50. lib. 2. n. 35

Hæreditatem non cenſetur adijſſe maritus nomine filiorum, dotẽ vxoris penes ſe retinendo. q. 23. lib. 1. num. 4. per filium iuſſu patris aditam præſumptio quæ eſt allegari debet. q. 48. lib. 1. num. 14. agnoſcens etſi damnoſam, legata præſtare diſtringitur. præſ. 10. lib. 3. num. 15. repudians alteri non obligatur. præſum. 99. lib. 4. num. 12

Hæreditas non poteſt tolli per ſuperuenientem inimicitiam, legatum vero ſic. præſu. 173. lib. 4. nu. 13. non adita non poteſt tranſmitti. præſ. 76. lib. 4. nu. 98. & legatum in quibus differant, & in quibus æquiparentur. præſ. 173. lib. 4. nu. 16. legitima dicitur, quę defertur ex teſtamento, vere autem legitima dicitur hæreditas, quæ ab inteſtato defertur. præſ. 62. lib. 4. num. 31. luctuoſa dicitur filij non autem mariti. præſ. 37. lib. 4. num. 7. luctuoſa filii ratione miſerationis ad matrem peruenire debet. præſ. 39. liq. 4. num. 28. patris eſt filio quaſi debita. præſ. 37. lib. 4. num. 13. patris iuxta commune votum parentum peruenire debet ad filios. præſu. 50. lib. 6. n. 23

Hæreſes licet ſpecie ſint diuerſæ, habent tamen connexitatẽ quandam, vt altera ab altera dependere videatur. pręſ. 32. lib. 5. n. 28

Hęreſis deprehenditur non ſolum ex ipſis factis manifeſte hęreſim ſignificantibus, verum etiam ex verbis, vt ſi quis opiniones hæreticorum pertinaciter tuetur. præſ. 6. lib. 5. num. 10. crimen ſolis probatur pręſumptionibus. q. 58. lib. 1. n. 6

Hęreſim vnam qui ſemel abiurauit ſi in aliam deinde diuerſę ſpeciei labatur, relapſus dicitur. pręſ. 32. lib. 5. n. 27

Hæretici qui dicantur aut præſumantur, et quando dicatur reuerti ad gremium eccleſiæ, et dicatur pertinax hæreticus.

Hęretici aliqui dicuntur violenta præſumptione, aliqui ſunt vehementer ſuſpecti, aliqui leuiter ſuſpecti. pręſ. 6. lib. 5. n. 15

Hęreticus pręſumptiue quis dicatur. pręſ. 6. lib. 5. nu. 14. an & quãdo quis pręſumatur. pręſum. 6. lib. 5. nu. 1. & per tot. vbi hoc per multos caſus ordine deducitur, quos vide ibid. omnino. ſemel adhuc talis pręſumitur. pręſ. 6. lib. 5. nu. 14. & pręſ. 32. lib. eod. n. 14. pertinax quis pręſumatur. pręſ. 7. lib. 5. num. 1. & per tot. damnatus, & deinde ad eccleſię gremium reſtitutus, an & quando pręſumatur etiam reſtitutus ad bona, quibus fuerat ob crimen priuatus. pręſ. 47. lib. 5. n. 1. Statim enim quod in hęreſim lapſus eſt, amittit bona etiam ante ſententiam declaratoriam. ibid. n. 2. qui aliquando perſtitit in hęreſi, nulla adhuc contra eum facta inquiſitione, nullaque lata ſententia, ſi ad fidem reuerſus eſt, an recuperet bona iam amiſſa ipſo iure. ibi. n. 3. & ſeq.

Hęretico iam damnato, qui abiurata hęreſi reſtituitur gremio eccleſię, an reſtituãtur bona quę apud fiſcum ſunt. ibid. num. 6. & ſequ. Et an ſit in poteſtate iudicis hunc reſtituere quo ad bona. ibid. num. 8. & ſequ. iam damnato non eſſe reſtituenda bona, ſi reuertitur ad gremium eccleſię. ibid. num. 13. Et hoc ipſo iuris rigore inſpecto, ſed gratia & miſericordia reſtitui poſſunt, ibidẽ, num. 15

Hęreticus, qui ſuſceptus eſt ad gremium eccleſię, nunquid eo ipſo cenſeatur reſtitutus quo ab bona a ſuperiore. ibid. numer. 16. Quod ipſe ſuperior reſtituens debet mentionem facere in ſententia de reſtitutione quo ad bona & iura, quę ob contractam hęreſim amiſerat. ibid. nu. 17. quando recipitur ad gremium eccleſię, dicitur recipi ex gratia & miſericordia, & ſic non recuperat niſi expreſſe dicatur. ibid. nu. 18. dicitur ſponte reuerti ad eccleſiam, quando ante conditionem reuertitur. pręſ. 47. lib. 5. numer. 14. iam damnatus ſi abiurata hęreſi reſtituitur gremio eccleſię, nunquid recuperet bona in priuatum tranſlata. pręſu. 47. lib. 5. num. 19. & ſeq. Et nunquid etiam cenſeatur reſtitutus ad eam facultatem locum & gradum quem obtinuiſſet, ſi non extitiſſet hęreticus. ibi. num. 22. Et nunquid iudex, qui ipſum reſtituit poſſit eum reſtituere ad dictum gradum. ibid. num. 23. de pręſenti, pręſumitur ex pręterito hęreticus fuiſſe. q. 24. lib. 1. nu. 48. incorrigibilis dicitur is, qui non habet animum ſe corrigendi. pręſ. 7. lib. 5. n. 19

Hęreticos receptans dicitur aliquando vehementer ſuſpectus de hęreſi, & interdum eadem pœna plectitur, qua vere hęreticus punitur. pręſ. 6. lib. 5. n. 19

Hęreticum in domo receptans pręſumitur ignoraſſe eum eſſe talem. pręſ. 23. lib. 6. n. 54

Hęreticorum libros frequenter legens dicitur aliquando vehementer ſuſpectus de hęreſi, & iudicis arbitrio relinquitur, vt is pro perſonarum, locorum & temporum qualitate arbitrari debeat, an ſit ſuſpectus. pręſ. 6. lib. 5. n. 18

Hydromeli non venit appellatione vini, & quid ſit, & quomodo conficiatur. pręſ. 152. lib. 4. n. 13

Homagij, ſeruitij, aut fidelitatis, in conceſſione nulla facta mentione, res feudalis non pręſumitur. pręſump. 91. lib. 3. nu. 36. Item ſi nulla inueſtitura, ſolemniter conceſſa ſit. n. 27. Aut conceſſa pro libera, & allodialis facta ſit. n. 28. vide ſupra Feudalis.

Homicida probare debet hominem a ſe percuſſum non occidendi animo percuſſum fuiſſe, alioqui dolus in eo pręſumitur, pręſ. 3. lib. 5. n. 46. & 48. ex diſpoſitione ſtatuti Bonon. non ſolum nõ poteſt ſuccedere occiſo, ſed nec alicui, ex eius aſcendentibus, vel deſcendentibus niſi ex teſtamento poſtea confecto, & quare. pręſ. 170. lib. 4. n. 14

Homicidium pręſumitur potius caſu commiſſum & fortuito, quã data opera. pręſ. 2. lib. 5. nu. 29. ſi fuit commiſſum ab eo, qui dabat operam rei licitę, non cenſetur animo occidendi commiſſum. pręſ. 40. lib. 5. nu. 25. qui ſemel commiſit, pręſumitur etiam eum occidiſſe, cuius homicida ignoratur. pręſ. 32. lib. 5. num. 10

Homi-

Digitized by Google

Homicidia noctis tempore commiſſa a quibus perpetrata præſumantur.pręſ.36.lib.5.num.1.Solent enim huiuſmodi ſcelera, vt plurimum noctis tempore committi. ibid.
Homicidium teſtimonio duorum, directo & immediate probari.q.11.lib.1. num.4
Homicidam filii ſui accuſans pater, à præſumpta calumnia excuſatur.præſ.52.lib.2. nu.6
Homicidia, & ſimilia delicta, pręſumũtur a lege, dolo committi.q.97.lib.1. nu.8

Homo qualis pręſumatur, & quandiu viuere cenſeatur.

Homines ſui natura ſunt ſanæ mentis.præſ.54.lib.6. nu.19
Homo nunquid præſumatur bonus vel malus.pręſ.1.li.5.nu.1.2.3
Hominem ſui natura eſſe bonum D.Thomæ auctoritate comprobatur, & quod naturæ principia ſint quoque bona.ibid.nu.7.Et ſui natura eſſe bonum probatur iure Pontificio & Cęſareo ibid. nu.15. Nunquam autem pręſumitur homo optimus ibidem. nu.34.
Homo ſicut regulariter bonus præſumitur, vitio quoque carere cẽſetur.præſ.4.lib.5.nu.1.impellitur ratione ad bonum, ſenſu autem impellitur ad malum.præſ.1.lib.5.nu.14. Sui natura autem eſt bonus.ibid.nu.15.præſumitur memor ſuæ ſalutis, & quod Deum timeat, & eccleſiam Dei lędere nolit.pręſum.10. lib.5. num.1.præſumitur ſalutis æternæ memor, prętertim quando in extremis laborat.præſ.5.lib.5.num.1.& 2.memor ſalutis æternę præſumitur, quando agitur de præiudicio tertii, etiam ſi in extremis laboret.pręſ.5.lib.5.n.17.Idem quando extat ſuſpicio fraudis in cõtrarium.ibid.nu.20.quoad animæ ſalutem & ſi debeat omnia mala potius pati, quam malo conſentire, in foro tamen exteriori non tenetur allegare ſe bonum ad ſui detrimentum. præſ.1.lib.5.nu.28.regulariter præſumitur religionis Chriſtianę obſeruator, non autem hæreticus, & quando hæreticus præſumatur.præſ.6.lib.5. num.1. & per tot. & ſeq. pręſumitur indies ſuo labore & induſtria effici ditior & locupletior. præſ. 28. lib. 6.nu.1.in dubio non præſumitur baptizatus.præſ.14. lib. 6. nu. 8.præſumitur hodie ſcire quæ antea ſciuit.præſum.32.lib.6.nu. 2.& q.24.lib.1.num.14.nõ dicitur ſibi natus, ſed patriæ, & Reipub.membrũ appellatur.præſ.13.li.5.n.5.vt efficiatur ſtudioſus debet ſeruare ſe ab his, ad quę natura maxime inclinat .præſ.2. lib.5. num. 6. omnes a natura liberi naſcuntur. præſ. 55. lib. 6. num.15.
Homines ſunt ad diſcendum faciles.pręſ.183.lib.4.nu.12.omnes a natura liberi naſcuntur.præſ.55.lib.6. nu.15
Homo liber, qui deliquit, non præſumitur deliquiſſe voluntate, & conſenſu patroni.præſ.27.lib.5.num.5.liber bona fide poſſeſſus præſumitur inſtitutus hęres contemplatione bonę fidei poſſeſſoris.præſ.22.lib.4.nu. 7. homini nullo arctiore vinculo iungitur quam eo, quo parentes liberis.præſ.56.lib.6.nu. 18. non pręſumitur velle niſi id quod dicit.præſ.35.lib.6.. nu.12
Hominis voluntas conſiſtit in verbis ſicut facies in ſpeculari.ibid. num.16.voluntas ita declaratur factis quemadmodum & verbis.præſ.101.lib.4.nu.1.voluntas facile coniecturis, & præſumptionibus probatur.præſ.40.lib.5. nu.2
Hominem ſui natura poſſe generare, & matrimonium contrahere pręſ.90.lib.6. num.1
Homo paulo ante viſus, præſumitur eſſe in humanis. q.14.lib.1.n. 3.circa ætatis annum 14.Semen ferre incipit, & circa 21.generandi vim habere. q. 14.lib.1.num.35.ad centum annos viuere præſumitur, & quando illam præſumptionem allegare non ſit neceſſe.q.48.lib.1. nu.37
Hominem viuere poſſe, vel viuere præſumi ad 100.annos. pręſ.51 lib.2.nu.66.centum vſque annos viuere, quomodo intelligendum.præſ.83.lib.2.nu.7.aſſerens vita functum, vel non extare, id probare debet.q.14.lib.1.nu.5. honeſtum in iudicium trahere, ob leuem ſuſpicionem, eumque de fide interrogare, graue, & iniuſtum videri.præſ.100.lib.5. nu.5
Homines quandoque generare & concipere non valent aliquo tẽpore, & deinde generandi, & concipiendi facultatem recipiũt tam mares quam fęminæ.pręſ.24.lib.5. nu.12
Homo quamdiu viuere præſumatur, præſ.49.lib.6.nu.1. & an pręſumatur viuere vſque ad centeſimum annum.ibid.nu. 2. & 13. co.& ſeq. & nu.9.3.& 5.poſſibile eſt quod viuat cẽtum annos, non tamen id eſt præſumendum.ibi.num.11. Et quod homines hac noſtra ætate vixerint vltra centeſimum annum, fabuloſum reputatur.ibid. nu.17
Hominis vita ſi in iudicium deducitur principaliter, pręſumitur viuere centum annos, ſi incidenter ſecus, ſed damnatur hæc diſtinctio.ibi.nu.21.Et ſi hominis vita eſt fundamentum agentis, debet ab actore probari. Si vero mors eſt eius fundamentũ [illegible] mortem probare debet ibid. numer.26.Reiicitur tamen hæc opinio ibi num.27.
Homo ſi tandiu abeſt, quod ignoratur an viuat, ex quo iure determinatum non eſt quod pręſumatur mortuus, erit arbitrariũ iudici an pręſumatur mortuus.ibid.nu. 28. Et conciliantur opiniones contrariæ vſque ad finem præſumptionis.ibid. non præſumitur viuere centum annos.præſ.55.lib.6.num.12.dum uiuit, facile ei eſt peccatum, & ſic poteſt male mereri, & damnari, & e contra etiam mereri poteſt.præſ.94.lib.6. nu.10
Honeſtum quod eſt, magis eſt præſumendum, quam quod eſt inhoneſtum.pręſ.54.lib.6. nu.22
Honoribus publicis fungens, præſumitur vir bonus, & ſummę integritatis, & ea quæ agit, ſumma fide agere.quęſt.15.lib.1.numero 34.
Horatii trigemini apud Romanos nati, totidemque Curiarii apud Albanos pro obtinendo imperio ſimul congreſſi fuere, & Horatii Ro. Imp. paraſſe dicuntur.præſ. 51.lib.6. nu.4
Hoſpitale dicitur locus pius.præſ. 115. lib.4. nu.4
Hoſpitalitatis cã pręſtans quid monaſterium aut Abbas illius, nõ obligare ſe in futurum voluiſſe pręſumuntur. præſ. 131. lib.3. nu.82.Quid autem ſit fauore piæ cauſæ. nu.83
Hoſtes patriæ non debent gaudere priuilegiis & beneficiis patriæ. præſ.45.lib.5. num.9
Hoſtiam non conſecratam tempore mortis ſibi dari petens manifeſte hęreticus cenſetur, potiſſimum ſi antea aliqua ſuſpicione hæreſis laborabat.præſ. 6.lib.5.nu.22. Diſtingue, vt ibid.n.23.
Hypothecę generalis electione, ſpecialem non tolli.pręſ. 112.li.3. num.27.

I.

Iacens non præſumitur velle congredi.q.14.lib.1. num.78
Iacobus Garzia Hiſpanus Sacerdos, & bonarum literarũ eruditus, hoc morbo laborabat, vt crederet ſe ab inimicis ſuis perſequi ſemper.præſ.45.lib.6. nu.16.
Iactare ſuum nemo veroſimiliter pręſumitur.q.18.lib.1. num.13. Et præſ.33.lib.2.num.5.& pręſum.35.lib.5.num.7.& pręſ.27.li. 6.num.9.& pręſ.122.lib.3.num. 54. ſuum nemo præſumitur, ideo indebitum ſoluens cauſam & errorem probare debet. præſ. 34.lib.3. nu.23
Iaſon reprehenditur.pręſ.8.lib.4. nu.6
Iaſonis traditio in l. licet impetrator.ff. ſi quis omi.cau.teſt.nu.28. reiicitur.præſ.108.lib.4. num.47
Identitas non præſumitur ad euitandum delictum.præſu. 15.li.6. num.17.eſt ab eo probanda, qui in ea fundamentum conſtituit. pręſ.15.lib.6.nu.2.rei licet aliquando præſumatur, fallit tamen quando agitur de arguendo delicto.pręſ.2.lib.5. nu.9.rei pręſumitur, ſi allegetur pręſumptio.q.48.lib.1.nu.19.vnitas ue, & pluralitas actuum, rerum, perſonarum, ac agnationum an & quando præſumatur.præſ.15.lib.6.per tot.
Idioma aliquod qui nunc loquitur.præſumitur in pręteritum illud loqui ſciuiſſe. q.24.lib.1. nu.49
Idolis genuflectere, & preces nepharias dicere, arguit ueram hęreſim.pręſ.6.lib.5. nu.8

Idoneitas, ſiue habilitas an, & quando preſumatur.

Idoneitas tunc non pręſumitur ſed eſt probanda, quãdo reſcriptũ puta Papæ continet huiuſmodi verba, ſi idoneus repertus erit. pręſ. 91. lib. 6. num.3.4.5.& 6. non pręſumitur ſed venit probanda quando verba reſcripti ita concepta ſunt, ſi tibi conſtiterit eum eſſe idoneum.ibid.num. 7. Idem quando in reſcripto dictum eſt, ſi tibi cõſtiterit per ſolertẽ inquiſitionẽ Semp. eſſe idoneum: ibi.num.8. Secus quando verba ita concepta ſunt, ſi idoneus eſt, quia non requiritur aliqua extrinſeca probatio.ibi. nu.9.Sed contra.ibid. num. 10. intrinſeca an præſumatur. ibid. nu.16.17.21.22.& 23.
Idoneus, & habilis, an & quando quis præſumatur ad aliquem actum.pręſ.91.lib.6.nu.1. Et idoneus quis poteſt intelligi altero de duobus modis, quo ad intrinſeca & quo ad extrinſeca ibid. num.2.
Ignarus dicitur, qui aduerſus communem opinionem iudicat. pſ. 71.lib.2. nu.5
Ignobilis ſiue popularis quilibet præſumitur.pręſu.60.lib.6. nu.2.
Ignobilitatem aduerſarii aſſerens, & in ea fundamentum faciens debet eam probare.præſ.60.lib.6. nu.5
Ignorans & errans non cenſetur conſentire.pręſum.83.libr.6. numero.7.

Ignorantia an & quando præſumatur, & circa quę verſetur, & quando pręſumatur in facto proprio uel alieno, & quando excuſetur.

Ignorantia dicitur cum de facto nihil ſcitur, & proprie eſt ignorare, id

re, id eſt, neſcire quod ſciri debet, & eſt ſimplex ſcientiæ priuatio; præſ. 23. lib. 6. nu. 2. & 7. præſumitur, vbi ſcientia non probatur præſ. 116 lib. 4. num. 35. præſumitur, quando in aliqua parte apparet. præſ. 23. lib. 6. nu. 50. licet regulariter præſumatur, non tamen præſumitur in eo, qui præſens fuit. præſ. 21. lib. 4. num. 6. verſatur aliquando circa iuris diſpoſitionem, aliquando circa factum hominis, aliquando circa vtrunque, & ſic datur ignorātia iuris, facti, & iuris & facti. præſ. 23. lib. 6. num. 9. errorque tam iuris factique proprij vel alieni, an & quando præſumatur. præſ. 23. lib. 6. nu. 1. & per tot. Quod ignorantia & error regulariter non præſumitur in facto proprio ita nec ignorantia, & error proprii nominis. ibid num. 32. facti proprii quando & in quibus caſibus præſumatur. ibid. num. 37. 38. & multis ſeq. vſque nu. 49. facti alieni regulariter excuſat, & præſumitur. præſ. 23. lib. 6. nu. 51. Et qui ſcientiam allegat, probare eam debet. ibid. nu. 52. in facto alieno, in quibuſdam caſibus non excuſat nec præſumitur. ibid. n. 66. 68. 69. & ſeq. vbi caſus iſti ordine enumerantur. iuris, & facti, an & quando præſumatur. præſ. 23. lib. 6. nu. 86. iuris difficile probatur. præſ. 23. lib. 6. num. 13. iuris & errore nemo præſumitur aliquid feciſſe. præſ. 23. lib. 6. nu. 10. iuris naturalis non præſumitur in minore, muliere, milite, ruſtico, & ſimilib. præſ. 23. lib. 6. nu. 23. Nec in prædictis perſonis præſumitur ignorantia iuris, quando tractant de lucro captando. ibid. num. 24. Idem quando confecerunt actum clam. ibid. num. 25. probabilis excuſat ab hæreſi. præſ. 7. lib. 5. num. 10. multum probabilis, de conditione eius cum quo quis contrahit, excuſat. præſ. 88. l. 3. num. 15.

Ignorare plus eſt, quam errare, cum ignorantia nullam, error vero aliquam rei ſcientiam ſupponat. præſ. 23. li. 6. nu. 8

Illegitimum quem eſſe, creditur quædem nota & infamia facti. pſ. 54. lib. 6. num. 29

Imaginum vſus pius, & illis ſeruamus nomē eius, cuius eſt imago, & inter ſacras res, & reliquias haberi debent. præſum. 115. li. 4. num. 19.

Immobilia cenſentur etiam redditus & pēſiones annuæ, dummodo perpetuæ ſint. præſ. 142. lib. 4. nu. 3.

Immunis a collectis, ſi eas ſoluit coacte, non ſibi præiudicat. præſ. 41. lib. 6. nu. 15

Immunem aliquem aut tanquam exemptum ſe gerere, qui paſſus eſt, confirmare videtur titulum illius. præſ. 131. lib. 3. nu. 33.

Immunitas a principe ſolemniter conceſſa præſumitur, exiſtente eo qui ſe immunem gerit, in decennali quaſi poſſeſſione. præſ. 132. lib. 3. nu. 52. Eccleſiæ conceſſa, intelligitur etiam conceſſa Cœmiterio. præſ. 72. lib. 6. nu. 23

Immunitatis titulum inualidum, curſu 40. anno. confirmari. præſ. 131. lib. 3. n. 35. ob 12. liberos, fauor publicus eſt cauſa proxima præſ. 103. lib. 3. nu. 19

Immunitate & exemptione conceſſa ab Epiſcopo, curſu decennii Pontificis cōfirmatio adhibita præſumitur. præſ. 132. li. 3. n. 53.

Immunis a muneribus ciuitatis ſi patitur ſe deſcribi in æſtimo & cataſtro, præſumitur ſuo beneficio renunciaſſe. præſ. 41. lib. 6. n. 4. Intellige, vt ibi. nu. 6. & 7

Impediens prædicationem, defenſionem, atque doctrinam catholicæ fidei, & contemnens cenſuras Eccleſiæ, & iurans ſe nunquam ab errore diſceſſurum, pertinax hæreticus cenſetur. præſ. 7. lib. 5. nu. 12

Impedimenti cauſa ceſſante, ceſſare debet & impedimentum. pſ. 39. lib. 4. nu. 71

Impenſa facta in domo præſumitur facta a marito, qui tenetur ferre onera matrimonii. præſ. 11. lib. 6. nu. 11

Impenſarum, & meliorationum factarum, in re fideicommiſſo ſubiecta, æſtimatio tempore reſtitutionis conſideratur. præſum. 32. lib. 3. nu. 5. idque etiam ad commodum ipſius hæredis priuati. nu. 6. Reiecta quorundam opinione ibid. nu. 8

Impenſis ad perpetuam rei vtilitatem factis, reſpectus habetur ad id quod res de præſenti valet, præſ. 32. lib. 3. nu. 7

Imperium merum vel etiam mixtum, commiſſum alicui, non poteſt alteri demandari. præſ. 21. lib. 2. nu. 5. mixtum ſui natura cōceſſibile eſt, & delegabile. præſ. 97. lib. 3. nu. 21. merum, ex regalibus eſſe. ibid. nu. 27. merum venit appellatione iuriſdictionis in genere. nu. 31. merum an intelligatur conceſſum, cui caſtrū ſimpliciter, vel caſtrum cum iuriſdictione conceſſum fuit. præſ. 97. nu. 14. 15. 35. & 38.

Imperatoris nomē in principio inſtrumenti poni debere, cur ſit conſtitutum. præſ. 83. lib. 2. nu. 1. vel Pontificis nomen, poſitum in vno inſtrumento quibus caſibus repetitū cenſeatur in ſubſequentibus, n. 2. & 5

Imperfecta duo eiuſdem generis, efficiunt vnum perfectum, etiam in indiuiduis, & ſubſtantialibus. q. 39. lib. 1. nu. 4. plura, non faciunt vnum perfectum. q. 91. lib. 1. nu. 6.

Impetrans reſcriptum non expreſſis his, q̃ mouere potuiſſent principē ad non concedendū, præſumitur voluiſſe circūuenire & decipere ipſum principē, & ſic dolus cenſetur. præſ. 3. lib. 5. nu. 75

Impiliæ quid ſint. præſ. 161. lib. 4. nu. 16

Impotentiam coeundi ſignis permultis probari. præſum. 90. libr. 6. numero. 6.

Impropriatio duplicata, iure non recipitur. præſ. 104. lib. 3. nu. 36. nimia in teſtimonio teſtis non admittitur. præſ. 4. lib. 6. nu. 35.

Improprietates reſtringi non autem extendi debent. præſ. 83. li. 4. num. 87.

Impubes poteſt cōtrahere ſponſalia, nō autem matrimonium, & quare. præſ. 93. lib. 6. nu. 16

Impuberem poſſe filios procreare malitia ſupplente ætatē, & puerum nouem annorum nutricem ſuam grauidam reddidiſſe. præſ. 34. lib. 4. num. 19.

Incendiarius quibus cōiecturis detegatur, & qua pœna plectatur. præſ. 42. lib. 5. num. 1. & 2

Incendium committi non ſolet ſine aliqua culpa inhabitantium, præſ. 61. lib. 6. nu. 31. præſumitur commiſſum culpa inhabitantium. præſ. 3. lib. 5. nu. 129. & præſ. 42. lib. eod. nu. 3. & q. 59. li. 1. n. 3. & ſi inhabitantium culpa commiſſum præſumatur, nemo tamen ad emendationem damni tenetur, ſi de perſona determinata non conſtet. q. 97. lib. 1. nu. 11

Incertum deducens probare debet. præſ. 50. lib. 2. num. 25. Et quid ſi conſtet. nu. 12. 13. & 14.

Incerta ſunt aliquando tam apud legem quam apud iudicem, quæ ex facto ſunt. q. 11. lib. 1. nu. 14

Incluſio vnius non eſt excluſio alterius, vbi eadem eſt vtriuſque ratio. præſ. 90. lib. 3. nu. 7. Item eius, quod alio iure incluſum legitur. num. 8. vnius eſt alterius excluſio, & quādo procedat hæc reg. præſ. 89. lib. 4. nu. 90. & præſ. 190. lib. 4. nu. 27. Ceſſat autem huiuſmodi argumentum quando conſtat, mentem diſponentis eandem fuiſſe de caſu excluſo quæ de incluſo. ibid. nec habet locum d. regula in connexis, quæ ſui natura æque includuntur præſ. 36. lib. 4. nu. 22. & præſ. 39. lib. eod. nu. 6

Incola vere is dicitur, qui in aliquam regionem domicilium ſuum contulit. præſ. 42. lib. 6. n. 10

Inconſtantiæ uitium maximum eſt. præſ. 37. lib. 6. nu. 8

Incontinens præſumitur qui patrem habuit incontinentem. præſ. 98. lib. 6. nu. 6. in præſenti, talis præſumitur in futurum. q. 19. lib. 1. nu. 8. & præſ. 24. nu. 36.

Incontinenti, quæ fiunt, cenſentur ineſſe. præſ. 134. lib. 3. num. 22. quid geſtum dicatur, arbitrio iudicis committitur. præſ. 124. libro. 3. nu. 20.

Indebitum ſcienter ſoluens, præſumitur donare. præſum. 6. lib. 3. numero. 44

Indefinita æquipollet vniuerſali in diſpoſitione legis, non autē hominis. q. 46. lib. 1. nu. 31. æquipollet vniuerſali. præſ. 51. libr. 4. nu. 44 & præſ. 76. lib. eod. num. 19. præſ. 173. lib. eo. nu. 12. æquipollet vniuerſali, quando ratio id ſuadet, ſecus ſi non adeſt eadem ratio, vel diſpoſitio eſt odioſa. præſ. 62. lib. 4. n. 7. & 10. & ſeq. æquipollet vniuerſali etiam in diſpoſitione hominis, quando eadem eſt ratio & qualitas. præſ. 21. lib. nu. 5

Indicium eſt ſola quædam præſumptio iuris, non autem iuris, & de iure præſum. 89. lib. 4. num. 15. ſolum naſcitur a probabilibus. quæſt. 7. lib. 1. num. 5. quid ſit, & quintuplex, quid a præſumptione differat, & quem habeat effectum. quæſt. 7. libr. 1. numer. 6. 7. 8. 9. 10. & ſequ. vſque num. 20. vnum tollit aliud. quæſt. 50. l. 1. numer. 4. delicti proximum, vno teſte de veritate probatur. quæſt. 91. lib. 1. nu. 1. Qualis autem teſtis is eſſe debeat. aliud iuris, aliud facti. quæſt. 88. libr. 1. num. 3. facti quid. num. 4. iuris quid. num. 5

Indicia Ruſtici Papienſes coniecturas appellant. quæſt. 7. lib. 1. nu. 22. quibus accuſatus de crimine uel inquiri poteſt, vel torturæ ſubiici, arbitraria ſunt. quæ. 44. lib. 1. num. 9. & præſumptiones ad inquirendum, & torquendum paria eſſe non oportet. quæ. 88. lib. 1. num. 1. ad torquendum vrgentia, & ad damnādum urgentiora requiruntur. ibid. num. 2. leuiora ad inquirendum, quā torquendum ſufficiunt. num. 6. ad prehenſionem, & generalem inquiſitionem a pari procedunt. num. 11. ad ſpecialem inquiſitionem, quæ ſint. ibid nu. 21. leuia concurrentia, cum aſſertione offenſi in articulo mortis, quæſtionibus ſufficiunt. quæ. 89. lib. 1. num. 8. remota, ſingula quæque, teſtibus duobus probanda ſunt. quæſt. 91. lib. 1. num. 2. Et quando id præſertim ſit neceſſe. numer. 3. ad torturam ſufficientia, diluuntur confeſſione offenſi, ab inquiſito ſe non eſſe læſum uel offenſum. quæſt. 90. lib. 1. numer. 1.

Inducta ad augmentum non debent operari diminutionem. præſ. 2. li. 4. nu. 19. & præſ. 190. lib. eod. nu. 30. ad diminutionem augmetum operari non debent. præſ. 127. lib. 4. nu. 5. ad fauorem non debent odium operari. præſ. 123. lib. 4. num. 54. & præſum. 169. libr. eod. numer. 18. & præſum. 1. lib. 5. num. 21

Indu-

Induſtriam perſonę electam, vis etiam verborum indicat. præſ. 21. lib. 2. nu. 6. 7. 9. nu. 13. 15. 16. & 17.

Inæqualitas quæ caſu conuenit, non eſt conſiderabilis. pręſum. 60 lib. 4. num. 53

Infamia non præſumitur, cum ſit delictum. præſ. 54. lib. 6. nu. 30.

Infamiæ pęna eſt grauior quam pœna mortis. pręſum. 49. lib. 5. numero 5.

Infamem Pontifex ſcienter ordinando, famæ reſtituere pręſumitur. præſ. 20. lib. 2. nu. 13.

Infamiam prę cæteris euitare velle quilibet pręſumitur. præſ. 136. lib. 3. nu. 2.

Infans olim, hodie non pręſumitur. q. 14. lib. 1. num. 18.

Infantia finitur in ſeptimo anno. præſ. 47. lib. 4. num. 3.

Infeudandi licentia & alienandi, maxime inter ſe differunt. præſu. 102. lib. 3. nu. 22

Infirmitas eſt habitus cuiuſcunque corporis contra naturam. pręſ. 46. lib. 6. nu. 7

Infirmus in domo mea præſumitur habuiſſe a me alimenta, & reliqua ei neceſſaria. præſ. 71. lib. 6. num. 6. quidam Romę, occluſis ædibus, a feneſtris vaſa tranſeuntibus oſtendebat, ſciſcitans an elideret. præſ. 45. lib. 6. nu. 50

Infortunia ex locorum mutatione ſæpiſſime euitantur. præſ. 138. lib. 3. num. 12

Ingratitudinem ſequitur impudentia, quę ad omnem turpitudinē dux eſt. præſ. 4. lib. 5. nu. 13. Et quid apud Athenienſes de ingratitudine ſancitum reperitur. ibid. n. 14

Ingratus nemo præſumitur præſertim erga parentes, & in huiuſmodi vitio neceſſaria eſt omnimodo liquida & clara probatio cum ſit vitium valde graue. pręſ. 4. lib. 5. nu. 11. Et quomodo diuino numine puniantur ingrati. ibid. & nu. ſeq. nemo pręſumitur, niſi arguatur, & probetur. q. 18. lib. 1. nu. 6.

Inhabilis quando diſpenſatus cenſetur, etiam ſi princeps non exprimat in literis promotionis inhabilem, nec adſit clauſula, ex certa ſcientia. præſ. 20. lib. 2. n. 7

Inhabilem Princeps promouens diſpenſare creditur, etſi inhabilitatem ignoret, cum idem ſi inhabilitatem ſciuiſſet, fuiſſet facturus. præſ. 20. lib. 2. nu. 17. Idem etiam, ſi ſaltem inhabilitatē ſcire præſumatur. nu. 18. non præſumitur diſpenſare princeps, per ſubſtitutum promouendo. ibid. num. 34. Idem ſi exiſtimare potuit, eum ab alio fuiſſe habilitatum. nu. 35. promouens princeps ob neceſſitatem, non pręſumitur diſpenſare. nu. 36. diſpenſare princeps cenſetur quando reſcriptum aliquid aliud operari non poſſit. nu. 37. non præſumitur diſpenſare princeps, faciendo quod eſt fieri conſuetum. nu. 38

Inhabilitatis exceptio adeo potens eſt, vt nūquam excluſa præſumatur a ſtatuentibus. præſ. 32. lib. 2. nu. 2

Inhabilitatem alicuius princeps ignorans, an promouendo eum diſpenſaſſe credatur. præſ. 20 lib. 2. nu. 21. 22. 23. & 24. etiam a defectu naturali prouenientem, princeps promonendo, & diſpēſare pręſumitur. ibid. nu. 18.

Inimicitia capitalis aliquibus concurrentibus, torturæ indiciū eſt. q. 89. lib. 1. nu. 51. leuis etiam cum aliis adminiculis, quæſtionibus non facit indicium. ibid. num. 52. cauſata ex offenſione non ſibi ſed ſuis facta, indicium facit quęſtionibus. num. 53. orta inter reum, & iudicem, efficax eſt, vt iudex queat recuſari. nu. 54. in ſpecie probari debet, vt torturæ fiat indicium. ibid. num. 58. inter donatorem, & donatarium exorta, ſignum eſt donationis cauſa mortis reuocatę. præſ. 37. lib. 3. num. 16. Idem eſſe in legatario, & teſtatore. num. 17. Ampliatur ibid. num. 18. 19. & ſequ. Quid ſi inimicitia culpa donatoris, & teſtatoris interuenerit. ibid. num. 21. 22. & 23. ob quam donatio cauſa mortis reuocata præſumatur, grauis eſſe debet ibid. num. 25. inter dominum, & procuratorem exorta, pręſumitur mandatum reuocatum. pręſ. 36. lib. 2. nu. 24. inter hęredem & legatarium orta, an reuocetur Legatum. Vide omnino. præſ. 170. lib. 4. & odium, an & quando inter aliquos præſumatur. præſ. 43. lib. 5. nu. 1. & per tot. Et quibus coniecturis probari poſſit inimicitia. ibid. num. 3. & ſeq. orta ex lite præſumitur durare etiam lite finita. præſ. 43. libr. 5. numer. 7. ſuperueniens eſt valida coniectura, teſtatorem poſſe mutare voluntatem. præſ. 166. lib. 4. nu. 38. ſuperueniens operatur, vt multa iam conceſſa reuocata cenſeantur. præſ. 170. li. 4. numero 3.

Inimicitiæ effectus, per reconciliationem de recenti, non cenſetur ſublatus. q. 89. lib. 1. nu. 57. & iniurię cauſam præſumi reconciliatione remiſſam. pręſ. 30. lib. 4. nu. 6. ſequuta reconciliatione donatio vel legatum factum reconualeſcit. præſ. 37. li. 3. nu. 38. graues quæ ſint inter donatorem, & donatarium, aut teſtatorem & legatariumve. præſ. 37. li. 3. nu. 26. 27. 28. 29. 31. 34. & 36.

Inimici teſtimonium quando non recipiendum. præſ. 47. li. 2. n. 7.

Inimicus exiens de domo occiſi gladio diſtricto cruentoque, homicida præſumitur. q. 65. li. 1. n. 7. præſumitur omnia facere quæ poteſt, vt inimico noceat, & ideo ſi in fundo ſuo aliqud facit, quod inimico noceat, doloſe feciſſe præſumitur. pręſ. 29. lib. 6. num. 26. ſemel adhuc præſumitur inimicus. præſ. 32. lib. 5. num. 11. & pręſ. 43. lib. 5. nu. 8. Et quid de inimico reconciliatio ibid. nu. 9. is præſumitur, qui cum conſueuerit aliquem ſalutare, non amplius ſalutat. ibid. nu. 10. Idem de eo, qui conſueuerat me adloqui, & amplius non loquitur. ibid. nu. 11. Idem qui eſt amicus inimici; ibid. nu. 12. & alius multis modis, quos vide ibid. nume. 13. 14. & ſeq.

Iniuria non infertur volenti & ſcienti. præſ. 189. lib. 4. nu. 57. illata ab eo, qui magiſtratu fungitur, præſumitur illata tanquā a magiſtratu, non autem tanquam priuato. q. 14. libr. 1. n. 71. vni fratri illata, cenſetur illata & alteri. præſ. 53. lib. 2. nu. 2. illata, & dānum ex ea proueniens, ſeparata ſunt. præſ. 114. lib. 3. num. 4. quę dicatur atrox, iudicis relinquitur arbitrio. præſ. 37. lib. 3. numero. 37.

Iniuriæ remiſſæ pactum præſumi perpetuum. præſum. 109. libr. 3. numero 10.

Iniuriam qui ſemel remiſit, in futurum quoque remiſiſſe præſumitur. quæſt. 24. lib. 1. numer. 26. inferens, pręter pœnam a lege indictam, tenetur ad intereſſe, damnum, ratione iniuriæ paſſo. præſum. 114. libro. 3. numero. 1. remittens læſus, non præſumitur damna, & expenſas condonaſſe. ibidem numer. 3. Idque verum eſt, quamuis iniuria cum expulſionibus & deuaſtationibus, remiſſa ſit. numer. 5. Niſi tamen remiſſio facta ſit pleniſſime. num. 6.

Iniuria non pręſumitur illata ob cognationis vel affinitatis vinculum. pręſum. 16. lib. 5. numer. 5. Et illata a fratre iudicatur grauior quā ſi ſit illata ab extraneo. ibid. nu. 6. & præſ. 53. lib. 2. nu. 7. a conſanguineo illata non præſumitur animo iniuriandi illata. pręſ. 40. lib. 5. num. 18. aliquem afficiens probare debet, ſe non animo iniuriandi id feciſſe, alias in dolo eſſe cenſetur. præſ. 3. lib. 5. num. 47

Iniuriandi animus coniecturis, & præſumptionibus detegi poteſt, præſ. 40. lib. 5. nu. 31. Et animus non iniuriandi probatur iuramento eius, qui iniuriam intulit. ibid. nu. 32

Innocens quilibet pręſumitur & ſine vitio. pręſ. 1. lib. 5. nu. 16. is pſumitur, quem nemo accuſauit. præſ. 4. lib. 5. nu. 3

Innocentiæ vis magna eſt, quæ vt detegatur ſemper admitti debēt probationes. pręſ. 48. lib. 5. num. 1. Poteſt probari autem innocentia teſtibus domeſticis & ſanguine coniunctis. ibid. num. 7. & 9. imo probari poteſt præſumptionibus, & coniecturis. ibid. num. 9. & ſeq.

Innocentiæ maxima eſt coniectura, quæ ſumitur ex exculpatione ſocii criminis, cum moriturus eſſet, cum & is fuerit accuſator ibid. nu. 17 idem quando teſtes, qui contra accuſatum atteſtati ſunt, extra iudicium teſtimonium ſuum reuocauerunt. ibid. num. 18. efficax coniectura eſt illius, qui damnatus ad mortem proteſtatus eſt ſe innocentē eſſe, & dum laqueo fuiſſet ſuſpenſus, mori non potuit, ſed laqueo fracto incolumis cecidit in terram. ibid. numer. 19. Secus ſi clare conſtaret de delicto morte digno. ibid. num. 20

Innocentia accuſati quibus coniecturis detegi poſſit. præſ. 48. li. 5. nu. 1. & per tot. 55. & ſeq. accuſati vt probetur, admittitur etiā tertius cuius non intereſt. præſ. 48. lib. 5. nu. 3

Innouantes regimina & adminiſtrationes ciuitatis habent pręſūptionem contra ſe & ſuſpicione non carent. pręſum. 34. lib. 5. numero. 5.

Inopia ſola non eſt cauſa ſufficiens, ad conſequendum alimenta, & ſumptus litis. quæſt. 35. lib. 1. nu. 32.

In perpetuum: verbum, ſecundum ſubiectam materiam intelligi, pręſum. 103. libro. 3. numer. 39. Et in materia priuilegiorum quomodo accipiatur. num. 40.

Inquiſitio alia generalis alia ſpecialis. q. 88. lib. 1. num. 7. ad quem ſinem fiat. ibid. nu. 8. generalis vt fiat, teſtimonium cuiuslibet teſtis ſufficit. q. 88. lib. 1. nu. 11. Exemplificatur & extenditur ibi. n. 13. & ſeq.

Inquiſitionem generalem, iudex incaute non debet facere, & quā ob cauſam. q. 88. lib. 1. nu. 10. ad generalem, indiciū eſt ſufficiēs grauis inimicitia. q. 88. lib. 1. nu. 18. ad ſpecialem pręhenſionē, & torturam, ſecundum aliquos famam ſufficere. quę. 88. lib. 1. numer. 17.

Inquiſitione in generali cur ſufficiant leuia indicia. quæſt. 88. lib. 1. numero 9.

Inquiſitori, quando etiam non liceat procedere, ad interrogandū, quid ſuſpectus de fide ſentiat. q. 100. lib. 1. nu. 4.

Inſani ſępiſſime ſane loquuntur. pręſ. 8. li. 4. nu. 36. & dementes aliquando loquuntur uerba ſanę mentis, & aliquando aliqua ſigna prudentiæ faciunt, non tamen deſinunt eſſe dementes. pſ. 45. lib. 6. num. 60

Inſania appellatur phrenęſis, quę tunc eſſe dicitur, quando con-

tinua demẽtia eſſe incipit, aut cum æger quamuis adhuc ſapit. quaſdam tamen varias imaginationes accepit. præſu. 45. lib.6. numero 3.

Inſtantia noua incipit a litis conteſtatione.q.73.lib.1. nu.2

Inſignia,& arma inſculpta in Eccleſia,præſumptionem faciunt,quod bona fide quis ſit in poſſeſſione iuris patronatus.pręſ.130.lib.3. num.31.

Inſinuatio in donatione cauſa mortis non requiritur.præſ. 35.li.3. numero 35.

Inſolita ſuſpitionem arguunt.præſ.122.lib.3. num. 116

Inſtituo, verbum,an ſit directum ciuile.præſ.54.lib.4. nu.2

Inſtitutio tanquam genus diuiditur in duas ſpecies præſ.40. lib.3. nu.8.particularis facta filio non præſumitur reuocata, etiam ſecuta reconciliatione inter patrem,& filium.præſ.30. lib.4.num. 7.præſumitur,quod præceſſerit ſubſtitutionem.præſ.7. lib. 6.n. 2.in hæreditate aliena ſcienter facta a teſtatore non valet, nec debetur æſtimatio.præſ.116.lib.4.num.12.facta de nepote in caſum mortis filii extenditur ad caſum, ſi is filius patietur interdictum aquæ,& ignis,vel ſi emancipetur.præſ.26.lib.4.num.6.facta de poſthumo naſcituro poſt mortem teſtatoris trahitur ad caſum,ſi is poſthumus naſcatur in vita.præſ.26.lib.4.nu.4. pura ad diem vel ex die fieri nequit. præſ. 141.li.4.num.4. in re particulari facta valet.præſ.26.lib.4.n.27.tacita reſultans ex verbis, pro expreſſa habetur. præſ. 19.li. 4.num.8.in re certa facta filio alio vniuerſali hærede inſtituto, non poteſt uocari in codicillis,licet alias ſecus.pręſ.79.lib.4.nu.52.facta de vno ex pluribus an & quando valeat.pręſ.25.lib.4. num.17

Inſtitutiones, & ſubſtitutiones directę ſunt fauorabiles, & in eis filiæ ſub nomine filiorum continentur.præſ.84.lib.4. nu.4

Inſtitutionis vel legati cauſa impulſiua non facit corruere ipſam diſpoſitionem,licet fuerit falſa.præſ.24.lib.4.nu.17. Vide Hæredis Inſtitutio.

Inſtitutus an & quando præſumatur adiuiſſe hæreditatem, & quando quis præſumatur inſtitutus vel ſubſtitutus.

Inſtitutus an præſumatur adiuiſſe hæreditatem, quando vſus eſt verbis diſpoſitionis, quę tamen ſuſpenſionem quandam habent.præſ.100. lib.4. nu. 10. an dicatur hæreditatem adiuiſſe, ſi conſtituit procuratorem ad proteſtandũ alicui, qui ſe in hæreditate fratris ſui ingerit,ne quid noui faciat in d. hæreditate, quia ad ſe pertinet iuſto tit. præſ. 100.li.4.nu.31.Et quid ſi fuit interrogatus ab aliquo,quo vti velit teſtamento,& ipſe reſpondeat,velle vti primo ſi valet,& ſi non valet, velle vti ſcd'o.ibid. nu.32.Quod ſi reſpondendo poſitionibus dixit ſe quo qũo hæredem eſſe,hæreditatem præſumitur adiuiſſe. ibi.nu. 34. Idem ſi dixit,credere ſe hæredem eſſe.ibid. nu.35. præſumitur hæreditatem adiuiſſe, quando dixit. Volo eſſe hæres.præſ.100.libr. 4.num.19.Idem quando dixit,Pro certo volo adire.ibid. num. 20.Vel vocatus ab inteſtato ſi ceſſit bonis hæreditariis,pręſumitur iam adiuiſſe hæreditatem. præſum. 101. lib.4.nu.98.vel ab inteſtato vocatus ſi patitur res hæreditarias multi valoris interire & peſſum ire,repudiaſſe cenſetur.præſ.102.lib.4. nu.14. Vide hæreditatis aditio & Hæreditas.vel ſubſtitutus an & quando quis præſumatur.præſu.17.lib.4.num.1. Vide Hæredis inſtitutio. an & quando coniecturis & præſumptionibus cenſeatur inducta.

Inſtituto iniuncta conditio,fideicommiſſum, vel legatum,quãdo cenſeantur repetita in ſubſtituto.vide Conditio. Item Fideicõmiſſum.Item Legatum.

Inſtitutus quando eſt etiam ſubſtitutus,præſumpta mente teſtatoris ſuccedit ex iure accreſcendi, excluſa ſubſtitutione. præſ. 87. lib.4.nu.8.ſub conditione non poteſt dici hęres, niſi deficiente conditione.præſ.51.lib.4. nu.20.

Inſtituti hoc pacto, Titius & Seius vter eorum viuet,hæres eſto, ſi conſtat vtrunque viuere, qui cenſeatur inſtitutus nunquid ambo.præſ.17.lib.4.nu.2. Et quid ſi vnus deceſſit altero ſuperſtite.ibid. nu.3.

Inſtitutus in re certa quando ex pręſumpta mente teſtatoris cenſetur hæres & legatarius.pręſ.20.lib.4. nu.1.

Inſtrumentum an & quando præſumatur falſum, verum, ſolenne, quam in probando vim habeat, productum, a producente vel ab eo contra quem producitur, quatenus approbatum cenſeatur, &c.

Inſtrumentum quibus ex coniecturis arguatur & pręſumatur falſum.præſ.20.lib.5.nu.7.& ſeq. vſque nu. 43. vbi ordine enumerantur 30.Cõiecturæ.quibus ex cauſis a ſuſpicione falſi defendi poſſit ibid.num.44.cum ſeq. vſque ad finem.Vide.ſ.in verbo falſum.in vna parte falſum, an & quando pręſumatur in totũ falſum.pręſ.21.lib.5.nu.1. & per tot. Quod tunc totum falſum cenſetur,qñ falſitas prouenit ex perſona notarij, qui ſua malitia & dolo commiſit falſum in vno ex ſubſtantialib.ibi.num.3. Idem quando falſitas fuiſſet commiſſa in verbis enunciatiuis ac incidenter prolatis in eo,puta circa locum, tempus,& huiuſmodi,alias ſecus.ibid.n.6.Declaratur hoc non procedere,quando conſtaret ex confeſſione partis,alia capitula ipſius inſtrumẽti vera eſſe. ibid.nu. 7.Reſtringitur etiam aliis modis quos vide ibid.num.10.& ſeq.

Inſtrumento damnato de falſo, corruit & omnis confeſſio in eo comprehenſa.pręſ.21. lib. 5. nu.15.

Inſtrumenti fides pendet a fide & perſona notarij,pręſ.21.li.5.n.4.

Inſtrumentum ſi reperitur factum de venditione pura,& aliud de conditionali,præſumitur venditionum ſicque actuum pluralitas.pręſ.15.libr.6. nu.14. fuiſſe apud aduerſarium ab initio litis, ſi quis probauit, cogere eum poteſt ad exhibendum. pręſum. 64.lib.6.nu.4.Eſt enim inſtrumentum de his quæ cuſtodiri ſolent. ibi.

Inſtrumenta facta a notario damnato de falſo,poſt ſententiã omnia falſa præſumuntur.pręſ.21.libr.5. nu.14.

Inſtrumentum carens debitis ſolemnitatibus licet viuo notario ipſo nihil probat,eo tamen mortuo ſemiplenam probationem facit.præſ.5.lib.5.num.10.Et inſtrumenti fides ſuſtinetur teſtibus mortuis,licet viuentes contradicant.ibid.nu.12. Et inſtrumento notarii mortui maior fides adhibetur q̃ viuentis.ibid. nu.11.

Inſtrumenta dotalia licet non requirantur ad matrimonii validitatem, requiruntur tamen, vt filii iam nati legitimi reddantur quo ad ſucceſſionem.præſ.189.lib.4. n.83.

Inſtrumentis duobus productis,vno ſcilicet ceſſionis, & altero ſolutionis crediti, pręſumitur prius confectum illud ſolutionis,ſi ſoluens reperitur in poſſeſſione.pręſ.69. lib. 6. nu.9.

Inſtrumentum ſi eſt planum & clarum,declaratur ſecundum obſcurum & dubium, ne cenſeantur partes ſe correxiſſe. præſ. 37. libro.6. nu.11.

Inſtrumentis artificii legatis,continentur ea, quę illi artificio conueniunt.pręſ.154.lib.4. nu.22.

Inſtrumenta non infixa fundo fructus acquirendi cauſa quę ſint. præſ.145.lib.4. num.10.Et quę ſint inſtrumenta quęrendorum fructuum cauſa. ibid. nu. 11. Et quæ colligendorum fructuum cauſa.ibid. nu. 12. Et quę conſeruandi fructus cauſa.ibid.n.13.

Inſtrumento Lanionis legato quid contineatur.pręſ.154.lib. 4.n. 28.Pictoris legato quid comprehendatur.præſ.154.lib.4. num. 23.Et quid,inſtrumento piſcatorio legato.ibid.nu. 24. Et quid inſtrumento balneatorio legato.ibid. nu.25.

Inſtrumentum publicum,dicitur probatio clara, & probata.q.65. lib. 1. nu. 8.

Inſtrumento publico quid poſſit opponi. ibid. num.2.

Inſtrumentum publice confectũ veritatis habet præſumptionem. pręſ.122.lib.3.num.4.publicum magnã pro ſe pręſumptionem habet.q.99.lib. 1. num. 14. tanquam ſuſpectum de falſo uolens arguere,pro qualitate cauſæ probare debet.ibid.num. 16. continens non veriſimile, ſuſpectum ſit, vt in cauſa ciuili nullam faciat fidem.ibid.num.17. confectum a notario,conſueto facere falſa inſtrumenta non probat in ciuili, niſi comprobetur teſtibus.num.18.magnam habet pro ſe præſumptionem. præſu. 44.lib.2.num.1.& verum,& ſolemne pręſumitur. ibid. num. 2. Et his pręſumptionibus ſtatur donec appareat contrarium. num.3.præſumptionem pro ſe habet, quo ad verba diſpoſitiua num. 5. in prima locatione factum, in tacita relocatione non pręſumitur repetitum.pręſum.85.lib. 3. nu.46.antiquitus ſumptum,& exemplatum habet pro ſe pręſumptionem. qu. 48.lib. 1.num.26. allatum ex remota regione, habens debitam,& publicam formam, a notario confectum præſumitur,& fidem facit.pręſum.78.lib.2.num. 10. antiquum excedens curſum centum annorum, pręſumitur conſcriptum a notario. ibid. num. 11.repertum cancellatum penes creditorem, pręſumit creditorem liberatum.pręſu.141.lib.3.nu.4.Eamque eſſe pręſumptionem iuris à lege probatam.5.Niſi tamen aliam ob cauſam cancellatum fuiſſe conſtet.num.6. repertum cãcellatum penes debitorem,quando præſumi faciat debitorem liberatum. præſu. 141.lib.3.num.7.& ſequ. & pręſum.34.lib.2.num.11. cancellatum penes tertium,verum liberationem pręſumat, ſunt opiniones.pręſum.141.lib.3.num. 17. & 18. Et quid ſi cancellatum reperiatur apud notarium in ſuo protocollo,num. 19.diu occultatum præſumi ſimulatum. præſum. 122. lib.3.num.94. producens,præſumitur fateri,& approbare vera,quæ in eo continentur.pręſum.45.lib.2.nu.1.4.6. Idque etiam locum habet in perſona notarij qui id conſcripſit.n.2.Idem de dictis,& atteſtationibus teſtium. nu. 3. approbare cenſetur non ſolum producens ſed etiã petens ſibi exhiberi, & produci. nu. 12.producens quibus caſibus,non pręſumitur producendo approbare. nu. 13.& ſeq. productum cum proteſtatione,in partibus nimirum pro ſe

facientibus

Digitized by Google

facientibus non contradicente aduerſario, quo ad fauorem producentis accipitur. nu. 21. debiti cancellatum penes creditorem exiſtens, præſumitur eius voluntate cancellatum. præſum. 58. lib. 2. nu. 5. factum tempore contracti matrimonij vtrum filij ętatem probet. præſ. 51. lib. 2. nu. 36. aut ſcripturam productam contra ſe, veram videtur fateri, qui nil opponit. præſ. 46. lib. 2. n. 1. tradens rem tradere videtur. præſ. 140. lib. 3. nu. 2. dicitur vnicum & ſi de eo confectæ ſint plures ſcripturæ. ibid. n. 9. debitori reddens creditor, non præſumitur debitum remiſiſſe, quando alia coniectura, quã remiſſionis aut ſolutionis ſumi poteſt. pręſ. 140. lib. 3. nu. 19. Idem ſi inſtrumento non ius in re, ſed ad rem contineretur. nu. 19.

Inſtrumenti copia fidem facit, ſi ei nõ contradicat aduerſarius. pſ. 46. lib. 2. nu. 19. locus in eo adſcribi debet. præſ. 84. lib. 2. nu. 1. Item, & locus loci. num. 2. verbis, quia vera præſumuntur, ſtandum eſt. præſ. 12. lib. 3. nu. 81. ex cancellatione liberationẽ præſumi, magni eſt effectus. pręſ. 141. lib. 3. num. 20. contra tenorem alia probatio non admittitur, q̃ per aliam ſcripturam. præſ. 132. lib. 3. n. 22. exequutione contra fideiuſſorem petita, iuxta diſpoſitionem ſtatuti, inſtrumentum debiti principalis producere nõ eſt neceſſe. præſ. 132. li. 3. n. 16. ſolemnitati poſſunt partes renunciare, quę eorum cedit commodo. præſ. 45. li. 2. n. 5. productio, & tanq̃ veri approbatio, ꝓ teſt & tertio abſenti. ibi. nu. 8. productio, nullũ adfert producenti ꝑiudiciũ, quãdo aduerſarius illud impugnat. nu. 16. productio, & tacita ex eo reſultans confeſſio, non nocet producenti, vt detecto errore probabili, id nequeat reuocare. ibid. nu. 20. redditione debitum ꝑſumi ſolutũ. pſ. 140. lib. 3. nu. 4. Et quando hæc pręſumptio locũ habeat vel non. ibi. nu. 5. 6. & ſeq. exemplario rite & ſolemniter facta a notario, quãdo pręſumatur. præſ. 80. lib. 2. nu. 1. & ſeq. verbum generale eſt, ſignificans id omne quo res inſtruitur. q. 1. lib. 1. nu. 10.

Inſtrumento fides adhibetur, víque quo probetur contrarium. q. 99. lib. 1. nu. 15. ſtandum in dubio. præſ. 122. lib. 3. nu. 35. renuncians creditor, idque tradens debitori, non creditum remiſiſſe, ſed potius ꝓbationi ipſius inſtrumenti præſumitur renũciaſſe: præſ. 140. lib. 3. num. 16. Idem ſi prius exegiſſet debitum, deinde traderet inſtr. ibid. nu. 17. vel ſcripturæ contra ſe producto, ẽt generaliter opponens, præſumitur fateri in eo contenta. præſ. 46. lib. 2. num. 29. cui etiam non fuerit oppoſitum, quando tamẽ non præſumatur vera fateri in eo contenta is contra quem ꝓducitur. ibid. nu. 20.

Inſtrumenta & teſtes procedũt a pari. præſ. 51. lib. 2. n. 34. ex interuallo facta maiorem arguere ſuſpicionem. præſ. 122. li. 3. n. 46.

Inſtrumentorum aliquando maior quam teſtium fides. præſ. 51. lib. 2. nu. 35. appellatione teſtes contineri. q. 1. lib. 1. nu. 11. Minus tamen proprie teſtimonia. ibid. nu. 12. appellatione, veniũt etiam ſcripturæ priuatæ. præſ. 41. lib. 3. nu. 8. impenſam, is q acquirit, ſoluere debet. præſ. 122. lib. 3. nu. 58.

Intellectus l. 1. §. id quod ex ſubſtitutione. ff. ad leg. Falcid. pręſum. 108. lib. 4. n. 30. l. 1. §. excuſantur. ff. ad S. C. Syllan. vbi declarantur nonnulla verba Vlpiani male ab Accurſio & aliis perpenſa. præſ. 28. lib. 5 nu. 4. l. 1. in prin. ff. de vſufruct. præſ. 159 lib. 4. num. 13. l. 2. C. de his & cor. lib. præſ. 33. lib. 5. nu. 31. l. 2. C. de offic. procur. Cæſar. præſ. 99. lib. 4. num. 22. l. 2. & 3. de interrog. act. ibid. nu. 23. l. 2. §. ſi dubitatur. ff. quemadmod. teſtam. aper. præſ. 49. lib. 6. nu. 27. l. 3. C. de inoff. teſt. præſ. 26. li. 4. nu. 20. 30. & præſ. 29. lib. eod. nu. 83. l. 3. §. vlt. ff. de cond. cauſ. data. præſ. 155. lib. 4. nu. 6. l. a Titio. ff. de verb. ob. præſ. 146. lib. 4. nu. 12. & conciliatio ad l. centurio. ff. de vulg. & pup. ſubſtit. leg. precib. C. de imp. & aliis ſubſtit. 1. præſ. 52. lib. 4. nu. 5. & nu. ſeq. l. cogit. ff. ad Treb. præſ. 67. lib. 4. num. 22. l. commodiſſime. ff. de lib. & poſthu. præſ. 26. lib. 4. nu. 13. 16. 20. & ſeq. l. cum alienam rem. C. de leg. pręſ. 118. lib. 4. nu. 17. l. cum auus. ff. de condit. & demonſt. præſ. 76. lib. 5. nu. 18. l. cum filiis. ff. de cur. furio. & l. q terriana. ff. de ędil. edict. pręſ. 50. lib. 4 nu. 9. l. cum fuerit. ff. de cõd. & demon. præſ. 147. lib. 4. num. 2. l. cum quidam. ff. de bon. poſſ. præſ. 103. l. 4. num. 6. l. cũ tale. §. pen. ff. de cõd. & demonſt. pr. 183. li. 4. n. 57. leg. eius militis. §. militia miſſus. ff. de mili. teſt. præſ. 4. lib. 4. nu. 14. l. ex facto. §. ſi quis aũt. ff. ad Treb. præſ. 50. lib. 6. nu. 29. & ſeq. l. falſus. §. ſi iactum ex naue. ff. de furt. præſ. 30. libr. 5. nu. 18. l. filia legatorum. C. de leg. præſ. 167. lib. 4. nu. 36. l. filium. ff. de iis qui ſunt ſui vel alien. iur. præſ. 24. lib. 6. nu. 22. l. Gallus. §. ille caſus. nu. 3. ff. de lib. & poſthum. præſ. 38. lib. 6 num. 6. l. iam hoc iure. ff. de iuſt. & iu. præſum. 39. lib 4. num. 29. l. iam hoc iure. ff. de vulg. & pup. ſubſt. pręſ. 35. lib. 4. nu. 10. l. inde Neratius. in princ. ff. de vſufruct. accreſc. præſ. 159. lib. 4. nu. 14. l. Iulianus. ff. de hæred. inſti. & l. triplici §. vlt. de ver. ſig. præſ. 173. lib. 4. nu. 21. & 30. l. Lucius. §. vlt. ff. de lega. 2. vbi an filiorum appellatione veniant naturales tantum. præſ. 78. lib. 4. num. 7. l. Lucius. §. Caio. ff. ad Treb. præſ. 186. lib. 4. nu. 18. l. non hoc. vbi Decius nu. 5. teſ. lic etiam. C. vnde legit. pręſ. 70. lib. 6. n. 4. l. non iuſtum. C. ad Treb. præſ. 108. lib. 4. nu. 30. l. pater filiæ. ff. de euict. præſ. 89 lib. 4. nu. 69. l. precib. C. de impub. & aliis ſubſtit. præſu. 38. lib. 4. nu. 26. l. prætor ait. §. ſed ſi ſeruus. ff. de edend. præſ. 61. lib. 6. nu. 14. l. pro hærede. in princ. ff. de acquirit. hæredit. præſ. 99. li 4. nu. 17. l. promittendo. ff. de iur. dot. præſ. 146. lib. 4. num. 11. l. propter veneni. §. 1. ff. ad S. C. Syllan. & quo caſu procedat. pſ. 3. lib. 5. nu. 84. l. quæ conditio. §. cũ ita. ff. de condit. & demonſt. præſ. 124. lib. 4. num. 3. l. qui dotem. ff. de dote præle. præſu. 145. lib. 4. nu. 11. l. qui dos. §. cum bello. ff. de reb. dub. præſ. 50. libr. 6. num. 21. l. qui filio. in princ. ff. de hæred. inſtit. præſu. 141. libr. 4. num. 39. l. qui filium. ff. vbi pupil. educar. debe. præſ. 146. lib. 4. nu. 16. l. qui fundum. ff. de contrah. empt. præſ. 178. lib. 4. nu. 11. authen. cui relictum. C. de indic. viduit. tollen. præſ. 148. lib. 4. num. 15. c. 1. de homic. præſu. 10. lib. 5. num. 13. & ſeq. c. 1. §. ſi. de teſt. in 6. præſ. 38. lib. 4. num. 28. cap. 2. de reg. iur. præſ. 2. lib. 5. num. 6. c. omnis ętas. 12. q. 1. qđ omnis ætas prona eſt ad malum quo ad animæ ſalutem. præſ. 1. lib. 5. num. 30. c. per exemptionem. de priuileg. pręſu. 113. lib. 4. nu. 8. c. ſi quis poſitus. de pęn. diſt. 7. deſumptus ex diui Auguſtini Homilia. 4. pręſ. 94. lib. 6. num. 14. & ſeq. & pręſertim nu. 24. & ſeq. & declaratio c. Valẽtino. 34. diſt. præſ. 147. lib. 4. num. 6. & gl. in c. ſi forte. in ver. ſciẽtiæ, de elect. pręſum. 2. lib. 5. num. 39. cle. 1. in prin. de conceſ. ꝑb. pręſum. 91. lib. 6. nu. 11. l. vnicę. C. ſi dos conſtant. mat. pręſu. 89. lib. 4. num. 85. l. 1. C. de pact. pręſum. 76. lib. 4. num. 15. 75. & nu. ſeq. ibi. & pręſ. 169. lib. eod. nu. 7. l. vnicæ. in prin. ff. quando dies lega. cedat. pręſum. 159. lib. 4. nu. 21. l. quod ſi alii, ff. de adim. leg. pręſum. 173. lib. 4. nu. 18. l. recuſare. §. Titius, ff. ad Trebell. pręſ. 63. lib. 5. num. 7. & 12. 59. & ſeq. l. ſancimus. C. de nupt. pręſum. 147. lib. 4. num. 5. l. ſed & in illo. ff. de reb. dub. pręſum. 50. lib. 6. num. 19. l. ſed ſi hoc. §. vlt. ff. de condit. & demonſtr. pręſ. 123. lib. 4. num. 3. l. ſępe. ff. commodati. pręſum. 28. lib. 5. nu. 3. l. ſequens quæſtio. de leg. 2. pręſum. 196. lib. 4. num. 5. l. ſeruum filii. §. procula. ff. de leg. 1. vbi conciliatur a Bar. ſed non ſatis probabiliter cum l. Iana. §. pen. ff. de leg. 3. præſumpt. 171. lib. 4. numero. 5. l. ſi auia. C. de iur. delib. præſum. 99. lib. 4. num. 20. l. ſicut. ff. de aliment. lega. præſum. 173. lib. 4. num. 10. l. ſicut certi. C. de teſtament. pręſum. 89. lib. 4. num. 82. l. ſi ego. ff. de iure dot. præſum. 146. lib. 4. num. 12. l. ſi fundum ſub conditione. §. ſi. ff. de leg. 1. & l. vlt. C. de neceſſ. ſer. hęred. inſtit. præſum. 43. lib. 4. num. 15. l. ſi inter. in princ. ff. de reb. dub. præſ. 50. lib. 6. numer. 11. l. ſi ita. ff. de auro & arg. lega. præſum. 127. lib. 4. num. 35. l. ſi pater pro filia. ff. de collat. dot. pręſum. 109. lib. 4. num. 17. & 47. ad l. ſi plures. de leg. 3. ex Comen. reiicitur ab authore præſum. 108. lib. 4. nu. 27. Reprobatur etiam eiuſdem Comen. intellectus, & Alciat. ad l. Celſus. §. quod ſi alicuius. de lega. ibid. num. 28. l. ſi plurib. verſ. quod ſi. de leg. 1. præſ. 173. lib. 4. nu. 17. l. ſi quęramus. ff. de teſt. præſ. 13. lib. 6. nu. 4. l. ſi quid earum. §. vlt. ff. de leg. 3. pręſu. 121. lib. 4. numer. 10. l. ſi quis in principio teſtamenti. de lega. 3. præſ. 166. lib. 4. num. 13. l. ſi quis ita hæres inſtituatur. ff. de hær. inſtitut. pręſ. 76. lib. 4. nu. 13. l. ſi quis ſeruo. ff. de manumiſſ. teſtament. præſum. 63. lib. 4. num. 8. & 12. l. ſi tibi puer. verſ. ad viſcerationem. de lega. 3. præſum. 111. lib. 4. nu. 18. l. ſi vnquam. C. de reuoc. dona. pręſum. 89. lib. 4. num. 86. l. ſi vxorem. in princ. C. de condit. inſert. pręſ. 55. lib. 6. num. 19. l. tale pactum. §. vlt. ff. de pact. pręſ. 89. lib. 4. num. 84. l. Titia. ff. ad l. Falc. pręſum. 109. lib. 4. num. 46. l. Titia. ff. ſolut. matr. pręſum. 55. lib. 6. num. 18. l. Titię ſi non nupſerit. ff. de condit. & demonſtr. præſ. 83. lib. 4. n. 21. & ſeq. l. Titio centum. §. Titio genero. ver. ante nuptias. ff. de condit. & demonſt. pręſ. 146. lib. 4. numer. 9. & ſequent. l. Titius & Sęius. & l. ſequ. ff. de hęred. inſtitut. pręſu. 64. libr. 4. num. 5. cap. 1. extra de pact. & cap. qualiter. eod. præſ. 134. lib. 3. num. 58. l. qui patti. ff. de acquir. hęred. præſ. 201. num. 93. lib. 4. l. translatio. ff. de adim. leg. pręſu. 173. lib. 4. num. 14. l. viriles. §. ſi adiecti. ff. de leg. pręſt. pręſum. 29. lib. 6. num. 10. l. pen. ff. de vſufruct. accreſc. pręſ. 159. lib. 4. nu. 15. l. ult. C. de codicili. pręſ. 63. lib. 4. nu. 9. & 12. l. vltim. in ultim. verſ. C. de fideicommiſſ. liber. præſ. 42. lib. 4. num. 16. l. ultim. C. de fide inſtrum. pſ. 61. lib. 6. num. 15. l. vlti. §. licentia. C. de iur. deliberan. pręſ. 61. lib. 6. num. 16. l. vlt. C. de poſthum. hęred. inſtit. pręſ. 16. li. 4. num. 5. l. vlt. C. de priuileg. fiſci. pręſ. 189. lib. 4. numer. 145. l. fin. C. qui admitti. pręſ. 164. lib. 4. num. 12. l. fin. ff. de iure deliber. præſu. 78. lib. 4. num. 14. l. vltim. §. filium. de leg. 1. pręſ. 186. lib. 4. num. 18. l. vlt. ff. de rei vendicat. pręſ. 64. lib. 6. nu. 13. §. dotes. in auth. de nupt. pręſ. 89. lib. 4. num. 85. §. hęc igitur. in auth. de reſtit. & ea quę parit in vnd. men. præſ. 191. lib. 4. nu. 17. §. ſancimus in auth. de reſtit. & ea quæ parit in undecimo menſe, & quando d. conſtitutionis ratio procedit. pręſ. 189. lib. 4. num. 74. §. ſanctiſſimas in auth. de alien. & emphyt. pręſ. 189. li. 4. nu. 114. §. ſed hoc pręſenti. in Auth. de ſanctiſ. epiſcop. præſ. 146. li. 4. num. 8. & præſ. 148. lib. 4. nu. 5. §. cum proponeretur etiam in l. mulier. ff. ad Trebell. pręſ. 189. lib. 4. num. 89. §. Lucius. l.

Titius.ff.de lib.& poſthum. præſ.26.lib.4.nu.3.§. Lucius Titius teſtamento.l.Lucius Titius.de leg.2.præſum.18.lib.4.numer 22. § propoſitum.l.Pamphilio.ff.de legat.2.præſ.100.lib.4.num.16. §.Seia libertis. l.Titia Seio.ff.de leg.2,præſum.62. lib.4.nu.3. §.ſi quis rogatus.il t.l.ex facto.ff.ad Trebell.præſ.78.lib.4.num.3. & 6.§.venditionis. l.ſicut.ff.quibus modis pig.vel hipoth.ſol.præſ. 116.lib.4.num.21. §.eadem.inſtit.de legat.præſ.173.lib.4.nu.19. §.transferri.inſtit.de adempt.legat.& §.præcedentis. præſu 173. lib.4.nu.13.§.pen.inſtit.de hæred.qual.& diffe.præſum.99.lib.4. num.18.gloſs.in § penult.in ver.locupletior.inſtit.quibus alien. licet vel non.pręſump.27.lib.6.num.3.§. vlt.inſtit.de bonor.poſſeſſo.præſ.104.lbr.4.num.12. ſententiæ D.Auguſtini translatæ in ca.non imputantur. 1.quęſt.4.præſ.33.lib.5.nu.34.ſubauditi, quibus non inducitur legum correctio, qui ſint.præſump.3.lib. 6.num.6

Intelligi verbum,præſumptionem denotare. præſ.15.lib.3.num.2. Et præſ.42.n.8

Intelligitur,& habetur verba,pręſumptionem ſignificare.pręſ.67. lib.3.n.3

Intentio fundata in tempore certo probari debet ab eo,qui in tempore conſtituit fundamentum.præſ.49.lib.2.num.1. Et quando hoc locum non habeat.n.2.

Intereſſe affectionis in re minoris, habenda ratio eſt.præſ.83.lib.3. num.1.affectionis ad res paternas conſiderabile, quo ad damnum euitandum, non quo ad augendum precium. ibid.num.6. affectionis non impedit, quo minus de fuga quis ſuſpectus ſit. ibid.num.7.Nec reddit debitorem diuitem & ſoluendo.num.8. affectionis etiam in minore conſiderabile,ſi in emendo aut permutando,malum adeptus ſit vicinum.ibid.num.9.Item ſi in malum inciderit locum.num.13. quanti plurimi ob moram debitoris, remiſiſſe præſumitur creditor, vinum vel rem ſimilem mutuo datam recipiendo. præſ.45.lib.3.num.1. Contraria affertur opinio. ibid.num.10.quanti plurimi dicitur pars ipſius rei. ibid. numer.5.quantiplurimi hominis non legis diſpoſitione deberi, num.13. quantiplurimi,poteſt creditor expreſſe.donare.numer. 14.quantiplurimi remiſſum non cenſeri, ſi in ſortis receptione, creditori proteſtanti conſentiat debitor. ibid.num.19. Idem ſi tacuit debitor.num.20. Vel etiam contradicat.num.28.aut pœna debita legis diſpoſitione, non dicitur remiſſa, recepta ſorte principali.præſ.45.lib.3.num.12.dicitur pœna legalis.q.46.lib.1. num.16

Interpellatione ſecunda, præſumi receſſum a prima.præſ.112.lib. 3.num.25

Interpretatio præſumitur in dubio contra dantem. præſ.34.lib.3. n.22.& præſumptio benignior in dubio ſumenda.præſ.93.lib.3. nu.2.ſtricta ſumitur in contractibus. præſ.39.lib.3.num.7.& extenſio difficilius admittitur in diſpoſitione hominis quam legis. q.46.lib.1.nu.46.illa dicitur,quæ ex verbis colligitur,& voce ad animi affectus declarandos.q.27.lib.1.num.2. Idem dicendum de præſumptione.ibid.num.3.§.1.verſ.adiecerunt in auth.de reſtit.& ea quæ parit in vndc.menſ.præſ.190.lib.4.num.2.§.ſancimus, in auth.de reſtit.& ea quæ parit in vndec.menſ.præſum. 109.lib.4.num.6.l.iam hoc iure.ff.de vulg. Decii non recipienda & quare.præſ.36.lib.4.num.6.ea in dubio eſt ſumenda,vt actus valeat non vt pereat.præſ.104.lib.4.nu.9. Non habet autem locum hæc regula in præiudicium tertij. ibid.fauorabilis dicitur illa,quæ excludit odium, etiam cum annullatione actus,& præfertur illa, quæ facit valere actum. præſ.10.lib.4.num.27. Contra. ibid.nu.29. verborum. Geneſ.c.6. Non permanebit ſpiritus meus in homine.præſ.49.lib.6.num.14. verborum in Pſalm.89. Erunt eorum anni quadraginta, quinquaginta, &c.præſ.49.lib. 6.num.7

Interrogare iudici, ſolum ex officio ſuo permiſſum. q.62.lib.1.nu. 5.poſt concluſum in cauſa neque iudex ex officio ſuo poteſt.ibi. num.6

Inuenitur facilius,quod a multis quæritur.præſ.71.lib.2.n.7

Inuentarium quando conficitur, non cōfunduntur actiones.pręſ. 11.lib.3.n.16

Inuentarij beneficium vel l.vlt. C.de iur.delib.non erat inuentum tempore l.quæ dotis.ff.ſolu.matrim.præſ.11.lib.3.n.17

Inuentario aliquid de bonis ſuis tutor deſcribens,pupilli id præſumitur.q.65.lib.1.n.6

Inuenta in litore maris fiunt primo occupantis. præſ.30.lib.5.n.3

Inuentarium conficitur poſt tres menſes a die aditæ hæreditatis. præſ.101.lib.4.n.95

Inueſtitura includit præſentiam. præſu.132.lib.3. num.7.antiqua, feudum arguit antiquum.præſump.93.lib.3.num.16.prima non reperta, dolo præſumitur ſublata. præſ.92.lib.3.num.3.ſecunda contraria primæ, per errorem ſuſcepta præſumitur. ibidem numero 4

Inueſtituræ prima verba attendi debent.præſ.92.lib.3.num.2.reuocatio, ſecundum naturam primæ intelligitur.ibid.num.5.verb. dubijs,interpretatio fit contra dominum.n.6

Inueſtituram & locationem non probare ius feudi in tertij præiudicium.præſ.101.lib.3.n.14

Inuocatio diuini nominis, facta in principio libri, præſumitur in ſubſequentibus reperita. præſ.82.lib.2.num.3. Idem de anno & indictione.n.4.& 5. Et quid ſit de die.n.6

Ioannes Bolognetus ubi ipſi contrarius.præſ.104.lib.4.n.18. Eiuſdem error atque lapſus, dum præſcriptionem ab intellectu hominis pendentem, iudicat eſſe quid facti, & præſumptionem a lege introductam eſſe quid iuris.q.11.lib.1.n.17

Iraſcibilis ſi quid fecit, ſumitur præſumptio in meliorem partem, quod ſcilicet non dolo, ſed iuſta ex cauſa id fecerit.præſ.3.lib.5. num.117

Iracundiæ calore multa proferuntur, quæ exequutioni non mittuntur.q.89.lib.1.nu.64.calore aliquid agens,non præſumitur dolo egiſſe,& ideo venia dignus.q.14.lib.1.nume.36.calore affectus, præſumitur inconſulto agere, & intellectu caret.q.14.lib.1.nu. 21.& 22

Irnerius in compendium redigit conſtitutiones Authenticorum, & eas in Codice inſeruit abſque auctoritate corrigendi leges veteres.præſ.83.lib.4.n.43

Irrationabilia non præſumuntur.pręſ.31.lib.6.n.2

Iſocrates anno quarto ſupra nonageſimum vitæ ſuæ edidit librum quem Panathenaicum inſcripſit.præſ.46.lib.6.n.4

Iter ad hauriendum aquam qui conceſſit, præſumitur etiam conceſſiſſe hauſtum aquæ.præſ.3.lib.6.n.6

iudæi vel alij infideles non poſſunt cogi ſuſcipere baptiſma, præſ. 83. lib.4.nu.8.fęnerantes ſuper veſtibus alienis tenentur eas reſtituere propriis dominis nullo eis reſtituto precio, etiā ſi ignorent veſtes illas eſſe alienas.præſ.29.lib.5.n.11

iudæis fœneratoribus ſi conceſſum eſt priuilegium, vt poſſint res furtiuas ſibi pignoratas vel venditas retinere, donec per veros dominos precium reſtituatur non tenentur ad reſtitutionem,& ceſſat diſpoſitio l.in ciuilem. C.de furtis.præſ.29. lib.5.num.35. Non habent autem locum huiuſmodi priuilegia, quando ipſi iudæi ſciunt rem eſſe alienam.ibid.num.36. Nec habent locum d.priuilegia contra clericos.ibid.num.37.Nec contra ſcholares, quorum ſerui & famuli eorum veſtes aut libros pignori dāt vel vendunt ipſis iudęis.ibid.n.38

iudęus conficiens teſtamentum ſeruare debet formam & diſpoſitionem iuris communis.pręſ.189.lib.4.n.35

Iudex qualis eſſe debeat, & quod ſit eius officium.

iudex hęredis factum & perſonam ſuſtinet.pręſu.141.lib.4. nu.43. pręſumitur datus, vt iudicet ſecundum ius commune, non autem ſecundum ius extraordinarium. pręſ.4.lib.4.nu.16.& pręſ. 23.lib.2.nu.6. ſi habet facultatem cognoſcendi de cauſa, ferendique ſentētiam ex iuriſdictione ordinaria & delegata pręſumitur proceſſiſſe ex ea, qua ſententia eius ſuſtineri poteſt. pręſu.4. lib.6.nu.27. ſi moriens dicat ſe tuliſſe falſam ſententiam,ei non creditur ad pręiudicium eius,pro quo ſententia eſt lata.pręſum. 5.nu.18.ſi tulit interlocutoriam, & poſtea aliam illi contrariam pronunciauit, pręſumitur ignoraſſe primam. pręſ.23.lib.6.nu. 48.qui contra antiquam curię praxim & ſtylum nouam citationis formam inducit,ſuſpectus habetur,& contra eum pręſumitur.pręſ.34.lib.5.num.6.Debet enim & tenetur reiicere etiam libellum deuiantem ab antiqua & conſueta praxi & ſtylo.ibidem num.7. non debet ferre ſentētiam pro eo,cuius teſtes varii ſunt & pugnantes. pręſ.23.lib.5.num.4. non debet exequi ſententiā aduerſus eum, quem deinde eſſe innocentem intelligit.pręſum. 48.lib.5.nu.5.in dubio pronunciare debet, appellationem non eſſe deſertam.pręſ.9.lib.6.nu.3.In dubio debet deferre appellationi.ibid.n.4

iudici ſi aliquid fuit donatum poſt latam ſententiam, nō ex hoc argui poteſt ipſum fuiſſe corruptum.pręſ.8.lib.8.n.12

Iudex qui poteſt ferre ſententiam tanquam delegatus,& tanquam ordinarius, pręſumitur.in dubio eam tuliſſe tanquam ordinarius.pręſ.4.lib.4.num.9.ſi citat reum ad audiendam ſententiam ore ſuo,hęc citatio habet vim trinę citationis.pręſ.8.lib.4.num. 12.Idem ſi nuncius citat pręſente iudice. ibid.ſi actum aliquem fecit,pręſumitur illud feciſſe ad partis inſtantiam, ſi is actus impenſam requirebat. pręſ.11. lib.6.num.3. non pręſumitur velle quod ſibi lege permiſſum non eſt.pręſ.47. li.5.n.20. in iudicādo aliquem furioſum plenam adhibere debet cauſę cognitionem, cum multi tales ſe fingant, pręſump.45. lib.6.num.23.ſi obtulit ſe daturum curatorem furioſo non pręſumitur ſtatim mutaſſe voluntatem.pręſ.37.lib.6.n.21

Iudices curare debent, vt banniti capti fateantur ſe eſſe illoſmet, qui in bāno deſcripti leguntur, vel debet aliunde habere probationes,illos eſſe.pręſ.15.lib.6.n.38

Digitized by Google

Iu lic is officium eſt in æquitate fundatum.præſ.189.lib.4.num.63. officium conceditur loco deficientis actionis,hc ſuadente æquitate.præſ.141. lib.4.num.44.pro decreto an & quando præſumatur.præſ.104.lib.4.num.5. vide Decretum.furioſi ſententia non reſcinditur,ſi modo tempore a ſe latæ ſententiæ compos mentis ſit.præſ.17.lib.6.n.10

Iudex, qui hæreticum damnatum ad eccleſiæ gremium recipit, an poſſit ita cum reſtituere, vt ei liceat recuperare bona in alum a fiſco traslatæ.præſ.47.lib.5.numer.21.vide Hæreticus. inferior ſi contra ſuperioris inhibitionem procedit, contemptor inhibitionis cenſetur. præſu.44.lib.5.num.18.iuſtus non debet ea præſumere quæ repugnant experientiæ humanæ.præſum.49.lib.6.nu.5.Nec debet præſumere ea,quæ legi diuinæ repugnant.ibidem num.6

Iudices ordinarij in pleriſque locis Italiæ ferre debent ſententias in certis cauſis cum ſapientis iuriſperiti conſilio. præſ.34.libr.6. num.9

Iudex ſecularis deprehendens aliquem in habitu clericali remittere eum debet ad Epiſcopum. præſ.76.lib.6.numer.5.& 8.qui ſua ſponte conſilium a iuriſperito habere voluit, non tenetur illud ſequi.præſump.34.lib.6.num.27.Secus ſi ex ſtatuti diſpoſitione neceſſe habuit ferre ſententiam cum conſilio ſapientis. ibidem num.28.bonus præſumitur,& recte quę muneri & officio ſuo incumbunt agere, ante ſententiam latam. præſ.67.lib.2.numer.1. quia iuramentum præſtat rite & recte ſe iudicaturum præſumptio eſt,recte functum eſſe officio ſuo. ibid.numer.6.ampliatur. ab id.num.7.8. Quando hæc præſumptio ceſſet, ibid.numer.13. 14.& ſequen.præſumptionem a parte allegari prætermiſſam an ſupplere poſſit.q.52.lib.1.numer.1.3.4.ea quæ notoria ſunt ſupplet.ibid.num.2. item ea quæ iuris ſunt tenetur ſupplere.ibidem num.5. Et quæ a ſtatutis ſancita. num.6. Idem in conſuetudine notoria.num.7.non præſumitur elegiſſe viam,qua ſententia redditur nulla.præſ.64.lib.2. num.8.ad quem ab interlocutoria fuerit appellatum, ad vlteriora procedendo,appellationem admiſiſſe præſumitur.ibidem num.11. abſolutus ob iuramentum litigantium,quod nil dederint vt corrumperetur, quando ſententia retractanda veniat.quęſt.95.lib.1.numer.7.excuſatur reiecta communi opinione ſequutus eam,quam aliquando præceptor ſuus approbauit,ſi vir erat doctus. præſump.71.lib.2.numer.51. impeditus tunc cum ſolemnitates decreti requiſitæ adhiberi debuerunt,non præſumitur eas obſeruaſſe.præſumpt.75. lib.2.numer.39.Plura vide in verbo Decretum. ad priuatam vtilitatem non tenetur impartiri officium ſuum niſi petenti. præſumpt.23. lib.2.num.6.non requiſitus, non ſupplet in his, quæ commodū priuatum concernunt. quæſt.48.lib.1.num.29.quod a lege immutatum non eſt,ſequi debet.quæſt.97 lib.1.num.6.aſſumptus a partibus, in dubio præſumitur aſſumptus vt ordinarius non vt delegatus. præſump.17.lib.2.num.3.laicus,non opponente aduerſario cognoſcit de cauſa ſpirituali. præſ.46.lib.2.nu.21.iurās obſeruare leges & ſtatuta ciuium,non tenetur ad iniqua.pręſ.1. lib.2.n.9

Iudicis officium exuberat in abſoluendo. præſumpt.90.libr.2.numero 5

iudicis officium implorare non obſtante biennij lapſu poteſt debitor confeſſus numerationem.præſ.125.lib.3.num.3.Quod multo magis coram iudice Eccleſiaſtico procedit.ibid.num.19.perſonā conſiderantes magis pro eo in foro contentioſo quam voluntario præſumimus. præſ.75.lib.2.num.9.perſonam in decretis inſpectam magis, quam in ſententiis legum latores habuere.ibid.nu.11. Id an verum ſit vid. num.18.partes in confeſſum & conuictum,nullæ ſunt aliæ,quam in condemnando.q.97.lib.1.num.3. voluntas nulla eſt, nullum arbitrium, circa præſumptionem iuris & de iure.q.44.lib.1.num.1.præceptum ſub inſolita pœna citantis,impune ſpernitur.præſ.67.lib.2.n.18

Iudici aſſerenti ſe iuſtam ob cauſam detuliſſe iuramentum ſuppletorium,non creditur.præſ.66.lib.2.nu.12.aſſerenti ſolemnitates in decreto requiſitas interueniſſe donec contrarium probetur, creditur. præſ.75.lib.2.num.17.atteſtanti de actis creditur.præſ. 68.lib.2.num.10.permiſſum eſt ne ex toto abſoluat.nec ex toto condemnet. q.97.lib.1.num.38.nouo tributa iuriſdictio aliquo in loco,ordinario magiſtratu ibi ius dicente, priuatiue facta intelligitur.præſ.18.lib.2.n.11

Iudicem falſis allegationibus circumuentum eſſe minor aſſerens, id probare debet.præſ.75.lib.2.n.12

Iudice procedente ad vlteriora, pars grauata appellare, & quibus in caſibus poſſit.præſ.64.lib.2.n.15

Iudice in ſententia abſoluente & condemnante ſimul,potior eſt in ea perplexitate abſolutio.præſ.90.lib.2.n.6

Iudices idonei tantum illi præſumuntur,qui eruditi ſunt,& rerum experientiam habent. præſ.77.lib.2.nu.20. idiotæ cur ſpernant peritorum conſ.præſ.75.lib.4. n.45

Iudicum diligentia in decretis interponendis leuior eſt, quam in ſententijs ferendis.præſ.75.lib.2.n.10

Iudices ordinarios,plerunque arbitris eſſe peritiores.præſ.76.libr. 2.num.8. ſelecti & iudices dati qui dicantur in iure. præſ.30.lib. 2.numer.7. & nu.8.& 10. ibid. Et quid ij a delegatis differant. num.9

Iudicandi muneri præfici ſolent, & debent,viri docti,& eruditi & ſpectatæ probitatis.præſ.67.lib.2.n.5

Iudicatum id eſt de quo ſententia lata eſt,aut interpoſitum decretum.q.1.lib.1.n.25.iniuſte,peccat qui accepit q.80.lib.1.n.3

Iudicata appellat Ariſtoteles contraria.q.1.lib.1.n.26

Iudicium quodlibet requirit perſonas legitimas.pręſump.48.lib.2. numer.7. ordinarium eſt ſecundum ius commune,extra ordinarium dicitur contra vel præter illud.præſump.16.lib.2.num.22. ſuis carens ſolemnitatib. valet, ſi ab aduerſario nil ſit obiectum præſump.46.lib.2.numer.20.temerarium eſt, cum quis iudicat de his,quę dubia ſunt propter leues coniecturas. quæſt.100.lib. 1.numer.3. cum excommunicato tractatum, parte non opponente valet, & tenet.præſumpt.46.lib.2.numer.7.ſubterfugiens per inducias, habet contra ſe præſumptionem.quæſt.18.libr.1. numer.17. ſubterfugiens, præſumitur de ſua iuſtitia diffidere. pręſum.91. lib.2.num.1. Et aliquando punitur tanquam calumniator.nu.2. Et præſ.135.nu.10.mouere, qui diu diſtulit,præſumitur fouere malam cauſam.præſ.91.lib.2.n.7

Iudicij calore multa alias non admiſſa conſtituuntur.præſ.62.lib. 2.num.1

Iudicia ſummaria,quæ non admittant exceptiones.præſ.77.libr.2. num.5

In iudicijs ſummarijs quo pacto habilitas perſonæ ſit requirenda. pręſ.13.lib.6.n.5

Iulia C.Cęſaris filia & Pompeij vxor ex puerperij doloribus migrauit, & partus aliquot dies vixit,& quare abortum fuerit.pręſump.52.lib.6.n.18

Iuramenti vis & effectus.

Iuramentum habet vim clauſulę codicil. pręſumpt.31.lib.4.nu.13

Iuramentum ſequitur naturam actus. pręſ.7.lib.5.num.18.ſupplet defectum ſolemnitatis teſtamenti non autem ſubſtantię.pręſu. 55.lib.4.num.22.non auget obligationem extrinſecus, ſed ei intra ſuos limites manenti addit religionis vinculum & robur. pręſ.146.lib.4.num.14.pręſumitur interpoſitum ſecundum naturam contractus. pręſ.10.lib.6.num.7.teſtis non extenditur ad accidentia, & circunſtantias,ſed reſpicit ſolum ſubſtantiam ipſius negocii. pręſ.22.lib.5.nu.20.an proprie ſit probatio.q.1.lib. 1.n.35 & 36

Iuramento illius non ſtatur cui aduerſatur iuris pręſumptio.pręſ. 61.lib.6.num.13. verberantis quando ſit ſtandum,quod animo non occidendi vel non vulnerandi id egerit. pręſumpt.40.lib.5. num.30

Iurans ſibi in teſtamento fuiſſe relictum legatum quod ob iuramētum illud conſecutus eſt,ſi deinde eſt repertum teſtamentum in quo nihil ſibi relictum apparet,periurij pęnam incurrit.pręſ.15. lib.6.n.21

Iurare quo caſu quis non teneatur. quęſt.62.lib.1. num.2.de calumnia tenetur,contra quem extat pręſumptio.quęſtio.85.lib.1. num.1

Iuraſſe qui dicitur, pręſumitur ſeruatis ſolemnitatibus. pręſ.132. lib.3.num.8

iurans ſibi pecuniam numeratam, ſi poſt exceptionem non numeratę pecunię ad probandum fuit admiſſus, non contradicente aduerſario,tenet iudicium.pręſ.46.lib.1.n.12

iurantes ab initio artis & negotij,ex fide & vt viro bono conuenit exercere velle,habent pro ſe pręſumptionem. pręſum.60.lib.2. num.4

iuramentum triplex, voluntarium, iudiciale, & neceſſarium.ibid. num.39.calumnię exigere poteſt iudex,cum ei videbitur expedire.quęſt.85.lib.1.num.2.calumnię, quando etiam in cauſa matrimoniali pręſtari oportet. ibid.numer.3. calumnię delatum, reus recuſans, torqueri poteſt. quęſtio.89.lib.1.num.138. iudiciale,litis deciſiuum,vt a patre deferri poſſit, pręſumptio ſufficit quęſt.81.lib.1.num.1.iudiciale reus iuſte recuſare poteſt, vel illud actori nil probanti referre.ibi.nu.2.iudiciale deferre poteſt actor ſolum pro ſe iuris pręſumptionem habens.num.3.ſuppletorium non defertur notario de errore atteſtanti. pręſ.83.lib.1. num.1

iuramentum confirmatorium quid ſit. pręſump.12.lib.3.numer.4. aſſertorium quid.ibid. numer.42. non confirmat actum ſimulatum. num.44.ſuper actu ſimulato pręſtans ſimulationem tanquam turpitudinem propriam non poteſt allegare.num.47.ſuppletorium, ſola pręſumptione iuris extāte, pro maiori firmitate poteſt

Digitized by Google

te poteſt deferri.q.82.lib.1.num.1.ſuppletorium quando deferri poſſit, vel non.ibid.num.3.4.6.& q.83.lib.1.num.1.eius contra quem extat præſumptio iuris, & de iure, non admittitur in contrarium.q.77.lib.1.nu.1.in contrarium non admitti, etiam eius contra quem ſola iuris pręſumptio extat.ibid.num.3.Contraria tamen adducitur opinio.ibid.num.6.non defert iudex illi, contra quem extat iuris præſumpt.ibid.num.5. aſſerentis ſe proclama publicum ignoraſſe admittitur.ibid.num.10.tollit præſumptionem hominis aduerſus ſe extantem.ibid.nu.19. ſuppletiuū defertur, quando pro eo qui iurare velit, extat præſumpt. præſu. 132.lib.3.num.74.in litem, an ob dolum præſumptum poſſit deferri.quæſt 47.lib.1.num.12.ſtricte interpretatur.quæſt.45.lib.1.num.12

Iuramenti calumniæ, vel malitiæ quis ſit effectus.q.85.lib.1.nu.4

Iuſiurandum quid ſit ſecundum Ciceronem.q.1.lib.1.nu.32.quid ſit ſecundum Bald.ibid.n.33

Iuriſiurandi ſpecies quatuor.q.1.lib.1.n.34

Iuramento procuratoris, ſe proprio, non domini nomine emiſſe, ſi iam mandatum habuerit a domino, non creditur.q.77.libr.1.num.4.aſſerentis, ſe non animo occidendi verberaſſe, vtrum credatur.ibidem num.9. denunciantis, creditur in denunciatione Euangelica.ibid.num.13.creditur in his, quæ animo conſiſtunt.num.14.aſſerentis aliquid aduerſus præſumptionem iuris, creditur in foro conſcientię.ibidem numer.16. aliquid aſſerens vel negans, verum fateri vel negare præſumitur.præſumpt.60.lib.2.num.1

Iuramenta ſcelerata facere ſolitus, de hæręſi valde redditur ſuſpectus.q.100.lib.1.n.10

Iura ſtatuerunt ea, quæ minus oneroſa eſſe poſſunt contendentib. ac contrahentibus.prę̨ſ.9.lib.6.num.6.ſi plures pœnas imponūt pro delicto, non cenſentur ſe inuicem corrigere, ſed dare electionem iudici.præſ.37.lib.6.n.18

Iuris diſpoſitionem ignorare, quam oēs ſcire debent per ſe vel per alios, quos conſulere poſſunt, eſt lata culpa.præſ.23.lib.6.num.11.executio non habet iniuriarum actionem.præſ.29.lib.6.nu.9.impedimentum ab eo cauſatum, qui vult excuſari ex eo, nihil operatur.pręſ.83.lib.4.num.7.profeſſor eruditione ſingularis nō poteſt per ſubſtitutum ſuo muneri ſatisfacere, atque ita per aliū docere.præſ.92. lib.6.num.11. In iure præſumitur potius error quam dolus.præſ.3.lib.5.n.31

Ius ſibi dicere nemini eſt permiſſum.præſ.89.lib.4.n.4

Iuris ciuilis ſolemnitas, cur in teſtamentis requiratur. quæſt.80.lib.1.num.14

Iuri canonico negligenter operam nauans, præſumitur negligens futurus, in addiſcendo iure ciuili.q.24.lib.1.n.27

Iuri communi pacto & proteſtatione non derogatur. præſ.85.libr.3.num.24

Iure carere dicitur, qui id quod allegat non probat.præſ.68.lib.2.num.24.ſpeciali aut poteſtatis plenitudine quando princeps vti voluiſſe præſumatur.præſ.11.lib.2.num.3.4.& 5.ciuili, aliquid contra ius naturale ſtatuente ſtandum eſt potius iuri naturali.q.80.lib.1.n.26

Iura ſcire omnes tenentur.præſu.19.lib.2.num.10.ſcire, quomodo quilibet præſumatur, præſ.75.lib.2.numer.44.perſonalia, oſſibus perſonæ cohærent.præſ.97.lib.3.num.44.ſua remittentibus, nō datur ad illa regreſſus.q.35.lib.1.n.29

Iurium incorporalium, fratres non præſumūtur feciſſe diuiſionem.præſ.60.lib.3.n.9

Iuriſconſultus non reſpondens clare, & manifeſte propoſitę iuris quæſtioni, præſumitur vt interrogatus fuit reſpondiſſe.præſ.29.lib.1.n.4

Iuriſconſultorum munus olim fuit ſolum vel interpretandi, vel reſpondendi de iure.pręſ.89.lib.4.n.11

Iuriſdictio quid, & quotuplex ſit, quando & qualis præſumatur.

Iuriſdictio non extenditur extra territorium.præſ.45.lib.5.nu.14 propria ſignificat ordinariam.præſ.16.lib.2.num.5.a lege conceſſa ſecundum ſubiectam materiam dijudicatur.præſ.16.lib.2.num.1. talis conceſſa præſumitur, qualem verba adiuncta demonſtrant.ibid.num.4.ordinaria præſumitur conceſſa, quando lex aliquem ſimpliciter conſtituit iudicem.num.8.delegata dicitur extraordinaria & delegatus dicitur extraordinarius.num.11. delegata cur odioſa dicatur. numer.13.delegata dicitur ſpecialis, & delegatus iudex eſt ſpecialis.num.17.mandata a principe perſonæ habenti iuriſdictionem ordinariam, de qua intelligatur.num.23. Cum diſtinctione nu.24.& 25. conceſſa a principe perſonæ priuatæ delegata eſt, & quibus ea verbis fiat.num.28. ordinaria tributa cenſetur a principe cauſam committente, ſi dicat expreſſim, quod in ſui locum in omnibus eum reponat.num.30.ordinaria, ſui natura non eſt reſtricta ad hoc vel illud genus cauſarum.num.35.iudicis allegati pro ſuſpecto cenſetur prorogata, ſi iudex ipſe aſſignaret terminum ad probandum cauſas ſuſpicionis parte præſente & tacente. præſumpt.99.lib.6.nu.44.cohærens loco, eo vendito, & ipſa præſumitur vendita.præſ.97.lib.3.num.46. Niſi precij quantitas illud arguat.nu.47.in dubio caſtro cohæret, & in eius venditione comprehenditur.ibid.num.48. Vide ſup.in verbo Caſtro.poteſtas & imperium, dicuntur fundamenta iudicij.præſ.14.lib.2.num.1.omnis, & poteſtas, a Cæſare fluit & refluit.ibid.nu.4.eſt qualitas quædam, quæ homini a natura non ineſt.ibid.num.8.ordinaria ſemel facta publica, non indiget alia probatione.nu.11.Idem ſi a magiſtratu iſto ſententia lata ſit, contra præſentem non reclamantem.num.12. Vel lis fuerit per ipſas partes conteſtata.num.13.iudici ab ipſis litigantibus confertur, tacito, vel expreſſo eorum conſenſu, iudice tamen volente.præſ.19.lib.2.num.1. de tempore ad tempus & de re ad rem prorogatur etiam ſine expreſſo conſenſu.ibid.num.2.& 3.Sicque de perſona ad perſonam, num.4.in dubio an & quando cumulatiue vel priuatiue conceſſa videatur.præſum.18.lib.2.num.1.& ſequens per tot. delegata minus quam ordinaria præſumitur. præſ.15.lib.2.numer.1. Eaque odioſa dicitur.ibid.num.2. delegata, nec in perſona excelſa vel illuſtri præſumitur.num.4

Iuriſdictionis nomine merum imperium demonſtrari ſignificatione larga.præſ.79.lib.3.nu.18.conceſſione generali, non conceſſum dici merum imperium, eſt opinio Baldi, Angeli & aliorum.ibid.num.23.Diſtinguit Felinus.nu.32.ſolum exercitium, in caſtro ſiue ciuitate princeps concedendo, præſumitur etiā merum imperium concedere voluiſſe.nu.40.in conceſſione, concedentis auctoritas ſemper præſumitur præſeruata illæſa.præſ.18.lib.2.num.2

Iuriſdictionis conceſſio facta nouo iudici, reſpectu iudicis inferioris priuatiue præſumitur.ibid.n.15

Iuriſdictionis vel priuatiue vel cumulatiue conceſſæ, quis ſit effectus.num.36.conceſſæ reuocatio, a principe ſine cauſa fieri poteſt.præſ.10.lib.2.num.14. Idem in priuilegij reuocatione.num.15. Niſi per modum contractus ſit conceſſ.num.16.mandatum eſt ſtrictæ interpretationis.præſ.56.lib.2.num.2.prorogatio fieri poteſt tam a lege, quam ab homine.præſ.16.lib.2.num.26. Non tamen datur de vna re, ad aliam diuerſam.ibid.num.27.prorogationi quando præſumatur partes conſenſiſſe.præſump.19.lib.2.n.5.6.& 11

Iuriſdictionem nō eſſe acceſſorium caſtro omnino cohærens.præſumpt.97.lib.3.nu.8.ordinariam concedens princeps magiſtratui, reſpectu ſui pręſumitur cumulatiue concedere.præſ.18.lib.2.numer.1.in homines vaſalli ſui, princeps exercere non poteſt.ibid.num.7. ordinariam conceſſam alteri, quando non apparet odio vel fauore perſonarum an facta ſit, cumulatiuam præſumimus.ibid.n.26

iuriſdictionem & imperium in alios, non præſumitur habere inferior a principe.præſ.14.lib.2.nu.5.Et quæ ſit ratio, ibid.num.6.ſibi a principe tributam aſſerēs, id probare debet.num.7.ſibi conceſſam, probatur ex inueſtituris. nu.9. Item ex literis commiſſionis & mandati. num.10.tam ordinariam quām delegatam habens, ſi ex actis conſtet, qua voluerit vti, iudex vel ordinarius habebitur vel delegatus.præſ.17.lib.2.num.1.inhabili tribuiſſe cenſetur princeps, cum in literis promotionis inhabilitas expreſſa fuit.præſ.20.lib.2.num.1.Idem eſt, ſi adiecta fuerit clauſula ex certa ſcientia.num.2. Cui tamen opinioni aliqui licet male refragantur.n.3

iuriſdictione ordinaria vſus eſſe præſumitur iudex, quando proceſſus & ſententia ſecundum eam ſuſtineri poteſt.pręſ.17.lib.2.num.2

iuriſdictione delegata quando iudicem vſum fuiſſe præſumatur.ibidem numer.6. cumulatiue pluribus, & vniuerſis, ſicque ſimul conceſſa alter ſine alio non cognoſcit.præſumpt.18.lib.2.num.38

Ius accreſcendi quid ſit, & unde proueniat, & quando ei ſit locus. Et quid de iure non decreſcendi.

ius accreſcendi dicitur quędam tacita ſubſtitutio.præſum.61.lib.4.numero 2. eſt quædam tacita ſubſtitutio ex teſtatoris voluntate.præſum.39.lib.4.numer.83.dicitur quædam ſubſtitutio legalis, & ceſſat quando datur vulgaris ſubſtitutio, pręſumpt.40.libro 4.num.17. & quod non pendet a futuro euentu oſtenditur, numero 18.& quando locum habeat, ibid.a diſpoſitione legis ex coniecturata mente teſtatoris inducitur. pręſ.14.lib.4.num.4.an proueniat abſolute a voluntate teſtatoris.pręſ.86.lib.4.n.19. ꝙ lex ex pręſumpta mente teſtatoris introduxit, an ſit diſpoſitio teſtatoris, vel legis.ibid.n.20.locum non habet inter di-

uerſis

Digitized by Google

uerſas ſpecies ſucceſſionum.præſ.201.lib.4.num.94.quod prouenit a præſumpta mente teſtatoris non habet locum, quando taxatiue teſtator diſpoſuit.præſ.36.lib.4. num. 21. an ſit a lege introductum ex præſumpta mente teſtatoris.præſumpt.86.libr.4. num.4. Quod fuit immediate a lege introductum,& habet locũ in querela inofficioſi teſtamenti, & in bonorum poſſeſ. contra tab.ibi.nu.5.& 9. Idem de iure decreſcendi. ibid. habet locum in ſucceſſionibus ab inteſtato,& hoc caſu dicitur a lege inuẽtum, & non ex præſumpta voluntate teſtatoris.ibi.num. 6. Et an habeat locum in ſucceſſione militis, qui quoquo modo vult, teſtari poteſt decedere pro parte teſtatus,& pro parte inteſtatus. ibi. n.8. præſumitur a lege introductum, ex coniecturata mente teſtatoris,quando agitur de ipſo iure ex diſpoſitione teſtatoris, & ſolum ambigitur,an hæc diſpoſitio, quæ ipſum ius introduxit, fundata ſit ex præſumpta mente teſtatoris.prẹſ.86.lib.4.numero 11.& ſeq. velnon decreſcendi an & quando habeat locum in legato vſusfructus.præſ.159 li.4.n.2.& ſeq.

Iuri accreſcendi an & quando ſit locus inter filias,quibus factũ eſt dotis legatum.præſ.149.li.4.n.1.2.3.& 4

Iuri accreſcendi an & quando ſit locus inter alimentorum collegatarios,ex præſumpta mente teſtatoris.præſump.158.li.4.num.1. & ſeq. non eſt locus legato alimentorum facto pauperibus, ſicque ad pias cauſas.præſ.158.lib.4.num.6. Idem in legato alimentorum tacito.ibi.n.5

Iuri accreſcendi an ſit locus in legato vſusfructus, quando legatarii ſunt coniuncti verbis tantum ante acceptatum legatum.ibid. num.7.& ſeq.

Ius non decreſcendi an contineat ea omnia, & in eo concurrant, quæ in iure accreſcendi.præſ.86.li.4.n.18

Ius accreſcendi dicitur eſſe legis diſpoſitio,& quæ ſit ratio. qu. 46. lib.1.n.2.habet locum in legato vſusfructus inter coniunctos re & verbis etiam poſt acceptatum ipſum legatum.ibi.n. 18.& nu. 6. eſſe diſpoſitionem teſtatoris.ibi.n.3

Ius tertii ſine cauſa iuſta,& legitima auferri non poteſt. præſu. 10. lib.2.num.48. tertii lex tollit difficilius, quam ipſiuſmet contrahentis.prẹſ.132.lib.3. num.63. quod ſibi competere quis ignorat,nemo dicitur remittere.præſu.25.lib.3.num.12. ſuum iam miſiſſe,nemo præſumitur.præſ.112.lib.3.num.28. quærendum facilius tollitur ex vltima voluntate,quam ex contractu.præſ. 98.li. 4.num.87. quærendum facilius amittitur, quam ius iam quæſitum.præſ.39.lib.4.num.73.& præſ.45.lib.5.num.22. Cæſareum & Pontificium non obligant,niſi de actibus exteriores.præſ.99.li. 4.nu.9. commune eſt iure ſpeciali potentius & fortius.præſu. 4. lib.4.num.10. Contra num.11. cum ius ſpeciale deroget iuri cõmuni.ibi. commune non lædunt ea, quæ dubitationis tollendæ cauſa adhibentur.præſ.190.lib.4.num.32. coniunctionis, quod eſt in inſtituto,tranſit in vulgariter ſubſtitutum.præſu.108.li.1. num.7. filio quęſitum ſine eius facto & conſenſu a patre tolli nõ poteſt.præſ.58.li.6. n.27

Iura omnia hæreditaria,tam actiua quam paſſiua tranſeũt in fidei commiſſarium vniuerſalem.præſ.108.li.4.n.58

Ius naturale non poteſt perimi a iure ciuili.præſ.101.li.4.n.65

Iuſtus præſumitur,qui iuſtitię adminiſtrandæ præeſt.qu.14.lib. 1. num.25

Ius a facto ſeparatur duobus modis.q.21.libr. num. 4. eſt quid incorporale,quod nec oculis cerni nec manu tangi poteſt.ibidem num.16. in re aliena,nemo niſi probet,habere præſumitur. præſum.33.lib.2. num. 2. commune interpretatum a conſuetudine, eſt idem quod conſuetudo interpretans.præſ.6.lib.2.num.9. patronatus in Eccleſia non præſumitur.præſ.90.lib.3.num.1. Præſertim ſi vniuerſitas illud,aut potens aliquis prætendat. num. 2. Ideo vſurpatum potius,quam recte quæſitum præſumitur. nu. 3. quomodo probari velit concilium Tridentinum.num.4. conſtructione,reædificatione,& donatione Eccleſiæ,quoque acquiri.num.6. antiquiſſimum probatur etiam lapidibus in foribus,& ianuis Eccleſiarum repoſitis.num.10. Item,& fama ſufficit.n.11. Fallit.ibi.num.13. vt acquiratur,conſenſum ordinarii, tacitum etiam ſufficere ſeu præſumptum.num.15. Idque ex curſu antiqui temporis cenſetur adhibitus.num.16. multis modis alienari poſſe.nu.23. præſumitur illius eſſe,cuius inſcripti lapides in forib. & ianuis Eccleſiæ repoſiti apparent.præſ.37.lib.6.num.7. Et arma, & inſignia ſculpta in Eccleſia coniecturam faciunt,quod is cuius ſunt ipſa inſignia ſit in quaſi poſſeſſione iuris patronatus dictæ Eccleſiæ. ibi.n.8

Ius Pontificium permittit Romæ,minorem poſſe teſtari ſecundũ ius commune.præſ.4.li.4.n.2

Iuris proprii renunciatio eſt donatio quædam, quæ non præſumitur.præſ.41.li.6.n.2

Ius in re dicitur,quod de præſenti competit,ius ad rem,quod non competit de præſenti,ſed eſt de futuro ſpes.præſ.40.lib.6. ſpecialiter dicitur ius extraordinarium,& non conſiderabile. præſumpt. 4.lib.4.num.15. tanquam deuians a iure communi reſtringi dẽt. præſ.4.lib.4.num.19. difficilius tollitur quam ius commune. pſ. 14.lib.4.num.13

Iure ſuo vtens nemini cenſetur damnum inferre.prẹſ.29.lib.6.n.6. aliquem priuare,& alterius facto ſine iuſta cauſa iniquum,& impium eſt.prẹſ.38.lib.4.n.12

Ius viſitandi laicos per officiales ſeculares non eſt in vſu, & ob id hæc nouitas eſt reiicienda.præſ.34.li.5.n.12

Iuſtæ nuptię inter ſolos ciues Romanos contrahi potuiſſe, & alia ciuibus Romanis peculiaria enarrantur.præſ.30.lib.6.num. 3. 4. & ſeq.

Iuſtiniani conſtitutio eſt in auth.licet.C.de natur.liber. patrem filiis legitimis carentem bona ſua naturalib. filiis relinquere,ſpuriis vero nil prorſus.præſ.96.lib.4.num. 2. conſtitutio in l. iubemus.C.de teſtam. quod teſtator manu propria ſcribat in teſtamento nomen hæredis in ſe inſtituendi, & quare facta ſit hæc conſtitutio.præſum.8.lib.4.n.2.& 8. Et cur non obſeruetur hodie.ibid.

Iuuenes præſumuntur validiores,& robuſtiores,& calidiores ipſis ſenibus.præſ.48.lib.6.num.1. Et præſumuntur incontinentes,& libidini ac cupiditatibus addicti.ibi. n. 3. Et præſumuntur dociliores ipſis ſenibus.ibi.n.4

L

LAboribus & impendiis parcendum.præſ.56.li.2.n.5

Labor omnis verus atque honeſtus prẹmiis ac ſplendore decoratur.præſ.100.lib.6.n.3

laboribus ſuis nemo fraudari debet.præſ.37.li.4.n. 9

lacerata quid ſit.prẹſ.156.lib.4.num.6

lac repertum in mammis mulieris violentam facit prẹſumptionẽ eam corruptam fuiſſe.quẹſt.3.libro 1.num.3. Aduertenda tamẽ ſententia ſapientiſſimi Hippocratis,& Galeni recitata. ibidem num.4.

laicus decimas Eccleſię poſſidere nequit, aut beneficiorum collationem.prẹſ.131.li.3.n.77

lanę appellatione venit etiam lana filata,antequam tamen ſit contexta.prẹſ.151.li.4.n.6

lana legata debetur veſtimentum ex ea confectum.prẹſ.171. lib.4. n.6. Contrarium in l.lana.§.pen.de leg.3. ibi.

lapis Cagates tantę eſt virtutis, vt per eum virginitas, vel corruptio cognoſcatur in muliere,ſed id fabuloſum creditur.prẹſum. 89.li.6.num.13

laſer quid ſit.prẹſ.156.lib.4.num.8.

latinitas falſa arguit ſuſpicionem falſi in inſtrumento vel in reſcripto.prẹſ.20.li.5.n.26

latrones adeſſe non ignorans,mercatoribus ad illum locum ducentem,viam commonſtrans torqueri poteſt.q.89.li.1.n. 114

laudemium pro locatione non ſoluitur.prẹſ.105.lib.3.n.8. lex appellat quinquageſimam.ibi.n.9

laudemia continentur inter fructus iurium & actionum, & comprehenduntur in legato uſusfructus omnium bonorum. prẹſu. ..lib.4.num.22

laudũm arbitri ex compromiſſo latum prẹſumitur, ſi antiquitus ẽ pronunciatum.prẹſ.33.lib.2.num.35. ab arbitro prolatum præſumitur eam ob cauſam,ob quam ferri debuit. prẹſ. 49. libro 3. num.9. arbitratoris rectum & iuſtum cur prẹſumatur. prẹſu.76. lib.2.num.11.& 12. iuſtum prẹſumitur, etiam ſuper eius nullitate dubio pendente,vel ſi in iure ſpeciali fundatum ſit.ibid.num. 18. & 19. reductione pendente non poteſt exequi. ibid. nume. 25. quo ad ſolemnitates,& ordinem,non habet pro ſe prẹſũptionem. num. 28. Idque prẹſertim temporis breuitate accedente. num.29. Niſi coniectura adſit,arbitratores ſatis de cauſa cognouiſſe.num.30. ab arbitratore latum non prẹſumitur,cum tanquã ab eo latum valerẹ non poſſet aut ſuſtineri.prẹſumpt.77. lib.2. num.10

laudi de rectitudine & iuſtitia ſemper prẹſumitur.prẹſu. 76. lib. 2. num.3. Idque maxime, ſi arbitri ſint ſummẹ honeſtatis homines.ibi.n.4. natura eſt,non ut feratur ſecundum iuſtitiam, ſed ſecundum quod credit arbitrator, partes debere acquieſcere. nu. 13. pronunciationi,ſi partes prẹſentes non contradicant,prẹſumitur de cauſa cognitum, & omnes ſolemnitates interueniſſe. num.33. prolati ſcripturam litigantes recipiendo nulla cum cõtradictione,prẹſumuntur laudum acceptaſſe.prẹſ.65. libro 3.nume.4. reductionem ad uiri boni arbitrium, vſque ad 30. annos peti poſſe.num.5

laudo arbitri,ſi quis ſtare promiſerit, quomodo accipiẽda promiſſio.prẹſ.38.lib.3.n.3

laudo ſtare iurans,intelligitur modo iuſte laudetur.prẹſ.76. li.2.n. 7. arbitri ſtatur,donec petita ſit reductio,& eius probata iniquitas.n.9. parendum eſt,ſi in compromiſſo,partes nullitatibus renunciarint.ibi.n.34. antiquo,ob temporis diuturnitatem, cauſę cognitio adhibita prẹſumitur.n.35

Digitized by Google

lauda dicuntur ſententiæ arbitrorum.præſ.76.lib.2.n. 2

lectum inter neceſſaria alimenta contineri.præſ.157.lib. 4. nu. 27. ligandi olim in vſu erat ſuperſtitioſa formula,per vendicationē, damnationem,& ſinendi modum.præſ.105.lib.4.num.1.ſed hodie ſublata.ibi.n.2

legans fundum alienum,pretium illius præſumitur legaſſe. præſu. 117.lib.3.n.16

Legatarius an & quando conſequatur legatum, & quando illud amittat. Et quando agere poſſit de euictione, re legata ſibi euicta, & quando poſſit grauari alteri reſtituere.

legatario ad conſequendum legatum dantur tres actiones, realis, ſcilicet perſonalis,& hypothecaria,& datur ipſi facultas eligendi actionem,qua vti volet.præſ.36.lib.4.num. 2. præſumitur feciſſe diſpoſita in teſtamento, quando ipſe tanquam tutor teſtamentarius cœpit adminiſtrare.præſ.23.lib.6.nume.62. nunquid perdat legatum,ſi iuſſus habitare cum filiis a teſtatore, cum ipſis non comemoratur. præſ. 123. lib. 4.num.19.& ſeq.ſi eſt incapax ſua culpa,ei non debetur æſtimatio rei ſibi legatæ.præſ.120. lib.4.n.2.Secus ſi eſt incapax ſine ſuo delicto.ibid. numer.3.Et ſi ſunt ſerui militiæ incapaces, & religioſi mendicantes immobilium incapaces,quibus debetur æſtimatio.ibi.nu.4. & 5. debet priuari legato,ſi per eum ſtat,quo minus habitet cum filiis teſtatoris.præſ.123.lib.4.n.4.Intellige,vt ibid.num. 6. an & quando re legata euicta, agere poſſit de euictione contra hæredem ex præſumpta teſtatoris voluntate.præſump.118.lib.4.num.1.& p tot.142.& ſeq. Vide ſupra hæres quando teneatur de euictione. poteſt grauari alteri reſtituere rem legatam, etiamſi legatum maneret per temporis momentum apud ipſum legatarium. pręſum.131.lib.4.num.10.acceptans legatum factum animo compenſandi tenetur compenſare ſolum pro quantitate relicta.pręſ. 110.lib.2.num.55. aſſerens teſtatorem ſciuiſſe, rem a ſe legatā, alienam eſſe,probare id debet.præſ.116.lib.4.n. 33. in re ſibi ſub conditione legata, expendens aliquid pro eius conſeruatione, non præſumitur donaſſe.præſ.32.lib.3.n. 11

legatarius vel fideicommiſſarius an & quando rem ipſam emēdo, aliave ex cauſa acquirendo ius legati vel fideicommiſſi remiſiſſe præſumantur.præſ.117.lib.3.per tot.fideicommiſſariuſve, rem ſibi pure debitam ſcienter emens, ius ſuum præſumitur remiſiſſe.præſum.117.lib.3.num.1.Solo diſſentiente Bar.num.9.Idem ſi ſcienter emat rem alienam,vel pure ſibi relictam.ibid. nu. 10. aliud in fideicommiſſario emente rem aliquam ex fideicommiſſo vniuerſali.ibi.num.11.& ſeq. vel fideicommiſſarius conſentiē do hæreditatem legatam alienanti, legatum præſumitur repudiare.ibid.num.2

legatarii dignitas coniecturam & præſumptionem præbet.q. 28. li. 1.n.10.dignitatem cur dilectioni, & dilectionem cur conſanguinitati prætulerit Iulian.ibi.n.14.& 15

Legatum quid ſit, & quam interpretationem recipiant legata, & quid comprehendere dicatur.

legatum dicitur quid acceſſorium ad teſtamentum.præſū.173.lib. 4.nu.29.dicitur quædam donatio.præſ.110.lib.4.num. 11. dicitur donatio a teſtatore facta, ab hærede præſtanda. præſu. 105. lib.4.num.17.& præſump.131.lib.eod.num.5.& hæreditas in quibus æquiparentur.præſ.173.lib.4.num.26. ſic debet interpretari,vt ſit vtile legatario,non autem econtra.præſump.106. lib. 4. num.16.& 20.ſtricte & proprie debet interpretari.pręſum.126. lib.4.num.4

legata & prælegata quid differant.præſ.179.lib.4.num.6.ſtricte interpretanda ſunt.præſ.144.lib.4.num.8.ſtricte interpretātur, & eorum verba ſumuntur in ſtricta & propria ſignificatione.præſum.109.li.4.n.13

legatum quando largam,quando vero ſtrictam recipiat interpretationem.præſ.106.lib.4.num.9. 23. & ſeq. ſumit interpretationem ex affectione,qua teſtator proſequebatur legatarium,vt de re maiori factum præſumatur.præſ.106.lib.4.num. 26. vel donatio an præſumatur,quando teſtator vſus eſt verbis his, Dono, Lego,Relinquo,item deputo,aſſigno rem talem. præſ. 105.li.4. n.2.& per tot.idem non debet diuerſo iure cenſeri.pręſu. 113.li. 4. num. 6. in ſpeciebus æſtimatis & inæſtimatis comprehendit res ipſas,non autem pretium ſeu æſtimationem.pręſ.145. lib.4. n.10.domus relictum ab eo qui nullam habet quando valet vel non.præſ.129.lib.4.n.5. generis valet & legatarius poteſt eligere rem mediocrem.præſ.129.li.4.n.6

legata domo cum omnibus rebus,quæ in ipſamet ſunt,continentur mobilia quotidiani vſus.præſ.129.lib.4.num.25. non tamen venalia.num.26.nec quæ aliquo caſu in ipſa domo reperiuntur. numero 28.non etiam ſcripturæ, rationes & inſtrumenta. ibid. num.29

legato uſufructu omnium bonorum, an legatarius conſequi poſſit vſumfructum Trebellianicæ ab inſtitutis, & fideicommiſſo grauatis detrahendæ.præſ.140.lib 4.n.38

legatum an & quando cenſeatur etiam futura comprehendere. præſ.127.lib.4.n.23.24.& ſeq. vſque num. 33. relictum creditori,cui teſtator ex cauſa neceſſaria tenebatur, an & quando præſumatur factum animo compenſandi cum ipſo debito neceſſario.præſ.109. lib. 4. per tot.factum creditori voluntario, an & quando præſumatur factum animo compenſandi cum ipſo debito voluntario.præſ.110.lib.4. per totum, ſi in tempus nuptiarum fuit collatum,& ſub conditione ſi nupſerit,animo compēſandi factum præſumitur.præſ.109.lib.4.num. 59. an & quando duplicatum præſumatur.præſ.128.lib.4.n.1.& ſeq. per tot, relictum ab inſtituto,an & quando cenſeatur repetitum a ſubſtituto.n.1.2.3. cum ſeq. per tot.

legata a ſubſtituto cenſeri repetita, eſt fundatum in ſola coniecturata mente teſtatoris.ibi.n. 54. Et a lege cenſentur repetita, ne fruſtra teſtator legaſſe videatur.ibi.n.55

legato fundo vni & ipſius fundi vſufructu alteri, an in ipſo vſufructu ambo concurrant.pręſ.140.lib.4.num.33. Et ſi legatus fuerit vſuſfructus omnium bonorum vni, deinde aliis prædia relicta, quod concurrant.n.34.Contraria opinio.ibi.n. 35

Legata an & quando, quibus, & a quibus debeantur, & quo in loco ſint ſoluenda quomodo relinqui ſoleant, & quando benemeritis facta dicantur.

legata & fideicommiſſa quo tempore præſtari & ſolui debeant ex coniecturata mente teſtatoris.præſ.199.li.4.n.1

legatum quo in loco ſoluendum ſit.præſ.200.lib.4.num.1. & ſeq. ei acquiritur,cuius contemplatione factum eſt.pręſu. 112. libr. 4. nu.2.factum alicui,vt habitet cum filiis, an & quando præſumatur relictum fauore legatarii. præſ.123.lib.4.num.7.9.10. 11. 12. 13.& 14.non præſumitur factum fauore legatarii, quando eſt illi relictum cum hoc,vt inhabitet cum hærede teſtatoris, ſi is, cum quo habitare iuſſus eſt,talis eſt, vt requirat operam & induſtriam ipſius legatarii.ibi.num.15.Quod habet locum,donec opera & induſtria ipſius legatarii eſt neceſſaria.ibid.numer. 16. vt debeatur legatario,neceſſe eſt,quod teſtamentum confirmetur morte teſtatoris,ſuperſtite ipſo legatario.pręſ.50.lib.6.num. 18.non debetur,ſi non apparet,cui ex duobus legatum eſt.pręſ. 25.lib.4.n.8.vel fideicommiſſum an & quando ab inſtituto vel ſubſtituto,aut ſubſtituti hæredibus relictum præſumatur. præſ. 131.li.4.num.1.& 2

legata nunquid debeantur a filio iam nato ſcienter pręterito a patre in teſtamento.præſ.32.lib.3.num. 20. Quid ſi pater ſcienter pręterit poſthumum adiecta clauſula,ſi non valebit,&c.ibi.num 21. Quid ſi ignoranter pręterit poſthumum.ibid. numero 22. Et quid ſi legatum eſt factum piæ cauſę.ibid. num. 23. Declara,vt num.24. omnia pręſtantur ex bonis teſtatoris. pręſumpt. 109.lib.4.num.11.& fideicommiſſa quatuor modis relinqui ſolent,pure.ſub conditione,in diem,& ſub modo.pręſ.199.lib.4. num.2

legatum pręſumitur factum ſecundum legatarii conditionem, ne alioqui ſit inutile.pręſu. 134.libr.4. num.3.vel fideicommiſſum ſi eſt pure relictum,dies iam dicitur ceſſiſſe,vnde ſtatim peti, & pręſtari debet.ibid.numero 3.Fallit.nume. 9. Et vbi legatum eſt pure relictum,dominium ipſum rei legatę ſtatim mortuo teſtatore dicitur tranſiuiſſe in legatarium.ibidem num. 4. Intellige, adita prius hęreditate.ibid.num.8.vel fideicommiſſum, ſi eſt relictum ſub conditione,non prius eſt pręſtandum, quam ceſſerit ipſa conditio.ibidem num.11.Et ſi relictum ſub conditione inutili,diſpoſitio pro pura habetur, & ſtatim peti poteſt relictum. ibid.num. 14. Idem quando non ſtat per legatarium, quominus impleatur conditio.ibid. numero 15. vel fideicommiſſum ſi eſt relictum in diem,an & quando peti aut præſtari debeat. ibi. num.16.17.18.& 19.vel fideicommiſſum ſi eſt relictum ſub modo,debetur ſtatim a morte teſtatoris,& ſic adita hęreditate peti poteſt.ibid.num.24. ſolo nutu relinqui poteſt. pręſumpt. 105. lib.4.num.9

legata & fideicommiſſa particularia nutu relinqui poſſunt. pręſu. 76.li.4.n.62.Idem de fideicom.vniuerſalibus.ibi. fiunt ob merita pręcedentia.pręſ.136.li.4.n.20

legatum etiam verbis antiquis per ſinendi modū relinqui poteſt. pręſ.105.lib.4.num.6.Et etiam hodie dari poteſt per damnationis modum.ibid.num.7.Et etiam per uenditionis modum. ibid. numero 8.etſi quibuſcunque verbis relinqui poſſit,tamen intelligitur,quando verba poſſunt legatis conuenire. præſump. 105. lib.4.num. 11. In legatis vel fideicommiſſis ſit aliquando mentio hęredum diſpoſitiue, aliquando conditionaliter, vnde ſępe

Digitized by Google

ne ambigitur de quibus hæredibus præſumatur teſtatorem ſenſiſſe.præſ.130.lib.4. num. 1. ob legatarii merita & affectionem fieri ſolet.præſ.122.lib.4 num.14.non dicitur factum pro benemeritis,quando excedit qualitatem debitæ remunerationis . pſ. 194.lib.4 n.26

legatum dotis an ſit conditionale,vel purum.præſ.146.lib.4. dotis cenſetur purum, quando præſumpta & coniecturata eſt mens teſtatoris,quod voluerit præſtari legatum , etiamſi mulier non nubat,ſi factum fuit reſpectu certæ perſonæ.ibid.num.22.Ex contrario ſecus ſi factum fuit reſpectu incertæ perſonæ, vt ibi.num. 23. Quid autem ſi eſt factum legatum dotis ab extraneo pro muliere maritanda , ſimpliciter nunquid dicatur purum.ibid.num.26.Et quid ſi teſtator extraneus reliquit puellæ legatum ſimpliciter,deinde in parte executiua teſtamenti adiecit clauſulam , quod legatum cauſa dotis præſtaretur. ibidem numero 27.Et quid ſi teſtator legauit pro dote, & adiecit conditionem,quod ipſa muliere mortua, dos illa perueniat in aliū. ibid.num.28

legatum dicitur purum,ſi fuit factum filiæ pro dote, etiam ſi excedat debitum legitimæ.præſ.146.lib.4.num.33.Ampliatur. ibi.n. 35.& ſeq. dicitur modale,quando legati cauſa reſpicit fauorem ipſius legatarii.præſ.146.li.4.n.17.modale cenſeatur. præſ. 146. lib.4.n.4.ſub modo relictum præſumitur datum in recompenſationem oneris.præſ.169.li.4.n.4

Legatum an & quando tranſlatum, ademptum, aut reuocatum præſumatur.

legati tranſlatio an & quando præſumatur facta a teſtatore cum eiſdem conditionibus præſ.174.lib.4.n.1.Quod ſi eſt facta tranſlatio a teſtatore de vna perſona in aliam,præſumitur facta cum eadem conditione,& onere illi primo impoſitis. ibid. nume. 2. Fallit ibi.n.3

legatum ſi transfertur in alium adiecto alio onere vel conditione ſpeciali,non præſumitur facta dicta tranſlatio cum onere impoſito illi primo,& ſic non cenſetur repetita conditio.ibid.num.4. Idem quando legatum tranſlatum in aliam perſonam redderetur inutile,ſi conditio eſſet repetita in ſecundum.ibid. num. 5. ſi transfertur a teſtatore ipſo de eadem perſona in eādem perſonā, quid iuris.ibi.num.6.7. 8. & 9. Et ſi legatum transfertur de vna perſona in alteram non a teſtatore,ſed a lege,non dicitur tranſlatum legatum cum eadem conditione & onere.ibid. num. 10. ſi transferatur de vno in duos,an quoad illos duos conditio cenſeatur repetita.ibid.num.10.Et quid e conuerſo,ſi de duobus in vnum.num.11.quandocunque reuocari poteſt.præſ.105. lib. 4. n.13.corruit deficiente modo,etiam caſu.præſ.146.lib.4. nume. 10.vel fideicommiſſum an & quando præſumatur ademptum & reuocatum,adempta vel reuocata conditione , vel modo in eis appoſitis & adiectis.præſ.169.lib.4.num.1.quando alienatione rei legatæ ademptum atque reuocatum præſumatur . præſu. 167.lib.4.n.1.2.3.& 4.& ſeq. per tot.non præſumitur ademptū alienatione a teſtatore facta neceſſitatis cauſa.præſump. 60. lib. 4.num.59.præſumitur reuocatum adempta conditione. præſu. 183.li.4.num.54.Et ex contractu cum legatario etiam inimicitia.ibid.n.55.Et fortius reuocatur facto teſtatoris,quam caſu & fortuna.ibi.num.58. præſumitur ademptum rei legatæ deſtructione a teſtatore facta.præſ.171.lib.4.num.1.Secus rei refectione.ibi.n.2. Vnde legatum ſignorum vel columnarum , quas deinde teſtator ædibus iniunxit, præſumitur ademptum & reuocatum,& ſic non debetur.ibid.num.7. Idem quando teſtator legauit aliquid ex fundo , deinde illud detraxit, & alteri adiecit. ibi.num.8.præſumitur ademptum ceſſante cauſa, ob quam teſtator legauit.præſ.172.lib.4.num.1.Vt ſi ademit onus, cuius cā legauerat,præſumitur enim etiam ademiſſe ipſum legatum. ibi. num. 2. tolli & adimi poteſt per inimicitiam ſuperuenientem, hæreditas autem non.præſ.173.lib.4.num.23. propter ſuperuenientem inimicitiam inter teſtatorem & legatarium,an & quādo extinctum & ademptum præſumatur.præſump.170.lib.4. n. 1.& ſeq. per tot.Plura vide ſup.in verbo Inimicitia . factum ſecundo ſub commemoratione primi,an præſumatur ab ipſo primo ademptum,& in ſecundam tranſlatum.præſump.173. lib.4. num. 1.primum per ſecundum reuocatum cenſetur, etiam ſi ſit factum incapaci.ibi.n.25

Legatum an & quando cedere ſoleat, & quando reddatur inutile & inualidum.

legata & fideicommiſſa cedere ſolent,vel quoad petitionem , vel quoad tranſmiſſionem.præſ.201.lib.4.n.1

legatum quandoque cedit etiam ante aditam hæreditatem , ſi ita placet teſtatori.præſ.141.lib.4.num.38.vel fideicommiſſum certo tempore debitum cenſetur currere a die aditæ hæreditatis. præſumpt.199.lib.4.num.7

legati pure relicti licet dies cedat ſtatim a die mortis teſtatoris, legatum tantum vſusfructus pure relictum non cedit , niſi poſt aditam hæreditatem.præſ.159.lib.4.num.20.dies incerta redditur certa a cauſa ipſa,qua factum eſt legatum, & quomodo. pſ. 199.li.4.n.20

legatum ſi eſt factum perſonæ expreſſæ , ſed ignoratur hæc perſona expreſſa,non valet.præſ.107.lib.4.num. 9. Si eſt factum vni perſonæ ex pluribus certis vel incertis.ibi.num.10. 11. 12. 13. & 14.non valet etiam factum coniunctæ perſonæ , quando teſtator legauit rem alienam,quam ſuam eſſe putabat, aliqua ex cauſa nulla.præſ.118.lib.4.num. 16. Idem quando teſtator rem eſſe ſuam putabat ex aliqua cauſa , quæ tamen eius morte finiebatur.ibi.nu.18.debet potius reddi inutile,quam quod teſtator pſumatur voluiſſe grauare hæredem.præſ.106.lib.4.num. 21. hoc modo conceptum,Inſtituo Caium,& ſi ipſe deceſſerit ſine liberis reſtituatur hæreditas Mæuio,quem grauo præſtare cētum , valet,& præſumitur legatum hæredi hæredis . præſumpt. 107. lib.4.n.7.Idem quando extat aliqua demonſtratio, quæ vim nominis habet.ibi.n.8.incertum an & quando & quomodo reddatur certum.præſ.107. lib.4.n.1.2.3

legata & fideicommiſſa duobus modis cedere ſolent. præſ. 201. li. 4.n.1.& fideicommiſſa quatuor modis relinqui ſolent. præſum. 201.lib.4.num.17.& fideicommiſſa , non ut accepta & agnita, ſed vt acceptanda & agnoſcenda tranſmittuntur vti & hæreditas.præſ.201.li.4.n.12

legati & fideicommiſſi quoad tranſmiſſionem nulla differentia.pſ. 201.lib.4.n.11

legatum incertum tam reſpectu perſonæ legatarii, quam rei legatæ nullo modo valet.præſ.107.lib.4.n.15.16.17

legati incertitudo valde differt reſpectu rei & reſpectu perſonæ. præſ.107.lib.4.num.2.Et ſi reſpectu pſonæ eius a quo relinquitur,an cenſeatur relictum ab hærede inſtituto, vel ab eius hæredibus.ibi.num.5.Et quid ſi incertitudo eſt reſpectu perſonę eius cui relinquitur,& nulla eſt expreſſa perſona ſpecialiter,ſed vniuerſaliter, vel indefinite.ibi.n.6

legatum acceſſorium alterius , puta fundi cum inſtrumento præſumitur ademptum alienato tantum fundo.præſ.167.li.4.n. 21. factum adminiſtratoribus ciuitatis pręſumitur relictū ipſi vniuerſitati.pręſ.111.lib.4.n.7.Fallit.nu. 8. 9. 10.factum alicui hoc pacto,vt habitet cum filiis ipſius teſtatoris, fauore filiorū pręſumitur relictum.pręſ.123.li.4.n.18

Legatum alimentorum dicitur pium , & quid comprehendat, & quando debeatur.

legatum alimentorum dicitur pium.pręſ.15.lib.4.num.14.Intelligę,quando alimenta relicta fuerunt pauperi, ſecus ſi diuiti. ibi. nu.15.alimentorum eſt fauorabile & extendendum. præſumpt. 122.lib.4.num.5.alimentorum annuum pręſumitur,eſt enim fauorabile,& late interpretandum.pręſ.132.lib.4.num. 10. & 11. alimentorum pręſumitur in dubio relictum pro inſano & demente,cui magis fuit neceſſarium prouidere quam alteri.pręſu. 28.lib.4.num.16. alimentorum comprehendit etiam veſtitum. præſ.199.lib.4.num.21.alimentorum ſui natura non eſt reiterabile,alimenta enim quis pluries conſequi non poteſt. pręſ. 128. lib.4.n.18.alimentorum incertę quantitatis debetur ſecundum quod teſtator aliis legatariis reliquit.pręſ.106.lib.4.nu. 11. Vel inſpiciuntur teſtatoris facultates.ibid.n.13. Plura vide ſupra in verbo Alimenta.

Legatum annuum quando debeatur, & quando ſit reiterabile, aut perpetuum.

legatum annuum debet ab hęrede pręſtari quocunque loco petetur a legatario.pręſ.200.lib.4.num.11.Secus ſi extant contrarię coniecturę.ibi.n.13

legata annua debentur,etiam ſi conditio caſu deficeret.pręſu.181. lib.4.num.41

legatum annuum non dicitur vnum legatum, ſed plura,tot enim cēſentur legata,quot anni.pręſ.132.lib.4.n.14.an & quando pręſumatur annuum & reiterabile.pręſ.132.li.4.n.1.2.3

legata annua ſi ſint relicta pro ſe & hæredibus, intelligitur etiā de hęredibus extraneis.pręſ.130.li.4.n.7

legatum annuum factum Sacerdoti dicitur perpetuum , non autem donec viuet ille Sacerdos.pręſ.122.li.4. num. 2. factum his verbis.Lego centum Caię,donec nubat , annuum pręſumitur. pręſ.132.lib.4. num. 13. omnium bonorum mobilium adiecto vniuerſali uniuerſitati bonorum continet res mobiles venales ſeu earum vſumfructum.pręſu.137.lib.4.num.14. Idem quando teſtator dixit,Lego omnia bona mea mobilia,ſiue lanę ſiue argenti,

Digitized by Google

genti, vini, vel alterius cuiuſcunque rei.ibi.num.5. Quid autem ſi teſtator indefinitiue locutus eſt, dicens, Lego res meas mobiles.ibi.num.6. Et quid ſi dixit. Lego omnia bona mea mobilia, quæ in domo ſunt.ibid.num.7.tertiæ partis bonorum, quę teſtator habet in illo loco, comprehendit bona tantum, quæ extabant tempore conditi teſtamenti.præſ.127.lib.4.num.13. vel ſideicommiſſum relictum Caio & eius hæredibus, intelligitur de hæredibus quibuſcunque, ſiue ſint extranei ſiue ex ſanguine, modo bonorum hæredes ſint.præſ.130.lib.4.num.2. canonicis an & quando contemplatione Eccleſiæ, vel eorum perſonæ factum præſumatur.pręſumpt.113.lib.4.nu.1.& ſeq.per tot. Quod conſuetudo loci eſt ſpectanda.ibid.num.2. factum canonicis ut ſingulis, æque inter ipſos canon diuiditur: relictum vero capitulo canonicorum diuiditur, ſicuti alia bona ipſius capituli, vt ſcilicet plus vni quam alii detur reſpectu antiquitatis vel alterius qualitatis.præſ.113.lib.4 num.12.an & quando præſumatur factum ad pias cauſas.præſ.115.lib.4.num.1.factum ad pias cauſas large interpretatur, vt de re meliori factũ præſumatur, non autem de re minori.præſ.106.lib.4.num.33.Secus ſi verbis vel coniecturis conſtat, teſtatorem aliter ſenſiſſe.ibid.nu. 34. ad pias cauſas debetur, etiam ſi conditio mixta caſu deficiat, & æquiparatur legato libertatis.præſ.183.lib.4.num.44.factum piæ cauſæ præſumitur reuocatum, alienatione rei legatæ ſequuta. præſ.167.lib.4.n.17.factum pio loco in dubio præſumitur annuum.præſ.123.li.4.n.3.ciuibus an præſumatur relictum contẽplatione ciuitatis, vel ei, vel ſingulis ciuibus.præſ.111.lib.4. nu. 1. factum coniunctæ perſonæ a teſtatore multum dilectæ, cui etiam teſtator tutelam iniunxit, non præſumitur relictum tanquam tutori, & ſic vt tutelæ onus is ſuſcipiat.præſumpt. 124. li. 4.num.5. factum etiam coniunctæ perſonæ non comprehendit niſi ea, quæ exiſtebant tempore conditi teſtamenti. præſu. 117. lib.4.n.18.Idem in legato conditionali.ibid.num.19. factum ſãguine coniuncto præſumitur factum de re meliori. præſu. 106. lib.4.n.27.Fallit.num.28.31.32.pure datum, deinde ſub conditione ademptum, an cenſeatur ſub contraria conditione datũ. ibid.num.13.& num.14.15.16.17.18.19. & 20. factum ſanguine coniuncto latam recipit interpretationem.præſum. 106. li. 4. num. 10. factum creditori nunquid animo compenſandi cum debito relictum videatur.præſ.109.libro 4.num.1. & per tot.& ſeq. ſi eſt factum creditori, qui eſt creditor pure, & immediate præſumitur factum animo compenſandi cum ipſo credito.præſum.109.lib.4.nu.4.factum creditori, cui aliquid teſtator debebat in foro conſcientiæ, præſumitur animo compenſandi factũ. præſump.109.lib.4.num.49. Secus ſi cum debito hoc inexigibili concurreret debitum exigibile, quia tunc pro exigibili diceretur factum.ibi.n. 50

legatum factum decurionibus ciuitatis præſumitur annuum. præſum.132.lib.4.n.4.Idem de legato facto ad ludos, qui quotannis fieri ſolent in ciuitate.ibid.num. 5. Idem de legato reddituũ puta alicuius montis.ibid.num.9.factum dignitati, vt Pontifici, Cæſari, vel Epiſcopo, an tranſeat ad ſucceſſorem, ſi deceſſit legatarius antequam cedat dies legati.præſump. 121.lib.4.nu. 1. factum obtinenti dignitatem nomine alieno puta vicario Epiſcopi, non tranſit in ſucceſſorem.præſum.12 lib.3.num.5. Idem de legato facto Auguſtæ, quia non habet dignitatem ex ſua perſona, ſed ex perſona mariti ſui Impe.ibid.num.6. domus vel bonorum domus, de qua domo intelligatur.pręſ.129.lib.4.num.1. & per tot.

legatum dotis æquiparatur donationi dotis.præſ.146.lib.4.nume. 7.dotis pluribus factum, an & quando ex præſumpta mente teſtatoris admittat ius accreſcendi.præſumpt.149.lib.4.nume.1.& per totum.dotis, quando eſt ſub modo, an cũ ipſo mõ deficiat, & legatum.præſum.146.lib.4.num.48. dotis, quando purum, vel modale, vel conditionale præſumitur.præſump.146.libro 4. num.1. Quod quando verba adiecta legato ſignificant conditionem vel modum, vel purum relictum, dicitur legatum, vel conditionale, vel modale, vel purum.ibid.numero 2.dotis conditionale, quod dicatur.ibid.num.3.& 6.eod.& ſeq. dotis purũ ſtatim peti poteſt ſine aliqua cautione de nubendo, ſecus ſi eſt conditionale.præſ.146.lib.4.num. 47. factum ab extraneo pro dote mulieris reſpectu certę perſonę, cum qua iam contracta ſint ſponſalia, dicitur purum.præſ.146.libro 4.num.20.dotis factum puellæ cum nubet, an & quando relictum præſumatur, ipſi etiam ingredienti religionem.præſ.148.libro 4.nu.1. Quod ſi eſt factum puellæ, ſi nupſerit certæ perſonæ, præſumitur teſtator ſenſiſſe de ipſis nuptiis temporalibus.ibid.nume. 2. dubium interpretatur, & fit clarum ex viribus patrimonii ipſius teſtatoris. Et ſumitur coniectura, & interpretatio, ne illud ſit nullum, & inutile.pręſumpt.106.lib.4.num.13.& 14. adeo dubium, & obſcurum a teſtatore factum, vt vix dignoſci poſſit quid ille ſenſerit, quam interpretationem recipiat ex præſumpta eius voluntate.præſumptio.106.libro 5.numero 1. Quod ex conſuetudine teſtatoris ſumitur coniectura, quod legare is voluerit. ibid. num.2.& 4

legatum ſi eſt dubium, de qua moneta intellexerit teſtator, præſumitur de ea intellexiſſe, de qua in aliis antecedentibus, vel ſubſequentibus legatis fecit.præſ.106.lib.4.num.12.ſimpliciter factum Eccleſiæ, cuius Eccleſiæ contemplatione relictum præſumitur.præſ.114.lib. 4. num. 1. Quod Eccleſiæ parochiali relictum præſumitur.ibid.num.2.factum Eccleſię, vel monaſterio dicitur ad pias cauſas.præſumpt.115.lib.4.num.3. Idem quando eſt factum hoſpitali.ibid.num.4. factum Eccleſiæ parochiali, cui Eccleſiæ debeatur, ſi teſtator duas habuit parochias, vnam tempore conditi teſtamẽti, alteram tempore mortis ſuæ. præſump. 114.lib.4.n.6.8.9.& ſeq. factum Eccleſiæ alicuius Sãcti, quæ non reperitur in ciuitate, præſtari debet Eccleſiæ cathedrali.præſ.114.lib.4.num.5.factum Eccleſię rectori, an Eccleſię, vel perſonę contemplatione relictum pręſumatur.pręſump. 112.lib.4.num.1.ad epulum, vel ad alimenta ſenibus, vel pueris pręſtanda ſingulorum vtilitatem reſpicit.pręſump.111. li. 4.nu. 27.factum familię non omnibus de familia debetur, ſed vni tãtum; eſſet enim inutile, ſi plures eſſent in familia, & legatum eſſet modicum.pręſumpt.106.lib.4.num. 15. factum filię a patre, quam dotare is tenetur, cenſetur factum animo compenſandi cum dote.pręſum.109.lib.4.num.7.filię a patre factum, pręſumitur in compenſationem factum pro dote, etiam quo ad acceſſoria dotis, & in eius appendiciis.pręſ.109.lib. 4. numero 27. Ampliatur.ibid.num.28.29.& ſeq. factum ad inſtruendum forum, theatrum, & ſtudium ciuitatis, vniuerſitati relictum cenſetur.pręſ.111.lib.4.num.26.factũ fraternitati dicitur ad pias cauſas.pręſ.115.lib.4.num.5.Idem ſi eſt factum pauperi & inopi, & pię cauſę priuilegia conſequetur.ibid.num.6.Debet tamẽ multorum conſilio ſibi auferri.& pręſtari loco pio. ibi. factum fratribus de vna pittantia in feſto D.Domin. an ſemel tantum ſit pręſtandum, vel quotannis.pręſ.132.li.4.n.8

in legato generali continentur venalia, quando teſtator nil aliud in domo quam ea habebat.pręſ.126.li.4.n. 10

legatum ab hęrede relictum, quod cenſetur repetitum a ſubſtituto, intelligitur repetitum etiam quo ad qualitates.pręſump.108. lib.4.num.13.factum Imperatori non efficitur caducũ, eo mortuo exiſtente tempore facti legati.pręſu.121.lib.4.num.4.pro incertis, & male ablatis pręſumitur ad pias cauſas.pręſu.115.li. 4. n.28.Idem ſi eſt factum ab infirmo pro oblatione, quam uult fieri Eccleſię.ibi.n.29

legata relicta ab inſtituto a milite non ſunt pręſtanda a ſubſtituto.pręſ.14.li.4.n.5

legatum factum liberis intelligitur relictum iam natis, quos ſciebat teſtator extare, non autem filiis naſcituris.pręſum.122.lib.4. n.9.libertatis dicitur pium.pręſum.167.lib.4.n.18. libertatis ſeruo relictę pręſumitur ademptum ipſo ſeruo alienato. pręſump. 167.lib.4.num.14.Idem ſi libertas ſit pure ipſi ſeruo relicta, q a alienatione, vel voluntaria, vel neceſſaria ſerui, pręſumitur adẽpta libertas.ibid.num.15.Intellige, niſi alienatio ſerui ſit inutilis.ibid.num.16.pręſumitur pium, vel ex qualitate perſonę, cui factum eſt, vel ob cauſam, ob quam eſt relictum. pręſump. 115. lib.4.num.2.librorum, quos habebat teſtator tunc, non includit libros deinde emptos.pręſumpt.127.lib.4.numer. 15. Idem quando confecit aliud teſtamentum, emptis deinde aliis libris. & in eo confirmauit primum teſtamentum quo ad legata.ibid. num. 16. magnum factum teſti deſcripto in teſtamento arguit ſuſpicionem falſi.præſ.20.lib.5.num.14. factum matri ſi eſt minus quam ſua legitima, petere poteſt ſupplementum ipſius legitimæ.præſ.39.lib.4.num.52.meretrici, vt ad frugem melioris vitę redeat, pręſumitur ad piam cauſam.pręſumpt.115. libro 4. num.26.Secus ſi teſtator legauit proprię concubinę, quam tẽpore teſtamenti in domo retinebat ibid. numero 25. monetæ debetur ſecundum tempus ſolutionis, quo auctus eſt eius ualor.pręſ.127.lib.4.num.25.factum, quod in die mortis ipſius teſtatoris fieri debeat vna ſeptima bannita, ſemel tantum fieri debere pręſumitur.præſumpt.132 lib.4.nume. 7. relictum mulieri cum erit copulata matrimonio, quando ei pręſtandum ſit.pręſ. 147. libr.4.numer.10.relictum mulieri poſtquam erit copulata matrimonio, non debetur illi, per quam ſtetit ne conſumaretur matrimonium.præſumpt.147.lib.4.num.12.factum mulieri, ſi non nupſerit, ſibi debetur, ſi ingreditur religionem, intelligitur enim de matrimonio carnali.præſum.148.libr.4.num. 6.factum alicui, ſi Caia nupſerit, non debetur, niſi matrimonio carnali ſequuto.præſumpt.148. lib.4.num.7.factum mulieri affirmatiue ſi nupſerit, an debeatur, ſi ſpiritualiter nupſerit. ibid. num.8.& 12.& 16.factum mulieri, ſi Tirio nupſerit, non debetur ei, ſi nupſit Caio.præſumpt.148.lib.4.nu.4 factum mulieri, ſi vel cum erit, vel donec erit, vel permanebit vidua, an &

quando

Digitized by Google

quando ex præſumpta voluntate teſtatoris debeatur, ea deinde nubente.præſ.187.lib.4.num.22. mulieri reſpectu certæ perſonæ, vt ſi contraxerit cum Caio, an dicatur oneris, vel honoris.præſump.146.lib.4.numer.15.& ſeq. factum nobili, qui etſi multa habeat bona, non tamen tot poſſidet, quot conueniunt qualitati,& conditioni ſuæ perſonę cenſentur ad piam cauſam. præſ.115.lib.4.num.8 relictum a nobili,& diuite largam admittit interpretationem, vt quod plus eſt, legaſſe præſumatur.præſump.106.lib.4.numer.22. nominis debitorum, an & quando exactione ipſius creditr reuocatum,& ademptum præſumatur. præſ.168.lib.4.nu.1.2.3.4.5. quando eſt factum pauperibus executores, vel Epiſcopus, quoſnam ex pauperibus debeant eligere.præſ.125.lib.4.nu.5. & ſeq. factum pauperi ſanguine coniuncto præſumitur relictum, non ob paupertatem, ſed ob ſanguinis affectionem.præſ.112. lib.4.num.5. factum pauperi ſanguine coniuncto non præſumitur ad piam cauſam, & ob paupertaté factum, ſed ob ſanguinis affectionem.præſ.115 lib.4.num.9. factum prælato Eccleſię, in quo expreſſa fuit aliqua cauſa, quæ eccleſiam vel animæ fauorem reſpicit, intuitu Eccleſię factum præſumitur.præſ.112. lib.4.num.7. Ampliatur.num.8.9.10.11. ſi eſt factum Prælato Eccleſiæ ſanguine coniuncto ipſi teſtatori, contemplatione ipſius Prælati factum præſumitur præſu.112. lib.4.num.3. Idem ſi teſtator legauit Pręlato, atque ita nomine appellatiuo, nomine proprio non expreſſo.ibi.n.6. factum puellæ quando erit nupta, debetur ſtatim quando contraxit matrimonium per verba de præſenti: & ſi non ſit ſecuta copula carnalis.præſum.147.lib.4.nu 1. factum per quadriennium non ſemel, ſed in ſingulis quadriennijs debetur. præſ.132. lib.4.num.12. factum Rectori Eccleſiæ benemerito de ipſo teſtatore, contemplatione ipſius præſumitur factum & non Eccleſiæ.præſu.112.lib.4.nu.17. Idem quando legatæ fuiſſent res quæ non conuenirent Eccleſiæ, ſed perſonæ tantum.ibid.num.18. factum rectori extraneo, tunc contemplatione eius pręſumitur relictum, & non Eccleſiæ, quando is fuit arcta amicitia coniunctus ipſi teſtatori.præſ.112.lib.4.num.15. factum vice, loco, vel cauſa alterius rei, aſſumit naturam illius rei, cuius loco & vice relictum eſt.præſ.134.lib.4.n.12

Legatum rei alienæ an & quando valeat.

Legatum rei alienę, quam teſtator ſciebat alienam valet.pręſ.116. lib.4.n.2. quod ampliatur & limitatur.ibi.n.3 4.5.& ſeq. rei alienæ non valet, ſi ignorabat teſtator rem eſſe alienam. præſ.116. lib.4.num.13. Fallit.nu.15.& ſeq. rei alienæ, quando valet hæres tenetur præſtare æſtimationem, ſi rem ipſam redimere & præſtare non poteſt.præſ.116.lib.4.num.41. Et æſtimatio boni viri arbitrio eſt conſideranda.ibi.nu.42. rei alienæ non valet, quando res eſt ipſius legatarij.nec debetur æſtimatio.præſ.116.libr.4.num.9. Intellige, vt ibi.nu.11. rei alienæ non valet, quando in ea redimenda hæres nimium grauaretur. præſ.10.lib.4. nu.25. rei alienæ ſi eſt factum præſente & conſentiente domino ipſius rei, hic conſenſus parit aduerſus dominum exceptionem tantũ modo rei legatæ, non autem actionem.præſ.116.lib.4.num.22. rei Eccleſiæ, quę eiuſmodi eſt, vt eius alienatio nullo modo permittatur a ſummo Pontifice vel cum magna difficultate, non valet, etiam quo ad æſtimationem. præſ.119.lib.4.num.3. Idem in legato rei Principis. ibid.num.4. Si autem facile alienari poteſt,& facile impetratur conſenſus pontificis, valet, & ſi ipſa redimi non poteſt, præſtatur æſtimatio.ibid.nu.5. Quid in legato rei feudalis.ibid.n.ſeq.

Legatum rei feudalis, quæ mortuo teſtatore eſt reuerſura ad dominum, inutile eſt.præſ.118.lib.4.n.20

Legatum rei hæredis ſiue ſcienter, ſiue ignoranter factum valet. præſum.117.lib.4.num.4. Quod ampliatur & reſtringitur.ibi.num.5.6.7.8.9.10. rei, quæ erat ſuppoſita fideicommiſſo quod legans extare ignorabat, valet.præſu.116.lib.4.num.16. rei propriæ teſtatoris quid differat a legato rei hæredis. præſ.117.libro 4.num.3. ſeruitutis quid ex præſumpta mente teſtatoris contineat.præſu.144.libr.4.num.1. & per tot. ſeruitutis non debetur, quando teſtator reliquit prædium liberum,& francum ab omni ſeruitute.ibi.nu.5. ſeruitutis, an præſumatur factum contemplatione perſonæ, vel rei.ibid.nu.17. factum a teſtatore, qui nõ erat directo debitor legatarij, non præſumitur factum animo compenſandi.præſ.109.lib.4.nu.56 Idem quando teſtator non erat pure debitor ipſius legatarij, ſed ſub conditione, vel in diẽ. ibid.numer.57. Secus ſi extat aliqua contraria coniectura. ibid. num.58. & ſequ. Et ſi non eſt vere & proprie nunquid animo compenſandi factum dicatur ibid.num.60. factum tutori, præſumitur factum, vt tutelam ſuſcipiat.præſ.124.lib.4.numer.1.& per tot. victus, an & quando peti, aut præſtari debeat.præſump.199.lib.4.n.22

Legatum ad pias cauſas, an & quando factum dicatur. præſ.115. libr.4.per tot. vſusfructus eſt proximum legato alimentorum. præſ.159 lib.5.nu.1. vſusfructus continet etiam habitationem. præſ.140.lib.4.nu.14 In legato vſusfructus ita numerantur inter coniunctos, verbis coniuncti, ſicuti coniuncti re, & verbis, & re tantum.præſ.159.libr.4.nu.8. Maior autem eſt vis, & effectus coniunctionis verbalis, quam realis tantum.ibid.nu.9. Et coniunctio verbalis in eo efficit coniunctos ipſos cenſeri vnam, & eãdem perſonem,& vnum corpus.ibid.num.17. vſusfructus ademptum cenſetur ipſo vſufructu deinde alienato. præſ.167. libr.4 num.22. vſusfructus omnium bonorum nõ præſumitur reuocatum ex alijs legatis ſtatim, & incontinenti factis in eodem teſtamento, etiam ſi alia legata videntur incompatibilia cum ipſo legato vſusfructus. præſ.165.lib.4.nu.8. factum vxori, an & quando cenſeatur relictum etiam ſecundæ vxori.præſ. 122.lib.4.nu.1.& per tot. factum a marito vxori a ſe valde dilectæ præſumitur factum affectione maritali, non autem vt ſuſciperet onus tutelæ ei iniunctum. præſ.123.lib.4.num.8. factum vxori contemplatione mariti exiſtentis in dignitate tranſit ad ſecundam vxorem, ex quo conſideratur perſona ipſius mariti. præſ.121.lib.4.nu.11. factum vxori vltra dotem a marito, large interpretatur, vt omne illud cenſeatur legatum pro dote.præſ. 106.lib.4.num.35. factum vxori ſimpliciter,& ſub nomine appellatiuo proprię vxoris, quæ tempore conditi teſtamenti extabat, nunquid ea mortua debeatur ſecundæ, quam duxit teſtator.præſum.122.lib.4.num.8. Et quid ſi dixit, Lego vxori meæ. ibi.nu.12. factum vxori, vel alteri, vt habitet cum filijs, cuius fauore factum præſumatur.pręſ.123.lib.5.num.1. Quod regulariter præſumitur factum fauore ipſius legatarij.ibid.nu.2. factum vxori alterius, qui tempore conditi teſtamenti vxorem non habebat, præſumitur factum tam ſecundæ vxori quam primæ, ſi ſecunda extitit tempore, quo dies legati ceſſit.præſ.122.libro 4. num.2. Et id multo magis locum habet, quando cõſtat, ipſum teſtatorem reliquiſſe contemplatione ipſius mariti.ibid.num.3. Quid autem ſi teſtator reliquit vxori illius, qui tunc temporis vxorem habebat, & quæ deceſſit mortuo teſtatore,& is ſecundam duxit.ibid.num.4.& ſeq. Et quid ſi tunc temporis viuebat vxor, ſed deceſſit,& is duxit ſecundam viuo ipſo teſtatore. ibid.nu.6. ab vxore factum marito animo compenſandi relictũ, cenſetur etiam quando factum fuiſſet pactum de dote lucranda. pręſ.109.lib.4.n.41. factum ab vxore marito, quod non eſt permanſurum apud ipſum virum, quippe qui grauatus eſſet alteri reſtituere, non pręſumitur relictum animo compenſandi.pręſ. 109.lib.2.nu.53. Idem quando conſtat coniecturis vxorem legaſſe ipſi marito animo compenſandi. ibid.nu.54. pręſtatur ex conſuetudine loci illius, cui factum eſt.q.28.lib.1.num.11. pendente conditione non tranſmittur. pręſu.11.lib.3. nu.9. factum filię, ſub commemoratione patrię poteſtatis, patri acquiritur. pręſ.26.lib.3.nu.5. factum pręlato conſanguineo, non contemplatione Eccleſię, ſed conſanguinitatis ratione factum pręſumi.pręſ.29.lib.3.nu.47. fundum alienum, poſt mortem teſtatoris ſcienter emens legatarius, legato renunciaſſe non pręſumitur.pręſ.117.lib.3. num.15. cum dote compenſare volentis vnde colligatur mariti animus.pręſ.121.lib.3.n.12

Legata in teſtamento minus ſolemni relicta deberi, erroneum demonſtratur.q.80.lib.1.n.13.& donationes a pari procedunt, & eorum pœnitentia, & reuocatio coniectoris probatur.pręſ.23. lib.3.num.6

legatorum partem hęres ſoluens ante tempus, cogi nequit, vt reliqua pręſtet, antequam cedat dies.q.20.lib.1.n.3

legatę rei dominium quomodo tranſeat in legatarium.pręſu.117. lib.3.n.6

legatam rem furto ſubtrahi poſſe ab eo, qui ex teſtamento minus ſolemni conſequi non poteſt, erroneum demonſtratur.q.80.lib. 1.num.34. ſibi rem viuo adhuc teſtatore emens legatarius, ius legati non pręſumitur remiſiſſe.pręſ.117.lib.3.nu.19. Idque pręſertim ſi ſub conditione legatum ſit. num.20. Vel ante aditam hęreditatem emerit. num.21. aut fideicommiſſo relictam rem, legatario, vel fideicommiſſario irreuocabiliter deberi. pręſ.117. lib.3.num.7

legatis donatum in dubio ipſorummet contemplatione pręſumitur datum, eiſque acquiritur.pręſ.27.lib 3.nu.7. Reipub. Venetę donata, non ipſis, ſed Reip. acquiri.ibi.num.8. vide in verbo Donatum.

legitimum dicitur illud quod a lege receptum eſt. q.38.lib.1. nu.5

Legitima quid ſit, quibus debeatur, quomodo relinqui debeat, & an cum onere relinqui poſſit.

legitima non venit nomine hęreditatis, nec dicitur pars hęreditatis, ſed bonorum.pręſ.196. lib.4.num.21. eſt quid diuerſum ab

hę.edi-

Digitized by Google

hæreditate, cum non ſit pars hęreditatis, ſed bonorum.pręſum. 101.lib.4.num.59. Et propter inobedientiam, vel propter non confectum inuentarium non perditur.ibi.n.60

Legitimæ natura eſt, vt totum ei accreſcat, & ideo filius eam acceptando, dicitur acceptare, vt reſiduum hæreditatis ei accreſcat. præſ.101.lib.4.nu.46. peritio non excluditur verbis quantumuis generalibus.præſ.39.lib.4.n.50

Legitima debetur iure naturali.præſ.101.lib.4.nu.64.debetur filijs iure naturæ, parentibus vero lege ciuili tantum. præſ.33.libr.4. num.4.& 2

Legitimam conſequitur filius non iure hæreditario, ſed diſpoſitione, & prouidentia legis.præſ.196.lib.4.n.16

Legitima, quę debetur filio in bonis patris ęquiparatur illi, quę debetur patri in bonis filij, non tamen generaliter.præſ.33.libr.4. num.3.in bonis matris filio debita per illius bannum nepoti ex ea delata, filio reſtituto, & nepote bannito ad quem ſpectet.pręſumpt.46.lib.5.nu.13.debita filio dicitur ęs alienum improprie tamen.præſ.109.lib.4.nu.9. & 14.& ſeq. ita eſt debita matri ex bonis filij, ſicuti filiæ ex bonis patris. præſ.38.lib.6.num.5.quæ debetur matri ex bonis filij, ita eſt ſibi debita, ſicuti illa, quę debetur filio ex bonis patris, vel matris.ſub nu.eod.debita filio in bonis patris eſt ſibi debita iure naturæ, & communi voto parentum, legitima autem debita parentibus ex bonis filij miſerationis cauſa debetur.ibid.

Legitimam matri non deberi in foro conſcientiæ.præſump.38.lib. 4.num.31

Legitima non debetur nepotibus. præſ.189.lib.4.nu.25.titulo inſtitutionis relinqui debet.pręſ.101.lib.4.n.42.& 43.ſine onere, & conditione relinqui debet. præſ.149.lib.4.num.32. & ſequé. onere reſtitutionis grauari non poteſt. præſ.194.lib.4.num.11. filiæ excluſæ a ſucceſſione patris inteſtati eſt tertia portio eius, quod habitura eſſet ab inteſtato ſecũdum ſtatuti diſpoſitioné. præſ.38.lib.6.n.35

legitimam parentibus debitam, an in totum ſtatutum tollere poſſit.ibid.n.3

legitimæ detractio, & ſupplementum fieri dicitur ex præſumpta voluntate teſtatoris. ibid.nu.4.Secus ſi pater grauauerit filium reſtituere hæreditatem nulla legitimæ mentione facta.ibid.nu. 5.filijs debitæ quantitas commenſuranda, & æſtimanda eſt iuxta tempus mortis patris. ibi.nu.6.Idque procedit etiam ſi mortuo patre bona illius aucta fuerint ſine facto hæredis, quia non augetur legitima.ibi.nu.7. Nec etiam ſi ex cauſa antiqua, & de præterito aucta fuerint.ibi.nu.10. Iſtudque multo magis procedit, quando pater inſtituit filium in re certa, pro omni, & toto eo quod habere poſſet eumque prohibuit aliquid plus petere. ibid.n.11.Quid autem ſi augeatur quantitas bonorum, vel extimatio. vide ſub num.8.& 9

legitimam quam pater viuens quaſi teſtando aſſignauit filio, ſi deinde patrimonium tempore mortis patris auctum reperitur, an augeri debeat.ibi.nu.12.13.14.15.& 17

legitimæ ſuæ filius creditor dicitur.præſ.29.lib.3.n.104

legitimam pręſtare pater ſolum poſt mortem tenetur.pręſ.29.lib. 3.num.109

legitimitatis quaſi poſſeſſio quibus modis conſtituatur. præſ.54.li. 6.nu.32.33. vſque nu.46. quaſi poſſeſſio multos parit effectus. ibid.n.46.& quinam illi ſint a n.47.vſque n.55

Legitimatus per reſcriptum, quando faciat deficere conditionem, an & quando ſubſtitutum excludat.

legitimatus dicitur proprie, & vere legitimu, quo ad diſpoſita poſt ipſam legitimationem.præſ.89.lib.4.n.28

legitimati per reſcriptum principis, an ſubſtitutum excludant.ibi. nu.3.4. & ſeq. an comprehendantur appellatione legitimorum & naturalium.præſ.79.lib.4.n.2

legitimatus an ſubſtitutum excludat, ſi teſtator fuit poſitus in dignitate.præſ.79.lib.4.nu.5.& ſeq.14.15.vſque num.21.Quid ſi extat ſtatutum, quod naturalibus ſuccedat.ibid.nu.7. excludit ſubſtitutum, licet legitimatio pendet a voluntate principis legitimantis. præſ.78.lib.4.num.46.a patre nobili, an & quando ſubſtitutum excludit, quando fuit ſpecialiter reſtitutus ad nobilitatem, honores, & dignitates.præſ.79.lib.4. num.11.& ſequé. non excludit ſubſtitutum, quando teſtator ſubſtituit alterum eius filium.præſ.79.lib.4.num.34.Idem quando teſtator ſubſtituit Eccleſiam, vel cauſam piam.ibi.nu.31.non excludit ſubſtitutum, quando agitur de primogenitura. præſ.79.libr.4.nu.46. Idem quando teſtator voluit filium legitimari ad ſuccedendũ in eo, quod pater voluerit, vel ſine præiudicio venientium ab inteſt.num.43. Vide ibidem ordine ſequentes alios caſus.num. 44.45. & ſeq.non excludit ſubſtitutum, quando fuit dictum. Et ſi deceſſerit ſine filus legitimis & naturalibus legitime natis, vel ex legitimo matrimonio.præſ.79.lib.4.num.21.Extende etiam ſi legitimatio habeat clauſulam, quod ſit, & habeatur perinde, ac ſi eſſet de legimo matrimonio natus & procreatus.ibi. num.22.ſi eſt natus ex his, inter quos non poterat eſſe matrimonium prohibitione iuris diuini, non excludit ſubſtitutum. præſum.76.lib.4.nu.4.Non enim dicitur legitimatus, ſed diſpenſatus.ibi.nu.ſeq. & quid hi inter ſe differant.nu.23. Extende etiã in eo ſpurio, cuius parentes prohibebantur contrahere matrimonium iure canonico. ibid.nu.39.Et quid de legitimatis per ſubſequens matrimonium.ibi.n.25

legitimati in ampliſſima forma ad ſucceſſionem feudi admittuntur.præſ.79.lib.4.n.27

legitimatis vere, & abſolute debetur legitima, nec ea minus relinquere illis pater poterit.ibi.n.49

legitimatum non poſſe excludere ſubſtitutum coniecturis facile perpenditur, & quibus coniecturis.præſ.79.lib.4.num.4. & ſeq.

legitimatio perſonæ in iudicio requiritur, cum illegitima tamen ſi non opponatur tenet iudicium. præſ.46.lib.2.num.17. an vires ſuas porrigat extra territorium legitimantis. præſ.79.lib.4.nu. 57.reddit legitimatum nobilem. præſ.79.lib.4.num.10.non modo reddit legitimatum ſucceſſibilem, verũ etiam tollit expreſſim omnem infamiam.præſ.79.lib.4.n.8

Legitimatus per ſubſequens matrimonium, an præſumatur legitimus, & an ſubſtitutum excludat.

legitimatus per ſubſequens matrimonium in diſpoſitione ſtatuti dicitur vere & proprie natus de legitimo matrimonio.præſ.81. lib.4.num.11.an ſubſtitutum excludat quando teſtator dixit ſi hęres deceſſerit ſine filijs, vel de, vel ex legitimo matrimonio natis.ibid.n.2.& ſeq.

legitimatus per ſubſequens matrimonium, an & quando pręſumatur comprehendi loco filij legitimi, & naturalis, ita vt ſubſtitutum excludat.præſ.81.lib.4.num.1. & multis ſeq per ſubſequẽs matrimonium, dicitur vere, & proprie legitimus.q.55.lib.1.nu. 11.Idẽ in legitimatis per reſcriptum, vel oblationem curię, quo ad ſucceſſionem, & alimenta.ibi.n.12

Leges quales pręſumantur, quid operentur, an & quando correcta, vel abrogatæ, item vſu receptæ, cenſeantur.

lex vera illa dicitur, quæ ratione condita eſt.præſ.31.lib.6.n.1

leges diuinitus promulgatæ dicuntur per ora principum. præſu.3. lib.5.num.77

lex debet eſſe clara, & manifeſta, ne captione ſua laqueum pariat. præſ.1.lib.6.n.13

legis præcepta ſpernere eſt repugnare diuinæ voluntati. præſum. 3.lib.4 n.77

leges, & præcepta Dei necnon principum graue interdum, & peccatum, & delictum contemnere, quorum cõtemptor graui pęna plecti debet.præſ.44.lib.5.n.1

lex nihil fruſtra operatur.præſ.99. lib.4.nu.15.nihil fruſtra, & ſuperfluo operari ſolet.præſ.40.lib.4.n.15

leges magis fauent filijs, vt ſuccedant eorum parentibus etiam vltra legitimam, quam Eccleſiæ.præſ.189.lib.4.nu.130.Quo autem caſu plus faueant eccleſiæ, & pię cauſæ, quam filijs, excepta legitima debita.ibi.n.133.& ſeq.

lex non fauet illi, qui ſua culpa ſe poſuit in neceſſitate.præſ.190.li. 4.n.23.& 49.Fallit in muliere.ibi.n.24

leges non potuerunt omnes caſus comprehendere, qua de re ſolet de ſimilibus ad ſimilia procedi.pręſ.67.lib.4.n.11

lex nunquam cenſetur iniqua concedere, cum ſit ars boni, & ęqui. præſ.39. libr.4.nu.20.ſupplet voluntatem defuncti in caſu non cogitato, teſtatoris autem negligentiam non ſupplet. præſ.89. lib.4.numer.91. Et aliquando interpretatur mentem teſtatoris circa ea, quæ fuerunt ab initio per teſtatorem veriſimiliter cogitata, quæ tamen ob verborum obſcuritatem dubia ſunt.ibid. nu.91. Procedit autem hæc interpretatio a proximis, non autẽ a remotis.ibi.Interpretatur lex etiam aliquando teſtatoris mentem ab extra, & a remotis. ibid.nu.93. eadem pietate permiſit patri ſubſtituere filio ſuo pupillariter, qua conceſſit eadem ſubſtituere exemplariter filio mente capto. præſ.60 lib.4.n.66.propter finem etiam quoſcunque triſtes euentus perpendit. præſu. 41.lib.4.nu.29.Et quid quando agitur de ſibi prouidendo, non autem alteri.ibi.n.11

leges non adaptantur his, quæ raro contingunt.præſ.89.libr.4.nu. 123.non permittunt quemquam mori in paupertate. præſum. 191.lib.4.n.15

legis præſumptio pro veritate habetur.pręſ.61.lib.5.num.17.præſumptio non ad infirmandum, ſed ad confirmandum adaptatur.pręſ.40.lib.4.n.3.& præſ.4.lib.6.n.3

Lex

Digitized by Google

Lex præſumit, quod teſtator nolit excludere matrem a luctuoſa filij hæreditate. præſ.40.lib.4.num.10. præſumitur, teſtatorem voluiſſe ſuam ipſam diſpoſitionem valere omni eueniente caſu. præſ.86. lib.4.num.17. præſumit minus ſcriptum in teſtamento, quam a teſtatore ipſo dictum, & cogitatum. præſ.35.lib.4.numero 13. quando aliquid ſubintelligit in diſputatione hominis id facit, quia præſumit illum ſic voluiſſe. præſ.35.lib.4.num.14. male præſumit contra eum, qui tempore noctis ambulat. præſ.31. lib.5.num.11. licet non præſumat matrimonium inter duos cohabitantes, fauore tamen filiorum præſumit. præſum.54.libr.6.num.25

Legis diſpoſitio ceſſat, vbi habetur expreſſa diſpoſitio, & prouiſio teſtatoris. præſ.65.lib.4.num.32. diſpoſitio generaliter concepta non includit caſum dotis, nec cauſam piam. præſ.189.lib.4.num.101

Lex diſponens circa ea, quæ iuris ſunt, veritatem continet, non autem fictionem. præſ.89.lib.4.numer.29. vel ſtatutum vbi diſponit prohibitiue, non prohibitum cenſetur permiſſum, niſi ratio vel natura repugnet. præſum.16.lib.6.num.4. ſi ſtatuiſſet iniquum eſſe matrem priuari filij ſucceſſione, eadem diſpoſuiſſet eam non poſſe excludi per pupillarem expreſſam, & tamen cõtrarium determinatur. præſ.39.lib.4.numer. 9. ſtatuit, ſanguine proximiores ſuccedere ei, qui inteſtatus deceſſit. præſ.27.libr.4.nu.9. quo caſu fingere dicatur. præſ.89.lib.4.num.13. quando cõcedit patri, vt pupillariter filio ſubſtituat, id diſpenſatiue facit. præſ.39.lib.4.n.12

Legis præfatio ſi eſt generalis, ſic etiam debet intelligi ipſa lex, & ipſa præfatio præbet intellectum toti legi. præſ.2.lib.6.n.3

Leges publicæ vtilitatis cauſa inuitant mulieres ad nuptias. præſ.83.lib.4.num.22

Legis auxilium fruſtra requirit, qui in legem committit. præſ.10.lib.5.n.5

Legis, vel ſtatuti finis, ſi determinat aliquam pœnam, & præcedũt plura capitula, illa pœna ad omnia refertur. præſum.181. lib.4.num.5

legum cõtrarietas quomodo colligatur ex verbis manifeſtis. præſ.38.lib.6.numer.29. Et quomodo ex ſenſu verborum, & ratione. ibi.nu.30.& ſeq. per diſcurſum.

lex prohibet aperte, aliquem de facto non debere vexari. præſ.98.lib.4.num.5. quando requirit perſonæ legalitatem, illa probari debet, quia non præſumitur. præſ.1.lib.5.n.37

legis vna pars per aliam declaratur. præſ.83. lib.4. nu.31. vna pars ſicut aliam declarat, & præcedentia ex ſubſequentibus aperiuntur, ita ex rubrica lex ipſa interpretationem poteſt accipere. præſump.1.lib.6.n.20

Lex vna non præſumitur aliam corrigere. præſ.37.lib.6.n.14. vna in dubio non præſumitur alterã corrigere aut mutare. præſ.38.lib.6.num.2. Nec legum correctio inducitur per ſubauditos intellectus. ibid.n.3

leges, & ſtatuta antiqua, an & quando nouis promulgatis præſumantur correcta, & mutata. præſumpt.38.lib.6.nu.1.& ſeq. per totum.

legis antiquæ correctio per nouam colligi poteſt ex præſumptionibus & coniecturis ibid.nu.7. Et lex noua tunc ſine dubio antiquam corrigit, quando lex antiqua eſt generalis, noua vero ſpecialis, & illi generali repugnans, & contraria. ibi.n.8

lex noua non corrigit veterem, quando poteſt aliquid operari & in modico, ſemper enim ſtricte in reliquis intelligitur. ibid.nu.16. alios caſus vide ibi.num.17.18.& ſeq. ſiue ſtatutum corrigit antiquam, quando coniecturis, & præſumptionibus colligitur ſtatuentes voluiſſe nouo ſtatuto generali recedere ab antiquo ſpeciali. ibi.nu.21. Et quibus coniecturis id colligatur. ibid.num.22.& ſeq. antiquam ſpecialem corrigere cenſetur, quando ipſa lex antiqua erat duplici vinculo firmata. ibid.nu.37. Et quid ſi ambæ ipſæ leges ſint ſpeciales, ad eundem tamen finem tẽdentes. ibid.n.38

leges communes ſicuti non licet ignorare, ita nec conſuetudines multum vulgares. præſ.40.lib.6.n.18

lex delinquendi occaſionem tribuens non valet. præſ.49.lib.5.nu.25. humana, quæ diuinæ non repugnat, ſeruari debet etiam in foro conſcientiæ. præſ.38.lib.4.num.31. indiſtincte, & generaliter loquens, indiſtincte, & generaliter intelligi debet. præſump.76.lib.4.nu.11. noua Papæ videtur conſuetudinem illi contrariam tollere, & ſi eius nullam fecit mentionem. præſ.40. lib.6.nu.19. Pontificia ſequitur potius legem Dei quam ſeculi. præſ.83.lib.4.num.61. priuans vxorem dote ob commiſſum adulterium extenditur etiam ad viduam, quæ ſtuprum cõmiſit. præſ.32.lib.5.n.20

lege 12. tabularum ſancitum eſt, licere vnicuique de reb. proprijs pro ſui libito diſponere, & cuicunque relinquere. præſ.97.lib.4.num.2

lex Voconia, a Voconio lata ne quis pecunioſus hæredem relinqueret filiam, abrogata fuit ab Imp. præſ.97.lib.4.num.3. & 4. condita & promulgata, non præſumitur vſu recepta fuiſſe. præſumpt.1.lib.2.nu.2. quomodo præſumatur ſemper eſſe in viridi obſeruantia. ibid.num.4. ad ea, quæ frequentius fiunt adaptatur. præſ.12.lib.3.nu.63. conſiderat id, quod communiter contingit. præſ.138.lib.3.nu.9.& natura non admittit duo pugnantia in vno ſubiecto. q.97.lib.1.num.27. fortius annullat quã homo. q.46. lib.1.nu.26. poſitiua condita ab habente poteſtatem legis condendæ, obligat in foro conſcientiæ. q.80.lib.1.nu.8. ciuilis de reb. Eccleſię ſtatuere nequit. præſ.131.lib.3.nu.64. ſemper pro iudice præſumitur. præſ.67. lib.2.num.2. habens fundamentum in præſumptione, quãdo ſibi in iudicio animæ locum non vendicet. q.80. lib.1.num.16. ſancta, & honeſta eſſe debet. præſ.1.lib.2.nu.5. quid ſit. ibi.nu.6. communis ſiue municipalis iniuſta, non eſt obſeruanda. ibid.num.8. iniqua, nec in foro conſcientiæ obligat. ibid.nu.10. de præcepto eſſe non præſumitur. præſ.4. lib.2.nu.1. quando de conſilio eſſe dicatur. ibid.num.2. principes non dicitur ligare. præſ.5.lib.2.nu.1. lata ſubditis principis, non ligat principis filios. ibid.nu.2. Et quæ ſit ratio. nu.3. Id autem quomodo non procedat. num.4. ab ipſo principe lata quibus in caſibus, nec proprios principis filios liget. num.5. de magiſtratu multum confidit. præſ.75.lib.2.num.16. prohibens, & annullans actum, trahitur ad præſumptum. q.47.lib.1.num.13. prohibens virum donare vxori, principem non ligat. præſ.29.lib.3.nu.101. pro forma requirens expreſſionem, nõ acquieſcit ſi ſub verborum inuolucro fiat. q.45.lib.1.nu.20. ſubintelligens aliquid in diſpoſitione hominis, id facit quia præſumitur hominem ita voluiſſe. q.10.lib.1.n.2

le. conueniri. ff. de pact. dot. quando procedat. præſ.63.lib.3.n.7

legis qualitas eſt, vt perpetuo vigeat. præſ.16.lib.2.nu.15. ſub iuſto clypeo, homines ne quicquam decipi debent. q.80. lib.1. num.10. cum diſpoſitione mitius quã cũ hominis agitur. q.63.lib.1.n.3. vel ſtatuti diſpoſitionem, quoad damnum & odium tertij, nemo præſumitur ferre. præſ.3.lib.2.n.10

legem communem iuſte, & ſancte conditam, præſumptio eſt. præſump.1. lib.2.nu.1. quomodo definiant Cicero, & Demoſt. ibi nu.7. extrauagantem, quilibet præſumitur ignorare. præſ.3.lib.2.nu.11. ſuper præſumptione diſponentem, quando quis in foro conſcientię non teneatur obſeruare. q.80.lib.1.nu.1. condere, meri imperij eſt. præſ.97.lib.3.nu.14. ciuilem obſeruari, quo ad legitimationem, & ſucceſſionem filiorum eorum qui ſimul cohabitarunt. præſ.1.lib.3.nu.78. poſitiuam non poſſe infirmare ius naturale, quomodo accipiendum. q.80.lib.1.n.27

lege a principe lata, caſu quo libere ſtatuere poteſt, an filios obligari voluerit, ad coniecturas recurrimus. præſ.5.lib.2.nu.8

leges non receptę, nec ciues præſentes, nec futuros adſtringunt. præſ.2.lib.2.nu.1. nemo præſumitur ignorare. præſ.49.libr.3.nu.17. & iura quilibet ſcire præſumitur. præſ.3.lib.2.num.1. municipales, præſumuntur ciuibus cognitæ poſt publicationem. ibid.num.2.& iura fuiſſe bene & iuſte condita, omnes credere tenẽtur. præſ.130.lib.3.n.35

leg.2. ff. de lib.& poſth. declaratur. præſ.108.lib.4.nu.52. le. cũ fuerit. ff. de cond.& demonſt. declaratur. præſ.147.lib.4.num.2. lex. mulieri & Titio. ff. de condit.& demonſt. conciliatur cum l. quæ conditio. eo. tit. præſ.178.lib.4.nu.6. lex. hac edictali. C. de ſecun. nupt. corrigitur per ſtatutum Papienſe, & per alia ſtatuta, dum ſtatuit, mulierem ſecundo nubentem non poſſe plus dotis conſtituere ipſi ſecundo viro, quam vnus filiorum primi matrimonij conſecutus eſt. præſ.38.lib.6.num.31. le. ſi ita. ff. de iniuſt. rup. irrit. teſt. interpretatur, & declaratur. præſ.10.lib.4.num.30. leg. de ætate. §. ex cauſa. ff. de interrog. actione intellectus. præſump.1.lib.4.n.6. leg. ſi emãcipata. C. de collationibus ſenſus & declaratio. præſ.1.lib.4.n.4. tex. in l. nutum. ff. de leg.3. quando habeat locum. præſ.105.lib.4.nu.10. leg. vlt. ff. de rei vendi. materia a quibus explicata. præſ.68.lib.6.n.5

legiſlator quando duas quęſtiones, & dubitationes diffiniendas proponit, ſi vnam affirmatiue determinat, alterã negatiue dicitur determinare. præſ.190.lib.4.n.26

legiſlatores non ſolent noua lege corrigere, & mutare antiquam, niſi præfatione aliqua præmiſſa. præſ.38.lib.6.n.4

legiſlatoris auctoritatem, & poteſtatem negans, & recuſans expreſſe ei obtemperare, dicitur proprie contemnere. præſum.44.lib.5.num.10

legiſlatorum mens eſt, vt delinquendi occaſionem tollant. præſu.49.lib.5.n.24

legiſlatoris reſponſio, interdum interrogatione vberior. præſu.29.lib.2.num.5

lędi non dicitur quis, quando aliquid ſe habet ad lucrum, & damnum, ſi caſualiter contingat damnum. præſ.33.lib.4.n.18

lęſio conſiderari debet tempore contractus, vt reſtitutioni locus

ſit, non

Digitized by Google

præſ.62.lib.3.nu.2 & commiſſionem iudicis non præſumi nunciorū factam, an vero nu... præſ.23.lib.2 nu.12. etiam generale cũ libera, non comprehendit facultatem remittẽdi ius ipſius principalis. præſ.140.lib.3.nu.145. vel ad lites, vel ad negocia, an & quando præſumatur. præſ.33.lib.2.num.1.& ſeq. per tot. vtrum ex curſu longi temporis præſumatur. ibid.n.14.17.& 19.& ſeq. præſumitur & conſenſus ex eo, quod ſciui aliquem agere in iudicio meo nomine, & tacui. præſ.99.lib.6.nu.18. primum vtile, per ſecundum etiam inutile cenſetur reuocatum. præſ.173.lib.4.num.32

Mandato procuratoris generali, quando comprehendantur etiã, quæ ſpeciale mandatum requirunt. præſ.97.lib.3.num.36. facto de interficiendo Seio, homicida in executionem illius præſumitur feciſſe. præſ.49.lib.3.nu.12

Manifeſtum & certum id dici poſſe, quod coniecturis, & præſumptionibus conſtet. præſ.19.lib.4.nu.5

Marcus Cato Cenſorius dictus octuageſimoprimo anno filium genuit. præſ.46.lib.6.nu.28

Marcus Mantua I.C. Patauinus nonageſimumſecundum annum ætatis vixit, & in patria ſexaginta fere annos partim ius ciuile, partim pontificium docuit. præſ.46.lib.6.nu.21

Margaritam Holandiæ Comitiſſam, ex quo pertinaciter negaret, mulierem duos pueros ſimul ab eodem patre conceptos edere poſſe, in pœnam vt creditur, trecentos ſexaginta tres, vt paruos pullos vno partu procreaſſe fertur, omnes ſacro Baptiſmate regeneratos, quod fabuloſum cenſetur. præſ.51.lib.6.nu.11

Maritus qualis præſumatur erga vxorem & ad quæ ipſi obligatus ſit; Et quid in legato ipſi uxori facto præſumatur ei reliquiſſe.

Maritus & vxor ſunt duo correlatiua. præſ.139.lib.4.nu.59. Et dicuntur ſocij diuinæ & humanæ domus, & ſunt vna & eadem caro. ibi.nu.63. & vxor, licet reputentur vna perſona, & eadem caro, intelligitur quo ad matrimonij vinculum, & quo ad reliqua bona, & onera matrimonij, ſecus quo ad reliqua. præſ.18.lib.4.nu.42. dicitur plus diligere vxorem quã proprios filios, præſ.89.lib.4.num.62. ſi confeſſus eſt ſe nomine dotis recepiſſe centum, & conſtat poſt fuiſſe numerata ſolum quinquaginta, declaratur ex hoc primam confeſſionem non fuiſſe veram, ſed ſolum factam ſpe futuræ numerationis. præſ.35.lib.6.nu.25. ſi confeſſus eſt habuiſſe, & recepiſſe dotem, illa verba, habuiſſe, & recepiſſe; intelliguntur tempore confecti inſtrumenti, vt cõfeſſio valeat. præſ.4.lib.6.nu.29. Plura vide in verbo Confeſſio dotis, & Dos. & vxor, ſi ambo ſimul pereant, vter prior deceſſiſſe præſumatur. præſ.50.lib.6.num.3.4.5.17. qui bona vxoris poſſidet non præſumitur titulo dotis præambulo poſſidere. pſ.67.lib.6.n.10. & 11. qui mortua vxore tenetur dotem reſtituere, ſi eam retinet apud ſe nomine filiorum, non ex hoc dicitur adire hæreditatem pro ipſis filiis. præſ.101.lib.4.nu.89. Declara, vt ibi.nu.29. tenetur legis diſpoſitione præſtare quartam bonorũ ſuorum vxori ſuæ inopi: & nunquid ſi ipſi vxori aliquid legat, præſumatur legaſſe animo compenſandi. præſ.109.lib.4.nu.34. cenſetur vſufructuarius bonorum mulieris in omnibus illis caſibus, in quib. vxor ipſa vſufructuaria dicitur: & in omnibus etiam alimentarius, ſicut ipſa vxor. præſ.139.lib.4.nu.58. ſi legauit vxori centum præter dotem cenſetur legaſſe etiã ipſam dotem. præſ.145.lib.4.nu.2. Idem ſi dixit, vltra dotem, vel ſuper dotem. ibi.nu.4.& 5. Et ſi ab vxore dotis nomine quadraginta tantum accepit, & ita legauit; Vxori meæ quinquaginta quæ dotis nomine ad me peruenerunt, lego, illa quinquaginta debẽtur. ibi.nu.6. Et ſi legauit ipſi vxori quicquid ei comparauit, & quod ipſi teſtatori illa dedit, præſumitur legaſſe etiã dotem ab eo habitam. ibi.nu.14. impendens ex fructib. perceptis ex bonis mulieris in molendino fundo nomine dotis accepto, præſumitur declarare fundum illum eſſe dotalem. præſ.74.lib.3.nu.27. ſi legat vxori, cui aliquid acquiritur ex diſpoſitione ſtatuti, animo compenſandi reliquiſſe cenſetur. præſ.109.lib.4.nu.55. ſi legauit vxori ob id, quod & ipſa ſibi reliquit, ſi ipſe reuocat legatum, præſumitur, quod etiam vxor reuocare voluerit a ſe relictum. præſ.172.lib.4.nu.4. ſi legauit lectum vxori ſuæ viduæ, nõ præſumitur legaſſe lectum ſericum. præſ.134.lib.4.nu.5. ſi reliquit vxori legatum annuum, ſi electionem quandam fecerit, præſumitur hæc conditio impleta à muliere, ſi heredes paſſi ſũt diu eam percipere ipſum annuum legatum. præſ.182.lib.4.nu.10. ſi legauit vxori ſuæ prædia per fideicommiſſum; item lãces, quas elegerit, quatuor: an debeantur tantũ, quæ erant tempore conditi teſtamenti, an & quæ mortis tẽpore extabant. præſ.150.lib.4.n.15. ſi legauit vxori victum & veſtitum, non cenſetur eã reliquiſſe vſufructuariam, ſed vſuariam tantum. præſ.135.lib.4.nu.4. ſi legatum reliquit vxori, & eam tutricem conſtituit filiorum nunquid præſumatur legaſſe, vt niſi onus tutelæ ſuſcipiat extinguatur legatum. præſ.124.lib.4.nu.6. ſi legauit vxori ſuæ his verbis, ſi vidua erit, vel cum vidua erit, nũquid præſumatur voluiſſe, quod permaneat in viduitate, & perſeueraret, alias nõ conſequatur legatum. præſ.187.lib.4.nu.6. ſi vxorem hæredem inſtituit ex eo, quia ab ipſa is fuerat hæres inſtitutus, ſi vxor reuocauit teſtamentum, præſumitur etiam ipſe ſuum reuocaſſe. præſ.165.lib.4.n.20. ſi inſtituit vxorem in vſufructu donec vixerit, & poſt eius mortem nullum alium inſtituit hæredem, nũquid vſufructuaria præſumatur vxor, vel proprietaria. præſ.141.lib.4.n.2.& ſeq. Et an d. inſtitutio ſit perpetua, vel grauata onere fideicom. poſt mortem ipſius vxoris. ibi. n.5. ſi reliquit vxori hæreditatẽ vel vſumfructũ, & poſt eius mortem inſtituit filiũ, quomodo hoc ſit interpretandum. ibi. n.8.9.10.11.18.24.& ſeq. Et quid ſi poſt vxoris mortem inſtituit extraneum. ibi. n.28. & ſeq. per tot. ſi inſtituit vxorem & eã grauauit alteri reſtituere, non ſubintelligitur conditio, ſi deceſſerit ſine liberis, & quare, cũ maior ſit coniunctio viri, & vxoris quã patris & filij, & dicatur mulier pars corporis mariti. præſ.89.lib.4.n.61.& ſeq. Intellige, vt ibi.n.64. relinquendo vxori, cũ lege municipali relinquere prohibetur, quando in ipſius legis fraudem reliquiſſe præſumatur. præſ.97.lib.4.n.1.& per tot. relinquendo partem hæreditatis ſuæ vxori an multo magis ſit credendum, quod ei relinquere voluerit luctuoſam hæreditatem. præſ.37.lib.4.nu.10

Maritus, quando poſſit vxorem propter adulterium interficere, & quando præſumitur ipſam occidiſſe, uel uerberaſſe corrigendi animo. Et quando abeſſe per dolum præſumatur.

Maritus poteſt vxorem interficere in adulterio deprehenſam inſpecto iure ciuili, ſecus in foro diuino. præſ.189.lib.4.nu.81. ſi ad probandum adulterium deducet oſculum impudicum, ſuccumbet. præſ.41.lib.5.nu.33. ſi iam anno elapſo abſuit ab vxore, & reuerſus reperijt ipſam prægnantem, oritur præſumptio à natura ſine vllo dubio adulterij ab ea commiſſi. præſ.41.lib.5.nu.5.& 6. non præſumitur occidiſſe vxorem, ne tam graue ſcelus commiſiſſe credatur; ſecus, quando extant vrgentes coniecturæ. præſ.15.lib.5.n.4.& quę ſint illæ coniecturæ. ibi. num.5.6.& ſeq. ſi verberat vxorem, corrigendi animo id feciſſe præſumitur. præſ.15.lib.5.n.1. Moderata enim caſtigatio eſt ſibi permiſſa contra vxorem. ibi.nu.2. & vxor ſi ſimul ſunt inueſtiti de emphyteuſi pro ſe & filiis ſuis, intelligitur etiam de filiis procreandis tam à viro, quam à muliere, etiam ex alio matrimonio. præſ.21.lib.4.nu.8

Maritum, qui diu cum vxore habitauit, præſumi etiam carnaliter cognouiſſe. præſ.90.lib.6.nu.2

Mariti & vxoris confeſſio & aſſertio, quod filius natus in eorũ domo, & ex illa vxore, non ſit mariti filius, ſed adulteri, ipſi filio non nocet. præſ.53.lib.6.nu.13. bona mulieris adminiſtrare poteſt, abſque eo quod in dotem ſint ſibi conceſſa. præſ.6.lib.6.n.56. poſt adulterium ab vxore commiſſum, eam cognoſcendo carnaliter dicitur remiſiſſe iniuriam, criminiſq; accuſationem. præſ.1.lib.3.nu.20. dotem vxoris penes ſe retinens, non cenſetur adiuiſſe hæreditatem nomine filiorum. q.23.lib.1.num.4. fundum emens nomine vxoris abſentis, ſi aſſerat precium ſibi ab ea traditum, quando credatur. præſ.29.lib.3.nu.23. Et quid in patre emente nomine filij. nu.33. vxori, ſponſus ſponſæ res aliquas tradendo, an & quando in dubio præſumatur donare. præſ.24.lib.3.nu.1.2.& ſeq. impenſas in re dotali, animo repetendi non donandi feciſſe præſumitur. præſ.32.lib.3.nu.13. promittens dotem reſtituere, caſu quo de iure reſtitui debeat, intelligitur de iure conſuetudine approbato, & interpretato. præſu.6.lib.2.nu.10. non petens intereſſe loco dotis ſibi debitum, toto vitæ tempore, præſumitur donaſſe. præſ.15.lib.3.nu.6. Idque procedit etiam, vt in foro canonico ſocer liberetur. nu.9. cum confeſſione, renuncians etiam exceptioni nõ numeratæ dotis, creditoribus tamen non præiudicat. præſ.13.lib.3.num.5. ſtipulatus ſibi alimenta præſtari, etiã pro vxore ſtipulatus præſumitur. præſ.27.lib.2.n.4. ad reſtitutionem dotis, vltra quam poteſt non condemnatur. præſ.103.lib.3.nu.4. Idem in patre, patrono & milite. nu.5. confitens ſe recepiſſe dotem, præſumitur ſpe futuræ numerationis confeſſus eſſe. præſ.7.lib.3.nu.4. ante contractum matrimonium donandi animo dotem recepiſſe confeſſus, ſibi non præiudicat. præſ.12.lib.3.nu.11. poſt contractum matrimonium confeſſus recepiſſe dotem animo donandi ſibi non præiudicat, poſt mortem tamen illius cenſetur confirmata donatio. ibi.37.& 38. Niſi tamen excedat aureos quingentos. nu.39. ære alieno grauatus, dotem recepiſſe confeſſus, à coniuncto mulieris, donandi animo confeſſus fingitur. ibi.nu.82. Ampliatur. ibi.nu.83.& ſeq.

Digitized by Google

Marito donãte vxori ob benemerita, accedentibus cõiecturis credi. præſ.29.lib.3.n.34

Maritum mulier iuſte timet,& veretur.præſ.6.lib.3.n.35

Marito tranſeunte ad domum vxoris, mulier ex proprijs bonis, nõ mariti præſumitur acquirere.præſ.51.lib.3.nu.40.reperto mortuo, muliere tacente, contra ipſam extat indicium, & econuerſo.q.89.lib.1.n.91

Maritus corruptæ ita repellitur a ſacris ordinibus, ſicut maritus viduæ, vel bigamus.præſ.36.lib.6.n.9

Marito conficienti teſtamentum non creditur, ſi in eo atteſtatur ſe ab vxore ſua recepiſſe 100. cum ſit prohibita donatio inter virum & vxorem.præſ.5.lib.5.n.21

Maſculinitatis qualitas poſita in inſtitutione cenſetur repetita in ſubſtitutione, ſicq; ex inſtitutione declaratur ſubſtitutio. præſ. 84.lib.4.nu.24. qualitas impoſita primo teſtamento, an cenſeatur repetita in ſecundo.præſ.176.lib.4.n.6

Maſculinum non concipit fœmininum, quando diſtincte, & ſeparatim habita eſt ratio fœminarum, & maſculorum.præſu.181. lib.4.n.8.non comprehendit fœmininum, qñ maſculus ſub nomine proprio fuit nominatus.præſ.84.lib.4.num.20.Idem quãdo extat ſtatutum, quod verba ſcripta in teſtamentis intelligãtur ad literam.ibi.nu.22.& præſ.36.lib.4. num.47 Idem quando alioqui reſultaret aliqua repugnantia, aut contrarietas in ipſa diſpoſitione.præſ.84.lib.4.nu.23. licet concipiat fęmininum, quando tamen diſcretiue facta eſt mentio vtriuſque ſexus, non dicitur concipere.præſ.94.lib.4.n.7

Maſculus & fęmina ſi concurrant, melioris conditionis eſt maſculus quam fœmina.præſ.85.lib.4.n.19

Maſculi citius perficiuntur in vtero quam fęminæ,& maior calor eſt in maſculo quam fęmina, ideo in vtero matris maiori impetu mouetur.præſ.51. lib.6.num.18.& 19.Et ideo etiam maſculi ſunt viribus fortiores & robuſtiores quam fęminæ.ibi.n.20

Maſculus poteſt vſque ad annum ſeptuageſimum generare, fęmina vſque ad quinquageſimum ad ſummum,& raro: ordinarie tamen maribus ſexageſimus quintus annus finis procreãdi eſt, fęminis quadrageſimus quintus.præſ.24.lib.5.n.9

Maſculi excludunt fęminas, ſtante ſtatuto, quòd fęminæ excludãtur a maſculis, ſecus vero ſi maſculi non reperiantur.præſu.85 lib.4.n.20

Maſculorum vocatio & conſeruatio bonorum in agnatione non operatur, vt onus fideicommiſſi extendatur de perſona ad perſonam.præſ.69.lib.4.n.11

Maſculo & fęmina, eodem partu natis quis prius in lucem editus præſumatur.præſ.51.lib.6.n.21.& ſeq.

Maſculis duobus vel fęminis duabus eodẽ partu natis, ſi non agitur de fauore libertatis, qui vel quæ prius in lucem prodijſſe cenſeatur.ibid.nu.24.& ſeq. Vide in verbis, filijs duobus eodem tempore natis.

Maſculinum ex diſpoſitione legis fęmininum concipit,& quando ab ea diſpoſitione recedamus.q.30.lib.1.n.7

maſſaritiæ domus ex communi vſu loquendi in aliquibus locis veniunt nomine ſupellectilis.præſ.160.lib.4.n.2.Et aliquando mobilia domus.ibi.n.3.Et quandoque vtenſilia domus.ibi.nu.4

Maſſiniſſa rex Numidiæ ætatem ſuam ſummo cum robore vltra octuageſimum annum produxit, quo tempore filium Methymatum generauit.præſ.46.lib.6.n.15

Mathematicorum ſententia refellitur aſſerentium hominis vitam eſſe centum annorum.præſ.49.lib.6.n.18

Mater dicitur ante partum oneroſa, in partu doloroſa, poſt partũ laborioſa, & poſt filij mortẽ luctuoſa. labores præmio dignos ſtatuit Imp.in l.aſſid. C.qui pot.in pig.hab.præſ.39.lib.4.nu.10

Matres quare magis diligãt filios quam ipſi parentes. præſ.89.lib. 4.num.49

Mater non dicitur ſuperuixiſſe filio, quãdo in ipſo puerperio cum filio illo deceſſit, vt ſuccedere poſſit marito.præſ.50.lib.6.num. 36.ſuccedit filio ab inteſtato.præſ.39. lib.4.nu.27. non tenetur regulariter dotare filiam. præſ.189.lib.4.num.27. Secus ſi ipſa eſt diues,& pater eſt inops & pauper.ibi. num.28.& 30. Et poteſt alienare bona fideicommiſſi, vt filiæ dotem conſtituat.ibi. nu.31.non debet ſuo iure priuari niſi ſit expreſſum à lege, vel à teſtatore. præſ.39.lib.4.num.21.

Matri ita debita eſt legitima ex bonis filii, ſicuti filię ex bonis patris.præſ.38.lib.6.nu.36.

Mater affirmans, filium eſſe ætate minorem, cum ſit maior, mendax pręſumitur,& doloſe id affirmare, cenſetur enim filij ſui ætatem non ignorare.præſ.3.lib.5.nu.60.

Matris aſſertio & confeſſio nõ poteſt nocere filio circa filiationẽ. præſ.53.lib.6.nu.7.Et minus aſſertio patris.ibi.num.11. confeſſio non poteſt filio nocere exiſtenti in quaſi poſſeſſione filiationis.præſ.24.lib.5.nu.24.

Mater & filius iure non cenſentur vna & eadem perſona.præſ.18. lib.4.num.39. & auia licet exiſtentibus agnatis excludantur ab hæreditate, non tamen dicuntur excluſæ à tutela.præſ.38.lib.6. num.33.

Mater an & quando excludatur a ſucceſſione filij, & quando ipſa ſubſtitutum excludat.

Mater an & quãdo excludatur per ſubſtitutionem vulgarem partim tacitam, & partim expreſſam eueniente caſu ipſius tacitæ. præſ.37.lib.4. n.3. nunquid cenſeatur excluſa à ſucceſſione filij in caſu l.humanitatis. C. de imp. & aliis ſubſt. quando ſcilicet pater ſubſtituit filio ſuo furioſo eius filios, ſi vero non extarent eius filij, ſubſtituit fratres ſuos.præſ.38.lib.4. num.22. nunquid excludatur à ſucceſſione ex tacita pupillari ſubſt. præſ.39.lib.4. nu.1.an excludatur à ſucceſſione ex ſubſtitutione pupillari partim expreſſa,& partim tacita.præſ.38.lib.4.nu.37.

Matrem excludi à ſucceſſione filij non ſuadet æquitas.præſ.39.lib. 4.num.17

Mater priuatur ſucceſsione filij per tacitam pupillarem, ſi tranſiẽs ad ſecundas nuptias, nõ petiit tutorem dari filiis, etiam ſi à patre ipſo ſit ipſi filio impub.ſubſtituta.præſ.39.lib.4.nu.70

Matrem excludi per tacitam pupillarem multæ afferuntur coniecturæ.præſ.39.lib.4.nu.40.& ſeq.

Mater tunc demum excludi cenſetur, quando teſtator dixit, quod nil amplius in bonis ſuis petere poſsit, vel reliquit ei centum dicens, volo quod ſit tacita & contenta,&c. & præfertur ſubſtitutus ei.ibi. nu.47.& ſeq. abſque controuerſia per pupillarem expreſſam cenſetur excluſa.præſ.39.lib.4.nu.11

Matrem excludi à legitima etiam per expreſſam pupillarem, iure pontificio cautum eſt.præſ.38.lib.4.num.27

Mater excluditur etiam à legitima in caſu exemplaris ſubſtitutionis commun.opinionis.præſ.38.lib.4.nu.25. Et quid in pupillari expreſſa.ibi.& nu.ſeq.

Matrem excludi à legitima per pupillarem expreſſam iure cæſareo inſpecto, male ſenſerunt Bartol. & quamplures à Decio relati.præſ.38.lib.4.nu.15

mater per tacitam pupillarem excludi cenſetur tranſeundo ad ſecunda vota etiamſi teſtator nihil dixit de ſecundis nuptiis in teſtamento.præſ.39.lib. 1.num.65.cenſetur excluſa à ſucceſſione filij per tacitam pupillarem, ſi ipſa poſt mortem pupilli aliquid inhoneſti egit.præſ.39.lib.4.nu.72.& nu.ſeq.tunc cenſetur legato,& ſucceſsione priuata quando teſtator dixit, relinquo centum vxori, donec vitam vidualem ſeruauerit, ea ſtatim nubente.præſ.39.lib.4.nu.58.Idem ſi teſtator dixit, ſi non nupſerit.ibi. tunc excluſa non cenſetur ex tacita pupillari, quando teſtator ſubſtituiſſet pupillo extraneum vna cum altero eius filio. præſ. 39.lib.4.nu.86. Quid ſi teſtator ſubſtituit filio pupillo fratrem ſuum. num.87.

matrem excludit ſubſtitutio pupillaris expreſſa.præſ.40. lib.4. n.7

matris excluſio à ſucceſsione filij pupilli ita pendet à voluntate teſtatoris, ſicut excluſio à legato.præſ.39.lib.4.nu.61

mater nunquid excludat ſubſtitutum, ſi teſtator inſtituto poſthumo naſcituro dixit, etſi non naſcetur poſth. ei ſubſtituo Caiũ, ſi natus eſt poſth.qui deceſsit impubes.præſ.39. lib.4. nu.26. licet per tacitam ſubſtitutionem pupillarem non excludatur, excludetur tamen quando ſunt ſubſtituti alij filij teſtatoris. præſ. 54.lib.4.nu.5. Idem ſi eſt ſubſtituta pia cauſa.ibid.

matri filiorum tutelam lex defert niſi repugnet patris voluntas. præſ.149.lib.3.nu.16.an detur querela contra teſtamentũ inofficioſum conditum à patre filij ſui nomine, ſi ſe præteritum reperit. prę́ſ.38. lib.4.num.16.Et quomodo tali caſu conſequatur legitimam.ibi.ita datur querela contra teſtamentum filij, ſicut è contra.præſ.38.lib.4.nu.6

mater tranſeundo ad ſecũda vota ita dicitur inferre iniuriam filio ſicut priori marito.præſ.39.lib.4.nu.64. In legato generali non cenſetur comprehenſa perſona odioſa teſtatori. ibid. inops, & valde egens nõ poteſt, nec debet priuari legitima.præſ.38. lib.4. nu.32. Idem quando ſubſtitutus haberet conſcientiam læſam, quia etiam tenetur reſtituere.ibi. nu.33. iudæa an teneatur filiæ Chriſtianæ dotem conſtituere, & poſsint pro da conſtitutione dotis alienari bona fideicommiſſo ſubiecta.prę́ſ.189.lib.4.n.33. meretrix licet non poſsit filiam exhæredare, ſecus tamẽ eſt poſt ſui erroris emendationem. præſ.32. lib.5. nu. 37. quæ neglexit intra annum tutorem petere filio ſuo, iure priuatur eius ſucceſſione. præſ.98.lib.6.nu.1. Id quod ad alios extenditur, qui pupilli hæredes legitimi futuri ſunt. ibi. Excuſantur autem, ſi iuſtis de cauſis, vel impediti, vel moti non petierunt dari tutores. ibi.nu.2.& 3.

matre mortua ante filium pupillum ex tacita pupillari admittitur ſubſtitutus.præſ.40.lib.4.nu.2

mater bonorum filij adminiſtratrix, ex bonis filij non propriis, vt

ipſum alere, præſumitur impendiſſe.præſ.39.lib.3.nu.19.ſe ob-ligans pro filio,patre ſoluendo exiſtente,animo repetendi præſumitur ſe obligaſſe.præſ.38.l.b.3.n.7

Matris pietas & amor erga filios tantus eſt, vt præſumendum non ſit, quod bonis eos exuere,& ſecundo viro tradere voluerit.præſump.6.lib.3.n.34

Matrem per expreſſam ſubſtitutionem pupillarem,excludi a legitima bonorum filij, in foro etiam conſcientiæ obtineri poſſe. q.80.lib.1.n.39

Materiam ſubiectam, ad agnoſcendum actum,potiſſimum habere indicium.præſ.104.lib.3.n.29

Matricula eſt tanquam inſtrumentum referens aliud, cui non creditur niſi conſtet de relato.præſ.78.lib.2.n.6

Matrimonium quid ſit, inter quos & quomodo contrahatur, & inter quos ſit prohibitum.

Matrimonium eſt quid facti.præſ.2.lib.5.n.37.cum ſit quid facti, non præſumitur.præſ.54.lib.6.nu.12.& præſ.55.eod.libr.nu.16. & præſ.1.lib.3.n.1.2.eſt contractus vltro citroque obligatorius. præſ.183.lib.4.nu.35.celebrari dicitur inter Chriſtum & ingredientem religionem,& appellatur matrimonium ſpirituale.præſum.148.lib.4.n.10

Matrimonia debent eſſe libera ex conſtitutionibus canonicis.præſum.189.lib.4.n.76

Matrimonium contrahitur ad procreandam ſobolem.præſ.89.lib.4.num.57.ſolo conſenſu conſtat, & quamuis ſit clandeſtinum, reddit filios legitimos. præſ.54.lib.6.nu.19.ſolo conſenſu contrahitur de iure ciuili. præſ.81.lib.4.num.15.in articulo mortis contrahi poteſt,ſed non in fraudem ſubſtituti.præſ.83.lib.4.nu.78.eſt potius præſumendum clandeſtine cõtractum,quã adulterium.præſ.2.lib.5.nu.25.inter liberũ & ancillã omnino prohibetur.præſ.78.lib.4.nu.8.contrahens in articulo mortis nõ præſumitur id feciſſe,vt in fraudem ſubſtitutorũ legitimaret filios, ſed potius de ſalute animæ cogitaſſe.præſ.5.lib.5.nu.16.in foro conſcientiæ dicitur aliquando præſumptum, etiam illud quod verbis expreſſis fuit contractum.præſ.35.lib.6.n.19

Matrimonij clãdeſtini prohibitio, Ex Sacro Cõc.Trid.an habeat locum in ſponſalibus clam contractis.præſ.93.lib.6.n.12

Matrimonium contractum mandante principe, qui conſueuit minas exequi,præſumitur metu contractum.præſu.11.lib.4.nu.6. putatiuum dicitur, quando vere & ſolemniter contractũ fuit, ſed ob aliquod impedimentũ conſiſtere non poteſt inter ipſos contrahentes.præſ.77.lib.4.nu.2.putatiuum non dicitur verum matrimonium,& vbi requiritur verum matrimonium non ſufficit putatiuum.præſ.77.lib.4.num.8. De matrimonio ſpirituali idem eſt iudicandum, quod de temporali.præſ.189.lib.4.nu.90. At ſpirituale eſt dignius carnali: ſpirituali enim matrimonio liberatur filius a patria poteſtate.ibid.nu.95. inter perſonas honeſtas præcedere conſueuit feſtiuus amplexus.præſ.51.lib.2. num.37.contractum vel ueris vel præſumptis probationibus demonſtratur, an & quænam illæ ſint. præſ.1.lib.3. num.3.per tot.aliud verum, aliud præſumptum dici.nu.4.& 5.per ſponſalia præſumitur contractum copula carnali ſubſecuta.nu.6. Eaque dicitur iuris & de iure præſumptio. num.7. Contra quam non admittitur contraria partis confeſſio. num.9.& q.21.lib.1. nu.2.ſine dote eſſe poteſt.præſ.6.lib.3. num.19. ex defectu conſenſus non iudicatur in foro conſcientiæ.præſ.1. lib.3.nu.30.in foro conſcientiæ non cenſeri contractum, etiam per verba de præſenti,ſi maritus non animo contrahendi,ſed in copulam alliciendi cauſa,ſe feciſſe afferat.ibi. num.33.Et quando illi credẽdum ſit.nu.34.35.& 37.ex cohabitatione viri,& mulieris, quo ad filiorum legitimationem tantum præſumitur. præſ. 1.lib. 3. nu.46.inter cohabitantes,qua de cauſa lex pontificia non præſumat.præſ.1.lib.3.num.79.contrahentes ſub conditione, copula carnali ſe commiſcentes, pure contraxiſſe præſumuntur.ibi. num.80.& ſeq. Atque hæc præſumptio iuris, & de iure dicitur. num.81.contraxiſſe an præſumatur vir,& mulier, inuicem ſeſe tanquam coniuges tractantes.præſ.1.lib.3.nu.82.84.præſumuntur contraxiſſe,ſeſe inuicem,nomine mariti vel vxoris, qui dignantur.ibi.nu. 85. Idem ſi liberos natos filios nominent & legitimos.nu.86.& ſeq.ex litteris inuicem datis,quibus ſe coniuges nominant,præſumitur contractum.præſ.1.lib.3.nu. 89.contractum ex inſtrumento dotali præſumitur, ſi in eo expreſſum ſit.nu.91.Procedere id autem quo ad contrahentes ſolum, vel virum,& mulierem,non alios.num.92.clam contractum,metu & timore contractum præſumitur.præſ.4.lib. 3. nu. 14.inter pares facile præſumi.præſu.1.lib.3. num. 72. etiam copula carnali conſummatum,iuſtis de cauſis a Pontifice diſſolui.præſ. 10.libro 2.nu.38.Et quæ ſint iuſtæ cauſæ.num.39.42.& 44. præſumitur contractum,quando verba proferuntur de præſenti, veluti accipio te in vxorem.præſ.3.lib.3.nu.1.&ſ.præſumatur contractum,quando verba ſonant in futurum,ſed tamen ſignificãt exequutionem actu perfecti & cõſummati.ibid.nu.3.Et quid ſi præceſſerint verba ſignificantia ſponſalia.nume.4.præſumĩ contractum,quando verba præcedentia ſunt dubia,ſequẽtia vero certa,matrimo.ſignificantia.num.5.contractum cẽſeri his verbis:nolo habere aliam in vxorem niſi te.num.7.Item per verba:promitto, quod nõ habebo aliam vxorem niſi te. num.8.potius,quam ſponſalia in caſu dubio præſumitur.nu. 9.contractum metu,plus creditur teſti vni,quam alijs cõtrarium aſſerentibus,ſi metus coniectura exiſtat.præſ. 126.lib. 3.nu.32.diſſoluere non eſt in coniugum poteſtate.præſ.1.lib. 3.nu.12.contractum præſumitur cum ea,quam quis ex ſponſis incertis carnaliter cognouit.ibid.nu.13. Et eo vſque procedit,etſi propter coitum ſe matrimonio conſentire nolle ſit proteſtatus.num.15.præſumptum eandem vim habere,quã verum.q.47.lib.1.num.6.præſumptum,quem habeat effectũ ex concilij diſpoſitione.præſ.1.lib.3.num.102.carnali copula non ſecuta,quibus caſibus Papa diſpenſando poteſt diſſoluere,ijſdem poſſe etiam in eo, quod copula carnalis præceſſit. præſum.1.lib.3. nu.45

Matrimonij tanta eſt libertas,vt ſi metu contractum ſit, ipſo iure reddatur nullum.præſ.4.lib.3.num.1.Idque adeo verum eſt, vt cum alia deinde contrahens eidem obligetur,neq; ad primum adſtringatur.nu.2.contractus, vt omnibus antiquior, ita nobilior,& aliorum veluti fons,& origo.præſ.1.lib.3.nu. 1.prima inſtitutio,in paradiſo deliciarum cur facta ſit.ibi.nu. 2.inſtitutio ſecunda extra paradiſum cur facta.num.3.onera maritus ſuſtinens, præſumitur id ob dotem feciſſe. præſ.68. lib. 3.num.7.impedimentum ſciens Papa,permittendo videtur diſpenſationem concedere.præſ.10.lib.2. nu.16

Matrimonia non dote,ſed affectibus contrahuntur.præſ.7. lib. 3. nu.2.ſine dote eſſe poſſunt.ibi.nu.3.omnia præſumpta,etiam præſumptione iuris,& de iure,hodie ex diſpoſitione Concilij Tridentini ſublata eſſe.præſ.1.lib.5 nu.99

Matula quid ſit.præſ.163.lib.4 nu.4

Media præſumuntur probatis extremis.præſ.66.lib.6 nu.2

Medicus cenſetur conductus cum eiſdem qualitatibus & cõditionibus quibus prima vice cõductus fuerat.præſ.85.lib.3.n.18

Medici operas comparari prædio ruſtico.præſ.85.lib.3 nu.17

Mendacium,& variatio accuſati vel inquiſiti, quęſtionibus an præbeat indicium.q.89.lib.1 nu.67. Referuntur tamen aliæ opiniones.nu.68.69.& 70.eſt lege diuina prohibitum; eſt enim mendacium dicere falſum teſtimonium.præſ.3.lib.5. nu. 56

Prohibetur quoq; & lege naturali,cũ ſui natura & genere ſit ſemper malum.ibi.num.57.qui dixit,præſumitur in dolo, quãdo ex dicto mendacio conſequitur aliquod commodum: ſecus ſi nullum.præſ.3 lib.5 nu.62

Mendax is præſumitur,qui affirmauit quod neſciebat.præſ.9.lib.5. num.55

Menephron cum matre iacuit.præſ.17.lib.5 nu.13

Mens eſt radix verborum & ſubſtantia prima.præſ.35.lib.6.num. 8.& ratio idem ſunt.præſ.33.lib.5 nu.20

Mentis noſtræ nullum eſt maius teſtimonium, quam qualitas inſpecta verborum.præſ.35.lib.6 nu.6

Mens quando pro expreſſa habeatur.q.26.lib.1.nu.12. diſponentis potius,quam verba,attenditur,vbi illa certa eſt.præſ.104. lib.3.num.32.patrisfamilias diſponentis indicium præbet,& quomodo interpretetur ſecundum Accurſium,cuius tamen opinio reijcitur.q.28.lib.1 nu.9

Menſtruorum reſeruatio ſterilitatis indicium eſt, at non ſemper. præſ.24.lib.4 nu.14

Menſuris vini legatis,an vinum præſumatur legatum vel menſuræ ſolæ.præſ.157.lib.4.nu.30.diſtinguitur.ibi.nu.31.& 32.

Mente captus et idẽ,& nil differt a demente.præſ.45.lib.6. nu.7

Mentiri nemo præſumitur in articulo mortis.præſ.5.lib.5 nu.7

Mentione facta adoptionis,beneficij,inſtitutionis,pacti, quomodo diſponentes intelligendi ſint.præſ.59.lib.3 nu.1

Merita quę dicantur.præſ.29.lib.3 nu.13

Merces ex ſignis inſcriptis agnoſcuntur.præſ.64.lib.3 nu.6

Mercator an & quando ſoluendo eſſe præſumatur.præſu.59.lib.3. num.1.& ſeq.

Mercatoris lib.inſcripta,ipſius voluntate ſcripta præſumũtur.præſum.58.lib.2 nu.2

Mercatori vili,& pauperi aſſerenti ſe gemmas habuiſſe, non habẽdam fidem.præſ.58.lib.3 nu.9

Mercatorum libris vltra cauſam ſuarum negotiationum non creditur.præſ.67.lib.2.nu.15.libris fidem adhibendam intelligitur in pertinentibus ad mercaturam.præſ.57.lib.2.nu.20.Plura vide ſup.in verb.libri Mercatoris.

Mercator, qui remiſit litteras cambij ſoluendas ab eo qui paulo

Digitized by Google

poſt acceptas literas deceſſit, in dolo præſumitur.præſ.3.libr.5. num.111

Meretrix poteſt teſtari,quia expreſſe non reperitur prohibita.præſum.16.lib.6.n.8

Meſſala Coruinus ſui nominis ob mẽtis alienationem oblitus eſt. præſ.45.lib.6.n.31

Metus an & quando præſumatur.

Metus non præſumitur ex ſola potentia.præſ.11.lib.4.num.5.nunquam præſumitur interueniſſe, & ideo teſtamentum nunquam præſumitur metu cõfectum. præſ.11.lib.4.n.2. non præſumitur. præſum.126.lib.3.num.2.Ampliatur & reſtringitur. ibid.num. 7.8.& ſeq. illatus præſumitur,præcedentibus minis illius qui cõſueuerat exequi.præſ.126.lib.3.num.24. illatus durare præſumitur, eadem metus cauſa extante.ibid.num.28.purgatus eſſe,quibus , præſumptionibus & coniecturis appareat.ibid.num.33.& ſequen.ex ſola dignitate eius,cum quo contrahitur, non præſumitur illatus.præſ.127.lib.3. nu.2.Niſi tamen aliqua metus impreſſio anteceſſit.num.3.qui in matrimonio contrahendo interuenit, quando præſumatur purgatus.q.65.lib.1.num.3.reuerentialis an & quando præſumatur . præſ.127.lib.3.nu.9.& ſeq.qui matrimonium impediat, qualis eſſe debeat.præſ.4 lib.3.num.3. & quando interueniſſe præſumatur . ibi.nu.4.5.6.& ſeq.illatus , purgatus præſumitur,quando contrahens è loco potuit tuto recedere,idque non fecit.numer.26. Idem ſi poſt aliquod tempus petijt ſibi dotem numerari.nu.27.purgatus in contrahente præſumitur,qui aliquem actum omnino voluntarium,& inſolitum fecerit.num.28. Vel qui poſt aliquot dies viſus eſt hilaris,& tripudiare.num.29.ratione & cauſa perdurante , ipſe etiam metus perdurare præſumitur. præſ.4.lib.3. nu.22.Metum incutere eſt delinquere . præſ.126.lib.3.nu.2.illatum præſumi ex communi voce & fama.ibi.nu.22.illatum probari coniecturis . præſ.4.lib. 3.nu.5.ex longa cohabitatione purgatum præſumi,data recedẽdi facultate.num.24. Quę autem dicatur longa cohabitatio,relinqui arbitrio iudicis.num.25. reſpectu iudicis , an pati,qui eſt in carcere,dicatur.præſ.67.lib.2.n.29

Metu feciſſe præſumitur, qui erat in periculo inſtãtis mortis.q.14. lib.1.nu.60.compulſus an & quando præſumatur quis contraxiſſe.præſ.126.lib.3.n.1

Militis priuilegia in teſtando & ſubſtituendo.

Miles poteſt teſtari quoquo modo vult, vel ſecundum ius commune, vel ſecundum ius ſpeciale priuilegiatum.præſ.4.lib.4 numer. 1.& pręſ.6.lib.6.num.2.quoquo modo vult teſtari,poteſt & pręſumitur quod voluerit ſuum teſtamentum valere eo modo quo poterit . præſ 31.lib.4.nu.15.poteſt quoquo modo vult teſtari, & ſic coniecturis poteſt hæredem inſtituere. Et huiuſmodi coniectura qualis eſſe debeat. præſ.10.lib.4.nu.10. poteſt decedere pro parte teſtatus,& pro parte inteſtatus.præſ.48.lib.4.num.14. ſi ante perfectum teſtamentum deceſſit , quia teſtamentũ illud iure communi inſpecto ſuſtineri nõ poteſt, præſumitur , quod iure militari teſtari voluerit.præſ.6.lib.6.n.4

Militis in teſtamento non eſt locus iuri accreſcendi.præſ.14.lib.4. nu.3. teſtantis voluntas an coniecturis poſſit interpretari . præſ. 14.lib.4. num.1. in teſtamento ceſſant coniecturæ & præſumptiones , & eius diſpoſitio debet intelligi ſicut ſcripta eſt.præſu. 38.lib.4.n.50

Miles ſciens ſe filios habere,ſi eos non inſtituat, videtur eos excludere & exhæredare. præſ.89.lib.4.nu.80.ſi teſtando dixit,quandocunque filius meus deceſſerit , ſubſtituo Caium , an dicatur ſubſtituiſſe compendioſe.præſ.51.lib.4.nu.24.ex priuilegio poteſt directo ſubſtituere filio puberi, pupillariter autem non poteſt.præſ.52.libr.4.nu.16.ſolis coniecturis & præſumptionibus ſubſtituere poteſt , cum etiam poſſit teſtari quoquo modo vult. præſ.64. lib.4.nu.7.poteſt emancipato ſubſtituere pupillariter. præſ.70.lib.4.n.60

Militis ſubſtitutio hoc modo concepta . Quandocunque filius meus deceſſerit, Titius hæres ſit, an ſit compendioſa.præſumpt. 52.lib.4.n.14

Miles ſi fecit actũ,quem facere non debebat,per errorem & ignorantiam iuris,feciſſe cenſetur.præ.23.lib.6.n.18

Militem qui ignorauit, non contempſit diſciplinam præſ.76.lib.6. num.14

Miles , qui ſemel male ſe geſſit in militia,præſumitur quod in futurum male quoque ſe geret.præſ.32.lib.5.nu.4.coniecturis probat,ſe non transfugam, ſed captum fuiſſe ab hoſtibus.q.58.lib. 1.nu.5.ab hoſtibus reuerſus, captus fuiſſe,non trasfuga præſumitur.q.44.lib.1.num.... filium ſe habere ſciens, alium inſtituendo, tacite præſumitur filium exhæredare. præſ.20.lib.2.num.11.

20.annis minor, ob iuſtam cauſam manumittere poteſt.præſu. 29. lib.3.nu.44. Reipub.cauſa abeſſe præſumitur.præſ.60.lib.2. num.6.in iudicio etſi alterius procurator eſſe nequeat,parte tamen non opponente iudicium tenet.præſ.46.lib.2.n.8

Militiam emptam filio a patre, habente bona obligata , vtrum ex pecunia creditorum præſumamus emptam.præſum.49.lib. 3. num.6

Miliarium dicitur vas ad aquæ calidæ opus pręparatum.præſ.162. lib.4.nu.23

Minæ præcedẽtes quæſtionibus quando faciãt indicium.q.89.lib. 1.nu.59.60.61.& 62.in dubio mediante iuſtitia,non propria authoritate,intelligi debent.n.66

Minas inferre metum iuſtum,quæ requirãtur.præſ.126.lib.3.n.25

Minimum quod eſt,in dubio ſequimur.præſ.106.lib.3.n.4

Minima conſiderantur etiam in his, quæ a iure communi permiſſa ſunt,ſecus ſi ſpeciali.præſ.23.lib.2.n.5

Minor præſumitur cui tanquam minori datus eſt curator,& quomodo procedat iſta præſumptio. præſ.50.lib.2.nu.40.res maiorum ſuorum diſtrahendo,enormiter cenſetur læſus.præſum.83. lib.3.nu.4.curatorem habens, ſine ipſius authoritate,neque expreſſe obligatur , neque tacite.præſ.56. lib.3.nu.10.maiorem ſe confeſſus , nihilominus reſtitutionem in integrum recte petit. præſ.51.lib.2.num.41.contractum reſcindi petens, quando probare teneatur precium deperditũ, aut male conſumptum.præſ. 84.lib.3. nu.4.contrahens cum fœneratore, præſumitur læſus , niſi locupletior factus probetur . præſ.82.lib.3.num.2. tribuens magiſtratum Princeps, omnia eum recte gerere decernit.præſ. 20.lib.2.num.8. precium ſolutum eiuſque in vtilitatem conuerſum præſumi,ſi requiſitæ in contractu ſolemnitates fuerint adhibitæ.præſ.84.lib.3.n.3

Minorem quemlibet præſumi,niſi probetur maior,ex opinione alteri contraria.præſ.50.lib.2.n.2

Minores, & mulieres, ob fragilitatem an & quando præſumantur decipi.præſ.82.lib.3.n.1.& 13

Minor non poteſt in integrum reſtitui aduerſus dolum verum, aduerſus autẽ dolum præſumptum de præterito reſtituitur . præſ. 3.lib.5.nu.11.ætate præſumitur errore & ignorantia iuris , non autem ſcienter feciſſe actum,quem facere nõ debebat. præſ.23. lib.6.num.19.Et minor,mulier, miles,ruſticus, & ſimiles ignari diſpoſitionis legis ea facilitate, qua actum conficiendo ſe obligant,eadem facilitate patiuntur in ipſo actu apponi clauſulam, ex certa ſcientia.ibi.n.22

Mobilia qui ſemel poſſedit,an & quãdo præſumatur etiam hodie poſſidere.præſ.64.lib.6.nu.23. & ſeq. triennio in detrimentum negligentis vſucapiuntur.præſ.139.lib.3.n.3

Modus non ſuſpendit legati vel fideicõmiſſi acquiſitionem & dominii translationem.pręſ.201.lib.4.nu.36.an & quando ex præſumpta volũtate teſtatoris pro impleto habeatur. præſ.184.lib. 4.num.1

Molendinum ædificans in parte ſuperiore fluminis in ripa ſua , licet noceat molendino inferiori,præſumitur tamen id feciſſe, vt principaliter ſibi proſit . præſ.29.lib.6.num.15. vel furnum alicuius accedens per annos aliquot,nõ præſumitur animo ſe obligandi feciſſe.q.20.lib.1.n.7

molendini conſtruendi conceſſio a principe facta , præſumitur & in præiudicium alterius molendinũ habentis . pręſum.9.libr.2. num.22

moleſtare non velle qui promiſit,intelligitur ſi cauſa ipſi non prębeatur.pręſ.38.lib.3.n.4

moleſtia & controuerſia in idem ſonant.pręſ.98.lib.4.n.2

moleſtiam facti dicitur inferre etiam ille, qui occultat res, iura, & actiones.pręſ.98.lib.4.n.11.Et dicitur etiam moleſtia facti,quę a ſolis verbis prouenit.ibi.num.12.iudicialem inferre is dicitur, qui non ſolum agit,ſed etiam excipit.ibid.num.13.Non dicitur autẽ moleſtiam is inferre,qui in iudicio vel extra, proponit,q͂d negari non poteſt eſſe verum.ibi.n.14

monachus non præſumitur velle habitum mutare,ſed velle in eadem religione perſeuerare . pręſ.37.lib.6.num.6. cum peculio defunctus in ſterquilinio ſepeliri mandatur . pręſ.94.lib.6.num. 5.ſi tempore ſui ingreſſus aliquid ſponte donat vel offert eccleſię ſeu monaſterio,non dicitur committere ſymoniam.pręſu.8. lib.5.num.11

monachi pręſumuntur vixiſſe ex frumento , quod Abbas aſſeruit emiſſe ex pecunia mutuo habita,cum nõ appareat aliunde habuiſſe.pręſ.71.lib.6.n.10

monacho litiganti contra Abbatem vel monaſterium decernẽdę ſunt litis expenſę,ſi pro ipſo extet pręſumptio.q.35.lib.1.nu.21. Idem eſt in vaſallo contra dominum litigante.num.22.Et in eo cuius bona ſunt ſequeſtrata.n.23

monachum qui ſe aſſerit, pręſumitur eſſe iuſtę ętatis pręſ.132.lib. 3.num.9

Digitized by Google

Monaſterium an & quando ſubſtitutum excludat. præſ.82. lib.4.num.33 4.& ſeq.

Monaſterium habetur loco filij, ficte tamen & ciuiliter, nõ autem naturaliter.ibi.n.28.ſuccedit monacho.ibi.n.30

Monialis illa præſumitur quæ reperitur in eo habitu.præſ.96.libr. 6.nu.9.præſumitur de licentia ſui ſuperioris tranſiuiſſe ab vno monaſterio ad aliud, quando diu eſt in quaſi poſſeſſione noui monaſterij ingreſſi.præſ.76.lib.6.n.22

Monialium inopia periculoſior eſt illa aliorum religioſorum.præſ. 125.lib.4.n.9

Monetæ mentio facta in ſtatutis,intelligitur de currenti.præſu.76. lib.3.nu.3. numerus & qualitas qua teſtator vtebatur,præſumitur legata.præſ.109.lib.3.n.3

Monitionem trinam pro pignoris vẽditione neceſſariam eſſe.præſ. 139.lib.3.n.25

Mora conuentionalis difficilius purgatur quam legis. q.46.libr.1. num.25

Moræ purgatio,non niſi ſuadente æquitate permiſſa eſt. q.34.libr. 1.num.3

Morbus comitialis appellatur ab Ari.Herculeus,eo quod Hercules d.morbo fuerit affectus.præſ.44.lib.6.n.4

Morbo affectus an & quando præſumatur in eodem morbo perſeuerare atque perſiſtere.ibi.per tot.

Mori velle nemo præſumitur cum mendacio & peccato, & nemo præſumitur mentiri in articulo mortis.præſ.5.lib.5.n.7

Moriens non dicitur in eadem voluntate perſeuerare. præſ.48.lib. 6.num.17. non omnis præſumitur S.Ioannes Baptiſta. præſum. 5.lib.5.n.19

Morientis aſſertioni in alterius præiudicium non eſt credendum. præſ.29.lib.4.n.4

Morientium voluntates ex voluntate, & arbitrio iudicum colligi ſolent.præſ.39.lib.4.n.43

Moriens inteſtatus dicitur tacite diſponere. præſ.188.lib.4.nu.19. In peccato mortali non eſt ſepeliendus in loco ſacro. præſu.94. lib.6.n.7

Mortis appellatione licet intelligatur de morte naturali, vt tamen actus ſuſtineatur intelligi debet de morte ciuili.præſ.4.lib.6.nu. 19.cauſam extendi ad cauſam ſecundarum nuptiarum.præſ.65. lib.4.n.10

Mors hominis quomodo probetur.præſ.49.lib.6.n.20.& 21

Mortis occiſi conſcius is dicitur, qui ante tempus veriſimile, quo fama vere ſibi potuit peruenire, mortẽ nunciauit illius occiſi. præſ.37.lib.5.nu.1

Mors non præſumitur,& eã allegans probare debet.præſ.83.lib.2. n.6.potius eligenda,quã peccato cõſentiendũ.præſ.4. lib.3.n.32

Mortis mentione facta,quando donatio cẽſeatur inter viuos.præſ. 11.lib.3.nu.5. & præſ.35.nu.15. Plura vide in verbo Donatio. filij tempus,teſtimonio patris probatur.præſ.51.lib.2.n.16

Mortem occiſi vlciſci, permiſſum eſt omnibus ſanguine coniunctis.præſ.52.lib.2.n.2

Mortuus repertus ante domum alterius,inimicitia cõcurrente,an præſumatur a domino domus occiſus.q.89.lib.1.n.92.& 93

mortuum in carceribus lex præſumit culpa cuſtodis obijſſe. præſ. 85.lib.2.n.15

Mortalitas quid dicatur.præſ.138.lib.3.n.11

Motus vehementes in muliere prægnante vim habent maximam expellendi & excutiendi fœtum etiam immaturum. præſu.52. lib.6.n.22

Mulcta ſeu pœna pecuniaria eius,qui pendente tempore reuenditionis commiſit delictum, & poſt reuenditionem fuit condemnatus,ad quem pertineat.præſ.17.lib.6.n.8

Mulier dr̃ ſocia domus mariti.præſ.157.lib.4.nu.22.mutabilis eſt, & viro inconſtantior. præſ.37.lib.6.num.42. facile præſumitur mutaſſe ſuam diſpoſitionem,& voluntatem.præſum.165.lib.4. num.22

Mulierem poſſe nubere publice intereſt.præſ.189.lib.4.n.131

mulier nupta extra ciuitatem etſi retineat ciuitatis originem,ſi tamen nulla bona in ea ciuitate reliquit ad ſuſtinendum onera, deſinit eſſe ſubdita,& ſic pro forenſi haberi,nec poteſt in bonis immobilibus ſuccedere.præſ.45.lib.5.num.30.per tranſitum ad ſecunda vota amittit tutelæ adminiſtrationem. præſumpt.124. lib.4.num.11. ſecundo nubens efficitur inimica primi mariti, cum eius memoriam negligere dicatur. præſ.56. lib.4.num.20. Et dicitur etiam inferre iniuriam filijs ſuperſtitibus. ibi.retinet vtile dominium feudi iure quodam naturali.præſum.189.lib.4. num.168

mulierem poſſidentem bona mariti non præſumi poſſidere titulo iniuſto.præſ.97.lib.6.n.15

mulier ſi dotem dedit ex bonis fideicommiſſi,& moritur maritus, deinde ipſa mulier, nunquid dos reſtitui debeat fideicommiſſario,an vero tranſeat ad hæredes extraneos.præſ.189.lib.4.nu. 193. per errorem & iuris ignorantia feciſſe præſumitur, quod facere non debuit.præſ.23.lib.6.num.17.& ruſticus præſumitur potius ſimplicitate ducti, quam dolo ad aliqd faciendum. præſ.3.lib.5.nu.28.Idem in pupillo.ibi.quæ ex diſpoſitione ſtatuti non poteſt contrahere ſine conſenſu mariti, poteſt reuocare contractum ſi contrahit, antequam maritus conſentiat.præſum.34.lib.6.nu.15.Et ſi interim ipſa moritur,non poterit maritus illi contractui conſentire.ibid.num.16. quando & vnde intempeſtiue peperiſſe præſumatur. præſ.52.lib.6.num.3.ob abortum, mortis periculum ſubit ex vehementioribus doloribus quos ſentit.ibi.n.13

mulieres vno partu quot filios parere poſſint, vbi varia exempla. præſ.51. lib.6.num.1.& ſeq. vide Partus.muliæ repertæ, quæ cũ vno viro generare non poſſunt,cum altero autem poſſunt.præſum.24.lib.5.n.13

mulierem ſine ſeminum commiſtione concipere poſſe negãt Philoſophi naturales.præſ.89.lib.6.n.10

mulier luxurioſa præſumitur & prodiga,cum vnum crimen dependeat ab alio.præſ.33.lib.5.num.23.ob oſculum impudicum punienda eſt pœna extraordinaria iudicis arbitrio. præſu.41. lib.5. num.37.Et poteſt priuari legato ſibi relicto ſub conditione, ſi honeſte vixerit.ibi.n.38

mulierem amplecti,vel deoſculari eſt actus indifferens, qui in bonum & malum poteſt referri, a cõmuniter autem accidentibus refertur ad actum libidinis.præſ.2.lib.5.n.59

mulier ob ſtuprum,efficitur indigna,& ob id perdit ius quæſitum, & a fortiori ius quærendum. præſ.39.lib.4.nu.74. corrupta vel virgo quando præſumatur.præſ.86.lib.9.per tot.

mulierem qui ſeduxit, ſi aſſerit ipſam non fuiſſe virginem antequam ſeduceret,probare debet illius corruptionem. præſumpt. 89.num.3.Secus ſi extant coniecturæ,& ſigna corruptionis.ibi. num.4

mulier aſſerens ſe eſſe vxorem eius,qui ad diaconatum fuerat promotus, quomodo repelli poſſit ab hac aſſertione.præſ.36.libro 6.nu.8.carnoſa roſei coloris aptior eſt ad concipiendum.præſu. 35.lib.6.num,18. & præſ.24.lib.5.num.10. nupta dicitur vidua remanere ſtatim quod maritus deceſſit.præſ.187.lib.4.num.18. ingrediendo religionem dicitur nuptias cum Deo contrahere. præſu.148.lib.4.num.9. quæ diu in monaſterio habitauit conſenſiſſe religioni præſumitur, atque ita matrimonium ſpirituale contraxiſſe, etiam ſi inuita, minuſque libenter ingreſſa fuerit.præſ.81.lib.6.num.3.ad mariti domum traducta pro carnaliter cognita haberi.præſum.147.lib,4.num.7.Et dicitur nupta, poſtquam fuit carnaliter cognita, ſi ita ſe habet communis loquendi vſus.ibid.num.8. Et quando copulata matrimonio dicatur.ibid.numer.9. legum diſpoſitiones præſumitur ignorare. præſ.3 lib.2. num.9.viro ſubiecta dicitur.præſ.22. lib.3. numer. 4.ſibi in dote ſua præiudicare poteſt.præſ.10.lib.3. num.20.triplicis generis bona habet.præſum.8.lib.3. nu.1.tempore matrimonij vel poſt, nulla data vel promiſſa dote, ſimpliciter bona ſua promittens,dotis nomine promiſiſſe præſumitur. ibid.nu.8. ante vel poſt matrimonium contractum bona ſua futuro marito tradens ſimpliciter,dotis nomine feciſſe præſumitur. ibid. nu.13.Idq. procedit etiam ſi bona excedant dotem congruam. num.16. Vel ſi diu poſt matrimonium contractum tradita ſint. num.17.dote iam conſtituta,tradens viro,vel ante, vel poſt matrimonium contractum, bona, nulla expreſſa cauſa, tanquam paraphernalia cenſetur tradidiſſe.ibi. numer.18. ſui natura auara eſt.ibid.num.21.& præſum. 6.lib.3.num. 57.alteri regulariter non obligatur.præſu. 22. lib.3.num.7.ſine dote apud maritum eſſe non debet.q.43.lib. 1. num. 13.dotem promittens, vtrum dando quid minimum ſe liberare poſſit.ibid.num. 14. inuita viro tradita,ſi patitur ſe carnaliter cognoſci præſumitur in virum tanquam in maritum conſenſiſſe.præſ.1.libr.3.num. 21. & ſeq. habitu,& veſtitu honorifico vtens,quibus vti ſolent vxores ſimilium,arguit matrimonium contractum.præſ.1. libr.3.nu.93. Idem præſumitur ex geſtatione annuli. nu.94. & ſeq. tanquam minor,ſuum præſumitur ius ignorare.præſ.82.lib.3.num.6.coniugata inter viuos donare in detrimentum mariti nequit.præſump.11.lib.3.nu.11.conſentiens viro alienanti fundum dotalem, dicitur fideiuſſorio nomine conſenſiſſe.præſ.22. libr. 3.nu. 3.intercedens pro alio, & poſt biennium confirmans obligationem, præſumitur non alterius, ſed propria cauſa intercedere. præſ.21.lib.3.nu.2.Idque præſumptione iuris, & de iure, nu.3. intercedendo pro altero aliquid accipiens, Velleiano nõ iuuatur.ibid.nu. 4. adhibens ſtipulatorem pro ſe ſuiſque hæredibus de reddenda dote,inter viuos præſumitur donaſſe. præſump.11. lib.3. num. 8. ventris nomine miſſa in poſſeſſionem bonorum, ſi prægnans non reperiatur, non reſtituit fructus, & alimenta, niſi calumniæ id cauſa feciſſe conuincatur. q.35.lib. 1.num. 37.

cui

Digitized by Google

cui certá pęna promiſſa fuerat, ſi certo tempore dos non ſolueretur, lapſo tempore, dotem ſine proteſtatione recipiendo præſumitur poenam remiſiſſe. præſ.25. lib.3. num.14. dans augmentum in rebus mobilibus non poteſt aſſumere in ſe onus probandi, rem ſe modicam dediſſe. præſ.12. lib.3. numer.33. viro dotem numerans ſtipulationem de reſtituenda ea adhibuiſſe, eſtque ea præſumptio iuris, & de iure. q.45. lib.1. nu.2. induſtria, quæ vero ſimiliter ex ſuis negotiationib. acquirere potuit, an & quãdo, & quatenus præſumatur ex bonis mariti acquiſiuiſſe. præſ.51. lib.3. n.31.34.35.36.37.41.42.& 48

Mulier, quas operas marito præſtare teneatur. nu.33.& num.4. adminiſtratrix bonorum alicuius, ex illis potius, quam ex turpi quæſtu præſumitur acquiſiuiſſe. num.39. quæ reperiatur poſſidere bona acquiſita, in iudicio poſſeſſorio obtinet. ibid. nu.44. & ſequen.

Mulier renuncians hypothecæ ſuper donatione propter nuptias aſſignatæ, blanditijs viri inducta præſumitur. pſ...lib.2. n.4. quando præſumatur omnibus in bonis, vel in eorum parte marito dotem conſtituiſſe. præſu.6. lib.3. per tot. forenſis nupta ciui originario, efficitur ciuis originaria, idque procedit etiam ea effecta vidua. præſ.30. lib.6. num.18. Quod tamen non procedit, ſi effecta maior, marito poſt quinquennium non contradixit, aliquibus præſertim præcedentibus coniecturis. nu.4. ſine dote nupta, ad eius conſtitutionem a viro nequit compelli. præſump. 6. lib.3. nu.74

Mulieris honeſtas non patitur, vt iudicũ ſubſellia frequentet. præſump.10. lib.2. n.11

Mulieri minus damnoſum præſumendum eſt. præſ.8. lib.3. n.15

Mulierem nubendo bona ſua in dotem dediſſe, vt aliqui opinãtur erroneum demonſtratur. præſ.6. lib.3. num.61. nubendo bona ſua in dotem dare voluiſſe non pręſumi, ſi aliqua adſit coniectura. præſ.6. lib.3. nu.66. vel minorem, qui abſque ſolemnitatibus a ſtatuto requiſitis contraxerunt, teneri in conſcientiæ foro, falſum eſt. q.80. lib.1. num.37. ob ignorantiam ſtatuti, in domicilio mariti de lucranda dote, ſe excuſare non poſſe. præſ.88. libr. 3. num.13. male indutam, & conficientem ea, quæ vir vxorem facere non permitteret, nupſiſſe cohabitanti non præſumi. pręſ. 1. lib.3. n.97

Muliere nolente conſentire copulæ, niſi honeſte, & cum honore, viro conſentiente, matrimoniũ præſumitur. præſ.1. lib.3. nu.98

Mulieres quomodo prælatis æquiparentur. præſ.51. lib.3. n.24

Mulierum aut minorum in contractibus, an ſtatuta propinquorũ præſentiam requirant. præſ.128. lib.3. n.5

Mundi nomine in legato mulieri facto quid contineatur. pręſ.163. lib.4. num.3

Mulſum non cõtinetur appellatione vini, & quid ſit, & quomodo conficiatur. præſ.152. lib.4. n.3

Muria quid ſit. præſ.156. lib.4. n.5

Murus etſi ſit communis, licet in eo ædificare ad ſui vtilitatẽ principaliter, licet vicino deinde damnum inferatur. præſ.29. lib.6. n.14. Vide inf. Paries.

Mutatio tanquam accidens non pręſumitur. præſ.23. lib.6, num.3. & præſ.42. lib. eod. nu.13. & præſ.165. lib.4. num.3. & præſ.167. lib.4. n.27. voluntatis non ita facile pręſumitur ex incontinenti ſicuti ex interuallo. præſ.140. lib.4. num.32. non præſumitur. q. 9. lib.1. nu.12. q.12. nu.4.7. & præſ.36. lib.2. nu.2. Item præſ.50. num.3. voluntatis non præſumitur, ſed vrgentibus probatur ſignis & coniecturis. præſ.23. lib.3. n.4. & 5

Mutationem voluntatis non præſumendi, ratio eadem eſt, tam in contractibus quam vltimis voluntatibus. præſ.134. lib.3. nu.19

Mutuans decem, cum pacto vt nouem reſtituantur, reſiduum præſumitur donare. præſ.31. lib.3. nu.6. abſenti non præſumitur donare. præſ.71. lib.3. n.1. Niſi forte quid modicum ſit. n.4

Mutuo dans filio ſtudiorum, vel legationis cauſa abſenti, repetit a patre illius. præſ.68. lib.3. nu.8. Idque etiam ſi patre inuito mutuum datum ſit. nu.9. datum ſub vſuris, recipientis gratia præſumitur, in caſu l. ſi quis nec cauſam. ff. ſi cer. pet. præſ.70. lib.3. n. 1. Aliud eſſe in alijs caſibus, & quid gratia vtriuſque n.2

Mutuum quid dicatur. præſ.34. lib.3. nu.3. verum dicitur per confeſſionem, lapſo biennio. q.47. lib.1. nu.2. & depoſitum, contractus duo ſunt incompatibiles. præſ.134. lib.3. num.41. pro cauto habet, vt tantundem eiuſdem bonitatis reſtituatur. præſum.67. lib.3. num.1. Et hanc eſſe fictionem legis ex ſententia Decij. nu. 2. Præſumptionem legis ſecundum alios. n.4. Fictionem autem in præſumptione fundatam ſecund. Soc. iun. num.6. duobus teſtibus probari. q.51. lib.1. n.2

Mutuum an ſit, an vero donatio vel alius contractus, ſi quis amico dicat, tolle aut ſume hãc pecuniam. præſ.34. lib.3. n.1.6.9.13. 17.28.30. tradens filiofam. non repetit, cum conditionem eius ſciuiſſe præſumatur. præſ.88. lib.3. num.2. Idem in mutuante minori. nu.3. ſuſcipiens pater tempore pecuniæ, præſumitur in alimenta filij conuertiſſe. præſ.68. lib.3. nu.6. fęneraticium eſſe an & quando præſumatur. præſ.123. lib.3. n.2.3.11.& ſeq.

Mutuans pecuniam male conſumpturo bonæ fidei non præſumitur. præſ.3. lib.5. n.112

N

NAabuchodonoſor rex furioſus extitit, qui ſibi ipſi non parcebat. præſ.45. lib.6. n.12

Nati plures eodem partu dicuntur ſimul nati. præſ.21. lib.4. nu.18

Natiuitatis punctus cũ difficilis ſit probationis, coniecturis, & præſumptionibus ſatis probatur. præſ.51. lib.2. num.1. profitendæ conſuetudo inter nobiles Venetos. ibi. nu.4. actus eſt momentaneus, nec præſumitur cognitus a vicino vel conſanguineo. præſum.51. lib.2. n.46

Nati qui non ſunt & in rerũ natura proditi, inuicem ſubſtituti cõſiderari non poſſunt. pręſ.62. lib.4. n.55

Natura eſt ab ipſo Deo, qui eſt natura naturans. præſ.1. lib.5. n.10. Et eſt auctrix rei melioris quoad fieri põt, & ex his quæ fieri poſſunt, facere ſolet quod melius eſt. ibi. eſt imitatrix vitiorum. præſ.1. lib.5. n.4

Naturæ autem principia ſunt bona auctoritate D. Thomę. ibi. n.7

Natura perfecte omnia parit. præſ.54. lib.6. num.28. virtutum omnium initia dedit, atque rebus omnibus eam vim inſeruit, vt appetant ſui conſeruationem, & corruptioni reſiſtant. præſ.13. lib. 5. num.4

Naturalis vt quis dici poſſit adeo multa requiruntur, vt hodie perraro & fere nunquam aliquis reperiatur, qui propriè dici poſſit naturalis. præſu.54. lib.6. nu.13. Plura vide ſupra in verbo Filius naturalis.

Natus ex nobili genere, nobilis, & virtutis amator pręſumitur. pręſum.58. lib.6. n.2. Et è contra ex peſſimo genere ortus peſſimus eſt cenſendus. ibi. n.3

Naufragium paſſus prope littus, ſi res iactauit, præſumitur eo animo iactare vt recuperaret, ſecus ſi procul a terra. præſ.30. lib.1. num.17. ſimul facientibus patre & filio impubere, vter prius dicatur in humanis eſſe deſijſſe. q.9. lib.1. n.10

Nautæ promiſſa merces præſumitur, rem mancipi, ad vehendum naui imponendo. præſ.83. lib.3. nu.1. Quod & in mulione obtinet. num.2

Nauta promittente merces vehere, illis in nauẽ illatis, ad exequutionem præcedentis tractatus factum præſumitur. præſ.49. lib. 3. num.8

Nauis ſi reficitur, eadem manet forma, & dicitur eadem nauis, & ideo ſi fuit legata, ex d. refectione non amittitur legatum, ſicut quando deſtruitur & noua conficitur. præſ.171. lib.4. nu.3. & 4.

Neceſſarium illud dicitur, cuius contrarium eſt impoſſibile. præſu. 78. lib.4. n.55

Negans delictum in tortura & in ea moriens perſiſtens, præſumitur innocens, & ſic prorſus purgaſſe omne indicium. præſ.5. lib. 5. num.9. aliquam propoſitionem Catholicæ fidei apud omnes fideles publice diuulgatam, ſi eſt rationis capax, pręſumitur hæreticus pertinax. præſ.7. lib.5. nu.7. in tortura delictum ſe commiſiſſe, ſi præſumptiones contra ipſum extent, iudex an cauſam indeciſam relinquat vel abſoluat. q.93. lib.1. n.1. & 2

Negare nil aliud eſt quam verbis claris non affirmare. pręſ.99. lib. 6. num.8

Negatiua præſumptio, fortior eſt affirmatiua. q.19. lib.1. nu.13. quę dicatur, & quæ affirmatiua. Quid affirmatio, quid negatio ſecũdum diuerſos. præſ.50. lib.2. nu.7. probari perſæpe poteſt. ibi. n. 8. quadruplex vel iuris vel facti, qualitatis aut quantitatis. ibid. nu.9. ei quomodo & quatenus vnaquæque probari poſſit. n.10. & ſeq. vſque n.17. rei conuenti ſatis eſt probata, cum ab actore contrarium non probetur. præſ.61. lib.6. n.5

Negatiuam deducens, eam probare debet, ſecus quando præſumptio eſt pro negante. pręſ.1. lib.4. nu.7. & 8. Et quando eam probare teneatur. ibi. n.9

Negligens nemo pręſumitur pręſertim quando agitur de commodo, & lucro. pręſ.77. lib.6. n.3. ſemel pręſumitur quod in futurũ ſemper erit negligens. pręſ.32. lib.6. num.6. qui fuit, pręſumitur talis de pręſenti. q.24. lib.1. n.13

Negotium alterius nomine gerens, non pręſumitur donare. pręſu. 71. lib.3. n.3

Negotia alterius gerens per aliquot dies aut menſes, non pręſumitur animo obligandi perpetuo facere. q.20. lib.1. nu.5. alicuius qui ſemel geſſit, non pręſumitur etiam nunc gerere, cum ipſum agere non ſit quid continuum. q.14. lib.1. nu.64. propria curare quam aliena prius, quis pręſumitur. pręſ.46. lib.3. n.2

Nepotes an & quando filiorum appellatione cõtineantur, quales præſumantur, & quando cenſeantur in conditione poſiti.

Nepotes quando ſub filiorum nomine pręſumptiue contineantur in te-

Digitized by Google

in teſtatoris diſpoſitione. præſ.94. lib.4. num.1.8. & ſeq. vſque ad num.31

Nepotes veniſit appellatione liberorum. præſ.33. lib.5. num.14. & alij eorum deſcendentes continentur appellatione liberorum. præſ.76. lib.4. nu.9. quando non veniunt filiorum appellatione. præſ.189. lib.4. n.20

Nepos proprie non venit appellatione filij. præſ.84. lib.4. n.21. & præſum.94. lib.4. num.2. quod ampliatur. nu.3.4. & ſeq. & num. 11. & ſeq.

Nepotes in fideicommiſſis licet non contineãtur filiorum appellatione comprehenduntur tamen, quando teſtator ſubſtituit, filios in ſtirpes & non in capita. præſ.84. lib.4. num.16. præſumantur tales, quales aui ipſorum fuerunt, & eodem vitio cenſentur laborate. præſ.33. lib.5. nu.12. Hinc pœna, qua auus afficitur ob crimen læſæ maieſtatis, tranſit etiam contra eius nepotem. ibid. nu.13. Idem in crimine hęreſis. ibi. nu.15. quando fideicommiſſario extraneo præferantur. præſ.76. lib.4. num.23. cenſentur in conditione poſiti non ſolum quando nati nondum erant tempore conditi teſtamenti, verum etiam quando erant nati & cogniti ipſi teſtatori. Et idem de pronepotibus & alijs & confutãtur opiniones Caſt. Rom. & aliorum. præſ.89. lib.4. n.77

Nepos teſtatoris poſitus in conditione cenſetur vocatus ex teſtamento ſi eodem nomine vocetur quo teſtator, ſi dictum ſit, & ſi ſine filio proprio mei nominis deceſſerit, ſubſtituo A. præſu. 76. lib.4. n.73

Nepotes concepti poſt mortem aui nõ dicuntur vere nepotes aui ſed extranei, iure autem repræſentationis ad aui ſucceſſionẽ admittuntur. præſ.189. lib.4. n.19. ex fratre late ſumpto vocabulo veniunt appellatione nepotis. præſ.89. lib.4. n.60

Nepos ab vno inſtitutus & grauatus, vt ſi intra 30. annum deceſſerit, reſtituat hæreditatẽ patruo, intelligitur ſic grauatus, ſi modo ſine liberis deceſſerit. præſ.89. lib.4. num.2. Et fundatur hæc ſententia Papiniani & Iuſtin. non fictione legis, ſed in præſumpta coniecturata mente teſtatoris. ibi. n.3

Nepotes teſtatoris præſumuntur ordine ſucceſſiuo vocati & inſtituti vna cum eorum patre. præſ.70. lib.4. n.3

Neptis fideicommiſſi onere grauata ab eius auo paterno nunquid poſſit ſibi dotem conſtituere ex bonis fideicommiſſi ſicut filia poteſt. præſ.189. lib.4. nu.11. & ſeq. Et quid ſi ſit nata poſt mortem aui. numer.18. non poteſt alienare bona fideicommiſſi ab auo conſtituti cauſa dotis ſibi conſtituendæ, quando extant bona patris eius, è quibus dos ſibi poteſt conſtitui. ibid. nu.22. & 36. Secus in ſubſidium. ibi. nu.37. dotem ſibi ab auo contemplatione patris conſtitutam, in legitimam computat. præſ.17. lib.3. num 19

Nepoti ſpurio, legatum filij contemplatione factum, non ſubſiſtere. præſ.17. lib.3. n.10

Nicolaus de Ponte Venetiarum Dux nonageſimum tertium ætatis ſuæ ànnum incolumis impleuit. præſ.46. lib.9. n.20

Nobiles quales eſſe pręſumuntur.

Nobilis præſumitur datæ fidei obſeruantiſſimus. præſ.59 lib.6. nu. 2. præſumitur munificus, & liberalis. præſumpt.59. lib.6. num.6. Et pro Nob. præſumitur in his quæ ad Nobilitatem ſpectant. ibi. num.7

Nobiles & diuites præſumuntur innocenter viuere, & de eis ſemper bene eſt præſumendum. præſ.4. lib.5. nu.6. Et magis præſumitur pro nobili quam pro ignobili. ibi. num.7. Et magis præſumitur pro diuite quam pro inope. ibi. num.8. non præſumuntur velle, naturales excluſo ſubſtituto ſibi ſuccedere. præſ.78. lib.4. num.26

Nobili conuenit vitæ honeſtas & caſtitas. præſ.78. lib.4. n.27

Nobiles in electionibus magiſtratuum, & officiorum ſunt alijs anteponendi. præſ.59. lib.6. n.10

Nobilem ſeu magnatem ſe dicens id probare debet. præſ.60. lib.6. num.3

Nobilitas quarẽ non pręſumatur. præſ.60. lib.6. num.1. non eſt prima qualitas, quæ venit a natura, ſed habet ortum ex accidentibus ſibi vel progenitoribus. pręſ.60. lib.6. n.4. quando in iudiciũ deducitur incidenter, & ſic principaliter de ea non diſputatur, ſufficiunt leuiores probationes. præſ.60. lib.6. n.8

Nobilitati quantum ſit deferendum. præſ.59. lib.6. n.1

Nobilis mulier, nubẽdo ignobili, amittit nobilitatem. præſ.12. lib. 3. num.7

Nobilitati & memoriæ conceſſum priuilegium reale eſt. præſ.103. lib.3. num.28

Nomen malum & turpe, indicium eſt ad torturam. quæſt.89. lib. 1. num.131

Nomina ad res demõſtrandas inuenta. præſ.64. lib.3. nu.1. debitorum in dotem data non præſumitur. præſ.6. lib.3. num.45. Quo tamen caſu, illa etiam præſumantur tradita. num.46. debitorum inter bona connumerantur. ibi. n.52

Nominatus in mãdato, præſumitur talis, qualis in eo nominatur, ſi ex regionibus longinquis aduenerit. præſ.35. lib.2. n.1

Nomenclator dicitur, qui in memoriam domino ſuggerit nomina ſalutantium. præſ.45. lib.6. num.11

Nomina ſunt, vt demonſtrent voluntatem dicentis. præſ.35. lib.6. num.3

Nomina communia æque maſculos & fęminas comprehendentia ſunt hæc. Liberi, deſcendentes, proles, coniuncti, conſanguinei, &c. vide præſ.84. lib.4. n.25. & ſeq.

Nomen commune, vt puta liberorum, deſcẽdentium, & huiuſmodi: filias fœminas æque cõprehendit ac maſculos, & ſubſtitutũ excludunt fęminæ. præſ.85. lib.4. n.22. Secus ſi teſtator excludit filias. ibi. n.23. creditoris quãdo loco ſolutionis pecuniæ veniat. præſ.189. lib.4. n.149

Nomina debitorum nunquid in legato bonorum comprehendãtur. præſ.138. lib.4. nu.14. debitorum continentur ſub nomine mobilium vel immobilium. præſ.142. lib.4. n.20

nomen proprium declarat appellatiuum. præſ.126. lib.4. n.15. proprium pręferri debere, vel appellatiuum licet magni referat, nulla tamen differẽtia obſeruatur, quando alioqui actus non poſſet ſuſtineri. præſ.4. lib.6. n.7

nominatus primo in contractu præſumitur principalis, ſecundo vero fideiuſſor. præſ.7. lib.6. n.6

nomina maſculi, deſcendẽtes, linea, & huiuſmodi, ſunt collectiua. præſ.186. lib.4. n.38

nomen, Vſufructuaria, ſui proprietate ſignificat ipſum vſumfructum. præſ.140. lib.4. num.6. Non factum conſideratur duobus tẽporib. q.23. lib.1. num.9. De præſumptionib. circa Notarios.

notarius ad naturam iudicis prope accedit, & iudex dicitur cartularius. præſ.78. lib.2. num.1. an & quando aliquis præſumatur. ibi. nu.2.3. & ſeq. cum de omnibus rogatus eſſe debeat, præſumitur omnia partium voluntate ſcripſiſſe. præſ.79. lib.2. numer.1. ſcripturam conficiens ratione officij, non præſumitur in ea contenta approbare. præſ.66. lib.3. num.6. ſubſcribens actui ratione officii, eum non præſumitur ad ſui præiudicium approbare. ibi. num.18. aſſerens ſcripturam ſuam authenticam eſſe, de ea rogatus pręſumitur. pręſ.132. lib.3. nu.10. in dubio de inſtrumento nõ præſumitur rogatus. præſ.81. lib.2. num.1. Et quæ ſit ratio. num.2. & 3.4.5. Fallit, vbi aliquæ extarent coniecturæ in contrarium: de quibus vide num.7.8.9. & ſeq. præſumitur rogatus de clauſulis, quæ in ſimilibus contractibus adhiberi ſolent. præſu. 43. lib.3. nu.5. atteſtans dominum tempore ſententiæ fuiſſe præſentem, præſumptionem facit fuiſſe citatum. pręſ.74. lib.2. num. 9. Idem ſi ex remota regione Dominus venerit. num.10. Quod etiam in ſententia antiqua obtinet. n.11

notarij bona fides & præſumptio, quam lex habet de ipſo, tollitur vitio in ſcriptura apparente. q.99. lib.2. nu.6. pro rectitudine & peritia præſumendum eſſe. præſ.79. lib.2. nu.1. ſcriptura præualet contradictioni teſtis in cauſa ciuili, & quãdo etiam in cauſa criminali. præſ.79. lib.2. n.15. & 16

notario aſſerenti aliquid in inſtrumento puta partes certioratas, ſe rogatum &c. an & quatenus credatur. pręſ.79. lib.2. nu.5.6.7. & ſeq. in quibus non credatur. n.17. & ſeq.

notarius præſumitur rogatus a donatario præſente & tacente quãdo fit donatio. præſ.99. lib.6. num.14. rogatus de inſtrumento in quo eſt conſtitutus procurator, & tacens, præſumitur conſtitutioni conſenſiſſe. præſ.99. lib.6. n.13

notarium in ſuo munere & officio, non erraſſe creditur. q.99. lib. 1. nu.13. aliquid ex ſuo capite ſcripſiſſe qui aſſerit, durioribus afficitur probationibus. præſ.79. lib.2. n.3

notario etiam idiota exiſtente, ſemper tamen pro ipſo eſt præſumptio. pręſ.79. lib.2. nu.11. Quamuis aliter ſcriptum ſit quam dictum. nu.12. Si tamen ſe ſtatim corrigat. num.14. Niſi alias eſſet malus. n.13

notarios creandi facultas ſoli principi eſt reſeruata. pręſ.78. lib.2. num.8

notarius non pręſumitur rogatus de inſtrumento. pręſu.14. lib.6. nu.12. Contra. ibid. nu.17. Item contra. pręſ.1. lib.4. num.10. & pręſ.81. lib.2. nu.5. qui confecit teſtamentum pręſumitur rogatus a teſtatore, vt adſcribat omnes clauſulas adhiberi ſolitas. pręſ.31. lib.4. nu.6. in teſtamento pręſumitur apponere verba, quæ ſignificent teſtatoris voluntatem. pręſ.79. lib.4. numer.40. non pręſumitur delinquere. pręſum.21. lib.5. num.2. pręſumitur potius aliquid per errorem feciſſe contra iuris diſpoſitionem, quam doloſe. pręſu.23. lib.6. num.30. ſi omiſit aliquid ſcribere in inſtrumento, pręſumitur id potius errore eueniſſe quam dolo. pręſ.3. lib.5. numer.36. pręſumitur potius obliuione ductus, quam falſum ſcripſiſſe. pręſ.32. lib.6. nu.3. ſi in actis ſcripſit, aduocatum latine reſpondentem poſitionibus ruſtici atque idiotę, re-

Digitized by Google

tæ reſpondiſſe ipſo ruſtico præſente & intelligente non præſumitur id doloſe ſcripſiſſe. præſ. 21. li. 6 num. 7. Intellige, niſi notarius id doloſe ſcripſerit, quia debet puniri pœna arbitrio iudicis. ibid. nu. 8

Notarij probitas & integritas facit ceſſare omnem ſuſpicionē falſitatis. præſ. 20. lib. 5. nu. 44. ſolius nominis expreſſio non reddit certum, quis fuerit ille notarius rogatus de inſtrumento. præſ. 15. lib. 6. nu. 42

Notarius de falſo conuictus non poteſt in poſterū alia inſtrumenta conficere. præterita autem inſtrumenta ab eo facta non cenſentur falſa. præſ. 41. lib. 5. num. 32. de falſo damnatus non poteſt amplius conficere inſtrumenta. præſ. 21. lib. 5. nu. 25. Item quando non eſſet adhuc damnatus, ſed eſſet valde ſuſpectus, & diffamatus, quia inſtrumentum eius non valeret. ibid. num. 26. ſemel falſarius non poteſt conficere alia inſtrumēta, & inſtrumēta ab eo confecta non valent. præſ. 21. lib. 5. numer. 5. ſi fuit damnatus ob inſtrumentum falſo confectum, cætera eius præterita inſtrumenta falſa non præſumuntur. præſ. 32. lib. 5. num. 45. Vide ſup. Falſus.

Notariatus probandus eſt, ſi tamen aſſeritur & nil fuerit contradictum, geſta tanquam a notario valent. præſ. 46. lib. 2. num. 18

Notorium contra præſumptionem iuris, & de iure admittitur. qu. 65. lib. 1. nu. 1. De quo autem notorio id intelligendum. ibid. nu. 3. facti permanentis, admittitur aduerſus rem iudicatam. ibid. nu. 4. etſi non probatione, indiget tamen allegatione. ibidem. num. 5.

Notorie delinquens, æquiparatur ei, qui in crimine ſit deprehenſus. præſ. 124. lib. 3. nu. 56

Nouatio expreſſe fieri debet. q. 45. lib. 1. nu. 6. quando inducebatur ante ius pandectarum. præſ. 134. lib. 3. n. 2. quibus in caſibus iure pandectarum introducatur, vel non. ibid. nu. 3. 4. 5. & ſequ. vſque 34. ex conſtitutione noua Iuſtiniani expreſſim fieri debet. ibid. numer. 34. Nec ad illam inducendam, præſumptiones ſufficiunt ſecundum quoſdam. num. 35. Contra ſufficiunt. num. 36. & quales. ibid. num. 37. & ſequ. facta præſumitur, quando debitor delegat, alium etiam non debitorem ſuum, quem creditor acceptauit. nu. 38. Secus ſi de creditoris conſenſu non appareat. nu. 46. inducta præſumitur per tranſactionem, quæ ſui natura a prima obligatione receditur. n. 42. Idem in laudo. nu. 44. facta non dicitur, quando ſecundus contractus nullus eſt & inualidus. ibid. num. 45. olim quibus caſibus fiebat ipſo iure, an hodie fieri dicitur ope exceptionis. ibid. num. 47. 48. & 49. an quādo inducta eēſeatur & liberatur a creditore debitor, quando ipſe mandat argentario, & campſori, vt ſoluat ipſi creditori ſuo, campſore animo nouandi interueniente & expreſſe ſoluere promittente. pſ. 134. lib. 3. nu. 50. 52. 53. 54. 59. 62. Quid autem ſi debitor mandet campſori, q nil ſibi debet, vt ſoluat. nu. 63. 64. 65. 66. Quid autem ſi campſor ipſe ſit debitor debitoris ſibi mandantis, vt ipſe ſoluat pro ſe, an & quando inducatur liberatio debitoris, & quando non. ibid. nu. 67. 68. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. & 77. non fit ſine ſtipulatione niſi expreſſe agatur. ibid. nu. 55. hodie non fit ſolo interuentu nouæ perſonæ. ibid. num. 60

Nouationem faciens ſeipſum liberare voluiſſe præſumitur, nō obligare pro alio. præſ. 46. lib. 3. nu. 6

Nouitates ſolent diffidium parere. præſ. 34. lib. 5. n. 2. arguunt fraudes, quando aliquid teneatur contra ſolitam & antiquam conſuetudinem. præſ. 34. lib. 5. nu. 23

Numerus pluralis in duobus verificatur. præſ. 150. lib. 4. nu. 6. & 8. ſingularis poteſt reſolui & verificari in numero plurali. præſu. 125. lib. 4. nu. 23

Numeratio actus eſt, qui ſui natura ex mutuo producit actionem. præ. 134. lib. 3. nu. 31

Nuncians alteri, ne in fundo Sempronii fabricet, tanquam illius procurator facere præſumitur. præſ. 49. lib. 3. nu. 20. præſumitur talis, qui ex mandato iudicis citat. præſ. 35. lib. 2. nu. 2

Nuncio aſſerenti ſe citaſſe, prout in mandatis habuit a iudice vtrū credatur. præſ. 25. lib. 4. nu. 1. Et in quo nuncio verum ſit. nu. 2. Et quibus in rebus ipſi præſtetur fides. num. 3

Nuncio cui mandauerit iudex expreſſim, vt reum perſonaliter citaret, ſi non inueniret, citaret eum ad domum, de perquiſitione facta creditur. præſ. 26. lib. 2. nu. 1. quid ſi ſimpliciter referat ſe ad domum citaſſe. ibid. num. 3. in his, quæ ad ſuum officium pertinent creditur. num. 4. nulla data commiſſione a iudice, vt reum citaret, qui prius perſonaliter citandus erat quam ad domum, non præſumitur quod perquiſierit, & non inuenerit. ibid. num. 5.

Nuncium etiam ſine literis recipiens, ſi non contradicat præſumitur nunciata approbaſſe. præſ. 65. lib. 3. num. 8

Nummi dicuntur potius aurum vel argentum factum quam maſſa, & dicuntur argentum vel aurum ſignatum. præſ. 162. lib. 4. numero 5.

Nundinæ ſunt tutæ, & libere in eis contrahi poteſt. præſ. 29. lib. 5. nu. 13. Intellige quoad acceſſum & receſsū, & ne quis aliqua in eis moleſtia afficiatur, non ſunt tamen priuilegiatæ, vt mercator non debeat caute negociari. ibid. num. 24

Nuptiarum nomine ex communi vſu loquendi veniunt tantum nuptiæ carnales. præſ. 148. lib. 4. nu. 13

Nuptiæ debent eſſe conuenientes de iure, & de facto. præſ. 189. li. 4. num. 87. non contrahuntur, niſi adſit vtriuſque conſenſus. pſ. 188. lib. 4. nu. 11. inter impares contractæ apud Rom. illegitimæ habebantur. præſ. 10. lib. 2. n. 40

O

Obligans ſe ad obſeruandum pacem pro ſe & filiis, intelligitur de filiis natis, non de naſcituris. præſ. 127. lib. 4. num. 11.

Obligari quis non dicitur ſolo animo & ſola voluntate niſi Deo. præſ. 99. lib. 4. nu. 8. Contra, ibi. nu. 12

Obligat & remittit quis facilius, quā quod reuera donet. præſ. 12. lib. 3. n. 56

Obligatio generalis licet non contineat ea, quæ quis in ſpecie non obligaſſet, tunc tamen non continentur, quando alias ipſa obligatio non valeret. præſ. 4. lib. 6. num. 31. a lege deſcendens quænam dicatur. qu. 46. lib. 1. nu. 5. ex diſpoſitione legis proueniens fortior eſt ea, quæ ex hominis prouiſione. ibid. nu. 43. naturalis oritur ex teſtamento minus ſolemni. q. 80. lib. 1. nu. 17. naturalis duplex eſt. ibid. nu. 19. naturalis ex honeſtate profecta, quem habeat effectum. nu. 21. naturalis ex æquitate orta, quando demum effectum ſortiatur. num. 32. debitoris principalis, & ipſius fideiuſſoris, dicitur vna & eadem, annexa & indiuidua. præſ. 143. lib. 3. num. 9

Obligationis ius conſiſtit in chirographo debiti, non ſic in pignore. præſ. 140. lib. 3. nu. 26

Obligationibus non ſolum ſolutione, ſed etiam nouatione receditur. præſ. 134. lib. 3. num. 1

Obligatus ad annuum redditum, ſi probet ſolutionem primorum, & poſteriorum annorum, præſumitur quod medio tempore ſoluerit. præſ. 36. lib. 6. nu. 3. Vide inf. Soluto.

Oblitio quare in homine aliquando præſumatur. præſu. 32. libr. 6. num. 1

Obſeruantia coniecturam præſtat, vtrum priuilegium perſonale ſit vel reale. præſ. 103. lib. 3. n. 36. cur nil operetur in vniuerſitate. nu. 38

Obſtetricis, & nutricis teſtimonio, ætatem probari. præſ. 51. lib. 2. nu. 30. manum fallacem eſſe. præſ. 89. lib. 6. nu. 14

Occidendi animum habuiſſe creditur, qui telo vel veneno aliquē aggreſſus eſt, vel ſtuduit necare. præſump. 40. lib. 5. num. 6. animus deliberatus quando præſumatur. præſumptio. 38. libro 5. numer. 1

Occidens aggreſſorem tempore noctis non cenſetur habuiſſe animum ipſum occidendi, ſed potius ſe defendendo id feciſſe. pſ. 40. lib. 5. nu. 26. Et idem dicendum, etiam ſi exceſſit modū defenſionis. ibid. nu. 27. aliquem ex propoſito & per inſidias non gaudet immunitate eccleſiæ, ſed extrahi inde poteſt. præſ. 10. li. 5. num. 14. ſeipſum, licet, nec in loco ſacro ſepeliri debeat, nec pro eo ſit orandum, quia tamen potuit in uitæ ſuæ extremo cōuerti, permiſſum eſt pro eo orare ab iis, qui credunt ipſum fuiſſe conuerſum. præſ. 94. lib. 6. num. 12

Occidiſſe ſeipſum nemo præſumitur. præſ. 13. lib. 5. nu. 2. & 6

Occidēs ſeipſum Deum Opt. Max. naturam & Rempub. lædit. ibi. num. 2. & 3.

Occidere is dicitur qui graui infirmitate laborantem deſerit, & negligit. præſ. 37. lib. 3 nu. 32

Occidiſſe incontinenti, & ad ſui defenſionem præſumitur, qui cū inimico congrediebatur. q. 14. lib. 1. nu. 59

Occiſi hæredes ad æſtimationem operarum agere poſſe, quas iniuria occiſus, ſi vixiſſet, impendere potuiſſet. præſ. 114. lib. 3. nu. 2.

Occultans iura & inſtrumenta præſumitur fouere malam cauſam. præſ. 91. lib. 2. num. 4

Occultans & ſupprimens teſtamentum donec filius exhæredatus moreretur, ne poſſet agere inofficioſo, contra iura id egiſſe dicitur. præſ. 3. lib. 5. num. 94

In Occultis accipitur ſemper interpretatio in optimam partem. præſ. 32. lib. 5. num. 47

Occupans aliena, iniuſte id facere præſumitur, maximè ſi vi id facit. præſ. 3. lib. 5. num. 91. Idem in eo, qui aliena conſumit, atque in ſui vtilitatem vertit. ibid. nu. 92

Octauius Balbus audito falſo clamore viciniæ filium trucidari, ſponte ſe neci quam euaſerat obtulit. præſum. 56. libro. 6. nu. 10

Odia ſunt reſtringenda. præſum. 33. lib. 6. num. 6. & præſ. 33. libr. 5. numero. 37.

Odium teſtatoris erga vxorem teſtimonio duorum ſatis probari poteſt. præſ. 39. lib. 4. num. 69

In Odioſis in dubio præſumitur interpretatio contra teſtamentū. præſ.

Digitized by Google

præſ.20.lib.4. nu.26

Odio graui inter maritum,& vxorem ſubſequente, donatio,vel legatum reuocatum præſumitur.præſ.23.lib.3.nu.9.Idem in teſtatore,& legatario.ibid.nu.10.Vide inimicitia.

Offendens alium,& inimicitiæ cauſam præbens, poteſt petere ſibi caueri,ne offendatur.q.89.li. 1. n.56

Officium conceſſum alicui principe, ſecundum ſalarium conſuetum, intelligitur de eo, quod habuit immediatus prædeceſſor. præſ.6.lib.3.nu.39.quod potius ob dignitatem,quam annexum opus datur,non aufertur ab eo,qui ob ſenium vel morbum minus aptus redditus eſt.præſ.86.lib.2. num. 12. Aliud eſt in officio,quod datur ob exercitiū,a quo minus idoneus ob ſenectutem,vel morbum remouetur.nu.13.adminiſtrans ſi quid neglexerit,non ſua ſed partis culpa accidiſſe præſumitur.præſ.85.li.2. num.1

Officii neceſſitas excuſat inquiſitorem, vt in eo dolus non præſumatur.præſ.85.lib.2. nu.3

Officialis non præſumitur in culpa,vbi priuatus præſumeretur.pſ. 85.lib.2.nu.2.rem a fure contractam recipiens, præſumitur bona,& laudabili mente feciſſe.ibid. num. 4. faciens aliquid cōtra naturam officij,facit ceſſare eam,quæ pro ipſo eſt præſumptionem.nu.14.videns teſtem vacillare, illud in actis deſcribi mandabit.num.17.imponens pœnam inſolitam,& contra officii naturam,contra ſe habet præſumptiones.nu.18. ſemel aliquid iniuſte agens,præſumitur illud,quacunque uia tueri velle.nu.19.effectus diues,præſumitur ditatus ex rebus fiſci adminiſtratis.nu. 21.iuratus præſumitur vera ſcripſiſſe in libro cenſus.præſ.60.li.2. nu.5.

Officiali tempore ſyndicatus fugiente, contra ipſum præſumitur. præſ.85.lib.2. nu.22

Officiales magis deferre potentibus, quam petentibus iuſtitiam. præſ.85.lib.2.nu.9.qui in principis ſeruitijs inſenuerunt, conſequi ab eo ne egeant,debent.præſ.86.lib.2. n.14

Officialium Eccleſiaſticorum dicta,& facta,lex maxime in meliorem partem interpretatur.præſ.85.lib.2.n.5.Idem eſt in officialibus fiſci.n.6.Quod etiam tempore ſyndicatus procedit. nu.7

Officialibus non niſi de pertinētibus ad officium eorum creditur. præſ.85.lib.2. nu.20

Olei plura ſunt genera.præſ.153.lib.4. nu.2.

Oleo legato quid præſumatur legaſſe teſtator.præſ.153.lib.4.n.1. & ſequ.

Onus per modum inducitur illi, cui ſub modo relinquitur. præſu. 146.lib.4.num.14.adiectum inſtitutioni nō cenſetur repetitum in ſubſtitutione.præſ.69.lib.4.num.2.Vide in verbo Condictio item Inſtitutio.

Onere duplici,quem onerare ſe velle,non eſt veriſimile.præſ.12.l. 3.num.15

Operationes legis,quæ inuiſibiles ſunt, inter facta non poſſunt cōnumerari.q.11.lib.1. num.3

Opinio eſt animi motus cum hæſitatione aliquid eligentis ſecundum Ripam.q.7.lib.1.nu.53.ea in iudiciis ſeruanda eſt,quæ verior,meliorque præſumitur.præſ.71.lib.2. nu.1

Opinionem veriorem eam præſumi, quæ a maiori Doctorū parte recipitur,& approbatur.ibid. nu.2

Opinio DD. alicuius collegii, præfertur opinioni aliorum ſingularium.ibid.nu.9. Quod tamen quomodo accipiendum. num. 10.quæ Senatui,Rotæ,conſilio, parlamento placuit, magnam pro ſe habet præſumptionem.nu.13. Ampliatur.nu.16. & ſequ.

Opinioni communi quænam opiniones præualeant.ibid.nu.22.& ſeq.vſque ad nu.36.

Opinio quæ communis ſit,quando non conſtat, iudex quam maluerit ſequi poteſt.nu.37.quæ communis dicatur. num.39. eius qui duobus in locis eam ſequutus eſt, ad conſtituendam communem,præferenda,ei qui in vno loco tantum.num.43. Sic & ea,pro qua plus ſcripſit.nu. 44. Vel quam vltimo loco affirmauit,& probauit.nu.45.poſterior diligentius conſiderata præſumitur.num.46.Doctoris an ſeruanda potius ea ſit,quam de iure reſpondendo,vel quam docendo legendoque approbauit, aut quam ſequutus eſt,in aliquibus commentariis. num.48

Opinionem DD.communem vim conſuetudinis obtinere. præſ. 71.lib.2.nu. 4. communem iuſta aliqua cauſa ſuadente poſtponi poſſe.ibid.nu.27.& nu.47.

Opinionum in conflictibus inter Theologos & interpretes iuris Pontificii,deferendum eſt canoniſtis.ibid. n.49

Opinionibusdubijs iudex ſequi debet eam quam in ſui conſcientia iudicat veriorem.ibid. nu.38.

Opinionibus adeo dubiis, vt veritas nequeat diſcerni,iudex iure ſuo poteſt rem controuerſam æqualiter inter contendentes diuidere. ibid. num.50

Opinio minor eſt quā fides firma, & credulitas,qua quis firmiter credit ita eſſe.præſ.94.lib.6.nu.19.aliqua ſi eſt approbata in foro,& iudiciis,ab ea non eſt recedendum,& ſi in contrarium ſit, magis recepta doctorum opinio.præſum.34.lib.5.num.10. Ab antiqua enim fori practica non qui eſt recedendum. ibid. numer.11.

Opiniones nouas & ſingulares in materia morali, eas qui pertinaciter tuetur contra omnes receptas ſententias, ſuſpectus eſt de hæreſi præſ.6.lib.5. nu.39

Oppoſitum idem operatur in oppoſito,quod propoſitum in propoſito præſ.60.lib.4. nu.56

Optione legata quid legatum præſumatur.præſ.150. lib. 4. nu.1

Oratio dicitur eſſe mentis interpres.præſ.35.lib.6. nu.7

Orationes quando ſunt perfectæ, qualitas poſita in vna non cenſetur in altera repetita,econtra quando ſunt imperfectæ.præſum. 178.lib.4. num.12

Oratores electi præſumuntur idonei,& grati principi ſuo.præſum. 86.lib.2. nu.7

Orbilius grammaticus ſui quoque nominis oblitus eſt.præſ.45. li. 6. num.32

Ordines ſacros qui ſuſcepit poſt perpetratum delictum, præſumitur in fraudem ſuſcepiſſe,& quando & a quo iudice puniri poſſit. præſ. 76. lib.6.nu.35.& 36. ſacros ſuſcipere volens, probare debet,ſe legitime natum,quotiens de ſe contraria fama extat,ſecus ceſſante contraria fama.præſum.54.lib. 6. num.26.

Ordo an & quis obſeruandus,in præſumptionibus ex hominis diſpoſitione colligendis.q.28.lib.1.num.1.& 2. iudicii obſeruatus non præſumitur niſi probetur.præſ.23.lib.2. nu.11

Ordinarius iudex factus præſumitur, cui princeps vniuerſitatem cauſarum commiſit.præſ.16.lib.2.nu.38.vide Iudex.

Ordinatus ad ſacerdotium,præſumitur ſolemniter promotus, quando ordinarius eſt vir ſpectabilis,& magnæ probitatis.præſ. 132. lib.3. num.37

Ordines minores ſub maioribus includuntur.præſum. 132.libr.3. num.42.

Ornamentum,& mundus quid differant apud Iuriſconſultos. præſ. 163.lib.4. num.2

Ornamentis mulieri legatis quid præſumatur legaſſe teſtator.præſu.163.lib.4. nu.15.& per tot.

Oſculum an faciat præſumi adulterium & qua pœna ſit puniendum.præſum.41.lib.5.num. 26. & ſequ. quod beneuolentiæ ſignum eſt,vtrum metum in rapta ceſſare ſignificet.præſ.4. lib.3. num.23.

Oues recuperans a lupo ereptas tenetur eas reſtituere vero domino,alioqui furtum committit.præſ.19.lib.5. nu.28

P

PAcem in dubio ruptam non præſumi.præſum. 144. lib.3 nu.4. Paciſci nemo poteſt de uero adulterio nec præſumpto, ſecus de præſumpto præſumptione hominis.præſ.41.li.5.nu.16.nemo poteſt de re aliena.præſ.76.lib.4. nu.20

Pacta inſolita arguunt contractum ſimulatum, & fœneraticium. præſ.3.lib.5.nu.104.& præſ.121.nu.79. Idem in pactis reprobatis.ibid. nu.86

Pactum accedens vltra diſpoſitionem ſtatuti, qualitatem vel naturam obligationis non mutat.præſum.109.li.4.num. 42. nudum de iure canonico idem operatur quod actio.præſum. 134.lib.3. nu.57.nudum,an ſtipulationem iniuiſſe præſumantur qui verbo promiſſionis, conuentionis, vel placiti vſi ſunt.præſum.41. libr. 3. per tot. vnius non extenditur contra alterum nec facto vnius alter prægrauatur.præſu.13.lib.3. nu.6. in dubio nudum præſumi.præſump.40.lib.3.nu.1.& quando veſtitum præſumatur.ibid.numer.12.vt genus quomodo diuidatur.ibid.numer.9. aliud expreſſum,aliud tacitum præſum.42.lib.3. nu. 1. quomodo differant.ibid.num.2.& 3.duorum conſenſu perficitur. num. 5.Et tacitus ille ſufficit. nu.14. etiam tacitum,vt paciſcentis hæredi proſit,factum præſumitur.præſum.47.lib.3.num.6.circa factum perſonæ coherens initum,non præſumitur pro hæredibus initum.15.perſonale de non petendo non egreditur perſonam paciſcentis.num.16.de reuendendo, rem minoris facit valoris. præſum.122. lib. 4. num. 9. de reuendendo non emptionem & venditionem,ſed pignus contractum arguit.num. 10. de reuendendo.iuſtum eſſe,& diuina humanaque lege permiſſum nu. 11.& 13.de reuendēdo fieri ad certum tempus, melius eſſe quā perpetuo.præſum.122.lib.3.nu.76. nullum. etſi titulus ſit inualidus,ob ſecutas tamen præſtationes,cur confirmetur.præſ.131. lib.3. nu.31

Pacto de reuendendo quando non præſumatur contractus fæneratitius,etiam aliqua læſione interueniente.præſ.122.li.3.num. 12. & 14.Et quid ſi nec fraus interueniat nec læſio.nu.16.de reuēdendo in voluntatem vel emptoris, vel venditoris collato,emptor ſemper facit fructus ſuos.ibid. nu.17

Pactum factum de dote reddenda patri dotanti,vel eius fratri hæredi,ſi filia deceſſiſſet ſine liberis, prodeſt etiā filiis patris, poſt

initium

Digitized by Google

inſtum pactum ſuſceptis.q.23.lib.1. nu.16

Pacta claudicantia, veluti omnia ad fauorem emptoris adiecta, cō tractum ſimulatum arguunt, & fœneraticium.pręſ. 122. libr. 3. nu.79. Eam tamen ſolam coniecturam non ſufficere.nu. 80. contrahentium magis ſpectanda quam verba.pręſ. 150. nu.13.lib. 3. veſtita tanquam ſpecies continentur proprie, ſub nomine pacti in genere.præſ.40.lib.3. nu.3

Pactis pluribus, in vno eodemque inſtrumēto appoſitis, nec prius datur nec poſterius.pręſ.134.li. 3. nu.23

Pallii vſus Archiepiſcopo conceſſus, priuilegium perſonale eſt, & cum eo pallium ſepelitur.præſ.103.lib.3. nu.8

Palliola quid eſſent, & quid ſtragula, remiſſiue.pręſ.161.lib.4. n.5.

Panis an contineatur appellatione frumenti.præſ.151. lib.4.nu.9.

Pannis, qui in domo erāt, legatis, non cenſentur legatæ veſtes.p̄ſ. 161.lib.4. num.21

Papa ardua Eccleſię negocia cum conſilio Cardinalium expedire ſolet.pręſ.34.lib.6. nu. 8. Non tamen compellitur eorum conſilium ſeq. ibid.nu.25.non præſumitur conceſſiſſe ea, quæ irrationabilia ſunt.præſ.31.lib. 6. nu.4.ſi cohortando aliquid iubet & aliquis recuſando exhortationem illam, negat poteſtatem, vt hęreticus puniri poteſt.pręſ. 44. lib.5.nu.11. poteſt diſpenſare circa ea, quę lex canonica poſitiua prohibet.pręſ.79.lib.4. n. 44. ſi eadem die Poteſtariam Bononię duobus dedit, & incertum eſt cui primo dederit, præfertur is, qui eſt in poſſeſſione. præſ.69. lib.6. nu. 10. conferens beneficium conſanguineo, pręſumitur motus affectione ſanguinis non reuelatione ſpiritus. pręſ.54.lib.3. nu.6.quando peccet, alienando bona Eccleſię in conſang.ſuos.ibid.nu.7.etiam ſine cauſa poteſt auferre beneficium ab eo cui contulerat.pręſ.10.lib.2.nu.19. Aliquibus diſſentientibus.ibid. nu. 20

Papienſis collegii, de iure reſpondendi inſtitutum.pręſ.71. libr.2. numero 12.

Papinianus tempore Septimi Seueri vixit, qui anno ſalutis 195.imperare cœpit, & illius pręfectus pretorio extitit, deinde interfectus iuſſu Caracallę.pręſ. 37. lib.4. nu.18.

Papirius Romanus Claudiam ſororem grauidam reddidit.pręſu. 17.lib.5. nu.17

Paradiſum non reperiri affirmans, purgatorium, vel inferum, hæreticus præſumitur.præſ.6.lib.5. n.12

pharaphernalia bona mulieris quę ſint.præſ.8.lib.3.nu.3.& 38. An & quid differant à bonis extra dotem.ibi.nu.6.& 7. & præſu.9. lib.3. num.2.& 3

paraphernalium aut bonorum extra dotem fructus, quando ſint reſtituendi.præſ.9.lib.3.num.7.& ſeq.ibid.nu.19. aut bonorum extra dotem, fructus induſtriales volente muliere maritus conſumens ad æſtimationem, an teneatur.nu.10.11. & 15. bonorū fructus præſumitur mulier virum habere voluiſſe, nullam quando dotē conſtituit.nu.21. Idque præſertim ſi maritus diu poſſederit. num.22.

par in parem non habet imperium.præſ.5.lib.2. num.6

parentes qui proprie dicantur ſecundum vulgarem hominum appellationem.præſ.88.lib.4.nu.18.poſt Deum opt.max. quanti facere debeamus.præſ.11.lib.5. nu.1.2.& 3.

parentibus magis tenemur quam filiis, etſi filios magis diligamus quam ipſos parentes, amor enim non reſpicit retro. præſ. 106 lib.4. nu.30

parentes nimis ſapientes communiter generant filios ſtolidos.p̄ſ. 58.lib.6. nu.13

parentum ſucceſſio eſt quodammodo naturali ratione deſcendentibus debita, & hinc aſcendētes deſcendentibus ſua bona relinquere velle præſumptio eſt.præſ.33. lib. 4.numero.1.

Paries an et quando proprius uel communis pręſumatur.pręſ. 73.lib.6.per tot.

Paries communis, an præſumatur communis pro diuiſo, an pro indiuiſo.præſ.73.lib.6.nu.23.24. & ſeq.

Parochianus is dicitur, qui totum annum partemve anni maiorē habitat in aliqua parochia, ibiq. audiuit diuina, & percipit Eccleſiæ ſacramenta.præſ.88.lib.6. nu.1

Parochus is dicitur, ſub cuius parochiali Eccleſia contrahere volentes totum annum, vel maiorem partem habitant. præſ. 88. lib.6. num.3

Pars ſanior p̄fertur maiori numero, niſi in numero magnus eſſet exceſſus.præſ.85.lib.6. nu.4

partes ſi conueniunt fecere votum, & deinde contrarium fecerint, præſumitur id potius errore feciſſe, quam vt ſe corrigerent. p̄ſ. 37.lib.6. nu.10

pars pro ſalute animæ tutior amplectenda.q.29.lib.1. nu.3

partem in illam ſemper præſumendum, qua pęna euitatur. pręſ. 144.lib.3. nu.1

parte non opponente, multa admittuntur, quæ alias reiicerentur. q.53.lib.1. num.5

partes voluntatem ſuam ſecundum leges accommodaſſe pręſumuntur, & quomodo id intelligendum. quæſtio.46. libr.1.numer.6.& 7.

partus ſeruilis iudicatur, ſi ex ſerua matre editus eſt.q.14. libr. 1. nu.47.quam plures fuiſſe editos cœſo ventre, vt C. Iulii Cęſaris.præſ.51.lib.6.n. 16. & 18. imperfecti aliquando ſunt uitales & ſuccedere poſſunt.præſ.52.lib.6.nu. 24. quinquagenariæ etſi mirabilis, legitimus eſſe poteſt ſanctione Iuſtiniani. præſu. 24. lib.5.nu.6.ſeptimeſtres vitales ſunt.præſ.52.li.6. n.10. ſuppoſiti crimen inter delicta falſitatis enumeratur, & an & quando præſumatur.præſ.24.lib.5.nu.1.& ſeq. vſque ad nu.25. Et quando non præſumatur.ibid.nu.25. & ſeq. ille non præſumitur ſuppoſitus, quem amor paternus filium eſſe oſtendit.præſ. 56. li.6. nu.3.fœtuſque mulieris, quibus ſignis aut coniecturis cognoſci poſſit perfecte vel immediate editus. præſ. 52. lib.6. num. 1. Qui enim partū immature ac intēpeſtiue editum aſſerit, præſumptionem contra ſe habet.ibid.num.2.& 4. immaturitas atque imperfectio validis atque vrgentibus præſumptionibus probari debet.ibid.num.5. dicitur aliquando immaturus, aliquando imperfectus, & quid differant.ibid.num.6.& 7. immaturitas ex quo præſumatur.ibid.num. 16.& 17. Et nunquid ex vehementi tuſſi, qua affligebatur mulier partus immaturitas coniecturari poſſit, ita quod abortum feciſſe dicatur.ibi.nu. 20. & ſeq. vide Mulier. ſuppoſitio teſtibus probari poteſt.pręſ.24. lib.5. num.3

partum ſuppoſitum coniecturis probatur.q.58.lib.1. nu.7

paſſio eſt effectus actionis.q.14.lib.1. nu.70

paſſibiles qualitates cur ſic dict.q.14.lib.1. nu.36

paſſum continetur nomine vini, & quid ſit.præſum.152.lib.4.numero.19.

paruum & nihil æquiparantur.præſ.29.lib.6. nu.25

patauini Collegii mos de iure reſpondendi.præſum.71.lib.2.numero.11

Patris amor erga filios quantus ſit.

patris erga filium tantus p̄ſumitur amor, vt magis velit filio quā ſibi beneficium conferri.præſu.96.lib 4.nu.255.amor, & affectio erga filium incredibilis eſt, & præſumitur magis ipſum filium diligere, quam Eccleſiam, maxime quò ad legitimam.p̄ſ. 83.lib.4.nu.37. & 44. erga filium tam incredibilis eſt amor, vt propriam gloriam quàm ipſi vitæ anteferre ſolemus gloriæ filii poſtponere ſoleat.pręſ.56.lib.6. nu.13

pater & filius quo caſu cenſeantur vna & eadem perſona. pręſ.18. lib.4.nu.36.37.& 27.33.& filius cenſentur vna & eadem perſona.præſ.89.lib.4. nu.79

patris & filii non reputatur eadem perſona in prudentia, & fide. pręſ.58.lib.6. nu.12

pater præſumitur diligere filium plus quam ſeipſum, & dicitur eadem perſona cum filio.præſum.37.lib.4.nu. 12.non minus diligit filium quam ſeipſum, vnde præſumptio eſt, quod quemadmodum quis ſeipſum offendere nolit, ita etiam nolit filiū lędere, & ſi quid in filium commiſit, id correctionis gratia admiſiſſe pręſumitur.pręſum.14.lib.5. num. 1. pręſumitur plus filium diligere quam vxorem, pręcipue quando agitur de ſucceſſione.pręſum.141.lib.4.num.20.& præſum.139.lib.4.nu. 6. præſumitur magis diligere filium, quam extraneam ſobolem. præ. 186.lib.4. num. 35. Et pręſumitur ſemper voluiſſe conſeruare ius legitimę ſucceſſionis inter ſuos ipſos filios.ibi. nu.36. quando & quantum pręſumatur diligere filium.pręſum. 56. libr.6. num.2. 3. & ſeq. vbi torquendi ſunt pater, & filius, primū torquendus eſt filius in conſpectu patris, vt pater ipſo citius verū confiteatur, vt qui magis timeat filio, quam in ſemetipſo. ibid. num.5.quantum affligatur videns pro peccatis ſuis filium pati. nu.7.non dicitur liberatus a carcere, ſi filium ibi dimiſit vel obſidem dedit. nu.11

patres magis terrentur in perſonam filiorum quam in propriam. pręſ.33.lib.5. num.8

pater pręſumitur æque diligere filios primæ, & ſecundæ vxoris.p̄ſ. 35.lib.4.num. 2. teſtando p̄ſumitur magis dilexiſſe filios quam extraneos.pręſ.130.lib.4.nu.15. teſtando pręſumitur magis diligere ſuos deſcendentes, quam ſubſtitutum extraneum. præſ. 186.lib.4.num. 10. præſumitur voluiſſe ſumere bonum conſilium pro filio.pręſ. 36.lib.4.nu.3.& præſu.81.lib. 4. num. 30. & præſ. 54. lib. 4. n.9.& præſ.56.lib.6.n.15. Et pręſumitur perſępe inuiſere conſueuiſſe ipſum filium in Gymnaſio exiſtentem. ib. num.16. Et pro filio tandem omnia vult pater. ibid. num. 17. & ſeq. an mater filium plus diligat ex Ariſtotele, & de immenſo amore matrum erga filios & quorundam impietate. præſ. 56. lib.

Digitized by Google

lib.6.nu. 22. & 23. præſumitur velle ſeruare æqualitatem inter filios.præſ.26.lib.4.n. 22. non præſumitur contemplatione filii naturalis velle excludere filiũ legitimum, & ideo ſi filio ſubſtituit alium filium,naturalis non faciet deficere conditionẽ.præſ. 78.lib.4.numer.62.ſi donat filio benemerito non expreſſis ipſis benemeritis,præſumitur donaſſe illorum contemplatione, alio qui donatio non valeret.præſ. 4. lib. 6. num. 23. non præſumitur dolo facere,ſi filium quem in poteſtate habet,non exhibet. præſ.29.lib.6.n.8.præſumitur magis diligere natum filium ſe viuo , quam natum ſe mortuo.præſum. 16.lib.4.num.15. & præſ. 33.li.5.nu.22.præſ.36.lib.4.nu.10. Si in teſtamento igitur dicat, ſi me mortuo naſcetur & naſcatur eo viuo , & non mutauit teſtamentum cum potuerit.præſumitur velle deceſſiſſe inteſtatus, ibid. num.11

Patris culpa vel peccatum non debet nocere filio in his,quæ ipſe filius aliunde habet.præſum.96.lib.4.num. 21. factum non debet obeſſe filio.præſ.38.lib.4.num. 13. macula filiis antea natis minime præiudicare debet , quin vti poſſint priuilegijs,quibus vti poterant ex paterna dignitate ante crimen commiſſum. pſ. 33.lib.5.num.39. poſſeſſio filio nocere non poteſt. præſum. 55. lib.6. num.20

Pater ad quæ teneatur liberis , an & quando teneatur filiæ dotem conſtituere.

Pater tenetur de iure communi præſtare alimẽta filio & eius vxori.præſ.157.lib.4.nu.41.naturalis tenetur ad impenſam ſtudiorum pro filio naturali: tenetur enim ad pietatis officia erga filium.præſ.191.lib.4.num. 20.non tenetur filium diuitem alere. præſ.96.lib.4.num.25.non tenetur filio mancipato reſtituere illud,quod eſt ſibi relictum.præſ.23.lib.4.nu.6.cogitur conſentire filio recipienti dotem ab vxore,& ſe obligare.præſum.190.li. 4.num.12.& 14. vel mater non poſſunt obligare filium religioni,tradendo ei habitum ipſum religionis.præſ.83 lib. 6. nu.11. tenetur filię dotem conſtituere , & ſic etiam ipſam alere. præſ. 191.lib.4.num.4.Et eius ſucceſſor ita tenetur præſtare alimenta filio ſicut tenebatur ipſe pater.ibid.num.5.licet teneatur iure naturæ filium alere,nõ tamen tunc tenetur, cum ipſe filius ſua lata culpa aſſignatam pro alimentis portionem male conſumpſit & dilapidauit.ibid.numer.9. Et non tenetur dotare filiam , quæ ſibi ſemel aſſignatam dotem male conſumpſit.ibid.numer. 11.non ſolum tenetur alere filium de præſenti, ſed etiam ea facere,quibus in futurum ſeipſum alere & tueri poſſit.ibid. num. 13.18.Et ſi filios non aluerit , & neceſſaria eis non præſtiterit anathema cenſetur.ibid.nu.16.iure tenetur filiam dotare. pſu. 180.lib.4.num.6.Et tenetur pro filio dotem recipere, & põt ad hoc cogi.ibid.nu.24.Et ſi non dotauit filiam dum viueret , ſed dotem conſtituit in teſtamento , an id facere potuerit de rebus quæ ſubiacent ſubſtitutioni fideicommiſſi. ibid.nu.44. quando aliquid ſimpliciter relinquit filiæ, præſumitur dotis nomine reliquiſſe.ibid.num.49.Et nunquid poſſit alienare bona fideicõmiſſi pro dotanda filia, quę iam eſt matrimonio copulata,cum non teneatur dotare filiam iam nuptam.ibid.num.52.an & quã do filiam exhæredare,vel dotem ei denegare poſſit,quæ ſe inuito nupſit.ibid.num.54.& ſeq. Et nunquid bona fideicommiſſo ſubiecta poſſint alienari pro dote conſtituenda in ſupradictis caſibus.ibid. tenetur dotare filiam non iure obligationis , ſed iudicis officio.ibid.numer. 62. Contra , quod imo iure actionis teneatur.ibid. num. 64.tenetur dotare filiam etiam diuitem,ad alimenta vero ei non tenetur.ibid. num. 68. Et tenetur dotare filiam iam nuptam,& ob id poteſt alienare bona fideicommiſſi pro dotis conſtitutione.ibid.nu.72.73.nunquid teneatur dotem conſtituere filiæ ex bonis fideicommiſſi,ſi ipſa ante 25. annum ipſo patre inſcio nupſit indigno , & ipſi dos non fuit promiſſa ibid.num. 76. & ſeq. ita tenetur filiæ dotem conſtituere pro matrimonio ſpirituali,ſicut & temporali.ibid. num. 91. Et tenetur filiæ vltra legitimam aliquid dare, quando legitima eſt adeo tenuis, vt viro copulari non poſſit, niſi dos excedat legitimam.ibid. num. 104. Et ſi reliquit ipſi filiæ legitimam, q̇ ſufficit pro dotis conſtitutione, non poteſt alienare ipſa bona fideicommiſſi pro conſtituenda ſibi dote.ibid.nu.117.Et quid ſi reliquit legitimam filio,qui habuit etiam trebellianicam , & omnia is conſumpſit, nunquid filia dotando poſſit alienare bona fideicommiſſi,quæ tantum ſuperſunt.ibid. num. 118.Et quid ſi ipſe teſtator grauauit filios reſtituere omnia bona,& prohibuit alienationem ẽt ex cauſa dotis,nulla dote relicta filiæ,quæ à fratribus excluditur ex diſpoſitione ſtatuti.ibid.num. 119. non poteſt aſſignare filię pro dote feudum,quando habet alia bona libera,ex quibus poſſit eam dotare.ibid.nu. 170. ſi reliquit dotẽ filię,quæ eſt excluſa a ſtatuto propter maſculos,præſumitur pure legaſſe.præſ.146.lib.4. nu.43

Pater legans aliquid filiæ,quam dotare tenetur,an animo compẽſandi feciſſe præſumatur.præſ.109.li.4.nu.7. 22. 23. 24.& ſequ. ſi relinquit centum filiæ ſi nubet , & quinquaginta ſi monaſterium ingrediatur,non valet hæc diſpoſitio.præſ.189.lib.4.num. 92.licite poteſt legare filiæ mille,ſi nupſerit , & ſi monaſterium ingrediatur ducenta tantum.præſ.83.lib.4.nu.4. Contra,num. 26.& male.

Pater quid teneatur relinquere filijs , & quos ipſis ſubſtituere debeat, quando poſſit ipſos grauare , quos alios inſtituere poſſit. Et quando poſſit filios exhæredare.

Pater & cęteri aſcendentes præſumuntur velle relinquere hæreditatem filiis,& deſcendentibus ex eis.pręſ.33.lib.4.num. 1.

Patris hęreditas magis debetur filio quam econuerſo.præſ.33. lib. 4.nu.3

Pater ſi habet prolem legitimam,prohibetur relinquere nepoti ex filio ſpurio.præſ.96.lib.4.nu. 26. Idem ſi ipſe nepos natus ex filio inceſtuoſo. ibid. num. 27. in teſtamento duos filios inſtituit vniuerſaliter vnum , & alterum in re certa, inſtitutus ille in re certa quare non habeatur pro legatario. pręſ. 20. lib. 4.num.5. Et quid ſi vſus verbo obliquo, vel communi iuncto verbo directo.ibid.nu.6

Pater ſi filium grauauit hęreditatẽ reſtituere Titio nepoti ,an alii fratres Titii æqualiter in ſucceſſione concurrant.præſ.89.lib. 4. nu.115. ſi vna cum filio extraneum inſtituit, & vtrunque grauauit reſtituere, in perſonam filii ſubintelligitur conditio,ſi ſine filiis deceſſerit.præſ.89.lib.4.num.52.Secus in perſonam extranei. ibid. inſtituta filia in re certa, & in reliquis excluſa,ſi inſtituit filios,& vno eorum decedente ſine filiis ſubſtituit ſuperſtitem ſub illis verbis, ſine filiis, comprehenditur neptis teſtatoris ex filio prædefuncto.præſ.85.lib.4.nu.8.9. 10. 11. Et quid ſi ſubſtituit extraneum vel filiam.ibid.num.12. 13. ſi duas filias in certis rebus inſtituit,& duos filios inſtituit hæredes vniuerſales,deinde dixit,omnes filios meos inuicem ſubſtituo, an fœminę cenſeantur inuicem ſubſtitutæ cum maſculis vulgari ſubſtitutione.pręſum.60.lib.4.num.11.& num. ſeq. cum declaratione,vt num.14.& 15.ſolo nutu teſtari poteſt inter liberos. pſ. 19.lib.4.num. 12. poteſt teſtari pro filio furioſo , ſi is perpetuo ſit furioſus.præſum.30.lib.4.num. 15. Et quid ſi habet dilucida interualla. ibid.pro filio impubere teſtari poteſt, nempe ei pupillariter ſubſtituendo vſque ad pubertatem, vltra pubertatem ſecus.pręſ.47.lib. 4. num.1.ſi vſus eſt in teſtamento verbo obliquo tantum,non præſumitur hæredem feciſſe. præſum.20.lib. 4.nu.9. ſi in primo teſtamento reliquit iure inſtitutionis , & in ſecundo ſimpliciter,qualitas iure inſtitutionis non cenſetur repetita in 2.præſum.176.lib.4. num.4.præſumitur adhibere voluiſſe clauſulam codicillarem in teſtamento inter liberos . pręſ. 31.lib.4.num.16.non cenſetur extraneum propriæ ſoboli velle præferre.præſum. 37. lib.4.num.14. ſi filio ſuo impuberi ſubſtituit,ſi in pupillari ætate deceſſerit, an is filius pręſumatur deceſſiſſe impubes.præſum.182.lib.4. num.4. poteſt filio pupillo ſubſtituere ex quadam diſpenſatione contra communes iuris regulas,quæ tamen eſt fauorabilis. præſum. 39. lib.4. nume. 53.ſubſtituendo filio eius perſonam ſuſtinet,& dicitur facere,quòd ipſe filius feciſſet.præſum.39.lib. 4.num. 63. ſubſtituendo nomine filii pręſumitur diſponere ſicut diſpoſuiſſet ipſe filius ſi teſtari potuiſſet.præſum.39.lib.4.num.81.& num.85. non poteſt facere exemplarem ſubſtitutionem filio ſui iuris effecto , cum ſit quemadmodum extraneus.pręſum. 50. lib. 4. nu. 5.ſi ſimpliciter grauat filium ſuum hęredem inſtitutum poſt mortem ſuã reſtituere Eccleſiæ intelligitur ſi ipſe filius deceſſerit ſine filiis . præſum. 83. lib.4. num. 38. ſi inſtituit filium, & ipſum grauauit poſt mortem ſuam reſtituere alteri , ſubintelligitur conditio , ſi ſine liberis deceſſerit. præſum. 89. lib. 4. num. 19. Et idem quando auus inſtituit nepotem , vel proauus pronepotem. ibid. non præſumitur grauare velle filium onere fideicõmiſſi. pręſum. 71. lib. 4. num. 4. non poteſt grauare filium in eius legitima , poteſt tamen filio impuberi ſubſtituere , atque ita pro eo teſtamentum facere. præſum.72.lib 4. num. 2. & nu. 3. ſi diuiſit bona inter filios,& ea illis aſſignauit iureque dominii tranſtulit,ſi decedit condito teſtamento , in quo ipſos grauauit ad reſtitutionem , non tenentur dicta bona reſtituere ſic ipſis aſſignata,& ibi redditur ratio.pręſ. 196.lib.4.nu.11.Secus ſi filii eadem bona conceſſerunt patri cum facultate teſtandi. ibid.nu.13.quando relinquit filio illegitimo,cum factus erit legitimus & capax ſucceſſionis , ipſi filio ſtatui poterit terminus intra quem ſe legitimari faciat,alioqui ſit excluſus.pręſ.96.lib. 4.num.38.

Patri nõ eſt permiſſum aliquid relinquere filio ſpurio,nec eſt ei cõceſſum vt prohibeat moleſtiam ipſi ſpurio inferri.pręſ. 96. lib. 4.nu.

Digitized by Google

4.nu.9.& ſeq. Vide filius ſpurius.

Pater ſi legauit vxori aliqua in vita, & deinde vxorem & filiam æqualiter inſtituit, & ſi filia ſine liberis deceſſerit, voluit totam eius hæreditatem peruenire ad Eccleſiam, exceptis legatis, nũquid mortua vxore ſuperſtite filia debeantur Eccleſiæ legata. præſ.37.lib.6.num.12. ſi propria pecunia acquirit emphyteuſim pro ſe, & filio ſpurio, admittitur ſpurius cauſa alimentorum, niſi alimenta excederent debitam quantitatem.præſ.96. libr. 4. nu.30.præſumitur bona mente exhæredaſſe filium.præſ.28.lib. 4.nu.2.& 4.& 7.8.9. Et quando mala mente præſumatur id feciſſe.ibid.nu.5. ſi præterit poſthumum in teſtamento, in quo appoſuit clau.codic. conceptam hoc modo, ſi non valeret, an cenſeatur filius grauatus onere fideicõmiſſi erga heredem ſcriptum.præſ.32.lib.4.nu.6.

Præteritum imperfectum includit tempus præſens, & futurũ.ibid. & quid operetur, & quando non verificetur de futuro. ibid.

Pater poteſt bona ſua vendere, & precium in mare proiicere in præiudicium filiorum.præſ.83.lib.4.nu.7. qui ſcienter vel ignoranter poſthumum præterit in teſtamento adiecta clauſula codicillari, quid cenſeatur voluiſſe.præſ.32.lib.4.nu.3.6. 7. 8. 9. 10. & ſeq. Vide clauſula Codicillaris, ſi ſcienter pterit filiũ iam natum, quia præſumatur ipſum velle operari clauſulam codic. præſ.32.lib.4. nu. 2. non præſumitur filium iniuſte exhæredaſſe præſ.40.lib.4.nu. 12. Nec moriens præſumitur immemor vitæ æternæ. ibid. tres habens filios, ſi duos tantum heredes fecit, & tertiũ quem ſciebat habere, non nominauit, præſumitur eũ tacite exhæredaſſe.præſ.36.lib.4.nu.30. Secus ſi pater, vel mater non cogitauit de tertio filio naſcituro, nec potuit morte præuentus mutare teſtamentum.ibid.

Patri acquiritur vſusfructus ex bonis filio relictis.præſu.23.lib. 4. num.5.

Pater non poteſt rem filii ſine decreto alienare.præſ.38.lib. 4. nu. 10.auus, & reliqui aſcendentes, quo caſu inter extraneos heredes numerentur, quibus inſtitutis, vxor relicta vſufructuaria cõſequatur ipſum vſumfructum, non autem ſola alimenta. præſ. 140.lib.4.nu.3.& 4. & ſeq. & filius ſi vna in bello mortui sũt, & dubitatur, quis primo ſit vita functus, pater prius præſumitur mortuus.præſ.48.lib. 6.n. 2. & filius pubes ſi vna ſimul perierunt bello, ruina aut naufragio, & agitur de ſuperexiſtentia reſpectu ſucceſſionis, quis primo mortuus præſumatur.præſ.50.li. 6.num.21.22.& ſeq.

Patre, & filio, marito vel vxore in bello, vel naufragio ſimul mortuis, ſi ignoratur, quis primo deceſſerit, is ſucceſſor præfertur qui poſſidet.præſ.69. lib.6.nu.11.

Pater qua pœna poſſit filium afficere, quando ipſum poſſit natalibus reſtituere, & an poſſit illum legitima priuare.

Pater poteſt iuſte requirere iudicem, vt carcerari faciat filiũ ſuum & eum certa a ſe deſignata pœna afficiat.præſ.14.lib.5.nu.2. Limita ibid.nu.3. ſi relegat filium in aliquo loco, vel carceri includit, non poteſt accuſari de carcere priuato, quia animo corrigendi ipſum id feciſſe cenſetur.ibid.numer.4.& 5. verberans filium ſuum clericum non incidit in excommunicationem, quia præſumitur id feciſſe animo corrigendi.ibid. numer.6. Et ſi excedit modum in caſtigando ipſum filium, punitur ſolum de exceſſu, non autem de omnibus percuſſionibus.ibid.n.7. offerens filium ſuum nocentem iudici, non præſumitur offerre, vt ipſum ſummo ſupplicio afficiat, imo filius ſic oblatus mitiori pœna erit puniendus.ibid.num.8. Idem de patre & filio hebræis.ibid. ſicut poteſt filium illegitime natum iuſtis natalibus reſtitui facere aliis filiis inuitis, an pariter poſſit ipſemet filius mortuo patre legitimationem impetrare, ſi pater ipſe fuit huius propoſiti, & quando hoc propoſitum patris præſumatur.præſ.80.lib.4.num.1. vel mater ſi aſſerunt aliquem eſſe filium ſuum, intelligitur quod aſſerant eſſe legitimum.præſum.54.libr.6.numer. 21. ſi reliquit filio legitimam, & Eccleſiam in reſiduum heredem inſtituit, nõ valet teſtamentum fauore Eccleſiæ.præſ. 189. li.4.num. 128. Si autem inſtituit filium, & eum grauauit reſtituere demonſtrauit ſe velle priori loco prouidere filius, deinde Eccleſiæ. ibid. num. 129

Patri permiſſum eſt, ne aliquid relinquat filio profeſſo vltra eius legitimam.præſ.83.lib.4.num.41

Pater familias ille præſumitur, qui communi opinione ita habitus eſt, ob id, quod ſe pro tali gerebat.præſ.55.lib.6.nu.29

Pater videns filium creari decurionem, & tacens, dicitur conſentire illi creationi.præſ.99.li.6.nu.17. adoptiuus non tenetur alere filium adoptatum, contra opin.Gl.Spec.Bald. & Lambertini.q. 35.lib. 1. num.16. vel alius qui dotare tenetur, dotem promittens, arbitrio boni viri promiſiſſe cenſetur.qu.43.lib. 1. num.9. ſubſtituendo filio extraneum, præſumitur filios ex eo natos excludere voluiſſe.q.23.lib. 1.nu.14. ſubſtituens filio impuberi, cẽſetur ſubſtituiſſe, etiam ſi in pupillari ætate deceſſerit.ibid.num. 15. notarius, quando poſſit recipere inſtrumentum pro contractu geſto a filio.præſ.51.lib.2.nu.19. præſumitur ſtipulari filiis, non vt filiis, ſed vt heredibus.præſ.38.lib.3.n.14. acquirens pro filiis præſumitur non vt filiis, ſed tanquam hæredib. acquirere. præſ.48.lib.3.num.1.2. filiis vt filiis tantum præſumitur ſtipulatus, ſi ſibi ſtipulatus non ſit.ibid.num.7.& ſeq. alienando bona, præſumitur filiis lucra matrimonialia reſeruaſſe.præſu. 20. lib.3. num.1.2. filii minoris bona adminiſtrans, ſine Prætoris decreto alienat.præſ.81.lib.3.n.5. donator in eadem voluntate vſque ad mortem perſeueraſſe dicitur, ſi tacite vel expreſſe, eam non reuocarit.præſ.29.lib.3.nu.69. emens nomine filii, & c. vide in verbo Emens.

Patris aſſertioni, iuſta ſe de cauſa filium exheredaſſe, quando credatur.præſ.29.lib.3.num.39.40. de bonitate & affectu in liberos lex multum confidit.præſ.81.lib.3.nu.4.

Patri litiganti aduerſus filium, non creditur de ætate filii ad detrimentum eius.præſ.51.lib.2.nu.26. perſonæ valde honeſtæ, & in dignitate poſitæ, plena datur fides.præſ.51.lib.2.nu.21.

Patrem filio recte conſuluiſſe præſumitur.præſum. 127. lib. 3. numero.16

Patre & filio dotẽ reſtituere promittentibus caſu quo inter ipſos contentio ſit, ad patrem perueniſſe præſumitur, ſi ipſe ſolus familiam adminiſtret.præſ.14.lib.3.nu.11.9.15.16. filio impuberi ſubſtituente per vulgarem expreſſam, dicimus contineri tacitam pupillarem, & an illa dicatur ficta vel præſumpta.q.9.lib.1. num.5. repudiante quod ſibi erat acquirendum, vt acquiratur filio aduentitium dicitur non profectitium.præſ.19. lib. 3. num. 96. bannito legitima ex bonis matris ſibi debita in filium banniti defertur, eique acquiritur irreuocabiliter ita vt pater a banno reſtitutus illam non recuperet.præſum.46.lib. 5.nu.14.15.& ſeq.

Patri fides adhibenda, quando de filii perſona loquitur. præſu. 56. lib.6.nu.20.

Patria dicitur communis omnium noſtrum parens, pro qua nos totos ipſi dedere, & pro ea mori, atque in ea poſt Deum, & parẽtes omnia noſtra ponere, ac quaſi conſecrare velle præſumimur.præſ.12.lib.5.num.1.2.3.

Patriæ multa debemus, multa parentibus, & multa multis, ſed filiorum cauſa omnia volumus.præſ.56.lib.6.nu.19 cauſam cauſæ noſtræ anteferendam Horatii Coclitis teſtimonio deprehenditur.præſ.13.lib.5.nu. 1

Patriam deſerens, vel rus potius habitans quam ciuitatem, non dicitur impius, quando iuſtis de cauſis id faciat.præſum.11.lib.5. nu.10.

Patronus aſſerens intra debitum tempus præſentaſſe, probare debet.præſ.77.lib.6.num.10. qui petit tanquam pauper alimenta ſibi præſtari a liberto, debet ſuam paupertatem probare. præſ. 25.lib.6.nu.17. conſentiens nuptiis libertæ, ius operarum donare præſumitur.præſ.33.lib.3.nu.6.

Patronatam præſumi Eccleſiam illius loci, vbi ædificata eſt. præſ. 90.lib.3.nu.19.

Patrimonium augere in dies quis præſumitur.quæſt.14.lib.1.n.67

patientia ſola, cum de magno preiudicio agitur, non præſumi facit titulum.præſum.8.lib.3.num.35. mulieris in permittendo virum adminiſtrare bona ſua, an & quando faciat præſumi ea dotis nomine conſtituta.præſ.6.lib.3.nu.74. 76.& ſeq.

pauper de præſenti, præſumitur etiam retro fuiſſe pauper. quæ. 14. lib.1.num.46. non præſumitur effici diues.præſ.28.lib.6.num. 11 qui fuit olim, nunquid hodie talis præſumatur.præſ.25.lib.6.nu. 9. præſumitur facilius deierare quam diues.præſu.4.lib.5. numero.9.

paupertas non eſt habitus permanens, ſed variabilis.præ.25. lib. 6. nu.11

peccandi conſuetudo etſi multum operetur ad præſumendum cõtemptum in foro exteriori, nil tamen facit quo ad forum conſcientiæ.præſ.44.lib.5.nu.4.

peccans ſpe abſolutionis conſequendæ virtute indulgentiarũ non poteſt ex vi ipſarum abſolui.præſ.19.lib.5.nu.6.

peccator in quacunque die, & in quacunque hora conuerſus fuerit, impietas eius non nocebit ei.præſ.94.lib 6.nu. 3. qui peccati pœnitentiam egit, non dicitur amplius peccator. præſ. 32. li. 5.nu.36.

peccatum mortale per ſe ſuique natura operatur remotionem a Sacramentis.præſ.49.lib.5.num.22. originale non eſt in eſſentia animæ, ſed in potentia ſola.præſ.1.lib.5.num. 9. primi parentis non efficit, quin ab ipſa natura animo creatus ſit bonus, ſed illi bonitati aliquod attulit impedimentũ, quod per Chriſti Saluatoris noſtri mortem, & ex ſacri baptiſmatis lauacro penitus ſublatum fuit.præſ.1.lib.5.num.12

peccata

Digitized by Google

Peccata parentum non imputantur filiis, quæ poſt eorum natiuitatem parentes commiſerunt.prę́ſ.33.lib.5.nu. 31. Intellige de pœna excommunicationis.ibid.nu.34.

Peculium an & quando legatum prę́ſumatur, & quid ex præſumpta teſtatoris volũtate legato peculio cõtineatur, & quid ex eo deducatur, & quando extinguatur.præſ.155.lib.4.num.1.&per tot.

Pecunia an veniat in legato omnium bonorum mobilium. præſ. 138.lib.4.num.1.2. 3. & ſeq. in arca teſtatoris reperta nunquid includatur fideicommiſſo omnium bonorũ ab eo relicto. præſ. 197.lib.4.nu.2.

Pecuniam qui numerauit ſtatim poſt ſtipulationem, ſtipulationis reſpectu præſumitur numeraſſe.præſ.12.lib.6.nu.24.

Pecuniæ exactæ quę fuerunt apud tutorem prę́ſumũtur eſſe apud eius hæredem.præſ.61.lib.6.nu.12.

Pecunia falſa non dicitur pecunia, nec ſoluẽtem liberat.prę́ſ.131. lib.3.num.17.reperta penes mulierem an ex confeſſione mariti mulieris fuiſſe præſumatur.præſ.51.lib.3.nu.27. in ſacculo alicui tradita præſumitur.præſ.69.lib.3.n.1.2.3

Pecuniæ ſolutioni deſtinatæ dominium etiam in aliis contractibus quam mutuo transferri.prę́ſ.58.lib.3.nu.2

Pecuniam legans teſtator præſumitur de vſuali,& currente intellexiſſe.prę́ſ.36.li.3.nu. 2. confitens recepiſſe, & intra triennium exceptionem non numeratæ non obiiciens, præſumptionem iuris,& de iure contra ſe habet.qu.61.lib.1.num.3.Contra eam tamen admitti probationem in contrarium, ex creditoris confeſſione etiam extraiudiciali.ibid.nu.16.mutuo ſuſcipiens,arma emens, homines conducens, indicium delicti facit vt torqueri poſſit.q.89.lib.1.nu.120.Neque innocens eſt is, qui pecuniam concredidit.nu.121.in vtilitatem Eccleſię conuerſam,an & quibus prę́ſumptionibus,& coniecturis probetur.prę́ſ. 55. lib. 3. nu.4

Pecuniam mutuo ſuſceptam, filio in cauſam patris conuertente, ceſſat.S.C.Maced.prę́ſ. 68.lib.3.nu.1.2. ſolutioni paratam fuiſſe,an & quibus coniecturis probetur.prę́ſ.58 lib.3. nu. 3

Pecuniæ non numeratæ exceptio competit intra biennium tantũ, idque extenditur.præſ.145.lib.3.nu.1.5. 8.10.12.13

Pecuniam fuiſſe numeratam lapſo biennio an ſit prę́ſumptio vel fictio.ibid.nu.2.Et in hoc opinio auctoris. nu. 3.

Peluis quid ſit.præſ.160.lib.4. nu. 13. In pendentibus a voluntate vnius,ſi non valet quod ago vt ago,nec valebit, vt valere põt; & quando hoc procedat.præſ.2.lib.4.nu.20

Pœna non poteſt indici,niſi expreſſo iure cautum ſit.præſ.49. lib. 5.num.1.& præſ.144.lib.3.nu.3.

Pœnam non meretur,qui aliquid agit lege permittente.præſ.189. lib.4.nu.80.Pœna illa debet imponi,quę alioqui non repugnet legi vel menti iudicis.ibid.nu.17.

pœna minor & leuior quando præſumatur a lege vel iudice impoſita.præſ.49.lib.5.nu.2. 13.19. & ſequ.capitalis ſi ſit a lege indicta, interpretatur de pœna excommunicationis,vel de carcere perpetuo. præſ. 49.li.5.nu.4.impoſita contrahenti matrimonium cum conſanguinea non habet locum,quando ſolum contraxit ſponſalia;præſ.93.lib.6.nu.6. impoſita a ſtatuto offendenti officialem non habet locum aduerſus eum,qui offendit vxorem officialis.prę́ſum.121.lib.4.nu. 8. In pœnalibus ſit lata interpretatio,quatenus ſermonis proprietas ſuadet. præſum. 49. lib.5.numer.15.Et admittitur extenſio in pœnalibus, ne alioqui delictum remaneat impunitum ibid.numer.26. In pœnalibus ſtricta ſit interpretatio,& odioſa cenſentur.præſu.4. lib.6. numer.33.

pœna corporis afflictiua non imponitur ex præſumptione teſti fide digno coniuncta.qu.98. lib.1.nu.12. pecuniaria vbi imponenda venit,cum præſumptione teſtis fide dignus ſufficit. ibid. num.3. pro parte vnius in contractu appoſita, non prę́ſumitur pro parte alterius repetita.prę́ſ.144.lib.3.nu. 3. adiecta vni contractui non cenſetur repetita ad alium.ibid.nu.8

pœnam delicti princeps ſine cauſa remittere poteſt.præſ.10.lib.2. num. 13. ex diſpoſitione hominis debitam recepta ſorte principali remiſſam cenſeri.prę́ſum.45.lib.3.num. 17. Idque procedere,etiam ſi creditor prõteſtetur,ſaluo ſe iure proſequendi æſtimationem quanti plurimi feciſſe.ibid.numer.18. remittendo iudex condemnato,præſumitur etiam remittere infamiam.præſum.90.lib.2.num.10. aliquam loco obligationis a lege ſubrogatam alternatiuam dici.præſ.45.lib.3.nu.23

pœna duplici afficiendum neminem.prę́ſ.112.lib.3.num.2.ordinaria vel extraordinaria puniri pro delicto, ex qua præſumptione quis debeat.q.97.lib.1.nu...

pœnitens in articulo mortis an ſaluari p̃ſumatur.præſ. 94.li. 6.n .2.

pęnitere proprie dicitur, qui proprium errorem deteſtatur, & a proprio facto recedit.præſ.37.lib.3.nu.24

penſio exceſſiua;a Pontifice modificata,ex iuſta cauſa modificata præſumitur.præſ.10.lib.2.nu.13.

Penſionem recipere,& emphyteutam expellere,nõ eſſe contraria præſum.112.lib.3.num.4.pro futuro recipiendo, dominus emphyteutam in iure ſuo confirmat.præſum.112. libr. 3.num.24. prę́ſtans Eccleſię pro re tanquam emphyteutica per decennium, præſumptionem habet eam pro tali ſibi fuiſſe conceſſam. præſ. 131.lib.3.nu.67.

Penoris legati nomine quid contineatur.præſ.156.lib.4.n.1.

percutiens aliquem præſumitur id feciſſe animo ſe defendendi, non autem offendendi.præſ.2.lib.5. numer. 15. quando ex inſtrumento cędis ſeu teli genere præſumatur habuiſſe animum occidendi.præſum.40.lib.5.num. 10. 11. & ſequ. & præſum. 2. numer.26

peregrini,vel qui ciues Romani non erant,non poterant olim hęredes inſtitui.prę́ſ.30. lib.6.nu. 5.

perfectio illa appellatur,cui nil quod agatur,ſupereſt.præſ.1.lib 6. nu.10.Et perfectum id dicitur,quod ab alio nil mutatur. ibid.

periurus ſemel ſemper in poſterum peierare præſumitur, & ſic reiiciendus eſt a iuramento præſtando. præſum.32.lib.5. nu. 11. & præſum.24.lib.1.numer.25. a dicendo teſtimonio repellitur etiam poſt obtentam abſolutionem a periurio.prę́ſumpti.22. li. 5. numer. 7. ſemel verum fateri non præſumitur.præſum.60.li. 2.numer.9.

permiſſa omnia regulariter cenſentur,quæ expreſſe prohibita nõ reperiuntur.præſ.16.lib.6.nu.2.

permiſſio eſt fauorabilior prohibitione.prę́ſ.16.lib.6.nu.3

permiſſum ob cauſam,cenſetur quatenus ea vrget, & non vltra, permiſſum.præſ.29.lib.3.nu.22.

periculum rei in ſe ſuſcipiens præſumitur emiſſe.præſum. 74. libr. 3.numer.2

perpetuum præſumitur in dubio,quod temporale poteſt eſſe & perpetuum.præſ.109.lib.3.nu.9.

perſarum lege ſancitum legitur Danielis c.6. ne mutari vllo poſſit modo edictum aut lex,quam rex Perſarum condidiſſet.prę́ſ.34. lib.5.num.4.

perſeuerantia diſſenſus,& metus adhibitus ante contractum matrimonii præſumitur, quando ex poſt mulier petit matrimonii ſeparationem.prę́ſ.6.lib.5.nu.7.

perſiſtens in crimine notorio recuſando correctionem, ſuſpectus eſt de hæreſi.præſ.36.lib.6.nu.32.

perſona quęnã dicatur indigna,cui filia nubere debeat. præſ. 189. lib.4.nu.85.

perſonæ cohęrentia quomodo vnum magis altero cohęreat.prę́ſ. 92.lib.6.nu.5.identitas vnitaſque probari debet ab eo, qui eam aſſerit.prę́ſ.15.lib.6.nu.36. identitas quomodo probetur. ibid. nu.39.& ſeq.

perſonæ induſtria an & quando electa prę́ſumatur.prę́ſu. 92. li.6. nu.1.2.4.9.10.13.14.

perſona perſonæ acceſſoria eſſe non poteſt.prę́ſu.154.li.4.num.9. excludens ſubſtitutum quęnam prę́ſumatur ex coniectura ta mente teſtatoris.præſum 62.lib.4.num.36.certa ſi eſt inſtituta ſed dubitatur,quęnam illa ſit,corruit inſtitutio,niſi certificetur & appareat,de qua ſenſit teſtator.præſum.25. lib. 4. num. 5.incerta de certis inſtituta,quæ non certificatur an valeat inſtitutio.præſ.25.lib.4.nu.18.19.penitus incerta inſtituta, corruit ipſo facto inſtitutio.prę́ſum.25.lib.4.num.1.3.4. intermedia conſideratur in diſpoſitione legis non hominis.q.46.lib. 1. nu. 35. quæ damnari debet certa ſit oportet.q.59.lib.1.nu. 2. extrinſeca in actu non ſubintelligitur.præſ.49.libr.3. nu. 24. extrinſeca non præſumitur.prę́ſ.132.lib.3.nu.29.

perſonæ ob meritum,non eſt a iure communi recedendum. prę́ſu. 51.lib.2.num.24.qualitas plurimum conſiderabilis,ad probandum vel prę́ſumendum animum aliquid facientis.prę́ſ. 135. li. 3.num.15.honeſtas probationem contra prę́ſumptionem iuris & de iure admitti facit.q.64.lib.1.n. 2. indeterminatę prę́ſumptio circa condemnationem nil operatur q.59.lib.1.nu.1. egregię aſſerenti ſe ſyndicum ciuitatis creditur, tẽporis ſtante diuturnitate.prę́ſ.33.lib.2.num.28.

Perſonam duorum ſuſtinere quis an poſſit.præſum.121.lib.3.nu. 7.& 11

pertinacia in hęreſi eſt grauiſſimum crimen, & ideo in dubio non prę́ſumenda.prę́ſ.7.lib.5.num.20

pertinentię feudi vel caſtr. alię proximę alię remotę,& quę vtręque.prę́ſ.99.lib.3.nu.8.& ſeq.

pertinentiarum verbo in venditione caſtri ſolum iuriſdictionem, & caſtro cohęrentia,non autem prędia intelligi. prę́ſum. 101.li. 3.num.5.

petens id,quod reſtituturus eſt,p̃ſumitur doloſus.prę́ſ.3.lib.5. nu. 88.Secus ſi petit alieno nomine.ibid.nu.89

petitio partis in citatione,eſt de ſolemnitate extrinſeca. prę́ſ. 23.li. 2.num.8.

Digitized by Google

Petrus Apoſtolus negati Saluatoris deploratione facta ab Apoſtolatu non fuit deiectus.preſ.47.lib.5.nu.11.

Philippus Decius adeo ſenectute emarcuiſſe fertur, vt nullius legis aut paragraphi recordaretur.præſ.45.lib.6.nu.35.

Phiſiognomia mala,aliis adiuta adminiculis, torturæ facit locum. q.88.lib.1.nu.130.

Phrenetici quales.preſ.45.lib.6.nu.4.& 19.Et qui ſint laqueis vinciendi.ibid.num.5.

Pignus quando præſumatur potius quam venditio,vel in ſolutum datio.præſ.150.lib.3.nu.14.15.& 16.in dubio,præſumitur idoneum,& ſufficiens.præſ.93. lib.2.nu. 3. tanquam ſortis acceſſorium,illius naturam ſequitur.præſ.120.lib.3.nu.3.

Pignoris venditio permiſſa debitori a creditore,quid operetur.pſ. 115.lib.3.nu.49.& ſequ.

Pignori ſibi datam rem ſcienter ementes, præſumuntur inuicem conſentire,& pignoris ius remittere.præſ 117.lib.3.num. 8.

Pignore conuentionali non tranſit dominium, niſi pro valore, & quantitate pignoris,ſecus in pignore iudiciali aut prætorio. pſ. 92.lib.2.nu.3.

Pignora a iudice victori aſſignata,pro toto debito aſſignata preſumuntur,& quæ ſit ratio.præſ.92.lib.2.nu.1.& 2.limitate aſſignata a iudice pro certa quatitate,non præſumuntur pro toto debito aſſignata.ibid.num.4.Idem ſi creditor proteſtetur,ſe pignus nolle,niſi pro iuſto ſuo valore.n.5.

Pignore reſtituto non cenſetur remiſſum ipſum debitum, & cur. præſ.140.lib.3.nu.24.& ſeq.

Pontifex,Epiſcopus,magiſtratus, Doctor, peritus in arte,ſemper electus,preſumitur idoneus.præſum.86.lib.1.num.2.3.4.5. & 6. non abrogans leges ciuiles clare,& abſolute,cenſetur eas approbaſſe,maxime quoad loca Cæſari ſubiecta.quæſt.80. lib. 1. numer.23

pontifici maximo omnis a Deo data poteſtas.præſum.14.lib.2.numer.2

pontificis poteſtas nulla eſt aduerſus leges ciuiles, niſi cũ iniquæ ſunt,& iniuſtæ.q.80.lib.1.n.22

poſita intra fines rei venditæ ad emptorem pertinent.præſ.120. li. 4.num.8.

Pietas fundamentum omnium virtutum,& conſideratur etiã circa patriam magis quam erga parentes & propinquos,teſte Cicerone.præſ.89.li.4.nu.17.eſt relinquere piæ cauſæ.præſ.189. li. 4.n.123.

pietatis paternæ præſumptio fortior eſt erga filios quam erga cauſam piam.præſ.189. lib.4. nu. 21. Et pater relinquendo filiis dicitur exercere pietatem paternam.ibid.num.113

pii Papæ V.Sanctio non licere patri relinquere quouis titulo filio ſpurio,etiam legitimato quicquam ex quæſitis ex fructibus & aliis rebus eccleſiaſticis.præſ.96.lib.4.num.4. Et prohibuit non ſolum ipſis ſpuriis nihil poſſe relinqui,verum nec ipſorum coniugibus,parẽtibus,filiis, vel aliis quibuſcunque attinẽtibus.n.5

Inter placere & diſplicere datur hoc medium, non diſplicere. præſ.100.lib.4.nu.21

Plebani ſeu parochiali libro quando adhibeatur fides.præſ.51.lib. 2.numer.54.liber,in quo deſcriptus eſt baptiſmus alicuius, quo modo probet ætatem.ibid.nu.56.

Plures vbi nominatim coniunguntur in eadem ratione, in virilem quilibet admittitur,& quo caſu reg.hæc procedat.præſ.18. lib. 4.nu.35.collectiue nominati quando loco vnius habeantur. pſ. 18.lib.4.nu.11

Pluralitas eſt ab eo probãda, qui in ea fundamentum conſtituit. præſum.15.lib.6.num.2.Idem de deducente identitatem, quia eam probare debet.Ibidem.reſoluitur in plures ſingularitates, quando reſpicit plures,& ſeparatos effectus, ſecus ſi reſpicit vnum & eundem effectum. Communi tamen opinione reſoluitur in plures ſingularitates etiam quoad vnum effectum, niſi præſumatur contraria voluntas teſtatoris.preſum.36.libr.4. nu. 41.in delictis non præſumitur. præſum. 15. lib.6.num.18.vide Identitas.

pompeius magnus quanti fecerit Poſſidonium Stoicum Philoſophum.præſ.100.lib.6.n.8

pomponii reſponſum in l.ſi tibi puer.de legat.3.ibi. ad viſcerationem.explicatur præſum.111.lib. 4. num. 28. In populo præſumuntur multi exiſtere,qui non habeant ſinceram fidem,ſed potius premio & mercede ſint corruptibiles.præſum.1. lib. 5. numer.39

portitor non præſumitur ſine iuſta cauſa noluiſſe traiicere currus onuſtos.præſ.31.lib.6.nu.6

poſiti in conditione an cenſeantur vocati.Vide ſup.Filii, an & qñ præſumantur in conditione.

poſitiones concludere poſſunt per præſumptiones. quæ. 56. lib. 1. numero.1.

poſitionibus quicquid deduci poteſt, id etiam probari poteſt. quæ. 61. lib.1.num. 14. aduerſarii varie reſpondens, preſumitur per fraudem reſpondere,& periurus cenſetur.preſum.43.lib. 2. numero.1.reſpondere contrario animo corrigendi,permittitur.ib. num.2

poſitioni nemo tenetur reſpondere, quia detegi poſſit periurium ſuum.preſ.1.lib.5.nu.22

poſſe ea dicimur,quę poſſumus honeſte.preſ.183.lib.4. numer.9.

Poſſeſſio qualis præſumatur, & quomodo retineatur, & qualiter amittitur, quoſque effectus pariat.

Poſſeſſio preſumitur potius iuſta quam violenta.preſum.2. libr.5. nu.17

poſſeſſionem non autem detentionem preſumi.præſum.68.libr. 6. num. 2.

poſſeſſio cum retineatur animo,is animus durare non præſumitur vltra decennium.præſ.66.lib.6.nu.4

poſſeſſionis continuatio quare preſumatur.ibid.preſum. 64. lib.6. num.19.& ſeq.

poſſeſſionem habuiſſe defunctum tempore mortis ſuę ſi dubitatur,non debet fieri miſſio in poſſeſſionem ex beneficio l. vl. C. de edic.diui Adr.tollen.preſ.64.lib.6.nu.21

poſſeſſio auferri poteſt facto alterius ſine conſenſu ſpontanei animi poſſidentis.præſ.64.lib.6.nu.14.

poſſeſſionis amiſſionem allegans eam probare tenetur. preſu. 64. lib.6.n.6

poſſeſſio facilius amittitur quam dominium.ibid.nu.11.non preſumitur.ibid.nu.12.nunquid arguat dominium.præſ.63.lib.6. nu. 1.arguit dominium in poſſeſſore.preſ.69.lib.6.nu.13.Et in certis caſibus, ſola poſſeſſio etiam ſi ciuilis ſit operatur dominii translationem.ibid.nu.14.de preſenti,quando arguat quem de præterito poſſediſſe.preſ.65.lib.6.per tot.

poſſeſſionis varia commoda.vide.præſ.69.lib.6.

poſſeſſio non dicitur probatio,ſed poſſeſſorem releuat ab onere probandi.ibid.numer.2.& 3. ciuilis per decennium amittitur. præſum.64.lib.6.nu.43.ciuilis ſola a qua procedit preſcriptio, non præſumitur vltra decennium.præſum.66.lib.6.num.5. Et decennio preſumitur amiſſa.ibid.numer.6. ciuilis cum retineatur animo,qui ſemel poſſedit, etiam nunc poſſidere præſumitur.præſ.37.lib.6. num. 4. diu diuiſim obſeruata arguit diuiſionem inter fratres,& ſocios.præſum.69.lib.6. num. 20. ſeu quaſi poſſeſſio præſumptionem facit pro eo quia in ea reperitur.preſ. 55.li.6.num.22. & 23. præteriti temporis an & quando arguat poſſeſſionẽ de præſenti.præſ.64.l.6.n.17.anteceſſoris,ſucceſſori in feudo prodeſt.præſ.93.lib.3.nu.11.vera, & propria transfertur per clauſulam conſtituti.q.39.lib.1.nu. 16.Idem eſt in actu quo defertur hereditas.nu.17.

poſſeſſione ſua priuatus cenſetur ſpoliatus a iudice, qui iniuſte proceſſit.q.14.lib.1.nu.72

poſſeſſor in dubio preſumitur dominus.preſ.100.lib.3.nu. 5. titulo præambulo poſſidere præſumitur.præſ.101.lib.3.nu.10. titulo carens, an & quando in bona fide preſumatur. præſ.130. lib. 3.nu.7.8.10.11.& ſeq.rei ſeruitia præſtãs, in ſignum ſubiectionis,feudum arguit.nu.39. Et quot annorum curſus requiratur nu.40.& 45.quilibet male fidei omnes fructus, vel eorum æſtimationem reſtituere tenetur.preſ.9.lib.3. nu. 9. bonæ fidei quis dicatur.ibid.nu.14

poſſeſſoris habentis verum titulum,bona fides præſumitur.præſu. 130.lib.3.nu.1. Idem in habente titulum putatiuum. nume. 2. Et quidem cauſato etiam errore iniuſto.numer. 4. habentis titulum a lege reprobatum, mala fides, an & quando præſumatur.præſum.130.lib.3.numer.30.33.34.36.39.41.43.& ſeq.mala fides preſumitur ſi ex aliquo actu extrinſeco colligi poteſt. numer.47

poſſeſſor poſſidere ex titulo preambulo, quis & quando preſumatur.preſ.67.lib.6.nu.1

poſſeſſorem non preſumi,ſed detentorem qui interogatus reſpondit ſe non poſſidere.preſ.68.lib.6.nume.4. in dubio ſuo nomine & non alieno poſſidere preſumi.præſ.67.li.6.nu. 13. & preſ. 91.lib.3.nu.4

poſſeſſor antiquus preſumitur etiam hodie poſſidere etiam reſpectu ciuilis poſſeſſionis.preſ.66.lib.6.num.7

poſſidentem ſuo iure poſſidere preſumi.preſ.68.lib.6. nu. 3.

poſſidens fideicommiſſum ſibi relictum,iure fideicommiſſi poſſidere præſumitur.præſ.67.lib.6.nu. 5. ex duplici iure preſumitur poſſidere ex titulo magis efficaci.præſ.5.lib.6.nu.4. cum titulo, & bona fide preſumitur ignorare, quod res illa ad alium pertineat.preſ.23.lib.6.num.53

poſſidere & habere,an & qñ quis preſumatur plus, quam aſſeritur.preſ.26.li.6.num.1.2.3.4. ſi quis nec negat,nec affirmat rem an preſumatur continuatio poſſeſſionis.preſ.64.li.6. nu. 33. & ſeq.

Digitized by Google

ſeq. ſe aſſerens ſi allegat antiquam poſſeſſionem, & dicit ſe adhuc poſſidere, præſumitur continuatio poſſeſſionis. ibid. num. 35. Et refelluntur opioiones tenentium dictam allegationem non eſſe neceſſariam. ibid. num. 37. hodie ſi quis aliquem probauit, & poſſediſſe ante decennium, præſumitur is etiam medio tempore poſſediſſe & continuaſſe poſſeſſionem. pręſum. 36. lib. 5. num. 2. eo vſque quis dicitur quouſque de fundo voluntarie deceſſerit, aut vi eiectus fuerit. præſ. 64. lib. 6. nu. 3. aliquem cum peccato, canones non permittunt q. 79. lib. 1. num. 6. magis dicitur, qui fructus cōſequitur, quam qui rem corporaliter detinet. pręſ. 124. lib. 3. nu. 35

Poſteritatis nomen continet deſcendentes vſque in infinitū. præſ. 89. lib. 4. nu. 20

Poſthumo nato, & illico mortuo adeo ruptum eſt teſtamentum, vt reconualeſcere amplius non poſſit. præſ. 50. li. 4. n. 14. inſtituto, quis poſthumus inſtitutus & vocatus præſumatur. præſ. 21. lib. 4. nu. 13. & pęr tot. 23. & ſeq.

Poſthumi nomen tanquam generale, omnes poſthumorū ſpecies complectitur. præſ. 40. lib. 3. nu. 5

Poteſtate ceſſante, de voluntate vana eſt diſputatio. præſu. 5. lib. 2. nu. 7

Potentior ille dicitur, qui poteſt aduerſarium terere. præſ. 129. lib. 3. n. 37. an dicatur is, qui difficilius conueniri poteſt, iudicis arbitrio relinquitur. ibid. nu. 38

Potentia naturalis quid ſit. q. 14. lib. 1. n. 32

Potentiam coeundi probari ex congreſſu cum alia muliere. præſ. 90. lib. 6. n 9

Potatores inſignes Milo Crotoniates, Cicero M.T. filius, Nouellius Torquatus Mediolanenſis. & Germani Bibaces. ibid.

Potus cibariorum nomine continetur, & comprehēditur vinum, ceriſia, & alia potionis genera, nec non vaſa, quibus ad potandum vtimur. præſ. 157. lib. 4. n. 14

Precarii natura quæ. præſ. 4. lib. 6. n. 40. & ſeq.

Precario aliquid concedens, præſumitur concedere ſecundū eius naturam, vt ad libitum reuocare poſſit. præſum. 10. lib. 6. num. 5.

Precarium a locatione non diſſimile eſſe. præſum. 85. lib. 3. num. 5.

precario concedens pro voluntate ſua, donec ei placuerit conceſſiſſe creditur. q. 20. lib. 1. n. 6.

præcedentia ex ſequentibus declarantur etiam ſi longe diſtent. pręſum. 181. lib. 4. num. 24. & ſequentia præbent coniecturam. qu. 28. libr. 1. numer. 19. influunt facilius in ſequentia, quam ē contrario. ibid. num. 23. declarant ſequentia. præſum. 91. lib. 3. nu. 70

præceptum dandi intra kalendas, licet vnicum tantum videatur, inſpectis verbis ipſis, virtualiter tamen dicuntur duo, vnum dādi, alterum dandi intra Kalendas. præſum. 169. lib. 4. nu. 16

precium ſuccedit loco rei. q. 35. lib. 1. nu. 28. emptionis & venditionis ſubſtantia eſt. pręſ. 104. lib. 3. nu. 34. vbi ſingulis annis, ſoluitur, non videri dominum aliquod ius transferre voluiſſe. præſ. 104. lib. 3. nu. 11. quod paruum dicatur, aut modicum, ad contractum ſimulatum detegendum, iudicis eſt arbitrari. præſum. 122. lib. 3. numer. 8. in contractu promiſſum de pecunia in loco frequentata præſumitur. præſu. 76. lib. 3. num. 1. ſtatim numerari, vel fidem de eo haberi, ad contractus perfectionem ſufficit. præſu. 79. lib. 3. nu. 5. dans vt actor ab accuſatione deſiſtat, videtur delictum fateri. præſ. 94. lib. 2. numer. 2. rei ſuæ venditæ recipiens pręſumitur uenditionem approbare. pręſ. 75. l. 3. n. 1. recipiens poſt elapſum diem, ex lege commiſſoria pręſtitutam, videtur remiſiſſe diſpoſitionem illam legalem. præſu. 45 lib. 3. numer. 6. 7

precii facta mentione in contractu, quando emptio & venditio pſumatur. præſ. 74. lib. 3. nu. 1. 4. 5. & præſ. 104. nu. 33

precii verbum, quando pro mercede poſſit exponi nu. 35. quantitas, rem vel comprehenſam, vel non comprehenſam oſtendit. pręſ. 37. li. 3. nu. 1. quantitas locationem ab emphyteuſi diſtinguit. ibid. nu. 3. Idem feudum a locatione. nu. 4. Et locatione. n. 5. tenuitas an arguat contractum fęneraticium. præſ. 122. lib. 3. nu. 37. & nu. 84. Et quod ad pręſumendum dolum, ſola nō ſufficiat. nu. 18. tenuitas, in actionum ceſſione, quando coſideretur. præſ. 129. lib. 3. nu. 4

precio iuſto vendere velle, imo pluris potius quam minoris, quis præſumitur. præſ. 122. lib. 3. nu. 83

prędilectus in primo caſo præſumitur etiam prædilectus in ſecundo. præſ. 39. lib. 4. nu. 36.

Prædium ſi vno anno frumentum, alio milium tribuat, vna dicitur prædii cultura, fructuſque confunduntur. præſum. 85. libr. 3. numer. 13. an de pertinentiis caſtri ſit vel non, orta diſputatione inter conuaſallos vel eorum ſucceſſores, quomodo lis dirimenda. præſ. 101. lib. 3. nu. 18. pupilli, quod pater vendi in teſtamento mandaret, ſine prætoris decreto alienari. præſum. 56. libr. 3. nu. 16

prædii ruſtici fructus, certa tantum anni parte percipiuntur, vrbani vero, qualibet anni parte vniformiter. præſum. 85. libr. 3. numer. 8. reconductio, pro ratione fructuum percipiendorum facta præſumitur. numero. 10. & 12. Idem in vrbano prædio. numer. 11

prędia nunc culta, pręſumuntur in pręteritum culta fuiſſe. q. 15. li. 1. num. 47. ruſtica, ſui natura, & communiter contingentibus libera ſunt & præſumuntur. præſ. 91. lib. 3. nu. 6. quæ & quot in locatione emphyteutica cēſeantur, precii indicat quantitas. præſ. 37. lib. 3. num. 6. ruſtica an emptione caſtri feudalis contineantur, indicio eſt precii quantitas. ibid. nu. 7. an contineatur iuriſdictio. n. 8

prædia aut bona alicuius in libro æſtimi deſcripta ipſius voluntate deſcripta præſumuntur. præſum. 58. lib. 2. num. 3. caſtro adiacentia, præſumuntur eſſe caſtri. q. 48. lib. 1. nume. 24. caſtro adiacentia, præſumuntur eſſe ſub iuriſdictione Domini caſtri. pręſum. 100. lib. 3. num. 1. adiacentia caſtro, quo ad proprietatem cuius pręſumatur. ibid. num. 2. 3. 4. & 9. ſita in feudo, an & ipſa feudalia ſint, inter quos diſceptatio ſit, videndum eſt. præſ. 101. lib. 3. nu. 1. omnia eiuſdem iuris non diuerſi cenſentur. ibi. nu. 9

prædio legato quando pręſumatur legata ſeruitus. præſ. 144. lib. 4. num. 1. 2. 3. & ſeq. & vide ſup. Legatum Seruituris.

prædio legato quoad quis vixerit, præſumitur legatus vſusfructus tantum. præſ. 134. lib. 4. nu. 7

prædiis relictis, vt inſtructa ſunt cum dotibus & reliquis colonorū non deberi reliquatum iam debitum a colonis qui ex agro diſceſſerunt, & quæ contineantur in hoc legato. pręſump. 15. lib. 4. num. 15

prædium, quod alias ob perſonalem prohibitionem alienari non poteſt, ex cauſa neceſſaria poteſt alienari. pręſum. 189. libr. 4. numer. 149

præfationes declarant diſpoſitionem dubiam, & ſignificant caſum contineri in diſpoſitione ex mente diſponentis, pręſ. 190. lib. 4. nu. 5. & procemia quid & quando operentur, pręſ. 2. lib. 6. num. 2. 12. 14. & ſeq.

præfatio legis ſi generalis ſit, & lex ſpecialis, generaliter tamen debet intelligi. præſ. 7. lib. 2. nu. 9.

pręfectus pręrorio ſupremam apud principem auctoritatem obtinet. q. 1. lib. 1. nu. 28. prætorio in quo differat a principe ſupremo. ibid. n. 29

præfecto vrbis totius ciuitatis iuriſdictio generalis conceſſa erat. pręſ. 18. lib. 2. n. 27

præiudicare, & pręiudicium quid ſit & quam vim habeat. q. 1. lib. 1. nu. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 27. 30. 31.

pręlationis ius non eſt ceſſibile. pręſ. 189. lib. 4. n. 244

pręlatus is uere pręſumitur, qui diu fuit in quaſi poſſeſſione pręlaturæ. pręſ. 76. lib. 6. num. 21. ſi fecit actum contrarium priuilegio Eccleſię conceſſo, non cenſetur in pręiudicium Eccleſię illi priuilegio renunciaſſe, quia non pręiudicare Eccleſię. pręſ. 41 lib 6. nu. 8. Et eius confeſſio aſſerentis, emphyteutam ſoluiſſe canonem Eccleſię, nec prodeſt emphyteutę, vt euitet pœnam caducitatus. ibi. n. 9

pręlatus non poteſt donare vel alienare bona Eccleſię ſine conſenſu capituli. pręſumpt. 34. lib 6. num. 4. Et in Eccleſię negociis adhibere debet clericorum & capituli conſilium. ibidem nu. 7.

prælatus ſi concedit bona Eccleſię in emphyteuſim, pręſumitur ſibi prius licentiam fuiſſe conceſſam. pręſ. 7. lib. 6. num. 4. quando rem ad Eccleſiam reuerſam præſumatur voluiſſe effici de menſa Eccleſiæ. præſ. 87. lib. 6. nu. 4. 5. 6. 7

pręlatus aut clericus an & quando pręſumatur ex bonis Eccleſię acquiſiuiſſe. pręſump. 51. lib. 3. num. 23. & pręſum. 52. lib. 3. numer. 3. 12. & pręſum. 53. numer. 1. 4. 5. 6. & ſequ. & li. 6. pręſ. 25. num. 12.

pręlato & capitulo ſi commiſſa eſt cauſa, vocem vnam habebit plątus, alteram capitulum. præſ. 18. lib. 4. n. 23

pręlatus minus idoneus repertus deponi debet. pręſ. 86. lib. 2. num. 9. Eccleſiæ poteſt præiudicare negligendo, non tamen faciendo. pręſ. 131. lib. 3. nu. 65. Eccleſiam obligare ſine iuſta cauſa, debitis ſolennitatibus non poteſt. ibid. nu. 66. eccleſię, ut ex bonis eccleſię eleemoſinam largiri ſuis poteſt, ita & alienare in eos, cum eccleſia non defraudetur. pręſ. 54. lib. 3. nu. 2. eſt vſuarius, vel vſufructuarius tantum bonorum eccleſię. ibid. nu. 9. eccleſię bona concedens, in feudum præſumitur concedere. pſ. 91. li. 3. num. 49

pręlato alienanti bona eccleſiæ an credatur, ſi legitimis modis id ſe facere aſſerat. pręſ. 29. lib. 3. num. 28. 29. 30. aſſerenti pecuniam in eccleſię vtilitatem conuerſam, coniecturis accedentibus creditur. ibid. nu. 37. eccleſię mutuans, an teneatur allegare pſumptiones, in utilitatē eccleſiæ cōuerſum eſſe. q. 48. li. 1. nu. 39.

pręs-

Digitized by Google

Pręlatum tempore quo dignitatem aſſequitur, teneri conficere inuentarium, de rebus, quæ ex patrimonio alioque titulo habet, ſecundum Bald. præſ. 53. lib. 3. nu. 11

Prælegata non veniunt nomine hæreditatis, nec nomine vniuerſali bonorum. præſ. 194. lib. 4. nu. 38. nunquid debeantur ſubſtituto pupillariter. præſ. 195. li. 4. nu. 8. quid ſint reſtituenda ſubſtituto exemplariter. præſ. 195. lib. 4. num. 10. Et quid in ſubſtitutione directa militari. ibid. num. 12. & ſeq. an & quando ex pręſumpta voluntate teſtatoris debeant reſtitui ſubſtituto directa ſubſtitutione. præſ. 195. li. 4. an & quando pręſumpta teſtatoris voluntate reſtitui debeant ſubſtituto per fideicommiſſum. præſu. 194. lib. 4. nu. 1

Prælegatum alimentorum non venit in reſtitutione fideicommiſſi. præſ. 194. lib. 4. nu. 14. dotis an veniat in reſtitutione fideicommiſſi. præſ. 194. lib. 4. nu. 9. 12. 13

Prælegato facto vni cohæredum, re euicta ab eo cui fuit prælegata, alter non tenetur de euictione. præſ. 118. lib. 4. nu. 15.

Premii ſpes maxime homines allicit ad ſtudia & labores, prę́ſ. 100. lib. 6. nu. 1. & 15.

Præmiſſum & dictum in præfationibus cenſetur repetitum in ſequenti. q. 18. lib. 1. nu. 3

Præparatorium & acceſſorium quid. præſ. 3. li. 6. nu. 2. 3

Pręparatoria ad proficiſcendum qui fecit, proficiſci voluiſſe pręſumitur. pręſ. 3. lib. 6. nu. 7

Præparatorium qui eligit, præſumitur etiam voluiſſe eligere principale. præſ. 3. lib. 6. nu. 11

presbyter qui ſcripturam conſcripſit, falſum commiſiſſe non præſumitur. præſ. 20. lib. 5. nu. 45

presbyterorum filii qua de cauſa arceantur a ſacris. quæſt. 15. lib. 1. nu. 25

præſcriptio dicitur impium præſidium. præſ. 33. lib. 6. nu. 45. Et dicitur eſſe quid facti, ſeu a facto deſcendens. ibid. num. 7. includit bonam fidem. q. 49. lib. 1. nu. 3. legalis, non currit contra militẽ aliud ſtatuitur in conuentionali. q. 46. lib. 1. nume. 41. longiſſimi temporis, etiam ſine bona fide currit. præſ. 130. lib. 3. nu. 6

præſcriptione 30. anno. ſola bona fides ſufficiet, nec titulus eſt neceſſarius. præſ. 131. lib. 3. nu. 52. 53.

præſcriptio non præſumitur. prę́ſ. 33. lib. 6. n. 1. 2. 3. 9

In prę́ſcriptione non ſufficit dolo carere, ſed bona fides requiritur. præſ. 3. lib. 5. nu. 33

prę́ſens in iudicio an habeat neceſſe illum certiorem facere de actu, quem facturus eſt ipſe iudex, quia præſumitur ſcire. præſu. 21. lib. 6. nu. 4. 5. in loco quando præſumatur ſcire ea, quæ ibi aguntur. prę́ſ. 21. lib. 6. nu. 1. 9. & ſeq.

prę́ſentia vel abſentia an præſumatur. prę́ſ. 19. lib. 6. numer. 1. 4. 7. & prę́ſ. 84. lib. 2. nu. 13. præſupponit intelligentiam. præſ. 103. lib. 4. nu. 7. alicuius in actu, an & quando præſumatur, cum ille actus prę́ſentiam requirit. prę́ſ. 18. lib. 6. nu. 1. 5. 6. 7. 8.

prę́ſens cum armis in loco delicti commiſſi, torqueri poteſt, quę́ſt. 89. li. 1. num. 134. & 139. Idem indicium quomodo diluatur. ibi. & tacens præſumitur conſentire, in his, quę ſibi ſunt vtilia. prę́ſ. 74. lib. 2. num. 6. Secus in his quæ ad ſui detrimentum ſpectant. num. 8

præſentia & taciturnitas contra quem ceduntur actiones, tollit p̄ſumptionem ſimulationis contractus, præſu. 129. lib. 3. num. 42. Nec non ceſſio iurium & actionum acceſſoriè facta, ratione p̄cedentis contractus. nu. ſeq.

prę́ſentia propinquorum, vtrum tollat præſumptionem doli. prę́ſ. 128. lib. 3. nu. 3

Prę́ſentia ſolent æſtimari ex præteritis. q. 19. lib. 1. nu. 3

prę́ſens ex ſtatu, quando non præſumatur in pręteritum. præſum. 93. lib. 3. nu. 7

præſentans ſe ſponte iudicii, innocens præſumitur. præſ. 91. libr. 1. nu. 16.

præſentantem iudici pro tribunali ſedenti, confidere de iure ſuo, nec contumacem iudicari. præſ. 21. lib. 4. nu. 14

præſentatio an præſumatur intra debitum tempus facta, ſi patronus habet contradicentẽ, & præſentatio non fuit admiſſa nulla expreſſa cauſa ipſius reiectionis. prę́ſ. 77. lib. 6. num. 9. ad beneficium, & eius beneficii acceptatio, an & quando prę́ſumatur facta intra tempus a lege præſtitutum. prę́ſ. 77. lib. 6. nu. 9

preſtatio decennalis, præſumit cauſam prę́ſtationis. q. 48. lib. 1. nu. 20. vnica pro decem annis non ſufficit, vt titulus & iuſta cauſ. præſumatur. prę́ſ. 131. lib. 3. nu. 13

præſtationis vſus non producit effectum, niſi ad illud tantum qđ eſt factum, vel ad id quod neceſſario ex eo infertur. prę́ſu. 131. lib. 3. num 56. cauſa iuſta & titulus, ad obligandum aliquem ad perſonale, niſi curſu 30. annor. non prę́ſumitur. præſ. 131. lib. 3. nu. 90. cauſa & titulus in præiudicium tertii, non niſi 20. annorũ curſu præſumitur. ibid. nu. 91.

præſtatione decennali, an & quando prę́ſumatur titulus, in præiudicium illius, qui vniformiter aliquid prę́ſtitit, vt in futurum prę́ſumatur obligatus. prę́ſ. 131. lib. 3. nu. 59. & ſeq.

prę́ſcriptio omnis dicitur permiſſa, niſi expreſſe reperiatur prohibita. præſ. 116. lib. 6. nu. 14

Præſumptio quid ſit, & quis ſit eius effectus, & quando una aliam tollat.

Prę́ſumptio dicitur, quę de re dubia fit, & eius eſt natura, vt admittat probationem in contrarium, quãdo ſcilicet eſt præſumptio hominis vel iuris tantum. prę́ſ. 89. lib. 4. nu. 5. & 6. eſt de re dubia, & non attenditur in foro conſcientiæ, quando is, contra quem eſt prę́ſumptio, ſcit veritatem eſſe in contrarium. præſu. 83. lib. 3. num. 62. ſemper ſumi debet in illam partem, per quam pœna euitatur. prę́ſ. 49. lib. 5. nu. 3. eſt fauorabilior pro uenientibus ab inteſtato, quam propria cauſa. prę́ſ. 35. li. 4. nu. 20.

prę́ſumptionis multi ſunt gradus, alia enim eſt leuis, quæ ſolam ſuſpicionem parit, grauis, quæ producit opinionem, grauior, q̃ operatur plenam credulitatem. præſ. 94. lib. 6. n. 18.

præſumptionum aliqua ſufficit ad condemnandum, aliqua ad deferendum iuramentum, & aliqua ad purgandum. prę́ſ. 94. lib. 6. num. 21

prę́ſumptio reiicit probandi onus in aduerſarium. prę́ſ. 116. lib. 4. num. 34. & prę́ſ. 13. lib. 6. nu. 6.

Prę́ſumptionem ſibi fauentem nemo tenetur allegare contra ſe. prę́ſ. 1. lib. 5. nu. 22

præſumptiones & coniecturæ ceſſant, vbi de veritate manifeſte cõſtat. præſ. 145. lib. 3. nu 4.

præſumptio quod pecunia fuerit numerata nõ oppoſita exceptione intra biennium fauore debitoris inducta fuit, & quomodo. præſ. 145. lib. 3. nu. 6. quod pecunia fuerit numerata, non oppoſita exceptione intra biennium, non impedit quin debitor poſt biennium audiatur, de ęquitate canonica, ſi tamẽ aſſumet onus probandi negatiuam. ibid. nu. 14. Idem in foro conſcientiæ. ibi. nu. 15.

prę́ſumptiones allegari debent, cum ex facto deſcendant, alioqui nihil proſunt. prę́ſ. 64. lib. 6. nu. 37.

prę́ſumptio efficacior, & potentior tollit minus efficacem, minusque potentem. prę́ſ. 64. lib. 6. nu. 46. & præſ. 27. lib. 5. num. 22. & præſum. 132. lib. 3. n. 84. & q. 30. lib. 1. nu. 1. 5. 6. vna ſicut aliam tollit, multo magis probatio, quę præſumptione ſimplici dicitur efficacior, ipſam prę́ſumptionem diluit. prę́ſ. 21. libr. 5. nu. 9. & prę́ſ. 75 lib. 2. nu. 27. iuris quæ dicatur, & quę iuris, & de iure. prę́ſ. 89. lib. 4. nu. 16. iuris dicitur illa, quę a lege nominatim fit. prę́ſ. 49. lib. 6. nu. 4. iuris admittit probationem contrariam. prę́ſ. 35. lib. 4. nu. 6. iuris & de iure non eliditur ſolo iuramento eius, cui illa aduertatur. prę́ſ. 61. lib. 6. nu. 18. legis pro veritate habetur. prę́ſ. 41. lib. 5. nu. 17. dicta a ſubſtantia rei prę́fertur præſumptioni ſumptæ a ſolemnitate actus. præſum. 3. lib. 4. num. 3. indicium, coniectura, ſignum, ſuſpicio, & adminiculum, multum inter ſe differunt. quæſt. 6. lib. 1. num. 1. 8. quotuplex. ibidẽ. numer. 2. & 3. vnde dicta ſit. numer. 4. ſecundum Bald. interpretatio dicitur. quæſt. 27. lib. 1. numer. 1. ſemper fit in meliorẽ partem. quę́ſt. 13. lib. 1. num. 5. ſemper verſatur circa rem dubiam, quę eſſe, uel non eſſe poteſt. quę́ſt. 8. lib. 1. numer. 2. verſatur circa id, quod eſt geſtum ſed ignoratur qualiter geſtum. ibidem. numer. 3. a fictione quid differat. ibid. numer. 17. 18. 20. 21. 29. 30. 31. 33. 34. 35. 36. & prę́ſum. 41. lib. 3. numer. 9. verſatur circa ea quę vera eſſe poſſunt. ibid. num. 32. quouis tempore in iudicio poteſt allegari. quę́. 50. lib. 1. num. 1. & ſeq. cum fictione concurrere poteſt circa diuerſa ſubiecta, & vtrumque amplectimur, nec vnum alium impedit. quę́ſt. 7. lib. 1. num. 8. ſemper eſt pro principe. quę́ſt. 15. lib. 1. numer. 35. vna, quando venit in conſequentiam alterius, ambę ſimul concurrere poſſunt. q. 43. lib. 1. nu. 1

prę́ſumptio non ſumitur ex non factis, vel non dictis. quæſt. 23. lib. 1. numer. 1. 8. nulla colligitur ex his quę non apparent. ibid. num. 2. ex actibus voluntariis ſumitur tantum, quantum actus ipſe ex neceſſitate concludit. quę́ſt. 20. lib. 1. num. 1. bona & honeſta in dubio ad delictum euitandum ſumenda eſt. prę́ſum. 51. libr. 3. numero 5. ſignificatur cum lex ait eſſe quęſtionem voluntatis, & deinde aliquid ſtatuit. quę́ſt. 10. libr. 1. numero. 1. contra delinquentes inducta, ad eum trahi non debet, qui culpę non eſt conſcius. prę́ſump. 124. lib. 3. numer. 61. ex pluribus differentibus argumentis ad eundem finem tendentibus conſtituitur. quę́ſt. 39. lib. 1. numero. 11. quę eſt pro officialibus non habet locum quoad prouidendum circa negocia futura, ſed potius eſt contra eos. prę́ſumpt. 85. libr. 2. numero. 8. efficit vt is contra quem eſt, cogatur aduerſario pauperi ſubminiſtrare expenſas litis, & alimenta. quę́ſt. 53. libro. 1. numero. 1. quę pro reo eſt, tam eſt efficax, vt actor temero, & per calũniam litem

Digitized by Google

moniſſe cenſeatur, ſitque in expenſis condemnandus. præſ.90. lib.1.num.14. quæ eſt pro reo, non procedit in foro animæ, ſi tutius eſt pro eius ſalute. præſ.90.lib.2.num.23. operatur, vt rigori præferatur æquitas. q.34.li.1.nu.1.& 4. quæ & quo caſu adiuuat probationem dubiam, q.42.lib.1.nu. 1.3. in dubio contra fiſcum capitur. præſ.27.lib.2.nu.1. libello repugnans libellum non impedit. q.54 lib.1.nu.1.2. magis vrgens, excludit eam, quæ pro decreto eſt præſumptione. præſ.75.lib.2.num.32.33. ex curſu temporis immemorialis exurgẽs, iuris eſt & de iure, nec probationem admittit in contrarium. præſ.131.lib.3.num.50. Et quando ab eã receditur. num.75. orta a diuturnitate temporis, admittit probationem in contrarium. præſ.132.lib.3.nu.85. tollit ſuſpicionem, cum hæc multo illa ſit debilior. q.30.lib.1.nu.2. pro iudice generaliter eſt in his, quæ ad officium eius pertinent. præſ. 67.lib.2.numer.4. quæ eſt pro iudice, non habet locum generaliter, quando non habet aliquam poteſtatem, niſi certo in caſu vel cauſa, quam probari neceſſe eſt. ibid.nu.9. nulla eſt pro iudice ignaro, & literis carente. ibid.nume.19. quæ eſt pro iudice, & eius ſententia, an tollatur fortiori, & potentiore præſumptione, & quali. ibid. numer. 30. ex vno tempore quando ducatur ad aliud. q.24.lib.1.nu.1.& ſeq. circa quæ prædicamenta verſetur. q.14.lib.1.n.8. ſeu coniectura a cõſuetudine, & vſu colligitur. q. 18.lib.1.nume.1. ſumitur a coniunctione, id eſt ex his quæ præcedunt & ſequuntur id de quo agitur, & quæ inſunt. ibid. num. 2. ſumitur ex natura perſonæ, actus vel rei. num.5. a veriſimilitudine ducitur. ibid.nu.10. ducitur a forma ſeu modo, & qualitate rei. ibid.num.18. leuis ſemiplenam an præſumptionem faciat, vbi opinio negatiua probatur. q.87.lib.1. numer.1.& 2. leuis adiuncta vni teſti, facit per iudicem deferri poſſe iuramentum ſuppletorium. ibid. numer.5. hominis eſt quid facti, & pendet ab operatione intellectus humani, ſecundum Bolognetum. quæſt. 11.lib.1.numer.1. quæ alteri præualeat, ſeu firmior & potentior ſit. q.29.lib.1.nu.1.& ſeq. iuris quid ſit. q 4.lib.1.numer. 3.4.5.6. iuris quam probationem contrariam admittat. ibid.numer.7. iuris, & præſumptio hominis differunt maxime apud Iureconſ. q. 5.lib.1.num.4. iuris dicitur quod a lege approbata ſit. ibidem. num.4. hominis quæ & quotuplex. q.5.lib.1.numer.1.2.6.11.& ſeq. & cõiectura aliqua, etſi in lege ſcripta non ſit, magnam tamen habeat affinitatem cum ipſa ſcripta, idem de ea quo ad effectum iudicandum eſt, ibid.num.18. etiam vehemens, ad condemnationem de delicto non ſufficit. q.58.lib.1.num. 18. Et de qua condemnatione id accipiendum. numer. 19. iuris vbi adeſt, dicitur adeſſe liquidiſſima probatio. q.81.lib.1.nume 4. iuris tantum, non pendet a iudicis voluntate. q.44.lib.1.numer.3. hominis vere pendet ab arbitrio, & voluntate iudicis. ibid. nu.8.& q.5.lib.1.num.7. quæ & quando allegari debeat. quæſt.84.lib.1. iuris an admittat probationem contrariam ex proteſtatione. q. 75.lib.1.numer.1.& 2. iuris & de iure, ex proteſtatione quando admittat probationem contrariam. ibid. nume. 3.4.6. temeraria quæ ſit ſecundum Alex. Alenſem. ibid.numer.6. violenta quæ ſit. q.2.lib.1.num.7.& q.3.num.22. leuis quæ dicatur. ibid. num. 8.9. probabilis quæ ſit. ibid.num. 10. quotuplex. num.11. neceſſaria quæ. q.3.lib.1.numer.1.2.3.13. violenta, a naturalibus cauſis, & principijs nata contrariam probationem non admittit. ib. numer. 5. eaque raro vſu venit. ibid. num. 6. violenta ſeu probatio ab humanis quoque principiis oritur, cum naſcitur ab indicijs atque coniecturis, humana lege & ratione probatis. ibid. numer. 8. ortum habens ab indicijs, & coniecturis humana lege & ratione probatis, an admittat probationem in contrariũ. num.10.11. & 12. iuris, & de iure quæ. ibid. num. 15.16.20. 21.23. quæ quando tollatur probatione contraria. quæſt.31.li. 1. quæ quando transferat onus probandi in aduerſarium. q. 33. lib. 1. iuris ſola quem producat effectum. ibid. num. 8. hominis non transferat in aduerſarium onus probandi, & quando. nu.9. & 11. hominis interdum præſumptioni legis præualet, & eam ceſſare facit. nu.10. an ſemiplena probatione ſit validior. qu.32. lib.1 nu.1. quando & quomodo dici poſſet proprie probatio. qu. 36.lib.1. an dicatur probatio, cum in vim conditionis probatio requiritur. qu.37.lib.1. an vera dicatur probatio, ſi probationis mentio fiat, cum adiuncto aliquo. quæ.38.libr.1. iuris, & de iure eſt certiſſima, & indubitata probatio. q.47.lib. 1.nu.1. iuris procedit ſecundum veritatem. ibi.nu.5. iuris, & de iure, non admittit probationem in contrarium. q.60.lib.1.nu.1.

Præſumptionem iuris habens pro ſe, non dicitur probare, ſed lex ipſa. præſ.141.lib.3.nu. 21. contra ſe ex confeſſione ſua ductam qui habet, validiores probationes ad illam diluendam offerre debet. q.38.lib.1.num.8. iuris, & de iure tunc demum dici, quando dictum fuit, contrarium probari non poſſe. p.121.li.3.num.9. iuris, & de iure pro ſe habens, non poteſt cogi fateri contrariũ. q. 61.lib.1.nu.1

Præſumptione, quę ex curſu temporis oritur, recedimus, quando de veritate conſtat in contrarium. præſ.131.lib.3.num.75. ceſſante, non ceſſat lex ſuper præſumptione fundata. q.78. lib. 1. n.1.

Pręſumptiones, & coniecturę circa duo verſantur, rem ſcilicet, & animum. q.12.lib.1.nu.1.& probationes quænam ſint in iudicis poteſtate. qu. 44. lib.1. num.7. plures ex eodem vel diuerſo facto ortæ, quando ſimul eſſe & concurrere nequeant. q.43.lib. 1. num.3.5.6.& coniecturę, quando non habeant locum. quę. 45. lib. 1.numer.15. cum ſequ. non admittit extenſionem. pręſump. 1.libr. 3.num.52. ex facto hominis deſumptæ, non reperiuntur a lege receptę vel approbatæ, ideo in iudicantis arbitrio collocantur. quæſt.36.lib.1.nume. 10. quando & quomodo plures iungi ſimul poſſunt, ad conſtituendum probationem plenam. q.40.lib.1.n.1

Præſumptio iuris, & de iure, admittit probationem contrariam, ex confeſſione iuris, cui fauet ipſa pręſ. q.61.lib.1.n.1

Præſumptio iuris, & de iure, probationem in contrarium admittit confeſſione eius, pro quo ipſa extat. pręſ.132.lib.3.num.69

Præſumptionis leuis verus effectus quis ſit. q.87.lib.1.nu. 3. extenſio quando fiat. q.57.lib. 1.ſi.1

pręſumptionis iuris, & de iure, non admittitur probatio in contrarium ſtatuto Veneto. q.3.lib.1.num. 19. iuris, & de iure, etſi nil queant obiici, ſi tamen id fiat parte non opponente, de ea obiectione diſputandum eſt. pręſ.46.lib.2.nu.13.

Præſumptionem eſſe quid facti verum eſt, quando homo præſumit, ſecus ſi pręſumat lex. q.11.li.1.num.1. ſignificat verbum videtur, interdum fictionem. q.10.lib.1.num. 3.& 4. Idem quoque in verbo, creditur. nu.7.& 8. Idem eſt de verbo, intelligitur. ibid. n.5.& 6. quæ verba faciant, ibid.nu.11. legis, cum præſumptione hominis concurrentem, iudex verum velit, iudicabit aut arbitrabitur potentiorem. q.29.lib.1.nu.2. hominis ſtatutum Venetum probabilem dicit. q.5.lib.1.num.3. iuris ſi pro ſe quis habeat, non defertur iuramentum ſuppletorium aduerſario ſuo ſemiplene probanti. q.32.lib.1.nu.4. iuris contra ſe habens, apertiſſimis eam probationibus diluere debet. ibi. nu.5

præſumptiones quas facit homo, lex cur approbare non potuit. q. 5.lib.1.nu.7

pręſumptiones hominis non violentæ, vel etiam vehementes non ſunt coniungendę ad conſtituendã plenam probationem, quo ad pœnam ordinariam. q.97.lib.1.num. 18. duas in eodem actu concurrere a iure non conceditur. præſ.132.lib. 3. nu. 82. ſumi a natura, lege, accidenti, iuxta opinionem Corraſii improbatur. q.13.lib.1.nu.6

præſumptionum, coniecturarum, ſignorum, & indiciorum doctrinam e multis iudicii partibus pręcipuam eſſe. proœ.libr.1.num. 1. hominis certam doctrinam dari non poſſe. q.5.lib.1.num.9.

pręſumptionibus quibuſcunque conſtans dicitur expreſſum. quę. 45.lib.1.num.1.3.& 5. probantur multa, quæ directo alias probari nequeunt. quęſt.58.lib.1. numer.2. Et quales nam debeant eſſe pręſumptiones illę. numer. 20. tribus in aliquo actu requiſitis, duabus exiſtentibus tertia per iuramentum ſuppleri nequit. quæſt.84. lib.1. num. 1.2. & indiciis claris & indubitatis receptis, & approbatis ab ipſa lege, condemnare poteſt iudex inquiſitum abſque alia tortura, pœna tamen arbitraria. quæſt. 92.lib.1.numer.1. quidem claris, ſed hominis tãtum extantibus reus torqueri debet. ibid.nu.2. Idque totum arbitrabitur iudex num.3

præſumptum a lege dici etiam tacitum. pręſ.17.lib.4.nu.15

præteritio facta a patre ignorante ſe habere filium, extinguit legata etiam relicta ad pias cauſas. pręſ.189.lib.4.nu.126. Ex præterito non pręſumitur ad præſens. præſ.23.lib.6.n.12.

pretii mentione facta emptio & vendito præſumitur. præſ. 74. lib. 3.nu.1. Idque etiam ſi poſt mentionem pretii dicatur, indulgemus. ibi.num.2

pretor ſi verum nobilem carceratum relaxauit locumque carceris ei prætorium conſtituit, ſi is aufugit excuſatur, cum ſit ſequutus fidem nobilis quem fidei obſeruatorem credebat. pręſ.59. lib.6.nu.13

pręt ori & ancianis ſi eſt commiſſa cauſa, vocem vnam habebit prętor, alteram anciani. pręſ.18.lib.4.n.13

pręt ore autore geſta, pręſumuntur geſta ſolemniter. præſ.61. lib.3. num 3

præuentioni quando ſit locus. pręſ.18.lib.2.num.37

primę tonſuræ Clerici beneficio carentes ideo priuantur priuilegio fori, quia non incedunt in habitu, & tonſura ex conſtitutione Clementis VII. & Paul. III. Pontificum. pręſ.76.lib.6.n.42.

prima tonſura non eſt ordo ſacer, ſed diſpẽſatio ad ordines ſacros. pręſ.76.lib.6.nu.37

primipili munus quale fuerit. præſ.72.lib.2.n.25

primogenituræ in cõſtitutione, reſeruari debet legitima aliis filiis. pręſ.189.lib.4.nu.177. Et aliis filiis reſeruari etiam debent alimenta. ibid.numer.178. bona nunquid poſſint alienari pro conſtitu-

Digitized by Google

ſtitutione dotis, vel ipſamet valeant in dotem aſſignari. pręſu. 189. li. 4. num. 175. 180. & 181. bona nõ ſuſtinent Trebellianicæ detractionem. præſ. 198. lib. 4. nu. 36. priuilegio guadet qui reperitur primogenitus tempore quo locus eſt ſucceſſioni cauſa ipſius primogenituræ. præſ. 76. lib. 6. nu. 41

Primogenitus exclusus a ſucceſſione ob profeſſionem religionis, ſi ei ſuperueniat habilitas ad ſuccedendũ admitti debet, depulſo ſecundo genito iam ad ſucceſſionem admiſſo, ex ſententia Alciati, male tamen. præſ. 46. lib. 5. nu. 18. & 19. is dicitur, qui tempore ſucceſſionis eſt natu maior, licet alius ante eum natus & mortuus ſit, & licet ſolus natus. præſ. 92. lib. 4. num. 2. & 3. tenetur alere alios fratres. præſ. 189. li. 4. num. 179. Regis dicitur etiam ille, qui natus eſt ante adeptum regnum a patre. præſ. 92. lib. 4. num. 5

Primogenito ad ſucceſſionem fideicommiſſi vocato a teſtatore, p̃ſumitur vocatus ætate maior, non autem qui dignitate & animi dotibus alios antecellit. præſ. 92. lib. 4. num. 1. Intelligitur etiã de eo, qui ſolus natus eſt, nam is dicitur primogenitus. ibidem num. 2

Primogeniti filius, vel eius patruus an dicatur primogenitus, vt ad fideicõmiſſi ſucceſſionẽ admittatur. præſ. 92. lib. 4. numer. 4

Principis poteſtas & auctoritas quanta ſit, quæ obedientia principi debeatur, & quando poſſit derogare ſuo priuilegio.

Princeps licet non præſumatur vti plena & abſoluta poteſtate pręſumitur tamen vti, quando aliter actus non valeret etiã ad tertii præiudicium. præſ. 4. lib. 6. num. 4. poteſt aliqua concedere ac reſcribere de iure communi, & etiã de iure ſpeciali. præſu. 6. li. 6. nu. 3. cum poſſit concedere ex iure communi. præſ. 4. lib. 4. nu. 8. & præſ. 12. lib. 2. numer. 1. nunquid in dubio præſumatur voluiſſe priuare bannitum commodis & beneficiis conceſſis a iure communi. præſ. 45. lib. 5. num. 15. poteſt priuare eum, quem propter delictum banniuit beneficiis iuris communis reſpectu bonorum exiſtentium in ciuitate, de qua ipſum banniuit. præſum. 45. li. 5. num. 11. Et habet id locum non ſolum in principe ſupremo, ſed in quouis inferiore dummodo ſit dominus illius loci. ibid. nu. 13. non poteſt tollere claram teſtatoris diſpoſitionem. pręſ. 79. lib. 4. num. 24. ſi ſine cauſæ cognitione priuauit vaſallũ feudo, quod alteri deinde donauit, præſumitur facta d. priuatio cauſa & reſpectu donationis. præſ. 12. lib. 6. num. 16. ſi filiis inſtitutis reliquit vxorem vſufructuariam, cenſetur ipſa vxor ſolum alimentaria. præſ. 139. lib. 4. numer. 65. pręſumitur ſcire ea, quæ a iure communi ſanci a ſunt, & præſertim conſuetudines vulgares. præſ. 40. li. 6. numer. 17. dicitur confirmare diſpoſitionem teſtatoris, quatenus iure eſt valida, voluntas enim principis præſumitur legi conformis, & conſentanea. præſ. 189. lib. 4. numer. 182. an poſſit in præiudicium ſubſtituti legitimare & exprimere, quod ipſum excludit in legitimatione. præſ. 79. li. 4. nu. 3. nullo modo debet innouare diuiſiones feudorum, quæ ſemper in diuiſa permanſerunt. præſ. 34 lib. 5. nu. 14.

Principibus eſt obediendum, nec non eorum magiſtratibus quorum perſonam ſuſtinent. præſ. 3. lib. 5. nu. 87.

principi reſiſtens Deo reſiſtere videtur. præſ. 3. lib. 5. nu. 78

principis ſui præcepta quando quis contempſiſſe dicatur. præſum. 44. lib. 5. nu. 1. prẹſentia tollit omnem fraudis ſuſpicionem. pręſ. 82. lib. 4. num. 6. & 10

princeps an & quando ſuo priuilegio cenſeatur derogare & tollere ſtatutum ciuitatis. pręſ. 39. lib. 6. nu. 1. 2. 3. & ſeq.

princeps quando per viam legis generalis derogat omnibus priuilegiis, etiam ſi de illis oporteret ſpecialem facere mentionem, tolluntur etiam priuilegia habentia clauſulam derogatoriam ad futura priuilegia & reſcripta. pręſ. 40. lib. 6. numer. 23. Et quia & quando dicatur per viam legis concedere priuilegia. ibidem. numer. 24. Non tamen habet id locum, quo ad priuilegia inſerta in corpore iuris. ibid. num. 25. quando derogat omnibus priuilegiis, per viam alterius priuilegii vel reſcripti, conſiderandę ſunt clauſulæ vtriuſque priuilegii, & illæ pręferri debent quæ maioris ſunt efficaciæ ad hoc, vt ſecundum priuilegium tollat primum. ibid. nume. 26. Et quid ſi clauſulæ ſunt paris efficaciæ. ibi. num. 27. eſt ipſa lex viua. q. 17. lib. 1. nu. 23. non præſumitur le. a ſe conditas, non velle obſeruari. præſ. 6. lib. 2. nu. 5. lege poſitiua non ligatur. præſ. 29. lib. 3. num. 100. quando perſonæ priuatæ æquiparetur. præſ. 10. lib. 2. num. 54. dans vel confirmãs aliquid, intelligitur ſaluo iure tertii. præſ. 9. lib. 2. num. 5. aliquid faciens vel concedens, præſumitur iuſtis cum cauſis. pręſ. 10. libr. 2. num. 1. Eaque pręſumptio non admitit probationem in contrarium. ibi. nu. 2. loqui dicitur per os dei. nu. 3. deus dicitur inter homines. nu. 4. veritate non mendacio moueri dicitur. num. 5. cognoſcens de cauſa dicitur cognoſcere tanquam deus. num. 6. talis pręſumitur qualis de iure eſſe debet. num. 7. iuſtitia plemus non pręſumitur velle plus quam velit lex. ibi. nu. 8. pręſ. 9 lib. 2. nu. 4. ea quæ iuris poſitiui ſunt, libere & abſque cauſa tractare poteſt. num. 10. ſine cauſa iuſta, non poteſt quæ ſunt iuris diuini, naturalis vel gentium. pręſ. 9. lib. 2. num. 4

princeps iuris mentionem faciens, in diſpoſitione aliqua, veluti priuilegio vel reſcripto, intelligitur de iure a ſe condito. præſum. 6. li. 2. num. 1. vnus ſine conſenſu alterius legem condens, non obligat non conſentientem. præſ. 5. lib. 2. num. 9. reſcribere ſecundum ius, & æquitatem præſumitur. pręſum. 9. lib. 2. num. 2. quando in reſcripto voluerit præiudicare tertio etiam in rebus magnis. pręſum. 9. lib. 2. numer. 19. non ſubdito nequit præiudicare. præſ. 10. lib. 2. num. 27. contrahendo cum non ſubdito, non fruitur priuilegiis principatus. nu. 28. tollerans bannitum in ciuitate, non iudicatur eum a banno abſoluiſſe. quæ. 23. lib. 1. nu. 7

principis mens præſumitur talis, qualis lex eiuſque ratio. præſ. 10. lib. 2. nu. 9. ab expreſſa aſſertione recedimus, quando de veritate in contrariũ conſtat. præſ. 10. lib. 2. nu. 31. de poteſtate diſputare nefas eſſe quomodo accipiendum, ibid. num. 56. aſſertioni creditur in antiquis, etiam quo ad ea, quæ ſine cauſa iuſta tacere non poſſet nu. 64

principi aſſerenti de facto anteceſſoris ſui, creditur etiã in præiudicium tertii. pręſ. 11. lib. 2. nu. 6

principem ſuprema poteſtate aut regia vti voluiſſe, nõ pręſumitur præſ. 29. li. 3. nu. 99. præiudicare voluiſſe tertio quoad ius quęrẽdum, ſpe non approbata. pręſ. 9. lib. 2. n. 20. Idem ſi ſit ius quoddam contingens nec ordinarium. num. 21. vno momento legis diſpoſitionem interuertere velle, non pręſumitur. pręſ. 20. li. 1. numer. 4

principe allegante cauſam iuſtam, & legitimam in his quæ ſine cãfacere poſſet, pręſumptionem pro ipſo non eſſe. pręſ. 10. libr. 2. n. 62. & ſeq. inferior mentionem faciens iuris, quo caſu de ſtatuto tantum intelligatur. pręſ. 6. lib. 2. nu. 6. & 7. Et quo caſu intelligatur de conſuetudine. ibid. nu. 8. & 11. remittente delictũ commiſſum, non pręſumitur remiſſa pęna læſo delata. præſ. 9. lib. 2. num. 13. cum ſubditis contrahente, an metus illatus pręſumatur. præſ. 126. lib. 3. nu. 12. & 13

principali conceſſo, cenſẽtur tributa illi cohęrentia. præſ. 97. lib. 3. num. 11

principio malo inchoata malo finire debent exitu, ita econtra, quę bono cœpta ſunt principio præſumuntur etiam bono exitu debere finiri. præſ. 17. lib. 6. nu. 1.

prioritas licet pręſumatur ſecundum ordinem litteræ, ſecus tamẽ eſt, quando actus alias redderetur nullus. præſumpt. 4. lib. 6. numero. 5

priuari quis non poteſt eo, quod ſibi datum non fuit, ex teſtamento. præſ. 13. lib. 4. num. 2

priuatio pręſupponit habitum præceſſiſſe. præſ. 61. li. 6. n. 4. & pręſ. 83. lib. 4. nu. 11

priuatus poteſt ſi vult preferre ſuam vtilitatem priuatam vtilitati publicæ, quando in publica non continetur ſua propria. pręſu. 189. lib. 4. nu. 132

Priuilegium, an & quale præſumatur, quando amittatur, & quando quis priuilegio renunciaſſe dicatur.

priuilegium non pręſumitur. pręſ. 14. lib. 6. num. 15. non amittitur nec per præſumptionem, quando in eo adſcripta eſt clauſula decreti, uel alia prohibitiua. pręſ. 41. lib. 6. num. 10. Nec tollitur priuilegium contrario actu priuilegiati, quandu actus fuit coacte factus. ibid. nu. 14

priuilegio pręſumitur quis facilius renunciare quam iuri communi. pręſ. 6. lib. 6. nu. 9. an & quando quis renunciaſſe pręſumatur pręſ. 41. lib. 6. nu. 1. & per tot.

priuilegio cenſetur quis renunciaſſe, quando fecit actum contrarium ipſi priuilegio. ibid. num. 3. quod ampliatur & reſtringitur ibid. nu. 5. 11. 12. 13. an poſſit renunciare priuilegiatus, qui non eſt uſus ipſo priuilegio longo tempore, quo vti potuiſſet. præſ. 41. lib. 6. nu. 16

Priuilegii reuocatio vel conceſſionis factæ a principe non pręſumitur. pręſ. 37. lib. 6. nu. 7

priuilegio iam conceſſo cenſetur receſſum ex ſuperuenienti cauſa. præſ. 37. lib. 6. nu. 41

priuilegiũ alienãdi bona fideicõmiſſi p̃ cõſtituẽda, vel reſtituẽda dote nunquid poſſit cedi. p̃ſ. 187. li. 4. nu. 141. cõceſſum ciuibus originariis nõ competit iis, q̃ a ciuitate, & loco ſuæ originis receſſerũt. p̃ſ. 4. li. 6. n. 7. reſpiciẽs deciſoria litiũ ligat exteros. p̃ſ. 29. li. 5. n. 39. dotis compe ens mulieri tunc tranſit in ceſſionariũ, quãdo mulier ad ſui commodum cedit iura, quę habet contra hęredes mariti. pręſump. 189. libr. 4. num. 153. Secus ſi ceſſio. fuit facta principaliter ad commodum, & vtilitatem ceſſiona-

Digitized by Google

rij.ibid.nu.154.conceſſum familiæ comprehendit etiam fœminas nuptas.præſ.88.lib.4.num.4.competens fiſco ſui natura eſt perpetuũ,quia fiſcus nunquam moritur.præſ.189.lib.4. n. 146. ſori competens hæredi inſtituto non tranſit in fideicommiſſarium.præſ.189.lib.4.num.151.in corpore iuris inſertum eſt potentius non inſerto, poteſt tamen a principe tolli ſecundo priuilegio,& quando præſumatur illud tollere.præſ.40.lib.6.num. 13.Quod ſi retinet nomen & vim priuilegij,præſumitur ſecundo priuilegio ſublatum,ſecus ſi efficitur in commune. ibid. 14. conceſſum marito,ne teneatur vltra quam facere poſſit,non habet locum in putatiuo. pręſu. 77. lib.4.nu.9. nouum,an & quãdo pręſumatur antiquum tollere.præſ.40.libr. 6. num. 1. & per tot. patris, vt poſſit teſtari pro filio,non debet eſſe ad præiudicium alterius.præſ.38.lib.4.nu.14. perſonale, quod habet patronus,ne a liberto onere fideicommiſſi grauetur in legitima, non tranſit in eum,in quem ex neceſſitate memoriæ repudiantis ius patroni transfertur.pręſ.189.li.4.nu.152.a principe conceſſum, an & quando pręſumitur derogare, & tollere ſtatutum ciuitatis.præſ.39.lib.6.nu.1.conceſſum non ſubdito,princeps non reuocat.præſ.10.lib.2.num.29.ſeu conceſſio,an & quando pręſumatur realis vel perſonalis.præſ. 103.lib.4. per tot.aut conceſſio,perſonæ facta,perſonalis eſt,cum ea extinguitur,nec ad hæredes tranſit.pręſ. 103. libr. 3. num.1. conceſſum ad benemeritorum remunerationem, vtrum perſonale ſit, vel reale.num.12. & 13. reale dicitur, ſi perſona cui conceſſum ſit, remota cauſa fuerit, proxima vero quæuis alia.numero. 16. cauſa officii conceſſum durat quandiu officium.præſump. 76.lib.6.numero. 40. conceſſum a principe reale eſſe.nu.31. Perſonale autem inferioris a principe.num.32. principis de facto aliquo perſonale eſſe. nu.33. de iure indeterminato,perſonale, determinato reale pręſumi.num.34.ſeu conceſſio rei ad hæredes non tranſitoriæ, perſonam non egreditur.num.35.in mutuo nullum conſiderat ad transferẽdum dominium pecunię ſolutioni iam deſtinatæ.pręſ. 58.lib.3.nu.1

Priuilegii cauſam proximam,& immediatam fuiſſe perſonam, ſignis probari.præſ. 103. lib.3.nu.2.& quibus ſignis.ibid.nu.3.6. 9.10.11

priuilegiatus nunquam vtitur ſuo priuilegio contra pariter priuilegiatum.pręſ.89.lib.4.n.121

priuilegiati duo quando concurrunt, is præfertur qui tractat de damno euitando.præſ.189.lib 4 nu. 124

priuilegia duo vbi concurrunt,illud magis ſpeciale dicitur, quod perſonæ conceditur.pręſ.18.lib.2. nu. 19. etiam pro hæredibus acquiſita præſumuntur.præſ.47.lib.3.nu.7

priuilegiatum in caſibus non priuilegiatis, iure communi vti, in dote non procedit,quæ regulariter eſt priuilegiata.præſ.14.lib. 3.num.2

priuilegiatis duobus concurrentibus is q priuilegiũ potentius habet præfertur.præſ.72.lib.2.nu.21

probatio admittitur contra fictionem, quando eſt fundata ſuper dubio,aut incerto.pręſ.35.lib.4.nu.7

probationes concludentes eſſe debent.pręſ.41.lib.5.nu. 36

probatio clara pręſumptioni præualet.præſ.21.lib.4.nu 23

probare,qui ob lapſum termini non poteſt,non poteſt etiam facere poſitiones.q.61.lib.1.nu.3

probatum illud eſſe dicitur,quod conſtat legi ita eſſe.qu.36.lib. 1. num.11

probatio nulla melior, nullaque efficacior,quam proprii oris confeſſio.qu.61.lib.1.nu. 8. vera & propria illa eſt,quę alterius patrocinio non indiget.q.36.lib.1.num.12. ſeu fides, quæ teſtibus fit,cæteris excellit.q.1.lib.1.num.6. per iuramentum etiam aliis reiectis,admittenda.præſ.47.lib.2.num.6.contraria,ſemper admittitur contra præſumptionem, niſi lex eam expreſſe reiiciat. q.60.lib.1.nu.2. per facti euidentiam, reliquis omnibus excluſis,excluſa non dicitur.q.67.lib.1.num.2.aduerſus pręſumptionem iuris,& de iure,parte non opponẽte,admiſſa prodeſt.q.68.l. 1.nu.1.veroſimilis,quam nos pręſumptionẽ iuris dicimus,quid ſit ſecundum Quintilianum,Victorium,& Maioragium. qu. 4. lib.1.nu.1.coniecturalis,an dicatur vera probatio.præſ.141.lib. 3.num.21.artificialis,quæ.lib.1.in procem.nu.9.artificialis,quomodo differat ab inartificiali.ibid.n.10.artificialis,ſeu præſumptio tribus conſtat,argumentis,nempe,ſignis, & exemplis. qu. 6.lib.1.n.1.artificialis quomodo diuidatur a Gandino. quęſt.2. lib.1.num.4.inartificialis quæ.lib.1.in procem.n.7.etiam per indirectum,contra præſumptionem iuris, & de iure admittitur. præſ.89.lib.4.nu.10.q.65.lib. 1. nu. 1. Et quot ſufficiant teſtes. ibid.nu.11.& pręſ.1. lib. 3. num.28 contraria per iuramentum eius admittitur,contra quem extat iuris pręſumptio, ſi de leui præiudicio agatur.q.77.lib.1.num.15.contraria contra præſumptionem,non fictionem admittitur.pręſ.67.lib.3. nu. 5. contraria vbi ſuperuenit,ceſſant præſumptiones,& coniecturæ.qu.31. lib.1.nu.7.per confeſſionem aduerſarii admittitur etiam contra pręſumptionem iuris,& de iure.præſum.145.li.3.nu. 21. ſemiplena,eſt pręſumptione hominis potentior.q.32.lib.1.num.6. dubia nil poteſt.q.97.lib.1.nu.29. & pręſ.51.lib.2.nu. 49. liquidiſſima requiritur in pęnis.ibid.num.33. non auget, vel minuit delictum.num.35.eſt quid extrinſecum, poſt delictum perfectum conſumatum ſuperueniens.num. 36. etſi contra fictionem non admittatur,attamen per indirectum probari poteſt,nempe demonſtrando ceſſare ęquitatem ſuper qua fictio fundata eſt.q.8. lib.1.num.14.ex conuentione partium,ſi non admittitur contra ſcripturam per teſtes, vel ſcripturam aliam, quæ probatio poſſit admitti.q. 51.lib. 1.num. 11. ex diuerſis ſpeciebus probationum reſultans.q.39.num.1.vtrum vera ſit probatio an pręſumptio. q. 39. lib. 1. per tot.plena vt fiat, regulariter ex præſenti non infertur ad præteritum ſecundum Bat.quęſt. 24. lib. 1.numero.42

probationis ſpecies duæ,artificialis,& inartificialis.lib.1. in procem.6.inartificialis ſpecies.quæſt.1.lib.1.num.1.2.3. 4.artificialis definitio,& partitiones.qu. 2. lib.1. n.2.3. 5. appellatione in dubio de plena intelligitur.q.37.lib.1.nu.18.ſpecies,quæ per inſtrumenta fit,priuilegiata cur ab aliquibus dicta ſit.qu. 1.lib.1. num.13

probationem contrariam lex in pręſumptione iuris,& de iure reiicit.pręſu.121. libr.3.nu.8.ſolam oratori neceſſariam exiſtimat Quint.lib.1.in proh.num.4.contra præſumptionem iuris,& de iure per duos,vel tres teſtes,probos,& legales admitti.q.64.lib.1. num. 1

probatione lites,& controuerſias carere non poſſe.lib.1.in proœ.n. 2.in vim conditionis requiſita, preſumptio ſecundum communem ſententiam non ſufficit.q.37.lib.1.nu.1

Probationes totę ſunt in arbitrio iudicis poſitę.quęſt.11. lib.1.nu. 7.& quæſt.79.num.11.inartificiales, vel artis expertes quare dicantur.lib.1.in procem.numer. 8. euidentiſſimæ adferri debent ab eo,qui facto iudicis impeditum ſe dicit,quo minus appellationem a ſe interpoſitam proſequeretur.quęſt.38.libr.1.num.9. etiam incontinenti factæ,quando non admittatur.præſum. 47. lib.2.num 8.intra certum tempus faciendæ,aduerſario non contradicente,admiſſę valent.pręſum.46.lib.2. numer. 16. contra rem iudicatam admiſſæ parte non opponente iudicatam reſcindunt.quæſt. 68. lib. 1.num.3.aduerſus pręſumptionem iuris, & de iure ſolum ante ſententiam latam admitti. quæſt. 69. numer.1. Cõtraria refertur ſentẽtia.ibid.num.2. publicatis atteſtationibus factæ ualent,aduerſario tacente. præſ. 46. lib.2. num. 25. leuiores admittuntur in his,quæ clara ſunt.præſum. 126. li. 3.num.11.multum euidentes,contra officiales requiruntur.qu. 83.lib.1.numer.2. duę imperfectæ, in cauſis ciuilibus iunguntur,ad conſtituendam plenam, & perfectam probationem. qu. 87.lib.1.numer. 4. duę ſemiplenæ,ad conficiendam probationem plenam,an coniungi poſſint.quæſt. 41.lib.1. num. 1. & per totum.

probationes duæ admittuntur in criminalibus ad probandum accuſati defenſionem,nec non teſtes de ſola credulitate deponentes.præſum.3.lib.5.num.50.manifeſtę,quę dicantur,quibus caſus fortuitus probari debet.pręſum.61.lib. 6. num. 20. ſolas eſſe quæ in cauſis deficiendis primas obtinent.libr. 1. in procem.nu. 5. non extare de facto, uel extare ex rei natura, quo ad effectũ, paria ſunt.q.37.lib.1.nu.15

probationibus conſtans,dicitur eſſe ipſa veritas.q.31.lib.1.nu.5.aliquid dicitur conſtare,quando illę clarę ſunt,& manifeſtæ. pręſ. 70.lib.2.nu.16

proclama publicum ſe ignoraſſe iuramento aſſerentis creditur.q. 77.lib.1.nu.10

proceſſus requirit ſcripturam.pręſ.68.lib.2.nu.2. Quod tamen locum non habet in leuioribus.nu.3.

proconſulis quanta apud Romanos poteſtas.pręſ.18.lib.2.num.28

procurator in cauſa criminali non admittitur regulariter,ſi tamen nil obiiciatur,iudicium tenet.præſum.46.libr.2.num.9. ad cauſam pręſumitur inſtructus.pręſu.37. lib. 2. num. 2. Quibus autem id caſibus non procedat.num.3.4.& 5.reuocatus non pręſumitur.præſum. 36. lib.2. num. 1.Fallit num.34.vt factum domini reuocet, nunquam pręſumitur conſtitutus. pręſum. 44. lib.3.nume.6.conſtitutus ad agendum defendere tenetur. qu. 46.lib. 1. num.9.conſtitutus ad ſuſcipiendum mutuum, pręſumitur eo modo, quo dominus mutuo ſuſcipere conſuetus ſit. præſ.109.lib. 3. num.2.ad contrahendum conſtitutus, nomine conſtituentis contrahere præſumitur.pręſu. 49. lib. 3. num. 1. Idque procedit etiam certo pacto adiecto ibid. num. 13. Vel ſi poſt aliquod tempus procurator is contrahat. num. 14.Et an hoc locum habeat contra tertium.contrahens nõ expreſſo nomine procuratoris,ſuo nomine contraxiſſe pręſumitur.ibidem. num. 18. habens mandatum generale, ſimpliciter contrahen-

Digitized by Google

do præſumitur nomine proprio facere.nu. 22. Vide declarationem.nu.25.non acceptans mandatum,vtrum contrahendo pręſumatur nomine mandantis facere. nu.28

Procurator tacendo p contumaciam cōſentire dicitur in ſui principalis detrimentum,præſ.99.lib.6.nu.38. exhibens inſtrumenta,quibus conuenientibus mandatum habere præſumatur, & admittatur ſine cautione.præſ.34.lib.2.nu.1.2.3. & 6.Alia refertur opinio.nu.9.conſtitutus etiam is creditur,qui in domo creditoris conuerſatur,exhibendo inſtrumenta crediti, modo bonæ ſit famæ,& conditionis.ibid. nu. 10. Aliud ſi de fama ipſius non conſtet.nu.11.ad iudicia,ante litem conteſtatam ſubſtituere alium nequit.præſ.38.lib.2.nu.1. cuius perſonæ electa eſt induſtria ſubſtituere nequit.ibid.nu. 2. Et quando cenſeatur electa induſtria illius.n.3.qui pignori dare poteſt,quando poſſit agere pignoratitia.præſ.43.lib.3.nu.2.conſtitutus a mercatore ad mutuo accipiendum pecuniam,intelligitur etiam ad cambia,& recambia.nu.7.cenſetur reuocatus ex ſuperuenienti cauſa, quę ſi adfuiſſet,quando conſtitutus fuit,dominus non conſtituiſſet. præſ.37.lib.6.nu.38

Procuratori ſi quis dedit mandatum ad impetrandum , & probetur,dictum procuratorem recepiſſe literas de his,quæ ſibi mandata erant, præſumitur impetrationem a procuratore factam fuiſſe.præſ.36.lib.6.nu.11

Procuratoris confeſſio,omnibus creditoribus ſolutum eſſe, non comprehendit procuratorem loquentem.præſ.44.lib.3.num.2.

Procuratore ad lites co nſtituto, an reuocetur mandatum ſi dominus litis cauſam reaſſumit,& tractare incipit.præſ.36.lib. 2. nu. 6.nouo conſtituto,quando primus cenſeatur reuocatus. ibid.n. 21.electo tanquam perſona honeſta,mandatum præſumitur reuocatum,ſi nequam,& facinoroſus efficiatur.nu.26.falſum inſtrumentum mandati producente,pars non opponens mandatum pręſumitur approbare.præſ.46.lib.2.nu.3.reſtituere domino inſtrumentum,mandatum præſumitur reuocatum.præſ.34. lib.2.n.5.contrahente ſuper negocio, quod ad dominum pertinere non poteſt,cui adquiratur.pręſ.49.lib.3. nu.16

Procuratorio nomine non præſumitur quis contraxiſſe,vbi delictum reſultaret.præſ.49.lib.3 n.27

prodere ſeipſum nemo tenetur.q.80.lib.1.n.6

producens teſtamentum confectum cū debita forma a minore 25. annor. non tenetur eum probare fuiſſe maiorem annis.14. præſ. 23.li.6.nu.2

producen s inſtrumentum.vide Inſtrumentum.

proœmia,& pręſentationes actus,& diſpoſitionis non ſcriptę,quē tractatum dicunt,repetita præſumuntur in ipſo actu , & diſpoſitione.pręſ.2.lib.6.nu.18.Fallit.nu.19.20.& ſeq.

proœmium,& præfatio ſtatuti,vel legis coniecturam facit eorum, quæ ſtatuentes ipſi voluerunt.pręſ.2.lib.6.num.3.Id extenditur ad proœmium reſcripti,bullæ,decreti,ſententiæ,&c.Vide ibid. a nu.4.vſque.nu.11.

profectitium eſt donatum a patre filio,eique per filiū acquiritur . præſ.19.lib.3.n.2.

Profeſſionem feciſſe quis dicatur , an & quando profeſſio ſit nulla.

profeſſio emiſſa præſumitur,quando quis defert habitum profeſſorum diuerſum ab habitu nouitiorum.præſu.83.lib.6.num.19. Alios caſus,in quibus profeſſio religionis præſumitur. vide ibi. nu.20.24.25.27.vide etiam verbum Religio.

profeſſionem quis poteſt emittere,ſtatim in ipſo ingreſſu religionis.pręſ.83.lib.6.nu.3.emiſiſſe is non dicitur,qui habitum extra Eccleſiam ſumpſit,& ſine alia conſueta ſolemnitate. pręſ.83.li. 6.nu.16. Idem quando deferens ipſum habitum proteſtatus eſt ſe illum deferre ſine animo emittendi profeſſionem.ibid. num. 17. Et ad hoc per officium collatum arguatur facta profeſſio,debet ſaltem præcedere tacita profeſſio.ibid.nu. 18. emittere non poteſt minor 16. anno. ex Conſtit. Sacri Concilii Tridentini præſ.34.lib.6.nu.21

profeſſionis habitum recipiens a non habente poteſtatem,nō obligatur religioni etiam in genere,& quando concurrant alia requiſita ſufficit tacitus conſenſus ipſius prælati.præſ.83.lib.6.numero.19

profeſſio omnis in quacunque Religionum, etiam non mendicantium ex Conſtit.Sacri Concilii Trident.intra annum probationis facta eſt ipſo iure nulla.præſ.84.lib.6.n.6.conſiſtere non poteſt niſi duo perſonę concurrant,quarum vna ſe obliget religioni,altera religionem obliget illi.pręſ.83.li.6.nu.21.& ſequ. Et ſi quis reaſſumat ex ſeipſo habitum pluries ſine conſenſu prælati non obligatur profeſſioni.ibid.nu. 23

profeſſionem emittens ſpōte,non autem coactus id facere debet, & quid vltra ſcire debeat.præſ.83.lib.6.nu.6. & 8. Et profeſſionem emittere debet conſenſu eius qui poteſt eum incorporare religioni.ibi.nu.9.emittens debet eſſe legitimæ ætatis. ibi.nu. 13.& 23.emittens id facere debuit in ipſomet monaſterio,quia non ſufficeret in domo propria.ibid.n.15.religionis faciens pręſumitur facere iuſta ætate.præſ.50.lib.3.n.29

progeniei appellatione non modo filii,ſed & nepotes & pronepotes continentur.pręſ.189.lib.4 nu.15

progenitorum ſuorum res amittere graue eſt.pręſ.83.lib.3.num.5

prohibitus contrahere ſub pœna cum banno, impune contrahit cum filio illius.q.46.lib.1.nu.36.

prohibita fieri directo,prohibentur etiam per indirectum. q.26.li. 1.nu.4

prohibitio alienationis rerum minoris,vtrum in rem ſit vel in perſonam.præſ.6.lib.1 nu.9.dicitur quædam priuatio, quæ habitū præſupponit.præſ.133.lib.4.nu.6.de non alienandis fideicommiſſis, fortior eſt prohibitione facta a cōtrahentibus.Inter vnā vero & alteram eſt maxima differentia.pręſ.189.lib.4. nu. 109. & 110.

prohibitiones duæ quando concurrunt de non alienando,tunc prohibita cenſetur etiam alienatio in eum caſum, in quem poterat alienari exiſtente vna ſola prohibitione.ibid.nu. 111

prohibitio de non alienandis bonis fideicommiſſo ſuppoſitis pręſumitur facta reſpectu fideicommiſſi iam ab ipſomet teſtatore conſtituti.præſ.12.lib.4.n.17

prohibitum directo dicitur etiam prohibitum per indirectū. pręſ. 189.lib.4.num.82.ad tempus dicitur poſt tempus conceſſum. præſ.165.li.4.nu.27

promercalia quæ dicantur.pręſ.156.lib.5.nu.15

promiſſa non ſeruare eſt iniquum, & legi diuinæ repugnans, nec non legi naturali , quæ iubet,datam fidem ſeruari debere. pręſ. 3.lib.4.nu.64

promittens ſoluere in certo loco,licet renūciauerit priuilegio ſui fori,conueniri tamen ibi poteſt,& ſi ibi non reperiatur. pręſ.6. lib.6.n.8

promitto uerbum,ſtipulationem ſignificat.q.43.lib.1.nu.8. verbū in inſtrumento poſitum,quando ſolum nudum pactum ſignificet.præſ.41.lib.3.nu.12.13.cum ſeq.

promittimus rogati,pollicemur vltro.præſ.41.lib.3.nu.6.

promiſit verbum,in publico inſtrumento redactum , ſtipulationē importat.pręſ.41.lib.3.nu.5.etiam in ſcriptura priuata, ſtipulationem ſignificare.ibid.n.7.in actis iudiciariis,intelligitur p ſtipulationem.nu.9.Idque etiam ſi ab ignaro fuerit prolatum. nu. 10.Idem eſt,ſi in confeſſione patris reperiatur.nu.11

promittere contra ſeipſum,vt nemo,ſic neque contra ſuos pręſumitur.pręſ.44.lib.3.nu.23

promittens præſenti,& tacenti aliquid ipſi vtile,paciſci dicitur p̄ſ. 41.lib.3.nu.4. Reiecta ſententia eorum qui dicunt pollicitationē eſſe. num.13.præſtare vel facere contra quemcunque non præſumitur contra ſeipſum.præſ.44.lib.3.nu.1. nec ēt contra ſuos. ibid.nu.23.Fallit.nu.25.& ſeq.Et ſi ſermo generalis ſit vel vniuerſalis.nu.21

promiſſio quod ſtipulationem ſignificet,vnde proueniat.pręſ.41.l. 3.nu.17.nuda cauſa non expreſſa,non obligat.pręſ.34.li.3.n.11. facta ſine cauſa,valet aliquo contractu præcedente.pręſ.8. li. 3. nu.9.ſine cauſa facta,declaratur ex qualitate perſonæ cui facta eſt.ibid.nu.10.annua facta pauperi ſine cauſa,alimentorum cauſa facta pręſumitur. ibid. nu. 11. non dicitur incerta, quando poteſt certificari per relationem ad aliud.q.43.lib.1.nu. 10. de dote reſtituenda ſatis expreſſa dicitur , ex quo maritus confeſſus eſt, ſe eam recepiſſe.q.45

promiſſionis ſpeciſicę atque indiuiduæ,maior uirtus quam generalis.pręſ.115.lib.3.nu.19

promotio ad ordines ſacros præſumitur , quando quis tanquam promotus diu ſtetit & ſeruiuit in beneficio.præſ.76.lib. 6.n. 18.

promouendus ad Epiſcopatum debet eſſe natus de legitimo matrimonio,& per ſubſequens matrimonium natus promoueri poteſt.pręſ.81.lib.4.nu.5.

promotus in dubio nemo pręſumitur ad ſacros ordines.pręſ.14.l. 6.nu.10

pronomen,ipſe,eſt reſtrictum ad perſonam.præſ.38.li.6.nu.32. ipſe,perſonalitatem oſtendit.præſ.178.lib.4.nume.19 15 , vel ipſe perſonalitatem ſignificat.præſ.62.lib.4.nu.6

pronomen,meum,tempus pręſens denotat.pręſ.127.lib.4. nu. 35. Et pronomina,meus,tuus,ſuus,ſunt poſſeſſoria,& ob id tempus pręſens demonſtrant.ibid.nu.36. Secus ſi illis ſit adiunctū verbum futuri temporis.ibid.nu.37. meum, modo dominium modo poſſeſſionem ſignificat.præſ.197.lib.4.nu.19

pronomina,meum,tuum,ſuum,ſignificant dominium in diſpoſitione particulari,ſecus in vniuerſali.præſ.162.lib.4.nu.29

pronunciandum in dubio contra eum,qui agit de lucro captando & ad cōmodum eius qui de damno vitando.præſ.72.lib.1.nu.7.

Digitized by Google

Proprium dicitur quod ſub definitione continetur.q.39.li.1.n.19.

Propria res quæ dicatur.præſ. 115.lib.3.nu.68

Proprietatis verbum, rectum dominium ſignificare præſ.115.lib. 3.num.69

Propoſitum in mente retentum nil operatur.q.21.lib.1.nu.5

propoſitio particularis verificatur in vno ſolo.præſ.186.lib.4.n.7.

proſpicere ſibi hæredibuſq. quilibet pſumitur.præſ.49.lib.3.nu. 2.

proteſtatio licet admittatur contra præſumptionem iuris & de iure, quando tamen ex ea fraus legi facile fieri poteſt, ſecus eſt. præſ.29.lib.5.nu.14

proteſtatio ante vel in ipſo actu fieri debet, vt in alterius præiudicium proteſtantem adiuuet.prçſ.15.li.3.nu.21. contra ea, quæ a legis diſpoſitione pendent, nil operatur.præſ.45.lib.3.nu.22.facto contraria nil operatur.prçſ.45.lib.3.nu.30. & præſ.112.nu. 23. iuri repugnans, atque non conſiſtens in poteſtate hominis, nil prodeſt.q.97.lib.1.nu.26.

proteſtationis inſtrumentum ſine contradictione recipiens præſumitur ei conſenſiſſe.præſ.65. lib.3.n.6.

proteſtationi in iudicio non opponens, illi videtur conſentire.prçſ. 46.lib.2.nu.5

proteſtationes, & præſumptiones in effectu concludere ſufficit, & ſi aliqua ſit in accidentalibus diuerſitas.q.25.li.1.nu.3

prothirum quid ſit, & an ueniat nomine inſtrumentorum domus. præſ.154.li.4.n.20

prothocolla inter mobilia connumerantur.præſ.142.lib.4. nu. 15.

prothocollum ſi eſt ſcriptum manu alterius quam notarii, ſuſpicionem falſitatis arguit.præſ.20.lib.5.num.30. Secus ſi notarius ſe ſubſcripſit.ibid.nu.31.notarii ſi contineat Rubricam huiuſmodi, inſtrumentum emptionis & venditionis inter Caium & Sempronium confectum, & c.præſumptionem facit fuiſſe celebratum talem contractum, ſed manifeſte non probat.præſ.1.lib. 6.nu.2

Prouenient ab antecedenti, magis debetur ſequenti, quam econtrario.q.28.lib. 1.nu.25

prouiſio hominis tollit prouiſionem legis, quando hoc procedat. prçſ.109.lib.4.nu.44.& nu.36.40.& ſeq. teſtatoris expreſſa facit ceſſare tacitam prouiſionem legis.præſ.41.lib.4.nu.13. Et procedit hoc non ſolum quando tacitũ, & expreſſum eſt circa idẽ, ſed etiam quando eſt circa diuerſum.ibid.

proximum ſuum fraudare in negotio eſt aduerſus legem diuinam. præſ.3.lib.5.nu.74

prudens nemo naſcitur, nec literatus oritur.q.24.lib.1.nu.52

prudentem eſſe, & literatum eſt quoddam contingens.q. 24.lib.1. numer.51

prudentia eſt fons, & mater omnium virtutum, non tamen ineſt homini a natura, cum longa rerum experientia acquiri ſoleat. præſ.91.lib.6.n.20

pſeudoprophetas adorans, & falſas ceremonias obſeruans vehementer ſuſpectus eſt de hæreſi.præſ.6.lib.5.nu.16

pubertas in maſculis cenſetur vſque ad decimumquartum annũ, in fœminis vſque ad duodecimum.præſ.157.lib.4.nu.38. plena dicitur vſque 14.annum.prçſ.47.lib.4.nu.4.

pubes proprie dicitur adoleſcens.præſ.1.lib.3.n.49

publicatio inſtrumenti facta a notario, includit rogitum. prçſ. 81. lib.2. nu.29

publicationem bonorum extra territorium non trahi. præſ. 124. lib.3.n.48

puella monaſteriũ ingreſſa recipiens velum, lapſo anno probationis ſine contradictione, præſumitur ipſi profeſſioni conſenſiſſe.præſ.99.lib.6.n.24.

pueri omnia iudicant maiora quam ſunt, & ideo rebus quibuſcunque etiam leuiſſimis terrentur.prçſ.40.lib.6.nu. 31.

puer etiam doli capax aſſumendo habitum profeſſionis, & faciendo actum profeſſis conuenientem efficitur profeſſus.prçſ.83. li. 6.nu.14.& 24.

puerum, & infantem generare non poſſe.prçſ.90.li.6.n. 3. ſcienter rebaptizare arguit hçreſim manifeſtam.prçſ.6.lib.5.nu.7. nouẽ annorum aliquando generaſſe.præſ.90.lib.4.nu.4

pugillares erant tabellæ quædam, in quibus ſcribebant antiqui.pſ. 160.li.4.n.25

pugnantia duo ſimul ſtare nequeunt.prçſ.34.lib.3.num.41

pugnantibus duobus, ſecundum derogat primo.præſu.134. lib. 3. nu.20

pupillus præſumitur doli capax, quando eſt prope pubertatem.q. 14.lib.1.n.58

pupilli negocia gerens, & affectione paterna aliquid erogans donaſſe.prçſumitur.prçſ.33.libr. 3. num.2. patrimonium ad quod vocatur ſubſtitutus per pupillarẽ, non dicitur eſſe de reſtantis hæreditate.præſ.74.lib.4.nu 11. connumerantur inter miſerabiles perſonas, quando ſunt pauperes & orphani.præſu. 115.li. 4.nu.12

pupillus non dicitur habere in ſe perfectam animi deliberationẽ ob ętatis defectum, nec quo ad volũtatem, nec quo ad aliquem actum.prçſ.69.li.4.num.7.præſumitur educatus a tutore, apud quem erat.prçſ.11.lib.6.nu.3.prçſumitur potius ſimplicitate ductus, quam dolo ad aliquid faciendum.præſ. 3.lib.3.nu.28.præſumitur recepiſſe alimenta a tutore, niſi probet ſe aliunde ea habuiſſe.præſ.71.lib.6.nu.2. ſi tutori ſibi ſolidum ſoluenti cedit actionem aduerſus contutorem, priuilegio pupillis conceſſo amplius non gaudebit.præſ.189.lib.4.nu.150

pupillo non ſucceditur per vulgarem ſubſtitutionem, ſed ſolũ ipſi teſtatori.prçſ.34.lib.4.nu.4

pupillus non poteſt grauari onere fideicommiſſi in pupillari ſubſtitutione, & hoc quando procedat.præſ.49.lib.4.nu.13.vel minor nec põt ſine auctoritate tutoris vel curatoris ſe alteri obligare.præſ.34.lib.6.nu.6.& qui ſubſtitutus eſt, ſi eodem tempore moriantur, non poteſt dici vnus alteri ſuperſtes, vt ſuccedat in demortui locum.prçſ.50.lib.6.nu.19

puri, & purificati, virtus par, & effectus.præſ.115.lib.3.nu.6

purgatio canonica quem habeat effectum.qu. 100.lib.1.nu.6

purgationẽ canonicam vel abiurationem acceptare recuſans, excommunicatur.q.100.lib.1.nu.13

purgatio canonica facilius admittitur pro nobili accuſato, quam pro ignobili.præſ.59.li.6.nu.8

puteum fodiens in ædibus ſuis, ex quo venæ putei vicini ſui præciduntur, non prçſumitur feciſſe ad detrimentum vicini, ſed ſolũ pro ſua vtilitate.prçſum.29.lib.6. num.4. Idem de faciente foſſam in agro quæ aquam è fundo vicini auocet.ibidem. numero.5

Q

QValitas, eſt ſecundum quam quales eſſe dicimur.q.14.lib.1.n. 17.tanquam accidens non præſumitur.prçſ.40.lib.3.num. 21. quæ naturaliter homini ineſt, ſemper adeſſe prçſumitur. q.13.li. 1.num.3.extrinſeca, niſi probetur non præſumitur. q. 24. lib.1. num.53.appoſita in primo actu, non cenſetur repetita in ſecundo, qui aliquo interuallo poſt fuit confectus.præſ.84. lib. 2.numer.12

Qualitatis ſpecies quatuor.q.14.lib.1.nu.18.

Qualitas iuncta verbo intelligi debet ſecundum tempus verbi.pſ. 81.lib.4.nu.17.Fauore autem perſonæ ſæpe non intelligitur ſecundum tempus verbi.ibid.nu.18.

Qualitates duę quando concurrunt in diſpoſitione, naturalis vna & vna accidentalis, attenditur illa, quæ eſt vtilior, & quæ facit actum validum.præſ.24.lib.4.n.20

Qualitate fundamentum conſtituens, eam adeſſe probare debet. præſ.48.lib.2.nu.2

Quantitas ſi reſpectu certæ ſpeciei debetur, ſpecie perempta, debẽtor a præſtatione quantitatis liberatur.præſ.145.lib. 4. num. 9. & ſi pluries in teſtamento ſit legata, ſemel tantum in dubio datur.prçſ.128.lib.4.nu.9. Ampliatur & reſtringitur.ibid.num.10. 15. 16. & 17. De quantitate ad ſpeciem non fit compenſatio. prçſ. 109.lib.4.nu.18.alia continua alia diſcreta.q.14. lib. 1. nu. 9.continua quid.ibid.nu. 10.diſcreta quid.nu.12. pecunię depoſita, legata, uel in obligatione poſita ex ſtipulatione, prçſumitur etiam hodie eſſe, niſi probetur eius augumentum vel diminutio.ibid.nu.13.duplicatio relicta præſumitur à lege, cum in teſtamento, & codicillis relicta eſt.ibid.nu.14.

Quarta non detrahitur ex bonis fideicõmiſſi relicti a milite. prçſ. 52.lib.4.nu.7.debita patrono in bonis liberti dicitur quædam portio legitimæ.præſ.109.lib.4.nu.15

Quaſi poſſeſſio repugnãs ſtatui primæuo, atq. rei origini, nõ trãſfert onus probandi in aduerſarium.prçſ.89.lib. 3. nu.7. Diſtinguit tamen Alciatus.nu.8.Idque ſi cum quaſi poſſeſſione concurrit contumacia, rem liberam eſſe aſſerentis.nu.9.

Quaſi dictio, eſt ſignificatiua dubitationis.præſ.15.lib.3.num.4.

Quæſtus turpis in concubina facilius, quam in vxore prçſumitur. præſ.51.lib.3.num.9

Quęſtio facti dicitur, cum ambigitur factum aliquid ſit vel non ſit.q.11.lib.1.num.5.& 12.facti tota eſt in poteſtate iudicis, iuris vero non.ibid.n.6.iuris eſt, cum ambigitur, an ſecundum leges recte factum ſit, fieriue potuerit vel non.ibi.nu.13

Quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro a nobis auferri, non poteſt. prçſ.47.lib.5.nu.14

R

RAchel vxor Iacob Patriarchæ dum Beniaminum peperiſſet, in partu animam efflauit, ipſe vero Beniamin multo tempore vixit.prçſ.52.lib.6.num.11

Raguſini propriis uiuunt legibus non autem Romanis.prçſ. 18.li. 4.num.41

Rapacitatem, & furtum lex prçſumit contra numerarios ſuſceptores, & exequutores.præſ.85.lib.2.nu.10.11.& 12.

Rapto,

Digitized by Google

Raptor, & rapta olim in matrimonium conſentientes raptus pœnam euitabant. præſ. 1. lib. 3. nu. 101

Raptæ aſſertio in articulo mortis contra raptorem facta, indicium facit ad torturam. q. 89. lib. 1. nu. 82

Rationem in ſola præſumptione fundatam, non reſtringere legis vel ſtatuti generalem diſpoſitionem, quomodo procedat. q. 78. libr. 1. n. 2

Rationum in conflictu, melius eſt nocentem abſoluere, quam condemnare innocentem. præſ. 90. lib. 1. n. 4

Ratio impellit hominem ad bonum, ſenſus autē ipſum inclinat ad malum. præſ. 1. lib. 5. n. 14

Ratione ceſſante debet ceſſare, & diſpoſitio. præſ. 64. lib. 6. num. 20

Ratio eadem vbi militat, ibi idem ius militare debet. præſ. 41. lib. 4. n. 15. 16. & præſ. 36. lib. eo. n. 35. & præſ. 191. lib. eod. nu. 3. Et procedit etiam in pœnalibus præſ. 33. lib. 5. nu. 18.

Ratificatio geſtorum ex aliquibus actibus præſumitur. q. 48. lib. 1. nu. 23. actus, etiam parte abſente fieri poteſt. præſ. 45. lib. 2. nu. 10. ob temporis diuturnitatem præſumitur. præſ. 33. lib. 2. nu. 30. Et præcipue ſi accedat aliquis actus qui patientiam oſtendat. nu. 31.

Ratihabitio ſicut nec mandatum, nunquam præſumitur. præſ. 39. lib. 2. num. 1. præſumitur in eo, qui cum de commodo, & vtilitate ſua ageretur, ſciuit & tacuit. ibid. n. 9

Rebecca geminos filios peperit ex Iſaac, & geminos Thamar ex Iuda ſocero. præſ. 51. lib. 6. nu. 2

Rebellis is p̄ſumitur, qui natus eſt ex progenie tali nota infamata. præſ. 58. lib. 6. nu. 7

Rebus in dotem datis æſtimatione facta non res, ſed æſtimatio venit in reſtitutione. præſ. 74. lib. 3. nu. 4

Receptās ſciēter furem punitur pœna furti. præſ 29. lib. 5. num. 34. In dubio autem ſecus eſt. ibid.

Recedendum non eſſe a recepta Doctorum opinione, tametſi cōtra eam iudicatum aliquando fuerit. q. 1. lib. 1. num. 23

Receſſiſſe non dicitur, qui breui eſt reuerſurus. præſ. 50. lib. 1. n. 66.

Recipiens ſcienter in domo delinquentem, nulla inter ipſos affinitate ſuadente, indicium torturæ præbet. q. 89. lib. 1. nu. 108. literas in quibus continebatur eum eſſe ſcribentis debitorem, & non contradicens, præſumitur fateri ſe eſſe debitorem. p̄ſu. 99. li. 6. nu. 25.

Reconductio cum eiſdem qualitatibus, & conditionibus, quibus prima conductio, facta præſumitur. præſ. 85. lib. 3. nu. 19. præſumitur facta, ſi diſponēte hoc ſtatuto, conductor vltra tres menſes in re conducta commoratus ſit. ibid. nu. 23. Quid autem ſit, ſi paciſcentes dixerint, ne cenſeatur repetita. nu. 25. vbi ſolemnis requiritur ſtipulatio, facta non præſumitur. ibid. nu. 31. facta non præſumitur, quando coniecturis apparet, aliam fuiſſe locatoris voluntatem. num. 42. aut relocatio in rebus mobilibus facta non præſumitur. num. 48. Adhibita tamen diſtinctione. num. 49

Reconductione non cenſetur repetita pœna, primæ locationi adiecta. præſ. 85. lib. 3. nu. 21

Reconuentio coram alio iudice facta, aduerſario non abnegante, valet. præſ. 46. lib. 2. n. 23

Rectori & vniuerſitati ſcholarium ſi data eſt facultas eligendi bidellum, vocem vnam habebit Rector, alteram ſcholares. præſ. 15. lib. 4. n. 13. Idem de prælato & capitulo dicendum. ibid.

Redditus & emolumenta rogationum & prothocollorum notarii continentur in legato vſus fructus omnium bonorum. præſu. 142. li. 4. nu. 15. & penſiones quomodo diuidunt emptores, eodem etiam diuidere præſumuntur res pignori vel hypothecæ obligatas. præſ. 120. lib. 3. nu. 1. Quid autem ſi tot non ſufficiant, nu. 2. centum aureorum qui ſint. præſ. 122. lib. 3. nu. 50. locorum S. Gregorii Genuæ qui ſint. præſ. 101. lib. 4. num. 25. tot eſſe debent, vt 20. annis ſortem æquent. ibid. num. 51

Reconductionem ad viri boni arbitriū petens, probare debet laudi iniquitatem. præſ. 76. lib. 2. nu. 6. & num. 13. ibid. laudi petens, arguendo dolum arbitratoris, prius de dolo cōtra ipſum agere debet, eumque ante reſciſſionem laudi probare. ibid. nu. 24.

Reductione ad arbitrium viri boni petita, pro laudo non præſumitur. præſ. 76. lib. 2. nu. 20. 21. & 22

Referenti nulla ſolet fides adhiberi, cum de relato non conſtat. p̄ſ. 1. lib. 6. nu. 6

Regalia ſpecialem requirunt conceſſionem. præſ. 97. lib. 3. num. 28. iuriſdictionis conceſſione contineri, caſu quo aliqua reſeruata ſint. ibid. nu. 37. non comprehenduntur caſtro cum iuriſdictione conceſſo. nu. 41. perſonæ principis adeo cohærent, vt auelli vix ab ea poſſint. nu. 42.

Regalium facta mentione in cōceſſione aliqua, ſermone etiam generali, illa contineri. præſ. 97. lib. 3. n. 29.

Regula. Quod actore non probante, reus abſoluatur, de qua probatione accipiatur. q. 93. lib. 1. nu. 3. iuris, duo ſpecialia concurrere non poſſe, cur introducta. q. 47. lib. 1. nu. 8. quod vnius incluſio, ſit excluſio alterius, quando non procedat. q. 53. lib. 1. n. 7. generi per ſpeciem derogatur quando procedat. præſ. 140. l. 4. nu. 36

Regis cuiuſdā filius regno ſe ob id abſtinuit, quia eius mater ſibi dixit, ipſum non fuiſſe procreatum ex Rege. præſ. 53. lib. 6. num. 9.

Regula non ex actu vno ſingulari, ſed ex multis, vt ſit vniuerſalis, confici debet. p̄ſ. 49. lib. 6. nu. 8. cancellariæ de veriſimili quare promulgata. præſ. 37. lib. 5. num. 2. generaliter ſeu indiſtinctè poſita declaratur per exempla in ea relata. præſ. 89. lib. 4. num. 56. l. quoties. ff. de reb. dub. locum non habet, quando de notabili p̄iudicio alterius agitur. præſ. 50. lib. 2. nu. 36. l. 1. §. qui in perpetuum. ff. ſi ager vectig. vel emphyt. pet. quomodo intelligenda præſ. 38. lib. 3. n. 10

Regulam, generi per ſpeciem derogatur, locum habere in iuriſdictionalibus fauore publico. præſ. 18. lib. 2. nu. 30. l. vendicantē. ff. de euictionibus. locum non habere duobus in caſibus. præſ. 115. li. 3. n. 16. c. qui tacet. de reg. iur. in 6. locum habere ſolum vbi de tacentis commodo agitur. præſ. 42. li. 3. n. 11

Reiiciens aliquem tanquam pauperem probare debet illum eſſe talem. præſ. 25. lib. 6. n. 16

Reipublicæ intereſt plures homines naſci, & ciuitatem hominum copia repleri magis quam diuitiarum. præſ. 12. lib. 5. nu. 7. negotia ſi ab vna ex duabus partibus ciuium ſolent pertractari, ſi tamen ambæ partes pertractarunt, negocia præſumuntur tantū ab illa parte tractata, ad quam pertractatio pertinebat. præſ. 4. lib. 6. nu. 16.

Relapſus in hæreſim, vt quis dicatur, quid requiratur. q. 100. lib. 1. nu. 12

Relatio nunquam fit ad illud, per quod diſpoſitio fauorabilis reſtringeretur, quando ſui natura eſt large interpretanda. præſu. 47. lib. 4. num. 7. Et nunquid fit ad verba, quæ ſunt demonſtratina. ibidem. num. 8. licet regulariter fieri debeat ad præcedentia, fallit tamen quando talis actus vitiaretur. præſum. 4. lib. 6. nu. 6.

Relatiuum iunctum pronomini ſignificat omne illud, quod antecedit. præſum. 173. lib. 4. nu. 11. quam, vel, quod, ſi natura operatur, vt præcedentia cenſeantur relata cum omnibus ſuis qualitatibus præſ. 169. lib. 4. nu. 21. quod, eſt repetitium conditionis & qualitatis præcedentis in ſubſequens. præſ. 180. lib. 4. nu. 54. q̄, ſui natura reſtrictiuum eſt, præſ. 101. lib. 3. nu. 7.

Relegati reſtitutio etiam ſine cauſa fieri poteſt. præſ. 10. lib. 2. n. 12.

Relictum coniunctim fratri & eius filiis, ſimul ii admittuntur. p̄ſ. 202. lib. 4. nu. 7

Religioni eſt fauendum in dubio. præſum. 84. lib. 6. num. 11. & ibi. num. 18.

Religionem quis non dicitur ingreſſus ante profeſſionem, præſu. 83. lib. 4. nu. 74. ingrediens debet renunciare mundo & vanitatibus ſuis, & vouere paupertatem & obedientiam. præſ. 83. lib. 4. num. 18.

Religioni qui ſe obligare non poteſt, eius bona monaſterio nō acquiruntur. præſ. 84. lib. 6. num. 20

Religionis habitum ſuſcipientis in articulo mortis non dicitur p̄fiteri religionem, nec bona ſua monaſterio acquirere. ſecus ſi deinde incolumis effectus perſeuerauerit, & profeſſionem emiſit. præſ. 83. lib. 4. num. 84.

Religionem ingreſſus, quando præſumatur profeſſionem emiſiſſe ne poſſit ad Seculum redire. præſ. 83. lib. 6. num. 1. & per tot. ingreſſus præſumitur in eadem uoluntate perſeuerare. præſ. 84. lib. 6. nu. 16. ingreſſus ante profeſſionem ſaltem per annum debet eſſe nouitius ex Conſt. Sacri concilii Triden. præſ. 83. li. 6. nu. 6. & præſ. 84. nu. 6. ingreſſus, donec intra probationis annum exiſtit, licet inter religioſos commemorari non poſſit, in multis tamen pro religioſo habetur, & in quibus. præſ. 82. lib. 6. nu. 1. & ſeq.

religiones & nouas ſectas qui inducunt, fiunt ſuſpecti de hæreſi, cum ſit valde periculoſum noua inducere. præſ. 34. lib. 5. num. 3.

religioſus, quis proprie & vere non dicitur ante profeſſionem. p̄ſ. 84. lib. 6. nu. 10

religioſi non poſſunt eſſe teſtamenti executores, niſi habita a ſuis prælatis licentia. præſ. 34. lib. 6. nu. 10. & 21

religioſus decedens intra annum probationis, an præſumatur voluiſſe bona ſua acquiri monaſterio, vel potius venientibus ab inteſt. præſ. 84. lib. 6. nu. 1. & ſeq. exiſtens intra annum probationis poteſt de bonis ſuis teſtari, & diſponere ad libitum. præſu. 84. lib. 4. n. 12.

religioſi mendicātes ſunt incapaces bonorum immobilium, quæ ſi ei legantur, æſtimatio debetur eis. præſ. 120. lib. 4. num. 5

religioſus qui relicta religione factus eſt apoſtata, & id ſine iuſta & probabili cauſa, ſuſpectus eſt de hæreſi. præſ. 6. libr. 5. nu. 34. Et id multo magis procedit, quādo duxiſſet vxorem, quia non

ſolum habetur vt ſuſpectus, verum ut vere hæreticus eſt puniendus. ibid.n.35

Religioſus teſtamenti exequutor ſine ſuperioris authoritate etſi nequeat eſſe, valent tamen geſta ab eo, ſi nil fuerit oppoſitum. præſ.46.lib.2.nu.18.

Relocatio facta non præſumitur, impedimento in locatore interueniente. præſ.85.li.3.num.44.

Relocatione ex ſecunda tacite facta, non infertur ad aliam tacitã priorem. præſ.85.lib.3.nu.44

Reliquatus eſt debiti reſiduum. pręſ.154.lib.4.nu. 16

Remedia plura quando ſunt vni a iure conceſſa, poteſt is vno remedio vti, & tamen ex eo alteri non præiudicaretur. præſ. 190. libro 4.n.33

Remedium extraordinarium concurrens cum ordinario, an ſit cõſiderabile. pręſum.4.lib.4.num.18. ordinarium quando extat, debet ceſſare extraordinarium. præſ.190.lib.4.num.37. Et tunc facit ceſſare extraordinarium, quando extraordinarium eſt cõtra ius commune. ibi.nu.38. ſubſidiarium ceſſare dicitur, quando ceſſat cauſa & ratio, qua ipſum remedium fuit introductũ. pręſ.190.lib.4.nu.35. contrarium vnum eligens, alteri dicitur renunciare. præſ.112.lib.3.n.3

Remedia contraria, actor in libello proponens, fraudulẽter agere præſumitur. præſ.41.lib.2.n.1

Remittens ius quod habet aut habere ſperat, intelligitur ex cauſa de præſenti ſubſiſtente. præſ.115.lib.3.n.38

Remotus præſumitur aliquando magis dilectus proximiore. pręſ. 71.li.4.n.20

Remuneratio ſupponit obligationem quandam, non tamen compellit neceſſario. præſ.167.li.4.n.33

Renuncians clam alicui iuri ſub fiducia, ne illud ius veniret in cõpromiſſum, non cenſetur id dolo egiſſe. præſ.3.lib.5.nu.38. priuilegio ſui fori cenſetur ẽt renunciaſſe iuri communi, vt verba aliquid operentur. præſ.6.lib.6.n.7. Et ſi promiſit ſoluere in certo loco, licet renunciauerit priuilegio fori, conueniri tamen ibi poteſt, etſi ibi non reperiatur. ibi.nu.8

Renunciatio & confeſſio facta a genero erga ſocerum pro ſolutione dotis, præſumitur facta reſpectu & cauſa promiſſionis de ea dote numeranda. præſ.12.lib.6.nu.11. beneficii inualida nocet renuncianti, ne poſſit continuare poſſeſſionem, licèt quo ad alios non noceat. præſ.101.li.4.n.33

Renunciatione generali iurium non cenſetur renunciatum lucro dotis ex præcedenti pacto & conuentione delato. pręſ.37.lib.6. nu.19

Renunciatio proprii iuris eſt quędam donatio quæ non præſumitur. præſ.41.lib 6.nu.2

Renunciare iuri ſuo, nemo ſine iuſta cauſa pręſumitur. q.55.lib. 1. numer.2

Renunciaſſe iuribus ſuis mulier minorque non præſumuntur, niſi de eis certiores factos eſſe appareat. præſ.82.lib.3.n.7

Renunciatio ſemper legitime facta præſumitur. q.35.lib. 1. nu.30. in contractu appoſita, tacitam habet confeſſionis cõditionem. præſ. 12.lib.3.nu.30. cum donatio ſit, nemo eam de iure ſuo facere præſumitur. præſ.35.libr.3. nu. 11. iuris renuncianti ſolum, non aliis nocet. præſ.13.lib.3.nu.7. filii expreſſa non nocet patri, aliud in tacita proueniente ex legis diſpoſitione. q.46. lib.1. nu.47

Repudians hæreditatem alteri non obligatur. præſ.99.lib.4.nu.12. hæreditatem, non ſolum hæreditate priuari debet, verum etiam omnibus bonis per inſtituentem in eum quocunq. titulo tranſlatis. præſ.101.lib.4.nu.52

Repudiatio hæreditatis quomodo factis arguatur. præſ. 10. lib. 4. num.13. & 14. & aditio in multis quoad iudicandum eas a pari procedunt, & ideo ſolo animo inducitur repudiatio. pręſ. 102. lib.4.nu.2. Vide plura in verbo hæreditas. expreſſa legati conditionalis quod non valeat. pręſ.117.lib.3.nu. 14

Repudium vxori fraude is præſumitur miſiſſe mortis tempore, q̃ viuens mittere potuit. præſ.8.lib.6.nu.2

Repulſus ab electione ob vitium & crimen amplius non eſt admittendus, quia vitium adhuc præſumitur durare. præſ. 32. libr.5. nu.16

Reſidere, verbum, eſt eſſe, & firmiter ſtare. præſ.9.lib.3.numer.13

Res iudicata a lege pro veritate habetur. pręſ.67.lib.2.nu.48. quæ ante erat, extare præſumitur. q.14.lib.1.nu.4. in quo loco ſemel fuit, etiam nunc eſſe pręſumitur, niſi contrarium appareat. Et quomodo id intelligendum ſit. q.14.lib.1.nu.52.& 53. ad ſuam naturam facile reuertitur. præſ.16.lib.2.nu.21. antiqua probationem coniecturalem admittit. q.58.lib.1.nu.17. quamuis mobilis extare pręſumitur, niſi probetur amiſſa. præſ.9.lib.3.n.24. vt patrimonialis petita, præſumitur talis, ſi præſumptio allegetur. q.48.lib.1.nu.22. pro annua penſione data, vel emphyteutica, vel ex innominato contractu conceſſa præſumitur. præſ. 39.li.3.nu.3. illius præſumitur, cuius ſigillum eſt impreſſum. pſu.58.lib.2.num.4. illius cuius nomen obtinet præſumitur. pręſ. 64.li.3.n.2. reddita deterior, reddita non cenſetur. pręſ. 45. lib. 3.nu.27. quælibet libera, non ſeruituti obnoxia pręſumitur. pſ. 89.lib.3.nu.1.& ſeq. ampliatur. ibid.nu.6. Limitatur.n.10.& 11. mobiles mulieris ętate minoris traditæ in dotem æſtimatę ſine tutoris auctoritate, non efficiuntur dotales, ſed a marito debetur æſtimatio. pręſ.74.lib.3.nu.12. Et quid in immobilibus æſtimatis a tutore ſine iudicis decreto. nu. 13. ibid. quęlibet libera ob primæuum ſtatum ſuum dicitur. præſ.91.lib.3. nu. 3. eadem diuerſo iure cenſeri non debet. ibid.nu.53. ad naturam ſuam priſtinam reuerti deſiderat. nu. 61. Eccleſiæ ſemel data in emphyteuſim, ſolemnitate adhibita, ſi ad eam redeat, abſque noua ſolemnitate, eodem pacto alienari poteſt. præſ.6.lib.3. n. 29. meo nomine empta, ante traditionem mihi non acquiritur. pręſ.30. li.3.n.9. empta abs te pecunia mea, non mea, ſed tua fit, pecuniæ mihi ſolum repetitione competente. pręſ.51.lib.3. nu. 43.

Rei certę & demonſtratæ fruſtra adiicitur demonſtratio. præſ.57. li.2.num.6. veritas, falſa demonſtratione, & denominatione nequit immutari. pręſ.105.lib.3.nu.12.

Rem pręterito tempore qui habuit, non præſumitur eam amiſiſſe. q.24.li.1.n.12. qui ſemel habuit, adhuc præſumitur habere pręſ. 58.lib.3.nu. 14. Idque tam in mobilibus. nu.15. pleno iure, quis habere dicatur. pręſ.115.lib.3. nu. 71. propriam ignoranter ementi, lex quomodo conſulat. præſ.117.lib.3.nu.9. immobilem ſi conſtat fuiſſe ſitam aliquo in loco, adhuc ibi eſſe pręſumitur. q.14.li.1.nu.75. perituram fuiſſe eodem modo apud creditorem quo apud moroſum debitorem, non præſumitur. pręſ. 138.li.3. nu.6. Diſtinguendos eſſe tamen duos caſus. nu.7.& 10. fœneratitiam, ſicut & furtiuam, emere non eſt permiſſum. pręſum. 122.lib.3.nu.107.

Reperempta penes poſſeſſorem eo modo quo apud dominum peritura erat, in actionibus realibus liberatum cenſeri poſſeſſorẽ. pręſ.138.lib.3.nu.2. Secus in actionibus perſonalibus, prouenientib. ex delicto. nu.4. Quid autem in actionibus prouenientib. ex contractu. num. 5. dubia, & ſalutem aię tangente tutius eligendum eſt, vbi pciſa conceditur electio. pręſump. 1. lib.3. numer.31

Res naturales non conſtituuntur ex argumentis. q.39.li.1.num.8. ſuas non defendendo, donare quis præſumitur. præſu. 33.lib. 3. nu.1. vna & eadem non debet diuerſo iure cenſeri, ſecus quoad intellectualem conſiderationem. pręſ. 54.lib.4.nu.16.& 17. & pręſ.86.lib.eod.num.14. vna non debet diuerſo iure cenſeri. pſ. 146.lib.4.nu.34. pręſumitur extare apud eum, ad quem ſemel peruenit, niſi probetur amiſſa aut conſumpta. pręſ.27.lib.6. nu. 8. illorum eſſe præſumuntur, quorũ ſigna & nomina inſcripta vel impoſita in eis ſunt. pręſ.73.lib.6.nu.9

Rei proprietas non cenſetur alienata per locationem ad longum tempus. præſ.167.lib.4.n.44

Res quomodo pręſumatur habita pro derelicta. pręſ.30.li.5.n.16.

Rem inueniens an & quando furtum committat. pręſ.30.lib. 5. p tot. vide Furtum. inueniens ſciens eam non eſſe habitam pro derelicta, ſi non reſtituit, furtum committit, quomodo ſcire id poſſit. pręſ.lib.5.nu.10. apud aliquem fuiſſe ſi iam probatum eſt, tenetur ille probare amiſſionem. pręſ.64.lib.6. nu.30.

Res ad eum pertinere pręſumitur qui facit impenſam. pręſum.7. 3.lib.6.num.4

Rem perueniſſe ad reum conuentum ſi ſola extat ſuſpicio, ſi negat is illam habere, vel ad ſe perueniſſe, ſtatur ipſius iuramento. pręſ.61.lib.6.num.7. perueniſſe ad reum conuentum ſi conſtat iuris pręſumptione, ſi is negat eam ad ſe perueniſſe, an ſit ſtandum eius iuramento. ibid. num.9. perueniſſe ad reum conuentum, ſi conſtat præſumptione iuris, & de iure, & is negat rem ad ſe perueniſſe, non ſtatur iuramento ipſius. ibid.nu. 17. perueniſſe ad aliquem ſi conſtat nec is negat perueniſſe, dicitur autem caſu rem illam perdidiſſe an ſtetur eius iuramento. ibid.numero.19

Rei amiſſionem uel conſumptionem non pręſumi. pręſ. 61. lib.6. num. 1. An ſi non conſtat rem ipſam perueniſſe ad eum qui in iudicio conuenitur, ſi reus dicit ſe illam nõ habere, pręſumitur eam amiſiſſe niſi contrarium probetur. ibid. nume.2. amiſſio ſi fuit probata, & aſſeritur dolo, & culpa eius qui amiſit fuiſſe rẽ amiſſam, è contra vero qui amiſit, caſu, & fortuito amiſiſſe aſſerit, quis tenebitur probare caſum vel dolum, pręſu. 61. lib. 6. numer.30

Res perdita eo ipſo dicitur qđ adhibita diligenti inquiſitione non reperitur. præſ.91.lib.6.n.3

Rei traditio nõ præſumitur, niſi adſit aliquod verbum id ſui natura ſignificans. pręſum.54.lib.6.nu.1. ſiue mobilis, ſiue immobilis vnitas vel identitas probari debet ab eo, qui eam deducit, non enim pręſumitur. pręſ.15. lib. 6. num. 25. Et rerum pluralitas

Digitized by Google

litas præſumitur aduerſus eum, qui vnitatem & identitatem deducit.ibi.nu.26.vide Identitas.

Res aliena ſi reperitur deſcripta in inuentario bonorũ pupilli, non præſumitur pupilli, nec dicta deſcriptio habet nocere domino rei eam vendicanti, nec tutori qui eam deſcribi fecit. præſ.97. lib.4.nu.9.aliena ſi ſit legata, an & quando ſit ipſa præſtanda, vel ſaltem eius æſtimatio ex præſumpta teſtatoris voluntate. præſ.116.lib.4.nu.1.vide legatum rei alienæ.

Re aliena legata, quando valet legatũ, hæres tenetur præſtare æſtimationem, ſi rem ipſam redimere & præſtare non poteſt. præſ. 116.lib.4.nu.41. Quæ æſtimatio boni viri arbitrio conſideranda eſt.ibid.nu.42

Res dubiæ in benigniorem partem interpretari debent.præſ.7.lib. 5.nu.21.In re dubia media via eſt eligenda. præſ.59.lib.4. nu.4. quæ tranſit ad Eccleſiam licet fiat immunis & exempta à collectis, poteſt tamen teſtator legando rẽ Eccleſiæ apponere legẽ, quod ipſa Eccleſia teneatur pro dicta re ad onera & collectas. præſ.83.lib.4.n.14.emphyteutica ſi eſt legata, non debetur eius æſtimatio.præſ.118.lib.4.n.19.poſſeſſæ ab Epiſcopo præſumuntur eſſe de menſa.præſ.63.lib.6.nu.19

Re feudali legata, quæ præſtari non poteſt nunquid debeatur æſtimatio ex præſumpta teſtatoris mente, qui ſciebat rem eſſe feudalem.præſ.119.lib.4.nu.6

Res ſuppoſita fideicommiſſo ſi ſemel fuit alienata, perpetuo durat alienabilis.præſ.189.lib.4.nu.192.Et quando procedat. ibi.furto ſubtracta ſi reperitur apud aliquem, an is præſumatur furtũ commiſiſſe, tam vt ſit locus pœnę furti, quam vt domino res ipſa reſtituatur.præſ.29.lib.5.nu.1.& ſeq.per tot.quæ dicitur ſubtracta quod fuit in loco vbi cõmiſſum eſt furtum, probatur ex eo quod antea ibi fuerit.præſ.61.lib.6.n.26.Idem quando furtum fuit commiſſum in loco in quo res ſolent cuſtodiri. ibi.nu. 27. Et ideo ſtatur iuramento eius qui probauit furtum fuiſſe commiſſum.ibi.nu.28

Rem qui furto amiſit caſum fortuitum probare tenetur, cum alio qui ſua culpa commiſſum præſumatur.præſ.61.lib.6.n.36

Re hæredis à teſtatore legata, an & quando legatario res ipſa debeatur vel ſaltem ipſius rei æſtimatio. præſ.117.lib.4. num.1. & per tot.

Res legata ſemel tãtum debetur, etiam ſi in diuerſis ſcripturis puta teſtamento & codicillis eadem relinqueretur.præſ.128.lib.4. nu.5. Idem quando eſſent legata his præſtanda à diuerſis hæredibus.ibi.n.6. Debetur autem bis, quando à duobus teſtatoribus fuit legata, & primum præſtabitur ipſa res, deinde æſtimatio. ibi. nu.7. Intellige, niſi duo illa teſtamenta haberentur pro vno & eodem.ibid.n.8.legata, quæ perit viuo teſtatore, tranſmittitur actio, qua æſtimationem conſequi poſſit legatarius. præſ.145.lib.4. nu.7. Diuerſum autem eſt quando ſpecies eſt in obligatione.ibi.nu.8

Rei legatæ æſtimatio an & quando ſit legatario incapaci præſtanda ex præſumpta teſtatoris voluntate.præſ.120.lib.4. n.1. æſtimatio nunquid debeatur forenſi, quando ſtatutum diſponit, quod res ſint omnino inalienabiles in forenſes.præſ.120.lib.4. n.8.& ſeq.ſub conditione dominium non tranſit in legatarium à morte teſtatoris, ſed ſolum poſtquam euenit conditio. præſ. 299.lib.4.nu.12.Et id etiam habet locum in conditione tacita quæ tamen ex teſtamento prouenit.ibi.nu.13

Res mea amplius mea effici non poteſt.præſ.116.lib.5.nu.10

Rerum nouarum ſtudioſi ſunt valde legibus ſuſpecti, & ob id male de eis præſumitur.præſ.34.lib.5.nu.1

Rei ſuæ quilibet eſt moderator & arbiter, & Dominus poteſt re ſua abuti, ſecus in præiudicium tertij.præſ.83.lib.4. n.6.& 8. & præſ.188.lib. 4.nu.6

Rem ſuam ſi quis paſſus eſt deſcribi in æſtimo, præſumptionem habet contra ſe.præſ.97.lib.6.nu.3

Res venales an legato rerum mobilium vel earum vſufructu cõprehenſæ à teſtatore præſumantur.præſ.137.lib.4.nu.1. & ſeq. per tot.

Reſcripta qualia eſſe debeant, & qualia in dubio præſumantur, & quomodo interpretanda.

Reſcriptum declaratur à precibus præcedentibus.præſ.190. lib.4. num.4. præſumitur ab eo impetratum, qui impenſam facere tenebatur. præſ.11.lib.6. num.4. ſi duas cauſas continet, quarum vna eſt vera, altera falſa præſumitur conceſſum ob cauſam veram . præſ.4.lib.6.num. 17. impetrans expreſſis falſis qualitatibus doloſe id egiſſe præſumitur . præſum.3. lib.5.num.54.impetrans non expreſſis his, quæ mouere potuiſſent principem ad non concedendum, præſumitur voluiſſe circumuenire & decipere ipſum principem & ſic doloſus cenſetur . præſum. 3. lib.5. num.75

Reſcripto vtens probare debet impletam eſſe conditionem à lege ſubintellectam in reſcripto, quę eſt, ſi preces veritate nitantur. præſ.182.lib.4. nu.7

Reſcriptum, quod apparet cõceſſum contra ſtylum curiæ, falſum præſumitur.præſ.20.lib.5.nu.21.inſolitum, & deuians ab antiquo & ſolito ſtilo cancellariæ præſumitur falſum.præſ.34.lib.5. num.8

Reſcripta principum debent intelligi ſecundum iuſtitiam fori, & poli.præſ.189. lib.4.nu.183

Reſcriptum principis ſi ſolum iure ſpeciali inſpecto valet, præſumitur eo iure conceſſum.præſ.6.lib.6.n.5.iuſtitiæ potius, quam gratiæ, præſumitur principem concedere velle. præſ.16.lib.2.n. 19.interpretationem recipit à porrectis precibus.præſ.29. lib.2. nu.2.mandans quem non audiri, niſi mandato pareat, quomodo accipiendum.præſ.9.lib.2. nu.7. falſum præſumitur potius, quam quod princeps ius voluerit tollere.ibi. nu.9.etiam verbis generalibus conceptum, intelligitur abſque læſione iuris tertij. nu.10. Idque procedit etiam ſi ius tertij veniret in conſequentiam iuris ipſius principis.num.12.in præiudicium tertij, quando valeat. n.18. principis vt aliquid operetur præſumitur etiam in tertij præiudicium. nu.23. Idem ſi de enixa principis voluntate conſtet.nu.24.Et quando voluntas illa coniiciatur. nu.25. ad poſtulationem partis, non motu principis proprio emanatum præſumitur.præſ.13.lib.2.nu.1.ampliatur & limitatur. ibi. nu.2.3.4.5.6.& ſeq.

Reſcripti verba debent conuenire æquitati, etiamſi verborum natura non patiatur.præſ.9.lib.2.nu.3

Reſcripto adiecta clauſula ex certa ſcientia, non tamen præſumitur in præiudicium tertij principem reſcribere voluiſſe . ibid. num. 16. Idque etiam in reſcripto ad pias cauſas locum habet. num. 17

Reſcripta principum dicuntur leges ſingulares.præſ.9.lib.2.nu.1. principum quoad fieri poteſt, ad diſpoſitionem iuris communis redigenda ſunt.ibi. nu.6. principum intelligenda, vt nemini faciant iniuriam.nu.8. quibus iuriſdictio ordinarij alteri demandatur, ſtricte interpretari.præſ.97.lib.3.nu.9

Reſpondere nolens reus interrogatus, vt aſſerens ſe non meminiſſe, indicium præbet torturæ.q.89.lib.1.nu.142

Reſponſio ſubſequuta præſumitur lata ſecundum pręcedentẽ interrogationem.præſ.74.lib.2.nu.2. facta ſtipulationi, præſumitur conformis interrogationi.præſ.29.lib.2. nu.3. determinate facta, non intelligitur facta conformis ipſi petitioni. ibid. nu.6. petitionis conformis præſumitur, quo ad id, ſuper quo principaliter facta eſt interrogatio, non quo ad accidentia. nu.8. dubia ab interrogatione declaratur quo ad extrinſeca, non quo ad ſubſtantiam.nu.9.& determinatio à præcedenti interrogatione declarari ſolet.præſ.190.lib.4.nu.3. quæ alteri ſit, certa eſſe debet.præſ.100.lib.4.nu.14

Reſtituere, verbum, mutuum, vel pignus, non venditionem inferre.præſ.122.lib.3.nu.39

Reſtitui petens in integrum aduerſus pręſumptionem iuris, & de iure, ſi malitiæ & fraudis extet præſumptio, non impedit executionem.q.74.lib.1. nu.2. petens aduerſus ſententiam principis, de malitia, & calumnia ſuſpectus eſt.ibi.

Reſtitutio in integrum minori competit, etiamſi non dolo aduerſarij, ſed veriſimili ignorãtia, aut ſui facilitate læſio ſit.pręſ.82. lib.3.nu.15. minori ob intereſſe affectionis conceditur. pręſ.83. lib.3.nu.3.minoris, quando competat.præſ.103. lib.3. nu.18. in integrum aduerſus præſumptionem iuris, & de iure conceditur.q.70.lib. 1. nu.1. & 2. Eaque contra præſumptionem etiam iuris tantum.num.3.Quo tamen caſu id non procedat.num.4. in integrum aduerſus pręſumptionem iuris, & de iure conceditur intra quadriennium.ibid.q.71.num.1. Tempus autem illud vtile dicitur, & à die ſcientiæ currit. nu. 2. Probabilis tamen illius ignorantia eſſe debet.nu.3. in integrum aduerſus præſumptionem iuris, & de iure, quando petitur principaliter, ſit corã iudicibus cauſarum ordinariis, vel delegatis, & quibus. q.72. lib.1.num.1. Et quid ſit, ſi petatur alia reſtitutio incidenter.nu. 2.in integrum aduerſus pręſumptionem iuris, & de iure an & quando requirat nouam inſtantiam.ibi. q.73. num.1.& 3. magis ad mutuum quam ad venditionem accedit. pręſ.122. lib.3. num.78

Reſtitutione ſemel facta, altera fieri non debet . pręſum.74.lib.4. num.10

Reſtitutioni fideicommiſſi, an & quando ſit locus, remiſſiue.pręſ. 68.lib.4.nu.21

Reſtitutionis onus præſumitur à teſtatore repetitum, quando apparet ipſum teſtatorem voluiſſe bona perpetuo conſeruari in agnatione & familia.pręſ.69. lib.4.nu.6. onus repetitum cenſetur quando teſtator dixit, quod bona ſua tranſeant de hęrede in hæredem.pręſ.69.lib.4.num.12. Idem in aliis multis caſibus ordine

Digitized by Google

ordine relatis. ibid.num.14. 15.16.& ſeq. Vide Fideicommiſſionus. priuilegium, an tranſeat ad hæredes minoris. præſ. 103. num. 17. incertitudo, non tollit vitium fœnoris in mutuo. præſ. 123.lib.3.nu.6

Reſtitutionem in integrum petens minor, tria probare debet. præſum.82.lib.3.nu.14

Retis iactum emens, ſi nil expiſcatum ſit, conqueri non poteſt. præſ.104.lib.3.nu.14

Reuocatio negationis, ante teſtium examinationem permiſſa eſt. præſ.43.lib.2.n.3. teſtamenti facti inter liberos, verbis expreſſis à patre fieri debet.q.45.lib.1.nu.24

Reus in iudicium vocatus, reſpondendo ſimpliciter, præſumitur eo modo quo facta eſt interrogatio, reſpondiſſe. præſ.29.lib.2. num.1. diu differens opponere exceptiones, præſumitur fouere malam cauſam. præſ.61. lib.2. n.8. Idem in differente querelam falſi opponere. nu.9. in exceptionibus dicitur actor. præſ.73. lib. 2.nu.4. etiam, qui per accidens fit actor, ſemper in dubio pro ſe præſumptionem habet. præſ.90.lib.2.num.11. interrogatus nolens reſpondere, vel non meminiſſe, aut recordari eſſe reus, torturæ locum relinquit.q.89.lib.1.num. 14. reſpondens libello actoris, vel actor exceptioni rei, animo litem conteſtandi facere præſumitur. præſ.30.lib.2.num.1. Et quibus id caſibus non habeat locum. num. 3. 4. & 5. habens ſanguine coniunctos, vel amicos in loco iudicij præſumitur ab iis defenſus. præſ.52.lib.2. num.1

Reo in medio cauſæ non plus quam actori fauendum. præſ.90.lib. 2.n.18. Nec etiam in cauſis ciuilibus maiores dantur ad probandum dilationes. nu.19. Excepti tamen ſunt aliqui caſus. nu. 20. 21.& 22. plus quam actori non fauemus, quando dubium eſt ſuper iuriſdictione iudicis. ibi.num.24. Item quando de delicto conſtat. n.25. permiſſum eſt lege, contrariis exceptionibus vti. præſ.42.lib.2.nu.1. Idq; etiam in exceptione facti. nu.3. Et id ſi non prima inſtantia, ſed appellationis faciat. nu.4. Vide exceptiones duæ contrariæ. Reo cur magis quam actori faueamus. ibi.num.2

Rei fauorabiliores potius, quam actores, & pro eis in dubio præſumptio ſumitur. præſ.90.lib. 2. nu. 1. debendi duo non conſtituuntur, niſi expreſſim ita agatur. præſ.14.lib.3.nu.10

Reis credendi duobus vni facta ſolutione, alter excluditur. præſu. 124.lib.3.nu.49. duobus ſeſe obligantibus, ſi ad vnum eorum negocium pertinet, is principaliter, alter fideiuſſoris loco eſt obligatus. præſ.14.lib.3.nu.6

Reus non debet damnari, niſi probationes ſint claræ, & manifeſtæ. præſ.2.lib.5.nu.33

Rex faciens mentionem iuris, de iure ſuo regio, non alio intelligitur.q.37.lib.1.nu.25.& præſ.6.lib.2.nu.2

Ritus quid ſit. præſ.8.lib.2.num.6. ſtylus, & conſuetudo cum ſint quid facti, non præſumuntur. ibi.nu.7

Roboam filius Salomonis ſtolidus extitit. præſ.58.lib.6.nu.14

Roma dicitur communis patria. præſ.42.lib.6.nu.15

Romani in hortis aliquãdo habitare conſueuerunt. præſ.156. lib. 4.n.40. conſueuerunt reſeruare acetum cauſa extinguẽdi ignẽ. præſ. 156.lib.4.n.10. ad euitandos radios ſolares æſtiuo tempore vti ſolebant velis quibuſdam, ſicut mos eſt etiam hodierna die apud nos. præſ.154.lib.4.nu.19

Rotæ Romanæ deciſionibus tantum deferendum eſſe, quantum ipſa ratio vrget. præſ.71.lib.2.nu.14

Rubricæ conſcribuntur ad denotandum id, quod in contextu habetur, nec plus cenſetur rubrica diſponere quam in textu legitur. præſ.1.lib.6.n.4. quam vim habeant, & quẽ vſum præſtent. præſ.1.lib.6.per tot. ſeu titulorum inſcriptiones, vel ſtatutorũ, coniecturam, & præſumptionem tantum faciunt eorum, quæ in ſuppoſito deinde titulo ſcripta ſunt, non autem perfecte diſponere cenſentur. præſ.1.lib.6.nu.1

Rubrica, quando ob generalitatem verborum eſt clara, & ſubſequens contextus eſt ambiguus, tunc textus per rubricam declaratur. ibi.nu.19

Rubricæ, quando textus repugnat, magis attenditur ipſe textus, quam rubrica. præſ.2.lib.6.nu. 17

Rubrica perfecta diſponit, & allegari poteſt ad deciſionem cauſarum. præſ.1.lib.6.nu.16. C. ne fideiuſſ. dot. dentur. licet videatur perfecta quantum in ſe eſt, non poteſt tamen allegari ad deciſionem cauſarum, & perfectam quidem ipſam non eſſe oſtenditur. ibi. nu.17. quod quiſque iuris in alium ſtatuerit, eodem iure ipſe vtatur, an ſit perfecta. præſ.1.lib.6.nu.15. ſtatuti, ſi generaliter dicit, maritum mortua vxore in matrimonio dotem lucrari debere, ſi tex. ſtatuti habet, quod dotem ab vxore traditam lucretur maritus, habet locum hic tex. etiam in dote promiſſa. præſ.1.lib.6.nu. 21. Et ſi diſponit ſtatutum in rub. quod filia dotata non ſuccedat ſtantibus maſculis; textus vero ſtatuti dicit, quod non ſuccedat in bonis maternis, nunquid d. filia cenſeatur excluſa à bonis paternis. ibi.nu.22

Ruinus ſibi contrarius oſtenditur. præ.18.lib.4.nu.34

Ruini reſponſum reiectum. præſ.22.lib.6. nu.10

Rumor apud Iureconſ. quis dicatur. quæſt.1.lib.1.nu.43

Ruſticus, & mulier, an ſic ignari, & ſimplices ſint, vt nil de ipſis mali poſſit ſuſpicari, iudex arbitrabitur. præſ.122. lib.3. nu. 41. præſtans nobili per decennium aliquid ſine cauſa, non cenſetur in futurum ſe obligaſſe. præſ.131.lib.3.nu.80

Ruſticitas excuſat à dolo præſumpto. præſ.3. lib.5.nu.134

Ruſtici, & agricolæ ſecundum ſimplicitatem, ac puritatem quandam naturalẽ viuere dicuntur, atque innocentes, & quiete viuere præſumuntur. præſ.4.lib.5.nu.5

Ruſticus, ſeu idiota iuris ignorantia aliquid feciſſe præſumitur, quod fieri non debebat, non ſcienter, & doloſe. præſ.23.lib.6.nu.26

S

Sacerdos non poteſt vllo pacto ſua ipſa ſponte confeſſionem detegere. præſ.95.lib.6.nu.1. Et ſi eam detegit in iudicio, nulla eſt ſibi adhibenda fides. ibid.nu.2. Etiam ſi fauore matrimonij eam detexerit. ibi.n.3. De licentia autem cõfitentis poteſt eam prodere, & reuelare. ibi.nu.4. Et huiuſmodi conſenſus, & licentia confitentis efficit, vt teſtimonio ſic detegẽtis fides adhibeatur in iudicio. ibi. nu.5.& 9. an & quando præſumatur confeſſionem ſacramentalem confitentis conſenſu reuelaſſe. ibi. n.6. & ſeq. ſi accuſatur quod detexerit confeſſionem ſacramentalẽ, quomodo puniatur. ibid.nu. 11.& ſeq. an præſumatur quem clericum eſſe conſtat, vbi quod non. præſ.76.lib.6.nu.28. Fallit in eo, qui eſt in quaſi poſſeſſione ſacerdotij. num.29. qui in aliena parochia celebrauit, præſumitur licite celebraſſe, niſi aliter probetur. præſ.3.lib.5.nu. 118

Sacerdotes celebrare compellens tempore interdicti præſumitur per contemptum compuliſſe. præſ.44.lib.5.nu. 13

Sacerdos ſciens ſe excommunicatũ, & monitus ne celebret, ſi vult celebrare, præſumitur per contemptum celebraſſe. præſ.44.lib. 5.nu.12. reuelans aliquid ex confeſſione, vtrum id in mandatis habuerit, præſumptiones demonſtrant.q.58.lib.1.nu.15

Saga erant veſtimenta militum tempore belli. præſum.161.lib.4. num.7

Salis conductor pro ſuo libito poteſt vendere ſalem, etiam in detrimentum futuri conductoris. præſ.29.lib.6.nu. 16

Saltuatij dicuntur ſyluarum, ſeu ſaltuum, fructuumque cuſtodes. præſ.154.lib.4.nu.26

Salutis æternæ nemo creditur immemor. præſ.60.lib.2. nu.2

Sanguinis coniunctionem ſolam, ad præſumendum donationem non ſufficere. præſ.15.lib.3.num.8. vinculum, & officium paternum, emancipatione non tollitur. ibi. nu.12. affectio cum taciturnitate inducit præſumptum conſenſum. præſ.99.lib. 6.n.33. coniunctio omnem fraudis ſuſpicionem tollit. præſu. 40. lib.5. num. 17

Sapa quid ſit. præſ.152. lib.4.nu.9

Satisfeciſſe qui aſſerit, & obſeruaſſe contractum & cõuentionem probare id debet, quia non præſumitur ſatisfactio, niſi probetur. præſ.2.lib.5.nu.49

Scaphia non veniunt legato argenti facta, & quid ſint ſcaphia. præſ.162.lib.4.nu.18

Schedula manu patris vel alterius ſcripta vel ſubſcripta, an & quãdo habeat vim teſtamenti inter liberos, maxime cum non ſit repoſita in prothocollo notarij. præſ.7.lib.4.nu.2.& ſeq.

Schiſmaticus, vel talium partes ſequens dicitur vehementer ſuſpectus de hæreſi. præſ.6.lib.5. nu.24. Et qui dicantur ſchiſmatici ibi. Vide hæreticus.

Scholares dicuntur exteri, & in dubio non cenſentur domicilium contraxiſſe, niſi per decennium habitauerint. præſ.29.lib.5.nu. 40. Imo, nec vltra decennium, ſi non habent animum ibi habitandi. ibi.nu.41. Et hoc etiam ſi ſtatutum vellet, ſcholares haberi pro ciuibus, quia intelligitur quo ad ſibi vtilia. ibi. num.42

Scholaris, qui negligenter ſtuduit in iure canonico, præſumitur, quod etiam negligenter ſtudebit in iure ciuili. præſ.32.lib.5.nu.7. præceptori pecuniam numerans, in dubio præſumitur donare. præſum.34.lib.3.nu.29. mercatori pecuniam tradens, non donaſſe, vel mutuo dediſſe, ſed depoſuiſſe præſumitur. ibi. nu. 34

Scienti, & volenti non infertur damnum. præſ.24.lib.3.num.20.& præſ.82.lib.4.nu. 19

Scientia principis ſuper inhabilitate promoti, quomodo probetur. præſ.20.lib.2.nu.19

Scholaſticus non tenetur pro delicto famuli, cum ſuo conſenſu deliquiſſe non præſumatur. præſ.27.lib.5.nu. 6

Scientia aliud eſt, aliud præſumptio. præſ.94 lib.6.nu.7. in homine & virtutes ſunt ſecundum aptitudinem à natura, non autem ſecundum perfectionem. præſ.1.lib.5.nu.84

Scipio Aphricanus admodum ætate adoleſcens Aedilis creatus eſt. præſ.48.lib.6.nu.9

Scripta

Digitized by Google

Scripta in lapidibus, parietibus, & monumentis fidem faciũt rem eius eſſe, cuius eſt inſcriptio. præſ. 73. lib. 6. nu. 6

Scriptura, quando in ſe continet verbũ aliquod, quod includit factum illud, tunc id præſumitur. præſ. 14. lib. 6. n. 21. eadem ſi cõtinet appoſitam exceptionẽ, contra actorem, & contra iudicẽ, præſumitur potius appoſita exceptio contra iudicem. præſ. 7. lib. 6. nu. 7. obligationem pignoris non perficit, ſed probationem tantum facit. præſ. 140. lib. 3. nu. 27. quæ conficitur à notario, non eſt de ſubſtantia, ſed ad faciliorem probationem. præſu. 8. lib. 4. nu. 15

Scriptum non dicitur literis, quod colligitur coniecturis. q. 45. lib. 11. nu. 17

Scripta in carta ſigillata antequam ſcriberentur, nõ cenſetur princeps confirmaſſe. præſ. 57. lib. 2. nu. 12

Scriptura continens falſum in vna parte, præſumitur etiam in reliquis. præſ. 63. lib. 3. n. 2. ab aliquo ſubſcripta, ipſius mandato, & cauſa confecta præſumitur. præſ. 66. lib. 3. n. 13. Idque etiã quando ſcriptura pro forma requireretur. num. 14. ſita, & repoſita in aliquo loco, arguit voluntatem ſcribentis. q. 14. lib. 1. n. 79. poſita in loco publico, & manifeſto, in his, quæ magni ſunt etiam præiudicij, plenam facit fidem. præſ. 59. lib. 2. nu. 1. Et quod ea ſcriptura probetur etiam ius patronatus. nu. 2. Eaque facit notorium. nu. 3. poſita in loco publico, etſi recens ſit, & noua plene probat, ſi de nullius præiudicio agat. ibi. nu. 4. Et quid ſi agatur de præiudicio modico. nu. 5. quid ſi de magno pręiudicio agatur. nu. 6. 7. deperdita teſtibus probatur contra præſumptionem iuris, & de iure. q. 66. lib. 1. nu. 1. Et quæ hoc caſu requirantur. ibi. nu. 2

Scripturæ ab alio confectæ ſubſcribens præſumitur eam approbare. præſ. 66. lib. 3. nu. 7. Quod locum habet etiam in pœnalib. nu. 8. Et ſi ſubſcriptio generalis ſit. nu. 10. Non obſtante opin. Bar. ſi recte intelligatur, num. 11. alienæ nomine alieno ſubſcribens, eam non præſumitur approbaſſe. præſ. 66. lib. 3. nu. 15. Niſi tamen, ſubſcribendo actui, illi proprio iuri detrimentum adferret. n. 16. non lectę ſubſcribens, non præſumitur eam approbaſſe. ibi. nu. 21. & an in dubio ſubſcribens ſcripturam legiſſe præſumatur. nu. 23. 24. & ſeq.

Scripturam alienam, manu ſua totam ſcribens, approbare præſumitur in ea contenta. præſ. 66. lib. 3. nu. 1. Extenditur & fallit, vt ibid. nu. 3. 4. & 5

Scripturam manu propria ſcriptam ſcribentis ſubſcriptione non indigere. ibi. nu. 2. alienam non ſcribens, aut ei ſubſcribens tantum, præſumitur eam approbaſſe. ibi. num. 32. Id autem locum non habet in teſtamentis, & aliis quæ requirunt ſubſcriptionẽ. num. 33. etiam priuatam producens, eam approbare cenſetur. præſ. 45. lib. 2. nu. 7. vel literas alienas, ſuo ſigillo, an quis videatur approbaſſe. præſ. 57. lib. 2. nu. 32. 34. 35. & 36

Scripturæ, inſtrumenta, & reſcripta, contra ſtylum cõfecta, de falſo ſunt ſuſpecta. præſ. 8. lib. 2. nu. 20. Et de ſtylo illud intelligendum. nu. 21. & libri parentum, an plene probent liberorum ætatem, vel præſumptiue tantum. præſ. 51. lib. 2. nu. 9. & 10

Scripturas deperditas, ſtatuę patris iuramẽto, furto per teſtes probato. præſ. 135 lib. 3. nu. 9

Sedens præſumitur eſſe animo quieto. q. 14. lib. 1. nu. 77

Sedes, & loca, de quibus coniecturæ, & præſumptiones ducantur prima õpinio Speculatoris eſt, eaq; reiicitur, quod loco ſediũ, & locorum, argumentorum genera recenſeat. q. 13. lib. 1. nu. 1. Alia eſt opinio eruditiſſimi Alciati, conſtituentis tres regulas. ibi. nu. 2

Sedes & loca, de quibus duci, & ad quę referri coniecturæ omnes poſſunt, ſunt perſona, cauſa, factum, dictum, non factum, non dictum. ibi. nu. 8

Sedium, & locorum de quib. coniecturæ ducuntur, vt diuerſæ fuerunt partitiones, ac enumerationes apud Iureconſ. ita & apud Rhetores. q. 13. lib. 1. nu. 7

Sedularia quid ſint. præſ. 160. lib. 4. nu. 16

Senator quare non poſſit contrahere matrimonium cum liberta, nec ſponſalia. præſ. 93 lib. 6. nu. 11

Senatus, & conſilia, cauſas ſecundum votum maioris partis conſiliariorum determinare debere. præſ. 71. lib. 2. nu. 8

Senatuſconſ. Velleiano mulier, quando non adiuuetur. præſ. 21. li. 3. num. 1

Senectus dicitur morbus, & infirmitati æquiparatur. præſ. 46. lib. 6. nu. 1. Contra. ibi. nu. 2

Senex præſumitur prudentior, ſapientiorq; & virtutib. inſtructior viuere. præſ. 47. lib. 5. nu. 1. & ſeq. Et ſenis teſtimonio magis creditur quam iuuenis. ibi. nu. 3. Et ſeniores anteferuntur iunioribus, & honoribus, officiis, & dignitatibus nõ modo ſecularib. ſed & Eccleſiaſticis. ibi. nu. 6. nemo eſt ita, quod non præſupponatur adhuc poſſe viuere vltra annum. præſ. 83. lib. 4. nu. 85

Senes poſſunt ad æternam rei memoriã teſtes examinari, ſicut valetudinarij, & infirmi. præſ. 46. lib. 6. nu. 5. Et ſi ſeptuageſimum annum attigerunt, præſumptiue dicuntur infirmi; per multi tamen ſunt ea ætate robuſti, & validi. nu. 8. Et tunc infirmo ęquiparari poſſunt, quãdo illi negotio, de quo ageretur nõ plus ſupereſſe poſſunt quam ipſi valetudinarij. ibi. nu. 22. Idem dicendum in his, quæ exercitium corporale requirunt. ibi. nu. 26

Senex dictus eum donat, dicitur donare cauſa mortis. pręſ. 46. lib. 6. nu. 24. excuſatur à munere perſonali. præſ. 46. lib. 6. nu. 23. Et præſumitur citius mori debere quam iuuenis ob caloris naturalis deficientiam. ibid. n. 30. præſumitur enim ſenex vicinus morti. ibid. nu. 33

Senes vbi in ciuitatibus ſunt impudentes, liberi etiam nepoteſq. ipſorum tales cenſentur. præſ. 58. lib. 6. nu. 4

Senex relegatur breuiori tempore quam iuuenis. præſ. 46. lib. 6. n. 32. ſexagenarius regulariter, & vt plurimum generare non poteſt. præſ. 46. lib. 6. nu. 29

Senio confectum generare non poſſe. præſ. 90. lib. 6. nu. 5

Senis ſtatuto cautum eſt, tres teſtes etiam non rogatos ſufficere in teſtamentis. præſ. 4. lib. 4. nu. 4

Sententia licet contineat, ipſam fuiſſe latam parte citata, non tamen inde ſequitur præſumi, partem ipſam fuiſſe præſentẽ. pręſ. 18. lib. 6. nu. 3

Sententiæ, & lauda an præſumantur probata correſpectiue ad cõprehenſa in petitionibus. præſ. 12. lib. 6. nu. 6

Sententia ſi continet duas cauſas, alteram veram & alteram falſã præſumitur lata ob cauſam veram. præſ. 4. lib. 6. n. 17. & ibi. nu. 28. ſi dubitatur, an ſit diffinitiua, vel interlocutoria interpretatur eo modo, quo melius valere poteſt. præſ. 4. lib. 6. nu. 21

Sententiæ contrariæ, ſi inter pares numero iudices proferantur, in liberalibus cauſis libertati eſt fauendum. præſ. 10. lib. 4. nu. 13.

Pro ſententia confirmante magis præſumitur, quam pro infirmante. præſ. 4. lib. 6. nu. 14

Sententia ferenda ex præſumptione vicinię debet temperari, & pęnam corporalem non continere. præſ. 24. lib. 6. nu. 46. Et ſententia lata ex d. probatione præſumptiua non tranſit in iudicatũ. ibi. num. 48. iudicis auctoritate diuina munitur. q. 80. lib. 1. nu. 9. in fauorem rei, in dubio debet interpretari. præſum. 90. lib. 2. num. 7. priuſquam in iudicatum tranſeat, exequenda non eſt. q. 96. lib. 1. num. 1. ex præſumptionibus lata, executioni mandatur interim, dum de retractatione dubitatur. ibi. nu. 2. in iudicatum tranſita, habet pro ſe præſumptionem iuris, & de iure. q. 61. lib. 1. num. 4. aut decretum, vtrum pro ſe habeat maiorem præſumptionem. præſ. 75. lib. 2. nu. 4. & 8. lata à qua non appellauerunt partes, ſi actu enunciata fuerit, pro ea præſumitur. nu. 19. præcipitanter lata, nec quo ad ſolemnitates, nec quo ad iuſtitiam pro ſe præſumptionem habet. num. 36. quibus ex præſumptionibus fieri debeat & poſſit. q. 94. lib. 1. lata ex præſumptionibus an & quando tranſeat in iudicatum, vt retractari nequeat. q. 95. lib. 1. per tot. in qua enunciatur, quæ nec in iudicis nec in partium ſunt arbitrio, vtrum pro ſe habeat præſumptionem. præſ. 68. lib. 2. num. 20. exhibita in forma non probante, non habet pro ſe præſumptionem. ibi. num. 23. aduerſus communem opinionem lata, iniqua ſolum, non autem nulla redditur. præſ. 71. lib. 2. num. 28. ſuper ætate lata, quomodo fidem faciat in alio iudicio. præſ. 50. lib. 2. nu. 42. de cuius nullitate manifeſte apparet, nec in iudicatum tranſit, aut pro ſe habet præſumptionem. præſ. 67. lib. 2. num. 49. quibus modis nulla appareat. ibid. num. 50. cum ſeq. lata pro actore qui petiit in libello pro ſe eam ferri; ad eius ſententiam præſumitur lata. præſ. 73. lib. 2. nu. 1. & 2. lata pro reo, qui pro ſe pronunciari potuiſſet, ad eius inſtantiam lata præſumitur. nu. 3. lata pro reo præſente vna cum actore, ad inſtantiam rei lata pręſumitur, etſi à reo nil dictum fuerit. nu. 5. irrita dicitur & nulla, quando de iniuſtitia notorie conſtat. q. 79. lib. 1. nu. 3. notorie iniuſta non tranſit vere in iudicatum. ibi. nu. 4. retractatur, quando vxor illius iniquitatem fatetur. q. 79. lib. 1. nu. 10. lata per iuramentum iudiciale habet pro ſe legis præſumptionem. q. 77. lib. 1. nu. 12. ſanguinis lata à religioſo valet, parte non reclamante. præſ. 46. lib. 2. n. 22. an præſumatur lata contra abſentem vel præſentem. præſ. 69. lib. 2. contra abſentem lata, præſumitur ob contumaciam, non autem quod malam cauſam foueat, lata. præſ. 70. lib. 2. contra contumacem lata, creditori non nocet. præſ. 124. lib. 3. nu. 60. lata contra debitorem, non nocet creditori poſt pignus contractum. ibi. nu. 64

Sententiæ verba nunquam debent trahi ad eum ſenſum, quo iudex iniuſtitiam facere videatur. præſ. 88. lib. 2. nu. 2

Sententiam iudex temperare debet, quando de delicto ſolum conſtat præſumptione hominis violenta. q. 97. lib. 1. nu. 24. & 25. vbi ſine cauſæ cognitione latam apparet, omnis pro ea ceſſat præſumptio. præſ. 68. lib. 2. nu. 21. vel non latam, vel de ea non apparere, paria ſunt. ibid. num. 23. nullam dici ob iuris errorem expreſ-

Digitized by Google

expreſſum, non ſufficit quod error colligatur ex coniecturis. q.45. lib.1.num.22.mediam ſemper iniquam dici. q. 97. lib. 1. nu.31. & 33. in cauſa matrimonij latam in iudicatum non tranſire.q.96.lib.1.nnm.3. latam ex probationibus priuilegiatis exequendam eſſe.ibi.num.4. Et quod illa contrariis probationibus retractetur. num.5. in qua ad tempus ſit interdictio, de decennio intelligi.præſ.110.lib.3.num.2. contra abſentem latam ob contumaciam præſumi,non habet locum, quando non de veritate ſententiæ,ſed ſolum de eius actu ageretur. præſ.70. lib.2. num.19

Sententia pro antiqua præſumptio eſt, etiam quo ad proceſſum. præſ.33.lib.2.num.34. lata ſemper pro iudice præſumitur. præſ. 67.lib.2.num.22.& ſeq. in iudicatum tranſita, magna pro ipſa eſt præſumptio,& quidem iuris & de iure. ibi. nu.47. nondum lata non præſumitur pro iudice,quo ad acta & proceſſum.præſ. 68.lib.2.num.1. lata partibus præſentibus & non appellantibus poſt tempus appellandi lapſum pro iudice eſt præſumptio. nu. 4.Aliud ſi terminus appellandi adhuc pendeat. num. 5. contra vere contumacem lata, enunciato proceſſu & actis in ſentẽtia præſumptio eſt pro ſententia & proceſſu ipſo.ibi.num.6.& ſeq. exiſtente interloquutoria, pro actis & proceſſu non præſumitur.ibi.nu.25.in iudicatum tranſita,ſi exceptiones obiiciantur, aduerſario non contradicente,iudicium tractandum eſt. præſ. 46.lib.2.nu.11.contra ſe lata,ſi minor non appellet, læſus præſumitur.præſ.82. lib.3.n.8.& 9.duabus contrariis latis,vna pro fiſco,altera pro priuato reo conuento, quænam præferatur.præſum.72.lib.2. nu.14.& 15

Senſus omnis paſſio dicitur.præſ.50.lib. 2.nu.12

Separata,& non cohærentia,non conſtituunt vnum totum.q.39. lib.1.nu.10

Separatorum aut diuerſorum conceſſo vno,non præſumitur conceſſum aliud.præſ. 97.lib.3.nu.4

Sequentia præcedentia declarant,etiam ſi longe diſtant.præſ.181. lib.4.nu. 24

Sermonis proprietas eſt attendenda, & ab ea non eſt recedendũ. præſ.178.lib.4.nu.5.& præſ.94.lib.6.nu.15.& præſu. 140.lib.4. nu.7.& præſ.104.lib.3.nu.3

Sermo generalis dicitur obſcurus; idem in diſpoſitione generali, & huiuſmodi.præſ.1.lib.6.nu.14. vniuerſalis complectitur omnia,& nihil excludit. præſ.138.lib.4. nu.5. generalis in diſpoſitione legali,recipit reſtrictionem de habilitate, aliud in hominis diſpoſitione.q.46. lib.1.n.33. generalis non comprehendit perſonam loquentis.præſ.18.lib.2.nu.3. Idque maxime in principe.nu.4

Sermonis proprietas præualet præſumptæ menti, ſecundum Bal. alia eſt opinio Angeli.q.26.lib.1.n.1. & 2.proprietati ſtandum eſt.& ob eam lata fit interpretatio.præſ.144.lib.3.nu.16

Sermones ſunt ingeniorum & morum imagines. q.22. lib.1.nu.2

Seruitus fundi non cenſetur vendita in contractibus vendito fundo.præſ. 144.lib.4.nu.9

Seruus ad quæ teneatur domino, an poſſit obligari, & ſerui electione legata quid debeatur legatario, & quando cenſeatur ipſi legata libertas.

Seruus tenetur anteponere ſalutem domini ſuæ propriæ. præſ.28. lib.2.n.12. differt à vaſſallo in hoc quod vaſſallus non tenetur præferre domini ſalutem propriæ.præſ.28.lib.5.nu. 13

Serui & vaſſalli quando præſumantur ſimulate,necne attuliſſe auxilium domino interfecto, vt non excuſentur pœna S. C. Syllaniani,vel amiſſionis feudi.præſ.27.lib.5.nu.1.& per tot.

Seruus qui delictum committit quando præſumatur domini volũtate id commiſiſſe.præſ.27.lib.5.nu.2.8.9.10.11.15.& ſeq.efficaci obligatione ligari non poteſt.præſ.185. lib.4.nu.15.eſt incapax militiæ, quæ ſi ſibi ſit legata, æſtimationem cõſequitur. præſ.120.lib. 4.nu.4. qui loquente & tacente domino ad ſacros ordines promouetur,efficitur liber.præſ.93.lib.6.nu.16

Serui ſi aufugiunt non ſine aliqua eorum culpa fugam arripuiſſe dicuntur, qui illos cuſtodire debebant.præſ.61.lib.6.n.32.ſi non defenduntur à dominis, poſſunt ab alio defendi, & de eorum innocentia debet iudex quærere.præſ.48.lib.5.nu.2

Seruus ſi pignorauit Iudæo fæneratori veſtes domini,& dominus ſoluat ipſi Iudæo precium numeratũ ſeruo,non poteſt ipſe dominus amplius illud repetere.præſ.29.lib. 5.nu.32. Et nunquid is fænerator præſumatur ſciuiſſe ſeruum illum pignori dediſſe rem illam ſine conſenſu domini.ibi.nu.33.& ſeq.

Serui electione legata, de quo ſeruo, an de proprio, an de alieno præſumatur ſenſiſſe teſtator.præſ.150. lib.4.num.9. Quod non poteſt eligi is, cui ſub conditione teſtator libertatem legauit. ibi.num.12

Seruorum optione legata,an legatarius valeat duos eligere: & an valeat eligere vltra tres.præſ.150.lib.4.num.5.& 7

Seruus præſumitur contemplatione domini inſtitutus. præſu. 22. lib.4.nu.3

Seruo ſi eſt relicta hæreditas pure & libertas ſub conditione,conditio adſcripta libertati, ſuſpendit etiam dationem hæreditatis. præſ.199.lib.4.nu.10

Seruus quando eſt in quaſi poſſeſſ.libertatis, habet præſumptionẽ pro ſe.præſ.55.lib.6.nu.26. Idem in filio dicendum.ibi.

Seruo præſumitur relicta libertas,etiam quod verba teſtatoris ſint dubia,apta tamen comprehendere eius libertatem.præſu. 115. lib.4.nu.22

Seruus iudicis ſi minatus ſit ei,cõtra quem iudex dominus ipſius tulit ſententiam, ne appellet, præſumitur conſenſu ipſius domini minas intuliſſe.præſ.27.lib.5.nu.21. iuſſus eſt liber, ſi ſpe libertatis bona hæreditaria ſurripit, ad duplum tenetur. præſ.10. lib.5.nu.7. nomine domini omnia bona obligans, dicitur & ſe ipſum obligare.præſ.44.lib.3.nu.29. communis ſtipulatus aliquid dominis ſuis,quomodo ipſis acquiratur.præſum.29. lib. 3. num. 57

Sigillum quando præſumptionem vel plenam fidem faciat,tam in publicis,quam in priuatis negotiis.præſ.57.lib.2. volente domino appoſitum fuiſſe præſumitur.præſ.58.lib.2

Seruitus cauſam naturalem regulariter non habet, ſed aut impoſitam aut præſcriptam.præſ.89.lib.3.nu.2.conceſſa vxori, etiam viro conceſſa præſumitur.præſ.27.lib.2.nu.5

Seueri Imper. liberalitas erga Oppianum poetam.præſ.100.lib.6. num.11

Sigilli publici duplex forma.præſ.57.lib.2.nu.2. appoſitionis cauſa non expreſſa, probabiliter dubitatur de ſigillantis conſenſu. ibi.num.11.authoritas reſtringitur ad cauſam & ad officium ad quod fuit ordinatum.nu.17.ſolius oſtenſio abſq; alia probatione factæ ſibi traditionis, an præſumat procuratorem fuiſſe conſtitutum.præſ. 34.lib.2.nu.7

Signum quod apud Rhetores,id apud Iuriſc.indicium,coniectura,nota,vel veſtigium dicitur.q.6.lib.1.nu. 10.definitur.q.7.lib. 1.nu.32.& 33.neceſſarium nil differt à præſumptione iuris, & de iure.ibi.nu. 38.tabellionis appoſitum, ſignificat actum à partibus abſolutum,& perfectum.præſ.81.lib.2.nu.15

Signa non neceſſaria à præſumptione iuris vel hominis non diſtant.q.7.lib.1.nu.39

Signorum quædam naturalia ſunt,quæ quaſi naturaliter aliquid ſignificant,quædam data,hoc eſt inſtituta ad aliquid ſignificandum.q.7.lib. 1.nu.40

Signatura ampliante vel limitante gratiam, non attenditur petitio, ſed ipſa ſignatura.præſ.29.lib.2.nu.7

Siluæ vſus ſi ſit legatus, quia ſub ratione vſus non valet legatum, ſumitur interpretatio, vt præſumatur relictus vſusfructus. præſ. 4.lib.6.nu.9. vſus ſi ſit legatus, præſumitur legatus vſusfructus. præſ.145.lib.4.nu.6.& 14.& ſeq.

Simonia non leuem hæreſim ſapit, imo hæreſim eſſe conſtat.præſ. 8.lib.5.n.1.Et ideo non præſumitur.ibi.nu.2. ſolet ſecreto committi,& quibus coniecturis & præſumptionibus detegi ſoleat. præſ.8.lib.5.nu.2

Simoniæ præſumptio oritur ex vicinitate præſumptionis rei temporalis,& conceſſio beneficii.præſ.12.lib.6.nu.34

Simonia præſumitur ex permutatione beneficij tenuis cũ opulento ex parte eius,qui opulentum dedit.præſ.35.lib.5.nu.5. præſumitur,quando munus aliquod ei fuit donatum,qui conceſſit beneficium,vel quid aliud ſpirituale.præſ.8.lib.5.nu.4. non præſumitur, quando aliquod ſponte poſt collatum beneficium à recipiente datum fuit.præſ.8.lib.5.nu.10 præſumitur, quando renuncianti beneficium iam fuit facta aliqua promiſſio rei temporalis,deinde paulo poſt ſequuta eſt ipſius beneficij renunciatio.præſ.8. lib.5. nu.7. Idem quando reſignans beneficium expreſſe proteſtatus eſt ſe reſignare ad commodum alicuius, & valide inſtat, vt illi conferatur.ibi.nu.9

Simoniam committens de hæreſi eſt ſuſpectus, dicitur enim ſimonia largo modo hæreſis.præſ.6.lib.5.nu.30

Simonia quia occulte committitur,coniecturis ſatis probatur.qu. 58.lib.1. nu.4

Simoniæ crimen præſumitur vel non præſumitur ex quantitate pecuniæ datæ.q.14.lib.1.nu.15

Simulatio in contractu quando iure dicatur interueniſſe.præſum. 122.lib.3.nu.19. Et quando ficte ſecundum Cæpollam.ibi. nu. 20. Et quando tacite vel præſumptiue.nu.21.& 22. contractus præſumitur, ſi pactum inter contrahentes ſit, vt quandocunq; precium venditor reſtituat, rem reddat emptor. præſ.122.lib.3. num.77. de perſona ad perſonam, quomodo dicatur committi.præſ.125.lib.3.num.1. Et quod ea non præſumatur in dubio. num.2.de perſona ad perſonam, quibus coniecturis detegatur. nu.4.& ſeq.

Digitized by Google

Simulationis exceptio perpetua eſt.præſ.12.lib.3.nu.57. & fœnoris ſuſpicio, in probo viro ceſſat.præſ.122.lib.3.nu.109

Simulationem in contractu, quatuor modis conſiderari.præſ.122.lib.3.nu.1.ad detegendum, animus declaratur, ex tractatis ante contractum.præſ.122. lib.3. nu.45. Niſi tamen contrarium expreſſe conſtet.nu. 48

Sindicatores obtinent iuriſdictionem delegatam. præſ.16. libr.3. nu.36.quando cenſeantur ordinarij.ibi.nu.37

Synedoche eſt figurata loquutio, qua à parte totum, vel à toto pars intelligitur.præſ.169.lib.4.nu.8

Soboles comprehendit deſcendentes in infinitum. præſ.89. lib.4. n.47.iuſta dicitur, quæ ex legitimis iuſtiſq. nuptijs naſcitur.præſum.89.lib.4.nu. 100

Socer cum promittit dotem genero pacto legitimo, præſumit lex doté promiſſam iuxta quantitaté patrimonij ſoceri promittentis, & qualitatem perſonæ cui facta eſt promiſſio.q.9.lib.1.nu.3

Socrus donare nurui poteſt. præſ.26.lib.3.nu.19. quod donat genero ſuo ſponſo, efficitur ſponſi proprium, & tranſit ad ſuos hęredes.nu.20

Societas duobus modis contrahitur.præſ.56.lib.3.nu.1.2.3.4. omnium bonorum, vel alicuius negociationis quando contracta pręſumatur inter fratres vel alios ſanguine iunctos.pręſ.56.lib.3.Plura vide in verbo Fratres. ſemel diſſoluta quando renouata præſumatur.præſ.57.lib.3.n.1

Societatis cõtractus vltro citroque obligatorius eſt, neque ex eo pupillus obligatur, aut alius carens legitimo conſenſu.pręſ.56.lib.3.nu.7.Vel qui tractare negocia non poteſt.nu.8

Societati renunciaſſe frater an præſumatur, qui ſeparatim negociari cępit, ſibique acquirere.præſ.60.lib 3.nu.10.11.12

Societatem ſola dimiſſione capitalis apud ſocium, non pręſumi renouatam, dum inſtrumẽtum interuenire deberet.pręſ.85.lib.3. nu.31. ineuntes ciuitates duæ ad quinquennium, ſolemni ſtipulatione & ſcriptura, eo lapſo nõ cenſentur renouaſſe, licet multo auxilio ſe adiuuent.nu.32

Societate inita, quo ad lucra negotiationis, ſi ex ea pecunia proprio nomine ſociorum vnus aliquid emat, cõmunicare non tenetur, ſed reſtituere ſolum pecuniæ partem. præſ.56.lib.3.n.36. tranſeunte ad hæredes ex pacto, ſi ſocietatis forma & modus non immutetur, capitale, apud ſocium dimiſſum, præſumit ſocietatis continuationem. præſ.57.lib.3.nu.8

Societas vinculum adeo eſt arctum, vt poſt fratres nulla ſit maior coniunctio.præſ.18.lib.5. nu.1. ſi ſit contracta cum patre eiusq. filius, ipſe pater cum filijs portionem lucri vel damni conſequitur, aliam dimidiam alter ſocius. præſ.18.lib.4.nu.28

Socius non præſumitur velle lædere ſociũ, aliquidve agere in eius detrimentum.præſ.18.lib.5.n.1. contractu ſuo quando ſocium obligat.præſ.55.lib.3.nu.3.ſocij mei, non eſt ſocius meus. præſ. 102.lib.3.nu.3. finita ſocietate, dimittens ſortem penes ſociũ, non cenſetur ſocietatem renouare. q.23. lib.1. num.5. repertus occiſus in domo ſocij, ab ipſo ſocio præſumitur occiſus. qu.89. lib.1.num.90. non deferens mortem ſocij, reperti in domo ſua occiſi, torturæ relinquit locum.ibi.nu.107

Socijs bona poſt diuiſionem communiter poſſidentibus renouatę ſocietatis eſt coniectura.præſ.57.lib.3.nu.16

Socius amouens rem communem præſumitur amouiſſe iure ſuo, non autem vt furtum committeret.præſ.2.lib.5.nu.2. Idẽ ſi verberat ſeruum communem, non tenetur enim actione iniuriarũ. ibi. verberans ſocium communẽ præſumitur id feciſſe iure ſuo, & caſtigationis gratia, non autem vt ſocio inferret iniuriam. pręſ. 18.lib.5.nu.2

Secus ſi in verberando excedit modum correctionis.ibi.nu.5

Socini & Franciſci Cald.traditio reiecta.præſ.105.lib.4.nu 20

Socrates vnus è ſeptem ſapientibus pronunciauit, ciuitatem illam eſſe optimam, in qua plurima virtuti præmia propoſita ſunt. præſ.100. lib.6.nu.4

Solemnitas extrinſeca non præſumitur.præſ.23.lib.2. n.2. & præſ. 75.nu.2.intrinſeca quæ dicatur.ibi.num.3. etiam extrinſeca, ob temporis diuturnitatem pręſumitur.ibi.nu. 14.intrinſeca quid, ſecundum Bar. & alios.præſ.132.lib.3.num.2. extrinſeca quid. ibid.nu.3.intrinſeca an & quando præſumatur. præſ.132. lib.3. nu.4. 11.14.15.17.20.21.24.25. 26.27. extrinſeca adhibita nõ præſumitur, etſi in actu expreſſa ſit, nullo tẽporis curſu extante, iiſq; qui aſſerit, in poſſeſſione ipſius actus ſit. præſ. 132.lib.3. nu. 28.idq; extenditur. nu.31.& 32.limitatur. nu.33.34. 35. 36.38. 39.& ſeq.

Solemnitate extrinſeca in ipſo actu non enunciata, eam tamen allegante in poſſeſſione ipſius actus exiſtente, decem annorũ curſu, inter quos præſumatur.præſ.132. lib.3.nu.45. Et quid ſi agatur de præiudicio tertij, qui ſciuit actum confectum. nu.61. Recenſeatur opiniones.nu.62.64.65.& 66

Solemnitas extrinſeca non enunciata in ipſo cõtractu, ſi de re modico, & leui præiudicio contentio ſit, decennij illa præſumitur curſu, abſq; vlla poſſeſſione vel quaſi.præſ. 132.lib.3.nu.54. Et quid ſi de magno præiudicio agatur inter contrahentes, vel eorum ſucceſſores, vbi recitantur opiniones. nu. 55.56. & ſeq. extrinſeca eſt quid facti.præſ.132.lib.3.nu.50.actus extrinſeca pręſumitur interueniſſe, non opponente aduerſario. præſ.46.lib.2. nu.6.intrinſeca ob temporis antiquitatem præſumitur, & quando ceſſet ea præſumptio.præſ.10.lib.2. nu.61. iuris ciuilis, non vnicuique ſed ſolum peritis cognita præſumitur.præſ.75. lib.2. n.43.etſi certis in caſibus præſumatur, ea tamen alleganda pręſumptio eſt.q.48.lib.1.nu.18

Solemnitatis contra præſumptionem, non ſufficit probatio per teſtes.præſ.132.lib.3.nu.23

Solemnitatem extrinſecam, concurrente poſſeſſione præſumi per lapſum decennij, quando non procedat.præſ.131.lib.3. nu.67. & 70.cum multis ſeq.

Solemnitates actus, qui diligentem cauſæ cognitionem requirit, ſi in decreto fuerint enunciatæ, præſumptio eſt pro ipſo decreto. præſ.75.lib.2.nu.11.14.22.& ſeq. & vide ſup. verb. Decretum. inſtrumentorum dicuntur ſubſtantialia.præſ.82.lib.2.nu.1. inſtrumentorum nouem eſſe.ibi.nu.2

Solemnitatum reſpectu, vt pro ſententia præſumatur, requiritur ſolemnitatum enunciatio.præſ.68.lib.2.nu.12. Et qualis illa enunciatio eſſe debeat.nu.13

Sollicitans vltro & diligenter, vt de malefactore inquiratur, cum ſua non interſit, indicium præbet ad torturam. quæſt.89. lib.1. num.106

Solon interrogatus, cur legem contra parricidas non ſanciuerit, reſpondit, ſe credere nunquam potuiſſe, filium tam impium eſſe poſſe, vt patrem occideret.præſ.11.lib.5.nu.4

Solui non poteſt aliud pro alio inuito creditore. præſum. 109. lib. 4. num.40

Soluiſſe præſumitur debitor, quando per multos annos creditor exactionem diſtulit.præſ.135.lib.3.nu.3

Solutum indebite ſcienter non pręſumitur donatum, ſi inter dantem & recipienté actum ſit, vt conſtito de indebito, repetitio fiat.præſ.31.lib.3.num. 14.creditori an & quando præſumatur. præſ.135. lib.3. ante conditionis euentum dicitur habere iactationem inutilem.præſ.136.lib.3.nu.14

Soluens ſcienter indebitum qñ donare præſum. pręſ.31.lib.3.n.4.

Soluens ſuo nomine præſumitur ſoluere.præſ.46.lib.2.nu.4

Soluẽti expreſſim nomine debitoris, an poſſit cedi actio.pręſ.143. lib.3.nu.1. debitum alterius, nomine proprio, ceſſio actionum fieri poteſt, etiam ex interuallo.ibi.nu.3

Solutio cuius nomine cenſeatur, pluribus eadem ſpecie obligationis adſtrictis.præſ.143.lib.3.nu.4.& ſeq.facta ex annuo debito, quomodo cauſam limitatam habeat.præſ.131.lib.1.nu.28. debiti vnius, in alio non infert obligationem.ibi.nu.29.debiti cõtracti conuentione partium, quomodo probanda, & quomodo ea quæ ex diſpoſitione legis.q.46.lib.1.nu.44

Solutionis eſt ſpecies, cum re perẽpta liberatur debitor. præſ.138. lib.3.nu.1. inſtrumentum amiſſum eſſe, quando credatur debitoris.præſ.135.lib.3. nu.8

Solutionem allegans probare debet.præſ.135. lib.3. nu.2

Solutione eius quod debetur, omnis tollitur obligatio. præſ.143. lib.3.nu.2.rei principalis, tollitur obligatio acceſſoria. præſ.45. lib.3.num.3. trium annorum proxime præteritorum probata, idem de tempore præterito præſumi, ſi ſolutiones diuerſis ſint factæ temporibus, ſecus ſi vno contextu.præſ. 139.lib.3.nu. 24. & ſeq.

Soror hæreditatem repudiaſſe cenſetur, ſi permiſit à fratribus hæreditatem paternã poſſideri, & quando aliqua re indigebat, ab eis petebat.pręſ.102.lib.4.nu.15. Et idẽ quando paſſa eſt fratres poſſidere, & cum eis de adminiſtrata ipſa hæreditate nunquam rationes aliquas iniuit.ibi. nu.16

Sortis ſolutione omnis tollitur obligatio.præſ. 45.lib.3.n.25.principalis receptione pœnam legalem non præſumi remiſſam. præſ.112.lib.3. nu.9

Sortem recipiens creditor, videtur remiſiſſe pœnam. præſ.45. lib. 3.nu.4.& præſ.113.nu.2

Specialia plura ſimul concurrere nõ poſſunt.præſ. 4.lib.4.nu.7. Et præſ.6.lib.6.nu.13.& præſ.89.lib.4.nu.103. & præſ.41.lib.4.n.5. & 7.& lib.1.q.12.nu.3.& q.43.nu.2.& q.47.nu.9.& 11

Species multiplicabilis non eſt.præſ.128.lib.4. nu.3. proprie continetur ſub ſuo genere.q.39.lib.1.nu. 21

Specialiter ſi quid fieri debet, non ſufficit verbis generalibus fieri.præſ.266.lib.4.nu.16

Sphyngis imaginem Cæſar Auguſtus in annulo gerebat. pręſ. 57. lib.2.nu.4

Spoliatus, cui proprietatis oppoſita fuit exceptio, ſi non contradicat, non venit reſtituendus.præſ.46. lib. 2.nu. 10

Sponſus timore mortis cognoſcens carnaliter ſpōſam, an tanquā in vxorem præſumitur conſentiſſe. præſ. 1. lib. 3. num. 24. & 25. donans ſponſæ, ob futurum matrimonium præſumitur donare. præſ. 19. lib. 3. nu. 1. & 2. ſponſam ad domum traducens, matrimonium præſumitur contraxiſſe. præſ. 1. lib. 3. nu. 55. Hancq. præſumptionem iure Cæſareo, non Pontificio introductam. num. 56

Sponſa promittens contrahere matrimonium, non præſumitur promiſiſſe dotis conſtitutionem. præſ. 6. lib. 3. nu. 65. poſt ſponſalia ante coitum com ſponſo, etiam cum alio fornicante, nihilominus ob ſubſequutam copulam matrimonium contractum præſumi. præſ. 1. lib. 3. nu. 18. 19

Sponſæ donans extraneus, non præſumitur donare ſub tacita conditione, videlicet nuptiis ſecutis. præſ. 19. lib. 3. nu. 5

Sponſam cum qua de futuro quis contraxit, rapiendo, & coeūdo, præſumitur quis matrimonio conſentiſſe. præſ. 1. lib. 3. nu. 23

Sponſalia ſunt futurarum nuptiarum promiſſiones. præſ. 1. lib. 3. nu. 43. contracta per verba de futuro, copula carnali ſubſequuta, tranſeunt in matrimonium, præſumptione iuris, & de iure. præſ. 75. lib. 4. nu. 5. quæ quando præſumptionem matrimonij inducant. præſ. 1. lib. 3. nu. 14. 17. 53. 62. 64. & ſeq. de futuro, quę & quotuplicia. num. 60. & 61. contracta ſolum præſumuntur, quando verba ſonant in futurū, & ſignificāt principium actus tantum. præſ. 3. lib. 3. nu. 2. tantum præſumi contracta his verbis, volo accipere te in ſponſam & vxorem, & in te conſentire, per verba de præſenti. ibi. nu. 6. ab initio nulla ſi ſequatur Pontificis diſpenſatio, & contrahentes tacent, nec reuocent ſponſalia conſumantur propter præſumptum conſenſum. præſ. 99. lib. 6. num. 27

Sponſus non præſumitur dolo recepiſſe dotis promiſſionem alias mulieri non debitam ab aliquo, cum ſuo iure vſus eſt. præſ. 29. lib. 6. nu. 7

Spurius per ſubſequens matrimonium non legitimatur. præſ. 81. lib. 4. nu. 22. vere dicitur legitimatus, ſi eius progenitores prohibebantur ſolum iure ciuili matrimoniū contrahere. præſ. 79. lib. 4. nu. 43. repertus poſſidere bona empta ab eo cui pater vendidiſſet, præſumitur fraudulentus. præſ. 12. lib. 3. nu. 62

Spurium ad Epiſcopatum Pontifex promouendo, præſumitur cū eo diſpenſaſſe. præſ. 20. lib. 2. num. 14. Plura vide in verbo Filij Spurij.

Status præſens tollit præſumptionem præteriti temporis, ſecundum Alciat. q. 24. lib. 1. nu. 43

Statuentes incontinenti ſe corrigere voluiſſe non præſumitur. pręſ. 48. lib. 2. nu. 4. non præſumuntur ſtatim ſe corrigere & voluntatem mutare. præſ. 37. lib. 6. nu. 14. extenditur. nu. 15. 16. 17

Statuta qualiter ſint interpretanda, quæ ſit eorum vis & facultas, & an poſſint tolli per partium conuentionem.

Statuta ſtricte interpretari debent. præſ. 121. lib. 4. nu. 9

Statutum recipit interpretationem paſſiuam à iure communi. præſum. 36. lib. 4. nu. 44

Statuta quibus ſtatuitur forenſes nihil ex immobilibus ipſarum ciuitatum acquirere poſſe, an fauorabilia ſint. præſ. 30. lib. 6. nu. 6. Et in quibus ciuibus id procedat. ibi. nu. 22

Statutum dicitur ius commune quoad ipſos ciues. pręſ. 130. lib. 3. nu. 37. iuſte conditum, & promulgatum præſumitur. pręſ. 1. lib. 2. num. 2. ita interpretandum, ne ſine ratione illud ſtatuentes videantur edidiſſe. ibi. num. 3. requirens conſenſum propinquorum in contractibus mulierum, an etiam locum habeat in dote. præſ. 6. lib. 3. num. 17. & 18. diſponens circa dotes valet dum non ſit matrimonij impedimentum. ibi. nu. 21. principis, vt quædam ſolemnitates obſeruentur in contractibus ipſum nō ligat. præſ. 44. lib. 3. num. 19. exorbitans non debet ad alias perſonas extendi. pręſ. 13. lib. 3. num. 11. diſponens ſuper caſu vero, habet locum etiam in præſumpto. q. 8. lib. 1. num. 28. ab alio interpretationem recipit facilius, quam a iure communi. q. 37. libro 1. num. 22

Statuta & vltimæ teſtatorum diſpoſitiones, quo ad interpretationem à pari procedunt. præſ. 81. lib. 4. nu. 10

Statuti antiqua & ſolita interpretatio eſt obſeruanda, & in ferendis ſententiis ab ea non eſt recedendum. præſ. 34. lib. 5. num. 9. prooemium & præfatio coniecturam facit eorum quæ ſtatuentes ipſi voluerunt. præſ. 2. lib. 6. nu. 4

Statutum ſi ad alicuius negotij probationem requirit teſtes optimos, hæc qualitas erit deducenda & probanda. pręſ. 1. lib. 5. nu. 35. Idem, quando requirit, quod teſtes ſint bonæ exiſtimationis. ibi. nu. 36. Declara, vt ibi. nu. 38

Statuto ſtante, quod filij mercatorum teneantur ſoluere omne æs alienum patris, etiam ſi repudiauerint patris hæreditatem, ſi pater exhæredauerit filios hoc adiecto, quod hæres ſcriptus teneatur reſtituere hæreditatem, vel ſaltem legitimam ipſis filiis, valet exhæredatio & liberantur filij ab obligatione ſtatuti. præſ. 28. lib. 4. nu. 9

Statuti beneficium non tollitur per ſpecialem partium conuentionem, quando generaliter eſt inductum. præſ. 109. lib. 4. nu. 15

Statutum, quod bona omnium ciuium collectari ſemper poſſint, etiam ſi tranſeant ad Eccleſiam, valet. præſ. 83. lib. 4. num. 16. in contractibus minorū requirit conſenſum duorum propinquorum, niſi eorum præſentia probetur, præſumitur abſentia. pręſ. 19. lib. 6. num. 3. quod emens rem alienam in nundinis non teneatur eam reſtituere, non valet. præſ. 29. lib. 5. nu. 25. quod reiicit omnes exceptiones, non præſumitur illas reiicere, quæ deſcendunt ab aliquo capitulo eiuſdem ſtatuti. præſ. 37. lib. 6. nu. 26. Idem de ſtatuto reiiciente omnem nullitatem, quæ obiici poſſet contra ſententiam latam, quia non cenſetur reiicere nullitatem prouenientem ex eiuſdem ſtatuti capitulo. ibi. num. 27. tollens omnes exceptiones non cenſetur reiicere exceptionem innocentiæ. præſ. 48. lib. 5. num. 4. quod non poſſit filia nubere indigno ſine conſenſu patris non valet. præſ. 189. lib. 4. nu. 78. quod excludit filiam dotatam, debet intelligi quod dos ſit pura. præſ. 146. lib. 4. nu. 46

Statuto excludente mulierem nuptam intelligi debet de nupta nondum matrimonio conſumato. præſ. 147. lib. 4 nu. 3

Statutum quod ingrediens religionem non ſuccedat, eſt nullum. præſ. 83. lib. 4. nu. 24

Statuti rubrica ſi generaliter dicit, maritum mortua vxore in matrimonio dotem lucrari debere, ſi tex. ſtatuti habet quod dotē ab vxore traditam lucretur maritus, habet locum hic tex. etiā in dote promiſſa. præſ. 1. lib. 6. nu. 21. Et ſi diſponit ſtatutum in rub. quod filia dotata non ſuccedat ſtantibus maſculis, tex. vero ſtatuti dicit, quod non ſuccedat in bonis maternis, nunquid d. filia cenſeatur excluſa à bonis paternis. ibi. nu. 22

Statutum quando magis eſt ſpeciale, tanto fortius & potētius exiſtit. præſ. 4. lib. 4. nu. 12. poteſt in totum tollere legitimam patri debitam. præſ. 33. lib. 4. n. 3. quod ſpurij poſſint hæredes inſtitui an valeat. præſ. 78. lib. 4. num. 71. vbi diſponit prohibitiue, non prohibitum cenſetur permiſſum, niſi ratio vel natura repugnet. præſ. 16. lib. 6. nu. 4. ſi diſponit, quod homicida teneatur dare 100. iudici, an ea debeantur iudici, qui tempore vulnerationis erat iudex, an vero iudici, qui deinde erat tempore mortis. præſ. 17. lib. 6. num. 6. ſi imponit pœnam centum capitaneo, & ancianis ciuitatis, dimidium ſoluet ſolus capitaneus, & aliam dimidiam anciani. præſum. 18. lib. 4. num. 12. ſi imponit pœnam amputationis capitis, non poteſt adaptari hęc pœna ad pœnam exilij, quia repugnaret proprietati ſermonis, ſed intelligitur de morte naturali. præſ. 49. lib. 5. num. 16. & 18. ſi punit maiori pęna occidentem ciuem, quam forenſem, ſi ignoratur, an occiſus ſit ciuis vel forenſis, præſumitur in dubio ciuis. præſ. 30. lib. 6. num. 27. Idem quando eodem ſtatuto cautum reperiretur, quod grauius puniretur forenſis delictum cōmittens, quam ciuis, in dubio enim præſumitur ciuis. ibidem. num. 8. ſi obligat ad debita, cum ad quem peruenerunt omnia bona debitoris, non habet locum ſi ſeparatim, atque ita ſpecialiter bona ipſa ad aliquem peruenerunt. præſ. 155. lib. 4. nu. 13. quando prohibet interpretationē fieri intelligitur de interpretatione friuola, & cenſetur interpretationem hominis remouere, non autem legis. præſ. 36. lib. 4. num. 43. ſi prohibet relinqui vxori, intelligitur etiam prohibere ei relinquere per interpoſitam perſonam. præſ. 97. lib. 4. num. 7. Et ſi permittat vxori relinqui poſſe vſumfructum intelligitur, vt poſſit ei relinquere etiam ad ſecunda vota tranſeunti. ibid. ſi prohibet reſtitutionem aduerſus ſententiam, præſumitur etiam prohibere actum quo deinde ſententia reſcinderetur præſum. 93. lib. 6. num. 4. ſi prouidet, bannitum non debere admitti ad petitionem ſui iuris, præſumitur quod etiam ipſum excluſerit ab omnibus commodis, & beneficiis conceſſis à ſtatutis illius ciuitatis. pręſu. 95. lib. 5. nu. 7. ſimpliciter loquens de filiis non intelligitur de adoptiuis. præſ. 89. lib. 4. nu. 39. loquens de infirmis, in ſenibus locum habet. præſ. 46. lib. 6. num. 2. loquens de muliere copulata matrimonio, quomodo intelligatur. præſum. 147. lib. 4. nu. 11. quod maritus lucretur dotem decedente vxore ſibi nupta, intelligitur etiam muliere nupta nondum matrimonio conſumato decedente. præſ. 147. lib. 4. num. 4. Mantuæ excludens filias propter maſculos à ſucceſſione patris decedentis ab inteſtato non habet locum decedente patre condito teſtamento. præſu. 38. lib. 6. nu. 34. Mediolani, quod maritus non exiſtentibus liberis communibus præmortua vxore lucretur dotem, ſaluo iure liberorum prioris matrimonij quomodo intelligatur. præſ. 37. lib. 6. nu. 25

Statuta Mediolani tria, adimentia bannitis beneficia iuris communis. præſ. 45. lib. 5. nu. 25

Digitized by Google

Statutum nouum generale quãdo continet clauſulam, non obſt. aliqua lege generali vel ſpeciali. præſumitur antiquum corrigere.præſ.38.lib.6.nu.21. Nihil tamen operatur d.clauſula, quando ipſum ſtatutum ſpeciale eſt iuramento confirmatum. ibid. nu.23. Papienſe prohibens vxorem hæredem inſtitui, complectitur vniuerſalem, & particularem diſpoſitionem.præſ.97.lib.4.nu.5.permittens patri relinquere filio ſpurio non valet. præſ. 96.lib.4.nu.7. Idem ſi diſponit, quod apponi non poſſit aliqua exceptio aduerſus ipſum relictum.ibi.nu.8. vel priuilegium reſpiciens deciſoria litium non ligat exteros. præſ.29. nu.39. puniens cognoſcentem carnaliter mulierem nuptam, habet etiã locum contra cognoſcentem monialem.præſ.248.lib.4.nu.11. puniens extrahentem frumentum, puniet etiam extrahentem farinam.præſ.151.lib.4.nu.7. Taruiſij, quod nullus forẽſis poſſit ſibi acquirere poſſeſſiones immobiles, corrigitur per aliud ſtatutũ, quod bona & poſſeſſiones mulieris committentis adulterium applicentur viro; ſi enim vir eſt forenſis, lucratur bona mulieris.præſ.38.lib.6.n.11. Et affertur aliud exemplum de ſtatuto ſpeciali corrigente generale antiquum.ibi. num.12. & 13. tribuens exequutionem paratam expreſſis in inſtrumento, non dicitur dediſſe his, quæ ex coniecturis ex mente elicitis colliguntur.q.45.lib.1.nu.29

Statuti correctorij & odioſi verba de caſu vero, non ficto intelligenda.præſ.6.lib.3.nu.20. diſpoſitionem ſemel obſeruatam eſſe ſufficit.ibid.nu.28

Statuto requirenti probationes ſatisfactum cenſetur, cum præſumptionibus & coniecturis eſt probatum.q.36.lib.1.nu.9. ſtante, vt in caſibus lege municipali non determinatis, recurratur ad ius commune, quomodo id intelligendum. præſ.6.lib.2.nu.12. & 13. ſtante, vt executio detur contra ſcribentem, de ſubſcribente quoque intelligi.præſ.67.lib.3.nu.12

Statutorum derogationem princeps pro ſuæ voluntatis arbitrio facere poteſt.præſ.10.lib.2.nu.17

Statuta omnia confirmans ciuitas, non præſumitur confirmare, quæ ſunt contra ſe ipſam.præſ.44. lib.3. nu.12. omnia iurans ſe obſeruaturum, de his quæ contra ſe ſunt, iuraſſe non præſumitur.ibid.nu.13

Stigma militem, habitus clericum, ſtola ſacerdotem notat. præſu. 64.lib.3.nu.3

Stylus an & quando præſumatur.præſ.8.lib.2.quando de ipſo cõſtat, pro lege ſeruari debet.ibi.nu.14. Idque etiam in cauſis criminalibus procedit.nu.12. obſeruatur in interpretandis clauſulis inſtrumentorum. nu.19

Stylum obſeruare debet iudex, etiam liberum habens procedendi arbitrium.præſ.8.lib.2.num.16 non obſeruando iudex, litem ſuam facit, & tenetur in ſyndicatu.ibi.nu.17

Stylo notorio non obſeruato, ſententia redditur nulla.præſ.8 lib. 2.num.18

Stipulari alteri nemo niſi hæredi, poteſt.præſ.48.lib.3.nu.4. poteſt pater filio, non tamen vt ei acquiratur.ibi.nu.5

Stipulans ſibi, & hæredibus ſtipulari velle præſumitur. q.18. lib.1. num.11. ſimpliciter dicitur ſtipulari in omnem caſum. præſ. 11. lib.3.nu.21

Stipulanti decem promittens viginti, in decem tantum obligatio oritur.præſ.42.lib.3.nu.15

Stipulatus pater filio vt hæredi, tanquam extraneo id acquiritur filio.præſ.48.lib.3.n.6. ſibi dotem reddi, non adhibitus à muliere, ſed ea patiente, animo donandi non præſumitur.præſ.10.li. 3.nu.24. ſibi partem dotis reddi, matrimonio morte mulieris ſoluto, vtrum donatio inter viuos ex parte mulieris præſumatur. præſ.11.lib.3.nu.10. Vel potius cauſa mortis.n.14. pro ſe, etiam in damnum promittentis, hæredibus ſuis præſumitur.præſ.47. lib.3. nu.8.9.10

Stipulator adhibitus ad reddendũ ſibi dotem, ſoluto matrimonio præſumitur adhibitus, tanquam mandatarius.præſ.10.lib.3.n.2. 5.7. adhibitus ad reddendũ ſibi partẽ dotis, matrimonio morte mulieris ſoluto, animo donandi cenſetur adhibit. ibi. n.8.& 17

Stipulatio eſt ſtricti iuris.q.45.lib.1.n.14. in ea concipienda requirit verborum expreſſionem.præſ. 99. lib.6.nu.52. & pactum in foro mercatorum non differunt.præſ.134.lib.3.nu.56. facta alteri inutilis eſt.præſ.134.lib.3.nu.27. in fidejuſſione interueniſſe præſumitur.q.18.lib.1.nu.9 non ſolum in mutuo, ſed & aliis in contractibus nouationem operatur, ſi voluntas partium de nouando adfuerit.præſ.134.lib.3.n.33. patris pro filio tanquam benemerito, vtrum valeat.præſ.29.lib. 3.nu.65. in dote interueniſſe non fingitur in eo, qui expreſſe ſtipulari non poteſt. præſ. 5.lib.3.nu.10. Idem in extraneo dotante, ad cuius commodum non fingitur interueniſſe.nu.11

Stipulatus hæredibus quando quis præſumatur.præſ.47.lib. 3.n.10

Stipulationem de reddendis decem, ob mutuum præcedens, factã præſumi.præſ.49.lib.3.num.3. in dote adhibitam, etiam quoad mariti commodum fingi.præſ.5. lib.3. nu.6. Idem in patre filiæ cui promiſſa eſt dotis reſtitutio.nu.7. quæ dotis in numeratione interueniſſe fingitur: exequendam eſſe ſtante ſtatuto, vt inſtrumenta habeant paratam executionem.nu.8

Stipulatio præſumitur adhibita in fideiuſſione, quando in ſcriptura reperitur ſcriptum, aliquem fideiuſſiſſe. præſ.14.lib.6.nu.22. potius annullatur, quam quod fiat interpretatio contra promiſſorem multũ illi odioſa.præſ.4.lib.6.nu.52. ſuper aliquo actu, vel contractu concepta præſumitur ſecundum naturam ipſius actus adhibita.præſ.10.lib.6.nu.4. rem ſuam ſibi dari, non valet, vt ſignificet rem illam debere reſtitui caſu quo amittatur. præſ. 4.lib.6.nu.51

Stirps ex pluribus diuerſiſq. gradibus conficitur, & vnum corpus reputatur ex toto ipſo genere, vnde nulla eſt differentia inter paulo proximiorem, & paulo remotiorem. præſ.95. lib.4.n.36.

De ſtirpe qui dicantur, & cum teſtator vocat ſtirpem, vel ſtatuit bona debere conſeruari in ſtirpe, qui contineãtur.præſ.88. lib.4.nu.9. Et an fœminæ ſub hoc nomine comprehendantur, remiſſiue.ibi.nu.10

Stragula dicitur veſtis genus.præſ.160.lib.4.nu.18

Studia præcipue ſunt de his, quibus homo ſe alere & tueri poteſt. præſ.191.lib.4.nu.14

Studij impenſam non ſolũ pater tenetur facere, ſed & frater, auus paternus, & alij propinqui enumerati in l.ſi quis à liberis. ff. de libe.agnoſc.præſ.191.lib.4.nu.19

Stultus dicitur qui improuidus, incautus & ineptus eſt. præſu.45. lib.6.nu.8. Et quid differat à fatuo.ibi.nu.7

Subharratione per annulum facta, quando præſumatur contractum matrimonium.præſ.1.lib.3.nu.63

Subdiaconus is præſumitur, qui diu in Eccleſia ſeruiuit tanquam ſubdiaconus.præſ.76.lib.6.nu.23

Subditus qui fuit ſemel etiam hodie præſumitur talis. præſ.62.lib. 6.nu.5.& q.24.lib.1.nu.10

Subditi & vaſſalli dominum peſte infectum, aut locis è ſuſpectis venientem, recipere non coguntur.præſ.44.lib.3.nu.9

Subdelegationem partium conuentione permitti, quando ab ipſarum partiũ voluntate negotium dependet.præſ.11.lib.2.nu.18.

Subinfeudare vaſſallo ius commune permittit.præſ.102.lib.3.n.2.

Subinfeudationem non eſſe proprie alienationem. præſ.102. lib.3. nu.2. Vide infra Subuaſſallus.

Subintellectum tacite non poteſt appellari dictum.præſ.166.lib.4. num.17

Submerſus repertus in puteo non præſumitur ſeipſum præcipitaſſe.præſ.13.lib.5.nu.7

Subrogatum ſapit regulariter naturam eius, in cuius locum ſubrogatur.præſ.83.lib.4.nu.42

Subrogatus motu proprio in lite ab altero cœpta præſumitur ignorare ſententiam contra ſuum anteceſſorem latam. præſ.23. lib. 6.num.36

Subſcribens alterius ſcripturam, quando approbare eam præſumatur.præſ.66.lib.3.nu.7

Subſcriptio poſt ſigilli impreſſionem non eſt neceſſaria, quando verſamur in pertinentibus ad publicum ipſius ſigillantis officium.præſ.57.lib.2.nu.13. vel notarij vel teſtium, requiritur in his quæ ad ſigillantis officium non pertinent.ibi.nu.15. cancellarij vel teſtium requiritur in negocio quidem publico, ſed ſigillo illi actui non conuenienti adhibito.nu.21

Subſcriptione non eſt opus, ſi ſtylus & conſuetudo aliter obſeruet, vel cauſa ſit leuis.præſ.57.lib.2.nu.22.& 24

Subſtantia alia corporea, alia incorporea.q.14.lib.1.nu.1

Subſtitutio quid ſit, & quam interpretationem recipiat, & ad quæ extendatur.

Subſtituo, verbum, ſui natura ad directas tantũ ſubſtitutiones refertur, non ad fideicommiſſarias.præſ.60. lib.4.num.68. Eſt tamen verbum commune.præſ. 54.lib.4.nu.3

Subſtitutio ſecunda inſtitutio. præſ.26. lib.4. num.10. conuenire debet verbis & perſonis.præſ.60.lib.4.num.33. dicitur limitata & reſtricta, quando facta eſt expreſſo proprio nomine. præſ. 69.lib.4.nu.8. eſt potentior iure accreſcendi. præſ.87.lib.4.nu. 1. vna & eadem non debet diuerſo iure cenſeri. præſ.108. lib.4 nu. 22. vna ab alia ſubſtitutione interpretationẽ recipit & declaratur.præſ.178.lib.4.num.34. ſui natura habet conditionem propriam.præſu.36.lib.4.nu.4. Interpretatio l. iam hoc iure. ff. de vulg.& pupil.ſubſt. Bar. non recta.ibi. In ſubſtitutione quælibet facta filiis vel deſcẽdentibus an ſemper ſubintelligatur tacita conditio, ſi ipſi filij vel deſcẽdẽtes deceſſerint ſine liberis. præſ.89.lib.4. nu.126. Quod in ſubſtitutione vulgari non ſubintelligitur.ibi.nu.127. Declara, ſi vulgaris nõ eſt comprehenſa in compendioſa, alias ſecus. ibi. num. 128. Vide Conditio ſ. fine

Digitized by Google

ſine liberis. extendi cenſetur, quando in ea eſt dictio, tūc. præſ. 65. lib. 6. nu. 24. Secus quando adiecta eſſent verba reſtrictiua, quibus ſignificauit teſtator ſe tantummodo in eo caſu ſubſtituiſſe. ibi. nu. 25. ex multorum ſententia extenditur de perſona ad perſonam, ex identitate rationis, ſeu qualitatis expreſſa per teſtatorem, in ipſa ſubſtitutione. præſ. 71. lib. 4. nu. 21. tunc præſumitur extendi de perſona ad perſonam, quando alias excluderetur perſona magis dilecta. præſ. 65. lib. 4. num. 36. & in aliis caſibus. vide ibi. nu. 37. & 38. extenditur vſque ad pubertatem teſtatore ita ſubſtituente, Inſtituo filium meum infantem, & ſi is deceſſerit in ea ætate, ei ſubſtituo Sempronium. præſum. 47. lib. 4. nu. 6. Et quid ſi dixit tunc & eo caſu ei ſubſtituo Sempronium. ibid. nu. 9. facta, ſi filius non eſſet in rerum natura, extenditur ad caſum quando filius in rerum natura extitiſſet, ſed in pupillari ætate deceſſerit. præſ. 65. lib. 4. num. 8. facta, ſi hæres præmoreretur, extenditur ad caſum, ſi hæres non extaret. præſ. 65. lib. 4. num. 7. ſi facta ſit imparibus in vna oratione, verbum ſubſtituo refertur æqualiter ad duos, & æqualiter determinare debet. præſ. 36. lib. 4. nu. 32. Secus ſi in diuerſa ratione. ibid. Et quando ſunt duo ſubſtituti inuicem in eadem oratione conſiderantur tanquam vna perſona, & vnum corpus. nu. 33. etiam inutilis fauore alicuius perſonæ facta excludit ius accreſcendi. præſ. 87. lib. 4. nu. 3. Secus ſi ſubſtitutio eſſet nulla ipſo iure. ibi. num. 4. ſi fuerit facta expreſſis propriis nominibus ſubſtitutorum, iis præſumuntur æqualiter ſubſtituti. præſ. 18. lib. 4. nu. 6. ſi facta fuit de poſthumis naſcituris an extendatur ad caſum, quando vnus tantum poſthumus natus eſt. præſ. 65. lib. 4. nu. 20. ſi eſt alicui facta ſimpliciter, intelligitur facta in ea portione, in qua inſtitutus fuit. præſ. 62. lib. 4. nu. 2. non cenſetur facta in omnibus bonis, etiam ſi expreſſe ſit facta in omnibus bonis inſtitutio, & deinde fuit adiecta ſubſtitutio ſimpliciter. præſu. 62. lib. 4. nu. 42. ſi eſt facta in parte hæreditatis, non cenſentur inſtituti inuicem grauati, etiam ſi facta ſit ſubſtitutio vltimo morienti. præſ. 62. lib. 4. nu. 44. Secus ſi vltimo morienti facta ſit indefinite, vt puta in bonis vel hæreditate. ibi. num. 45. Et ſecus etiam, quando teſtator ſubſtituit his verbis. In d. hæreditate ſubſtituo Mæuium, quia ſunt verba relatiua & reſtrictiua ad præcedentem hæreditatem. ibi. nu. 46

Subſtitutionis ſpes non tranſit ad hæredem ſubſtituti. præſ. 43. lib. 4. num. 14

Subſtitutio facta verbo communi in re certa nunquam trahitur ad directum. præſ. 60. lib. 4. nu. 17. contra. nu. 19

Subſtitui nemo poteſt ſibi ipſi. præſ. 17. lib. 4. nu. 6

Subſtitutio compendioſa quę dicatur, & quas ſubſtitutiones ſub ſe comprehendat, & quomodo varietur.

Subſtitutio compendioſa dicitur, quæ ſub verborum compendio plura tempora, ſeu plures continet ſubſtitutiones. præſ. 51. lib. 4. nu. 2. & præſ. 34. lib. 4. nu. 29. compendioſa quibus coniecturis facta à teſtatore cenſeatur. præſ. 51. lib. 4. num. 1. & per tot. quæ plures ſubſtitutiones continet, & quæ habet tractum temporis in futurum, an dicatur compendioſa, reiecta Baldi ſententia. præſ. 34. lib. 4. num. 28. an ſit compendioſa, ſi teſtator hæredem extraneum inſtituit, & ſic ei ſubſtituit, & quandocunque Caius hæres meus deceſſerit, ſubſtituo Sempronium. præſ. 51. lib. 4. nu. 25. ſi filius meus in pupillari ætate deceſſerit ſubſtituo Caium, an ſit compendioſa. præſ. 51. lib. 4. nu. 14. Quid ſi teſtator dixit, & quandocunq; filius meus deceſſerit, eum rogo vt reſtituat hæreditatem Titio. ibi. num. 15. quæ ſit ſub conditione mortis, vel alia dicitur compendioſa. præſ. 51. lib. 4. nu. 19. compendioſa ſub temporum pluralitate comprehendit plures ſubſtitutiones. præſ. 54. lib. 4. num. 11. compendioſa licet comprehendat plures ſubſtitutiones, vnaquæque tamen ſuam naturā retinet, nec vna alteri communicatur. præſum. 39. lib. 4. nu. 35. compendioſa an ex præſumpta mente teſtatoris contineat exēplarem. præſ. 45. lib. 4. num. 1. & ſeq. compendioſa fideicommiſſariam continet. præſ. 68. lib. 4. num. 4. compendioſa verbis directis puberi facta à pagano, ſemper valet iure directo, & matrem excludit. præſ. 56. lib. 4. num. 2. compendioſa verbis communibus facta impuberi, matre exiſtēte in medio, an cōtineat pupillarem ad excluſionem matris. præſ. 56. lib. 4. nu. 3. & ſequ. Et quibus ex coniecturis cēſeatur teſtator matrem voluiſſe excludere. ibid. nu. 6. & multis ſeq. compendioſa pupillarem non continet, quando coniecturis apparet teſtatorem noluiſſe ſubſtituere pupillariter, ſed ſemper per fideicommiſſum. præſ. 54. li. 4. nu. 18. & quibus coniecturis id appareat. nu. ſeq. compendioſa ſi facta eſt his verbis. Et quandocunq. filius meus deceſſerit, ſubſtituo Caium vulgariter pupil. & per fideicom. non ſubintelligitur in vulgari tacita conditio, ſi ſine filiis, &c. præſ. 89. li. 4. nu. 149. compendioſa ſecundum temporis curſum variatur, & quomodo. præſ. 54. lib. 4. nu. 6. compendioſa verbis communibus facta non continet pupillarem, matre exiſtēte in medio præſ. 50. lib. 6. nu. 24. compendioſa verbo communi facta pupillo an præſumatur directo facta ipſi pupillo ante pubertatem. præſ. 66. lib. 4. n. 8. compendioſa verbis communibus à pagano facta, an & quando præſumatur comprehendere pupil. præſu. 54. lib. 4. num. 1. & per tot. compendioſa verbis communibus à pagano facta, an & quando præſumatur continere fideicommiſſariam, quando directo valere non poteſt. præſ. 57. lib. 4. nu. 1. & ſeq.

Subſtitutionem compendioſam verbis communibus à pagano factam eſſe omni tempore fideicommiſſariam multorum auctoritate probatur. præſ. 54. lib. 4. num. 13. & nu. ſeq. Contra. nu. 14. & ſeq.

Subſtitutio compendioſa verbis directis facta, an & quando præſumatur poſt aditam hæreditatem, & pupillarem ætatem expirare, & an & quando valeat tanquā fideicommiſſaria. præſ. 55. lib. 4. nu. 1. & ſeq. per tot. compendioſa facta à milite impuberi dicitur directa, etiam matre ipſa in medio exiſtēte. præſ. 52. lib. 4. nu. 2. Contra. nu. 4. compendioſa facta à milite impuberi verbis directis, vel obliquis, an & quando valeat poſt pubertatem iure directo, vel fideicommiſſi. præſ. 52. lib. 4. nu. 1. compendioſa facta à pagano cenſetur potius directa, quam fideicommiſſaria, & obliqua, quando vtroq; modo valere poteſt. præſ. 52. lib. 4. nu. 3. In ſubſtitutione compendioſa, in qua continentur ſubſtitutiones directæ & obliquæ, ſubintelligitur tacita conditio, ſi deceſſerit ſine filiis. præſ. 89. lib. 4. n. 138. Et quid quo ad vulgarem comprehenſam in ipſa compendioſa. ibi. nu. 139. & ſeq. compendioſa verbis obliquis à pagano facta, an & quando cōtineat vulgarem, & pupillarem, & fideicommiſſariam. præſ. 58. lib. 4. nu. 1. & 2. cōpendioſa à milite facta verbis obliquis fideicommiſſaria cenſetur. præſ. 25. lib. 4. num. 17. & quid ſi eſt facta verbis communibus. ibi. nu. 18. cōpendioſa verbis ſingularibus facta quæ dicatur. præſ. 51. lib. 4. nu. 3. 7. 9. 10. 12. 13. Et quæ dicatur verbis ſingularibus, vel ſpecialibus fieri. ibi. nu. 4. & 5. copulatiue facta nil differt ab ea quæ fit collectiue, vel diſtributiue. præſ. 186. lib. 4. nu. 30. Et quæ dicatur copulatiue, collectiue, & diſtributiue fieri. nu. 31. 32. 33

Subſtitutio directa dicitur ſecunda inſtitutio, & eſt æque fauorabilis, vt ipſa prima inſtitutio. præſ. 65. lib. 4. nu. 2. omnis directa dicitur conditionalis inſtitutio. præſ. 34. lib. 4. num. 36. in dubio an directa præſumatur, vel potius obliqua aut fideicōmiſſaria. præſ. 66. lib. 4. nu. 1. 2. in dubio cenſetur potius directa quam fideicommiſſaria, ſi modo conueniat perſonis. præſ. 60. lib. 4. nu. 28. & præſ. 67. lib. eod. nu. 6. & præſ. 70. lib. eo. nu. 31. & præſ. 72. nu. 3. & 9

Subſtitutionem directam coniecturis, & præſumptionibus induci non poſſe. præſ. 19. lib. 4. nu. 3. Contra. præſ. 61. lib. 4. nu. 4. 5. & præſ. 64. lib. 4. nu. 1. & ſeq.

Subſtitutio directa, & fideicommiſſ. quid differant. præſ. 73. lib. 4. num. 3. directa & fideicommiſſaria valde differunt; ſubſtitutio enim vulgaris non ſe compatitur cū hæredis inſtitutione, fideicommiſſaria vero ſe compatitur. præſ. 178. lib. 4. num. 25. directa, an & quando coniecturis, & præſumptionibus inducta cenſeatur. præſ. 64. lib. 4. num. 1. 2. 3. directa coniecturis induci non dicitur etiam in caſu, in quo ageretur de ſuſtinendo teſtamentum, etiam ſi alioqui corrueret teſtamentum. præſ. 64. lib. 4. nu. 6. Idem in teſtamento condito à patre inter liberos. ibid. nu. 8. directa difficilius inducitur quam fideicommiſſa. præſ. 61. lib. 4. nu. 13. directa, an verbis obliquis fieri poſſit. præſ. 34. lib. 4. nu. 11. directa eſt obliqua fauorabilior, obliqua enim cum contineat onus reſtitutionis dicitur odioſa. præſum. 66. lib. 4. nu. 3. directa eſt fauorabilis, & ideo extendenda de caſu ad caſum. præſ. 26. lib. 4. n. 9. directa an & quando præſumatur extendi de caſu ad caſum. præſ. 64. lib. 4. n. 1. & ſeq. an & quando non extendatur. nu. 25. & ſeq. directa an & quando extendatur de tempore ad tempus, & an ſit permiſſa d. extenſio. præſ. 65. lib. 4. nu. 39. & ſeq. directa an & quando extendatur de perſona ad perſonā ex præſumpta mente teſtatoris, & an dicta extēſio ſit iure permiſſa. præſ. 65. lib. 4. nu. 34. & ſeq. directa trahitur ad fideicommiſſum ex iuſta cauſa. præſ. 52. lib. 4. nu. 8. directa facta, quando ſubeſt cauſa, an extendatur ad fideicommiſſariam, quando mater eſt in medio. præſ. 54. lib. 4. nu. 4. directa admittitur etiam in fideicommiſſis. præſ. 66. lib. 4. num. 7. directis verbis facta, an & quando poſt pubertatem trahatur ad fideicommiſſariam. præſ. 55. lib. 4. nu. 8. & multis ſeq. per tot. quando fit vſq; ad certā ætatem, ex quo non eſt perpetua, dicitur directa. præſ. 52. lib. 4. nu. 13. ſi eſt facta verbis obliquis vel communibus iunctis verbis directis, cenſetur facta directa, vel obliqua ad electionem ſubſtituti. præſ. 20. lib. 4. nu. 8. verbis directis facta obliquatur, quando aliquibus verbis conſtat de mēte teſtatoris ſubſtituentis.

Digitized by Google

tis.præſ.60. lib. 4.nu.76. in codicillis verbis directis facta obliquatur, nec valere poteſt.præſ.60.lib.4.nu.75. directa militaris no ſimulis ſit pupillari, an vulgari, an fideicômiſſariæ.præſ.195. lib.4.nu.13.14.15. & ſeq.reciproca directa, an & quando præſumatur facta inter plures, quibus morientibus facta eſt vulgaris vel pupillaris.præſ.61.lib.4.nu.1.& per tot.

Subſtitutio exêplaris introducta eſt ad inſtar pupillaris. præſ. 38. lib.4.nu.23.& præſ.63.lib.4.nu.15.& præſ.195.lib.4.n.11.præſ. 42.lib.3.nu.3.& præſ.41.lib.4.nu.1. introducta eſt ad inſtar pupillaris, vt pater poſſit filio prouidere. præſ.44. lib.4. nu.2.& 3. introducta eſt ad ſimilitudinem pupillaris, & fit eiſdem modis furioſo quibus & pupillo.præſ.49.lib.4.nu.1.Et quando, & quibus verbis facta præſumatur. ibi. per tot. an comprehendatur in reciproca ex præſumpta teſtatoris voluntate. præſ.60.lib.4. nu.62. Quid ſi reciproca facta eſt duobus filiis maioribus mête captis, comprehenditur. ibi. nu.63. iiſdem legibus regulatur quibus & pupillaris, cum eius exemplo ſit introducta.præſ.41. lib.4.n.15. & fideicom. nunquid ſimul concurrant, & ſit locus electioni.præſ.63.lib.4. nu.14.& 15. fit filio furioſo ob defectû iudicij & ſenſus.præſ.52.lib.4. nu. 12. ſi verbis & perſonæ conuenire poteſt, præſumitur potius directa quam fideicômiſſaria. præſ.66. lib.4.nu.9. facta in vno caſu furoris extenditur ad aliû caſum ſimilem.præſ.65.lib.4. nu.6. facta in re certa trahitur ad totum.præſ.48.lib.4.nu.5.ceſſante furore euaneſcit.præſ.50.lib. 4.n.1.Et an, & quando ex præſumpta mente teſtatoris reconualeſcat redeunte furore qui iam ceſſauerat.ibi.nu.2.& ſeq.vbi quatuor caſus diſtinguuntur, quos omnino vide ibid. expreſſa an contineat vulgarem & pupillarê tacitas.præſ.44.lib.4. n.1. tacita an, & quando ex præſumpta voluntate teſtatoris excludat matrem.præſ.46.lib.4.nu.1. & ſeq. tacita continetur in expreſſa pupillari ea ratione, quia pupillaris expreſſa comprehendit vulgarem tacitam.præſ.42.lib.4. nu.6. tacita tunc comprehenditur in expreſſa vulgari, quando teſtator poſt aditam hæreditatem expreſſe ſubſtituit per fideicômiſſum. præſ.41.lib.4. nu.12.tacita non continetur in expreſſa vulgari quando teſtator reciproce ſubſtituit duobus filiis imparibus, nêpe vni ſanæ mentis, alteri vero mente capto.præſ.41.lib.4.nu.14.verbis ſingularibus facta quæ dicatur.præſ.49. lib.4.nu.2. Et quando dicatur expreſſa verbis ſpecialibus. ibi. nu.3. Et quando dicatur verbis generalib.ibi.nu.3

Subſtitutio ſemel extincta amplius reuiuiſcere non poteſt. præſ. 50.lib.4.nu.12. hoc modo concepta, inſtituo hæredem filium mihi ex vxore mea naſciturum, & ſi hæres erit, & in pupillari ætate deceſſerit, ſubſtituo Titium, ſi non eſt natus filius, an habebit locum ſubſtitutio.præſ.65.lib.4. nu.13. ante inſtitutionê facta non facit corruere teſtamentum. præſ.10.lib.4.nu.5. facta decedente hærede ſine filiis adita hæreditate, habet etiam locum, ſi is inſtitutus non adiuit.præſ.65. lib.4. nu.12. facta ſi filius non naſcetur, comprehendit etiam caſum vulgaris, ſi moriatur ante aditam hæreditatem, vel eam repudiet.præſ.185.li. 4.nu.10

Subſtitutio fideicommiſſaria dicitur non exêplaris quando pater ſubſtituit filio furioſo Caium, quem grauauit alteri reſtituere. præſ.49. lib.4. nu.14. Quid ſi teſtator voluit in bonis ſuis propriis ſuccedi. ibi.nu.15.dicitur odioſa ob onus reſtitutionis bonorum.præſ.73.lib.4.num.2.recipit interpretationem ex teſtatoris affectione, & ſecundum eam regulatur.præſ.75.lib.4.n.16

Subſtitutio facta in re certa non dicitur pupillaris, ſed fideicom. præſ.45.lib.4.nu.25. quando regulari debet ab altera ſimul iuncta potius fideicommiſſaria debet regulari à vulgari, quâ e contra.præſ.89. lib.4.nu.147. fideicommiſſ.an contineatur ſub reciproca.præſ.6.lib.4.n.67.& ſeq.fideicom.in reciproca contineri dicitur, quando teſtator reciproce ſubſtituendo dixit. Quos in uicem ſubſtituo vulg.pup.& per fideicom.præſ.60. lib.4. n.84. Idem ſi reciproca ſit admixta cum compendioſa.ibi.nu.88.quibus coniecturis probetur facta per fideicommiſſum a teſtatore, non autem directe.præſ.68.lib.4.nu.1. & per tot.in dubio vtrum directa præſumatur, an fideicommiſſaria. præſu.66. lib.4. per tot.fideicommiſſ. an, & quando extendatur de caſu ad caſum, ex præſumpta mente teſtatoris.præſ.73.lib.4.nu.1

Subſtitutionis fideicommiſſariæ in ſucceſſione nô attenditur proximitas vltimi decedentis ſed teſtatoris.præſ.75.lib.4.nu.17

Subſtitutio aſſumit naturam coniunctionis, ſicq; iuris accreſcendi vel non decreſcendi.præſ.75.lib.4.n.20.fideicommiſſ.an extendatur de perſona ad perſonam.præſ.73. lib.4.n.5.& 6. & an de tempore ad tempus.ibi.nu.7. fideicom.an extendatur de caſu ad caſum.ibid. num.1. & 4. In ſubſtitutione fideicommiſſaria facta in vita grauati non ſubintelligitur tacita conditio, ſi ſine filiis, &c.præſump.89.lib.4.num. 137.reciproca fideicommiſſaria quibus coniecturis & præſumptionibus cenſeatur inducta.præſ.62.lib.4.num.34.& ſeq. fideicommiſſaria quam variis modis reciproce facta præſumatur.ibid.nu.12.13.14.vſque num.22

Subſtitutio fideicommiſſaria reciproce facta quibus caſibus ceſſat.præſ.62.lib.4.num.24.25.& ſeq.vide plura. inf. Subſtitutio reciproca.

Subſtitutio pupillaris quæ dicatur.præſ.34. lib.4.num.23. dicitur teſtamentum pupilli.præſ.50.lib.6.num.20.dicitur proprie, & principaliter teſtamentum filij, quod eius nomine facit pater, improprie vero dicitur patris cum agatur de hæreditate filij. præſ.38.lib.4.num.7. inuenta eſt vt pater prouideat, & conſulat filio, qui teſtari non poteſt.præſ.47.lib.4.num.5.& exemplaris nunquid eodem tempore ſimul concurrant, & ſit locus electioni.præſ.63.lib.4.n.14 & fideicom.an ſimul eodê têpore concurrere poſſint.præſ.63.lib.4.num.13. quibus coniecturis facta conſtare poſſit.præſ.34.lib.4. nu.1. requirit aditionem hæreditatis præſ.63.lib.4.nu.5.eſt ſubſtitutio quædam ſub conditione facta.præſ.50.lib.2.num.34. qua ratione tacite contineatur ſub vulgari.præſ.36.lib.4. num.38. Et nunquid comprehendatur, quando his verbis facta eſt, ſi hæres non erit.ibi.num. 39. vide Subſtitutio vulgaris expreſſa quando & quibus caſibus contineat tacitam pupillarem. Idem quando teſtator ſubſtituit quoad ſua bona.ibi.num.52. non continetur ſub compendioſa verbis obliquis à pagano facta.præſ.58.lib.4.nu.6.Extende, etiam ſi facta eſſet ſpecialis mentio pupillaris ætatis.ibi.nu.7. Declara vt ibi.num.8.9.& 10.non dicitur trahi ad pupillarem, etiam mentione facta de pupillari ætate, quando verba repugnant. præſ.60.lib.4.nu.32.Idem ſi repugnat qualitas perſonæ. ibi.an & quando in reciproca contineri cenſeatur. præſ.60.lib.4. nu. 34.35.36.37.38.39.42.44. trahitur ad omnia bona ipſius teſtatoris.præſ.48.lib.4.nu.2

Subſtitutio pupillaris ad quæ bona trahatur. præſ.48.lib.4.nu.6. In ſubſtitutione pupillari interpretanda, an magis coniunctus admittatur nec ne, non attenditur maior affectio teſtatoris, ſed quomodo æqualiter quis ſucceſſurus ſit ab inteſtato. præſ. 39. lib.4.num.84 aditionem pupilli requirit. præſ.37.lib.4. nu.21. Contra.nu.42.tempus certum habet, exemplaris autem incertum.præſ.41.lib.4.nu.8. an & quando facta præſumatur vſque ad pubertatem.præſ.47.lib.4. num.2. vel infra per tot. fieri nequit emancipato & illegitimo, qui ſub teſtatoris poteſtate nô ſunt.præſ.60.lib.4.nu.40.deficit ſuperueniente pubertate.præſ. 72.lib.4.num.4.expirat pubertate, ſic & exemplaris. præſu.42. lib.4.num.9

Subſtitutio pupillaris quibus coniecturis facta conſtare poſſit.pſ. 34.lib.4.nu.1.2.3.& deinceps per tot.his verbis communibus, filius meus hæres eſto, & ſi filius meus deceſſerit ſine liberis, vel quandocunq; ſubſtitutus capiat bona propria auctoritate, pupillaris, & directa cenſetur.præſ.156.lib.4.nu.7

Subſtitutio pupillaris expreſſa, quę dicatur, ad quę extendatur, & quando expiret.

Subſtitutio pupillaris expreſſa quæ dicatur.præſ.54.lib.4. num.5. 6.7.quando non contineat tacitam vulgarem.q.51.lib.1.nu.9. an comprehendat tacitam exemplarem, quando pater filio impuberi, & furioſo ſubſtituit, & ſubſtitutio ipſa pupillaris eſt reſtricta ad certum, & limitatum tempus. præſ.42. lib.4. nu.7.& ſeq. an & quando comprehendat tacitam exemplarem.præſu. 42.lib.4.num.1. Et quæ dicatur ſubſtitutio pupillaris expreſſa continens tacitam exemplarem.ibi.nu.2.& 4.an contineat tacitam exemplarem, quando pater ſubſtituit filio impuberi, qui teſtamenti tempore non erat furioſus, ſed poſt mortem patris intra pupillarem ætatem furor ſuperuenit. præſu.42. lib.4. num. 10. & quid ſi ſuperuenit furor poſt mortem patris poſt pupillarem ætatem.ibid.num.11.an & quando contineat vulgarem tacitam.præſ.43.lib.4.nu.1.2.3. & ſeq.per tot.ſicut expirat ſuperueniente pubertate, an idem dicendum de tacita vulgari.præſ.43.lib.4. nu.18. filio meo impuberi, quandocunque deceſſerit, ſubſtituo Titium, etſi videatur compêdioſa, dicitur tamen ipſa pupillaris.præſ.24.lib.4.num.37. Declara, vt n.38. Quid ſi teſtator dicat, & ſi filius meus deceſſerit in pupillari ętate, in eius hæreditate ſubſtituo Sempro. an ſit manifeſta pupillaris.ibi.n.39. Et quid ſi teſtator ita ſubſtituit, ſi filius meus in pupillari ętate deceſſerit, Titius ſit mihi hęres in fundo Semproniano.ibi.nu.40

Subſtitutio pupillaris facta filiis continet, & in ea ſubintelligitur tacita conditio, ſi ſine filiis, &c.præſ.89.lib.4. num. 129. Idem in ſubſtitutione exemplari, directa militari, fideicommiſſaria, & num.130.vſque 137. & quid in Compendioſa. nu.138.139. vide Conditio.

Subſtitutio reciproca pupillaris an & quando inter plures inſtitutos inducta cenſeatur.præſ.61.lib.4.nu.3.& ſeq.

Digitized by Google

Subſtitutio pupillaris reſtricta ad tempus pupillaris ætatis nõ poteſt extendi ad vulgarem. præſ.43.lib.4.nu.19 Et quomodo intelligatur hæc reſtrictio.ibi.

Subſtitutio pupillaris tacita eſt quædam ficta ſubſtitutio à lege introducta.præſ.39.lib.2.nu.15.Contra.n.18. à lege introducta. præſ.35.lib.4.nu.18

Subſtitutionem pupillarem tacitam fingi à lege, non autem præſumi.præſ.35.lib.4.nu.8

Subſtitutio pupillaris tacita non dicitur fieri à teſtatore, ſed à lege fingi.præſ.37.lib.4.nu.24

Subſtitutionem pupillarem tacitam eſſe, quidem præſumptam, ſed quod magis in ea operatur legis diſpoſitio, quam voluntas. præſ.35.lib.4.nu.17.& ſeq.

Subſtitutio pupillaris tacita interpretatur eodem modo, quo expreſſa,cum vtraque proueniat à voluntate teſtatoris. præſ. 39. lib.4.nu.38. an comprehendatur in vulgari expreſſa. præſ. 39. lib.4.nu.5. Quid ſi eſt facta à milite.nu.7.dicitur per extenſionem contineri in expreſſa vulgari,non è contra.præſ.35.lib.4. nu.15.an dicatur ineſſe vulgari expreſſæ ab initio pure, vel ſub conditione.præſ.40.lib.4.nu.15

Subſtitutionem tacitam pupillarem eſſe comprehenſam in vulgari ad matris excluſionem, vſque ab initio ex præſumpta mente teſtatoris.præſ.40.lib.4.num.1. per tot.ineſſe ab initio expreſſa vulgari à futuro euentu pendere affirmarunt nonnulli. præſu. 40.lib.4.nu.14

Subſtitutio pupillaris tacita, licet ſui natura contineatur in expreſſa vulgari, vnaquæque tamen ſuam naturam,& qualitatem retinet.præſ.39.lib.4. num.34. comprehenſa in expreſſa vulgari, an præſumatur,vel à lege fingatur.præſ.35.lib.4. nu.1. per tot. tunc demum non excludit matrem, quando illa reperitur inſtituta,& data cohæres filio pupillo.præſ.39.lib.4. nu.24. partim expreſſa,& partim tacita, an & quando excludat matrem.præſ. 38.lib.4.nu.1. omnino expreſſa matrem excludit. præſ. 38. lib. 4.num.2.Et an excludat eam à legitima.num.3.& 4.verbis ſingularibus facta quando eſſe dicatur.præſum. 34. lib.4. nu.2. & nu.ſeq.

Subſtitutio reciproca dicitur,quia inuicẽ, & mutuo fit inter duas pluresve perſonas. præſ.60. lib.4. num.1. Dicitur alio nomine breuiloqua eo quod breuiter fiat.ibi.nu. 2. Et fit pluribus perſonis æqualibus.ibi.dicitur,qua pluribus hæredibus inſtitutis, vel exheredatis vnus in alterius defectum ſubrogatur.præſ.59. lib.4. num.2. Et quando dicatur facta verbis ſingularibus. ibi. nu.3. Et quando verbis ſpecialibus.ibi.num.4. Et quando verbis generalibus.ibi.nu.ſeq.quibus modis fiat. ibid.num.10. 11. 12.& 13. perfectionem incipit habere à tempore mortis ipſius teſtatoris.præſ.60.lib. 4.num.55. an & quando facta præſumatur.præſ.56.lib.4.num.1.vt cenſeatur facta inter eos,quibus vltimo loco tertius aliquis fuit ſubſtitutus, debet eſſe facta vltimo morienti,& in omnibus bonis. præſ.62.lib.4.num.56. illas ſolas ſubſtitutiones,& illa tempora complectitur, quæ perſonis poſſunt conuenire.præſ.60.lib. 4.nu.27. quando fideicommiſſariam comprehendat.præſ.60.lib.4.n.70.71.74. 78.84.85. compendioſæ admixta comprehendit fideicommiſſ. præſ. 60. lib.4.nu 29.ex quibus coniecturis cenſeatur pupillarem continere.præſ.60.lib.4.num.34.35.36.37. 38.39.42.& 44. quando contineat vulgarem tantum,quando pupillarem,exemplarem aut fideicommiſſariam.ibid.num.4.5.6.7.8.9.11. 14.15. quando contineat pupillarem.ibid.num.22.23.24.45.46.47.& paſſim per tot. vſque num. 61. admixta cum compendioſa an pupillarem minime comprehendat.præſ.60.lib.4.num.26.28.29. pupillarem non continet, quando reſultaret difformitas. præſ. 54.lib. 4. num. 10. quando eſt facta duobus filiis impuberibus mente captis,aut furioſis, continet vulgarem, pupillarem, & exemplarem.præſ.60.lib.4.n.64. an & quando contineat ſubſt. vulgarem tantum.præſ.60.lib.4.nu.8. Si fuit facta vni impuberi filio inſtituto, & alteri exhæredato,nunquid comprehendat vulgarem. ibid. nu.9

Subſtitutioni reciprocæ pupillari non eſt locus, quando ceſſat paritas.præſ.60.lib.4.nu.23

Subſtitutio reciproca facta à milite per emancipationem non expirat.præſ.60.lib.4.num.60.facta poſt mortem omnium, & facta vltimo decedenti,an differant.præſ.62. num.49. lib.4. reciproca,an inter poſitos in conſtitutione cauſari poſſit. præſ.62. nu.54. lib.4. Et quando inducta,vel non cenſeatur.ibid.nu.56. 57.58.& 59. hæc Titius,& Seius, vter eorum viuet, hæres mihi eſto, an ſit reciproca.præſ.59.lib.4.nu.5. Quid ſi teſtator ita dixit,Lucio Titio,eorumve,cui fundum do, Lego, & ſi vterq; vixerit vtrique,ſi alter,alteri totũ debebitur.ibi.nu.6.Et quid ſi dixerit,Titius,& Mæuius inuicem ſubſtituti mihi hęredes eſtote.ibi.nu.7. Et quid ſi dixit, & ſi quis hæredum meorum deceſſerit, volo bona mea ad ſuperſtites peruenire. ibid.num.8.reciproca fideicommiſſaria quando pręſumatur facta inter plures, quibus omnibus vel vltimo morienti datus eſt ſubſtitutus. pſ. 62.lib.4.nu.1.2.11.30.41.44.45.46.47.49.vſque num.54. Vide ſup.Subſtitutio fideicommiſſaria.

Subſtitutio ad certum tempus reſtricta, & limitata non extenditur vltra illud tempus.præſ.42. lib.4. nu. 8. tacita non impedit ius accreſcendi.pręſ.37.lib.4.nu.9.ſi eſt tacita, & alia adminicula concurrant, non excluditur ius accreſcendi, & ſic coniunctus præfertur ſubſtituto.præſ.87.lib.4.nu. 11

Subſtitutio vulgaris, qua dicatur, & quando fieri ſoleat, & ad qua extendatur.

Subſtitutio vulgaris efficacior, & nobilior ipſa fideicommiſſaria. præſ.89.lib.4.nu.48. dicitur coniuncta cum ipſo iure accreſcendi.præſ.62.lib.4. nu. 18. fieri ſolet reſpectu portionis hæreditariæ cum per eam ſuccedatur directo ipſi ſubſtituenti.pręſ.195. lib.4.nu.3. vulgaris & pupillaris vna ſimul eodem tempore eſſe non poteſt.præſ.63.lib.4.nu.4. an contineatur ſub compendioſa à pagano facta verbis obliquis.præſ.58.lib.4. num. 3.4.5. non continet tacitam pupillarem ex præſumpta mente teſtatoris in teſtamento militis.præſ.36.lib.4.nu.50. aditione hæreditatis expirat,& ideo non poteſt concurrere cum fideicommiſſa.præſ.63.lib.4.nu.11

Subſtitutio, filio meo fratrem ſubſtituo, dicitur vulgaris & pupillaris.præſ.51.lib 4.nu.22. Quid ſi adiecta ſit cõditio,vt,ſi Caius factus ſit Conſul.ibi.num.23. hæc,inſtituo filium meum pupillum,& ſi deceſſerit in pupillari ætate,ſubſtituo Caium,vulgaris & pupillaris cenſetur.præſ.36.lib.4. nu.49. ſi filius meus in pupillari ætate deceſſerit Sempronius mihi,& ſibi hæres ſit,an vulgaris,vel pupillaris expreſſa.præſ.34.lib.4.nu.20. Quid ſi teſtator ita ſubſtituit, inſtituo filium meum impuberem & ſi ipſe deceſſerit in pupillari ætate,ſubſtituo Sempronium. ibi.nu.21. & ſeq.eod.inſtituo filium meum,& ſi ipſe hęres erit & in pupillari ætate deceſſerit,ſubſtituo Caium,cum habeat duo capita, an ſit vulgaris,vel pupillaris.præſ.34.lib.4.nu.34. Quid autem ſi continet vnam conditionem tantum.ibi.

Subſtitutio vulgaris comprehenſa ſub compendioſa extenditur de caſu ad caſum.præſ.65.lib.4.nu.23

Subſtitutio vulgaris expreſſa quando,& quibus caſibus cõtineat tacitam pupillarem. præſ. 36. lib.4. num.5.17.& per tot. an & quando contineat tacitam exemplarem.præſu.41.lib.4.num.2. per tot. Et quomodo quis cenſeatur ſubſtitutus per exemplarem tacitam.ibi. facta furioſo, an contineat tacitam exemplarem.præſ.41.lib.5.num.3.& nu.ſuperiori.an contineat tacitam pupillarem,quando teſtator vſus eſt verbis,tunc,& eo caſu. pſ. 36.lib.4.nu.26.& 27. continet tacitam pupillarem ex legis diſpoſitione, interpretatione tamen ſumpta à coniecturata mente teſtatoris.præſ.39.lib.4. nu.76. continet tacitam pupillarem per interpretationem à lege factam.præſ.35.lib.4.nu.23.porrigitur ad pupillarem.præſ.39.lib.4.nu.23. iure quodam ſpeciali continet pupillarem.præſ.41.lib.4.nu.6. impuberi facta continet tacitam pupillarem,ex præſumpta mente teſtatoris.pręſ.36. lib.4.nu.12.quæ regula extenditur. nu.13.& 14. & declaratur decem Limitationibus à nu.15. vſque ad fin. continet tacitam exemplarem,etiam ſi tempore conditi teſtamenti filius, cui pater ſubſtituit, non erat furioſus, ſed furor,deinde ſuperuenit. præſ.41.lib.4.nu.9

Subſtitutio vulgaris partim expreſſa,& partim tacita,de qua in L. vlt.C.de inſtit.& ſubſtit.an excludat matrem.præſum.37.lib.4. num.15. Et quid de pupillari partim expreſſa,& partim tacita. ibid. Et quid de pupillari tacita tantum. ibi. nu.16. quæ continet caſum impotentiæ dicitur illum continere, ſiue ille caſus eueniat viuo teſtatore ſiue mortuo.præſ.34.lib.4.num.35.tacita matrem excludit.præſ.37.lib.4.nu.1.tacita,an & quando expiret cum ipſa pupillari expreſſa. præſ.43. lib.4. num.13. tacita quæ ſub expreſſa pupillari continetur, excludit ius accreſcendi.præſu.87.lib.4.num.5. quod ampliatur & reſtringitur. ibid. nu.6.& 7

Subſtitutio ſi eſt facta hoc modo, vulgariter,pupillariter,& per fideicomm. quando ſubſtitutus præſumatur poſſe ſuccedere ex quauis ſubſtitutione.præſ.63.lib.4.nu.1

Subſtitutus quis dicatur, & quando, quibus in bonis admittatur; quando alios excludat, & à quibus excludatur.

Subſtitutus dicitur etiam proprie hæres.præſ.178.lib.4.num.4. dicitur ſubrogatus in locum inſtituti, & ob id eius naturam, & qualitates aſſumit.præſ.108.lib.4.nu.5. regulariter ſuccedit teſtatori.præſ.37.lib.4. num.2.an admittatur, ſi teſtator inſtituit poſthumum, cum decedenti ſubſtituit fratrem, an hic frater admittatur

Digitized by Google

mittatur, ſi ſecundus poſthumus non eſt natus.præſu.65.lib.4.nu.21. præfertur monaſterio, quando apparet de expreſſa voluntate teſtatoris excludentis ipſum monaſterium.pręſ.83.lib.4.num.3.nunquid in caſu l.vlt.C.de inſt.& ſubſt.excludat matrem.præſ.57.lib.4.nu.4 à teſtatore tunc excludi matrē, quando poteſt excludere eam ab inteſtato, propter conſeruationē agnationis & familiæ.præſ.56.lib.4.nu.15. à teſtatore in caſu tacitæ pupillaris tunc cenſetur matrē excludere, quando is fuit magis dilectus à teſtatore quam eius vxor, pupilli mater. pręſ.39.lib.4.nu.77. Diſtingue.vt num.78. & ſeq. quando excludit fœminas, excludit etiam maſculos deſcendentes ab eis. præſu.89.lib.4.nu.98

Subſtitutum quiſnam poſſit excludere ex præſumpta mente teſtatoris.præſ.186.lib.4.nu.19

Subſtitutus enim vt excludatur à deſcendentibus teſtatoris, quid requiratur.ibi.nu.21.22. in ſubſtitutione vulgari, & fideicom. cēſetur habere facultatem eligendi, qua ex ſubſtitutione velit ſuccedere, cum ambæ concurrant eodem tempore. ibi.nu.10. & 11.in bonis mobilibus & immobilibus quo caſu cenſeatur etiam ſubſtitutus in iuribus & actio. præſ.54.lib.4.nu.28. ſub conditione filio inſtituto, ſi deceſſerit ſine liberis;admittitur ēt in caſu, quo inſtitutus decederet viuo teſtatore. præſ.65.lib.4.nu.11. exemplariter ſuccedit in omnibus bonis quæſitis furioſo vndecunque.præſ.48.lib.4.nu.11

Subſtituto exemplariter nunquid ſint reſtituenda prælegata vna cum fideicommiſſo.præſ.195.lib.4.nu.10

Subſtituti inuicem, & grauati reſtituere alteri, non dicũtur ſubſtituti inter ſe per fideicommiſſum, ad excluſionē ſubſtituti poſt eorum mortem.præſ.70.lib.4.nu.69

Subſtitutus directo à milite nō dicitur cohęres inſtituti.pręſ.108.lib.4.nu.46. pupillo, an & quando præſumatur grauatus reſtituere etiam bona ipſius pupilli.præſ.74.lib.4.nu.1.2.3.& ſeq. per tot.pupillo, qui ei ſucceſſit, poteſt petere reſt. in integrum. præſ.48.lib.4.nu.7.pupillariter, quibus in bonis ex præſumpta mente teſtatoris ſuccedat.præſ.48.lib.4.nu.1.2.3.& per tot. pupillariter conſequitur omnia bona pupilli vndecunq; illi quæſita.pręſ.195.lib.4.nu.9.pupillariter tenetur legata à pupillo relicta vti æs alienum præſtare.præſ.108.lib.6.nu.39.pupil.à milite poteſt ſuccedere, vel in parte bonorum, vel in totum iuxta voluntatem teſtatoris.præſ.48.lib.4.n.14. in re certa eſt loco legatarij.præſ.108.lib.4.nu.16.quando per ingreſſum religionis excludatur.pręſ.83.lib.4.nu.63.64.65.69.70.& ſeq.his verbis, ſi filius meus deceſſerit in pupillari ætate, dicitur ſubſtitutus ſub conditione caſuali.præſ.34.lib.4.nu.36

Subuaſallus non primi mediati, ſed ſecundi ſubinfeudantis vaſallus eſt, iure communi inſpecto.præſ.102.lib.3.nu.1.& 14.inueſtituram non a primo, ſed immediato domino recipit.ibi.nu.5.& 15.domino mediato non præſtat releuium.nu.7.8. nec fidelitatis iurament.nu.9.ſubfeudum alienare volens, requirit conſenſum domini immediati tantum. nu.10. qui ex regni vel loci conſuetudine nequit ſubinfeudari, abſque domini directi licentia, cuius efficiatur vaſallus.nu.21

Subuaſallum ad ſibi ſeruiendum, primus dominus cogere non poteſt.præſ.102.lib.3.nu.4.|non primi, ſed immediati domini vaſallum factum eſſe, coniecturis quomodo probetur. præſ.102.lib.3.nu.24.25.& ſeq.

Succedens ab inteſt. vere & proprie non dicitur ſubſtitutus à teſtatore, ſed à lege.præſ.17.lib.4.nu.7

Succedentes ab inteſt.an & quando ex coniecturata mente teſtatoris, vel eius facta voluntate ſuccedere dicuntur. præſ.27.li.4.n.1.ab inteſtato cenſentur ſuccedere ex legis diſpoſitione, quę fingit defunctum ita diſpoſuiſſe, & ideo dicuntur habere titulum legis.præſ.86.lib.4.nu.7.ab inteſt.habentur tanquam hæredes ſcripti, & ſic improprie, cum vere ſcripti non ſint. præſu.27.lib.4.nu.15.Declara, vt nu.16.17.& ſeq.ab inteſt. mulieri, cui vir reliquerat hæreditatem hoc pacto, vt poſt eius mortem reſtitueret hæreditatem eiuſdem viri conſanguineo, ſed de ipſa hæreditate ad libitum diſponere poſſet ad valorem mille, an ſuccedant in dictis mille, muliere prædefuncta inteſtata. præſ.27.lib.4.nu.11

Succedens per querelam inofficioſi teſtamenti, vel per contratab. dicitur ſuccedere ab inteſtato, non autem ex teſtamento. pręſ.86.lib.4.nu.10

Succedere alteri eſt potius lucrum, quam onus & damnum. præſ.190.lib.4.nu.22

Succeſſio aliena quæ dicatur.præſ.89.lib.4.n.120. filij dicitur quid quodammodo matri debitum.præſ.39.lib.4.n.62. ab inteſtato non datur poſt decimum gradum.præſ.7.lib.4.nu.76. propria & ſua qualiter intelligatur.præſ.89.lib.4.nu.57

Succeſſioni ex teſtamento quando locus eſt, ceſſat illa ab inteſtato.præſ.76.lib.4.nu.97.& 99

Succeſſionis ab inteſtato cauſa immediata & proxima, eſt ipſa lex eam deferens.q.46.lib.1.nu.21

Succeſſiones ab inteſtato, à lege ſunt introductæ, ex tacita morientium voluntate.q.46.lib.1.nu.20

Succeſſor præſumitur ignorare factum ſui anteceſſoris.præſu.23.lib.6.nu.55.Idem in hærede.ibi.nu.11

Succeſſorum ſanguinis appellatione non veniunt agnati tranſuerſales & ſic fratres.præſ.89.lib.4.nu.59

Summa maior continet minorem.præſ.110.lib.4.nu.33

Suitas nunquid tollatur datione cohęredis extranei.pſ.37.li.4.n.8

Suorum appellatione, qui veniant.pręſ.70.lib.4.num.26.veniunt agnati ad differētiam extraneorum vſq; ad ſeptimum gradum. præſ.89.lib.4.nu.58

Supellectilis nomine quid veniat in legato ex præſumpta mente teſtatoris.præſ.160.lib.4.nu.1.2.3.4.& multis ſeq.;nomine quæ non veniant.ibi.à nu.20.21.& ſeq.vſque nu.31

Supellectile, quæ in arca eſt, legata, non fit extenſio ad alia. præſ.138.lib.4.nu.10

Superfluum id non dicitur, quod in aliquo caſu habet locum, & aliquid operatur.præſ.40.lib.4.nu.16

Superioris auctoritas interpoſita omnem ſuſpicionem tollit, & purgat.præſ.78.lib.6.nu.4

Superſtitioſi inter ſortilegos connumerantur. præſ.6.lib.5. nu.26

Supra, dictio, quomodo exponatur.præſ.8.lib.3.nu.31

Superficiario penſionis remiſſionem fieri, ob ſuperficiei ruinam. præſ.104.lib.3.nu.11

Supprimens ſecum contrahenti qualitatem ſuæ perſonæ priuilegiatæ dolum committere cenſetur.præſ.3.lib.5.nu.74

Suſpicio eſt minor ipſa præſumptione.præſ.61.lib.6.nu.8

Suſpectus de crimine ob leuem præſumptionem inquiri poteſt.q.87.lib.1.nu.6

Suſpicio quid ſit; varias eius definitiones, vide lib.1.nu.41.42.43.44.45.& 51.ab Alexan.Alenſi, in temerariam, violentam, leuem & probabilem diuiditur.ibid.|num.46. habet tres gradus. nu.47.& quinam illi ſint.nu.48.52.56. quæ dicatur temeraria. nu.50.in crimine hæreſis, ſecundum tres caſus diſtinguitur. q.100.lib.1.num.1. leuis non eſt ſufficiens, vt quis habeatur pro hæretico.ibi.nu.2.vehemens in hæreſi quæ ſit.num.7.Et quos habeat effectus.n.11.vehemens oritur etiam ex grauiſſimis criminibus longe ab hæreſi diſtantibus.num.8.violenta in hæreſi quæ ſit, & quem habeat effectum.ibi.nu.14.& 15

Suſpicionem eſſe quid minus ipſa præſumptione.q.5.lib.1.num.7. vehementem æquiparari præſumptioni, non eſt verum.q.7.lib.1.num.55

Suſpicionibus ex multis conficitur atque cauſatur præſ.q.7.lib.1.num.54

Suum iactare nemo velle præſumitur.præſ.126.lib.3.nu.21

Suus, pronomen quomodo accipiatur, & quot modis, & qui dicantur ſui.præſ.89.lib.4.nu.64

T

TAbulæ quæ inſtrumenta appellāt, qua ſignificatione capiantur.q.1.lib.1.nu.8. Et quales illæ debeant eſſe.ibi.nu.9

Tacere eſt medium tenere, inter conſentire vel diſſentire.pręſ.42.lib.3.nu.12.22.23

Tacens in multis caſibus videtur conſentire. q.23. lib.1. nu.11. an & quando conſentire præſumatur.præſum.99.lib.6. in iudicio habetur pro conſentiente.præſ.46.lib.2.num.2. diu iuri ſuo dicitur tacite renunciare.præſ.135.lib.3.num.6. conſentire videtur, quando cum potuiſſet non contradixit.pręſum.116.lib.3.nu.2.|habetur pro conſentiente, quando vltra taciturnitatem interuenit aliquis actus poſitiuus.præſ.9.lib.3.num.20. & non reſpondens ei, qui rumorem ſpargi aſſerit, delictum fuiſſe ab ipſo commiſſum indicium ad torturam facit. q.89. lib.1. num.129.diſſentire dicitur, cum de eius damno agitur.præſ.42.lib.3.nu.10.& 24

Taciti & expreſſi non eſt par virtus.præſ.39.lib.4.n.39. eadem eſt virtus.præſ.89.lib.4.nu.140.& q.49.lib.1.nu.2.& præſ.56.lib.3.nu.41.& præſ.40.lib.4.nu.8.9.10

Tacitum expreſſo plus non debet operari.præſ.12.lib.3.nu.75

Talis quis hodie præſumitur, qualis olim fuit.præſ.32.lib.5.nu.2

Taxatiua habet vim excluſionis.præſ.18.lib.2.nu.14

Telo vel gladio viſus in loco, aliis concurrentibus, vt fama vel inimicitia, indicium torturæ facit.q.89.lib.1.nu.100

Tempus triplex eſt.quæſt.24.lib.1.nu.1.nec modus eſt obligationis inducendæ, nec inualidæ conſeruandæ.præſ.131.lib.3.num.26.De quo tamen tempore id intelligendum. nu.55. quod dicatur antiquum in ſententia, iudicis eſt arbitrari.præſu.68.lib.2.num.19. præteritum maxime valet in iudiciis. quæſ.12.lib.1.nu.6.præſens habet connexitatem quandam, cum præterito. q.24.num.44.deducens id probare debet, & an id ſemper verum ſit.præſ.50.lib.2. num.19.20. immemoriale quam vim habeat.

Digitized by Google

beat.præſ.131.lib.3.n.43.& ſeq.longiſſimum veluti 30. vel 40. annor.ad inducendam obligationem ſufficere.n.51.quo diſpoſitio ſumit effectum attenditur in quolibet actu.præſ. 201.lib.4. nu.90.quod datur iudicatis, etiamſi ſit in ſententia expreſſum, dicitur tamen terminus legis non hominis, & quæ ſit ratio. q. 46.lib.1.nu.10.& 17

Temporis curſus immemorabilis operatur, vt & quod vitioſum præſumi poterat, valideretur, & de vitio eius latenti non ſit amplius quærendum.præſ.131. lib.3. nu.42. curſus actionem tam perſonalem quam realem tollit.præſ.135.lib.3.n.5. longiſſimi curſus, vim legis habet.præſ.130. lib. 3. nu.9.& loci diuerſitas præſumitur potius, quam quod inſtrumentum non ſit verum. præſ.44.lib.2.n.4. quantitas, ignorato eius initio cognoſci non poteſt. præſ.51.lib.2.nu.52

Tēpore qui liberatur, ſimilis eſt ei qui ſatisfacit.præſ.135.lib.3.n.4

Tempus an debeat ille probare, qui in illo fundamentum conſtituit.præſ.104.lib.4.nu.4.6.11. & ſeq.agnoſcendi bonorum poſſeſſionem vtile cenſetur, & ignoranti non currit, ſed ſcienti.præſum.104. lib.4.nu.7

Termini poſiti ab homine ſunt quidem mutabiles, ſed qui ſunt à natura ſecus.præſ.43.lib.6.nu.2

Territorium dicitur, id quod extra muros caſtri continetur.præſ. 97.lib.3.nu.3.exiſtens intra fines feudi feudale non præſumi, ſi poſſideatur à priuato.præſ.100.lib.3.nu.6. ſine iuriſdictione, & iuriſdictionem ſine territorio conſiſtere.præſ.97.lib.3.nu.6

Tertius pro ſuo intereſſe appellans, vel petens in integrū reſtitui, quō ſententiæ exequutionem impediat.præſ.47.lib.2.num.4

Teſtamentum quid ſit, & quotuplex, an & quando perfectum, ſolenne, inualidum, metu, vel dolo confectum præſumatur.

Teſtamenti appellatione continetur quælibet vltima voluntas. præſ. 3.lib.4.nu.7

Teſtamentum dicitur eſſe quid indiuiduum, & capit vires ab vltimo puncto.præſ.5.lib.4.nu.5.valde differt à codicillo, & in quibus.præſ.3.lib.4.nu.1.condere, an codicillos conficere, quomodo, & qualiter quis præſumatur voluiſſe.præſu.3.lib.4.per tot. aliud eſt in ſcriptis, aliud nuncupatiuum, vtriuſque autem diuerſa eſt forma.præſ.2.lib.4.nu.1.3.6.in ſcriptis, an & quando poſſit valere vt nuncupatiuum.præſ.2.lib.4.n.14. Et an & quādo corruat in totum.ibi.nu.15.in ſcriptis ſi caret aliqua ſolemnitate, puta vnius teſtis ſubſcriptione vel ſigillo, an corruat, an vero valeat vt nuncupatiuum.præſ.2.lib.4.nu.6.& 7. in ſcriptis vel nuncupatiuum condere, an & quando quis voluiſſe præſumatur.præſ.2.lib.4.per tot. & matrimonium quo caſu pariſiceotur, & æque ſint fauorabilia.præſ.10.lib.4.nu.16.incipit habere perfectionem à tempore mortis teſtatoris. præſ.21. lib.4. nu.19.26. & ſeq.recipit vires & perfectionem tempore mortis teſtatoris, & tunc confirmatur.præſ.122.lib.4.nu.7

Teſtamentorum pluralitas non præſumitur, niſi probetur. præſ. 15.lib.6.nu.6

Teſtamentum an & quando præſumatur ſponte vel metu confectū.præſ.11.lib.4.nu.1.& ſeq.per tot. Et quid ſi ob nimiā reuerentiā ſit teſtatus.ibid.nunquid arguatur imperfectū conditionis omiſſione, quoad inſtitutionem & ſubſtitutionē.præſ.5.lib. 4.nu.6. multis modis, & in multis caſibus pōt probari imperfectum, & enumerantur.præſ.5.lib.4.n.4.& ſeq.an & quando perfectum & abſolutum præſumatur.præſ.5.lib.4. per tot.6.& ſeq.

Teſtamenti perfectio præcipua à voluntate teſtantis dependet. præſ.5.lib.4.nu.1. publicatio an ſit neceſſaria ad perfectionem ipſius.præſ.5.lib.4. nu.7

Teſtamentum ſi non fuit perfectum teſtatore morte præuento, an ex eo declaretur qualis fuerit ipſius voluntas.præſ.15. lib.4. nu.6.Et an poſſit peti publicatio d.teſtamenti.ibi.an præſumatur ab aliquo conditum, cum teſtamentum ſit quid facti. præſ. 1.lib.4.nu.1.in dubio non præſumitur confectum, cum ſit quid facti.præſ. 14.lib.6.nu.13.non præſumi conditum, quando aſſerens ſe in eo ſcriptum hæredem non exhibet requiſitus. præſu. 10.lib.3.nu.12

Teſtamentum morte teſtatoris confirmatur.præſ.40.lib.4.nu.12. confirmatur, etiam ſi non conſtet ipſum teſtatorem teſtari voluiſſe, cum interrogatus à notario, vel à priuata perſona reſpōdet talem ſuum hæredem eſſe velle.præſ.8.lib.4.n.16. Et reprobatur Iaſonis opinio. ibi. vel hæredis inſtitutio ad alterius interrogationem facta, quando præſumatur teſtatoris voluntate facta, & an & quando valeat.præſ.8.lib.4. per tot. confirmat codicillos. præſ.124. lib. 4. nu.4. an & quando validum & iure confectum præſumatur.præſ. 10.lib.4. & per tot.in dubio pronunciari debet, vt valeat.præſ.141.lib.4.nu.40.

Teſtamenti ad validitatem an ſit neceſſe, quod notarius adhibeatur & rogetur.præſ.8.lib.4. nu.15. validitas vbi in dubium reuocatur, ante omnia quæritur, an teſtator fuerit habilis ad teſtandū, deinde an teſtamentum habeat debitam formam.præſ. 13.lib. 6. nu.4. validitas vel inualiditas non pendet à corporis valetudine, ſed à mentis ſanitate.præſ.8.lib.4. nu.25. pro validitate, an & quando non præſumatur. præſ.10. lib.4. num.17. & per tot.

Teſtamētum vt valeat, debet ſumi illa interpretatio, qua ſuſtineatur, niſi verba teſtatoris repugnent, vel nimis improprientur. præſ.21.lib.4.nu.24.prætetitione filij redditur nullum, at præſumitur teſtator velle ſuam diſpoſitionem valere.præſ.116.lib. 4.num.25.inualidum cenſetur, quando teſtator non eſt liberæ mentis, vt quia timet eos, ſub quorum eſt cuſtodia, etiam ſi cōſtet, ipſum velle teſtari.præſ.8.lib.4.nu.29. Et fortius hoc procedit, quando non conſtaret, ipſum voluiſſe teſtari.ibid.nu.39. eod. præſumitur inualidum, quando ſi præſumeretur validum inſurgeret magna inæqualitas inter teſtatoris filios. præſu.10. lib.4. nu.35. infirmatur, quando interrogatio eſt facta à perſonis ſuſpectis.præſ.8.lib.4.nu.40. Contra.n.20.illius qui non eſt ſanæ mentis, non valet.præſ.8.lib.4.nu.31. Extende etiam ſi teſtator inſtituiſſet conſanguineos. ibi. nu.32. Quid autem ſi teſtator vere & proprie non eſt mēte inſanus, ſed dubitatur.ibi. nu.33.eod. Et quomodo cognoſci poſſit teſtatorem ita voluiſſe teſtari, ita vt valeat teſtamentum, & quæ ſint ſigna.ibid.nu. 34.36.37. & ſeq. eod. factum in fraudem legis eſt penitus nullum.præſ.10.lib.3.nu.31. Quod extenditur. nu.32.33. Et quæ perplexitas poſſit cauſare in teſtamentis nullitatem. ibid.quod forma debita caret, nullum reputatur.præſ.10.lib.4.n.22. Item ſi repugnat præſumpta mens diſponentis in contrarium. ibid. num.23. nutu factum non valet quo ad liberos, ad pias autem cauſas valet.præſ.189.lib.4.nu.135

Teſtamentum an & quando præſumatur dolo confectum.præſu. 12.lib.4.nu.1.& per tot.caret omni ſuſpicione, ſi poſtquam eſt confectum à notario, interrogetur teſtator, an hæredem eſſe velit ſcriptum in teſtamento, & ipſe coram teſtibus reſpōdeat velle.præſ.8.lib.4.nu.9. Extēditur, vt nu.10.14.15.16.18.19. 20.21.& 23.confectum noctis tēpore ſine tot luminibus quibus manifeſte cognoſci poſſit, & diſcerni ipſius teſtatoris perſona ac teſtium, præſumitur dolo factum.præſ.12.lib.4.num.5. Tria enim lumina adhibenda tempore noctis.ibi. an & quādo præſumatur ſolemne.præſ.9.lib.4.nu.1.carens ſolemnitatibus, quæ à iure requiruntur, non præſumitur validum.præſ.10.lib.4. nu.18. Nec meretur nomen teſtamenti. ibi. nu.20.carens aliqua ſolemnitate non præſumitur falſum, quo ad teſtatorem & hæredes, ſed quo ad notarium.præſ.9.lib.4.nu.4.quando prima facie apparet vitioſum in aliquo, præſumitur non ſolēne. præſ. 9.lib.4.nu.3.Contra teſtamentum iudicatur, quando maior numerus doctorum ſtat aduerſus ipſum teſtamentum.Barba.contra, & male.præſ.10.lib.4.nu.14.& 15

Teſtamentum primum in dubio non reuocatur per ſecūdum minus ſolemne & inualidum.præſ.173.lib.4.nu.24. primum non rumpitur per ſecundum, in quo filius ſpurius fuit hæres inſtitutus.præſ.4.lib.4.nu.17.primum habens clauſulas derogatorias tollitur per ſecundum ſimplex.præſ.8.lib.4.num.22.primum ſi fuerit reuocatum per ſecundum, an ex dictis & diſpoſitis in primo declarentur verba dubia ſecundi.præſ.15.lib.4.nu.5.ſecundum tollit primū ipſo iure.præſ.165.lib.4.nu.28. Et id etiam ſi expreſſe non reuocetur primum.præſ.166.eod.lib.n.15. primū cum clauſula derogatoria ad futura confectum, an & quando per ſecundum teſtamentum reuocatum præſumatur.præſ.116. lib.4.num.1.9.10.11.37.42.ſecundum vt tollat primum habens clauſulam derogatoriam quid debeat continere. ibi.nu.25.26. 27.29.31.47.48. ſecundum habens clauſulam codicillarem nō derogat præcedenti habenti clauſulam derogatoriam ad futura teſtamenta.ibi.nu.28

Teſtamentum ſecundū ſine clauſula ſpeciali derogatoria, quādo reuocet primum habens clauſulam derogatoriā. nu.32.33.34. 37.42. ſi continet clauſulam derogatoriam non ſolum conceptam verbis ſpecialibus, ſed etiam aliis amplioribus corroboratam, vt tollatur per ſecundum poſt confectum, requiritur derogatio ſpecialis amplioribus, & efficacioribus verbis cōcepta. præſ.166.lib.4.nu.59. Et quomodo tollatur per ſecundum, ſi non habet clauſulam derogatoriam expreſſe, ſed tacite à lege vel ab homine ſubintellectam. ibid. num.60. 61. & 64. conditum à patre inter liberos tacite cenſetur habere clauſulam derogatoriam ad aliud ſequens teſtamentum inter extraneos cōfectum.præſ.166.lib.4.nu.61. & num.39.quid ſi ad pias cauſas. num.40.Et ſi ipſe pater conficit ſecundum teſtamentum, nunquid adiicere debet clauſulam ſpecialem derogatoriam ad primum inter liberos confectum.ibi. num.62. vbi late conſideratur. ſecundum conditum poſt decennium à primo iam condito habente clauſulam derogatoriam, non requirit ſpecialem

Digitized by Google

derogationem. ibi.nu.44. prius clauſulam habens derogatoriã quam variis modis per ſecundum tollitur, etſi non contineat clauſulam ſpecialem derogatoriam. ibi.nu.45.47.48.50. 51. & ſeq.vſque n.58. reuocatum non dicitur ſatis coniectum & præſumptum.præſ.30.lib.4.nu.4

Teſtamenti vires, fauor atque interpretatio.

Teſtamento plus eſt fauendum,quam filio exhæredato. præſ. 10. lib.4.nu.11

Teſtamenti vna pars per aliam declaratur.præſ.71.lib.4.nu.18.& præſ.134.lib.eod.nu.9. verba præſumuntur prolata in caſu poſſibili,non autem in impoſſibili.præſ.10.lib.4.nu.4

Teſtamentum occultans & ſupprimens,donec filius exhæredatus moreretur, ne poſſet agere de inofficioſo,contra iura id egiſſe dicitur.præſ.3. lib.5. nu. 94. producens confectum cum debita forma à minore 25.anno.non tenetur probare eum fuiſſe maiorem anno.14.præſ.13.lib. 6. n.2.ad pias cauſas ſolis coniecturis & præſumptionibus firmũ manet:imo ſolum teſtatoris nutum ſufficere.præſ.19.lib.4.nu.13. cæci cur tot ſolemnitatibus commemoratis in l.hac conſultiſſima. C.qui teſta.fac.poſſ. confici debeat.præſ.6.lib.4.nu.1.Et nunquid non ſeruatis dictis ſolemnitatibus ſubſiſtere poſſit.ibi.nu.2

Teſtamentis duobus confectis,quorum primum ignoratur confectum,quodnam primo vel ſecundo loco confectum præſumatur.præſ.13.lib.4.nu.1

Teſtamentum factum ab eo,qui habet dilucida interualla, præſumitur potius factum tempore ſanæ mentis,quam quando furore agitabatur,ſi eſt ſolemniter conditum. præſ.45.lib.6.nu.67. fratris,in quo pro parte inſtituta eſt perſona honeſta, & pro alia turpis, quo ad honeſtam ſuſtinetur, quo ad turpem rũpitur querela inofficioſi.præſ.89.lib.4. num. 146. in quo eſt appoſita hora,præſumitur fauorabilius illo, in quo ſcripta non eſt.præſ. 23.lib.4.nu.5. irritum,& teſtamentum nullum defectu ſolemnitatum nunquid differant.præſ.15.lib.4.nu.3. irritum ob capitis diminutionem ſine dubio declarat, qualis fuerit ipſius teſtatoris voluntas. præſ.15.lib.4. nu.7. conditum à marito ad vxoris interrogationem an valeat.præſ.8.lib.4.nu.41. militis ad literam intelligi debet,& nullam admittit interpretationem.præſum.89.lib.4.nu.81

In Teſtamẽto militis coniecturæ admittuntur. pſ.108. lib.4.n.50

Teſtamentum nuncupatiuum,& teſtamẽtum in ſcriptis an æquiparentur quo ad correctionem Iuſtiniani de inſcribẽdo nomẽ hæredis manu teſtatoris.præſ.8.lib.4.nu.5. patris confectũ duobus teſtibus tãtum adhibitis, in quo filij ſint inſtituti vna cum extraneo,quo ad filios valet,ſecus quo ad extraneum.præſ.89. lib.4.nu.145. à patre inter liberos coniecturis ſuſtinetur. præſ. 19.lib.4.num.11.patris vel matris inter liberos,quibus indiciis & coniecturis conſiſtat.præſ.7.lib.4.nu.1.& per tot.9.& ſeq.Et quæ coniecturæ ſufficiant.ibi.nu.2

In Teſtamento a patre condito inter liberos intelligitur clauſula codicillaris.præſ.55.lib.4.n.15. Venetiis conditũ cum duobus teſtibus valet.præſ.4.lib.4.nu.3. vel cõfectum,vel reuocatum, ſeptem teſtibus probari debet.q.51.lib.1.nu. 6.& 7. in veritate conditum non ſufficit,niſi ſolemniter id factũ appareat. q. 80. lib.1.nu.12.ex defectu voluntatis inualidũ,neque etiam fauore piæ cauſæ obſeruari.præſ.131.lib.3.nu.10.nullum de iure ciuili,ob ſolemnitates non obſeruatas,non etiam obſeruari in foro animæ.q.80.lib.1. num.28. occultatum præſumitur falſum. præſ.91.lib.2.nu.5.Idem de emancipatione.nu.6

Teſtamenti pars vna,declarat aliam.præſ.30.lib.3.nu.28

Teſtandi facultatem nemo ſibi auferre poteſt.præſ.166.lib.4. n.4

Teſtator qualis præſumatur, & quando præſumatur voluiſſe decedere inteſtatus, & quando dicatur dolo inductus ad teſtandum.

Teſtari eſt animum ſuum declarare.præſ.104.lib.4.nu.13.ſana mẽte is dicitur,qui animæ ſuæ, & de ſe benemeritis conſuluit, etſi ad alterius interrogationem id fecerit. præſ. 8.lib. 4.nu.35. qui poteſt ſecundum ius commune & ſecundum ius ſpeciale,an & quando præſumitur teſtamentum condidiſſe vel vno vel altero modo,præſ.4.lib.4.nu.5. prohibitus, cenſetur etiam prohibitus codicillari.præſ.3.lib.4.nu.8

Teſtator & hæres idem reputantur, & duo connexa cenſentur. præſ.36. lib.4.nu.23. & hæres vna & eadem perſona cenſentur & quando non.præſ.109.lib.4. nu.61. non præſumitur immemor ſalutis æternæ.præſ.29. lib.4. num.2. nunquam præſumitur conſideraſſe triſtem euentum, conſideratur tamen, vt illi, ſi fieri poteſt,prouideatur. præſ.78.lib.4 nu.64 non præſumitur alienas ſucceſſiones ſuis anteponere.præſ.89.lib.4.num.75. non præſumitur voluiſſe anteponere alienam ſalutem ſuæ propriæ.præſ.186.lib.4.num.17. quos priore loco vocauit, magis dilexiſſe præſumitur.præſ.189.lib.4.num.138.vocans eos quos ſummopere diligebat præſumitur velle adhibuiſſe clauſulam codicillarem.præſ.31.lib.4.num.17.cenſetur magis diligere inſtitutum quam ſubſtitutum.præſ.108.lib.4. num.4. ſi confeſſus eſt,ſe fuiſſe vſurarium,fit interpretatio, quod ſemper fuerit,ad hoc vt hæres compellatur ad reſtitutionem. præſump.2. lib.5. nu.42. & ſeq. Et ſi dixit ſe teneri ad reſtitutionem vſurarum à multis extortarum, non fit interpretatio,quod ipſe extorſerit, ſed quod ab alio extortæ ad eum peruenerit.ibi.num.48. præſumitur velle deceſſiſſe inteſtatus, quando inter teſtamenti cõfectionem, & poſthumi natiuitatem tantum tempus interceſſit, quod poſſet eſſe inducta obliuio dicti teſtamenti, in quo præteritus ſit poſthumus.præſ.32.lib.4.num.16.Idem quando teſtator,iam condito teſtamento,& nato poſth. diu ſuperuixit non mutato teſtamento, ſed tamen declarauit velle poſthumũ ſibi eſſe hæredem vel voce,vel ſcriptis. ibi.nu.17. Idem e contra ſi declarauit contenta in teſtamento velle habere locũ. ibi. vbi aliæ coniecturæ conſiderantur in vtroque caſu. ibi.non poteſt decedere pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus. præſu. 141.lib.4.nu. 22. ſi immodicis perſuaſionibus adductus teſtatus eſt,præſumitur dolo inductus.præſ.12. lib.4.nu.8.qui omiſit illum hæredem facere, quem iure quodammodo inſtituere tenebatur, cum alium inſtituit, præſumitur doloſe id feciſſe. præſ.12.lib.4.nu.10

Teſtatoris diſpoſitio tunc demũ ex falſa cauſa finali vitiatur, quãdo ex eius expreſſione clare apparet de errore teſtatoris, ſecus quando expreſſe non conſtaret,ſed ſolum tacite. præſ.24.lib.4. num.19

Teſtatoris voluntas & diſpoſitio, an & quando præſumatur legi conformis ex præſumpta eiuſdem mente.præſ.202. lib.4.nu.1. voluntas præſumitur legi conformis.præſ.21.lib.4.nu.15

Teſtator præſumitur velle, ſuam diſpoſitionem eſſe conformem iuri communi.præſ.63.lib.4.nu.3.& præſ.79.lib.eod.num.9. & præſ.95.eod.lib.nu.15.& ſeq.& præſ.109.eod. lib.nu.39. & pſ. 56.lib.4.n.9.An & quatenus hæc regula ſiue præſumptio procedat,cum ampliationibus & limitationibus. Vide lib.4. præſ. 202.per tot. præſumitur illam viã eligere qua ſuum teſtamentum valeat.præſ.10.lib.4. nu.8. non præſumitur voluiſſe eligere viam ad impugnandam propriam diſpoſitionem. præſu.30. lib.4.nu.5.& præſ.105.lib.4.nu.28

Teſtatoris voluntas pro lege eſt habenda.præſ.67.lib.4.nu.21

Teſtator præſumitur voluiſſe ſuam voluntatem eſſe iuri communi conformem,& diſpoſitioni legis & ſtatuti.præſ.161.lib.4.n. 25. & præſ.94.lib.4. nu.16. præſumitur velle ſuam voluntatem eſſe legis diſpoſitioni conformem.præſ.95. lib.4. nu.9. & præſ. 78.eod.lib.nu.33.& præſ.81.lib.eod.nu.6. & præſ. 86. lib. eod. nu.15.præſumitur ſemper velle ſuam diſpoſitionem valere omni meliori modo.præſ.2.lib. 4.nu.17

Teſtatoris voluntas vbi eſt dubia, nõ attenditur, vt recedatur ab eo,quod eſt certum.præſ.67.lib.4. nu.4. eſt ambulatoria vſque ad mortem.præſ.50.lib.4. nu.4.præſumitur conformis conſuetudini teſtandi & ſic legi. præſ.31. lib.4. num.4.vt coniecturari poſſit,conſiderari debet tempus conditi teſtamenti. præſu. 70. lib.4.nu.41. in conditionibus magis inſpicitur quã verba. præſ. 78.lib.4.nu. 12

Teſtatoris verba in dubio ſunt intelligenda ſecundũ tempus,quo prolata fuerunt.præſ. 194.lib.4. nu.4. voluntas quando præſumatur perfecta. præſ.5. lib.4. nu.2.præſumpta voluntas totum facit.præſ.185.lib.4.num. 2. voluntas eſt interpretanda ſecundum id quod teſtator ipſe credebat, non autẽ ſecundum quod erat in veritate.præſ.26.lib.4.nu.31.Contra.num.32.voluntas interpretatur ſecundum tempus quo diſpoſitio applicatur ad actum habita tamen relatione ad tempus conditi teſtamenti. præſ.40.lib.4.nu.3. voluntas interpretatur ita, vt comprehendat caſum,de quo ſi fuiſſet interrogatus, reſpondiſſet ſe ita diſponere velle.præſ.2.lib.4. nu. 18. diſpoſitio & mens eſt ita interpretanda,ne delinquendi occaſionẽ præbeat.præſ.164.lib.4. nu.2. verba debent intelligi, & interpretari ſecundum qualitatem & conditionem perſonæ, ad quam ipſa verba referuntur. præſ.106.lib.4.nu.6

Teſtator non præſumitur velle niſi quod expreſſit. præſ.23.lib.4. num.2

Teſtatoris contraria voluntas quot teſtibus probari poſſit. præſu. 36.lib.4. nu. 16. Et quot ad declarandam eiuſdem dubiam voluntatem requirantur. ibid.

Teſtator præſumitur velle familiam ſuam conſeruari. præſ.32.lib. 4.num.11

Teſtatoris dubia volũtas an declaretur & præſumatur ex ſcriptis in teſtamento nullo,imperfecto,& reuocato.præſ.15.lib.4. nu. 1. per tot. voluntas limitata non extenditur vltra quam ex-

preſſit ipſe teſtator. præſ.69. li' . ȷ. num.6. vltima voluntas non poteſt ſtare in ſuſpenſo, effectus autem ipſius ſic. præſ.40.lib.4. num.6

Teſtator præſumitur voluiſſe, quod hæres faciat, quod ipſe ſi vixiſſet, erat facturus. præſ.109.lib.4. nu.14. præſumitur voluiſſe præſtari à ſuis hæredibus quod ipſe, ſi viueret, præſtari cogeretur. præſ.189 lib.4.n.103. præſumitur voluiſſe id ab hæredibus fieri, quod ipſe facturus erat viuus. præſ.189.lib.4. nu.7

Teſtatoris affectio quomodo conſiderari poſſit in coniecturanda eius voluntate. præſ.16.lib.4.nu.1. Et vnde colligatur maior affectio erga vnum quam erga alium. ibi.n.3. & ſeq. affectionem anteponendam eſſe proprietati ſermonis. ibi.nu.2

Teſtator nunquam præſumitur alienam ſobolem propriæ anteferre. præſ.16. lib.4. num. 5. Et præſumitur magis dilexiſſe natos quam naſcituros. ibid. nu.6. Et ſi ſignificauit ſe aliquem magis diligere in inſtitutione, præſumitur etiã magis diligere in ſubſtitutione. ibi. nu.7. Et filios præſumitur magis diligere in portione iam relicta eorum patri quam alios. ibi.num.8. quem viuens magis dilexit, præſumitur etiam quod moriens magis cũ quam alterum diligat. ibi.num. 9. Et præſumitur plus maſculos quam fœminas diligere. ibi.nu. 10. Et præſumitur magis diligere ſuos deſcendentes quam tranſuerſales. ibi.n.11. in dubio non præſumitur hæredem grauare voluiſſe. præſ. 155.lib.4. num.4. Vide infra.

Teſtator quibus ſignis præſumatur voluiſſe teſtari, & quæ ſint ſigna, quæ indicant. præſ.8.lib.4. nu.38. & ſeq. non poteſt diſponere contra legis præcepta. præſ.98.lib.4.nu.6. Et ſi de re ad libitum poteſt diſponere, ſi prohibet moleſtiam, vel controuerſiam inferri ei cui relinquit, intelligitur de moleſtia tam iuris quam facti. Et multo magis ſi teſtator vſus eſt verbis generalibus. ibi.num.8. Et quid ſi teſtator potuit quidem de re ipſa diſponere, & prohibuit moleſtiam inferri, ſed tamẽ illa moleſtia infertur de re, quæ eſt ſecũdum naturam diſpoſitionis & actus. ibid.nu.9

Teſtatori permiſſum eſt teſtari & ad libitum de rebus ſuis diſponere, & eius voluntas pro lege eſt ſeruanda. præſ.83.lib.4.nu.5

Teſtator debet vel ſua manu ſcribere nomen hæredis, vel clare ſua voce exprimere, & quare. præſ. 19.lib.4.nu.4

Teſtatoris eadem diſpoſitio non debet diſponere inæqualiter. præſum.60.lib.4.nu.25

Teſtator præſumitur voluiſſe diſponere omni meliori & efficaciori modo, quo fieri potuit. præſ.70.lib.4.nu.5. præſumitur diſpoſuiſſe ſecundum qualitatem & conditionẽ perſonæ cui voluit prouidere. præſ.35.lib.4.num.21. præſumitur voluiſſe decedere cum eo teſtamento, & diſpoſitione, quam potuit ſuperuiuẽdo mutare & non mutauit. præſ.40.lib. 4. nu. 13. ſicut diſpoſuit de antecedenti, ſic de conſequenti diſpoſuiſſe cenſetur. præſu. 23. lib.4.n.4. præſumitur difficilius diſponere de rebus hæreditatis quam de propriis. præſ. 39.lib.4.n.37. præſumitur reliquiſſe ſolum ius quod habet in re. præſ.72.lib.4.nu.16

Teſtatores in teſtamentis ſolent filiorum vel liberorum mentionem facere diſpoſitiue vel conditionaliter. præſ.84.lib.4.nu.1

Teſtator ſi pluries in ſua diſpoſitione qualitatẽ maſculinitatis replicaſſet, an præſumatur in alia parte ipſius diſpoſitionis, vbi ſimpliciter nominaſſet filios, de maſculis tantum ſenſiſſe. præſ. 84.lib.4.nu.5. Conciliantur opiniones. ibid.nu.6. & 7. poteſt rebus ſuis adiicere hanc conditionem, ne res ſua relicta Eccleſiæ apud eam permaneat, ſi adiectum modũ non impleuerit. præſ. 83. lib.4. nu.13. ſi limitate & reſtricte iniunxit onus reſtitutionis fideicommiſſi ſuo hæredi, non præſumitur illud onus repetitum in ſubſtitutione. præſ.69.lib.4.nu.4. quibus verbis limitate & reſtricte locutus dicatur. præſ.69.lib.4.num.7. ſi iuſſit aliquid pingi vel fieri in Eccleſia, & id factum deinde reperiatur, præſumitur factum ab hæredibus. præſ.11.lib.6.nu.5. ſi diſpoſuit, ſibi cõſtrui debere monumentum ad inſtar alterius, quod non reperitur, hæres dicto onere ſolutus cenſetur. præſ.1.lib.6. nu. 5. ſi ſimpliciter diſpoſuit, quod bona ſua diſtribuantur pro anima ſua, vel quod dari debeant pauperi, vel pauperibus, an vnus pauper, an plures eligi ab executoribus poſſint. præſ.125. lib.4. num.2. & ſeq. quomodo præſumatur voluiſſe codicillari, non autem teſtari, ſi teſtibus dixerit illud ſuum teſtamentum, vel notarius ſcripſerit, hoc eſt teſtamentum, &c. præſ. ..lib. 4. nu.5. eligens teſtari in ſcriptis, non cenſetur renunciare formæ teſtandi nuncupatiue. præſ.2.lib.4.num.8. Teſtamentum ergo eius in ſcriptis in aliquo deficiens valebit vt nuncupatiuum. ibi. Extende, vt nu.9.10.11. & 24. eod. & ſeq. Declara, vt nu.12. & 25. ibi.

Teſtatorem voluiſſe diſponere nuncupatiue, vel in ſcriptis quomodo perpendi poſſit. præſ.2.lib.4.nu.4

Teſtator ſi adhibuit ſolennitatem ſufficientem teſtam. nuncupatiuo, non tamen ſufficiẽtem teſtam. in ſcriptis, vel e contra, quo caſu ſuſtineatur teſtamentum. præſ.2.lib.4.num.16

Teſtatori non licet nouas ſolemnitates in teſtamento conficiendo introducere, vel à iure inuentas non obſeruare. præſu. 119. lib.4.num.6

Teſtator ſi interrogatur à priuata perſona de nomine hæredis, & notarius ſcribat, atq; ita de hærede inſtituto inſtrumentum cõficiat, an valeat teſtamentum. præſ. 8.lib.4.nu.14. nunquid poſſit loco expreſſionis nominis ſui hæredis ad alterius interrogationem reſpondere, atque ita teſtari. præſ.8.lib.4. nu.7. quando dicatur voluiſſe prohibere Falcidiam & Trebellianicam. præſ. 189.lib.4.nu. 7. 8. Vide infr. Trebellianica. Et an ipſe teſtator hoc caſu præſumatur ſcire vires ſui patrimonij. ibi.nu.9

Teſtatori ex tacita vulgari ſucceditur immediate. præſ.43. li.4.n.4

Teſtator ſi inſtituit amicum ſuum, & ipſum grauauit alteri reſtituere, non ſubintelligitur conditio, ſi ſine liberis deceſſerit, & confutantur argumenta Barbatiæ. præſ 89.lib.4.nu.65. ſi in ſuo teſtamento vocauit agnatum, & vnus reperitur agnatus tẽpore conditi teſtamenti, & reperitur etiam alter tempore mortis ipſius teſtatoris, cenſetur vocatus ille, qui extabat tempore teſtamenti. præſ.114. lib.4. nu.7. quando vocauit deſcendentes, quos vocaſſe præſumatur. præſ.91.lib.4.num. 1. 2. 3. ſi vocauit duos eiuſdem nominis, quando non vitiatur inſtitutio, & quis ex duobus vocatus cenſeatur. præſ. 25.lib.4.nu.9.10.11.12.13. 14.15. ſi vocauit primo duos hæredes ſingulos ad ſemiſſem, deinde vocauit duos alios ad hæreditatẽ æquis partibus, quinam præſumantur hæredes inſtituti. præſ.17. lib.4. nu.7. Quid ſi in teſtamento dixit, Caius primo loco, Titius ſecundo loco, Sempronius tertio loco hæres eſto, an cenſeatur æqualiter inſtituti vel ſubſtituti. ibi. pluribus inſtitutis, ſi dixit, Si ij hæredes non erunt, Caium ſubſtituo, ſi vnus inſtitutorum non ſuccedit, alij excluſo Caio ſubſtituto. præſ.87.lib.4.nu.12

Teſtator ſi plures hæredes ſimpliciter inſtituit, præſumitur æqualiter eos inſtituiſſe, præcipue ſi partibus non diſtributis vnico contextu eos vocauerit. præſ.18.lib.4.num.2.4.7.8. Idem in legatis & fideicommiſſis præſumendum. ibid.num.3. quando pluribus hæredibus inſtitutis & inuicem ſubſtitutis, vltimo decedenti ſubſtituit Caium, an is vltimus decedens teneatur reſtituere Caio portiones cohæredũ. præſ. 193.lib.4. nu.15. 16. 17. & ſeq.nu.23. quando relinquit Eccleſiæ, intelligitur de propria & parochiali eius Eccleſia. præſ.125.lib.4.nu.6. ſeruare præſumitur voluiſſe æqualitatem inter filios. præſ. 36.lib.4. num.37. nunquid ita diſponere poſſit, vt ſuccedant filij & deſcendentes hæredis ſui, excluſa Eccleſia & monaſterio, quod propter ingreſſum hæredis alias ſuccederet, excluſo ipſo ſubſtituto. præſ. 83.lib.4.nu.2. Quod poſſit, oſtenditur. ibid.num.ſeq. ſi inſtituit filios maſculos & excluſit filias, tunc fœminæ non comprehẽduntur ſub nomine communi, nec ab eis excluditur ſubſtitutus. præſ.85.lib.4.num.23. Idem ſi extat ſtatutum, quod ſtantibus maſculis fœminæ non ſuccedant. ibid.nu.24. Idem quando conſtat, teſtatorem voluiſſe conſeruare agnationem, & familiam. ibi.num.25. Et idem quando teſtator in aliis ſubſtitutionibus ſemper vocauit maſculos. ibid.num.26. ſi mandauit filiis ſuis, ne ſocietatem diuiderent, ſi tamen iuſta ſuperuenit cauſa, qua ſi viueret teſtator, permitteret diuiſionem, poterit fieri diuiſio. præſum.37.lib.6.num.39. ſi iuſſit filios ſuos ali apud eorum matrem, vel ipſam matrem habitare debere cum filiis ſuis, præſumitur reliquiſſe alimenta. præſum.157.lib.4.num.2. Item aliis multis modis teſtator tacite alimenta reliquiſſe præſumitur. ibi. à nu.3. & ſeq. vſque nu.12. habens filios & filias, ſi maſculos hæredes fecit, filias vero in re certa inſtituit, dixitq. Et ſi vnus filiorum deceſſerit ſine filiis, ſuccedat ſuperſtes, an cenſeatur excluſa neptis relicta ſola ab vno ex inſtitutis, an vero ipſa excludat patruũ ſubſtitutum. præſ.85.lib.4.nu.2. Et quid ſi pater filias hæredes fecit vniuerſales, & earum vna decedente ſine filiis ei ſubſtituit filium, an neptis ex filia decedente excludat ſubſtitutum. ibi.nu.3. ſi fœmina condidit teſtamentum, & inſtituit filios, & ſi alter eorũ deceſſerit ſine filiis, ſubſtituit ſuperſtitem, an illa verba, ſine filiis, comprehendant ita fœminas ſicut maſculos. ibid.nu.4. ſi inſtituit filiam, & ei decedenti ſine filiis legitimis ſubſtituit Caium, an præſumatur illis verbis, ſine filiis, comprehendiſſe legitimatos. præſum. 79. lib.4. nu.31. Et quid ſi inſtituiſſet filium & filiam, & eis decedentibus ſine filijs legitimis ſubſtituiſſet. ibid.num.28. ſi mandat filię ſuæ, vt nubat cum conſilio Caij, tenetur quidem filia requirere conſilium, ſed non illud ſequi. præſ.34.lib.6.num.29. Et an de conditio adiecta matrimonio valeat. ibid. nu. 30. ſi excluſit proprias filias vocando maſculos, nõ cẽſetur ſenſiſſe de adoptiuis. præſ. 82.lib.4.nu.13. vocando familiam, genus, ſtirpem, lineam, domum, parentes, & huiuſmodi quos vocaſſe præſumatur in ſubſtitutione, an illos de domo ſua, an vero illos de domo hæredis. præſum.88.lib.4.num.1. & per tot. Et dato quod intelligatur de

Digitized by Google

tur de familia teſtatoris, an hoc intelligatur in genere vel in ſpecie.ibi.nu.2. ſi vocauit alternatiue fratrem vel eius filios, filij ordine ſucceſſiuo vocati cenſentur.præſ.70.lib.4. nu.30. Secus ſi inſtituit vel ſubſtituit fratrem cum eius filiis, quia æqualiter & eodem tempore filij dicuntur vocati.ibi.n.31. ſi vocauit fratres & eorum liberos ſeu deſcendentes, vno fratrum præmortuo, eius filius vna cum patruo admittetur ad propatrui alteriuſque tranſuerſalis ſucceſſionem.præſ.95.lib.4.n.33. inſtituendo fratrem & eius filios, an & quando præſumatur vocaſſe filios vna cum patre.præſ.70.lib.4.nu.16.17.18. 26.31.33.34. ſi vocauit duos fratres ſuos, & propriam vxorem, ſi vnus fratrũ repudiat portionem ſuam illa accreſcit tam vxori, quam alteri fratri.præſ.39.lib.4. nu. 88. quando vocauit maiores de domo, ſi primi illi exiſtentes tempore conditi teſtamenti deceſſerunt, alij gradatim admittuntur.præſ.92.lib.4.nu.6

Teſtatorem poſthumum inſtituere poſſe, ſiue vxorem ipſe duxerit ſiue non ex ſententia Vlpiani.præſ.21.lib.4.nu.2

Teſtator ſi inſtituit poſthumum naſciturum ex Seia vxore ſua, nõ præſumitur vocaſſe poſthumum natum ex alia vxore. præſ.21. lib.4.n.9. Et quare.ibid.nu.10. poſthumum inſtituendo, de quo poſthumo ſenſiſſe præſumatur. præſ.21.lib.4.per totũ. Et quid de muliere, quæ inſtituit poſthumum, an cenſeatur inſtituiſſe non modo eum, quem eſt habitura cum marito illo, verum & eũ, quem ſuſceptura eſt ex alio viro.ibi.nu.7. ſi inſtituit partum vxoris, quæ tamen non ſit prægnans, præſumitur etiam intellexiſſe de alia vxore.præſ.10.lib.4.n.7. ſi dixit, inſtituo vel ſubſtituo Caium, & eius filios, an intelligantur filij ęqualiter inſtituti vel ſubſtituti cum ipſo Caio, & ſic eodẽ tempore ſuccedant, an ordine ſucceſſiuo.præſ.18.lib.4.nu.15. ſi in teſtamento dixit inſtituo Caium & quoslibet eius filios, an ſinguli cenſeantur æqualiter vocati.præſ.18.lib.4.nu.16. Quid ſi dixit, Caium & Sempronij filios æque hæredes facio.ibid.nu.17. ſi inſtituit ita, Titius vna cum filiis ſuis, & Sempronius mihi hæredes ſunto, ex quibus partibus cenſeatur hoc vocaſſe.præſ.18.lib.4.n.26. ſi inſtituit Sempronium, & Caium cũ eius filiis, quot partes ſint conſtituendæ his inſtitutis.præſ.18.lib.4. nu.38. & 39. Quid ſi vocauit natos & naſcituros, & natos propriis nominibus non expreſſit.ibi.nu.24. Quid ſi dixit, inſtituo Caium & Mæuium, Titium ac Sempronium filios Titij.ibi.nu.25

Teſtator in ſubſtitutionibus quos & qualiter vocaſſe dicatur.

Teſtator quos dilexit in inſtitutione præſumitur etiã prædilexiſſe in ſubſtitutione.præſ.60.lib.4.nu.13. & præſ.75. lib. eod. num. 5. non præſumitur ſub eadem conceptione verborum velle inæqualiter plures hæredes vocare, & ſubſtituere. præſ.60.lib.4. num.3. ſi ſubſtituit perſonam magis dilectam, quam ipſa vxor mater pupilli, pupillariter, & directo ſubſtituiſſe cenſetur ad excluſionem ipſius matris. præſ.56.lib.4. num.14. ſubſtituendo verbo communi an & quando cenſeatur, pupillariter ſubſtituiſſe ad matris excluſionem.præſ.56.lib.4.num.3. & ſeq. per tot. ſi verbis cõmunibus ſubſtituit filio impuberi habenti matrem, an cenſeatur pupillariter ſubſtituiſſe. præſ.54.lib.4.num. 29. Et quid ſi nullam penitus mentionem fecit pupill. ætatis. num.30. ſi vſus eſt verbo communi pro directo, dicitur ſubſtituiſſe directo & ſic pupillariter.præſum.56. lib.4. nu.10. Idem ſi dixit, quod ſubſtitutus libere capiat hæredit. ibi.nu.21. Idem ſi teſtator voluit omnia bona ſua ita reſtitui, vt nulla fieret diminutio vel detractio.ibi.nu.12. ſi ſubſtituit per verbum commune cum expreſſa temporum diſtinctione, dicitur ſubſtituiſſe per pupillarem ritum tempus pupillaris ætatis, & deinde per fideicommiſſ.præſ.56.lib.4.num.6. ſi ſubſtituit vltimo decedenti ex pluribus hæredibus, ſed non in omnibus bonis, an cenſeatur reciproce & inuicem ſubſtituiſſe. præſ.62. lib.4.num.41. ſi inſtituit & ſubſtituit reciproce duos filios impuberes, quorum vnus eſt anniculus, alter vero 13. annorum, an ſuperueniente pubertate in illo 13. annorum, extinguatur etiam illa pupillaris facta illi anniculo.pręſ.60.lib.4.num.52. & ſeq. ſi inſtitutis filiis maſculis in ſubſtitutione ſimpliciter de filiis diſpoſuerit, an cõtineantur etiam filiæ fœminæ.præſ.84.lib.4.num.5.6. & ſeq. ſi inuicem ſubſtituit duos filios impuberes, eorum vno moriente, alter ſuccedit.pręſum.89.lib.4.num.122. ſi duos impuberes inuicem ſubſtituit, deinde vnum emancipauit, an extincta cenſeatur pupillaris in vno ſicut in altero.præſum.70.lib.4.nu.54. ſi filio furioſo, nulla furoris mẽtione facta ſubſtituit eos, quos lex mandat ſubſtitui, præſumetur exẽplariter ſubſtituiſſe. præſ. 49.lib.4.n.5. & 6. Si autem teſtator dixit; inſtituo filium meum furioſum, & poſt eius mortem volo, quod omnia mea bona diſtribuantur pauperibus, fideicommiſſaria, non autem exemplaris ſubſtitutio cenſetur.ibid.num.7. ſi ita ſubſtituit filio furioſo, & poſt eius mortem ſubſtituo Caium vulgariter, & per fideicommiſſum, & prohibeo bona alienari in perpetuum, vt conſeruentur in familia, ſubſtitutio cenſetur fideicommiſſaria, non autem exemplaris ſubſtitutio cenſetur. ibi.num.9. Quid ſi teſtator compendioſe ſubſtituit ipſi furioſo, & deinde eam reſtrinxit enumerando ſpecies ſubſtitutionum tacito de exemplari. ibid.nu.10. & 11. ſi ſubſtituit aliquem & eius filios, intelligitur de natis tempore teſtamenti.præſ.127.lib.4.n.14. ſubſtituendo hæredi inſtituto dicitur ſubſtituere in omnibus. præſ. 108. lib. 4.nu.6. ſi plures hæredes inſtituit, partibus ſingulis eorum aſſignatis, deinde vni eorum ſubſtituit reliquos, ſi locus eſt ſubſtitutioni, cenſentur pariter & æqualiter ſubſtituti.præſ.18. lib.4. nu.9. Quid ſi plures hæredes ita fecit, Caius & filij Sempronij. ibi.nu.10. & 14. eod. & ſeq. ſubſtituendo pupillo dicitur in duabus hæreditatib. ſubſtituere, in propria ſcilicet ipſius teſtatoris, & in illa pupilli.præſ.54.lib.4.nu.12. qui ſtatim confecto teſtamento emancipatum adoptauit, vel illegitimum legitimauit, reciproce ſubſtituendo, pupillarem comprehendiſſe cenſetur. præſ.60.lib.4.nu.42. Idem quando in teſtamento adiecit clauſulam, pupillariter & per fideicommiſſ.ibi. nu.44. ſi dixit, velle bona ſua conſeruari in agnatione & familia ſua, quod uerius fieri poſſet, præſumitur velle omnia bona & communem hæreditatem reſtitui, & ſic reciproce & fideicommiſſarie ſubſtituiſſe. præſ.62.lib.4.nu.12. & ibi.nu.13.14. vſq; nu 22. Vide quam variis modis ſubſtitutio fideicommiſſaria reciproce facta præſumatur. Vide etiã ſup.in verb. Subſtitutio. ſi aliquid reliquit pro conſeruatione agnationis, fœminas excluſiſſe pręſumitur, quia fœminæ non ſunt aptæ conſeruare agnationem.præſ.84.lib.4. num.8. Idem ſi ipſe teſtator conſtituendo differentiam inter ſexum & ſexum, fœminis aliquid reliquit, maſculos vero hæredes fecit.ibid.nu.9

Teſtatoris mater ab ipſo ſubſtituta pupillariter tacite, an excludat ipſius vxorem, & matrem pupillarem.præſ.39.lib.4.nu.89

Teſtator quid in legatis ſeruare debeat, & quid quomodo legaſſe præſumatur.

Teſtatoris dilectio erga legatarium præſumptionis loco eſt, quid in dubio ſit ſibi legatum.præſ.105.lib.2.nu.9

Teſtator vere ſemel tantum legare cenſetur, licet expreſſe dixiſſet ſe bis ipſum legare, & ſemel tantũ debetur.præſ.128.lib.4. n.4. an & quando præſumatur legaſſe ea tantum quæ habebat tempore conditi teſtamenti, vel etiam deinde acquiſita. præſ. 127. lib.4.nu.1. & per tot. ſi donationis verbo vſus eſt, an legare, vel potius donare voluerit.præſ.105.lib.4.nu.12.16.17. & ſeq. an & quando præſumatur legaſſe ea tantum, quæ habebat tempore conditi teſtamenti, vel etiam deinde acquiſita.præſ.127. lib. 4. per tot. ſi in legato vtitur verbis ſignificantibus potius proprietatem quam vſumfructum, ſi legatarius eſt incapax proprietatis.præſumitur legaſſe vſumfructum.præſ.4.lib.6.nu.10. ſi vſus eſt verbis præſentis temporis, an futura contineantur. præſ.127.lib.4.num.6.7.10. an & quando præſumatur legaſſe, quod minus eſt, atque ita fiat ſtricta intrepretatio.præſ.106.lib. 4.nu.17. ſi inſtitutum in re certa repoſuit inter alios legatarios præſumitur eum habere legatarij loco.præſ.20.lib.4.n.2. Idem ſi illum in re certa vocatum vocauit verbis obliquis. ibi. nu. 3. ſi reliquit alimenta, & exceſſit valorem redditus bonorum ſuorum, & hæres non confecto inuentario adiuit hęreditatem, totum relictum præſtare tenetur.præſ.157.lib.4.nu.35. ſi legauit argentum eſcareum, cenſetur comprehendiſſe vaſa parata ad eſum & potum.pręſ.162.lib.4.n.19. Et ſi legauit vxori aurum, vel argentum, quod ipſius vxoris cauſa paratum erat, intelligitur de argento, quo ipſa ſola vxor vtebatur.ibid. nu.26. Et ſi legauit aurum vel argentum ſuum, præſumitur legatum illud tantum, cuius ipſe dominium habebat, non autem illud, quod ſibi debebatur.ibi.nu.28. ſi in teſtamento ſibi, & Titio legatum aſcribat, licet reſpectu ſui ſit falſum legatum, non tamen erit reſpectu Titij.præſ.21. lib.5. n.13. ſi legat totum frumentum, quod habet in ciuitate, non continetur frumentum, quod extat in ſuburbiis.præſ.126.lib.4.nu.2. Extende, etiã ſi ciuitas muris amplietur, & ſuburbia includantur.ibi. nu.6. ſi legauit fundum ad vſum vel vſumfructum, vel ad vtendum & fruendum cenſetur legaſſe etiam proprietatem.præſ.133.lib.4. num.11. ſi dixit ad vtendum & fruendum tempore vitæ ſuæ. ibid. nu.12. Et ſi ſimpliciter legauit fundũ, cenſetur proprietatem legaſſe, etiam ſi vſusfructus dicti fundi eſſet hæredis.ibi.num.13. Idem ſi teſtator legauit plenã & omnimodam poſſeſſionẽ.ibi.nu.14. Vide vſufructu Legato, an & quando proprietas. ſi in primo teſta. legauit fundum, & diſpoſuit, quod poſſet alienari extra familiam, ſi deinde in ſecundo teſta. ſimpliciter reliquit ipſum fundũ, conditio non præſumitur repetita.præſ.177.lib.4.nu.3. ſi legauit fundũ alienum præſumitur ſciuiſſe, illũ fuiſſe alienum. præſ.116.lib.4.nu.36. Ampliatur.ibid.num.38 39. præſumitur

Digitized by Google

credidiſſe fuudum à ſe legatū eſſe ſuum, quādo tempore teſta. ab ipſo poſſidebatur, & poſſeſſio erat antiqua. ibi.n.40. ſi dixit, lego Titio fundū, & in eo ipſum hæredem inſtituo nō præſumitur ſeipſum correxiſſe, ſed erit electio legatarij, an velit habere titulo legati vel inſtitutionis. præſ.37.lib.6. nu.19. & præſ.165. lib.4.nu.5.& 6. ſi legauit aliquid penoris in ſingulos annos, & ſi hæres id non dediſſet, nummos eū dare damnaſſet, nunquid penus legata peti poſſit, an vero ſit in præſtatione; & an hæres ſoluendo ſemel pœnam liberetur ab annua præſtatione. præſ. 156.lib.4.nu.18. ſi rem, quam vni legauit, legat alteri, demonſtratiue & repetitiue, ſinguli habent dimidiā. præſ.173.lib. 4. nu. 8. Et quid ſi teſtator in eadem voluntate rem legatā vni alteri legat demonſtratiue tantum, & ſic ſub commemoratione primi. ibi. nū. 9. & ſeq. an & quatenus in legatis & fideicommiſſis appellatione hæredū intelligat extraneos, vel ſanguine iunctos tantum. præſ.30.lib.4. per tot. ſi legauit rem, in qua ius tantum pignoris vſusfructus, vel aliud habeat, non rem ipſam, ſed ius legaſſe dicitur. præſ. 118.lib.4.nu.8.9.21.& ſeq. ſi legauit ignoranter rē alterius, quam præſcribebat, finita præſcriptione ipſo teſtatore ſuperſtite valebit legatum. præſ. 116. lib.4.n.26. Idem quando legata eſt res aliena, ſed eſt teſtatori pro aliquo credito obligata, & ſic ius aliquod in ea habet. ibi.nu.27. Idem quando res ipſa legata erat naturali obligatione debita ipſi legatario. ibi.nu.28. ſi legat rē alienam, nunquid præſumatur ſciuiſſe, vel ignoraſſe eam eſſe alterius. præſ. 116.lib.4. nu. 32. & 33.36. 38.39.40. legans rem alienam credens eſſe ſuam non præſumitur velle grauare hæredem eam emere & legatario præſtare. præſ. 116.lib.4.n.23. Et ſi legat rem alienam filio ignorans eſſe alterius & pro eius legitima eam legat, valet legatum. ibi. n.24

Teſtatores difficilius legāt res alienas grauando hæredes eas emere & legatariis præſtare, quam res proprias. præſ. 116.li.4. n.14

Teſtator ſi legauit ſeruo ſuo, deinde reliquit Mæuio ſeruorū optionem, qui illum ſeruum optauit, præſumptio eſt, quod ſeruo illo non manumiſſo ab hærede inutile ſit legatum. præſ.150.lib. 4.nu.13. ſi reliquit ſeruorum electionem, & dubitatur, quod legatarius eligere poſſit, quid iuris. præſ. 150.lib.4.nu.2.3. 4. ſi legauit mille diſtribuenda inter pauperes; non præſumitur data facultas eligēdi vnum tantum pauperē, cui omnia diſtribuantur. ibi. ſi legauit ſupellectilem ſuam, non præſumitur legaſſe argentum ſibi pignori datum, niſi ita ſit oppignoratum, vt eo vti poſſet. præſ.160. lib.4.nu.34.35. Et ſi legauit ſuppellectilem iu genere, & deinde alias ſpēs enumerauit, non ex hoc reſtringitur legatum generis. ibi.nu.36. ſi legauit vſum equorum, intelligitur vt legatarius poſſit eis vti ad vehendum ſub iugo, nō aūt in ludis Circenſibus niſi legatarius ſit ſolitus eſſe in dictis ludis. præſ.134.lib.4.nu.4. ſi dixit, lego bona, quæ habeo Papię vel Patauij, cenſentur legata etiam quæ ſunt in ſuburbiis. pręſ. 126.lib.4.nu. 13. Idem ſi dixit lego bona mea, quæ habeo in ciuitate Patauij. ibi. nu. 14. ſi legauit credita quandocunq; facta, & poſt conditum teſtamentum acquiſiuit alia credita, an hæc noua credita comprehendantur in dicto legato. præſ. 127. lib. 4.nu. 3. Vbi multis auctoritatibus probatur quod non comprehenduntur noua credita. ibi. Et idem quando dixit teſtator, lego quæcunque credita contracta, & quæ reperientur tempore mortis meæ; quia non veniunt credita poſt teſtamentū contracta. ibi. nu. 4. ſi legauit creditori, & dixit, ſe legare de bonis ſuis, non præſumitur legaſſe animo compenſandi cum ipſo creditio. præſ. 109.lib.4. nu.6. legando creditori præſumitur animo compenſandi id facere, & ex cauſa neceſſaria. præſ. 39.lib.4. n. 51. Vide ſup. Legatum an & quando animo compenſandi. ſi reliquit debitori ſuo chirographū deberi, præſumitur ei reliquiſſe liberationem. præſ. 164.lib.4.nu.25. Et ſi reliquit aliquid creditori alicuius, præſumitur reliquiſſe potius contemplatione ipſius debitoris quam creditoris, & ſic vt debitor liberationē conſequatur. ibi. nu. 26. & 27. Et ſi reliquit ſimpliciter liberationem debitori, præſumitur facta liberatio in rem tantum, nō perſonam. ibi. nu.28. Et ſi legauit liberationem a debito principali cenſetur legata liberatio etiam debiti acceſſorij. ibi. nu. 30. qui eſt debitor legatarij, ſi ei legādo iuſſit eum eſſe tacitum & contentū legato, ſi legatarius acceptat legatum, nil amplius petere poterit, etiam ſi creditum ſuum ſit maius legato. præſu. 110.lib.4.nu.32. Secus ſi deficiant illa verba, quod nil amplius petere poſſit, quia compenſabit pro modo & qualitate crediti. ibi. & n.49. ſi legauit Eccleſiæ parochiali, & duas habet Eccleſias parochiales, præſumitur illi legaſſe, in qua magis conuerſabatur. præſ. 129.lib.4.nu.3. ſi legauit cētum filiæ, ſi erit, vel cū erit vidua, quando & quatenus filia conſequatur legatum, & quid in extranea legataria, quam variis modis, quove effectu in caſu viduitatis leget. ibi nu.6.& ſeq. & nu. 14. Et quod muliere nubente legatū extinguatur, nec reuiuiſcat mortuo nouo marito. ibi.nu.10. ſi legauit mulieri, ſi caſte & honeſte vixerit, ſemel inhoneſte agendo ipſa priuatur legato, quod non recuperatur, etiam ſi deinde honeſte viuat. ibi. nu.12. ſi inſtituit filium in bonis, quæ prohibuit alienari, vt conſeruētur in agnatione & familia, deinde dixit; Et ſi filius meus deceſſerit ſine hęredibus dicta bona perueniant in Caium, & eius hæredes; non comprehenduntur hæredes extranei, & quare. præſ. 130. lib.4.nu.14. Idem ſi dixit, filium meū inſtituo & eius hæredes, & ſi ipſe deceſſerit ſine liberis, reſtituat hæreditatem Caio, & eius hæredibus. ibi.nu.16. Et quid ſi dixit, ſi filius meus deceſſerit ſine hæredibus, reſtituat Caio & eius hæredibus. ibi. nu.17. Et quid ſi dixit, inſtituo filium meum, & ſi is deceſſerit ſine liberis, reſtituat Caio & eius hæredibus. ibi.nu.18. Et quid ſi dixit, ſi filius meus deceſſerit ſine filiis reſtituantur bona Caio, & omnibus eius hæredibus. ibi.num.19. non habens filios, ſi fecit magna legata, nato deinde poſthumo, & ex teſtamēto rupto, legata non ſuſtinentur. præſ. 106.lib.4.nu. 19. ſi legauit hoſpitali quicquid reſtaret de ſuis pecuniis in monte Florētiæ, prius ſolutis omnibus debitis, & tempore conditi teſtamenti reſtabant mille tantum, tempore autem mortis acquiſiuit vſque ad tria millia: deberi tantum mille conſultum fuit. præſ.127.lib.4. nu.12. ſi legauit liberis alimenta, & Marco centum, Marcus ſi eſt vnus ex liberis, conſequetur alimenta & centum præſ. 128. lib.4.nu. 11. Idem & quando legauit cappā fratribus & priori bibliam, prior conſequetur cappam & bibliam. ibid.nu. 12. Et quando in diuerſis diſpoſitionibus repetiit legatum eiuſdem quantitatis, toties præſtabitur. ibi.num.13. Intellige, niſi relinqueretur eadem quantitas ob eandem cauſam. ibi.nu. 14. ſi dixit, Lego Titio , quæ ei debeo, ſi conſtat eum nihil debere, non valet legatum: ſecus ſi dixit, lego Titio decem, quæ ei debeo, quia ſi conſtat nil eum debere, valet tamen legatum. præſ. 24.lib.4.nu.14. ſi legat tutori, ea mente legaſſe cenſetur, vt tutelæ onus ſuſcipiat. præſ. 124.lib. 4. num. 1. Ampliatur & limitatur. ibi. per tot. cum legat vxori, præſumitur, motus affectione. præſ. 122.lib.4. num.11. ſi legauit vxori centum fruenda toto tempore vitæ donec caſte & honeſte vixerit, & poſt eius mortem ſubſtituit Titium, an vxore tranſeunte ad ſecundas nuptias ſtatim admittatur ſubſtitutus, vel expectari debeat mors naturalis ipſius vxoris. præſ.185.lib.4.num.31. Et ſi inſtituit filiū in legitima tantum, vxorem vero in reliquis omnibus bonis, donec vixiſſet, & vidua foret, & poſt eius mortē, vel ea nubente ſubſtituit filium, & ſi dictus filius decederet ante eius matrem, vel poſtea quandocunque inteſtatus & ſine liberis, legauit fundum Caio, ſi filius viuente matre in viduitate deceſſit ſine filiis condito teſtamento, in quo d. matrē inſtituit, nunquid legatum Caio expiret. ibi. nu.32. Et ſi inſtituit filium, quē grauauit reſtituere ſub conditione, ſi clericus efficeretur, ſi filius non eſt effectus clericus, deceſſit tamen ſine filiis, an locus ſit reſtitutioni. ibi.nu.33. Et ſi inſtituit filios naſcituros, & caſu quo naſcerentur, & ſine filiis decederēt vxorem ſubſtituit vulgariter, pupillariter & per fideicommiſſum, ſi nulli ſunt nati filij, an vxor admittatur. ibi. nu.34. ſi reliquit vxorem dominam & vſufructuariam, & poſt eius mortem inſtituit extraneum, an hæc mulier dicatur hæres in totū, vel ſolum legataria. præſ. 141.lib.4. nu.31. & 32. Et ſi titulo legati reliquit vxori vſumfructum, & poſt eius mortem inſtituit extraneum, an d. mulier dicatur in totum hæres vel legataria. ibi.num.32.35. & multis ſeq. Vide infra vxor. Et quid ſi ipſe teſtator ſimpliciter dixit, ſe inſtituere vxorem hęredem vniuerſalem in eius vita, & ſic nō dixit, in omnibus bonis, & poſt eius mortem, bona omnia pleno iure peruenire ad extraneum hæredem. ibid.nu.49. Et quid ſi poſt mortem vxoris inſtituit cauſam piam, vel eccleſiam. ibid.num.50. ſi legauit in codicillis veſtes vxori, quas habebat & deinde alias emit, & confecit poſtmodum teſtamentum confirmatorium ipſorum codicillorum, continentur ſolum illæ exiſtentes tempore codicillorum. præſ. 127.lib.4. num.17. ſi legauit vxori veſtes ſuas, quas veſtes præſumatur legaſſe. pręſ. 161.lib.4.num.13.20.30.31.32. Et quid ſi mandauit hæredi, vt veſtiat vxorē, nūquid ſemel tantum, vel ſingulis annis veſtiet. ibid.num.23.27.28. ſi legauit propriæ vxori, donec viuet in viduitate, & habitauerit cum filiis ipſius teſtatoris, fauore filiorum præſumitur legaſſe. præſ. 123.lib.4.n.17. Et ſi legauit vxori à ſe valde dilectæ præſumitur reliquiſſe affectione maritali, non autem vt ſuſciperet onus tutelæ ei iniunctum. ibi.num.8. ſi legauit vxori, & poſt eius mortem reuerti voluit ad filias inſtitutas & earum hæredes, intelligendum eſt de hæredibus ſanguinis & quare. præſum. 130.lib.4.num. 20. habens vxorem ſi ei reliquit legatum & ipſa decedat, & aliam ducat, legatum huic ſecundæ non debetur. præſumpt. 21.lib.4.num.29. ſi grauauit vxorem reſtituere bona etiam ſibi donata expreſſe, tenetur quidem ipſa vxor ad reſtitutionem. præſum. 196.lib.4. n.8. qui nondum vxorem duxerat, ſed ſperans ſe ducturum legat

ſimpli-

Digitized by Google

ſimpliciter ſub nomine appellativo vxori, nūquid debeatur hoc legatum ſecundæ. præſ. 122. lib. 4. nu. 13. Et quid ſi expreſſit nomen vxoris. ib. nu. 14. Et quid ſi expreſſo proprio nomine, ſecunda vxor eodem nomine vocabatur. ibi. ſi legauit vxori alterius, qui tempore conditi teſtamēti vxorem non habebat, præſumitur factum legatum tam ſecundæ vxori q̄ primæ, ſi ſecunda extitit tempore, quo dies legati ceſſit. præſ. 122. lib. 4. nu. 2. Et id multo magis locum habet, quando cōſtat, ipſum teſtatorem reliquiſſe contemplatione ipſius mariti. ibi. n. 13. Quid aūt ſi teſtator reliquit vxori illius, qui tunc temporis vxorem habebat, q̄ deceſſit, mortuo teſtatore, & is ſecundā duxit vxorem. ibid. nu. 14. & ſeq. Et quid ſi tunc temporis viuebat, ſed deceſſit, & is duxit ſecundā viuo ipſo teſtatore, nunquid tranſeat legatum ad iſtam ſecundam. ibid. nu. 6. præſumitur in dubio eam domum vxori reliquiſſe, q̄ cum ea habitare conſueuit. præſ. 106. lib. 4. nu. 3. Vel potius illam, quæ conuenit qualitati ipſius vxoris. ibid. n. 7. Et præſumitur tantum legaſſe ipſi vxori, quantum illa capere poteſt ſecundum conſuetudinem loci. ibid. n. 5. plures habens domus, ſi ſimpliciter legat domum, præſumitur illam legaſſe, in qua habitare conſueuit. præſ. 129. lib. 4. nu. 1. ſi reliquit certam domum, & ſæpius in eodem teſtamēto eius mentio facta eſt, non tamē plus quam ſemel debetur. præſ. 128. lib. 4. nu. 2

Teſtator an & quādo præſumatur reliquiſſe vſumfructum vel alimēta tantum vxori, hærede extraneo inſtituto q. 140. li. 1. per tot. vide inf. vxor. & vſusfr. an & quādo p̄ſumatur reliquiſſe vxori vſumfructum vel alimenta tantum, filiis iam hæredibus inſtitutis. præſ. 139. lib. 4. num. 1. & per tot. ſi titulo legati reliquit vxori vſumfructum bonorum ſuorum donec viuet, & poſt eius mortē inſtituit filium proprium. nunquid valet tale legatum & quomodo cenſeatur grauata ipſa mulier. præſ. 141. lib. 4. nu. 10. Et quid ſi reliquit ipſam vxorem huiuſmodi titulo dominam & vſufructuariam. ibid. num. 11. Et quid conſequi poſſit mulier. ibi. nu. 18. & ſeq. ſi reliquit vſumfructū omnium bonorum ſuorum intelligitur etiā de bonis quæ teſtator reſtituere ipſe debet ex cauſa fideicommiſſi. præſ. 197. lib. 4. num. 22. ſi legat vxori ſuæ vſumfructum, donec & quouſq. vidua erit, & dotem non repetierit vel ea viduante, & dotem non repetente, non præſumitur animo compenſandi cum dote vſumfructū legaſſe. præſ. 110. li. 4. nu. 19. Et ideo ipſa vel ipſius hæredes poterunt dotem repetere extincto vſufructu, diuerſum eſt quando teſtator ita dixit, ſi vidua permanſerit & dotem ſuam non petierit, nam hoc caſu extincto iam acceptato vſufructu, non poterunt amplius petere dotem ſibi reſtitui. nu. 20. ſi legauit primum genus, deinde ſpeciem, nō cenſetur duplicatum legatum, ſed ſpecies prius detrahitur. præſ. 28. lib. 4. nu. 19. Idem ſi legauit centum cauſa dotis, deinde hæres ſimpliciter promiſit cauſa dotis quinquaginta, quia non præſumitur duplicata quantitas. ibi. nu. 20. ſi in eadem diſpoſitione vel diuerſis quod legauit vni capaci reliqua alteri incapaci, an cenſeatur ademptum legatum. præſ. 173. li. 4. nu. 30. & n. 33. 35. 36. 37. ſi inſtituit vxorem donec vixerit, & poſt eius mortem nullum alium inſtituit hæredem, nunquid vſufructuaria præſumitur vxor vel proprietaria. præſ. 141. li. 4. n. 2. Et an d. inſtitutio ſit p̄petua, vel grauata onere fideicommiſſi poſt mortem ipſius vxoris. ibid. nu. 5. ſi titulo inſtitutionis reliquit vxorem vſufructuariam, & poſt eius mortem inſtituit filium, nunquid cenſeatur ei reliquiſſe vſumfructum an proprietatem, & an teſtamentum valeat. præſ. 141. li. 4. nu. 23. & 24. Et quid ſi reliquit vxori vſumfructum donec vixerit, & poſt mortem inſtituit extraneum. ibi. nu. 25. Et an valeat tale teſtamentum, vel ipſa mulier conſequatur ſolum vſumfructum, an vero proprietatem. n. 21. & ſeq. ibi. ſi in eodem teſtamento multa ſimilia legata fecit loquens de vſufructu, præſumitur in omnibus legaſſe vſūfructum, licet non expreſſerit in aliquo ipſorum legatorum. p̄ſ. 234. lib. 4. n. 8. Et ſi legauit centum ſingulis annis pro vſufructu, dicitur legatus vſusfructus, non autem proprietas. ibi. num. 10. inſtitutis filiis hæredibus ſi aliam perſonam quā vxoris reliquit omnium bonorum vſufructuariam præſumitur reliquiſſe alimēta tantum, non autem vſumfructum. præſu. 139. li. 4. num. 64. ſi vna cum filio inſtituit extraneum & vxorem reliquit vſufructuariam, pro ea hæreditatis parte extraneo relicta, ipſa vxor dicitur vſufructuaria, & pro parte filio relicta, alimentaria. præſ. 140. lib. 4. num. 8. et ſi reliquerit vſumfructum, quando nihilominus ſolus vſus relictus præſumatur. præſ. 135. lib. 4. nu. 2. quando legat domum ad vtendum, & fruendum, etſi præſumatur legaſſe proprietatem, ſi tamen legatarius non eſt capax proprietatis præſumitur relictus ſolus vſusfructus. præſ. 160. lib. 4. nu. 8.

Teſtator quando & qualiter præſumatur voluiſſe grauare hæredem legando.

Teſtator nō præſumitur velle grauare hæredem duplici legato reſtitutionis dotis. præſ. 145. li. 4. n. 12. Idem in aliis caſibus. ibi. nu. 13. præſ. 109. li. 4. n. 62. & præſ. 193. li. eod. nu. 25. non cenſetur in dubio voluiſſe grauare hæredem. præſ. 155. li. 4. nu. 4. præſumitur minus grauare hæredē quā ſit poſſibile. præſ. 10. li. 4 nu. 25. 29. & præſ. 66. li. eod. n. 4. 26. & præſ 106. eo. li. n. 18. & præſ. 132. eo. li. n. 2. & præſ. 150. li. eo. n. 8. quando mandat moleſtiam non inferri vel controuerſiam hæredi vel legatario, de qua moleſtia & controuerſia intelligatur. præſ. 98. lib. 4. nu. 1. 3. 10. Et quid in aliis contractibus. ibi. nu. 10. quo caſu non cenſeatur poſuiſſe in conditione nepotes iam natos tempore teſtamenti, & quibus coniecturis. præſ. 89. li. 4. nu. 94. non præſumitur poſuiſſe in conditione nepotes ſi ſunt naturales, quādo inſtituit filium, & grauauit alii reſtituere. præſ. 89. lib. 4. n. 99. Et confutantur rationes multorum. ibi. nu. 100. & ſeq. ſi grauauit hæredem ſoluere omnia & quæcunq. debita, q̄ ipſe habebat in aliquo loco, non ſe extendit legatum ad exiſtentia in loco. præſ. 138. li. 4. nu. 9. Et ſi legauit ſuppellectilia omnia exiſtentia in arca, reſtringitur legatum ad illa tātū. ib. n. 10. ſi grauauit hæredem inſtitutū reſtituere hæreditatem, ſi deceſſerit ſine liberis, non p̄ſumitur voluiſſe eam conditionem eſſe repetitam in ſubſtitutum. præſ. 178. li. 4. n. 21. quando ſimpliciter grauat hæredem onere fideicōmiſſi, ipſe nihil alienare pōt, præſumitur. n. teſtatorem noluiſſe facere actum ſuperuacaneum. præſ. 188. lib. 4. n. 1. Idem dicendum in fideicommiſſo conditionali, q̄ alienari non pōt irreuocabiliter, ſed ſolum pēdente conditione. ib. n. 2. ſi reliquit aliquē vſufructuariū cū poteſtate alienandi, illa poteſtas reſtringitur ad poteſtatē moderatā ad arbitriū boni viri. ib. nu. 7. Et ſi prohibuit alienationē bonorū hæredi vſq. ad vigeſimumquintum annū, poſt illā ætatē hæres libere alienare poterit, et teſtando uel donando. ib. n. 10. ſi grauat primo loco vocatum, præſumitur etiā quod voluerit grauare vocatum ſecundo loco. præſ. 108. lib. 4. nu. 31. non præſumitur filium ſuum liberos habentem grauare de reſtituendo fratri ſuperſtiti. præſ. 169. lib. 4. nu. 27.

Teſtatoris volūtas, q̄ bona cōſeruētur in agnatione & fam. p̄ſumitur, qn̄ ſubſtituendo uocauit ſolū maſculos excluſis fœminis, uel qn̄ excluſit a ſucceſſione clericos. præſum. 69. lib. 4. nu. 10.

Teſtator quando præſumatur velle adimere conditionem, & vel le tollere primum teſtamentum per ſecundum.

Teſtator quando in codicilis adimit conditionem fideicommiſſo olim adiectam conſiderādum eſt, quibus verbis ipſe vtatur, vt adimatur fideicommiſſum. præſ. 169. lib. 4. n. 20. Et altero de tribus modis loqui poteſt, ut ibi. per diſcurſum, & nu. ſeq. Et qādo remouet conditionem, cenſetur etiam remouere conditionatū, quādo cōſtat de ius mēte. ib. n. 30. excludere etiam nepotem & alios deſcendentes legitimatos. præſ. 79. li. 4. n. 54. præſumitur potius uoluiſſe fideicommiſſum adimere quam actum inutilem facere, & circuitus permittere. præſ. 169. lib. 4 n. 12. in codicillis non præſumitur receſſiſſe a uoluntate & diſpoſitione facta in teſtamento. præſ. 177. li. 4. n. 4. non præſumitur per codicillos uoluiſſe reuocare teſtamentum. præſ. 37. li. 6. n. 8. an & quando præſumatur uoluntatem mutaſſe & reuocaſſe, cum regulariter non præſumatur mutaſſe iam a ſe diſpoſita. præſu. 562. lib. 4. numer. 1. 9. 11. 12. & multis ſequ. per tot. uoluntatem mutaſſe præſumitur, quando cauſa finalis diſpoſitionis mutata eſt. ibid. num. 17. Item in aliis caſibus, de quibus ib. num. 18. & ſeq. non præſumitur mutaſſe uoluntatem, quādo coacte emācipauit filiū, quē reciprocę ſubſtituerat. præſ. 60. lib. 4 n. 58. non præſumitur in dubio mutaſſe uoluntatem. præſ. 167. li. 4. nu. 2. ſi duo conſcripſit teſtamenta diuerſa, nec apparet, quod prius uel poſterius conditum ſit neutrum valet. præſ. 10. li. 4. num. 34. primum declarare ualidū præſumitur, ſi ipſum potuit mutare & nouū conficere. & non mutauit. præſ. 6. li. 4. nu. 4. ſi remouet onus adiectum legato, cenſetur remouere ipſum legatum. præſ. 183. li. 4. num. 50. Et ſi onus eſt adiectum per uiam modi, remoto ipſo modo dicitur reuocatū legatum. ib. n. 51. At ſi opponitur modus per modum conditionis, remota conditione non dicitur reuocatum legatum. ib. n. 52. ſi in ſecundo teſtamento adiecit iuramentū, præſumitur prioris uoluntatis pœnituiſſe, atq. ita omnino uoluiſſe tollere præcedens teſtamentum etiam nulla ſpeciali mentione eius facta. præſ. 166. li. 4. nu. 35. Et id etiam ſi primum teſtamentum fuiſſet pariter iuramēto roboratum, quia ſecūdum iuramētum erit ſeruandum. ibi. nu. 36. Et ſi iurauit ſe non reuocaturum teſtamentum, nunquid ſi aliud conficit teſtamentum poſt illud ualeat & primum tollat, an uero in dicto ſecundo requiratur ſpecialis derogatio. ib. n. 63. reuocando primum teſtamentū dicitur reuocaſſe, & mutaſſe omnes clauſulas in eo ſcriptas. præſ. 176. li. 4. nu. 5. diſponēs teſtari iure cōi ſecūdū q̄ eius teſtamētū non ualeret, ſed iure ſpeciali ſic, tunc ſumitur interpretatio, ut uoluerit teſtari iure ſpeciali, ne teſtamentum careret ui-

tibus

ribus.pręſ.10.li.4.nu.9.ſi inſtituit filium adoptiuum vel arrogatum vt legitimum,& appareat,legitimationem minus recte factam corruit inſtitutio.pręſum.24.li.4.n.6.7.an & quando inſtitutum, ſubſtitutum vel inſtituti hęredem legato vel fideicommiſſo grauare voluiſſe præſumatur.pręſ.131.lib.4.per tot. ſi maritus legauit vxori credens eam legitimam vxorem, quæ non eſt,ſi apparet matrimonium nullum corruit diſpoſitio.ibid.nu.8.ſi legauit, vel hęredem inſtituit ſub modo, qui per hæredem vel legatarium impleri non poteſt,corruit diſpoſitio. præſ.24.lib.4.nu.11. Idem ſi cauſa finalis inſtitutionis ſit obligatoria & ſit falſa.ibi.n.12.filiis carens,vel habere ignorans ſi fecit legata, quę non feciſſet, ſi filios habuiſſet, vel habere ſciuiſſet, aut ſperaſſet ſuſcipere,ſi deinde ſuſcepit filios, pręſumitur legata reuocaſſe.præſ.172.lib 4.nu.3.in dignitate poſitus, ſi hæredem fecit ignobilem,& plebeium grauando ipſum, ſi ſine liberis deceſſerit,quod hęreditatem reſtituat alteri plebeio, non pręſumitur velle conſeruare nomen & famam familiæ.& ideo etiam viles & naturales ſibi ſuccedere poſſunt.pręſ.78.lib.4.num.10.paganus ſi pupillariter ſubſtituit filio legitimo tãtum,nempe adoptiuo,ſuccedit ſubſtitutus ſecundum diſpoſitionem l.ſi arrogator, ff.de adop.& l.ſed ſi plurium.§.in arrogato. ff.de vulg. pręſum.48.li.4.nu.13. ſciens,quod teſtamenti tempore hęres inſtitutus ab eo, & grauatus habeat ſolos filios naturales nõ præſumitur eos excluſiſſe, ſed de eis ſenſiſſe.pręſ.78.li.4.n.41.Et ſi inſtituit hæredem poſitum in ſacris,eumque grauauit reſtituere, ſi ſine filiis deceſſerit.de quibus filiis intellexiſſe pręſumatur.ibid. nu.42.Et an huiuſmodi fideicõmiſſum valeat.ib. & n.ſeq.non omnis ſcit proprie loqui,& propriis verbis vti.q.26.lib.1.n.9. relinquens aliquid creditori voluntario, non animo compenſandi, ſed vt vtrumque haberet, præſumitur reliquiſſe.præſ.10.li.3.nu.12. Idem ſi ipſe teſtator non eſſet debitor. n.13. cui legare non poteſt,ſi vt debitum relinquere ſe aſſerat,alio modo id probandum eſt.præſ.29.li.3.n.26.diſponens, & conditionem adiiciens pręſumitur voluntatem ſuam iuri communi conformem eſſe voluiſſe.q.37.li.1.nu.8. legans vt detegatur homicida, indicat animum vindictæ cupidum.q.37.lib.1.num.19.

Teſtatoris voluntatem coniicimus ex his quæ præcedunt,& ſequũtur. q.18.lib.1.nu.4.

Teſtatorem animo compenſandi creditori ſuo legaſſe, quomodo probetur.q.51.lib.1.nu.10.

Teſtatus pro parte, & pro parte inteſtatus nemo poteſt decedere. præſ.76.lib.4.nu.50.

Teſtatum vel inteſtatum,aliquem voluiſſe decedere, colligitur ex procœmio ſcripturæ.præſ.2.lib.4.nu.13.

Teſtimonium an & quando præſumatur falſum ob repugnantias & contrarietates.præſ.23.lib.5.num.1.

Teſtis de quibus atteſtari debeat, quando verum depoſuiſſe dicatur, & quando falſum, & quando poſſit repelli a teſtificãdo

Teſtis debet atteſtari de his vel quæ vidit, vel quæ ſenſu corporis certa eſſe percepit, alias dolus præſumitur, nec ignorantiæ vel erroris excuſatio prodeſt.præſ.22.li.5.n.10. Et non niſi conſulto & deliberatione præcedente iuſiurandũ aliqđ ſubire debet. ib.n.11.fides augetur ob eius mortem.pręſ.5. lib.5. nu.13

Teſtium examinatio ſi fuit impedita a conſanguineo illius,contra quem teſtes fuerunt producti, præſumitur facta volente ipſo conſanguineo,ſi modo fuit impedimentum ſucceſſiuum. præſ.27.lib.5.nu.13

Teſtes aſſignantes concludentem rationem præferuntur iis,qui dicunt ſe ſcire,quia vel vicini vel coniuncti ſunt.pręſ. 24.lib. 6.n.48.Nec defertur iuramentum in ſupplementum.ibid.nu. 49

Teſtis ſi requiritur quod ſit ſciens, & peritus, huiuſmodi qualitas eſt expreſſim probanda,cum a iure non pręſumatur.præſ.91.li.6.nu.19

Teſtium dicta ſunt iuuanda,vt conueniant,non autem ſunt cauillanda.præſ.23.lib.5.nu.12

Teſtis iuſta eſt excuſatio,quando dixit,ſe aliqua de re non recordari ob id,quod paſſus eſt infirmitatem.præſ.32.li.6.nu. 4. Idem ſi ſe excuſat,quod ob lapſum temporis memoria non teneat aliqua verba,quę ab aliquo iam audiuit.ibi.num.5. ſi dixit ſe ſcire. quia publice audiuit,præſumitur quod audierit in loco vbi publice dicitur.pręſ.21.li.6.nu.2.Et ſi dixit ſe ſcire, quia fuit pręſens,optime probat,licet non dicat quod audiuerit vel intellexerit.ib.n.3.deponens,quod ſcit quia eſt vicinus, recte probat. præſ.24.li.6.n.16.At ſi quis vult probare aliquem ſciuiſſe, non ſufficit dicere, Ille ſciuit quia erat vicinus, ſed debet addere qđ in vicinia id erat per famam cognitum.ibid. nu.17. qui tanquã vicinus vel coniunctus teſtimonium dicit, ſi interrogatus an cum eo vicino conſueuerit,reſpondit non conſueuiſſe, eius teſtimonio fides non adhibetur.pręſ.24.lib.6.nu.30.teſtimonium in aliqua ſui parte falſum an & quando in cęteris partibus falſum præſumatur.pręſ.22.li.5.n.1.

Teſtes ſi atteſtãtur de his,quę per ætatem ſcire non potuerunt, ꝓcise non ex hoc falſum dixiſſe cenſentur.præſ.23.lib.5. nu. 15.

Teſtis deponens falſum in ſola ratione ſui dicti,& teſtimonii,pręſumitur in omnibus periurus & corruit in totum eius teſtimonium.pręſ.22 lib.5.nu.23.Euitat autem pœnam falſi.ibi. n.24. falſum dicẽs in diuerſis atteſtationibus nullo pacto excuſatur a periurio.ibi.n.15 qui confeſſus eſt aliquid, quod prima facie eſt crimen,ſi in aliquo caſu põt eſſe non crimen,non repellitur tanquam criminoſus a ferẽdo teſtimonio,eius autem fides pro iudicis arbitrio minuitur.præſ.3.li.5.nu.19. ſi moriens dicat ſe falſum teſtimonium dixiſſe,ſibi non creditur ad pręiudicium eius,pro quo lata eſt ſententia.pręſ.5.li.5.nu.18

Teſtes in dubio pręſumũtur eſſe conteſtes.pręſ.23.li.5.n.13.Secus ſi deponant de tempore,quia pręſumuntur ſingulares.ibi.num.14.cẽſentur conteſtes,etiam ſi vnus deponat de actu, cauſa, de ſignatione loci,& temporis,& alter non.præſ.15.lib.6.n.16

Teſtem tanquam inimicum qui vult repellere,debet ipſam inimicitiam,& certam ipſius inimicitię cauſam probare. pręſum. 43. lib.5.num.2

Teſtium nomina propria in teſtamentis deſcribẽda ſunt cum duabus qualitatibus,alias non dicuntur legitime deſcripta.pręſum. 15.lib.6.nu.41.

Teſtis aſſerens aliquem eſſe hęreticum,& dicens hoc ſcire, quia vicinus eſt,probat.pręſ.24.lib.6.nu.24.25.

Teſtibus atteſtantibus aliquem eſſe ſanæ mentis magis creditur, quam atteſtantibus eſſe inſanæ mentis.præſ.45.lib.6. nu.12.

teſtes domeſtici, & familiares admittuntur ad accuſati defenſionem,qui alias non admitterentur.pręſ.3.lib.5. num.51.

teſtibus nobilibus plus creditur quam ignobilibus.pręſu 59.lib.6. num.9

teſtis periurus ſemel,peracta pœnitentia admittitur adhuc ad teſtimonium.pręſum.32.lib.5.nu.35

teſtes in teſtamento adhibendi debent eſſe rogati a teſtatore, & quomodo ſufficiat eos eſſe rogatos.pręſ.8.li.4. num.13.in teſtõ deſcripti pręſumuntur rogati.pręſ.9.li.4. nu. 3. ſenes ſunt domi examinandi.pręſ.46.lib.6.nu.25.

teſtis ſemel periurus fidem nõ facit,imo nec indicium ad torturã, aut formandã inquiſitionẽ.pręſ.60.li.2.nũ.10.& 11.minus idoneus,coniunctus aliis fide dignis,fidẽ facit.pręſ.51.li.2.nu. 20. reddens rõnẽ teſtimonii,quia vicinus, ꝑſumptione iuris ꝓbat. q.82.li.1.num.2.vnus de veritate,coniunctus confeſſioni extraiudiciali facta incidenter,plene probat.q.86.li. 1. nu.2.unus in cauſis capitalib. non iungitur cum fama ad conſtituendam plenã probationem.q.41.li.1.nu.9.deponens de his, quę ſolo iudicio intellectus percipiuntur,probat, ſi non interrogatus reddit rõnem.pręſ.51.li.2.nu.60.de his, quę ſenſu corporeo percipit, teſtimonium ferre debet,cum aliquo tamen iudicio intellectus, pręſ. 51.lib.2.nu.59.vnus de viſu non ſolũ indiciũ ad torturã, ſed & ſemiplenam facit probationẽ. q. 89. li.1.n. 7. Et quę concurrere debeant,ut huic indicio locus ſit.ib nu.8.9. 10. 11.12.

teſti oi exceptione non maiori,quãdo iudex poſſit adhibere fidẽ. q.89.li.1.nu.13.quem iuraſſe non cõſtat,quãdo fides tñ adhibeatur.q.82.li.1.nu.5.a partibus approbato creditur,& plena datur fides,etſi alias non ſit fide dignus.pręſ.51.lib.2.n.18

teſtem ob inimicitiam repelli.q.89. lib. 1.num.55

teſte vno de veritate deponente,& duobus de fama,infertur ſemiplena probatio in negocio principali. q.41.li.1.nu.4.Idque procedit etiam,quando duo tantũ extarent teſtes, quorũ unus de veritate,& ſimul etiam de fama deponeret.ibid.nu.5.

teſtes ſunt perſonæ,teſtimonia ſunt dicta, & atteſtationes ipſarũ perſonarum.q.1.li.1.nu.7.duo ſimul iuncti,vere & perfecte probant.q.39.li.1.num.14.ſingulares ut probent,præſumptio adiuuat.q.86.li.1.nu.1.actoris licet ſint aliquantulum digniores teſtibus rei,attamen pro reo iudicandum.pręſ.90.li.2.n.8.clariores extantes pro actore quam reo, non tollunt eam quę ꝓ reo eſt pręſumptionem.ibi.num.12.Idq. tã in criminalib.quã ciuilibus.n.13.ſingulares, de ſingulis indiciis atteſtantes an ſufficiãt. q.91.lib.1.n.4.Et utrum ſufficiãt duo teſtes inhabiles.n.5.q ſpõte ſe offerunt ad teſtimonia dicenda, in fide ſuſpectos,ſe faciũt. pręſ.55.li.2.nu 2.animoſe nimis deponentes fiunt ſuſpecti. ibi. nu.3.a dicendo teſtimonio ſe ſubtrahentes,gratia,odio, vel timore facere pręſumuntur.ibi. n. 4. Et quid hæc pręſumptio operetur. n. 5. deponentes ſermone pręmeditato ſuſpecti ſunt.n. 6.ſuper negatiua loco, & tempore non coarctata deponentes ſuſpecti fiunt.nu.7.atteſtantes, ſe pecuniam numerari vidiſſe, non habent neceſſe aſſerere, mutuum fuiſſe contractum. q.48. li.1.num.40.examinare, & probationes recipere iudex abſentis nomine poteſt.q.79 lib.1.nu.12.paucos faciens examinare,multis pręſentibus negocio,ſuſpectum ſe facit.pręſ 91.li.2.num. 12.

Idem

Idem ſi eos qui de ſolo auditu auditus cum aliis, qui vel viderint vel audierint adſint.nu.13.falſa dixiſſe,coniectura ſit ex pallore & trepidatione.q.14.lib.1.n.37.examinans ad æternam rei memoriam, & intra annum vtilem non præponens actionem fraudulenter preſumitur egiſſe.qu.65.lib.1.num.5. & preſu.44.nu.3.& 4

Teſtium fides in iudicis pectore reſidet.q.44.l.1.n.6.fides ſuſpecta redditur,quando poſt dictum teſtimonium corrigunt atteſtationem.preſ.55.lib.2.nu.8.receptione commiſſa,nō preſumitur commiſſa ipſorum examinatio.preſ.56.li.2.nu.1. examinatione commiſſa,preſumitur commiſſa etiam receptio.ib.nu.3. vtrum commiſſa ſit eorum reprobatio.nu.4.7.dicta intelligenda ſunt ne contraria appareant.preſ.51.li.2.n.31. productio aut examinatio ex parte actoris,non eſt licita ante lit.conteſt.præſum.54.lib.2.n.1.Quibus id tamen caſibus liceat.ibi.nu.2. examinationem impedientibus affinibus non preſumitur contra agnatum.preſ.52.lib.2.nu.7.

Teſtibus maſculis etſi maior fides tribuatur,quam fœminis, fallit tñ ſi illæ teſtimonium pro reo dixerint.præſ.90.li.2.n.9.& ſimilibus probationibus,multa ſunt, quæ nequeunt probari.q.37.li.1.n.11.volens probare, quod poteſt inſtrumentis, præſumitur malam cauſam habere.preſ.91.li.2.n.11. duobus de metu atteſtantibus vna cum coniectura exiſtente, plus creditur quã mille deponentibus de voluntate ſpontanea.præſ.126.li.3.n.31

Teſtimonium in re propria dicere, nemo etiam excelſæ dignitatis poteſt.preſ.51.lib.2.n.27.quinque teſtium an cõtra preſumptionem iuris & de iure admittatur.q.93.li.1.n.1.& 2.ſocii criminis concurrentibus aliis adminiculis, ad torturam facit indicium.q.89.li.1.n.73.Et qñ id locum non habeat.nu.74. mandatarii, aliis adiutum adminiculis,queſtionibus indicium præbet. ibid.n.75.Et quæ ratio ſit.n.76. patris quando faciat fidem plenam.præſ.51.li.2 n.17.patris pro filio, parte non reclamante admittitur.præſ.46.li.2.n.4.parentum circa filiorum ætatem, an coadiuuet vel adminiculum ferat aliis probationibus, aut probet ſemiplene.præſ.51.lib.2.nu.12.14.& 28.

Textus quando repugnat rubricæ,magis attenditur ipſe tex.quam rubrica.præſ.2.lib.6.num.17. vide plura in verbo Rubrica.ſup.

Teophilus medicus infirmitate detentus in angulis domus occinẽtes arbitrabatur adeſſe tibicines,& cantores.preſ.45.li.6.n.49.

Theſaurus quid.præſ.30.lib.5.num 5.& 6.

Theſaurum quatenus acquirat inuentor.ibid.nu.6.7.8

Theſaurarius principis,apud quem creditorũ chyrographa repeniuntur,præſumitur ijs ſoluiſſe.præſ.140.lib.3.nu.1

Thomas Contarenus diui Marci procurator nonageſimum ſextũ annum robuſtus impleuit, & alius Thomas Cõtarenus. 1578. procurator nonageſimumquintum integris pene viribus attigit.preſ.46.lib.9.nu. 19.

Thratylli inſania maxima.à qua abſolutus narrabat ſe nunquam vixiſſe iucundius.preſ.45.lib.6.nu.52.

Thimantes Cleoneus athleta ſenio cõfectus in furorem lapſus ſeipſum interfecit, ex eo quod complicare non poterat arcum; quem iuuenis intendebat.preſ.45.lib.6.nu.14

Titubatio,& trepidatio animi in accuſato vel inquiſito,torture facit indicium aliis concurrentibus.q.89.lib.1.nu.71

Titulus dicitur ſatis conſtare, quãdo ex coniecturis colligi poteſt.preſ.129.li.3.num.30. inualidus fauore præſtantis,quando per ſubſequentes præſtationes reddatur validus.preſ.131.lib.3.nu.1.& 2.inualidus odio eius, cui præſtatio ſit, quando conualidetur ob præſtationes ſequutas.n.3.4. authoritate iuris publici inualidus, in inducenda obligatione fauorabili, quot annorum preſtatione qñ validetur.preſ.131.lib.3.nu.5. & ſeq. authoritate iuris publici inualidus,in inducenda liberatione ſolo temporis curſu,confirmatur per ſubſequentem præſtationem vel patientiam.præſ.131.li.3.nu.32. inualidus authoritate iuris publici,in inducenda liberatione quæ ſolo tẽporis curſu fieri non poteſt quia ius reſiſtit, confirmatur tamẽ, ſi ſubſequens præſtatio fiat ab eo,qui contra ius commune poteſt diſpenſare.ib.n.34.&36. ad inducendum obligationem,probatur curſu tanti temporis, cuius initij memoria non eſt in contrarium.præſ.131.lib.3. nu.38.& illius iuſta cauſa contra patientem, vel ad commodum illius, quot annorum ſpatio,quando preſumatur.præſu.131.lib.3.num.92.& ſeq. in beneficialibus ſola decennali patientia nõ pſumatur.præſ.131.lib.3.n.99.de iure fiſci quid tractet. preſu.72.li.2.n.6.acquiritur & preſumitur ex longa preſtatione.præſum.182.li.4.n.11.quando in aliquo eſt neceſſarius, poſſeſſio etiam longiſſimi temporis ius non tribuit.preſ.76.li.6.nu.6. quantumcunque ſit erroneus,oſtendit animum, & intentionem poſſidẽtis.preſ.67.lib.6.nu.8

Toga olim erat,quę tunicis ſuperimponebatur,& erat propria ciuium Romanorum.preſu.161.li.4. nu.3.pretexta quæ olim eſſet.preſ.161.lib.4.nu.8

Tolerantia ſimplex conſenſum non habet.preſ.99.lib.6. num.61

Topiarii ſunt artifices fruticum,& herbarum in varias figuras conformandarum.preſ.154.lib.4.nu.27

Toralia quid ſint.præſ.160.lib.4.nu.10

Tormenta ſunt quæſtiones, ſiue cruciatus corporis, quibus p verberati & torti confeſſionem rei veritas eruitur.q.1.lib.1.n.45. & cruciatus immodicos, falſa pro veris oſtendiſſe vſu compertum eſt.ibid.nu.46

Torniellus acutiſſimus iuriſconſultus ſemper habitus eſt.preſ.71.lib.4.nu.19

Tortura minus ſufficiens omnia contra eum exiſtentia indicia nõ purgat.q.83.lib.1.nu.6

torturę indiciũ ſufficiens oritur ex atteſtatione vnius teſtis, vide ſup. in verbo Teſtis vnus de viſu.indicia & præſumptiones ſufficientes quæ ſint,iudex arbitrabitur.q.89.li.1.nu.1. & quæſtionibus locum facere non ſolum præſumptiones, ſed & indicia.nu.2.Qualia autem eſſe debeant.nu.3.& 4.

totum conſtituitur ex pluribus contrahentibus quæ partes ſunt.q.39.lib 1.nu.9.

toto translato cenſentur omnes ipſius partes translatæ.preſu.97.lib.3.nu.10.de Toto quoad totũ idem iudicatur, quod de parte.præſ.198.lib.4.nu.28.

totius quo ad totum idem iuris eſt,quod de parte quo ad partem præſ.89.lib.4.nu.26

tradita in re ſimpliciter, ſi filium fructus percipere,& libere diſponere pater permittat,donaſſe præſumitur.preſ.30.lib. 3. numer.53.Eſtque preſumptio iuris,& de iure.nu.56.

traditio nuda rei dominium non transfert. preſ.34.li.3.n.10.nuda quæ dicatur.preſ.34.li.3.nu.27.ſemper in conſequent.cõtractus venit.præſ.49.li.2.n.15.patris facta filio etiam emancipato, non preſumitur donandi animo facta.preſ.10.li.3.nu.36

traductione ad domum præſumuntur ſponſalia fuiſſe de preſenti.preſ.1.lib.3.nu.57.& ſeq.

tranſactio fit aliquo dato vel retento.præſ.45.li.3.nu.29.& liberatio patris verbis generalibus facta non præiudicat, quoad res, & bona filiorum.præſ.150.li.3.n.6.& liberatio ſpecialis facta ſuper petitione ſpeciali nil aliud cõprehendere preſumitur quam rem petitam.ibid.nu.8.

translationis dominii natura eſt,vt perpetua ſit.pr.109.lib.3. nu. 8

tranſitus eſt facilior in habentibus Symbolum.q.37.lib.1.nu.2. & preſ.85.lib.4.nu.7

tranſactio vel ceſſio facta ſtatim poſt contractum emancipationis & venditionis preſumitur facta reſpectu,& cauſa ipſius cõtractus.præſ.12.lib.6.nu.20.

tranſmiſſio fideicommiſſi & legati quando locum habeat, & plura de traſmiſſione.preſ.201.lib.4 per tot.

tranſmiſſioni locus eſt quando legatum eſt purum,ſecus ſi conditionale.præſ.174.lib.4.nu.22.

tranſuerſales dicuntur quodammodo extranei.preſ.16.li.4.n. 12.

trapezophoræ erant menſæ magno ornatu, quæ effictis imaginibus ſubſtinebantur.preſ.160.lib.4.num. 9

Trebellianicæ detractio an & quando poſſit a teſtatore prohiberi.præſ.198.li.4.nu. 3. 4.5.6.& falcidiæ detractio tacite etiam & ex coniecturis a mente teſtatoris cenſentur prohibita, ſi coniecturæ apparent,& ex quales eſſe debeant.ibid.nu. 10. & ſeq.

trebellianicam non detrahit hęres,inuẽtario non confecto. præſ.11.lib.3.nu.18

trebellianica & Falcidia an poſſit deduci,quando directe hæreditas debet reſtitui.preſ.198.lib.4.nu.33. & ſeqq.

trebellianicę detractionis prohibitio arguit teſtatorem voluiſſe conſtituere fideicommiſſum pro conſeruatione agnationis, & familiæ.præſ.85.lib.4.nu.21

tres aut duo multi dicuntur.præſ.90.lib.3.nu.14

tribunal qui magiſtratus habeant.lib.1.q.72.num.3

triticum ſumitur aliquando in genere, aliquando in ſpecie. preſu.151.lib.4.num.3

trulla quid ſit.preſ.160.lib.4.nu.11

tulliola M.Ciceronis filia periit in ipſo puerperio abortum faciẽs.preſ.52.lib.6.nu.14

tunica quid vide ſupr.verbo toga.

turpitudinem ſuam nemo detegere tenetur.preſ.1.lib.5.num.25.

turpitudinem propriam detegere,iure non eſt permiſſum preſ.12.lib.3.nu.28

tuſſis ennmeratur inter motus vehementiores.preſ.52.li.6.nu.21.

tutelæ datio facta a patre filiis non extenditur ad filium, quem pater ignorabat habere.preſ.26.li.4.nu. 24. licet ſit fauorabilis ex parte pupillorum quibus datur tutor, reſpectu tamen ipſius tutoris eſt odioſa,quia continet onus.preſ.26.li.4.nu. 25. Et in ea ſit ſtricta interpretatio. ibi. vitiatur, ſi ex duobus eiuſdem nominis,non conſtat quis datus ſit tutor.preſ.25.lib.4.nu.7.

tutelam acceptare libenter nemo preſumitur.pr.149.lib.3. nu.18.

Tutor

Digitized by Google

Tutores uel curatores quid ſeruare debeant in confectione inuentarij, an eis poſſit relinqui, qui poſſint eſſe tutores, et quando præſumantur tutores in dolo.

Tutor vel curator repræſentat hęredē, nō aūt ſubſtitutū. pręſ. 131. li. 4. n. 7. pręſumitur ſcire ætatem pupilli. præſ. 24. li. 6. n. 20. præſumitur ſcire facta pupilli, cuius bona adminiſtrauit. præſ. 23. li. 6. n. 76. vel curatores ſi quę in inuentario deſcripſerint, quam præſumptionem aduerſus ſe faciant. præſ. 97. lib. 6. n. 1.

Tutoris vel curatoris negligentia in non conficiendo inuentario non mediocriter eſt reprehendenda & coercenda. pręſ. 97. lib. 6. nu. 10. 11. 12.

Tutor adminiſtrando tutelam quaſi contrahere dicitur. præſ. 149. nu. 1. li. 3. in dubio quibus vebis teſtatoris præſumatur vel non datus fuiſſe. ibid. nu. 2. 3. 6. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. & 15

Tutorem dare filio licet patri quibuſcūque verbis modo apta ſint ſignificare eius voluntatem. ibid. nu. 7

Tutor pręſumitur datus ille qui diu ſe pro tutore geſſit. ib. n. 17. ex mala adminiſtratione ſuſpectus pręſumitur. ib. n. 19. quando pdat legatum, niſi onus tutelæ ſuſcipiat, præſ. 124. li. 4. nu. 7. 8. 9.

Tutor poteſt dari in codicillis, niſi in teſtamento confirmet. præſ. 26. li. 4. nu. 29

Tutore dato certæ rei vitiatur tutela. præſ. 26. lib. 4. nu. 26.

Tutor poteſt ducere pupillam in vxorem, ſi pater in teſtamēto eā facultatem dedit. præſ. 189. li. 4. n. 47. arguitur in dolo, quando alienauit bona pupilli, non obſeruatis iuris ſolemnitatibus. pſ. 3. li 5. n. 79. vel adminiſtrator, qui reliquatum non reſtituit, in mala fide eſſe cenſetur. pręſ. 3. li. 5. n. 93. qui non deſcripſit bona pupilli in inuentario, dicitur non ſeruaſſe promiſſa, & præſumitur in dolo. præſ. 3. lib. 5. nu. 67

Tutori ſi obiiciatur, quod non confecit inuērarium, hæc exceptio reddit ipſum illegitimū, ne in iudicio agat. & ideo ipſe probare debet ſe inuentarium confeciſſe. præſ. 104. lib. 4. n. 15

Tutor nō pręſumitur factus diues ex bonis pupilli a ſe adminiſtratis. pręſ. 28. li. 6. nu. 2. non præſumitur acquiſiuiſſe ex bonis pupilli. præſ. 2. l. 5. n. 8. datur vniuerſitati. li. 2. pręſ. 16. n. 33. Et quare non certis rebus. ibi. nu. 34

Tutor contrahendo de re ad pupillum ſpectante, nomine pupilli agere pręſumitur. præſ. 49. li. 3. n. 5. palam & bona fide contrahere quando dicatur. præſ. 80. lib. 3. nu. 18.

Tutor clam contrahere, quando dicatur. nu. 11. 12. 14. 15. ibid.

Tutor ſuſcipiens adminiſtrationem, quid promittere debeat. l. 1. q. 45. nu. 19.

Tutor pupillo dari debet, quem mater nominauit, niſi iuſta cauſa impediat. præſ. 52. lib. 6. nu. 4

Tutoris contractus cum pupillo bona fide factus, valet ſuſpicione fraudis ceſſante. pręſ. 80. lib. 3. num. 3

Tutoris auctoritas adhibenda in contractu a pupillo ineundo, nō eſt de ipſius contractus ſubſtantia. nu. 4. auctoritas cur in contractu adhibeatur. nu. 6

Tutori cum pupillo palam contrahere permiſſum, clam vero prohibitum. pręſ. 80. lib. 3. nu. 12. aut curatori dicenti ob ęs alienum pupilli bona minoris vendita, non creditur. pręſum. 75. lib. 2. num. 47

Tutorem verbis auctoritatem ſuam interponere, debere in quibus actibus verum ſit. pręſ. 56. li. 3. nu. 13. cui domicilii mutationem princeps permittit, a tutelæ munere excuſatum pręſumimus. pręſ. 20. lib. 2. nu. 9

Tutores gerentes negocium pupillorum, coram propinquis expedire debent, vt tutiores ſint. prę. 128. lib. 3. nu. 1

V

Valerius Coruinus centeſimum annum integris viribus compleuit. præſ. 46. lib. 6. nu. 16. Qui tres & viginti annos natus, cōſul creatus eſt, & res maximas geſſit. pręſ. 48. eod. lib. nu. 7

Validior & in armis exercitatior præſumitur aduerſarium prouocaſſe, & feciſſe inſultum lib. 1. q. 14. nu. 31

Valor rei coniecturam facit, an res in portione vnius ex fratribus ſociis diuidentibus contineatur. præſ. 73. li. 3. nu. 2

Vaſorum nomine quæ contineantur. pręſ. 62. lib. 4. nu. 11

Vaſa delphica quæ dicantur. præſ. 160. li. 4. n. 7. promulſidiaria quę dicantur. pręſ. 162. lib. 4. nu. 12

Vaſallus quando domini arcana retexiſſe dicatur. pręſ. 19. li. 5. per tot & pręſ. 29. lib. 6. nu. 27

Vaſallus dominum contra ſeipſum defendere non tenetur. pręſu. 44. li. 3. n. 7. dominum periclitantem in conflictu deferens, qū excuſetur. ib. n. 8. ſuſcipiens inueſtiturā, & iurans fidelitatem, in exequutionem mandati a domino facti facere pręſumitur. præſ. 48. lib. 3. nu. 7. impendens in re feudali, tempore reſtitutionis id deducit, nec donaſſe pręſumitur. præſ. 32. li. 3. nu. 9. Idem eſt in emphyteuta. n. 10. feudum negans, de mendacio cōuictus feudo cadit. pręſ. 91. lib. 3. nu. 58

Vaſalli dominus proprius dicitur immediatus. pręſ. 102. li. 3. nu. 6.

Vaſallum in dubio ex propria induſtria, non ex bonis feudalibus acquiſiuiſſe. præſ. 52. lib. 3. num. 9

Vaſallus quando præſumatur ſimulate attuliſſe auxilium domino interfecto. præſ. 28. lib. 5. per tot.

Vaſallus, qui reuelauit ſecreta domini, pręſumitur id feciſſe, vt dānum afferret domino. præſ. 32. li. 5. nu 29. non minus debet feudum perdere, cum famam domini ſui non tuetur, quam ſi non defendit eius vitam. pręſ. 69. lib. 5. nu. 7

Vaſallo non eſt adhibenda fides aſſerenti ac probanti aliquid geſtum fuiſſe aduerſus rationem iuris feudi. præſ. 31. lib. 6. num. 3

Vaſallus ſi habuit licentiam a domino, vt poſſit alienare feudū, pręſumitur conceſſa d. licentia, ſecundum ipſius feudi naturam, vt poſſit alienare impetrato aſſenſu domini. pręſ. 10. lib. 6. n. 6. nihil diſponere poteſt de re feudali in præiudicium domini, vel agnatorum, ad quos feudum reuerti debet, ſi feudum eſt ex pacto & prouidentia. præſ. 142. lib. 4. nu. 5

Vdones ſunt veſtes vndulatę. præſ. 161. lib. 4. num. 18

Vectigalium redditus continentur inter fructus iurium & actionum qui continentur in legato vſusfructus omnium bonorū. pręſ. 142. lib. 4. nu. 21.

Vectigalium locatio fructuum venditio. pręſ. 35. lib. 3. nu. 39

Vectigalium conductores perſiſtendo, cenſentur reconduxiſſe. pſ. 85. li. 3. nu. 14. Vide tamen ib. n. 34. in conductione, accipienda benignior interpretatio, & quę ſit illa. pręſ. 104. li. 3. n. 12. & 13. exactione conceſſa alicui certo pretio a principe, ciuitate, aut vniuerſitate, non expreſſo contractus nomine emptio an locatio pręſumatur. pręſ. 104. li. 3. per tot. Inter velle & nolle datur medium non velle. pręſ. 100. lib. 4. nu. 21.

Velle nemo pręſumitur niſi id quod dicit. præſ. 35. lib. 6. nu. 12

Velle nemo præſumitur, quod iure facere non poteſt. pręſ. 142. lib. 4. n. 7. in ultimis uoluntatibus dicitur is, qui moritur. pręſump. 90. lib. 4. nu. 2. fauore dotis is dicitur, qui decedit. ib. n. 3. in contractibus & ſententiis non dicitur moriens. ibid. num. 4. cuius in vno eſt, idem dicitur in eius neceſſario antecedēnti. præſ. 127. lib. 3. nu. 4

Velleiani beneficio mulier quando non adiuuetur. li. 1. q. 62. nu. 2.

Venenum emptum ab aliquo, ſi quis eo ſtatim reperiatur interfectus indicium facit ad torturam contra ementem. lib. 1. q. 89. n. 123. Niſi tamen contrariæ pręſumptiones adſunt. ib. n. 124.

Vendere nolle, & precium immodicū petere patria ſunt. pręſ. 78. num. 1

Venditore rem tradente fidem de precio habere pręſumi. pręſ. 79. lib. 3. n. 4. aſſerente, ſe deceptum fuiſſe vltra dimidium iuſti pretii, quod tempus inſpici debeat. li. 1. q. 24. n. 6. aſſerente ſe centū aureis indigere, quos ſi emptor numeret, ſe venditurum fundum cum pacto de retiendendo, eligendum ex multis ab emptore, ſimulationis eſt præſumptio. præſ. 122. li. 3. n. 81. Idem ſi emptor verum precium numerare velit, venditor autem leuem tantum ſummam petat. n. 82. in poſſeſſione rei venditæ permanente ſimulationis eſt pręſumptio. ib. n. 110. Eamque præſumptionem iuris eſſe ſecundum Ioan. Andr. nu. 11

Venditio cuiuslibet rei, complectitur ſua pertinentia. præſ. 98. li. 3 n. 3. pupillum lædens, ficta & ſimulata pręſumitur. prę. 82. lib. 3. n. 3. modico tempore durans, ſimulata præſumitur & vſuraria ſi tamen ita expreſſe actum ſit ut modico tempore duret. pręſ. 122. lib. 3. nu. 114
clam & occulte facta, cum pacto redimendi & cōceſſione locationis aut libelli, pręſumitur ſimulata, & fœneraticia. pr. 122. lib. 3. nu. 90. Niſi iuſta de cauſa id fiat. ibid. nu. 93

Venditiones fieri ſolent, ut res perpetuo ſit penes emptorem. pręſ. 122. lib. 3. nu. 113

Vendicans rem alienatā minor precium reſtituere debet. præſ. 84. li. 3. num. 1. Quatenus tamen in utilitátem ſuam conuerſum ſit. num. 2

Vendens bona hæreditaria, quæ ſeruando ſeruari poſſunt, dicitur hæreditatem adiuiſſe. pręſ. 101. lib. 1. num. 13. Item ſuppreſſo eius vitio, quod ſi emptor cognouiſſet eam non emiſſet, pręſumitur in dolo, & puniri poteſt pęna extraordinaria. pręſ. 3. li. 5. nu. 73.

Venditio rei ſi non apparet, an facta ſit ante vel poſt litis conteſtationem, præſumitur facta ante. pręſ. 7. lib. 6. nu. 9

Verba ſunt cordis nuncia, nec pręſumendus eſt quiſquam dicere, quod non prius mente agitauerit. q. 12. lib. 1. nu. 1

Veneti & Raguſini propriis viuunt legibus, non autem Romanis, pręſ. 18. lib. 4. nu. 41

Venetorum lege ſancitum eſt, mulierem cenſeri indignam ex patre vili & mechanico natam, quę ſi uiro nobili veneto copuletur matrimonio, ſuſcepti inde maſculi nobiles eſſe non poſſūt. pręſ. 189. lib. 4. nu. 88

venientes ab inteſtato, cenſentur tacite uocati a teſtatore, & dicūtur

tur ficte ſuccedere,& improprie morientis diſpoſitione,proprie. autem legis diſpoſitione.pręſ.76.lib.4.num.5

Venter non dicitur,niſi cũ mulier eſt pręgnans.pręſ.21.li.4. n.20

Ventre vxoris ſimpliciter inſtituto non cenſeri vocatum poſthumum ex alia vxore.pręſ.21.lib.4.num.17

Verba quid ſint, quomodo proferri debeant, ad quæ extendantur, quomodo intelligi aut interpretari debeant, quando impropriẽtur, & quis ſit eorum effectus.

Verba oris pręſumptionem faciunt eorum quę in corde ſunt. pr. 6.lib.3.n.39.& præſ.34.lib.4.n.22.& pręſ.35.li.6.nu.10.15.17.in dubio ſimpliciter,& non ſecundũ quid intelligenda.pr.40. li.3. n.2.in potentiori ſignificatu ſumi debere, & verba proprie eſſe intelligenda,idem eſt dicere.pręſ.39.li.3.n.9.intelligi debent,ſecundum qualitatem,& conditionem perſonę loquentis.pręſ. 6. li.2.nu.4.& pręſ.85.lib.4.num.5.& q.37.lib.1.nu.24.

Verborum tres ſunt ſpecies, ſignificant aliqua actum momentaneum,aliqua ſucceſſiuum, & quædam vtrumque demonſtrare ſolent.præſ.187.lib.4.nu.1.2.7.13.

Verba aliquando viua voce, aliquando ſcriptis proferri ſolent,ſed nulla eſt differentia quo ad effectum adeundæ hęreditatis, & in quibus differant.præſ.100.lib.4.nu.2.non extenduntur vltra ſignificationem ſuam.præſ.100.lib.4.nu.28.

Verbum debet declarare illud, ad quod refertur,non aliud.præſu. 127.lib.4.nu.21.

Verba debent intelligi naturaliter & non ciuiliter.pręſ.81.li.4.nu. 19.debent intelligi proprie.pręſ.178.li.4.n. 3. & pręſ.62.lib.4. n.33.præſ.76.lib.4.n.8.& pręſ. 139.lib.4.n.9.Fallit vt ib.n. 11.& 20.& pręſ.10.li.4.nu.10.& pręſ.23.li.5.n.11.intelligi debent ſm conditionem perſonę ad quam diriguntur.præſ.78.lib.4.nu.40. & 47.ita debent intelligi,ne ſonent in delictũ.pręſ.2.li.5. nu.7. in dubio intelliguntur demonſtratiue, non autem diſpoſitiue. præſ.51.lib.4.n.11.intelligi debent ſm ſubiectam materiam, vt illi conueniant.præſ.133.li.4.nu. 5.in dubio interpretari debent in meliorem ac benigniorem ſenſum.pręſ.39.lib.4.n.44.in qualibet diſpoſitione ita ſunt interpretanda, vt aliquid operentur. pſ.173.li.4.n.15.& præſ.91.lib.6.n.14.interpretari debent ſecũdũ cõſuetudinem,& ſtatuta loci.pſ.141.li.4.n.19.quando ſignificare poſſunt aliq̃ ſpeciẽ ſubſtitutionis,& perſona cui fit ſubſtitutio compatitur,talis pręſumitur & interpretatur.præſ.34.lib. 4.nu.25.quãdo nõ poſſunt verificari in iure expreſſe cõſtituto verificantur in iure differenti,vt actus valeat.pręſ.4.li.6.num.8

Verborum captatio in ſponſionibus quæ fiunt ludendo,ex natura actus licita videtur.præſ.3.li.5.n.40.geminatio operatur maiorem effectum,& habet maiorem emphaſim.præſ.81.li. 4. n. 24. & pręſ.34.lib.4.nu.42

Verba aliquando admittunt caſum,quæ intentionis defectu excluditur.præſ.34.lib.4.num. 30.eandem diſpoſitionem in ſingulis partibus orationis implicant.pręſ.76.lib.4.nu.3

Verbi alicuius detractio uel ſuppletio in inſtitutione,vel ſubſtitutione an ſit permiſſa.præſ.34.lib.4.nu.41.& ſeq.

Verba conditionalia an aliquid diſponant.pręſ.76.li.4.nu.22. quę important diminutionem, non debent interpretari,vt augeant effectum ipſorum verborũ.præſ.139.li.4.n.25. directa ciuilia q̃ dicantur.præſ.55.li.4.n.4.directa naturalia quæ ſint.pręſ.55.lib. 4.n.5.directa ciuilia an ſint ita apta ad hęredis inſtitutionem ſicut directa naturalia.præ.55.lib.4.nu 7

Verbum ciuile directum non trahitur ad aliquã ſignificationem. pręſ.34.lib.4.nu.43

Verba dubia applicari debent in extremo, quod eſt potentius, & quãdo hoc procedat.præſ.54.li.4.n.8.& q.37.li.1.n. 17. partium contrahentium intelligi debent ſecũdũ naturã actus,& cõtractus.præſ.148.lib.3.n.5.ſi ſteterit in viduitate ſignificant perſeuerantiã.præſ.110.li.4.nu.22.donec & quouſque vidua erit, & dotem non petierit,& verba ea viduante & dotem non repetẽte,paria ſunt.pręſ.110.li.4.n.18. dubia interpretari debent ab illo,qui illa pronunciauit.præſ.100 li.4.n.30.dubia ex ſubſequentibus declarantur.pręſ.54.li.4.n.24.dubia principis,qui aliquid conceſſit,ab euentu ſubſecuto facto, vel obſeruantia declarantur.præſ.35.li.6.n.33.generalia quid ſint apta comprehendere. præſ.53.li.6.nu.2.hæretica proferens,etſi neget intentionem,ſi eſt ex ſuſpecto genere vel patria, præſum. male ſentire de fide. præſ.3.li.5.n.101.hæretica ſi quis protulit, interrogatus autem negat,ſe eo aio ꝓtuliſſe,vt crederet eſſe hæretica,non pſumitur hęreticus,vt tanq̃ talis puniri debeat, ſed torquẽdus eſt ad declarandum credulitatem ſuam.pręſ.5.li.3.n.3.Intellige, niſi aliqua ſiniſtra pręſumptio vel ſuſpicio eſſet aduerſus hunc talia pręferentem.ibid.nu.4

Verba indefinita q̃ dicantur.pr.127.li.4.n.34.legis in dubio ſp aliquid operantur.præſ.37.li.4.n.5.ſignificantia modum vel cõditionem quæ ſint,remiſſiue. pręſ.175.li.4.n.17

Verbis narratiuis ſummi Pontificis eſt credendum,quando Põtifex narrat facta corã ſe,vel a ſeipſo,ſecus ſi ab aliis. pſ. 91. lib.4. n.24.Idem quando Papa aſſerit ita eſſe quod narrat. ibi.nu.25.

Verbum reſpiciens plura determinabilia æqualiter determinat,an & quando non procedat hæc regula.pręſ.36.li.4. nu. 36. reſpiciens vnam perſonam variat,ſicuti variat illius perſonæ qualitas.pręſ 54.li.4.n.7.reſpiciens plura tempora æqualiter debet determinare,ſicuti,& reſpiciens plures perſonas.præſ.54.lib.5.nu. 14.ſpeciale quando adiicitur generali,reſtringit ipſius generalis ſignificationem.præſ.70.lib.4.nu.60

Verba pręſentis temporis an & quando futura comprehendant. pręſ.117.li.4.n.6.10.pręſentis temporis non important conditionem,& ideo non trahuntur ad futurum, ſed operantur circa vitium præſens.pręſ.32.li.4. nu. 5. præſentis temporis licet non trahantur ad futurum, attamen vt actus valeat, extenduntur. pręſ.4.li.6.nu. 11.pręteriti temporis an & qñ trahantur ad futurum.pręſ.127.li.4.n.2.præteriti temporis non adaptantur ad futurum.pręſ.190.li.4.n.7.teſtamẽti qñ magis adaptantur uni ſubſtitutioni,q̃ alteri,quomodo ſint conſideranda.pręſu. 33.lib.4. nu. 1.in teſtamento nulliter prolata nihil operantur ad deſtruendam expreſſam teſtatoris diſpoſitionem.præſ. 15. lib.4.nu.4. teſtatoris debent intelligi in caſu vero nõ autem in ficto. pręſ. 83.li.4.nu.29.& præſ.81.li.4.n.14.& 19.teſtatoris ſunt maxime inſpicienda,& ab eis non eſt recedendum, quãdo manifeſte nõ cõſtat alias de eius mẽte.pręſ.65.li 4.n.17.quibus uſus eſt teſtator in inſtitutione nõ cẽſentur repetita in ſubſt.pręſ.49.li.4.n.16 prolata a teſtatore ante teſtamentũ ad matris excluſionem ſatis probantur duorum teſtimonio.præſ.39.li.4. n. 46. teſtatoris dubia interpretari debent ſecũdũ legis diſpoſitionem. pręſ. 63. li.4.nu.7.teſtatoris diſponentis de propria hæreditate an ſit inconueniens quod trahantur ad hęreditatem, & bona filii. pręſ. 39. li.4.n.56.bona,idem ſignificãt,quod verb.hæreditas,quãdo ſubiecta materia id ſuadet,ſecus alias.pręſ.109.li.4.n.10.de bonis ſuis prolata a teſtatore ad excluſionem matris,quomodo intelligantur.pręſ.39.li.4.nu.57.ceſſare,infirmare,& expirare,nil differre inter ſe.pręſ.50.lib.4.n.13

Verbum,Creditor, fictionem ſignificat.pręſ.17.li.4.n.3. Qđ imo præſumptionem.ib.n.4.Credo,fictionem ſignificat.pręſ.12.lib. 6.n.26. Imo ꝙ pręſumptionem ſignificet.ib.n.27. debere,coactionem,& neceſſitatem ſignificat.pręſ.47.li.5.n.9.decreuit, ſignificat animi deliberationem ab omni actu ſeparatam. pręſ. 99. li.4.num.41.dominam,ſignificat hæredis inſtitutionẽ. pręſ. 141.li.4.nu.11.Non ſignificat autem dominium,& ſic hæredis inſtitutionem uniuerſalem,quãdo alius extat hęres, in re autẽ particulari poteſt ſignificare hæredis inſtitutionem, ib.nu. 17. dono,reſoluitur in fideicommiſſum.pręſ.105.li.4.nu.19

Verbi,eſſet,pręteriti imperfecti natura eſt,vt non ſolum comprehendat præteritum,ſed & futurum.pręſ.21.lib.4.nu.22.Et quo caſu.ibid.nu.23

Verba,non aliter,ſunt adeo reſtrictiua, vt omnem alium caſũ excludant.præſ.65.li.4.nu.26. Idem de verbis ,Et eueniente caſu ſupraſcripto.ib.n.27.Idem de verbis,Tunc & eo caſu.ibi.nu.28

Verbum expenſas,interpretatur,ideſt,alimenta.in §.nobis ergo.in auth. de reſtit.& ea quæ parit in vnd. menſ.præſ.191.lib.4.n.6.

Verba hęreditatem meam , vel bona mea non poſſunt ad partem adaptari.pręſ.62.li.4.n.8.Hoc amplius,repetitiua ſunt præcedẽtis qualitatis,& conditionis.pręſ.179.lib.4. nu. 12

Verba inſtituo,lego,& huiuſmodi directa ſunt,verbum autem relinquo,eſt commune.pręſ.97.li.4.n.6

Verba,inſtituo poſthumum,& inſtituo ventrem,idem ſignificant pręſ.21.lib.4.nu.14

Verbum intelligitur,fictionem importare,idem de verbo videtur. pręſ.35.lib.4.num.9

Verba,intelligitur,& videtur,præſumptionem ſignificare uel tacitam ſubauditam diſpoſitionem.pręſ.35.lib.4. nu.11

Verbum,inteſtatus prolatum conditionaliter verificatur in eo,q teſtari non poteſt,qui dicitur improprie mori inteſtatus.præſu. 185.li.4.n.29.lego,ſui natura legatum non donationem ſignificat.pręſ.105.li.4. n.21. lego, nunquam trahitur ad hęredis inſtitutionem,quando rei ſingulari adiectum eſt. pręſ. 141. lib.4. n.34.mea,eandem vim habet,quam uerbum mihi.pręſ.54.lib 4.n.23.nominatim,ſignificat nomen proprium.pręſ.108.lib. 4 nu.25.omnia,idẽ importat,quod tota,& integra.præ.56 . li. 4. nu. 13.peruenire,eſt commune aptum comprehendere directã & fideicommiſſariam ſubſtitutionem.præſ.54.lib.4.nu.9

Verba,pleno iure ſubſtituo filio meo, habent uim excludendi matrem per tacitam pupillarem , ſignificant enim in totum,integraliter,& ſine aliqua diminutione.pręſ.39.lib.4.nu.66

Verbum,porrigo,non importare extenſionem , & quando.pręſu. 31.li.4.nu.16.& n.24.poſſe, pietatem & arbitriũ ſignificat. præſ. 95.lib.5.nu.37

Digitized by Google

Verba, poteſtas, & licentia, arbitrium regulatum ſignificant, adiũcta autem verbo, volo, naturam mutant. pręſ. 188. li. 4. num. 14.

Verbum, probatio, conditionaliter prolatum in materia filiationis extẽditur ad probationem pſupptã. pręſ. 185. li. 4. n. 30. recognoſcere, in teſtamento adiectum proprie ſignificat teſtatorem fateri ſe debitũ. pręſ. 110. li. 4. n. 40. reliquo, nullo alio dato hærede, trahitur ad inſtitutionem. præſ. 141. lib. 4. nu. 7. & 14. & ſeq.

Verba, relinquo, & lego, ſunt obliqua, nec ad hęredis inſtitutionẽ trahuntur. pręſ. 20. li. 4. n. 4. ſi hæres non erit, quam interpretationem recipiat. pręſ. 36. li. 4. n. 25. ſi quis, & quiſquis, licet ſint ſingularis numeri, ad plures tamen referuntur. pręſ. 186. libr. 4. nu. 9. ſi deceſſerit in pupillari ætate, an ſint apta comprehendere vulgarem ſubſtitutionem. præſ. 34. lib. 4. nu. 31

Verbum, ſit, quo caſu ueritatem denotet. pręſ. 9. lib. 4. nu. 12. ſpecialiter, pro expreſſe, & male a Ruino interpretatum in §. in legatis. n. 2. l. ſi mihi, & ſibi, de leg. 1. pręſ. 166. li. 4. nu. 14. & ſeq. videtur, ſignificat fictionem. pręſ. 86. li. 4. nu. 12. videtur ſignificat etiam præſumptionem. præſ. 89. li. 4. nu. 12. volo, ſignificat liberum & abſolutum arbitrium. pręſ. 188. li. 4. n. 13. volo, iunctum infinito habet ſuſpenſionem quandam, & cum ſit præſentis tẽporis, reſoluitur in participium, & verbum eiuſdem temporis, & futurum reſpicit. pręſ. 100. lib. 4. nu. 11

Verba vna cum, ſimultatem ſignificant. præſ. 18. li. 4. n. 31. vbi ad litis conteſtationem apta ſunt, talis animus eſſe præſumitur. pſ. 30. li. 2. n. 2. ſententiæ vel decreti, etſi concipiantur in perſonam notarii, nomine tñ iudicis cenſentur enũciata. pręſ. 68. libr. 2. n. 14. notarii in inſtrumento contractus cenſẽtur verba partium. ib. n. 15. enunciatiua in antiquis, non probant contra tertium, maxime in graui pręiudicio. ibi. nu. 18. iudicis etiã impropriando, ad ius ipſum referri debet. pręſ. 67. li. 2. nu. 3. teſtatoris, ſtatuti, & alterius diſponentis, recipiunt interpretationem a ſubiecta materia, etiam circa proprium ſignificatum. q. 37. li. 1. n. 13. aſſertiua principis pręſumptionem qñ faciant. pręſ. 11. li. 2. per tot. poſitiua in exequutiuis inſtrumenti, & contractus, non immutant eorũ naturã. præ. 35. li. 3. nu. 11. enunciatiua alterius inſtrumenti, quomodo non probent enũciatum, niſi inter ipſos contrahentes. pręſ. 33. li. 2. n. 36. enunciatiua prolata propter aliud in iudicio, faciunt pręſumptionem ad tertii fauorem. præſ. 62. lib. 2. nu. 7. enunciatiua alicuius inſtrumenti mentionem facientia de dote, eam probant. præſ. 7. lib. 3. nu. 10

Verbis enunciatiuis Papæ credi de re aliena, donec aſtruatur contrarium. præſ. 11. li. 2. n. 4. reiectis, quando attendatur coniectura voluntas. q. 26. lib. 1. nu. 11

Verbera illata a magiſtro diſcipulo ſuo, pręſumitur ad emendationem illata, & ob id iniuriam non inferunt, nec pęna digna ſunt. q. 17. lib. 1. nu. 13

Veritas ſemper pręualet, eique cedunt omnia. q. 31. li. 1. n. 4. quo caſu cum fictione concurrat. q. 9. lib. 1. nu. 9.

Veritatem ſolam in foro conſcientię ſpectari, quomodo accipiendum. q. 79. lib. 1. nu. 7

Veriſimilitudo potentior, tollit minus potentem. q. 30. lib. 1. nu. 3.

Vetuſtas vicem legis obtinet. præſ. 131. lib. 3. nu. 39.

Vexilla ſeu inſignia nauibus impoſita, dominum demonſtrant. pſ. 64. lib. 5. nu. 7

Via magis tuta & qua vtrique partium cõſulitur, eligenda eſt. pſ. 34. lib. 3. nu. 16

Viam & modum amplecti quilibet præſumitur illum, quo actus ſuus valeat. præſ. 17. lib. 2. nu. 7

Vicarius Imperialis ex quauis generali facultate ſibi conceſſa, nõ poteſt auferre ius alteri quęſitum. præſ. 9. lib. 1. nu. 11

Vicario vel aſſeſſori conceſſa iuriſdictio cumulatiue accipitur. pſ. 18. lib. 2. nu. 9

Veriſimilia illa dicuntur, quę plerunque & communiter euenerũt. pręſ. 49. lib. 6. nu. 12

Verum, & manifeſtum illud eſſe dicitur, quod lex ipſa præſumendo conſtituit. pręſ. 3. lib. 5. num. 7

Verum tacere, & falſum aſſerere paria ſunt. pręſ. 3. lib. 5. nu. 59

Veſtimentorum alia ſunt virilia, alia puerilia, alia muliebria, alia communia, alia familiaria. pręſ. 161. li. 4. nu. 1. 2. 8. 9. 10. & ſeq.

Veſtium nomine veniunt etiam tapeta, faſciæ crurales, impiliæ, & ceruicalia. pręſ. 161. li. 4. nu. 15. Et ueniunt quoq. culcitrę, & veſtes, quæ ornatus gratia potius deferuntur, quam quod corpus tegant, non veniunt autem vdones. ib. n. 17. Et venit tela, quæ in pectine adhuc eſt, ſi modo prætexta eſt. ibi. nu. 22.

Veſtibus legatis, quæ ex præſumpta mente teſtatoris præſtanda ſint. pręſ. 161. li. 4. n. 1. Quod pręſumuntur legatæ tam ſericeę, q̃ aureæ, & laneę, & ſic deinceps. ib. Secus ſi ſtatuto cautum eſſet ne mulieres ferrent veſtes aureas, & holoſericas, quia hæ non pręſumerentur legatę. ibid. nu. 24.

Veſtitus nomine veniũt veſtes laneę lineæ ſericeæ & hmõi ꝓ qualitate, & conditione. pręſ. 157. li. 4. n. 18. Continentur etiam calciamenta. ibid. num. 19

Veſtes quas maritus honoris cauſa mulieri dedit, an præſumatur donaſſe. præſ. 12. lib. 3. nu. 14.

Veſtimentorum ſigna, perſonæ qualitatem ſignificare. præſ. 64. l. 3. num. 4

Viam nemo pręſumitur eligere, qua ſua diſpoſitio ſubuertatur. pſ. 4. lib. 4. nu. 6

Vicinus vel ſanguine coniunctus, an & quando pręſumatur ſcire facta vicini vel coniuncti. pręſ. 24. li. 6. nu. 1. & multis ſeq. p tot.

Vicinorum opinio multum prodeſt in filiatione probanda, non tamen concludenter id probat, ſed requiruntur alia adminicula, præſ. 24. lib. 6. nu. 23

Vicini præſumuntur ignorare actus momentaneos vicinorum. pſ. 24. li. 6. n. 18. furti crimine tenentur, idem de alio damno dato vel homicidio. pręſ. 31. li. 5. n. 18. Fallit ib. n. 22. 23. & ſeq.

vicinus torqueri non poteſt ob id, quod pręſumatur ſcire delictũ a vicino vel coniuncto perpetratum. pręſ. 24. lib. 6. nu. 45.

vicinum habere malum magnum eſt malũ. pręſ. 83. li. 3. n. 10. malum ęque ac morbum nocere voluit Cato. n. 11. bonum habiturum, emptorem prędii ſui, proclamari iuſſit Themiſtocles. num. 12

vicinis magis cognita eſſe, veriſimile eſt, quæ in vicino loco acta ſunt, quam remotis. q. 18. lib. 1. nu. 14

vicinitas ſcripturarum, qualis fuerit diſponentis voluntas indicat. q. 28. lib. 1. nu. 20

vitricus & nouerca non præſumuntur amare priuignos, ſed eos odio proſequi, & ideo non ſunt apud eos educandi. præſu. 56. lib. 6. nu. 24. & 25

victus verbum continet omnia quę eſui, potui, cultuique corporis, quæque ad viuendum homini neceſſaria ſunt. præſ. 157. lib. 4. num. 15

victum expreſſe nõ condemnando in expenſis, pręſumitur iudex abſoluere. pręſ. 89. lib. 2. nu. 1

videtur verbum pręſumptionem notare. pręſ. 15. lib. 3. n. 3. & præſ. 132. nu. 6. & præſ. 99. lib. 6. nu. 10

vidua iterum nubẽs ex bonis patris dotata pręſumitur. pręſ. 15. li. 3. n. 13. intra annum luctus ex bonis mariti pręſumitur acquiſiuiſſe. pręſ. 51. li. 3. nu. 14. intra annum luctus, eandem quam in matrimonio caſtitatem præſtare debet. ibid. nu. 15

viduas difficilius quam virgines nubere conſueuiſſe. præſ. 6. lib. 3. num. 13

vidua cui fuit legatus a marito teſtatore vſuſfructus, ſi ſteterit in viduitate non admittitur ad legatum, niſi præſtet cautionem quod non nubet. pręſ. 110. li. 4. nu. 21. non poteſt petere alimenta ab hæredibus viri, a quibus erant ſibi præſtanda, ſi aliunde ipſa eſt conſecuta alimenta. pręſ. 189. lib. 6. nu. 67

viduam fornicatricem pręſumi etiam fuiſſe talem viuente marito. pręſ. 32. lib. 5. nu. 19. Contra ibi. nu. 21. & ſeq.

viduitatem ſeruare & in viduitate viuere quid ſit remiſſ. pręſ. 187. lib. 4. nu. 19.

viduitatis in caſum, ſi alicui quid legatum fuerit, quãdo debeatur. prę. 187. lib. 4. per tot.

villa tenetur rependere damnum ex incedio in ipſa uilla commiſſo, ſi incendiarium pro noxa non dederunt, & quare. pręſ. 31. li. 5. nu. 20. Tenetur etiam emandare & ſic rependere damnum ex furto illatum. ib. nu. 21. vna quando pręſumatur alteri vnita remiſſ. præſ. 80. lib. 6. nu. 7

vincula duo non cenſentur, quando vnum eorum eſt vitioſum, & nullius momenti. q. 39. li. 1. n. 6. quæ contineantur & quæ non.

vini appellatione quæ contineantur & quæ non. pręſ. 152. li. 4. nu. 3. & per tot. vel rei ſimilis mutuo ſuſceptę, moram in reſtituendo nectens debitor, tenetur ad intereſſe quantiplurimi. pręſum. 45. lib. 3. num. 1

vinum in dolio vendens, non præſumitur vẽdere dolium. pręſ. 77. lib. 3. n. 1. Attendendam tamen loci conſuetudinem. nu. 4

vino legato, dolia legata non pręſumi, ſecus de vaſis & cuppis. p. 77. lib. 3. n. 2. cum vaſis ſeu amphoris vel cadis, ibique nullo vino exiſtente, ſed in doliis, an iſtud pręſumatur legatum, & quid ſi teſtator legauit uinum in amphoris cum ibi non eſſet, ſed in vrnalibus. præſ. 152. li. 4. n. 28. & 29. continetur omne, quod ex vinea natum vinum permanet. pręſ. 125. lib. 4. nu. 2. Et nunquid veniant etiam vaſa, quibus illud continetur. ib. nu. 21. Et nunquid cenſeantur legata dolia & cuppuli. ib. n. 23. & 25. ubi manifeſte apparet, quod non continentur nec comprehenduntur etiam vtres nec cullei. ibid. nu. 26

vino ſuauius utuntur Itali, Germani & Poloni, quam frumento. pręſ. 151. lib. 4. num. 1

vir poteſt generare uſq. ad ſexageſimum ſuæ ętatis annum, mulier uero uſq. quinquageſimum. pręſ. 53. lib. 6. num. 17. poteſt accuſare mulierem de adulterio, & non ęcontra. pręſ. 78. libr. 4. num. 59

Digitized by Google

Viro & muliere una ſimul morientibus præſumi prius deceſſiſſe, mulierem, vtpote debiliorem.præſ. 50.lib.6.nu.15

Vir bonus & probatæ fidei deliquiſſe vere non præſumitur. præſ. 2.lib.5.num.19

Viro nobili & dignitate ornato turpe eſt habere hæredem ex illicito coitu ortum, qui nobilitatis memoriam conſeruare non poteſt. præſ. 79.lib.4.nu.6

Vir ſanctus procul a mendacio cenſetur.præſ.94.lib.6.n.16.diues & ſenex mulierem iuuenem & formoſam, etſi pauperem ſine dote ducere voluiſſe præſumitur.præſ.6.lib.3.nu.67.

Viro bono credendum eſt.præſ.130.lib.3.nu.29

Virginitatem ſponſæ cum ſponſo, non niſi per matrimoniū de præditam lex præſumit. præſ.1.lib.3.nu. 50

Virigiuitas & qualitas naturalis, quæ hominem ſequitur.præſ.89. li.6.num.2.in muliere an & quando præſumatur. præſ.89. lib.6. num.1

Virginitatis probationem per eius inſpectionem fallacem eſſe.pſ 90.lib.6.nu.8

Virgo reperta in habitu meretricio præſumitur meretrix, & ob id qui eam corrupit non punitur pœna ſtupri, vel alia pœna qua ſolent puniri illi, qui iniuriā virgini inferunt. præſ.76.li. 6.n.13.

Viriolæ dicuntur anuli minores.præſ. 163.lib.4.nu.8.

Virtutum ſpecies duæ, aliquæ naturales, aliquæ vero quæ opera & diligentia noſtra acquiruntur.præſ.4.lib.5.num.1

Vis præciſa quid ſit, & quid conditionalis ſeu cauſatiua.præſ. 4.lib. 3.num.36

Viſitare iuſſus perſonaliter, non poteſt per alium id facere.præ.21. lib.2.nu.14

Viuens non dicitur habere hæredem.præſ.70.li.4. n. 28. hæredem habere non poteſt.præſ.130.li.4.nu.9.

Viuere is dicitur, qui in extremis vitæ eſt, de quo non eſt diſperandum vſque ad vltimum.præſu.92.lib.6.nu.2. nemo præſumitur de vento.præſ.71.lib.6.nu.1

Vita contemplatiua eſt melior actiua.præſ.83.li.4.nu.17. contemplatiua eſt melior actiua, & ab ea non debet mulier retrahi vllo pacto.præſ.189.lib.4.num.93.

Vitæ integritatem nō excuſare in præiudicium tertii, quomodo intelligendum.præſ.141.lib.3.num. 16

Vitium patens, & viſibile, in quo differat a latenti.q.99.li.1.n.21.paternum quando & quomodo in filios præſumatur deſcendere & continuare.præſ.33.li.5.nu.1. & per tot.litigioſi non contrahitur per ſolam ſupplicationem principalem cum ſuis limitationibus, vſque ad n. 6.præſ.97.li.2.litigioſi interrumpit præſcriptionem & facit, vt eadem a poſſeſſione non poſſit eam recuperare.n.55. & vt annulletur inſtrumentum alienationis factæ nu.57.& quando iſta non procedant.præſ.97. lib. 1.nu.58.

Vlpianus tempore Papiniani floruit ſub Septimio Seuero, & vna cum Paulo eiuſdem Papiniani aſſeſſor fuit.præſ.37.li.4. n. 19.

Vllus, dictio, nunquam affirmatiue ponitur, ſed ſubiunctiue.præſ. 1.lib.4.nu.5

Vna & eadem in cauſa, vna vni alia alteri, placet iudici ſententia. q.1.lib.1.nu.24

Vnionis duarū Eccleſiarum ſolemnitatem præſumi curſu decennali, exiſtente in poſſeſſione eo qui vnionem allegat, contra prælatum negantem, eamque ſolemniter factam.præſu. 132. lib.3. num.49

Vnione in beneficiorum requiſitam ſolemnitatem curſu tēporis adhibitam præſumi.præſ.132.li.4.n.76. Eccleſiarum & ordinū collatione, temporis ob diuturnitatem, ſcriptura præſumitur interueniſſe.præſ.132.lib.3.nu.89

Vniuerſitas minori æquiparatur, & præſumitur per errorem feciſſe actum, quem facere non debebat.præſ.23.li.6.n. 20. ſua natura recipit augmentum, & diminutionem.præſ.45.li.6.num.6.

Vniuerſitatis quæ ſunt non poſſunt dici ſingulorum.præſ.11.li.4. num.17

Vocatio duplex directa & fideicommiſſaria.præſ.201.li.4.n.4. Directa coniecturis niſi ſint valde vrgentes non inducitur. ib.nu. 5.Fideicommiſſaria tranſmiſſioni æquiparatur, & vt illa inducitur.ibid.n.6

Vocatus in iudicium non veniendo, iudicem contemnere præſumitur.præſ.91.lib.2.nu.15

Voci viuæ plus credi quam mortuæ.præſ.51.lib.2.nu. 13

voce ſua, quod quis dilucide proteſtatus eſt, indignum eſt in eundē caſum, proprio poſſe teſtimonio infirmare.præſ.1. li. 3. n. 36. Quod tamen in foro conſcientiæ non procedere aſſeritur.n.41

voluntas, & poteſtas ſunt duo præcipua in quauis hominis diſpoſitione.præſ.198.lib.4.n.1.magis quam verba eſt inſpicienda in omnibus diſpoſitionibus, præcipue in fideicommiſſis.præſ. 21. li.4.n.3. ſemel expreſſe declarata durare præſumitur.præſu.99. li.6 nu.49.declaratur etiam ex actu nullo & inualido.præſ. 167. li.4.n.12.vt verbis ita facto declaratur.præſ.36.li.3.nu.9.nominis obſcura, non minus factis quam verbis ſignificatur. q.28.li. 1.n.6.ſine poteſtate nil operatur.præſ.6.l.3.n.33.coacta proprie non dicitur uoluntas.q.14.li.1.n.8.præſumpta, quando præualet proprietati ſermonis.q.26.li.1.n. 6. diſponentis dicitur regina & domina, quia verbis, & proprietati ſermonis dominatur. ib.n.8.in mente retenta, an & quando aliquid operetur.ib. nu. 13.14.& 15.& præſ.67.li.4 n.15. non ſolemnis, nō eſt voluntas lege nimirum annullante.q.80.li.1.n.30.patris, diuidentis bona inter filios, ſequenda eſt præſ.118.li.3.n.2.teſtatoris manifeſta dicitur illa, quæ coniecturis probatur.q.36.lib.1. nu.5

voluntatem magis ex facto quam verbis declarari.q.19.li.1.nu.1. contrahentium quam verba potius ſpectari debere, quomodo accipiendum.q.26.li.1.n.7.diſponentis quando iudex interpretetur.ibid.nu.17

voluntatis mutatio vel correctio non præſumitur, ſed potius creditur quis permanere in ea ſententia adhuc, in qua ſemel fuit. præſ.37.li.6.nu.1. & ſeq.vſque ad n.35.& præſ.1.li.4.n.11.& pſ. 80.li.eod.n.4.& 7.& præſ.64.li.6.n.9.& præſ.57.li.3. nu.9.& pſ. 24.li.1.n.11.mutatio quando præſumatur d.præſ.37.lib.6.n.35. & 37.40.48.& ſeq.& præſ.176.lib.4.n.7.mutatio non præſumitur ex interuallo, ſed continuata cenſetur.præſ.39.lib.4. nu.35.

voluntatem fuiſſe mutatam aſſerens probare debet. præſ. 165.lib. 4.num.2

voluntatis enim mutatio non præſumitur, quando nullum extat interuallum inter unam & alteram diſpoſitionem. ibid.nu.4.diuiſio fieri non debet.præſ.54.lib.4.nu.15

voluntas morte finitur.præſ.40.li.4.n.6.expreſſa anteponitur præſumptæ.præſ.87.li.4.nu.2.illa dicitur ſatis expreſſa, quæ ex iā diſpoſitis colligitur.præſ.67.li.4 nu.16.tacita non eſt ſufficiens ad tollendum teſtamentum, & directam inſtitutionem, ſecus in adimendis legatis.præſ.60.li.4.n.37.quia ab vnius tantum animo pendet, ab eo ſolo reuocari poteſt.præſ.89.lib.4.nu.89

votum ſi fuit factum Eccleſiæ de aliqua menſura intelligetur de minima.præſ.84.li.6.num.19.incertum interpretamur in minus grauamen, quamuis agatur de vtilitate.præſ.2.lib.5.nu.47

vrbs proprie dicitur, quæ muris cingitur.præſ.126.lib.4.n.3

vſufructuarius an & quando teneatur ſoluere æs alienum a teſtatore relictum.præſ.143.li.4.n.1.2.& ſequ. quando non teneatur d.præſ.143.li.4.n.5.6.& ſeq. vſque ad n.12. an teneatur ſoluere æs alienum ex bonis propriis, an vero hæreditariis.d. præſ.143. n.13.& ſeq.habet ius utendi & fruendi alienis bonis, ſalua rerum ſubſtantia. præſ.139. li. 4.n. 40.verus facit fructus ſuos, & an teneatur reddere rationem adminiſtrationis.præſ. 139.li.4. n.30.& ſeq.ſi uēdit vſumfructum, præſumitur vēdere commoditatem eius, non autem ipſum vſumfructum, qui vendi non poteſt.præſ.4.lib.6.nu.15

vſusfructus dicitur eſſe in rebus uel in iuribus.præſ.139.li.4.nu.15. cohæret perſonæ, & ab ea ſeparari non poteſt, & dicitur quid perſonale.præſ.159.li.4.n.16.Et quando naturam alimentorum aſſumere poſſit, & ſic videtur relictum perſonæ alimentorum nomine, & ſic dicatur annuum legatum.ibi.n.19. ex quibus rebus conſtituatur, an ex bonis feudalibus emphyteuticis, &c. pſ. 142.li. 4. n. 4. & ſeq.Et ex quibus rebus legatus præſumatur d. præſ.142.n.1.& ſeq. Quando ipſum ius vſusfructus, & qñ fructus tantum præſumantur relicti.præſ.135.lib.4.n. 1. & ſeq. per tot.ſolus an & quando præſumatur legatus non autem ipſa proprietas.præſ.134.li.4.n.1.& ſeq. per tot.

vſufructu omnium bonorum legato cenſeri etiam legatum nominum debitorum vſumfructum.præſ.142.li.4.n.17.& ſeq. ciuitati relictus extinguitur ſpacio centum annor.præſ.49.li. 6. n. 10. ſi ſit legatus duobus, nempe ſeni & adoleſcenti, ob falcidiæ detractionem computatio fieri debet de toto ſecundum ætatē adoleſcentis.præſ.46.li.6.n.31

Vſufructu rei legato, an & quādo etiam proprietas ipſius rei legata præſumatur. præſ.133.li.4.n.1.& ſeq. per tot.omnium bonorum vni legato, alteri vero vſufructu domus, mortuo vſufructuario domus, illius vſusfructus accreſcit vſufructui omnium bonorum, non autem defertur hæredi.præſ.140.lib.4.nu. 37

vſusfructus vitā reſpicit vſufructuari, & ea finita extinguitur. pſ. 51.li.2.n.69.& præſ.30.lib.4.nu.5. ad hæredes non tranſmittitur.præſ.47.li.3.n.12.acquiſitio habet cauſam ſucceſſiuam.præſ. 29.lib.3.nu.95.

vſumfructum bonorum aduentitiorum filium habere permittens pater donare velle præſumitur.præſ.29.li.3.nu.87.Adhibita tñ diſtinctione.n.88.89. 91.& ſeq. rei mulier dotis nomine tradēs ius vſusfructus marito conceſſiſſe præſumitur, quod ſol.matri. reſtituatur præſ.9.li.3.n.5.legans maritus vxori, & alienationem prohibens, proprietatem cur præſumatur reliquiſſe.præſ 35.lib. 3.num.18.

vſura id omne eſt quod ſorti accedit.præſ.122.li.3.n.53.& pſ.120 nu.4.eſt, rem meliorem pro deteriore accipere.ib.n.56.directo

in mun-

Digitized by Google

in mutuo, in aliis contractibus per indirectum committatur. præſ.123.lib.3.n.1

Vſuræ etiam appellantur illę, quæ dotis nomine præſtantur in alimenta mulieris. prę́ſ.25.lib.3.n.3

Vſurarum lucrum inhoneſtum eſt, & odioſum. prę́ſ.9. lib. 3.nu.11. vnica præſtatio non ſufficit ad obligationem, pro futuro tempore inducendam. præſ.131.li.3.nu.85.

Vſuras dotis pacto expreſſo promiſſas, cenſetur remiſiſſe gener, ſi toto vitæ ſuę tempore nõ petierit. præſ. 25.li.3.n.10. ſecus, ſi ob aliquam cauſam, toto vitæ tempore non exegerit. n.11. dotes ſibi debitas, cenſetur remiſiſſe gener, recipiendo ſortem abſque proteſtatione de iis conſequendis. ibid.nu.13

Vſurarius contractus lege diuina & humana damnatur. præſ.122. li.3. nu. 3. contractus quando potius, quam iuſtus præſumatur. ib.nu.5. Et quæ præſumptiones requirantur. n. 6. & fęneraticius contractus cenſetur factus ab ijs quos lex animum non contrahendi habuiſſe præſumit. præſ.122.lib.3.nu.44. præſumitur contractus ob læſionem prouenientem ex quantitate penſionis, pendente tempore de reuendendo. ib.nu.49. contractus arguitur ex læſione in pretij quantitate cum pacto de reuendendo. n.52. præſumitur contractus, ſi in pacto de reuendendo impenſa quæ ad emptorem ſpectet, & locatorem, imponatur venditori & cõductori. n.57. quod habet limitationes aliquot caſibus. n.59. & 60. prę́ſumitur contractus, ſi cum pacto de reuendendo adiectum ſit ab emptore, vt niſi vſque ad certum tempus non diſſolueretur. prę́ſ.122.li.3.n.69. præſumptio an tamen ſola ſufficiat, & in quibus. ib.n.70. & ſeq. contractus ex quibus aliis cõiecturis arguatur paſſim d.præſ.122. examinat. n.72.73. nu.115. nu.55 61.62.64. & c.

Vſurarium & fœneratitium contractum detegendum, vna non ſufficit præſumptio. prę́ſ.122.li.3.n.7. Imo quod nec duæ. n.31. inter contractum, & contractum illicitum, non tamen fœneratitium differentia eſt. ibid.nu.15

Vſuras extorquens, non ſine dolo id facere poteſt. prę́ſ.3.l.5.n.98. permiſſas eſſe affirmans, & peccatum non eſſe eas exercere pertinaciter defendens, hæreticus præſumitur. præſ.6.li.5.num. 11

Vſurarius nemo eſt ab origine, & ideo retro non prę́ſumendus talis. præſ.2.li.5.n.43. Et nunquid ſtante conſtitutione quod omnia inſtrumenta vſurarii prę́ſumãtur vſuraria, ſi aliquis ſit vſurarius de prę́ſenti, omnia inſtrumenta, quæ retro fecit, præſumantur vſuraria. ib.nu. 44. ad dicendum teſtimonium peracta, pœnitentia an & quando admittatur. præſ.32.li.5. num. 41. & ſeq.

Vſus non recipit diuiſionem. prę́ſ. 162.lib.4 nu. 27.

Vtendi & fruendi impedimentum præſtare, cum quid facti ſit nõ prę́ſumitur. prę́ſ.86.lib.3.num.3

Vtilius videri debet, quod honeſtius eſt. præſ.51.lib.3. num.3

Vtile per inutile non debet vitiari. prę́ſ.78.lib.4.nu.54

Vulnerans conſanguineum vel affinem non prę́ſumitur animo occidendi vulneraſſe. præſ.40.lib.5.n.15

Vulnerantis animus coniecturis, & indiciis perſcrutari poteſt, an occidere voluerit. præſ.40.li.5.nu.3. Qui enim gladium aſtrinxit, occidendi animum habuiſſe præſumitur. ibi.n.4. Qui autem claua vel lapide percuſſit, occidendi animum non prę́ſumitur habuiſſe. ib.n.5. Idem in eo qui paruo cultello vulnerauit. ibid. num.8

Vulnerare vel occidere voluiſſe præſumitur, qui ſe præparauit ad vulnerandum vel occidendum. præſ.3.lib.6.nu.13

Vulnera reperta ad menſuram gladii rei inculpati indicia ſunt ad torturam ſufficientia. q.89. lib.1.n.137.

Vultus aſpectuſque ſola mutatio, non facit indicium ad torturam & ex qua ratione. q.89.lib.1.n.72. & 73

Vulnerati aſſertioni ſtatur, quod non fuerit ab accuſato vulneratus. præſ.5.lib.5.nu.16

Vulneris vel percuſſionis reiteratio non p̄ſumitur. præ.14.li.6.n.6

Vxor in fauorabilibus continetur nomine familię, ſecus in odioſis. prę́ſ.88.li.4.nu.6. dicitur ſocia mariti humanę ac diuinæ domus. prę́ſ.15.li.5.nu.3. dicitur vna caro cum viro ad ſacramentum ac vinculum matrimonii, non autem dicitur coniuncta ei ſanguine, & non dicitur eius proxima, ſed affinitatis principiũ. prę́ſ.89.li.4.n.63. an dici poſſit coniuncta perſona marito. prę́ſ. 124.li.4.n.6. pręter opera carnis non cenſetur ſub poteſtate mariti, ſed ſub poteſtate patris, præſ. 18.lib.4.nu.43. ſi in ſcio vel reluctante marito pernoctauit, an adulterium commiſiſſe præſumatur. prę́ſ.41.lib.5.nu.23. & ſeq.

Vxorem a viro occiſam eſſe, ex quibus cõiecturis prę́ſumatur. p̄ſ. 15.lib.5.nu.5. & ſeq. per tot.

Vxori repudium fraude is prę́ſumitur miſiſſe tempore mortis, q viuens mittere potuit. prę́ſ.8.lib.6 nu.2

Vxor quando prę́ſumatur alimẽtaria tantum, licet vſusfructus ei legatus ſit. prę́ſ.140.li.4 nu.12. & ſeq. vſq. ad nu. 18. incluſiue.

Vxori an & quando alimenta uel vſum fructum teſtator reliquiſſe prę́ſumatur, filiis heredibus inſtitutis. prę́ſ.139.li. 4. per tot. an & quando vſumfructum vel alimenta tantum prę́ſumatur reliquiſſe teſtator hęrede extraneo inſtituto d.prę́ſ.140.li.4.nu.2. & ſeq. per tot. vide etiam ſupr. in verbo Teſtator.

Vxori cui titulo legati relictus eſt vſusfructus, poſt eius mortem inſtituto extraneo, quo remedio conſequatur legatum, ex quo ea viuente nullus extat vere hæres, qui hęreditatem adiuerit. prę́ſ.141.li.4.n.41. & ſeq. cui reliquit teſtator vſumfructum donec vixerit, & poſt eius mortem inſtituit extraneum, quomodo hoc ſit interpretãdum d.prę́ſ. 141.n.28.29.30.33. 35. & 41. quia conſequatur, qñ maritus nullis penitus hæredibus inſtitutis, vel ſubſtitutis, ſed poſt mortem ipſius vxoris vſumfructum ei reliquit. præſ.141.li.4.n.1. & quid ſi eam inſtituerit quamdiu vixerit. n.2. & 5. vel ſi eam reliquit dominam bonorum. nu.6.

Vxori donata prę́ſumuntur contemplatione eius donata, cui conueniunt res ipſæ donatę. præſ.112.lib.4.nu.9

Vxor ſi amouit res mariti non prę́ſumitur id furtim feciſſe, ſed vt cauſa hypothecæ nomine ſuæ dotis bona illa apud ſe haberet. prę́ſ.2.li.5.n.13 præſumitur potius ſubtraxiſſe furtiue res mariti, quam quod illas quæſierit ex adulterio. præſ.2.lib.5.n.28. ſi reliquit marito his verbis, Lego 110. de bonis meis, non prę́ſumatur legaſſe animo compenſandi cum lucro dotis ex diſpoſitione ſtatuti. prę́ſ.109.li.4.nu.51. Secus ſi dixiſſet, Lego ſuper bonis meis. ib.n.52. Si autem reliquit animo compenſandi, intelligitur, etiam ſi factum fuiſſet pactum de dote lucranda. ib.n.41. ſi reliquit legatum marito, quod non eſt permanſurum apud ipſum viuum, quippe qui grauatus eſſet alteri reſtituere non prę́ſumitur reliquiſſe animo compenſandi. præſ.109.li.4. n. 53. Idem quando conſtat coniecturis vxorem legaſſe ipſi marito animo non compenſandi. ib.n.54. ſi aliquid reliquit marito, cui ex diſpoſitione ſtatuti acquiritur pars dotis, nun quid animo cõpenſandi reliquiſſe prę́ſumatur. prę́ſ.109.li.4.n.35.36. & 37

Vxorem ducere iuſſus non poteſt per procuratorem eam ducere, vt ſcilicet matrimonii ſubſtantia fundetur in procuratore. p̄ſ. 92.lib.6.num.8

Vxores duas qui palam duxit de hæreſi eſt ſuſpectus. prę́ſ.6.lib.5. num.37

Vxor, q̃ diu ſtetit ſterilis, & diuertit a viro, & aliquod poſt dies reuerſa filium genuit, & domi peperit, ex proprio viro illum genuiſſe prę́ſumitur. prę́ſ.52 li.6.n. 14. teſtatoris ſi fuit ſubſtituta, excluditur a filiis grauati in conditione tacita poſitis. præſ. 89. li.4.nu.117. quod acquirit, non acquirit marito de iure; quemadmodum patri filius. prę́ſ.26.li.3. nu. 14. etiam putatiua de adulterio accuſari poteſt. præſ.51.li.3.n.6. an pro marito reddere teſtimonium poſſit, licet ſit honeſta. præſ.51 li.2.n.22. & ſeq. p̄ſumitur ſcire facta mariti. prę́ſ.27.l.2.n.3. interfecta, prę́ſumitur occiſa a marito. ib.n.6. in eodem inſtrumento ſe obligans cum marito, non tenetur niſi quatenus in eius utilitatem verſum eſt. prę́ſ.22.lib.3.nu.1

Vxorem permittentem bona ſua poſſideri, & adminiſtrari a marito, non dotis nomine, ſed ex contractu innominato potius conceſſiſſe. prę́ſ.39.lib.3.nu.2

vxoratus non recipitur ad ſacros ordines niſi vxor ipſius promittat perpetuam continentiam. prę́ſ.36.lib.6.nu. 10

Z

Zithum non uenit appellatione vini. præſ.152.li.4.n.4. Et quid ſit, & quomodo conficiatur. ibi. n.5

F I N I S.

Digitized by Google

D. IACOBI MENOCHII IVRISCONSVLTI PAPIENSIS,

Regij Ducaliſque Senatoris, ac redituum extraordinariorum Regiæ Maieſtatis Catholicæ, Præſidis Mediolanenſis, Diuini atque humani iuris ſcientia peritiſsimi,

De Præſumptionibus, Coniecturis, ſignis, & indicijs.

LIBER PRIMVS.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptionum, coniecturarum, ſignorum, & indiciorum doctrinam è multis iudicij partibus præcipuam eſſe.*
2 *Probatione lites, & controuerſias carere non poſſe.*
3 *Probationem ſolam oratori neceſſariam exiſtimauit Quintilian. lib. 5. Inſt. orator.*
4 *Probationes ſolas eſſe, quæ in cauſis definiendis primas obtinent.*
5 *Probationis ſpecies duę; artificialis & inartificialis.*
6 *Probatio inartificialis quæ.*
7 *Probationes inartificiales, uel artis expertes, quare dicantur.*
8 *Probatio artificialis, quę.*
9 *Probatio artificialis quomodo differat ab inartificiali.*
10 *Probationis artificialis munus eſſe oratoris non Iuriſconſulti.*

PRAEFATIO.

DE præſumptionibus, cōiecturis,
ſignis, & indicijs verba factu-
ri, eaque quam diligentiſſimè
poterimus, pertractaturi, è re
fore exiſtimauimus, prius ali-
qua præfari, quæ cæteris viam,
alioqui perobſcuram & diffi-
cilem aperire & commonſtrare
poſſunt. Scimus enim è multis
1 iudicij partibus illā † eſſe, doctiſſimorum ſententia, præ
cipuam, & maximè neceſſariam, quæ in probationib. iu
riſque proprij confirmatione verſatur. Nulla enim lis,
2 nulla † diſceptatio, nulla demum controuerſia probatio
ne carere pōt; quamuis cæteris partibus poſſit. Quæ. n.
in iudicium vocantur, de quib. iudici cognoſcendum ac
iudicādum eſt, de illis aliter, vt volumus, ſtatuere is nō
poteſt, quam ſi effectum ſit, vt de ea re illi liqueat, id eſt,
quam ſibi probatum ſit, ita eſſe, vt intendimus. Quocir
ca rectè antiquorum Rhetorum errorem reprehendit
lib. 1. Rhetor. Ariſtoteles, quod probationes, quæ ſolæ
ad artem ipſam, id eſt ad fidem faciendam, pertinent,
prætermiſerint; additamenta vero, hoc eſt paruam quā
dam particulam conſcripſerint. Et Fabius lib. 5. Inſt. ora
3 toria. c. 1. exiſtimauit ſolam probationem † oratori ne-
ceſſariam eſſe, cum alia omnia nonnunquam ſine detri
mento abeſſe poſſint. Sed & hoc apertius apud M. Tul-
lium lib. 2. de oratore M. Antonius affirmauit, cū dixit:
Nam hoc neceſſe eſt, vt is, qui cauſam nobis adiudica-
turus ſit, aut inclinatione voluntatis propendeat in nos,
aut defenſionis argumentis adducatur, aut animi pro-
motione cogatur. Sed qm̄ illa pars, in qua rerum ipſarū
explicatio ac deſcriptio poſita eſt, videtur omnem hu-
ius generis quaſi doctrinā continere, de ea primū loque
mur. Atq; ita incipit M. Tull. de probatione verba face-
re. Eſt ergo quod Ariſtotelis, Ciceronis ac Fabij ſnia cō-
4 cludamus, ſolas ipſas probationes † eas eſſe, quæ in cau
5 ſis definiendis primas obtinent; Porrò † probationis duę
ſunt ſpecies; inartificialis vna: Artificialis altera. Quod
Ariſtoteles in primo Rhetor. & Cice. in Topicis. & Fab.
lib. 5. inſtit. orato. c. 1. & ex noſtris Franciſcus Duar. lib.
1. diſp. anniuerſ. c. 27. non ineleganter annotarunt. Pro
6 batio inartificialis illa † eſt, quæ ab aliquibus directa
probatio, id eſt vera & propria appellatur. Nam in
hac nominatim, ſine oratoris, vel Iuriſconſulti arte, re
peritur, quod intendimus. Et Ariſtoteles ipſe, huiuſmo
7 di probationes artis † expertes ob id vocat, quod no-
ſtra opera non oriuntur. Non enim vel ab oratore, vel
a Iuriſconſulto excogitantur; ſed extrinſecus aſſumun-
tur. Requirunt tamen & oratoris, & Iuriſconſulti artifi
cium, dum in iudicijs deducuntur, & tractantur. Qua-
re Ariſtoteles in fine libri primi Rhetoricor. & cum eo
Cicer. in partitio. orator. in Topicis. & lib. 2. de orat. ac
Fabius lib. 5. inſtit. orator. c. 1. accuratè docent, quomo
do in iudicijs de legibus, teſtimonijs, tabulis, quæſtio-
nibus, iureiurando, & reliquis probationibus inartifi-
cialibus agendum ſit, quaque arte ſint ea tractanda; qđ
& noſtri Iuriſconſulti abundè non vno in loco præſtite
8 runt. Artificialis verò probatio † illa eſt, quæ tota in ar-
te conſiſtit, & verſatur, auctores ſunt Ariſt. lib. 1. Rhet.
c. 1. & Fabius lib. 5. Inſtit. orator. c. 8. Nam aliquibus po
ſitis, inde oratoris, vel Iuriſconſulti ars, & prudentia
eſt uidere, quæ inde, veluti quadam conſequentia, tra-
huntur. Etſi enim vel inſtrumentis, vel teſtibus vnum
contineatur: attamen inde ex eo aliud trahi poteſt ad
actum vnum probandum. Vnde artificioſa hæc proba-
9 tio ab ea inartificiali † diſtat, quod in hac ipſa inartifi-
ciali non eſt laborandum ad eam inueniendam, cum a
cauſa, atque a reis deferatur; ſolum igitur orator, vel
Iuriſconſultus eam artificioſè deducere & tractare ha-
bet. In illa vero artificiali non ſufficit cogitare, quomo
do tractari debeat, ſed etiam opus eſt eam inuenire. Id
quod lib. 2. de Oratore Cicero ſcriptum reliquit. Quod
10 ſanè munus † & officium Oratoris eſt præcipuum. Sic
etenim Cicero in Topicis ſcriptum reliquit. Admonet
hic locus, vt quæratur, quid ante rem, quid cum re, qđ
poſt rem euenerit. Nihil hoc ad ius. Ad Ciceronem (in
quiebat Gallus noſter) ſi quis ad eum tale quid retule-
rat, vt de facto quæreretur. Hæc Cicero. Quod ſi Iuriſc.
de his reſpondebat, Oratoris perſonam, non Iuriſcon-
ſulti ſuſtinebat; ſicuti doctè animaduertit Duar. in lib.
1. diſput. anniuerſ. c. 41. Niſi etiam dicamus iuriſconſul
tos non conſueuiſſe de his quæſtionibus, quæ facti ſūt,
reſpondere; ſed de earum qualitatib. Ita quidem locū
Ciceronis in Topicis expoſuit ibidem Boetius, cum di
xit: Præcipuum quidem Oratoris munus eſſe planum
coniecturis facere, an aliquid factum ſit, vel non ſit, ſed
tamen facti quæſtione propoſita, quale nam hoc factū,
quidue eius ratione conſtituendum ſit, Iuriſconſult. re
ſpondere debet; his expoſitis. Paucis nunc enumerabi-
bimus explicabimusq; inartificialis probationis ſpe-
cies, mox accuratè tractabimus, vt inſtituti noſtri ratio
poſtulat, de ipſa artificiali.

Digitized by Google

Probationis inartificialis ſpecies quæ, & de illis ſingulis breuis, egregia tamen, explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Probationis inartificialis quinque ſpecies ſecundum Ariſt.*
2 *Probationis inartificialis plures ſpecies ſecundum Ciceronem.*
3 *Probationis inartificialis ſpecies ſex ſecundum Fabium Quintilianum. Quæ partitio approbatur ibid. nu. 4.*
5 *Ariſtoteles & Cicero, quomodo poſſint excuſari, quod inter probationum inartificialium ſpecies collocarint leges.*
6 *Probatio ſeu fides quæ teſtibus fit, cæteris excellit.*
7 *Teſtes ſunt perſonæ, teſtimonia ſunt dicta & atteſtationes ipſarum perſonarum.*
8 *Tabulę quæ instrumenta appellantur, qua ſignificatione hoc loco capiantur. Et quales illę debeant eſſe, nu. 9.*
10 *Inſtrumenti verbum generale eſt, ſignificans id omne quo res inſtruitur.*
11 *Inſtrumentorum appellatione continentur teſtes. Minus tamen proprie teſtimonia. nu. 12.*
13 *Probationis ſpecies, quæ per inſtrumenta fit, priuilegiata cur dicta ſit ab aliquibus.*
14 *Præiudicia quæ ſint.*
15 *Prȩiudicare quid ſit.*
16 *Prȩiudicium quid ſit ſecundum Aſconium.*
17 *Præiudicium in tribus verſatur ſecundum Fabium.*
18 *Prȩiudicium apud Rhetores, & Iuriſconſ. dicitur exemplum.*
19 *Præiudicium, Veneti lingua materna quomodo vocitent.*
20 *Præiudicia inferiorum iudicum leuem faciunt probationem, & quæ ſit ratio.*
21 *Error vnius, errandi occaſionem alteri præſtare non debet.*
22 *Actum quid Romæ fuerit ſpectandum non eſt, ſed quod agi fieri que debuit.*
23 *Recedendum non eſt a recepta Doctorum opinione, tametſi contra eam iudicatum aliquando fuerit.*
24 *Vna & eadē in cauſa, vna vni, alia alteri, placet iudici ſententia.*
25 *Iudicatum, id eſt, de quo ſnīa lata eſt, aut interpoſitū decretum.*
29 *Iudicata appellat Ariſtoteles contraria.*
27 *Præiudicia ſupremi principis, vel eorum qui principis loco iudicant, iudicaturis exemplum quod ſequantur, prȩbent.*
28 *Præfectus prætorio ſupremam apud Principem poteſtatem obtinet.*
29 *Præfectus prætorio, in quo differat a principe ſupremo.*
30 *Prȩiudicium in eadem cauſa conſideratur duobus modis.*
31 *Præiudicium quod de eadē cauſa fit, quomodo ſoleat conſiderari.*
32 *Iuſiurandum quid ſit ſecundum Ciceronem.*
33 *Iuſiurandum quid ſit ſecundum Baldum.*
34 *Iuſiurandi ſpecies quatuor.*
35 *Iuramentum an proprie ſit probatio.*
36 ***Iuramentum verè & propriè probationem eſſe, communis eſt, et magis recepta ſententia.***
37 ***Confeſſio omnium probationum maxima eſt.***
38 ***Iuramentum triplex, voluntarium, iudiciale, & neceſſarium.***
39 ***Rumor ſeu fama quid ſit.***
40 ***Fama ſecundum Bar. quid ſit.***
41 ***Famam a rumore differre ſunt, qui exiſtiment. Quod tamen negat Fabius Quintil. & Valla. nu. 42.***
43 ***Rumor apud Iuriſconſultos quis dicatur.***
44 ***Fama a fide dignis, certiſque perſonis originem habet.***
45 ***Tormenta ſeu quęſtiones ſunt cruciatus corporis, quibus per verberati & torti confeſſionem, rei ueritas eruitur.***
46 ***Tormenta & cruciatus immodicos falſa pro veris oſtendiſſe, vſu compertum eſt.***

QVAESTIO I.

QVAERO primò, quæ ſint probationis inartificialis ſpecies? Eſt hac in re varia Rhetorum enumeratio, Ariſtoteles lib. 1. Rhetor. cap. 15. quinque eſſe ſcri
1 ptum reliquit: † nempè leges, teſtimonia, tabulas, quæſtiones, & iuſiurandum. M. Tull. lib. 2. de oratore. ex ſententia M. Antonij oratoris eloquentiſſimi, quem loquē
2 tem introducit, multò plures † his verbis enumerat. Ad probandum autem duplex eſt Oratori ſubiecta materies, vna rerum earum, quæ non excogitantur ab Oratore, ſed in re poſitæ, ratione tractantur, vt tabulę, teſtimonia, pacta, conuenta, quæſtiones, leges, ſenatuſconſulta, res iudicata, decreta, reſpōſa, & reliquæ, ſi quæ ſunt, quę non ab oratore pariuntur, ſed ad Oratorem a cauſa, atque a reis deferuntur. Hæc Cicero. Verum Fabius lib. 5.
3 inſtit. oratoria. cap. 2. ſex † ſolum enumerat ſpecies huius inartificialis probationis: nec his admiſcet leges. Ita enim ait ille. Ex illo priore genere ſunt prȩiudicia, rumores, tormenta, tabulæ, iuſiurādum, teſtes, in quibus pars maxima contentionum forenſium conſiſtit. Hactenus
4 Quintilianus. Cuius quidem partitio & † mihi probatur, & iuri noſtro maximè conuenit. Cum enim leges nō enumerat inter has probationis ſpecies Fabius, rectè viſus eſt animaduertere, leges non eſſe probationes, ſed definitiones, ſententias atque ita terminationes, quibus negocium ipſum, cuius cauſa inducuntur probationes, de
5 finitur atque terminatur. Excuſari † quidem poſſunt Ariſtoteles & Cicero, quod inter ſpecies probationum inartificialium collocarint leges; cum probationes eſſe illi intellexerint quib. cauſarum patroni iudices in ſuas ducant ſententias. Cōtendit Milo iudices liberare ſe oportere, & ſi Clodium occiderit, cum vt ſe ipſum tueretur, eum interfecerit. Iure hoc ſe petere probat Milo, qđ lex etiam ipſa naturæ concedit ſui tutelam ac defenſionem & ſi aduerſarius inſidiator occidatur. Lex iſta Milonis petitionem legitimam eſſe probat. Hæc tamen probatio, verè probatio, & apud Iuriſconſultos præcipuè, non eſt. Hac itaq; omiſſa, reliquas meliore tamen ordine explicemus. Teſtes priore loco hic recēſeo inter probatio-
6 nis inartificialis ſpecies, ꝙ probatio † ſeu fides, quæ teſti
7 bus fit, cæteras excellat. Eſt enim alijs efficacior, c. cum Ioannes. de fide inſtr. ſunt teſtes † perſonæ ipſæ, teſtimonia verò ſunt dicta, & atteſtationes ipſarum perſonarū, l. 1. & l. 3. §. idem diuus. ff. de teſtib. & l. ſolam. C. eo. & l. inſtrumenta. C. de probat. Non perſequor reliqua, cum extent integri & tituli & Commentarij, quibus teſtium & atteſtationum materies abundè explicatur. Tabulæ,
8 quæ a † noſtris inſtrumenta appellantur, hoc loco pro ſolennibus illis chartulis a Tabellione, qui ita ſcribendi è publico facultatem habet, conſcriptis ſumuntur. Quę
9 ſanè chartulæ ita † eſſe debent, vt rem dubiā iudici aperiant, ac claram lucidamque faciant, atque cauſam inſtruant, c. fortius. §. cauſam. de verb. ſigni. Non enim eſt
10 ignorandum inſtrumentum † verbum eſſe generale, ſignificans id oē, quo res aliqua inſtruitur, l. notionem. §.
11 inſtrorum. de verb. ſig. Hinc & teſtes † hac appellatione
12 continentur, l. 1. ff. de fide inſtr. Quāquā minus propriè † teſtimonia inſtrā ſint; ſicuti interpretes ferè oēs in rubr. extr. de proba. aduerſus Alcia. in d. §. inſtrorum. annota-
13 runt. Hanc autem probationis ſpeciem † priuilegiatam aliqui ob id dixerūt, ꝙ mortuo & (vt eorum verbis vtar) pelli mortuæ fides adhibeatur. Quorum traditio ſi vera eſſet, idem eſſet dicēdum de atteſtationib. illorū teſtiū, qui iam in humanis eſſe deſierunt. Nā & illa ſoli chartulæ inhærent. De inſtrumentis, eorūq; ſolēnitate, & fide, integri extant tituli, quāobrem non immoror amplius.
14 Præiudicia † ſunt res ante iudicatæ. Eſt. n. præiudicare
15 † ante iudicare, quod Fabius lib. 5. inſtit. orat. c. 2. & Budæus in annotat. Pandectarū ſcripſerūt. Et ex ſnīa Aſco
16 nij, † eſt præiudicium, res, quæ cum ſtatuta fuerit ſemel, adfert iudicaturis exēplū, qđ ſequantur. Præiudicium
17 (inquit Fabius) in tribus † verſatur vel circa parem, ſimilemque cām, vel circa eandē cauſam, vel de eadē cā. Circa parem ſimilēq; cauſam verſatur, cū alias ſimul in cā lata fuit ſententia. Apud Rhetores, ac etiam apud Iure
18 cōſultos appellari † ſolet exemplum, l. nemo. C. de ſen. & interlocu. omn. iudicum. & egregiè Iuriſconſultus in l. Imperatores. ff. de priuile. cred. Veneti lingua materna,

caſo

Digitized by Google

19 † caſo ſeguio,appellāt. Præiudicia hæc,ſi inferiorū iudi-
20 cum ſunt,leuem † probationē faciunt,tum quia(vt dixit
Fabius) leui diſſimilitudine euitari poſſunt,tum ēt quia
exemplis his non eſſe iudicandū Iuſtinianus noſter ſta-
tuit in d.l.nemo. C.de ſent. & interloc.omn.iud.Non.n.
21 vnius error † occaſionē errandi alteri dēt præſtare. Nec
22 (vt dici ſolet)ſpectandum eſt,† quid actum fuerit Romę
ſed quod agi fierique debet,l.ſed licet.ff.de offic.præſ.&
ſcribit Coraſ.lib.2.Miſcell.iuris,c.5.n.3. Quocirca rectè
admonuit Neuiz.lib.5.ſyluę nupt.n.62.a recepta Docto
23 rum † opinione recedendum non eſſe,tametſi contra eā
iudicatū aliqn̄ fuerit,cum vel dolo,vel potius imperitia,
q̄ rōne recta, ita pronunciatum credatur. Hinc videmus
24 de eadem penè † cā, vnā vni, alteram alteri iudici ſnīam
placere,l.nam & ſi parentib.§.filius.ff.de inoff.teſtam.&
egregiè in l.denunciaſſe. §.quæritur.ff.ad l.Iul.de adult.
Bal.conſ.334.Præmittendum eſt ad euidentiam lib.2.&
Crau.conſ.232.n.3.quorum auctoritatem ſecutus & ip-
ſe ex facto interrogatus rūdi cōſ.59.lib.1. Quod & oīum
melius nos docuit auctor ad Herennium, lib.2.cum ſcri
25 bit in hæc verba.Iudicatum † eſt id, de quo ſententia la-
ta ēſt,aut decretum interpoſitū. Ea ſæpe diuerſa ſunt,vt
aliud alij iudici,aut Prętori,aut Conſuli,aut Tribuno ple
bis placitū ſit,& ſit, vt de eadē re ſæpè aliud decreuerit,
aut iudicauerit. Qđ genus M.Druſus Prætor Vrbanus,
qđ cū hærede mandati ageretur, iudicium reddidit,Sex
tus Iulius nō reddidit.Item C.Cælius,iudex abſoluit in-
iuriarum eū,qui Lucillium poetā in ſcena nominatim lę
ſerat,Publius Mucius eum qui L.Aceium poetā nomina
uerat,condemnauit. Ariſtoteles loco iam cōmemorato
26 appellat † iudicata cōtraria,a qb.vult argm̄ ſumi,quē lo-
cum ita expoſuit M.Ant.Maioragius, cōtraria ſunt,quæ
plurimū inter ſe diſtant,vt M.Marcellus in bello Syracu
ſis expugnatis, fana nō eē ſpoliāda,ſed potius ornāda cē
ſuit. C.Verres in pace ſocijs atq. amicis ſyracuſanis è fa
nis ornamenta oīa ſuſtulit.Hāc tn̄ Ariſtotelis & Maiora-
gii traditionem non ad Iuriſcōſultos, ſed ad oratores p-
27 tinere exiſtimo. Præiudicia vero ſupremi † principis vel
eorum, qui principis loco iudicāt,iudicaturis exemplū
qđ ſequantur, præbent. Et Ariſtoteles li.2.Rheto.ita ſcri
bit,vel ſi ita illi iudicarunt, contra quos ſtatuere nihil li
cet,vt qui dn̄i ſunt,aut quib.non honeſtum eſt contradi
cere. Quē Ariſtotelis locum his verbis interpretatus eſt
M.Ant.Maioragius.Vel qn̄ illi ſtatuerunt,quorum iudi-
cium ipſi iudices ſequuntur, vt ſi in priuato iudicio ali-
quid tractetur,de quo iā in Senatu decretū ſit.Vel apud
Prætorem agatur de illa re,de qua iā princeps ſnīam tu-
lit.Hæc ille,qui & alia plura, quæ huc non pertinent. De
principis ſnīa ita cenſent gl.in d.l.nemo. C.de ſen.& in-
terlo.omn.iud.& Soc.in tract.fallen.reg.225.fallen.1.&
probat l.ult. C.de legib. De ſnīa uero ſenatus alteriuſue
ſupremi magiſtratus ſcribunt Fabius lib.5.inſt.orat.c.2.
Afflict.deciſ.383.nu.8. Zaſius in rubr.ff.de except.nu.6.
& Plotus in l.qn̄,nu.156. C.unde ni. Rol.in conſ.70.nu.
17.lib.1.Burſat.in conſ.32.n.28.lib.1.& idē ego ipſe ſcri
pſi in conſ.264.nu.47.lib.3.& inquit Alber.in l.de quib.
num.66.de legib.has ſnīas conſuetudinis uim obtinere.
Nec repugnat præcitata l.nemo.C.de ſen.& intelo.omn.
iud. qua nō eſt permiſſum ſequi iudicatum Præfecti præ
28 torio, qui tn̄ † ſupremam apud Principem ptātem obti-
net,l.formam. C.de off.præfect.prætor.q̄ quidem nouo
ſenſu illuſtrauit Alc.lib.2.paradox.c.9.Nō inquā repu-
gnat, qn̄quidem intelligitur,cum a præfecto prætorio la
ta eſt ſnīa,quæ legi refragatur. Non enim is aduerſus iā
ſancita ptātem habet,d.l.formam. Differt in hoc a prin
29 cipe † Præfectus prætorio,quod principis iudicatū,ēt ſi
legi iam ſcriptæ repugnat,ſequi conuenit.Si quidē & le-
gem antiquā abrogare, & nouam ferre facilè poteſt,d.l.
ult. C.de legib. eſt & illud obſeruandum exemplis tunc
poſse iudicari, quādo negotium nullo iure apparet dif-
finitum. Ita ex ſententia Boerii de auctoritate magni cō
ſilii n.170.ſcripſi in conſ.2.n.112.lib.1.

30 Prẹiudicium in eadē † cā duob.modis conſideratur,l.
vno, cū ſummaria & leui cauſæ cognitione adhibita ſit.
Altero,cū maturo plenoq. iudicio. De ſingulis exempla
tradit eruditus Zaſius in rub.ff.de excep.n.7.

31 Præiudicium, † quod de eadē cā fit ita conſiderari ſo
let,vt non quid iudicatum,ſed ante iudicandum ſit. Nā
ſi ante iudicabitur cauſæ iam cœptæ finē quēdā parabit.
Si patris hæreditatem petis,excipiā,te illius filium non
fuiſſe,ſed ſeruū.Hic cognoſcendū eſt prius,an vere filius
fueris,vel non?Si conſtabit te filium eſſe,de ipſa hæredi
tate deinde expectabitur ſnīa,ſi vero conſtabit, te filium
illius non fuiſſe, impediet hoc iudicatum illud petitio-
nis hæreditatis iudicium,l.ſi quis libertatem.ff. de peti-
tio.hær.Si experitur patronus aduerſus libertum,vt ope
ras præſtet,& neget conuentus ſe libertum,deſpiciendū
prius eſt,an libertus is, vel ingenuus ſit, quoniā ſi liber-
tus nō demōſtrabitur, ante iudicatum hoc iudicium de
præſtādis operib.impediet,l.vlt.ff.ſi liber.inge. eſſe dica
tur,l.pen.& l.vlt.C.de ordine cognit.& §.præiudiciales.
Inſt.de actio. & docte explicat Duarenus li.2.diſputat.
anniuerſ.c.2. Hæc paulo fuſius forte de præiudiciis ſcri
pſi,quam tractatio ipſa requirebat. Verum id de indu-
ſtria feci,quod ab aliquo,quē viderim, ita dilucidè hæc
alioqui obſcura explanata non fuerint.

32 Iuſiurandum † eſt,auctore M.Tullio li.3.de officiis,re
ligioſa affirmatio.Vel(vt Bal.noſter in c.1.§.itē ſacramē
33 ta.de pace iura.firm.)eſt † iuramentum,dictum,aſſertū,
promiſſum,ſacræ rei atteſtatione firmatum. Et cū qua-
34 tuor † ſint iuramēti ſpēs,promiſſorium fidelitatis, intro
ductorium obligationis,confirmatorium contractus, &
deciſorium litis ac controuerſiæ, hoc poſtremum illud
eſt,quod inter probationes inartificiales continetur, vti
ſcriptum inter cęteros reliquit Fabius d.li.5.inſtit.orat.
cap.6.Qua ēt de re plura ſcripſit Ariſtoteles li.1.Rheto
c.1.& ibidem illius interpres bene eruditus M. Anton.
Maioragius, qui quidem docent qn̄ & quibus de cauſis
recipiendū,vel recuſandum, & nos ſuis locis dicemus.
Grauis aūt & controuerſa eſt apud noſtros diſputatio,
35 an hoc ipsū iuramentū † ſit proprie probatio. Non.n. de
fuerunt,qui opinati ſunt,non eſſe veram & propriā ,pba
tionem, ſed præsūptiuam tantū,inter quos Dec.in rub.
extr.de prob.n.11.Iaſ.in repet.l.admonendi,nu.232.ff.
de iureiu.& ibi Cacc.n.136.Quib.accedunt Corſe.ſing.
in verbo,mandatum.incipit reuocatio.Marſ.in rubr. C.
de prob.n.130.Gram.deciſ.67.n.16.& Aemil. Ferret.in
rub.ff.de prob.n.29.Verum recepta magis opinio eſt iu-
36 ramentum † eſſe vere,& proprie probationem.Ita.n. cō
munem ſententiam multis recenſitis atteſtatur Dec. lo-
co iam citato. Et recte,mea quidem opinione,cū ſit hæc
37 confeſſio,† quę omnium probationum maxima eſt. Hoc
38 iuramentū triplex † eſſe dicitur, voluntariū,iudiciale,&
neceſſariū.q copioſe explicant omnes in l.admonendi.
ff.de iureiur.de his diſſerendi locus nunc non datur.

39 Rumor,ſeu fama † eſt ſermo ſine vllo auctore diſper-
ſus,cui malitia initiū dedit, credulitas incrementū. Ita
Rumorē definit Fabius li.5.inſtit.orat. c.3. Cęterum ex
noſtris Bar.in l.de min.§.plurimum,n.7.ff.de q.famam
40 diffinit † eſſe cōem opinionem voce manifeſtatam,ex ſu
ſpicione prouenientem. Quam ſane definitionem uiſus
eſt probare Alc.lib.1.parerg.iuris,c.6.

41 Sunt qui credunt, famam † a rumore differre, ſicuti
gl.in c.ſuper.de eo.qui cogn.conſang.ux.ſuæ. Inno.in c.
veſtra.de cohab.cle.& mulie. Alciat.d.cap. 6. & Aemil.
Ferretus in l.3.in princ.num.10.ff.de teſtib. Verum Fa-
42 bius d.c.3.& Valla lib.4.elegant.c.7.non differre † exi-
ſtimant. In iure noſtro credo glo. Inn. Alciatum, & cæ-
teros, recte ſenſiſse. Si quidem apud Iuriſconſultos ru-
43 mor † falſus ſermo appellatur,l.vlt.ff.de hæred.inſti. Et

Digitized by Google

qui certum nuntium atque auctorem non habet. Qđ &
M. Tull. li. 12. ep. fam. 10. ad C. Caſſium ſcribẽs his ſigni-
ficat. Nos de Dolabella quæ volumus audiuimus; ſed ad
44 huc ſine capite, ſine auctore, rumore nuntio. Fama † ve-
ro à fide dignis certiſque perſonis originem habet, l. de
curionum. C. de pœn. & ſcribunt Bar. in d. §. plurimum,
nu. 15. num. 23. & 31. & Feli. in ca. veniens, il 1. nu. 17. de
teſtib. Qui de his alia ſcitu non indigna, quæ hic recen-
ſere ſuperſedeo, ſcripta reliquerunt.
45 Tormẽta † ſeu q̃ones eſſe dicimus corporis cruciatus,
quib. per verberati & torti cõfeſſionem, rei veritas erui-
tur, l. item apud Labeonem. §. qu. ff. de iniu. & l. 1. §. qu. ff.
ad S.C. Syllania. Nã (inquit M. Tull. in Topicis) & verbe-
rib. torti, in igne defatigati, q̃ dũt, ea videtur veritas ip-
46 ſa dicere. Quanq̃ verè vſu cõpertũ ſit, cruciatus † immò
dicos falſa pro veris oſtendiſſe, quemadmodum li. 2. de
arbit. iudicum &c. Caſu 269. aliquot exemplis demon-
ſtrauimus. Hæc ſummatim, & ea, qua potuimus breuita
te, de inartificiali probatione perſtrinximus.

De artificiali probatione, quam præſumptionem appella-mus, multiplex multorum diuiſio.

S V M M A R I A.

1 *Probationem artificialem Quintil. quomodo diuidat.*
2 *Probationis artificialis duę partitiones ſecundum Baldum, & nu
mero 3.*
4 *Probatio artificialis quomodo diuidatur a Gandino.*
5 *Probationis artificialis diuiſio ſecundum Alexandrum de Ales.*
6 *Prę̃ſumptio temeraria quæ ſit ſecundum Alex. Alenſem.*
7 *Præſumptio uiolenta quę ſit.*
8 *Prę̃ſumptio leuis quę dicatur.*
9 *Prę̃ſumptio leuis eſt, ſi uir bonę famę uideatur ſemel alloqui mu-
lierem in loco ſuſpecto.*
10 *Prę̃ſumptio probabilis quæ ſit.*
11 *Prę̃ſumptio ex omnium fere ſententia ſic diuiditur, ut una iuris
ſit, & de iure, altera iuris tantum, tertia uero hominis.*

QVAESTIO II.

QVAERO ſecundò, quot ſunt artificialis probatio-
nis, ſeu prę̃ſumptionis ſpecies? Hac de re variæ ſũt
ſcriptorum partitiones. Fabius enim Quint. lib. 5. inſtit.
ora. c. 8. quem ex noſtris ſecutus eſt Fran. Duarenus lib.
1. diſput. anniuerſ. c. 27. probationem hanc artificialem
1 † diuidit in neceſſariam, credibilem ſeu veriſimilem, &
non repugnantem. Secunda fuit diuiſio Bal. in rub. ext.
2 de prę̃ſump. qui docuit aliã eſſe p̃ſũptionẽ † iuris & de iu
re; aliã iudicis, aliam poſſeſſionis, aliam ex t̃pe, aliã hoĩs
diſcreti, aliã ex cõſuetudine. Quã ſanè partitionem pro-
bare nunq̃ potui. Tertia fuit diuiſio, quã ipſemet Bal. re-
cenſet in rub. C. de prob. nu. 4. & in le. ea quidẽ, nu. 5. C.
3 de acc. Cum dixit præſumptionẽ † aliam eſſe legis, aliam
hoĩs. Et præſumptionem illam legis, aliq̃n eſſe ſimplici-
ter iuris, aliquando iuris & de iure. Quam ſanè diuiſio-
nem cæteri ferè omnes ſunt ſecuti. Quarta fuit diuiſio
Spe. in tit. de præſumpt. §. ſpecies. qui dixit p̃ſũptionem
vnam eſſe temerariam, ſecundam probabilem, tertiam
violentam, quartam neceſſariam. Et Speculatorem ſecu-
tus eſt Io. a Platea in l. quæcunque. col. vlt. C. de apochis
4 publ. lib. 10. partitio † Gandini in tra. malefi. rub. de prę
ſum. & indicijs dubitatis, col. 1. qui dixit prę̃ſũptionem
aliam eſſe facti, aliam hoĩs, aliam naturæ, aliam iuris, &
de iure. Et aliam eſſe temerariam, & leuem, aliam proba
bilem, & diſcretam, & aliam dici violentam. Quam qui
dem diuiſionem probauit Paulus Girilandus in tract. de
q. & tortura, q. 3. n. 7. Quinta fuit diuiſio, q̃ fecit Alexan
der de Ales Theologus præſtantiſſimus in ſum. par. 3. q.
45. mẽbro 7. col. pe. & q̃ quidem non multum differt ab
5 illa Gandini. Diuidit Alenſis præſumptionem † in teme
rariam, violentam, leuem & probabilem. Præſumptionẽ
6 temerariam appellat Alenſis illam † quæ ſit, quando ap
paret coniectura boni & non mali; & quando oĩa ſigna
ſunt boni, & nulla mali, qualis fuit illa Phariſæorum, vt
legitur Lucę ca. 7. q dicebant infra ſe. Hic ſi eſſet prophe
ta ſciret vtiq; qualis eſt mulier, q̃ tangit eũ, qa peccatrix
eſt. Præſumptione temeraria impij illi iudicabant Chri-
ſtũ, cũ tamen ſigna oĩa in eo bona, & nulla mala cogno-
uiſſent. Et ſimilis fuit eorũdem Matth. c. 9. Cũ Dominus
dixiſſet Paralytico, remittuntur tibi peccata tua; dice-
bant Phariſæi, hic blaſphemat, & de temeraria præſum-
ptione ſunt alia exẽpla in c. 12. q. 1. in c. 1. 6. q. 1. c. ſi q ve-
ro. 76. diſ. & in c. licet Heli. de ſim. & p̃ter Spe. in d. §. ſpe
cies, tradit Euerardus in Centuria legali in loco a veriſi
7 mili. nu. 18. Præſũptio † violenta (inquit Alenſis) p̃dictæ
contraria eſt. q̃n. ſ. apparet coniectura mali, & non boni;
cũ inq̃ oĩa ſigna ſunt mali, & nulla boni. Sicuti fuit illa q̃
fecit Salomon, vt habetur li. 3. Regum c. 3. relatum in c.
afferte. de præſumpt. dum adiudicauit filium illi mulie-
ri, quę lachrymis rogauerat, ne puer interficeretur, iudi
cans illam eſſe matrem. Et e contra mulierem illam, quę
petierat puerũ diuidi, & dicebat, nec mihi, nec tibi, ſed
diuidatur, non eſſe matrem iudicauit Salomon uiolenta
hac p̃ſumptione: cum in ea oĩa ſigna mali, nempè aduer
ſus humanam, & naturalem pietatem exiſterent. Præſũ
8 ptio † leuis eſt (inquit Alenſis) in qua parua adeſt conie-
ctura mali, & magna boni: ut qa multa ſigna boni ſunt,
nulla verò aut parua mali; quemadmodũ fuit p̃ſumptio
illa, q̃ fecit idem Salomon lib. 3. Regum c. 2. dum iudica
uit fratrem morte dignum ob id quod petierat Abyſag
Sunnamitem. Et ſi enim Salomon ex p̃cedenti facto an
te ſuam in regno confirmationem, quo Adonias ſibi fe-
cerat currum & equos, habuiſſet ſignũ, quod regnare cu
piebat: attñ poſt confirmationem nil feciſſe legitur, niſi
quod petijt Abyſag. Et p̃pea leuis fuit illa præſumptio,
qua motus Salomon, fratrem morti adiudicauit. Eſt &
9 illa leuis præſumptio, † vt ſi vir bonæ famæ, videat̃ ſemel
alloqui mulierem in loco ſuſpecto. Hoc. n. debet in me-
liorem partem interpretari, iuxta c. eſtote. ext. de reg. iu.
10 Præſumptio probabilis † eſt præcedenti contraria: & di
citur illa q̃ ſumitur ex multis ſignis malis; & parua ac e-
xigua ſunt ſigna boni: qualis eſt illa, q̃ ſumitur a falſis p̃
phetis, nam a fructib. eorũ cognoſcimus eos, Matt. c. 7.
Noſtra ætate planè miſeranda, probabilem prę̃ſumptio
nem ſumimus, falſos Chriſtianos illos eſſe, qui dum bo
na aliqua concionantur, reliqua mala omnia ſuadent.
Cæterùm nec duæ hæ partitiones retinendæ ſunt; cũ
non ſpecies ſed loca, (ſicuti in ea ſecunda cõmemorata
fecit Bal.) ſeu ſedes, e quib. præſumptio deducitur, recẽ
fuerint. Rectius itaque ex noſtrorũ ferè omnium ſenten
11 tia ſic nos diuidimus præſumptionem: † vt una ſit iuris,
& de iure, altera iuris tantum; tertia vero hominis. Quę
quidem diuiſio cõuenire videtur in multis ſaltem cũ il
la Quintiliani, qui dixit, præſumptionem aliam eſſe ne-
ceſſariam, aliam credibilem, aliam non repugnantem;
quemadmodum mox explicabimus.

Præſumptio iuris & de iure, quæ, & quomodo neceſſaria di-catur, quantumque cum ea conueniat.

S V M M A R I A.

1 *Præſumptio neceſſaria dicitur, cum aliquibus poſitis neceſſario
efficimus, quod intendimus.*
*Appellatur autem ea uiolenta, uel uerius uiolentiſſima. Rhetores
ſignum dicunt. ibid.*
2 *Prę̃ſumptio neceſſaria uel probatio ducitur a naturalibus, princi-
pijs, uel ab humanis.*
3 *Lac repertum in mammis mulieris, uiolentam facit præſumptio-
nem eam corruptam fuiſſe.*
*Aduertenda tamen ſententia ſapientiſſimi Hippocratis, & Gale
ni ibid. recitata. nu. 4.*
5 *Præſumptio uiolenta a naturalibus cauſis, & principijs nata, con
trariam probationem non admittit.*

6 *Præ-*

Digitized by Google

6 *Pręſumptio uiolenta ſeu probatio ortum habens a cauſis & prin cipijs naturalibus raro uſu uenit, cũ maior pars indiciorum uerſetur circa actiones humanas.*
7 *Actiones humanæ certum ſibi ac neceſſarium euentum pręfinire nequeunt.*
8 *Præſumptio uiolenta ſeu probatio ab humanis quoque principijs oritur, cum naſcitur ab indicijs atque coniecturis, humana lege & ratione probatis.*
9 *Pręſumptio neceſſaria appellatur præſumptio iuris & de iure a Specul.*
Et qua de cauſa hoc fiat. num. 13.
10 *Pręſumptio ortum habens ab indicijs atque coniecturis humana lege & ratione probatis, & ſi aliter ſe habere poſſit, quam re ipſa ſit, uix fieri tamen poteſt ut contrariam probationem admittat, ſed ſolum poſſit extenuari. nu. 11. & 12.*
14 *Certitudo fidei unde dicatur.*
15 *Pręſumptionem iuris, & de iure, quomodo deſcribat Bald. & num. 16.*
17 *Pręſumptio iuris, & de iure deſcripta per Alciatum.*
18 *Pręſumptio iuris unde ſit dicta.*
19 *Pręſumptioni iuris, & de iure, non admittitur probatio in contrarium ſtatuto Veneto.*
20 *Pręſumptio iuris, & de iure illa dicitur a multis, quæ in lege ſcripta eſt, & ita ab ea ſancitum, ne contrarium poſſit probari.*
21 *Pręſumptio iuris, & de iure quę dicatur ſecundum Romanum.*
22 *Pręſumptio uiolenta nunquam dicitur, niſi lex ita exprimat, ex ſententia Card. Alex. Saliceti, & aliorum ibi allegatorum.*
23 *Pręſumptio iuris, & de iure ſemper deſumitur ex actis præteriti temporis, non autem ex futuro.*

QVAESTIO III.

QVAERO tertiò, quæ dicatur præſumptio iuris,
& de iure, quam neceſſariam appellare etiam
poſſumus? Prius dicendum eſt, neceſſariam di
1 ci † pręſumptionem cum aliquibus poſitis, neceſſario in
de efficimus quod intendimus. Et hanc violentam, vel ve-
rius violentiſſimam noſtri appellãt: Rhetores vero alio
nomine ſignum, de quo ſuo loco fuſius dicemus vocant,
ſtatutum Venetum in prologo 2. num. 10. appellat hanc
præſumptionem neceſſariam. Ducitur hæc artificialis
2 neceſſaria † probatio, ſeu præſumptio vel a naturalibus
principijs, vel ab humanis, a naturalibus principijs hoc
3 modo naſcitur. Si probatur mulierem habere lac † in mã
mis, inde artificialis probatio, ſeu violenta præſumptio
orietur, mulierem hanc fuiſſe corruptam. Quo ſanè exẽ-
plo vſi ſunt Fabius lib. 5. inſtitut. orat. cap. 9. & ex noſtris
Bald. in rub. C. de proba. num. 6. verſi. exemplum de pri-
mo. Natura enim ipſa, non ars efficit, vt lac in mammis
habeat mulier propter generationem. Eſt tamen quòd
4 aduerſatur † ſapientiſſimum Hippocratem in quinto
aphoriſmorum in 39. aphoriſ. & ibid. Galenus declarat,
ſcripſiſſe fieri poſſe, vt mulier lac habeat in mammis,
etſi non concepit, ſicuti illi, cui menſtrua non fluunt. Il-
los conſule, verum Pariſ. in conſ. 29. nu. 48. lib. 2. ſcripſit,
habere lac in mammis non eſſe certum ſignum, fœminã
peperiſſe, & huius traditionis auctorem recenſet Fulg.
in l. ſi ſterilis. in prin. de act. emp. qui meo in Codice hoc
ſcriptũ non reliquit. Alio etiam exemplo vſus eſt Bald.
loco iam citato, ſi probatum extitit homini amputatum
fuiſſe caput, inde deſcendet neceſſaria, atque ita uiolen
ta præſumptio hominem illum eſſe uita defunctum. Eſt
his ſimile exemplum, ſi dicimus fumus è domo exiuit,
ergo ibi ignis ad fuit. Natura enim hoc efficit. Non eſt
diſſimile exemplum, quo utitur Fabius d. lib. 5. inſtitut.
orato. c. 9. & iure noſtro probatur in l. optimam. C. de cõ
trah. & committen. ſtipu. Si exhibeo inſtrumentum hic
Patauij inter me & te confectum, die 10. Septembris, in
de neceſſario fiet, me ea die 10. Septembris Romæ non
fuiſſe; Cum ob maximam locorum diſtantiam fieri non
poſſit, vt eadem die eſſe potuerim utroque in loco. Hoc
etenim miraculosè, non autem natura effici poteſt. Quẽ-
admodum uſu ueniſſe D. Ambroſio, memoriæ prodi-
dit Bal. in d. l. optimam. Diuus enim Ambroſius (ait ille)
manè Miſſam celebrauit Romæ, & eademmet die ui-
ſus eſt Mediolani. Et de B. Iſidoro idem ſcriptum reli-
quit Boerius q. 165. nu. 7. Illud quoque exemplum huc
ſpectat, quod ſi affirmant teſtes ſe noctis tempore vidiſſe Me
uium Caium occidiſſe, & ipſum homicidam de facie
nouiſſe, ſi probetur lumen eo tempore non adfuiſſe, lu-
namque ea nocte illunem extitiſſe, & tantam fuiſſe loco
rum diſtãtiam, vt humanus oculus, quamquam linceus
(vt eſt in veteri prouerbio) videre non potuerit; inde fiet
neceſſario, teſtes illos id falſo aſſeruiſſe. Quod Athenis
aliquando contigiſſe ſcripſit Plutarchus in uita Alcibia
dis. Et in iure noſtro probatur auctoritate Bal. in l. ſi cũ
exceptione. §. in hac. ff. quod metus cau. & Iaſo. in l. non
minorem, nu. 4. C. de tranſactio. & idem ſcripſerunt De
cius conſi. 163. col. 3. Euerard. in centuria legali in loco
5 a natura, nu. 1. Hæc violenta præſumptio † a naturalibus
cauſis & principijs nata, contrariam probationem non
admittit. Nam auctore Bal. in rub. C. de probatio. nu. 6.
uer. exemplum de primo; eſt hoc argumentum conclu-
dens a neceſſitate naturæ, quę ui humana, vt aliter ſe ha
beat, effici nõ poteſt. Qua enim ratione & medio proba-
ri poterit contrarium eius, quod natura ipſa, quę euiden
tem adfert certitudinem, docet atq. commonſtrat? pro-
6 batio ſeu violentiſſima † præſumptio rarò vſu uenit, quod
maior pars iudiciorum circa humanas uerſatur actio-
7 nes, quæ † certum ſibi ac neceſſarium euentum præfinire
nequeunt: quemadmodum Ariſtoteles lib. 1. Rheto. ca.
5. ſcriptum reliquit; Et inibi annotarunt eruditiſſimi
Barbarus, Victorius & Maioragius. Neceſſaria hęc probà
8 tio, ſeu uiolenta † præſumptio ab humanis quoq; princi
pijs oritur; Cum. ſ. naſcitur ab indicijs atque coniecturis
humana lege, & ratione probatis. Quę ſanè apparẽtes con
iecturæ ſunt; & a Bald. in rubr. C. de probatio. nu. 6. uerſ.
exemplũ de ſecundo, appellatur neceſſitas legitima. Ne
ceſſaria etiã præſũptio a Spe. in tit. de pręſũptio. §. ſpecies.
9 n. 5. appellatur præſũptio iuris & de iure. Si † dicimus Aya
cem ab Vlyſſe occiſum, quia poſt odia antiqua inter eos,
Vlyſſem ipsũ uidimus, nudo gladio & cruẽto, iuxta Aya
cis cadauer conſiſtere. Quo ſane exemplo utitur M. Tul
lius lib. 2. ad Herenniũ. Ita pariter ſi probatur te exiuiſſe
domũ diſtricto gladio, cruore madido, ueſteq. cruenta,
& in domo repertũ eſſe cadauer, teq; fuiſſe mortui ini-
micũ; neceſſaria hinc orietur probatio, ducta a ratione
humana, & coniecturis ita apparentib. confirmata, ut di
cendũ ſit, te illũ occidiſſe: Quod exemplũ ad rem hanc de-
clarandam attulit Fabius li. 5. inſt. orat. c. 9. Et ex noſtris
probarunt Bal. in l. fur eſt, nu. 2. ff. de furtis. Boer. q. 166.
nu. 2. & Gra. deciſ. 42. nu. 4. & ſuo loco uberius dicemus.
Hæc tam efficax & uiolenta præſũptio, etſi efficacior ea
ſit, quæ a natura deſcendit: cum hęc aliter ſe habere, poſ
10 ſit, quàm re ipſa ſit: Attamen † uix fieri põt, quod contrariam pro
bationem admittat. Extenuari quidem aliqua ex parte
11 põt; ex integro dilui nõ pt. Extenuabitur † ſi probetur oc
ciſũ inſanũ fuiſſe, & aliquando, niſi pręſtò aliq fuiſſent,
ſibi manũ intuliſſe, & inter occiſũ illũ, & accuſatum le
uem extitiſſe inimicitiam. Qua rõne dicendũ eſt aduer-
12 ſus hanc pręſumptionem directò contrarium † probari
minimè poſſe. Hinc obſeruandũ eſt, quod ſi lex præſũptio
nem aliq, quę a naturalib. vel humanis principijs ortum
habet, approbat, atq; ita ſtatuat, vel nullam omnino con
trariam probationem, uel indirectam ad extenuandũ tñ
13 (ut diximus) prudens iudex admittet: Et † idcirco hanc
neceſſariam probationem artificialem (ut attigimus) ap
pellant noſtri pręſumptionem iuris & de iure. Lex enim
ita præſumit, ut uerum illud eſſe ſtatuat, contriumque
probari non poſſe decernat. Nam legis auctoritas hoc

Digitized by Google

14 certum eſſe facit. Et ob id congruo noīe fidei† certitudo
non ab euidentia rei, non a ratione ducta, ſed ab auctoritate
ritate credibili appellatur. Quāobrē Bald. in rubr. C. de
15 probatio. nu. 4. hanc præſumptionē † iuris & de iure ita
definit, vel deſcribit potius, vt ſit animi legiſlatoris ap-
plicatio ad veriſimile, cōfirmata ſanctione, Et Bal. ſecu-
tus eſt Curt. Iun. in conſ. 4. nu. 15. & in conſ. 50. nu. 5. |Ve
rum plenius ac forte melius idem Bal. in l. ea quidē, nu.
16 6. C. de accuſ. ita deſcribit. Præſumptio † iuris & de iure
eſt ſtatus a iure promulgatus ex indubia cōiectura. Quā
diffinitionem ait probari in l. cum oſtendimus. §. vlt. ff.
de fideiuſſor. tut. Alc. vero in tract. de præſump. in prælu
17 dijs par. 1. num. 3. ita diffini. Eſt† diſpoſitio legis aliquid
præſumentis, & ſuper præſumpto, tanquam ſibi comper
to ſtatuentis. Quā ſanè diffinitionem ait probari in c. is
18 qui fidem. de ſponſ. Hæc præſumptio iuris & de iure† in
de ſumpſit nomē. Nā præſumptio iuris dicitur, quia a le
ge introducta eſt; Et de iure, quia ſuper tali præſumptio
ne lex inducit firmū ius, & hēt eam pro ueritatē. Ita de-
clarat Bal. in l. ſiue poſſidetis, nu. 6. C. de probat. & Bal.
ſecutus eſt Feli. in c. quanto, nu. 3. de præſumpt. & idem
ſcripſit Alc. in tract. de p̄ſump. in præludijs, nu. 3. Et ſta-
19 tutum Venetum in prologo 2. nu. 10. ſtatuit† non admit-
ti contrariā probationem. Quocirca ſcriptum a multis
20 eſt illā dici† præſumptionem iuris & de iure, quæ in lege
ſcripta eſt; & ita ab ea ſancitum, ne contrarium probari
poſſit. Ita tradunt Bal. in rub. ext. de p̄ſump. nu. 1. Inno.
in c. quia veriſimile, nu. 2. de præſump. Alex. in l. inter ſti
pulantem. §. 1. nu. 3. de ver. obl. poſt Comenſem ibi. Idē
docuit Rom. in l. ſi duo, num. 8. ff. de acq. hær. qui egre-
giè ſcribit, quod ſi ſtatutum introduceret aliquod ge-
nus probationis, & illud vellet eſſe plenā probationē, di
21 ceretq;, ꝙ illi oīmoda fides adhibeatur, hanc eſſe† p̄ſum
ptionem iuris & de iure, & huius ſententiæ gloſſam &
Bal. recenſet. Ita ēr docuit Card. Alex. in c. is qui fidē. n.
22 23. de ſponſa. quod† violenta præſumptio nunq̄ dicitur,
niſi lex ita eam exprimat. Id quod ſcribūt & Sal. in rub.
C. de probatio. & Gulielmus Mayner. in l. in obſcuris, n.
7. de reg. iu. Cur. Iun. conſ. 50. nu. 5. Verum docuit Fel. in
d. c. quāto, col. 2. ver. & dicitur de iure, &c. nō eſſe opus,
ꝙ lex expreſſim reijciat probationē contrariam. Et eiuſ
dē opinionis recenſet Ab. ibi nu. 2. verſ. vnde ſcias. Quo-
rū traditio nō aduerſatur iā relatis. Cū idē illi ſentiant,
ſi rectè perpendātur. Illud quoq; de hac p̄ſumptione iu-
23 ris & de iure annotandū eſt, illā ſumi ſp ex † actis præte-
riti tpis, non aūt ex futuro. Ita ſenſit & rectè Euerardus
in Centuria legali in loco, a tempore ad tempus, nu. 2.

Præſumptio iuris quæ, & quomodo ab alijs appelletur veriſimilis.

SVMMARIVM.

1 *Probatio veriſimilis, quam nos præſumptionem iuris dicimus, quid ſit ſecundum Quintil. Victorium & Maioragium.*
2 *Chirographum quo me tibi centum debere ſum profeſſus, ſi penes te cancellatum reperiatur, oritur præſumptio iuris, veriſimiliſque probatio, me tibi ſatisfeciſſe.*
3 *Præſumptionem iuris quomodo definiat Bald.*
4 *Præſumptio iuris quid ſit, ſecundum Salicetum, & alios eius ſequaces.*
5 *Prꝑſumptio iuris ſecundum Alciatum.*
6 *Præſumptio iuris a Baldo dicitur uiolenta.*
7 *Prꝑſumptio iuris quam probationem contrariam requirat.*

QVAESTIO IIII.

QVAERO quartò, quæ dicatur probatio veriſimilis
artificialis, quam noſtri præſumptionem iuris ap
1 pellant? Et verè illa eſſe† dicitur, cum aliquib. poſitis ve
riſimiliter atque ita probabiliter, non autem neceſſario
ſequitur, quod intendimus. Ita Fabius lib. 5. inſtit. orato
ria. c. 9. ſcriptum reliquit. Et hoc eſſe ſignum improprie
Rhetores cenſent, vt ꝙ nomine ſigni vere careat. Et veri
ſimile, vel credibile potius quam ſignum eſſe volunt.
Qđ copioſius explanant Victorius & Maioragius ad A-
riſtotelis libros de Rhetorica. Et alio noīe probatio cre
dibilis appellari poteſt; ex Ariſtotele lib. 1. Rhetor. c. 6. q
ſcribit credibile eſſe, quod fieri ſolet; non ſimpliciter ab
ſoluteque, ſed quod verſatur circa ea quæ aliter ſe habe-
re poſſunt. Res exemplis fiet clarior. Si probo Caiā Sem
pronij vxorem eſſe, & cum ea cohabitaſſe, probēq. Ca-
iam Lucium peperiſſe, inde ſumam veriſimiliter atque
credibiliter Luciū Sempronij filiū eſſe, ſicuti Vlpianus
ait in l. filium. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. & co-
pioſe diſſerui lib. 2. de arbitrarijs iudicum, & c. caſu 89.
& hoc exemplo ad rem noſtrā uſus eſt Baldus in rubr.
C. de proba. nu. 6. verſ. exemplum ergo iſtud. Nam (ait
Baldus) eſt hæc quædam probabilitas a lege approbata.
2 Exemplum etiam poteſt adferri. Si probo †chirographū
quo me tibi centum debere profeſſus ſum, eſſe cancella
tum; inde iuris præſumptio veriſimiliſque probatio orie
tur me tibi ſatisfeciſſe, l. ſi chirographum. ff. de probat.
Ial. in l. 2. num. 2. ff. de pactis. Et hoc exemplo vtitur ſta-
tutum Venetum in prologo 2. num. 10. ad declinandam
hanc præſumptionem iuris. Cætera exempla ſuis locis
referemus; quib. quidē planū fit, hęc fieri ſolere, & aliter
ſe habere poſſe. Pōt enim eſſe ꝙ mulier illa quę cū mari
to habitabat; ex eo filium non genuerit, ut abundè expli
cui d. caſu 89. Hanc præſumptionem iuris ita diffinit,
vel verius deſcribit Bal. in rubr. C. de probati. nu. 4. Eſt
3 animi †legiſlatoris ad veriſimile applicatio, onus probā
di transferens. Vel ex eodem Bal. in l. ea quidem, num. 5.
C. de accuſ. Præſumptio iuris eſt ſimilitudo quædā ſuffi
ciens ad rem dubiam, de qua creduntur, credenda. Qđ
ait probari in l. iuris gentium. §. quod ferè. ff. de pactis. &
in l. 1. C. de contrah. & committen. ſtip. Salic. in rubr. C.
de probat. & cum eo Gulielmus Maynerius in l. in obſcu
4 ris, num. 4. de reg. iur. dixit præſumptionem † eſſe animi
applicationem quandam ad alteram partium. Alciatus
vero in tract. de præſump. in præludijs. parte 3. nu. 1. ita
5 diffinit. Præſumptio iuris† eſt probabilis coniectura ex
certo ſigno proueniens, quæ alio non adducto, pro veri-
tate habetur. Et Alciatū ſecutus eſt Simancas, eruditiſſi
mus certe Iuriſconſultus lib. Catholicarum inſtitutio-
nū, tit. 50. de prꝑſumptionib. num. 6. Non hic contendo,
quarum altera ex diffinitionib. his ſit vera, ſatis ſit rem
ipſam demōſtraſſe. Et Bal. in l. ſiue poſſidetis, n. 5. C. de
6 proba. appellat hanc† iuris præſumptionem, violentā prę
ſumptionem, & ibi adfert exēpla. Hęc autem iuris præ-
7 ſumptio aliqñ vt vehemens requirit ſtrictiorē ſeu† maio
rē probationē contrariā, aliqñ vero vt minus vehemens,
leuiori contraria probatione contenta eſt, quæ potius
purgatio appellatur quàm probatio. Ita declarat Abb.
in c. 4. nu. 2. verſi. quandoque tamen, de præſumptio.

Præſumptio hominis quæ, & quomodo differat a præſumptione iuris reiecta Doctiſſimi Sarmienti noua opinione.

SVMMARIA.

1 *Prꝑſumptio hominis non ſeparatur a præſumptione iuris per Rhetores. & nu. 2.*
3 *Præſumptionem hominis ſtatutum Venetum probabilem dicit.*
4 *Præſumptio iuris & præſumptio hominis differunt maxime apud Iuriſconſultos.*
5 *Præſumptio iuris dicitur, quòd a lege approbata ſit.*
6 *Prꝑſumptio hominis dicitur, quod nullo iure confirmata reperiatur.*
7 *Prꝑſumptiones quas facit homo, lex approbare cur non potuit.*

8 Præ-

Digitized by Google

8 *Prǫſumptiones hominis in iudicis arbitrio poſitæ ſunt, & nume ro 10.*
9 *Prǫſumptionum hominis certam doctrinam dari non poſſe.*
11 *Prǫſumptio hominis ſecundum Baldum diuiditur in uehementẽ ſiue maiorem, & in non uehementem, ſiue minorem.*
12 *Vehemens hominis prǫſumptio ſecundum Bald. quǫ.*
13 *Prǫſumptio hominis non uehemens quǫ.*
14 *Prǫſumptionis hominis unica tantum ſpecies, & ratio.*
15 *Prǫſumptio hominis ſecundum Bald. quǫ.*
16 *Prǫſumptio hominis ſecundum Abb. quǫ.*
17 *Suſpicionem eſſe quid minus ipſa prǫſumptione.*
18 *Prǫſumptio & coniectura aliqua, & ſi ſcripta non eſt in lege, ſi tamen magnam cum ſcripta affinitatem habet, & ſimilitudinem, de ea iudicandum eſt quoad effectum, ſicut de ſcripta ipſa.*
19 *Caſus omnes cum lege comprehendi minimè potuerint, de ſimilibus ad ſimilia procedimus.*

QVAESTIO V.

QVAERO quinto, q̃ dicatur præſumptio hominis?
1 Hæc à Rhetorib. non † ſeparatur ab illa, quam ſu-
periore q. explicauimus. Nam & in hac ex eorum ſen-
2 tentia, † ex aliqb. poſitis uerisimiliter & probabiliter, nõ
aũt neceſſario, ſequitur quod intendimus. Hãc prǫſum-
3 ptionẽ appellat † probabilẽ ſtatutum Venet. in prologo.
2. nu. 10. Apud noſtros Iuriſc. tñ magna conſtituitur in-
4 ter illam & † hãc dña. Si quidem illa iuris † præſumptio
5 ita appellatur, (vt diximus) quod a lege approbata ſit,
6 hæc vero hominis † dr̃, quod nullo iure confirmata repe
riatur. Sicuti apertè docuit Bal. in rub. C. de prob. in fi. &
in rub. ext. de prǫſum. n. 3. quem ſecuti ſunt Fel. in c. quã-
to. col. 2. de præſum. & Bero. in rub. ext. de proba. nu. 42.
& Idem reſpondit Caſtr. in conſil. 299. viſa inquiſitione
7 ſupraſcripta. col. 3. lib. 2. Non enim prǫſumptiones † has,
quas homo facit, potuit lex approbare, cum uariǫ multi
plicesque ſint, & ex varijs cauſis legib. ipſis iã promulga
8 tis, oriri ſoleãt, & iõ dicimus, † in iudicis arbitrio eſſe po
ſitas. Ita Bal. & cæteri relati cenſent, & manifeſtè Dec. in
l. 1. nu. 7. C. de teſtam. milit. Euerardus in centuria legali
in loco a veriſimili, nu. 18. & ppea Abbas in c. quam te,
9 nu. 3. de præſum. ſcripſit, de hac † præſumptione, certam
doctrinã dari non poſſe, & ibid. col. vlt. apertè ſcripſit, re
10 linqui arbitrio † iudicis. Hãc hominis præſumptionẽ di
11 uidit Bal. in rub. C. de prob. n. 4. in † vehementẽ, ſiue ma
iorẽ, & in nõ vehemẽtẽ ſiue minorẽ. Primam illã ita diffi
12 nit Bald. vt ſit vehemẽs † applicatio animi boni viri ad
valde veriſimile. c. vlt. de ſucceſ. ab inteſt. Secundã vero
illam præſumptionem non vehementẽ diffinit Bald. his
13 verbis. Eſt † inclinatio animi boni viri ad eligendum al-
terum extremorum. ex intellectu proueniens ex conie-
ctura nobili. Et hanc Baldi partitionem ex recentiorib.
probauit Ioannes Bolognetus in tract. de differentijs iu-
ris & facti, num. 106. Et hic facit traditio eiuſdem Baldi
in l. ſiue poſſideris, col. ult. uerſ. quæro nunquid ſit, C. de
probat. dũ conſtituit dñam inter præſumptionẽ uehemẽ
14 tem & uiolentã. Ego opinor unã tñ eſſe huius † præſum
ptionis ſpeciem. Quod. n. aliqñ ſit maior, aliqñ minor, di
uerſas ſpecies non cõſtituit, iuxta l. ult. ff. de fundo inſtr.
inſtrum. legat. & mecum ſentit manifeſtè Abb. in d. cap.
quanto, col. ult. de præſump. qui dixit, hæc eſſe uocabula
magiſtralia, non aũt quod inter ea ſit ſpecifica differen
tia. Et idemmet Bal. in l. ea quidem, n. 4. C. de accuſ. Cũ
unã ſolam hominis præſumptionem conſtituit, & q̃ ita
15 diffinit. Præſumptio hominis eſt quidã conceptus † cau
ſatus in mente ab aliqua probabili coniectura. Quib. ſa-
uè uerbis excludit Baldus prǫſumptionem temerariam,
quæ a malis hominib. ex cõiectura minus probabili ori-
tur, ut declarat Spec. in tit. de prǫſum. §. ſpẽs. n. 1. Et infra
aliqua de ea dicemus. Hanc quoq. hominis præſumptio
nẽ ita diffinit Abb. in c. quanto, n. 3. de præſum. præſum
16 ptio nõ † eſt aliud q̃ quædã ſuſpicio, quæ cauſatur in aio
iudicis, vel cuiuſcunq; ex variis coniecturis, vel argumẽ
tis, ſeu indicijs. Quæ diffinitio hẽt dubitationẽ ob illud
17 verbũ, ſuſpicio, cum † ſuſpicio ſit qd minus ipſa præſum-
ptione; qua de re ſuo loco dicemus. Illud ẽt hic adden-
dũ eſſe exiſtimaui, neminẽ hactenus extitiſſe, qui hãc di-
ſtinctionẽ præſumptionum & iuris & hominis impugna
rit, vno excepto bene erudito Franciſco Sarmiento Hi-
ſpano lib. 1. ſelect. interp. c. 1. nu. 9. ait ille, nullam eſſe ho
minis præſumptionem, quæ lege non nitatur. Sed vellẽ
is conſideraſſet Doct. noſtros rectè appellaſſe iuris præ-
ſumptionem illam, quæ ſcripta eſt in lege ipſa, illã homi
nis, quæ etſi a lege & ratione nõ diſcrepat, in lege tamen
expreſſim ſcripta nõ legitur, ſicuti clarè docuit Bald. in
18 rub. extra, de præſump. nu. 3. Crediderim tñ qđ etſi † præ
ſumptio & coniectura aliqua ſcripta nõ eſt in lege, ſi tñ
magnam cum ſcripta affinitatem habet & ſimilitudinẽ,
quod contingit ob maiorem, vel eandẽ rõnem, de ea iu-
dicãdum erit quo ad ſui effectum, quod de ipſa ſcripta.
19 Cum enim caſus omnes lege † comprehendi minime po
tuerint, de ſimilibus ad ſimilia procedimus, l. non poſ-
ſunt, ff. de legib. quod reſponſum alias expoſuimus lib.
2. de Arbitrarijs iudicum, caſu 84.

Præſumptionem conſtare argumentis, ſignis & exemplis, & quæ illæ ſint, copioſe explicatur.

SVMMARIA.

1 *Probatio artificialis ſeu præſumptio, quot conſtet arg.*
2 *Argum. quid ſit ſecundum Cic. Quint. num. 3. Bald. 4. Dialect. 6. Vnde conficiatur. 7. eius vſus apud Dialec. 5.*
8 *Argumentum ſemper habet artificium, ſignum aliquando arte caret, aliquando non.*
9 *Argumentatio ſecundum Ciceronem, eſt inuentum ex aliquo genere, rem aliquam aut probabiliter oſtendens, aut neceſſario demonſtrans.*
10 *Signum quod apud Rhetores, id apud Iureconſult. indicium, coniectura, nota vel veſtigium dicitur.*
11 *Exemplum Rhetoribus, Iureconſ. eſt ſimile.*

QVAESTIO VI.

QVæro ſexto, quib. conſtat præſumptio, ſeu artificia
1 lis probatio? Et trib. conſtare intelligimus † ex A-
riſtotele li. 1. Rhetor. ad Alexandrũ, c. 5. de probatione,
& ex auctore li. 1. ad Herennium, & Fabio Quintiliano
li. 5. Inſtit. orator. ca. 9. nempe argumentis, ſignis, & exẽ-
2 plis. Eſt argumentum (inquit M. Tullius in Topica) † rõ
quæ rei dubiæ facit fidem. Et idẽ in partitionib. dixit, ar
gumentum eſſe probabile inuentum ad faciendũ fidem.
Fabius vero Quintilian. d. li. 5. inſtit. orator. cap. 10. ſcri-
3 ptum reliquit, argumentũ eſse † orationẽ per ea, quæ cer
ta ſunt, fidẽ dubiis afferens, Bal. aũt in l. ea quidẽ, nu. 9.
4 C. de accuſat. ita diffinit. Eſt argumentũ propoſitio † ex
aliquib. exiſtẽtib. reſultans ad propoſitũ oſtendendum,
5 ſeu concludendũ. Et quanquã apud Dialecticos † ſit va-
rius argumenti vſus, ut ex Syllogiſmo, Enthymemate &
Epichremate. Nos tamen argumentũ eſse intelligimus,
ꝙ ex quibuſdã prius poſitis ducitur, & inde argumenta-
mur. Aliquando ẽt multis poſitis argum. ſumitur, l. 3. in
prin. & §. 1. & l. ob carmen, §. 1. ff. de teſt. le. licet imperat.
de leg. 1. l. non oẽs, §. a barbaris, ff. de re mil. l. cum res. C.
de prob. & l. 5. C. de fide inſtr. Quocirca idem Bald. ut in
6 d. l. ea quidem. n. 9. C. de accuſat. dixit, argum. eſſe † col-
lationem pluriũ ad unã concluſionẽ. Et dum argumen-
tum ita ſumitur, a ſigno ut pars a toto, differt. Nã ex plu-
7 rib. ſignis aliquando † arg. cõficitur. l. Procula. ff. de pro
bat. Aliquãdo ex ſolo ſigno, quod neceſſariũ ſit, uel maxi
me credibile. Et ſignum aliquando arte caret, aliquan-
8 do non caret. Argum. uero † artificium ſp habet. Illud
excipit M. Tullius in partitionib. quod a teſtimoniis ſu-
mitur, & remotum appellatur. Vnde M. Tullius libro 1.
de inuentione ſcribit in hæc uerba, argumentatio uide-

9 tur eſſe †inuentum ex aliquo genere, rem aliquā aut pro
babiliter oſtēdens, aut neceſſarie demōſtrās. ſingula ex-
plicat Cicero, quæ nunc non recenſeo, cū maximè & de
10 his ſuperiorib. q. diſſeruimus. Signū† Rhetorib. à noſtris
indicium, uel coniectura, uel nota, uel veſtigium appel-
latur. Qua de re in ſubſequenti qōne diſputabimus. Exē
11 plū† apud artis rhetoricæ ſcriptores eſt, quod à nobis ſi
mile dicitur. Et de eo accuratè agit Fabius lib. 5. inſt. ora-
tor. c. 11. Et quando à ſimili ducatur argumentū, copio-
sè diſſerit Euerardus in Cēturia legali, in loco à ſimili.

QVAESTIO VII.

Præſumptio, indicium, coniectura, ſignum, ſuſpicio, adminiculum, quantum inter ſe differant, diligens explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio, indicium, coniectura, ſignum, ſuſpicio, & adminiculum multum inter ſe differunt.*
2 *Præſumptio illa dicitur, quæ interdum oritur ex probabilibus, et dicitur præſumptio iuris vel hominis, interdum a neceſſarijs, & dicitur iuris & de iure, et nu. 3.*
4 *Præſumptio vnde dicta ſit.*
5 *Indicium ſolum naſcitur a probabilibus.*
6 *Indicium quid ſit ſecundum Bald. num. 7.*
8 *Præſumptio directè tangit factum probandum, indicium verò indirectè.*
9 *Indicium eſſe maius ipſa ſimplici præſumptione, vt voluit Iulius Clarus, abſolutè verum non eſt.*
10 *Indicium appellatur interdum præſumptio, cum à lege receptum probatumque fuit.*
11 *Indicium eſſe pro veritate in ciuili negocio, & in criminalibus pro ſigno, vt voluit Brunus, quomodo intelligendum, numero 12. & 13.*
14 *Indicium ſecundum Bald. duplex, ſemiplenum ſeu dubitatiuum et plenum ſiue indubitatum.*
15 *Indicij ſemipleni diffinitio, auctore Baldo.*
16 *Indicij pleni diffinitio ſecundum eundem.*
17 *Indicium leue eſt minus ipſa præſumptione, ſecundum Iaſo.*
18 *Indicium à ſuſpicione non differre conſul..it Corn.*
19 *Indicium ab indico, indicas, argumentum veritatis habendæ.*
20 *Indicium, latina in ſignificatione ſumitur pro nota quadam & demonſtratione rei geſtæ.*
21 *Coniectura naſcitur à probabilibus, ſicut & indicia ex ſententia Baldi.*
22 *Ruſtici Papienſes indicia appellant coniecturas.*
23 *Coniecturæ dicuntur, quia coniunguntur origini ſuæ, & ſunt quaſi connexuræ & colligaturæ.*
24 *Coniectura, & indicium ſunt duo Sinonyma, ſecundum Cur. Sen. & Bald.*
25 *Coniectura ſecundum Giraldum eſt præſumptio à naturæ neceſſarijs proueniens.*
26 *Coniectura proprie dicitur, quæ non a neceſſarijs, ſed a probabilibus oritur.*
27 *Coniectura eſt de re dubia, & rei latentis indicium, eſtque id quod per rationes, & ſigna & tempora, & huiuſmodi conijcit, id eſt cogitat & colligit, & nu. 28.*
29 *Coniectura a coniecto, coniectas, frequentatiuo, vel a coniectu, id eſt, directione quadam rationis ad veritatem, ſecundum Quintil. num. 30.*
31 *Coniectura eſt acceptio ſeu reputatio veri, ex aliquo alio ſic uerisimiliter ordinato, ſecundum Bald.*
32 *Signum a Cicerone definitur, quod ſub ſenſum aliquem cadit, & quiddam ſignificat, quod ex ipſo profectum videtur, &c.*
33 *Argumenta omnia quę a ſenſibus ducuntur, ſigna vocantur, quæ uero ab intellectu, dicuntur uerisimilia, & nu. 35.*
34 *Signum ſecundum Auguſtinum lib. 2. de doctr. Chriſt. eſt res prę ter ſpeciem quam ingerit ſenſibus aliquid aliud, faciens ex ſe in cognitionem venire.*
36 *Argumentum verisimile fit ex rebus probabilibus, & quæ plerunque ita fiunt, nihilque differt a præſumptione iuris uel hominis, num. 37.*
38 *Signum neceſſarium nil differt a pręſumptione iuris, & de iure.*
39 *Signa non neceſſaria a præſumptione iuris vel hominis non diſtant.*
40 *Signorum quędam naturalia ſunt, quę quaſi naturaliter aliquid ſignificant, quędam data, hoc eſt inſtituta ad aliquid ſignificandum.*
41 *Suſpicio eſt paſſio animi, aliquid firmiter non eligentis, uel animi motus ad aliquid, cum uehementi titubatione, ſecundum Bald. & num. 42.*
43 *Suſpicio eſt opinio mali ex leuibus indicijs procedens, ſecundum Ciceronem.*
44 *Suſpicio ſecundum Bart. quid ſit.*
45 *Suſpicio ſpecies eſt quędam probationis, inducens animum iudicis ad aliquid credendum.*
46 *Suſpicio ab Alex. Alenſi diuiditur in temerariam, violentam, leuem, & probabilem.*
47 *Suſpicio habet tres gradus.*
48 *Suſpicionis primus gradus quis ſit.*
49 *Dubius is dicitur, qui cum duas vias habet, utram eligat neſciat.*
50 *Suſpicio quę dicatur temeraria.*
51 *Suſpicio ſecundum Salic. & Mayner. quid ſit.*
52 *Suſpicionis ſecundus gradus.*
53 *Opinio eſt animi motus cum hęſitatione aliquid eligentis, ſecundum Ripam.*
54 *Ex ſuſpicionibus multis conficitur, atque cauſatur præſumptio.*
55 *Suſpicionem uehementem ęquiparari pręſumptioni, non eſt uerum.*
56 *Suſpicionis gradus tertius quis ſit.*
57 *Adminiculum duplex ſecundum Bald.*
58 *Adminiculum uehemens quid ſit.*
59 *Adminiculum non uehemens, quid.*

QVAERO ſeptimo, an inter ſe differant præſumptio,
indicium, coniectura, ſignum, ſuſpicio, & adminicu-
1 lum? Et multum inter ſe† differre ſcribunt omnes. Nam
2 præſumptio † illa eſt, quæ (ut ſuis locis diximus) in-
terdum oritur à probabilibus, & tūc appellatur præſum
ptio iuris, vel hominis, vt explicauimus ſupra q. 4. & q.
3 5. Interdum oritur† a neceſſarijs, & tunc appellatur præ
ſumptio iuris, & de iure, de qua quidem egimus ſupra
4 q. 3. Eſt præſumptio dicta a † dictione præ, id eſt, ante, &
ſumptio, hoc eſt ante ſumptio; quia ante legitimas pro-
bationes aliquid ſumit pro uero. Ita ſcribit Simācas lib.
Catholicarum inſtitutionum, tit. 50. de pręſumptionib.
5 nu. 4. Indicium uero ſolum naſcitur † à probabilibus, ut
ait Bal. in l. non hoc, col. ult. C. unde legit. qui ita uiſus
6 eſt diſtinire. Eſt indicium coniectura † ex probabilibus,
& non neceſſarijs orta, a quib. poteſt abeſſe ueritas, ſed
non ueri ſimilitudo ueri, quæ quandoq. mentē iudicātis
ita perſtringunt, ut cogant conſcientiam iudicis iudica-
re ſecundū ipſa. Cæterū mihi uidetur hoc loco Bald. ſu-
mere indiciū pro ipſa præſumptione iuris, quæ interdū
cogit iudicē ſecundum eā iudicare, & ab ea indiciū dif-
ferre, ſentit idemmet Bal. in Rubr. C. de probationib. n.
7 4. cum dixit indicium eſſe præſumptionem † minimam
hominis boni, ſeu dictans argumentū a ſpecie probatio
nis. Et ſentit Rom. in l. excipiuntur, nu. 4. ff. ad S.C. Sylla.
Et clarius idem Bal. in l. 2. in prin. ff. de excuſ. tut. ſcrip-
8 ſit, præſumptionem directe† tāgere factum probandū;
indicium uerò indirectè. Et Bald. probauit Curt. Sen. in
l. admonendi, nu. 189. ff. de iureiur. Quocirca abſolutè
uerum nō eſt, quod ſcripſit Iulius Clarus in practica cri
9 minali, q. 20. pagi. 1. uer. nihilominus, cū dixit, indiciū †
10 eſſe maius ipſa ſimplici pręſumptione. Indicium †autem
interdum appellatur præſumptio, cum ſa lege receptū
approba-

Digitized by Google

approbatumque fuit. Ita probat l. ſi qui adulterij, vbi gl.
C. de adulterijs, & ſcribit Franc. Brunus in tract. de indi
cijs, & tortura, parte 2. c. 8. nu. 3. quo loci ſubiungit, indi-
11 cium † eſſe pro veritate in ciuili negotio, l. vlt. C. fam. er-
12 ciſ. quem locum de præſumptione iuris intelligo. Et in†
13 criminalib. (ait Brunus) pro ſigno. Quod verũ nõ puto†
niſi impropriè ſumatur indicium. Nã & Bal. in l. ea qui
14 dem, nu. 8. C. de accuſ. ſcripſit, indicium eſſe† duplex ſe-
miplenum ſeu dubitatiuum, & plenum ſiue indubitatũ.
15 Eſt† indicium ſemiplenũ (inquit Bald.) præſumptio for-
titer mouens animum ad aliquid credendum, vel diſcre
16 dendum, l. cũ probatio. ff. de probat. Plenum verò† indi-
cium (inquit idem Bald.) eſt demonſtratio rei per ſigna
differentia, per quæ animus in aliquo tanquã exiſtente
quieſcit, & plus inueſtigare non curat, l. indicia, C. de rei
vend. Iaſ. verò in l. 1. nu. 8. ff. de eo per quem factum erit.
17 docuit, indiciũ† leue eſſe minus ipſa præſumptione. Cu-
ius traditionem probarunt M. Antonius Blancus in tra
ctã. de indicijs, & tortura, nu. 252. & Iacob. Nouellus in
pract. criminali, in verbo, indicia, quę præcedere, nu. 23.
Imò reſpondit Corneus in conſ. 101. nu. 18. li. 2. indiciũ
18 a ſuſpicione† non differre. Eſt dictum indicium† ab indi
19 co, indicas, demonſtrans argumentum veritatis haben-
dæ, ita docuit Cur. Sen. in l. admonendi. nu. 390. ff. de iu-
20 reiur. Et eſt indicium† nota quædã & demonſtratio rei
geſtæ. Qđ & a latinis in hac ſignificatione ſumitur. Cice
ro pro Cluentio. Oĩa, quæ ſolent eſſe indicia & veſtigia
veneni, in illius mortuæ corpore reperta ſunt. Et idẽ in
orõne 3. in Catilinã, argumẽta ſceleris indicia appellat.
21 Coniectura eſt, † quæ naſcitur a probabilib. ſicut & in
dicium, ex ſnĩa Baldi in d. le. non hoc. C. unde legi. & in
Rubr. C. de probat. nu. 4. Quocirca idem Bal. in l. 1. col.
3. verſ. Vnde quæritur. C. de priuile. dotis, ſcribit conie-
22 cturã eſſe idem quod indiciũ: & ruſticos Papienſes † ap-
pellare indicia coniecturas. Et ſubiungit Bal. cõiecturas
23 dici, † quia coniunguntur origini ſuæ, & eſſe quaſi conne
xuras & colligaturas. Et clarius docuit Cur. Sen. in l. ad-
monendi. nu. 190. ff. de iureiur. coniecturam & indiciũ,
24 † eſſe duo Sinonyma, quod ſentit & Bal. in l. 2. in prin. ff.
de excuſ. tut. cum dixit, quod coniectura æquè indirectè
tangit factum probandum ac indicium. Legi tamen ali-
quando apud bene eruditum Lelium Gregorium Giral-
dum in commentarijs ſymbolorum Pythagoræ, conie-
cturam eſſe ſignum, quod natura ipſa demonſtrat, ut lac
in puerpera, fumus ex igne. Quod ſi ita res ſe hẽt, dicẽdũ
25 eſt, cõiecturã eſſe† præſumptionem a naturæ neceſſarijs
prouenientem. Quã ſuo loco iam explicuimus. Ego exi-
26 ſtimo coniecturã† proprie dici, quæ nõ a neceſſarijs, ſed
a probabilib. oritur. Nam ſi a neceſſariis oriretur, nõ du
27 bia, ſed certa res eſſet. Cum tamẽ cõiectura† ſit de re du-
28 bia. Eſt enim coniectura† rei (ut Speuſippus ait) latentis
indicium. Et eſt id, quod per rõnes & ſigna, & tpa, & hu
iuſmodi cõijcit, id eſt, cogitat & colligit. Et dicta eſt cõ-
29 iectura† a coniecto, coniectas frequentatiuo, quod idem
eſt quod exiſtimo, diuino. atque ita a ſcientia differt, ꝙ
& Teren. in Eunucho his verbis ſignificat. Neque ſcio
quid dicam, aut quid coniectem.. Vel (vt Fabius lib. 3. in
30 ſti. oratoria. c. 7.) dicta eſt coniectura † a coniectu, id eſt
directione quadã rõnis ad veritatẽ. Hinc ſtatũ cõiectu-
ralem appellat M. Tullius ad Herennium, cũ per cõiectu
ras quæritur, an aliquid factum ſit, uel non. Et coniectu-
ram ita deſcribit Bal. in l. ea quidem. nu. 10. C. de accuſa.
31 Eſt acceptio, † ſeu reputatio ueri ex aliquo alio ſic uoriſi
militer ordinato.

Signum, quod aliquando indicium, vel coniectura, vel
nota, vel veſtigium, tam a Rhetorib. nempe a Fab. lib. 5.
inſtit. oratoria. c. 9. ac Victorio, & Maioragio fuſius in
commẽtarijs ad libros Ariſt. de Rhetorica, quam e iure
cõſultis noſtris appellatur, ita a M. Tullio li. 1. de inuen-
32 tione diffinitur. Signum eſt, † qđ ſub ſenſum aliquẽ ca-
dit, & quiddam ſignificat, qđ ex ipſo profectũ uidetur,
ꝙ aut ante fuerit, aut in ipſo negocio, aut poſt ſit cõſecu
tũ: & tñ indiget teſtimoniis, & maioris confirmationis;
ut cruor, fuga, pallor, puluis, & quæ his sũt ſimilia. Hinc
itaque fit, ut ſi uidemus gladium cruentum, ſtatim argu
mentabimur cædem eſſe factam. Si magnum ſtrepitum
audimus in foro, ſeditionẽ ortam eſſe ſuſpicamur. Si uo-
cem audimus amici, cognoſcimus eum adeſſe, ſic ex gu
ſtu cognoſcitur mel, quia dulce eſt, ex tactu glacies, quæ
33 frigida eſt, atq. ita de cæteris. Hæc igitur oĩa quæ† a ſen-
ſibus ducuntur argumenta, vocantur ſigna. Id quod ſcri
pſit, & D. Aug. li. 2. de doctrina Chriſtiana relatus in ca.
ſignum, de conſec. diſt. 2. Cum ita ſignum diffinit, ſignũ
34 eſt † res pter ſpẽm quam ingerit ſenſib. aliquid aliud fa
ciens ex ſe in cognitionẽ uenire. Quæ verò ducuntur ab
35 intellectu† vel opinione, veriſimilia ducuntur. (ſicuti e-
ruditiſſimo Maioragio in commẽtariis ad Rhetoricam
Ariſtotelis placuit.) Cum non ignoremus eos, qui ode-
runt aliquem, cupere illum perditum, dicimus veriſimi
le eſſe, Clodium inſidias Miloni ſtruxiſſe, vt eum interfi
ceret, quem oderat. Signum quoque ab vſu ſumi ſcripſit
Bal. in l. a procuratore, in primo notab. C. de procu. cum
dixit furcas eſſe meri imperij ſignum, cum earum vſus
ſit, vt laqueo ſuſpendantur delinquentes. His etiam in-
telligimus, quod inter ſe differant veriſimile, & ſignum.
Nullum aũt veriſimile tm̃ argumentum eſt neceſſariũ.
36 Fit enim veriſimile† argumentum ex reb. probabilib. &
quæ plerumque ita fiunt. Et ob id hoc veriſimile a præ-
37 ſumptione† iuris, vel hominis non differt. Signum aliqñ
neceſſarium eſt, vt ſi mulier lac habeat, neceſſarium eſt,
38 vt pepererit. Et hoc ſignum nil† differt à præſumptione
iuris & de iure, quæ & neceſſaria inartificialis probatio
dr̃; vt abũdè ſuo loco diſſeruimus. Signa tñ aliqua dãtur
39 quæ nullã in† ſe neceſſitatem habẽt. Et hæc à pſumptio
ne vel iuris, vel hominis nõ diſtãt. Quod aũt M. Tullius
in ſigni diffinitione dicebat, ſignum eſse, aut ante nego-
tium, aut in ipſo negotio, aut poſt negotium ipſum, ita
ex Victorii, & aliorum ſnĩa declarari põt, ante negociũ
ſignum eſt, vt mulierẽ lac habere, quæ duob. poſtea die-
bus paritura eſt, in negotio ipſo eſt ſignum, vt ſi fumus
eſt, ignis eſt. Et poſt negotium ſignum eſt, vt cinerem eſ-
ſe, ſignum eſt, quod ante fuerit ignis. Fabius vero lib. 5.
inſtit. orato. ca. 19. ita ſcribit. Hoc genus per omnia per-
pendi ſolet; nam & coiuiſſe eam cum viro quæ peperit;
quod eſt præteriti, & fluctus eſſe, cũ magna uis venti in
mari incubuit, quod coniuncti; & eum mori, cuius cor
vulneratum eſt, quod futuri neceſse eſt. Non hic præter
mittẽdum duxi, quod ſcripſit Turrecremeta in c. ſignũ,
40 in fin. de conſec. diſt. 2. cum dixit, quòd ſignorum † quæ
dã ſunt naturalia, q̃ quaſi naturaliter aliquid ſignificãt,
vt nubes naturaliter ſignificant pluuiam, & fumus ignẽ.
Quædam ſunt data, hoc eſt quæ ſunt inſtituta ad aliqd
ſignificandum, vt circulus eſt inſtitutus ad ſignificandũ
vinum vænale. Et voces ſunt ſigna eorum, quæ in animo
ſunt. Quæ quidem diſtinctio cum præcedentibus, ſi re-
ctè conſideretur, conuenit.

41 Suſpicio eſt† paſſio animi aliquid firmiter non eligen
tis. Ita diffinit Bal. in rubr. C. de probat. nu. 4. Vel ſuſpi-
42 cio† eſt animi motus ad aliquid cum vehementi tituba-
tione, ſicuti deſcribit idem Bal. in l. ea quidem, nu. 3. C.
de accuſ. & ſentit idem Bal. in rubr. de controuer. inue-
ſtitu. nu. 7. ubi conſtituit quatuor gradus animi motus.
Vel etiam cum D. Thom. 2. 2. q. 60. art. 3. ita põt ſuſpicio
43 deſcribi, ut ſit opinio† mali ex leuib. indicijs procedens.
Quam ſanè deſcriptionem a M. Tullio ſumpſit, & ex re-
centiorib. eam probauit Iacobus Simancas in libro ca-
tholicarum inſtitutionum, tit. 50. de præſump. nu. 22. &
idem in praxi contra hæreſes, tit. 31. nu. 1. Verum oĩum
clarius rem hanc explicauit Bart. in l. admonendi. n. 21.
44 ff. de iureiur. cum docuit, ſuſpicionem† eſſe, quæ animũ
iudicis

Digitized by Google

iudicis aliquo leui argumento in aliquam partem incli-
nat, etſi non oẽm excludit dubitationem. Quocirca ſcri-
ptum reliquit Gemi. in ca. habuiſſe, in tertio notab. 33.
45 diſt. ſuſpicionem † eſſe ſpeciem quãdam probationis in-
ducentem animum iudicis ad aliquid credendum, non
tñ habere eum probationis gradũ, quo fixè applicat iu-
dex ille animum ad vnam partem, ſed eum ambiguum
reddere. Hanc ſuſpicionem Alex. Alenſis in ſumma, par
te 3. q. 45. membro 7. dum nullam uiſus eſt facere diffe-
46 rentiam inter præſumptionem & ſuſpicionem, † diuidit
in temerariam, violentam, leuem & probabilem, quam
quidem diuiſionem commemorauimus ſupra q. 2. Re-
47 ctius dicere poſſumus, ſuſpicionẽ † tres habere gradus,
ſecũdũ D. Tho. 2. 2. q. 60. art. 3. Primus eſt cum homo ex
48 leuib. indicijs dubitare incipit. Cũ enim † nulla adeſt rõ,
nullaque cauſa, qua iudex magis in vnam partem quã
in alteram inclinet, eum dubitare dicimus, ita gl. in l. de
ſtatu. ff. de teſtam. & in rubr. ff. de iur. & fact. igno. Et du
49 bius † is dr̃, qui cum duas vias habet, vtram eligat, ne-
ſcit. Iudex ergo tunc dubitare dicetur, cum non magis
animum ſuum ad actorem quam ad reum, nõ magis ad
abſoluendum, quàm ad condemnandũ, applicat. Quod
ſi poſt dubitationem iudex leui aliquo indicio, aut argu
mento animum ſuum in alteram partem flectit, neque
tamen a ſe dubitationem remouet, hoc ipſum ſuſpicio,
appellatur, l. in lege Aquilia ſi deletum. ff. ad leg. Aquil.
Et primo hoc in gradu ſuſpicionis obſeruandum eſt, ꝙ
50 ſi indicia illa leuia admodum ſunt, ſuſpicio † quæ inde
cauſatur, temeraria dr̃, & reijcienda omnino venit, l. 1.
§. ſi ſuſpicio, ff. de incendio, ruina, & naufragio, & c. tua,
de ætate & qual. ſcribit Ripa in l. admonendi, nu. 89. ff.
de iureiur. Non enim tunc aliquem probationis gradũ
facit, ſicuti nec præſumptio temeraria; vt docuit Bal. in
l. ſiue poſſidetis, nu. 5. C. de probat. & hæc ſuſpicio appel
latur a Salic. in rubr. C. de proba. ac a Gulielmo Mayne-
51 rio in l. ſi obſcuris, nu. 3. de reg. iur. quædam † animi paſ-
ſio cum præciſa ignorantia, & ſubiungit, Maynerius nil
differre a temeraria præſumptione. Quare ſcribit Spe. in
tit. de præſum. §. ſpecies. nu. 1. a iure non recipi, cũ à ma-
lis hominib. mala mente cauſetur. Et peccatum eſſe, ve-
niale tñ, dixit D. Tho. 2. 2. q. 60. art. 3. qui ſubdit, qđ imò
mortaliter peccat, qui firmiter huic temerariæ credulita
ti inhæret, vel ſecundũ eã iudicat. Secundus eſt ſuſpicio
52 nis † gradus, cum iudici fortiora argumẽta apparent, &
incipit opinari & vni parti adhærere, aliquod tñ dubiũ
modicum adhuc remanet. Et hæc opinio appellatur, ſi-
cuti ſcribit inter multos Coraſ. in l. admonendi, part. 1.
nu. 105. ff. de iureiur. & ibidem Ripa nu. 91. opinionem
53 ita deſcribit. Eſt † animi motus cum hæſitatione aliquid
eligentis. Et ſubiungit, opinionem conſtituere ſecundũ
gradum probationis. Hæc veriſimilis ſuſpicio vel vehe-
mens a noſtris aliquando appellatur, & quæ a præſum-
54 ptione differt. Nã ex multis ſuſpicionib. † conficitur at
que cauſatur præſumptio, vt ſcribunt Bal. & Salic. in au
th. ſi quis ei, in fi. C. de adult. & cum eo Brun. in tract. de
indicijs & tortura. par. 2. q. 8. nu. 4. & Ripa in l. admonẽ-
di, nu. 90. ff. de iureiur. Arnaldus Alb. in trac. de agnoſc.
aſſert. cathol. & hæret. q. 34. nu. 45. Huius ſuſpicionis ve-
riſimilis ſeu vehementis exemplum adfert Simancas in
praxi contra hæreſes, tit. 41. nu. 3. ſi quis explicite neget
aliquas propoſitiones fidei, quas tenetur ex officio ſci-
re, is vehementer ſuſpectus eſt; quamuis fieri poſſit, vt ta
lis negatio ex ignorãtia vel animi leuitate ſit orta. Hanc
55 vehementem † ſuſpicionem æquiparari præſumptioni iu
ris, ſcribit Albert. loco præallegato, n. 46. quod minimè
56 verum exiſtimo. Tertius eſt ſuſpicionis gradus, † qñ iudi
ci, poſt a ſe conceptam opinionem, alia vrgentiora ita ſu
perueniunt argumenta, vt conſtanter, & ſine dubio vni
parti adhæreat, tunc violenta ſuſpicio appellatur, & cre
dulitatem fidemque cauſat, auth. ſi quis ei, C. ad leg. Iul.
de adul. c. litteras, de p̃ſump. Et hæc ipſa credulitas quo
ad effectum hunc adhærendi, nil differt à ſcientia, & ſi
diſtet in modo adhærendi. Nam argumentis adhæret,
qui credit: at qui ſcit, certa ratione, vtroq. ſenſu & cor-
poreo adhæret, l. 2. §. quod obſeruari. C. de iureiurand.
propter calumn. dan. & annotarunt Ripa & Coraſ. in l.
admonendi, ff. de iureiuran. ille numer. 92. iſte parte pri-
ma, num. 106. Quib. quidem in locis hanc eſſe violen-
tam ſuſpicionem affirmant, imò hanc eſse præſumptio-
nem iuris, & de iure, ſcribit Arnaldus Alberti. in trac. de
agnoſcendis aſsert. Cathol. & hæret. q. 34. nu. 46. qđ ve-
rum non eſt, nec iure probatur, cum præſumptio iuris
& de iure illa ſit, quæ a lege clarè approbata eſt, vt dixi-
mus ſupra. Exemplum huius uiolentæ ſuſcipionis adfer-
ri pōt vna cũ bene erudito Iacobo Simanca libro catho
licarum inſtitutionum, tit. 50. de pręſum. nu. 26. & in pra
xi hæreſeos, tit. 41. num. 4. Si quis propoſitiones hæreti-
cas publice aſserat, vel ceremonias impiorũ faciat. Nã
etſi poſſibile ſit, quod errore ductus & ſine intellectu,
aut ſine pertinacia faciat; attamen eccleſia, quæ iudicat
exteriora, violenta ſuſpicione quadam ſuſpicatur, hunc
eſse hæreticum. Id quod & auctoritate Gerſonis, de pro
teſtatione. conſideratione vltima, affirmat Simancas, eſt
aliud exemplum in caſu l. vlt. §. vlt. C. arbitriũ tutelę, vbi
gl. in verbo, violenta, & apertius Bald. ibi num. 7. & Sal.
in fi. & attingam infra in lib. 6. præſumpt. 96.
57 Adminiculũ eſt, † ſecundũ Bal. in l. ea quidẽ. nu. 9. ver
ſic. adminiculum. C. de accuſat. duplex, vehemens & nõ
58 vehemens. Vehemens eſt † ſuppletio defectus probatio-
nis per ſe ſolum non operans, ſed cum alia cooperatio-
ne cooperans. c. vlt. de ſucceſ. ab inteſtat. quod ita intelli
git Bal. cui accedit l. inſtrumenta domeſtica, C. de pro-
59 batio. Non vehemens adminiculum † eſt aliqualis con-
firmatio rei probabilis, l. 2. §. 1. ff. de excuſ. tut.

Præſumptio quomodo, & in quibus à fictione differat.

S V M M A R I V M.

1 *Præſumptionem à fictione differre, vel ſola vtriuſque definitio indicat.*

2 *Præſumptio ſemper verſatur circa rem dubiam, quæ eſſe, vel nõ eſſe poteſt.*

3 *Præſumptio verſatur circa id, quod eſt geſtum, ſed ignoratur qualiter geſtum.*

4 *Fictio eſt in re certa, eius quod eſt poſſibile, contra veritatem pro veritate, a iure ficta aſſumptio ſecundum Bar.*

5 *Fictionis ſex definitiones recenſet Iaſon in l. ſi is, qui pro emptore. ff. de vſucap.*

6 *Fictio eſt indubitata falſitatis pro veritate aſſumptio, in caſu poſſibili, & ex iuſta cauſa ad inducendum aliquem iuris effectum, æquitati naturali non repugnantem ſecundum Angelum.*

7 *Fictio eſt legis aduerſus veritatem in re poſſibili ex iuſta cauſa diſpoſitio, ſecundum Alciatum.*

8 *Fictionis natura & ſubſtantia eſt, vt eſſe fingatur, quod re vera non eſt.*

9 *Fictio fingit vera eſſe ea quæ vera non ſunt, præſumptio ſuper re dubia eſt, quæ ita eſſe, vel non eſſe poteſt, & prima eſt hæc differentia.*

10 *Fictio cum veritate nunquam conuenit, præſumptio ſæpe.*

11 *Fictio nunquam admittit probationem contra ſe, præſumptio autem ſic, eſtque hæc ſecunda differentia. num. 15.*

12 *Fictio dicitur eſſe quædam legis prouiſio, & diſpoſitio ita conſtabilita.*

13 *Fictio non eſt probationis ſpecies, vt præſumptio.*

14 *Probatio etſi contra fictionem non admittatur, attamen per indirectum probari poteſt, nempe demonſtrando ceſſare æquitatẽ ſuper qua fictio fundata eſt.*

16 *Præſumptionem iuris & de iure fictionem eſſe, qui dixerunt, erroris conuincuntur.*

17 *Præ-*

Digitized by Google

17 *Præſumptio ab homine introduci poteſt, fictio vero non, eſtque tertia hęc differentia.nu. 18.*

19 *Fictio dicitur diſpoſitio legis, cui renunciari non poteſt, præſumptio eſt diſpoſitio hominis, atque ideo ei recte renunciatur.*

20 *Præſumptio vna alteri poteſt aduerſari, fictio vna non poteſt eſſe contra aliam, eſtque quarta differentia.nu. 21.*

22 *Præſumptiones plures vna ſimul concurrere poſſunt, diuerſum in fictione, eſtque hæc quinta differentia.nu. 23.*

24 *Fictiones duæ, quia ſunt tanquam duo ſpecialia, ſimul eſſe non poſſunt, at præſumptio ſimul eſſe poteſt cum vna ſpecialitate, eſtque ſexta hæc differentia.nu.25.*

26 *Fictio denotat improprietatem, præſumptio proprietatem, eſtque differentia ſeptima.nu. 27.*

28 *Statutum diſponens ſuper caſu vero, locum habet etiam in præſumpto.*

29 *Præſumptio verſatur circa ea quę ſunt facti, fictio circa ea quæ iuris, & eſt differentia octaua. nu. 30.*

31 *Præſumptio in fictionem mutari poteſt a principe, fictio in præſumptionem verti non poteſt, eſt hæc nona differentia. numero 33.*

32 *Præſumptio verſatur circa ea quæ uera eſſe poſſunt.*

34 *Præſumptio extenditur de perſona ad perſonam fictio uero non, eſtque differentia decima.nu.35.*

36 *Præſumptio allegari debet, in fictione id non eſt neceſſe, & ſic conſtituitur differentia vndecima.*

37 *Fictio eſt de re clara.*

QVAESTIO VIII.

QVAERO octauò, quomodo præſumptio, & in qui
bus differat à fictione? Et multum differre, vel ſo-
1 la ipſa vtriuſque † diffinitio ſignificat. Nam ſupra q.3.ex
Baldo, & cæteris diximus præſumptioně iuris & de iu-
re eſſe ſtatum a iure promulgatum ex indubia coniectu-
ra. Vel eſt diſpoſitio legis aliud præſumentis & ſuper prę
ſumpto, tanq̃ ſibi cõperto ſtatuentis. Pręſumptio vero iu
ris tm̃ eſt ſimilitudo quædã ſufficiens ad rem dubiã, de
qua creduntur credenda. Vel eſt probabilis coniectu-
ra ex certo ſigno proueniẽs, quæ, alio non adducto, pro
veritate habetur, ita cum Bald.& Alc. diffiniui ſupra q.
4. Præſumptio vero hominis eſt (de vehementi nunc lo-
quor) vehemens applicatio animi boni viri ad valde ve
riſimile. Et præſumptio hominis non vehemens eſt incli
natio animi boni viri ad eligendum alterum extremo-
rum, ex intellectu proueniẽs & cõiectura nobili. Ita cũ
Bal. diffiniui ſupra q.5. Hæ oẽs diffinitiones demõſtrãt
2 præſumptionem † ſemper verſari circa rem dubiam, q̃.ſ.
eſſe, vel non eſſe põt: Et (vt ſcriptum reliquit Marius Sa
lomonius in l.Gallus.§.quidã recte.n.31.ff.de li.& poſt-
3 hu.) verſatur præſumptio circa † id quod eſt geſtum, ſed
4 ignoratur qualiter geſtũ. Fictio vero eſt † in re certa eius,
quod eſt poſſibile contra veritatem, pro veritate a iure
ficta aſſumptio. Ita fictioně definit Bart.in l.ſi is qui pro
emptore.nu.21.ff. de vſucapi. quem crebrius alij ſecuti
5 ſunt, vt aſſerit Curt.iun.in conſi.4.nu.15. Sex alias † diffi-
nitiones fictionis recenſet Iaſ.in d.l.ſi is, qui pro empto.
nu.168. Illa q̃ conſiderauit Angelus videtur cæteris ple-
6 nior, cum dixit: fictio eſt † indubitatæ falſitatis pro veri-
tate aſſumptio in caſu poſſibili, & ex iuſta cã ad inducen
dũ aliquem iuris effectũ, æquitati naturali non repugnã
tě. Aliam adfert definitionem Alc.in tract.de præſump.
7 in præludijs parte 1.nu. 2. cum dixit, fictio eſt † legis ad-
uerſus veritatẽ in re poſſibili ex iuſta cã diſpoſitio. Quã
ſanè diffinitionem probauit & ipſe Alc.li.6.parerg.iuris
cap.1. Et quamquam in hac fictione definienda inter ſe
multum diſſentiant Dd. attamen in eo oẽs conueniunt,
8 fictionis naturã † & ſubſtantiã eſſe, ut eſſe fingatur, quod
re vera non eſt. Et ex hoc oritur prima & præcipua diffe
rentia inter fictioně & pręſumptioně. Nam (vt diximus)
9 fictio fingit vera eſſe ea, quæ † vera non ſunt. Præſumptio
vero præſumit ſuper re dubia, quæ.ſ. ita eſſe, aut non eſſe
10 põt. † Vnde fictio nunq̃ conuenit cum veritate, præſum-
ptio verò ſæpe. Ita hanc differentiam expreſſim annota
runt gl.in l.vnica.§.accedit.C.de rei vx.act. Gemi.& Tur
recremata in c.ferrum.50.diſt. Alex.conſ.158. nu.7.li.2.
Butr.& Fel.in c.quanto.nu.2.de pręſc. Iaſ.in l.ſi is qui p
emptore.nu.168.ff.de vſuca. Cur.iun. conſil.4. nu.15.&
Alc.in præcitatis locis. Berous in c. at ſi clerici.in princ.
nu.110.de iud. qui dixit hanc differentiam eſſe ex nati-
uitate, & Euerar. in cẽturia legali in loco a fictione. n.5.
Scđa differentia inter præſumptionem & fictioně eſt
11 illa q̃ vere fluit a p̃cedenti. Quod.ſ. fictio † nunquam ad-
mittit probationem contra ſe, ita ſcribunt Soc.in l. cum
auus, n.73.ff.de condit.& dem. Fel.in c.quanto. nu.2.de
præſump. Alci.in Tract.de præſump.in præludijs parte
1.nu.4.& Euerard. in cẽturia legali in loco a fictione. n.
12 5.in fi.ex gl.c.2.de arb.in 6.& rõ eſſe videtur, qa fictio †
dicitur eſſe q̃dam legis prouiſio & diſpõ ita cõſtabilita,
vt ait Berous in c.at ſi clerici.in prin.nu.110.de iud.qui
13 ibi ſcribit fictionem † non eſſe probationis ſpẽm, ut eſt p̃
ſumptio. Cæterum egregiè ſcribit Soc. in d.l.cum auus.
14 nu.73.quod etſi cõtra fictionem non admittitur † proba-
tio, attñ probari per indirectum põt, nempe demõſtran
do ceſſare æquitatě, ſuper qua fictio fundata eſt, alio ẽt
modo indirectè probari contra fictioně ſcribit Soc.iun.
in l.4.§.Cato.nu.136.de verb.obl. Præſumptio aũt ſui na
15 tura ſp † admittit cõtrariam probationě. De præſũptio-
ne iuris ſola, & de præſumptione hoĩs, res clara eſt. De p̃
ſumptione iuris, & de iure, licet regulariter nõ admittat
contra ſe omně probationis ſpecię: attamě certũ eſt, ali-
q̃ admittere vt confeſſioně partis aduerſę & indirectam,
de quib. ſuo loco dicemus. Qua ex re intelligimus erraſ-
16 ſe illos, † qui abſolutè dixerunt, præſumptionem iuris, &
de iure eſſe fictionem. Quo in errore verſati ſunt glo.in
l.vlt.in prin.in verbo.præſumptioni.ff. quod metus cau.
& gl.in l.conficiuntur.in prin.in verbo creditur. ff.de iu
re codic.& Curt.iun.in conſi.4.nu.15. verſic.& ex p̃miſ-
ſis. Et ſi enim in eo conueniant, quod ſicuti fictio cõtra
ſe probationem non admittat, ita nec admittat præſum
ptio iuris, & de iure regulariter, nihilominus natura ſua
(vt diximus) maxime inter ſe differunt.
Tertia eſt differentia inter præſumptionem & fictio-
17 nem, quod † præſumptio ab homine nempe a iudice in-
troduci põt. Et ideo ſup.q.5. diximus præſumptioně ali-
quam appellari hominis ꝙ hõ, hoc eſt iudex eam exco-
gitet, & inueniat, & quæ quidem magni effectus eſt, vt
18 ſuis locis demonſtrabimus. Fictio uero ab homine † nun
quam induci põt. l.ſi forte.ff. de Caſtr. pecu. omnes in l.
ſi quis in fundi vocabulo.ff.de leg.1.& in l.ſi is, qui pro
emptore.ff.de vſuca. vbi Bar.nu.24. Aret.in l.ſi ita ſtipu-
latus fuero.ff.de verb.oblig. Barb.in l.cum acutiſſimi.n.
58.C.de fideicomm. Socin.in l.cum auus.nu.72.de con-
di.& demon.& Alex.in conſi.158.nu.9.lib.2.qui intelli-
git procedere quoad alterius præiudicium, & ſi quo ad
ſui damnum quis poſſit. Iacob. Niger in l.1.§.ſi quis ita.
19 n.25.de ver.obl. Et hinc ſequitur, quod fictio dicitur †
eſſe legis diſpoſitio, cui renunciari non poteſt. Præſum-
ptio vero eſt hominis diſpoſitio multis in caſibus, vt de
clarabimus infr.quæſt.42.& ideo remitti illa poteſt, vt
ibi dicemus.
Quarta eſt differentia pręſumptionis & fictionis, ꝙ
20 præſumptio vna † aduerſari alteri poteſt; & ob id poten-
tior minus potentem tollit ac perimit. l. diuus. ff. de in
integrum reſtit.& dicemus copioſè infra in q.17. Fictio
21 aũt vna eſſe † non põt contra alteram.l.3. §.è contrario,
ubi Bar. Alex.& Iaſ.ff.de acq.poſ.& in ſpecie Alc.in tra
ctat.præſumpt.in prælud.parte prima. num.5.
Quinta eſt differentia inter præſumptionem & fictio
22 nem, quod plures præſumptiones † vna ſimul eſſe & con
currere poſſunt, ut re ipſa videmus, & explicabimus in-
fra

Digitized by Google

23 fra q.37. At diuerſum eſt in fictione, quarum vna † cum
alijs pluribus eſſe, & cumulari non poteſt. ita docuit Iaſ.
in l. ſi is, qui pro emptore. n. 399. ff. de vſuc. Et in ſpecie
hanc differentiam inter præſumptionem & fictionẽ an-
notauit Bal. in trac. de pact. n. 54.
Sexta differentia inter præſumptionem & fictionem
eſt illa, quæ a præcedenti deſcendit. Duæ fictiones non
24 poſſunt ſimul concurrere, cum ſint duo quædam † ſpe-
cialia, quæ ſimul eſſe non poſſunt, aut debẽt. l. 1. C. de do
25 tis promiſſio. At præſumptio ſimul † eſſe poteſt cũ vna
ſpecialitate. Ita ſcriptum in ſpecie reliquit Caccialup. in
tract. de pact. n. 47. poſt Guiliel. Cun.
Septima eſt differentia inter præſumptionẽ & fictio-
26 nem, quod fictio † denotat improprietatem, l. lege Cor-
nelia. ibi Bald. ff. de teſtam. l. Gallus. §. videndum. ff. de
lib. & poſth. vbi Caſt. ſcribit, caſum fictum non venire ex
proprietate ſermonis, ſed per interpretationem extenſi
uam. Et Caſtrenſem ſecutus eſt Iaſ. in l. ſi is, qui pro em-
ptore. n. 170. ff. de vſuca. qui nu. 71. ſubiungit, quod ob
id caſus fictus non continetur ſub diſpoſitione ſtatuto
rum, cum in illis verba proprie intelligi debeant. l. 3. §.
hæc verba. ff. de neg. geſt. cum aliis a Iaſone relatis. Di-
27 uerſum eſt in præſumptione, quæ proprietatem † ſignifi
28 cat. Nam ſtatutum diſponens † ſuper caſu vero, locũ ẽt
habet in præſumpto. ita copioſe reſpondit Curt. iun. in
conſ. 4. n. 16. 17. & late differemus infra. q.
29 Octaua eſt differentia, ꝙ præſumptio verſatur † circa
30 ea quæ ſunt facti, vt dicemus infra. At fictio verſatur †
circa ea, quæ ſunt iuris, & facti ſimul, ita Iaſ. in l. ſi is qui
pro emptore. n. 217. ff. de vſuc. & ibi Crot.
31 Nona eſt differentia quod † præſũptio mutari a prin
cipe põt in fictionem, ita in ſpecie ſcribit Ioã. Lecirier in
tract. de primoge. lib. 1. q. 13. num. 21. poſt Ludouicum
de Sardis in tract. de legitimatione. §. 7. videndum. n. 5.
ex l. in bello. §. factæ. ff. de cap. & poſtl. reuerſ. Eſt rõ, quia
32 præſumptio verſatur circa ea, † quę vera eſſe poſſunt. At
qui ea quæ vera ſunt, fingi poſſunt a Principe non vera,
cum hoc ſit proprium fictionis. Ergo præſumptio in fi-
33 ctionem verti põt. Diuerſum eſt in fictione, † quæ in prę
ſumptionem mutari atq. ita verti non poteſt, cum nulla
ratione effici poſſit, vt vera ſint quæ falſa ſunt.
34 Decima eſt differentia, ꝙ præſumptio extẽditur † de
35 perſona ad perſonã, vt dicemus infra. At vero † fictio nõ
extenditur. ita probat tex. l. lex Cornelia, vbi gl. ff. de vul
ga. & pup. ſubſtit. cum ait fictionem legis Corneliæ, qua
annullatur teſtamẽtũ principale, nõ annullare tabulas
pupillares. Et reſpondit in ſpẽ Alex. conſ. 10. n. 5. lib. 1.
36 Vndecima eſt differentia, præſumptionem † allegari
debere, vt declarabimus infra, fictionem vero allegare
neceſſe non eſse. Ita Crauet. de antiq. tempor. 2. partic.
37 4. partis prin. n. 50. & ratio eſt, † quia fictio eſt de re cla-
ra, vt dixi ſupra. In nonnullis tamen præſũptio & fictio
38 conueniunt, eãdemq. fere naturam † habent. Nam ſicu
ti fictio non admittit extenſionem, & notant omnes in
d. l. ſi is, qui pro emptore. Ita & præſumptio non exten-
ditur, gl. in clem. ſępe. de verb. ſign. Caſt. in l. ſi conuene
rit, ff. de iuriſd. omn. iud. & in cõſ. 32. viſa appellatione,
col. 3. lib. 1. & Crau. in conſ. 313. n. 3. lib. 2.

Præſumptio quando, & quomodo cum fictione concurrere poſſit, noua, & diligens explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Fictionem cum præſumptione concurrere non poſſe abſolute, ſecundum Ripam.*
2 *Fictio et præſumptio circa idem ſubiectum omnimodo, etiã reſpectu temporis concurrere non poſſunt, quo caſu fictione reiecta, amplectenda eſt veritas.*
3 *Socer cum promittit dotem genero pacto legitimo, lex præſumit dotem promiſſam iuxta quantitatem patrimonij ſoceri promittentis, & qualitatem perſonæ cui facta eſt promiſſio.*
4 *Dos in genere promiſſa nudo pacto, non debetur, & quæ ſit ratio.*
5 *Patre filio impuberi ſubſtituente per vulgarem expreſſam, dicimus contineri tacitam pupillarem, & an illa dicatur ficta vel præſumpta.*
6 *Fictio & præſumptio concurrere non poſſunt circa idem, reſpectu eiuſdem temporis, tamen quo ad contrarios effectus, quo caſu præualet fictio, num. 7.*
8 *Præſumptio cum fictione concurrere poteſt circa diuerſa ſubiecta, et vtrumque amplectimur, nec vnum aliud impedit.*
9 *Veritas quo caſu concurrat cum fictione.*
10 *Patre, et filio impubere ſimul naufragium patientibus, uter prius dicatur in humanis eſſe deſiiſſe.*
11 *Fictio, et præſumptio concurrere, et admitti poſſunt circa idem ſubiectum, reſpectu diuerſorum temporum.*
12 *Mutatio non præſumitur.*

QVAESTIO IX.

QVAERO nonò, an præſumptio vnà cum fictione
eſſe, & cõcurrere poſſit? Hæc iuris quæſtio ex pro
feſſo a nemine, quod ſciam, propoſita tractataq.
fuit. Solum. n. duob. verbis eam attigit Ripa in l. ſi aliquã
rem, nu. 27. verſ. ſed iſtud, de acq. poſſ. qui poſt Alex. ibi
nu. 21. & Soc. Sen. in conſ. 40. nu. 6. lib. 4. ſcripſit, abſolu-
1 tè fictionem † cum præſumptione concurrere non poſſe.
Ego vero vt paucis, quantum fieri põt, rem concludam,
diſtinguo atque conſtituo aliquot caſus, ſicuti in ſimilĩ
admodum ſpecie diſtinguit Bart. in leg. 1. §. hoc autem
Senatus, num. 3. ff. ad Senatuſconſultum Syllani. cũ de-
clarat, quando veritas, & fictio poſſint eſſe & concurre-
re ſimul.
Primus eſt caſus, cum ambigitur, an præſumptio & fi-
ctio cõcurrant circa idem ſubiectũ omnimodo, ẽt reſpe-
2 ctu tpis? Et tunc dicendum eſt, † concurre non poſſe.
Nam præſumptio verſatur circa ea, quæ poſſunt eſſe ve-
ra (vt diximus ſuperiore qõne) ſi ergo diceremus, hoc
caſu præſumptionem cum fictione poſſe concurrere, di-
ceremus veritatem & fictionem poſſe vna ſimul eſſe. ꝙ
falſum eſt, l. filio quem pater, ff. de lib. & poſth. & ſcribũt
Bar. in d. l. 1. §. hoc aũt Senatus, nu. 3. ff. ad S.C. Syllania.
Iaſ. in l. ſi is qui pro emptore, nu. 166. ff. de vſuca. Et ſcri
bit Bar. præcitato loco, eſſe hoc in caſu amplectendã ve-
ritatẽ, fictione reiecta. Et hũc caſum probat l. cum poſt.
§. gener. ff. de iure dot. iuncta l. 1. C. de dotis promiſ. cum
3 ſocer † genero dotem promittit pacto legitimo, lex præ-
ſumit dotem eſſe promiſſam iuxta quantitatem patri-
monij ſoceri promittentis, & qualitatem perſonæ, cui fa
cta eſt promiſſio, ſicque illa eſt præſumptio in l. 1. C. de
4 dot. promiſſ. ſcriptum eſt, dotem in genere † promiſſam
pacto nudo, non deberi, quia lex, etſi fingat pactum nu-
dum dotis fauore validum eſse, attamen ibi non valet il
la promiſſio, quia concurreret illa fictio, vt ſcilicet pactũ
nudum fingatur validum, & illa præſumptio, de qua in
d. §. gener. Et hunc caſum viſus eſt probare Corne. in l.
cum acutiſſimi, in fi. C. de fideicom. poſt Salicet. ibi, qui
ſimilem caſum diffiniũt. Exemplum in ſpecie noſtra ad
ferri põt in ea diſputatione quæ haberi ſolet, quando pa
ter filio ſuo impuberi ſubſtituit expreſſe vulgariter, dici-
mus hanc expreſſam vulgarem continere tacitam pupil-
5 larem. Eſt hic diſputatio, † an tacita hæc pupillaris dica
tur eſſe ficta, vel præſumpta. Aliqui cenſent eſſe fictam,
aliqui verò affirmant eſſe præſumptam, ſicuti hac de re
agemus infrà lib. 4. præſump. 12. Hic una eſt ſola teſtato
ris, uno tpe facta diſpoſitio. Ea propter diſputant Docto
res an ſit ficta tantum a lege, uel ab eadem tantum præ-
ſumatur, ſentientes una ſimul eſse non poſse, quod ſit fi-
cta & pręſumpta. Non eſt diſſimile quod ex l. cum auus,
ff. de cõd. & demonſt. & l. cum acutiſſimi, C. de fideicom.
diſputat

diſputat Socin.in d.le.cum auus.nu.67.& dicemus infra li.4.præſum.40.an illa diſpoſitio ſit ficta vel præſumpta: ſentiunt enim eſſe non poſſe vna ſimul. Ita quoque ſimilem habent noſtri diſputationem circa conſtitutionem l.vnicæ,in prin.C.de rei vxor.act. de qua diſputabimus infra lib.3.præſump.24. Similia ſunt exempla ex Socin. Sen.in d.conſi.40.nu.6.lib.4.& Ripa in d. l. ſi aliquam rem,num.27.de acq.poſſ.

Secũdus eſt caſus, cum dubitamus an præſumptio & fictio concurrant circa idẽ,reſpectu eiuſdẽ tpis, quo tamen ad cõtrarios effectus?Hoc ẽt caſu verè dicẽdũ eſt †
6 cõcurrere nõ poſſe:quemadmodũ de ipſa veritate dicimus,q̃ cũ fictione hoc in caſu non põt concurrere, ut ait Bart.in d.l.1.§.hoc aũt Senatus.nu.3.ver.quandoque fictio & veritas.ff.ad S.C.Syllania.ex l.retro,& in le.in oĩ-
7 bus.ff.de cap.& poſtli.reuerſ.Et hoc caſu fictio † ipſa præualet(inquit Bar.)& idem cenſuit Iaſ.in l. filio quem pater.in fin.de lib.& poſth.poſt Bar.ibi,qui ita interpretatur l.ſi quis poſthumos,§.1.ff.de lib.& poſth.

Tertius eſt caſus,cum quærimus,an præſumptio concurrat cum fictione circa diuerſa ſubiecta? Et hoc caſu
8 dicendum eſt,† concurrere poſſe,& vtrumque amplectimur,nec unum aliud impedit.Sicuti hoc in caſu veritas
9 ipſa † concurrere põt cum fictione.Ita docuit Bar.in d. l.1.§.hoc aũt Senatus.nu.3.verſi.quandoq. veritas,& fictio concurrunt circa diuerſa, ff. ad Senatuſc.Syll. Affert exemplum Bar. Quidam deceſſit relicto filio nato, & ventre vxoris prægnante. Ille,qui iam egreſſus eſt matris vterum,verè natus eſt: ille vero,qui eſt in vtero,habetur pro nato,atque ita fictè. Vtrũque aũt acceptamus vt ambo filij nati cenſeantur,l. qui in vtero. ff. de ſtatu hom.&l.illud.ff.ſi pars hær.petat.& l.cum quidam.§.ſuſ. ff.de acq.hære.Exemplum aũt in ſpecie noſtri caſus, põt ita afferri. Habebat pater duos a ſe genitos filios, eorũ vnus vere vita defunctus eſt,patre ipſo ſuperſtite. Dein de pater cum altero filio impubere naufragium fecerũt, ambo perierunt, ambigitur,quorum alter prius deceſſe-
10 rit,præſumptio eſt, filium † impuberem prius in humanis eſſe deſiiſſe.ita probat l.qui duos.§.ult.in fin.ff.de rebus dub.& ibi annotauit Soci.& plenius explicabimus infr. Eſt itaque hoc exemplo clarum veritatem concurrere poſſe cum fictione circa diuerſa ſubiecta,& vtrumque poſſe ſimul ſtare.

Quartus eſt caſus,cum diſceptamus,an præſumptio, & fictio poſſint concurrere circa idem ſubiectum,reſpe
11 ctu diuerſorum temporum? Et dicendum eſt,hoc † in caſu concurrere poſſe.Sicuti verè põt ipſa veritas cum ipſa fictione,vt ſcribit Bar.in d.l.1.§.hoc autem Senatus.nu. 3.verſi.quandoque veritas, & fictio concurrũt circa idẽ ſubiectũ,ff.ad S.C.Syll.Affert exemplum.Reuerſus eſt aliquis ab hoſtibus,& nunc verè eſt in ciuitate. Hæc eſt ipſa veritas. Item iſmet dum apud hoſtes fuit,fictè in ciuitate ſp fuiſſe dicitur. Et hæc eſt fictio, quæ ob tpis diuerſitatem circa idẽ ſubiectũ verſari, & concurrere põt. Et facilè eſt exemplum afferre in præſumptione, vt is,q ab hoſtib.reuerſus eſt, & aliquot dies in ciuitate fuit:deinde dubitari cœpit,an adhuc ſit,& pſumptio eſt, q ad
12 huc in ea ſit.Cum † mutatio non præſumatur, le.1.§.qui pro rei qualitate,ff.qui ſatiſd.cog.& ſuo loco dicemus.

Præſumptio quibus verbis ſignificetur, & quibus fictio.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio ſignificatur, cum lex ait eſſe quæſtionem voluntatis,& deinde aliquid ſtatuit.*
2 *Lex ſub intelligens aliquid in diſpoſitione hominis, id facit quia præſumit hominem ita voluiſſe.*
3 *Præſumptionem ſignificat verbum, videtur. Interdum tamen fictionem quoque.num.4.Interdum interpretationem, num.5. ſpectanda igitur ſubiecta materia.*
6 *Præſumptionem facit verbum,intelligitur,aliquando tamen etiã denotat fictionem.nu.7.*
8 *Præſumptionem ſignificat verbum creditur, ſecundum aliquos fictionem, num.9.*
10 *Præſumptionem ſignificat verbum exiſtimo, & æſtimo,& vtrum hęc duo verba inter ſe differant.*
11 *Præſumptionem faciunt verba hæc,coniectura eſt, coniecturam facimus.*
12 *Præſumptionem demonſtrat verbum hoc,pręſumptum eſt.*
13 *Præſumptionem oſtendit, verbum,arbitror.*
14 *Præſumptionem ſignificat dictio,proinde.*
15 *Pręſumptionem importat dictio forte.*
16 *Præſumptionem ſignificant uerba hæc, voluntatis queſtio.*

QVAESTIO X.

QVÆRO decimò, præſumptio quib.verbis ſignificetur, & quibus fictio? Et dicendum eſt primò,
1 præſumptionem ſignificari, † cum lex ait, qõnem volũtatis,& deinde aliquid ſtatuit. Exempla ſunt in caſu l. is qui.de leg.3.in l.ex facto.§.ſi quis rogatus.ff.ad Treb. in l.cum proponas,C.de hæredib.inſt.& in l.voluntatis. C.de fideicom. Et egregium eſt exemplum, in l.iam hoc iure.ff.de vulg.& in l.quamuis, C.eo.ubi pupillaris illa ſubſtitutio comprehẽſa ſub expreſſa vulgari dicitur habere voluntatis quæſtionem. Et ſubſtitutio hæc præſumpta a noſtris appellatur.ita Bar.in l.3. num. 5. de leg.& alij,quos referam infra lib.5.præſumptio. 27. cum agemus,an illa tacita pupillaris ſit ficta vel præſumpta ſub-
2 ſtitutio. Et huc ſpectat quod quando lex † aliquid ſubintelligit in diſpoſitione hominis, id facit,quia præſumit hominem ita voluiſſe. Bart.ſecuti ſunt Ang. & Imol.ibi Sóc.Sen.in conſi.182.col.1.lib.2.& Dec.in l.generaliter. §.cum autem,col.ult.C.de inſt.& ſubſt. Quod annotandum eſſe exiſtimo ad interpretationem l.vnicæ,in prin. C.de rei vxor.actio.de qua dicemus infra lib.3.præſum. 20. Diſſentit tamen Comenſis,quem recenſet Barb.in l. cum acutiſſimi, num.21.in fi.C.de fideicom. Verum de illius traditionis veritate dicemus infra lib.4.præſump. 40.cum explicabimus naturam illius præſumptionis cõſideratæ a le.cum auus,ff.de cond.& dem.& in d.l.cum acutiſſimi, C.de fideicom.

3 Secundo præſumptionem † ſignificat verbũ videtur, ita pbãt l.2.ff.de pactis,l.ſi chirographũ,& l.qui teſtm, in fin.ff.de probat.l.qui teſtã,in fi.ff.de vulg. & pup.ſubſtit.& ibi ſcribẽtes. Et de eius interpretatione dicemus infr.lib.4.præſum.60.Ita ẽt probat l.quod ſi nolit,§.qui mancipia,in fin.ff.de ædil.edicto. ita ẽt in l. Aurelius,§. Titius.ff.de libe.legat.& in l.qui filiab.in prin. de leg.1. & in l.Plautius,ff.de aur.& arg.leg.in l.ſi quis locuples, in fi.ff.de manumiſſ. teſta. de cuius ſenſu dicemus infra lib.4.præſump.74.Idem probat l.quoties. C.fam. erc.& tradunt omnes in l.ſciendum,de verb.obl.ibi Iaſ.nu.7. Bologn.nu.69.& differemus infra lib. 3.præſumpt.132.
4 n.6.Verũ aliquando verbum hoc, videtur,† fictionem ſignificat, vt probant l.ſi tibi,§.cum ſeruus, ff.de leg.1.& ſcribunt omnes in l.ſi is qui pro emptore, ff. de vſucap. ibi Iaſ.nu.93.Soc.in l.cum auus, nu.68. de condi. & de-
5 monſt.qui plura iura recenſet. Quocirca ſubiectã † materiam eſſe ſpectandam,admonent Alb.in ſuo dictionario in verbo, videtur,& Bero.in c.Rayn.nu.447.in fi.de teſtam. Imò & aliquando ſignificare interpretationem docuit Alciat.in l.ſciendum, nu.3.ff.de uerb.obl.

6 Tertiò præſumptionem † ſignificat verbum intelligitur.ita probat l.ſi paterfamilias Titium, ff. de hæredib. inſtit.iuncta l.cum proponas, C.eo.de cuius interpretatione agemus infr.lib.4.præſump. et l.hæres quandocũque.ff.de acq.hær.de qua dicemus infra lib.4. Accedũt & l.qui patitur.ff.mand.et tex.l.unicæ, in prin.C.de rei vxor.act.in le.qui duos,§.vlt.et leg.ſi mulier, ff.de rebus dub.in l.generaliter,§.cum autem,C.de inſt.et ſubſt. ...

Digitized by Google

ibi, intelligi euaneſcere ſubſtitutionem, iuncta leg. cum
auus, ff. de cond. & demo. c. ex ſtudijs, de præſump. quē
explicabimus infr. Et in ſpecie verbum, intelligitur, præ
ſumptionem ſignificare ſcribunt Aret. in l. iam hoc iure,
nu. 2. ff. de vulg. & pup. ſubſtit. Alb. in ſuo dictionario, in
verbo, videtur, qui tamen ſubiungit, pro materia ſubie-
7 cta eſse ſumendum. Nam & aliquando fictionem † ſigni-
ficat, l. oſſa. §. vlt. ff. de relig. & ſumpt. fun. l. filio quem pa
ter, ff. de liber. & poſth. Soc. in l. cum auus, nu. 68. ff. de cō
di. & demonſt. Zuchardus in rub. C. de pact. nu. 52.
8 Quartò præſumptionem ſignificat † verbū, creditur,
ita probat l. conſiciūtur, in prin. ff. de iure codi. & in ſpe
cie reſpondit Cur. iun. in conſi. 4. nu. 15. verſi. ex præmiſ
ſis. Et de interpretatione d. l. conficiuntur, dicemus inf.
lib. 4. præſumptio. 45. Idem apertè probat l. qui duos. §.
vlt. in fin. ff. de reb. dubijs. idem tradit Zuchar. in l. vlt.
nu. 194. C. de edicto diui Adr. toll. poſt Angelum quem
citat, & idem probatur ex c. quoſdam, de prẹſum. vbi gl.
Idem probat l. qui in aliena, in prin. ver. ſed ſi adierit, de
acq. hæred. quem ſic declarat Dec. in l. 1. in tertia lectu-
ra, n. 78. C. qui admitti. & præter hos ita manifeſtè Imo.
in l. 1. §. ſed ſi ex fundo, col. 1. de hære. inſtit. Verum ſunt
9 qui affirmant, verbum creditur, † ſignificare fictionem.
Ita Iaſ. in l. lecta, nu. 14. ff. ſi cert. pet. poſt Batto. in l. ſi is
qui pro emptore, nu. 34. de vſucap.
10 Quinto præſumptionem † ſignificat verbū, exiſtimo,
ita probat l. Diuus. ff. de in integ. reſtit. ubi gl. in verbo,
exiſtimari, & ibi Bart. nu. 3. & huic ſimile uerbum æſti-
mo, vt probat l. ult. in fin. ff. de acti. & obl. differunt qui-
dem inter ſe hæc duo verba, ut explicat Laur. Valla, libr.
5. eleg. c. 20.
11 Sextò præſumptionem ſignificant verba hæc, † conie
ctura eſt, coniecturam facimus. Ita probat le. vnica, vbi
gl. ff. ſi tabu. teſtam. nullæ extab. l. cum auus, ubi Soci. n.
70. ff. de cond. & demon. probat l. hæredes palam, §. ſed
& ſi notam, ff. de teſtam.
12 Septimò præſumptionem demonſtrant † uerba hæc,
præſumptum eſt, ita loquitur Vlpia. in l. quod ſi nolit, §.
qui mancipia, ff. de ædil. edict.
13 Octauò præſumptionem oſtendit † verbum arbitror,
l. ſi hominem, in prin. ff. depoſ.
14 Nonò præſumptionem ſignificat verbum, † ſeu dictio
proinde. ita probat tex. in §. ſi ſcriptum, in Inſti. de inuti
li ſtip. vbi gl. ait, contrarium probari poſſe. Ergo eſt præ
ſumptio: quia ſi eſſet fictio, non admitteretur probatio
in contrarium, vt diximus ſupra q. 7.
15 Decimò, dictio fortè, † ſignificat præſumptionem, §.
ſancimus, in auth. de hæred. & Falc. et explicabimus in-
fra libr. 6. præſum. 96. vbi agemus, an hæres amittat Tre
bellianicam ob non confectum inuentarium.
16 Vndecimò præſumptionem † ſignificant hæc verba, vo
luntatis eſt quæſtio, l. iam hoc iure, ff. de vulg. et pupil.
ſubſti. l. quamuis. C. de impub. et alijs ſubſti. et l. ult. C. de
inſtit. et ſub.

Præſumptio an ſit quid iuris, vel facti copioſè, & accuratè explicatur.

SVMMARIA.

1 *Præſumptio hominis eſt quid facti, & pendet ab operatione in-
tellectus humani, ſecundum Bolognet.*
2 *Prẹſumptionem eſſe quid facti, verum eſt, quando homo præſu-
mit, ſecus ſi præſumat lex.*
3 *Operationes legis quæ inuiſibiles ſunt, inter facta non poſſunt cō
numerari.*
4 *Ius de facto ſeparatur duobus modis.*
5 *Quæſtio facti dicitur, cum ambigitur factū an aliquid ſit, uel non
ſit, & num. 12.*
6 *Quæſtio facti, tota eſt in poteſtate iudicis, iuris uero non.*
7 *Probationes totæ ſunt in iudicis arbitrio poſitæ.*
8 *Coniecturæ locus eſt in his omnibus quibus de facto ambigitur.*
9 *Coniectura eſt, vel de re, ut quid factum ſit, vel de animo, ut quid
cogitatum ſit. Vtraque autem uerſatur circa tria tempora, nu-
mero 10.*
11 *Coniectura quæ de animo eſt, voluntatis quæſtio appellatur.*
13 *Quæſtio iuris eſt, cum ambigitur an ſecundum leges recte factum
ſit, fieri ve potuerit, vel non.*
14 *Quæ ex pacto ſunt, incerta ſunt aliquando tam apud legem, quā
apud iudicem.*
15 *Facti eſſe dicimus, ea quæ uel oculis ipſis cerni, uel manu tangi,
vt quid corporeum poſſunt.*
16 *Ius eſt quid incorporale, quod nec oculis cerni, nec manu tangi po
teſt.*
17 *Error Bologneti detegitur, qui prẹſumptionem ab intellectu ho-
minis pendentem iudicat eſse quid facti. Item dum præſum-
ptionem a lege introductam exiſtimat eſſe quid iuris, & quid
intellectuale. num. 18.*

QVAESTIO XI.

QVAERITVR vndecimò, an præſumptio ſit qd iu
ris, vel quid facti? Hanc diſputationem unus tm̄,
quod viderim, propoſuit benè eruditus Ioannes
Bolognetus, in tract. de multiplici ſignificat. & differen-
tia iuris & facti, nu. 106. & nu. 107. Qui duos caſus ita di
ſtinguit atque conſtituit. Primus eſt, cum agitur de præ-
ſumptione hominis, quam diffiniuimus ſupr. q. 5. Hanc
1 eſse † quid facti ea rōne ſcripſit Bolognetus, quod pen-
deat ab operatione intellectus hominis, quæ ſanè opera
tio ſpeſt facti. Nec (inquit ille) obeſt, quod operatio hæc
producat effectus iuris, quia hoc generale eſt in omnib.
factis hominum approbatis; Cum lex illa ſit, quæ hos ef-
fectus producit, & ſi ſuper hominis facto illos pariat.
Secūdus eſt caſus (inquit Bolognetus) cum agitur de
præſumptione iuris, vel iuris, & de iure. Quę quales ſint
& eſſe dicantur, explanauimus ſupra q. 3. Has eſſe quid
iuris (ait Bolognetus) cum ſint operationes legis, & a iu-
re ipſo introductæ. Nec repugnat (ſubiungit ille) quod
2 ipſum præſumere ſit quid facti, † quia uerū illud eſt, qñ
homo prẹſumit. Cum enim lex prẹſumit, illud præſume
re non eſt quid facti, ſed iuris, ex quo legis operationes,
3 † quæ inuiſibiles ſunt, inter facta non poſſunt connume
rari. Ego certe in alia opinione ſum, quā ut clarius ex-
plicem, dicam prius eſſe hac in re cōſiderandum, quod
4 ius a † facto ſeparatur duobus modis. Primò, quia cū ali-
qua de re contendimus, duplex ſæpenumero incidit qō,
5 Vna facti, altera iuris. Quæſtionem † facti illam eſſe dici-
mus, cum ambigitur factum an aliquid ſit, uel non ſit. Si
contendit Caius Sempronium occidiſſe Sæium, & negat
Sæius, facti quæſtio eſt, an ſcilicet occiderit; uel non oc-
ciderit. Cum vero conſtat occidiſſe, inſurgit inde iuris
quæſtio, an iure occiderit, cum hoſtem illum fuiſſe for-
tè aſserat, uel iuris quęſtio erit, cum occidiſſe iniuria cō
ſtat, qua pœna mulctandus is Sæius ſit. Quocirca, poſito
facto, iuris quæſtio exoritur, & hinc eſt quod ait Alphe
nus in l. ſi ex plagijs, §. in cliuo. ff. ad leg. Aquil. in cauſa
ius eſse poſitum, hoc eſt, ex facto ius pendere. Et in eo fa
6 cti quæſtio, a quæſtione iuris maximè differt, † quod qō
facti eſt tota in poteſtate iudicis, iuris vero non eſt, l. 1.
§. calumniatorem, ff. ad S. C. Turpil. & l. ordine, ff. ad mu
nicip. Eſt enim in poteſtate iudicis decernere, an factū
ſit, vel non ſit, an occiderit, uel non occiderit. Cùm hæc
tota quæſtio a probationibus pendeat, quæ ſanè proba-
7 tiones in iudicis † arbitrio poſitæ ſunt, l. 3. §. ideoque, &
l. ob carmen, ff. de teſtib. & explicauimus lib. 2. de Arbi-
trarijs iudicium, caſu 95. Et de præſumptionibus & cō
iecturis abundè explicabimus inf. q. 44. Probationes ue-
rò fiunt, (ut iam in prima qōne ſcripſimus) uel cōiectu-
ris, uel ſignis, uel indicijs. Ea propter rectè ſcriptum eſt
à Fabio lib. 7. inſti. orat. cap. 2. In his omnib. in quib. de
facto

Digitized by Google

8 facto ambigitur, coniecturæ † locum eſſe. Hæc coniectu-
9 ra † eſt (eodem Fabio auctore d.lib.7.cap.3.) vel de re, vt quid factum ſit, vel de animo, vt quid ſit cogitatum. Et
10 tam illa, quę eſt de animo, quàm quę eſt de re, † verſatur circa tria tpa, nempè prꝫteritum, pręſens, & futurum; ſi
11 cuti vberius dicemus infr.q.13. Illa coniectura, † quæ de animo eſt, ſpeciale nomen quoddam aſſumit, cum non vno in loco voluntatis quæſtio appelletur, l.iam hoc iure, ff.de vulg.& pup.ſubſti.& l.is qui, de leg.3.cum alijs relatis ſuperiore quæſtione in principio. Eſt itaque quæ
12 ſtio facti, cum quæritur, an factum ſit, vel non ſit; an co-
13 gitatum ſit, vel non ſit. Quæſtio vero iuris eſt, † cum ambigitur, an ſecundum leges rectè factum ſit, fieriue potuerit, vel non; quidque iura ea de re ſtatuerint. Et ideo
14 dicimus ea, quæ ex † facto ſunt, eſſe aliquando incerta tā apud legem, quàm apud iudicem. Ea verò quæ ex iure ſunt, certa apud legem ipſam ſunt, l.ornamentorum, ff. de aur.& arg.leg.

Sciendum eſt etiam ſecūdo loco, quod alia in ſignifi
15 catione ſumitur ius ſeparatum a facto. Nam ea facti † eſ-
ſe dicimus, quæ vel oculis ipſis cerni, vel manu tangi, vt
16 quid corporeum, poſſunt. Ius vero aſſerimus † eſſe quid incorporale, quod nec oculis cerni, nec manu tangi poteſt, vt in Inſtit.de reb.corporal.& incorporal. Cùm itaque quærimus (vt propius ad rem accedamus) an pſumptio ſit quid facti, vel quid iuris, dubitatio pōt eſſe duplex, vt eſt duplex iuris & facti ſignificatio. Si iuxta primam ſignificationem ſumimus factum & ius, dicendū eſt duo poſſe conſiderari. Primum illud quod actū fuit. Exemplis res redditur clarior. Maritus cum vxore habitauit, natus eſt ex illa uxore filius. Hunc totius facti euētum, ipſum factū appellamus. Ita pariter, occidit Caius Sempronium. Hoc factum ipſum dicimus. Secundū qd conſideratur, eſt coniectura ipſa, quæ ab eo facto ducitur, vel quæ circa factum verſatur. Et hæc aliquando eſt iuris, aliquando non. Eſt iuris cum a iure ipſo diffinita, & approbata eſt, vt puta, quod filius ille natus ex ea, q̄ cum viro habitauit, præſumatur ab eo viro genitus atq; procreatus. Hæc præſumptio & coniectura, ab ipſo facto ducitur, & iuris ob id dicitur, quod lex eam approbauerit, l.filium, ff.de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. Non iuris eſt præſūptio, vt puta, quod Caius occiderit Sēpronium, pſūptio, circa factum ipſum verſatur, ut qui ei extiterit inimicus, quod uiſus ſit exire domū gladio cruento. Hæc præſumptio, & huic ſimiles, dici non poſſunt iuris, cum à iure approbatæ non ſint. Si verò ſumimus factum & ius in ſecūda illa ſignificatione, tria etiam ſunt conſideranda. Primum ipſum factum, circa quod verſatur præſumptio, uel a quo præſumptio ducitur. Et hoc verè facti eſt, vt diximus ſupra. Quando enim conſtat Caium occidiſſe Sempronium facti quid illud eſt, & qd corporale, quod oculis cerni, & manu tangi poteſt. Et de hoc non eſt diſputatio. Secundum quod conſideratur, eſt coniectura, vel præſumptio, quæ uerſatur circa factum, uel ab eo ducitur, ut puta, quod Caius occiderit Sempronium, coniectura fit ex eo, quod Sempronij inimicus fuerit, quod uiſus ſit egredi domum gladio cruēto. Vel quod filius ille natus ex ea, quæ cum uiro habitauit, præſumatur ab eo uiro procreatus. Hanc coniecturā & pręſumptionem ducere, non poteſt dici quid facti, cū nec oculis corporeis cerni, nec manu tangi poſſit. Et iō opus eſt dicere, eſſe ius quoddam, id eſt quid incorporale, & intellectuale, quia ſolus intellectus hominis uerſatur circa huius rei cognitionē, an ſcilicet ab eo occiſus
17 ſit, an ab illo procreatus. Hinc detegitur error Ioannis † Bologneti, qui ſcripſit, præſumptionem hominis eſſe qd facti, quia pēdet ab operatione intellectus hominis, quæ ſanè operatio ſemper (ait ille) eſt facti. Rectè quidem ait operationē ipſam hominis eſſe facti, ut & nos diximus eſſe factum ipſum; ſed perperam ille cēſuit præſumptionem illam ab intellectu hominis pendentem, eſſe quid facti, cum uerè quid inuiſibile ſit: ſicuti eſt etiam illa præſumptio a lege ducta, quam eſſe quid iuris Bolognetus ipſe aſſeruit. Tertium, quod hic in re conſiderari pōt illud eſt, quando præſumptio & coniectura eſt ſumpta atque ducta uel a lege, uel ab homine, ut puta, conſtat Caium cum Seia uxore habitaſſe, & Seiam peperiſse filium, lex pronunciat, Caium filium illum procreaſſe. Hæc pronunciatio hic ſumpta, & in eſse deducta præſumptio, dī eſse quid facti, cum ſit qd, quod oculis cerni poteſt. Ita ēt ſi iudex cognouit Sempronium occiſum, & Caium ei fuiſse inimicum, Caiumq; ipſum è domo, in qua Sēpronius repertus eſt occiſus, gladio cruento egreſſum, pronunciat atq; declarat iudex, Caiū hunc occidiſse Sempronium. Hæc declaratio quid facti eſt. Et ꝑpea errauit
18 idem Bolognetus, dum ſcripſit, præſumptionem † a lege introductā, eſse qd iuris, & quid intellectuale. Eſt.n.hoc falſum, cum introducta ipſa præſumptio, quid facti ſit.

Præſumptiones circa rem, & animum, quomodo verſari dicantur.

SVMMARIA.

1 *Præſumptiones, & coniecturæ circa duo uerſantur, rem ſcilicet & animum.*
2 *Coniectura de re conſiderat tria tempora, præſens, prꝫteritum & futurum.*
3 *Coniectura de re, retinet nomen generis, & ſemper dicitur quæſtio facti.*
4 *Coniectura de animo, uerſatur & ipſa circa tria tempora.*
5 *Coniectura de animo, appellatur quęſtio uoluntatis.*
6 *Tempus præteritum maximè ualet in iudicijs.*
7 *Accuſat nemo, niſi quę iam facta ſunt.*

QVAESTIO XII.

QVAERO duodecimò, circa quæ uerſantur coniecturæ, & præſumptiones? Et verè dicendū eſt. cir
1 ca duo † tantum uerſari. Nam aut ſunt de re, nempe quid faciamus, aut de animo, id eſt, quid cogitatum
2 fuerit. Quando eſt coniectura † de re, ſolet ambigi circa tria tempora circa præteritum, præſens, & futurum, an ſ. factum quid ſit, an quid fiat, an quid futurum ſit. Hæc
3 coniectura nomen generis retinet, quia † dicitur ſemper
4 qō facti. Coniectura quæ de animo eſt, † uerſatur pariter circa tria ipſa tpa, præteritum, præſens, & futurum, ut qua mente fuerit teſtator, cum ſuis de reb. teſtm̄ confecit. Qua mente donator nunc donet. Qua mente erit pater, qui filium hæredem fecit, cum intelliget eum vita eſ
5 ſe defunctum. Hæc coniectura de animo † ſpeciale quoddam nomen aſſumit, cum non uno in loco uoluntatis quęſtio appelletur, ut in l.iam hoc iure, ff.de vulg.& pupil.ſubſtit.l.is qui, de leg.3.& l.uoluntatis quæſtio. C.de fideic. Cum vel de facto ipſo, uel de animo quęſtio eſt, raro in iudicijs tempus præſens ualet, rarius futurum, & forte nunquam, frequentiſſimè uero præteritum, quod
6 & Fabius d.c.3. admonuit. Nam (ait ille) in iudicijs † præ
7 teritum tempus maximè ualet. Nemo † enim accuſat, niſi quæ facta ſunt.

Præſumptiones quibus e ſedibus ducantur, variæ commemorantur opiniones.

SVMMARIA.

1 *Sedes, & loca è quibus coniecturę & pręſumptiones ducantur, prima opinio Specu. eſt, eaque reijcitur, quod loco ſedium & locorum, argumentorum genera recenſeat.*
Alia eſt opinio eruditiſſimi Alciati, conſtituentis tres regulas, num.2.
3 *Qualitas quę naturaliter homini ineſt, ſemper adeſſe præſumitur.*

4 *Nu-*

4 *Mutatio non præſumitur.*
5 *Præſumptio ſemper fit in meliorem partem.*
6 *Opinio Ioan. Coraſii, qui præſumptiones voluit ſumi a natura, lege, & accidenti, quę & ipſa improbatur.*
7 *Sedium & locorum e quibus coniecturæ ducuntur, vt diuerſæ fuerunt partitiones ac enumerationes apud Iureconſ. ita & apud Rhetores.*
8 *Sedes & loca e quibus duci, & ad quæ referri coniecturæ omnes poſſunt, ſunt perſona, cauſa, factum, dictum, non factum, non dictum.*

QVAESTIO XIII.

QVæro decimotertio, quibus è locis ac ſedibus ducantur præſumptiones & coniecturæ. Hac in re variæ fuerunt ſcriptorum partitiones enumerationeſque. Ex no-
1 ſtris † Spec. in tit. de præſumpt. §. 1. ſedes & loca, e quibus coniecturæ, & præſumptiones ducuntur. hæc, quæ ſummatim adſcripſi, longa ſerie enumerat. Cauſam ſcilicet, perſonam, locum, tempus, qualitatem, taciturnitatem, vtilitatem, fletum, fugam, negligentiam, conſeruationem, familiaritatem, vicinitatem, obſcuritatem, euentum, dignitatem, dilectionem, quantitatem, ſocietatem, frequentationem, & ætatem. Quæ ſane partitio, ac enumeratio recipienda non eſt, cum, loco ſedium, & locorum, recenſeat Speculator argumentorum genera, imò plura ſunt, quorum vnum ſub altero continetur. Cũ. n. ſedes a cauſa ſit ampla, lateq. vt ſuo loco dicemus pateat, ſub ſe continet cauſas illas ex vtilitate, fletu, fuga, & alia plura. Ex recentioribus autẽ, magni nominis Andreas Alciatus, qui accurate magis quam alter quiuis hactenus, conſcripſit de præſumptionib. eruditiſſimos commentarios, is inquã in eo tractatu Præſumptio
2 num tres tantũ † regulas, vt tres præcipuas ſedes, e quibus coniecturæ, & præſũptiones oẽs duci poſſe vidẽtur,
3 ita conſtituit. Vna eſt, Quod qualitas † quæ naturaliter homini ineſt, ſemper adeſſe præſumitur. Altera eſt regu-
4 la, Quod † mutatio non præſumitur. Tertia regula eſt, ꝙ
5 † ſemper præſumptio fit in meliorem partem. Ex tribus his regulis, ſuas illas omnes quas egregie explicat, præſumptiones ducit. At viderint alii, an loca, & ſedes præſumptionum hæ dici poſſint. Probabilior videtur par-
6 titio, quã facit Ioan. Coraſius † in Comment. de iure ciuili in artẽ redigendo, parte tertia, cap. 8. qui præſumptiones ſumi voluit a natura, a lege, & ab accidenti. Sed veræ hæ non ſunt ſedes, e quibus ducuntur præſũptiones, ſi recte perpendas. Et quemadmodum varia eſt hæc par
7 titio ac enumeratio, apud iuris noſtri interpretes, † ita ẽt multiplex diuiſio fuit apud Rhetores. Nam Ariſt. lib. 2. Rheticorum recenſet varia loca, e quibus coniecturæ hę ducuntur, veruntamen vna miſcet, & locos, quę huc non pertinent. Alia eſt diuiſio apud Ciceronem in partitionibus oratoriis, alia in Topica, alia etiam fuit Fabii Quintiliani lib. 5. inſtit. orat. cap. 19. partitio, vt ſcilicet, duæ tantum ſint ſedes & loca, e quibus hæ præſumptiones, quæ ille argumenta appellat, duci poſſunt a perſona, & re. Cętera omnia, vt cauſa, tempus, locus, occaſio, inſtrumentum, modus, vult eſſe accidentia quædam. De
8 his aliqua dicemus inf. q. 16. Ego quidẽ ſedes, † & loca, è quibus duci, & ad quæ referri coniecturæ oẽs poſſunt, hæc eſſe exiſtimarem, perſonam ſcilicet, cauſam, factũ, dictum, non factum, non dictum. Quæ ſane ſingula loca, vt explicem commodius, ſingulis propoſitis quæſtionibus pertractabo.

Præſumptionem verſari circa decem prædicamenta, & quomodo, diligenter expoſitum.

SVMMARIVM.

1 *Subſtantia alia corporea, alia incorporea.*
2 *Præſumptio verſatur circa ſubſtantiam corpoream.*
3 *Homo paulo ante viſus, præſumitur eſſe in humanis.*
4 *Res quæ ante erat, extare præſumitur.*
5 *Aſſerens hominem vita functum, vel non extare, id probare debet.*
6 *Præſumptio verſatur etiam circa ſubſtantiam incorpoream.*
7 *Dominus vel poſſeſſor rei præſumitur, qui antè fuit.*
8 *Præſumptio verſatur circa prædicamentum quantitatis.*
9 *Quantitas alia continua, alia diſcreta.*
10 *Quantitas continua quid.*
11 *Ager præſumitur eiuſdem quantitatis, qua olim fuit.*
12 *Quantitas diſcreta quid.*
13 *Quantitas pecuniæ depoſita, legata, vel in in obligatione poſita ex ſtipulatione præſumitur etiam hodie eſſe, niſi probetur eius augmentum, vel diminutio.*
14 *Quantitas duplicato relicta præſumitur a lege, cum in teſtamento, & codicillis relicta eſt.*
15 *Simoniæ crimen præſumitur, vel non præſumitur ex quantitate pecuniæ datæ.*
16 *Præſumptio verſatur circa prædicamentum qualitatis.*
17 *Qualitas eſt ſecundum quam quales eſſe dicimur.*
18 *Qualitatis ſpecies quatuor.*
19 *Affectio ab habitu in quo differat.*
20 *Præſumptio verſatur circa affectiones.*
21 *Iracundiæ calore affectus præſumitur inconſultè agere, & intellectu caret, num. 22.*
23 *Habitus alij animi, alij corporis.*
24 *Præſumptio verſatur circa habitus animi.*
25 *Iuſtus præſumitur, qui iuſtitiæ adminiſtrandæ præeſt.*
26 *Bonus qui fuit, & nunc bonus præſumitur.*
27 *Calumniatus in prima accuſatione, præſumitur calumniari in ſecunda.*
28 *Adminiſtratione prima ſe malè gerens, præſumitur ſe malè geſturum in ſecunda.*
29 *Artem qui didicit præſumitur eam ſcire, & exercitio ipſam in eo auctam eſſe.*
30 *Præſumptio verſatur circa habitum corporis.*
31 *Validior, & in armis exercitatior præſumitur prouocaſſe aduerſarium, & inſultum feciſſe.*
32 *Potentia naturalis quid ſit.*
33 *Præſumptio verſatur circa potentiam naturalem.*
34 *Filium a viro frigido vel impubere generatum fuiſſe, lex non præſumit.*
35 *Homo circa ætatis annum 14. ſemen ferre incipit, & circa 21. generandi vim habere.*
36 *Paſſibiles qualitates cur ſic dictæ.*
37 *Teſtes falſa dixiſſe, coniectura fit ex pallore, & trepidatione.*
38 *Calore iracundiæ aliquid agens, non præſumitur dolo egiſſe, & ideo venia dignus.*
39 *Conſenſus non adhibiti, coniectura fit ex metu illato.*
40 *Voluntas coacta propriè non dicitur voluntas.*
41 *Præſumptio verſatur circa formam & figuram.*
42 *Præſumptio verſatur circa prædicamentum relationis, ſiue ad aliquid, & circa correlatiua.*
43 *Correlatiua aliqua ſunt æqualia, alia inæqualia.*
44 *Extrema duo conſiderantur in relatione, vnumque dicitur fundamentum, aliud terminus.*
45 *Vnum ex correlatiuis præſumitur atque iudicatur ſicut alterum.*
46 *Filia præſumitur, & iudicatur libera, ſi mater eius ante partum editum libera fuit.*
47 *Partus ſeruilis iudicatur, ſi ex ſerua matre editus eſt.*
48 *Filius præſumitur ſub poteſtate patris, cui ſubfuiſſe aliquando conſtat.*
49 *Filius præſumitur eius eſſe, a quo vt filius habitus eſt.*
50 *Filiusfam. olim qui fuit, hodie etiam præſumitur, niſi probet contrarium.*
51 *Præſumptio verſatur circa prædicamentum vbi.*
52 Res in quo loco *ſemel fuit, etiam nunc eſſe præſumitur, niſi contrarium appareat. Et quomodo id intelligendum ſit, numero 53.*

54 *Exiſtens*

Digitized by Google

54 *Exiſtens in loco prȩſumitur ſcire quȩ ibi geruntur.*
55 *Furtum prȩſumitur commiſſum ab eo, qui in domo cõuerſabatur.*
56 *Maleficia ruri, & in agris, ſicut in ciuitate gigni non ſolent.*
57 *Prȩſumptio verſatur circa prȩdicamentum quando.*
58 *Pupillus prȩſumitur doli capax, quando eſt prope pubertatem.*
59 *Occidiſſe incontinenti, & ad ſui defenſionem prȩſumitur, qui cũ inimico congrediebatur.*
60 *Metu feciſſe prȩſumitur, qui erat in periculo inſtantis mortis.*
61 *Prȩſumptio verſatur circa prȩdicamentum actionis.*
62 *Litigare in iudicio eſt actio.*
63 *Actionis partes ſex ſunt.*
64 *Negocia alicuius qui ſemel geſſit non præſumitur etiam nunc gerere, cum ipſum agere non ſit quid continuum.*
65 *Accuſans aut agens ſemel per calumniam, prȩſumitur iterum calumnioſe agere velle.*
66 *Bonos mores corrumpere prȩſumitur, qui cum malis conuerſatur.*
67 *Patrimonium augere quis in dies prȩſumitur.*
68 *Furtum eſt alienȩ rei contrectatio.*
69 *Præſumptio verſatur circa prȩdicamentum paſſionis.*
70 *Paſſio eſt effectus actionis.*
71 *Iniuria illata ab eo qui magiſtratu fungitur, prȩſumitur illata tanquam a magiſtratu, non autem tanquam priuato.*
72 *Poßeſſione ſua priuatus cenſetur ſpoliatus a iudice, qui iniuſte proceſſit.*
73 *Abſolutus ſententia iudicis prȩſumitur innocens.*
74 *Prȩſumptio verſatur circa prædicamentum ſitus.*
75 *Rem immobilem ſi conſtat fuiße ſitam aliquo in loco, adhuc ibi eſſe præſumitur.*
76 *Aſſerens domum eſſe deſiiſſe, id probare debet.*
77 *Sedens præſumitur quieto eſſe animo.*
78 *Iacens non præſumitur velle congredi.*
79 *Scriptura ſita, & repoſita in aliquo loco, arguit voluntatem ſcribentis.*
80 *Prȩſumptio eſt circa prȩdicamentum habitus.*
81 *Talis quis prȩſumitur, qualem demonſtrat habitus.*

QVAESTIO XIIII.

QVAERO decimoquartò an præſumptio verſetur
circa omnia decem prædicamenta. Et verſari ſcri
pſerunt Nico. Matterellus, & Bal. in l. ex perſona. C. de
proba. & attingit Alcia. in tract. de præſumpt. reg. 3. præ
ſump. 25. & vberius Euerardus in centuria legali in lo
co a tempore ad tempus. num. 6. Cæterum animaduerti
multa ab his iuris alioqui eruditiſſimis, minus perfectè
ſcripta fuiſſe. Quapropter non grauabor meis pro virib.
perfectius & verius totam hanc quæſtionem hic expla-
nare. Et primò dicamus de prædicamento ſubſtantiæ.
Quæ quidem, ſecundum Ariſtotelem in prędicamentis,
1 & cæteros Dialecticos alia eſt † corporea, alia vero in-
2 corporea. Circa ſubſtantiam corpoream † verſatur præ-
3 ſumptio. Quandoquidem præſumitur homo † ille eſſe
in humanis, qui paulò ante viſus eſt. Ita etiam præſumi
4 tur res extare, † quæ ante erat. Et ideo, qui aſſerit, † ho-
5 minem eſſe vita defunctum, vel rem non extare, proba-
re id debet. l. ſi quis ex argentarijs. §. an & hæredi, ff. de
eden. l. non ignorabit, C. ad exhib. l. teſtium, in fin. C. de
teſtib. & l. 2. C. de teſtam. Et copioſè ſcribunt, atque de-
clarant Barto. in d. §. an & hæredi, nu. 2. Alex. in conſil.
58. col. 2. lib. 1. Socinus Sen. in conſi. 180. col. 4. verſic. 2.
poſito. lib. 2. Fel. in cap. ſcribebam, num. 2. de præſumpt.
Alc. de præſumpt. reg. 2. præſumpt. 25. numer. 1. & cum
eo dicemus infr. & Crauett. in conſi. 117. numer. 17. ita
6 etiam præſumptio † verſatur circa ſubſtantiam incor-
7 poream; Nam præſumitur † dominus vel poſſeſſor rei
qui antea dominus, vel poſſeſſor fuit, l. ſiue poſſidetis,
C. de probat. De vtroque exemplo ſuis locis dicemus
vberius.
8 Secundò verſatur præſumptio † circa prædicamentũ
9 quantitatis. Eſt ſanè quantitas † vna continua, altera ve
ro diſcreta, ſecundum Ariſtotelem, & Dialecticos. Quã-
10 titas † continua eſt, vt punctus, linea, ſuperficies. Dici-
mus n. agrum habere quantitatem continuam, vt centũ
& ducentum pedum, vel iugerum. Et ſuperficies domus
11 quantitas eſt continua. Quocirca præſumptio † eſt, qđ
ager ſit eiuſdem quãtitatis qua olim fuit, l. in finalibus.
ff. fin. reg. & dicemus infr. lib. 6. præſump. 54.
12 Quantitas diſcreta eſt, † quæ diſtinctis numeris con-
ſtat, vt vnus, duo, tres, &c. Et circa hanc quantitatẽ lex
13 ꝓſumit. Nã quãtitas † pecuniæ depoſita, legata, vel in ob
ligatione ex ſtipulatione poſita, ꝓſumitur ẽt hodie eſſe,
niſi contrariũ probetur, quod. ſ. facta ſit eius augmentũ,
vel diminutio. l. Lucio, ff. de actio. & obl. & tradit Bald.
in l. ex perſona, num. 3. C. de probat. Fel. in c. ſcribebam,
nu. 3. de præſumpt. vel & aliter præſumitur de ea: ſicuti
in l. iuriſgentium, §. adeo. ff. de pactis. vbi ex pacto præſu
mitur receſſum a tota obligatione, cum receſſum fuit a
parte. Et apertius in l. quingenta, ff. de proba. vbi lex prę
14 ſumit quantitatem duplicato † relictam, cum in teſtamẽ
to, & codicillis relicta eſt. Qua de re aliqua ſcripſi lib. 2.
de Arbitrarijs iudicum, &c. caſu 213. poſt Bart. & cæte-
ros in l. planè, §. 1. de leg. 1. Rui. in conſi. 167. nu. 2. lib. 1.
Rip. lib. 3. reſponſo. c. 11. Crau. in conſ. 167. nu. 3. Gram.
deci. 103. nu. 59. & Lud. Charond. lib. 1. veriſimilium iu
ris, c. vlt. Ita quoque in l. 3. §. cum Titio, ff. de adim. leg.
ait Vlpia. quantitatem relictam in teſtamento præſumi
ademptam in codicillis, in quibus minus taxatiuè reli-
ctum fuit. Ita etiam in c. vlt. 14. q. 6. & in c. & ſi quæſtio-
15 nes, de ſimo. vbi glo. & Doct. ex quantitate pecuniæ † da-
ta præſumitur, vel non præſumitur ſimoniæ crimen. Et
de his vberius dicemus infra ſuis locis.
16 Tertiò verſatur † præſumptio circa prædicamentum
17 qualitatis, quæ eſt, ſecundum quã † quales eſſe dicimur.
Bal. in d. l. ex perſona, n. 3. & Fel. in d. c. ſcribebam, nu. 3.
18 Huius quatuor eſſe ſpecies † ſcribunt Ariſtoteles in prę
dicamẽto qualitatis, ac cæteri omnes Philoſophi, & Dia
lectici, & ex noſtris Bar. in tra. teſtimoniorum. Affectio,
& habitus, naturalis potentia, & impotentia, Paſſio vel
19 paſſibilis qualitas: forma, vel figura. Affectionẽ † ab ha-
bitu in eo differre ſcribunt Philoſophi ac Dialectici, qđ
affectio facilius imprimitur, & facilius commutatur, ſi-
cuti quando calore, aut frigore, aut ſanitate, alijſque hu
iuſmodi homo afficitur. Habitus vero eſt permanẽtior,
& diuturnior, vt virtus, ſcientia, prudẽtia, & ſimilia. Præ
20 ſumptio itaq. † verſatur circa affectiones, ſicuti in l. ſi cui.
§. ijſdem, ff. de accuſat. præſumitur eum qui affectus calũ
nia accuſauit, per eandem calumniam iterum accuſare
21 velle. Ita affectus † calore iracundiæ, præſumitur incon-
ſultè agere, l. quidquid calore, de reg. iur. vbi Dec. & cæ-
22 teri. Nã intellectu † eum carere ſcripſit Bal. in c. 1. §. ſi q.
vero, in fi. de pace iuram. firm. & diſſerit vberrimè Tira-
23 qu. de pœnis legum, &c. Cauſa prima. Habitus aliqui †
ſunt animi, aliqui corporis: animi ſunt, vt artes ſiue ſciẽ-
tiæ, & virtutes, ſicuti iuſtitia, fortitudo, temperantia, ſa-
pientia, prudentia, ſcientia. Habitus corporis ſunt, quæ
crebra exercitatione membrorum parantur, vt ars cur-
rendi, equitandi, ferendi pondus, aut etiam robur quęſi
tum, natandi, cædendi, & luctandi peritia. Præſumptio
24 † itaque verſatur circa habitum animi, ut iuſtus † ille
25 præſumatur, qui iuſtitiæ adminiſtrandæ præeſt, l. 2. C. de
offic. ciuil. iudic. & ſcribit Alciat. de præſumpt. regu. 3.
26 præſumptio. 9. Ita qui bonus fuit, † & nunc bonus præ-
ſumitur, & econtra. leg. non omnes. §. a barbaris, ff. de
re milit. & c. ſemel malus. de regul. iur. in ſexto. & egre-
gie confert l. ſi cui crimen, §. ijſdem, ff. de accuſat. vbi
27 qui calumniatus † eſt in accuſatione prima. præſu-
mitur quod calumniabitur & in ſecunda. Ita dicimus,
28 quod is qui malè ſe geſſit in prima † adminiſtratione,
præſumitur quod etiam male ſe habebit in alia leg. 3. §.
ſin autem, & §. ſi curator, ff. de ſuſpect. tuto. Et qui artem
29 didicit, † eam ſciat, immò exercitio ipſo aucta in eo ſit,
l. legatis, §. ornatricibus. de legat. 3, vbi hoc naturæ con-

Digitized by Google

gruum eſſe, Martianus cenſuit. Ita pariter circa habitum
30 corporis† præſumptio verſatur. Nā ob corporis robur &
31 armorum exercitium, præſumitur † quod ille qui validior & exercitatior fuit, is prouocauerit aduerſariū, vt illū aggreſſus ſit, vt ſcripſi lib. 2. de Arbitrarijs iudicum, &c. caſu 36. num. 9. Secunda eſt qualitatis ſpes quā naturalem potentiam, vel impotentiam appellant. Eſt la-
32 ne naturalis potentia, † facultas quædam homini data, ad aliquid agendum: Sicuti pubertas eſt facultas naturalis homini data ad procreandum: & econtra impotentia dicitur naturalis inhabilitas nobis inſita a natura, ne aliqua agere valeamus, quemadmodum dicimus frigidos, & impuberes eſſe impotentes ad generandum: & ſicuti dicimus impuberem carere iudicio, §. præterea, in Inſtit. quibus non eſt permiſſum facere teſta. Circa hanc
33 † qualitatem verſatur plurimum præſumptio, nā lex præ
34 ſumit † filium non fuiſſe generatum a viro frigido, ca. 1. de frigid. & maleſ. vbi Doct. Ita nec ab impubere, cum
35 ſolum circa decimumquartum annum ſuæ ætatis † ferre ſemen genitale incipiat hō, & vim generādi habere incipiat circa annum primum & vigeſimum, teſte Ariſtotele lib. 5. de natura animal. c. 5. Et ob id lex Pontificia ſtatuit, pueros matrimonio aptos non eſſe, c. 2. de frigid. & maleſ. Tertia eſt ſpecies qualitatis, quam paſſionem, vel
36 paſſibilem appellauit. Paſſibiles † qualitates non ex eo dictæ ſunt, quod aliquid patiantur, ſed quod ipſis ſenſibus paſſionem aliquam ingerant, ſicuti pallor, trepidatio. Vel animum ipſum excruciant, atque commouent, quemadmodum ira, odium, triſtitia, mæror. Paſſiones vero ſunt ēt animi, & corporis affectiones, ſed quæ leniter animum, & corpus afficiunt, & perſtringunt, nec ita perpetuo in animo, & corpore reſident, vt faciunt qualitates paſſibiles. Paſſionum exēpla ſunt, vt pallor, qui ex re inopinata oritur, & cito deſinit, vt eſt iracundia, qua animus ſubito concitatur, & a qua ēt ſubito liberatur, ſicuti ēt eſt metus, qui ex ſubita mentis trepidatione ob inſtans, vel futurum periculum incutitur. De his qualitatib. aliqua ſunt apud Vlpianum in l. 1. §. apud Iulianū, & in l. ob quæ vitia. ff. de ædil. edi. Præſumptio itaque circa hanc qualitatis ſpeciem, ſiue paſſibilem, ſiue paſſionis, vt plurimum verſatur. Nā ex pallore, & trepidatio-
37 ne cōiectura † fit teſtes falſa dixiſſe, l. 3. §. tu magis, ff. de teſtib. & dicemus infra q. 81. in ſexto indicio prouenien
38 ti ex trepidatione, & pallore. Ita præſumptio eſt, eū, † q. iracundiæ calore adactus aliquid egit, nō dolo egiſſe, & iō venia eſſe dignum, l. quidquid calore, de regu. iur. & ſcripſi lib. 2. de arbitr. iudicum, & attigi ſupra in prædi-
39 camento qualitatis. Ita ex metu illato coniectura † fit, nō adhibiti conſenſus. l. 1. ff. de eo quod metus cauſa, & c. 1.
40 quod me. cau. Non enim voluntas † coacta dicitur voluntas propriè, vt tradunt Doct. in l. ſi mulier, §. vlt. ff. quod met. cauſa. Dec. in l. velle non creditur, nu. 9. de reg. iur. vbi & cæteri interpretes. Quarta eſt ſpēs qualitatis, quæ appellatur forma, vel figura; de qua in l. ſi rem, ff. de rei
41 ven. & in l. forma, ff. de cenſib. Præſumptio itaque † verſatur circa hanc qualitatē. Nā dicimus equū præſumi eūdem eſſe ob eandem formam, & figuram, ſicuti tradunt oēs in l. non hoc, C. vnde legit. ibi Iaſ. n. 11. & dicemus infra lib. 6. præſump. 30. vbi diſſeremus, quando & quomodo pluralitas perſonarum, & rerum præſumatur.
42 Quartò verſatur † præſumptio circa prædicamentum relationis, ſiue ad aliquid. & (vt noſtri appellant) circa correlatiua, Bal. in d. l. ex perſona, nu. 3. verſ. ecce de pſūptione in prædicamento relationis, & Fel. in d. c. ſcribebam, nu. 3. Hæc correlatiua, ſeu relatiua, ſecundū Ariſto
43 telē, & cæteros Dialecticos, aliqua ſunt † æqualia, aliqua vero inæqualia. Aequalia ſunt, vt emptor, vēditor, maritus, vxor. Inæqualia ſunt, vbi alterū altero ſuperius, aut inferius eſt, ſicuti pater, filius; vt præceptor, diſcipulus.
44 In hoc ēt prædicamento relationis duo † extrema conſiderant Dialectici, extremū a quo, & extremū ad qd. Extremū a quo, vt pater; ad qd, vt filius. Illud primū appellant fundamentū, i. principiū. Secūdū uero appellant terminū. Ita emptio & venditio, ſunt relatiua. Emptio eſt fundamentū a quo fluit vendō, & ſic uendō terminus ipſe ultimus. Præſumptio itaq; uerſatur circa hoc prædicamentū. Nam ſi conſtat aliquē fuiſſe patrem, relatione facta ad filiū, ita ēt hodie præſumitur eſſe, & ecōtra. Et idē in dño, & ſeruo, patrono & liberto, dño, & uaſallo. Et ta-
45 le † præſumitur atq; iudicatur unū ex relatiuis ut & alte
46 rū, ſicuti in l. matrem, C. de prob. dum filia † præſumitur, & iudicatur libera, ſi mater eius ante editū partū libera fuit. Sicuti ecōtra in l. de ancilla. C. de liberali cā, partus
47 † ſeruilis iudicatur, ſi ex ſerua matre editus eſt. Ita in l. ſi
48 filius, ff. de probat. præſumitur filius † ſub ptāte patris, cui ſubfuiſſe aliquando conſtat. Sic in l. quidam, eod. tit.
49 de probat. præſumitur filius † eius, a quo ſicut filius habitus fuit. Qua de re ſcripſi li. 2. de arbitrarijs iudicum, &c. caſu 89. nu. 74. Hinc dicimus, qd ille qui olim filius-
50 fa. fuit, ita † ēt hodie præſumitur, niſi contrarium probetur. ita cenſuit gl. in l. ſed ſi de ſua, in prin. ff. de acq. hær. quam ibi probauit Ang. & ſecuti ſunt Cæpol. caut. 164. omnes in l. ſi emancipati, C. de collat. & Alc. de præſum. re. 2. præſum. 2. & uberius ſuo loco diſſeremus.
51 Quinto uerſatur præſumptio circa pdicamētū † ubi, quod nil aliud eſt, ſecundum Ariſto. & Dialecticos, quā loco circumſcribi, ut eſſe in domo, in agro, uerſari in foro, in curia. Præſumptio itaque plurimū ſumitur in hoc
52 prædicamento. Nam ubi, id eſt eo in loco, in quo res † ſemel fuit, etiam nunc eſſe præſumitur, niſi contrarium probetur, l. ſi quis ex argentarijs, §. pen. ff. de ed. & ſcripſi ſupra in prædicamento ſubſtantiæ.
Hanc aūt præſumptionem ſic intelligunt, & declarāt, Alc. in tract. de præſum. reg. 3. præſum. 25. in fi. & copioſius Euerar. in d. argō a tpe ad tps, nu. 10. uer. hoc tamē,
53 & c. ut procedat quoad locū † largè ſumptum, puta quā in prouincia, uel ciuitate, uel oppido, non aūt reſtringi dēt ad locum loci, ut in tali angulo, quia in reb. quæ naturaliter mouentur, eſſet falſum. Nec ēt in fugitiuo, uel errone, l. quid ſit fugitiuus, ff. de ædil. edic. Non ēt in naui, quæ in mari eſt, locum hēt hæc præſumptio, l. Cæſar, ff. de pub. & uectig. & ibi copioſè Bar. & ſcribunt Alex. in conſi. 7. lib. 7. Marſ. in l. 1. §. præterea, nu. 32. ff. de quæſt. Ripa in tract. de peſte, tit. de priuileg. contractuum, nu. 167. & Benuenutus Stracha in tract. de mercatura, tit. de nauib. parte 2. nu. 26. ita ēt circa hoc prædicamentū uer
54 ſatur præſumptio, qua dicimus, eū † qui in loco eſt, præſumi ſcire ea, quæ ibi aguntur, c. quoſdā, & c. quāto, de pſ
55 ſum. Ita dicimus furtū † præſumi commiſſum ab eo, qui in domo conuerſabatur, l. dominus horreorum, in prin. ff. loc. & ſcribit Bal. in l. 1. nu. 1. C. locati, & ſuo loco dice
56 mus. Ita dicimus in agro, & ruri, ſicut in ciuitate † maleficia gigni non ſolere, ut ait Cic. pro Sex. Roſcio Amerin. his uerbis. Qua in re prætereo illud, quod mihi magnō argumento ad huius innocētiam poterat eſſe, in ruſticis moribus in uictu arido, in hac horrida incultaque uita; iſtiuſmodi maleficia gigni non ſolere. In urbe luxuries creatur, ex luxuria exiſtat auaritia neceſſe eſt, ex auaritia erūpat audacia, īde oīa ſcelera et maleficia gignūtur.
57 Sexto uerſatur pſumptio † circa prædicamētū, qñ. Qd quidē, ſecūdum Ariſtotelē, & Dialecticos complectitur duas dñas, duaſque partes. Differentias, ut præſens, præteritum, futurum. Partes, ut eſt annus, menſis, dies.
Præſumptio itaq; uerſatur circa hoc pdicamētū, ſicuti
58 dicimus pupillū † pſumi doli capacē, qñ eſt ppe pubertatē, l. apud Celſum. §. quæ in tutore, ff. de doli mali excep.
59 Ita præſumitur quis † incontinenti ad ſui defenſionē occidiſſe, quando cum inimico cōgrediebatur, l. ut uim, ff. de iuſtit. & iure, & ibi omnes. Ita præſumitur metu
60 † feciſſe, quando erat in periculo inſtantis mortis, l. metum,

Digitized by Google

tum, in princ. ff. de eo quod metus cauſa, & alibi ſæpè.
Alijs explicat Bald. in d. l. ex perſona, num. 5.
61 Septimò verſatur præſumptio † circa prædicamẽtum
actionis. Bald. in d. l. ex perſona, nu. 3. verſ. in agere. Fel.
in d. c. ſcribebã, n. 3. Eſt ſanè actio, qua cũ quidquid agitur, ſecũdum Dialecticos, in eo, quod ſubijcitur agere dr̃; ſicuti litigare † in iudicio eſt actio; ex quo contra aliquem
62 ſicuti litigare † in iudicio eſt actio; ex quo contra aliquem
63 litem intendo. Actionis † partes ſunt ſex, generare, corrumpere, augere, minuere, alterare, loco mouere. Præſumtio itaque verſatur circa hoc prædicamentum. Nam qui
64 negocia alicuius ſemel † geſſit, nõ præſumitur etiam nũc
gerere: cum ipſum agere non ſit quid continuum, l. ſeruitutes, la 3. ff. de ſeruit. & l. foramen, ff. de ſeruit. vrban. præd. ſcribit Alciat. de præſumpt. reg. 3. præſump. 25. in fin. Et probat l. ſi cui, §. iiſdem, ff. de accuſ. vbi qui ſemel
65 per calumniam egit, † & accuſauit, ita præſumitur iterũ
velle calumnioſè agere. Ita præſumitur vxorem generaſſe filium ex marito, leg. miles. §. defuncto, ff. de adult. & ſcripſi lib. 2. de arbitr. iudicum, &c. caſu 89. num. 20. 21. & alia nonnulla addemus infr. lib. 6. præſumpt. Ita præ-
66 ſumitur † corrũpere bonos mores, qui cum malis cõuerſatur. l. ædiles, §. Pedius, ff. de ædi. edicto, & dicemus infra quæſt. 81. in 28. indicio ſufficienti ad torturã. ita au-
67 gere patrimonium † in dies quis præſumitur, l. ſi defunctus, C. arbit. tutel. & dicemus infr. lib. 6. præſump.
Ita fur præſumitur loco mouere rem furto ſubtractã,
68 cum furtum ſit ipſa rei † alienæ contrectatio, leg. 1. §. furtum, ff. de fur.
69 Octauò verſatur præſumptio † circa prædicamentum
paſſionis. Bal. in d. l. ex perſona, nu. 4. C. de probat. Felin. vbi ſupra. Eſt ſanè paſſio effectus actionis, vt condemna-
70 vbi ſupra. Eſt ſanè paſſio effectus actionis, vt condemnari, vel abſolui. Quocirca malè Bald. & Euerardus referunt ad prædicamentum qualitatis, pati. Et ideo prętermiſsis exemplis ab illis conſideratis, quæ huc non pertinent, adferri poteſt exemplum huius præſumptionis, vt
71 cum dicimus † præſumi iniuriam illatam ab eo, qui magiſtratu fungitur, fuiſſe illatam tanquã a magiſtratu, nõ aũt tanquam a priuato. l. ſi quis. ff. ſi quis eum qui in ius
72 vocat. eſt, vi eximat. ita dicimus a iudice priuatum ſua † poſſeſsione cenſeri ſpoliatum, cum iniuſtè is proceſsit, l. meminerit, C. vnde vi, & ſcripſi in tractat. de recuper. poſſ. remedio 8. quæſt. 1. Ita econtra dicimus abſolutum
73 ſententia † iudicis præſumi innocentem, cum pro ſententia præſumatur, l. Herenius, §. Caia, ff. de euictio.
74 Nonò verſatur præſumptio circa † prædicamentũ ſitus, Bal. in d. l. ex perſona, n. 3. C. de probat. & Fel. qui ſuprà. Eſt ſitus ſecũdum Ariſtotelem, & Dialecticos, corporis ſtatus, & diſpoſitio. Et ſitus conſideratur in reb. inanimatis ac ẽt in animatis. In inanimatis eſt vnus tantũ ſitus, vt iacet terra, ſtant montes. Et in artificialib. ſtãt turres, domus, templa. In animatis vero plures ſunt ſitus. Nam modo ſtant, modo ſedent, modo ſunt recta, modo curua, modo prona, modo ſupina. Singulis etiã partib. corporis ſunt ſitus: vt vultus humi defixus, facies ad cœlum verſa, brachia expanſa, &c. Præſumptio itaque verſatur circa ſitum, ſicuti circa rerum inanimatarum. Nã
75 ſi conſtat rem immobilem † fuiſſe ſitam aliquo in loco, adhuc ibi eſſe præſumitur, l. ſi locus. ff. quemadmo. ſerui. amit. & l. 2. C. quãdo & quib. quarta pars debeat. lib. 10.
76 Ita qui aſſerit domum † eſſe deſijſſe in loco, probare id debet, l. in finalib. & i. eos. ff. finium regun. & l. 1. & leg. 2. C. eo. & dicemus inf. lib. 6. præſump. 45. vbi diſſeremus, quando finium mutatio præſumatur, vel non.
Ita circa ſitum rerum animatarum verſatur hæc præ-
77 ſumptio, ſicuti ille qui ſedet, pręſumitur quieto † eſſe animo. ita Bald. in l. 1. col. 2. C. de ſent. ex breuicul. recita. auctoritate Ariſtotelis, quem commemorat, & ſcripſi lib. 1. de arbit. iudicum, &c. q. 61. nu. 3. 4. Ita qui iacet, non †
78 præſumitur velle congredi, vt in ea oratione pro Milone probauit Cicero. & ſcripſi lib. 2. de arbitrarijs iudic.
79 &c. caſu 363. num. 5. Ita dicimus, quod ſcriptura ſita, † & repoſita aliquo in loco, arguit voluntatem ſcribẽtis, vt reſpondi in conſ. 42. num. 11.
80 Decimo verſatur præſumptio † circa prædicamẽtum habitus, uel habere, ut Ariſtoteles in prædicamentis, & cœteri Dialectici appellant. Bal. in d. l. ex perſona, nu. 6. & Fel. in d. c. ſcribebam, num. 3. Eſt habere ſeu habitus, ſecundũ Ariſtot. & cæteros, ut ueſtib. aut armis, aut ornamẽto aliquo cinctum eſſe. Ex quo intelligimus erraſſe Bal. & Euerardum, qui prædicamentũ habitus eſſe dixerunt, ut habere dominiũ uel poſſeſsionẽ prædii, cũ id aliud ſit, ut diximus ſupra. Exemplum itaque præſũptionis, quæ uerſatur circa hoc prædicamentũ adferri põt in l. itẽ apud Labeonem. §. ſi quis uirgines. ff. de iniuriis,
81 quo dicimus, cum præſumi talem, † qualem habitus demonſtrat. Qua de re copioſe tradunt Albericus Roſatus in tract. ſtatutorum, parte 1. q. 43. Dec. in conſ. 307. nu. 3. Bellon. conſ. 21. n. 1. Gramm. deciſ. 14. n. 61. & deciſ. 81. Tiraq. in tract. de retractu conſang. §. 1. gl. 8. n. 21. & Didac. lib. 3. uariarum reſol. c. 14. num. 2. Et nos copioſius dicemus ſuo loco.

Præſumptio, & coniectura a perſonæ qualitate, quomodo ducatur, diligenter pertractatum.

SVMMARIA.

1 *Coniectura deſumptio a perſona, frequens eſt in iure vſus.*
2 *Coniectura cum a perſonæ qualitate ſumitur, quæ præcipue conſiderentur.*
3 *Coniectura ſumitur ab ætate.*
4 *Coniectura ſumitur a ſexu.*
5 *Coniectura vel præſumptio ſumitur a valetudine.*
6 *Coniectura ſumitur a figura, vel hominis phyſiognomia.*
7 *Coniectura ſumitur a viribus.*
8 *Aggreſſor in rixa præſumitur, qui altero corpore fortior eſt.*
9 *Coniecturam facimus a natione.*
10 *Coniecturam a natione nimis generalem eſſe dicit Simancas.*
11 *Bona animi quæ ſint, & quod ab ijs coniectura ducatur.*
12 *Pręſumptio vel coniectura ducitur a virtutibus.*
13 *Bene agere in ſenectute præſumitur, qui bene egit in iuuentute.*
14 *Præſumptio ſumitur ab honeſtate vitę.*
15 *Coniecturam facimus a vitijs, vt ſemel malus, in eodem genere mali ſemper ſit talis.*
16 *Coniectura fit a ſtudijs.*
17 *Coniectura ſumitur ab educatione.*
18 *Præſumptio, & coniectura fit ab artibus.*
19 *Coniecturam facimus ab inertia, & negligentia.*
20 *Negligens contradicere litteris ſibi datis, præſumitur conſentire, & fateri in illis deſcripta.*
21 *Facinori conſentire pręſumitur, qui ei cum poſſet, non iuit obuiam.*
22 *Bona fortunæ quę ſint, & quod ab ijs coniecturæ fiant.*
23 *Coniectura ducitur a genere.*
24 *Filius pręſumitur talis, qualem habuit parentem.*
25 *Presbyterorum filij, qua de cauſa arceantur a ſacris.*
26 *Coniectura ducitur ab affinitate.*
27 *Coniectura ſumitur ab amicitijs, tam bonis quam malis.*
28 *Coniectura ſumitur a patria.*
29 *Coniectura ducitur ab opibus.*
30 *Diues non pręſumitur corruptus pretio, ad ferendum teſtimoniũ falſum.*
31 *Diuiti maior adhibetur fides.*
32 *Diues pręſumitur luxurioſe viuere.*
33 *Coniectura ducitur ab honoribus.*
34 *Honoribus publicis fungens pręſumitur vir bonus, & ſummę integritatis, & ea quę agit ſumma fide agere.*
35 *Pręſumptio ſemper eſt pro principe.*

Digitized by Google

QVAESTIO XV.

QVAERO decimoquintò, quõ a perſona ducatur
coniectura & præſumptio? Huius a perſona conie
1 cturæ† deſumptio vſus eſt in iure noſtro frequens admo
dum. Nã (ait Celſus in l. in fundo. in prin. ff. de rei ven.)
Iudex ex cauſis & perſonis ſolet variè conſtituere. Quo
circa Scæuola in l. vlt. in fi. ff. de act. & obli. vult argm̃ ac
coniecturã a perſonis ſumi, an ex datis litteris, exorta ſit
efficax obligatio. Et Arcadius in l. de minore. §. tormẽ-
ta. ff. de qu. Coniecturam vult duci a perſona, vt ei in tor
mentis fides adhibeatur, vel non. Nam (ait ille) & ex ſer
mone, & ex eo, qua quis cõſtantia, qua trepidatione q́d
diceret, vel cuius exiſtimationis quiſq; in ciuitate ſua eſt,
quædã ad illuminandã veritatem in lucem emergunt.
Et Mod. in l. deſertorem. §. is qui. ff. de re milit. militi,
quem militiam deſeruiſſe dicitur, veniam dandam eſſe,
inſpecto vitæ eius præcedentis actu cẽſuit. Ita Arrianus
in l. non oẽs. §. a Barbaris. ff. eo. de re milit. vult iudicem
ſpectare debere, qualis exiſtimationis antea fuerit miles
deſertæ militiæ accuſatus: plurimum ſiquidem vult ille
tribui huic coniecturæ, bonæ exiſtimationis. Quinimò
& in graui illo maieſtatis læſæ crimine, a perſonæ quali-
tate argm̃ ſumi oportere, cenſuit Mod. in l. famoſi. ff. ad
l. Iul. Maieſt. an is, qui eo crimine impetitur, moliri in
principem id potuerit. Pari ratione conſtituerunt Theo-
doſius, Arcadius, & Honorius Impp. in l. vnica. C. ſi quis
Impera. maled. maledicentiæ in Cæſarem accuſatum, ad
Cæſarem ipſum remittendum eſſe, vt ex perſonis homi-
num dicta penſet, & vtrum prætermitti; an exquiri dẽat,
ipſe cenſeat. Et Concilium Toletanum relatum in c. de-
center. 89. diſt. coniecturam ducit a perſonis, quib. Põt.
Max. officia conceſſit, vt cum ſanguine ei coniuncti ſint,
affectione ſanguinis id feciſſe credatur. Et tandem Nico
laus ſummus Pont. in c. Lotharius. 31. q. 2. pręſumptione
ducta a perſonæ tenuitate metum illatum Regi non fuiſ
ſe ſcribit. Superſedeo hic alia his ſimilia recenſere, quæ
ſuis locis vberius explicabimus. Cũ autẽ perſonæ quali-
tas conſideratur, multa in eo ſpectare ſolemus, è quibus
2 cõiectura † ducitur. ſpectamus. n. vel bona corporis, vel
animi, vel fortunæ. Corporis bona, ſunt ætas, ſexus, vale
tudo, figura, vires, natio. Præſumptio itaque ac coniectu
3 ra ſæpè ſumitur † ab ætate, vt ſcripſit Spec. in tit. de præ-
ſum. §. ſpecies. nu. 1. Eſt. n. coniectura, q́ ſenex citius in-
ter viuos eſſe deſinet q̃ iuuenis, l. nam & ſi parẽtib. ff. de
inof. teſta. & l. hæreditatum. ff. ad le. Fal. & ſcribit Alc. in
trac. præſumptio. reg. 1. præſum. 43. & ſuo loco dicemus.
Ita cõiecturam ab ætate ducimus, in c. fraternitatis. 34.
diſt. vt qui iã eſt maturæ ætatis in poſterum non ſit incõ
tinens. Sic quoque dicimus impuberẽ pertractandis ne-
gotijs minimè idoneum eſſe, l. vlt. ff. de libera cauſa. & l.
vlt. ff. de oper. ſeruo. & ſcribit præcitato loco Alcia. præ-
ſum. 46. & nos ſuo loco vberius. Caccialu. in l. admonen
di, nu. 259. de iureiur. Et Cicero in oratione pro Sexto
Roſcio Amerino, per coniecturã ab ætate ducit delictũ
non eſſe commiſſum. Patrem (ait Cicero) occidit Sextus
Roſcius. Qui homo adoleſcentulus, corruptus, & ab ho
minib. nequã inductus, annos natus magis quadragin-
4 ta. A ſexu † coniectura ſumitur, vt eſt cum dicimus mu-
lierem ob ſui ſexum, credi ac eſſe, uiro minus conſtantẽ.
§. mater, vbi gl. in auth. de nupt. & loco iam allegato, an-
notauit Alc. præſump. 47. Caccialu. in d. l. admonẽdi. nu.
5 259. & nos fuſius infra. A valetudine † præſumptio ſumi
tur, vt eſt cũ aſſerimus, eũ qui debilis eſt, non præſumi
prouocaſſe, & aggreſſum fuiſſe alterũ, vt ſcripſi lib. 2. de
arb. iudicũ, caſu 363. n. 4. & dicã ẽt paulò infra. A figura
6 † cõiectura ducitur, ſicuti diximus ex mala hominis phy
ſionomia eũ p̃ſumi cõmiſiſſe delictum. Ita Bal. in l. 2. n.
5. C. quor. app. non recip. Cicero in oratione pro Q. Ro-
ſcio Comędo. Oro atque obſecro vos: qui noſtis vitam
inter ſe vtriuſque cõferre: qui non noſtis faciẽ vtriuſque
cõſiderate: nõne ipſum caput & ſupcilia illa penitus ab
raſa, olere malitiã, & clamitare calliditatẽ videtur, nõne
ab imis vnguib. vſq. ad verticẽ ſummũ (ſi quã cõiecturã
affert hoĩbus tacita corporis figura) ex fraude, fallacijs,
mendacijſq; conſtare totus videtur: q idcirco capite ſu-
percilijs ſpeſt raſis, ne vllum pilũ viri boni habere di-
catur. Hac etiam de re plura ſcripſit Ariſtoteles in libro
Phyſiognomicon. & dicemus copioſè infra ſuo loco.
7 A vitib. † præſumptio atq. coniectura deſumitur, quẽ
admodum, q̃n dicimus eũ prius deceſſiſſe credi, qui de-
bilior imbecilliorq; erat, l. ſi mulier. ff. de reb. dubijs. &
copioſè ſcribit Alc. in d. trac. præſump. reg. 1. præſump.
8 49. Ita dicimus quòd is præſumitur † aggreſſor in rixa q
altero corpore fortior eſt, vt ſcripſi lib. 2. de arb. iudicũ,
caſu 363. nu. 4. poſt Cępollam, Alciatum, & alios plures.
9 A natione † ẽt coniecturam facimus, vt egregiè ſcribit
Vlp. in l. quod ſi nolit. §. qui mancipia. ff. de ædi. edic. cũ
ita ſcribit. Præſumptum etenim eſt quoſdã ſeruos bonos
eſſe, quia non ſunt nationis infamatæ, quoſdam malos
videri, quia ea natione ſunt, quæ magis infamis eſt. Et
Plato in Dialogo 5. de legib. ſcriptũ reliquit in hæc ver-
ba. Nec illud nos fugiat magnã eſſe locorum ad terẽdũ
meliores peioreſq; homines, differentiam. Quippe alij
varietate ventorũ & turbine difficiles, & proterui ſunt;
alij pp aquas, alij pp cibos, qui ex terra non ſolum cor-
porib. commodi, aut incommodi oriuntur, verum ani-
mis quoq; non minus. Hæc Plato. Et idẽ ſcripſit Iſocra-
tes in Areopagitico. Et ex noſtris Ioãnes Royas in trac.
de hæret. nu. 206. egregie Iacob. Simanc. Cathol. Inſtitu-
tionum, tit. 50. de præſump. nu. 8. & ibi. numer. 9. ait eſſe
10 præſumptionẽ nimis † generalem. Qua de re ſuo loco di
11 cemus. Bona animi, † a quibus perſæpè etiam coniectu-
ra ducitur, hæc ſunt, virtutes, uitia, ſtudia, educatio, ar-
tes, inertia. Ducitur itaque coniectura & præſumptio
12 † a virtutibus ſicuti Arianus in leg. non omnes. §. a Bar-
baris. ff. de milit. coniecturam facit, a virtute bonitatis
integritatiſque, cũ ait, & ſi bonus miles, &c. Quare egre
giè Cicero pro Cluentio ita ſcribit. Perinde, ut opinio
eſt, de cuiuſq; morib. ita quid ab eo factum, & non factũ
13 ſit, exiſtimari poteſt. Ita dicimus, quòd † præſumitur is
benè agere in ſenectute, qui benè egit in iuuentute, c. cũ
in iuuentute, de pręſump. & dicemus infra lib. 6. pręſũp.
14 Et ab honeſtate vitæ† ſumi præſumptionem & illam tol
lere contrarias ſuſpiciones multis exemplis oſtendit Ti
raq. in tract. de pœnis legum, cã 51. num. 46. A vitijs cõ-
15 iecturam † facimus, vt ſemel malus, ſp malus in eodem
mali genere exiſtimetur, c. ſemel. de reg. iur. in 6. Quocir
ca Arianus in d. l. non oẽs. §. a Barbaris. ff. de re milit. ſu-
mit a vitijs coniecturam non adhibendæ fidei militi, q
ad hoſtes aſſeritur transfugiſſe, quòd ſcilicet is transfu-
ga emanſor eſſet, id eſt, vagabũdus, vt interpretatur Mo
deſtinus in l. 3. §. emanſor. illo tit. ff. de re milit.
16 A ſtudiis † coniectura fit, c. ex ſtudiis. de præſump. Et
17 ſuo loco dicam. Ab educatione † coniectura & præſum-
ptio ſumitur. Nam (vt Plato in dialogo 4. de repub. in-
quit) qualecuiuſq; fuerit puerilis educationis initium,
talia etiam erunt quæ ſequuntur. Et, ſicut Horatius ait.
Quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorem, teſta diu.
Et aliis permultis hanc coniecturam ſic confirmat Simã
cas Catholicarum Inſti. tit. 50. de præſumptionib. num.
12. & 13. & vberius nos ſuo loco dicemus infra lib. 5. pręſ
18 ſumpt. vbi quòd ſemel malus, &c. Ab artibus † ſumitur
præſumptio & coniectura, ſicuti dicimus illum fuiſſe ag-
greſſorem, qui in arte gladiatoria eſt bene verſatus. Ita
ſcripſi lib. 2. de arbi. iud. caſu 363. ita præſumitur, quòd
medicus in re medica bene verſatus ſciat, an quis deceſ-
ſerit ex vulnere, vt dixi lib. 2. de arbit. iud. caſu 275. nu-
mer. 11.
19 Ab inertia† negligentiaque coniecturam facimus, vt
facit

Digitized by Google

facit & Arrianus in ſæpius allegata l.non oẽs.§.a Barba
ris.ff.de re milit.ibi, ſi negligens aut ſegnis,&c. Ita in le.
20 filiusfa.ff.ad S.C.Macedo. negligens † contradicere ſibi
datis literis, conſentire & fateri in illis ſcripta præſumi-
tur. Ita ſcribit Eleuterius Pont.max.in cap.negligere. 2.
21 quæſt.7.eum præſumi conſentire † facinori, qui ei, cùm
poteſt, obuiam non it. Et D.Hieronymus relatus in cap.
ſcribam.de præſump.ita dixit, ſcribam eis multiplices le
ges meas, ex quib. datis & neglectis apparet, quod has
negligent. Et eo loci annotarunt Abb. & Imo. præſum-
ptionem eſſe, quòd is, qui negligenter ſtuduit in iure Ca
nonico, etiam negligenter ſtudebit in iure ciuili. Et ab
inertia & negligentia ſumi præſumptionem probat, ca.
peruenit.18.diſt.& tradit Spec.in tit.de præſump.§.ſpe-
22 cies, nu.1. Bona fortunæ † a quibus multoties quoq; cõ-
iecturas & præſumptiones ſumimus, hęc sũt: Genus, Af
finitas, Patria, Amicitiæ, Opes, Honores. Coniectura ita
23 que a genere † ducitur, vt cum dicimus, filium præſumi
24 talem † eſſe qualẽ habuit Patrẽ. Quo ſanè exemplo ad rẽ
hanc rectè vſus eſt Fabius lib.5.inſtit.orator.c. 10. Nam
(ait ille) ſimiles parentib.ac maiorib.ſuis filijs plerumq;
creduntur, & nonnunquam ad honeſtè turpiterque vi-
uendum, inde cauſæ fluunt. Hinc dixit Seruator noſter
Matthæi c.7. Non poteſt arbor mala bonos fructus face
re, neq; arbor bona malos fructus facere. Et Ariſtotelis
ẽt fuit ſententia lib.3.Politico.cap.8. conſentaneum eſt
(inquit) ex meliorib.ortos eſſe meliores. Et rurſum, libr.
2. Rhetor.ita ſcribit. Nemini eſt obſcurum, qui ex bonis
clariſque parentibus nati ſunt, eos cõſentaneè fieri ſuis
maiorib.non diſſimiles. Et iure noſtro probatur in le.cũ
vnus.in prin.ff de alimen.& cib.leg.& docuit Caccial.in
l.admonendi, num.257.ff.de iureiurã. Et plura egregia
congerit Simancas Catholicarum Inſtitutionum, tit.50.
de præſump.num.10.dicam infra libr.5. præſumpt.18.
25 Hinc presbyterorum filij † a ſacris arcentur, quod credã
tur luxuriæ incontinentiæque paternæ imitatores fore,
c.1.56.diſt.c.venerabilem.vbi Abb.col.4.de elect. Hæc
tñ præſumptio eſt generalis, & ob id non multum effi-
cax, vt tradit Simancas in d.tit.50.nu.11.qua de re vbe-
rius ſuo loco dicemus.& Alc.lib.1.præſump.24. Ab affi
26 nitate ducitur præſumptio † & coniectura, vt in caſu l.
Procula.ff.de probatio.quo loci Scæuola cõiecturam do
nationis factæ ab affinitate facit. Quem ſanè locum ex-
plicaui libr. 2. de arbitrarijs iudicum, &c. caſu 88. Ita
ab affinitate coniectura ducta, a parricidio: quo accuſa-
batur, Roſcium Amerinum excuſabat atq. defendebat
27 Cicero. Ab amicitijs ſumitur † coniectura tam qñ malæ
ſunt, quam cum bonę. Cum amicitia malorũ extat, male
de eo præſumitur, c.quorũdam.34.diſt.c.ſæpe.28.q.1.c.
a nobis.de cohabit.cle.& mulier.quo loci hæc coniectu
ra declaratur. Ita etiam ex amicitia bonorum, bona ſu-
mitur præſumptio. Salomon Prouerb.cap.13. Qui cum
ſapientib.graditur ſapiens erit; amicus ſtultorum ſimi-
lis efficitur. Et idem cap.22. Noli eſſe amicus homini ira
cundo, neq; ambules cum viro furioſo, ne fortè diſcas
ſemitas eius, & ſumas ſcandalum animæ tuæ. Et Prophe
ta Pſalm.17. Cum ſancto ſanctus eris: & cum viro inno-
cente innocens eris, & cum electis electus eris, & cum
peruerſo peruerteris. Hæc & alia egregia ad rem hãc cõ
gerit Simancas Catholicarum inſtitutionum, tit.50.de
præſump.nu.14.& nos plura alia ſuo loco congeremus.
28 A patria ſumitur † cõiectura, l.quod ſi nolit.§.qui mã
cipia.ff.de ædil.edict.Caccialupus in l. admonendi. nu.
257.ff.de iureiur. Et repeti hic poſſunt q̃ de natione dixi
29 mus ſupra. Ab opib.coniecturam † facimus, vt cum dici
30 mus diuitem & opulentum non præſumi † pretio corru
ptum, vt falſum teſtimoniũ ferat, ita ſcribunt Bar.& cæ
teri ex illo tex.in l.3.ff.de teſti. & egregiè declarat Cac-
cial.in l.admonendi, nu.258.ff.de iureiur.& ſuo loco di-
31 cemus, diuiti enim † maior fides adhibetur, iux.illud Ec
cleſiaſtico.cap.13. diues loquutus eſt, & omnes tacue-
runt, & verbum eius vſque ad nubes perducunt. Pauper
loquutus eſt.& dicunt quis eſt hic. Ita econtra dicimus
32 diuitem opulentumque præſumi † luxurioſè viuere, iux
ta illud Euripidis in Hyppolito: vt refert Stobæus ſermo
ne 93. diuitiæ (inquit Euripides) aut contumeliam, & lu
33 xuriam pariunt: aut parcitatem in vita. Ab honorib. † du
citur coniectura. Nam dicimus, eum qui publicis hono
34 rib. † fungitur, præſumi virum bonũ, & ſummæ integri-
tatis, vt ea quæ agit ſumma fide agat, l.2.C.de offic.ciu.
iud.in auth.vt defuncti ſeu funera eor.in prin.& in auth.
de iudicib.in prin. Et qua de re copioſius dicemus infra
lib.2.præſump.85.poſt Alc.in tract.de præſumpt. reg.3.
35 præſump.9. Ita dicimus præſumi † pro principe qui ſum
mo eo principatus honore cohoneſtatur.c.ex tuarũ. de
auct.& vſu Pal. Alc.copioſè diſſerit præcitato loco, præ
ſump.11.& ibidem præſum.15.alio ſimili exemplo de of
ficiali vtitur, & dicemus infra lib.2.præſump. 83.

*Præſumptio ex quibus animi affectibus colli-
gatur atque ducatur.*

S V M M A R I V M.

1 *Præſumptio ducitur ab animi affectibus.*
2 *Coniectura ducitur a fletu.*
3 *Præſumptio colligitur ex animi trepidatione, mutatione vultus, & alijs, verum vel falſum teſtes dixerint.*
4 *Coniectura fit a taciturnitate.*
Id tamen quomodo accipiendum.nu. 5.

QVAESTIO XVI.

QVAERO decimoſextò, an & a quibus animi affe-
1 ctibus ducatur præſumptio? Et ex multis † animi
2 affectibus duci certum eſt. Ducitur † enim a fletu, vt in c.
ſi verum. 31. Quæſt. 1. quo loci coniectura ſumitur, puel-
lam libere conſenſum non adhibuiſſe contractui ma-
trimonij, cum flens cõſenſit. Et a fletu præſumptionem
duci ſcripſit Spe.in tit.de præſumptio.§.1.nu.1.
3 Ita dicimus ex † animi trepidatione, mutatione vul-
tus & ſimilib. animi affectibus præſumptionem colligi,
verum vel falſum teſtes dixerint, l.3.§.1.ver.tu magis.ff.
de teſtib. Sic quoque in c.afferte.de præſump. vbi ex cõ
motione viſcerum coniecturam fecit ſapientiſſimus Sa-
lomon, matrem illam fuiſſe, quæ deprecabatur, ne filius
diuideretur, ſed potius alteri daretur.
4 Ita quoque taciturnitate † quæ ab animi affectu pro-
uenit, ſæpiſſimè præſumptio ducitur, vt annotauit Spec.
in d.tit.de præſum.§.1.nu.1.& c.ſi rector.43.diſt.vbi gl.
& Doct. Et alia hac de re dicemus infra q.22.in fi. Cæte-
5 rum hoc intelligitur, † quando alioqui is loqui poterat.
Non enim natura vel accidenti impeditus, tacendo ani
mi affectum ſignificare poteſt, c.cum paruulis. de conſe
cra.diſti.4.& diſſeremus infra lib.6.in præſump.66.

Præſumptio quomodo ſumatur atque ducatur a cauſa, & quæ dicatur cauſa, & quotuplex.

S V M M A R I V M.

1 *Cauſa eſt quæ ſignificat an aliquid actum ſit, vel non ſit.*
2 *Cauſam ante omnia conſiderant Iureconſul. & interdum ipſi facto præponunt.*
3 *Cauſa tam ad defendendum, quam accuſandum conſideratur.*
4 *Cauſarum variæ ſunt ſpecies.*
5 *Coniectura ducitur ab amore & dilectione.*
6 *Coniectura ducitur ab ira.*
7 *Coniectura ſumitur ab odio.*
8 *Coniectura fit a metu.*
9 *Coniecturam facit cupiditas.*
10 *Ambiens & affectans honores & dignitates, habet contra ſe præſumptionem.*
11 *Coniectura deſumitur a ſpe.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
Digitized by Google

12 *Conjecturam facimus a correctione.*
13 *Verbera illata a magiſtro diſcipulo ſuo præſumuntur ad emendationem illata, & ob id iniuriam non inferunt, nec pœna digna ſunt.*

QVAESTIO XVII.

QVAERO decimoſeptimò, quomodo præſumptio & coniectura a cauſa deſumatur atque ducatur?
1 Hic locus amplus eſt, & latiſſimè patet. Cauſa .n. illa † eſt, quæ ſignificat, an aliquid actum ſit, vel non ſit. Nam (vt ſcribit Ariſtot. lib. 2. Rhet. hac de re agens) ſimul eſt cauſa cum eo, cuius eſt cauſa, & ſine cā nil eſt. Quod cū intelligerent non ſolum iuris noſtri cōditores, ſed & antiqui illi Oratores, hiſtorici, ac poetæ, rerum geſtarum actionumque humanarum cauſas ſumma contentione perueſtigare ſemper tentarunt. Et (ut cæteros pretercā,) inter multos Virgilius ipſe perquirit anxiè cauſam, qua Aeneas tot perpeſſus ſit labores, cū in primo Aeneidos ita ſtatim canit:

Muſa mihi cauſas memora, quo numine læſo,
Quidue dolens regina Deum tot voluere caſus,
Inſignem pietate virum, tot adire labores
Impulerit, tant ane animis cæleſtibus iræ?

Noſtri aūt iuris conditores tanti ſolent facere cauſam,
2 † vt eam ante omnia conſiderent, & interdum ipſi facto preponant, ſicuti in l. verum. ff. de furtis. in c. occidit. 23. q. 2. & in c. origo. 32. q. 4. & in ſpecie annotauit Spec. in tit. de præſump. §. ſpecies, nu. 5. & in tit. de inſtrumentorū editione. §. 14. verſ. ſed quidē erit. Et a cauſa præſumptionem ſumi ſignificat apertè Celſus in l. in fundo, in prin. ff. de rei ven. & Scæuola in l. vlt. in fi. ff. de act. & obl.
3 Et cauſa tam † ad accuſandum, quàm defendendum cōſideratur; ſignificauit hoc Ariſt. lib. 2. Rhe. dū ſcripſit in hęc verba. Alius locus eſt a cauſa, vt ſi cā extiterit, factū eſſe dicatur, ſi non extiterit nō eſſe factū. Nam ſimul cā eſt cum eo, cuius eſt cā, & ſine cā nihil eſt. Hinc Cicero cum defendit Roſcium Amerinum, conſiderat nullam cauſam in Roſcio fuiſſe, quare patrem interficeret. Nā (inquit Cicero) vt illud incredibile eſt, mortem oblatam eſſe patri a filio ſine plurimis, & maximis cauſis, ſic hoc veriſimile non eſt, odio fuiſſe parenti filium, ſine cauſis multis & magnis & neceſſarijs &c. & ob id in eadē oratione ita ſcribit: ſic vita hominum eſt, vt ad maleficium nemo conetur ſine ſpe atque emolumento accedere. Et idē Cicero in oratione pro M. Cælio, in hæc verba. Quæ fuit cauſa, quamobrem iſti mulieri venenum vellet dare Cœlius? Et paulò poſt: incredibile eſt, igitur, tantum facinus nullam ob cauſam eſſe commiſſum. Cauſarum ſpe-
4 cies † variæ ſunt ac multiplices, quas hic recenſere omnes difficile eſſet. aliquas igitur ſolum ita commemorabo, vt quodammodo exemplis illuſtretur id, de quo agimus. Sunt hæ cauſarum ſpecies, amor atq; dilectio, ira, odium, metus, cupiditas, ſpes, correctio. Inter cauſas, è quib. ducunt præſumptiones, alias enumerauit, & alias eſſe voluit Bal. in l. ſiue poſſidetis, col. vlt. C. de proba. Et de his dicā in ſubſequenti qōne. A dilectione & amore
5 † coniecturā duxit, acutiſſimi ingenij vir Papi. in l. cum auus. ff. de cond. & demō. Cum dixit auum ita demū voluiſſe grauare nepotem hæredem reſtituere hæreditatē ſibi ſubſtituto, ſi ſine filijs is nepos deceſſiſſet. Et Scæuola in l. Aurelius. §. Titius. ff. de lib. lega. ita ſcribit. Præſumptio. n. propter naturalem affectum facit omnia patri videri legata. & accedunt c. ea. 23. q. 4. c. de Siracuſano, 28. diſt. & c. graue. de preb. confert etiam l. non ſolum. §. de vno. ff. de rit. nupt. & notauit Spec. in tit. de præſumptionib. §. ſpecies, nu. 5.
6 Ab ira † coniectura ducitur, vt cum dicimus, eum præſumi occidiſſe, qui minatus eſt velle occidere. Nam ex eo animi iracundia detegitur. Qua de re latè ſuo loco diſputabimus.
7 Ab odio † ſumitur præſumptio, ſicuti apud Cicerō pro Milone cauſam odij cōſiderat Cicero, quo Clodius proſequebatur Milonem. Et in iure noſtro dicimus præſumi homicidium perpetratum ab inimico, ſicq; ab eo, qui eū odio proſequebatur, vt vbertimè diſſeremus inf. in 4. indicio ſufficienti ad torturam.
8 A metu † coniecturam & præſumptionem facimus, vt cum dicimus mulierem adoleſcentem habentem filium paruulum, non ſponte ſed metu compulſam, votum caſtitatis emiſiſſe. c. 1. extra quod metus cauſa. alia ſimilia ſuis locis explicabimus.
9 A cupiditate deſumitur † cōlectura & præſumptio, ſicuti Cicero pro Milone coniecturam a cupiditate Clodij, qui dominandi incredibili exardebat deſiderio, cui reſiſtebat Mil. Et a cupiditate argumentantur Doct. no-
10 ſtri, cum dicunt præſumi † cōtra eum, qui affectat dignitates, honores, vel onera, vt tutelarum, & ſimilia, vt dicemus infra lib. 2. præſum. 74.
11 A ſpe deſumitur † cōiectura, ſic enim (ut pro Sexto Roſcio dixit Cicero, & ſupra cōmemoraui) uita hominū eſt ut ad maleficium nemo conetur ſine ſpe atque emolumēto accedere, &c. Quare idē Cicero pro Milone ait in hęc uerba. Satis eſt quidem in illa tā audaci, tam nefaria bellua docere magnā ei cauſam, magnam ſpem in Milonis morte magnas utilitates fuiſſe. Ita ēt ad excuſandum cōiectura ducitur a non exiſtenti ſpe lucri & cōmodi, ſicuti cū negamus Tabellionē falſum documentum conſcripſiſſe ſuadente Caio, demōſtramus cauſam nullam, ſeu ſpem aliquā lucri & cōmodi extitiſſe Caio, ut id fieri ſuaderet. ita Iuriſconſ. l. diuus. ff. ad l. Cornel. de falſis. & co-
12 pioſè ſuo loco infra attingemus. A correctione † coniecturam deſumit Claudianus in l. aut facta. §. cauſa. ff. de
13 pœnis. Cum dixit uerbera † illata a magiſtro ſuo diſcipulo, præſumi ad correctionem & emendationem illata, & ob id iniuriam non inferre, nec pœna digna eſſe, qua de re ſcripſi copioſè lib. 2. de arbitrarijs iudicū, caſu 364. & alia nonnulla adijciemus infra lib. 5. præſump.

Præſumptionem ſumi ex conſuetudine, coniunctione & alijs cauſis quam ex ſupra enumeratis demonſtratur.

SVMMARIA.

1 *Præſumptio ſeu coniectura conſuetudine & vſu colligitur.*
2 *Præſumptio vel coniectura ſumitur a coniunctione, id eſt, ex his quæ præcedunt & ſequuntur id, de quo agitur, & quæ inſunt.*
3 *Præmiſſum & dictum in præfationibus cenſetur repetitum in ſequenti.*
4 *Teſtatoris voluntatem conijcimus ex his quæ præcedunt, & ſequuntur.*
5 *Præſumptio ſumitur ex natura perſonæ, actus, vel rei.*
6 *Ingratus nemo præſumitur, niſi arguatur, & probetur.*
7 *Furioſum & mente captum qui aſſerit, id probare debet.*
8 *Alimenta præſtita perſonæ, præſumuntur præſtita ſecundum qualitatem ipſius.*
9 *Stipulatio in fideiuſſione interueniſſe præſumitur.*
10 *Præſumptio a ueriſimilitudine ducitur.*
11 *Stipulans ſibi & heredibus ſtipulari velle præſumitur.*
12 *Chirographi reſtitutio coniecturam facit factæ liberationis.*
13 *Iactare ſuum nemo ueriſimiliter præſumitur.*
14 *Vicinis magis cognita eſſe ueriſimile eſt, quæ in vicino loco acta ſunt, quam remotis.*
15 *Famam antiquam veram eſſe præſumitur.*
16 *Cauſa præſumitur ubi effectus apparet.*
17 *Iudicium ſubterfugiens per inducias habet contra ſe præſumptionem.*
18 *Præſumptio & coniectura ducitur a forma ſeu modo, & qualitate rei.*

Quæ-

Digitized by Google

QVAESTIO XVIII.

QVæro decimooctauò, an ex alijs cauſis, quã ex enumeratis ſuperiore q̃one duci poſſint præſumptiones? Bald. in l. ſiue poſſidetis, col. vlt. C. de probat. enumerat has cauſas: hoc eſt conſuetudinem, coniunctionem, naturam rei vel perſonæ, veriſimilitudinem, & formam ſeu modũ.
1 Præſumptio primo a conſuetudine † & vſu colligitur atq; ſumitur (inquit Bal.) tripliciter: ex loco vbi aliquid fit: ex perſona in loquendo; & ex perſona in faciendo, l. vel vniuerſorum, ff. de pign. actio. quo loci Caius ſcribit procuratorem poſſe pignori dare rem domini, ſi cõſueuit ita ſuos procuratores conſtituere. Quo ex reſponſo ſumunt omnes argumentum valere a conſuetis. ita copioſè Soc. Sen. conſil. 44. col. pen. lib. 1. Dec. conſ. 441. num. 10. Neuiz. lib. 1. Syluæ nupt. num. 211. verſic. a conſuetudine. Euerardus in centuria legali in loco ab vſitato. Pariſ. in conſil. 47. numer. 86. lib. 1. Benuenut. Strac. in tract. de mercatura, tit. mandati. num. 20. ſic in l. ſi ſeruus plurium. §. vlt. de leg. 1. vbi Iulianus conijcit voluntatem teſtatoris legantis ab eo, quod facere conſueuit. Ita pariter in l. cum de lanionis. §. aſinam. uerſic. item cacabos. ff. de fund. inſtr. inſtrumentoque leg. cum Paulus coniecturam facit ita a conſuetudine patriæ, ut intelligatur quid in legato comprehendatur.

Sic quoque in l. Mela. §. 1. ff. de alim. & cib. le. ubi alimenta ea cenſentur a teſtatore relicta, quæ is ſolitus erat præſtare tẽpore mortis ſuæ. Quæ ſanè uerba, quæ præſtare ſolitus erat, a Bar. ualde obſcure in l. 1. nu. 7. C. quõ & quando iudex, interpretantur Bellonus lib. 2. ſupp. iuris, cap. ult. & Cagn. in l. diem functo, num. 135. ff. de off. aſs. Benuen. Stracha in tract. de mercatura, part. 1. nu. 8. Ita in l. dñi prædiorũ. C. de agrico. & cenſi. lib. 11. conſtituerunt Impp. Valen. & Valens, colonos teneri ad præſtationem penſionis pecuniariæ, ſi conſuetudo ita ſe hẽt. Cæterum uberius hac de præſumptione ſuo loco dicemus.

Secundò ſumitur præſumptio (inquit Bal.) a coniun-
2 ctione, † hoc eſt, ex his quæ præcedunt, & quę ſequuntur id, de quo agitur, & quæ inſunt. Sicuti in l. item quia. §. ul-
3 ti. ff. de pact. Paulus ait, cenſeri † repetitum in ſubſequenti, quod in præfationibus dictum præmiſſumq; fuit. Ita in l. ſi uero non remunerandi. §. idem Papinianus. ff. mãda. ſcribit Vlpianus ex ſententia Papiniani, ex præcedenti donatione & liberalitate præſumi & ſubſequentem; quod reſponſum egregiè poſt alios declarat Curt. Iun. conſil. 34. num. 5. & conſ. 54. nu. 3. ſic in l. hæredes. §. ſed ſi notam. ff. de teſtam. ait idem Vlpianus ex uicinis ſcripturis coniectionem fieri eius quod reliquit teſtator. & ibidem ſcribũt Bar. & cæteri omnes. Ita in l. ſi ſeruus plurium. §. ult. de leg. 1. Iulianus ſcribit teſtatoris uolunta-
4 tem † coniici ex his, quæ præcedunt, & ſequuntur. Ita in l. Titia. §. idem reſpondit. de uerbor. oblig. Et de duabus his coniecturis & præſumptionibus aliqua dicemus infra quæſt. 25. cum agemus de obſeruando ordine, in colligendis coniecturis & præſumptionibus.

5 Tertiò ſumitur præſumptio † ex natura perſonę actus uel rei. Nam (inquit Bald.) præſumẽdum eſt, ꝙ quælibet perſona & quælibet res, & quilibet actus ſit ſecundũ ſuã naturam, & ſicut eius requirit natura. Ita probat l. qd ſi nolit. §. qui mancipia. ff. de ædil. edicto. quo loci pręſumptio ſumitur a notione perſonæ. Qua de re diximus ſupra quæſt. 14. Ita quoque in l. omnimodò. in princ. C. de inoff. teſtam. ſumitur præſumptio ex ipſa natura, ut qui-
6 libet bonus eſſe præſumatur, atque ita non ingratus † niſi arguatur & probetur, ut ibi declarat gl. in uerbo, nõ licebit, Gomeſ. de gratiis & expectatiuis, num. 80. & dicemus infra lib. 5. præſump. 2. nu. 3. & pręſump. 4. nu. 11. ſic in l. ne codicillos. C. de cod. ſcriptum eſt, codicillos præſumi factos ſcdm ſuam naturam, i. ab eo qui ſanæ men-
7 tis eſt. Et ideo qui aſſerit aliquem eſſe furioſum † & mẽtecaptũ probare id dẽt, cũ ſecundũ naturã quilibet præſumatur ſanæ mentis, & declarant copioſe Pariſ. cõſ. 87. n. 3. 4. li. 3. Dec. & cæteri in l. furioſum, n. 20. C. qui teſta. fac. poſſ. & vberius ſuo loco dicemus. Ita in l. vlt. Cod. de alim. pup. præſt. reſpondit Alexander Seuerus alimenta
8 † præſumi præſtita perſonæ ſecundũ naturã & qualitatẽ ipſius perſonæ, quæ alioqui de vento non præſumitur viuere. De qua quidem coniectura egregie ſcribunt Alci. in tract. de præſum. reg. 1. præſum. 50. & alii plures, quos ſuo loco commemorabimus. Ita quoq. in §. vlt. in inſtit. de fideiuſſ. ſcribit Iuſtin. præſumi in fideiuſſione adhibi-
9 tam † fuiſſe ſtipulationem, cũ natura ipſius actus fideiuſſionis id requirat. Qua de re dicemus vberius ſuo loco.

10 Quarto ſumitur præſumptio † ſecundũ Bald. a veriſimilitudine. Sicuti in l. ſi pactum. ff. de probat. quo loci a
11 veriſimili cõiectura ducitur, ſtipulantẽ † velle ſibi & hęredibus ſuis ſtipulari. pariter in l. Labeo. in fi. ff. de pact.
12 vbi coniectura ſumitur † liberationis factæ ex pacto de non petendo a creditore debitori, ſi creditor chirographum debiti reſtituit, cum non ſit veriſimile, quod reſtituiſſet niſi ei fuiſſet ſatisfactũ. Idẽ eſt in l. cum de indebi-
13 to. in princ. ff. de prob. qua dicimus veriſimile non † eſſe, quod quis velit iactare ſuum, & propterea ſumitur coniectura, quod quis ſoluere voluerit debitum, & hac de coniectura plura ſcribunt Dec. in conſi. 350. col. 2. Marſ. ſing. 56. & Crauet. in conſ. 77. num. 13. in conſil. 106. n. 11. & in cõſ. 142. num. 26. & nos ſuo loco multo vberius dicemus. Ita etiam in c. quanto. de præſumpt. ait Gre-
14 gorius Pontifex Max. eſſe veriſimile † magis cognitũ eſſe vicinis, quæ in vicino loco acta ſunt, quam remotis. Et ſub hac præſumptione continetur (ait Bal.) quod de
15 fama † antiqua dicitur, quã verã eſſe præſumimus, cum veriſimile ſit ꝙ diu in ore hominum fuit, l. ſi arbiter, ff. de probat. Qua de re ſuo loco dicemus poſt Alex. in conſil. 208. col. pen. lib. 2. Crau. in tract. de antiq. temp. ſecũda particula 4. partis princ. num. 4. & Cuiacium li. 3. obſeruat. cap. 26. Ita etiam continetur, quod præſumatur
16 cauſa † vbi apparet effectus, l. cum de in rem verſo. ff. de vſur. copioſe ſcribunt Bar. & cęteri, & ſuo loco abunde
17 nos diſputabimus. Ita quoq. includitur † præſũptio contra illũ, qui ſubterfugit iudiciũ per inducias, l. diuus. ff. de cuſt. reo. & c. nullus. de pręſ. vbi ſcribẽtes oẽs, & explicabimus infra li. 2. præſ. 88. Et de præſum. & coniecturis, quæ a veriſimili colliguntur, plura inter cæteros ſcribit Euerard. in centuria legali, in loco a veriſimili.

Quinto præſumptio & coniectura (ait Bald.) ducitur
18 † a forma ſeu modo & qualitate rei, ſicuti in l. 1. C. unde vi. vbi ex modo defenſionis cõiicitur, an exceſſus factus ſit in ſe defendendo. Qua de re præter Doct. ibi ac Alciatum de præſumptionib. reg. 3. præſumptio. 39. dicemus abunde infra li. 5. præ. 64. Ita pariter in l. ſi non conuitii. C. de iniuriis. ex mõ & forma verborum ſumitur coniectura & pręſumptio, an animo iniuriandi, vel nõ dictum id fuerit. Et de qua quidẽ coniectura dicemus inf. lib. 5. Et ex his declarari ẽt põt traditio Bal. in rub. ext. de pręſum. n. 3. cũ dixit præſumpt. duci a re, loco, & tempore.

Præſumptio a facto quomodo ſumatur, & animum cognoſci ex facto.

SVMMARIVM.

1 *Voluntatem magis ex facto quam verbis declarari.*
2 *Factum tribus temporibus conſideratur.*
3 *Præſentia ſolent æſtimari ex præteritis.*
4 *Exitus bonus non poteſt expectari eorum, quæ malo principio ſunt inchoata.*
5 *Caſte quæ vixit, præſumitur eſſe, & futura caſta.*
6 *Factum præſentis temporis coniecturam facit ad præterita & futura. & num. 7.*

Digitized by Google

8 *Incontinens in præſenti, talis præſumitur in futurum.*

9 *Factum futuri temporis coniecturam facit ad ea, quæ iam ſunt præterita, vel ad præſentia.*

10 *Factum ſequens declarat voluntatem præcedentem.*

QVAESTIO XIX.

QVAERO decimonono quomodo a facto ſumatur præſumptio & coniectura. Hæc prius dicam, eſſe certum, ex factis geſtiſque animum, mentemq; agentis conijci. §. panonum. & ibi gl. in inſt. de rer. diuiſ. Hinc in l. ſi tamen. §. ei qui. ff. de ædil. edicto. & in l. Paulus. ff. rem
1 rat. hab. ſcriptum eſt, voluntatem magis† ex facto quam ex verbis declarari. Qua de re copioſè diſſerunt Deci. conſi. 411. nu. 13. Alc. de præſump. reg. 2. præſump. 26. & reg. 3. præſump. 33. & Craue. conſi. 87. num. 10. Cæteros ſciens prætereo, ſuis locis enim explicabimus.

2 Hoc factum † tribus temporibus conſideratur, præterito, præſenti & futuro, id quod admonuit Fabius lib. 5. inſtit. orator. capi. 9. cum ait conſilia eſſe & præſentis, & præteriti, & futuri temporis. Et idem apertius lib. 7. ca. 3. coniectura (inquit) omnis aut de re, aut de animo eſt. Vtriuſque tria tempora, præteritum, præſens, futurũ. Ex facto præterito coniecturam ducimus ad tp̃s præſens. Nam dicimus eum, qui malus fuit præterito tempore, & nunc malum præſumi, l. ſi cui. §. iiſdem. ff. de accuſ. Quare Fabius iam commemoratus dicebat ſpectãda eſſe an-
3 te acta dictaque; præteritis enim æſtimari † ſolent præſentia, & alia ſcribunt Alcia. in tract. de præſump. reg. 2. præſump. 25. & Simancas Catholicarum inſtit. tit. 50. de præſumptionib. n. 16. & ſuo loco dicemus vberius. Imò etiam ex actu præterito præſumptio ſumitur ad tempus
4 futurum. Non enim expectari poteſt bonus † exitus eorũ, quæ malo principio ſũt inchoata, c. miramur. §. principatus. 61. diſt. Et a præterito actu ad futura coniecturam ſumunt Honorius & Theodoſ. in leg. eum qui. C. de
5 epiſc. & cler. & ibi apertius Bal. quòd illa, quæ † caſte iã viuit, ſit ac futura ſit ſemper caſta.

Illud etiam annotandum hic eſt, quod cum factũ aliquid eſſe a quoquam contendimus, vtputà ſi Caium occidiſſe accuſatur Sempronius, varia illius tẽporis facta, ſeu accidentia conſiderari ſolent: nempè vbi fuerit Sempronius, vbi ſit viſus, cum quo viſus ſit, an aliquid præparauerit, an aliquem cõuenerit, quos habuerit ſocios, & adiutores, quo in loco præter tp̃s, & conſuetudinem fuerit, atque ita a tempore, loco, modo, occaſione, & facultate, & his ſimilibus coniectura ducitur, vt vna cum noſtris, non indiligenter explicabimus infra q. 89.

6 Factum † præſentis tẽporis, id eſt, quod in re & negotio factum eſt, coniecturam facit ad præterita, l. ſi tñ. §. ei qui. ff. de ædilitio edicto. quo loci ait Pompo. ꝙ venditor ille, qui tenet ſeruum in vinculis, præſumptionẽ præſtat emptori ſciendi ſeruum præterito tempore aufugiſſe. ita ẽt probat l. ſi vt certò §. cuſtodiam. ff. commo. imò
7 a facto præſentis temporis coniectura ducitur † ad futurum, ſicuti Iuſti. air in §. vlt. vbi gl. inſti. de iniurijs. quod remittens de præſenti iniuriam, in futurum etiam remi-
8 ſiſſe præſumitur. ita etiã dicimus, ꝙ † ille qui eſt de præſenti incontinens, ita etiam præſumitur, quod erit in futurum, c. ſi quis Diaconus, 50. diſt.

9 Factum futuri † temporis coniecturã facit ad ea, quæ iam ſunt præterita, vel ad præſentia, veluti cum ambigitur, an illatum vulnus ſit mortale, à futuro tempore coniecturam ducimus. Nam ſi vulneratus poſt quatriduum ſurrexit, non videtur poſtea moriens ex illato illo vulnere deceſſiſſe, ita glo. in l. 1. C. de emend. ſeruo. & ſi hoc iudicis arbitrio relinqui ſcripſerunt plures, quos recenſui l. 2. de arbitrarijs iudicum. caſu 275. nu. 2. ita etiam in
10 alijs diſpoſitionibus factum ſequens declarat † voluntatem præcedentem, l. ſed & Iulianus. §. interdum. ff. ad S. C. Macedon. l. ſi concubinam. §. ſi res amotas. ff. rerum amot. & l. cum quis. in fi. C. de natura. liber. & ſcripſit Iaſo. in l. ſi ſeruus plurium. §. vlt. nu. 4. de leg. 1. Alia exempla ad totam hanc quæſtionem ſumi poſſunt ex his, quæ dicemus infra q. 23. cum agemus, quomodo, & quando præſumptio ſumatur a tempore ad tempus.

Præſumptio ex actibus voluntarijs quomodo, & quando ducatur, atque ſumatur, diligens explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio ex actibus voluntarijs ſumitur tantum, quantum actus ipſe ex neceſſitate concludit.*

2 *Soluens partem debiti alterius, ad quod nullo modo tenebatur, non præſumitur eo animo ſoluiſſe, vt etiam reſiduum ſoluere voluerit.*

3 *Hæres ſoluens partem legatorum ante tempus cogi nequit, ut reliqua præſtet antequam dies cedat.*

4 *Fratres duo artifices communicantes lucra & quæſita ex ipſo artificio, quam ſocietatem præſumantur inire.*

5 *Negocia alterius gerens per aliquot dies aut menſes, non præſumitur animo obligandi perpetuo facere.*

6 *Precario concedens pro voluntate ſua, donec ei placuerit cõceſſiſſe creditur.*

7 *Molendinum vel furnum alicuius accedens per annos aliquot, nõ præſumitur animo obligandi ſe feciſſe.*

8 *Edens rationes & inſtrumenta, præſumitur edere pro ea vice tantum, non vt iterum edere compellatur.*

QVAESTIO XX.

QVAERO vigeſimò, quomodo & quantum ſumatur præſumptio ex actibus voluntarijs? Et ſumi ſo-
1 lummodo † quantum actus ipſe ex neceſſitate concludit, certum eſt. Ita ſcribunt Bart. in l. Titium aut Mæuiũ. §. altero. ff. de admi. tut. Claudius Mermerius in repe. in l. naturaliter. §. nihil commune, num. 141. ff. de acquirẽ. poſſ. qui quidem Claudius ſcripſit, ꝙ ſi agens rei vendicatione dicat ſuum aduerſarium poſſidere, ſolum intelligitur atque ita præſumitur deducere naturalem poſſeſſionem, quę neceſſaria ęſt ad ipſam rei vendicationẽ. Apertius probatur hæc traditio in l. vlt. C. ne vxor pro
2 marito, quo loci ſcriptum eſt, ꝙ ille qui ſoluit † partem debiti alterius, ad quod nullo modo tenebatur, non pręſumitur eo animo ſoluiſſe, vt etiam reſiduum ſoluere voluerit; & propterea pro reſiduo conueniri nõ poteſt. Et ſimile quod reſpondit Scæuola in l. Lucius. §. teſtator.
3 de leg. 2. cùm dixit hæredem, qui ante tp̃s partem † legatorum ſoluit, cogi non poſſe, vt cætera legata antequam cedat dies, præſtet; cum eo animo primum illud legatũ præſtitiſſe non præſumatur, vt ad reliqua teneretur. Ita
4 pariter dicimus, quòd ſi duo fratres † artifices cõicant lucra & quæſita ex ipſo artificio, præſumitur contracta ſocietas, quoad lucra illa, non autem quoad cætera bona. Sic tradunt Bart. in l. 1. §. ſi quis hoc interdicto. in fi. ff. de itin. actuque priu. & in l. Titium. §. altero. ff. de admi. tut. Ant. Corſet. in ſuis ſingularibus, in verbo, ſocietas incipit inter fratres. Alex. in conſi. 78. num. 1. libr. 2. & in conſil. 75. in fi. lib. 6. Barba. in conſi. 22. col. 2. lib. 1. & in conſi. 37. col. 4. lib. 2. Pariſ. in conſi. 85. nu. 7. in conſil. 86. num. 10. & in conſi. 87. numer. 7. lib. 1. Hinc facit,
5 quòd ille qui aliquot dies & menſes † negocia alterius geſſit, non præſumitur ſe ex ea geſtione voluiſſe obligare, perpetuò negocia illa tractare, ſed ſolum tamdiu obligatus dicitur, quamdiu ſibi placet. Idem manifeſtè probat l. voluntariæ. C. de excuſat. tutor. ſimile eſt leg. 2. §. 1. & leg. & habet, in princ. ff. de precar. vt is, qui pre-
6 cario conceſſit, † pro ſua voluntate conceſſiſſe dicatur, donec ei placuerit, & non vltra. Et propterea non præſumitur concedens ſe velle perpetuo obligare. Huc etiam pertinet quod tradit Bart. in l. cum de in rem verſo, nu.

14. ff.

Digitized by Google

7 14.ff.de vſur. quòd ille qui iuit ad molendinum † vel fur
num alicuius per aliquot annos, non præſumitur eo ac-
ceſſiſſe, vt perpetuò deinde accedat. & cum Barto. idem
ſentiunt ceteri, vt ſcribunt copioſè Dec. in l. ſi certis an-
nis. in primo notab. C. de pactis. & Curt. Iun. numer. 2.
adducit hanc rationem, quòd actus noſtri voluntarij
non extenduntur plus, quam vrget ipſius actus neceſſi-
tas, ex d. l. vlt. C. ne vxor pro marito. & Ripa in c. cum ec
cleſia Surrina. nu. 42. de cauſa poſſ. & propr. Eſt etiam ſi
mile quod tradunt Deci. in l. 1. n. 11. & ibi Ripa & Alc.
nu. 29. C. de eden. poſt alios, quòd ille, qui ex ſua liberali
8 tate ſemel edidit rationes † & inſtrumenta, præſumitur
edidiſſe pro ea vice tantum, non autem vt iterum edere
compellatur. Quibus intelligimus veram eſſe hanc tra-
ditionem ex actibus voluntarijs tantum præſumi, quan
tum ipſius actus neceſſitas vrget.

Actus ex quibus colliguntur praſumptiones perfecti an eſſe debeant.

S V M M A R I V M.

1 *Actus ex quo præſumptio ſumitur, debet eſſe omnino perfectus.*
2 *Matrimonium contractum præſumitur inter ſponſos, copula car-*
nali ſequuta.
3 *Specialia duo ſimul concurrere non poſſe.*

QVAESTIO XXI.

QVAERO vigeſimoprimò an actus ex quo pſum-
ptio ſumitur, debet eſſe omninò perfectus, vel
ſufficiat principium: atq; ita quòd fuerit inchoa
1 tum? Et actum perfectum eſſe † oportere, ſcripſit Abb. in
c. vlt. nu. 2. de ſponſ. & ibid. Butr. dum ex illo canone an
2 notarunt, ꝙ etſi præſumatur cõtractum † matrimonium
inter ſponſos, ob ſubſecutam copulam carnalem, atta-
men præſumptio illa non inſurgit, quando copula verè
ſecuta non fuit, ſed ſolum fuit niſus & conatus ad copu
lam. Quam ſententiam probarunt Io. And. Gem. & Frã-
cus in c. 1. § idem. de deſponſ. impuberum. & communẽ
eſſe aſſerunt Prępoſi. in d. c. vlt. Eandem probarunt Are.
in conſi. 142. nu. 7. Syluester Pierius in ſua ſumma, in ver
bo, matrimonium, il 2. q. 16. Alc. in tract. de præſum. reg.
3. præſum. 38. nu. 1. verſ. ſed quòd ſi, & Dida. in epitome
de ſponſa. parte 1. ca. 4. §. 1. num. 19. Et quo ad caſum d.
c. vlt. de quo vberius ſuo loco dicemus, duplex aſſigna-
tur ratio à Doctoribus ibi. Quarum vna huic generali
3 quæſtioni, & rationi conuenit, ꝙ ſ. duo ſpecialia † ſimul
concurrere non poſſint. Primum eſt ſpeciale, quia cona-
tus haberetur pro facto, quod tamen proprie non eſt fa-
ctum. Secundum, quòd ex præſumptione cauſa iudicare
tur, cùm tamen regulariter iudicari debeat ſecundum
veritatem ipſam.

Præſumptiones quomodo a verbis colliguntur, atque ducantur.

S V M M A R I A.

1 *Verba ſunt cordis nuncia, nec præſumendus eſt quiſquam dicere,*
quod non prius mente agitauerit.
2 *Sermones ſunt ingeniorum & morum imagines.*
3 *Dicta prçteriti temporis coniecturam faciunt ad actum præſen-*
tem.
4 *Dicta præſentis temporis coniecturam prebent voluntatis præte*
ritę.
5 *Dicta futuri temporis præſumptionem faciunt ad iam prçterita.*

QVAESTIO XXII.

QVAERO vigeſimoſecundò, quomodo præſumptio
& coniectura ducatur a dictis, atque ita verbis?
Non eſt dubium, quin coniectura, & præſumptio duca
1 tur a verbis, cum illa ſint cordis † nuncia. Neque enim
(ait Iuriſcõſ. in l. Labeo. §. idem Tubero. ff. de ſupel. leg.)
eſt præſumendus quiſquam dicere, quod non prius mẽ-
te agitauerit. Et Ariſtoteles in Rhetor. ad Alexandrum
2 c. de ſpecie laudandi, ait ſermones † eſſe ingeniorum &
morum, velut imagines. Et alibi idem ſcribit ſermones
eſſe notas earum quæ in anima ſunt paſſionum, ſiue ani
mi affectionum quædam ſigna. Et hac de re ſcribit Simã
cas Catholicarum Inſti. tit. 50. de præſump. nu. 18. & ſuo
loco dicemus. Dicta autem vel præteriti vel præſentis
3 temporis, vel futuri conſiderantur. Ex dictis † præteriti
temporis coniectura ſumitur ad actum præſentem, l. v-
trum, ff. de petitio. hære. & l. ſi ſeruus plurium. §. vlt. ff. de
leg. 1. quæ in hanc ſententiam recenſuit Afflictus deciſ.
375. nu. 1. 2. qui alios recenſet. Extat exemplum apud
Baldum in l. multum, nu. 2. C. ſi quis alteri, vel ſibi, cùm
dixit inſtrumentum emptionis confectum nomine vxo
ris, & ſi re uera maritus emit, præſumi ſimulatum, ex di-
ctis ante celebratum contractum, vt ſi iam dictum fuit,
quod maritus erat emptor. Recẽſet aliud exemplũ Rui.
conſi. 4. in fin. lib. 1. Et alia ſuo loco dicemus.
4 Ex dictis præſentis † temporis, cum negocium confi-
citur, coniecturam facimus voluntatis præteritę, l. vxor.
vbi Bar. de leg. 3. & Afflict. d. deciſ. 375. num. 1. verſic. &
ex verbis.
5 Ex dictis futuri temporis † præſumptio fit, & coniectu
ra ad iam præterita, vt ſcilicet præmeditata illa fuerint,
d. l. Labeo. §. idem Tubero, de ſupp. le. l. ſi non conuicij.
C. de iniurijs. & c. 1. de præſump. Poteſt hic afferri exem
plum ex Baldo in d. l. multum. nu. 2. C. ſi quis alteri vel ſi
bi, cum dixit, emptionem factam nomine vxoris, præſu-
mi re vera factã nomine mariti ex dictis ab ipſamet mu-
liere poſt contractum celebratum. Et illo in loco plura
egregia hac de re ſcribit ipſe Bal. & nos dicemus inf. lib.
3. in præſump. 75. dum explicabimus, præſumptiones ſi
mulati contractus facti nomine vxoris, cum tamen eſſet
mariti. Cæterum annotandum eſt, præſumptionem hãc
quę ducitur ex dictis vel factis, eſſe validiorem ea, quę
ſumitur ex non factis, vel non dictis, de qua ſtatim dice-
mus. Ita Abb. in c. veniens, nu. 7. de filijs presbytero. &
Alc. in reſponſ. 525. nu. 11. & attingemus infra in quęſt.
26. in fine.

Præſumptio & coniectura, quando & quomodo ſumatur ex non factis, vel ex non dictis, breuis faciliſque explanatio, multis exemplis illuſtrata.

S V M M A R I A.

1 *Prçſumptio non ſumitur ex non factis, vel non dictis, declaratur*
nu. 8. & nu. 13.
2 *Prçſumptio nulla colligitur ex his, quę non apparent.*
3 *Actus conſiſtentes in pati, non arguunt conſenſum.*
4 *Maritus retinens penes ſe dotem uxoris, non cenſetur adiuiſſe*
hæreditatem nomine filiorum.
5 *Socius finita ſocietate, dimittens ſortem penes ſocium, non vide-*
tur ſocietatem renouare.
6 *Actus negatiuus nil infert.*
7 *Princeps tolerans bannitum in ciuitate, non iudicatur eum a ban*
no abſoluiſſe.
9 *Non factum conſideratur duobus temporibus.*
10 *Pater liberis ſuceptis, donationem cauſa mortis factam non reuo*
cans, oſtendit ab initio donationis ſe eo animo fuiſſe; vt donatu-
rus fuiſſet, etiam ſi de liberis cogitaſſet.
11 *Hęres iuſſus a teſtatore reficere domum, ſi non patitur deferri ce*
menta, & alia neceſſaria, præſumitur voluntati eius in futurum
parere nolle.
12 *Tacens in multis caſibus videtur conſentire.*
14 *Pater ſubſtituendo filio extraneum, non præſumitur filios ex eo*
natos excludere voluiſſe.

15 Pater

15 *Pater ſubſtituens filio impuberi, cenſetur ſubſtituiſſe, etiam ſi in pupillari ætate deceſſerit.*
16 *Pactum factum de dote reddenda patri dotanti, vel eius fratri hæredi, ſi filia deceſſiſſet ſine liberis, prodeſt etiam filijs patris, poſt initum pactum ſuſceptis.*

QVAESTIO XXIII.

QVAERO vigeſimotertiò, an & quõ coniectura, &
pręſumptio ducatur a non factis, & a non dictis?
Hac in re pro regula conſtituendum eſt, pręſum
1 ptionem † non ſumi ex non factis, vel non dictis. Q̃nqui
2 dem ex his, quæ non apparent, nulla † præſumptio colli
gitur. Ita Anch. in conſi. 302. Materia, de qua quæritur,
& Craue. in conſ. 202. nu. 9. & in conſ. 319. nu. 13. ver. 19.
adducti l. quod ſeruus. ff. de cõd. ob cauſam. & l. in lege.
ff. de contrah. empt. Et apertius ſcribit Mar. Salomo. in l.
Gallus. §. quidam rectè, nu. 32. ff. de lib. & poſth. præſum
ptionẽ tunc regnare, qñ apparet quid geſtũ, qualiter aũt
geſtum, in obſcuro eſt. Hinc ſcripſit Inn. in c. olim, il 3. in
3 fine. de reſti. ſpol. quod actus † conſiſtentes in pati, atq;
ita actus negatiui, non arguunt conſenſum, & Inno. ſecu
ti ſunt Bal. in l. 2. nu. 54. C. de ſer. & aqua. & in l. liberti li
bertæq. n. 2. & 3. C. de oper. lib. & in l. data opera. nu. 43.
C. qui accuſ. non poſſ. & alij, quos congeſſi in conſi. 121.
nu. 84. lib. 2. quo in loco. nu. 82. ſcripſi ex ſententia Bald.
4 in l. non hoc. C. vnde legitimi, & aliorum, maritum † re-
tinentem apud ſe dotem vxoris, non cenſeri adiuiſſe hæ
reditatem nomine filiorum. Cum actus iſte retentionis,
ſit ſolum ſilentium, ſicque non dictum, vel non factum.
Et ibidem ſimile ſcripſi ex Crotto in conſi. 15. nu. 15. ſo
5 cium dimittentem † apud ſocium ſortem ipſam, poſt fi-
nitam ipſam ſocietatem, non ſignificare qđ renouare
voluerit ſocietatem ipſam. Non commemoro alia,
quæ ad rem hanc illo in loco ſcripſi. Huc facit quod do-
cuit Abb. in c. veniens, nu. 7. verſ. q̃nque non promouet,
de filijs presbytero. cum dixit, quod ille, qui patitur, at-
que ita actũ negatiuum facit, non dr̃ diſpenſare cum in-
6 habili vel excõicato: ex quo actus † negatiuus nil infert.
Et Abb. ſecuti ſunt Imo. in c. quidam conſulebat, col. 3.
verſ. aut princeps. ff. de re iud. Soc. Sen. in conſ. 99. col. 3.
ver. ſed reſpondeo. lib. 1. & Ruy. in conſi. 85. col. pe. ver.
ſecundus caſus eſt. lib. 4. Quo quidem in loco Ruin. ſimi
7 le reſpondit in principe, † qui bannitum in ciuitate tole
rauit, vt ex ea patientia non dicatur eum a banno abſol
uiſſe. Ruinum ſecutus ſum in conſ. 275. nu. 50. lib. 3. quo
loci alia ad rem congeſſi.

Declaratur primò hæc regula, vt locum non habeat
quando is, qui debet aliquid facere, vel dicere, nil facit
8 vel dicit: tunc ex † eo non facto, vel non dicto colligitur
præſumptio & coniectura. Ita docuit Bart. in l. gerit, nu.
28. ff. de acq. hæred. dum dixit, quod ſi hæredi ſcripto aſ
ſignatus fuit terminus ad adeundum vel repudiandum
hæreditatem, ſi hic intra præſtitutum illum terminũ nil
facit; ex hoc non facere, præſumptionẽ aditionis infert,
l. vlt. §. ſin autem hoc. C. de acq. hær. & l. quamdiu. ff. eo.
vbi idem Bar. alia exempla mox apparebunt. Hoc nõ fa-
9 ctum † duob. temporib. nempè præterito & præſenti cõ
ſiderari poteſt. A non facto præteriti tp̃is ducitur conie
ctura ad tp̃s præſens, vt in l. non omnes. §. a Barbaris. ff.
de re milit. Qui enim vt negligens, nil egit, atque ita nõ
facit quod facere debuit, non excuſatur de præſenti, q̃a
& nunc negligenter egiſſe præſumitur. A præſenti non
facto præſumptio ſumitur, vel ratione præſentis, vel ra-
tione præteriti, vel ratione futuri. Ex præſenti ratione p̃-
ſentis temporis colligitur præſumptio, vt in exemplo ſu
pra commemorato ex Bar. in d. l. gerit. num. 28. cum di-
xit, ex eo non facto præſenti argui de præſenti hæredita
tis repudiationẽ. Ex præſenti vero ad præteritum duci-
tur præſumptio & coniectura, vt in exemplo illo com-
memorato a Bar. in d. l. gerit, num. 28. verſi. aliud exem-
plum. Si debitor in diem ſucceſſit creditori, & nõ ſoluit
alijs, qui ſuccedunt ipſo repudiante. Ex hoc non facto p̃
ſumitur hunc debitorem iam adiuiſſe hęreditatem. Quã
quidem traditionem multis argumẽtis cõfirmauit Bar.
quem ſecuti ſunt multi, quos commemorabimus infr. li.
4. præſump. 122. cum de aditione hæreditatis pręſumen
da agemus. Afferri & huc poteſt exemplum illud, quòd
ſumitur ex traditione Tiraq. in l. ſi vnquã. in verbo, do-
natione, nu. 257. C. de reuoc. dona. Cum dixit, q̃ ſi pater
10 † ſuſceptis liberis, non reuocat donationem cauſa mor-
tis, quam iam fecerat, oſtẽdit eo ſe ſemper animo fuiſſe
ab initio donationis, vt donaturus fuiſſet, etiamſi de libe
ris cogitaſſet. Et demum ex præſenti non facto, ducitur
præſumptio & coniectura ad futurum: ſicuti quãdo hæ
11 res † iuſſus a teſtatore reficere domum, ſi non patitur de-
ferri cementa, & alia neceſſaria ad refectionem, præſu-
mitur, quòd parere nolit in futurum volũtati teſtatoris.
Ita probat l. veteres. ff. de itin. actuque priuato. A non di-
cto, hoc eſt a taciturnitate præſumptio ſumitur. Nam di
12 cimus, q̃ is, qui tacet, multis † in caſibus conſentire vide
tur, vt omnes tradunt in l. quæ dotis. ff. ſolut. mat. & in c.
is qui tacet. de reg. iur. in 6. & attigimus ſupra in q. 16. in
fi. & latiſſimè explicabimus infra lib. 6. præſump. 87.

13 Declaratur ſecundo † vt non habeat locum hæc regu
la, quando lex ipſa præſumptionem colligit, ſeu imagi-
natur, quod etſi nil dictum, vel factum legatur, nihilo-
minus quod dictum & factum id fuerit. Ita ſcribũt duo
benè eruditi interpretes, Viglius ſcilicet in inſti. de pupil
lari ſubſtit. in prin. nu. 17. & Vaconius in lib. 4. declara.
iuris. ca. 24. dum explicauit ſenſum l. in teſtamento li. 1.
C. de teſta. milit. ſcribunt ii, legem aliquãdo ſumere con
iecturam ex dictis ſeu ſcriptis, aliquando ex nõ ſcriptis,
ſed a ſe ipſa imaginatis. Exemplũ ex nõ ſcriptis habetur
in l. cum auus. ff. de condi. & demonſt. & apertius in l. ge
neraliter. §. cum autem. C. de inſt. & ſubſt. vbi lex conie-
cturã ſumit, quod etſi pater teſtator † ſubſtituendo filio
14 extraneum, non adiecerit, ſi filius ipſe reliquiſſet filios,
quod illi, & non extraneus ſubſtitutus ſuccedat: attamẽ
lex præſumptionem & cõiecturam facit, q̃ ita diſpoſue
rit, etſi ſcriptum id non fuerit. Qua de re latiſſimè diffe-
remus infra lib. 4. præſump. 54. vbi explicabimus tracta
tionem d. l. cum auus. Eſt aliud exemplum in l. iam hoc
iure. ff. de vulg. & pupi. ſubſtit. & in l. quamuis. C. de im-
15 pub. & alijs ſubſti. vbi lex præſumit patrem † filio impu-
beri ſubſtituentem, cenſeri ſubſtituiſſe, etiamſi in pupil-
lari ætate deceſſerit, tametſi ſcriptum id non reliquerit.
Extat & exemplum in l. Titius. §. Lucius. ff. de libe. & po
ſthu. quo loci lex coniecturam facit, quod etſi ſcriptum
non legatur, auum hæredem feciſſe nepotem iam natũ;
attamen lex præſumit, teſtatorem illum vocaſſe. Eſt de-
mum exemplum in l. tale pactum. §. vlt. ff. de pac. vbi pa-
16 ctum † factum de dote reddenda ipſi patri dotanti, vel
eius fratri hæredi, ſi filia deceſſiſſet ſine filijs, prodeſt &
filijs patris poſt initum pactum ſuſceptis; tametſi de illis
nil fuerit dictum. Lex enim coniecturam facit, quod ſicu
ti pater ſtipulatus eſt ſibi dotem reddi, vel hæredi ſuo,
quem fratrem eſſe ſperabat, ex quo tempore illum tan-
quem fratrem eſſe ſperabat, ex quo tempore illum tan-
tum habebat, ſi credidiſſet ſuſcipere filios, quod nomi-
ne filiorum ante fratrem ſtipulatus fuiſſet. Qua de re co-
pioſius ſuo loco dicemus.

*Præſumptio quomodo ducatur de tempore ad tempus, dili-
gens, & accurata admodum explanatio.*

SVMMARIA.

1 *Tempus triplex eſt.*
2 *Præſumptio ex tempore pręterito, ducitur circa pręteritum. & num. 7.*
3 *Conuerſus non pręſumitur, qui focariam habuit, et veſte vſus eſt laicali, poſſidendo propria.*
4 *Comminatus alteri, ſe eum occiſurum, iſque reperiatur po-*
ſtea

ſtea occiſus præſumptio eſt homicidam eſſe eum, qui minas intulit.

5 *Debitor reditus annui, probans ſolutionem trium annorum continuorum proximè elapſorum, præſumitur alijs annis quoque ſoluiſſe.*

6 *Venditore aſſerente, ſe deceptum fuiſſe vltra dimidiam iuſti pretij, quod tempus inſpici debeat.*

8 *Præſumptio ex tempore præterito, ducitur etiam circa præſens.*

9 *Præſumptio aut argumentatio ducta a præterito ad præſens, requirit duo extrema præteritum verum, & præſens poſſibile. & nu. 17.*

30 *Subditus olim, & hodie præſumitur.*

31 *Voluntatis aut opinionis certæ qui fuit quondam, eiuſdem & nūc præſumitur.*

. *Rem præterito tempore qui habuit, non præſumitur eam amiſiſſe.*

3 *Diues olim, & hodie præſumitur talis.*

4 *Homo quod ſciuit antea, præſumitur hodie ſcire.*

15. *Furioſus, qui tempore preterito fuit, ita & nunc præſumitur.*

Idem in ægro, & infirmo. nu. 16.

17. *Præſumptio ex tempore præterito ad præſens, quando duci nequeat.*

18 *Infans olim, hodie non præſumitur.*

19 *Litteras qui in pueritia neſciuit, non præſumitur hodie ignorare.*

20 *Percutiens olim, non præſumitur hodie percutere.*

21 *Præſumptio a tempore præterito, ducitur ad futurum.*

22 *Malus tempore præterito præſumitur malus in futurum.*

23 *Negligens qui fuit, præſumitur talis de præſenti.*

24 *Accuſari per calumniam præſumitur is velle, qui præterito tempore per calumniam accuſauit.*

25 *Periurus ſemel, in futurum talis præſumitur.*

26 *Iniuriam ſemel qui remiſit, in futurum quoque remiſiſſe præſumitur.*

27 *Iuri canonico negligenter operam nauans, præſumitur negligens futurus in addiſcendo iure ciuili.*

28 *Inimicus iam factus, in futurum talis præſumitur.*

29 *Præſumptio ducta a præterito ad futurum, nunquam eſt iuris, & de iure, ſed iuris tantum.*

30 *Præſumptio a præterito ad præſens, non habet locum in his, quæ curſu temporis mutantur.*

31 *Præſumptio a tempore præſenti ad alia tempora quomodo fiat.*

32 *Præſumptio de præſenti in præſens.*

33 *Criminoſus de præſenti non præſumitur bono zelo accuſare.*

34 *Confeſſo crimen ſe cum ſocijs commiſiſſe, non creditur de ſocijs.*

35 *Præſumptio de præſenti in futurum quæ fiat.*

36 *Incontinens qui nunc eſt, in futurum talis præſumitur.*

38 *Præſumptio de præſenti ad præteritum, quomodo ducatur. nu. 39. 40. & 41.*

42 *Probatio plena vt fiat, regulariter ex præſenti non infertur ad præteritum, ſecundum Bar.*

43 *Status præſens tollit præſumptionem præteriti temporis, ſecundū Alciatum.*

44 *Tempus præſens habet connexitatem quandam cum præterito.*

45 *Diues, & ſoluendo qui non eſt de præſenti, nec tempore præterito ſoluendo fuiſſe præſumitur.*

46 *Pauper de præſenti, præſumitur etiam retro fuiſſe pauper.*

47 *Prædia nunc culta, præſumuntur in præteritum culta fuiſſe.*

48 *Hereticus de præſenti, præſumitur ex præterito hæreticus fuiſſe.*

49 *Idioma aliquod qui nunc loquitur, præſumitur in præteritum illud loqui ſciuiſſe.*

50 *Præſumptio ex præſenti, quando non ſumatur ad præteritum, & de qua præſumptione id intelligendum. nu. 55.*

51 *Prudentem eſſe, & literatum, eſt quoddam contingens.*

52 *Prudens nemo naſcitur, nec literatus oritur.*

53 *Qualitas extrinſeca niſi probetur, non præſumitur.*

54 *Feudum nunquam præſumitur antiquum ſed nouum.*

56 *Præſumptio a tempore futuro, quomodo fiat ad alia tempora.*

QVAESTIO XXIIII.

QVAERO vigeſimoquartò, quomodo, & qñ præſumptio ſumatur atque ducatur a tempore ad tēpus? Egregia eſt quæſtio, quam explicat inter cæteros gloſ. in c. ſcribam. & ibi Doct. de præſump. Bald. in l. ex perſona. C. de probat. Floria. in l. non eſt neceſſe. ff. eo. & ibi Iacobi. Euerard. in centuria legali in loco a tempore ad tempus, & Alc. tract. de præſump. reg. 2. præſumpt. 25. & 26. Horum traditiones in multis ſequar, præter eos tamen
1 alia non contemnenda addam. Et cum tria ſint tēpora † præteritum, præſens & futurum, tria etiam capita ita cōſtituo, atque diſtinguo.

Primum eſt caput quoad tempus præteritum, quo quidem in capite tres diſtinguo caſus. Et primus eſt, vt ex
2 tpe præterito † ducatur præſumptio circa præteritum. Ita Euerard. in d. loco a tpe ad tempus, nu. 3. Exēpla adfert ille plura. Illud eſt primū ex ca. quia ſunt culpæ. 28. diſt. vbi ex eo, quod aliqua mulier incontinenter prius vixit; præſumitur quod nō fuit vxor diaconi: & ob id ſcribunt ibi interpretes, quod non præſumitur conuerſus,
3 † qui focariam habuit, & bona propria poſſedit, & veſte laicali vtebatur: & propterea eo mortuo, nō poterit Abbas eius bona vendicare. Et poſt alios egregiè ibi declarat Io. de Turre Cremata. nu. 3. & 4.

Eſt ſecundum exēplū ex traditione Spe. in tit. de præ-
4 ſump. verſ. ſed pone. & c. quod ſi quis comminatus † fuerit alteri, ſe eum occiſurum, & ille poſtea reperitur occiſus, ſed ignoretur a quo: præſumptio eſt, qđ ille hoc fecerit, qui minas intulit. Speculatorem ſecuti ſunt Ab. et alij in c. ſcribam. & in c. litteras. de præſum. Et Io. a Plat. in l. quicunque, in fi. C. de apochis publ. lib. 10. Et qua de re copiosè diſſeremus infra q. 92. vbi explicabimus, quādo minæ indicium faciant ad torturam.

Tertium exemplum adfert Euerardus, quod ſi debi-
5 tor † annui redditus, probat ſolutionem trium cōtinuorum annorum proximè elapſorum, præſumitur facta ſolutio aliorum annorum præteritorum. Ita probat tex. ſingularis. l. quicunque. C. de apochis publ. li. 10. qui etſi loquatur in præſtationibus fiſcalib. attñ locū ēt hēt in cęteris annuis præſtationib. vt eſt gl. notab. in l. 2. C. de iure emph. quam ibi ſecuti ſunt Salic. q. 2. & q. 8. idem Sali. in l. cum de in rem verſo. ff. de vſuris. & in l. ſolemnib. in fi. C. de rei vend. Iaſ. in d. l. 2. nu. 75. C. de iure emph. & in l. ſi certis annis, col. 2. ver. adde principaliter. C. de pact. Calca. conſi. 45. col. vlt. Iacobin. in d. l. non eſt neceſſe, num. 3. ff. de probat. Fran. Cremen. ſing. 78. & alios plures commemorat Ant. Gabr. in ſuis concluſionibus lib. 1. tit. de præſumptionibus concl. 11. & vberius dicemus infra lib. 3. præſump. 112.

Et in ſpecie noſtra hoc exemplum commemorant, & probant Io. a Platea in d. l. quicunque, nu. 1. in fi. Iacobi. a S. Georg. in d. l. non eſt neceſſ. num. 3. ff. de proba. Quartum exemplum affert Flori. in d. l. non eſt neceſſe, num. 1. verſ. ex quo arguit, poſt Cynum in auth. ſed quamuis,
6 q. vlt. C. de rei vx. act. Si dicit vēditor, ſe fuiſſe, † deceptū vltra dimidiam iuſti pretij, quod conſiderari debet ſecūdum tēpus contractus, l. 2. vbi omnes. C. de reſcind. vēd. ſi teſtes teſtantur rem tanti valuiſſe eo anno, ſed ante tēpus cōtractus, præſumptio ſumitur, quod deinde etiam ſicque tempore contractus res tāti valuerit, atque ita ex
7 tempore † præterito præſumitur circa præteritum.

Secundus eſt caſus huius primi capitis, qñ ex præteri-
8 to † tpe præſumitur circa præſens. Quo ſanè in caſu paſſim ſumitur hæc præſumptio, vt tradunt Bald. in dict. l. ex perſona. in 2. notab. C. de prob. Io. a Platea in d. l. quicunque,

Digitized by Google

cunque, num. 2. & Euerard. in d. loco a tempore ad tem-
pus, num. 4. Et vterque dixit, quod ad hoc vt hæc argu-
mentatio procedat a præterito ad præſens, requiruntur
9 † duo extrema, nempe præteritum verum, & hoc eſt ex-
tremum, a quo, & præſens poſſibile, hoc eſt extremum,
ad quod. Huius præſumptionis exempla adferri adeo
poſſunt multa, vt dixerunt Bal. & Euerardus, hanc præ-
ſumptionem verſari circa decem prædicamenta, de qui-
bus quidem abunde diximus ſupra. Et quo hic caſus
explicetur, duo vel tria exempla adferam, pręter illa Bal
di, & Euerardi. Eſt ſane exemplũ ex c. præterea, il 2. de
tranſ. vbi Bal. Abb. & cęteri, quo loci ſumitur hæc præ-
10 ſumptio, quod qui tpe præterito fuit † ſubditus, ita etiã
nunc præſumatur. Secundum adferri pōt exemplum ex
l. eum, qui voluntatem, ff. de proba. & le. cum hic ſtatus.
in princ. ff. de donat. inter virum & vxorem, quibus in lo
11 cis colligitur præſumptio, quod is, qui fuit certæ † volũ
tatis, & opinionis, eiuſdem quoq. & nunc præſumatur.
Qua de re dicemus infra lib. 6. præſ. 37.

Tertium eſt exemplum, quod ſi quis rem aliquam ha
buit præterito tpe, præſumitur ēt hodie habere, ſicq. p̄-
12 ſumitur † ꝙ eam non amiſerit, l. ſi quis ex argentariis. §.
vlt. ff. de edend. & l. teſtamentũ. in fi. C. de teſt. & ad rem
tradit Alci. in d. reg. 2. præſump. 25. n. 1. poſt Alexa. in l.
domos. de le. 1. & Fel. in c. vlt. de probat. & dicemus co-
pioſius inf. li. 6. pręſ. 21. vbi declarabimus quando amiſ-
ſio rei præſumatur. Qua ex re ſumitur præſumptio, ꝙ il-
13 le, qui erat † diues, ſit ēt hodie. Ita gl. in §. ſin aũt fortui-
ta. in verbo, a patre, in auth. de æqual. dotis, quã probat
in ſpecie Iacob. in d. l. non eſt neceſſe, n. 5. ff. de prob.

Quartum eſt exemplum ex traditione Bart. in l. filio.
14 in prin. ff. de adim. leg. cum dixit, quod homo † ſcire ho
die præſumitur, quod antea ſciuit.

Quintum eſt exemplum ex c. vlt. de ſucceſſ. ab inteſt.
quo dicimus, quod ille, qui tēpore præterito fuit furio-
15 ſus, † ita etiam nunc talis præſumitur. Et ſimile eſt ex gl.
in c. cum inter canonicos. de elect. quod ille qui præteri
16 to temporē æger, † & infirmus fuit, ita etiam nunc præſu
mitur. Qua de re vberius dicemus infra lib. 6.

17 Declaratur hic caſus vt non † procedat, qñ res ſunt
variabiles ipſo temporis curſu, vel ex ipſius naturæ ne-
ceſſitate, vel veriſimilitudine, vel agendi qualitate. Sicu
18 ti dicimus, quod ille, qui olim fuit infans † non præſu-
mitur etiam hodie infans, l. cum te. C. de proba. Nam ne
ceſſitas naturæ repugnat. Qua de re plura dicam infra
li. 2. præſ. 50. vbi diſſeram, quando ætas vel maior vel mi
nor præſumatur. Ita quoq. ex veriſimilitudine dicimus,
19 ꝙ ille qui a pueritia † neſciuit litteras, non præſumitur
hodie neſcire, cum veriſimile ſit hominem quotidie di-
ſcere poſſe, l. Stichus, de leg. 3. & c. ſi eo tempore. de reſc.
in 6. ita ex qualitate agendi dicimus, non pręſumi, quod
20 ille, qui olim † percuſſit, etiam hodie percutiat, l. c. mari-
tus. ff. locati. Et alia, ita declarando, ſcribit Alc. in d. reg.
2. præſump. 25. num. 1. verſic. & dicta præſum. poſt Bal.
in d. l. ex perſona. C. de prob. eſt & ſimile, quod tradit
Anch. in c. vlt. n. 9. in fi. de frigid. & malefic. cum dixit,
mulierem cum viro dormientem non p̄ræſumi de præte
rito in præſens, quod. ſ. hodie nō præſumatur corrupta,
ſi antea non erat.

Tertius eſt caſus huius capitis, quod præſumptio du-
21 catur † a tempore pręterito ad futurum, vt tradit Eue-
rard. in d. loco a tpe ad tempus, nu. 1. Exemplum adfer-
ri pōt primum ipſo Euerardo auctore, ex c. ſemel malus.
22 de reg. iur. in 6. qui præterito tpe malus † fuit, præſumi-
tur etiam quod erit malus in futurum. Ita in c. mandata.
23 & c. ſcribam. de præſum. vbi quis negligens † in præteri-
tum fuit, præſumitur etiam negligens de præſenti, & ſta
tim dicam infra cum Abbate, & aliis, ſic in l. 2. ff. de Se-
nat. ita quoque in l. ſi cui. §. ijſdem. ff. de accuſ. qui præte
24 rito † tpe per calumniam accuſauit, ita ēt præſumitur in
futurum calumniari velle. Secundum exemplum adfer-
ri poteſt ex c. literis. in fine. de præſumpt. quo loci ſumi-
25 tur hæc præſumptio, quod qui ſemel † periurus fuit, erit
& in futurum periurus. Et dicemus infra lib. 5. præſum.
45. vbi declarabimus d. regulam, ſemel malus. Tertium
exemplum poteſt ſumi ex §. vlt. vbi gl. in inſt. de iniurijs.
26 vbi qui remiſit † iniuriã, præſumitur ēt remiſiſſe in futu-
rum. Quartum eſt exemplum Abbatis & aliorum in c.
27 ſcribam. de præſump. quod ille, qui in præterito † tempo
re ſtuduit negligenter in iure Canonico, etiam in futurũ
negligenter ſtudebit in iure ciuili. Quintum exemplum
adferri poteſt in l. in ipſius. C. fam. erciſ. vbi Bald. vbi ſe-
28 mel † inimicus præſumatur & in futurum talis. De his
exemplis dicemus copioſius ſuis locis. Et poſtremo hoc
in caſu illud eſt annotandum ſecundum Euerardum, ꝙ
29 præſumptio † hæc, quæ ſumitur a præterito ad futurum,
nunquam eſt iuris, & de iure, ſed iuris tantum. Qua de
re diximus ſupra.

30 Declaratur hic caſus, vt locum nō habeat in his † quæ
curſu temporis mutantur, ſicuti dixi in declaratione præ-
cedentis caſus.

Secundum eſt huius quæſtionis caput, de præſumptio
31 ne, quæ ſumitur a tempore præſenti † ad alia tempora,
quo ſanè in capite, tres quoque caſus diſtinguo.

32 Primus caſus eſt, quod a tempore † præſenti præſu-
matur circa ipſum præſens. ita gl. in d. c. ſcribam. de præ-
ſumpt. Euerard. in d. Centuria legali, in loco a tempore
ad tempus, nu. 17. Exemplum eſt ex c. qui crimen. 6. q. 1.
& c. 1. de accuſ. in quib. ſumitur pręſumptio, quod ſi quis
33 de præſenti ſit † criminoſus, non bono zelo accuſet. Hinc
34 eſt, quod regulariter † non creditur confeſſo, ſe commi-
ſiſſe aliquod crimen vna cum Caio, & Sempronio ſocijs
ſuis, l. vlt. C. de accuſ. Ea eſt ratio, quia cum conſtet ip-
ſum confeſſum eſſe criminoſum & indignũ cui fides ad-
hibeatur, non etiam ei creditur de ſocijs criminis. Qua
de re vbertimè ſcripſi lib. 2. de arbitrariis iudicum, & c.

Secundus eſt caſus huius ſecundi capitis, qñ præſum-
35 ptio ſumitur † a tempore præſenti ad futurum, vt verè ſu
mi tradunt gl. in d. c. ſcribam. de pręſumpt. & ibi Doct.
& Euerardus in d. loco a tēpore ad tempus, nu. 18. Exem
plum adfertur ex c. ſi quis diaconus, 50. diſt. quo loci ha
betur, quod ille, qui eſt de præſenti negligens, erit etiam
negligens in futurum. Adfertur quoq. exemplum, quod
ille qui falſum cōmiſit de præſenti, ſit idem facturus in
futurum, & ob id ei non adhibetur fides, nec relinquitur
facultas conficiendi alia inſtrumenta. ita tradunt Iaſ. in
l. Barbarius, num. 58. ff. de off. prætor. & Marſil. in ſing.
583. Et dicemus infra lib. 5. præſump. 42. vbi declarabi-
mus. Eſt etiam tertium exemplum ex c. quia aliquanti.
82. diſt. in fin. quod in hãc ſententiam annotarunt Bal.
& Fel. in c. mandata. nu. 1. de præſum. vbi qui nunc eſt in-
36 continens, † præſumitur, quod ſic etiam erit in futurum.

Tertius eſt caſus huius ſecũdi capitis, qñ præſumptio
ducitur a tempore præſenti ad præteritum. Qua quidē
37 in re illud † prius ſciendum eſt, quod ad hoc, vt hæc ar-
gumentatio locum habeat, requiritur extremum à quo
verum, vt eſt ſtatus præſens: Et extremũ ad quod poſſi-
bile, vt eſt ſtatus tps præteriti. Ita tradunt Bald. in d. l. ex
perſona, col. 1. uerſic. ſecunda materia. C. de probat. &
Euerar. in d. loco a tempore ad tempus, num. 20. Quo au
38 tem modo ſumatur hæc præſumpio a præſenti † ad præ-
teritum, diſtinguendi ſunt unà cum Baldo, & Euerardo
pręcitatis in locis, aliquot caſus. Quorum primus eſt, qñ
39 uerſamur in materia neceſſaria. Et tunc omninò proce-
dit argumentum, & præſumptio. Exemplum eſt, ſum ho
die minor:, ergo non ſolum præſumptione, ſed etiam ne-
ceſſitate naturali ſequitur, quod retro fui minor, l. min.
25. ann. ex aſpectu. ff. de minor. Secundum eſt exem-
plum, ſum natus, ergo fui conceptus. §. 1. in auth. de re-
ſtit. & ea, quæ parit in 11. menſe. Quo ſanè exemplo uſi

ſunt

Digitized by Google

ſunt Bar.in d.l.ex perſona,col.vlt.ver.ſecundò quando.
C.de probat.& Bald.in l.ſi hi,qui.num.4. C. ad l.Iul.de
adult.Flor.in d.l.non eſt neceſſe.in ſi.ff.de probat.& Alc.
reg.2.præſump.26.nu.2.verſ.facit tertiò. Tertium exem-
plum eſt ſi vinea, fundusue fructus producit, præſum-
ptio neceſſariò ſumitur,quòd iam fuerit cultus.ita Bart.
in d.l.ex perſona,col. vlt.ver.ſecundò quando. Flor.in l.
non eſt neceſſe.in fi.ff.de proba.& Alc.in d.præſum. 26.
num. 2.verſi.idem ſi hodie.

Secundus eſt caſus, qñ verſamur in materia impoſſi-
40 bili † ſtare in eodem ſtatu, tunc ex præſenti non præſu-
mitur in præteritum. Exemplum ſit ſecundum Baldum
& Euerardum præallegatos.ſi dico,hodie ſum maior vi
gintiquinque annorum,ergo retro fui maior. Nô enim
hæc argumentatio,& præſumptio duci poteſt,l.ſi mino
rẽ.4.C.de in inte. reſt.& l.cũ te.C.de prob.& ſcribit Bar.
in l.de ætate,nu.13.ff.de minor.25.anno.

41 Tertius eſt caſus, † qñ verſamur in materia contingẽ
ti.Quo quidem in caſu ſolẽt ſubdiſtingui duo alij caſus.
Primus eſt,qñ præſens ſtatus,poteſt concurrere cum na
turali veritate antecedentis,& tp̃s ipſum præſens habet
ſe ad præteritum,vt finis ad principium.Hoc in caſu ſine
controuerſia,ex præſenti præſumitur in præteritum. Ita
Bar.in d.l.ex perſona,nu.6.ver.1.caſu.C. de probat.Flo-
ria.in l.non eſt neceſſe,nu,3.ff.eod.de proba.& Alc.in d.
præſumpt.26.nu.2.verſ.fallit quartò.Exemplum adfer-
tur ex l.ſed & Iulianus.§.proinde,ff.ad S.C.Macedo. vbi
ſi filius conuertit in rem patris pecuniam mutuo ſuſce-
ptam præſumitur ab initio eo animo ſuſcepiſſe: atq; ita
locus non eſt diſpoſitioni S.C.Macedoniani. Adfertur
& ſecũdum exemplum, quod ſi quis mihi reſpondet de
fructibus empti prædij, præſumitur quod illud iã meo
nomine emerit,l.litibus.C.de agric.& cenſ.lib.11.& tra
dunt Flor.& Alc.præcitatis in locis. Secundus eſt caſus
huius tertij caſus,quando præſens ſtatus concurrere po
teſt cum naturali veritate antecedẽtis ſtatus, & præſens
non habet ſe vt finis præteriti.Hoc caſu ex præſenti præ
ſumitur in præteritum,ſecundum Bal. & Euerardum in
locis iam allegatis,& idem docuit Io.a Platea.l.quicun-
que,nu.1,in fin.C.de apochis pub.lib.10.etſi Bar.& Flo
ria.& Alci.d.præſump.26.nu.1.aliter ſcriptum relique-
rint.Exemplum eſt ex l.ſi hi,qui.C.ad l.Iul.de adul. qua
dicimus,quod accuſati de adulterio,& abſoluti prætex-
tu conſanguinitatis,ſi deinde contrahunt matrimoniũ,
præſumuntur antea adulterium commiſiſſe:atque ita ex
præſenti adulterio præſumitur præteritum. Ceterum
Bart.in d.l.ex perſona.in ſecunda lectura.in ſi.ait,hoc eſ
42 ſe præter regulam, Nam(inquit Bart.)ex præſenti † non
infertur ad præteritum regulariter,vt faciat plenam pro
bationem.Qua de re infra dicemus. Illud etiam eſt hic
aduertendum,quod ſcriptum reliquit Alcia. in d.reg.2.
præſump.26.num.2.verſic.eodem modo. Cum dixit in
d.leg.ſi ii,qui.non ſumi præſumptionem ex præſenti ad
43 præteritum; ſed quod præſens† ſtatus tollit præſumptio
nem præteriti temporis. Erat enim in caſu d.l.ii qui.or-
ta præſumptio ex allegata conſanguinitate,quod adul-
terium non commiſerint,hanc deinde præſumptionem
tollit præſens ſtatus,nempè ſubſecutum matrimonium.
Verum a recepta aliorum interpretatione, non diſſentit
idem Alciatus in eod.tract.de præſumpt.reg.2.præſum.
9.num.1.& nos vberius dicemus infra libr.5.præſumpt.
25.in prima extenſione,dum explicabimus præſumptio
nem illam, quòd ſemel malus ſemper malus præſuma-
tur. Et huc pertinent text.§.vlt.in auth.de reſtitut.& ea,
quæ parit in 11.menſe,& in cap. cum per bellicam, 24.
q.2.quibus dicimus,quod hodie incontinens præſumi-
tur, quod etiam præterito tempore fuerit incontinens.
44 Habet enim tempus † præſens connexitatem quandam
cum ipſo præterito;ſicuti docuit Flor.in d.l.non eſt ne-
ceſſe,col.vlt.ff.de probat.& ibidem Iacobin.nu.2.& pro
pterea ſcribunt multi,quos referam infra li.5.præſũpt.
29. in prima extenſione, viduam impudicam præſumi
etiam viuente marito eodem vitio laboraſſe. Secundum
exemplum adfertur ex d.l.ex perſona. C. de probat. vbi
Bart.nu.5.& Bal.in ſecundo notab.qua dicimus, quod
45 ille,qui non eſt de præſenti † diues,& ſoluendo, præſu-
mitur,quod nec tempore præterito diues, & ſoluendo
fuerit.Idem probat l.non eſt neceſſe.ff.eo. de proba.vbi
Floria.num.3.& Iacobin.num. 2. in fin. & l.1.§.ſi magi-
ſtratus.ff.de magiſtr.conueni.quæ ſic declarat Bar.in d.
l.ex perſona,col.vlt.verſ.primo caſu.qui ſcribit, hoc cõ
tingere,quia tendit ad non eſſe. Qui enim nunc non eſt,
nec olim fuiſſe præſumitur.Id quod ipſe Bart. declarat,
niſi tendat ad non eſſe priuationis, vt apud eum, quem
ſecutus eſt etiam Flor.in d.l.non eſt neceſſe.num.3. verſ.
quod tamen. Et prædictis accedit Ruin.in conſi.67.nu.
11.lib.1.qui poſt alios reſpõdit, quod ille, qui hodie eſt
furioſus,præſumitur quòd & in præteritum ita fuerit.Cę
terum Salic.in dic.l.ex perſona.& Alexand.in conſi. 16.
num.3.lib.5.& Bertrand.in conſi.7.lib. 1.in nouis exiſti
marunt,id contingere.quando vltra actum de præſenti,
concurrit aliqua præſumptio, quæ infert retrò. Pauper
46 † enim(aiunt iſti)de præſenti, præſumitur etiã retro fuiſ
ſe pauper,quia quilibet præſumitur in dies ditari,l.ſi de
functus.C.arbit.tutelæ.Vnde cum ille non reperiatur di
ues de præſenti, veriſimile eſt, quòd etiam non fuerit di
ues tempore præterito. Alciatus vero aliam adhibuit in
terpretationem in d.præſumpt.26.num.2.verſi. aduerte
tamen, ait ille, quod hoc in caſu non ſumitur præſum-
ptio a præſenti ad futurum; ſed potius quod nihil præſu
mitur:& relinquitur onus probandi ei,qui dicit. Proba-
bilior tamen viſa ſemper mihi fuit Saliceti, & ſequaciũ
explanatio.

Tertium exemplum eſt ex Aretino in conſil. 15. nu.3.
47 ver.& licet,cùm reſpondit, quòd ſi apparet prędia † eſſe
nunc culta,pręſumitur, quòd & in præteritum culta fue
rint.Cum ex præſenti præſumatur in præteritum. Quar
tum eſt exemplum,ex Alb.in l.eum, qui bona.ff.de iur.fi
48 ſci.Cum dixit,quod de præſenti † hæreticus,præſumitur
& præterito tempore hæreticus fuiſſe. Et propoſuit ille
quæſtionem. Bona cuiuſdam hęretici fuerunt publica-
ta,& omnia in vniuerſum alicui vendita: creditores aũt
huius hæretici volunt agere aduerſus hunc emptorem:
quæſitum fuit,an poſſent.Alb.ita diſtinguit.Aut eo tem
pore,quo contractus fuit cum creditoribus illis celebra
tus,ipſe erat hęreticus,aut non, aut eſt dubium. Primo
caſu,creditores emptorem conuenire non poſſunt:cũ tẽ
pore,quo cum eis contractum fuit,hæreticus ille non ha
bebat facultatem adminiſtrandi bona ſua, vel contrahẽ
di,imò eam iam amiſerat.c.cum ſecundum leges.de hæ-
ret.in 6.,qua tamen de re dicemus infra libr. 5. Secundo
caſu bene poſsunt eum conuenire. Tertio caſu, quando
eſt dubium,inquit Alb. hæreticum illum pręſumi fuiſse
talem etiam tempore celebrati contractus; cum de præ-
ſenti pręſumatur in præteritum.

Cęterum Euerardus in dicto loco a tempore ad tp̃s,
nu.19.ſcribit, tertium hunc caſum Alberici dubitatio-
ne non carere,& rectè quidẽ. Nã ab eo diſsentiunt Bar.
in l.ex perſona,in 2.lect.nu.6.ver.& eſt in arg.C. de pro
ba.& egregiè Bal.in l.non ignorabit.in fi.C.ad exhiben.
Flo.in d.l.non eſt neceſse,nu.2.ff.de proba.& ibi Iacobi.
num.2.verſi.aut præſens,qui nu.4. ſimile exemplum de
fœneratore conſiderat.Ita quoque ab Albe. diſsentiunt
Iaſ.in l.ſi prius,num.45.ff.de oper.noui nunc.& Alciat.
in d.præſumpt.26.num.1. Quintum exemplum adferri
49 poteſt,qđ is,qui aliquod † idioma nunc loquitur,præſu
mitur quod & in præteritũ illud loqui ſciuerit. Ita egre-
giè Gomeſ.in regula Cancellariæ,de Idiomat.capit.13.
qui refert deciſum fuiſse a Rota Romana, quod proui-
ſus de parochiali in eccleſia Valentina Hiſpaniarum na

tus

tus in Italia ex patre Valentino, & matre Neapolitana, & educatus cum matre, & auia, & ſorore patris præſumatur tempore prouiſionis intellexiſſe, & loqui ſciuiſſe idioma Valentinum, ex quo decem poſt annos a prouiſione loqui, & intelligere illud ſciuit, cùm ex præſenti præſumatur in præteritum.

Tertius eſt caſus huius tertij caſus, materiæ ſcilicet cõtingentis, quando ſtatus præſens non poteſt concurrere cum naturali veritate antecedentis ſtatus. Hoc ſanè caſu
50 ex præſenti † nõ ſumitur præſumptio ad præteritum. Ita Bald. in d. l. ex perſona. colum. 1. verſ. aut non poteſt cõcurrere, & ibidem Bart. quem infra referam. C. de prob. Idem Bald. in d. l. ſi hi, qui. in fin. C. ad l. Iul. de adult. & Euerardus in d. loco a tpe ad tempus, num. 10. verſi. aut ſtatus præſens. Exemplum primũ adferri ſolet eſſe pru-
51 dentem, † & literatum eſt quoddã contingens, & illud
52 non põt cõtingere cum veritate primi ſtatus hois: † qa nemo naſcitur prudẽs, nemo oritur literatus, cum hi habitus ſint habitus acquiſiti non autẽ innati. le. Stichus. de leg. 3. Et ppea ex præſenti non põt ſumi præſumptio ad præteritum. Et hinc eſt, (vt ſcribunt Bal. & Euerard. præcitatis in locis: ac ẽt Alc. in d. præſump. 26. nume. 1. verſi. ſed tu) q̃ ſi Pontifex Max. mandat alicui prouideri de beneficio, ſi conſtiterit ipſum eſſe Doctorem legũ vel literis eruditum. Et ſi tempore quo reſcriptum præſentatur appareat Doctor, vel literatus: attñ non præſumitur eũ retro, ſicque tpe datæ expeditionis reſcripti, ipſum fuiſſe talem. Quocirca nil ei prodeſſe põt reſcriptũ, niſi doceat, ſe eo tempore expeditionis reſcripti, talem fuiſſe, iuxta tex. c. ſi eo tempore. de reſcrip. in 6. & Clem.
53 literas. eod. tit. Eſt enim hæc qualitas † extrinſeca, quæ non præſumitur niſi probetur. Ita ſcribunt gl. in c. ſi fortè. in verbo ſcientiæ. de electio. in 6.

Secundum eſt exemplum ex Alciato in tract. de præſump. reg. 3. præſump. 28. num. 2. verſi. & idem credo. & Crauetta in tract. de antiq. tempo. in vlt. par. nu. 5, cum
54 dixerunt, feudum nõ † præſumi antiquum, ſed nouum: quia ex præſenti ſtatu non præſumitur in præteritũ, ex quo naturalis rerum ſtatus eſt, vt non ſint feudales, ſed liberæ: Qua de re infra ſuo loco.

Tertium exemplum põt adferri ex l. 4. ff. de proba. vbi ſeruus, qui hodie fugit nõ præſumitur retro fugiſſe, hoc eſt quando erat puer, vel infans. Hoc enim contingit, qa præſens ſtatus huius ſerui habet contrariam neceſſariã veritatem, nẽpè illã puerilem ætatem, quæ non infert fugam. Ita declarat poſt Oldr. & antiquos, Bart. in d. l. ex perſona. ſecunda lect. nu. 6. ver. exemplum. & ver. quãdo que præſens ſtatus. C. de probat. Idem cenſuit Flor. in l. non eſt neceſſe, nu. 3. ver. quandoq; p̃ſens. ff. de probat.

Declarantur tñ prædicti oẽs caſus, in quib. p̃ſumptio
55 non ſumitur a præſenti ad præteritum, vt intelligatur, † quoad verã præſumptionem, q̃ transfert onus probandi in contrarium: ſecus vero quoad aliquam ſuſpicionem. Ita Alciat. in d. reg. 2. præſump. 26. in fin. qui ait, ex qualitate negotij illam eſſe poſſe valdè probabilem.

Tertiũ eſt huius diſputationis caput de præſumptio-
56 ne, quæ ſumitur a tempore futuro † ad alia tẽpora. Quo quidem in capite diſtingui poſſunt aliquot caſus.

Primus eſt vt ex futuro præſumatur ad præteritũ. Ita Bal. in l. 1. num. 38. verſi. ſi vis ſaluare. C. qui admitti, & Card. in Clem. exiui. §. cùm verò. de verb. ſign. Exemplũ primum adfertur ex traditione ipſius Baldi, ſi filius bonorum poſſeſſionem ſibi delatam diù tenuit, & poſſedit patre ſciente & patiente, præſumptio ducitur ad præteritum; quod ſcilicet iam ab initio delationis pater adhibuerit conſenſum filio acceptandi eam. Qua de re diſſeremus inf. lib. 4. præſump. 97. vbi de bonorum poſſeſſione agemus.

Secundum exemplum adfert idẽ Bal. in d. l. 1. nu. 37. verſi. & probatur ſic. C. qui admitti. ſi fratres per decennium poſſederunt bona ſeparatim, ex futuro iſto tẽpore, præſumitur in præteritum; quod iam ante decem illos annos bona illa diuiſerint. Quam ſanè traditionem vberrimè explicabimus infra lib. 3. præſump. 75.

Tertium eſt exemplum in caſu d. Cle. exiui. §. nos autem. ver. cum vero. de verbor. ſign. Cum recipitur ingrediens religionem Minoritarum, ſi recipientes etiam gratis oblata bona acceptant, ex actu iſto futuro præſumitur, quod iam recipientes iſti animum habuerint ad ipſa bona, & quòd ea de cauſa ingredientem receperint.

Quartum exẽplũ habetur apud Abbatẽ in c. pen. nu. 16. in fi. de frig. & malefi. cum dixit, quod ſi vir non potuit poſt aliquod tp̃s a die cõtracti matrimonij coire cũ vxore, præſumitur etiam in præteritum non coiuiſſe.

Temporis, vel loci diuerſitas quomodo, & quando vitiet præſumptiones, ex eis ortas.

SVMMARIVM.

1 *Loci aut temporis diuerſitas, non vitiat præſumptiones ex eis ortas.*
2 *Loci & temporis diuerſitas, non vitiat atteſtationes teſtium, quando locus, & tempus non ſunt de ſubſtantia.*
3 *Proteſtationes, & præſumptiones in effectu concludere ſufficit, etſi aliqua ſit in accidentalibus diuerſitas.*

QVAESTIO XXV.

QVAERO vigeſimoquintò, an diuerſitas temporis, vel loci, vitiet præſumptiones quę ex eis ortę sũt, quando ſcilicet ipſum tempus, vel ipſe locus, non eſt de
1 ſubſtantia actus? Et non † vitiare reſpondit Gem. in cõſil. 59. Dubium tale eſt, col. 2. verſi. ſed ex præſumptionibus. quem ſequutus eſt Craue. in tract. de antiq. temp. in tertia particula, quartæ partis principalis, nu. 17. adducti ex c. ſi præbenda. §. cæterum. de renunc. in 6. Et ex ſimili, ſecundum Crauettam comprobatur, quod nec tẽ-
2 poris, nec loci diuerſitas † vitiat atteſtationes teſtium, quando locus, & tempus non ſunt de ſubſtantia: ſicuti regulariter non eſt in actibus ſucceſſiuis, vt ſcribunt Barto. in l. ob carmen. §. vlt. ff. de teſtib. Rom. conſil. 30. nu. 2. Imo. in conſi. 102. col. 2. Corn. in conſi. 247. colum. 9. verſi. dato autem ſine præiudicio veritatis, lib. 2. Guido Papæ q. 544. Ruin. in conſi. 9. num. 10. lib. 2. & in conſil. 36. num. 5. lib. 4. Curt. Iun. conſi. 65. num. 31. & Craue. in conſi. 151. col. 3. verſ. eſt verum. Et huius ſententiæ ratio eſt tam quoad teſtes quam quoad ipſas pręſumptiones,
3 quia ſufficit † probationes, & præſumptiones concludere in ſuo effectu, & ſi aliqua ſit diuerſitas in accidentalibus, ſicuti dicimus in teſtibus qui ſatis concludenter probant, ſi conueniunt in effectu, quamquam non conueniant in cortice verborum. ita probat l. 3. in prin. ff. de teſtibus. & l. qui ſententiam. vbi Bal. C. de pœnis. & reſpondit Ale. in conſi. 118. num. 1. lib. 1. qui egregium adfert exemplum.

Præſumptio quando, & quibus caſibus, præualeat proprietati ſermonis.

SVMMARIVM.

1 *Sermonis proprietas pręualet præſumptę menti ſecundum Bal. Alia eſt opinio Angeli. nu. 2.*
3 *Verba quando omnino attendantur, coniecturata mente poſthabita.*
4 *Verba ſunt notę, earum quę in animo ſunt, paſſionum.*
5 *Propoſitum in mente retentum, nil operatur.*
6 *Voluntas pręſumpta quando pręualeat proprietati ſermonis.*
7 *Voluntatem contrahentium, quam verba potius ſpectari debere, quomodo accipiendum.*
8 *Voluntas diſponentis dicitur regina, & domina, quia verbis, & proprietati ſermonis dominatur.*

9 Te-

9 *Teſtator non omnis ſcit proprie loqui, & proprijs verbis uti.*
10 *Diſputatio quando nulla fiat de mente, ſed ad uerba ſolum recurratur.*
11 *Verbis reiectis, quando attendatur coniecturata uoluntas.*
12 *Mens quando pro expreſſa habeatur.*
13 *Voluntas vt in mente retenta, quo caſu nil operetur, et quando id non procedat. nu. 14. & 15.*
16 *Diſpoſitio quantumuis perfecta, recipit declarationem ab ipſo ſuo conditore.*
17 *Voluntatem diſponentis, quando iudex interpretetur.*

QVAESTIO XXVI.

QVAERO vigeſimoſexto, an præſumptio præualeat
proprietati ſermonis, vel e contra. Bald. in conſil.
452. Statuto Ciuitatis Mantuæ. col. vlt. ver. ad vltimum.
1 lib. 1. reſpondit ſermonis proprietatem præualere † præ
ſumptæ menti, quam imaginariam vocat. Angelus vero
in conſi. 261. Punctus eſt in anno, col. 3. verſi. ſi autē nul
2 la coniectura. reſpondit, † quod ad indagandam teſta-
toris voluntatem primùm recurrimus ad coniecturas,
nempe ad teſtatoris conſuetudinem, ad conſuetudinem
patriæ: ad affectionem, ſeu dilectionem, ad ſcripturarum
vicinitatem, & ſimiles enumeratas in l. ſi ſeruus pluriū.
§. vlt. de leg. 1. deinde recurrimus (ait Angelus) ad ſermo
nis ſignificationem. Cæterum ego hac in re, vt tota iſta
diſputatio dilucide explicetur, ſic diſtinguo: atque con-
ſtituto aliquot caſus in multis ſecutus traditionem Soc.
in l. in ambiguo. col. vlt. ff. de reb. dubijs.
3 Primus eſt caſus, qn̄ † verba ita ſe habent, vt nec ex ꝓ
pria, nec ex impropria ſignificatione adaptari poſſint
coniecturatæ menti diſponētis. Hoc ſane caſu verba ip-
ſa omnino attenduntur. Ita loquitur l. nō aliter. de leg. 3.
quam ſic interpretati ſunt Barto. in l. in ambiguo. ff. de
reb. dub. & ibidem Soc. col. pe. verſi. 1. concluſio. & aper
tius ſecundum probat. l. ſi alij. ff. de vſufructu re. Et hoc
in caſu loquitur Bald. in d. conſi. 452. qui ob id dixit, ad
uerſus hanc ſermonis proprietatem nil obeſſe mentem
teſtatoris imaginariam. Et idem reſponderunt Alexan.
conſi. 55. nu. 8. lib. 3. & melius in conſ. 139. n. 5. lib. 6. ibi.
nu. 6. eiuſdem opinionis recenſet & Caſt. in conſi. 351.
Præſens caſus. lib. 1. & in d. l. in ambiguo. vbi etiam Soc.
in quinto notab. Caſtrenſem ſequitur. Idem reſpondit
Crau. conſi. 161. num. 131. quos ſecutus ſum in conſi. 97.
nu. 41. Quare voluntas illa huic proprietati repugnans
nulla & inutilis redditur. Sicuti reſpondit præcitato lo-
co Alex. & idem affirmarunt Soc. in l. vbi eſt, in quinto
notab. ff. de cond. & demonſt. & Crau. in conſil. 188. col.
2. Eandem ſententiam ſecutus eſt Iaſ. in l. 3. col. 2. verſic.
2. intelligi. C. de lib. præter. cum dixit mentem teſtatoris
attendi, ſi verba ſaltē ſecundū impropriā ſignificationē
ei conuenire poſſunt. Ea eſt huius ſententiæ ratio, quia
4 verba ſunt notæ earum, quæ ſunt in aīo † paſſionum, l. La
beo. §. idem Tubero. ff. de ſupp. lega. Qua de re copioſe
diſſerui ſupra. Extenditur hic caſus, vt procedat etiam
quando quis vellet probare aliā fuiſſe diſponentis men-
tem, quæ tamen ex verbis ipſis, nec ex ipſa coniecturata
diſpoſitione colligi poteſt. Nam adhuc ipſi proprietati
verborum ſtandum eſt, reiecta mente illa extrinſecus
probata. Ita docuit Soc. in d. l. in ambiguo, col. vlt. verſi.
octaua concluſio. ex ſententia gl. in l. Labeo. in verſic. ex
cōmuni vſu. de ſupp. leg. & Bal. in c. 1. de controuerſ. in-
ueſtituræ. Ea eſt ratio, quia hæc dicitur quoddam pro-
5 poſitum in mente † retentum, quod nil operatur, iuxta l.
quidam cum filium. de hæred. inſtit. & declarat idem So
cin. in d. l. in ambiguo. in 5. notab. Declara hunc caſū ſe-
cundum Soc. in d. l. in ambiguo. col. vlt. verſic. nona con
cluſio.
6 Secundus eſt caſus, quando † verba ex impropria ſal-
tem ſignificatione adaptari poſſunt ad coniecturatā mē
tem diſponentis: Hoc caſu præſumpta hæc voluntas præ
ualet ipſi proprietati ſermonis. Ita reſpondit Alex. in d.
conſil. 139. nu. 5. lib. 6. ſic etiam declarat poſt Barto. ibi
Corn. in conſi. 173. nu. 6. lib. 4. Soc. in d. l. in ambiguo. col.
vlt. ver. ſecunda concluſio. ff. de reb. dubijs, qui eiuſdem
opinionis recēſet Baldum in l. cum virum. C. de fideicō-
miſſ. & in c. 2. requiſiti. de appellat. Idem docuit Iaſ. in d.
l. 3. verſ. 2. intellig. C. de lib. præter. Sic intelligi & decla
rari poteſt quod ſcribunt Dec. & cæteri in l. ſemper in
ſtipulationibus. ff. de reg. iur. cum dicunt eſſe magis ſpe-
ctandam voluntatem contrahentium, quam eorum ver
7 ba. Hoc ſane intelligitur, quando impropriando † verba
illi voluntati poſſunt adaptari. Ita Hier. Gabr. in conſil.
114. num. 7. qui poſt Corneum ſupracitatum ſcripſit, et
ſi magna ſit impropriatio. Nam tunc improprietis ver-
bis, mens ipſa coniecturata attenditur, & hoc illud eſt,
quod dicimus, diſponentis voluntatem eſſe ſemper ſer-
uandam, & magis attendi quam ipſa verba: quia volun
8 tas † diſponentis dicitur regina, & domina: dominatur
enim verbis, ideſt, proprietati ſermonis, l. in conditioni
bus primum locum. ff. de condi. & demo. & multis com-
probat Iaſo. in l. 3. nu. 1. C. de liberis præter. & alijs mul-
tis exornant Pariſ. in conſ. 90. nu. 11. & nu. 14. lib. 2. Soc.
iun. in conſi. 85. nu. 7. lib. 1. & conſ. 160. num. 64. lib. 2. &
Crau. in conſ. 221. nu. 7. Cæteros ſciens prætereo. & acce
9 dit, quod non omnis † teſtator ſcit proprie loqui, & pro
prijs verbis uti, d. l. non aliter. §. 1. de leg. 3.
Tertius eſt caſus, quando ex aliquibus coniecturis nō
conſtat de mente & voluntate diſponentis; & verba ip-
ſa habēt ſignificationes proprias & improprias. Hoc ſa
10 ne caſu † nulla eſt diſputatio de mente ipſa, ex quo de ea
non apparet ex aliquibus coniecturis & præſumptioni-
bus, & propterea ad ſolam verborū ſignificationem re-
currimus. Ita vero loquitur Ang. in d. conſ. 261. colu. 3.
verſi. ſi autem nullæ coniecturæ. Et hoc in caſu ipſa ſola
propria verborum ſignificatio attenditur. Sic etiam in-
telligi, & declarari poteſt l. non aliter. ff. de le. 3. quam ſic
viſi ſunt interpretati.
Quartus eſt caſus, quando verba adeo ſunt ambigua
& obſcura, vt nullus inde certus ſenſus colligi poſſit; &
ex coniecturis alijs colligitur diſponentis mens, & volū
11 tas. Hoc ſane caſu, † reiectis verbis attendimus eam cōie
cturatam voluntatem. Ita ſenſit Soc. in d. l. in ambiguo.
col. vlt. ver. 5. cōcluſio ſit. Cum dixit, quod quando uolū
tas, & mens diſponentis non apparet per uerba ſed præ-
ſumitur, illi ꝑſumptioni ſtatur, l. quoties. §. 1. ff. de hære.
inſt. l. cum proponebatur. de lega. 3. & l. cum auus. ff. de
cond. & demō. Et ſub hoc caſu comprehendi poteſt &
illa concluſio eiuſdem Soc. in d. l. in ambiguo. colu. ult.
uerſ. tertia concluſio. dum ſcripſit, quod quando de mē-
12 te non conſtat per uerba, † ſed ſequitur mēs ad aliud di-
ſpoſitum expreſſum: illa mens pro expreſſa habetur iux-
ta l. iam hoc iure. de uulg. Eſt ſane eadem cōcluſio hæc
cū iam ſtatim relata; cum hoc quod ſequitur ad expreſ-
ſam, proueniat ex coniecturata mente diſponentis.
Extenditur hic caſus, ut locum habeat etiam, quando
illa mens coniecturata eſſet erronea, tolerabilis tamen;
Nam adhuc illi ſtatur. Ita Soc. in d. l. in ambiguo. col. ul.
uer. 4. cōcluſio. ex l. Titius. §. Lucius. ff. de libe. & poſth. &
l. ult. C. de poſth. hær. inſt.
Quintus eſt caſus, quando de mente & uoluntate nul
lo modo conſtare poteſt, nec ex uerbis, nec ex coniectu-
13 ris. Hoc ſane caſu † habetur hæc uoluntas ut in mente re
tēta & ideo nil operatur, l. quidam cum filium. ff. de hæ-
red. inſti. ubi Bal. & Imola declarat Soc. in d. l. in ambi-
guo. in quinto notab. de reb. dub. quo loci recenſet Caſt.
in conſi. 185. Supraſcriptus egregius conſultor, nu. 2. lib.
2. Ita idem Caſtr. in conſi. 351. Præſens caſus, libr. 2. qui
reſpondit, quod ſi pater ſubſtituit filio, ſi deceſſerit ſi-
ne filijs maſculis, ſi decedit, ſolummodo cum fœminis,
non excluditur ſubſtitutus, quandoquidem quoad fœ-
minas nil penitus a teſtatore diſpoſitum fuit. Et Ca-
ſtren.

Digitized by Google

ſtren.ſecutus eſt Alex.cõſ.136.n.6.lib.6. Eandem ſententiã probarunt Iaſ.in l.2.col.2.verſ. limita prædictam.C. de liber.præter.Cur.Sen.conſi.46.ſæpe reuoluta,col.11. Pariſ.in conſi.60.n.6.li.2. Cæteros de induſtria ptereo.

14 Declaratur hic caſus, vt locum non habeat † quando ex caſu ſuperuenienti colligitur præſumptio & coniectura, quod ſi is diſponens deeo cogitaſſet, ita diſpoſuiſſet, talis mens cõiecturata attendi debet, iuxta l. tale pactũ. ff.de pact. Ita declarat Socin.in d.l.in ambiguo. col. ult. verſ.5.concluſio,& vberius ſuo loco dicam.

15 Declaratur ſecundo, vt non procedat hic caſus, † quã do ipſemet diſponẽs aſſeruit, ſe omiſiſſe aliquid, ſuper quo volebat diſponere. Nam his uerbis dicitur probata mens ipſius diſponentis: & illi declarationi eſt ſtãdum. Ita ſcribit Soc.in d.l.in ambiguo,col.vlt.uerſi.7.concluſ.
16 ex l.cum proponebatur,de leg.3. Ea eſt ratio, quia † diſpoſitio quantumuis perfecta recipit declarationem ab ipſo ſuo conditore, l.hęredes palam,§.ſed etſi notam.ff. de teſta.& ibi notant Bar.& cæteri.

Sextus & vltimus eſt caſus, quando voluntas diſpo-
17 nentis † fuit quidem expreſſa, ſed verbis adeo dubijs,& obſcuris, ut intelligi nequeat, quid diſponere uoluerit. Hoc in caſu recurrendum eſt ad interpretationem iudicis, ita tradit Soc.in d.l.in ambiguo.col.ult.uer.deci. declaratio, de reb.dubijs.ex l.cum in teſtamento,ff.de reb. dub.& l.uoluntas,C.de fideic. Iudex autem (ait Socin.) declarabit ex illis cõiecturis, quæ colliguntur ex l. ſi ſeruus plurium,§.ult.de legat. 1. de quibus diximus ſupra quæſt.25.

Præſumptio an dici debeat interpretatio.

SVMMARIA.

1 *Prçſumptio ſecundum Bal. interpretatio dicitur.*
2 *Interpretatio illa dicitur, quę ex verbis colligitur, & voce ad animi affectus declarandos. Idem dicendum eſt de prçſumptione.*
3 *Conſtituit tamen differentiam Alc.nu.4.*

QVAESTIO XXVII.

1 QVAERO uigeſimoſeptimo, an præſumptio dici debeat interpretatio. Et interpretationem † dici, ſcripſit Bald.in rub. ext. de præſumpt. num.4. quem ſecutus eſt Camillus Gallinius, Ciuis & aliquando Collega meus, quem ob ſingularem eius eruditionem, & humanitatem ſummopere ſemper dilexi, is inquam, in doctiſſimis Commentarijs de uerb.ſig.lib.5.c.18.nu.2. Et hanc quidem ſententiam probauit Bal.l.ſi ſocius pro filia.ff.pro ſoc.ibi, ſic nobis interpretantibus, ubi Papi.mẽtem ſociorum in dotanda filia, appellat interpretationem; cum uere ſit cõiectura, & præſumptio, qualis.ſ.fuerit ſociorum uoluntas, ſic & in l.cum pater, in prin.& in l.inter ſocerum,§.cum inter.ff.de pact.dotal. Et quem-
2 admodum interpretatio † illa eſſe dicitur: quæ ex uerbis, & uoce colligitur, ad declarandos animi affectus, auctore Ariſtotele, lib.1. Peri Hermenias, ſiue de interpre-
3 tatione, c.1. ſic etiam † præſumptio, & coniectura illa eſſe dicitur, quæ (ut demonſtrauimus ſupra) deſumitur ex uerbis, & factis, alijſque ſignis ad ſignificandum quid aliquis ſenſerit. Cæterum Alciatus in l.ſciendum, nu.3. ff.de uerbo.oblig. differentiam conſtituit inter præſumptionem & interpretationem, attamen, ſi recte perpendimus, uerius eſt illam eſſe præſumptionem de qua loquitur Alciatus, ſicuti explicabimus infra lib.3. in præſumpt.132.

Qui in colligendis atque ducendis præſumptionibus ex hominis diſpoſitione ordo ſeruandus ſit, ordinata & diligens tractatio.

SVMMARIVM.

1 *Ordo an & quis obſeruandus in prçſumptionibus, ex hominis diſpoſitione colligendis.*
2 *Ordo ſcripturæ in dubio obſeruandus.*
3 *Conſuetudo patriſfamilias, coniecturam præbet. Et quæ dicatur illa conſuetodo ſecundum Accurſ.num.4. reprobata eius opinione, num.5.*
6 *Voluntas hominis obſcura, non minus factis, quam verbis ſignificatur.*
7 *Conſuetudo patriæ coniecturam facit.*
8 *Conſuetudo patriſfamilias, repugnans conſuetudini patriæ, ſpectanda magis & præferenda.*
9 *Mens patriſfamilias diſponentis indicium præbet, & quomodo ea interpretetur ſecundum Acurſium, cuius tamen opinio reijcitur.*
10 *Dignitas legatarij coniecturam & præſumptionem præbet.*
11 *Legatum præſtatur ex conſuetudine illius loci, cui factum eſt.*
12 *Charitas diſponentis vel dilectio, coniecturam facit.*
13 *Conſanguinitas vel ſanguinis neceſſitudo præſumptionem præbet.*
14 *Dignitatem legatarij cur dilectioni, & dilectionem cur conſanguinitati prætulerit Iulianus, & num.15.*
16 *Dilectio, & amor impellit magis, quam ipſe ſanguis.*
17 *Amicitia propinquitati, & gratia neceſſitudini præterquam in filijs, præferri poteſt in bonorum ſucceſſione.*
18 *Coniunctio & beneuolentia deuincit charitate homines.*
19 *Præcedentia & ſequentia præbent coniecturam.*
20 *Vicinitas ſcripturarum qualis fuerit diſponentis voluntas indicat.*
21 *Coniectura ſumpta a verbis prçcedentibus, diuerſa eſt ab ea, quæ ſumitur a ſubſequentibus.*
22 *Coniectura ducta a verbis præcedentibus, pręfertur ei quæ ſumitur a ſubſequentibus.*
23 *Præcedentia influunt facilius in ſequentia, quam e contrario.*
24 *Clauſula prçcedens fortior eſt ut determinet ſequentia, quã e conuerſo.*
25 *Proueniens ab antecedenti magis debetur ſequenti quam e contrario.*

QVAESTIO XXVIII.

QVAERO vigeſimo octauo, an in colligendis coniecturis & præſumptionibus ex hominis diſpoſitione obſeruandus ſit ordo aliquis. Et eſſe † ob-
1 ſeruandum ſignificat Iulianus in leg.ſi ſeruus plurium. §.vlt.de leg.1. Cum ad coniecturandum obſcuram teſtatoris voluntatem, ex ordine cõiecturas præſumptioneſque colligit. Et eo loci adnotauit Accurſius ordinem illum obſeruandum eſſe, quod & ſcripſit Boer.q.158.nu.13. Et receptam eſſe opinionem docuit Iaſ.in dict.§.vlt.
2 nu.2. Cuius quidem ſententiæ ea eſt ratio, quod † in dubio ſcripturæ ordo ſeruandus eſt. §.inordinatum.in authen.de hær.& Falc. Quocirca errauit Caſtr.in d.§.vlt. dum ſcripſit ordinem illum obſeruatum a Iuliano, non ſatis iure probari, cum prius (ait Caſtrenſis) ſit recurrendum ad ſcripta præcedentia, & ſequentia, quam ad conſuetudinem regionis, & ipſius diſponentis. Qua de opinione dicam ſtatim. Hoc itaque ordine præſumptiones & coniecturas voluntatis teſtatoris colligit Iulia. Et
3 primo, ex conſuetudine † ipſius patriſfamilias coniectura ducitur. & idem aſſeruit Vlpia.in l.nummis, de leg.3. Nũmis (inquit) indiſtincte legatis, hoc receptum eſt, vt exiguiores legati videantur, ſi neque ex cõſuetudine patriſfam. neque ex regione, vnde fuerit, neque ex contextu teſtamenti poſſit apparere. Hanc autem patriſfamil.
4 conſuetudinem interpretatur † Accurſ.in dict.§.vlt.eſſe conſuetudinem loquendi, non autem vtendi. Quam ſane interpretationem minus veram opinor. Nam & ab
5 ipſa conſuetudine † vtendi, coniectura ſumitur in declaranda obſcura teſtatoris voluntate, vt in lege ex vſu, ff. de tritico, vino & oleo legat. Ex vſu (inquit Hermogenianus) teſtatoris legatum æſtimabatur, id eſt, quot annorum vino, pro uetere vtebatur. Eburnius ualens in

Digitized by Google

in l.cum alimenta, ff.de alimen.& cibar.leg.cum de ali-
mentis obſcurè legatis ageret, reſpōdit, ante omnia in-
ſpiciēdum eſſe, quæ defunctus ſolitus fuerit ei præſtare.
6 Et alias admonui obſcuram hominis † voluntatem nō
minus factis quam verbis ſignificari, l.ſi tamē. §.ei qui.
ff.de ædil.edict. Et manifeſte ad rem docuit Bart.in l.cū
certum, num.1.ff.de tritico, vino, oleoque lega.
7 Secundo ſpectari debet † conſuetudo patriæ, inquit
Iulianus. Et Paulus in l.cum delanionis, §.itē cacabos,
in fin.ff.de fundo inſtructo, & inſtrum.leg.cum dubita-
ret, quæ appellatione inſtrumentorum fundi continerē
tur, ex Pedij ſententia reſpondit, eſſe prius ſpectandum
quid teſtator demonſtrare voluerit, deinde in qua præ-
ſumptione ſint, qui in quaque regione commorantur.
Præſumptionem eo loci interpretatur Accurſius cōſue-
tudinem, regionis tamen ego intelligo. Hactenus rectū
ordinem obſeruauit Iulianus. Iure equidem ipſius di-
ſponentis vſus & loquendi conſuetudo ſpecialis præfer
ri debuit cōſuetudini patriæ, quæ generalis eſt, id quod
probat & l.heredes palam, ff.ſi quid poſt, ff.de teſtam.&
ibidem Caſtr.n.5.& Aret.nu.9.ſenſit Iaſ.in d.l.ſi ſeruus
pluriū, §.vlt.n.2.verſ.& ſic vult tex.de leg.1.& apertius
ſcripſit Bal.in l.ſi certis annis, n.9.in fi.C.de pact. Ang.
in conſ.261.Punctus eſt in anno, col.3.verſ.ſi autē nulle,
idem in l.2.in fin. C.de iure emph. Rom.ſingul.674.&
Euerardus in centuria legali in loco ab ordine, n.7.ver.
hinc etiam eſt, idem in loco ab vſitato, in fi. Qua ratio-
8 ne fit, vt ſi conſuetudo patrisfamilias † repugnaret con-
ſuetudini patriæ, illa patrisf.conſuetudo ſpectanda ma
gis eſſet, atque ita alteri erit anteferenda. Ita ſenſit Ale.
in conſ.124.col.2.lib.5.& Dec.in l.ſemper in ſtipulatio
nibus, num.8.de reg.iur.
9 Tertio (ait Iulianus) ſpectāda † eſt mens ipſius patris
fam. diſponentis. Quæ ſane verba interpretatur Accur-
ſius pro ea mente, quæ colligitur ex præcedentibus, &
ſequentibus. Quā quidem interpretationem reijciunt,
& recte cæteri ibid.nēpe in d.l.ſi ſeruus pluriū, §.vlt.vbi
Iaſ.n.1.in fine ſcribit, aduerſus Accurſium eſſe receptā
ſniam. Non n.hæc verba, ſed mens patrisfa.referuntur
ad illa, itē earū, q̄ procedūt, &c.cū poſteriora hæc ſpēm
vnam coniecturæ per ſe (vt mox dicemus) ſignificēt. Eſt
ergo dicendum verba quædam generalia coniecturam
in ſpē non habentia, vt ſunt & illa l.cum delanionis, §.
item cacabos, in fi.ff.de fundo inſtructo.& inſt.leg.ibi.
ſed in primis, qd teſtator demōſtrare voluerit. Quocir-
ca inter ſpeciales præſumptiones & coniecturas ab Ac-
curſio & ſequacibus connumerari non meruit.
Quarto (vt hunc Accurſij & aliorum ordinē ſequar)
10 ducitur † coniectura & præſumptio ex dignitate (ait Iu-
lianus) legatarii, ſicque illius perſonæ, in quam ipſa di-
ſpoſitio confertur, id quod etiā probat l.ſed & ſi ſuſce-
pit. §.ſed & ſi proponas, ff.de iudiciis, quo loci Vlpia.in-
terpretatur relicta fuiſſe multo plura bona quam alias
eſſent ob perſonæ legatarij qualitatem, quod reſpōſum
declarabimus infr.lib.4. poſt Dec.conſ.290. in fine, &
Crau.de antiq.temp.part.7.1.partis principalis, num.4.
Huc etiam pertinet tex.l.Titia, §.vlt.ff.de auro & argēt.
leg.qui ita a noſtris paſſim allegari ſolet, fauore religio
nis, cui factum fuit legatum, illud extendi. Verum mihi
magis probatur ille ſenſus, legatum præſtari debere ex
11 conſuetudine illius loci, cui factū eſt.† Sicuti poſt alios
ſcribunt Tiraq.in tract.de priuil.piæ cauſæ.priuil.25.&
Gom. in §.ex maleficiis, num.53.Inſt.de act.& vberius
explicabimus inf.lib.4 præſump.106.num.4.
Quinto ducitur ex ordine coniectura & præſumptio
12 a † charitate, hoc eſt a dilectione ipſius diſponētis (vt Iu-
lianus ait.) Nam hæc dilectio præſumptionem, poſt iā
relatas, facit. Huc pertinet quod ait Scæuola in l. Aure-
lius, §.Titius, ff.de liber.legat. Præſumptio enim (inquit
Scæuola) propter naturalem affectum facit omnia pa-
tri videri cōceſſa. Qua de re abunde differemus inf.lib.
4.præſumpt.80.& a dilectione ac charitate argumentū
ac coniecturam ducunt Ang. in conſ.261.Punctus eſt,
in anno, col.3.verſ.ſi autem, & Affl.deciſ.44.num.17.
13 Sexto (ait Iulianus) neceſſitudo † ſpectāda eſt, hoc eſt
conſanguinitas. Hæc equidem coniecturam facit, vt le-
gatum certo modo debeatur. Et de neceſſitudine hac
intelligi etiā poteſt d.l.Aurelius. §.Titius, ff.de lib.leg.
& ad rē confert l.Procula.ff.de proba. Qua de re dixi et
ſupra q.14. Sed hic mirum videri poteſt, quod Iulianus
conſanguinitati anteponat charitatem, atque ita dile-
ctionem, & dilectioni præferat legatarii dignitatem, cū
tamen ſanguinis vinculum cæteris maius videatur. Si-
quidem Iuriſc.ait in l.iura ſanguinis, de reg.iuris. ſan-
guinis iura dirimi non poſſe.
14 Ego ea ratione † ita a Iuliano opinor, ſeruatū, quod
cum dignitas legatarii conſideratur, in eo concurrit et
dilectio, tacite ſaltem, iuxta l.nec adiecit, ff.pro ſocio. at
cum charitatem perpendit Iulianus, dignitatis, quę tūc
non adeſt, rationem non habet. Nil mirum ergo, ſi cha-
ritati anteferetur dignitas. Maius dubiū habet, qđ conie
cturam a conſanguinitate ductā, poſtponat coniecturæ
15 ſumptæ a dilectione charitateq;. Crediderim id factū †
qđ dilectionis vinculum ſolo vinculo conſanguinitatis
16 maius ſit, cū † dilectio amorque is ſit, qui magis impellit
quam ipſe ſanguis. Hinc Plato ac etiam Solon (vt in il-
lius vita a Plutarcho memoriæ eſt proditū) pro cuiuſq.
voluntate conceſſit, hęredem ſibi conſtitui. Ex quo, (ait
Plutarchus) viſi ſunt anteferre in bonorū ſucceſſione a-
17 micitiam † propinquitati, & gratiam neceſſitudini, prę
terquā filiorū, quos excipiunt. Et rem hanc noſtrā opti
me confirmant egregia hæc verba M.Tulii lib.1.offic.
18 Sanguinis (inquit) coniunctio † & beneuolentia deuin
cit charitate homines. Magnum eſt enim eadem habere
monumenta maiorū, eiſdemq; vti ſacris, ſepulchra ha-
bere communia. Sed omnium ſocietatum nulla præſtan
tior eſt, nulla firmior, quam cū viri boni moribus ſimi-
les, ſunt familiaritate coniuncti. Et apertius idem Cice
ro in Lælio ita ſcribit. Ex propinquitate beneuolentia
tolli poteſt, ex amicitia non poteſt. Sublata enim bene-
uolentia, amicitiæ nomen tollitur, propinquitatis rema
net. Ergo illud, in quo neceſſario beneuolentia perma-
net, anteponendum eſt ei, a quo beneuolētia remoueri
poteſt. Quib.quidē verbis manifeſte docet Cicero pro-
pinquitati amicitiā anteferri. Quocirca recte diuus Am-
broſius, libr.de officiis ita ſcribit, plerunq; (inquit) ami
ci ſe potius beneuolentiæ quiſque cōmittit, quā fratris
neceſſitudini. Recte igitur Iulianus coniecturā ex chari
tate & dilectione prętulit coniecturæ ex propinquitate.
Hoc & alibi obſeruatum legimus amicū cognato ante-
poni ab Vlpiano, in leg.ſed ſi plures. §.in arrogato.ff.de
vulg.& pup.ſubſt.in illis verbis, vt puta, ſi arrogatoris
amicus, vel cognatus ei aliqd reliquit. Et Scęuola in l.
Theopōpus, ff.de dote pręleg.in illis verbis, amici mei
& cognati. Ita etiam Vlp.in l.affectionis.ff.de don.ita re
reſpondit. Affectionis gratia, neque honeſtę, neq; inho-
neſtę donationes ſunt prohibitę. Honeſtę erga beneme
rentes amicos, vel neceſſarios.
Septimo loco coniecturā vult duci Iulianus in d.l.ſi
19 ſeruus pluriū, §.vlt.de leg.1.ab his, quę † precedūt, vel q̄
20 ſequūtur. Hęc.n. (ſubiūgit eo loci Accurſius) vicinitas †
ſcripturarū ſignificat, qualis fuerit diſponētis volūtas.
Eādē ſnīam probat Vlpian. in l.hęredes palam, §.ſed &
ſi notam, ff.de teſta.in illis verbis. Vtique placet conie-
cturā fieri eius qđ reliquit, vel ex vicinis ſcripturis. Eſt
ſimile qđ idem Vlp.ſcribit in l.qui filiabus, in princ.de
leg.1.Cuius verba ſcripſi. Qui filiabus legauit, ſi mētio
nē aliqua parte teſtamēti de poſthuma fecit, videtur in
filiarū legato & de poſthuma ſenſiſſe. Et Papi.in l.cū pa
ter, §.cū in pfecto, ff.de leg.2.ait, ex verbis antecedēti-

Digitized by Google

bus, & ſequentibus, orationem obſcuram ob ſui imperfe ctionem declarari. Confert & l. quoties, vbi glo. C. famil. erciſ. Et hæc eſt ab omnibus probata ſententia, coniecturam ſcilicet voluntatis, fieri a ſcriptis ante vel poſt. Sicuti egregie ſcripſerunt permulti, vt Afflict. deciſ. 44. num. 27. & deciſ. 275. num. 2. Pariſius conſil. 64. nu. 48. lib. 1. Soc. iun. conſ. 186. nu. 12. lib. 2. & Crau. conſ. 226. num. 6. declarat Iaſ. in l. qui filiab. in princ. col. 1. 2. & d. l. ſi ſeruus plurium, §. vlt. nu. 3. 4. de leg. 1. & ſuo loco nos vberius. Cæterum Paulus Caſtr. in d. l. ſi ſeruus plurium, §. vlt. de leg. 1. exiſtimauit, hanc coniecturam eſſe iā relatis anteferendam, ex d. l. cum pater, §. cū imperfecta, de leg. 2. qui mea quidem opinione nil vrget, cū de ſola hac ipſa coniectura Papinianus loquatur, nec cōparat eam alteri, imo ipſemet Papin. in ea ipſa l. cum pater, §. pen. ſcripſit, ſcripturæ ordinem obſeruandum eſſe. Magis vrget l. hæredes palam, §. ſed & ſi notā, ff. de teſt. quo loci ita ſcribit Vlpianus. Vtique placet cōiecturam fieri eius qđ reliquit, vel ex vicinis ſcripturis, vel ex conſuetudine patrisfa. vel regionis. Verū Aretinus eo loci in d. §. ſed & ſi notā. in 5. nota. ſatisfacit, ꝙ ſcilicet is ordo Vlpiani nō ſit ſpectādus, ſed iſte Iuliani, vt plenior. Imo ipſemet Vlpian. in l. nūmis, de leg. 3. cum paulo exactius cōiecturas has recenſeret, hanc ipſam ductā a præcedēti & ſequenti ſcriptura poſteriore loco collocauit. Quocirca aduerſus Caſtrenſem ſenſerunt cæteri omnes, vt aſſerit Iaſ. in d. l. ſi ſeruus plurium, §. vlt. num. 3. de leg. 1.

Illud aūt hic præter Accurſiū & cæteros cenſeo aiaduertendum, Iulianum in d. §. vlt. in illis verbis. Item earum, quæ præcedunt, vel quæ ſequuntur ſummarū, ſcri-
21 pta ſunt ſpectanda, duas † cōiecturas facit. Vna eſt a verbis antecedentib. altera eſt a verbis ſubſequentib. Quas ſanè ſeparatas coniecturas malè noſtri vna miſcent, & vnam ſolam faciunt. Concedo vnam tantum eſſe poſſe coniecturam, cū verba ſubſequentia præcedentib. conueniunt. At quando vel diuerſa vel pugnantia ſunt, duę ſumi poſſunt coniecturæ, vna alteri repugnans.

22 Illa tamen, quæ † ducitur a verbis præcedentib. alteri quæ ſumitur a ſubſequentib. anteferri dēt. Nam & hoc Iuliani ordo ſignificat ac ēt obſeruatū eſt a Papiniano in l. cū pater, §. cum imperfecta, de leg. 2. Et rō ipſa ſua-
23 det, ꝙ facilius præcedentia † influunt in ſequentia, quā
24 è contra. Quocirca dicere ſolemus, qđ clauſula † ꝑcedēs potentior & fortior eſt, vt ſequentia determinet, quām è contra. l. quiſquis. vbi gl. de leg. 3. & ſcripſi poſt Bar. & alios lib. 2. de Arbitrar. iudicum, caſu 64. num. 19. & ibi
25 nu. 20. dixi cum Bartolo, quod ab antecedenti † prouenit, magis debetur ſequenti, q̄ è contra. & ad rē ſcribit plura Tiraq. de retract. conſang. §. 1. gl. 14. n. 25. Et ad rē aliqua dicemus infra ſubſequenti libro in præſump. 81.

Præſumptio vna validior & firmior altera, quæ dicatur, copiosè declaratur.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio legis, quando aut quo caſu validior ſit præſumptione hominis.*
2 *Præſumptionem legis cum præſumptione hominis concurrentē, iudex veram velit, iudicabit aut arbitrabitur potentiorem.*
3 *Præſumptio faciens conſiſtere, et valere actum, creditur firmior ac cæteris potentior.*
4 *Præſumptio proueniens ex ſubſtantia, præualebit ei, quæ deſcendit a ſolennitate.*
5 *Præſumptio benignior, iudicatur potentior.*
6 *Coniectura communi iuri adhęrens, firmior reputatur ea quæ iuri ſpeciali nititur.*
7 *Præſumptio ſpecialis, generali eſt potentior.*
8 *Præſumptio magis ſpecialis, alteri ſpeciali præualet.*
9 *Præſumptio accidentalis, debilior eſt naturali.*
10 *Coniectura magis veroſimilis, validior e*
11 *Præſumptio pro reo firmior eſt ea, quæ p*
12 *Coniectura deſcendens a quaſi poſſeſſione,*
quælibet res præſumatur libera.
13 *Negatiua præſumptio, fortior eſt affirm*
14 *Cauſa & qualitas negatiua affirmatiua eſ*
15 *Præſumptio in ratione naturali fundata, p*
in ratione ciuili.
16 *Coniectura qua vitantur abſurda, & ine*
validior.
17 *Pręſumptio ducta a facto, firmior eſt ea,*
18 *Pręſumptio conſulens, & fauens ſaluti a*
dicimus delictum non pręſumi.
19 *Excommunicatus ſemel, adhuc præſumit*
magis animę ſit conſultum.
20 *Pars pro ſalute animę tutior amplectenda*

QVAESTIO XX

QVæro vigeſimonono, quantum
diuerſis, vel contrarijs præſum
cturis, eodem in actu concurre
potentior ſit? Hanc quæſtionem rect
de arbitrarijs iudicum li. 2. caſu 472
ter explicaui. Verum cum poſt imp
nōnulla occurrerint, nō grauabor p
repetere, & reliqua addere. Hæc d
duob. modis intelligi pōt: Primò qñ
a lege approbata, repugnaret præſu
1 Hoc in caſu dubium non eſt legis †
eſſe validiorem, ſicuti in ſpecie reſpō
ſil. 35. num. 6. Secundò modo, quand
præſumptionib. vel iuris, vel hominis
2 Hoc caſu relinquitur iudicis arbitr
quę ſit potentior, & firmior, quēadm
ſu 472. nu. 1. ex ſnia Abbatis in c. cum
Nunc addo eundem Abb. in c. acced
ne falſi, & Euerar. in centuria legali in
nu. 14. Porrò hic ego commemorabo quæ a noſtris ſoleāt iudicari potentiores firmioreſque præſumptiones, ſicuti retuli in dicto caſu 472. & illis alias adiungam.

Primò illa præſumptio & coniectura creditur cæte-
3 ris firmior & potentior, † quæ actum valere & conſiſtere facit. Ita multorum auctoritate ſcripſi d. caſu 471. n. 2. & copioſius diſſeram infr. lib. 6. in præſumpt. 2.

Secundò illa præſumptio quæ a ſubſtantia prouenit,
4 dr̄ potentior illa, † quæ deſcendit a ſolennitate. Ita ſcripſi in d. caſu 472. ex ſententia Hieronymi Buttigelæ, nunc illi accedunt Alex. in l. non codicillum, nu. 1. C. de teſta. & Alcia. in l. 1. §. ſi quis ita, nu. 31. in fin. ff. de verb. oblig. adducti eo textu l. nā condicillum, quem etiam explicabimus infr. lib. 4. in præſumpt....

5 Tertiò illa præſumptio & coniectura iudicatur potētior, q̄ eſt benignior. Ita ſcripſi in d. caſu 472. n. 7. auctoritate Bart. cui nunc accedunt Caſtr. in l. 2. nu. 7. C. qui teſt. facere poſſ. & Caccial. in l. oēs populi, n. 39. ff. de iuſtit. & iur. & ſimili comprobaui in d. caſu 472. n. 8. & 9.

Quartò illa præſumptio & coniectura iudicatur fir-
6 mior & potentior, quæ † iuri communi inhæret, & illa debilior, quæ iuri ſpeciali. Ita multorū auctoritate ſcripſi in d. caſu 472. num. 11.

Quintò illa præſumptio & coniectura potentior, &
7 firmior exiſtimatur † quæ eſt ſpecialis, & illa debilior, q̄ generalis, ſicuti copioſè poſt multos ſcripſi in dict. caſu 472. num. 14. & illis multis auctoribus accedunt nunc Natta in conſil. 164. nu. 8. lib. 1. Rimin. iun. in l. precib. num. 417. C. de impub. & aliis ſubſt.

Sextò illa præſumptio & coniectura eſt potentior, quæ eſt magis ſpecialis, ſi enim duæ præſumptiones in
8 ſpecie concurrunt, ſed vna eſt altera ſpecialior, † hęc alteri

Digitized by Google

otæualet. Ita ſcripſi in d.caſu 472. num. 16. vbi ſimi-
s comprobaui.
eptimò illa præſumptio & coniectura eſt firmior &
ntior † quæ eſt naturalis, & illa debilior quæ eſt ac-
talis. Ita auctoritate Baldi & Crauettę ſcripſi in d.
472. nu. 19. Illis nunc addo Pariſium in conſil. 73.
lib. 2. & Nattam in conſ. 42. nu. 11. lib. 1. Nō hic re-
m declarationes & ſimilia, quib. hanc explicaui tra
nem, in d. caſu 472. legi facilè illo in loco poſſunt.
ctauo illa præſumptio & coniectura eſt validior, &
ntior, † quæ veriſimilitudini magis conuenit. Ita
pſi in d. caſu 472. n. 22. auctoritate Franciſci Bruni,
milibus comprobaui.
onò illa præſumptio & coniectura iudicatur firmior
otentior, quæ † eſt pro reo, quam illa quæ eſt pro a-
e. Ita auctoritate Crauettæ ſcripſi in d. caſu 472. nu.
Nunc eiuſdem ſententiæ addo Curt. iun. in conſ. 90.
. Alciatum in tract. de præſump. reg. 2. pręſump. 21.
& Blancum in practica criminali, in verbo, his ſic
miſſis, numero 5. & fuſius diſſeremus infra libro 2.
æſumptio. 90. vbi explicabimus l. fauorabiliores,
e reg. iur.
Decimò illa præſumptio & coniectura quæ † deſcen
a quaſi poſſeſſione eſt potentior illa, quæ eſt, quod
elibet res pſumatur libera. Ita ſcripſi in d. caſu 472.
n. 16. & in commentarijs de retinenda poſſeſſione,
edio 5. num. 53.
ndecimò illa præſumptio & coniectura eſt poten-
& firmior † quæ eſt negatiua, illa quæ eſt affirmati-
a poſt multos ſcripſi in d. caſu 472. in fin. vbi com-
aui eo ſimili, quo dicimus, cauſam & † qualitatem
tiuam eſſe affirmatiua potentiorem.
Duodecimo illa preſumptio & coniectura iudicatur
entior & firmior, quæ † eſt fundata in ratione natu-
illa quæ eſt fundata in ratione ciuili. Ita docuit So-
in l. ſi mulier, in 3. notab. ff. de reb. dubiis.
Decimotertiò illa pręſumptio & coniectura exiſtimā-
16 tur firmior & validior † qua abſurda & inæqualia euitā
tur. Ita docuit Vbertinus Zuch. in rub. ff. ſi cer. pet. n. 5 ...
Decimoquartò illa pręſumptio & coniectura, quæ du
17 citur a facto, eſt firmior & potentior ea † quæ ſumitur a
non facto. Ita Abb. in c. veniens, nu. 7. de filijs presbyt.
& Alciat. in reſp. 525. num. 11.
Decimoquintò & vltimò, illa præſumptio & conie-
18 ctura † quæ fauet animæ, ſicque ſaluti æternę potentior
& firmior eſt illa, qua dicimus delictum non præſu-
mi, iuxta l. meritò, ff. pro ſocio. Ita reſpondit Anchar. in
conſ. 179. ad finem, quem ſecuti ſunt Dec. in c. in pręſen
tia, in 12. notab. in fin. de probat. & Gomeſ. in tractat. de
gratiis & expectatiuis, num. 90. Et accedit Salic. in l. ſiue
poſſidetis, in fin. C. de probat. cum dixit, quod ſemel ex-
19 communicatus, adhuc † præſumitur excommunicatus,
vt animæ magis conſultum ſit. ſic & Cæpola in tract. de
ſimulatione contractuum, num. 119. ſcripſit, in dubio
20 recipiendam eſſe partem tutiorem † pro ſalute animæ.
Idem cenſuit Alciatus in tract. de pręſumptionib. reg. 3.
præſump. 5. num. 3.

Quando vna præſumptio alteram tollat,
& diluat.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio altera validior, debiliorem perimit.*
2 *Præſumptio tollit ſuſpicionem, cum hac multò illa ſit debilior.*
3 *Veriſimilitudo potentior, tollit minus potentem.*
4 *Iudicium vnum tollit aliud.*
5 *Præſumptio plurimum valida, perimit ac diluit plures infirmio-
res aut debiliores.*
6 *Præſumptio hominis validior, tollit præſumptionem legis debi-
liorem.*
7 *Maſculinum ex diſpoſitione legis fœmininum concipit, & quan
do ab ea diſpoſitione recedamus.*

QVAESTIO XXX.

QVęro trigeſimò, an vna pręſumptio alteram tollat
& diluat? Hęc iuris quęſtio, quę fluit a ſuperiore,
ab ea ēt diſſolui ſatis poteſt. De induſtria tamen eā hic
in ſpecie, & ſeparatim pertractare volui, quo res redda-
tur clarior. Et dicendum eſt ſine controuerſia, vnā pręſ-
1 ſumptionem altera validiorem, † perimere debiliorem
illam. Sicuti clarè probat l. diuus, ff. de in integr. reſtit. &
ibi gl. in verbo, exiſtimari, l. non ſolum, ff. de ritu nupt.
l. quia aūt. §. non ſimpliciter, ff. ſi quis omiſſ. cau. teſtam.
Et l. mater. C. de calum. & ibi Ang. & Salic. l. 1. in fi. C. q
& aduer. quos, c. tranſmiſſa, qui fil. ſint legit. Alc. reſpō.
684. num. 5. Curt. iun. conſ. 35. num. 6. & ſcribunt Bal. in
rub. extra de pręſump. nu. 1. Guid. Papę in tract. præſum.
num. 32. alios plures recenſet Marſil. in l. 1. §. diuus. nu.
28. ff. ad leg. Corn. de ſicar. Soc. iun. conſil. 76. num. 66.
lib. 1. Gram. conſil. 13. num. 7. in criminalibus & voto 3.
nu. 13. Zuchar. in rub. ff. ſi cert. pet. num. 51. & Boer. q.
211. n. 18. & Crau. in tract. de antiq. temp. in 4. par. n. 21.
2 Ita ēt dicimus multò fortius † præſumptionē tollere
ſuſpicionem, vt reſpōdit Dec. in conſ. 575. nu. 5. ea rōne
quod ſuſpicio eſt multo inferior & debilior ipſa præ-
ſumptione, id quod comprobatur ex iam dictis ſupra.
Et quod de pręſumptione dictum eſt, procedit etiam
in coniecturis (ſi modo a pręſumptionib. coniecturæ re
ipſa diſtant) vt in ſpecie ſcribunt Bald. in conſ. 302. pro
ponitur. lib. 2. Fulgoſ. in conſ. 173. in cauſa, & Angel. in
l. iniuriarum, §. ſi quis de honore, ff. de iniuriis, quos ita
in hanc ſententiam recenſet Gramm. voto 3. num. 14. &
prius Marſil. in l. 1. §. diuus, num. 30. ff. ad leg. Corn. de ſi
3 car. ſic quoque dicimus quod veriſimilitudo † potētior,
tollit veriſimilitudinem minus potentem, Bald. in l. ſiue
poſſidetis, in fi. C. de probat.
4 Idem de indiciis dicimus, quorum vnum † aliud tol-
lit & perimit. ita in ſpecie ſcribunt Bart. in l. 1. §. 1. ff. de
qō. Pariſ. conſ. 153. nu. 34. lib. 4. Gramm. d. voto 3. nume.
13. qui alios refert, ſic & Boer. in quæſtione 165.
Quæ hactenus diximus, fortius locum habent, quan-
do duę, vel plures pſumptiones ſimul vni aduerſantur,
ita Bald. in l. non ignorat, nu. 5. C. qui accuſ. nō poſſ. & re
ſponderunt Dec. conſil. 470. nu. 10. & conſil. 619. col. vlt.
& Soc. iun. in conſ. 36. nu. 7. lib. 2. Zuch. in rubr. ff. ſi cert.
pet. nu. 51. qui & Alex. conſ. 30. num. 12. lib. 7. recenſet.
Sic & Soc. iun. conſ. 26. nu. 13. lib. 4. Crauet. conſ. 149. n.
17. & Natta in conſ. 29. nu. 14. lib. 1. alios ſciens omitto.
Præterea & illud dicimus obſeruandum, qđ ēt vna ſola
5 præſumptio † multū valida & efficax, perimit ac diluit
plures, quę infirmiores & debiles eſſent. ita Pariſ. conſil.
10. nu. 25. conſ. 11. nu. 26. & in conſ. 29. nu. 84. lib. 2. Rur
ſus hęc traditio & ſnīa locū ſibi vendicat in pręſumptio
ne hominis validiore ac firmiore præſumptione legis.
6 Nā & † illa hoīs tollit, & perimit pſumptionē legis. ita in
ſpē docuit Soc. ſen. in l. cū auus, nu. 80. verſ. duodecimò
allegabatur, ff. de cond. & dem. & ſcribit Soc. huius opi-
nionis fuiſſe Bar. in l. Gallus, §. ēt ſi parēte, nu. 9. ff. de li-
be. & poſthu. Cū poſt Richardū Malūbrā ait, qđ etſi in-
terpretatio uerbi hæredib. ſit certa & clara a lege, l. ſcię
dū, ff. de uerb. ſign. Attamē ab ea certa legis interpreta-
tione recedimus, pp cōiecturā incertā, & nō expreſſam,
ne abſurdum inde ſequatur, ſi extranei comprehenderē
tur. Et Bartolum ſecuti ſunt cęteri, ut communem teſta
tur idem Socin. ſen. in d. §. etiam ſi parente, num. 8. Qui-
bus accedunt Ruinus conſi. 39. num. 10. & conſ. 40. n. 4.
lib. 1. conſi. 188. numer. 4. lib. 2. & conſi. 15. in fine. lib. 3.
Dec. conſi. 15. n. 2. & conſi. 35. nu. 5. & conſi. 571. nu. 9. &
Soci. iun. conſi. 58. nu. 7. lib. 2. Accedit præterea, qđ hanc
ipſam, de qua præcipue agimus traditionem probat le.

bus, & ſequentibus, orationem obſcuram ob ſui imperfectionem declarari. Confert & l. quoties, vbi glo. C. famil. ercif. Et hæc eſt ab omnibus probata ſententia, coniecturam ſcilicet volũtatis, fieri à ſcriptis ante vel poſt. Sicuti egregie ſcripſerunt permulti, vt Afflict. deciſ. 44. num. 17. & deciſ. 275. num. 2. Pariſius conſil. 64. nu. 48. lib. 1. Soc. iun. conſ. 186. nu. 12. lib. 2. & Crau. conſ. 226. num. 6. declarat Iaſ. in l. qui filiab. in princ. col. 1. 2. & d. l. ſi ſeruus plurium, §. vlt. nu. 3. 4. de leg. 1. & ſuo loco nos vberius. Cæterum Paulus Caſtr. in d. l. ſi ſeruus pluriũ, §. vlt. de leg. 1. exiſtimauit, hanc coniecturam eſſe iã relatis anteferendam, ex d. l. cum pater, §. cũ imperfecta, de leg. 2. qui mea quidem opinione nil vrget, cũ de ſola hac ipſa coniectura Papinianus loquatur, nec cõparat eam alteri, imo ipſemet Papin. in ea ipſa l. cum pater, §. pen. ſcripſit, ſcripturæ ordinem obſeruandum eſſe. Magis vrget l. hæredes palam, §. ſed & ſi notã, ff. de teſt. quo loci ita ſcribit Vlpianus. Vtique placet cõiecturam fieri eius qđ reliquit, vel ex vicinis ſcripturis, vel ex conſuetudine patrisfa. vel regionis. Verũ Aretinus eo loci in d. §. ſed & ſi notã. in 5. nota. ſatisfacit, ꝙ ſcilicet is ordo Vlpiani nõ ſit ſpectãdus, ſed iſte Iuliani, vt plenior. Imo ipſemet Vlpian. in l. nũmis, de leg. 3. cum paulo exactius cõiecturas has recenſeret, hanc ipſam ductã a præcedẽti & ſequenti ſcriptura poſteriore loco collocauit. Quocirca aduerſus Caſtrenſem ſenſerunt cæteri omnes, vt aſſerit Iaſ. in d. l. ſi ſeruus plurium, §. vlt. num. 3. de leg. 1.

Illud aũt hic præter Accurſiũ & cæteros cenſeo animaduertendum, Iulianum in d. §. vlt. in illis verbis. Item earum, quæ præcedunt, vel quæ ſequuntur ſummarũ, ſcri-
21 pta ſunt ſpectanda, duas † cõiecturas facit. Vna eſt a verbis antecedentib. altera eſt a verbis ſubſequentib. Quas ſanè ſeparatas coniecturas malè noſtri vna miſcent, & vnam ſolam faciunt. Concedo vnam tantum eſſe poſſe coniecturam, cũ verba ſubſequentia præcedentib. conueniunt. At quando vel diuerſa vel pugnantia ſunt, duę ſumi poſſunt coniecturæ, vna alteri repugnans.

22 Illa tamen, quæ † ducitur a verbis præcedentib. alteri quæ ſumitur a ſubſequentib. anteferri dẽt. Nam & hoc Iuliani ordo ſignificat ac ẽt obſeruatũ eſt a Papiniano in l. cũ pater, §. cum imperfecta, de leg. 2. Et rõ ipſa ſua-
23 det, ꝙ facilius præcedentia † influunt in ſequentia, quã
24 è contra. Quocirca dicere ſolemus, qđ clauſula † ꝑcedẽs potentior & fortior eſt, vt ſequentia determinet, quàm è contra. l. quiſquis. vbi gl. de leg. 3. & ſcripſi poſt Bar. & alios lib. 2. de Arbitrar. iudicum, caſu 64. num. 19. & ibi
25 nu. 20. dixi cum Bartolo, quod ab antecedenti † prouenit, magis debetur ſequenti, q̃ è contra. & ad rẽ ſcribit plura Tiraq. de retract. conſang. §. 1. gl. 14. n. 25. Et ad rẽ aliqua dicemus infra ſubſequenti libro in præſump. 82.

Præſumptio vna validior & firmior altera, quæ dicatur, copioſè declaratur.

SVMMARIVM.

1 ***Præſumptio legis, quando aut quo caſu validior ſit præſumptione hominis.***
2 ***Præſumptionem legis cum præſumptione hominis concurrentẽ, iudex vtram velit, iudicabit aut arbitrabitur potentiorem.***
3 ***Præſumptio faciens conſiſtere, et valere actum, creditur firmior ac cæteris potentior.***
4 ***Præſumptio proueniens ex ſubſtantia, præualebit ei, quæ deſcendit a ſolennitate.***
5 ***Præſumptio benignior, iudicatur potentior.***
6 ***Coniectura communi iuri adhęrens, firmior reputatur ea quæ iuri ſpeciali attitur.***
7 ***Præſumptio ſpecialis, generali eſt potentior.***
8 ***Præſumptio magis ſpecialis, alteri ſpeciali præualet.***
9 ***Præſumptio accidentalis, debilior eſt naturali.***
10 *Coniectura magis veroſimilis, validior e*
11 *Præſumptio pro reo firmior eſt ea, quæ pr*
12 *Coniectura deſcendens a quaſi poſſeſſione,*
qualibet res præſumatur libera.
13 *Negatiua præſumptio, fortior eſt affirma*
14 *Cauſa & qualitas negatiua affirmatiua eſt*
15 *Præſumptio in ratione naturali fundata, p*
in ratione ciuili.
16 *Coniectura qua vitantur abſurda, & ine*
validior.
17 *Pręſumptio ducta a facto, firmior eſt ea, q*
18 *Pręſumptio conſulens, & fauens ſaluti a*
dicimus delictum non pręſumi.
19 *Excommunicatus ſemel, adhuc præſumit*
magis animę ſit conſultum.
20 *Pars pro ſalute animę tutior amplectenda*

QVAESTIO XX

QVæro vigeſimononò, quantum
diuerſis, vel contrarijs præſum
cturis, eodem in actu concurrer
potentior ſit? Hanc quæſtionem retu
de arbitrarijs iudicum li. 2. caſu 472.
ter explicaui. Verum cum poſt impr
nõnulla occurrerint, nõ grauabor pa
repetere, & reliqua addere. Hæc di
duob. modis intelligi põt: Primò qñ
a lege approbata, repugnaret præſum
1 Hoc in caſu dubium non eſt legis †
eſſe validiorem, ſicuti in ſpecie reſpõd
ſil. 35. num. 6. Secundò modo, quando
præſumptionib. vel iuris, vel hominis i
2 Hoc caſu relinquitur iudicis arbitri
quę ſit potentior, & firmior, queadmo
ſu 472. nu. 1. ex ſnia Abbatis in c. cum
Nunc addo eundem Abb. in c. accede
ne falſi, & Euerar. in centuria legali in
nu. 14. Porrò hic ego commemorabo quæ a noſtris ſoleãt iudicari potentiores firmioreſque præſumptiones, ſicuti retuli in dicto caſu 472. & illis alias adiungam.

Primò illa præſumptio & coniectura creditur cæte-
3 ris firmior & potentior, † quæ actum valere & conſiſtere facit. Ita multorum auctoritate ſcripſi d. caſu 472. n. 2. & copioſius diſſeram infr. lib. 6. in præſumpt. 2.

Secundò illa præſumptio quæ a ſubſtantia prouenit,
4 dr̃ potentior illa, † quæ deſcendit a ſolennitate. Ita ſcripſi in d. caſu 472. ex ſententia Hieronymi Buttigelæ, nunc illi accedunt Alex. in l. non codicillum, nu. 1. C. de teſta. & Alcia. in l. 1. §. ſi quis ita, nu. 31. in fin. ff. de verb. oblig. adducti eo textu l. nã codicillum, quem etiam explicabimus infr. lib. 4. in præſumpt....

5 Tertiò illa præſumptio & coniectura iudicatur potẽtior, q̃ eſt benignior. Ita ſcripſi in d. caſu 472. n. 7. auctoritate Bart. cui nunc accedunt Caſtr. in l. 2. nu. 7. C. qui teſt. facere poſſ. & Caccial. in l. oẽs populi, n. 39. ff. de iuſtit. & iur. & ſimili comprobaui in d. caſu 472. n. 8. & 9.

Quartò illa præſumptio & coniectura iudicatur fir-
6 mior & potentior, quæ † iuri communi inhæret, & illa debilior, quæ iuri ſpeciali. Ita multorũ auctoritate ſcripſi in d. caſu 472. num. 11.

Quintò illa præſumptio & coniectura potentior, &
7 firmior exiſtimatur † quæ eſt ſpecialis, & illa debilior, q generalis, ſicuti copioſè poſt multos ſcripſi in dict. caſu 472. num. 14. & illis multis auctoribus accedunt nunc Natta in conſil. 164. nu. 8. lib. 1. Rimin. iun. in l. precib. num. 417. C. de impub. & aliis ſubſt.

Sextò illa præſumptio & coniectura eſt potentior, quæ eſt magis ſpecialis, ſi enim duæ præſumptiones in
8 ſpecie concurrunt, ſed vna eſt altera ſpecialior, † hęc alteri

teri

ꝛ ualet. Ita ſcripſi in d.caſu 472. num. 16. vbi ſimi-
comprobaui.
ꝛ cimò illa præſumptio & coniectura eſt firmior &
ꝛ tior † quæ eſt naturalis, & illa debilior quæ eſt ac-
ꝛ lis. Ita auctoritate Baldi & Crauettę ſcripſi in d.
472. nu. 19. Illis nunc addo Pariſium in conſil. 73.
lib. 2. & Nattam in conſ. 42. nu. 11. lib. 1. Nō hic re-
ꝛ declarationes & ſimilia, quib. hanc explicaui tra
ꝛ nem, in d. caſu 472. legi facilè illo in loco poſſunt.
ꝛ tauo illa præſumptio & coniectura eſt validior, &
ꝛ tior, † quæ veriſimilitudini magis conuenit. Ita
ꝛ ſi in d. caſu 472. n. 22. auctoritate Franciſci Bruni,
ꝛ nilibus comprobaui.
ꝛ nò illa præſumptio & coniectura iudicatur firmior
ꝛ tentior, quæ † eſt pro reo, quam illa quæ eſt pro a-
. Ita auctoritate Crauettæ ſcripſi in d. caſu 472. nu.
ꝛ unc eiuſdem ſententiæ addo Curt. iun. in conſ. 90.
Alciatum in tract. de præſump. reg. 2. pręſump. 21.
ꝛ Blancum in practica criminali, in verbo, his ſic
ꝛ iſſis, numero 5. & fuſius differemus infra libro 2.
ꝛ eſumptio. 90. vbi explicabimus l. fauorabiliores,
reg. iur.
ꝛ ecimò illa præſumptio & coniectura quæ † deſcen
quaſi poſſeſſione eſt potentior illa, quæ eſt, quod
ꝛ ibet res p̄ſumatur libera. Ita ſcripſi in d. caſu 472.
16. & in commentarijs de retinenda poſſeſſione,
ꝛ dio 5. num. 53.
decimò illa præſumptio & coniectura eſt poten-
ꝛ firmior † quæ eſt negatiua, illa quæ eſt affirmati-
poſt multos ſcripſi in d. caſu 472. in fin. vbi com-
ꝛ ui eo ſimili, quo dicimus, cauſam & † qualitatem
ꝛ iuam eſſe affirmatiua potentiorem.
ꝛ uodecimo illa præſumptio & coniectura iudicatur
ꝛ tior & firmior, quæ † eſt fundata in ratione natu-
ꝛ lla quæ eſt fundata in ratione ciuili. Ita docuit So-
ꝛ *l. ſi mulier*, in 3. notab. ff. de reb. dubiis.
ꝛ cimotertiò illa pręſumptio & coniectura exiſtima-
16 tur firmior & validior † qua abſurda & inæqualia euitā
tur. Ita docuit Vbertinus Zuch. in rub. ff. ſi cer. pet. n. 5 ...
Decimoquartò illa pręſumptio & coniectura, quæ du
17 citur a facto, eſt firmior & potentior ea † quæ ſumitur a
non facto. Ita Abb. in c. veniens, nu. 7. de filijs presbyt.
& Alciat. in reſp. 525. num. 11.
Decimoquintò & vltimò, illa præſumptio & conie-
18 ctura † quæ fauet animæ, ſicque ſaluti æternę potentior
& firmior eſt illa, qua dicimus delictum non præſu-
mi, iuxta l. meritò, ff. pro ſocio. Ita reſpondit Anchar. in
conſ. 179. ad finem, quem ſecuti ſunt Dec. in c. in pręſen
tia, in 12. notab. in fin. de probat. & Gomeſ. in tractat. de
gratiis & expectatiuis, num. 90. Et accedit Salic. in l. ſiue
poſſidetis, in fin. C. de probat. cum dixit, quod ſemel ex-
19 communicatus, adhuc † præſumitur excommunicatus,
vt animæ magis conſultum ſit. ſic & Cæpola in tract. de
ſimulatione contractuum, num. 119. ſcripſit, in dubio
20 recipiendam eſſe partem tutiorem † pro ſalute animæ.
Idem cenſuit Alciatus in tract. de pręſumptionib. reg. 3.
præſump. 5. num. 3.

Quando vna præſumptio alteram tollat, & diluat.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio altera validior, debiliorem perimit.*
2 *Præſumptio tollit ſuſpicionem, cum hac multò illa ſit debilior.*
3 *Veriſimilitudo potentior, tollit minus potentem.*
4 *Indicium vnum tollit aliud.*
5 *Præſumptio plurimum valida, perimit ac diluit plures infirmiores aut debiliores.*
6 *Præſumptio hominis validior, tollit præſumptionem legis debiliorem.*
7 *Maſculinum ex diſpoſitione legis fœmininum concipit, & quando ab ea diſpoſitione recedamus.*

QVAESTIO XXX.

QVęro trigeſimò, an vna pręſumptio alteram tollat
& diluat? Hęc iuris quęſtio, quę fluit a ſuperiore,
ab ea ēt diſſolui ſatis poteſt. De induſtria tamen eā hic
in ſpecie, & ſeparatim pertractare volui, quo res reddatur clarior. Et dicendum eſt ſine controuerſia, vnā pręſumptionem altera validiorem, † perimere debiliorem
1 illam. Sicuti clarè probat l. diuus, ff. de in integr. reſtit. &
ibi gl. in verbo, exiſtimari, l. non ſolum, ff. de ritu nupt.
l. quia aūt. §. non ſimpliciter, ff. ſi quis omiſſ. cau. teſtam.
Et l. mater. C. de calum. & ibi Ang. & Salic. l. 1. in fi. C. q.
& aduer. quos, c. tranſmiſſa, qui fil. ſint legit. Alc. reſpō.
684. num. 5. Curt. iun. conſ. 35. num. 6. & ſcribunt Bal. in
rub. extra de pręſump. nu. 1. Guid. Papę in tract. præſum.
num. 32. alios plures recenſet Marſil. in l. 1. §. diuus. nu.
28. ff. ad leg. Corn. de ſicar. Soc. iun. conſil. 76. num. 66.
lib. 1. Gram. conſil. 13. num. 7. in criminalibus & voto 3.
nu. 13. Zuchar. in rub. ff. ſi cert. pet. num. 51. & Boer. q.
211. n. 18. & Crau. in tract. de antiq. temp. in 4. par. n. 21.
2 Ita ēt dicimus multò fortius † præſumptionē tollere
ſuſpicionem, vt reſpōdit Dec. in conſ. 575. nu. 5. ea rōne
quod ſuſpicio eſt multo inferior & debilior ipſa præſumptione, id quod comprobatur ex iam dictis ſupra.
Et quod de pręſumptione dictum eſt, procedit etiam
in coniecturis (ſi modo a pręſumptionib. coniecturæ re
ipſa diſtant) vt in ſpecie ſcribunt Bald. in conſ. 302. pro
ponitur. lib. 2. Fulgoſ. in conſ. 173. in cauſa, & Angel. in
l. iniuriarum, §. ſi quis de honore, ff. de iniuriis, quos ita
in hanc ſententiam recenſet Gramm. voto 3. num. 14. &
prius Marſil. in l. 1. §. diuus, num. 30. ff. ad leg. Corn. de ſi
3 car. ſic quoque dicimus quod veriſimilitudo † potētior,
tollit veriſimilitudinem minus potentem, Bald. in l. ſiue
poſſidetis, in fi. C. de probat.
4 Idem de indiciis dicimus, quorum vnum † aliud tollit & perimit. ita in ſpecie ſcribunt Bart. in l. 1. §. 1. ff. de
qō. Pariſ. conſ. 153. nu. 34. lib. 4. Gramm. d. voto 3. nume.
13. qui alios refert, ſic & Boer. in quæſtione 165.
Quæ hactenus diximus, fortius locum habent, quando duę, vel plures p̄ſumptiones ſimul vni aduerſantur,
1 ita Bald. in l. non ignorat, nu. 5. C. qui accuſ. nō poſſ. & re
ſponderunt Dec. conſil. 470. nu. 10. & conſil. 619. col. vlt.
& Soc. iun. in conſ. 36. nu. 7. lib. 2. Zuch. in rubr. ff. ſi cert.
pet. nu. 51. qui & Alex. conſ. 30. num. 12. lib. 7. recenſet.
Sic & Soc. iun. conſ. 26. nu. 13. lib. 4. Crauet. conſ. 149. n.
17. & Natta in conſ. 29. nu. 14. lib. 1. alias ſciens omitto.
Præterea & illud dicimus obſeruandum, qđ ēt vna ſola
5 præſumptio † multū valida & efficax, perimit ac diluit
plures, quę infirmiores & debiles eſsent. ita Pariſ. conſil.
10. nu. 25. conſ. 11. nu. 26. & in conſ. 29. nu. 84. lib. 2. Rur
ſus hęc traditio & ſnīa locū ſibi vendicat in pręſumptio
ne hominis validiore ac firmiore præſumptione legis.
6 Nā & † illa hoīs tollit, & perimit p̄ſumptionē legis. ita in
ſpē docuit Soc. ſen. in l. cū auus, nu. 80. verſ. duodecimo
allegabatur, ff. de cond. & dem. & ſcribit Soc. huius opinionis fuiſse Bar. in l. Gallus, §. ēt ſi parēte, nu. 9. ff. de libe. & poſthu. Cū poſt Richardū Malūbrā ait, qđ etſi interpretatio uerbi hæredib. ſit certa & clara a lege, l. ſciē
dū, ff. de uerb. ſign. Attamē ab ea certa legis interpretatione recedimus, pp cōiecturā incertā, & nō expreſſam,
ne abſurdum inde ſequatur, ſi extranei comprehenderētur. Et Bartolum ſecuti ſunt cęteri, ut communem teſtatur idem Socin. ſen. in d. §. etiam ſi parente, num. 8. Quibus accedunt Ruinus conſi. 39. num. 10. & conſ. 40. n. 4.
lib. 1. conſi. 188. numer. 4. lib. 2. & conſi. 15. in fine. lib. 3.
Dec. conſi. 15. n. 2. & conſi. 35. nu. 5. & conſi. 571. nu. 9. &
Soci. iun. conſi. 58. nu. 7. lib. 2. Accedit præterea, qđ hanc
ipſam, de qua præcipue agimus traditionem probat le.

Digitized by Google

bus, & ſequentibus, orationem obſcuram ob ſui imperfectionem declarari. Confert & l. quoties, vbi glo. C. famil. ercis. Et hæc eſt ab omnibus probata ſententia, coniecturam ſcilicet volũtatis, fieri a ſcriptis ante vel poſt. Sicuti egregie ſcripſerunt permulti, vt Afflict. deciſ. 44. num. 27. & deciſ. 275. num. 2. Pariſius conſil. 64. nu. 48. lib. 1. Soc. iun. conſ. 186. nu. 12. lib. 2. & Crau. conſ. 226. num. 6. declarat Iaſ. in l. qui filiab. in princ. col. 1. 2. & d. l. ſi ſeruus plurium, §. vlt. nu. 3. 4. de leg. 1. & ſuo loco nos vberius. Cæterum Paulus Caſtr. in d. l. ſi ſeruus pluriũ, §. vlt. de leg. 1. exiſtimauit, hanc coniecturam eſſe iã relatis anteferendam, ex d. l. cum pater, §. cũ imperfecta, de leg. 2. qui mea quidem opinione nil vrget, cũ de ſola hac ipſa coniectura Papinianus loquatur, nec cõparat eam alteri, imo ipſemet Papin. in ea ipſa l. cum pater, §. pen. ſcripſit, ſcripturæ ordinem obſeruandum eſſe. Magis vrget l. hæredes palam, §. ſed & ſi notã, ff. de teſt. quo loci ita ſcribit Vlpianus. Vtique placet cõiecturam fieri eius qđ reliquit, vel ex vicinis ſcripturis, vel ex conſuetudine patrisfa. vel regionis. Verũ Aretinus eo loci in d. §. ſed & ſi notã. in 5. nota. ſatisfacit, ꝙ ſcilicet is ordo Vlpiani nõ ſit ſpectãdus, ſed iſte Iuliani, vt plenior. Imo ipſemet Vlpian. in l. nũmis, de leg. 3. cum paulo exactius cõiecturas has recenſeret, hanc ipſam ductã a præcedẽti & ſequenti ſcriptura poſteriore loco collocauit. Quocirca aduerſus Caſtrenſem ſenſerunt cæteri omnes, vt aſſerit Iaſ. in d. l. ſi ſeruus plurium, §. vlt. num. 3. de leg. 1.

Illud aũt hic præter Accurſiũ & cæteros cenſeo aduertendum, Iulianum in d. §. vlt. in illis verbis. Item earum, quæ præcedunt, vel quæ ſequuntur ſummarũ, ſcri-
21 pta ſunt ſpectandã, duas † cõiecturas facit. Vna eſt a verbis antecedentib. altera eſt a verbis ſubſequentib. Quas ſanè ſeparatas coniecturas malè noſtri vnã miſcent, & vnam ſolam faciunt. Concedo vnam tantum eſſe poſſe coniecturam, cũ verba ſubſequentia præcedentib. conueniunt. At quando vel diuerſa vel pugnantia ſunt, duę ſumi poſſunt coniecturæ, vna alteri repugnans.
22 Illa tamen, quæ † ducitur a verbis præcedentib. alteri quæ ſumitur a ſubſequentib. anteferri dẽt. Nam & hoc Iuliani ordo ſignificat ac ẽt obſeruatũ eſt a Papiniano in l. cũ pater, §. cum imperfecta, de leg. 2. Et rõ ipſa ſua-
23 det, ꝙ facilius præcedentia † influunt in ſequentia, quã
24 è contra. Quocirca dicere ſolemus, qđ clauſula † ꝓcedẽs potentior & fortior eſt, vt ſequentia determinet, quàm è contra. l. quiſquis. vbi gl. de leg. 3. & ſcripſi poſt Bar. & alios lib. 2. de Arbitrar. iudicum, caſu 64. num. 19. & ibi
25 nu. 20. dixi cum Bartolo, quod ab antecedenti † prouenit, magis debetur ſequenti, q̃ è contra. & ad rẽ ſcribit plura Tiraq. de retract. conſang. §. 1. gl. 14. n. 25. Et ad rẽ aliqua dicemus infra ſubſequenti libro in præſump. 82.

Præſumptio vna validior & firmior altera, quã dicatur, copioſè declaratur.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio legis, quando aut quo caſu validior ſit præſumptione hominis.*
2 *Præſumptionem legis cum præſumptione hominis concurrentẽ, iudex veram velit, iudicabit aut arbitrabitur potentiorem.*
3 *Præſumptio faciens conſiſtere, et valere actum, creditur firmior ac cæteris potentior.*
4 *Præſumptio proueniens ex ſubſtantia, præualebit ei, quæ deſcendit a ſolennitate.*
5 *Præſumptio benignior, iudicatur potentior.*
6 *Coniectura communi iuri adhęrens, firmior reputatur ea quæ iuri ſpeciali innititur.*
7 *Præſumptio ſpecialis, generali eſt potentior.*
8 *Præſumptio magis ſpecialis, alteri ſpeciali præualet.*
9 *Præſumptio accidentalis, debilior eſt naturali.*
10 *Coniectura magis veroſimilis, validior e*
11 *Præſumptio pro reo firmior eſt ea, quæ pr*
12 *Coniectura deſcendens a quaſi poſſeſſione, quælibet res præſumatur libera.*
13 *Negatiua præſumptio, fortior eſt affirma*
14 *Cauſa & qualitas negatiua affirmatiua eſt*
15 *Præſumptio in ratione naturali fundata, p in ratione ciuili.*
16 *Coniectura qua vitantur abſurda, & iniq validior.*
17 *Præſumptio ducta a facto, firmior eſt ea, q*
18 *Præſumptio conſulens, & fauens ſaluti a dicimus delictum non præſumi.*
19 *Excommunicatus ſemel, adhuc præſumitu magis animę ſit conſultum.*
20 *Pars pro ſalute animę tutior amplectenda*

QVAESTIO XX

QVæro vigeſimononò, quantum diuerſis, vel contrarijs præſum cturis, eodem in actu concurre potentior ſit? Hanc quæſtionem retu de arbitrarijs iudicum li. 2. caſu 472. ter explicaui. Verum cum poſt impr nõnulla occurrerint, nõ grauabor pa repetere, & reliqua addere. Hæc di duob. modis intelligi põt: Primò qñ a lege approbata, repugnaret præſum
1 Hoc in caſu dubium non eſt legis † eſſe validiorem, ſicuti in ſpecie reſpõd ſil. 35. num. 6. Secundò modo, quando præſumptionib. vel iuris, vel hominis
2 Hoc caſu relinquitur iudicis arbitri quę ſit potentior, & firmior, quẽadmo ſu 472. nu. 1. ex ſnia Abbatis in c. cum Nunc addo eundem Abb. in c. accede ne falſi, & Euerar. in centuria legali in nu. 14. Porrò hic ego commemorabo quæ a noſtris ſoleãt iudicari potentiores firmioreſque præſumptiones, ſicuti retuli in dicto caſu 472. & illis alias adiungam.

Primò illa præſumptio & coniectura creditur cæte-
3 ris firmior & potentior, † quæ actum valere & conſiſtere facit. Ita multorum auctoritate ſcripſi d. caſu 471. n. 2. & copioſius diſſeram infr. lib. 6. in præſumpt. 2.

Secundò illa præſumptio quæ a ſubſtantia prouenit,
4 dr̃ potentior illa, † quæ deſcendit a ſolennitate. Ita ſcripſi in d. caſu 472. ex ſententia Hieronymi Buttigelæ, nunc illi accedunt Alex. in l. non codicillum, nu. 1. C. de teſta. & Alcia. in l. 1. §. ſi quis ita, nu. 31. in fin. ff. de verb. oblig. adducti eo textu l. nã condicillum, quem etiam explicabimus infr. lib. 4. in præſumpt....
5 Tertiò illa præſumptio & coniectura iudicatur potẽtior, q̃ eſt benignior. Ita ſcripſi in d. caſu 472. n. 7. auctoritate Bart. cui nunc accedunt Caſtr. in l. 2. nu. 7. C. qui teſt. facere poſſ. & Caccial. in l. oẽs populi, n. 39. ff. de iuſtit. & iur. & ſimili comprobaui in d. caſu 472. n. 8. & 9.

Quartò illa præſumptio & coniectura iudicatur fir-
6 mior & potentior, quæ † iuri communi inhæret, & illa debilior, quæ iuri ſpeciali. Ita multorũ auctoritate ſcripſi in d. caſu 472. num. 11.

Quintò illa præſumptio & coniectura potentior, &
7 firmior exiſtimatur † quæ eſt ſpecialis, & illa debilior, q̃ generalis, ſicuti copioſè poſt multos ſcripſi in dict. caſu 472. num. 14. & illis multis auctoribus accedunt nunc Natta in conſil. 164. nu. 8. lib. 1. Rimin. iun. in l. precib. num. 417. C. de impub. & aliis ſubſt.

Sextò illa præſumptio & coniectura eſt potentior, quæ eſt magis ſpecialis, ſi enim duæ præſumptiones in
8 ſpecie concurrant, ſed vna eſt altera ſpecialior, † hęc al-

teri

prævalet. Ita ſcripſi in d.caſu 472. num.16.vbi ſimi-
comprobaui.
ptimò illa præſumptio & coniectura eſt firmior &
ntior † quæ eſt naturalis, & illa debilior quæ eſt ac-
alis. Ita auctoritate Baldi & Crauettę ſcripſi in d.
472.nu.19. Illis nunc addo Pariſium in conſil.73.
lib.2.& Nattam in conſ.42.nu.11.lib.1. Nō hic re-
n declarationes & ſimilia, quib.hanc explicaui tra
nem, in d.caſu 472. legi facilè illo in loco poſſunt.
ctauo illa præſumptio & coniectura eſt validior, &
ntior, † quæ veriſimilitudini magis conuenit. Ita
ſi in d.caſu 472.n.21.auctoritate Franciſci Bruni,
milibus comprobaui.
nò illa præſumptio & coniectura iudicatur firmior
tentior, quæ † eſt pro reo, quam illa quæ eſt pro a-
. Ita auctoritate Crauettæ ſcripſi in d.caſu 472.nu.
unc eiuſdem ſententiæ addo Curt.iun. in conſ.90.
Alciatum in tract.de præſump.reg.2.pręſump.21.
t Blancum in practica criminali, in verbo, his ſic
iſſis, numero 5. & fuſius diſſeremus infra libro 2.
eſumptio.90. vbi explicabimus l. fauorabiliores,
reg.iur.
ecimò illa præſumptio & coniectura quæ † deſcen
quaſi poſſeſſione eſt potentior illa, quæ eſt, quod
libet res p̄ſumatur libera. Ita ſcripſi in d.caſu 472.
16. & in commentarijs de retinenda poſſeſſione,
edio 5.num.53.
decimò illa præſumptio & coniectura eſt poten-
t firmior † quæ eſt negatiua, illa quæ eſt affirmati-
poſt multos ſcripſi in d.caſu 472. in fin. vbi com-
ui eo ſimili, quo dicimus, cauſam & † qualitatem
iuam eſſe affirmatiua potentiorem.
uodecimo illa preſumptio & coniectura iudicatur
ntior & firmior, quæ † eſt fundata in ratione natu-
lla quæ eſt fundata in ratione ciuili. Ita docuit So-
n l.ſi mulier, in 3.norab.ff.de reb.dubiis.
ecimotertiò illa pręſumptio & coniectura exiſtima-
16 tur firmior & validior † qua abſurda & inæqualia euitā
tur. Ita docuit Vbertinus Zuch.in rub.ff.ſi cer.pet.n.5
Decimoquartò illa pręſumptio & coniectura, quæ du
17 citur a facto, eſt firmior & potentior ea † quæ ſumitur a
non facto. Ita Abb.in c.veniens, nu.7.de filijs presbyt.
& Alciat.in reſp.525.num.11.
Decimoquintò & vltimò, illa præſumptio & conie-
18 ctura † quæ fauet animæ, ſicque ſaluti æternę potentior
& firmior eſt illa, qua dicimus delictum non præſu-
mi, iuxta l.meritò, ff.pro ſocio. Ita reſpondit Anchar.in
conſ.179.ad finem, quem ſecuti ſunt Dec.in c.in pręſen
tia, in 12.norab.in fin.de probat.& Gomeſ.in tractat.de
gratiis & expectatiuis, num.90. Et accedit Salic.in l.ſiue
poſſidetis, in fin.C.de probat.cum dixit, quod ſemel ex-
19 communicatus, adhuc † præſumitur excommunicatus,
vt animæ magis conſultum ſit. ſic & Cæpola in tract.de
ſimulatione contractuum, num.119.ſcripſit, in dubio
20 recipiendam eſſe partem tutiorem † pro ſalute animæ.
Idem cenſuit Alciatus in tract.de pręſumptionib.reg.3.
præſump.5.num.3.

Quando una præſumptio alteram tollat, & diluat.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio altera validior, debiliorem perimit.*
2 *Præſumptio tollit ſuſpicionem, cum hac multò illa ſit debilior.*
3 *Veriſimilitudo potentior, tollit minus potentem.*
4 *Indicium vnum tollit aliud.*
5 *Præſumptio plurimum valida, perimit ac diluit plures infirmiores aut debiliores.*
6 *Præſumptio hominis validior, tollit præſumptionem legis debiliorem.*
7 *Maſculinum ex diſpoſitione legis fœmininum concipit, & quando ab ea diſpoſitione recedamus.*

QVAESTIO XXX.

QVęro trigeſimò, an vna pręſumptio alteram tollat & diluat? Hęc iuris quęſtio, quę fluit a ſuperiore, ab ea ēt diſſolui ſatis poteſt. De induſtria tamen eā hic in ſpecie, & ſeparatim pertractare volui, quo res reddatur clarior. Et dicendum eſt ſine controuerſia, vnā pręſ-
1 umptionem altera validiorem, † perimere debiliorem
illam. Sicuti clarè probat l.diuus, ff.de in integr.reſtit.&
ibi gl.in verbo, exiſtimari, l.non ſolum, ff.de ritu nupt.
l.quia aũt.§.non ſimpliciter, ff.ſi quis omiſſ.cau.teſtam.
Et l.mater.C.de calum.& ibi Ang.& Salic.l.1.in fi.C.q
& aduer.quos, c.tranſmiſſa, qui fil.ſint legit. Alc.reſpō.
684.num.5.Curt.iun. conſ.35.num.6.& ſcribunt Bal.in
rub.extra de pręſump.nu.1. Guid.Papę in tract.præſum.
num.32. alios plures recenſet Marſil.in l.1.§.diuus. nu.
28. ff.ad leg.Corn. de ſicar.Soc.iun. conſil.76. num.66.
lib.1.Gram.conſil.13.num.7. in criminalibus & voto 3.
nu.13. Zuchar.in rub. ff.ſi cert.pet.num.51. & Boer.q.
211.n.18.& Crau.in tract. de antiq.temp.in 4.par.n.21.
2 Ita ēt dicimus multò fortius † præſumptionē tollere
ſuſpicionem, vt reſpōdit Dec.in conſ.575.nu.5.ea rōne
quod ſuſpicio eſt multo inferior & debilior ipſa præ-
ſumptione, id quod comprobatur ex iam dictis ſupra.
Et quod de pręſumptione dictum eſt, procedit etiam
in coniecturis (ſi modo a pręſumptionib.coniecturæ re
ipſa diſtant) vt in ſpecie ſcribunt Bald.in conſ.302.pro
ponitur.lib.2. Fulgoſ.in conſ.173.in cauſa, & Angel.in
l.iniuriarum, §.ſi quis de honore, ff.de iniuriis, quos ita
in hanc ſententiam recenſet Gramm.voto 3.num.14.&
prius Marſil.in l.1.§.diuus, num.30.ff.ad leg.Corn.de ſi
3 car. ſic quoque dicimus quod veriſimilitudo † potētior,
tollit veriſimilitudinem minus potentem, Bald.in l.ſiue
poſſidetis, in fi.C.de probat.
4 Idem de indiciis dicimus, quorum vnum † aliud tol-
lit & perimit. ita in ſpecie ſcribunt Bart. in l.1.§.1.ff.de
qō.Pariſ.conſ.153.nu.34.lib.4.Gramm.d.voto 3.nume.
13.qui alios refert, ſic & Boer.in quæſtione 165.
Quæ hactenus diximus, fortius locum habent, quan-
do duę, vel plures p̄ſumptiones ſimul vni aduerſantur,
1 ita Bald.in l.non ignorat, nu.5.C.qui accuſ.nō poſſ.& re
ſponderunt Dec.conſil.470.nu.10.& conſil.619. col.vlt.
& Soc.iun. in conſ.36.nu.7.lib.2.Zuch.in rubr.ff.ſi cert.
pet.nu.51. qui & Alex.conſ.30.num. 12.lib.7.recenſet.
Sic & Soc.iun.conſ.26.nu.13. lib.4.Crauet.conſ.149.n.
17.& Natta in conſ.29.nu.14.lib.1.alios ſciens omitto.
Præterea & illud dicimus obſeruandum, qđ ēt vna ſola
5 præſumptio † multū valida & efficax, perimit ac diluit
plures, quę infirmiores & debiles eſſent. ita Pariſ.conſil.
10.nu.25.conſ.11.nu.26.& in conſ.29.nu.84.lib.2. Rur
ſus hęc traditio & ſnīa locū ſibi vendicat in pręſumptio
ne hominis validiore ac firmiore præſumptione legis.
6 Nā & † illa hoīs tollit, & perimit p̄ſumptionē legis. ita in
ſpē docuit Soc.ſen.in l.cū auus, nu.80. verſ.duodecimo
allegabatur, ff.de cond.& dem.& ſcribit Soc.huius opi-
nionis fuiſse Bar.in l.Gallus, §.ēt ſi parēte, nu.9.ff.de li-
be.& poſthu.Cū poſt Richardū Malūbrā ait, qđ etſi in-
terpretatio uerbi hæredib.ſit certa & clara a lege, l.ſciē
dū, ff.de uerb.ſign. Attamē ab ea certa legis interpreta-
tione recedimus, pp̄ cōiecturā incertā, & nō expreſſam,
ne abſurdum inde ſequatur, ſi extranei comprehenderē
tur. Et Bartolum ſecuti ſunt cęteri, ut communem teſta
tur idem Socin.ſen.in d.§.etiam ſi parente, num.8. Qui-
bus accedunt Ruinus conſi.39.num.10.& conſ.40.n.4.
lib.1.conſi.188.numer.4.lib.2.& conſi. 15.in fine.lib.3.
Dec.conſi.15.n.2.& conſi.35.nu.5.& conſi.571.nu.0.&
Soci.iun.conſi.58.nu.7.lib.2. Accedit præterea, qđ hanc
ipſam, de qua præcipue agimus traditionem probat le.

Digitized by Google

bus, & ſequentibus, orationem obſcuram ob ſui imperfectionem declarari. Confert & l. quoties, vbi glo. C. fa- mil. erciſ. Et hæc eſt ab omnibus probata ſententia, coniecturam ſcilicet voluntatis, fieri a ſcriptis ante vel poſt. Sicuti egregie ſcripſerunt permulti, vt Afflict. deciſ. 44. num. 27. & deciſ. 275. num. 2. Pariſius conſil. 64. nu. 48. lib. 1. Soc. iun. conſ. 186. nu. 12. lib. 2. & Crau. conſ. 226. num. 6. declarat Iaſ. in l. qui filiab. in princ. col. 1. 2. & d. l. ſi ſeruus plurium, §. vlt. nu. 3. 4. de leg. 1. & ſuo loco nos vberius. Cæterum Paulus Caſtr. in d. l. ſi ſeruus pluriũ, §. vlt. de leg. 1. exiſtimauit, hanc coniecturam eſſe iã relatis anteferendam, ex d. l. cum pater, §. cũ imperfecta, de leg. 2. qui mea quidem opinione nil vrget, cũ de ſola hac ipſa coniectura Papinianus loquatur, nec cõparat eam alteri, imo ipſemet Papin. in ea ipſa l. cum pater, §. pen. ſcripſit, ſcripturæ ordinem obſeruandum eſſe. Magis vrget l. hæredes palam, §. ſed & ſi notã, ff. de teſt. quo loci ita ſcribit Vlpianus. Vtique placet cõiecturam fieri eius qd reliquit, vel ex vicinis ſcripturis, vel ex conſuetudine patris fa. vel regionis. Verũ Aretinus eo loci in d. §. ſed & ſi notã. in 5. nota. ſatisfacit, ꝙ ſcilicet is ordo Vlpiani nõ ſit ſpectãdus, ſed iſte Iuliani, vt plenior. Imo ipſemet Vlpian. in l. nũmis, de leg. 3. cum paulo exactius cõiecturas has recenſeret, hanc ipſam ductã a præcedẽti & ſequenti ſcriptura poſteriore loco collocauit. Quocirca aduerſus Caſtrenſem ſenſerunt cæteri omnes, vt afferit Iaſ. in d. l. ſi ſeruus plurium, §. vlt. num. 3. de leg. 1.

Illud aũt hic præter Accurſiũ & cæteros cenſeo aiaduertendum, Iulianum in d. §. vlt. in illis verbis. Item earum, quæ præcedunt, vel quæ ſequuntur ſummarũ, ſcri-
21 pta ſunt ſpectandã, duas † cõiecturas facit. Vna eſt a verbis antecedentib. altera eſt a verbis ſubſequentib. Quas ſanè ſeparatas coniecturas malè noſtri vna miſcent, & vnam ſolam faciunt. Concedo vnam tantum eſſe poſſe coniecturam, cũ verba ſubſequentia præcedentib. conueniunt. At quando vel diuerſa vel pugnantia ſunt, duę ſumi poſſunt coniecturæ, vna alteri repugnans.

22 Illa tamen, quæ † ducitur a verbis præcedentib. alteri quæ ſumitur a ſubſequentib. anteferri dẽt. Nam & hoc Iuliani ordo ſignificat ac ẽt obſeruatũ eſt a Papiniano in l. cũ pater, §. cum imperfecta, de leg. 2. Et rõ ipſa ſua-
23 det, ꝙ facilius præcedentia † influunt in ſequentia, quã
24 è contra. Quocirca dicere ſolemus, qd clauſula † p̃cedẽs potentior & fortior eſt, vt ſequentia determinet, quàm è contra. l. quiſquis. vbi gl. de leg. 3. & ſcripſi poſt Bar. & alios lib. 2. de Arbitrar. iudicum, caſu 64. num. 19. & ibi
25 nu. 20. dixi cum Bartolo, quod ab antecedenti † prouenit, magis debetur ſequenti, q̃ è contra. & ad rẽ ſcribit plura Tiraq. de retract. conſang. §. 1. gl. 14. n. 25. Et ad rẽ aliqua dicemus infra ſubſequenti libro in præſump. 81.

Præſumptio vna validior & firmior altera, quæ dicatur, copioſè declaratur.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio legis, quando aut quo caſu validior ſit præſumptione hominis.*
2 *Præſumptionem legis cum præſumptione hominis concurrentẽ, iudex vtram velit, iudicabit aut arbitrabitur potentiorem.*
3 *Præſumptio faciens conſiſtere, et valere actum, creditur firmior ac cæteris potentior.*
4 *Præſumptio proueniens ex ſubſtantia, præualebit ei, quæ deſcendit a ſolennitate.*
5 *Præſumptio benignior, iudicatur potentior.*
6 *Coniectura communi iuri adhærens, firmior reputatur ea quæ iuri ſpeciali nititur.*
7 *Præſumptio ſpecialis, generali eſt potentior.*
8 *Præſumptio magis ſpecialis, alteri ſpeciali præualet.*
9 *Præſumptio accidentalis, debilior eſt naturali.*
10 *Coniectura magis veroſimilis, validior e*
11 *Præſumptio pro reo firmior eſt ea, quæ pr*
12 *Coniectura deſcendens a quaſi poſſeſſione,*
quælibet res præſumatur libera.
13 *Negatiua præſumptio, fortior eſt affirma*
14 *Cauſa & qualitas negatiua affirmatiua eſt*
15 *Præſumptio in ratione naturali fundata, p*
in ratione ciuili.
16 *Coniectura qua vitantur abſurda, & inæq*
validior.
17 *Præſumptio ducta a facto, firmior eſt ea, q*
18 *Præſumptio conſulens, & fauens ſaluti a*
dicimus delictum non præſumi.
19 *Excommunicatus ſemel, adhuc præſumitu*
magis animæ ſit conſultum.
20 *Pars pro ſalute animæ tutior amplectenda.*

QVAESTIO XX

QVæro vigeſimonono, quantum
diuerſis, vel contrarijs præſum
cturis, eodem in actu concurrer
potentior ſit? Hanc quæſtionem retu
de arbitrarijs iudicum li. 2. caſu 472.
ter explicaui. Verum cum poſt impr
nõnulla occurrerint, nõ grauabor pa
repetere, & reliqua addere. Hæc di
duob. modis intelligi põt: Primò qñ
a lege approbata, repugnaret præſum
1 Hoc in caſu dubium non eſt legis †
eſſe validiorem, ſicuti in ſpecie reſpõd
ſil. 35. num. 6. Secundò modo, quando
præſumptionib. vel iuris, vel hominis
2 Hoc caſu relinquitur iudicis arbitri
quę ſit potentior, & firmior, quẽadmo
ſu 472. nu. 1. ex ſnia Abbatis in c. cum
Nunc addo eundem Abb. in c. accede
ne falſi, & Euerar. in centuria legali in
nu. 14. Porrò hic ego commemorabo quæ a noſtris ſoleãt iudicari potentiores firmioreſque præſumptiones, ſicuti retuli in dicto caſu 472. & illis alias adiungam.

Primò illa præſumptio & coniectura creditur cæte-
3 ris firmior & potentior, † quæ actum valere & conſiſtere facit. Ita multorum auctoritate ſcripſi d. caſu 472. n. 2. & copioſius diſſeram infr. lib. 6. in præſumpt. 2.

Secundò illa præſumptio quæ a ſubſtantia prouenit,
4 dr̃ potentior illa, † quæ deſcendit a ſolennitate. Ita ſcripſi in d. caſu 472. ex ſententia Hieronymi Buttigelæ, nunc illi accedunt Alex. in l. non codicillum, nu. 1. C. de teſta. & Alcia. in l. 1. §. ſi quis ita, nu. 31. in fin. ff. de verb. oblig. adducti eo textu l. nã condicillum, quem etiam explicabimus infr. lib. 4. in præſumpt....

5 Tertiò illa præſumptio & coniectura iudicatur potẽtior, q̃ eſt benignior. Ita ſcripſi in d. caſu 472. n. 7. auctoritate Bart. cui nunc accedunt Caſtr. in l. 2. nu. 7. C. qui teſt. facere poſſ. & Caccial. in l. oẽs populi, n. 39. ff. de iuſtit. & iur. & ſimili comprobaui in d. caſu 472. n. 8. & 9.

Quartò illa præſumptio & coniectura iudicatur fir-
6 mior & potentior, quæ † iuri communi inhæret, & illa debilior, quæ iuri ſpeciali. Ita multorũ auctoritate ſcripſi in d. caſu 472. num. 11.

Quintò illa præſumptio & coniectura potentior, &
7 firmior exiſtimatur † quæ eſt ſpecialis, & illa debilior, q̃ generalis, ſicuti copioſè poſt multos ſcripſi in dict. caſu 472. num. 14. & illis multis auctoribus accedunt nunc Natta in conſil. 164. nu. 8. lib. 1. Rimin. iun. in l. precib. num. 417. C. de impub. & aliis ſubſt.

Sextò illa præſumptio & coniectura eſt potentior, quæ eſt magis ſpecialis, ſi enim duæ præſumptiones in
8 ſpecie concurrant, ſed vna eſt altera ſpecialior, † hęc al-

teri

…ævalet. Ita ſcripſi in d. caſu 472. num. 16. vbi ſimi-
… comprobaui.
…ptimò illa præſumptio & coniectura eſt firmior &
…tior † quæ eſt naturalis, & illa debilior quæ eſt ac-
…alis. Ita auctoritate Baldi & Crauettę ſcripſi in d.
…472. nu. 19. Illis nunc addo Patiſium in conſil. 73.
…ib. 2. & Nattam in conſ. 42. nu. 11. lib. 1. Nõ hic re-
…n declarationes & ſimilia, quib. hanc explicaui tra
…nem, in d. caſu 472. legi facilè illo in loco poſſunt.
…tauo illa præſumptio & coniectura eſt validior, &
…ntior, † quæ veriſimilitudini magis conuenit. Ita
…ſi in d. caſu 472. n. 22. auctoritate Franciſci Bruni,
…milibus comprobaui.
…nò illa præſumptio & coniectura iudicatur firmior
…tentior, quæ † eſt pro reo, quam illa quæ eſt pro a-
… Ita auctoritate Crauettæ ſcripſi in d. caſu 472. nu.
…unc eiuſdem ſententiæ addo Curt. iun. in conſ. 90.
…Alciatum in tract. de præſump. reg. 2. pręſump. 21.
… Blancum in practica criminali, in verbo, his ſic
…ſſis, numero 5. & fuſius diſſeremus infra libro 2.
…æſumptio. 90. vbi explicabimus l. fauorabiliores,
…reg. iur.
…ecimò illa præſumptio & coniectura quæ † deſcen
… quaſi poſſeſſione eſt potentior illa, quæ eſt, quod
…ibet res pſumatur libera. Ita ſcripſi in d. caſu 472.
…16. & in commentarijs de retinenda poſſeſſione,
…dio 5. num. 53.
…decimò illa præſumptio & coniectura eſt poten-
… firmior † quæ eſt negatiua, illa quæ eſt affirmati-
… poſt multos ſcripſi in d. caſu 472. in fin. vbi com-
…ui eo ſimili, quo dicimus, cauſam & † qualitatem
…iuam eſſe affirmatiua potentiorem.
…odecimo illa preſumptio & coniectura iudicatur
…rior & firmior, quæ † eſt fundata in ratione natu-
…lla quæ eſt fundata in ratione ciuili. Ita docuit So-
… l. ſi mulier, in 3. norab. ff. de reb. dubiis.
…cimotertiò illa pręſumptio & coniectura exiſtima-
16 tur firmior & validior † qua abſurda & inæqualia euitã
tur. Ita docuit Vbertinus Zuch. in rub. ff. ſi cer. pet. n. 5 …
Decimoquartò illa pręſumptio & coniectura, quæ du
17 citur a facto, eſt firmior & potentior ea † quæ ſumitur a
non facto. Ita Abb. in c. veniens, nu. 7. de filijs presbyt.
& Alciat. in reſp. 525. num. 11.
Decimoquintò & vltimò, illa præſumptio & conie-
18 ctura † quæ fauet animæ, ſicque ſaluti æternę potentior
& firmior eſt illa, qua dicimus delictum non præſu-
mi, iuxta l. meritò, ff. pro ſocio. Ita reſpondit Anchar. in
conſ. 179. ad finem, quem ſecuti ſunt Dec. in c. in pręſen
tia, in 12. norab. in fin. de probat. & Gomeſ. in tractat. de
gratiis & expectatiuis, num. 90. Et accedit Salic. in l. ſiue
poſſidetis, in fin. C. de probat. cum dixit, quod ſemel ex-
19 communicatus, adhuc † præſumitur excommunicatus,
vt animæ magis conſultum ſit. ſic & Cæpola in tract. de
ſimulatione contractuum, num. 119. ſcripſit, in dubio
20 recipiendam eſſe partem tutiorem † pro ſalute animæ.
Idem cenſuit Alciatus in tract. de pręſumptionib. reg. 3.
præſump. 5. num. 3.

Quando vna præſumptio alteram tollat, & diluat.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio altera validior, debiliorem perimit.*
2 *Præſumptio tollit ſuſpicionem, cum hac multò illa ſit debilior.*
3 *Veriſimilitudo potentior, tollit minus potentem.*
4 *Indicium vnum tollit aliud.*
5 *Præſumptio plurimùm valida, perimit ac diluit plures infirmiores aut debiliores.*
6 *Præſumptio hominis validior, tollit præſumptionem legis debiliorem.*
7 *Maſculinum ex diſpoſitione legis fœmininum concipit, & quando ab ea diſpoſitione recedamus.*

QVAESTIO XXX.

QVęro trigeſimò, an vna pręſumptio alteram tollat
& diluat? Hęc iuris quęſtio, quę fluit a ſuperiore,
ab ea ẽt diſſolui ſatis poteſt. De induſtria tamen eã hic
in ſpecie, & ſeparatim pertractare volui, quo res redda-
tur clarior. Et dicendum eſt ſine controuerſia, vnã prę-
1 ſumptionem altera validiorem, † perimere debiliorem
illam. Sicuti clarè probat l. diuus, ff. de in integr. reſtit. &
ibi gl. in verbo, exiſtimari, l. non ſolum, ff. de ritu nupt.
l. quia aũt. §. non ſimpliciter, ff. ſi quis omiſſ. cau. teſtam.
Et l. mater. C. de calum. & ibi Ang. & Salic. l. 1. in fi. C. q
& aduer. quos, c. tranſmiſſa, qui fil. ſint legit. Alc. reſpõ.
684. num. 5. Curt. iun. conſ. 35. num. 6. & ſcribunt Bal. in
rub. extra de pręſump. nu. 1. Guid. Papę in tract. præſum.
num. 32. alios plures recenſet Marſil. in l. 1. §. diuus. nu.
28. ff. ad leg. Corn. de ſicar. Soc. iun. conſil. 76. num. 66.
lib. 1. Gram. conſil. 13. num. 7. in criminalibus & voto 3.
nu. 13. Zuchar. in rub. ff. ſi cert. pet. num. 51. & Boer. q.
211. n. 18. & Crau. in tract. de antiq. temp. in 4. par. n. 21.
2 Ita ẽt dicimus multò fortius † præſumptionẽ tollere
ſuſpicionem, vt reſpõdit Dec. in conſ. 575. nu. 5. ea rõne
quod ſuſpicio eſt multo inferior & debilior ipſa præ-
ſumptione, id quod comprobatur ex iam dictis ſupra.
Et quod de pręſumptione dictum eſt, procedit etiam
in coniecturis (ſi modo a pręſumptionib. coniecturæ re
ipſa diſtant) vt in ſpecie ſcribunt Bald. in conſ. 302. pro
ponitur. lib. 2. Fulgoſ. in conſ. 173. in cauſa, & Angel. in
l. iniuriarum, §. ſi quis de honore, ff. de iniuriis, quos ita
in hanc ſententiam recenſet Gramm. voto 3. num. 14. &
prius Marſil. in l. 1. § diuus, num. 30. ff. ad leg. Corn. de ſi
3 car. ſic quoque dicimus quod veriſimilitudo † potẽtior,
tollit veriſimilitudinem minus potentem, Bald. in l. ſiue
poſſidetis, in fi. C. de probat.
4 Idem de indiciis dicimus, quorum vnum † aliud tol-
lit & perimit. ita in ſpecie ſcribunt Bart. in l. 1. §. 1. ff. de
qõ. Pariſ. conſ. 153. nu. 34. lib. 4. Gramm. d. voto 3. nume.
13. qui alios refert, ſic & Boer. in quæſtione 165.
Quæ hactenus diximus, fortius locum habent, quan-
do duę, vel plures pſumptiones ſimul vni aduerſantur,
1 ita Bald. in l. non ignorat, nu. 5. C. qui accuſ. nõ poſſ. & re
ſponderunt Dec. conſil. 470. nu. 10. & conſil. 619. col. vlt.
& Soc. iun. in conſ. 36. nu. 7. lib. 2. Zuch. in rubr. ff. ſi cert.
pet. nu. 51. qui & Alex. conſ. 30. num. 12. lib. 7. recenſet.
Sic & Soc. iun. conſ. 26. nu. 13. lib. 4. Crauet. conſ. 149. n.
17. & Natta in conſ. 29. nu. 14. lib. 1. alios ſciens omitto.
Præterea & illud dicimus obſeruandum, qđ ẽt vna ſola
5 præſumptio † multũ valida & efficax, perimit ac diluit
plures, quę infirmiores & debiles eſſent. ita Pariſ. conſil.
10. nu. 25. conſ. 11. nu. 26. & in conſ. 29. nu. 84. lib. 2. Rur
ſus hęc traditio & ſnĩa locũ ſibi vendicat in pręſumptio
ne hominis validiore ac firmiore præſumptione legis.
6 Nã & † illa hoĩs tollit, & perimit pſumptionẽ legis. ita in
ſpẽ docuit Soc. ſen. in l. cũ auus, nu. 80. verſ. duodecimò
allegabatur, ff. de cond. & dem. & ſcribit Soc. huius opi-
nionis fuiſſe Bar. in l. Gallus, §. ẽt ſi parẽte, nu. 9. ff. de li-
be. & poſthu. Cũ poſt Richardũ Malũbrã ait, qđ etſi in-
terpretatio uerbi hæredib. ſit certa & clara a lege, l. ſciẽ
dũ, ff. de uerb. ſign. Attamẽ ab ea certa legis interpreta-
tione recedimus, pp cõiecturã incertã, & nõ expreſſam,
ne abſurdum inde ſequatur, ſi extranei comprehenderẽ
tur. Et Bartolum ſecuti ſunt cęteri, ut communem teſta
tur idem Socin. ſen. in d. §. etiam ſi parente, num. 8. Qui-
bus accedunt Ruinus conſi. 39. num. 10. & conſ. 40. n. 4.
lib. 1. conſi. 188. numer. 4. lib. 2. & conſi. 15. in fine. lib. 3.
Dec. conſi. 15. n. 2. & conſi. 35. nu. 5. & conſi. 571. nu. 9. &
Soc. iun. conſi. 58. nu. 7. lib. 2. Accedit præterea, qđ hanc
ipſam, de qua præcipue agimus traditionem probat le.

Digitized by Google

ſtren.ſecutus eſt Alex.cōſ.136.n.6.lib.6.Eandem ſenten
tiā probarunt Iaſ.in l.2.col.2.verſ. limita prædictam.C.
de liber.præter.Cur.Sen.conſi.46.ſæpe reuoluta,col.11.
Pariſ.in conſi.60.n.6.li. 2. Cæteros de induſtria p̄tereo.
14 Declaratur hic caſus, vt locum non habeat † quando
ex caſu ſuperuenienti colligitur præſumptio & coniectu
ra, quod ſi is diſponens deco cogitaſſet, ita diſpoſuiſſet,
talis mens cōiecturata attendi debet, iuxta l. tale pactū.
ff.de pact.Ita declarat Socin.in d.l.in ambiguo. col. ult.
verſ.5.concluſio, & vberius ſuo loco dicam.
15 Declaratur ſecundo, vt non procedat hic caſus, † quā
do ipſemet diſponēs aſſeruit, ſe omiſiſſe aliquid, ſuper
quo volebat diſponere. Nam his uerbis dicitur probata
mens ipſius diſponentis: & illi declarationi eſt ſtādum.
Ita ſcribit Soc.in d.l.in ambiguo, col.vlt.uerſi.7.concluſ.
16 ex l.cum proponebatur, de leg. 3. Ea eſt ratio, quia † di-
ſpoſitio quantumuis perfecta recipit declarationem ab
ipſo ſuo conditore, l.hęredes palam, §.ſed etſi notam.ff.
de teſta.& ibi notant Bar.& cæteri.
Sextus & vltimus eſt caſus, quando voluntas diſpo-
17 nentis † fuit quidem expreſſa, ſed verbis adeo dubijs, &
obſcuris, ut intelligi nequeat, quid diſponere uoluerit.
Hoc in caſu recurrendum eſt ad interpretationem iudi-
cis, ita tradit Soc.in d.l.in ambiguo.col.ult.uer.deci. de-
claratio, de reb.dubijs.ex l.cum in teſtamento, ff.de reb.
dub.& l.uoluntas, C.de fideic. Iudex autem (ait Socin.)
declarabit ex illis cōiecturis, quæ colliguntur ex l. ſi ſer
uus plurium, §.ult.de legat. 1. de quibus diximus ſupra
quæſt.25.

Præſumptio an dici debeat interpretatio.

SVMMARIA.

1 *Pręſumptio ſecundum Bal. interpretatio dicitur.*
2 *Interpretatio illa dicitur, quę ex verbis colligitur, & voce ad animi affectus declarandos. Idem dicendum eſt de pręſumptione.*
3 *Conſtituit tamen differentiam Alc.nu.4.*

QVAESTIO XXVII.

QVAERO uigeſimoſeptimo, an præſumptio dici de
1 beat interpretatio. Et interpretationem † dici, ſcri
pſit Bald.in rub. ext. de præſumpt. num.4.quem
ſecutus eſt Camillus Gallinius, Ciuis & aliquando Col
lega meus, quem ob ſingularem eius eruditionem, & hu
manitatem ſummopere ſemper dilexi, is inquam, in do
ctiſſimis Commentarijs de uerb.ſig.lib.5.c.18.nu. 2. Et
hanc quidem ſententiam probauit Bal.l.ſi ſocius pro fi-
lia.ff.pro ſoc.ibi, ſic nobis interpretantibus, ubi Papi.mē
tem ſociorum in dotanda filia, appellat interpretatio-
nem; cum uere ſit cōiectura, & præſumptio, qualis.ſ.fue
rit ſociorum uoluntas, ſic & in l.cum pater, in prin.& in
l.inter ſocerum, §.cum inter.ff.de pact.dotal. Et quem-
2 admodum interpretatio † illa eſſe dicitur: quæ ex uer-
bis, & uoce colligitur, ad declarandos animi affectus, au
ctore Ariſtotele, lib.1.Peri Hermenias, ſiue de interpre-
3 tatione, c.1.ſic etiam † præſumptio, & coniectura illa eſ
ſe dicitur, quæ (ut demonſtrauimus ſupra) deſumitur ex
uerbis, & factis, alijſque ſignis ad ſignificandum quid
aliquis ſenſerit. Cæterum Alciatus in l.ſciendum, nu.3.
ff.de uerbo.oblig.differentiam conſtituit inter præſum-
ptionem & interpretationem, attamen, ſi recte perpen-
dimus, uerius eſt illam eſſe præſumptionem de qua lo-
quitur Alciatus, ſicuti explicabimus infra lib. 3. in præ-
ſumpt.132.

Qui in colligendis atque ducendis præſumptionibus ex hominis diſpoſitione ordo ſeruandus ſit, ordinata & diligens tractatio.

SVMMARIVM.

1 *Ordo an & quis obſeruandus in pręſumptionibus, ex hominis diſpoſitione colligendis.*
2 *Ordo ſcripturæ in dubio obſeruandus.*
3 *Conſuetudo patrisfamilias, coniecturam præbet. Et quæ dicatur illa conſuetodo ſecundum Accurſ.num.4.reprobata eius opinione, num.5.*
6 *Voluntas hominis obſcura, non minus factis, quam verbis ſignificatur.*
7 *Conſuetudo patriæ coniecturam facit.*
8 *Conſuetudo patrisfamilias, repugnans conſuetudini patriæ, ſpectanda magis & præferenda.*
9 *Mens patrisfamilias diſponentis indicium præbet, & quomodo ea interpretetur ſecundum Acurſium, cuius tamen opinio reijcitur.*
10 *Dignitas legatarij coniecturam & præſumptionem præbet.*
11 *Legatum præſtatur ex conſuetudine illius loci, cui factum eſt.*
12 *Charitas diſponentis vel dilectio, coniecturam facit.*
13 *Conſanguinitas vel ſanguinis neceſſitudo præſumptionem præbet.*
14 *Dignitatem legatarij cur dilectioni, & dilectionem cur conſanguinitati prætulerit Iulianus, & num.15.*
16 *Dilectio, & amor impellit magis, quam ipſe ſanguis.*
17 *Amicitia propinquitati, & gratia neceſſitudini præterquam in filijs, præferri poteſt in bonorum ſucceſſione.*
18 *Coniunctio & beneuolentia deuincit charitate homines.*
19 *Præcedentia & ſequentia præbent coniecturam.*
20 *Vicinitas ſcripturarum qualis fuerit diſponentis voluntas indicat.*
21 *Coniectura ſumpta a verbis pręcedentibus, diuerſa eſt ab ea, quæ ſumitur a ſubſequentibus.*
22 *Coniectura ducta a verbis præcedentibus, pręfertur ei quæ ſumitur a ſubſequentibus.*
23 *Præcedentia influunt facilius in ſequentia, quam e contrario.*
24 *Clauſula pręcedens fortior eſt vt determinet ſequentia, quā e conuerſo.*
25 *Proueniens ab antecedenti magis debetur ſequenti quam e contrario.*

QVAESTIO XXVIII.

QVAERO vigeſimo octauo, an in colligendis con-
iecturis & præſumptionibus ex hominis diſpoſi-
1 tione obſeruandus ſit ordo aliquis. Et eſſe † ob-
ſeruandum ſignificat Iulianus in leg.ſi ſeruus plurium,
§.vlt.de leg.1.Cum ad coniecturandum obſcuram teſta-
toris voluntatem, ex ordine cōiecturas præſumptioneſ-
que colligit. Et eo loci adnotauit Accurſius ordinem il-
lum obſeruandum eſſe, quod & ſcripſit Boer.q.158. nu.
13. Et receptam eſſe opinionem docuit Iaſ.in dict.§.vlt.
2 nu.2. Cuius quidem ſententiæ ea eſt ratio, quod † in du-
bio ſcripturæ ordo ſeruandus eſt. §.inordinatum.in au-
then.de hær.& Falc. Quocirca errauit Caſtr.in d.§.vlt.
dum ſcripſit ordinem illum obſeruatum a Iuliano, non
ſatis iure probari, cum prius (ait Caſtrenſis) ſit recurren
dum ad ſcripta præcedentia, & ſequentia, quam ad con
ſuetudinem regionis, & ipſius diſponentis. Qua de opi-
nione dicam ſtatim. Hoc itaque ordine præſumptiones
& coniecturas voluntatis teſtatoris colligit Iulia. Et
3 primo, ex conſuetudine † ipſius patrisfamilias coniectu-
ra ducitur. & idem aſſeruit Vlpia.in l.nummis, de leg.3.
Nūmis (inquit) indiſtincte legatis, hoc receptum eſt, vt
exiguiores legati videantur, ſi neque ex cōſuetudine pa-
trisfam. neque ex regione, vnde fuerit, neque ex contex-
tu teſtamenti poſſit apparere. Hanc autem patrisfamil.
4 conſuetudinem interpretatur † Accurſ.in dict.§.vlt.eſſe
conſuetudinem loquendi, non autem vtendi. Quam ſa-
ne interpretationem minus veram opinor. Nam & ab
5 ipſa conſuetudine † vtendi, coniectura ſumitur in decla
randa obſcura teſtatoris voluntate, vt in lege ex vſu, ff.
de tritico, vino & oleo legat. Ex vſu (inquit Hermoge-
nianus) teſtatoris legatum æſtimabatur, id eſt, quot an-
norum vino, pro uetere vtebatur. Eburnius ualens
in

Digitized by Google

in l.cum alimenta, ff.de alimen.& cibar.leg.cum de ali-
mentis obſcurè legatis ageret, reſpōdit, ante omnia in-
ſpiciēdum eſſe, quæ defunctus ſolitus fuerit ei præſtare.
6 Et alias admonui obſcuram hominis † voluntatem nō
minus factis quam verbis ſignificari, l.ſi tamē. §.ei qui.
ff.de ædil.edict. Et manifeſte ad rem docuit Bart.in l.cū
certum, num.1.ff.de tritico, vino, oleoque lega.
7 Secundo ſpectari debet † conſuetudo patriæ, inquit
Iulianus. Et Paulus in l.cum delanionis, §.itē cacabos,
in fin.ff.de fundo inſtructo, & inſtrum.leg.cum dubita-
ret, quæ appellatione inſtrumentorum fundi continerē-
tur, ex Pedij ſententia reſpondit, eſſe prius ſpectandum
quid teſtator demonſtrare voluerit, deinde in qua præ-
ſumptione ſint, qui in quaque regione commorantur.
Præſumptionem eo loci interpretatur Accurſius cōſue-
tudinem, regionis tamen ego intelligo. Hactenus rectū
ordinem obſeruauit Iulianus. Iure equidem ipſius di-
ſponentis vſus & loquendi conſuetudo ſpecialis præfer
ri debuit cōſuetudini patriæ, quæ generalis eſt, id quod
probat & l.hęredes palam, ff.ſi quid poſt, ff.de teſtam.&
ibidem Caſtr.n.5.& Aret.nu.9.ſenſit Iaſ.in d.l.ſi ſeruus
pluriū, §.vlt.n.2.verſ.& ſic vult tex.de leg.1.& apertius
ſcripſit Bal.in l.ſi certis annis, n.9.in fi.C.de pact.Ang.
in conſ.261.Punctus eſt in anno, col.3.verſ.ſi autē nullę,
idem in l.2.in fin.C.de iure emph.Rom.ſingul.674.&
Euerardus in centuria legali in loco ab ordine, n.7.ver.
hinc etiam eſt, idem in loco ab vſitato, in fi. Qua ratio-
8 ne ſit, vt ſi conſuetudo patrisfamilias † repugnaret con-
ſuetudini patriæ, illa patrisf.conſuetudo ſpectanda ma
gis eſſet, atque ita alteri erit anteferenda. Ita ſenſit Ale.
in conſ.124.col.2.lib.5.& Dec.in l.ſemper in ſtipulatio
nibus, num.8.de reg.iur.
9 Tertio (ait Iulianus) ſpectā da † eſt mens ipſius patris
fam.diſponentis. Quæ ſane verba interpretatur Accur-
ſius pro ea mente, quæ colligitur ex præcedentibus, &
ſequentibus. Quā quidem interpretationem reijciunt,
& recte cæteri ibid.nēpe in d.l.ſi ſeruus pluriū, §.vlt.vbi
Iaſ.n.1.in fine ſcribit, aduerſus Accurſium eſſe receptā
ſnīam. Non n.hæc verba, ſed mens patrisfa.referuntur
ad illa, itē earū, q̄ proced ūt, &c.cū poſteriora hæc ſpēm
vnam coniecturæ per ſe (vt mox dicemus) ſignificēt. Eſt
ergo dicendum verba quædam generalia coniecturam
in ſpē non habentia, vt ſunt & illa l.cum delanionis, §.
item cacabos, in fi.ff.de fundo inſtructo.& inſt.leg.ibi.
ſed in primis, qd teſtator demōſtrare voluerit. Quocir-
ca inter ſpeciales præſumptiones & coniecturas ab Ac-
curſio & ſequacibus connumerari non meruit.
Quarto (vt hunc Accurſij & aliorum ordinē ſequar)
10 ducitur † coniectura & præſumptio ex dignitate (ait Iu-
lianus) legatarii, ſicque illius perſonæ, in quam ipſa di-
ſpoſitio confertur, id quod etiā probat l.ſed & ſi ſuſce-
pit.§.ſed & ſi proponas, ff.de iudiciis, quo loci Vlpia.in-
terpretatur relicta fuiſſe multo plura bona quam alias
eſſent ob perſonæ legatarij qualitatem, quod reſpōſum
declarabimus infr.lib.4.poſt Dec.conſ.290. in fine, &
Crau.de antiq.temp.part.7.1.partis principalis, num.4.
Huc etiam pertinet tex.l.Titia, §.vlt.ff.de auro & argēt.
leg.qui ita a noſtris paſſim allegari ſolet, fauore religio
nis, cui factum fuit legatum, illud extendi. Verum mihi
magis probatur ille ſenſus, legatum præſtari debere ex
11 conſuetudine illius loci, cui factū eſt.† Sicuti poſt alios
ſcribunt Tiraq.in tract.de priuil.piæ cauſæ.priuil.25.&
Gom. in §.ex maleficiis, num.53.Inſt.de act.& vberius
explicabimus inf.lib.4 præſump.106.num.4.
Quinto ducitur ex ordine coniectura & præſumptio
12 a † charitate, hoc eſt a dilectione ipſius diſponētis (vt Iu-
lianus ait.) Nam hæc dilectio præſumptionem, poſt iā
relatas, facit. Huc pertinet quod ait Scæuola in l. Aure-
lius, §.Titius, ff.de liber.legat. Præſumptio enim (inquit
Scæuola) propter naturalem affectum facit omnia pa-
tri videri cōceſſa. Qua de re abunde differemus inf.lib.
4.pręſumpt.80.& a dilectione ac charitate argumentū
ac coniecturam ducunt Ang. in conſ.361.Punctus eſt,
in anno, col.3.verſ.ſi autem, & Affl.deciſ.44.num.17.
13 Sexto (ait Iulianus) neceſſitudo † ſpectāda eſt, hoc eſt
conſanguinitas. Hæc equidem coniecturam facit, vt le-
gatum certo modo debeatur. Et de neceſſitudine hac
intelligi etiā poteſt d.l.Aurelius. §.Titius, ff.de lib.leg.
& ad rē confert l.Procula.ff.de proba. Qua de re dixi et
ſupra q.14. Sed hic mirum videri poteſt, quod Iulianus
conſanguinitati anteponat charitatem, atque ita dile-
ctionem, & dilectioni præferat legatarii dignitatem, cū
tamen ſanguinis vinculum cæteris maius videatur. Si-
quidem Iuriſc.ait in l.iura ſanguinis, de reg.iuris. ſan-
guinis iura dirimi non poſſe.
14 Ego ea ratione † ita a Iuliano opinor, ſeruatū, quod
cum dignitas legatarii conſideratur, in eo concurrit ēt
dilectio, tacite ſaltem, iuxta l.nec adiecit, ff.pro ſocio. at
cum charitatem perpendit Iulianus, dignitatis, quę tūc
non adeſt, rationem non habet. Nil mirum ergo, ſi cha-
ritati anteferetur dignitas. Maius dubiū habet, qđ conie
cturam a conſanguinitate ductā, poſtponat coniecturæ
15 ſumptæ a dilectione charitateq;. Crediderim id factū †
qđ dilectionis vinculum ſolo vinculo conſanguinitatis
16 maius ſit, cū † dilectio amorque is ſit, qui magis impellit
quam ipſe ſanguis. Hinc Plato ac etiam Solon (vt in il-
lius vita a Plutarcho memoriæ eſt proditū) pro cuiuſq.
voluntate conceſſit, hęredem ſibi conſtitui. Ex quo, (ait
Plutarchus) viſi ſunt anteferre in bonorū ſucceſſione a-
17 micitiam † propinquitati, & gratiam neceſſitudini, pręterquā
terquā filiorū, quos excipiunt. Et rem hanc noſtrā opti
me confirmant egregia hæc verba M.Tulii lib.1.offic.
18 Sanguinis (inquit) coniunctio † & beneuolentia deuin
cit charitate homines. Magnum eſt enim eadem habere
monumenta maiorū, eiſdemq; vti ſacris, ſepulchra ha-
bere communia. Sed omnium ſocietatum nulla præſtan
tior eſt, nulla firmior, quam cū viri boni moribus ſimi-
les, ſunt familiaritate coniuncti. Et apertius idem Cice
ro in Lælio ita ſcribit. Ex propinquitate beneuolentia
tolli poteſt, ex amicitia non poteſt. Sublata enim bene-
uolentia, amicitiæ nomen tollitur, propinquitatis rema
net. Ergo illud, in quo neceſſario beneuolentia perma-
net, anteponendum eſt ei, a quo beneuolētia remoueri
poteſt. Quib.quidē verbis manifeſte docet Cicero pro-
pinquitati amicitiā anteferri. Quocirca recte diuus Am-
broſius, libr.de officiis ita ſcribit, plerunq; (inquit) ami
ci ſe potius beneuolentiæ quiſque cōmittit, quā fratris
neceſſitudini. Recte igitur Iulianus coniecturā ex chari
tate & dilectione prętulit coniecturæ ex propinquitate.
Hoc & alibi obſeruatum legimus amicū cognato ante-
poni ab Vlpiano, in leg.ſed ſi plures.§.in arrogato.ff.de
vulg.& pup.ſubſt.in illis verbis, vt puta, ſi arrogatoris
amicus, vel cognatus ei aliqd reliquit. Et Scęuola in l.
Theopōpus, ff.de dote pręleg.in illis verbis, amici mei
& cognati. Ita etiam Vlp.in l.affectionis.ff.de don.ita re
reſpondit. Affectionis gratia, neque honeſtę, neq; inho-
neſtę donationes ſunt prohibitę. Honeſtę erga beneme
rentes amicos, vel neceſſarios.
Septimo loco coniecturā vult duci Iulianus in d.l.ſi
19 ſeruus pluriū, §.vlt.de leg.1.ab his, quę † precedūt, vel q̄
20 ſequūtur. Hęc.n. (ſubiūgit eo loci Accurſius) vicinitas †
ſcripturarū ſignificat, qualis fuerit diſponētis volūtas.
Eādē ſnīam probat Vlpian. in l.hęredes palam, §.ſed &
ſi notam, ff.de teſta.in illis verbis. Vtique placet conie-
cturā fieri eius qđ reliquit, vel ex vicinis ſcripturis. Eſt
ſimile qđ idem Vlp.ſcribit in l.qui filiabus, in princ.de
leg.1. Cuius verba ſcripſi. Qui filiabus legauit, ſi mētio
nē aliqua parte teſtamēti de poſthuma fecit, videtur in
filiarū legato & de poſthuma ſenſiſſe. Et Papi.in l.cū pa
ter, §.cū imperfecto, ff.de leg.2.ait, ex verbis antecedēti-

Digitized by Google

buſ, & ſequentibus, orationem obſcuram ob ſui imper
ſectionem declarari. Confert & l. quoties, vbi glo. C. fa-
mil. ercis. Et hæc eſt ab omnibus probata ſententia, con
iecturam ſcilicet volũtatis, fieri a ſcriptis ante vel poſt.
Sicuti egregie ſcripſerunt permulti, vt Affiict. deciſ. 44.
num. 27. & deciſ. 275. num. 2. Pariſius conſil. 64. nu. 48.
lib. 1. Soc. iun. conſ. 186. nu. 12. lib. 2. & Crau. conſ. 226.
num. 6. declarat Iaſ. in l. qui filiab. in princ. col. 1. 2. & d.
l. ſi ſeruus plurium, §. vlt. nu. 3. 4. de leg. 1. & ſuo loco nos
vberius. Cæterum Paulus Caſtr. in d. l. ſi ſeruus pluriũ,
§. vlt. de leg. 1. exiſtimauit, hanc coniecturam eſſe iã re-
latis anteferendam, ex d. l. cum pater, §. cũ imperfecta,
de leg. 2. qui mea quidem opinione nil vrget, cũ de ſola
hac ipſa coniectura Papinianus loquatur, nec cõparat
eam alteri, imo ipſemet Papin. in ea ipſa l. cum pater, §.
pen. ſcripſit, ſcripturæ ordinem obſeruandum eſſe. Ma-
gis vrget l. hæredes palam, §. ſed & ſi notã, ff. de teſt. quo
loci ita ſcribit Vlpianus. Vtique placet cõiecturam fieri
eius qđ reliquit, vel ex vicinis ſcripturis, vel ex conſuetu
dine patrisfa. vel regionis. Verũ Aretinus eo loci in d.
§. ſed & ſi notã. in 5. nota. ſatisfacit, ꝙ ſcilicet is ordo Vl
piani nõ ſit ſpectãdus, ſed iſte Iuliani, vt plenior. Imo ip
ſemet Vlpian. in l. nũmis, de leg. 3. cum paulo exactius
cõiecturas has recenſeret, hanc ipſam ductã a præcedē-
ti & ſequenti ſcriptura poſteriore loco collocauit. Quo
circa aduerſus Caſtrenſem ſenſerunt cæteri omnes, vt
aſſerit Iaſ. in d. l. ſi ſeruus plurium, §. vlt. num. 3. de leg. 1.
Illud aũt hic præter Accurſiũ & cæteros cenſeo ani ad-
uertendum, Iulianum in d. §. vlt. in illis verbis. Item ea-
rum, quæ præcedunt, vel quæ ſequuntur ſummarũ, ſcri-
21 pta ſunt ſpectanda, duas † cõiecturas facit. Vna eſt a ver
bis antecedentib. altera eſt a verbis ſubſequentib. Quas
ſanè ſeparatas coniecturas malè noſtri vnã miſcent, &
vnam ſolam faciunt. Concedo vnam tantum eſſe poſſe
coniecturam, cũ verba ſubſequentia præcedentib. con-
ueniunt. At quando vel diuerſa vel pugnantia ſunt, duę
ſumi poſſunt coniecturæ, vna alteri repugnans.
22 Illa tamen, quæ † ducitur a verbis præcedentib. alteri
quæ ſumitur a ſubſequentib. anteferri dẽt. Nam & hoc
Iuliani ordo ſignificat ac ẽt obſeruatũ eſt a Papiniano
in l. cũ pater, §. cum imperfecta, de leg. 2. Et rõ ipſa ſua-
23 det, ꝙ facilius præcedentia † influunt in ſequentia, quã
24 è contra. Quocirca dicere ſolemus, qđ clauſula † p̄cedẽs
potentior & fortior eſt, vt ſequentia determinet, quàm
è contra. l. quiſquis. vbi gl. de leg. 3. & ſcripſi poſt Bar. &
alios lib. 2. de Arbitrar. iudicum, caſu 64. num. 19. & ibi
25 nu. 20. dixi cum Bartolo, quod ab antecedenti † proue-
nit, magis debetur ſequenti, q̃ è contra. & ad rẽ ſcribit
plura Tiraq. de retract. conſang. §. 1. gl. 14. n. 25. Et ad rẽ
aliqua dicemus infra ſubſequenti libro in præſump. 81.

Præſumptio vna validior & firmior altera, quæ dicatur, copioſè declaratur.

S V M M A R I V M.

1 *Præſumptio legis, quando aut quo caſu validior ſit præſumptione hominis.*
2 *Præſumptionem legis cum præſumptione hominis concurrentẽ, iudex vtram velit, iudicabit aut arbitrabitur potentiorem.*
3 *Præſumptio faciens conſiſtere, et valere actum, creditur firmior ac cæteris potentior.*
4 *Præſumptio proueniens ex ſubſtantia, præualebit ei, quæ deſcendit a ſolennitate.*
5 *Præſumptio benignior, iudicatur potentior.*
6 *Coniectura communi iuri adhærens, firmior reputatur ea quæ iuri ſpeciali nititur.*
7 *Præſumptio ſpecialis, generali eſt potentior.*
8 *Præſumptio magis ſpecialis, alteri ſpeciali præualet.*
9 *Præſumptio accidentalis, debilior eſt naturali.*
10 *Coniectura magis veroſimilis, validior eſt.*
11 *Præſumptio pro reo firmior eſt ea, quæ pro actore fit.*
12 *Coniectura deſcendens a quaſi poſſeſſione, potentior eſt ea, quod quælibet res præſumatur libera.*
13 *Negatiua præſumptio, fortior eſt affirmatiua.*
14 *Cauſa & qualitas negatiua affirmatiua eſt potentior.*
15 *Præſumptio in ratione naturali fundata, potẽtior illa dicitur, quæ in ratione ciuili.*
16 *Coniectura qua vitantur abſurda, & inæqualia, firmior eſt, & validior.*
17 *Præſumptio ducta a facto, firmior eſt ea, quæ ſumitur a nõ facto.*
18 *Præſumptio conſulens, & fauens ſaluti animæ, præualet ei qua dicimus delictum non præſumi.*
19 *Excommunicatus ſemel, adhuc præſumitur excommunicatus, ſi magis animæ ſit conſultum.*
20 *Pars pro ſalute animæ tutior amplectenda.*

QVAESTIO XXIX.

QVæro vigeſimonono, quantum altera ex pluribus,
diuerſis, vel contrarijs præſumptionibus & cõie-
cturis, eodem in actu concurrentibus validior ac
potentior ſit? Hanc quæſtionem retuli in commẽtarijs
de arbitrarijs iudicum li. 2. caſu 471. ibiq; ſatis diligen
ter explicaui. Verum cum poſt impreſſos illos labores
nõnulla occurrerint, nõ grauabor paucis iã ſcripta hic
repetere, & reliqua addere. Hæc diſputatio altero de
duob. modis intelligi põt: Primò qñ ſpãlis præſumptio
a lege approbata, repugnaret præſumptioni hominis.
1 Hoc in caſu dubium non eſt legis † præſumptionem
eſſe validiorem, ſicuti in ſpecie reſpõdit Curt. iun. in cõ
ſil. 35. num. 6. Secundò modo, quando agitur de duab.
præſumptionib. vel iuris, vel hominis inter ſe.
2 Hoc caſu relinquitur iudicis arbitrio † iudicandum,
quę ſit potentior, & firmior, quẽadmodũ ſcripſi in d. ca
ſu 472. nu. 1. ex ſñia Abbatis in c. cum R. nu. 5. de elect.
Nunc addo eundem Abb. in c. accedens, nu. 4. de crimi
ne falſi, & Euerar. in centuria legali in loco a veriſimili,
nu. 14. Porrò hic ego commemorabo quæ a noſtris ſo-
leãt iudicari potentiores firmioreſque præſumptiones,
ſicuti retuli in dicto caſu 472. & illis alias adiungam.
Primò illa præſumptio & coniectura creditur cæte-
3 ris firmior & potentior, † quæ actum valere & conſiſte-
re facit. Ita multorum auctoritate ſcripſi d. caſu 471. n.
2. & copioſius diſſeram infr. lib. 6. in præſumpt. 2.
Secundò illa præſumptio quæ a ſubſtantia prouenit,
4 dr̃ potentior illa, † quæ deſcendit a ſolennitate. Ita ſcri-
pſi in d. caſu 472. ex ſententia Hieronymi Buttigelæ,
nunc illi accedunt Alex. in l. non codicillum, nu. 1. C. de
teſta. & Alcia. in l. 1. §. ſi quis ita, nu. 31. in fin. ff. de verb.
oblig. adducti eo textu l. nã condicillum, quem etiam
explicabimus infr. lib. 4. in præſumpt....
5 Tertiò illa præſumptio & coniectura iudicatur potẽ-
tior, q̃ eſt benignior. Ita ſcripſi in d. caſu 472. n. 7. aucto-
ritate Bart. cui nunc accedunt Caſtr. in l. 2. nu. 7. C. qui
teſt. facere poſſ. & Caccial. in l. oẽs populi, n. 39. ff. de iu-
ſtit. & iur. & ſimili comprobaui in d. caſu 472. n. 8. & 9.
Quartò illa præſumptio & coniectura iudicatur fir-
6 mior & potentior, quæ † iuri communi inhæret, & illa
debilior, quæ iuri ſpeciali. Ita multorũ auctoritate ſcri-
pſi in d. caſu 472. num. 11.
Quintò illa præſumptio & coniectura potentior, &
7 firmior exiſtimatur † quæ eſt ſpecialis, & illa debilior, q̃
generalis, ſicuti copioſè poſt multos ſcripſi in dict. caſu
472. num. 14. & illis multis auctoribus accedunt nunc
Natta in conſil. 164. nu. 8. lib. 1. Rimin. iun. in l. precib.
num. 417. C. de impub. & aliis ſubſt.
Sextò illa præſumptio & coniectura eſt potentior,
quæ eſt magis ſpecialis, ſi enim duæ præſumptiones in
8 ſpecie concurrunt, ſed vna eſt altera ſpecialior, † hęc al-
teri

Digitized by Google

teri præualet. Ita ſcripſi in d.caſu 472. num. 16. vbi ſimilibus comprobaui.

Septimò illa præſumptio & coniectura eſt firmior &
9 potentior † quæ eſt naturalis, & illa debilior quæ eſt accidẽtalis. Ita auctoritate Baldi & Crauettę ſcripſi in d. caſu 472. nu. 19. Illis nunc addo Pariſium in conſil. 73. n. 62. lib. 2. & Nattam in conſ. 42. nu. 11. lib. 1. Nõ hic repetam declarationes & ſimilia, quib. hanc explicaui traditionem, in d. caſu 472. legi facilè illo in loco poſſunt.

Octauo illa præſumptio & coniectura eſt validior, &
10 potentior, † quæ veriſimilitudini magis conuenit. Ita ſcripſi in d. caſu 472. n. 22. auctoritate Franciſci Bruni, & ſimilibus comprobaui.

Nonò illa præſumptio & coniectura iudicatur firmior
11 & potentior, quæ † eſt pro reo, quam illa quæ eſt pro actore. Ita auctoritate Crauettæ ſcripſi in d. caſu 472. nu. 25. Nunc eiuſdem ſententiæ addo Curt. iun. in conſ. 90. nu. 2. Alciatum in tract. de præſump. reg. 2. pręſump. 21. in fi. & Blancum in practica criminali, in verbo, his ſic præmiſſis, numero 5. & fuſius diſſeremus infra libro 2. in præſumptio. 90. vbi explicabimus l. fauorabiliores, ff. de reg. iur.

12 Decimò illa præſumptio & coniectura quæ † deſcendit a quaſi poſſeſſione eſt potentior illa, quæ eſt, quod quælibet res p̃ſumatur libera. Ita ſcripſi in d. caſu 472. num. 16. & in commentarijs de retinenda poſſeſſione, remedio 5. num. 53.

Vndecimò illa præſumptio & coniectura eſt poten-
13 tior & firmior † quæ eſt negatiua, illa quæ eſt affirmatiua. Ita poſt multos ſcripſi in d. caſu 472. in fin. vbi com-
14 probaui eo ſimili, quo dicimus, cauſam & † qualitatem negatiuam eſſe affirmatiua potentiorem.

Duodecimo illa preſumptio & coniectura iudicatur
15 potentior & firmior, quæ † eſt fundata in ratione naturali, illa quæ eſt fundata in ratione ciuili. Ita docuit Socin. in l. ſi mulier, in 3. notab. ff. de reb. dubiis.

Decimotertiò illa pręſumptio & coniectura exiſtima-
16 tur firmior & validior † qua abſurda & inæqualia euitãtur. Ita docuit Vbertinus Zuch. in rub. ff. ſi cer. pet. n. 5 1.

Decimoquartò illa prȩſumptio & coniectura, quæ du-
17 citur a facto, eſt firmior & potentior ea † quæ ſumitur a non facto. Ita Abb. in c. veniens, nu. 7. de filijs presbyt. & Alciat. in reſp. 525. num. 11.

Decimoquintò & vltimò, illa præſumptio & conie-
18 ctura † quæ fauet animæ, ſicque ſaluti æternę potentior & firmior eſt illa, qua dicimus delictum non præſumi, iuxta l. meritò, ff. pro ſocio. Ita reſpondit Anchar. in conſ. 179. ad finem, quem ſecuti ſunt Dec. in c. in prȩſentia, in 12. notab. in fin. de probat. & Gomeſ. in tractat. de gratiis & expectatiuis, num. 90. Et accedit Salic. in l. ſiue poſſidetis, in fin. C. de probat. cum dixit, quod ſemel ex-
19 communicatus, adhuc † præſumitur excommunicatus, vt animæ magis conſultum ſit. ſic & Cæpola in tract. de ſimulatione contractuum, num. 119. ſcripſit, in dubio
20 recipiendam eſſe partem tutiorem † pro ſalute animæ. Idem cenſuit Alciatus in tract. de prȩſumptionib. reg. 3. præſump. 5. num. 3.

Quando vna præſumptio alteram tollat, & diluat.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio altera validior, debiliorem perimit.*
2 *Præſumptio tollit ſuſpicionem, cum hæc multò illa ſit debilior.*
3 *Veriſimilitudo potentior, tollit minus potentem.*
4 *Iudicium vnum tollit aliud.*
5 *Præſumptio plurimùm valida, perimit ac diluit plures infirmiores aut debiliores.*
6 *Præſumptio hominis validior, tollit præſumptionem legis debiliorem.*
7 *Maſculinum ex diſpoſitione legis fœmininum concipit, & quando ab ea diſpoſitione recedamus.*

QVAESTIO XXX.

QVęro trigeſimò, an vna prȩſumptio alteram tollat & diluat? Hęc iuris quęſtio, quę fluit a ſuperiore, ab ea ẽt diſſolui ſatis poteſt. De induſtria tamen eã hic in ſpecie, & ſeparatim pertractare volui, quo res reddatur clarior. Et dicendum eſt ſine controuerſia, vnâ prȩ-
1 ſumptionem altera validiorem, † perimere debiliorem illam. Sicuti clarè probat l. diuus, ff. de in integr. reſtit. & ibi gl. in verbo, exiſtimari, l. non ſolum, ff. de ritu nupt. l. quia aũt. §. non ſimpliciter, ff. ſi quis omiſſ. cau. teſtam. Et l. mater. C. de calum. & ibi Ang. & Salic. l. 1. in fi. C. q & aduer. quos, c. tranſmiſſa, qui fil. ſint legit. Alc. reſpõ. 684. num. 5. Curt. iun. conſ. 35. num. 6. & ſcribunt Bal. in rub. extra de prȩſump. nu. 1. Guid. Papę in tract. præſum. num. 32. alios plures recenſet Marſil. in l. 1. §. diuus. nu. 28. ff. ad leg. Corn. de ſicar. Soc. iun. conſil. 76. num. 66. lib. 1. Gram. conſil. 13. num. 7. in criminalibus & voto 3. nu. 13. Zuchar. in rub. ff. ſi cert. pet. num. 51. & Boer. q. 211. n. 18. & Crau. in tract. de antiq. temp. in 4. par. n. 21.
2 Ita ẽt dicimus multò fortius † præſumptionẽ tollere ſuſpicionem, vt reſpõdit Dec. in conſ. 575. nu. 5. ea rõne quod ſuſpicio eſt multo inferior & debilior ipſa præſumptione, id quod comprobatur ex iam dictis ſupra.

Et quod de prȩſumptione dictum eſt, procedit etiam in coniecturis (ſi modo a prȩſumptionib. coniecturæ re ipſa diſtant) vt in ſpecie ſcribunt Bald. in conſ. 302. proponitur. lib. 2. Fulgoſ. in conſ. 173. in cauſa, & Angel. in l. iniuriarum, §. ſi quis de honore, ff. de iniuriis, quos ita in hanc ſententiam recenſet Gramm. voto 3. num. 14. & prius Marſil. in l. 1. § diuus, num. 30. ff. ad leg. Corn. de ſi-
3 car. ſic quoque dicimus quod veriſimilitudo † potẽtior, tollit veriſimilitudinem minus potentem, Bald. in l. ſiue poſſidetis, in fi. C. de probat.
4 Idem de indiciis dicimus, quorum vnum † aliud tollit & perimit. ita in ſpecie ſcribunt Bart. in l. 1. §. 1. ff. de qõ. Pariſ. conſ. 153. nu. 34. lib. 4. Gramm. d. voto 3. nume. 13. qui alios refert, ſic & Boer. in quæſtione 165.

Quæ hactenus diximus, fortius locum habent, quando duę, vel plures p̃ſumptiones ſimul vni aduerſantur,
1 ita Bald. in l. non ignorat, nu. 5. C. qui accuſ. nõ poſſ. & reſponderunt Dec. conſil. 470. nu. 10. & conſil. 619. col. vlt. & Soc. iun. in conſ. 36. nu. 7. lib. 2. Zuch. in rubr. ff. ſi cert. pet. nu. 51. qui & Alex. conſ. 30. num. 12. lib. 7. recenſet. Sic & Soc. iun. conſ. 26. nu. 13. lib. 4. Crauet. conſ. 149. n. 17. & Natta in conſ. 29. nu. 14. lib. 1. alios ſciens omitto. Præterea & illud dicimus obſeruandum, qđ ẽt vna ſola
5 præſumptio † multũ valida & efficax, perimit ac diluit plures, quę infirmiores & debiles eſſent. ita Pariſ. conſil. 10. nu. 25. conſ. 11. nu. 26. & in conſ. 29. nu. 84. lib. 2. Rurſus hęc traditio & ſnĩa locũ ſibi vendicat in prȩſumptione hominis validiore ac firmiore præſumptione legis.
6 Nã & † illa hoĩs tollit, & perimit p̃ſumptionẽ legis. ita in ſpẽ docuit Soc. ſen. in l. cũ auus, nu. 80. verſ. duodecimò allegabatur, ff. de cond. & dem. & ſcribit Soc. huius opinionis fuiſſe Bar. in l. Gallus, §. ẽt ſi parẽte, nu. 9. ff. de libe. & poſthu. Cũ poſt Richardũ Malũbrã ait, qđ etſi interpretatio uerbi hæredib. ſit certa & clara a lege, l. ſciẽdũ, ff. de uerb. ſign. Attamẽ ab ea certa legis interpretatione recedimus, pp cõiecturã incertã, & nõ expreſſam, ne abſurdum inde ſequatur, ſi extranei comprehenderẽtur. Et Bartolum ſecuti ſunt cęteri, ut communem teſtatur idem Socin. ſen. in d. §. etiam ſi parente, num. 8. Quibus accedunt Ruinus conſi. 39. num. 10. & conſ. 40. n. 4. lib. 1. conſi. 188. numer. 4. lib. 2. & conſi. 15. in fine. lib. 3. Dec. conſi. 15. n. 2. & conſi. 35. nu. 5. & conſi. 571. nu. 9. & Soci. iun. conſi. 58. nu. 7. lib. 2. Accedit præterea, qđ hanc ipſam, de qua præcipue agimus traditionem probat le.

Digitized by Google

7 Lucius, §. quæſitum, de leg. 3. maſculinum † legis diſpo-
ſitione concipit fœmininum, & tamen ab ea diſpoſitio-
ne receditur, ſi contraria teſtatoris voluntas ex coniectu
ris apparet. Qua de re ſcribunt multi a me commemo-
rati in conſ. 150. num. 64. lib. 2.

Probat etiam ſuam hanc ſententiam Socinus multis
alijs in iure locis, quæ fortè de præſumptione a lege re-
cepta & probata loquuntur. Cæterum ab hac Socini tra
ditione diſſentit Rimin. ſenior in conſ. 223. nu. 49. lib. 2.
& idem reſpondit Curt. iun. in conſil. 35. nu. 6. Quorum
opinio procedere poteſt, quando præſumptio illa homi
nis non apparet validior.

Præſumptio quomodo & quando tollatur contraria probatione.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio iuris & de iure non tollitur regulariter probatione contraria.*
2 *Præſumptio iuris ſola, vel hominis contraria perimitur probatione.*
3 *Præſumptio a temporis antiquitate orta, tollitur probatione contraria.*
4 *Veritas ſemper præualet, eique cedunt omnia.*
5 *Probationibus conſtans, dicitur eſſe ipſa veritas.*
6 *Fides a probatione prouenìens magis certa eſt, & præualet.*
7 *Præſumptiones ceſſant, & coniecturæ, contraria vbi superuenerit probatio.*
8 *Præſumptiò a veroſimili admittit probationes contrarias, apparentes, & manifeſtas, & quid tunc requiratur. n. 9.*

QVAESTIO XXXI.

QVæro trigeſimoprimò, an præſumptio tollatur
contraria probatione? Hac in re duos tantum ca
ſus diſtinguo atque conſtituo.

Primus eſt cum loquitur de præſumptione iuris, & de
1 iure. Et tunc regulariter illa † contraria probatione non
tollitur. c. is qui fidem, de ſponſa. & abunde explicabi-
mus infr. quæſt. 60. & ibidem in ſubſequentibus quæſtio
nibus diſſeremus.

Secundus eſt caſus, quando loquitur de præſumptio-
ne iuris ſola, vel de ſola præſumptione hominis. Et hoc
2 caſu dicendum eſt, dubio procul † illam tolli & perimi
contraria probatione, ſi enim (vt ſuperiore quæſtione di
ximus) præſumptio vna alteram tollit & perimit, quan-
to fortius probatio ipſa, præſumptionem tollere, atque
perimere poteſt? Ab hac ſententia nemo eſt, quantum
hactenus mihi licuit videre, qui diſſentiat, & in ſpecie
traditionem hanc probarunt Abbas conſil. 61. col. vlt.
3 verſic. item antiquitas, libr. 1. cum reſpondit, † præſum-
ptionem a temporis antiquitate exortam, contraria pro
batione perimi. Et idem cenſuerunt Bellamera & Cæ-
polla, quos refert & probat Crauet. in tract. de antiqui-
tate tempor. in tertia parte principali, in princ. num. 28.
Idem Crauet in conſ. 258. num. 13. His addo Dec. in l. 1.
in 3. lect. num. 68. verſ. & prædicta, ff. de reb. cred. ſi cer-
tum pet. & in conſ. 400. num. 8. Ea eſt huius doctrinæ ra
4 tio, quod veritas ſemper † præualet, & illi omnia cedũt,
l. penult. §. mulier, ff. de probatio. & ſcribunt Bald. in l. fi
lium, in prima lectura, num. 4. ff. de his qui ſunt ſui vel
alieni iuris, & Pariſ. conſil. 29. num. 82. lib. 2. qui in ſpe-
cie præſumptionis loquitur. Cum ergo id quod proba-
5 tionibus † conſtat, ipſa veritas ſit, dicendum eſt conie-
cturas, & præſumptiones perimi atque ita ceſſare, iuxta
l. ille aut ille, §. cum in verbis, de leg. 3. & in l. continuus,
6 §. cũ ita, de verbor. oblig. Illud ẽt accedit, quod fides, †
quæ a probatione prouenit, eſt magis certa, ideo præuа
let. ita Rom. in conſ. 156. nu. 4. Pariſ. in d. conſ. 29. num.
85. lib. 2. poſt Soc. ſen. in conſ. 270. col. 2. lib. 2. & conſil.
67. nu. 2. lib. 3. Hinc fit, quod non vno in loco iuris no-
7 ſtri ſcriptum eſt, præſumptiones † & coniecturas ceſſa-
re, cum cõtraria ſuperuenit probatio, ſic & in l. vlt. C. ſi
minor ſe maior. dixe. ita in l. vlt. in princ. ff. de eo quod
met. cau. ſcribit Vlpianus aduerſus eam ſatis vrgentem
8 præſumptionem, quæ a veriſimili ducitur, † admitti cõ
trarias probationes, modo apertiſſimæ illæ ſint. Et Mo-
deſtinus in l. ſi chirographum, & Paulus in l. cum de in-
debito, in princ. ff. de probat. in ſimilibus facti ſpecieb.
idem reſponderunt. & idem reſpondit Iauolen. in l. nu-
ptura, in fine, ff. de iure dotium. & probat egregiè text. in
d. c. is qui fidem, de ſponſa. argumentando ab incluſio-
ne vnius ad alterius excluſionem.

Erit tamen obſeruandum, his caſibus requiri proba-
tiones validiores, vt probat l. vlt. in princ. vbi Bar. nu. 1.
ff. quod met. cauſ. Bal. in l. tranſactionem, C. de tranſact.
Alex. in conſil. 99. in fin. lib. 3. Alex. de Neuo in conſ. 30.
nu. 3. Curt. iun. in l. 1. nu. 28. C. qui admitti. & in conſil.
52. nu. 7. & Lud. Molina de Hiſpanorũ primogen. lib. 3.
9 cap. 4. num. 33. & requiri tres † teſtes omni exceptione
maiores, ad probandum contra hanc iuris præſumptio
nem, ſcripſerunt Spec. in tit. de probat. §. vlt. verſic. vlt.
Alex. in l. trãſactionem, num. 3. C. de tranſactio. & Iaſ. in
l. ſciendum, num. 10. de verb. oblig. Galliaula in l. centu-
rio, num. 305. ff. de vulg.

Præſumptio an ſemiplena probatione ſit firmior & potentior.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio iuris & de iure, ſemiplena eſt probatione validior.*
2 *Præſumptio iuris ſola, in aliquibus ſemiplena probatione eſt fortior, & qua de cauſa, num. 3.*
4 *Præſumptionem iuris ſi pro ſe quis habeat, non defertur iuramentum ſuppletorium, aduerſario ſuo ſemiplenè probanti.*
5 *Præſumptionem iuris contra ſe habens, apertiſſimis eam probationibus diluere debet.*
6 *Probatio ſemiplena eſt præſumptione hominis potentior.*

QVAESTIO XXXII.

QVæro trigeſimoſecundò, an præſumptio & conie-
ctura ſit potentior ac firmior ſemiplena probatio
ne? Hic ſunt diſtinguendi tres caſus.

Primus eſt, cũ agitur de præſumptione iuris & de iu-
1 re. Hoc caſu dicimus, præſumptionem † eſſe ipſa proba-
tione ſemiplena validiorem, id quod dubitatione caret,
cum iam conſtet, eſſe hanc præſumptionem firmiorem
regulariter ipſa probatione, ex quo ei præualet, vt dixi-
mus ſuperiore quæſtione.

Secundus eſt caſus cũ agitur de ſola iuris præſumptio
ne. Hæc in aliquib. validior eſt ipſa ſemiplena probatio-
2 ne. Siquidem præſumptio iuris † reiicit onus probandi
in aduerſarium, l. generaliter. §. ſi petitum, in fi. ff. de fi-
deic. liberta. & dicemus infra ſubſequenti qõne. ſemiple
3 na aũt † probatio non reijcit. Sicuti in ſpecie annotauit
Crau. in tract. de antiqui. tpor. 1. par. princip. partic. 11.
nu. 26. Qua ratione fit, vt ſemiplena probatio hanc iuris
præſumptionem non extinguat. Præterea accedit, ꝙ ſi qs
4 hẽt præſumptionem † iuris pro ſe, non defertur iurm
in ſupplementum probationum ſuo aduerſario, qui ſe-
miplenè tñ probauit. Ita Crau. loco iam citato, n. 29. &
vberius diſſerimus infr. q. 82. Rurſus accedit, ꝙ ille, qui
5 † hẽt præſumptionem iuris contra ſe, debet illam aper-
tiſſimis probationib. diluere, l. vlt. vbi gl. ff. ꝙ met. cauſ.
& tradit Galliaula in l. cẽturio, n. 307. de vulg. Non er-
go ſemiplena probatio eſt validior hac præſumptione.

Tertius eſt caſus, cum agitur de præſumptione ſola ho
minis. Hoc caſu dicendum eſt, probationem ſemiple-
6 nam eſſe † hac præſumptione firmiorem. Ita in ſpecie
Craue. loco iam relato. num. 28. His facilè declarari pōt
quod a multis quæſitum fuit, an præſumptio differat a
ſemiplena probatione? Quam quæſtionem excitarunt

Aegidius

Digitized by Google

Aegidius Boſſius in tract.cauſarum criminalium, tit. de iudicijs & conſiderationibus ante torturam, num. 9. & Antonius Gomeſ.in tract.de delictis, c.13.tit.de probatione delictorum, num.1. verſ.aduertendum, &c.

Præſumptio quando transferat probandi onus in aduerſarium.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio iuris & de iure, probandi onus in aduerſarium nec reijcit, nec probationem admittit in contrarium.*
2 *Præſumptionem iuris lex pro veritate habet, ſi contrarium non probetur, eaque probandi onus reijcit in aduerſarium, maximè tunc demum, vbi vrgens eſt, n. 3.*
4 *Quaſi poſſeſsio transfert onus probandi in aduerſarium.*
5 *Præſumptio iuris orta ex ſententia pendente appellatione, non transfert probandi onus in aduerſarium.*
6 *Præſumptio iuris ſola, quam lex pro veritate non habet, onus probandi in aduerſarium ne quidquam transfert.*
7 *Præſumptionem ſolam iuris, habet lex pro auxilio ipſius probationis.*
8 *Præſumptio iuris ſola, quem producat effectum.*
9 *Præſumptio hominis non transfert in aduerſarium onus probandi, & quando, n. 11.*
10 *Præſumptio hominis interdum præſumptioni legis præualet, & eam ceſſare facit.*

QVAESTIO XXXIII.

QVæro trigeſimotertiò, quando præſumptio coniecturaque reijciat, atque ita transferat onus probandi in aduerſarium? Hac in re aliquot caſus ita diſtinguo atque conſtituo.

1 Primus eſt, cũ extat pſumptio iuris † & de iure. Hoc
caſu non eſt diſputandum, an reijciat onus probandi in aduerſarium, cũ is qui hanc præſumptionem pro ſe habet, plenè ſuam intentionem probaſſe dicatur, ex quo contra eam regulariter non admittitur probatio.

Secundus eſt caſus, cum extat ſola iuris præſumptio,
2 quam † lex ipſa pro veritate habet, ſi contrariũ non pro
betur. Hæc reijcit probandi onus in aduerſariũ, ita probant l.generaliter, §.ſi petitum, in fi.ff.de fideicommiſſ. libert. l.vlt.in princ.ff.de eo quod met.cauſa, l.nuptura, in fin. ff.de iure dotium. l.ſi chirographum. & l.cum de indebito, in princ.ff.de probatio.& l.ſiue poſſidetis, C. de probat. & in c.ex inſinuatione, de procurat.& in c.vnico, vt eccleſ.benef. Et hoc paſſim interpretes noſtri admittunt. ita inquam hoc admittunt Oldra.conſ.261. in vnione. Calder.conſil.5.tit.de probat. Guido Papæ in tract.de præſump.nu.61. Spec.in tit.de probat.§.probare, num.11.in fi. Bald.in l.ſiue poſſidetis.nu.6.C.de probat.& in c.bonæ, nu.2.de elect. Angelus in repet.l.ſciendum, col.vlt.verſ.vbi vero præſumpt.ff.de verbor.oblig. Dec.conſil.540.num.11. Brun.conſ.109. num.1. & Reſtaurus Caſtaldus in tract.de Imperatore, quæſt.51.nu.
3 22. qui aſſerit, hoc maximè procedere, quãdo † præſum
ptio hæc vrgens eſt. Et hæc iuris præſumptio, quoad
4 hunc effectum, æquiparatur quaſi poſſeſſioni, quæ † &
ipſa transfert onus probandi in aduerſarium, ita Goza. conſ.50. num.16. & hic caſus multo magis locum hẽt, quando præſumptio allegatur contra tertium, vt egregiè tradunt Innoc.& Ioan. Andr.in c.ſuper his, de accuſat.& ibi Felin.nu.16.alleg.53. nu.3.& alleg.89.col.vlt. Extenditur vt procedat etiam ſi poſtmodũ aduerſarius haberet probare negatiuam. Ita Dec.in c.nouit, in fi.de iud.& Ceph.in conſ.138.num.18.lib.1.

Declaratur hic caſus, vt non procedat in ea iuris præ
ſumptione, quæ oritur ex ſententia, pendente appella-
5 tione. Nam illa non † transfert onus probandi in aduer
ſarium. Ita Imol.in c.in præſentia, nu.2. de renun.& clare Alciat.de præſump.reg.3.præſump.9. num.4.verſic. ſed tu conſidera.

Tertius eſt caſus, cum adeſt ſola iuris præſumptio, quæ
tamen a lege pro vera non habetur, ſed leuis tm iudica-
6 tur. Hæc † non transfert onus probandi in aduerſariũ.
Ita docuit Bald.in l.ſiue poſſidetis, nu.6.C.de probatio.
7 Nam habet lex hoc caſu præſumptionem † hanc pro au
xilio ipſius probationis, & propterea non operatur hũc effectum transferendi onus probandi in aduerſarium. Idem ſcripſit Ang. in d.repet.l.ſciendum, col.penul.verſic.deſcendo ad præſumptionem iuris, de verbor.oblig. qui adfert exemplum, vt eſt (inquit Angelus) quãdo fertur ſententia contra vnum ex duobus patronis, vel cum libertus iurat, ſe vnius libertum non eſſe. Nam tũc præſumitur, quod ſit alterius, ſed hæc præſumptio leuis eſt,
& non transfert onus probandi in aduerſarium, ſed ope
8 ratur, † vt exiſtentibus probationibus paribus iudicetur
pro eo, qui hanc præſumptionem pro ſe habet, ita egregiè cenſuit gl.in l.ſi duo patroni.in prin. ff.de iureiur.& ibi Iaſ.num.3.in ſpecie Ang.ſecutus eſt.

Quartus eſt caſus, cũ de præſumptione hominis agi-
9 tur. Hæc † non transfert onus probandi in aduerſarium.
ita vno verbo ſenſit Crau.in tract.de antiq.tẽpor.part. 1.principali, in 11.particula, n.24.qui tamen aliqua auctoritate non vtitur. Adferre potuit auctoritatem Bal. in rubr.C.de probat.nu.4.dum diffinit præſumptionem iuris & de iure. idem ſcripſerunt Bal.in c.bonæ. num.2. de elect. Rimin. in conſ.223.num.54. lib.2. Alc.in tract. præſumpt.reg.3.præſumpt.26.num.1.

Cæterum hæc interpretum traditio habet non parũ
10 dubitationis. Nam ſi præſumptio hominis † interdum
præualet præſumptioni legis, & eam ceſſare facit, vt explicauimus ſupra q.30.n.6. a fortiori dicendũ videtur, quod ſi legis præſumptio transfert probãdi onus in aduerſarium, id etiam faciat hominis præſumptio. Reſponderi forte põt, tunc hominis præſumptionem nõ tranſ-
11 ferre onus probandi in aduerſarium, cum † non eſt efficax, ſecus ſi nõ leuis eſt ponderis. & hoc in caſu præſumptio hæc a præſumptione legis nil diſtabit. Et hæc declaratio comprobatur ex his, quæ dicemus in fine 35. qõnis, cum vna cum Bald. Spec.& alijs hanc præſumptionem ſemiplenè probare oſtendimus, & prætereà Bal. in d.l. ſiue poſſidetis, num.7. C.de probat. ſentit hanc præſumptionem transferre onus probandi in aduerſarium.

Præſumptionem operari, vt æquitas rigori præferatur, breuis explanatio

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio operatur, ut rigori præferatur æquitas, & quid de purgatione moræ, nu. 4.*
2 *Appellatione pendente, ſententia nequit mandari exequutioni. Id quando non procedat, num. 3.*
5 *Moræ purgatio non niſi ſuadente æquitate permiſſa eſt.*

QVAESTIO XXXIV.

QVæro trigeſimoquartò, an præſumptio operetur,
1 vt æquitas præferatur rigori. Et operari † docuit
Cagnol.in l.in omnibus quidem, nu.10. ff.de reg. iuris, adductus auctoritate gloſſæ in c.ſuſcitata de reſt. in integrũ, in gl.penult. iuris rigore ſancitum eſt, quod
2 pendente † appellatione, vel ſupplicatione, ſententia
3 exequi non poſſit, attamen † ſi præſumptio erit coniun-
cta cum æquitate, pro ipſo petente executionem, illa fieri debet, ita gl. illa, quam ſecuti ſunt Doct.& Prępoſ.in c.diſciplina.45.diſt. Felin.in c.2.n.1.de re iud.

Huc facit quod docuit Guielmus Maynerius in l.in obſcuris, num.6.de reg.iur. cum dixit præſumptionem
4 operari, † vt locus ſit purgationi moræ, quæ quidem pur
5 gatio † non niſi ſuadente æquitate permiſſa eſt.

Digitized by Google

Præſumptio quando & quomodo operetur, vt præſtentur expenſæ litis ei pro quo ſtat ipſa præſumptio, diligens & copioſa explicatio.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio efficit, vt is contra quem eſt, cogatur aduerſario pauperi ſubminiſtrare expenſas litis & alimenta.*

2 *Lite ſuper filiatione pendente, vtrum alimenta, & litis expenſas ſubminiſtrare teneatur pater.*

3 *Litis expenſas, & alimenta præſtanda a patre tribus concurrentibus aliqui voluerunt, quorum opinio reijcitur, num. 4.*

5 *Exhæredato pro filio ſemper præſumptio eſt, quod iniuſte ſit exhæredatus, niſi cauſa ab hærede probetur.*

6 *Alimenta & litis expenſæ vt decernantur filio, ſufficit ſolã pro filio extare præſumptionem, & ea, qualis requiratur, cum ampliatione ibi, n. 7. 8. 10. 15. & ſeq.*

9 *Emancipationis, & patriæ poteſtatis hodie differentia nulla eſt, quo ad ſucceſſionem & alimenta.*

11 *Legitimatus per ſubſequens matrimonium, dicitur vere & proprie legitimus, idem in legitimatis per reſcriptum, vel oblationem curiæ, quo ad ſucceſſionem, & alimenta, n. 12.*

13 *Filios naturales & ſpurios, inſpecta æquitate canonica, pater hodie alere tenetur.*

19 *Appellatum ſi fuerit a ſententia pro vxore lata, nil dicitur attentare iudex, ſi alimenta vxori decernat.*

20 *Appellatio ſuſpendit iudicatum, non tamen impedit præſumptionem iuſtitiæ vel rectitudinis ipſius ſententiæ.*

21 *Monacho litiganti contra Abbatem vel monaſterium decernendæ ſunt litis expenſæ, ſi pro ipſo extet præſumptio.*
Idem eſt in vaſallo contra dominum litigante. num. 22.
Et in eo cuius bona ſunt ſequeſtrata. n. 23.

24 *Filio adoptiuo litiganti contra patrem, non decernuntur alimenta uel litis expenſæ.*

25 *Filiorum appellatione, quando non veniant adoptiui.*

26 *Pater adoptiuus non tenetur alere filium adoptatum cõtra opin. gl. Spec. Bald. & Lambertini.*

27 *Filio, qui hæreditati renunciauit, non decernuntur alimenta & ſumptus ex bonis paternis, lite ſuper eis pendente, etſi renunciationem filius reſcindi petat.*

28 *Pretium ſuccedit loco rei.*

29 *Iura ſua remittentibus, non datur ad illa regreſſus.*

30 *Renunciatio ſemper legitime facta præſumitur.*

31 *Alimenta præterita non habent priuilegium alimentorum.*

32 *Inopiã ſola non eſt cauſa ſufficiens ad conſequendum alimenta et ſumptus litis.*

33 *Filiationis quaſi poſſeſſio, ſatis probata dicitur, ſi teſtes affirmẽt hunc reputari & tractari a patre pro filio.*

34 *Alimenta & ſumptus litis quouſque præſtentur.*
Et quod iudicis arbitrio taxentur, n. 35.

36 *Litis expenſæ an reſtituendæ ſint cum alimentis, ſi is cui decretæ fuerunt, in lite ſuccumbat.*

37 *Mulier uentris nomine miſſa in bonorũ poſſeſſionem, ſi prægnans non reperiatur, non reſtituit fructus & alimenta, niſi calumniæ id cauſa feciſſe conuincatur.*

38 *Alimenta & ſumptus litis ſi cui decernantur, utrum cauere is debeat.*

39 *Alimentorum aſſignatio & impenſarum, nullum facit præiudicium cauſæ & iudicio principali.*

QVAESTIO XXXV.

QVæro trigeſimoquintò, an præſumptio alios effectus, præter hactenus commemoratos operetur? Et operari dicimus, vt is, contra quem eſt ipſa †
1 præſumptio, teneatur ſubminiſtrare litis expenſas, & alimenta certis in caſibus ſuo aduerſario, qui alioqui ob inopiam non habet vnde ſe alat, & cauſam ſuam defendat, ſicuti quando præſumptio eſt pro filio, qui de filiatione, vel alimentis aduerſus patrem contendit. Hæc ſanè præſumptio ſufficit, vt ipſo filio aliunde non habenti decernantur a patre alimenta, & litis impenſæ, ita ſcripſerunt Rota Romana deciſ. 2. in tit. de iudicijs, in antiquioribus, & in deciſ. 1. in tit. de accuſ. in antiquis. Bellame. in concluſ. 88. Ares. in c. ſi qui teſtium, num. 14. de teſtib. & ibi Felin. nu. 8. Afflict. in deciſ. 10. & 11. Boe. q. 314. num. 4. Alc. in tract. præſum. reg. 3. præſum. 9. & lib. 8. parerg. iuris, cap. 24. & in reſp. 449. latè Craue. in coſ. 164. Petr. Rebuffus in commentarijs ad conſtitutiones Galliæ tom. 1. in tit. de ſententiis prouiſionalib. art. 1. gl. 2. nu. 5. Ioan. Lupus in repet. c. per veſtras. §. 39. nu. 3. de donat. inter vir. & vxor. Benincaſ. in tract. de paupertate, in 4. ſpeciali, nu. 14. Duennas in reg. 365. in 4. ampliando vult hæc concedi etiam in prima inſtãtia, & ſic ante ſententiam. Eandem quoque traditionem apertius probarunt Didac. Coua. in lib. practicarum qõ. capit. 6. nu. 5. Ioan. Baptiſt. Pontanus in tract. de alimentis, cap. 3. nu. 2. & c. 13. n. 16. & cõem ac veram teſtatur Decian. in conſ. 56. nu. 2. lib. 2. Affirmarunt & rectè quidem prædicti oẽs, ſufficere ſolã ipſam præſumptionem. Quorum ſniam probat text. in l. ſi inſtituta, §. ſi de inofficioſo, ff. de inoff. teſta. quam mox explicabimus. Confert etiam text. l. vlt. §. quod ſi ei. C. de ord. cognitio. quo ſancitum eſt, quod ſi ab eo, qui eſt in quaſi poſſeſſione libertatis bona ſubrepta ſunt ab eo, qui dñm ſe eſſe contendit, is qui aſſerit ſe dñm impenſam litis illi, ſi aliunde non habet, ſubminiſtrare dẽt ex bonis illis. Ea eſt rõ, quia illa quaſi poſſeſſio libertatis, & bonorum præſumptionem pro ipſo actore facit, l. circa, ff. de probat. Quib. intelligimus verã non eſſe opinionem eorum, qui indiſtinctè di-
2 xerunt, quod pendente lite ſuper † filiatione, debeat ali filius a patre, qui & ei expẽſas litis ſubminiſtrabit. Quæ quidem in opinione fuit gl. in l. ſi quis a liberis, §. ſi vel parens, ff. de liber. agnoſcen. & in l. vlt. in gloſſ. vlt. C. de alend. liberis. Hæc opinio ex prædictis falſa detegitur, & eam expreſsè dãnarunt Petr. Iacob. de Arena, Cyn. Ang. & Albe. in d. l. vlt. & Bar. in l. ſi neget, ff. de liber. agnoſc. qui inquit, quod ſi opinio illa admitteretur, abſurdũ & iniquũ ſequeretur, quod quilibet poſset mouere litẽ, & allegare ſe eſſe filiũ, & interim aleretur, & Bart. ſecutus eſt etiam Dec. in d. conſil 66. nu. 1. lib. 2. Detegitur etiam ex prædictis falſa opinio eorum, qui dixerunt, ita demũ filio, & ſimilib. præſtanda eſſe alimenta, & litis expẽſas,
3 † quando tria concurrunt, quorum primum eſt, quod ſit in quaſi poſſeſſione, ſecundum quod pro eo lata ſit prima ſententia, tertium quod ſit pauper, atque ita non habeat vnde ſe alat, & litis impenſas ſuſtineat.

In hac opinione fuerunt Alberic. Ang. & Caſtr. in d. l. ſi inſtituta. §. ſi de inofficioſo, ff. de inoff. teſtam. idem ſenſit Salic. in l. vltim. col. 1. verſ. quærit gloſ. C. de ordine cognit. & alios plures recenſet noue Ant. Cordubenſis, in l. ſi quis a liberis, §. ſi vel parens, numer. 42. de liber. agnoſc. & ſi multi ex his, quos ille allegat, id nõ ſcribunt. Teſtatur tamen Cordubas poſt Didacũ, hanc eſse
4 cõem opinionem. Hæc ſanè opinio † vera non eſt. Concedimus quidem tertium illud requiſitum, quod ſcilicet filius iſte, vel ei ſimilis pauper eſse debeat, & aliunde non habeat vnde ſe alat, & litis impenſam faciat, ſicuti manifeſtè probant d. §. de inofficioſo, & dict. l. vlt. §. quod ſi ei. Non tamẽ ipſa ſola inopia ſufficit, vt ſuo loco dicemus. Porrò illud ſecundum requiſitum, quod ſcilicet eſse debeat in quaſi poſseſſione filiationis, vel alterius ſui iuris, verum non eſt, cum ſufficiat præſumptio aliunde proueniens. Et diximus ſupra illã quaſi poſseſſionem, cuius meminit d. l. vlt. C. de ordin. cognit. præſumptionem inducere. ita quoque verum nõ eſt tertiũ illud requiſitum, nempe quod neceſsaria ſit prima ſñía. Hocequidem falſum eſt, nam tex. d. §. ſi de inofficioſo, quo iſti moti ſunt, id non probat. ibi enim neceſsaria fuit ſententia pro filio exhæredato, quia ei repugnabat præſumptio illa, exorta a patris exhæredatione, ob quã,

ſicuti

Digitized by Google

ſicuti ipſi exhæredato non competebat Carboniana bo
norum poſſeſſio, nec ius percipiendi alimenta ex bonis
patris, l.qui de inofficioſo, ff. de inoff. teſta. ita nec ei cō-
petebat ius petēdi alimēta ab aduerſario, nec litis ſum
ptus, donec obtineret ſententiam, ob quam pendente ip
ſa lite, & appellatione, conſequeretur ipſas expenſas.
Erat enim eo tempore neceſſaria ſententia pro filio, cui
aduerſabatur præſumptio oriens ex patris exhæredatio
ne, quæ iuſta credebatur, l.nam & his. §.1. ff. de inoff. te-
ſtam. ita in ſpecie doctè & acute explicauit d.§.ſi de in-
officioſo, eruditiſſimus Didacus Couar. in d.lib. practi.
quæſt. c.6. nu.5. qui ob id ſubiungit, diuerſum hodie eſ-
ſe: cum præſumptio ſit magna pro ipſo filio, quod ſcili-
5 cet iniuſtè fuerit † exhæredatus, & ob id niſi hæres pro-
bet, iuſtam fuiſſe exhæredationis cauſam, ſuccumbet. l.
omnimodò, C. de inoffic. teſtam. & §. aliud quoque capi
tulū, in auth. vt cū de appel. cognol. gl. in l. vlt. in prin. ff.
quod met. cauſ. & ſcribit Alcia. in tract. de praſum. reg.
1. pręſump. 16. & dicemus infr. lib. 4. præſum. 64. Qua ex
re infertur, hodie filiū hūc exhæredatum, ſi aliunde nō
habet, vnde ſe alat, & litis expenſas ſuſtineat, alimēta,
& litis expenſas conſequi poſſe ab hærede ſcripto. nam
pro ipſo filiò ſtat præſumptio ex quaſi poſſeſſione filia-
tionis quam pater ipſe fatetur, dum eum exhęredem fa
cit. Ipſi vero filio non repugnat præſumptio ex exhære-
datione, cum hodie iniuſtè exhæredatus præſumatur.
Et hanc quidem illationem niſi ſunt probare Cæph. in
conſil. 127. nu. 12. lib. 1. & Cordubenſis in d.§.ſi vel pa-
rens, nu. 44. & prius Didacus in d.c.6. nu.6. eſt itaque ve
ra & recepta ſnīa hæc, quoad hoc, vt filio decernantur
6 alimenta, & litis expenſæ ex boni patris † ſufficere ſolā
pro ipſo filio extare præſumptionem, quæ quidem eſſe
debet vrgens, alioqui leuis non ſufficit, ita Didac. in d.c.
6. num.6. verſic. non tamen negauerim. & Molina in lib.
2. de Hiſpan. primog. cap. 16. num. 36. & ideo ſubiungit
idem Didac. ibid. num.7. verſ. qua in re oportet, quod ſi
pro aduerſario extant præſumptiones vrgētiores, decer
ni non debent hæc alimenta, nec impenſæ litis. Et rur-
ſus hæc præſumptio eſſe debet in eodem iudicio, de quo
agitur. Non enim ſi ageretur iudicio poſſeſſorio, ſuffice-
ret præſumptio, quod is actor foueret ius in petitorio.
ita Ioan. Baptiſta Pontanus. in d. tract. de alimentis, cap.
13. nu.6. qui teſtatur, ſic obſeruaſſe Rotam Romanam.
7 Extenditur primo hæc traditio, vt locum habeat, † ſi
ue ipſe filius agat, ſiue cōueniatur ſuper ſucceſſione bo-
norum patris. ita extendit Petr. Duennas in reg. 365. in
1. ampliat. ex d.l.ſi inſtituta, §.ſi dè inofficioſo, ff. de in-
off. teſt. & ex l.1. & ibi Doct. C. de Carbon. edict. Verum
dubito, cum iura ſolum de ipſo filio actòre loquantur,
& ratio inopiæ ceſſare videtur in filio, qui conuenitur,
quia tunc præſupponitur, quod ipſe poſſideat bona.
8 Extenditur ſecundo, † vt procedat in filio emancipa-
to. Nam & is, ſi inops eſt, & præſumptionem habet pro
ſe, conſequi debet alimenta & litis expenſas ex bonis pa
tris. Ita in ſpecie extendunt Petr. Duennas in dict. reg.
365. nu.2. Ludouicus Molina in lib. 2. de Hiſpan. primo-
9 gen. c.16. nu.31. Ea ratione vſi ſunt, quod nulla hodie †
ſit differentia emancipationis, & patriæ poteſtatis, quo
ad ſucceſſionem & alimenta, §.ſi verò neque fratres, in
authen. de hęred. ab inteſtat. venien. Et ſcribunt Angel.
in l.nihil, C. de vſucap. pro hærede. Alex. in l.cum qui-
dam, §. ſuum hæredem, col. vlt. ff. de acq. hæred. & Iaſ. in
l.ſi emancipati, num. 36. C. de collat.
10 Extenditur tertiò, vt procedat in † filio legitimato p
ſubſequens matrimonium. Ita Duennas in d. regul. 365.
in 7. ampliat. & Molina in d.c.16. nu.32. Ratio eſt (vt il-
11 li ſcribunt) quia legitimatus † per ſubſequens matrimo-
nium dicitur verè & propriè legitimus, l.cum quis, C. de
natural. lib. & c. tanta, qui filii ſint legitimi. Et idem eſſe
12 exiſtimo, in aliis † legitimatis per reſcriptum, vel obla-
tionem curiæ. Nam & ij dicuntur vere & proprie legiti
mi quo ad ſucceſſionem & alimenta, vt late reſpondit
Alex. in conſ. 2. lib. 1.
13 Extenditur quarto, vt procedat ēt † in filijs naturali-
bus & ſpurijs, quos hodie inſpecta æquitate canonica
pater alere tenetur, ca.cum haberet, de eo qui duxit in
matr. quam polluit per adulter. ita in ſpecie ſcripſerunt
Dec. in d.conſ. 66. nu.6. lib. 2. Molin. in d.ca. 16. nu. 32. &
Duen. in d.reg. 365. in 6. limit. Idem ſcripſit Ant. Cordu
benſis in d.§.ſi vel parens. num. 63. & ſi loquatur qn̄ hic
ſpurius agit pro legato alimentorum ei facto a patre.
14 Extenditur quintò, † etiam in filio, qui adhuc eſt in
vtero, nā & ventri prouidendū eſt, atq; ita decernenda
ſunt alimenta. Ita in ſpecie tradunt Maſſuerius in pract.
in tit. de poſſeſſorio, num. 26. Duennas in d.reg. 365. in
ampliatio. 9. & Ludouicus Molin. in d.c. 16. num. 33.
15 Extenditur ſexto, vt locum † habeat etiam in nepoti
bus, pronepotibus, & abnepotibus, rectæ tamen lineæ,
ijs equidem decernenda ſunt alimenta, & litis expenſę,
cum pro eis ſtat pręſumptio. Ita tradunt in ſpē Duennas
in d.reg. 365. in ampliatione quinta. Maſſuerius in pra-
ctic. tit. de poſſeſſorio, §. item & recedentia, Ludouicus
Molin. in d.cap. 16. num. 34. Rebuffus in commentarijs
ad conſtitutiones Galliæ, in tomo 1. in tit. de ſententijs
prouiſio. art. 1. gloſſ. 2. Et manifeſtè probat text. in d.l.ſi
inſtituta, §.ſi de inofficioſo, ff. de inoff. teſtam. etſi Caſtr.
ibi ſcripſit intelligi nepotem pro ipſo filio.
16 Extenditur ſeptimò, vt locum † habeat ēt econuerſo
in patre, qui ordine turbato ſuccedit filio, iuxta l.nā &
ſi parentib. ff. de inoff. teſta. Nā & ei inopi, exiſtente pro
eo pręſumptione, decernenda ſunt alimenta, & ſumptus
litis, qn̄ aduerſus filiū, vel aliū pro filii hæreditate agit,
ſicuti in ſpecie ſcribit Duen. in d.reg. 365. in 6. ampliat.
17 Extenditur octauò, vt † procedat ēt in fratre & ſoro
re, qui litē hēt aduerſus fratrem vel ſororē, vt conſequa
tur alimenta ei a patre relicta in teſtō, vel cum iure pri-
mogenituræ ei præſtare dēt. Ita in ſpecie reſpondit Al-
ciatus in reſponſ. 449. & Ludouicus Molin. in lib. 2. de
Hiſpanorum primogen. cap. 16. num. 35. Et idem ſenſit
Didacus in lib. pract. quæſtio. cap. 6. nu. 5. dum poſt Re-
buffum in præcitato tit. de ſententiis prouiſio. art. 1. glo.
2. ſcribit, diuerſum eſſe in fratre agente pro hæreditate
fratris. Non enim (ait Didac.) eo caſu locus eſt diſpoſi-
tioni d.l.ſi inſtituta, §.ſi de inofficioſo. Verum hoc in-
telligit Didacus, niſi frater, vel ſoror petat hæreditatem
fratris ex eius teſtō nec abolito, nec cācellato, iuxta l. vl-
tim. C. de edict. Diui Adr. tollend. Id quod obſeruatum
aliquando fuiſſe in Granatenſi conſilio teſtatur ipſe Di
dacus. Et traditionē hanc probarunt & Duen. in d.reg.
365. in fin. poſt Rebuffum, quem recenſet, ac etiam Io.
Baptiſta Pontanus in d.cap. 13. num. 1.
18 Extenditur nonò, vt etiam locum habeat † in vxore,
quæ litigat aduerſus maritum. Nam & ei decernenda
ſunt alimenta, & litis expenſæ a marito, ſi aliunde non
habet, & pro ea ſtat aliqua præſumptio. Ita in ſpecie ſcri
bunt Abb. & reliqui in ca. ex parte. de accuſat. Afflict. in
deciſ. 10. qui teſtatur ita fuiſſe deciſum, & idem in de-
ciſ. 152. Aleiar. in tract. de præſ. reg. 3. præſumpt. 9. num.
5. & Boer. in quæſt. 324. num. 4. & his prius Alber. in l. vl
tim. num. 2. C. de ordine cognitio. Socin. Sen. in conſil.
286. lib. 2. & Io. Lupus in c. per veſtras, in §. 36. num. 5. de
donatio. inter virum & vxorem. Idem ſcripſit Didacus
in libro practicarum quęſt. cap. 6. num. 5. verſ. idem erit.
Qui quidem ſubiungit, idem eſſe in vxore, quæ mortuo
marito agit ad dotem & donationem propter nuptias,
vt ei litis expenſæ, & alimenta ab hæredibus mariti præ
ſtentur, ſicuti in ſpecie tradit Rebuff. præcitatis in com-
mentariis ad conſtitutiones Galliæ, tomo primo. in tit.
de ſentent. prouiſio. artic. 3. gloſſ. 1. Eandem ſententiam
probarunt etiam Pontanus in d.c.13. nu. 2. Ant. Cordu-

benſis in d.l.ſi quis a liberis, §.ſi vel parens.nu.64.ff.de
liber.agnoſcend.qui nu.65.ſubiungit idem eſſe, quādo
pendet lis ſuper vinculo matrimonii.Id quod auctorita
te multorum comprobat. Intelligo ego quādo pro ipſa
vxore extat pręſumptio. Et addit Cordubenſis ex tradi
19 tione Caſtelli,quod ſi a lata ſentētia pro vxore,† appel-
latum eſt, & iudex decernat alimēta ipſi vxori, non dr̄
aliquid attentare. Et idem decidit Afflict.in deciſ.152.
nu.6. Quę ſanè traditio veriſſima eſt,cum permiſſum id
ſit manifeſto iure,ī d.l.inſtituta,§.ſi de inofficioſi, ff.de
20 inoffic.teſtam. Et rō quidem eſt, quia etſi appellatio †ſu
ſpendit iudicatū,l.1.ff.ad S.C.Turpil.attā non impedit
præſumptionem iuſtitiæ & rectitudinis ipſius ſentētiæ,
quæ hunc effectum parit, ſicuti doctè & verè explican-
do d.§.fin.de inofficioſo, ſcripſit Didac.in d.c.6.nu.5.
21 Extenditur decimo, † vt locum habeat etiam in mo-
nacho litigante contra Abbatem,& monaſteriū, ſi pro
eo extat præſumptio, ſicuti quando eſt in quaſi poſſeſ-
ſione religionis. Ita probat c.ex parte.de accuſatio.vbi
Doctores,& ſcribunt Afflict.in deciſ.10.num.10.Alcia.
in d.tract.de præſumpt.reg.3.præſump.9.nu.5. Boerius
in q.324.num.4.& Cordubenſis in d.§.ſi vel parens, n.
55.qui num.56.idem eſſe ait in clerico ſeculari.& num.
60.idem eſſe ſcripſit in collegiato, & in canonico electo
& de monacho Pontanus in d.c.13.num.3.
22 Extenditur vndecimo, vt habeat locum ēt † in vaſal-
lo litigante contra dominum, cui litis expenſæ a domi-
no decernendæ ſunt, ſi modo pro ipſo vaſallo extat præ
ſumptio,& aliunde nō habeat vnde litem ſuſtinere poſ-
ſit.Ita in ſpecie affirmarunt Boer.in quæſt.303. nu.3.&
Soc.iun.in conſ.8.nu.6. lib.3.& idem ſenſit gloſ.in l.vlt.
§.quod ſi ei, C.de ordine cognit.
Extenditur duodecimò, vt procedat etiam in eo, cu-
23 ius † bona fuerunt ſequeſtrata. Nā & huic decernenda
ſunt alimenta & litis expenſæ, ſi conſtat de eius poſſeſ-
ſione vel quaſi dictorum bonorum, vel alia pro eo extat
præſumptio, & non habet vnde ſe alat, & litis ſumptus
faciat. Ita in ſpecie tradunt Bar.in d.l.vlt.nu.4.C.de or-
dine cognit. Salic.in l.ſi fideiuſſor. §.vlt.& ibi Iaſ.num.
30.ff.qui ſatiſd.cogant, Curt.in tract.de ſequeſtris, nu.
20.Felin.in c.ex parte,nu.4.de accuſ.Ant.Corduben.in
l.ſi quis a liberis, §.ſi vel parens, n.45.ff.de lib.agnoſ.&
Pontanus in d.c.13.num.4.
Declaratur primò, quod dictū fuit ſupra de filio qui
pendente lite aduerſus patrem, cōſequi debet alimenta,
24 & litis expenſas, † vt locū non habeat in filio adoptiuo.
Non.n.is filius adoptiuus conſequi debet alimenta, &
litis ſumptus. Ita in ſpecie tradunt Rebuff.in commen-
tariis ad cōſuetudines Galliæ, tomo primo, in tit.de ſen.
prouiſional.art.1.gl.2.num.27.& Duennas in dicta reg.
365.in quinta limit. Ea ratione vſi ſunt, quod appella-
25 tione filiorum † in hac materia non veniunt adoptiui.l.
fideicommiſſum,de leg.3.& c.in pręſentia,de probatio.
Verior fortè ratio poteſt adferri, quod pater ipſe adopti
26 uus † non teneatur alere ipſum filium, ſicuti ſcripſerunt
multi commemorati a Tiraq.in l.ſi vnquam, in verbo
ſuſceperit liberos,numer.8.de reuoc. donat.quos viſus
eſt ſequi Ant.Cordubenſis in l.ſi quis a liberis.in princ.
nu.18.ff.de lib.agnoſc.reiecta opinione gl.Spec.Bald.&
Lambertini qui aliter ſcripſerunt.
27 Declaratur ſecundò, vt non habeat locū in † filio qui
iam renunciauit hæreditati, non enim alimenta & litis
ſumptus conſtitui ei debent ex bonis patris, pendente
lite ſuper eis, etiam ſi petat ipſe filius renunciationem
reſcindi. ita declarant Rebuffus in d.gloſ.2.nu.26. Mo-
lina in d.cap.16.num.45.& Duenas in d.regul.365.in 4.
fallentia, qui referunt Ioan.Gallum in arreſto 122.atte-
ſtantem ita fuiſſe Pariſiis iudicatum. Ea ratione vſi ſunt
quod hic filius iam eſt conſecutus precium, quo renun-
ciauit hæreditati, & propterea hæreditatē ipſam habe-
28 re dicitur,l.quia, ff.de vſufr. Et precium † loco rei ſucce
dit,l.Labeo,la 1.de verbo.ſign.& confert l.ſi rem & pre
tium,ff.de petit.hæred. Et rurſus, quia remittentibus iu
29 ra ſua, † nō datur amplius regreſſus,l.quæritur, §.ſi ven
ditor,ff.de ædil edict. Exiſtimo aliam conſiderari poſſe
rationem, quod.ſ.hic filius non ſolum ſit extra quaſi
poſſeſſionem filiationis,quo ad ſucceſſionem,ob id qđ
ei renunciauit,ſed & habeat præſumptionem contra ſe,
30 cum renunciatio † præſumatur iure & legitimè facta.
Declaratur tertiò, vt nō procedat in alimentis,& ſum
ptibus præteritis. Nam illa non præſtantur. Ita in ſpecie
declarat Duenas in dict.regul.365. in ſeptima fallen.&
idem decidit Affl. in deciſ.10.num.3. Ea ratione motus
31 eſt Duennas,quia † alimenta præterita non habent pri-
uilegium alimentorum, l.de alimentis, C.de tranſactio.
Et ibidem alia ad rem ſcripſi. Non hic commemorabo
illas tres declarationes, quas recenſet Duennas in dict.
reg.365.in 1.2.& 3.fallentia, cum ex dictis ſupra in ipſa
regula explicatæ ſatis appareāt. In foro autem & praxi
obſeruari illud primum ſolet, vt dato libello ſuper hæ-
reditate, vel filiatione, vel alimentis, filius ipſe & illi ſi-
miles, de quib.ſupra,exhibere debent ſummariā infor-
mationem, qua demonſtrent, ſe eſſe in quaſi poſſeſſio-
ne filiationis, vel aliam pro eis extare præſumptionem.
Non enim (vt attingimus ſupra) ſufficit allegare inopiā,
32 cum illa † ſola non tribuat hoc commodum cōſequen-
di alimenta, & litis ſumptus, ſicuti rectè tradunt Ioann.
Lupus in c.per veſtras, §.39.de donatio. inter virum &
vxorem, Boerius in q.303. n.2.& appertius Didacus in
præcitato libro practicarum quęſtionum, cap.6.num.5.
ex l.Imperatores, ff.de tutelis & ratio.diſtrahen.reiecta
contraria opinione Guidonis Papæ quæſtio.561. Neui-
zani lib.5.Syluæ nuptia.num.32.& Crauet.in conſ.164.
Hanc autem ſummariam cognitionem, vno etiam teſte
interrogato ſumere poterit iudex, vt in ſpecie annotauit
Ludouic.Molina in lib.2. de Hiſpanor.primogen.c.16.
num.40.poſt Didac.in d.cap.6.in fine.quem etiam ſecu
tus eſt Decianus in d.conſ.66.nu.3.lib.3. Hic tamen te-
ſtis eſſe debet omni exceptione maior. Zuchardus in
l.vlt.num.101. C.de edicto diui Adrian.tollen.& Benin
tendus in deciſ.62.nu.14. & rurſus intelligitur, niſi ali-
qua repugnet prſumptio. Iaſon in repet.l.admonendi,
num.93.verſic.vlt.d.reg.ff.de iureiuran. Afflict.in deciſ.
364.col.vlt.& Gratus in conſ.40.num.29.lib.2. & in ſpe
cie ſic & ego reſpondi in conſ.484. lib.5.quod reſpon-
33 ſum reddidi aduerſus Decianum in d.conſ.66.& † qua-
ſi poſſeſſio ipſa filiationis ſatis ꝓbata dicitur, cū teſtes
affirmant, hanc reputari & tractari a patre pro filio, ita
Bart.in d.l.ſi quis a liberis, §.ſi vel parens, & in ſpecie
Verallus in deciſ.150.& in deciſ.329. in 2.parte & hæc
34 quidem alimenta & † litis ſumptus præſtabuntur, vſque
quo diffinitiuè fuerit pronunciatum, ſicuti poſt alios
tradunt Molina in d.cap.16.nu.39.& Ioan. Baptiſta Pō-
tanus in d.tract.de alimentis, cap.13.num.7. qui ſubiun
xit non eſſe habendam rationem cauſæ incidentis. eſt
etiā illud annotandum, quod hæc alimenta & litis ſum-
35 ptus, pro † iudicis arbitrio taxanda ſunt, ita Rebuff.in d.
tit.de ſenten.prouiſio.art.1.gloſ.2.nu.29.& 30.Maſſue-
rius in tract.in tit.de poſſeſſorio, num.27. Boerius in q.
324.ad finem. Didacus in d.c.6.nu.7.in fin.& Pontanus
in d.cap.12.nu.8.& Ludouic.Molina in d.cap.16.in fin.
reiecta opinione Maſſuerii, & Boerii exiſtimantium, aſ-
ſignari debere quartā partem fructuum bonorū, de qui
bus eſt contentio. Illud quoq. omittendū non eſt, quod
in dubium ſolet reuocari, an hæ litis expenſæ, & alimen
ta reſtitui debeant, ſi is cui aſſignata fuerunt, in lite ſuc-
36 cumbet.& reſtitui † non debere affirmarunt Affl.in de-
ciſ.152.nu.4.Maſſuerius in practica, in tit.de poſſeſſo-
rio, nu.27. Boerius in quæſt.324.nu.3. & hanc quoque
probat Molin. d.cap.16.nu.42. & 43. Quorum ſenten-
tiam

Digitized by Google

tiam ſatis ꝓbat l. 1. §. intereſſe, ff. ſi mulier ventris nom.
37 in poſſ. mitt. vbi ſi mulier ventris nomine miſſa † eſt in poſſeſſionem, & deinde prægnans nō reperitur, fructus & alimenta ab ea non repetuntur, niſi per calumniam dixerit ſe prægnantem, ita quoque dicimus, quod ſi filius agit ex Carbon. edicto, dū eſt in quaſi poſſeſſione filiationis, & ſi in lite ipſa pendente cōſequi dēat alimēta quæ non reſtituet, & ſi in lite deinde ſuccumbit, ſicuti tradit gl. in l. vlt. C. de Carbon. edicto. quam in ſpē ſic perpendit Molina in d. c. 16. n. 43. & eodem argumento vſus eſt Affl. in d. dec. 152. nu. 4. & hæc quidem ſententia mihi magis probatur quam opinio illa contraria eruditiſ. Did. in d. c. 6. num. 6. verſic. quartum ex his eſt, qui teſtatur ita obſeruari conſueuiſſe, non tamen affirmat Didacus hanc eſſe communem opinionem, ſicuti eum dixiſſe male refert Molina in d. c. 16. nu. 42. & cum Didaco ſenſit Anton. Cordub. in d. l. ſi quis a liber. §. ſi vel parens, nu. 54. ff. de lib. agnoſ. Horum fundamētum ſumptum ex l. cū āut. §. cum redhibetur mācipium, ibi quod tardius hominem ei reſtituit. ff. de ædil. edict. ſolidum non eſt. nā qd' emptor reſtituat venditori non ſolum fructus, ſed & ſi quid a vēditore cōſequutus eſt, ob id quod hominem venditum tardius tradiderit, factū eſt, quia in redhibitoria ſpeciale eſt, vt reſtituantur etiā ea, quæ ob venditoris contumaciam ad emptorem peruenerunt. Et ratio ſpecialitatis eſt, quia in ea conſtitutū eſt, vt omnia in priſtinum reponantur, ita declarat Cęp. in d. §. cum redhibetur, n. 2. in fi. Hinc intelligimus eſſe abſolute veram eiuſdem Didaci traditionem in d. ca. in fi. cum dixit, quod ſi iudex decerni facit alimenta & litis ſumptus filio exiſtēti in quaſi poſſeſſione filiationis, vel adhibita cauſæ cognitione, ſumpta. ſ. informatione, ſi filius deinde ſuccumbit, ea non reſtituet.

Quocirca intelligimus neceſſariā minime eſſe cautio
38 nē † huius, cui alimenta & litis ſumptus decernūtur, de eis reſtituendis. Quod ſi dubitat iudex, fraudem, vel calumniam ſubeſſe, cautionem præſtari faciet ea ſub formula, qua bene eruditus, & in foro optime verſatus Ludou. Molin. in d. c. 16. num. 43. concepit his verbis. Qd' ſi in cā iſte ſuccubuerit, ea reſtituat quatenus de iure ad id ipſum adſtrictum eſſe cōpertum fuerit, & illo in loco n. 44. ſcribit idem Mol. iudicis arbitrio relinqui, an loco illius cautionis, ſufficiat iuratoria.

Illud etiam eſt annotandum, quod hæc aſſignatio ali
39 mentorum, & † impenſarū, nullum penitus præiudiciū facit cauſæ, & iudicio principali, l. pen. de iis, qui sūt ſui vel alie. iur. Quo adductus ſic in ſpecie reſpondit Deci. in conſ. 66. col. 3. verſ. quæ aſſignatio. lib. 2.

Præſumptio, quando & quomodo dici poſſit proprie probatio, diligenter explanatum.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio iuris & de iure vera dicitur eſſe, & propria probatio.*
2 *Præſumptio iuris & de iure, eſt probatio neceſſaria, cum ipſa natura conſentiens, & a lege ſtabilita, vt pro veritate habeatur.*
3 *Præſumptio iuris dicitur vera & propria probatio.*
4 *Verba in ſtatutis proprie intelligi debent.*
5 *Voluntas teſtatoris manifeſta dicitur illa, quæ coniecturis probatur.*
6 *Frigiditas coniugum ex triennali cohabitatione præſumitur.*
7 *Donatoris voluntas apparere dicitur, cum ex coniecturis apparet.*
8 *Præſumptio iuris facit probationem euidentem, claram & manifeſtam.*
9 *Statuto requirenti probationes, ſatisfactum cenſetur, cum pręſūptionibus & coniecturis eſt probatum.*
10 *Præſumptiones ex facto hominis deſumptæ, non reperiuntur a lege receptæ vel approbatæ, ideo in iudicantis arbitrio collocātur. Declaratur id, n. 13.*
11 *Probatum illud eſſe dicitur, quod conſtat legi ita eſſe.*
12 *Probatio vera & propria illa eſt, quæ alterius patrocinio non indiget.*
14 *Præſumptio hominis alio adiuta adminiculo, ſemiplenam facit probationem.*

QVAESTIO XXXVI.

QVæro trigeſimoſexto, an præſumptio dici poſſit proprie probatio. Eſt hæc ſatis controuerſa apud noſtros diſceptatio, quemadmodum ſcribunt Dec. & cæteri in rubr. extr. de probat. Quo autē omnis quieſcat diſputatio, aliquot caſus ego ita diſtinguo, atque conſtituo.

Primus eſt caſus cum loquimur de præſumptione iu
1 ris & de iure. Hæc dicitur eſſe † vera & propria probatio. ita ſenſit Bal. in c. bonæ, n. 2. de elect. cum ait, præſūptionem hanc iuris & de iure, eſſe probationem, & releuationem ab onere probandi. Idem paulo apertius docuit Bero. in rubr. extr. de probat. num. 52. & num. 55. verſ. quædam vero eſt iuris, & idem ſenſerunt a fortiori illi qui dixerunt, præſumptionem ſimplicem, quam iuris ſolū appellamus, eſſe vere & proprie probationem, vt inf. dicemus. Et huius caſus ratio eſt manifeſta, quod hæc pręſumptio iuris & de iure, eſt probatio neceſſaria
2 quæ vel cum † ipſa natura conſentit, vel ita a lege eſt cōſtabilita, vt pro ipſa veritate habeatur, ſicuti diximus ſupra quæſt. 3.

Secundus eſt caſus, cum loquimur de præſumptione
3 iuris. Hæc pariter dicitur eſſe vera, & ꝓpria † probatio ita ſcriptum reliquit Aret. in rub. extra de probat. nu. 7. verſ. de ſecunda ſpecie, dum in hanc ſententiam perpēdit c. laudabilem, de frigid. & maleſ. n. 8. cum declarando ea, quæ paulo ſupra dixerat, n. 6. ſcribit præſumptionem illam, quam lex ex aliquo hominis facto inducit, eſſe proprie probationem, idem ſenſit Ab. in c. veniēs, il. 2. n. 6. de ſponſ. & apertius hanc traditionem probarunt Dec. in d. rub. extr. de probat. n. 13. verſic. hęc vera ſunt, & Bero. nu. 55. verſ. quędam vero eſt iuris. Quibus accedunt Bal. in l. 1. nu. 18. C. de fideicom. idem in l. ciues, nu. 1. C. de appel. cum ait, præſumptionem non eſſe apertam veritatem niſi lex ita ſtatuat, loquitur Bald. de iuris præſumptione, & citando l. licet Imperat. de leg. 1. & illi ſimilia ſentit pręſumptionem iuris eſſe manifeſtā veritatem. Idem affirmarunt Iaſo. in l. licet Imperator, n. 13. de leg. 1. in conſ. 25. nu. 2. in fi. lib. 1. Brun. in tract. de conſt. par. 3. in verbo, probatio, §. 21. & 91. Grat. cōſ. 54. nu. 52. lib. 1. Pariſ. conſ. 80. n. 15. & conſ. 97. nu. 6. lib. 1. Crau. conſ. 6. num. 42. Tiraq. l. ſi vnquā, in verbo, donatione, n. 158. C. de reuoc. don. Ferat. caut. 5. num. 3. & caut. 16. num. 6. & copioſe Rol. a Valle. in trac. de lucro dotis, q. 75. n. 22. 23. 24. & Aſinius in commentariis ad ſtatuta Florentiæ, §. 19. c. 2. qui ob id ſcribunt locū ha-
4 bere in ſtatutis, in quibus verba proprie intelligi † dn̄t, vt infra attingemus, & vere hæc ſententia iure optimo probatur, nam lex vere & proprie probatum eſſe exiſtimat, Caium eſſe Sempronii filium, cum probatum extitit, Caium illū natū eſſe in domo Sempronii ſcientibus vicinis, ac melius ſecuto tractatu. Sicuti egregie ait Iuriſconſ. in l. filium, ff. de his qui ſunt ſui, vel alien. iuris, Qua de re ſcripſi lib. 2. de arbitrariis iudicum, &c. caſu 89. Non diſſimili ratione credidit Iulian. in l. quidā teſtamento, ff. de vulg. & pup. ſubſtitu. euidentem voluntatem teſtatoris, præponentis coniunctum ſubſtituto, cū conſtat præſumptione illa & coniectura. De qua quidem ſpecie dicemus infr. li. 4. Ita etiam Vlpianus in l. licet Imperator. de leg. 1. cenſuit, euidentem eſſe probationem, quod legata repetita cenſeantur a ſubſtituto, quando

Digitized by Google

quando id coniecturis cõſtat, quemadmodum vberius
differemus infra li.4. Et Papinianus in l. cum propone-
5 batur, de leg.2.ſcripſit, manifeſtam eſſe illam † teſtato-
ris voluntatem quæ coniecturis probatur. Hinc etiã Ca
ius in l.ſi quis locuples, in fi.ff.de manumiſſ. teſt. exiſti-
mauit, apertiſſime conſtare de manumittentis volunta-
te, ꝙ in fraudem creditorum non manumittat, cum cõ
iecturis, ac præſumptionibus id probatur, ſicuti dicem⁹
de illius loci interpretatione li.4.præſumpt. Ita ẽt egre-
gie, & apertius probat l.3.C.de apoch.publ.lib.10. quo
loci ſi probatio requiritur, illi ſatisfit per præſumptio-
nem ſolutionis trium præteritorum annorum. Qua de
re dicemus infra lib.5.præſumpt. Hæc ſententia iure põ
tificio etiam probatur ex ca.laudabilem, iuncto ca.1.de
frigidis & malefici. Requirit hoc c.1. verum indicium,
hoc eſt, veram probationem ad probandum frigiditatẽ
6 † coniugum, vt matrimonium ſeparetur, & tamen huic
vero indicio eſt ſatisfactum per præſumptionem, ex triẽ
nali cohabitatione, d.c.laudabilem. Ita etiam hanc ſen
tentiam probat c.ad noſtram, de empt.& vend. quo lo-
ci ait Innocent. III. illud patere, quod præſũptionib. de
mõſtratur, vt gl.ibi in verbo, patet, exponit, ita pariter
in c.2.§.1.de cognat.ſpiritu.li.6. dicitur, euidenter ali-
quid ex lege, & diſpoſitione colligi, quod coniecturis
7 colligitur. Ita vehementer de donatoris † voluntate ap
parere creditur, cum ex coniecturis apparet, c. cũ dile
cti. de don. de qua dicemus infra li.3.præſumpt.45. Ac-
cedit quod cũ hæc iuris præſumptio ſit á lege approba-
ta, ac recepta, eſt lex ipſa, quæ probare dicitur. Et ideo
non amplius poteſt, aut debet cõnumerari inter proba
tiones artificiales, inter quas aliæ coniecturæ, & præſũ-
ptiones ſolent recenſeri, ſed inter probationes inartifi-
ciales, ſicuti leges connumerantur ab Ariſtotele, & aliis
pluribus, quorum memini ſupra q.1. Et propterea recte
interpretes noſtri vno ore ſcribunt, præſumptionem iu-
8 ris † facere probationem euidentem, claram & manife
ſtam. Ita multos recenſent Iaſon in l.licet Imperator, n.
13.de leg.1. Didac.li.2.variar.reſo.c.6.nu.1.& Aſinius
in præcitato c.2.in fine. His conſtat (vt etiam vno verbo
ſupra admonui) recte ſenſiſſe relatos interpretes, cenſe-
9 ri ſatisfactum ſtatuto † requirenti probationes, cũ præ
ſumptionibus & coniecturis eſt probatum, ex quo ſunt
hæ vere & proprie probationes. Et idem in ſpecie ſenſit
Rom.in l.1.nu.7.C. de teſt. mil. Quamobrem errarunt
ab hac ſententia diſſentientes, ſicuti Iaſon in §.præiudi
ciales, num.71.Inſt.de actio. Curt.Sen.col.79. Domina
Franceſchina, col.6.verſ.confirmatur præcedens, Alex.
in l.licet Imper.n.7.de leg.1.& Ruin.conſ.151.num.3.
lib.5. Hi male ſcripſerunt ſtatutum requirens probatio
nes, non habere locum in præſumptionibus iuris. Non
enim horum interpretum opinatio, vel iure, vel ratione
probatur. Ita quoque male ſenſit Ruin.in conſil.13.nu.
12.lib.2. formam datam a ſtatuto non poſſe hac præſũ
ptione impleri.

Tertius eſt caſus cum loquimur de præſumptionib.
10 quæ ex facto hominis ſumuntur, † quæ quidem non re-
periuntur a lege receptæ & approbatæ. Et quæ coniectu
ræ & præſumptiones in iudicis arbitrio poſitæ ſũt, ſicu
ti docuit Berous in rub.extr.de prob.n.42.verſic.3.mo-
do, & n.55.verſ.vlt. quædam. Et ante eum idem docuit
Bal.in rub.C.de probat.ad finem, & Rol. a Valle in tra.
de lucro dotis, q.75.nu.21. ac Aſinius in commentariis
ad ſtatuta Florentiæ, §.19.cap.2.num.5.& ſcripſi ſupra
qu.4.& lib.2.de arbitrariis iudicum, &c.caſu 112. Hæc
itaque præſumptio non eſt vera & propria probatio, ita
aperte ſcribunt Roma.in l.1.n.7.C.de teſta. mil. Bero-
us, Rol.& Aſinius, & vere idem ſcripſit Bal. in c. bonæ,
nu.2.de elect. cum dixit, præſumptionem hanc non eſſe
probationem, nec ab onere probandi releuare, idem
Bal.in l.ciues, in prin.C.de appel. dum loquitur de con
iectura. Curt.Sen.conſ.79.col.7. in fi. Et idem ſenſerũt
Aret.in rub.extr.de probat.n.9.verſi. de tertia ſpecie.&
ibi Dec.nu.13. Idem ſcripſit Aſinius Florentinus in cõ
mentariis ad ſtatuta Floren.§.19. cap. 2. Atq. ita inter
pretor Barb.in conſ.29.col.3.lib.1. cum reſpondit, pro-
bationem, quæ præſumptionib. fit, non eſſe proprie p-
bationem. Eam huius ſentẽtię rationem exiſtimo, quod
11 † probatum illud eſſe dr̃, quod cõſtat legi ita eſſe, id qđ
non contingit in hac præſumptione, cui lex non acquie
ſcit. Quocirca recte Bal.in c.1.§.ſacramentum, n.10.de
conſuet.recti feudi, docuit probationem illam dici ve-
12 ram † & propriam, quæ alterius patrocinio non indi-
get. Cum itaque hæc præſumptio hominis egeat alte-
rius patrocinio, nempe legis, dicẽdum eſt non eſſe pro-
prie probationem. Cuius contrarium eſt in iuris pręſũ-
ptione, quæ (vt diximus) cum ſit a lege recepta, propriũ
probationis nomen meretur.

Hunc caſum tamen declarat Berous in d. rubr. extr.
de probat.n.42.verſic. hanc tamen, procedere ſolum in
13 præſumptione hominis † tenui atque minori. Quę qui-
dem minor præſumptio a Bal.in rubr.C.de proba.n.4.
appellatur inclinatio animi viri boni, ad eligendum al
terum extremorum, ex intellectu proueniens, coniectu
ra nobili. Et de qua diximus ſupra q.4. Secus ẽ (inquit
Berous) in præſumptione hominis vehementi & in ma
iori. Quæ quidẽ ab eodem Baldo præcitato in loco ap-
pellatur, applicatio animi boni viri ad valde veriſimi-
le. Nam & hęc ſcđm Beroũ eſt proprie probatio, quam
& in cauſis capitalib. exiſtimat ſufficere, ex l. vlt. C. de
probat. Et in hũc ſenſum intelligit Berous in l.licet Im
perator, de leg. Et ante Beroum ita ẽt intellexit idem
Bal.in additionib.ad Spec.in tit.de præſump.§.ſpecies,
in uerbo, an pręſumatur, uerſ. præſumptio eſt talis. Ego
dubiam eſſe opinor hanc Baldi & Beroi traditionem.
Qñquidem probatio uere dici non poteſt, cum lex eam
non approbauerit. Et ſi eſt in iudicis arbitrio poſita, di
ci non poteſt uere probatio, cum eam iudex poſſit reii-
cere, ut dicemus infr. quod alias facere non poſset. Nec
Baldi & Boerii aſſertionẽ probat l.licet Imperator, de
leg.1.cum de iuris præſumptione loquatur. Nec etiam
l.ult.C.de probat. quæ non exprimit, quæ coniecturæ il-
læ ſint, quib. de crimine conuinci aliquis poteſt. Credo
14 tamen hanc ipſam hominis † pręſumptionẽ, ſi alio adiu
uetur adminiculo ſemiplenam probationem facere. Ita
Specu.in tit.de præſumptio.§.ſpecies, num.2. quem ita
in ſpecie ſecutus eſt Ioan.de Graſſis in tract.de iuriſdi
ctione, in uerbo, Tertiadecima ſemiplena. Et apertius
hoc idem docuit Bald.in annotat.ad Speculat. in dic.
tit.de præſumptio.in fi.in uerbo, præſumptio eſt. Qua
ex doctrina confirmatur id quod dixit qu.30.in fi. nem
pe præſumptionẽ hominis efficacem ita reiicere onus
probandi in aduerſarium, ut reiicit præſumptio iuris.

Illud eſt etiam adnotandum, quod quando agitur de
præiudicio tertii, ſola præſumptio non ſufficit. gl.in c.ſi
cut, de ſent.exc. Barb.in c.cum in iure peritus, de offic.
deleg.& Affl.in dec.344.n.6.

Præſumptio an dicatur vera & propria probatio, quando probatio requiritur in vim conditionis, diligens admodum & accurata explanatio.

S V M M A R I V M.

1 *Probatione in vim conditionis requiſita, præſumptio ſecundum ſententiam communem non ſufficit.*
2 *Præſumptio iuris & de iure, dicitur vera, & eo caſu ſufficit.*
3 *Præſumptio hominis proprie non dicitur probatio, cum probatio conditionaliter requiritur.*
4 *Dictum Doctoris intelligitur ſecundum iura ab eo allegata.*
5 *Præſumptio iuris tantum an dicatur probatio, cum in vim condi-*
ditio-

Digitized by Google

conditionis probatio requiritur, vbi aliquot caſus diſtinguũtur, n.6.14.16.& 20.

7 *Probatio filiationis ſolum coniecturis fieri poteſt.*

8 *Teſtator diſponens, & conditionem adyciens, præſumitur volũtatem ſuam iuri communi conformem eſſe voluiſſe.*

9. *Præſumptionem iuris pro vera probatione ius commune hẽt, & in diſpoſitione conditionali.*

10. *Diſponens non præſumitur diſponere de impoſſibili.*

11 *Teſtibus & ſimilibus probationibus multa ſunt quæ nequeunt probari.*

12. *Diſponens non præſumitur reſtringere diſpoſitionem ſuam, ad eum caſum, quo redderetur inutilis.*

13 *Verba teſtatoris, ſtatuti, & alterius diſponentis, recipiunt interpretationem a ſubiecta materia, etiam circa proprium ſignificatum.*

15 *Probationes non extare de facto, vel non extare ex rei natura, quo ad effectum, paria ſunt.*

17 *Verba in potentiori ſignificatu accipi debent.*

18 *Probationis appellatione, in dubio de plena intelligitur.*

19. *Teſtator legans, vt detegatur homicida, indicat animum vindictæ cupidum.*

21, *Tranſitus facilior eſt in habentibus ſymbolum.*

22 *Statutum interpretationem ab alio ſtatuto recipit faciliùs, quam a iure communi.*

23, *Princeps eſt ipſa lex viua.*

24 *Verba obſcura interpretationem recipiunt a conditione perſonæ loquentis.*

25, *Rex faciens mentionem iuris, de iure Regio, non de alio intelligitur.*

QVAESTIO XXXVII.

QVæro trigeſimoſeptimo, an præſumptio dicatur
uera probatio, cum probatio in vim conditionis
requiritur. Hæc diſputatio eſt egregia, ſed non parum
difficilis & perplexa. Et quo reddatur clarior, aliquot
huius rei exempla recenſebo, tam in diſpoſitione teſta-
toris, quam ſtatuti, & reſcripti, exemplum primum in
diſpoſitione teſtatoris eſt ex Bald. in l. id quod paupe-
ribus. num. 24. C. de epiſc. & cler. ſi teſtator ita diſponit,
mando ſolui omnibus meis creditoribus, ſi probabunt,
debet recipere. Ecce, quod hic probatio in vim condi-
tionis, ob illam dictionem, ſi, requiritur. Exemplũ ſecũ
dum in diſpoſitione ſtatuti eſt, ſi ſtatuto ſit cautum, qđ
incolæ loci, in quo mercatorib. a latronib. merces ſunt
ſurreptæ, ſatisfaciant ipſis mercatoribus, ſi probatũ ab
eis fuerit perpeſſum furtum. Quo ſane ſimili exemplo
vſus eſt Bal. in c. 1. §. conuenticulas, n.8. de pace iuram.
firman. in vſib. feudorum. Exemplum tertium in reſcri
pto eſt, ſi Princeps ita reſcribit, ſi conſtiterit, ſiue ſi pro-
batum fuerit Caium eſſe natum de legitimo matrimo-
nio, ei de præbenda prouideas. Quod ſane exemplum
deſumptum eſt ex cap. Michael, de filiis presbyr. & ex
Baldo in l. in bonæ fidei, nu.8. C. de reb. cred. & iureiu-
rando. Quartum adferri poteſt exemplum in probatio
ne minoris ætatis ſi conditionaliter probari requiritur,
vt tradit in ſpecie Sapia in l. de ætate, nu.25. ff. de mino-
ribus. 25. anno. Hac itaq. in re recepta magis eſt ſenten
1 tia † præſumptionem non ſufficere cum hoc in caſu p̃-
ſumptio non habeatur pro vera & propria probatione.
Ita communem ſententiam eſſe aſſeruit Felin. in rubric.
extr. de probat. n.6. & ibidem Dec. col. 17. num. 13. ver.
retenta prædicta concluſione, & num. 14. qui huius opi
nionis recenſet Bar. Baldum, & alios nonnullos, quib.
accedunt Rom. in rub. ff. de recept. arbitr. col. 7. Alex. in
l. licet Imperator, n.7. de leg. 1. & in l. 1. n.6. C. de teſta.
mil. Ruin. conſ. 68. n. 18. lib. 1.

Cæterum ab hac opinione diſſentiunt Felin. Dec. &
Berous in d. rubr. extr. de probat. qui quibuſdam ratio
nibus & argumentis vtuntur. Ego vero in aliquibus eo
rum traditiones ſecutus, ita tres caſus conſtituo, at-
que diſtinguo.

Primus eſt caſus, cum præſumptio eſt iuris, & de iu-
2 re. Hoc caſu dubium non eſt, † quin hæc præſumptio ſit
vera propriaq. probatio, id quod ex dictis in ſuperiore
quæſtione planum fit. Et hoc cõprobatur a fortiori ex
his, quæ dicemus infra de ſola iuris præſumptione, quã
in ſpecie hac demonſtrabimus eſſe vere & proprie pro-
bationem. Hoc itaque in caſu procedere poteſt ſine con
trouerſia opinio Decii, & aliorum, qui aduerſus cæte-
ros exiſtimarunt, præſumptionem, etiam quando cõdi
tionaliter probatio requiritur, eſſe proprie probationẽ.
Et hoc admittit in ſpecie Bero. in d. rub. extr. de proba.
n.46. & apertius n.52.

Secundus eſt caſus, quando præſumptio eſt hominis
tantummodo. Hic caſus habet quoque parum dubita-
tionis. Nam ſine dubio hæc non dicitur proprie proba
3 tio, cum † probatio conditionaliter requiritur, ſi enim
hæc præſumptio non eſt proprie probatio, quando ſim
pliciter probationis fit mentio, vt dixi ſuperiore q̃ſtone,
multo minus dicendum eſt, hoc in caſu proprie proba-
tionem eſſe. Et in ſpẽ hanc ſentẽtiam probauit Baldus
in l. filiũ, in 2. lectura, in fi. ff. de his, qui ſunt ſui vel alie-
ni iuris. Nec repugnat quod ſcribit Aret. in rubr. extr.
de probationib. n.9. verſic. de tertia ſpecie, cum ait, cõ-
trariũ, & melius ſcripſiſſe eundem Bald. in l. id qđ pau-
peribus, q.11. n.24. C. de epiſc. & cler. Non inquam hoc
repugnat, cum Bald. eo loci de præſumptione iuris, nõ
autem hominis loquatur. Eſt enim vulgatum illud, qđ
4 dictum Doctoris † intelligitur ſecundum iura ab eo al
legata, vt ait Bar. in l. non ſolum. §. liberationis, n.10. ff.
de liber. leg. & alii alibi ſæpe.

Tertius eſt caſus, quando præſumptio eſt iuris tantũ.
Hic caſus is eſt, qui dubitationem habet. Et vere magis
recepta Doctorum ſententia eſt, quod hæc præſumptio
5 † non fit in ſpecie hac, vera & propria probatio. Cęterũ
a recepta opinione in ſpecie diſſentit Bald. in dict. l. id
quod pauperibus, num. 24. C. de epiſcop. & cleric. vt ſu-
pra eum declaraui. & clarius Decius in rubric. extr. de
probat. col. 17. num. 13. verſ. retenta tñ. Et idem in l. qui
accuſare, in fin. C. de edendo. is tñ duos caſus viſus eſt
ſubdiſtinguere. Ego alios ita conſtituo atq. declaro. Pri
6 mus eſt caſus, qñ loquimur in diſpoſitione hominis †
nẽpe teſtatoris, vel ſimilis & actus probandus probari
nõ põt ſui natura, niſi cõiecturis, vt in eo exemplo. Si te
ſtator legat Caio, ſi ꝓbauerit ſe filiũ Sẽpr. Hæc filiatio-
7 nis ꝓbatio † ſolũ cõiecturis fieri põt. l. filiũ. ff. de his qui
ſunt ſui vel alien. iuris. Hoc itaque caſu (ait Decius, &
ante eum Baldus) præſumptio iuris eſt vera & propria
8 probatio. Ea ratione prima vſus eſt Decius, † quod te-
ſtator diſponens & conditionem adiiciens pręſumitur
voluiſſe ſuam voluntatem eſſe debere iuri communi cõ
formem, l. hæredes mei, §. cum ita, vbi copioſè Ripa n.
75. ff. ad S.C. Treb. Atqui ius commune habet præſum-
9 ptionem iuris pro † vera probatione, etiam in diſpoſi-
tione conditionali. Ergo in hac etiam conditionali di-
ſpoſitione teſtatoris, vel ſtatuti, vel principis, hęc pręſũ
ptio continetur ſub nomine ueræ, & propriæ probatio-
nis. Illa minor propoſitio multiplici iure fulcitur, nem
pe tex. l. 1. C. quorum bonor. iuxta communem ſenſum
apertius tex. c. Michael, de filiis presbyt. ibi, ſi tibi con-
ſtiterit, Martinum eſſe filium Antonii. Requiritur ibi
probatio conditionaliter, & tamen ſufficit probare prę
ſumptiue. Nam ſi præſumptiua probatio nõ ſufficeret,
inutilis eſſet illa conceſſio, ob probationis impoſſibili-
tatem, uel ſaltem ſummam difficultatẽ, iuxta l. Lucius,
ff. de cond. & demon. iuxta communem ſenſum, qua tñ
de re dicem' ſuo loco. Ita pariter declaratur tex. in c. ex
tua, eod. tit. de filiis presbytero. Ita etiam probat c. cum
in diœceſi, de uſuris. in illis uerbis, ſi tibi conſtiterit. Re-
quirit ille canon probationem conditionalem, cui qui-
dem

Digitized by Google

dem(vt ipſemet Pontifex ait)ſatisfit in argumentis.
Secundò ea rõne & argumẽto probatur aſſertio hæc,
10 qđ † diſponẽs nõ præſumitur diſponere de impoſſibili.
c.ſi nobis, vbi Abbas de ſent.exc.& Bal.in l.vlt. §.in cõ
putatione,in fine.C.de iure deliber. Atqui ſi diſpoſitio
cõditionalis reiiceret iuris præſumptionem, & aliã ma
gis concludentem probationem, vt per teſtes,& ſimiles
requireret,impoſſibilis redderetur,cum multa ſint quę
11 teſtibus† & ſimilibus probationib.probari non poſsũt,
ſicuti filiatio,adulterium,& plura alia,de quibus ſuo lo
co,ergo ſatis eſt,quod adſit iuris præſumptio.
Tertio accedit ſecundum Decium ratio illa,quod di
12 ſponens † non præſumitur reſtringere ſuam diſpoſitio-
nem ad eũ caſum, quo diſpoſitio reddi poteſt inutilis.l.
3.ff.de teſta.milit.cum illi ſimilibus. Atqui,ſi de hac ꝓ
batione ex legis præſumptione non intelligeretur diſpo
ſitio hæc, inutilis redderetur ob ſummam difficultatẽ
probandi alia magis concludenti probatione. Ergo de
hac ſatis intelligi poteſt.
Quartò ita hanc ſententiam confirmo.
13 Verba teſtatoris,† ſtatuti, & alterius diſponentis re-
cipiunt interpretationem a ſubiecta materia, etiam cir
ca proprium ſignificatum,l.hæredibus.§.vlt.ff.ad S.C.
Treb.& l.quib.dieb.§.dñs.ff.de cond.& demonſt.& ibi
Socin.n.4. Atqui ſubiecta materia hic ſignificat præſũ-
ptionem iuris eſſe veram & propriam probationem,cũ
aliter probari non poſſit,vt iã diximus. Ergo de ea hæc
diſpoſitio intelligi debet. Nec huic ſnīæ obſtat le. Luc.
ff.de cond.& demonſt.quia reſpondetur, vt eam decla
raui li.2.de arbitr.iud.&c.caſu 89.n.10.
Secundus eſt caſus huius tertii caſus, quando in di-
14 ſpoſitione hominis aliæ † probationes haberi poſſunt,
quam præſumptiuę,ex ipſius rei natura,ſed ex facto im
pediunt,& teſtator,qui ſciuit non poſſe probari conclu
dentib.probationibus,ita cauit,lego centum Caio,ſi ab
eo probabitur Semproniũ occidiſſe patrem meum.
Euenit modo,quod directo teſtibus probari hoc nõ po
teſt,& id ſciuit teſtator,ſed hoc demonſtrari poteſt va-
lidis coniecturis a lege receptis. Ego crederem hoc in
caſu factum eſſe locum conditioni. Nam ex quo ſciuit
non extare probationes,ſed coniecturas & præſumptio
nes tantum,de eis intellexit. Ea adfertur rõ,quam & ſu
periore caſu commemoraui,quod alias inutiliter diſpo
ſuiſſet,quod dicendum non eſt. Præterea cum lex illum
habeat pro homicida,credendum eſt etiam teſtatorem
habere voluiſſe, ex quo ſuam voluntatem legi confor-
mem eſſe voluit,ſicuti iam ſupra diximus. Accedit qđ
15 paria ſunt,† quo ad effectum, probationes non extare
de facto,vt quando teſtes non adfuerunt, & non extare
ex natura rei. At cum non extant ex natura rei, ſufficit
probatio ex pręſumptionibus,vt iam diximus,ergo idẽ
eſt dicendum in caſu noſtro.
Tertius eſt caſus huius tertii principalis caſus, quan
16 do verſamur in diſpoſitione hominis, † & is diſponens
ſciuit vtroq. modo poſſe probari.Hoc caſu crederem,
teſtatorem intellexiſſe de aliis probationibus quã ex ꝑ
17 ſumptionib. Ea eſt prima rõ,quod † verba in potentio-
ri ſignificatu debẽt intelligi,l.1.§. qui in perpetuum.ff.
ſi ager vectigal.vel emphyt.peta. Et propterea Bal. in l.
peremptorias. col.vlt.C. ſent.reſcindi nõ poſſe, & cum
eo Iaſon in repet.l.admonendi,num.233. ver. imo for-
18 tius.ff.de iureiu.ſcripſerunt,in dubio appellatione † ꝓ
bationis,intelligi de plena. Accedit & altera rõ,quę ad
19 hunc caſum ſingularis eſt,quod teſtator dum legat† vt
detegatur homicida, ſignificat animum vindictæ cõtra
ipſum homicidam, quem vt talem grauiter puniri ex-
optat, & ideo ſenſit de probationibus non præſumpti-
uis. Nã ob præſumptiuas probationes,is homicida gra
uiter puniri non poſſet, vt ſcribunt omnes in c. afferte.
de præſum.& vberius dicemus infra q.88. Et hoc in ca
ſu recte procedit opinio Decii loco iam citato aſſertis
diſpoſitionem hominis intelligi debere de probationi-
bus his, quę extant ex natura rei. Cęteris vero in caſibus
iam relatis male ille docuit.
Quartus eſt caſus huius tertii caſus principalis, quã
20 do † in diſpoſitione legis municipalis, vel principis re-
ſcripto,& illis ſimilibus probatio cõditionaliter requi-
ritur. Hoc in caſu, ſatis intelligitur de ꝓbatione ex hac
iuris præſumptione. Ita ſenſit in ſpecie & recte Beroys
in d.rubr.extra de probat.num.46.verſic.quinimo,&c.
dum ita interpretatur c.non ſolum.de regu.iur. in 6. &
deinde nu.47.ſubiungit rationem. Quod ſcilicet in ha-
21 bentibus † Symbolum facilior ſit tranſitus,l. in rem.§.
item quæcumque.ff.de rei vend.ca.quod in dubiis, vbi
gloſſa,de conſecr.eccl.vel alta. Huc ſpectat quod reſpõ
22 dit Anchar.in conſ.422.ad finem,quod ſtatutum † faci
lius interpretationem recipit ab alio ſtatuto quam a iu
re communi, cum in habentibus Symbolum facilior ſit
tranſitus. Et Ancharanum ſecuti ſunt Decius in l.1.n.
20.C.de ſecund.nupt.Goz.conſ.61.nu.20. & Ripa in l.
centurio,nu.31.ff.de vulg.& pupil.ſubſt.cæteros ſciens
prætereo. Ita ergo in caſu noſtro dicendum eſt, legem
23 ipſam municipalem,vel principem † qui eſt ipſa lex vi-
ua voluiſſe intelligere de iuris præſumptione, quæ ipſi
legi probatio eſt. Adferri melior ratio poteſt, quod id,
24 ſcilicet verba obſcura † interpretationem recipiunt a
conditione perſonæ loquentis,l.ſi miles. ff. de teſtam.
milit.& ob id ſcribit Bal.in c.cum veniſſent, de eo qui
25 mitt.in poſſeſs. quod ſi Rex mentionem † faciat iuris
intelligitur de iure regio,non autem de alio. Et Baldũ
eſt ſecutus Decius in l.& militibus,n.4.C. de mil. teſta.
Cum ergo ſtatutum vel princeps mentionem probatio
nis facit,intelligi debet probatio iuxta l.diſpoſitionẽ,
quæ in præſumptione ab ea approbata verificatur, quã
quidem ſententiam veram eſſe intelligo,niſi lex illa mu
nicipalis alias reiiciat probationes præſumptiuas. Exẽ-
plum ſit,ſtatutum approbat dotem confeſſatam cõſtã-
tẽ matrimonio,atq. ita reiicere dicitur eã præſumptio-
nem fraudis,quæ ſolet conſiderari a Docto.in l.1.ff.ſol.
mat.deinde ſubiungit ſtatutum, niſi probatum ſit eam
confeſſionem eſſe fictam & ſimulatam. Hoc caſu,dũ ſta
tutum requirit hanc probationem, de vera & concludẽ
ti intelligitur. Eſt aperta ratio, quia alias contineret pu
gnantia,quod dicendum non eſt. Ita aliquando interro
gatus reſpondi & declaraui ſtatutum Mutinæ, de dote
confeſſata, rub.136. Ex prædictis declaratur traditio il
lorum,qui ſcripſerunt, præſumptionem cenſeri veram
probationem,quando probatio requiritur pro forma,
vt tradunt Aret.in conſil.51.col.1.Alex.in conſil.80.n.
10.lib.2.Iaſ.in l.non hoc,n.15.C.vnde leg.& Ripa in c.
cum Eccleſia Sutrina.num.23.uer.3.ampliari. de cauſa
poſſeſs. & propr.

Præſumptio an dicatur vere & proprie probatio, quando ſit mentio probationis, cum aliquo adiuncto.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio iuris & de iure vera eſt probatio, ſi probationis mẽtio fiat cum adiuncto aliquo vel qualitate. Secus eſt in præſumptione hominis n.2. Et quid ſit de præſumptione iuris. n. 3.*
4 *Præſumptio iuris quando dicatur legitima & euidens probatio. & n.6.7.& 12.*
5 *Legitimum dicitur illud quod a lege receptum eſt.*
8 *Præſumptionem contra ſe ex confeſſione ſua ductam qui habet, validiores probationes ad diluendam illam afferre debet.*
9 *Probationes euidentiſſimæ adferri debent ab eo, qui facto iudicis impeditum ſe aſſerit, quo minus appellationem a ſe interpoſitam proſequeretur.*

Delicta

Digitized by Google

10 *Delicta vel teſtibus, vel documentis, aut indicijs indubitatis probentur.*
11 *Delinquere nemo præſumitur.*
13 *Coniecturæ quænam faciant rem euidentiſſimam.*

QVAESTIO XXXVIII.

QVæro trigeſimooctauo, an præſumptio dicatur
vere & proprie probatio, cum ſit mentio proba-
tionis cum aliquo adiuncto, aliquave qualitate,
vt puta quādo requiritur legitima ꝓbatio, euidens, vel
aperta probatio. Ego adhuc tres caſus ita diſtinguo.

Primus eſt caſus, cum de pręſumptione iuris & de iu
1 re loquimur. Hoc caſu præſumptio illa † dicitur vera &
legitima probatio. Ita probat c. is qui fidem. de ſponſ. Et
hac in re nemo ambigit.

Secundus eſt caſus, cum loquimur de præſumptione
2 hominis. Hæc non dicitur † probatio legitima, nec eui-
dens, cum eam lex non approbauerit. Expectat enim fu
turum iudicium iudicis, qui quidem iudex ita reiicere
quemadmodū approbare poſſet. Et probatur a fortiori
ex traditis ſupra q. 26. in fi. cum diximus, hanc præſum-
ptionem non retinere nomen ſimplicis probationis. Et
in ſpecie præſumptionem hominis non eſſe euidentem
probationem reſpondit Rim. in conſ. 223. n. 52. & 55.
li. 2. ex ſententia Bal. in l. ſiue poſſidetis, nu. 7. C. de pro
bat. Fel. in c. quanto, n. 52. de præſumpt.

Tertius eſt principalis caſus, cum agimus de præſum
ptione iuris tantum. Hoc in caſu eſt dubitatio non me-
3 diocris. Multi enim in ea ſunt opinione, ꝙ hæc nō † dica
tur nec euidens, nec legitima probatio. Alii ēt non pau-
ci diſſentiunt. Nos in aliquibus conſueuimus ſequi di-
ſtinctionem Decii, in rub. extra. de prob. col. pen. verſ.
pro declaratione, & ob id ita hos caſus ſubdiſtinguimꝰ.

Primus eſt caſus, qñ ex natura rei aliæ probationes,
quam hæ ex præſumptionibus haberi non poſſunt.
4 *Hoc in caſu iuris præſumptio legitima † euidens pro
batio dicitur, ſicuti in probanda filiatione euidens & le
gitima probatio eſt illa, quæ a cōiecturis & pręſumptio
nibus a lege probatis ducitur, iuxta l. filium. ff. de his, q
ſunt ſui, vel alieni iuris. Id quod ex aliquorum interpræ
tatione probat l. pe. §. pe. ff. de probat. Cū ait locum fo-
re veritati in probatione filiationis. Si itaque veritas eſ-
ſe dicitur, quæ naſcitur a probatione filiationis, quę cō
iecturis ſolum contingit probari, ſequitur dicendum le
gitimam hanc, & euidentem probationem appellari
poſſe. Ita etiam probat l. 1. §. debebit. ff. de liber. agn. &
in c. conſuetudo. de probat. Eſt ratio, quam & ſuperio-
re quæſtione retuli, ꝙ a lege ſit recepta & approbata. Et
5 legitimum illud eſſe dicitur † quod a lege receptum eſt.
l. legitima. ff. de pactis. & eo loci ſcribentes. Et in ſpecie
hanc eſſe probationem legitimam aſſeruit (vt dixi) De-
cius loco iam citato. & Berous in d. c. conſuetudo. nu.
18. de probatio. Et hoc in caſu male ſcripſerunt ii, qui
dixerunt hanc præſumptionem non eſſe legitimam pro
bationem.

Secundus eſt caſus huius tertii caſus principalis, cū
6 aliæ probationes ex natura rei haberi poſſunt, † & nulla
alia repugnat præſumptio legis. Exemplum adfert De-
cius, ſi cauetur ſtatuto quod in cauſa mutui proceda-
tur ſummarie, adhibitis legitimis probationibus. Hoc
in caſu (ait Decius) legitimæ probationes intelliguntur
ſecundum ſubiectam materiam, & ſecundum ius com-
mune. Sicuti & plena probatio, vt ſcribit Bart. in extra.
ad reprimendum. in verbo ſummarie, n. 8. & 9. ſecundū
ſubiectam materiam ſumitur. Et hoc in caſu poſſunt in
telligi illa iura, quę affirmāt iuris præſumptionem eſſe
euidentē probationem, vt tex. l. licet Imperator. de leg.
1. tex. l. quidam teſtamento. ff. de vulg. & pupil. ſubſtit.
& illi ſimilia secūdū ſupra q. 26. in ſecundo caſu. Et hoc
in caſu interpretari poteſt cap. peruenit. de fideiuſ. cum
requirit legitimas probationes in illa facti ſpecie fieri
oportere, legitima erit probatio, quæ ex his pręſumptio
nibus orietur.

Tertius eſt caſus, quando ex natura rei aliæ probatio
nes haberi poſſunt & iuris præſumptio, altera vel ob p-
7 ſonæ conditionem vel ob actum repugnat. Hoc in caſu †
iuris præſumptio ſola non dicitur vera, euidens & legi-
tima probatio. Ita poſſumus intelligere multa iura quæ
euidentiſſimas, claras, & legitimas probationes requi-
runt. Ita loquitur l. cum de indebito. §. vlt. ff. de proba-
tio. Nam ibi euidentiſſimæ probationes requirūtur ob
8 negotii qualitatem, ſi quidem is, qui contra ſe † præſū-
ptionē ex ſua cōfeſſione ductam habet, vt eam diluat,
neceſſe habet validiores adferre probationes. Et cum
inter validiores nō ſit eo in caſu ſola iuris pręſumptio,
euidentiſſima probatio non dicitur. Ita etiam declara-
tur l. vlt. §. illud. C. de temp. appell. dum Iuſtin. requirit
9 euidentiſſimas probationes † adferri debere ab eo, qui
aſſerit, ſe iudicis facto fuiſſe impeditum, quin appella-
tionem a ſe interpoſitam proſequeretur. Ea enim ratio
ne euidentiſſimæ probationes requiruntur, quā pręſū-
ptio iuris, quæ eſt pro ipſo iudice, iuxta l. 2. C. de officio
ciuilium iudicum, afficit ipſum appellantem duriori o-
nere probationis. Et ideo eo in caſu non ſufficit altera
iuris præſumptio, & conſequenter præſumptio iuris ſo
la non eſt euidens probatio. Et hac rōne ſcribit Decius
in c. ex rōne, n. 14. de appel. in caſu d. §. illud, non etiam
ſufficere iuramentum, ita etiā declaratur l. ult. C. de pro
10 batio. Cum ait, perpetrata delicta † probari vel teſtibus,
vel documentis, vel indubitatis indiciis. Eo caſu nō ſuf
ficit ſola iuris præſumptio, cum alia repugnet, nempe ꝙ
11 nemo † delinquere præſumatur, l. merito. ff. pro ſoc. Ita
etiam intelligitur c. conſultationi. de ſponſa. Eo enim
loci, legitimæ probationes ex teſtibus requiruntur, nec
ſufficiunt iuris præſumptiones, ex quo iam aderat con
traria præſumptio ducta ab aſſertione mulieris dicen-
tis, ſe non conſenſiſſe. Ita etiam loquitur c. 3. de hær. in
6. Vere enim ibi repugnat præſumptio iuris, & iō dum
legitima probatio requiritur, non poteſt dici legitima
illa, quæ ex altera ſola iuris præſumptione deſcēdit. Ita
pariter declaratur gl. in l. vlt. in princip. ff. quod metus
cauſ. Cum ait, eo in caſu requiri probationes apertas
imo & apertiores. Id enim contingit ob repugnantem
præſumptionem iuris, ſicuti manifeſte ex illo reſponſo
colligitur.

Quartus caſus huius tertii caſus principalis, poteſt
12 conſiderari, † quando legitima, vel euidens probatio re
quiritur inſpecta cōditione perſonæ. Exemplum adfert
in d. rub. extr. de probat. col. penul. verſ. tertius caſus. Si
ſtatutum diſponit, quod aduerſus ſcholares ſolū admit
tantur apertæ & legitimæ probationes. Hoc in caſu ſo-
la iuris pſumptio dici non poteſt euidēs & legitima ꝓ-
batio. Ita Decius & recte loco præallegato. Nam ſtatu-
tum fauere voluit ipſi perſonæ. Cui quidem nil ſpeciale
eſſet conceſſum, ſi locus eſſet præſumptionibus & con-
iecturis, vt aduerſus cæteras perſonas. Vt ei igitur quid
plus, quam cæteris tributum cenſeatur, dicendum eſt,
præſumptionem iuris non ſufficere.

Ex prædictis diffinitur illud de quo cōtendi:nt Iaſ. &
Zaſius in l. ſi pluribus. de leg. 1. Cum diſputant, an con-
iecturæ faciant rem euidentiſſimam. Eſt enim dicēdum
13 † quod aut coniectura eſt iuris & de iure, vel etiam iuris
tantum. Et tunc euidentiſſima eſt probatio. Aut eſt con
iectura generis, & tūc nō. Ex prædictis poteſt declarari
ſtatutum Bononiæ libr. 4. de reſtitutione dotis. §. pro-
pterea, dum ſtatuit quod præſumatur mulierem conſē-
ſiſſe marito, vt perciperet, fructus paraphernalium, niſi
contraria voluntas legitime probaretur. Gratus in cōſi.
54. n. 53. lib. 1. declarando hoc ſtatutum, reſpondit reii-
ci præſumptiones & coniecturas. Montercatius in anno

tationibus

Digitized by Google

rationibus ad prædictum ſtatutum ſcribit, ſufficere pręſumptionem iuris, ſi aliqua alia coniectura cõcurrit. Ex quo agitur de his, quæ in domo geruntur, & de quib. haberi non poſſunt probationes, ita de facili exiſtimo rectius ſenſiſſe Gratum, cum in caſu dicti ſtatuti præſumptio iuris ſtet pro ipſa muliere, quod non conſenſerit, ſicuti declarabimus infra li. 3. in præſumpt. 9. n. 20. vbi explicabimus, quãdo maritus præſumatur ſublucratus fructus paraphernalium. Cum itaque præſumptio ſtet pro ipſa muliere, & ſtatutum requirat legitimam probationem contra eam, dicendum eſt debere intelligi de vera & propria probatione, alioquin ſupuacanea eſſet diſpoſitio ſtatuti, quia poſſet ſemper mulier dicere ſe probare ſuam intentionem præſumptione iuris, quæ pro ſe extat.

Præſumptio vel vera probatio an illa eſſe dicatur, quæ ex diuerſis ſpeciebus probationum, ſeu ex multis præſumptionibus oritur, copioſe explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Probatio ex diuerſis ſpeciebus probationum reſultans, præſumpta dicitur. Vide tamen ibi. n. 18.*
2 *Probatio compoſita ex duabus ſpeciebus perfectis ac per ſe ſtãtibus proprie dicitur probatio.*
3 *Probatio compoſita ex duabus ſpeciebus imperfectis, eiuſdem tamen generis, formæ, & ſubſtantiæ, probatio proprie dicitur.*
4 *Imperfecta duo eiuſdem generis efficiunt vnum perfectum, etiã in indiuiduis & ſubſtantialibus.*
5 *Probatio propria dicitur etiam illa, quæ compoſita eſt ex vna ſpetie probationis perfecta ac plena, & alia imperfecta ac ſemiplena.*
6 *Vincula duo non cenſentur, quando vnum eorum eſt vitioſum, et nullius momenti.*
7 *Probatio præſumptiua tunc conſtituitur, cum duæ ſpecies probationis imperfectæ diuerſi generis ſimul iunguntur.*
8 *Res naturales non conſtituuntur ex argumentis.*
9 *Totum ex pluribus cohærentibus quæ partes ſunt, conſtituitur.*
10 *Separata & non cohærentia non conſtituunt vnum totum.*
11 *Præſumptio ex pluribus differentibus argumentis, ad eundem finem tendentibus conſtituitur.*
12 *Cauſatum ſequitur naturam ſuæ cauſæ, id tamen quandoq. fallit num. 13.*
14 *Teſtes duo ſimul iuncti, vere & perfecte probant.*
15 *Dominium verum & proprium, cauſatur a traditione ficta & impropria.*
16 *Poſſeſſio vera & propria transfertur per clauſulam conſtituti.*
Idem eſt in actu quo defertur hæreditas. n. 17.
19 *Proprium dicitur, quod ſub definitione continetur.*
20 *Probatio eſt actus rei dubiæ faciens fidem.*
21 *Species proprie continetur ſub ſuo genere.*
22 *Probatio plena dicitur, quæ ex duabus ſemiplenis conficitur.*

QVAESTIO XXXIX.

QVæro trigeſimonono, an præſumpta, vel vera probatio eſſe dicatur illa, quæ ex diuerſis ſpeciebus probationum, ſeu ex multis præſumptionibus reſultat?
1 Et † præſumptam eſſe docuit Baldus in rubric. extra.
de præſumpt. num. 3. in fin. in cap. 1. §. cum autem, nu.
8. de controuerſ. inueſt. quem ſecuti ſunt Fel. & cæteri in
rub. extra de probat. Verum eo loci Berous num. 16. &
num. 17. quo hanc iuris quæſtionem apertius explicaret, tres caſus diſtinxit atque conſtituit. Ego vero quatuor, ex eiuſdem tamen Beroi ſententia diſtinguam. Primus eſt caſus, quando probatio eſt cõpoſita ex duabus ſpeciebus perfectis ac per ſe ſtantibus. Hoc caſu, ait
2 Berous dubium nõ eſt, quin hęc propriæ † probatio eſſe
dicatur. Quam quidem aſſertionem inquit Berous probari a gloſſa in l. cenſus. ff. de probatio. quæ nõ ſatis hoc mihi explicite dicit. Nec etiam probant c. ſeries. de teſtibus & atteſt. in illis verbis, tam teſtes, quam inſtrumẽta. & tex. c. forus. in verbo probatio. de verbo. ſign. ſicuti opinatur Berous. Nam & ſi vterq. locus probet illã eſſe probationem, quæ a teſtibus, vel ab inſtrumentis deſcendit, non tamen aſſerunt vere & proprie probationem naſci a duabus ex his ſimul coniunctis conſiderata ſcilicet mixtura. Credo tamen aſſertionem ipſam eſſe veram ob id, quod ſi ſingulæ ipſæ ſpecies conſtituũt veram & propriam probationẽ (vt diximus) multo fortius, cum ambæ ſpecies ſimul iunguntur. Et ſi proprie probatio dicitur illa, quæ ex duabus probationibus imperfectis eiuſdem ſpeciei conſtituitur, ſicuti in ſubſequenti caſu dicemus, quanto fortius hic, vbi duæ perfectæ copulantur.

Secundus eſt caſus, quando probatio eſt compoſita ex duabus ſpeciebus imperfectis quæ tamen eiuſdẽ ge-
3 neris, formæ, & ſubſtantiæ ſunt. Hoc in caſu adhuc iſta †
dicitur proprie probatio. Ita Berous in d. rub. de probatio. n. 16. verſi. idem eſſet. Qui quidem ſcribit ita ſenſiſſe Baldum ibidem, nu. 3. verſ. porro. Ea eſt huius ſentẽ-
4 tiæ ratio, quod duo imperfecta † eiuſdem generis efficiunt vnũ perfectum et in indiuiduis, & ſubſtantialibus vti probat tex. in l. 1. C. qui num. tutel. & melius tex. in c. nihil. 7. q. 1. quo loci ſtatuit Cõcilium Toletanum, ſacrificium miſſæ, quæ vnitatis eſſe dicitur, ſi ab vno eſt cœpta, & ob ſuperuenientem infirmitatem relicta imperfecta, poteſt ab altero ſacerdote pfici. Quod intelligit Cardinalis de Turre Cremata ibidem, nu. 1. eſſe verum ex ſententia D. Thomæ in 3. par. ſummæ, q. 83. art. 6. quũ is primus ſacerdos defecit poſt conſecrationem corporis Seruatoris noſtri, ante cõſecrationem ſanguinis. Nã tunc ſecundus Sacerdos conſecrationem ſanguinis facere poterit. Ea eſt ratio, quia licet plures diuerſæque ſint hæ Sacerdotum perſonæ, ob fidei vnitatem, vna ſola cenſetur. Et hac eadem conſtitutione adductus idem cenſuit ipſe Berous in c. ſicut, n. 19. de probat. Quo loci ait etiam in conditionalibus & indiuiduis, hanc probationem dici proprie probationem.

Tertius eſt caſus, quando probatio eſt compoſita ex vna ſpecie probationis perfecta ac plena, & ex alia imperfecta ac ſemiplena, quæ ſane ſpecies ſunt diuerſi gene-
5 ris. Hoc caſu adhuc dicitur proprie † probatio, non aũt
præſumptiue, ita docuit Berous in d. rubr. extra de probatio. n. 16. verſ. tertius caſus. Ea ratione vtitur, quod ſola probatio illa perfecta & plena, eſt in conſideratione, illa vero imperfecta & ſemiplena eſt ſuperuacanea. Quam ſententiam (ait Berous) probat c. ſicut. de probatio. Huc pertinet illud ſimile ex doctrina Baldi in l. 1.
6 n. 2. C. de legi. hær. cum ait duo † vincula non cenſeri,
quando vnum eorum eſt vitioſum, & nullius momenti quia vt ſuperuacaneum conſiderari non debet. & Bald. ſecuti ſunt multi alii.

Quartus eſt caſus, cum duæ ſpecies probationis imperfectæ diuerſi generis, ſeu duæ præſumptiones (eſt. n. idem hic dicere, duæ præſumptiones, quod duæ ſemiplenæ probationes, cum probatio ſæmiplenam pręſumptionem pariat, vt diximus ſupra q. 7. in fine) ſimul iunguntur, vtputa, ſi confeſſio extraiudicialis iungatur cũ teſte, iuxta cap. cum dilectus. de ſucceſſ. ab inteſt. Vel ſi iuramentum teſti annectatur, iuxta exemplum propoſitum a Baldo in rubr. C. de probat. in prin. vel ſi teſtis & fama copulentur, iuxta exemplum Baldi in ca. 1. §. cum autem. nu. 8. in fi. de controuerſ. inueſtit. Hoc itaque in
7 caſu, non conſtituitur una uera & propria probatio †
ſed ſolũ pręſumptiua. Ita cenſuit Bal. in d. c. 1. §. cum autem, n. 8. de controuerſ. inueſt. idem ſenſit ipſemet Bal.

in cap.

Digitized by Google

in c. ſ. conuenticulam, nu. 8. de pace iura. firma, & in rub. C. de probat. in princ. & cum Baldo idem ſcripſerunt permulti in rub. extr. de probat. vbi Felin. n. 4. & Berous n. 1. & in fi. atteſtantur, hanc eſſe receptam opinionem. Quam quidem probauit & Iaſon in repet. l. admonendi, n. 190. ff. de iureiur.

8 Primo ea ratione motus eſt Bal. quod res † naturales non conſtituuntur ex argumentis, nam cum argumenta inuicem non cohæreant, non poſſunt vnum totũ con
9 ſtituere, cum vnum † totum ex pluribus cohærentibus, quę partes ſunt, conſtituatur. Exemplum adferri poteſt in humani corporis compagine, quæ ex ſolis cohærentibus connexiſque membris cõſtituitur. Cum ergo ex ſe-
10 paratis † & non cohærentibus, non conſtituatur vnum totum, ſequitur dicendum ſolum præſumptionem, non autem probationem confici. Si quidem pręſumptio (au
11 ctore eodem Baldo, ſuis locis relato) ex pluribus † differentibus argumentis ad eundem finem tendent. b. conſtituitur. Verum hanc Baldi cõſiderationem reiicit Berous in d. rubr. extr. de probat. n. 22. tum quia Bald. nil ad ſuæ aſſertionis cõfirmationem adfert, tum quod falſum eſſe exiſtimat Berous argumenta probationem nõ facere. Qua de re ſuo loco.

Secundo ea ratione vſus eſt Decius in rubr. extra de
12 proba. ad finem, cauſatum † ſequitur naturam ſuę cauſæ, l. vlt. C. de natura. liber. & c. principatus. 1. q. 1. Atqui probatio hęc mixta fit ex ſemiplenis probationib. quæ non ſunt probationes per ſe, ſed argumenta & præſumptiones. Ergo ſimul iunctæ non probationem vere & proprie, ſed præſumptionem faciunt. Cæterũ hæc argumẽtatio triplici ratione confutatur a Beroo in d. rubr. ex
13 tra. de probatio. n. 20. Vna quod in ſpecie hac, † cauſatum non ſequitur naturam ſuæ cauſæ, nã hic videmus, ꝙ etſi ſemiplena probatio nil opituletur, attamen duæ ſemiplenæ ſimul iunctæ proſunt, l. admonendi, vbi Doct. ff. de iureiu. & c. vlt. de iureiu. ita enim (ſi vera eſſet Decii ratiocinatio,) ſequeretur duos teſtes non efficere veram & propriam probationem, ex quo ſeparatim cõſiderati, vix ſemiplenam probationem conſtituũt, & ta
14 men vera eſt hæc ſententia, quod duo teſtes † ſimul iuncti vere, & perfecte probant. Præterea (vt ait idem Berous) nil impedit quominus proprie ſit probatio, etſi modi, quibus illa conficitur improprii ſunt, ita enim vi
15 demus dominium † verum & propriũ cauſari a traditione ficta, & impropria, vt ſcribunt Bar. in l. ex hoc iure, de iuſt. & iur. Alex. in conſil. 87. lib. 5. ita ẽt videmus clauſulam cõſtituti, qua poſſeſſio transfertur, leg. quod meo. vbi Doct. ff. de acq. poſſ. eſſe actum fictum transla-
16 tionis, & tamen vera † & propria poſſeſſio transfertur, l. certo, §. 1. ff. de precar. & ſcribunt oẽs in l. ab emptione, ff. de pactis, & copioſe Tiraq. in tract. de conſtituto. parte 2. ampli. 1. ita etiam dicimus, quod etſi actus, quo
17 hæreditas † defertur, actus fictus ſit, attamen delata ipſa hæreditas eſt vera, & ob id ſub ſtatuto mentionẽ de hæreditate faciente continetur, ita reſpondit Butr. in conſ. 20. ęquitas ſuggerit, quem ſecuti ſunt Soci. Sen. in conſ. 147. col. 1. li. 1. & Bellonus lib. 4. ſupp. iuris, c. 12. n. 14. quo loci alia ſimilia adfert. His itaq. receptæ ſententiæ confutatis argumentis, contraria opinio vr̃ verior,
18 qd. ſ. hæc ſit vera † & propria probatio, non aũt præſũptiua. Quam ſane opinionem probarunt Aret. in c. cum cauſam, n. 34. & ibid. Fel. n. 10. de probat. eiuſdem ſentẽtiæ fuit & Berous in d. rubr. extr. de probat. n. 18.

19 Primo ea ratione adducti ſunt, quod illud dr̃ † proprium, qd̃ ſub diffinitione continetur, vt declarat Bar. in l. omnes populi, num. 53. de iuſtit. & iur. omnes in l. 1. ff. de teſtam. & in rubr. inſtit. eod. tit. Atqui hæc probatio ex multis imperfectis compoſita, ſub diffinitione continetur. Ergo eſt proprie probatio. Illa minor pro-
20 batur, quia probatio eſt † actus fidem rei dubiæ faciẽs, vt ſcribunt oẽs in rubr. de probat. ſed hæc probatio fidem facit. Ergo &c. Cæterum, ni ego fallor, nil concludit hæc argumentatio, quandoquidem etiam ſola iuris præſumptio, ſi modo nil ei repugnat, fidem facit, l. & tamen ex communi ſententia non eſt proprie probatio.

Secundo ita argumentatur Berous, ſpecies proprie
21 † continetur ſub ſuo genere. l. hoc legatum. §. neq. intereſſe. de lega. 3. & ſcribunt Bal. in l. 2. C. de iure aureo. annul. & Dec. in rub. ff. de iuriſd. omnium iudic. nu. 2. Atqui hæc probatio, quæ ex ſemiplenis imperfectiſq. probationibus conſtituitur, eſt ſpecies probationis, l. 3. §. eiuſdem. vbi gl. ff. de teſtib. ergo eſt proprie probatio. Verũ reſponderi poteſt, negando illam minorem propoſitionem, quæ pro conſtanti non eſt præſupponenda, cũ de ea nunc diſputari contingat.

22 Tertio mouetur & rectius Berous, ea dr̃ eſſe † plena probatio, quæ ex duabus ſemiplenis conficitur, l. admonendi. vbi Doct. ff. de iureiur. & ca. vlt. eod. tit. ſed plena probatio eſt proprie probatio, vt re ipſa conſtat. Ergo & hæ ſimul iunctæ ſemiplenæ atq. de ſe imperfectæ.

Præſumptiones plures, quando & quomodo iungi ſimul poßint, ad faciendum plenam & perfectam probationem.

S V M M A R I V M.

1 *Præſumptiones hominis duæ vel plures iungi ſimul poſſunt, ad conſtituendum plenam probationem in cauſa ciuili non ardua.*
2 *Cauſa ciuilis ardua criminali æquiparatur, ob præiudicij grauitatem. & num. 8.*
3 *Præſumptiones quam probationes facilius ſimul iungi.*
4 *Præſumptiones plures non coniungũtur in cauſa ciuili ardua vel magni ponderis.*
5 *Præſumptiones duæ ad faciendam plenam probationem, non cõiunguntur in cauſa matrimonij, vbi præſertim de illius ſeparatione ageretur.*
Aliud eſſet ſi de confirmatione illius vel validitate tractaretur. num. 6.
Et quid ſit in probatione filiationis. num. 7.
9 *Præſumptiones plures, quando etiam in cauſa criminali ſimul iungantur, & quando non. n. 10.*
11 *Præſumptiones plures ſi concurrant, ſimul etiam tunc iunguntur, vbi agitur in cauſa criminali de pœna infligenda.*
12 *Delictum ex concurſu præſumptionum præſumitur.*
13 *Falſi crimen ex pluribus præſumptionibus probari.*

Q V AE S T I O XL.

QVæro nunc quadrageſimo, an & quando præſumptiones plures iungi ſimul poſſint, ad faciendum plenam & perfectam probationem? Hæc iuris quæſtio perplexa eſt, & male a noſtris explicata. Quo autem a me facilius pleniuſque explanetur, aliquot caſus conſtituendi sũt, ſed prius illud dicam, diſputationem hãc eſſe de præſumptione hominis, nam illa legis eſt per ſe probatio, ſicuti ſupra ſuo loco diximus. Caſus itaq. huius quæſtionis ita diſtinguo atq. conſtituo.

Primus eſt caſus, quando agitur de cauſa ciuili, quæ ardua non eſt.

1 Hoc caſu duæ † vel plures præſumptiones ſimul iungi poſſunt, ad conſtituendam plenam probationem, ita cenſuit gl. in l. 2. in princ. in verbo, legitimis, ff. de excuſa. tut. in l. inſtrumenta. C. de prob. in c. cum cauſam, in gl. vlt. de prob. c. accedens, il 2. in verbo, oriundus, vt lite non. ita etiam intelligo Bal. in l. ſi quis ex argẽtariis, §. 1. in 4. notab. ff. de eden. cum ait in ciuili duas præſũptiones ſimul iungi, ad faciẽdum plenam probationẽ,
2 intelligo in ciuili cauſa non ardua. Nam ſi ardua † eſt, criminali æquiparatur, vt infra ſuo loco dicemus, ita ẽt interpretor Baldum in conſil. 3. caſus talis eſt. Quidam

Petrucius

Digitized by Google

Petrucius in fine. lib. 3. cum reſpondit plura indicia ſi-
mul iungi ad plene probandum. Idem ſcripſerunt An-
gel. in l. non eſt veriſimile, in fine. ff. quod metus cauſa.
Aret. in conſ. 62. col. 2. in fine. Rom. in conſil. 54. in fin.
Io. de Anan. conſil. 47. col. 1. Barb. in rubr. ext. de pro-
bat. col. 4. ver. quod probatur. & in c. vlt. de ſucceſſi. ab
inteſt. Calcan. in conſil. 76. col. 1. Soc. Sen. in conſil. 89.
nu. 2. lib. 1. Curt. Sen. in l. admonendi, num. 201. in fi. ff.
de iureiu. & Crauet. in conſil. 73. nu. 19. & clare in conſ.
258. nu. 11. Viſus tamen eſt Craue. in d. conſil. 73. nu. 9.
loqui de præſumptione iuris, de qua dubitandum non
eſſet, vt ſupra admonui. Horum interpretũ aſſertio com
probatur doctrina Butrii & Calderini in ca. veniens, il
1. de teſtib. ac Oldradi, & Nicolai de Neapol. in l. 2. ff.
de excuſa. tut. quos recenſet Iaſ. in repet. l. admonendi.
nu. 213. verſ. alia & tertia. ff. de iureiur. Cum dixerunt,
præſumptiones facilius ſimul iungi quam probationes,
3 de quib. † quidem probationib. ſimul iungendis dice-
mus infra in ſequenti quæſtione. Ea eſt huius ſententię
rõ, quod omnes hæ præſumptiones ad eundem finem
tendunt, nẽpe vt iudex, ad rei cognitionem, & fidem ad
hibeatur iuxta l. quinquaginta. ff. de probat. ad quem ſa
ne finem eſt probatio plena & perfecta ſimul, ergo de-
bent iungi præſumptiones plures.

4 Secũdus eſt caſus, cum agitur de cauſa ciuili ardua †
ſeu magni ponderis, vt puta de toto alicuius patrimo-
nio. Nam tunc hæ præſũptiones non coniunguntur. Ita
ſenſit Bald. in l. vlt. n. 8. verſ. quędam eſt probatio. C. de
probat. & in c. veniens, num. 7. extra de teſtib. & aper-
tius docuit Caccial. in l. admonendi, num. 207. ff. de iu
reiur. Hinc dicimus, ꝙ in cauſa matrimoniali, cum agi-
5 tur de illius ſeparatione, duæ † præſumptiones, vel plu-
res non coniunguntur ad faciendam plenam probatio-
nem, ita reſpondit Alex. in conſil. 143. nu. 4. lib. 1. quem
ſecuti ſunt Dec. in conſ. 133. nu. 3. & in conſil. 310. col.
1. & Gratus in conſil. 38. nu. 2. lib. 2. cum dicunt, in cau-
ſa diſſolutionis matrimonii, non coniungi probationẽ
ex vno teſte cum fama, quæ duæ præſumptiones ſunt.
6 Cum vero agitur de matrimonii confirmatione, † & va
liditate, plures præſumptiones connecti poſſunt ad cõ-
ſtituendum plenam probationem, ita reſpondit Barb.
in conſil. 6. col. 1. lib. 1. Ita pariter dicimus plures præſũ
7 ptiones poſſe coniungi ad probandum aliquem † eſſe fi
lium, vt ſcripſi lib. 2. de arbit. iudicum, caſu 89. num. 65.
Quæ ſane plures præſumptiones non poſſent coniungi
ad probandum quem non eſſe filium. Ea eſt huius ca-
8 ſus ratio, quod cauſa ciuilis ardua criminali † æquipara
tur, ob præiudicii grauitatem, vt probat tex. in §. item
propter litem. in inſt. de excuſ. tuto. & ibidem Doct.

Tertius eſt caſus, cum agitur de cauſa criminali, vt ta
men ſolum accuſatus inquiratur, vel vt quæſtionibus
9 ſubiiciatur. Hoc ſane caſu † plures pſumptiones ſimul
iunguntur. Ita de inquiſitione docuit Fel. in c. veniens,
il 1. n. 15. de teſtib. Et quod locus ſit torturæ, quæſtioni-
buſque ſcripſerunt Alex. conſ. 65. in fi. li. 1. & in cõſ. 41.
lib. 2. Fr. Brun. in tract. de indiciis & tortura, col. 2. Soc.
Sen. in conſ. 54. col. 1. li. 3. Capol. in conſ. 32. n. 16. in cri
minal. & Gramm. in conſ. 3. n. 6. in criminalib.

Quartus eſt caſus, cum agitur de cauſa criminali, vt
10 delinquens puniatur. Hoc in caſu † regulariter duæ prę
ſumptiones non coniunguntur ad conficiendum plenã
probationem. Ita docuit Bal. in d. l. ſi quis ex argẽtariis.
§. 1. n. 4. ff. de eden. quo loci ſcripſit, quod in his cauſis
non ſufficit vnus teſtis de veritate, & duo de fama, ſed
etiam duo alii requiruntur de indicio. Ita etiam ipſe
Bal. in l. 3. §. eiuſdem. ff. de teſtib. idem viſus eſt ſentire,
cum dixit famam in his non facere probationem ſemi-
plenam, & cum altera non coniungi, idem reſpõdit Ol-
drad. in conſ. 193. n. 2. Quæ ſane traditio comprobari
poteſt ex his, quæ dicemus quæſtione ab hinc ſecunda.

11 Declaratur, vt non procedat hic caſus, quando † plu
res præſumptiones cõcurrunt. Ita ſentit ipſe Bal. in d. l.
ſi quis ex argentariis. §. 1. n. 4. ff. de eden. & clarius Are-
tin. in c. veniens, il 1. col. 7. nu. 27. de teſtib. & in conſil.
13. col. 5. n. 9. Caccial. in l. admonendi, num. 153. & ibi
Curt. Sen. n. 291. ff. de iureiur. Gratus in conſil. 58. in fin.
li. 2. Et hoc in caſu intelligi, & declarari poſſunt tradi-
tiones eorum, quos recenſet Crau. in conſil. 73. nu. 19.
conſil. 134. nu. 39. & in conſ. 178. nu. 1. nempe Baldi re-
ſponſum in conſ. 364. Quia quæſtio. col. 2. verſic. proba-
12 tio mitiganda. lib. 3. cum dixit, ex concurſu † præſum-
ptionum præſumi delictum. Ita etiam declarat Ioa. de
13 Ana. in conſ. 49. nu. 3. qui dixit falſi crimen † probari ex
pluribus pręſumptionibus. Quę ſane ſententia multo
magis procedit in illis delictis, quæ difficilis probatio-
nis ſunt, vt poſt alios reſpondit Crau. in locis ſupra alle
gatis. Nam tunc ſemper præſumptiones iunguntur, vt
reſpondit Alexand. in conſil. 24. num. 42. lib. 2. In caſu
tamen huius declarationis non imponitur pęna ſangui
nis, ſed ſola pecuniaria, vt infra q. 88. explicabimus, cũ
tractabimus ad quam pęnam damnari quis poſſit ex ſo
lis præſumptionibus.

*Probationes duæ imperfectæ, quæ præſumptionem tan-
tum faciunt, iungi an ſimul poſſint, ad conſtituen-
dum plenam, & perfectam probationem, explicatur
diligenter, & exemplis declaratur.*

SVMMARIVM.

1 *Probationes duæ ſemiplenæ, ad conficiendam probationem ple-
nam iunguntur in cauſa ciuili non ardua.*

2 *Probationes imperfectas in cauſis pupillorum ſimul iungi.*

3 *Confeſſio vnico teſte probata, quando non ſufficiat, vt duæ pro-
bationes coniungantur.*

4 *Teſte vno de veritate deponente, & duobus de fama, infertur
ſemiplena probatio in negocio principali.*

*Idque procedit etiam, quando duo tantum extarent teſtes, quo-
rum vnus de veritate, & ſimul etiam de fama deponeret.
num. 5.*

6 *Confeſſiones duæ extra iudicium factæ ſemiplene probant, ideoq.
ſimul iunctæ perfectam conſtituunt probationem.*

Quod quando non procedat declaratur. n. 7.

8 *Probationes duæ ſemiplenæ, ad conſtituendam probationem ple-
nam non coniunguntur, in cauſa criminali, ad pęnam ſanguinis
irrogandam.*

9 *Teſtis vnus in cauſis capitalibus, non iungitur cum fama ad cõ-
ſtituendam plenam probationem.*

10 *Probationes duæ ſemiplenæ coniũguntur in cauſa criminali, quã
do agitur ad pænam pecuniariam.*

11 *Probationes duæ ſemiplenæ non coniũgũtur in cauſa ciuili, quæ
tam ardua eſt, vt criminali æquiparetur.*

QVAESTIO XLI.

QVæro quadrageſimoprimo, an duæ ſemiplenæ ſeu
imperfectę probationes, quę vere præſumptiones
tantum conſtituũt, iungi vna poſſint ad conſtituẽdum
plenam, & perfectam probationem? Hæc iuris quæſtio
tantum differt ab illa quam ſecundo ab hinc loco ſupra
explicauimus, quantum differt pręſumptio a ſemiplena
probatione, qua de re egimus ſupra. Ea etiam rõne dif-
fert, quod difficilius videntur coniungi plures præſum
ptiones, vt docuit Butr. in c. veniens, il 1. col. vlt. de teſti
bus. Quo autem hæc quæſtio apertius a me tractetur,
ita aliquot caſus diſtinguo atque conſtituo.

Primus eſt quando cauſa eſt ciuilis, non ardua magnĩ
1 que põderis. Hoc in caſu duæ probationes † ſemiplenę
coniunguntur ad conficiendum plenã probationẽ. Ita
ſenſit glo. in l. 2. in prin. ff. de excuſ. tuto. in verbo, legi-
timis, cum a fortiori cenſuit, duas præſumptiones con-
necti hoc in caſu poſſe, vt explicauimus in quæſtione

ab

Digitized by Google

ab hinc ſcđa. Ita ēt gl. in c. veniens, il 1. in verbo illorū.
de teſtib. cum dixit famam iuncto teſte plene probare.
idem ſenſit Bar. in d. l. 2. in princ. nu. 2. eo. tit. de excuſ.
tut. & in l. admonendi, nu. 48. ff. de iureiur. quo loci Iaſ.
in repet. num. 213. ver. quid tenendum, & c. aſſerit, hanc
eſſe receptam opinioné. Et eo loci in hanc ſententiam
commemorat Spec. Butrium, Fulgoſium, Caſtrenſem,
Salicetū, Abbatem, & Alexandrum. Et his accedit Imo
la in conſ. 338. nu. 3. in fi. Anch. conſ. 276. nu. 4. qui re-
2 ſpōdit in cauſis † pupillorum vt adminiſtratæ tutelę, &
ſimilium has imperfectas probationes ſimul iungi. Idē
docuit Alb. in l. inſtrumenta. in fi. C. de prob. & reſpon-
dit Alex. in conſ. 24. n. 41. lib. 2.

Exemplum primum afferri poteſt, ſi extat vnus te-
ſtis qui de veritate facti atteſtatur, & duo qui de cōfeſ-
ſione extraiudiciali eius, qui ſe mutuo accepiſſe aſſeruit
teſtificantur. Ille vnus ſemiplene probat ſeu præſūpti-
ue, c. ex inſinuatione. de proc. & c. vlt. de ſucceſ. ab inte
ſta. & ita affirmant Bar. in l. admonendi, nu. 48. ff. de iu-
reiu. quo loci Coraſ. n. 30. alia ſcribit, & ſi ipſi diſſentiāt.
Ita etiam duo illi teſtes atteſtātes de partis confeſſione
extraiudiciali efficiunt, vt cōfeſſio illa ſemiplenam pro
bationem tm̄ inducat. ita Bart. in d. l. admonendi, num.
48. & ibi vberius Caccialupus nu. 181. qui multos ca-
ſus ad huius rei explanationem, quæ nunc huc nō per-
tinet, diſtinguit. Hæ igitur duæ præſumptiones, ſeu duę
ſemiplenæ probationes iunguntur, & perfectam plenā
que probationé faciunt, ſicuti ſcribunt Bar. in d. l. admo
nédi, n. 48. & ibidē Caccial. n. 201. & n. 216. Cur. Sen. n.
291. Iaſ. in rep. n. 216. Cur. Iun. n. 190. Ripa n. 206.

Et illis accedunt Caſtr. in conſ. 381. Iudex eſt. num. 2.
lib. 1. Alex. conſ. 143. nu. 4. li. 2. & in conſ. 76. nu. 5. lib. 6.
Soc. Sen. in conſ. 89. n. 15. verſ. ſed ad hoc. lib. 1. Cæpol-
la in conſ. 3. nu. 10. in ciuilibus. Affl. dec. 12. in fi. Dec. in
c. licet cauſam, nu. 7. & in c. cū cauſam, nu. 11. de prob.
3 cū ait confeſſionem vnico teſte † probatam nō ſufficere,
vt hæ probationes coniungantur. Quod ſane exēplū in-
telligitur, quando teſtis ille, qui de mutuo teſtimonium
tulit, de mutuo re ipſa facto, nō aūt de ſola pro miſſione
atteſtatus eſt, ita declarat Bal. in l. ſi ex cautione, q. 2. C.
de non nu. pec. & in l. Publia. §. vlt. ff. depoſ. quem ſecu-
ti ſunt Iaſ. in rep. d. l. admonendi, n. 216. Corn. in conſ.
23. in fi. li. 1. in conſ. 100. col. 2. lib. 2. & in conſ. 153. col.
vlt. lib. 4. plura alia, quæ hac de re ſcribit Coſta in d. l. ſi
ex cautione, quæſt. 12. hic, quia locus non poſtulat, non
refero.

Scđm exemplū adferri pōt, cum vnus teſtis deponit
de veritate, qui quidem (vt dixi) ſemiplene atque ita p̄-
ſumptiue probat. Et duo teſtes deponunt de fama. Hęc
4 enim fama † duobus teſtibus probata, infert in nego-
tio principali ſemiplenam probationé, vt docuit Cac-
cialupus in l. admonēdi, n. 174. de iureiu. Hæ itaq. duæ
ſemiplenæ probationes ſeu præſumptiones, ſimul iūgū
tur ad conſtituendam plenam & perfectam probatio-
nem. Ita gl. in c. veniens. il 1. in verbo, illorum, de teſti-
bus, & ibi Abb. in c. 1. in verbo, famam. de appell. & ibi
Bald. & Dec. col. vlt. idem ſcripſerunt Bart. in l. admonē
di, nu. 48. & ibidem Salic. nu. 13. & Caccialup. num. 174.
Caſtrenſ. in conſ. 143. Viſo proceſſu, & atteſtationibus,
lib. 2. Card. in conſ. 9. in fi. Alex. in conſil. 13. col. vlt. nu.
19. lib. 1. & in conſ. 24. in fi. lib. 2. Calc. in conſ. 8. colu. 5.
Fel. in c. cum cauſam, col. vlt. de probat. Ripa in d. l. ad
monendi, nu. 208. & Bouerius ſing. 7. Quod ſane exem-
5 plum procedit etiam, † quando duo tantum extarent te
ſtes, quorum vnus deponeret de veritate, ac etiā ſimul
de fama. Alter vero teſtis ſolū deponeret de fama. Nā
quoad probationem ueritatis, extat ſolum vnius teſti-
monium, quo vero ad famam duo ſunt teſtes. Cum ita
que teſtis ille reſpectu veritatis ſemiplene probet, & il-
la etiam fama duorum teſtimonio confirmata aliam ſe-
miplenam probationem faciat, facile coniunguntur ad
faciendum plenam & perfectam probatione. Ita egre-
gie docuit Bal. in l. Gallus. §. ille caſus, col. 2. verſi. & eſt
argumentum. ff. de lib. & poſth. & ibidem Soc. Sen. in ſe
cundo notab. & Iaſ. col. 2. verſ. & ſubd. Idem reſponde-
runt Rui. in conſ. 46. col. 6. n. 11. lib. 4. & in conſ. 81. nu.
8. lib. 5. Marſ. in ſing. 585. Pariſ. in conſ. 57. nu. 23. lib. 1.
& Soc. Iun. in conſ. 99. nu. 24. lib. 2. Diſſentit tamen ab
hac opinione Alex. in d. l. Gallus. §. ille caſus. nu. 14. de
libe. & poſth. & in conſ. 152. in fi. li. 3. ſed male quidem,
& illum ſecutus eſt Gramm. dec. 28. n. 4.

6 Tertium exemplum adferri poteſt, cum duæ extant †
confeſſiones partis extra iudicium. Singulæ enim (vt di
ximus ſupra) ſemiplene probant, & ob id ſimul iungi
poſſunt, vt plenā, & perfectam probationem conſtituāt.
Ita Caſtr. in conſ. 92. in fin. & in conſil. 381. Iudex. in fi.
lib. 1. & in conſ. 143. Viſo proceſſu, & atteſtationib. nu.
3. lib. 2. Aret. in conſ. 65. col. 2. verſ. 2. quod. Alex. in cōſ.
53. col. vlt. n. 1. lib. 1. Curt. Sen. in l. admonendi, nu. 193.
de iureiūr. Dec. in conſ. 650. nu. 10. Curt. Iun. in conſil.
168. nu. 23. Pariſ. in conſ. 57. col. pen. lib. 1. & Crauet. in
tract. de antiq. temp. quarta parte principali, in 3. par-
tic. n. 18. qui nu. 25. poſt Alex. in conſ. 180. col. 2. verſic.
7 rurſus poſito. lib. 2. declarat, non † procedere quando
duo teſtes deponerent de duabus cōfeſſionibus factis
parte abſente diuerſis in locis, & diuerſis temporibus.
Hoc autem in primo caſu ita exemplis explicato dicen
dum eſt probationem hanc ita factam, eſſe veram, & p̄
priam probationem, ſicuti & diximus ſuperiore quæ-
ſtione in caſu vlt. eſſe illam, quæ ex duabus præſumptio
nibus conſtituitur.

Secundus eſt caſus huius quæſtionis, quando cauſa
eſt criminalis & agitur ad pęnam ſanguinis, hoc ſane in
8 caſu † duæ probationes ſemiplenæ non coniunguntur
ad faciendum plenam probationem. ita gloſ. in c. veni-
ens, il 1. in verbo, illorū. de teſtibus. Gandinus in tract.
de maleficiis. ſub rubr. de præſumptionibus, & indiciis
indubitatis, ex quibus condemnatio poſſit ſequi. col. 2.
verſ. primæ, quia. Baldus in l. ſi quis ex argentariis. §. 1.
ff. de eden. & in l. 3. §. 2. ff. de teſtibus. Caccialupus in l.
admonendi. n. 297. ff. de iureiur. & ibidem Iaſ. in repet.
n. 213. Dec. in c. cum cauſam, col. vlt. verſi. 2. limitatur.
de probat. Gratus in conſ. 47. & in conſ. 50. nu. 18. libro
2. Marſilius in conſ. 10. n. 48. in Practica criminali. §. ex-
pedita, num. 77. Pariſ. in conſ. 152. colu. 5. num. 24. & in
conſ. 169. nu. 43. lib. 4. Quibus conſtat, hanc eſſe magis
receptam opinionem, etſi ab ea diſſentiant gl. in c. diœ-
ceſi. de vſuris. Bart. in l. 1. §. idem Cornelio, num. 3. ff. de
quæſt. Alexan. conſil. 24. num. 41. lib. 2. Ita quoque vide
9 mus quod in his cauſis capitalibus, † vnus teſtis non iū
gitur cum fama ad conſtituendum plenam probatio-
nem, vt ſcribunt Butrius, Imo. & Fel. in d. c. veniens, il
1. de teſtibus. & ibidem Dec. colum. pen. verſic. ſecunda
concluſio. Alex. in conſ. 143. num. 4. lib. 2. Iaſon in conſ.
167. colum. vlt. lib. 4. Decius in conſ. 133. num. 3. in con
ſil. 310. nu. 1. & in conſil. 429. num. 9. & Marſil. in d. l. de
minore. §. plurimum. num. 88. ff. de quæſtio. Quibus de-
claratur traditio Franciſci Bruni in tract. de indiciis, &
tortura parte prima, quæſt. 4. num. 3. Cum dixit hæc in-
dicia poſſe ſimul coniūgi ad faciendum plenam proba
tionem, intelligi inquam debet, ad condemnandum ad
pęnam pecuniariam, vt in caſu ſequenti, non autē quo-
ad pœnam corporalem.

Tertius eſt caſus, quando cauſa eſt criminalis, & agi
10 tur ad pœnam pecuniariam. Hoc ſane in caſu duæ † ſe-
miplenæ probationes ſimul iunguntur ad conſtituen-
dam plenam probationem. Quam ſentētiam probarūt
Hoſtien. & Ioan. Andreæ, quos ſecutus eſt Decius in c.
veniens, il 1. nume. 14. colum. pen. verſic. Et prædicta cō
cluſio. de teſtibus. & probatur a fortiori ex his, quę dixi

Digitized by Google

mus ſuperiore quæſtione, in vltima declaratione vltimi
caſus, cum diximus in cauſis capitalibus iungi quidem
ſimul plures præſumptiones, ſed tamen pęnam pecunia
riam indici tantum poſſe.
Quartus eſt caſus, cum agitur de cauſa ciuili, ſed ta-
men adeo ardua, vt criminali æquiparetur, ſicuti ex cau
ſa matrimonii, cum. ſ. de diſſoluendo matrimonio agi-
tur, vt reſponderunt Dec. in conſ. 311. col. 1. Pariſ. in cō-
ſil. 15. num. 13. lib. 2. Soc. Iun. in conſ. 36. num. 6. lib. 2. &
Cranetta in conſil. 281. col. 3. verſ. reſpondeo. Hoc ſane
11 in caſu † duæ ſemiplenæ probationes non coniungūtur,
ad conſtituendum plenam probationem. Ita affirma-
runt Alex. in conſ. 133. col. 1. & in c. veniens, il 1. col. pe.
verſ. 2. ampliatur. de teſtib. Zaſ. in conſ. 4. col. vlt. libr. 2.
Io. de Selua in tract. de iureiur. p. 3. princ. qu. vlt. nu. 3. &
Capella Tholoſ. q. 162. Ripa in d. l. admonendi, nu. 209.
verſ. 4. fallit de iureiur.

Præſumptio, quomodo & quando adiuuare poſſit probationem dubiam.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio quo caſu adiuuet probationem dubiam.*
2 *Adminiculum vehemens adiuuat ſemiplenam probationem.*
3 *Præſumptio iuris, coadiuuat probationem dubiam, & non concludentem.*

QVAESIO XLII.

QVAERO quadrageſimoſecundo, an præſumptio
poſſit adiuuare probationem dubiam? Quo faci-
lius explicetur hæc iuris quæſtio, duos caſus diſtin-
guo.
Primus eſt caſus, quando verſamur in his, quæ adeo
difficilis ſunt probationis, vt vera, & ſpecialis probatio
fieri non poſſit, ſicut in filiatione. Hoc ſane caſu præſū-
1 ptio † coadiuuat dubiam probationē. Ita docuit Bero-
us in c. in præſentia, num. 140. de probat. poſt Decium
ibid. n. 26. Hoc etiam ſenſit Bal. in conſ. 3. Caſus talis.
Quidā Petrus. in fi. lib. 3. cum reſpondit, vehemēs admi-
2 niculum † adiuuare ſemiplenam probationem. Barbat.
in conſ. 29. col. 1. verſ. ſtat ergo. li. 1. & Soc. Sen. in conſ.
89. n. 14. li. 1. ſecutus eſt Bald. in d. conſ. 3.
Secundus eſt caſus, quando verſamur in his, quæ fa-
cile, & regulariter probari poſſunt. Hoc ſane in caſu eſt
aliqua dubitatio. Dec. n. in l. 1. in tertia lect. nu. 66. ff. ſi
cert. pet. & apertius in d. c. in præſentia, n. 26. de proba.
3 ſcripſit, præſumptionem † iuris coadiuuare probatio-
nem dubiam, & non concludentem. Idem ſenſit Bal. in
l. ſiue poſſidetis, n. 6. in fi. C. de prob. & in l. non hoc, col.
vlt. C. vnde legitimi. Et hanc ſententiam probauit, &
Crau. in conſ. 35. n. 6. prope medium, ſenſit etiam Grat.
in conſ. 58. in fi. lib. 1. Cæterum de huius traditionis ve-
ritate ambigit Bero. in c. in præſentia, n. 145. de proba.
dum ſingula Decii argumenta confutauit. Ego certe a
recepta opinione non recederem, & quæ a Beroo con-
ſiderantur leuia ſatis, recte conſideranti ſunt.

Præſumptiones plures, quando ex eodem facto inter ſe cōuenientes, & ad eundem effectum vel diuerſa, colligi poſſint.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio vna, quando venit in conſequentiam alterius, ambæ ſimul concurrere poſſunt.*
2 *Specialia duo ex eodem facto prouenire, & ſtare poſſe, quando vnum venit in conſequentiam alterius.*
3 *Præſumptiones plures ex eodem quidem facto ortæ, quando ſimul eſſe, & concurrere nequeant.*
4 *Baptizari cupiens graui morbo affectus, vtrum diuino amore, vel mortis timore baptizari voluiſſe præſumatur.*
5 *Præſumptiones duæ vel plures ſimul ſtare poſſint, quando ex diuerſo facto ad eundem finem tendentes oriuntur.*
6 *Præſumptiones duæ concurrere non poſſunt, quando ex eodem quidem fonte proueniunt, ſed diuerſos habent effectus.*
7 *Actionem oriri ex pacto nudo de donando, quomodo intelligendum.*
8 *Verbum, promitto, ſtipulationem ſignificat.*
9 *Pater vel alius qui dotare tenetur, dotem promittens, arbitrio boni viri promiſiſſe cenſetur.*
10 *Promiſſio non dicitur incerta, quando poteſt certificari per relationem ad aliud.*
11 *Dotem quando pater promittit, habetur ratio legitimæ quam dos repreſentat.*
12 *Dotem congruam habere mulieris intereſt.*
13 *Mulier ſine dote apud maritum eſſe non debet.*
14 *Mulier dotem promittens, vtrum dando quid minimum ſe liberare poſſit.*

QVAESTIO XLIII.

QVæro quadrageſimotertio, an plures præſumptio-
nes ex eodem facto colligi poſſint? Crediderim
hac in re diſtinguendos eſſe aliquot caſus quem
admodum de fictione, quæ in hoc differre non videtur
a præſumptione, ſicuti manifeſte ſcripſerunt Alex. in l.
ſi aliquam rem. n. 21. ff. de acq. poſſ. & Rui. in conſ. 151.
n. 16. lib. 1. nec aliter ſenſerunt Bart. in l. ſi is qui pro em-
ptore. ff. de vſuc. & alii quos ſtatim referam. Et de præ-
ſumptione, clare & manifeſte ſic docuit Bal. in l. quicū
que. n. 4. C. de apochis pub. lib. 10.
Primus eſt caſus, quando vna pręſumptio venit in cō
1 ſequentiam alterius. Hoc ſane caſu ambas ſimul † eſſe &
concurrere poſſe certum eſt, ſicuti vna fictio pōt ex eo-
dem facto prouenire in conſequentiam alterius. Ita tra
dūt Bar. in d. l. ſi is, qui pro emptore. n. 71. & ibid. Alc.
n. 180. & idem affirmant Bal. in l. 1. in fin. C. quando li-
ceat ab empt. diſced. Aret. in l. ſi quis poſthumos. ff. de
liberis & poſth. Late explicat Alex. in di. l. ſi aliquā rē.
n. 21. verſ. Non obſtat, qđ quando. ff. de acq. poſſ. Dec.
in l. ſingularia. in 4. notab. ff. ſi cert. pet. & Purpur. in l. 1.
n. 625. verſic. 11. de officio eius, cui mand. eſt iuriſdict.
2 qui & illud affirmarunt, duo † ſpecialia ex eodem facto
prouenire, & ſtare poſſe, quando vnum venit in conſe-
quentiam alterius, ſic intelligentes d. l. ſingularia. Idem
itaque eſt dicendum in præſumptionibus.
Secundus eſt caſus, quando ex eo facto, quod habet
aliud factum poſt ſe, oriuntur plures præſūptiones ęq.
inter ſe incompatibiles. Hoc ſane caſu, plures quidē prę
3 ſumptiones oriri poſſunt, ſed vna cum altera eſſe † & cō
currere non poteſt, ſed potius vna alteram tollit, & eli-
dit, ita intelligo gl. in cap. cum R. in verbo, Epiſcopus.
de elect. & ibidem Abb. nu. 5. & Spec. in tit. de pręſump.
§. ſpecies. in fi. Exemplum afferri pōt in caſu l. Diuus. ff.
de in integrum reſti. quo loci Marcellus duplicem, di-
uerſam, ſeu contrariā tamen coniecturā facit de eo, qui
ad iudicium vocatus nil rñdit, ſed paulo poſt ad iudi-
cē iuit. Vna eſt præſumptio ducta ab illo actu taciturni-
tatis, quod. ſ. præſumatur contumax. Altera eſt ducta ab
eo actu dū iuit ad iudicē, quod contumax nō præſuma-
tur. Et cū duæ hæ præſumptiones ſint inter ſe incompa
tibiles, ſecunda vt potentior elidit illā primā, ſicuti de-
claraui ſupra q. 30. ita quoque in c. ſi quis in ęgritudine.
57. diſt. duæ colliguntur præſumptiones diuerſæ, ſeu cō
trariæ ex vno facto, quod aliud poſt ſe hēt. Cum enim
4 (vt ibi habetur) quis graui affectus morbo † Bapti. vult,
præſumptio inde colligitur, non diuino amore, ſed mor
tis timore baptizari voluiſſe, attamen ſi curſu temporis
vitæ bonæ exēplo, ſe virum probum ſignificauerit, præ-
ſumptio altera a prima contraria colligitur, quod ſcili-
cet amore Chriſtianæ religionis baptizari voluerit, &
propterea ad Sacros ordines ꝓmoueri poterit. Similis
eſt

Digitized by Google

eſt caſus in d.c.cum R.de elect.& in c.literas.de præſu.
Et alii plures poſſunt haberi ex his,quæ ſcripſimus ſup.
in d.quæſt.30.

Tertius eſt caſus,quando ex diuerſo facto,duæ diuer
ſæ præſumptiones ad eundem finem tendentes oriūtur.
5 Hoc ſane caſu,& oriri † & ſimul ſtare poſſunt,ſicuti de
duabus fictionib.ex diuerſo fonte prouenientibus,ſcri-
pſerunt Bart.in d.l.ſi is,qui pro emptore.n.71.ff.de vſu
cap.idem in l.gerit.nu.35.ff.de acq.hær.& in l. ſub con-
ditione.n.3.ff.de ſolut.Alex.in d.l.ſi aliquam rem.num.
21.ff.de acq.poſ.Crottus in d.l.ſi is,qui pro emptore.n.
188.& ibidem Alcia.nu.180. qui ſic ſunt interpretati l.
ſingularia.ff.ſi certum peta.Idem ergo de præſumptio-
nibus proculdubio dicendum eſt.Et nos ſupr.qu.41.de
monſtrauimus duas præſumptiones coniungi poſſe ſi-
mul ad conſtituendam perfectam probationem.

Quartus eſt caſus,quādo duæ præſumptiones proue-
niunt ex eodem fonte, & facto,& diuerſos habent effe-
6 ctus.Hoc ſane caſu † concurrere non poſſunt.Ita in ſpe-
cie duarum præſumptionum reſpondit Ruin. in d. cōſ.
151.n.15.lib.4.Cum dixit,quod ex diuturna penſionis
præſtatione,ſumi non poſſunt duæ præſumptiones,nē-
pe quod locatio præſumeretur facta in perpetuum,& ꝙ
ſolemnitas extrinſeca fuerit obſeruata, atque ita quod
Prælati licentia præceſſerit.Idem Rui.in conſ. 29. nu.4.
lib.4.reſpondit ſimili in caſu de quo dicemus infr. li.3.
in præſum.132. in octaua declaratione quinti caſus. n.
81.& ſimile idem Ruin.in conſ.32.n.1.in fin. lib. 4. qui
de citatione præſumenda commiſſione iudicis reſpon-
dit,de qua dicemus infra li.2.in præſumpt.24.Quā ſen-
tentiam confirmat Rui nus ſimili traditione Bar.in l. iu
riſgentium.§.quinimo.& in l.ſi tibi.in prin.ff.de pactis,
qui ſcriptū reliquit,ꝙ licet ex pacto nudo de donando,
7 † hodie oriatur actio.l.ſi quis argentū.C.de don. Cū is
ſic promittens,præſumatur vere voluiſſe donare. Atta-
men illud verum eſt quando pactū fuit expreſſum,ſecus
vero ſi tacitum,quia cōcurrerent duo ſpecialia ſeu duæ
præſumptiones.Vna, quia donatio præſumeretur con-
tra regulam l.cū de indebito.ff.de prob.Altera ꝙ pactū
nudum produceret actionem, ex præſumpta mente pro
mittentis,contra l.iuriſgentium.§.igitur nuda.ff. de pa
ctis. Et Bar.ſecuti ſunt Alex. & alii congeſti a Decio in
rubr.C.de pactis.n.4.& in conſil.246.in fi.& a Purpura
to in l.rogatti.§.ſi tibi.nu.64. ff. ſi certum petat. & ma-
gis ſimile eſt quōd ſcripſit Bal.in d.l.quicunq. num. 4.
C.de apochis publ.lib.10. cum dixit ſolutionem pēſio-
nis factam vno anno pro tribus non inducere duas præ
ſumptiones, vnam.ſ.quod ſoluerit annis prætetitis,al-
terā præſtationes fuiſſe vniformes. Qua de re dicemus
infra li.3.præſ.139.n.26. eſt etiam ſimile quod reſpon-
dit Hier.Gab.in conſil.145.n.7.libr. 1.de quo dicemus
infra lib. 6.præſ.67.vbi diſſeremus, an quis præſumat
poſſidere titulo præambulo.

Afferri etiam ſolet exemplum in l.1.C.de dotis pro-
miſſ.quam recenſent ad noſtram Alex.in d.l.ſi aliquam
rem.nu.21.de acq.poſſeſ.& Ruin.in d conſ.151.nu.15.
Illa enim promiſſio dotis,de qua dic.l.1. ob id non va-
let,quia duo ſpecialia,id eſt duæ præſumptiones concur
rerent. Vna quod ex eo inſtrumento, in quo dos fuerat
promiſſa,præſumeretur ſtipulatio, ſicuti qn̄ exprimitur
8 in inſtr̄o verbum,promitto.† quod ſignificat ſtipulatio
nē.l.1.C.de vſuris.& §.ſi ſcriptum.in Inſt. de inut. ſtip.
Altera præſumptio eſt,quod voluerit is promittens do
tem incertam præſtari. Cæterum ſemper exiſtimaui d.
l.1.C.de dotis promiſſ.non probare cōem hanc aſſertio-
nem,duo ſpecialia ſimul concurrere non poſſe. Non.n.
ibi concurrunt duo ſpecialia, vt recte animaduertunt
Alex.in l.ſciendum.n.2.de verbo.oblig. & alii quos ſta-
tim referam. Nā ibi dos non fuerat promiſſa pacto nu
do,ſed ſtipulatione, vt ſignificat verbum illud,promit-
to,quod ſui natura importat ſtipulationem.d.§. ſi ſcri-
ptum. Alex.in d.l.ſciendum.n.2.& ibid.Iaſ. n.5.

Dos itaque illa non fuit debita,quia quantitas incer
ta fuerat promiſſa ab ipſa muliere,quæ nupſerat.Ita in-
terpretati ſunt Soc.Sen.in l.1.nu.52.Alcia.nu.114.ff.ſo-
lut.matrim.Duaren.lib.1.diſputa.anniuerſ.c.56.& Cō
na.lib.8.commentar.iuris c.8.nu.5. Nec repugnat tex.
in l.cum poſt.§.gener.ff.de iure dotiū, quia ibi dos fue-
rat promiſſa a patre ipſius mulieris.Ratio differētiç eſt,
quia quando pater,vel alter,qui dotare tenetur,dotem
9 incertam promittit,cenſetur facta † promiſſio arbitrio
boni viri,qui quidem vir bonus declarabit dotis quan
titatem, inſpectis viribus patrimonii,qualitate mariti
ac vxoris,vt dr̄ in dic.§.gener.Ita etiam intelliguntur l.
quæro.ff.de iure dotium,& l.ſi filiæ.ff.de lega.3. Et hæc
dotis promiſſio dici non poteſt incerta. Cum ſatis cer-
ta reddatur per relationem ad aliud, nempe ad quanti
tatē patrimonii, & qualitatē perſonarū viri & mulieris.
10 Id ꝙ cōe † eſt aliis contractibus, in quibus dici non
pōt facta promiſſio incerta, quando pōt certificari per
relationem ad aliud.l.triticum. vbi Doct. de verborum
obl. Diuerſum eſt in caſu d.l.1. C. de dotis promiſs. qn̄
.ſ.ipſamet mulier nubit, & dotem incertam promittit.
Hoc caſu(dicunt præcitati Doctores)promiſſio non va
let, quia mulier poſſet ſe, vt vellet,dotare,atque ita dā
do rē minimā ſe ab obligatione liberaret.Horum inter
pretationem, conciliationēq. optime probat egregius
locus Conſtantini Harmenopoli in iuris promptuario
li.4.tit.8.de dotis prærogatiua,cuius verba hæc sūt. Si
ſpoponderit mulier dotem dare,non adiecta quantita-
te,vel re certa expreſſa,quæ in dotem detur,inutilis eſt
eiuſmodi dotis promiſſio,vtpote cum poſſit mulier,vel
viliſſimum quidpiam dotis nomine exhibere. Alia eſt
cauſa patris dotē pro filia pollicentis,qui & ſi quantita
tem dotis non præfinierit, rata tn̄ eſt & valida promiſ-
ſio.Hoc.n.cum dicit pater, non ſe quātamlibet dotem,
ſed quæ facultatibus par ſit daturum indicat.Hactenus
11 Harmenopulus. Et accedit, quod quando † pater dotē
promittit,ratio legitimæ, quā dos repſentat, habetur,
atq. ita quodammodo certa eſt,diuerſum,in muliere ꝓ
mittente,& rurſus,quādo (vt præcitato in loco dicebat
Connanus)mulier promittit, ſua intereſt promittere q̄
minimū. Diuerſum eſt in patre,vel alio promittente,nā
12 tunc mulieris † intereſt habere dotem congruam. Eſt &
altera ratio ſecundum Alciatum,quia etſi hæc incerta
promiſſio non valet,poterit ipſe maritus cōpellere mu-
lierem ad conſtituendum ſibi dotem congruam,cum
13 apud ipſum maritum eſſe † non debeat ſine dote,vt do
cuit Bal.in l.vlt.C. de ſent. quæ ſine certa quant. Quod
ſecus eſſet,ſi nil de dote prorſus fuiſſet dictum.l.quod
ſi nulla.ff.de relig.& ſump.fun.& ne mulier in caſu reſti
tutionis dotis inopia laboret.§.qm̄.in Auth.quib.mod.
natura.efficia.legitimi.Hæc interpretatio, & cōciliatio
eſt quidem cæteris probabilior, ſed tamē dubitationes
habet,cum rō illa conſiderata in caſu d.§.gener,conue-
niat etiam d.l.1.C.de dotis promiſſ.quando.ſ. ipſamet
mulier dotem incertam promiſit, nam vere illa certifi-
cari poteſt ex qualitate perſonarum, & facultatibus ip-
ſius mulieris promittentis,vt in caſu d.§.gener, & pro
14 pterea dici non poteſt,quod mulier † poſſit, dādo quid
minimum,ſe liberare,cum promiſſio præſumatur facta
ſcd̄m qualitatē perſonæ cui fit & quantitatem patrimo
nii ipſius promittentis.& in caſu dic.l.1.C. de dotis ꝓ-
miſſi.eadē eſt rō in muliere ſe ipſam nubente, & dotem
conſtituente,vt.ſ.dotem congruam cōſtituat,quæ ſuffi-
cere poſſit onerib.matrimonii, iuxta l. ꝓ onerib. C. de
iure dotiū,& ꝑterea repugnat tex.d.l.quæro.ff. de iure
dotiū,vbi ipſamet mulier, conſenſu tamē curatoris do-
tem ſibi conſtituerat,& dos fuit debita,quia certificari
potuit ex qualitate perſonarum,& quantitate patrimo

Digitized by Google

nii. Erit itaque cogitandum, an explanationes, & conciliationes aliorum, nempe Ludouici Charondæ lib. 1. veriſimilium iuris. cap. 17. in fi. & Tornielli in rubr. ff. de verbor. oblig. nu. 59. nodum hunc poſſint diſſoluere. His accedit quod poſt Salic. & Iaſ. in l. ſi quādo. C. vnde ui. reſpondit Gratus in conſ. 43. n. 61. lib. 2. præſumpt. præſumptionis non dari, & ſequitur Seraph. in tract. de priuileg. iuramenti. priuileg. 17. n. 15.

Præſumptio, an a iudicis arbitrio pendeat.

SVMMARIVM.

1 *Iudicis voluntas nulla eſt, nullum arbitrium circa præſumptionem iuris, & de iure.*
2 *Arbitrarium non eſt, quod a lege expreſſe ſancitum eſt.*
3 *Præſumptio iuris tantum non pendet a iudicis voluntate.*
4 *Et quid ſit de probationibus medijs, quæ potius facta dicuntur. num. 4.*
5 *Miles ab hoſtibus reuerſus, captus fuiſſe, non transfuga præſumitur.*
6 *Teſtium fides in iudicis pectore reſidet.*
7 *Præſumptiones, & probationes quænam ſint in iudicis poteſtate.*
8 *Præſumptio hominis vere pendet ab arbitrio, & voluntate iudicis.*
9 *Indicia quibus accuſatus de crimine vel inquiri poteſt, vel torturæ ſubiici, arbitraria ſunt.*

QVAESTIO XLIV.

QVæro quadrageſimoquarto an præſumptio, ſicuti & probatio, a iudicis voluntate pendeat? Hac in re diſtinguendi ſunt tres caſus, quemadmodum, & tres ſpecies præſumptionis ſunt.

Primus eſt caſus, cum agitur de præſumptione iuris,
1 & de iure. Hoc quidem in caſu, nulla † eſt iudicis voluntas, nullum eius arbitrium circa eum, quandoquidem a lege ipſa ita firmata eſt præſumptio iſta, vt recedi ab ea
2 nullo modo poſſit, non enim eſſe † arbitrarium, quod a lege expreſſe ſancitum eſt, iam ſcripſimus lib. 1. de arbitrarijs iudic. & c q. 14.

Secundus eſt caſus, cum agitur de præſumptione iu-
3 ris tantum. Hæc quoque non pendet † a iudicis voluntate, cum & ipſa iam ſit a lege firmata, & cōſtabilita. Erit tamen animaduertendum, quod probationes illæ me-
4 diæ, † quæ potius facta appellantur, quibus ad has præſumptiones iuris, & de iure, ac etiam iuris tantum deuenitur, a iudicis voluntate pendeant. Adferri poteſt exēplum in l. non omnes. §. a Barbaris. ff. de re milit. miles
5 † qui ab hoſtib. reuerſus eſt, p̄ſumitur captus, non autē transfugiſſe, ſi probauerit, ſe antea militem bonū exiſtimatū fuiſſe. Hæc iuris p̄ſūptio eſt. At illæ probationes, quod bonus miles antea fuerit, in iudicis poteſtate ſūt,
6 cum illæ teſtibus fiant, teſtium † autem fidem in iudicis pectore reſidere ait Iuriſc. in l. 3. §. tu magis. ff. de teſtib. & ſcripſi lib. 2. de arbitrar. iudic. & c. caſu 90. n. 1. Illę igi-
7 tur † præſumptiones, & probationes, quibus adducitur iudex ad præſumptionem iuris, in ſua poteſtate ſunt, cū lege diffinitæ non ſint, nec diffiniri potuerint, illa vero iuris præſumptio, ad quam adductus eſt in ſua poteſtate (vt diximus) poſita non eſt.

Tertius eſt caſus, cum agitur de præſumptione hoīs.
8 Hæc ſanè vere † pendet a iudicis voluntate, & arbitrio,
9 ſicuti indicia † quib. accuſatus de crimine, vel inquiri, vel q̄onib. ſubiici poteſt, in iudicis arbitrio eſſe poſita, ſcripſi li. 2. de arbitr. iud. & c. caſu 270. ita & de his ſimilib. docuit Abb. in c. quanto. col. pen. in fi. verſ. ex quib. conclude. de præſumpt. & docuit Bald. in l. milites. n. 1. C. de quæſtio. iudicem ex variis circunſtantiis has præſumptiones, & indicia colligere.

Expreſſum an illud eſſe dicatur quod ex præſumptionibus conſtat, diligenter explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptionibus conſtans quibuſcunque dicitur expreſſum, & num. 3. & 5.*
2 *Mulier viro dotem numerans, præſumitur ſtipulationem, de reſtituenda ea adhibuiſſe, eſtque ea præſumptio iuris, & de iure.*
4 *Euidens dicitur, quod conſtat coniecturis.*
6 *Nouatio expreſſe fieri debet.*
7 *Hæredis de perſona ſi contingat dubitatio, facienda eſt probatio apertiſſima.*
8 *Expreſſum dicitur, quod coniecturis colligitur, & ſignis. n. 9.*
10 *Feudum antiquum, & auitum expreſſe conſtitutum dicitur, ſi coniecturis id colligi poteſt ex inueſtituris.*
11 *Appellatione facta ab interloquutoria, cauſa grauaminis nominatim debet exprimi.*
12 *Iuramentum ſtricte interpretatur.*
13 *Promiſſio de dote reſtituenda ſatis expreſſa dicitur, ex quo maritus confeſſus eſt, ſe eam recepiſſe.*
14 *Stipulatio eſt ſtricti iuris.*
15 *Præſumptiones, & coniecturæ quando non habeant locum & n. 16. 21. 23. 25. 26. 27. & 28.*
17 *Scriptum non dicitur literis, quod colligitur coniecturis.*
18 *Hæredis inſtitutio non fit coniecturis, cum ſcriptus in teſtamento is eſſe debeat.*
19 *Tutor ſuſcipiens adminiſtrationem, quid promittere debeat.*
20 *Lex pro forma requirens expreſſionem, non acquieſcit ſi ſub verborum inuolucro fiat.*
22 *Sententiam nullam dici ob iuris errorem expreſſum, non ſufficit quod error colligatur ex coniecturis.*
24 *Reuocatio teſtamenti facti inter liberos, verbis expreſſis, a patre fieri debet.*
29 *Statutum tribuens exequutionem paratam expreſſis in inſtrumento, non dicitur dediſſe his, quæ ex coniecturis ex mente elicitis colliguntur.*

QVAESTIO XLV.

1 QVæro quadrageſimoquinto an expreſſum illud † eſſe dicatur, quod ex præſumptionibus conſtat? Et dicendum eſt, illud cenſeri expreſſum, ſiue dicamus eſſe præſumptionem iuris, & de iure, ſiue ſolam iuris, ſiue ſolam hominis. Et cum de præſumptione iuris, & de iure agitur, clarum eſt, expreſſum illud omnino dici, ita
2 probat l. vnic. §. 1. C. de rei vxor. actio. cum mulier † dotem viro numerauit, præſumitur ſtipulationem de ea reſtituenda adhibuiſſe, quam ſane præſumptionem iuris, & de iure eſſe, ſcripſerunt multi in l. 1. in princip. de verbor. obligat. ibi. Ripa num. 13. ſic & Bartol. in l. 1. in princip. ff. de iis, quæ in teſtament. dele. etſi alii contendant, illam non eſſe præſumptionem, ſed legis fictionē, qua de re dicemus infra lib. 3. Si ergo a ſtatuto conceſſa eſt parata executio inſtrumenteis, cenſebitur quoque permiſſa executio inſtrumento dotis, quo ad tacitam illam ſtipulationem a lege præſumptam, cum ſtipulatio illa expreſſa cenſeatur, ita docuit Barto. in d. l. 1. in princip. ff. de iis, quæ in teſtamen. delen. Et Bartol. traditionem probarunt permulti, quos commemoraui in tract. de adipiſcenda poſſeſſione, remedio quarto num. 125. & num. 126. Et illis accedunt Alexander conſil. 126. li. 6. Socin. Sen. in conſil. 290. in fin. lib. 2. poſt Bald. Nouellum in tract. de dote. parte ſexta. priuilegio primo. colum. 3. & priuil. 7. colum. 1. Iaſonem in l. certi condict. in princip. numero 21. vbi plura ſimilia recenſet. ff. ſi certum pet. & in §. fuerat. numero 58. Inſtitut. de actio. & alios congeſſit Crauet. in tract. de antiq. tempor. tertia par. primæ partis princip. num. 40. qui affirmat hoc lo-

cum

Digitized by Google

cum habere non ſolum in fauorabilibus, ſed & in odioſis, in quibus ſtricta ſumitur interpretatio.

Ita pariter cum de ſola iuris præſumptione agitur,
3 expreſſum illud † eſſe dicitur, quod conſtat cõiecturis, & præſumptionibus iſtis. Ita ſenſit Bart. in l. Prætor ait. in princ. nu. 1. ff. de operis noui nuncia. & eum ſic explicat Iaſ. ibi, & in l. licet. nu. 8. & 10. de leg. 1. Et ſcribit Ange. in §. ſi vero expreſſim. in Authen. de hæred. & Falci. quod ſi lex mandat aliquid fieri expreſsè, tunc ſatis expreſsè fieri dicitur, quod conſtat coniecturis fuiſſe factum. Et Angelum ſecutus eſt Afflict. deciſ. 44. num. 15. Et multis ſimilibus comprobauit Crauet. in conſil. 958. nu. 21. & accedit Ludou. Molina in lib. 1. de Hiſpa. Primogeniis cap. 17. num. 27. His declaratur ſtatutum Patauinum, ſub rubr. de inquilinis verſic. quandocunque de certo, & c. dum ſtatuit, quod ſi de certo termino ſoluendo affictus domorum, nulla expreſſa conuentio facta ſit inter locatorem, & cõductorem, quod locator teneatur ſoluere dimidiam fictus ad feſtũ Paſchatis, &c. Hoc ſane ſtatutum non habet locum, quando conductor ſoluit per aliquot annos ante illud tempus, ex conuentione facta, deinde tacite reconducendo ex præſumptione l. item quæritur. §. qui impleto. ff. locati, dicitur expreſſe conueniſſe de ſoluendo etiam ante feſtum Paſcha. Cæterum repugnare videtur, quod ſcripſit Iaſ. in d. l. certi condictio, in princip. num. 21. poſt Bald. in l. legem. C. loca. Hanc tamen ſententiam probat l. quidam teſtamento. ad fin. ff. de vulg. in illis verbis, idque apparere euidenter & c. coniecturam facit lex, teſtatorem ex diſtributione partium voluiſſe coniunctũ præferri ſubſtituto. Idem probat l. licet Imperator. de leg. primo, vbi a lege coniectura & præſumptio fit, teſtatorem noluiſſe legatum ab inſtituto relictum eſſe a ſubſtituto præſtandum, vt ſi cauſa legandi, quæ erat in inſtituto ceſſat in ſubſtituto, vel & aliis coniecturis ibi commemora-
4 tis, & ibi Iuriſconſultus ait, hoc quod ex coniecturis † conſtat, euidens eſſe, & l. ſi quis locuples. in fine. ff. de manumiſſ. teſtam. quo loci Caius inquit, apertiſſime cõſtare ex hac coniectura, manumittentem ſeruum ſub cõditione, ſi creditoribus erit ſatisfactum, noluiſſe fraudare creditores. Imo manifeſtum dicitur, quod iuris præſumptionibus, & coniecturis probatur, vt docuit Bald. in l. cum proponebatur, in principio. de le. 2. cum dixit, manifeſtum vſurarium eum dici, qui coniecturis & præſumptionibus talis probatus eſt. Diſſentit tamen idem Bald. in l. ciues. in princip. C. de appellat. quem ſecutus eſt Curtius Sen. in conſil. 79. Domina Franceſchina. colum. 7. in fin. Eſt quoque idem dicendum cum de ſola hominis præſumptione agitur. Nam & tunc expreſſum
5 † illud eſse dicitur, quod conſtat his coniecturis & præſumptionibus. Ita ſenſit Iaſon in d. l. licet Imperator. n. 5. de leg. 1. dum ſimpliciter & abſolute loquitur. Idem ſenſit Afflictus in deciſ. 44. num. 15. dum ſcribit, quod
6 etſi nouatio † expreſsè fieri debet. l. vlt. C. de nouat. Attamen ſi coniecturis conſtat partes voluiſse nouationẽ facere, ſatis expreſsè fieri dicitur. Ita Cynus in dicta l. vltim. C. de nouat. Imola in l. delegare. ff. eod. Alexand. in conſil. 10. colum. vltima in conſil. 13. & in conſil. 73. lib. 2. Corn. in conſil. 33. num. 14. lib. 2. Cum dixit, ſatis dici factam nouationem, cum teſtibus probatum fuerit aliquid ſolutum pro reſiduo & cenſeri factam nouationem intercedente noua perſona.

Cæterum ab hac traditione diſſentiunt Barb. in conſil. 25. n. 28. & conſil. 37. col. 10. verſ. eſt accuratè. libr. 1. qui rñdit, nõ ſufficere coniecturas ad inducendam nouationẽ. Et loquitur de cõiecturis & præſumptionib. hominis. De veritate nunc non diſputo, q; vberius tractationem hanc ſim explicaturus infra li. 3. præſ. 134.

Hunc ipſum caſum noſtrum confirmat doctrina Baldi in l. in tempus. in fin. ff. de hæredi. inſtitue. Cum do-
7 cuit, quod quando dubitatur † de perſona hæredis, dẽt fieri probatio apertiſſima. Quæ ſane apertiſſima probatio, ſatis fieri dicitur, cum ſit coniecturis & præſumptionibus, ex d. l. licet Imperator. de legat. primo, & leg. qui habebat. ff. de reb. dub. Et Bald. ſecutus eſt Affl. in dic. deciſ. 44. num. 16.

Huc pertinet quod reſpondit Rom. in conſil. 271. in fi. Cum dixit, quod ſicuti euidens dicitur id q̃ coniectu-
8 ris declaratur. Ita etiam expreſſum † dr̃, quod coniecturis cõlligitur, & de coniecturis hominis loquitur Rom. Ita quoque reſpondit Barb. in conſil. 89. col. 4. lib. 4. expreſſum dici quod coniecturis & præſumptionib. hominis conſtat, ibique loquitur Barbatius de coniecturis, q̃bus teſtatorẽ a prima ſua diſpoſitione recedere voluiſſe creditur. Ita etiam Bald. in conſ. 3. Factum tale eſt. Quidam nomine Paulut. li. 5. reſpõdit, expreſſum dici, quod coniectura deprehenditur.

Et ait, expreſſam ſubſtitutionem pupillarem dici, q̃ ex coniecturis & præſumptionibus colligitur. Et ſcribit idẽ Bal. in l. item quia. ff. de pactis, expreſſum id dici, q̃
9 ex ſignis † colligitur. Illũ ſecutus eſt Curt. Sen. in conſil. 50. Memoriæ recolendæ Dux. col. 43. verſic. 8. reſponde-
10 mus, quo loci reſpondit, feudum antiquum † & auitum dici expreſſe conſtitutum, ſi cõiecturis colligi id poteſt ex inueſtituris. Et ex prædictis infertur declaratio ad regulam l. ſi repetendi. C. de cond. ob cauſam, quod. ſ. propoſitum in mente retentum nihil operatur.

Hæc ſane regula declaratur non habere locum, quãdo extant præſumptiones, & coniecturæ, quibus colligitur illud propoſitum & voluntas. Ita poſt Bald. tradit Tiraq. in l. ſi vnquam. in verbo, libertis. nu. 43. C. de reuoc. donat. & accedit Curt. Iun. in l. 2. in princ. n. 2. ff. ſi certum petat.

Extenditur primo hæc traditio, vt procedat etiam, qñ lex requirit aliquid nominatim exprimi. Nã & tunc illi legi eſt ſatisfactum, cum ex coniecturis id colligitur. Ita Angelus, Romanus & Iaſ. in l. Prætor ait. in princ. ff. de ope. noui nunc. Cum dixerunt, quod etſi in appella-
11 tione † ab interlocutoria, nominatim exprimi debet cã grauaminis. Clement. appellanti, de appellat. attamen ſatis nominatim dr̃ expreſſa, cum coniecturis colligi illa poteſt. Idem affirmarunt Alex. conſ. 80. nu. 9. libro 1. & conſil. 126. num. 11. lib. 6. Socin. Sen. conſ. 112. num. 8. verſic. aliquando & tertio. lib. 1. Felin. in c. tranſlato. de conſtit. dum affirmant ſufficere expreſſionem per relationem ad acta, & apertius Crauet. in conſil. 958. nu. 24.

Cæterum ab hoc exemplo & caſu diſſentiunt ꝑ multi, ſicuti Bal. in l. terminato, num. 11. in fine. C. de fructibus & lit. expenſ. Ang. in l. 1. verſ. & per hoc audi. ff. de lib. & poſth. ſenſit & Franc. in c. vt debitus. col. 5. verſic. 12. quæritur. de appell.

Diſtinguere poſſumus ex ſententia Baldi in l. minoribus. num. 5. C. de his, quibus ut indign. quod aut conſtat de grauamine ex præſumptione iuris, & tunc ſufficit, vt dicatur expreſſum grauamen, & hoc in caſu procedit opinio illa Angeli, Rom. & aliorum in d. l. Prætor ait. Aut conſtat ſolũ ex præſumptione hominis, vt tunc procedat opinio poſterior Bald. & ſequacium.

Extenditur ſecundo, vt procedat etiam quando requiritur, quod probatio debeat fieri publica ſcriptura. Nam adhuc iuris præſumptio ſufficit. Bald. in l. 1. num. 18. C. de fideicom. late Crau. in conſ. 958. nu. vigeſimo ſecundo.

Extenditur tertio, vt hæc ſententia procedat etiam in his, quæ ſtrictam tantum admittunt interpretationem.
12 Exemplum ſit in iuramento; † quod ſtrictæ interpretationis eſt. c. penul. de iureiuran. ſi enim quis iurauit ſe habuiſse fundum in dotẽ a Caia, dicitur etiã iuraſſe, ſe illum reſtituturum, & agi poteſt ex eo iuramẽto, etſi ſuper reſtitutione iuratum non ſit. Ita probat l. ſi duo pa-

Digitized by Google

dem(vt ipſemet Pontifex ait)ſatisfit in argumentis.
Secundò ea rõne & argumẽto probatur aſſertio hæc,
10 qđ † diſponẽs nõ præſumitur diſponere de impoſſibili.
c.1 nobis, vbi Abbas de ſent.exc.& Bal.in l.vlt. §.in cõ
putatione, in fine.C.de iure deliber. Atqui ſi diſpoſitio
cõditionalis reiiceret iuris præſumptionem, & aliã ma
gis concludentem probationem, vt per teſtes,& ſimiles
requireret, impoſſibilis redderetur,cum multa ſint quę
11 teſtibus† & ſimilibus probationib. probari non poſsũt,
ſicuti filiatio, adulterium, & plura alia, de quibus ſuo lo
co, ergo ſatis eſt, quod adſit iuris præſumptio.
Tertiò accedit ſecundum Decium ratio illa, quod di
12 ſponens † non præſumitur reſtringere ſuam diſpoſitio-
nem ad eũ caſum, quo diſpoſitio reddi poteſt inutilis.l.
3.ff.de teſta.milit.cum illi ſimilibus. Atqui, ſi de hac ꝓ-
batione ex legis præſumptione non intelligeretur diſpo
ſitio hæc, inutilis redderetur ob ſummam difficultatẽ
probandi alia magis concludenti probatione. Ergo de
hac ſatis intelligi poteſt.
Quartò ita hanc ſententiam confirmo.
13 Verba teſtatoris, † ſtatuti, & alterius diſponentis re-
cipiunt interpretationem a ſubiecta materia, etiam cir
ca proprium ſignificatum, l.hæredibus.§.vlt.ff.ad S.C.
Treb.& l.quib.dieb.§.dñs.ff.de cond.& demonſt.& ibi
Socin.n.4. Atqui ſubiecta materia hic ſignificat præſũ-
ptionem iuris eſſe veram & propriam probationem, cũ
aliter probari non poſſit, vt iã diximus. Ergo de ea hæc
diſpoſitio intelligi debet. Nec huic ſniæ obſtat le. Luc.
ff.de cond.& demonſt. quia reſpondetur, vt eam decla
raui li.2.de arbitr.iud.& c.caſu 89.n.10.
Secundus eſt caſus huius tertii caſus, quando in di-
14 ſpoſitione hominis aliæ † probationes haberi poſſunt,
quam præſumptiuę, ex ipſius rei natura, ſed ex facto im
pediunt, & teſtator, qui ſciuit non poſſe probari conclu
dentib. probationibus, ita cauit, lego centum Caio, ſi ab
eo probabitur Sempronium occidiſſe patrem meum.
Euenit modo, quod directo teſtibus probari hoc nõ po
teſt, & id ſciuit teſtator, ſed hoc demonſtrari poteſt va-
lidis coniecturis a lege receptis. Ego crederem hoc in
caſu factum eſſe locum conditioni. Nam ex quo ſciuit
non extare probationes, ſed coniecturas & præſumptio
nes tantum, de eis intellexit. Ea adfertur rõ, quam & ſu
periore caſu commemoraui, quod alias inutiliter diſpo
ſuiſſet, quod dicendum non eſt. Præterea cum lex illum
habeat pro homicida, credendum eſt etiam teſtatorem
habere voluiſſe, ex quo ſuam voluntatem legi confor-
mem eſſe voluit, ſicuti iam ſupra diximus. Accedit qđ
15 paria ſunt, † quo ad effectum, probationes non extare
de facto, vt quando teſtes non adfuerunt, & non extare
ex natura rei. At cum non extant ex natura rei, ſufficit
probatio ex pręſumptionibus, vt iam diximus, ergo idẽ
eſt dicendum in caſu noſtro.
Tertius eſt caſus huius tertii principalis caſus, quan
16 do verſamur in diſpoſitione hominis, † & is diſponens
ſciuit vtroq. modo poſſe probari. Hoc caſu crederem,
teſtatorem intellexiſſe de aliis probationibus quã ex ꝓ-
17 ſumptionib. Ea eſt prima rõ, quod † verba in potentio-
ri ſignificatu debẽt intelligi, l.1.§. qui in perpetuum.ff.
ſi ager vectigal.vel emphyt.peta. Et propterea Bal. in l.
peremptorias. col.vlt.C. ſent.reſcindi nõ poſſe, & cum
eo Iaſon in repet.l.admonendi, num.233. ver. imo for-
18 tius.ff.de iureiu.ſcripſerunt, in dubio appellatione † ꝓ-
bationis, intelligi de plena. Accedit & altera rõ, quę ad
19 hunc caſum ſingularis eſt, quod teſtator dum legat† vt
detegatur homicida, ſignificat animum vindictæ cõtra
ipſum homicidam, quem vt talem grauiter puniri ex-
optat, & ideo ſenſit de probationibus non præſumpti-
uis. Nã ob præſumptiuas probationes, is homicida gra
uiter puniri non poſſet, vt ſcribunt omnes in c. afferte.
de præſum.& vberius dicemus infra q.88. Et hoc in ca
ſu recte procedit opinio Decii loco iam citato aſſerẽtis
diſpoſitionem hominis intelligi debere de probationi-
bus his, quę extant ex natura rei. Cęteris vero in caſibus
iam relatis male ille docuit.
Quartus eſt caſus huius tertii caſus principalis, quã
20 do † in diſpoſitione legis municipalis, vel principis re-
ſcripto, & illis ſimilibus probatio cõditionaliter requi-
ritur. Hoc in caſu, ſatis intelligitur de ꝓbatione ex hac
iuris præſumptione. Ita ſenſit in ſpecie & recte Berous
in d.rubr.extra de probat.num.46.verſic.quinimo, & c.
dum ita interpretatur c.non ſolum.de regu.iur. in 6. &
deinde nu.47. ſubiungit rationem. Quod ſcilicet in ha-
21 bentibus † Symbolum facilior ſit tranſitus, l. in rem. §.
item quæcumque.ff.de rei vend. ca. quod in dubiis, vbi
gloſſa, de conſecr.eccl. vel alta. Huc ſpectat quod reſpõ
22 dit Anchar.in conſ.422.ad finem, quod ſtatutum † faci
lius interpretationem recipit ab alio ſtatuto quam a iu
re communi, cum in habentibus Symbolum facilior ſit
tranſitus. Et Ancharanum ſecuti ſunt Decius in l.1.n.
20.C.de ſecund.nupt.Goz.conſ.61.nu.20. & Ripa in l.
centurio, nu.31.ff.de vulg.& pupil.ſubſt. cæteros ſciens
prætereo. Ita ergo in caſu noſtro dicendum eſt, legem
23 ipſam municipalem, vel principem † qui eſt ipſa lex vi-
ua voluiſſe intelligere de iuris præſumptione, quæ ipſi
legi probatio eſt. Adferri melior ratio poteſt, quod id,
24 ſcilicet verba obſcura † interpretationem recipiunt a
conditione perſonæ loquentis, l.ſi miles. ff. de teſtam.
milit.& ob id ſcribit Bal.in c.cum veniſſent, de eo qui
25 mitt.in poſseſs. quod ſi Rex mentionem † faciat iuris
intelligitur de iure regio, non autem de alio. Et Baldũ
eſt ſecutus Decius in l.& militibus, n.4.C. de mil. teſta.
Cum ergo ſtatutum vel princeps mentionem probatio
nis facit, intelligi debet probatio iuxta l.diſpoſitionẽ,
quæ in præſumptione ab ea approbata verificatur, quã
quidem ſententiam veram eſse intelligo, niſi lex illa mu
nicipalis alias reiiciat probationes præſumptiuas. Exẽ-
plum ſit, ſtatutum approbat dotem confeſsatam cõſtã-
te matrimonio, atq. ita reiicere dicitur eã præſumptio-
nem fraudis, quæ ſolet conſiderari a Docto.in l.1.ff.ſol.
mat. deinde ſubiungit ſtatutum, niſi probatum ſit eam
confeſſionem eſse fictam & ſimulatam. Hoc caſu, dũ ſta
tutum requirit hanc probationem, de vera & concludẽ
ti intelligitur. Eſt aperta ratio, quia alias contineret pu
gnantia, quod dicendum non eſt. Ita aliquando interro
gatus reſpondi & declaraui ſtatutum Mutinæ, de dote
confeſsata, rub.136. Ex prædictis declaratur traditio il
lorum, qui ſcripſerunt, præſumptionem cenſeri veram
probationem, quando probatio requiritur pro forma,
vt tradunt Aret.in conſil.51.col.1. Alex.in conſil.80.n.
10.lib.2. Iaſ.in l.non hoc, n.15.C. vnde leg.& Ripa in c.
cum Eccleſia Sutrina.num.23.uer.3.ampliari. de cauſa
poſseſs. & propt.

Præſumptio an dicatur vere & proprie probatio, quando ſit mentio probationis, cum aliquo adiuncto.

S V M M A R I V M.

1 *Præſumptio iuris & de iure vera eſt probatio, ſi probationis mẽ*
tio fiat cum adiuncto aliquo vel qualitate. Secus eſt in præſum
ptione hominis n.2. Et quid ſit de præſumptione iuris. n.3.
4 *Præſumptio iuris quando dicatur legitima & euidens probatio.*
& n.6.7.& 12.
5 *Legitimum dicitur illud quod a lege receptum eſt.*
8 *Præſumptionem contra ſe ex confeſſione ſua ductam qui habet,*
validiores probationes ad diluendam illam afferre debet.
9 *Probationes euidentiſſimæ adferri debent ab eo, qui facto iudi-*
cis impeditum ſe aſſerit, quo minus appellationem a ſe interpo
ſitam proſequeretur.

Delicta

Digitized by Google

10 *Delicta vel teſtibus, vel documentis, aut indicijs indubitatis probentur.*
11 *Delinquere nemo præſumitur.*
13 *Coniecturæ quænam faciant rem euidentiſſimam.*

QVAESTIO XXXVIII.

QVæro trigeſimooctauo, an præſumptio dicatur vere & proprie probatio, cum ſit mentio probationis cum aliquo adiuncto, aliquave qualitate, vt puta quãdo requiritur legitima ꝓbatio, euidens, vel aperta probatio. Ego adhuc tres caſus ita diſtinguo.

Primus eſt caſus, cum de præſumptione iuris & de iu
1 re loquimur. Hoc caſu præſumptio illa † dicitur vera & legitima probatio. Ita probat c. is qui fidem. de ſponſ. Et hac in re nemo ambigit.

Secundus eſt caſus, cum loquimur de præſumptione
2 hominis. Hæc non dicitur † probatio legitima, nec euidens, cum eam lex non approbauerit. Expectat enim futurum judicium iudicis, qui quidem iudex ita reiicere quemadmodũ approbare poſſet. Et probatur a fortiori ex traditis ſupra q. 26. in fi. cum diximus, hanc præſumptionem non retinere nomen ſimplicis probationis. Et in ſpecie præſumptionem hominis non eſſe euidentem probationem reſpondit Rim. in conſ. 223. n. 52. & 55. li. 2. ex ſententia Bal. in l. ſiue poſſidetis, nu. 7. C. de probat. Fel. in c. quanto, n. 52. de præſumpt.

Tertius eſt principalis caſus, cum agimus de præſumptione iuris tantum. Hoc in caſu eſt dubitatio non me-
3 diocris. Multi enim in ea ſunt opinione, ꝙ hæc nõ † dicatur nec euidens, nec legitima probatio. Alii ẽt non pauci diſſentiunt. Nos in aliquibus conſueuimus ſequi diſtinctionem Decii, in rub. extrau. de prob. col. pen. verſ. pro declaratione, & ob id ita hos caſus ſubdiſtinguimꝰ.

Primus eſt caſus, qñ ex natura rei aliæ probationes, quam hæ ex præſumptionibus haberi non poſſunt.

4 Hoc in caſu iuris præſumptio legitima † euidens probatio dicitur, ſicuti in probanda filiatione euidens & legitima probatio eſt illa, quæ a cõiecturis & præſumptionibus a lege probatis ducitur, iuxta l. filium. ff. de his, q ſunt ſui, vel alieni iuris. Id quod ex aliquorum interprætatione probat l. pe. §. pe. ff. de probat. Cũ ait locum ſore veritati in probatione filiationis. Si itaque veritas eſſe dicitur, quæ naſcitur a probatione filiationis, quę cõiecturis ſolum contingit probari, ſequitur dicendum legitimam hanc, & euidentem probationem appellari poſſe. Ita etiam probat l. 1. §. debebit. ff. de liber. agn. & in c. conſuetudo. de probat. Eſt ratio, quam & ſuperiore quæſtione retuli, ꝙ a lege ſit recepta & approbata. Et
5 legitimum illud eſſe dicitur † quod a lege receptum eſt. l. legitima. ff. de pactis. & eo loci ſcribentes. Et in ſpecie hanc eſſe probationem legitimam aſſeruit (vt dixi) Decius loco iam citato. & Berous in d. c. conſuetudo. nu. 18. de probatio. Et hoc in caſu male ſcripſerunt ii, qui dixerunt hanc præſumptionem non eſſe legitimam probationem.

Secundus eſt caſus huius tertii caſus principalis, cũ
6 aliæ probationes ex natura rei haberi poſſunt, † & nulla alia repugnat præſumptio legis. Exemplum adfert Decius, ſi cauetur ſtatuto quod in cauſa mutui procedatur ſummarie, adhibitis legitimis probationibus. Hoc in caſu (ait Decius) legitimæ probationes intelliguntur ſecundum ſubiectam materiam, & ſecundum ius commune. Sicuti & plena probatio, vt ſcribit Bart. in extra. ad reprimendum. in verbo ſummarie, n. 8. & 9. ſecundũ ſubiectam materiam ſumitur. Et hoc in caſu poſſunt intelligi illa iura, quę affirmãt iuris præſumptionem eſſe euidentẽ probationem, vt tex. l. licet Imperator. de leg. 1. tex. l. quidam teſtamento. ff. de vulg. & pupil. ſubſtit. & illi ſimilia retuli ſupra q. 26. in ſecundo caſu. Et hoc in caſu interpretari poteſt cap. peruenit. de fideiuſ. cum requirit legitimas probationes in illa facti ſpecie fieri oportere, legitima erit probatio, quæ ex his pręſumptionibus orietur.

Tertius eſt caſus, quando ex natura rei aliæ probationes haberi poſſunt & iuris præſumptio, altera vel ob ꝑ-
7 ſonæ conditionem vel ob actum repugnat. Hoc in caſu † iuris præſumptio ſola non dicitur vera, euidens & legitima probatio. Ita poſſumus intelligere multa iura quæ euidentiſſimas, claras, & legitimas probationes requirunt. Ita loquitur l. cum de indebito. §. vlt. ff. de probatio. Nam ibi euidentiſſimæ probationes requirũtur ob
8 negotii qualitatem, ſi quidem is, qui contra ſe † præſũptionẽ ex ſua cõfeſſione ductam habet, vt eam diluat, neceſſe habet validiores adferre probationes. Et cum inter validiores nõ ſit eo in caſu ſola iuris pręſumptio, euidentiſſima probatio non dicitur. Ita etiam declaratur l. vlt. §. illud. C. de temp. appell. dum Iuſtin. requirit
9 euidentiſſimas probationes † adferri debere ab eo, qui aſſerit, ſe iudicis facto fuiſſe impeditum, quin appellationem a ſe interpoſitam proſequeretur. Ea enim ratione euidentiſſimæ probationes requiruntur, quã pręſũptio iuris, quæ eſt pro ipſo iudice, iuxta l. 2. C. de officio ciuilium iudicum, afficit ipſum appellantem duriori onere probationis. Et ideo eo in caſu non ſufficit altera iuris præſumptio, & conſequenter præſumptio iuris ſola non eſt euidens probatio. Et hac rõne ſcribit Decius in c. ex rõne, n. 14. de appel. in caſu d. §. illud, non etiam ſufficere iuramentum, ita etiã declaratur l. ult. C. de pro
10 batio. Cum ait, perpetrata delicta † probari vel teſtibus, vel documentis, vel indubitatis indiciis. Eo caſu nõ ſufficit ſola iuris præſumptio, cum alia repugnet, nempe ꝙ
11 nemo † delinquere præſumatur, l. merito. ff. pro ſoc. Ita etiam intelligitur c. conſultationi. de ſponſa. Eo enim loci, legitimæ probationes ex teſtibus requiruntur, nec ſufficiunt iuris præſumptiones, ex quo iam aderat contraria præſumptio ducta ab aſſertione mulieris dicentis, ſe non conſenſiſſe. Ita etiam loquitur c. 3. de hær. in 6. Vere enim ibi repugnat præſumptio iuris, & iõ dum legitima probatio requiritur, non poteſt dici legitima illa, quæ ex altera ſola iuris præſumptione deſcẽdit. Ita pariter declaratur gl. in l. vlt. in princip. ff. quod metus cauſ. Cum ait, eo in caſu requiri probationes apertas imo & apertiores. Id enim contingit ob repugnantem præſumptionem iuris, ſicuti manifeſte ex illo reſponſo colligitur.

Quartus caſus huius tertii caſus principalis, poteſt
12 conſiderari, † quando legitima, vel euidens probatio requiritur inſpecta cõditione perſonæ. Exemplum adfert in d. rub. extr. de probat. col. penul. verſ. tertius caſus. Si ſtatutum diſponit, quod aduerſus ſcholares ſolũ admittantur apertæ & legitimæ probationes. Hoc in caſu ſola iuris pſumptio dici non poteſt euidẽs & legitima ꝓbatio. Ita Decius & recte loco præallegato. Nam ſtatutum fauere voluit ipſi perſonæ, Cui quidem nil ſpeciale eſſet conceſſum, ſi locus eſſet præſumptionibus & coniecturis, vt aduerſus cæteras perſonas. Vt ei igitur quid plus, quam cæteris tributum cenſeatur, dicendum eſt, præſumptionem iuris non ſufficere.

Ex prædictis diffinitur illud de quo cõtendunt Iaſ. & Zaſius in l. ſi pluribus. de leg. 1. Cum diſputant, an coniecturæ faciant rem euidentiſſimam. Eſt enim dicẽdum
13 † quod aut coniectura eſt iuris & de iure, vel etiam iuris tantum. Et tunc euidentiſſima eſt probatio. Aut eſt coniectura generis, & tũc nõ. Ex prædictis poteſt declarari ſtatutum Bononiæ libr. 4. de reſtitutione dotis. §. propterea, dum ſtatuit quod præſumatur mulierem conſẽſiſſe marito, vt perciperet, fructus paraphernalium, niſi contraria voluntas legitime probaretur. Gratus in cõſi. 54. n. 53. lib. 1. declarando hoc ſtatutum, reſpondit tres ci præſumptiones & coniecturas. Montercutius in annotationibus

rationibus ad prædictum ſtatutum ſcribit, ſufficere præſumptionem iuris, ſi aliqua alia coniectura cõcurrit. Ex quo agitur de his, quæ in domo geruntur, & de quib. haberi non poſſunt probationes, ita de facili exiſtimo rectius ſenſiſſe Gratum, cum in caſu dicti ſtatuti præſumptio iuris ſtet pro ipſa muliere, quod non conſenſerit, ſicuti declarabimus infra li. 3. in præſumpt. 9. n. 20. vbi explicabimus, quãdo maritus præſumatur ſublucratus fructus paraphernalium. Cum itaque præſumptio ſtet pro ipſa muliere, & ſtatutum requirat legitimam probationem contra eam, dicendum eſt debere intelligi de vera & propria probatione, alioquin ſupuacanea eſſet diſpoſitio ſtatuti, quia poſſet ſemper mulier dicere ſe probare ſuam intentionem præſumptione iuris, quæ pro ſe extat.

Præſumptio vel vera probatio an illa eſſe dicatur, quæ ex diuerſis ſpeciebus probationum, ſeu ex multis præſumptionibus oritur, copioſe explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Probatio ex diuerſis ſpeciebus probationum reſultans, præſumpta dicitur. Vide tamen ibi. n. 18.*
2 *Probatio compoſita ex duabus ſpeciebus perfectis ac per ſe ſtãtibus proprie dicitur probatio.*
3 *Probatio compoſita ex duabus ſpeciebus imperfectis, eiuſdem tamen generis, formæ, & ſubſtantiæ, probatio proprie dicitur.*
4 *Imperfecta duo eiuſdem generis efficiunt vnum perfectum, etiã in indiuiduis & ſubſtantialibus.*
5 *Probatio propria dicitur etiam illa, quæ compoſita eſt ex vna ſpecie probationis perfecta ac plena, & alia imperfecta ac ſemiplena.*
6 *Vincula duo non cenſentur, quando vnum eorum eſt vitioſum, et nullius momenti.*
7 *Probatio præſumptiua tunc conſtituitur, cum duæ ſpecies probationis imperfectæ diuerſi generis ſimul iunguntur.*
8 *Res naturales non conſtituuntur ex argumentis.*
9 *Totum ex pluribus cohærentibus quæ partes ſunt, conſtituitur.*
10 *Separata & non cohærentia non conſtituunt vnum totum.*
11 *Præſumptio ex pluribus differentibus argumentis, ad eundem finem tendentibus conſtituitur.*
12 *Cauſatum ſequitur naturam ſuæ cauſæ, id tamen quandoq. fallit num. 13.*
14 *Teſtes duo ſimul iuncti, vere & perfecte probant.*
15 *Dominium verum & proprium, cauſatur a traditione ficta & impropria.*
16 *Poſſeſſio vera & propria transfertur per clauſulam conſtituti.*
Idem eſt in actu quo defertur hæreditas. n. 17.
19 *Proprium dicitur, quod ſub definitione continetur.*
20 *Probatio eſt actus rei dubiæ faciens fidem.*
21 *Species proprie continetur ſub ſuo genere.*
22 *Probatio plena dicitur, quæ ex duabus ſemiplenis conficitur.*

QVAESTIO XXXIX.

QVæro trigeſimonono, an præſumpta, vel vera probatio eſſe dicatur illa, quæ ex diuerſis ſpeciebus probationum, ſeu ex multis præſumptionibus reſultat?
1 Et † præſumptam eſſe docuit Baldus in rubric. extra. de præſumpt. num. 3. in fin. in cap. 1. §. cum autem, nu. 8. de controuerſ. inueſt. quem ſecuti ſunt Fel. & cæteri in rub. extra de probat. Verum eo loci Berous num. 16. & num. 17. quo hanc iuris quæſtionem apertius explicaret, tres caſus diſtinxit atque conſtituit. Ego vero quatuor, ex eiuſdem tamen Beroi ſententia diſtinguam. Primus eſt caſus, quando probatio eſt cõpoſita ex duabus ſpeciebus perfectis ac per ſe ſtantibus. Hoc caſu, ait
2 Berous dubium nõ eſt, quin hæc propria † probatio eſſe dicatur. Quam quidem aſſertionem inquit Berous probari a gloſſa in l. cenſus. ff. de probatio. quæ nõ ſatis hoc mihi explicite dicit. Nec etiam probant c. ſeries. de teſtibus & atteſt. in illis verbis, tam teſtes, quam inſtrumẽta. & tex. c. forus. in verbo probatio. de verbo. ſign. ſicuti opinatur Berous. Nam & ſi vterq. locus probet illã eſſe probationem, quæ a teſtibus, vel ab inſtrumentis deſcendit, non tamen aſſerunt vere & proprie probationem naſci a duabus ex his ſimul coniunctis conſiderata ſcilicet mixtura. Credo tamen aſſertionem ipſam eſſe veram ob id, quod ſi ſingulæ ipſæ ſpecies conſtituũt veram & propriam probationẽ (vt diximus) multo fortius, cum ambæ ſpecies ſimul iunguntur. Et ſi proprie probatio dicitur illa, quæ ex duabus probationibus imperfectis eiuſdem ſpeciei conſtituitur, ſicuti in ſubſequenti caſu dicemus, quanto fortius hic, vbi duæ perfectæ copulantur.

Secundus eſt caſus, quando probatio eſt compoſita ex duabus ſpeciebus imperfectis quæ tamen eiuſdẽ generis, formæ, & ſubſtantiæ ſunt. Hoc in caſu adhuc iſta †
3 dicitur proprie probatio. Ita Berous in d. rub. de probatio. n. 16. verſi. idem eſſet. Qui quidem ſcribit ita ſenſiſſe Baldum ibidem, nu. 3. verſ. porro. Ea eſt huius ſentẽ-
4 tiæ ratio, quod duo imperfecta † eiuſdem generis efficiunt vnũ perfectum et in indiuiduis, & ſubſtantialib. vti probat tex. in l. 1. C. qui num. tutel. & melius tex. in c. nihil. 7. q. 1. quo loci ſtatuit Cõcilium Toletanum, ſacrificium miſſæ, quæ vnitatis eſſe dicitur, ſi ab vno eſt cœpta, & ob ſuperuenientem infirmitatem relicta imperfecta, poteſt ab altero ſacerdote pſici. Quod intelligit Cardinalis de Turre Cremata ibidem, nu. 1. eſſe verum ex ſententia D. Thomæ in 3. par. ſummæ, q. 83. art. 6. qñ is primus ſacerdos defecit poſt conſecrationem corporis Seruatoris noſtri, ante cõſecrationem ſanguinis. Nã tunc ſecundus Sacerdos conſecrationem ſanguinis facere poterit. Ea eſt ratio, quia licet plures diuerſæque ſint hæ Sacerdotum perſonæ, ob fidei vnitatem, vna ſola cenſetur. Et hac eadem conſtitutione adductus idem cenſuit ipſe Berous in c. ſicut, n. 19. de probat. Quo loci ait etiam in conditionalibus & indiuiduis, hanc probationem dici proprie probationem.

Tertius eſt caſus, quando probatio eſt compoſita ex vna ſpecie probationis perfecta ac plena, & ex alia imperfecta ac ſemiplena, quæ ſane ſpecies ſunt diuerſi gene-
5 ris. Hoc caſu adhuc dicitur proprie † probatio, non aũt præſumptiue, ita docuit Berous in d. rubr. extra de probatio. n. 16. verſ. tertius caſus. Ea ratione vtitur, quod ſola probatio illa perfecta & plena, eſt in conſideratione, illa vero imperfecta & ſemiplena eſt ſuperuacanea. Quam ſententiam (ait Berous) probat c. ſicut. de probatio. Huc pertinet illud ſimile ex doctrina Baldi in l. 1.
6 n. 1. C. de legi. hær. cum ait duo † vincula non cenſeri, quando vnum eorum eſt vitioſum, & nullius momenti quia vt ſuperuacaneum conſiderari non debet. & Bald. ſecuti ſunt multi alii.

Quartus eſt caſus, cum duæ ſpecies probationis imperfectæ diuerſi generis, ſeu duæ præſumptiones (eſt n. idem hic dicere, duæ præſumptiones, quod duæ ſemiplenæ probationes, cum probatio ſemiplenam præſumptionem pariat, vt diximus ſupra q. 7. in fine) ſimul iunguntur, vtputa, ſi confeſſio extraiudicialis iungatur cũ teſte, iuxta cap. cum dilectus. de ſucceſſ. ab inteſt. Vel ſi iuramentum teſti annectatur, iuxta exemplum propoſitum a Baldo in rubr. C. de probat. in prin. vel ſi teſtis & fama copulentur, iuxta exemplum Baldi in ca. 1. §. cum autem. nu. 8. in fi. de controuerſ. inueſtit. Hoc itaque in
7 caſu, non conſtituitur una uera & propria probatio † ſed ſolũ præſumptiua. ita cenſuit Bal. in d. c. 1. §. cum autem, n. 8. de controuerſ. inueſt. idem ſenſit ipſemet Bal. in cap.

Digitized by Google

in c.1.§.comenticulam,nu.8.de pace iura. firma.& in
rub.C.de probat.in princ. & cum Baldo idem ſcripſe-
runt permulti in rub.extr.de probat.vbi Felin.n.4.& Be
rous n.18.in fi.atteſtantur, hanc eſſe receptam opinio-
nem. Quam quidem probauit & Iaſon in repet.l.admo
nendi,n.117.ff.de iureiur.

8 Primo ea ratione motus eſt Bal.quod res † naturales
non conſtituuntur ex argumentis,nam cum argumen-
ta inuicem non cohæreant,non poſſunt vnum totũ con
9 ſtituere, cum vnum † totum ex pluribus cohærentibus,
quę partes ſunt,conſtituatur. Exemplum adferri poteſt
in humani corporis compagine,quæ ex ſolis cohærenti
bus connexiſque membris cõſtituitur. Cum ergo ex ſe-
10 paratis † & non cohærentibus,non conſtituatur vnum
totum,ſequitur dicendum ſolum præſumptionem,non
autem probationem confici. Si quidem pręſumptio(au
11 ctore eodem Baldo,ſuis locis relato)ex pluribus † diffe
rentibus argumentis ad eundem finem tendent.b.con-
ſtituitur. Verum hanc Baldi cõſiderationem reiicit Be
rous in d.rubr.extr.de probat.n.22. tum quia Bald. nil
ad ſuæ aſſertionis cõfirmationem adfert, tum quod fal-
ſum eſſe exiſtimat Berous argumenta probationem nõ
facere. Qua de re ſuo loco.

Secundo ea ratione vſus eſt Decius in rubr.extra de
12 proba.ad finem,cauſatum † ſequitur naturam ſuę cau-
ſæ,l.vlt.C.de natura.liber.& c.principatus.1.q.1. Atqui
probatio hęc mixta fit ex ſemiplenis probationib. quæ
non ſunt probationes per ſe,ſed argumenta & præſum
ptiones. Ergo ſimul iunctæ non probationem vere & p
prie,ſed præſumptionem faciunt. Cæterũ hæc argumẽ-
tatio triplici ratione confutatur a Beroo in d. rubr. ex
13 tra.de probatio.n.20. Vna quod in ſpecie hac, † cauſa-
tum non ſequitur naturam ſuæ cauſæ, nã hic videmus,
quod etſi ſemiplena probatio nil opituletur,attamen duæ
ſemiplenæ ſimul iunctæ proſunt,l.admonendi, vbi Do
cto.ff.de iureiu.& c.vlt.de iureiu. ita enim (ſi vera eſſet
Decii ratiocinatio,)ſequeretur duos teſtes non efficere
veram & propriam probationem,ex quo ſeparatim cõ-
ſiderati, vix ſemiplenam probationem conſtituũt, & ta
14 men vera eſt hæc ſententia,quod duo teſtes † ſimul iun-
cti vere,& perfecte probant. Præterea (vt ait idem Be-
rous) nil impedit quominus proprie ſit probatio, etſi
modi,quibus illa conficitur improprii ſunt,ita enim vi
15 demus dominium † verum & propriũ cauſari a tradi-
tione ficta,& impropria,vt ſcribunt Bar.in l. ex hoc iu-
re.de iuſt.& iur.Alex.in conſil.87.lib.5. ita ẽt videmus
clauſulam cõſtituti, qua poſſeſſio transfertur,leg.quod
meo.vbi Doct.ff.de acq. poſſ.eſſe actum fictum transla-
16 tionis,& tamen vera † & propria poſſeſſio transfertur,
l.certo,§.1.ff.de precar.& ſcribunt oẽs in l. ab emptio-
ne,ff.de pactis,& copioſe Tiraq. in tract.de conſtituto.
parte 2.ampli.1.ita etiam dicimus,quod etſi actus, quo
17 hæreditas † defertur,actus fictus ſit,attamen delata ip
ſa hæreditas eſt vera, & ob id ſub ſtatuto mentionẽ de
hæreditate faciente continetur, ita reſpondit Butr. in
conſ.20.ęquitas ſuggerit,quem ſecuti ſunt Soci.Sen.in
conſ.147.col.1.li.1.& Bellonus lib.4.ſupp.iuris,c.12.n.
14.quo loci alia ſimilia adfert. His itaq. receptæ ſenten
tiæ confutatis argumentis, contraria opinio vr̃ verior,
18 qd.ſ.hæc ſit vera † & propria probatio, non aũt præſũ-
ptiua. Quam ſane opinionem probarunt Aret.in c.cum
cauſam,n.34.& ibid.Fel.n.10.de probat.eiuſdem ſentẽ
tiæ fuit & Berous in d.rubr.extr.de probat.n.18.

19 Primo ea ratione adducti ſunt, quod illud dr̃ † pro-
prium,qd̃ ſub diffinitione continetur,vt declarat Bar.
in l.omnes populi,num.53.de iuſtit. & iur. omnes in l.
1.ff.de teſtam.& in rubr.inſtit.eod.tit. Atqui hæc pro-
batio ex multis imperfectis compoſita,ſub diffinitione
continetur. Ergo eſt proprie probatio. Illa minor pro-
20 batur,quia probatio eſt † actus fidem rei dubiæ faciẽs,
dz

vt ſcribunt oẽs in rubr.de probat. ſed hæc probatio fi-
dem facit. Ergo &c. Cæterum, ni ego fallor, nil conclu-
dit hæc argumentatio, quandoquidem etiam ſola iuris
præſumptio,ſi modo nil ei repugnat,fidem facit,& ta-
men ex communi ſententia non eſt proprie probatio.

Secundo ita argumentatur Berous, ſpecies proprie
21 † continetur ſub ſuo genere,l.hoc legatum.§.neq. inter
eſſe.de lega.3.& ſcribunt Bal.in l.1.C.de iure aureo.an
nul.& Dec.in rub.ff.de iuriſd.omnium iudic.nu.2. At-
qui hæc probatio,quæ ex ſemiplenis imperfectiſq. pro
bationibus conſtituitur,eſt ſpecies probationis,le.3.§.
eiuſdem.vbi gl.ff.de teſtib.ergo eſt proprie probatio. Ve
rũ reſponderi poteſt,negando illam minorem propoſi-
tionem,quæ pro conſtanti non eſt præſupponenda, cũ
de ea nunc diſputari contingat.

22 Tertio mouetur & rectius Berous, ea dr̃ eſſe † plena
probatio,quæ ex duabus ſemiplenis conficitur,l.admo
nendi,vbi Doct.ff.de iureiur.& ca.vlt.eod.tit. ſed plena
probatio eſt proprie probatio, vt re ipſa conſtat. Ergo
& hæ ſimul iunctæ ſemiplenæ atq. de ſe imperfectæ.

Præſumptiones plures, quando & quomodo iungi ſimul poſſint, ad faciendum plenam & perfectam probationem.

S V M M A R I V M.

1 *Præſumptiones hominis duæ vel plures iungi ſimul poſſunt, ad conſtituendum plenam probationem in cauſa ciuili non ardua.*
2 *Cauſa ciuilis ardua criminali æquiparatur, ob præiudicij grauitatem. & num.8.*
3 *Præſumptiones quam probationes facilius ſimul iungi.*
4 *Præſumptiones plures non coniungũtur in cauſa ciuili ardua vel magni ponderis.*
5 *Præſumptiones duæ ad faciendam plenam probationem, non cõiunguntur in cauſa matrimonij, vbi præſertim de illius ſeparatione ageretur.*
Aliud eſſet ſi de confirmatione illius vel validitate tractaretur. num.6.
Et quid ſit in probatione filiationis. num. 7.
9 *Præſumptiones plures, quando etiam in cauſa criminali ſimul iungantur, & quando non. n.10.*
11 *Præſumptiones plures ſi concurrant, ſimul etiam tunc iunguntur, vbi agitur in cauſa criminali de pœna infligenda.*
12 *Delictum ex concurſu præſumptionum præſumitur.*
13 *Falſi crimen ex pluribus præſumptionibus probari.*

QVAESTIO XL.

QVæro nunc quadrageſimo, an & quando præſum-
ptiones plures iungi ſimul poſſint, ad faciendum
plenam & perfectam probationem? Hæc iuris quæſtio
perplexa eſt, & male a noſtris explicata. Quo autem a
me facilius pleniuſque explanetur, aliquot caſus con-
ſtituendi sũt, ſed prius illud dicam, diſputationem hãc
eſſe de præſumptione hominis, nam illa legis eſt per ſe
probatio, ſicuti ſupra ſuo loco diximus. Caſus itaq. hu-
ius quæſtionis ita diſtinguo atq. conſtituo.

Primus eſt caſus, quando agitur de cauſa ciuili, quæ
ardua non eſt.

1 Hoc caſu duæ † vel plures præſumptiones ſimul iun-
gi poſſunt, ad conſtituendam plenam probationem, ita
cenſuit gl.in l.2.in princ.in verbo,legitimis,ff. de excu-
ſa.tut.in l.inſtrumenta.C.de prob.in c.cum cauſam, in
gl.vlt.de prob.c.accedens,il 2.in verbo,oriundus, vel i-
te non.ita etiam intelligo Bal.in l. ſi quis ex argẽtariis,
§.1.in 4.notab.ff.de eden.cum ait in ciuili duas præſũ-
ptiones ſimul iungi, ad faciẽdum plenam probationẽ,
2 intelligo in ciuili cauſa non ardua. Nam ſi ardua † eſt,
criminali æquiparatur, vt infra ſuo loco dicemus, ita ẽt
interpretor Baldum in conſil.3.caſus talis eſt. Quidam
Petrucius

Petrucius in fine. lib. 3. cum reſpondit plura indicia ſi-
mul iungi ad plene probandum. Idem ſcripſerunt An-
gel. in l. non eſt veriſimile, in fine. ff. quod metus cauſa.
Aret. in conſ. 62. col. 2. in fine. Rom. in conſil. 54. in fin.
Io. de Anan. conſil. 47. col. 1. Barb. in rubr. ext. de pro-
bat. col. 4. ver. quod probatur. & in c. vlt. de ſucceſſi. ab
inteſt. Calcan. in conſil. 76. col. 1. Soc. Sen. in conſil. 89.
nu. 9. lib. 1. Curt. Sen. in l. admonendi, num. 201. in fi. ff.
de iureiu. & Crauet. in conſil. 73. nu. 19. & clarè in conſ.
258. nu. 11. Viſus tamen eſt Craue. in d. conſil. 73. nu. 9.
loqui de præſumptione iuris, de qua dubitandum non
eſſet, vt ſupra admonui. Horum interpretũ aſſertio com
probatur doctrina Butrii & Calderini in ca. veniens, il
2. de teſtib. ac Oldradi, & Nicolai de Neapol. in l. 2. ff.
de excuſa. tut. quos recenſet Iaſ. in repet. l. admonendi.
nu. 213. verſ. alia & tertia. ff. de iureiur. Cum dixerunt,
pręſumptiones facilius ſimul iungi quam probationes,
3 de quib. † quidem probationib. ſimul iungendis dice-
mus infra in ſequenti quæſtione. Ea eſt huius ſententię
rō, quod omnes hæ præſumptiones ad eundem finem
tendunt, nẽpe vt iudex, ad rei cognitionem, & fidem ad
hibeatur iuxta l. quinquaginta. ff. de probat. ad quem ſa
ne finem eſt probatio plena & perfecta ſimul, ergo de-
bent iungi præſumptiones plures.

4 Secũdus eſt caſus, cum agitur de cauſa ciuili ardua †
ſeu magni ponderis, vtpura de toto alicuius patrimo-
nio. Nam tunc hæ præſũptiones non coniunguntur. Ita
ſenſit Bald. in l. vlt. n. 8. verſ. quędam eſt probatio. C. de
probat. & in c. veniens, num. 7. extra de teſtib. & aper-
tius docuit Caccial. in l. admonendi, num. 207. ff. de iu
reiur. Hinc dicimus, ꝙ in cauſa matrimoniali, cum agi-
5 tur de illius ſeparatione, duæ † præſumptiones, vel plu-
res non coniunguntur ad faciendam plenam probatio-
nem, ita reſpondit Alex. in conſil. 143. nu. 4. lib. 1. quem
ſecuti ſunt Dec in conſ. 133. nu. 3. & in conſil. 310. col.
1. & Gratus in conſil. 38. nu. 2. lib. 2. cum dicunt, in cau-
ſa diſſolutionis matrimonii, non coniungi probationẽ
ex vno teſte cum fama, quæ duæ præſumptiones ſunt.
6 Cum vero agitur de matrimonii confirmatione, † & va
liditate, plures præſumptiones connecti poſſunt ad cõ-
ſtituendum plenam probationem, ita reſpondit Barb.
in conſil. 6. col. 1. lib. 1. Ita pariter dicimus plures præſũ
7 ptiones poſſe coniungi ad probandum aliquem † eſſe fi
lium, vt ſcripſi lib. 2. de arbit. iudicum, caſu 89. num. 65.
Quæ ſane plures præſumptiones non poſſent coniungi
ad probandum quem non eſſe filium. Ea eſt huius ca-
8 ſus ratio, quod cauſa ciuilis ardua criminali † æquipara
tur, ob præiudicii grauitatem, vt probat tex. in §. item
propter litem. in inſt. de excuſ. tuto. & ibidem Doct.

Tertius eſt caſus, cum agitur de cauſa criminali, vt ta
men ſolum accuſatus inquiratur, vel vt quæſtionibus
9 ſubiiciatur. Hoc ſane caſu † plures pſumptiones ſimul
iunguntur. Ita de inquiſitione docuit Fel. in c. veniens,
il 1. n. 15. de teſtib. Et quod locus ſit torturæ, quæſtioni-
busque ſcripſerunt Alex. conſ. 65. in fi. li. 1. & in cõſ. 41.
lib. 2. Fr. Brun. in tract. de indiciis & tortura, col. 2. Soc.
Sen. in conſ. 54. col. 1. li. 3. Cæpol. in conſ. 32. n. 16. in cri
minal. & Gramm. in conſ. 3. n. 6. in criminalib.

Quartus eſt caſus, cum agitur de cauſa criminali, vt
10 delinquens puniatur. Hoc in caſu † regulariter duæ prę
ſumptiones non coniunguntur ad conficiendum plenã
probationem. Ita docuit Bal. in d. l. ſi quis ex argẽtariis.
§. 1. n. 4. ff. de eden. quo loci ſcripſit, quod in his cauſis
non ſufficit vnus teſtis de veritate, & duo de fama, ſed
etiam duo alii requiruntur de indicio. Ita etiam ipſe
Bal. in l. 3. §. eiuſdem. ff. de teſtib. idem viſus eſt ſentire,
cum dixit famam in his non facere probationem ſemi-
plenam, & cum altera non coniungi, idem reſpõdit Ol-
drad. in conſ. 193. n. 2. Quæ ſane traditio comprobari
poteſt ex his, quæ dicemus quæſtione ab hinc ſecunda.

11 Declaratur, vt non procedat hic caſus, quando † plu
res præſumptiones cõcurrunt. Ita ſentit ipſe Bal. in d. l.
ſi quis ex argentariis. §. 1. n. 4. ff. de eden. & clarius Are-
tin. in c. veniens, il 1. col. 7. nu. 27. de teſtib. & in conſil.
13. col. 5. n. 9. Caccial. in l. admonendi, num. 193. & ibi
Curt. Sen. n. 291. ff. de iureiur. Gratus in conſil. 58. in fin.
li. 1. Et hoc in caſu intelligi, & declarari poſſunt tradi-
tiones eorum, quos recenſet Crau. in conſil. 73. nu. 19.
conſil. 134. nu. 39. & in conſ. 178. nu. 1. nempe Baldi re-
ſponſum in conſ. 364. Quia quæſtio. col. 2. verſic. proba-
12 tio mitiganda. lib. 3. cum dixit, ex concurſu † præſum-
ptionum præſumi delictum. Ita etiam declarat Ioa. de
13 Ana. in conſ. 49. nu. 3. qui dixit falſi crimen † probari ex
pluribus pręſumptionibus. Quę ſane ſententia multo
magis procedit in illis delictis, quæ difficilis probatio-
nis ſunt, vt poſt alios reſpondit Crau. in locis ſupra alle-
gatis. Nam tunc ſemper præſumptiones iunguntur, vt
reſpondit Alexand. in conſil. 24. num. 42. lib. 2. In caſu
tamen huius declarationis non imponitur pęna ſangui
nis, ſed ſola pecuniaria, vt infra q. 88. explicabimus, cũ
tractabimus ad quam pęnam damnari quis poſſit ex ſo
lis præſumptionibus.

*Probationes duæ imperfectæ, quæ præſumptionem tan-
tum faciunt, iungi an ſimul poſſint, ad conſtituen-
dum plenam, & perfectam probationem, explicatur
diligenter, & exemplis declaratur.*

SVMMARIVM.

1 *Probationes duæ ſemiplenæ, ad conficiendam probationem ple-
nam iunguntur in cauſa ciuili non ardua.*
2 *Probationes imperfectas in cauſis pupillorum ſimul iungi.*
3 *Confeſſio vnico teſte probata, quando non ſufficiat, vt duæ pro-
bationes coniungantur.*
4 *Teſte vno de veritate deponente, & duobus de fama, infertur
ſemiplena probatio in negocio principali.*
*Idque procedit etiam, quando duo tantum extarent teſtes, quo-
rum vnus de veritate, & ſimul etiam de fama deponeret.
num. 5.*
6 *Confeſſiones duæ extra iudicium factæ ſemiplene probant, ideoq.
ſimul iunctæ perfectam conſtituunt probationem.*
Quod quando non procedat declaratur. n. 7.
8 *Probationes duæ ſemiplenæ, ad conſtituendam probationem ple-
nam non coniunguntur, in cauſa criminali, ad pęnam ſanguinis
irrogandam.*
9 *Teſtis vnus in cauſis capitalibus, non iungitur cum fama ad cõ-
ſtituendam plenam probationem.*
10 *Probationes duæ ſemiplenæ coniũguntur in cauſa criminali, quã
do agitur ad pænam pecuniariam.*
11 *Probationes duæ ſemiplenæ non coniungũtur in cauſa ciuili, quæ
tam ardua eſt, vt criminali æquiparetur.*

QVAESTIO XLI.

QVæro quadrageſimoprimo, an duæ ſemiplenæ ſeu
imperfectę probationes, quę vero præſumptiones
tantum conſtituũt, iungi vna poſſint ad conſtituẽdum
plenam, & perfectam probationem? Hæc iuris quæſtio
tantum differt ab illa quam ſecundo ab hinc loco ſupra
explicauimus, quantum differt pręſumptio a ſemiplena
probatione, qua de re egimus ſupra. Ea etiam rõne dif-
fert, quod difficilius videntur coniungi plures præſum
ptiones, vt docuit Butr. in c. veniens, il 1. col. vlt. de teſti
bus. Quo autem hæc quæſtio apertius a me tractetur,
ita aliquot caſus diſtinguo atque conſtituo.

Primus eſt quando cauſa eſt ciuilis, non ardua magni
1 que põderis. Hoc in caſu duæ probationes † ſemiplenę
coniunguntur ad conficiendum plenã probationẽ. Ita
ſenſit glo. in l. 2. in prin. ff. de excuſ. tuto. in verbo, legi-
timis, cum a fortiori cenſuit, duas præſumptiones con-
necti hoc in caſu poſſe, vt explicauimus in quæſtione
ab

Digitized by Google

ab hinc ſecta. Ita ẽt gl. in c. veniens, il 1. in verbo illorũ. de teſtib. cum dixit famam iuncto teſte plene probare. idem ſenſit Bar. in d. l. 2. in princ. nu. 2. eo. tit. de excuſ. tut. & in l. admonendi, nu. 48. ff. de iureiur. quo loci Iaſ. in repet. num. 213. ver. quid tenendum, & c. aſſerit, hanc eſſe receptam opinionẽ. Et eo loci in hanc ſententiam commemorat Spec. Butrium, Fulgoſium, Caſtrenſem, Salicetũ, Abbatem, & Alexandrum. Et his accedit Imo la in conſ. 338. nu. 3. in fi. Anch. conſ. 176. nu. 4. qui re-
2 ſpõdit in cauſis † pupillorum vt adminiſtratæ tutelę, & ſimilium has imperfectas probationes ſimul iungi. Idẽ docuit Alb. in l. inſtrumenta. in fi. C. de prob. & reſpondit Alex. in conſ. 24. n. 41. lib. 2.

Exemplum primum afferri poteſt, ſi extat vnus teſtis qui de veritate facti atteſtatur, & duo qui de cõfeſſione extraiudiciali eius, qui ſe mutuo accepiſſe aſſeruit teſtificantur. Ille vnus ſemiplene probat ſeu præſũptiue, c. ex inſinuatione. de proc. & c. vlt. de ſucceſ. ab inteſta. & ita affirmant Bar. in l. admonendi, nu. 48. ff. de iureiu. quo loci Coraſ. n. 30. alia ſcribit, & ſi ipſi diſſentiãt. Ita etiam duo illi teſtes atteſtãtes de partis confeſſione extraiudiciali efficiunt, vt cõfeſſio illa ſemiplenam probationem tñ inducat. ita Bart. in d. l. admonendi, num. 48. & ibi vberius Caccialupus nu. 181. qui multos caſus ad huius rei explanationem, quæ nunc huc nõ pertinet, diſtinguit. Hæ igitur duæ præſumptiones, ſeu duę ſemiplenæ probationes iunguntur, & perfectam plenã que probationẽ faciunt, ſicuti ſcribunt Bar. in d. l. admonẽdi, n. 48. & ibidẽ Caccial. n. 201. & n. 216. Cur. Sen. n. 291. Iaſ. in rep. n. 216. Cur. Iun. n. 190. Ripa n. 206.

Et illis accedunt Caſtr. in conſ. 381. Iudex eſt. num. 2. lib. 1. Alex. conſ. 143. nu. 4. li. 2. & in conſ. 76. nu. 5. lib. 6. Soc. Sen. in conſ. 89. n. 15. verſ. ſed ad hoc. lib. 1. Cæpolla in conſ. 3. nu. 10. in ciuilibus. Affl. dec. 12. in fi. Dec. in c. licet cauſam, nu. 7. & in c. cũ cauſam, nu. 11. de prob.
3 cũ ait confeſſionem vnico teſte † probatam nõ ſufficere, vt hæ probationes coniungantur. Quod ſane exẽplũ intelligitur, quando teſtis ille, qui de mutuo teſtimonium tulit, de mutuo re ipſa facto, nõ aũt de ſola promiſſione atteſtatus eſt, ita declarat Bal. in l. ſi ex cautione, q. 2. C. de non nu. pec. & in l. Publia. §. vlt. ff. depoſ. quem ſecuti ſunt Iaſ. in rep. d. l. admonendi, n. 216. Corn. in conſ. 23. in fi. li. 1. in conſ. 100. col. 2. lib. 2. & in conſ. 153. col. vlt. lib. 4. plura alia, quæ hac de re ſcribit Coſta in d. l. ſi ex cautione, quæſt. 12. hic, quia locus non poſtulat, non refero.

Scdm exemplũ adferri põt, cum vnus teſtis deponit de veritate, qui quidem (vt dixi) ſemiplene atque ita pſumptiue probat. Et duo teſtes deponunt de fama. Hęc
4 enim fama † duobus teſtibus probata, infert in negotio principali ſemiplenam probationẽ, vt docuit Caccialupus in l. admonẽdi, n. 174. de iureiu. Hæ itaq. duæ ſemiplenæ probationes ſeu præſumptiones, ſimul iũgũtur ad conſtituendam plenam & perfectam probationem. Ita gl. in c. veniens. il 1. in verbo, illorum, de teſtibus, & ibi Abb. in c. 1. in verbo, famam. de appell. & ibi Bald. & Dec. col. vlt. idem ſcripſerunt Bart. in l. admonẽdi, nu. 48. & ibidem Salic. nu. 13. & Caccialup. num. 174. Caſtrenſ. in conſ. 143. Viſo proceſſu, & atteſtationibus, lib. 2. Card. in conſ. 9. in fi. Alex. in conſil. 13. col. vlt. nu. 19. lib. 1. & in conſ. 24. in fi. lib. 2. Calc. in conſ. 8. colu. 5. Fel. in c. cum cauſam, col. vlt. de probat. Ripa in d. l. admonendi, nu. 208. & Bouerius ſing. 7. Quod ſane exem-
5 plum procedit etiam, † quando duo tantum extarent teſtes, quorum vnus deponeret de veritate, ac etiã ſimul de fama. Alter vero teſtis ſolũ deponeret de fama. Nã quoad probationem ueritatis, extat ſolum vnius teſtimonium, quo vero ad famam duo ſunt teſtes. Cum itaque teſtis ille reſpectu veritatis ſemiplene probet, & illa etiam fama duorum teſtimonio confirmata aliam ſemiplenam probationem faciat, facile coniunguntur ad faciendum plenam & perfectam probatione. Ita egregie docuit Bal. in l. Gallus. §. ille caſus, col. 2. verſi. & eſt argumentum. ff. de lib. & poſth. & ibidem Soc. Sen. in ſecundo notab. & Iaſ. col. 2. verſ. & ſubd. Idem reſponderunt Rui. in conſ. 46. col. 6. n. 11. lib. 4. & in conſ. 81. nu. 8. lib. 5. Marſ. in ſing. 585. Pariſ. in conſ. 57. nu. 23. lib. 1. & Soc. Iun. in conſ. 99. nu. 24. lib. 2. Diſſentit tamen ab hac opinione Alex. in d. l. Gallus. §. ille caſus. nu. 14. de libe. & poſth. & in conſ. 152. in fi. li. 3. ſed male quidem, & illum ſecutus eſt Gramm. dec. 18. n. 4.

6 Tertium exemplum adferri poteſt, cum duæ extant † confeſſiones partis extra iudicium. Singulæ enim (vt diximus ſupra) ſemiplene probant, & ob id ſimul iungi poſſunt, vt plenã, & perfectam probationem conſtituãt. Ita Caſtr. in conſ. 92. in fin. & in conſil. 381. Iudex. in fi. lib. 1. & in conſ. 143. Viſo proceſſu, & atteſtationib. nu. 3. lib. 2. Aret. in conſ. 65. col. 2. verſ. 2. quod. Alex. in cõſ. 53. col. vlt. n. 1. lib. 1. Curt. Sen. in l. admonendi, nu. 193. de iureiur. Dec. in conſ. 650. nu. 10. Curt. Iun. in conſil. 168. nu. 23. Pariſ. in conſ. 57. col. pen. lib. 1. & Crauet. in tract. de antiq. temp. quarta partę principali, in 3. partic. n. 18. qui nu. 25. poſt Alex. in conſ. 180. col. 2. verſic.
7 rurſus poſito. lib. 2. declarat, non † procedere quando duo teſtes deponerent de duabus cõfeſſionibus factis parte abſente diuerſis in locis, & diuerſis temporibus. Hoc autem in primo caſu ita exemplis explicato dicendum eſt probationem hanc ita factam, eſſe veram, & ꝓpriam probationem, ſicuti & diximus ſuperiore quæſtione in caſu vlt. eſſe illam, quæ ex duabus præſumptionibus conſtituitur.

Secundus eſt caſus huius quæſtionis, quando cauſa eſt criminalis & agitur ad pęnam ſanguinis, hoc ſane in
8 caſu † duæ probationes ſemiplenæ non coniunguntur ad faciendum plenam probationem. ita gloſ. in c. veniens, il 1. in verbo, illorũ. de teſtibus. Gandinus in tract. de maleficiis. ſub rubr. de præſumptionibus, & indiciis indubitatis, ex quibus condemnatio poſſit ſequi. col. 2. verſ. primæ, quia. Baldus in l. ſi quis ex argentariis. §. 1. ff. de eden. & in l. 3. §. 2. ff. de teſtibus. Caccialupus in l. admonendi, n. 297. ff. de iureiur. & ibidem Iaſ. in repet. n. 213. Dec. in c. cum cauſam, col. vlt. verſi. 2. limitatur. de probat. Gratus in conſ. 47. & in conſ. 50. nu. 18. libro 2. Marſilius in conſ. 10. n. 48. in Practica criminali. §. expedita, num. 77. Pariſ. in conſ. 152. colu. 5. num. 24. & in conſ. 169. nu. 43. lib. 4. Quibus conſtat, hanc eſſe magis receptam opinionem, etſi ab ea diſſentiant gl. in c. diœceſi. de vſuris. Bart. in l. 1. §. idem Cornelio, num. 3. ff. de quæſt. Alexan. conſil. 24. num. 41. lib. 2. Ita quoque vide
9 mus quod in his cauſis capitalibus, † vnus teſtis non iũgitur cum fama ad conſtituendum plenam probationem, vt ſcribunt Butrius, Imo. & Fel. in d. c. veniens, il 1. de teſtibus. & ibidem Dec. colum. pen. verſic. ſecunda concluſio. Alex. in conſ. 143. num. 4. lib. 2. Iaſon in conſ. 167. colum. vlt. lib. 4. Decius in conſ. 133. num. 3. in conſil. 310. nu. 1. & in conſil. 429. num. 9. & Marſil. in d. l. de minore. §. plurimum. num. 88. ff. de quæſtio. Quibus declaratur traditio Franciſci Bruni in tract. de indiciis, & tortura parte prima, quæſt. 4. num. 3. Cum dixit hæc indicia poſſe ſimul coniũgi ad faciendum plenam probationem, intelligi inquam debet, ad condemnandum ad pęnam pecuniariam, vt in caſu ſequenti, non autẽ quoad pœnam corporalem.

Tertius eſt caſus, quando cauſa eſt criminalis, & agi
10 tur ad pœnam pecuniariam. Hoc ſane in caſu duæ † ſemiplenæ probationes ſimul iunguntur ad conſtituendam plenam probationem. Quam ſententiam probarũt Hoſtien. & Ioan. Andreæ, quos ſecutus eſt Decius in c. veniens, il 1. nume. 14. colum. pen. verſic. Et prædicta cõcluſio. de teſtibus. & probatur a fortiori ex his, quę dixi

Digitized by Google

mus ſuperiore quæſtione, in vltima declaratione vltimi
caſus, cum diximus in cauſis capitalibus iungi quidem
ſimul plures præſumptiones, ſed tamen pœnam pecunia
riam indici tantum poſſe.

Quartus eſt caſus, cum agitur de cauſa ciuili, ſed ta-
men adeo ardua, vt criminali æquiparetur, ſicuti ex cau
ſa matrimonii, cum. ſ. de diſſoluendo matrimonio agi-
tur, vt reſponderunt Dec. in conſ. 311. col. 1. Pariſ. in cō-
ſil. 15. num. 13. lib. 2. Soc. Iun. in conſ. 36. num. 6. lib. 2. &
Cranetta in conſil. 281. col. 3. verſ. reſpondeo. Hoc ſane
11 in caſu † duæ ſemiplenæ probationes non coniungūtur,
ad conſtituendum plenam probationem. Ita affirma-
runt Alex. in conſ. 133. col. 1. & in c. veniens, il 1. col. pe.
verſ. 2. ampliatur. de teſtib. Zaſ. in conſ. 4. col. vlt. libr. 2.
Jo. de Selua in tract. de iureiur. p. 3. princ. qu. vlt. nu. 3. &
Capella Tholoſ. q. 162. Ripa in d. l. admonendi, nu. 209.
verſ. 4. fallit de iureiur.

Præſumptio, quomodo & quando adiuuare poſſit probationem dubiam.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio quo caſu adiuuet probationem dubiam.*
2 *Adminiculum vehemens adiuuat ſemiplenam probationem.*
3 *Præſumptio iuris, coadiuuat probationem dubiam, & non concludentem.*

QVAESIO XLII.

QVAERO quadrageſimoſecundo, an præſumptio
poſſit adiuuare probationem dubiam? Quo faci-
lius explicetur hæc iuris quæſtio, duos caſus diſtin-
guo.

Primus eſt caſus, quando verſamur in his, quæ adeo
difficilis ſunt probationis, vt vera, & ſpecialis probatio
fieri non poſſit, ſicut in filiatione. Hoc ſane caſu præſū-
2 ptio † coadiuuat dubiam probationē. Ita docuit Bero-
us in c. in præſentia, num. 140. de probat. poſt Decium
ibid. n. 26. Hoc etiam ſenſit Bal. in conſ. 3. Caſus talis.
Quidā Petrus. in fi. lib. 3. cum reſpondit, vehemēs admi-
2 niculum † adiuuare ſemiplenam probationem. Barbat.
in conſ. 29. col. 1. verſ. ſtat ergo. li. 1. & Soc. Sen. in conſ.
89. n. 14. li. 1. ſecutus eſt Bald. in d. conſ. 3.

Secundus eſt caſus, quando verſamur in his, quæ fa-
cile, & regulariter probari poſſunt. Hoc ſane in caſu eſt
aliqua dubitatio. Dec. n. in l. 1. in tertia lect. nu. 66. ff. ſi
cert. pet. & apertius in d. c. in præſentia, n. 26. de proba.
3 ſcripſit, præſumptionem † iuris coadiuuare probatio-
nem dubiam, & non concludentem. Idem ſenſit Bal. in
l. ſiue poſſidetis, n. 6. in fi. C. de prob. & in l. non hoc, col.
vlt. C. vnde legitimi. Et hanc ſententiam probauit, &
Crau. in conſ. 35. n. 6. prope medium, ſenſit etiam Grat.
in conſ. 58. in fi. lib. 1. Cæterum de huius traditionis ve-
ritate ambigit Bero. in c. in præſentia, n. 145. de proba.
dum ſingula Decii argumenta confutauit. Ego certe a
recepta opinione non recederem, & quæ a Beroo con-
ſiderantur leuia ſatis, recte conſideranti ſunt.

Præſumptiones plures, quando ex eodèm facto inter ſe cōuenientes, & ad eundem effectum vel diuerſa, colligi poſſint.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio vna, quando venit in conſequentiam alterius, ambæ ſimul concurrere poſſunt.*
2 *Specialia duo ex eodem facto prouenire, & ſtare poſſe, quando vnum venit in conſequentiam alterius.*
3 *Præſumptiones plures ex eodem quidem facto ortæ, quando ſimul eſſe, & concurrere nequeant.*
4 *Baptizari cupiens graui morbo affectus, vtrum diuino amore, vel mortis timore baptizari voluiſſe præſumatur.*
5 *Præſumptiones duæ vel plures ſimul ſtare poſſunt, quando ex diuerſo facto ad eundem finem tendentes oriuntur.*
6 *Præſumptiones duæ concurrere non poſſunt, quando ex eodem quidem fonte proueniunt, ſed diuerſos habent effectus.*
7 *Actionem oriri ex pacto nudo de donando, quomodo intelligendum.*
8 *Verbum, promitto, ſtipulationem ſignificat.*
9 *Pater vel alius qui dotare tenetur, dotem promittens, arbitrio boni viri promiſiſſe cenſetur.*
10 *Promiſſio non dicitur incerta, quando poteſt certificari per relationem ad aliud.*
11 *Dotem quando pater promittit, habetur ratio legitimæ quam dos repræſentat.*
12 *Dotem congruam habere mulieris intereſt.*
13 *Mulier ſine dote apud maritum eſſe non debet.*
14 *Mulier dotem promittens, vtrum dando quid minimum ſe liberare poſſit.*

QVAESTIO XLIII.

QVæro quadrageſimotertio, an plures præſumptio-
nes ex eodem facto colligi poſſint? Crediderim
hac in re diſtinguendos eſſe aliquot caſus quem
admodum de fictione, quæ in hoc differre non videtur
a præſumptione, ſicuti manifeſte ſcripſerunt Alex. in l.
ſi aliquam rem. n. 21. ff. de acq. poſſ. & Rui. in conſ. 151.
n. 16. lib. 1. nec aliter ſenſerunt Bart. in l. ſi is qui pro em-
ptore. ff. de vſuc. & alii quos ſtatim referam. Et de præ-
ſumptione, clare & manifeſte ſic docuit Bal. in l. quicū-
que. n. 4. C. de apochis pub. lib. 10.

Primus eſt caſus, quando vna præſumptio venit in cō
1 ſequentiam alterius. Hoc ſane caſu ambas ſimul † eſſe &
concurrere poſſe certum eſt, ſicuti vna fictio pōt ex eo-
dem facto prouenire in conſequentiam alterius. Ita tra
dūt Bar. in d. l. ſi is, qui pro emptore. n. 71. & ibid. Alc.
n. 180. & idem affirmant Bal. in l. 1. in fin. C. quando li-
ceat ab empt. diſced. Aret. in l. ſi quis poſthumos. ff. de
liberis & poſth. Late explicat Alex. in di. l. ſi aliquā rē.
n. 21. verſ. Non obſtat, qđ quando. ff. de acq. poſſ. Dec.
in l. ſingularia. in 4. notab. ff. ſi cert. pet. & Purpur. in l. 1.
n. 615. verſic. 11. de officio eius, cui mand. eſt iuriſdict.
2 qui & illud affirmarunt, duo † ſpecialia ex eodem facto
prouenire, & ſtare poſſe, quando vnum venit in conſe-
quentiam alterius, ſic intelligentes d. l. ſingularia. Idem
itaque eſt dicendum in præſumptionibus.

Secundus eſt caſus, quando ex eo facto, quod habet
aliud factum poſt ſe, oriuntur plures præſūptiones ęq.
inter ſe incompatibiles. Hoc ſane caſu, plures quidē prę
3 ſumptiones oriri poſſunt, ſed vna cum altera eſſe † & cō
currere non poteſt, ſed potius vna alteram tollit, & eli-
dit, ita intelligo gl. in cap. cum R. in verbo, Epiſcopus.
de elect. & ibidem Abb. nu. 5. & Spec. in tit. de prǽſump.
§. ſpecies. in fi. Exemplum afferri pōt in caſu l. Diuus. ff.
de in integrum reſti. quo loci Marcellus duplicem, di-
uerſam, ſeu contrariā tamen coniecturā facit de eo, qui
ad iudicium vocatus nil rūdit, ſed paulo poſt ad iudi-
cē iuit. Vna eſt præſumptio ducta ab illo actu taciturni-
tatis, quod. ſ. præſumatur contumax. Altera eſt ducta ab
eo actu dū iuit ad iudicē, quod contumax nō præſuma-
tur. Et cū duæ hæ præſumptiones ſint inter ſe incompa
tibiles, ſecunda vt potentior elidit illā primā, ſicuti de-
claraui ſupra q. 30. ita quoque in c. ſi quis in ęgritudine.
57. diſt. duæ colliguntur præſumptiones diuerſæ, ſeu cō
trariæ ex vno facto, quod aliud poſt ſe hēt. Cum enim
4 (vt ibi habetur) quis graui affectus morbo † Bapti. vult,
præſumptio inde colligitur, non diuino amore, ſed mor
tis timore baptizari voluiſſe, attamen ſi curſu temporis
vitæ bonæ exēplo, ſe virum probum ſignificauerit, præ-
ſumptio altera a prima contraria colligitur, quod ſcili-
cet amore Chriſtianæ religionis baptizari voluerit, &
propterea ad Sacros ordines ꝓmoueri poterit. Similis

eſt

Digitized by Google

eſt caſus in d.c.cum R.de elect.& in c.literas.de præſu.
Et alii plures poſſunt haberi ex his,quæ ſcripſimus ſup.
in d.quæſt.30.
Tertius eſt caſus,quando ex diuerſo facto,duæ diuer
ſæ præſumptiones ad eundem finem tendentes oriūtur.
5 Hoc ſane caſu,& oriri † & ſimul ſtare poſſunt,ſicuti de
duabus fictionib.ex diuerſo fonte prouenientibus,ſcri-
pſerunt Bart.in d.l.ſi is,qui pro emptore.n.71.ff.de vſu
cap.idem in l.gerit.nu.35.ff.de acq.hær.& in l. ſub con-
ditione.n.3.ff.de ſolut.Alex.in d.l.ſi aliquam rem.num.
21.ff.de acq.poſ.Crottus in d.l.ſi is,qui pro emptore.n.
188.& ibidem Alcia.nu.180. qui ſic ſunt interpretati l.
ſingularia.ff.ſi certum peta.Idem ergo de præſumptio-
nibus proculdubio dicendum eſt. Et nos ſupr.qu.41.de
monſtrauimus duas præſumptiones coniungi poſſe ſi-
mul ad conſtituendam perfectam probationem.
Quartus eſt caſus,quãdo duæ præſumptiones proue-
niunt ex eodem fonte, & facto,& diuerſos habent effe-
6 ctus.Hoc ſane caſu † concurrere non poſſunt.Ita in ſpe-
cie duarum præſumptionum reſpondit Ruin. in d. cõſ.
251.n.15.lib.4.Cum dixit,quod ex diuturna penſionis
præſtatione,ſumi non poſſunt duæ præſumptiones,nē-
pe quod locatio pręſumeretur facta in perpetuum,& ꝙ
ſolemnitas extrinſeca fuerit obſeruata, atque ita quod
Prælati licentia præceſſerit.Idem Rui.in conſ.29.nu.4.
lib.4.reſpondit ſimili in caſu de quo dicemus infr.li.3.
in præſum.132.in octaua declaratione quinti caſus. n.
81.& ſimile idem Ruin.in conſ.32.n.1.in fin. lib.4.qui
de citatione præſumenda commiſſione iudicis reſpon-
dit,de qua dicemus infra li.2.in præſumpt.24.Quã ſen-
tentiam confirmat Rui nus ſimili traditione Bar.in l.iu
riſgentium.§.quinimo.& in l.ſi tibi.in prin.ff.de pactis,
qui ſcriptū reliquit,ꝙ licet ex pacto nudo de donando,
7 † hodie oriatur actio.l.ſi quis argentū.C.de don. Cū is
ſic promittens,pręſumatur vere voluiſſe donare. Atta-
men illud verum eſt quando pactū fuit expreſſum,ſecus
vero ſi tacitum,quia cõcurrerent duo ſpecialia ſeu duæ
præſumptiones.Vna, quia donatio præſumeretur con-
tra regulam l.cū de indebito.ff.de prob.Altera ꝙ pactū
nudum produceret actionem, ex præſumpta mente pro
mittentis,contra l.iuriſgentium.§.igitur nuda.ff. de pa
ctis. Et Bar.ſecuti ſunt Alex. & alii congeſti a Decio in
rubr.C.de pactis.n.4.& in conſil.246.in fi.& a Purpura
to in l.rogatti.§.ſi tibi.nu.64. ff. ſi certum petat. & ma-
gis ſimile eſt quod ſcripſit Bal.in d.l.quicunq. num. 4.
C.de apochis publ.lib.10. cum dixit ſolutionem pēſio-
nis factam vno anno pro tribus non inducere duas præ
ſumptiones, vnam.l.quod ſoluerit annis præteritis,al-
terã præſtationes fuiſſe vniformes. Qua de re dicemus
infra li.3.præſ.139.n.26. eſt etiam ſimile quod reſpon-
dit Hier.Gab.in conſil.145.n.7.libr. 1.de quo dicemus
infra lib.6.præſ.67.vbi diſſeremus, an quis præſumat
poſſidere titulo præambulo.
Afferri etiam ſolet exemplum in l.1.C.de dotis pro-
miſſ.quam recenſent ad noſtram Alex.in d.l.ſi aliquam
rem.nu.21.de acq.poſſeſ.& Ruin.in d conſ.151.nu.15.
Illa enim promiſſio dotis,de qua dic.l.1.ob id non va-
let,quia duo ſpecialia,id eſt duæ præſumptiones concur
rerent.Vna quod ex eo inſtrumento, in quo dos fuerat
promiſſa,præſumeretur ſtipulatio,ſicuti qñ exprimitur
8 in inſtr̃o verbum,promitto.† quod ſignificat ſtipulatio
nē.l.1.C.de vſuris.& §.ſi ſcriptum.in Inſt. de inut. ſtip.
Altera præſumptio eſt,quod voluerit is promittens do
tem incertam præſtari. Cæterum ſemper exiſtimaui d.
l.1.C.de dotis promiſſ.non probare cõem hanc aſſertio-
nem,duo ſpecialia ſimul concurrere non poſſe.Non.n.
ibi concurrunt duo ſpecialia, vt recte animaduertunt
Alex.in l.ſciendum.n.2.de verbo.oblig.& alii quos ſta-
tim referam.Nã ibi dos non fuerat promiſſa pacto nu
do,ſed ſtipulatione,vt ſignificat verbum illud,promit-
to,quod ſui natura importat ſtipulationem.d.§.ſi ſcri-
ptum.Alex.in d.l.ſciendum.n.2.& ibid.Iaſ.n.5.
Dos itaque illa non fuit debita,quia quantitas incer
ta fuerat promiſſa ab ipſa muliere,quæ nupſerat.Ita in-
terpretati ſunt Soc.Sen.in l.1.nu.52.Alcia.nu.114.ff.ſo-
lut.matrim. Duaren.lib.1.diſputa.anniuerſ.c.56.& Cõ
na.lib.8.commentar.iuris c.8.nu.5. Nec repugnat tex.
in l.cum poſt.§.gener.ff.de iure dotiū, quia ibi dos fue-
rat promiſſa a patre ipſius mulieris.Ratio differētię eſt,
quia quando pater,vel alter,qui dotare tenetur,dotem
9 incertam promittit,cenſetur facta † promiſſio arbitrio
boni viri,qui quidem vir bonus declarabit dotis quan
titatem, inſpectis viribus patrimonii,qualitate mariti
ac vxoris,vt dr̃ in dic.§.gener.Ita etiam intelliguntur l.
quæro.ff.de iure dotium,& l.ſi filiæ.ff.de lega.3. Et hæc
dotis promiſſio dici non poteſt incerta. Cum ſatis cer-
ta reddatur per relationem ad aliud, nempe ad quanti
tatē patrimonii, & qualitatē perſonarū viri & mulieris.
10 Id ꝙ cõe † eſt aliis contractibus, in quibus dici non
põt facta promiſſio incerta, quando põt certificari per
relationem ad aliud.l.triticum. vbi Doct. de verborum
obl.Diuerſum eſt in caſu d.l.1. C. de dotis promiſſ. qñ
.ſ.ipſamet mulier nubit, & dotem incertam promittit.
Hoc caſu(dicunt præcitati Doctores)promiſſio non va
let, quia mulier poſſet ſe, vt vellet,dotare,atque ita dã
do rē minimã ſe ab obligatione liberaret.Horum inter
pretationem, conciliationēq. optime probat egregius
locus Conſtantini Harmenopoli in iuris promptuario
li.4.tit.8.de dotis prærogatiua,cuius verba hæc sũt. Si
ſpoponderit mulier dotem dare,non adiecta quantita-
te,vel re certa expreſſa,quæ in dotem detur,inutilis eſt
eiuſmodi dotis promiſſio,vtpote cum poſſit mulier,vel
viliſſimum quidpiam dotis nomine exhibere. Alia eſt
cauſa patris dotē pro filia pollicentis,qui & ſi quantita
tem dotis non præfinierit, rata tñ eſt & valida promiſ-
ſio.Hoc.n.cum dicit pater, non ſe quãtamlibet dotem,
ſed quæ facultatibus par ſit daturum indicat.Hactenus
11 Harmenopulus.Et accedit, quod quando † pater dotē
promittit,ratio legitimæ, quã dos repſentat, habetur,
atq. ita quodammodo certa eſt,diuerſum,in muliere ꝓ
mittente,& rurſus,quãdo (vt præcitato in loco dicebat
Connanus)mulier promittit, ſua intereſt promittere q̃
minimū.Diuerſum eſt in patre,vel alio promittente,nã
12 tunc mulieris † intereſt habere dotem congruam.Eſt &
altera ratio ſecundum Alciatum,quia etſi hæc incerta
promiſſio non valet,poterit ipſe maritus cõpellere mu-
lierem ad conſtituendum ſibi dotem congruam,cum
13 apud ipſum maritum eſſe † non debeat ſine dote,vt do
cuit Bal.in l.vlt.C. de ſent. quæ ſine certa quant. Quod
ſecus eſſet,ſi nil de dote prorſus fuiſſet dictum.l.quod
ſi nulla.ff.de relig.& ſump.fun.& ne mulier in caſu reſti
tutionis dotis inopia laboret.§.qm̃.in Auth.quib.mod.
natura.efficia.legitimi.Hæc interpretatio, & cõciliatio
eſt quidem cæteris probabilior, ſed tamē dubitationes
habet,cum rõ illa conſiderata in caſu d.§.gener,conue-
niat etiam d.l.1.C.de dotis promiſſ.quando.ſ. ipſamet
mulier dotem incertam promiſit, nam vere illa certifi-
cari poteſt ex qualitate perſonarum, & facultatibus ip-
ſius mulieris promittentis,vt in caſu d.§.gener, & pro
14 pterea dici non poteſt,quod mulier † poſſit, dãdo quid
minimum,ſe liberare,cum promiſſio præſumatur facta
ſcd̃m qualitatē perſonæ cui fit & quantitatem patrimo
nii ipſius promittentis.& in caſu dic.l.1.C. de dotis ꝓ-
miſſi.eadē eſt rõ in muliere ſe ipſam nubente, & dotem
conſtituente,vt.ſ.dotem congruam cõſtituat,quæ ſuffi-
cere poſſit onerib.matrimonii, iuxta l. ꝓ onerib. C. de
iure dotiū,& ꝑterea repugnat tex.d.l.quæro.ff. de iure
dotiū,vbi ipſamet mulier, conſenſu tamē curatoris do-
tem ſibi conſtituerat,& dos fuit debita,quia certificari
potuit ex qualitate perſonarum,& quantitate patrimo

nii. Erit itaque cogitandum, an explanationes, & conciliationes aliorum, nempe Ludouici Charondæ lib. 1. veriſimilium iuris. cap. 17. in fi. & Tornielli in rubr. ff. de verbor. oblig. nu. 59. nodum hunc poſſint diſſoluere. His accedit quod poſt Salic. & Iaſ. in l. ſi quãdo. C. vnde ui. reſpondit Gratus in conſ. 43. n. 62. lib. 2. præſumpt. præſumptionis non dari, & ſequitur Seraph. in tract. de priuileg. iuramenti. priuileg. 17. n. 15.

Præſumptio, an a iudicis arbitrio pendeat.

SVMMARIVM.

1 *Iudicis voluntas nulla eſt, nullum arbitrium circa præſumptionem iuris, & de iure.*
2 *Arbitrarium non eſt, quòd a lege expreſſe ſancitum eſt.*
3 *Præſumptio iuris tantum non pendet a iudicis voluntate.*
4 *Et quid ſit de probationibus medijs, quæ potius facta dicuntur. num. 4.*
5 *Miles ab hoſtibus reuerſus, captus fuiſſe, non transfuga præſumitur.*
6 *Teſtium fides in iudicis pectore reſidet.*
7 *Præſumptiones, & probationes quænam ſint in iudicis poteſtate.*
8 *Præſumptio hominis vere pendet ab arbitrio, & voluntate iudicis.*
9 *Indicia quibus accuſatus de crimine vel inquiri poteſt, vel torturæ ſubiici, arbitraria ſunt.*

QVAESTIO XLIV.

QVæro quadrageſimoquarto an præſumptio, ſicuti & probatio, a iudicis voluntate pendeat? Hac in re diſtinguendi ſunt tres caſus, quemadmodum, & tres ſpecies præſumptionis ſunt.

Primus eſt caſus, cum agitur de præſumptione iuris,
1 & de iure. Hoc quidem in caſu, nulla † eſt iudicis voluntas, nullum eius arbitrium circa eum, quandoquidem a lege ipſa ita firmata eſt præſumptio iſta, vt recedi ab ea
2 nullo modo poſſit; non enim eſſe † arbitrarium, quod a lege expreſſe ſancitum eſt, iam ſcripſimus lib. 1. de arbitrariis iudic. &c q. 14.

Secundus eſt caſus, cum agitur de præſumptione iu-
3 ris tantum. Hæc quoque non pendet † a iudicis voluntate, cum & ipſa iam ſit a lege firmata, & cõſtabilita. Erit tamen animaduertendum, quod probationes illæ me-
4 diæ, † quæ potius facta appellantur, quibus ad has præſumptiones iuris, & de iure, ac etiam iuris tantum deuenitur, a iudicis voluntate pendeant. Adferri poteſt exẽplum in l. non omnes. §. a Barbaris. ff. de re milit. miles
5 † qui ab hoſtib. reuerſus eſt, pſumitur captus, non autẽ transfugiſſe, ſi probauerit, ſe antea militem bonũ exiſtimatũ fuiſſe. Hæc iuris pſũptio eſt. At illæ probationes, quod bonus miles antea fuerit, in iudicis poteſtate sũt,
6 cum illæ teſtibus fiant, teſtium † autem fidem in iudicis pectore reſidere ait Iuriſc. in l. 3. §. tu magis. ff. de teſtib. & ſcripſi lib. 2. de arbitrar. iudic. &c. caſu 90. n. 1. Illę igi-
7 tur † præſumptiones, & probationes, quibus adducitur iudex ad præſumptionem iuris, in ſua poteſtate ſunt, cũ lege diffinitæ non ſint, nec diffiniri potuerint, illa vero iuris præſumptio, ad quam adductus eſt in ſua poteſtate (vt diximus) poſita non eſt.

Tertius eſt caſus, cum agitur de præſumptione hoĩs.
8 Hæc ſanè vere † pendet a iudicis voluntate, & arbitrio,
9 ſicuti indicia † quib. accuſatus de crimine, vel inquiri, vel qõnib. ſubiici poteſt, in iudicis arbitrio eſſe poſita, ſcripſi li. 2. de arbitr. iud. &c. caſu 270. ita & de his ſimilib docuit Abb. in c. quanto. col. pen. in fi. verſ. ex quib. conclude. de præſumpt. & docuit Bald. in l. milites. n. 1. C. de quæſtio. iudicem ex variis circunſtantiis has præſumptiones, & indicia colligere.

Expreſſum an illud eſſe dicatur quod ex præſumptionibus conſtat, diligenter explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptionibus conſtans quibuſcunque dicitur expreſſum, & num. 3. & 5.*
2 *Mulier viro dotem numerans, præſumitur ſtipulationem, de reſtituenda ea adhibuiſſe, eſtque ea præſumptio iuris, & de iure.*
4 *Euidens dicitur, quod conſtat coniecturis.*
6 *Nouatio expreſſe fieri debet.*
7 *Hæredis de perſona ſi contingat dubitatio, facienda eſt probatio apertiſſima.*
8 *Expreſſum dicitur, quod coniecturis colligitur, & ſignis. n. 9.*
10 *Feudum antiquum, & auitum expreſſe conſtitutum dicitur, ſi coniecturis id colligi poteſt ex inueſtituris.*
11 *Appellatione facta ab interloqutoria, cauſa grauaminis nominatim debet exprimi.*
12 *Iuramentum ſtricte interpretatur.*
13 *Promiſſio de dote reſtituenda ſatis expreſſa dicitur, ex quo maritus confeſſus eſt, ſe eam recepiſſe.*
14 *Stipulatio eſt ſtricti iuris.*
15 *Præſumptiones, & coniecturæ quando non habeant locum & n. 16. 21. 23. 25. 26. 27. & 28.*
17 *Scriptum non dicitur literis, quod colligitur coniecturis.*
18 *Hæredis inſtitutio non fit coniecturis, cum ſcriptus in teſtamento is eſſe debeat.*
19 *Tutor ſuſcipiens adminiſtrationem, quid promittere debeat.*
20 *Lex pro forma requirens expreſſionem, non acquieſcit ſi ſub verborum inuolucro fiat.*
22 *Sententiam nullam dici ob iuris errorem expreſſum, non ſufficit quod error colligatur ex coniecturis.*
24 *Reuocatio teſtamenti facti inter liberos, verbis expreſſis, a patre fieri debet.*
29 *Statutum tribuens exequutionem paratam expreſſis in inſtrumento, non dicitur dediſſe his, quæ ex coniecturis ex mente eliciis colliguntur.*

QVAESTIO XLV.

1 QVæro quadrageſimoquinto an expreſſum illud † eſſe dicatur, quod ex præſumptionibus conſtat? Et dicendum eſt, illud cenſeri expreſſum, ſiue dicamus eſſe præſumptionem iuris, & de iure, ſiue ſolam iuris, ſiue ſolam hominis. Et cùm de præſumptione iuris, & de iure agitur, clarum eſt, expreſſum illud omnino dici, ita
2 probat l. vnic. §. 1. C. de rei vxor. actio. cum mulier † dotem viro numerauit, præſumitur ſtipulationem de ea reſtituenda adhibuiſſe, quam ſane præſumptionem iuris, & de iure eſſe, ſcripſerunt multi in l. 1. in princip. de verbor. obligat. ibi. Ripa num. 13. ſic & Bartol. in l. 1. in princip. ff. de iis, quæ in teſtament. dele. etſi alii contendant, illam non eſse præſumptionem, ſed legis fictionẽ, qua de re dicemus infra lib. 3. Si ergo a ſtatuto conceſſa eſt parata executio inſtrumentis, cenſebitur quoque permiſſa executio inſtrumento dotis, quo ad tacitam illam ſtipulationem a lege præſumptam, cum ſtipulatio illa expreſsa cenſeatur, ita docuit Barto. in d. l. 1. in princip. ff. de iis, quæ in teſtamen. delen. Et Bartol. traditio-
nem probarunt permulti, quos commemoraui in tract. 2
de adipiſcenda poſſeſſione, remedio quarto num. 125. & num. 126. Et illis accedunt Alexander conſil. 126. lib. 6. Socin. Sen. in conſil. 290. in fin. lib. 2. poſt Bald. Nouellum in tract. de dote. parte ſexta. priuilegio primo. colum. 3. & priuil. 7. colum. 1. Iaſonem in l. certi condict. in princip. numero 21. vbi plura ſimilia recenſet. ff. ſi certum pet. & in §. fuerat. numero 58. Inſtitut. de actio. & alios congeſſit Crauet. in tract. de antiq. tempor. tertia par. primæ partis princip. num. 40. qui affirmat hoc locum

cum

Digitized by Google

cum habere non ſolum in fauorabilibus,ſed & in odio-
ſis,in quibus ſtricta ſumitur interpretatio.
Ita pariter cum de ſola iuris præſumptione agitur ,
3 expreſſum illud † eſſe dicitur, quod conſtat cõiecturis ,
& præſumptionibus iſtis.Ita ſenſit Bart.in l. Prætor ait.
in princ.nu.1.ff.de operis noui nuncia. & eum ſic expli
cat Iaſ.ibi,& in l.licet.nu.8.& 10.de leg.1.Et ſcribit An
ge.in §.ſi vero expreſſim.in Authen.de hæred.& Falci.
quod ſi lex mandat aliquid fieri expreſsè, tunc ſatis ex-
preſsè fieri dicitur, quod conſtat coniecturis fuiſſe fa-
ctum. Et Angelum ſecutus eſt Afflict.deciſ.44.num.15.
Et multis ſimilibus comprobauit Crauet.in conſil.958.
nu.22.& accedit Ludou.Molina in lib.1.de Hiſpa. Pri-
mogeniis cap.17.num.27. His declaratur ſtatutum Pa-
tauinum,ſub rubr.de inquilinis verſic. quandocunque
de certo,& c.dum ſtatuit,quod ſi de certo termino ſol-
uendo affictus domorum, nulla expreſſa conuentio fa-
cta ſit inter locatorem,& cõductorem, quod locator te
neatur ſoluere dimidiam fictus ad feſtũ Paſchatis , &c.
Hoc ſane ſtatutum non habet locum , quando condu-
ctor ſoluit per aliquot annos ante illud tempus,ex con-
uentione facta,deinde tacite reconducendo ex præſum
ptione l.item quæritur.§.qui impleto.ff. locati , dicitur
expreſſe conueniſſe de ſoluendo etiam ante feſtum Pa
ſcha.Ceterum repugnare videtur , quod ſcripſit Iaſ. in
d.l.certi condictio,in princip.num.21.poſt Bald. in l.le
gem.C.loca.Hanc tamen ſententiam probat l.quidam
teſtamento.ad fin.ff.de vulg.in illis verbis,idque appa-
rere euidenter &c.coniecturam facit lex,teſtatorem ex
diſtributione partium voluiſſe coniunctũ præferri ſub-
ſtituto.Idem probat l. licet Imperator. de leg. primo,
vbi a lege coniectura & præſumptio fit, teſtatorem no-
luiſſe legatum ab inſtituto relictum eſſe a ſubſtituto pre
ſtandum, vt ſi cauſa legandi,quæ erat in inſtituto ceſſat
in ſubſtituto, vel & aliis coniecturis ibi commemora-
4 tis,& ibi Iuriſconſultus ait , hoc quod ex coniecturis †
conſtat,euidens eſſe , & l. ſi quis locuples. in fine.ff.de
manumiſſ.teſtam.quo loci Caius inquit,apertiſſime cõ
ſtare ex hac coniectura,manumittentem ſeruum ſub cõ
ditione,ſi creditoribus erit ſatisfactum,noluiſſe frauda
re creditores.Imo manifeſtum dicitur, quod iuris præ-
ſumptionibus,& coniecturis probatur,vt docuit Bald.
in l.cum proponebatur,in principio.de le.2.cum dixit,
manifeſtum vſurarium eum dici,qui coniecturis & præ
ſumptionibus talis probatus eſt. Diſſentit tamen idem
Bald.in l.ciues.in princip.C. de appellat. quem ſecutus
eſt Curtius Sen.in conſil.79.Domina Franceſchina.co-
lum.7.in fin. Eſt quoque idem dicendum cum de ſola
hominis præſumptione agitur.Nam & tunc expreſſum
5 † illud eſse dicitur,quod conſtat his coniecturis & præ
ſumptionibus.Ita ſenſit Iaſon in d.l.licet Imperator. n.
5.de leg.1.dum ſimpliciter & abſolute loquitur . Idem
ſenſit Afflictus in deciſ.44.num.15. dum ſcribit , quod
6 etſi nouatio † expreſsè fieri debet.l.vlt.C.de nouat. At-
tamen ſi coniecturis conſtat partes voluiſse nouationẽ
facere,ſatis expreſsè facta dicitur. Ita Cynus in dicta l.
vltim.C.de nouat.Imola in l.delegare.ff.eod.Alexand.
in conſil.19.colum.vltima in conſil.13.& in conſil.73.
lib.2.Corn.in conſil.33.num.14.lib.2. Cum dixit, ſatis
dici factam nouationem,cum teſtibus probatum fuerit
aliquid ſolutum pro reſiduo & cenſeri factam nouatio
nem intercedente noua perſona.
Cæterum ab hac traditione diſsentiunt Barb. in con
ſil.25.n.28.& conſil.37.col.10.verſ.eſt accuratè.libr.1.
qui rñdit,nõ ſufficere coniecturas ad inducendam no-
uationẽ. Et loquitur de cõiecturis & præſumptionib.ho
minis. De veritate nunc non diſputo,q vberius tracta-
tionem hanc ſim explicaturus infra li.3.præſ. 134.
Hunc ipſum caſum noſtrum confirmat doctrina Bal
di in l.in tempus.in fin.ff.de hæredi. inſtitue. Cum do-
7 cuit,quod quando dubitatur † de perſona hæredis,dẽt
fieri probatio apertiſſima.Quæ ſane apertiſſima proba
tio,ſatis fieri dicitur,cum fit coniecturis & præſumptio-
nibus,ex d.l.licet Imperator.de legat.primo,& leg. qui
habebat.ff.de reb.dub.Et Bald. ſecutus eſt Affl. in dic.
deciſ.44.num.16.
Huc pertinet quod reſpondit Rom.in conſil. 271. in
fi.Cum dixit,quod ſicuti euidens dicitur id q coniectu
8 ris declaratur.Ita etiam expreſsum † dr̃,quod coniectu
ris colligitur,& de coniecturis hominis loquitur Rom.
Ita quoque reſpondit Barb.in conſil.89.col.4.lib.4.ex-
preſsum dici quod coniecturis & præſumptionib.homi
nis conſtat,ibique loquitur Barbatius de coniecturis,q
bus teſtatorẽ a prima ſua diſpoſitione recedere voluiſ-
ſe creditur.Ita etiam Bald.in conſ.3. Factum tale eſt.
Quidam nomine Paulut.li.5.reſpõdit, expreſsum dici,
quod coniectura deprehenditur.
Et ait,expreſsam ſubſtitutionem pupillarem dici , q
ex coniecturis & præſumptionibus colligitur.Et ſcribit
idẽ Bal.in l.item quia.ff.de pactis,expreſsum id dici, q
9 ex ſignis † colligitur.Illũ ſecutus eſt Curt.Sen.in conſil.
50.Memoriæ recolendæ Dux.col.43.verſic.8.reſponde
10 mus,quo loci reſpondit,feudum antiquum † & auitum
dici expreſſe conſtitutum, ſi cõiecturis colligi id poteſt
ex inueſtituris.Et ex prædictis infertur declaratio ad re
gulam l.ſi repetendi.C.de cond.ob cauſam,quod.ſ.pro
poſitum in mente retentum nihil operatur.
Hæc ſane regula declaratur non habere locum, quã
do extant præſumptiones,& coniecturæ,quibus colligi
tur illud propoſitum & voluntas . Ita poſt Bald. tradit
Tiraq. in l.ſi vnquam.in verbo,libertis.nu.43.C. de re-
uoc.donat.& accedit Curt.Iun.in l.2.in princ.n.2. ff. ſi
certum petat.
Extenditur primo hæc traditio , vt procedat etiam ,
qñ lex requirit aliquid nominatim exprimi. Nã & tunc
illi legi eſt ſatisfactum, cum ex coniecturis id colligitur.
Ita Angelus, Romanus & Iaſ.in l.Prætor ait.in princ.ff.
de ope.noui nunc.Cum dixerunt,quod etſi in appella-
11 tione † ab interlocutoria, nominatim exprimi debet cã
grauaminis.Clement.appellanti, de appellat. attamen
ſatis nominatim dr̃ expreſsa, cum coniecturis colligi il-
la poteſt.Idem affirmarunt Alex.conſ.80.nu.9.libro 1.
& conſil.126.num.11.lib.6.Socin.Sen.conſ.112.num.8.
verſic.aliquando & tertio.lib.1.Felin.in c.tranſlato.de
conſtit.dum affirmant ſufficere expreſſionem per rela-
tionem ad acta, & apertius Crauet.in conſil.958.nu.24.
Cæterum ab hoc exemplo & caſu diſsentiunt p mul-
ti, ſicuti Bal.in l.terminato,num.11.in fine.C. de fructi-
bus & lit.expenſ.Ang.in l.1.verſ.& per hoc audi. ff. de
lib.& poſth.ſenſit & Franc.in c.vt debitus.col.5.verſic.
12.quæritur.de appell.
Diſtinguere poſsumus ex ſententia Baldi in l.mino-
ribus.num.5.C.de his,quibus ut indign.quod aut con-
ſtat de grauamine ex præſumptione iuris,& tunc ſuffi-
cit, vt dicatur expreſsum grauamen,& hoc in caſu pro
cedit opinio illa Angeli, Rom.& aliorum in d. l.Prætor
ait. Aut conſtat ſolũ ex præſumptione hominis, vt tunc
procedat opinio poſterior Bald. & ſequacium .
Extenditur ſecundo , vt procedat etiam quando re-
quiritur,quod probatio debeat fieri publica ſcriptura.
Nam adhuc iuris præſumptio ſufficit. Bald.in l.1.num.
18.C.de fideicom.late Crau.in conſ. 958. nu. vigeſimo
ſecundo.
Extenditur tertio,vt hæc ſentẽtia procedat etiam in
his, quæ ſtrictam tantum admittunt interpretationem.
12 Exemplum fit in iuramento, † quod ſtrictæ interpreta-
tionis eſt.c.penul. de iureiuran. ſi enim quis iurauit ſe
habuiſse fundum in dotẽ a Caia,dicitur etiã iuraſse, ſe
illum reſtituturum,& agi põteſt ex eo iuramẽto,etſi ſu-
per reſtitutione iuratum non ſit.Ita probat l. ſi duo pa-
troni.

Digitized by Google

troni.§.Marcellus.ff.de iureiurand. Et illius reſponſi ea
13 eſt ratio,quia ſatis dicitur expreſſa promiſſio de † dote
reſtituenda,ex quo maritus cõfeſſus eſt, ſe eam recepiſ-
ſe,ita in ſpecie declarat Crau.in tract.de antiq.tempo.
in tertia particula primæ partis prin.num.39. Adfertur
etiam exemplum in caſu l.emptor.§.ancillam.ff. de rei
vend.quo loci teſtator quidam, filiam exhæredauit con
templatione peculii, eo quod conceſſiſſet peculium fi-
liæ. Et peculium ſatis dicitur expreſſe cõceſſum, ex quo
coniecturis colligebatur. Ita etiam intelligit Crau. loco
iam citato,n.39.qui aliis confirmat. Eſt etiam exẽplum
in caſu l.triticum.de verb.obl.vbi certum frumenti ge-
nus expreſſum in ſtipulatione dicitur, cum de ipſo ge-
14 nere ex coniecturis conſtat. Et tamen ſtricti iuris † eſt ſti
pulatio.l.quidquid aſtringendæ.de verb.obl.

Declaratur primo, vt non habeat locum hæc ſenten-
15 tia,quando lex requirit aliquid fieri † expreſsè ob id,q̃
factum ſimpliciter eſt contra diſpoſitionem iuris com-
munis. Nam tunc non ſufficiunt coniecturæ & præſum
ptiones,ſed requiritur expreſſio verbis ſpecialibus. Ita
docuit Angelus in §.ſi vero expreſſim. in Authent. de
hæredib.& Falcid. quem ſecuti ſunt Barbat.in conſ. 25.
num.28.lib.1.& Afflictus deciſ.44.nu. 14.in fine. alios
recenſet Tiraqu.de legibus connub.in gl.n.99. & num.
168. Eſt exemplum ſecundum Angelum, ſi teſtator di-
cat,lego decem, quæ integra præſtari volo, non dicitur
teſtator expreſſe prohibuiſſe Falcidiæ detractionem, ex
quo prohibitio ſimplex repugnat iuri communi. l. ſi vt
allegas.C.ad le.Falcid.

Declaratur ſecundo, vt non procedat, quando expſ-
16 ſio † pro forma requiritur, nam tunc non ſufficit expſ-
ſio facta ſignis & coniecturis, etiam indubitatis, ita do-
cuit Ang.in l.quoties.§.ſi quis nomen. ff. de hæred. in-
ſtitue. quem ita intellexit Tiraqu. in tractat. de legibus
connub.in gloſ.5.num.156. Verum mihi ſemper eſt vi-
ſum, Angelum loqui, vt dici non poſſit ſcriptum literis,
17 † quod coniecturis colligitur. Et non leuis videtur dif-
ferentia,quod quid dicatur expreſſum,ab eo, quod di-
citur ſcriptum.

Quam ſane conſiderationem manifeſte probat l. 1. ff.
ſi tab.teſtam. extab. ex eo tex. dicimus, hæredis inſti-
18 tutionem † coniecturis non fieri, cum ſcriptus in teſta-
mento is eſſe debeat, ita tradunt Iaſ.in l. 1.num.2.C.de
pactis. & plures recenſui in conſil.85.n.68. & infra li. 4.
in præſ.35.explicabimus. Hanc tamen declarationẽ pro
bauit & Iaſ.in l.Prætor ait.in prin.num.9.& num.10. ff.
de operis noui nunc.eſt exemplum in caſu l.vlt. §. om-
nem.Co. de adminiſtr.tutor.requirit lex, quod quando
19 tutor ſuſcipit † tutelæ adminiſtrationem, debet expreſ-
ſè promittere, ſe vtilia nomine pupilli facturum, & inu
tilia prætermiſſurum,ac etiam quod ſine mora eius de
fenſionem ſuſcipiet, & propterea non ſatis erit, ſi expri
mat ſe facturum vtilia, & prætermiſſurum inutilia, quã
quam colligatur ex his verbis, quod etiam ſuſcipiet de
fenſionem, ita declarat Bart.in dic. leg. vlt.§.omnem,
quem ſecuti ſunt Bald. Ang. Corn.& Rom. Matheſ. no-
tab.108.& Alex.in conſ.139.col.2.lib.1. quos comme-
morat Iaſon loco iam citato.

Diſſentiunt tamen ab hac opinione Bald.in c.ex par
te M.colum.9.de appell.& alii nonnulli, qua de re ſuo
differemus loco. Comprobatur quoque hæc declaratio
ex doctrina Felyni in c.ad aures.colum.1.verſic.nihilo
minus ſequenda eſt,de reſcript. quod ſi lex requirit ex-
20 preſſionem pro forma, † non ſufficit expreſſio ſub ver-
borum inuolucro,l.e.ſed etſi quis.§. quæſitum. ff. ſi quis
cautio. Et Felyn.ſecutus eſt Tiraq.in tract.de legib.con-
nub.gl.5.num.98.

Declaratur tertio, vt locum non habeat hæc ſenten-
21 tia,quãdo † requiritur euidens, vel patens expreſſio. ita
de euidenti expreſſione docuit gloſ.in l.qui plures, vbi
glo.vltima.ff.de vulg.& pupillari ſubſtitut. & ibid. Are
tin.in vltimo notab.& Iaſon in fine. Idem Aret. in l. qui
dam teſtamento, in tertio notab.ff.eod.& Iaſ.in l. licet
Imperator.num.14 de legat.1.quos ſecutus eſt Tiraqu.
in tract.de legib.connub.in gloſ.5.n.163.qui num. 164.
ſubiungit,idem eſſe,cum lex requirit, patenter expreſ-
ſum, ſicuti in caſu cap.2.poſt princ.de ſent.excomm.in
6.ibi,errorem patenter expreſſum,& in c. venerabilib.
§.vlt.eod.tit.& illis in locis annotauit Gemin.quod ad
22 hoc, vt ſententia † dicatur nulla, ob iuris errorem patẽ-
ter expreſſum, non ſufficit, quod error colligatur ex cõ
iecturis, id quod affirmarunt Inn.Hoſt.& Abb.in ca.P.
& G.de officio delega. Bal.in c.quod translationẽ.eod.
tit.& plures alios commemorat Tiraq.in tract.de legib.
connub.in gl.5.n.58.

23 Declaratur quarto, vt non procedat hæc ſententia, †
quando requiritur expreſſio verbis facta, nam tunc nõ
ſufficit,quod colligatur ex præſumptionibus, cum id
non dicatur fieri verbis expreſſis.l.3.in prin.vbi Bar.ff.
de legit.tutela, & manifeſte ita docuit Aretin. in l. cum
quid.num.3.ff.ſi certum peta. Hos ſecutus eſt Tiraquel.
de legib.connub.gloſ.5.nu.165. Quibus adde Iaſonem
in l.prætor ait.in prin.num.6.ff.de operis noui nunc.cũ
dixit ex ſententia Bar.ibi, quod quando requiritur ali-
quid fieri verbis expreſſis, non ſufficit, ſi colligatur, &
ibidem refert Butr.in cap.tranſlato. de conſtit. dicen-
tem, quod ſi ſtatutum diſponit, quod poſitionib. reſpõ-
deatur uerbis expreſſis, non ſufficiet reſponſio, quæ cõ
iecturis colligi poteſt. Et huc pertinet quod egregiè
ſcripſit M.Ant.Natta in Authen.hoc inter liberos. nu.
21.C.de teſtamen.poſt Bald.ibi, cum dixit, quod cum
24 reuocatio teſtamenti confecti † a patre inter liberos, fie
ri debeat verbis expreſſis, non ſufficiunt coniecturæ &
præſumptiones.

25 Declaratur quinto, vt non procedat, quando † conie
ctura non colligitur ex ſcriptura, ſed ſolum ex mente ta
cita, nam tunc non dicitur expreſſum, ita Bald.in l.vni-
ca.num.10.C.de iis, qui ante apertas tabul.cum dixit, q̃
illud dicitur omnino omiſſum, cum nihil penitus expſ-
ſum eſt, alias ſecus. Idem reſpondit Dec.in conſ.15.nu.
6.in conſil.369.num.1.& in conſil.397.col.1. Tiraqu.in
tract.de legib.connub.in gloſ.5.num.167.& Crauet. in
tract.de antiqu.temp.in tertia particula, primæ partis
num.38. qui quidem manifeſte dixit, expreſſum tunc
ex coniecturis dici, cũ illud ex aliis expreſſis, & ſcriptis
colligitur.

26 Declaratur ſexto, vt non procedat hæc ſententia, † q̃
requiritur expreſſio reſpectu certæ perſonæ conſtitutæ
in magna dignitate, nam tunc nõ ſufficit expreſſio, quæ
ex coniecturis reſultat, ita ſcribunt gl.in cap.inquiſito-
res.in verbo, expreſsè.de hæret.in 6. Iaſon in le. prætor
ait.in princip.num.6.verſic.ſecundo fallit. ff. de operis
noui nuncia.& copioſe Tiraqu.de legib.connub. in glo.
5.num. 91. & licet hi loquantur in eo genere expreſſi,
quod generale appellatur, attamen & idem eſt hic, cũ
expreſſio a coniecturis proueniẽs generalis dicatur, vt
mox ſubiiciemus.

27 Declaratur ſeptimo, vt non procedat hæc traditio †
quando lex & diſpoſitio requirit ſpecialem expreſſio-
nem. Nam tunc non ſufficit hæc, quæ prouenit a conie
cturis & præſumptionibus. Quandoquidem hæc non
dicitur expreſſio ſpecialis, ita ſcripſit Tiraqu. in tractat.
de legib.connub.in gl.quinta.n.169. ex ſententia Bart.
in l.Lucius.ff.de vulg.& pup.ſubſtit.& in l.precibus. C.
de impub.& aliis ſubſt.cum docuit ſubſtitutionem con
tentam in breuiloqua, cenſeri expreſſam expreſſione ge
nerali non autem ſpeciali, cum ſpecialis expreſſio non
oriatur ex coniecturis, idem ſcripſerunt alii commemo
rati a Tiraq.de legib.connub.in gl.5.n.169. qui in ſpe-
cie noſtra ita declarat.

Decla-

Digitized by Google

Declaratur octauo, & vltimo, vt locum non habeat
28 hęc ſententia,† quando requireretur propria expreſſio,
nam tunc non ſufficeret expreſſio his cōiecturis facta,
cum impropria hæc dicatur, ita declarat Tiraq. in dic.
tracta.de legib.connub.in gloſ.5.num.170. ex ſententia
Decii in l.cum quid.in prima lectura.in tertio notab.ff.
ſi certum pet.& prius Socin.ibi, quos ſecutus eſt etiam
ibidem Purpura.num.20.ver.declarant. Quocirca (in-
quit Decius) ſi ſtatutum tribuit executionem paratam
29 expreſſis † in inſtrumento, non dr̄ dediſſe his, quæ ex cō
iecturis mente elicitis colligūtur, cum expreſſa propriè
illa non eſſe dicantur. Quod intelligit eſſe verum Purp.
in d.l.cum quid.n.21.in eo ſtatuto, quod eſt correcto-
rium iuris communis, ſecus in cęteris, quæ vel iuri cō-
muni conueniunt, vel præter ius commune ſunt.

Præſumptio iuris, an dici debeat hominis, vel legis diſpoſitio, egregia & vtilis admodum diſputatio.

SVMMARIVM.

1 *Diſpoſitio legis dicitur, quando lex præſumit aliquid actū a partibus, cui partes renunciare non poſſunt.*
2 *Ius accreſcendi dicitur eſſe legis diſpoſitio, & quæ ſit ratio.*
3 *Ius accreſcendi eſſe diſpoſitionem teſtatoris.*
4 *Dies in actione tutelæ, a lege non ab homine cenſetur appoſitus.*
5 *Obligatio a lege deſcendens, quænam dicatur.*
6 *Partes voluntatem ſuam, ſecundum leges accommodaſſe præſumuntur, & quomodo id intelligendum.n.7.*
8 *Falcidia contra teſtatoris voluntatem detrahitur.*
9 *Procurator conſtitutus ad agendum, defendere tenetur.*
10 *Tempus quod datur iudicatis, etiam ſi ſit in ſententia expreſſum, dicitur tamen terminus legis non hominis, & quæ ſit ratio.*
11 *Clauſula doli mali in contractu depoſiti, ex ipſa legis diſpoſitione ineſt.*
12 *Diſpoſitio hominis quando dicatur.*
13 *Electio in alternatiuis vtrum ſemper ſit debitoris.*
14 *Conditiones vnde proueniant.*
15 *Diſpoſitio legis dicitur, quando lex non habito reſpectu ad voluntatem præſumptam partium, aliquid inducit, & vide num. 19.& 22.*
16 *Intereſſe dicitur pœna legalis.*
17 *Tempus 4. menſium conceſſum damnato ad ſoluendum eſt diſpoſitio legis.*
18 *Emptor vnus ex pluribus, rem deteriorans ſolus tenetur inſolidum.*
20 *Succeſſiones ab inteſtato, a lege ſunt introductæ, ex tacita morientium voluntate.*
21 *Succeſſionis ab inteſtato cauſa immediata & proxima eſt, ipſa lex, eam deferens.*
23 *Diſpoſitio legis, & hominis plurimum inter ſe differunt.*
24 *Durius agitur cum homine, quam cum lege.*
25 *Mora conuentionalis difficilius purgatur, quam legalis.*
26 *Lex annullat fortius, quam homo.*
27 *Citatio facta ab homine, an conſtituat citatum in mora, & quid de citatione legis.*
28 *Diſpoſitio hominis ſemel tantum verificatur, aliud in diſpoſitione legali.*
29 *Dotem conſtituere filię tenetur pater toties, quoties erit opus.*
30 *Diſpoſitio legis generalis, comprahendit omnes, & quoſcunque caſus, ſecus in hominis diſpoſitione.*
31 *Indefinita æquipollet vniuerſali in diſpoſitione legis, non autem hominis.*
32 *Filiorum nomine continentur nepotes in diſpoſitione legis, non hominis.*
33 *Sermo generalis in diſpoſitione legali, recipit reſtrictionem de habilitate, aliud in hominis diſpoſitione.*
34 *Dominium transfertur in diſpoſitione legis, abſque vlla traditione, non item in diſpoſitione hominis.*
35 *Perſona intermedia conſideratur in diſpoſitione legis, non hominis.*
36 *Prohibitus contrahere ſub pœna cum bannito, impune contrahit cum filio illius.*
37 *Compenſatio facta a lege, etiam contra debitum iuratum, admittitur in diſpoſitione legis, non hominis.*
38 *Alimenta debita legis diſpoſitione, debentur ēt de præterito.*
39 *Adminiſtrationem cum libera habens a lege, tranſigere pōt, non qui ab homine.*
40 *Cauſa iuſta excuſat a pœna legali, non conuentionali.*
41 *Præſcriptio legalis non currit contra militem, aliud ſtatuitur in conuentionali.*
42 *Diſpoſitio tacita, & ficta legis dicitur, non hominis.*
43 *Obligatio ex diſpoſitione legis proueniens fortior eſt ea, quæ ex hominis prouiſione.*
44 *Solutio debiti contracti cōuentione partium, quomodo probāda, & quomodo ea quæ ex diſpoſitione legis.*
45 *Filius quando ingrediatur locum patris, & concurrat cum patruo.*
46 *Interpretatio, & extenſio difficilius admittitur in diſpoſitione hominis, quam legis.*
47 *Renunciatio filij expreſſa non nocet patri, aliud in tacita proueniente ex legis diſpoſitione.*

QVAESIO XLVI.

QVæro quadrageſimoſexto, an quando lex aliquid
præſumit, dici debeat diſpoſitio illa legis, vel ho-
minis? Hanc quæſtionem ſatis egregiam explicant Ri-
pa in l.ſi inſulam.num.60.ff.de verbo.oblig.& apertius
Alciat.in repet.l.4.§.Cato.n.64.ff.eod.tit. Diſtinguunt
ii tres caſus, quibus duos adiungam.

Primus eſt, quando lex præſumit aliquid actū a par-
tibus cui partes ipſæ renunciare non poſſunt, hæc dr̄ di
1 ſpoſitio † legis, non hominis. Id quod vel ex eo primo
probatur, ſecundum Ripam & Alciatum, in iure accre-
ſcendi, quod etſi a lege ſit introductum concurrente ta
cita voluntate teſtatoris.l.ſi in teſtamento.ff.de vulgar.
& pup.ſubſt.attamen quia teſtator non poteſt prohibe
2 re ipſū ius accreſcendi, dr̄ † eſſe legis diſpoſitio. Hoc
exemplum poſt Ripam, & Alciatum præcitatis locis ꝓ
bauit & Cæph.in conſil.59.num.24.lib.1. Cęterum exē
3 plum hoc verum non eſt, cū probabilius ſit, ius † accre
ſcendi eſſe diſpoſitionem teſtatoris, ſicuti demonſtrabi
mus infra lib.3.præſ.86.vbi explicabimus, an ius accre-
ſcendi ſit ex præſumpta voluntate teſtatoris.

Secundo motus eſt Alciat.in d.§.Cato.n.104.verſic.
ſecundo probatur, ex doctrina Bart. in l. ita ſtipulatus
ſum, in prima quæſt.n.33.de verb.oblig.cum dixit, qđ
dies in actione tutelæ, & in promiſſione fructuum naſci
4 turorum dicitur appoſitus † a lege immediate, non ab
homine. Ea eſt ratio, quia etiam ſi partes vellent, quod
in tutela oriatur actio ante diem, non poſſent.l. ordinē.
ff.de liberis libert. Idem in fructib.naſcituris.l. 1. ff. de
cond.& dem.& l.interdum.de verb.oblig.

Tertio in hanc ſententiam adduxit Alciat. traditio-
nem Bart.in l.ſtipulationes non diuiduntur.q.8. n. 37.
verſ.quid ergo dicemus.de verb.oblig.cum dixit, illam
5 cenſeri obligationem † a lege deſcendentem, quando
quis obligatur præter voluntatem præſumptam contra
hentium, ſecus ſi ex voluntate præſumpta, quia tunc di-
citur obligatio hominis. Nec repugnat (inquit Alciat.)
quod ſi lex aliquid inducit, præſumitur id etiam eſſe ex
6 voluntate partium, quæ præſumuntur voluiſſe † accom
modare voluntatem ſuam ſecundum leges, leg. hære-
des mei.§.cum ita.ff. ad Trebellia. Nam reſpondet Al-
7 ciat.regulam dict.§. cum ita, procedere † tantummodo
in his, in quibus partes liberam habent facultatem, ita
quod poſſunt renunciare, ſecus ſi non poſſunt. Ita pro-
bant l.Titia.ff.ad l.Falcid.& c.Rayna.de teſta. vbi Fal-

troni.§.Marcellus.ff.de iureiurand. Et illius reſponſi ea
13 eſt ratio, quia ſatis dicitur expreſſa promiſſio de † dote
reſtituenda, ex quo maritus cōfeſſus eſt, ſe eam recepiſ-
ſe, ita in ſpecie declarat Crau. in tract. de antiq. tempo.
in tertia particula primæ partis prin. num. 39. Adfertur
etiam exemplum in caſu l. emptor. §. ancillam. ff. de rei
vend. quo loci teſtator quidam, filiam exhęredauit con
templatione peculii, eo quod conceſſiſſet peculium fi-
liæ. Et peculium ſatis dicitur expreſſe cōceſſum, ex quo
coniecturis colligebatur. Ita etiam intelligit Crau. loco
iam citato. n. 39. qui aliis confirmat. Eſt etiam exēplum
in caſu l. triticum. de verb. obl. vbi certum frumenti ge-
nus expreſſum in ſtipulatione dicitur, cum de ipſo ge-
14 nere ex coniecturis conſtat. Et tamen ſtricti iuris † eſt ſti
pulatio. l. quidquid aſtringendæ. de verb. obl.

Declaratur primo, vt non habeat locum hæc ſenten-
15 tia, quando lex requirit aliquid fieri † expreſsè ob id, quod
factum ſimpliciter eſt contra diſpoſitionem iuris com-
munis. Nam tunc non ſufficiunt coniecturæ & præſum
ptiones, ſed requiritur expreſſio verbis ſpecialibus. Ita
docuit Angelus in §. ſi vero expreſſim. in Authent. de
hæredib. & Falcid. quem ſecuti ſunt Barbat. in conſ. 25.
num. 28. lib. 1. & Afflictus deciſ. 44. nu. 14. in fine. alios
recenſet Tiraqu. de legibus connub. in gl. n. 99. & num.
168. Eſt exemplum ſecundum Angelum, ſi teſtator di-
cat, lego decem, quæ integra præſtari volo, non dicitur
teſtator expreſſe prohibuiſſe Falcidiæ detractionem, ex
quo prohibitio ſimplex repugnat iuri communi. l. ſi vt
allegas. C. ad le. Falcid.

Declaratur ſecundo, vt non procedat, quando exp̄ſ-
16 ſio † pro forma requiritur, nam tunc non ſufficit exp̄ſ-
ſio facta ſignis & coniecturis, etiam indubitatis, ita do-
cuit Ang. in l. quoties. §. ſi quis nomen. ff. de hæred. in-
ſtitue. quem ita intellexit Tiraqu. in tractat. de legibus
connub. in gloſ. 5. num. 156. Verum mihi ſemper eſt vi-
ſum, Angelum loqui, vt dici non poſſit ſcriptum literis,
17 † quod coniecturis colligitur. Et non leuis videtur diſ-
ferentia, quod quid dicatur expreſſum, ab eo, quod di-
citur ſcriptum.

Quam ſane conſiderationem manifeſte probat l. 1. ff.
ſi tab. teſtam. extab. ex eo tex. dicimus, hæredis inſti-
18 tutionem † coniecturis non fieri, cum ſcriptus in teſta-
mento is eſſe debeat, ita tradunt Iaſ. in l. 1. num. 2. C. de
pactis. & plures recenſui in conſil. 85. n. 68. & infra li. 4.
in præſ. 35. explicabimus. Hanc tamen declarationē pro
bauit & Iaſ. in l. Prætor ait in prin. num. 9. & num. 10. ff.
de operis noui nunc. eſt exemplum in caſu l. vlt. §. om-
nem. Co. de adminiſtr. tutor. requirit lex, quod quando
19 tutor ſuſcipit † tutelæ adminiſtrationem, debet expreſ-
sè promittere, ſe vtilia nomine pupilli facturum, & inu
tilia prætermiſſurum, ac etiam quod ſine mora eius de
fenſionem ſuſcipiet, & propterea non ſatis erit, ſi expri
mat ſe facturum vtilia, & prætermiſſurum inutilia, quā
quam colligatur ex his verbis, quod etiam ſuſcipiet de
fenſionem, ita declarat Bart. in dic. leg. vlt. §. omnem,
quem ſecuti ſunt Bald. Ang. Com. & Rom. Mattheſ. no-
tab. 108. & Alex. in conſ. 139. col. 2. lib. 1. quos comme-
morat Iaſon loco iam citato.

Diſſentiunt tamen ab hac opinione Bald. in c. ex par
te M. colum. 9. de appell. & alii nonnulli, qua de re ſuo
differemus loco. Comprobatur quoque hæc declaratio
ex doctrina Felyni in c. ad aures. colum. 2. verſic. nihilo
minus ſequenda eſt, de reſcript. quod ſi lex requirit ex-
20 preſſionem pro forma, † non ſufficit expreſſio ſub ver-
borum inuolucro, l. ſed etſi quis. §. quæſitum. ff. ſi quis
cautio. Et Felyn. ſecutus eſt Tiraq. in tract. de legib. con-
nub. gl. 5. num. 98.

Declaratur tertio, vt locum non habeat hæc ſenten-
21 tia, quādo † requiritur euidens, vel patens expreſſio. ita
de euidenti expreſſione docuit gloſ. in l. qui plures, vbi
glo. vltima. ff. de vulg. & pupillari ſubſtitut. & ibid. Are
tin. in vltimo notab. & Iaſon in fine. Idem Aret. in l. qui
dam teſtamento, in tertio notab. ff. eod. & Iaſ. in l. licet
Imperator. num. 14 de legat. 1. quos ſecutus eſt Tiraqu.
in tract. de legib. connub. in gloſ. 5. n. 163. qui num. 164.
ſubiungit, idem eſſe, cum lex requirit, patenter expreſ-
ſum, ſicuti in caſu cap. 2. poſt princ. de ſent. excomm. in
6. ibi, errorem patenter expreſſum, & in c. venerabilib.
§. vlt. eod. tit. & illis in locis annotauit Gemin. quod ad
22 hoc, vt ſententia † dicatur nulla, ob iuris errorem patē-
ter expreſſum, non ſufficit, quod error colligatur ex cō
iecturis, id quod affirmarunt Inn. Hoſt. & Abb. in ca. P.
& G. de officio delega. Bal. in c. quod translationē. eod.
tit. & plures alios commemorat Tiraq. in tract. de legib.
connub. in gl. 5. n. 58.

23 Declaratur quarto, vt non procedat hæc ſententia, †
quando requiritur expreſſio verbis facta, nam tunc nō
ſufficit, quod colligatur ex præſumptionibus, cum id
non dicatur fieri verbis expreſſis. l. 3. in prin. vbi Bar. ff.
de legit. tutela, & manifeſte ita docuit Aretin. in l. cum
quid. num. 3. ff. ſi certum peta. Hos ſecutus eſt Tiraquel.
de legib. connub. gloſ. 5. nu. 165. Quibus adde Iaſonem
in l. prætor ait, in prin. num. 6. ff. de operis noui nunc. cū
dixit ex ſententia Bar. ibi, quod quando requiritur ali-
quid fieri verbis expreſſis, non ſufficit, ſi colligatur, &
ibidem refert Butr. in cap. tranſlato. de conſtit. dicen-
tem, quod ſi ſtatutum diſponit, quod poſitionib. reſpō-
deatur uerbis expreſſis, non ſufficiet reſponſio, quæ cō
iecturis colligi poteſt. Et huc pertinet quod egregie
ſcripſit M. Ant. Natta in Authen. hoc inter liberos. nu.
21. C. de teſtamen. poſt Bald. ibi, cum dixit, quod cum
24 reuocatio teſtamenti confecti † a patre inter liberos, fie
ri debeat verbis expreſſis, non ſufficiunt coniecturæ &
præſumptiones.

25 Declaratur quinto, vt non procedat, quando † conie
ctura non colligitur ex ſcriptura, ſed ſolum ex mente ta
cita, nam tunc non dicitur expreſſum, ita Bald. in l. vni-
ca. num. 10. C. de iis, qui ante apertas tabul. cum dixit, quod
illud dicitur omnino omiſſum, cum nihil penitus exp̄ſ-
ſum eſt, alias ſecus. Idem reſpondit Dec. in conſ. 15. nu.
6. in conſil. 369. num. 1. & in conſil. 397. col. 1. Tiraqu. in
tract. de legib. connub. in gloſ. 5. num. 167. & Crauet. in
tract. de antiqu. temp. in tertia particula, primæ partis.
num. 38. qui quidem manifeſte dixit, expreſſum tunc
ex coniecturis dici, cū illud ex aliis expreſſis, & ſcriptis
colligitur.

26 Declaratur ſexto, vt non procedat hæc ſententia, † quā
requiritur expreſſio reſpectu certæ perſonæ conſtitutæ
in magna dignitate, nam tunc nō ſufficit expreſſio, quæ
ex coniecturis reſultat, ita ſcribunt gl. in cap. inquiſito-
res. in verbo, expreſsè. de hæret. in 6. Iaſon in l. prætor
ait. in princip. num. 6. verſic. ſecundo fallit. ff. de operis
noui nuncia. & copioſe Tiraqu. de legib. connub. in glo.
5. num. 91. & licet hi loquantur in eo genere expreſſi,
quod generale appellatur, attamen & idem eſt hic, cū
expreſſio a coniecturis proueniēs generalis dicatur, vt
mox ſubiiciemus.

27 Declaratur ſeptimo, vt non procedat hæc traditio †
quando lex & diſpoſitio requirit ſpecialem expreſſio-
nem. Nam tunc non ſufficit hæc, quæ prouenit a conie
cturis & præſumptionibus. Quandoquidem hæc non
dicitur expreſſio ſpecialis, ita ſcripſit Tiraqu. in tracta.
de legib. connub. in gl. quinta. n. 169. ex ſententia Bart.
in l. Lucius. ff. de vulg. & pup. ſubſtit. & in l. precibus. C.
de impub. & aliis ſubſt. cum docuit ſubſtitutionem con
tentam in breuiloqua, cenſeri expreſſam expreſſione ge
nerali non autem ſpeciali, cum ſpecialis expreſſio non
oriatur ex coniecturis, idem ſcripſerunt alii commemo
rati a Tiraq. de legib. connub. in gl. 5. n. 169. qui in ſpe-
cie noſtra ita declarat.

Declaratur octauo, & vltimo, vt locum non habeat
28 hęc ſententia, † quando requireretur propria expreſſio,
nam tunc non ſufficeret expreſſio his cóiecturis facta,
cum impropria hæc dicatur, ita declarat Tiraq. in dic.
tracta. de legib. connub. in gloſ. 5. num. 170. ex ſententia
Decii in l. cum quid. in prima lectura. in tertio notab. ff.
ſi certum pet. & prius Socin. ibi, quos ſecutus eſt etiam
ibidem Purpura. num. 10. ver. declarant. Quocirca (inquit Decius) ſi ſtatutum tribuit executionem paratam
29 expreſſis † in inſtrumento, non dr̃ dediſſe his, quæ ex cō
iecturis mente elicitis colligūtur, cum expreſſa proprie
illa non eſſe dicantur. Quod intelligit eſſe verum Purp.
in d. l. cum quid. n. 21. in eo ſtatuto, quod eſt correctoriam iuris communis, ſecus in cęteris, quæ vel iuri cōmuni conueniunt, vel præter ius commune ſunt.

Præſumptio iuris, an dici debeat hominis, vel legis diſpoſitio, egregia & utilis admodum diſputatio.

SVMMARIVM.

1 *Diſpoſitio legis dicitur, quando lex præſumit aliquid actū a partibus, cui partes renunciare non poſſunt.*
2 *Ius accreſcendi dicitur eſſe legis diſpoſitio, & quæ ſit ratio.*
3 *Ius accreſcendi eſſe diſpoſitionem teſtatoris.*
4 *Dies in actione tutelæ, a lege non ab homine cenſetur appoſitus.*
5 *Obligatio a lege deſcendens, quænam dicatur.*
6 *Partes voluntatem ſuam, ſecundum leges accommodaſſe præſumuntur, & quomodo id intelligendum. n. 7.*
8 *Falcidia contra teſtatoris voluntatem detrahitur.*
9 *Procurator conſtitutus ad agendum, defendere tenetur.*
10 *Tempus quod datur iudicatis, etiam ſi ſit in ſententia expreſſum, dicitur tamen terminus legis non hominis, & quæ ſit ratio.*
11 *Clauſula doli mali in contractu depoſiti, ex ipſa legis diſpoſitione ineſt.*
12 *Diſpoſitio hominis quando dicatur.*
13 *Electio in alternatiuis vtrum ſemper ſit debitoris.*
14 *Conditiones vnde proueniant.*
15 *Diſpoſitio legis dicitur, quando lex non habito reſpectu ad volūtatem præſumptam partium, aliquid inducit, & vide num. 19. & 22.*
16 *Intereſſe dicitur pœna legalis.*
17 *Tempus 4. menſium conceſſum damnato ad ſoluendum eſt diſpoſitio legis.*
18 *Emptor vnus ex pluribus, rem deteriorans ſolus tenetur inſolidum.*
20 *Succeſſiones ab inteſtato, a lege ſunt introductæ, ex tacita moriētium voluntate.*
21 *Succeſſionis ab inteſtato cauſa immediata & proxima eſt, ipſa lex, eam deferens.*
23 *Diſpoſitio legis, & hominis plurimum inter ſe differunt.*
24 *Durius agitur cum homine, quam cum lege.*
25 *Mora conuentionalis difficilius purgatur, quam legalis.*
26 *Lex annullat fortius, quam homo.*
27 *Citatio facta ab homine, an conſtituat citatum in mora, & quid de citatione legis.*
28 *Diſpoſitio hominis ſemel tantum verificatur, aliud in diſpoſitione legali.*
29 *Dotem conſtituere filię tenetur pater toties, quoties erit opus.*
30 *Diſpoſitio legis generalis, comprahendit omnes, & quoſcunque caſus, ſecus in hominis diſpoſitione.*
31 *Indefinita æquipollet vniuerſali in diſpoſitione legis, non autem hominis.*
32 *Filiorum nomine continentur nepotes in diſpoſitione legis, non hominis.*
33 *Sermo generalis in diſpoſitione legali, recipit reſtrictionem de habilitate, aliud in hominis diſpoſitione.*
34 *Dominium transfertur in diſpoſitione legis, abſque vlla traditione, non item in diſpoſitione hominis.*
35 *Perſona intermedia conſideratur in diſpoſitione legis, non hominis.*
36 *Prohibitus contrahere ſub pœna cum bannito, impune contrahit cum filio illius.*
37 *Compenſatio facta a lege, etiam contra debitum iuratum, admittitur in diſpoſitione legis, non hominis.*
38 *Alimenta debita legis diſpoſitione, debentur ēt de præterito.*
39 *Adminiſtrationem cum libera habens a lege, tranſigere pōt, non qui ab homine.*
40 *Cauſa iuſta excuſat a pœna legali, non conuentionali.*
41 *Præſcriptio legalis non currit contra militem, aliud ſtatuitur in conuentionali.*
42 *Diſpoſitio tacita, & ficta legis dicitur, non hominis.*
43 *Obligatio ex diſpoſitione legis proueniens fortior eſt ea, quæ ex hominis prouiſione.*
44 *Solutio debiti contracti cōuentione partium, quomodo probāda, & quomodo ea quæ ex diſpoſitione legis.*
45 *Filius quando ingrediatur locum patris, & concurrat cum patruo.*
46 *Interpretatio, & extenſio difficilius admittitur in diſpoſitione hominis, quam legis.*
47 *Renunciatio filij expreſſa non nocet patri, aliud in tacita proueniente ex legis diſpoſitione.*

QVAESIO XLVI.

QVæro quadrageſimoſexto, an quando lex aliquid
præſumit, dici debeat diſpoſitio illa legis, vel hominis? Hanc quæſtionem ſatis egregiam explicant Ripa in l. ſi inſulam. num. 60. ff. de verbo. oblig. & apertius Alciat. in repet. l. 4. §. Cato. n. 64. ff. eod. tit. Diſtinguunt ii tres caſus, quibus duos adiungam.

Primus eſt, quando lex præſumit aliquid actū a partibus cui partes ipſæ renunciare non poſſunt, hæc dr̃ di
1 ſpoſitio † legis, non hominis. Id quod vel ex eo primo
probatur, ſecundum Ripam & Alciatum, in iure accreſcendi, quod etſi a lege ſit introductum concurrente tacita voluntate teſtatoris. l. ſi in teſtamento. ff. de vulgar. & pup. ſubſt. attamen quia teſtator non poteſt prohibe
2 re ipſū ius accreſcendi, dr̃ † eſſe legis diſpoſitio. Hoc
exemplum poſt Ripam, & Alciatum præcitatis locis ꝓbauit & Cæph. in conſil. 59. num. 24. lib. 1. Cęterum exē
3 plum hoc verum non eſt, cū probabilius ſit, ius † accre
ſcendi eſſe diſpoſitionem teſtatoris, ſicuti demonſtrabimus infra lib. 3. præſ. 86. vbi explicabimus, an ius accreſcendi ſit ex præſumpta voluntate teſtatoris.

Secundo motus eſt Alciat. in d. §. Cato. n. 104. verſic. ſecundo probatur, ex doctrina Bart. in l. ita ſtipulatus ſum, in prima quæſt. n. 33. de verb. oblig. cum dixit, qđ dies in actione tutelæ, & in promiſſione fructuum naſci
4 turorum dicitur appoſitus † a lege immediate, non ab
homine. Ea eſt ratio, quia etiam ſi partes vellent, quod in tutela oriatur actio ante diem, non poſſent. l. ordinē. ff. de liberis libert. Idem in fructib. naſcituris. l. 1. ff. de cond. & dem. & l. interdum. de verb. oblig.

Tertio in hanc ſententiam adduxit Alciat. traditionem Bart. in l. ſtipulationes non diuiduntur. q. 8. n. 37. verſ. quid ergo dicemus. de verb. oblig. cum dixit, illam
5 cenſeri obligationem † a lege deſcendentem, quando
quis obligatur præter voluntatem præſumptam contrahentium, ſecus ſi ex voluntate præſumpta, quia tunc dicitur obligatio hominis. Nec repugnat (inquit Alciat.) quod ſi lex aliquid inducit, præſumitur id etiam eſſe ex
6 voluntate partium, quæ præſumuntur voluiſſe † accom
modare voluntatem ſuam ſecundum leges, leg. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebellia. Nam reſpondet Al-
7 ciat. regulam dict. §. cum ita, procedere † tantummodo
in his, in quibus partes liberam habent facultatem, ita quod poſſunt renunciare, ſecus ſi non poſſunt. Ita probant l. Titia. ff. ad l. Falcid. & c. Rayna. de teſta. vbi Fal-

Digitized by Google

troni.§.Marcellus.ff.de iureiurand. Et illius reſponſi ea
13 eſt ratio, quia ſatis dicitur expreſſa promiſſio de † dote
reſtituenda, ex quo maritus cófeſſus eſt, ſe eam recepiſ-
ſe, ita in ſpecie declarat Crau. in tract. de antiq. tempo.
in tertia particula primæ partis prin. num. 39. Adfertur
etiam exemplum in caſu l. emptor. §. ancillam. ff. de rei
vend. quo lori teſtator quidam, filiam exhęredauit con
templatione peculii, eo quod conceſſiſſet peculium fi-
liæ. Et peculium ſatis dicitur expreſſe cóceſſum, ex quo
coniecturis colligebatur. Ita etiam intelligit Crau. loco
iam citato. n. 39. qui aliis confirmat. Eſt etiam exéplum
in caſu l. triticum. de verb. obl. vbi certum frumenti ge-
nus expreſſum in ſtipulatione dicitur, cum de ipſo ge-
14 nere ex coniecturis conſtat. Et tamen ſtricti iuris † eſt ſti
pulatio. l. quidquid aſtringendæ. de verb. obl.

Declaratur primo, vt non habeat locum hæc ſenten-
15 tia, quando lex requirit aliquid fieri † expreſsè ob id, quod
factum ſimpliciter eſt contra diſpoſitionem iuris com-
munis. Nam tunc non ſufficiunt coniecturæ & præſum
ptiones, ſed requiritur expreſſio verbis ſpecialibus. Ita
docuit Angelus in §. ſi vero expreſſim. in Authent. de
hæredib. & Falcid. quem ſecuti ſunt Barbat. in conſ. 25.
num. 28. lib. 1. & Afflictus deciſ. 44. nu. 14. in fine. alios
recenſet Tiraqu. de legibus connub. in gl. n. 99. & num.
168. Eſt exemplum ſecundum Angelum, ſi teſtator di-
cat, lego decem, quæ integra præſtari volo, non dicitur
teſtator expreſſe prohibuiſſe Falcidiæ detractionem, ex
quo prohibitio ſimplex repugnat iuri communi. l. ſi vt
allegas. C. ad le. Falcid.

Declaratur ſecundo, vt non procedat, quando expſ-
16 ſio † pro forma requiritur, nam tunc non ſufficit expſ-
ſio facta ſignis & coniecturis, etiam indubitatis, ita do-
cuit Ang. in l. quoties. §. ſi quis nomen. ff. de hæred. in-
ſtitue. quem ita intellexit Tiraqu. in tractat. de legibus
connub. in gloſ. 5. num. 156. Verum mihi ſemper eſt vi-
ſum, Angelum loqui, vt dici non poſſit ſcriptum literis,
17 † quod coniecturis colligitur. Et non leuis videtur dif-
ferentia, quod quid dicatur expreſſum, ab eo, quod di-
citur ſcriptum.

Quam ſane conſiderationem manifeſte probat l. 1. ff.
ſi tab. teſtam. extab. ex eo tex. dicimus, hæredis inſti-
18 tutionem † coniecturis non fieri, cum ſcriptus in teſta-
mento is eſſe debeat, ita tradunt Iaſ. in l. 1. num. 2. C. de
pactis. & plures recenſui in conſil. 85. n. 68. & infra li. 4.
in præſ. 35. explicabimus. Hanc tamen declarationē pro
bauit & Iaſ. in l. Prætor ait. in prin. num. 9. & num. 10. ff.
de operis noui nunc. eſt exemplum in caſu l. vlt. §. om-
nem. Co. de adminiſtr. tutor. requirit lex, quod quando
19 tutor ſuſcipit † tutelæ adminiſtrationem, debet expreſ-
sè promittere, ſe vtilia nomine pupilli facturum, & inu
tilia prætermiſſurum, ac etiam quod ſine mora eius de
fenſionem ſuſcipiet, & propterea non ſatis erit, ſi expri
mat ſe facturum vtilia, & prætermiſſurum inutilia, quā
quam colligatur ex his verbis, quod etiam ſuſcipiet de
fenſionem, ita declarat Bart. in dic. leg. vlt. §. omnem,
quem ſecuti ſunt Bald. Ang. Com. & Rom.截 Mattheſ. no-
tab. 108. & Alex. in conſ. 139. col. 2. lib. 1. quos comme-
morat Iaſon loco iam citato.

Diſſentiunt tamen ab hac opinione Bald. in c. ex par
te M. colum. 9. de appell. & alii nonnulli, qua de re ſuo
differemus loco. Comprobatur quoque hæc declaratio
ex doctrina Felyni in c. ad aures. colum. 2. verſic. nihilo
minus ſequenda eſt, de reſcript. quod ſi lex requirit ex-
20 preſſionem pro forma, † non ſufficit expreſſio ſub ver-
borum inuolucro, l. ſed etſi quis. §. quæſitum. ff. ſi quis
cautio. Et Felyn. ſecutus eſt Tiraq. in tract. de legib. con-
nub. gl. 5. num. 98.

Declaratur tertio, vt locum non habeat hæc ſenten-
21 tia, quādo † requiritur euidens, vel patens expreſſio. ita
de euidenti expreſſione docuit gloſ. in l. qui plures, vbi
glo. vltima. ff. de vulg. & pupillari ſubſtitut. & ibid. Aré
tin. in vltimo notab. & Iaſon in fine. Idem Aret. in l. qui
dam teſtamento, in tertio notab. ff. eod. & Iaſ. in l. licet
Imperator. num. 14 de legar. 1. quos ſecutus eſt Tiraqu.
in tract. de legib. connub. in gloſ. 5. n. 163. qui num. 164.
ſubiungit, idem eſſe, cum lex requirit, patenter expreſ-
ſum, ſicuti in caſu cap. 2. poſt princ. de ſent. excomm. in
6. ibi, errorem patenter expreſſum, & in c. venerabilib.
§. vlt. eod. tit. & illis in locis annotauit Gemin. quod ad
22 hoc, vt ſententia † dicatur nulla, ob iuris errorem patē-
ter expreſſum, non ſufficit, quod error colligatur ex cō
iecturis, id quod affirmarunt Inn. Hoſt. & Abb. in ca. P.
& G. de officio delega. Bal. in c. quod tranſlationē. eod.
tit. & plures alios commemorat Tiraq. in tract. de legib.
connub. in gl. 5. n. 58.

23 Declaratur quarto, vt non procedat hæc ſententia, †
quando requiritur expreſſio verbis facta, nam tunc nō
ſufficit, quod colligatur ex præſumptionibus, cum id
non dicatur fieri verbis expreſſis. l. 3. in prin. vbi Bar. ff.
de legit. tutela, & manifeſte ita docuit Aretin. in l. cum
quid. num. 3. ff. ſi certum peta. Hos ſecutus eſt Tiraquel.
de legib. connub. gloſ. 5. nu. 165. Quibus adde Iaſonem
in l. prætor ait. in prin. num. 6. ff. de operis noui nunc. cū
dixit ex ſententia Bar. ibi, quod quando requiritur ali-
quid fieri verbis expreſſis, non ſufficit, ſi colligatur, &
ibidem refert Butr. in cap. tranſlato. de conſtit. dicen-
tem, quod ſi ſtatutum diſponit, quod poſitionib. reſpō-
deatur uerbis expreſſis, non ſufficiet reſponſio, quæ cō
iecturis colligi poteſt. Et huc pertinet quod egregie
ſcripſit M. Ant. Natta in Authen. hoc inter liberos. nu.
21. C. de teſtamen. poſt Bald. ibi, cum dixit, quod cum
24 reuocatio teſtamenti confecti † a patre inter liberos, fie
ri debeat verbis expreſſis, non ſufficiunt coniecturæ &
præſumptiones.

25 Declaratur quinto, vt non procedat, quando † conie
ctura non colligitur ex ſcriptura, ſed ſolum ex mente ta
cita, nam tunc non dicitur expreſſum, ita Bald. in l. vni-
ca. num. 10. C. de iis, qui ante apertas tabul. cum dixit, quod
illud dicitur omnino omiſſum, cum nihil penitus expſ-
ſum eſt, alias ſecus. Idem reſpondit Dec. in conſ. 15. nu.
6. in conſil. 369. num. 1. & in conſil. 397. col. 1. Tiraqu. in
tract. de legib. connub. in gloſ. 5. num. 167. & Crauet. in
tract. de antiqu. temp. in tertia particula, primæ partis
num. 38. qui quidem manifeſte dixit, expreſſum tunc
ex coniecturis dici, cū illud ex aliis expreſſis, & ſcriptis
colligitur.

26 Declaratur ſexto, vt non procedat hæc ſententia, † quā
requiritur expreſſio reſpectu certæ perſonæ conſtitutæ
in magna dignitate, nam tunc nō ſufficit expreſſio, quæ
ex coniecturis reſultat, ita ſcribunt gl. in cap. inquiſito-
res. in verbo, expreſsè. de hæret. in 6. Iaſon in le. prætor
ait. in princip. num. 6. verſic. ſecundo fallit. ff. de operis
noui nuncia. & copioſe Tiraqu. de legib. connub. in glo.
5. num. 91. & licet hi loquantur in eo genere expreſſi,
quod generale appellatur, attamen & idem eſt hic, cū
expreſſio a coniecturis proueniēs generalis dicatur, vt
mox ſubiiciemus.

27 Declaratur ſeptimo, vt non procedat hæc traditio †
quando lex & diſpoſitio requirit ſpecialem expreſſio-
nem. Nam tunc non ſufficit hæc, quæ prouenit a conie
cturis & præſumptionibus. Quandoquidem hæc non
dicitur expreſſio ſpecialis, ita ſcripſit Tiraqu. in tracta.
de legib. connub. in gl. quinta. n. 169. ex ſententia Bart.
in l. Lucius. ff. de vulg. & pup. ſubſtit. & in l. precibus. C.
de impub. & aliis ſubſt. cum docuit ſubſtitutionem con
tentam in breuiloqua, cenſeri expreſſam expreſſione ge
nerali non autem ſpeciali, cum ſpecialis expreſſio non
oriatur ex coniecturis, idem ſcripſerunt alii commemo
rati a Tiraq. de legib. connub. in gl. 5. n. 169. qui in ſpe-
cie noſtra ita declarat.

Decla-

Digitized by Google

Declaratur octauo, & vltimo, vt locum non habeat
28 hęc ſententia, † quando requireretur propria expreſſio, nam tunc non ſufficeret expreſſio his cõiecturis facta, cum impropria hæc dicatur, ita declarat Tiraq. in dic. tracta. de legib. connub. in gloſ. 5. num. 170. ex ſententia Decii in l. cum quid. in prima lectura. in tertio notab. ff. ſi certum pet. & prius Socin. ibi, quos ſecutus eſt etiam ibidem Purpura. num. 10. ver. declarant. Quocirca (inquit Decius) ſi ſtatutum tribuit executionem paratam
29 expreſſis † in inſtrumento, non dr̃ dediſſe his, quæ ex cõiecturis mente elicitis colligũtur, cum expreſſa proprie illa non eſſe dicantur. Quod intelligit eſſe verum Purp. in d. l. cum quid. n. 21. in eo ſtatuto, quod eſt correctorium iuris communis, ſecus in cęteris, quæ vel iuri cõmuni conueniunt, vel præter ius commune ſunt.

Præſumptio iuris, an dici debeat hominis, vel legis diſpoſitio, egregia & utilis admodum diſputatio.

SVMMARIVM.

1 *Diſpoſitio legis dicitur, quando lex præſumit aliquid actũ a partibus, cui partes renunciare non poſſunt.*
2 *Ius accreſcendi dicitur eſſe legis diſpoſitio, & quæ ſit ratio.*
3 *Ius accreſcendi eſſe diſpoſitionem teſtatoris.*
4 *Dies in actione tutelæ, a lege non ab homine cenſetur appoſitus.*
5 *Obligatio a lege deſcendens, quænam dicatur.*
6 *Partes voluntatem ſuam, ſecundum leges accommodaſſe præſumuntur, & quomodo id intelligendum. n. 7.*
8 *Falcidia contra teſtatoris voluntatem detrahitur.*
9 *Procurator conſtitutus ad agendum, defendere tenetur.*
10 *Tempus quod datur iudicatis, etiam ſi ſit in ſententia expreſſum, dicitur tamen terminus legis non hominis, & quæ ſit ratio.*
11 *Clauſula doli mali in contractu depoſiti, ex ipſa legis diſpoſitione ineſt.*
12 *Diſpoſitio hominis quando dicatur.*
13 *Electio in alternatiuis vtrum ſemper ſit debitoris.*
14 *Conditiones vnde proueniant.*
15 *Diſpoſitio legis dicitur, quando lex non habito reſpectu ad volũtatem præſumptam partium, aliquid inducit, & vide num. 19. & 22.*
16 *Intereſſe dicitur pœna legalis.*
17 *Tempus 4. menſium conceſſum damnato ad ſoluendum eſt diſpoſitio legis.*
18 *Emptor vnus ex pluribus, rem deteriorans ſolus tenetur inſolidum.*
20 *Succeſſiones ab inteſtato, a lege ſunt introductæ, ex tacita moriẽtium voluntate.*
21 *Succeſſionis ab inteſtato cauſa immediata & proxima eſt, ipſa lex, eam deferens.*
23 *Diſpoſitio legis, & hominis plurimum inter ſe differunt.*
24 *Durius agitur cum homine, quam cum lege.*
25 *Mora conuentionalis difficilius purgatur, quam legalis.*
26 *Lex annullat fortius, quam homo.*
27 *Citatio facta ab homine, an conſtituat citatum in mora, & quid de citatione legis.*
28 *Diſpoſitio hominis ſemel tantum verificatur, aliud in diſpoſitione legali.*
29 *Dotem conſtituere filię tenetur pater toties, quoties erit opus.*
30 *Diſpoſitio legis generalis, comprahendit omnes, & quoſcunque caſus, ſecus in hominis diſpoſitione.*
31 *Indefinita æquipollet vniuerſali in diſpoſitione legis, non autem hominis.*
32 *Filiorum nomine continentur nepotes in diſpoſitione legis, non hominis.*
33 *Sermo generalis in diſpoſitione legali, recipit reſtrictionem de habilitate, aliud in hominis diſpoſitione.*
34 *Dominium transfertur in diſpoſitione legis, abſque vlla traditione, non item in diſpoſitione hominis.*
35 *Perſona intermedia conſideratur in diſpoſitione legis, non hominis.*
36 *Prohibitus contrahere ſub pœna cum bannito, impune contrahit cum filio illius.*
37 *Compenſatio facta a lege, etiam contra debitum iuratum, admittitur in diſpoſitione legis, non hominis.*
38 *Alimenta debita legis diſpoſitione, debentur ẽt de præterito.*
39 *Adminiſtrationem cum libera habens a lege, tranſigere põt, non qui ab homine.*
40 *Cauſa iuſta excuſat a pœna legali, non conuentionali.*
41 *Præſcriptio legalis non currit contra militem, aliud ſtatuitur in conuentionali.*
42 *Diſpoſitio tacita, & ficta legis dicitur, non hominis.*
43 *Obligatio ex diſpoſitione legis proueniens fortior eſt ea, quæ ex hominis prouiſione.*
44 *Solutio debiti contracti cõuentione partium, quomodo probãda, & quomodo ea quæ ex diſpoſitione legis.*
45 *Filius quando ingrediatur locum patris, & concurrat cum patruo.*
46 *Interpretatio, & extenſio difficilius admittitur in diſpoſitione hominis, quam legis.*
47 *Renunciatio filij expreſſa non nocet patri, aliud in tacita proueniente ex legis diſpoſitione.*

QVAESIO XLVI.

QVæro quadrageſimoſexto, an quando lex aliquid præſumit, dici debeat diſpoſitio illa legis, vel hominis? Hanc quæſtionem ſatis egregiam explicant Ripa in l. ſi inſulam. num. 60. ff. de verbo. oblig. & apertius Alciat. in repet. l. 4. §. Cato. n. 64. ff. eod. tit. Diſtinguunt ii tres caſus, quibus duos adiungam.

Primus eſt, quando lex præſumit aliquid actũ a partibus cui partes ipſæ renunciare non poſſunt, hæc dr̃ di
1 ſpoſitio † legis, non hominis. Id quod vel ex eo primo probatur, ſecundum Ripam & Alciatum, in iure accreſcendi, quod etſi a lege ſit introductum concurrente tacita voluntate teſtatoris. l. ſi in teſtamento. ff. de vulgar. & pup. ſubſt. attamen quia teſtator non poteſt prohibe
2 re ipsũ ius accreſcendi, dr̃ † eſſe legis diſpoſitio. Hoc exemplum poſt Ripam, & Alciatum præcitatis locis ꝓbauit & Cæph. in conſil. 59. num. 24. lib. 1. Cęterum exẽ
3 plum hoc verum non eſt, cũ probabilius ſit, ius † accreſcendi eſſe diſpoſitionem teſtatoris, ſicuti demonſtrabimus infra lib. 3. præſ. 86. vbi explicabimus, an ius accreſcendi ſit ex præſumpta voluntate teſtatoris.

Secundo motus eſt Alciat. in d. §. Cato. n. 104. verſic. ſecundo probatur, ex doctrina Bart. in l. ita ſtipulatus ſum, in prima quæſt. n. 33. de verb. oblig. cum dixit, qđ dies in actione tutelæ, & in promiſſione fructuum naſci
4 turorum dicitur appoſitus † a lege immediate, non ab homine. Ea eſt ratio, quia etiam ſi partes vellent, quod in tutela oriatur actio ante diem, non poſſent. l. ordinẽ. ff. de liberis libert. Idem in fructib. naſcituris. l. 1. ff. de cond. & dem. & l. interdum. de verb. oblig.

Tertio in hanc ſententiam adduxit Alciat. traditionem Bart. in l. ſtipulationes non diuiduntur. q. 8. n. 37. verſ. quid ergo dicemus. de verb. oblig. cum dixit, illam
5 cenſeri obligationem † a lege deſcendentem, quando quis obligatur præter voluntatem præſumptam contrahentium, ſecus ſi ex voluntate præſumpta, quia tunc dicitur obligatio hominis. Nec repugnat (inquit Alciat.) quod ſi lex aliquid inducit, præſumitur id etiam eſſe ex
6 voluntate partium, quæ præſumuntur voluiſſe † accommodare voluntatem ſuam ſecundum leges, leg. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebellia. Nam reſpondet Al-
7 ciat. regulam dict. §. cum ita, procede c † tantummodo in his, in quibus partes liberam habent facultatem, ita quod poſſunt renunciate, ſecus ſi non poſſunt. Ita probant l. Titia. ff. ad l. Falcid. & c. Rayna. de teſta. vbi Fal-

Digitized by Google

troni.§.Marcellus.ff.de iureiurand. Et illius reſponſi ea
13 eſt ratio, quia ſatis dicitur expreſſa promiſſio de † dote
reſtituenda, ex quo maritus cōfeſſus eſt, ſe eam recepiſ-
ſe, ita in ſpecie declarat Crau.in tract.de antiq.tempo.
in tertia particula primæ partis prin.num.39. Adfertur
etiam exemplum in caſu l.emptor.§.ancillam.ff. de rei
vend.quo loci teſtator quidam, filiam exhęredauit con
templatione peculii, eo quod conceſſiſſet peculium fi-
liæ. Et peculium ſatis dicitur expreſſe cōceſſum, ex quo
coniecturis colligebatur. Ita etiam intelligit Crau. loco
iam citato, n.39. qui aliis confirmat. Eſt etiam exēplum
in caſu l.triticum.de verb.obl. vbi certum frumenti ge-
nus expreſſum in ſtipulatione dicitur, cum de ipſo ge-
14 nere ex coniecturis conſtat. Et tamen ſtricti iuris † eſt ſti
pulatio.l.quidquid aſtringendæ.de verb.obl.

Declaratur primo, vt non habeat locum hæc ſenten-
15 tia, quando lex requirit aliquid fieri † expreſsè ob id, quod
factum ſimpliciter eſt contra diſpoſitionem iuris com-
munis. Nam tunc non ſufficiunt coniecturæ & præſum
ptiones, ſed requiritur expreſſio verbis ſpecialibus. Ita
docuit Angelus in §.ſi vero expreſſim. in Authent. de
hæredib.& Falcid. quem ſecuti ſunt Barbat.in conſ. 25.
num.28.lib.1.& Afflictus deciſ.44.nu. 14. in fine. alios
recenſet Tiraqu.de legibus connub.in gl.n.99. & num.
168. Eſt exemplum ſecundum Angelum, ſi teſtator di-
cat, lego decem, quæ integra præſtari volo, non dicitur
teſtator expreſſe prohibuiſſe Falcidiæ detractionem, ex
quo prohibitio ſimplex repugnat iuri communi. l. ſi vt
allegas.C.ad le.Falcid.

Declaratur ſecundo, vt non procedat, quando expreſ-
16 ſio † pro forma requiritur, nam tunc non ſufficit expreſ-
ſio facta ſignis & coniecturis, etiam indubitatis, ita do-
cuit Ang.in l.quoties.§.ſi quis nomen. ff. de hæred. in-
ſtitue. quem ita intellexit Tiraqu. in tractat. de legibus
connub.in gloſ.5.num.156. Verum mihi ſemper eſt vi-
ſum, Angelum loqui, vt dici non poſſit ſcriptum literis,
17 † quod coniecturis colligitur. Et non leuis videtur dif-
ferentia, quod quid dicatur expreſſum, ab eo, quod di-
citur ſcriptum.

Quam ſane conſiderationem manifeſte probat l. 1. ff.
ſi tab.teſtam. extab. ex eo tex. dicimus, hæredis inſti-
18 tutionem † coniecturis non fieri, cum ſcriptus in teſta-
mento is eſſe debeat, ita tradunt Iaſ.in l.1.num.2.C.de
pactis.& plures recenſui in conſil.85.n.68. & infra li. 4.
in præſ.35. explicabimus. Hanc tamen declarationē pro
bauit & Iaſ.in l.Prætor ait.in prin.num.9.& num.10. ff.
de operis noui nunc. eſt exemplum in caſu l.vlt. §. om-
nem.Co. de adminiſtr.tutor. requirit lex, quod quando
19 tutor ſuſcipit † tutelæ adminiſtrationem, debet expreſ-
sè promittere, ſe vtilia nomine pupilli facturum, & inu
tilia prætermiſſurum, ac etiam quod ſine mora eius de
fenſionem ſuſcipiet, & propterea non ſatis erit, ſi expri
mat ſe facturum vtilia, & prætermiſſurum inutilia, quā
quam colligatur ex his verbis, quod etiam ſuſcipiet de
fenſionem, ita declarat Bart.in dic. leg. vlt.§.omnem,
quem ſecuti ſunt Bald. Ang.Com.& Rom.Mattheſ.no-
tab.108.& Alex.in conſ.139.col.2.lib.1. quos comme-
morat Iaſon loco iam citato.

Diſſentiunt tamen ab hac opinione Bald.in c.ex par
te M.colum.9.de appell. & alii nonnulli, qua de re ſuo
diſſeremus loco. Comprobatur quoque hæc declaratio
ex doctrina Felyni in c.ad aures.colum.2.verſic.nihilo
minus ſequenda eſt, de reſcript. quod ſi lex requirit ex-
20 preſſionem pro forma, † non ſufficit expreſſio ſub ver-
borum inuolucro, l.e.ſed etſi quis.§. quæſitum. ff. ſi quis
cautio. Et Felyn.ſecutus eſt Tiraq.in tract.de legib.con-
nub.gl.5.num.98.

Declaratur tertio, vt locum non habeat hæc ſenten-
21 tia, quādo † requiritur euidens, vel patens expreſſio. ita
de euidenti expreſſione docuit gloſ.in l.qui plures, vbi
glo.vltima.ff.de vulg.& pupillari ſubſtitut. & ibid. Are
tin.in vltimo notab.& Iaſon in fine. Idem Aret. in l. qui
dam teſtamento, in tertio notab.ff.eod.& Iaſ.in l. licet
Imperator.num.14 de legat.1. quos ſecutus eſt Tiraqu.
in tract.de legib.connub.in gloſ.5.n.163. qui num. 164.
ſubiungit, idem eſſe, cum lex requirit, patenter expreſ-
ſum, ſicuti in caſu cap.2.poſt princ.de ſent.excomm.in
6.ibi, errorem patenter expreſſum, & in c. venerabilib.
§.vlt.eod.tit.& illis in locis annotauit Gemin.quod ad
22 hoc, vt ſententia † dicatur nulla, ob iuris errorem patē-
ter expreſſum, non ſufficit, quod error colligatur ex cō
iecturis, id quod affirmarunt Inn.Hoſt.& Abb.in ca.P.
& G.de officio delega. Bal.in c.quod translationē.eod.
tit.& plures alios commemorat Tiraq. in tract.de legib.
connub.in gl.5.n.58.

23 Declaratur quarto, vt non procedat hæc ſententia, †
quando requiritur expreſſio verbis facta, nam tunc nō
ſufficit, quod colligatur ex præſumptionibus, cum id
non dicatur fieri verbis expreſſis.l.3.in prin.vbi Bar.ff.
de legit.tutela, & manifeſte ita docuit Aretin. in l. cum
quid.num.3.ff.ſi certum peta. Hos ſecutus eſt Tiraquel.
de legib.connub.gloſ.5.nu.165. Quibus adde Iaſonem
in l.prętor ait.in prin.num.6.ff.de operis noui nunc.cū
dixit ex ſententia Bar.ibi, quod quando requiritur ali-
quid fieri verbis expreſſis, non ſufficit, ſi colligatur, &
ibidem refert Butr.in cap.translato. de conſtit. dicen-
tem, quod ſi ſtatutum diſponit, quod poſitionib. reſpō-
deatur uerbis expreſſis, non ſufficiet reſponſio, quæ cō
iecturis colligi poteſt. Et huc pertinet quod egregie
ſcripſit M.Ant.Natta in Authen.hoc inter liberos. nu.
21.C.de teſtamen.poſt Bald.ibi, cum dixit, quod cum
24 reuocatio teſtamenti confecti † a patre inter liberos, fie
ri debeat verbis expreſſis, non ſufficiunt coniecturæ &
præſumptiones.

25 Declaratur quinto, vt non procedat, quando † conie
ctura non colligitur ex ſcriptura, ſed ſolum ex mente ta
cita, nam tunc non dicitur expreſſum, ita Bald.in l.vni-
ca.num.10.C.de iis, qui ante apertas tabul.cum dixit, quod
illud dicitur omnino omiſſum, cum nihil penitus expreſ-
ſum eſt, alias ſecus. Idem reſpondit Dec.in conſ.15.nu.
6.in conſil.369.num.1.& in conſil.397.col.1. Tiraqu.in
tract.de legib.connub.in gloſ.5.num.167.& Crauet. in
tract.de antiqu.temp.in tertia particula, primæ partis
num.38. qui quidem manifeſte dixit, expreſſum tunc
ex coniecturis dici, cū illud ex aliis expreſſis, & ſcriptis
colligitur.

26 Declaratur ſexto, vt non procedat hæc ſententia, † quū
requiritur expreſſio reſpectu certæ perſonæ conſtitutæ
in magna dignitate, nam tunc nō ſufficit expreſſio, quæ
ex coniecturis reſultat, ita ſcribunt gl.in cap.inquiſito-
res.in verbo, expreſsè.de hæret.in 6. Iaſon in l. prætor
ait.in princip.num.6.verſic.ſecundo fallit. ff. de operis
noui nuncia.& copioſe Tiraqu.de legib.connub. in glo.
5.num.91. & licet hi loquantur in eo genere expreſſi,
quod generale appellatur, attamen & idem eſt hic, cū
expreſſio a coniecturis proueniēs generalis dicatur, vt
mox ſubiiciemus.

27 Declaratur ſeptimo, vt non procedat hæc traditio †
quando lex & diſpoſitio requirit ſpecialem expreſſio-
nem. Nam tunc non ſufficit hæc, quæ prouenit a conie
cturis & præſumptionibus. Quandoquidem hæc non
dicitur expreſſio ſpecialis, ita ſcripſit Tiraqu. in tracta.
de legib.connub.in gl.quinta.n. 169. ex ſententia Bart.
in l. Lucius.ff.de vulg.& pup.ſubſtit.& in l.precibus. C.
de impub.& aliis ſubſt. cum docuit ſubſtitutionem con
tentam in breuiloqua, cenſeri expreſſam expreſſione ge
nerali non autem ſpeciali, cum ſpecialis expreſſio non
oriatur ex coniecturis, idem ſcripſerunt alii commemo
rati a Tiraq. de legib.connub.in gl.5.n.169. qui in ſpe-
cie noſtra ita declarat.

Digitized by Google

Declaratur octauo, & vltimo, vt locum non habeat
18 hęc ſententia, † quando requireretur propria expreſſio,
nam tunc non ſufficeret expreſſio his cõiecturis facta,
cum impropria hæc dicatur, ita declarat Tiraq. in dic.
tracta. de legib. connub. in gloſ. 5. num. 170. ex ſententia
Decii in l. cum quid. in prima lectura. in tertio notab. ff.
ſi certum pet. & prius Socin. ibi, quos ſecutus eſt etiam
ibidem Purpura. num. 20. ver. declarant. Quocirca (inquit Decius) ſi ſtatutum tribuit executionem paratam
19 expreſſis † in inſtrumento, non dr̃ dediſſe his, quæ ex cõ
iecturis mente elicitis colligũtur, cum expreſſa proprie
illa non eſſe dicantur. Quod intelligit eſſe verum Purp.
in d. l. cum quid. n. 21. in eo ſtatuto, quod eſt correctorium iuris communis, ſecus in cęteris, quæ vel iuri cõmuni conueniunt, vel præter ius commune ſunt.

Præſumptio iuris, an dici debeat hominis, vel legis diſpoſitio, egregia & utilis admodum diſputatio.

SVMMARIVM.

1 *Diſpoſitio legis dicitur, quando lex præſumit aliquid actũ a partibus, cui partes renunciare non poſſunt.*
2 *Ius accreſcendi dicitur eſſe legis diſpoſitio, & quæ ſit ratio.*
3 *Ius accreſcendi eſſe diſpoſitionem teſtatoris.*
4 *Dies in actione tutelæ, a lege non ab homine cenſetur appoſitus.*
5 *Obligatio a lege deſcendens, quænam dicatur.*
6 *Partes voluntatem ſuam, ſecundum leges accommodaſſe præſumuntur, & quomodo id intelligendum. n. 7.*
8 *Falcidia contra teſtatoris voluntatem detrahitur.*
9 *Procurator conſtitutus ad agendum, defendere tenetur.*
10 *Tempus quod datur iudicatis, etiam ſi ſit in ſententia expreſſum, dicitur tamen terminus legis non hominis, & quæ ſit ratio.*
11 *Clauſula doli mali in contractu depoſiti, ex ipſa legis diſpoſitione ineſt.*
12 *Diſpoſitio hominis quando dicatur.*
13 *Electio in alternatiuis vtrum ſemper ſit debitoris.*
14 *Conditiones vnde proueniant.*
15 *Diſpoſitio legis dicitur, quando lex non habito reſpectu ad volũtatem præſumptam partium, aliquid inducit, & vide num. 19. & 22.*
16 *Intereſſe dicitur pœna legalis.*
17 *Tempus 4. menſium conceſſum damnato ad ſoluendum eſt diſpoſitio legis.*
18 *Emptor vnus ex pluribus, rem deteriorans ſolus tenetur inſolidum.*
20 *Succeſſiones ab inteſtato, a lege ſunt introductæ, ex tacita moriẽtium voluntate.*
21 *Succeſſionis ab inteſtato cauſa immediata & proxima eſt, ipſa lex, eam deferens.*
23 *Diſpoſitio legis, & hominis plurimum inter ſe differunt.*
24 *Durius agitur cum homine, quam cum lege.*
25 *Mora conuentionalis difficilius purgatur, quam legalis.*
26 *Lex annullat fortius, quam homo.*
27 *Citatio facta ab homine, an conſtituat citatum in mora, & quid de citatione legis.*
28 *Diſpoſitio hominis ſemel tantum verificatur, aliud in diſpoſitione legali.*
29 *Dotem conſtituere filię tenetur pater toties, quoties erit opus.*
30 *Diſpoſitio legis generalis, comprahendit omnes, & quoſcunque caſus, ſecus in hominis diſpoſitione.*
31 *Indefinita æquipollet vniuerſali in diſpoſitione legis, non autem hominis.*
32 *Filiorum nomine continentur nepotes in diſpoſitione legis, non hominis.*
33 *Sermo generalis in diſpoſitione legali, recipit reſtrictionem de habilitate, aliud in hominis diſpoſitione.*
34 *Dominium transfertur in diſpoſitione legis, abſque vlla traditione, non item in diſpoſitione hominis.*
35 *Perſona intermedia conſideratur in diſpoſitione legis, non hominis.*
36 *Prohibitus contrahere ſub pœna cum bannito, impune contrahit cum filio illius.*
37 *Compenſatio facta a lege, etiam contra debitum iuratum, admittitur in diſpoſitione legis, non hominis.*
38 *Alimenta debita legis diſpoſitione, debentur ẽt de præterito.*
39 *Adminiſtrationem cum libera habens a lege, tranſigere põt, non qui ab homine.*
40 *Cauſa iuſta excuſat a pœna legali, non conuentionali.*
41 *Præſcriptio legalis non currit contra militem, aliud ſtatuitur in conuentionali.*
42 *Diſpoſitio tacita, & ficta legis dicitur, non hominis.*
43 *Obligatio ex diſpoſitione legis proueniens fortior eſt ea, quæ ex hominis prouiſione.*
44 *Solutio debiti contracti cõuentione partium, quomodo probãda, & quomodo ea quæ ex diſpoſitione legis.*
45 *Filius quando ingrediatur locum patris, & concurrat cum patruo.*
46 *Interpretatio, & extenſio difficilius admittitur in diſpoſitione hominis, quam legis.*
47 *Renunciatio filij expreſſa non nocet patri, aliud in tacita proueniente ex legis diſpoſitione.*

QVAESTIO XLVI.

QVæro quadrageſimoſexto, an quando lex aliquid
præſumit, dici debeat diſpoſitio illa legis, vel hominis? Hanc quæſtionem ſatis egregiam explicant Ripa in l. ſi inſulam. num. 60. ff. de verbo. oblig. & apertius
Alciat. in repet. l. 4. §. Cato. n. 64. ff. eod. tit. Diſtinguunt
ii tres caſus, quibus duos adiungam.

Primus eſt, quando lex præſumit aliquid actũ a partibus cui partes ipſæ renunciare non poſſunt, hæc dr̃ di
1 ſpoſitio † legis, non hominis. Id quod vel ex eo primo
probatur, ſecundum Ripam & Alciatum, in iure accreſcendi, quod etſi a lege ſit introductum concurrente tacita voluntate teſtatoris. l. ſi in teſtamento. ff. de vulgat.
& pup. ſubſt. attamen quia teſtator non poteſt prohibe
2 re ipsũ ius accreſcendi, dr̃ † eſſe legis diſpoſitio. Hoc
exemplum poſt Ripam, & Alciatum præcitatis locis ꝓ
bauit & Cæph. in conſil. 59. num. 24. lib. 1. Cęterum exẽ
3 plum hoc verum non eſt, cũ probabilius ſit, ius † accre
ſcendi eſſe diſpoſitionem teſtatoris, ſicuti demonſtrabi
mus infra lib. 3. præſ. 86. vbi explicabimus, an ius accreſcendi ſit ex præſumpta voluntate teſtatoris.

Secundo motus eſt Alciat. in d. §. Cato. n. 104. verſic.
ſecundo probatur, ex doctrina Bart. in l. ita ſtipulatus
ſum, in prima quæſt. n. 33. de verb. oblig. cum dixit, qđ
dies in actione tutelæ, & in promiſſione fructuum naſci
4 turorum dicitur appoſitus † a lege immediate, non ab
homine. Ea eſt ratio, quia etiam ſi partes vellent, quod
in tutela oriatur actio ante diem, non poſſent. l. ordinẽ.
ff. de liberis libert. Idem in fructib. naſcituris. l. 1. ff. de
cond. & dem. & l. interdum. de verb. oblig.

Tertio in hanc ſententiam adduxit Alciat. traditionem Bart. in l. ſtipulationes non diuiduntur. q. 8. n. 37.
verſ. quid ergo dicemus. de verb. oblig. cum dixit, illam
5 cenſeri obligationem † a lege deſcendentem, quando
quis obligatur præter voluntatem præſumptam contrahentium, ſecus ſi ex voluntate præſumpta, quia tunc dicitur obligatio hominis. Nec repugnat (inquit Alciat.)
quod ſi lex aliquid inducit, præſumitur id etiam eſſe ex
6 voluntate partium, quæ præſumuntur voluiſſe † accom
modare voluntatem ſuam ſecundum leges, leg. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebellia. Nam reſpondet Al-
7 ciat. regulam dict. §. cum ita, procedere † tantummodo
in his, in quibus partes liberam habent facultatem, ita
quod poſſunt renunciare, ſecus ſi non poſſunt. Ita probant l. Titia. ff. ad l. Falcid. & c. Rayna. de teſta. vbi Fal-

nui. Erit itaque cogitandum, an explanationes, & conci
liationes aliorum, nempe Ludouici Charondæ lib. 1. ve
riſimilium iuris. cap. 17. in fi. & Tornielli in rubr. ff. de
verbor. oblig. nu. 59. nodum hunc poſſint diſſoluere. His
accedit quod poſt Salic. & Iaſ. in l. ſi quãdo. C. vnde ui.
reſpondit Gratus in conſ. 43. n. 62. lib. 2. præſumpt. præ
ſumptionis non dari, & ſequitur Seraph. in tract. de pri
uileg. iuramenti. priuileg. 17. n. 15.

Præſumptio, an a iudicis arbitrio pendeat.

S V M M A R I V M.

1 *Iudicis voluntas nulla eſt, nullum arbitrium circa præſumptionem iuris, & de iure.*
2 *Arbitrarium non eſt, quòd a lege expreſſe ſancitum eſt.*
3 *Præſumptio iuris tantum non pendet a iudicis voluntate.*
4 *Et quid ſit de probationibus medijs, quæ potius facta dicuntur. num. 4.*
5 *Miles ab hoſtibus reuerſus, captus fuiſſe, non transfuga præſumitur.*
6 *Teſtium fides in iudicis pectore reſidet.*
7 *Præſumptiones, & probationes quænam ſint in iudicis poteſtate.*
8 *Præſumptio hominis vere pendet ab arbitrio, & voluntate iudicis.*
9 *Indicia quibus accuſatus de crimine vel inquiri poteſt, vel tortura ſubijci, arbitraria ſunt.*

Q V AE S T I O XLIV.

QVæro quadrageſimoquarto an præſumptio, ſicuti
& probatio, a iudicis voluntate pendeat? Hac in
re diſtinguendi ſunt tres caſus, quemadmodum, & tres
ſpecies præſumptionis ſunt.
Primus eſt caſus, cum agitur de præſumptione iuris,
1 & de iure. Hoc quidem in caſu, nulla † eſt iudicis volun
tas, nullum eius arbitrium circa eum, quandoquidem a
lege ipſa ita firmata eſt præſumptio illa, vt recedi ab ea
2 nullo modo poſſit; non enim eſſe † arbitrarium, quod a
lege expreſſe ſancitum eſt, iam ſcripſimus lib. 1. de arbi
trarijs iudic. &c q. 14.
Secundus eſt caſus, cum agitur de præſumptione iu-
3 ris tantum. Hæc quoque non pendet † a iudicis volunta
te, cum & ipſa iam ſit a lege firmata, & cõſtabilita. Erit
tamen animaduertendum, quod probationes illæ me-
4 diæ, † quæ potius facta appellantur, quibus ad has præ-
ſumptiones iuris, & de iure, ac etiam iuris tantum deuo
nitur, a iudicis voluntate pendeant. Adferri poteſt exẽ-
plum in l. non omnes. §. a Barbaris. ff. de re milit. miles
5 † qui ab hoſtib. reuerſus eſt, pſumitur captus, non autẽ
transfugiſſe, ſi probauerit, ſe antea militem bonũ exiſti
matũ fuiſſe. Hæc iuris pſũptio eſt. At illæ probationes,
quod bonus miles antea fuerit, in iudicis poteſtate sũt,
6 cum illæ teſtibus fiant, teſtium † autem fidem in iudicis
pectore reſidere ait Iuriſc. in l. 3. §. tu magis. ff. de teſtib.
& ſcripſi lib. 2. de arbitrar. iudic. &c. caſu 90. n. 1. Illę igi
7 tur † præſumptiones, & probationes, quibus adducitur
iudex ad præſumptionem iuris, in ſua poteſtate ſunt, cũ
lege diffinitæ non ſint, nec diffiniri potuerint, illa vero
iuris præſumptio, ad quam adductus eſt in ſua poteſta
te (vt diximus) poſita non eſt.
Tertius eſt caſus, cum agitur de præſumptione hoĩs.
8 Hæc ſanè vere † pendet a iudicis voluntate, & arbitrio,
9 ſicuti indicia † quib. accuſatus de crimine, vel inquiri,
vel qõnib. ſubijci poteſt, in iudicis arbitrio eſſe poſita,
ſcripſi li. 2. de arbitr. iud. &c. caſu 270. ita & de his ſimi
lib docuit Abb. in c. quanto. col. pen. in fi. verſ. ex quib.
conclude. de præſumpt. & docuit Bald. in l. milites. n. 1.
C. de quæſtio. iudicem ex varijs circunſtantijs has præ-
ſumptiones, & indicia colligere.

Expreſſum an illud eſſe dicatur quod ex præſumptionibus conſtat, diligenter explicatur.

S V M M A R I V M.

1 *Præſumptionibus conſtans quibuſcunque dicitur expreſſum, & num. 3. & 5.*
2 *Mulier viro dotem numerans, præſumitur ſtipulationem, de reſtituenda ea adhibuiſſe, eſtque ea præſumptio iuris, & de iure.*
4 *Euidens dicitur, quod conſtat coniecturis.*
6 *Nouatio expreſſè fieri debet.*
7 *Hæredis de perſona ſi contingat dubitatio, facienda eſt probatio apertiſſima.*
8 *Expreſſum dicitur, quod coniecturis colligitur, & ſignis. n. 9.*
10 *Feudum antiquum, & auitum expreſſe conſtitutum dicitur, ſi coniecturis id colligi poteſt ex inueſtituris.*
11 *Appellatione facta ab interloquutoria, cauſa grauaminis nominatim debet exprimi.*
12 *Iuramentum ſtricte interpretatur.*
13 *Promiſſio de dote reſtituenda ſatis expreſſa dicitur, ex quo maritus confeſſus eſt, ſe eam recepiſſe.*
14 *Stipulatio eſt ſtricti iuris.*
15 *Præſumptiones, & coniecturæ quando non habeant locum & n. 16. 21. 23. 25. 26. 27. & 28.*
17 *Scriptum non dicitur literis, quod colligitur coniecturis.*
18 *Hæredis inſtitutio non fit coniecturis, cum ſcriptus in teſtamento is eſſe debeat.*
19 *Tutor ſuſcipiens adminiſtrationem, quid promittere debeat.*
20 *Lex pro forma requirens expreſſionem, non acquieſcit ſi ſub verborum inuolucro fiat.*
22 *Sententiam nullam dici ob iuris errorem expreſſum, non ſufficit quod error colligatur ex coniecturis.*
24 *Reuocatio teſtamenti facti inter liberos, verbis expreſſis, a patre fieri debet.*
29 *Statutum tribuens exequutionem paratam expreſſis in inſtrumento, non dicitur dediſſe his, quæ ex coniecturis ex mente elicitis colliguntur.*

Q V AE S T I O XLV.

1 QVæro quadrageſimoquinto an expreſſum illud †
eſſe dicatur, quod ex præſumptionibus conſtat?
Et dicendum eſt, illud cenſeri expreſſum, ſiue dicamus
eſſe præſumptionem iuris, & de iure, ſiue ſolam iuris, ſi
ue ſolam hominis. Et cùm de præſumptione iuris, & de
iure agitur, clarum eſt, expreſſum illud omnino dici, ita
2 probat l. vnic. §. 1. C. de rei vxor. actio. cum mulier † do
tem viro numerauit, præſumitur ſtipulationem de ea
reſtituenda adhibuiſſe, quam ſane præſumptionem iu-
ris, & de iure eſſe, ſcripſerunt multi in l. 1. in princip. de
verbor. obligat. ibi. Ripa num. 13. ſic & Bartol. in l. 1. in
princip. ff. de iis, quæ in teſtament. dele. etſi alii conten-
dant, illam non eſſe præſumptionem, ſed legis fictionẽ,
qua de re dicemus infra lib. 3. Si ergo a ſtatuto conceſ-
ſa eſt parata executio inſtrumentis, cenſebitur quoque
permiſſa executio inſtrumento dotis, quo ad tacitam il
lam ſtipulationem a lege præſumptam, cum ſtipulatio
illa expreſſa cenſeatur, ita docuit Barto. in d. l. 1. in prin
cip. ff. de iis, quæ in teſtamen. delen. Et Bartol. traditio-
nem probarunt permulti, quos commemoraui in tract. 2
de adipiſcenda poſſeſſione, remedio quarto num. 125.
& num. 126. Et illis accedunt Alexander conſil. 126. lib.
6. Socin. Sen. in conſil. 290. in fin. lib. 2. poſt Bald. Nouel
lum in tract. de dote. parte ſexta. priuilegio primo. co-
lum. 3. & priuil. 7. colum. 1. Iaſonem in l. certi condict.
in princip. numero 21. vbi plura ſimilia recenſet. ff. ſi cer
tum pet. & in §. fuerat. numero 58. Inſtitut. de actio. &
alios congeſſit Crauet. in tract. de antiq. tempor. tertia
par. primæ partis princip. num. 40. qui affirmat hoc lo-
cum

Digitized by Google

çum habere non ſolum in fauorabilibus, ſed & in odio-
ſis, in quibus ſtricta ſumitur interpretatio.
Ita pariter cum de ſola iuris præſumptione agitur,
3 expreſſum illud † eſſe dicitur, quod conſtat cõiecturis,
& præſumptionibus iſtis. Ita ſenſit Bart. in l. Prætor ait.
in princ. nu. 1. ff. de operis noui nuncia. & eum ſic expli
cat Iaſ. ibi, & in l. licet. nu. 8. & 10. de leg. 1. Et ſcribit An
ge. in §. ſi vero expreſſim. in Authen. de hæred. & Falci.
quod ſi lex mandat aliquid fieri expreſsè, tunc ſatis ex-
preſsè fieri dicitur, quod conſtat coniecturis fuiſſe fa-
ctum. Et Angelum ſecutus eſt Afflict. deciſ. 44. num. 15.
Et multis ſimilibus comprobauit Crauet. in conſil. 958.
nu. 21. & accedit Ludou. Molina in lib. 1. de Hiſpa. Pri-
mogeniis cap. 17. num. 27. His declaratur ſtatutum Pa-
tauinum, ſub rubr. de inquilinis verſic. quandocunque
de certo, & c. dum ſtatuit, quod ſi de certo termino ſol-
uendo affictus domorum, nulla expreſſa conuentio fa-
cta ſit inter locatorem, & cõductorem, quod locator te
neatur ſoluere dimidiam fictus ad feſtũ Paſchatis, &c.
Hoc ſane ſtatutum non habet locum, quando condu-
ctor ſoluit per aliquot annos ante illud tempus, ex con-
uentione facta, deinde tacite reconducendo ex pręſum
ptione l. item quæritur. §. qui impleto. ff. locati, dicitur
expreſſe conueniſſe de ſoluendo etiam ante feſtum Pa
ſcha. Cęterum repugnare videtur, quod ſcripſit Iaſ. in
d. l. certi condictio, in princip. num. 21. poſt Bald. in l. le
gem. C. loca. Hanc tamen ſententiam probat l. quidam
teſtamento. ad fin. ff. de vulg. in illis verbis, idque appa-
rere euidenter &c. coniecturam facit lex, teſtatorem ex
diſtributione partium voluiſſe coniunctũ præferri ſub-
ſtituto. Idem probat l. licet Imperator. de leg. primo,
vbi a lege coniectura & præſumptio fit, teſtatorem no-
luiſſe legatum ab inſtituto relictum eſſe a ſubſtituto pręſ
ſtandum, vt ſi cauſa legandi, quæ erat in inſtituto ceſſat
in ſubſtituto, vel & aliis coniecturis ibi commemora-
4 tis, & ibi Iuriſconſultus ait, hoc quod ex coniecturis †
conſtat, euidens eſſe, & l. ſi quis locuples. in fine. ff. de
manumiſſ. teſtam. quo loci Caius inquit, apertiſſime cõ
ſtare ex hac coniectura, manumittentem ſeruum ſub cõ
ditione, ſi creditoribus erit ſatisfactum, noluiſſe frauda
re creditores. Imo manifeſtum dicitur, quod iuris præ-
ſumptionibus, & coniecturis probatur, vt docuit Bald.
in l. cum proponebatur, in principio. de le. 2. cum dixit,
manifeſtum vſurarium eum dici, qui coniecturis & præ
ſumptionibus talis probatus eſt. Diſſentit tamen idem
Bald. in l. ciues. in princip. C. de appellat. quem ſecutus
eſt Curtius Sen. in conſil. 79. Domina Franceſchina. co-
lum. 7. in fin. Eſt quoque idem dicendum cum de ſola
hominis præſumptione agitur. Nam & tunc expreſſum
5 † illud eſse dicitur, quod conſtat his coniecturis & præ
ſumptionibus. Ita ſenſit Iaſon in d. l. licet Imperator. n.
5. de leg. 1. dum ſimpliciter & abſolute loquitur. Idem
ſenſit Afflictus in deciſ. 44. num. 15. dum ſcribit, quod
6 etſi nouatio † expreſsè fieri debet. l. vlt. C. de nouat. At-
tamen ſi coniecturis conſtat partes voluiſse nouationẽ
facere, ſatis expreſsè facta dicitur. Ita Cynus in dicta l.
vltim. C. de nouat. Imola in l. delegare. ff. eod. Alexand.
in conſil. 10. colum. vltima in conſil. 13. & in conſil. 73.
lib. 2. Corn. in conſil. 33. num. 14. lib. 2. Cum dixit, ſatis
dici factam nouationem, cum teſtibus probatum fuerit
aliquid ſolutum pro reſiduo & cenſeri factam nouatio
nem intercedente noua perſona.
Cæterum ab hac traditione diſsentiunt Barb. in con
ſil. 25. n. 28. & conſil. 37. col. 10. verſ. eſt accuratè. libr. 1.
qui rñdit, nõ ſufficere coniecturas ad inducendam no-
uationẽ. Et loquitur de cõiecturis & præſumptionib. ho
minis. De veritate nunc non diſputo, ꝙ vberius tracta-
tionem hanc ſim explicaturus infra li. 3. præſ. 134.
Hunc ipſum caſum noſtrum confirmat doctrina Bal
di in l. in tempus. in fin. ff. de hæredi. inſtitue. Cum do-
7 cuit, quod quando dubitatur † de perſona hæredis, dẽt
fieri probatio apertiſſima. Quæ ſane apertiſſima proba
tio, ſatis fieri dicitur, cum fit coniecturis & pręſumptio-
nibus, ex d. l. licet Imperator. de legat. primo, & leg. qui
habebat. ff. de reb. dub. Et Bald. ſecutus eſt Affl. in dic.
deciſ. 44. num. 16.
Huc pertinet quod reſpondit Rom. in conſil. 271. in
fi. Cum dixit, quod ſicuti euidens dicitur id ꝙ coniectu
8 ris declaratur. Ita etiam expreſſum † dr̃, quod coniectu
ris colligitur, & de coniecturis hominis loquitur Rom.
Ita quoque reſpondit Barb. in conſil. 89. col. 4. lib. 4. ex-
preſſum dici quod coniecturis & præſumptionib. homi
nis conſtat, ibique loquitur Barbatius de coniecturis, q̃
bus teſtatorẽ a prima ſua diſpoſitione recedere voluiſ-
ſe creditur. Ita etiam Bald. in conſ. 3. Factum tale eſt.
Quidam nomine Paulut. li. 5. reſpõdit, expreſſum dici,
quod coniectura deprehenditur.
Et ait, expreſſam ſubſtitutionem pupillarem dici, q̃
ex coniecturis & præſumptionibus colligitur. Et ſcribit
idẽ Bal. in l. item quia. ff. de pactis, expreſſum id dici, ꝙ
9 ex ſignis † colligitur. Illũ ſecutus eſt Curt. Sen. in conſil.
50. Memoriæ recolendæ Dux. col. 43. verſic. 8. reſponde
10 mus, quo loci reſpondit, feudum antiquum † & auitum
dici expreſſe conſtitutum, ſi cõiecturis colligi id poteſt
ex inueſtituris. Et ex prędictis infertur declaratio ad re
gulam l. ſi repetendi. C. de cond. ob cauſam, quod. ſ. pro
poſitum in mente retentum nihil operatur.
Hæc ſane regula declaratur non habere locum, quã
do extant præſumptiones, & coniecturæ, quibus colligi
tur illud propoſitum & voluntas. Ita poſt Bald. tradit
Tiraq. in l. ſi vnquam. in verbo, libertis. nu. 43. C. de re-
uoc. donat. & accedit Curt. Iun. in l. 2. in princ. n. 2. ff. ſi
certum petat.
Extenditur primo hæc traditio, vt procedat etiam,
qñ lex requirit aliquid nominatim exprimi. Nã & tunc
illi legi eſt ſatisfactum, cum ex coniecturis id colligitur.
Ita Angelus, Romanus & Iaſ. in l. Prætor ait. in princ. ff.
de ope. noui nunc. Cum dixerunt, quod etſi in appella-
11 tione † ab interlocutoria, nominatim exprimi debet cã
grauaminis. Clement. appellanti, de appellat. attamen
ſatis nominatim dr̃ expreſſa, cum coniecturis colligi il-
la poteſt. Idem affirmarunt Alex. conſ. 80. nu. 9. libro 1.
& conſil. 126. num. 11. lib. 6. Socin. Sen. conſ. 112. num. 8.
verſic. aliquando & tertio. lib. 1. Felin. in c. tranſlato. de
conſtit. dum affirmant ſufficere expreſſionem per rela-
tionem ad acta, & apertius Crauet. in conſil. 958. nu. 24.
Cæterum ab hoc exemplo & caſu diſſentiunt ꝑmul-
ti, ſicuti Bal. in l. terminato, num. 11. in fine. C. de fructi-
bus & lit. expenſ. Ang. in l. 1. verſ. & per hoc audi. ff. de
lib. & poſth. ſenſit & Franc. in c. vt debitus. col. 5. verſic.
12. quæritur. de appell.
Diſtinguere poſſumus ex ſententia Baldi in l. mino-
ribus. num. 5. C. de his, quibus ut indign. quod aut con-
ſtat de grauamine ex præſumptione iuris, & tunc ſuffi-
cit, vt dicatur expreſſum grauamen, & hoc in caſu pro
cedit opinio illa Angeli, Rom. & aliorum in d. l. Prætor
ait. Aut conſtat ſolũ ex præſumptione hominis, vt tunc
procedat opinio poſterior Bald. & ſequacium.
Extenditur ſecundo, vt procedat etiam quando re-
quiritur, quod probatio debeat fieri publica ſcriptura.
Nam adhuc iuris præſumptio ſufficit. Bald. in l. 1. num.
18. C. de fideicom. late Crau. in conſ. 958. nu. vigeſimo
ſecundo.
Extenditur tertio, vt hæc ſentẽtia procedat etiam in
his, quæ ſtrictam tantum admittunt interpretationem.
12 Exemplum fit in iuramento, † quod ſtrictæ interpreta-
tionis eſt. c. penul. de iureiuran. ſi enim quis iurauit ſe
habuiſſe fundum in dotẽ a Caia, dicitur etiã iuraſſe, ſe
illum reſtituturum, & agi poteſt ex eo iuramẽto, etſi ſu-
per reſtitutione iuratum non ſit. Ita probat l. ſi duo pa-

Declaratur octauo, & vltimo, vt locum non habeat
28 hęc ſententia, † quando requireretur propria expreſſio,
nam tunc non ſufficeret expreſſio his cõiecturis facta,
cum impropria hæc dicatur, ita declarat Tiraq. in dic.
tracta. de legib. connub. in gloſ. 5. num. 170. ex ſententia
Decii in l. cum quid. in prima lectura. in tertio notab. ff.
ſi certum pet. & prius Socin. ibi, quos ſecutus eſt etiam
ibidem Purpura. num. 20. ver. declarant. Quocirca (in-
quit Decius) ſi ſtatutum tribuit executionem paratam
29 expreſſis † in inſtrumento, non dr̃ dediſſe his, quæ ex cõ
iecturis mente elicitis colligũtur, cum expreſſa proprie
illa non eſſe dicantur. Quod intelligit eſſe verum Purp.
in d. l. cum quid. n. 21. in eo ſtatuto, quod eſt correcto-
rium iuris communis, ſecus in cęteris, quæ vel iuri cõ-
muni conueniunt, vel præter ius commune ſunt.

Præſumptio iuris, an dici debeat hominis, vel legis diſpoſitio, egregia & utilis admodum diſputatio.

SVMMARIVM.

1 *Diſpoſitio legis dicitur, quando lex præſumit aliquid actũ a partibus, cui partes renunciare non poſſunt.*
2 *Ius accreſcendi dicitur eſſe legis diſpoſitio, & quæ ſit ratio.*
3 *Ius accreſcendi eſſe diſpoſitionem teſtatoris.*
4 *Dies in actione tutelæ, a lege non ab homine cenſetur appoſitus.*
5 *Obligatio a lege deſcendens, quænam dicatur.*
6 *Partes voluntatem ſuam, ſecundum leges accommodaſſe præſumuntur, & quomodo id intelligendum. n. 7.*
8 *Falcidia contra teſtatoris voluntatem detrahitur.*
9 *Procurator conſtitutus ad agendum, defendere tenetur.*
10 *Tempus quod datur iudicatis, etiam ſi ſit in ſententia expreſſum, dicitur tamen terminus legis non hominis, & quæ ſit ratio.*
11 *Clauſula doli mali in contractu depoſiti, ex ipſa legis diſpoſitione ineſt.*
12 *Diſpoſitio hominis quando dicatur.*
13 *Electio in alternatiuis vtrum ſemper ſit debitoris.*
14 *Conditiones vnde proueniant.*
15 *Diſpoſitio legis dicitur, quando lex non habito reſpectu ad volũtatem præſumptam partium, aliquid inducit, & vide num. 19. & 22.*
16 *Intereſſe dicitur pœna legalis.*
17 *Tempus 4. menſium conceſſum damnato ad ſoluendum eſt diſpoſitio legis.*
18 *Emptor vnus ex pluribus, rem deteriorans ſolus tenetur inſolidum.*
20 *Succeſſiones ab inteſtato, a lege ſunt introductæ, ex tacita moriẽtium voluntate.*
21 *Succeſſionis ab inteſtato cauſa immediata & proxima eſt, ipſa lex, eam deferens.*
23 *Diſpoſitio legis, & hominis plurimum inter ſe differunt.*
24 *Durius agitur cum homine, quam cum lege.*
25 *Mora conuentionalis difficilius purgatur, quam legalis.*
26 *Lex annullat fortius, quam homo.*
27 *Citatio facta ab homine, an conſtituat citatum in mora, & quid de citatione legis.*
28 *Diſpoſitio hominis ſemel tantum verificatur, aliud in diſpoſitione legali.*
29 *Dotem conſtituere filię tenetur pater toties, quoties erit opus.*
30 *Diſpoſitio legis generalis, comprahendit omnes, & quoſcunque caſus, ſecus in hominis diſpoſitione.*
31 *Indefinita æquipollet vniuerſali in diſpoſitione legis, non autem hominis.*
32 *Filiorum nomine continentur nepotes in diſpoſitione legis, non hominis.*
33 *Sermo generalis in diſpoſitione legali, recipit reſtrictionem de habilitate, aliud in hominis diſpoſitione.*
34 *Dominium transfertur in diſpoſitione legis, abſque vlla traditione, non item in diſpoſitione hominis.*
35 *Perſona intermedia conſideratur in diſpoſitione legis, non hominis.*
36 *Prohibitus contrahere ſub pœna cum bannito, impune contrahit cum filio illius.*
37 *Compenſatio facta a lege, etiam contra debitum iuratum, admittitur in diſpoſitione legis, non hominis.*
38 *Alimenta debita legis diſpoſitione, debentur ẽt de præterito.*
39 *Adminiſtrationem cum libera habens a lege, tranſigere põt, non qui ab homine.*
40 *Cauſa iuſta excuſat a pœna legali, non conuentionali.*
41 *Præſcriptio legalis non currit contra militem, aliud ſtatuitur in conuentionali.*
42 *Diſpoſitio tacita, & ficta legis dicitur, non hominis.*
43 *Obligatio ex diſpoſitione legis proueniens fortior eſt ea, quæ ex hominis prouiſione.*
44 *Solutio debiti contracti cõuentione partium, quomodo probãda, & quomodo ea quæ ex diſpoſitione legis.*
45 *Filius quando ingrediatur locum patris, & concurrat cum patruo.*
46 *Interpretatio, & extenſio difficilius admittitur in diſpoſitione hominis, quam legis.*
47 *Renunciatio filij expreſſa non nocet patri, aliud in tacita proueniente ex legis diſpoſitione.*

QVAESIO XLVI.

QVæro quadrageſimoſexto, an quando lex aliquid
præſumit, dici debeat diſpoſitio illa legis, vel ho-
minis? Hanc quæſtionem ſatis egregiam explicant Ri-
pa in l. ſi inſulam. num. 60. ff. de verbo. oblig. & apertius
Alciat. in repet. l. 4. §. Cato. n. 64. ff. eod. tit. Diſtinguunt
ii tres caſus, quibus duos adiungam.

Primus eſt, quando lex præſumit aliquid actũ a par-
tibus cui partes ipſæ renunciare non poſſunt, hæc dr̃ di
1 ſpoſitio † legis, non hominis. Id quod vel ex eo primo
probatur, ſecundum Ripam & Alciatum, in iure accre-
ſcendi, quod etſi a lege ſit introductum concurrente ta
cita voluntate teſtatoris. l. ſi in teſtamento. ff. de vulgar.
& pup. ſubſt. attamen quia teſtator non poteſt prohibe
2 re ipsũ ius accreſcendi, dr̃ † eſſe legis diſpoſitio. Hoc
exemplum poſt Ripam, & Alciatum præcitatis locis ꝓ
bauit & Cæph. in conſil. 59. num. 24. lib. 1. Cęterum exẽ
3 plum hoc verum non eſt, cũ probabilius ſit, ius † accre
ſcendi eſſe diſpoſitionem teſtatoris, ſicuti demonſtrabi
mus infra lib. 3. præſ. 86. vbi explicabimus, an ius accre-
ſcendi ſit ex præſumpta voluntate teſtatoris.

Secundo motus eſt Alciat. in d. §. Cato. n. 104. verſic.
ſecundo probatur, ex doctrina Bart. in l. ita ſtipulatus
ſum, in prima quæſt. n. 33. de verb. oblig. cum dixit, qđ
dies in actione tutelæ, & in promiſſione fructuum naſci
4 turorum dicitur appoſitus † a lege immediate, non ab
homine. Ea eſt ratio, quia etiam ſi partes vellent, quod
in tutela oriatur actio ante diem, non poſſent. l. ordinẽ.
ff. de liberis libert. Idem in fructib. naſcituris. l. 1. ff. de
cond. & dem. & l. interdum. de verb. oblig.

Tertio in hanc ſententiam adduxit Alciat. traditio-
nem Bart. in l. ſtipulationes non diuiduntur. q. 8. n. 37.
verſ. quid ergo dicemus. de verb. oblig. cum dixit, illam
5 cenſeri obligationem † a lege deſcendentem, quando
quis obligatur præter voluntatem præſumptam contra
hentium, ſecus ſi ex voluntate præſumpta, quia tunc di-
citur obligatio hominis. Nec repugnat (inquit Alciat.)
quod ſi lex aliquid inducit, præſumitur id etiam eſſe ex
6 voluntate partium, quæ præſumuntur voluiſſe † accom
modare voluntatem ſuam ſecundum leges, leg. hære-
des mei. §. cum ita. ff. ad Trebellia. Nam reſpondet Al-
7 ciat. regulam dict. §. cum ita, procede. e † tantummodo
in his, in quibus partes liberam habent facultatem, ita
quod poſſunt renunciare, ſecus ſi non poſſunt. Ita pro-
bant l. Titia. ff. ad l. Falcid. & c. Rayna. de teſta. vbi Fal-

8 cidia † dr̃ deduci contra voluntatem teſtatoris. Ratio
eſt, quia etiam ſi velles, non poſſet eam prohibere. Et
declarationem hanc ad §. cum ita, probauit idem Alc.
in lib. 5. Paradox. c. 19. qui comprobat ex l. 4. ff. de regul.
iur. & Alciat. refert Zauch. in d. §. cum ita. in 9. par. nu.
45. quem declarat.
Quarto allegauit Alciat. doctr. Bart. in l. non ſolum.
9 n. 6. ff. de procur. cum dixit, quod procurator † ad agen
dũ tenetur defendere, & illa diſpoſitio quod defendat,
legalis dr̃. Ratio eſt, quia is defendit neceſſitate legis. l.
ſeruum quoq. §. ait prætor. ff. de procur.
Quinto facit ſecundum Alciatum, quod ſcribunt gl.
& Doc. in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. vbi tempus
10 † quod datur iudicatis, etiam ſi ſit expreſſum in ſenten
tia, attamen dicitur terminus legalis, non hominis. Ra-
tio eſt, quia tempus illud non eſt in mera poteſtate iudi
cis. l. 2. ff. eod. tit.
Sexto confert quod ſcribunt Caſtr. & Aret. in l. iuriſ-
gentium. §. penu. ff. de pactis, cum dicunt, clauſulam do
11 li mali † ineſſe in contractu depoſiti diſpoſitione legis,
cũ partes ipſi dolo de futuro renunciare nõ poſſint. d. §.
pen. Quam quidem traditionem probauit etiam Alc. in
d. §. Cato. n. 105. in fi. & Soc. Iun. n. 134.
Septimo huc facit, quod docuit Riminal. Sen. in l. ſi
quis maior, nu. 7. C. de tranſact. cum aduerſus Salicetũ,
& Alexandrum ibidem ſcripſit, quod ſtante ſtatuto co-
gente affines ad compromittendum, ſi reperiatur factũ
compromiſſum inter duos affines, præſumitur factũ ob
diſpoſitionem ſtatuti, atque ita eſſe compromiſſum ne-
ceſſarium, & non voluntarium. Cum non ſit in faculta-
te vnius eorum recedere ab ea diſpoſitione, & Riminal
dũ ſecuti ſunt Alc. in d. §. Cato. n. 105. in d. l. ſi quis ma-
ior. & li. 1. Paradox. c. 20. in fi. & lib. 5. c. 19. in fin. Cagn.
in d. l. ſi quis maior. n. 67.
Et ſcdm hanc opinionẽ reſponderunt Anch. conſil.
158. & Dec. conſ. 22, col. 2. Diſtinctionem adhibet Rui-
nus & Torniellus in l. 3. ille n. 46. iſte n. 71. de leg. 1. quæ
vere non ſatisfacit in caſu dubio, cum. ſ. ignoratur quã-
do fuit factum compromiſſum.
Secundus eſt caſus, quando lex præſumit aliquid qđ
partes poſſunt prohibere, illiq. renunciare. Hoc in caſu
12 dr̃ † diſpoſitio hominis, non aũt legis. ita Ripa in d. le.
ſi inſulam. n. 60. & Alc. in d. §. Cato. n. 104. & libr. 1. Pa-
radox. cap. 20. ſic intelligentes l. cum quid. ff. ſi cert. pe
tat. vbi ẽt Dec. n. 4. idem affirmauit. & ipſemet Dec. in l.
ſemper in ſtipulationib. n. 5. & ibidem Cagn. nu. 3. ff. de
reg. iur. Qua de re plura dicemus infra lib. 3. præſu. 80.
dum explicabimus d. l. cum quid. idem probat l. nõ vti-
que. ff. de eo, quod certo loco, vbi Iaſ. nu. 2. ſcribit. ele-
13 ctionem in alternatiuis † non eſſe ſemper debitoris; cũ
illa ſit ex diſpoſitione legis.
Huc pertinet doctrina egregia Bar. in l. conditiones,
quæ extrinſecus. nu. 1. ff. de cond. & demo. cum ſcripſit,
14 quaſdam eſſe conditiones † quæ veniunt ex legis diſpo
ſitione, & ſic legales, quaſdam vero, quæ veniunt ex na
tura rei, & demum quaſdam quæ veniunt ex præſũpta
atque coniecturata mente teſtatoris, ſenſit ergo manife
ſte Bartol. has poſtremas conditiones prouenientes ex
præſumpta mente teſtatoris, non eſſe legales, ſicque ex
diſpoſitione legis.
Tertius eſt caſus, quando lex non habito reſpectu ad
voluntatem præſumptam partium, aliquid inducit. Hoc
15 caſu dicitur † diſpoſitio legis, & non hominis. ita Ripa
in d. l. ſi inſulam. nu. 60. & Alcia. in d. §. Cato. num. 106.
qui adducti ſunt auctoritate Bartol. in le. ſtipulationes
non diuiduntur, quæſt. 8. de verborum obligat. cum di-
xit, illam cenſeri obligationem deſcendentem a diſpo-
ſitione legis, cum lex eam inducit non habita ratione
voluntatis hominis. Et Bartolum ſecuti ſunt alii, quos
commemoraui ſupra in primo caſu, Confert etiam qđ
docuit idem Bart. in l. cum ſtipulatus ſim a Proculo. nu.
16 4. de verbor. obligat. Cum dixit intereſſe † pœnam eſſe le
galem. Ea eſt ratio, quia lex non habita ratione, præſũ-
ptæ voluntatis partium, illud inducit in obligationib.
facti, vt debitor liberetur, ſoluendo illud, & idem in illo
loco ſcripſit Iaſ. col. 4.
Huc etiam facit quod docuit idem Bart. in l. 3. nu. 7.
verſ. & hoc placet. ff. de leg. 1. cum dixit tempus quatuor
17 menſium conceſſum condemnato ad ſoluendum † eſſe
diſpoſitionem legis, quæ ſua indulgentia illud permi-
ſit, non habito reſpectu ad perſonam iudicis, quod. ſ. p̃-
ſumatur ſic voluiſſe tempus illud concedere, & Bart. ſe
cuti ſunt Alex. Confert tex. l. quod ſi nolit. §. Pompon. ff.
18 de ædil. ædict. vbi ſi vnus ex pluribus emptoribus, † de-
teriorat rem, ſolus inſolidum tenetur, eſt ratio, quia hoc
debitum deteriorationis non ex contractu ſeu vi ſtipu-
lationis, ſed diſpoſitione legali, ex ædilitio edicto cau-
ſatum dicitur.
Quartus eſt caſus, quando lex aliquid præſumit ex
19 actu omnino tacito partium. Hoc in caſu † dicitur etiã
diſpoſitio legis non autem hominis, ſicuti videmus in
20 ſucceſſionibus ab inteſtato † quæ a lege introductæ ſũt
ex tacita quadam voluntate morientium, l. ſi quis cum
teſtamentum nullum, & l. conficiũtur. in princip. ff. de
iure codic. de quibus dicemus infr. li. 4. præſ. 68.
Hæc enim dicitur diſpoſitio legis, vt tradunt Bald.
in l. ſi emancipati. in 8. oppoſ. C. de collatio. & Ruinus
in rubr. ff. ſoluto matrimon. num. 216. & alios comme-
morabimus in dic. præſumptio. 68. Eſſe autem legis di-
ſpoſitionem manifeſte patet, quia appellatur legitima
ſucceſſio. l. obuenire. ff. de verbor. ſignificat. vbi Alciat.
& l. 3. §. de illo. ff. pro ſocio. Et lex illa eſt, quæ immedia-
21 te eam defert, atque ita † cauſa proxima & immediata
eſt ipſa lex, vt declarat Bartol. in d. §. de illo, quem ſecu
tus eſt Ruin. in d. Rubr. ff. ſolut. matrimon. nume. 216.
quo loci ſimile ſcripſi de dote minoris, quæ cenſetur re
petita in ſecundo matrimonio, cum illa proueniat ex
diſpoſitione legis immediate, non autem hominis. Et ſi
aliter reſponderit Corn. in conſil. 254. libr. 1. qua de re
ſuo loco dicemus. Non hic omittendum eſt, quod acu-
te docuit Torniellus in l. 3. num. 70. de lega. 1. dum ad
declarationem d. l. conficiuntur, ſcripſit, hæreditatem il
lam ab inteſtato, deferri a lege ex præſumpta mẽte mo
rientis, cuius tacita voluntas cum efficax non ſit ad trãſ
ferendam hereditatẽ directo, ideo a lege ipſa coadiuua-
tur. Illa tamen voluntas tacita decedentis (inquit Tor-
niellus) efficax eſt, vt ſucceſſor ille tanquam a moriente
honoratus grauari poſſit, dic. l. conficiuntur. & l. ſi quis
cum teſtamentum nullum. ff. de iure codicil.
Quintus eſt caſus, quando lex inducit præſumptio-
22 nem iuris, & de iure. Hoc in † caſu dicitur diſpoſitio le
gis, & non hominis. Ita Alciat. in d. l. 4. §. Cato, nu. 103.
in fin. de verb. oblig. Eſt ratio, quia lex ipſa, non habito
reſpectu ad voluntatem partium, eam ita ſtatuit, vt nec
ei renunciare poſſint partes ipſæ, nec contrarium pro-
bare, ſicuti ſuo loco diximus.
Huius diſputationis vtilitas non mediocris eſt. Ma-
gni etenim refert ſcire, an diſpoſitio ſit legis, vel homi-
23 nis, plurimum enim † inter ſe differunt.
24 Prima eſt differentia, quia dicimus † durius agi cum
hominis diſpoſitione, quam cum illa legis, l. Celſus. ff.
de recept. arb. vbi gl. & ſcribũt Bar. in d. l. ſi inſulam, in
8. oppoſ. n. 9. & ibid. Iaſ. n. 28. & Ripa n. 56. Late Com. §.
item ſi quis in fraudem, n. 4. in Inſt. de actio. & Neuiz.
in conſ. 2. n. 39. qui propterea dicunt, difficilius purga-
25 ri † moram conuentionalem, quam legalem. Ripa in d.
l. ſi inſulam. num. 53.
Secũda eſt differentia, quando agitur de annullatio
26 ne actus, lex fortius annullat, † quam homo, ita Bart. in
d. l. ſi inſulam. vbi Ripa num. 58. qui eiuſdem ſententiæ
alios

Digitized by Google

alios recenſet. Et hæc quidem differentia declarat atq; limitat præcedentem.

27 Tertia eſt differentia, quod citatio facta ab homine † non conſtituit citatum in mora, niſi facta ſit præciſè, & peremptoriè ad audiendum ſententiam, gl. in Clem. ſæpe, in verb. ad id, de verb. ſig. ſecus eſt in citatione legis. l. ſæpe. ff. de appel. Ita docuit poſt alios Ripa in l. ſi inſulam, num. 59.

Quarta eſt differẽtia, diſpoſitio hominis verificatur
28 in prima vice: † non autẽ diſpoſitio legis, cuius differentiæ ratio eſt, quia legis natura eſt, vt non pro vno actu tãtum, ſed quoties opus erit, prouideat, ſecus eſt in diſpoſitione hominis. Si enim quis tenetur diſpoſitione legis dotem conſtituere mulieri, vt pater filiæ, iuxta l. qui liberos. ff. de rit. nup. non ſufficit, ꝙ eam ſemel dotaue-
29 rit, ſed tenetur † toties, quoties opus erit, l. vlt. C. de dotis promiſ. Diuerſum eſt, quando tenetur diſpoſitione hominis vt in ſocio, qui conuentione ſocietatis tenetur dotare filiam ſocij, ſufficit enim tunc quod ſemel dotauerit, l. ſi ſocius pro filia. ff. pro ſocio. Ita declarant Baldus, Angelus, Imola, & Alex. in l. ſi cum dotẽ. §. 1. ff. pro ſocio. & alios refert Tiraq. in l. boues. §. hoc ſermone, limit. 9. num. 4. de verbor ſignific. vbi plura alia exempla commemorat.

30 Quinta eſt differentia, quod † generalis diſpoſitio legis, comprehendit omnes, & quoſcunque caſus. Nõ ita diſpoſitio hominis. Ita declarãt Ang. in l. ſed & ſi quis. §. quæſitum, in fi. ff. ſi quis cautio. & Iaſ. in l. actione, nu. 9. in fine. C. de tranſact. Cum dixerunt, quod vbi in diſpoſitione hominis requiritur ſpecialis mẽtio alicuius actus, non ſufficit, quod fiat verbis generalibus, ſicuti in clauſulis renunciationum, derogationũ, & ſimilibus, ſecus eſt, quando eſt diſpoſitio legis.

31 Sexta eſt differentia, quod in diſpoſitione legis † indefinita æquipollet vniuerſali, non ita in indefinita hominis, ſicuti ſcribunt Dec. in l. 1. nu. 11. & ibidem Cagnolum. 9. & manifeſtius doctiſs. Alc. in lib. 3. Paradox. ca. 14. Verum diſſentiunt alij multi, quos congerit eruditiſſimus Did. in l. 1. variar. reſolut. c. 13. num. 9.

32 Septima eſt differentia, ꝙ in diſpoſitione legis † ſub nomine filiorũ continentur nepotes, non ita in diſpoſitione hominis. Alc. in d. c. 14.

33 Octaua eſt differẽtia, quod in diſpoſitione legis † generalis ſermo recipit reſtrictionẽ de habilitate, l. vt gradatim. §. 1. ff. de mun. & hono. Nõ ita in diſpoſitione hominis, quemadmodum declarat Bal. in l. 1. col. 1. C. ſine cenſ. & reliq. Alex. in l. ſi patroni, num. 15. ad treb. Iaſ. in prælud. feud. nu. 49. & in l. 1. §. nunc. de oper. noui nunciat. Curtiu. in conſ. 1. n. 3. & Tiraq. in tract. de retract. conſangui. §. 1. gl. 7. num. 29.

34 Nona eſt differentia, quod in diſpoſitione legis † dominium ſine aliqua traditione transfertur, non in diſpoſitione hominis, ſicuti declarat Bart. in l. traditionibus, in 1. lect. in fi. C. de pactis. & ibid. Alex. in fi. Bal. & Abb. & reliqui in rubr. ext. de conſuet. & Alex. in conſ. 1. col. 2. lib. 5.

35 Decima eſt differentia, quod in diſpoſitione legis † conſideratur perſona intermedia, non ſic in diſpoſitione hominis, vt docuit Bar. in l. 3. §. 1. ff. de leg. præſt. quẽ ſecuti ſunt multi relati a Petra Sãcta in ſing. 64. qui ſcri-
36 ſerunt, prohibitum ſub pœna † contrahere cum bannito, impune contrahere cum filio banniti, qui eſt perſona intermedia.

Vndecima eſt differentia, quod in legis diſpoſitione
37 † admittitur compenſatio ipſa a lege facta, etiam contra debitum iuratum, non ita in cõpenſatione hominis, ſicuti declarat Soc. in l. Iulianus, col. pen. verſ. confirmatur hoc. ff. de cond. & demonſt.

38 Duodecima eſt differentia, ꝙ † alimenta diſpoſitione legis debita peti poſſunt & de præterito, ſecus alimenta debita diſpoſitione hominis, ſicuti explicat Dec. in l. de alimentis, num. 5. in fine. C. de tranſactio.

39 Tertiadecima eſt differentia, quod habens † adminiſtrationem cum libera poteſtate a lege, poteſt tranſigere, non ita habens diſpoſitionem hominis, ſic declarat Bart. in l. 1. in 3. lectio. in 3. oppo. de offic. procurat. Cæſar. Diſſentit tamen Iaſon in l. ſi præſes, numer. 11. C. de tranſactio.

40 Decimaquarta eſt differentia, quod iuſta cauſa, † puta abſentię, litigandi, & ſimiles, excuſant a pœna legali, non ita a pœna conuentionali, l. vlt. C. de in integr. reſtituti. Corſet. in ſingula. in verbo pœna, incipit, licet, & Iaſon in l. ſi quis id, quod, num. 34. ff. de iuriſdict. omniũ iudic.

Decimaquinta eſt differentia, quod pręſcriptio lega-
41 lis † non currit contra militem, ſecus vero conuentionalis. Corſet. in ſing. in verbo, præſcriptio, incip. licet.

Decimaſexta eſt differentia, quod diſpoſitio tacita &
42 ficta dicitur † legis, non autem hominis. Dec. in l. cum quid, nu. 4. ff. ſi cert. pet. & in l. ſemper in ſtipulationib. num. 5. ff. de reg. iur.

43 Decimaſeptima eſt differẽtia, quod † obligatio proueniens ex diſpoſitioue legis, eſt fortior illa, quæ deſcendit a diſpoſitione hominis, ita Bal. in l. frater a fratre, in fin. ff. de cond. indeb. & alij congeſti a Crauet. in conſ. 111. num. 24.

Decimaoctaua eſt differentia quod ſi debitum contractum eſt in ſcriptis partium conuentione, atque ita
44 in diſpoſitione hominis, ſolutio † probari debet in ſcriptis, vel quinque teſtibus, l. teſtium. C. de teſti. ſecus vero quando debitum eſt diſpoſitione legis, quia tunc fieri poteſt probatio ſolutionis teſtimonio duorũ teſtiũ, ita poſt Bar. in l. generaliter. C. de nõ num. pec. declarat Afſl. in deciſ. 13. num. 25. in fi. & num. 26.

Decimanona eſt differentia, quod in diſpoſitione legis, quæ ſucceſſionem defert agnatis proximioribus, fi-
45 lius † ingreditur locum patris, vt cõcurrat cum patruo, ſicuti quando ſtatutum admittit proximiores, ſecus vero eſt in ſucceſſione delata diſpoſitione hominis, vt in fideicommiſſo relicto proximioribus, ita poſt Alex. & alios docuit Dec. in l. 1. num. 19. C. de ſecund. nupt.

46 Vigeſima eſt differentia, quod facilius admittitur † interpretatio, & extenſio in diſpoſitione hominis, quã in diſpoſitione legis. Dec. in l. 1. num. 1. in fi. C. de tranſact. & Crauet. in conſ. 118. num. 22.

47 Vigeſimaprima differentia eſt, quod expreſſa † renunciatio filij non nocet patri. l. vlt. in princ. C. de bon. quæ lib. Renunciatio tamen tacita proueniens ex diſpoſitione legis, patri præiudicat. Bart. in l. 1. in fi. C. qui admitti. & ibid. Dec. in 3. lect. num. 47. & Tiraq. de legibus cõnub. in gl. 5. num. 49. & 50.

Diſpoſitum in caſu vero, quando & quomodo locum habeat in caſu præſumpto, diligenter explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Diſpoſitio in caſu vero, locum habet in præſumpto, præſumptione iuris & de iure. Idem præſumptione iuris ſola. & numero 4.*
2 *Mutuum verum dicitur per confeſſionem, lapſo biennio.*
3 *Præſumptio iuris & de iure, eſt certiſſima, & indubitata probatio.*
5 *Præſumptio iuris procedit ſecundum veritatem.*
6 *Matrimonium præſumptum eandem vim habere, quam verum.*
7 *Donare qui promiſit etiam nudo pacto, obligatur.*
8 *Regula iuris, duo ſpecialia concurrere non poſſe, cur introducta.*
9 *Specialia duo quando concurrere poſſint. & n. 11.*
10 *Fictiones duę quando concurrere poſſint.*
12 *Iuramentum in litem an ob dolum præſumptum poſſit deferri.*

13 *Lex*

Digitized by Google

13 *Lex prohibens,& annullans actum,trahitur ad pręſumptum.*
14 *Diſpoſitum in caſu vero, quādo non habet locum in pręſumpto.*
& n.15.16.& 17.
18 *Diſpoſitio loquens in caſu vero, locum non habet in pręſumpto,*
hominis pręſumptione.

QVAESTIO XLVII.

QVæro quadrageſimoſeptimo, an diſpoſitum in
caſu vero,locum habeat in caſu præſumpto? Hac
in quæſtione diſtinguendi ſunt tres caſus, quem-
admodum tres ſunt præſumptionis ſpecies.

Primus eſt caſus,quando præſumptio eſt iuris,& de
iure. Hoc ſane in caſu dubium non eſt, quin diſpoſitio
1 facta † in caſu vero,locum habeat & in hoc ita præſum
pto. Ita in ſpecie docuit Berous in c.at ſi clerici,in prin.
nu.110. de iud.Cum aduerſus Abbatem & Deciū ſcri-
pſit,ſtatutum puniens eum, qui confeſſus,& conuictus
eſt de maleficio, locū habere etiam contra eum,qui de-
ficit in purgatione canonica,ex quo is pręſumptione iu
ris,& de iure pro confeſſo,& cōuicto habetur. Qua qui-
dē de re ſuo loco vberius dicemus. Huc pertinet ꝙ ſcri-
pſerunt Bald.in l.vnica,in princip.C.de rei vxor.actio.
& in l.pecuniæ.C.de ſolut.& Iaſ.in §.fuerat,nu.56.Inſt.
de actio. quod ſi actum eſt in iudicio pro mutuo vero,
ſufficit probare mutuum per confeſſionem, elapſo biē-
2 nio,quia dicitur, † ob præſumptionem iuris, & de iure
mutuum verum. Huc etiam facit doctrina Abbat.in ca.
per tuas,in 1.notab.de cond.appoſ.quod deducens ma
trimonium verum, & probans præſumptum, præſum-
ptione iuris, & de iure obtinet. Et huius caſus ratio eſt
3 manifeſta,quia præſumptio iuris,† & de iure,eſt certiſ-
ſima,& indubitata probatio, ita lege ipſa diſponēte. Et
hic caſus magis ex ſubſequenti confirmatur.

Secundus eſt caſus,quando eſt ſola iuris pręſumptio.
4 Et idem † eſt quod ſuperiore caſu, vt ſcilicet diſpoſitio
loquens de caſu vero.locum habeat in caſu hoc pręſum
pto.Ita affirmarunt Abb.in c.veniens, il 2.nu.6.& in c.
is qui fidem,nu.2.de ſponſ.Bal.in l.cum citra.C.de iu-
re dotium.Comenſ.in conſil.109.colum.2. Curt.iun. in
conſ.4.nu.17.& alij plures,quos infra commemorabo.
5 Et huius ſententiæ ea eſt ratio, quia præſumptio † iuris
procedit ſecundum veritatem. l.vlt.ff.de eo quod me-
tus cauſ.& l.ſiue poſſidetis.C.de probat.& diximus ſu-
pra q.8.dum explicauimus differentiam inter fictionem
& pręſumptionem. Et præterea manifeſte, & liquide ap
parere dicitur,qđ apparet præſumptione iuris,l.ſi quis
locuples. C.de manumiſſ.teſtam. & diximus ſuperiore
qu. Si ergo præſumptio eſt ipſa veritas, cum ſcilicet nil
ei obſtat, qui fit,quin concludere debeamus,diſpoſitio
nem in caſu vero locum habere etiam in præſumpto?
Quocirca recte docuit Abb.in d.c.veniens, & in d.c.is
6 qui fidē, nu.2.de ſponſ.matrimonium pręſumptum † eā
dem vim habere,quam habet matrimonium verum.

Hinc diffiniri poteſt controuerſa illa diſputatio, an
diſpoſitio l.ſi quis argentum. §.pen. C.de don.locū ſibi
vindicet etiam in donatione præſumpta.

Eſt ſane (vt hoc prius dicam) ea conſtitutione ſanci-
7 tum,quod is,qui donare promiſit,† etiam pacto nudo,
teneatur omnino ſuam ipſam promiſſionem implere,
atque ita donare. Dubitant autem noſtri,an & illa di-
ſpoſitio locum habeat, etiam in pacto præſumpto? Et
locum habere ſcripſerunt gloſſ.in l.ſi tibi,in principio.
ff.de pactis.& in leg.hactenus. §.1.ff.de conſtit. pecun.
quam ſecuti ibi ſunt Bartol.& Caſtrenſ. Idem affirma-
runt Martin.Laudenſ.in l.iuriſgentium. §.ſed cum nul-
la.ff.de pactis.Fulgo.in dict.l.iuriſgentium. §.quinimo.
colum.4. & ibidem Fortunius Garzia colum.34.num.
77.verſ.tertium dictum. Idem ſenſerunt Iacob.Butriga.
& Bart.in l.receptitias. C.de conſtit.pecun.vbi expreſ-
ſe idē voluit Guid.Papę, Franciſc.Aret.in l.2.col.2.verſ.
ad tertium,de leg.1.Ang.Aret.in §.in perſonam,col.an
tepe.verſ.4.principaliter, inſt.de actio. Et hos recenſet
ac probat Tiraq.in l.ſi vnquam, in verbo donatione lar
gitus,nu.168.C.de reuoc.don. Quibus accedunt Alex.
in l.ſi aliquam rem,in fi.ff.de acquir.poſſ.And.ab Exea
in rubr.de pact.nu.68.& Zuchar.num.77.& Purpur.in
l.rogaſti.§.ſi tibi,nu.64.ff.ſi certum pet. Et horum ſentē
tia vera eſt, quando donatio illa præſumpta, eſt a lege
ita pręſumpta,ex rationib. ſupra commemoratis. Qui-
bus conſtat male ſenſiſſe illos Doctores, qui negarunt
diſpoſitionem d.l.ſi quis argentum.§.pen.locum habe-
re in donatione præſumpta. Quos ſane Doctores longa
ſerie recenſet Tiraq.in d.l.ſi vnquam,in verbo donatio-
ne.num.152. & idem affirmarunt Franciſ.Aret.ſibi pa-
rum conſtans in l.licet,in fin.& l.ſi creditori.C.de pact.
Alex.in conſ.129.in fi.lib.7. Corn.in conſ.23.colum.3.
verſ.& per hanc rationem.lib.1.& in conſ.129.col.2.li.
3.Crot.in Rubr.de verb.oblig.nu.3.& idem Torniellus
nu.64.& Leonius nu.90. Et ij quidem ea prima & præci
pua ratione moti ſunt, quoniam cōcurreret circa idem
duplex ſpecialitas,nempe quia præſumeretur donatio,
contra l.cum de indebito.ff.de probat. Item ꝙ ex nudo
pacto oriretur actio,contra l.legem.C.de pac.cum ſimi
lib. Quæ ſane duplex ſpecialitas concurrere non poteſt
circa idē.l.2.C.de dotis promiſſ.tradit Bar.in l.ſi is,qui
pro emptore,col.pen.vbi cæteri omnes. ff.de vſuc. Verū
multis modis reſpondere poteſt.

Et primo, illa iuris regula, quæ habet duo ſpecialia
8 concurrere non poſſe, ea ratione & cauſa † introducta
eſt, vt reſtringatur,& quantum fieri poteſt,minuatur id
quod contra ius commune ſancitum fuit. Specialia.n.
ſunt aduerſus ipſum ius cōmune, & ob id fit reſtrictio
in quantum poteſt, vt minus recedatur a iure ipſo com
muni. Atqui noſtro in caſu ceſſat hæc ratio,quia etiam
ſi ſpeciale ſit,quod pactum nudum actionem pariat,at-
tamen non eſt cōtra æquitatem, imo eſt ſecundū eam,
poſteaquam iure canonico ita ſancitum eſt.ca.1.de pa
ctis. conuenit etiam cum æquitate prætoria. l.iuriſgen-
tium.§.Prętor ait. ff. de pactis.imo conuenit & cum ip-
ſo iure naturali.l.1.in prin. ff.de pact. Ergo dicendū eſt,
non eſſe hęc reſtringenda,cum ſint ſecundum ęquitatē,
iuxta l.bona fides. vbi Caſtreſ.ff.depoſiti. Ita in ſpecie
reſpondit Fortunius Garzia in d.§.quinimo.nu.86. Se-
cundo reſpondet Garzia præcitato in loco. nu.77.eſſe
falſum quod a præcitatis Doctoribus traditum eſt,nem
pe ſpeciale eſſe,quod donatio præſumatur. Nam etſi re
gulariter non præſumatur omnibus in caſibus,attamen
in illis caſibus,in quib.præſumitur,non eſt quid ſpecia
le,ſed regulare,ſicuti maxime eſt,quando quis ſcienter
promittit indebitum. Eſt enim tunc regulare. l.1. ff.de
condit.indebiti.d.l. cum de indebito.in princ.ff.de pro
bat.l.Campanus.ff.de oper.lib.ibi,ſed cum ſciret.& l.ſi
diuortio.ff.de verb.oblig.& dicemus infra li.3.pręſum.
31. Reſpondetur tertio, quod duo ſpecialia poſſunt ſi-
9 mul concurrere,† quando vnum eſt conſecutiuum alte
rius. ita Bart.in l.ſub conditione.in ſecunda oppoſitio.
ff.de ſolut.& Purpur.in l.1.num.625.verſ.11. ff.de offic.
eius, Et hinc Bar.in l.ſi is, qui pro emptore.col.vlt.ff.de
10 vſuc.ſcripſit,duas fictiones † poſſe ſimul concurrere,quā
do vna eſt conſecutiua alterius.

Atqui hoc in caſu vnum ſpeciale eſt conſecutiuum
alterius. Nam principale illud eſt,quod promiſſio facta
ſine cauſa ab eo qui ſcit ſe non debere, valeat vt dona-
tio,ex quo deinde ſequitur quod ēt ſi fiat pacto nudo va
leat ex d.l.ſi quis argentum.§.pen.C.de donat. Præterea
& quarto reſpondetur,quod duplex ſpecialitas concur
11 rere poteſt circa idem, quando † ambæ a diuerſo fonte
proueniunt,ita Ruin.in l.1.nu.170. ff.ſolut.matrimo.&
in conſil.151.col.2.lib.5.ex l.ſingularia. ff.ſi certum pe-
tat. At hic a diuerſo fonte hęc proueniunt. Nam vna eſt

lex

lex, imo plures, quæ ſtatuunt donationem præſumi fa-
ctam ab eo, qui ſcienter promittit, quod promittere nõ
tenebatur. Alia aũt eſt diſpoſitio d.l. ſi quis argentum,
quod pacto nudo promiſſa vim donationis obtineant.
Alia reſpõſione vſus eſt Zuchardus in rub. C. de pactis.
num. 77. verſ. ad ſecundum.

Hinc etiam infertur veram eſſe eorum traditionem,
qui ſcripſerunt, diſpoſitionem l. vlt. C. de ſacroſ. eccleſ.
quæ transfert rei donatæ dominium ex ſolo tit. ſine tra
ditione, fauore eccleſiæ, locum habere etiam in dona-
tione præſumpta. Ita ſane affirmarunt Spec. in tit. de lo-
cato. §. nunc aliqua. verſ. 52. Bar. in l. ſi aliquam rem. nu.
9. de acq. poſſeſ. & ibidem apertius Alex. & Ripa nu. 36.
idem Bart. in l. cum falſa, nu. 3. C. de iuris & facti ignor.
Butrius in c. ex parte. col. 7. de confeſ. Bal. in l. ad proba
tionem. col. vlt. verſ. quarto, quid ſi animo. C. locati. An
gel. in l. qui rem. eo. tit. & in §. emphyteuſim. in fine. in
Auth. de non alien. aut permut. reb. eccl. Caſt. in conſil.
11. Super primo quęſito, in quantum. col. 1. lib. 2. quos ſe
cutus eſt Tiraq. in l. ſi vnquam. in verbo, donatione. nu.
169. C. de reuoc. don. Et his accedunt Ruin. in conſ. 151.
col. 2. lib. 5. & Rolãd. in tract. de lucro dotis. q. 75. n. 29.
& ſi idẽ in trac. de legibus connub. in gl. 3. nu. 53. parum
animaduertens, contrariam opinionem ſequatur. quã
quidem probauit & Ruggerius de Mota in repet. l. tra
ditionibus. num. 62. C. de pact.

Huc etiam pertinet quod diſpoſitio l. ſi vnquam. C. de
reuoc. donati. qua ſancitum eſt donationem cenſeri re-
uocatam ob filiorum ſuperuenientiam, locum habet
etiam in donatione præſumpta. Ita Bald. in dict. l. ſi vn-
quam. 1. lect. in fin. & ibidem Tiraq. in verbo, donatio-
ne. num. 155.

Huc quoque facit, quod diſpoſitio in l. in actionibus.
ff. de in litẽ iurando. quo datur facultas in actionib. bo-
næ fidei iurandi in litem ſuper dolo aduerſarij, habet lo
cum ſuper dolo præſumpto. Ita Bal. in d. l. in actionib.
col. vlt. verſ. oppoſ. quod. idem ſcripſit Tiraq. in l. ſi vn-
quam. in verbo. donatione. nu. 263. C. de reuoc. don. Et
his accedunt Bal. in conſ. 119. ſtatuto. lib. 2. Soc. ſen. cõſ.
213. lib. 2. Curt. iun. in d. l. in actionibus. num. 28. ff. de in
lit. iuran. & Pariſ. conſ. 75. n. 31. lib. 2. Nec repugnat qđ
Bar. in l. tutor, qui repertorium. col. pe. num. 21. verſ. ve
nio ad 3. ff. de adm. tut. Corn. conſ. 81. col. 3. nu. 1. lib. 4.
Iaſ. conſ. 174. col. vlt. lib. 1. Dec. in d. l. in actionibus. nu.
28. Catelia. Cotta in ſuis memora. in verbo, iuramentũ,
12 ſcripſerint, ob dolum præſumptum nõ poſſe defferri † iu
ramentũ in litem. Nã ij loquuntur de dolo pręſumpto
ex præſumptionib. hominis. Vel cum leuis eſt præſum-
ptio iuris. Et qui ſit dolus verus & qui præſumptus, di-
cemus infra lib. 5. præſump. 3.

13 Confert pariter quod lex † prohibens & annullans
actum, trahitur etiam ad præſumptum. l. qui ad certũ.
ff. locati. vbi ſicuti locatio vera, quæ fieri a furioſo prohi
betur, ita etiam prohibetur præſumpta, quæ inducitur
ex continuatione. Et dicemus infra lib. 3. præſum. Hinc
etiam dicemus, quod lex annullans & irritans donatiõ
nes inter virum & vxorem, locum habet etiam in dona
tionibus præſumptis. Ita gl. in l. ſi donationis. C. de con-
trah. empt. & ibidem Salic. Soc. ſen. in conſ. 66. col. 1. lib.
2. quos ſecutus eſt Tiraq. in d. l. ſi vnquam, in verbo do
natione. num. 164. C. de reuoc. donar.

Hinc quoque dicimus, leges requirentes inſinuatio-
nẽ in donationibus, eas alioqui irritãtes, habere ẽt locũ
in donationib. præſumptis. Ita Bart. in l. 1. vlt. oppo. ff. de
don. & in l. vlt. in prin. C. de iure dotium, ex illo textu,
Bald. in conſ. 231. Præpoſito ſtatuto. lib. 1. Ang. in conſ.
94. Cum lis & q. col. antep. verſ. hoc igitur articulo. Ful-
goſ. conſil. 72. col. vlt. verſic. nec nocet. Pract. Papien. in
forma libelli, quo agitur pro donatione. in verbo, ſolem
niter. num. 7. Ant. de Canario in tracta. inſinuationum
q. 44. & Tiraq. in d. l. ſi vnq̃. in verbo donatione. nu. 164.

His etiam accedit, quod ſtatutum prohibẽs donatio-
nem ſine præſentia iudicis, locum habet & in donatio-
ne præſumpta. Ita ſcripſit Tiraq. præcitato in loco nu.
164. in fi. poſt Corneum in conſ. 185. col. 4. num. 5. verſ.
his tamen non obſtantibus, lib. 2.

Huc etiam ſpectat, quod dicimus ſtatutum ex quo
maritus lucratur certam partem dotis, procedit etiam
in dote præſumpta. Ita ſcribunt Bart. in ſua q. 7. Mulier
habens amplum. Bald. in l. citra. & in l. nulla. col. 1. C. de
iure dotium. Caſtr. in conſ. 60. Viſis ſtatutis communis
Vincentiæ. in 2. dubio. lib. 2. Comenſ. in conſil. 109. in 1.
dubio. Abbas in conſ. 46. in 2. dubio. lib. 1. Alex. in conſ.
122. col. 2. li. 7. Soc. ſen. conſil. 80. col. vlt. lib. 4. Curt. iun.
in conſ. 4. nu. 17. quos quidem ſecutus eſt Tiraq. in d. l.
ſi vnquam. in verbo donatione. n. 170. C. de reu. donar.
in tracta. de leg. connub. in gl. 3. nu. 55. Et his accedunt
Bald. in conſ. 102. Mulierem maritus. lib. 2. & q. ſtatuto
verſ. duos. q. 1. Caſtr. in cõſ. 283. col. 1. & vlt. li. 1. Rom.
in conſ. 314. nu. 7. Corn. in conſ. 254. num. 3. lib. 1. & in
conſ. 127. nu. 5. lib. 4. Ruin. in rub. ff. ſolut. matrim. num.
224. ſecũdum nouiſſimam impreſsionem. in conſ. 224.
col. 2. lib. 1. in conſ. 61. col. 6. nu. 12. lib. 3. & in conſ. 151.
col. 1. lib. 5. Pariſ. conſ. 34. col. vlt. lib. 3. Curt. iun. in cõſ.
154. in fi. Soc. iun. in conſ. 129. col. vlt. lib. 1. & in conſ. 8.
col. 1. lib. 2. Feronus in conſ. Burdegal. tit. de dote. §. 6.
Craue. de antiq. temp. in 1. par. 4. partis prin. nu. 43. Ro-
landus a Valle in tractat. de lucro dotis. q. 75. num. 15.
& Phanucius in tract. de lucro dotis in gl. 10. num. 7.

Diſſentiũt tamen ab hac opinione Alex. in conſ. 122.
n. 8. & 9. lib. 7. Corn. in conſ. 254. col. 3. verſ. ſed dare. &
vlt. lib. 1. Curt. ſen. in conſ. 79. Domina Franciſca. Iaſ. in
Auth. præterea. n. 25. C. vnde vir. & vxor. in §. fuerat. n.
127. inſt. de actio. qui tamen dubitatiue loquitur. & idẽ
apertius in conſ. 50. lib. 1. Io. Bapt. Caſtilleoneus in an-
notab. ad Matheſ. notab. 74. Ruin. in conſ. 223. num. 5.
lib. 1. Brunus in tract. quod ſtantibus maſculis, fęminæ
non ſuccedunt. art. 6. q. 7. col. 3. verſ. nã ſecus. q. 27. col.
6. verſ. & pro hac ſententia. Campegius in tract. de dot.
par. vlt. q. 9. Pariſ. in conſ. 62. nu. 27. lib. 4. Horum autem
opinio reijcienda eſt, tum quod receptę magis ſenten-
tiæ refragatur, tum quod infirmis admodum argumen
tis munitur, quibus ſatisfaciunt Soc. ſen. in d. conſil. 80.
lib. 4. & Crau. de antiquit. temp. in 1. par. 4. partis prin-
cipal. num. 46. & 47.

14 Recepta tamen hæc ſententia locũ non haberet † pri
mo, quando verſaremur in diſpoſitione iuris commu-
nis correctoria, ſicuti ſi ſtatutum diceret, quod maritus
lucretur dotem non obſtante diſpoſitione l. hac edicta
li. C. de ſecun. nupt. Nam tunc ſtatutum intelligitur de
dote re vera data, non autem de præſumpta. Ita reſpon-
dit Curt. ſen. in d. conſ. 74. Domina Frãciſca, col. 3. verſ.
ſed pręmiſſis, quem viſus eſt ſequi Crauetta præcitato
loco, nu. 48. Præterea & ſecundo communis hæc opinio
15 non habet locum, † quando extat aliud ſtatutum, quod
illius loci ſtatuta intelligãtur ad literam. Nam tunc ſta-
tutum deferens lucrum dotis marito, intelligitur de do
te vere conſtituta, non autem de præſumpta. Ita reſpon
dit Iaſ. in d. conſ. 50. lib. 1. quem ſecuti ſunt Oſaſcus de-
ciſ. 21. nu. 14. & apertius Phanutius in tract. de lucro do
tis, in gl. 10. num. 11.

Rurſus tertio non habet locum hæc communis do-
16 ctrina, & traditio, quãdo † ſtatutum loqueretur de dote
data, vel conſtituta lucranda. Nam tunc intelligitur de
dote vere data, & conſtituta, non autem de pręſumpta,
ita ſcribunt Angel. Caſtr. & Alex. in l. ſi donaturus. ff. de
cond. ob cauſam. Iaſ. in Rub. ff. ſolut. matr. nu. 23. & 24.
Soc. Sen. in l. de diuiſione, col. 2. ff. ſolut. matrimo. Ruin.
in conſ. 223. nu. 6. lib. 1. Brunus in tract. de conſt. decret.
& conſuet. in verbo, lucrum, col. 5. Cãpegius in d. tract.
de dote

Digitized by Google

de dote parte vltim.q.14. quos quidem ita recenſet, & probat Oſaſcus dec.21.nu.10. & nu.16. Et apertius idē docuit Ruin.in rub.ff.ſolut.matr. num.229. Cæterū ab hac declaratione manifeſte diſſentiunt Ruin. in conſil. 90.nu.4.lib.4. Soc.iun.in conſ.8.lib.2.& Phanuc.in tractat.de lucro dotis,in gl.10.num.11.

17 Quarto declaratur hæc traditio, vt non procedat, †
quando ſtatutum loqueretur de dote promiſſa. Nam
tunc non haberet locum in dote præſumpta. Ita Ruin.
in conſ.61.col.5.lib.3.& in conſ.151.col.1.& 2.lib.5.Ro
landus in tract.de lucro dotis,q.76.& Phanucius in tra
ctatu de lucro dotis,in gl.10.num.12.

Et prædictis deffiniri etiam poteſt illa diſputatio, an regula cancellariæ de triennali poſſeſſore, locum habeat in poſſeſſore præſumpto? Et locum habere ex iam traditis crediderim, tametſi dubitauerit Quintilian.Mandoſius in annotationibus ad Lapum, allegat. 89.in quæſt.vlt. Nec quæ ab eo adducuntur, quidquam vrgent, præſertim Alciat.in tractatu de præſumptio.regul.2.præſumptio.21.in 2.limitatione, imo potius ei refragatur.

Tertius eſt caſus huius propoſitæ quæſtionis, quan-
do ſcilicet agitur de præſumptione hominis. Hoc ſa-
18 ne caſu diſpoſitio † loquens de actu, & caſu vero, non
habet locum in hoc præſumpto. Quandoquidem ceſ-
ſant hic rationes duorum caſuum, quos ſupra proxime
retulimus.

Præſumptio iuris, & de iure, vel iuris tantum, vel hominis, allegari an ſemper debeat, noue ac copioſe admodum, dilucideque explicatum.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptionem iuris, & de iure in iudicio allegare neceſſe non eſt & quæ ſit ratio.*
2 *Præſumptio iuris quando allegari debeat.*
3 *Error, et ignorantia, etſi multis in caſibus præſumantur, attamē ipſa præſumptio alleganda eſt, & n.4.*
5 *Dominus olim, vt hodie præſumatur dominus, præſumptio alleganda eſt.*
6 *Dominium ex poſſeſſione præſumitur, ſi id allegetur. Vide diſtinctionem, num. 7.*
8 *Poſsidens ſemel, poſsidere adhuc præſumitur.*
9 *Bona fides in ſucceſſore præſumitur.*
10 *Mala fides in quibus caſibus præſumitur, præſumptio eſt deducenda.*
11 *Debitor qui creditori ſub hypotheca rem tradidit, non poteſt in dubium refricare dominij quæſtionem.*
12 *Dolus in quibus caſibus præſumitur, alleganda eſt præſumptio.*
13 *Deceptio licet in caſibus quibuſdam præſumatur, vt tamen a iuramento ſequatur abſolutio, præſumptio eſt illa alleganda.*
14 *Hæreditatem per filium iuſſu patris aditam, præſumptio eſt.*
15 *Grauamen re ipſa illatum in recuſatione iudicis, ſufficit allegare.*
16 *Aditio hæreditatis ex actibus præſumitur.*
17 *Præſumptio quæ oritur ex facto, pro eo quod eſt fundamentum intentionis, allegari debet.*
18 *Solemnitas etſi certis in caſibus præſumatur, alleganda tamen eſt ea præſumptio.*
19 *Identitas rei præſumitur, ſi allegetur præſumptio.*
20 *Præſtatio decennalis præſumit cauſam præſtationis.*
21 *Filium qui ſeparatim a patre diu vixit, præſumi ſui iuris effectum.*
22 *Res vt patrimonialis petita, præſumitur talis, ſi præſumptio allegetur.*
24 *Ratificatio geſtorum, ex aliquibus actibus præſumitur.*
24 *Prædia Caſtro adiacentia, præſumuntur eſſe ſub Caſtro.*
25 *Clandeſtinitas certis in caſibus præſumitur.*
26 *Inſtrumentum antiquitus ſumptum, et exemplatum, habet pro ſe præſumptionem.*
27 *Præſumptio iuris ex facto proprio orta, alleganda eſt.*
28 *Beneficium legis indultum alicui, intelligitur, ſi eo velit vti.*
29 *Iudex non requiſitus, non ſupplet in his quæ commodum priuatum concernunt.*
30 *Excipiens etiam præſumptionem iuris pro ſe habens, eam allegare debet.*
Idque extenditur etiam procedere in cauſis criminalibus. numero 31.
32 *Præſumptio iuris etiam notoria, alleganda tamen eſt.*
33 *Præſumptionem iuris allegare, quando non ſit neceſſe, & numero 34.*
35 *Præſumptionem iuris ex facto aduerſarij ortam, neceſſe num ſit allegare.*
36 *Agens contra periurum, eumque in pœnam incidiſſe aſſerens, nō tenetur allegare præſumptionem doli ipſius aduerſarij.*
37 *Homo ad centum annos viuere præſumitur.*
38 *Præſumptio ignorantiæ cauſata ex facto aduerſarij, non eſt alleganda.*
39 *Prælato eccleſiæ mutuans, an teneatur allegare præſumptionem, in vtilitatem eccleſiæ conuerſum eſſe.*
40 *Teſtes atteſtantes, ſe pecuniam numerari vidiſſe, non habent neceſſe aſſerere mutuum fuiſſe contractum.*
41 *Præſumptio orta ex facto, tam Rei, quam actoris, non eſt alleganda.*
42 *Præſumptio orta ex facto nullius, vtrum alleganda.*
43 *Præſumptio a mero iure proueniens, vtrum alleganda.*
44 *Præſumptio ſolius hominis, allegari debet, & quæ ſit ratio. numer.45.*

QVAESTIO XLVIII.

QVæro quadrageſimo octauo an præſumptio alle-
gari debeat in iudicio, vt proſit ei, pro quo ex-
tat? Hæc egregia iuris quæſtio a noſtris ſparſim
& valde perplexe explicata eſt. Ego tria ipſius quæſtio-
nis capita conſtituo, quemadmodū etiam ſunt tres præ
ſumptionis ſpecies, hoc eſt iuris & de iure, iuris tantum
& ſolius hominis. Quo ad primum caput, nempe præ-
ſumptionis iuris & de iure dicendum eſt ex ſententia
Baldi in l.vlt.verſ.item præſumptionem.ff.quod metus
cauſa.ac Butrii in c.2.col.5.verſ.ſufficeret ergo, de libel
1 li oblat.non eſſe † neceſſe quod allegetur. Ea videtur eſ-
ſe ratio, quia lex habet hanc pro ipſa veritate, quam
iudex velit nolit, cogitur ſequi. Quocirca non adhi-
betur diſtinctio, ex cuius facto illa oriatur, ſicuti hæc
diſtinctio fit in præſumptionibus iuris, de quibus nunc
dicemus.

Secundum eſt caput huius quæſtionis, quod eſt de præſumptione iuris tantum, in qua quidem explicāda varias doctorum traditiones dicemus, aliquando iuris præſumptionem naſci ex facto proprio, aliquando ex facto aduerſarii, aliquando ex facto vtriuſque, aliquādo vero ex facto nullius: Et propterea iuxta hanc traditionem diſtinguo atque conſtituo quatuor caſus.

Primus eſt caſus, quando præſumptio oritur ex facto
proprio vel circa factum proprium verſatur. Hoc ſane
2 caſu præſumptio † allegari debet. Sic ſentiunt omnes pe
nè. Ita Bart.in d.l.ſi adulterium cum inceſtu.n.14.ff.ad
l.Iul.de adulter. Cum dixit, ex illo textu, in §.idem Pol-
3 lioni.quod etſi error † præſumatur, attamen non ſufficit
de præſumptione, ad ipſius erroris probationem, niſi ip
ſa præſumptio allegetur. Idem docuit Bal.in l.alia.nu.
1.C.de iis quibus vt indign. & Aret.in conſ.112.in fin.
& late Didacus in c.Rayn.§.11.nu.1.verſ.illud vero.de
teſtam. Ceterum Bellonus lib.2.ſupputa.iuris cap.6.ex
Ang.& Comenſ.ſententia ſcribit d.l.ſi adulterium cum
inceſtu.§.idem Pollioni, non probare communem hāc
aſſertionem, quia dū dicit vtique ſi error allegetur, vo-
luit

Digitized by Google

bat dicere, id eſt, ſi error fuit, & interpretationem hanc viſum eſt etiam probare Iaſon in l. cum quid. in 2. lectura num. 25. verſ. adde etiam. ff. ſi cert. petat. qui & alium ſenſum ſatis leuem tamen conſiderauit.

4 Secundò idem de ignorantia dicimus, † quæ etſi multis in caſibus præſumatur, attamen allegari debet. Ita Bal. in l. quicunque. col. 1. C. de ſeruis fug. Iaſ. in dict. repe. l. cum quid. nu. 28. & ibid. Purpur. nu. 142. & Alciat. nu. 39. verſic. ſic, qui ignorantiam. ff. ſi cer. pet. Et ij alios interpretes, quos nūc non commemoro, recenſent. His accedunt Didacus in c. Raynutius. §. 11. num. 1. verſ. eadem ratione. de teſtam. Crauet. in conſ. 201. nu. 36. qui idem ait, de præſumptione, quæ alleganda eſt.

Tertiò, ſic dicimus, qđ & ſi qui olim fuit dominus, pręſumatur et hodie dominus, † attamen præſumptio hæc
5 allegari debet. Ita gl. in d. l. certum. §. 1. in verbo cōfeſſus. ff. de confeſſ. & ibidem Bar. nu. 2. Bald. in l. 1. nu. 32. C. eod. de confeſſ. Alex. in conſ. 47. col. 5. num. 12. lib. 1. Fel. in c. cum ordinem. num. 20. de reſcrip. Iaſ. in repet. d. l. cum quid. nu. 30. ff. ſi certum petat. & ibid. Purpur. num. 143. Alciat. num. 39. verſ. ſic qui dicit, & Bologni. num. 66. Quæ ſanè traditio procedit, etiam ſi reus conuentus fateretur actorem ipſum olim fuiſſe dominum. Nam adhuc hoc non ſufficit, quin & tunc teneatur ipſe actor allegare præſumptionem, quod ſcilicet de præſenti præſumatur dominus. Ita Felin. in c. afferte. nu. 3. de præſumpt. ex ſententia gl. in d. l. certum. §. 1. quā eſſe communiter receptam aſſerit reiecta contraria opinione Baldi, quem ſecutus fuit & Ant. Burgos in cap. peruenit. num. 6. de empt. & vendi.

Quartò ita dicimus, quod etſi ex poſſeſſione præſu-
6 matur † dominium. Nihilominus allegari id debet, ſicuti ſcribunt Bar. in l. rem alienam. col. 1. ff. de pign. actio. Bald. in l. etiam. ff. de re iudic. & in l. non ignorat. col. 4. C. qui accuſar. non poſſ. Felyn. in c. cum ordinem. num. 20. verſ. dicit Bald. de reſcript. Alex. in l. a diuo Pio. §. ſi ſuper reb. col. 5. de re iud. idem in conſil. 94. col. 3. lib. 2. in conſ. 19. num. 12. lib. 4. in conſ. 75. num... & in conſil. 92. num. 3. lib. 5. Iaſ. in repet. l. cum quid. nu. 28. ff. ſi certum pet. & ibidem Purpur. num. 141. Dec. in l. non hoc. in 2. notab. C. vnde legit. Ripa in l. rē quæ nobis. nu. 52. ff. de acq. poſſ. Tiraq. de præſcript. in gl. 2. verſ. tu autē. & Crauet. in conſ. 134. num. 15. in fin. & Maſcardus concluſ. 539. n. 17. Verum Ant. Burgos in c. peruenit. nu. 6. de empt. & vend. diſſentit. Cum vult ſufficere, qđ allegetur poſſeſſio ipſa. Ego ita conciliando has opiniones, diſtinguerem. Aut eſt contentio de ſolo dominio. Et tunc
7 † poſſeſſio deducta ſufficit, quia infert dominium. Hoc in caſu procedit opinio Ant. de Burgos. Aut eſt contentio de poſſeſſione & dominio, & tunc non ſufficit deducta poſſeſſio ad inferendum dominium, ex quo non cōcludit neceſſario. Et hoc in caſu procedit communis illa Bart. & ſequacium ſententia.

Quintò, ſic dicimus, quod etſi ille, qui ſemel poſſedit,
8 † adhuc poſſidere pręſumatur, attamen illa pręſumptio allegari dēt. Ita Alciatus in l. cum quid, nu. 39. ff. ſi cert. pet. & aliqua dicemus infra lib. 2. præſum. vbi agemus, an olim poſſeſſor præſumatur & nunc poſſidere.

9 Sextò ita dicimus, † quòd etſi bona fides præſumitur in poſſeſſore, attamen præſumptio hæc debet allegari. Ita docuit Bald. in l. ſi ſuper longi. num. 11. C. de præſcr. longi tempo. quo loci admonet aduocatos, vt ſint cauti, vt ſemper deducant, & allegent bonam fidem. Idem ſcripſerunt Angel. in l. eum qui. §. vlt. in fin. ff. de publicia. in rem actio. Alex. in conſ. 69. num. 11. lib. 3. in conſ. 94. col. pen. lib. 4. & in conſ. 91. num. 2. lib. 1. Cæpolla in tract. de ſeruit. vrbq. præd. c. 20. col. 2. Felyn. in c. afferte. num. 3. de præſump. & in c. vlt. col. 5. verſic. inquantum. Abb. de præſcrip. Decius in l. e. non hoc. in ſecundo notab. C. vnde legit. Iaſ. in repet. l. cum quid. num. 27. ff. ſi certum pet. & ibidem Purpur. num. 149. Alciatus num. 36. verſ. ſed nunquid. & Bologne. num. 66. Afflict. deciſ. 178. num. 14. Franc. Balbus in l. Celſus. col. 33. num. 97. de vſucap. declarat Crauet. in conſ. 201. nu. 30. & in cōſil. 258. in fin. Tiraq. de præſcriptionib. gloſ. 2. verſ. quib. additipulatus eſt. Didac. in c. Raynutius. §. 11. nu. 1. verſ. hinc ſanè fit. de teſtam. Ita etiam è contra dicimus, ꝙ il-
10 lis in caſibus, in quib. † mala fides præſumitur, præſumptio ipſa eſt deducenda, & alleganda, vt docuit Bal. in l. 1. in fin. C. de præſcrip. 30. vel 40. anno.

11 Septimò ſic dicimus, quòd licet † debitor, qui hypothecauit rem creditori, non poſſit in dubium refricare quæſtionem dominij, ex quo præſumptio eſt contra ipſum, attamen creditor eam præſumptionē allegare debet. Ita ſcriptum reliquit Neguſan. in tract. de pignor. parte 7. in 3. membr. num. 6.

12 Octauo huc facit, quod illis in caſibus, quibus † dolus præſumitur, allegari præſumptio illa debet. Ita Alex. in conſ. 35. num. 6. lib. 5. & Purpura. in l. cum quid. num. 145. ff. ſi cert. pet.

Nonò ad rem pertinet, quod etſi certis in caſibus
13 † deceptio præſumatur, vt locus ſit abſolutioni a iuramento ſuper contractu pręſtito, attamen præſumptio illa allegari debet. Ita Felyn. in c. cum ordinem, col. pen. verſ. & dicit Paulus de reſcrip.

Decimò accedit doctrina Anch. in conſ. 388. num. 6. quem probauit Felyn. in c. cum ordinem. col. pen. verſi. & dicit Petrus. de reſcrip. quod is qui vult practicare. c. 2. de renunc. in 6. debet allegare præſumptionem, quod ille renuncians fit mortuus ex ea infirmitate.

Vndecimò ſuffragatur, quod licet præſumptio ſit, fi-
14 lium † adiuiſſe hæreditatē iuſſu patris, attamen hæc pręſumptio debet allegari. Ita Bart. in l. qui in alien. in princip. & ibidem Alex. & Iaſ. ff. de acq. hæred. & Fel. in d. c. cum ordinem, col. penult. in fin. de reſcrip.

Duodecimò hinc dicimus, quòd licēt ad obtinendū
15 in cauſa recuſationis iudicis, ſufficiat allegare † grauamen re ipſa illatum, etiam ſi non probetur, quòd fuerit de mente iudicis, ex quo lęſiones præſumuntur fieri malo animo, nihilominus præſumptio hæc allegari debet. Ita ſcripſerunt Abb. Imol. & Francus in c. ad hæc, il 1. de appellat. & Felyn. in d. c. cum ordinem, col. vlt. in princ. de reſcript.

Decimotertio accedit, quòd diximus, ꝙ etſi ex ali-
16 quot actibus † præſumatur aditio hæreditatis. l. pro hærede. & l. gerit. ff. de acq. hær. attamen illa præſumptio allegari dēt. Ale. in conſ. 94. nu. 9. li. 2. & Purpu. in l. cum quid, num. 146. ff. ſi cert. pet. Afflict. in deciſ. 14. nu. 7. & Robert. Maran. in l. is poteſt, num. 78. ff. de acq. hæred.

Decimoquartò confert, ꝙ etſi ex ipſo facto præſum-
17 ptio † oriatur pro eo, ꝙ eſt fundamentum meæ intentionis, attamen allegari illa præſumptio debet. Ita tradunt Cardin. in Clem. appellāti, quæſt. 5. de appell. Fel. in c. accedens, il 1. col. 3. vt lite non conteſtat. & Purpur. in l. cum quid, num. 146. ff. ſi certum pet.

18 Decimoquintò huc pertinet, quòd licet ſolemnitas † certis in caſibus præſumatur, attamen allegari illa debet. Ita ſcribunt Butrius in c. peruenit, nu. 7. de empt. & vend. Alex. in l. ſciendum, col. 4. de verbor. oblig. & Purpurat. in d. l. cum quid, num. 147. ff. ſi cert. pet.

19 Decimoſexto accedit, ꝙ etſi rei identitas † præſumatur, attn̄ allegari debet præſumptio illa. Ita reſpondit Soc. ſen. in conſ. 149. col. 4. lib. 1. & docuit Purpur. in d. l. cum quid, num. 147. verſ. & tandem. ff. ſi cert. pet.

Decimoſeptimò ſuffragatur, quòd licet ex decennali
20 † præſtatione præſumatur cauſa ipſius, præſumptio tamen hæc deduci atque allegari debet, ita Iaſ. in l. ſi certis annis, col. vlt. verſ. 4. limita. C. de pact. poſt Bald. ibi, Purpur. in d. l. cum quid, nu. 147. verſ. & quod ad limitationem, ff. ſi certum petat. & Didac. in cap. Raynutius. §. 1.

Digitized by Google

•§.11.nu.3.verſ.illud ſanè,de teſtam. Hac tamen de tra-
ditione dubitarunt Felynus in cap.de 4.col.pen.de præ
ſcr.& Ant.Burgos in c.peruenit.nu.6.in fin.de empt.&
vend.Quandoquidem allegando ipſam præſtationem,
ſicque ipſum factū, ſatis ex eo reſultat allegatio ipſius
præſumptionis. Verum rectè,& doctè reſpondet Dida-
cus præcitato in loco, quòd licet cauſa præſumatur a iu
re,attamen eſt præſumptio in genere, & ideo eſt neceſ-
ſaria allegatio ad certitudinem cauſæ.

Decimooctauò ad rem facit, quod etſi præſumptio
21 iuris ſit,filium,† qui diu a patre ſeparatim vixit, effectū
fuiſſe ſui iuris,attamen præſumptio ipſa allegari debet.
Ita reſpondit Alciat.in reſpon.132.col.vlt. verſic.ſecun
dò reſpondeo.

Decimononò huc facit, ꝙ etſi præſumptio ſit, rem
22 † patrimonialem petitā, talem eſſe, ſicuti reſpondit Si-
gnorol.in conſ.81. verum tamen præſumptio iſta allega
ri debet. Ita ſcripſit Tiraq.in tract. de retract.conſang.
§.32.gl.1.num.98.

Vigeſimo accedit, quòd etſi ex aliquibus actibus re-
23 ſultet præſumptio † ratificationis geſtorum, nihilomi-
nus præſumptio illa allegari debet. Ita reſpondit Corn.
in conſ.29.num.8.lib.4.

24 Vigeſimoprimo confert, quòd etſi prædia † Caſtro
adiacentia præſumantur eſſe ſub Caſtro, attamen præ-
ſumptio illa allegari debet. Ita cenſuit Socin.Iun.in cōſ.
7.num.9.lib.1.

Vigeſimoſecundò ſuffragatur, quod etſi certis caſi-
25 bus clandeſtinitas † præſumatur, attamen illa præſum-
ptio debet allegari. Ita reſpondit Alex.in conſ.88.num.
12.lib.5.& Crau.in conſil.258. in fi.quos refert & pro-
bat Thobias Non.in conſ.24.num.20.

Vigeſimotertio accedit,quòd licet præſumptio ſit pro
26 inſtrumento † antiquitus ſumpto atque exemplato,at-
tamen præſumptio hæc deduci,& allegari debet.Ita de
cidit Afflict.deciſ.345.num.7.

His conſtat receptam eſſe apud omnes ferè hāc iuris
27 traditionem, † præſumptionem iuris ex facto proprio
ortam eſſe allegandam. Et huius receptæ opinionis ra-
tio eſt ſecundum Alciat.in l.cum quid, num.39.ff.ſi cer
tum pet.quòd cū præſumptio ſit de re dubia, ille, in cu-
ius fauorem inducitur, eam adiuuare debet, quantum
poteſt, & oſtendere ſe beneficio legis velle vti, alioqui
28 ei obſtarent duæ iuris regulæ. Prima,quia † beneficium
legis alicui indultum, intelligitur,ſi ipſe eo velit vti.Se
29 cunda,quia in his, † quæ priuatum reſpiciunt commo-
dum,iudex irrequiſitus non ſupplet,l.4.§.hoc autem iu
dicium.ff.de damno infecto.

Et hinc intelligimus erraſſe illos,qui ſcripſerunt,præ
ſumptionem hanc non eſſe allegandam. Qua quidem in
opinione fuerunt Decius in l.cum quid, in 2.lect.num.
26.ff.ſi certum pet.vbi & Curt.iun.num.21.& Bellonus
lib.2.ſupp.iur.cap.6. quo loci eiuſdem opinionis com-
memorat Angelum, & Comenſem. Ea ratione ij moti
ſunt, quod ſatis colligitur præſumptio ex ipſa iuris di-
ſpoſitione, quæ omnibus cognita eſſe debet, colligitur
etiam ex ipſis actis. Et propterea neceſſe minimè vide-
tur,quòd allegari debeat a parte ipſa.

Verum reſpondetur,quòd etſi ex actis, vel ex ipſa iu-
ris diſpoſitione colligi poſſit præſumptio hæc,attamen
neceſſe non habet iudex in ea fundamentum conſtitue-
re,niſi a parte ipſa allegetur,quia ſemper dicere poſſet,
ex quo præſumptionem hanc allegari neglexiſti,exiſti-
maui te ea vti nolle. Sed hac de re infra in prima decla-
ratione dicemus.

Extenditur primò communis illa ſententia, vt pro-
30 cedat etiam in excipiente, † qui ſi habet præſumptionē
iuris pro ſe,eam allegare debet. Ita Bar.in l.1.q.2.ff.de
exceptio.& ibidem Socin.nu.12. Dec.in l.cum quid, in
2.lectura, num.27.ff.ſi cert.petat. & ibidem Purpurat.
num.147.verſic.amplietis. Quam quidem traditionem
veram eſſe intelligit Soc. præcitato in loco, niſi ex facti
narratione colligi poſſit iuris præſumptionis allegatio.

Extenditur ſecundò, vt procedat etiam in cauſis cri-
31 minalibus: Nam & tunc † præſumptio eſt allegar da ab
excipiente. Ita docuit Purpurat.in l.cum quid,nu.147.
verſ.2.amplietis. ff.ſi cert.pet. Quo loci admonet eum
qui aſſerit, ſe occidiſſe ad ſui defenſionem, vt eam præ-
ſumptionem adducat,& alleget.

Extenditur tertiò, vt procedat etiam ſi hæc iuris præ
32 ſumptio † eſſet notoria. Ita reſpondit Crauet. in conſil.
258.num.22.in fin.

Declaratur primò, vt locum non habeat recepta illa
33 opinio, † quando hæc iuris præſumptio colligi poſſet ex
actis probatorijs. Nam tunc non eſt neceſſaria alia alle-
gatio. Ita docuit Felin.in c.ſi clericus laicum,col.penul.
verſ.limita primo,de foro competen.in ca.afferte,nu.5.
de præſumptio. & in c.ad hæc,il 1.de appell.& Purpur.
in l.cum quid,nu.150.ff.ſi cert.pet. Qui quidem ſubiū-
git,non ſufficere, ſi ex libello colligi poſſit præſumptio
hæc. Nec obſtat conſideratio Decij,& Socini in d.l.cū
quid, quòd cum libellus ſit de actis,ſufficit,ſi ex libello
ipſo colligatur, nam reſpondetur, quòd etſi libellus eſt
de actis,attamē hoc caſu nil operatur,cum præſumptio
hæc loco probationis ſit. At probationes deduci debēt
non tempore dati libelli, ſed in termino ipſo probato-
rio, vt tradunt congeſti a Marſilio in ſing.170.cum di-
cunt, quòd exhibens inſtrumentum vna cum libello,
non ſatisfacit oneri ſuo, probandi ſcilicet ſuam inten-
tionem,niſi illud producat in termino probatorio. Ve-
re igitur hæc declaratio procedit, quando præſumptio
reſultat ex actis probatorijs. Et his declaratur quod do
cuit Bald.in l.vlt.in fine .ff.quod metus cauſa.ſufficere,
ſi allegetur factum,ex quo præſumptio illa colligi poſ-
ſit. Hæc ſanè Bald.traditio intelligi debet,quando fa-
ctum illud allegatur in termino probatorio.

Declaratur ſecundò,vt non procedat relata commu
34 nis opinio in cauſis † ſummarijs,& quæ ſine figura iudi
cij tractantur. Ita tradunt Dec.in l.cum quid,in 2.lect.
nu.25.ff.ſi cert.pet.& ibidem Purpur.num.152.& Alc.
nu.42.verſ.qua ratione. Ita ēt non procedit,qn̄ in libel-
lo eſt appoſita clauſula, peto ius,& iuſtitiam fieri omni
meliori modo. Ita docuit Ioā.Bologn.in d.l.cum quid.
n.67. verſ.iſtæ tamen difficultates. Quæ traditio egre-
gia eſt,ſi vera eſt. De eius enim veritate ego dubito.

Secundus eſt caſus huius ſecundi capitis quæſtionis
35 noſtræ,† quādo præſumptio oritur ex facto aduerſarij,
vel circa eius factum verſatur. Hoc ſanè caſu non vide-
tur neceſſaria allegatio. Ita tradunt Abbas in c.afferte,
& ibidem Felin.numer.4.de præſumptio. Bart.in l.cum
quid,num.12.ff.ſi cert.pet.& ibi Soc.num.38.verſic.ali
quando actor. Purpurat.num.148.& Alciat.nu.42.verſ.
ſed & quoties,qui eiuſdem opinionis recenſet Picū ibi-
dem, & communem teſtatur Didac.in cap.Raynutius.
§.11.nu.1. verſ.ſed quoties, de teſtam. Quocirca Picus
36 & Alc.egregiè ſcripſerunt, quòd ille, † qui agit contra
periurium, & aſſerit eum incidiſſe in pœnā,l.ſi quis ma-
ior. C.de tranſacta.non habet neceſſe allegare præſum-
ptionem doli ipſius aduerſarij. Id quod in ſpecie pene
docuit Alex.in l.qui iuraſſe,in fine prin.ff.de iureiur.re-
iecta opinione Caſtr.ibi. Qui quidem aiunt idem eſſe in
cæteris accuſationibus criminis falſi, ex ſententia Cy-
ni in l.nec exemplum. C.de falſis. Ita etiam reſpondit
Alex.in conſ.1.num.42.lib.5.quod etſi præſumptio ſit,
37 hominem viuere † vſque ad centum annos, iuxta opi-
nionem glo.in l.vlt.C.de ſacroſan.eccl.de cuius verita-
te diſputabimus infra lib.6.præſump.74. attamen non
eſt neceſſe allegare hanc præſumptionem, quando illa
deducitur ex facto partis. Et idem quod Alex.ſenſit Ia-
ſon in repetitio. l.cum quid, num.31.ff.ſi certum petat.

Digitized by Google

eum tamen declarando, ſecũdum ipſius Alexandri traditionẽ. Nam & alio modo poſſet intelligi, vt dicemus infra quarto in caſu. Ita etiam reſpondit Aret. in conſ.
38 110. num. 4. præſumptionem ignorantię, † cauſatam ex facto aduerſarij non eſſe allegandam. Eſt ſimile quod tradit Alex. in l. 1. nu. 29. in fin. ff. de eden. cum quis aſſe-
39 rit, ſe mutuo dediſſe prælato † eccleſię, non habet neceſſe is creditor allegare præſumptionem, quod ſit verſum in eccleſiæ vtilitatem, ex quo præſumptio illa verſatur circa factum prælati. Qua de re dicimus infra quæſt..

Hic caſus probatur ſecundũ Doctores iam relatos in l. oẽs. §. Lucius. ff. de his quæ in fraud. credit. Verum Bolognet. in d. l. cum quid, nu. 67. verſ. nec obſtat, ſcribit, quod etſi neceſſe non fuerit eo in caſu allegare præſumptionem illam in libello, attamen non negat Iuriſcon. quin altera in iudicij parte neceſſaria ſit ipſa allegatio.

Affertur quoq; hæc ratio, quod nil imputari põt ei, pro quo eſt hæc præſumptio, ſi eam non allegat, ex quo pendet a facto patris, cuius mentem & animum non habet cognitum, argum. l. vlt. ff. pro ſuo. & l. qui in alterius, de reg. iur. Hinc docuit Bart. in d. l. cum quid. num. 11. ff. ſi
40 cert. pet. teſtes † atteſtãtes, ſe vidiſſe numerare pecuniã, non habere neceſſe aſſerere mutuum fuiſſe cõtractum, quandoquidẽ præſumptio iuris, quòd ſcilicet ex ea numeratione fuerit cauſatum mutuum, verſatur circa factũ alterius, nempe eius, qui numerauit, iure ergo ignorant teſtes illius numerantis animum, & conſequenter de eo teſtimonium dicere non poſſunt.

Tertius eſt caſus, quando præſumptio oritur ex facto
41 † vtriuſque partis, hoc eſt, Actoris, & Rei conueñti. Hoc ſanè caſu allegandam non eſſe præſumptionem ſcripſerunt Abbas, & Fel. in c. afferte, nu. 4. de præſump. & ſenſit Socin. in d. l. cum quid, num. 38. verſ. ex iſta reſponſione. Qui quidem interpretes ita intelligunt d. c. afferte. vbi præſumptio illa, quod filius ſuperſtes eſſet illius viduæ, quę recuſabat filium diuidi, ob id allegata nõ fuit, quia oriebatur ex facto vtriuſque mulieris, tam ſcilicet requirentis filium diuidi, quam alterius recuſantis.

Cæterum Purpur. in d. l. cum quid, nu. 148. verſic. extendite ſecundum, & c. dubitat ob id, quod ſint variæ interpretationes ad d. c. afferte. Ego quoque dubito, cum hic ceſſet illa ratio, ob quam ſuperiore caſu diximus excuſari non allegantem præſumptionem prouenientem ex facto partis. Præterea Doctiſs. Didacus in c. Raynut. §. 1. num. 1. verſ. ſed quoties, de teſtam. acute oſtendit, d. c. afferte, non probare traditionem hanc.

42 Quartus eſt caſus, quãdo hæc iuris præſumptio † oritur ex nullius facto. Hoc in caſu ſunt opiniones. Nam Bal. in c. ex tenore, de teſt ib. aſſeruit, eſſe allegandam, dum dixit allegandam eſſe præſumptionem illam, cuius etiam ſupra meminimus, hominem ſcilicet præſumi viuere vſque ad centũ annos, quæ quidem præſumptio ex nullius facto naſcitur. Et Bald. ſecuti ſunt Iaſ. in dict. l. vlt. col. vlt. C. de ſacroſ. eccl. Purpur. in d. l. cum quid, num. 144. & ibidem Bolognet. num. 66. ff. ſi cert. pet. Et comprobatur vera hæc ſententia, quia ita videmus, notorium eſſe allegandum, etſi a nullius facto oriri dicatur, Clem. appellanti, de probat. Felin. in c. cum ordinẽ, num. 11. de reſcrip.

Verum diſſentit ſibi parum conſtans Iaſ. in repetitio. l. cum quid, num. 31. Et aduerſus Baldi traditionem facit, quod ſcribit idem Iaſ. in d. l. cum quid, in repet. nu.
43 35 poſt Bar. in l. neceſſarijs. ff. de acq. hæred. præſ. ta mero iure prouenientem non eſſe allegandam, ſicut eſt illa, quod filius præſumatur adiuiſſe hæreditatẽ patris. Et reſpondit Soc. iun. conſil. 21. num. 19. lib. 1. præſumptionem ex ſolo temporis curſu deſcendentem, allegandam non eſſe. Ita etiam docuit Bald. in l. minorib. C. de iis quib. vt indign. & cum eo Barbat. in conſ. 57. col. 6. lib. 3. notorium proueniẽs a ſolo iure non eſſe neceſſario allegandum. Declarat egregie Didac. in c. Raynut. §. 11. num. 3. verſ. ex promiſſis omnibus, de teſtam. Non hic repeto, quæ doctè a celebri illo viro ſcripta ſunt.

Tertium eſt caput huius diſputationis, quod verſatur
44 circa præſumptionem ſolius hominis. Hæc † allegari omnino debet. Ita cenſuit Fel. in c. ſcribebam, in fin. de præſump. Nam hoc in caſu a fortiori locum habent rationes illæ, quas cum Alciato retulimus ſupra in primo caſu præcedentis capitis. Et accedit, quod præſumptio
45 hæc incognita omnino † eſt iudici, & ob id allegari coram eo debet, vt eam ſequi valeat.

Expreſſè an tacite allegari debeat præſumptio, breuis dilucida tamen explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptionem allegari tacite, ſufficit. Idque etiam procedit in criminalibus, num. 4.*
2 *Taciti, & expreſſi par eſt virtus.*
3 *Præſcriptio includit bonam fidem.*
5 *Falſum ſine dolo non committitur.*

QVAESTIO XLIX.

Qværo quadrageſimononò, an præſumptio allegari debeat expreſſe, vel etiam ſufficiat tacite? Et ta-
1 citam allegationem † ſufficere affirmarunt pene omnes in d. l. cum quid. ff. ſi cert. petat. ibi Rom. Alex. & Dec. in 2. lect. num. 25. & Purpurat. num. 149. ff. ſi certũ pet. idem ſcripſerunt Rom. in conſ. 77. num. 1. Ale. in l. 1. num. 29. de eden. Dec. in l. non hoc, n. 4. in fi. C. vnde legit. & in conſ. 146. in 1. dubio, in fi. & Didac. in c. Raynutius. §. 11. num. 2. verſ. ſed quia. de teſtam. Et his accedit Bald. in l. vlt. in fi. quod met. cauſ. cum dixit, ſufficere allegare factum, ex quo præſumptio colligi poteſt. Ea eſt
2 huius ſententiæ ratio, quod pars eſt virtus taciti, & expreſſi, d. l. cum quid. vbi omnes. ff. ſi cer. pet. & l. qui ad cert. ff. locati. Hinc rectè ſcripſit Abb. in c. vlt. nu. 34. de præſcrip. ſatis cenſeri allegatam bonam fidem ab eo, qui al-
3 legauit præſcriptionem, cum præſcriptio bonam † fidẽ includat, & Abbatem ſecuti ſunt Dec. in l. non hoc, n. 3. C. vnde legitim. Balb. in l. Celſus, parte 3. de vſucapio. & Didac. in d. c. Rainut. §. 11. num. 2. de teſtam.

Extenditur hæc ſententia, vt procedat etiã in cauſis
4 † criminalib. in quib. ſufficit tacita hęc præſumptionis allegatio. Ita Purpur. in d. l. cum quid. n. 149. ff. ſi cer. pet. ex traditione Bar. in l. nec exemplum. nu. 1. C. de falſis.
5 Cum dixit, quod etſi falſum † non committatur ſine dolo, & ob id doli allegatio requiratur, attamen ſufficit, ſi dicatur quod ſciẽter falſum dixerit, quia inde ſequitur dolo fuiſſe commiſſum. Idem et Alex. in l. nam & poſtea. §. ſi damnetur. ff. de iureiur. ſcriptum reliquit. Et vere eadem eſt ratio tam in cauſa criminali, quam in ciuili, vt tacita ipſa allegatio ſufficiat. idem ergo ius ſtatuẽdũ eſt. l. illud, in prin. ff. ad l. Aquil. cum cęteris ſimilib.

Quo tempore allegãda ſit præſumptio, quæ allegari in iudicio debet.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio quouis tempore in iudicio poteſt allegari.*
Idque tempore quo libellus offertur. n. 2.
Tempore quo dantur poſitiones. num. 3.
Item poſt concluſum in cauſa. num. 4.
Et tempore quo fiunt aliæ allegationes. num. 5.
6 *Exceptio non num. pecuniæ, etiam poſt concluſionem in cauſa poteſt obijci.*

QVAESTIO L.

Qvaero quinquageſimo, quo tempore præſumptio in iudicio allegãda, allegari poſſit, & debeat? Et

Digitized by Google

1 Et quouis tempore allegari † poſſe, manifeſtè docuit
Purpur. in d.l.cum quid. num.151.verſ.vlt. declaretis.
2 ff.ſi cert.pet. Quocirca allegari poteſt tẽpore † quo of-
fertur libellus,declarando tamen,vt diximus ſupra qõ-
ne ab hac ſecunda in ſecunda declaratione. Poteſt etiã
3 allegari tempore † quo poſitiones dantur. Ita Purpura.
in d.l.cum quid.num.152. poſt Bart.in l.rem alienam.
col.2.ff.de pignor.actio.& Alex.in conſ.64.nu.7.lib.3.
4 qui tamen vix hoc ſenſit. Poteſt etiam allegari poſt † cõ
cluſum in cauſa, vt tradunt Abb.in ca.dudum.de elect.
Alex.in l.vnica.num.5. C.vt quæ deſunt aduoca. Dec.
in l.cum quid.in 2.lectura.num.25.ff.ſi certum petat.&
in l.non hoc.in 2.notab.C.vnde legit. Claudius Seyſel-
lius in l.Celſus.num.42.ff.de vſucap. Purpur.in d.l.cum
quid.num.153. Alciat.in tract de præſumptio.reg.2.pręſumpr.21.num.2. Poteſt etiam allegari † tempore quo
5 ſumpr.21.num.2. Poteſt etiam allegari † tempore quo
aliæ allegationes fiunt. ita Butr.in c.peruenit.num.7.de
empt.& venditio. Afflict.deciſ.178.nu.15.poſt Alexan-
drum,quem citat Alc.in d.l.cum quid.num.42.& ibid.
Bologn.nu.66. in fin. Idem reſpondit Thobias Nonius
in conſil.24.nu.18.in fin. Hinc egregiè ſcripſit Bald.in
tract.de pactis. num.11. debitorem poſt concluſionem
6 in cauſa obijcere poſſe † non numeratæ pecuniæ exce-
ptionẽ, cum exceptio hęc,ipſo iure probetur ante bien-
nium, & debitor per legem dr̃ hanc ipſam exceptionẽ
probare, quam quidem eo ipſo probat quod non pro-
batur contrarium,atq. ita iuris præſumptione.l.2.C.de
non num.pecun. & l.ſuper ſeruis. C.qui milit.non poſs.
Cæterum a Baldo diſſentiunt Emanuel Coſta in repet.
l.ſi ex cautione.in verbo,exceptione oppoſita.n.6.C.de
non num.pecun. Ea ratione, & argumento adductus,
quod aut debitor eſt confeſſus ſe mutui cauſa pecuniã
debere. Et tunc(ait ille)lex non præſumit,quod ei non
fuerit numeratum,imo interim credit veram eſſe con-
feſſionem illam. Aut debitor opponit exceptionẽ, quã
oppoſita lex incipit præſumere, non fuiſſe factã nume-
rationem. Et tũc eſt videndum,quo tempore exceptio
iſta poſſit opponi, & dicendum eſt,opponi debere tem
pore probationum,cum ſit ad fundandam ipſius partis
intentionem,non autem ad coadiuuandam.

Hæc conſideratio cõprobari poteſt ex his, quæ dixi-
mus ſuprà qõne ab hac ſecunda,in prima declaratione,
quod iuris præſumptio allegari non poſſit in libello,ni-
ſi repetatur in termino probatorio. Confirmatur quo-
que ex traditione Bart.in l.eum qui. §.qui ita. num.4.
ff.de verbor.oblig.quam communem ibi appellat Alex.
num.6.& Iaſ.num.12. quærit Bar.an exceptio,quæ op-
poſita nõ fuit,poſſit allegari tempore allegationum iu-
ris? Et diſtinguendo Bar.tãdem dixit,quod opponi de-
buit,intelligo ego in termino probatorio.

Præſumptiones, coniecturæ, & indicia, ſiue facta, & dicta, ex quibus illæ oriuntur, quomodo, & quot teſtibus probari debeant.

SVMMARIVM.

1 *Actus omnis regulariter duobus teſtibus probatur.*
2 *Mutuum duobus teſtibus probari.*
3 *Diuiſio patris facta inter filios, duobus teſtibus probatur.*
4 *Homicidium teſtimonio duorum, directo, & immediatè probari.*
5 *Actus aliqui ad ſui probationem directam, principalem, & immediatam, requirunt maiorem teſtium numerum.*
6 *Teſtamentum vel confectum, vel reuocatum, ſeptem teſtibus probari debet. num. 7.*
8 *Codicilli aut confici, aut confecti reuocari coram quinque teſtibus debent.*
9 *Subſtitutio expreſſa pupillaris, quando non contineat tacitam vulgarem.*
10 *Teſtatorem animo compenſandi creditori ſuo legaſſe quomodo probetur.*
11 *Probatio ex conuentione partium ſi non admittitur contra ſcripturam, per teſtes vel ſcripturam aliam, quæ probatio poſſit admitti.*

QVAESTIO LI.

QVæro quinquageſimo primò quomodo, & quot
teſtibus probentur præſumptiones, coniecturæ,
& indicia, ſiue facta & dicta, ex quibus illæ oriũ-
tur? Hac de re varia, diuerſa ac non parum perplexa Do
ctores noſtri ſcripſerunt. Crediderim ego diſtinguẽdos
eſſe duos caſus tantum.

Primus eſt, quando verſamur in illis actibus, qui ad
ſui probationem directam, principalem.& immediatã,
requirunt neceſſario duos teſtes tantum. Id quod regu-
1 lare eſt in omnib. † actibus,cum in ore duorum, vel triũ
ſtet omne verbum. Matthæi cap.18. relatum in cap.no-
uit.de iudicijs. Acta itaque inter contrahentes, litigan-
tes,delicta perpetrantes, vel patres diſponentes inter fi
lios,& ſimiles duorum teſtimonio, directo, principali-
ter ac immediatè poſſunt probari, ſicuti manifeſtũ eſt.
Hoc ſane caſu, ſi agatur de probando aliquo actu indi-
recto,& mediato,ex quo eliciatur coniectura,præſum-
ptio, & indicium, quo actus ipſe principalis probetur,
duo etiam teſtes ſufficiunt. Primum ſit exemplum ex
Bart.in l.admonendi.num.4.ff.de iureiur. Eſt certũ qđ
2 mutuum † probatur teſtimonio duorum, modo ſi teſti-
bus iam conſtaret mutuo datam eſſe pecuniam,ſed de
quantitate non apparet,cum teſtes ignorarent quę ſum
ma fuerit numerata. Illa quantitas poterit coniecturis
& indicijs probari, nempe probando,ꝙ is debitor iam
petierat decem ſibi mutuo dari. Hæc petitio,& actus,ex
quo oritur coniectura,quod deinde creditor decem nũ
merauit, probari poteſt, & debet teſtimonio duorum.
Ita Bart. in d.l.admonendi. num.40. quem ſecuti ſunt
Alex.in conſ.5.num.4.lib.1. Decius in conſil.536.num.
12.qui alios recenſet.
3 Secundum exemplum eſt in diuiſione, † quam facit
pater inter filios in teſtamento. Illa enim probari ſatis
poteſt duobus teſtibus directo,& immediate. Natta l.
hac conſultiſſima.§.ex imperfecto.numer.152.C.de te-
ſtamen. Si ergo dubitatur, an pater eam diuiſionem ſeu
teſtamentum habuerit pro perfecto, atque ita quod ſic
voluerit diſponere,indiciis, & cõiecturis, ſiue factis,&
dictis,ex quib. coniecturæ,& indicia ſuę voluntatis oriũ
tur ꝓbatur. Hęc facta & dicta, ſiue indicia,& cõiecturæ,
duobus teſtibus probari ſatis poſſunt. Ita cenſuit gl.no-
tab.in l.vlt.in verbo indicijs, C.famil.erciſc. & ibi eam
ſecuti ſunt Bar.num.2. Bald.nu.3. Et idem Bald.in l.2.
in princ.verſ.extra quærò.ff.de excuſa.tut.adductus au
ctoritate d.l.vlt.ſcripſit, indicia,& coniecturas tangere
factum indirectè, & ob id debere probari duorum teſtĩ
monio. Et gloſſam illam vt notabilem,& ſingularem,
ſecuti ſunt Angel.in l.vlt.in fin.princ.ff.quod met.cauſ.
Alex.in conſ.5.num.4.& in conſ.13.num.18.lib.1.Pe-
traſancta in ſing.8.in fine.

Tertium exemplum in delictis,vtputa in homicidio,
4 quod † quidem teſtimonio duorum directo, & imme-
diate probari poteſt vt ſi duo affirment, vidiſſe Caium
occidere Sempronium. Modo ſi directo homicida pro-
bari non poteſt, vt quia nulli aderant teſtes, ſed agatur
de probando aliquo actu, ex quo colligi poſſit indiciũ,
& coniectura quòd Caius occiderit, vtputa,Caii fuga,
vel grauis inimicitia,vel ſimile aliud indicium. Hoc ſa-
nè indicium teſtimonio duorum probari poterit. Ita
in ſpecie Ang.in d.l.vlt.in fine princ. ff.quod met.cauſ.
& alii multi,quos referam infra in q.91.in 2.caſu, con
ſil.13.num.18.& in conſ.18.col.vlt.lib.1.
5 Secundus eſt caſus, quando verſamur in illis actib.†
qui

Digitized by Google

qui ad ſui probationem directam,principalẽ, & imme-
diatam requirunt neceſſario maiorem numerum teſtiũ
quam duorum, ſicuticontingit in teſtamentis,& codicil
lis. In teſtamentis enim ad probandum diſpoſitionem
ipſam directã, & immediatam teſtatoris, ſeptem teſtes
neceſſario requiruntur, ſicuti ſcribunt omnes, vt Bar.in
l.hæredes palam.§.ſi quis poſt,nu.4.ff.de teſtam. & ibi-
dem Caſtr.nu.13. Aret.in gl.1. Idem egregie reſpondit
Oldrad. in conſ.297.num.7. Qui quidem vno ore affir-
mant,quod ſi quis vult probare Caium confeciſſe teſta-
6 mentum,& in eo hæredem feciſſe † Sempronium,hoc te
ſtimonio ſeptem teſtium probare debet, cum tot requi-
rantur ad ipſius teſtamenti confectionem,l.hac conſul-
tiſſima.C.de teſtam.& inſtit.de teſtam.in princ.

Ita contra,ſi quis vult probare Caium teſtatorem ex
7 preſſim reuocaſſe teſtamentum † a ſe confectũ, proba-
re hoc debet ſeptem teſtibus, ſicuti in ſpecie tradunt
Doct.in d.§.ſi quis poſt.

Nam non minus quam coram ſeptem teſtibus poteſt
teſtator iam a ſe confectum teſtamẽtum reuocare,§.ex
eodem, in inſtit.quibus mod.teſtam.infirm. & ibidem
Doct.& in Auth.hoc inter liberos.C.de teſtam.ibi poſt
alios Natta n.9.& 10. Idem eſt dicendum de codicillis
8 qui † non poſſunt confici, vel confecti reuocari expreſ-
ſim,niſi coram quinque teſtib.l.vlt. Cod.de codicillis.
& in ſpecie tradunt Aret.in d.§.ſi quis poſt, col.4.verſ.
ad primum dictum adde.& Natta in conſ.363.nu.16.

Hoc itaque in caſu,ſi de reuocatione tacita teſtamẽ-
ti,vel codicillorũ ageretur, iuxta l.4.ff.de adim.leg.vbi
ob ſuperuenientem inimicitiã inter teſtatorem, & hære
dem,vel legatarium, præſumitur teſtatorem pœnituiſſe
ſuæ diſpoſitionis, atq. ita reuocare ſeu adimere voluiſ-
ſe legatum, & fideicõmiſſum,ſi itaque ageretur de pro-
banda illa inimicitia,& ſic illo actu,ex quo oritur conie
ctura mutatę voluntatis,is inquam actus probari pote-
rit teſtimonio duorum. Ita ſcripſerunt Aret.in d.l.hęre
des palam.§.ſi quis poſt,in gl.1.

Eſt ſimile quod docuit Bar.in l.2.num.39.ff.de vulg.
& pupil.ſubſt.cum dixit, quod aliquando ex coniectu-
rata voluntate teſtatoris ſubſtitutio certa pupillaris cõ-
prehenſa in expreſſa vulgari excludit matrem. Et inter
alias coniecturas hæc eſt, vt ſi teſtator aliquid dixit ex-
tra teſtũ,ex quo dicto poſſit colligi voluiſſe,quod ma-
ter excluderetur. Et hæc quidem verba extra teſtamen
tum prolata, probari poſſunt teſtimonio duorum te-
ſtium. Ita in ſpecie reſpondit Corn.in conſ.239. col.pe-
nult.lib.1. quem ſecutus eſt Pariſ.in cõſ.34.n.36. lib.2.
& dicemus infra lib.4.præſ.39.vbi explicabimus,quan
do mater excludatur ex tacita pupillari ſubſtitutione.
Eſt & alia coniectura, vt quando teſtator odio habuit
matrem illam,ſicuti Bar.ibidem, n.41.docuit,& quem
ſecuti ſunt multi,quos congeram in d.præſ.58. in quin
ta coniectura. Hæc autem cõiectura, ſeu hic odij actus,
probari poterit duobus teſtibus, quemadmodum affir-
marunt Bar.in l.fideicõmiſ.C.de fideicommiſ. & aper-
tius Aret.in d.l.hæredes palã.§.ſi quis poſt.in gl.1.ff.de
teſtam.& Alex.in conſ.100.n.12.lib.4.qui ſecutus Bart.
in d.l.2.nu.40.& 42.ff.de vulg.reſpondit ſimili in caſu,
nempe coniecturam qua colligitur teſtatorem voluiſse
quendam ſubſtituere, poſſe probari teſtimonio duorũ.
Et inter alios recenſet Alexãder eiuſdem opinionis Ol-
dradum in conſ.297.in ſecundo dubio,qui n.7.reſpon-
dit, quod quando agitur de probanda coniectura,qua
teſtatoris voluntas declaratur,duo teſtes ſufficiunt. Eſt
ſimile quod ſcribunt Bal. & Salic.in l.quamuis.C.de im
puber.& alijs ſubſt.ille,nu.1.iſte, col.vlt.verſ.quæro ex-
9 tra gloſſam. Cum dixerunt,† ſubſtitutionem expreſſam
pupillarem, cõtinere tacitam vulgarem cum repugnat
coniectura voluntatis teſtatoris. Quæ quidem coniectu
ra ſecũdum Baldum, Salicetum, & Alexandrum duob.
teſtibus probari poteſt. Hic enim agitur ſolum de pro-
banda coniecturata continẽtia,quã alias lex facit,quod
vulgaris expreſſa contineat pupillarem tacitam,non au
tem agitur de probando directo contra voluntatem te-
ſtatoris, quo in caſu loquitur gl.l.cũ proponeretur, de
leg.2. Qua de re diſſeremus etiam infra lib.4.præſump.
57.vbi explicabimus, quando & quibus in caſibus ſub-
ſtitutio vulgaris expreſſa contineat tacitam pupillarem
in prima declaratione.

Eſt pene ſimile quod ſcripſerunt Bald.Caſtr.& Ale.
in l.2. C.de bonorum poſſeſ.ſecund.tab.& ibi Iaſ.num.
13.& Dec.nu.7.Cum dixerunt, quod ſi non fuit expreſ-
ſum in teſtamento patrem reliquiſſe filio legitimam ti-
tulo inſtitutionis, & agatur de probanda coniectura,qđ
pater titulo inſtitutionis relinquere voluerit, hæc con-
iectura duobus teſtibus probari poterit. Et hanc ſenten
tiam probauit etiam Ruin.in conſ.1.num.8.lib.2.

Eſt quoque ſimile quod docuit Alb. in l.filia legato-
rum.C.de leg.cum dixit,coniectura probari teſtatorem
10 † legaſſe ſuo creditori animo compenſandi. Et coniectu
ram illam poſſe duorum teſtimonio probari. Et Alb.ſe
cutus eſt Afflict.in deciſ.44.num.16.

Et huius quidem caſus, ac traditionũ commemorata
rum rõ eſt, quia hic agitur de declaranda teſtatoris vo
luntate.an ſcilicet eius voluntas, & animus talis fuerit
vel nõ. Quæ ſane ratio cum verſetur circa teſtamentũ,
vel codicillos iure validos, probari ſatis poteſt duobus
teſtibus, vt ſcripſit Bart.in d.l.hæredes palam.§.ſi quid
poſt,nu.4.ff.de teſt.quem ſecuti ſunt Caſtr. ibid.nu.13.
& Aret.in gl.1.Idem Aret.in l.ideoque,in fi.ff.de lib.&
poſth.Imo.in l.cum proponebatur,col.1.verſ.ſed aduer
te.ff.de leg.2.Alex.in conſ.54.n.5.lib.3.& in conſ.100.
n.12.lib.4.qui eiuſdem ſententię recenſet Oldr.in conſ.
297.nu.7. idem reſponderunt Corn.in conſ.174.in fin.
lib.2.Pariſ.conſ.17.nu.25. in conſ.34.nu.36.& in conſ.
94.num.46.lib.2.& idem in conſ.13.num.14.lib.3.

Prædictis addi ẽt illud põt,quod ex Baldo & aliis ſcri-
pſit Affl.in dec.13.num.26.φ etſi contra ſcripturam ex
partium conuentione non admittitur contraria proba-
11 tio † per aliam ſcripturam, vel teſtes,attamen admitti-
tur probatio indirecta,quæ quidem duob.teſtibus fieri
poteſt.Quod etiam attingemus infra in q.65.in fine.

Præſumptionis allegationem, quam alioqui Actor vel Reus prætermiſit, ſuo ex officio iudex ſupplere an poſsit, & debeat.

SVMMARIVM.

1 *Iudex præſumptionem a parte allegari prætermißam, ſi. poteſt.*
2 *Iudex ea quæ notoria ſunt ſupplet.*
3 *Iudex præſumptionis allegationem omißam, quando non tenetur ſupplere.*
Et quando ſic.num.4.
5 *Iudex ea quæ iuris ſunt tenetur ſupplere.*
Et quæ a ſtatutis ſancita, num.6.
Idem in conſuetudine notoria.num.7.

QVAESTIO LII.

QVæro quinquageſimoſecundo, ſi præſumptio illa
iuris,quæ a parte ipſa allegari debet, non allega-
tur,an eã ſupplere poſſit,& debeat iudex? Hæc qõ duo
habet.Vnũ an iudex ſupplere poſſit? alterum, an dẽat?
1 Quoad primum,opinor nullũ eſſe dubium, † quin poſ-
ſit.Ita ſcripſerunt Abb.in c.peruenit.n.6.de emp.& vẽ-
dit.& ibidẽ Ant.Burgos n.6.& apertius idẽ concedunt
Dec.in l.cum quid. in 2.lectura, nu.26.ff.ſi certum pet.
& ibidẽ Purpur.nu.150.ex ſimili traditione Angeli in
l.vlt.col.vlt.ver.nam poſt.ff.de petitio.hæredit. Cum di
2 xit,† iudicẽ poſse ſupplere ea,quæ notoria ſunt. Et idẽ

quod Angelus docuit, clarius Alex. in l. eum qui. §. qui ita. num. 6. ver. & tenendo. ff. de verb. oblig. Quib. accedit Ripa in l. 4. §. hoc aūt iudiciū. ff. de damno infecto. Quocirca malè cenſuit Afflict. in deciſ. 345. num. 7. Cū dixit, iudicem non poſſe allegare hanc præſumptionē, Ita ēt male viſus eſt ſentire Felin. in c. afferte, num. 4. de Præſumpt. dum voluit ſolum, duob. in caſib. iudicē poſſe ſequi præſumptionem a parte non allegatam, nempe quando præſumptio reſultat aliunde, quā ex facto eius de cuius fauore agitur. Et quando ipſa præſumptio reſultat ex actis, quæ reddunt rem notoriam. Imola vero in d. c. peruenit, nu. 9. in fi. verſ. tu potes dicere, ſcripſit, iudicem poſſe ſupplere hanc præſumptionem, quando quis locupletaretur cum aliena iactura.

Quo vero ad ſecundum, an iudex teneatur ſupplere hanc omiſſam allegationem præſumptionis iuris, dubitatio eſt non mediocris. Nam quòd ſupplere non teneatur, manifeſte ſenſit Purpur. in d. l. cum quid, num. 150. ff. ſi cert. pet. Ego vero diſtinguo duos caſus.

3 Primus eſt, † quando pars nullum factum deduxit in iudicio, ex quo hæc iuris præſumptio colligi poſſit. Hoc ſanè caſu iudex non ſolum non habet, ſed nec etiā poteſt ſupplere hanc iuris præſumptionem, cum eam, ētſi vellet, colligere non poſſet. Et propterea, cum pars non deduxit factum, videtur quodammodo ei renunciaſſe; ſicuti & alias ſupra diximus.

4 Secundus eſt caſus, † quando pars iam deduxit in iudicio factum, ex quo reſultat iuris præſumptio. Hoc in caſu opinor iudicem teneri ſupplere allegationem ipſam præſumptionis. Siquidem hæc præſumptio dr̄ eſſe quid iuris, non aūt quid facti, vt declaraui ſupra qu. 11.

5 Atqui iudex tenetur † ſupplere hanc præſumptionē. Illa minor probatur ex l. vnica. C. vt quæ deſunt aduocat. &c. Et ad rē propius tradit poſt alios Ripa in l. 4. §. hoc aūt iudicium, nu. 31. ff. de damno infecto, quo loci nu.
6 32. ſcripſit, iudicem teneri ſupplere ea, quæ † ſunt a ſtatutis ſancita, & nu. 34. idem eſſe dixit, quoad conſuetu-
7 dinem † notoriam. Et ibi reijcit contrariā Alexandri traditionē, quā pro ſe Purpu. loco præallegato adduxit. Et huc pertinent exempla, quibus vtitur Ant. Burgos in c. peruenit, nu. 6. de emp. & vend. Et primò dum ait, q̄ cū ex poſſeſſione de præterito præſumatur poſſeſſio de præſenti, vt diximus infra lib. 6. præſump. 58. ſufficit allegare poſſeſſionē præteritā, quia inde colligitur pſūptio iuris, q̄ poſſideat de præſenti. Ita etiam & ſecundo ſcribit Anto. Burgos, cum ex diutina præſtatione inſurgat præſumptio, quòd adfuerit cauſa ita præſtandi, ſufficit allegare ipſam præſtationē, quia inde reſultat præſumptio, quam ſic ſupplere iudex debet.

Egregie hic explanatur, an præſumptio ſufficiat, vt ſecundum eam libellus actoris concludat.

SVMMARIVM.

1 *Libellus ſecundum duas præſumptionis ſpecies ſolummodo concludit.*
2 *Libellus ſecundum præſumptionem iuris, & de iure, procedit & concludit.*
Et quid ſit de præſumptione iuris ſola, num. 3.
4 *Libellus ſecundum mentem libellantis interpretari debet.*
5 *Parte non opponente, multa admittuntur, quæ alias reijcerentur.*
6 *Libellus pro libellante latiſſimè intelligitur.*
7 *Regula, quòd vnius incluſio ſit excluſio alterius, quando non procedat.*

QVAESTIO LIII.

QVæro quinquageſimotertiò, an præſumptio ſufficiat, vt libellus Actoris ſecundum eam concludat. Hæc dubia iuris quæſtio explicatur a Bart. & ceteris in l. cum quid. ff. ſi cert. pet. & in l. certum. §. 1. ff. de confeſſ. & ab omnib. in ca. 2. de libelli oblatio. & vberius ab Alciato in tractatu de præſump. reg. 2. præſump. 12.

Ego vero aliter ac illi faciunt, rem hanc explicabo.
1 Et cum libellus † ſecundum duas præſumptionis ſpecies ſolummodo concludere poſſit, nempe ſecundū præſumptionem iuris, & de iure, & ſecundum ſolā iuris præſumptionem, de præſumptione hominis non eſt agendum.

Quo itaq; ad præſumptionem iuris & de iure, libellus
2 ſatis † ſuperque ſecundum eam procedit, & concludit. ita in ſpecie docuit Butr. in c. 2. col. 5. verſ. ſufficeret ergo dicere, de libel. oblat. qui exemplum ita attulit. Peto te in vxorē, quia ſponſalia tecum contraxi, & te cognoui. Nam inde reſultat præſumptio iuris, & de iure, quòd matrimonium fuerit inter nos celebratum, ca. is, qui fidem, de ſponſal. Et ait Butr. huius opinionis fuiſſe Rotam Romanam.

3 Nunc dicamus de ſola præſumptione iuris, in qua † quidem aliquot caſus præter aliorum ordinem diſtinguo. Primus eſt caſus, quando libellus propoſitus in actione perſonali pro mutuo, ita conceptus eſt. Peto, vt mihi reſtituas centum, quæ tibi mutuo dedi. Hic caſus non habet probabilem dubitationem, quin libellus concludat, ex quo præſumptio eſt, q̄ ſi tibi mutuaui, ſis adhuc obligatus reſtituere, atque ita non habent hæc verba incluſam aliquam negatiuam. Ita docuit Bart. in d. l. certum. §. 1. in fin. ff. de confeſſ. quem ſecuti ſunt Butr. in c. 2. col. 5. verſic. communis opinio, de libel. oblat. & ibidem Imol. col. 3. verſic. ſed an ſufficiat. Sequitur ergo dicendum libellum procedere, cum ſufficiat, q̄ præſumptiue concludat præſumptione iuris, l. omnes. §. Lucius, ff. de his, quæ in fraud. cred.

Secundus eſt caſus, quū libellus propoſitus in actione perſonali pro mutuo ita conceptus fuit. Peto vt mihi reſtituas centum, quæ tibi mutuo dedi, ad quæ fuiſti obligatus. Hic caſus vr̄ habere maiorem dubitationem, ob illa verba, ad quæ fuiſti obligatus. Quę quidem hūc ſenſum habere videntur, ſecundum Cynum relatum a Bartolo in d. §. 1. vt incluſam habeant negatiuam; ac ſi dixiſſet, ad quæ fuiſti obligatus, etſi nunc non ſis obligatus. Nam (ait Bart.) cum de vno tempore pono, de alio videor negare, l. ſtatuliber. §. 1. de legat. 2.

Cęterum, reiecto hoc ſenſu Bart. & ſequaciū, rectius dicere poſſumus ſenſum horum verborū, ad quæ fuiſti obligatus, eſſe, ac ſi dixiſſet, ad quæ centum mutuo data fuiſti obligatus eo t̄pe dati mutui, vt deinde illa reſtitueres. Atq. ita referūtur hęc verba ad factum, non aūt ad ius. Vel ſi ad ius referuntur, intelligi p̄nt ad ius tacitè, vt ſ. mutuo ſuſcepto, ius obligationem introduxerit, vt tenearis ſuo t̄pe reſtituere. Et hic ſenſus ſuadetur,
4 quia in dubio libellus interpretari dēt ſecundum mentem libellantis. l. ſi quis intētione. ff. de iudic. Mens aūt libellantis creditur illa, ne ſuus libellus ſit a ſe fruſtra porrectus, ſed q̄ valeat iuxta regulā l. quoties. ff. de reb. dub. Præterea, ſi Actor petit centum ſibi reſtitui, manifeſtè ſignificat, ſe intelligere, q̄ ille Reus conuentus ſit & nunc obligatus. Alias rationes recenſebo infra in tertio caſu. Quocirca in ſpecie huius caſus, libellum hunc concludere, & de iure procedere, ſcripſerunt aduerſus Bar. Butr. in d. c. 2. col. 5. verſ. pro hoc vr̄, de libel. oblat. & ibidem Imola col. 3. verſ. ſed ſi diceret. & Alc. in tract. de præſ. reg. 2. præſump. 12. num. 2. adeo verum eſſe ſenſit opinionem hanc, vt eam pro regula admiſerit.

Tertius eſt caſus in eadem actione reali pro mutuo, quando Actor ita libellum proponit, dico, quòd ego dixi Caio, tolle iſtam pecuniam, & ipſe recepit, quam negat mihi reſtituere, iō peto ipſum mihi condēnari. Hic caſus habet pariter non leuem dubitationem, an libellus iſte procedat, & concludat, ob id quòd præſumptio ſit, ex illis verbis cauſatum fuiſſe mutuum, non autem donationem, opinio fuit Bartoli in l. cum quid, nu. 13. ff. ſi

Digitized by Google

ff.ſi cert.pet.hunc libellum non concludere, nec procedere. Et cũ eo ſenſerunt Alex.ibi Purpur.nu.138. Curt. iun. & cõem eſſe aſſeruit ibidem Bologn. nu.66. Idem reſpondit Alex.in conſ.1.n.42.lib.5. & vberius Imol.in c.ſuper hoc, num.14.de renunc. Ea ratione motus eſt Bart. quod dr̃ eſſe factum ipſius partis, ex quo reſultat ipſa præſumptio facti mutui, quæ præſumptio tamquã a facto ipſius partis proueniens, allegari debuit, vt multis exẽplis diximus ſupra q.36. Verius dicere poſſumus ex ſententia Imolæ præcitato loco, ac etiam Iaſonis in repetitio.d.l.cum quid, num.26. hoc eſſe factum quoddam ambiguum, quod erat a libellante declarandum.

Cæterum ab hac opinione diſſentiunt Rom. in dict. l.cum quid. & ibid. Dec.in 2.lect.num.27.& Decium viſus eſt ſequi Bellon.lib.2.ſupput.iur.c.6.

Primo adducti ſunt authoritate eiuſdem Bar.in l. Aurelius. §.Sticho.ff.de liber.leg.quo loci dixit Bar.ſufficere, quod in libello dictũ ſit, quod res amouit, quare petit condemnari de furto. Nã intelligitur, quod res amouit per furtum. Huic tamen conſiderationi ſatisfacit Alex.in d.l.cum quid. dum inquit diuerſos eſſe terminos traditionis Bart.in d.l.cum quid, ab illis in d.§.Sticho. Nam in d.§.Sticho.cõcluſio libelli declarat, quod ibi agebatur actione furti, ſed in caſu noſtro ex Bart.in d.l.cum quid.nec ex expreſſione cauſæ, nec ex libelli cõcluſione colligi poterat, an contractum fuerit mutuum. Atque ita etiam declarat Fulgo.in l.ſi quis nec cauſam. §.1.in fi.ff.ſi cert.pet.

Secundo mouetur Decius ex traditione eiuſdẽ Bart. in d.l.cum quid, nu.11. Cum dixit, ſufficere, quod teſtes dicant, ſe vidiſſe numerare pecuniam, quia etiamſi nil dicant de mutuo, attamen inſurgit præſumptio iuris ꝙ contractum fuerit mutuum.

Ergo idem eſt dicendum in libello Actoris, cum vniformiter factum ſe habeat.

Cæterum reſponderi poteſt, illud factum a teſtibus narratum, ſuppleri a lege, ex quo nulla adſcribi poteſt culpa parti non declaranti, ſed diuerſum eſt in libello, qui ab Actore ipſo declarari potuit, vt ſupr.q.ab hac 2. explicauimus.

Tertio adducitur Decius auctoritate eiuſdem Bart. in d.l.certum. §.1.ff.de confeſſ. Cum dixit libellum procedere, in quo Actor dixit ſe mutuaſſe, etſi nil de obligatione dixerit, quia ex iuris pręſumptione illa inſurgit. Verum facile poteſt reſponderi in caſu Bart. in d.l.certum. §.1.actus ille mutui narratus in libello quicquam aliud quam illã obligationem ad reſtituendum tacite ſubintellectam a lege, & eã quidem continuam inferre nõ potuiſſe, ſed diuerſum in caſu noſtro, vbi ex illis verbis, tolle hanc pecuniam, aliud quam mutuum potuit cauſari. Ex qua reſpõſione ceſſat quod dicebat Dec. pręſumptionem mutui, & obligationis colligi ex ipſo libello. Nam negari hoc facile poteſt ex prædictis. Et hac de dubitatione, quando ſcilicet aliquis dixit, tolle hanc pecuniam, an mutuo dare vel donare præſumatur, diſſeremus infra lib.3.præſ.54.

Hunc caſum declarat Fulg. in d.l.cũ quid, col.vlt.in princ.ff.ſi.certum pet.& cum eo ibid.Iaſ.in repet.n.32. & Purp.n.148. verſ.2.limit.vt intelligatur quando pars opponit. At ſecus ea non opponente, quia tunc libellus
5 procedit. Ita dicimus multa † admitti parte non opponente, quæ alias reijcerẽtur, vt tradunt Dec. in l.in ambiguis.§.non eſt nouum, nu.9. ff.de reg.iur.& in conſil. 479.in fi. Ruin.in conſ.3.n.10.lib.3.& plura ſimilia congerit Crau.in conſ.150.nu.2.& in conſ.220.nu.5.& 6.

Quartus eſt caſus in actione reali, vt in actione rei vendicationis, quando actor dixit in libello, ſe fuiſſe dominum fundi, quem ſibi reſtitui petit. Hoc in caſu non procedere hunc libellum ſcripſit Bar.in d.l.certum.§.1.nu. 2.verſ.Cynus reſpondit.ff.de cõfeſ.& cum eo ſenſerunt Ang.in l.ſi rem.ff.de rei vend. Comenſ.in conſil.71.viſo proceſsu. Ful.in c.afferte, nu.10.prope medium.de pręſ. Mouentur ij interpretes ex l.certũ.§.1.ff.de confeſs.vbi ille qui fatetur ſe in præteritum fuiſse obligatum, negare dicitur ſe eſse de præſenti obligatum. Ea etiam ratione adducuntur, quod, hæc verba habeant incluſam negatiuam, id eſt, nũc dominũ non eſse. Cum.n.(ait Bar.) de vno tempore pono, de alio videor negare, l.ſtatu liberum. §.1.de leg.2. Et confert regula l.cum prætor.in princ.ff.de iud.& c.nonne, de præſ.ꝙ incluſio vnius eſt excluſio alterius, qui ergo includit ſe de præterito fuiſſe dominum, excludere dr̃, ſe eſse dominum de præſenti.

Verum ab hac opinione diſsentiunt Spec.in tit.de actione ſeu petitione.§.ſequitur, nu.30. Butr.in c.2.col. 5.verſ.vnde domini, de libel.oblat. qui quidem præter Spec.& Ioan.Andr.recenſet Rotam in concluſ.32. quæ hodie eſt in deciſ.vlt.tit.de libell.oblat.in nouis, Quæ ſane Rota cenſuit, procedere libellum ita formatum, Dico fundum ad me pertinuiſse, vel pertinere cõſueuiſse, iõ mihi eum reſtitui peto. Idem ſenſit Anch.in c.cum venerabilis, in 6.notab.de except. Cũ dixit, idem eſse quãdo reus ita aſserit in ſua exceptione, cum ſufficiat, ſi pręſumptiue cõcludit. Et Speculatoris probationẽ expreſſius probarunt Imola in d.c.2. col.3.verſ.ſed ſi dicerẽ. Barba.nu.99. qui multa effudit verba, Marian.Soc.ſen. col.29. verſ.ſed quando deducitur.de libel.oblat. Fel.in c.ſcribebam, in fine, de præſ.& Alc.in d.præſ.12.nu.1. Ea eſt huius ſententiæ ratio, quia dum iſte aſseruit, ſe fuiſse dominum, ex iuris præſumptione concludit, etiã tunc ſe eſse dominum, iuxta l.ſiue poſsidetis.C.de probat.cum ſimilibus. Atqui (vt iam diximus) ſufficit, ꝙ libellus concludat præſumptiue.d.l.oẽs. §. Lucius. ff.de his quæ in fraud.cred.&c. præterea accedit, (vt etiam ſuperiore caſu dicebam) cum petat Actor iſte rẽ hanc ſibi reſtitui ſignificat adhuc ſe eſse dominũ, ne fruſtra libellum porrexiſse dicatur. Et rurſus, ſi diceremus illa verba, ſe fuiſse dominũ, eſse negatiua præſentis tp̃is, in eodem libello & actu loqueretur contraria & repugnãtia, quod euitari, quantum fieri poteſt, debet, vt ſcribũt omnes in c.inter dilectos, de fide inſtrum.& alibi ſæpe. Non obſtant conſiderationes Cyni & Bartoli in d.l.certũ.§.1. Nam is §.1.loquitur in confeſſione, quæ ex præſumptione vltra verba non extenditur contra confitentem, ſed pro eo interpretatur l.inter ſtipulantem, §.1.de verbor.oblig. c.cum eccleſia Sutrina, de cauſa poſs.& proprieta.& in c.contra eum, de reg.iur.in 6.

6 Diuerſum eſt in libello, † qui pro libellante latiſſime intelligitur, l.ſolemus. & in l.ſi quis intentione. ff.de iudic. Ita reſpondet & declarat Butrius in d.c.2. col.5.in fin.verſ.ad l.certum.poſt Rotam in d.deciſ.vlt.tit.de libel.oblat.in nouis. & ſequitur Imola in eodem c.2.nu. 8.in fine. Nec obſtat quod ſcripſit Alciatus in tracta.de præſump.reg.2. præſump.12. in fin.quod imò nulla ſit differentia inter libellum & confeſſionem, cum vtraq; interpretetur ad fauorem confitentis & libellantis. Nã reſpondetur, nec nos hoc negare dicimus tamẽ diuerſimode id fieri. Libellus.n.interpretatur, vt proſit, illa vero confeſſione noceat plus quam de præterito. Non etiam obſtat regula l.ſtatuliberum.§.1.de leg.2.quia reſpondetur ex ſententia eiuſdem Butrij in d.ca.2. col.5. verſ.non obſtat, quod verbum, de libell.oblatio.quod illa procedere poteſt, quoad ipſum verbũ expreſse poſitum de præterito, non autem quo ad id, quod ſequitur ex præterito, vel ex illo concluditur, quia illud non ponitur in præterito, ſed venit & intelligitur de præſenti, ob iuris præſumptionem, quæ eſt, ꝙ olim dominus præſumatur etiam hodie dominus. Nec etiam vrget regula l.cum prætor. ff.de iudic.quòd vnius incluſio ſit al-
7 terius excluſio. † Nam illa non procedit, quando cõſtat de contraria voluntate diſponentis. Ita declarat Iaſ.in

Digitized by Google

l.1.§.adipiſcimur, num.4.ff.de acq.poſſ. Imo nec locum habet ex ſola mente veriſimili diſponentis, vt declarat Soc.iun.in conſ.121.nu.22.lib.1.Gratus in conſ.5.num. 84.lib.2.& hos ſecutus ſum in cõſ.106.n.232.lib.2.Hic autem manifeſte conſtat non ſolum de veriſimili, ſed ẽt de vera ipſa voluntate libellantis, quod.ſ.dicere voluerit, ſe de præſenti eſſe dominum. Præterea regula l.cum prætor.non procedit, quando inducta ad vnum effectũ operarentur contrarium. Ita declarat Crauet. in conſil. 297.col.vlt.verſ.8.reſpõdeo, poſt Baldum, & Iaſonem, quos recenſet. Noſtro in caſu ſi diceremus, hunc libellãtem, aſſerendo ſe fuiſſe dominum, negare voluiſſe, ſe de præſenti eſſe dominum, libellus inductus ad effectũ recuperandi petitum fundum, operaretur contrarium. Ceſſat ergo illa regula.

Declarari poteſt hic caſus, vt locũ ſibi non vindicet, quando verba huius libelli ita eſſent concepta, vt inferrent omnino negationem de præſenti. ita declarat Maria.Soc.ſen.in d.c.2.col.29.ver.aut abnegatiue, de libel. oblatio. qui adfert exemplum, vt ſi dicatur, Dico ſemel me fuiſſe dominum a tali anno retro, vel (ait Soc.) ſi aliqua verba taxatiua appoſita ſunt. Et ſecundum hãc declarationem intelligi, & declarari ſic poſſunt verba Alc.in d.præſ.12.nu.2.verſ.quam limita 1. Ita etiam põt intelligi reſponſum Comen.in concl.71.dum reſpondit contra eum, qui in libello dixit, ſe olim fuiſſe Officialẽ Camerlengariæ, intelligit Comenſis illam dictionem, olim, eſſe quodammodo taxatiue appoſitam.

His intelligimus, prædictis omnibus in caſibus procedere libellum ita præſumptiue concludentem. Quæ ſane ſnĩa adeo vera eſt, vt nec requiratur, ꝙ deinde illa præſumptio allegetur. Nam ſufficit, quod ex ipſo libello colligatur. Ita tradũt Maria.Soc.ſen. in d.c.2.col.29. verſ.& ſi diceretur, de libel.obl. Rota dec.vlt.in fin.tit. de libell.oblat.in Nouis. Hoc tamen intelligo quoad ipſius libelli validitatem. Sed quoad effectũ probationis, opinor neceſſariam fore allegationem in termino probatorio. Ita intelligo, & declaro Alciatum in d.præſum. 12.nu.2.verſ.2.limitatur, qui poſt Caſtr.in l.ſi minorẽ, num.5.C.de in integrum reſt.minor.requirit allegationẽ huius præſumptionis. Vere.n.Caſtrenſis ita loquitur.

Præſumptio libello repugnans an libellum impediat, breuis, ſed clara explicatio.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio libello repugnans, libellum non impedit.*
Et quæ ſit ratio, num.2.

QVAESTIO LIV.

QVæro quinquageſimoquarto, quod ſi præſumptio repugnat libello, an illa ita potens ſit, vt eum impediat. Exẽplum ſit in eo, qui aſſerit ſe mutuo dediſſe pecuniam eccleſiæ, & petit eam ſibi reſtitui, nec dicit in ipſo libello, pecuniam illam fuiſſe verſam in eccleſiæ vtilitatem. Huic ſane libello aduerſatur iuris præſumptio, cum non præſumatur a iure, quod pecunia ſit verſa in eccleſiæ vtilitatẽ. Hoc in caſu dubitatur, an hæc
1 præſumptio impedire † poſſit hunc libellum. Et nõ impedire ſcripſerunt Inn.in c.dilecti, de libel.obla. Abbas in c.ſuper hoc, num.18.& ibidem Imol.num.11.in fi.& nu.14, de renun. Quorum quidem commentarij ad d.c. ſuper hoc habẽt adeo eadem verba, vt facile ſit cognoſcere, vel Abbatẽ ab Imola, vel vt credibilius eſt, Imolam ab Abbate ea habuiſſe, vel errore impreſſorũ fuiſſe excuſa inter commentarios Imolæ, ſed ad rem. Huius
2 traditionis ratio illa eſt, † quia etſi præſumptio repugnet libello, attamen facile fieri poteſt, quod actor eam præſumptionem diluat, probando deinde, pecuniam illam fuiſſe verſam in eccleſiæ vtilitatem.

Exceptionem an impediat repugnans præſumptio, paucis exponitur.

SVMMARIVM.

1 *Exceptionem non impedit præſumptio.*
2 *Renunciare iuri ſuo nemo ſine iuſta cauſa præſumitur.*
3 *Exceptio Rei conuenti fauorabilior eſt, quam Actoris petitio.*

QVAESTIO LV.

QVæro quinquageſimoquinto, an præſumptio im-
1 pediat exceptionem. Et non impedire † ſcribunt Abbas in c.ſuper hoc, num.18.de renunc.& ibidẽ Imola num.11.12.& 13.ex illo textu, vbi exceptio ſpontaneæ renunciationis beneficij non impeditur a iuris præſum
2 ptione, quæ eſt neminem præſumi ſine † iuſta cauſa renunciare iuri ſuo. Etſi enim repugnet Præſumptio, attamen (vt etiam ſuperiore quæſtione diximus) facile fieri poteſt, ꝙ eam diluat excipiens iſte, contrarijs probationib. Et propterea ſi libellus, cui repugnat præſumptio, non impeditur (vt ſuperiore quæſtione explicauimus) multo minus impediri debet exceptio, cũ fauorabilior
3 ſit exceptio † Rei conuenti, quam Actoris petitio, iuxta l.Arrianus.ff.de actio.& oblig.& l.fauorabiliores, de regulis iuris. Et rationem hanc conſiderarunt Abbas & Imola in d.c.ſuper hoc, ille num.16.iſte n.11.

Extenditur hæc ſententia, vt procedat etiamſi excipiẽtis aduerſarius petat cauſam exprimi, vt illa præſumptio tollatur. Nam adhuc exceptio procedit, nec tenetur excipiẽs eam cauſam exprimere. Ita Abb. & Imol. in d.c.ſuper hoc, ille nu.16.iſte nu.11.verſ.ſed vbi, ſi quidem poterit ſemper dicere excipiens iſte, ex proceſſu litis & eius meritis manifeſte demonſtrabo, præſumptionem aliquam meæ non repugnare exceptioni. Et cõfert tex.c.in noſtra, de proc.vbi gl.in verbo, inutilem, vbi ſimile de exceptione falſi procuratoris.

Cæterum ſcripſerunt Abb.& Imol.in d.c.ſuper hoc, de renunc. ille nu.16.iſte nu.11.verſic.ſaluo niſi praxim qua iudex inquirere poteſt, de cauſa actionis & exceptionis, cui repugnat præſumptio.

Poſitiones concludere an poſſint per præſumptiones, breuis & clara explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Poſitiones excludere poſſunt per præſumptiones.*
2 *Continua præſumuntur ea quæ niſi certa forma obſeruata nequeunt remoueri.*

QVAESTIO LVI.

QVæro quinquageſimoſexto, an poſitio poſſit concludere per præſumptionem. Bald. in l.ſiue poſſidetis, nu.7.verſ.ſed reuoco in dubium. C.de
1 probat.ſcribit ex Petri ſententia, ſatis † cõcludere. Quãdoquidem ſufficit, quod poſitio adminiculum præbeat probationibus ponentis, etſi non omnino concludat. Quocirca aiunt Petrus & Baldus, male fuiſſe Romæ iudicatũ, quod nõ eſſet reſpondendum poſitioni, in qua fuerat poſitum, aliquem fuiſſe aliquando excommunicatum. Non enim reijcienda erat poſitio illa, quia etſi ſemel excommunicatus nõ credatur vere & proprie adhuc excommunicatus, attamen præſumptio aliqua eſt, eũ adhuc eſſe excommunicatum, cum ea, quæ remoue
2 ri non † poſſunt, niſi certa obſeruata forma, præſumantur continua, niſi aliud appareat. Sicuti ex d.l.ſiue poſſidetis.& l.ſi quis, in §.differentia.ff.de acq.poſſ. probat Bald.ex ipſo rei dominio, quod nõ niſi certis modis in alium transfertur, & ob id, illis modis non probatis, cõtinuatum præſumitur.

Præ-

Præſumptio extendi quando poſſit, diligenter & accuratè explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptionis extenſio fit de caſu ad caſum, ſi pares ſunt eandemque habent rationem.*
2 *Præſumptionis extenſio ceſſat in caſibus diuerſis, & diuerſam habentibus rationem.*
3 *Præſumptio de perſona ad perſonam extenditur.*
4 *Extenſio præſumptionis permittitur de tempore ad tempus. Et de quo tempore id accipiendum. num. 5.*

QVAESTIO LVII.

QVæro quinquageſimoſeptimo an præſumptiones & coniecturæ extenſionem admittant? Quo hæc iuris quæſtio explicetur, aliquot caſus ſunt diſtinguendi.

Primus eſt, cum agitur de extenſione caſus ad caſum, & caſus ipſi pares ſunt, habentq; eandē rationem. Tūc
1 dicendum eſt, admitti hanc extenſionem † præſumptionis inductæ in vno caſu ad alium caſum. Hoc colligo ex traditionibus omniū in l. cum de in rem verſo. ff. de vſuris. & in l. ſi certis annis. C. de pactis. ibi inter cæteros Iaſ. nu. 7. & multis ſubſequentibus cum ait, diſpoſitionē d. l. cum de in rē verſo, quod ſcilicet ex præſtatione decennali, allegando legitimū titulū is titulus verus præſumitur, ait Iaſ. poſt alios diſpoſitionem hāc in ſola præſumptione fundatā, extendi ad alios ſimiles caſus ab eo enumeratos, & alios commemorat copioſe Franc. Balbus in tract. de præſumptionibus in 1. particula 3. partis princip. q. 20. n. 34. vſq; ad finē. & nos ſuo loco vberius explicabimus. Ita dicimus, quod conſtitutio Auth. ſed cū teſtator. C. ad l. Falcid. qua ſancitum fuit hæredem amittere falcidiā, ſi inuentariū non confecit, cū ſit fundata in præſumptione fraudis, q ſcilicet ipſe bona hæreditaria ſurripuerit, extenditur inquam hæc diſpoſitio ēt ad trebellianicam, in qua quidem militat eādem præſumptio fraudis & ſurreptionis bonorum. Qua quidem in opinione fuerunt duo & ſexaginta Doctores cōmemorati ab Oſaſco dec. 147. num. 6. ipſo auctore addito.

Secundus eſt caſus, quando agitur de extēdenda præſumptione ad caſum diuerſum, & diuerſam rationē ha-
2 bentem. Et tunc dicendū eſt oīno † ceſſare hanc extēſionem. Ita intelligo Abbatem in c. vlt. num. 3. de ſponſ. cū dixit præſumptionem illius canonis, quæ eſt, quod ob copulam carnalem ſubſecutā ſponſalia per verba de futuro, præſumptione iuris & de iure tranſeunt in matrimonium. Hanc inquam præſumptionē non extendi ad caſum, quando copula carnalis non eſt ſecuta, ſed ſolūmodo conatus ad eam. Extenſio hæc nō conceditur, cū caſus copulæ vere ſubſecutę ſit admodum diuerſus a caſu tentatæ copulæ. Eſt ēt diuerſa ratio, ſicuti conſiderat ibi Abbas, & cum eo cęteri, & Aret. in conſ. 142. nu. 7. Et nos attigimus ſup. q. 22. ac ēt infr. lib. 3. præſ. 1. Quib. intelligimus male argumentum ab ea Abbatis traditione ſumpſiſſe Ruinum in conſ. 112. nu. 16. lib. 2. & illos qui eum ſecuti ſunt, vt Rolandum in conſ. 27. num. 22. lib. 1. & Phanucium in tract. de inuentario. parte 7. num. 35. Male ſane argumentatus eſt Ruinus cum dixit, d. Auth. ſed cum teſtator. fundatam in præſumptione fraudis hæredis non conficientis inuentarium, non extendi ad cauſam Falcidiæ, ex illa traditione Abbatis.

Nā manifeſte conſtat, pares non eſſe terminos vnius & alterius caſus. His infertur ad id, quod reſponderunt Iaſ. in conſ. 50. lib. 3. & Curt. ſen. in conſ. 78. n. 8. & Cur. iun. in Auth. præterea, nu. 16. C. vnde vir & vxor, quod apertius explicat Phanucius in tract. de lucro dotis, in gl. 10. nu. 33. verſ. & hoc non habet, qd illa præſumptio qua dicimus, mulierem ſecundo nubētem præſumi dediſſe in dotem bona iā data primo, non habet locū, quando extant filii ex primo matrimonio, tam etſi ſtatutum permittat ei dare dotem ad ſui libitum. Nā hęc præſumptio non extenditur ob diuerſam rationem, vt dicemus etiam infr. lib. 3. præſumpt... in 3. caſu.

Tertius eſt caſus, quando agitur de extendenda præ-
3 ſumptione ab vna † perſona ad aliam perſonam. Hoc caſu nō admittitur extenſio, cum præſumptio cohæreat ipſi perſonæ, è qua colligitur, quod a ſpeciali probat l. cum de in rem verſo. 1. reſpōſo. ff. de vſuris, vbi legitur, præſumptionē illam ortam a decennali pſtatione illius ſoluentis trāſire in ipſius ſoluentis filium, atq; ita ad eū extendi, ea ſpeciali rōne, quia pater & filius cenſentur vna & eadē perſona. l. vlt. C. de impub. & aliis ſubſt. Ergo ſecus eſt in alijs, ſic in ſpecie docuit Bal. in l. ſi certis annis. nu. 9. C. de pactis. Quam quidem traditionem intelligo niſi in caſibus l. cum auus. l. generaliter. §. cum autē. C. de inſtit. & ſubſt. & l. cum acutiſſimi. C. de fideicō. vbi lex extendit præſumptionē illam de perſona ad perſonam. Qua de re infra libr. 4. præſumpt. 64. vbi explicabimus præſumptionem illam ex d. l. cum auus.

Quartus eſt caſus, quando agitur de extendenda præſumptione de tempore ad tempus. Hoc ſane caſu dici-
4 mus, extenſionem † eſſe permiſſam, vt ſcribunt omnes in l. ex perſona. C. de probat. & diximus ſupra q. 23. Et hinc docuit Bald. in l. non nudis. verſ. ſed dubitatur. C. de prob. præſumptionem filiationis extendi poſt mortem patris vel filii, hic tamen caſus declaratur, vt non
5 procedat quoad tempus † infinitum, ad quod præſumptio non extenditur, ita ſcriptum reliquit Bertach. in repertorio, in verbo præſumptio, ex ſententia Caſtr. in cōſil. 157. Viſis & ponderatis omnibus. & ex l. fluminum. §. 1. ff. de damno infecto. locum tamen Caſtrenſis a me diligentius perquiſitum, hactenus non inueni.

Præſumptionibus multa poſſe probari, quæ teſtibus, vel documentis probari non poſſunt, multis exemplis declaratur.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptionibus probantur multa, quæ directo probari alias nequeunt.*
Et qualesnam debeant eſſe præſumptiones illæ. num. 20.
2 *Delictum omne, certis, claris, & manifeſtis probationibus apparere debet.*
3 *Adulterij crimen ſolis præſumptionibus & indicijs probari poteſt.*
4 *Simonia quia occulte committitur, coniecturis ſatis probatur.*
5 *Miles coniecturis probat, ſe non transfugam, ſed captum fuiſſe ab hoſtibus.*
6 *Hæreſis crimen ſolis probatur præſumptionibus.*
7 *Partum ſuppoſitum coniecturis probatur.*
8 *Falſi crimen præſumptionibus et coniecturis apparet.*
9 *Contractus ſimulatus & fictus oſtenditur coniecturis.*
10 *Dolus probari poteſt præſumptionibus.*
11 *Delicta quæ domi, noctu &c. committuntur, ſatis eſt ſi præſumptionibus conſtent.*
12 *Filiatio coniecturis ſolis probatur.*
13 *Affinitatem antiquam præſumptionibus apparere ſufficit.*
14 *Expenſæ minutæ factæ ab aliquo adminiſtratore, præſumptionibus declarantur.*
15 *Sacerdos reuelans aliquid ex confeſſione, vtrum id in mandatis habuerit, præſumptiones demonſtrant.*
16 *Aetas minor coniecturis probatur.*
17 *Res antiqua, probationem coniecturalem admittit.*
18 *Præſumptio etiam vehens ad condemnationem de delicto non ſufficit.*
Et de qua condemnatione id accipiendum. num. 19.
21 *Coniecturæ quibus detegitur, indicantis ſunt in arbitrio.*
22 *Arbitrio dici nequeunt, quæ a lege determinata ſunt.*

Digitized by Google

QVAESTIO LVIII.

QVæro quinquageſimooctauo, an præſumptionibus aliqua probari poſſint, quæ non poſſunt directo, & 1 teſtib. aut documentis probari. Et vete pluta † probari poſſe ſcripſerũt in ſpecie Guido Papæ in tract. de præſ. nu. 86. Lapus alleg. 94. num. 3. & alij plures, quos ſtatim commemorabo. Imo ſcriptum reliquit Petrus Folerius in Practica crim. parte 2. ſub rub. capiat informationẽ. 2 n. 9. quod etſi delictum in genere probari † debeat certis, claris & manifeſtis probationibus: attñ cum ob difficultatẽ directarum probationum probari non poteſt, præſumptionib. & coniecturis detegi & probari poſſe. Recenſebo hic aliquot caſus, qui ſolis præſumptionib. poſſint probari, reliquos obſeruabit diligens atque ſtudioſus lector.

3 Primus itaque caſus eſt in crimine adulterij, † quod ſolis præſumptionibus & indicijs probari poteſt, cum alioqui occulte & ſecreto cõmitti ſoleat. Ita probant c. præterea. de teſtibus. c. literis, & c. 3. loco. de probat. & ſcribunt Bart. in l. 2. §. vlt. in fine. ff. ad l. Iul. de adulter. & in l. 1. ff. de extraordin. cognit. Franc. Brunus in tract. de indiciis & tortu. part. 1. quæſt. 4. num. 7. verſ. item adde quo loci idem eſſe ait in ſodomia. Et plura de his diſſetemus infra lib. 5. præſumptio....

4 Secũdus eſt caſus in crimine † ſimoniæ, quod quidẽ ſolet occulte committi, & ppea cõiecturis & præſumptionib. ſatis probatur. Ita probat c. per tuas. & c. ſicut. vbi Abb. de ſim. Franc. Brun. loco præalleg. Gomeſius in cõmentarijs ad regulã cancellariæ, de triennali poſſeſſore q. 18. Bernard. Diaz in practica canonica crim. c. 85. Redoanus in tract. de ſimonia, par. 4. c. 6. num. 21.

5 Tertius eſt caſus in milite † qui aſſerit ſe nõ transfugiſſe ad hoſtes, ſed captũ ab illis fuiſſe, & deinde euaſiſſe, vt probatur in l. non oẽs. §. a Barbaris. ff. de re milit. qui locus allegari ſolet ad aſtruendã ſñiam hanc, quod ea quæ ſunt difficilis probationis cõiecturis & præſumptionibus poſſint probari. Sicuti multos hos caſus difficilis probationis enumeraui in lib. de arbitr. iudicum caſu 115.

6 Quartus eſt caſus in crimine † hæreſis, quod quidem ſolis præſumptionibus & coniecturis probari poteſt. c. cum cõtumacia. de her. in 6. vbi Io. de Anna. & tradunt gl. in cap. 1. de teſtib. in 6. Redoanus in tract. de ſimon. par. 4. c. 6. num. 22. & 23.

7 Quintus eſt caſus in crimine † partus ſuppoſiti, quod cum directo non poſſit probari, coniecturis & præſumptionib. probabitur, vt in ſpecie ſcripſit Aegidius Boſſius in tract. cauſarum criminalium, in tit. de partu ſuppoſito. num. 13. ex c. afferte. de præſump.

8 Sextus eſt caſus in crimine † falſi, quod coniecturis & præſumptionibus probatur, vt tradunt Bar. in l. ſi qs ex argentariis. §. an & hæredi. ff. de eden. & ibidẽ Iaſ. Dec. in c. porrecta. col. 1. de confir. vtili vel inutili. & in conſil. 189. col. 1. alios commemorabo infra lib. 5. præſumpt...

9 Septimus eſt caſus in cõtractu ſimulato & † ficto, qui directo non põt probari, quippe qui occulte ſolet confici. Ita ſcribunt Bart. & cæteri in l. poſt contractum. ff. de don. Iaſ. in l. ſi quis ex argentarijs. §. prætor. nu. 16. ff. de eden. & in l. cum ea. col. 2. C. de tranſact. Aegidius Boſſius in trac. cauſarum criminalium. tit. de partu ſuppoſ. num. 14. & alios commemorabo infra lib. 3. præſumpt. 65. vbi multas explicabimus præſumptiones, quib. contractus ſimulati & ficti detegi poſſunt.

10 Octauus eſt caſus in dolo, † qui coniecturis & præſumptionibus probari poteſt. l. dolum. C. de dolo. & ſcribũt Curt. ſen. in conſ. 44. col. 20. verſ. dolus. Pariſius in conſ. 67. num. 15. & in conſ. 83. nu. 47. lib. 3. Soc. iun. in conſ. 83. nu. 47. lib. 3. & Crauet. in conſ. 8. num. 1. & dicemus infra lib. 5. præſumpt. 3.

11 Nonus eſt caſus in delictis † quæ in domo noctis tempore, vel ſimili cõmittuntur, vt in furto, homicidio, verberibus & his ſimilib. Hæc ſane cõiecturis & pſumptionib. probari pñt. l. conſenſu. §. ſu p plagis. C. de repud. Bal. in l. ſi qs ex argentarijs. §. pe. ff. de edẽ. & ibid. Iaſ. & reliqui. Alex. in cõſ. 24. n. 6. lib. 2. Corn. in conſ. 113. Iaſ. in conſ. 54. li. 3. col. 2. lib. 1. & Grã. in conſ. 1. n. 11. in crim.

12 Decimus eſt caſus † in filiatione, quę cum directis certiſq; probationibus probari minime poſſit, ſatis probatur cõiecturis & præſumptionibus. l. filium. ff. de ijs, qui ſunt ſui vel alien. iur. & tradunt Fed. de Senis in conſil. 118. Lapus alleg. 94. num. 3. Alex. in conſ. 24. n. 6. lib. 2. & copioſe diſſerui in lib. 2. de arbitr. iudic. caſu 89.

13 Vndecimus eſt caſus in † affinitate antiqua probãda. Nam hæc cũ directo & cõcludenter pbari nõ poſſit, ſatis erit eã pbare indiciis & præſumptionib. c. licet qdã. de teſtib. vbi Do. & tradit Lapus in d. allegat. 94. num. 3.

14 Duodecimus eſt caſus, † in expẽſis minutis factis ab aliquo adminiſtratore. Hę n. cõiecturis & præſumptionibus probari poſſunt, cũ difficile admodũ ſit in his adhibere teſtes. Ita ſcripſit Lapus in d. alleg. 94. num. 4.

15 Decimuſtertius caſus eſt, quãdo ſacerdos † qui audiuit confeſsionem ſacramentalem alicuius, & deinde aliquid ex ea confeſsione reuelat, aſſerens ſe ita in mandatis habuiſſe ab illo confeſſo. Hoc aũt an habuerit in mãdatis ſatis probatur ex coniecturis & præſumptionibus ductis a bonitate vitę ipſius ſacerdotis & his ſimilibus, ita egregie ſcripſit Lapus in d. allegat. 94. num. 3. & 4.

16 Decimuſquartus caſus eſt in probatione minoris † ætatis, quæ difficilis ſit probationis, coniecturis & præſumptionib. probari poteſt. ita Bar. in l. de ætat. num. 6. & 7. ff. de minor. & ibid. Sebaſt. Sapia nu. 24. & dicemus infra lib. 2. præſumpt. 35.

17 Decimuſquintus caſus eſt in probatione rei † antiquę, quæ cum difficilem habeat probationem, admittit probationẽ coniecturalem. l. cenſus. & l. monumenta. ff. de probatio. & ſcripſi poſt alios in commen. de arbit. iudicum. lib. 2. caſu 115. num. 2. 3.

Illud aũt eſt hic aunotãdũ, quod ſcriptũ reliquit Boſſius in tract. cauſarum criminaliũ tit. de conuictis. nu. 47. in 18 his occultis non ſufficere † præſumptionem ẽt vehemẽtẽ ad condẽnãdũ de ipſo delicto, & huius ſñiæ receſſet Decium in c. porrecta. col. 1. de confir. vtili vel inutili. & in conſil. 189. col. 1. & apertius hoc ſcripſit Prępoſ. in c. is, qui fidem. nu. 4. de ſponſ. Quæ tñ traditio intelligi 19 dẽt, quo ad indicendã pęnã † ordinariam, ſecus quo ad arbitrariam, & pręterea Decius loquitur de ſuſpicionibus, quæ ex eius opinione non ſufficiunt ad imponendam aliquam pœnam, qua de re diſſeremus infr. q. 97.

20 Cæterũ dubitari hic põteſt, an hę pręſumptiones eſſe debeãt † præſumptiones iuris, atque ita lege approbatę, vel ẽt ſufficiãt præſumptiones hominis? Aegid. Boſſius in tract. cauſarum criminalium. tit. de partu ſuppoſito. nu. 33. affirmauit, ſufficere præſumptiones hominis. Ita. n. videmus, dolum qui cum difficilis ſit probationis, coniecturis probari, vt diximus ſupr. illæ coniecturæ nõ legis ſed hominis tantum eſſe poſſunt. gl. in d. l. dolum. C. de dolo. ita ẽt ſenſerunt Cor. in conſ. 178. nu. 22. li. 2. & Soc. ſen. in conſ. 92. nu. 12. lib. 4. dum ad detegendum dolũ vtuntur multis coniecturis, quæ non reperiuntur expreſſe approbatę a lege. Et expreſsius Alex. in cõſ. 56. 21 in fi. lib. 1. ait, † coniecturas, quibus dolus detegitur, relinqui in arbitrio iudicis. Loquitur ergo Alex. de coniecturis hominis, quia ſi eſſet approbatæ a lege, non relinquerentur in arbitrio iudicis, cũ ea quæ iam lege ter 22 minata † ſunt, arbitraria dici non poſſint, vt ſcripſi li. 1. de arbitr. iud. & c. q. 14. nu. 2. Et cõiecturas præſumptioneſque iudicũ non eſſe in lege ſcriptas dixit Bal. in rub. de præſ. num. 3. Eandem Boſſii ſñiam cõprobat, quod dicimus de coniecturis in crimine falſi, quę ſiquidẽ multæ conſiderantur ab homine vltra illas a lege probatas, quemadmodum inf. lib. 5. præſ. 64. explicabimus.

Præ-

Digitized by Google

Præſumptio indeterminatæ perſonæ, an aliquid operetur.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio perſonæ indeterminatæ, circa condemnationem nil operatur.*
2 *Perſona quæ damnari debet, certa ſit, oportet.*
3 *Incendium culpa inhabitantium præſumitur commiſſum.*

QVAESTIO LIX.

QVæro quinquageſimonono, an præſumptio indeterminatæ perſonæ aliquid operetur? Et nil opera
1 ri † circa condemnationem clarum eſt. Nam certa eſſe
2 debet perſona, † quæ damnari debet. Poteſt afferri exẽplum ex Baldo in l. creditor. ff. de pign. actio. in conſil. 441. Quidam in fine. lib. 1. cum ſcripſit, quod etſi incen
3 dium † præſumitur commiſſum culpa inhabitantium. l. 3. §. 1. ff. de officio præfecti vigilum, attamen quando multi habitant in eadem domo, eorũ nullus cõdemnari poteſt, vt emendetur dãnum domino domus, ex quo vere incerta eſt perſona illius, qui incendiũ commiſit. Idem cũ Baldo affirmarunt Io. de Anna. in conſ. 71. nu. 2. Cæpola in conſ. 70. Iaſ. in conſ. 116. num. 3. lib. 1. Affl. in deciſ. 57. num. 4. & 5. & alij, quos congeſſi in cõmentariis de arbitrariis iudic. lib. 2. caſu 390. n. 4. & num. 11. quo in loco plura de incendiariis ſcripſi.

Præſumptionem iuris, & de iure, non admittere probationem in contrarium.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio iuris, & de iure, non admittit probationem in contrarium.*
2 *Probatio contraria ſemper admittitur contra præſumptionem, niſi lex eam expreſſe reyciat.*

QVAESTIO LX.

QVæro ſexageſimò, an præſumptio iuris & de iure, admittat probationem in contrarium? Et di-
1 cendum eſt, regulariter † non admittere. ita gl. in l. vlt. in princ. in verbo, præſumptioni. ff. q. metus cauſa. in cap. ferrum. 50. diſt. in c. fraternitatem. 54. diſt. in gl. vlt. quæ ait, quod ſemper contra præſumptionem
2 admittitur cõtraria † probatio, niſi lex expreſſim eã reiiciat, quia tunc nõ admittitur, ex quo eſt præſumptio iuris & de iure. Idem ſtatuit ſtatutum Venetum in prologo ſecundo nu. 10. verſ. neceſſaria præſumptio. & in c. ſubſequenti. num. 1. Idem affirmãt interpretes omnes in c. is, qui fidem. de ſponſ. ibi. Præpoſ. num. 8. Alex. in l. inter ſtipulantem. §. 1. num. 3. de verbor. obligat. qui poſt Comenſem docuit, opus eſſe, q̃d lex expreſſim reiiciat, vt (ſicuti etiam annotauimus ſupra, quæſt. 3. in fine) dicatur præſumptio iuris & de iure, & ob id q̃d nulla contra eam admittatur probatio. His accedunt Roman. in l. ſi duo. num. 7. ff. de acq. hæred. Salic. in rubr. C. de probat. Gulielm. Maynerius in l. in obſcuris. num. 8. de reg. iuris. Iaſon in l. Titia. num. 39. ff. de verb. oblig. Cæpol. in tract. de ſimulatione contractuum. nu. 7. Curt. iun. in conſil. 50. nu. 5. & Alc. in tract. de præſumptionibus in ſecunda parte præludiorum. num. 3. Et manifeſtè hoc probatur in l. a diuo Pio. §. ſi pignora. ff. de re iud. & ibi gloſſa explicat, de qua ſanè præſumptione dicemus infra lib. 2. præſump. 59. Ita etiam probat l. antiquæ. C. ad S.C. Velleia. de qua agemus infr. lib. 3. prẹſumpt. 88. Idẽ ſcriptum eſt in l. vltim. C. ad S.C. Maced. de qua tractabimus infra lib. 3. prẹſump. 58. comprobatur ex l. vltim. C. arbitrium tutelæ, de qua infra, lib. 6. præſump. 96. His accedit & tex. in c. ad id, & in c. is, qui fidem. de ſponſa, quas explicabimus infra lib. 3. præſumpt. 1.

Præſumptionem iuris & de iure, admittere probationem contrariam, confeſſione eius, cui fauet ipſa præſumptio diligenter explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio iuris & de iure admittit probationem contrariam, ex confeſſione iudicialiter facta, & quando. num. 5. & 9. Et quæ ſit ratio. num. 7.*
2 *Mulier quando non adiuuetur beneficio S.C. Velleia.*
3 *Confitens ſe pecuniam recepiſſe, & intra biennium except. non numeratæ pecuniæ non obyciens, habet contra ſe prẹſumptionẽ iuris & de iure. Contra eam tamen admitti probationẽ in contrariũ, ex creditoris confeſſione etiam extraiudiciali. num. 16.*
4 *Sententia in iudicatum tranſita habet pro ſe præſumptionem iuris & de iure.*
6 *Confeſſio non eſt probatio ſed releuatio ab onere probandi.*
8 *Probatio nulla melior, nullaque efficacior, quam proprij oris confeſſio.*
10 *Confeſſio ficta a lege recepta, tantum operatur, quantum vera.*
11 *Confeſſio quando non diluat præſumptionem iuris, & de iure.*
12 *Confeſſio extraiudicialis, non diluit præſumptionem iuris & de iure.*
13 *Errorem non præſumi.*
14 *Poſitionibus quidquid poteſt deduci, probari etiam poteſt.*
15 *Confeſſio ab initio quando nec poſſit nec debeat extorqueri.*

QVAESTIO LXI.

QVæro ſexageſimoprimo, an contra præſumptionem iuris & de iure, admittatur directa probatio, confeſſione eius, pro quo eſt ipſa prẹſumptio? Hac in re aliquot caſus ſunt diſtinguendi, atque conſtituendi.

1 Primus eſt, cum loquimur de vera confeſſione † iudicialiter facta ſuper his, quæ a confitentis poteſtate pendent, ſicuti in caſu l. antiquæ. C. ad S.C. Velleia. qua ſancitum eſt, quod ſi mulier, accepto pretio, alterius in nomine interceſſit, prẹſumptio iuris & de iure inſurgit, nõ fragilitate ſexus illam interceſſiſſe, ſed illius pretii cã,
2 & ea pp non iuuatur † eo beneficio S.C. Velleia. ſi itaque eo in caſu ſtipulator, cuius commodi gratia mulier interceſſit, iudicialiter fateatur mulierẽ non ſpe premii, ſed ſua ipſa ſponte interceſſiſſe, recipitur hẹc probatio, & mulier eo beneficio S.C. iuuatur, cũ ab illius ſtipulatoris voluntate & ptãte pendeat, an ob interceſſionẽ, pretium dederit vel non. Põt ẽt adferri exemplum in caſu l. vlt. C. arbit. tutelæ. Eſt præſumptio iuris & de iure aduerſus tutorem, quod ab eo deſcripta bona in inuentario, verè fuerint in bonis defuncti. Contra hanc præſumptionem admittitur contraria probatio ex confeſſione pupilli effecti maioris, qui coram iudice fateatur, deſcripta illa bona errore deſcripta fuiſſe. Et hanc eſſe præſumptionem iuris & de iure, declarauit ſtatutũ Venetum in prologo. in cap. de præſumptionib. nu. 2. & dicemus infra lib. 3. præſum. 49. Ita etiam adferri põt exẽplum in caſu l. in contractib. in princ. C. de non numer. pecunia. Præſumptio iuris eſt & de iure, aduerſus eum,
3 qui confeſſus eſt † ſe recepiſſe pecuniam, & intra biennium non obiecit exceptionem non numeratæ pecuniẹ. Et tamen contra præſumptionem illam admittitur probatio contraria ex confeſſione creditoris. Sic declarat gl. in d. l. in contractibus, in princ. in verbo nullo modo. & Felin. in c. ſi cautio. num. 66. de fide inſtrum.
4 Poteſt quoque adferri exemplum in ſententia † quæ lapſa eſt in iudicatum. Nam etſi pro ea eſt præſumptio iuris & de iure. l. res iudicata. ff. de reg. iur. & dicemus infra lib. 2. præſumpt. 54. Attamen aduerſus eã admittitur probatio ex cõfeſſione eius, qui ſniam pro ſe obti-

nuit, vt ſcribunt Guido Papę in tract. de pręſumpt. num.
84. Fel. in c. quoniã contra. col. 12. verſ. fallit ergo quinto. de probat. & ibidem Decius num. 39. idem Decius
in c. nouit. num. 6. verſ. ſecũdo principaliter. de iudicijs.
Iaſ. in repet. l. admonendi. numer. 46. de iureiur. & ibidem Curt. iun. num. 17. & idem Curt. iun. in conſ. 104.
num. 4. Qua de re vberius dicemus in d. præſumpt. 54.
Et in vniuerſum, quod aduerſus præſumptionem hanc
5 iuris & de iure, admittatur probatio † in cõtrarium ex
cõfeſſione eius, pro quo ſtat ipſa pſumptio mõ ſit de facto, quod in ſua poteſtate ſit, tradunt gl. in l. vlt. ff. quod
metus cauſa. & in Auth. ſed iam neceſſe. C. de donat. ante nupt. & in §. aliud, in Auth. de æquali. dotis. Abbas in
c. is, qui fidem, num. 5. de ſponſal. Rom. in conſ. 350. nu.
19. Alex. in l. a diuo Pio. §. ſi pignora. nu. 3. de re iudic.
Cremenſ. ſing. 156. Idem ſenſit Euerardus in centuria
legali in loco a veriſimili. num. 10. verſ. ſecunda limitatio. Didac. in epitome de ſponſal. parte 1. c. 4. §. 1. num.
1. Fel. in rubr. de præſ. n. 11. & in c. quanto. nu. 3. verſ. ſed
fallit 1. eod. tit. Corn. in l. generaliter. §. cum autem. n. 8.
C. de inſtit. & ſubſt. Soc. in l. cum auus, n. 72. de cond. &
demon. Ruin. in conſ. 143. nu. 12. lib. 4. Alciat. in tract. de
præſump. in pręludijs part. 2. num. 4. Crauet. in tract. de
antiq. temp. in 4. particula 4. partis princ. num. 13.

Ea eſt (inquit Alciatus præcitato in loco) huius ſnīæ
6 ratio quod confeſſio † nõ eſt probatio, ſed releuatio ab
onere probandi. l. eum qui, in prin. ff. de iureiur. Ego verius exiſtimo rationem illam eſſe, quam & ipſemet Alc.
7 ibidem nu. 6. ſenſit, quod † etſi præſumptio iuris & de
iure, a lege habeatur pro ipſa veritate: attamen vere &
proprie non eſt ipſa veritas, cum ipſa verſetur circa id
quod eſt dubium, vt ſcribit Bald. in l. non ignorat. num.
4. C. de iis qui accuſar. non poſſ. ibi, alias præſumptio iuris & de iure, vbi factum eſt dubium. Idem cenſuit Alciat. in d. 2. parte præludiorum. num. 9. verſ. & eſt ratio.
Confeſſio autem illius, pro quo eſt pręſumptio, veritatẽ
ipſam detegit, & ideo dicimus ꝙ nulla eſt melior nulla
8 que efficacior † probatio, quam proprii oris confeſſio.
l. vlt. C. de non num. pecun. & copioſè ſcripſi in tract. de
recuperanda poſſ. remedio 1. num. 217. Et hoc in caſu
declaratur ſtatutum Venetum de quo diximus ſupra.

Declaratur primo hic caſus, vt locum non habeat,
quando vltra ius commune ſtatuto eſſet cautum, quod
aduerſus præſumptionem iuris & de iure non admittatur probatio contraria. Nam vt ſtatutum aliquid operetur vltra ius commune, intelligitur prohibuiſſe hanc
probationem ex confeſſione partis. Ita declarat Dec. in
rubr. extra de probat. num. 11.

Secundus eſt caſus, cum agitur de confeſſione ficta in
iudicio facta de his tamen, quæ a poteſtate confitentis
9 pendent, Hoc & in caſu † admittitur probatio aduerſus
præſumptionem hãc iuris & de iure. Ita in ſpecie Bald.
in l. ſi qui adulterii. C. ad l. Iul. de adult. Aret. in c. propo
ſuiſti. num. 22. de probat. Alexand. in l. a diuo Pio. §. ſi pignora. nu. 3. in fin. de re iud. & ibidem Iaſ. num. 5. Fel. in
c. quanto, nu. 3. verſ. & habet locum. de præſumpt. & Alciatus in tract. de præſumptio. in præludiis, parte ſecunda. nu. 4. Qui quidem moti ſunt auctoritate Bart. in l.
abſentem. num. 4. ff. de pœnis. Extant duo ſtatuta (inquit
Bart.) vnum quod contumax habeatur pro confeſſo, alterum quod teſtes examinati contra magnates, argui
nõ poſſint de falſo. Contingit, quod aduerſus teſtes examinatos contra hũc potentem, obiectum fuit falſi crimen, & teſtes iſti fuerunt contumaces, an banniri & de
falſo condẽnati ii poſſint. Inquit Bart. quod etſi ſit præſumptio iuris & de iure, quod teſtes iſti falſum non dixerint, ex quo ſtatutum prohibet aliquid obiici. Attamen præſumptio hæc diluitur per contrariã hanc confeſſionem fictam a contumacia ipſorum teſtium exortam. Et illam Bart. traditionem probauit Ruin. in conſil. 68. nu. 6. lib. 5. Et accedit ratio, quod tñ operatur ficta
10 ficta confeſſio † a lege recepta quantum vera, ita Bald. in
l. penult. C. de interd. mat. & multis comprobat Marſil.
in Practica criminali. §. poſtquam. num. 33. Ita etiã hoc
caſu declaratur prædictum ſtatutum Venetum.

Tertius eſt caſus, cum loquimur de vera confeſſione
vel de ficta iudiciali ſuper his, quæ non pendent a volũ
11 tate & poteſtate confitentis, Hoc ſanè caſu cõfeſſio † nõ
diluit præſumptionẽ iuris & de iure. Ita Butrius & Abbas in c. is, qui fidem, de ſponſa. ille, num. 4. iſte, num. 5.
verſ. ſed aduerte, & ibidem Præpo. num. 7. Roman. in l.
ſi duo. num. 10. ff. de acq. hæred. Felin. in c. quanto. nu.
3. verſ. ſed hanc fallentiam. de præſum. Euerardus in cẽturia legali in loco a veriſimili. num. 20. verſ. hoc tamen
intellige. Alciatus in tract. de præſump. in præludiis parte 2. num. 8. veri. intelligitur etiam. Poteſt adferri exemplum illud ex Abbate in d. c. is qui fidem. num. 5. Eſt pręſumptio iuris & de iure, quod is, qui contraxit ſponſalia, & cognouit carnaliter ſponſam, contraxerit matrimonium. d. c. is qui fidem. Aduerſus hanc præſumptionem non admittitur probatio per confeſſionẽ vtriuſque contrahentiũ, qui dicerent ſe non contraxiſſe matrimonium. Ea eſt ratio, quia ab eorum voluntate & poteſtate, non pendet contractus & diſtractus matrimonii. c. ſuper eo. de eo, qui cogn. conſan. vxo. ſuæ. Qua tñ
de re vberius dicemus infra lib. 3. præſump. prima. vbi
agemus de præſumptionibus matrimonii. Hoc etiam in
caſu intelligi & declarari poteſt, quod ſcripſit Io. Baptiſta a Sancto Blaſio in tract. de priuilegiis dotalibus.
centuria tertia. nu. 27. cum dixit aduerſus illam præſumptionem iuris & de iure, ex l. vnica. in princip. C. de rei
vxo. actio. nõ admitti probationem ex confeſſione mulieris, quæ dicat, in numeratione dotis nullam fuiſſe adhibitam ſtipulationem de eius reſtitutione. Hoc forte
videtur factum, quia a ſola mulieris voluntate non pendet dotem remittere, & perdere, cogita.

Quartus eſt caſus, cum agitur de confeſſione extraiudiciali, quæ poſtmodum in iudicium deducitur, vt teſtibus probetur. Exempli gratia, eſt confeſſus aduerſarius meus, extra iudicium ſententiam pro ſe latam, &
in iudicatum lapſam eſſe falſam. Confeſſionem hãc in
iudicium deduco, & teſtibus eam probare volo ad proſternendam præſumptionem illam ortã ex re iudicata.
Hoc in caſu an hęc probatio admittatur, dubitant Do
12 ctores. Et non eſſe † admittendã probationem hanc manifeſte cenſuit Alc. in tract. de præſum. in præludiis parte ſecunda. num. 5. quo loci eiuſdem opinionis commemorat Butrium in c. is, qui fidem. nu. 15. de ſponſal. cum
ait, aduerſus præſumptionem iuris & de iure, non admitti probationem extrinſecam. Extrinſecam probationem dixit Butrius pro ea, quę teſtibus fit. Idem (ait Alciatus) apertius docuit Cardin. Alex. in d. c. is, qui fidẽ.
col. 4. verſ. aut quærimus.

Verum obſcura admodum ſunt Butrii & Cardinalis
verba, & forte melius intelligi poſſunt de probatione
extrinſeca, quæ aliunde prodeat quãm a confeſſionẽ.
Eo argumento primo motus eſt Alciatus, quia rõ, quia
contra præſumptionem iuris & de iure, admittitur contraria probatio per confeſſionẽ eſt, quia (vt dixi ſupra)
confeſſio habet maiorem certitudinem. Atqui hæc ratio ceſſat, quando confeſſio probanda eſt teſtibus, ex
quo illa eſt minus certa cæteris probationibus, quibus
lata eſt ſententia. Potuit enim eſſe confeſſio hæc erronea, vel per iocum facta. Ergo &c. Hæc argumentatio
parum vrget, quandoquidem quod per errorem fuerit
facta, ab ipſo confeſſo probãdum, alioqui illi ſtandum
13 erit, cum error † non præſumatur. l. error. C. de iuris, &
facti igno. vbi late Doctores & dicemus infra lib. ſexto
præſumptio 76.

Quod vero pertineat ad teſtium teſtimonio facile

erit

erit cognoſcere & hoc circũſpectioni iudicis relinqui debet, vt diligenter hac de re teſtes interroget.

Secundo ſuffragatur (inquit Alciatus) doctrina Anchar. in conſil. 350. in quæſtione prædicta, qui reſpōdit quod etſi ſtatutum prohibens admitti probationes, nō intelligatur de cōfeſſione, attamen hoc non procedit, quando confeſſio probaretur ex teſtibus, quia tūc mili tat ratio ſtatuti, cui hac via facile eſſet fraudem facere. Et Ancharanum ſecutus eſt Decius in l. certi cōditio. §. quoniam. num. 7. verſ. ſed contra. ff. ſi cert. pet. in l. vl. nu. 39. in fine. C. de edicto diui Adrian. tollen. idem in rub. extra de prob. col. 22. verſ. 2. declaratur. in c. 2. in fine. eo. tit. Cæterum euitari facile poteſt hoc argumentum, quandoquidem Anch. reſpondit eo in caſu quando ſtatutum expreſſe prohibuit probationem confeſſionis per teſtes, ex parte debitoris, qui vellet probare ſolutionem debiti, aſſerendo ita cōfeſſum fuiſſe debitorē. Nam (inquit Anch. & recte) ſi debitor expreſſim prohibetur probare liberationem ex confeſſione creditoris probata teſtibus, multo magis prohibitus cenſetur creditor, probare obligationem erga ſe factam ex confeſſione debitoris teſtibus probata. Si enim in caſu Ancharani ſtatuto ita eſſet cautum, quod ſolutio debiti probari non poſſit, niſi per confeſſionem creditoris, tūc dubitari contigiſſet, an illa confeſſio poſſet teſtibus probari. Hic ſane caſus noſtro conueniret. Sed nō loquitur Ancha. iſto in caſu, vt iam dixit. Tertio mouetur Alciatus ex doctrina Baldi in lege, filium quem habentem. num. 37. verſ. ego breuiter. C. famil. erciſcu. qui ſcribit, quod is, contra quem ſtat hæc præſumptio iuris, & de iure, nō poteſt facere poſitiones. Ergo nec ad probandum ad-

14 mittitur per hos teſtes, quia quidquid in poſitionibus† poteſt deduci, probari etiā poteſt. l. ſed etſi reſtituatur. §. 1. & ibi Ang. ff. de iud. & l. 2. §. quod obſeruari, & ibi Cur. nu. 55. poſt Baldum. nu. 49. C. de iureiura. propter calumn. dan. Verum reſpondetur, non eſſe verū, q̃ poſitiones hoc in caſu non admittantur regulariter, quia ab

15 inuito confeſſio † non poteſt, nec debet extorqueri, qua quidem de re dicemus infra; diuerſum eſt in caſu noſtro, in quo eſt diſputatio de confeſſione voluntarie facta. Quarto ſuam illam opinionē probare nixus eſt Alciatus ea ratione, qđ hæc non eſt ſimplex confeſſio, ſed probatio ex teſtib. & confeſſione, iuxta ea, quæ ſcribūt Bal. in l. 1. C. quibus ex cauſ. ſerui pro præmio liber. accip. & Dec. in l. certi cond. §. qm̃. n. 8. & ibidem Iaſ. nu. 9. ff. ſi cert. pet. Verum dicimus Baldū nil ſcribere quod ad rem faciat. Iaſon tamen & Decius, quos forte citare voluit Iaſon loquuntur, quando debitum principale ꝓbatum fuit per inſtrumenta, vt requirebat ſtatutū, quātitas vero probatur teſtibus, id quod caſui noſtro non conuenit. Et rurſus appellant Iaſon, & cæteri, illam probationem mixtam, nempe factam partim ex inſtrumentis, partim ex teſtibus, & latiſſime declarat Aſinius in commentariis, ad ſtatuta Florentiæ. §. 19. cap. 5. lim. 3. ſed in caſu noſtro tota eſt ex confeſſione, etſi confeſſio teſtibus probetur.

Contrariam itaque opinionem, & rectius probauit Baldus in l. in contractibus. in princ. n. 7. C. de non numer. pecun. qui dixit, cōtra illam præſumptionem iuris & de iure, quæ naſcitur ex inſtrumento mutui, quando infra biennium non fuit oppoſita exceptio non numera-

16 tæ pecuniæ admitti† probationem per confeſſionē etiā extraiudicialem ipſius creditoris. idem apertius docuit Salicetus in d. l. in contractibus. in princip. colu. 2. verſi. ſi autem confeſſio eſt, idem placuit Angelo in l. 2. C. de non numer. pecun. cum dixit opus eſſe, quod hæc confeſſio facta ſit coram ipſo debitore, nō autem eo abſente, ſentiens ſufficere cōfeſſionem extraiudicialem. Eiuſdem opinionis fuerunt & Angelus Aretinus in §. idem iuris. nu. 59. Inſtitu. de exception. & vbertus Emanuel Coſta in repe. l. ſi ex cautione, in vltima fallentia, verſic. ſed cum placeat. n. 1. C. de non numer. pecun. qui ob id ait, Fel. in c. ſi cautio. nu. 66. de fide inſtr. indiſtincte loqui, atque ita non diſtinguere confeſſionem iudicialem ab extraiudiciali, ſicuti nec diſtinguit gl. in d. l. in contractib. in prin. Hæc itaq. confeſſio, modo recte teſtibus fuerit comprobata, ſufficit. Ita etiam videmus, quod etſi ſtatutū reiiciat cæteras oēs probationes, non tamen dr̃ reiicere hanc prouenientē ex confeſſione, et extraiudiciali, vt ſcribunt multi, quos commemoraui in Tract. de recuper. poſſ. rem. 1.

Declaratur hic caſus ex ſententia Ioan. Baptiſtæ de ſancto Blaſio, poſt Io. de Prato, quem commemorat, in Tract. de dote, in cent. 3. n. 27. non procedere fauore dotis, vt non admittatur hæc probatio per confeſſionem contra præſumptionem hanc iuris, & de iure. Verū exiſtimo hos minus recte ſentire, cum tex. l. vnicæ in prin. C. de rei vxo. actio. quem illi citant, non de præſ. ſed de fictione loquatur, vt dicemus infr. li. 3. præſ. 2.

Confeſſio, quæ admittitur aduerſus præſumptionem iuris, & de iure, quando teſtibus probari poſſit.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptionem iuris, & de iure pro ſe habens, non poteſt cogi, contrarium fateri.*
2 *Iurare quo caſu quis teneatur.*
3 *Probare qui non poteſt ob lapſum termini, non poteſt etiam facere poſitiones.*
4 *Prohibita fieri directo prohibētur etiam per indirectum.*
5 *Interrogare permiſſum eſt iudici, ſolum ex officio ſuo.*
6 *Interrogare iudex etiam ex officio ſuo non poteſt, poſt concluſum in cauſa.*

QVAESTIO LXII.

QVæro ſexageſimoſecundo, an, ex quo diximus, aduerſus præſumptionem iuris, & de iure admitti probationem contrariam per confeſsionem partis, an inquam, confeſsio hæc poſsit extorqueri mediantibus poſitionibus, quæ in iudicio fieri ſolent. Exēpli cã præſumptio iuris & de iure eſt contra tutorem, quod bona omnia deſcripta in inuentario fuerint in bonis defuncti, mō tutor facit poſitiones aduerſus pupillum, & petit ſuo iuramento reſponderi, quod immo illa, & illa bona deſcripta, errore fuerint deſcripta, & nūquã extiterint in bonis defuncti, an cogi poterit pupillus reſpondere ſuo cum iuramento his poſitionib. Hãc iuris quæſtionem diffinit Bal. in repet. l. 2. col. 19. verſic. hinc eſt quod ſi ex. ff. de iureiur. cum docuit quod vbi

1 pro aliquo ſtat præſumptio iuris, & de iure, † cogi non poterit confiteri contrariū, & apertius hoc ſcripſit Cremen. in ſing. 156. contra &c. qui in ſpecie poſitionum ita cenſuit. Et his accedunt Imol. in c. ſi cautio. n. 14. & ibid. Fel. n. 60. de fide inſtrument. Thomas Feratius in cautela 16. nu. 5. & mouentur ex notabili text. l. in contractibus. §. illo. C. de non nume. pecu. quo probatur, qđ is, qui ob lapſum temporis non poteſt obiicere exceptionem non numeratæ pecuniæ, atq. ita, qui habet contra ſe præſumptionem iuris & de iure, non poteſt deferre iuramentum, quo iuret non fuiſſe numeratum.

Et hoc idem annotauit ibidem Caſtren. Comprobatur horum ſententia ex c. 2. extra de prob. quo ſancitum eſt, quod poſtea quam quis plene probauit intētionem ſuam, vel eius aduerſarius nil probauit, atque ita in caſu

2 † victoriæ, iurare non cogitur. Et eo textu tradunt vno

3 ore interpretes, quod is, qui nō poteſt † probare ob lapſum termini, non etiam poteſt facere poſitiones. ita Specul. in tit. de poſitionibus. §. qualiter. verſ. ſed ſi ante. & in tit. de dilationibus. §. vlt. Buttius in c. licet cauſa. nu.

13. de

Digitized by Google

13.de probat. Ang. in l. ſed etſi reſtituatur. §. 1. ff. de iu-
dij. Caſtr. in rubr. C. de probatio. in fine. ita etiam dici-
mus, quod vbi ex iam factis probationibus eſt fundata
intentio, aduerſarius non poteſt poſitiones deducere.
ita Curt. Sen. in tract. de poſitionibus, breuiloquio 17.
Purpura. in l. manifeſte. num. 21. & 22. ff. de iureiur. vbi
idem & de iuramẽto oblato docuit. idem ſcripſit Ema-
nuel Coſta in repet. le. ſi ex cautione. vltima fallentia.
verſic. ſed cum placeat. num. 1. C. de non num. pecun. &
4 hæc iuris ſententia ea ratione fulcitur, quod ea, quæ † di
recto fieri prohibentur, regulariter etiam prohibentur
per indirectum. l. ſed etſi. §. item ſi res. ff. de peti. hæred.
l. ſcire oportet. §. 1. ff. de tutor. & cura. datis ab his. & le.
vlt. C. de vſuris rei iud. Cum ergo hoc in caſu permiſ-
ſum non ſit directe probari, dicendum eſt, nec debere
admitti per indirectum. Hanc ſententiam declarãt An-
ge. in l. ſed etſi reſtituatur. § 1. ff. de iud. Fely. in rubr. ex-
tra de probatio. col. vlt. verſi. ſed iſtud dictum. & Neui-
zan. in conſil. 5. num. 25. vt non procedat, quãdo iudex
ex officio ob æquitatem vellet reſponderi his poſitioni
bus. Eſt enim (aiunt iſti) permiſſum iudici, ita ſuadente
æquitate, quocunque tempore interrogare. l. vbicunq.
ff. de interrog. action. & ſcripſi lib. 2. de arbitrariis iudi-
cum. caſu 51. Verum dubito, ne falſa ſit horum aſſertio,
quandoquidem iam hic conſtat propoſitis poſitionib.
ab aduerſario, atque ita eo inſtante, iudicem petiiſſe re-
ſponderi. Et tamen ſolum permiſſum eſt iudici interro-
5 gare † ex ſuo officio, vt declarat Alex. in l. 4. §. hoc autẽ
iudicium. num. 4. ff. de damno infecto. Præterea & ſecũ-
do ex eo vera non videtur hæc traditio, quia magis re-
6 cepta eſt Doctorum opinio, quod iudex † ex ſuo officio
etiam non poſſit poſt concluſionem in cauſa interroga
re. Ita receptam opinionem eſſe teſtantur Ripa in ca. 1.
in quarto notab. de iudi. Marſilius in ſing. 155. Doctri-
na, & Bellonus in conſil. 59. nume. 6. & ſcripſi in d. caſu
51. nu. 18. Ergo a fortiori dicendum eſt, hoc in caſu, in
quo lex per ſuã præſumptionem iuris, & de iure, exclu-
dit contrariam probationem. Tanta tñ eſſe poſſet æqui-
tas, quod iudici hoc facere liceret, ſicuti de interroga-
toriis, & teſtibus poſt publicationem examinandis ſcri
pſit Soci. Tractat. fallen. regu. 403. fallent. 35. & copioſè
reſpondit Barb. in conſil. 9. col. 5. lib. 2. Illud quoq. hic
non præteribo, q̄ ſi propoſitis poſitionibus ſua ipſa ſpõ
te reſpondeat iſte qui præſumptionem iuris, & de iure
habet, ſua illa confeſſio ei præiudicium adferret. Ita in-
telligo Marſ. in rub. C. de prob. n. 88. in fin. & ſing. 110.
poſt Bal. in c. vltra tertiũ. de teſtib. & alios ibi cõgeſtos.

*Præſumptio iuris, & de iure, an admittat contra-
riam probationem teſtimonio quinq. teſtium.*

SVMMARIVM.

1 *Teſtimonium quinque teſtium admittitur contra præſumptio-
nem iuris, & de iure. Contrariam opinionem viſus eſt probare
Baldus. num. 2.*
3 *Mitius agitur cum legis, quam hominis diſpoſitione.*
4 *Contrarius quando non ſit audiendus.*

QVAESTIO LXIII.

QVæro ſexageſimotertio, an aduerſus præſumptio-
nem iuris, & de iure, admittatur probatio in con
1 trarium, teſtimonio quinque teſtium? Et admitti † dicẽ
dum eſt. Exemplum eſt, quod præſumptio iuris & de
iure eſt, quod is, qui eſt confeſſus in ſcriptis ſe ſummã
aliquam recepiſſe ex cauſa mutui, vel alia, ita recepe-
rit, & contrarium probari non poteſt per aliam ſcriptu
ram. Ita conſtitutum eſt in lege generaliter. Co. de non
numer. pecun. Attamen loco ſcripturæ quinque teſtes
ſufficiunt. l. teſtium. Cod. de teſtibus. Et ideo quinque
teſtibus probatur contra præſumptionem illam. d. l. ge-
neraliter, vt ibi declarat Bar. num. 9. verſic. ſed ſi vellet,
Dec. in c. 2. n. 14. verſ. 2. limitatur, de probat. qui poſt
Abb. ibi in fi. & Fel. n. 20. & ibidem Berous n. 70. verſic.
communis tamẽ, idem docuit, ſcribit ex d. l. teſtium, q̄
ſi ſtatutum reiicit probationes, niſi fiant per inſtrumen
ta, loco inſtrumenti quinque teſtes ſufficiunt. Idem af-
firmarunt Soc. Sen. in le. certi condict. §. quoniam. n. 24.
ff. ſi cert. petat. Marſil. in rub. C. de probat. nu. 38. & co-
pioſe Aſin. in comment. ad ſtatuta Florentiæ. §. 19. ca. 2.
in ſecunda limit.

Verum contrariam opinionem in ſpecie huius q̃onis
2 viſus eſt † probare Bald. in d. l. teſtium. nu. 2. dum ſcribit
in hæc verba. Dubitatur hic de quibuſdam ſcripturis,
quæ non ſunt neceſſariæ ex neceſſitate cõuentionis par
tium, ſed ex neceſſitate iuris, vtrum contra tales ſcri-
pturas poſſit probari per teſtes. Exemplum in inuenta
riis, & ſententia diffinitiua. Item infra ad Velleia. l. anti
quæ. Item infra de iure emphyt. l. 1. ſuper hoc conſẽſus.
D. Richardus de Saliceto dicit, non poſſe probari ſolu-
tionem, niſi per ſcripturam. Et hoc conſuluit in inuen-
tario tutoris, quod de rebus deſcriptis in inuentario nõ
poſſet probare, ſe reſtituiſſe adulto, niſi per inſtrumen-
tum publicũ, & hoc per l. vlt. C. arbitr. tutelæ. Hęc Bald.
Qui quidem dum adfert quatuor exempla, in quib. re-
gulariter ſcriptura requiritur, ex illis tria enumerat de
præſumptione iuris, & de iure, ſicuti in caſu inuentarii
tutoris, in ſententia in iudicatum lapſa, & in caſu l. anti
quæ. C. ad Velleia. in quibus quidem caſibus regulari-
ter non admittitur probatio per teſtes. Adfert & quar-
tum exemplum Baldus, quod non eſt in caſu præſum-
ptionis iuris, & de iure, nempe in l. 1. C. de iure emphyt.
in quo ad probationem contractus emphyteutici, ex le
gis diſpoſitione ſcriptura requiritur. His exemplis pro-
poſitis, in caſu inuentarii aperte Baldus cenſuit, proba
ri id non poſſe teſtibus, iuxta diſpoſitionem d. l. teſtium.
Et ita ait reſpondiſſe Richardum de Salyceto. In aliis
duobus exemplis nempe rei iudicatę, & Velleiani, idem
ſenſit ipſe Baldus, hoc eſt, teſtibus probari non poſſe.
Quarto vero in exemplo, id eſt, contractus emphyteuti
ci dixit Baldus, teſtes ſufficere. Et idem ſcripſerũt Boſ-
ſius in tract. cauſarum criminalium in tit. de principe.
num. 253. & Aluarus Vallaſcus in tract. de iure emphy-
teutico. q. 7. num. 21. Et differentiæ rationẽ attulit Bal.
quia in caſu d. l. 1. C. de iure emph. non agitur de probã
do aduerſus propriam confeſſionem, vt ſit ſibi ipſi con
trarius. In caſu vero d. l. vlt. C. arbit. tutelę, ac ſimilibus,
eſſet ſibi contrarius: ideo probatio non admittitur per
teſtes. Eandem opinionem probauit ipſemet Bal. in d.
l. vlt. num. 2. C. arbitr. tutelæ, dum diſtinguit, illo in ca-
ſu, quod aut agitur de probando directo, bona in inuẽ-
tario tutoris deſcripta non fuiſſe in bonis defuncti, &
hoc probari non poteſt teſtibus, cum ſit contra confeſ-
ſionem ipſius tutoris, atque ita contra præſumptionem
iuris, & de iure. Eſſet enim ſibi ipſi contrarius tutor.
Aut agitur de probanda ſolutione, & reſtitutione illo-
rum bonorum. Et hoc in caſu ſenſit Baldus teſtib. pro-
bari poſſe, & ſi Baldus referat Richardum de Salyceto
affirmaſſe ẽt hoc in caſu teſtes nõ admitti, id quod for-
tius eſt. Et Richardi traditionem probauit Bartholo-
mæus Salyc. in d. l. teſtium. col. 3. ver. item dicit ipſe. C.
de teſtib. Qua de re dicemus infra. Illam vero Baldi do
ctrinam in d. l. vlt. nu. 2. C. arbit. tutelæ, probauit Afflic.
in deciſio. 13. nu. 26. qui clare dixit, directo teſtib. pro-
bari non poſſe contra diſpoſitionem dictæ legis vltimę.
Ego vero non recederem ab illa opinione Bartoli, & ſe
quaciũ, quod. ſ. quinque teſtibus probari poſſit aduer-
ſus præſumptionem hanc iuris, & de iure. Nam ſi in ca
ſu dictæ legis teſtium, vbi ſcriptura ex partium conuen-
tione eſt neceſſaria, ſufficiunt quinque teſtes loco ſcri-
pturæ

Digitized by Google

pturæ, a fortiori, dicendum eſt, quando diſpoſitione legis ſcriptura requiritur, cum agi ſoleat mitius cum le-
3 gis diſpoſitione, quam cum diſpoſitione hominis, ſicuti diximus ſupr. q. 46. in fine. Et quod ait Baldus, quod ita probans eſt ſibi contrarius, nil vrget, cũ & idẽ ſit, quũ ſcriptura probat contra illã confeſſionem. Et præterea quod dicitur, contrariũ
4 † non eſſe audiendum, l. 1. C. de furtis, intelligitur, quãdo contrarietas eſt in ſui origine, ſecus vero ſi in exercitio. Ita Marian. Socin. ſen. in c. vlt. num. 37. de libelli obl. & dicemus infra li. 2. præſ. 19. declaratione 13. Porro in caſu noſtro hæc contrarietas naſcitur tantummodo ex exercitio, non autem in origine.

Præſumptio iuris, & de iure, an admittat probationem contrariam, teſtimonio duorum teſtium ſummæ fidei.

S V M M A R I V M.

1 *Probationem per duos vel tres teſtes, legales & probos, admitti contra præſumptionem iuris & de iure.*

2 *Honeſtas perſonæ facit admitti probationem contra præſumptionem iuris, & de iure.*

QVAESTIO LXIIII.

QVAERO ſexageſimoquarto, an contra præſumptionem iuris, & de iure, admittatur probatio ꝑ duos, vel tres teſtes multum legales, & probos? Et eſſe
1 admittendam † opinor. Si quidem cum ex iuris communis diſpoſitione, imo ex diſpoſitione ſtatuti, reiicitur omnis probatio, excepta illa, quæ ex ſcriptura, & inſtrumento deſcendit, attamen teſtes multum legales admittuntur. Ita ſcribunt Butr. in cap. 2. in fin. de probatio. & ibi Abb. num. 11. Felynus num. 21. & Deci. numero 14. verſic. quinto ſtatutum. Socin. Sen. in l. certi condicti. §. quoniam. num. 23. & ibidem Rimin. num. 4. ff. ſi certũ pet. poſt Aret. ibidem. num. 18. Alex. in Authent. iubemus. num. 13. & ibid. Iaſ. num. 7. verſic. limita notanter. C. de iud. idem Iaſ. in repet. l. admonendi. nu. 188. verſi. limita multum ſingulariter. ff. de iureiur. Marſ. in l. 1. §. ſi quis vltro. num. 11. verſ. & facit, quod voluit. ff. de q. & in rub. C. de probat. num. 40. idem in conſil. 1. nu. 78. Folerius in praxi de cenſib. in verbo. Et quæ quidẽ executio. nu. 68. Tiraq. in tract. de pœnis legũ, & c. cauſa 51. num. 117. Quam ſane ſententiam probare videntur l. ſi quis ex argentariis. §. cogentur. ff. de ed. l. diui. ff. de lib. cauſa. & l. vlt. ff. de action. & oblig. Et his accedit text. notab. in §. & licet. in Authent. de teſtibus. Et in ſpecie
2 ꝙ ob honeſtatẽ † perſonæ admittatur probatio contra hanc præſumptionem iuris, & de iure, tradunt Butr. in c. vidua. in fi. de regu. 2. Dec. in c. poſtremo. num. 7. de appellat. & in conſil. 575. col. 2. & Crauet. de antiq. temp. 7. par... partis prin. nu. 16. qui tamen intelligunt, quando concurrit alia coniectura. Cæterum Bald. in c. iurauit. num. 8. de probat. docuit, in probationibus ob viri legalitatem non recedi a regulis iuris, negat enim eo loci Baldus, poſt dicta teſtificata eſſe recipiendum teſtimonium eius, qui vir ſummæ integritatis creditur. Quam tamen traditionem ita interpretatur Decius in c. 2. de prob. vt recipiendus non ſit teſtis iſte, parte requirente, ipſum tamen iudicem facere id poſſe. Et hoc & caſu declaratur ſtatutum Venetum in prologo in ca. de præſumpt. n. 2. dum aduerſus præſumptionem iuris, & de iure, non admittit probationem.

Præſumptionem iuris, & de iure admittere probationem & contrariam per indirectum, explicatur, & multis exemplis declaratur.

S V M M A R I V M.

1 *Probatio etiam per indirectum, admittitur contra præſumptionem iuris, & de iure, & per duos teſtes poteſt probari. num. 11.*

2 *Inſtrumento publico quid poſſit opponi. Et quot teſtes ſufficiant. num. 12.*

3 *Metus qui in matrimonio contrahendo interuenit, quando purgatus præſumatur.*

4 *Poſſidens tempore tali, cuius initij memoria non exiſtit, præſumitur poſſidere titulo legitimo.*

5 *Teſtes ad æternam rei memoriam examinans, & intra annum vtilem non proponens actionem, fraudulenter egiſſe præſumitur.*

6 *Tutor deſcribens aliqua in inuentario de bonis ſuis, illa pupilli præſumuntur.*

7 *Inimicus exiens de domo occiſi gladio diſtricto cruentoque homicida præſumitur.*

8 *Inſtrumentum publicum dicitur probatio clara & probata.*

9 *Multa per indirectum conceduntur, quæ per directum denegantur.*

10 *Dolo futuro directo nequit renunciari, per indirectum tamen.*

QVAESTIO LXV.

QVÆRO ſexageſimoquinto, an aduerſus præſumptionem iuris, & de iure indiſtincte admittatur pro-
1 batio per indirectum. Et paſſim † admitti dicendum eſt. Ita affirmarunt gloſſ. in clem. 1. in verbo, teciſſe. de probat. Alex. in l. a diuo Pio. §. ſi pignora. nu. 4. ff. de re iud. Butrius in c. vlt. num. 21. de ſucceſſ. ab inteſta. & in c. vidua. in fine. de regula. Imola & Card. Alex. in c. ad id. de ſponſ. Abbas in c. is, qui fidem. nu. 5. in fine. de ſponſa. & Præpoſ. num. 8. Rom. in l. ſi duo. nu. 11. ff. de acq. hæred. Felin. in c. quanto. num. 4. de præſum. Iaſon in l. cum ea quæ. num. 3. C. de tranſact. Socin. in l. cum auus. num. 73. in fine. de cond. & dem. Soc. Sen. in conſ. 191. col. 2. verſ. quæ rõ ceſſat, & in conſil. 242. col. 2. verſic. quoniam ad hoc. li. 2. Euerardus in centuria legali, in loco a veriſimili. nu. 20. Didacus in epitome de ſponſal. parte prima cap. 5. §. 1. nu. 7. Simancas Catholica. inſtit. tit. 51. num. 13. Guilielmus Maynerius in l. ob ſcuris. num. 9. de reg. iur. Boſſius in tract. cauſarũ Criminalium. in tit. de vectigalium conductione. n. 7. Alciat. in tractat. de præſumpt. in præludiis, parte ſecunda. nu. 11. & Crauet. in tract. de antiqu. in quarta particula, quartæ partis principalis. num. 14. Ea eſt huius ſententiæ ratio, quia cum lex requirat certas qualitates, ad cõſtituendam hanc præſumptionem, ſemper admittuntur probationes, quod non ſimus in tali caſu, vel non concurrat aliqua ex requiſitis qualitatib. ſicuti ſcribit Bar. in l. 1. §. & parui. num. 3. ff. quod vi aut clam. cum dixit, quod etſi contra publicum inſtrumentum nil opponi
2 poſſit, attamen negari † põt illa qualitas, quod ſit publicum, & quod vere factum, ſed potius ficte & ſimulate. Et idem Bar. in l. diuus. ff. de teſtam. milit. docuit, ꝙ teſtamentum militis eſt quidem priuilegiatum, ſed cõſtare prius debet, fuiſſe conditum a milite. Et plura his ſimilia congeſſi in conſil. 301. Et hoc etiam in caſu procedit, & declaratur ſtatutum prædictum Venetum, in ꝓlogo in c. de præſumptionibus. nu. 2. Exemplis res hæc explicari poteſt clarius, quorum primum eſt, extat præſumptio iuris, & de iure, mulierem, contracto matrimo-
3 nio per metum, ſi diu † cum viro moram trahat, in uirũ conſenſiſſe, & metum purgaſſe, c. ad id. de ſponſa. Attamen aduerſus hanc præſumptionem iuris & de iure admittitur indirecta probatio, nempe etiam illam cohabitationem fuiſſe violentam, qua quidem violenta cohabitatione probata, tollitur illa præſumptio purgationis metus. Ita ſcribunt Imola & Card. Alex. in d. ca. ad id, & Abbas in c. is, qui fidem. num. 5. in fine. de ſponſ. Decius in conſil. 64. col. 3. verſic. cum ergo. Alciatus in tracta. de præſumption. in præludiis. parte 2. nu. 11. ver. & per

Digitized by Google

& per hoc. Secundum adfertur exemplum. Præſumptio
4 iuris, & de iure eſt, quod legitimo titulo is poſſederit †
qui tanto tempore cuius initii memoria non eſt apud
homines, poſſe.dit.c.cum nobis, de præſcriptio. Quã q.
dem de præſumptione dicemus infra lib. 3. præſum. 89.
Hec tamen præſumptio per indirectum conuellitur, vt
puta probando hunc poſſeſſorem tamdiu non poſſediſ-
ſe, immo extare memoriam initii ſuæ vitioſæ poſſeſſio-
nis. ita Felynus in d.c.cum nobis.nu.18.de præſcrip.&
Alc. loco ſupra citato, num. 12. Per indirectum etiã po-
terit probari, probando poſſeſſorem illum ſemper fuiſ-
ſe in mala fide, ita ſcribit Craue. in tract. de antiq. tem-
po. quarta particula, quartę partis prin. num. 14. Tertiũ
5 exemplum eſt, ſi quis examinauerit teſtes, † ad æternam
rei memoriam, & intra annum vtilem non propoſuerit
actionem, fraude id egiſſe pſumitur. ita gl. in ca. quoniã
frequenter. in princi. vt lite non conteſtat. vbi Bald. &
Fely. & vberius dicemus infr. lib. 2. præſum. 76. Verum
tamen aduerſus hanc præſumptionẽ admittitur proba-
tio contraria, per indirectum, vt puta, elapſum non eſſe
annum ab ea die qua potuit experiri. Ita glo. Bal. & cę-
teri in d.c.quoniam frequenter. Alciatus in trac. de prę
ſump. in præludiis parte 2. num. 13. Quartum eſt exem-
6 plum. Præſumptio iuris, & de iure eſt, quod ſi † tutor de
ſcripſit aliqua ex ſuis bonis in inuentario bonorum pu
pilli, illa bona præſumuntur pupilli. l. vlt. C. arbitr. tutel.
Quam quidem præſumptionem explicabimus infr. lib.
4. præſump. 68. Aduerſus autem hanc pręſumptionem,
admittitur contraria probatio per indirectum, nempe
probando bona fuiſſe reſtituta. Ita Bald. in d. l. vlt. nu. 2.
C. arbitr. tut. quem vno verbo ſecutus eſt Alciatus loco
ſupra citato. num. 13. in fi. & apertius Afflictus deciſio.
13. num. 26. qui num. 27. ſenſit, eam indirectam proba-
tionem præſumptionibus fieri poſſe. Quintum exem-
plum eſt, ſi conſtat Caium odio capitali fuiſſe proſecu-
tum Sempronium. Deinde conſtat Sempronium occi-
7 ſum fuiſſe in aliqua domo, † e qua viſus eſt egredi Ca-
ius diſtricto cruentoque gladio, violenta præſumptio,
quæ iuris, & de iure dici poteſt, inſurgit, Caium homi-
cidam fuiſſe. Ita poſt Bar. Baldum, Boerium, & Gram.
ſcripſi ſupra quæſt. 2. Nihilominus contra hanc præſũ
ptionem admittitur probatio per indirectum, nẽpe pro-
bando ipſum Sempronium fuiſſe mente captum, & ſæ-
pius ſibi manus intuliſſe, vel probando Caium reconci
liatum fuiſſe Sempronio, & eũ alias potuiſſe occidere,
ſi ei placuiſſet. Qua de re ſcripſi in dicta quæſt. 2. & alia
explicabimus infra lib. 5. præſumpt. 58. Sextum eſt exẽ-
8 plum. Inſtrumentum † publicum dicitur eſſe probatio
clara, & probata, vt ſcribunt Bal. & alii plures, quos cõ
memorat Iaſ. in l. 1. in princ. nu. 10. ff. de ope. no. nun. Et
ob id habet inſtrumentum præſumptionem iuris, & de
iure pro ſe in caſu l. antiquæ. in princ. C. ad S. C. Vellei.
de qua quidem dicemus infra lib. 3. præſump. 19. Atta
men aduerſus inſtrumentum admittitur probatio per
indirecta, vt puta quod illud non eſt inſtrumẽtũ publi-
cum, ſed quid fictum & ſimulatum. Ita declarat Bar. in
l. 1. §. & partui. num. 2. verſicu. ego in iſta. ff. quod vi aut
clam. Et Bar. ſecuti ſunt Corſetus in ſing. in verbo, ex-
ceptio, incipit, ſi ſtatutum, apertius Comen. in cõſ. 155.
Antognolus. col. 2. Iaſ. in l. cum ea quæ, num. 3. C. de trã
ſact. Felin. in c. ex parte. il 2. num. 6. verſic. 2. fallit. de off.
deleg. egregie reſpondit in terminis Ruin. in conſil. 78.
num. 10. lib. 4. Dec. in conſil. 356. num. 4. Caſſan. in con-
ſil. 1. in quarto præſupp. num. 24. Crau. in conſ. 211. nu.
5. Tiraq. in tract. de retractu conſang. §. 1. gl. 2. num. 12.
Vantius in tract. de nullitatibus. titu. quis poſſit dicere
de nullitate. num. 33. & in ſpecie Aſinius in commenta
riis ad ſtatuta Florentiæ. §. 19. cap. 5. limit. 7. Septimum
eſt exemplum ex traditione Boſſii in tract. cauſarũ cri-
minalium, in tit. de vectigalium conductione. n. 5. & 7.
Extat Decretũ Mediolani. Quod nullus familiaris prin
cipis, vel frater & domeſticus illius familiaris poſſit
cõducere vectigalia, alioqui præſumatur, qđ is frater,
vel domeſticus conduxerit tanquam ſocius, vel interpo
ſita pſona ipſius familiaris. Et hæc præſumptio (inquit
Boſſius) eſt iuris & de iure, attamen per indirectum ad-
mittitur probatio contraria, vt puta probando fratrem
vel domeſticum eſse inimicum ipſius familiaris princi-
pis. Pręterea hic alia plura exempla, quę adferri poſsẽt.
Illud vnum tantum dicam, quod in caſu huius noſtræ
diſputationis, procedit illa iuris ſentẽtia, qua dicimus,
9 multa † concedi per indirectum, quæ directo non cõce-
derentur, cuius ſanẽ traditionis meminit egregie Fely-
nus in c. ex parte. num. 7. de officio deleg. qui poſt An-
cha. in conſ. 270. in primo dubio, dixit, quod ſi ſtatuto
cautum ſit, bona decoctorum debere adiudicari credi-
torib. & ſi decoctor infra quadrimeſtre non ſoluat, ſint
pleno iure ipſorum creditorum, non impeditur tertius,
qui aſserit bona iſta ſua eſse, quin illa vendicet & con-
ſequatur. Atque ita illi creditores per indirectum impe
diuntur, cum directo impediri non poſsent. Eſt ſimile
quod dicemus, quod licet renunciari non poſſit futuro
10 dolo † directo, attamen poteſt per indirectum. Alex. in
conſ. 54. li. 2. Iaſ. in l. actione. in fi. C. de tranſ. & Caſsan.
in d. conſ. 1. in 4. præſuppoſito n. 24.

Erit præterea animaduertendum hanc indirectã pro-
bationem, ſeu dicta factaque, ex quibus illa colligitur,
11 † probari poſse duorum teſtimonio. Ita Bald. in l. teſti-
monium. num. 2. C. de teſtib. in l. generaliter. Co. de non
nume. pecun. & in l. vlt. num. 2. Co. arbitrium tutelæ, &
Afflict. in dec. 13. num. 26. ſimile diximus ſupra, in quęſ.
51. de probationibus dictorum, vel factorum, ex quibus
oriuntur præſumptiones, vt dicta illa, vel illa facta poſ-
ſint probari duorum teſtimonio.

Scripturam qua probari poterat aduerſus præſumptionem iu-
ris, & de iure; ſi deperdita eſt, probari
poſſe teſtibus.

S V M M A R I V M.

1 *Scriptura deperdita, teſtibus probatur contra præſumptionem*
iuris, & de iure, & quæ hoc caſu requirantur. n. 2.

Q V AE S T I O LXVI.

QVæro ſexageſimoſexto, an in caſu huius præſum
ptionis iuris & de iure, ſi ſcriptura, qua probari
poterat contra ipſam præſumptionẽ, eſt amiſ-
ſa, probari poſſit teſtib. illa amiſſio, & tenor, vt poſſit
1 deinde euelli præſumptio iſta? Qua in re dicendũ eſt †
poſse. Ita enim dicimus, quod quando aliquid probari
om̃no debet per ſcripturam, ſi ſcriptura caſu eſt deperdi
ta, põt illa probari, & eius tenor, & eo modo ſatisfactũ
eſt legi. Ita ſcribunt relati a Decio in c. 2. n. 14. verſ. 3. ſi
inſtrumentum. de probat. Et illis accedunt Alex. in l. 2.
n. 8. C. de bonor. poſs. ſecund. tabu. & in l. ſi vnus. n. 2. C.
de teſtam. & Marſil. in ſing. 136. Et hęc traditio proba-
tur in l. teſtium. in fin. C. de teſtib. in l. emãcipatione. C.
de fide inſtr. in l. iubemus. C. de emancip. liber. & in c.
2 cum olim. il 2. de priuil. Requiruntur tamen † plura, vt
locus ſit huic doctrinæ. Nam requiritur primo, quod
conſtet, illud inſtrumentum illamque ſcripturam aliqñ
extitiſse, ſecundo de illius tenore atteſtari ii debent.
Requiritur tertio, quod caſu ſit deperdita. ita Bal. in d.
l. teſtium. C. de teſtibus. Requiritur quarto, quod teſtes
hac de re atteſtantes, ſint legales, & integri. Quæ ſane
qualitas deduci, & probari debet, ſicuti in ſpecie do-
cuit Bero. in d. c. 2. n. 73. de prob. Et ſimilib. in caſib. idẽ
affirmarunt Corſ. ſuo ſingulari, in ver. integ. Alex. in cõ
ſil. 82. col. 4. n. 12. li. 1. Gram. in conſ. 35. n. 35. 38. in crim.

Notorium

Digitized by Google

Notorium admitti contra præſumptionem iuris, & de iure.

SVMMARIVM

1 *Notorium contra præſumptionem iuris & de iure admittitur. Et de quo notorio intelligendum n. 3.*
2 *Probatio per facti euidentiam, reliquis omnibus excluſis, excluſa non dicitur.*
4 *Notorium facti permanentis, admittitur aduerſus rem iudicatam.*
5 *Notorium etſi non probatione, indiget tamen allegatione.*

QVAESTIO LXVII.

QVæro ſexageſimoſeptimo, an aduerſus præſum-
ptionem iuris & de iure, admittatur probatio in
1 contrarium ex notorio? Et admitti † ſcripſerunt
Rom. in l. ſi duo. num. 13. ff. de acq. hæred. & conſi. 350.
num. 19. Felin. in c. quanto, num. 5. de præſumpt. Præp.
in c. is, qui fidem, num. 8. de ſponſ. Curt. Sen. in l. admo-
nendi. num. 24. ff. de iureiur. & apertius Alci. in tracta.
de præſumpt. in præludiis par. 2. num. 14. Pariſ. in con-
ſil. 12. nu. 53. lib. 2. Gratus in conſil. 83. num. 4. lib. 1. Eue
rard. in centuria legali, in loco, a veriſimili. n. 20. verſic.
2 ſi tamen de facto. Ea eſt ratio, quod probatio † quæ fit per facti
euidentiam, vt quid clarum & manifeſtum, nunquam
cenſeatur excluſa, & ſi cæteræ omnes excluſæ ſint, vt ſcri
bunt Bald. in l. contra negantem. in fin. C. ad l. Aquil. &
in rub. C. de prob. & ibid. Caſtr. num. 2. Marſil. in l. 1. §. ſi
ſerui quaſi. ff. de quæſt. Aſinius in commentar. ad ſtatu-
ta Flor. §. 19. c. 5. in nona limit.
3 Declaratur primo hæc ſententia, vt procedat † in no
torio permanente, non autem in tranſeunte. Ita Alciat.
in d. 2. par. n. 15. poſt Rom. in d. conſil. 350. Nam cum
allegatur notorium facti tranſeuntis, neceſſe eſt proba-
re illud per teſtes, iuxta c. veſtra. de cohab. cler. & mul.
Quæ ſane probatio reiicitur ab ipſa præſumptione iu-
ris & de iure, ita etiam dicimus aduerſus rem iudicatã
4 admitti † notorium facti permanentis, non autem tran-
ſeuntis, vt loco iam relato ſcripſit Alc. poſt Fel. in c. quoniam
contra. in 4. fallen. de probat.
Declaratur ſecundo, vt locum habeat hæc ſentẽtia,
ſi modo hoc notorium permanens allegetur. ita Alciat.
in d. par. 2. nu. 10. in fi. Idem affirmant omnes, qui dicunt,
5 quod etſi † notorium non indiget probatione, indiget
tamen allegatione, ita tradunt Alex. in l. 1. n. 4. C. vt quæ
deſunt aduoc. Barb. in conſ. 62. col. 2. lib. 1. & in conſil.
35. col. 4. li. 2. & Ripa in l. 4. §. hoc autem iudicium. nu.
35. ff. de dam. infec. vbi declarat.

Probatio admiſſa aduerſus præſumptionem iuris, & de iure, parte non opponente, an proſit.

SVMMARIVM.

1 *Probatio aduerſus præſumptionem iuris, & de iure, parte non opponente, admiſſa, prodeſt.*
2 *Aduerſarius non opponens, conſentire videtur, & fauori ſuo renunciare.*
3 *Probationes admiſſæ contra rem iudicatam, parte non opponente, reſcindunt iudicatum.*

QVAESTIO LXVIII.

QVæro ſexageſimooctauo, an aduerſus præſũptio-
nem iuris, & de iure, admiſſa probatio parte nõ
1 opponente, proſit. Et prodeſſe † ad eam præſum
ptionem confutandam affirmarunt Bald. in l. filium. ff.
de iis, qui ſunt ſui, vel alie. iuris. Abb. in c. cum contin-
gat. col. 3. de off. deleg. Rom. in l. ſi duo. nume. 14. ff. de
acq. hær. & idem in conſil. 350. num. 7. Alex. in l. a diuo
Pio. §. ſi pignora. nu. 4. ff. de re iud. Curt. Sen. in l. admo-
nendi, num. 24. ff. de iureiur. Præpoſ. in c. is qui fidem. n
8. de ſponſ. Felin. in c. quanto. num. 4. de præſum. Euer.
in centuria legali, in loco a veriſimili. num. 20. verſ. ſi ta
men de facto. Alci. in tract. de præſumpt. in præludiis.
par. 2. num. 9. verſ. 2. limitatur. Pariſ. in conſil. 10. num.
85. lib. 2. Ea eſt huius ſententiæ ratio, (inquit Alciat.)
2 quia † aduerſarius, qui non oppoſuit, videtur tacite cõ-
ſentire, atque ita renunciare fauori ſuo. Ita docuit Alex.
in l. iudex poſteaquam. num. 12. ff. de re iudi. Et compro
3 bantur prædicta, ex eo, quod dicimus probationes † ad
miſſas, parte non opponente contra rem iudicatam, pro
qua dicitur eſſe præſumptio iuris & de iure, efficere, vt
retractari illud iudicatum poſſit, ita poſt alios docuit
Dec. in c. quoniam contra. n. 38. de probat. & dicemus
infra ſubſequenti lib. 2. præſ. 30.
Cęterum obſtare vr̃, (ait Alciat.) quod cũ probatio
non admittatur contra hanc præſumptionem, & hic ſit
articulus iuris & conſequenter notorius. l. cum quidã.
§. ſuum. ff. de acq. hæred. ſequitur quod etiam parte nõ
opponente proceſſus ſit nullus, ex traditione Baldi in l.
non dubium. in fi. C. de legib. & vberius in ſua diſputa-
tione, ſtatuto cauetur, quod fœnerator. Anch. in c. ea, quæ
de reg. iur. in 6. & Aret. in c. fraternitatis, de teſtib. Huic
difficultati ſatisfacit Alciatus, & ait, quod hoc locũ ha
beret, quando eſſemus in caſu, qui non penderet a voluntate
partium, prout ſunt cauſæ criminales, de quib. per Bar.
in l. 1. §. 1. ad Trebel. ſecus eſt hoc in caſu, in quo pars po
teſt renunciare fauori ſuo, & ideo non opponendo dr̃
ius ſuum remittere, quo ſtante, non eſt aliquod noto-
rium, quod a iudice ſuppleri poſſit. Præterea reſponde-
tur, quod hæc eſt tacita renunciatio, & ideo admittitur,
ſicuti admitti ſolet ẽt in cauſis criminalibus, Deci. in l.
1. in tertia lect. n. 49. C. qui admi. Iaſ. in l. penul. n. 18. C.
de pactis, & Gram. in voto ſeptimo. n. 6.

Probationes aduerſus præſumptionem iuris, & de iure, quo tempore admitti debeant.

SVMMARIVM.

1 *Probationes aduerſus præſumptionem iuris, & de iure, ſolum ante ſententiam latam admitti. Contraria tamen refertur ſententia, num. 2.*

QVAESTIO LXIX.

QVæro ſexageſimonono, quo tẽpore admitti poſ-
ſint hæ contrariæ probationes, aduerſus hanc
1 præſumptionem iuris & de iure? Et ſolum † an-
te latam ſententiam admitti docuit Felin. in c. quanto.
col. 3. verſ. fallit quarto. de præſ. auctoritate gl. in c. ordi-
narii. §. 1. in verb. libere. ff. de off. ord. in 6. & ibid. Gem.
in fi. vbi Imo. & Franc. idem ſcripſerunt. Idem ſcriptum
reliquit Euerard. in cent. legali in loco a veriſimili. nu.
20. verſ. & poteſt dari.
2 Verum ab hac opinione † diſſentit Alcia. in tract. de
præſumptio. in præludiis. par. 2. num. 17. & recte, quan-
doquidem repugnat hæc Geminiani, Felini, & ſequaciũ
traditio, & generalibus conſtitutionibus, ut l. vlt. C. ar-
bit. tutelæ. & l. antiquæ. C. ad Velleia. ac ſimilium, quib.
abſolute reiicitur probatio contra hanc præſumptionẽ
iuris & de iure. Nec aliqua adhibetur diſtinctio, quod
pronunciatum, & declaratum ſit ſuper hac præſumptio
ne. Ea eſt ratio, quia hæc præſumptio habetur ac ſi res
iudicata eſſet, quæ quidem non admitteret probationẽ
contrariam aliquo tempore, ſicuti alias ſupra demon-
ſtrauimus. Nec obſtat illud c. ordinarii, quia reſpondet
Alci. quod illa non erat præſumptio iuris, & de iure, ſed
iuris tantum, quæ inducitur ex eo, quod non oſtenditur
diſpenſatio in termino præſtituto. Et illam eſſe ſolã iu-
ris præſumptionem intellexit ibi Gemin. in prima ſol.

Non etiam obſtat illud ſimile, quo vſi ſunt Imol. Fran-
cus & apertius Euerardus de inſtrumento, contra qđ
obiici poſſunt exceptiones etiam elapſo termino, quia
reſpondetur, ex illis inſtrumentis non induci præſum-
ptionem iuris & de iure, ſed iuris tãtum, ex quo lex, vel
ſtatutum non excludit præciſè & omnino ipſam con-
trariam probationem. Quam quidem ſi excluderet, ve-
re nullo modo poſſet admitti. Ita decidit Rota deciſ. 2.
in tit. de prob. in antiquis, etſi eam aliter & male intelle
xerit Euerardus.

Reſtitutionē in integrum, aduerſus præſumptionem iuris & de iure, admitti.

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio in integrum aduerſus præſumptionem iuris & de iu-
re conceditur. Et qua de cauſa, n. 2. Item contra præſumptio-
nē iuris tantum. n. 3. Et quo caſu id non procedat. n. 4.*
5 *Argumentum a ſenſu contrario, quo caſu non procedat.*

QVAESTIO LXX.

QVæro ſeptuageſimo, an aduerſus præſumptionem
iuris & de iure, concedatur reſtitutio in integrũ?
1 Et concedi † affirmarunt in ſpecie Alexan. in l. inter ſti
pulantem. §. 1. col. 1. ff. de verbor. oblig. & in l. ſi infanti.
num. 9. C. de iur. deliber. Ruin. in conſil. 68. num. 10. lib.
1. Iacobinus in l. ſi infanti. in fi. C. de iure delib. Socin.
Iun. in conſil. 104. num. 18. lib. 3. & Alciat. in tractat. de
præſumpt. in prælud. part. 1. num. 18. & Hiero. Gabr. in
conſil. 36. num. 53. lib. 1. qui & ſi ſecutus ſit Ruin. ſupra
allegatum, attamen ſolum loquitur de præſumptione
iuris. Quam ſane ſententiam probat l. ſi mater. in princ.
ff. de except. rei iudi. vbi ex eo textu docuit Bart. reſtitu
tionem in integrum concedi aduerſus rem iudicatam,
cum tamen contra eam non concedantur contrariæ pro
bationes. Et idem ſcripſerunt ipſe Bart. in l. 1. C. de sẽt.
aduerſus fiſcum latis. Iaſ. in l. admonendi. in 1. lectu. nu.
45. & ibidem Curt. Iun. nu. 8. Et hæc quidem reſtitutio
2 † conceditur ex illa clauſula generali, ſi qua mihi iuſta
cauſa, &c. ita Alex. in d. l. ſi infanti. nu. 9. C. de iur. delib.
& Ruin. in d. conſil. 68. num. 10. Quibus conſtat Ang. in
l. inter ſtipulantem. §. ſi Stichum. col. 1. verſic. tu dic. ff.
de verbor. oblig. & Goz. in conſi. 8. col. vlt. verſ. prætereа
& tertio, male a recepta illa opinione diſſentire. Placet
& mihi illa diſtinctio bene eruditi Sfortiæ Oddo in tra-
cta. de reſtitutione in integrum in q. 36. art. 1. nu. 7. cu-
ius locum videre contigit, dum ii commentarii noſtri
noue excuderentur, ſcribit Sfortia, præſumptionē hanc
iuris & de iure non tollere in integrum reſtitutionem,
ſed probationem, ſicuti accidit alias in l. ſi duo. ff. de te-
ſtam. tutela. & ideo ſi læſus (inquit Sfortia) admittitur
ad probandum læſionem, vt quia pars non cõtradicat,
vel quia ipſi iudici adeo notoria ſit, vt eum admittat ad
deducendum læſionem, locus erit reſtitutioni in inte-
grum. Hæc reſtitutio in integrum multo magis cõcedi-
3 tur † aduerſus præſumptionem iuris tantũ, ſicuti in ſpe
cie affirmarunt Abbas in c. conſtitutus. nu. 8. de in inte
grum reſt. & Ruin. in conſil. 68. num. 10. lib. 1. Recepta
tamen illa opinio declaratur ſecundum Alcia. loco iam
4 citato, vt non procedat † quando ſpecialis præſumptio
iuris & de iure eſſet, petentem ſe reſtitui, non eſſe læſũ.
Ita intelligit Alciatus doctrinam Abb. in d. c. conſtitu-
tus. num. 8. de in integrum reſtit. Niſi dicamus Alciatũ
5 ſumpſiſſe argumentum a ſenſu † contrario in ea doctri-
na Abbatis, quod genus argumenti paſſim non admit-
titur, cum repugnant iura.

Reſtitutio in integrum, quæ aduerſus præſumptionem iuris & de iure admittitur, infra quod tempus concedatur.

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio in integrum, aduerſus præſumptionem iuris & de iu-
re, conceditur intra quadriennium. Et tempus illud vtile dici-
tur, & a die ſcientiæ currit. n. 2. Ignorantia tamen illius, proba
bilis eſſe debet. num. 3.*

QVAESTIO LXXI.

QVæro ſeptuageſimoprimo, cum aduerſus præſum-
ptionem iuris & de iure, concedatur reſtitutio in
integrum, infra quod tempus detur? Eſt noua iuris quæ
ſtio, quã a nemine, quod ſciam propoſitam video. In
1 qua quidem dicendum † eſt concedi intra quadrien-
nium iuxta generalem cõſtitutionem l. vlt. C. de temp.
in integrum reſtit. peten. Qua prouiſum eſt non ſolum
minoribus læſis, ſed & maioribus, qui iuſtam hñt cau-
ſam petendi eam reſtitutionem in integrum concedi
quadriennium, ſicuti in fine illius conſtitutionis ſcrip-
tum eſt, & tradit Bald. ibi in vlt. notab. cum dixit, hoc
caſu maiores eſſe ſimiles minoribus. Ita & Iacobinus a
Sancto Georgio ibi. n. 5. ait, quod tam maioribus quam
minoribus & eccleſiæ, conceditur tempus quadriennii
ad petendum & finiendum reſtitutionis cauſam. Quo-
circa quemadmodum maior læſus ex re iudicata, pro
qua ſtat præſumptio iuris, & de iure, obtinet reſtitutio-
nem in integrum ex clauſula illa, ſi qua mihi iuſta cau-
ſa, (vt dixi ſuperiore quæſtione) ita etiam hic dicendũ
eſt. Et ideo hæc reſtitutio peti debet intra illud quadriẽ
nium. Ita etiam ſimili in caſu docuit Cur. Iun. in l. admo
nendi. num. 9. ff. de iureiur. cum dixit, reſtitutionem illã
in integrum, quæ conceditur ei, qui noua iura, & inſtru
menta inuenit, quibus vtatur contra delatum iuramen-
tum illam inquam reſtitutionem peti & concedi ſolũ
intra quadriennium ex d. l. vlt.

Illud autem hac in re annotandum eſt, quod hoc qua
driennium conceſſum fuit, non ſolum ad petendum re-
ſtitutionem ipſam, ſed etiam ad diffiniendam totã re-
ſtitutionis cauſam. ita Ruin. in conſ. 36. in fi. li. 5. & præ
2 terea quia hoc tempus quadriennii † vtile eſſe dicitur,
& ob id ſolum incipit currere a die ſcientiæ, ſicuti ſcri-
bunt Soc. Sen. in conſ. 194. n. 5. lib. 2. Dec. in conſ. 36. col.
vlt. & in conſ. 476. n. 9. Ruin. in conſ. 35. n. 34. in conſil.
68. in fi. & in conſ. 110. in fi. lib. 1. in conſ. 139. n. 16. li. 2.
in conſ. 13. n. 6. & in conſ. 43. n. 15. lib. 4. Bello. in cõſ. 18.
n. 12. Rub. in conſ. 98. n. 3. & Tiraq. in tract. de retrac. cõ
ſang. §. 35. gl. 4. n. 44. qui & alios eiuſdem opinionis Do
ctores commemorat. Et hinc fit, vt ignorans reſtitui
poſſit ad 40. annos vſque, cum ei vtile hoc tempus non
currat, ita tradunt permulti quos recenſent, & commu
nem teſtantur Boer. q. 39. num. 6. & Tiraq. in d. gloſſ. 4.
n. 44. Immo ſunt, qui aſſerunt vſque ad centum annos
hunc ignorantem reſtitui. Qua in opinione fuerũt Bal.
Caſtr. Alex. Abbas, Ang. Mart. Laud. Barb. Iaſ. Soc. Sen.
Petraſancta, Iacob. & Marſil. quos recenſet Boer. in d.
q. 39. n. 4. Illis addo Dec. in conſ. 36. col. vlt. & in conſil.
303. n. 5. verſ. non obſtat quod. Soc. Iun. in conſ. 70. n. 30.
in conſ. 32. & in conſ. 128. n. 169. li. 1. Latiſſime Theſau.
deciſ. 134. n. 3. 4. Verum ab ea opinione receſſerunt Bal.
Anch. Comenſ. Ang. Alex. Iacob. Rebuff. Cur. Sen. Io. a
Platea, Barb. Aret. Fel. & Dec. quos recenſet & ſequi-
tur Boer. in d. q. 39. n. 5. & n. 6.

3 Hæc autem ignorantia † probabilis eſſe debet, ſicuti
reſponderunt Ruin. in conſ. 13. n. 16. li. 4. Dec. in conſil.
36. col. vlt. in conſ. 474. in fi. & in conſ. 564. in fi. Boer. in
d. q. 39. col. pen. verſic. quod debet intelligi, & Soc. Iun.
in conſ. 115. n. 42. lib. 2. & Theſaur. in d. dec. 134. n. 8.

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio in integrum aduerſus præſumptionem iuris & de iure quando petitur principaliter, fit coram iudicibus cauſarum ordinarijs, vel delegatis, & quibus &c. Et quid ſit, quando reſtitutio illa incidenter petitur. n. 2.*

3 *Tribunal qui magiſtratus habeant.*

QVAESTIO LXXII.

QVæro ſeptuageſimoſecundo, coram quo peti debeat reſtitutio in integrũ, aduerſus præſumptionẽ iuris, vel iuris & de iure. Eſt ẽt noua hæc qõ, quã diſtinguẽdo duos caſus, ita clare poſſum' diffinire.

1 Primus eſt, qñ reſtitutio iſta principaliter petitur, † tunc peti poteſt coram iudicibus illis enumeratis in cõſtitutione Iuſtinian. in l. vlt. C. vbi & apud quem cog. in integr. reſt. agit, ſit. hoc eſt coram iudicibus cauſarũ ordinariis, vel delegatis ad vniuerſitatem cauſarum, vel delegatis ſpecialiter a principe, vel coram ciuitatũ adminiſtratoribus. Et ſubiungit Iuſtinia. Coram arbitris ex compromiſſo peti non poſſe. Id quod poſt Fran. Accurſium & Iacobum Butrig. in d. l. vlt. declarat Signor. in conſ. 45. procedere quo ad actum ipſum reſtitutionis, non autem quo ad ipſam declarationem, & pronũciationem de reſtituendo, a qua quidem interpretatione diſſentit Bald. in d. l. vlt. in fi.

2 Secundus eſt caſus, quando reſtitutio petitur † incidenter. Hoc in caſu ſunt opiniones. Nam Bar. in l. nam & poſtea. §. ſi minor. col. 2. verſ. puto etiam. ff. de iureiu. docuit, petendam eſſe coram iudice illo, coram quo reſtitutio ipſa principaliter peteretur, ſicque coram ordinariis, vel delegatis, vt ſuperiore caſu, & propterea negare videtur Bar. quod peti poſſit coram iudice cauſæ principalis. Hoc apertius affirmarunt Iaſ. in d. §. ſi minor. num. 12. Soc. num. 4. & Zaſius n. 7. ex quo infert Bart. ibi, quod ſi cauſa tractaretur coram iudice pedaneo, qui nõ poſſet reſtituere in integrum principaliter, ſicuti quando iudex maior in illo actu cauſæ principalis ſuam interponit auctoritatẽ, non poſſet inferior reſtituere, iuxta l. minor autem magiſtratus. ff. de minor. 25. annis.

Altera fuit opinio Signoroli in d. l. nam & poſtea. §. ſi minor. num. 8. & Curt. Iun. ibidem num. 4. verſic. ego tamen, qui ſcripſerunt, hanc cauſam reſtitutionis in integrum incidenter propoſitam, tractari poſſe coram iudice illo inferiore, coram quo cã rei principalis diſcutitur. Et primo motus eſt Curt. ex d. l. vlt. Co. vbi & apud quem &c. iuncta l. quoties. C. de iudiciis. Nam ex dic. l. vlt. iuxta interpretationem Bar. ibi, permiſſum eſt omnibus iudicibus, etiam minoribus cognoſcere de cauſa reſtitutionis in integrum. Et tamen de cauſa ſtatus ſolum hodie cognoſcunt maiores magiſtratus, d. l. quoties. niſi (vt ibi dicitur) incidenter illa tractaretur. Ergo multo magis cauſa reſtitutionis in integrũ, quæ ab inferiorib. cognoſci poteſt, ſi incidenter proponatur coram iudice non ſuo, qui tamen de cauſa principali cognoſcat, tractari poterit. Cæterum dubia mihi videtur argumentatio hæc qñquidem ex mente Bar. in d. l. vlt. falſum vr, quod coram quocunque iudice minore, cauſa hæc reſtitutionis poſſit tractari, cum coram illis tantum agi valeat qui tribunal habent, vt ſignificant verba illa, non ſolum apud iudices pro tribunali &c. Dum. n. loquitur de iudicibus ordinariis, præſupponit eos hẽre

3 tribunal. Tribunal † autẽ non habebant niſi maiores magiſtratus, vt prætores & illis ſimiles.

Secundo mouetur, & rectius Curtius ipſe verbis d. l. vlt. in fi. ibi. Vel in aliis ſpeciebus inciderit quædã quæſtio reſtitutionis. Sanciuit itaque Iuſtini. reſtitutionem in integrum poſſe peti incidenter corã eo iudice cauſæ principalis, qui alias de ipſa reſtitutione in integrum non cognoſcit. Quare Bar. in d. l. vlt. num. 4. verſ. quandoque delegatur &c. ſcribit, quod ſi cauſa principalis tantum eſt delegata, coram eodem iudice incidenter poterit cauſa reſtitutionis in integrum agi.

Tertio confert pene in ſpecie noſtrę tractationis doctrina Odofredi in l. admonendi. ff. de iureiuran. quam ibi probant Caccialup. n. 8. & Curt. Iun. n. 10. quod reſtitutio in integrum, aduerſus ſententiam latam ex iuramento, ob noua inſtrumenta reperta, peti poteſt coram eodem iudice cauſæ principalis. Idem ergo dicendum eſt noſtro in caſu.

Quarto accedit reg. d. l. quoties. Co. de iudiciis, quæ correcta non reperitur iſto in caſu. Eſt ſane in illa regula quod incidenter cauſa cognoſci poſſit coram eo iudice, qui alias de ea non poſſet principaliter cognoſcere, ſicuti multis exemplis explicant ibi Bald. Caſtr. Iaſ. & reliqui, & maxime Iaſ. ibid. n. 6.

Reſtitutio in integrum aduerſus præſumptionem iuris & de iure, quando petitur noua inſtantia iudicij, an requiratur.

SVMMARIVM.

1 *Inſtantia noua quando non eſt opus in petitione reſtitutionis in integrum aduerſus præſumptionem iuris & de iure.*

2 *Inſtantia noua incipit a litis conteſtatione.*

3 *Reſtitutio in integrum quando requirat nouam inſtantiam.*

QVAESTIO LXXIII.

QVæro ſeptuageſimotertio, quando petitur reſtitutio in integrum aduerſus præſumptionem iuris, vel iuris & de iure, an ſit opus noua inſtantia? Eſt & hęc noua iuris quæſtio in hac tractatione. In qua quidem ſunt diſtinguendi aliquot caſus.

1 Primus eſt, quando is, † qui videt contra ſe eſſe præſumptionem iuris & de iure, antequam lata ſit ſententia, petit ſe reſtitui in integrũ iuxta ſupra dicta. Hoc caſu non eſt opus noua inſtantia, ex quo põt cũ eadẽmet inſtantia cauſæ principalis tractari. Nam incidenter petita dicitur hæc reſtitutio. Et hoc comprobat traditio Bar. in l. nam & poſtea. §. ſi minor. col. 2. verſic. & ĩ hoc ſecundo modo. ff. de iureiur. cũ dixit, quod qñ reſtitutio in integrũ proponitur incidẽter, lis nõ cõteſtatur. Et cũ Bar. cæteri ibi tranſeunt, & Cremen. ſing. 125. ſi poſt li-

2 tem. Non ergo noua erit inſtantia † quæ ſolet a litis cõteſtatione incipere. l. 1. vbi gl. & late Ang. in l. properandum. in prin. vbi Caſt. n. 5. Alex. n. 2. C. de iud. & idem Alex. in conſ. 13. n. 2. lib. 3. Cur. Iun. in rub. C. de in ius vocando. n. 5. & Aſin. in comment. ad ſtatuta Flor. §. 1. c. 1. n. 1. & c. 5. qui declarat non procedere in ſtatutis diſponentibus quod a citatione incipiat.

Secundus eſt caſus, quãdo virtute huius præſumptio-

3 nis iam lata eſt ſententia. Hoc caſu reſtitutio † in integrũ requirit nouam inſtantiam, cum prima iam ſit perempta. Ita in ſimili probatur ex traditionibus doctorũ in le. ſi diuerſa. C. de tranſact. ibi Alex. poſt Bar. cum dixit, quod qñ petitur reſtitutio aduerſus tranſactionẽ, opus eſt noua inſtantia. Ita etiam alio ſimili in caſu dicimus de reſtitutione in integrũ petita contra ſententiã reſcindendam, ob inſtrumenta de nouo reperta, ſicuti tradit Cur. Iun. in l. admonendi. n. 11. ff. de iureiur. & ibi Caccialup. n. 9. qui copioſe differit.

Præſumptionem fraudis, petentis ſe in integrum reſtitui, aduerſus præſumptionem iuris, & de iure, non impedire executionem.

SVMMARIVM.

1 *Executio non ſuſpenditur, quando extat præſumptio fraudis, & malitiæ aduerſus petentem ſe in integrum reſtitui.*

2 *Malitiæ & calumniæ præſumptio eſt aduerſus petentem ſe reſtitui, contra ſententiam principis.*

QVAE-

Digitized by Google

QVAESTIO LXXIIII.

QVæro ſeptuageſimoquarto, cum præſumptio fraudis & malitiæ extat aduerſus petentem ſe in integrum reſtitui, aduerſus præſumptionem iuris, vel iuris, & de iure, interim ſuſpendi debeat executio,
1 vel potius exequi? Hac in re dicendum eſt, † differendã non eſſe executionem. Ita ſane probat c. ſuſcitata. de in integr. reſtit. ibi. Ne vero per excogitatam malitiam (ſicut ex præſumptionibus pluribus videbatur) effectum ſententiæ, &c. Et notant ibid. Abbas col. 3. verſic. quod & reliqui omnes, & idem affirmarunt Rui. in conſi. 61. col. pen. li. 5. Petrus Beneint. in dec. 85. n. 13. Boer. in q. 2. n. 27. Pariſ. in conſ. 100. n. 3. lib. 1. Ceph. in conſ. 116. n. 11. li. 1. & Bello. in conſ. 18. n. 22.
2 Hinc dicimus, quod cũ † aduerſus petentẽ ſe reſtitui contra ſniam principis, ſit præſumptio malitiæ & calũniæ ſniam ipſam eſſe prius exequendam. Ita ſcripſerunt Abbas in c. ſuſcitata. n. 5. de in integr. reſtit. Bal. in l. ſi cauſa cognita. in 3. nota. C. de tranſac. Reſtaur. in trac. de Imper. q. 110. verſ. 109. Et his addo Bald. in ſua Margarita, hoc eſt in repertorio ad Innocent. in verbo, præſumptio contra petentem, quo loci ait, hoc non procedere, quando eſt nuda hominis præſumptio.

Proteſtationis contrariæ probatio, an admittatur aduerſus præſumptionem iuris, ac etiam iuris & de iure.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio iuris admittit probationem contrariam ex proteſtatione. Quod quando non procedat. n. 2.*
3 *Præſumptio iuris & de iure, ex proteſtatione contrariam probationem admittit. Fallit id ſi ex ea proteſtatione induceretur peccatum. n. 4. Idem in proteſtatione generali a lege reprobata. num. 6.*
5 *Sponſalia contracta per verba de futuro copula carnali ſubſequuta, tranſeunt in matrimonium præſumptione iuris & de iure.*

QVAESTIO LXXV.

QVæro ſeptuageſimoquinto an aduerſus præſumptionem iuris tantum, ac etiam iuris, & de iure, admittatur probatio contrariæ proteſtationis? Duos caſus hic diſtinguo, quemadmodum etiam duæ ſunt præſumptiones.

Primus eſt caſus in ſola præſumptione iuris. Hęc qui-
1 dem † admittit contrariam probationem ex proteſtatione. Ita Bald. in l. vlt. C. ne de ſtatu defuncti, & cum eo Alex. in conſ. 190. in fi. lib. 2. & Bald. in tract. præſcriptionum. par. tertia principali, q. 10. num. 21. cum dixerunt aduerſus illam præſumptionem iuris ex diſpoſitione l. cum de in rem verſo. ff. de vſur. quod ille, qui diu ſoluit, præſumitur ſoluiſſe animo ſe obligandi, admittitur probatio ex contraria proteſtatione. Huc ſpectat quod diximus, admitti probationem ex proteſtatione, ad excludendam præſumptionem & ſuſpicionem pertinaciæ, & malitiæ in eo, qui alioqui hæreticus præſumeretur. Ita Alb. in rub. C. de hæret. ad finem. Io. Gerſon in tract. de proteſtatione, conſideratione quinta. Alphonſ. de Caſtr. li. 1. de iuſta hæret. punit. c. 11. Alber. in trac. de agnoſcendis aſſertionib. catholicis. q. 12. n. 4. & Siman. in cõmentar. catholic. inſtit. tit. 55. n. 11. quo ſane loci declarat, quomodo & quando proteſtatio hæc proſit, vel non, ei qui alioqui hæreticus cenſeretur.
2 Declaratur primo vt non procedat † quãdo fraus fieri poteſt legi, vt in ea proteſtatione quam facit emptor, dum emit rem furtiuam, cuius meminit Alciat. regu. 3. præſump. 29. num. 1. ver. 1. eſt. Et dicemus infra li. 5. præſump. 54. vbi declarabimus l. in ciuilem. C. de furtis.

Secundus eſt caſus in præſumptione iuris & de iure.
3 Hæc quoque † admittit contrariam probationem ex proteſtatione. Ita cenſuit gl. in c. vidua. de regula. vbi p̃ſumptio iuris & de iure eſt, quod Nouitia quæ aſſumit habitum profeſſarum, vel ſe ingerit in actibus ad eas p̃tinentibus, ſit profeſſa (vt copioſius dicemus lib. 3. præſumptio. 12.) niſi proteſtatio præceſſerit. Quam traditionem probarunt Butr. in c. is, qui fidem. col. 2. verſic. poteſt ſecundo ſurgere, & ibidem Præpoſ. nu. 8. verſ. fal lit. 4. de ſponſ. qui dicunt, proteſtationem illã obtinuiſſe, ob id quod iuſta eã erat veſtita. Illam quoq. probarunt idẽ Butr. in c. vlt. n. 30. verſ. itẽ admittit. de ſucceſſ. ab inteſt. Rom. in l. ſi duo. n. 11. ff. de acq. hær. & Alc. in trac. de præſ. in prælud. p. 2. in fi.
4 Declaratur primo hic caſus, vt non † procedat qñ ex ea proteſtatione induceretur peccatum. Ita gl. in c. per tuas. de cond. appoſ. quam ibi annotarunt Io. Andreæ
5 & Præp. cum dixerunt quod ſi duo contraxerunt † ſpõſalia per verba de futuro ſequuta copula carnali, ſpõſalia tranſeunt in matrimoniũ præſumptũ, p̃ præſumptione iuris & de iure, c. is, qui fidem. de ſponſ. Et ſi ergo ñ ſponſi futuri proteſtẽtur, quod quãuis ſequatur copula, non intendunt ſpõſalia debere trãſire in matrimoniũ, nec illud velle contrahere, attamẽ huiuſmodi proteſtatio nil prodeſt, nec eam præſumptionem iuris & de iure tollit. Ea eſt ratio, quia ex ea proteſtatione peccatũ fornicationis inducitur. Ita in ſpecie declarant præcitati Doctores, & Abbas in c. per tuas. de cond. appoſ. But. in c. veniens. il 2. de ſponſ. Nicolaus Arelatanus in annota. ad Alciat. in tract. de præſumpt. in pręludiis par. 2. in fin. Iaſ. in l. non ſolum. §. morte. n. 14. in fin. ff. de oper. noui nunc. & alios plures commemorat Did. in epit. de ſponſal. par. 1. c. 4. §. 1. num. 18. & dicemus infr. libro 3. præſumpt. 1. in 3. extenſione primæ coniecturæ, vbi declarabimus.

Declaratur ſecundo hic caſus, vt non procedat in p̃-
6 teſtatione † generali a lege reprobata, vt in caſu Bar. in l. 1. §. itẽ ſolẽt. in fi. ff. de offic. præfecti vrbi, cum dixit, q̃ ſi tutor, conficiendo inuentarium, proteſtatur, quod ſi bona aliqua eo in inuentario deſcripſit, quæ deſcribenda non erant, vult habere pro non deſcriptis, & ecõtra. Hæc proteſtatio, inquit Bar. non adiuuat tutorem, cum lex reiiciat generalem hanc proteſtationem, ex quo lex in tutoris inuentario reſpicit illud, quod eſt ſpecialiter expreſſum. Idem docuit ipſe Bart. in l. tutor, qui repertorium. n. 53. ff. de admin. tut. quem ſecuti ſunt Bald. in l. vlt. n. 1. verſ. ſed quid ſi tutor. C. arbitrium tutelę, & Alciat. de præſumpt. in præludiis, parte 2. in fi. Quibus intelligimus minus recte ſenſiſſe Ang. in l. 1. §. hæc ſtipulatio. col. vlt. verſ. vt tamen omnium conſeruetur. ff. ſi cui plus, quam per legem Falcid.

Præſumptionem iuris & de iure impedire appellationem.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio impeditur per præſumptionem iuris & de iure.*
2 *Conuictus non appellat.*
3 *Appellatio per ſolam iuris præſumptionem non impeditur.*

QVAESTIO LXXVI.

QVAERO ſeptuageſimoſexto, an præſumptio iuris, vel iuris & de iure, impediat appellationem?
1 Et quo ad præſumptionem iuris † & de iure dicẽdum eſt, impedire appellationem. Ita Bal. in l. ſi quiſ. num. 2. C. ad l. Iul. de adul. Fran. Brun. in tract. de indiciis, & tortura, parte 1. quæſt. 4. in fin. Marſil. in rubr. C. de probat. num. 264. & in ſing. 116. & Euerardus in centuria legali in argumento, a veriſimili. n. 18. Quam quidem traditionem probat d. l. ſi qui, quæ ſancitum fuit,

cum

Digitized by Google

eum contra quem eſt præſumptio iuris, & de iure, pro
1 conuicto habendum eſſe. Conuictus † autem nõ appel-
lat. l. 1. C. quorum appe. non recip. Non ergo iſte, cui re
pugnat hæc præſumptio, remedio appellationis iuuabi
tur. Quo vero ad ſolam præſumptionem iuris dicendũ
3 eſt, illam † non impedire appellationem, quando qui-
dem non habetur is, cui hæc repugnat præſumptio pro
conuicto, & confeſſo, ſed poteſt contrarium probare, vt
diximus ſupra.

Præſumptio quæ tollatur iuramento eius, cui præſumptio aduerſatur.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum eius contra quem extat præſumptio iuris, & de iure, non admittitur in contrarium.*

2 *Fidem adhiberi viro bono, vitæque honeſtæ, quomodo procedat.*

3 *Iuramentum in contrarium non admitti etiam eius, contra quem ſola iuris præſumptio extat. Contraria adducitur opinio. num. 6.*

4 *Iuramento procuratoris aſſerentis nomine proprio emiſſe non domini, non creditur, ſi iam habuerit mandatum a domino.*

5 *Iuramentum non defert iudex ei contra quem extat præſumptio iuris.*

7 *Aſſertioni eius creditur, qui carnaliter a ſe cognitam, fuiſſe vxoris ſuæ conſanguineam affirmat ignoraſſe.*

8 *Coniunctus præſumitur ſcire facta coniuncti.*

9 *Iuramento aſſerentis ſe non animo occidendi verberaſſe, vtrum credatur.*

10 *Iuramentum aſſerentis ſe proclama publicum ignoraſſe admittitur.*

11 *Citationem ad ſui notitiam non perueniſſe, iuranti creditur.*

12 *Sententia lata per iuramentum iudiciale, habet pro ſe legis præſumptionem.*

13 *Iuramento denunciantis creditur in denunciatione Euangelica.*

14 *Iuramento creditur in his, quæ in animo conſiſtunt.*

15 *Probatio contraria per iuramentum eius admittitur, contra quẽ extat iuris præſumptio, ſi de leui præiudicio agatur.*

16 *Iuramento aſſerentis aliquid aduerſus præſumptionem, creditur in foro conſcientiæ.*

17 *Aſſertioni iuratæ aduerſus legis præſumptionem creditur, quando alia æque potens præſumptio eſt pro ipſo.*

Idem eſt ſi leuis contra ipſum extat præſumptio. n. 18.

19 *Iuramentum tollit præſumptionem hominis contra ſe extantem.*

QVAESTIO LXXVII.

QVæro ſeptuageſimoſeptimo, an præſumptio tolla
tur contrario iuramento eius, contra quem illa
extat? Hac in quæſtione diſtinguendi ſunt tres
caſus, ſicuti & tres ſunt præſumptionis ſpecies.

Primus eſt caſus, quando præſumptio eſt iuris & de
1 iure. Hoc in caſu † non admittitur contrariũ iurm eius
contra quem illa extat. Ita in ſpecie ſcripſerunt Butrius
in c. vidua. num. 5. de regula. Paulus Leazarius & Gem.
in c. eo. in verbo ſcienter. de temp. ord. in 6. Fely. in cap.
2. num. 13. de conſt. & ibidem Bero. col. vlt. verſ. niſi de
clarationem. Alciatus in c. nouit. nu. 11. de iud. & Oſaſ-
chus deciſ. 71. num. 27. His accedit auctoritas eorũ, qui
fortius negarunt admitti iuramentum eius, cui ſola iu-
ris præſumptio aduerſatur, vt huius opinionis multos
infra commemorabo. Et rationes quas ibi conſiderabi
mus, hãc magis confirmabunt. Cæterum hanc traditio
nẽ intellexit Butrius in c. vidua. in fi. niſi is, contra quẽ
extat præſumptio hæc iuris & de iure, ſit honeſta perſo
na. Nam tunc eius iuramentum recipitur aduerſus præ
ſumptionem illam, & Butrium ſecuti ſunt Dec. in con-
ſil. 175. nu. 6. Marſilius in practica criminali in §. princi
pium. nu. 11. & Alba in conſil. 95. nu. 9. Verior tamen vĩ
contraria traditio Præpoſ. in c. vlt. num. 3. qui matr. ac-
cuſ. poſſ. & Oſaſchi in d. deciſ. 71. num. 27. ſcribit Præp.
non admitti hoc iuramentũ, & loquitur Præp. in termi-
nis d. c. vlt. in quo agitur de hoc iuramẽto, vt infra dice
2 mus. Quod enim viro bono † vitæque honeſtæ fides ad-
hibeatur, procedit qñ repugnat ſola præſumptio iuris,
non aũt quando obſtat præſumptio iuris, & de iure, quę
pro veritate habetur. Et præterea Butr. mouetur aucto
ritate gl. vlt. d. c. vidua, quæ tamen præter perſonæ ho-
neſtatem vult cum iuramento adeſſe alias contrarias
probationes, ſiue (vt exponit ipſe Butr.) coniecturas.

Secundus eſt caſus, quando extat ſola iuris præſum-
ptio. Hoc in caſu variæ ſunt Doctorum opiniones.

3 Prima eſt, & magis quidem recepta, quod non † reci
piatur, fideſque adhibeatur huic iuramento. Ita Bar. in
l. inter omnes. §. recte, num. 3. verſ. nec obſtat. ff. de furt.
qui exemplum recenſet in eo, qui equum commodato
ſuſcepit, vt ad certum locum iret, & vltra illum perdu-
xerit, aſſerens ſe crediſiſſe dominum conſenſurum, nõ
creditur (ait Bar.) eius iuramẽto, cum ei repugnet iuris
præſumptio. & Bar. ſecuti ſunt Roman. in conſ. 481. n.
10. Aret. in l. interdum §. quod ex naufragio, col. 1. ver.
in gloſſ. in verbo, poteſt, de acquiren. poſſ. egregie Ro-
ta deciſ. vlt. nu. 3. in titu. de dolo & contumac. in nouis.
Alexand. in l. 1. §. per procuratorem, nu. 4. & ibid. Clau
dius Seyſell. num. 2. ff. de acquiren. poſſeſſ. dixit Alexan.
4 non credi iuramẽto † procuratoris, qui aſſeruit ſe emiſ-
ſe proprio nomine, non aũt nomine domini, a quo iam
habuerat mandatum de emendo, cum aduerſus procu
ratorem ipſum ſit iuris præſumptio. Idem Alex. in cõſ.
71. nu. 2. & in conſ. 118. nu. 11. lib. 2. Iaſon in §. ſed iſte,
nu. 92. Inſtit. de actio. Felin. in c. ſignificaſti, nu. 3. de ho
micid. Claudius Seyſel. in l. Celſus, num. 21. ff. de vſuc.
Decius in c. 2. in 1. lect. col. vlt. verſic. & ad hoc facit, de
conſtit. & in c. 1. in 6. notab. de poſthu. prælat. in c. no-
uit. col. vlt. de iudic. in c. paſtoralis, col. 3. verſic. & quod
dicitur, de except. & in conſ. 160. col. pen. verſ. non ob-
ſtat. Marſil. in l. qui ignorans, num. 35. & in l. qui falsũ,
n. 100. ff. ad leg. Corn. de falſ. & in conſil. 26. numero 2.
Ruin. in conſil. 13. in fin. lib. 5. Iacob. de Sancto Georgi.
in l. verius, num. 4. & in l. cum de indebito, in fine. ff. de
probat. Neuiz. lib. 3. Syluæ nupt. nu. 52. Natt. in conſil.
230. nu. 6. lib. 1. Crauet. in conſ. 225. n. 9. & in conſ. 271.
col. vlt. Ant. Bauer. in tract. de virtute iuramenti, num.
38. Alciat. in tract. de præſump. reg. 3. præſump. 16. Ber.
in c. 2. col. vlt. de conſtit. & Tiraq. in tract. de retrac. cõ-
ſanguin. §. 9. in gloſſ. 2. num. 41. Quæ ſane ſententia pro
bari videtur ex l. præſenti. §. ſic vbi. C. de iis, qui ad ec-
cleſ. confug. & ex Authen. ſed nouo iure. C. de pœna iu-
di. qui male iud. vbi non admittitur iuramentũ ad pur
gandum ſiniſtram ſuſpicionem. Et præterea accedit ra
tio, quod hoc genus iuramenti deferri debet a iudice.
5 At iudex † non defert iuramentum illi, contra quẽ ex-
tat præſumptio iuris, vt inquit gl. in l. 1. C. qui, & aduer-
ſus quos, &c. Ergo &c.
7 Secunda fuit opinio, quod † admittatur hoc iuramẽ
tum. Ita gloſſ. in cap. vlt. in verbo, iuramentum, qui ma-
trim. accuſ. poſſ. cum dixit, aduerſus præſumptionẽ ſciẽ
tiæ eorum quę publice fiunt, reſultantem contra eum,
qui pręſens fuit, admitti probationem per eius iuramẽ-
tum. Et glo. traditionem probarunt ibi Calder. & Præ-
poſ. nu. 3. Bal. in l. 2. §. pen. in fin. ff. ſi quis cautio. Alber.
in l. diuus, in fi. ff. de in integ. reſt. Alc. in c. nouit, nu. 10.
in fi. de iud. & Oſaſc. in deciſ. 72. nu. 28. qui quidẽ eiuſ-
dem opinionis recenſet Curt. Sen. in conſ. 72 Princeps,
col. 9. verſ. verum ut nihil. Hanc quoque opinionem vi-
ſus eſt probare Lapus alleg. 94. nu. 5. dum ſcripſit, credi

7 † aſſertioni eius, qui dixit, ſe ignoraſſe illam a ſe carnali
ter cognitam, fuiſſe vxoris ſuæ conſanguineam, cum ta-
8 men coniunctus præſumatur ſcire † facta coniuncti, l.
octaui.ff. vnde cogna. His accedit gl. in l. 1. in verbo, ani
mo. C. ad leg. Corn. de ſicar. Cum dixit, credi iuramẽto
9 aſſerentis, ſe vulneraſſe non occidendi † animo, cum ta
men ei repugnet iuris præſumptio, ex quo dabat operã
rei illicitæ, vt ſuo loco dicemus. Et gloſſam illam ſecuti
ſunt relati a Iaſ. in §. ſed iſte, n. 90. Inſt. de act. vbi nu. 92.
& ipſe hanc opinionem ſecutus eſt. Et ad affirmandam
hanc opinionem multa adferri ſolent.

Primo tex. in d. c. vlt. qui matrimo. accuſar. poſſ. vbi
quando fit publice denunciatio, ſeu proclama, præſum
10 ptio iuris eſt, quod ſciat, & tamẽ admittitur † iurm eius,
qui aſſerit ſe ignoraſſe. Et propterea Bald. in d. l. 2. §. pe
nul. in fi. ff. ſi quis caut. ſcripſit ſtari iuramento eius, qui
11 dixit, † citationem de ſe factã, ad ſui notitiam nõ perue
niſſe. Cęterum reſpondet Alci. in tract. de pręſum. regu.
3. præſum. 16. num. 3. verſic. ſed tamen ſaluando, &c. d.
c. vltimum loqui, quando præſumptio illa oriens ex pu
blico proclamate, & ſimilibus, eſt debilior ea, quæ ori-
tur ex iur̃o. Quæ ſane interpretatio probari vr̃ ex c. nul-
li, de elect. in 6. vbi electores admittuntur ad opponẽdũ
contra electum, ſi iurant, quod ea, quæ obiiciũtur, noue
intellexerunt. Id quod contingere ob id videtur, quia
contraria illa præſumptio leuis erat. Ita ſenſit Abbas in
d. c. vlt. num. 9. Altera etiam fuit interpretatio ad d. c. vl
ti. Butrii in c. cognoſcentes, de conſi. Roman. in conſil.
481. num. 11. & Decii in c. nouit, col. vlt. verſi. 2. dictum
Bar. de indic. quod in caſu d. c. vl. vltra iuramentum ad
erant aliæ coniecturæ, quibus ignorãtia pręſumebatur.
Quę tamen explanatio repugnare mihi vr̃ verbis illius
conſtitutionis. Quocirca tertio reſponderi poteſt ex in-
terpretatione Felini in c. ſignificaſti, num. 3. de homic.
quod in d. c. vlt. iuramentũ nõ eſt ſuper eo, quod illa cõ
ſtitutio vellet præſumi notitiam edicti, ſed eſt ſuper no-
titia impedimenti, quam ſane notitiam tex. ille non prę
ſumit, vt ibidem annotauit Butrius. Verum repugnat
hęc interpretatio manifeſtis verbis d. c. vlt. §. alioquin.
Reſpondet & quarto Berous in c. 2. in fi. de conſt. & ait,
d. c. vlt. loqui, qñ agitur de leui præiudicio. Quæ tamen
interpretatio dubia eſt, reſponderi quinto loco põt, le-
gem eo in caſu vlterius proceſſiſſe, diſponendo, ob pec-
cati cauſam, ne coniuncti in matrimonio prohibito in
eo perſiſtant.

Secundo adfertur hæc argumentatio ab Alciat. in d.
12 præſump. 16. num. 2. verſ. 1. in coutrarium. Lex † præſu-
mit pro ſnĩa lata per iuramentũ iudiciale, & conſequẽ-
ter quod victus non habeat aliqua inſtrumenta, quib.
tueatur ius ſuũ, & tñ aduerſus pręſumptionem illam ad
reſciſſionẽ ſententiæ admittitur probatio per iuramen
tum, ꝙ inſtrumenta de nouo ſuperuenerunt, vt tradunt
Bar. & reliqui in l. admonendi. ff. de iureiura. & confert
c. paſtoralis, de exceptio. Verum reſpondetur, præter
Alciatum, qui intellexit, vt ſupra, ꝙ lex ipſa ſtatuit, ſen
tentiam non tranſire hoc caſu in iudicatum, & iuramen
tum non adhibetur directo contra ſententiam, ſed ſup
illa qualitate, quæ de nouo fuerit reperta, licet forte in
conſequentiam reſcindatur veritas. Et pręterea eo caſu
de veritate manifeſte conſtat ex ipſis inſtrumentis, etſi
quo ad ipſam qualitatem, quod. ſ. fuerint de nouo inuẽ
ta, credatur iuramento illius id aſſerentis.

Tertio vrgere videtur cõis illa traditio Doct. in c. no-
uit, de iud. Cũ dixerunt, id denunciatione Euangelica
13 credi iuramento † denunciantis, ẽt non concurrẽte alia
ſuſpicione, ꝙ ſolus ſolo denunciauerit, vt is denũciatus
ſe abſtineret a crimine, & tñ aduerſus denunciationẽ il-
lam extat iuris præſumptio, ꝙ denunciatus ille ſit inno
cens, ex quo quilibet præſumitur bonus. Cęterũ rñderi
poteſt, ibi agi de leui præiudicio quoad illum actũ, ꝙ ſo
lus ſolo denunciauerit. Nam ex eo actu non infertur gra
ue præiudicium, & propterea eius iuramẽto ſtatur. Prę-
terea hęc duo ſunt ſeparata, quod denunciatus præſu-
matur bonus, reſpicit. n. hoc cauſam ipſam principalẽ,
ſicq. ſubſtantiam negocii, illud vero quod denuncians
denunciauerit ſolus ſolo, reſpicit qualitatem tantũ, pro
qua creditur denuncianti.

Quarto argumentatur Alciatus præcitata in pręſum
ptio. 16. num. 2. verſ. 4. facit, &c. quod admiſſa illa rece-
pta opinione, nunquam admitteretur probatio per iu-
ramentum. Nam aut lex præſumit pro Actore, & tunc
non eſt opus quod iuret, ex quo habet pręſumptionem
iuris, quæ transfert onus probandi in aduerſarium, l. ſi-
ue poſſidetis. C. de probat. & l. generaliter. §. ſi petitum,
in fin. ff. de fideicommiſ. liber. Aut præſumit pro Reo,
& tunc Actor iurare non põt, & Actore non probante,
Reus abſoluitur, cũ lex pro eo p̃ſumat, l. Arria. ff. de act.
& obli. & l. q accuſare. C. de edẽ. Verũ rñdetur, præſum-
ptionẽ illã, quæ eſt pro Reo, Actore nõ probante, eſse p̃
ſũptionẽ quãdã gñalem, vt ſenſit Spec. in tit. de probat.
§. probare, n. 11. Cũ dixit, præſumptionẽ iuris hanc tol-
lere, & in Reũ ipſum reiicere probandi onus. Et idẽ ſen
ſit ipſemet Alc. in d. l. qui accuſare, n. 18. verſ. ſed & ple
runque. C. de eden. quo loci idem Alc. ſcriptũ reliquit,
hac præſumptione, quæ pro Reo eſt, non obſtante, cre-
14 di iuramento † de his, quæ in animo conſiſtunt.

Tertia fuit opinio eorũ, qui ſcripſerunt, hoc relinqui
arbitrio iudicis, vt is conſideret qualitatem præ ſũptio-
nis, & conditionẽ perſonæ, quæ iurare vult. Ita ſcripſe-
runt Abbas in d. c. vlt. n. 9. qui matr. accuſ. poſſ. Dec. in
c. paſtoralis, n. 7. de excep. & ibidem Pariſ. n. 13. ad fin.
Quæ ſane ſententia probabilior mihi videtur, & vt etiã
ſcripſi in lib. 2. de Arbitr. iudic. caſ. 298.

Declaratur primo hic caſus, vt non procedat, qñ agi
tur de leui aliquo præiudicio. Nam tunc aduerſus iuris
15 p̃ſumptionem admittitur contraria † probatio per iura
mentũ eius, cõtra quẽ præſũptio ipſa extat. Ita in ſpecie
tradunt & declarant Paul. Leazarius in Clem. conſtitu-
tionẽ, de elect. Gem. in c. quoſdã, n. 3. de præſum. Dec. in
c. 2. in 1. lect. col. vlt. verſ. & hoc intelligitur. de conſt. &
ibid. Fel. verſ. fallit tertio, Claudius Seyſel. in l. Celſus,
n. 22. ff. de vſuc. Marſil. in ſing. 655. memoriæ. Alc. in c.
nouit, n. 10. de iud. Bero. in c. 2. in fi. de conſtit. & ſcripſi
li. 2. de arbit. iudic. caſu 186. n. 9.

16 Declaratur ſcđo, vt non procedat in foro conſciæ, † in
quo creditur aſſertioni, & iuramento aſſerentis aliquid
aduerſus p̃ſũptionẽ iuris. Ita gl. in Cle. 1. in verbo, com-
mode, de pęn. Lap. alleg. 94. n. 5. Alex. in l. 1. §. per procu
ratorẽ, n. 4. ff. de acq. poſ. Fel. in c. ſign. n. 4. de hom. Dec.
in c. nouit, col. vlt. verſ. 1. dictũ, de iud. Claud. Seyſel. in
l. Celſus, n. 21. verſ. 2. fallit. ff. de vſuc. Pariſ. in c. paſtor.
n. 13. de excep. & Neuiz. li. 3. Syluæ nupt. n. 52. Hanc tñ
declarationem intelligit Dec. præc. in loco, vt credatur
iuramento aſſerentis, quoad ſuum præiudicium, non ãt
quoad detrimentũ alterius, quæ ſane interpretatio nec
vera eſt, nec conuenit menti aliorum interpretum.

Declaratur tertio, vt locum non habeat, quando alia
præſumptio æque potens eſt pro eo, qui aſserit. Nã tũc
17 eius † aſsertioni iuratæ creditur aduerſus legis præſum-
ptionem. Ita declarat Claud. Seyſel. in d. l. Celſus, n. 21.
verſ. fallit primo, qui multis probat.

18 Declaratur quarto, vt non procedat, qñ † iuris præ-
ſumptio leuis eſt, ſicuti tradit Claud. præcit. in loco, nu.
21. verſic. 2. fallit.

Tertius eſt caſus, quando repugnat ſola hominis præ
19 ſumptio. Hoc ſane caſu exiſtimo, illam tolli † iuramen-
to huius aſserentis, & contra quem illa repugnat. Quan
doquidem leuis eſt, & ob id iuramẽto tollitur, ſicuti de
leui iuris præſumptione tradit Claud. Seyſel. in d. l. Cel-
ſus, n. 21. ver. 2. fallit, & dixi ſupra.

Præſumptione

Digitized by Google

Præſumptione ceſſante, non ceſſare legem, ſuper qua fundata eſt ipſa præſumptio.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptione ceſſante, non ceſſat lex, ſuper præſumptione fundata.*
2 *Rationem fundatam in ſola præſumptione non reſtringere legis vel ſtatuti generalem diſpoſitionem, quomodo procedat.*

QVAESTIO LXXVIII.

QVæro ſeptuageſimooctauo, an lex fundata in ſo-
la præſumptione, ceſſet ceſſante præſumptione il-
1 la? Et non † ceſſare ſcripſit Tiraqu. in tract. quod
ceſſante cā, ceſſet effectus, par. 1. n. 150. & n. 177. & p. 2.
lim. 29. poſt Bal. in conſ. 250. in q. D. Milani. ad fi. lib. 1.
2 dum reſpondit, rōnem † fundatam in ſola præſumptio-
ne, non reſtringere generalem legis, vel ſtatuti diſpoſi-
tionem. Quæ quidem traditio non habet locū, quando
vnus ſentiret damnum, alter vero lucrum. Ita Ange. in
conſ. 281. col. 1. Dec. in c. ſuggeſtum, in 2. notab. de app.
& Crau. in conſ. 3. n. 3. qui ita declarant regulam l. cum
pater. §. dulciſſimis. de leg. 2.

Denunciatio Euangelica, quando aduerſum præſumptionem admittatur.

SVMMARIVM

1 *Denunciatio Euangelica, quo caſu poſſit fieri, & n. 2.*
3 *Sententia irrita dicitur, & nulla, quando de iniuſtitia notorie conſtat.*
4 *Sententia notorie iniuſta, non tranſit vere in iudicatum.*
5 *Renunciatio Euangelica, quando fieri nequeat.*
6 *Canones cum peccato poſſidere non permittunt.*
7 *Veritatem ſolam in foro conſcientiæ ſpectari, quomodo accipiendum.*
8 *Conceſſum per rem iudicatam, in foro conſcientiæ retineri poteſt.*
Et quando a re iudicata diſcedatur, n. 9.
10 *Retractationi ſententiæ, quando ſit locus.*
11 *Probationes omnes iudicis ſunt in arbitrio.*
12 *Teſtes examinare, & probationes recipere, iudex abſentis nomine poteſt.*

QVAESTIO LXXIX.

QVæro ſeptuageſimonono, an contra præſumptio-
nē iuris, & de iure, poſſit fieri denunciatio Euā-
gelica? Quo facilius hæc iuris qō explicetur, exē-
plum ita adfertur. Extat præſumptio iuris, & de iure, ꝑ
ſnia lapſa in iudicatum, an aduerſus hanc ſententiam,
ſicq. aduerſus præſumptionem illam iuris, & de iure, fie-
ri poſſit denunciatio Euangelica? Hac in re diſtingui
poſſunt tres caſus, vna cū Abbate in c. nouit, nu. 7. & ibi
Dec. n. 10. verſ. ſed difficultas, & extra de iud.
Primus eſt caſus, cum iniquitas ſententiæ, ſicq. præ-
ſumptionis huius probatur per confeſſionem illius, qui
1 eam obtinuit. Hoc ſane in caſu certum eſt, fieri poſſe †
Euangelicam denunciationem. Ita affirmarunt Abbas
& Dec. præcitatis in locis. Ea eſt ratio, quia etiā de iure
cōi retractari poteſt res hæc iudicata, vt ſcribunt Inno.
in c. quia pleriq. de imm. eccl. Butr. in c. a. is, qui fidē, de
ſponſ. Bal. in Auth. ad hęc, n. 14. verſ. item dubitatur, C.
de vſur. Fel. in c. qualiter, il 1. n. 18. de accuſ. & Cur. Iun.
in conſ. 104. n. 4. & ſcripſi ſupra q. 61.
Secundus eſt caſus, cum aliter quam per confeſſionē
notorium eſt, rem iudicatam atque ita præſumptionem
hanc iuris, & de iure, eſſe iniuſtam. Hoc etiam in caſu
2 admittitur † denunciatio Euangelica, ita Abb. & Dec.
vbi ſupra, nec alii, quos infra cōmemorabo, diſſentiūt.
3 Ea eſt ratio, quia vbi de † iniuſtitia conſtat notorie, ſen-
tentia dici poteſt irrita, & nulla. Ita Innoc. in c. fraterni-
tatis, de frig. & malefic.
4 Et præterea ſententia notorie † iniuſta non trāſit ve-
re in iudicatum, ſicuti ſcribunt Butr. in c. ſuam. in pen.
notab. de pœn. Fel. & cæteri in c. inter cęteras, de re iud.
Et ſcripſi ſupra q. 67. probationem ex notorio admitti
contra præſumptionem iuris & de iure.
Tertius eſt caſus, quando non conſtat de iniuſtitia
iudicati, ſicque præſumptionis iuris, & de iure, ſed teſti-
bus vel aliter probāda eſt. Hoc ſane in caſu recepta ma-
5 gis Doctorum opinio eſt, locum non eſſe huic † denun-
ciationi Euangelicæ. Hanc probarūt Bar. in Extrau. ad
reprimendum, in verbo, per denunciationem, num. 15.
Bal. in Auth. Clericus. C. de Epiſc. & cler. & in Auth. ad
hęc, nu. 15. de iud. Abb. in conſ. 60. num. 3. in fine, lib. 2.
Alex. in conſ. 83. num. 3. lib. 5. Barb. in c. nouit, n. 64. de
iud. & ibidem Dec. n. 10. Ea ratione prima fulcitur ho-
rum ſententia, quod rei iudicatæ exceptio, ſicque præ-
ſumptionis iuris, & de iure, eſt a lege ipſa Pontificia ap-
probata, c. cum inter, de re iud. c. vlt. de except. in 6. Nō
ergo peccat, qui ea exceptione tutus poſſidet, & conſe-
quenter denunciationi Euangelicæ locus non eſt. Nec
hic repugnat conſideratio cap. nouit, cum ait, exce-
ptionem hanc nil prodeſſe, quando de peccato agitur,
c. vlt. de except. in 6. Nam reſponderi facile poteſt, pre-
ter Decium hic dici non poſſe, agi de peccato, poſteaq̄
de eo non conſtat, & lex tutum facit eum, pro quo ſtat
præſumptio ipſa iuris, & de iure.
Secundo firmatur hæc opinio ea ratione, quia ſi hæc
res iudicata, atque ita ſi hæc præſumptio eſt a lege Pon-
tificia approbata, vt diximus ſupra, eſt etiam in foro
6 conſcientiæ recepta, quia non permitterent Canones †
cū peccato aliquem poſſidere, c. de viduis. 27. q. 1. Nec
huic argumentationi obſtat reſponſio Felini in d. c. no-
uit, de iud. cum illi replicet Dec.
Non etiam obſtat reſponſio ipſius Decii, cū dixit, in
7 foro conſcientiæ ſolam veritatem † ſpectari, vt ait Inn.
in c. quia plerique, de immun. eccl. quem alii multi ſecu-
ti ſunt, vt in ſubſequenti quæſtione referam. Non, inq̄,
obſtat hæc conſideratio, quandoquidem id procedit,
quando ex parte eius, pro quo ſtat præſumptio, cognita
eſt veritas, atq. ita quando eius conſcientia eſt læſa, ſed
noſtro in caſu hoc non cōtingit, cum præſupponamus
pro conſtanti, hunc credere ſe iure obtinuiſſe & iure ſe
fulcitum ea præſumptione iuris & de iure. Et infra in
ſubſequenti quæſtione fuſius explicabimus.
Tertio accedit, quod ita videmus in præſcriptione,
vbi bona fide iam præſcripta, recte & ſalua conſcientia
retinemus & ſi poſtmodū ſupuenit mala fides. Ita Inn.
in c. cura. de iure patro. Bal. in Auth. ad hæc, nu. 8. C. de
vſur. & ſcripſi li. 1. de arbitrariis iudicū, q. 49. nu. 6. Ita
8 pariter dicendū eſt in foro † conſcientiæ retineri poſſe,
quæ per rem indicatā data fuerunt, atq. ita ea, quæ pſū-
ptione hac iuris, & de iure conceſſa ſunt. Nec hic repu-
gnat conſideratio Decii in d. c. nouit, cū dixit, hoc argu-
mentum a ſimili non procedere hoc in caſu, vbi adeſt
non leuis differentia, inter præſcriptionem, & rem iudi-
catam. Nam præſcriptio (inquit Decius) eſt iuſtus mo-
dus acquirendi dñium, l. 1. ff. de vſuc. Ea pp, præſcriptio-
ne perfecta, retineri res pōt ſalua cōſcientia, ſed non ita
(ait Decius) eſt in re iudicata, quæ ordinata non eſt ad
acquiſitionem, ſed ad iuſtitiā, quæ tribuit vnicuique qđ
ſuū eſt, & licet res iudicata exceptionem pariat, id con-
tingit ob pſumptionē, quæ inſurgit, ꝙ veritas ita ſe ha-
beat, & non ꝙ titulus ad acquiſitionē ſit inuentus. Non
inquā, repugnat hæc conſideratio, quandoquidem non
differt in hoc præſcriptio a re iudicata. Nā præſcriptio
præſupponit titulum, ſine quo alioqui non currit. Ita
etiam ſententia fertur de re, quæ titulum antecedētem

habet, & declarat illum eſſe dominum. Quocirca præſũptio iuris, & de iure quæ ſtat pro aliquo habet fundamentum aliquod, cui is innititur.

Contrariam itaq. opinionem, quod ſcilicet locus ſit denunciationi Euangelicæ iſto in caſu, male defendunt Abbas & Fel. in d. c. nouit, de iud. Et cum eis ſenſit Alciatus in tractatu de præſumptionib. in prælud. par. 2. n. 8. verſ. bene credo. Primo moti ſunt ex ca. 2. de purg.

9 vulg. quo loci ait Innoc. quod a re † iudicata recedimus cum de rei veritate in contrarium apparet. Cæterum recte ſatisfacit Dec. d. c. 2. procedere ob vim notorii, nos autem loquimur cum probationes faciendæ ſunt teſtibus, vel alio ſimili modo.

Secundo vſi ſunt eo argumento, quod ſicuti quando

10 victor fatetur iniquitatem ſententiæ, † locus eſt retractioni, atque ita denunciationi, vt ſupra dictum fuit. Ergo idem hoc in caſu, ſi de veritate apparet alia via. Verum recte reſpondet Dec. in d. c. nouit, argumentum procedere in confeſſione, quæ multa habet ſpecialia, aliis probationibus non conceſſa, c. cum Io. de fide inſtru. & c. 1. de confeſſ. in 6. & ſcribunt omnes in Rubr. extr. de prob. Quocirca diximus ſupra in primo caſu huius quõnis eſſe quodãmodo ſpeciale in confeſſione, vt illa admittatur contra præſumptionem iuris, & de iure. atque ita loquitur Inn. in d. c. quia pleriq. de immun. eccleſ.

Concludit tamen Decius, opinionem Abbatis veriorem eſſe, vbi de peccato ſufficienter conſtet. Duo viſus eſt conſiderare Decius. Primum, quod vbi de peccato conſtat, locus eſt huic denũtiationi, etiã contra rem iudicatam, atq. ita contra præſũptionem iuris, & de iure. Et hoc in caſu vera eſt opinio Abbatis, nec aliter dici põt, cum denunciatio ipſa Euangelica, ob peccati cãm inuenta ſit. Quæ ſane ratio militat etiam aduerſus eum, qui per rem iudicatam aliquid obtinet. Secundum eſt, quibus probationibus detegi poſſit hoc peccatũ. Et ait Decius, probationibus ſufficientibus, quales autem hæ ſint, non eſt a lege determinatum, & ob id (ait Decius) iudicis arbitrio relinquitur, quemadmodũ & probatio-

11 nes † omnes iudicis arbitrio commiſſæ ſunt, vt ſcripſi libr. 2. de arbitr. iud. & c. caſu 90. hac in re forte dici põt, iudicem ipſum eccleſiaſticum, ad quem pertinet concedere hanc Euangelicã denunciationem ex ſe ipſo ſumere poſſe informationes, & cognoſcere, an is, pro quo ſtat præſumptio iuris, & de iure, inique poſſideat, atque ita ſi cognoſcet inique illum poſſidere, denũciationem hanc concedat, ſicuti in ſimili ſcribit Bal. in l. ampliorẽ. §. 1. C. de appellat. cum ait, iudicem poſſe abſentis no-

12 mine examinare † teſtes, & probationes recipere, atque ita iuſtitiam adminiſtrare. Qua de re ſcribunt Alexan. & alii in l. 4. §. hoc autem iudiciũ. ff. de damno infecto. & ibidem Ripa n. 74. & Iaſ. in l. vbi pactum, nu. 14. C. de tranſactio.

Præſumptio quando, & quomodo in foro conſcientię obſeruari debeat, copioſa, & diligens diſputatio.

S V M M A R I V M.

1 *Legem ſuper præſumptione diſponentem, quando quis in foro cõſcientiæ non teneatur obſeruare.*
2 *Facere nemo debet, quod alteri peccati cauſa ſit.*
3 *Iudicatum iniuſte accipiens peccat.*
4 *Hæres inſtitutus in teſtamento minus ſolenni, in foro conſcientiæ non tenetur reſtituere hæreditatem venientibus ab inteſtato.*
5 *Conditio adiecta hæredi inſtituto, ſi deceſſerit ſine liberis, an per religionis ingreſſum reÿciatur.*
6 *Prodere ſeipſum nemo tenetur.*
7 *Condemnatus per ſententiam, quo caſu parere teneatur, etſi reus ſciat veritatem pro ſe exiſtere.*
8 *Lex poſitiua condita ab habente poteſtatem legis condendæ, obligat in foro conſcientiæ.*
9 *Sententia iudicis auctoritate diuina munitur.*
10 *Decipi homines ſub iuſto legis clypeo, nec quidquam debent.*
11 *Actus omnis tribus adhibitis conficitur.*
12 *Teſtamentum in veritate conditum non ſufficit, niſi ſolemniter id factum appareat.*
13 *Legata in teſtamento minus ſolemni relicta deberi, erroneũ demonſtratur.*
14 *Solemnitas iuris ciuilis, cur in teſtamentis adhibeatur.*
15 *Forum conſcientiæ ſolum attendit veritatem.*
16 *Lex habens fundamentum præſumptionis in iudicio animæ quando ſibi locum non vendicet.*
17 *Obligatio naturalis oritur ex teſtamento minus ſolemni.*
18 *Debitum naturaliter in foro conſcientiæ præſtari debet.*
19 *Obligatio naturalis duplex eſt.*
20 *Donatarius erga donantem naturaliter obligatur.*
21 *Obligatio naturalis ex honeſtate profecta, quem habeat effectum.*
22 *Pontificei poteſtas nulla eſt aduerſus leges ciuiles, niſi cum iniquæ ſunt & iniuſtæ.*
23 *Pontifex non abrogans leges ciuiles clare, & abſolute, cenſetur eas approbaſſe, maxime quoad loca Cæſari ſubiecta.*
24 *Cardinalem accuſatum damnari poſſe, quot requirantur teſtes.*
25 *Electio iuri naturæ conſona, tenet etiam ſine iuris ſolemnitatibus.*
26 *Iure ciuili aliquid ſtatuente contra ius naturale, ſtandum eſt potius iuri naturali.*
27 *Legem poſitiuam non poſſe infirmare ius naturale, quomodo accipiendum.*
28 *Teſtamentum nullum de iure ciuili ob ſolemnitates non obſeruatas non etiam obſeruari in foro animæ.*
29 *Faciens contra conſcientiam ædificat ad gehennam.*
30 *Voluntas non ſolemnis, non eſt voluntas, lege nimirum eam annullante.*
31 *Poſſidens titulo minus ſolemni voluntatis, tenetur reſtituere hæredibus legitimis in foro conſcientię, modo ad id conueniatur.*
32 *Obligatio naturalis ex æquitate orta, quando demum effectum ſortiatur.*
33 *Hæredem in teſtamento minus ſolemni ſcriptum, tutum eſſe in foro conſcientiæ, ſi hæreditatem poſſideat, & retineat, falſum eſſe conuincitur.*
34 *Rem legatam furto ſubtrahi poſſe ab eo, qui ex teſtamento minus ſolemni conſequi non poteſt, erroneum demonſtratur.*
35 *Furto rem ſuam conſequi poſſe quando liceat.*
36 *Denunciatione Euangelica vti poſſe legatarium aduerſus hæredes eius in teſtamento minus ſolemni quippiam relictum ſit, falſum demonſtratur.*
37 *Mulierem, vel minorem qui contraxerunt abſque ſolemnitatibus requiſitis a ſtatuto, teneri in conſcientia foro, falſum eſt.*
38 *Mulier a mariti hæredibus non poteſt capere legatum ſibi factum ſtante ſtatuto prohibente, ne maritus vxori leget.*
39 *Matrem per expreſſam ſubſtitutionem pupillarem excludi a legitima bonorum filij, in foro etiam conſcientiæ obtineri poſſe.*
40 *Canonis authoritate quid faciens, non peccat.*

QVAESTIO LXXX.

QVæro octuageſimo, an præſumptio iuris, vel & iuris & de iure, ſeruanda ſit in foro conſcientiæ? Hac in re duos caſus ita diſtinguo.

1 Primus eſt, quando is, † contra quem eſt præſumptio iuris vel etiam iuris & de iure, vere ſcit veritatem eſſe pro ſe, & in iudicio non conuenitur, uel contra alium non agit, ſed tantũ apud ſe rem ipſam retinet. Hoc in caſu

ſu non tenetur iſte obſeruare legem, ſuper illa præſumptione diſponentem. Ita vere ſcriptum reliquit Innocent.in c.quia plerique,nu.3.de immunita.eccleſ. cuius verba de induſtria volui adſcribere. Idem eſt etiam in eo,qui condemnatus eſt iniuſte,quamuis enim, ſi côueniatur, vel alias executioni mandetur ſententia parere debet,non tamen iniuſte condēnatus tenetur dare ſpōte.Hæc Innocent.qui & rationem ſubiungit,quia nun-
2 quam quis facere † debet,quod alteri eſſet cauſa pecca
3 ti,peccat autem ſemper is, qui iniuſte † iudicatum ac-
cipit,& pręſertim ſi victor fatetur, ſe iniuſte obtinuiſſe. c.negligere,2.q.7. Eſt itaque ex his clarum,Innocentii ſententiam eſſe,eum qui veritatem rei habet pro ſe,quāquam ei aduerſetur præſumptio iuris,& de iure,non teneri in foro conſcientiæ, ſua ſponte dare vel reſtituere rem illam victori, ſi tamen hic condemnatus præcepto executioneque iudicis compellitur dare, obedire tenetur. Cum Innocentio ſenſit ibidem Abbas nu.5.& idem Abbas in c.is,qui fidem,nu.4.de ſponſ.poſt Io.And.ibidem,cum dicunt, præſumptionē illius canonis c.is qui fidem,non habere locum in foro conſcientiæ, quādo.ſ. ſponſus aſſeruit,ſe cognouiſſe carnaliter ſponſam, non affectu maritali,ſed fornicario,qua de re dicemus infra lib.3.præſumpt.1. Extat ſimile exemplum ex eodem Innocent.in d.c.quia plerique,n.2.in fine, ſi quis fatetur recepiſſe pecuniarum ſummam,ſub ſpe futuræ numerationis, & deinde nil ei numeretur.etſi lapſo iam biēnio præſumptio iuris,& de iure ſtet contra eum, attamē ex quo ſcit,nil vere ſibi fuiſſe numeratum, non tenetur illi creditori aliquid reſtituere, & Innocentium ſecuti ſunt Fel.in c.ſi cautio,nu.62.de fide inſtr.& alii quos referam infra lib.3.præſumpt.144.in ſecunda declaratione.Hanc Innocent.traditionem, intelligo ſicuti & præcedentem, ꝙ ſcilicet debitor iſte non teneatur ſua ipſa ſponte ſoluere,ꝙ ſi a iudice eſſet coactus, parere teneretur ēt in foro conſcientiæ.Ita ſane ille ſenſit,cum paulo poſt referat exemplum ſupra commemoratum.Innocē. ſecuti ſunt Angelus Clauaſius in Summa,in verbo, lex 4.Syluester Prierius in Summa,in verbo,lex,q.9.n.13. verſ.2.quando.Fel.in c.ſicut,in fi.de homic.& Deci.in c.ſ1.in prima lectu.col.8.n.18.verſic.quarta concluſio, de conſt. Eſt & ſimile exemplum, ſi quis ſit ad aliquod munus electus, ētſi obſeruata nō fuerit eligendi forma, attamen in foro conſcientiæ electus iſte tutus eſt,atque ita ſua ſponte non tenetur renunciare electioni. Quandoquidē illa eligendi forma non aliam ob cām fuit ordinata,quam ob præſumptas fraudes, quæ ſolent committi,cū ergo de ipſa veritate conſtet,reiicienda eſt illa præſumptio.Hæc fuit ſnīa Inn.in c.quia propter, nu.9. verſ.alii vero,de elect. Abb.in c.ꝙ ſicut,n.16.eo.titu.& in c.1.in fi.de in integrum reſt. & vere ita ſenſit Abbas quod.ſ.ſua ſponte non teneatur electus renunciare electioni, etſi Abbatem aliter loquentem recenſet Iaſon conſ.67.col.5.lib.3. Domin.Soto lib.4.de iuſt. & iur.q.5.art.3.col.5.verſ.verum tamen, &c. Hanc etiā opinionem probarunt Dec.in ca.1.prima lectura,nu.19. ver. ex iſta côcluſione,de conſt. Boer.q.1.num.71.Alc.in reſponſ.502.grauē,nu.5.ver.6.adduco,& Syluester Prier. in Summa,in verbo,huc etiam pertinet, ꝙ etſi hęres nō confecerit inuentarium,& ob id pręſumatur occultaſſe bona,attamen ſi re vera nil occultauit,& quantum habuit ſoluit,non tenetur ſua ipſa ſponte,ſicq. in foro cōſcientiæ,ſoluere vltra vires hæreditarias.

Hæc traditio,quantū attinet ad legatarios, expedita eſt,vt.ſ.eis nullo mō hæres iſte teneatur in foro conſciētiæ legata præſtare.Id ꝙ admittūt oēs, qui a fortiori de creditorib.(vt mox dicemus)hoc affirmant. Et de legatariis in ſpecie Aret.in Rub.ff.de acq.hęr.col.2.& Did. in c.1.n.16.verſ.verū iſthæc rō,de teſt.& Io.Guttier. in li.1.canō.qq.c.18.n.80. Quo vero ad creditores,recepta magis opinio eſt,hūc hęredē non teneri in foro conſciētiæ eis ſoluere vltra vires hæreditatis, ita ſcripſerūt Io. Andr. in c.quanquam,de vſur.in 6. Bar. in Rubr. ff. de acq hæredi.nu.4.& ibidem Alex.n.7.Iaſ.nu.23. Idem Bal.in l.1.n.45.ff.de ſacroſ.eccleſ. Bal.in l.filium, quem habentem,col.pe.C.famil.erciſ. Abb.in c.vlt.in fi.de ſepult.vbi Henric. Boic.& in c.1.de ſolut.idem Abbas in conſ.73.col.pe.li.2. Anch.in conſil.402.& in conſ.411. Rui.in conſ.20.col.pen.libr.4.Gratus in conſ.91.num. 41.lib.1. Alc.in c.nouit,n.12. de iud. & in reſponſ. 502. n.5.verſ.3.adduco.Boer.q.53.n.4. Decian. in conſ. 49. n.60.lib.2.Phan.in tra.de inuentar.par.7.n.274. qui & alios refert.

Ea eſt ratio,ꝙ legis diſpoſitio,qua cautum eſt, hæredem teneri ēt vltra vires hæreditarias, ſi non confecit inuentarium,eſt fundata in ſola præſumptione cum ergo de veritate apud ipſum hæredem conſtet,nō tenetur in foro interiori,ſua ipſa ſponte ſoluere. Et quanquam Aret.Caſt.Imo.in d.Rubr.de acqu.hær.Feder. de Senis in conſ.21.& Did.in d.c.1.n.16.verſ.rurſus.de teſt. diſſentire videantur & Guttier.in d.c.18.n.68.& n.70.Veruntā eorū traditio intelligi poteſt, qn̄ creditores ii in iudicio & foro exteriori experiūtur,in quo ſi hæres ille condēnatur, parere tenetur etiam in foro conſcientię, ſicuti dicemus infra ſcđo caſu.Huc etiā pertinet, ꝙ etſi quis poſſidet beneficium non leuatis bullis,ſed cū ſimplici ſignatura, præſumatur intruſus, attamen in foro conſcientiæ recte & iuſte poſſidet, atque ita ſua ſponte non tenetur renunciare illud beneficium.Ita ſcriptū reliquit Gomez.in reg.cancel.de non iudicando iuxta formam ſupplicationis,q.14.

Confert & illud, quod cum lex ſtatuens bona minorum,eccleſiarum, vel mulierum, alienari non poſſe ſine certa ſolemnitate,fundata ſit in præſumptione, ne .ſ.aliqua fraus cōmittatur,ſi iuſto pretio bona hęc emat aliquis non obſeruata ſolemnitate illa,non tenetur ſua ſponte reſtituere,ſed tutus eſt in foro cōſcientię,ex quo illo in foro veritas ſpectatur reiecta iuris præſūptione, ita affirmarunt Butr.in c.quia plerique,n.28.de immunita.eccl.& ibidem Abb.n.31.& idem Abb.in c.1.num. 7.de in integr.reſt.Iaſ.in l.ſi non ſortem, in prin.n.4.de cond.inde. Dec.in c.1.in 1.lec.n.19.verſ.ex iſta concluſione,de conſt. Berous in c.quæ in eccleſiarum, nu.43. poſt Dec. ibid.eo.tit.de conſt.Rub.in conſ.152.n.3. & Tiraq. in trac.de legib.connub.in gl.2.n.15. Eiuſdem opinionis fuerunt & ex Theologis Adrianus Quodlibeto 6.art.1.Sylu.Prier.in Summa,in verbo,alienatio.§. 12.& Dom.Soto li.4.de iuſticia & iure,q.5.art.3. col. 4. uerſ.crediderim ego. Diſſentit tā in ſpecie Inn.in dic.c. quia plerique,col.2.uerſ.ſed quid dices.Verum eius traditio intelligi poteſt,cum is emptor ſciens emit a minore,atque ita cum aliquam admiſit fraudem.

4 Huc etiam pertinet,quod dicimus,hęredem † inſtitutum in teſtamento minus ſolenni, in foro cōſcientię nō teneri ſua ipſa ſponte reſtituere hæreditatem uenientibus ab inteſtato,ſi ſcit talem fuiſſe teſtatoris uoluntatē, quandoquidem lex,quæ ſolemnitatem hanc in teſtamētis introduxit,fundata eſt in præſumptione, ne ſcilicet fraudes committantur.Hanc ſententiam probarūt Bal. in l.1.col.2.& ibidem Iaſ.num.7. C. de teſtamen. Idem Iaſ.in l.nemo poteſt,in 1.lect.nu.71.& ibidem Rip. nume.97.& n.99.qui communem eſſe aſſeruit, de lega. 1. Tiraq. de legib.connub.in gl.2.nu.21. Alciat. in l. quinque pedum,nu.54.C.fi.regun. Syluest. Prier. in Summa in uerbo teſtamentum,il 1.§.5.& Dom.Soto d.q.3.col. 4.uerſ.crediderim ergo, alios quamplures recenſet, & probat Marcus Solon de Pace,Hiſpanus Iuriſc. crudit. in commentar.ad leges Taurinas Hiſpaniarū,in 5.par. legis 3.nu.1480.Verum diſſentire uidetur Did. in d. c. cum eſſes,num.10.uerſ.2.infertur, de teſtament. & in

c.pec catū,par.2.§.3.ad fi.de reg.iur.in 6. Sed forte Di-
d.ic.intellexit,cum hæres iſte inſtitutus, fuit ad reſtitu-
tionem requiſitus a veniētibus ab inteſtato. Qua de re
dicemus ſubſequenti in caſu.

Huc etiam facit quod reſpondit Alc.reſponſ. 502. n.
5.& in reſpon.633.ſcdm primam impreſſionem Lugdu
nēſem,quod diſpoſitio §.ſed & hoc præſenti, in Auth.
de Sanctiſ. Epiſc.a quo ſumpta eſt Auth. niſi rogati. C.
5 ad Treb.qua quidem conſtitutum eſt, † cōditionē adie-
ctā hæredi inſtituto, ſi deceſſerit ſine liberis, reiici,ſi hæ
res religionem ingrediatur. Reſpondit ſane Alc.nō ha-
bere locū hanc diſpoſitionē in foro conſcientiæ,cū fun
data ſit in ſola præſumptione legis,contra voluntatem
teſtatoris. Verum hac de re aliqua diſſeremus infra l b.
4.præſ.58.dum explicabimus dic.§.ſed & hoc præſenti.
Exiſtimo enim Alcia.minus recte reſpondiſſe.

6 Huius caſus ratio ea eſt,quod † nemo tenetur ſeipsū
prodere,ſicuti dicimus in hæretico occulto,qui etſi bo
na ſua ob hæreſim ſtatim amiſerit, non tamen tenetur
ſua ſponte illa deferre fiſco, vt ſcribūt innumeri prope,
tā ſacræ Theologiæ,quam iuris Pontificii,& Cæſarei in
terpretes quos recenſent Alphonſus de Caſtro li. 2.de
poteſtate legis pęnalis,c.6.& Simancas libr. Catholica-
rum Inſtit.tit.9.n.249.qui quidem Simancas ibi a nu.
157.vſque ad d.n.249.diligētiſſime, & validiſſime hāc
ſententiam aduerſus Alphonſ.ipſum de Caſtr.a cæteris
diſſentientem,tuetur & defendit.

Secundus eſt huius diſputationis caſus, quando ille,
aduerſus quem eſt præſumptio iſta iuris, vel iuris, & de
7 iure, vere ſcit † veritatem eſſe pro ſe, & in iudicio vel a-
git vel conuenitur, vt rem illam conſequatur, vel reſti-
tuat. Hoc ſane in caſu, ſi iſte condemnatur, parere tene-
tur ſententiæ,nec poteſt recuſare vel rei reſtitutionem,
vel a iudicio deſiſtere, ſub prætextu, quod veritas ſit in
contrarium. Exempli gratia, teſtator legauit in teſtamē
to minus ſolemni, ſciunt hæres veniens ab inteſtato,&
legatarius eam vere fuiſſe teſtatoris mentem, & volun-
tatem, & legatarius in iudicium conuenit hæredem, vt
legatū pręſtet, ſi liberatur hęres a pſtatione legati, quip
pe quod relictum fuerit in teſtamēto minus ſolēni, hoc
ſane caſu non poterit is legatarius contendere ſibi in fo
ro conſcientiæ deberi legatum,ob id, qđ veritas ſit pro
ſe. Ex quo enim de cā agitur in foro exteriori, ſeruari
debet iudicatum,ob id non poterit hic legatarius aſſe-
qui rem legatam, per denunciationem Euangelicam,
vt ſcribunt Bald.in l.cum quis,col.5.n.14. C. de iur. &
fact.ignor.& Did.in c.cū eſſes,c.6.& n.10.verſ. 8. con-
ſtat,de teſt. Dom. Soto de iuſt.& iure lib.4.q.5.artic. 3.
col.2.verſ.eodem modo, & Marcus Solon Hiſp.in pcit.
commen.ad leges Taur.in 4.pa.legis 3.n.1474. & apet
tius n.1493.aduerſus opinionem Abba. Iaſo. Ripæ, &
Alciati,qui aliter ſcripſerunt.

Poteſt etiā adferri aliud exemplum in extraneo hæ
rede ſcripto in teſtamento minus ſolenni;cum venien
tes ab inteſtato vere ſciunt eam fuiſſe voluntatem illius
teſtatoris, ſi tamen illi venientes ab inteſtato in iudi-
cium conuenti,abſoluti ſint,non poterit ille hæres ſcri-
ptus in foro conſcientiæ petere ſibi deberi hæreditatē
ob id,quod illi ſucceſſores ab inteſtato ſciant,eā fuiſſe
teſtatoris voluntatem. Ita affirmarunt Did.in dic. cap.
cum eſſes,nu.6.& apertius Dom.Soto de iuſtit.& iure,
lib.4.q.5.ar.3.col.2.verſ.exponitur concluſio, & alios
quamplures recenſet Marcus Solon Hiſpan. in præcita
tis commentariis ad leges Taurinas, in 5.part.legis ter-
tiæ,n.1458.vbi n.1460.& ipſe hanc ſentētiam probat,
& num.1493.

Quæ ſane vera ſententia, ea ratione prima fulcitur,
8 quod lex † poſitiua condita ab habente poteſtatē legis
condendæ,obligat in foro conſcientiæ, atque ita in eo
foro obſeruari debet, c.quo iure.8.diſtin. D.Paul.ad Ro
man.c.13.Salamon Prouerb.ca.8. & Diuus Thomas 1.
2.q.97.art.4. Dom.Soto lib.1.de iuſt.& iur.qu. 6.art. 4.
& ex noſtris ſcripſerunt gl.in c.quæ in eccleſiarū, de cō-
ſtit. Abb.& Fel.in c.1.eo.tit.de conſt. & ibidem Dec. n.
8.& Iaſ.in l.nemo poteſt,in 2.lect.num.106.de leg.1. &
Alc.in l.quinq. pedū,n.51.C. finium regund. & Marc.
Solon præcitato in loco, nu.1427.qui latiſſime compro
bat.idem noue ſcripſit Petrus Pechius in tract.de teſta-
mentis coniugum,li.4.c.vlt.n.6. Cum ergo ſecundū le-
gem poſitiuam, ſicque Cęſaream, vel Pontificiam non
debeatur hoc legatum, vel hæreditas ex eo minus ſolēni
teſtō, ſequitur dicendum, nec legatum nec hæreditatē
deberi legatario, & hæredi ſcripto, præſertim ſi aduer-
ſus eos iam lata fuit ſententia a iudice. Et in ſpecie hac
rōne vſus eſt Did.in c.cum eſſes,num.6. de teſtam. Id
9 ꝓ ſecundum eum comprobatur alia rōne, qđ iudicis †
ſnīa auctoritate diuina munita eſt, ſicuti ex Salom. d.c.
8.Prouerb.& ex Diuo Paulo ad Roma.ca.13.legitur, &
confert c.2.de maior.& obed.& in c.oīs anima, de cen-
ſibus. Eſt igitur illi ſnīæ obediendū. Et ſi iuſte iudex, ſe-
cutus legis poſitiuę auctoritatē, rem illam legatario non
deberi, vel extraneo hæredi inſtituto non eſſe præſtan-
dam relictam hæreditatem, iudicauit, tutus ēt eſſe de-
bet is, pro quo fuit pronūciatum, alioqui ſequeretur, ho
10 mines decipi ſub † iuſto legis clypeo, contra tex.l.vl.C.
de iis, qui ven.ęta.impet.& leges ipſæ poſitiuæ eſſent in
certæ quoad animarū tutelā. Accedit tertio, ꝓ omnis a-
11 ctus † conficitur tribus adhibitis, voluntate, potētia, &
mō, vel forma adhibitis, c.cum ſuper, de offic.dele. Bal.
in repet.l.1.n.55.C.de ſacroſ. eccl.& apertius tria hæc
requiri, ſcribunt idem Bal.in l.cū teſtamētū.C. de iuris
& facti ignorāt. Affl.in dec.305.n.7.& Soc.Iun.in conſ.
72.n.12.lib.1.& in conſ.183.n.2.lib.2. Cū ergo tria hęc
non concurrunt, actus non conſequitur nomen ipſius
actus, & perinde eſt, ac ſi nil actū fuerit, vt probat l. hac
conſultiſſima.C.qui teſt.fac.poſſ.& §.ex eo, in Inſt.qui-
bus mod.teſt.infir. Non.n. ſufficit veritas ſine ſolēnita-
te.l.ſi ueritas.C.de fideic. Quemadmodum ergo, ſi nul-
lum teſtamentū fuiſſet confectū, is legatarius uel ille hę
res extraneus nil penitus conſequerentur, ēt inſpecto fo
ro conſcientię, ita pariter nil conſequi poſſunt, quando
confectum teſtamentum declaratur nullum.

Hanc rationem perpendit Didacus, etſi paulo aliter
præcitato in loco, hoc eſt, in d.c.cum eſſes, n.7. uerſic. 3.
his accedit. Et eandem conſiderauit Soto in dic. art. 3.
col. 3. & 4. qui quidē paulo uberius, & obſcurius loqui
tur. Vnam.n.hanc rationem in plures partitur. Et horū
argumentatio comprobatur traditione Baldi in l. alias,
col.1.uerſ.ſed pone.C.de iis, quib. ut indign. cum dixit
12 non ſufficere, ꝓ teſtamentum † in ueritate ſit conditū
niſi ēt ſolēniter conditum ſit.& Bal. ſecuti ſunt Feli. in
c.cum uenerabilis, col.7.uerſ.7.concluſ.de excep. & ibi
dem Dec.col.16.uerſ.7.concluſ.& Affl.dec.25.in fin.&
reſpondit Corn.conſil.18.col.2.lib.2.quod ille, qui fate
tur codicillos fuiſſe confectos, ſibi nō præiudicat, ſi ca-
rent ſolemnitate a lege requiſita. Quarto ſuffragatur ra
tio perpenſa a Dom.Soto d.li.4.de iuſtitia, & iure q. 5.
art.3.col.pen. uerſ.6. denique &c. quod niſi hæ leges in
conſcientia obligarent, non ſatis eſſet prouiſum illi fini,
ob quem fuerunt inſtitutæ. Prouidet lex, ne quis ſua bo
na uel alienet, uel relinquat ſine aliqua ſolennitate. Si
ergo in foro conſcientiæ, diſpoſitio minus ſolemnis &
aduerſus leges eſſet obſeruanda, ſequeretur fruſtra ita
a lege cautum fuiſſe. Quod dicendum nullo modo eſt.

13 His conſtat errasſe eos, qui ſcripſerūt, legata † relicta
in minus ſolemni teſtamento, omnino deberi. Vel hęre
ditatem deberi inſtituto hæredi in teſtamento non ſo-
lenni. Qua quidem in opinione fuerunt Innocen. in ca.
quod ſicut, de electio. Abbas in cap.1.in fin.de in integ.
reſtit.in c.cum eſſes, num.10.& 15.de teſta.& in c.quia

pleri-

Digitized by Google

plerique,col.penul.de immunit.eccleſ. Bart. in tractat.
minorica.c.3.Iaſ.in l.ſi nō ſortem.in prin.ff. de cond. in
deb. Brun.in tract.de forma,titu.de potentia, & effectu
formę,pag.57.& pag.60.ſenſit Alcia.in l.quicunque pe
dum,num.54.C.fini.regund.in reſpon.502.graue, nu.
5.verſ.4.adduco,& Tiraq. in tract. de legib. connubia.
in gl.2.num.21.Errarūt etiam ex Theologis Adrianus
in Quodlibeto 4.concluſ.2.illatio.2.Florentinus,quem
refert,& ſequitur Sylueſter Prierius in ſua Sūma,in ver
bo,hæreditas,3.§.7.& in verbo,teſtamentum,2.q. 5.&
in verbo alienatio,§.13. Fumeus in ſua ſumma Armilla
in verbo,hæreditas,n.14.& Io.Medina in tract. de reſt.
q.23.col. vlt.& alios refert Marcus Solon in præcit. cō-
mentar.ad leges Taurin.in 4.pa.legis tertię,n.1457.Ho
rum opinio munita videbatur his argumentis.
14 Primo,quod ſolennitas † iuris Ciuilis iō in teſtamen
tis requiritur,vt euitentur fraudes,quæ in eis committi
ſolebant,l.vlt.C.de fideicommiſ.& §.1.Inſt.de teſtamē.
Atqui ſi de teſtatoris voluntate conſtat, abſque aliqua
ſuſpicione fraudis,ceſſat hæc ratio. Ergo & iuris Ciui-
lis deciſio,c.cum ceſſante, de appel. cum vulgatis ſimi-
lib. Verum rńdetur ex ſententia Didaci in d. c. cum eſ-
ſes,num.9.de teſtam.& prius Dom.Soto in d.libr. 4.de
iuſtit.& iur.q.5.art.3.col.3.verſ.exempla ſunt,& c. non
ſufficere,ꝙ rō legis ceſſet in actu particulari,ad hoc, vt
ceſſet ipſa lex, quæ data non eſt ad aliquē finē ſingula-
rem,cum eius rō continua ſit,& non momentanea. Eſt
.n.neceſſe ceſſare legē in cōi,& non vniuerſaliter,ca. etſi
Chriſtus,de iureiur.& Clem.ad noſtram, de hæreticis,
& ſcribunt Fortun.Garzia in tract.de vlt.fin.illatio. 15.
& 16.& Io.a Medina in tract.de contractib. Et his acce
dit,quod docuit Aret.in l.2.col. 5. verſ. tu aūt aduerte.
ff.de vulg.& pupil.ſubſtit. quem ſequitur Tiraq. in tra-
cta.ꝙ ceſſante cauſa,ceſſet effectus,par.1. nume. 137. &
part.2.limit.32.cum dixit,quod etſi ceſſat ratio formę,
non tamen debet ceſſare ipſius formæ obſeruatio.Cum
itaque noſtro in caſu non ceſſet vniuerſaliter ratio, nō
etiam ceſſat legis virtus, & diſpoſitio.
Secundo affertur hoc argumentum,ꝙ lex Ciuilis ha
bet fundamentum a præſumptione falſitatis,d.l. vlt. C.
15 de fideicommiſ.Atqui in foro conſcientiæ, † ſola veri-
tas attenditur, & iō lex fundata in ſola præſumptione
reiicitur,c.tua nos,& c.is qui fidem,de ſponſ.Nauar.in
Manuali Confeſſorum,ca.23.n.42.& multis ſupra fuit
comprobatum.Ergo prædicta lex Ciuilis non erit in fo
ro animæ obſeruanda.
Cæterum reſpondetur ex ſententia Didaci in d. c.cū
16 eſſes,n.9.verſ.ſecunda ratio,&c.quod † lex habens fun
damētum a præſumptione,in animæ iudicio locum ſi-
bi non vendicat tunc,quando lex illa præſumit pp de-
fectum probationis legitimę.Nā cum tunc detur certi-
tudo legitima ipſius actus, ceſſat legis Ciuilis diſpoſi-
tio,ita loquitur tex.d.c.is,qui fidem,de ſponſ.ſicuti de-
clarat ipſe Didac.præcitato loco, & in Epitome de ſpō
ſal.cap.4.§.1.num.5.& 6. Diuerſum eſt,qn̄ lex præſumit
fraudem de defectu ſolennitatis, quia etiam ſi tunc cō
ſtet de ipſa veritate,attamē actus ille minus ſolēnis non
dēt obſeruari,ēt in foro animę,cum lex ipſa poſitiua ha
beat actum illum pro non confecto,ſicuti iam declara-
uimus ſupra. Et comprobatur eo exemplo,cū dicimus,
quod etſi lex ſtatuit,obſeruari debere certas ſolennita-
tes in alienationibus bonorum eccleſiæ, vel pupillorū,
& minorum, & id quidem ob ſuſpicionē deceptionis,
& doli,attamen etiam ſi conſtat,nullum dolum, nullā-
que deceptionem interceſſiſſe,non tamen alienatio fa-
cta ſolennitate non ſeruata, in foro conſcientiæ valida
erit,c.2.de reb.eccl.non alien.in 6.& in ſpecie Bar. & re
liqui in l.cum ii.§.eam tranſactionem.ff.de tranſ.& Fel.
in c.cauſam,n.6.de iud.& alios retulimus ſupra.
Tertio adducitur hæc rō,quod ex teſtō minus ſolēni
17 † oritur naturalis obligatio.l.in teſtō. ff. de fideicōmiſ.
libert.l.fideicommiſſum.C.de cond.indeb. & l. vlt. ibi
Bal.C.ad le.Falci.& hanc eſſe cōem ſniam teſtatur Iaſ.
in l.cum quis,nu.13.C.de iuris,& facti ignor. Atqui,qđ
18 naturaliter † debetur, in foro aīæ omnino præſtari dēt,
vt tradunt Bar.in Extrauag.ad reprimēdum,in verbo,
denunciationem,n.7. Abb.in c.quia plerique, col. pen.
de immun.eccl. Anch.in c.poſſeſſor,quæſ.1.de reg.iur.
in 6. Ergo,&c.
Verum rńdetur, vt ſatisfacit Did.in d.c.cum eſſes,n.
19 9.verſ.tertium quod, &c. obligationē † naturalem eſſe
duplicē. Vna eſt,quæ ex legis vinculo oritur, vt ait Bal.
in l.1.n.55.C.de ſacroſan.eccl. Hæc nullo modo oritur
ex teſtō minus ſolenni.Ita tradunt Bal.in d.l.cū quis,n.
14.C.de iuris,& facti ignor.Cyn.& Fulg. quos ſequitur
Iaſ.in l.1.n.16.ff.de cond.indeb.idē in l.ſi creditoris,&
in l.ſi veritas. C.de fideicommiſ.& Petr. Loriotus de iu
ris arte,tract.11. cap. 22. His accedit Ripa in le. nemo
poteſt,num.102.de lega.1. qui de hæreditate loquitur,
quæ quidem hac in parte a legato nil differt, vt infra
dicem⁹. Altera eſt obligatio naturalis, quę oritur ex ho
neſtate,& debito morali,vt declarat Bal.in d.l.1.n.55.
20 C.de ſacroſan.eccl. Eſt exemplum in donatario, † qui
erga donantem tenetur obligatione quadam naturali,
vt ſi vnquam dabitur occaſio,rependat acceptū benefi-
cium,l.ſed & ſi lege.§.conſuluit.ff. de pet. hær. vbi hæc
ſane obligatio a rōne & honeſtate naturali vere proue-
nit,ſicuti docte ſcripſit Fortunius Garz.in l.1.§. ius na-
turale,illatio.10.ff.de iuſt.& iure, & idem ſenſit Diuus
Thom.2.2.q.106.art.4.5.& 6.
21 Hęc naturalis † obligatio ex honeſtate profecta, hūc
ſolum parit effectum, vt repetitionem ſoluti impediat.
Exceptionem vero, vel retentionē non operatur, quem
admodum operatur illa vera naturalis obligatio proue
niens a legis vinculo. Ita docuit Fortunius præcitato in
loco. Quocirca inſtitutus hæres in teſtō minus ſolenni,
vel legatarius,cui ſimili in teſtō factū fuit legatū, reti-
nere vel hæreditatē,vel legatū nō poſſunt, ſi ab hærede
ab inteſtato venienti requiſiti ſunt, vt reſtituant, & mul
to minus ſcriptus ille hæres, vel ille legatarius, actionē
habent aduerſus hæredem ab inteſtato venientem.
Quarto vrgere vř tex. c. cum eſſes.de teſta. quo loci
Alex.3.interrogatus de conſuetudine Hoſtienſi,q̄ nul-
lum admittebat teſtm̄,niſi in eo adſcripti fuiſſent ſeptē
teſtes,vel ſaltē quinque ſecundum legis ciuilis diſpoſi-
tionem. Reſpondit leges illas repugnare legi diuinæ, &
ſanctorum patrum inſtitutis,a quibus dictum ſancitū-
que eſt,in ore duorum vel trium ſtare omne verbum.
Et propterea huic iuri naturali ſtandum eſſe,reiectis il
lis iuris ciuilis legibus. Ecce ergo ab Alexan. Pontifice
fuiſſe ſancitum,ius ipſum naturale eſſe ſpectandum, ri-
gore iuris ciuilis reiecto.Quod intelligendum eſt in fo-
ro animæ,cum & ipſe Alex.de eo(vt mox ſubiiciam) lo
qui credatur. Cęterum reſponderi poteſt declarando
prius illius canonis ſenſum,& intellectum,quem qnidē
eſſe intelligit glo.ibi & in c.12.quæſtio. 4. ut loquatur
dę his teſtamentis,quæ pietatis cauſa fiunt. Quæ tamen
interpretatio reiicitur a cæteris, quippe poſt teſtamen-
ta ad pias cauſas, aliam habent formam præſtitutam a
cap.relatum.il 1.eod. tit. de teſtam. Secunda eſt inter-
pretatio, vt Alex.id ſtatuerit,ſolummodo quoad ea lo-
ca,quę ſub ſua ſunt ditione,& imperio. Illud enim Ale-
xandri reſcriptum datū fuit Hoſt. Epiſcopo, ob conſue-
tudinē,quæ vigebat ea in urbe Pont.Max. ſubiecta. Po-
tuit ergo Pontifex ita in ſuos ſtatuere. Non aūt ex toto
22 abrogauit Pont.leges ciuiles,cū † nulla ſit eius poteſtas
aduerſus eas,niſi cū iniquæ iniuſtæque ſunt,c.duo ſūt.
& c.cum ad uerum.96.di. Imo ex quo eas nō abrogauit
23 † clare & abſolute, quoad omnes cenſetur approbaſſe
quoad alia loca etiā præſertim Cæſari ſubiecta.c. ſi cle-

Digitized by Google

ricus laicum. vbi Abb. de foro compet. & tradit Cur. in
tract. de conſuetud. num. 237. Quod vero ait Alex. eſſe
alienum a lege diuina, quod non valeat teſtamentũ cõ-
ditum ſine numero quinque, vel ſeptem teſtiũ. Ego in-
telligo eſſe alienum, non quod ei omnino aduerſetur,
ſed eſſe remotum, hoc eſt, eſſe vltra ius diuinum, id qđ
ita explico. Lex diuina dixit, quod in ore duorum, vel
trium ſtat omne verbũ. Non negat diuina hæc lex, quin
veritas multo magis ſit in ore quatuor quinque, ſex &
ſeptem, quam in ore duorum vel trium. Illud quidẽ ne
gat, veritatem eſſe in ore vnius tantũ. Et hoc illud eſt,
quod dicere voluit tex. c. quod in vniuerſis, de teſtib. di
cens. Quod licet quædam ſint cauſæ, quæ plures quam
duos teſtes exigant, nulla tamen eſt cauſa, quæ vnius te
ſtimonio terminetur. Teſtimonium ergo vnius nõ ſuffi
cit. Duorum vero regulariter ſufficit, & hoc quidem ſe
cundum legem ipſam diuinam, quæ ſinceritatem ho-
minum adeſſe præſupponit. At vbi fraudis & malitiæ
ſuſpicio eſſe poteſt, non prohibet lex diuina, quin legũ
latores ſancire valeant maiorem teſtium numerũ adhi-
beri oportere, ꝑ rei & negocii qualitate. Alioqui ſeque-
retur, male fuiſſe conſtitutum a Syluestro in c. præſul. 2.
q. 5. ingentem illum numerum ſeptuaginta duorũ, vel
24 ſexaginta quatuor, vel viginti ſeptem teſtium, requiri †
in damnando accuſato Cardinali. Id quod cõſtitutum
eſt ob ſummam Cardinalatus dignitatem. Et huius rei
triplicem rationem conſiderauit Diuus Thomas 2. 2.
q. 70. art. 2. in fine. Illud etiã ſequeretur, quod male ab
eodem Alex. eſſet ſancitum in illo ipſo capi. cum eſſes.
ꝙ in teſtamentis adhibeantur duo teſtes, ac etiam pa-
rochus. Nã duo ſufficerent, vel ſi tres, neceſſaria nõ eſ-
ſet qualitas illa, ꝙ ille tertius ſit parochus. Ita cõſiderãt
in ſpecie Fortunius in tract. de vlt. fine, illatione 15. &
Didac. in d. c. cum eſſes. n. 3. Qui quidem ita hanc con-
ſtitutionem Alexandri interpretantur, ſicuti & eam ſic
intellexit Dom. Soto lib. 4. de iuſtitia & iure. q. 5. art. 3.
col. vlt. Non tñ (vt dicam ingenue quod ſentio pace ſa-
pientiſſimi illius viri,) multũ mihi probatur, quod ſcri-
pſit præcitato in loco Didac. Non reprobare Põtificem
illum iuris ciuilis conſuetudinem ex eo, quod contra-
ria ſit legi diuinæ. Sed quod repugnet conſuetudini ec-
cleſiaſticæ, quæ iuxta legem diuinã ita ſtatuit, vt teſta-
mentum confici valeat, tribus teſtibus tantum adhibi-
tis. Nã verius mihi vr̃ aſſeruiſſe Alexandrum legem ſeu
conſuetudinem illam Hoſtienſium, eſſe alienã a diuina
lege, alienam etiam a patrum inſtitutis, ac denique ter
tio eſſe alienam a conſuetudine generali eccleſiæ, qua
permiſſum eſt teſtamenta poſſe confici duobus teſtib.
tantum & parocho adhibitis. Eſt ergo vt dicamus (vt iã
admonui) alienam eſſe legem ciuilem a lege diuina, id
eſt remotam, & quodammodo extraneam, ac vltra illã.
Et id quidem inſpecta hominum ſinceritate, quam qui
dem ſinceritatem cum ad fraudem & malitiam verſam
viderent Imperatores, iure potuerunt ſtatuere, teſtamẽ
to adhibendos eſſe quinque vel ſeptem teſtes. Nec has
Imperatorum leges abrogauit Alex. ſua hac cõſtitutio-
ne, qua ſuis tantum prouidere voluit.

Quinto huic ſententiæ ſuffragari videtur tex. c. quod
25 ſicut. de elect. quo loci Inn. ſtatuit electionem † quæ iuri
naturæ conſentit, licet nõ ſeruentur iuris ſolennitates,
tenere. Ita ergo valet teſtamentum, & ſimilis actus ſecũ
dum ius naturæ, etſi ſolennitates obſeruatæ nõ fuerint.
Cæterum facile reſpondetur, vt recte animaduertit Do
mi. Soto lib. 4. de iuſt. & iure. q. 5. art. 3. col. pen. Innocen
tium non loqui, quando electio nulla eſt iure poſitiuo,
ſed vbi eſt infirmanda, ſi in iudicium deferretur. Exẽ-
plum ibi adfert, vt ſi aliquis electorum ex contemptu
non fuiſſet vocatus. Nam tunc ſi electio fit a maiori par
te, illo connumerato, tenet iure tam humano quam na
turali. Et ſi ille elector contemptus agere poſſit ad infir
mandam electionem. Hoc ſane in caſu electus ille tutus
eſt in conſcientia, donec electio illa infringatur ac an-
nulletur. Quamuis ergo electio illa iure naturali inſpe-
cto valeat, infringi tamen a iure poſitiuo, humanoque
põt. Nec quidem vrget quod dicebat Abb. in d. c. quod
26 ſicut, quod qñ ius † ciuile aliquid diſponit cõtra ius na-
turale, ſtandum eſt iuri naturali. Non inquã hoc vrget,
cũ diſpoſitio hæc non ſit contra ius naturæ, ſed eius mo
deratio ex iuſtis cauſis, ne ſcilicet fraudes & falſitates
27 committantur. Et quod dicimus legem † poſitiuam nõ
poſſe infirmare ius naturale, procedit quoad ipſum ius
naturale, inſpectis primis ipſis ſuis principiis, non autẽ
concluſiones ab eis deductas, vt declarant D. Thomas
1. 2. q. 94. art. 5. Card. de Turrecremata in c. ius ciuile,
n. 4. diſt. 1. quos ſecutus ſum in conſ. 100. num. 99. Non
hic referam reliqua argumẽta, quæ ſcio eſſe permulta,
relata & confutata a præcitato Marco Solone in dic. 5.
p. legis tertiæ, a n. 1461. vſq. ad 1473.
28 His conſtat veram eſſe hãc ſniam, teſtamentũ † quod
eſt nullum de iure ciuili, ob ſolennitates non obſerua-
tas, non etiam obſeruari oportere in foro animæ, & de
iure naturali, & propterea inſtitutum hæredem, vel le-
gatarium non poſſe retinere, vel conſequi legatum aut
hæreditatem, aduerſus ſucceſſores ab inteſtato, eis ſcili
cet repugnantibus & contradicentibus. Ex quib. mul-
ta poſſunt inferri vna cum Didac. in d. c. cum eſſes. nu.
10. de teſta. Et primo erraſſe Abb. in d. cap. cum eſſes. in
9. not. cum dixit, agentem contra teſtamentum ea ſola
rõne, ꝙ careat ſolennitate iuris ciuilis, mortaliter pecca-
re. Errauit ſane Abbas cum ex prædictis conſtet eſſe ve
rius, agentem hunc non peccare, nec quidem veniali-
ter, ſicuti aduerſus Abbatẽ ſcripſit Iaſ. in repet. d. l. ne-
mo poteſt, n. 102. de leg. 1. & in conſil. 67. col. pen. lib. 3.
& Didac. præcitato in loco, qui idem eſſe cenſuit ẽt, qñ
agens certe ſcit eam fuiſſe voluntatem teſtatoris, reie-
cta opinione Ripæ in d. l. nemo poteſt, num. 101. Nec
mea quidem opinione, vrget conſideratio Ripæ, cũ di-
xit, qđ ille qui venit contra voluntatem teſtatoris, mor
taliter peccat, vt ait Abb. in c. cum omnes, col. 4. de te-
29 ſta. Et quia tunc conſcientia eſt læſa. Et qui † facit con-
tra conſcientiam, ædificat ad gehennam. Ita gl. in c. in-
ter hæc. 33. q. 2. Nam facile reſpondetur, quod ille qui
non obtemperat voluntati teſtatoris minus ſolenni, nõ
30 peccat, cum † illa non ſit voluntas, ex quo lex eã hẽt ꝑ
non voluntate, dum eam annullat. Ex quo ſequitur fal-
ſum eſſe, quod ille, qui ſcit talem fuiſſe teſtatoris volũ
tatem, habet conſcientiam læſam. Non enim habet læ-
ſam conſcientiam ſi iure exiſtimat, ſe non teneri. Et, ſi
dubitaret, & propterea haberet conſcientiam ſcrupulo
ſam, eam deponere poteſt, c. per tuas. de ſim.
31 Infertur ſecundo, quod ille qui † poſſidet bona teſta
toris titulo minus ſolennis voluntatis, tenetur, (ſi mõ
ad id cõuentus fuerit,) reſtituere in foro & iudicio ani-
mæ, legitimis hæredibus, quamuis non dubitet de libe-
ra & ſpontanea teſtantis voluntate. Ita intelligo Dida-
cum in d. c. cum eſſes, n. 10. verſ. ſecundo infertur. Cu-
ius vera traditio conciliari poteſt cum illa Alex. Ripæ
& aliorum, vt. ſ. loquatur Didacus (vt dixi) quando ille
poſſeſſor fuit requiſitus, vel cõuentus, vt reſtituat. Ale
xander vero & ſequaces loquantur, quãdo is poſſeſſor
non fuit requiſitus reſtituere, cum ſua ipſa ſponte reſti-
tuere non teneatur. Infertur tertio, poſſidentem rem
legatam in minus ſolenni teſtamento, non ſolum in iu-
dicio animæ, & ſic in foro conſcientiæ, ſed nec in iudi-
cio tẽporali vti poſſe iure retẽtionis, aduerſus hæredes
ab inteſtato venientes. Quod intelligo legitimis ipſis
hæredibus petentibus rem legatam debere reſtitui, in
foro conſcientiæ ſeruari id oportere, ex iam dictis ma-
nifeſtum eſt. Ita in foro tẽporali hac retentione vti non
poſſe, probat l. ſi creditoris. C. de fideicom. ex illo ver-
bo

Digitized by Google

bo ſolemniter. docto argumento a ſenſu cõtrario. Sicuti interpretari voluit Didac. in d.c. cum eſſes. nu. 10. verſ. 3. ex hoc. Nec obſtant conſiderationes Bar. Imolæ, Ale. & Iaſonis in d.l. nemo poteſt, de leg. 1. ibi ſane Iaſ. in 1. lectura num. 70. & in 2. num. 94. & idem Iaſ. in d.l. ſi creditoris, num. 10. qui dixerunt, imo poſſidentem poſſe vti retentione, atque exceptione in foro ipſo exteriori. Nam quod dicunt ex æquitate quadã natam eſſe naturalem obligationem, quæ exceptionem & retentionem
32 operatur, eſt falſum, quando quidẽ tunc demum † æquitas operatur ſuos effectus, quãdo eſt a lege approbata, vt tradunt Iaſ. in l. placuit, num. 5. C. de iud. Barb. in cõſil. 16. num. 4. lib. 1.

Et ſupra demonſtrauimus ex teſtamento minus ſolenni, non oriri naturalem obligationem. Cum vere teſtamentum dicatur nullum. & perinde ſit, ac ſi nunquã fuiſſet confectum, l. vlt. C. fam. erciſ. & l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto. C. de teſt. Nec repugnat quod dicebat Iaſ. in d.l. nemo poteſt, 1. lectura, num. 70. in fine. magnam extare differentiam, quod actus ſit vere nullus, vel habeatur pro nullo. Nam reſpõdetur, quod quo ad iuris diſpoſitionem, nulla eſt differentia, ſicuti ipſemet Bart. in l. ſi maritus. §. legis. ff. ad l. Iul. de adult. a Iaſone allegatus docuit. Et idem Bart. in d.l. ſi is, qui pro emptore, num. 30. ff. de vſuc. & reſponderunt Socin. ſen. in conſ. 62. nu. 6. lib. 4. & Soc. iun. in conſ. 63. nu. 4. lib. 3. & Curt. iun. in conſ. 55. num. 11.

Infertur quarto hæredes ſcriptos in teſtamento minus ſolenni, non poſſe vti iure retentionis, ſicuti nec legatarium vti poſſe diximus, repugnãte hærede ab inteſtato veniente. Ita ſane de hæreditate cenſuerunt Baldus, Angelus, & Ale. quos commemorat, & cõem dicit Iaſ. in d.l. nemo poteſt. in 1. lect. num. 65. & ibidem Ripa numer. 102. Cum dixit communem eſſe opinionem, quod naturaliter debita nõ ſit, ſicuti ſupra diximus. Et hanc communem probauit Didac. d.c. cum eſſes. n. 10. verſ. 5. multo minus, reiecta opinione Iaſonis diſſentiẽtis. Ex hoc ẽt ſequitur eſſe falſum (vt recte & prudenter aduertit Didac. præcitato loco verſ. 6. non poſſum) qđ ſcripſerũt Alex. in d.l. nemo poteſt, nu. 23. Ripa nu. 99. & Tiraq. de legibus. connub. in gl. 2. nu. 24. hæredẽ ſcri-
33 ptum † in teſtamento minus ſolenni, tutum eſſe in foro conſcientiæ, ſi hæreditatem poſſideat & retineat. Eſt ſane hoc falſum, & dictis ſupra repugnat, quia ſi nulla ex eo teſtõ orta eſt naturalis obligatio, quo fieri poteſt modo, vt locus ſit retentioni? Eo tamẽ caſu defendi poteſt Alex. & ſequacium opinio, cum legatarius retinet non contradicente hærede, vel eo non petente.
34 Infertur quinto erraſſe eos, † qui ſcripſerunt legatarium, qui rem legatam in minus ſolenni teſtamẽto conſequi non poteſt, iuſte poſſe eam furto ſubtrahere. Qua quidem in opinione fuerunt Bal. in l. 1. col. 2. C. de teſt. & ibidem Iaſ. num. 7. & idem Iaſ. in l. cum quis. num. 14. C. de iuris & facti igno.

Errarunt ſane ij interpretes, ſicuti recte animaduertit Didac. in d.c. cum eſses. nu. 10. verſ. 7. ex his. & Marcus Solon in ſæpius allegatis cõmentarijs ad leges Taurinas in 5. part. legis tertiæ, nu. 1496. Nam falſum eſt illorum fundamentum, cum dixerunt hunc legatarium furto poſse ſubtrahere, quia res illa legata ſibi debebatur naturali ex obligatione. Eſt ſane falſum hoc, quod res illa legata ſit ſibi debita naturaliter. Si enim debita eſset, vtique procederet traditio Baldi & Iaſonis, ſicuti
35 permiſsum eſt vero rei domino, rem ſuam † furto conſequi, quando alia via obtinere eam non poteſt, quemadmodum tradunt multi commemorati a Didaco libr. 1. variar. reſol. c. 2. num. 15. Quo autem in caſu permiſsum ſit rem ſibi debitam furto ſubtrahere, declarat Marcus Solon præcitato in loco.

Infertur ſexto falſum eſse, quod ſcripſerunt Iaſ. in d. l. cum quis, nu. 15. C. de iuris & facti ignor. Ripa in d.l. nemo poteſt, num. 98. de leg. 1. & Alc. in c. nouit, nu. 47. de iud. poſt Abbatem in c. cum eſses, col. 4. de teſtam. le-
36 gatarium † cui in teſtamento minus ſolenni factum eſt legatum, poſse aduerſus hæredes ab inteſtato ſuccedentes, vti denunciatione euangelica: Quo in errore fuerũt etiam Corn. in conſ. 119. num. 36. lib. 2. & Alc. in fin. reſpon. 724. Eſt ſane falſa traditio hæc, ſicuti optime poſt Bal. in d.l. cum quis. C. de iuris & facti igno. ſcripſit Didac. in d.c. cum eſses. num. 10. verſ. 8. conſtat. Nam cum vere nil illi legatario debeatur, vt nec quidem naturalis obligatio fuerit cauſata, ſequitur etiam non eſse locum denunciationi euangelicæ.

Infertur ſeptimo falſam quoque eſse opinionem eo-
37 rum, qui ſcripſerũt, mulierem, vel minorem, † qui contraxerunt non adhibitis ſolennitatibus a ſtatuto requiſitis, teneri in foro conſcientiæ ad ipſius contractus obſeruationem. Quã quidem opinionem probarunt multi congeſti a Tiraquello de legibus connub. in gl. 2. nu. 20. & illis addo Boer. q. 5. num. 13. Eſt ſane falſa horum opinio, vt recte ſcripſit Didac. in c. peccatum. par. 2. §. 3. in fin. de reg. iur. in 6.

Infertur octauo, quod ſtante ſtatuto prohibente maritum poſse legare vxori (Eſt ſane ſtatutum conditum ob præſumptam fraudem mulierum, quæ maritos blanditijs alliciunt ad ſibi relinquendum) ſi conſtat maritũ
38 vere ſua ſponte reliquiſse. Attamen † mulier inuitis & reluctantibus ſuccedentibus ab inteſtato, vel hæredib. ſcriptis retinere non poteſt. Cum illa teſtatoris diſpoſitio legi repugnet. Ita Petrus Pechius in tract. de teſt. coniugum, lib. 4. c. vlt. & Lancellot. Gallia in comment. ad ſtatutum Alexandriæ, in verbo, Non poſſit. q. 14. n. 22.

Infertur nono, veram eſse ſententiam illorum, qui affirmarunt, in foro conſcientiæ obſeruari poſse opinio-
39 nem illam, q; per † expreſsam ſubſtitutionem pupillarẽ mater excludatur ẽt a legitima bonorum filii, vt tradũt multi commemorati a Didaco in c. cum eſses, nu. 11. de teſtam. & illis accedit Rimin. iun. in l. precib. num. 131. & num. 142. C. de impub. & aliis ſubſtit.

Eſt enim ſic iure Pontificio diffinitum in c. 1. §. vlt. de teſtam. in 6. expreſsam pupillarem ſubſtitutionem excludere matrem etiam a legitima filii. Quæ ſane iuris pontificij conſtitutio etiam in foro conſcientiæ ſeruari debet, cum canones editi fuerint ſpiritu ſancto cooperante, c. ſi quis Diaconus, diſtin. 50. Et accedit, quod il-
40 le nõ dicitur peccare, qui canonis † auctoritate aliquid facit. c. qui peccat, 23. q. 4. & rurſus lex ipſa humana ab æterna per naturalem deriuatur, vt habetur Prouerb. c. 8. per me reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt. Hæc ſane poſtrema verba, & legum conditores iuſta decernunt, deſignant prudentiam, quia legislator legem fert, & executioni mandat. Quibus intelligimus male ſenſiſse Archid. in d.c. 1. de teſt. in 6. & ibidem Frãcum, ſic & Corneũ, Decium, Curt. iuniorem, & Sapiam, in d.l. precibus. qui dixerunt, matrem hanc non excludi a legitima in foro conſcientiæ. Quorum rationibus & argumentis ſatisfaciunt prædicti interpretes a Didaco congeſti, & ſatis diligenter Rimin. præcitato in loco.

Præſumptio quæ & quando efficiat, vt deferri poſsit iuramentum litis deciſiuum.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum iudiciale, deciſiuum litis, vt a parte deferri poſsit, præſumptio ſufficit.*
2 *Iuramentum iudiciale reus iuſte recuſare põt, vel illud deferre.*
3 *Iuramentum iudiciale deferre poteſt actor ſolam iuris præſumptionem pro ſe habens.*
4 *Præſumptio iuris vbi adeſt, dicitur adeſſe liquidiſsima probatio.*

QVAE-

Digitized by Google

QVAESTIO LXXXI.

QVæro octuageſimoprimò, an præſumptio ſufficiat, vt deferri poſſit iuramentum a parte parti, ad litis deciſionem, quod iudiciale appellamus? Et ſufficere
1 † exiſtimarunt Spec.& alij, quos infra commemorabimus. Verum quo facilius hæc quæſtio explicetur, illud prius ſciendum eſt, difficilem admodum, & dubiã eſſe illam Doctorum diſputationem, an reus recuſare poſſit ſuſcipere iuramentum ſibi delatum ab actore, vel illud referre, ſi actor nil probauit. Qua quidem in diſpu
2 tatione recepta magis opinio eſt, quod reus † poſſit iuſte recuſare iuramentum, vel illud referre. Ita Spec. in tit. de iuraméti delatione. Bal. in l. 2. ff. de iureiur. Abb. in c. vlt. in princ. num. 6. & §. 1. num. 1. de iureiur. Caſtr. in l. vlt. col. 1. C. de fideic. Caccialup. in l. manifeſtæ turpitudinis de iureiur. Socin. ſen. in conſ. 184. lib. 2. vbi ait, idem ſenſiſſe Io. And. & Franc. de Albergotis. idem ſcripſerunt Marſil. in l. de minore. §. tormenta. num. 4. ff. de q. & in ſing. 83. Io. de Selua in tract. de iureiur. part. 3. q. 2. Crauet. in conſ. 207. num. 4. & Natta in conſ. 35. num. 3. lib. 1. Et hæc videtur magis recepta opinio, & ſi ab ea diſſentiant Iacob. de Arena in l. bonæ fidei. C. de rebus cred. & iureiur. Alber. Caſtr. Alex. & Iaſ. in d. l. manifeſtæ. & ibidem Purpur. num. 11. in fi. qui ſcripſit hanc eſſe veriorem & tutiorem, & ſi eo loci Cur. iun. nu. 9. ambigat. Eandem affirmarunt Dec. in c. 2. in 3. notab. de probat. & ibidem recentiores in annota. Et hanc obſeruaſſe conſilium Burdegalenſe aſſeruit Boer. q. 95. num. 6.

Dubitatio modo hic verſatur, an actor ille ſatis dicatur de iure ſuo probaſſe, ſi ſolam iuris præſumptionem
3 habet pro ſe, † vt deferre poſſit hoc iuramentum? Et ſufficere hanc præſumptionem iuris, ſenſerunt Spec. in tit. de iuramenti delatione, num. 4. verſ. ſi autem actor, ibi, niſi aliquid ſit probatum, vel præſumptum. Et apertius Abb. in d. c. vlt. §. vlt. num. 8. de iureiur. Socin. ſen. in conſil. 184. col. 1. lib. 1. Ioan. de Selua in tract. de iureiur. par. 3. quæſt. 1. num. 3. & nu. 4. Marſil. in d. ſing. 83. Quæ ſanè ſententia probatur primò in d. c. vlt. §. vlt. de iureiuran. ibi, præſumptione vero faciente pro illo, &c. Secundò accedit ratio, quia ceſſat hoc in caſu illa iuris regula, quæ impedit hanc iuramenti delationem, nempe qđ actore non probante reus debeat abſolui, iuxta l. qui accuſare. C. de eden. Nam cum pro actore extat præſumptio iuris, ceſſat regula illa, vt tradit gl. in c. 1. in verbo, actore, vt eccleſ. bene. ſine diminu. confer. Bald. in d. l. qui accuſare. col. 2. verſ. ſecundò fallit. & ibidem Iaſ. col. vlt. verſ. & inter cæteras. & Purpur. num. 10. Præterea & ter
4 tiò accedit, quod vbi adeſt iuris † præſumptio, ibi dicitur adeſſe liquidiſſima probatio, l. licet Imperator. de lega. 1. & ſcripſimus ſupra. Satis ergo dicitur actor probaſſe ſuam intentionem, vt locus ſit huic iuramento.

Præſumptio quæ ſufficiat, vt deferri poſſit iuramentum in ſupplementum probationis.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum ſuppletorium, ſola præſumptione iuris extante, pro maiori firmitate poteſt deferri.*
2 *Teſtis reddens rationem teſtimonij, quia vicinus, præſumptione iuris probat.*
3 *Iuramentum ſuppletorium non defertur, vbi præſumptio iuris leuis eſt.*
4 *Iuramentum ſuppletorium deferri actori ob præſumptionem, de qua id intelligendum.*
5 *Teſti quem iuraſſe non conſtat, quando fides tamen adhibeatur.*
6 *Iuramentum ſuppletorium deferri actori ob præſumptionem hominis vehementem.*

QVAESTIO LXXXII.

QVæro octuageſimoſecundò, quæ præſumptio ſufficiat vt deferri poſſit iuramentum in ſupplemẽtum probationum? Hic diſputandum nõ eſt, de illa præſumptione, quã iuris & de iure appellamus, Quandoquidem ſuppletione illa aliqua non indiget, cum ſit probatio probata ac omnino liquida, vt tamẽ ſuis locis ſcripſimus. Dubitari quidem probabiliter poteſt, de præſumptione quæ iuris ſolum dr. Verum quando eam lex pro probatione habet, vt quia non leuis eſt, dicendum pariter eſt, non eſſe omnino neceſſarium iu
1 ramentum hoc ſuppletiuum, † poterit tamen pro maiori firmitate & cautela deferri. Quocirca rectè docuit Dec. in l. 1. in prima lectura, num. 19. in fin. & in tertia.
2 nu. 70. ff. de reb. cred. ſi cert. petat. quòd ſi teſtis † reddit rõnem ſui teſtimonii, quo dixit, ſe ſcire, quia vicinus, p̃ſumptiuè probat, præſumptione. ſ. iuris, & ideo deferri põt iuramentum actori in ſupplementum probationis, & eo loci idem ſcripſit Iacob. Niger. nu. 50. & Purpur. num. 114. Quorum traditiones intelligo procedere ad maiorem cautelam, alias neceſſarium non eſt hoc iuramentum, ſi ipſa iuris præſumptio ſtat ſolida & inconcuſſa. Si vero iuris præſumptio leuis eſt, tunc non defertur
3 † iuramentum in ſupplementum, cum non ſit ſemiplene probatum. Ita ſcribunt gl. in l. 3. §. 1. in verbo, leuior. ff. de minor. & ibi Angel. & Alber. in l. ſi duo patroni. in princ. & ibidem Iaſ. num. 5. ff. de iureiur. Caccialup. in l. admonendi, num. 158. & ibidem Rom. num. 87. qui ita explicat, & ibi Iaſon in repet. nu. 83. Curt. ſen. num. 256. ff. de iureiur. Grat. conſ. 110. nu. 19. lib. 2. Curt. ſen. conſ. 78. Domin. Franceſchina. col. 4. verſic. & benefacit. Marſil. ſing. 83. Et clare idẽ ſcripſit Craue. in tract. de antiq. tempo. 11. particula primæ partis principalis, num. 28. qui ita de tenui iuris præſumptione, quam aliqui qualẽ qualem appellant, loquitur. Quocirca quod reſpondit Rom. in conſ. 91. num. 10. ſemiplenam illam probationem, ob quam defertur hoc iuramentum ſuppletiuum, non ſufficere, ſi præſumptiue tantum fuit probata, hoc ſanè intelligitur, quando eſt leuis præſumptio, ſic etiam declarari poteſt doctrina Bar. in l. admonẽdi, num. 57. verſ. his præmiſſis. ff. de iureiur. Cum docuit, iuramentum hoc ſuppletiuum deferri actori, pro quo eſt præſum
4 ptio, intelligi † debet, de præſumptione vehementi, nõ autem de leui. Nam & ipſemet Bar. ibi negat, ſuſpicionem ſufficere, vt hoc iuramentum deferatur, quæ ſanè ſuſpicio non differt a leui præſumptione.

Declaratur hic caſus vt non procedat, quando iam præſumptio hæc tenuis, antiqua eſſet. Nam tunc tanti eſt effectus, vt deferri poſſit iuramentum in ſupplementum. Ita ſcripſit Bart. in l. admonendi, num. 43. ff. de iureiur. Cum dixit, quòd etſi nulla fides adhibeatur teſti
5 † quem iuraſſe non conſtat, attamen quãdo antiquitas examinationis concurrit, ſemiplenè probat, & ob id deffertur iuramentum in ſupplementum. Bartolum ſecuti ſunt Butrius, Abbas, & Ang. quos receſet Iaſ. in d. l. ſi duo patroni. in princ. num. 5. ff. de iureiur. Idem Iaſ. in repet. d. l. admonendi, num. 200.

Declaratur ſecundò hic caſus, vt non procedat, quã do duæ præſumptiones, etſi tenues concurrerent. Nam tunc deferri poteſt iuramentum in ſupplementum probationum, cum ſemiplene probent, ita declarat Iaſ. in d. l. ſi duo patroni. in prin. num. 5. in fin. ff. de iureiur. ex ſententia gl. in l. 2. §. ætas. ff. de excuſa. tut. quam Bald. & alij relati a Iaſone commendant, & alios inf. receſſebo.
6 Tertius eſt caſus, cum agitur de præſumptione † hominis, ſi vehemens eſt, deferri poterit iuramentum in ſupplemẽtum, cum magna alioqui ſit eius vis, vt dictũ fuit ſupra quæſt. 77. & hoc in caſu intelligi poteſt Ang. in §. ſi quis igitur, in fin. in authent. de inſtr. caut. & ſide,

Digitized by Google

de, cum dixit coniecturam facere ſemiplenam probationem, & ideo iuramentum in ſupplemẽtum poſſe deferri. Errauit quidem in eo Angelus dum dixit, qđ omnis coniectura etiam ſemiplena probat, vt errorem hũc etiam notauit Cur.ſenior in l.admonendi.nu.289. ff.de iureiur. Non tamen errauit, cum ſenſit iuramentum deferri, cum ea extat coniectura, quæ ſemiplenam probationem facit. Idem ſenſit Bal.in rub.de controuerſia inueſtituræ, nu.1. Idem ſenſit idẽ Bald.in authen.ſed nouo iure, num.2. C.ſi cert.pet. Rom. in d.l.admonendi, n.87.ex c.tam literis, de teſtib. Et declarat Rom. vbi ſupra, non procedere in cauſa ciuili ciuiliter mota, ibidẽ Iaſ.in repe.nu.82. Idem conſ.129.in fin.lib.1. Si vero hęc præſumptio tenuis eſt, non defertur. Ita intelligi & declarari poteſt Bald.in l.in bonæ fidei, col.2.verſ.ſecundo modo.C.de reb.credi.& iureiurando, cum dixit, ꝙ quando iudex coniecturam de re aliqua fecit, id eſt, cępit dubitare, & indicium habere, non defertur iuramẽtum. recte loquitur Baldus, quia hęc leuis pręſumptio, quam coniecturam & indicium ille appellat, non facit ſemiplenam probationem. Ita etiam de ſola vna coniectura, & ſolo indicio (inter hæc enim non conſtituit ille differentiam) docuit Curt.ſen.in d.l.admonendi, num.288. ff.de iureiur. atque intelligi & declarari pōt Ang. in §.ſi vero vſusfructus. in fine.in authen. de nupt.cum ſcripſit, iuramentum in ſupplementum non deferri, niſi ſemiplenè eſt probatum, & ideo indicium, quod (ait ille) eſt minus quam ſemiplena probatio, non ſufficit. loquitur Ang.de indicio propriè, id eſt, tenui pręſumptione. Ita a repugnantia poteſt defendi Ang.

Declaratur hic caſus, vt non procedat, quando plures extant coniecturæ ſimul. ita loquitur Bal.in l.ſi fundum.in fin.C.de rei vẽdicatio.cum ſcribit, quod ſi quis vult probare quot fructus ex prædio percipere potuit, probando quod ager fuit cultus, & quod communiter tot fructus ex ſimilibus agris percipi ſolent, cum concurrant hæ coniecturæ, iuramentum in ſupplementum poteſt deferri. idem ſcripſit Curt.ſenior in d.l.admonendi, num.209.in fine.de iureiurando.ex ſententia gl. in l.2. §.ætas.ff.de excuſat.tuto. in l.inſtrumenta. C.de probatio.& in c.tertio loco. extra eodem, de probatio. & in c.vlt.de ſucceſſ.ab inteſtat. Et ſi ex pluribus coniecturis ferri poteſt pro aliquo ſententia, vt dicemus infr. quæſt.94. multo magis deferri poteſt hoc iuramentum, in ſupplementum probationum.

Præſumptio, quæ, & quando impediat deferri iuramentum ſuppletorium aduerſario, qui plene vel ſemiplenè probauit.

S V M M A R I V M.

1 *Præſumptione iuris ſola, vel hominis, ſuperueniente, contra eum qui ſemiplene probauit, non poteſt deferri iuramentum ſuppletorium.*

2 *Probationes multum euidentes requiri contra officiales.*

3 *Dolum alicuius probare volenti, non defertur iramen. ſuppletorium.*

4 *Notario atteſtanti de errore, non defertur iuramentum ſuppletorium.*

5 *Inſtrumentum debiti, repertum penes debitorem facit præſumi debitum ſolutum, non tamen defertur iuramentum ſuppletorium.*

6 *Tortura minus ſufficiens non purgat omnia indicia, exiſtentia contra eum.*

Q V AE S T I O LXXXIII.

QVæro octuageſimotertio, è conuerſo ad præcedentem quæſtionẽ, an præſumptio
1 † impediat deferri iuramentum aduerſario, qui vel plenè, vel ſemiplenè ita probauit, vt deferri alias ei potuerit? Hac in re dicẽdum eſt, quod quando quis ſemiplenè probauit, & ei contraria ſuperuenit præſumptio (intelligo hic de præſumptione, vel iuris, vel hominis, illa.n.iuris, & de iure omnino excluderet,) non poteſt ei deferri iuramentum in ſupplementum probationum. ita ſcribunt gl.in l.vlt. in verbo præſumptioni.& ibi Bart.col.vlt. dicit ſingularem.ff.quod metus cauſa. idem Bald.in l.1.num.5.& 6. C.q. & aduerſus quos.& in l.in bonæ fidei, col.1.in 3.oppoſ.C.de reb.credit.& iureiur. Caccialup.in l.admonẽdi, num.139. & num.143. & ibidem Ptolomæus nu.39. ff.de iureiur. Abb.in c.vlt.§.1.num.9. de iureiur. Rom. conſ.91.num.10.& conſ.481.in fin. Marſil.in l.maritus, num.49.de quæſtio.in rubr. C.de probat.num.111.& in praxi crimin.§.diligenter, num.3.& ſing.197.& conſil. 85.num.37. Maran.in praxi iudiciorum, in 9.actu qui in iudicio emergit.verſ.5.& Boer.q.95.num.7.

Hinc egregiè docuit Ang.in l.vlt. C.vbi de crim.agi oportet, quod qñ agitur contra magiſtratum, tpe Syndicatus, & contra eũ ſemiplena probatio facta eſt, non defertur iuramentum in ſupplementum. Angel.ſecutus eſt Ptolomæus in l.admonendi, n.48.verſ.37.fallit, &c.

Ea ratione, iam relata mouentur, ꝙ præſumptio ſit pro ipſo officiali, vt probat l.2. C.de offic.ciuil.iudic.& dicemus infra ſubſequenti libro, in præſump.68. Mouẽtur etiam textu d.l.vlt. C.vbi de crimi.agi oportet. vbi, ſufficiens inſtructio requiritur cõtra officiales. Huc pertinet, quod egregiè docuit Bal.in l.obſeruare.§.proficiſci.quæſt.10. ff.de offic.proconſ.& legat. cum dixit, qđ
2 contra † officiales requirantur probationes multũ euidentes.& Baldum ſecutus eſt Gramm.in conſ.35.num. 36.in criminalib.qui & Paridem Puteum recenſuit. Idẽ Gramm.in conſ.54.num.5.& Aegidius Boſſius in tractat.cauſarũ criminal.in tit.de official.corruptis pecunia.num.14. Verum ab Angelo diſſentiunt Marian.Socin.ſen.in c.vlt.nu.27. de iureiur. & alij nonnulli, quos recenſet Caccialup. in l.admonendi.nu.139. ff.de iureiur. Scribunt ij deferri poſſe iuramentum, modo cætera requiſita concurrãt. Nec vrget relata ratio præſumptionis, cum verum non ſit, pro eo eſſe ſemper præſumptionem, & d.l.vlt.C.vbi de crimine agi opor.non probat, cum ſolũ dicat, quod in loco adminiſtrationis facilius inuenitur ſufficiens inſtructio. Has opiniones recte cõciliat Caccialup.in d.l.admonendi, nu.140. Aut agitur contra magiſtratum, & officialem, ob aliquod factum; pro quo eſt pręſumptio, iuxta d.l.2.C.de offic.ciuil.iud. & tunc non eſt locus ipſi iuramento. ita procedat opinio Angeli, & ſequacium. Aut agitur ob aliquid factũ, quod præſumptionem non habet, & tũc ſi cętera requiſita concurrunt, locus eſt huic iuramento. ita procedat opinio Socini, & aliorum. Alia ẽt conciliatio ſumi pōt ex traditione Boſſij loco ſupracitato, quod aut criminaliter agitur, & tunc non ſufficiunt præſumptiones, & cõſequenter, nec iuramentũ ſuppletiuum deferri poteſt, aut ciuiliter, & tunc cum præſumptiones ſufficiant, ita & iuramento locus eſſe poterit. Illa tamen Caccialupi conciliatio mihi magis probatur. Hinc etiam docuit Bald.in l.1.C.qui & aduerſus quos, quod vbi agitur de
3 probando dolo † alicuius, non defertur iuramentum in ſupplementum probationum, cum dolus non præſumatur. Baldum ſecuti ſunt Ptolomæus in d.l.admonendi, num.48.verſ.41.fallit.de iureiur.& ibidem Iaſ.in repet. num.295.verſ.3.fallentia.& reſpondit Crauet.in conſ. 287.col.6.verſ.& licet.

Hinc etiam ſcribit idem Iaſon in d.repet.l.admonendi, num.295.verſic.4.fallentia, quod quando agitur de
4 probando † errore notarii, & notarius atteſtatur de ipſo errore, non defertur iuramentum in ſupplementum, quia repugnat præſumptio ſcripturę, quæ legitur ſine errore ſcripta, ita Bal.in l.imperator.ff.de ſtatu hom.& dicemus infra lib.5.& præſum.56.vbi differemus de præ-

ſumptione

Digitized by Google

ſumptione falſi. Hinc etiam ſcribit idem Iaſ.d.nu.295.
5 verſ.5.fallentia, quod quando reperitur † inſtrumẽtum debiti penes debitorem, præſumitur debitum ſolutum, non tamen defertur iuramentum in ſuplementum, quia illa præſumptio eſt ſine cauſa. Qua de re attingemus ẽt infra lib.3. in præſumpt.53. vbi explicabimus præſumptionem illam, quæ ſumitur ex Chirographo lacerato. exiſtenti apud creditorem.

Hinc tradit Benuenut.Straccha in tract. de mercatura, part.2.num.82. quod ſi mercator agit rei vendicatione aduerſus mercatorem, ad mercium ſarcinulã, quam ballam vulgo vocant, & actor probat Sarcinulam illam ſuo ſigno ſignatam, aduerſarius vero vno teſte ſemiplenè probet eam Sarcinulam ſuam eſſe: Cum præſumptio ſit pro actore ob illud ſignum Sarcinulæ, vt dicemus lib. 2.præſumpt.48. non poterit deferri ipſi reo iuramentũ hoc ſuppletiuum. Hinc reſpondit Crauet. in conſil.287.
6 col.6.verſ.& licet. Cum reſpondit, quod etſi tortura † minus ſufficiens non purget omnia indicia, quæ erant cõtra illum tortum, attamen aliquam præſumptionem facit, quæ quidẽ præſumptio erit ſufficiens ad impediendum iuramentum ſuppletiuum aduerſarij, contra ipſum tortum.

Præſumptionibus duabus concurrentibus, an tertia, quæ alioqui eſt neceſſaria, iuramento ſuppleri poſſit.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptionibus tribus requiſitis in aliquo actu, duabus exiſtentibus, tertia per iuramentum nequit ſuppleri. Et qua ſit ratio. num.2.*

QVAESTIO LXXXIV.

QVæro octuageſimoquartò, ſi in aliquo actu tres præſumptiones requirantur, & duæ tantum concurrant, an tertia per iuramentum poſſit ſuppleri? Et ſup-
1 pleri † non poſſe docuit Caccialup. in l.admonendi, nu. 215.ff.de iureiur. Exemplum ille adfert in tribus illis cõiecturis, & præſumptionibus, quæ requiruntur ad detegendum contractum eſſe fœneratitium, iuxta c.illo vos. de pign. & c.ad noſtram.de emp.& vendit. ꝙ ſcilicet adſit pactũ de retrouendendo, modicitas pretij, & ꝙ ille emptor conſueuerit fœnerari. ſi ergo duæ ex prædictis coniecturis erunt probatæ, tertia iuramento ſuppleri nõ poterit. Ita affirmat Caccialup. præcitato loco, poſt La-
2 pum in c.vlt.de iureiur. Ea eſt ratio, † quia ſingulæ hæ præſumptiones ſeparatim debent eſſe probatæ, vt præcitatis in locis. Etſi ergo duæ erunt probatæ, non tamen tertia, & ideo conſiderari in ea non poteſt aliquod ſupplementum ex adhibito iuramento.

Præſumptio an operetur, vt is, contra quem eſt, iurare debeat de calumnia.

SVMMARIVM.

1 *Iurare de calumnia tenetur, contra quem extat præſumptio.*
2 *Iuramentum calumniæ exigere poteſt iudex, cum ei videbitur expedire.*
3 *Iuramentum calumniæ, quando etiam in cauſa matrimoniali præſtari oporteat.*
4 *Iuramenti calumniæ vel malitiæ, quis ſit effectus.*

QVAESTIO LXXXV.

QVæro octuageſimoquintò, an præſumptio hunc pariat effectum, vt is contra quem eſt, cogatur iura-
1 re de calumnia? Et effectum hunc † parere, probat c.2. in fine, de iuram.calum. in ſexto, dum ſtatuit, iu-
2 dicem † poſſe exigere iuramentum malitiæ & calumniæ, cum expedire ei videbitur. Id quod exponit gloſſa ibi, quando videt ex coniecturis & præſumptionib. malitiosè agi, & excipi. Et ibidem ſcribunt Gemin. col.2. & Francus in vlt.notab. Idem quoque probat c.literas. §.propterea.de reſtitutio.ſpolia. vbi gloſ. in verbo, rece-
3 pto, affirmauit, iuramentum † calumniæ in cauſa matrimoniali, quod alias exigi non ſolet, præſtari oportere, cum aduerſus petentem, vel excipientem obſtat aliqua præſumptio. Et his iuribus adductus ita docuit Butr. in c.licet cauſam, num.29. de probatio. Huc facit c.ſtatutum.§.cum autem.ad finem.de reſcr.in 6. vbi iuramentum calumniæ exigitur ab eo, quem iudex præſumit malitioſe petere dilationem. Id quod annotarunt & Ang. in l.interdum. ff.de iudi. & Caſſado.deciſ.3.nu.1.tit.de
4 dilat. Hoc autem iuramentum hunc parit † effectum, vt præſumptio atque ſuſpicio illa calumniæ ſublata, & extincta cẽſeatur, ſicuti prædicti Doctores præſupponũt, & manifeſtè ſcribunt Claud.Seyſell. in l.Celſus. nu.25. verſic.tertiò fallit. ff.de vſucap. & Neuizan.lib.3. Syluæ nuptia. num.53. idem ſenſit Marian.Socin.ſen. in rubr. extra de iuramento calum. in fine.

Præſumptio an ita adiuuare poſſit teſtes ſingulares, vt probent.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio, teſtes ſingulares, vt probent, adiuuat.*
2 *Teſtis vnus de veritate, coniunctus confeſſioni extraiudiciali factæ incidenter, plenè probat.*

QVAESTIO LXXXVI.

QVæro octuageſimoſextò, an præſumptio adiuua-
1 re ita poſſit teſtes ſingulares, vt probẽt? Et † poſſe ſenſit Caſtr. in conſ.282. In cauſa iſta quinq; col.pen. verſ.item non obſtat, ꝙ teſtes. lib.1. dum reſpõdit coniecturas efficere, vt vehementer adminiculẽtur, quod ſufficere dixit, ſentiens probationem perfectam induci. Idem Caſtr. in conſil.250. Viſo puncto ſupraſcripto. col.pen. verſ.& licet videantur. lib.2. quem quidem ſecutus eſt Crauet. in tract. de antiq.temp. in 3.part. 4. part.princ. in fi. Et ij moti ſunt ex c.vlt.de ſucceſſ.ab in-
2 teſt. vbi glo. in verbo, vnus † teſtis. Et ex illo textu ibid. Abb.nu.6. ſcriptum reliquit, teſtem ſolum de veritate, coniunctũ confeſſioni extraiudiciali incidenterque factæ, quæ alioqui præſumptionem tantum facit, plenè probare.

Præſumptio leuis, ſeu qualis qualis, quid operetur circa probationes, an ſcilicet ſemiplenam probationem faciat, vel alias coadiuuet.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio leuis ſemiplenam an faciat probationem, vbi opinio negatiua probatur. n.2.*
3 *Præſumptionis leuis verus effectus quis ſit.*
4 *Actore nõ probante abſoluitur reus, niſi adſit aliquod quod pro actore faciat.*
5 *Præſumptio leuis adiuncta vni teſti, facit per iudicem deferri poſſe iuramentum ſuppletorium.*
6 *Suſpectus de crimine ob leuem præſumptionem inquiri poteſt.*

QVAESTIO LXXXVII.

QVæro octuageſimoſeptimò præſumptio leuis, ſeu qualis qualis, vt noſtri appellant, quid operetur? Et plures effectus operari Doctores ſcribunt. Et primus eſt effectus, ex multorum opinione, vt ſemiple-
1 nam † probationẽ faciat. Ita ſanè Bart. in l.admonendi, num.45.ff.de iureiur. Butr. & Abb. in cap.penul.col. penult.de re iudic. cum ſcribunt, quòd illa qualis qualis præſumptio, quæ oritur ex ſententia inter alios lata, ſemiple-

Digitized by Google

ſemiplenam probationem facit. Quam quidem tradi-
tionem probarunt & Ang. in l.2.ad finem.C.de edend.
Decius in l.ex his,num.22.C.de teſtam.milit.conſil.42.
& in conſil.272.num.3. Cæterum vera non eſt hæc ipſa
2 traditio, cum vere ſemiplenam probationem † non fa-
ciat, ſicuti aduerſus Bar.& ſequaces rectius ſcripſerunt
Bal.in conſ.3.ſi egreſſæ,in fine.lib.4. Aret.in ca.cauſam
quæ.col.4.de teſtib.& in conſil.163.col.2.verſic.vtrum
autem. Cæpolla in conſil.25.col.2.in ciuilib.Curt.ſen.
in conſil.73.Magnifice vir.col.3.Iaſon in l.ſi duo patro
ni.in princ.col.2.nu.5. de iureiur.poſt Imol. ibidem do
cuit ſibi parum conſtans Dec.in l.2.num.50. C.de eden.
Cum dixit, hanc qualem qualē præſumptionem indu-
cere ſemiplenam probationem in cauſa connexa,ratio-
ne connexitatis. Hanc quoque ſnīam probarunt Ripa
in d.l.admonendi,col.pen.n.202.ff.de iureiur.& in l.2.
nu.36.C.de eden.Ferdin.Soar.in repe.l.filiusf.§.diui.n.
329.de leg.1.Moder.Pariſien. in conſuet.Pariſien.tit.1.
§.5.nu.38.Crau.in tract.de antiq.temp.in 2.parte,num.
48.& Did.lib.6.Pract.q.cap.13.num.1.verſ.cæterum.
3 Secundus itaque & verior † effectus eſt, vt hęc qualis
qualis præſumptio ita coadiuuet cæteras probationes,
vt ſi alioqui æquales eſſent ipſę contendentiū probatio
ne, pręualeat hæc, quæ hac præſumptione coadiuuatur.
Ita tradunt gl. in c.cum olim.il 1.de priuileg. Bal.in l.ſi
duo patroni.in princ. & ibidem Iaſ.nu.3.ff.de iureiur.
Alex.in l.militis.n.7. C.de teſtam.milit. & in conſ.112.
col.vlt.lib.4.Fel.in c.cum dilecti.col.vlt.ver.primus.de
accuſat.Curt.ſen.in d.cōſ.73.col.3.Ripa, Crau.& Did.
quos ſupra cōmemoraui.Idē ſcripſit Arnald. Albert.in
tract.de hæreticis,q.34.n.44. Et ij quidē moti ſunt arg.
l.4.§.addictis. ff.de fideic.liber.ex l.poſſidere.ff.de acq.
poſſ.& c.licet cām, de probat. Et huc pertinet gl.in c.1.
§.ſi duo.in verbo, teſtimoniū.de pace tenen. Cū dixit,
4 ꝙ actore † non probante reus abſoluitur, niſi aliquid ad
ſit, quod pro ipſo actore faciat, ſicque alia pręſumptio.
Tertius eſt effectus, vt hæc qualis qualis pręſumptio
5 † adiuncta vni teſti, ita faueat, vt iudex poſſit ei deferre
iuramentum ſuppletiuum. Ita Bart.in l.ſi duo patroni.
in prin.nu.3.ff.de iureiur.& ibidem nu.5.Curt.ſen.in d.
conſ.73.col.3. Albe.in trac.de teſtib.par.3.nu.17.Felin.
in c.cum dilecti.col.vlt.ver.ſecundus effectus.de accuſ.
Ripa in d.l.admonendi, num.203.de iureiur.& Crau.
in tract.de antiq.temp.par.2.num.48.in fin.
6 Quartus eſt effectus, vt de aliquo crimine † ſuſpectus,
ob hanc qualem qualem præſumptionem inquiri poſ-
ſit, ſicuti inquiri poteſt ob informationem receptā par-
te non vocata, quæ dr̄ facere qualem qualem præſum-
ptionem, vt probat c.qualiter & quādo.il 2.§.pen.de ac
cuſ.Inno.in c.1.num.5.de poſtul.prælat. Bar.in l.de ſub
merſis.ex illo textu. C.de naufrag.lib.10. Aret.in ca.2.
col.2.de teſtib.& apertius & in ſpecie magis Arnal.Al-
ber.in d.tract.de hæreticis,quæſt.34.nu.44. Ita ēt poſſe
inquiri ex teſtimonio propinquorum occiſi, quod ta-
men ſolam qualem qualem præſumptionem facit, vt di
cemus ſubſequenti quæſtione, in quinto iudicio.

Præſumptio ad inquirendum, qualis
eſſe debeat.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio & indicia ad inquirendum & torquendum paria*
eſſe non oportet.
2 *Indicia ad torquendum vrgentia, & ad damnandum vrgentiora*
requiruntur.
3 *Indicium aliud iuris, aliud facti.*
4 *Indicium facti quid*
5 *Indicium iuris quid.*
6 *Indicia leuiora ad inquirendum, quam torquendum ſufficiunt.*
7 *Inquiſitio alia generalis, alia ſpecialis;*
8 *Inquiſitio ad quem finem fiat.*
9 *Inquiſitione in generali cur ſufficiant leuia indicia.*
10 *Inquiſitionem generalem iudex incautè non debet facere, et quā*
ob cauſam.
11 *Indicia ad prahenſionem, & generalem inquiſitionem a pari*
procedunt.
12 *Teſtimonium cuiuslibet teſtis ad inquirendum generaliter ſuf-*
ficit. Idque etiam locum habere in teſtimonio inimici, vel ban-
niti.num.13.
Item in teſte, qui propter ætatem alias interrogari non poßet.
num.14.
15 *Aßertio vulnerati ſuperuiuentis eſt indicium ſufficiens ad gene*
ralem inquiſitionem. Idem & fama.num.16.
17 *Famam ſufficere etiam ad inquiſitionem ſpecialem, prehenſio-*
nem, & torturam ſecundum aliquos.
18 *Inimicitia grauis eſt ad generalem inquiſitionem, indicium ſuf-*
ficiens.
19 *Teſtimonium propinquorum vulnerati vel occiſi, ſufficit ad ge-*
neralem inquiſitionem. Idque etiam ad prehenſionem, & ca-
pturam ſuſpecti.num.20.
21 *Indicia ad ſpecialem inquiſitionem quæ ſint.*

QVAESTIO LXXXVIII.

QVæro octuageſimooctauo an p̄ſumptiones, & in-
dicia eadem eſſe debeant illa, quæ requiruntur, vt
poſſit quis de crimine inquiri, cum illis, vt poſſit com-
1 prehendi, torqueri, & damnari? Et paria eſſe nō † opor
tere certum eſt. Nam etſi præſumptiones & indicia vt
prehēſioni locus eſſe poſſit, pares ſunt cum illis, quæ ad
generaliter inquirendum ſufficiunt. Attamen his vrgē-
tiores eſſe debēt illæ, quæ requiruntur, vt de delicto ſpe
2 cialiter poſſit inquiri. Et multo vrgentiores † eſſe debēt
vt torqueri, ac tandem multo vrgentiores vt poſſit dā-
nari, ſicuti ſcribunt multi, quos infra commemorabo,
& inter cæteros manifeſtè Iulius Clarus in Pract.crim.
q.20.pag.1.verſ.nihilominus.& Alc.in reſpon.462. Eo
in ſententia. n.11. Quocirca Bal.in l.ſeruos.verſ.& ad-
3 de.C.de teſtib. Scribit, indicium † aliud eſſe facti, aliud
4 iuris. Indicium facti † eſt, quod iudex dirigatur in viam
perſcrutationis, & tale indicium (inquit Bal.) poteſt per
5 quēcunque fieri. l.qui vlt.ſup.ff.de pęnis. Indicium † au
tem iuris eſt (ait. Bal.) quod habet aliquem effectum, &
quod quidem dirigit in viā quæſtionis habendæ, quod
dam vero eſt, quod vna cū aliis adminiculis inſtruit iu
dicem in viā condemnationis. Et Baldi doctrinā pro-
barunt Fel.in c.cum dilecti.n.14. de accuſ.& Aegidius
Boſſius in tract.cauſar.crimin.tit.de inquiſit. nu.4. Ad
6 inquirendum † itaque leuiora ſufficiunt indicia, quam
ad torquendum, & damnadum. Cęterum inquiſitio (vt
7 attigi ſupra) altero de duob.modis fieri ſolet. Vna eſt †
8 generalis, altera vero ſpecialis. Generalis ſolum fit † pro
inſtructione magiſtratus, & iudicis, vt perquirere & in
dagare poſſit, quis delictum illud perpetrauerit, vt de-
inde habita aliqua cognitione, & ſcientia delinquen-
tis inquiri is poſſit in ſpecie. Ita ſcribunt Bart.in leg.2.
§.de publico. ff.ad leg.Iul.de adult. Ang. Aret. in tract.
maleficiorum.in verbo, hæc eſt quædam inquiſitio. Gā-
din.in tractat.maleficiorum. tit.quomodo de maleficiis
cognoſcatur, & alij quos recēſet, & probat Aegid Boſ-
ſius præcitato in loco, num.2. Et idem affirmarunt Blā
cus in pract.crimin.in princ.nu.28.29.Marſil.in pract.
crimin.§.conſtante. & Robert.Matan.in practic.ciuili.
parte 6.in princ.n.7.qui ſatis egregie praxim declarat.
Quo itaque ad faciendum generalem illam inquiſitio-
nem, ſufficiunt indicia leuia, modo aliquem colorē ha-
beant. Illa vero quæ ad inquirendum ſpecialiter requi-
runtur, paulò illis vrgentiora eſſe debent. Et ratio qua-
9 re in generali inquiſitione ſufficiant leuia indicia, ea †
eſt,

Digitized by Google

eſt, quia agitur de leui præiudicio contra eum, qui deli-
quiſſe creditur. Ita ex ſententia Baldi in l.1. C.de ſum-
ma Trinit.& fide Cath.& Marian.Socin.ſen.in c.quali-
ter & quãdo.il 2.de accuſ.ſcriptum reliquit. Boſſius in
d.tit.de inquiſit. num.6. Admonent tamen interpretes
10 iſti, ne iudex incautè † progrediatur ad hãc generalem
inquiſitionem, quia inquiſitio hæc, etſi generalis ſit, at-
tamen aliquantulum lædit exiſtimationem eius, qui in-
quirendus eſt, & apud graues, & probatos viros eius fa
ma bona minuitur. Hic commemorabo aliqua indicia,
quæ etſi non ſufficiunt ad formandam ſpecialẽ inquiſi
tionem, ſufficiunt tamen ad generaliter inquirendum,
11 ac etiam ad prehenſionem, cum a pari procedant † in-
dicia ad prehenſionem, & ad generalem inquiſitionẽ.
& deinde hac eadem in quęſtione ſubijciam aliqua alia
indicia, quæ apta ſunt ad formandum, & tranſmitten-
dum ſpecialem ipſum inquiſitionis libellũ. Paulò enim
vrgentiora eſſe debent illa, ad inquirendum tam gene-
raliter quam ſpecialiter, & ad capturam.

Primum indicium ad generaliter inquirendum, ori-
12 tur ex teſtimonio † cuiuslibet teſtis. Ita ſenſit Bald.in d.
l.ſeruos, verſ.& adde; C.de teſtibus, quem ſic declarat
Boſſius in d.tit.de inquiſitione, nu.4.qui eiuſdem opi-
nionis recẽſet Marian.Soc.ſen.in d.c.qualiter. Et ob id
13 ait Boſſius, teſtimonium etiã † inimici, vel banniti, qui
alioqui alias teſtificari non poteſt, ſufficere. Et idem
Boſſius ibi, num.61.ex aliorum ſententia ſcripſit, teſtes
14 qui propter ætatem alias † recipi, & interrogari nõ poſ-
ſunt, interrogari poſſe ad inquirẽdum, intelligo ego ad
inquirendũ generaliter, quanquam Iul.Clar.in practi-
ca crim.q.20. ver.ad formandum, intellexerit Boſſium
de ſpeciali inquiſitione loqui.

Secundum indicium ſufficiens ad generalem inqui-
15 ſitionem, † oritur ex aſſertione vulnerati ſuperuiuentis.
(ſi enim decederet, indicium ad ſpãlem inquiſitionẽ, vt
mox dicemus, faceret.) Is ego vulneratus indicium hoc
facit, ſicuti ſcribunt Ang.Aret.in tract.maleficiorum,
in verbo, qui iudex ad probationem, num.6. Igneus in
l.Caius, nu.13.ff.ad S.C.Syllania. Lancell.Conrad in tra
cta.de prętore, pag.256.verſ.10.adde.& apertius Iulius
Clar. in practica crim.q.20. verſ.ad inquirendum.& q.
21.verſ.aſſertio vulnerati, qui ſubiungit, hoc indicium
et ſufficere ad capturam & prehenſionem. Id quod affir
marunt Ant.Gomeſ.in 3.tomo variar. reſolut.c.13. nu.
16. & Petrus Placa lib.1.epitome delict.c.13. num.15.

Tertium indicium aptum ad generalem hanc inqui-
16 ſitionẽ naſcitur † ex fama. Ita probat c.qualiter & quã-
do, il 1.§.pen.ff.de accuſ. Ang.Aret.in tract.maleficiorũ
in verbo hæc eſt quædam inquiſitio, nu.68. Iac.Nouell.
in pract.crim.tit.quæ indicia præcedere debeant, n.24.
in fin. & apertius Iul.Clar.in pract.crim.q.6.in princ.&
q.30.verſic.ad inquirendum. Cæterum cum non modo
17 & Clarus ipſe, ſed & alij multi affirment, famam † ſuffi
cere etiam ad inquiſitionem ſpecialem, imo & ad pre-
henſionem, ac etiam ad torturam, ob id infra ſuis in lo
cis hac de re fuſius diſputabimus.

Quartum indicium ſufficiens ad inquirendum ge-
18 neraliter, deſcendit † ex graui inimicitia. Ita ſcribit Iul.
Clar.in pract.crim.q.20. verſ.ad inquirendum, & q.33.
verſ.inimicitia, qui quidem aſſeruit, ſufficere etiam ad
ſpecialem inquiſitionem, & idem tradit Blanc.in l.vlt.
num.175.ff.de quæſt. Et ij quoque ſcribunt ſufficere ad
prehenſionem, & capturam.

Quintum indicium ſufficiens ad generalem inquiſi-
19 tionem exoritur † ex teſtimonio propinquorum illius
vulnerati, vel occiſi. Ita tradit Blancus in pract.crim.in
prin.n.13.& n.28.qui eiuſdem opinionis recenſet inter
cæteros Ang.& Rom.in l.ſi quis in graui, §.ſi quis mo-
20 riens, ff.ad S.C.Syllan. Hoc autem indicium † ſufficit pa
riter ad prehenſionem, & capturã huius ſuſpecti, vt ſcri
bunt Salic.in l.abſentem, C.de accuſ.& in l.2.C.de cuſt.
reor. Blanc.vbi ſupra.num.14.

21 Quo autem ſpecialis † inquiſitio formari, & libellus
reo tranſmitti poſſit, inter cætera indicia hæc ſolent
connumerari.

Primo fama, vt diximus paulò ſupra, ſecundò grauis
inimicitia, vt etiã attigimus ſupra, & vberius dicemus
infra quæſtione ab hac ſecunda, cum diſputabimus, an
indicium hoc ex inimicitia ſufficiat ad torturam. Ter-
tium indicium ſufficiens ad inquiſitionem ſpecialem
oritur ex fuga. Ita ſenſit Blancus in l.vlt.num.279.ff.de
quæſt.& apertius Iul.Clarus in pract.crim.q.20.ver.ad
formãdum, in fin. Et de effectu fugæ multa dicemus in-
fra quæſtione ab hac ſecunda. Quartũ indicium ad ſpe
cialem inquiſitionem aptum, oritur ex teſtimonio ſocij
criminis, aliquibus tamen in caſibus. Ita Alc.in tract.
de præſump.reg.2.præſump.10.in fin.poſt Ang.Aret.in
tract.maleficiorũ, in verbo, fama publica, & ſcripſi lib.
2.de Arbit.iudicum, caſu 474.vbi vberrimè explanaui,
quam fidem faciat teſtimonium ſocij criminis. Quintũ
indicium oritur ex aſſertione offenſi, exiſtentis in arti-
culo mortis. ita Franc.Brunus in tract.de indicijs & tor
tura, parte 1.q.3.num.26. Iul.Clar.in pract.crimin.§.fi.
verſ.aſſertio vulnerati. Sextum indicium oritur ex denũ
ciatione ſyndici, vel alterius officialis præpoſiti ad fe-
rendum crimina. Ita Salic.in l.ea quidem, col.6.verſic.
10.quæro, C.de accuſat. Ang.Aret.in tract. malefic.in
verbo, nec non ad denunciationem, num.14. Marſil.in
pract.crim.in fine principij. Blancus in pract.crimin.in
verbo, his præmiſſis, num.130. & idem in tract.de indi
cijs & tortura, num.396.

Præſumptio qualis eſſe debeat, vt quæſtionibus
& tormentis locus ſit.

SVMMARIVM.

1 *Indicia & præſumptiones ad torturam ſufficientes quæ ſint, iu-
dex arbitratur.*
2 *Torturæ & quæſtionibus locum facere non ſolum præſumptio-
nes, ſed indicia. Et qualia illa eſſe debeant, num.3. & 4.*
5 *Indicium ad torturam ſufficiens oritur ex atteſtatione teſtis
vnius, de viſu ipſius geſti & actus, & delicti commiſſi. Nec
opus eſt vt omni ſit exceptione maior. num.6.*
7 *Teſtis vnus de viſu non ſolum indicium, ſed & ſemiplenam fa-
cit probationem.*
Et quæ concurrere debeãt, vt huic indicio ſit locus. n.8.10.et 11.
9 *Teſtis vnus ad indicium faciendum, quando neceſſe non ſit vt
omni careat exceptione.*
12 *Teſtis vnus omni exceptione maior, indicium facit etiam in cri-
mine læſæ maieſtatis.*
13 *Teſti omni exceptione non maiori, quando iudex poſſit adhibere
fidem.*
14 *Confeſſio extraiudicialis accuſati, facit indicium ſufficiens ad tor
turam.*
15 *Confeſſio extraiudicialis facit ſemiplenam probationem.*
16 *Confeſſio extraiudicialis, vt faciat indicium quæ requirantur, n.
17.19.20.& 21.*
18 *Falſum ſine cauſa non præſumitur commiſſum.*
22 *Confeſſio extraiudicialis etiam minoris, indicium ad torturam
præbet, ſi talis ſit qui torqueri poſſit.*
23 *Confeſſio extraiudicialis torturæ locum facit, facta etiam parte
abſente.*
24 *Confeſſio tacita orta ex reſponſione accuſati, dicitur præſumptio
violenta.*
25 *Confeſſione extraiudiciali per reum reuocata, locus non eſt tor-
turæ.*
26 *Confeſſio ſacramentalis facta coram ſacerdote, non facit indi-
cium ad torturam. Et quæ ſit ratio, n.27.*
28 *Fama quibuſdam alijs adminiculis concurrentibus, eſt ad tor-*

turam

Digitized by Google

turam indicium ſufficiens.

29 *Fama non habet vim teſtimonij, ſed vices accuſatoris obtinet vel iudicis.*

30 *Fama plus mali, quam boni nunciat.*

31 *Fama vt indicium ad torturam faciat, quæ requirantur.*

32 *Fama vehemens abſque alijs adminiculis, indicium torturæ præbet.*

33 *Fama vehemens quæ ſit, iudex arbitrabitur.*

34 *Fama ſola indicium ad torturam facit in his, quæ ſunt difficilis probationis.*

35 *Fama cum denunciatione ſyndici concurrens, indicium præbet quæſtionibus.*

36 *Fuga ad torturam eſt indicium ſufficiens.*

37 *Fuga quando quæſtionibus faciendis non præbeat indicium, nu. 38.39. & ibid. additur declaratio, num. 40.*

41 *Fuga ob contumaciam indicium facit, concurrente leuitate vitæ in accuſato, vel alio quodam adminiculo.*

42 *Fugiens ex carcere, eo tamen non fracto, indicium ad torturã facit, & quando.*

43 *Fuga iniuſtè carcerati, torturæ non eſt indicium ſufficiens.*

44 *Carcere diſcedens animo redeundi, non facit indicium quæſtionibus.*

45 *Carcerem frangens vel compedes rumpens, fugiendo non ſolum torturæ indicium facit, ſed & probationem plenam, ſi fuga cũ conſpiratione facta fuerit.*

46 *Fuga ſola etiam abſque conſpiratione, ſi cum carceris fractura fiat, plenam probationem criminis facit in aliquibus caſibus, n. 47. & 48.*

49 *Fuga cum fractura carceris, quando ad condemnationem probationem non faciat.*

50 *Fuga ſcholarium ex priuilegio contra ipſos non facit indicium, excepta hæreſi.*

51 *Inimicitia capitalis aliquibus concurrentibus, torturæ indicium eſt.*

52 *Inimicitia leuis, etiam cum alijs adminiculis, quæſtionibus non facit indicium.*

53 *Inimicitia cauſata ex offenſione non ſibi, ſed ſuis facta, indicium facit quæſtionibus.*

54 *Inimicitia orta inter reum et iudicem, efficax eſt, vt iudex queat recuſari.*

55 *Teſtem ob inimicitiam repelli.*

56 *Offendens alium, & inimicitiæ cauſam probans, poteſt petere ſibi caueri, ne offendatur.*

57 *Inimicitiæ effectus per reconciliationem de recenti, non cenſetur ſublatus.*

58 *Inimicitia in ſpecie probari debet, vt torturæ fiat indicium.*

59 *Minæ præcedentes quæſtionibus faciunt indicium, & de quib. minus id accipiendum. num. 60. 61. & 62.*

63 *Minæ factæ ab eo qui non conſueuit exequi, alijs adminiculis non concurrentibus, ad torturam nec quidquam faciunt indicium.*

64 *Iracundiæ calore multa proferuntur, quæ exequutioni non mittuntur.*

65 *Linguæ lubricum ad pœnam facilè non eſt trahendum.*

66 *Minæ in dubio mediante iuſtitia, non propria auctoritate intelligi debent.*

67 *Mendacium & variatio accuſati vel inquiſiti, quæſtionibus an præbeat indicium, vbi recenſentur opiniones, numero 68. 69. & 70.*

71 *Titubatio & trepidatio animi, in accuſato vel inquiſito, torturæ faciunt indicium alijs concurrentibus.*

72 *Vultus aſpectuſque ſola mutatio, non facit indicium ad torturã, & quæ ſit ratio, num. 73.*

74 *Teſtimonium ſocij criminis, concurrentibus alijs admininiculis, ad torturam facit indicium. Et quando id non habeat locum.*

75 *Teſtimonium mandatarij alijs adiutum adminiculis, quæſtionibus indicium præbet, & quæ ſit ratio, num. 76.*

77 *Confeſſio & atteſtatio offenſi facta in mortis articulo, torturæ indicium eſſe ſufficiens. Vbi tamen referuntur opiniones, num. 78. 79. & 80.*

81 *Indicia leuia concurrentia cũ aſſertione offenſi in articulo mortis factæ quæſtionibus præbent indicium.*

82 *Aſſertio raptæ in articulo mortis facta contra raptorem, indiciũ ad torturam facit.*

83 *Confeſſio facta ex pace inita cum offenſa, precio interueniente, torturæ indicium ſufficiens. Et ſecundum aliquos ad condemnationem quoque, num. 84. Et quibus de caſibus hoc intelligendum. num. 85.*

86 *Confeſſio ex pace inita, illa etiam nondum concluſa, an ſit torturæ indicium.*

87 *Confeſſio orta ex pace inita, pretio numerante patre, vel coniuncto, non facit torturæ indicium, & quæ ſit ratio, n. 88.*

89 *Conuerſatio & cohabitatio, delicto in domo vel vicinia commiſſo, indicium ad torturam facit.*

90 *Socius repertus occiſus in domo ſocij, ab ipſo ſocio præſumitur occiſus.*

91 *Marito reperto mortuo tacente muliere, contra ipſam extat indicium, & è conuerſo.*

92 *Mortuus repertus ante domum alterius, inimicitia concurrente, præſumitur a domino domus occiſus. Limitatur id, numero 93.*

94 *Damnum a vicinis datum præſumi.*

95 *Furtum a vicinis factum præſumi, vel eo qui conſueuit in ea domo conuerſari, nu. 96. cum declaratione, n. 97. & 98.*

99 *Furtum a viro bonæ conditionis & famę factum non præſumi, & ſi res penes eum reperiatur.*

100 *Telo vel gladio viſus in loco, alijs concurrentibus veluti fama vel inimicitia, indicium facit torturæ.*

101 *Delinquendi conſuetudo, torturæ præbet indicium, modo concurrant alia, idque extenditur, num. 102. Et quando nõ procedat, num. 104.*

103 *Futura iudicamus & metimur ex præteritis.*

105 *Famam malam triennio purgari.*

106 *Sollicitans vltrò & diligenter, vt de malefactore inquiratur, cum ſua non interſit, indicium præbet ad torturam.*

107 *Socius non deferens mortem ſocij reperti in domo ſua occiſi, torturæ facit indicium.*

108 *Recipiens ſcienter in domo ſua delinquentem, nulla inter ipſos affinitate ſuadente, indicium torturæ præbet.*

109 *Aſſocians delinquentem ſtatim delicto commiſſo, ne comprehẽdatur, locum facit torturæ. Et quando aſſociatio facta excuſetur, num. 110. & 111.*

112 *Teſtium examinationem, quamuis conſanguinei impediant nõ eſt præſumptio contra accuſatum.*

113 *Impedire maleficium, qui potuit & debuit, non faciendo, locũ torturæ relinquit.*

114 *Torqueri poteſt is, qui non ignorans latrones adeſſe, mercatoribus viam monſtrat ad locum illum tendentem.*

115 *Torqueri poteſt, qui ſecretò ad aures colloquutus eſt cum eo, qui deinde delictum commiſit, modo alia adminicula adſint. num. 116.*

117 *Reus inquiſitus, viſus egredi domum enſe ſtricto, eoque cruẽto, torqueri poteſt, & ſecundum aliquos etiam condemnari, numer. 118.*

119 *Indicium ad torturam ſumitur contra eum, qui domum exiuit, vbi delictum commiſſum eſt, ex acclamatione in domo exiſtentium.*

120 *Pecuniam ſuſcipiens mutuo, ex qua ſtatim arma emit, & homines conduxit, indicium facit delicti cõmiſſi, vt torqueri poſſit. Nec innocens eſt is qui pecuniam credidit. num. 121.*

122 *Arma poliens, gladium acuens, aut alia ad delictum pręparans, quæ alias facere non conſueuerat, torturę facit locum.*

123 *Venenum emptum ab aliquo, ſi quis eo reperiatur ſtatim interfectus, indicium ad torturam facit contra ementem, niſi contrariæ præſumptiones adſint, num. 124.*

125 *Conuerſatio mala alio adminiculo concurrente, torturæ facit indicium.*

126 *Frequentatio loci aſſidua, in quo quis reperitur occiſus, indicium eſt ad torturam ſufficiens, alio adminiculo accedente. Et*

quando

Digitized by Google

quando indicium hoc tollatur, & num ſeq.

128 *Cadauer emittens ſanguinem, adducto accuſato, torturæ præbet indicium.*

129 *Tacens & non reſpondens ei, qui rumorem ſpargi aſſerit, delictũ fuiſſe ab ipſo commiſſum, indicium ad torturam facit.*

130 *Phyſiognomia mala alijs adiuta adminiculis, tortura facit locum.*

131 *Nomen malum & turpe, indicium eſt ad torturam.*

132 *Delictum commiſſum præſumitur a commorantibus in loco, ſi frequenter eo loci delicta committantur, atque torturæ indiciũ eſt.*

133 *Fama mala delinquentis, indicium eſt ad torturam.*

134 *Præſentia in loco vbi delictum perpetratum fuit, torturæ facit indicium.*

135 *Enſis inquiſiti, repertus ſanguine madefactus indicium torturæ præbet. Et quando indicium hoc diluatur, num. ſeq.*

137 *Vulnera reperta ad menſuram gladij rei inculpati, indicia ſunt ad torturam ſufficientia.*

138 *Torqueri poteſt reus accuſatus, iuramentum calumniæ delatum recuſans.*

139 *Torqueri poteſt, qui cum armis præſens fuit in loco delicti commiſſi.*

Et quando indicium hoc diluatur. ibid.

140 *Denunciatio ſyndici vel alterius officialis, alio adminiculo accedente, indicium facit ad torturam.*

141 *Res ſubtracta furto penes accuſatum reperta, torturam facit habere locum, ſi malæ conditionis, & famæ ſit.*

142 *Reus interrogatus reſpondere nolens, vel non meminiſſe ſe, aut recordari aſſerens, indicium eſt torturæ.*

QVAESTIO LXXXIX.

QVæro octuageſimo nono, qualis eſſe debeat præſumptio, & indicium, vt locus ſit quæſtionibus, & tormentis? Hanc egregiam iuris quæſtionem propoſui, & explicaui, ſed generatim magis, quàm ſpeciatim, lib. 2. de arbitrarijs iudicum, caſu 270. quo loci ex rece-
1 pta Dd. ſnĩa ſcripſi, iudicis arbitrio † relinqui, quę dici poſſint præſumptiones, & indicia ſufficientia ad quęſtiones, quam torturam vocant. Et illis accedunt Ant. Gomeſ. in commentarijs variarum reſol. tomo 3. c. 13. de probatione delictorum, nu. 13. & Iacobus Nouel. in practica cauſarum criminalium, tit. Quæ indicia præcedere debeant, num. 17. & nu. 21. Nunc paulò vberius, & in ſpecie magis, ſicuti locus iſte expoſtulat, rem hanc ex-
2 planabo. Dicimus itaque ante oĩa † torturę, & quæſtionibus locum eſſe, non ſolum quando extant præſumptiones, ſed etiam quando adſunt ſola indicia. (eſſe indiciũ quid minus, ipſa præſumptione, ac etiam minus ſemiplena præſumptione diximus ſupra.) Ita equidem ſola indicia ſufficere ad torturam affirmauit gloſſ. notab. in l. cum probatio, ff. de probat. & ibi eam annotarunt Bal. Salic. Fulg. & Iacobinus a S. Georgio. Eam quoque probarũt Bal. in l. vlt. in 1. lect. num. 5. ff. quod metus cauſa. Ang. in l. 2. C. de quæſt. Caſtr. in l. 2. §. 1. nu. 4. ff. ſi ex noxal. cauſa agar. & ibi Alex. & idem Alex. in conſ. 89. col. 1. lib. 3. Fran. Brunus in tract. de indicijs & tortura, col. 1. Aegidius Boſſius in tract. cãrum criminalium, in tit. de indicijs & conſiderationibus ante torturam, n. 7. Anto. Gomeſius in commentarijs variarum reſolut. tomo 3. cap. 13. de probatione delictorum, nu. 2. verſic. aduer-
3 tendum tamen. Hæc tamen indicia debent eſſe † probabilia, & vrgentia. l. milites, §. oportet, C. de q. Bal. in conſil. 77. Ad euidentiam præmitto, col. 1. lib. 3. Crau. conſ. 6. num. 12. & in conſ. 99. num. 1. Soc. iun. in conſ. 39. nu. 55. li. 2. & eiuſdem opinionis alios plures recenſet Rol. in conſ. 24. num. 23. lib. 1. Imò, & ſi alias (vt diximus ſupra q. 7.) indicium ſit minus ſemiplena probatione, attamen vt locus ſit quæſtionibus & torturæ, indicia dñt ſemiplenam probationem facere. Ita Ioan. Baptiſta a S. Seuerino in l. admonendi, nu. 72. ff. de iureiur. Alex. in conſil. 89. col. 2. lib. 3. quos ſecutus eſt Socin. iun. in con-
4 ſil. 39. n. 57. lib. 2. Et debent hæc indicia eſſe in ſua † ſpecie perfecta, vt rñdit Marſ. in conſ. 20. nu. 2. & in conſil. 29. n. 7. Cæterum tota in eo verſatur dubitatio, vnde & ex quib. oriãtur hęc indicia, vt eiuſmodi ſint, qb. locus ſit qõni, & torturæ? Et ex multis oriri nr̃i ſcribunt. Ego aliquot hic enumerabo atque explanabo, cætera diligẽs atque ſtudioſus lector apud alios fortè obſeruabit.

5 Primum oritur indicium ad † torturam, & qõnes ſufficiẽs, qñ vnus teſtis omni exceptione maior atteſtatus eſt de viſu ipſius geſti actus, & commiſſi delicti. Ita cenſuit gl. notab. in l. 3. C. ad leg. Iul. maieſt. in verbo, conuictus, quam quidem in hanc ſnĩam commendarunt ibi Cyn. Bar. Bal. Albe. Ang. & Salic. Idem ſcripſerunt Bar. in l. 1. §. idem Cornelio, & in l. maritus, ff. de q. Bald. in l. milites, C. eo. de q. Alber. in l. 1. C. eod. Salic. in l. vlt. C. eo. & in l. in bonæ fidei, C. de iureiuran. Abb. in c. at ſi clerici, in princ. num. 14. de iud. Ang. Aret. in tract. maleficior. in verbo, fama publica præcedente, col. 4. verſic. qualiter. Soc. ſen. in conſ. 54. n. 1. lib. 3. Marſil. in l. 1. §. idẽ Cornelio, num. 12. & in l. maritus, num. 30. ff. de q. & in pract. crim. §. diligenter, nu. 25. Capic. deciſ. 126. nu. 1. Ant. Gomeſ. tomo 3. variar. reſolut. c. 13. de tortura reorum, num. 6. Gram. in conſ. 1. num. 1. in conſ. 37. n. 1. Afflict. in commentarijs ad conſtitutiones Neapol. in cõſtit. quæ incipit, ſi damna clandeſtina, in 9. notab. & in conſtit. humanitatem, in 5. notab. Marſil. in pract. crim. §. diligenter, nu. 3. Ludouicus Carrerius in pract. crim. pag. 41. in c. quæ autem, num. 1. qui alios recenſet, qui tamen hac de re, ne verbum quidem faciunt. Idem affirmarunt Pariſius in conſil. 169. num. 64. lib. 4. & Plotus in l. ſi quando, num. 879. C. vnde vi.

Verum Blancus in tract. de indicijs, num. 323. ſcribit,
6 non eſſe neceſſe, † quod ſit omni exceptione maior, ſed ſufficere ꝙ ſit integer & idoneus. Illa tamen communis ſententia probatur ex l. 3. C. ad leg. Iul. maieſt. vbi gl. in verbo, conuictus. declarat: Probatur & ea ratione, quia
7 teſtis † vnus de viſu non ſolum facit indicium, ſed etiã ſemiplenam probationem, vt probant l. 1. §. idem Cornelio, & l. maritus, ff. de quæſt. vbi Bart. & cæteri, & Angel. in d. l. 3. C. ad l. Iuliam maieſta. Cæterum, vt locus
8 ſit huic indicio, † plura debent concurrere. Et primo requiritur, quod teſtis iſte ſit omni exceptione maior. Ita in ſpecie ſcripſerunt multi ex relatis, præſertim Carrerius. Et illis accedunt Soc. ſen. in conſ. 54. num. 7. lib. 3. Ruin. in conſ. 147. num. 3. lib. 5. Io. de Amicis in conſil. 37. num. 6. Clarus in pract. crim. q. 22. Pariſius in conſil. 151. nu. 3. lib. 4. Plotus in l. ſi quando, num. 879. C. vnde vi, alios plures eiuſdem opinionis recẽſet Crauet. in cõſil. 9. nu. 11. & in conſ. 99. nu. 4. vbi explicat, qñ dicatur oĩ exceptione maior, & qũo qualitas iſta debeat proba-
9 ri. Quod ſanè requiſitum tũc ceſſat, qñ adeſt † leuitas vitæ inquiſiti. Ita Carrerius præcitato in loco, nu. 3. ex ſen-
10 tentia Andreæ Iſerniæ. Requiritur ſecundo quòd † aliæ circunſtantiæ ſeu coniecturæ non reſiſtant. Ita Bald. in l. 2. col. 1. C. quorum appe. non recip. Alex. in conſ. 124. nu. 5. lib. 6. Marſil. ſingul. 476. Gram. voto 3. nu. 21. voto 30. nu. 31. & voto 34. nu. 10. Carrerius in loco præallegato, nu. 6. Blancus in tract. de indiciis, num. 324. Requiri-
11 tur tertiò, quod † aliæ coniecturæ & indicia cõcurrant. Non enim ſufficere creditur ſolum teſtimonium de viſu. Ita tradunt Rom. in conſ. 451. nu. 4. quod reſpõſum eſt Baldi, vt apud eum in conſ. 427. Quædã mulier, lib. 5. Marſil. in conſil. 74. nu. 12. in conſ. 102. nu. 10. in conſ. ſil. 116. num. 13. & in ſing. 342. idem in l. 1. §. idem Cornelio, ff. de quæſtio. & in pract. criminal. in §. diligenter, num. 5. Carrerius loco præallegato, nu. 7. qui alios hoc minimè affirmantes recenſet. Cæterum ab hac traditione diſſentire viſus eſt Afflictus in commentariis ad cõ-

ſtitutiones

Digitized by Google

ſtitutiones Neapol. & in conſtitutione, ſi damna clandeſtina, in 9.notab.quæſt.2.num.30. cum dixit alia indicia non requiri,& ſubiungit,impoſſibile quodammodo eſſe quod vbi adſit teſtis de viſu, quin etiam ibi adſit indicium ex fama, vel ex inimicitia. Conciliari fortè poſſunt hæ opiniones diſtinguendo, quod aut teſtis qui deponit de viſu, eſt omni exceptione maior, & tūc ſufficit eius teſtimonium abſque alijs indiciis, & coniecturis. Et tunc procedit opinio Afflicti. Aut teſtis non eſt omni exceptione maior,& tunc alia indicia neceſſaria ſunt. Et hoc in caſu procedit opinio Baldi & ſequacium. Habet locum illa recepta opinio, vt teſtis debeat eſſe omni exceptione maior,ad hoc vt indicium ad tor-
22 turam faciat,† etiam in crimine læſæ maieſtatis, ita reſpondit Alex.in conſ.11.num.2. lib.1. quem ſecuti ſunt Marſil.in pract.crim.§.diligenter, nu.6. Carrer.loco ſupra allegato in fin.

Declaratur prædicta traditio, vt locum non habeat,
23 quando † iudex pro ſui arbitrio,poteſt de cauſis capitalib.cognoſcere. Nam tunc poterit adhibere fidem teſtimonio eius, qui non eſt omni exceptione maior, atque ita ſubijcere reum quæſtionib. Ita reſpondit Alex.in cōſil.65.num.9.lib.1.qui huius opinionis recenſet Gandinum,& illum ſecutus eſt Gram.deciſ.34.num.31.

Secunda eſt præſumptio, ſeu indicium ſufficiens ad
24 torturam,quod oritur ex confeſſione † extraiudiciali accuſati.Ita cenſuit gl. in l.capite 5.ff.ad leg.Iul.de adult. in gloſſ.vlt.quam ibi probarunt Rayn. Bart Ang. & reliqui. Ita etiam Bar.in l.quoniam, ff.de iis, qui notantur infamia.& ibidem Bald. Ang.Caſtr.& Fulg.Idem Bart. in l.vlt.q.2.ff.de quæſtio.Bald.in l.vnica, num.20. C.de confeſſ.& in l.milites,col.1.in fin.C.de quæſtio.Salic. in l.vltim.col.3. C.eod.Abbas in c.olim, col.penult.de reſcrip. & in c.at ſi clerici, in prin.nu.16.& ibidem Felin. num.6. Decius num.6.verſ.circa ſecundum, & Alc.n.6. de iud.Idem quoque docuit ipſe Abb.in c.quam ſit graue,de exceſſ.prælat.in c.ſi quis,de purgat.canon.& in c. de hoc.de ſim.Franc. Brunus in tract.de indiciis & tortura,quæſt.3.primę partis princ.num.16.Ruin.in conſ. 24.num.2.lib.5.Iaſ.in l.magiſtratibus, nu.4.& ibid. Decius nu.10. & Purpur. nu.16.ff.de iuriſd.omnium iud. Marſil.in l.de minore,§.tormenta,nu.50.de quæſt.Anton.Gomeſ.in tomo 3.variar.reſolut.cap.13.de tortura reorum,num.8. Carrerius in pract.crim.pag.47.in 7.indicio.Petrus Folerius in pract.crim.in verbo. Et ſi conſitebuntur, in ſecunda parte tertiæ partis,nu.22.M.Antonius Blanc.in tract.de indiciis, num.204.Iacob.Nouellus in pract.crim.in tit.ad defenſam,num.60.Simancas in catholicis inſtit.tit.65.num.27.Et huius ſenten-
25 tiæ ea eſt ratio,quòd † confeſſio extraiudicialis facit ſemiplenam probationē, vt ſcribunt Bar.& reliqui in l.admonendi,ff.de iureiur.Multo ergo magis facit indiciū, quod alias diximus eſſe quid minus ipſa ſemiplena probatione. Quo tamen locus ſit huic indicio,& præſumptioni plura requiruntur. Et quāquam Petrus Folerius præcitato in loco commemoret decem & ſeptem requi-
26 ſita: Attamen vere quatuor † tantummodo ſunt,reliqua .n.ſunt cæteris coniecturis, & indiciis cōia. Eſt ſanè pri-
27 mum † requiſitum, quod confeſſio iſta debet eſſe veriſimilis, atque ita debet habere cauſam præexiſtentem. Nam ſi nulla ſubeſſet cauſa, qua ita factum dici poſſet, indicium ſumi non poſſet.Ita in ſpecie tradunt Bald.in l.clarum,num.4.C.de auctio.præſtan.Cæpolla in conſil. 33.num.17. in crim. Blancus in tract.de indiciis, num. 207. Folerius loco præallegato, num.4. Decius in l.magiſtratibus,num.10.& ibid. Purpur.nu.17. ff.de iuriſd. omni.iudi.& probat tex.in l.capite quinto,ff.ad leg.Iul. de adul. Et ſimile eſt quod dicimus in crimine falſi, qđ
28 falſum † non præſumitur commiſſum ſine cauſa, vt dicemus infr.lib.5.pręſump.56.Illam autem veriſimilitudinem intelligunt præcitati Doct.reſpectu loci,cauſę,temporis,& aliarum circunſtantiarum.

19 Requiritur ſecundò, quod † hæc confeſſio facta fuerit ſeriò,non autem iocosè, vt aliquando euenit inter adoleſcentes.Ita in ſpecie ſcribunt Alex.in conſ.181.col.2. uerſ.præterea, lib.2.Marſil.in pract.crim.§.diligenter, num.36.& Folerius in d.2.parte, num.10.qui idem eſſe ait, vt facta eſſe non debeat calore iracundiæ.

20 Requiritur tertiò, quòd ſit confeſſio † ſpecialis, nō aūt generalis. Non enim ſufficit ſi dixiſſet quis ſe occidiſse, vel furtum commiſiſſe,niſi ēt dixerit, quem occiderit, quid ſubtraxerit, quo in loco & tpe. Ita Bald.in l.qm̄, col.pen.verſ.5.& vltimò,ff.de iis qui notan.infam.& in l.in bonæ fidei, C.de iureiur.Franciſ. Brunus in tract.de indiciis,& tortura, parte 1.q.3. num.16.verſ.aduerte tamen, Ant.Gomeſ.in 3.tomo variar.reſolu.cap.13.nu.8. uerſ.limita tamen, Foler.in d.2.parte, num.13.

21 Requiritur quartò, † q͏̄ hæc confeſſio ſit probata teſtimonio duorum, ex quo dr̄ indicium remotum. Ita Bar. in l.vlt.col.vlt.ff.de q.& ſcribunt relati oēs. Hoc requiſitū eſt cōe cum aliis indiciis remotis. Hēt tn̄ neſcio quid plus, cum maiori quadā diligentia ii teſtificari debeāt. Qua de re copiosè diſſerit Folerius præcitato in loco.

Extenditur primò hæc ſnīa, vt procedat etiam ſi reus iſte accuſatus ſit ætate minor, mō talis ſit ætatis vt tor-
22 queri poſſit. Nā † & eius confeſſio extraiudicialis indicium facit ad torturam.Ita ſcribunt Bal.in l.clarum,numer.4.C.de auctio.præſta. Marſil.in l.de minor,§.tormēta,num.5.ff.de quæſt. Ant.Gomeſ.in tomo 3.var.reſolu. cap.13. de tortura reorum, num.8.verſ.quod notabiliter. Brunus in d.tract.de indiciis, & tortura, part.1.q.3. & Folerius in 2.parte, num.27.

Extenditur ſecundò, vt procedat hæc ſententia, etiā
23 Quādo parte abſente † facta fuit hæc cōfeſſio. Ita in ſpecie affirmarunt Bald.in l.quoniam,col.pen.ff.de iis,qui nota.infam. Lucas de Penna in l.1.col.3. verſic.quod ſi quis confiteatur, C.de numerar.lib.12.Gomeſ.in d.ca. 13.nu.8. verſ.rurſus etiam, & copiosè Blanc.in d.tract. de indiciis & tortura,num.211.

Extenditur tertiò, vt procedat etiam in confeſſione
24 tacita † q̄ oritur ex reſponſione accuſati, vt ſi quis ſit accuſatus multis de criminib. & interrogatus an ea cōmiſerit, neget ſe cōmiſiſse aliqua ex eis, cætera quæ nō negauit, dr̄ violenta præſumptione eſse confeſsus, ita Bal. in l.ſiue poſſideris, num.5.in fin. C.de probat.ſi ergo eſt præſumptio violenta, debet ſufficere ad torturā. Et quāquam loquatur Bald.de actu iudiciali, idem tamen ego concederem in extraiudiciali, reliqua dicemus infr.lib. 6.ſequenti, præſump.56.cum explicabimus c.nonne, de præſumptione ſumpta ex argumento a ſenſu cōtrario, & ab incluſione vnius ad excluſionem alterius.

Declaratur primò, vt locum non habeat hæc ſenten-
25 tia, † quando reus iſte accuſatus reuocauit confeſſionē hanc extraiudicialem.

Nam tunc non facit indicium ad torturam. Ita Bald. in l.vnic.nu.96.C.de confeſ.Iaſ.in l.magiſtratibus, n.6. ff.de iuriſd.omn.iud.Felin.in c.olim, nu.2. de reſcript. idem Fel.& ibidē Dec.in c.at ſi clerici, in princ.de iud. Purpur.in d.l.magiſtratibus,num.20.

Cęterum ab hac opinione diſsentiunt Dec.in d.l.magiſtratib.nu.12.Blanc.in d.tract. de indiciis & tortura, nu.203.& Gomeſius in d.c.13.nu.18.verſ.item etiam limita. Horū leuia argumenta nunc non confutabo, quia locus hic non poſtulat, vt ſingula excutiam.

26 Declaratur ſcdò, vt † nō procedat in cōfeſſione extraiudiciali facta corā ſacerdote in cōfeſſione ſacrali. Nā hæc q̄uis fuerit ab eo ſacerdote detecta, attn̄ nec fidem, nec indicium contra illum confeſsum facit, vt torqueri poſſit. Ita Bal.in l. Archigerontes. C.de epiſ.aud.quem in ſpecie ſecutus eſt Ant.Gomeſ.in d.c.13. num.9.

27 Ea eſt ratio † quia hæc cōfeſſio dr̄ facta tanquā Deo,
non aūt tanquam homini, iuxta c.ſi ſacerdos, de offic.
ord.& c.dilectus, vbi gl.de exceſſ.prælat.& gl.in cap.oīs
vtriuſque ſexus, de pœnit.& remiſ. Et propterea illi ſacer
doti nulla fides adhibetur in iudicio. Hanc tn̄ declara-
tionem intelligit Gomeſ.præallegato in loco, quādo ve
rè is confeſſus in ipſo actu ſacramentalis cōfeſſionis di-
xit, ſe deliquiſſe, ſecus vero, quando non in vim confeſ-
ſionis & pœnitentiæ, quia tūc licet ei dixerit in ſecreto,
& proteſtatione præmiſſa, quod non debeat reuelare,
ac ſi ſub confeſſionis ſigillo dixiſſet, attamen ſi is ſacer-
dos producitur in teſtem, pōt & tenetur (inquit Gome-
ſius) reuelare veritatem, ex ſententia Innoc.in c.quali-
ter & quando.il 1.col.2.de accuſat. Abbat.in c.ſi ſacer-
dos, de off.ord. Felin.in c.intimauit, col.2.& 3.de teſtib.
& Diui Thomæ in 4.ſententiarum, diſt.21.q.3.art.1.

Cæterum exiſtimo traditionē hanc eſſe dubiam, cum
relati Doctores loquantur, quando ageretur de delicto,
vel in futurum committendo, vel quod in futurum ad-
ferre poterit alteri graue detrimentum, ſecus vero eſt
in delicto iam commiſſo; quod quidem ſi incognitum
eſt, detegi hoc modo non pōt, vel ſi cognitum fuit deli-
ctum ſed incognita perſona, non debet ipſa perſona de-
tegi. Ita copioſè declara ai in conſ.107.nu.77.num.71.
cum alijs ſubſequentib. Et præterea admiſſo, quod com
memorati Doct. loquantur de delicto iam commiſſo,
adhuc Gomeſij declaratio nō ita abſolutè procedit, ſed
eſt diſtinguendum vna cum D.Th.2.2.q.70.art.1.in re
ſpon.ad ſecundum, aut ſunt eiuſmodi, quæ ſtatim ea
ſciens debet palam facere, vt ſi non pertinent ad corru-
ptionnem (vt S.Doctoris verbis vtar) multitudinis ſpūa
lis, vel corporalis, vel ſi graue dānum alterius reſpicit.
Nam tunc non potuit is, cui cōmiſſum fuit hoc ſecretū
obligari, ne illud detegat. Et hoc in caſu loquūtur Inn.
Fel.& cæteri ſupra relati. Aut vero graue dānū alterius
non reſpicit. Et tunc manifeſtare is, cui cōmiſſum eſt ſe
cretum non dēt, nec pōt illud detegere. Et diui Thomæ
ſententiam probarunt Adrianus in quodlibetis, q.11.
pag.4.verſ.ad quintam difficultatem, & Henric. Boic.
in c.omnis vtriuſque ſexus, in fi.de pœnit.& remiſſio.

Tertium indicium ad torturam ſufficiens oritur ex
28 fama, † modo aliqua alia adminicula concurrāt. Ita ſcri
bunt Bart.& reliqui in l.de minore, §.tormenta, ff.de q.
ex illo text. Salic.in l.ea quidem.§.quia pp, de accuſat.
Gandinus in tract.de maleficijs, in rubr.de q.& tormen
tis, verſ.ad exprobationem famæ. Beluiſius in pract.cri-
min.in rub.de qō. Bal.in l.voluntatis, C.de fideic. Ang.
Aret.in tract.de maleficijs in verbo, fama publica præ-
cedente. Iaſ.in repet.l.admonendi, num.205.ff.de iure-
iur. Franciſ. Brunus in tract.de indiciis & tortura, par.1.
q.3.num.32. Marſil.in d.§.tormenta, nu.15.& in pract.
crim.§.diligenter, nu.25.idem in ſing.97. Ant.Gomeſ.
in 3.tomo variar.reſolut.capit.13.de tortura, num.10.
Blancus in tractat.de indiciis, & tortura, numer.313.
Pariſ.in conſ.153.lib.4. Carrerius in pract.crimin.pag.
42.in 2.indicio. Simancas inſtitutionum Catholicarū,
tit.65.num.36.& num.37. Iul.Clar. in pract.criminali,
§.fin.q.21.verſic.fama, Crauet.in conſ.41.nu.6. Gram.
in conſ.17.num.10.in conſ.32.n.7.in crim.idem in vo-
to 34.n.3. Debent aūt, (vt diximus) concurrere alia ad-
minicula, alioqui ſola ipſa fama non ſufficeret. Et ibi p.
multi ex præcitatis Doctorib. ſcribunt, quod ſi iudex ex
ſola nuda fama ſubijceret inquiſitū qōnib.& ille fatere
tur delictum, illa confeſſio ſibi nō noceret. Et huius ſen
29 tentiæ ea eſt ratio, quia † fama vim non hēt teſtimonii,
ſed vices accuſatoris, vel iudicis obtinet.c.qualiter, &
qñ, il 2.de accuſat. Et præterea ii, qui de fama teſtificā-
tur, de auditu loquūtur, & iniuriatorū voces audiūt, vt
inquit Fabius Quintilianus lib.5.inſti.orator.c.7.quib.
quidē iniuria affectis, vt & ille ait, nulla adhibetur fides.

30 Et accedit, quod fama † ſolet plus mali quam boni nū-
ciare. Id quod ſignificauit Ouidius lib.9. Metamorph.

Fama loquax peruenit ad aures
Deianira tuas, quæ veris addere falſa.
Gaudet, & a minimo ſua per veſtigia creſcit.

Et Seneca in tragœdia 4.ſcribit.

Fama vix vero ſtuet.

Et egregiè Curtius lib.9.de vita & geſtis Alexandri Ma
gni, refert Alexandrum ipſum Magnū de fama conſue-
uiſſe hæc dicere. Nunquam ad liquidum fama perduci
tur, ſed fallis mixta omnia illa tradente maiora ſunt ve
ro. Alia plura his ſimilia congerit Simanc. in d.tit.65.
num.38.& nu.40. Vt ergo fama indicium ad torturam
31 faciat, requiruntur † hæc ſimul, quod reus vilis & infā-
matus ſit, & quod fama ſit orta non a maleuolis, aut le-
uib.hominibus, & teſtibus idoneis probata eſſe debet
fama hæc. Ita præcitati Doctores ſcribunt.

Declaratur primò hæc ſententia, vt locū non habeat,
32 quando fama eſſet vehemens. Nam tunc ipſa ſola, abſ-
que aliis adminiculis eſſet ſufficiens ad torturam. Ita re
ſpondit Bart.in conſ.91. Domino Pact.lib.1. idem ſcri-
pſit Bal.in c.1.§.iniuria, de pace iuram.firman. Iaſ.in re
pet.l.admonendi, n.105.ff.de iureiur. Felin.in c.veniēs,
nu.15.de teſtib. Brunus in tract.de indiciis & tortura,
parte 1.q.3.num.32. Marſil.in l.de minore, in §.pluri-
mum, num.29.de q.idem in ſing.97.& ſing.105.& in
conſ.3.& in conſ.19. Carrerius in d.2.indicio, num.6.
Gramm.in conſ.57.num.16.in crim.idem in deciſ.34.
num.52.& in deciſ.42.num.11. Quæ autem dicatur fa-
33 ma vehemens, † relinquitur arbitrio iudicis, vt poſt Bar
tolū in d.conſ.10.ſcribunt multi ex relatis ſupra, & ſcri-
pſi in lib.2.de arbitr.iudic.caſu 261.

Declaratur ſecundo non procedere in his, quæ ſunt
difficilis probationis. Nam tūc ſola ipſa fama ſine aliis
34 † adminiculis indicium facit. Ita Iul.Clar. in pract.cri-
min.in §.fin.q.21.verſ.cæterum.

35 Declaratur tertio, vt non procedat, quando † cum fa
ma concurreret denunciatio ſyndici. Ita Bar.in d.conſ.
91.in fin.& in l.excuſantur.§.ętas.ff.de excuſ.tut. Franc.
Brun.in tract.de indiciis & tortura, parte 1.q.3.nu.32.
Carrerius in d.2.indicio, num.3.

Quartum indicium ſufficiens, ad torturam oritur ex
36 † fuga. Ita in ſpecie affirmarunt permulti, quos ſtatim
commemorabo. Quo hæc traditio clarior & apertior
reddatur, diſtinguendi ſunt aliquot caſus.

Primus eſt, quando fuga obiicitur alicui tanquam cri
men, & pro crimine. Hic caſus ad rem noſtram non per
tinet. Hoc tamen in caſu cenſent omnes, quod ſtatim
quo probata eſt ipſa fuga, dicitur probatum delictum.
l.deſertorem, ff.de re milit.& l.1.& l.2.C.de deſerto.li.
12.& ibi tradunt omnes. Io.Andreæ in annot.ad Spec.
in tit.de præſump.§.ſpecies, num.3.in fin.& Fran.Bru-
nus in tract.de indiciis & tortura, parte prima, quæſt.3.
num.7. Girland.in tractat.de relaxat.carceratorum, in
tit.de fuga, num.3. Iulius Clar.in pract.criminali, §.fin.
quæſt.21.in verſ.fuga.

Secundus eſt caſus, quando fuga obiicitur pro alte-
rius criminis probatione quod ſanè crimen ſufficit pro
bare ex ſuſpicione. Hoc in caſu fuga ſufficit, ex quo eſt
ſuſpectum facit.l.publicis, §.præterea, ff.de ſuſpect.tuto
ribus. Et hunc caſum affirmare omnes, aſſeruit Brunus
in d.quæſt.3.nu.7. Girlandus vbi ſupra, num.3. Iul.Clar.
vbi ſupra.

Tertius eſt caſus quando eiuſmodi eſt crimen, vt ad
eius probationem requiratur plena probatio, & iſte fu-
git ante inchoatum proceſſum, & vocatus non reuerti-
tur. Hoc ſanè caſu fuga facit indicium. Ita Brunus in d.
q.3.n.7.verſ.primo caſu, qui ſenſit hoc indiciū eſſe ſuf-
ficiens ad torturam. Boſſius in tract.cauſarum crimin.
tit.de indiciis, nu.49.& idem ſenſerunt alii permulti,
quos

quos recenſet Clarus in d.q.21.in verſ.fuga, qui com-
munem eſſe ſententiam teſtatur.

Declaratur primò hic caſus vt non procedat, qñ hic,
37 qui fugit, † fuit vocatus ad iudiciũ, & venit. Nã tũc illa
fuga facit nullũ indiciũ. Ita Bart. in l. quid ſit fugitiuus.
§. ſciẽti, ff. de ædil. edict. atque ita intelligitur gl. l. 1. §. e-
mãſor, ff. de re milit. idẽ ſcripſit Brunus præcitato in lo-
co, verſ. primo caſu, Io. de Amicis in conſ. 7. nu. 19. & in
conſ. 5. nu. 8. Clar. in d. §. fi. q. 21. verſ. fuga, in fine.

Declaratur ſecundo, vt procedat, quando aliqua iu-
38 ſta † vel colorata cauſa ſubeſſe poteſt, vt hic abeſſe cæpe-
rit. Nam tunc illa fuga, vel verius abſentia eũ ſuſpectũ
non facit. Exemplum, vt ſi is qui ob factiones timet, ne
ipſe occidatur, etſi innocens ſit de morte alicuius, qui
alterius factionis erat, vel timet, ne falsò ab aduerſæ fa
ctionis viris accuſetur, nam tunc ſi aufugit, indiciũ non
facit contra ſe ad torturam. Ita Bal. in l. in bonæ fidei.
C. de iureiur. Brun. in d. q. 3. num. 6. verſ. aut non fugit.

Adfertur ẽt aliud exemplum, vt ſi iſte conſueuit ſæ-
pe recedere ab vrbe, & ẽt ad remotas regiones profici-
ſci, puta ex cã negotiationũ, vel ſimilem ob cauſam. Nã
tunc ſua abſentia indicium aliquod non facit. Ita Bal. in
d. l. in bonæ fidei, C. de iureiur. Rom. in l. admonendi, n.
25. ff. de iureiur. Brunus in dict. q. 3. num. 8. Carrerius in
pract. crim. pag. 44. in 3. indicio, num. 6.

Tertium exemplum, qñ hic qui aufugit, timebat ſæ-
uitiam iudicis, quia ita ſæuire in hoĩes cõſueuit. Ita ſcri-
bit Girland. de relaxat. carceratorum, tit. de fuga, n. 10.
Eſt & quartum exemplũ, vt ſi timebat ne de facto pre-
henderetur, & carceri includeretur, tunc enim fuga nõ
facit indicium, ſicuti ſcribũt Bar. in l. quid ſit fugitiuus,
§. 1. ff. de ædil. ædict. Io. de Amic. in conſ. 7. nu. 18. Girl. in
tract. de relaxat. carcerat. tit. de fug. nu. 9. verſ. 3. limita-
tur, Carrer. in d. 5. indicio, nu. 8. Quòd ſanè exemplũ eo
magis procedit in his, quib. ſumma eſſet verecundia, ſi
carceri includerentur, vel ſi ob ætatem carceris duritiẽ
ferre non poſſent, quẽadmodũ Demoſthenes ſua in epi-
ſto. 2. de ſuo reditu ſe excuſat, quod iudicium Athenien
ſium effugiſſet. (Demoſthenis verba hæc ſunt,) Iã ob di
ſceſſum meum iure iraſci mihi non poteſtis, neq; enim
ideo abii, quod de vobis deſperatẽ, aut vſpiam alio re-
ſpicerem, ſed primum carceris ignominiam animo fe-
rebã grauiter, deinde propter ætatem, afflictionem illã
corporis perpeti non poteram, denique & vos non nol
le putabam, illam contumeliam me effugere, quæ neque
vos quidquam iuuabat, & me perdebat. Hæc ille.

39 Quartus eſt caſus, qñ aufugit accuſatione † & quere
la iam propoſita, ante tñ citationem factã. Hoc in caſu,
hæc fuga nullum facit indicium, ſed aliqualẽ ſuſpicio-
nem, vt probat tex. in l. in lege Cornelia, ff. ad Silla. Ita
Bar. in l. 1. ff. de bonis eorũ qui ſibi mortẽ cõſciue. Ang.
in l. vlt. ff. de q. Rom. in l. admonendi, num. 25. ff. de iure
iur. Bru. in d. tract. de indicijs & tortura, par. 1. q. 3. n. 9.
Dec. in conſ. 234. nu. 1. Marſil. ſing. 115. & ſing. 497. Car
rer. in d. 3. indicio, nu. 14. Girlan. in tract. de ralaxat. car
ceratorũ, in tit. de fug. n. 4. Boer. q. 215. nu. 7. Hæc tñ ſu
ſpicio, maior aliqñ, & aliquando minor pro perſonarũ,
& rerũ circumſtantiis eſt, ob id iudicis arbitrio quanta
ſit relinquitur, vt in ſpecie admonuit & rectè Simancas
in catholicis inſti. tit. 65. nu. 29. Euenit enim aliqñ, vt &
innocẽtes formidoloſi fugiant, veriti iudicũ ſeuitiã, aut
potentiã inimicorũ, aut falſos teſtes. Extat celebre exẽ-
plum Alcibiadis, qui (vt auctores ſunt Plutarchus in il-
lius vita, & Aelianus lib. 13. de varia hiſto.) cum ad cau
ſam pro capite dicendam, è Sicilia vocaretur ab Athe-
nienſibus, obtemperare noluit, ſtultũ exiſtimans iudi-
cium quærere, nõ fuga ſibi conſulere, cum fugiendi da-
tur facultas. Et cum quidam diceret, an non credis te
ipſum patriæ? reſpondit, imò ne matri quidẽ crederẽ. Ti-
merem enim, ne fortè per imprudentiam, aut errorem
veritatis, nigrum calculum pro candido ſubmitteret.

40 Declaratur hic caſus, vt non habeat † locum, qñ alia
ſuſpicio eſſet contra hunc qui fugit. Ita tradunt Angel.
Aret. in tract. maleficiorum. in verbo, fama publica, nu.
45. Carrerius in prædicto 3. indicio, num. 16. Gramm. in
conſ. 32. num. 7. in crimin.

Quintus eſt caſus, qñ accuſatione, & querela propoſi
ta, cum adhuc eſſet in ſua libertate aufugit, & vocatus
ad iudicium non venit, ſed in contumacia perſeuerauit.
41 Hoc ſanè caſu fuga † ob illã contumaciã facit indiciũ, ſi
modo concurrat leuitas vitæ accuſati, vel aliud admini-
culũ, vt ſcribũt Bal. in l. 1. C. de hær. inſtit. Caſtr. in l. ra-
ptores, C. de epiſc. & cler. Paris Put. in tract. de ſyndica-
tu, in verbo, tortura, il 3. verſ. ſequitur qõ. qui admonet
pro qualitate & conditione perſonæ, eſſe procedẽdum,
Marſil. in pract. crim. §. diligenter, num. 136. & in l. pen.
in fine, ff. de q. idem in ſing. 117. Gram. in conſil. 32. nu.
8. & in conſ. 45. num. 27. & deciſ. 11. num. 15. Carrer. in
d. 3. indicio, nu. 17. qui ſubiungit hoc procedere, quan-
do cõtumacia fuit legitimè contracta. Nam ſi aliquam
ob cauſam ſe excuſaret, indicium ſufficiens non eſſet.

Sextus eſt caſus, qñ iã propoſita querela & carceri mã
cipatus aufugit, non fracto tamen carcere. Hoc in caſu
42 fuga † hæc indicium facit ad torturam. Ita Fel. in c. nul-
lus, & ibi Dec. num. 7. de præſump. Marſil. in prac. crim.
§. diligenter, num. 22. Carrerius in d. tertio indicio, nu.
31. Gram. in conſ. 57. num. 2. in crimina.

Declaratur primò vt non procedat, quando iſte erat
iniuſte incarceratus. Nam tunc eius fuga non facit ali-
43 quod † indicium ad torturam. Ita Alex. in conſ. 144. nu.
7. lib. 2. Afflict. in comment. ad conſtitut. Neapol. in cõ-
ſtitutione, quæ incipit Clementiæ, in fi. tertii notab. Car
reri. loco iam citato, num. 15.

Declaratur ſcdò, vt non procedat qñ iſte receſſit è car
cere animo redeundi, vt quia poſtea ſtatim rediit. Nam
44 tunc † non facit indiciũ ad torturã. Ita Barbat. in l. quid
ſit fugitiuus, §. 1. de ædil. edict. Carrerius in d. 3. indi-
cio, nu. 25. & num. 27. qui eiuſdem ſententiæ alios com
memorat, Girlandus in d. tract. de relaxatione carcera-
torum, tit. de fuga, nu. 7. verſ. hęc tñ exceptio, qui expli-
cat, quomodo animus ille reuertendi probari poſſit.

Septimus ac vltimus eſt caſus, qñ iſte aufugit fracto
45 carcere, vel ruptis compedib. Hoc ſanè caſu non ſolũ †
hęc fuga indiciũ facit ad torturã, verũ ẽt plenam proba
tionem facit, quoad condemnationẽ, mõ fuga hæc fue-
rit facta cũ conſpiratione. Ita probat l. in eos, ff. de car-
cer. vbi Bar. & Alberic. & ibi quoq; in annotat. ad Bart.
idẽ affirmarũt Paris Put. in tractatu de ſyndicatu, in ver
bo, carcer. verſ. qualiter. Felinus in c. nullus, de præſum.
Girland. in tract. de relaxat. carceratorum, tit. de fuga,
nu. 5. Carrerius in dicto 3. indicio, nu. 32. Rolan. in cõſ.
7. nu. 46. lib. 1. & Iulius Clarus in dicta pract. crim. §. fi.
46 q. 21. verſ. tertio aũt modo. Extãt tñ aliqui caſus † in qui
bus ſola ipſa fuga abſque conſpiratione plenam proba
47 tionem criminis facit, ſicuti † in crimine hęreſis. In quo
quidem dicimus, quod fugiens è carcere illo effracto,
dr̃ relapſus: Ita Felin. in c. excõicamus, il 1. num. 7. de hę
48 ret. Idem dicimus in fuga, † quam facit magiſtratus tpe
ſyndicatus. Nam illa fuga infert præſumptionem violẽ
tam, quod in officio deliquerit. ita probat l. cõſiliarios,
C. de aſſeſſor. & tradit Franciſcus Brun. in tractatu de
indicijs & tortura, parte 1. quæſt. 3. num. 11.

49 Declaratur primò vt locum non habeat, qñ fuit iniu-
ſtè † detentus. Nã ſi fracto carcere aufugit, nõ facit fuga
indiciũ ad probationem, & condemnationem. Ita ſcri-
bunt Paris Put. in tract. de ſyndicatu, in verbo, captura,
verſ. ſi iudex. Marſil. in pract. crim. §. attingam, num. 38.
Carrerius in dicto tertio indicio, nu. 36. Rol. in d. conſ.
7. nu. 47. lib. 1. & Iulius Clarus præcitato in loco. Alias
declarationes cõmemorat Girland. in tract. de relaxa-

cione carceratorum,tit.de fuga,nu.13.vſque ad finē.&
aliqua ſcripſi lib.2.de Arbitr.iudicū,&c.caſu 301. Prę-
dictis addendum illud eſt, eſſe tributum in priuilegio
50 ſcholaſticis, vt fuga, quæ † alias indicium facit, contra
eos non faciat. Ita Rebuffus de priuilegijs ſcholarium,
priuilegio 15.qui declarat,niſi ſit crimen hæreſis.

Quintū indicium ſufficiens ad torturā oritur ex ini-
51 micitia capitali,† modo adminicula concurrāt,vt ſi ini-
micus minatus eſt, vel aliquid præparauit,qđ ſignifica-
re quodammō potuit illum voluiſſe delictū committe-
re, vt ſi viſus eſt armatus trāſire per locum, vbi erat of-
fenſus,tpe quo fuit commiſſum delictū, vel fortè paulò
antè abſtulit è domo magis pretioſa, & deinde ille alter
reperitur occiſus vel offenſus. Nā inde ſurgit indicium
& coniectura, id ab inimico factum fuiſſe. Et ppea hoc
indicium eſt ſufficiens ad torturā. Ita probāt l.1.§.eiuſ-
dem, ff.de teſtib.l.1.§.præterea, ff.de quæſt.& ſcribunt
Bar.in l.vlt.col.3.ff.de quæſtionib. Bald.in l.1. C.de hæ-
redibus inſtit.in l.vnic. C.ſi quis Imperator.maledixer.
&.l.metum. C.quod met.cauſa.Ang.in l.vlt.col.2. C.de
q.Gandinus in tract.de maleficijs, in tit.de indicijs qui
bus proceditur ad torturam. Aug.de Arim. in annot.ad
Ang.Aret.in tract.maleficiorum, in verbo, fama publi-
ca pręcedente. num.50. Caſtr.in l.1.ff.de ijs quib. vt in
dig.Marſi.in l.1.§.præterea,n.24.ff.de q.idem in pract.
crimin.§.diligenter.nu.69.idem in conſ.72.nu.12. An-
ton.Gomeſ.in 3. tomo variar.reſol.cap.13.tit.de tortu-
ra reorum,num.11.Io.de Amicis in conſil.51.Grāmat.
in conſ.3.num.16.in criminal.idem in voto 15.& voto
30.num.20.& voto 34 num.7. Carrerius in practic.cri-
min.pag.45.in quarto indicio. Plotus in l.ſi quando, n.
880. C.vnde vi. & in foro ita obſeruari teſtantur Aegi-
dius Boſſius in tractatu cauſarum criminal.tit.de indi-
cijs,num.47.Iulius Clarus in practica criminali, q.23.
in verſic.inimicitia.ibi,aut vero quæritur. Quibus con
ſtat hanc eſſe receptā opinionem, etſi ab ea diſſentiant
Specul.in tit.de pręſumpt.§.ſpecies, nu.5. Roman.in l.
1.§.ſi quis in villa. in primo notab.ff.ad Senatuſconſul-
tum Syllanian. Ang.in tract.maleficiorum,in verbo,fa-
ma publica præcedente,nu.29.& nu.60. qui dixerūt,ſo-
lam inimicitiam capitalem facere indicium ad tortu-
ram. Qua ēt in opinione fuerunt Calcan.in conſ.63. nu.
2.Felin.in c.afferte,nu.12.de præſump. Dec.in conſ.64.
nu.6.verſ.inimicus enim,& conſ.189.nu.15.Franc.Bru
nus in tract.de indicijs & tortura,parte prima, q.3.nu.
29.Gratus in conſ.136.num.24.lib.1. Ioā.de Amicis in
conſ.51.nu.7.Mantua in cōſ.52.col.2.& in conſ.67.col.
5.lib.1.& Teſſaurus in deciſ.24.nu.7. Ab illa tamen pri
ma opinione non recedendum. Quæ ſanè opinio intelli
gitur (vt iam attigi ſupra) quando inimicitia eſt capita-
lis,atque ita grauis,ſecus ſi eſſet leuis.

52 Nam tunc etiam ſi adeſſent alia adminicula,† nō in-
de oriretur ſufficiēs cōiectura ad torturā. Ita ſcribūt ex
relatis multi, præſertim Marſil.in d.§.diligenter, num.
72.Carrerius in d.4.indicio, nu.4. Plotus in d.l.ſi qñ,n.
880. in fi. C.vnde vi.& Iacobus Nouell.in ſua pract.cri-
min.pag.60.num.3.qui aſſerit ita omnes ſentire.

Extenditur primò hæc traditio vt procedat ēt in ini-
53 micitiā cauſata ex offenſione,nō †,ſibi,ſed ſuis facta,vt
puta patri,fratri, & ſimilib.Ita Gandinus in rubr.de in-
dicijs dubita.ad torturam, in primo indicio. Carrerius
in d.4.indicio,n.7.& n.15.poſt Lucam de Penna in l.is
cuius,col.3.verſ.ſcias ēt, C.de his qui ſe defend.lib.10.
Io.de Amicis in conſ.4.num.13.& ſi diſſentiant Grām.
in voto 30.num.19.& recepta ſnīa probatur in l.cum in
fundo,§.ipſis aūt.verſ.ſed etſi, ff.de iure dotium, & in
l.Cicero.3.reſp.ff.de pęn. Confert ſimile,quod ſicuti le-
gatū a teſtatore factum, cenſetur tacitè ab eo ademptū
& reuocatū ob inimicitam cauſatam ex perſona legata
rii,iuxta l.3.in fin.ff.de adim.leg. Ita ēt cenſetur adem-
ptum,qñ inimicitia fuit cāta ex perſona ipſiuſmet teſta
toris,ita tradunt Iaſ.in l.ſi filiam, n.2. C.de inoff.teſta.
& in l.hæreditas,nu.3.verſ.2.limita,C.de ijs quib.vt in
dign. Ripa in l.filiusf.§.diui, nu.51.& ibidem Crott.n.
34.de leg.1.& Petraſancta ſing.5.Tametſi hac de re diſ-
ſentiunt Barr.in l.cum ſecundis tabulis,§.qm̄. ff.de ijs
quib.vt indig.Rom.in ſing.196.Tu habes, Barb.in con-
ſil.56.col.pen.lib.1. & Tiraq.in tract.quod ceſsante cau
ſa ceſset effectus, parte 1.nu.122.in fin. Eſt ēt ſimile qđ
54 † inimicitia inter reum conuentum, & iudicem cauſata
ēt ex ſolo facto ipſius rei, efficax eſt, vt is iudex recu-
ſari poſſit, cum non conſideretur cauſa vnde ipſa inimi
citia prouenit, ſed ipſius inimicitiæ effectus.Ita ſcribūt
Butrius in c.veniens, il 2.de ſponſa. Alex.in conſ.99.n.
3.lib.1.Iaſ.in l.ſi filiusf.num.1. C.de inoff.teſtam.Marſ.
in l.1.§.cum quis latrones, col.pen.de q.Ripa in c.1.n.
14.de iud.Gram. in conſil.13.num.7.in crim.& Rol.in
conſ.24.num.46.lib.1.Eſt ēt ſimile quod de repulſatio
55 ne teſtis †ob inimicitiam reſpondit Paris.in conſil.53.
n.28.& in conſ.61.nmu.16.lib.4. Eſt quoq; ſimile cum
56 dicimus quod alterū offendens, † & ſic cām inimicitiæ
pręſtans pōt petere ſibi caueri, ne offendatur,ſicuti hāc
eſſe veram & receptā opinionem ſcripſerunt ex recen-
tiorib.Rip.in rub. ff.de dāno infecto, num.20.& in c.1.
nu.14.de indicijs. Aufre.in addit.ad Capellam Toloſ.q.
489.in fi.Petrus Placa in epitome delictorū.c.7.nu.8.&
Rol.in conſ.24.n.46.lib.1.Ea eſt rō, quia conſideratur
ipſe effectus inimicitiæ, non aūt vnde illa peruenerit.

Extenditur ſecundò, vt procedat etiam, qñ inimici-
57 tia eſſet de recenti reconciliata. Nā † per reconciliatio-
nē de recenti nō cēſetur ſublatus effectus inimicitiæ, &
iō illa adhuc indicium facit ad torturam. Ita Marſil.in
l.1.§.præterea, ff.de q. & Carrerius in pract.crim.pag.
46.in 4.indicio,nu.9. Et plura de inimico reconciliato
ſcripſi lib.1.de Arbitrariis iudicum, &c.q.28.num.8.

Declaratur hęc ſnīa vt non procedat, qñ de inimici-
58 tia cōſtaret ſolū in gñe. Nā illa indiciū nō facit,† ſed in
ſpecie probari dēt. Debent ſanè teſtes referre cām ini-
micitiæ, vt putā ob talē offenſam, vt tradunt Bal.in l.ſi
quis teſtib.in fi.C.de teſtib. Imol.in c. Raynutius,num.
15.de teſt.Iaſ.in l.1.nu.18. C.de teſt.Felin. in cap. cum
oporteat, col.6.ver.item vide.Bal.de accuſ.& in ſpecie
noſtra ita ſcribūt Gram. in conſ.12.n.16.& in conſ.44.
num.9.& deciſ.24.nu.21.& Carrer.in d.4.indicio,in fi.

Sextū indiciū & pręſumptio ſufficiens ad torturā ori
59 tur † ex præcedentib.minis.verum quia perplexè hæc a
noſtris traduntur,aliquot caſus ſunt diſtinguendi.

60 Primus eſt caſus,qñ† minæ fuerūt factæ ab eo,qui cō
ſueuit illas exequi. Hæc indicium faciunt ad torturam.
Sicut ſcripſerunt Gandinus in tract maleſic.tit.de indi-
cijs dubitatis ad torturam.col.pen.verſ.octauum ēt in-
dicium, Bal.in l.metum, C.quod met.cauſ,& ibidē Alex.
Ang.in l.1.C.de ijs, quibus vt indig.& ibidem Salicet.
Caſtrenſis, & Iaſon, Imola in l.vlt.nu.10.ff.de hæredib.
inſtit. Angelus Aret.in tract.maleficiorum, in verbo,fa
ma publica. & ibidem Aug.Ariminen.in additio. But.
in c.3.loco,de probat. Abbas in c.ſcribam.n.22.de præ
ſump.Franc.Brunus in tract.de indiciis & tortura, par-
te prima,q.3.nu.33.Felin.in c.1.num.2.de off.delegat.&
in c.afferte,num.11.de præſump. Dec.in conſ.189.nu.
17.Marſil.in pract.criminali, §.diligenter,nu.85.idem
in conſ.72.nu.5.& 12.Carrerius in pract.crim. pag.51.
in duodecimo indicio. Blancus in tract.de indiciis, &
tortura,n.183.Non ignoro tamen multos eſſe, qui ſcri-
pſerunt ſimpliciter, minas facere indicium ad torturā,
non adhibita diſtinctione, an is minans cōſueuerit exe
qui minas, vel non. Ita ſanè Speculat. in titul.de præ-
ſumptio.§.ſpecies,num.7.Marſil.in conſ.3.nu.13.Boe-
rius quæſtione 166.nu.3.Crauet.in conſil.35.num.1.&
num.16.& cōem eſſe teſtantur Boſſius in tractatu cau-
ſarum

Digitized by Google

ſarum criminalium, tit. de indicijs, num. 44. Petrus Pla-
ca lib. 1. Epitome delictorum, capite 128. nu. 18. & Iu-
lius Clarus in practica criminali, §. fin. q. 21. verſic. Mi-
næ præcedentes. Ab illa tamen prima opinione receden
dum non eſt, niſi ſupremæ poteſtati iudicialiter viſum
ſit, ſicuti obſeruare ſępè ſolet ſapiētiſſimus Senatus Me-
diolani, qui auctore Iulio Claro loco præallegato, con-
ſueuit ſæpè probatis minis, & earum cauſa iubere tor-
queri minantem illum, ſic & Teſſaurus in deciſ. 24. nu.
9. Imo iudices, quorum ſumma eſt poteſtas, interdum
tanti faciunt præcedentes minas, vt minantes ipſos pę-
nis illis feriant, quibus ſubſecutum delictum puniri me
retur. Extat præclarum exemplum apud Liuium, deca-
de 3. lib. 10. qui memoriæ prodidit. Quartam Hoſtiliam
damnatam fuiſſe, quòd cum minata eſſet marito mortē
intra bimeſtre, ille eo tēpore deceſſiſſet. Et hac in re ani
61 maduertendum eſt, has minas † debere probari in ſpe-
cie, vt admonuit Dec. in dicto conſ. 189. nu. 17. & egre-
gie Bertran. in conſ. 61. lib. 2. & Folerius in pract. crim.
part. 2. in verbo, item quod ſororem, num. 23. 25.
62 Secundus eſt caſus, quādo † minæ factæ fuerūt ab eo,
qui non conſueuit illas exequi, ſed tamen concurrunt
alia adminicula. Hoc ēt in caſu hæ minæ indiciū faciunt
ad torturam. Ita Franc. Brunus in dicta q. 1. nu. 33. poſt
Baldum de Bartolinis in l. licet Imperator, de lega. 1. &
Carrerius in dicto duodecimo indicio, num. 3.
63 Tertius eſt caſus, † quando minæ factæ fueruut ab eo
qui non conſueuit illas exequi, & alia adminicula non
concurrunt. Hoc in caſu, hę minæ nō faciunt indicium
ad torturam. Ita ſcribūt relati penè omnes ſupra in pri
mo caſu. Et illis accedunt Iacobus Beluiſius in ſua pra
cti. in rubr. de quæſt. in quarto indicio. Marſilius in pra-
ctic. crimin. §. diligenter, nu. 86. Antonius Gomeſius in
tertio tomo variar. reſolutionum, cap. 13. tit. de tortura
reorum, num. 11. verſ. & idem eſt. Pariſius in conſil. 54.
num. 32. lib. 4. & Ludou. Catus inter conſilia criminal.
tomo primo conſil. 99. num. 15. Ea eſt huius ſententiæ
64 ratio, quia ſepè multa verba proferuntur calore † iracun
diæ, quæ tamen executioni non mittuntur. argumen. l.
famoſi, §. 1. ff. ad leg. Iul. maieſt. ibi, nec lubricum lingu
65 † ad pęnam facilè trahēdum eſt. Quócirca Paris Put. in
tractatu de ſyndicatu, in verbo tortura. verſic. an ſi quis
dixerit, ſcribit, mulierem quandam è ſpecula minatam
aliquando fuiſſe alicui, quē odio habebat, his verbis. Io
te farò tagliar le gambe, non paſſarà tropo: quæ verba
audiens quidā alter illius minati inimicus, cogitauit il-
lū vulnerib. afficere ſub ſpe, qđ illa mulier fuiſſet diffa-
mata, id quod pręſtit. Capta fuit mulier, & minis proba
tis, fuit qōnibus ſuppoſita, quæ quidē aſſeruit, ſe id man
daſſe, & pęnis ob id affecta, deinde reperta fuit innocēs.
Et Paridem recenſet ēt Boerius q. 166. num. 3. Et præte
66 rea minæ † in dubio debent intelligi mediante iuſtitia,
& non propria auctoritate, vt ſi quis ita ſit minatus, vin
dictam omnino ſumam de te, intelligitur ſumam vindi
ctam, mediante iudice, & principe, vt reſpondit Alex. in
conſil. 188. col. 3. lib. 7. quem ſecutus eſt Crauet. in conſ.
151. num. 18. Et eſt argumentum l. vxor, vbi gloſ. &
Doct. C. qui accuſat. non poſſunt.
Septimum eſt indicium ſufficiens ad torturam, qnod
67 oritur ex mēdacio † & variatione ipſius accuſati, vel in
quiſiti reſpondentis. Ita ex ſententia Bartoli in l. de mi-
nore, §. plurimum, num. 3. & in l. vlt. num. 3. ff. de qōni-
bus. ſcribunt Roman. in conſ. 8. num. 3. Ang. Aret. in tra
ctatu maleficio. in verbo, fama publica, nu. 105. Frācif.
Brunus in tract. de indicijs & tortura parte 1. q. 3. num.
17. Marſil. in practica crim. §. diligenter, nu. 74. & in ſin
gul. 103. in conſ. 15. nu. 15. & in conſ. 51. num. 67. Curt.
ſenior in conſ. 41. ſuper proceſſu, in fin. Socin. ſenior in
conſ. 54. num. 13. lib. 3. Boer. q. 163. Grammat. in conſil.
5. num. 5. in crimin. Aegidius Boſſius in tract. cauſarū
crim. in tit. de indicijs, num. 36. & ibid. num. 38. ſcribit,
ita in foro obſeruari conſueuiſſe. His accedunt Ruin.
conſ. 35. num. 11. verſ. ſexta coniectura, lib. 4. & Portius
Imolenſ. in conſ. 94. nu. 37. Hanc quoque opinionem eſ
ſe cōem aſſeruit Iacobus Nouellus in practica crimin.
tit. ad defenſam, num. 57. Altera eſt opinio eorum, qui
68 ſcripſerunt, ſolum † mendacium & variationem, non fa
cere indicium ſufficiēs ad torturā, ſed requiri alia ad-
minicula, quæ cū ipſo mendacio concurrāt. Ita ſanè af-
firmat Paris Put. in tractatu de ſyndicatu, in uerbo, tor-
tura, in uerſi. mandauit Rex, nu. 6. ſenſit Bal. in l. presby
teri, nu. 2. C. de epiſc. & cler. Io. de Amicis in conſi. 134.
nu. 3. Afflict. in commentariis ad conſtit. Neap. in con-
ſtitutione ſi dāna clandeſtina, in 14. notab. poſt Iſerniā
ibid. Gram. conſ. 59. nu. 8. in ciuil. & in conſil. 30. nu. 15.
in crim. & uoto 30. nu. 16. Alcia. reſp. 465. n. 3. Carrer. in
pract. crim. pag. 51. in 5. indicio, n. 1. qui cōem eſſe opi-
nionem aſſeruit, & eandem probarunt Plot. in l. ſi quā-
do. nu. 891. C. unde vi. & Theſſaurus in deciſ. 24. nu. 8.
69 Tertia fuit opinio † M. Anto. Blan. in tract. de indiciis
& tortura, nu. 269. qui ita diſtinguit, aut accuſatus iſte
dixit mendacium de his, quæ ſpectant ad immediatam
eius defēſionē, utputa ſi primo negauit ſe feciſſe ad ſuā
neceſſatiā defenſionē, deinde dicat contrariū, uel ſi di-
cat caſu & fortuito feciſſe. Hoc ſane mēdacium, inquit
Blancus, nō facit aliquod iudiciū ſufficiens ad torturā.
Et hoc in caſu, ait ille, procedit opinio illorū qui dixe-
runt mendaciū nō facere indiciū ad torturā. Aut accu-
ſatus dixit mendaciū in his, quæ nō ſpectāt ad eius de-
fenſionē immediatā, utputa, ſi interrogatus reſpondit,
qđ in illa die cōmiſſi delicti nō eſt allocutus Petrū, & po
ſtea cōtrariū dicat, uel ſi dicat ea die fuiſſe Venetiis, dei
de dicat, ſe fuiſſe Mediolani. Hoc ſanè ī caſu ſcribit Blā
cus, procedit opinio illa Bartoli, & ſequaciū, ut. ſ. faciat
indicium ad torturam. Quam quidem probauit in ſpe-
cie Petrus Folerius in pract. cri. par. 2. ſub rubr. item qđ
ſororem uenenauit. num. 29. Cæterum hæc diſtinctio ue
ra non eſt, cū multi illi Doct. qui negant ſolū mendaciū
non facere indiciū ſufficiens ad torturam, abſolutè lo-
quuntur, imo eorum multi uere ſentiūt de mēdacio pro
lato in his, quæ non ſpectant ad defenſionē immediatā.
70 Quarta fuit opinio † quod hoc totum relinquatur ar-
bitrio iudicis. Ita ſanè in ſpecie Iuli. Clar. in prac. crimi.
§. fi. q. 21. uer. mendacium.
71 Octauum indicium ad torturam ſufficiens eſt † tituba
tio, & animi trepidatio, dū inquiſitus, uel accuſatus in-
terrogatur, ſi modo cum ea titubatione, & trepidatio-
ne, concurrant aliqua adminicula, alioqui ſola ipſa titu
72 batio vultus † aſpectuſque mutatio, non facit indiciū
ad torturam. Ita Bar. in l. de minore. §. plurimum. nu. 3.
ff. de q. Paris de Put. in tract. de ſyndicatu, in uerbo, tor-
tura, il 1. uerſi. uiſo, Luc. de Pēna in l. quoties, C. de dign.
lib. 12. Ang. Are. in tract. maleſi. in uerbo, fama publica.
nu. 105. Marſ. in pract. crim. §. diligenter, nu. 74. Blanc.
in tract. de indiciis & tortura, nume. 259. Gram. conſil.
17. nu. 17. & uoto 30. nu. 17. communē eſſe teſtatur Car
rer. in pract. crim. pag. 47. in 6. indicio, Plotus in l. ſi quā
do, num. 886. C. unde ui. Simanc. in praxi hæreſeos, titu.
63. nu. 24. & in Catholicis inſti. tit. 65. nu. 33. Iul. Clar. in
prac. crim. §. fi. q. 21. uer. cæterum ſola, & Teſſau. deciſ.
24. num. 10.
Ea eſt huius traditionis ratio; quia multi ob pericu-
li magnitudinem, & puſillanimitatē ac cordis debilita-
tē, inconſtanter loquuntur, palleſcunt trepidantque. Et
ex facto cōtigiſſe refert Paris Put. loco præcitato, quē-
dam inquiſitum, innocentem tamen, dum duceretur an
te aulam, ubi aderat equuleus, quo torqueri ſolent ma-
lefici, lotium & ſtercus præ timore emiſiſſe. Hæc tamen
trepidatio, titubatio, ac vultus mutatio, ſuſpicionē ali-
quam facit, ut præcitati Doct. omnes admittūt. Et ad rē

Digitized by Google

optime confert quod ſcriptum reliquit Cicero in parti
tio. orator. & lib. 2. ad Herennium, cuius hæc ſunt verba
Titubatio, mutatio coloris, oratio incõſtans, tremor, &
id genus alia nempe, ſi conſtiterit reũ, cum ad eum ven
tũ eſt erubuiſſe, titubaſſe expaluiſſe, inconſtãter locutũ
eſſe, concidiſſe, pollicitũ eſſe aliquid. Idẽ Cicero in ora-
tio. pro Milone hęc ſcripſit. Magna eſt vis conſcientię in
vtranq; partem, vt nec timeant, qui nihil commiſerũt,
& pęnã ſemper ante oculos verſari putent, qui peccaue
runt. Et idẽ in epiſt. famil. Trepidatio conſcientiæ indi-
ciũ eſt non memoriæ vitiũ. Et de Lyceſte accuſato, qđ
aduerſus Alexandrũ Magnũ conſpiraſſet, ſcriptum ſic
reliquit Q. Curtius in initio libri 7. Igitur ex cuſtodia
educitur, iuſſuſque dicere, quanq̃ toto triennio medita-
tus erat defenſionem, tñ hæſitans, & trepidus pauca ex
his quæ cõpoſuerat, protulit, ad vltimum non memoria
ſolum, ſed ẽt mens eum deſtituit. Nulli erat dubiũ quin
trepidatio conſcientiæ indicium eſſet, non memoriæ vi-
tiũ. Et Demoſthenes in eandem ſniam ita ſcripſit in ora
tione de falſa legatione. Cõſcientia ſcelerũ eripit auda-
ciã, linguam reprimit, obturat os, angit, ſilentiũ impo-
nit. Hinc ẽt prouerbiorum capit. 10. ſcriptum eſt. Pauor
his qui operantur malum. & lib. ſapientiæ c. 17. legitur.
Cum ſit timida nequitia teſtimonium dat condemna-
tionis, ſemper. n. præſumit ſæua perturbata conſciẽtia.
73 Nonum eſt indicium ad torturam ſufficiens, † quod
oritur ex teſtimonio ſocij criminis, concurrentibus ta-
men alijs adminiculis. Ita ſcripſerũt multi quos cõgeſ-
ſi, ac ſecutus ſum lib. 2. de Arbitr. iudicum, caſu 474. nu.
43. Quibus accedunt alij relati a Carrerio in pract. cri-
min. pag. 49. in 8. indicio, num. 10. ex aliorum ſententia
inter adminicula recenſet, quod accuſatus iſte ſit malę
famæ, vel quod conſueuerit conuerſari cum eo, qui of-
fenſus fuit. Cætera quæ de teſtimonio ſocij criminis di-
ci poſſunt, præcitatis in locis abunde ſcripta ſunt, non
enim illa omnia ad rem, de qua agimus pertinent.
74 Declaratur tamen hæc † traditio, vt non procedat,
quod is ſocius, qui teſtimonium dixit contra ſocium
criminis, alias fuit periurus. Nam tunc nullo caſu facit
indicium contra ſocium. Ita in ſpecie declarat Alciat.
in tract. de præſumpt. reg. 2. præſumpt. 10. in fin. & præ-
terea cum ſocius iſte moriturus aſſeruit ſe falſum dixiſ-
ſe teſtimonium aduerſus alterum, multum illi prodeſt
ad probandum eius innocentiam. Qua de re dicemus
infra lib. 5. præſumpt. pen.
75 Decimum indicium ad torturam ſufficiens † oritur
ex teſtimonio mandatarii, modo alia adminicula cõcur
rant. Ita ſcribunt Paris Put. in tract. de ſyndicatu, in ver-
bo tortura, il 3. verſ. dicitur cõiter. Bal. in conſ. 429. An
mandatarius, lib. 3. Imol. in c. 1. de confeſ. Marſilius in
l. 1. §. diuus, n. 6. ff. de q. & in pract. crim. §. diligenter, n.
37. Gram. deciſ. 28. nu. 9. idem in conſ. 21. n. 14. in crim.
& voto 33. nu. 2. Carret. in pract. crim. pag. 50. in 9. indi-
cio. Pariſ. in conſ. 151. nu. 4. lib. 4. & Lud. Catus inter con
ſilia criminalia diuerſorum, in conſ. 99. num. 9. lib. 1. Ea
76 eſt huius ſententiæ ratio, quia † mandatarius dicitur cõ
miſſi criminis particeps, & quodammodo ſocius atque
ita criminoſus, & conſequenter indignus cui fides adhi
beatur, ſicuti diximus ſupra de ſocio criminis.
Vndecimum indicium ad torturam ſufficiens oritur
77 ex confeſſione atque atteſtatione offenſi, facta in mor-
tis articulo. Verum hac de re ſunt opiniones. Prima fuit
opinio eorum, qui dixerunt, ſolam hanc aſſertionem fa-
78 cere indiciũ ad torturam. Ita tradunt Ang. in l. ſi quis
in graui, §. ſi quis moriẽs, ff. ad S.C. Syllania. Iacob. Bel-
uiſius in practica ſub rub. de quæſt. in 12. indicio, Paris
Put. in tractatu de ſyndicatu, in verbo tortura, il 1. & ma
nifeſte Marſil. in conſ. 5. n. 14. & in ſing. 516. Decius in
conſ. 363. num. 2. Gram. in conſ. 57. num. 13. in crim.
Secunda fuit opinio eorum, qui ſcripſerunt aſſertio-

79 nem † huius offenſi quanquam in extremis laborantis,
non facere indiciũ ad torturã. Ita ſibi parum conſtans
Ang. in l. mater. C. de Calum. Alex. in conſ. 14. n. 5. lib. 3.
Iaſ. in l. 1. nu. 10. C. comm. de leg. Franc. Brun. in tract. de
indiciis & tortura, part. 1. q. 3. nu. 26. Petraſancta ſing.
55. Nota bene, nu. 7. Boer. q. 90. Caſſa. in conſ. 98. num.
28. Petrus Placa lib. 1. epitome delictorum, c. 13. nu. 15.
Mantua in conſ. 118. num. 28. lib. 2. Gramm. in conſ. 24.
nu. 7. in crim. Iul. Clar. in pract. crim. §. fi. q. 21. verſ. aſſer
tio vulnerati, qui atteſtantur hanc eſſe communem opi
nionem, & in foro obſeruari.
80 Tertia fuit opinio † Marſil. in pract. crim. §. diligẽter,
n. 123. verſ. attamen. qui ita diſtinguit, aut moriens iſte
eſt alienus a mente & intellectu, & tunc locum hẽt opi
nio illa ſecunda, quod. ſ. non faciat aſſertio hæc indiciũ
ad torturã. Aut iſte moriens eſt ſanæ mentis & intelle-
ctus, & tunc indiciũ facit, ſicq; procedit illa prima opi-
nio. Cæterum hæc diſtinctio expreſſe repugnat traditio
nib. Doctorũ, qui dũ loquuntur de aſſertione huius mo
rientis, præſupponunt pro cõſtanti illũ eſſe ſanæ mentis
& intellectus, cũ alioqui certum ſit, nullam ei adhiben-
dã eſſe fidẽ. Quocirca ab ea ſecunda opinione magis re-
cepta, & vſu forenſi comprobata, non eſt recedendum.
81 Declaratur primo vt procedat, quãdo vna † cum ipſa
offenſi aſſertione concurrunt alia indicia, etſi leuia. Nã
tunc hęc ſimul coniuncta indicium faciunt ad torturã.
ita Alex. in conſ. 14. nu. 4. lib. 3. Marſ. in conſ. 5. nu. 14. in
conſ. 20. nu. 14. & in conſ. 78. num. 19. idem in ſing. 516.
Gram. in conſ. 70. num. 4. in crim. & Carret. in practica
crim. pag. 50. in 10. indicio.
Declaratur ſecundo, vt non procedat hæc opinio in
82 crimine raptus. Nam tũc aſſertio raptæ indicium facit
ad torturam contra raptorem. Ita Carrerius in d. indi-
cio 10. num. 4. pqſt Afflict. quem recenſet.
Duodecimum indiciũ ad torturam ſufficiens, oritur
83 ex † confeſſione facta ex pace inita cum offenſo. Id quod
intelligitur, qñ pretio numerato inita fuit. ita Franciſc.
Brunus in tract. de indiciis & tortura, par. 1. q. 3. nu. 27.
Marſil. in pract. crim. §. diligenter, nu. 178. & Carret. in
pract. crim. pag. 51. in 11. indicio, & pag. 55. in 31. indi-
cio, qui ex ſnia Baldi & Peridis Put. ſcribunt hãc cõfeſ-
84 ſionem † ſufficere ẽt ad condemnationẽ. Et idem ſenſit
Blanc. in tractatu de indiciis & tortura, nu. 306. Iulius
Clarus in pract. crim. §. fin. q. 21. verſ. pax ſeu, & c. & Plo-
tus in l. ſi quando, nu. 891. C. vnde vi, qui intelligũt hoc
indicium procedere, quando pax & trãſactio fit illis in
85 caſibus † qui a lege non ſunt permiſſi, alias ſecus.
86 Extenditur vt procedat etiam ſi pax ipſa † nõ fuit cõ
cluſa. Ita Blãcus vbi ſupra. Nam adhuc indicium facit,
non declarat tamen Blancus, an illud indicium ſit ſuffi-
ciens ad torturam. Ego certe dicerem non ſufficere niſi
alia adminicula concurrant.
87 Declaratur vt non procedat, qñ pater † nomine filii
vel coniunctus nomine cõiuncti, pecuniam numerauit,
ne ipſe filius, vel coniunctus accuſaretur. Nã tũc cõfeſ-
ſio patris vel cõiuncti, non facit indiciũ contra filiũ illũ
vel coniunctũ. Ita Carrerius vbi ſupra ex ſnia Cornei in
conſ. 300. nu. 2. lib. 3. & Affl. in commentariis ad conſti-
tutiones Neap. in conſtit. priuſquam. Idem ſcripſerunt
Gram. in voto 39. ad fi. & Iul. Clar. in pract. crim. §. fi. q.
21. verſ. pax. Idem ſenſit Chaſſaneus in conſ. 58. nu. 22.
88 Et ratio eſt clara, quia † dicitur res inter alios acta.
Decimumtertium indicium ad torturam ſufficiens
89 oritur † ex conuerſatione, & multo magis ex cohabita-
tione, quando ſcilicet delictum fuit commiſſum in do-
mo, vel in vicinia, & ignoratur a quo cõmiſſum fuerit,
& aliquis extat in domo, vel vicinia, qui ſit malæ condi
tionis & famæ, vel qui aliquando rixabatur cũ mortuo.
Nam ex his, indicium oritur contra illum. Ita Bar. in l. 1.
§. ſi quis in villa. ff. ad S.C. Syllania. & ibid. Rom. num.

Digitized by Google

& Igneus n.3. Ang.in l.iuſto errore,in princ.ff.de vſu-
cap.qui dixit occiſum præſumi ab eo, qui locum illum
frequentabat. Rom.in conſ.8.col.1. Ang. Aret.in tract.
maleficiorum,in verbo,fama publica, nu.53.Calcan.in
conſ.63.nu.3.Gram.voto 23.col.1.Crau.in conſ.73.nu.
21.Carrerius in pract.crim.pag.52.in decimoterrio in-
dicio,nu.6. qui eiuſdem opinionis alios recenſet qui ta
men vix hoc ſcribunt. Et ſcribit ibidem Carrerius n.26.
90 quod quando ſocius † reperitur occiſus in domo ſocij,
91 præſumitur ab ipſo ſocio occiſus. Et idem eſſe ait, qñ †
maritus reperitur mortuus, & mulier tacet, eſt indiciũ
contra eam. Idem econuerſo, quando mulier reperitur
mortua, præſumitur contra virum. Ita Folerius in practi
ca parte ſecunda, ſecundæ partis. rubr. dẽtur capitula,
quod ſuffocauit vxorem, nu.10. Igneus in l.excipiũtur,
nu.32.ff.ad S.C.Syllania. Eſt ſimile quando quis reperi
92 tur mortuus † ante domum alterius concurrente inimi
citia, præſumitur occiſus a dño illius domus. ita Bart.
in l.ædiles, nu.4.ff.de via publ. Bal.in l.1.C.locati, Ang.
in l.milites, C.de quæſtio. Paris Puteus in tract.de ſyn-
dicatu,in verbo, tortura,in verſ.ſi quis inuentus.Fel.in
c.afferte,nu.10.de præſumpt.Iaſ.in l.ſi quando,C.vnde
vi,num.40. Carrer.in d.13.indicio,nu.2.Iac.Nouell.in
pract.crim.in tractatu ad defenſam, nu.65.Gramma.in
conſ.53.nu.2.3.in crim. Quæ ſane traditio intelligitur
93 niſi † conſtet occiſum illum habuiſſe inimicum extra il
lam viciniam habitantem. Nam tunc relinquitur arbi-
trio iudicis, a quo occiſus is præſumatur. Ita Carrerius
vbi ſupra, nu.3.ex ſentent.Inn.in c.cum oporteat,de ac
94 cuſat. Eſt quoque ſimile, quod dicimus, damnum † præ
ſumi datum a vicinis, vt docuit Bar.in l.ſi ita,§.vlt.ff.de
fundo inſtructo,inſtr.que legat. vbi idem eſſe ait de fur-
95 to † quod præſumitur factum a vicinis. Et ſcribit idem
Bar.in l.vlt.nu.2. ff.de q.furtum præſumi cõmiſſum ab
96 eo,† qui conſueuit conuerſari in ea domo. Et cum Bart.
idem ſcripſerunt Ant.Gomeſ.tomo 3. variar.reſolut.c.
13.de tortura reorum,nu.13.& Tiraq.in tract.de pœnis
legum, & c.cauſa 23.num.10.11.

97 Declaratur primo, vt hoc indicium procedat in eo,†
qui antea conſueuerat conuerſari in domo, non autem
in eo, qui paulo ante conueſari cępit. Ita declarat Car-
rer.in prædicto 13.indicio,num.4.ex ſententia Ioan.de
Ami.in conſ.7.num.34.

98 Declaratur ſecundo, † vt procedat in cohabitante &
conuerſante, qui ſit malę conditionis & famæ, ſecus ſi
bonæ. Ita Carrer.in d.13.indicio,nu.5.ex ſententia Bal-
di in l.1.C.locati, & Put.in tract.de ſyndicatu, in verbo
tortura,il 3. Et conferunt ea, quæ dicemus inf.lib.5.præ
99 ſumpt.29. vbi declarabimus furtum † non præſumi fu-
ctum a viro bonę conditionis & famæ, etiamſi res furto
ſubtracta apud eum reperitur.

100 Decimumquartũ indiciũ ad torturam ſufficiẽs † ori
tur ex eo, qđ quis viſus eſt in loco delicti firmatus cum
gladio, vel telo, modo concurrat aliud adminiculum, vt
inimicitia, vel fama, vel quid aliud ſimile. Ita Paris Put.
in tract.de ſyndicatu, in verbo, tortura, il 1. verſ ſi quis
eſt inuẽtus; Carrer.in pract.cri.pag.52.in 13.indicio, n.
21.idẽ ſenſerũt Blanc.in tract.de indicijs & tortura, n.
295.& Folerius in pract.crim.part.2.2.partis princ. ſub
rub.dentur capitula, quod ſuffocauit vxorem, num. 12.

Decimumquintum indicium ſufficiens ad torturam
101 oritur † ex conſuetudine delinquendi, hoc eſt, quod ac-
cuſatus vel inquiſitus, conſueuerit committere ſimilia
delicta, mõ concurrant aliqua adminicula. Ita gl.in l.iu
bemus, C.de probat. Bart.in l.vlt.nu.5.ff.de q. Salic.in l.
vlt.col.3.verſ.nunc tranſeamus, C.eod.de quo Alex.in
conſ.5.nu.2.& in conſ.50.n.8.lib.1. Marſ.in prac.crim.
§.diligenter,nu.99. & conſ.44.nu.4.& Carrer.in pract.
crim.pag.51.in decimoquarto indicio, Cũ vero delicta
ſunt diſſimilia, ex vno non ſumitur indicium ad aliud
vt torqueri poſſit. Ita Lud. Catus inter conſilia diuerſo-
rum criminalia in conſ.99.num.13.lib.1.tomo 1.

102 Extenditur hęc traditio vt procedat, † ſiue ſolitus ſit
iſte committere delictum in perſonam aliorum, ſiue in
perſonam offenſi. Nam ſi alias offendit illum offenſum,
præſumitur contra eum. Ita Gandinus in tract.de male-
ficiis,in rub.de indicijs indubitatis in fi. Carrer.in d.14.
103 indicio,num.4. Ea eſt ratio, quia † ex præteritis futura
iudicamus & metimur.

104 Declaratur primo, † vt non procedat,in eo, quem cõ
ſtat tribus ſuperioribus annis non deliquiſſe. Nam tan-
105 to † tẽpore cenſetur purgata eius mala fama, atq; ita in
eo ceſſat pſumptio ex regula, c.ſemel malus, de reg.iur.
in 6. Ita declarãt Iaſ.in l.ſi prius, ff.de operis noui nunt.
Grã.voto 3.& in d.14.indicio, & copioſius dicemus inf.
lib.5.præſ.dum.declarabimus d.reg.c.ſemel.malus.

106 Decimumſextũ indiciũ oritur ex eo, qđ qs vltro † di-
ligenter ſolicitat, vt inueniatur atque inquiratur de ma
lefactore, & delinquente, cum tamen ſua nõ interſit vti
hac diligentia. Ita Paris Put.in trac.de ſyndicatu,in ver
bo tortura,il 2.qui teſtatur hoc bis contigiſſe in magna
curia Neapolitana in quibuſdam, qui alterius mortem
detulerant & ſolicitauerant, vt malefactores inuenirẽn-
tur. Nam & ipſi capti & quæſtionibus ſuppoſiti, cõfeſſi
ſunt, ſe delictum illud perpetraſſe. Hanc ipſam ſñiam
probarunt ẽt Marſil.in l.vnius.§.ſeruo, qui vltro, nu.6.
ff.de q.in pract.crim.§.diligenter,num.150.& Carrer.in
pract.crim.pag.53. in decimoquinto indicio, qui aſſe-
ruit ita ẽt accidiſſe ſuo tpe. ita pariter euenisſe in curia
Salamãticenſi teſtatur Antonius Gomeſius, in tertio to-
mo variar.reſol.c.13.de tortura reorum,nu.14. Et huc
pertinet egregius locus Ciceronis in oratione ꝓ Sexto
Roſcio Amerino, cuius verba adſcripſi. Te ne cũ cæteri
ſocii fugerent, ac ſe occultarent, ne hoc indicium non
de illorum præda, ſed de huiuſmodi maleficio fieri vide
retur potiſſimum tibi partes iſtas depopoſciſſe, vt in iu-
dicio verſarere & ſederes cum accuſatore, qua in re ni-
hil aliud aſſequeris, niſi vt ab omnibus mortalibus au-
dacia tua cognoſcatur, & tua imprudentia. Hæc ille.

Decimumſeptimum indicium ad torturam ſufficiẽs
107 oritur † ex eo, quod ſocius reperitur occiſus in domo
ſocii, qui mortem ſocii non detulit, ſed tacuit. Ita egre-
gie Rom.in l.excipiuntur, in fin.ff.ad S.C.Syllan. quem
ſecuti ſunt Aug.de Arim.in additio.ad Ang. Aret.in tra
ctat.malefic.in verbo, fama publica.

Cęterũ hac de opinione dubitauit Marſil. in pract.cri.
in §.expedita, in fi.ex his quę ſupra in proximo relato in
dicio diximus. Sed non erat qđ dubitaret Marſilius, cũ
valde diuerſa hæc ſint, qđ quis ſolicite deferat delictũ,
anxieque perquirat vt delinquens inueniatur, aliud qđ
ſimpliciter referat. Nãi illo primo caſu (vt iã diximus) ſe
ſuſpectũ facit. Scđo vero caſu nõ, imo, (ſicuti diximus)
ſe ſuſpectum faceret, ſi ſimpliciter non deferret, ſed ta-
ceret, vt recte Rom. ſcriptũ reliquit. Qđ ſane indiciũ ve
hemens & violentũ redditur, ſi in ea domo is in terram
aliquot dies ſepultus iacuiſſet, quẽadmodũ Aelianus in
lib.13.de varia hiſt.ſcriptũ reliquit aliqñ eueniſſe apud
Mitylenenſes in Macareo Bacchi ſacerdote, qui hoſpi-
tẽ repoſcẽtẽ depoſitũ occidit, & in tẽplo vbi pecuniam
depoſuerat terra defoſſa ſepeliuit. Porro cadauere com
perto, & cũ factum Macareus negaret, ſufficiens cã iudi
cata fuit, quæ tormentis inquireretur. Et minus veriſi-
mile dicebatur, occiſum illum eo in templo delatum &
in terram defoſſum, inſcio ipſo Macareo ſacerdote, &
ob id eũ ſcelus idem perpetraſſe. Quare tormentis ad-
hibitis, delictũ eſt confeſſus. Eſt ſimile quod egregie ad
modum de Trace illo Martiano, qui deinde Imperator
fuit, apud Euagriũ li.11.c.1.& Nicephorũ lib.15.c..legi
tur. & illo in loco ſcribit Euagrius, huiuſmodi coniectu-
ras vehementes adeo eſſe, vt prope veritati præualeant.

Digitized by Google

Decimūoctauum indicium ſufficiens ad torturam
108 exoritur ex eo,† quando quis ſcienter recepit in domo
propria ipſum delinquentem, cum inter eos nulla eſſet
affinitas. Nam inſurgit præſumptio & indicium, quod
is receptator mandauerit delictum committi, vel quod
conſcius ſit. Ita ſcribunt Gādinus in tract. de maleficiis,
in rubr. de iudicijs dubitatis ad torturam, in fine. Boni
facius Vitalinus in tract. maleficiorum, in rubr. de indi-
cijs, nu. 35. Paris Put. in tract. de ſyndicatu, in verbo tor
tura, il 3. verſ. rex mandauit, Ang. Aret. in tract. de male
ficijs, in verbo fama publica, ſenſit Felin. in c. afferte, n.
11. in fi. poſt Bald. quem citat, de præſ. Gram. voto 15.
nu. 1. Iac. Nouel. in pract. crim. in tract. ad defenſam. nu.
94. & Carrer. in pract. cri. pag. 53. in 17. indicio. & Blāc.
in tract. de indicijs & tortura. nu. 202. qui multis modis
declarat. Et huc pertinent, quæ de his receptatoribus
ſcripſi lib. 2. de Arbitr. iudicum, caſu 348.

Decimumnonū indicium ſufficiens ad torturam ori-
109 tur contra eum, † qui ipſum delinquentem ſtatim com
miſſo homicidio & delicto, aſſociauit extra vrbem, ne
prehenderetur. Ita Bal. in l. non ideo minus, in fin. C. de
accuſ. Alex. in conſ. 35. lib. 2. Blanc. in tract. de indicijs
& tortura, num. 201. Carrer. in pract. crim. pag. 53. in 17.
indicio, & Iac. Nouel. in d. trac. ad defenſam, num. 112.
110 qui quidem intelligunt niſi ex interuallo † facta ſit aſſo
ciatio. Nā tūc ceſſat mala hæc pręſumptio contra ipſum
111 aſſociantem. Idem eſſe aiunt, quando † aſſocians eſt affi-
nis & ſanguine coniunctus illi delinquenti, eo enim ca-
ſu excuſatur aſſocians, quippe qui potuit quoquomo-
do ſanguinem affinis ſui redimere. Huc pertinet, quod
ex ſnīa Bald. in l. 2. C. ſi qua præd. poteſt. ſcripſit Alc. in
tract. de præſump. reg. 1. præſum. 21. in fin. quod non eſt
112 pręſumptio contra aliquem accuſatum, † quamuis eius
conſanguinei impediant examinationem teſtium.

Vigeſimum indicium ad torturam ſufficiens, oritur
113 ex ſcientia maleficij in eo, qui † potuit & debuit impedi
re ne committeretur, & impedire noluit. Ita Gandinus
in tractat. de maleficiis, in rubr. de indiciis dubitatis ad
torturam, in 9. indicio. Ang. Aret. in tract. malefi. in ver
bo, fama publica, Blācus in tract. de indiciis & tortura,
num. 303. Carrerius in pract. crim. pag. 53. in 18. indicio,
& Iacob. Nouel. in d. tract. ad defenſam, num. 98. Et con
ferunt quæ ſcripſi lib. 2. de Arbit. iud. caſu 355. & dice-
mus infr. lib. 5. in præſump. vbi agemus de delictis com-
miſſis a filio, vel ſeruo, vel amico.

Vigeſimumprimum indicium ad torturam ſufficiens
114 oritur contra eum, † qui ſcit aliquo in loco adeſſe latro-
nes & aſſaſſinos, & tamen oſtendit mercatoribus viam,
quæ ad locum illum ducit. Nam oritur indiciū ad tortu
ram cōtra eum, quod ſcienter id fecerit, vt mercatores
illi occiderentur, vel ſpoliarentur. Ita Gādinus in tract.
de maleficiis, in rub. de indiciis dubitatis ad torturā, in
decimo indicio. Vitalinus in rubr. de indiciis, nu. 38. &
Carrerius in dicta pract. crim. pag. 53. in 19. indicio.

Vigeſimumſecundum indicium ſufficiens ad tortu-
115 ram, oritur † ex allocutione ſecreta ad aures cū eo, qui
deinde commiſit delictum, ſi modo alia adminicula cō
currant, vtputa inimicitia, & quod delictum fuerit in-
continenti commiſſum. Nam ex his inſurgit indicium,
quod is, qui ad aures eſt locutus mandauerit delictum
committi. Ita Bal. in l. 1. C. de ſeruis fugit. vbi apertius
116 Ial. nu. 31. verſic. 5. mirabiliter. ſcribit tria concurrere †
debere, quod inimicitia interceſſerit capitalis cum illo
occiſo, quod allocutus ſit ad aurem, atq; ita ſecreto, &
quod incontinenti ſecutum ſit homicidium. Idem do-
cuit Fel. in c. afferte, num. 13. de præſumpt. Marſil. in l. 1.
§. præterea, nu. 27. ff. de quęſt. Carrer. in pract. crim. pag.
53. in 20. indicio, & dicemus infra lib. 5. præſump....

Vigeſimumtertium indicium ſufficiens ad torturam
117 oritur † ex eo. quod reus inquiſitus viſus ſit exire domū
& aufugere cum enſe euaginatio & ſanguinolento. Ita
Gandinus in rubr. de indiciis dubitatis, in 6. indicio, &
alios plures commemorant Carrerius in pract. cri. pag.
54. in 21. indicio, & Iul. Clar. in pract. cri. §. fi. q. 21. verſ.
ſi aliquis, quo loci recenſet multos affirmantes, ex hoc
118 ſolo tam vehementi indicio, reum † hunc dānari poſſe.

Vigeſimumquartum indicium ſufficiens ad torturā
119 oritur † ex acclamatione, vtputa ſi audita fuerit puella,
vel quis alius, ſuccurrite, ſuccurrite, & viſus deinde ſit
quis exire domum cū gladio, vel aliis munitus armis, &
deinde in domo reperitur mulier ſtuprata, vel vulnera-
ta. Nam tūc ſumitur indicium contra eum, qui domum
exiuit. Ita Bald. in l. vlt. C. de probat. poſt Nicolaum de
Materellis ibi, idem Bald. in c. cum in noſtra, de elect. &
in l. 1. §. potuiſſet, ff. ad S.C. Syllan. Paris Put. in tract. de
ſyndicatu, in verbo, tortura, il 1. Afflict. in commētariis
ad conſtit. Neapolit. in conſt. quæ incipit, in quæſtionib.
poſt Iſerniā. ibi Franc. Brunus in tractatu de indiciis &
tortura, parte 1. verſ. item pone, & Carrerius in practic.
crim. pag. 54. in 22. indicio. & in pag. 55. in 32. indicio.
Hæ enim acclamationes, & vociferationes indicium
faciunt.

Vigeſimumquintum indicium ſufficiens ad torturā
120 oritur ex eo, quòd quis mutuo ſuſcepit pecuniam † ex
qua ſtatim emit arma, conduxit homines, vel alia his ſi-
milia præparauit. Eſt ſanè indiciū contra eum, qui mu-
121 tuo ſuſcepit pecuniam, quod occiderit. Eſt † etiam in-
dicium contra eum qui mutuo dedit quod occidi man-
dauerit. Ita ex ſnīa Bar. & Baldi in l. 4. ff. ad leg. Iul. ma-
ieſt. ſcribunt in ſpecie Franc. Brunus in tractat. de indi-
ciis, & tortura, parte 1. q. 4. nu. 10. apertius Carrerius in
pract. crimin. pag. 54. in vigeſimotertio indicio. Ex ea
enim temporis breuitate, præſumitur eam ob cauſam
mutuo data, & ſuſcepta pecunia, vt ſimili in caſu tra-
dit Bart. in l. ventri, §. eorum, ff. de priuileg. cred. & dice
mus infra lib. 3. præſump....

121 Vigeſimumſextum indicium † ad torturam deſcēdit
ex præparationibus aptis ad offendendum, vt ſi quis vi-
ſus ſit emere gladium, vel acuere, vel polire arma, vel
coadunare homines armatos, vel arma aliquo in loco
collocare, vt parata ibi eſſent, & deinde apud domum il
lam perpetratum ſit homicidium. Idem ſi ſe exercebat
armis, cum antea id facere non conſueuiſſet. Hæc ſanè
indicium faciunt ad torturam. Ita Bar. in l. vlt. n. 5. verſ.
poſſumus ēt, ff. de q. Paris Put. in tractatu de ſyndicatu
in verbo, tortura, il 1. verſ. viſo, de indiciis, & in verbo,
tortura. il 3. ver. mandauit Rex, ibi, ſi quis reperitur. An
gel. in l. milites, C. de q. Franc. Brun. in tract. de indiciis
& tortura, parte 1. q. 3. num. 39. verſ. item dat aliud. Blā
cus in practica crim. in 2. parte defenſionis, num. 38. &
39. Carrerius in pract. crim. pag. 54. in 24. indicio.

Vigeſimumſeptimum indicium ad torturam oritur
123 ex eo, † quod quis viſus ſit emere venenum, & deinde
reperitur ſtatim ferè quis veneno interfectus, præſum-
ptio eſt contra eum, qui venenum emit. Ita ſcribunt An
gelus in l. milites, C. de q. Carrerius in dicto vigeſimo-
quarto indicio, nu. 2. & Petrus Follerius in pract. crim.
2. parte, 2. partis. ſub rubr. item quod ſororem venena-
124 uit, nu. 5. Et ibid. nu. 17. 18. 19. declarat, niſi adſint † cō
trariæ præſumptiones & indicia, vt quia is, qui emit ve
nenum, erat homo probatæ vitæ, & idem ſi is diligebat
illum veneno necatum.

125 Vigeſimumoctauum indicium ad torturam † oritur
ex mala conuerſatione, ſi modo aliud adminiculū con-
currat. Ita ſenſit Bald. in l. 1. num. 12. C. de ſeruis fugit.
& apertius idem Bald. in conſ. 95. Regula iuris. in fi. li.
1. Gandinus in tract. de maleficiis, in rubr. de quæſtioni
bus. Iacob. Beluiſius in practica criminali, ſub rubr. de
quæſtio. 14. indicio, & in verſ. quærit igitur iudex. Paris
Put. in tractatu de ſyndicatu, in verbo, tortura, il 3. ver.
mandauit

Digitized by Google

mandauit Rex. Ang. Aret. in tract. de maleficiis, in ver-
bo, fama publica, verſ. quæro, an indicium, & ibidē Au
guſtinus Ariminenſis in additio. Marſil. in pract. cri. §.
expedita, in fin. Crau. in conſil. 73. num. 12. Gram. in cō
ſil. 17. nu. 14. & in conſil. 53. num. 45. in crim. & in deciſ.
34. in fine, & voto 6. nu. 3. Carrerius in pract. crim. pag.
54. in 25. indicio. Et ii quidem adducti ſunt arg. l. ædi-
les, §. Pedius, ff. de ædil. edict. l. ſi plures, §. quamuis, ff. de
adminiſtr. tut. & l. vlt. C. ſi mancip. ita fuerit alienat. Ma
la enim conuerſatio arguit hunc eſſe talem, quales sūt
illi mali, cum quib. is conuerſari ſolet. Nam ait ſapien-
tiſſimus Salomon, prouerb. cap. 13. (Qui cum ſapiētib.
graditur, ſapiens erit, amicus ſtultorum ſimilis efficie-
tur,) & idem c. 22. (Noli eſſe amicus homini iracundo,
neque ambules cū furioſo, ne forte diſcas ſemitas eius,
& ſumas ſcandalū aīæ tuæ,) & Propheta in pſa. 17. (cū
ſancto ſanctus eris, & cum viro innocēte innocēs eris,
& cū electo electus eris, & cum peruerſo peruerteris.

Vigeſimumnonum indicium ad torturam ſufficiens
126 oritur ex aſſidua † frequentatione loci, in quo deinde
reperitur aliquis occiſus. Nam indicium oritur contra
illum frequentantem, accedente tamen alio adminicu-
lo, vt ſi malæ vitæ iſte ſit. Ita Bart. in l. iuſto, in pri. ff. de
vſucap. & in l. 3. ff. de furt. & in l. vlt. nume. 5. in fin. ff. de
quæſtio. Paris Put. in tract. de ſyndicatu, in verbo, tortu
ra, il 1. verſ. ſi quis eſt inuentus, & in verbo, tortura, il 3.
ver. ſi quis fuerit vulneratus, & verſ. viſo, de indiciis. Sa
lic. in l. vlt. col. pen. verſic. item quos res, C. de qu. Imol.
in d. l. iuſto, de vſucap. qui expreſſe dixit, requiri etiam,
quod ſit homo malæ famæ. Ang. Aret. in tract. maleſi. in
verbo, fama publica, n. 52. verſ. quid autem ſi in ſtrata,
& ibidem Aug. Ariminen. in annotat. Marſil. in pract.
criminal. §. diligenter, n. 108. Carrer. in pract. criminal.
pag. 54. in 17. indicio, & Blancus in tract. de indiciis, &
tortura, nu. 73. & 74. & ibid. num. 75. ſubiūgit, hoc indi-
127 cium tolli † ſi probatum fuerit, hunc frequentantē lo-
cum illum eſſe virum bonæ conditionis, & famæ, & qđ
illa frequentatio eſt ex cā neceſſaria, vt quia is hēt do-
mum ibi uicinam, vel ob quid ſimile. Et idem ſcriptum
reliquit Iacob. Nouel. in practica criminali. tit. ad de-
fenſam, ſub rubr. an indicia pro reo danda ſint. nu. 63.

Trigeſimum indicium oritur ex eo, quod adducto in
quiſito, vel accuſato corā cadauere, cadauer emiſit ſan
128 guinē. † Nam præſumitur, quod ille hōmicidiū perpe-
trauit. Ita ſcribit Paris Put. in tract. de ſyndicatu, in ver
bo, tortura, il 3. verſ. mandauit Rex. in fine, qui aſſerit,
ita fuiſſe expertū, Nicolaus Florentinus ſermone 5. tra-
cta. 1. c. 6. qui dixit, quod ſuo tempore ſanguis emana-
uit in præſentia homicidæ, & quod ob id ille fuit prehē
ſus, & tortus, & cōfeſſus eſt ſe occidiſſe, & ideo fuit dif-
finitiue condemnatus, idem ſcripſit conciliator in pro-
blem. Ariſtotelis, lectione 7. problemate 6. qui ita Ve-
netiis eueniſſe aſſeruit. Ita quoque contigiſſe in oppido
de Leſma Hiſpaniæ, anno 1546. recenſet Antonius Go-
meſ. in tertio tomo Variar. reſol. c. 13. de tortura reorū,
n. 15. Eandem opinionem probarunt Marſ. in practica
crimin. §. diligenter, n. 81. Boer. q. 166. n. 1. Blanc. in tra.
de indiciis & tortura, num. 408. alios commemorat be-
ne eruditus Hieronymus Maggius, qui ſuperioribus an
nis in bello Cyprio captus, in vrbe Conſtantinopolita-
na feritate barbara a Turcarum Tyranno occidi iuſſus
eſt, is, inquam, Maggius lib. 3. miſcella. c. 5. quo loci hac
de re multorum opiniones & cauſas commemorat, lo-
cum indicaſſe nunc ſufficiat, & cuius ēt rei memini lib.
2. de arbitr. iudicum, &c. caſu 270. n. 16. Sunt enim mul
ti, qui aſſerunt, hoc indicium eſſe incertiſſimum, inter
quos Ant. Gomeſ. loco præallegato, & de hoc indicio
latiſſime ac doctiſ. diſſerunt etiam Petrus Greg. in li. 36.
ſintagma iuris c. 20. n. 8. ac etiam Teſſaurus in dec. 173.

Trigeſimumprimum indicium ſufficiens ad torturā,
129 oritur ex † taciturnitate, vt ſi amicus ſcribat amico, q
rumor eſt, & fama in ciuitate, & loco, quod ipſe cōmi-
ſit tale delictum, & ille acceptis ac lectis, tacuit, atq. ita
non contradixit, nec ſe excuſauit. Ita Marſilius in pra-
ctica crim. §. diligenter, num. 137. & Carrerius in practi
ca crim. pag. 55. in 28. indicio, & ii quidem moti sūt ex
traditione, & doctrina Bar. in l. filiusfa. la 2. ff. ad Mace
do. Qua de re ſcripſi lib. 2. de arbitr. iud. &c. caſu 21. &
vberius dicemus infra lib. 2. præſump. 46. Idem eſſe ſcri
pſerunt Marſ. & Carrerius, quando quis coram teſtib.
fuit reprehenſus quod commiſerit aliquod maleficiū,
& ipſe tacuit, nec aliquo modo ſe excuſauit.

130 Trigeſimumſecundum indiciū † oritur ex mala phy-
ſiognomia. Ita Carrerius in practica crim. pag. 55. in vi
geſimonono indicio, ex ſententia Baldi in l. 2. num. 5. C.
quorum appellat. non recip. Verum Baldus non affir-
mauit, ſed id ſolum, quod mala phyſiognomia, arguit
in genere malam naturā, non autem in ſpecie aliquod
delictum, & Baldum ſic etiam intellexerunt Marſil. in
pract. crim. §. expedita, num. 53. & Blancus in tract. de
indiciis & tortura, num. 406. Quocirca rectius ſenſit Ia
cob. Noue. in pract. crim. tit. ad defenſam, ſub rub. an in
dicia pro reo danda ſint, n. 108. alia adminicula cū hoc
ipſo indicio concurrere debere. Malam aūt phyſiogno
miam malam arguere naturam, ſcripſi ſupra q. 15. vbi
diſſerui de præſumptione, quæ a figura ducitur.

Trigeſimumtertium indicium oritur ex malo & tur-
131 pi † nomine. Ita Carrerius in practica criminali, pa. 55.
in 29. indicio, ex ſententia Io. Andreæ in cap. contēpla-
tione, de reg. iur. Bald. in l. non ignorat, n. 12. C. qui ac-
cuſare non poſſunt. Paris Put. in tracta. de ſyndicatu, in
verbo, tortura, il 1. verſ. & in indiciis, & in verbo, tortu-
ra, il 3. ver. mandauit rex, & alii quos is recenſet. Verū
turpe nomen ſuſpicionem quandam facere tantummo
do ſcripſerunt Io. And. Card. & Imol. in c. 1. de depoſi-
to. Feli. in proœm. decret. num. 32. & alios commemo-
rat Marſil. in l. 1. in prin. n. 39. ff. de quæſt. Blanc. in trac.
de indiciis & tortura, n. 406. Petraſancta ſing. 75. Gram.
conſil. 40. n. 12. in crim. Ripa in rub. ff. ſol. matr. n. 8. Pa-
riſ. in conſ. 29. n. 25. lib. 3.

Trigeſimumquartum indicium oritur ex loco a cōi-
ter accidentib. vt ſi aliquo in loco frequenter cōtingat
132 delicta committi, ibi commiſſum † præſumitur, & ab il
lis, qui in eo loco cōmorantur. Ita Carrerius in practic.
crim. pag. 55. in trigeſimotertio indicio ex ſnīa Bald. in
l. vlt. in fi. ff. de hær. inſtit. & in l. non hoc, col. vlt. C. vnde
legit. Antonii de Canario in trac. de tormentis, q. 6. Mar
ſilii in prac. crim. §. diligenter, n. 33. & in §. 2. n. 36.

133 Trigeſimumquintum indiciū oritur † ex mala fama
delinquentis. Ita Carrer. in d. prac. crim pag. 55. in 34.
indicio, poſt Paridem Puteum in trac. de ſyndicatu, in
verbo, tortura, il 3. verſ. quidam latro famoſus. Verum
Blanc. in trac. de indiciis & tortura, n. 44. vult concur-
rere debere aliud adminiculum.

Trigeſimumſextum indicium ſufficiens ad torturam
134 oritur ex eo † quod quis reperitur præſens in loco, vbi
commiſſum fuit delictum. Ita tradunt Abb. in c. cū non
ab homine. nu. 19. de indiciis. Afflict. in commentariis
ad conſtitutiones Neapol. incipit, humanitatem, & Car
rerius in dicta practica crim. pag. 56. in trigeſimoquin-
to indicio, & apertius Blanc. in tract. de indiciis, & tor-
tura, num. 295. & num. 300. poſt Barto. & alios quos al-
legat. Et ſcribit Blancus idem eſſe, quando reperitur in
loco propinquo.

Trigeſimumſeptimum indicium ſufficiens ad tortu-
135 ram oritur, † qn̄ reperitur enſis ſanguine madefactus,
& probatur, enſem illum fuiſſe illius inquiſiti. Ita Pa-
ris Put. in tract. de ſyndicatu, in verbo, tortura, il 3. quē
ſecutus eſt Carrer. in d. pract. crim. pag. 36. in 36. indi-
cio, idem ſenſit Boer. in quæſt. 165. num. 2. Extat egre-
gium

Digitized by Google

am exemplũ apud Plutarchum in parallelis, qui ſcriptum reliquit, Laium Thebandum prehẽſum, & carceri incluſum, quod eius gladio conſtabat occiſum Chryſippum, qui niſi adhuc loquens, ipſum Laium ea ſuſpicione liberaſſet detectis homicidis, forte quæſtionibus ſuppoſitus, & pœna damnatus fuiſſet. Hoc autem indi-
136 cium diluitur probando † gladium ibi repertum, fuiſſe alteri commodatum, vel ſe amiſiſſe, vt Carrerius & Boer. ſcribunt.

Trigeſimumoctauum indicium ad torturam oritur
137 ex eo, quod † vulnera reperiuntur ad mẽſuram gladii, aut ſecuris rei inculpati. Ita Carrer. in prædicto 36. indicio, poſt Bartolum quem cõmemorat. Et idem eſſe ait Carrerius, quando gladius reperitur in loco delicti, & vagina ad latus vacua. Boer. in q. 166. n. 5. quo loci nu. 4. recenſet ſimile ex ſententia Alberici de Roſate in l. indicia, col. 2. verſ. vidi etiam, C. de rei vend. eſſe indicium contra eum, qui de furto fuit accuſatus, ſi appareat formam eius pedis conuenire illi, quæ terræ humidæ infixa eſt. Et ſimile, quando ſotulares furis reperti ſunt in domo, vbi commiſſum fuit furtum.

Trigeſimumnonum indicium ſufficiens ad torturã
138 oritur, † quando reus accuſatus vel inquiſitus recuſauit præſtare delatum iuramentum calumniæ. Ita Carrerius in d. pract. crim. pag. 56. in 37. indicio, ex ſententia Iacobi Beluiſi in prac. crim. ſub rub. de quęſt. Ang. Aret. in tract. malefic. in verbo, iuramentum, & Alex. in annotat. ad Bar. in l. vlt. ff. de quæſt.

Quadrageſimum indicium ſufficiens ad torturã ex
139 eo oritur, quod † reus inquiſitus fuit præſens cũ armis in loco commiſſi delicti. Nam ex ipſa aſſiſtentia arguitur præſtitum auxilium ad perpetrandum delictũ. Ita Innoc. in c. continentia, de clerico percuſſo. Anton. de Canario in trac. de tormentis, q. 7. Franc. Brun. in trac. de indiciis, & tortura, parte 1. quos ſecutus eſt Carr. in pract. crim. pag. 56. in trigeſimooctauo indicio. Quod ſane indicium locum habet multò magis, ſi aſſiſtẽs iſte, perpetrato delicto fuit aſſociatus. Ita Carrer. præcitato in loco poſt Bald. in l. ob hæc, ff. de iis qui not. infam. in l. 1. n. 6. C. de ſeruis fugit. in l. 1. C. de rap. virg. in l. non iõ minus, in fi. C. de accuſ. & in l. data opera, C. qui accuſ. non poſſ. Hoc autem indicium diluitur, ſi probatur hũc aſſiſtentem caſu adueniſſe.

Quadrageſimumprimum indicium oritur ex denun-
140 ciatione † ſyndici, vel alterius officialis prępoſiti ad deferendum delicta perpetrata, ſi modo aliud adminiculum concurrit, vtputa fama. Ita tradũt Marſilius in practica crim. in fine princ. Cępolla conſil. 39. n. 41. in crimin. & Carrer. in pract. crim. pag. 56. in 39. indicio. Sola enim denunciatio non ſufficit ad torturã, ſed ad inquirendum tantum, vt dixi ſupra ſuo loco.

141 Quadrageſimũſecundũ indiciũ † oritur ex eo, quod res furto ſubtracta reperta fuit apud hunc accuſatum. Nam ſi hic ſit homo malæ conditionis & famæ, oritur indicium ſufficiens ad torturam. Ita Bartol. in l. vltim. n. 5. verſ. item quod res furtiua, ff. de q. & dicemus infra lib. 5. præſ. 21. in 3. caſu. Et ibidem in præſump. 22. alias coniecturas furti ab aliquo commiſſi recenſui.

Quadrageſimumtertium indicium ex eo ſumitur, ꝙ
142 reus † interrogatus negat reſpondere, vel reſpondet ſe aliqua neſcire, vel non recordari, cum tamen veriſimile non ſit, quod non recordetur, & ſciat. Hæc enim obliuio non veriſimilis, indicium ad torturam facit, ita poſt alios Boſſi. in trac. cauſ. crimin. tit. de reſp. a reo fac. nu. 4. in tit. de indiciis & conſider. ante tort. n. 55. & in tit. de oppoſitio. contra teſtes, n. 95. Alcia. in trac. de præſ. reg. 2. præſ. 29. n. 3. & Iul. Clar. in prac. cri. §. fi. q. 45. verſ. ſed pone, qui tamen Clar. intelligit, quando concurrit aliquod aliud indicium.

Quadrageſimũquartũ indiciũ ſumitur ex conſciẽtia ſceleris, vna cũ aliquo alio indicio, late Petr. Greg. in li. 4. ſyntag. c. 12. n. 12. multa refert exẽpla eorum quorum delicta propria detexit conſcientia. Et n. 20. diſſerit de iis, qui a canibus detecti ſunt deliquiſſe.

Præſumptiones ad quæſtiones & tormenta, an diluantur confeſſione offenſi.

S V M M A R I V M.

1 *Indicia ad torturam ſufficientia, diluuntur confeſſione offenſi, ab inquiſito ſe non eſſe læſum vel offenſum.*

2 *Confeſſio occiſi, quando non operatur, vt accuſatus de homicidio dicatur innocens. Et quæ ſit ratio. n. 3.*

QVAESTIO XC.

QVæro nonageſimo, an pręſumptiones de delicto, quæ ad torturam ſufficiunt, dilui atq. eneruari poſſint, confeſſione offenſi aſſerentis ab illo in-
1 quiſito ſe non fuiſſe offenſum? Et dilui † poſſe affirmarunt multi. Ita ſane Bald. in l. 1. nu. 3. C. Comm. de leg. Aret. in c. tertio loco. n. 31. de prob. Alex. in conſ. 24. nu. 15. li. 2. in conſ. 1. n. 16. & in conſ. 14. n. 1. li. 3. in cõſ. 124. in fi. li. 6. & in conſ. 30. col. vlt. lib. 7. Aug. Arim. in add. ad Ang. Aret. in trac. malefic. in verbo, qui iudex ad probationem ſuæ inquiſitionis, col. vlt. Fel. in c. 1. n. 18. & in c. literas. n. 20. de præſ. Iaſ. in l. de die, col. vlt. ff. qui ſatiſd. cogant. in l. 1. n. 9. ff. de eo per quem factum erit, & in d. l. 1. n. 10. C. commu. de legat. quo loci dixit hãc eſſe ſingularem traditionem, & memorię dignã. Marſ. in ſing. 22. in fi. & in pract. crim. §. diligenter. n. 100. & idẽ in conſ. 17. n. 10. Petraſ. ſing. 55. Pariſ. in conſ. 67. n. 119. li. 3. Alc. in tract. de præſ. reg. 3. præſ. 4. in fi. Io. de Arnono caut. 3. Boſſi. in trac. caut. crimin. titu. de fauorib. defenſionis, n. 10. Blanc. in prac. crim. in verbo, his ſic pręmiſſis, n. 132. & in caut. 4. Iacob. Nouel. in prac. crimin. tit. ad defenſam, ſub rubr. an indicia pro reo dãda ſint, n. 90. Ant. Gom. in 3. tomo variar. reſol. c. 13. tit. de tortura reorum, n. 17. & Petr. Placa li. 1. epit. delicto. ca. 13. n. 17. Caſs. in conſ. 48. n. 5. Crau. in conſ. 6. n. 64. & Grã. in conſ. 65. n. 1. in crim. Et quanquam ad hanc firmandã traditionem allegari ſoleant l. qui cum maior. §. vlt. & l. Paulus. la 2. §. 1. ff. de bonis liber. & l. mater. C. de calũ. ac l. inter oẽs. §. recte. de furtis, vix tamen eſt, vt illis iuribus probetur. Quocirca dicendũ eſt melius probari in l. 2. ff. ad S. C. Syllania. Et his accedit rõ, ꝙ ſi confeſſione eius, pro quo ſtat præſumptio iuris & de iure, præſumptio illa elidirur, vt diximus ſupra ſuo loco, quanto magis noſtro in caſu, vbi ſola præſumptio iuris, vel hoĩs ſtat pro offenſo. Nec hic obſtat traditio gloſsæ vlt. d. l. 2. ff. ad S. C. Syllan. quod confeſſio occiſi nil operatur, vt
2 accuſatus † de homicidio dici poſſit innocens. Nã reſponderur gloſsam illam loqui, quando non præſũptiue, vt noſtro caſu, ſed vere probatum fuit, illum accuſatum vel inquiſitum deliquiſse. Non enim tunc offenſi exculpatio atque excuſatio illi prodeſt. Ita declarant in d. l. 2. Bar. Bald. Ang. Roman. & Comenſ. quos ibi ſecutus eſt Igneus num. 11. & n. 54. Idem ſcripſerunt Gandin. in tract. maleficiorum, in rubr. de tranſact. & pactis in maleficiis faciendis, verſ. ſed pone, quod quidã mortifere, & Ant. Gomez. in d. c. 13. nu. 17. Cuius ſane tradi-
3 tionis ratio ea eſt, quia hæc eſset † remiſſio quædã delicti facta ab offenſo, qui ad ſui præiudiciũ paciſci quidem poteſt de crimine, ſed non ad præiudicium Reipu. offenſæ, iuxta l. licitatio. §. quod illicite. ff. de public. & vectigal. & l. tranſigere. vbi Doct. C. de tranſact. Eſt etiã ratio, quia non eſt in facultate hominis, facere de crimine non crimen, vt ſcribit Bar. in d. l. tranſigere. in fi. Quocirca Doctores præcitati, qui hanc offenſi excuſationem probant, in eo ſolo probant, ne is accuſatus quęſtionibus

ſtionibus, & tormentis ſubiiciatur, non autem, vt ex to-
to excuſetur, quin liceat iudici aliis coniecturis & pro-
bationibus veritatem perquirere, & eum dānare, ſi con
ſtiterit deliquiſſe. Id quod in ſpecie inter cæteros anno
tauit Petraſanctain d. ſing. 55. Illud tamen eſt annotan
dum, quod ſi aliæ adeſſent coniecturæ, quæ præter hác
offenſi excuſationem oſtenderent hunc accuſatum non
deliquiſſe, illa offenſi excuſatio prodeſſe poterit ad ab-
ſolutionem. Ita egregie reſpondit Alex. in conſ. 24. nu.
15. lib. 2. ex traditione Bart. in l. inter omnes. §. recte. ff.
de furtis, quam explicaui lib. 2. de arbitrariis iud. &c. ca
ſu 298. Eſt quoque animaduertendum, ꝙ quando ad-
uerſus aſſertionem, atque ita excuſationem offenſi, exta
ret aliqua vrgens pręſumptio, illa offenſi aſſertio nil illi
accuſato prodeſſet. Ita declarat Alc. in tract. de pręſum.
reg. 3. pręſumpt. 4. in fi.

*Præſumptiones ad quæſtiones, & tormenta ſufficien-
tes, quot teſtibus probari debeant.*

S V M M A R I V M.

1 *Indicium delicti proximum, vno teſte de veritate probatur. Et
qualis eſſe debeat.*
2 *Indicia remota ſingula quæque, teſtibus duobus probanda sūt.
Et quando id præſertim ſit neceſſarium n. 3.*
4 *Teſtes ſingulares de ſingulis indicijs atteſtantes an ſufficiant.
Et vtrum ſufficiant duo teſtes inhabiles. n. 5.*
6 *Imperfecta plura non faciunt vnum perfectum.*

Q V AE S T I O XCI.

QVæro nonageſimoprimo præſumptiones & indi-
cia quib. accuſatus vel inquiſitus ſubiici poterit
quæſtionibus & tormentis, quot teſtibus proba-
ri debeant? Diſtinguendi ſunt duo caſus.

Primus eſt, quando agitur de indicio proximo, vt ſi
teſtis de veritate ipſa atteſtatur, puta ſi dicat ſe vidiſſe
1 Caium vulnerantem Sempronium, hoc in caſu † ſufficit
ſolus iſte teſtis. Ita loquitur gl. l. ſi quis. C. ad leg. Iul. ma
ieſt. quam probarunt Alb. ibi. Bal. in l. obſeruare, col. 1.
in fi. ff. de offic. proconſ. & leg. Cępol. in conſ 39. n. 39.
in crim. Boer. q. 163. nu. 3. Pariſ. in conſ. 151. nu. 3. lib. 4.
Simanc. lib. 4. catholica. Inſt. tit. 50. n. 27. & in praxi cō-
tra hęreticos, tit. 63. nu. 12. Petr. Plac. lib. 1. epitome de-
licto. c. 46. nu. 46. verſ. 11. libe. Rolan. in conſ. 7. nu. 3. lib.
2. Iul. Clarus in pract. crim. q. 12. Rim. Iun. inter conſilia
criminalia diuerſorum conſ. 105. nu. 5. lib. 1. Cæterum
eſt quod aduertatur, non hic probari indicium ex teſti-
monio vnius teſtis, ſed ex ipſomet teſte naſci hoc indi-
cium, ſicuti inter cæteros ex præcitatis Doct. aduertit
Cępol. in d. conſ. 39. n. 39. Et de quo quidem indicio di-
ximus ſupra q. 39. in primo indicio, quo loci ex multo-
rum opinione ſcripſi hunc teſtem eſſe debere omni ex-
ceptione maiorem, ac alia etiam concurrere debere ad-
monui. Iam dicta non repeto.
3 Secundus eſt caſus, quando agitur de indiciis † remo
tis, vt ſi agitur de probanda confeſſione extraiudiciali,
vel fama, vel fuga, & his ſimilibus. Hoc ſane caſu ad ꝓ-
bandum vnumquodque indicium duo teſtes requirun
tur. Ita cenſuit gl. notab. vbi Bar. l. vlt. nu. 7. ff. de q. Bal.
in l. ſi quis ex argentariis. §. 1. nu. 4. ff. de eden. Ang. in l.
vlt. in fi. ff. quod met. cauſ. l. 3. C. ad l. Iul. maieſt. Caſt. in
l. cum proponebatur. col. vlt. de leg. 1. Paris Put. in trac.
de ſindicatu, in verbo aduertendum, nu. 1. Ang. Aret. in
tract. maleficiorum, in verbo, fama, nu. 18. Franc. Brun.
in tract. de indiciis & tortura, par. 1. q. 2. n. 3. Iaſ. in rep.
l. admonendi, n. 153. verſic. 5. pręḋicta regula procedit.
ff. de iureiur. Ang. de Caſtr. inter conſilia criminalia di-
uerſorum, in conſ. 94. nu. 26. lib. 1. Soc. Sen. in conſ. 54.
nu. 2. lib. 4. Ioan. de Amic. in conſ. 7. nu. 5. & in cōſ. 127.
num. 10. Marſil. in l. 1. §. idem Cornelio. col. 2. ver. quod
tamen intellige. in l. de minore. §. plurium. n. 90. & in l.
vnius. §. teſtes. nu. 1. ff. de q. idem in conſ. 9. num. 9. & in
conſ. 12. nu. 15. & in conſ. 59. nu. 6. idem in ſing. 208. Pa-
riſ. in conſ. 153. nu. 27. lib. 4. Machel. Bonon. patrocinio
46. nu. 13. Ant. Gome. in 3. tomo variar. reſol. cap. 13. de
tortura reorum, nu. 18. Gram. in conſ. 21. n. 24. & in cōſ.
56. nu. 22. in crim. & voto 12. n. 1. Carrer. in pract. crim.
q. 21. Aegid. Boſſ. in tract. cauſarum crim. in tit. de par-
tu ſuppoſito nu. 36. Alc. reſponſ. 455. nu. 1. & Simancas
in commentar. catholicarum Inſt. tit. 50. n. 27. qui ſcri-
pſit ex multorum ſententia indicia in cauſa hæreſis ple
ne probari oportere.

Hæc recepta traditio multo magis locum habet, quā
3 do † indiciis ipſis & præſumptionibus plena fides adhi
beretur, ſicuti quando ſtatuto cautum eſt, ꝙ in delictis
nocturnis indicia & præſumptiones faciant plenam fi
dem. Nam tunc omnino indicia hęc duorum teſtimo-
nio debent probari. Ita in ſpecie annotarunt Franc. Bru
nus in tract. de indiciis & tortura par. 2. q. 8. nu. 7. Mar-
ſil. ſingul. 269. & Carrer. præcitato in loco, num. 3. & 4.
Huc facit quod ſcripſit Inn. in c. ſicut. il 1. de ſim. quod
etſi certis in caſibus, leuia indicia ſufficiant ad proban-
dum crimen, attamen illa indicia debere plene proba-
ri. Dubitari etiam ſolet circa hāc quæſtionem, an teſtes
4 ſingulares † de ſingulis indiciis atteſtantes ſufficiāt. Et
ſufficere, ſcriptum reliquit Franciſc. Brunus in tracta.
de indiciis & tortura, par. 2. q. 2. n. 5. qui aſſeruit, ita do-
cuiſſe Fulgoſium in l. vlt. ff. de q. Verum opinio hæc a cę
teris reiicitur, & in ſpecie ab Antonio Gomezio in d. 3.
tomo variar. reſol. c. 13. nu. 18. qui etiam animaduertit
Fulgoſium nihil ad d. l. vlt. ff. de q. ſcripſiſſe. Rurſus ſo-
let & hic ambigi, an ſufficiant duo teſtes inhabiles, pu-
5 ta minores, mulieres, infames, & ſimiles? Et ſufficere †
ſcripſerunt gl. in l. inuiti. la 2. ff. de teſtibus. Socin. Sen. in
conſ. 54. nu. 9. lib. 3. Marſil. in pract. crimin. §. diligenter.
nu. 8. & Carrer. in prac. crim. pag. 38. in verbo, viſo ergo
quid ſit. Diſſentit tamen Ant. Gomez. in d. c. 13. nu. 18.
ver. item etiam, cuius ſententia probabilior forte eſt, cū
6 ex pluribus † imperfectis non reſultet vnum perfectū.
l. vſuras. & l. placuit. ff. de vſuris. & l. Spadonū. §. qui iu-
ra. vbi Bar. ff. de excuſ. tut. Et præterea, (ait Gomez.)
teſtis ille ſolus, qui de viſu atteſtatur, debet eſſe omni
exceptione maior, ita etiam duo iſti, cum nō poſſit ad-
ferri probabilis aliqua differentiæ ratio.

*Quid agere debeat iudex, quando accuſatus, vel inquiſitus ob
indicia & præſumptiones condemnari poteſt,
ſaltem pœna arbitraria, vel poteſt torqueri
pro eruenda veritate.*

S V M M A R I V M

1 *Præſumptionibus & indicijs claris & indubitatis, ab ipſa lege
receptis & approbatis, iudex condemnare poteſt inquiſitum,
abſq. alia tortura, pœna tamen arbitraria.*
2 *Præſumptionibus quidem claris, ſed hominis tantum extantib.
reus torqueri debet. Idq. totum iudex arbitrabitur. n. 3.*

Q V AE S T I O XCII.

QVæro nonageſimoſecundo, ſi ex præſumptioni-
bus, & indiciis, accuſatus, vel inquiſitus, pōt con
demnari pœna ſaltem arbitraria, item ex præ-
ſumptionibus & indiciis, poteſt torqueri pro veritate
eruenda, quid agere debet iudex. Hac in re duos caſus
diſtinguo.
1 Primus eſt, quando præſumptiones † & indicia ſunt
clara

Digitized by Google

...am exemplū apud Plutarchum in parallelis, qui ſcriptum reliquit, Laium Thebandum prehēſum, & carceri incluſum, quod eius gladio conſtabat occiſum Chryſippum, qui niſi adhuc loquens, ipſum Laium ea ſuſpicione liberaſſet detectis homicidis, forte quæſtionibus ſuppoſitus, & pœna damnatus fuiſſet. Hoc autem indi-
136 cium diluitur probando † gladium ibi repertum, fuiſſe alteri commodatum, vel ſe amiſiſſe, vt Carrerius & Boer. ſcribunt.

Trigeſimumoctauum indicium ad torturam oritur
137 ex eo, quod † vulnera repeniuntur ad mēſuram gladii, aut ſecuris rei inculpati. Ita Carter. in prædicto 36. indicio, poſt Bartolum quem cōmemorat. Et idem eſſe ait Carrerius, quando gladius reperitur in loco delicti, & vagina ad latus vacua. Boer. in q. 166. n. 5. quo loci nu. 4. recenſet ſimile ex ſententia Alberici de Roſate in l. indicia, col. 2. verſ. vidi etiam, C. de rei vend. eſſe indicium contra eum, qui de furto fuit accuſatus, ſi apparet formam eius pedis conuenire illi, quæ terræ humidæ inſixa eſt. Et ſimile, quando ſotulares furis reperti ſunt in domo, vbi commiſſum fuit furtum.

Trigeſimumnonum indicium ſufficiens ad torturā
138 oritur, † quando reus accuſatus vel inquiſitus recuſauit præſtare delatum iuramentum calumniæ. Ita Carrerius in d. pract. crim. pag. 56. in 37. indicio, ex ſententia Iacobi Beluiſi in prac. crim. ſub rub. de queſt. Ang. Aret. in tract. malefic. in verbo, iuramentum, & Alex. in annotat. ad Bar. in l. vlt. ff. de quæſt.

Quadrageſimum indicium ſufficiens ad torturā ex
139 eo oritur, quod † reus inquiſitus fuit præſens cū armis in loco commiſſi delicti. Nam ex ipſa aſſiſtentia arguitur præſtitum auxilium ad perpetrandum delictū. Ita Innoc. in c. continentia, de clerico percuſſo. Anton. de Canario in trac. de tormentis, q. 7. Franc. Brun. in trac. de indiciis, & tortura, parte 1. quos ſecutus eſt Carr. in pract. crim. pag. 56. in trigeſimooctauo indicio. Quod ſane indicium locum habet multò magis, ſi aſſiſtēs ille, perpetrato delicto fuit aſſociatus. Ita Carter. præcitato in loco poſt Bald. in l. ob hæc, ff. de iis qui not. infam. in l. 1. n. 6. C. de ſeruis fugit. in l. 1. C. de rap. virg. in l. non ideo minus, in fi. C. de accuſ. & in l. data opera, C. qui accuſ. non poſſ. Hoc autem indicium diluitur, ſi probatur hūc aſſiſtentem caſu aduenille.

Quadrageſimumprimum indicium oritur ex denun-
140 ciatione † ſyndici, vel alterius officialis præpoſiti ad deferendum delicta perpetrata, ſi modo aliud adminiculum concurrit, vtputa fama. Ita tradūt Marſilius in practica crim. in fine princ. Cæpolla conſil. 39. n. 41. in crimin. & Carrer. in pract. crim. pag. 56. in 39. indicio. Sola enim denunciatio non ſufficit ad torturā, ſed ad inquirendum tantum, vt dixi ſupra ſuo loco.

141 Quadrageſimūſecundū indiciū † oritur ex eo, quod res furto ſubtracta reperta fuit apud hunc accuſatum. Nam ſi hic ſit homo malæ conditionis & famæ, oritur indicium ſufficiens ad torturam. Ita Bartol. in l. vltim. n. 5. verſ. item quod res furtiua, ff. de q. & dicemus infra lib. 5. præſ. 21. in 3. caſu. Et ibidem in præſump. 22. alias coniecturas furti ab aliquo commiſſi recenſui.

Quadrageſimumtertium indicium ex eo ſumitur, quod
142 reus † interrogatus negat reſpondere, vel reſpondet ſe aliqua neſcire, vel non recordari, cum tamen veriſimile non ſit, quod non recordetur, & ſciat. Hæc enim obliuio non veriſimilis, indicium ad torturam facit, ita poſt alios Boſſi. in trac. cauſ. crimin. tit. de reſp. a reo fac. nu. 4. in tit. de indiciis & conſider. ante tort. n. 55. & in tit. de oppoſitio. contra teſtes, n. 95. Alcia. in trac. de præſ. reg. 2. præſ. 29. n. 3. & Iul. Clar. in prac. cri. §. fi. q. 45. verſ. ſed pone, qui tamen Clar. intelligit, quando concurrit aliquod aliud indicium.

Quadrageſimūquartū indiciū ſumitur ex conſciētia ſceleris, vna cū aliquo alio indicio, late Petr. Greg. in li. 4. ſyntag. c. 12. n. 12. multa refert exēpla eorum quorum delicta propria detexit conſcientia. Et n. 20. diſſerit de iis, qui a canibus detecti ſunt deliquiſſe.

Præſumptiones ad quæſtiones & tormenta, an diluantur confeſſione offenſi.

SVMMARIVM.

1 *Indicia ad torturam ſufficientia, diluuntur confeſſione offenſi, ab inquiſito ſe non eſſe læſum vel offenſum.*

2 *Confeſſio occiſi, quando non operatur, vt accuſatus de homicidio dicatur innocens. Et quæ ſit ratio. n. 3.*

QVAESTIO XC.

QVæro nonageſimo, an præſumptiones de delicto, quæ ad torturam ſufficiunt, dilui atq. eneruari poſſint, confeſſione offenſi aſſerentis ab illo in-
1 quiſito ſe non fuiſſe offenſum? Et dilui † poſſe affirmarunt multi. Ita ſane Bald. in l. 1. nu. 3. C. Comm. de leg. Aret. in c. tertio loco. n. 31. de prob. Alex. in conſ. 14. nu. 15. li. 2. in conſ. 1. n. 16. & in conſ. 14. n. 1. li. 3. in cōſ. 124. in fi. li. 6. & in conſ. 30. col. vlt. lib. 7. Aug. Arim. in add. ad Ang. Aret. in trac. malefic. in verbo, qui iudex ad probationem ſuæ inquiſitionis, col. vlt. Fel. in c. 1. n. 18. & in c. literas. n. 20. de præſ. Iaſ. in l. de die, col. vlt. ff. qui ſatiſd. cogant. in l. 1. n. 9. ff. de eo per quem factum erit, & in d. l. 1. n. 10. C. commu. de legat. quo loci dixit hāc eſſe ſingularem traditionem, & memoriæ dignā. Marſ. in ſing. 22. in fi. & in pract. crim. §. diligenter. n. 200. & idē in conſ. 17 n. 10. Petraſ. ſing. 55. Pariſ. in conſ. 67. n. 119. li. 3. Alc. in tract. de præſ. reg. 3. præſ. 4. in fi. Io. de Arnono caut. 3. Boſſi. in trac. caut. crimin. titu. de fauorib. defenſionis, n. 10. Blanc. in prac. crim. in verbo, his ſic præmiſſis, n. 132. & in caut. 4. Iacob. Nouel. in prac. crimin. tit. ad defenſam, ſub rubr. an indicia pro reo dāda ſint, n. 90. Ant. Gom. in 3. tomo variar. reſol. c. 13. tit. de tortura reorum, n. 17. & Petr. Placa li. 1. epit. delicto. ca. 13. n. 17. Caſs. in conſ. 48. n. 5. Crau. in conſ. 6. n. 64. & Grā. in conſ. 65. n. 2. in crim. Et quanquam ad hanc firmandā traditionem allegari ſoleant l. qui cum maior. §. vlt. & l. Paulus. la 2. §. 1. ff. de bonis liber. & l. mater. C. de calū. ac l. inter oēs. §. recte. de furtis. vix tamen eſt, vt illis iuribus probetur. Quocirca dicendū eſt melius probari in l. 2. ff. ad S. C. Syllania. Et his accedit rō, quod ſi confeſſione eius, pro quo ſtat præſumptio iuris & de iure, præſumptio illa elidi tur, vt diximus ſupra ſuo loco, quanto magis noſtro in caſu, vbi ſola præſumptio iuris, vel hoīs ſtat pro offenſo. Nec hic obſtat traditio gloſſæ vlt. d. l. 2. ff. ad S. C. Syllan. quod confeſſio occiſi nil operatur, vt
2 accuſatus † de homicidio dici poſſit innocens. Nā reſpondetur gloſſam illam loqui, quando non præſūptiue, vt noſtro caſu, ſed vere probatum fuit, illum accuſatum vel inquiſitum deliquiſſe. Non enim tunc offenſi exculpatio atque excuſatio illi prodeſt. Ita declarant in d. l. 2. Bar. Bald. Ang. Roman. & Comenſ. quos ibi ſecutus eſt Igneus num. 11. & n. 54. Idem ſcripſerunt Gandin. in tract. maleficiorum, in rubr. de tranſact. & pactis in maleficiis faciendis, verſ. ſed pone, quod quidā mortifere, & Ant. Gomez. in d. c. 13. nu. 17. Cuius ſane tradi-
3 tionis ratio ea eſt, quia hæc eſſet † remiſſio quædā delicti facta ab offenſo, qui ad ſui præiudiciū paciſci quidem poteſt de crimine, ſed non ad præiudicium Reipu. offenſæ, iuxta l. licitatio. §. quod illicite. ff. de public. & vectigal. & l. tranſigere. vbi Doct. C. de tranſact. Eſt etiā ratio, quia non eſt in facultate hominis, facere de crimine non crimen, vt ſcribit Bar. in d. l. tranſigere. in fi. Quocirca Doctores præcitati, qui hanc offenſi excuſationem probant, in eo ſolo probant, ne is accuſatus quæſtionibus

Digitized by Google

ſtionibus, & tormentis ſubiiciatur; non autem, vt ex toto excuſetur, quin liceat iudici aliis coniecturis & probationibus veritatem perquirere, & eum dānare, ſi conſtiterit deliquiſſe. Id quod in ſpecie inter cæteros annotauit Petraſancta in d. ſing. 55. Illud tamen eſt annotandum, quod ſi aliæ adeſſent coniecturæ, quæ præter hāc offenſi excuſationem oſtenderent hunc accuſatum non deliquiſſe, illa offenſi excuſatio prodeſſe poterit ad abſolutionem. Ita egregie reſpondit Alex. in conſ. 24. nu. 15. lib. 2. ex traditione Bart. in l. inter omnes. §. recte. ff. de furtis, quam explicaui lib. 2. de arbitrariis iud. &c. caſu 198. Eſt quoque animaduertendum, ꝙ quando aduerſus aſſertionem, atque ita excuſationem offenſi, extaret aliqua vrgens preſumptio, illa offenſi aſſertio nil illi accuſato prodeſſet. Ita declarat Alc. in tract. de preſum. reg. 3. preſumpt. 4. in fi.

Præſumptiones ad quaſtiones, & tormenta ſufficientes, quot teſtibus probari debeant.

S V M M A R I V M.

1 *Indicium delicti proximum, vno teſte de veritate probatur. Et qualis eſſe debeat.*
2 *Indicia remota ſingula quæque, teſtibus duobus probanda ſūt. Et quando id præſertim ſit neceſſarium n. 3.*
4 *Teſtes ſingulares de ſingulis indicijs atteſtantes an ſufficiant. Et vtrum ſufficiant duo teſtes inhabiles. n. 5.*
6 *Imperfecta plura non faciunt vnum perfectum.*

Q V AE S T I O XCI.

QVæro nonageſimoprimo præſumptiones & indicia quib. accuſatus vel inquiſitus ſubiici poterit quæſtionibus & tormentis, quot teſtibus probari debeant? Diſtinguendi ſunt duo caſus.

Primus eſt, quando agitur de indicio proximo, vt ſi teſtis de veritate ipſa atteſtatur, puta ſi dicat ſe vidiſſe
1 Caium vulnerantem Sempronium, hoc in caſu † ſufficit ſolus iſte teſtis. Ita loquitur gl. l. ſi quis. C. ad leg. Iul. maieſt. quam probarunt Alb. ibi. Bal. in l. obſeruare, col. 1. in fi. ff. de offic. proconſ. & leg. Cepol. in conſ 39. n. 39. in crim. Boer. q. 163. nu. 4. Pariſ. in conſ. 151. nu. 3. lib. 4. Simanc. lib. 4. catholica. Inſt. tit. 50. n. 27. & in praxi cōtra hereticos, tit. 63. nu. 12. Petr. Plac. lib. 1. epitome delicto. c. 46. nu. 46. verſ. 11. libe. Rolan. in conſ. 7. nu. 3. lib. 2. Iul. Clarus in pract. crim. q. 12. Rim. Iun. inter conſilia criminalia diuerſorum conſ. 105. nu. 5. lib. 1. Cæterum eſt quod aduertatur, non hic probari indicium ex teſtimonio vnius teſtis, ſed ex ipſomet teſte naſci hoc indicium, ſicuti inter cæteros ex præcitatis Docto. aduertit Cepol. in d. conſ. 39. n. 39. Et de quo quidem indicio diximus ſupra q. 39. in primo indicio, quo loci ex multorum opinione ſcripſi hunc teſtem eſſe debere omni exceptione maiorem, ac alia etiam concurrere debere admonui. Iam dicta non repeto.

2 Secundus eſt caſus, quando agitur de indiciis † remotis, vt ſi agitur de probanda confeſſione extraiudiciali, vel fama, vel fuga, & his ſimilibus. Hoc ſane caſu ad ꝓbandum vnumquodque indicium duo teſtes requiruntur. Ita cenſuit gl. notab. vbi Bar. l. vlt. nu. 7. ff. de q. Bal. in l. ſi quis ex argentariis. §. 1. nu. 4. ff. de eden. Ang. in l. vlt. in fi. ff. quod met. cauſ. l. 3. C. ad l. Iul. maieſt. Caſt. in l. cum proponebatur. col. vlt. de leg. 1. Paris Put. in trac. de ſindicatu, in verbo aduertendum, nu. 1. Ang. Aret. in tract. maleficiorum, in verbo, fama, nu. 18. Franc. Brun. in tract. de indiciis & tortura, par. 1. q. 2. n. 3. Iaſ. in rep. l. admonendi, n. 153. verſic. 5. predicta regula procedit. ff. de iureiur. Ang. de Caſtr. inter conſilia criminalia diuerſorum, in conſ. 94. nu. 26. lib. 1. Soc. Sen. in conſ. 54. nu. 2. lib. 4. Ioan. de Amic. in conſ. 7. nu. 5. & in cōſ. 127. num. 10. Marſil. in l. 1. §. idem Cornelio. col. 2. ver. quod tamen intellige. in l. de minore. §. plurium. n. 90. & in l. vnius. §. teſtes. nu. 1. ff. de q. idem in conſ. 9. num. 9. & in conſ. 12. nu. 15. & in conſ. 59. nu. 6. idem in ſing. 208. Pariſ. in conſ. 153. nu. 27. lib. 4. Machel. Bonon. patrocinio 46. nu. 13. Ant. Gome. in 3. tomo variar. reſol. cap. 13. de tortura reorum, nu. 18. Gram. in conſ. 21. n. 24. & in cōſ. 56. nu. 22. in crim. & voto 12. n. 1. Carrer. in pract. crim. q. 22. Aegid. Boſſ. in tract. cauſarum crim. in tit. de partu ſuppoſito nu. 36. Alc. reſponſ. 455. nu. 1. & Simancas in commentar. catholicarum Inſt. tit. 50. n. 27. qui ſcripſit ex multorum ſententia indicia in cauſa hæreſis plene probari oportere.

Hæc recepta traditio multo magis locum habet, quā
3 do † indiciis ipſis & præſumptionibus plena fides adhiberetur, ſicuti quando ſtatuto cautum eſt, ꝙ in delictis nocturnis indicia & præſumptiones faciant plenam fidem. Nam tunc omnino indicia hęc duorum teſtimonio debent probari. Ita in ſpecie annotarunt Franc. Brunus in tract. de indiciis & tortura par. 2. q. 8. nu. 7. Marſil. ſingul. 169. & Carrer. præcitato in loco, num. 3. & 4. Huc facit quod ſcripſit Inn. in c. ſicut. il 1. de ſim. quod etſi certis in caſibus, leuia indicia ſufficiant ad probandum crimen, attamen illa indicia debere plene probari. Dubitari etiam ſolet circa hāc quæſtionem, an teſtes
4 ſingulares † de ſingulis indiciis atteſtantes ſufficiāt. Et ſufficere, ſcriptum reliquit Franciſc. Brunus in tracta. de indiciis & tortura, par. 2. q. 2. n. 5. qui aſſeruit, ita docuiſſe Fulgoſium in l. vlt. ff. de q. Verum opinio hæc a cęteris reiicitur, & in ſpecie ab Antonio Gomezio in d. 3. tomo variar. reſol. c. 13. nu. 18. qui etiam animaduertit Fulgoſium nihil ad d. l. vlt. ff. de q. ſcripſiſſe. Rurſus ſolet & hic ambigi, an ſufficiant duo teſtes inhabiles, pu-
5 ta minores, mulieres, infames, & ſimiles? Et ſufficere † ſcripſerunt gl. in l. inuiti. la 2. ff. de teſtibus. Socin. Sen. in conſ. 54. nu. 9. lib. 3. Marſil. in pract. crimin. §. diligenter. nu. 8. & Carrer. in prac. crim. pag. 38. in verbo, viſo ergo quid ſit. Diſſentit tamen Ant. Gomez. in d. c. 13. nu. 18. ver. item etiam, cuius ſententia probabilior forte eſt, cū
6 ex pluribus † imperfectis non reſultet vnum perfectū. l. vſuras. & l. placuit. ff. de vſuris. & l. Spadonū. §. qui intra. vbi Bar. ff. de excuſ. tut. Et præterea, (ait Gomez.) teſtis ille ſolus, qui de viſu atteſtatur, debet eſſe omni exceptione maior, ita etiam duo iſti, cum nō poſſit adferri probabilis aliqua differentiæ ratio.

Quid agere debeat iudex, quando accuſatus, vel inquiſitus ob indicia & præſumptiones condemnari poteſt, ſaltem pœna arbitraria, vel poteſt torqueri pro eruenda veritate.

S V M M A R I V M

1 *Præſumptionibus & indicijs claris & indubitatis, ab ipſa lege receptis & approbatis, iudex condemnare poteſt inquiſitum, abſq. alia tortura, pœna tamen arbitraria.*
2 *Præſumptionibus quidem claris, ſed hominis tantum extantib. reus torqueri debet. Idq. totum iudex arbitrabitur. n. 3.*

Q V AE S T I O XCII.

QVæro nonageſimoſecundo, ſi ex præſumptionibus, & indiciis, accuſatus, vel inquiſitus, pōt condemnari pœna ſaltem arbitraria, item ex præſumptionibus & indiciis, poteſt torqueri pro veritate eruenda, quid agere debet iudex. Hac in re duos caſus diſtinguo.

1 Primus eſt, quando præſumptiones † & indicia ſunt

clara

Digitized by Google

am exemplũ apud Plutarchum in parallelis, qui ſcri-
ptum reliquit, Laium Thebandum prehẽſum, & carce-
ri incluſum, quod eius gladio conſtabat occiſum Chry-
ſippum, qui niſi adhuc loquens, ipſum Laium ea ſuſpi-
cione liberaſſet detectis homicidis, forte quæſtionibus
ſuppoſitus, & pęna damnatus fuiſſet. Hoc autem indi-
136 cium diluitur probando † gladium ibi repertum, fuiſſe
alteri commodatum, vel ſe amiſiſſe, vt Carrerius & Bo-
er. ſcribunt.

Trigeſimumoctauum indicium ad torturam oritur
137 ex eo, quod † vulnera reperiuntur ad mẽſuram gladii,
aut ſecuris rei inculpati. Ita Carrer. in prædicto 36. indi
cio, poſt Bartolum quem cõmemorat. Et idem eſſe ait
Carrerius, quando gladius reperitur in loco delicti, &
vagina ad latus vacua. Boer. in q. 166. n. 5. quo loci nu.
4. recenſet ſimile ex ſententia Alberici de Roſate in l.
indicia, col. 2. verſ. vidi etiam, C. de rei vend. eſſe indi-
cium contra eum, qui de furto fuit accuſatus, ſi apparet
formam eius pedis conuenire illi, quæ terræ humidæ in
fixa eſt. Et ſimile, quando ſotulares furis reperti ſunt in
domo, ubi commiſſum fuit furtum.

Trigeſimumnonum indicium ſufficiens ad torturã
138 oritur, † quando reus accuſatus vel inquiſitus recuſa-
uit præſtare delatum iuramentum calumniæ. Ita Carre
rius in d. pract. crim. pag. 56. in 37. indicio, ex ſententia
Iacobi Beluiſi in prac. crim. ſub rub. de quęſt. Ang. Aret.
in tract. malefic. in verbo, iuramentum, & Alex. in anno
tat. ad Bar. in l. vlt. ff. de quæſt.

Quadrageſimum indicium ſufficiens ad torturã ex
139 eo oritur, quod † reus inquiſitus fuit præſens cũ armis
in loco commiſſi delicti. Nam ex ipſa aſſiſtentia argui-
tur præſtitum auxilium ad perpetrandum delictũ. Ita
Innoc. in c. continentia, de clerico percuſſo. Anton. de
Canario in trac. de tormentis, q. 7. Franc. Brun. in trac.
de indiciis, & tortura, parte 1. quos ſecutus eſt Carr. in
pract. crim. pag. 56. in trigeſimooctauo indicio. Quod
ſane indicium locum habet multò magis, ſi aſſiſtẽs ille,
perpetrato delicto fuit aſſociatus. Ita Carrer. præcitato
in loco poſt Bald. in l. ob hæc, ff. de iis qui not. infam. in
l. 1. n. 6. C. de ſeruis fugit. in l. 1. C. de rap. virg. in l. non idõ
minus, in fi. C. de accuſ. & in l. data opera, C. qui accuſ.
non poſſ. Hoc autem indicium diluitur, ſi probatur hũc
aſſiſtentem caſu aduenitſſe.

Quadrageſimumprimum indicium oritur ex denun
140 ciatione † ſyndici, vel alterius officialis prępoſiti ad de
ferendum delicta perpetrata, ſi modo aliud adminicu-
lum concurrit, vtputa fama. Ita tradũt Marſilius in pra
ctica crim. in fine princ. Cępolla conſil. 39. n. 41. in cri-
min. & Carrer. in pract. crim. pag. 56. in 39. indicio. So-
la enim denunciatio non ſufficit ad torturã, ſed ad in-
quirendum tantum, vt dixi ſupra ſuo loco.

141 Quadrageſimũſecundũ indiciũ † oritur ex eo, quod
res furto ſubtracta reperta fuit apud hunc accuſatum.
Nam ſi hic ſit homo malæ conditionis & famæ, oritur
indicium ſufficiens ad torturam. Ita Bartol. in l. vltim.
n. 5. verſ. item quod res furtiua, ff. de q. & dicemus infra
lib. 5. præſ. 21. in 3. caſu. Et ibidem in præſump. 22. alias
coniecturas furti ab aliquo commiſſi recenſui.

Quadrageſimumtertium indicium ex eo ſumitur, ꝙ
142 reus † interrogatus negat reſpondere, vel reſpondet ſe
aliqua neſcire, vel non recordari, cum tamen veriſimi-
le non ſit, quod non recordetur, & ſciat. Hæc enim obli
uio non veriſimilis, indicium ad torturam facit, ita poſt
alios Boſſi. in trac. cauſ. crimin. tit. de reſp. a reo fac. nu.
4. in tit. de indiciis & conſider. ante tort. n. 55. & in tit.
de oppoſitio. contra teſtes, n. 95. Alcia. in trac. de præſ.
reg. 2. præſ. 29. n. 3. & Iul. Clar. in prac. cri. §. ſi. q. 45. verſ.
ſed pone, qui tamen Clar. intelligit, quando concurrit
aliquod aliud indicium.

Quadrageſimũquartũ indiciũ ſumitur ex conſciẽtia
ſceleris, vna cũ aliquo alio indicio, late Petr. Greg in li.
4. ſyntag. c. 12. n. 12. multa refert exẽpla eorum quorum
delicta propria detexit conſcientia. Et n. 20. diſſerit de
iis, qui a canibus detecti ſunt deliquiſſe.

Præſumptiones ad quæſtiones & tormenta, an diluantur confeſſione offenſi.

SVMMARIVM.

1 *Indicia ad torturam ſufficientia, diluuntur confeſſione offenſi, ab inquiſito ſe non eſſe læſum vel offenſum.*

2 *Confeſſio occiſi, quando non operatur, vt accuſatus de homicidio dicatur innocens. Et quæ ſit ratio. n. 3.*

QVAESTIO XC.

QVæro nonageſimo, an pręſumptiones de delicto,
quæ ad torturam ſufficiunt, dilui atq. eneruari
poſſint, confeſſione offenſi aſſerentis ab illo in-
1 quiſito ſe non fuiſſe offenſum? Et dilui † poſſe affirma-
runt multi. Ita ſane Bald. in l. 1. nu. 3. C. Comm. de leg.
Aret. in c. tertio loco. n. 31. de prob. Alex. in conſ. 24. nu.
15. li. 2. in conſ. 1. n. 16. & in conſ. 14. n. 1. li. 3. in cõſ. 124.
in fi. li. 6. & in conſ. 30. col. vlt. lib. 7. Aug. Arim. in add.
ad Ang. Aret. in trac. malefic. in verbo, qui iudex ad ꝓ-
bationem ſuæ inquiſitionis, col. vlt. Fel. in c. 1. n. 18. & in
c. literas. n. 20. de præſ. Iaſ. in l. de die, col. vlt. ff. qui ſa-
tiſd. cogant. in l. 1. n. 9. ff. de eo per quem factum erit, &
in d. l. 1. n. 10. C. commu. de legat. quo loci dixit hãc eſ-
ſe ſingularem traditionem, & memorię dignã. Marſ. in
ſing. 22. in fi. & in pract crim. §. diligenter. n. 200. & idẽ
in conſ. 17 n. 10. Petraſ. ſing. 55. Pariſ. in conſ. 67. n. 119.
li. 3. Alc. in tract. de præſ. reg. 3. præſ. 4. in fi. Io. de Arno-
no caut. 3. Boſſi. in trac. caut. crimin. titu. de fauorib. de-
fenſionis, n. 10. Blanc. in prac. crim. in verbo, his ſic pre
miſſis, n. 132. & in caut. 4. Iacob. Nouel. in prac. crimin.
tit. ad defenſam, ſub rubr. an indicia pro reo dãda ſint,
n. 90. Ant. Gom. in 3. tomo variar. reſol. c. 13. tit. de tor-
tura reorum, n. 17. & Petr. Placa li. 1. epit. delicto. ca. 13.
n. 17. Caſs. in conſ. 48. n. 5. Crau. in conſ. 6. n. 64. & Grã.
in conſ. 65. n. 1. in crim. Et quanquam ad hanc firmandã
traditionem allegari ſoleant l. qui cum maior. §. vlt. &
l. Paulus. la 2. §. 1. ff. de bonis liber. & l. mater. C. de calũ.
ac l. inter oẽs. §. recte. de furtis, uix tamen eſt, vt illis iuri
bus probetur. Quocirca dicendũ eſt melius probari in
l. 2. ff. ad S. C. Syllania. Et his accedit rõ, ꝙ ſi confeſſione
eius, pro quo ſtat præſumptio iuris & de iure, præſum-
ptio illa elidirur, vt diximus ſupra ſuo loco, quanto ma-
gis noſtro in caſu, vbi ſola præſumptio iuris, vel hoĩs
ſtat pro offenſo. Nec hic obſtat traditio gloſsæ vlt. d. l.
2. ff. ad S. C. Syllan. quod confeſſio occiſi nil operatur, vt
2 accuſatus † de homicidio dici poſſit innocens. Nã re-
ſpondetur gloſsam illam loqui, quando non præſũpti-
ue, vt noſtro caſu, ſed vere probatum fuit, illum accuſa-
tum vel inquiſitum deliquiſse. Non enim tunc offenſi
exculpatio atque excuſatio illi prodeſt. Ita declarant in
d. l. 2. Bar. Bald. Ang. Roman. & Comenſ. quos ibi ſecu-
tus eſt Igneus num. 11. & n. 54. Idem ſcripſerunt Gan-
din. in tract. maleficiorum, in rubr. de tranſact. & pactis
in maleficiis faciendis, verſ. ſed pone, quod quidã mor-
tifere, & Ant. Gomez. in d. c. 13. nu. 17. Cuius ſane tradi
3 tionis ratio ea eſt, quia hæc eſſet † remiſſio quædã de-
licti facta ab offenſo, qui ad ſui præiudiciũ paciſci qui-
dem poteſt de crimine, ſed non ad præiudicium Reipu.
offenſæ, iuxta l. licitatio. §. quod illicite. ff. de public. &
vectigal. & l. tranſigere. vbi Doct. C. de tranſact. Eſt etiã
ratio, quia non eſt in facultate hominis, facere de cri-
mine non crimen, vt ſcribit Bar. in d. l. tranſigere. in fi.
Quocirca Doctores præcitati, qui hanc offenſi excuſa-
tionem probant, in eo ſolo probant, ne is accuſatus quę

ſtionibus

Digitized by Google

ſtionibus, & tormentis ſubiiciatur, non autem, vt ex to-
to excuſetur, quin liceat iudici aliis coniecturis & pro-
bationibus veritatem perquirere, & eum dānare, ſi con
ſtiterit deliquiſſe. Id quod in ſpecie inter cæteros anno
tauit Petraſanſta in d. ſing. 55. illud tamen eſt annotan
dum, quod ſi aliæ adeſſent coniecturæ, quæ præter hāc
offenſi excuſationem oſtenderent hunc accuſatum non
deliquiſſe, illa offenſi excuſatio prodeſſe poterit ad ab-
ſolutionem. ita egregie reſpondit Alex. in conſ. 24. nu.
15. lib. 1. ex traditione Bart. in l. inter omnes. §. recte. ff.
de furtis, quam explicaui lib. 2. de arbitrariis iud. &c. ca
ſu 298. Eſt quoque animaduertendum, ꝙ quando ad-
uerſus aſſertionem, atque ita excuſationem offenſi, exta
ret aliqua vrgens pręſumptio, illa offenſi aſſertio nil illi
accuſato prodeſſet. Ita declarat Alc. in tract. de pręſum.
reg. 3. pręſumpt. 4. in fi.

Præſumptiones ad quæſtiones, & tormenta ſufficientes, quot teſtibus probari debeant.

S V M M A R I V M.

1 *Indicium delicti proximum, vno teſte de veritate probatur. Et qualis eſſe debeat.*

2 *Indicia remota ſingula quæque, teſtibus duobus probanda ſūt. Et quando id præſertim ſit neceſſarium n. 3.*

4 *Teſtes ſingulares de ſingulis indicijs atteſtantes an ſufficiant. Et vtrum ſufficiant duo teſtes inhabiles. n. 5.*

6 *Imperfecta plura non faciunt vnum perfectum.*

Q V AE S T I O XCI.

QVæro nonageſimoprimo præſumptiones & indi-
cia quib. accuſatus vel inquiſitus ſubiici poterit
quæſtionibus & tormentis, quot teſtibus proba-
ri debeant? Diſtinguendi ſunt duo caſus.

Primus eſt, quando agitur de indicio proximo, vt ſi
teſtis de veritate ipſa atteſtatur, puta ſi dicat ſe vidiſſe
1 Caium vulnerantem Sempronium, hoc in caſu † ſufficit
ſolus iſte teſtis. Ita loquitur gl. l. ſi quis. C. ad leg. Iul. ma
ieſt. quam probarunt Alb. ibi. Bal. in l. obſeruare, col. 1.
in fi. ff. de offic. proconſ. & leg. Cępol. in conſ. 39. n. 39.
in crim. Boer. q. 163. nu. 3. Pariſ. in conſ. 151. nu. 3. lib. 4.
Simanc. lib. 4. catholica. Inſt. tit. 50. n. 27. & in praxi cō-
tra hæreticos, tit. 63. nu. 12. Petr. Plac. lib. 1. epitome de-
licto. c. 46. nu. 46. verſ. 11. libe. Rolan. in conſ. 7. nu. 3. lib.
2. Iul. Clarus in pract. crim. q. 12. Rim. Iun. inter conſilia
criminalia diuerſorum conſ. 105. nu. 5. lib. 1. Cæterum
eſt quod aduertatur, non hic probari indicium ex teſti-
monio vnius teſtis, ſed ex ipſomet teſte naſci hoc indi-
cium, ſicuti inter cæteros ex præcitatis Docto. aduertit
Cępol. in d. conſ. 39. n. 39. Et de quo quidem indicio di-
ximus ſupra q. 39. in primo indicio, quo loci ex multo-
rum opinione ſcripſi hunc teſtem eſſe debere omni ex-
ceptione maiorem, ac alia etiam concurrere debere ad-
monui. Iam dicta non repeto.
2 Secundus eſt caſus, quando agitur de indiciis † remo
tis, vt ſi agitur de probanda confeſſione extraiudiciali,
vel fama, vel fuga, & his ſimilibus. Hoc ſane caſu ad ꝓ-
bandum vnumquodque indicium duo teſtes requirun
tur. Ita cenſuit gl. notab. vbi Bar. l. vlt. nu. 7. ff. de q. Bal.
in l. ſi quis ex argentariis. §. 1. nu. 4. ff. de eden. Ang. in l.
vlt. in fi. ff. quod met. cauſ. l. 3. C. ad l. Iul. maieſt. Caſt. in
l. cum proponebatur. col. vlt. de leg. 1. Paris Put. in trac.
de ſindicatu, in verbo aduertendum, nu. 1. Ang. Aret. in
tract. maleficiorum, in verbo, fama, nu. 18. Franc. Brun.
in tract. de indiciis & tortura, par. 1. q. 2. n. 3. Iaſ. in rep.
l. admonendi, n. 153. verſic. 5. prędicta regula procedit.
ff. de iureiur. Ang. de Caſtr. inter conſilia criminalia di-
uerſorum, in conſ. 94. nu. 26. lib. 1. Soc. Sen. in conſ. 54.
nu. 2. lib. 4. Ioan. de Amic. in conſ. 7. nu. 5. & in cōſ. 127.
num. 10. Marſil. in l. 1. §. idem Cornelio. col. 2. ver. quod
tamen intellige. in l. de minore. §. plurium. n. 90. & in l.
vnius. §. teſtes. nu. 1. ff. de q. idem in conſ. 9. num. 9. & in
conſ. 12. nu. 15. & in conſ. 59. nu. 6. idem in ſing. 208. Pa-
riſ. in conſ. 153. nu. 27. lib. 4. Machel. Bonon. patrocinio
46. nu. 13. Ant. Gomez. in 3. tomo variar. reſol. cap. 13. de
tortura reorum, nu. 18. Gram. in conſ. 21. n. 24. & in cōſ.
56. nu. 22. in crim. & voto 22. n. 1. Carrer. in pract. crim.
q. 22. Aegid. Boſſ. in tract. cauſarum crim. in tit. de par-
tu ſuppoſito nu. 36. Alc. reſponſ. 455. nu. 1. & Simancas
in commentar. catholicarum Inſt. tit. 50. n. 27. qui ſcri-
pſit ex multorum ſententia indicia in cauſa hæreſis ple
ne probari oportere.

Hæc recepta traditio multo magis locum habet, quā
3 do † indiciis ipſis & præſumptionibus plena fides adhi
beretur, ſicuti quando ſtatuto cautum eſt, ꝙ in delictis
nocturnis indicia & præſumptiones faciant plenam fi
dem. Nam tunc omnino indicia hęc duorum teſtimo-
nio debent probari. Ita in ſpecie annotarunt Franc. Bru
nus in tract. de indiciis & tortura par. 2. q. 8. nu. 7. Mar-
ſil. ſingul. 169. & Carrer. præcitato in loco, num. 3. & 4.
Huc facit quod ſcripſit Inn. in c. ſicut. il 1. de ſim. quod
etſi certis in caſibus, leuia indicia ſufficiant ad proban-
dum crimen, attamen illa indicia debere plene proba-
ri. Dubitari etiam ſolet circa hāc quæſtionem, an teſtes
4 ſingulares † de ſingulis indiciis atteſtantes ſufficiāt. Et
ſufficere, ſcriptum reliquit Franciſc. Brunus in tracta.
de indiciis & tortura, par. 2. q. 2. n. 5. qui aſſeruit, ita do-
cuiſſe Fulgoſium in l. vlt. ff. de q. Verum opinio hæc a cę
teris reiicitur, & in ſpecie ab Antonio Gomezio in d. 3.
tomo variar. reſol. c. 13. nu. 18. qui etiam animaduertit
Fulgoſium nihil ad d. l. vlt. ff. de q. ſcripſiſſe. Rurſus ſo-
let & hic ambigi, an ſufficiant duo teſtes inhabiles, pu-
5 ta minores, mulieres, infames, & ſimiles? Et ſufficere †
ſcripſerunt gl. in l. inuiti. la 2. ff. de teſtibus. Socin. Sen. in
conſ. 54. nu. 9. lib. 3. Marſil. in pract. crimin. §. diligenter.
nu. 8. & Carrer. in prac. crim. pag. 38. in verbo, viſo ergo
quid ſit. Diſſentit tamen Ant. Gomez. in d. c. 13. nu. 18.
ver. item etiam, cuius ſententia probabilior forte eſt, cū
6 ex pluribus † imperfectis non reſultet vnum perfectū.
l. vſuras. & l. placuit. ff. de vſuris. & l. Spadonū. §. qui in-
ra. vbi Bar. ff. de excuſ. tut. Et præterea, (ait Gomez.)
teſtis ille ſolus, qui de viſu atteſtatur, debet eſſe omni
exceptione maior, ita etiam duo iſti, cum nō poſſit ad-
ferri probabilis aliqua differentiæ ratio.

Quid agere debeat iudex, quando accuſatus, vel inquiſitus ob indicia & præſumptiones condemnari poteſt, ſaltem pœna arbitraria, vel poteſt torqueri pro eruenda veritate.

S V M M A R I V M

1 *Præſumptionibus & indicijs claris & indubitatis, ab ipſa lege receptis & approbatis, iudex condemnare poteſt inquiſitum, abſq. alia tortura, pœna tamen arbitraria.*

2 *Præſumptionibus quidem claris, ſed hominis tantum extantib. reus torqueri debet. Idq. totum iudex arbitrabitur. n. 3.*

Q V AE S T I O XCII.

QVæro nonageſimoſecundo, ſi ex præſumptioni-
bus, & indiciis, accuſatus, vel inquiſitus, pōt con
demnari pœna ſaltem arbitraria, item ex præ-
ſumptionibus & indiciis, poteſt torqueri pro veritate
eruenda, quid agere debet iudex. Hac in re duos caſus
diſtinguo.
1 Primus eſt, quando præſumptiones † & indicia ſunt
clara

am exemplũ apud Plutarchum in parallelis, qui ſcriptum reliquit, Laium Thebandum prehẽſum, & carceri incluſum, quod eius gladio conſtabat occiſum Chryſippum, qui niſi adhuc loquens, ipſum Laium ea ſuſpicione liberaſſet detectis homicidis, forte quæſtionibus ſuppoſitus, & pœna damnatus fuiſſet. Hoc autem indi-
136 cium diluitur probando † gladium ibi repertum, fuiſſe alteri commodatum, vel ſe amiſiſſe, vt Carrerius & Boer. ſcribunt.

Trigeſimumoctauum indicium ad torturam oritur
137 ex eo, quod † vulnera repeniuntur ad mẽſuram gladii, aut ſecuris rei inculpati. Ita Carrer. in prædicto 36. indicio, poſt Bartolum quem cõmemorat. Et idem eſſe ait Carrerius, quando gladius reperitur in loco delicti, & vagina ad latus vacua. Boer. in q. 166. n. 5. quo loci nu. 4. recenſet ſimile ex ſententia Alberici de Roſate in l. indicia, col. 2. verſ. vidi etiam, C. de rei vend. eſſe indicium contra eum, qui de furto fuit accuſatus, ſi apparet formam eius pedis conuenire illi, quæ terræ humidæ infixa eſt. Et ſimile, quando ſotulares furis reperti ſunt in domo, ubi commiſſum fuit furtum.

Trigeſimumnonum indicium ſufficiens ad torturã
138 oritur, † quando reus accuſatus vel inquiſitus recuſauit præſtare delatum iuramentum calumniæ. Ita Carrerius in d. pract. crim. pag. 56. in 37. indicio, ex ſententia Iacobi Beluiſi in prac. crim. ſub rub. de quæſt. Ang. Aret. in tract. malefic. in verbo, iuramentum, & Alex. in annotat. ad Bar. in l. vlt. ff. de quæſt.

Quadrageſimum indicium ſufficiens ad torturã ex
139 eo oritur, quod † reus inquiſitus fuit præſens cũ armis in loco commiſſi delicti. Nam ex ipſa aſſiſtentia arguitur præſtitum auxilium ad perpetrandum delictũ. Ita Innoc. in c. continentia, de clerico percuſſo. Anton. de Canario in trac. de tormentis, q. 7. Franc. Brun. in trac. de indiciis, & tortura, parte 1. quos ſecutus eſt Carr. in pract. crim. pag. 56. in trigeſimooctauo indicio. Quod ſane indicium locum habet multò magis, ſi aſſiſtẽs ille, perpetrato delicto fuit aſſociatus. Ita Carrer. præcitato in loco poſt Bald. in l. ob hæc, ff. de iis qui not. infam. in l. 1. n. 6. C. de ſeruis fugit. in l. 1. C. de rap. virg. in l. non idẽ minus, in fi. C. de accuſ. & in l. data opera, C. qui accuſ. non poſſ. Hoc autem indicium diluitur, ſi probatur hũc aſſiſtentem caſu aduenìſſe.

Quadrageſimumprimum indicium oritur ex denun-
140 ciatione † ſyndici, vel alterius officialis præpoſiti ad deferendum delicta perpetrata, ſi modo aliud adminiculum concurrit, vt puta fama. Ita tradũt Marſilius in practica crim. in fine princ. Cæpolla conſil. 39. n. 41. in crimin. & Carrer. in pract. crim. pag. 56. in 39. indicio. Sola enim denunciatio non ſufficit ad torturã, ſed ad inquirendum tantum, vt dixi ſupra ſuo loco.

141 Quadrageſimũſecundũ indiciũ † oritur ex eo, quod res furto ſubtracta reperta fuit apud hunc accuſatum. Nam ſi hic ſit homo malæ conditionis & famæ, oritur indicium ſufficiens ad torturam. Ita Bartol. in l. vltim. n. 5. verſ. item quod res furtiua, ff. de q. & dicemus infra lib. 5. præſ. 21. in 3. caſu. Et ibidem in præſump. 22. alias coniecturas furti ab aliquo commiſſi recenſui.

Quadrageſimumtertium indicium ex eo ſumitur, quod
142 reus † interrogatus negat reſpondere, vel reſpondet ſe aliqua neſcire, vel non recordari, cum tamen veriſimile non ſit, quod non recordetur, & ſciat. Hæc enim obliuio non veriſimilis, indicium ad torturam facit, ita poſt alios Boſſi. in trac. cauſ. crimin. tit. de reſp. a reo fac. nu. 4. in tit. de indiciis & conſider. ante tort. n. 55. & in tit. de oppoſitio. contra teſtes, n. 95. Alcia. in trac. de præſ. reg. 2. præſ. 29. n. 3. & Iul. Clar. in prac. cri. §. fi. q. 45. verſ. ſed pone, qui tamen Clar. intelligit, quando concurrit aliquod aliud indicium.

Quadrageſimũquartũ indiciũ ſumitur ex conſciẽtia ſceleris, vna cũ aliquo alio indicio, late Petr. Greg. in li. 4. ſyntag. c. 12. n. 12. multa refert exẽpla eorum quorum delicta propria detexit conſcientia. Et n. 20. diſſerit de iis, qui a canibus detecti ſunt deliquiſſe.

Præſumptiones ad quæſtiones & tormenta, an diluantur confeſſione offenſi.

SVMMARIVM.

1 *Indicia ad torturam ſufficientia, diluuntur confeſſione offenſi, ab inquiſito ſe non eſſe læſum vel offenſum.*

2 *Confeſſio occiſi, quando non operatur, vt accuſatus de homicidio dicatur innocens. Et quæ ſit ratio. n. 3.*

QVAESTIO XC.

QVæro nonageſimo, an præſumptiones de delicto, quæ ad torturam ſufficiunt, dilui atq. eneruari poſſint, confeſſione offenſi aſſerentis ab illo in-
1 quiſito ſe non fuiſſe offenſum? Et dilui † poſſe affirmarunt multi. Ita ſane Bald. in l. 1. nu. 3. C. Comm. de leg. Aret. in c. tertio loco. n. 31. de prob. Alex. in conſ. 24. nu. 15. li. 2. in conſ. 1. n. 16. & in conſ. 14. n. 1. li. 3. in cõſ. 124. in fi. li. 6. & in conſ. 30. col. vlt. lib. 7. Aug. Arim. in add. ad Ang. Aret. in trac. malefic. in verbo, qui iudex ad probationem ſuæ inquiſitionis, col. vlt. Fel. in c. 1. n. 18. & in c. literas. n. 20. de præſ. Iaſ. in l. de die, col. vlt. ff. qui ſatiſd. cogant. in l. 1. n. 9. ff. de eo per quem factum erit, & in d. l. 1. n. 10. C. commu. de legat. quo loci dixit hãc eſſe ſingularem traditionem, & memoriæ dignã. Marſ. in ſing. 22. in fi. & in pract. crim. §. diligenter. n. 200. & idẽ in conſ. 17. n. 10. Petra ſing. 55. Pariſ. in conſ. 67. n. 119. li. 3. Alc. in tract. de præſ. reg. 3. præſ. 4. in fi. lo. de Arnono caut. 3. Boſſi. in trac. caut. crimin. titu. de fauorib. defenſionis, n. 10. Blanc. in prac. crim. in verbo, his ſic præmiſſis, n. 132. & in caut. 4. Iacob. Nouel. in prac. crimin. tit. ad defenſam, ſub rubr. an indicia pro reo dãda ſint, n. 90. Ant. Gom. in 3. tomo variar. reſol. c. 13. tit. de tortura reorum, n. 17. & Petr. Placa li. 1. epit. delicto. ca. 13. n. 17. Caſs. in conſ. 48. n. 5. Crau. in conſ. 6. n. 64. & Grã. in conſ. 65. n. 1. in crim. Et quanquam ad hanc firmandã traditionem allegari ſoleant l. qui cum maior. §. vlt. & l. Paulus. la 2. §. 1. ff. de bonis liber. & l. mater. C. de calũ. ac l. inter oẽs. §. recte. de furtis, uix tamen eſt, vt illis iuribus probetur. Quocirca dicendũ eſt melius probari in l. 2. ff. ad S. C. Syllania. Et his accedit rõ, quod ſi confeſſione eius, pro quo ſtat præſumptio iuris & de iure, præſumptio illa elidìtur, vt diximus ſupra ſuo loco, quanto magis noſtro in caſu, vbi ſola præſumptio iuris, vel hoĩs ſtat pro offenſo. Nec hic obſtat traditio gloſſæ vlt. d. l. 2. ff. ad S. C. Syllan. quod confeſſio occiſi nil operatur, vt
2 accuſatus † de homicidio dici poſſit innocens. Nã reſpondetur gloſſam illam loqui, quando non præſũptiue, vt noſtro caſu, ſed vere probatum fuit, illum accuſatum vel inquiſitum deliquiſſe. Non enim tunc offenſi exculpatio atque excuſatio illi prodeſt. Ita declarant in d. l. 2. Bar. Bald. Ang. Roman. & Comenſ. quos ibi ſecutus eſt Igneus num. 11. & n. 54. Idem ſcripſerunt Gandin. in tract. maleficiorum, in rubr. de tranſact. & pactis in maleficiis faciendis, verſ. ſed pone, quod quidã mortifere, & Ant. Gomez. in d. c. 13. nu. 17. Cuius ſane tradi-
3 tionis ratio ea eſt, quia hæc eſſet † remiſſio quædã delicti facta ab offenſo, qui ad ſui præiudiciũ paciſci quidem poteſt de crimine, ſed non ad præiudicium Reipu. offenſæ, iuxta l. licitatio. §. quod illicite. ff. de public. & vectigal. & l. tranſigere. vbi Doct. C. de tranſact. Eſt etiã ratio, quia non eſt in facultate hominis, facere de crimine non crimen, vt ſcribit Bar. in d. l. tranſigere. in fi. Quocirca Doctores præcitati, qui hanc offenſi excuſationem probant, in eo ſolo probant, ne is accuſatus quæ-

ſtionibus

Digitized by Google

ſtionibus, & tormentis ſubiiciatur, non autem, vt ex to-
to excuſetur, quin liceat iudici aliis coniecturis & pro-
bationibus veritatem perquirere, & eum dānare, ſi con
ſtiterit deliquiſſe. Id quod in ſpecie inter cæteros anno
tauit Petraſancta in d. ſing. 55. illud tamen eſt annotan
dum, quod ſi aliæ adeſſent coniecturæ, quæ præter hāc
offenſi excuſationem oſtenderent hunc accuſatum non
deliquiſſe, illa offenſi excuſatio prodeſſe poterit ad ab-
ſolutionem. Ita egregie reſpondit Alex. in conſ. 24. nu.
15. lib. 2. ex traditione Bart. in l. inter omnes. §. recte. ff.
de furtis, quam explicaui lib. 2. de arbitrariis iud. & c. ca
ſu 298. Eſt quoque animaduertendum, ꝙ quando ad-
uerſus aſſertionem, atque ita excuſationem offenſi, exta
ret aliqua vrgens præſumptio, illa offenſi aſſertio nil illi
accuſato prodeſſet. Ita declarat Alc. in tract. de præſum.
reg. 3. præſumpt. 4. in fi.

*Præſumptiones ad quæſtiones, & tormenta ſufficien-
tes, quot teſtibus probari debeant.*

SVMMARIVM.

1 *Indicium delicti proximum, vno teſte de veritate probatur. Et
qualis eſſe debeat.*
2 *Indicia remota ſingula quæque, teſtibus duobus probanda ſūt.
Et quando id præſertim ſit neceſſarium n. 3.*
4 *Teſtes ſingulares de ſingulis indiciis atteſtantes an ſufficiant.
Et vtrum ſufficiant duo teſtes inhabiles. n. 5.*
6 *Imperfecta plura non faciunt vnum perfectum.*

QVAESTIO XCI.

QVæro nonageſimoprimo præſumptiones & indi-
cia quib. accuſatus vel inquiſitus ſubiici poterit
quæſtionibus & tormentis, quot teſtibus proba-
ri debeant? Diſtinguendi ſunt duo caſus.

Primus eſt, quando agitur de indicio proximo, vt ſi
teſtis de veritate ipſa atteſtatur, puta ſi dicat ſe vidiſſe
1 Caium vulnerantem Sempronium, hoc in caſu † ſufficit
ſolus iſte teſtis. Ita loquitur gl. l. ſi quis. C. ad leg. Iul. ma
ieſt. quam probarunt Alb. ibi. Bal. in l. obſeruare, col. 1.
in fi. ff. de offic. proconſ. & leg. Cępol. in conſ 39. n. 39.
in crim. Boer. q. 163. nu. 3. Pariſ. in conſ. 151. nu. 3. lib. 4.
Simanc. lib. 4. catholica. Inſt. tit. 50. n. 27. & in praxi cō-
tra hæreticos, tit. 63. nu. 12. Petr. Plac. lib. 1. epitome de-
licto. c. 46. nu. 46. verſ. 11. libe. Rolan. in conſ. 7. nu. 3. lib.
2. Iul. Clarus in pract. crim. q. 12. Rim. Iun. inter conſilia
criminalia diuerſorum conſ. 105. nu. 5. lib. 1. Cæterum
eſt quod aduertatur, non hic probari indicium ex teſti-
monio vnius teſtis, ſed ex ipſomet teſte naſci hoc indi-
cium, ſicuti inter cæteros ex præcitatis Doct. aduertit
Cępol. in d. conſ. 39. n. 39. Et de quo quidem indicio di-
ximus ſupra q. 39. in primo indicio, quo loci ex multo-
rum opinione ſcripſi hunc teſtem eſſe debere omni ex-
ceptione maiorem, ac alia etiam concurrere debere ad-
monui. Iam dicta non repeto.

2 Secundus eſt caſus, quando agitur de indiciis † remo
tis, vt ſi agitur de probanda confeſſione extraiudiciali,
vel fama, vel fuga, & his ſimilibus. Hoc ſane caſu ad ꝓ-
bandum vnumquodque indicium duo teſtes requirun
tur. Ita cenſuit gl. notab. vbi Bar. l. vlt. nu. 7. ff. de q. Bal.
in l. ſi quis ex argentariis. §. 1. nu. 4. ff. de eden. Ang. in l.
vlt. in fi. ff. quod met. cauſ. l. 3. C. ad l. Iul. maieſt. Caſt. in
l. cum proponebatur. col. vlt. de leg. 1. Paris Put. in trac.
de ſindicatu, in verbo aduertendum, nu. 1. Ang. Aret. in
tract. maleficiorum, in verbo, fama, nu. 18. Franc. Brun.
in tract. de indiciis & tortura, par. 1. q. 2. n. 3. Iaſ. in rep.
l. admonendi, n. 153. verſic. 5. prędicta regula procedit.
ff. de iureiur. Ang. de Caſtr. inter conſilia criminalia di-
uerſorum, in conſ. 94. nu. 26. lib. 1. Soc. Sen. in conſ. 54.
nu. 2. lib. 4. Ioan. de Amic. in conſ. 7. nu. 5. & in cōſ. 127.
num. 10. Marſil. in l. 1. §. idem Cornelio. col. 2. ver. quod
tamen intellige. in l. de minore. §. plurium. n. 90. & in l.
vnius. §. teſtes. nu. 1. ff. de q. idem in conſ. 9. num. 9. & in
conſ. 12. nu. 15. & in conſ. 59. nu. 6. idem in ſing. 208. Pa-
ril. in conſ. 153. nu. 27. lib. 4. Machel. Bonon. patrocinio
46. nu. 13. Ant. Gomez. in 3. tomo variar. reſol. cap. 13. de
tortura reorum, nu. 18. Gram. in conſ. 21. n. 24. & in cōſ.
56. nu. 22. in crim. & voto 22. n. 1. Carrer. in pract. crim.
q. 22. Aegid. Boſſ. in tract. cauſarum crim. in tit. de par-
tu ſuppoſito nu. 36. Alc. reſponſ. 455. nu. 1. & Simancas
in commentar. catholicarum Inſt. tit. 50. n. 27. qui ſcri-
pſit ex multorum ſententia indicia in cauſa hæreſis ple
ne probari oportere.

Hæc recepta traditio multo magis locum habet, quā
3 do † indiciis ipſis & præſumptionibus plena fides adhi
beretur, ſicuti quando ſtatuto cautum eſt, ꝙ in delictis
nocturnis indicia & præſumptiones faciant plenam fi
dem. Nam tunc omnino indicia hęc duorum teſtimo-
nio debent probari. Ita in ſpecie annotarunt Franc. Bru
nus in tract. de indiciis & tortura par. 2. q. 8. nu. 7. Mar-
ſil. ſingul. 169. & Carrer. præcitato in loco, num. 3. & 4.
Huc facit quod ſcripſit Inn. in c. ſicut. il 1. de ſim. quod
etſi certis in caſibus, leuia indicia ſufficiant ad proban-
dum crimen, attamen illa indicia debere plene proba-
ri. Dubitari etiam ſolet circa hāc quæſtionem, an teſtes
4 ſingulares † de ſingulis indiciis atteſtantes ſufficiāt. Et
ſufficere, ſcriptum reliquit Franciſc. Brunus in tracta.
de indiciis & tortura, par. 2. q. 2. n. 5. qui aſſeruit, ita do-
cuiſſe Fulgoſium in l. vlt. ff. de q. Verum opinio hæc a cę
teris reiicitur, & in ſpecie ab Antonio Gomezio in d. 3.
tomo variar. reſol. c. 13. nu. 18. qui etiam animaduertit
Fulgoſium nihil ad d. l. vlt. ff. de q. ſcripſiſſe. Rurſus ſo-
let & hic ambigi, an ſufficiant duo teſtes inhabiles, pu-
5 ta minores, mulieres, infames, & ſimiles? Et ſufficere †
ſcripſerunt gl. in l. inuiti. la 2. ff. de teſtibus. Socin. Sen. in
conſ. 54. nu. 9. lib. 3. Marſil. in pract. crimin. §. diligenter.
nu. 8. & Carrer. in prac. crim. pag. 38. in verbo, viſo ergo
quid ſit. Diſſentit tamen Ant. Gomez. in d. c. 13. nu. 18.
ver. item etiam, cuius ſententia probabilior forte eſt, cū
6 ex pluribus † imperfectis non reſultet vnum perfectū.
l. vſuras. & l. placuit. ff. de vſuris. & l. Spadonū. §. qui iu-
ra. vbi Bar. ff. de excuſ. tut. Et præterea, (ait Gomez.)
teſtis ille ſolus, qui de viſu atteſtatur, debet eſſe omni
exceptione maior, ita etiam duo iſti, cum nō poſſit ad-
ferri probabilis aliqua differentiæ ratio.

*Quid agere debeat index, quando accuſatus, vel inquiſitus ob
indicia & præſumptiones condemnari poteſt,
ſaltem pœna arbitraria, vel poteſt torqueri
pro eruenda veritate.*

SVMMARIVM

1 *Præſumptionibus & indiciis claris & indubitatis, ab ipſa lege
receptis & approbatis, iudex condemnare poteſt inquiſitum,
abſq. alia tortura, pœna tamen arbitraria.*
2 *Præſumptionibus quidem claris, ſed hominis tantum extantib.
reus torqueri debet. Idq. totum iudex arbitrabitur. n. 3.*

QVAESTIO XCII.

QVæro nonageſimoſecundo, ſi ex præſumptioni-
bus, & indiciis, accuſatus, vel inquiſitus, pōt con
demnari pœna ſaltem arbitraria, item ex præ-
ſumptionibus & indiciis, poteſt torqueri pro veritate
eruenda, quid agere debet iudex. Hac in re duos caſus
diſtinguo.

1 Primus eſt, quando præſumptiones † & indicia ſunt
clara

Digitized by Google

Decimumoctauum indicium ſufficiens ad torturam
108 exoritur ex eo, † quando quis ſcienter recepit in domo propria ipſum delinquentem, cum inter eos nulla eſſet affinitas. Nam inſurgit præſumptio & indicium, quod is receptator mandauerit delictum committi, vel quod conſcius ſit. Ita ſcribunt Gādinus in tract. de maleficiis, in rubr. de iudicijs dubitatis ad torturam, in fine. Bonifacius Vitalinus in tract. maleficiorum, in rubr. de indicijs, nu. 35. Paris Put. in tract. de ſyndicatu, in verbo tortura, il 3. verſ. rex mandauit, Ang. Aret. in tract. de maleficijs, in verbo fama publica, ſenſit Felin. in c. afferte, n. 11. in fi. poſt Bald. quem citat, de præſ. Gram. voto 15. nu. 1. Iac. Nouel. in pract. crim. in tract. ad defenſam. nu. 94. & Carrer. in pract. cri. pag. 53. in 17. indicio. & Blāc. in tract. de indicijs & tortura. nu. 202. qui multis modis declarat. Et huc pertinent, quæ de his receptatoribus ſcripſi lib. 2. de Arbitr. iudicum, caſu 348.

Decimumnonū indicium ſufficiens ad torturam ori-
109 tur contra eum, † qui ipſum delinquentem ſtatim commiſſo homicidio & delicto, aſſociauit extra vrbem, ne prehenderetur. Ita Bal. in l. non ideo minus, in fin. C. de accuſ. Alex. in conſ. 35. lib. 2. Blanc. in tract. de indicijs & tortura, num. 201. Carrer. in pract. crim. pag. 53. in 17. indicio, & Iac. Nouel. in d. tract. ad defenſam, num. 112.
110 qui quidem intelligunt niſi ex interuallo † facta ſit aſſociatio. Nā tūc ceſſat mala hæc pręſumptio contra ipſum
111 aſſociantem. Idem eſſe aiunt, quando † aſſocians eſt affinis & ſanguine coniunctus illi delinquenti, eo enim caſu excuſatur aſſocians, quippe qui potuit quoquomodo ſanguinem affinis ſui redimere. Huc pertinet, quod ex ſnīa Bald. in l. 2. C. ſi quis præd. poteſt. ſcripſit Alc. in tract. de præſump. reg. 1. præſum. 22. in fin. quod non eſt
112 pręſumptio contra aliquem accuſatum, † quamuis eius conſanguinei impediant examinationem teſtium.

Vigeſimum indicium ad torturam ſufficiens, oritur
113 ex ſcientia maleficij in eo, qui † potuit & debuit impedire ne committeretur, & impedire noluit. Ita Gandinus in tractat. de maleficiis, in rubr. de indiciis dubitatis ad torturam, in 9. indicio. Ang. Aret. in tract. malefi. in verbo, fama publica, Blācus in tract. de indiciis & tortura, num. 303. Carrerius in pract. crim. pag. 53. in 18. indicio, & Iacob. Nouel. in d. tract. ad defenſam, num. 98. Et conferunt quæ ſcripſi lib. 2. de Arbit. iud. caſu 355. & dicemus infr. lib. 5. in præſump. vbi agemus de delictis commiſſis a filio, vel ſeruo, vel amico.

Vigeſimumprimum indicium ad torturam ſufficiens
114 oritur contra eum, † qui ſcit aliquo in loco adeſſe latrones & aſſaſſinos, & tamen oſtendit mercatoribus viam, quæ ad locum illum ducit. Nam oritur indiciū ad torturam cōtra eum, quod ſcienter id fecerit, vt mercatores illi occiderentur, vel ſpoliarentur. Ita Gādinus in tract. de maleficiis, in rub. de indiciis dubitatis ad torturā, in decimo indicio. Vitalinus in rubr. de indiciis, nu. 38. & Carrerius in dicta pract. crim. pag. 53. in 19. indicio.

Vigeſimumſecundum indicium ſufficiens ad tortu-
115 ram, oritur † ex allocutione ſecreta ad aures cū eo, qui deinde commiſit delictum, ſi modo alia adminicula cōcurrant, vtpute inimicitia, & quod delictum fuerit incontinenti commiſſum. Nam ex his inſurgit indicium, quod is, qui ad aures eſt locutus mandauerit delictum committi. Ita Bal. in l. 1. C. de ſeruis fugit. vbi apertius
116 Iaſ. nu. 31. verſic. 5. mirabiliter. ſcribit tria concurrere † debere, quod inimicitia interceſſerit capitalis cum illo occiſo, quod allocutus ſit ad aurem, atq; ita ſecreto, & quod incontinenti ſecutum ſit homicidium. Idem docuit Fel. in c. afferte, num. 13. de præſumpt. Marſil. in l. 1. §. præterea, nu. 27. ff. de quęſt. Carrer. in pract. crim. pag. 53. in 20. indicio, & dicemus infra lib. 5. præſump....

Vigeſimumtertium indicium ſufficiens ad torturam
117 oritur † ex eo, quod reus inquiſitus viſus ſit exire domū & aufugere cum enſe euaginato & ſanguinolento. Ita Gandinus in rubr. de indiciis dubitatis, in 6. indicio, & alios plures commemorant Carrerius in pract. cri. pag. 54. in 21. indicio, & Iul. Clar. in pract. cri. §. fi. q. 21. verſ. ſi aliquis, quo loci recenſet multos affirmantes, ex hoc
118 ſolo tam vehementi indicio, reum † hunc dānari poſſe.

Vigeſimumquartum indicium ſufficiens ad torturā
119 oritur † ex acclamatione, vt puta ſi audita fuerit puella, vel quis alius, ſuccurrite, ſuccurrite, & viſus deinde ſit quis exire domum cū gladio, vel aliis munitus armis, & deinde in domo reperitur mulier ſtuprata, vel vulnerata. Nam tūc ſumitur indicium contra eum, qui domum exiuit. Ita Bald. in l. vlt. C. de probat. poſt Nicolaum de Matetellis ibi, idem Bald. in c. cum in noſtra, de elect. & in l. 1. §. potuiſſet, ff. ad S.C. Syllan. Paris Put. in tract. de ſyndicatu, in verbo, tortura, il 1. Afflict. in commētariis ad conſtit. Neapolit. in conſt. quæ incipit, in quæſtionib. poſt Iſerniā. ibi Franc. Brunus in tractatu de indiciis & tortura, parte 1. verſ. item pone, & Carrerius in practic. crim. pag. 54. in 22. indicio. & in pag. 55. in 32. indicio. Hæ enim acclamationes, & vociferationes indicium faciunt.

Vigeſimumquintum indicium ſufficiens ad torturā
120 oritur ex eo, quòd quis mutuo ſuſcepit pecuniam † ex qua ſtatim emit arma, conduxit homines, vel alia his ſimilia præparauit. Eſt ſanè indiciū contra eum, qui mu-
121 tuo ſuſcepit pecuniam, quod occiderit. Eſt † etiam indicium contra eum qui mutuo dedit quod occidi mandauerit. Ita ex ſnīa Bar. & Baldi in l. 4. ff. ad leg. Iul. maieſt. ſcribunt in ſpecie Franc. Brunus in tractat. de indiciis, & tortura, parte 1. q. 4. nu. 10. apertius Carrerius in pract. crimin. pag. 54. in vigeſimotertio indicio. Ex ea enim temporis breuitate, præſumitur eam ob cauſam mutuo data, & ſuſcepta pecunia, vt ſimili in caſu tradit Bart. in l. ventri, §. eorum, ff. de priuileg. cred. & dicemus infra lib. 2. præſump....

122 Vigeſimumſextum indicium † ad torturam deſcēdit ex præparationibus aptis ad offendendum, vt ſi quis viſus ſit emere gladium, vel acuere, vel polire arma, vel coadunare homines armatos, vel arma aliquo in loco collocare, vt parata ibi eſſent, & deinde apud domum illam perpetratum ſit homicidium. Idem ſi ſe exercebat armis, cum antea id facere non conſueuiſſet. Hæc ſanè indicium faciunt ad torturam. Ita Bar. in l. vlt. n. 5. verſ. poſſumus ēt, ff. de q. Paris Put. in tractatu de ſyndicatu. in verbo, tortura, il 1. verſ. viſo, de indiciis, & in verbo, tortura. il 3. ver. mandauit Rex, ibi, ſi quis reperitur. Angel. in l. milites, C. de q. Franc. Brun. in tract. de indiciis & tortura, parte 1. q. 3. num. 39. verſ. item dat aliud. Blācus in practica crim. in 2. parte defenſionis, num. 38. & 39. Carrerius in pract. crim. pag. 54. in 24. indicio.

Vigeſimumſeptimum indicium ad torturam oritur
123 ex eo, † quod quis viſus ſit emere venenum, & deinde reperitur ſtatim ferè quis veneno interfectus, præſumptio eſt contra eum, qui venenum emit. Ita ſcribunt Angelus in l. milites, C. de q. Carrerius in dicto vigeſimoquarto indicio, nu. 2. & Petrus Follerius in pract. crim. 2. parte, 2. partis. ſub rubr. item quod ſororem venena-
124 uit, nu. 5. Et ibid. nu. 17. 18. 19. declarat, niſi adſint † cōtrariæ præſumptiones & indicia, vt quia is, qui emit venenum, erat homo probatæ vitæ, & idem ſi is diligebat illum veneno necatum.

125 Vigeſimumoctauum indicium ad torturam † oritur ex mala conuerſatione, ſi modo aliud adminiculū concurrat. Ita ſenſit Bald. in l. 1. num. 12. C. de ſeruis fugit. & apertius idem Bald. in conſ. 95. Regula iuris. in fi. li. 1. Gandinus in tract. de maleficiis, in rubr. de quæſtionibus. Iacob. Beluiſius in practica criminali, ſub rubr. de quæſtio. 14. indicio, & in verſ. quærit igitur iudex. Paris Put. in tractatu de ſyndicatu, in verbo, tortura, il 3. ver.

mandauit

Digitized by Google

mandauit Rex Ang. Aret. in tract. de maleficiis, in verbo, fama publica, verſ. quæro, an indicium, & ibidẽ Auguſtinus Ariminenſis in additio. Marſil. in pract. cri. §. expedita, in fin. Crau. in conſil. 73. num. 12. Gram. in cõſil. 17. nu. 14. & in conſil. 53. num. 45. in crim. & in deciſ. 34. in fine, & voto 6. nu. 3. Carrerius in pract. crim. pag. 54. in 25. indicio. Et ii quidem adducti ſunt arg. l. ædiles, §. Pędius, ff. de ædil. edict. l. ſi plures, §. quamuis, ff. de adminiſtr. tut. & l. vlt. C. ſi mancip. ita fuerit alienat. Mala enim conuerſatio arguit hunc eſſe talem, quales ſũt illi mali, cum quibus conuerſari ſolet. Nam ait ſapientiſſimus Salomon, prouerb. cap. 13. (Qui cum ſapiẽtib. graditur, ſapiens erit, amicus ſtultorum ſimilis efficietur,) & idem c. 22. (Noli eſſe amicus homini iracundo, neque ambules cũ furioſo, ne forte diſcas ſemitas eius, & ſumas ſcandalũ aīæ tuæ,) & Propheta in pſa. 17. (cũ ſancto ſanctus eris, & cum viro innocẽte innocẽs eris, & cũ electo electus eris, & cum peruerſo peruerteris.

Vigeſimumnonnm indicium ad torturam ſufficiens
126 oritur ex aſſidua † frequentatione loci, in quo deinde reperitur aliquis occiſus. Nam indicium oritur contra illum frequentantem, accedente tamen alio adminiculo, vt ſi malæ vitæ iſte ſit. Ita Bart. in l. iuſto, in pri. ff. de vſucap. & in l. 3. ff. de furt. & in l. vlt. nume. 5. in fin. ff. de quæſtio. Paris Put. in tract. de ſyndicatu, in verbo, tortura, il 1. verſ. ſi quis eſt inuentus, & in verbo, tortura, il 3. ver. ſi quis fuerit vulneratus, & verſ. viſo, de indiciis. Salic. in l. vlt. col. pen. verſic. item quos res, C. de qu. Imol. in d. l. iuſto, de vſucap. qui expreſſe dixit, requiri etiam, quod ſit homo malæ famæ. Ang. Aret. in tract. maleſi. in verbo, fama publica, n. 52. verſ. quid autem ſi in ſtrata, & ibidem Aug. Ariminen. in annotat. Marſil. in pract. criminal. §. diligenter, n. 108. Carrer. in pract. criminal. pag. 54. in 17. indicio, & Blancus in tract. de indiciis, & tortura, nu. 73. & 74. & ibid. num. 75. ſubiũgit, hoc indi-
127 cium tolli † ſi probatum fuerit, hunc frequentantẽ locum illum eſſe virum bonæ conditionis, & famæ, & qđ illa frequentatio eſt ex cã neceſſaria, vt quia is hẽt domum ibi uicinam, vel ob quid ſimile. Et idem ſcriptum reliquit Iacob. Nouel. in practica criminali. tit. ad defenſam, ſub rubr. an indicia pro reo danda ſint. nu. 63.

Trigeſimum indicium oritur ex eo, quod adducto in quiſito, vel accuſato corã cadauere, cadauer emiſit ſan
128 guinẽ. † Nam præſumitur, quod ille hõmicidiũ perpetrauit. Ita ſcribit Paris Put. in tract. de ſyndicatu, in verbo, tortura, il 3. verſ. mandauit Rex. in fine, qui aſſerit, ita fuiſſe expertũ, Nicolaus Florentinus ſermone 5. tract. 1. c. 6. qui dixit, quod ſuo tempore ſanguis emanauit in præſentia homicidæ, & quod ob id ille fuit prehẽſus, & tortus, & cõfeſſus eſt ſe occidiſſe, & ideo fuit diffinitiue condemnatus, idem ſcripſit conciliator in problem. Ariſtotelis, lectione 7. problemate 6. qui ita Venetiis eueniſſe aſſeruit. Ita quoque contigiſſe in oppido de Leſma Hiſpaniæ, anno 1546. recenſet Antonius Gomeſ. in tertio tomo Variar. reſol. c. 13. de tortura reorũ, n. 15. Eandem opinionem probarunt Marſ. in practica crimin. §. diligenter, n. 81. Boer. q. 166. n. 1. Blanc. in tra. de indiciis & tortura, num. 408. alios commemorat bene eruditus Hieronymus Maggius, qui ſuperioribus annis in bello Cyprio captus, in vrbe Conſtantinopolitana feritate barbara a Turcarum Tyranno occidi iuſſus eſt, is, inquam, Maggius lib. 3. miſcella. c. 5. quo loci hac de re multorum opiniones & cauſas commemorat, locum indicaſſe nunc ſufficiat, & cuius ẽt rei memini lib. 2. de arbitr. iudicum, & c. caſu 270. n. 16. Sunt enim multi, qui aſſerunt, hoc indicium eſſe incertiſſimum, inter quos Ant. Gomeſ. loco præallegato, & de hoc indicio latiſſime ac doctiſ. differunt etiam Petrus Greg. in li. 36. ſintagma iuris c. 20. n. 8. ac etiam Teſſaurus in dec. 173.

Trigeſimumprimum indicium ſufficiens ad torturã,
129 oritur ex † taciturnitate, vt ſi amicus ſcribat amico, q rumor eſt, & fama in ciuitate, & loco, quod ipſe cõmiſit tale delictum, & ille acceptis ac lectis, tacuit, atq. ita non contradixit, nec ſe excuſauit. Ita Marſilius in practica crim. §. diligenter, num. 137. & Carrerius in practica crim. pag. 55. in 28. indicio, & ii quidem moti ſũt ex traditione, & doctrina Bar. in l. filiusfa. la 2. ff. ad Macedo. Qua de re ſcripſi lib. 2. de arbitr. iud. & c. caſu 21. & vberius dicemus infra lib. 2. præſump. 46. Idem eſſe ſcripſerunt Marſ. & Carrerius, quando quis coram teſtib. fuit reprehenſus quod commiſerit aliquod maleficiũ, & ipſe tacuit, nec aliquo modo ſe excuſauit.

130. Trigeſimumſecundum indiciũ † oritur ex mala phyſiognomia. Ita Carrerius in practica crim. pag. 55. in vigeſimonono indicio, ex ſententia Baldi in l. 2. num. 5. C. quorum appellat. non recip. Verum Baldus non affirmauit, ſed id ſolum, quod mala phyſiognomia, arguit in genere malam naturã, non autem in ſpecie aliquod delictum, & Baldum ſic etiam intellexerunt Marſil. in pract. crim. §. expedita, num. 53. & Blancus in tract. de indiciis & tortura, num. 406. Quocirca rectius ſenſit Iacob. Noue. in pract. crim. tit. ad defenſam, ſub rub. an indicia pro reo danda ſint, n. 108. alia adminicula cũ hoc ipſo indicio concurrere debere. Malam aũt phyſiognomiam malam arguere naturam, ſcripſi ſupra q. 15. vbi differui de præſumptione, quæ a figura ducitur.

Trigeſimumtertium indicium oritur ex malo & tur-
131 pi † nomine. Ita Carrerius in practica criminali, pa. 55. in 29. indicio, ex ſententia Io. Andreæ in cap. cõtẽplatione, de reg. iur. Bald. in l. non ignorat, n. 12. C. qui accuſare non poſſunt. Paris Put. in tracta. de ſyndicatu, in verbo, tortura, il 1. verſ. & in indiciis, & in verbo, tortura, il 3. ver. mandauit rex, & alii quos is recenſet. Verũ turpe nomen ſuſpicionem quandam facere tantummodo ſcripſerunt Io. And. Card. & Imol. in c. 1. de depoſito. Feli. in proœm. decret. num. 32. & alios commemorat Marſil. in l. 1. in prin. n. 39. ff. de quæſt. Blanc. in trac. de indiciis & tortura, n. 406. Petraſancta ſing. 75. Gram. conſil. 40. n. 12. in crim. Ripa in rub. ff. ſol. matr. n. 8. Pariſ. in conſ. 29. n. 25. lib. 3.

Trigeſimumquartum indicium oritur ex loco a cõiter accidentib. vt ſi aliquo in loco frequenter cõtingat
132 delicta committi, ibi commiſſum † præſumitur, & ab illis, qui in eo loco cõmorantur. Ita Carrerius in practic. crim. pag. 55. in trigeſimotertio indicio ex ſnīa Bald. in l. vlt. in fi. ff. de hær. inſtit. & in l. non hoc, col. vlt. C. vnde legit. Antonii de Canario in trac. de tormentis, q. 6. Marſilii in prac. crim. §. diligenter, n. 33. & in §. 2. n. 36.

133 Trigeſimumquintum indiciũ oritur † ex mala fama delinquentis. Ita Carrer. in d. prac. crim pag. 55. in 34. indicio, poſt Paridem Puteum in trac. de ſyndicatu, in verbo, tortura, il 3. verſ. quidam latro famoſus. Verum Blanc. in trac. de indiciis & tortura, n. 44. vult concurrere debere aliud adminiculum.

Trigeſimumſextum indicium ſufficiens ad torturam
134 oritur ex eo † quod quis reperitur præſens in loco, vbi commiſſum fuit delictum. Ita tradunt Abb. in c. cũ non ab homine. nu. 19. de indiciis. Afflict. in commentariis ad conſtitutiones Neapol. incipit, humanitatem, & Carrerius in dicta practica crim. pag. 56. in trigeſimoquinto indicio, & apertius Blanc. in tract. de indiciis, & tortura, num. 295. & num. 300. poſt Barto. & alios quos allegat. Et ſcribit Blancus idem eſſe, quando reperitur in loco propinquo.

Trigeſimumſeptimum indicium ſufficiens ad tortu-
135 ram oritur, † qñ reperitur enſis ſanguine madefactus, & probatur, enſem illum fuiſſe illius inquiſiti. Ita Paris Put. in tract. de ſyndicatu, in verbo, tortura, il 3. quẽ ſecutus eſt Carrer. in d. pract. crim. pag. 36. in 36. indicio, idem ſenſit Boer. in quæſt. 165. num. 2. Extat egregium

gium

Digitized by Google

gium exemplũ apud Plutarchum in parallelis, qui ſcriptum reliquit, Laium Thebandum prehẽſum, & carceri incluſum, quod eius gladio conſtabat occiſum Chryſippum, qui niſi adhuc loquens, ipſum Laium ea ſuſpicione liberaſſet deteɛtis homicidis, forte quæſtionibus ſuppoſitus, & pœna damnatus fuiſſet. Hoc autem indi-
136 cium diluitur probando † gladium ibi repertum, fuiſſe alteri commodatum, vel ſe amiſiſſe, vt Carrerius & Boer. ſcribunt.

Trigeſimumoɛtauum indicium ad torturam oritur
137 ex eo, quod † vulnera reperiuntur ad mẽſuram gladii, aut ſecuris rei inculpati. Ita Carter. in prædicto 36. indicio, poſt Bartolum quem cõmemorat. Et idem eſſe ait Carrerius, quando gladius reperitur in loco delicti, & vagina ad latus vacua. Boer. in q. 166. n. 5. quo loci nu. 4. recenſet ſimile ex ſententia Alberici de Roſate in l. indicia, col. 2. verſ. vidi etiam, C. de rei vend. eſſe indicium contra eum, qui de furto fuit accuſatus, ſi apparet formam eius pedis conuenire illi, quæ terræ humidæ infixa eſt. Et ſimile, quando ſotulares furis reperti ſunt in domo, ubi commiſſum fuit furtum.

Trigeſimumnonum indicium ſufficiens ad torturã
138 oritur, † quando reus accuſatus vel inquiſitus recuſauit præſtare delatum iuramentum calumniæ. Ita Carrerius in d. praɛt. crim. pag. 56. in 37. indicio, ex ſententia Iacobi Belui ſi in prac. crim. ſub rub. de quæſt. Ang. Aret. in traɛt. malefic. in verbo, iuramentum, & Alex. in annotat. ad Bar. in l. vlt. ff. de quæſt.

Quadrageſimum indicium ſufficiens ad torturã ex
139 eo oritur, quod † reus inquiſitus fuit præſens cũ armis in loco commiſſi delicti. Nam ex ipſa aſſiſtentia arguitur præſtitum auxilium ad perpetrandum deliɛtũ. Ita Innoc. in c. continentia, de clerico percuſſo. Anton. de Canario in trac. de tormentis, q. 7. Franc. Brun. in trac. de indiciis, & tortura, parte 1. quos ſecutus eſt Carr. in praɛt. crim. pag. 56. in trigeſimooɛtauo indicio. Quod ſane indicium locum habet multò magis, ſi aſſiſtẽs ille, perpetrato deliɛto fuit aſſociatus. Ita Carter. præcitato in loco poſt Bald. in l. ob hæc, ff. de iis qui not. infam. in l. 1. n. 6. C. de ſeruis fugit. in l. 1. C. de rap. virg. in l. non iõ minus, in fi. C. de accuſ. & in l. data opera, C. qui accuſ. non poſſ. Hoc autem indicium diluitur, ſi probatur hũc aſſiſtentem caſu aduenille.

Quadrageſimumprimum indicium oritur ex denun
140 ciatione † ſyndici, vel alterius officialis prępoſiti ad deferendum delicta perpetrata, ſi modo aliud adminiculum concurrit, veputa fama. Ita tradũt Marſilius in praɛtica crim. in fine princ. Cępolla conſil. 39. n. 41. in crimin. & Carrer. in praɛt. crim. pag. 56. in 39. indicio. Sola enim denunciatio non ſufficit ad torturã, ſed ad inquirendum tantum, vt dixi ſupra ſuo loco.

141 Quadrageſimũſecundũ indiciũ † oritur ex eo, quod res furto ſubtraɛta reperta fuit apud hunc accuſatum. Nam ſi hic ſit homo malæ conditionis & famæ, oritur indicium ſufficiens ad torturam. Ita Bartol. in l. vltim. n. 5. verſ. item quod res furtiua, ff. de q. & dicemus infra lib. 5. præſ. 21. in 3. caſu. Et ibidem in præſump. 22. alias coniecturas furti ab aliquo commiſſi recenſui.

Quadrageſimumtertium indicium ex eo ſumitur, ꝙ
142 reus † interrogatus negat reſpondere, vel reſpondet ſe aliqua neſcire, vel non recordari, cum tamen veriſimile non ſit, quod non recordetur, & ſciat. Hæc enim obliuio non veriſimilis, indicium ad torturam facit, ita poſt alios Boſſi. in trac. cauſ. crimin. tit. de reſp. a reo fac. nu. 4. in tit. de indiciis & conſider. ante tort. n. 55. & in tit. de oppoſitio. contra teſtes, n. 95. Alcia. in trac. de præſ. reg. 2. præſ. 29. n. 3. & Iul. Clar. in prac. cri. §. fi. q. 45. verſ. ſed pone, qui tamen Clar. intelligit, quando concurrit aliquod aliud indicium.

Quadrageſimũquartũ indiciũ ſumitur ex conſciẽtia ſceleris, vna cũ aliquo alio indicio, late Petr. Greg. in li. 4. ſyntag. c. 12. n. 12. multa refert exẽpla eorum quorum delicta propria detexit conſcientia. Et n. 20. diſſerit de iis, qui a canibus deteɛti ſunt deliquiſſe.

Præſumptiones ad quæſtiones & tormenta, an diluantur confeſſione offenſi.

SVMMARIVM.

1 *Indicia ad torturam ſufficientia, diluuntur confeſſione offenſi, ab inquiſito ſe non eſſe læſum vel offenſum.*

2 *Confeſſio occiſi, quando non operatur, vt accuſatus de homicidio dicatur innocens. Et quæ ſit ratio. n. 3.*

QVAESTIO XC.

QVæro nonageſimo, an prǽſumptiones de deliɛto, quæ ad torturam ſufficiunt, dilui atq. eneruari poſſint, confeſſione offenſi aſſerentis ab illo in-
1 quiſito ſe non fuiſſe offenſum? Et dilui † poſſe affirmarunt multi. Ita ſane Bald. in l. 1. nu. 3. C. Comm. de leg. Aret. in c. tertio loco. n. 31. de prob. Alex. in conſ. 24. nu. 15. li. 2. in conſ. 1. n. 16. & in conſ. 14. n. 1. li. 3. in cõſ. 124. in fi. li. 6. & in conſ. 30. col. vlt. lib. 7. Aug. Arim. in add. ad Ang. Aret. in trac. malefic. in verbo, qui iudex ad probationem ſuæ inquiſitionis, col. vlt. Fel. in c. 1. n. 18. & in c. literas. n. 10. de præſ. Iaſ. in l. de die, col. vlt. ff. qui ſatiſd. cogant. in l. 1. n. 9. ff. de eo per quem faɛtum erit, & in d. l. 1. n. 10. C. commu. de legat. quo loci dixit hãc eſſe ſingularem traditionem, & memorię dignã. Marſ. in ſing. 22. in fi. & in praɛt. crim. §. diligenter. n. 200. & idẽ in conſ. 17 n. 10. Petraſ. ſing. 55. Pariſ. in conſ. 67. n. 119. li. 3. Alc. in traɛt. de præſ. reg. 3. præſ. 4. in fi. 1o. de Arnono caut. 3. Boſſi. in trac. caut. crimin. titu de fauorib. defenſionis, n. 10. Blanc. in prac. crim. in verbo, his ſic pręmiſſis, n. 132. & in caut. 4. Iacob. Nouel. in prac. crimin. tit. ad defenſam, ſub rubr. an indicia pro reo dãda ſint, n. 90. Ant. Gom. in 3. tomo variar. reſol. c. 13. tit. de tortura reorum, n. 17. & Petr. Placa li. 1. epit. deliɛto. ca. 13. n. 17. Caſs. in conſ. 48. n. 5. Crau. in conſ. 6. n. 64. & Grã. in conſ. 65. n. 1. in crim. Et quanquam ad hanc firmandã traditionem allegari ſoleant l. qui cum maior. §. vlt. & l. Paulus. la 2. §. 1. ff. de bonis liber. & l. mater. C. de calũ. ac l. inter oẽs. §. reɛte. de furtis. uix tamen eſt, vt illis iuribus probetur. Quocirca dicendũ eſt melius probari in l. 2. ff. ad S. C. Syllania. Et his accedit rõ, ꝙ ſi confeſſione eius, pro quo ſtat præſumptio iuris & de iure, præſumptio illa elidi tur, vt diximus ſupra ſuo loco, quanto magis noſtro in caſu, vbi ſola præſumptio iuris, vel hominis ſtat pro offenſo. Nec hic obſtat traditio gloſsæ vlt. d. l. 2. ff. ad S. C. Syllan. quod confeſſio occiſi nil operatur, vt
2 accuſatus † de homicidio dici poſſit innocens. Nã reſpondetur gloſsam illam loqui, quando non præſũptiue, vt noſtro caſu, ſed vere probatum fuit, illum accuſatum vel inquiſitum deliquiſse. Non enim tunc offenſi exculpatio atque excuſatio illi prodeſt. Ita declarant in d. l. 2. Bar. Bald. Ang. Roman. & Comenſ. quos ibi ſecutus eſt Igneus num. 11. & n. 54. Idem ſcripſerunt Gandin. in traɛt. maleficiorum, in rubr. de tranſaɛt. & paɛtis in maleficiis faciendis, verſ. ſed pone, quod quidã mortifere, & Ant. Gomez. in d. c. 13. nu. 17. Cuius ſane tradi-
3 tionis ratio ea eſt, quia hæc eſset † remiſſio quædã delicti facta ab offenſo, qui ad ſui præiudiciũ paciſci quidem poteſt de crimine, ſed non ad præiudicium Reipu. offenſæ, iuxta l. licitatio. §. quod illicite. ff. de public. & veɛtigal. & l. tranſigere. vbi Doɛt. C. de tranſaɛt. Eſt etiã ratio, quia non eſt in facultate hominis, facere de crimine non crimen, vt ſcribit Bar. in d. l. tranſigere. in fi. Quocirca Doɛtores præcitati, qui hanc offenſi excuſationem probant, in eo ſolo probant, ne is accuſatus quæ-
ſtionibus

Digitized by Google

ſtionibus, & tormentis ſubiiciatur, non autem, vt ex toto excuſetur, quin liceat iudici aliis coniecturis & probationibus veritatem perquirere, & eum dānare, ſi conſtiterit deliquiſſe. Id quod in ſpecie inter cæteros annotauit Petraſanctain d. ſing. 55. Illud tamen eſt annotandum, quod ſi aliæ adeſſent coniecturæ, quæ præter hāc offenſi excuſationem oſtenderent hunc accuſatum non deliquiſſe, illa offenſi excuſatio prodeſſe poterit ad abſolutionem. Ita egregie reſpondit Alex. in conſ. 24. nu. 25. lib. 2. ex traditione Bart. in l. inter omnes. §. recte. ff. de furtis, quam explicaui lib. 2. de arbitrariis iud. &c. caſu 298. Eſt quoque animaduertendum, ꝙ quando aduerſus aſſertionem, atque ita excuſationem offenſi, extaret aliqua vrgens præſumptio, illa offenſi aſſertio nil illi accuſato prodeſſet. Ita declarat Alc. in tract. de præſum. reg. 3. præſumpt. 4. in fi.

Præſumptiones ad quæſtiones, & tormenta ſufficientes, quot teſtibus probari debeant.

SVMMARIVM.

1 *Indicium delicti proximum, vno teſte de veritate probatur. Et qualis eſſe debeat.*
2 *Indicia remota ſingula quæque, teſtibus duobus probanda ſūt. Et quando id præſertim ſit neceſſarium n. 3.*
4 *Teſtes ſingulares de ſingulis indiciis atteſtantes an ſufficiant. Et vtrum ſufficiant duo teſtes inhabiles. n. 5.*
6 *Imperfecta plura non faciunt vnum perfectum.*

QVAESTIO XCI.

QVæro nonageſimoprimo præſumptiones & indicia quib. accuſatus vel inquiſitus ſubiici poterit quæſtionibus & tormentis, quot teſtibus probari debeant? Diſtinguendi ſunt duo caſus.

Primus eſt, quando agitur de indicio proximo, vt ſi teſtis de veritate ipſa atteſtatur, puta ſi dicat ſe vidiſſe
1 Caium vulnerantem Sempronium, hoc in caſu † ſufficit ſolus iſte teſtis. Ita loquitur gl. l. ſi quis. C. ad leg. Iul. maieſt. quam probarunt Alb. ibi. Bal. in l. obſeruare. col. 1. in fi. ff. de offic. proconſ. & leg. Cępol. in conſ. 39. n. 39. in crim. Boer. q. 163. nu. 2. Pariſ. in conſ. 151. nu. 3. lib. 4. Simanc. lib. 4. catholica. Inſt. tit. 50. n. 27. & in praxi cōtra hæreticos, tit. 63. nu. 12. Petr. Plac. lib. 1. epitome delicto. c. 46. nu. 46. verſ. 1 1. libe. Rolan. in conſ. 7. nu. 3. lib. 2. Iul. Clarus in pract. crim. q. 12. Rim. Iun. inter conſilia criminalia diuerſorum conſ. 105. nu. 5. lib. 1. Cæterum eſt quod aduertatur, non hic probari indicium ex teſtimonio vnius teſtis, ſed ex ipſomet teſte naſci hoc indicium, ſicuti inter cæteros ex præcitatis Doct. aduertit Cępol. in d. conſ. 39. n. 39. Et de quo quidem indicio diximus ſupra q. 39. in primo indicio, quo loci ex multorum opinione ſcripſi hunc teſtem eſſe debere omni exceptione maiorem, ac alia etiam concurrere debere admonui. Iam dicta non repeto.

2 Secundus eſt caſus, quando agitur de indiciis † remotis, vt ſi agitur de probanda confeſſione extraiudiciali, vel fama, vel fuga, & his ſimilibus. Hoc ſane caſu ad probandum vnumquodque indicium duo teſtes requiruntur. Ita cenſuit gl. notab. vbi Bar. l. vlt. nu. 7. ff. de q. Bal. in l. ſi quis ex argentariis. §. 1. nu. 4. ff. de eden. Ang. in l. vlt. in fi. ff. quod met. cauſ. l. 3. C. ad l. Iul. maieſt. Caſt. in l. cum proponebatur. col. vlt. de leg. 1. Paris Put. in trac. de ſindicatu, in verbo aduertendum, nu. 1. Ang. Aret. in tract. maleficiorum, in verbo, fama, nu. 18. Franc. Brun. in tract. de indiciis & tortura, par. 1. q. 2. n. 3. Iaſ. in rep. l. admonendi, n. 153. verſic. 5. prędicta regula procedit. ff. de iureiur. Ang. de Caſtr. inter conſilia criminalia diuerſorum, in conſ. 94. nu. 26. lib. 1. Soc. Sen. in conſ. 54. nu. 2. lib. 4. Ioan. de Amic. in conſ. 7. nu. 5. & in cōſ. 127. num. 10. Marſil. in l. 1. §. idem Cornelio. col. 2. ver. quod tamen intellige. in l. de minore. §. plurium. n. 90. & in l. vnius. §. teſtes. nu. 1. ff. de q. idem in conſ. 9. num. 9. & in conſ. 12. nu. 15. & in conſ. 59. nu. 6. idem in ſing. 208. Pariſ. in conſ. 153. nu. 27. lib. 4. Machel. Bonon. patrocinio 46. nu. 13. Ant. Gome. in 3. tomo variar. reſol. cap. 13. de tortura reorum, nu. 18. Gram. in conſ. 21. n. 24. & in cōſ. 56. nu. 22. in crim. & voto 22. n. 1. Carrer. in pract. crim. q. 22. Aegid. Boſſ. in tract. cauſarum crim. in tit. de partu ſuppoſito nu. 36. Alc. reſponſ. 455. nu. 1. & Simancas in commentar. catholicarum Inſt. tit. 50. n. 27. qui ſcripſit ex multorum ſententia indicia in cauſa hæreſis plene probari oportere.

Hæc recepta traditio multo magis locum habet, quā
3 do † indiciis ipſis & præſumptionibus plena fides adhiberetur, ſicuti quando ſtatuto cautum eſt, ꝙ in delictis nocturnis indicia & præſumptiones faciant plenam fidem. Nam tunc omnino indicia hęc duorum teſtimonio debent probari. Ita in ſpecie annotarunt Franc. Brunus in tract. de indiciis & tortura par. 2. q. 8. nu. 7. Marſil. ſingul. 169. & Carrer. præcitato in loco, num. 3. & 4. Huc facit quod ſcripſit Inn. in c. ſicut. il 1. de ſim. quod etſi certis in caſibus, leuia indicia ſufficiant ad probandum crimen, attamen illa indicia debere plene probari. Dubitari etiam ſolet circa hāc quæſtionem, an teſtes
4 ſingulares † de ſingulis indiciis atteſtantes ſufficiāt. Et ſufficere, ſcriptum reliquit Franciſc. Brunus in tracta. de indiciis & tortura, par. 2. q. 2. n. 5. qui aſſeruit, ita docuiſſe Fulgoſium in l. vlt. ff. de q. Verum opinio hæc a cęteris reiicitur, & in ſpecie ab Antonio Gomezio in d. 3. tomo variar. reſol. c. 13. nu. 18. qui etiam animaduertit Fulgoſium nihil ad d. l. vlt. ff. de q. ſcripſiſſe. Rurſus ſolet & hic ambigi, an ſufficiant duo teſtes inhabiles, pu-
5 ta minores, mulieres, infames, & ſimiles? Et ſufficere † ſcripſerunt gl. in l. inuiti. la 2. ff. de teſtibus. Socin. Sen. in conſ. 54. nu. 9. lib. 3. Marſil. in pract. crimin. §. diligenter. nu. 8. & Carrer. in prac. crim. pag. 38. in verbo, viſo ergo quid ſit. Diſſentit tamen Ant. Gomez. in d. c. 13. nu. 18. ver. item etiam, cuius ſententia probabilior forte eſt, cū
6 ex pluribus † imperfectis non reſultet vnum perfectū. l. vſuras. & l. placuit. ff. de vſuris. & l. Spadonū. §. qui inra. vbi Bar. ff. de excuſ. tut. Et præterea, (ait Gomez.) teſtis ille ſolus, qui de viſu atteſtatur, debet eſſe omni exceptione maior, ita etiam duo iſti, cum nō poſſit adferri probabilis aliqua differentiæ ratio.

Quid agere debeat index, quando accuſatus, vel inquiſitus ob indicia & præſumptiones condemnari poteſt, ſaltem pœna arbitraria, vel poteſt torqueri pro eruenda veritate.

SVMMARIVM

1 *Præſumptionibus & indiciis claris & indubitatis, ab ipſa lege receptis & approbatis, iudex condemnare poteſt inquiſitum, abſq. alia tortura, pœna tamen arbitraria.*
2 *Præſumptionibus quidem claris, ſed hominis tantum extantib. reus torqueri debet. Idq. totum iudex arbitrabitur. n. 3.*

QVAESTIO XCII.

QVæro nonageſimoſecundo, ſi ex præſumptionibus, & indiciis, accuſatus, vel inquiſitus, pōt condemnari pœna ſaltem arbitraria, item ex præſumptionibus & indiciis, poteſt torqueri pro veritate eruenda, quid agere debet iudex. Hac in re duos caſus diſtinguo.

1 Primus eſt, quando præſumptiones † & indicia ſunt clara

clara & liquida a lege ipſa recepta & approbata. Hoc ſa
ne caſu debet iudex condemnare hunc inquiſitum, nul
la amplius adhibita quæſtione, & tortura. Cum ſatis ſu
perque de ipſa ueritate conſtet, ex quo præſumptiones
a lege approbatæ, cenſentur liquidiſſimæ probationes,
vt ſcripſi ſupra q. 36. Et in ſpecie ita affirmauit Anto.
Gomez. in 3. tomo uaria. reſolu. c. 12. nu. 26. uerſ. aduer-
tendum tamen.

Secundus eſt caſus, quando extant ſolũ præſumptio
2 nes, † & indicia hominis. Hoc in caſu ait Gome. in d. ca.
12. in fi. inquiſitum debere torqueri, ſic intelligens tra-
ditionẽ Bal. in l. ult. col. ult. C. de prob. & l. milites. nu. 6.
C. de q. ac Franc. Bru. in tract. de indiciis & tortura par
te 1. q. 4. nu. 23. Ego exiſtimauerim hoc totum iudicis
3 arbitrio † relinqui, vt pro ipſorum indiciorũ & præſum
ptionum qualitate, ac pro conditione perſonæ arbitre-
tur, an damnari vel torturæ ſubiici is debeat.

*Præſumptiones & indicia, quando extant contra accuſatum & in-
quiſitum, negantem in tortura deliquiſſe, abſolui an is
debeat, uel relinqui cauſa indeciſa.*

SVMMARIVM.

1 *Negans in tortura delictum ſe cõmiſiſſe, ſi præſumptiones con-
tra ipſum extent, iudex an cauſam indeciſam relinquat uel ab-
ſoluat. num. 2.*
3 *Regula quod actore non probante abſoluatur reus, de qua proba-
tione accipiatur.*
4 *Malitiis hominum obuiandum.*

QVAESTIO XCIII.

QVæro nonageſimotertio, ſi accuſatus vel inquiſitus cõ
tra quem extant præſumptiones & indicia, negat in
tortura ſe commiſiſſe delictum, an ferri ea in cauſa dẽat
ſentẽtia, uel cauſa relinqui indeciſa. Hac de re ſunt opi-
1 niones. Nam aliqui ſcripſerunt † cauſam eſſe relinquen
dam indeciſam, atque ita iudicem pronunciare poſſe, ſi
bi non liquere. Ita Sal. in l. ſi qui adulterii. colum. 2. uer.
ex iſta gl. C. ad l. Iul. de adult. & in l. 3. in fi. C. ad leg. Iul.
maieſt. & ibid. Ang. Paris Put. in tracta. de ſyndicatu. in
verbo, viſo de repetitione. col. ul. Alb. in l. diuus Marc.
in 1. notab. ff. de offic. præſid. qui ſcribit ita obſeruare cõ
ſueuiſſe D. Beccarium de Beccaria, patria Papienſem il
lum fuiſſe opinor, in ſuis regiminibus, qui nõ ſtatim ab
ſoluebat accuſatum, quem cognoſcebat non deliquiſſe,
ſed diſſimulabat, ne præſtaret anſam cæteris delinquẽ-
di, ac ne accuſatores ab accuſando deſiſterent, deinde
in fine regiminis eos abſoluebat. Eandem opinionem
probauit apertius Marſil. in l. repet. num. 37. ff. de quæ-
ſtioni. & practica crim. §. quoniam. nu. 49. qui teſtatur
in uniuerſa Italia obſeruari cõſueuiſſe ut iudices ita de
cauſa hac perplexi, è carceribus pro nunc relaxent car
ceratum, fideiusſione præſtita. Hoc enim modo nec ab-
ſoluunt, nec condemnant. Et anno 1576. Iunio menſe
ita obſeruatum fuit Venetiis ab Illuſtriſſimo Dom. Le-
gato Apoſtolico, ſeu eius D. Auditore, qui ita relaxa-
uit è carcere presbyterum Georgium de Georgiis, Re-
ctorem eccleſiæ S. Bartholomæi huius ciuitatis Paduæ,
qui quidem presbyter fuerat accuſatus, quod crimen
falſi commiſiſſet, a quo crimine ego eũ defendebam, ſi
cuti extat reſponſum a me tunc redditum in conſ. 221.
lib. 3. & prædicti Doct. moti ſunt ex d. l. diuus. ff. de off.
præſid. ex l. ſi quis adulterii. C. ad l. Iul. de adult. etiã ea
ratione adducti, quia alioqui vel tolleretur defenſio in
nocentiæ, uel vindictæ Reipub. Altera fuit opinio eo-
2 rum, qui dixerunt, iudicem ſua ſententia debere † ab-
ſoluere hunc inquiſitum, vel accuſatum ab obſeruatio-
ne iudicii. Ita Bar. in l. ult. nu. 1. ff. de q. Ang. Are. in tra-
cta. maleficiorum in uerbo, fama publica. in fine. Rom.
in conſi. 451. in fine. Craue. conſi. 284. col. 4. in fin. & e-
gregie Ant. Gom. in tertio tomo uaria. reſolut. c. 13. de
tortura reorum. num. 28. uer. ſed his non obſtantib. qui
his utitur rationibus & argumentis. Et primo ex gene-
rali iuris regula qua conſtitutum eſt, quod actore non
probante reus abſolui debet, l. qui accuſare. C. de eden.
3 Quæ ſane regula intelligitur † de plena & legitima pro
batione, qua reus condemnari poſſit, quia alias non dì-
citur intentio actoris fundata, ſicuti quãdo nil penitus
probauit. Nec reperitur iure cautum aut permiſſum il-
lud medium a Doctoribus inuentum. Secundo confert
l. de qua re. ff. de iud. De qua re, ait iulianus, iudex co-
gnouerit, de ea quoque pronunciare cogẽdus eſt. Idem
in l. ubi cœptum. eo. tit. & in auth. qui ſemel. C. quomo.
& quando iudex. Tertio accedit text. l. ult. ff. de cal. quo
probatur, quod ſi reus torquetur & delictum non fate-
tur, ita ut delicti probatio non reſultet, abſolui debet, et
ibidem annotauit Bal. Quarto huc pertinent cap. quo
tiens. & c. ul. de purg. canon. quibus ſancitum eſt, quod
ille, qui compurgauit Indicia, quæ cõtra ſe erant, ſtatim
debet diffinitiue abſolui. Quinto confert ratio, quod ſi
cauſa hæc indeciſa maneret, accuſatus uel inquiſitus fa
cile poſſet quotidie uexari ab aduerſariis, id quod iure
4 permiſſum non eſt, cum hominum † malitiis obuiandũ
ſit, l. in fundo. in fine. ff. de rei uen. & l. 1. §. denique. ff. de
aqua plu. arcen. cum his ſimilibus. Nec quidquam ur-
gent alterius opinionis argumẽta. Nam tex. d. l. diuus.
ff. de offic. præſid. nil ad rem facit, quandoquidem illa
diſſimulatio fit eo in caſu, in quo delictum quidem fuit
perpetratum, ſed tamen illi delinquẽti, ob furorem &
mentis alienationem eſt quodammodo ignoſcendum.
Et ſimile eſt quod recenſui in tract. de retinenda poſſeſ
ſione, remedio tertio, n. 750. auctoritate Gellii, lib. 12.
noct. Attic. cap. 7. & Valerii Max. lib. 8. cap. 1. Non etiã
obſtat l. ſi quis. C. de adult. quia reſpondetur, quod ue-
re ibi durante lite & inſtantia accuſationis, de adulte-
rio perpetrato, accuſati ipſi antequam uel abſoluti, uel
damnati eſſent, contraxerunt matrimonium, unde mẽ-
rito reiecta illa excuſatione, fuerunt deinde damnati.
Non etiam repugnat illa ratio, quod alioqui tolleretur
defenſio innocentiæ, uel Reip. uindicta, quia reſponde-
tur, iudicem iudicare oportere, ſecũdum probationes,
quas tunc adeſſe cernit, quod ſi noua indicia, uel proba
tiones ſuperuenient, non impedietur de nouo inquire-
re, ex quo accuſatum illum ſolummodo abſoluit ab ob
ſeruatione iudicii.

*Sententia quibus ex præſumptionibus ferri
debeat, & poſſit.*

SVMMARIVM.

1 *Sententia ferri poteſt ex præſumptionibus iuris & de iure.*
2 *Sententia ferri poteſt ex præſumptionibus iuris tantum, contra-
ria probatione non ſublatis.*
3 *Sententia ferri poteſt, ex præſumptione hominis uiolenta.*
4 *Sententia ferri non debet contra aliquem, ex præſumptione ho-
minis probabili.*
*Neque ſi præſumptio leuis ſit. nu. 5. Multo minus ſi temeraria.
num. 6.*

QVAESTIO XCIIII.

QVæro nonageſimoquarto, ex quibus præſumptiõ-
nibus ferri ſententia poſſit & debeat. Diſtinguen-
di hic ſunt tres caſus, quemadmodum & tres præſum-
ptionis ſpecies diximus.
1 Primus eſt caſus, quãdo † præſumptio eſt iuris & de-
iure. Hoc in caſu certum & clarum eſt ſententiam ferrĩ
poſſe, cum hæc dicatur uera & propria probatio, ut ſuo

loco

loco ſcripſimus. Et expreſſe ſic ſtatuit ſtatutum Venetū
in prologo, in c. de præſumpt. n. 1.
2 Secundus eſt caſus, quādo † præſumptio eſt iuris tm̄,
quæ tn̄ contraria probatione non fuit improbata. Hoc
ēt caſu clarum eſt, ſnīam ferri poſſe. Quandoquidem &
hæc dicitur liquida & manifeſta probatio, ex quo lex
eā ſic approbauit, vt ſupra ſuo loco explicauimus, & idē
ſtatuit prædictum ſtatutum Venetum, n. 3.
Tertius eſt caſus, qn̄ præſumptio eſt hominis tm̄, quę
quidem a lege expreſſim approbata non reperitur. Hoc
in caſu diximus ſupra q. 5. hanc pendere a iudicis arbi-
trio, qui iudicare habet an eiuſmodi ſit præſumptio, vt
ferre ſententiam poſſit. Et dicere poſſumus, quod aliqn̄
præſumptio eſt violentia, aliquando probabilis, aliquā
do leuis, aliqn̄ temeraria. Primo itaq. qn̄ pręſumptio eſt
3 violenta, ferri † ſententia pōt in eum, contra quem illa
extat, quemadmodū fecit Salomon, vt legitur lib. 3. Re-
gum c. 3. relatum in c. afferte. de præſum. dum iudicauit
contra mulierem illam, quæ petebat puerum ſcindi, &
dicebat, nec mihi nec tibi, ſed diuidatur, collegit ex ver
bis illis Salomon illā nō fuiſſe matrē pueri, quippe quæ
petebat ea, quæ repugnant humanæ ac naturali pietati.
Quam quidem ſnīam admittunt oēs in eo. ca. afferte. &
ex Theologis Alex. Alenſis in ſumma par. 3. q. 45. mēbr.
7. col. vlt. verſ. ex præſumptione vero violenta.
4 Scd̄o qn̄ præſumptio eſt probabilis, ferri ſnīa † nō de
bet contra eū, cui illa obſtat, ſed ſolū indicenda eſt pur
gatio, vt in c. 1. & 2. de purg. can. & idē affirmat Alenſis
in d. memb. 7. col. vlt. verſ. ex præſumptione probabili.
5 Tertio quando præſumptio † eſt leuis, ferri ſententia
non debet, ſed in hoc dubio, in meliorem partem ſunt
interpretanda, vt dicebat Beatus Beda in Homeliis, qđ
relatum eſt in c. 2. de reg. iur. dum eſt interpretatus lo-
cum illum Lucæ c. 6. Nolite iudicare, & non iudicabimi
ni. Et ad rem noſtram Alenſis in d. 7. membro colu. vlt.
verſ. præſumptione ergo. Qui ſic etiam intellexit Diuū
Auguſtinum ſuper illud Diui Pauli Apoſtolorum Prin-
cipis ad Corinth. 1. cap. 1. Diui Auguſt. verba hæc ſunt.
Noluit hominem ab homine iudicari per arbitrium ſu-
ſpicionis, ſine extraordinario vſurpatorioq. iudicio, ſed
legitime conuictum, aut ſponte confeſſum.
6 Quarto quando præſumptio eſt temeraria † nulla pa
riter ferri debet ſententia in eum aduerſus quem ſum-
pta eſt præſumptio iſta, ſed damnandus potius eſt ille
ita præſumens. Nam & contra illum ſtat quod ſupra di
ximus, nolite iudicare, & non iudicabimini. Et ex prędi
ctis declarari poteſt prædictum ſtatutum Venetum, in
d. c. de præſ. num. 6.

Sententia lata ex præſumptionibus, an tranſeat in iudicatum.

SVMMARIVM.

1 *Sententia ex præſumptionibus iuris & de iure lata, in iudicatum tranſit, vt nequeat retractari. Quando tamen non habeat locum. num. 2.*
3 *Sententia lata ex præſumptionibus iuris, adductis contrarijs probationibus veris retractatur. Et quę ſit ratio. n. 4.*
5 *Sententia lata ex teſtimonio vicinorum, dicitur lata ex probatione præſumptiua.*
6 *Damnatus ob id quod in purgatione canonica defecit, quando retractato iudicio abſoluatur.*
7 *Iudex abſolutus ob iuramentum litigantium, quod nil dederint, vt corrumperetur, quando ſententia retractanda veniat.*
8 *Fama plenam probationem faciente ex forma ſtatuti, quando nihilominus ſententia lata non tranſeat in iudicatum, & retractetur. Et quod in contumace, vt pro conuicto habeatur. n. 9.*
10 *Sententiam latam ex iudicio peritorum in arte non tranſire in iudicatum.*
11 *Sententia lata ex præſumptionibus iuris non retractatur, ſi contrariæ præſumptiones vel iuris vel hominis adferantur. Et quando id fallat. n. 14.*
12 *Sententiam a peritis in arte latam facile retractari, ſi contrariæ præſumptiones iuris ſuperueniant, erroneum aſſeritur.*
13 *Sententiam latam de conſilio ſapientis, retractari ex conſilio ſapientioris, falſum demonſtratur.*
15 *Sententia lata ex præſumptionibus iuris retractatur, ſi præſumptiones iuris & de iure, ex aliquo actu in contrarium ſuperueniant.*

QVAESTIO XCV.

QVæro nonageſimoquinto an ſententia ex præſū-
ptionibus lata, in iudicatum tranſeat, atque ita
retractari an poſſit, vel non, cum contrariæ præ-
ſumptiones, vel probationes ſuperueniunt? Et cum hac
in re videam varias eſſe interpretum opiniones, ita ali-
quot caſus diſtinguendo, dubitationem diſſoluo.
Primus eſt caſus quando lata eſt ſententia ex pręſum
ptionibus iuris & de iure, hoc caſu opinor ſententiam
ita in † iudicatum trāſire, vt retractari amplius nō poſ-
1 ſit ex contrarijs allegatis probationibus, & multo mi-
nus ex contrariis præſumptionibus. Ea eſt ratio, quod ſi
ab initio probationes aliquæ aduerſus ipſam præſūptio
nem iuris & de iure obiici non poſſunt, vt abunde eſſe
diſſeruimus ſupra q. 60. multo minus obiici poſſunt la-
ta ſententia & in iudicatum lapſa, cū firmius quid ſit.
Declarari tamen poteſt hic caſus, vt locum non ha-
2 beat illis † in caſibus, in quibus admittitur probatio cō
traria aduerſus hanc præſumptionem iuris & de iure, ſi
cuti quando de rei veritate conſtat per confeſſionē ad-
uerſarii. Quo ſane in caſu tollitur præſumptio hęc iuris
& de iure, vt diſſerui ſupra q. 61. imo ex cōfeſſione hac
retractatur res iudicata, ex veris probationibus pronū
ciata, ita in ſpecie ſcribunt Bal. in l. ſi quis adulterii, nu.
3. in fi. C. ad leg. Iul. de adulter. Aret. in ca. propoſuiſti,
nu. 23. de probat. & clarius Iaſon in repet. l. admonēdi.
numer. 46. ff. de iureiur. & ibidem Curt. Sen. nume. 23.
Idem eſt dicendum, quando per indirectum probatio
admittitur contra præſumptionem iuris & de iure, vt
diximus ſupra q. 65. Ita etiam cæteris in caſibus, in qui
bus contraria probatio recipitur, ſicuti declarauimus
ſupra q. 66. & ſubſequentibus.
Secundus eſt caſus, cum ſententia eſt lata ex præſum
ptionibus iuris, & deinde contrariæ veræ probationes
3 adducuntur. Hoc † in caſu res illa iudicata retractari de
bet. Ita in ſpecie tradunt Abb. in c. propoſuiſti, de pro-
batio. & ibidem apertius Are. nu. 23. & Fel. num. 11. Cur
tius Iun. in l. admonēdi, n. 22. & ibidē apertius declarat
Iaſ. in repet. n. 38. ff. de iurein. qui ita de vera, & propria
pbatione loquentem intelligit Inn. in c. tua nos, nu. 5.
de cohab. cler. & mulie. cum ſimpliciter dixit, ſententiā
latā ex notorio exorto a præſumptione, poſſe retracta-
ri, cū contrariū fuit probatū. Non eo loci declarat In-
noc. qualis eſſe debeat hæc contraria probatio. Et ideo
intelligi debet de probatione vera. Ita etiā interpreta-
tur Angelum in l. diuus. ff. de teſtamen. milit. in l. 1. Co.
ſenten. reſcin. non poſſe, & in l. ſub ſpecie. C. de re iudi
cata, dū ſecutus Innocen. d. c. tua nos, ſcripſit, ſentētiā
latā ex probationibus priuilegiatis, retractari cōtrariis
pbationib. cōtrarias probationes intelligo veras, nō āt
4 præſumptiuas. Et ea eſt huius ſnīæ † rō, q̄ de rei verita-
te ex veris probationib. conſtat, & ideo illa ſentētia vti
lata prætextu falſarum probationum retractatur, iuxta
l. 1. C. ſi ex falſis inſtr. & dicemus infra. Hinc modo in-
fertur ad id quod ſcribunt noſtri interpretes in l. 1. ff. de
rebus cred. ſi certum peta. ſi lata eſt ſentētia ex teſtimo
nio eorum, qui atteſtati ſunt, ſe de negotio ſcire, ob id
quod

Digitized by Google

5 quod vicini ſunt, cum ſit ſententia † lata ex quadã probatione præſumptiua, retractari illa debet, vt ſcribunt Dec. in d. l. 1. nu. 64. & ibidem Iacob. Niger nu. 48. poſt Alex. & Cæteros. Horum inquam traditio procedit, cũ aduerſus illam præſumptiuam probationem veræ ſuperueniunt. Ita ẽt declari põt tex. cap. cum dilectus. il 2. de
6 purg. canõ. quo diffinitum eſt damnatum † ob id quod in purgatione canonica defecit, ſi nouæ probationes de innocentia ſuperueniunt, retractato iudicato, abſolui, intelligitur ille canõ, cũ veræ probationes ſuperueniũt, non autem præſumptiuæ. Non ignoro tamen Aret. in c. propoſuiſti, n. 27. in fi. de probat. aliter declarare.

Ita etiam declaratur tex. in auth. nouo iure. in fin. C. de pœna iud. qui male iud. & quod ibi ſcripſit Ang. ſi
7 lata eſt † ſententia prætextu iuramenti a litigantib. ſuſcepti, quod nil iudici dederint vt corrũperetur, iudex abſoluitur, quæ ſententia cum ſola præſumptiua probatione ex iuramento. ſ. lata ſit, ob id retractatur, ſi cõtrariæ probationes ſuperueniunt. Intelligo hic etiam de veris probationibus, non autem præſumptiuis.

His etiam declaratur, quod egregie docuit ad rẽ noſtram Cur. Iun. in l. admonendi, nu. 21. de iureiur. poſt Io. Baptiſt. a Sancto Seuerino ibid. ſi ſtatuto cautum eſt
8 quod fama † faciat plenam probationem, ſentẽtia eius prætextu lata, nõ tranſit in iudicatum, ſed retractari poteſt, intelligo poſſe retractari, ſi veræ probationes ſuperueniant, non autem ſi aliæ præſumptiuæ. Ita etiã declaratur, ꝙ eodem in loco ſubiungit ipſe Curtius, ſi ſtatuto
9 cautum ſit, quod contumax † habeatur pro conuicto & confeſſo, ſnĩa, quæ deinde contra eum fertur, nunquã tranſit in iudicatum, ob id retractari poteſt, intelligo poſſe retractari, ſi veris probationibus conſtat de illius contumacis innocentia. Eo tñ loci recenſet Curt. ipſe Franc. Are. in conſ. 147. n. 5. ſcribentem, ꝙ pro ipſo cõtumace fieri poſſunt probationes ante latam ſententiã, quia tunc contumax, vel eius nomine aliquis excuſationem proponere, & innocentiam probare põt, ſecus iam lata ipſa ſententia, ſi a ſtatuto reiicitur contumax ab oĩ audientia, & remedio. Hinc etiam declaratur, ꝙ tradũt
10 Doctores, ſententiam † latam ex iudicio peritorum in aliquã arte, non tranſire in iudicatũ, ſicuti ſcribũt Bal. & Alex. in l. ſi ab hoſtib. col. 3. ff. ſol. mat. Ang. in l. quod ſi nolit. §. ſi mancipium. ff. de ædilit. edicto. Fel. in c. propoſuiſti, col. pen. ver. quarta concluſio. de prob. Afflict. in deciſ. 33. n. 6. Hæc ſane traditio intelligitur, quando contrariæ probationes adducuntur. Non enim hæ reiiciuntur. Ita declaratur illa doctrina, quod ſententia lata ſuper ætate ex aſpectu non tranſit in iudicatũ, vt tradunt Bart. in l. minor 25. annis adito. & in l. de ætate, n. 16. ff. de min. Bal. in l. ſi minorem. C. de in integ. reſtit. & in l. 2. col. 2. verſ. ſed hic dubitatur. C. quando fiſcus vel priua. & Fel. in c. ſignific. n. 8. de homic. Hoc ſane intelligitur, vt non tranſeat in iudicatum, quin poſſint fieri probationes contrariæ, ſicuti cæteris in caſibus ſupra commemoratis ſcripſimus.

11 Tertius eſt caſus, † cum ſententia eſt lata ex præſumptionibus iuris, & deinde contrariæ præſumptiones vel iuris, vel hominis adferuntur. Hoc equidem caſu nõ retractatur ſententia, ita ſcribunt Abbas & Aret. in d. ca. propoſuiſti, & ibidem Fel. nu. 11. de proba. Ea eſt huius aſſertionis rõ, quod ſuperueniens cõtraria præſumptio non plus efficit rem eſſe certam ac indubitatam, vt iam ante fuerat. Hinc intelligimus erraſſe illos, qui ſcripſe-
12 runt, ſententiam † a peritis in arte latam, facile retractari, ob id, quod ſola iuris præſumptione fulcita eſt, ſi nouæ, contrariæq. iuris probationes ſuperueniant. Cuius quidem opinionis auctores ſunt Butr. in d. c. propoſuiſti, col. 1. verſ. nunquid aũt. de prob. poſt Io. And. in additio. ad Spec. tit. de homic. §. 1. verſ. ſed pone. Ale. in l. ſi ab hoſtibus, n. 10. ff. ſol. matr. & cõem aſſeruit Dec. in l. 1. in tertia lect. n. 65. ff. ſi certum peta. & idem Deci. in conſ. 278. in fine. Clarius idem ſcripſit Iaſ. in repet. l. admonendi, n. 39. ff. de iureiur. & in l. ſi conuenerit, num. 21. ff. de re iud. Eſt inquam horum aſſertio, atque traditio f. lſa. Nã cũ & ſcdã ſententia ſola præſumptione nitatur, dicendũ eſt retractari non poſſe, ſicuti aduerſus Io. Andreæ, Butrium & cæteros iam relatos, ſcripſerũt Abbas in d. c. propoſuiſti, & ibidem Dec. n. 14. ad finẽ, aſſerit, hanc poſteriorem Abbatis opinionem eſſe de iure veriorem. Et eandem ſecuti ſunt Iaſ. Balbus deciſ. 241. Scala Patauinus. lib. 4. de conſi. ſapien. c. 21. Marius Salomonius in §. reſponſa prudentum. inſt. de iure nat. gent. & ciuil.

Hinc etiam intelligimus multo magis falſam eſſe tra-
13 ditionem eorum, qui dixerunt † ſnĩam latam ex conſilio ſapientis, ſcdm ſtatuti diſpoſitionem retractari ex conſilio ſapientioris. Hanc equidẽ opinionẽ male affirmarunt But. in d. c. propoſ. de prob. Rom. in l. cum quidam. §. quod dicitur. de acq. hær. & in conſ. 228. in fine. & Alex. in l. ſi ab hoſtibus, n. 12. ff. ſol. matr. qui aſſeruit hanc eſſe ſingularem traditionem, quam etiam commẽdarunt Iaſ. in rub. in fi. & in repet. l. admonendi, nu. 41. ff. de iureiur. & in l. ſi conuenerit, nu. 21. ff. de re iud. & Petra ſancta ſing. 20. Dec. in conſ. 278. in fi. Rui. in conſ. 34. n. 1. lib. 1. Marſil. in l. vnica, n. 47. C. de raptu virg. & ſing. 427. plures ſunt caſus.

14 Declaratur hic caſus, vt locum non habeat, quãdo † conſenſu aduerſarii, pro quo lata eſt ſententia, admittitur præſumptiua probatio, ita declarat Ripa in l. admonendi, n. 43. ff. de iureiu. poſt Iaſ. & Cur. Sen. ibid.

15 Quartus eſt caſus, cum ſententia eſt lata † ex præſumptionibus iuris, & deinde contraria præſumptio iuris & de iure ex aliquo actu ſuperuenit. Hoc in caſu iſta ſentẽtia retractatur. Ita Abbas, Aret. & Fel. in d. c. propoſuiſti. de probat. qui ita interpretantur l. ſi qui adulterii. C. ad leg. Iul. de adult. quo loci ita etiam declarat Bal. nu. 3. poſt gl. ibi. & idem docuit Cur. Sen. in l. admonendi, n. 22. de iureiur. & idem ſenſit Fel. in c. ſignificaſti. num. 8. de homicid. Alex. in l. 1. num. 29. ff. ſi certum petatur. Cum enim de cõmiſſo adulterio, vir & mulier eſſent accuſati, & præſumptiones admiſſi criminis extarent, eã accuſationem effugerunt, probationibus factis, quod eſſent ſanguine coniuncti, qua conſanguinitatis præſũptione, euitabant eam præſumptionem commiſſi adulterii, ob id abſoluti fuerunt. Deinde hi vna matrimoniũ contraxerunt, ex quo quidem actu præſumptionem maxime efficacem, quam iuris & de iure appellamus, fecerunt Imperatores Theodoſius, Arcadius, & Honorius, illos deli quiſſe, atque ita abſolutionem nil eſſe impedimento, quominus ſeueriſſime puniri deberent. Nam illa præſumptio tam violenta æquiparatur confeſſioni, ꝗ vim habet etiam aduerſus præſumptionem iuris, & de iure, ac etiam aduerſus rem iudicatam, vt diximus ſupra in primo caſu. Cæterum conſtitutio hæc traditionẽ hanc probare videtur, cum ibi nulla ſuper præſumpto adulterio lata fuerit ſententia abſolutoria, ſed ſolum is accuſator ob ſuperuenientem præſumptionem prætextu conſanguinitatis ab accuſatione deſtitit, ſicuti ibidẽ ſenſit Accurſius, & clarius explicat Cynus, & cũ eo Salicetus, qui quidem ſubiungit, quod forte non improbabiliter dici poteſt, quod iudex non abſoluit ſimpliciter accuſatum, ſed cauſa adiecta, quod crimen in eo non pſumatur, ob ſanguinis coniunctionem. Quæ ſane cauſa, cum falſa detegatur, ob ſubſecutum matrimonium, abſolutio illa euaneſcit. Vel etiam (ait Salicetus) lata ibi fuit abſolutoria prætextu falſarum probationum ſuper affinitate, non mirũ ſi retractatur, iuxta l. 2. & 3. C. ſi ex falſis inſtr. & tradunt Soc. Iun. in conſ. 40. n. 6. 8. lib. 2. Iaſ. in l. ſi is, ad quem. nu. 19. de acq. hær. Ruin. in conſil. 89. num. 15. lib. 1. & Ripa in l. qui Romæ. §. duo fratres. num. 31.

Digitized by Google

n. 31. de verb. obl. Quæ ſane poſterior Saliceti interpre-
tatio a communi aliorum non diſcrepat. Eſto enim ſen
tentiam prætextu falſarum probationum fuiſſe latā, il-
la probationum falſitas non aliunde detecta fuit, quā a
præſumptione illa ſubſecuta iuris & de iure. Habet er-
go vim hæc ipſa præſumptio iuris & de iure, vt iam lata
ſententia ex præſumptione iuris ſola retractetur.

Sententia lata ex præſumptionibus, an exequi debeat.

SVMMARIVM.

1 *Sententia priuſquam in iudicatū tranſeat, exequenda non eſt.*

2 *Sententia ex præſumptionibus lata exequutioni mandatur interim dum de retractatione dubitatur.*

3 *Sententiam in cauſa matrimonij latam in iudicatum non tranſire.*

4 *Sententiam latam ex probationibus priuilegiatis exequendam eſſe. Et quod illa ex contrariis probationibus retractetur, num. 5.*

QVAESTIO XCVI.

QVæro nonageſimoſexto, an hæc ſententia lata ex
præſumptionibus, etſi non tranſeat in iudicatum,
ſit tamen exequenda? Dicendum videbatur, exequen-
1 dam non eſſe, cum tunc demum † exequenda ſit ſenten
tia, qñ iam in iudicatum lapſa eſt, c. quoad conſultatio-
nē, de re iud. Orian. in c. quoniā contra. in verbo, inter-
locutiones, & appellationes, n. 40. de probat. & cōfert l.
1. C. de exec. rei iud. & ibidem Bal. & cæteri, & Paul. Gir
lan. de relax. carcerato. c. 2. Cęterum contrarium verius
2 eſſe opinor, nēpe ſententiā † hanc eſſe executioni mittē
dam interim dum dubitatur de retractatione, ita enim
3 dicimus, quod licet ſentētia lata in cauſa † matrimonii
non tranſeat in iudicatū, vt probat c. fraternit. de frig.
& malef. & ſcribunt oēs ibi. & Fel. in c. ſignificaſti. nu. 8.
de homic. Nihilominus ſententia hæc executioni man-
datur, & ob id mulier, ad cuius fauorem pro diſſolutio-
ne matrimonii lata eſt ſententia, alteri viro nubere po-
teſt. dic. c. fraternit. vbi gloſſ. in verbo, per errorem: & in
verbo, fornicatio. Butr. & Imol. in c. conſang. de re iud.
dum dixerunt matrimonium ſeparari cognito eius im-
pedimento, per ſententiamq. declarato. Et in ſpecie, ꝙ
4 ſententia † lata ex probationib. priuilegiatis, quales eſ-
ſe videntur præſumptiones & coniecturæ, ſit exequen-
da, ſcripſit bene eruditus Scala Patauinus in tract. de cō
ſil. ſapientis, li. 4. c. 22. ſic declarando traditionem. Inn.
in c. tua nos. de cohab. cler. & mulier. & Ang. in l. 1. Co.
ſenten. reſcind. non poſſe, qui ſcripſerunt ſententiā la-
5 tam ex probationibus priuilegiatis † poſſe retractari ex
contrariis probationibus. Et propterea ſcripſit præcita
to loco Scala, quod etſi ſententia lata ex conſilio ſapien
tis non tranſeat in iudicatum, ex multorum opinione, at
tamen executioni mittenda eſt.

Pœna ordinaria puniri an poſſit de delicto conuictus præſumptionibus & coniecturis.

SVMMARIVM.

1 *Pœna ordinaria puniri pro delicto poſſe eum, quem præſumptione iuris & de iure conſtat deliquiſſe. Et quam ob cauſam, num. 2.*

3 *Iudicis partes in confeſſum & conuictum nullæ ſunt aliæ, quam in condemnando.*

4 *Pœna ordinaria quando iudex punire poſſit ex præſumptione legis ſecundum quam de delicto conſtat, & quot modis id eue nire poſſit. n. 5. & 6.*

7 *Iudex quod a lege immutatum non eſt, ſequi debet.*

8 *Homicidia & delicta ſimilia, dolo præſumuntur a lege, cōmitti.*

9 *Delictum iuris ſola præſumptione probatum, pœna ordinaria nō puniri, erroneum affirmatur. Idem de opinione Fel. n. 10.*

11 *Incendium etſi inhabitantium culpa commiſſum præſumatur, nemo tamen ad emendationem damni tenetur, ſi de perſona determinata non conſtet. Vide n. 12. 13. & 14.*

15 *Pœna mitior arbitrio iudicis imponi debet, quando de delicto cōſtat ſolummodo ſuſpicionibus hominis vel legis.*

16 *Pęna ordinaria indici non debet, quando de ſola pręſumptione hominis non violenta agitur.*

17 *Pœnam extraordinariam locum habere, quando de delicto conſtat ex præſumptione hominis vehementi.*

18 *Præſumptiones hominis non violentę, vel etiam vehementes, non ſunt coniungendæ ad conſtituendam plenam probationem quoad pœnam ordinariam.*

19 *Pœna ordinaria puniendum, quem deliquiſſe cōſtat pręſumptione hominis violenta, ſecundum quoſdam. Et per quem iudicē, n. 21. Aliæ referuntur opiniones, n. 22. & 23.*

20 *Pœna ordinariæ deprecatio nulla eſt, vbi vehemens eſt perpetrati criminis præſumptio.*

24 *Iudex ſententiam temperare debet, quando de delicto conſtat ſolum præſumptione hominis violenta. n. 25.*

26 *Proteſtatio iuri repugnans, atque non conſiſtens in poteſtate hominis, nil prodeſt.*

27 *Lex & natura non admittit duo pugnantia in vno ſubiecto.*

28 *Facta ſunt diuidua.*

29 *Probatio dubia nil prodeſt.*

30 *Facinus nocentis impunitum relinqui ſatius eſt, quam innocentem damnari.*

31 *Sententiam mediam ſemper iniquam dici, & n. 33.*

32 *Delicto pœna vt conueniat, iudex cauere debet.*

34 *Probatio liquidiſſima requiritur in pœnis.*

35 *Facti qualitas minuere debet delicti pœnam.*

36 *Probatio non auget, vel minuit delictum.*

37 *Probatio eſt quid extrinſecum, poſt delictum perfecte conſummatum ſuperueniens.*

38 *Iudici permiſſum eſt, ne ex toto abſoluat, nec ex toto condemnet.*

39 *Pęnam delicti ordinariam imponendam, quando præſumptio eſt violentiſſima, etſi non indubitata.*

QVAESTIO XCVII.

QVæro nonageſimoſeptimo, an ex præſumptioni-
bus & cōiecturatis probationib. pęna ordinaria
poſſit, & debeat a iudice imponi, vel non? Hæc
iuris quæſtio adeo perplexe & ſubobſcure a noſtris expli
cata eſt, vt vix ſcire poſſint qui in foro & iudiciis verſā-
tur, quid obſeruandum ſit. Ego autem meis pro viribus
lucem aliquam tantæ obſcuritati afferre conabor. Ita-
que caſus aliquot ita diſtinguo.

Primus eſt caſus, cum ex præſumptione iuris, & de
1 iure, conſtat aliquem deliquiſſe. Hoc in caſu † pœna or-
dinaria, quæ pro eo delicto imponi ſolet, eſt omnino in
dicenda. Ita manifeſte cenſuit Albert. Gand. in tract. de
malefic. ſub rub. de præſumpt. & indiciis indubitatis, ex
quibus ſequi poſſet condēnatio, col. 3. ver. ſolutio vř. &
col. pen. ver. primū eſt indubitatū. Idem ſenſerunt Bal.
in l. vlt. nu. 2. C. de prob. & Matth. notab. 119. Nota, qđ
præſumpt. o. in fi. dum allegando l. ſi quis. C. de adul. quæ
de præſumptione iuris & de iure loquitur, ſcripſerunt,
quod illa ſufficit ad condemnationem pœnę ordinarię,
ex quo dixerūt habere vim plenæ probationis. Et Mat-
theſilanum ſecuti ſunt Iaſ. in l. non hoc, col. 4. ver. intel
lige tamen. C. vnde legi. & Marſilius in rub. de probat.
n. 252. Et his addo Franciſcum Brunum in tract. de in-
diciis & tortura, par. 4. q. 4. n. 15. Et idem ſcripſit Aug.
Ariminē. in addit. ad Ang. de maleficiis, in verbo quod
fama publica, nu. 25. Quam quidem ſententiam probat
d. l. ſi quis. C. de adult. Illa enim eſt præſumptio iuris &
de iure, ſicuti ibi omnes intelligunt, & dicemus inf. lib.

5. pręſ-

Digitized by Google

2 5.præſump.& ideo † pœna ordinaria indicitur,cũ lex eũ habeat eo de crimine confeſſum & conuictum. Ita etiã interpretari poteſt l.conſiliarios.C.de aſſeſſo. Ille enim ſubtrahens aſſeſſorem ante præſtitutum tempus quinquaginta dierum,punitur ad quadruplũ tanquam cõfeſſus & conuictus de crimine. illa mihi uĩ præſumptio iuris & de iure, poſteaquam iudicatur confeſſus & con-
3 uictus,in quem † nullæ ſunt partes iudicis, niſi in cõdẽnando,l.1.ff.de confeſſ.& cõfert d.l.ſi qui.C.de adul.& d.l.cõſiliarios, fuſius explicabimus infra lib.5.præſ.47. Ita ẽt intelligi põt l.excipiuntur, vbi Bal. & Igneus n.3. ff.ad S.C.Sylla.& explicabimus infra lib.5.præſ.48. Ita pariter loqui mihi videtur tex.in d.c.ruſus.11.q.3.quẽ fuſius declarabimus infra lib.5.Præſ.49. Et huius ſñiæ ratio eſt clara & manifeſta,quia habet pro certo rẽ ita eſſe,cum probatio hæc apud legem ſit clariſſima atque apertiſſima,ita quod iudex nil habet dubitare, ſed pronunciare debet,rẽ ita eſſe, vt & lex ipſa declarauit. Recte ergo indicitur pœna ordinaria. Et hæc ſñia magis & magis confirmatur ex ſubſequenti caſu.

Secundus eſt caſus,quando iudex procedit & condẽ-
4 nare † vult ex præſumptione legis ſecundum quã de delicto conſtat. Id quod altero de duobus modis euenire
5 poteſt. Aliquando enim lex † ſpecialiter imponit pœnã certam illi delinquenti, conuicto iuris præſumptione, Et tunc illa ſequenda erit, ſicuti ipſa ſtatuit in caſibus quos infra in ſexto caſu commemorabimus,ſi ergo eueniet ſimilis caſus,eam pœnam imponet iudex. Aliquan-
6 do vero lex † præſumptionem probat in aliquo genere delicti,ſed tamẽ certam pœnam ob id nõ ſtatuit, vt multis in caſibus non ſanciuit. Et tunc iudex non temperabit ſuam ſententiam,ſed imponet pœnam ordinariã pro eo delicto regulariter impoſitam. Ea eſt ratio quia de delicto iã certo conſtat, cum præſumptio legis ſit clara & liquida probatio, vt ſupra ſuo loco diximus,cũ ergo conſtet de delicto,& a lege ipſa certa & ſingularis pœna nõ ſit indicta,atq. ita pœna ordinaria temperata nõ eſt, illa ordinaria eſt imponẽda,quia ſi legiſlatori placuiſſet eo in caſu pœnam illam ordinariam tẽperare, id fe-
7 ciſſet. Debet ergo iudex † ſequi quod a lege non fuit immutatum. Et hoc in caſu pœnam ordinariam eſſe imponendam ſcripſerunt Abbas in c.accedens,n.6. de accuſat. Fel.in c.afferte,nu.7.de præſ.Fran. Brun.in tract. de indiciis & tortura part.1.q.4.nu.15. qui eiuſdẽ opinionis recenſet Auguſtinum Ariminen. in additio. ad Angelum de maleficiis, in verbo,quod fama publica, nu. 23.& 24.Soc.Sen.in l.non vtique,col.pen.verſ. nec abſolute.ff.de except.qui idem affirmaſſe Io. Andreæ & Baldum ſcribit. Idem affirmarunt Dec.in c.cum venerabilis,nu.29.de except.& in l.1.in 3.lectura,nu.63.ff.ſi certum peta.& ibidem Iacobus Alba nu.116.& Purpur.n. 110. Quæ quidem traditio fulcitur l.1.C.ad leg.Corneliam.de ſicar.quam ita clarius ac alii fecerũt, perpẽdo.
8 Homicidia,& † cætera delicta ſimilia, dolo cõmitti a lege præſumitur,l.ſi non conuicii.C.de iniuriis.& cap.1. de præſumpt.& differemus infra lib.5.præſumpt.45.cũ ergo quis homicidium perpetrauit,ſi non probat, ſe ſine dolo illud commiſiſſe, punitur pœna ordinaria legis Corneliæ de ſicariis. Ecce ergo,quod homicida præſũptiue doloſus, pœna ordinaria punitur. His manifeſte
9 conſtat erraſſe illos,qui opinati ſunt, delictum † ſola iuris præſumptione probatum, puniri non debere pœna ordinaria. Quo quidem in errore ex antiquis fuit Albertus Gandinus in tract.de maleficiis, ſub rub.de indiciis indubitatis, ex quibus ſequi poſſet condemnatio, column.3.verſ.ſolutio videtur. Is enim propoſita quadam facti ſpecie,quæ tota verſabatur circa præſumptiones hominis,ſcripſit conuictum per præſumptiones iuris pœna ordinaria non puniri.

Hic caſus procedit non ſolum,quando præſũptio eſt approbata a iure in ſpecie illius criminis, ſed etiam in genere quoad cætera negotia & actus. Nã ſi lex approbauit quoad multa, facilius approbaſſet quoad vnã ſpeciem,quando de ea ſola fuiſſet actum.

10 Hinc intelligimus † erraſſe Felinum in c.afferte,n.8. de præſumpt. Dum dixit relatam communem opinionem procedere,quando hæ præſumptiones ſunt approbatæ a lege, in ſpecie illius criminis,ſecus ſi in genere. Et Felin. viſus eſt ſequi Iacobus Niger in l.1.n.44.ff.ſi certum pet. Verius enim eſt procedere etiam cum præſumptio in genere approbata eſt. Nec vrget conſideratio, qua vſus eſt Felinus quia nec ſolida nec vera eſt, ait ille, incendium præſumitur culpa inhabitantiũ commiſſum,l.3.§.1.verſ.& quia plerunque.ff.de offi. præfecti vigil. Et tamen incendiarius non punitur pœna ordinaria corporali,ſed pecuniaria,& aliquando fuſtib. cæditur. Hæc ſane conſideratio vera non eſt. Nam (ſicuti vberius explanaui libro 2.de arbitrariis iudicum, caſu
11 390.) ſi non conſtat † de perſona determinata, quæ incẽdium immiſit,tunc nemo tenetur etiam ad emendationem damni,vt ſcripſi in d.caſu 390.nu. 4. & ibidem n. 6.dixi,hanc culpam præſumptam eſſe culpã leuiſſimã, nimirum ſi pœna aliqua corporalis non imponitur, ẽt vbi conſtat,cuius culpa exortum ſit incendium. Si ve-
12 ro conſtat † incendium eſſe leui culpa immiſſum, punitur ille ad damni emendationẽ,vt dixi in dic. caſu 390. num. 12.& ibidem nu.20.ſcripſi,poſſe etiam puniri pœna extraordinaria. Si vero conſtat incendium fuiſſe im-
13 miſſum † lata culpa alicuius, is punitur ad emendationem damni,ac pœna vel corporali citra mẽbri abſciſſionem, vel pecuniaria. Ita ſcripſi in d.caſu 390.n.24.poſt Bal.in l.data opera,n.4.C.de iis,qui accuſ.non poſſ. Et hoc in caſu poteſt procedere conſideratio Felini in d.c. afferte,n.8.hunc incendiarium puniri pœna fuſtigationis, quæ quidem ob legis determinationem eo in caſu
14 ordinaria appellari põt. Si vero conſtat incendiũ † fuiſſe dolo immiſſum, punitur etiam pœna mortis, vt ſcripſi in dic. caſu 390.n.25.

Non etiam obſtat alia conſideratio Iacobi Nigri in d.l.1.num. 44.cum (inquit ille) aliquis eſt conuictus de delicto per teſtes, qui tanquam vicini atteſtati ſunt illũ deliquiſſe,reddentes rationem ſui teſtimonii, quia vicini ſunt. Quæ quidem ratio præſumptiue tantum concludit,cum præſumptio hęc ſit, quod vicinus ſciat facta vicini, vt ſuo loco diſſeremus. Hoc delictum ita præſumptiue probatum, nõ punitur pœna ordinaria, ſed mitiori extra ordinem iudicis arbitrio, vt tradit Alex.in d.l. 2.nu.28.ff.ſi cer.pet. Id quod non alia ratione contingere vr̃, quam qđ (vt dicebat Niger) illa pſumptio iuris, qua dicimus, vicinũ præſumi ſcire facta vicini, generalis eſt, non aũt ſpecialis quoad certũ delictũ. Hæc ſane conſideratio nil vrget, tũ ꝙ Dec. & reliqui recentiores in d.l.1.ff.ſi cert.pet. diſſentiunt ab Alex. cum ẽt quia verũ vr̃,ꝙ eo caſu feratur ſñia ex probationibus præſũptiuis,ſed ex veris. Nam cum teſtis dicit,ſcio illum ita feciſſe, præſupponit ſe ea de re ſcientiam habere, quanquam rationem præſumptiuam alleget, fundatur ergo ſententia immediate in ſcientia teſtis,non autem in ſola ratione mediatã, atque ita præſumptiua.

Tertius eſt caſus quando de delicto ſolummodo cõ-
15 ſtat † ſuſpitionibus hominis vel etiam legis. Hoc in caſu imponi debet pœna mitior iudicis arbitrio. Ita Bald. in l.presbyteri,la 1.n.12.C.de epiſc.& cler.cum dixit, ſuſpectum de falſo puniri mitiori pœna. Idem docuit Gemin.in c.habuiſſe,in primo notab.33.diſt.quos ſecutus eſt Fel.in c.afferte.n.6.in fi.de præſumpt. & comprobari hoc poteſt ex his quæ dicemus infra q.99.in vlt.caſu, vbi declarabimus.

16 Quartus eſt caſus, quando agitur de ſola † præſumptione hominis nõ violẽta. Hoc in caſu, pœna ordinaria iudici

Digitized by Google

indici non dēt, ſed mitior arbitrio iudicis. Ita ſcribunt
multi relati a Felin. in c. afferte, num. 6. de præſum. a Be-
roo in quæſt. 164. & a Tiraq. in tracta. de pœnis Legū,
& c. cauſa 27. qui quidem paſſim ita intelligunt Innoc.
in c. quia veriſimile, ad finem, de præſump. Etſi verius
crediderim Innocentium indiſtincte loqui, etiam quan
do præſumptio eſt violenta, vt ſubſequenti in caſu de-
clarabimus. Et eodem modo loquitur Cardin. in cap. af
ferte. in fine, de præſumpt. qui Innocentium ſecutus, nō
diſtinguit præſumptionem violentam a non violenta,
vel a violentiſſima. Ita quoque indiſtincte loquitur Bal.
in l. ſi fugitiui. col. vlt. verſi. ſi autem non eſt certum. Co.
de ſeru. fug. & in Rubr. de offic. deleg. num. 16. Quam
ſententiam probarunt ii ex c. afferte, de præſump. de cu
ius quidē interpretatione dicemus ſubſeq. in caſu. Ad-
fertur & ſecundo c. inter ſolicitudines, de purg. canon.
& ibi glo. vlt. ſtatuit Pontifex Maximus, deficientem in
purgatione canonica illius delicti, quod alias pœna cor
porali puniri merebatur, eſſe ſolum ab officio, & benefi
cio ſuſpendendum. Ea ratione motus eſt is Pont. quia
ſola præſumptione de delicto ille conuictus dicebatur.
Illa præſumptio hodie quidem iuris dici poteſt, ſed ta-
men ante legis approbationem erat ſola hominis. Qui-
bus conſtat minus recte ſenſiſſe eos, qui aduerſus hanc
receptam opinionem ſcripſerunt, ſicuti ſenſit bene eru-
ditus Franc. Sarm. lib. 1. Selectar. interpret. cap. 1. nu. 5.
ad finem.

27 Quintus eſt caſus, quando de delicto † conſtat ſola p̄
ſumptione hominis vehementi tantū. Hoc in caſu ſcri-
ptum reliquit Bal. in l. ſiue poſſidetis. col. vlt. verſ. quæ-
ro nunquid ſit. C. de probat. cōdemnationem ſequi non
poſſe. Idem ſenſit Aegid. Boſſ. in tract. cauſarum crim.
in tit. de conuictis, num. 48. Rectius mea quidem opi-
nione ſcripſit Feli. in c. afferte, num. 8. de præſump. con-
demnari hunc poſſe vſq. ad fuſtigationem. Erit itaque
pœna extraordinaria. Et propterea facile poſſumus in-
terpretari Baldum, vt loquatur de pœna ordinaria, non
negarem tamen, quin extraordinaria imponi poſſit, q̄
doquidem hic caſus non diſtinguitur a ſuperiore, etſi a
me fuerit diſtinctus ob id, quod viderim Doctores īter
vehementem, & violentam præſumptionem differentiā
conſtituere.

Extenditur hic caſus, ac etiam præcedens, vt proce-
dant, quando plures hæ præſumptiones concurrerent.
28 Nam hæ † non ſunt coniungendæ ad conſtituendā ple-
nam probationem, vt ad pœnam ordinariam damnari
poſſit. Ita in ſpecie ſcripſit Gand. in trac. de malefic. ſub
Rubr. de præſ. & ind. indubitatis. col. 2. & confert quod
ſcripſi ſupra q. 38. in ſecundo caſu.

Sextus eſt caſus, quando de delicto conſtat præſum-
ptione hominis violenta. Hoc in caſu variæ ſunt Docto
rum opiniones.

29 Prima fuit opinio eorum, qui dixerunt, hunc eſſe † pœ
na ordinaria puniendum. Ita affirmarunt Io. Andr. in
addit. ad Spec. in tit. de probat. §. vlt. verſ. 13. nu. 19. Ab
ba. in c. tertio loco, num. 7. de probat. Fran. Brun. in tra-
cta. de indic. & tort. par. 1. q. 4. nu. 15. ver. aut loquimur.
& apertius Sarmient. lib. 1. ſelect. interpret. cap. 1. nu. 5.
30 in fine. Cum dixit, nullam eſſe pœnæ ordinariæ † depre-
cationem, ſi vehemens ſit perpetrati criminis præſum-
ptio. Et ibidem num. 6. dixit probari ex leg. 1. C. ad leg.
Corne. de ſicar. ac aliis nonnullis, quæ commemoraui-
mus ſupra 2. in caſu. Verum facile reſponderi poteſt, il-
los legumlatores illis præſumptionibus, nulla alia ſup-
ueniente contraria probatione, habuiſſe rem pro clara,
& comperta, atq. ita præſumptiones illas pro certis pro
31 bationibus approbaſſe. Hoc facere omnino iudex a † le
ge inferior non poteſt.

32 Secunda fuit opinio, quod nulla pœna † condemnari
debeat. Ita Butr. & Imo. in c. afferte, de præſumpt. ille n.
7. iſte nu. 3. cum dixerunt, non facile damnari ad pœnā
corporalem, vel ad mulctam, clarius idem aſſeruit Gan
din. in trac. de maleſ. ſub Rubr. de præſ. & ind. indubit.
ex quibus ſequi poſſit condemnatio, col. 3. verſ. ſolutio
vr̄, qui etſi ſcripſerit, ex iuris præſumptione condemna
ri quem non poſſe, nihilominus ille proponit facti ſpe-
ciem de indiciis & præſumptionibus hominis, & ait, pœ
nam aliquam non indici, & ſcribit ita Bononiæ fuiſſe
obſeruatum. Ceterū hæc opinio vera non eſt, vt ex his,
quæ ſubſequenti in caſu dicemus, apparebit.

Tertia fuit opinio eorum, qui dixerunt, hunc eſſe pœ
23 na † mitiori iudicis arbitrio puniendum. Ita Innoc. in c.
quia veriſimile, ad fin. de preſumpt. Cum dixit, iudicem
debere temperare ſententiam, & modice condemnare.
Et Innoc. loqui, quando præſumptiones ſunt violentæ,
interpretatur Fel. in d. c. afferte, num. 9. in fi. de præſū.
idem quoque ſenſit Io. Andr. (vt aliqui eum intellexe-
runt) loco ſupra allegato. Et apertius Bal. in l. vlt. nu. 8.
& ibid. Caſtr. nu. 5. C. de probat. & idem Bal. in l. ſi qui.
C. ad l. Iul. de adul. idem quoque docuit Abb. in d. c. af-
ferte, n. 6. cum dixit, ꝙ quando ex præſumptionibus vio
lentis quis condemnari debet, iudex temperabit ſentē-
tiam, nec facile ad pœnam corporalem, vel mulctam cō
demnabit. Idem ſcripſit Butr. in c. quanto, de præſump.
dum declarat, & ſequitur Inno. in d. c. quia veriſimile.
quem ēt ſecuti ſunt Oldr. in conſ. 192. nu. 1. Anch. in c.
ſemel malus, col. 10. de reg. iur. Roſell. in tract. de conci
liis. §. 23. nu. 3. clare Spec. in tit. de præſumpt. § ſpēs. nu.
24 6. cū dixit, iudicē † debere temperare ſnīam, idem ſenſe
runt commemorati a Gram. in deciſ. 42. nu. 6. ſic & Al-
ci. in tract. de præſump. reg. 2. præſump. 9. n. 4. poſt Lud.
Bolog. in addit. ad Io. de Anna. in conſil. 49. ſcripſit, p̄-
ſumptiones ſufficere ad puniendū pœna pecuniaria, et-
ſi non corporali ordinaria. Rimin. Iun. in conſ. 817. nu.
56. li. 5. & Hier. Gabr. in conſ. 117. n. 10. li. 1. Idem a for-
tiori ſenſerunt illi, qui ſcripſerunt, eſſe etiam temperan
dam, quando præſumptionibus violentiſſimis quis dā-
nandus eſt, qua de re dicemus ſubſequenti in caſu.

Hæc itaque eſt magis recepta opinio, quod ſcilic. qn̄
de delicto conſtat ex ſola præſumptione hominis vio-
25 lenta, debet iudex † temperare ſuam ſententiam, quem
admodum obſeruatum videt a lege, quæ, dum voluit
damnari ex præſumptionibus, pœnam temperauit. Ita
ſane videmus legem obſeruaſſe in c. accedens, de accuſ.
in c. ſignificaſti, de adulter. vbi damnati ex præſumptio
nibus, pœna ordinaria mulctati non fuerunt. Ita ēt in c.
literas. §. pen. de præſumpt. vbi deficiens in purgatione
ob infamiam criminis mendacii & periurii, punitur mi
tiori pœna, nec ibi nouum aliquod crimen cōſideratur.
Ita quoque in c. de hoc, de ſimon. vbi deficiens in pur-
gatione ob crimen ſimoniæ, punitur, vt auctor illius cri
minis, & non ob aliud ſpeciale crimen. Ita pariter in c.
contumacia, de hæret. in 6. vbi excōicatus per annū, pu
nitur non vt contumax, ſed vt hæreticus, atque ita ibi
non conſideratur nouum crimen, ſed illud principale
tm̄, & tamen punitur pœna mitiori extraordinaria, ex
quo punitur ille tanquam talis, iuxta declarationē, quā
probaui in lib. 2. de arbitrar. iudic. caſu 314. n. 7. Quem-
admodum ergo his in caſibus lex temperauit pœnā, ita
etiam poteſt temperare iudex. Nec hic obſtat conſide-
ratio Sarmienti li. 1. ſelect. interpr. cap. 1. nu. 10. cum di
xit, legem in caſibus ſupra enumeratis, ob id ſuſpectū
illum de hæreſi puniuiſſe, quia illa erāt crimina ſpecia-
lia, quæ ea pœna extraordinaria puniri uoluit, ut crimi-
na ipſa principalia in iudicium deducta, quemadmodū
ſi quis accuſatur, quod Semproniū occiderit, & ad pro-
bandum inducitur præſumptio, quod coadunatis homi
nibus ea nocte, qua occiſus eſt Sēpronius, armatus in-
cedebat. Hoc crimē (inquit Sarmient.) eſt de ſe, & eſt p̄-
ludium etiam alterius criminis, l. is qui cū telo. C. ad l.

Corn.de ſicar. Eſt ſimile, ſi quis accuſatur, quod adulte
rium cum Seia commiſit, & inducitur probatio, quod
eius domum feneſtra ingreſſus eſt, vel ex ea delapſus, ſi
iudici ſatis id non videatur (inquit Sarmientus) vt de a-
dulterio illo dãnetur, eo abſoluto a crimine adulterii,
punietur ob crimẽ illud, ꝙ domũ alienã furtim ingreſ-
ſus ſit, ꝙ non ianua, ſed feneſtra ſit ingreſſus, ꝙ inde ſcã
dalum vicinis præbuerit, ꝙ marito abſenti illata fuerit
iniuria, eiuſq. fama læſa vulgo videatur, quod mulieris
caſtitati & honeſtati ſit detractum. Eſt quoque ſimile
(inquit Sarmientus) quod ſancitum eſt in cap. inter ſo-
licitudines, verſ. in pęnã aũt, de purg. can. vbi ita inquit.
Purgatione vero recepta, beneficium ei reſtituere non
poſtponas, in pęnam aũt familiaritatis, & cæt. Hęc ſane
Sarmienti conſideratio, quanquam ſubtilis & acuta, nil
obſtat, quandoquidẽ in caſib. a me ſupra commemora-
tis, lex impoſuit pœnam pro ipſo crimine principali in
iudiciũ propoſito, nec ibi conſideratum fuit ſpãle aliqđ
crimen, ab illo principali ſeparatũ. Non nego tñ cũ ip-
ſo Sarmiento, quin certis in caſibus lex non approbaue
rit hominis pſumptiones, quas nec vehemẽtes, nec vio-
lentas eſſe exiſtimauit, vt in caſib. ab ipſo Sarmiẽto enu
meratis, in quibus quidem lex abſolutis illis de crimine
principali, ob id quod illę præſumptiones nõ vrgebãt,
ſtatuit eos alio de crimine, eo ex facto reſultante, puni-
ri, id quod nec nos negamus, ſed tamen, vt dixi, extant
caſus in quibus lex indixit pœnam mitiorem, conuicto
de crimine ex ſolis præſumptionibus. Idem dicendũ eſt
noſtro in caſu, qñ extat hæc præſumptio hominis violẽ-
ta. Quanquam.n. illa ſcripta non ſit in lege, vtpote ꝙ ſi-
milis caſus nunquã contigerit, attamen quemadmodũ
lex ſtatuiſſet eam præſumptionem eſſe efficacẽ, ita exi-
ſtimare atque ſtatuere dẽt iudex, pœnam aũt ipſam mi-
tiorem indicere dẽt, vt mediam quandam viam eligat
quam eligere poſſe & debere oſtendunt leges illæ, quæ
mitiorem ſimilẽ ob cãm indixerunt. Et ſi dicatur, qua-
re iudex non imponit pœnam ordinariã, ſicuti lex vult
imponi, qñ pęnã non immutauit. Reſpondetur quod lex
eo caſu quodãmodo prohibuit pœnam mutari. Nam ſi
mutari voluiſſet, ipſamet hoc feciſſet. Hoc colligitur ex
l. 1. §. ſed non, verſ. pęnæ perſecutio. ff. ad Turpil. His con
ſtat veram eſſe hanc receptã opinionem. Nũc ſupereſt,
vt ſatisfaciam aliquot ſubtiliſſimis argumentationibus
eruditiſſimi Sarmienti, qui in d. lib. 1. ſelect. interpret. c.
1. etſi ſuboſcure aliquantulum diſtinguat præſumptio-
nes hominis a præſumptionibus legis, ſcripſit, pęnã mi-
tiorem non eſſe indicendam, ſed accuſatum ipſum vel
ex toto damnandum, vel ex toto abſoluendum.

Primo hac rõne motus eſt Sarmientus, q̃ ego clarius
ita deduco. Aut iudex eſt certus hunc deliquiſſe, & tũc
neceſſe nõ habet vlterius veritatẽ qõnibus & tormentis
perquirere, iuxta l. diuus. ff. de q. & per conſequens non
dẽt iudex imponere pęnam mitiorẽ, ſicq. extraordina-
riã. Aut iudex incertus eſt, & tunc ad qõnes & tormen-
ta deuenire dẽt. Et ſi ex tormentis põt conſtare, delictũ
ab eo fuiſſe perpetratũ, idẽ eſt ſtatuendũ quod ſuperio
re caſu, nempe pęnã ordinariam eſſe indicendã. Si vero
nil fatetur, atq. ita fert tormenta, negando ſe deliquiſſe,
& tũc cũ purgatæ cenſeantur præſumptiones, & indicia
abſoluendus eſt. Nec põt (inquit Sarmiẽtus) iudex hoc
caſu proteſtari, ſe ad tormenta deuenire ſaluo iure ipſa
rũ præſumptionũ, & pœnæ ob illas imponendæ, cum ſit
26 proteſtatio † iuri repugnans atq. ita non conſiſtẽs in po
teſtate hominis, nil prodeſt, vt docuit Bar. in l. non ſo-
lũ. §. morte, nu. 32. de oper. nou. nunc. Hæc argumenta-
tio etſi acuta ſit, vera tñ non eſt. Non.n. interpretes no-
ſtri cũ dicunt iudicẽ damnantẽ accuſatũ ex pſumptio-
nibus pœnã mitigare poſſe, loquuntur hoc in caſu, quã-
do veritas haberi poteſt, vel ex tormentis, vel aliunde,
ſed vere loquuntur, quando ſolæ præſũptiones ſtãt, ſit

exemplũ, ſi accuſatus de delicto vel abeſt, vel mortuus
eſt, vel ſi priuilegiatus ita ſit, vt de eo qõ haberi nõ poſ-
ſit: & contra eũ eſt violenta hæc pręſumptio qua is pęna
feriendus erit. Ita in ſpecie declarat Bald. in l. vlt. nu. 8.
ver. ſi aũt non adiungitur. C. de pb. qui Inn. ſecutus ſcri
ptum reliquit, pęnam mitiorem eſſe indicendam.

Scđo ita argumentatur Sarmientus. Aut accuſat' iſte
deliquit, aut non deliquit, ſi non deliquit abſoluendus
eſt, ſi deliquit pœna ordinaria puniendus eſt, nec eã pœ
nam põt iudex immutare cũ in ſua poteſtate id non ſit,
l. 1. §. ſed non vtique. ff. ad S.C. Turpil. Nec (ait Sarmiẽ-
tus) tertium conſtitui põt, quod. ſ. occiderit, & non occi-
27 derit. Non enim natura, † vel lex admittit duo pugnan
tia in vno ſubiecto, l. vbi repugnantia, de regul. iur. vbi
Dec. & reliqui. Cæterum reſponderi põt, quod etſi hoc
tertium dari non poſſit, nempe occidiſſe, & non occi-
diſſe, dari tamen põt hoc mõ tertium, nempe dubium,
an occiderit vel non occiderit, ſicuti datur tertium, an
teſtator de vno ſenſerit, vel de altero, iuxta l. & hoc Ti-
berius. ff. de hære. inſtit. Et conferunt l. antiqui. ff. ſi pars
hær. pet. l. ſed etſi l. §. adeo. ff. de pet. hæred. l. Titius. ff. ad
Treb. His enim in caſibus media via ob dubitationem
probabilẽ eligitur, nec dr̃ electio ruſticana, vt dicebat
Sarmient. in d. c. 1. nu. 6. mediam viam eſſe eligendam
in re dubia, ſcripſerunt copioſe Tiraq. in tracta. de iure
primog. q. 17. opin. 4. nu. 9. Soc. Iun. in conſ. 13. lib. 2. &
Boer. in q. 42. n. 2. & 239. nu. 3. Ita videmus in his pœnis
eligi mediam viam, cũ conuictus ex ſolis præſumptio-
nibus, a Legislatoribus alia pęna, quam ordinaria fue-
rit affectus, vt ſup. multis iuribus demonſtrauimus.

Tertio adductus eſt Sarmientus in d. c. 1. nu. 3. verſic.
28 ꝙ ẽt apparet, & c. hac argumentatione facta † ſunt diui-
dua, quia aut occidit, aut non occidit, non autem eſt da
re mediũ ꝙ occiderit, & non occiderit. Verum huic ar-
gumentationi reſpondetur ex iam dictis, cum (vt dixi)
ſit dare medium, nempe probabilis dubitationis, quod
. ſ. occiderit, vel non occiderit. Et ideo quod ſubiungit
eo loci Sarmientus, pęnæ diuiſionem fieri non poſſe, cũ
pęna in iudicis poteſtate non ſit, d. l. 1. §. ſed non vtique.
ff. ad Turp. vbi Marcellus ita ſcribit. Nam, vt Papinian.
reſpõdit, facti quidem quæſtio in arbitrio iudicãtis eſt.
pęnæ vero pronunciatio non eius voluntati mandatur,
ſed legis auctoritati reſeruatur. Hæc Sarmienti conſide
ratio procedit, quãdo pęna certa eſt, ſed diuerſum eſt,
quando nõ eſt a lege determinata. Nam tunc pęna eius
arbitrio relinquitur, vt ſupra declarando dic. l. 1. §. ſed
non vtiq. dixi. Ita ẽt declarantur alia iura a Sarmiento
citata. Et concedo, iudicem dr̃e pronunciare, vel occi-
diſſe, vel non occidiſſe, ſi ita liquet, (vt loquitur Papinia
nus a Sarmiento citatus) at ſi non liquet, nec vno, nec al
tero modo, & res dubia ſit, ob illas præſumptiones, eli-
gendum eſt hoc medium, vt cum condemnet, tanquam
ex præſumptionibus conuictum, ſicuti multi Legislato
res fecerunt, vt ſupra retulimus.

Quarto cõſiderat Sarm. in d. c. 1. n. 5. uer. aut. n. clare,
& c. qđ aut clare conſtat occidiſſe, & puniendus eſt, aut
cõſtat nõ occidiſſe, & abſoluẽdus eſt, aut pbatio eſt du
bia, & iudex nõ firmat animũ ſuũ, & itidẽ abſoluendus
29 eſt, cum dubia † pbatio nil proſit, l. duo ſunt Titii. ff. de
30 teſta. tut. Et ſatius eſt, inquit Vlp. impunitum relinqui †
facinus nocẽtis, q̃ innocẽtẽ dãnari, l. abſentẽ. ff. de pęn.
l. item Mela. §. ſi plures. ff. ad leg. Aqu. Cæterum rñde-
tur, qđ tunc dubia probatio nil operatur, qñ vere dubia
eſt, & iudex nullo mõ applicare põt animũ ad vnã, vel
alterã partem. Ita loquitur l. duo ſunt Titii. ff. de teſt. tu
tel. At hic iudex non parũ inclinat in eã partem, quod
iſte deliquerit, ob præſũptiones, quæ eum trahunt in ſẽ
tentiam illam. Verum cum non ſit omnino uere & pro-
prie certus pęnam ordinariam non imponit, ſed eligit
mediam, ſecutus exemplum Legislatorum, qui ſimilib.
in

Digitized by Google

in caſibus idem obſeruarunt. Ita etiam declaratur, qđ
31 ait idem Sarmientus, mediam † ſniam ſemper eſſe ini-
quam, dum vel innocentem onerat, vel nocenti iuſtam
delicti pœnam non irrogat, quod ipſum delictum eſt, vt
inquit tex. in l. vlt. C. ne ſanctum bapt. reite. & l. ſeruus.
C. ad leg. Iul. de vi publ. Et reſpiciendum eſt iudicanti,
ne quid aut durius, aut remiſſius cõſtituatur, quam cau
ſa depoſcit. Hæc inquam, intelligenda ſunt, vel cum de-
lictum eſt certũ, & pęna certa, vel cũ eſt incertũ, ſeu de
eo tantũ ſuſpicio ſeu leuis aliqua extat pręſumptio. Nã
32 quantum in ſe eſt, cauere dẽt iudex vt delicto † conue-
niat pęna. Habet ſane iudex commenſurare pęnam de-
licto, c. non afferamus. 24. q. 1. Non tamen hinc fit, ꝙ ex
toto impunitum relinquere debeat eũ, quem ſuſpectũ
maxime habet, vt iam diximus. Ita ẽt declaratur, quod
33 ſubiungit idem Sarmiẽtus, quod ſumere in pęnis hoc †
medium, innocentibus miſerum, noxiis nõ ſatis ſeuerũ
eſſe dignoſcitur, vt inquit tex. in l. 1. C. de cuſtod. exhib.
reor. Atque ita (ait ille) ſiue nocens, ſiue innocens ille
fuerit ſemper ſententia iniuſta eſt. Hoc equidem, vt di-
xi, procedit, quando iudex ipſe eam pœnam eligit in de
licto clare probato, quã eligere non debuit, vel in re val
de dubia nõ obſeruata rectitudine quadam, ſed aliqua
animi paſſione ductus, vel leuem pęnam pro graui, vel
grauem pro leui imponit, vt iam declarauimus.

Quinto ea præcipua argumentatione mouetur Sar-
mientus in d. c. 1. n. 5. ver. præterea ſi probatio, & c. ſi ꝓ-
batio, inquit ille nõ eſt ſufficiens, vt Titius occidatur. Er
go nec erit ſufficiens, vt ad triremes condemnetur, quia
34 in pęnis † requiritur liquidiſſima probatio, lege vlt. C.
de probat. Nec lex illa diſtinguit, an pæna ſit mortis,
vel exilii, vel alia ſimilis. Cæterum reſpondetur, nõ eſ-
ſe bonam conſequentiam, probatio non eſt ſufficiẽs, vt
quis ad mortem dãnetur, ergo nec vt damnetur ad aliã.
Hanc enim conſequentiam deſtruunt illa iura, quæ ſi-
milibus in caſibus pœnam ordinaria mitiorem, indixe
runt. Et nil vrget tex. in d. l. vlt. C. de probat. quia proce
dit, quoad pœnam corporis afflictiuam, non autem quo
ad pecuniariam. Ita declarant Lud. Bologn. in addit. ad
Io. Anna. in conſ. 49. & Alc. in trac. de præſumpt. reg. 2.
præſum. 9. num. 5.

Sexto, & vltimo argumentatur idem Sarmientus in
35 d. c. 1. nu. 5. verſ. denique qualitas, & c. Qualitas † facti,
poteſt & debet minuere pęnam delicti, ſicuti & culpam
minuit, l. ſi adulterium. §. Imperato. ff. ad l. Iul. de adult.
& l. Gracchus. C. eo. Probatio minuere non poteſt cum
36 illa † non augeat, vel minuat delictũ. Quocirca (ait Sar-
mientus) nec Claudianus in l. aut facta. ff. de pęn. nec A-
lex. III. in c. ſicut homicidium, de homic. dum recen-
cenſent qualitates, quibus vel augetur, vel minuitur de
lictum, hanc qualitatem ex ipſa probatione recenſent.
Et recte (ſubiungit Sarmientus) ii feciſſe vñr, cũ proba
37 tio † ſit quid extrinſecum, poſt delictũ perfecte conſum
matum ſuperueniens, & propterea nec factum, nec eius
qualitatẽ mutat. Non ergo pœnam mutare dẽt. Hęc acu
tiſſima conſideratio dilui ita põt, quod nec probatio re
vera mutabat factum illis in caſibus, in quibus, vel in
cauſis capitalibus, vel in cauſis pecuniariis via media
fuit electa a legumlatoribus, & tamẽ media illa uia fuit
probata. Ita ſane permiſſum eſt iudici, ne ex toto abſol-
38 uat, † nec ex toto condemnet. Nec conqueri poterit dã
natus, quod innocens damnatus fuerit, qñquidem ſibi
imputandum eſt, qui præſumptiones illas diluit, nõ au
tem iudici aliquid eſt adſcribendum, cum pietate po-
tius quam alia de cauſa motus pænam temperauit.

Septimus eſt caſus, qñ præſumptio eſt violentiſſima,
39 ſed non indubitata. Hoc caſu † ſcribunt multi pænã de-
licti ordinariam eſſe imponendã. Ita Abb. in ca. afferte,
nu. 6. de præſum. & ibid. Imo. nu. 4. & Fel. nu. 8. Idẽ ſcri-
pſerunt Ant. Roſel. in tract. de concil. §. 23. nu. 4. Augu.
Arim. in add. ad Ang. de malef. in verbo, quod fama pu
blica, n. 27. & Fran. Brun. in tract. de ind. & tort. par. 1.
q. 4. n. 15. in fi. & ſentit Gram. in deciſ. 42. n. 5. Et hæc sẽ
tentia mihi magis probatur, tametſi Gand. in tract. ma-
lef. Rub. de indic. indubitatis, in fi. ſcripſerit pęnam ex-
traordinariam eſſe indicendam.

Præſumptio coniuncta teſti fide digno, an & quando ſufficiat ad condemnationem pœnæ ordinariæ.

S V M M A R I V M.

1 *Pœna corporis afflictiua non imponitur, ex præſumptione teſti fide digno coniuncta. Et quæ ſit cauſa. n. 2.*

3 *Pœna pecuniaria vbi imponenda venit, cum præſumptione, teſtis fide dignus ſufficit.*

4 *Probationes duæ imperfectæ in cauſis ciuilibus iunguntur ad cõſtituendam plenam, & perfectam probationem.*

QVAESTIO XCVIII.

QVæro nonageſimooctano, an præſumptio con-
iuncta teſti fide digno, ſufficiat ad condemnatio-
nem pænæ ordinariæ. Diſtinguo duos caſus.

Primus eſt, qñ agitur criminaliter, atque ita venit im
1 ponenda pœna corporis afflictiua. Hoc caſu † dicendũ
eſt hæc duo ſimul coniuncta nõ ſufficere. Ita cenſuit in
ſpẽ gl. in c. veniens, il 1. de teſtib. cũ dixit, famã coniun
ctã teſti fide digno, nõ probare plene in criminalib. vt
inde ſequatur condẽnatio, q̃ quidẽ gl. ſecuti ſunt ibi Bu
tr. n. 10. Abb. n. 8. Imo. n. 6. & Fel. n. 13. idem ſcripſerunt
Anch. in c. 1. de conf. & Imo. in l. intereſſe, in fi. ff. de acq.
poſſ. vbi idem ait de indicio ꝙ oritur ex fuga, vt non
ſufficiat ad condemnationẽ criminalem, ſi coniunga-
tur cum teſte. Idẽ affirmarũt Ang. Aret. in tract. malefi.
in verbo, quod fama publica, nu. 41. Bonif. Vital. in tra
cta. de malef. in Rub. de teſtib. & qui repellantur a teſti-
monio, col. pen. uer. ſed nũquid fama. & Ant. Gom. in 3.
tom. uar. rel. c. 12. de ꝓbationib. delicto. n. 26. Et eſt hu-
2 ius traditionis † ratio, quod hæc dici non poteſt certa
& liquida probatio, ſicuti in Criminalib. ad condemna
tionem requiritur, iuxta l. vlt. C. de probat.

Scđs eſt caſus, qñ ciuiliter agitur, hoc eſt, ad pœnam
3 pecuniariã. Hoc ſane in † caſu, ſufficiunt iſta duo, cũ in
4 cauſis ciuilibus † duæ imperfectæ probationes iũgi poſ
ſint ad conſtituendũ plenam perfectamq. probationẽ.
Ita tradunt Bar. Bal. & Sal. in l. quæro. §. vlt. ex illo text.
ff. de ædi. edic. gl. in l. 2. §. ætas. ff. de excuſ. tut. Bald. in l.
ſpadonũ. §. qui iura, eo. tit. & copioſe diximus ſupra qu.
40. Et in ſpẽ noſtra tradit Gom. in d. c. 12. n. 26. uerſ. ſe-
cus tamen. Et ſuperiore quæſtione diximus, & in ſubſe-
quenti repetã, ꝙ vbi ciuiliter ad pęnam agitur, hoc eſt,
de pœna pecuniaria, condemnatio ſequi poteſt ex præ-
ſumptione, modo vehemens ſit, vel violenta.

Præſumptio, coniectura, ſuſpicio, & indicium falſi, in ipſa cauſa falſi quid, & quantum operetur, diligens, et accurata explanatio.

S V M M A R I V M.

1 *Falſi præſumptio in ipſo crimine falſi quid operetur, variæ referuntur opiniones.*

2 *Falſi præſumptio an verſetur circa ſcripturam publicam, priuatam, aut teſtes diſtinguendum.*

3 *Falſi ſuſpicionem, quæ inducant in ſcriptura publica.*

4 *Falſi ſuſpicio ſumpta ex vitio apparẽti in ſcriptura publica, quos effectus habeat, n. 7. 8. 10. et 11.*

5 *Falſi ſuſpicionem haberi pro falſitate ipſa, quando cauſa ciuilis eſt.*

6 *Notarij bona fides, et præſumptio quam lex habet de ipſo, tollitur vitio in ſcriptura apparente.*

9 *Suſpectos de crimine falſi detineri, & carceri mancipari poſ-
ſe, quando verum ſit.*
12 *Falſi ſuſpicio ſumpta ex vitio latenti ſcripturæ publicæ nul-
la eſt.*
13 *Notarium in ſuo munere & officio, non erraſſe creditur.*
14 *Inſtrumentum publicum, magnam pro ſe præſumptionem
habet.*
15 *Inſtrumento fides adhibetur, donec uſque probetur contra-
rium.*
16 *Inſtrumentum tanquam ſuſpectum de falſo volens arguere, pro
qualitate cauſæ probare debet.*
17 *Inſtrumentum continens non veriſimile, ſuſpectum ſit, vt in cau
ſa ciuili nullam faciat fidem.*
18 *Inſtrumentum confectum a Notario conſueto facere falſa in-
ſtrumenta, non probat in ciuili, niſi comprobetur teſtibus. Idq.
quomodo accipiendum, n. 19.*
20 *Falſi ſuſpicio circa ſcripturam priuatam, quomodo arguatur.*
21 *Vitium patens, & viſibile in quo differat a latenti.*
22 *Falſi ſuſpicio circa teſtes quomodo arguenda.*

QVAESTIO XCIX.

QVæro nonageſimonono, quid & quantum opera-
tur præſumptio, coniectura, ſuſpicio, vel indiciũ
falſi in ipſa cauſa falſi, quæ vel ciuiliter, vel criminali-
ter tractatur? Singularem egregiamque hanc iuris quæ-
ſtionem hoc in loco explicare volui cũ huc pertineat,
etſi de ipſis præſumptionibus, & coniecturis falſi diſpu
taturus ſim infr. li. 5. præſ. 19. Et hac quidem in re, va-
riæ, & admodum pugnantes, ac perplexæ extant inter-
1 pretum traditiones. Cum multi ſcripſerint † operari ſo-
lum in ciuilib. ne ſcilicet fides adhibeatur vel ſcripturę
vel teſtibus, alii vere operari etiã, vt falſi ſuſpectus præ-
hendi & carcerari poſſit. Alii, quod immo etiam torque
ri. Alii, quod immo graui pęna damnari plectique poſ-
ſit. Alii alia, quemadmodum has multorũ opiniones cõ
memorat Ant. Gab. lib. 7. concluſionum, in tit. de crim.
2 concl. 6. Crediderim eſſe ſic † diſtinguendum, quod ali
quando ſuſpitio præſumptioq. falſi, verſatur circa ſcri-
pturam publicam, aliquando circa ſcripturam priuatã
aliquando vero circa teſtes. Diſſeramus primum de ſcri
ptura publica, vt puta de inſtrumento, vel alia ſimili,
cui de publico tributa eſt fides. Hac in re diſtinguendi
ſunt duo caſus.
3 Primus eſt, quando in ipſa publica ſcriptura † extat
aliquod vitium patens, & manifeſtum vt quia in loco
ſubſtantiali apparet abraſio antiquæ literæ, & alia repo
ſita, vel cũ apparet cãcellatio, & aliter ſcriptũ uel aliud
extat apparens vitium, quod in ipſa ſcriptura oculis ip
ſis cernitur. Hæc vitia pręſumptionem, & coniecturam,
vel ſuſpicionem falſi indicãt, vt diſſeremus infr. libr. 5.
præſ. 20. Et hæc quidem præſumptio, ſeu ſuſpicio ex ip
4 ſo apparẽti vitio ſũpta, operatur multos † effectus. Quo-
rũ primus eſt, vt ipſius ſcripturæ fides in dubium reuo-
cetur, atque ita nullam fidem faciat, donec demonſtre-
tur uitiũ illud vel abraſionis, vel cancellationis, errore
uel bona fide commiſſum, uel ſic abraſum, & recte ſcri-
ptum. Et hoc illud eſt, quod ſcribũt Dd. noſtri ſuſpicio
5 nem † falſi haberi pro falſitate, quando cauſa eſt ciuilis
hoc eſt tractatur ciuiliter de fide adhibenda ipſi ſcriptu
ræ. Ita ſane ſcripſerunt Bal. in conſ. 444. Ad enidẽtiam.
col. 1. li. 1. Caſtr. in l. iubemus, num. 2. C. de probat. & in
conſ. 102. ponitur in facto. col. ult. lib. 2. qui omniũ ma-
nifeſtius explicat Anch. in conſi. 173. nu. 8. Io. de Anan.
in rub. extra de crimine falſi. col. ult. uerſ. ult. ſciendum.
Alex. in conſ. 77. nu. 6. lib. 1. Iaſ. in conſil. 168. num. 2. li.
4. Dec. in conſil. 189. nu. 1. & in conſ. 615. in fine. & in c.
porrecta. col. 1. de confir. utili, uel inutili, Grat. in conſ.
60. in fine. li. 2. communem eſſe teſtatur Cur. Iun. in cõſ.
166. nu. 6. & in conſ. 178. num. 17. Soc. Iun. in conſ. 189.
nu. 61. lib. 2. & in conſ. 45. n. 10. lib. 4. manifeſte Albe. in
conſ. 99. nu. 2. loquens de hoc uitio uiſibili, & patenti,
ſic & Grat. in conſ. 27. n. 9. in conſ. 66. nu. 20. & in conſ.
134. nu. 26. Natta in conſ. 633. nu. 8. Ant. Gabr. in li. 7.
concluſionum. in tit. de Criminalibus. in concluſ. 6. nu.
16. Et his accedunt alii, quos referam infra in ſecundo
caſu, qui fortius idẽ eſſe affirmant, quando uitiũ eſt la-
tens & inuiſibile in ipſo inſtrumento, ſed deinde conie-
cturis aliunde ſumptis, uel teſtibus detectum aliquod
uitium apparet. Et hæc quidem uera ſententia proba-
tur in c. ſuper eo. de crim. falſi, intelligendo, ut ẽt loqua-
tur de uitio patenti, ſicuti a fortiori probat ẽt tex. l. iube
mus. C. de prob. quo ſancitu eſt, eos ut falſi ſuſpectos eſ-
ſe detinendos, qui has ſuſpectas ſcripturas in iudicium
producunt ſi ii producentes detinentur, imo & puniun
tur, ut dicemus infra, ſequitur a fortiori dicendum illi
ſcripturæ fidẽ adhibendã non eſſe, alioqui ille producẽs
male detineretur, & puniretur. Et huius ſnīæ ratio illa
6 ẽt afferri põt, quod illa fides, & bona illa præſumptio, †
quam lex habere ſolet de notario, publicoq. ſcriptore
tollitur uitio illo, quod in ſcriptura cernitur. Et propterea
impeditur ſeu ſuſpẽditur fides illa, quę ipſi publicę ſcri
pturæ adhiberi ſolet. Quocirca ob uitium hoc patẽs, &
uiſibile in teſtamento, impeditur miſſio illa in poſſeſ-
ſionem, ſcdm diſpoſitionẽ l. ult. C. de edicto D. Adr. tol.
ſicuti late ſcripſi in commentariis de adipiſcenda poſ-
ſeſſione in quarto remedio. n. 699. Et hæc quidem intel
liguntur, donec uſq. pręſumptio ſeu ſuſpicio illa, ex hoc
uitio exorta, diluatur contrariis probationibus, quibus
fides ipſius inſtrumenti confirmetur, quemadmodũ ma
nifeſte ſtatuerũt Impp. in d. l. iubemus, cuius uerba hæc
ſunt, iubemus oẽs, qui ſcripturas cõminiſcuntur, cum
quid in iudicio promiſerint niſi ipſi aſtruxerint uerita-
tẽ, ut nephariæ ſcripturæ reos, & quaſi falſarios eſſe de-
tinendos, dixerũt Impp. niſi ipſi aſtruxerint ueritatẽ, da
tur ergo facultas producenti ſcripturam hanc ſic abra-
ſam, ſic ſuſpectam, probandi, & confirmandi eius fidẽ,
& ueritatem. Id quod manifeſte affirmarunt in d. l. iube
mus, gl. Caſt. n. 2. & alii. Cor. Sen. in cõſ. 74. ſuper memo
rata. col. pen. & alii multi ex ſupra cõmemoratis, & cla-
rę Natta in d. conſ. 633. n. 8.
7 Secundus eſt effectus, † ut procedi poſſit criminaliter
aduerſus producentẽm ſcripturam hanc ſuſpectam, uel
cõtra ipſũ notariũ, & publicum ſcriptorem, atq. ita ac-
cuſari uel inquiri il poterunt. Hoc admittunt Caſtr. Cõ.
& reliqui in d. l. iubemus. Grat. in conſ. 90. lib. 3. & argu
mento a fortiori ſatis probatur, quia ſi locus eſſe poteſt
torturæ, & pęnæ, ut dicemus ſtatim, ſic multo magis in-
quiſitioni, qua ad ea deinde peruenitur.
8 Tertius eſt effectus, ut † non ſolũ accuſari, uel inquiri
poſſint producentes & ſcriptores prædicti, ſed ẽt prehẽ
di, & carcerari. Ita ſtatuerunt Impp. in d. l. iubemus, &
Lucius Pontifex in c. ſuper eo. in fine. de crim. falſi. Et
manifeſte ſic affirmarũt Arch. in c. in memoriã. n. 3. diſ.
19. Alex. in conſ. 70. col. 1. li. 1. & conſ. 205. nu. 1. li. 6. Dec.
in c. porrecta. in 3. notab. de confir. utili uel inutili, & in
conſ. 165. nu. 5. uer. ſolũ ſupereſt. Grat. in conſ. 34. n. 15.
& in conſ. 60. nu. 17. lib. 2. Rubeus in conſ. 15. in fi. Soc.
Iun. in conſ. 61. nu. 11. li. 2. Mantua in conſ. 203. n. 31. &
in conſ. 208. nu. 82. li. 1. & admittit Natta in conſ. 633.
n. 2. Qui intelligit, & recte ſcdm gl. & Doc. in d. l. iube-
mus. qñ præſũptio & ſuſpicio hæc prouenit ex uitio pa-
tenti, & manifeſto, ſicuti ex raſura, cancellatione, & ſi-
mili. Atq. ita ſenſiſſe Goffred. Hoſtien. & alios antiquos
ſcripſit Natta. Et quãquam Impp. in d. l. iubemus, man-
dẽt atq. ita cogãt magiſtratus, detinere & carcerare hos
9 ſuſpectos, attñ intelligo † hoc uerum eſſe, qñ pſumptio,
& ſuſpicio uehemẽs ipſi iudici uidetur, alioqui neceſſe
non habet ſuſpectũ prehẽdi facere, ſed in eius arbitrio
& poteſtate poſitũ eſt, ſicuti probat tex. in c. in memo-
riam

tiam 19.diſt.ibi.penes epiſcopum ſit poteſtas, vtrum eũ
in carcerem aut in aliam detrudat cuſtodiam. Nam fie-
ri poteſt, vt leue ſit abraſionis, vel cancellationis vitiũ,
quo non ſit magna ſuſpicio.

Quartus eſt effectus huius pſumptionis, & ſuſpicio-
10 nis ex vitio patenti ductæ, † vt torqueri ẽt poſſit is ſuſpe
ctus. Ita Alex. in conſ. 77. n. 4. ver. ex his. lib. 1. Fel. in ca.
cum Ioannes. num. 35. de fide inſtr. Grat. in conſ. 60. nu.
19. lib. 2. & Pariſ. in conſ. 162. in fi. lib. 4. Crediderim hac
in re multum eſſe tribuendum arbitrio iudicis, qui re-
cto ſuo iudicio habet conſiderare, quam vrgens ſit indi
cium & ſuſpicio, vel quam leuis. Nam ita vrgens eſſe
poſſet, vt accuſatum illum quæſtionibus ſubiicere lice-
ret, poſſet etiam eſſe tam leuis, vt torqueri nõ deberet,
iuxta ea, quæ ſcripſimus ſupr. in q. 89.

Quintus eſt effectus huius præſumptionis, & ſuſpicio
11 nis exortæ ex vitio patenti ſcripturæ, vt † is ſuſpectus, ni
ſi ſe purgauerit, puniri etiam poſſit. Ita Goffred. in d. l.
Iubemus. C. de probat. Spec. in tit. de inſtr. edit. §. reſtat
videre. col. 1. Abbas in c. porrecta. nu. 3. de confirm. vti-
li vel inut. & ibid. Dec. colu. 1. verſic. eſſet enim qui ſic,
& Bal. in l. presbyteri. nu. 12. C. de epiſc. & cler. Iaſ. in cõ-
ſil. 168. n. 2. li. 4. Grat. in conſ. 60. n. 18. li. 2. & Soc. Iun. in
conſ. 39. n. 44. & in conſ. 61. col. 2. li. 2. & his accedunt il
li, qui idem ſcripſerunt de vitio latenti, & inuiſibili ſcri-
pturæ, quando tamen detectum fuit coniecturis aliũde
quã ex ipſa ſcriptura ſumptis, vt dicemus in 2. caſu. Cæ-
terum traditio hæc intelligenda eſt quando præſũptio
& ſuſpicio ſatis vehemens eſt, ſecus ſi leuis. Nam tunc
nulla indici debet pęna. Ita intelligo Dec. in conſ. 175.
n. 5. verſ. vnde non obſtat, & in conſ. 132. n. 19. Curt. Iun.
in conſ. 64. n. 5. in conſ. 132. n. 19. & Soc. Iun. in conſ. 9.
col. 1. n. 7. li. 3. & manifeſte Pariſ. in conſ. 28. n. 59. lib. 2.
Cum dixit traditionem illam Arch. in d. c. in memoriã,
procedere, quando ſuſpicio non eſt leuis, & friuola, ſen
tit ergo Pariſ. ſuſpicionẽ friuolam & leuẽ non efficere,
vt is ſuſpectus puniri poſſit. Porro qñ hic ob ſuſpicionẽ
punitur, pęna erit extraordinaria, ſicuti ſcripſi ex multo
rum ſententia li. 2. de arbitr. iud. caſu 314. n. 7.

Secundus eſt caſus huius diſputationis, quando in-
12 ſtrumenti publicæq. ſcripturæ vitium † eſt latens, & (vt
noſtri appellant) inuiſibile. Hoc ſane caſu ꝓ ipſa ſcriptu
ra præſumitur quod ſcilicet ſit vera, & careat omni vi-
13 tio, cum credatur notarium † in ſuo munere, & officio
non erraſſe, vt infra ſequenti lib. in præſ. 64. explicabi-
mus, ſic nec quemquam alium, qui perſonã publici ſcri
ptoris ſuſtinet, deliquiſſe exiſtimetur. Et propterea di-
14 cere ſolemus, inſtrumentũ † magnam pro ſe habere præ
ſumptionem. c. Abbate. de uerb. ſign. & multis compro-
babimus ſubſequenti lib. in præſ. 28. quo loci dicemus,
15 adhibendam eſſe fidem † inſtrumento, donec uſque cõ-
trarium probetur. l. cum precibus. C. de prob. Nõ. n. hic
apparet aliquod uitium, quo fides uel tollatur, uel debi
litetur. Et propterea fidẽ facit, donec probetur contra-
rium. Ita de uitio hoc latenti ſcripſit Caſtr. in d. l. iube-
mus. nu. 2. C. de probat. & in conſ. 102. Ponitur in facto.
col. ult. li. 2. & Cur. Iun. in conſ. 166. n. 6. & manifeſtius
explicat Natta in conſ. 633. nu. 8. Quare qui uult argue
16 re † inſtrumentum hoc tanquam ſuſpectum de falſo, ꝓ
qualitate cauſæ probare debet. Si de falſo arguit, ut pu
niatur, concludentes admodum ac claras habere dẽt ꝓ
bationes, ita intelligo gl. in l. iuriſgẽtium. §. quod fere.
ff. de pactis. & ibid. Bald. & Iaſ. nu. 10. qui alios recenſet
affirmantes, quod ad arguẽdum inſtrumentũ de falſo,
probationes debent eſſe neceſſario concludẽtes. Et idẽ
ſcripſerunt alii multi, quos commemorabimus inf. li. 5.
præſ. 29. ubi diſſeremus de coniecturis circa falſitatem.
Et rõ huius ſententiæ eſt, quia hic agitur criminaliter
& de pęna indicenda, ob id probationes debent eſſe lu-
ce clariores. l. ult. C. de prob. Et in ſpẽ ſic conſiderauit
Nat. in conſ. 633. n. 9. auctoritate Dec. in conſ. 189. col.
1. qui ſic reſpondit in ſuſpicione falſi, aduerſus eum qui
accuſatus fuerat ꝓduxiſſe falſos teſtes. Et hoc in caſu,
probationes dñtur concludentes, quæ ex præſumptio-
ne colliguntur, ut ſcripſit Dec. in conſ. 189. col. 1. uer. 2.
reſpondetur. in conſ. 615. n. 10. in fi. & in c. porrecta. col.
1. in fi. de confir. utili uel inutili, & idem reſpondit Grat.
in conſ. 60. n. 18. lib. 2. etſi idem Grat. in conſ. 151. n. 17.
eodem li. 2. de hac Decii traditione dubitet.

Si uero is, qui falſi ſuſpicionem arguit contra inſtru-
mentum publicamq. ſcripturam id facit, ut in cauſa ip
ſa ciuili, & pecuniaria nullã fidẽ faciat, ſatis erũt leuio-
res probationes, & præſumptiones, quam illæ requiſitæ
in cauſa criminali. Ita in ſpecie reſpondit Natta in d. cõ
ſil. 633. num. 9. qui n. 10. recenſet Bal. in l. ſcripturę. col.
2. uerſ. quædam ſunt ſcripturæ. C. de fide inſtr. affirman
17 tem, quod qñ † inſtrumentum continet non uериſimile,
adeo redditur ſuſpectũ, ut in cã ipſa ciuili nullam fidem
faciat, commemorat ẽt Caſtr. in l. ult. in princ. C. de pro
18 bat. qui docuit, ꝙ ſi producitur † inſtrumentũ cõfectũ
a notario, qui conſueuit cõficere falſa inſtrumenta, non
probat in ciuili, ſed repellitur niſi teſtibus cõprobetur.
Et ſententiã hanc rõne comprobant Alex. in conſ. 77. n.
6. lib. 1. Cur. Iun. in conſ. 178. n. 13. qui uere reſponderũt
de inſtrumento, ꝙ dicebatur ſuſpectum uitio latenti te
ſtibus tñ, & coniecturis detecto, & comprobat maniſe-
ſte Natta in conſ. 633. num. 13. ſic ẽt de uitio latenti re-
ſpondit Neuiz. in conſ. 27. n. 13. & num. 25. & qñ ſubeſt
hæc ſuſpicio debet iudex in dubio non adhibere fidem
inſtrumento. Ita poſt alios reſpondit Alba in conſil. 99.
n. 7. Cæterũ prædicta traditio, & doctrina intelligitur,
19 qñ † præſumptiones ſunt ſatis urgẽtes, ſecus ſi leues, fri
uolæ, & temerariæ. Ita ſenſit Pariſ. in conſ. 28. nu. 50. lib.
2. & manifeſtius Natta in d. conſ. 633. nu. 16. qui ſic de-
clarat, & intelligit Inn. Io. Andr. in c. 1. in fine. de fide in
ſtrum. ſic ẽt intelligit Abb. in d. c. 1. nu. 16. & ita pariter
eſt declarandus Boſſ. in tit. de falſis. n. 6. dũ Inn. ſecutus
eſt. Idẽ reſpondit Surd. in conſ. 173. n. 60. Et ꝓpea dẽt iu
dex conſiderare qualitatẽ uitii, ut adducatur ad finẽ ꝑ
illos gradus, quos conſiderat Bar. in l. admonẽdi. n. 24.
ff. de iureiur. & attigit in ſpẽ uno uerbo Cur. Iun. in cõſ.
132. n. 10. in fi. & hos gradus explicauimus ſupra in q. 7.
Eſtq. obſeruandum, ꝙ quando his coniecturis, & præ-
ſumptionibus detectum fuit uitium alioqui in ipſa ſcri
ptura non uiſibile, & latens in ipſo inſtrumento, is ſu-
ſpectus puniri poterit, ſicuti ſentiũt commemorati Dd.
clare Cur. Sen. in conſ. 74. ſuper memorata. col. ult. quẽ
ſecutus eſt Ripa in c. 2. n. 36. de reſcrip.

De præſumptione ſeu ſuſpicione falſi, quæ uerſatur
20 circa ſcripturam † priuatã, idem qđ de publica cenſue-
runt Alex. in conſ. 77. nu. 1. in fine lib. 1. Dec. in conſilio
615. & Curt. Iun. in conſ. 132. num. 10. quãdo. ſ. ipſi pri-
uatæ ſcripturæ, legis uel ſtatuti diſpoſitione, eadem ad-
hibetur fides, quæ ſolet præſtari ipſi publicæ. Quocirca
diſtinguendũ ita eſt hoc in caſu, ut dictum fuit de ipſo
inſtrumento, ut. ſ. primũ uideat & conſideret prudens
cauſæ iudex, an ipſa ſcriptura, uel inſtrumentũ cõtineat
uitiũ aliqđ uiſibile & patens, ut abraſionis, cancellatio-
nis, uarietatis manus, uel ſimilis & tunc habebit illa ſu
ſpecta donec uſq. is, qui ꝓduxit teſtib. uel aliis modis,
ita cõprobet ueritatẽ illius inſtrumenti, & ſcript. ut co-
gnoſcere poſſit uitiũ illud nil obeſſe. Si uero is producẽs
nihil probauerit, conſiderabit quale illud eſt uitiũ, hoc
eſt, ſi tã graue, ut producentẽ, illiſq. ſcripturis & inſtru-
mento utentẽ inquirere, carcerare, ac punire poſſit, ob-
ſeruando illos gradus pręſũptionis, & ſuſpicionis & in-
diciorũ, quæ ex Bar. in l. admonendi, & aliis explicaui-
mus ſupra in quæſt. 7. ſi uero uidebit iudex inſtrumen-
tũ & ſcripturã non habere aliqđ uitiũ uiſibile & patẽs,
ei adhærebit, fidemq. præſtabit, donec uſq. is qui eã im

Digitized by Google

pugnat ob aliquod vitium latens & inuiſibile, vt puta non obſeruatum ſtylum & conſuetudinem, vel quod non contineat veriſimilia, vel ob aliud ſimile vitium, quod oculis cerni non poteſt, illud probet. Eo autem vitio ſic probato, per eoſdem gradus præſumptionis, indicii & ſuſpicionis progredietur iudex ad inquiſitionẽ, carcerationem, torturam & pœnam, ſicuti in caſu vitii patentis, vt diximus ſupra. In hoc enim (ſi recte conſide
11 rabimus) ſolo, differt † vitiũ patens & viſibile a vitio latenti & inuiſibili, quod patens onerat ipſum producentem, vt ſcripturam inſtrumentumque comprobet aliis probationibus diluendo vitium ipſum. Vitium vero latens & inuiſibile onerat eum, contra quem facta eſt productio, vt ipſe vitia ipſa probet & detegat. Vtroq. tamẽ in caſu ſaluæ ſunt exceptiones, & defenſiones tam producentis, quam eius contra quem facta eſt productio.

De præſumptione ſeu ſuſpicione falſi, quæ verſantur
12 † circa teſtes, reſponderunt Dec. in conſil. 189. & Curt. Iun. in conſ. 64. nu. 5. Illis enim ſuis in caſibus agebatur de fide adhibenda, vel non adhibenda ipſis teſtibus. Vitium tamen hoc quod circa teſtes verſatur, latens & inuiſibile eſt, cum viua vox eorum ſit, non autem ſcriptura, cuius vitium oculis cerni poteſt. Si enim atteſtationes in ſcriptis redactæ eſſent, non de teſtibus ipſis, ſed de ſcriptura actorum diſputatio eſſet.

Præſumptiones & ſuſpiciones, quid, & quantum operantur, in crimine hæreſis, breuis, & clara explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Suſpiciones in crimine hæreſis, ſecundum tres caſus diſtinguuntur.*
2 *Suſpicio leuis non eſt ſufficiens, vt quis habeatur pro hæretico.*
3 *Iudicium temerarium eſt, cum quis iudicat de his, quæ dubia ſunt propter leues coniecturas.*
4 *Inquiſitori quando etiam non liceat procedere ad interrogandũ, quid ſuſpectus de fide ſentiat.*
5 *Hominem honeſtum in iudicium trahere, ob leuem ſuſpicionem, eumq. de fide interrogare, graue & iniuſtum videri.*
6 *Purgatio canonica quem habeat effectum.*
7 *Suſpicio vehemens in hæreſi quæ ſit. Et quos habeat effectus. num. 11.*
8 *Suſpicio vehemens oritur etiam ex grauiſſimis criminibus longe ab hæreſi diſtantibus.*
9 *Commiſcens ſe ſe cum conſanguineis, affinibus, monialibus, commatribus, vehementer redditur de hæreſi ſuſpectus.*
10 *Iuramenta ſcelerata facere ſolitus, de hæreſi valde redditur ſuſpectus.*
12 *Relapſus in hæreſim vt quis dicatur, quid requiratur.*
13 *Purgationem canonicam vel abiurationem acceptare recuſans, excommunicatur.*
14 *Suſpicio violenta in hæreſi quæ ſit, & quem effectum habeat. num. 15.*

QVAESTIO C.

QVæro centeſimo, & vltimo, præſumptiones vel ſuſpiciones quæ ſufficiant, ac quid operentur in crimine hæreſis? Hac in diſputatione, ſecutus communes
1 aliorum traditiones, diſtinguo tres † caſus, quemadmodum tres ſunt ſuſpicionis ſpecies, leuis, vehemens, & violenta.

Primus itaque eſt caſus cum agitur de leui ſuſpicione. Eſt leuis ſuſpicio, quando leuiter ſuſpicamur, ſicuti illa quę prouenit ex ſignis exterioribus operũ aut verborum, ex quibus capitur coniectura, qua concludi poteſt non quidem frequẽter, ſed raro, ſeu caſu, quod talia dicens, vel faciens, hæreticus ſit, idq. deducitur leui cõſequentia, vt puta, ſi argumẽtemur, Petrus deierat frequẽter, ergo hæreticus eſt. Iuxta ex ſententia Gerſ. de proteſt. conſid. vlt. tradit Simanc. in comment. cathol. inſtit. tit. 50. n. 24. Eſt etiam exemplum, vt ſi quis vitã viuat, mores ve habeat diſſimiles a Chriſtiane viuentib. vt declarat Epiſcopus Balneoreg. in iud. inquiſ. in verbo, ſuſpicio, nu. 2. Prætereo hic alia exempla, quæ a noſtris commemorari ſolẽt, & quæ nos ſuo loco explicabimus. Hæc
2 leuis ſuſpicio † non eſt ſufficiens, vt quis habeatur pro hæretico, c. excommunicamus, de hæret. in 6. Nõ enim mouere hæc debet animum conſtantis viri, ad ſuſpicandũ tã graue crimen, ſed potius ad interpretandũ in partem benigniorem, c. eſtote, de regul. iur. Et huc facit qđ ait Cic. ſcribens ad Q. fratrem, his verbis (vt quiſque eſt vir optimus, ita difficillime eſſe alios improbos ſuſpicatur.) Hæc ille. Accedit, quod ſuſpicio de homine Chriſtiano ex leuibus ſignis, haud leue peccatum eſt. Cũ talis ſuſpicio ſit actus voluntarius a recta rõne diſſonans. Neque enim ex leuibus ſignis moueri debemus aduerſus catholicos, quibus iniuria fit, ſi malam de eis opinionẽ habuerimus, abſq. iuſta & probabili cauſa, vt ſcribũt D. Tho. 2. 2. q. 60. art. 3. & Caiet. in Summa, in verb. ſu-
3 ſpicio. Et præterea iudicium † temerariũ eſt, cum quis iudicat de his, quæ dubia ſunt, propter aliquas leues cõiecturas. Ita D. Tho. & Caiet. & illis accedunt Soto lib. 3. de iuſt. & iur. q. 4. art. 3. & in ſpecie Siman. in d. tit. 50. nu. 18. qui quidem num. 19. ſubiungit, reiecta opinione
4 Afflic. & Carrer. nec ẽt licere inquiſitori † procedere ad interrogandũ, quid ſuſpectus ille ſentiat de fide catho
5 lica. Quandoquidem honeſtum hominem in † iudicium trahere ob leuem ſuſpicionem, eumq. interrogare de fide, ac dubitare, an catholicus ſit, graue quidem & iniuſtũ uĩ. Hoc tamen intelligit, & declarat Simanc. niſi hic leuiter ſuſpectus eſſet perſona uilis, abiecta, uel infamis. Nam is in iudicium uocari, & interrogari poterit, quã ſententiam recipit & Io. Royas in tract. de hæret. par. 2. n. 20. Præterea ſi contra hunc leuiter ſuſpectum laborat mala fama, compelli poterit, ut canonica purgatione ſe tueatur, uel adhiberi poterit abiuratio de leui ſuſpicione, ut in c. excommunicamus, de hæret. ibi, qui aũt in-
6 uẽti † fuerint, &c. & in c. accuſatus, de hære. in 6. Et hũc parit effectum purgatio, uel abiuratio, ſi deinde incidat in hęreſim, ut grauius puniatur, tãetſi dici non poſſit relapſus, ut in d. c. accuſatus, ſancitũ eſt, & tradit Balneoreg. in d. iud. inquiſ. in verb. ſuſpicio, n. 6.

7 Secundus eſt caſus, quando agitur de ſuſpicione † uehementi. Hæc ſane ſuſpicio eſt, quæ ſumitur ex ſignis exterioribus operũ, aut uerborum, ex quibus concludĩ ſolet frequenter, & ut in pluribus, ꝙ talia dicens, uel faciẽs ſit hæreticus, ut ſi quis propoſitiones hæreticas publice aſſerat, uel adoret ſepulchrum Mahumeti. Nã etſi poſſibile ſit, quod iſta ſine errore intellectus, aut ſine pertinacia dicantur, aut fiant, eccleſia tamen, quæ iudicat exteriora, præſumit uehementer huiuſmodi homines hæreticos eſſe, niſi forte purgauerint ſeipſos, probãdo ignorantiã, timorẽ, uel fictionẽ, & oſtendendo ſe correctioni paratos. Hæc Gerſ. in eo. trac. de proteſt. quem ſecutus eſt Simanc. in d. tit. 50. n. 25. qui quidem nu. 30.
8 ſubiũgit, ſuſpicionẽ quoq. uehementẽ † oriri ex grauiſſimis criminibus longe ab hæreſi diſtãtib. Nam qui catholicus eſt, Deum timere, & ab huiuſmodi criminibus
9 abſtinere ſolet. Vnde qui cum fęminis † conſanguineis, affinib. monialibus, cõmatribus, aliiſq. id genus facile commiſcetur, non immerito uehementer ſuſpectus cenſeri põt, idq. (ait Simancas) auctoritate Apoſtoli ad Roman. c. 1. & ibi Chryſoſt. ſerm. 3. & D. Auguſt. ad fratres in Eremo, ſerm. 47. Ita quoq. ualde ſuſpectus de hæreſi
10 eſt, qui iuramenta † ſcelerata ſolet facere, ut ſcriptũ reliquit Iaſ. in l. 3. §. iurari, n. 11. de iureiur. Prætereo hic cętera

tera

ſera exempla vehementis ſuſpecti de hæreſi, quæ quidem commemorantur a Siman. præcit. loco, num. 31. & 32. & a Balneoreg. in d. verb. ſuſpicio, num. 10. cum multis ſubſequen. & nos vberius infra in 5. præſump. ex
11 plicabimus. Hæc vehemens ſuſpicio operatur, † vt ſuſpectus iſte de ipſo crimine poſſit interrogari, non tamen poterit tanquam hæreticus damnari, cum nullus etiam pro vehementi ſuſpicione debeat de ipſo crimine damnari, c. literas. §. vlt. de præſump. vbi Felin. num. 22. qui alios recenſet, quod intelligo pœna ordinaria, Cum extra ordinem pro iudicis arbitrio puniri quidẽ poſſit, ſicuti in eo c. literas. §. vlt. illi vehementer ſuſpecto, indicta fuit aliqua pœnitentia, quæ quidem impoſita non fuiſset, niſi aliquo modo deliquiſset, & poſt multos ſcripſi in conſil. 82. num. 146. hunc vehementer ſuſpectum puniri pœna pecuniaria. Huic etiam ſuſpecto iniungi poterit, quod purget ſe purgatione canonica, vel quod abiuret de vehementi hac ſuſpicione, omnem generalẽ hęreſim, & præſertim illam, de qua ſuſpectus eſt, cap. accuſatus, de hæret. & ca. inter ſolicitudines, de purgat. cano. & ſcribunt multi relati a Felin. in cap. literas, num. 21. de præſump. Hic ſuſpectus, ſi deinde in hæreſim vere incidat, non tamen cenſetur relapſus. Cum
12 ad hoc, vt quis † relapſus dici poſſit, requiratur, ut ſemel ſaltem lapſus fuerit ad aliquã hęreſim. Ita Balneoreg. in iudiciali inquiſ. in verb. ſuſpicio, num. 7. & 8. Io. Royas in loco ſupra citato, nu. 332. Quam ſententiam declaraui in conſil. 82. num. 147. & num. 152. ibi dicta non repeto. Illud quoque annotandum hic eſt, ex eodem Balneoreg. præcitato in loco, num. 8. quod ſi vehe-
13 menter ſuſpectus purgationem, † vel abiurationem acceptare recuſauerit, excõmunicabitur, in qua ſi per annum permanſerit, tanquam hęreticus damnabitur, c. excommunicatus, de hæret.

Tertius eſt caſus, quando agitur de ſuſpicione vio-
14 lenta. Eſt ſane violenta ſuſpicio, † quæ magis efficaciter, quam illa vehemens inſurgit, ex ſignis exterioribus operum, vel verborum. Et Philip. Fran. in cap. cum contumacia, in glo. 2. in fi. de hæret. in 6. ſcriptum reliquit, ſuſpicionem vel præſumptionem violentam induci, quando poſt vehementem alia primam confirmans ſuperuenit. Quocirca qui poſt abiuratam ſuſpicionem vehementem in aliam vehementem reincidit, violẽter ſuſpectus appellatur, ſicuti annotauit Balneoreg. in d. verbo ſuſpicio, n. 28. qui & de his alia ſcripſit, & ſuo loco nos explicabimus.

15 Hic autẽ vehementer ſuſpectus † punitur quidem vt hæreticus, d. c. cum contumacia. Non tamen cenſetur propriè hæreticus, ſed præſumptus tantum, ſicuti ex ſẽtentia Gem. in d. c. cum contumacia, annotauit Balneoreg. vbi ſupra. num. 30.

Hæc habui, quæ ad hac quæſtionum centuriam ſcriberem.

F I N I S.

Digitized by Google

5 quod vicini ſunt, cum ſit ſententia † lata ex quadã pro-
batione præſumptiua, retractari illa debet, vt ſcribunt
Dec. in d. l. 1. nu. 64. & ibidem Iacob. Niger nu. 48. poſt
Alex. & Cæteros. Horum inquam traditio procedit, cũ
aduerſus illam præſumptiuam probationem veræ ſuper
ueniunt. Ita ẽt declari põt tex. cap. cum dilectus. il 2. de
6 purg. canõ. quo diffinitum eſt damnatum † ob id quod
in purgatione canonica defecit, ſi nouæ probationes d
innocentia superueniunt, retractato iudicato, abſolui,
intelligitur ille canõ, cũ veræ probationes ſuperueniũt,
non autem præſumptiuæ. Non ignoro tamen Aret. in c.
propoſuiſti, n. 27. in fi. de probat. aliter declarare.

Ita etiam declaratur tex. in auth. nouõ iure. in fin. C.
de pœna iud. qui male iud. & quod ibi ſcripſit Ang. ſi
7 lata eſt † ſententia prætextu iuramenti a litigantib. ſu-
ſcepti, quod nil iudici dederint vt corrũperetur, iudex
abſoluitur, quæ ſententia cum ſola præſumptiua proba
tione ex iuramento. ſ. lata ſit, ob id retractatur, ſi cõtra-
riæ probationes ſuperueniunt. Intelligo hic etiam de
veris probationibus, non autem præſumptiuis.

His etiam declaratur, quod egregie docuit ad rẽ no-
ſtram Cur. Iun. in l. admonendi, nu. 21. de iureiur. poſt
Io. Baptiſt. a Sancto Seuerino ibid. ſi ſtatuto cautum eſt
8 quod fama † faciat plenam probationem, ſentẽtia eius
prætextu lata, nõ tranſit in iudicatum, ſed retractari po
teſt, intelligo poſſe retractari, ſi veræ probationes ſuper
ueniant, non autem ſi aliæ præſumptiuæ. Ita etiã decla-
ratur, ꝙ eodem in loco ſubiungit ipſe Curtius, ſi ſtatuto
9 cautum ſit, quod contumax † habeatur pro conuicto &
confeſſo. ſnĩa, quæ deinde contra eum fertur, nunquã
tranſit in iudicatum, ob id retractari poteſt, intelligo
poſſe retractari, ſi veris probationibus conſtat de illius
contumacis innocentia. Eo tñ loci recenſet Curt. ipſe
Franc. Are. in conſ. 147. n. 5. ſcribentem, ꝙ pro ipſo cõ-
tumace fieri poſſunt probationes ante latam ſententiã,
quia tunc contumax, vel eius nomine aliquis excuſatio
nem proponere, & innocentiam probare põt, ſecus iam
lata ipſa ſententia, ſi a ſtatuto reiicitur contumax ab oĩ
audientia, & remedio. Hinc etiam declaratur, ꝙ tradũt
10 Doctores, ſententiam † latam ex iudicio peritorum in
aliqua arte, non tranſire in iudicatũ, ſicuti ſcribũt Bal.
& Alex. in l. ſi ab hoſtib. col. 3. ff. ſol. mat. Ang. in l. quod
ſi nolit. §. ſi mancipium. ff. de ædilit. edicto. Fel. in c. pro-
poſuiſti, col. pen. ver. quarta concluſio. de prob. Afflict.
in deciſ. 33. n. 6. Hæc ſane traditio intelligitur, quando
contrariæ probationes adducuntur. Non enim hæ reii-
ciuntur. Ita declaratur illa doctrina, quod ſententia la-
ta ſuper ætate ex aſpectu non tranſit in iudicatũ, vt tra-
dunt Bart. in l. minor 25. annis. adito. & in l. de ætate, n.
16. ff. de min. Bal. in l. ſi minorem. C. de in integ. reſtit. &
in l. 2. col. 2. verſ. ſed hic dubitatur. C. quando fiſcus vel
priua. & Fel. in c. ſignific. n. 8. de homic. Hoc ſane intelli
gitur, vt non tranſeat in iudicatum, quin poſſint fieri
probationes contrariæ, ſicuti cæteris in caſibus ſupra
commemoratis ſcripſimus.
11 Tertius eſt caſus, † cum ſententia eſt lata ex præſum-
ptionibus iuris, & deinde contrariæ præſumptiones vel
iuris, vel hominis adferuntur. Hoc equidem caſu nõ re-
tractatur ſententia, ita ſcribunt Abbas & Aret. in d. ca.
propoſuiſti, & ibidem Fel. nu. 11. de proba. Ea eſt huius
aſſertionis rõ, quod ſuperueniens cõtraria præſumptio
non plus efficit rem eſſe certam ac indubitatam, vt iam
ante fuerat. Hinc intelligimus erraſſe illos, qui ſcripſe-
12 runt, ſententiam † a petitis in arte latam, facile retracta
ri, ob id, quod ſola iuris præſumptione fulcita eſt, ſi no-
uæ, contrariæq. iuris probationes ſuperueniant. Cuius
quidem opinionis auctores ſunt Butr. in d. c. propoſui-
ſti, col. 1. verſ. nunquid añt. de prob. poſt Io. And. in ad-
ditio. ad Spec. tit. de homic. §. 1. verſ. ſed pone. Alc. in l.
ſi ab hoſtibus, n. 10. ff. ſol. matr. & cõem aſſeruit Dec. in
l. 1. in tertia lect. n. 65. ff. ſi certum peta. & idem Deci. in
conſ. 278. in fine. Clarius idem ſcripſit Iaſ. in repet. l. ad
monendi, n. 39. ff. de iureiur. & in l. ſi conuenerit, num.
21. ff. de re iud. Eſt inquam horum aſſertio, atque tradi-
tio falſa. Nã cũ & ſcda ſententia ſola præſumptione ni
tatur, dicendũ eſt retractari non poſſe, ſicuti aduerſus
Io. Andreæ, Butrium & cæteros iam relatos, ſcripſerũt
Abbas in d. c. propoſuiſti, & ibidem Dec. n. 14. ad finẽ,
aſſerit, hanc poſteriorem Abbatis opinionem eſſe de
iure veriorem. Et eandem ſecuti ſunt Iaſ. Balbus deciſ.
241. Scala Patauinus. lib. 4. de conſi. ſapien. c. 21. Marius
Salomonius in §. reſponſa prudentum. inſt. de iure nat.
gent. & ciuil.

Hinc etiam intelligimus multo magis falſam eſſe tra
13 ditionem eorum, qui dixerunt † ſnĩam latam ex conſi-
lio ſapientis, ſcdm ſtatuti diſpoſitionem retractari ex
conſilio ſapientioris. Hanc equidẽ opinionẽ male affir
marunt But. in d. c. propoſ. de prob. Rom. in l. cum qui-
dam. §. quod dicitur. de acq. hær. & in conſ. 228. in fine.
& Alex. in l. ſi ab hoſtibus, n. 12. ff. ſol. matr. qui aſſeruit
hanc eſſe ſingularem traditionem, quam etiam commẽ-
darunt Iaſ. in rub. in fi. & in repet. l. admonendi, nu. 41.
ff. de iureiur. & in l. ſi conuenerit, nu. 21. ff. de re iud. &
Petraſancta ſing. 20. Dec. in conſ. 278. in fi. Rui. in conſ.
34. n. 1. lib. 1. Marſil. in l. vnica, n. 47. C. de raptu virg. &
ſing. 427. plures ſunt caſus.
14 Declaratur hic caſus, vt locum non habeat, quãdo †
conſenſu aduerſarii, pro quo lata eſt ſententia, admitti-
tur præſumptiua probatio, ita declarat Ripa in l. admo
nendi, n. 43. ff. de iureiu. poſt Iaſ. & Cur. Sen. ibid.
15 Quartus eſt caſus, cum ſententia eſt lata † ex præſum
ptionibus iuris, & deinde contraria præſumptio iuris &
de iure ex aliquo actu ſuperuenit. Hoc in caſu iſta ſentẽ
tia retractatur. Ita Abbas, Aret. & Fel. in d. c. propoſui-
ſti. de probat. qui ita interpretantur l. ſi qui adulterii. C.
ad leg. Iul. de adult. quo loci ita etiam declarat Bal. nu.
3. poſt gl. ibi. & idem docuit Cur. Sen. in l. admonendi,
n. 22. de iureiur. & idem ſenſit Fel. in c. ſignificaſti. num.
8. de homicid. Alex. in l. 1. num. 29. ff. ſi certum petatur.
Cum enim de cõmiſſo adulterio, vir & mulier eſſent ac-
cuſati, & præſumptiones admiſſi criminis extarent, eã
accuſationem effugerunt, probationibus factis, quod
eſſent ſanguine coniuncti, qua conſanguinitatis præſũ
ptione, euitabant eam præſumptionem commiſſi adul-
terii, ob id abſoluti fuerunt. Deinde hi vna matrimoniũ
contraxerunt, ex quo quidem actu præſumptionem ma
xime efficacem, quam iuris & de iure appellamus, fece
runt Imperatores Theodoſius, Arcadius, & Honorius,
illos deliquiſſe, atque ita abſolutionem nil eſſe impedi-
mento, quominus ſeueriſſime puniri deberent. Nam il-
la præſumptio tam violenta æquiparatur confeſſioni, q̃
vim habet etiam aduerſus præſumptionem iuris, & de
iure, ac etiam aduerſus rem iudicatam, vt diximus ſu-
pra in primo caſu. Cæterum conſtitutio hæc traditionẽ
hanc probare videtur, cum ibi nulla ſuper præſumpto
adulterio lata fuerit ſententia abſolutoria, ſed ſolum is
accuſator ob ſuperuenientem præſumptionem prætex-
tu conſanguinitatis ab accuſatione deſtitit, ſicuti ibidẽ
ſenſit Accurſius, & clarius explicat Cynus, & cũ eo Sa-
licetus, qui quidem ſubiungit, quod forte non improba
biliter dici poteſt, quod iudex non abſoluit ſimpliciter
accuſatum, ſed cauſa adiecta, quod crimen in eo non p̃-
ſumatur, ob ſanguinis coniunctionem. Quæ ſane cauſa,
cum falſa detegatur, ob ſubſecutum matrimonium, ab-
ſolutio illa euaneſcit. Vel etiam (ait Salicetus) lata ibi
fuit abſolutoria prætextu falſarum probationum ſuper
affinitate, non mirũ ſi retractatur, iuxta l. 2. & 3. C. ſi ex
falſis inſtr. & tradunt Soc. Iun. in conſ. 40. n. 6. 8. lib. 2.
Iaſ. in l. ſi is, ad quem. nu. 19. de acq. hær. Ruin. in conſil.
89. num. 15. lib. 2. & Ripa in l. qui Romæ. §. duo fratres.
num. 31.

n. 31. de verb. obl. Quæ ſane poſterior Saliceti interpretatio a communi aliorum non diſcrepat. Eſto enim ſententiam prætextu falſarum probationum fuiſſe latã, illa probationum falſitas non aliunde detecta fuit, quã a præſumptione illa ſubſecuta iuris & de iure. Habet ergo vim hæc ipſa præſumptio iuris & de iure, vt iam lata ſententia ex præſumptione iuris ſola retractetur.

Sententia lata ex præſumptionibus, an exequi debeat.

SVMMARIVM.

1 *Sententia priuſquam in iudicatũ tranſeat, exequenda non eſt.*
2 *Sententia ex præſumptionibus lata exequutioni mandatur interim dum de retractatione dubitatur.*
3 *Sententiam in cauſa matrimonij latam in iudicatum non tranſire.*
4 *Sententiam latam ex probationibus priuilegiatis exequendam eſſe. Et quod illa ex contrariis probationibus retractetur. num. 5.*

QVAESTIO XCVI.

QVæro nonageſimoſexto, an hæc ſententia lata ex
præſumptionibus, etſi non tranſeat in iudicatum,
ſit tamen exequenda? Dicendum videbatur, exequen-
1 dam non eſſe, cum tunc demum † exequenda ſit ſenten
tia, qñ iam in iudicatum lapſa eſt, c. quoad conſultatio-
nẽ, de re iud. Orian. in c. quoniã contra. in verbo, inter-
locutiones, & appellationes, n. 40. de probat. & cõfert l.
1. C. de exec. rei iud. & ibidem Bal. & cæteri, & Paul. Gir
lan. de relax. carcerato. c. 2. Cęterum contrarium verius
2 eſſe opinor, nẽpe ſententiã † hanc eſſe executioni mittẽ
dam interim dum dubitatur de retractatione, ita enim
3 dicimus, quod licet ſentẽtia lata in cauſa † matrimonii
non tranſeat in iudicatũ, vt probat c. fraternit. de frig.
& malef. & ſcribunt oẽs ibi. & Fel. in c. ſignificaſti. nu. 8.
de homic. Nihilominus ſententia hæc executioni man-
datur, & ob id mulier, ad cuius fauorem pro diſſolutio-
ne matrimonii lata eſt ſententia, alteri viro nubere po-
teſt. dic. c. fraternit. vbi gloſſ. in verbo, per errorem: & in
verbo, fornicatio. Butr. & Imol. in c. conſang. de re iud.
dum dixerunt matrimonium ſeparari cognito eius im-
pedimento, per ſententiamq. declarato. Et in ſpecie, ꝙ
4 ſententia † lata ex probationib. priuilegiatis, quales eſ-
ſe videntur præſumptiones & coniecturæ, ſit exequen-
da, ſcripſit bene eruditus Scala Patauinus in tract. de cõ
ſil. ſapientis, li. 4. c. 22. ſic declarando traditionem. Inn.
in c. tua nos. de cohab. cler. & mulier. & Ang. in l. 1. Co.
ſenten. reſcind. non poſſe; qui ſcripſerunt ſententiã la-
5 tam ex probationibus priuilegiatis † poſſe retractari ex
contrariis probationibus. Et propterea ſcripſit præcita
to loco Scala, quod etſi ſententia lata ex conſilio ſapien
tis non tranſeat in iudicatum, ex multorum opinione, at
tamen executioni mittenda eſt.

Pœna ordinaria puniri an poſſit de delicto conuictus præſumptionibus & coniecturis.

SVMMARIVM.

1 *Pœna ordinaria puniri pro delicto poſſe eum, quem præſumptione iuris & de iure conſtat deliquiſſe. Et quam ob cauſam. num. 2.*
3 *Iudicis partes in confeſſum & conuictum nullæ ſunt alię, quam in condemnando.*
4 *Pœna ordinaria quando iudex punire poſſit ex præſumptione legis ſecundum quam de delicto conſtat, & quot modis id euenire poſſit. n. 5. & 6.*
7 *Iudex quod a lege immutatum non eſt, ſequi debet.*
8 *Homicidia & delicta ſimilia, dolo præſumuntur a lege, cõmitti.*
9 *Delictum iuris ſola præſumptione probatum, pœna ordinaria nõ puniri, erroneum affirmatur. Idem de opinione Fel. n. 10.*
11 *Incendium etſi inhabitantium culpa commiſſum præſumatur, nemo tamen ad emendationem damni tenetur, ſi de perſona determinata non conſtet. Vide n. 12. 13. & 14.*
15 *Pœna mitior arbitrio iudicis imponi debet, quando de delicto cõſtat ſolummodo ſuſpicionibus hominis vel legis.*
16 *Pęna ordinaria indici non debet, quando de ſola pręſumptione hominis non violenta agitur.*
17 *Pœnam extraordinariam locum habere, quando de delicto conſtat ex præſumptione hominis vehementi.*
18 *Præſumptiones hominis non violentę, vel etiam vehementes, non ſunt coniungendæ ad conſtituendam plenam probationem quoad pœnam ordinariam.*
19 *Pœna ordinaria puniendum, quem deliquiſſe cõſtat pręſumptione hominis violenta, ſecundum quoſdam. Et per quem iudicẽ, n. 21. Aliæ referuntur opiniones, n. 22. & 23.*
20 *Pœnæ ordinariæ deprecatio nulla eſt, vbi vehemens eſt perpetrati criminis præſumptio.*
24 *Iudex ſententiam temperare debet, quando de delicto conſtat ſolum præſumptione hominis violenta. n. 25.*
26 *Proteſtatio iuri repugnans, atque non conſiſtens in poteſtate hominis, nil prodeſt.*
27 *Lex & natura non admittit duo pugnantia in vno ſubiecto.*
28 *Facta ſunt diuidua.*
29 *Probatio dubia nil prodeſt.*
30 *Facinus nocentis impunitum relinqui ſatius eſt, quam innocentem damnari.*
31 *Sententiam mediam ſemper iniquam dici, & n. 33.*
32 *Delicto pœna vt conueniat, iudex cauere debet.*
34 *Probatio liquidiſſima requiritur in pœnis.*
35 *Facti qualitas minuere debet delicti pœnam.*
36 *Probatio non auget, vel minuit delictum.*
37 *Probatio eſt quid extrinſecum, poſt delictum perfecte conſummatum ſuperueniens.*
38 *Iudici permiſſum eſt, ne ex toto abſoluat, nec ex toto condemnet.*
39 *Pęnam delicti ordinariam imponendam, quando præſumptio eſt violentiſſima, etſi non indubitata.*

QVAESTIO XCVII.

QVæro nonageſimoſeptimo, an ex præſumptionibus & cõiecturatis probationib. pęna ordinaria poſſit, & debeat a iudice imponi, vel non? Hæc iuris quæſtio adeo perplexe & ſubobſcure a noſtris explicata eſt, vt vix ſcire poſſint qui in foro & iudiciis verſãtur, quid obſeruandum ſit. Ego autem meis pro viribus lucem aliquam tantæ obſcuritati adferre conabor. Itaque caſus aliquot ita diſtinguo.

Primus eſt caſus, cum ex præſumptione iuris, & de
1 iure, conſtat aliquem deliquiſſe. Hoc in caſu † pœna or-
dinaria, quæ pro eo delicto imponi ſolet, eſt omnino in
dicenda. Ita manifeſte cenſuit Albert. Gand. in tract. de
maleſic. ſub rub. de præſumpt. & indiciis indubitatis, ex
quibus ſequi poſſet condẽnatio, col. 3. ver. ſolutio vẽ. &
col. pen. ver. primũ eſt indubitatũ. Idem ſenſerunt Bal.
in l. vlt. nu. 2. C. de prob. & Matth. notab. 119. Nota, qđ
præſumpt. o. in fi. dum allegando l. ſi qui. C. de adul. quæ
de præſumptione iuris & de iure loquitur, ſcripſerunt,
quod illa ſufficit ad condemnationem pœnę ordinarię,
ex quo dixerũt habere vim plenæ probationis. Et Mat-
theſilanum ſecuti ſunt Iaſ. in l. non hoc, col. 4. ver. intel
lige tamen. C. vnde legi. & Marſilius in rub. de probat.
n. 252. Et his addo Franciſcum Brunum in tract. de in-
diciis & tortura, par. 4. q. 4. n. 15. Et idem ſcripſit Aug.
Arimine. in addit. ad Ang. de maleficiis, in verbo quod
fama publica, nu. 25. Quam quidem ſententiam probat
d. l. ſi quis. C. de adult. Illa enim eſt præſumptio iuris &
de iure, ſicuti ibi omnes intelligunt, & dicemus inf. lib.

5. prę-

2 5.præſump.& ideo † pęna ordinaria indicitur,cũ lex eũ
habeat eo de crimine confeſſum & conuictum. Ita etiã
interpretari poteſt l.conſiliarios.C.de aſſeſſo. Ille enim
ſubtrahens aſſeſſorem ante præſtitutum tempus quin-
quaginta dierum,punitur ad quadruplũ tanquam cõ-
feſſus & conuictus de crimine. Illa mihi uĩ præſumptio
iuris & de iure, poſteaquam iudicatur confeſſus & con-
3 uictus,in quem † nullæ ſunt partes iudicis, niſi in cõdẽ-
nando,l.1.ff.de confeſſ.& cõfert d.l.ſi qui.C.de adul.&
d.l.cõſiliarios,fuſius explicabimus infra lib.5.præſ.47.
Ita ẽt intelligi põt l.excipiuntur, vbi Bal.& Igneus n.3.
ff.ad S.C.Sylla.& explicabimus infra lib.5.præſ.48. Ita
pariter loqui mihi videtur tex.in d.c.ruſus.11.q.3.quẽ
fuſius declarabimus infra lib.5.Præſ.49. Et huius ſnĩæ
ratio eſt clara & manifeſta,quia habet pro certo rẽ ita
eſſe,cum probatio hæc apud legem ſit clariſſima atque
apertiſſima,ita quod iudex nil habet dubitare,ſed pro-
nunciare debet,rẽ ita eſſe,vt & lex ipſa declarauit. Re-
ctè ergo indicitur pęna ordinaria. Et hæc ſnĩa magis &
magis confirmatur ex ſubſequenti caſu.

Secundus eſt caſus,quando iudex procedit & condẽ-
4 nare † vult ex præſumptione legis ſecundum quã de de-
licto conſtat. Id quod altero de duobus modis euenire
5 poteſt. Aliquando enim lex † ſpecialiter imponit pœnã
certam illi delinquenti, conuicto iuris præſumptione,
Et tunc illa ſequenda erit, ſicuti ipſa ſtatuit in caſibus
quos infra in ſexto caſu commemorabimus,ſi ergo eue-
niet ſimilis caſus,eam pęnam imponet iudex. Aliquan-
6 do vero lex † præſumptionem probat in aliquo genere
delicti,ſed tamẽ certam pęnam ob id nõ ſtatuit, vt mul
tis in caſibus non ſanciuit. Et tunc iudex non tempera-
bit ſuam ſententiam,ſed imponet pęnam ordinariã pro
eo delicto regulariter impoſitam. Ea eſt ratio quia de
delicto iã certo conſtat, cum præſumptio legis ſit clara
& liquida probatio, vt ſupra ſuo loco diximus,cũ ergo
conſtet de delicto,& a lege ipſa certa & ſingularis pęna
nõ ſit indicta,atq. ita pęna ordinaria temperata nõ eſt,
illa ordinaria eſt imponẽda,quia ſi legiſlatori placuiſ-
ſet eo in caſu pęnam illam ordinariam tẽperare, id fe-
7 ciſſet. Debet ergo iudex † ſequi quod a lege non fuit im
mutatum. Et hoc in caſu pœnam ordinariam eſſe impo
nendam ſcripſerunt Abbas in c.accedens,n.6. de accu-
ſat. Fel.in c.afferte,nu.7.de præſ.Fran.Brun.in tract. de
indiciis & tortura part.1.q.4.nu.15. qui eiuſdẽ opinio-
nis recenſet Auguſtinum Ariminen. in additio. ad An-
gelum de maleficiis,in verbo,quod fama publica, nu.
23.& 24.Soc.Sen.in l.non vtique,col.pen.verſ. nec abſo
lute.ff.de except.qui idem affirmaſſe Io. Andreæ & Bal
dum ſcribit. Idem affirmarunt Dec.in c.cum venerabi-
lis,nu.19.de except.& in l.1.in 3.lectura,nu.63.ff.ſi cer
tum peta.& ibidem Iacobus Alba nu.116.& Purpur.n.
110. Quæ quidem traditio fulcitur l.1.C.ad leg.Corne-
liam.de ſicar.quam ita clarius ac alii fecerũt, perpẽdo.
8 Homicidia,& † cętera delicta ſimilia, dolo cõmitti a le-
ge præſumitur,l.ſi non conuicii.C.de iniuriis.& cap.1.
de præſumpt.& differemus infra lib.5.præſumpt.45.cũ
ergo quis homicidium perpetrauit,ſi non probat, ſe ſi-
ne dolo illud commiſiſſe, punitur pęna ordinaria legis
Corneliæ de ſicariis. Ecce ergo,quod homicida præſũ-
ptiue doloſus, pęna ordinaria punitur. His manifeſte
9 conſtat erraſſe illos,qui opinati ſunt, delictum † ſola iu
ris præſumptione probatum, puniri non debere pœna
ordinaria. Quo quidem in errore ex antiquis fuit Al-
bertus Gandinus in tract.de maleficiis, ſub rub.de indi
ciis indubitatis, ex quibus ſequi poſſet condemnatio,
column.3.verſ.ſolutio videtur. Is enim propoſita qua-
dam facti ſpecie,quæ tota verſabatur circa pręſumptio
nes hominis,ſcripſit conuictum per præſumptiones iu
ris pæna ordinaria non puniri.

Hic caſus procedit non ſolum,quando pręſũptio eſt
approbata a iure in ſpecie illius criminis, ſed etiam in
genere quoad cætera negotia & actus. Nã ſi lex appro-
bauit quoad multa, facilius approbaſſet quoad vnã ſpe
ciem,quando de ea ſola fuiſſet actum.

10 Hinc intelligimus † erraſſe Felinum in c.afferte,n.8.
de præſumpt. Dum dixit relatam communem opinio-
nem procedere,quando hæ præſumptiones ſunt appro-
batæ a lege, in ſpecie illius criminis,ſecus ſi in genere.
Et Felin.viſus eſt ſequi Iacobus Niger in l.1.n.44.ff.ſi
certum pet. Verius enim eſt procedere etiam cum præ-
ſumptio in genere approbata eſt. Nec vrget conſidera-
tio, qua viſus eſt Felinus quia nec ſolida nec vera eſt,
ait ille, incendium præſumitur culpa inhabitantiũ com
miſſum,l.3.§.1.verſ.& quia plerunque.ff.de offi. præfe-
cti vigil. Et tamen incendiarius non punitur pœna ordi
naria corporali,ſed pecuniaria,& aliquando fuſtib.cæ-
ditur. Hæc ſane conſideratio vera non eſt. Nam (ſicuti
vberius explanaui libro 2.de arbitrariis iudicum, caſu
11 390.) ſi non conſtat † de perſona determinata, quę incẽ
dium immiſit,tunc nemo tenetur etiam ad emendatio-
nem damni, vt ſcripſi in d.caſu 390.nu. 4. & ibidem n.
6.dixi, hanc culpam præſumptam eſſe culpã leuiſſimã,
nimirum ſi pæna aliqua corporalis non imponitur, &
vbi conſtat,cuius culpa exortum ſit incendium. Si ve-
12 ro conſtat † incendium eſſe leui culpa immiſſum, puni-
tur ille ad damni emendationẽ, vt dixi in dic. caſu 390.
num.12.& ibidem nu.20.ſcripſi,poſſe etiam puniri pę-
na extraordinaria. Si vero conſtat incendium fuiſſe im-
13 miſſum † lata culpa alicuius, is punitur ad emendatio-
nem damni,ac pęna vel corporali citra mẽbri abſciſſio
nem, vel pecuniaria. Ita ſcripſi in d.caſu 390.n.24.poſt
Bal.in l.data opera,n.4.C.de iis,qui accuſ.non poſ. Et
hoc in caſu poteſt procedere conſideratio Felini in d.c.
afferte,n.8.hunc incendiarium puniri pœna fuſtigatio-
nis, quæ quidem ob legis determinationem eo in caſu
14 ordinaria appellari põt. Si vero conſtat incendiũ † fuiſ-
ſe dolo immiſſum, punitur etiam pęna mortis, vt ſcripſi
in dic.caſu 390.n.25.

Non etiam obſtat alia conſideratio Iacobi Nigri in
d.l.1.num. 44.cum (inquit ille) aliquis eſt conuictus de
delicto per teſtes,qui tanquam vicini atteſtati ſunt illũ
deliquiſſe, reddentes rationem ſui teſtimonii, quia vi-
cini ſunt. Quæ quidem ratio præſumptiue tantum con-
cludit,cum præſumptio hęc ſit,quod vicinus ſciat facta
vicini, vt ſuo loco differemus. Hoc delictum ita præſum
ptiue probatum, nõ punitur pæna ordinaria, ſed mitio
ri extra ordinem iudicis arbitrio, vt tradit Alex.in d.l.
2.nu.28.ff.ſi cer.pet. Id quod non alia ratione continge
re vĩ, quam qđ (vt dicebat Niger) illa pſumptio iuris,
qua dicimus,vicinũ præſumi ſcire facta vicini, genera-
lis eſt,non aũt ſpecialis quoad certũ delictũ. Hæc ſane
conſideratio nil vrget, tũ ꝙ Dec. & reliqui recentiores
in d.l.1.ff.ſi cert.pet. diſſentiunt ab Alex. tum ẽt quia
verũ vĩ, ꝙ eo caſu feratur ſnĩa ex probationibus præſũ
ptiuis,ſed ex veris. Nam cum teſtis dicit,ſcio illum ita
feciſſe, præſupponit ſe ea de re ſcientiam habere,quan-
quam rationem præſumptiuam alleget, fundatur ergo
ſententia immediate in ſcientia teſtis, non autem in ſo-
la ratione mediata,atque ita præſumptiua.

Tertius eſt caſus quando de delicto ſolummodo cõ-
15 ſtat † ſuſpicionibus hominis vel etiam legis. Hoc in caſu
imponi debet pæna mitior iudicis arbitrio. Ita Bald.in
l.presbyteri,la 1.n.12.C.de epiſc.& cler.cum dixit, ſu-
ſpectum de falſo puniri mitiori pæna. Idem docuit Ge-
min.in c.habuiſſe,in primo notab.33.diſt.quos ſecutus
eſt Fel.in c.afferte.n.6.in fi.de præſumpt. & comproba-
ri hoc poteſt ex his quæ dicemus infra q.99.in vlt.caſu,
vbi declarabimus.

16 Quartus eſt caſus,quando agitur de ſola † præſum-
ptione hominis nõ violẽta. Hoc in caſu,pæna ordinaria
indici

Digitized by Google

indici non dēt,ſed mitior arbitrio iudicis. Ita ſcribunt
multi relati a Felin.in c.afferte,num.6.de præſum.a Be-
roo in quæſt.164. & a Tiraq. in tracta. de pœnis Legū,
&c.cauſa 27. qui quidem paſſim ita intelligunt Innoc.
in c.quia veriſimile,ad finem, de præſump. Etſi verius
crediderim Innocentium indiſtincte loqui,etiam quan
do præſumptio eſt violenta, vt ſubſequenti in caſu de-
clarabimus. Et eodem modo loquitur Cardin.in cap. af
ferte. in fine,de præſumpt.qui Innocentium ſecutus,nō
diſtinguit præſumptionem violentam a non violenta,
vel a violentiſſima. Ita quoque indiſtincte loquitur Bal.
in l.ſi fugitiui.col.vlt.uerſi.ſi autem non eſt certum.Co.
de ſeru.fug.& in Rubr.de offic.deleg.num. 16. Quam
ſententiam probarunt ii ex c.afferte,de præſump.de cu
ius quidē interpretatione dicemus ſubſeq. in caſu. Ad-
fertur & ſecundo c.inter ſolicitudines,de purg. canon.
& ibi glo.vlt.ſtatuit Pontifex Maximus,deficientem in
purgatione canonica illius delicti,quod alias pœna cor
porali puniri merebatur,eſſe ſolum ab officio, & benefi
cio ſuſpendendum. Ea ratione motus eſt is Pont. quia
ſola præſumptione de delicto ille conuictus dicebatur.
Illa præſumptio hodie quidem iuris dici poteſt, ſed ta-
men ante legis approbationem erat ſola hominis. Qui-
bus conſtat minus recte ſenſiſſe eos,qui aduerſus hanc
receptam opinionem ſcripſerunt,ſicuti ſenſit bene eru-
ditus Franc.Sarm.lib.1.Selectar.interpret.cap.1.nu. 5.
ad finem.

27 Quintus eſt caſus,quando de delicto † conſtat ſola p̄
ſumptione hominis vehementi tantū. Hoc in caſu ſcri-
ptum reliquit Bal.in l.ſiue poſſidetis.col.vlt.verſ. quæ-
ro nunquid ſit.C.de probat.cōdemnationem ſequi non
poſſe.Idem ſenſit Aegid. Boſſ.in tract. cauſarum crim.
in tit.de conuictis, num. 48. Rectius mea quidem opi-
nione ſcripſit Feli.in c.afferte,num.8.de præſump.con-
demnari hunc poſſe vſq. ad fuſtigationem. Erit itaque
pœna extraordinaria. Et propterea facile poſſumus in-
terpretari Baldum,vt loquatur de pœna ordinaria,non
negarem tamen, quin extraordinaria imponi poſſit, q̄
doquidem hic caſus non diſtinguitur a ſuperiore,etſi a
me fuerit diſtinctus ob id, quod viderim Doctores iter
vehementem,& violentam præſumptionem differentiā
conſtituere.

Extenditur hic caſus,ac etiam præcedens, vt proce-
dant,quando plures hæ præſumptiones concurrerent.
28 Nam hæ † non ſunt coniungendæ ad conſtituendā ple-
nam probationem, vt ad pœnam ordinariam damnari
poſſit.Ita in ſpecie ſcripſit Gand.in trac.de malefic. ſub
Rubr.de præſ.& ind.indubitatis.col.2.& confert quod
ſcripſi ſupra q.38.in ſecundo caſu.

Sextus eſt caſus,quando de delicto conſtat præſum-
ptione hominis violenta.Hoc in caſu variæ ſunt Docto
rum opiniones.

29 Prima fuit opinio eorum,qui dixerunt,hunc eſſe † pœ
na ordinaria puniendum. Ita affirmarunt Io. Andr. in
addit.ad Spec.in tit.de probat.§.vlt.verſ.13.nu.19. Ab
ba.in c.tertio loco,num.7.de probat.Fran. Brun.in tra-
cta.de indic.& tort.par.1.q.4.nu.15.ver.aut loquimur.
& apertius Sarmient.lib.1.ſelect.interpret.cap.1.nu. 5.
30 in fine.Cum dixit, nullam eſſe pœnæ ordinariæ † depre-
cationem,ſi vehemens ſit perpetrati criminis præſum-
ptio. Et ibidem num.6.dixit probari ex leg.1.C. ad leg.
Corne.de ſicar.ac aliis nonnullis, quæ commemoraui-
mus ſupra 2.in caſu.Verum facile reſponderi poteſt,il-
los legumlatores illis præſumptionibus, nulla alia ſup-
ueniente contraria probatione, habuiſſe rem pro clara,
& comperta,atq. ita præſumptiones illas pro certis pro
31 bationibus approbaſſe. Hoc facere omnino iudex a † le
ge inferior non poteſt.

32 Secunda fuit opinio, quod nulla pœna † condemnari
debeat. Ita Butr.& Imo.in c.afferte,de præſumpt. ille n.
7.iſte nu.3.cum dixerunt, non facile damnari ad pœnā
corporalem, vel ad mulctam,clarius idem aſſeruit Gan
din.in trac.de maleſ.ſub Rubr.de præſ.& ind. indubit.
ex quibus ſequi poſſit condemnatio,col.3.verſ. ſolutio
vr̄,qui etſi ſcripſerit,ex iuris præſumptione condemna
ri quem non poſſe, nihilominus ille proponit facti ſpe-
ciem de indiciis & præſumptionibus hominis,& ait,pœ
nam aliquam non indici, & ſcribit ita Bononiæ fuiſſe
obſeruatum. Cæterū hæc opinio vera non eſt, vt ex his,
quæ ſubſequenti in caſu dicemus,apparebit.

Tertia fuit opinio eorum,qui dixerunt,hunc eſſe pœ
23 na † mitiori iudicis arbitrio puniendum. Ita Innoc.in c.
quia veriſimile,ad fin.de præſumpt. Cum dixit,iudicem
debere temperare ſententiam, & modice condemnare.
Et Innoc.loqui,quando præſumptiones ſunt violentæ,
interpretatur Fel.in d.c.afferte,num.9. in fi. de præſū.
idem quoque ſenſit Io. Andr. (vt aliqui eum intellexe-
runt)loco ſupra allegato. Et apertius Bal.in l.vlt. nu. 8.
& ibid.Caſtr.nu.5.C.de probat.& idem Bal.in l. ſi qui.
C.ad l.Iul.de adul.idem quoque docuit Abb.in d.c.af-
ferte,n.6.cum dixit,ꝙ quando ex præſumptionibus uio
lentis quis condemnari debet,iudex temperabit ſentē-
tiam,nec facile ad pœnam corporalem, vel mulctam cō
demnabit. Idem ſcripſit Butr.in c.quanto,de præſump.
dum declarat,& ſequitur Inno.in d. c. quia veriſimile.
quem ēt ſecuti ſunt Oldr.in conſ.192.nu.1. Anch.in c.
ſemel malus,col.10.de reg.iur. Roſell.in tract. de conci
liis.§.23.nu.3.clare Spec.in tit.de præſumpt.§ ſpēs.nu.
24 6.cū dixit,iudicē † debere temperare ſniam, idem ſenſe
runt commemorati a Gram.in deciſ.42.nu.6. ſic & Al-
ci.in tract.de præſump.reg.2.præſump.9.n.4.poſt Lud.
Bolog.in addit.ad Io.de Anna.in conſil.49.ſcripſit, p̄-
ſumptiones ſufficere ad puniendū pœna pecuniaria,et-
ſi non corporali ordinaria. Rimin.Iun.in conſ.817. nu.
56.li.5.& Hier.Gabr.in conſ.117.n.10.li.1. Idem a for-
tiori ſenſerunt illi,qui ſcripſerunt, eſſe etiam temperan
dam,quando præſumptionibus violentiſſimis quis dā-
nandus eſt,qua de re dicemus ſubſequenti in caſu.

Hæc itaque eſt magis recepta opinio,quod ſcilic. qn̄
de delicto conſtat ex ſola præſumptione hominis vio-
25 lenta,debet iudex † temperare ſuam ſententiam,quem
admodum obſeruatum videt a lege, quæ, dum voluit
damnari ex præſumptionibus,pœnam temperauit. Ita
ſane videmus legem obſeruaſſe in c.accedens,de accuſ.
in c.ſignificaſti,de adulter. vbi damnati ex præſumptio
nibus,pœna ordinaria mulctari non fuerunt. Ita ēt in c.
literas.§.pen.de præſumpt. vbi deficiens in purgatione
ob infamiam criminis mendacii & periurii,punitur mi
tiori pœna, nec ibi nouum aliquod crimen cōſideratur.
Ita quoque in c.de hoc,de ſimon. vbi deficiens in pur-
gatione ob crimen ſimoniæ,punitur, vt auctor illius cri
minis,& non ob aliud ſpeciale crimen. Ita pariter in c.
contumacia,de hæret.in 6.vbi excōicatus per annū, pu
nitur non vt contumax, ſed vt hæreticus, atque ita ibi
non conſideratur nouum crimen, ſed illud principale
tm̄,& tamen punitur pœna mitiori extraordinaria, ex
quo punitur ille tanquam talis,iuxta declarationē, quā
probaui in lib.2.de arbitrar.iudic.caſu 314.n.7. Quem-
admodum ergo his in caſibus lex temperauit pœnā, ita
etiam poteſt temperare iudex. Nec hic obſtat conſide-
ratio Sarmienti li.1.ſelect.interpr. cap.1.nu.10.cum di
xit, legem in caſibus ſupra enumeratis, ob id ſuſpectū
illum de hæreſi puniuiſſe, quia illa erāt crimina ſpecia-
lia, quæ ea pœna extraordinaria puniri uoluit,ut crimi-
na ipſa principalia in iudicium deducta,quemadmodū
ſi quis accuſatur,quod Semproniū occiderit,& ad pro-
bandum inducitur præſumptio,quod coadunatis homi
nibus ea nocte,qua occiſus eſt Sēpronius, armatus in-
cedebat. Hoc crimē(inquit Sarmient.)eſt de ſe,& eſt p̄-
ludium etiam alterius criminis,l. is qui cū telo. C. ad l.

Corn.de ſicar. Eſt ſimile, ſi quis accuſatur, quod adulterium cum Seia commiſit, & inducitur probatio, quod eius domum feneſtra ingreſſus eſt, vel ex ea delapſus, ſi iudici ſatis id non videatur (inquit Sarmientus) vt de adulterio illo dānetur, eo abſoluto a crimine adulterii, punietur ob crimē illud, ꝙ domū alienā furtim ingreſſus ſit, ꝙ non ianua, ſed feneſtra ſit ingreſſus, ꝙ inde ſcādalum vicinis præbuerit, ꝙ marito abſenti illata fuerit iniuria, eiuſq. fama læſa vulgo videatur, quod mulieris caſtitati & honeſtati ſit detractum. Eſt quoque ſimile (inquit Sarmientus) quod ſancitum eſt in cap. inter ſolicitudines, verſ. in pęnā aūt, de purg. can. vbi ita inquit. Purgatione vero recepta, beneficium ei reſtituere non poſtponas, in pęnam aūt familiaritatis, & cæt. Hęc ſane Sarmienti conſideratio, quanquam ſubtilis & acuta, nil obſtat, quandoquidē in caſib. a me ſupra commemoratis, lex impoſuit pœnam pro ipſo crimine principali in iudiciū propoſito, nec ibi conſideratum fuit ſpāle aliqđ crimen, ab illo principali ſeparatū. Non nego tñ cū ipſo Sarmiento, quin certis in caſibus lex non approbauerit hominis p̄ſumptiones, quas nec vehemētes, nec violentas eſſe exiſtimauit, vt in caſib. ab ipſo Sarmiēto enumeratis, in quibus quidem lex abſolutis illis de crimine principali, ob id quod illę præſumptiones nō vrgebāt, ſtatuit eos alio de crimine, eo ex facto reſultante, puniri, id quod nec nos negamus, ſed tamen, vt dixi, extant caſus in quibus lex indixit pœnam mitiorem, conuicto de crimine ex ſolis præſumptionibus. Idem dicendū eſt noſtro in caſu, qñ extat hæc præſumptio hominis violēta. Quanquam.n. illa ſcripta non ſit in lege, vtpote ꝙ ſimilis caſus nunquā contigerit, attamen quemadmodū lex ſtatuiſſet eam præſumptionem eſſe efficacē, ita exiſtimare atque ſtatuere dēt iudex, pœnam aūt ipſam mitiorem indicere dēt, vt mediam quandam viam eligat quam eligere poſſe & debere oſtendunt leges illæ, quæ mitiorem ſimilē ob cām indixerunt. Et ſi dicatur, quare iudex non imponit pœnam ordinariā, ſicuti lex vult imponi, qñ pęnā non immutauit. Reſpondetur quod lex eo caſu quodāmodo prohibuit pœnam mutari. Nam ſi mutari voluiſſet, ipſamet hoc feciſſet. Hoc colligitur ex l.1.§.ſed non, verſ. pęnæ perſecutio. ff. ad Turpil. His conſtat veram eſſe hanc receptā opinionem. Nūc ſupereſt, vt ſatisfaciam aliquot ſubtiliſſimis argumentationibus eruditiſſimi Sarmienti, qui in d. lib. 1. ſelect. interpret. c. 1. etſi ſuboſcure aliquantulum diſtinguat præſumptiones hominis a præſumptionibus legis, ſcripſit, pęnā mitiorem non eſſe indicendam, ſed accuſatum ipſum vel ex toto damnandum, vel ex toto abſoluendum.

Primo hac rōne motus eſt Sarmientus, q̄ ego clarius ita deduco. Aut iudex eſt certus hunc deliquiſſe, & tūc neceſſe nō habet vlterius veritatē qōnibus & tormentis perquirere, iuxta l. diuus. ff. de q. & per conſequens non dēt iudex imponere pęnam mitiorē, ſicq. extraordinariā. Aut iudex incertus eſt, & tunc ad qōnes & tormenta deuenire dēt. Et ſi ex tormentis pōt conſtare, delictū ab eo fuiſſe perpetratū, idē eſt ſtatuendū quod ſuperiore caſu, nempe pęnā ordinariam eſſe indicendā. Si vero nil fatetur, atq. ita fert tormenta, negando ſe deliquiſſe, & tūc cū purgatæ cenſeantur præſumptiones, & indicia abſoluendus eſt. Nec pōt (inquit Sarmiētus) iudex hoc caſu proteſtari, ſe ad tormenta deuenire ſaluo iure ipſarū præſumptionū, & pœnæ ob illas imponendæ, cum ſit
26 proteſtatio † iuri repugnans atq. ita non conſiſtēs in poteſtate hominis, nil prodeſt, vt docuit Bar. in l. non ſolū. §. morte, nu. 32. de oper. nou. nunc. Hæc argumentatio etſi acuta ſit, vera tñ non eſt. Non.n. interpretes noſtri cū dicunt iudicē damnantē accuſatū ex p̄ſumptionibus pœnā mitigare poſſe, loquuntur hoc in caſu, quādo veritas haberi poteſt, vel ex tormentis, vel aliunde, ſed vere loquuntur, quando ſolæ præſūptiones ſtāt, ſit exemplū, ſi accuſatus de delicto vel abeſt, vel mortuus eſt, vel ſi priuilegiatus ita ſit, vt de eo qō haberi nō poſſit & contra eū eſt violenta hęc pręſumptio qua is pęna feriendus erit. Ita in ſpecie declarat Bald. in l. vlt. nu. 8. ver. ſi aūt non adiungitur. C. de ꝓb. qui Inn. ſecutus ſcriptum reliquit, pęnam mitiorem eſſe indicendam.

Sc̄do ita argumentatur Sarmientus. Aut accuſat' iſte deliquit, aut non deliquit, ſi non deliquit abſoluendus eſt, ſi deliquit pœna ordinaria puniendus eſt, nec eā pœnam pōt iudex immutare cū in ſua poteſtate id non ſit, l.1.§.ſed non vtique. ff. ad S.C. Turpil. Nec (ait Sarmiētus) tertium conſtitui pōt, quod.ſ. occiderit, & non occi-
27 derit. Non enim natura, † vel lex admittit duo pugnantia in vno ſubiecto, l. vbi repugnantia, de regul. iur. vbi Dec. & reliqui. Cæterum reſponderi pōt, quod etſi hoc tertium dari non poſſit, nempe occidiſſe, & non occidiſſe, dari tamen pōt hoc mō tertium, nempe dubium, an occiderit vel non occiderit, ſicuti datur tertium, an teſtator de vno ſenſerit, vel de altero, juxta l. & hoc Tiberius. ff. de hære. inſtit. Et conferunt l. antiqui. ff. ſi pars hær. pet. l. ſed etſi l. §. adeo. ff. de pet. hæred. l. Titius. ff. ad Treb. His enim in caſibus media via ob dubitationem probabilē eligitur, nec dr̄ electio ruſticana, vt dicebat Sarmient. in d. c. 1. nu. 6. mediam viam eſſe eligendam in re dubia, ſcripſerunt copioſe Tiraq. in tracta. de iure primog. q. 17. opin. 4. nu. 9. Soc. Iun. in conſ. 33. lib. 2. & Boer. in q. 42. n. 2. & 239. nu. 3. Ita videmus in his pœnis eligi mediam viam, cū conuictus ex ſolis præſumptionibus, a Legiſlatoribus alia pęna, quam ordinaria fuerit affectus, vt ſup. multis iuribus demonſtrauimus.

Tertio adductus eſt Sarmientus in d. c. 1. nu. 3. verſic.
28 ꝙ ēt apparet, &c. hac argumentatione facta † ſunt diuidua, quia aut occidit, aut non occidit, non autem eſt dare mediū ꝙ occiderit, & non occiderit. Verum huic argumentationi reſpondetur ex iam dictis, cum (vt dixi) ſit dare medium, nempe probabilis dubitationis, quod.ſ. occiderit, vel non occiderit. Et ideo quod ſubiungit eo loci Sarmientus, pęnæ diuiſionem fieri non poſſe, cū pęna in iudicis poteſtate non ſit, d. l. 1. §. ſed non vtique. ff. ad Turp. vbi Marcellus ita ſcribit. Nam, vt Papinianus reſpōdit, facti quidem quæſtio in arbitrio iudicātis eſt. pęnæ vero pronunciatio non eius voluntati mandatur, ſed legis auctoritati reſeruatur. Hæc Sarmienti conſideratio procedit, quādo pęna certa eſt, ſed diuerſum eſt, quando nō eſt a lege determinata. Nam tunc pęna eius arbitrio relinquitur, vt ſupra declarando dic. l. 1. §. ſed non vtiq. dixi. Ita ēt declarantur alia iura a Sarmiento citata. Et concedo, iudicem dr̄e pronunciare, vel occidiſſe, vel non occidiſſe, ſi ita liquet, (vt loquitur Papinianus a Sarmiento citatus) at ſi non liquet, nec vno, nec altero modo, & res dubia ſit, ob illas præſumptiones, eligendum eſt hoc medium, vt eum condemnet, tanquam ex præſumptionibus conuictum, ſicuti multi Legiſlatores fecerunt, vt ſupra retulimus.

Quarto cōſiderat Sarm. in d. c. 1. n. 5. uer. aut. n. clare, &c. qđ aut clare conſtat occidiſſe, & puniendus eſt, aut cōſtat nō occidiſſe, & abſoluēdus eſt, aut ꝓbatio eſt dubia, & iudex nō firmat animū ſuū, & itidē abſoluendus
29 eſt, cum dubia † ꝓbatio nil proſit, l. duo ſunt Titii. ff. de
30 teſta. tut. Et ſatius eſt, inquit Vlp. impunitum relinqui † facinus nocētis, q̄ innocētē dānari, l. abſentē. ff. de pęn. l. item Mela. §. ſi plures. ff. ad leg. Aqu. Cæterum rñdetur, qđ tunc dubia probatio nil operatur, qñ vere dubia eſt, & iudex nullo mō applicare pōt animū ad vnā, vel alterā partem. Ita loquitur l. duo ſunt Titii. ff. de teſt. tutel. At hic iudex non parū inclinat in eā partem, quod iſte deliquerit, ob præſūptiones, quæ eum trahunt in ſententiam illam. Verum cum non ſit omnino uere & proprie certus pęnam ordinariam non imponit, ſed eligit mediam, ſecutus exemplum Legiſlatorum, qui ſimilib.

in

in caſibus idem obſeruarunt. Ita etiam declaratur, qđ
31 ait idem Sarmientus, mediam † ſniam ſemper eſſe ini-
quam, dum vel innocentem onerat, vel nocenti iuſtam
delicti pœnam non irrogat, quod ipſum delictum eſt, vt
inquit tex. in l. vlt. C. ne ſanctum bapt. reite. & l. ſeruus.
C. ad leg. Iul. de vi publ. Et reſpiciendum eſt iudicanti,
ne quid aut durius, aut remiſſius cõſtituatur, quam cau
ſa depoſcit. Hæc inquam, intelligenda ſunt, vel cum de-
lictum eſt certũ, & pęna certa, vel cũ eſt incertũ, ſeu de
eo tantũ ſuſpicio ſeu leuis aliqua extat pręſumptio. Nã
32 quantum in ſe eſt, cauere dẽt iudex vt delicto † conue-
niat pęna. Habet ſane iudex commenſurare pęnam de-
licto, c. non afferamus. 24. q. 1. Non tamen hinc fit, ꝙ ex
toto impunitum relinquere debeat eũ, quem ſuſpectũ
maxime habet, vt iam diximus. Ita ẽt declaratur, quod
33 ſubiungit idem Sarmiẽtus, quod ſumere in pęnis hoc †
medium, innocentibus miſerum, noxiis nõ ſatis ſeuerũ
eſſe dignoſcitur, vt inquit tex. in l. 1. C. de cuſtod. exhib.
reor. Atque ita (ait ille) ſiue nocens, ſiue innocens ille
fuerit ſemper ſententia iniuſta eſt. Hoc equidem, vt di-
xi, procedit, quando iudex ipſe eam pœnam eligit in de
licto clare probato, quã eligere non debuit, vel in re val
de dubia nõ obſeruata rectitudine quadam, ſed aliqua
animi paſſione ductus, vel leuem pęnam pro graui, vel
grauem pro leui imponit, vt iam declarauimus.

Quinto ea præcipua argumentatione mouetur Sar-
mientus in d. c. 1. n. 5. ver. præterea ſi probatio, & c. ſi ꝓ-
batio, inquit ille nõ eſt ſufficiens, vt Titius occidatur. Er
go nec erit ſufficiens, vt ad triremes condemnetur, quia
34 in pęnis † requiritur liquidiſſima probatio, lege vlt. C.
de probat. Nec lex illa diſtinguit, an pæna ſit mortis,
vel exilii, vel alia ſimilis. Cæterum reſpondetur, nõ eſ-
ſe bonam conſequentiam, probatio non eſt ſufficiẽs, vt
quis ad mortem dãnetur, ergo nec vt damnetur ad aliã.
Hanc enim conſequentiam deſtruunt illa iura, quæ ſi-
milibus in caſibus pœnam ordinaria mitiorem, indixe
runt. Et nil vrget tex. in d. l. vlt. C. de probat. quia proce
dit, quoad pœnam corporis afflictiuam, non autem quo
ad pecuniariam. Ita declarant Lud. Bologn. in addit. ad
Io. Anna. in conſ. 49. & Alc. in trac. de præſumpt. reg. 2.
præſum. 9. num. 5.

Sexto, & vltimo argumentatur idem Sarmientus in
35 d. c. 1. nu. 5. verſ. denique qualitas, & c. Qualitas † facti,
poteſt & debet minuere pęnam delicti, ſicuti & culpam
minuit, l. ſi adulterium. §. Imperato. ff. ad l. Iul. de adult.
& l. Gracchus. C. eo. Probatio minuere non poteſt cum
36 illa † non augeat, vel minuat delictũ. Quocirca (ait Sar-
mientus) nec Claudianus in l. aut facta. ff. de pęn. nec A-
lex. III. in c. ſicut homicidium, de homic. dum recen-
cenſent qualitates, quibus vel augetur, vel minuitur de
lictum, hanc qualitatem ex ipſa probatione recenſent.
Et recte (ſubiungit Sarmientus) ii feciſſe vñr, cũ proba
37 tio † fit quid extrinſecum, poſt delictũ perfecte conſum
matum ſuperueniens, & propterea nec factum, nec eius
qualitatẽ mutat. Non ergo pœnam mutare dẽt. Hęc acu
tiſſima conſideratio dilui ita põt, quod nec probatio re
vera mutabat factum illis in caſibus, in quibus, vel in
cauſis capitalibus, vel in cauſis pecuniariis via media
fuit electa a legumlatoribus, & tamẽ media illa uia fuit
probata. Ita ſane permiſſum eſt iudici, ne ex toto abſol-
38 uat, † nec ex toto condemnet. Nec conqueri poterit dã
natus, quod innocens damnatus fuerit, qñquidem ſibi
imputandum eſt, qui præſumptiones illas diluit, nõ au
tem iudici aliquid eſt adſcribendum, cum pietate po-
tius quam alia de cauſa motus pænam temperauit.

Septimus eſt caſus, qñ præſumptio eſt violentiſſima,
39 ſed non indubitata. Hoc caſu † ſcribunt multi pænã de-
licti ordinariam eſſe imponendã. Ita Abb. in ca. afferte,
nu. 6. de præſum. & ibid. Imo. nu. 4. & Fel. nu. 8. Idẽ ſcri-
pſerunt Ant. Roſel. in tract. de concil. §. 23. nu. 4. Augu.
Arim. in add. ad Ang. de maleſ. in verbo, quod fama pu
blica, n. 27. & Fran. Brun. in tract. de ind. & tort. par. 1.
q. 4. n. 15. in fi. & ſentit Gram. in deciſ. 42. n. 5. Et hæc ſẽ
tentia mihi magis probatur, tametſi Gand. in tract. ma-
leſ. Rub. de indic. indubitatis, in fi. ſcripſerit pęnam ex-
traordinariam eſſe indicendam.

Præſumptio coniuncta teſti ſide digno, an & quando ſufficiat ad condemnationem pœnæ ordinariæ.

SVMMARIVM.

1 *Pœna corporis afflictiua non imponitur, ex præſumptione teſti ſide digno coniuncta. Et quæ ſit cauſa. n. 2.*

3 *Pœna pecuniaria vbi imponenda venit, cum præſumptione, teſtis ſide dignus ſufficit.*

4 *Probationes duæ imperfectæ in cauſis ciuilibus iunguntur ad cõſtituendam plenam, & perfectam probationem.*

QVAESTIO XCVIII.

QVæro nonageſimooctauo, an præſumptio con-
iuncta teſti ſide digno, ſufficiat ad condemnatio-
nem pænæ ordinariæ. Diſtinguo duos caſus.

Primus eſt, qñ agitur criminaliter, atque ita venit im
1 ponenda pœna corporis afflictiua. Hoc caſu † dicendũ
eſt hæc duo ſimul coniuncta nõ ſufficere. Ita cenſuit in
ſpẽ gl. in c. veniens, il 1. de teſtib. cũ dixit, famã coniun
ctã teſti ſide digno, nõ probare plene in criminalib. vt
inde ſequatur condẽnatio, q̃ quidẽ gl. ſecuti ſunt ibi Bu
tr. n. 10. Abb. n. 8. Imo. n. 6. & Fel. n. 13. idem ſcripſerunt
Anch. in c. 1. de conſ. & Imo. in l. intereſſe, in fi. ff. de acq.
poſſ. vbi idem ait de indicio ꝙ oritur ex fuga, vt non
ſufficiat ad condemnationẽ criminalem, ſi coniunga-
tur cum teſte. Idẽ affirmarũt Ang. Aret. in tract. maleſi.
in verbo, quod fama publica, nu. 41. Boniſ. Vital. in tra
cta. de maleſ. in Rub. de teſtib. & qui repellantur a teſti-
monio, col. pen. uer. ſed nũquid fama. & Ant. Gom. in 3.
tom. uar. rel. c. 12. de ꝓbationib. delicto. n. 26. Et eſt hu-
2 ius traditionis † ratio, quod hæc dici non poteſt certa
& liquida probatio, ſicuti in Criminalib. ad condemna
tionem requiritur, iuxta l. vlt. C. de probat.

Scđs eſt caſus, qñ ciuiliter agitur, hoc eſt, ad pœnam
3 pecuniariã. Hoc ſane in † caſu, ſufficiunt iſta duo, cũ in
4 cauſis ciuilibus † duæ imperfectæ probationes iũgi poſ
ſint ad conſtituendũ plenam perfectamq. probationẽ.
Ita tradunt Bar. Bal. & Sal. in l. quæro. §. vlt. ex illo text.
ff. de ædi. edic. gl. in l. 2. §. ætas. ff. de excuſ. tut. Bald. in l.
ſpadonũ. §. qui iura, eo. tit. & copioſe diximus ſupra qu.
40. Et in ſpẽ noſtra tradit Gom. in d. c. 12. n. 26. uerſ. ſe-
cus tamen. Et ſuperiore quæſtione diximus, & in ſubſe-
quenti repetã, ꝙ vbi ciuiliter ad pęnam agitur, hoc eſt,
de pœna pecuniaria, condemnatio ſequi poteſt ex præ-
ſumptione, modo vehemens ſit, vel violenta.

Præſumptio, coniectura, ſuſpicio, & indicium falſi, in ipſa cauſa falſi quid, & quantum operetur, diligens, et accurata explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Falſi præſumptio in ipſo crimine falſi quid operetur, variæ referuntur opiniones.*

2 *Falſi præſumptio an verſetur circa ſcripturam publicam, priuatam, aut teſtes diſtinguendum.*

3 *Falſi ſuſpicionem, quæ inducant in ſcriptura publica.*

4 *Falſi ſuſpicio ſumpta ex vitio apparẽti in ſcriptura publica, quos effectus habeat, n. 7. 8. 10. et 11.*

5 *Falſi ſuſpicionem haberi pro falſitate ipſa, quando cauſa ciuilis eſt.*

6 *Notarij bona fides, et præſumptio quam lex habet de ipſo, tollitur vitio in ſcriptura apparente.*

9 *Suſpectos de crimine falſi detineri, & carceri mancipari poſſe, quando verum ſit.*

12 *Falſi ſuſpicio ſumpta ex vitio latenti ſcripturæ publicæ nulla eſt.*

13 *Notarium in ſuo munere & officio, non erraſſe creditur.*

14 *Inſtrumentum publicum, magnam pro ſe præſumptionem habet.*

15 *Inſtrumento fides adhibetur, donec uſque probetur contrarium.*

16 *Inſtrumentum tanquam ſuſpectum de falſo volens arguere, pro qualitate cauſæ probare debet.*

17 *Inſtrumentum continens non veriſimile, ſuſpectum fit, vt in cauſa ciuili nullam faciat fidem.*

18 *Inſtrumentum confectum a Notario conſueto facere falſa inſtrumenta, non probat in ciuili, niſi comprobetur teſtibus. Idq. quomodo accipiendum, n. 19.*

20 *Falſi ſuſpicio circa ſcripturam priuatam, quomodo arguatur.*

21 *Vitium patens, & viſibile in quo differat a latenti.*

22 *Falſi ſuſpicio circa teſtes quomodo arguenda.*

QVAESTIO XCIX.

QVæro nonageſimonono, quid & quantum operatur præſumptio, coniectura, ſuſpicio, vel indiciũ falſi in ipſa cauſa falſi, quæ vel ciuiliter, vel criminaliter tractatur? Singularem egregiamque hanc iuris quæſtionem hoc in loco explicare volui cũ huc pertineat, etſi de ipſis præſumptionibus, & coniecturis falſi diſputaturus ſim infr. li. 5. præſ. 19. Et hac quidem in re, variæ, & admodum pugnantes, ac perplexæ extant inter-
1 pretum traditiones. Cum multi ſcripſerint † operari ſolum in ciuilib. ne ſcilicet fides adhibeatur vel ſcripturę vel teſtibus, alii vere operari etiã, vt falſi ſuſpectus præhendi & carcerari poſſit. Alii, quod immo etiam torqueri. Alii, quod immo graui pęna damnari plectique poſſit. Alii alia, quemadmodum has multorũ opiniones cõmemorat Ant. Gab. lib. 7. concluſionum, in tit. de crim.
2 concl. 6. Crediderim eſſe ſic † diſtinguendum, quod aliquando ſuſpitio præſumptioq. falſi, verſatur circa ſcripturam publicam, aliquando circa ſcripturam priuatã aliquando vero circa teſtes. Diſſeramus primum de ſcriptura publica, vt puta de inſtrumento, vel alia ſimili, cui de publico tributa eſt fides. Hac in re diſtinguendi ſunt duo caſus.

3 Primus eſt, quando in ipſa publica ſcriptura † extat aliquod vitium patens, & manifeſtum vt quia in loco ſubſtantiali apparet abraſio antiquæ literæ, & alia repoſita, vel cũ apparet cãcellatio, & aliter ſcriptũ uel aliud extat apparens vitium, quod in ipſa ſcriptura oculis ipſis cernitur. Hæc vitia pręſumptionem, & coniecturam, vel ſuſpicionem falſi indicãt, vt diſſeremus infr. libr. 5. præſ. 20. Et hæc quidem præſumptio, ſeu ſuſpicio ex ip-
4 ſo apparẽti vitio ſũpta, operatur multos † effectus. Quorũ primus eſt, vt ipſius ſcripturæ fides in dubium reuocetur, atque ita nullam fidem faciat, donec demonſtretur uitiũ illud vel abraſionis, vel cancellationis, errore uel bona fide commiſſum, uel ſic abraſum, & recte ſcriptum. Et hoc illud eſt, quod ſcribũt Dd. noſtri ſuſpicio-
5 nem † falſi haberi pro falſitate, quando cauſa eſt ciuilis hoc eſt tractatur ciuiliter de fide adhibenda ipſi ſcripturæ. Ita ſane ſcripſerunt Bal. in conſ. 444. Ad euidẽtiam. col. 1. li. 1. Caſtr. in l. iubemus, num. 2. C. de probat. & in conſ. 102. ponitur in facto. col. ult. lib. 1. qui omniũ manifeſtius explicat Anch. in conſi. 173. nu. 8. Io. de Anan. in rub. extra de crimine falſi. col. ult. uerſ. ult. ſciendum. Alex. in conſ. 77. nu. 6. lib. 1. Iaſ. in conſil. 168. num. 2. li. 4. Dec. in conſil. 189. nu. 1. & in conſ. 615. in fine. & in c. porrecta. col. 1. de confir. utili, uel inutili, Grat. in conſ. 60. in fine. li. 2. communem eſſe teſtatur Cur. Iun. in cõſ. 166. nu. 6. & in conſ. 178. num. 17. Soc. Iun. in conſ. 189. nu. 61. lib. 2. & in conſ. 45. nu. 10. lib. 4. manifeſte Albe. in conſ. 99. nu. 2. loquens de hoc uitio uiſibili, & patenti, ſic & Grat. in conſ. 27. n. 9. in conſ. 66. nu. 20. & in conſ. 134. nu. 26. Natta in conſ. 633. nu. 8. Ant. Gabr. in li. 7. concluſionum, in tit. de Criminalibus. in concluſ. 6. nu. 16. Et his accedunt alii, quos referam infra in ſecundo caſu, qui fortius idẽ eſſe affirmant, quando uitiũ eſt latens & inuiſibile in ipſo inſtrumento, ſed deinde coniecturis aliunde ſumptis, uel teſtibus detectum aliquod uitium apparet. Et hæc quidem uera ſententia probatur in c. ſuper eo. de crim. falſi, intelligendo, ut ẽt loquatur de uitio patenti, ſicuti a fortiori probat ẽt tex. l. iubemus. C. de prob. quo ſancitu eſt, eos ut falſi ſuſpectos eſſe detinendos, qui has ſuſpectas ſcripturas in iudicium producunt ſi ii producentes detinentur, imo & puniuntur, ut dicemus infra, ſequitur a fortiori dicendum illi ſcripturæ fidẽ adhibendã non eſſe, alioqui ille producẽs male detineretur, & puniretur. Et huius ſniæ ratio illa
6 ẽt afferri pot, quod illa fides, & bona illa præſumptio, † quam lex habere ſolet de notario, publicoq. ſcriptore tollitur uitio illo, q in ſcriptura cernitur. Et propterea impeditur ſeu ſuſpẽditur fides illa, quę ipſi publicę ſcripturæ adhiberi ſolet. Quocirca ob uitium hoc patẽs, & uiſibile in teſtamento, impeditur miſſio illa in poſſeſſionem, ſcdm diſpoſitionẽ l. ult. C. de edicto D. Adr. tol. ſicuti late ſcripſi in commentariis de adipiſcenda poſſeſſione in quarto remedio. n. 699. Et hæc quidem intelliguntur, donec uſq. pręſumptio ſeu ſuſpicio illa, ex hoc uitio exorta, diluatur contrariis probationibus, quibus fides ipſius inſtrumenti confirmetur, quemadmodũ manifeſte ſtatuerũt Impp. in d. l. iubemus, cuius uerba hæc ſunt, iubemus oẽs, qui ſcripturas cõminiſcuntur, cum quid in iudicio promiſerint niſi ipſi aſtruxerint ueritatẽ, ut nephariæ ſcripturæ reos, & quaſi falſarios eſſe detinendos, dixerũt Impp. niſi ipſi aſtruxerint ueritatẽ, datur ergo facultas producenti ſcripturam hanc ſic abraſam, ſic ſuſpectam, probandi, & confirmandi eius fidẽ, & ueritatem. Id quod manifeſte affirmarunt in d. l. iubemus, gl. Caſt. n. 2. & alii. Cur. Sen. in cõſ. 74. ſuper memorata. col. pen. & alii multi ex ſupra cõmemoratis, & clarę Natta in d. conſ. 63. n. 8.

7 Secundus eſt effectus, † ut procedi poſſit criminaliter aduerſus producentem ſcripturam hanc ſuſpectam, uel cõtra ipsũ notariũ, & publicum ſcriptorem, atq. ita accuſari uel inquiri poterunt. Hoc admittunt Caſtr. Cõ. & reliqui in d. l. iubemus. Grat. in conſ. 90. lib. 3. & argumento a fortiori ſatis probatur, quia ſi locus eſſe poteſt torturæ, & pęnæ, ut dicemus ſtatim, ſic multo magis inquiſitioni, qua ad ea deinde peruenitur.

8 Tertius eſt effectus, ut † non ſolũ accuſari, uel inquiri poſſint producentes & ſcriptores prædicti, ſed ẽt prehẽdi, & carcerari. Ita ſtatuerunt Impp. in d. l. iubemus, & Lucius Pontifex in c. ſuper eo. in fine. de crim. falſi. Et manifeſte ſic affirmarũt Arch. in c. in memoriã. n. 3. diſ. 19. Alex. in conſ. 70. col. 1. li. 1. & conſ. 205. nu. 1. li. 6. Dec. in c. porrecta. in 3. notab. de confir. utili uel inutili, & in conſ. 165. nu. 5. uer. ſolũ ſupereſt. Grat. in conſ. 34. n. 15. & in conſ. 60. nu. 17. lib. 2. Rubeus in conſ. 15. in fi. Soc. Iun. in conſ. 61. nu. 11. li. 2. Mantua in conſ. 203. n. 31. & in conſ. 208. nu. 82. li. 1. & admittit Natta in conſ. 633. n. 2. Qui intelligit, & recte ſcdm gl. & Doc. in d. l. iubemus. qñ præſũptio & ſuſpicio hæc prouenit ex uitio patenti, & manifeſto, ſicuti ex raſura, cancellatione, & ſimili. Atq. ita ſenſiſſe Goffred. Hoſtien. & alios antiquos ſcripſit Natta. Et quãquam Impp. in d. l. iubemus, mandẽt atq. ita cogãt magiſtratus, detinere & carcerare hos
9 ſuſpectos, attñ intelligo † hoc uerum eſſe, qñ pſumptio, & ſuſpicio uehemẽs ipſi iudici uidetur, alioqui neceſſe non habet ſuſpectũ prehẽdi facere, ſed in eius arbitrio & poteſtate poſitũ eſt, ſicuti probat tex. in c. in memo-

riam

tiam 19.diſt.ibi.penes epiſcopum ſit poteſtas, vtrum eũ
in carcerem aut in aliam detrudat cuſtodiam. Nam fie-
ri poteſt, vt leue ſit abraſionis, vel cancellationis vitiũ,
quo non ſit magna ſuſpicio.

Quartus eſt effectus huius pſumptionis, & ſuſpicio-
10 nis ex vitio patenti ductæ, † vt torqueri ẽt poſſit is ſuſpe
ctus. Ita Alex.in conſ.77.n.4.ver.ex his.lib.1.Fel. in ca.
cum Ioannes.num.35.de fide inſtr.Grat.in conſ.60. nu.
2.lib.2.& Pariſ.in conſ.161.in fi.lib.4. Crediderim hac
in re multum eſſe tribuendum arbitrio iudicis, qui re-
cto ſuo iudicio habet conſiderare, quam vrgens ſit indi
cium & ſuſpicio, vel quam leuis. Nam ita vrgens eſſe
poſſet, vt accuſatum illum quæſtionibus ſubiicere lice-
ret, poſſet etiam eſſe tam leuis, vt torqueri nõ deberet,
iuxta ea, quæ ſcripſimus ſupr.in q. 89.

Quintus eſt effectus huius præſumptionis, & ſuſpicio
11 nis exortæ ex vitio patenti ſcripturæ, vt † is ſuſpectus, ni
ſi ſe purgauerit, puniri etiam poſſit. Ita Goffred. in d. l.
Iubemus.C.de probat.Spec.in tit.de inſtr.edit.§. reſtat
videre.col.1.Abbas in c.porrecta.nu.3.de confirm. vti-
li vel inut.& ibid.Dec.colu.1. verſic. eſſet enim qui ſic,
& Bal.in l.presbyteri.nu.12.C.de epiſc.& cler.Iaſ.in cõ-
ſil.168.n.2.li.4.Grat.in conſ.60.n.18.li.2.& Soc. Iun.in
conſ.39.n.44.& in conſ.61.col.2.li.2.& his accedunt il
li, qui idem ſcripſerunt de vitio latenti, & inuiſibili ſcri-
pturæ, quando tamen detectum fuit coniecturis aliũde
quã ex ipſa ſcriptura ſumptis, vt dicemus in 2.caſu.Cæ-
terum traditio hæc intelligenda eſt quando præſũptio
& ſuſpicio ſatis vehemens eſt, ſecus ſi leuis. Nam tunc
nulla indici debet pęna. Ita intelligo Dec. in conſ. 175.
n.5.verſ.vnde non obſtat, & in conſ.132.n.19.Curt.Iun.
in conſ.64.n.5.in conſ.132.n.19.& Soc.Iun.in conſ. 9.
col.1.n.7.li.3.& manifeſte Pariſ.in conſ.28.n.59. lib.2.
Cum dixit traditionem illam Arch.in d.c.in memoriã,
procedere, quando ſuſpicio non eſt leuis, & friuola, ſen
tit ergo Pariſ. ſuſpicionẽ friuolam & leuẽ non efficere,
vt is ſuſpectus puniri poſſit. Porro qñ hic ob ſuſpicionẽ
punitur, pęna erit extraordinaria, ſicuti ſcripſi ex multo
rum ſententia li.2.de arbitr.iud.caſu 314.n.7.

Secundus eſt caſus huius diſputationis, quando in-
12 ſtrumenti publicæq. ſcripturæ vitium † eſt latens, & (vt
noſtri appellant) inuiſibile. Hoc ſane caſu ꝓ ipſa ſcriptu
ra præſumitur quod ſcilicet ſit vera, & careat omni vi-
13 tio, cum credatur notarium † in ſuo munere, & officio
non erraſſe, vt infra ſequenti lib.in præſ. 64. explicabi-
mus, ſic nec quemquam alium, qui perſonã publici ſcri
ptoris ſuſtinet, deliquiſſe exiſtimetur. Et propterea di-
14 cere ſolemus, inſtrumentũ † magnam pro ſe habere præ
ſumptionem.c.Abbate.de uerb.ſign.& multis compro-
babimus ſubſequenti lib.in præſ.28.quo loci dicemus,
15 adhibendam eſſe fidem † inſtrumento, donec uſque cõ-
trarium probetur.l.cum precibus.C.de prob. Nõ.n. hic
apparet aliquod uitium, quo fides uel tollatur, uel debi
litetur. Et propterea fidẽ facit, donec probetur contra-
rium. Ita de uitio hoc latenti ſcripſit Caſtr.in d.l. iube-
mus.nu.2.C.de probat.& in conſ.102.Ponitur in facto.
col.ult.li.2.& Cur.Iun.in conſ.166.n. 6. & manifeſtius
explicat Natta in conſ.633.nu.8. Quare qui uult argue
16 re † inſtrumentum hoc tanquam ſuſpectum de falſo, ꝓ
qualitate cauſæ probare debet. Si de falſo arguit, ut pu
niatur, concludentes admodum ac claras habere dẽt ꝓ
bationes, ita intelligo gl.in l.juriſgẽtium. §. quod fere.
ff.de pactis.& ibid.Bald.& Iaſ.nu.10.qui alios recenſet
affirmantes, quod ad arguẽdum inſtrumentũ de falſo,
probationes debent eſſe neceſſario concludẽtes. Et idẽ
ſcripſerunt alii multi, quos commemorabimus inf. li.5.
præſ.29.ubi diſſeremus de coniecturis circa falſitatem.
Et rõ huius ſententiæ eſt, quia hic agitur criminaliter
& de pęna indicenda, ob id probationes debent eſſe lu-
ce clariores.l.ult. C. de prob. Et in ſpẽ ſic conſiderauit
Nat.in conſ.633.n.9.auctoritate Dec.in conſ. 189.col.
1.qui ſic reſpondit in ſuſpicione falſi, aduerſus eum qui
accuſatus fuerat ꝓduxiſſe falſos teſtes. Et hoc in caſu,
probationes dñtur concludentes, quæ ex præſumptio-
ne colliguntur, ut ſcripſit Dec.in conſ.189.col.1.uer.2.
reſpondetur.in conſ.615.n. 10.in fi.& in c.porrecta.col.
1.in fi.de confir.utili uel inutili, & idem reſpondit Grat.
in conſ.60.n.18.lib.2.etſi idem Grat.in conſ.151.n. 17.
eodem li.2.de hac Decii traditione dubitet.

Si uero is, qui falſi ſuſpicionem arguit contra inſtru-
mentum publicamq. ſcripturam id facit, ut in cauſa ip
ſa ciuili, & pecuniaria nullã fidẽ faciat, ſatis erũt leuio-
res probationes, & præſumptiones, quam illæ requiſitæ
in cauſa criminali. Ita in ſpecie reſpondit Natta in d.cõ
ſil.633.num.9.qui n.10.recenſet Bal.in l. ſcripturę. col.
2.uerſ.quædam ſunt ſcripturæ.C.de fide inſtr.affirman
17 tem, quod qñ † inſtrumentum continet non ueriſimile,
adeo redditur ſuſpectũ, ut in cã ipſa ciuili nullam fidem
faciat, commemorat ẽt Caſtr.in l.ult.in princ.C.de pro
18 bat.qui docuit, ꝙ ſi producitur † inſtrumentũ cõfectũ
a notario, qui conſueuit cõficere falſa inſtrumenta, non
probat in ciuili, ſed repellitur niſi teſtibus cõprobetur.
Et ſententiã hanc rõne comprobant Alex.in conſ.77.n.
6.lib.1.Cur.Iun.in conſ.178.n.13.qui uere reſponderũt
de inſtrumento, ꝙ dicebatur ſuſpectum uitio latenti te
ſtibus tñ, & coniecturis detecto, & comprobat manife-
ſte Natta in conſ.633.num.13. ſic ẽt de uitio latenti re-
ſpondit Neuiz.in conſ.27.n.13.& num.25.& qñ ſubeſt
hæc ſuſpicio debet iudex in dubio non adhibere fidem
inſtrumento. Ita poſt alios reſpondit Alba in conſil.99.
n.7.Cæterũ prædicta traditio, & doctrina intelligitur,
19 qñ † præſumptiones ſunt ſatis urgẽtes, ſecus ſi leues, fri
uolæ, & temerariæ. Ita ſenſit Pariſ.in conſ.28.nu.50.lib.
2.& manifeſtius Natta in d.conſ.633.nu.16. qui ſic de-
clarat, & intelligit Inn.Io.Andr.in c.1.in fine.de fide in
ſtrum.ſic ẽt intelligit Abb.in d.c.1.nu. 16. & ita pariter
eſt declarandus Boſſ.in tit.de falſis.n.6.dũ Inn. ſecutus
eſt. Idẽ reſpondit Surd.in conſ.173.n.60. Et ꝓpea dẽt iu
dex conſiderare qualitatẽ uitii, ut adducatur ad finẽ ꝑ
illos gradus, quos conſiderat Bar.in l.admonẽdi. n. 24.
ff.de iureiur.& attigit in ſpẽ uno uerbo Cur.Iun. in cõſ.
132.n.10.in fi.& hos gradus explicauimus ſupra in q.7.
Eſtq. obſeruandum, ꝙ quando his coniecturis, & præ-
ſumptionibus detectum fuit uitium alioqui in ipſa ſcri
ptura non uiſibile, & latens in ipſo inſtrumento, is ſu-
ſpectus puniri poterit, ſicuti ſentiũt commemorati Dd.
clare Cur.Sen.in conſ.74.ſuper memorata.col.ult. quẽ
ſecutus eſt Ripa in c.2.n.36.de reſcrip.

De præſumptione ſeu ſuſpicione falſi, quæ uerſatur
20 circa ſcripturam † priuatã, idem qđ de publica cenſue-
runt Alex.in conſ.77.nu.1.in fine lib.1.Dec. in conſilio
615.& Curt.Iun.in conſ.132.num.10.quãdo.ſ.ipſi pri-
uatæ ſcripturæ, legis uel ſtatuti diſpoſitione, eadem ad-
hibetur fides, quæ ſolet præſtari ipſi publicæ. Quocirca
diſtinguendũ ita eſt hoc in caſu, ut dictum fuit de ipſo
inſtrumento, ut.ſ. primũ uideat & conſideret prudens
cauſæ index, an ipſa ſcriptura, uel inſtrumentũ cõtineat
uitiũ aliqđ uiſibile & patens, ut abraſionis, cancellatio-
nis, uarietatis manus, uel ſimilis & tunc habebit illa ſu
ſpecta donec uſq. is, qui ꝓduxit teſtib. uel aliis modis,
ita cõprobet ueritatẽ illius inſtrumenti, & ſcript. ut co-
gnoſcere poſſit uitiũ illud nil obeſſe. Si uero is producẽs
nihil probauerit, conſiderabit quale illud eſt uitiũ, hoc
eſt, ſi tã graue, ut producentẽ, illiſq. ſcripturis & inſtru-
mento utentẽ inquirere, carcerare, ac punire poſſit, ob-
ſeruando illos gradus pręſũptionis, & ſuſpicionis & in-
diciorũ, quæ ex Bar.in l.admonendi, & aliis explicaui-
mus ſupra in quæſt.7.ſi uero uidebit iudex inſtrumen-
tũ & ſcripturã non habere aliqđ uitiũ uiſibile & patẽs,
ei adhærebit, fidemq. præſtabit, donec uſq. is qui eã im

Digitized by Google

pugnat ob aliquod vitium latens & inuiſibile, vt puta
non obſeruatum ſtylum & conſuetudinem, vel quod
non contineat veriſimilia, vel ob aliud ſimile vitium,
quod oculis cerni non poteſt, illud probet. Eo autem vi
tio ſic probato, per eoſdem gradus præſumptionis, in-
dicii & ſuſpicionis progredietur iudex ad inquiſitionē,
carcerationem, torturam & pœnam, ſicuti in caſu vitii
patentis, vt diximus ſupra. In hoc enim (ſi recte conſide
31 rabimus) ſolo, differt † vitiū patens & viſibile a vitio la-
tenti & inuiſibili, quod patens onerat ipſum producen
tem, vt ſcripturam inſtrumentumque comprobet aliis
probationibus diluendo vitium ipſum. Vitium vero la-
tens & inuiſibile onerat eum, contra quem facta eſt pro
ductio, vt ipſe vitia ipſa probet & detegat. Vtroq. tamē
in caſu saluæ ſunt exceptiones, & defenſiones tam pro-
ducentis, quam eius contra quem facta eſt productio.
De præſumptione ſeu ſuſpicione falſi, quæ verſantur
32 † circa teſtes, reſponderunt Dec. in conſil. 189. & Curt.
Iun. in conſ. 64. nu. 5. Illis enim ſuis in caſibus agebatur
de fide adhibenda, vel non adhibenda ipſis teſtibus. Vi
tium tamen hoc quod circa teſtes verſatur, latens & in
uiſibile eſt, cum viua vox eorum ſit, non autem ſcriptu-
ra, cuius vitium oculis cerni poteſt. Si enim atteſtatio-
nes in ſcriptis redactæ eſſent, non de teſtibus ipſis, ſed
de ſcriptura actorum diſputatio eſſet.

*Præſumptiones & ſuſpiciones, quid, & quantum operantur, in cri-
mine hæreſis, breuis, & clara explanatio.*

SVMMARIVM.

1 *Suſpiciones in crimine hæreſis, ſecundum tres caſus diſtinguun-
tur.*
2 *Suſpicio leuis non eſt ſufficiens, vt quis habeatur pro hære-
tico.*
3 *Iudicium temerarium eſt, cum quis iudicat de his, quæ dubia
ſunt propter leues coniecturas.*
4 *Inquiſitori quando etiam non liceat procedere ad interrogandū,
quid ſuſpectus de fide ſentiat.*
5 *Hominem honeſtum in iudicium trahere, ob leuem ſuſpicionem,
eumq. de fide interrogare, graue & iniuſtum videri.*
6 *Purgatio canonica quem habeat effectum.*
7 *Suſpicio vehemens in hæreſi quæ ſit. Et quos habeat effectus.
num. 11.*
8 *Suſpicio vehemens oritur etiam ex grauiſſimis criminibus longe
ab hæreſi diſtantibus.*
9 *Commiſcens ſe ſe cum conſanguineis, affinibus, monialibus, com
matribus, vehementer redditur de hæreſi ſuſpectus.*
10 *Iuramenta ſcelerata facere ſolitus, de hæreſi valde redditur
ſuſpectus.*
12 *Relapſus in hæreſim vt quis dicatur, quid requiratur.*
13 *Purgationem canonicam vel abiurationem acceptare recuſans,
excommunicatur.*
14 *Suſpicio violenta in hæreſi quæ ſit, & quem effectum habeat.
num. 15.*

QVAESTIO C.

QVæro centeſimo, & vltimo, præſumptiones vel ſu-
ſpiciones quæ ſufficiant, ac quid operentur in cri
mine hæreſis? Hac in diſputatione, ſecutus communes
1 aliorum traditiones, diſtinguo tres † caſus, quemadmo
dum tres ſunt ſuſpicionis ſpecies, leuis, vehemens, &
violenta.
Primus itaque eſt caſus cum agitur de leui ſuſpicio-
ne. Eſt leuis ſuſpicio, quando leuiter ſuſpicamur, ſicuti
illa quę prouenit ex ſignis exterioribus operū aut verbo
rum, ex quibus capitur coniectura, qua concludi poteſt
non quidem frequēter, ſed raro, ſeu caſu, quod talia di-
cens, vel faciens, hæreticus ſit, idq. deducitur leui cōſe-
quentia, vt puta, ſi argumētemur, Petrus deierat frequē
ter, ergo hæreticus eſt. Ita ex ſententia Gerſ. de proteſt.
conſid. vlt. tradit Simanc. in comment. cathol. inſtit. tit.
50. n. 24. Eſt etiam exemplum, vt ſi quis vitā viuat, mo-
res ve habeat diſſimiles a Chriſtiane viuentib. vt decla-
rat Epiſcopus Balneoreg. in iud. inquiſ. in verbo, ſuſpi-
cio, nu. 2. Prætereo hic alia exempla, quæ a noſtris com
memorari ſolēt, & quæ nos ſuo loco explicabimus. Hæc
2 leuis ſuſpicio † non eſt ſufficiens, vt quis habeatur pro
hæretico, c. excommunicamus, de hæret. in 6. Nō enim
mouere hæc debet animum conſtantis viri, ad ſuſpican
dū tā graue crimen, ſed potius ad interpretandū in par
tem benigniorem, c. eſtote, de regul. iur. Et huc facit qđ
ait Cic. ſcribens ad Q. fratrem, his verbis (vt quiſque eſt
vir optimus, ita difficillime eſſe alios improbos ſuſpica
tur.) Hæc ille. Accedit, quod ſuſpicio de homine Chri-
ſtiano ex leuibus ſignis, haud leue peccatum eſt. Cū ta-
lis ſuſpicio ſit actus voluntarius a recta rōne diſſonans.
Neque enim ex leuibus ſignis moueri debemus aduer-
ſus catholicos, quib. iniuria fit, ſi malam de eis opinio-
nē habuerimus, abſq. iuſta & probabili cauſa, vt ſcribūt
D. Tho. 2. 2. q. 60. art. 3. & Caiet. in Summa, in verb. ſu-
3 ſpicio. Et præterea iudicium † temerariū eſt, cum quis
iudicat de his, quæ dubia ſunt, propter aliquas leues cō
iecturas. Ita D. Tho. & Caiet. & illis accedunt Soto lib.
3. de iuſt. & iur. q. 4. art. 3. & in ſpecie Siman. in d. tit. 50.
nu. 28. qui quidem num. 29. ſubiungit, reiecta opinione
4 Afflic. & Carrer. nec ēt licere inquiſitori † procedere ad
interrogandū, quid ſuſpectus ille ſentiat de fide catho
5 lica. Qnquidem honeſtum hominem in † iudicium tra
here ob leuem ſuſpicionem, eumq. interrogare de fide,
ac dubitare, an catholicus ſit, graue quidem & iniuſtū
uſ. Hoc tamen intelligit, & declarat Simanc. niſi hic le-
uiter ſuſpectus eſſet perſona vilis, abiecta, uel infamis.
Nam is in iudicium uocari, & interrogari poterit, quā
ſententiam recipit & Io. Royas in tract. de hæret. par. 2.
n. 20. Præterea ſi contra hunc leuiter ſuſpectum laborat
mala fama, compelli poterit, ut canonica purgatione ſe
tueatur, uel adhiberi poterit abiuratio de leui ſuſpicio-
ne, ut in c. excommunicauimus, de hæret. ibi, qui aūt in-
6 uēti † fuerint, & c. & in c. accuſatus, de hære. in 6. Et hūc
parit effectum purgatio, uel abiuratio, ſi deinde incidat
in hęreſim, ut grauius puniatur, tāetſi dici non poſſit re
lapſus, ut in d. c. accuſatus, ſancitū eſt, & tradit Balneo-
reg. in d. iud. inquiſ. in uerb. ſuſpicio, n. 6.
7 Secundus eſt caſus, quando agitur de ſuſpicione † ue-
hementi. Hæc ſane ſuſpicio eſt, quæ ſumitur ex ſignis
exterioribus operū, aut uerborum, ex quibus concludi
ſolet frequenter, & ut in pluribus, q; talia dicens, uel fa-
ciēs ſit hæreticus, ut ſi quis propoſitiones hæreticas pu
blice aſſerat, uel adoret ſepulchrum Mahumeti. Nā et-
ſi poſſibile ſit, quod iſta ſine errore intellectus, aut ſine
pertinacia dicantur, aut fiant, eccleſia tamen, quæ iudi-
cat exteriora, præſumit uehementer huiuſmodi homi-
nes hæreticos eſſe, niſi forte purgauerint ſeipſos, proba
do ignorantiā, timorē, uel fictionē, & oſtendendo ſe cor
rectioni paratos. Hæc Gerſ. in eo. trac. de proteſt. quem
ſecutus eſt Simanc. in d. tit. 50. n. 25. qui quidem nu. 30.
8 ſubiūgit, ſuſpicionē quoq. uehementē † oriri ex grauiſ-
ſimis criminibus longe ab hæreſi diſtātib. Nam qui ca-
tholicus eſt, Deum timere, & ab huiuſmodi criminibus
9 abſtinere ſolet. Vnde qui cum fęminis † conſanguineis,
affinib. monialibus, cōmatribus, aliiſq. id genus facile
commiſcetur, non immerito uehementer ſuſpectus cen
ſeri pōt, idq. (ait Simancas) auctoritate Apoſtoli ad Ro
man. c. 1. & ibi Chryſoſt. ſerm. 3. & D. Auguſt. ad fratres
in Eremo, ſerm. 47. Ita quoq. ualde ſuſpectus de hæreſi
10 eſt, qui iuramenta † ſcelerata ſolet facere, ut ſcriptū re-
liquit Iaſ. in l. 3. §. iurari, n. 11. de iureiur. Prętereo hic cę

tera

Digitized by Google

tera exempla vehementis ſuſpecti de hæreſi, quæ qui-
dem commemorantur a Siman.præcit. loco, num. 31.
& 32. & a Balneoreg. in d. verb. ſuſpicio, num. 10. cum
multis ſubſequen. & nos vberius infra in 5. præſump. ex
21 plicabimus. Hæc vehemens ſuſpicio operatur, † vt ſu-
ſpectus iſte de ipſo crimine poſſit interrogari, non ta-
men poterit tanquam hæreticus damnari, cum nullus
etiam pro vehementi ſuſpicione debeat de ipſo crimi-
ne damnari, c. literas. §. vlt. de præſump. vbi Felin. num.
22. qui alios recenſet, quod intelligo pœna ordinaria,
Cum extra ordinem pro iudicis arbitrio puniri quidē
poſſit, ſicuti in eo c. literas. §. vlt. illi vehementer ſuſpe-
cto, indicta fuit aliqua pœnitentia, quæ quidem impoſi-
ta non fuiſset, niſi aliquo modo deliquiſset, & poſt mul
tos ſcripſi in conſil. 82. num. 146. hunc vehementer ſu-
ſpectum puniri pœna pecuniaria. Huic etiam ſuſpecto
iniungi poterit, quod purget ſe purgatione canonica,
vel quod abiuret de vehementi hac ſuſpicione, omnem
generalē hæreſim, & præſertim illam, de qua ſuſpectus
eſt, cap. accuſatus, de hæret. & ca. inter ſolicitudines, de
purgat. cano. & ſcribunt multi relati a Felin. in cap. lite-
ras, num. 21. de præſump. Hic ſuſpectus, ſi deinde in hæ
reſim verè incidat, non tamen cenſetur relapſus. Cum
22 ad hoc, vt quis † relapſus dici poſſit, requiratur, ut ſe-
mel ſaltem lapſus fuerit ad aliquā hæreſim. Ita Balneo-
reg. in iudiciali inquiſ. in verb. ſuſpicio, num. 7. & 8. Io.
Royas in loco ſupra citato, nu. 332. Quam ſententiam
declaraui in conſil. 82. num. 147. & num. 152. ibi dicta
non repeto. Illud quoque annotandum hic eſt, ex eo-
dem Balneoreg. præcitato in loco, num. 8. quod ſi vehe-
13 menter ſuſpectus purgationem, † vel abiurationem ac-
ceptare recuſauerit, excōmunicabitur, in qua ſi per an-
num permanſerit, tanquam hæreticus damnabitur, c. ex
communicatus, de hæret.

Tertius eſt caſus, quando agitur de ſuſpicione vio-
14 lenta. Eſt ſane violenta ſuſpicio, † quæ magis efficaci-
ter, quam illa vehemens inſurgit, ex ſignis exterioribus
operum, vel verborum. Et Philip. Fran. in cap. cum con
tumacia, in glo. 1. in fi. de hæret. in 6. ſcriptum reliquit,
ſuſpicionem vel præſumptionem violentam induci,
quando poſt vehementem alia primam confirmans ſu-
peruenit. Quocirca qui poſt abiuratam ſuſpicionem ve
hementem in aliam vehementem reincidit, violēter ſu-
ſpectus appellatur, ſicuti annotauit Balneoreg. in d. uer
bo ſuſpicio, n. 28. qui & de his alia ſcripſit, & ſuo loco
nos explicabimus.

15 Hic autē vehementer ſuſpectus † punitur quidem vt
hæreticus, d. c. cum contumacia. Non tamen cenſetur
propriè hæreticus, ſed præſumptus tantum, ſicuti ex ſē
tentia Gem. in d. c. cum contumacia, annotauit Balneo-
reg. vbi ſupra. num. 30.

Hæc habui, quæ ad hac quæſtionum centuriam ſcri-
berem.

F I N I S.

Digitized by Google

D. IACOBI MENOCHII IVRISCONSVLTI

DE PRAESVMPTIONIBVS, CONIECTVRIS, *Signis, & indicijs, qui verſantur circa iudicia.*

LIBER SECVNDVS

PRAEFATIO

DIſputauimus ſuperiori libro de illis iuris quæſtionibus, quæ in vniuerſum circa præſumptiones, coniecturas, ſigna, & indicia, ſiue illa iuris, & de iure, ſiue iuris tantum, ſiue hominis ſint, verſantur. Nunc de ſingulis ipſis præſumptionibus, coniecturis, ſignis, & indicijs dicendum eſt. Cum autem ad iudicia ipſa omnia tandem referantur, quippe, quod illud ipſum ſit, quo præſumptiones, coniecturæque omnes, & ex illis contentiones, & lites terminantur, atque definiuntur, viſum eſt rectè ſatis priori loco agere de præſumptionibus illis, quæ circa ipſa iudicia verſantur. Verum quoniam iudiciorum, aliorumque actuum primum eſt fundamentum lex ipſa, ea propter a præſumptionibus, & coniecturis, quæ circa ipſas leges tam ſcriptas, quam non ſcriptas, ac tã vniuerſales, quam ſingulares ſunt, initium ſumere conſentaneum eſſe exiſtimauimus.

Leges generales, præſumi iuſtè, & ſanctè conditas, & promulgatas, & quid de legibus municipalibus, & conſuetudinibus.

SVMMARIVM.

1 *Legem communem, iuſtè, & ſanctè conditam, præſumptio eſt.*
2 *Statutum iuſtè conditum, & promulgatum præſumitur.*
3 *Statutum ita eſt interpretandum, ne ſine ratione ſtatuentes illud edidiſſe videantur.*
4 *Conſuetudo præſumitur iuſta, ac magna cum rõne introducta.*
5 *Lex ſancta, & honeſta eſſe debet.*
6 *Lex quid ſit.*
7 *Legem quomodo definiant Cicero, & Demoſthenes.*
8 *Lex communis ſiue municipalis iniuſta, non eſt obſeruanda.*
9 *Iudex iurans obſeruare leges & ſtatuta ciuium, non tenetur ad iniqua.*
10 *Lex iniqua nec in foro conſcientiæ obligat.*

PRAESVMPT. I.

CVm lites vel inſtituantur, vel definiantur legib. ſtatutis, conſuetudinibus, & principum reſcriptis, non erit ab inſtituto noſtro longe alienum, hic diſſerere de præſumptionibus, quæ circa prædicta verſantur. Et primum explicabimus de legibus vniuerſalibus, nẽpe legibus communibus, ſtatutis, & cõſuetudinib. Deinde de particularibus, hoc eſt, de reſcriptis principũ.
1 Dicimus itaque præſumptionem eſſe, ꝙ † lex cõis fuerit
iuſtè & ſanctè cõdita. Ita docuit Lucas de Pen. in l. 3. in
2 præſ. 92. C. de apochis pub. lib. 10. Ita quoque † ſtatutũ
præſumi iuſtè, & ſanctè conditum, & promulgatũ, ſcripſerunt Dyn. Bal. & alii nonnulli congeſti a Tiraquel. in tract. de retr. conſan. in proœmio, n. 77. Quibus accedũt Alex. in conſ. 36. n. 16. in fi. li. 6. Curt. Iun. in conſ. 5. col. 12. & Crau. in conſil. 259. n. 6. qui reſponderunt ſtatutũ
3 † ita debere interpretari, ne ſine ratione ſtatuẽtes illud
4 edidiſſe videantur. Ita pariter conſuetudo † præſumitur
iuſtè, & ſanctè, ac magna cum ratione introducta, c. fruſtra, vbi Archid. diſt. 8. & manifeſte Bald. in l. de quib. col. 10. verſic. item valet. ff. de legib. Et idem in c. cũ veniſſent. de eo, qui mittitur in poſſ. ſcriptum reliquit, conſuetudinem præſumi bonam, & laudabilem. Idem pene reſpondit Bellam. in conſ. 31. col. 6. verſ. circa ſecũdam quæſtionem. Et idem tradit Tiraq. in tract. de retr. conſang. in proœmio. n. 7. in fi. & Dec. in c. 2. n. 8. de probat.
5 Ea eſt huius præſumptionionis rõ, quia lex † debet eſſe
ſancta, & honeſta. c. erit aũt lex. diſt. 4. Præſumitur ergo legumlatores huius præcepti fuiſſe in legibus condẽdis memores, & delinquere minime voluiſſe, aduerſus Dei mandata. Id quod etiam procedere intelligimus, & illis in legibus, quæ nonnihil incommodi habent, quas quidem duras noſtri appellant, vt in celebri illo reſponſo Vlp. in l. proſpexit. ff. qui & a quibus. Nam & in illis rõ ineſt, ſicuti aliqñ declaraui in comm. de arbitr. iud. & c. li. 2. caſu 82. n. 15. & explicauit Coraſ. in l. 2. n. 7. ff. de le. Etſi. n. aliqua rõne dura, & inſoportabilis videatur lex, attñ alia rõ & cã, quæ fortè vrgens magis erat, ac æquitati magis conſentanea, legũlatores mouit, vt ita ſancirent. Alioqui ſi iniqua eſſet, & rõne careret lex, legis no
6 men nõ obtineret. Cum nil aliud ſit † lex, quã mens & rõ
ſapientis, recte facta iubens, & a peccatis auocans, ſeu vt Cicero li. 1. de legibus, & in Philip. 11. ſcribit. Ratio
7 † ſumma inſita in natura, imperans, quæ facienda sũt,
prohibenſq. contraria. Non ẽt eſſet lex, vt ex Demoſth. ſcripſit Martian. in l. 2. ff. de legibus. inuentũ ac munus Deorum. Hinc fit, vt lex ſiue cõis, ſiue municipalis, quæ
8 iniuſta † & iniqua apparet, obſeruãda minime ſit, vt ſcri
bunt Bal. in l. vlt. C. ſi contra ius, vel vtil. publ. Dec. in cõ
9 ſil. 410. n. 19. Nec † iudex qui iurauit ſeruare leges, & ſta
tuta ciuiũ, tenetur obſeruare ſtatuta iniqua & iniuſta, & quæ peccandi occaſionẽ præbent, vt ſcripſit Crau. in tract. de antiq. temp. in 1. part. 4. part. princip. num. 6.
10 Imo nec in foro conſcientiæ † lex iniqua obligat, quẽ-
admodum recte exiſtimarunt Imola, & alii plures in c. pleriq. de immun. eccl. Abb. in c. 1. col. 3. verſ. ſed quæro. an lex. de conſtit. & ibid. Dec. & reliqui. Et ex Theolog. idem ſcripſerunt D. Thom. in 2. 2. q. 96. art. 6. Dom. Soto li. 1. de iuſtit. & iure, q. 6. art. 4. vbi doctiſſimè ac copioſe diſſerit, & ſtatutum aliqñ apparet iniuſtum, quãdo coniecturæ extant fuiſſe editum contra certas pſonas tñ, vt declarat Caccial. in l. oẽs populi. n. 70 de iuſt.
&

Digitized by Google

& iure. eſt etiam hic obſeruandum, leges & ſtatuta præ
ſumi fauorabilia; non autem odioſa, ita Bal. in l. vlt. C.
qui ad liber. peruen. non poſſ. Alex. in conſ. 197. num. 3.
lib. 7. Vitalis de Cambis in tract. clauſularum, in clauſu
la 52. col. 7. Tiraq. in tract. de retractatu conſang. 29. in
præfatione. num. 56. & Rota Rom. in deciſ. 117. nu. 3.
parte prima in nouiſſime impreſſis.

Leges & ſtatuta an vſu recepta, & obſeruari præſumantur, & an ſicuti recepta ſtatuta ligant ciues ipſos contrahentes, vel diſponentes ſua in ciuitate, ſic etiam ligare præſumantur, ſi extra territorium aliquid faciunt.

SVMMARIVM.

1 *Leges non receptas non ligare.*
2 *Leges vſu receptas non præſumi.*
3 *Facta non præſumi.*
4 *Leges præſumi in viridi obſeruantia.*
5 *Statutum poſſe ligare ciues ſuos, ne etiam extra territoriũ poſ-ſint actum aliquem facere.*
6 *Statutum claris verbis conceptum prohibere ciues ſuos ne extra territorium etiam actum facere poſſint.*
7 *Statutum tribuens formam certo actui, non ligare ciues extra territorium actum illum facientes, aut in loco exempto. num. 8.*
9 *Statutum inhabilitans perſonas ob defectum ætatis aut ſexus cõprehendit ciues.*
10 *Interdictum bonis non poſſe etiam extra territorium contrahere. & num. 14.*
11 *Statutum non ligat ciuem mutantem domicilium & ibi bona acquirentem.*
12 *Statutum inhabilitans perſonam ratione formæ extẽditur etiam extra territorium.*
13 *Statutum dicitur ius commune ciuium.*
14 *Pupilli, minores & furioſi, vbique tales habentur, ideo nullibi cõtrahere poſſunt.*
15 *Ciuis contrahens cum extero, ignaro ſtatuti ciuitatis illius ciuis, non ligatur ſtatuto.*
16 *Statutum odioſum inhabilitans ciuem non extẽdi extra territorium.*
17 *Statuti verba concepta in rem reſpectu rei comprehendunt ciuẽ contrahentem extra territorium.*

PRAESVMPT. II.

NON certe ſatis eſt leges fuiſſe a legumlatorib. conditas, & promulgatas, niſi & ciues ipſi eas recipiãt
1 ac vſu comprobent. Nam ſi non recipiantur, nec ciues illos præſentes, nec futuros, ſuo adſtringẽt vinculo;
quemadmodum omnium eſt ſententia in cap. 1. de treuga & pace. & copioſe diſſerunt Socin. iun. in conſ. 32. nu.
44. & in conſil. 126. num. 25. lib. 3. & Roland. a Valle in tract. de lucro dotis quæſt. 99. cæteros ſciens prætereo.
Dubitari autem ſæpe contingit, an poſteaq̃ lex condita, & promulgata fuit, præſumatur vſu hominum recepta & comprobata. Qua in re vna cum Socin. iun. in d.
2 conſ. 32. num. 47. lib. 3. exiſtimarem † non præſumi vſu fuiſſe receptam. Ratio, quia ſic & priuilegia, quæ dicuntur priuatæ, id eſt ſingulares leges, non præſumuntur
vſu recepta. Bertrand. conſ. 149. num. 2. lib. 1. & conſil. 130. num. 3. lib. 2. Hora. Mandoſ. in tract. de priuileg. ad
inſtar. gl. 15. num. 56. quod fuerit ſicque vſu recepta, eſt
3 quid facti, quod † non præſumitur, l. in bello. §. factæ. ff. de capt. & poſt lim. reuerſ. & dicemus infra libr. 6. in
præſump. 36. Nec huic noſtræ Socinique ſententiæ repugnant auctoritates Decij in conſ. 649. num. 10. Curt.
iun. in conſ. 129. num. 12. Gozad. in conſ. 16. numer. 16. Nattæ in conſ. 340. num. 11. lib. 2. Roland. in conſil. 90.
nu. 53. lib. 1. & apertius Rotæ Rom. in deciſ. 775. n. 1. in
1. par. in nouiſſ. edit. & Benint. dec. 13. n. 9. qui viſi ſunt
affirmare, præſumi leges iam editas, fuiſſe ab hominibus
receptas, & vſu comprobatas, ſiquidem nec lege, nec
ratione ſuam illam aſſertionem probarunt, nec ad rem
illud facit, quod ait inter cæteros Gozad. legem ſemper
eſſe in viridi obſeruantia, vt ex l. Adr. §. vltim. C. de hæret.
ſcribunt Bart. & Socin. ſen. in l. ſi mihi & tibi. §. de legatis. col. 2. de leg. 1. idem Bar. in l. certa forma. num. 11.
C. de iure fiſci, lib. 10. Nam præter id quod reſpondet
Soc. iun. in d. conſ. 32. num. 47. facile poſſumus ſatisfa-
5 cere, nempe legem præſumi † ſemper in viridi obſeruantia, dato ſcilicet ipſo initio obſeruationis. Si. n. ſemel cœpta eſt obſeruari præſumitur adhuc in præſentiarum
obſeruari, atque ita eſſe in viridi obſeruantia. Sed non
hinc fit; quod ab initio præſumi debeat recepta & obſeruata. Eſt altera hic explananda dubitatio an ſcilicet;
quemadmodum ſtatuta vſu ciuium recepta ligant ciues ipſos in ciuitate aliquid facientes, ſic etiam ligent, ſi
foris aliquid agunt? Diſtinguenda eſt hic primum vo-
5 luntas a potentia. Quod † ſtatuentes poſſint ſtatuto ligare ciues etiam extra territorium actum conficientes,
apud me eſt certum & paſſim ſine controuerſia admittunt Dd. Ita ſane Bar. in l. cunctos populos. q. 8. Cod. de
ſum. Trinit. & fide Cath. Bald. in conſil. 456. Sæia origine paterna. col. 3. verſ. præterea ſtatutum Parmæ. lib. 1.
Rom. in conſ. 39. col. 1. apertius Alex. in conſ. 41. num.
6. lib. 4. Rochus de Cur. in tract. de conſuetudine. q. 13.
Botthæus in tract. de Synodo. parte 3. n. 21. Iaſ. in conſ.
59. lib. 3. Marſil. in l. vlt. nu. 142. de iuriſd. omn. iudic.
Ruin. in conſ. 160. nu. 3. verſ. ſi vero loquitur in perſonã.
lib. 4. Roland. in conſ. 33. num. 46. lib. 3. Burſat. in conſ.
307. nu. 58. lib. 3. diſſentit a prædictis vnus tantum ſibi
parum conſtans Ruin. in conſ. 52. num. 14. lib. 2. cuius
argumenta facile eſt confutare. Quo vero ad voluntatẽ
an ſcilicet ſtatuentes voluerint comprehẽdere ciues extra territorium actum conficientes? ſunt conſideranda
ſtatuti verba, ſicuti admonet Bart. & reliqui quos ſtatim referam, & propterea diſtinguendi ſunt aliquot caſus.

Primus eſt caſus quando ſtatutum habet verba con-
6 cepta † in perſonã, & clare prohibet actum fieri etiam
extra territorium. Exemplum eſt in ſtatuto Mantuano
quo cautum eſt quod in conficiendis teſtamentis a ciuibus Mantuanis etiam extra vrbem Mantuæ, adhibeantur teſtes Mantuani ſi haberi poterunt. Hoc ſane caſu
clarum eſt ſtatutum ligare ipſos ciues extra vrbem teſtamenta conficientes. Ita in ſpecie d. ſtat. reſpondit Ruin.
conſ. 53. num. 13. lib. 2. & ſtatuti Mantuani ſic diſponentis verba refert Io. Petr. Surd. in deciſ. 129. num. 18.

Secundus eſt caſus, quando verba ſtatuti ſimpliciter
prolata, ſicque dubia ſunt concepta in perſonam, quod
ſtatutum ipſum inhabilitat, non quidem reſpectu integrandi perſonam ipſam, ſed reſpectu ſolemnitatis, &
formæ reſpicientis probationem confecti actus, vel aliã
7 ſimilem ſolemnitatem, vt ſi ſtatutum diſponit, † quod
ciuis non poſſit contrahere, ſeu de contractu confici facere inſtrumentum niſi adhibitis duobus notariis, vel
tribus teſtibus. Hoc ſane caſu ſtatutum non comprehendit ciuem contrahentem extra ciuitatem eiuſque territorium. Ita intelligo loqui Bart. in l. cunct. pop. num. 32.
verſ. aut ſtatuta ſunt prohibitiua ratione ſolemnitatis,
C. de ſum. Trinit. & fide Cath. Abb. in conſ. 52. num. 2.
& 3. lib. 1. & Gozad. in conſ. 49. num. 15. Ita & ſtatutum
quod in teſtamentis confirmandis ſeruari debeat certa
ſolemnitas probatoria intelligitur, ſi eo in loco conficitur teſtamentum, ſecus ſi extra territorium, ſicuti reſp.
Ang. in conſ. 133. num. 2. qui idem eſſe dixit, quando in
8 eadem ciuitate, ſed in loco † exempto, vt puta in aliquo
monaſterio teſtator diſponat. Et Ang. ſecuti ſunt Crau.
conſil. 918. numer. 6. lib. 5. Nat. conſ. 643. col. 1. lib. 4. &

Rol.

Digitized by Google

Roſ.conſ.33.lib.3, qui quidem tres percelebres iuriſcõ-
ſulti de eadẽ facti ſpecie interrogati, nempe ſuper teſtõ
Comitis Renati Chialant conditi in monaſterio S. Hie-
ronymi huius ciuitatis Mediol. non obſeruata ſolemni-
tate requiſita a ſtatuto ipſius Ciuitatis. Et hoc ſecutus
eſt Ioſeph Lud. in ſuis concl. in concl.62. etſi Surd. in d.
dec.129. nu.18. diſſentit. Et huius traditionis ea eſt rõ,
quia quoad ſolemnitatem probatoriam attenditur lo-
cus, vbi actus ipſe conficitur. l.2. C. quemad. teſt. aper.
quam ad rem noſtram alleg. Bart. in d.l. cunct. popul. n.
24. C. de ſum. Trin. & fid. Cath. & late poſt alios reſpõ.
Crau. in conſ.275. num.1. Et ratio rationis eſt, quia ad
euitandum falſitates ita prouideri facile poteſt ſtatuto
loci contractus, quam ſtatuto originis, vel domicilij cõ
trahentium, quod non eſt ita quando ſolemnitas a ſta-
tuto requiritur ad integrandam perſonam ipſorum con
trahentium, & diſponentium, vt dicemus in caſibus ſub
ſequentibus.

Tertius eſt caſus, quando ſtatutum ſimpliciter & abſo
lute inhabilitat perſonam ne contrahat, vel alium actũ
9 conficiat ob † defectum ætatis, vel ſexus, vt ſi ſtatutum
diſponat, quod minor contrahere non poſſit, vel quod
mulier legare non valeat aliquid marito. Hoc ſane ca-
ſu, qui fauorabilis eſt, ſtatutum comprehendit etiam ci
uem contrahentem, vel teſtantem extra ciuitatis terri-
torium; ita Bart. in l. cunct. pop. num.32. verſ. aut ſtatu-
tum eſt prohibitiuum in perſonam, quem ſic intelligũt
ibid. Salic. col.6. verſ. ſi vero eſt prohibitiuũ. & Caccia-
lup. n.105. Rom. conſ.39. num.1. Barb. conſ. vlt. col.19.
libr.3. Alex. conſ.41. num.7. lib.5. Corn. conſ.241. nu-
mer.4. lib.2. Soc. ſen. cõſ.239. num.3. lib.2. Iaſ. conſ.48.
col. penul. verſ. Nec prædictis obſtat. lib.1. Ruin. conſil.
201. num.8. lib.1. & conſ.160. num.3. verſ. ſecundus ca-
ſus. lib.4. Dec. in l. vlt. num.13. ff. de iuriſd. omn. iudic. &
ibid. Marſ. num.142. Pariſ. conſ.99. num.56. lib.1. Rub.
conſ.45. num.3. & conſ.71. num.10. Curt. iun. conſ.6. nu.
2. conſ.9. num.3. lib.1. & conſ.236. nu.4. Melch. Palaez
in tract. Maiorat. in 1. part. q.58. num.25. 28. & 29. Nat.
conſ.468. num.2. lib.2. & doctis. præſes Morotius conſ.
53. num.11. verſ. his ſic præmiſſis. Hanc traditionem eo
10 ſimili probauit Bar. quod interdictus bonis † ſuo in iu-
dicio, & foro, non etiam poteſt in alieno contrahere &
diſponere, quia interdictio ei facta fauorabilis eſt, ne
cum vel furioſus vel prodigus ſit, intellectuque careat,
facile decipiatur. l. is cui bonis. ff. de verb. obli. vbi Doc.
& probat l. Iulianus. ff. de curat. furio. vere nemo eſt qui
hoc in caſu aliter ſentiat. Poteſt enim ſtatutum ciues
ſuos inhabiles reddere, ne ob aliquam cauſam contra-
hant, ſicuti ſcribunt præfati doct. Et accedit quod poſt
Gem. Franc. & Feder. de Sen. tradit Roch. Curt. in tract.
de conſuet. ſect.9. q.12. princ. num.24. verſ. limita mo-
do. cum dixit ſtatutum puniens contrahentem extra
municipium valere, & ob id puniri ciuem, qui ſciens ſta-
tuti diſpoſitionem extra territorium contrahit. Idem re
ſpon. Soc. ſen. cõſ.302. num.4. verſ. Nam doct. lib.2. qui
refert ſic ſenſiſſe Bar. in l. cunct. pop. q.8.

11 Declaratur hic caſus, vt locum non habeat, † quando
ciuis mutaſſet domicilium, & ibi acquiſiuiſſet bona. Nã
tunc reſpectu illorum bonorum ſtatutum loci primi do
micilij non impedit ipſum ciuem de illis bonis diſpone
re, atque ita ſuæ ciuitatis ſtatuto non ligatur. Ita in ſpe-
cie ſcripſerunt Salic. in d.l. cunct. pop. col.6. verſ. & hoc
ſatis. Alex. conſ.41. num.7. lib.5. & Burſat. conſ.206. nu.
10. verſ. ſecundo. & conſ.307. nu.78. verſ. ſecundo dicta.

Quartus eſt caſus, quando ſtatutum inhabilitat per-
12 ſonam limitate, hoc eſt reſpectu † formæ, & ſolemnita-
tis introductæ ad integrandam perſonam ipſius contra-
hentis vel alium actum facientis, quæ ob debilitatem
ſexus vel ætatis facile decipi poteſt, vt ſi ſtatutum diſpo
nit, quod mulier vel minor contrahere non poſſit ſine
auctoritate, vel conſenſu duorum propinquorum. Hoc
ſane caſu receptior & verior eſt opinio eorum, qui affir
marũt hoc ſtatutum comprehendere etiam ciuem con-
trahentem extra territorium ipſius ciuitatis. Hac qui-
dem in opinione fuerunt ſeptem & viginti doctor. quos
ex ordine ita enumerandos cenſui. I. Bart. in l. ex Caſtr.
ff. de caſt. pecul. II. Bald. in conſ.418. ſuper puncto. lib.
4. & manifeſtius in conſ.60. Quædã ſoror. lib.5. III. An
char. in rep. cap. Canonum ſtat. num.201. de conſtit. qui
refert eiuſdem opinionis fuiſſe Zachariam Triuiſanum
Venetum, qui hac de controuerſia diſputationem ha-
buit. IV. Capr. conſ.21. nu.7. & 8. V. Caccial. in rep. leg.
cunct. pop. n.103. verſ. cum autem. & nu.105. C. de ſum.
Trinit. & fid. Cath. VI. Florian. in l.1. num.6. ff. de vſur.
VII. Alex. conſ.41. num.8. lib.5. VIII. Crot. conſ.5. n.43.
lib.1. X. Bertac. in tract. de gabell. in 6. part. princ. q.5.
X. Rim. ſen. conſ.598. lib.3. XI. Ruin. cõſ.31. in fin. conſil.
160. num.3. verſ. ſi vero loquitur. lib.4. & ibid. nu.4. te-
ſtatur hanc eſſe com. opin. XII. Chriſtoph. Caſtilion. cõ-
ſil.2. XIII. Iaſ. conſ.59. col. pen. verſ. non obſtat 2. lib.3.
qui in fortiorib. terminis ſtatut. Papien. reſpondit Papiẽ
ſem ætate minorem non potuiſſe contrahere in Ciuita-
te Mediolani non obſeruata ſolemnitate ipſius ſtat. Pa
piæ. Idem Iaſ. in l. non tantum. num.7. ff. de re iud. XIV.
Roch. Cur. in tract. de conſuet. ſect.9. q.12. princ. nu.26.
verſ. tertio limita, qui teſtatur hanc eſſe com. opin. XV.
Pariſ. conſ.99. num.56. lib.1. XVI. Curt. iun. conſ.236. n.
6. XVII. Alba con.70. nu.2. lib.1. qui ſic intelligit & de-
clarat nouam conſt. huius dominij Mediol. in tit. de do-
nat. XVIII. Caſſan. in conſuet. Burg. rubr.4. §.1. gl. con-
traux. num.18. XIX. Tiraq. in tract. de ll. connub. poſt l. in
gl.8. alias 6. n.231. verſic. nos vero. XV. Hier. Gabr. conſ.
1. nu.6. & 7. lib.1. XXI. Lancell. Galliz in conſuet. Alex.
præfat. 8. n.2. XXII. Beret. conſ.99. num.7. & 8. qui reſpõ
dit ſuper ſtat. Papiæ. XXIII. Rim. iun. conſ.11. nu.26. lib.
1. & conſ.171. num.33. lib.2. XXIV. Melchior Palaez de
Maiorat. in 1. par. q.58. num.26. XXV. Præſes Morotius
cõſ.53. nu.11. verſ. ſed ſi difficultas hæc eſt. XXVI. Vinc.
Franc. in deciſ.72. nu.2. & 3. XXVII. & ego ipſe idem re-
ſpondi conſ.819. & conſ.1086. Et huius quidem tradi-
13 tionis præcipua eſt ratio, quod ſtatutum † dicitur eſſe ius
cõe ipſorum ciuium. l. omnes pop. ff. de iuſt. & iur. Et ob
id ita ligare poteſt ſuos ciues, vt lex Cæſarea omnes po-
pulos. Porro ius ipſum Cæſareum ſtatuere potuit, ne cer
tæ perſonæ valeant contrahere ſine auctoritate vel con-
ſenſu alicuius vt tutoris vel curatoris, ſicuti de pupillo
14 † & minore, & idem de furioſo. Nam ij omnib. in locis
tales habentur, atque ita nullibi contrahere poſſunt. l. ſi
curato. habens. C. de in int. reſt. min. Idem ergo dicen-
dum eſt in ſtatuto, quod inhabiles declarat minores &
mulieres; ſic etiam dicimus, quod ſi alicui interdictum
eſt bonis, huiuſmodi interdictionẽ vbiq. vim habere, ne-
dum in loco ipſius interdictionis. l. Iulianus. ff. de cura.
furio. & l. is cui bonis. ff. de verb. oblig.

Nec obſtat quod ſcripſit Bald. in l. cunct. pop. col.8.
verſ. ſed quid econtra ſi ſubditus. C. de ſumm. Trinit. &
fid. Cath. cum dixit ius commune differre a ſtatuto. Nã
ſtatutum vim habet ſolum in ſua Ciuitate eiuſque terri-
torio, Ius autem Com. quocunque in loco ſe extendit.
Nam reſpondetur quod cum ſtatutum reddat inhabilẽ
perſonam ſui ciuis, quouis in loco is iuerit, ſemper talis
habebitur, cum inhabilitas ita cohæreat perſonæ, vt ta-
lis ſemper habendus ſit vbique locorum.

His intelligimus hanc eſſe veram & magis receptam
opinionem, etſi ab ea diſſentiant multi congeſti a Ste-
phano Lambertengo in tract. ſuper ſtatuto Mediol. pro
hibente mulieres ſine certe ſolemnitate contrahere, in
gloſ.2. in verb. mulierum. num.41. & 43. & alii nonnulli
quos ex ordine ita refero. I. Capra ſibi parum conſtans
conſ.144. num.11. II. Aret. conſ.54. num.2. verſic. tertia

ratio.

Digitized by Google

ratio. & conſ. 73. nu. 6. III. Corn. conſ. 241. num. 4. libr. 2. IV. Crot. in l. omnes pop. num. 254. ff. de iuſtit. & iure. allegatus a Lamberteng. qui tamen non loquitur hoc in caſu. V. Durand. in tract. de art. teſtan. in tit. de teſtam. caut. 6. VI. Ruin. ſibi parũ conſtans conſ. 201. n. 8. & conſil. 211. col. 2. verſic. & ſimiliter. lib. 1. & conſ. 13. num. 14. lib. 2. VII. Boer. in commen. ad conſuet. Biturig. §. 4. glo. non peut doner. numer. 1. dum allegat Aretin. in dicto conſil. 54. & 73. VIII. Cephal. conſil. 324. numer. 23. libr. 3. qui teſtatur ſecundum hanc opinionem iudicaſſe Senat. Mediolanen. quod verum minime credo. IX. Lamberteng. loco ſupra allegato. Ea ratione ij moti ſunt, q͠ locus vbi celebratur contractus, ſpectatur reſpectu formæ, & ſolemnitatis adhibendæ in contractu. Quæ quidem ratio non conuenit caſui noſtro, in quo agitur de ea ſolemnitate & forma quæ adhibetur ad integrandã perſonam, quam alioqui ſtatuentes iudicarunt minus habilem & idoneam ad contrahendum, ſicuti diximus ſupra.

Et prædicta quidem recepta opinio locum habet multo magis, quando mulier vel minor data opera exiret ciuitatem eiuſque territorium, vt contraheret. Nam tunc ſine controuerſia contractus ſine conſenſu, vel auctoritate propinquorum minoris, vel mulieris nullius eſſet momenti, vt in ſpecie tradunt Aret. conſ. 54. col. 2. verſ. ex quo eſt concludendum. & conſ. 73. col. 3. verſ. fatendum eſt igitur. Pariſ. conſ. 99. num. 57. lib. 1. Tiraq. in d. gl. 8. num. 217. in fin. Rol. conſ. 33. num. 46. verſ. reſpondetur. lib. 3. Ioſeph Ludouic. in ſuis concluſ. concluſ. 62. col. 2. verſ. prædicta omnia, & Lamberteng. in d. gloſſ. 2. in verbo, mulierem. num. 53. & ſecutus ſum in d. conſil. 819. num. 14. lib. 9.

Declaratur hic caſus, vt locum non habeat quando Ciuis contraxit extra ſuæ ciuitatis territorium cum extero
15 † qui ignorabat ſtatutum Ciuitatis illius ciuis ſecum contrahentis. Nam tunc contractus iſte non redditur nullus ſtatuto prædicto, cum non præſumatur fuiſſe mẽtis ſtatuentium velle decipere exterum illum. Ita poſt Anch. in repet. c. canonũ ſtatuta. q. 12. prin. de conſtit. ſcripſerunt Caccial. in d. l. cunct. pop. nu. 106. C. de ſum. Trin. & fid. Cath. Alex. conſ. 41. lib. 5. Roch. Curt. in tractat. de conſuet. ſect. 9. q. 12. princ. num. 24. Pariſ. conſil. 69. num. 68. lib. lib. 1. Franc. deciſ. 72. num. 3. in fi. qui teſtatur ſic iudicaſſe Conſil. Neapol. & hæc eſt magis recepta opinio aduerſus Ruin. conſ. 160. num. 4. lib. 3. & Tiraq. de ll. connub. in gl. 8. alias 6. q. 26.

Quintus eſt caſus, quando verba dubia ſtatuti ſunt
16 concepta in perſonam reſpectu ipſius perſonæ † quam ſtatutum inhabilitat, & prohibitio eſt odioſa. Hoc caſu non præſumitur quod ſtatuentes voluerint ligare ciuem contrahentem, vel diſponentem extra territoriũ. Ita Bart. in d. l. cunct. pop. num. 32. verſ. aut ſtatutũ continet prohibitionem odioſam, & ibidem Salic. col. 6. verſic. aut ſtatutum. Barb. conſ. vlt. col. 19. lib. 3. Comenſ. cõſil. 241. num. 6. lib. 2. & conſ. 232. num. 3. lib. 4. & Crauet. conſ. 30. num. 30. exemplum attulit Bart. vt ſi ſtatutum diſponit quod filia non ſuccedat. Hoc ſane ſtatutũ eſſe odioſum quoad fœminas, quæ aduerſus iuris comm. conſtitutiones excludũtur. l. max. vitiũ. C. de lib. preter. & tradit Dec. in l. venia. n. 4. C. de in ius vocã. alios ſciẽs omitto. Non ergo extenditur extra territoriũ ſicut præcitato in loco ſcripſit Bart. quem ſecuti ſunt Caſtr. conſil. 224. circa primam. lib. 1. Dec. conſ. 314. num. 6. Rub. conſil. 136. num. 2. & Curt. iun. conſ. 9. num. 4. qui declarat non procedere in ſtatuto excludente cognatos propter agnatos, quod dicit eſſe fauorabile, vnum hoc eſt, quod quoad terminos huius caſus Curt. ſequitur ipſum Bart. quem etiam poſt multos probauit Rot. Roman. vt refert Put. deciſ. 29. lib. 2. qui declarat non procedere quando adeſt contrarius vſus, & accedunt Rot. Rom. deciſ. 265. num. 2. lib. 1. in nouiſſ. Crauet. conſ. 467. nu. 5. lib. 3. Roland. de lucr. dot. quæſt. 20. num. 14. Poteſt et afferri exemplum in ſtatuto quod prohibet vxorẽ poſſe teſtari ſine conſenſu mariti. Hoc ſane ſtatutum eſt odioſum, & ob id non ligat mulierem conficientem teſtamentum extra ſuæ ciuitatis territorium. Ita egregie reſpondit Corn. conſil. 241. numer. 6. libr. 2. eſt & aliud exemplum, de quo reſpondit idem Corn. conſ. 232. nu. 4. & 6. lib. 4. quando ſtatutum prohibet Ciues ne confici nec rogari faciant inſtr. ab alio quam a notario ipſius Ciuitatis, alioquin non valeant. Hoc ſane ſtatutum tanquam odioſum non comprehendit inſtr. rogatum a notario forenſi extra Ciuitatem & territorium.

17 Sextus eſt caſus, quãdo verba dubia † ſunt concepta in rem, reſpectu rei, vt ſtatutum prohibet rem alienari extra Conſules. Hoc caſu ſtatutum comprehendit etiã ciuem cõtrahẽtem, vel diſponentem extra territorium. Ita Bart. in d. l. cunct. pop. nu. 32. verſic. aut ſtatutum eſt prohibitiuum in rem, & ibid. Salyc. col. 6. verſ. ſi vero eſt. & Alciat. in reſpon. 759. qui ſic intelligitur & declarat nouam conſtitutionem Mediol. de donationib. & ſi Alba conſ. 70. num. 2. dixit verba eſſe concepta in perſonam. ea ratione motus eſt Bart. quod cum ſtatutum afficiat rem, impedit omnem dominij tranſlationem. l. ea leg. ff. de cond. ob cauſ. l. 1. ff. de fun. dot. l. vnica. §. cum lex. C. de rei vxo. act. & in inſtit. quib. alien. lic. vel non.

Leges editas & promulgatas, præſumi ab omnibus cognitas: Et aliquæ egregiæ declarationes enumerantur.

SVMMARIVM.

1 *Leges & iura quilibet ſcire præſumitur.*
2 *Leges municipales præſumuntur ciuibus cognitæ poſt publicationem.*
3 *Conſuetudo omnibus cognita præſumitur, qui eo in loco vbi introducta eſt, habitant.*
4 *Cõſuetudinem vulgatam locorum, princeps cognitam habere præſumitur.*
5 *Edictum magiſtratus poſt publicationem, omnibus notum præſumitur.*
6 *Exterus præſumitur ignorare leges illius loci vbi reperitur.*
7 *Exterus quando excuſetur a delicto contra leges ciuitatis commiſſo.*
8 *Exterus bannitum receptans, quomodo excuſetur.*
9 *Mulier legum diſpoſitiones præſumitur ignorare.*
10 *Legis vel ſtatuti diſpoſitionem, quoad damnum, & odium tertij, nemo præſumitur ſcire.*
11 *Legem extrauagantem, quilibet præſumitur ignorare.*

PRAESVMPT. III.

Poſtea quam cõditæ ac promulgatæ ſunt leges, præſumptio inſurgit, ab omnib. fuiſſe cognitas, & pro
1 pterea dicimus, quemlibet præſumi ſcire † iura & leges. Ita ſcribunt gl. in c. propoſuiſti. in verbo, non probatur. diſt. 82. & in c. 1. de poſtul. prælat. ex illo text. Ian. in c. 2. num. 4. de conſtit. Abb. in cap. paſtoralis. col. 1. in fin. de fide inſtrum. conſil. 35. col. 1. lib. 1. Salic. in l. ſenatus. in fin. C. de his, qui ſibi aſcrib. Dec. in d. c. 1. in 17. notab. de poſtul. prælat. Et non ſolum præſumitur nuda ipſa ſcientia promulgationis legis, ſed etiam cognitio diſpoſitionis eius. l. leges ſacratiſſimæ. C. de legib. l. reg. ff. de iuris & facti igno. & in §. 1. in Authen. de inceſtis nuptijs. & ſcribũt Alciat. in tract. de præſumptio. reg. 3. præſumpt. 31. num. 1. & ante eum Dynus in c. præſumitur. num. 3. de reg. iur. in 6. Et idem quod de legib. omnibus communibus dicendum eſt de municipalibus, nem
2 pe ſtatutis. Nam & hæ præſumuntur ciuibus † cognitæ,

poſtea-

Digitized by Google

poſteaq̃ fuerunt publicatæ. Ita Bal. in d.l.leges.C.de le-
gib. Bar.in l.Q. Nerua.in 2.lect.n.19. ff.depoſiti. Ale.in
conſ.65.col.1.lib.6. Pariſ.in conſ.49.num.47.lib.1.

Extenditur ſecundo, vt locum etiam habeat hæc prę
ſumptio in lege non ſcripta, id eſt in conſuetudine: Nã
3 & illa præſumiur † cognita omnib. illis, qui eo in loco,
vbi introducta eſt, habitant. Ita ſenſerunt Bart.in extra
uagan.ad reprimendum.in verbo, Non obſtantib. in fi-
ne. Bald.in l.2.in fin.C.quæ ſit longa conſuetudo. Iaſ.in
l.præſcriptione, num. 11.C.ſi contra ius, vel vtil.public.
4 Cum ſcripſerunt, principem præſumi † habere cognitã
conſuetudinem vulgatam locorum. Idem ſcripſerunt
Felin. in c.vlt.col.1.de iudic.in cap.ſuper literis. col.7.
de reſcriptis.& in c.cum contingat.col.pen.de foro cõ-
peten.& in c.1.col.2.verſ.3.amplia.de re iudic. Ioan.de
Selua in tractat.de benefic.in 3.parte.q.12.num.18.Go
mes.in c.1.num.18.de conſtit.in 6.

5 Extenditur, vt locum habeat etiam in edicto † magi-
ſtratus, quod vbi iam promulgatum & publicè propoſi
tum fuit, ſic etiam præſumitur omnibus cognitum. Ita
Lucas de Penna in l.3.in 47.præſump.C.de apochis pu-
blic.lib.10.per tex.§.omnem.in Authen.de litig.&c.ita
dominus.19.diſt.

Declaratur primò, vt locum non habeat hæc prę̄ſum
6 ptio in forenſi. † qui vt exterus præſumitur ignorare le
ges illius ciuitatis, vbi reperitur. ſicuti docuit Bar. in l.
cunctos populos.num.21.C.de ſumma Triuit.& fid.Ca
7 thol.cum dixit, forenſem excuſari † a delicto commiſſo
contra leges ciuitatis, quãdo ita diu verſatus non eſt in
ciuitate, vt veriſimiliter ſcire non potuerit legis diſpoſi
tionem. Et Bar.ſecuti ſunt ibi Bal.& Iaſ.num.34.& idẽ
Iaſ.in conſ.83.num.2.lib.1.& Gram.in conſ.25.num.2.
in crim. Hinc Corn.in conſ.64.in fine. lib.3.reſpondit,
notarium forenſem excuſari, ſi aduerſus loci ſtatuta re-
cepit inſtrumentum, cum ſtatuti ignarus præſumatur.
8 Hinc quoque reſponderunt multi, forenſem † receptan
tem bannitum excuſari, ob id, quod præſumitur ignora
re bãni publicationem in ciuitate factam. Ita ſanè Bal.
in l.noſtram, in fine.C.de teſtam. Alex.in conſ.65.col.2.
lib.3. Iaſ.in l.is poteſt.num.38. ff.de acq.hær.& in conſ.
46.col.2.& in conſ.53.col.7.verſ.quintò facit.lib.3. De
cius in conſ.222.num.5. & Plotus in repe. l.ſi quando,
num.859.C.vnde vi. Et ij omnes hanc declarationẽ in-
telligunt in forenſi, qui diu non ſit verſatus, vel habita-
uerit eo in loco, ſecus eſt in diu verſato & antiquo inco-
la, cum non ipſa ciuilitas, ſed ipſe incolatus, & conuer-
ſatio, in cauſa ſit præſumptionis ſcientiæ, vel ignorãtiæ,
vt colligitur ex c.quanto.& cap.quoſdam.de præſump.
Hinc fit, quod ciuis nouus excuſatur, ſi quid aduerſus
ciuitatis leges admiſit, cum tanquam nouus illas igno-
raſſe præſumatur. Ita Bal.in l.data opera.col.7.C.qui ac
cuſ.non poſſ. Rom.in conſ.228.col.2.Curt.iun.in conſi.
19.nu.5. & alios multos congeſſit Boer.in q.260.nu.2.
& alia egregie ſcripſit Tiraq. in tract. de pœnis legum.
cauſa 10.

Declaratur ſecundò, vt nõ procedat hæc prę̄ſumptio
9 in muliere, † quæ prę̄ſumitur ignorare legum diſpoſitio
nes. Ita in ſpecie docuit Luc.de Pen.in l.3.col.8. verſic.
105.præſumitur, cum ſubſequenti. C.de apochis.publ.
lib.10.motus ex l.legem. ff.de iuris & facti ignor. & ex
§.1.in Auth.de inceſtis nupt. Idem probant leg.cum de
indebito.§.ſi autem.ff.de probat.& l.regula.§.1.ff.de iu
ris, & facti ignor.& poſt Caſtr.in conſil.131. Licet iſta.
Dom. Liſa.in ſi.lib.1.reſpondit Dec.in conſ.351. in fin.
Idem cenſuit Gramm.in deciſ.76.num.10.

10 Declaratur tertiò, vt non procedat hæc præſumptio †
quo ad damnum, & odium tertii. Nam quo ad illum nõ
præſumitur quis ſcire legis, vel ſtatuti diſpoſitionem.
Ita declarat Ale.in tract.de præſum.reg.3.pręſ.31.col.1.
verſ.cum ergo lex qui aliquot ſimilibus comprobat.

Declaratur quartò, vt locũ non habeat hæc præſum-
ptio in lege extrauaganti, quæ non eſt publicè nota. Nã
11 † illam quilibet ignorare præſumitur. Ita Bald. in l.le-
ges ſacratiſſimæ.C.de legib.& Alciat.in d.præſump.3.ta
ad finem.

*Leges præſumi eſſe de præcepto, non au-
tem de conſilio.*

SVMMARIVM.

1 *Lex de præcepto eſſe præſumitur.*
2 *Lex quando de conſilio eſſe dicatur.*

PRAESVMPT. IV.

MEmor ſum me aliqua de lege præcepti, & de lege
conſilij diſſeruiſſe in commentarijs de arbitra-
rijs iudicum. lib.2.caſu 380. Cæterum dubitari nunc cõ
tingit, an in dubio lex præſumatur eſſe de præcepto, vel
1 de conſilio? Et præſumi eſſe † de præcepto, ſenſit Arch.
in c.vlt.§.vlt.diſt.4. Cum dixit, quod tunc tãtum lex eſt
2 de conſilio, † quando id in ea exprimitur, vel cum alia
ratio euidens cogit ſic intelligere. Cum ergo ſumus
in dubio, lex non creditur, atque ita non prę̄ſumitur eſ-
ſe de conſilio. Hanc ſententiam apertius probauit Chri
ſtoph. Caſtellione.in ſua diſput.quę incipit, ſtatuta ciui
tatis Papiæ col.3.in princ.

*Lex an lata præſumatur, vt etiam liget filios
& hæredes principis.*

SVMMARIVM.

1 *Lex Principes non dicitur ligare.*
2 *Lex lata à ſubditis principis, non ligat principis filios, & quæ ſit
ratio. num. 3.*
Id autem quando non procedat. num. 4.
5 *Lex ab ipſo principe lata, quibus in caſibus nec proprios princi-
pis filios liget.*
6 *Par in parem non habet imperium.*
7 *Poteſtate ceſſante, de voluntate vna eſt diſputatio.*
8 *Lege a principe lata, caſu quo libere ſtatuere poteſt, an filios
obligare voluerit, ad coniecturas recurrimus.*
9 *Princeps vnus ſine conſenſu alterius legem condens, non obligat
non conſentientem.*

PRAESVMPT. V.

DVbitari ſolet, an lex præſumatur lata, vt liget prin-
1 cipis filios, ſicuti nec principes ipſos † ligare di-
citur, l.princeps.ff.de legibus. Hac in re ſolco diſtingue
te tres caſus.
2 Primus eſt caſus, quando † lex lata fuit a ſubditis ip-
ſius principis, ſicuti a populo, qui ſtatuta pro comodo
& vtilitate ciuium condit. Hoc in caſu, ſtatuta ſicque
leges hæ municipales, non ligant filios principum, quã
3 doquidem † ciues, & ſubditi tanquam inferiores, non
poſſunt ſtatuere contra principem ſuum, & eius filios. ſi
cuti reſpondit Card. Zabarella in conſ.2.ad finem, cum
dixit, ſtatuta edita a Ferrarienſib. non potuiſſe ligare fi-
lios Marchionis, nunc Ducis Ferrariæ. Et idem ſcripſe-
runt Bald.in Auth.quibuſcunque. num.5.C.de ſacroſ.
eccleſ.& in l.1.§.ſimilique modo.num.1.C.de latina li
be.tollen. Felyn.in c.1.num.54.verſ.4.declaratio.de cõ-
ſtit.& cap.1.de rapto. Et his accedunt Imol. in c.graue.
col.2. verſ.item quod conſilium de præben. Brunus in
tract. Quod ſtantibus maſculis fęminæ non ſuccedãt.ar
tic.6.num.67.& idem in ſuo repertorio in verbo, ligat
Curt.iun.in l.1.nu.11. ff.quod quiſque iuris. Tiraquel.in
tract.

tract. de retract. conſang. §. 1. glo. 3. nu. 38. Rolandus a Valle in tract. de lucro dotis. q. 83. & doctiſſimus Pancirolus in conſ. 1. nu. 98. Et hos ſecutus ſum in conſ. 150. n. 54. lib. 3. quod caſum reddidi pro Illuſtriſſimo & Reuerendiſſimo D. D. Cardinali Eſtenſe, ibiq; rõnib. & argumentis [illegible] comprobaui, & in conſ. 351. lib. 1.

4 Horũ autem traditio intelligitur, † niſi princeps, vel eius filii [illegible] ſtatutis ipſis, quia tunc ſicuti cõmodorũ frui volũt, ita & ad incõmoda per ea ligabuntur, vt declarat Brunus in d. art. 6. num. 67. poſt Bal. in l. 4. C. ad l. Falcid. quos ſecutus ſum in d. conſ. 250. num. 61. lib. 3. vbi alios retuli. Et hoc in caſu non eſt neceſſe diſputare, an præſumatur ciues hos voluiſſe ligare principum filios, poſteaquam ceſſat poteſtas.

5 Secundus eſt caſus, qñ lex, vel ſtatutum eſt ab ipſo principe editum, de his rebus tamen de quibus etiam ſpeciali ipſa diſpoſitione non poſſet diſponere, in præiudicium filiorum ſuorum, vel ſucceſſorum in principatu, vt putà ſi ſtatueret, q̃ ſecundogeniti, non ſuccederẽt in aliquo feudo, quod alioqui conceſſum fuiſſet pro ſe, & filijs, & deſcendẽtib. maſculis, vel quod filijs nulla eſſet præſtanda legitima, niſi vt ipſi patri placeret, vel quod filia poſſet dotari pro libero ſuo arbitrio. Hoc ſanè caſu non ligat filios ipſos. Nam quo ad proprios, ſicuti ſpeciali diſpoſitione non potuiſſet ipſe princeps pater, eis præiudicium afferre, multo minus diſpoſitione generali. Quo vero ad filios principum ſucceſſorum, li-

6 gari etiam non potuerunt, quia par † in parem non habet imperium. l. ille a quo. §. tempeſtiuum. ff. ad Trebell. Et hoc etiam caſu, neceſſe minimè eſt diſputare, an princeps iſte præſumatur voluiſſe ligare filios ſuos, & principum ſucceſſorum, cum diſputandum non ſit de volun-

7 tate, quando † ceſſat poteſtas. Ita reſpondi in d. conſil. 350. num. 43. & num. 94.

Tertius eſt caſus, quando princeps legem promulga-

8 uit † de his, de quibus potuiſſet liberè ſtatuere, & diſponere in præiudicium ſuorum, ac etiam ſucceſſorum in principatu. Hoc in caſu admiſſa hac poteſtate diſpiciẽdum eſt, de voluntate, an ſcilicet præſumatur voluiſſe ligare hos filios? Et hac in re recurrendum eſt ad coniecturas, quemadmodum recurrit Rol. à Valle in conſil. 86. num. 62. 65. & alijs ſubſequentibus lib. 1. Qui quidẽ conſiderat primam coniecturam, quando princeps edidit legem, vel ſtatutũ, vt tollãtur lites & diſcordiæ, pro bono pacis & concordiæ. Hæc enim cauſa multo magis militat in filijs ipſorum principum, quorum diſcordiæ & contentiones, plus detrimenti afferre poſſunt ciuitati & ditioni, quàm illæ ſubditorum. Conſiderat & ſecundam coniecturam Roland. ibid. num. 67. Quando ſtatutum eſſet editum, vt bona in agnatione & familia conſeruentur. Hæc ſanè ratio & cauſa, multo magis cõuenit filiis principum, quam priuatorum.

9 Quartus eſt caſus, quando † duo ſunt principes & domini, & eorum vnus ſine conſenſu alterius tulit legem: Hoc ſanè caſu certum eſt, legem hanc non ligare illum non conſentientem; quia par in parem (vt diximus ſupra) non habet imperium. & ſcribunt Felin. in c. q. ſuper his, de maior. & obed. & Puteus in deciſ. 195. lib. 5. qui affirmat, fuiſſe deciſum a Rota Romana, legem vnius ex condominis, non ligare alterum condominum, nec eius bona. Et propterea ſi bona illa tranſirent ad hæredem extraneum, illum non ligari ea lege, reſpectu bonorum, quæ iam dicuntur exempta a lege illa.

Iuris, vel iuris communis mentione facta, in reſcripto, ſtatuto, vel aliqua diſpoſitione, de quo iure ſenſiſſe præſumatur, atque intelligatur.

S V M M A R I V M.

1 *Princeps iuris mentionem faciens, in diſpoſitione aliqua, veluti priuilegio vel reſcripto, intelligitur de iure a ſe condito.*
2 *Rex faciens mentionem iuris, præſumitur ſenſiſſe de iure regio.*
3 *Epiſcopus mandans aliquid fieri ſecundum formam iuris, intelligitur de iure a ſe condito.*
4 *Verba intelligi debent ſecundum qualitatem, & conditionem perſonæ loquentis.*
5 *Princeps non præſumitur leges a ſe conditas non velle obſeruari.*
6 *Princeps inferior, mentionem faciens iuris, quo caſu de ſtatuto tantum intelligatur. & num. 7.*
Et quo caſu intelligatur de conſuetudine. num. 8. & 11.
9 *Ius commune interpretatum a conſuetudine, eſt idem quod ipſa conſuetudo interpretans.*
10 *Maritus promittens dotem reſtituere, caſu quo de iure reſtitui debeat, intelligitur de iure conſuetudine approbato & interpretato.*
12 *Statuto ſtante vt in caſibus non determinatis lege municipali, recurratur ad ius commune, quomodo id intelligendum, & num. 13.*
14 *Decreta principis, dicuntur ius commune ciuitatis.*

PRAESVMPT. VI.

PER ſæpe fieri ſolet mentio iuris, vel iuris cõis in reſcripto, ſtatuto, vel alia diſpoſitione, & dubitãt Doctores noſtri, quo de iure illi reſcribentes, vel ſtatuentes, & diſponentes, ſenſiſſe atque intellexiſſe præſumantur. Crediderim eſſe diſtinguendos aliquot caſus, vt interpretes perplexe, & obſcure loquentes facilius intelligantur.

Primus eſt caſus, quando princeps ipſe ſupremus ſua aliqua in diſpoſitione, vtputà lege noua, priuilegio, vel reſcripto aliaue ſimili, mentionem iuris ſimpliciter facit, vt ſi reſcripſit, qđ ſcđm ius cauſa diffiniatur. Hoc ſa-

1 nè caſu intelligitur ſecundum leges, † & ius a ſe conditum. Ita ſanè Iuſtinia. in §. ſed ius quidem. verſ. ſed quoties. in inſtit. de iure natur. gent. & ciuili. cum dixit, q̃ quoties fit mentio iuris intelligitur de ipſo iure Romanorum, quod dr̃ ab ipſo Imperatore Romano conditũ. Et in ſpecie ſic interpretando d. verſ. ſed quoties, ſcripſit illo in loco Modernus Hiſpan. quem recenſet Gomes. in inſtit. de actio. in princ. nu. 42. verſic. tamen iſte. Et ipſe Gomes. ibid. num. 42. in fine. idem ſenſit. Et ſi-

2 mile eſt, quando Rex † mentionem iuris fecit, præſumitur ſenſiſſe de iure ſuo Regio, vt ſcribunt Bal. in c. cum veniſſent, de eo, qui mittitur in poſſ. cauſa rei ſerua. Iaſ. in l. ſtipulatio iſta habere licere. §. 1. quoque. in 6. notab. de verbor. oblig. Dec. in l. & in militib. num. 4. C. de teſtam. milita. Gomes. præcitato in loco & Crauet. in conſil. 45. num. 7. lib. 3. Huc facit tex. iuncta gl. ibi in c. 1. in fin. vt lite non conteſt. vbi ſi princeps in reſcripto ſe refert ad ius, intelligitur ad ius ſuum ſpeciale & propriũ, non aũt ad aliud ius. Et illo textu adducti ſic ſcripſerũt Abb. in rubric. de conſuet. Iaſ. in repet. l. omnes populi. num. 24. ff. de iuſtit. & iure. Et ſimile reſpondit Auebar. in conſil. 17. In quæſtione, quæ vertitur, cum dixit, quod

3 ſi † epiſcopus iubet aliquid fieri ſecundum formam iuris, intelligitur de ſtatutis, & ſic de iure a ſe condito. Et ſequitur Socin. ſen. in conſ. 81. col. 3. verſ. ad hoc etiam adducto. lib. 1. Ita etiã Bald. in conſ. 371. in 1. vol. column. 2. lib. 5. reſpondit, ſi pacto conuentum eſt inter dominũ ciuitatis, & ſubditos, quod in ſucceſſionibus obſeruentur iura, intelligitur de iuribus municipalib. ab ipſo do-

4 mino latis. Et huius ſententiæ ea eſt ratio, quia verba † intelligi debent ſecundum qualitatem & conditionem perſonæ loquentis. l. ſi miles. 6. num. ff. de teſtam. militis.

5 Et præterea, quia non præſumitur principem † ipſum nolle leges a ſe conditas non obſeruari. arg. l. Atriani. C. de hæret.

6 Secundus eſt caſus, quando inferior † atq; ita ſubditus

tus principis, mentionẽ iuris facit, & eo de caſu, in quo mentio iuris facta eſt, nil ſtatuit ius cõe, ſed ſtatutum tã tum. Hoc ſanè caſu iuris mentionem ſic faciens, præſumitur intellexiſſe de ipſo ſtatuto, nõ autem de iure cõi. Eſt manifeſta ratio, quia ius aliquod cõe ea de re non extat. Exemplum eſt. Statuto indr̃ pœna extrahenti annonam è ciuitate. Iure vero communi nulla eſt impoſita pœna. Si ergo accuſator petijt eum, quem accuſauit extraxiſſe cõdemnari in pœnam iuris, intelligitur de pœna ſtatuti, cum ius commune nullam imponat. Ita Bal. in l. vnica. num. 48. C. de confeſſ. quem ſecuti ſunt Caccialupus in l. omnes populi. num. 4. verſ. facit, etiam qđ idem. ff. de iuſt. & iure. & ibid. Iaſon in 1. lectura num. 5. & in 2. num. 14. verſ. facit quod vult, quo quidem in loco affert Iaſon rationem illam leuem, quod libellus debeat intelligi ſecundum intentionem libellantis. idem Iaſ. in conſ. 149. col. 4. verſic. 1. ex eodem lib. 2. Eandem traditionem probauit Brun. in tractat. Quod ſtantibus maſcu. art. 5. nu. 64. & Blancus in tract. de compromiſſis, quæſt. 1. num. 19. verſ. idem Bald.

Tertius eſt caſus, qñ inferior a principe, & ſic ſubdi-
7 tus facit mentionem † iuris, & ea in vrbe, vel loco extat lex municipalis diuerſa, vel cõtraria iuri communi, vel legi ipſius principis. Hoc ẽt caſu præſumitur, quòd intellexerit de iure ipſo municipa. Ita Bald. in l. illa inſtitutio. ff. de hær. inſtit. Cum dixit, quòd ſi compromiſſum eſt in arbitros qui de iure, & de facto, & de iure tantum pronunciare poſſint, præſumitur, quod compromittentes intellexerint de iure municipali & ſtatutario. Idem ſcripſerunt Butrius in c. quintauallis. in fine. de iureiur. Abbas in rubr. de conſuet. Alex. in l. poſt dotem. ff. ſoluto matrimonio. Socin. ſen. in conſ. 9. num. 19. lib. 1. Iaſ. in conſ. 149. col. 3. verſ. 3. facit. lib. 3. Cur. ſen. conſ. 47. ſuper controuerſia. col. vlt. Barbat. in conſ. 66. col. 3. lib. 3. Brun. in tract. Quod ſtant. maſcul. art. 5. nu. 60. & alios plures refert Blancus in tract. de compromiſſis. quæſt. 1. num. 19. verſ. iſtam autem.

Et hæc quidem ſententia mihi probatur, cum ius ipſum cõe correctum a ſtatuto, dici minime poſſit ius in ea ciuitate. Quocirca reijcienda eſt opinio eorum, qui a Baldo diſſentiunt, vt Guiliel. Io. Andreę, Ang. Albert. & Cardin. quos recenſet Iaſ. in repet. d. l. omnes populi. num. 21. quo in loco num. 25. verſic. non omitto tamen, recenſet diſtinctionem Roma. in rubr. ff. de arbit. q. 15. Hæc tamen recepta opinio intelligitur, ut attigi, quando extat ſtatutum iuri communi contrarium, ſecus vero ſi ſtatutum nullum extat. Nam tunc intelligitur cõpromiſſum, vt ſecundum ius commune arbitri pronuncient. Ita intelligo, & declaro Blancum in d. tract. de cõpromiſſis. q. 1. num. 19. verſ. contrariam &c. & præterea idem Blancus in d. q. 1. num. 25. declarat non procedere, quando compromittentes ignorarent ſtatuta loci. Nam tunc præſumitur eos ſenſiſſe de iure cõi. Eſt ẽt ſimile, quod docuit idem Bal. in l. maximum vitium. col. 6. verſ. vlterius quæritur. C. de liberis præter. quem refert & ſequitur Iaſ. in d. repet. l. omnes populi. num. 24. verſ. ego addo; cum dixit quod ſi extet ſtatutum, quod pater teneatur relinquere filijs quintam partem bonorum, pro eorum legitima, quæ olim erat quarta, & hodie trients, Auth. nouiſſima. C. de inoffic. teſtam. & abo ſtatuto ſit cautũ, quod ſi pater nõ relinquat filijs plenã legitimam, teſtm̃ ſit ipſo iure nullum, cum tñ de iure cõmuni valeret, licet poſſet peti ſupplemẽtum. l. oimodo. C. de inoffic. teſtam. an iſtud vltimum ſtatutum intelligi debeat loqui de legitima ſecundum ius cõe, vel ſecundum aliud ſtatutum. Et debere intelligi legitimam ſecundum ſtatutum, ſcripſerunt Bald. & reliqui a Iaſone commemorati. Blancus vbi ſupra. Huc etiam pertinet qđ Bald. in l. ſed etſi quis. §. quæſitum. in fi. ff. ſi quis cautio. dixit, q̃ is, qui renunciauit omni iuris auxilio, præſumitur intellexiſſe de auxilio ſtatuti. Et Bald. ſecuti ſunt Caccialupus in d. l. omnes populi. num. 4. in fin. & ibid. Iaſ. in repet. num. 23. Idem reſponderunt Rom. in conſ. 351. num. 3. & Iaſ. in conſil. 149. col. 4. verſ. 4. facit. lib. 2. & Ruin. in conſ. 51. num. 10. lib. 1. Hic intelligimus male ſenſiſſe Bald. in l. quicunque. C. de ſeru. fugitiuis relatum a Iaſ. in repet. d. l. omnes populi, nu. 21. vbi dixit, quod ſi ſtatuto cautum ſit fratrem excludere debere ſororem ab inteſtato, ſaluo quod debeat dotari, ſi contingit patrem teſtari & inſtituere filium & filiam in eo, quod eos de iure tangit, an intelligatur de iure communi, quo æque filius & filia ſuccedunt, vel de iure ſtatutario, quo filia excluditur? Et inquit Bald. intelligi de iure cõi, ad quod ſimpliciter ſe retulit. Et in ſpecie a Bald. diſſentit Iaſ. in d. repet. l. omnes populi. nu. 18. qui ſcripſit, diſpoſitionem teſtatoris in dubio regulari a ſtatuto, non autẽ a iure communi, vt ſcribunt Bar. & reliqui in l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebel. & Caſtr. in conſil. 72. Caſus iſte frequenter. lib. 1. & idem quod Iaſ. affirmarunt Soc. ſen. in conſil. 51. num. 18. & num. 33. lib. 4. & Brunus in tract. quod ſtantibus maſculis fœminæ exclud. artic. 5. quæſt. 12. verſ. ex prædictis colligitur. Qua de re dicemus infr. lib. 4. in præſump. vltima, vbi explicabimus, qñ præſumatur teſtatorem voluiſſe, ſuam diſpoſitionẽ eſſe debere legi conformem.

Quartus eſt caſus, quãdo inferior a principe facit mẽtionem iuris, & nullum extat ſtatutum, ſed ſolum conſuetudo iuris communis interpretatiua. Hoc in caſu nõ
8 eſt conſtituenda differentia, quod intelligatur de ipſa † conſuetudine, vel de ipſo iure communi, cum ius commu-
9 ne † interpretatum a conſuetudine, ſit idem quod ipſa conſuetudo interpretans. §. vlt. in Authen. de filijs ante dotalia inſtrum. natis. Ita Bald. in l. conſtitution. in fin. C. de bonis, quæ liberis, cum dixit, quod ſi maritus pro-
10 miſit reſtituere dotem in caſu, † quo de iure debeat reſti tui, intelligitur de iure conſuetudine approbato, & interpretato, ſecundũ opinionem Martini in l. dos a patre. C. ſolut. matr. Et Baldum ſecuti ſunt Caſtr. in d. l. cõſtitutionibus. Butrius in d. c. quintauallis. in fi. de iureiur. dum reprehendunt Baldum in eo tantum, cum dixit, de iure cõi, ſentientes, quòd ſi ſimpliciter dixit, de iure, intelligi debeat de iure conſuetudine approbato. Idem quoque ſcripſerunt Rom. & Alex. in l. poſt dotẽ. ff. ſolut. matr. & ibidem Iaſ. num. 100. & idem Iaſ. in d. l. omnes populi. num. 24. & ibidem eo prius Caccialup. num. 4. verſic. facit etiam quod ſingulariter. Ita quoque Socin. ſen. in conſil. 9. num. 19. lib. 1. Extenditur hic caſus, vt locum habeat etiam, qñ facta eſt mentio iuris cõmunis. Nam adhuc intelligitur de conſuetudine interpretante ipſum ius commune, cum ſit idem cum ipſo. Ita Bald. in d. l. conſtitutionibus. in fine, quem in ſpecie ſecutus eſt Caſtr. in conſ. 129. ſtatuta Piſana. num. 2. lib. 1. qui reſpondit, quod ſtatutum Piſanum, quo cautum eſt, quòd vbi aliquis caſus non reperitur ſtatutis illius ciuitatis deciſus, recurratur ad ius commune, intelligitur, quod recurratur ad hanc conſuetudinem iuris communis interpretatiuam: Cum dicatur eſſe idem qđ ipſum ius commune, ex quo eſt generalis conſuetudo. Idem reſponderunt Ruin. in conſ. 186. num. 8. lib. 2. Socin. ſen. in conſ. 9. num. 19. verſic. quinimò plus. lib. 1. & Gozad. in conſ. 90. numer. 17. qui quidem Gozad. alios eiuſdem opinionis commemorat.

Quintus eſt caſus, quando fit mentio iuris, & extat conſuetudo illius loci correctoria iuris communis. Hoc
11 ſanè caſu intelligitur † de ipſa cõſuetudine, cũ ius commune ſit abrogatum ea conſuetudine, quæ dicitur ius non ſcriptum. Ita Soc. ſen. in d. conſ. 9. num. 19. lib. 1.

Sextus eſt caſus, quando in ea ciuitate, in qua fit mentio iuris communis, non extat aliquod ſtatutum, ſed extat in ciuitate dominante, an mẽtio illa iuris communis

Digitized by Google

12 ctis intelligatur de iure † communi Romanorum, vel de
iure ciuitatis dominantis? Exemplum eſt in ſtatuto ciui
tatis Piſarum, quæ ſubdita eſt ciuitati Florentiæ. Eſt eo
ſtatuto cautum, quod illis in caſibus, in quibus non eſt
diſpoſitum, & prouiſum ab ipſis ſtatutis Piſanis, recur-
ratur ad ius cōe, an intelligi debeat de iure communi
Romanorum, vel de iure cōmuni, ideſt de ſtatutis Flo-
rentiæ. Extat & ſimile ſtatutum hic Patauij ſub rub. de
competentia iudicis, cuius verba hæc ſunt. Et vbicunq;
deficerent ſtatuta Paduæ, tunc ſequi teneātur, & debeāt
formam iuris cōis, &c. Hoc in caſu ſunt opiniones. Vna
fuit eorum, qui ſcripſerunt, intelligi de iure cōi Roma-
norum. Ita ſanè in ſpecie ſtatuti loci Poteſtariæ diſtri-
ctus Piſarum reſpondit Caſtr. in conſ. 129. ſtatuta Piſa-
na. num. 3. lib. 1. cum dixit, ſtatutum illud, quod recur-
ratur ad ius cōe intelligi de conſuetudine generali, quæ
vbique locorum extat, & quæ ob id dr̄ ius commune, ſe
cus eſt (inquit Caſtrenſis) quando eſt conſuetudo, vel
ſtatutum loci, quia illa non continentur appellatione
iuris communis. Et apertius ſuper ſtatuto Piſano, ſic re
ſpondit Soc. ſen. in conſ. 271. nu. 3. verſ. ſed in veritate.
lib. 2. Et Socinum ſecuti ſunt Dec. in conſil. 429. num. 5.
in conſ. 469. num. 12. & in conſil. 686. num. 5. Cæph. in
conſil. 314. num. 67. lib. 4. Burſatus in conſ. 189. num. 44.
lib. 2. ij ambo de eadem facti ſpecie interrogati, idē re-
ſponderunt. Idem affirmauit Mandoſius in additioni-
bus ad Rom. in cōſ. 218. Altera fuit opinio eorum, qui
13 dixerunt, intelligi de ſtatuto & iure † ciuitatis dominā-
tis, atque ita eſſe recurrendum ad ſtatuta Florētina. Sic
ſane in prædicta ſpecie reſpondit Rom. in conſ. 218. nu.
3. & 4. Et illum ſecuti ſunt Soc. ſen. in conſ. 81. nu. 3. lib.
1. Rimin. ſen. in conſ. 72. in fine. lib. 1. Gozad. in conſil.
37. num. 3. & num. 13. Gratus in conſ. 11. num. 12. lib. 2.
Claudius Seyſellius in l. poſt dotem. num. 5. ff. ſoluto ma
trimonio. Alc. in l. pupillus. §. territorium. ff. de verbor.
ſignific. Hierony. Zanchus in l. hæredes mei. §. cum ita.
in nona parte. num. 29. ff. ad Treb. quo loci teſtatur hāc
eſſe communem opinionem, & ſi male, & corrupte hac
pro opinione recenſeat Caſtr. in l. ſi conuenerit. §. ſi nu-
da. ff. de pignor. actio. Corneum in conſ. 151. lib. 3. Fer-
retum in conſ. 105. & Crauet. de antiq. tempor. in quar-
ta parte, qui quidem hac de re nihil ſcripſerunt. Præter
prædictos addo Iaſonem in conſil. 149. col. 4. verſ. ſecun
dò notabilius. lib. 2. & Curtium ſen. in conſil. 47. ſuper
controuerſia, col. vlt. qui ambo de eadem facti ſpecie in
terrogati, declarando decretum antiquum Ducis Me-
diolani de tutelis decernēdis, reſponderunt, quod ētſi
decretum diceret, tutelam debere decerni ſecundū ius
cōe, nihilominus intelligi poſſit, ſecundū ſtatuta & alia
14 decreta principis, cum illa † dicantur ius commune ci-
uitatis. Et Iaſonem ac Curtium ſecutus eſt Plotus in l. ſi
quando. nu. 377. C. vnde vi. Et hanc poſtremam opinio
nem ſecutus ſum aliquando fretus auctoritate Zanchi,
qui cōem aſſeruit, & Fulgoſium vel verius Comenſem
in d. conſ. 72. recenſuit, quem aduerti, nil ad rem ſcribe
re. Quocirca magis probatur prima illa opinio.

Declarari tamen illa poteſt, vt non habeat locum qn̄
ipſo vſu & obſeruantia interpretata fuerunt illa verba,
quod recurratur ad ius commune, vt ſcilicet intelligan-
tur de iure ciuitatis dominantis. Nam tunc ab ea obſer
uantia recedendum non eſt. Ita in ſpecie reſponderunt
Soc. ſen. in d. conſ. 81. num. 3. lib. 1. & in conſ. 271. num.
13. lib. 2. Dec. in conſ. 469. num. 12. & Gozad. in conſil.
37. num. 13. Ita quoq; Mandoſius in additio. ad Rom.
in d. conſil. 218. & Sereniſſimam Rempublicam Venetā
ſic iam bis obſeruaſſe, & iudicaſſe audiui. ſic ſanè in cau
ſa Comitis Muzani Vicentini, & anno 1570. menſe Fe-
bruario in cauſa Horatij Betetini, & Ruberti Cattanei
Lendenarienſis. His declarari poteſt ſtatutum prędictū
Patauinum.

*Dicta & diſpoſita in vna parte legis communis vel mu-
nicipalis, & an quando præſumantur repe-
tita in alia parte.*

S V M M A R I V M.

1 *Dicta & diſpoſita in vna parte legis, quando in alia repetita non
cenſeantur, & nu. 4. Et quo caſu id non procedat. num. 2.*
3 *Dicta & diſpoſita in vna legis parte, quando præſumātur repe-
tita in alia, & numer. 5. & 8. Et quo caſu id locū non habeat.
num. 6. & 7.*
9 *Præfatio legis ſi generalis ſit, & lex ſpecialis, generaliter tamē
debet intelligi.*
10 *Dicta in lege interpretata, quando præſumantur repetita in inter
pretante, & quando non, num. 11.*

P R AE S V M P T. VII.

Diſputatio eſt frequens & vtilis, an & quando di-
cta, & diſpoſita in vna parte legis, vel ſtatuti, repe-
tita præſumantur in alia parte? Qua in re vna cum Bar.
in l. Prætor. §. eritque. num. 1. ff. vi bonorum raptor. di-
ſtinguendi, atque conſtituendi ſunt aliquot caſus.

Primus eſt caſus qn̄ eadem lex habet plura capita, ſub
diuerſis inſerta orationibus. Et agitur de his, quæ ad fa
1 cti narrationem pertinent. Hoc ſane caſu † dicta, & di-
ſpoſita, atq; ita qualitas poſita in vna parte, non præſu-
muntur repetita in alia parte. Ita Bart. in d. §. eritque. n.
1. verſ. primo caſu. Floria. in l. quemadmodū. §. hæc ver-
ba. nu. 3. ff. ad l. Aquiliam. Aret. in conſ. 144. Viſa cōſul-
tatione. col. vlt. verſ. vnde tunc, & Soc. iun. in conſil. 29.
num. 9. lib. 1. Et ij quidem adducti ſunt tex. l. 2. in princ.
& d. l. Prætor. §. eritque. ff. vi bonorum raptorum.

Declaratur hic caſus, vt habeat locū in qualitate ex-
trinſeca, qua qualificatur ſeu modificatur diſpoſitio, ſe
2 cus eſt in qualitate ac dictis, quæ reſpiciunt † ſolam de-
clarationem obſcuri ſermonis. Quia tunc præſumitur
etiam hoc caſu facta repetitio. Ita declarat Aret. præci-
tato in loco.

3 Secundus eſt caſus, † quando eadem lex habet plura
capita, quæ ſub vna eademque oratione inſeruntur, &
agitur de his, quæ ad facti narrationem pertinent. Hoc
caſu dicta, & diſpoſita in vna parte, præſumuntur repe-
tita in alia parte. Ita Bar. in d. §. eritque. num. 1. verſ. aut
inſerunt ſub eadem. Et Bar. ſecuti ſunt alij quos referā
infra in quarto caſu, & in ſpecie Florianus in d. §. hæc
verba. nu. 3. & Aret. in conſ. 144. in fine. Et adducti ſunt
text. l. 1. in princ. iuncta l. 3. §. ait Prætor. ff. de incend. rui
na, & naufrag. Et arg. l. Seiæ. §. Caio. ff. de fundo inſtru.
inſtrumentoque legatis.

4 Tertius eſt caſus, † quando eadem lex habet plura ca
pita, & agitur de his, quæ ad iuris deciſionem pertinēt.
ea vero quæ dicta ſunt in præcedentibus, ſunt cōtra ius
commune, vel ab eo exorbitans. Hoc caſu illa dicta, &
diſpoſita non præſumuntur repetita in ſequentib. Ita
Bart. in d. l. Prætor ait. §. eritque. num. 10. verſ. ſecundo
caſu. ff. vi bono. rapto. quem ſecuti ſunt Florian. in dict.
§. hæc verba. num. 3. Soc. ſen. in l. Gallus. §. & quid ſi tan-
tum. n. 20. ff. de liber. & poſth. & in conſ. 95. lib. 4. & Go-
zad. in conſ. 9. num. 63. in conſ. 19. num. 11. & in conſil.
70. num. 3. Et ij quidem moti ſunt arg. l. vxori. §. vxori.
de leg. 3. Et rurſus text. c. quæ a iure communi. de regul.
iur. in 6. ac demum tex. l. quod vero. & l. in his. ff. de legi.

5 Quartus eſt caſus, † quando eadem lex hēt plura ca-
pita, & arguitur de his, quæ non repugnant iuri cōi, nec
ab eo exorbitāt, & dubitatur, an dicta in præcedēti par
te præſumantur repetita in immediate ſubſequenti? Et
præſumi repetita cenſuit Bar. in d. §. eritque. nu. 1. verſ.
ſi vero non exorbitāt. quem ſecuti ſunt Flor. in d. §. hæc
verba. num. 3. Imola in conſ. 145. num. 1. Alex. in conſil.

48. num.

48.num.9.lib.1.Iaſ.in l.tranſigere.num.19.C.de trãſact.
Socin.ſen.in conſ.66.num.14.lib.3.Ripa in l.Centurio.
num.41.ff.de vulgar.& pupil.ſubſtit. Pariſius in conſil.
18.num.25.lib.2.& in conſil.72.numer.38.lib.4.Socin.
iun.in conſ.1.num.65.& in conſil.7.num.6.in conſ.29.
num.6.& in conſ.139.numer.6.lib.1. Et ij adducti ſunt
text.l.quemadmodum.in fin.ff.ad l.Aquil.& §.ex hoc ta
men capite.in inſtit.eod.tit. Afferri etiam ſolet l.mariti.
§.hoc quinquennium.ff.ad l.Iul.de adult.vbi idem Bar.
6 annotauit. Declaratur hic caſus, vt non habeat locum †
in his quæ tacite ſubaudiũtur, in illa parte legis & ſtatu
ti, vt non cenſeantur repetita in ſubſequenti parte etſi
immediata. Ita Bal.in l.1.in prin.in 1.lectura.ff.ꝙ quiſq.
iuris, vbi Alex.& Dec.& idem Dec.in conſil.353.num.
4.& in conſ.416.col.4.& Tiraq. de leg.connubial. in gl.
5.num.64.

7 Declaratur ſecundo, vt non procedat quando † mẽs
ſtatuẽtium, verificaretur verbis illius ſtatuti nulla repe-
titione ad eum facta. Ita Butr.in c.1.in fine de ſupplen-
da negligen.præla. Alex.in conſ.48. num.9.lib.1.Ruin.
in conſ.45.num.7.& in conſ.185.num.3.lib.1.

8 Qointus eſt caſus, † quãdo diuerſę ſunt leges, ſeu ſta
tuta, & vna procedit per modum regulæ, tunc dicta in
vna, præſumuntur repetita in omnibus alijs. Ita Bart.in
d.l.Prætor ait, §.eritque.nu.1.verſic.ſecundo caſu prin-
cipali.ff.vi bono.rapt.quem ſecuti ſunt Butr. & Imol in
clem.1.de ſupplenda neglig.prælat.Florianus in dict.§.
hæc verba.num.4.Ruin.conſ.47.num.2.lib.3.Idẽ ſenſit
Bald.in l.quiſquis.C.ſi certum petat. Eſt id argumentũ
tex.l.regula.in fin.ff.de iuris & facti igno.quo loci idem
9 Bar.annotauit, quod ſi præfatio † legis eſt generalis, &
lex ſit ſpecialis, nihilominus lex debet generaliter intel-
ligi, ſic etiam ſubiungit idem Bart. quando ratio eſt ſpe
cialis, & lex generalis, debet lex generaliter intelligi. Et
Bart. traditionem poſt alios probauit Crauet.in conſil.
236.num.29.in fine.& in conſil.241.num.3.in fin. Duo
etiam exempla attulit Bart.in d.§.eritque. Quorum pri
mum eſt in caſu l.de vno quoque. ff.de re iudic.vbi pro
regula cõſtitutum eſt, quod in vnoquoque negocio, ci-
tari debeat pars, ſuperuenit deinde l.2.C.de ſent.ex bre
ui.recit.quæ tradit formam qualiter ferri debeat ſentẽ-
tia, & non repetit de citatione partis. Et certe illud in-
telligitur repetitum, quia in d.l.de vnoquoque, pro re-
gula ſancitum fuit. Secundum eſt exemplum in ſtatuto,
quo cautum eſt, quod iudex in qualibet cauſa ferre de-
beat ſententiam, cum conſilio ſapientis, deinde alio ſta
tuto ſancitum eſt, quod iudex certis in cauſis, proce-
dere debeat ſummarie, intelligitur quod etiam in di-
ctis cauſis iudex ferre debeat ſententiam, cum conſi-
lio ſapientis, quia illud primum ſtatutum procedit per
modum regulæ. Ita ſcribit Bart.diſputaſſe Oldradum.
Et idem affirmarunt Florian.in l.quemadmodũ.§.hæc
verba.num.5.ff.ad l.Aquil.Alex.in conſil.50.in fin.lib.
2.Ruin.in d.conſil.47.num.2.lib.3.bene eruditus Pax
Scala Patauin.in tract. de conſ.ſapien.lib.2.cap.3.& ca.
9.& Ioan.Baptiſta Aſinius in praxi iudicior.§.25.c.17.
qui quidem Aſinius ſcribit exemplum hoc, multo ma-
gis locum habere, quando ſtatuto prius cautum fuiſ-
ſet, quod omnes cauſæ eſſent ſummariæ, & deinde alio
ſtatuto fuiſſet diſpoſitum, quod iudex ferre debeat ſen-
tentiam cum conſilio ſapientis, quemadmodum ſta-
tutis Florẽtiæ ſic ſancitum eſſe Aſinius recenſet. Et duo
alia exempla retulit Florian. in d.§.hæc verba. num.5.
Et hic quidem caſus procedit ſiue lex regulam ponens
præcedat, ſiue ſequatur. Ita cenſuit Ruin.in d.conſil.47.
num.2.lib.3.

Sextus eſt caſus, quando diuerſæ ſunt leges, ſeu ſtatu
ta, & vna lex venit ad interpretationem aliarũ. Hoc ca-
10 ſu dicta † in lege interpretata, præſumuntur repetita in
interpretante. Ita Bar.in d.§.eritque.in fine.verſic.ſi ve
ro non procedit, ex l.nihil.ff.de coniung.cum emancip.
lib.& §.1.in Auth.de filijs ante dota.inſtrum.natis. Et il
lum ſecutus eſt Dec.in conſ.19.col.3.verſ.ſtatutum ve-
ro, & in conſ.353.nu.3.qui reſpondit, ſtatutum, ꝙ ſecũ
dus vir lucretur dotem, & ſtantib.filijs primi viri, inter
pretatiuum alterius ſtatuti, ꝙ prædecedente muliere in
matrimonio, maritus nihil reſtituat, intelligitur etiam
repetitum, ſi deceſſerit mulier, relictis filijs primi ma-
trimonij, vt & eo caſu ſecundus maritus lucretur do-
tem.

11 Septimus, & vltimus eſt caſus, quãdo † diuerſæ ſunt
leges ſeu ſtatuta, & vna non eſt per modũ regulæ, nec in
terpretatiua alterius. Hoc caſu dicta in vna, non cenſen
tur repetita in alia. Ita Bart.in d.§.eritque.in fine, addu
ctus textu l.1.§.meminiſſe, & §.quid tamen.ff.de ventre
inſpi. Et Florian.in d.§.hæc verba.in fine.

Conſuetudo, & ſtylus, an & quando præſumantur, & quomodo probentur.

SVMMARIVM.

1 *Conſuetudo eſt lex non ſcripta.*
2 *Conſuetudo, ritus, & ſtylus differunt, & in quibus num.3.4. & 5.*
6 *Ritus quid ſit.*
7 *Ritus, ſtylus, & conſuetudo, cum ſint quid facti, non præſumuntur.*
8 *Conſuetudo, vt probata dicatur, multa requirit.*
Idem eſt in ſtylo, num.9.11.& 13.
10 *Magiſtratus quis non poſſit introducere legem contrariam iuri communi.*
12 *Actus ad conſuetudinem inducendam quot requirantur, iudicis eſt in arbitrio.*
14 *Stylus quando de ipſo conſtat, pro lege ſeruari debet.*
Idque etiam in cauſis criminalibus procedit. num.15.
16 *Stylum obſeruare debet iudex etiam liberum procedendi arbitrium habens.*
17 *Stylum non obſeruando iudex, litem ſuam facit, & tenetur in ſyndicatu.*
18 *Stylo notorio non obſeruato, ſententia redditur nulla.*
19 *Stylus obſeruatur in interpretandis clauſulis inſtrumentorum.*
20 *Scripturæ, inſtrumenta, & reſcripta, contra ſtylum confecta, de falſo ſunt ſuſpecta.*
Et de quo illud ſtylo intelligendum. num.21.

PRAESVMPT. VIII.

1 CVM conſuetudo † ſit lex non ſcripta. §.ex non ſcri
pto.in inſtit.de iure naturali, gent.& ciuili, ea pro
pter poſt leges ſcriptas de his agendum eſſe duximus.
Qua in re ſolent interpretes noſtri conſtituere differen-
1 tiam † inter conſuetudinem, ritum, & ſtylum. Nam ſty-
3 lus † eſt in ſcribendo, conſuetudo vero in aliis actibus.
Bal.in rub.extra de reſcriptis.col.4. Alberic.in l.de qui
bus. col.9. verſ.in quo autem differunt conſuetudo, &
ſtylus.ff.de legib. Butr.in c.vlt.de conſuet. Dec.in rubr.
extra. de conſuet.col.2. & in conſ.11.num.11. Felyn.in
c.2.num.18.de reſcrip.& Marſil.in conſil.8.num.27. Et
4 rurſus † ſtylus proprie verſatur circa modum procedẽ-
di in iudicio, conſuetudo vero circa diffinitionem de-
ciſionemque cauſarum. Alex.in conſil.65.in fine. lib.1.
& manifeſtius idem Alex. in conſ.63.numer.9.lib.2. qui
exemplo declarat.& Crauet.in tractat.de antiq.temp.in
quarta parte prin.n.36. improprie vero ſtylus verſatur
circa deciſoria cauſæ. ſic intelligo Soc.ſen. in conſil.36.
5 nu.11.lib.4. Differt etiam ſtylus a conſuetudine, † ꝙ cõ-
ſuetudo eſt generalis, ſtylus vero particularis. Felin.in
d.c.2.num.18. de reſcrip. alias differentias refert Roch.
6 Curt.in tract.de cõſuet.in præfat.num.77. Ritus † vero
eſt

Digitized by Google

eſt quidam modus actui ordinando ſolemnitatem præ-
bens. Ita Abb. in ca. cum ſecundum. in primo notabil.
de temp. ord. & Rip. in c. 2. num. 37. de reſcrip. Porro cũ
7 tam ſtylus † quam ipſa conſuetudo, & ritus ſit quid fa-
cti, non præſumũtur. De conſuetudine ſic poſt alios ſcri
pſi in conſ. 8. nu. 16. in conſ. 32. num. 65. in conſ. 54. nu.
36. in conſ. 57. num. 60. in conſ. 226. nu. 38. & alibi ſępe.
Stylum aũt non præſumi affirmarunt Soc. ſen. in conſil.
46. in fin. lib. 4. Pariſius in conſ. 112. num. 12. & in conſ.
168. num. 15. lib. 4. & Alciat. in reſpon. 220. n. 2. Conſue
8 tudo vt † probata dicatur, multa habent cõcurrere, quę
recenſui in d. conſ. 8. nu. 16. vbi retuli Dec. affirmãtem
difficilem eſſe conſuetudinis probationem, id ꝙ etiam
ſcripſit Pariſ. in conſ. 31. nu. 15. lib. 1. & alia ſcripſi in re
ſponſis ſupra commemoratis. & tria requiſita retuli in
9 conſ. 545. num. 20. lib. 6. Stylus autem vt dicatur † proba
tus, multa pariter requirit. Et primũ ꝙ a iudice aliquo
maiore habente poteſtatem condendi legem fuerit in-
10 troductus: cum magiſtratus carens † poteſtate cõdendi
legem contrariam iuri cõi, vel ſtatuto, legem inducere
non poſſit. Ita Bar. in l. de quib. nu. 20. ff. de legib. Alex.
in conſ. 36. nu. 10. lib. 2. Dec. in Rubr. de conſuet. col. 2.
& in conſ. 677. in fin. & Grauet. in tract. de antiq. temp.
in 4. part. principali. nu. 36. qui hoc declarat non proce-
dere, qñ ſtylus fuiſſet præſcriptus, vel veniſſet in noti-
tiam populi, vel maioris partis, quia etiam tunc ſatis le
gitimè fuiſſet introductus, & ſi a magiſtratu non haben
te poteſtatem condendi legem. Et idem ſcripſit Aſinius
in praxi de ordine iudiciorum. §. 22. c. 16. num. 4. Requi
11 ritur ſecundo, quòd deducantur atque oſtendantur ca-
ſus in quibus dicitur fuiſſe obſeruatum, vt argui poſſit,
an actus ſint ſimiles, quib. ſtylus cenſeatur introductus.
Ita ex ſententia Bellameræ reſpondit Pariſ. in cõſ. 112.
num. 12. lib. 4. Quot autem requirantur actus ad intro-
12 ducendam † conſuetudinem, iudicis relinquitur arbi-
trio, quemadmodum de conſuetudine ſcripſi in libr. 2.
du arbitrarijs iudicum. caſu 81. nu. 4. & duos actus ſuffi-
cere poſt Butrium, & Alex. ſcripſit Aſinius in d. ca. 16.
13 num. 5. Requiritur tertio, vt † ſtylus probetur plenè, &
perfecte, quando reſpicit deciſoria, vt reſpondit Socin.
ſen. in conſ. 36. num. 11. lib. 4. & propterea teſtes debent
cum iuramento de ſtylo deponere. Gratus in conſ. 15.
in fine lib. 1. & Aſinius in d. c. 16. num. 6. Quando vero
reſpicit modum procedendi, ſufficit, quod iudex ex of-
ficio ſumat informationes. Ita cenſuit præcitato in lo-
co Socinus ex ſententia Bart. in l. de quibus. in 4. q. prin-
cipali. ff. de legibus. Natta in conſ. 318. num. 3. ac etiam
intellige Neuizan. lib. 3. Syluæ nupt. nu. 32. in fin. ſic de-
clarari poſſunt multi relati ab Aſinio, in d. cap. 16. num.
7. Non eſt tamen neceſſe, quod ita obtentum fuerit in
contradictorio iudicio, vt ſcripſit Crauet. in d. tract. de
antiq. temporum, in quarta parte principali. num. 36. in
fine, auctoritate Cornei in conſil. 73. col. 1. lib. 3. qui ta-
men affirmant, quod ſi ita fuiſſet obtentum in contra-
dictorio, magnum adminiculum præſtaret eius validi-
14 tati. Porrò quando de ſtylo † ipſo cõſtat ſeruari ille pro
lege debet. Ita ſcribunt Cardin. in clemen. ſæpe. §. per
hoc. de verbor. ſignific. Alex. in conſil. 240. num. 2. lib. 6.
& in conſil. 58. num. 10. lib. 7. Decius in l. edita. num. 1.
C. de eden. & in conſ. 11. num. 16. & 17. & in conſil. pen.
num. 4. Marſil. in ſing. 18. Afflictus in deciſ. 135. num. 3.
& in deciſ. 253. num. 4. Chaſſan. in conſil. 68. num. 47.
Curt. in l. more. num. 11. ff. de iuriſd. omn. iud. & in conſ.
162. num. 2. Pariſ. in conſ. 27. num. 30. & in conſ. 41. in
15 fin. lib. 2. Id quod non ſolum in cauſis ciuilibus, ſed & †
in criminalibus locum habet. Afflict. deciſio. 391. nu. 5.
Et ea quidem ratione ij vſi ſunt, quòd ſtyllus vim legis
habet. Alexand. in conſ. 49. num. 11. lib. 6. & idem ope-
ratur ſtylus, quod conſuetudo principis. Idem Alexan.
16 in conſ. 39. in fin. lib. 3. Quinimmo etiam † iudex habẽs
liberum arbitrium procedendi, ſeruare debet ſtylum.
Barbat. in conſ. 47. col. vlt. lib. 1. & Marſil. in ſing. 118.
17 Et iudex † non obſeruans ſtylum, facit litèm ſuam, & in
ſyndicatu tenetur. Iaſ. in Authen. iubemus. C. de iudi. &
Neuizan. in lib. 3. Syluæ nuptia. num. 32. in fin. qui ſub-
18 iungit, quòd quando ſtylus † notorius non obſeruatur,
19 ſententia redditur nulla. Et ſtylus † obſeruatur ad eũq.
recurrimus, in interpretandis etiam clauſulis inſtrumẽ
torum. Alex. in l. ſi finita. num. 2. ff. de damno infecto. &
Decius in l. ſemper in ſtipulationib. num. 12. ff. de reg.
20 iuris. Et accedit quod ſcripturæ, † inſtrumenta & reſcri-
pta, ſuſpecta ſunt de falſo, ſi confecta ſunt contra ſtylũ.
Ita poſt multos Felyn. in c. 2. num. 16. de reſcript. & dice
mus infra lib. 5. in præſumpt. 44. vbi diſſeremus de ſu-
ſpicione falſi in reſcriptis. Prædicta tamen de ſtyli ob-
21 ſeruatione intelligenda ſunt, cũ ſtylus † ipſe antiquus
eſt, & inuariabilis, alioqui obſeruari non debet. Iaſon in
l. cunctos populos. in 1. lectura. numer. 53. C. de ſumma
Trinit. & fide Cathol. Felin. in c. Rodulphus. §. cęterum.
num. 22. verſic. vbi tamen. de reſcriptis, & Neuizan. in
lib. 3. Syluæ nuptialis. num. 32. & accedit quod non par
ticularis, ſed communis ſtylus attenditur ſecundum
Dec. con. 11. num. 12. verſ. ſecundo reſpondetur, & Ri-
minal. iun. in conſ. 209. num. 58. lib. 2.

Reſcripta principium præſumi conceſſa, vt iuri, & æquitati conuenit.

SVMMARIVM.

1 *Reſcripta principum dicuntur leges ſingulares.*
2 *Principẽ reſcribere, ſecundum ius, & æquitatem præſumimus.*
3 *Reſcripti verba debent conuenire æquitati, etiam ſi verborum natura non patiatur.*
4 *Principi placere niſi quod iuſtum eſt, non præſumitur.*
5 *Princeps dans vel cõfirmãs aliquid, intelligitur ſaluo iure tertij.*
6 *Reſcripta principum quoad fieri poteſt, ad diſpoſitionem iuris communis redigenda ſunt.*
7 *Reſcriptum mandans quem non audiri, niſi mandatò pareat, quo modo accipiendum.*
8 *Reſcripta principum intelligenda, vt nemini faciant iniuriam.*
9 *Reſcriptum falſum præſumitur potius, quam quod princeps ius voluerit tollere.*
10 *Reſcriptum etiam verbis generalibus conceptum, intelligitur abſque læſione iuris tertij.*
Idque procedit etiamſi ius tertij veniret in cõſequentiam iuris ipſius principis. n. 12.
11 *Vicarius Imperialis, ex quauis generali facultate ſibi conceſſa, non poteſt auferre ius alteri quæſitum.*
13 *Principe remittẽte delictum commiſſum, non pręſumitur remiſſa pœna læſo delata.*
14 *Deportatus, per reſtitutionem à principe factam, reſtituatur in priſtinum ſtatum, tum quoad honores, tum quo ad bona.*
Non tamen recuperat bona medio tempore in alium translata. num. 15.
16 *Reſcripto adiecta clauſula, ex certa ſcientia, non tamen præſumitur in præiudicium tertij principem reſcribere voluiſſe.*
Idque etiam in reſcripto ad pias cauſas locum habet. nu. 17.
18 *Reſcriptum in præiudicium tertij, quando valeat.*
19 *Princeps quando in reſcripto voluerit præiudicare tertio, etiam in rebus magnis.*
20 *Principem præiudicare voluiſſe tertio, quo ad ius quærendum, ſpe non approbata.*
Idem ſi ſit ius quoddam contingens, nec ordinarium. n. 21.
22 *Molendini conſtruendi conceſſio a principe facta, præſumitur et in præiudicium alterius, molendinum habentis.*
23 *Reſcriptum principis vt aliquid operetur, præſumitur etiam in tertij præiudicium.*
Idem ſi de enixa principis voluntate conſtet. n. 24.
Et quando voluntas illa conijciatur. num. 25.

Digitized by Google

26 *Clauſulam ex certa ſcientia, in reſcripto principis, ſecundũ quoſdam, non operari in tertij præiudicium. Idem de clauſula motus proprij. num. 27.*

28 *Princeps nil poteſt in his, quæ ſunt iuris diuini, naturalis, vel gentium.*

PRAESVMPT. IX.

1 DE reſcriptis principum, quæ leges † ſingulares ap
pellari ſolent, nunc diſſeremus. Eſt ſanè præſum-
2 ptio, † principes reſcribere ſecũdum ius ipſum, ipſam-
que æquitatem, atque ita mentis ſuæ non eſſe, quòd ius
alterius lædatur, vel imminuatur. l. 2. §. meritò. & §. ſi qs
a principe. ff. ne quid in loco pub. & c. ex tuarum. de au
ctor. & vſu pallij, & conferunt c. cauſam quæ, de reſcri-
ptis, & c. licet. de præben. Hinc cenſuit gl. in c. paratus.
3 in verbo, prodeſſe 23. q. 1. quod verba † reſcripti debẽt
conuenire æquitati, etiam ſi verborum natura non pa-
tiatur. Et traditionem hãc probarunt Oldradus in con-
ſil. 268. Quæſtio eſt, vtrum per priuilegium. in fin. & Fe-
linus in d. c. cauſam quę, num. 5. de reſcrip. qui refert ex
Calder. in conſ. 2. tit. de reſcrip. & in conſil. 1. tit. de ſen-
tentia excommunicationis, quod reſcriptum mandans
aliquem abſolui præſtita ſatisfactione, intelligitur atq.
ita interpretatur, cautione de ſatiſfaciendo præſtita, vt
conueniat iuri communi. Et ſcribit Bald. in l. 1. num. 6.
4 ff. de conſtit. princ. præſumi non placere principi † niſi
quod verum & iuſtum eſt, atque ita omnia reſcripta
5 intelligi debere cum iuſtitia. Et ſi princeps † aliquid dat
vel confirmat, debet intelligi, ſaluo iure tertij. Et Bald.
ſecuti ſunt Iaſ. ibidem num. 3. & Fel. in d. c. cauſam quę,
numer. 5. de reſcript. Idem Bald. in l. monumenta. C. de
legat. Dec. in conſil. 271. num. 1. Marſil. ſingul. 440. Cur-
ti. iunior in conſil. 174. num. 21. Neuizanus inter conſil.
Bruni, in conſil. 12. num. 131. & numer. 136. Alciatus in
6 tractat. de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 11. Et reſcripta †
principum redigi oportere ad diſpoſitionem iuris com
munis, quo ad fieri poſſit, ſcripſerunt Rom. in conſil.
334. num. 1. Felin. in d. c. cauſam quæ. num. 6. de reſcrip.
& in rubr. de re iudic. num. 1. Iaſ. in l. 3. num. 8. ff. eod. Et
propterea reſpõdit Rom. in d. conſ. 334. Et quod reſcri
7 ptum † mandans quendam nõ audiri, niſi prius pareat
iudicato, interpretatur, niſi appellatio fuerit ab ea ſen-
tentia interpoſita. Hinc Bologn. in conſil. 6. col. 9. verſic.
nam licet princeps. reſpondit declaratione a principe
facta, quod ſua in conceſſione vti voluerit clauſula de-
creti annullatiua, intelligi factam ſine præiudicio iuris
tertij. Accedit his Bald. in l. ex facto. in princ. ff. de vulg.
8 & pup. ſubſt. qui ſcripſit, reſcripta † principum ita de-
bere interpretari, vt nemini iniuriam faciant. Qđ pro-
cedit etiam impropriando verba reſcriptorum. Ita Cõ-
poſtella in c. cauſam quæ, de reſcr. & ibid. omnes. & rñ-
dit Dec. in conſ. 11. n. 4. & in conſ. 286. in fi. Curt. iun. in
9 conſ. 142. nu. 3. Imò falſum potius præſumitur † reſcri-
ptum, quam quod voluerit princeps tollere ius. Ita do-
cuit Abb. in c. ex parte, il 2. in fin. ff. de offic delegat.

Extenditur primò, vt locum habeat hæc præſumptio,
10 ẽt in reſcripto verbis † generalib. concepto. Nã adhuc
præſumitur conceſſum ſecundum legis diſpoſitionem,
ne. ſ. ius tertij lædatur. Ita ſcriptum reliquit Alciat. in
tract. de præſ. reg. 3. præſump. 11. num. 2. ex ſententia Co-
menſ. in conſ. 158. in primo dubio, qui reſpondit, Vica-
11 riũ † imperialem, ex quauis generali facultate a Cęſare
ſibi conceſſa, non poſſe auferre ius iam alteri quæſitũ.

12 Extenditur ſcđo, vt procedat † prædicta præſumptio,
ẽt ſi ius tertii, vel alteri quęſitum, veniret in quandã con
ſequentiam iuris ipſius principis, ſicuti exemplũ adfer-
ri põt in remiſſione delictorum. Nam etſi pęna delicti
quæ pro aliqua parte defertur accuſatori, vel læſo, pen-
deat ab ipſo delicto, a quo cauſata eſt, attñ ſi princeps
13 remittit † atque ita delet commiſſum delictum, non pręſumitur remiſſa pęna ipſi læſo delata. Ita cenſuit in ſpe-
cie Alciat. in d. præſumpt. 11. num. 3. poſt Felin. in c. ſu-
per eo. num. 5. de off. deleg. & Iaſ. in l. venia. num. 6. C. de
in ius vocan. Quibus nũc addo Ruin. in conſil. 167. nu.
20. lib. 1. in conſ. 13. num. 2. in conſ. 60. num. 7. & in conſ.
53. num. 4. lib. 5. Decium in d. l. venia. in fin. & eundem
in conſil. 520. num. 3. & in conſ. 570. num. 4. Gomez. in
§. pęnales. num. 29. in Iuſtit. de actio. Pariſ. in conſil. 1.
num. 41. lib. 4. Gram. in conſ. 34. num. 2. in crimin. & in
voto vlt. & prædictos ſecutus ſum in conſ. 185. num. 4.
Huc pertinet quod ſcribunt Bar. & reliqui in l. Gallus.
§. & quid ſi tantum. ff. de liber. & poſth. ꝙ licet reſtitutio
14 deportati † a principe facta, reſtituat atque reponat reſti
tutum illũ in priſtinũ ſtatũ, tam quo ad honores quam
quo ad bona, l. 1. l. 2. & l. vlt. C. de ſent. paſſ. Attamen re-
15 ſtitutus iſte non † recuperat bona medio tpe in alium
tranſlata, cum illi cenſeatur iam quæſitum ius, qđ aufer-
re principẽ noluiſſe, lex præſumit. Et traditionem hanc
probarunt multi quos recenſui in cõſil. 186. num. 10. &
11. Et illis addo Iaſ. in l. vlt. num. 16. ff. de conſtit. princ.

16 Extenditur tertiò, vt nõ præſumatur † principẽ reſcri
pſiſſe, in præiudicium, etiamſi reſcripto adiecta ſit clau
ſula, ex certa ſcientia. Ita Marſil. in ſing. 440. Princeps,
poſt Caſtr. & Alex. quos commemorat.

Extenditur quartò, vt procedat etiam quando prin-
17 ceps reſcribit † ad fauorem piæ cauſæ. Nam adhuc non
præſumitur voluiſſe præiudicare tertio. Ita poſt Alex.
Iaſon. & alios ſcripſit Gomeſ. in comment. ad regul. can
cellar. de tollen. iur. q. 1. col. 2. quos ſum ſecutus in conſ.
36. n. 54. Extenditur quinto, vt procedat etiã ſi adeſt iu-
ſta cauſa. Ant. Gabr. de iure quęſito nõ toll. cõcl. 2. n. 29.

Declaratur primò, vt non procedat hæc præſumptio,
18 † qñ in ipſo reſcripto & cõceſſione principis diceretur,
non obſtante iure, & præiudicio tertii. Nam tunc cenſe
retur ẽt ipſi tertio voluiſſe præiudicare. Quod quidem
intelligitur in leuibus, non aũt in his, quæ ſunt maximi
ponderis & præiudicii. Ita probat d. l. 2. §. ſi quis a prin
cipe. ff. ne quid in loco pub. gl. in l. ſed cum ab hærede.
ff. ad S. C. Treb. & in c. cum olim. de conſuet. vbi Gemi-
nia. Et idem ſcripſerunt Cardin. in c. mandatũ. in 6. no-
tab. de reſcr. Alex. in l. 3. §. ſi his, qui. ff. quod quiſque iu-
ris. cõem eſſe opinionem teſtatur Ruin. in conſ. 12. num.
24. lib. 3. & in conſ. 163. nu. 21. lib. 5. Bolo. in conſ. 6. col.
9. verſ. nã licet princeps. egregie Iaſ. in l. vlt. nu. 24. ff. de
conſtit. princ. Felyn. in c. ſuper eo. col. vlt. verſ. & iſta am
pliat. de off. leg. Gozad. in conſ. 5. nu. 16. Soc. iun. in conſ.
77. num. 126. lib. 1. Alciat. in d. tract. de præſumptionib.
reg. 3. præſum. 11. num. 4. Hæc tamen declaratio intelli-
gitur, niſi huic clauſulæ, nõ obſtante &c. adiecta ſit alia
19 clauſula, ex certa ſcientia. Nam tunc præſumitur † prin-
cipem voluiſſe præiudicare tertio in reb. magnis. Ita rñ-
derunt Ruin. in conſ. 12. num. 24. lib. 3. in conſ. 86. n. 8.
& in conſ. 163. nu. 21. lib. 5. & Goz. in conſ. 5. num. 16.

20 Declaratur ſecundò, vt non procedat quo ad † ius quę
rendum ſpe non approbata. Nam tunc præſumitur, qđ
princeps ipſe voluerit præiudicare etiam tertio, ex quo
non dicitur vere & proprie ius quæſitum. ita Angelus
in conſ. 292. D. Papa. quem ad rem hanc recenſet, & pro
bat Alciat. in d. præſump. 11. num. 5. Et his accedunt a
me relati in conſ. 20. num. 39. & in conſ. 157. num. 24.

21 Declaratur tertio, vt non procedat, quando eſſet † ius
quoddam cõtingens & non ordinarium. Ita ſcripſit Al
ciat. in d. præſumpt. 11. num. 4. verſ. & facit auctoritate
Signoroli, inter conſil. Bal. in conſ. 71. caſus talis eſt, cõe
22 & homines. lib. 1. dum reſpondit, † conceſſionem prin-
cipis de conſtruendo molendino, præſumi factam ẽt ad
prępiudicium eius, qui habet aliud molendinum. Quam
traditionẽ ſecuti ſunt alii plures relati a Ripa in l. quo-
minus. num. 8. de flum. & ſi ipſe Ripa diſſentiat.

Decla-

Digitized by Google

Declaratur quartò, vt locum non habeat præſumptio
hæc, quando alias reſcriptum, vel cōceſſio principis nil
operaretur, nam tunc, vt aliquid operetur, præſumitur,
23 † voluiſſe tollere ius tertij. Ita poſt Calderin. Felinum,
& Decium, quos recenſet, ſcribit Alciatus in d. præſum.
11. nu. 6. & dicemus aliqua infr. lib. 6. in præſumpt. 6. in
prima illatione. Et confert quod poſt Caſtr. in cōſ. 180.
In facto præſenti. lib. 1. docuit Alex. in l. quamquam, n.
5. C. de teſta. milit. cum dixit, quòd etſi regulariter non
præſumitur principem vti plenitudine poteſtatis, attamen
locum non habet, quando reſcriptum nihil operaretur.
Hæc tamen declaratio intelligitur, vt ſatis ſit, ſi illud
reſcriptum aliquid modicum operetur. Ita Bald. in
c. 1. §. ſacramenta. de pace iura. firma. in vſibus feudo.

Declaratur quinto, vt non procedat præſumptio hęc,
24 qñ † cōſtat de enixa volūtate principis volētis præiudicare
tertio. Ita gl. in d. l. 2. §. ſi quis a principe. ff. ne quid in
loco publ. quā quidem in ſpecie ſecuti ſunt multi, quos
ſtatim recēſebo, & præſertim Alciatus id d. præſum. 11.
25 num. 7. Porrò enixa principis voluntas conijcitur, † qñ
certa ſcientia, vel motu proprio conceſſit atque reſcripſit.
Ita Bar. & Io. a Platea in l. 1. C. de petit. bono. ſubla.
lib. 10. Soc. ſen. in conſ. 3. num. 11. lib. 3. & Alc. in d. præſum.
11. in fine. Et his accedunt Io. de Ana. in conſil. 81.
Alex. in conſil. 216. num. 24. lib. 2. Corn. in conſ. 83. col.
pen. & in conſ. 189. col. 2. lib. 4. Ruinus in conſil. 175. n.
22. & in conſ. 229. num. 2. lib. 1. Dec. in conſil. 373. num.
7. & apertius in conſ. 390. num. 14. Curtius iun. in conſil.
174. num. 11. & Gozad. in conſ. 8. nu. 43. in conſ. 9. n.
32. & in conſ. 14. col. vlt. & Gramm. in conſ. 99. num. 59.
& in conſil. 100. nu. 10. in ciuilib. Idem de clauſula motus
proprij, in ſpecie rñderunt Soc. ſen. in d. conſil. 3. nu.
11. lib. 3. & Dec. in conſ. 137. num. 2. Cæterum a prædicta
Doctorum opinione diſſentiunt multi, qui ſcribūt,
26 imò clauſulam † ex certa ſcientia nō operari in præiudicium
tertij. Ita ſibi parum conſtans Bart. in l. vlt. num. 2.
C. de locat. prædio fiſcal. lib. 11. Rom. in conſ. 298. nu. 2.
Alex. in conſ. 3. nu. 7. lib. 5. Felin. c. nonnulli num. 12. in
fine de reſcrip. & in c. cauſam quæ. nu. 12. de teſtib. Soc.
ſen. in conſil. 301. num. 6. lib. 2. & in conſil. 63. nu. 7. & in
conſ. 120. num. 5. lib. 3. Ruin. in conſ. 71. col. 2. lib. 3. Iaſon
in l. vlt. num. 16. ff. de pact. Dec. in conſ. 468. n. 31. &
in conſ. 606. col. vlt. Curt. iun. in conſ. 170. num. 32. Pariſius
in conſ. 1. nu. 83. & in conſ. 11. col. pen. lib. 1. Gozad.
in conſ. 62. col. vlt. & Gram. in deciſ. 105. num. 1. idem de
27 clauſula motus proprij, † vt nihil operetur cōtra tertiū,
tradunt permulti longa ſerie congeſti, Ant. Gabr. in lib.
6. concluſionum. in tit. de clauſulis. concl. 2. num. 8. Conciliat
prædictas opiniones Alciat. in dict. præſumpt. 21.
in fine, vt ſcilicet illa prima opinio vera ſit, & procedat,
duob. concurrētibus, nempe quod princeps ſciuerit, vel
ſcire potuerit, agi de præiudicio tertij. Et quod agatur
de his, quæ ſunt poſitiui iuris: His non concurrentib. locum
habet (inquit Alciat.) contraria opinio. Niſi adeſſet
(ſubiungit idem Alciat.) ēt clauſula de plenitudine
poteſtatis. Nam tunc nil opponi poteſt, quominus conceſſio
ſuum effectum ſortiatur ſecundum Bald. in l. 1. C.
de ſeruit. & aqua. Caſtr. in conſ. 416. In facto præſenti,
non intendo adulari. n. 5. lib. 1. & Alex. in l. quāquā. n. 4.
C. de teſt. milit. Cōciliatio hæc non parum dubia mihi
vř. Nam quo ad primum caſum, dicimus Doctores penè
oēs loqui, qñ agitur de his, quę ſunt iuris poſitiui, ex
quo fatētur, vt ſuperiore caſu diximus, qđ in in his quæ
28 ſunt iuris † diuini, vel naturalis, vel gentium, nil poteſt
Princeps. Nō ergo conuenit hic caſus menti ipſorū Doctorū.
Pręterea nec quo ad ſecundum caſum, vera eſt cōciliatio
Alciati, cum clauſula illa, de plenitudine poteſtatis,
nil etiam operetur in præiudicium tertij. Ita ipſemet
Bal. in l. 2. n. 24. C. de ſeruit. & aqua. quē ſua pro opinione
citauit Alciat. Et idem q᷑ Bald. ſcripſerunt Corn.
in conſ. 189. col. pen. lib. 4. Iaſ. in l. ex facto. in quarto notab.
ff. de vulg. & pupil. ſubſtit. Gozad. in conſil. 5. col. 3.
Ioan. Iacob. de Leonardis inter conſilia Bruni, in conſ.
117. num. 303. & Crauet. in conſ. 296. num. 3. & in tract.
de antiq. temp. in 2. parte 1. partis principālis. num. 40.
qui hoc locum maxime habere intelligunt, quando ius
tertij deſcendit a iure diuino, naturali, vel gentium.

Altera eſt conciliatio, quam fecerunt Ruin. in conſil.
12. num. 24. lib. 3. & Soc. iun. in conſ. 77. n. 126. lib. 1. quos
ſecutus eſt Ant. Gabr. in libr. 6. concluſionum. in tit. de
clauſulis. in concluſ. 1. num. 9. vbi eiuſdem opinionis recenſet
Afflictum in commentariis ad Conſtitutiones
Neapolitanas. Quod aut agitur de modico pręiudicio,
& tūc locum habet communis opinio, quod ſcilicet voluerit
princeps præiudicare tertio, ob clauſulas, ex certa
ſciētia, & motu proprio. Aut agitur de magno, & graui
præiudicio. Et tūc clauſulæ illæ nil operantur. Et hoc
caſu procedit ſecunda illa opinio. Et hæc quidem conciliatio
ſatis probabilis eſt, etſi Doctores, qui communem
tuentur, abſolute fere omnes de quouis pręiudicio
loquantur, excipio Felin. in d. c. nonnulli. num. 13. verſic.
ſecundus eſt. de reſcrip. qui pariter intellexit prædicta,
quando agitur de modico præiudicio.

Quando princeps præſumatur iuſtis de cauſis aliquid feciſſe, vel conceſſiſſe, copioſa & diligens explicatio.

SVMMARIVM.

1 *Princeps aliquid faciens vel concedens, præſumitur iuſtis cum cauſis.*
Eaque præſumptio non admittit probationem in contrarium. numero 2.
3 *Princeps dicitur loqui per os Dei.*
4 *Princeps Deus dicitur inter homines ſecundum Ariſt.*
5 *Veritate non mendacio Princeps moueri dicitur.*
6 *Princeps cognoſcens de cauſa dicitur cognoſcere tanquam Deus.*
7 *Princeps talis præſumitur, qualis de iure eſſe debet.*
8 *Princeps iuſtitia plenus, non præſumitur velle plus quam velit lex.*
9 *Principis mens præſumitur talis, qualis lex, eiuſque ratio.*
10 *Princeps ea quæ iuris poſitiui ſunt, libere, & abſque cauſa tractare poteſt.*
11 *Princeps ſine cauſa iuſta, non poteſt quæ ſunt iuris diuini, naturalis vel gentium.*
12 *Reſtitutio relegati etiam ſine cauſa fieri poteſt.*
13 *Pœnam delicti Princeps ſine cauſa remittere poteſt.*
14 *Iuriſdictionis conceſſæ reuocatio a principe ſine cauſa fieri poteſt.*
Idem in priuilegij reuocatione. num. 15.
Niſi per modum contractus ſit conceſſum. num. 16.
17 *Statutorum derogationem Princeps pro ſuæ voluntatis arbitrio facere poteſt.*
18 *Pontifex ſummus in beneficialibus, plenam & liberam dicitur habere facultatem.*
19 *Papa etiam ſine cauſa poteſt auferre beneficium ab eo cui contulerat, aliquibus tamen diſſentientibus. num. 20.*
21 *Pontifex diſpenſare poteſt, vt quis plura beneficia incompatibilia retineat, etſi aliqui diſſentiant. num. 22.*
23 *Penſio exceſſiua, a Pontifice modificata, ex iuſta cauſa modificata præſumitur.*
24 *Cauſa iuſta conceſſionis a principe factæ, non præſumitur, quando agitur de facto alieno, eiuſque magno præiudicio.*
Niſi princeps de eo optimè ſit informatus, num. 25.
26 *Cauſa iuſta in Principe non præſumitur, quando res & negociū verſatur cum non ſubdito Principis.*
27 *Princeps non ſubdito nequit præiudicare.*
28 *Princeps contrahendo cum non ſubdito, non fruitur priuilegijs principatus.*

Digitized by Google

29 *Priuilegium conceſſum non ſubdito, Princeps non reuocat.*
30 *Contractui celebrato cum non ſubdito, tenetur Princeps ſtare.*
31 *Principis ab expreſſa aſſertione recedimus, quando de veritate in contrarium conſtat.*
32 *Cauſa iuſta ceſſat in Principe, concedente aliquid ad partis inſtã tiam. Et quæ eius ratio. n. 33.*
34 *Cauſa iuſta in Principe non præſumitur in his, quæ ſunt iuris diuini, naturalis, vel gentium.*
35 *Pontifex ſummus ſine cauſa diſpenſare non poteſt cũ monacho, vt clauſtra exeat, & vxorem ducat.*
Et quod neque cum cauſa poſſit, volunt aliqui. n. 36.
37 *Diſpenſationem ſuper matrimonio contracto per verba de præſenti, non niſi iuſtis de cauſis concedit Pontifex.*
38 *Matrimonium etiam copula carnali conſummatum, iuſtis de cauſis a Pontifice diſſolui.*
Et quæ ſint cauſæ iuſtæ. n. 39. 42. 43. & 44.
40 *Nuptiæ inter impares contractæ apud Romanos illegitimæ habebantur.*
41 *Amicitia quæ proficiſcitur a diſſimilibus dura eſt, & aſpera.*
45 *Diſpenſatio matrimonij ſanguine coniunctorũ, nõ niſi magnis ſit de cauſis.*
46 *Diſpenſatio vt liceat exercere fœnus, an concedatur.*
47 *Diſpenſare ſuper quinto præcepto, quando Pontifex poſſit.*
48 *Ius tertij ſine iuſta & legitima cauſa auferri non poteſt.*
49 *Contractum reſcindere, aut reuocare Princeps ſine cauſa iuſta nequit.*
50 *Feudi conceſſionem non poteſt Princeps niſi iuſta cum cauſa reuocare, & maximè ſi ſit antiquum. num. 51.*
52 *Cauſa iuſta in Principe non præſumitur, ſi quid faciat eorum, quæ ſine cauſis iuſtis facere non poſſet. Alia refertur opin. nu. 55. Tertia Alciat. n. 57.*
53 *Cauſa iuſta nõ præſumitur in Principe, qui ſententiam parte non citata tulit.*
54 *Princeps quando priuato æquiparetur.*
56 *Principis de poteſtate diſputare nefas eſſe, quomodo accipiendum.*
58 *Cauſam iuſtam vel iniuſtam non allegans Princeps, quo caſu pro eo non præſumatur.*
59 *Lucem odit, qui male agit.*
60 *Cauſa minus idonea a Principe allegata, tollit eam quæ pro ipſo erat præſumptionem.*
61 *Solemnitas intrinſeca ob temporis antiquitatem præſumitur, & quando ceſſet ea præſumptio.*
62 *Principe allegante cauſam iuſtam, & legitimam, præſumptionem eſſe pro ipſo vult Alciatus, cuius opinio refutatur. numer. 63.*
64 *Principis aſſertioni creditur in antiquis, etiam quo ad ea, quæ ſine cauſa iuſta facere non poſſet.*

PRAESVMPT. X.

QVæ ſuperiori præſumptione ſcripſimus, efficiunt,
vt hoc in loco differamus, quando princeps præſu
matur aliquid egiſſe iuſtis de cauſis. Quam quidem tra
ctationem ſatis diligenter explicauit eruditiſſimus Al
ciatus in tract. de præſumptionibus, reg. 3. præſumpt. 8.
Nos tamen addiciemus aliqua non contẽnenda. Dici
mus itaque, præſumptionem iuris eſſe, q̃d q̃n princeps
1 † aliquid facit, vel concedit, præſumatur id facere vel
concedere iuſtis de cauſis. Ita cenſuit glo. in l. relegati.
C. de pœnis. & probant c. cum a nobis. in fin. de teſtib. &
clem. vnica de probat. & præter Alciatum præcitato in
loco idem ſcripſerunt Cynus in l. reſcripta. C. de preci-
bus Imper. offeren. Rom. in conſ. 369. num. 28. & in con
2 ſil. 436. num. 19. qui dixit, hanc præſumptionẽ † nõ ad-
mittere probationem in contrarium. Marſi. in l. de vno
quoque. nu. 14. de re iud. & in ſing. 6. Gram. conſil. 100.
num. 17. in ciuilibus, Et huius præſumptionis ea vr̃ eſſe
3 ratio, quia princeps † dr̃ loqui per os Dei, a quo delega-
tus eſt iudex in terris, vt inquit Iuſtin. in Auth. de he-
red. & Falc. in princ. & tradit Barb. in conſ. 24. col. 1. lib.
2. & in conſ. 1. lib. 3. Et Ariſt. lib. 3. poli. cap. 9. dixit, prin
4 cipem † eſſe quaſi Deũ quendam inter homines. Et quẽ
admodum Deus eſt ipſa veritas, ca. cum eſſes. de teſt. &
habetur apud Matthæum. Ego ſum via, veritas & vita.
5 Ita ẽt † veritate moueri præſumitur princeps, non autẽ
mendacio, vt ſcripſit Soc. iun. in conſ. 69. num. 20. lib. 1.
6 Hinc quoque dicimus, q̃d q̃n princeps † cognoſcit de
aliqua cauſa, dr̃ cognoſcere tanquã Deus, ſicuti tradũt
Dec. in conſ. 463. in fin. Bellonus in conſ. 63. n. 7. Gram.
deciſ. 62. nu. 30. & Crau. in conſ. 318. col. 4. Huc ẽt facit
7 quod dicimus, † principem talem præſumi, qualis de iu
re eſſe dẽt. Ita Calc. in conſ. 120. n. 9. Iaſ. in l. cauſas. nu. 6.
C. de tranſact. & in conſ. 57. col. pen. lib. 3. Caſſan. in con
ſil. 64. n. 26. Gram. in conſ. 34. n. 3. & in conſ. 45. n. 33. in
crim. Neuiz. inter conſilia Bruni in conſ. 12. nu. 8. Huc
quoque pertinet, quod ex aliorum ſnĩa ſcripſit Crau. in
8 conſ. 253. n. 4. principem † præſumi iuſtitia plenum. Et
propterea præſumitur, q̃ nil plus velit q̃ lex ipſa vult.
vt ſcripſerunt Calcan. in d. conſ. 120. nu. 8. Dec. in con-
ſil. 580. nu. 2. & Gozad. in conſ. 101. nu. 10. Et talis præ-
9 ſumitur mens † principis, qualis eſt lex, & eius ratio, vt
poſt alios rñdit Dec. in conſ. 64. n. 7. Eſt itaque vera hæc
ſnĩa, præſumi in dubio principem eſſe motum iuſtis de
cauſis, ad aliquid agendum, vel concedendum. Cæterũ
cum multa ſint quæ magnam mouere poſſunt dubita-
tionem, & quo clarius omnia eluceſcãt, diſtinguendi at
que ita conſtituendi ſunt duo caſus. Primus eſt cum agi
10 tur de his, quæ iuris poſitiui † ſunt, quæque pertractare
poteſt princeps libere etiam ſine cauſa. Secundus eſt ca
ſus, cũ agitur de his, quæ non ſunt iuris poſitiui, ſed vel
11 diuini, vel naturalis, vel gentium, & quæ facere † non
poteſt princeps ſine iuſta & legitima cauſa.
Primò in caſu, adferri poſſunt varia exẽpla eorũ, quæ
princeps ſecularis facere põt ſine cauſa, illud primum
fit in reſtitutione relegati, quam princeps laicus facit.
12 Illa. n. fieri † poteſt ẽt ſine cauſa. l. 1. C. de ſen. paſs. & reſt.
& toto tit. C. de aboli. & tradunt Iſernia & Affl. in c. 1.
in verbo committentiũ. in tit. quæ ſint regalia. Boſſ. in
tract. cauſarum crimi. tit. de remedijs ex ſola Clementia
principis. n. 23. Eſt & ſecundum exemplum iam relato
maximè proximũ, cũ princeps laicus tollit pœnã delicti.
13 Eã ſanè remittere † libere, atq. ita ſine cã põt. l. adiui fra-
tres. ff. de pœnis. l. reſcripta. & ibi oẽs. C. de prec. b. Imp.
offe. Quod ſanè exemplũ locum ẽt habet in principe ec
cleſiaſtico, ſicuti in Pontif. Max. qui poteſt libere remit
tere pœnas infligendas conuictis de crimine, vt egregie
reſponderunt Decius in conſil. 137. num. 3. & ſuſius Pa
riſ. in conſ. 1. num. 213. & 4. lib. 4. de principe laico, ſcri-
bit poſt alios Boſſ. præcitato in loco, vbi nu. 24. & 25.
affirmat in dominio Mediolan. non conſueuiſſe princi
pes remittere pœnas delictorũ, niſi habita pace a læſis, &
conſentiente Senatu ipſo Mediol. Adfertur tertium exẽ
14 plum in reuocatione adminiſtrationis, & officij ac † iu-
riſdictionis conceſsæ ab ipſo principe. Eam enim liber
re & ſine cauſa facere poteſt, vt reſponderunt Brun. in
15 conſil. 97. & Gram. voto 28. Et de reuocatione † priuile
gij, idem ſcripſerunt gl. in c. decet. de reg. iur. in 6. Bald.
in conſ. 439. Amplius. colum. 3. verſic. item & ſi domi-
na Regina. lib. 3. Alexand. in conſil. 155. colum. vlt. lib.
6. Iaſon in conſil. 56. colum. vlt. libr. 1. & alios comme-
morat ac probat Crau. in tract. de antiq. temp. part. 1. in
princ. num. 55. qui intelligit, & rectè, niſi priuilegium
16 † conceſſum fuerit per modum contractus. Et idẽ Cra-
uet. in conſ. 135. nu. 5. cui accedunt Gozad. in conſ. 5. n.
10. & 11. Afflict. deciſ. 128. num. 10. & Socin iun. in cõſ.
102. nu. 18. lib. 2. Quartum quoque hac de re exemplum
17 conſiderari poteſt in derogatione ſtatutorũ, † quæ cum
iuris poſitiui ſit, eam pro ſuæ voluntatis arbitrio facere
poteſt princeps. Ita Bald. in conſ. 87. in cauſa præſen-
ti. col.

ti.col.2. verſ.ſed quid ponamus.lib.2.quod procedere etiam in ſtatuto iurato docuit Abbas in c.conſtitutus. de reſcript.& reſpondit Gozad.in conſ.30.col.2. verſi. 2.caſu.,& hos ſecutus eſt Crau.in d.trac.de antiq.temp. in dict.1.parte.num.39. Extat & quintum exemplum in principe tamen eccleſiaſtico, nempe in beneficialib.
18 in quibus ſummus Pontifex † habere dr̄ plenam, & liberā facultatem. cap.per principalem.q.3.vbi glo.cap.inter quatuor.de maior.& obed.vbi Abbas in cap.2. in prin. de præben.in 6.& clem.1.in fine. vt lite penden. Et ſcribunt Calder.in conſ.12.in tit.de reſcript.Iaſ.in l.Barba. num.25.ff.de officio præto.Io.de Selua in tract.de beneficio,in part.3. q.60.in fine.Hinc ſcribit Bal. in l.reſcripta.C.de precib.Imp.offeren.omnia beneficia eſſe Pontifici manualia, & obedientialia. Idem ſcripſit Barb.in tract.de præſtan.Card.parte 1.nu.34. Et propterea ma-
19 gis receptum eſt apud noſtros, † Papam poſſe etiam ſine cauſa auferre beneficiū ab eo, cui contulerat.Ita ſcripſerunt multi, quos commemorat Crauet.in tractat.de antiq.temp.in ſecunda particul.1.partis princ.num.34. Habet tamen hoc exemplum multum dubitationis, cū
20 alij plures ab ea † opinione diſſentiant, affirmantes verius eſſe, Pontificem non poſſe pro ſua libera voluntate, auferre beneficia iam collata. ſicuti hac in opinione fuerunt Rom.in conſil.245. & in conſ.467.Barbat.in c.qđ translationem.num.121.de off.lega.& in conſil.13.col. 5.lib.3.Iaſ.in l.vlt.col.2.verſ.facit bene. C.ſi contra ius vel vtil.publ.in conſ.145.col.1.& 2. & in conſil.213.colum.5.lib.2.& in conſ.46.col.4. lib.3.Ripa lib.1.reſp.c. 24.col.pen.Io.de Selua in tract.de beneficio. parte 3.q. 60.Coſmus Gumyer in pragm.ſanct.tit.de electione.c. licet du lum, in verbo,reiecta. Brunus in conſ.8.nu.48. Io.Iacob. de Leonardis inter conſ.eiuſdem Bruni in cōſil.114.nu.175.& Rebuff.in tract.nominationum.q.21. nu.55. Et horum ſententiam aliquando probaui in reſponſo a me reddito pro canonicis S.Georgij in Alga. Rectius itaque adferri poteſt exemplum quod erit ſextum, in conceſſione ſeu diſpenſatione pluralitatis beneficiorum. Nam etſi aliqua beneficia inter ſe incompatibilia ſunt, attamen ſummus Pontifex liberè pōt diſpenſare. Sunt quidem beneficia a lege ipſa diuina inſtituta, vt legitur Numeri c.18.ibi, Filijs autem Leui dedi decimas Iſrael in poſſeſſionem pro miniſterio quo ſeruiunt mihi. Et Lucę cap.10. Dignus eſt mercenarius mercede ſua. Et in c.cum ſecundum.de præben.ex Apoſtolo,qui altari ſeruit, de altare viuere debet.

Cęterum ipſa beneficiorum pluralitas l.poſitiua prohibetur.c.quia nōnulli.de cler.non reſid.& c.de multa.de
21 preb.Pōt ergo Pontifex † libere diſpenſare, vt plura beneficia incōpatibilia qs retineat. Id qđ ſatis probatur in c.dudū.il 2.de elect.in d.c.de multa.in fi.de præb.in c.ordinarij.de offic.ord.in 6.& in c.1.de conſuet.in 6. Et his in locis tradunt ſcribentes. Non ignoro tamē ali-
22 quos fuiſſe ea in opinione, qđ imò † Papa non poſſit ſine cauſa diſpenſare ſuper pluralitate beneficiorum. Ita ſanè conſuit Abbas in c.cum in cunctis. num.12.in ca. dum.nu.7.& in c.cum ad monaſterium.num.5.de elec. Anch.in c.in cauſis.in 3.notab.de re iudic.
23 Septimum eſt exemplū in penſione † exceſſiua a pontifice modificata, quæ præſumitur modificata ex iuſta cauſa. Ita reſpondit Rom.in conſ.369.num.28.quem ſecuti ſunt Caccialupus in tract.de penſionibus. q.7.nu. 3.& Gigas in tract.de penſionib.q.35.num.7.

Hoc itaq; primo in caſu, (vt ad rem noſtram tandē veniamus) vera eſt & recepta ſnīa, præſumi pro ipſo principe ſiue eccleſiaſtico ſiue laico, vt ſcilicet quod fecit vel conceſſit, iuſtis cauſis fecerit vel conceſſerit. Ita intelligi debet traditio gl.in d.l.relegati.ff.de pœnis & apertius tradit Alciat.in d.tract.de præſump.reg.3. præſump tio.8. in his principis aſſertio præſumptionem pro ſe habet, vt ſcribunt multi commemorati a Crauet.de antiq.temp.part.1.in initio.num.14.

Declaratur nunc primò hic caſus, vt nō procedat, qn̄.
24 † agitur de facto alieno eiuſque magno præiudicio. Nā tūc non præſumitur hæc iuſta cauſa in principe. Ita docuit Aret.in c.cū a nobis.de teſtib.cum dixit, diſpoſitionē clem.1.de probat.quæ eſt, quod aſſertio principis prę ſumptionem faciat, non habere locum, qn̄ agitur de facto alieno, eiuſq; magno præiudicio. Et idem qđ Aret. ſcripſerunt Soc.ſen.inter conſilia Curtii ſen. in conſ.20. col.5.verſ.ſed ad hanc obiectionem.& in conſ.21.quod eſt collegij Florentini. col.11.verſ.ſed diceret aliquis, quos quidem ſecutus eſt Crau.in tract.de antiq.tempo. in 3.partic.3.partis principalis. num.12.lib.9. Pariſ.in conſ.67.num.28.lib.4.Alc.reſp.169.num.10. & Gram. deciſ.103.n.227. Quā quidem declarationem intelligit
25 Crau.præcitato in loco, niſi † princeps eſſet optimè de facto alieno informatus. Et huius ſnīæ auctores citat Alex.in conſ.15.lib.5.& Curt.ſen.in conſ.50.col.61.
26 Declaratur ſcdo, vt non habeat locum, qn̄ † res & negotium verſatur cum non ſubdito principis. Nam tunc nō præſumitur iuſta cauſa in principe. Ita in ſpecie ſcripſerūt Abb.in c.cum a nobis, col.2.de teſtib.& in c.inter quatuor, de maior.& obed.Soc.ſen.in conſ.120.col. 8.lib.3.& in d.l.ſi teſtiū, col.2.C.de teſtam. Alc.in tract. de præſump.reg.3.præſump.8.in fin.& Crau.in d.tract. de antiq.temp.in 3.partic.1.partis princ.num.10.& rō
27 eſt, quia ſicut non ſubdito præiudicare † princeps non pōt, ita nec aliquid agere vel aſſerere, quo præſumptio inducatur cōtra ipſum non ſubditum. Et ratio rationis eſt, quia illa bona præſumptio, quæ eſt pro principe, ex cā principatus prouenit, qui quidem principatus ceſſat in perſonam non ſubditi. Et hinc dicimus, ꝙ princeps
28 † contrahendo cum nō ſubdito, non fruitur priuilegiis principatus, cum eo caſu non cenſeatur princeps, ſed perſona priuata. Ita Pariſ.in conſ.82.n.51.lib.1. Et propterea idem Pariſ.nu.46.reſpondit, principem non poſ-
29 ſe reuocare † priuilegium conceſſum non ſubdito. Et cē ſuit Ruin.in conſ.90. num.4.lib.1.& in conſ.130.nu.19.
30 lib.5.principem non poſſe aliquo modo recedere † a cōtractu celebrato cum non ſubdito, cum tunc non conſideretur tanquā princeps, ſed vt perſona priuata.& idē ſenſit Socin.iun.in conſ.60.num.16.lib.3.

Declaratur tertio, vt non habeat locum prædicta prę ſumptio, quando apparet contrarium eius, quod alioqui in dubio præſumebatur. Nam tunc hæc præſum-
31 ptio cedit ipſi veritati, ſicuti recedimus ab expreſſa † aſſertione principis, cum de veritate in contrarium conſtat, vt tradunt Socin.ſenior in conſil.164.colum.5. verſic.ſed ad hanc obiectionem. libro 2. & alij, quos probat Crauett. loco ſupra allegato, num.11.qui num. 12.declarat.

Declaratur quartò, vt procedat prædicta prę ſumptio quando princeps aliquid egit ſua ipſa ſponte, & motu
32 proprio, ſecus ſi ad partis † inſtātiam & poſtulationem. Nam tunc præſumptio iuſtæ cauſæ, quæ in principe eſſe ſolet, ceſſat. Ita reſponderunt in ſpecie Rom. in conſil.436.num.19.Socin.ſen.in conſil.263. colum.penult. verſic.& ſic dicatur, lib.2.& in conſil.62.colum.vlt.lib. 3.Iaſon in l.ſi teſtamentum. 1.notab.in fin. C.de teſtamen. & in conſil.105.col.pen.libr.1. Gozad.in conſil. 51.colum.penul. Et hos ſecutus eſt Crauet.in d.tractatu de antiquitate temporum, in ſecunda particula primæ partis principal num.23. Et illis accedunt Decius in l. ſi quis iniquam, in princ.num.5. ff.quod quiſque iuris. & in c.quæ in eccleſiarum, nu.29.de conſtituti.& in cōſil.341.num.5.Ruin. conſ.41.numer.23. & in conſ.175. nu.12.lib.1.Curtius iun.in conſil.170. num.25.Marſil.in ſing.6.& Grammat.in deciſ.65.nu.31.Et huius ſenten-
33 tiæ ratio eſt, quia per importunitatem † potius peten-

Digitized by Google

tium,& inſtanter requirentium vt Princeps facere quã
quod ita eſſe agendum ſentiat, iuxta traditionem Barr.
ex illo textu in l.1. C.de petitio.bonorum ſubla. lib.10.
Secundus caſus huius noſtræ diſputationis eſt,qñ agi
tur de his, quæ ſunt iuris diuini, vel naturalis, vel gen-
tium, quæ quidem non ſunt in libera ptãte principum,
ſed eis permiſſa ſolum, cum iuſtæ extant cauſæ. Hoc ſa-
34 nè caſu nõ præſumitur iuſta cauſa † in principe, vt mox
dicemus, ſed prius exẽpla aliquot hac de re adferemus.
35 Primũ exemplum eſt in pontifice Max. qui † ſine cau
ſa non põt diſpenſare cum monacho, vt clauſtra exeat,
& vxorem ducat, cum cauſa verò põt, ſicuti ſcripſerunt
Io. Andr. in c.ſemel Deo, de reg.iur.in 6. Innoc.in c.cũ
ad monaſterium, de ſtatu monachor. & ibi. Abbas nu.
21. alios plures commemorat Dec. in c. quæ in eccleſia
rum, num.13. de conſtit. Quibus accedunt Iaſ.in l.ſi ar-
rogator, nu.5.ff.de adoptio. Rubeus in conſil.147.nu.8.
Ripa in c.cum M.Ferrarien.num.76.de conſtit.Gozad.
in conſ.51.num.18. Pariſ.in conſil.68. num.148.& num.
205. lib.4. Mantua in conſil.121. col.1. lib.1. & Portius
Imolen.in conſil.154.num.15. Marquad.in tract.de cœ-
libatu ſacerdotum, in 1.par.c.3.num.1.& Nauar.in ma
nuali Confeſſorum, cap.12. num.75. verſic. quartò dici-
mus. & idem in cap.non dicatis.12.q.1.num.4. Et ex
ſacris Theologis idem affirmarunt D.Thomas in 4.ſen.
diſt.34.q.1.art.4. Ang. Clauaſ.in ſua Summa, in verbo,
matrimonium, impedimen.18 num.2. Henricus Gan-
dauenſ.quodlibe.5.q.25.& q.26. Richar.in 4.Sent.diſt.
34.art.9.& ibid. Durãd.q.2.& Paludan.q.4.& ibid.Sco
tus. D.Antonius in 3.parte ſummæ tit.22.cap.7. col.2.
Eandem probauit Caiet.2.2.q.88.art.10. Et bis obſer-
uatum fuiſſe aliqui teſtantur. Ita ſanè obſeruaſſe dicitur
Pontifex ille, qui cum Raimiro Rege Aragoniæ diſpen-
ſauit, vt relicta religione regnum ſuſciperet, & vxorẽ no
mine Vriacam duceret, cuius rei meminere ex noſtris
Anch.in cõſ.339.col.3. qui teſtatur, ſe ita vidiſſe in Ge-
nealogia Regum Aragoniæ, & ex hiſtoricis Rapha. Vo-
later. lib.2. Geographiæ, c.vlt. & ex Theologis Palud. lo
co iam citato. Idem pariter obſeruauit Cæleſtinus III.
Pontif. Max. qui diſpenſauit cum Conſtantia filia Roge
rij Regis, vt religione deſerta nuberet Henrico VI. Fre-
derici Imperatoris filio, vt memoriæ proditum eſt ab
hiſtoricis, nẽpe a Platina in vita Cæleſtini III. a noſtris
nempe a Io. Bapt. a S. Seuerino in tract. de penſionib.q.
19. nu.61. & a Theologis, nempe a Caiet. in 2.2.q.88.
art.10. ſimilem diſpenſationem conceſſam nobili Vene
to refert Decian. in tractat. crimin. lib.6.tit.22. in fi. di-
ſpenſat etiam iuſtis de cauſis Papa, vt presbyter, Epiſco
pus & Archiepiſcopus, dimiſſo ordine vxorem ducat.
Ita egregie reſpondit Nauarr. in conſ.10.tit. de ſponſa
lib. lib.4. Diſſentiunt tamen ab hac opinione multi, qui
36 ſcripſerunt, non licere † Pontifici ẽt cum cauſa diſpen-
ſare in voto continentiæ. Ita ſanè tradiderunt Alex. Alẽ
ſis in 3.part. ſuæ ſummæ. D. Bonauentura in 4.ſen.diſt.
38. in fi. Syluest. Priet. in ſua ſumma, in verb. votum.4.q.
5. gl. in c.cum ad monaſterium, de ſtatu monach. Dom.
Soto in 4. ſent. diſt.38.q. vnica, art.2. col.3.& idem lib.
7. de iuſt. & iur.q.6.art.2. col. antepenult. qui ita ſentire
D Th. ſcribit. Rationes & argumenta, quæ hinc inde ad
feruntur, hic non excutiam, qđ locus iſte non poſtulat.
Secundum eſt exemplum in diſpenſatione ſuper ma
trimonio contracto per verba de præſenti. Hanc ſanè di
37 ſpenſationem † non niſi iuſtis de cauſis concedere põt
Pontifex Maximus. Ita gl. in ca.ex publico, de conuerſ.
coniugat. quam cõmuni calculo receptam eſſe teſtatur
Decius in c. quæ in eccleſiarum, num.13. de conſtit. Et
idem reſponderunt Socin. ſen. in conſ.28.num.8. libr.1.
Decius in conſ.112. col. vlt. & in conſil.137.num.4. Go-
zad. in conſ.51.nu.17. Fel. in conſ.26.num.19.& 20. Cel
ſus Hugo in conſil.105. num.12. Ioan. Guttierez libr.
1. can. qq. cap.17.n.12. verſic. his tamen non obſtanti-
bus. & num.13.& aliis ſeqq. vbi num.20. refert quam-
plures, & teſtatur Theologos omnes, Caietan. exce-
pto, affirmare opinionem hanc. & Portius Imol. in con
ſil.154.num.7. qui nu.14. ex multorum ſententia ſubiun
38 git, ẽt matrimonium copula † carnali conſummatum,
poſſe iuſtis de cauſis a pontifice diſſolui. & ſi diſſentiũt
alij relati a Rota Rom. in deciſ.101.num.7. in 2.part. in
nouiſſ. Et inter iuſtas cauſas concedendi hanc diſpenſa
39 tionem, connumerari † ſolet imparitas conditionis per-
ſonarum, vt in ſpecie reſponderũt Socin. Felin. Decius,
& Celſus Hugo præcitatis in locis. & accedit Nauar. in
conſ.24. tit. de ſponſal. lib.4.& Tho. Sanchez in tract. de
matr. lib.2. diſp.16.num.2. Et conſiderari poteſt ratio,
quòd etſi inter conditiones impares ſit matrimonium,
quoad ſacramentum, attamen quoad leges ipſas, exiſti-
matur minus legitimũ, ſicuti & Leo pontifex Maximus
ſenſit in cap. non omnis, 32.q.2. Et apud Romanos nu-
40 ptiæ † inter impares contractæ, illegitimæ habebãtur, vt
ſcriptum reliquit Boethius in Commentarijs Topico-
rum Ciceronis. Hinc factum eſt, vt permulti viri ſapien
tiſſimi admonuerit, immo ſuis legibus conſtituerint,
æquales eſſe ducendas. Cleobulus Lyndius, vt in illius
vita ſcripſit Diogenes Laertius, iubebat, vxorem ex æ-
qualibus eſſe ducendam. Et idem Diogenes de Chilone
Lacedemonio idem præcipiente memoriæ prodidit. idẽ
auctor hoc tribuit Soloni & Pittaco Mityleno. Et huius
rationis ratio ea eſt, quòd ſumma illa beneuolentia, mu
tua amicitia, concordia & familiaritas, quæ beatitudi-
nem quandam inter virum & vxorem parit, vt legitur
Eccl. cap.25. & apud Ariſt. lib.2. Oeconomicon cap.3.
hæc, inquam, ab ipſorum coniugatorum inæqualitate
& diſſimilitudine deſtruuntur. Nam quemadmodum
(vt ſcriptum eſt Eccl. cap.13.) omne animal diligit ſimi
le ſibi, & omnis homo ſimilem ſibi, ita econtra diſſimi-
lia odio habent. Et teſte diuino Platone, lib.8. de legi.
41 amicitia, † quæ a diſſimilibus proficiſcitur, dura & aſpe
ra eſt. Imparitas autem quæ dici debeat iudicis arbitrio
relinquitur. Ita poſt alios Thom. Sanchez in d. tract. de
matr. lib.2. diſput.10. nu.6. Eſt etiam iuſta cauſa conce-
42 dendi hanc diſpenſationem, timor † futuri ſcandali. Ita
reſponderunt Felin. in conſ.26. num.19. verſ. vnde con-
ſiderandum eſt. & Port. Imolen. in d. conſ.154. num.22.
& 24. qui quidem conſiderarunt hoc futurum ſcanda-
lum, vel ob timorem fornicationis, vel ob inimicitias,
quæ inter coniugatos, vel eorum ſanguine coniunctos
intercedere poſſunt. Iuſta quoq; cauſa concedendi hãc
43 diſpenſationem eſt, quando alter † coniugatorum aſſe-
rit, ſe non habuiſſe animum contrahendi. Ita Socin. ſen.
in d. conſ.18. num.6.& 7. lib.1. & Fel. in conſil.16. colu.
vlt. verſ, prætérea dato. & ſcripſi in conſil.385. nu.7. lib.
4. reddito pro Camillo Guariento Veronenſi. Poteſt ẽt
44 conſiderari iuſta cauſa ob † ſterilitatem; vt reſpondit
Alciat. reſp.21.n.7.& 8. & Sanchez in d. diſput.16.n.6.
diſpẽſat ẽt papa iuſtis de cauſis ſuper ætate, nẽpe quod
duo impuberes contrahãt matrimonium. Ita laté & do
cte reſpondit Nauar. in conſ.39. tit. de diſpenſat. lib.4.
Tertium ſit exemplum, in diſpenſatione ſuper matri-
45 monio † contrahendo inter coniunctos ſanguine, in ter
tio conſanguinitatis gradu (de diſpenſatione in primo
& ſecundo gradu non diſputamus, cum maxime hodie
ex Concil. ſacroſancto Triden. ſeſſ.24. c.1. oĩs diſpenſa-
tio oĩno prohibita ſit.) Hæc ſanè diſpẽſatio ex iuſtis cau
ſis, & non aliter permiſſa eſt. Ita tradunt Anch. in conſ.
373. & Didac. poſt alios in epitome de ſponſalib. part.2.
c.6. §.10. n.7.8.& 9. qui cõmemorant exemplum Alexã-
dri VI. pontificis Max. qui diſpenſauit cum Ferdinando
Rege Siciliæ citra Farrum, vt duceret Ioannam ſororẽ
patrui ſui. Ita ẽt magna & vrgens cauſa requiritur, qua
poſſit pontifex diſpenſare, vt frater valeat ducere reli-
ctam

Digitized by Google

ctam fratris, ſicuti Iulius II. diſpenſauit cum Henrico
VIII. Rege Angliæ, vt poſſet ducere in vxorem relictam
Artui fratris ſui. Qua de diſpenſatione, quę magnū alio
qui religioni Chriſtianæ peperit exitium, reſponderunt
atq; ſcripſerunt Dec. in conſ. 602. Gratus in conſ. 1. li. 2.
Pariſ. in conſ. 68. lib. 4. Gozad. in conſ. 51. Soc. iun. in cōſ.
140. lib. 2. Caiet. in opuſculis, tomo 3. tract. 13. & Didac.
in Epitome de ſponſalib. in 2. par. c. 6. num. 9. 10. & 11.
46 Quartum eſt exemplum in † diſpenſatione, vt liceat
exercere fęnus. Id quod altero de duob. modis pōt in-
telligi. Primo cū Chriſtianis, data eis facultate hac. Quæ
quidem diſpenſatio nullo modo permiſſa eſt, vt tradūt
Iaſ. in l. cunctos populos, in repet. num. 35. C. de ſumma
Trinit. & fide Cath. & ibidem Purpurat. & Alc. lib. 6. par
rerg. iur. cap. 20. in fin. Nam repugnat lex diuina, c. ſu-
per eo. de uſur. Repugnat etiam naturalis, vt ſcripſi lib.
2. de arbitr. iudic.
Secundo etiam modo poteſt intelligi hoc exemplū,
nēpe in facultate concedendi Iudæis, vt poſſint mutuo
dare ſub fęnore Chriſtianis. Hoc ſanè caſu licet ipſi Pon
tifici Max. iuſtis de cauſis diſpenſationem hãc concede
re. Ita cenſuerunt Alex. in conſ. 1. & conſ. 2. & in conſil.
207. lib. 2. & Barbat. in conſ. 16. lib. 4. qui de eadem facti
ſpecie interrogati reſponderunt, Pōtificem potuiſſe di-
ſpenſare, & facultatem concedere Duci Mantuæ, vt ei li
ceret retinere Iudæos in ſua illa Ciuitate, vt ibi fœnus
exercerent. Et eandem opinionem probarunt Iaſ. in re-
pet. l. cunctos populos, nu. 36. C. de ſumma Trin. & fid.
Cathol. Dec. in conſ. 112. num. 5. & Io. Baptiſt. Ferretus
in conſ. 37. Teſſaur. in deciſ. 57. in fine. vbi refert diſpen-
ſationem conceſſam D. Duci Sabaudiæ. Diſſentiunt ta
men ab hac ſententia Alex. de Næuo in conſ. 96. in cōſ.
100. col. vlt. & conſ. 101. & 102. Modern. Periſien. in Cō
ment. ad Conſuet. Parienſ. tit. 1. §. 1. gl. 9. nu. 19. Didac.
lib. 3. var. reſolut. cap. 1. num. 8. & Io. Baptiſt. Lup. in l. cu
rabit. §. 4. n. 67. C. de act. emp. qui eiuſdem ſnīæ alios re
cenſet. & horum poſtrema opinio vera eſt, & retinenda.
Quintū eſt exemplū in diſpenſatione illius præcepti
Decalogi. Non occides. Nā Pontifici Max. licet quidem
47 † diſpēſare, ſed tamē qñ adeſt cã. Ita Fel. & Dec. in c. quę
in eccleſiarum, de conſtit. ille n. 3. hic n. 14. qui & alios
commemorant. Et ex Theologis copioſè & eruditè diſ-
ſerit Domin. Soto lib. 5. de iuſt. & iur. q. 1. art. 5.
Sextum exemplum eſt, tã Principi ſeculari, quã eccle-
48 ſiaſtico cōe, qñ agitur de iure † tertij auferendo, qđ qui
dem ſine iuſta & legitima cauſa auferri non poteſt. Ita
ſcribunt Anch. in conſ. 308. in fine. Caſtr. in conſ. 156.
viſo & examinato, lib. 1. Calder. & Butrius in c. poſt ceſ-
ſionem, de probat. Aret. in c. cum a nobis, de teſtib. De-
cius in c. quæ in eccleſiarum. de conſtitutio. & Alciat. in
tractatu de præſump. reg. 3. præſum. 8. num. 4. & ſcripſi
in lib. 1. de arbitr. iudic. & c. q. 48. num. 8.
Septimum exemplū eſt in reſciſſione contractus. Nā
49 illum † reuocare, vel ab eo recedere non pōt Princeps,
niſi iuſtis de cauſis. Ita Bal. in c. 1. §. ad hæc, de pace iu-
ramen. firm. Caſtr. in l. digna vox. C. de legib. Roman. in
conſ. 352. num. 24. & in conſ. 436. num. 16. Socin. ſen. in
conſil. 4. num. 5. lib. 3. & in eadem facti ſpecie, cum So-
cino idem reſpondit Iaſ. in conſil. 227. col. 8. lib. 2. idem
in l. ſi pecuniam, num. 16. ff. de condic. ob cauſ. & in l. ſi
teſtamentum, num. 5. C. de teſtam. Fel. in c. quæ in eccle
ſiarum, num. 62. de conſtit. Ruinus in conſil. 41. col. 1.
Decius in conſ. 292. num. 7. in conſ. 580. in princ. cap. 1.
col. 1. de probatio. & in conſ. 44. col. penult. in conſ. 151.
num. 10. & in conſil. 689. num. 5. Afflict. deciſ. 282. nu.
7. Rubeus in conſ. 138. num. 7. & in conſ. 146. Alciatus
in tractatu de præſumptio. reg. tertia, præſumpt. 8. nu. 5.
Pariſius in conſil. 82. num. 49. & 50. libr. 1. Socin. iun. in
conſil. 78. num. 3. lib. 1. & in conſil. 60. nu. 16. lib. 3. Cra-
uet. in conſ. 171. num. 11. & in tractatu de antiquit. temp.
in prima particula quartæ partis princip. num. 20. Grā-
ma. deciſ. 15. in fine. Boer. quæſt. 203. num. 50. alios plu-
res de induſtria prætereo.
Octauum ſit exemplum valde proximum præceden-
50 ti, in conceſſione feudi, † quã reuocare non poteſt Prin
ceps, niſi iuſtis de cauſis, c. 1. de natura feudi. & præter
citatos ab Alciato in d. præſum. 8. num. 5. tradunt Curt.
Iunior in conſil. 1. num. 29. & in conſ. 142. num. 7. Soc.
iun. in conſil. 76. num. 13. lib. 1. & in conſ. 126. num. 17.
lib. 3. Crauet. in conſ. 135. num. 19. & in conſ. 241. num.
51 6. Et hoc maximè procedit, quando feudum † eſt anti-
quum, ut ex recentioribus ſcribunt Socin. iun. in conſil.
115. num. 10. lib. 2. Crauet. in tractatu de antiquita. tem
por. in prima particula primæ partis princ. num. 16. &
Tiraq. in tractatu de retract. conſang. §. 32. gloſ. 1. num.
39. Non recenſebo hic plura alia exēpla, quæ diligens
Lector obſeruare facile poterit. Hæc enim, quæ cōmemo
rauimus, ſatis ſuperque indicant, non licere Principi ad
uerſus ea, quæ vel diuinum, vel naturale, vel gentiū ius
lædere poſſunt, quidquam agere, niſi iuſtis, & legitimis
de cauſis. Nunc ad rem noſtram propius accedamus.
Nonum eſt exemplum in diſpoſitione teſtatoris, quam
Princeps ſine iuſta cauſa tollere, & mutare non poteſt,
cum illa ſit iuriſgentium, l. ſi teſtm̄. C. de teſtam. & ibi-
dem tradunt omnes, prę ſertim Iaſ. & latiſſime explicuit
Didacus in lib. 3. variarū reſolut. cap. 6. num. 5. & præ-
ter eum ſcribunt Calcaneus in conſil. 8. num. 16. Ruin.
in conſ. 80. nu. 8. & 9. lib. 1. qui dixit, non ſufficere clau-
ſulas derogatorias. Pariſ. in conſ. 1. num. 49. lib. 2. & in
conſ. 46. num. 36. & 43. lib. 3. Quocirca dicere ſolemus,
principem non poſſe ſine iuſta cauſa legitimare ſpuriū,
vt ſuccedat tanquam natus ex legitimo matrimonio, vt
ſcripſi infra lib. 4. præſumpt. 79. num. 22.
Diſputatio eſt inter noſtros, an hoc ſecundo in caſu,
quãdo princeps aliquid agit eorum, quæ ſine cã facere
non pōt, præſumatur iuſtis de cauſis motus. Qua in re
tres ſunt interpretum opiniones. Prima eſt, quæ & ve-
52 rior, & receptior eſt, † iuſtã cãm non præſumi. Ita hanc
probarunt Oldr. in conſil. 240. in quæſtione propoſita,
in 2. dubio. cū dixit, quòd nemo tenetur credere prin-
cipi aſſerenti Caſtrū ad ſe pertinere. Sentit ergo Oldra
dus, non præſumi iuſtam cauſam in principe, alioqui
eius aſſertioni eſſet credendū. Et clare, ac in ſpecie hãc
opinionem probarunt Bal. in c. quæ in eccleſiarum, nu.
14. de conſtit. & in cōſ. 326. Rex Romanorum, in fi. lib.
1. Fulgoſ. in l. vlt. C. ſi contra ius, vel vtil. public. & in cō
ſil. 61. col. 1. Rom. in conſ. 352. in fin. Abb. in conſ. 3. col.
penultim. q. 28. lib. 2. Aret. in l. Gallus. §. & quid ſi tantū,
col. 8. verſic. circa tertium, de liber. & poſthum. Coſmus
Gumyer in Pragmat. ſanctione, in tit. de ſublatis Cler. li
ter. in verbo, non prę iudicent. Felin. in c. quæ in eccleſia
rum. num. 61. de conſtit. Iaſon in l. quominus, in tertio
notab. ff. de flum. & in l. ſi teſtamentum, in 1. notab. C.
de teſt. & in conſ. 105. col. pen. verſic. ſecundò reſpon-
detur. lib. 1. & in conſ. 234. col. vlt. lib. 2. Socin. ſen. in cō
ſil. 273. col. penult. lib. 2. & in conſil. 38. lib. 4. idem inter
conſilia Curtij ſen. in conſ. 20. colum. 6. verſic. confirma
tur. quin & ipſe Curtius Sen. in conſil. 50. Memoriæ re-
colendæ. col. 71. verſ. ſecunda concluſio. Gozad. in con
ſil. 26. num. 41. Neuiz. inter conſilia Bruni in conſil. 12.
num. 145. & ipſe Brunus in conſil. 15. num. 7. Claudius
Seyſellius in l. vt vim. col. 4. de iuſtitia & iure. Crauet. in
conſil. 135. num. 41. in tract. de antiquit. temp. in 1. par-
te in initio. num. 32. & Alciatus. in tract. de præſumptio
nib. reg. 3. præſump. 8. num. 7. inquit, hanc opinionē eſ-
ſe veram non iure ſolum, ſed & æquitate. Quæ ſane ſen-
tentia fulcitur ex cle. paſtoralis. de re iud. vbi cauſa nō
53 præſumitur in principe, qui † ſententiam tulit, parte nō
citata. Idem probare vr̃ c. 1. de cauſa poſſ. & proprie. vbi
Doctores. Præterea accedit reg. l. ſi donatione. C. de col-

lat.& l.ſi forte.ff.de Caſtr.pecul.quia diximus, quòd qñ aliquis non poteſt aliquid facere ſine iuſta cauſa, illa cauſa debet probari ab eo qui factum allegat. Quæ ſanè regula locum etiam habet in principe, ut tradunt Innoc.in c.pen.de dilat. Dec.in conſil.576.num.10. in fine. Socin.ſen.in conſ.120.num.9.lib.2.& idem inter cõſilia Curtij ſen.in conſil.20. Sępenumero.col.6.verſic.2. etiam negari. Nam quando princeps ſine iuſta cauſa
54 aliquid facere non poteſt, † priuatæ perſonæ æquiparatur, vt ſcribunt Dec.in l.mutare conſilium, in fi.de reg.iur.& in conſ.293.n.4. Rurſus facile eluderetur lex, quæ vult in prædictis adeſſe cauſam, eluderetur inquam exprimendo aliquam cauſam, quæ tamen reipſa non eſſet vera & iuſta. His accedit textus in ca.nouit.de iudicijs, vbi non præſumitur pro Rege, quod ſeruauerit debitã ſolẽnitatẽ, & in denunciatione euangelica, & ibi annotarũt Abb.& reliqui. Huc pertinet & illa ratio, quod cũ a poteſtate libera principis hoc non pendeat, ſed neceſſaria ſit iuſta cã, ſi præſumetur, ꝙ iuſta de cauſa id egerit, atque ita ſi ei crederetur, eſſet quodammodo teſtis in cauſa propria, contra l.teſtis nullus.ff.de teſtib. Quæ quidem iuris ſententia locum habet etiam in viris ſummæ auctoritatis, vt Ciceronis teſtimonio in Oratione pro Sex. Roſcio Amerino probatur. Ciceronis verba hæc ſunt. Itaque more maiorum comparatum eſt, vt in minimis rebus homines ampliſſimi, teſtimoniũ de ſua re non dicerent. Aphricanus qui ſuo cognomine declarat tertiam partem orbis terrarum ſe ſubegiſſe, tamen ſi ſua res ageretur, teſtimonium non diceret. Nam illud in talẽ virũ non audeo dicere, ſi diceret, nõ crederetur.

55 Secunda fuit opinio † contraria præcedenti, quã quidem probarunt Cyn.in l.reſcripta.q.3.& q.4.C.de precib.Imper.off.& ibidem Bal.num.10. Butrius in c.quãto.num.16.de iureiur.& ibid.Abbas col.3.verſ.ex quo infero.idem Abbas in conſil.84.col.vlt.lib.1.ſic intelligens Cynum præcitato in loco. Imola in c.nam concupiſcentiam.de conſtit. Socin.ſen.in conſ.266.num.55. verſic. aliquando & ſecundo.libr.2.in conſil.4.numero 13.lib.3. Iaſon in conſil.233.in fin.lib.2. Dec.in conſil.125.num.4.ſenſit Curtius iun.in conſil.170.numer.25. Ea ratione prima ij moti ſunt, quòd princeps (vt diximus ſupra) locum Dei in terris obtinet. Atque Deus iuſtiſſime omnia agit: & non ſolum id præſumere debemus, ſed ẽt firmiter credere. Ergo idem de principe. Verum reſponderi poteſt, non eſſe parem in his poteſtatẽ principis, & poteſtatem Dei. Nam Deus abſolute dominus eſt, non modo rerum aſarum ac corporum, verum etiam ipſarum animarum, quas ſua bonitate creauit. Libera ergo ei facultas eſt diſponẽdi. At non ita eſt in principe in his, de quib.nunc agimus, cum ei data non ſit libera poteſtas, ſed limitata, hoc eſt, qñ iuſta ſubeſt cã, ſi ergo ei crederemus, perinde eſſet ac ſi libera facultas ei competeret, quod falſum omnino eſt. Præterea cum Deus ipſe opt.Max. voluit hoc in ſæculo aliquorum delicta punire, atque iudicis temporalis perſonam ſuſtinere, nonne iuſtas eſſe cãs, quibus id ageret, notas, eſſe voluit, ſicuti qñ peccata Sodomæ caſtigare voluit, vt ſcriptum eſt in c. Deus omnipotens.2.q.1. Adferri ẽt ſolet alia argumentatio hac pro opinione, quod.ſ.nephas ſit de principis poteſtate diſputare. l.2.C.de crim.ſacrile.& ſcribunt Bald.in conſ.359. Proponitur, qđ inter agnatos.col.1.lib.1. Cæterum reſpondetur, d.l.procedere in
56 his, quæ ſunt iuris poſitiui, in quib. † princeps libere diſponere, & ſtatuere põt, vt diximus ſupra. Ita declarat in ſpecie Crau.in tract.de antiq.temp.parte 1.in initio, num.38. In his vero, quæ attingunt ius diuinum, vel naturale, vel gentium diuerſum eſt, cum non competat ei libera ſtatuendi facultas. Solet tandẽ conſiderari, quòd princeps pręſumitur plenus iuſtitia, vt reſpondit Bal.in conſ.395. Pro D.Dynaldo.col.1.in fin.lib.2.& diximus ſupra ex l.ex facto.in princ.ff.de vulg.& pup.ſubſtit.& ex l.2.§.merito.& §.ſi qs à principe.ff.ne qd in loco publico. Cęterũ facile reſpondetur, hanc pręſumptionẽ ita generalem ceſſare ob contrariam ſpecialem, quæ inſurgit ex eo, quod aliquid facit cõtra ius ipſum vel diuinũ, vel naturale, vel gentiũ. Cum enim hoc facere nõ poſſit, niſi ex iuſta cauſa, ſi ipſi principi ſemper crederetur, nulla eſſet differentia inter vnum, & alterum caſum.

57 Tertia fuit opinio † Alciati in tract.de præſumpt.reg.3.præſump.8.num.8.qui tres caſus ita diſtinguit.

Primus eſt, quando princeps nullam cauſam vel iu-
58 ſtam vel iniuſtam allegat. Hoc † caſu (ait Alciatus) non pręſumitur pro principe, & hoc in caſu procedit cõis illa opinio. Ea eſt ratio (inquit Alciatus) quia iam deficit ipſius principis poteſtas, cum nõ ſit ſupra ius diuinum naturale, vel gentium. Et accedit, quòd ſi cauſa fuit iuſta quare eam non expreſſit, vel verius eam notam eſſe noluit. Ex quo ergo quod latere eam voluit, inſurgit &
59 contra eum eſt præſumptio, quia dici ſolet, qui male † agit, odit lucem. c.conſuluit.de offic.delegat.

Secundus eſt caſus, quãdo princeps expreſſit cauſam minus idoneã. Et idem eſt (ait Alciatus) quod ſuperiore caſu. Ego exiſtimo hunc caſum non ſolum clariorem eſſe ſuperiore caſu, ſed ẽt carere probabili dubitatione. Non enim in claris opus eſt coniecturis, & præſumptionib. l.ille, aut ille, §.cum in verbis.de leg.3. ſi ergo
60 cauſa minus † idonea a principe fuit allegata, ſequitur non ſolum non præſumi pro ipſo principe, ſed ẽt eſſe clarũ, & certo certius malè egiſſe. Imò expreſſio hæc vitioſa, tollit omnem præſumptionem, quæ alioqui pro ipſo actu eſſe poterat, iuxta traditionẽ gl.in §.multis.in verbo tranſitu.in inſtit.de lib.& conferunt tradita a Caſtr.in conſ.81. In cauſa quæ vertitur inter Reuerendũ Patrem.col.3.lib.2.ab Abb.in conſ.61.col.vlt.verſ.itẽ antiquitas.lib.2.a Iaſ.in l.1.col.5.in 5.limita.C.qui admitti.& ab aliis multis quos nunc prætereo, qui quidem ſcri-
61 pſerunt, quod etſi ſolemnitas † intrinſeca præſumatur ob temporis antiquitatem, attamen ceſſat illa præſumptio, quãdo ex inſpectione geſti actus appareat eam ſolemnitatem minus rite fuiſſe obſeruatam.

Tertius eſt caſus quando princeps allegauit iuſtã, &
62 legitimam cauſam. Hoc in caſu † præſumitur (ait Alciatus) vera hæc cauſa, atque ita præſumitur pro ipſo principe. Et hoc in caſu (inquit ille) procedit opinio Butrij, Abbatis, & ſequacium aduerſus communem. Et idem ſenſit Crauet.in conſil.135.numer.41.& motus eſt Al-
63 ciatus ex Clem.1.de proba. Cæterum vera † non eſt hęc traditio. Nam ipſemet Alc.in d.præſump.8.num.2.ſcripſit, d.clem.1.loqui in beneficialib.in quib.Papa habet plenam & abſolutam poteſtatem. Et ob id mirum non eſt, ſi ei creditur. At diuerſum eſt in his, in quib.non poteſt libere diſponere, ſed requiritur cauſa. Nam tunc, nec claræ quidem aſſertioni ipſius principis fides adhibetur, vt ſcribunt Bald.& alii plures ſupra pro prima opinione commemorati. Et propterea hoc in caſu locũ habet & illa ratio, quam ipſemet Alciat. conſiderauit primo in caſu, quod ſcilicet non ſit princeps ſupra ius diuinum, naturale, vel gentium.

Non ergo recedendum eſt ab ea communi opinione, quod ſcilicet non præſumatur iuſta hæc cauſa. Et multo magis hæc traditio procedit, quando nulla iuſta cauſa poteſt conſiderari. Ita Socin.ſen.inter conſilia Curt.ſen.in conſ.20.col.5.verſ.quinto reſpondeo.

Declaratur nunc prædicta opinio, vt non procedat
64 in antiquis. Nam in his creditur † aſſertioni ipſius Principis, etiam quo ad ea, quæ ſine cauſa facere non poteſt. Ita Crauet.in tract.de antiq.temp.in ſecunda particula primæ partis princ.nu.25.ex ſententia Cornei in conſil.312.col.5.lib.1.& Socin.ſen.in conſ.266.col.11.verſ.ad ſecundum reſpondetur, lib.2.

Præ-

Digitized by Google

Præſumptio quando faciat Principis aſſertio, dilucide explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Verba aſſertiua Principis circa factum alienum, non faciunt fidem plenam, ſed præſumptionem tantũ, n. 2. Et quid ea præſũptio operetur, num. 3.*
4 *Verbis enunciatiuis Papæ credi de re aliena, donec adſtruatur contrarium.*
5 *Verba aſſertiua Principis etiam generalia, præſumptionem faciunt in facto alieno.*
6 *Principi aſſerenti de facto anteceſſoris ſui, creditur etiam in præiudicium tertij.*
7 *Verba aſſertiua Principis præſumptionẽ non faciunt in his, quæ veriſimiliter ipſe ignorat.*
Idem in his, quæ non pendent a libera poteſtate eius, n. 8.
Vel ſi aſſertio iſta fuiſſet facta ob aliud, n. 9.
10 *Verba aſſertiua priuatorum, prolata etiam propter aliud, præſũptionem faciunt.*

PRAESVMPT. XI.

Conuenit ſuperiori præſumptioni adiicere hanc,
1 qua dicimus, quod etſi † verba Principis aſſerti-
ua circa factum alienum in his, quæ antiqua non ſunt,
plenam fidem non faciunt, vt ſcribunt Bald. in conſi. 2.
in fin. in tit. de priuileg. But. & Imo. in Clem. 1. de prob.
Alex. in conſ. 112. col. 1. lib. 7. Corn. in conſil. 21. colu. 3.
lib. 3. Dec. in conſ. 198. col. vlt. verſ. item & 3. in conſilio
2 602. num. 12. & in conſil. 606. num. 14. Nihilominus †
aſſertio hæc præſumptionem facit. Ita rñderũt Ang. in
conſ. 368. col. 1. Roma. in conſil. 368. n. 38. Caſtr. in con
ſil. 414. in facto præſenti, n. 2. & in conſil. 437. in quæſtio
ne quæ vertitur inter Rectorem, ad fin. li. 1. Alex. in co-
ſil. 15. n. 3. lib. 5. Soc. Sen. in conſ. 266. col. 11. verſicul. ſed
tamen ad præmiſſa, lib. 2. Iaſ. in conſ. 34. colum. 6. lib. 1.
in conſ. 65. col. 3. & in conſ. 86. col. 5. lib. 3. Crau. in cõſ.
135. nu. 42. & in tract. de antiq. tempor. in 1. par. princ.
in initio, nu. 14. qui quidem ſcripſerunt, hanc præſum-
3 ptionem operari, † vt onus probandi contrarium trãſ-
ferat in aduerſarium. Idem cenſuit Gramm. in dec. 65.
nu. 58. Et Doctiſſim. Cardinalis Albanus, cuius pedes
vt Petri ſucceſſoris, ſpero aliquando mihi dari deoſculã
di facultatem, eo enim & totius Chriſtianæ Reip. ſalus,
& pręclara eius merita vocant. Is, inquam, in bene lucu
bratis ad Bart. lucubrationibus in l. 1. §. cum vrbem, nu.
4 3. de offic. præfec. vrb. ſcripſit, verbis enunciatiuis † Pa-
pæ de re aliena credi, donec contrarium probetur.

Extenditur primo, vt procedat etiã ſi verba ipſa Prin
5 cipum eſſent † generalia, atque ita incerta. Nam adhuc
faciunt præſumptionem de facto alieno. Ita reſpondit
Bald. in conſ. 328. quæritur ſi Rex, col. pen. lib. 1. quem
ſecutus eſt Crau. in d. tract. de antiq. temp. in d. pa. prin.
in initio, num. 14. in fin.

Extenditur ſecundo, vt locum habeat etiã quoad fa-
6 ctũ anteceſſoris ipſius Principis, de quo ipſi † Principi
aſſerenti creditur etiam in præiudicium tertii. Ita Clau
dius Seyſel. in Authen. ſi quis in aliquo, col. vlt. Co. de
edend. quem ſecuta eſt Rota Romana, referente Puteo
in deciſ. 359. num. 5. lib. 1. & accedit Rom. in conſ. 350.
num. 18.

Declaratur primo, vt non procedat, qñ verba hæc aſ
7 ſertiua † ſunt ſuper eo, quod ipſe Princeps veriſimiliter
ignorat. Nam tunc nec præſumptionem faciũt. Ita Bal.
in conſ. 359. proponitur. col. 1. in fi. lib. 1. Crau. præcita-
to in loco, num. 15.

Declaratur ſecundo, vt non procedat, quãdo verba
8 aſſertiua fuiſſent prolata ſuper eo, quod non † pendet a
libera poteſtate Principis. Ita Crauet. vbi ſupra nu. 16.
& ſcripſi ſuperiore præſumptione.

9 Declaratur tertio, qñ aſſertio iſta ob aliud † facta fuiſ
ſet, & in ea Princeps principaliter fundamentum nõ cõ
ſtituiſſet. Nam tunc nec præſumptionẽ quidem faciũt.
Ita Lap. & Imo. in Clem. ſi Summus Pont. in fin. de ſen.
excom. & ibidem Car. in 5. opp. quos ſecutus eſt Crau.
in d. tract. de antiq. temp. in 3. part. 1. par. princ. nu. 19.
& ibid. nu. 21. adfert duas rationes differentiæ inter hęc
verba Principum, & verba priuatorum, quæ quidẽ ver-
10 ba † aſſertiua priuatorum prolata etiam propter aliud,
præſumptionem faciunt.

Quando præſumatur Princeps vel conceſſiſſe, vel reſcripſiſſe ſecundum ius commune, vel ſecundum ius ſpeciale, diligens explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Princeps in dubio præſumitur iure communi vti voluiſſe & ſecundum id reſcribere.*
2 *Comes Palatinus habens legitimandi poteſtatẽ a Principe, quo modo habere intelligatur.*
3 *Iure ſpeciali aut poteſtatis plenitudine, quando Princeps vti voluiſſe præſumatur, n. 4. & 5.*

PRAESVMPT. XII.

Vera eſt, & ab omnibus recepta hæc iuris ſenten-
tia, Principem, qui iure cõi, & ſpeciali vti poteſt,
1 in dubio uti † voluiſſe iure cõi, atq. ita ſcđm illud reſcri
bere, & concedere, c. innotuit, de elect. & Abb. in c. ad-
hæc, de reſcrip. & in c. illa quotidiana, col. 1. de electio.
Bald. & Caſtr. in l. ſi teſtamentum. C. de teſtamen. milit.
Iaſ. in l. quanquam, num. 2. C. eodem. Galliaula in l. Cẽ-
turio, nu. 13. de vulg. & pup. ſubſtit. cum (ait ille) prin-
ceps cenſeatur ſequi ius commune, l. ex facto, in fi. ff. de
vulg. & pupil. ſubſtit. & docuit poſt alios Decius in c. 1.
col. 2. de conſtit. Hinc docuit Caſtr. in l. Gallus. §. & quid
2 ſi tantum, in fine. ff. de liber. & poſthum. quod † Comes
Palatinus habens poteſtatem legitimandi a Principe,
dicitur habere ſecundum poteſtatem ordinariam, non
autem ſecundum abſolutam. Ita quoq. dicimus, quod
in dubio præſumitur reſcripto datus iudex, qui proce-
dat ſecundũ ius cõe, non autem ſecundũ ius ſpeciale, &
extraordinarium, ſicuti procedere ſolet inquiſitor. De-
ci. in l. in teſtamento, in vlt. notab. C. de teſt. mil. Gallia.
in d. l. Centurio, n. 138. Et plura his ſimilia congeremus
infra lib. 6. in præſumpt. 7. ubi agemus de actu præſumẽ
do, an .ſ. præſumatur geſtus ſecundum ius commune,
vel ſecundum ſpeciale.

Declaratur primo, vt locum non habeat hæc præſũ-
ptio, quando Princeps appoſuit in reſcripto clauſulam.
3 Non obſtante, &c. Nam tunc, † pręſumitur velle vti ple
nitudine poteſtatis, atq. iure ſpeciali. Ita in ſpecie de-
clarat Galliaula in d. l. Cẽtur. n. 140. ex ſententia Bald.
in l. ſi teſtamentum. C. de teſt.

4 Declaratur ſecundo, vt non habeat locum, quando †
Princeps vſus eſt clauſula, ex certa ſcientia. Nam & tũc
præſumitur voluiſse vti plenitudine poteſtatis, ſicq. iu-
re ſpeciali. Ita Galliaul. in d. l. Cent. n. 141. poſt Alexan.
ibid. Abb. Fel. & alios in c. ad hæc, de reſcr. & Soc. Sen.
in conſ. 164. col. 2. lib. 1.

5 Declaratur tertio, non procedere, quãdo alias † actus
valere non poſſet. Nam tunc Princeps præſumitur vo-
luiſſe uti plenitudine poteſtatis, atque ita iure ſpeciali.
Ita Galliaula in d. l. Centurio, n. 143. poſt Caſtrenſ. in l.
ex imperfecto. C. de teſtamen. & in conſil. 314. in facto
præſenti, lib. 1. Non hic repeto multa ab ipſo Galliaula
to in loco congeſta.

Reſcri-

Digitized by Google

Reſcriptum an, & quando motu proprio Principis, vel ad poſtulationem partis conceſſum præſumatur.

S V M M A R I V M.

1 *Reſcriptum ad poſtulationem partis, non motu Principis proprio, emanatum præſumitur.*
Idque procedit etiam ſi adiecta fuerit clauſula motus proprij, præcedente tamen partis poſtulatione, n. 2.
3 *Reſcriptum geminatum, proprio Principis motu conceſſum præſumitur.*
4 *Reſcriptum conceſſum ob præcedentia benemerita, præſumitur motu proprio factum.*
5 *Reſcriptum conceſſum per viam legis, vel ſtatuti, præſumitur motu proprio.*
6 *Reſcriptum redactum in Corpore Iuris, vel Statutorum volumine, motu proprio præſumitur emanaſſe.*
7 *Reſcriptum ad multorum vtilitatem conceſſum, præſumptionē habet motus proprij.*
8 *Reſcriptum reſeruationis motu proprio conceſſum, præſumitur.*
9 *Conceſſionum vbi paritas datur, præfertur ea, quę habet motum proprium.*
10 *Conceſſio facta motu proprio, præſumitur recta & legitima, nec debet reuocari in dubium.*
11 *Clauſula, motus proprij, tollit vitium ſubreptionis.*
12 *Conceſſio facta motu proprio, fauorabilis eſt, & extenſibilis.*
13 *Conceſſio facta motu proprio, iuſtis de cauſis facta præſumitur.*

P R AE S V M P T. XIII.

REuocari in dubium perſæpe ſolet, an & quando reſcriptum præſumatur conceſſum motu proprio Principis, vel ad partis poſtulationem. Et pro regula cō
1 ſtituendum eſt, præſumi † ad partis poſtulationem, non autem motu proprio Principis. Ita ſcripſerunt Bar. in l. 3. in princ. ff. quod quiſque iuris, idem in l. 1. Co. de pet. bonor. ſublat. lib. 10. & in l. 1. C. de bonis uac. li. 10. Bal. in l. quod fauore. C. de legib. Iaſ. in d. l. 3. in princ. nu. 2. & ibidem Dec. num. 4. verſic. & in dubio. ff. quod quiſque iuris.

2 Extenditur primo, vt locum habeat etiam, † quando in reſcripto adiecta fuit clauſula, motus proprii, ſed iā præceſſit ipſa partis poſtulatio. Nā adhuc præſumitur ad partis inſtantiam facta conceſſio, & illa clauſula, motu proprio, nihil operatur. Ita Pariſ. in conſil. 79. num. 23. lib. 4. Soc. Iun. in conſil. 78. num. 98. lib. 1. Anton. Gabr. in libr. 6. concluſ. in tit. de clauſulis, in concluſ. 2. in fine.

3 Declaratur primo, vt locum nō habeat, † quando reſcriptum fuiſſet geminatum. Nam tunc pręſumitur motu proprio Principis conceſſum. Sic declarant Bal. in l. nec damnoſa. C. de precibus Imperat. offer. vbi Iaſo. & in d. l. 3. in princ. nu. 6. ff. quod quiſq. iuris. vbi & Alex. & Dec. num. 5. Idem Dec. in conſ. 33. nu. 2. & num. 6. Pariſ. in conſil. 9. n. 21. lib. 3. & Gram. in conſ. 90. col. 3. in ciuilibus. Et hanc declarationem intellexit Dec. in d. l. 3. in princ. num. 5. verſ. & hoc primo, poſt Fel. in cap. ſi quando, col. pen. de reſcript. in aliis conceſſionibus, pręter illas beneficiorum, in quibus adhuc præſumitur cōceſſum reſcriptum ad partis inſtantiam. Et Ant. Gabr. in d. concluſ. 2. n. 110.

Declaratur ſecundo, vt non procedat, quando ob p̄-
4 cedentia † benemerita conceſſum fuit reſcriptum. Nā tunc præſumitur conceſſio facta motu proprio ipſius Principis. Ita Alex. & Iaſ. in d. l. 3. in prin. n. 7. ff. q̄ quiſq. iuris, poſt Gulielmum Cuneum, & Albericū, quos ibi recenſent & eodem in loco Dec. num. 6. & Iac. a Sancto Georgio in ſecunda lectura. Fel. in c. cauſam quę, col. 4. verſ. 11. nota, de teſtibus. Gram. in conſ. 100. col. 6. in ciuilibus. & Gabr. concl. 2. n. 113.

5 Declaratur tertio, non procedere, quādo † reſcriptū fuit conceſſum per viam legis, vel ſtatuti. Nam tunc pręſumitur motu proprio conceſſum. Ita Bart. in l. 1. in fin. C. de bon. vacant. lib. 10. & in l. 1. C. de pet. bon. ſublat. lib. 10. Iaſ. in d. l. 3. in princ. n. 8. ff. q̄d quiſq. iur. & ibid. Dec. nu. 6. ver. 3. fallit.

6 Declaratur quarto, non habere locū, q̄n † reſcriptum fuiſſet deinde redactum in Corpore Iuris, vel in volumine Statutorum. Nam tunc præſumitur motu proprio conceſſum. Ita Iaſ. in d. l. 3. in princ. nu. 9. ff. quod quiſq. iuris.

7 Declaratur quinto, vt locū non habeat, q̄n † reſcriptū fuit conceſſum ad commodum, & vtilitatē multorum vtputa omnium eccleſiarum, vel omnium ſubditorum. Hoc ſane caſu conceſſio præſumitur facta motu ꝓprio Principis, cum veriſimile non ſit, omnes ſupplicaſſe. Sic declararunt Bal. in Auth. quas actiones, colu. 1. ver. vel aliter. & ibid. Iaſ. col. 4. verſ. vltra Bart. C. de ſacroſanct. eccleſ. Idem Iaſ. in d. l. 3. in princ. n. 10. vbi etiam Dec. n. 7. Fel. in c. ſi quando, col. vlt. de reſcr. & in cap. cauſam quæ, il 2. col. 4. uerſ. 11. nota. de teſtibus. & Ant. Gabr. in d. concl. 2. num. 112.

8 Declaratur ſexto, vt non procedat, quando † fuit cōceſſum reſcriptum reſeruationis. Nam tunc præſumitur conceſſum motu proprio Principis. Ita ex ſententia Aeneæ de Falconibus declarat Ant. Gabr. in d. concl. 2. nu. 114. Huius diſputationis ſumma eſt vtilitas; cum effectus perplures pariat conceſſio motu proprio facta. Et
9 primus quidem effectus eſt, quod vbi datur paritas † cōceſſionum, illa præfertur, quæ motum proprium hēt. Ita ſcribunt Io. Andr. & Gem. in c. duobus; de reſcr. in 6. & alios congeſſi in lib. 2. de arbit. iud. caſu 48. col. vlt. verſ. & nouus eſt caſus.

10 Secundus eſt effectus, quia † conceſſio motu proprio facta, præſumitur recta & legitima, nec in dubiū reuocari amplius debet, Clem. diſſuadente, §. qui autem, de
11 præbend. & propterea dici ſolet, clauſulam motus † proprii tollere vitium ſubreptionis, cap. ſi motu proprio. ff. de præb. in 6. & Clem. ſi Roman. de præben. & ſcribunt Dec. in conſil. 341. num. 4. in fi. & in conſil. 407. num. 5. & in c. 1. de reſcr.

12 Tertius eſt effectus, quia reddit diſpoſitionem † & cōceſſionem fauorabilem, & conſequenter extenſibilem de caſu ad caſum. Ita Anch. in conſ. 296. Butr. in c. cum in cunctis, de elect. Dec. in d. conſ. 341. n. 5.

Quartus eſt effectus, quia præſumitur quod Prīceps
13 concedens ſit motus iuſtis de cauſis † ad ſic concedendum. Ita Rom. in conſ. 436. n. 5. Dec. in d. conſ. 341. n. 5. verſ. & operatur, &c. qui eiuſdem ſententiæ recēſet Barbat. & Felynum.

Alios effectus, qui ſeptem & quadraginta ſunt, congerit Petrus Rebuf. in Comment. ad concordata Regis Galliarum in forma mandati Apoſtolici, in verbo motu proprio, plura etiam ſcribit Ioan. Staphilæus in trac. de literis gratiæ, & iuſtitiæ, in 1. par. in tit. de ui & effectu clauſularum.

Iuriſdictionem ordinariam non præſumi, & quibus illa probationibus probari poſſit, paucis, ſed dilucide explicatum.

S V M M A R I V M.

1 *Iuriſdictio, poteſtas, & imperium, dicuntur fundamenta iudicij.*
2 *Pontifici Maximo omnis a Deo ipſo data poteſtas.*

3 *Cæſar*

Digitized by Google

3 *Cæſar totius orbis dominus, quoad dignitatem, & protectionem.*
4 *Iuriſdictio omnis, & poteſtas a Cæſare fluit, & refluit.*
5 *Iuriſdictionem, & imperium in alios, non habet inferior a Principe & quæ ſit ratio, n. 6.*
7 *Iuriſdictionem ſibi a Principe tributam aſſerens, id probare debet.*
8 *Iuriſdictio eſt qualitas quædam, quæ homini a natura non eſt.*
9 *Iuriſdictionem ſibi conceſſam, probatur ex inueſtituris.*
Item ex literis commiſſionis & mandati, n. 10.
11 *Iuriſdictio ordinaria ſemel facta publica, non indiget alia probatione.*
Idem eſt, ſi a magiſtratu iſto ſententia lata ſit contra præſentem non reclamantem, n. 12.
Vel ſi lis fuerit per ipſas partes conteſtata, n. 13.
14 *Approbatum ſemel, reprobare amplius non poſſum.*

PRAESVMPT. XIV.

1 IVriſdictio omnis, omniſque † poteſtas, & imperium, quæ dicuntur iudicii fundamenta, ſecundum Bal. in Rub. C. ſi a non comp. iud. ſunt apud ſupremos Prin-
2 cipes, Pontifici enim † Max. poteſtatem omnem a DEO ipſo Seruatore noſtro datam legimus, c. 1. 22. diſtinct.
3 Data eſt et poteſtas ipſa Cæſari, cum is totius † terrarũ orbis dominus, quoad dignitatem, & protectionem cẽſeatur, l. deprecatio. ff. ad leg. Rhod. de iact. Hinc ſcriptum reliquit Bal. in c. 1. num. 2. tit. de allod. in vſibus
4 feudo. omnem iuriſdictionẽ, & † poteſtatẽ a Cæſare fluere in ſuos magiſtratus, & ad eum refluere. Et idem docuit Alex. in l. 1. in fi. ff. de iuriſd. omn. iud. & idem in cõſil. 24. nu. 1. li. 5. Quocirca qui a Principe inferior eſt, iu-
5 riſdictionem, † imperiumue in alios habere non præſumitur, quemadmodum ſcripſerunt Bald. in l. 1. n. 1. Co. de reb. alie. non alien. & in l. 2. n. 74. C. de ſeru. & aqua. & in l. prohibitum, n. 12. C. de iure fiſc. lib. 10. Paris Put. in tract. de ſyndicatu. §. an officialis ſucceſſor, nume. 2. Alex. in conſ. 107. nu. 6. lib. 7. Iaſ. in l. more, nu. 53. verſ. item aduerte. ff. de iuriſd. omn. iud. & omnium apertius Sebaſt. Vant. in tract. de nullitat. tit. de null. ſent. ex defectu iuriſd. ordin. nu. 10. & 11. Et huius quidem ſenten-
6 tiæ eſt ratio, † quam & vno verbo attigi ſupr. quia ſi iuriſdictio omnis eſt apud ſupremum principem, &, ſi iudicandi munus publicum, non autem priuatum eſt, l. quippe. ff. de iud. & l. munerum. §. iudicandi. ff. de mun. & honor. nemo a Principe inferior iura magiſtratus ſibi aſſumere poteſt, ſed a principe ipſo creari dẽt, l. 1. ff. ad l. Iul. de ambit. & c. iudicibus. 2. q. 6. Qui ergo a Prin-
7 cipe ſibi † iuriſdictionem tributam aſſerit, ob id, quod facti eſt, probare tenetur, cum facta ipſa non præſumantur, l. in libello. §. factæ. ff. de cap. & poſtlimin. reuerſ. & ſuo loco dicemus. Et propterea accedit, qđ iuriſdictio
8 eſt quædam † qualitas, quæ homini a natura non ineſt, ſed ita competit vni, vt non alteri, ob id probanda eſt, iuxta traditionem gl. in c. ſi forte, in verbo, ſcientiæ, de elect. in 6. Abb. in c. poſtquam, col. vlt. de elect. Card. in c. 1. col. 2. de ſcrutin. & Dec. in conſ. 522. col. vlt. & dicemus inf. lib. 6. præſ. 48.

Et quanquam idem ſit dicendum de iuriſdictione delegata, quod de hac ipſa, de qua nũc verba facimus, iuriſdictione ordinaria, attñ de delegata ipſa ſubſequẽti iñ præſumptione, vt clarius atque dilucidius ſingula explicemus, dicere inſtitui, qui ergo aſſerit, ſe obtinere iuriſdictionem ordinariam, id probare debet. Probatur
9 autem primo ex † inueſtituris, quibus demonſtrat conceſſum ſibi fuiſſe caſtrum vna cum iuriſdictione, & imperio, c. 1. quis dicatur Dux, vel Marchio, vt ſcribũt ibi
10 omnes in l. 1. de iuriſd. omn. iud. Probatur et ex literis † commiſſionis, vt in Extrau. Iniunctæ, de electio. Quas quidem commiſſionis, & mandati literas, ſtatim quo magiſtratus iſte ingreſſus eſt prouinciã, vrbem, vel oppidum, ſuo anteceſſori præſentat, & iubet conſuetis in locis publicari, ſicuti admonẽt Spec. in tit. de legato. §. ſupereſt, verſ. & pro hoc ſedis. Bart. in l. prohibitum. C. de iure fiſc. lib. 10. & in l. probatorio. C. de diuerſ. offic. lib. 12. & in §. eos, in Authen. de collat. quos ſecutus eſt Vant. in tractat. de nullitatibus. tit. de nullit. ſentent. ex defectu iuriſd. ordin. num. 19. Et ex his elicitur ſubſequens declaratio.

Declaratur itaq. primo hæc præſumptio, vt nõ procedat, quando huius magiſtratus iuriſdictio ordinaria
11 † ſemel facta eſt publica, vel (vt diximus) ex inueſtituris vel ex commiſſione. Nam tunc illa in poſterum præſumitur, atque ita neceſſe non eſt, amplius eam probare, cum iã ea in prouincia omnibus nota ac manifeſta ſit. Ita ſane intelligendus eſt Bal. in l. ſi qua per calũniam, col. pen. verſ. deinde quæro. C. de Epiſc. & cler. cum dixit, iudicem ordinarium præſumi, qui iam publice eſt in quaſi poſſeſſione adminiſtrationis illius officii. Semel enim aſſumptus admiſſuſque talis præſumitur, donec vſque perdurat tempus officii. Idem apertius docuit Bal. in l. 1. in fine. C. vbi & aduerſus quos. in l. 2. nu. 75. C. de ſeruit. & aqua. & l. ea quidem, nu. 14. verſ. notorium vero facti. Cod. de accuſat. Et Baldum ſecuti ſunt Guid. Papæ quæſtio. 259. ſi in ciuitate. & Vantius in d. tit. de nullit. ſent. ex defect. iuriſd. ord. num. 20. Qui quidem nu. 21. ſubiungit, quod in aliena prouincia, ſeu loco, aut tribunali in quibus huiuſmodi iuriſdictio facta non ſit notoria, ſi de ea non conſtiterit, & a parte negetur, per famam, & communem opinionem probari poterit. Quam ſane traditionem aliorum auctoritate Vantius ipſe probauit. Et propterea ſcribit idem Vant. in d. tract. in tit. quibus mod. ſent. nulla reparetur, nu. 95. iuriſdictionem præſumi ob tolerantiam.

Declaratur ſecundo, vt non procedat, quando a ma-
12 giſtratu iſto † lata fuit ſententia cõtra præſentem, & nõ reclamantem. Nam tunc iuriſdictio præſumitur, & ob id aſſerenti contrariũ, incumbit onus probandi. Ita Inn. in c. nihil eſt, de elect. in c. cum in iure peritus, de offic. deleg. & in c. innotuit, de eo qui furtim ordines ſuſcepit. Bar. in l. 2. nu. 7. ff. ſi quis in ius voc. non ier. Abb. in c. ſicut, n. 21. de re iud. qui tñ loquitur de legato. Caſſiodor. deciſ. 1. tit. de præſumpt. qui loquitur de offic. inquiſitionis. & apertius hoc ſecutus, ſcripſit Vant. in tra. de nullitate ex defect. iuriſd. ordin. nu. 22. & huius declarationis ratio ea eſt, quia ſuo conſenſu ille cõtra quẽ lata fuit ſententia, ſibi ipſi detrimentum attulit. Et qa pro ipſa re iudicata præſumitur, ut multis infra hoc libro probabimus.

13 Declaratur tertio, vt non procedat, † quando lis per ipſas partes fuiſſet conteſtata. Nam adhuc ex poſt aſſerenti, eum non eſſe iudicem, non creditur, ſed probare debet, ita Inn. in d. c. innotuit, de elect. Bal. in l. licet, col. 3. C. de proc. & in l. geſta, col. pen. verſ. quæro nũquid. C. de re iud. Abb. in d. c. ſicut, n. 21. de re iud. & Vant. loco præallegato, n. 23. ea eſt huius traditionis ratio, quia
14 quem ſemel † approbaui, amplius reprobare non poſſum, l. ſi proprias, vbi Bal. ff. de pet. hær. & c. qđ ſemel, de reg. iur. in 6.

Iuriſdictionem delegatam non præſumi etiam in viro excelſo, & inibi quo ordine & modo iuriſdictio hæc probetur.

SVMMARIVM.

1 *Iuriſdictio delegata minus quam ordinaria præſumitur, eaq. dicitur odioſa, num. 2.*
3 *Mandatum non præſumitur.*
4 *Iuriſdictio delegata, nec in perſona excelſa, uel illuſtri præſumitur.*

5 Delegato

5 *Delegato nec ob ſummam dignitatem, de iuriſdictione delegata credi.*
6 *Delegatio facta nõ pręſumitur in cauſis reſeruatis Pontifici, vel Principi, niſi tamen & c. n. 7.*
8 *Delegatus reſcriptum ſuæ delegationis oſtẽdere, & copiam mãdati facere debet.*
9 *Delegato excelſæ dignitatis tunc demum creditur, quando de negotio, & facto delegantis ſolum agitur, nec verſatur tertii præiudicium.*
10 *Delegatus mandatum habere quando præſumatur. et n. 11.*
12 *Mandatum delegationis, quomodo probandum. et n. 13.*

PRAESVMPT. XV.

1 DElegata iuriſdictio multo minus † præſumitur, q̃
ordinaria, de qua ſuperiori præſumptione diſſe-
ruimus. Nam cum iuriſdictio ordinaria ſit quaſi natu-
ralis, etiam fauorabilis creditur, nimirum ſi facile illa p̃
ſumitur. Ita ſcribunt gloſſ. in cap. in gl. magna. & in c. di
ſpendia. de reſcr. in 6. & in cap. ſi contra vnum, in verbo
epiſcopi. de offic. deleg. in 6. Diuerſum eſt in iuriſdictio
2 ne delegata, quæ odioſa † dicitur, vt tradunt gl. in d. c.
1. de reſcr. in 6. Alex. in l. 1. colu. 15. de officio eius, & c.
Maranta de ordine iudiciorum, par. 4. diſtinc. 6. nu. 29.
Et propterea difficilius præſumitur, ſed probare debet
qui eam allegat. Ita gl. & omnes in c. cum in iure peri-
tus. de offic. deleg. & ibi Fel. num. 5. Et affirmarũt Alex.
in conſ. 20. nu. 11. lib. 2. Guido Papæ q. 322. Non credi-
tur. Deci. in l. vnica, nu. 7. C. de mand. princ. & in conſi.
214. nu. 2. verſ. ad tertium dubium. Craue. in conſ. 266.
nu. 5. & in conſil. 319. col. vlt. Vant. in tract. de nullitati-
bus. tit. de nullitate ſententiæ ex defectu iuriſd. ord. nu.
16. & n. 18. Andr. Gail. lib. 1. pract. obſerua. cap. 48. num.
17. qui in praxim docet, vt delegat⁹ ipſe inſeri faciat in
citatione ſuæ delegationis reſcriptum. Et teſtatur eſſe
communem opinionem. Quam ſententiam manifeſte
probat d. c. cum in iure peritus. de offi. deleg. & genera-
lis illa iuris præſumptio, & regula illa qua dicimus mã
3 datum † non præſumi, vt omnes ſcribunt in l. ſciẽdum.
ff. de verb. obl. & infra ſuo loco dicemus.
Extenditur primo, vt hæc præſumptio locum etiam
4 habeat in perſona † excelſa atque illuſtri, quæ ſibi factã
delegationem aſſereret, vt in Cardinali. Nam & tunc
non pręſumitur facta delegatio, ſed de ea conſtare dẽt.
Ita tradunt Inn. in c. cum olim. il 2. de priuileg. & ibidẽ
Abbas in c. cum in iure peritus, in 1. notab. de offic. dele
ga. & ibidem Fel. col. 3. verſ. ſed contra iſtam, qui eiuſdẽ
ſententiæ recẽſet Io. Monachum, Cardinalem, Butriũ,
& Imolam. Idem ſcripſerunt Lanfr. Orian. in c. quoniã
contra. in verbo teſtium depoſitiones. nu. 75. verſ. vlte-
rius dubitatur, de probat. Alex. in conſ. 91. nu. 14. lib. 6.
egregie Iaſ. in conſ. 104. col. 1. lib. 1. qui eiuſdẽ opinionis
alios plures commemorat. His accedunt Dec. in l. vni-
cà, nu. 17. C. de mand. prin. Vant. in præallegato trac. de
nullitatibus. tit. de nullitate ſententiæ ex defectu iuriſdi
ordina. nu. 17. Et horum ſententiam probant d. l. vnic.
C. de mand. principum, ibi nullius dignitate terreri, l.
prohibitum. C. de iure fiſc. lib. 10. ibi cum literis noſtris
non ex arbitrio ſuo. & l. probatorias. C. de diuerſ. offic.
lib. 12. Quibus conſtat minus recte ſenſiſſe illos qui ſcri
5 pſerunt, credi † delegato ob ſummam dignitatem, ſibi
mandatam eſſe iuriſdictionem. Qua quidem in opinio
ne fuerunt Hoſt. in ſumma tit. de offi. deleg. Spec. in tit.
de probat. §. interdum. verſ. quid de auditoribus. Ioan.
Monach. in c. vnico. de ſchiſmat. in 6. Cald. in conſ. 2.
tit. de offic. leg. Abb. ſibi parum conſtans in c. quod ſu-
per his. de fid. inſtr. & in conſ. 17. in fi. li. 1. Caſtr. in conſ.
307. Priuſquam iura. li. 2. Roma. in conſil. 59. in quarto
dubio. Alex. in conſ. 106. col. pe. lib. 2. & Tiraq. in tra. de
pęnis legum, & c. Cauſa 51. n. 100. Et argumentis ratio-
nibuſque perpenſis ab huius opinionis Doctoribus par
tim a Fel. in d. c. cum in iure peritus. nu. 5. de off. dele-
ga. partim a Dec. in d. l. vnica, nu. 17. C. de mand. prin.
repelluntur. Hæc declaratio procedit multo magis, qñ
aſſeritur facta delegatio earũ rerũ & cauſarũ, quæ alio-
qui reſeruatæ ſunt ipſi Pont. vel principi. Nam tũc non
6 p̃ſumitur † delegatio, niſi manifeſte probetur. Ita Ioan.
And. & Gem. in c. 1. de of. leg. in 6. Idẽ Gem. in c. eos, §.
1. in fi. de ſent. exc. in 6. & conſ. 61. col. 2. Bal. in l. ſi qua p
calumniam. col. vlt. de epiſc. & cler. Abb. in c. q. tranſla
tionem. in fi. de off. leg. & in d. c. quod ſuper his. de fide
inſtr. vbi Fel. col. 3. Dec. in d. l. 1. n. 18. C. de mand. prin.
qui n. 19. ſubiungit poſt Cald. in d. conſ. tit. de off. leg. niſ
7 ſi † legatus eſſet in poſſeſſione ſeu quaſi adminiſtrandi
ea quæ reſeruata ſunt Pontifici.
Extenditur ſecundo hæc præſumptio procedere, vt
8 non ſolum teneatur † delegatus oſtendere reſcriptum
ſuæ delegationis, ſed etiam debet facere ei copiam cõ-
miſſionis & mãdati. Ita gl. in c. porro. de priuileg. in gl.
3. Fel. in d. c. cũ in iure peritus. n. 6. de offic. deleg. Quib.
accedit Caſt. in conſ. 81. In cauſa quæ vertitur inter Re
uerendum patrem col. 4. verſ. eſt etiam alius defectus,
lib. 2. qui reſpondit in ipſo citationis libello eſſe inſeren
dam copiam & tenorem ipſius delegationis, id quod
reſpondit & Crauet. in conſ. 319. colum. vlt. qui quidem
affirmant hoc procedere, cum citandus eſt in remota
regione, vel loco.
Declaratur hæc præſumptio, vt non procedat, quan-
9 do † delegatus eſt perſona excelſæ dignitatis, & non
agitur de pręiudicio tertii, ſed ſolũ de negotio & facto
ipſius delegantis. Nam tunc ipſi delegato creditur abſ-
que eo, quod delegationis ſuæ mandatum exhibeat.
Ita intelligitur gl. ex illo tex. in c. nobiliſſimus. 97. diſt.
& expreſſe affirmant Angel. in l. quæcumq. §. vlt. ff. de
pub. in rem act. & in conſ. 182. Mandatum. Iaſ. in conſi.
104. col. 1. verſ. ſed quando. Dec. in d. l. vnica, nu. 20. C.
de mand. princ. Goz. in conſ. 41. n. 15. Pariſ. in conſ. 57.
in fi. & Crau. in conſ. 104. n. 5. & Rebuf. ſuper concorda
ta Regis Galliarum in tit. de mand. Apoſtolicis. in ver-
bo, literas, verſ. imo non crederetur.
Declaratur ſecundo, vt non procedat, quando dele
gans eſt eodem in loco, in quo ipſe delegatus vult ſuam
10 illam delegationem exequi. Nam tunc † præſumitur, q
is delegatus habeat delegationis mandatum, cum non
præſumatur velle dicere mendacium, quod facile ob de
legantis præſentiam detegi poteſt. Ita declarant Spec.
in tit. de iudice deleg. §. ſequitur. verſ. in curia. & aper-
tius in tit. de proba. §. videndum. verſ. quid de auditori
bus. Rom. in l. ſciendum, n. 18. ff. de uerb. oblig. Butr. &
Imol. in c. ſuper his, de fide inſtr. & ibidem Felin. Iaſ. in
conſ. 104. col. 2. ver. prædicta multo. li. 1. Dec. in d. l. vni-
ca. n. 32. C. de mand. princ. Pariſ. in conſ. 99. n. 10. lib. 4.
& Gram. dec. 36. n. 27.
11 Declaratur tertio, vt non procedat, † quando coram
hoc delegato lis fuiſſet a partibus conteſtata, vel ab eo
lata fuit ſententia partibus præſentibus, & ab ea non
fuit appellatum. Ita Abb. in c. ſicut. nu. 31. de re iudic. &
Fel. in d. c. cum in iure peritus, nu. 10. de off. delega. Et
huc pertinent quæ ſcripſi ſuperiori præſumptione, in
ſecunda & tertia declaratione. Cum vero delegationis
12 mandatum probari debet, illud quidem † probandum
eſt ſcriptura ipſa mandati, non autem teſtibus. Ita Bar.
in l. prohibitum. C. de iure fiſci, & in l. pen. C. de ſuperin
dicto. lib. 10. Ang. in §. eos, in auth. de collatio. & idem
in conſ. 182. Mandatum. Bal. in l. ſi qua per calumniam,
col. pen. C. de epiſ. & cler. Feder. de Senis in conſil. 251.
caſus talis eſt. Iacobus & c. Fel. in cap. cũ in iure peritus,
col. 3. verſ. ſed contra iſtam. de off. deleg. Dec. in l. vni-
ca, nu. 6. C. de mand. prin. & Rebuf. in comment. ſuper
concordata Regis Galliarum in tit. de mand. Apoſt. in
verbo,

Digitized by Google

verbo, literas. verſ. ad probandam, etſi loquatur Rebu. de reſcriptis gratiæ, quæ tamen quoad rem hãc nõ differunt a reſcriptis ad lites. Cæterum ſi ſemel fuiſſet delegationis mandatum exhibitum, & deinde caſu de p-
13 ditum, † poterit illius tenor probari teſtibus. Ita gloſ. in c. cum olim. il 1. de priuil. & ibi Abb. in fi. Bal. in l. vnic. C. de mand. prin. quos ſecutus eſt Vant. in tract. de nullitatibus. tit. de nullitate ſententiæ ex defectu iuriſd. ordin. n. 29. qui & Spec. eiuſdem opinionis recenſet. Idem ſcripſerunt Paris Put. in tract. de ſyndicatu. §. an officialis ſucceſſor. n. 2. Fel. in c. ſicut, n. 15. de re iud. & Rebuff. loco præallegato, verſ. 2. fallit, quo loci declarat, quãdo teſtes deponere & teſtificari debent. Et ibidem nonnullas declarationes ad rem hanc commemorat.

Iuriſdictio conceſſa, an ordinaria vel delegata in dubio præſumatur, diligens & accurata diſputatio.

SVMMARIVM.

1 *Iuriſdictio a lege conceſſa, ſecundum ſubiectam materiam diiudicatur.*
2 *Diſpoſitio qualibet a ſubiecta materia recipit interpretationem.*
3 *Contrahere non poſſe in loco vbi iuriſdictio exercetur, ſolum cõtra iudices ordinarios eſt conſtitutum.*
4 *Iuriſdictio talis conceſſa præſumitur, qualem verba adiuncta demonſtrant.*
5 *Dictio, propria iuriſdictio, ſignificat ordinariam.*
6 *Delegatus fungitur iuriſdictione delegantis.*
7 *Genitiuus proprietatem ſignificat.*
8 *Iuriſdictio ordinaria præſumitur conceſſa, quando lex aliquẽ ſimpliciter conſtituit iudicem.*
9 *Iudex datus, præſumitur datus, vt procedat iure ordinario, non autem ſpeciali.*
10 *Conceſſio & verba illius potiori in ſignificatu accipienda.*
11 *Iuriſdictio delegata dicitur extraordinaria, & delegatus dicitur extraordinarius.*
12 *Diſpoſitio intelligi debet in dubio, de actu alteri minus præiudiciali.*
13 *Iuriſdictio delegata cur odioſa dicatur.*
14 *Actus & diſpoſitio recipit interpretationem a natura & qualitate perſonæ concedentis.*
15 *Legis qualitas eſt, vt perpetuò vigeat.*
16 *Diſpoſitio intelligatur de actu perpetuo.*
17 *Iuriſdictio delegata dicitur ſpecialis, & delegatus iudex eſt ſpecialis.*
18 *Diſponens iure communi non ſpeciali, in dubio vti velle præſumitur.*
19 *Reſcriptum iuſtitiæ potius quam gratiæ præſumitur principem concedere velle.*
20 *Extraordinaria non ſunt in conſideratione.*
21 *Res ad ſuam naturam facile reducitur.*
22 *Iudicium ordinarium eſt ſecundum ius commune, extraordinarium dicitur contra vel præter illud.*
23 *Iuriſdictio mandata a principe perſonæ habenti iuriſdictionem ordinariam, de qua intelligatur cum diſtinctione, num. 24. & 25.*
26 *Iuriſdictionis prorogatio fieri poteſt tam a lege quam ab homine, non tamen datur de vna re ad diuerſam. n. 27.*
28 *Iuriſdictio conceſſa a principe perſonæ priuatæ delegata eſt & quibus ex verbis fiat.*
29 *Delegatus effectus dicitur, is cui tanquam perſonæ priuatæ cauſa ſingularis a principe committitur.*
30 *Iuriſdictio ordinaria tributa cenſetur a principe cauſam committente, ſi dicat expreſſim quod in ſui locum, in omnibus eum reponat.*
31 *Delegatus effectus præſumitur priuatus, cui a principe ſimpliciter certum genus cauſarum committitur.*
32 *Argumentum a poteſtate tutoris ad iuriſdictionem in iure receptum eſt.*
33 *Tutor datur vniuerſitati, & quare non certis rebus. n. 34.*
35 *Iuriſdictio ordinaria ſui natura non eſt reſtricta ad hoc, vel illud genus cauſarum.*
36 *Syndicatores obtinent iuriſdictionem delegatam.*
37 *Syndicatores quando cenſeantur ordinarij.*
38 *Ordinarius iudex factus præſumitur, cui princeps vniuerſitatẽ cauſarum commiſit.*

PRAESVMPT. XVI.

DVbitari perſæpe ſolet, quæ iuriſdictio in dubio cõceſſa & data præſumatur. Egregiam hanc diſputationem propoſuit atque explicauit Bar. in l. more. n. 8. ff. de iuriſd. omn. iud. & ibidem recẽtiores, idem Bar. in l. ambitioſa, nu. 34. ff. de decretis ab ord. facien. in l. 1. in fin. C. vbi & apud quem in integr. reſt. & in ſua diſputatione 5. Adunantia, in fine, & melius fuſiusq. Ioann. Baptiſta a S. Seuerino in d. l. more. q. 15. nu. 25. Verum cum non perfecte ſatis rem hanc abſoluerint, ego mea pro virili interpretum traditiones omnes complexus, noua diſtinctione atq. partitione tantę obſcuritati lucem aliquam adferre conabor.

Tria itaque capita huius diſputationis conſtituenda ſunt, quemadmodum & tres regulas is Io. Bapt. a S. Seuerino conſtituit.

Primum eſt caput, quando iuriſdictio a lege data conceſſaque fuit.

Secundum, quando a principe, vel ab eo, qui & ordinariam & delegatam dare poteſt.

Tertium eſt caput, quando iuriſdictio ab inferiore data fuit.

Primum itaque caput eſt, cum a lege iuriſdictio fuit conceſſa, an conceſſa & data præſumatur ordinaria, vel delegata. Quo ſane in capite aliquot caſus ſunt diſtinguendi atque conſtituendi.

1 Primus eſt caſus, quando † ſubiecta ipſa materia oſtẽdit, quæ iuriſdictio fuerit tributa. Illa enim talis diiudicabitur. Ita ſimili de quæſtione cenſuerunt omnes pene in rub. ff. de iuriſd. om. iud. ibi Alex. Iaſ. Dec. Rim. ſenior, Cur. Iun. nu. 4. & nouiſſime Io. Bologn. nu. 7. & n. 8. dum diſputant appellatione iuriſdictionis quæ intelligatur, & aiunt ante omnia ſpectandam eſſe ſubiectam ipſam materiam. Et recte quidem, quandoquidem oĩs
2 diſpoſitio † a ſubiecta ipſa materia declarationem & interpretationem recipit, etiamſi flectantur atque improprientur verba, l. ſi vno. al. l. ex conducto. §. Papinian. ff. locati. l. ſi ſtipulatus. ff. de vſuris, & l. ſi inſulam. ff. de pſc. verbis, & egregie ſimilia tradunt Bar. in d. l. ſi uno. Dec. in l. non vult hæres eſſe, nu. 8. de reg. iur. idem in l. qui accuſare. in fi. C. de eden. & in l. 3. nu. 4. de milit. teſta. Alc. lib. 2. de verb. ſign. n. 4. & Crau. in conſ. 231. nu. 7. & in conſil. 245. n. 6. qui plura congerit. Et huc maxime facit, quod docuit Aret. in l. 1. §. ſi quis ita. de verb. oblig. dum dixit, quod ad cognoſcendũ actum potiſſimum iudicium reſultat ex ſubiecta materia. Et ex Aretini ſententia ſcriptum ad rem prope noſtram reliquit Alcia. in tract. de præſ. reg. 3. præſump. 36. in fi. ſubiectã materiam oſtendere, an quis vti voluerit actu priuilegiato vel ordinario. Hinc iura pmulta, quæ alioqui ſubobſcura ſunt, de vtraque iuriſdictione loqui, ob ſubiectã ipſam materiam intelligimus. Ita enim intelligi & declarari poteſt l. 2. ff. de iuriſdict. omn. iud. quo loci Iauolenus ait, cui iuriſdictio data eſt, ea quoque conceſſa ẽẽ videntur, ſine quibus iuriſdictio exerceri non poteſt. Hæc iuriſdictio, cuius Iauolenus meminit, tam de delegata, quam de ordinaria intelligitur, cum ſubiecta coercitionis materia vtrique conueniat. Ita pariter declarari & intelligi poteſt l. qui iuriſdictioni. eod. tit. ff. de iuriſdict.

riſdict.omn. iud. de cuius interpretatione egregia ſcri-
bunt Duar.lib.1.diſput.anniuerſ.c.51.Coraſ. in l.3.nu.
5.ff.de off. præto.& lib.4.miſcel.cap.9.& Gouea. in l.1.
in princ.ff.eo.Et ad rem noſtram adferri poteſt exem-
plum,quo ex ſubiecta ipſa materia oſtendi poteſt, vtrã-
que iuriſdictionem fuiſſe conceſſam, vt ſi lex conſtituat
Archidiaconum loco Epiſcopi,cauſarum hæreticę pra
uitatis iudicem,cum Epiſcopus vtramque poteſtatem
obtineat,cap.per hoc.de hæret. in 6. & ſcribit Abb. in
cap.cum ex officii,num.20.de præſc.Inde fit, vt ob ſu-
biectam ipſam materiam vtramque poteſtatem aſſecu-
tus dicatur Archidiaconus. Ita pariter ſubiecta mate-
ria oſtendit collatam eſſe ordinariam iuriſdictionem tã
tum,vtputa ſi lex conſtituat iudicem,& pręcipiat,ne eo
in loco vbi ius dicturus eſt contrahere & immobilia ac-
quirere poſſit,ſubiecta ipſa materia oſtendit, hunc eſ-
3 ſe iudicem ordinarium,cum non poſſe † contrahere in
loco,vbi iuriſdictio exercetur,ſolum conſtitutum ſit cõ
tra iudices ordinarios.l.principalibus.vbi Doct.ff.ſi cer
tum peta. Et propterea officialis,qui adminiſtrationem
ſine iuriſdictione habet,contrahere poteſt. Bar.in l. au
fertur.§.quod ſi a Præſid.ff.de iure fiſc. & Iaſ. in dic. l.
principalibus.col.3.verſ.9.limit. Præterea, & tertio ſu-
biecta materia oſtendit ſolum conceſſam fuiſſe iuriſdi-
ctionem ordinariam, vt ſi lex conſtituat iudicem,qui de
certis cauſis cognoſcat, quæ quidem delegari ſuo iure
non ſolent,vt ſunt cauſæ graues, meri & mixti imperii,
l.nemo poteſt gladii,de reg.iur. Dec.in l.1.nu. 28. ff. de
offic.eius cui mand. eſt iuriſd. cum ergo iuriſdictio de
his grauibus a lege tribuitur,ordinaria, non autem de-
legata,ſubiectam ob materiam præſumitur.
4 Secundus eſt caſus,quando verba adiuncta † declarãt
naturam conceſſæ poteſtatis,& iuriſdictionis. Nam tũc
talis præſumitur tributa iuriſdictio. Ita ſimili in quæ-
ſtione ſcribunt omnes in rub.ff.de iuriſd. omn. iud. ibi
Dec.Curt.Iun.n.8.& Bologn.n. 7. Idem docuit Ripa in
l.ait prætor,in prin.nu.1.ff. de re iud. Ita quoque dici-
mus declarari iuriſdictionis tributæ ſpeciem ex præce-
dentibus & ſubſequentibus, vt ſimili in quæſtione do-
cuit Rim.Sen.in rub.ff.de iuriſd.omn.iud.nu.1. verſic.
Item ſcias. Exemplum ex adiunctis verbis quo demon-
ſtratur utramque iuriſdictionem fuiſſe collatã, adfer-
ri poteſt ex c.ſignificauit.de corpore vitia. dum Pontif.
Max. mandar cãm ab Epiſcopo auctoritate ſua, ac ip-
ſius Epiſcopi diffiniri. Eſt ſane is Epiſcopus ordinarius
& delegatus ſimul,quod declarar Abbas in c.cũ ex of-
ficii.nu.21.de præſcrip. Præterea ſolam ordinariã iuriſ-
dictionem collatam fuiſſe his exemplis declaratur, vt
ſi dictũ fuit, quod ipſe iudex ex propria iuriſdictione
5 poſſit cãm diffinire. Illa.n.dictio,† ꝓpria, ſignificat po-
teſtatem & iuriſdictionem ordinariam. Ita Dec. Curt.
Bolog.& reliqui prææallegati. Et ratio illa eſt,quia dele-
6 gatus † iuriſdictionem propriam non hẽt,ſed delegan-
tis iuriſdictione fungitur, l. 1. §. qui mandatam. ff. de
off.eius,& ibid.crebrius affirmant interpretes, & ſi Ri-
min.Sen.in rub.ff.de iuriſd.omn.iud.num.3. diſſentiat,
& male. Eſt & aliud exemplum, quo ex adiunctis ver-
bis demõſtratur tributa ordinaria iuriſdictio, vtputa ſi
ſub nomine genitiui conceſſa ſit iuriſdictio. Ita Alex. in
rub.ff.de iuriſd.omn.iud.num.2.& ibidem Curt.Iun. n.
7.& Ripa in l.ait prætor.in prin.num.1.ff.de re iud. Ea
7 eſt rõ,quia genitiuus † proprietatem ſignificat.l.2.§. in
locum. ff. de relig. & ſumpt. fun. & cõis eſt opinio cum
Bar.in rub.ff.de ope.noui nunc. Quocirca deferendum
non eſt Rimin.Sen.in d.rubr.ff.de iuriſd.om.iud.nu. 2.
dũ reiiciendo exemplum hoc,negauit genitiuum ſigni
ficare dñium & proprietatem. Adferri pariter põt exẽ-
plum,quo ex adiunctis verbis præſumitur tributa iuriſ-
dictio delegata, vt ſi dictum ſit,quod auctoritate princi
pis, vtputa Pontificis Max.procedat, cauſamque diffi-
niat,ſicuti in caſu c.ad abolendam.in fine.de hæret. &
c.per hoc.eo.tit.in 6.quibus in locis Epiſcopus appella
tur delegatus ob id,quod auctoritate Pontif. & nõ pro-
pria cognoſcit,& diffinit hæreticorum cauſas. Exempli
huius ratio ea eſt,quia ſermonis proprietas oſtendit ali
quem vſum fuiſſe iure ſpeciali, & ſi alias non præſuma-
tur,quod eo vti voluerit.l.miles vnum ex fundo.& l.mi
les ita.in princ.ff.de teſta.mil.& l.1.ac l.2.C.de teſt.mi-
lit.& ſcribit Alcia.in tract.de præſ.reg.3.pręſ.36.n.4.&
ſuo loco dicemus.
Tertius eſt caſus, quando lex ſimpliciter conſtituit
aliquem iudicem,& dubitatur quam iuriſdictionis ſpe-
ciem tribuerit,an ſcilicet ſolam ordinariam,uel ſolã de
8 legatam? Et præſumi † conceſſam ordinariam, ſcripſe-
runt gl.in l.& quia.ff.de iuriſd.omn.iud.in l.vnic.in gl.
vlt.C.ne liceat poten.clare Spec.in tit.de inquiſitore.§.
impugnatur.n.25.Abb.in c.exhibita.col.3.verſ.in dub.
autem.de iud.Caſtr.in l.a iudice.col.vlt.& ibid. Iaſ. in
fi.C.de iud.Imol.& Alex.in l.1. ff. de damn. infect. vbi
idem annotauit Ripa num.7.idem Alex.in l. more. nu.
13.ff.de iuriſd.omn.iud. But. in c.cum ab eccleſiarũ. n.
18.de off.ordin. Ita quoque tradunt Dec. in l. in teſta-
mento,num.11.verſ.& ideo.C.de teſtam.mil.& Alc. in
tract.de præſumpt.reg.3.præſ.36.num.2. dum ſcribũt,
9 quod iudex datus † præſumitur ita datus, vt procedat
iure ordinario,& non ſpeciali. Idem reſpondit Fede.de
Senis in conſ.130.quem & infra cõmemorabo. Et huc
pertinet illa diſputatio Doct.in rub.ff. de iuriſd. omn.
iud.& Cagnoli in rub.ff.ſi quis iuſd.nõ obtemp. Et hæc
quidem ſententia multis rationibus ac argumentis cõ-
probari poteſt.
10 Primo verba & conceſſio † intelligi debent in poten-
tiori ſignificatione,l.1.§.qui in perpetuum.ff.ſi ager ve
ctig.vel emphyt.pet.& ſimilia congerunt Bart.in l. Lu-
cius.ff.de cond.& demon.& Cagn.in dic.rub. ff. ſi quis
iuſd.non obtemp.num.13.verſic.quæ tamen. Atqui or-
dinaria iuriſdictio eſt firmior & potentior, ergo in du-
bio præſumitur conceſſa ordinaria. Nec huic argumen
tationi obſtat reſpõſio Decii in d.rubr.ff.de iuriſd. om.
iud.ꝙ cum hic intelligi poſſit collata iuriſdictio ordina
ria,& delegata,potentior ſignificatus eſt, vt vtramq.cõ
plectatur,cum ſub genere contineantur etiam ſpecies,
& proprie,vt inquit Bal.in l.2.C. de iure aureo. annul.
Non inquam obſtat hæc conſideratio,quandoquidem
vere Doctores in d.rubr.ff.de iuriſdict. om. iud. & nos
hic diſputamus de vna ſpecie iuriſdictionis,non autem
de ea in genere.
11 Secundo accedit, quod delegata † iuriſdictio dr̃ ex-
tra ordinem, & iudex delegatus iudex extraordinarius
appellatur.l.ſi quando.vbi Bal.C.de dilat. Iaſ. in l. ait
prætor.in princ.n.1.ff.de re iud.& Dec.in l.1.§. qui mã-
datam.n.1.ff.de offi.eius. Atqui in dubio quis iure or-
dinario,& non extraordinario vti,& concedere præſu-
mitur.l.Scio.§.modico.ff.de annuis le. Ergo iuriſdictio
ordinaria conceſſa præſumitur.
12 Tertio confert,quod in dubio † diſpoſitio intelligi &
interpretari debet de actu alteri minus præiudiciali,&
quo vtrique parti ſit magis conſultum, vt ſcripſi in lib.
2.de arbitrar.iudicum,caſu 199.nu.13.ex l.adoptiuus.
§.1.ff. de ritu nupt. ac ex ſententia Baldi & Crauettæ,
quos eo loci receſui. Atqui ſi de ordinaria intelligimus,
cõceſſio eſt minus ꝑiudicialis quã ſi de delegata intelli
gatur. Ergo de ordinaria intelligi debet. Illa minor pro
batur,qm̃ concedendo ordinariã,alteri ordinario nul-
lum adfertur ꝑiudiciũ, ex quo ambo cumulatiue con-
currunt,vt ſcribunt Bar.in l.1.C.de offi.p̃fecti vrbis. Fe
lin.late in c.paſtoralis.n.3. de off.ord.& in c.Cęterum.
nu.4.de iud.Sebaſtia.Vant.in tract. de nullitatib. tit. de
nullitate ſententiæ ex defectu iuriſd.ordin.n.26. qui di
xit in dubio p̃ſumi cumulatiue conceſſam. Econtra ve-
ro ſi

ro ſi delegata intelligeretur, ordinariæ eſſet derogatum.
13 c.P.& G.de off.dele. Et iõ iuriſdictio † delegata dr̃ odioſa, quia per eã aufertur poteſtas ordinario. Ita inquit gl. in c.1.in verbo, proceſſus.de reſcrip. in 6.

14 Quarto accedit, quod in dubio † actus & diſpoſitio recipit interpretationem a natura & qualitate perſonæ concedentis, l.ſi ſeruus pluriũ.§.vlt.& ibi gl.ff.de le.1.& ibi ſcribunt Doc.& egregie Boer.q.158.n.13. Atqui na
15 tura, & qualitas legis † eſt, vt perpetua ſit, & ſemper vigeat, l. Ariani.in fin.C.de hæret.& c.erit aũt lex.diſt.4. Ergo intelligitur a lege conceſſa & illa iuriſdictio, quæ perpetuam naturam habet, quæ quidem perpetua iuriſdictio eſt illa, quæ ordinaria appellatur, non autem delegata. Cum delegata tẽporalis ſit.l.iudicium ſoluitur,
16 ff.de iudiciis. Et huc facit, quod diſpoſitio † intelligitur de actu perpetuo. ita Bar.in l.ſi quis adulteriũ.§.1.ff.ad l.Iul.de adul.& l.ſeruus.C.de pœn. Et licet Sapia in rub. ff.de iuriſ.omn.iud.ſcriptũ reliquerit, ẽt iuriſdictionem ordinariã eſſe tp̃alem, cũ ordinarii officium tp̃e extinguatur, l.diem functo.ff.de off.aſſeſſo. attamen errat Sapia, quia non eſt iuriſdictio ordinaria, quæ tp̃e finitur, ſed officium, vel illius ſingularis perſonæ. Cum dignitas, & poteſtas in ſucceſſorem continuetur, l. proponebatur.ff.de iud.& c.quoniam Abb. de off. deleg.

17 Quinto confert, quod iuriſdictio † delegata eſt iuriſdictio ſpecialis, cũ & ipſe delegatus ſpecialis iudex appelletur, l.cũ ſpecialis, C. de iud. Et econtra iuriſdictio ordinaria dicitur ſcdm ius cõe. Atqui in dubio non præ
18 ſumitur † diſponentem velle vti iure ſpeciali, ſed communi, l.quamquam.ff.de teſtamen.militis.& l. in teſtamento.la prima.C.eod.& ibi Dec.num.11.& Alexand. in conſil.55.nume. 6. libr. 5. Ita etiam videmus princi-
19 pem præſumi concedere potius reſcriptum † iuſtitiæ, quam gratiæ, ex quo illud gratiæ eſt magis ſpeciale, vt docuit Ripa in rub.de reſcrip. num. 17. Ergo conceſſa præſumitur ordinaria iuriſdictio, & non delegata. Confirmatur illa minor propoſitio, qđ ius ſpeciale dicitur
20 extraordinarium. Extraordinaria aũt † non ſunt in conſideratione, l.4.§.1.ff. de fideicommiſſ. libert.& ſcribit Alciat.in tract.de præſumpt.reg.3.præſumpt.36.nu.2. verſic.ſecunda ratio.

21 Sexto accedit, quod res † facile reuertitur ad ſuam naturam, c.ab exordio.35.diſtin.& l. ſi vnus. §. pactus. & ibi Iaſ.nu.6.ff.de pactis. Atqui natura iuriſdictionis & iudicii eſt, vt ſit ordinaria, non autẽ extraordinariã. Ergo &c. Minor propoſitio ita probatur. Ordinariũ eſt ſecundum ius cõmune, quod ius generale dicitur, extraordinarium vero eſt ſecundum ius ſpeciale & ſingulare. Eſt enim ius commune ſeu lex generalis, quæ æque in omnibus obſeruatur, & quæ in communi de reb. hominum ſtatuit, l.2.ff.de legibus ibi, ciuitatem autem cõmunis compoſitio, & c.erit autem lex.4.diſt. ibi, ſed p̃
22 communi vtilitate. Et ideo dicimus ordinarium † iudicium eſſe ſecundum ius commune, cũm in omnibus obſeruari debeat, niſi ſpeciali rationi facta ſit exceptio. Extraordinarium aũt dicitur contra ſeu præter ius cõmune, cum fit ob legem ſingularem quæ ſane ſingularis res eſt de perſona, vel re, vel loco, ſpeciali de cauſa conſtituta; vt ex Gellio lib.10.noct.att.c.20.colligitur, & declarant Budæus in annot.ad Pandectas ad l.legis virtus.ff. de legibus.& Alex.ab Alex.lib.6.dierum genialium, c. 13. Cum ergo in aliquo negotio conceditur procedi extra ordinem, id fit ſpeciali fauore, vel perſonæ, vel rei, vel cauſæ, atque ita illa eſt ſingularis, ſicuti dicimus ſingulari fauore pupillorum & viduarum procedi in cauſa atque ita extraordinarie, & in tit. C. quando Imper. inter pupil.& viduam. Ita fauore cauſæ alimentorũ ſpeciali & ſingulari iure proceditur ſummarie & extraordinarie. Hæc de primo huius diſputationis capite.

Secundum eſt huius diſputationis caput, quando iuriſdictio fuit conceſſa a principe, an extraordinaria, vel delegata præſumitur conceſſa. Hanc diſputationẽ propoſuit Bar.in l.more.n.8.ff.de iuriſd.om.iud. in l.ambitioſa.n.34.ff.de decretis ab ordine faciẽ.& in ſua q quę incipit, Adunantia.col.vlt. Ego Bart. traditiones ſecutus, ita planius aliquot caſus diſtinguo.

23 Primus eſt caſus quando mandatur cauſæ cognitio † diffinitioq. iudici habenti iuriſdictionem ordinariam, & commiſſio fit officio, nõ autem perſonę nominatim, vtputa ſi mandetur Prætori Patauino, committimus & mandamus, vt de cauſa hac videat, cognoſcat, & iudicet, hoc in caſu ordinaria iuriſdictio eſt tributa. Ita Bar. in d.l.ambitioſa, n.34.verſic.ſi enim hoc concedit. Bal. in l.more.col.2.verſ.iuxta quod quæro.ff.de iuriſd.om. iud.& ibidem Io.Baptiſta a Sancto Seue.q.15.num.25. Curt.Iun.nu.56. Cæterum non declarant Bar.& Bal.an ordinaria hæc iuriſdictio ſit propria, vel prorogata.
24 Nos ita diſtinguimus. Aut cauſa hæc commiſſa † alias ſpectabat ad officiũ, & ptãtẽ huius ordinarii, & tunc ex noua hac cõmiſſione dicitur ſolũ excitata eius iuriſdictio. atq. ita propria eſt iuriſdictio. c.licet in corrigẽdis. vbi Abb.n.2.c.pen.de offic.ord. Non habet tamen locũ hæc traditio, quando alterata fuit hæc ordinarii iuriſdictio. Nam tunc ex ordinaria efficitur delegata. Ita Iaſ.in l.ius ciuile, num.2.ff.de iuſt.& iure Abb.in cap.licet in corrigendis.n.2.& ibidem Fel.num.1.ff. de offic. ord. Are.in l.1.§.ſi quis ſimpliciter, num.2.de verb.obl. & ibidem Alex.num.9.& Soc.Sen.num.3.Gallia.nu.13. & Alc.num.11.Cur.Iun.in d.l.more, num.47. Boer. in q.151.num.5.& Rota Romana referẽte Verallo in dec. 60.in prima part.quæ ſecuta eſt Crotum in l.1.§. ſi quis ſimpliciter, num.10.de verbor.oblig. qui dixit eſſe ordinarium in procedendo, ſed delegatum in iudicando. Plura autem alterationis ſigna commemorant Iaſ.in d. l.ius ciuile.num.5.& 6. Dec.in l.more.num.32.ff.de iuriſd.omn.iud. Fel.in d.c.licet in corrigendis.de off.ord. & in c.cum ex officii.num.20.de præſcript.& Affl. in c. 1.§.ſi miles.num.2.de feudo ſine culp.non amittẽ. Aut
25 cauſa hæc commiſſa alias ad hunc ordinarium † non pertinebat aliquo modo, vt ſi Princeps mandat Prætori Patauino cauſam alioqui pertinentem ad Prætorem Brixiæ. Et tunc Prætor ille Patauinus cẽſetur factus delegatus. Ita Bar.in l.more.num.8.ff.de iuriſd.omn. iud. & Alb.in l.ſæpe.ff.de off.præſid. Et ſi recte perpẽdatur, idem ſenſerunt Anch.& Franc. in cap. ii qui auctoritatem.de præben.in ſexto. Are.in l.1.§.ſi quis ſimpliciter. col.3.verſ.ſed quæritur pro perfecta.ff.de verb.obligat. adducti ex l.& ſi prætor.ff.de offic.eius.l.1.C.qui p̃ ſua iuriſdict.& ex cap.cum aliquibus de reſcript. in ſexto. Quæ ſane opinio verior eſt illa Collegii Peruſini, quod contrarium reſpondit ex conſilio Baldi, vt eſt relatum inter allegationes Lapi, allegat.88. & inter conſilia Angeli in conſil.210.incipit, Primo eſt uidendum. Reſpondit ſane Collegium Peruſinum, hunc eſſe iudicem ordinarium cum eius ordinaria iuriſdictio, quã ſuis in cauſis ordinarie obtinet, ad hanc prorogata fuerit. Hanc opinionem ſecuti ſunt Io.Baptiſta a Sancto Seuerino in l.more.num.26.& ibid. Dec.num.36.ff.de iuriſdic. om. iud. Franc.Paul.in tractat.de officio & poteſtate ca.ſede vacan.par.1.q.2.verſic.per ſtatuta.& parte 2. quæſt. 10.num.29.Soc.Sen.in l.1.§. ſi quis ſimpliciter. nu.13. de verbor.obligat. Ea ratione ii moti ſunt, quia officiũ prorogari poteſt, l.quæro.ff.de ſolutio.quemadmodum ergo iuriſdictio prorogari poteſt ab homine, ita etiam poteſt prorogari a lege viua, hoc eſt a principe, l.1. & l. de qua re.ff.de iudiciis. Et cum hic ſimus in dubio, dicendum eſt hanc eſſe potius ordinariam iuriſdictionẽ, vtpote fauorabilem, quam delegatam, quæ odioſa eſt, vt diximus ſupra. Quæ quidem ratio vera nõ eſt, vt animaduertit, & recte Aret.in d.§.ſi quis ſimpliciter. Nam etſi

Digitized by Google

26 etſi prorogatio † fieri poſſit, tam a lege quam ab homine, non tamen hoc in caſu facta reperitur, vt ſenſit Bal. in l. vlt. C. de vindict. liber. poſt gl. ibi. Et propterea p-
27 rogatio non datur † de vna re ad aliã diuerſam. l. ſi manente. ff. de precario, & ſenſit in ſpecie gl. in d. ca. 2. qui auctoritate.

28 Secundus eſt caſus huius ſecundi capitis, quando † cauſa mandatur perſonæ priuatæ, atque ita non habẽti aliquam iuriſdictionem, & princeps mandans his verbis vtitur, auctoritate noſtra, vel vice noſtra faciat. Hoc in caſu dicitur delegatus. Ita Bart. in d. l. ambitioſa. nu. 34. verſic. ſi etiam hoc concedit. ff. de decretis ab ordine. facien. Bal. in l. more. col. 2. verſ. iuxta quod quæro. ff. de iuriſd. omn. iud. & ibidem Dec. n. 25. & Purp. n. 46. Qui ſane caſus a fortiori probatur, quia etiam ſi alias hic cui facta eſt commiſſio, eſſet ordinarius, & ei committeretur, quod noua hac in cauſa procederet, & iudicaret auctoritate mandantis, factus diceretur delegatus, vt diximus ſupra ex cap. cum aliquibus. in fin. de reſcrip. in 6.

Tertius eſt caſus, quando ſimpliciter perſonæ priuatæ cauſa ſingularis particularisque cõmittitur, hoc in
29 caſu dicitur ille effectus † delegatus. Ita Bart. & Bal. in locis præcitatis. Et idem Bar. in l. 1. in fin. C. vbi & apud quem in integ. reſt. pet. Dec. in l. more, nu. 35. & ibidem Purp. n. 48. Rui. in conſ. 62. num. 5. lib. 5. & idem ſcripſi lib. 1. de arbitr. iudicum q. 10. nu. 7. Quam quidem ſententiam probat Bar. ex c. cum aliquibus. de reſcri. in 6. Et quanquam Dec. in l. more. num. 36. ſcripſerit dictum c. cum aliquibus, non probare, attamen vere mihi viſus eſt errare Decius, cum is conſideret d. c. cum aliquibus in ſecunda ſui parte, hoc eſt in fi. Quæ ſane ſecũda pars non loquitur de eo, qui alias priuata perſona eſt, & qui careat auctoritate ordinaria conferendi, ſed de eo qui conferre poteſt, & cui ſi concedatur facultas conferendi, non obſtante ſtatuto eccleſiæ &c. dicitur ex ordinaria iuriſdictione conferre, non autem ex delegata. At Bart. non perpendit textum illũ in ea parte, ſed in prima ſui parte, ibi, ſi canonicorum receptio, &c. Quo ſane loci ex iuriſdictione delegata is dicitur conferre, qui alias conferre non poterat. Et delegata eſt, cum negotiũ particulare ſit. Præterea & ſecũdo ea ratione probatur hic caſus, quod ordinaria iuriſdictio eſt de cauſarũ vniuerſitate, vt mox dicemus. Et ſimile eſt de tutela, & tutore, qui pro re vna pupillo non datur, l. certarum. ff. de teſtam. tutel.

30 Declaratur hic caſus, vt non † procedat, cũ ipſe mandans & committẽs cauſam expreſſim diceret, quod in ſui locum, in omnibus ponit eum, cui mandat. Nam ex hoc cenſetur conceſſa ordinaria iuriſdictio. Ita Ang. in d. l. more, quem ibi ſecutus eſt Io. Bapt. a Sancto Seuerino, q. 15. num. 25. & idem ſenſit Inn. in c. ſuper quæſtio. n. 5. de off. dele. Diſſentit tamen Purp. in d. l. more. n. 55. verſ. tertio limitatur.

31 Quartus eſt caſus, cum a † principe ſimpliciter committitur atque mandatur priuatæ perſonæ, certũ genus cauſarum. Hoc in caſu iſte præſumitur effectus delegatus. Ita Bar. in d. l. l. more. num. 8. verſ. ſi vere hoc. ff. de iuriſd. omn. iud. & in l. 1. in fin. C. vbi & apud quem, & illum ſecuti ſunt Ioan. Bapt. a Sãcto Seuer. in d. l. more. n. 26. Dec. n. 35. Purp. n. 50. qui communem eſſe aſſerũt. Et idem docuit Hoſt. in ſumma tit. de officio ordinarii. num. 1. & adfertur pro hac ipſa traditione text. in c. ne aliqui. de hær. in 6. quo loci inquiſitor hæreticæ prauitatis delegatus appellatur ob id, quod certum genus cauſarum, nempe hæreticæ prauitatis, commiſſum fuit. Cæterum facile euitari poteſt tex. iſte, quandoquidem expreſſim ibi nõ dicitur illum eſſe effectum delegatum ob certum illud genus cauſarum, ſolum enim innuit tex. ille hunc eſſe delegatum. Qua ratione autem talis præſumatur colligi facilius poteſt ex c. ut officium, quod ſubſequitur, in quo quidem ſcriptum eſt inquiſitores auctoritate apoſtolica inquirere. Delegati ergo ii cenſentur ob vim illorum verborum, auctoritate apoſtolica, vt diximus ſupra.

Secundo motus eſt Bar. argumento ducto a poteſtate
32 tutoris ad iuriſdictionem, quod quidem argumenti † genus a iure receptum eſt, vt docuit Bar. in l. inter tuto-
33 res. ff. de adminiſtr. tuto. Atqui tutor † non datur certis rebus, ſed vniuerſitati. l. certarum. ff. de teſta. tutela. Ergo pari modo ordinaria iuriſdictio, ſi itaque non ordinaria, ſequitur eſſe delegatam. Hæc tamen argumentatio, qua vti voluit Bar. & clarius Purpur. in d. l. more. n. 50. mea quidem opinione non concludit. Nam quod
34 tutor dari certis rebus non poſſit, † ex eo fit, quod naturæ illius actus repugnet. Tutor enim datur perſonæ. §. 1. Inſt. de tutel. Perſona autem in vniuerſum ſua bona æque poſſidet. Et ideo datus tutor perſonæ, in neceſſariam conſequentiam omnibus rebus datus dicitur. Qđ ſi rebus prouidendum eſt, ſtatuit lex curatorem dari debere. Non ita eſt in iuriſdictione, quæ etiam ordinaria dari poteſt quoad certas cauſas. Tertio itaq. & melius
35 hac ratione caſus iſte probari videtur, ordinaria † iuriſdictio ſui natura non eſt reſtricta ad hoc, vel illud cauſarum genus, ſed in vniuerſum illa omnia reſpicit, vt diffiniendo declarat Bar. in l. more nu. 5. ff. de iuriſdict. omn. iud. cum ergo certum genus cauſarum committitur, illa natura iuriſdictionis ordinariæ immutatur, atq. alteratur. Non ergo ordinaria præſumitur, ſed potius delegata, quæ alio nomine extraordinaria appellatur.
36 Hinc infertur ſyndicatores † datos ad ſyndicandũ iudices & officiales obtinere iuriſdictionem delegatam, non autem ordinariam. Ita docuit Bart. in d. l. vlt. in fi. C. vbi & apud quem. Et illum ſecuti ſunt Iaſ. in d. l. more. n. 50. & ibid. Purpur. nu. 51. qui quidem Purp. ita diſtinguit. Aut ſyndicatores dati ſunt a ſtatuto, & tunc cẽſentur ordinarii, id quod ex dictis in præcedenti capite declarari poteſt. Aut dati ſunt a principe, quo de caſu nos nunc loquimur, & tunc eſt dubium, quia (vt inquit
37 Purpur.) dari vñr † ad cauſarum vniuerſitatem. Et ideo cenſeri debent ordinarii. Ergo pariter exiſtimo hos eſſe ordinarios. Nam eo ipſo quod ſyndicatores conſtituti ſunt, merum & mixtum imperium habent. Ita Bald. in l. obſeruare. §. proficiſci. quæſt. 4. ff. de off. proconſ. & leg. Præterea ſalarium habent de publico, ob id ſportulas non recipiunt. Ita Paris Puteus in trac. de ſyndicatu. Ian ſyndicatores.

Quintus eſt caſus, quando princeps priuatę perſonę
38 committit vniuerſitatem cauſarum. Nam tunc † præſumitur ille factus iudex ordinarius. Ita Bar. in d. l. more, nu. 8. in fin. & ibid. Dec. num. 37. Cur. Iun. n. 57. & Purp. nu. 57. verſ. ſecundum membrum, qui communem eſſe teſtantur. Et in hanc ſententiam adductus eſt Bar. ex l. 1. §. cum vrbem. ff. de offic. Præfecti vrbi, qui tamen vix probat, quia & ſi eo loci ſcriptum ſit. Præfecto vrbi cenſeri mandata, quæ intra vrbem committuntur, non tamen ex eo neceſſario iudicatur ordinarius, ſed ex eo q̃ ſolum more Romano ad magiſtratum aſſumebatur. Et propterea in l. 2. §. & hæc omnia. ff. de origine iuris. Præfectus iſte urbi hoc nomine magiſtrat⁹ appellatur. Nõ ergo hic verſamur in dubio, ſed in caſu claro, in quo conſtat Præfectum vrbi eſſe creatum magiſtratum atq. ita ordinarium eſſe. Non etiam probat hanc ſententiã tex. l. ult. C. vbi & apud quem, citatus a Bar. dum ait ille tex. in vltimis ſuis verbis illum, cui generaliter cauſæ demandatæ ſunt, poſſe cognoſcere de reſtitutione in integrum petita. Non inquam probat, cum non declaret ibi legiſlator ille, an is ordinarius ſit uel non. Quocirca melius hæc ſententia probari videtur ex ratione quod cum iuriſdictio ordinaria ſit ſui natura fauorabilis, delegata

Digitized by Google

legata vero odioſa, vt inquit gl. in c. 1. in verbo proceſſus. de reſcr. in 6. & diximus ſupra, ob id ordinaria, non autem delegata præſumitur. Exiſtimauit tamen Curt. Iun. in d. l. more. n. 58. de iuriſd. omn. iud. inſpiciendum potius eſſe, an in ea cauſarum vniuerſitate eſſe conſueuerit iuriſdictio ordinaria, vel delegata, vt ſecundum eius naturam præſumatur facta commiſſio.

Qua iuriſdictione vſus præſumitur is, qui ſecundum ordinariam, & ſecundum delegatam cognoſcere, et diffinire cauſam poteſt.

S V M M A R I V M.

1 *Iuriſdictionem tam ordinariam quam delegatam habens, ſi ex actis conſtet, qua voluerit vti index, vel ordinarius habebitur, vel delegatus.*

2 *Iuriſdictione ordinaria uſus eſſe præſumitur index, quãdo proceſſus & ſententia ſecundum eam ſuſtineri poteſt.*

3 *Index aſſumptus a partibus, in dubio præſumitur aſſumptus, ut ordinarius, non vt delegatus.*

4 *Delegatione facta a principe vel Pontifice, index tanquam delegatus proceſſiſſe præſumitur.*

5 *Delegatus principis eſt dignior ordinario.*

6 *Iuriſdictione delegata quando iudicem vſum fuiſſe præſumatur.*

7 *Viam & modum amplecti quilibet præſumitur illum, quo actus ſuus ualeat.*

PRAESVMPT. XVII.

CVm vtramque iuriſdictionem obtinet iudex, ſicuti certis caſibus obtinere poſſe, ſuperiore diſputatione demonſtrauimus, & ambigitur ſecundum quam de cauſa cognouiſſe, & ſententiam tuliſſe præſumatur, ita aliquot caſus diſtinguendi ſunt.

1 Primus eſt, quando ex actis ipſis conſtare põt † qua poteſtate & iuriſdictione vſus ſit. Hoc in caſu res clara eſt, ob id opus non eſt confugere ad coniecturas, quę in claris ceſſant, iuxta l. ille aut ille. §. cum in verbis. de leg. 3. Si ergo acta ſignificant hũc proceſſiſſe vt ordinariũ, talis erit iudicãdus, ſi vero vt delegatum, delegatus habendus erit. Ita in ſpecie docuit Abbas in c. cũ ex officii. n. 32. de præſcr. & ibid. Fel. col. 13. nu. 32. verſic. limi. primo, & c. qui ſcripſit ita poſſe intelligi reſponſum Feder. de Senis in conſ. 130. in fi. quod alioqui ab Abbate & aliis multis, vt infra dicemus, reiicitur. Et caſum hũc multis ſimilibus confirmauit Fel. Et eandem ſentẽtiam probauit etiam Pariſ. ibid. n. 37. in fin. Idem reſpondit Alex. conſ. 55. n. 8. lib. 5.

2 Secundus eſt caſus, quando † ex actis quidem non poteſt apparere, qua poteſtate vſus ſit, ſed tamen proceſſus, & ſententia ſuſtineri ita poteſt, ſecundum ordinariam iuriſdictionem, quemadmodum & ſecundum delegatam. Hoc in caſu præſumitur vſus iuriſdictione ordinaria. Ita ex ſententia Bald. in c. vlt. col. 1. de re iudic. tradit Fel. in d. c. cum ex officii. col. 2. verſic. ſi autem iudices, & ibid. apertius n. 33. verſic. ſi autem actus valeret. His addo Alex. in conſ. 55. nu. 5. & 6. libr. 5. dum re-

3 ſpondit, quod in dubio iudex aſſumptus † a partibus, pſumitur aſſumptus vt ordinarius, non autem vt delegatus. Non ergo etiam aliter quam vt ordinarius præſumitur procedere. Et ratio eſt, quia non extraordinario ſpecialique iure, ſed communi potius vſus præſumitur, l. quamquam. & in l. in teſtamento. la 2. ff. de teſta. milit. reſpondit Alex. conſ. 60. nu. 20. lib. 2. Et iuriſdictio ordinaria dicitur eſſe firmior & potentior ipſa delegata, vt ſcribunt omnes in rub. ff. de officio eius &c. Eſt ergo præſumendum hunc iudicem fuiſſe vſum iuriſdictione ordinaria, cum in dubio quis præſumitur velle actum ſuũ valere debere omni meliori modo. l. 3. ff. de mil. teſt. de qua re ſtatim dicemus.

Declaratur hic caſus, vt non procedat quando dele-

4 gatio † eſt facta a Principe, vt a Summo Pont. & aliis. Nam tunc præſumitur proceſſiſſe tanquam delegatus, Ita Ioan. Andr. in c. vltim. colum. 1. ver. item quando concurrunt. de re iud. quem ſequuti ſunt Fel. in d. cap. cum ex officii. col. 12. nu. 31. ver. bene facit. & ibidem Pariſ. n. 33. ver. quod intellige, qui recenſent alios plures, qui

5 Io. Andreæ ſecuti ſunt. Et ratio illa eſt, quia delegatus † principis eſt dignior ipſo ordinario, vt ſcribunt omnes in d. rub. de officio eius. Et ob id appellatio deuoluitur ad ipſum principem, declarat idem Fel. in d. ca. cum ex officii. nu. 24. & ibidem Pariſ. num. 26. Et certum eſt ea quæ digniora ſunt præferenda, l. 2. de albo ſcrib. prætulit ergo hic delegatus eam iuriſdictionem digniorem, ordinariæ minus dignę.

Tertius eſt caſus quando ex actis apparere non põt, qua poteſtate & iuriſdictione vſus ſit iudex, ſed ſecundum iuriſdictionem ordinariam proceſſus & ſentẽtia ſuſtineri non poſſunt, ſecundum delegatam vero poſ-

6 ſunt. Hoc in caſu † recepta magis opinio eſt, hunc iudicẽ præſumi vſum iuriſdictione delegata. Ita ſane Butr. in d. c. cum ex officii. nu. 28. de præſcr. & ibidem Abb. n. 31. Felin. num. 1. & Pariſ. num. 33. eandem probat. Ea eſt

7 ratio, quia quilibet præſumitur amplecti eam viam † & modum quibus actus ipſe ſuus valeat. l. 3. ff. de teſtam. milit. & l. quoties. ff. de rebus dubiis, & aliis multis, quæ commemorabimus infra libr. 6. præſumpt. 8. confirmari poſſet. Et egregiæ ſunt illæ traditiones, quas ad rem hanc congerunt Felin. præcitato in loco nume. 31. verſic. dixit etiam Ludouic. & Alcia. de præſumpt. regula 3. præſumptio. 35. nume. 3. & 4. & 5. Et nos alia his ſimilia adferemus infra hoc libro præſumpt. 38. vbi diſſeremus quando præſumatur pro ſentẽtia iudicis ordinarii. Nec hic repugnat auctoritas Federici de Senis in d. conſ. 110. in fine qui contrarium uiſus eſt reſpondere. Nam aut Federicus intelligendus eſt, quando ex actis ipſis conſtabat iudicem illum tanquam ordinarium proceſſiſſe in cauſa, ut ſupra in primo caſu diximus. Et illũ pariter ita intellexit Alex. in d. conſ. 55. n. 6. libr. 5. Aut male is Federicus reſpondit, ſicuti eum reprehendunt Butr. & Abbas.

Iuriſdictionem vni vel duobus conceſſam aliquando cumulatiue, aliquando priuatiue conceſſam præſumi diſtinctione multorum caſuum dilucide explicatur.

S V M M A R I V M.

1 *Iuriſdictionem ordinariam concedẽs princeps magiſtratui, reſpectu ſui præſumitur cumulatiue concedere.*

2 *Concedentis auctoritas in iuriſdictionis conceſſione ſemper præſumitur præſeruata illæſa.*

3 *Sermo generalis non comprehendit perſonam loquentis.*

Idque maxime in principe, n. 4.

5 *Iuriſdictio annexa feudo, ſi vaſallo fuerit a principe conceſſa priuatiue intelligitur.*

6 *Dominio & iure vtili translato, priuatiue dicitur translata iuriſdictio.*

7 *Iuriſdictionem in homines vaſalli ſui princeps exercere non poteſt.*

8 *Iuriſdictio vniuerſalis eodem tempore duobus & pluribus conceſſa a lege, vel principe, cumulatiue intelligitur.*

9 *Vicario vel aſſeſſori conceſſa iuriſdictio, cumulatiue accipitur.*

10 *Iuriſdictio ſpãlis conceſſa magiſtratui, tanquam ſuperiori iudici vniuerſali priuatiue conceſſa præſumitur.*

11 *Iudici nouo tributa iuriſdictio aliquo in loco, ordinario magiſtratu ibidem ius dicente, priuatiue facta intelligitur.*
12 *Iuriſdictio diſcretiue conceſſa nouo magiſtratui, priuatiue facta præſumitur.*
13 *Iuriſdictio conceſſa taxatiue circa aliquod genus cauſarum, priuatiue intelligitur. Fallit id in iuriſdictione competente ex conſuetudine. num. 15.*
14 *Taxatiua habet vim excluſionis.*
15 *Conceſſio iuriſdictionis facta nouo iudici, reſpectu iudicis inferioris priuatiue præſumitur.*
16 *Diſpoſitio legis ſpecialis generali non derogat, niſi incompatibiles ſint.*
17 *Iuriſdictio conceſſa alteri fauore perſonarum, priuatiue conceſſa præſumitur.*
Idque procedit multo magis accedente fauore perſonæ, cui conceditur, num. 18.
19 *Priuilegia duo vbi concurrunt, illud magis ſpeciale dicitur, quod perſonæ conceditur.*
20 *Iuriſdictio conceſſa alicui priuatiue non præſumitur, ſi lex vel ſtatutum id declaret.*
21 *Iuriſdictio conceſſa odio certarum perſonarum, cumulatiue facta præſumitur.*
22 *Iuriſdictio conceſſa prælatis regularibus in ſuos monachos, priuatiue ad Epiſcopum præſumitur.*
23 *Iuriſdictio conceſſa priuilegio alicuius perſonæ intelligitur priuatiue.*
24 *Iuriſdictio præſcriptione acquiſita, priuatiue cenſetur acquiſita.*
25 *Iuriſdictio conceſſa duobus ordinarijs cum clauſula, ambobus vel alteri eorum, cumulatiue intelligitur.*
26 *Iuriſdictionem ordinariam conceſſam alteri, quando non apparet, an odio vel fauore perſonarum facta ſit, cumulatiuam præſumimus.*
27 *Præfecto vrbis totius ciuitatis generalis iuriſdictio erat conceſſa.*
28 *Proconſulis quanta apud Romanos poteſtas.*
29 *Diſpoſitio hominis ſpecialis derogat generali, ſecus in legali diſpoſitione.*
30 *Regulam, Generi per ſpeciem derogatur, locum habere in iuriſdictionalibus fauore publico.*
31 *Iuriſdictio primum conceſſa vni delegato, poſtmodum alteri ab eodem principe, priuatiue accipitur.*
32 *Argumentum a mandato procuratoris, ad mandatum iuriſdictionis valet.*
33 *Expeditio cauſæ vel vnius articuli, mandata vni ex delegatis, priuatiue intelligitur.*
34 *Iuriſdictione mandata duobus ſimpliciter, cumulatiue, non tamẽ inſolidum mandata præſumitur.*
35 *Iuriſdictio mandata duobus adiecta clauſula, vel alteri veſtrũ, cenſetur cumulatiue mandata & inſolidum.*
36 *Iuriſdictionis priuatiue vel cumulatiue conceſſæ, quis ſit effectus.*
37 *Præuentioni quando ſit locus.*
38 *Iuriſdictione cumulatiue pluribus & vniuerſis, ſicq. ſimul conceſſa, alter ſine alio non cognoſcit.*

PRAESVMPT. XVIII.

Diſputatio eſt egregia, ſed perplexa admodum, quã do iuriſdictio cumulatiue vel priuatiue præſumatur tributa & cõceſſa. Exiſtimo facilioris explanationis gratia, diſtingui atq. conſtitui poſſe duo diſputationis capita. Quorum primũ eſt de iuriſdictione ordinaria, ſecundum eſt de delegata iuriſdictione.

Primus eſt caſus, quando princeps concedit iuriſdictionem magiſtratui, & dubitat an reſpectu perſonæ ipſiuſmet principis concedentis præſumatur cõceſſa cumulatiue, vel priuatiue. Hoc caſu dicendũ eſt, præſumi
1 † conceſſam cumulatiue. Ita Bald. in conſ. 326. Rex Romanorum. in fi. lib. 1. Cum dixit, quod ſi Papa committit iuriſdictionem alicui, nihilominus retinet ſibi eandẽ & maiorem. Idem tenet ipſe Bal. in c. 1. in prin. nu. 2. de his qui feudum dare poſſ. Et idẽ Bal. in l. qui ſe patris. n. 10. ad fi. ver. item in conceſſis. C. vnd. liberi. ſcripſit, quod in conceſſionibus iuriſdictionum ſemper auctori-
2 tas † concedentis cenſetur præſeruata illæſa, & quod in eo reſider ſuprema poteſtas, & manifeſte Gram. in deciſ. 30. nu. 3. & nu. 11. & poſt deciſ. in conſ. 2. Idem in cõſil. crim. in conſ. 6. & in voto 28. n. 3. idem ego ipſe ſcripſi in lib. 1. de arbitrar. iud. q. 40. num. 1. & 2. Et ii quidem adducti ſunt text. capit. dudum. de præbend. in 6.
3 Extat & ratio, quod in † ſermone generali, non comprehenditur perſona loquentis, l. inquiſitio, C. de ſolut. & dicemus infra lib. 3. præſumpt. 4. Et hoc maxime pro-
4 cedit in perſona † principis, quę dicitur excepta, ne ſibi legem imponere videatur, cap. 1. in fi. de prohib. feud. alien. per Feder.

Declaratur hic caſus, vt locum non habeat, quando
5 princeps conceſſit iuriſdictionem, quæ annexa † eſt feudo conceſſo vaſallo. Nam tunc vaſallus dr̃ obtinere iuriſdictionem priuatiue ad dominum concedentem. Ita Bald. in l. 1. q. 43. ff. de rerum diuiſ. Martinus Landen. in tract. de princ. in 1. part. q. 138. incipit, Dux Mediolani. Abb. in c. cæterum, col. 2. ver. fateor tamẽ, de iud. & ibidem Felin. n. 12. & in c. paſtoralis, num. 5. ff. de off. ord. Curt. ſen. in conſ. 74. ſuper memorata, in quinto dubio. Curtius iun. in conſ. 2. num. 1. Brunus in conſ. 47. nu. 7. Gramm. in deciſ. 30. num. 11. Socin. iun. in conſ. 126. nu. 4. lib. 3. Berous in conſ. 74. nu. 8. & 11. lib. 1. Et cũ Beroo & Socino de eadem facti ſpecie idem reſpondit Craue. in conſ. 411. num. 36. qui nu. 29. verſ. quarto nõ poteſt,
6 ſcripſit, quod vbi transfertur dominium † & ius vtile, dr̃ priuatiue tranſlata iuriſdictio, quia apud duos inſolidum eſſe non poteſt. Quapropter concludunt prædicti Doctores, principem non poſſe exercere iuriſdictionem
7 † in homines ſui vaſalli. Eandem ſententiam copioſe comprobauit Rolan. in conſ. 48. num. 22. lib. 2. & in conſil. 21. nu. 10. & 12. lib. 4. & Doctiſſimus Teſſaurus in deciſionibus Pedemontanis, in deciſ. 132. Cæterũ declaratio hæc intelligitur quo ad iuriſdictionem iudicis ordinarii, ſecus ſi ipſemet Princeps vellet cognoſcere de cauſis hominum ipſius ſui vaſalli, quia id facere põt, cũ iure & ratione ſuperioritatis ſibi reſeruatæ cõcurrat cũ ipſo uaſallo, cui hoc caſu dr̃ cumulatiue conceſſiſſe iuriſdictionẽ. Ita declarat poſt alios Gramma. in uoto 28. num. 6. & in conſ. 6. in fine, in criminalibus, & Natta in conſ. 487. num. 34. & in conſil. 580. num. 4. uerſ. nam prædictis. Rol. in conſ. 1. num. 134. lib. 2. qui multis comprobat, & Io. Petrus Surdus in conſ. 152. num. 17. lib. 2. & his accedit Afflictus in c. 1. §. ſi quis alicui, nu. 8. uerſic. ex quibus, de pace tenend. Cum dixit, Principem nõ poſſe cognoſcere de cauſis hominum ſui vaſalli, qñ ipſe uaſallus cœpit cognoſcere, atq. ita qñ præuenit principem, princeps ergo non præuentus cognoſcere poteſt. Præterea Bal. in d. l. 1. q. 43. ff. de rerum diuiſ. Et Doctores qui eum ſecuti ſunt, loquũtur de primis cauſis, hoc eſt, de primis inſtantiis, ut declarat poſt multos Rolan. in conſ. 78. num. 3. lib. 2. & demum Baldi traditio ſolum procedit circa ea, quæ uaſallus ipſe inueſtitus pro iuriſdictione ſibi conceſſa facere poteſt, ſecus ſi non põt. Ita Baldum declarat Natta in conſ. 580. n. 4. lib. 4.

Secundus eſt caſus, quando uel princeps uel lex eodem tp̃e contulit iuriſdictionem uniuerſalem duobus magiſtratibus & iudicibus, ſicuti ſtatutum Papię 45. in ciuilibus, ſub rubr. de officio poteſtatis Bailio Vicarii, & c. tribuit iuriſdictionem prætori, & aliis iudicib. Hoc
8 † caſu præſumitur conceſſio vtrique facta cumulatiue, non aũt priuatiue, atque ita locus erit præuentioni. Ita tradunt Bal. in l. unica, §. ubi aũt, n. 6. uerſ. primo caſu, C. de cad. tollen. Bar. Alex. & Imola in le. ſi uni, ff. de re iud. &

Digitized by Google

iud.& ibidem Iaſ.col.3.verſic.ſecunda concluſio, ff. de re iud. Bero.in conſ.22.num.42.lib.1. & manifeſtius explicat Vantius in tract.de nullitate,in tit.de nullit.ſent. ex defectu iuriſdictio.ordin.num.175.num.177. Et prædicti quidem ſcribunt,quod aliquando his iudicib. cōceſſa eſt iuriſdictio inſolidum,& tunc locus eſt præuentioni, atque ita vnus ſine altero procedere poterit, & hoc caſu loquitur prædictum ſtatutum Papiæ, aliquando vero intelligitur conceſſa cumulatiue ſimul, & tunc omnes ſimul,non autē ſinguli procedere debent. Et hic caſus procedit etiam in delegatis ad vniuerſitatē cauſarū. Nam illi ordinariis æquiparantur.Ita in his terminis ſcripſit Vant.præcitato in loco,n.178.

Tertius eſt caſus, creato conſtitutoque magiſtratui, iudicique ordinario,datur a lege, vel a principe Vicarius, vel aſſeſſor, qui certis de cauſis cognoſcere & iudicare poſſit.Hoc ēt caſu iuriſdictio † conceſſa vicario, vel
9 aſſeſſori præſumitur cumulatiue, non autem priuatiue ad magiſtratum conceſſa.Ita in ſpecie de vicario ſcripſit Baldus in l.ſi quando,in princ.num.4.ff. de off. proconſul & legati,& de aſſeſſore idem ſcripſit ipſe Bal. in l.1.col.1.verſ.extra quæritur,ff. de off. conſ. Et Baldum ſecutus eſt Felin.in c.paſtoralis,col.1. verſ. ſimiliter dixit Bald.de officio ordina.Idem reſpondit Pariſ.in cōſil.9.num.11.lib.4. Ea eſt huius ſententiæ ratio, quia Vicarius & aſſeſſor videntur dati,vt opem ferant, & adiumento ſint,ſuis ipſis principalibus magiſtratibus quorum nomine iuriſdictionem exercere videntur.Non ergo eos iuriſdictione priuare dicuntur.

Quartus eſt caſus,quando ſpecialis iuriſdictio cōceditur magiſtratui,tanquā ſuperiori iudicis vniuerſalis, vt puta qñ princeps,vel lex,creat, & facit aliquē iudicē,qui cognoſcat de cauſis nullitatū, & cauſis appellationum a ſententiis latis ab ipſis iudicibus vniuerſalib. Hoc caſu huic iudici nullitatum,& appellationum præ
10 ſumitur conceſſa iuriſdictio † priuatiue ad iudices oēs ordinarios.Ita Bal.in l.1.q.1.ff.de off.conſul. Ang.in cōſil.375.Praten.ſ.n.3.verſic.idem dico,& col.vlt.verſ.fallit,ſi vni. Aret.in l.quod in rerum,col.2.ad fin.de leg.1. idem ſenſit Aretinum ſecutus Ruin.in conſ.5.col.4.lib.5.qui reſpondit,quod quando datus eſt iudex adiūctus ordinario,cenſetur priuatiue datus,vt.ſ. non poſſit is ordinarius ſine ipſo adiuncto in cauſa procedere. Ratio eſt,quia a ſententia primi,appellatur iſte ſecundus, ergo ille primus caret iuriſdictione, alioqui ad eundē poſſet deuolui appellatio. Et in adiuncto,alia etiam militat ratio,nempe ſuſpicionis ordinarii.

Quintus eſt caſus,quando exiſtente magiſtratu ordinario, qui non ſolum iuriſdictionem exercet in ciuitate,ſed ēt in oppidis,& caſtris ciuitati ſubiectis, datur alter iudex,qui aliquo in oppido & caſtro ius dicat. Hoc
11 caſu cenſetur huic nouo † iudici collata iuriſdictio priuatiue,atq. ita cēſetur adempta ab illo ordinario generali.Ita reſpondit Rom.in conſil.393.n.10. verſ. nihilominus in propoſito,quem ſecutus eſt Crau. in cōſ. 411. n.28.verſ.3.ceſſat.Idem ſenſit Ang.in conſ.375. Pratenſis.in fine. Et ii quidem moti ſunt tex.§. & iudicare, in auth. de defenſ. ciuit. Eſt & ratio quod ſancitū ita fuit, ne pp huiuſmodi ciuiles pecuniariaſq. cās, litigātes de caſtro & oppido,ad ciuitatem cogantur accedere.

12 Sextus eſt caſus,quando iuriſdictio diſcretiue † conceditur nouo magiſtratui,vt ſi cauetur ſtatuto ꝙ omnia inſtra contractuū inſinuentur,& creetur iudex, qui de cauſis inſinuationū cognoſcat & iudicet. Hoc caſu dicit huic iudici conceſſa iuriſdictio priuatiue,atq.ita nullus alius de cauſis illis inſinuationum cognoſcere & iudicare poterit.Ita docuit Bal.in l.vnica,§.vbi aūt,n.6. verſ. ſecundo caſu,C.de cad.tollen.in auth.habita,n.32. verſic.ſuper hoc,C.ne filius pro patre.Idē ſenſit ipſe Bald. in l.nec quidquā,in prin.ff.de offi.proconſ.& leg.in prima lectura,cū dixit, quod legatus de latere non poteſt ſe intromittere in off.Collectoris Cameræ Apoſtolicæ, ſic & Fran.Bal.inter conſil.ipſius Bal.in conſ. 253. Viſis oībus prædictis.col.2. verſ.quia aut.& col.vlt.lib. 5. Idē apertius ſcripſit Ang.in l.cum prætor,in prin.ff.de iud. & in l.ſi vacantia,col.11.C.de bon.va.lib.10. Ita quoq. Imola in l.Titiæ textores,in prin.num.4.de legat.1.docuit,quod ſi ſtatutum tribuit iuriſdictionem prætori in cauſis pupillorū,& Capitaneo dedit poteſtatem cognoſcendi de cauſis a decem libris infra,non poterit Capitaneus cognoſcere de cauſis pupillorum a decem libr. infra. Cum(ait Imola)ſtatutum diſtinguere voluerit iuriſdictionem circa cās ſeparatas. Hæc tamen traditio Imolæ procedit fauore perſonarum, vt dicemus in ſubſequenti nono caſu. Et idem docuit Alex.in d. l. Titiæ. n.5.vbi nu.7.ait, ſtatutum voluiſſe hoc caſu diuidere & diſtinguere cauſas,idem in conſ.65.n.9.lib. 7. idem affirmarunt Roma.in l.1.§.1. de operis noui nunc. Aret. in l.quod in rerum,§.ſi quis poſt,col. vlt. verſ. ſecundo limit.& in conſ.101.Felin.in c.paſtoralis,col.2. verſic. limita ſecundo,de off.ordin.Crauet.in conſ.411. n. 28. verſ.ſecundo dici non poteſt. Et ii quidem moti ſunt ex l.ſolemus,§.latrunculator,ff. de iud.

13 Septimus eſt caſus,quādo taxatiue † vni magiſtratui conceſſa eſt iuriſdictio, circa aliquod genus cauſarum. Hoc etiam caſu priuatiue collata præſumitur iuriſdict. Ita Ang.in l.1.C.vbi & apud quem in integ.reſt. petenſit,vbi ſcripſit,quod ſi ſtatutum dicit,quod ſolus Capitaneus cognoſcat de adulterio, aliis cenſetur adempta iuriſdictio.Idem ſenſit Bar.quem infra referam,& ſecutus eſt Barbat.in conſ.59.col.3.lib.5. Et apertius Felin. in c.paſtoralis,col.2.verſ.limita tertio,ff.de off. ord.qui refert Ioan.de Anan.reſpondiſſe pro Ferrariēſis Eccleſiæ capitulo,cui Pontifex conceſſerat, vt ipſum ſolū, & non alii exercere poſſent iuriſdictionem in certis capellis,reſpondit inquam Anania, Epūm iudicem generalem ordinarium non potuiſſe ſe intromittere in cauſis illarum capellarum quarum iuriſdictio collata fuerat capitulo priuatiue ad Epm. Eandem probarunt Bero. in conſil.22.num.28.lib.1.Ripa in tract.de peſte, in tit. de præſeruatiuis remediis contra peſtem,n.62.Crauet. de antiq.temp.in 4.parte num.124.& Decia.conſ. 118. num.23.lib.3.Ioan.Gutierez in lib.3.practicarum quæſtionum cap.24.num.7.& alios retuli in lib.1.de arbitr. iudicum quæſt.40.num.7.& 8. Et horum ſententia probatur ſatis manifeſte in dic.cap.paſtoralis, de offic. ordin.& in c.venerabili,de ſent.excom. in 6. & confert l. vlt.C.vbi cauſæ fiſcal.iuxta expoſitionem, quam referā infra in vltimo caſu huius capitis. Et accedit ratio, qđ
14 taxatiua habet † vim excluſionis,l.ob ęs,vbi gl.& Doc. C.de prædiis minor. His conſtat hanc eſſe veram & receptam opinionem,& ſi ab ea diſſentiat Dec.in conſ.3. n. 3.verſ.ſecundo hoc,poſt Franciſc.Bald.inter conſ.Baldi in conſ.253.uiſis omnibus,col. 2. verſ. ſed prædictis obſtare,lib.5.

Declaratur hic caſus,vt locum non habeat, qñ iuriſdictio competit ex conſuetudine. Nā tunc illa non dr̄ ſublata per conceſſionē taxatiue alteri iudici factā. Ita docuit Bar.in l.viros,n.1.C.de diuerſis offic.li.12. cum dixit,quod ſi extat conſuetudo, quod Rector Gymnaſii cognoſcat de cauſis ſcholarium, & deinde ſtatuto caueatur,quod ſcholares conueniri poſſint ſub Epo tm̄, non erit derogatū iuriſdictioni Rectoris. Et Bar.ſecuti ſunt Iaſ.in l.2.in prin.n.11.ff.de vul.& pup.ſubſt. Dec. in conſ.3.n.3.Ripa vbi ſup.& Crau.in tract. de antiq. tēpor.in 1.par.n.41.& in 4.par.prin.n.119. Et ii quidem moti ſunt text.c.1.de conſtit.n.6.& reg.l.eius milites,§. militia miſſus,ff. de milit. teſtam.

Octauus eſt caſus qñ electus creatuſue iudex eſt inferior, qui ſuppoſitus minori ius dicit duobus oppidis

Digitized by Google

& caſtris, deinde princeps in vno ex illis oppidis vel ca
ſtris aliũ iudicem conſtituit. Hoc caſu conceſſio facta
15 ſecundo, † dr̃ facta priuatiue ad primum. Exemplũ eſt
in caſu egregio, de quo reſpondit Roma. in conſil. 393.
nu. 11. Caſtrum Compagnatici erat ſubiectum ciuitati
Senarum, quæ prætorem in illo ad ius dicendũ mittere
conſueuerat. Et qui quidem prętor iuriſdictionem exer
cebat ẽt in hoĩes Caſtri Battignani. Cõuentũ deĩde fuit
inter ipſam ciuitatem Senarum, & caſtrũ Battignani, ꝙ
eo mitteretur ſpãlis Vicarius, qui de cauſis Battignano
rum cognoſceret & iudicaret. Dubitatum fuit, an a præ
tore Cõpagnatici adempta fuerit iuriſdictio Battigna-
norum, vel potius poſſet ipſe ẽt ius dicere in ipſos Bat-
tignanos, atq. ita an Vicario collata eſſet iuriſdictio cu-
mulatiue vel priuatiue? reſpondit Roma. priuatiue col-
latam fuiſſe. Ea rõne vſus eſt Roma. in d. num. 11. quia
concedendo ſpãlem iuriſdictionem, cenſetur derogatũ
generali competẽti alteri, arg. l. quod in rerum. §. ſi quis
poſt, de legat. 1. & l. quęſitũ, §. vlt. ff. de fundo inſtructo,
inſtrumẽtoq. leg. Nec obſtat (inquit Rom. n. 14. ver. nec
dicetur tali caſu) quod videatur ſublata iuriſdictio præ
toris Compagnatici, quia iuriſdictio non erat propria
dic. prætoris, ex quo ſubiiciebatur ciuitati Senarum. Et
propterea eius iuriſdictio dici non poteſt lęſa. Ita (ait
Rom.) probat l. tã collatores, C. de re milit. lib. 10. & ibi
notat Bar. in fi. & dicit eſſe ſingularem idẽ Rom. in ſin-
gu. 21. Romanum ſecuti ſunt Martinus Laudenſ. in tra
cta. de confęderationib. principum, q. 17. Caccialup. in
l. oẽs populi, num. 182. verſ. nono quæritur, ff. de iuſt. &
iure, Io. Baptiſta Ferret. in conſ. 141. num. 15. Brunus in
conſ. 47. num. 10. verſ. poſtremo, & Gramma. in deciſio.
30. n. 8. Cæterum Felinus in c. paſtoralis, col. 1. verſ. limi
ta primo, de off. ord. dubitat, & reſpondet illi l. tam col
latores. Et rectius quidẽ q̃ Felin. qui Romani reſponſũ
non ſatis recte intellexit, dubitari põt, quod iura quæ ꝓ
ſua illa opinione conſiderauit Rom. in dicto conſ. 393.
num. 11. procedunt in vltimis diſpoſitionibus, non autẽ
16 in diſpoſitione legis, in quibus † ſpecialis non derogat
generali, niſi incompatibiles ſint, ſicuti explicat Aretin.
in d. l. quod in rerum, §. ſi quis poſt, col. 2. verſic. ſed his
rõnib. Et præterea dubitare poterat Rom. quia text. ille
l. tam collatores, in fin. & ibidem Bar. loquitur reſpectu
perſonæ illius, cui collata eſt iuriſdictio, vt. ſ. ſi aliquid
ipſe egerit, conueniri poſſit ſub maiori illo magiſtratu,
a cuius iuriſdictione hic nouus iudex non dicitur exem
ptus. In iudiciis tamen difficile admodum eſſet recede-
re a Roman. & ſequacium opin.

Nonus eſt caſus, quando iuriſdictio competens ordi
nario magiſtratui, conceditur alteri iudici, & fauore ꝑ-
17 ſonarum in † quibus illa exercenda eſt, ſicuti ſi fauore
monachorũ datus eſt ſpecialis uiſitator. Etenim pręſu-
mitur datus priuatiue ad iuriſdictionẽ Epiſcopi. Ita ex
ſententia Iacob. de Are. in l. quod in rerũ, §. ſi quis poſt,
de leg. 1. ſcripſerunt Bald. in l. vnica, §. vbi autem, nu. 7.
C. de cad. toll. Ang. in l. teſtamenta, col. 1. verſic. aut non
conſtat. C. de teſtam. Caſtr. in l. ſi quis cum procurator,
§. Iulianus, n. 2. ff. de procur. Aret. in d. §. ſi quis, col. 3. in
princ. & in conſ. 102. n. 1. ver. aliquando iuriſd. Alex. in
l. Gallus, §. ille caſus, n. 10. ff. de li. & poſth. Ruin. cõl. 7.
nu. 6. lib. 4. Corn. in conſil. 30. num. 4. & 5. lib. 2. Afflict.
in deciſ. 41. & Crau. in Tract. de antiq. tempor. in quar-
ta parte princip. num. 124. & in conſ. 411. num. 34. ver-
ſicul. ſeptimo iura. qui ſcribit hoc multo magis proce-
28 dere, quando etiam † concurrit fauor perſonæ, cui con
ceditur iuriſdictio. Et in hanc ſententiam adducitur l.
vlt. Cod. de iuriſdict. omn. iudic. & l. vlt. Cod. de appar.
mag. milit. lib. 12. Et idem probat text. l. vlt. Co. vbi cau-
ſa fiſca. iuxta ſenſum, quem explicabimus infra in vlti-
mo caſu huius capitis, eandem opinionem probauit Io
annes Gutierez Hiſpanus in libr. 3. practicarum quæ-
ſtionum, cap. 24. num. 16. verſic. tertio, quia. Verũ a præ
dicta opinione poſt Anch. in cap. tibi qui, de reſcrip. in
6. & Bal. in l. 1. quæſt. 1. ff. de off. conſul. & in authen. ha-
bita. col. 5. C. ne filius pro patre, diſſentit Iaſon in dic. §.
ſi quis poſt, num. 6. verſic. breuiter. Et inter alia multum
vrgere videtur quod ſcripſit Bart. in l. in ſacris, num. 2.
C. de prox. ſacr. ſcrin. lib. 12. cum dixit, quod ſi cauetur
ſtatuto, quod Hoſpitale Miſericordiæ non poſſit age-
re, nec conueniri, niſi ſub iudice portæ ſancti Petri.
Et ſi alio ſtatuto cauetur, quod iudex portæ Eburneæ
ſolum habeat cognitionem a decem libris infra. Inquit
Bart. quod Hoſpitale poterit agere & conueniri coram
iudice portæ Eburneæ, in cauſis a decem libris infra.
Et illud ſtatutum, quod Hoſpitale debeat agere, & con-
ueniri coram iudice S. Petri, intelligitur in aliis cauſis,
quarum cognitio non eſt ſpecialiter commiſſa aliis iu-
dicibus. Et Bar. ſecuti ſunt Franc. Baldi inter conſilia
Baldi in conſ. 253. Viſis omnibus, in fi. li. 5. Alex. in con-
ſil. 65. nu. 9. lib. 7. Dec. in conſ. 3. num. 3. Gram. in conſil.
2. nu. 8. poſt deciſiones. Reſponderi tñ facile põt, illud
priuilegium conceſſum Hoſpitali, eſſe magis ſpãle illo
conceſſo pro cauſis a decem libris infra. Nã quãdo duo
19 priuilegia † concurrunt, illud dicitur eſſe magis ſpãle,
quod conceditur perſonæ, ſicuti in his terminis docuit
Bald. in l. 1. quæſt. 3. ff. de offic. conſul. in l. Gallus, §. ille
caſus, col. vlt. ff. de lib. & poſthum. Idem ſcripſit Dec. in
l. toto, num. 3. de reg. iur. & in cap. in præſentia, nu. 51.
de probatio. Et in ſpecie huius noſtri caſus idem affir-
marunt Bal. in l. vnica, §. vbi autem, num. 7. Co. de cad.
tollen. & Alexand. in dic. §. ille caſus, num. 10. & in d. l.
Titiæ textores, de leg. 1. Retinenda eſt ergo prima opi-
20 nio, quæ quidem locum non habet, quando † lex vel ſta
tutum ulterius progreditur declarando, quod non ſit
derogatum iuriſdictioni iudicis ordinarii, ſicuti loqui-
tur ſtatutum Papiæ de regimine poteſtatis, ſtat. 58. ſub
rubr. de officio conſulum mercatorum, & c. quod decla-
rat iuriſdictionem datam conſulibus mercatorum, in
eorum cauſis non derogare iuriſdictioni Prætoris.

21 Decimus eſt caſus, econtra quando odio † certarũ ꝑ
ſonarum conceditur iuriſdictio alteri iudici. Hoc caſu
cumulatiue conceſſa dicitur. Ita Ange. in l. ſi teſtamen-
ta, colu. 1. verſic. ſi vero eſt iuriſdictio. C. de teſtam. l. ſi
vacantia, Cod. de bonis vaca. libr. 10. Aretin. in dict. l.
quod in rerum, §. ſi quis poſt, colum. 2. in fin. de leg. 1.
vbi etiam Iaſ. numero 10. & Ioan. Petrus Surdus in con
ſil. 56. numero 30. Sic intelligentes cap. per hoc, de hæ-
ret. in 6. Idem probat tex. §. 1. verſic. oportet, in auth. vt
defuncti ſeu funera eorum, iuxta ſenſum quem explica-
bimus infra in vlt. caſu.

Vndecimus eſt caſus, quando conceſſa eſt iuriſdictio
22 † prælatis regularibus in ſuos, vel monachos, vel fra-
tres. Hoc ſane caſu præſumitur conceſſa priuatiue ad
Epiſcopum. Ita Abb. in cap. paſtoralis, & ibidem Felin.
num. 4. verſic. limita ſeptimo, de offic. ordinar. & idem
Abb. in cap. cæterum, colum. 2. verſic. fateor tamen, de
iud. Et his declarauit Rota Romana referente Puteo in
deciſ. 239. lib. 3. Sacrum Concilium Tridentinum, ſeſſ.
ſexta, cap. 3. in decreto de Reformatione, tribuens Præ
latis iuriſdictionem corrigendi exceſſus ſubditorum,
intelligi, conceſſiſſe pręlatis regularium iuriſdictionem
priuatiue ad ordinarium. Id quod mihi aperte videtur
deciſũ ab eodem Conc. ſeſ. 25. tit. de regular. c. 14.

23 Duodec. eſt caſus, † qñ priuilegio ꝑſonæ eius cui fa-
cta eſt cõceſſio, fuit cõceſsa iuriſdictio. Hoc ſane caſu in
telligitur priuatiue cõceſsa. Ita rñdit Ang. in conſ. 375.
col. 2. verſ. idẽ dico, ſi in modũ, & col. vlt. uerſic. quarto
fallit, idem ſcripſerunt Fel. in c. irrefragabili, col. 1. uerſ.
declara ꝑdicta, de off. ord. Grã. in deciſ. 30. n. 12. Crau. in
conſ. 411. n. 31. & n. 33. in fin. qui dixit, idẽ eſſe, qñ con-
tractu cõceſsa fuit iuriſdictio. Et ii quidẽ moti sũt text.
c. irre-

Digitized by Google

c.irrefragabili,de off.ord.& c.vt debitus, de appe.
Decimus tertius eſt caſus,qñ præſcriptione acquiſi-
24 ta† fuit iuriſdictio.Hoc caſu cenſetur acquiſita priuatiue.
Ita Fel.in c.paſtoralis,num.5.verſ.limita octauo. de
off.ord.poſt Abbatem ibi,& in c.auditis,col.3.de præſ.
Butrium & Imol.in c.conquerente,col.pen.de off.ord.
Et accedunt Baldus in conſil.201.caſus talis eſt, Reuer.
pater.lib.2.Cald.in conſil.6.in tit.de ſent.excomm.Ioa.
Baptiſta Ferretus in conſil. 142. num. 13. Et ſubiungit
Felin.caſum hunc ſine controuerſia procedere, quãdo
primus ille iudex,contra quem ſcriptum fuit, prohibi-
tus fuiſſet ab hoc præſcribente, & prohibitioni acquie-
uiſſet,etiamſi prohibitio facta fuiſſet(ait Felinus) pro
bono pacis.

Decimuſquartus caſus eſt,qñ ſtatuto,vel conſuetudi
ne cõceſſa eſt duob.ordinariis iuriſdictio,adiecta clau-
ſula,ambobus,vel alteri eorũ.Hoc ſane caſu iuriſdictio
25 † cenſetur conceſſa cumulatiue,& in ſolidũ. Ita egregie
reſpondit Ber.in conſ.22.col.pen.in fi.lib.1.

Decimusquintus & vltimus eſt caſus,quando ſumus
in dubio,vt quia non apparet,vel fauore, vel odio per-
ſonarũ fuiſſe alteri iudici conceſſam ordinariã iuriſdi-
ctionẽ,ſed ſolũ apparet quod in vna ſpecie cãrũ fauo-
re publico cõceſſa fuit iuriſdictio, quæ ordinario cõpe-
26 tebat.Hoc in caſu dubio † præſumitur cõceſſio cumula-
tiue,non aũt priuatiue facta.Ita Bar.in l.1.C.de off.pſ.
vrbis,cũ dixit, ꝙ licet in ciuitate creatur nouus officia
lis ſpãlis ſup dãnis datis,vel ſuper abundantia, non tñ
ꝓpter hoc tollitur iuriſdictio Prætoris, qui vniuerſalẽ hẽt
iuriſdictionem.Et Bar.ſecuti ſunt Ang.in l.teſtamenta.
ad fin.verſ.idẽ eſt ſi dubitatur,C.de teſtam. & in conſil.
375.nu.3.in fi.verſ.regulariter aũt,& alii congeſti a Fr.
Aret.in l.quod in rerũ,§.ſi quis,col.1.de le. 1. vbi colu.
vlt.ver.pro concluſione.teſtatur cum Bar. eſſe magis re
ceptã opinionẽ.Eãdẽ probauit ipſemet Aret.in cõſ.102.
n.1.Et idẽ aſſeruit ibid.Iaſ.in d.§.ſi quis poſt,nu. 8. His
accedunt & alii commemorati ab Ang.Aret.in l.1.§.ſi
quis in appellatione,n.13.ff.de appel.& a Felin.in d.c.
paſtoralis,col.1.de off.ord.Eandẽ probauit Bened.Plũ
binus in l.Thais,§.vlt.ff.de fideic.libert. Ita quoque rñ-
dit Anch.in conſ.164.num.6.ver.nec ex eo,cũ dixit, iu
riſdictionẽ conceſſam certis officialib.Florentiæ ſup bo
nis ceſſantiũ,quos appellamus decoctores , nõ auferre
iuriſdictionem ab ordinario,ſed cumulatiue illis cõceſ
ſam pſumi,ſic ẽt rñderunt Dec.in conſ.3.num. 3. Grat.
in conſ.71.nu.11.& nu.26.lib.1.Bero.in conſ. 22.n. 24.
lib.1.Pariſ.in conſ.9.n.10 li.4.Grã.in conſ.6.n.23.in cri-
mi.& Ripa in tract.de peſte,in tit.de pſeruatiuis reme-
diis contra peſtẽ,nu.60.qui ob id ait,Papiæ iudicib.uia
rũ,qui & cloacarũ curã hñt, cenſeri datã iuriſdictionẽ
cumulatiue ad ptorem Papiæ,non aũt priuatiue. Idem
quoque nouiſſime Ioan.Petr.Surdus in conſ.56.nu.19.
lib.1.reſpondit,non pręſumi derogatũ iuriſdictioni Ca
pitanei iuſtitiæ Montiſferrati,& ſi Sereniſſ.D.Dux con
ſtituit duos ex conſiliariis, qui cognoſcerẽt de crimine
eorũ, qui contra edictũ principis exportaſſent annonã
extra prouinciã. Et horũ opinionem ſecutus ſum in lib.
1.de arbit.iud.q.40.n.1.& 2. Et quanquam exiſtimo re
ceptam hanc opinionem eſſe veram & ſequendã, attñ
multa afferuntur argumenta,quæ minime probant.

Primo enim adduci ſolet tex.l.1.C.de off.Præfec.vr-
bi.vbi licet iuriſdictio ſit conceſſa præfecto annonæ cir-
ca annonam ipſam,non tamen cenſetur priuatus eadẽ
27 iuriſdictione præfectus vrbis, † cui totius ciuitatis gene
ralis iuriſdictio cõceſsa fuerat.Verum Are.in d.l. quod
in rerũ.§.ſi quis poſt,col.2.ver.ad ſecundum, de leg. 1.
rñdet,quod id euenit,quia princeps ipſe expreſse decla
rauit,quod ea conceſſione facta præfecto annonæ ſubla
ta non eſset iuriſdictio jã cõpetens præfecto vrbis,ſi er-
go princeps ita non declaraſset, derogatum diceretur
iuriſdictioni ipſius pfecti vrbis, atq. ita argm̃ retorque
tur. Niſi dicamus principẽ ita eo in loco declaraſse ad
tollendam oẽm dubitationẽ. Ne igitur in dubiũ reuo-
caretur,an illi iuriſdictioni fuiſset derogatũ, vel nõ, ita
ſtatuit princeps. Hãc poſtremã interpretationẽ proba-
uit poſt Iac.But.Ang.in conſ.375.Praten.nu.2. Aliũ tñ
ſẽſũ attulit idem Ang.in l.teſtamenta,col.1.C.de teſta.

Scdo affertur tex.l.2.§.aliquot annos,ff.de orig. iur.
vbi prætore peregrinorũ creato,non dr̃ ſublata iuriſdi-
ctio prætoris vrbani.Inquit.n.tex.quod prætor peregri
norũ plerũq. de ipſorũ peregrinorũ cauſis cognoſcit;
ergo non ſẽper atq. ita ẽt prætor vrbanus aliqñ cogno
ſcere põt.Cæterũ rñderi põt, quod prætor ille peregri-
nus creatus non fuit,vt de peregrinorum cauſis tm̃ co-
gnoſceret,ſed.poterat ẽt cauſas ciuiũ iudicare, atq. ita
non ſpecialis iudex,ſed generalis creatus eſt, vt illo in
loco explicat Coraſ.in fi.Et tamen dictus eſt prætor pe-
regrinus ob id,quod multo plus de illorum cauſis,quã
de cauſis ciuium cognoſceret,& iudicaret.

Tertio perpendi ſolet tex.l.nec quidquam,in princ.
& in 2.reſponſ.ff.de off.proconſ.& leg.vbi proconſul in
cauſis inter fiſcum & priuatũ melius facit,ſi ſe abſtinet.
Illud verbũ,melius,ſtat cõparatiue,& ſignificat, qđ ip-
ſe proconſ.eſt ẽt iudex in dictis cauſis,quamuis procu-
rator Cæſaris ſit ſpecialis iudex.Ita tex.hunc ad rẽ per-
pẽdit Aret.in d.§.ſi quis poſt.col.vlt.verſ.ſecũdo addu-
co.Cæterũ reſponderi poteſt id euenire ob ſummã po-
28 teſtatem † proconſulis,cui tributa erat facultas,vt poſ-
ſet ius dicere de omnibus cauſis,de quib.poterant oẽs
magiſtratus ordinarii & extraordinarii vrbis Romæ, l.
ſi in aliquam,§.vlt.ff.de off.proconſ.& legati, & princi
pis perſonam quodammodo in ipſa prouincia obtine-
bat,l.& ideo,eod.tit. Non ergo mirum, ſi cum Cæſaris
procuratore in eadem iuriſdictione concurrebat.

Quarto conſideratur l.vlt.C.vbi cauſæ fiſca.& ibi gl.
vbi licet Comiti domorum detur ſpecialis iuriſdictio
in colonos,& inquilinos imperiales,attamẽ iuriſdictio
competens præſidi circa caſdem perſonas & res, ſubla-
ta non cenſetur,l.cum aliquis,eod.tit.Cæterum,ſi recte
perpendamus,nil vrget hoc reſponſum, ſunt enim duo
caſus, quorum primus eſt, quando contentio eſt inter
Colonũ Cæſaris, & Cæſarẽ ipſum. Hoc caſu cognoſcit
Rector prouinciæ.Ita loquitur d.l.cum aliquis,& ibi ſẽ
ſit glo.in pen.expoſit.Secundus vero eſt caſus, quando
contentio eſt inter Colonum Cæſaris & priuatum.Hui⁹
cauſæ cognitores ſunt Præpoſitus ſacri cubiculi, & Co-
mes domorũ,& nullus alius.Ita loquitur dic.l. vlt. quæ
edita fuit fauore ipſorum colonorum, & inquilinorum
imperialium.Non ergo mirum, ſi taxatiue eſt dictum,
quod non alterius ſit cognitio hæc.

Quinto melius ſuffragatur tex.l.vlt.C.de iuriſd.om-
nium iud.vbi etſi Rectori militum conceditur iuriſdi-
ctio de rebus militaribus, non tñ adempta cenſetur iu-
riſdictio, eiſdem de cauſis cõpetens alteri magiſtratui
ordinario.Et quanquã exiſtimant aliqui,vt retuli ſupra
in nono caſu,id cõtingere fauore perſonarũ, quib. dati
ſunt iudices illi,attñ ſi recte perpendatur,nullus earum
fauor conſideratur,cũ coactio eis imponatur, vt cõue-
niri poſſint,tam ſub vno quam ſub alio magiſtratu.

Sexto perpenditur tex.in §.1.ver.oportet,in auth. vt
defuncti ſeu funera eorum, vbi aduerſus prohibentem
exequias mortui,conſtitutus eſt iudex ſpecialis,nempe
pręfectus vrbis,& tamen duobus aliis eadẽ poteſtas cõ-
ceſsa eſt,nempe Præfecto prætorio,& Magiſtro officio
rum,ſed facile euitari poteſt hic locus, cum cõſtitutum
id ſit odio perſonarum,qui exequias mortuorum impe
diunt,ſicuti attigimus ſupra in decimo caſu.

Septimo afferri ſolet tex.in §.& iudicare,in auth. de
defenſ. ciuit. Verũ colligi facile poteſt reſponſio ex his
quæ ſcripſi ſupra in 5.caſu,in quo tex.iſte procedit.

Digitized by Google

Octauo adducitur tex.c.cæterum,de iud.argu. ductu a ſpeciali. Eſt enim ibi ſpeciale, vt iuriſdictio conceſſa domino feudi, in cauſis ſuorum vaſallorum,ei ſoli cõpetat & non ordinario. Verũ negari facile poteſt,id factũ eſſe ſpeciali iure,ſed imo communi, cum in dominũ illum tranſlata ſit iuriſdictio vel priuilegio,vel cõtractu, iuxta ea quæ diximus ſupra in primo caſu.

Nono afferri etiam conſueuit tex.c.per hoc. de hære. in 6. Verum procedit odio hæreticorum,aduerſus quos dãtur plures iudices cumulatiue,nempe epiſcopus,& inquiſitor,ſicuti diximus ſupra in nono caſu.

Decimo & vltimo adducitur ſimile quod habetur in l.quoties,§.vlt.ff.de admi.tut. vbi curatore dato certis bonis pupilli auctis, non dicitur ſublata adminiſtratio tutoris generalis circa eadẽ bona. Pôt euitari facile,ſi id factũ eſſe fauore pupillorũ dicimus. Et quia is curator certis bonis datus,ſubeſt tutori, cui rõnem ſuæ adminiſtrationis tanquã principali adminiſtratori reddere tenetur. Eſt ergo dicendũ, ꝙ caſus iſte ſolũ probetur illis tex.l.1.C.de offic.Præfecti vrbis,& l.vlt.C.de iuriſ. om. iud. Cõtrariã itaq. opinionẽ & male conati ſũt defendere Iacob.de Aren.& Bal.in d.l.ꝙ in rerũ,§.ſi quis poſt, ff.de le.1.& idẽ Bal.in l.cũ ꝑtor,ff.de iudiciis, quem ibi ſecutus eſt Ang,Ita quoq. Crau.conſ.411.n.8.verſ. pro hoc ꝙ. Et primo quidẽ adduci ſolet d.l.1.C.de offi.præfecti vrbis,de cuius ſenſu ſatis abũde dictũ fuit ſupra. Scdo affertur l.cum clericis,C.de epiſ.& cler. vbi Bald. notat. Ibi enim aſſignato ſpãli iudice certo generi perſonarũ,cenſetur adẽpta iuriſdictio primo magiſtratui. Verum rñdetur id contigiſſe fauore illarũ perſonarum, quib. datus fuit ſecũdus iudex,iuxta ea quæ ſcripſi ſupra in 9.caſu. Tertio adducitur argumentũ, ſpẽs derogat generi,l.vxorẽ,§.feliciſſimo,& l.ſeruis vrbanis, de le.3.& l.quæſitum,§.ſi quis fundũ.ff.de fundo inſtr. cũ ergo ſcdo iudici cõceſſa eſt ſpãlis iuriſdictio, derogatũ cenſetur iuriſdictioni alterius generalis iudicis. Cęterũ rñdet Aret.in d.§.ſi quis poſt.col.2.ver.ſed his rõnib.& c. ꝙ in vltimis voluntatib. ſicque in diſpoſitione hois,
29 † ſpãlis derogat generali. Ita loquuntur iura ſupra allegata,ſecus vero in diſpoſitione legis, in qua ſpãlis non derogat generali,niſi ſint incompatibiles. Ita declarat Bart.in l.1.§.hoc autem,il 1.nu.7.ff. de oper. noui nũc. & in l.ſanctio legum,ff.de pœ.quẽ ſecuti ſunt ibi Alex. & alii,& Ruin.conſ.7.n.5.li.4.

Rñdetur ẽt ſcdo,ex ſnia Bal.in l.vnica,§.vbi aũt, C. de cad.toll.quẽ ſecutus eſt Aff.dec.31.n.2. Dixit Bal.ꝙ regula,gñri,ꝑ ſpẽm derogatur, locũ † hẽt in iuriſdictio
30 nalib.fauore publico. Quarto adducitur ſimile ex l. ſi duo,ff.de adm.tut. Verũ rñdetur, quod ibi expreſſe facta fuerat adminiſtrationum diuiſio, ita quod vnus de alterius adminiſtratione ſe impedire non poterat.

Scdm eſt huius diſputationis caput,ꝙ verſatur circa iuriſdictionẽ delegatis tributã. Quo ſane in capite diſtinguendi ſunt pariter aliqui caſus. Primus eſt, qñ princeps delegauit cãm vni, deinde eandẽ alteri mandauit,
31 Hoc caſu † priuatiue mandata cenſetur iuriſd. Ita Ang. in l.teſtamẽta,col.1.verſ.idẽ poſt cõmiſſionẽ,C.de teſt. Fel.in c.paſtor.col.2.ver.limita 4.de off.ord.& Io. Petr. Surd.in d.conſ.56.n.29.li.1. Ea rõne & argũ ii vſi ſunt,
32 ꝙ valet argũ a mandato † procuratoris ad mandatum iuriſdictionis,l.iudicium ſoluitur,ff. de iud. iuncta l. ſi quis cũ procuratorio,§.vlt.ff.de proc.& c.1.de procur. in 6. Atqui qñ mandatur idem negocium nouo procuratori,primus iſte ꝑſumitur reuocatus.l.ſi quis cũ ꝓcuratorio,§.vlt.ff.de procur.vbi Bar.Bal.Caſtr.& reliqui, dicemus infra præſ.22.in quarto caſu. Ergo pari modo cenſetur derogatum,& iuriſdictioni primi delegati. Cõfert etiam c.ſtuduiſti,de offi.deleg. Hunc caſum tamen intelligit Caſtr.in d.l.ſi quis cum procuratorio,§.ult.n. 2.quando ſecundum reſcriptum mentionem facit primi,alias non,ex c.cęterum, de reſcrip.

Secundus eſt caſus,quando iam plurib. delegatis,
33 mãdata fuit iuriſdictio,deinde † expeditio cauſæ,vel unius articuli ad eam pertinentis, vni ipſorum delegatorum mandatur. Hoc etiam caſu priuatiue mandata cenſetur iuriſdictio. Ita Ang.in d.l.teſtam.in prin.C. de teſtam.& idem in conſ.375.Pratenſis.n.3.Fel.in d.c. paſt. col.2.verſ.limita quarto. Et huius ſententiæ ea eſt ratio, quia incluſio vnius eſt excluſio alterius, l.e.cum prætor, in princ.ff.de iud. Cum ergo expeditio,vel articulus vni eſt mandatus,alii excluſi cenſentur.

34 Tertius eſt caſus,qñ iuriſdictio duobus † ſimpliciter mandatur. Hoc ſane caſu, præſumitur mandata cumulatiue, non tamen inſolidum, ſed quod ſimul concurrant in cognitione & diffinitione cauſæ,ita probat cap. prudentiam, in princ. de officio deleg. & ibidem Dec. & Berous,& idem Bero.in conſil.22. num. 26. & num. 42.lib.1.

Quartus eſt caſus,qñ duob.mandata eſt iuriſdictio,
35 † adiecta clauſula,vel alteri veſtrũ. Hoc caſu iuriſdictio cenſetur cumulatiue mãdata in ſolidum. Ita Bero. in d. cõnſ.22.n.26.& n.42.li.1.ex ſnia Arch. in c. cum epiſc. n.8.de offi.ordin.in 6.& Butrii in c.1. in 2.oppoſit. de officio Arch.& apertius Abb.in c.prudentiam, in prin. in ſecundo notab.de offic.delegati,& ibidẽ Dec. & Berous,egregie Vant.in tract.de nullit.in tit. de nullitate ſententiæ ex defectu iuriſdictionis ordinarii,num. 179. & n.180.vbi declarat.

36 Effectus,† qui oritur ex hac cognitione quod cumulatiue vel priuatiue cõceſſa fuerit iuriſdictio, magnæ eſt vtilitatis. Cum enim priuatiue collata eſt,nullus præter principem manus(quod aiunt) apponere poteſt. Is enim ſolus magiſtratus vel delegatus cui ſic tributa eſt iuriſdictio,cognoſcit & diffinit, quemadmodũ ſcribũt Doctores multi ex allegatis ſupra,præſertim Felin d.c.paſtoralis,col.3.& Berous in d.conſ.22.num.42.li.1. Quæ tamen ſententia intelligitur,niſi hic iudex ſit negligẽs. Nam tunc eius negligentiam ſupplet maior magiſtratus illius loci. Ita declarat poſt alios ab eo congeſtos, Felin.in d.capit.paſtoralis.colum.3.verſ.tempera iſtas. Qui ſubiungit, idem eſſe quando ob abſentiam iudex iſte non poteſt cognoſcere, & iudicare, idem ſcripſit Ruin.in conſil.5.num.2.lib.5.vbi col.4. verſic. non obſtat, declarat non procedere quando ille maior magiſtratus tanquam ſuſpectus fuiſſet ea iuriſdictione priuatus. Cum vero cumulatiue conceſſa eſt iuriſdictio,ita ꝙ vnuſquiſque per ſe & inſolidum cognoſcere, & diffini-
37 re poteſt cauſam,locus eſt † præuentioni. Is enim ſolus de ipſa cauſa cognoſcit & iudicat, qui primus aditus fuit a partibus. Et quod ab eo factum erit, valebit abſque eo,quod conſtet de alterius impedimento. Ita tradunt omnes in cap.prudentiam,in princ.vbi Abbas colum.3.Decius & Berous de off.deleg.Aret.in cõſ.192. Ruin.in conſil.7.num.7.lib.3. Berous in d. conſilio 22.
38 num.42.lib. 1. Cum vero † iuriſdictio conceſſa fuit cumulatiue pluribus,vt vniuerſis,ſicque ſimul,tunc vnus ſine altero procedere non poteſt, ſed vna ſimul adeſſe debent,ſicuti probat d.c.cauſam matrimonii,& c. prudentiam,in prin.vbi Felin.col.1.de off.deleg. & ibidem etiam Dec.& Bero.Vantius in d.trac.de nullit. ſent. ex defectu iuriſd.ord.num.176.

Iuriſdictionem iudicis, quando prorogaſſe actorem, vel reum conuentum præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Iuriſdictio iudicis ab ipſis litigantibus confertur, tacito vel expreſſo eorum conſenſu, iudice tamen volente.*

2 *Iuriſdictio de tempore ad tempus, & de re ad rem prorogatur, etiam ſine expreſſo conſenſu, num.3. Sicque de perſona ad perſonam.num.4.*

5 *Iuriſdi-*

5 *Iuriſdictionis prorogationi, quando præſumantur partes conſen-*
ſiſſe, num. 6. 7. & 11.
8 *Actus neceſſitate factus, conſenſum non infert.*
9 *Errantis nullus eſt conſenſus.*
10 *Iura omnes ſcire tenentur.*
11 *Litigator imperitus, in dubio coram iudice incompetente, per er*
rorem litigaſſe præſumitur.

PRAESVMPT. XIX.

EVenit etiam aliquando, vt iudici conferatur iuriſdi
1 ctio ab ipſiſmet litigantibus, † qui vel expreſſo vel
tacito conſenſu iuriſdictionem prorogant, atque exten
dunt, eodem tamen iudice expreſſe, vel tacite conſentiē
2 te, l. 2. §. ſed ſi iudex, ff. de iud. vbi de tempore ad tēpus †
ꝓrogatur iuriſdictio, & ibidē annotauit Bar. & idē ſcri-
pſerunt Inn. & reliqui in c. de cauſis, de offi. delega. Ita
3 pariter de re ad † rem prorogari iuriſdictio poteſt, ēt ſi-
ne expreſſo conſenſu partium, l. de qua re, §. 1. ff. de iudi
ciis, & ibidem gl. Bar. in d. l. 2. §. ſed ſi iudex. Et ſuffice-
re tacitum conſenſum hoc in caſu auctoritate Abbatis,
Imol. Alex. & aliorum, affirmauit Vantius in tracta. de
nullitate, in tit. quibus mod. ſent. nulla defendatur, nu.
77. Ita quoque tacito, vel expreſſo partium conſenſu ꝓ
4 rogatur iuriſdictio † de perſona ad perſonam, & vnus
iudex pro altero aſſumitur, l. 1. & l. 2. §. conuenire, ff. de
iudiciis, & declarat Vant. præcitato in loco, n. 78.
Dubitari autem contingit, quando dicātur, & præſu
mantur partes ipſæ litigantes conſenſiſſe ipſi proroga-
5 tioni? Et † dicendum eſt, aliquibus ſignis cognoſci con
6 ſenſiſſe, & primum quidem eſſe poteſt ſignum, † quan-
do reus conuentus coram iudice non ſuo, nō oppoſuit
exceptionem declinatoriam ante litem conteſtatā, ſed
ſolum oppoſuit alias exceptiones dilatorias, vel perem
ptorias. Hoc ſane caſu, is conſenſiſſe & prorogaſſe iuriſ-
dictionem illius iudicis dicitur, atq. præſumitur, l. ſed
etſi ſuſceperit, in prin. ff. de iud. & c. inter monaſterium,
de re iud. & tradunt Bar. in l. ſi conuenerit, ff. de iuriſd.
omn. iud. & in l. quidam conſulebat, ff. de re iud.. Bald.
in l. vlt. C. de iud. Pract. Papienſis in forma de declina-
tione iuriſdictionis, in verbo, nec fuiſſe, num. 1. Imol. in
l. quidam conſulebat, num. 39. ff. de re iud. & ibid. Alex.
num. 20. & late comprobat Felin. in d. c. inter monaſte-
rium, num. 4. de re iud. & Decius in l. ſi conuenerit, nu.
24. ff de iuriſd. omnium iud. Pariſius in conſil. 15. num.
5. & 6, lib. 4. Ripa in cap. 1. num. 52. verſ. circa primum,
de iudiciis, qui teſtatur eſſe communem opinionem, &
Vantius in tract. de nullitate, in titul. Quibus mod. ſent.
nulla defendatur, num. 80.
Secundum eſt ſignum, & coniectura prorogatę huius
7 iuriſdictionis, quando † reus ipſe cōuentus, qui iudiciū
declinare potuit, ſua ipſa ſponte ſatiſdedit iudicio ſiſti.
Ita Innoc. in d. c. monaſterium, & ibiq. Felin. nu. 9. de re
iud. qui eiuſdem ſententiæ recenſet Imol. in l. quidam
conſulebat, nu. 41. Ita etiam Alex. ibid. nu. 14. Et multo
magis ſi etiam fideiuſſit de iudicato ſoluendo. Ita Soci-
nus Sen. in conſ. 113. col. 2. lib. 3. & Doctiſſimus Card.
Albanus in Lucubrationibus ad Bar. in d. l. ſi conuene-
rit, nu. 5. Eſt autem ſecundum prædictos diuerſum, quā
do reus iſte fuit ab ipſo iudice coactus ſatiſdare. Non
8 enim ſic ſatiſdando conſenſiſſe præſumitur, cum † actus
neceſſitate factus, conſenſum non inferat, vt in ſpecie
docuit Ang. in l. ſed etſi ſuſceperit, ff. de iud.
Idem eſt, quando reus ipſe erraret, vt quia crederet
ſe teneri ſatiſdare, cum non teneretur. Nam & tunc nō
9 præſumitur conſentire, cum errantis † nullus ſit conſen
ſus, l. ſi quis per errorem, ff. de iuriſd. om. iud. Ita in ſpe-
cie declarant Imola in d. le. quidam conſulebat, nu. 41.
uer. forte poſſet, & ibid. Alex. nume. 34. & Felin. in d. c.
inter monaſterium, nu. 9. qui teſtatur ſic ſe aliquando
defendiſſe ruſticum, qui præſtiterat ſatiſdationē de iu-
dicio ſiſti coram Capitaneo Piſano, iudice non ſuo. Et
in dubio non præſumitur per errorem & ignorantiā ꝓ-
10 ſtitam fuiſſe cautionem hanc, cum omnes † teneantur
ſcire iura. le. leges. C. de legibus, & in ſpecie annotauit
Imol. in d. l. quidam conſulebat, n. 41. in fi.
Tertium eſt ſignū & coniectura prorogatæ huius iu-
11 riſdictionis, qñ † reus conuentus obiicit non eſſe proce
dendum ſine libello, & actor econtra dicit, procedi poſ-
ſe. Hoc ſane caſu reus ipſe dicitur, atq. pſumitur conſē
ſiſſe in iudicem. Ita manifeſte docuit Imol. in d. l. quidā
conſulebat, n. 40. ff. de re iud. qui ſcribit, hoc eſſe ex mē
te Bar. ibi, atq. ita (ait Imo.) declaratur l. non videtur. ff.
de iudic. Illud porro obſeruandum eſt, quod ſi li-
11 tigator † non fuerit peritus, præſumitur in dubio corā
iudice incōpetēti litigaſſe per errorem. Ita Spec. in tit.
de iud. cōp. aditione. §. 1. verſ. ſed nunquid præſumetur,
Bal. in l. eos, in prin. col. vlt. C. de appell. Alex. in cōſ. 12.
n. 8. li. 6. & Vant. in tract. de nullit. in tit. Quibus modis
ſent. nulla defend. n. 8. verſ. erit tamen.

Iuriſdictionem quando Princeps præſumitur contuliſſe, et habilem reddidiſſe inhabilem, quem ad magiſtratum promouit, diligenter pertractatur.

SVMMARIVM.

1 *Iuriſdictionem inhabili tribuiſſe cenſetur princeps, cum in literis promotionis inhabilitas expreſſa fuit. Idem etiamſi fuerit adiecta clauſula ex certa ſcientia. nu. 2. Huic tamen opinioni aliqui, licet male refragantur. n. 3.*
4 *Principem vno momento legis diſpoſitionem interuertere velle, non præſumitur.*
5 *Clauſula, ex certa ſcientia, circa quæ operetur.*
6 *Diſpenſatio ſuper inhabilitate, requirit iuſtam cauſam.*
7 *Inhabilis quando diſpenſatus cenſeatur, etiamſi princeps nō exprimat in literis promotionis inhabilem, nec adſit clauſula ex certa ſcientia.*
8 *Minori tribuens magiſtratum princeps, omnia eum recte gerere decernit.*
9 *Tutori permittens princeps domicilij mutationem, a tutelæ munere eum excuſatum præſumitur.*
10 *Bonorum poſſeſſionem pupillo decernens Prætor, etiam ſine tutore poſſeſſorem eum facit.*
11 *Miles filium ſe habere ſciens, alium inſtituendo, tacite præſumitur filium exhæredare.*
12 *Beneficium alicui conferens Pont. Max. ob aliquod temporale, ꝑſumitur diſpenſare cū eo quoad pœnam ſimoniæ.*
13 *Infamem Pontifex ſcienter ordinando, famæ reſtituere præſumitur.*
14 *Spurium ad Epiſcopatum Pontifex promouendo, præſumitur cum eo diſpenſaſſe.*
Simoniam remiſiſſe Pontifex præſumitur, ſi quem ad beneficia promouet, & ſi certo ſciat ipſum beneficium emiſſe.
15 *Beneficium curatum conferendo Pontifex habenti ſimile ſuper incompatibilitate præſumitur diſpenſaſſe.*
16 *Matrimonij impedimentum ſciens Papa, permittendo', videtur diſpenſationem concedere.*
17 *Bannitum ad honores & dignitates aſſumens princeps, cum eo diſpenſare præſumitur.*
18 *Cauſam a qua bis fuerit appellatum ſimpliciter committendo, videtur appellationem admiſiſſe.*
19 *Feudum princeps concedens monacho vel mulieri præſumitur diſpenſaſſe, vt per ſubſtitutum ſeruiant.*
20 *Scientia principis ſuper inhabilitate promoti, quomodo probetur.*
21 *Inhabilitatem alicuius princeps ignorans, an promouendo eū diſpenſaſſe credatur, n. 23. 22. & 24.*
25 *Diſpenſandi facultatem habens etiam a principe inferior,*

promouendo inhabilem præſumitur diſpenſare. Id tamen ſi fiat cum cauſæ cognitione. n. 26.

27 *Inhabilem princeps promouens, diſpenſare creditur, etſi inhabilitatem ignoret, cum idem ſi inhabilitatem ſciuiſſet, fuiſſet facturus. Idem etiam ſi ſaltem inhabilitatẽ ſcire præſumatur, num. 28.*

29 *Inhabilitatem etiam a defectu naturali prouenientem, princeps promouendo diſpenſare præſumitur.*

30 *Beneficium infanti Papa conferens, diſpenſare præſumitur, aliquibus tamen ab hac opinione diſſentientibus, n. 31.*

32 *Derogatio expreſſa iuris communis, an in Papa requiratur.*

33 *Habilem non dicitur princeps reddidiſſe eum, quem in officio iã exiſtentem illud exercere permittit.*

34 *Banniti toleratio, & patientia principis, non arguit banni reuocationem.*

35 *Inhabilem non præſumitur diſpenſare princeps per ſubſtitutum promouendo. Idem ſi exiſtimare potuit eum ab alio fuiſſe habilitatum. num. 36.*

37 *Inhabilem promouens princeps ob neceſſitatem non præſumitur diſpenſare.*

38 *Inhabilem diſpenſare princeps cenſetur, quando reſcriptum aliquid aliud operari non poſſit.*

39 *Inhabilem non præſumitur diſpenſare princeps, faciendo quod eſt fieri conſuetum.*

PRAESVMPT. XX.

HIc locus opportunus eſt, vt diſſeramus quando Princeps prouehendo inhabilem ad magiſtratũ & dignitatem præſumatur iuriſdictionem ei contuliſſe, atque ita diſpenſaſſe, eumque habilem reddidiſſe. Qua in re diſtinguendi atq. conſtituendi ſunt aliquot caſus.

1 Primus eſt, quando † inhabilitas fuit expreſſa in literis promotionis. Hoc in caſu præſumitur principem diſpenſaſſe, & habilem illum reddidiſſe. Ita cenſuerũt Oldrad. in conſil. 328. nume. 3. & in conſil. 329. numero 2. Butrius in procem. decretalium, colum. 5. verſ. vbi exigitur conſenſus. Bellamer. in concl. 363. & in concl. 727. Roman. in conſil. 317. Felin. in cap. ſi quando, nume. 6. verſic. dic ergo ſic, & in cap. nonnulli, num. 12. de reſcr. & in cap. cum vigeſimum, num. 5. de offic. deleg. Ioa. de Selua in tract. de beneficio, in 3. parte, q. 8. n. 40. Anton. Gabriel. in ſuis concluſionibus, lib. 1. tit. de præſumpt. concluſ. 8. num. 2. Et receptiſſima horum ſententia confirmatur magis auctoritate eorum, qui fortius dixerũt ſufficere clauſulam, ex certa ſcientia, qua de re ſtatim dicemus. His conſtat ab hac recepta ſententia male diſſenſiſſe Calderin. in conſil. 8. reſcript. & in conſil. 22. de regula.

Secundus eſt caſus, quando inhabilitas non fuit ex-
2 preſſa in ipſis literis promotionis, ſed † fuit quidẽ adiecta clauſula, ex certa ſcientia. Hoc in caſu præſumi etiã diſpenſatum, & ſufficere hanc tacitam expreſſionẽ inhabilitatis, ſcripſerunt glo. in c. ſtatutum, in verbo, literarum, de reſcrip. in 6. & in clem. 2. eo. tit. Card. Zabar. in conſil. 117. Bald. in l. impetrata, col. 1. C. ſent. reſcin. non poſſe, & in c. 1. col. 1. per quos fiat inueſtit. Rom. in conſil. 216. num. 7. verſ. in quo quidem. Felin. in c. cum vigeſimum, nu. 12. verſ. contrarium puto, de off. delega. idem in c. ſi aliquando. col. 1. de ſentent. excom. & in c. cum inter, col. 1. de except. Crot. in c. 1. num. 52. verſic. primus caſus. de conſtit. in 6. & Gram. in conſ. 48. colu. vlt. in ciuilibus. Cœterum ab hac opinione diſſentiunt
3 permulti qui verius exiſtimarunt, non præſumi † principem diſpẽſaſſe ſuper inhabilitate ex ſola clauſula ex certa ſcientia, nulla facta mentione ipſius inhabilitatis. Ita ſane ſcripſerunt Cald. in conſ. 8. in tit. de reg. Oldra. in conſ. 325. col. 1. & in conſ. 326. col. 1. & n. 6. Fel. in ca. nonnulli, num. 12. de reſcript. & in cap. præterea, nu. 8. de teſtibus cog. Io. de Selua in tract. de beneficio. parte 3. quæſt. 8. num. 48. & Ant. Gabr. in d. concluſ. 8. num. 8. ſcribit, ita hodie obſeruari. Idem ſenſit poſt alios Tiraq. in tract. de nobilitate, q. 6. num. 24. cum dixit, ꝙ ſi Princeps appellat nobilem eum, qui plebeius eſt, non præſumitur eum feciſſe nobilem. Et horum quidem ſententia ea ratione primum fulcitur, quod in dubio non præſu-
4 mitur principem † velle vno momento ſubuertere legis diſpoſitionem, l. ſi quando, in prin. C. de inoffic. teſtam.
5 Clauſula ergo † ex certa ſcientia, ſolum operatur circa ſubſtantiam gratiæ, præſuppoſita perſonæ habilitate, & circa vere ignorata clauſula ex certa ſcientia nihil operatur, vt tradunt Bal. in l. impetrata, col. 3. C. ſent. reſc. non poſſe, & ad rem noſtram Fel. in c. cũ inter, n. 5. verſ. intellige. de except.

6 Et præterea diſpenſatio † ſuper inhabilitate requirit iuſtam cauſam, alioqui non eſſet diſpenſatio, ſed diſſipatio, c. ex tenore, de temp. ordin. & poſt alios reſponderunt Curt. ſenior in conſil. 19. viſo, colum. 2. verſic. aggredior ſecundum. Brun. in conſ. 15. num. 8. & Soc. Iun. in conſil. 120. num. 18. lib. 2. cauſa autem non præſumitur, cum ſit quid facti, iuxta l. in bello, §. factæ. ff. de capt. & poſtlim. reuerſ.

7 Tertius eſt caſus, quando † inhabilitas iſta non fuit expreſſa in literis promotionis, nec etiam fuit adhibita in literis ipſis illa clauſula, ex certa ſcientia, ſed tamen conſtat principem ſciuiſſe a ſe promotum fuiſſe inhabilem. Hoc in caſu præſumi ſuper ea inhabilitate diſpenſatum, ſcripſerunt Bar. in l. Barbarius, num. 12. ff. de off. præt. & in l. 2. nu. 2. C. ſi ſeruus, aut liber. ad decuri. aſpira. l. 10. Bal. in l. imperialis, §. ſimiles, C. de nupt. Imol. in l. quidam conſulebat, col. 4. verſ. ſed verius. ff. de re iudi. Bellamera in concl. 333. idẽ in concl. 797. col. 2. verſ. pater primum, & in concl. 795. nu. 6. verſ. ſed nunquid, Rom. in conſ. 216. nu. 7. verſ. aliquando vero. Abbas in c. cum in cunctis, §. inferiora, col. 3. & in c. innotuit, col. 4. de elect. Alex. in l. quidam conſulebat, nu. 8. & nu. 10. ff. de re iud. & conſ. 138. nu. 17. lib. 1. Fel. in c. præterea, nu. 9. de teſtib. cogend. Iaſo. in l. Barbarius, nu. 10. ff. de offic. prætor. Rui. in conſ. 85. nu. 9. lib. 3. Io. Staphileus in tract. de literis gratiæ, in tit. de vi & effectu clauſularum in verbo, ſubſequente, nu. 15. Puteus in deciſ. 448. lib. 1. qui declarat, ſic & Pariſius in conſ. 44. nu. 15. & n. 18. li. 4. Ant. Gabr. in ſuis concluſionibus, lib. 1. in tit. de præſ. concl. 8. num. 11. verſ. tenendo primam, Crauetta conſ. 958. num. 16. cum quo de eadem facti ſpecie reſpondit Soc. iun. in conſ. 60. nu. 13. lib. 4. Eandem ſententiam ꝓbauit eruditiſſimus Did. Couar. in cap. peccatum, parte 2. §. 8. verſ. hinc etiam expendi. de regul. iur. in 6. Et hos ſecutus ſum in conſ. 421. num. 21. His conſtat hanc eſſe receptam ſententiam etſi ab ea diſſenſerint nonnulli congeſti a Natta in conſ. 492. nu. 29. & in conſi. 420. nu. 11. & communis illa ſententia fulcitur primo tex. l. Barbarius, in fi. ff. de officio prætor. Barbarius Philippque Suidas in dictione, βαρβιος Barbium hiſtoriã enarrans, appellat, cum ſeruus eſſet, Præturam Romæ geſſit, cumque detecta aliquando fuiſſet illius ſeruitus, dubitatum fuit, an geſta ab illo rata eſſent. Diffinit Vlpianus humanitate potius quam iure, ea fuiſſe rata, quæ geſſit, quandiu ſeruitus latuit. Detecta vero ſeruitute iure rata fuiſſe omnia, cum populus ipſe Romanus, & multo magis princeps, Barbarium ipſum prætura fungentem libertate donaſſe videatur. Hoc reſponſum docte explicant ex recentioribus Antonius Contius lib. 1. diſputa. iuris ciuilis, c. 2. Franc. Hotoman. lib. quæſtionum illuſtrium, c. 17. Antonius Coſtanus li. 1. q. iuris, c. 17. & ad rẽ noſtrã magis Crau. conſ. 957. nu. 10. lib. 5. qui oſtẽdit, ibi ſciam tacitã inhabilitatis ſatis ſuperq. fuiſſe, vt cenſeretur diſpenſatũ. Hanc quoq. ſententiam probat tex. l. quidam conſulebat, in fine, ff. de re iudic. vbi idem Vlpianus

Digitized by Google

8 pianus reſpondit, quod † prætor, aut conſul minor ius
dixit, idcirco valet, quia princeps qui ei ſcienter magi-
ſtratum dedit, omnia eum gerere decreuit, atqae ita mi
norem illum ad magiſtratum habilem reddidiſſe præſu
mitur. Nec ibi inhabilitatis expreſſionem in literis re-
quirit, vt declarat Crauet. in d. conſi. 958. num. 13. poſt
Oldra. conſi. 325. in fine. ita pariter in l. quęro, §. vlt. ff. de
teſta. tut. ſeruus a domino ſcientet tutor datus, & liber-
tatem, & tutelam obtinet. Præſumitur enim libertate
donatus, cum tutor datur, ſic etiam in l. idem Vlpianus.
§. ult. ff. de excuſat. tutor. Cum princeps permittit tutori
9 ut alio domicilium tranſmigret, a tutelæ munere eum
excuſare voluiſſe præſumitur. Eſt ſimile diffinitum in l.
pen. C. de neceſſ. ſeruis hæred. inſtit. ubi ſeruus hæres in
ſtitutus, præſumitur ptius manumiſſus. Ita etiam in l.
bonorum, C. qui admitti ad bo. poſſ. deb. reſponſum eſt,
10 prætorem ſcienter † decernentem bonorum poſſeſſio-
nē pupillo, qui alioqui ſine tutore agnoſcere non pote
rat, eum bonorū poſſeſſorem facere, cum præſumatur
11 impedimentum illud tollere. Eſt etiam ſimile, quod
dicimus, quod † ſi miles ſciens ſe habere filium, alium
inſtituit, tacite filium exhæredare præſumitur, vt
dicatur ſuſtuliſſe impedimentum inſtitutionis, l. ſi-
cut, C. de teſtam. milit. l. ſi patronus, in princip. & l. Pau
lus, §. vltim. ff. de bon. libe. & §. ſed ſi in expeditio-
ne, in Inſtitu. de exhær. libero. Ex prædictis infertur re-
12 cte ſenſiſſe illos qui ſcripſerunt, quod ſi Pontifex † maxi
mus ſcienter confert alicui beneficium, ob aliquod tem
porale, præſumi cum eo diſpenſaſſe, quo ad pœnam ſi-
moniæ. Ita Siluester Prierius in ſumma, in verbo, ſimo-
nia, §. 4. & §. 13. Petrus de Palude in 5. ſent. diſtinct. 25.
q. 4. Fel. in cap. 1. de ſimo. & in cap. de cętero, colum. vlt.
de re iud. Card. a Turrecremat. in cap. latorem, num. 1.
q. 4. D. Soto de iuſt. & iure, lib. 9. q. 5. arti. 2. ad finem, &
quæſt. 8. art. 2. & Didac. in cap. peccatum. in 2. parte §. 8.
veſic. hinc etiam, de regu. iur. in 6. & ſi ab his diſſentiant
Abb. in c. 1. de ſimo. Adr. quodli. 9. art. vlt. verſi. ad quar
tum. Io. Maior in 4. ſen. diſt. 25. q. 3. col. pe. & Caiet. in 2.
2. q. 100. art. vlt.

Hinc etiam recte cenſuit Abbas in cap. 2. n. 3. de ſciſ
ma. ex tex. in cap. pręterea, de teſtibus. & ibid. Fel. nu. 6.
13 quod Pontifex † ordinando ſcienter infamem, præſumi
tur illum reſtituere famæ, idem dixit gl. in cap. cum au
tem, 43. diſtinct. & illam ſecuti ſunt Bal. in l. imperialis,
§. ſi miles, C. de nupt. & Alexand. in l. quidam conſule-
14 bat, num. 8. ff. de re iud. qui & illud dixerunt, quod ſi † Pa
pa ſciens aliquem ſpurium promouet ad epiſcopatum,
præſumitur cum eo diſpenſaſſe, & idem reſpondit Bar-
bat. conſil. 26. colum. 3. lib. 1. Iaſ. in l. Barbarius, numer.
13. ff. de offic. præto. Dec. in cap. ſi quando, numer. 5. de
reſcrip.

Idem etiam ſcripſerunt Io. de Selua in tract. de bene-
ficio, in 3. parte, quæſt. 8. num. 41. Pariſ. conſi. 44. nume.
15. lib. 4. Gigas in tract. de penſionibus quæſt. 16. num.
12. & Quintilianus Mandoſius ad regulam cancellariæ,
de idiomate, q. 5. num. 4. Rebuffus in praxi beneficio-
rum, in tit. de diſpen. num. 7. Gramm. in deciſ. 81. num.
8. Huc pertinet quod tradit Cardinalis Iacobatius in
tractat. de concilio, lib. 4. tit. 4. num. 27. cum dixit, Ponti
ficem præſumi diſpenſaſſe in crimine ſimoniæ cum eo,
quem certo ſciuit emiſſe beneficium, idem de conceſ-
ſione gratię ad bñficia ſecularia & regularia, in titulum,
quod. ſ. Papa ſic ſcienter concedens diſpenſaſſe præſu-
mitur. Ita tradit Quintilianus Mandoſius in tract. de ſi-
gnatura gratiæ, in verbo, diſpenſationes.

Huc ſpectat quod ſcripſerunt Imola in clem. ſi Roma
nus, num. 8. & ibidem apertius Bonifacius Vitalinus nu
mer. 30. & num. 10. de præben. quod ſi Pontifex ſcienter
15 confert beneficium † curatum, habenti aliud ſimile, prę
ſumitur diſpenſaſſe ſuper incompatibilitate. Huc etiam
facit, quod reſpondit Roman. conſi. 207. colum. 1. quod
16 Papa ſciens impedimentum † matrimonij, ſi concedit
eos contrahere, dicitur diſpenſationem concedere, &
Rom. ſecuti ſunt Felin. in cap. pręterea, num. 9. de teſtib.
cogen. Dec. in conſi. 614. in fin.

Hinc reſpondit Ruin. conſi. 85. nume. 9. lib. 4. quod ſi
17 princeps promouet bannitum † ad honores & dignita-
tes, ad quas alias aſſumi nō poſſunt banniti, præſumitur
cum eo diſpenſaſſe. Sed quomodo procedat declaraui
in conſil. 275. nu. 49. 50. lib. 3. & accedit Surdus conſi.
27. nu. 17.

18 Huc facit, quod ſi princeps committit † ſimpliciter
cauſam, a qua ſcit bis fuiſſe appellatum, videtur appella
tionem admiſiſſe, etiamſi alias tertio non poſſet prouo-
cari. Ita Butr. & Imol. in cap. ſua nobis, de appel. Alexā.
conſi. 72. lib. 2. Iaſ. in l. Barbarius, num. 12. ff. de off. pręt.
& Fel. in c. cum inter, num. 4. de except. Huc etiam perti
net quod decidit Afflict. in deciſ. 320. num. 8. principem
19 concedendo ſcienter feudum monacho, † præſumi di-
ſpenſaſſe ut poſſit ſeruire per ſubſtitutum, & idem dici
mus quando mulieri conceſſit, confert; quod reſpondit
Bald. in conſi. 248. Quæritur utrum. colum. 1. verſi. item
d. donatio. lib. 1. Principem donantem ſuæ concubinæ
eam habilem reddere ad acquirendum. Idem reſpon-
dit ipſe Baldus in conſi. 262. Recolo. libro 1. verſicul.
Præterea quando Princeps, eo. lib. 1. repetitum in con-
ſil. 456. lib. 5. ſimile reſpondit Plotus in conſil. 19. num.
51. Principem alienantem immobilia extero, & foren-
ſi cenſeri eum reddere habilem ad acquirendum, & ob
id ceſſare hoc in Dominio Mediolanēſi diſpoſitionem
nouæ conſtitutionis in tit. de pœnis. §. collegijs.

Cæterum dubitari hic contingit, quomodo hæc prin
cipis ſcientia poſſit probari? Et probari poſſe confeſſio
ne ipſius inhabilis reſpondit Crauet. conſi. 918. numer.
18. Item teſtib. Crauet. nume. 15. & aliis modis quibus
ſcientia probatur & præſumitur, vt dicemus infr. in fin.
lib. 6. vbi de ſcientia præſumenda agemus, & quando a-
gitur de facto proprio principis, Crauett. d. conſil. 958.
num. 20.

Quartus eſt caſus quando princeps ignorans alicu-
20 ius † inhabilitatem eum eligit, vel promouet, hoc in ca-
ſu, an cum eo diſpenſaſſe præſumatur, diſputatio nō eſt
leuis inter Dd. Vna fuit opinio eorum, qui ſcripſerunt,
21 diſpenſaſſe † præſumi, ita glo. in l. Barbarius, ff. de offic.
prętor. & communem eſſe opinionem teſtatur Roma. in
conſ. 216. num. 7. verſi. aut promouet. & ii quidem addu
cti ſunt ex d. l. quidam conſulebat, ff. de re iud. quæ ſim-
pliciter, & indiſtinctè loquitur. Rurſus promotionis cā
creditur virtus & probitas promoti, l. 1. §. credidit enim
ff. de off. præfecti prætor. ob quam quidem cauſam ſatis
eſt veriſimile, quod etiam ſi princeps ipſe ſciuiſſet vitiū
inhabilitatemque promoti, eum nihilominus promo-
uiſset, ſtante eius virtute & probitate, dict. l. Barba-
rius, verſi. & ſi ſciuiſſet, ff. de off. prætor. qui contrarium
probat.

22 Altera fuit opinio eorum † qui exiſtimarunt, princi-
cipem non præſumi hoc in caſu diſpenſaſse. Ita Inno. in
cap. cum dilecti, de electio. & ii quidem adducti ſunt eo
dem reſponſo Vlpiani in d. l. Barbarius, in fin. verſi. & ſi
ſciſset. Dixit Vlpia. quod ſi populus Romanus ſciuiſset
Barbarium illum Philippum ſeruum fuiſse & illum pę
torem decreuiſset, eum liberum feciſset, ſenſus eſt quod
tanta erat populi Romani poteſtas, vt non modo euehe
re potuerit ſeruum ad præturam, ſed etiam ſi ſciuiſset
eſse ſeruum & ei præturam decreuiſset, liberum eum ef
feciſset. Ergo contra, ſeruus libertate donatus non dici
tur, ſi ignorantet promouetur.

23 Tertia fuit opinio † Rom. conſi. 216. nu. 8. qui ita con
ciliādo prędictas opiniones diſtinguit. Aut certum eſt,
quod ſi Princeps promouēs ſciuiſset promoti uitium &
in-

Digitized by Google

inhabilitatem, nihilominus eũ promouiſset, & tunc pręſumi debet cum illo diſpenſaſſe. Ita procedit prima il-
la opinio, & ita intelligitur d.l. Barbar. in illis verbis, et
ſi ſciſſet, & ſi male. Rectius dici poteſt, conceſſum cenſe
ri, quod veriſimiliter conceſſiſſet, ſi de eo fuiſſet inter-
rogatus, gloſſ. in l. tale pactum, §. vlt. ff. de pact. Aut vero
eſt dubium, quod ſi ſciuiſſet princeps vitium & inhabi-
litatem promoti, non forte promouiſſet, & hoc caſu non
præſumitur diſpenſaſſe, ita procedat opinio Innoc. per
tex. in c. ſi eo tempore, de reſcrip. in 6.

Extenditur nunc primò prædicta præſumptio, vt lo-
24 cum habeat etiã in † inferiore a ſupremo principe, qui
tamen habeat facultatem diſpenſandi inhabilem. nã &
is promouendo diſpenſare cum eo præſumitur. ita de
c. canonicorum, quod certis in caſibus poteſt diſpenſa-
re, ſcripſit Spec. in tit. de diſpenſat. §. ſunt quoque, in fi.
Idem de epiſcopo & cap. reſpondit Oldr. in conſ. 329.
num. 4. & 5. & conſ. 331. num. 3. ex c. eccleſia, 16. q. 1.

Et hinc docuit Bal. in l. eam quam, nu. 39. C. de fidei
com. quod ſi comes Sabaudiæ ſcienter concedit feudũ
ſpurio, præſumitur cum eo diſpenſare, vt feudum retine
re poſſit, quod alias non poſſet. Idem Bald. in conſ. 248.
Quæritur verũ, lib. 1. qui de duce Mediolani ſic reſpon
dit, & late Crauet. conſil. 958. num. 7. lib. 5. vbi de Duce
ſeu Marchione tunc Mantuæ. Et hæc quidem eſt magis
recepta ſententia, etſi ab ea diſſentiat Nat. in conſ. 402.
num. 6. & num. 25. verſ. & ex prædictis, qui recenſet Bal.
& alios, & aduerſus Nattam de eadem facti ſpecie inter
rogatus reſpondit præcitato in loco Crau. & ſimili in ca
ſu ſic etiam ego reſpondi in conſ. 421. nu. 18. lib. 5. vbi
diſſerui de legato facto a principe filio ſuo ſpurio, ſic ẽt
reſpondit Paulus Leonius conſ. 12. Hæc tñ extenſio in-
25 telligitur & locũ habet, qñ hic inferior a principe † pro
mouet hunc inhabilem adhibita cauſæ cognitione. Nã
illa neceſſaria videtur, vt diſpenſaſſe præſumatur, ita gl.
1. in c. 2. de ſchiſmat. vbi Hoſt. Io. Andr. Butr. Anch. Car
din. Abb. num. 3. & Io. de Anan. col. 1. idem ſcripſerunt
Imola in l. quidam cõſulebat, col. 3. ff. de re iud. & ibid.
Caſtr. num. 8. verſ. allegatur ẽt iſta lex. Felin. in c. præte-
rea, num. 8. de teſtib. cogen. in c. cum inter, col. 2. in fin.
verſ. in hoc poſſet inſiſti, de excep. Iaſ. in l. Babarius, nu.
14. de off. prętor. Dec. in c. ſi quando, num. 5. verſic. ſecus
eſt in inferiore, de reſcrip. Gram. in deciſ. 81. num. 9. qui
communem eſſe opinionem aſſerit. His addo Ioan. de
Selua in tract. de beneficio, in 3. part. q. 10. num. 24. &
Gammarũ in tract. de auctoritate legati a latere, lib. 10.
num. 314. Ita & Nauarr. in conſ. 2. num. 4. tit. qui filij ſint
legit. lib. 4. qui requirit expreſſam diſpenſationem.

26 Extenditur ſecundò, vt procedat, etiam ſi † princeps
ignoret inhabilitatem promoti, ſi modò certum eſt, qđ
idẽ fuiſſet facturus, ſi ſciuiſset eum inhabilem. ita Bart.
in l. 2. nu. 3. verſ. ex quo nota, C. ſi ſeruus vel liber. ad de-
curio. aſpira. lib. 10. Imola in l. quidam conſulebat, col.
2. verſ. cum vero non requiratur, de re iud. Rom. in cõſ.
216. num. 8. verſ. mihi autem. Ant. Gabr. in ſuis concluſ.
lib. 1. tit. de præſump. concluſ. 8. num. 16. adducti omnes
ex l. Barbarius, ibi, etſi ſciſset, ff. de off. præt.

27 Extenditur tertiò, vt procedat non ſolum, † quando
princeps ſcit vere eam inhabilitatem, ſed etiam quan-
do præſumitur ſcire. Ita Bart. in d. l. 2. C. ſi ſeruus, vel li
ber. ad decurio. aſpira. lib. 10. Pariſ. in conſ. 44. num. 18.
lib. 4. Ant. Gabr. in d. concl. 8. nu. 16. & late Crauet. cõ-
ſil. 958. n. 21. & 22. vbi diluit contraria argumenta Nat
tæ diſsentientis.

28 Extenditur quartò, vt procedat etiam † quando inha
bilitas prouenit a defectu naturali, ſicuti qñ Pontifex
Max. ſciens aliquem eſse infantem, vel puerum, ei con-
fert, vel conferri mandat beneficium. Nam cum eo di-
ſpenſaſse præſumitur. ita Gemin. in c. ſi eo tempore, nu.
5. de reſcrip. in 6. & apertius Bal. in l. impetrata, num. 6.
C. ſenten. reſcindi nõ poſse, dixit, quòd ſi Papa confert
29 beneficium † infanti coram ſe exiſteri, præſumitur cum
eo diſpenſaſse. idem Bal. in c. cum adeo, col. 4 de reſcri.
dixit, ſufficere Papam exprimere ætatem imperfectam,
vt præſumatur ſuper ea diſpenſaſse, idem affirmarunt
Imol. in l. quidam conſulebat, col. 2. & ibi Alex. nu. 7. de
re iud. Barba. conſ. 26. col. 3. verſ. & faciat, lib. 2. Rebuff.
in praxi beneficiorum, in tit. de diſpenſationib. num. 14.
& Ant. Gabriel. in ſuis concluſionib. lib. 1. tit. de pręſum.
concluſ. 8. nu. 8. & his accedit Bellamera in deciſ. 728.
incipit, ſi exiſtens, cum decidit, quod ſtante conſtitutio-
ne Pontificia, quod minor quatuordecim annis nõ poſ-
ſit obtinere canonicatum, & theſaurariam, ſi ipſe ſum-
mus Pontifex reſcripſit pro eo, qui minor eſt ea ætate,
adiecta clauſula, quod ſi theſauraria eſt dignitas, talis
diſpenſet ſecum ſuper ætate, præſumitur ex hoc diſpen-
ſaſse ſuper ætate, etiam quoad canonicatum. Et hãc ſen
tentiam viſus eſt etiam ſequi Fel. in c. cum inter, num. 4.
de excep. Idem ſcripſerunt Io. de Selua in tract. de bene
ficio, parte 3. q. 8. num. 42. & ibid. nu. 43. ſecutus eſt Bel-
lamer. præcitato in loco, & Gamm. in tract. de auctorita
te legati a latere, lib. 10. num. 306. Eandem opinionem
probauit Oldr. vel verius alter ignotus nomine inter re
ſponſa ipſius Oldrad. in conſ. 328. & 329. & 330. & 331.
& ego ipſe notabili in caſu ſum ſecutus in conſil. 421.
nu. 22. lib. 5. vbi retuli ſimilem caſum. Cæterum ab hac
30 traditione † diſsentit idem Oldr. in conſ. 325. 326. 327.
& conſ. 332. num. 6. & 7. Hæc enim & ſuperiora reſpon-
ſa, inuicem contraria, de eadem cã reddita fuerunt, &
Bald. in c. 1. in princ. nu. 3. per quos fiat inueſtitura, vi-
ſus eſt ſequi Oldr. apertius Calder. in conſ. 8. in tit. de re
ſcrip. cum reſpondit, quòd ſi Papa ſcienter confert bene
ficium curatum ætate minori, non dr̃ cum eo diſpenſaſ-
ſe, niſi adijciat clauſulam, ex certa ſcientia. Idem ſenſit
Crot. in c. 1. num. 53. de conſtit. in 6. Exiſtimo tamen po
ſtremæ huius opinionis rationes leues eſse. nam prima
illa ratio, qua vſus eſt Oldr. in d. conſ. 325. num. 1. quod
31 requiratur in Papa expreſsa † derogatio iuris commu-
nis non eſt vera, quia ſatis eſt, qđ faciendo actum iuri
cõi contrarium, ab eo recedat, vt in caſu d. l. quidam cõ
ſulebat, de re iud. non eſt etiam vera ſecunda ratio Ol-
drad. in d. conſ. 325. nu. 2. quod in Papa diſpenſante cũ
puero ad beneficia, requiratur cauſa. Non inquam eſt
verum, quia ad libitum poteſt diſpenſare, ex quo vitiũ
non eſt naturale. Non etiam obſtat quod idem Oldrad.
in conſ. 326. num. 14. inquit, hoc eſse vitium naturæ, qđ
tolli non poteſt. Et ob id non eſse in hoc Pontifici parẽ-
dum, dixerunt Bal. in c. cum adeo, num. 10. de reſcr. Fel.
in c. ſi quando, num. 4. eod. tit. & Io. de Selua in tract. de
beneficio, parte 3. q. 8. num. 44. nam reſpondetur, hoc vi
tium vel verius impedimentum non eſse naturale, vt
tolli non poſsit, alioqui nec in caſu d. l. quidam conſule
bat, de re iud. dici poſset diſpenſatum.

Declaratur primò hæc præſumptio, vt non habeat lo
cum, quando princeps facit aliquem actum poſitiuum,
vt puta, quando ſcienter promouet aliquem ad officiũ,
vel beneficium, ſecus vero, ſi non adſit actus poſitiuus,
vt ſi ſolum patitur aliquem iam in officio exiſtentem il-
32 lud exercere. Nam tunc dicitur illum † reddidiſse habi-
lem. ita Imola in l. quidẽ conſulebat, col. 3. verſ. aut prin
ceps. de re iud. Abb. in c. veniens, verſic. quidam ſunt
actus, de filijs presbyt. Socin. ſen. in conſ. 99. col. 3. verſ.
ſed reſpondeo, lib. 3. Ruin. in conſ. 85. nu. 9. verſ. ſecun-
dus caſus, lib. 3. qui exemplum affert de bannito tolera-
33 to a principe. Non enim † ſola hæc patientia arguit ban
ni reuocationem, Ant. Gabr. in dicta concluſ. 8. nu. 18.
His addo Felin. in c. præterea, num. 8. verſ. quod actus,
de teſtib. cogen. Io. de Selua in tract. de beneficio, part.
3. q. 8. num. 49. & q. 10. num. 25. Conferunt quæ ſcripſi
ſupra lib. 1. q. 22. & ſimilib. comprobat Ruin. præcitato
in loco,

Digitized by Google

in loco, & ego ipſe in conſ.275.num.50.lib.3.
Declaratur ſecũdo, vt non procedat hęc præſumptio
34 † quando princeps promouet per ſubſtitutum. Nã tunc
non præſumitur diſpenſare cum illo inhabili. Ita reſpon
dit Rom.in conſ.216.num.8., verſ.aliquando vero, quẽ
ſecutus eſt Gramm.in dec.ſ.8 1.num.11.
Declaratur tertiò, vt non procedat hæc præſumptio,
35 quando † princeps potuit exiſtimare illum inhabilem
fuiſſe ab alio habilitatũ, vtputà a principe ſuo, qui hoc
facere poterat. Ita Soc.ſen.in d.conſ.99.col.4.verſ.ſecũ
do reſpondeo, lib.3.Gabr.in d.concluſ.8.num.19.
Declaratur quartò, vt non procedat hęc prǽſumptio
36 quando † princeps ob neceſſitatem promouet inhabi-
lē. Nam tunc non præſumitur cum eo diſpenſaſſe, & per
petuò habilem reddidiſſe. Ita Bart.in l.1.in fin.C.qui &
a quibus., & reſpondit Ruin.in conſ.85.col.pen.verſ.&
iſtud confirmat, lib.4.quem ſecutus eſt Gabr.in d.con-
cluſ.8.num.20. Exemplum affertur, quando vrgente ne
ceſſitate, vt quia nullus magis idoneus reperiebatur,
fuit inhabilis promotus ad decurionatum. Et Ruin.ſe-
cutus ſum in conſ.275.num.56.lib.3.
37 Declaratur quintò, vt procedat hæc præſumptio, qñ
reſcriptum non poſſet aliquid aliud operari, ſecus ſi ẽt
quid minimum operari poteſt. Ita Oldr.in conſ.332.nu
mer.8. Rebuffus in praxi beneficiorum, in tit.de diſpen
ſat.num.8.Gabr.in d.concluſ.8.in fine.
Declaratur ſextò, vt non procedat hæc præſumptio,
38 quando princeps facit † quod eſt fieri conſuetum, ſicu-
ti quando põtifex ſalutat excommunicatum, vel ei dat
delegatum, vel quid ſimile fieri ſolitum. non tamen præ
ſumitur eum abſoluiſse ab excommunicatione. Clem.ſi
ſummus, vbi gloſ.in verbo, approbare, de ſen.excom. &
Oldr.in conſ.328.num.2.in fin. Confert text.in l.liber-
tus aduerſus.ff.de in ius vocan. quo loci annotauit Ang.
quòd princeps dando iudicem delegatum ſupplicanti,
non reddit eum habilem ad agendum. Et Angelum ſe-
cuti ſunt Fel.in c.præterea, num.7.verſ.ſecundò dic, de
teſtib.cogen. Ruin.in conſ.85.num.15.lib.4.qui egregiè
explicat, & Dec.in c.ſi quando, nu.5. de reſcrip. & ſi eo
in loco aliter intelligat d.clem.ſi ſummus. Et Iaſ.quoq;
in l.Barbarius, num.23.ff.de off.prætor.aliter interpre-
tatus eſt verba Angeli.
39 Quintus eſt caſus, quando † princeps qui promouit
inhabilem non erat verus & legitimus princeps, ſed ty
rannus manifeſte & notorie. Hoc caſu geſta ab illo pro
moto inhabili nil valent, cum nec dicatur is diſpenſa-
tus. Ita declarando d.leg.Barbarius, ff.de off.prætor.do
cuit Bald.in l.2.num.83.C.de ſeruit.& aqua. quem ſecu-
tus eſt Ruin.in conſ.48.num.2.& num.11. lib.4.qui de-
clarat.

Iuriſdictione, vel imperio alicui a principe delegato,
quando eius induſtria electa præſuma-
tur, vt is alteri ſubdelegare
minime poſſit.

SVMMARIVM.

1 *Delegatus a principe poteſtatem ſubdelegandi habere cenſetur.*
Fallit ſi perſona illius induſtria electa ſit, num. 2.
3 *Delegati induſtriam electam eſſe, quibus conſtare poſſit.*
4 *Delagati induſtria in cauſa graui & ardua electa præſumitur.*
5 *Imperium merum, vel etiam mixtum, commiſſum alicui, non po*
teſt alteri demandari.
6 *Induſtriam perſonæ electam vis etiam verborum indicat, num.*
7.9.10.11.13.15.16.& 17.
8 *Delegatus principis quando non poteſt uices ſuas alteri delegare.*
12 *Verba geminata quando aliquem pariant effectum.*
14 *Viſitare iuſſus perſonaliter, non poteſt per alium id facere.*
18 *Subdelegationem partium conuentione permitti. quando ab ipſa-*
rum partium voluntate negocium dependet.

PRAESVMPT. XXI.

CVM princeps alicui iuriſdictionem vel imperium
1 mandat, is † delegatus poteſtatem ſubdelegandi
habere dr̃, l.a iudice, C.de iudic. vbi late Dd. Verum qñ
2 delegati electa eſt induſtria, ſubdelegare is non poteſt,
ſicuti tradunt oẽs in d.l.a iudice, & in c.vl.§.vlt.de off.
3 deleg. Delegati autem † induſtriã electam conſtare po-
teſt, præſumptionibus & coniecturis, ductis a qualitate
facti delegati, & a verbis ipſius delegationis.
Prima itaque eſt coniectura & præſumptio, ſumpta a
4 qualitate facti, ſicuti † qñdo cauſa grauis & ardua de-
legata fuit. Nã tunc præſumitur ita electa induſtria per-
ſonæ, vt delegare is alteri minime poſſit, c.is cui, de off.
deleg.in 6. Iaſon in l.more, num.65.de iuriſd.om.iud.
& ſcripſi in lib.1.de Arbit.iud.q.68.num.15.& ibidem
num.13. idem eſse affirmaui, quando factum eſt varia-
bile, atque ita qñ mandatur factum non determinatũ,
ex c.vlt.§.vlt.de offic.deleg. Id quod docuit & Bart.in
d.l.vlt.ff.de diuerſ.& temp.pręſcr.cum dixit procurato-
rem non poſse alium ſubſtituere, quando factum ſic in-
determinatum fuit ei commiſsum. Qua de re attingam
infra in præſump.38. Idem Bald.in l.vnica, §.non aũt,
nu.7.C.de cad.toll.dixit, in facto non determinato, cen
ſeri datum arbitrium illi mandatario, quod ſanè arbi-
trium alteri mandari nõ poteſt, l.in compromiſſis, ff.de
arbit. Iaſ.conſ.89.num.4.lib.3. Natta in conſ.163.num.
10.& conſ.164.nu.22.lib.1. Et hinc dicimus, magiſtra-
5 tus, quib.merum † imperium, vel ẽt mixtum eſt cõmiſ-
ſum, non poſse illud alteri mandare, cum ob cauſarum
grauitatem cenſeatur electa illius induſtria, ſicut ſcri-
pſerũt Bar. & alij multi in l.1.in 2.notab.ff.de off.eius
cui mand.eſt iuriſdict. quo in loco Decius exiſtimauit,
duo ibi concurrere, grauitatem ſcilicet cauſarũ, & per-
ſonæ excellentiam, cum non niſi maioribus magiſtrati-
bus imperia hæc mandentur. Dicebam aliquãdo, quod
imò concurrũt & ibi verba, quibus conſtat electam eſ-
ſe perſonæ induſtriam, nempè quod meri & mixti impe
rij cauſæ, ſpecialiter commiſsæ ſunt maioribus his ma-
giſtratibus, vt ſignificant illa verba d.l.1.de off.eius. ibi,
quæcunque ſpecialiter, &c. ſpecialiter, id eſt, nomina-
tim, vt rectè exponit Alc.lib.2.paradox.c.5.n.3. Cũ au-
tem ſpecialiter alicui demãdatum eſt negocium, electa
cenſetur illius induſtria, l.inter artifices. ibi, ſpecialiter,
ff.de ſolut. & mox dicemus.
Secunda eſt coniectura & pręſumptio ducta a verbis,
vt ſi eſt actum, quod ipſe faciat. Hos actus appellat
Bal.in l.vnica, §.non autem, num.6.C.de cad.tollen. for
maliter inſertos, hoc eſt, per datam formam. Et tũc ob
6 vim † verborum cenſetur electa induſtria perſonæ, d.l.
inter artifices. ibi, ſpecialiter. ff.de ſolut. Eſt enim (vt ad-
monui ſupra) idem dicere, ſpecialiter, quod nomina-
7 tim. Et idem eſt, ac ſi dixiſset, quod ſuis manib. † id fa-
ciat, quibus verbis cenſetur electa perſonę induſtria. ad
l.vnica, §.non autem, verſic.ſi vero talis erit verborũ,
C.de cad.tollen. Id quod affirmarunt & gl.in c.quicũ-
que.de hæret.in 6. Bart.in l.probatorias, C.de erogat.
milit.anno.lib.10. Iaſ.in l.ſi is qui pro emp.nu.37.ff.de
vſuca. cum dixerunt, quod ſi negocium fuit mandatum
alicui, vt is ſuis manibus exequatur, eius induſtria ele-
cta præſumitur atque cenſetur. Idem quoq. ſcripſerunt
Purpur.in l.1.num.502.& ibid.Paul.Oria.num.47.ff.de
off.eius. Ea eſt ratio quod his verbis perſonaliter com-
miſsum eſt negocium. Et propterea affirmant comme-
8 morati interpretes, quod & ſi alias delegatus † princi-
pis poſſit vices ſuas alteri mandare, non poteſt, quando
ſuis

Digitized by Google

ſuis manibus habet cauſam illam cognoſcere & diffini-
re. Ita etiam tradit Cæpol.in l.ſi quis ſic, n.5.ff.de verb.
ſign. quod notarius iuſſus ſua manu ſcribere, nõ poteſt
id manu altera exequi. Ita quoque dicimus, quãdo his
9 verbis committitur negocium per † te ipſum cogno-
ſcas. Dicitur enim & his verbis electa pſonę induſtria,
quocirca, delegatus a principe etiam alteri ſubdelega-
re non poteſt, ſicuti tradunt Io. Baptiſta a S.Seuerino in
l.more, num.15.ff.de iuriſd.omn.iud.Iaſ.in l.2.nu.29.
ff.de off.eius cui mand.eſt iuriſdict.& in l.a iudice, col.
pen.verſ.ſextò limita, C.de iud.Fel.in c.vlt.nu.3.de off.
delegat.& Vantius in tract.de nullit.tit.de nullitate ſen-
tentiæ ex defect.iuriſd.delegatæ,num.21.Quorum qui-
dem ſententia probari ſatis manifeſte videtur in d.cap.
vlt.§.is autem,ff.de offic.deleg.& in c.cum dilecta, §.di
ctum; de reſcrip. Et reſpondit Bald.in conſ.123.Reuerẽ
diſſimus pater, in fin.lib.5.quod iuſſus a teſtatore aliqd
per ſe ipſum facere, non poteſt alteri committere, ſic &
Alciat.in l.1.§.eadem, num.3.de verb.oblig.docuit, nõ
eſſe locum conſilio ſapientis iuxta ſtatuti diſpoſitionẽ,
quando princeps commiſit cauſam delegato, vt per ſe
cognoſceret & iudicaret. Et Alciatum ſecutus eſt Aſi-
nius in praxi iudiciorum, §.25.cap.18. Eſt idem quãdo
10 fuit dictum, tu & † nullus alter cognoſcat, agat. Nam &
his verbis præſumitur electa illins induſtria. ita Alex.in
l.1.nu.12. ff.de off.eius, &c.& in l.more, num.22.ff.de
iuriſd.om.iud. Iaſ.in l.a iudice, col.vlt.verſic.ſeptimo li-
mita, C.de iudic.ex ſententia Benedicti de Plumbino in
l.Imperator, ff.de fideic.libe.& Fel.in c.vlt.col.4.verſic.
ſecundus modus, de offic.deleg. Et horum traditio pro
batur l.1. §.de his, ff.de ſeparat.ibi, Prætoris vel præſi-
dis notio erit, & nullius alterius. Præſumi quoque ele-
11 ctam perſonę induſtriam his verbis. tu † cognoſcas, ſcri
pſerunt Bald.in c.vlt.de off.deleg.Crot.in conſ.126.nu
mer.19.lib.1.Rimin.ſen.in l.more, num.17.ff.de iuriſd.
omn.iudic.Barbat.inter conſilia Curt.ſen.in conſil.67.
col.19. Iaſ.in l.1.num.32.& 34. & ibid. Purpur.nu.501.
ff.de offic.eius. Gram.conſil.64.num.5. in criminalib.
& voto 3 num.39. Vant.in tract. de nullit.tit.de nullita-
te ſententiæ ex defectu iuriſd.delegatæ, num.21.in fine.
Ea ſola ducti ratione, ꝙ geminatio horum verborum
multum operatur, iuxta l. Baliſta, ff.ad Treb. Cæterũ ab
hac opinione diſſentiunt Barbat. in c.vlt. de off.deleg.
Iaſ.in l.a iudice, col.vlt.verſ.nonò limita, C.de iudic.&
Paulus Orianus in l.1.nu.52.ff.de off.eius, &c.exiſtiman
12 tes, tunc demum geminata verba effectum aliquem pa-
rere, cum ex interuallo fuerunt prolata, l.ſi conuenerit,
la 1, ff.de pignor.act.& ſimilia permulta congerunt Iaſ.
in l.ſi certis annis, nu.5.C.de pact. & Dec.in l.vnic.nu.
7.C.de errore calculi. Verum facile reſpondetur ex de-
claratione Decij, in l.ſi certis annis, num.4.C.de pact.
quod vbi agitur de ſola propriæ voluntatis declaratio-
ne, ſufficiunt verba geminate prolata, nullo adhibito tẽ
poris interuallo, ita loquitur d.l.baliſta, ff.ad S.C.Treb.
Cum vero agitur de præiudicio tertij, vt in caſu d.l.ſi cõ
uenerit, tunc tẽporis interuallum requiritur. ita pariter
declarat Decius in l.legem, num.15.C.de pact. Eſt quo-
13 que idem cum mandatum eſt, vt ipſe † perſonaliter co-
gnoſcat. Nam & tunc præſumitur atque cenſetur electa
induſtria perſonæ, ita Rim.ſen.in l.more, num.17.ff.de
iuriſd.omn.iud. & Iaſ.in l.quod quis, num.3.verſic.ſe-
ptimo fallit, C.de procur.ex text.clem.1.de vita & ho-
neſt.cler.& idem ſignificare videtur text.in c.vlt.§.is au
tẽ.ff.de off.deleg. Quocirca ſcripſit Bal.in l.vnica. §.ne
14 aũt, num.6. C.de cad.tollen.quod iuſſus † viſitare per-
ſonaliter aliquem locum, non poteſt per alium id face-
re. Idem docuit Cæpolla in l.ſi quis ſic, in fin.ff.de verb.
ſignific. Ronchegallus in l.nemo eſt qui neſciat, nu.23.
de duobus reis. Eſt idem quando fuit commiſſum, vt
15 proprio iudicio † cognoſcat & diffiniat. ita Rimin.ſen.
in d.l.more, num.17.arg.l.penult.ff.de teſt. Idem quoq;
16 eſt, cum onerata † fuit propria conſcientia illius cui cõ-
miſſum eſt negocium. Ita Alex.in l.more, num.23.& ibi
dem Rim.ſen.num.17.& prius Ioã. Baptiſta a S.Seueri-
no, num.12. ff.de Iuriſd.om.iud. Fel.in c.vlt.col.2. verſ.
vtrum per iſta.de off.deleg. Iaſ.in l.1.num.29. ff.de offi.
eius cui mand eſt iuriſd. & ibid. Paul.Orian.num.46. &
Purpur.num.503.& Vantius in tract.de nullitate ſenten
tiæ ex defectu iuriſdictionis delegatæ, nu.21. Andreas
Gaillius lib.1 Practic.Obſeruat.obſ.97. nu.5. Diſſentiũt
tamen & male, ab hac traditione Ang.in auth. ad hæc,
C.de iud.& Caſtr.in l.a iudice, eod.tit. idem eſt quando
in delegationis reſcripto inſerta eſt clauſula, quæ ſolet
17 cõmuniter inſeri. cõmittimus † tibi cauſam talẽ, de tua
prudentia plenè confidentes. Hoc etiam caſu præſumi-
tur electa induſtria delegati. Ita Gaillius in d.obſ.97.
num.6.

Declarãtur prædicta, vt non procedant, quando con-
18 uentione † partium permittitur ſubdelegatio. Cæpolla
in d.l.ſi quis ſic, in fin.ff.de verb.ſignif. Dec.in *l.1.in 2.*
notab.ff.de off.eius cui mãd. eſt iuriſd.adducti ex tex.c.
vlt.§.is autem, ff.de offic.deleg. Id quod intellige, quan
do negotium pendet ad ipſarum partium volũtate, alia
plura, quando præſumatur electa induſtria perſonæ, ex
plicabimus infr.lib.6.præſump.92.

In ius vocationem, quam citationem noſtri appellant iure non præſumi, explicatum.

SVMMARIVM.

1 *Citatio in ius, cum ſit quid facti, non præſumitur.*
2 *Citatus præſumitur, qui in iudicio præſens eſt.*
3 *Citatio emiſſa & facta præſumitur ob diuturnitatem temporis.*
4 *Citatus præſumitur, qui ex longinqua regione in iudiciũ venit.*

PRAESVMPT. XXII.

IVſdicentis poteſtas & iuriſdictio exerceri ſolet, pri-
mum per in ius vocationem, de ea igitur præſum-
ptione, quæ circa ipſam in ius vocationem, quã citatio
nem appellare ſolemus, hoc congruo in loco agendum
1 eſt. Dicimus † itaque illam non pręſumi cum ſit quid fa
cti, iuxta l.in libello, §.factę, ff.de capt.& poſtlim.reuerſ.
& ſcribunt Doct.quos infra recenſebo. Et fortius proce
dit hæc præſumptio, quando ex ipſa actorum inſpectio
ne non apparet de aliqua citatione, ita reſpondit Soc.
ſen.in conſ.158.nu.12.lib.1.& in conſ.46.num.39.lib.5.
& alios recenſebimus infra in præſump.50.vbi explica-
bimus, quando præſumatur pro ſententia iudicis, quo
ad acta & proceſſum.

Declaratur primo hæc præſumptio, vt non procedat
2 quando is, qui citari debuit, † reperitur præſens in iudi-
cio. Nã tunc citatus is præſumitur.c.bonæ, il 2.de elect.
& in ſpecie tradunt Spec.in tit.de reo, nu.15.& Lucas
de Penna in l.3. col.5.verſ. quadrageſimo præſumitur,
C.de apochis publ.lib.10. qui eiuſdem opinionis recen
ſet Iſerniam in conſt.de exordio & præparat.alios plu-
res recenſet Vant.in tract.de nullit. in tit.de nullit.ſent.
ex defectu citationis. nu.17. & conferunt ea quæ dice-
mus infra in præſump.56. quando dominus præſuma-
tur citatus ad audiendum ſententiam.

Declaratur ſecundo, vt non procedat ob temporis
3 diuturnitatem. Nam & tunc citatio † emiſſa factaq. pręſ
ſumitur. Ita declarant Barbat.in c.requiſiſti, num.29.in
fin.de teſt. Ruin.in conſil.66.nu.5.lib.5. & Grat.in con-
ſil.91.num.47.lib.1.ex dict.c.bonæ, il 2.de elect.& eiuſ-
dem ſententiæ alios recenſet prædicitato loco Gratus, &
nos vberius comprobabimus infra in prædicta pręſum
pti. Et hoc maxime procedit, quando in ipſis actis fuit
enun-

Digitized by Google

enuntiata. Ita Socin.ſen.in conſil.168.col.5. verſic.ſed
tamen præmiſſis, lib.2.& ſimile ex Decio in conſil.42.
num.14. dicemus infra in præſumpt.56. vbi an præſu-
matur ſententia lata citato domino.
4 Declaratur tertio non habere locum, quando † quis
ex remota regione venit ad locum iudicij. Nam tūc præ
ſumitur citatus. Ita Dec.in conſ.42.num.14. poſt Butr.
in c.1.de iudicijs. idem ſcripſit Vancius in tract.de nul-
litate, in tit.de nullitate ex defectu citationis, num.16.
qui alios recenſet.

*Citationem præſumi factam ad partis inſtantiam dili-
genti diſputatione demonſtratur.*

S V M M A R I V M.

1 *Citatio ad partis petitionem facta præſumitur & contraria re-
fertur opinio, num.10.*
2 *Solemnitas extrinſeca non præſumitur.*
3 *Solemnitas extrinſeca quæ dicatur.*
4 *Actus ab eo factus præſumitur, qui impenſam facere tenetur.*
5 *Minima conſiderantur etiam in his quæ a iure communi permiſ-
ſa ſunt, ſecus ſi ſpeciali.*
6 *Iudex ad priuatam vtilitatem non tenetur impartiri officium
ſuum, niſi petenti.*
7 *Actus præſumitur factus ad inſtantiam illius ad cuius fauorem
& vtilitatem refertur.*
8 *Petitio partis in citatione eſt de ſolemnitate extrinſeca.*
9 *Citatio quas partes contineat.*
11 *Ordo iudicij obſeruatus non præſumitur, niſi probetur.*
12 *Mandatum & commiſſionem iudicis non præſumi nuncio factā,
an verum ſit.*
13 *Citatio partis ad petitionem facta præſumitur in cauſis ſumma-
rijs, & leuis præiudicij, maxime temporis diuturnitate, acce-
dente, num.14.*
15 *Solemnitas etiam extrinſeca ob temporis diuturnitatem præſu-
mitur.*

P R AE S V M P T. XXIII.

DVbitari interdum ſolet, quando iam citatio facta
reperitur, an præſumatur ad partis inſtantiā atq;
requiſitionem facta? Et vere dicimus eſſe receptā opi-
1 nionem, præſumi † factam parte ita petente, & requirē
tu. Ita ſane ſcribunt Abbas in cap.1.de iudic.vbi Ripa
nu.20.aſſerit, hanc eſſe communem opinionem. Idem
Ripa in l.4.§.hoc autem iudicium, nu.98.de damno in-
fecto. Et illis accedunt Francus in cap.comparati, col.
3.verſ.tertio quæritur, de appellat. Fel.in c.ſicut, n.15.in
fine de re iud. Capic.dec.4.nu.20. Berous q.39.in fin.&
Soc.iun.in conſ.97.num.14.libr.2. Extant tamen multa
argumenta, quæ adferri pro hac traditione ſolent, non
parum dubia, vt illud primum quo dicitur, quod peti-
tio partis eſt neceſſaria, vt citatio concedatur a iudice.
Ergo illa præſumitur interueniſſe, l.ſciendum, ff.de ver-
bor.oblig. Eſt dubia hæc argumentatio, vt animaduer-
tit Dec.in d.c.1.in 3.notab.de iud. Quandoquidem re-
quiſitio illa partis, dicitur eſſe de ſolemnitate extrinſe-
2 ca † quæ non præſumitur. l.quęcunque.§.vlt.ff.de publi
cis in rem actio. Citationem eſſe ſolemnitatis extrinſe-
cæ, vel ex eo ſuaderi videtur, quod intrinſeca ſolemni-
3 tas † illa eſt, quæ vna ſimul cum actu, dum eſt in fieri, cō
currit, ſicuti de ſtipulatione, quæ cauſatur ex interroga
tione & reſponſione facta incontinenti, tradunt omnes
in l.ſciendum, ff.de verb.oblig. Cum ergo in citatione
partis requiſitio neceſſario non concurrat, dum eſt in
fieri, cum poſſit iudex ex ſuo officio illam concedere, ſe
quitur requiſitionem non eſſe de ſolemnitate intrinſe-
ca, ſed potius extrinſeca.
Secundo itaque loco adfertur argumentum hoc qđ
4 actus † ab eo factus pręſumitur qui impenſam facere te
netur, l.vlt.C.de alim.pup.præſt.de qua dicemus infra.
Atqui ille, qui vult aduerſarium ſuum in ius vocari, im-
penſam vocationis facere debet, l.2.C.de ſportu.& c.fi
nem litibus.de dolo & cōtum. Ergo citatio præſumitur
facta eo inſtante qui impenſam facere tenetur. Hæc vi
detur ſatis ſolida argumentatio, cui non obſtat cōſide-
ratio Decij in d.c.1.in 3.notab. de iudicijs cum dixit,
impenſam, quæ fit pro his citationibus, eſſe tenuem, &
ob id non eſſe conſiderabilem, iuxta l.ſcio, ff.de in inte-
grum reſt.& l.proprietarius, in fine, ff.de dam.infecto.
Nam præter Ripæ replicationem dici poteſt, qđ in his
quæ ſunt a iure communi permiſſa, vt hoc noſtro caſu,
5 ea quæ † minima ſunt, conſiderantur, ſecus quādo ſunt
permiſſa a iure ſpeciali ſicuti in caſu d.l.ſcio, quam ita
ibi declarauit Bart. quem ſecuti ſunt Curt.iun.in auth.
præterea, nu.8.C.vnde vir.& vxor. Iaſ.in auth.qui rem.
nu.16. C.de ſacroſanct. eccleſ. & ibidem in ſpecie Dec.
nu.20.idem Dec.in l.cum proponas, nu.5, C.de pactis.
& Brun.in conſ.48.num.5.
Cæterum alia ratione debilis videtur ſecunda hęc ar
gumentatio. Nam facile negari poteſt, quod actus præ-
ſumatur factus ab eo qui tenetur facere impenſam, ſi-
cut contrarium probat l.excellentię, in verbo flagitanti
bus.C.de erogat.militar.anno.lib.12.quo reſponſo ad-
ductus Bart.in l.qui ſub conditione rationum, in fin.de
cond.& demonſtr.cenſuit, non ſufficere, ſi quis dicat, ſe
impenſam feciſſe, niſi vere probet impendiſſe. Et eo loci
annotauit Imola, quod aut præter impenſam aliæ con-
currunt coniecturæ, & tunc impenſa præſumitur ab eo
facta, qui eam facere tenebatur, vt in caſu d.l.vlt.C.de
alim.pupill.præſtand.vbi erat præſumptio, quod tutor
de proprio expendiſſet in alendis pupillis, non ex eo ſo
lo orta eſt illa præſumptio, quod tutor teneretur facere
impenſam, ſed quia pupilli illi non habeant vnde ſe ale
rent. Qua de re vberius ſuo loco dicemus.
Tertio adducitur hæc ratio a Beroo in d.c.1.num.5.
verſ.ſed pręmiſſis, de iudic.quod ex quo reperitur facta
citatio ad priuatam vtilitatem ipſius partis, ſequitur in
telligi debere factam ad ipſius partis inſtantiam, cum
6 iudex ad † priuatam vtilitatem non teneatur impartiri
officium, niſi petenti, l.4.§.hoc autem iudicium, ff.de
damno infect. Verum facile reſpondetur, fieri poſſe qđ
ex ſuo officio iudex conceſſerit citationem, vt ipſe de cā
cognoſceret, & eam diffiniret, cum poſſit iudex etiam
parte nō petente id facere, vt aliqui ſcribunt in d.§.hoc
autem iudicium, & in l.ad peremptorium, ff.de iudic.
Quarto mouetur Berous in d.c.1.n.53. de iud.quod
7 actus præſumitur factus de voluntate, & ad inſtantiam
illius, ad cuius fauorem & vtilitatem verſatur, c.conſti
tutus, vbi Abb.de teſtibus.& tradit Bar.in l.de pupillo,
§.ſi quis ipſi prætori.nu.19.ff.de oper.noui nunc. Ergo
hæc citatio, quæ partis vtilitatem reſpicit, præſumitur
facta ad eius inſtantiam. Cæterum reſponderi poteſt,
Bart.& cęteros non loqui in his terminis, ſed ſolum ait
ille, quod factum a ſeruo præſumitur factum ex conſen
ſu domini, qui cum potuit prohibere, & nō prohibuit;
dicitur conſenſiſſe. ſicuti etiam probat text.clemen.ne
in agro.§.porro, in verbo, familiarib.de ſtatu monach.
& in cap.cum ad ſedem, de reſt.ſpol.& egregie tradunt
Roman.in conſ.68.col.1. & in conſ.152. col.vlt.verſ.1.
quia. Alex.in conſ.69.nu.5. lib.2. Ruin.in conſ.47. nu.
12.lib.2.& ſcripſi in tract.de recuper.poſſeſſ.remed.1.
num.58.
Quinto mouetur Berous in d.c.1.nu.53. ex cap.quo-
niam contra, de probat.quo loci Pontifex Max. velle vi
detur ſufficere, quod ſimplicetur apud acta ſcriptū ſit
citationem fuiſſe factam abſque eo quod appareat, ad
cuius petitionem fuerit facta, quod ſi fuiſſet neceſſariū
facile Pontifici fuiſſet id exprimere. Verū facile poſſu-
mus

Digitized by Google

mus dicere, nil ad rem conferre cum ſolum mādet Pon-
tifex, acta omnia iudicaria in ſcriptis redigi ſicuti cita-
tiones, litis conteſtationes, & ſimilia. Nec ibi ſtatuit
quomodo acta illa fieri debeant, ſed pręſupponit, quod
facta ſint ſolēniter, & vt a iure requiritur. Et propterea
ſolum conſtituit illa debere in ſcriptis redigi & in actis
reponi.

Sexto mouetur Berous in d.c. 1.nu.53. verſ.5.citatio
8 de iud. eo argumento, petitionem † partis in citatione
eſſe de ſolemnitate intrinſeca. Nam extrinſeca ſolem-
nitas (ait ille) eſt, quæ ab actu conficitur, eſt ſeparata ſi-
cuti ſunt ſolemnitates illæ, quæ adhibentur alienationi
bus rerum eccleſiæ, vel minoris, ita Bar. in l. quæcūque,
§. vlt. ff. de publicia. in rem actio. & Iaſ. in leg. ſciendum,
nu. 11. ff. de verbo. oblig. poſt Alber. quem recenſet, ſcri-
pſit, ſolemnitatem extrinſecam eſſe quid facti ſeparati
ab eo cui adhibetur, vnde ex vno nō infertur ad aliud,
& vno poſito, aliud non ſequitur. Solemnitas vero in-
trinſeca eſt (ait Berous) quæ reſpicit perſonam contra-
hentē vel actum celebrantem. Et dicitur pars integra-
lis actus, in quo adeſſe debet, & ab eo non poteſt ſepa-
rari, & dicitur intrinſeca, hoc eſt, quaſi intra actum, ſi-
cuti interrogatio & reſponſio in ſtipulatione. Et ſecun-
dum Alberic. in d. l. ſciendum. ſolemnitas intrinſeca di-
citur quid adhærens facto, vnde poſito facto, ponitur
ſolemnitas. Cum itaque (inquit Berous) citatio deduci
tur in eſſe ad ſui perfectionem, quatuor requirit, partis
petitionem, iudicis commiſſionem, nuncij executionē,
& eiuſdem relationem. Ita probat Cle. 2. vt lite penden.
ſi ergo ad citationis perfectionem hæc requiruntur, cū
reperitur facta citatio, intelligimus eſſe factam ad par-
tis petitionem, alioqui citatio non diceretur. Cæterum
9 reſponderi facile poteſt, citationem tres tantum † par-
tes continere, iudicis commiſſionem, nuntij executio-
nem, & relationem. Sicuti ſcribunt Card. in c. vlt. & Fel.
in c. gratum, nu. 5. de off. deleg. Et cum citatio ſit actus
iuriſdictionis, partis petitio nil ei tribuit. Et præterea ci
tatio (vt ſæpius dixi) fieri poteſt ex officio iudicis.

Septimo & vltimo hæc ſententia, quā veram eſſe opi
nor, ſic probari poteſt, citatio fit aut parte ipſa petente,
aut ex officio iudicis, & ſua commiſſione, aut ipſo ſolo
nuncio. Quod facta fuerit citatio a ſolo ipſo nuntio, nō
eſt præſumendum, tum quia de aliquo eius commodo
non agitur, tum quia nuntij fides approbata eſt, non ēt
præſumitur facta citatio ſolo iudicis officio, cum iudex
in his, quę principaliter reſpiciunt priuatam vtilitatem
officium ſuum non exerceat, niſi aliquo petente. Ita om
nes in d. l. 4. §. hoc autem iudiciū, ff. de damno infecto,
vbi Ripa nume. 39. Eſt ergo neceſſe dicere, quod citatio
hæc dicatur facta ad inſtantiam, & requiſitionem par-
10 tis. Contrariam opinionem † itaque probarunt Rom. &
Dec. quos commemorat Ripa in d.c. 1. num. 20. de iud.
& idem viſus eſt ſentire Ruin. in conſ. 32. num. 1. lib. 4.

Primo eo argumento moti ſunt, quod ſolemnitas ex-
trinſeca non præſumitur, l. quæcunque. §. vlt. ff. de publ.
in rem actio. Atqui partis petitio in citatione eſt ſolem
nitatis extrinſecæ. Ergo hæc petitio non pręſumitur. Ve
rum facile reſponderi poteſt, huius argumenti propoſi-
tionem minorem a Decio, & ſequacibus non probari.
Negari enim poteſt quod ſit extrinſecæ ſolemnitatis, ſi-
cuti ex dictis ſupra colligi poteſt.

Secundo mouetur Dec. quia ſic videmus in ſentētia
proferenda neceſſarium eſſe iudicij ordinem, l. prolatā.
C. de ſent. & interloc. omn. iud. Et tamen non præſumi-
11 tur is ordo † obſeruatus, niſi manifeſte conſtet. Ita mul
tis alijs in caſibus idem dicimus ſecūdum Dec. ipſum.
Ergo idem hoc noſtro in caſu, in quo etſi neceſſaria ſit
partis petitio, non tamen præſumitur interceſſiſſe. Cæte
rum reſpondetur, illa procedere ſuis in cauſis, ex quo ce
lebrantur ex interuallo, non autem in vno eodemq; in-
ſtanti, ſicuti citatio, quæ conficitur parte petente, iudi-
ce concedente, & nuntio exequente.

Tertio argumentatur Bero. in d.c. 1. nu. 49. Si verum
eſſet, citationē præſumi factā ad partis requiſitionem,
& inſtantiam, eſſet quoque præſumendum eſſe factam
mandato iudicis, ex quo illud ad eſſe citationis requiri-
12 tur. Atqui falſum eſt iudicis mandatum † & commiſſio
nem pręſumi, vt tradunt ſcribentes in cap. gratum, de
off. deleg. & in c. cum dilecti, de dolo & contu. Alex. in
l. ſciēdum, col. vlt. ff. de verbor. oblig. & Ruin. in conſil.
102. n. 8. lib. 5. Ergo falſum erit partis petitionem requi
ri. Verum præter reſponſiones perpenſas a Bero. in d.c.
num. 54. reſponderi poteſt diſtinguendo mandatum ex-
traiudiciale, quod fieri ſolet a domino procuratori ſuo,
a mandato ſeu cōmiſſione quam ſuo nuntio facere cō-
ſueuit iudex. Illud ſane mandatum procuratori factum
non præſumitur, vt ſcribunt omnes in l. ſciendum, vbi
Iaſ. nu. 19. ff. de verb. oblig. vt explicabimus infra in præ-
ſumpt. 19. At mandatum ſeu commiſſio iudicis nuntio
facta præſumitur, vt infra dicemus. Hanc differentiam
in ſpecie notauit Ruin. in conſ. 66. num. 6. lib. 5.

Hęc recepta & a nobis probata ſententia multo ma-
13 gis procedit in † cauſis ſummarijs, & leuis præiudicii.
Nam in his præſumitur facta citatio ad partis requiſi-
tionem. Ita Dec. in d.c. 1. in 2. lect. nu. 8. in fi. de iud. poſt
Abbat. & alios in c. Albericus, de teſtib. & præterea, pro
14 cedit hæc ſententia multo magis † quando concurrit
temporis diuturnitas. Ita docuit Ripa in d.c. 1. num. 10.
in fine, de iudic. poſt omnes in d.c. Albericus, de teſtib.
15 cum dicunt ſolemnitatem † etiam extrinſecam pręſumi
ob temporis diuturnitatem. Et communem eſſe opiniō
nem aſſeruit Io. Crotus in l. ſciendum, num. 21. Qua de
re ſuo loco dicemus. Hanc doctrinam declarat Ruin.
in conſ. 32. col. 1. lib. 4. non procedere, quando non con
ſtat nuntium citaſſe ex mandato iudicis. Nam tunc nul
lo modo (ait ille) præſumitur partis petitio. Verum exi-
ſtimo dubiam eſſe Ruini declarationem, cum præſuma
tur regulariter commiſſio iudicis, quando apparet cita
tionem a pubico nuntio fuiſſe factā, ſicut inf. dicemus.

Citatio facta, an præſumatur commiſſione, & mandato magiſtratus, vel iudicis.

SVMMARIVM.

1 *Citationem verbalem vel perſonalem, iudicis commiſſione factā non præſumi, & quæ cauſa ſit, num. 2.*

3 *Commiſſionem iudicis non eſſe quid connexum cum ipſa citatione.*

4 *Commiſſionem iudicis in citatione, non eſſe leuis ſolemnitatis, ſed tantam, vt ſine ea citatio ſtare nequeat.*

5 *Commiſſio & mandatum iudicis in citatione verbali, quæ cauſæ cognitionem deſiderat, non præſumitur. Idque verum eſt, etſi notarius in relatione nuntij enunciaſſet, eam commiſſione iudicis factam eſſe, num. 6. Vel appareat etiam de commiſſione iudicis generali, num. 7. Neque nuntio atteſtanti in relatione, iudicis ſe commiſſione citaſſe creditur, num. 8.*

9 *Commiſſio & mandatum iudicis in citatione præſumitur, ſi modici eſt præiudicij, & nuntius eſt bonæ famæ.*

10 *Commiſſiones iudicum ſi de conſuetudine & ſtylo curiæ nō ſcribantur in actis, præſumitur iudicis commiſſio. Idem ſi conſuetudo ſit vt nuntij citationes faciant ſine iudicum commiſſionibus, num. 11.*

12 *Citationem ſua commiſſione factam declarat iudex ad vlteriora procedendo.*

13 *Citato comparente & nil opponente, citatio commiſſione iudicis facta præſumitur.*

14 *Comparitio ſpontanea purgat omne vitium.*

15 *Citatio ob temporis diuturnitatem, mandato iudicis facta præſumitur.*

16 *Citatio*

Digitized by Google

16 *Citatio realis, ſiue prehenſio & carceratio, quæ magnam cauſæ cognitionem requirit, non præſumit mandatum iudicis.*

PRAESVMPT. XXIV.

Diximus ſuperiore caſu citationem prǽſumi factam parte ipſa requirente, & inſtante, nunc dicendum eſt an præſumatur facta commiſſione & mandato magiſtratus, vel iudicis? Qua quidem in diſputatione conſtituendi ſunt duo caſus, ſicuti duæ ſunt præcipuæ citationum ſpecies.

Primus eſt caſus cũ agitur de ſola ipſa citatione verbali, quam perſonalem appellant, vt cum quis in ius vocatur ad reſpondendum. Hoc ſane in caſu ſunt opinio-
1 nes. Illa tamen eſt vera & recepta, hanc iudicis † cõmiſ-
ſionem non præſumi. Ita Bart. in l. 1. §. cura, num. 2. ff. de off. præfecti vrbis, & in l. 2. qui ad ciuilia, C. de appellat. Abb. in ca. Albericus, de teſtib. Aret. in conſ. 33. num. 5. verſ. 4. præmitto, qui communem eſſe aſſeruit, Francus in c. cum parati, de appell. Ruin. in conſ. 15. n. 8. lib. 4. & in conſ. 103. nu. 8. lib. 5. Ripa in c. 1. nu. 90. & ibidem Bero. nu. 54. de iud. & communem etiam atteſtatur Alcia. in tract. de præſum. reg. 3. præſ. 14. num. 4. verſ. ſed nunquid. Quæ quidem ſententia ea ſolida ratione, cæteris prætermiſſis, fulcitur, quod commiſſio hæc vel manda-
2 tum, † eſt extrinſecæ ſolemnitatis, quæ non præſumitur. l. quæcũque. §. vlt. ff. de publ. in rem acti. & ſuo loco copioſe diſſeremus. Cęterum ab hac ſñia diſſentiũt & male, Guido de Zuzar. in l. ad perẽptoriũ, ff. de iud. Imol. in l. ſi finita, §. ſi plures, ff. de damno infect. & in c. 1. de iud. Tãcredus in materia citationis, q. 10. quos ita commemorat & ſequitur Alc. in d. tract. de præſum. reg. 3. præſum. 14. nu. 5. verſ. contrarium tenuit, qui recenſet Io. Andr. & Abb. in c. quoniam contra, de probat. affirmantes cõſuetudinem approbaſſe hanc opinionem. Eandem viſi ſunt probare Bal. in l. ſi quando, q. 13. nu. 12. C. de teſtibus, Alex. in conſ. 123. nu. 3. lib. 2. & Ruin. in conſ. 66. n. 6. lib. 5. Et ij quidem ea prima ratione moti ſunt, qđ cõmiſſio iſta dicitur de connexis citationis, & propterea debet credi nuntio, ſicuti adhibetur fides cum dicit, ſe citaſſe, c. cum parati, de appell. Verum facile reſponden-
3 dũ, quod nec lege nec ratione probatur, † commiſſionẽ hãc eſſe quid connexum cum ipſa citatione, cum aliud ſit committere, & mandare, qui actus iudicis eſt, aliud in ius vocare, qui eſt actus nuntij, & fieri poteſt quod citatus quis ſit, & tamen iudice non mandãte factum id fuerit. Et argumentum hoc Doctorũ poſſet procedere præſuppoſita citatione valida & legitima. de qua quidẽ nos diſputamus. Secundo adfertur ratio, quia niſi pręſumeretur hæc commiſſio iudicis, ſequeretur, quod nuntius falſum committeret, citando ſcilicet ſub falſa iudicis auctoritate, & nomine, l. qui nomine, ff. ad leg. Corn. de fal. Rom. in conſ. 303. Hodie fuit. Id quod præſumẽdum eſt, l. merito, ff. pro ſoc. Cæterum facile reſpondetur, nuntium poſſe excuſari, quia potuit iuſte credere, quod poſſet citare ſine iudicis commiſſione, tum quod ſe ob officium quod gerit, id poſſe ſine iudicis mandato credat, quæ ſane cauſæ, & ſi minus iuſtæ ſint, attamen excuſant, l. igitur, §. poteſt, ff. de liber. cauſa. & vberrime diſſerui in commentarijs de recuperãda poſſ. remedio 3. nu. 49. Tertio ſolet conſiderari, quod commiſſio hæc eſt leuis pręiudicij & ponderis, ex quo non requirit cauſæ cognitionem. Ergo credi debet nuntio eam fuiſſe factam a iudice, argum. l. magis puto, §. ne tamen, ff. de rebus eorum. gl. in cap. ea noſcitur, de his quæ fiunt a ma-
4 ior. parte cap. Sed facile reſpondetur, quod imo † leuis ſolemnitatis non eſt, ſed magnæ, cum commiſſio ipſa ſit, quæ efficacem reddit ipſam citationem, & ſine qua illa ſtare non poteſt. Non eſt itaque a recepta illa opinione recedendum.

Extenditur primo hic caſus, & opinio vt locum habeat multo magis in ea citatione verbali, quæ requirit
5 cauſę cognitionem, nam tunc † non præſumitur cõmiſſio, & mandatum iudicis, ita Bald. in l. ſi quando, quęſt. 12. num. 12. C. de teſtibus. & conferunt quæ dicemus in ſubſequenti caſu.

Extenditur ſecundo, vt procedat etiam quando no-
6 tarius in ipſa relatione nuntij enunciaſſet, † citationem factam fuiſſe commiſſione, & mandato iudicis. nam adhuc non præſumitur hæc iudicis commiſſio. ita reſpondit Aret. in conſ. 33. quem declarat, & ſecutus eſt Ripa in cap. 1. num. 90. verſ. amplia primo. de iudic. & aliqua ſtatim dicemus.

7 Extenditur tertio, vt procedat † etiam ſi apparet de commiſſione iudicis in genere, ſed non in ſpecie, nam adhuc ſpecialis illa commiſſio non pręſumitur. etiam ſi notarius de ea atteſtaretur. Ita Aret. in conſ. 33. & Ripa in d. c. 1. num. 90. verſ. amplia & ſecundo.

Extenditur quarto, vt procedat etiam ſi ipſemet nũ-
8 tius † in ſua relatione atteſtatus fuiſſet ſe citaſse cõmiſſione & mandato iudicis. Ita Ripa in d. c. 1. nu. 90. verſ. tertio amplia. ex ſententia Spec. in tit. de citatio. §. ſequitur. verſ. ſed nunquid creditur. & Bart. in l. 1. §. cura. nu. 2. ff. de off. præfecti vrbis.

Declaratur primo, vt non procedat, quando agitur
9 de modico præiudicio, & nuntius eſt bonæ famæ, nam tunc pręſumitur, ꝙ commiſſione & mandato iudicis citauerit. ita declarant Abb. in c. 1. de iudicijs. & ibid. Ripa num. 90. verſ. limit. & idem Abb. in c. ea nos. de his quę fiunt a prælato.

Declaratur ſecũdo vt non procedat, quando eo in lo-
10 co † extat cõſuetudo ſeu ſtylus curiæ, quod commiſſiones iudicum non ſcribantur in actis. nam tunc præſumitur ipſius iudicis commiſſio, ita ex ſententia Innoc. in c. cum parati. de appell. docuit Ripa in d. ca. 1. num. 90. verſ. limita & ſecundo. qui ſubiungit quod hodie parũ operatur hæc commiſſio, cum hæ commiſsiones ex cõſuetudine in actis non redigantur, vt atteſtantur Io. Andr. & Abb. in c. quoniam contra. de probat. Et in curia Romana, ex ſtylo Rotæ, credi nuntio de commiſsione, teſtatur Verallus in dec. 266. par. 2.

Declaratur tertio, vt non procedat, quando extat cõ-
11 ſuetudo, † ſeu ſtylus curiæ, vt nuntij poſsint citationes facere ſine iudicum commiſsionibus, & mãdatis, vt obſeruari conſueuit in Curijs Galliæ, ſicuti ita declarando teſtatur Boer. in repet. l. conſentaneum. num. 14. C. quomodo & quando iudex. qui Baldum, & alios huius ſententiæ commemorat.

Declaratur quarto, vt non procedat, quando iudex
12 ea citatione † facta, ad vlteriora proceſsit, nã tunc ſatis manifeſte declarauit citationem illam ex ſua commiſſione factam fuiſſe. arg. l. a procedente. C. de dilat. ita in ſpecie declarat Alc. in tract. de præſump. reg. 3. præſum. 14. nu. 5. verſ. pręterea ſi facta, &c. Idem ſenſerunt Rom. in conſ. 497. nu. 6. Ruin. conſ. 66. nu. 6. lib. 5. & Ripa in c. 1. nu. 90. verſ. pro concordia. de iudiciis, cum dixerũt pręſumi nuntium citaſse mandato iudicis, quando lata fuit ſententia, & ab ea non fuit appellatum.

13 Declaratur quinto, vt non procedat, † quãdo citatus comparuit, & nihil oppoſuit. nam tunc pręſumitur citatio facta mandato, & commiſsione iudicis, ita in ſpecie declarãt Alc. in conſ. 123. n. 3. lib. 2. Ruin. in conſ. 66. n. 5. lib. 5. Ripa in c. 1. num. 90. verſ. limita & tertio. de iudicijs. & Alc. in tract. de pręſum. reg. 3. pręſ. 14. n. 5. verſ. & in iſto caſu. Ea eſt ratio, quia ſpontanea comparitio
14 † purgat omne vitium, vt inquit gloſs. in l. 1. ff. de ferijs. quam probant omnes, vt copioſe diſserit Tiraquell. in tract. de retractatu conſang. §. 9. gl. 2. nu. 18. & 20. Et illis addo Felin. in c. illud. num. 8. de pręſcrip. & Curtium Iun. in l. ad peremptorium. num. 5. de iudiciis.

Decla-

Digitized by Google

15 Declaratur ſexto, vt non procedat † ob temporis diuturnitatem, nam tunc præſumitur commiſſio, & mandatum iudicis. ita declarauit Ruin. in conſil. 66. num. 5. & 6. lib. 5.

16 Secũdus eſt caſus huius diſputationis, cũ agitur de † citatione reali, hoc eſt de ipſa prehenſione, & carceratione. Hoc ſane caſu ſine controuerſia non præſumitur commiſſio hæc, & mandatum iudicis. ita Bal. in l. ſi quãdo. num. 12. C. de teſtibus. & in l. conſentaneum. C. quomodo & quando iudex. & ibid. Boer. num. 14. Salic. in l. nullus. C. de exhibend. reis. & Alc. in tract. de præſum. reg. 3. præſum. 14. num. 5. verſ. & hoc procedit. ea eſt ratio, quia hæc citatio magnam cauſæ cognitionẽ requirit, quæ quidem (vt dixi ſupra) non præſumitur.

Nuntium citaſſe ſicuti a iudice habuit in mandatis an præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Nuntio aſſerenti ſe citaſſe, prout in mandatis habuit a iudice, vtrum credatur.*
Et in quo nuntio verum ſit. num. 2.
Et quibus in rebus ipſi præſtetur fides. num. 3.

PRAESVMPT. XXV.

Diſputatio eſt non mediocris inter Doctores an pro
1 nuntio præſumatur, eique credatur, † quod citauerit reum vel actorem ad iudicium, quem admodum habuit in mandatis a iudice. Hac de re poſt Alciatum in tract. de præſump. reg. 3. præſump. 14. ſcripſi ſatis copioſe in commentarijs de arbitrarijs iudicum, lib. 2. caſu 112. col. 1. & 2. vbi tres commemoraui opiniones, & dixi ibi, num. 8. tertiam opinionem veriorem mihi videri, hoc relinqui iudicis arbitrio, ſed tamen in dubio credendum eſſe ipſi nuntio. quod declaraui locum non habere tribus in caſibus, non repeto iam ſcripta. Et poſt a me editos illos commentarios diſputationem hanc docte & diligenter explicauit bene eruditus Io. Baptiſta Aſinius in praxi de ordine iudiciorum. §. 9. c. 2. vbi recẽſet ſex opiniones. & c. 3. num. 1. teſtatur communem opinionem eſſe, quod nũtio credi debeat, quam quidẽ opi-
2 nionem declarat habere locum, quando † nuntius eſt iuratus. intelligit & 2. ibi. numer. 4. procedere quoad ea,
3 quæ † ſibi a iudice mandata fuerunt, non autem in alijs & propterea ipſi nuntio referenti ſe a citato fuiſſe verberatum, vel affectum iniuria, vel dixiſſe nolle venire, fides non adhibetur. Quam quidem poſtremam declarationem, & nos diligenter explicauimus in dicto caſu 112. num. 12. & 16. hic loca nunc indicaſſe ſufficit, illud etiam annotandum eſt, quod cum hæc ſit ſola præſumptio contrarium probari poterit, nempe nuntium non citaſſe vt retulit in actis. ita Ang. Imol. & Alex. in l. qui bona. §. qui damni. ff. de damno infecto. & alios quamplures congeſſit Aſinius in d. §. 9. c. 11.

Citatus ad domum an præſumatur perquiſitus a nuntio, qui perſonaliter citare debuit, ſi inuentus ille fuiſſet alioqui ad domum.

SVMMARIVM.

1 *Nuntio cui mandauerit iudex expreſſim, vt reum perſonaliter citaret, & ſi non inueniret, citaret eum ad modum, de perquiſitione facta creditur. Et quid ſi ſimpliciter referat ad domum citaſſe. num. 3.*
2 *Expreſſum dicitur illud, quod per relationem ad aliud intelligitur.*
4 *Nuntio in his quæ ad ſuum officium pertinent creditur.*
5 *Nuntio nulla data commiſſione a iudice, vt reum citaret, qui prius perſonaliter citandus erat, quam ad domum, non præſumitur quod perquiſierit, & non inuenerit.*

PRAESVMPT. XXVI.

Cvm multi ſint caſus, in quibus perſonaliter citari debet reus, & ſi non reperitur, ad domum. l. 4. §. Prætor. vbi Bart. & reliqui. ff. de damno infecto. ob id dubitari aliquando cõtingit, ſi nuntius refert citaſse ipſum reum ad domum, an præſumatur, quod eum perquiſierit perſonaliter, & inuenire nõ potuerit? hac de re ſunt diſtinguendi duo caſus.

1 Primus eſt, quando iudex † expreſſim mandauit nũtio, vt citaret reum perſonaliter, & ſi non inueniſset, eũ ad domum citaret, & deinde nuntius retulit ſe citaſse ipſum reum, vt habuit in madatis. hoc ſane caſu præſumitur, quod perquiſierit ipſum reum, & quod eum non inuenerit, ob id ad domum citauerit. ita Abb. in conſil. 84. lib. 4. Alex. in conſ. 2. num. 7. lib. 3. & in conſ. 29. nu. 8. & 10. lib. 6. Soc. ſen. in conſ. 56. nu. 6. & 7. lib. 4. Dec. in c. quoniam contra. num. 31. de probat. & in cap. cum parati. col. pen. de appell. Gratus in conſil. 30. in fine. lib. 1. Tiraq. de retractu conſang. §. 8. gloſ. 9. num. 10. Rebuff. in commentarijs ad Regias Conſtitutiones Galliarum, tomo 3. in tit. de citationibus. art. 2. gl. 3. num. 27. qui teſtatur, quod ita ſeruaretur in practica. Eandem opinionem probarunt Robert. Maran. in praxi. de ordine iudiciorum. in tit. de citationibus. numer. 127. & Aſinius in praxi iudiciorum. §. 9. nu. 3. verſ. id autem. Et huius ſententiæ ea eſt ratio, quia nuntius ſe retulit ad expreſſum mandatum iudicis, dumque dixit citaſse, vt habuit in mandatis, perinde eſt ac ſi expreſſim retuliſset, dixiſsetq; ſe perquiſiuiſse illum perſonaliter, & reperire nõ potuiſ-
2 ſe, & propterea citaſse ad domum, cũ expreſsim † illud dicatur. quod per relationem ad aliud intelligitur, l. ait Prætor. §. 1. vbi Bart. ff. de re iud. & confert l. ſi ita ſcripſere. ff. de cond. & demonſtr.

3 Secundus eſt caſus, quando † iudex expreſsim mãdauit nuncio, vt citaret reum perſonaliter, & ſi eum nõ inueniſset, citaret ad domum, & deinde nuncius retulit in actis ſimpliciter citaſse reum ad domum, atq. ita non dixit, vt habuit in mãdatis. Hoc in caſu ſunt opiniones. vna fuit eorum, qui ſcripſerunt non præſumi, q nũcius perquiſierit reum illum, & q non inuenerit. ita Bart. in l. 4. §. prætor ait. num. 14. ff. de damno infecto. Abb. in c. cauſam. col. 3. de dolo & contuma. & ibidem Butr. col. pen. Idem Abb. in conſ. 84. lib. 2. Rom. in conſ. 454. nu. 4. Alex. in l. hæres inſtitutus. ff. de acquir. hær. & in conſil. 137. num. 7. & in conſil. 201. num. 9. lib. 2. & in conſil. 2. num. 1. lib. 3. Dec. in c. quoniam contra. nu. 31. verſ. & prędicta concluſio. de probat. & hanc eſse veriorem & magis communem opinionem teſtatur Aſinius in d. c. 6. num. 3. ea vſi ſunt ratione, quod cum nuncius iſte ſit perſona vilis, pro eo præſumi crediq; non debet. arg. l. 1. C. de vſuris. Quæ ſanè ratio leuis eſt, cum in his, quę pertinent ad eius officium, credi debeat, quòd rectè riteque fuerit illud executus, vt ſtatim dicemus. Altera fuit opinio, quòd immo pręſumatur pro nuncio, eique credatur, quòd perſonaliter reum perquiſierit, & nõ inuenerit. Ita Bald. in l. ſcire oportet. §. multa vere, in fin. ff. de excuſat. tuto. Caſtr. in d. l. 4. §. prætor ait. numer. 1. ff. de damno infect. Rom. in d. l. hæres inſtitutus. ff. de acquir. hæred. & ibidem Aret. col. 1. & col. 2. verſic. ſed ad primam qõnem. & ij quidem adducti ſunt ratione, qđ
4 in his quæ † pertinet ad ſuum officium creditur nũcio, ſicuti copioſè ſcripſi in lib. 2. de arbitrariis iudicum, caſu 112. nu. 1. & 2. & attigi ſuperiore præſumptione. Cũ ergo ad officium ipſius nuncii pertineat, diligenter exequi mandatũ iudicis, credendum eſt, quòd ſicuti man-

datum

datum fuit, ſic perquiſierit, & non inuenerit reum. & ſi admittunt Doctores ſuperiore caſu commemorati, adhiberi fidem nuncio referenti ſe citaſſe vt habuit in mãdatis, ita quoque admitti dẽt, quòd eidem nuncio credatur in caſu noſtro. Et quoad adhibendam vel nõ adhibendam fidem nuncio, hic caſus non differt a præcedenti, ſolum (mea quidem opinione) differt quoad interpretationem facti, & voluntatis ipſius nuncij. Cũ enim dixit ſe citaſſe, vt habuit in mandatis, ſatis manifeſte declarauit, quod perſonaliter perquiſiuit, & non inuenit. Cum vero ſimpliciter dixit ſe citaſſe ad domũ, non declarauit factum, nec volũtatem; ſed reliquit in diſpoſitione legis, quæ præſumit nuncium fuiſse executum munus ſuũ. Tertia afferri poteſt opinio, vt dicamus hoc reliquqi iudicis arbitrio, ſicuti ſcripſi in lib. 2. de arbitr. iudicum, caſu 112. num. 8. eſſe in iudicis arbitrio, quòd adhibeatur fides his nuncijs publicis in his, quæ ad eorum officium pertinent, & propterea noſtro in caſu perpẽdet iudex qualitatem nuncij, an. l. cõſueuerit eſſe diligens, vel non, an res ſit magni vel leuis ponderis, & an veriſimile ſit, quòd eum inuenire potuerit, vel non.

Tertius eſt caſus, quando nuncio data eſt ſimpliciter a iudice commiſſio, vt citaret reum, qui ſecundum ius cõe, vel ſtatuta erat prius perquirendus, & citãdus perſonaliter, alioqui ad domũ. (ſic cautum eſt ſtatuto Bononienſi, de quo ſtatim dicã.) Et nuncius deinde retulit ſe illum citaſſe ad domum. Hoc ſanè caſu non ſumi-
5 tur interpretatio, † & præſumptio, quòd prius perquiſierit, & non inuenerit. ita intelligo Bar. in d. l. 4. §. prætor ait. num. 13. verſ. item ſi committeretur. ff. de damno infecto. & Bartol. ſecuti ſunt Abb. & Butr. in d. c. cauſam. de dolo & contum. & idem Abb. in d. conſ. 84. lib. 2. nõ enim præſumitur nũcium ignarum diſpoſitionis legis, eius formam obſeruaſſe. Hunc tamen caſum temperarem, quando nũcius ſimilibus in caſib. conſueuiſſet perquirere reum, & perſonaliter eum citare, & in ſubſidiũ ad domum. Quare & in hoc multum poterit prudentis iudicis arbitriũ. Ceſſant hæ diſputationes Papiæ ob ſtatutum decimum in ciuilibus ſub rubr. de citationibus fiẽdis, dum vult ciues citari debere perſonaliter, vel ad domum habitationis. Eſt enim conceſſa facultas alternatiue citãdi, vel perſonaliter, vel ad domum, ſecundũ Bart. in l. 4. §. prætor. ff. de dam. infecto. Abb. & Imol. in c. cauſam. de dolo & contum. & ſi diſſentiat Mattheſ. notab. 85. Eſt autem vtilis hæc traditio ad interpretationẽ ſtatuti Bononię lib. 1. ſub rubr. de electione nuncij. §. volẽtes. & §. ſeq. quo cautum eſt, ꝙ citatio perſonaliter fieri debeat, & ſi citandus inueniri nõ poteſt, citetur ad domum habitationis. hic autem Patauij ceſsat diſputatio, cum ſtatuto ſub rubr. de citationibus in principio cautum ſit, credi debere nuncio referenti ſe perquiſiuiſse, & non inueniſse citandum.

Citari virum poſſe in ædibus vxoris, cum ibi habitare præſumatur.

S V M M A R I V M.

1 *Citari poteſt maritus in ædibus quibus habitat eius uxor.*
Idem eſt in muliere. num. 2.
3 *Vxor præſumitur ſcire facta mariti.*
4 *Maritus ſtipulatus ſibi alimenta præſtari, etiam pro uxore ſtipulatus præſumitur.*
5 *Seruitus conceſſa uxori, etiam uiro conceſſa præſumitur.*
6 *Vxor interfecta præſumitur occiſa a marito.*

P R AE S V M P T. XXVII.

1 CVM in ius vocandus eſt maritus, ſufficit ſi citetur † in ædibus, in quib. habitabat eius vxor. ita Guido ſupra in tract. de præſumpt. reg. 1. præſump. 35. alios eiuſdem ſnĩæ commemorat Tiraq. in tract. de retractu conſang. § 9. glo. 1. num. 7. ea eſt ratio, quia præſumitur maritus habitare ea in domo, in qua habitat eius vxor, l. 1. §. domum. ff. de liberis agnoſcen. ſicuti clericus præſumitur reſidere in ſua eccleſia. c. tua. de cler. nõ reſid. & c. 1. qui matr. accuſ. poſs. & huius præſumptionis rõ eſt, quia maritus & vxor dicuntur tenere vitã indiuiduam, dicuntur & ſocij humanæ, & diuinæ domus, l. aduerſus. C. de crim. expil. hæred. & propterea cenſuit Inno. in c. vlt. de eo, qui mitt. in poſs. quod vxor poteſt citari facere maritum vagabundum, ſuis ipſis in ædibus. ita etiam
2 econtra † mulier citari debet ad domum mariti, cũ ibi habitare præſumatur. ita Bal. in l. ab eo. C. quomodo, & quando iudex. & Alc. in d. præſump. 35. in fine. & intelligit Tiraq. pręcitato in loco procedere, etiamſi maritus abſit ab ea domo. Nam adhuc ibi citari poteſt.
3 Et ex prędictis infertur, quod † vxor pręſumitur ſcire facta mariti, l. aut qui aliter. §. ſed & Seruius. ff. quod vi aut clam. & ibi Bart. & tradunt Lucas de Penna in l. e. 3. col. 4. verſ. ſeptuageſimoprimo præſumitur. C. de apochis publ. lib. 10. Neuizan. in conſ. 20. num. 34. & vberius Tiraq. in tract. de legib. connub. l. 12. col. 1. & in tractat. de retract. conſang. §. 9. gl. 1. num. 1.
4 Hinc etiam infertur, quod † maritus ſtipulans ſibi præſtari alimenta, præſumitur ſtipulari etiam pro vxore ſua. ita probant Oldr. in conſ. 95. col. 2. Marſ. conſil. 1.
5 num. 13. & Crau. conſ. 51. num. 3. ita quoque ſeruitus † conceſsa mulieri, præſumitur conceſsa eius viro, l. pater filiæ. ff. de ſeruit. lega. Hinc quoque infertur ob communem hanc & indiuiduam viri & vxoris habitationem,
6 ꝙ vxor † interfecta pręſumitur occiſa a marito. ita Boer. q. 261. & dicemus infra lib. 5. præſumpt....

Libello in actione perſonali propoſito, præſumi omne ius actori competens deductum.

S V M M A R I V M.

1 *Libellum proponens in actione perſonali præſumitur omne ſuum ius deduxiſſe.*
Et quæ ſit ea præſumptio. num. 2.
3 *Clauſula deducendo ius competens, & competiturum, cuius ſit effectus. & num. 4.*

P R AE S V M P T. XXVIII.

CVM a vocatione in ius ad libelli oblationem deueniri ſoleat, dicendum nunc eſt de præſumptionibus, quæ verſantur circa ipſam libelli oblationem, &
1 illa occurrit ante omnia, quod libellum † proponens in actione pſonali, præſumitur deduxiſſe omne ius ſibi cõpetens, l. vlt. C. de annali excepti. quam & ibi annotauit Bart. num. 2. qui ſcriptum reliquit, hoc eſse aperte diffi-
2 nitum ex capit. Abbate. de re iudica. in 6. Et hanc eſse † præſumptionem iuris ſcripſit Ioan. Andreæ in addio. ad Specul. in tit. de præſumpt. §. ſpecies. num. 5. in verbo, in prædict. concord. Hodie tamen qui in foro verſan-
3 tur, ſolent adhibere clauſulam illam, † deducendo omne ius ſibi competens, & competiturum, cuius quidem clauſulæ vis ea eſt, vt cenſeatur propoſita actio non ſolum de præſenti competens, ſed etiam in futurum, qua de re copioſè diſserit Pract. Papien. in forma libelli pro actione reali, in verbo deducendo. Sicuti etiam opera-
4 tur hæc clauſula, † vt petitorium cum poſseſsorio ſit deductum, vt reſpondit Rum. in conſ. 32. num. 11. lib. 1. qui declarat, niſi ab aduerſario fuerit oppoſitum.

Reſponſiones libellis factas præſumi eo modo factas, quo propoſita fuit interrogatio, & inibi de aliarum interrogationum reſponſionibus.

SVMMARIVM

1 *Reus in iudicium uocatus reſpondendo ſimpliciter præſumitur eo modo quo facta eſt interrogatio reſpondiſſe.*
2 *Reſcriptum interpretationem recipit a porrectis precibus.*
3 *Reſponſio facta ſtipulatione præſumitur conformis interrogationi.*
4 *Iuriſconſultus non reſpondens clare & manifeſte propoſitæ iuris quæſtioni præſumitur ut interrogatus fuit reſpondiſſe.*
5 *Legislatoris reſponſio interdum interrogatione uberior.*
6 *Reſponſio determinate facta non intelligitur facta conformis ipſi petitioni.*
7 *Signatura ampliante uel limitante gratiam, non attenditur petitio, ſed ipſa ſignatura.*
8 *Reſponſio petitioni conformis præſumitur, quoad id ſuper quo principaliter facta eſt interrogatio, non quoad accidentia.*
9 *Reſponſio dubia ab interrogatione declaratur quoad extrinſeca, non quoad ſubſtantiam.*

PRAESVMP. XXIX.

Libellus cum in iudicio proponitur, interrogationes aliquot fieri ſolent reis ad iudicia vocatis, vt cum interrogantur an poſſideant, vel nõ, & quid ſimile, ſi er-
1 go contingit reum † ipſum vocatum in ius reſpondere ſimpliciter, reſpondiſſe præſumitur eo modo, quo facta fuit ipſa interrogatio. l. ſi defenſor. §. qui interrogatus. ff. de interrog. act. & ſcribunt Soc. Sen. in conſil. 112. nu. 14. lib. 4. Lucas de Penna in l. 3. col. 8. verſic. 122. præſu-
2 mitur. C. de apochis publ. li. 10. Ita quoque dicimus † qđ reſcriptum interpretationem recipit a porrectis precibus. l. 1. C. de diuerſ. reſcrip. & tradunt Iaſ. in l. cauſas. n. 5. de tranſact. Dec. in conſi. 142. num. 5. Pariſ. in conſil. 3. nu. 56. lib. 4. Ita dicimus de reſponſione facta ſtipula-
3 tioni, † quæ præſumitur conformis ipſi interrog. §. præterea. Inſt. de inut. ſtipul. & l. Titia. §. 1. de verbo. oblig.
4 Ita quoque dicimus, quod ſi † iuriſconſ. propoſitæ iuris quæſtioni non reſpondet clare & manifeſte, præſumitur reſpondiſſe, vt interrogatus fuit, vt ſcribunt relati a Iaſone in l. Barbarius. nu. 8. ff. de off. Prætor. in l. ſeruum. §. ſi pupillus. nu. 5. ff. de vulg. & pup. ſubſt. & in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. n. 64. de verb. obl. & probat l. poſt emancipationem. in prin. & ibi gl. in verbo præſtari. de
5 leg. 3. In legislatore † tamen obſeruauit aliquando Iaſ. in l. vinum. col. 1. ff. ſi cert. petat. & cum eo Bellon. lib. 1. ſupp. iuris, c. 17. num. 1. pinguiorem reſponſionem ipſa interrogatione.

Declaratur tamen primo hæc præſumptio, vt proce-
6 dat in reſponſione ſimplici, ſecus vero in ea † quæ determinate facta fuit. Nam illa non intelligitur facta cõformis ipſi interrogationi. Ita declarat Iaſ. in cõſi. 173. col. 4. in prin. lib. 4. poſt Imolam in c. 1. de pactis. & idem sẽſit Ruin. in conſ. 43. nu. 3. li. 1. & ſi in ea facti ſpecie aliis rationibus aduerſus Iaſonem in conſ. 173. reſponderit. Et refert Ruin. Abbatem in cap. inter dilectos. colum. 4. de fid. inſtr. & in c. 2. de tregua & pace, qui docuit quod
7 quando † ſignatura ampliat, vel limitat gratiam, non attẽditur petitio, ſed ipſa ſignatura. Et ideo ſi petitio fuit indeterminata, & conceſſio determinata, conceſſio ipſa attenditur.
8 Declaratur ſecũdo, vt procedat quoad id, † ſuper quo principaliter facta eſt interrogatio, non autem quo ad accidentia. Exemplum, ſi quis interrogatur, an carnaliter cognouerit Caiam vxorem Sempronii & ſimpliciter reſpondeat ſe cognouiſſe, non tamen dicitur fateri Caiam illam eſſe vxorem Sempronii. Ita Bartol. in l. ſi cui ſerui. §. ſi a filio. de leg. 1. & ibi late differit Iaſo. nu. 6. & 12. de leg. 1. & cum Bart. videtur magis recepta opinio quam probarunt & Matheſ. notab. 33. Soc. Sen. in conſi. 112. nu. 18. lib. 4. Rui. in conſi. 141. nu. 14. libr. 5. & Dec. conſ. 593. nu. 4. Huic tamen declarationi multa obſtãt, quæ explicat Iaſ. in d. §. ſi a filio. Et præter eum obſtat & illud, quod ſcribit Cur. Iun. in l. vlt. §. Labeo. num. 5. ff. ſi
9 certum pet. dubiam † reſponſionem declarari ab interrogatione quoad extrinſeca non autem quoad ſubſtantiam, nẽpe quoad uerba obligatiua. Niſi dicamus Curtii traditionem non ſatis veram eſſe.

Litis conteſtandæ animum præſumi, & quando id contingat, uarie explicatum.

SVMMARIVM.

1 *Reus reſpondens libello actoris, uel actor exceptioni rei, animo litem conteſtandi facere præſumitur. Et quibus id caſibus non habeat locum. nu. 3. 4. & 5.*
2 *Verba ubi ad litis conteſtationem apta ſunt, talis animus eſſe præſumitur.*

PRAESVMPT. XXX.

Poſtulat nũc hic locus, vt diſſeramus de præſumptionibus, quæ verſantur circa litis conteſtationem. Cũ
1 itaque vel reus, † vel actor reſpondet, vel libello, vel exceptioni aduerſarii, præſumitur, ꝙ animo conteſtandi litem reſponderit. ita Spec. in tit. de litis conteſt. §. 1. ver. quid ergo ſi proponitur. Hoſtie. in ſumma eo. tit. §. vlt. in fine. Rota deci. 12. tit. de litis conteſt. in antiq. Abb. in c. 1. num. 15. de litis conteſta. & ibidem Maria. Socin. Sen. numer. 68. & Soc. in tractat. fallen. regul. 198. in uerbo litis conteſtatio. Quam ſententiam probant ex l. rem nõ nouam. §. patron. C. de iud. ex l. 2. §. 1. C. de iureiur. propter calu. dan. ex c. dudum. il 2. de elect. & ex c. 1. de litis conteſt. Quæ ſane iura exigunt reſponſionem, nec requirunt, ꝙ exprimatur ſe reſpondere animo cõteſtandi litem, ex quo intelligimus animũ ipſum præſumi. Et præ-
2 terea cum uerba † ſint apta ad litis conteſtationem, talis eſſe præſumitur animus, cum nemo dixiſſe aliquid præſumatur, quod prius mente non cogitauit. l. Labeo. ff. de ſup. lega.
3 Declaratur primo, vt non † procedat, quãdo extat cõſuetudo ſeu ſtylus curiæ & iudicii, qđ verba clara, quibus declaretur animus conteſtandi litem, exprimi debeant. Nam tunc non præſumitur animus conteſtandi litem, niſi id dicatur claris verbis. Ita declarant Abbas in d. c. 1. num. 15. & Maria. Sen. num. 68. verſic. putat tamen, de litis conteſta. & Soc. in d. reg. 198. fall. 1.
4 Declaratur ſecundo, vt locum non habeat, quando † reſpondens diceret ſe reſpondere animo non conteſtandi litem. Ita Abb. Maria. & reliqui ſupra allegati. Eſt rõ manifeſta, quia illa præſumptio ex uerbis claris reſpondentis fuit declarata, & in claris non eſt opus coniecturis, l. ille, aut ille. §. cum in verbis, de leg. 2.
5 Declaratur tertio non procedere, † quando libello adhuc non eſt reſponſum, ſed petita dilatio ad probandũ. Nam hoc caſu non præſumitur litis conteſtatio. Feli. in conſi. 23. num. 1. quem ſecutus eſt Aſinius in praxi iudiciorum. §. 17. cap. 3. uerſi. non conteſtatio.

Litis conteſtatione facta, bonæ fidei poſſeſſorem præſumi mala fide poſſidere.

SVMMARIA.

1 *Litis conteſtatio bonæ fidei poſſeſſorem in mala fide præſumit.*

Et

Digitized by Google

2 *Et in quibus id iudicijs procedat.*
3 *Quidque operetur ea præſumptio.*

PRAESVMPT. XXXI.

EFfectum hunc parit litis conteſtatio, vt qui antea
1 bona fide poſſidere præſumebatur, deinde † malę
fidei credatur, l. ſed & ſi lege. §. etiam ſi ante. ff. de petit.
hæred. Et hanc eſſe præſumptionem iuris, & de iure af-
firmarunt gl. ibidem. & Bart. nu. 2. & aperte Io. Andreæ
in additio. ad Spec. in tit. de præſump. §. ſpecies, nu. 5. in
verbo. In prædict. concordan. verſ. tertius. Et hoc quod
de litis conteſtatione dr̄, procedit ſecundum gl. & Bar.
2 in † iudicijs ſingularib. in quib. mala fides inducitur ſo-
lum poſt litis cōteſtationem, ſecus vero in vniuerſalib.
vbi ſufficit ſola denunciatio. l. item veniunt. §. petitam.
eo. tit. de petit. hæred. cū tñ non ſufficiat in vniuerſalib.
l. pen. ff. pro emptore. Hæc autem mala fides, quæ indu-
citur in his iudiciis ſingularibus, & quę ab aliquib. ficta
3 appellatur, & rectius præſumpta, operatur † ſolum quo
ad fructus, vt is effectus malæ fidei poſſeſſor teneatur
eos reſtituere, ex d. §. etiam ſi ante: Secus quoad rei in-
teritum. Nā de eo non tenetur. l. illud. in prin. vbi Bart.
declarat. ff. de petit. hæred. & ſcribunt Bald. in l. 1. in fi.
C. de vſucap. transform. & in l. 1. col. 2. de fructib. & litiū
expenſ. & Dec. in conſ. 698. in fi.

Comparentis in iudicio habilitas, an & quando præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Habilitas perſonæ conſideratur etiam in iudicijs ſummarijs.*
2 *Inhabilitatis exceptio adeo potens eſt, vt nunquam excluſa præſumatur a ſtatuentibus.*
3 *Habilitas perſonæ an præſumatur inter reum, & actorem diſtinguendum eſt.*

PRAESVMPT. XXXII.

INter multa, quæ in iudicijs ſolēt obſeruari, illud eſt
maxime conſiderabile, vt qui ad iudicium veniunt,
habiles, & idonei ſint, qui in ipſo iudicio ſtare valeant.
Quocirca in iudicijs, ſicuti & cęteris in actibus de perſo
1 næ † habilitate quæri ſolet. l. nō ignorat. C. qui accuſat.
poſſ. Id quod locum habereēt in iudicijs ſummarijs, vt
in poſſeſſorijs, & ſimilibus tradunt Bar. & reliqui in l. 2.
C. de edicto. Divi Adrian. tollen. & ſcripſi in commēta-
rijs de adipiſcenda poſſeſſione, in quarto remedio, nu.
441. & de recuperanda poſſeſſione, in remedio 15. nu.
2 371. & adeo potens eſt exceptio † inhabilitatis, vt exclu-
ſa nunquam præſumatur a ſtatuentibus, qui exceptio-
nes omnes reijciendas eſſe ſtatuerunt, quemadmodum
ſcribunt Bart. & reliqui in l. 1. §. & parui. ff. de operis no-
ui nunc. & egregie Vant. in tract. de nullitat. in tit. Quis
poſſit dicere de nullitate, nu. 41. Dubitari autem con-
tingit, an perſonæ habilitas, vt eſſe poſſit in iudicio, pr̄ę
ſumatur? Et ſcribit Vantius, præcitato in loco, nu. 43.
habilitatem non præſumi, ſed de ea conſtare debere. Re
3 ctius crediderim diſtinguēdam eſſe perſonam † actoris
ab illa rei conuenti. De reo quærendum non eſt, quia ſa
tis præſumitur habilis, cum ſit ab actore, qui eum in ius
vocauit, approbatus fuerit. De actore dicendum eſt eū
non præſumi habilem, & propterea aduerſus eum op-
ponere ſolet reus conuentus non eſſe talem, qualem ſe
facit, vt ſcribūt Doct. in c. cum inter. de excep. & tradit
Vant. in d. tract. de nullit. in tit. quib. modis ſen. nulla re-
paretur. num. 85. qui conſilium reo præbet, vt exceptio-
nem hanc opponat, vt oneret ipſum actorem, ad de-
monſtrandum ſe eſſe habilem. Quando autem cæteris
in actibus habilis, & idoneus quis præſumitur, diſſere-
mus infra lib. 6. præſumpt. 54.

Mandatum an & quando præſumatur, tam quoad actus iudiciales, quàm extraiudiciales, diligenter, & accurate explanatum.

SVMMARIVM.

1 *Mandatum vel ad lites vel ad negocia non præſumi, quando de mandato recens eſt diſputatio.*
2 *Ius in re aliena nemo niſi probet, habere præſumitur.*
3 *Mandatum præſumitur in ijs actibus, qui citra mandatum fieri non ſolent, etſi non adſit temporis diuturnitas. n. 4.*
Id tamen quo caſu non procedat. num. 6.
5 *Iactare ſuum nemo præſumitur.*
7 *Mandatum præſumitur interueniente ſcientia, & patientia principalis.*
8 *Mandatum præſumitur, vbi de modico damno vel præiudicio agatur.*
9 *Mandatum præſumitur ex enunciatione notarij in actu aliquo.*
10 *Mandatum inter partes præſumitur per enunciationem aut aſſertionem iudicis.*
11 *Mandatum inter me & illum præſumitur, qui aliquid ad meam vtilitatem ſcripſit, ſi talis ſit cuius libris credatur.*
12 *Gerens ſe pro procuratore ſi talis ſit, pro quo præſumatur, mandatum habuiſſe creditur.*
13 *Mandatum habere præſumitur is qui cauſas tractare conſueuit, ſi ſcripturæ ipſi conſignatæ ſint.*
14 *Mandatum vtrum ex curſu longi temporis præſumatur, ſunt opiniones. & num. 17. & 19.*
15 *Tempus non eſt modus tollendæ vel inducendæ obligationis.*
16 *Fratres duo poſſidentes bona paterna, tanquam diuiſa per decennium, præſumuntur ab initio diuiſiſſe.*
18 *Coniecturę ſufficiunt in his, quæ ſunt difficilis probationis.*
19 *Mandatum ob temporis antiquitatem præſumi aliqua coniectura concurrente. & nu. 27.*
20 *Mandatum etiam iudici ob diuturnitatem temporis factum non præſumitur.*
Idem in mandato facto executori. num. 21.
22 *Mandatum nec quoad inducendam bonam fidem. ex diuturnitate temporis.*
Vide tamen num. 23. 24.
25 *Mandatum adfuiſſe præſumitur, quando in aliquo inſtrumento antiquo enunciatur.*
26 *Verba enunciatiua alterius inſtrumenti quomodo non probent enunciatum niſi inter ipſos contrahentes.*
28 *Perſonæ egregiæ aſſerenti ſe ſyndicum ciuitatis creditur, temporis ſtante diuturnitate.*
29 *Mandatum in Vicario Epiſcopi præſumitur, ſi non negatur, & quid ſi ſit negetur.*
30 *Ratificatio temporis ob diuturnitatem præſumitur. Et præcipue ſi accedat aliquis actus, qui patientiam oſtendat. n. 31.*
32 *Mandati qualitas ob temporis diuturnitatem præſumitur.*
33 *Mandatum delegationis præſumitur in ſententia antiqua.*
34 *Præſumptio eſt pro ſententia antiqua, etiam quoad proceſſum.*
35 *Laudum arbitri ex compromiſſo latū præſumitur, ſi antiquitus eſt pronunciatum.*
36 *Mandatum de cuſtodiendo præſumitur ex diuturnitate præcedentis cuſtodiæ.*
37 *Mandatum præſumitur cum antiquitate temporis, quaſi poſſeſſione concurrente.*
38 *Mandatum ob diuturnitatem temporis præſumitur, quando de commodo, & fauore allegantis ageretur.*
39 *Mandatum iudicis factum nuncio vt aliquem citet, præſumitur ob temporis diuturnitatem.*
40 *Mandatum ſyndico factum fuiſſe ob longinquitatem temporis præſumi.*

41 *Mandatum præſumitur, quando lapſum eſt tempus opponendi defectum illius.*

PRAESVMPT. XXXIII.

CVM non modo ab ipſiſmet cārum dominis, ſed &
ab eorum procuratoribus, lites, & iudicia tractari
atque exerceri ſoleant, congrue agendum hic eſt, an &
quādo mandatum ad lites, & iudicia ipſa præſumatur.
Verum quia quæ de iudicijs tractantur, communia in
multis ſunt cum cæteris, quæ extra iudicium geruntur,
ea propter in vniuerſum hic agemus, an & qñ manda-
tum hoc præſumatur? Qua in re duos caſus conſtituo.

Primus eſt, qñ nullus extat tpis curſus, ſed de recenti
mandato eſt diſputatio. Hoc in caſu nulla eſt apud no-
ſtros contentio. Vno enim ore omnes ſcribunt, manda-
1 tum † vel ad lites, vel ad alia negocia non præſumi. Ita
ſanè oēs in l. ſciendum. de verb. oblig. Et huius ſenten-
tiæ ratio ea eſt, quia mandatum eſt quid facti, facta aūt
non pręſumūtur, l. in bello. §. factę. ff. de capt. & poſtlim.
reuerſ. Et præterea dicimus, qđ nemo præſumitur habe
2 re ius † in re aliena, niſi probetur. l. ſiue poſſidetis. C. de
probat. Hinc dicimus, neminem præſumi habere offi-
cium, niſi probetur. l. prohibitum. C. de iure fiſci. lib. 10.

Declaratur primò, vt locum nō habeat prædicta ſen-
3 tentia in actibus, † qui cōiter fieri non ſolent citra man
datum, ſicuti quando quis ſoluit noīe alterius. Nā tunc
mandatum præſumitur. Ita Rota deciſ. 2. in tit. de cau-
ſa poſſ. & proprie. in antiquis, quæ cenſuit, præſumi mā
datum habuiſſe illum, qui nomine debitoris ſoluit pen-
ſionem. Et Rotam ſecuti ſunt Caſſad. deciſ. 3. nu. 4. titu.
de procurat. Soc. ſen. in conſ. 46. col. 2. lib. 3. Felin. in c. ſi
cut, nu. 35. de iud. Dec. in conſ. 36, num. 8. & in conſ. 42.
num. 13. verſ. tertiò reſpondetur. & l. 1. in prima lectura.
col. 4. C. qui admitti. Cur. ſen. in conſ. 77. col. 4. Gozad.
in conſ. 11. nu. 14. Lofred. in conſ. 35. col. 1. Berous in q.
3. num. 4. in fin. Cagnol. in l. velle non creditur, num. 15.
4 de reg. iur. qui expreſſe dixit procedere ēt † quando nō
adeſt tpis diuturnitas. Crau. in trac. de antiq. temp. in 2.
parte princ. num. 65. idem in conſ. 949. num. 9. & 10. Ro
ta Roman. in deciſ. 187. num. 3. in 1. part. in nouiſs. edi-
tis. Oſaſc. in conſ. 1. num. 61. & 62. & Maſcard. in tract. de
probat. nu. 39. concl. 1004. Gigas in tract. de penſionib.
q. 47. Tiraq. de præſcriptionib. in glo. 4. verſ. ſi poſterio-
rem. & Ant. Gabr. in d. concluſ. 1. nu. 6. Ea eſt rō, quia ne
5 mo præſumitur † iactare ſuum, l. cū de indebito. in prin.
ff. de probat. cum ſimilibus. Qui ergo ſoluit tanquā pro-
curator, præſumitur aſſeruiſſe quod verum eſt. Quibus
conſtat malè ſenſiſſe Imolam in l. quæ ſub conditione.
ff. de condit. & demonſtr. Alex. in l. cum ſeruus, col. vlt.
verſ. ſed aduerte. ff. de verb. oblig. & ibid. Iaſ col. vlt. &
Ruin. in conſ. 156. num. 16. lib. 1. qui opinati ſunt, hoc
in caſu requiri aliam coniecturam. Hæc tamen declara
tio intelligitur, quando præſumendo hac de cauſa man
datum, non inducitur aliquod delictum contra ipſum
6 principalem, ſecus ſi † delictum in eo redargueretur, ſi-
cuti quando quis tanquam procurator eius, qui homici
dium perpetraſſe arguitur tranſegit, & damna ac impē-
ſas ſoluit filijs occiſi. Hoc ſanè caſu non præſumitur hic
tranſigens habere mandatum ab accuſato illo, & ideo
hæc tranſactio non facit indicium cōtra eum. Ita in ſpe-
cie declarat Chaſſan. in conſ. 58. num. 22. Gramm. voto
vlt. in fin. & Maſcard. in d. concl. 1004. n. 40. & conferūt
quæ ſcripſi ſuperiore lib. q. 90. in iudicio duodecimo.

7 Declaratur ſecūdo, vt non procedat hæc ſententia, †
quando interuenit ſciētia, & patientia principalis, vt ſi
quis in iudicio agit & experitur nomine alterius, eo ſciē
te, & patiente. Nam tunc mandatum præſumitur. Ita
Innoc. in ca. ex parte Decan. de re iudic. Abbas in con-
ſil. 7. in 2. dubio, lib. 2. Cald. in conſ. 4. in tit. de procura.
Guido Papæ q. 40. Alex. in l. ſæpe, col. 1. ff. de re iud. &
in conſ. 157. num. 12. lib. 2. & in conſ. 80. col. 2. lib. 4. Fel.
in c. cum olim. col. 2. de offic. deleg. Ruin. in conſ. 101.
num. 14. verſ. facit etiam. lib. 1. Afflict. deciſ. 308. nu. 8.
Gozad. in conſ. 94. num. 48. Balb. in tract. de præſcr. in
3. parte, q. 10. num. 30. Vant. in tract. de nullitati. in tit.
Quibus modis nullitas reparari poſſit, num, 94. Crauet.
in tract. de antiq. temp. in 6. particula primæ partis prin
cip. num. 57. Ant. Gabr. in ſuis concluſ. lib. 2. tit. de pro-
cur. concluſ. 1. num. 12. & Vantius in tract. de nullitati.
in tit. Quib. modis ſen. nulla repa. poſſit, num. 94. Rota
in d. deciſ. 187. num. 6. Oſaſc. in conſ. 1. num. 54. & 58. &
Maſcard. de probat. concluſ. 1904. num. 17. qui nu. 22.
23. & 24. multis modis declarat. Cæterum ab Innocētij
traditione diſſentiunt multi commemorati ab Alexan.
in l. ſæpe, num. 87. ff. de re iud. qui multis modis, & caſi
bus eum tueri conatur. & Idem Alex. in conſ. 80. nu. 14.
lib. 4. ſic & Maſcar. qui ſup. num. 21.

8 Declaratur tertiò, vt non procedat, quando † agitur
de modico præiudicio & damno. Nam tunc mandatū
præſumitur. Ita ſcripſerunt Balb. in tract. de pręſcrip. in
tertia parte princ. q. 10. num. 31. Gozad. in conſ. 94. nu.
48. & in conſ. 96. col. pen. Gigas in tract. de penſio. con-
cluſ. 1. num. 13. Ant. Gabr. in d. concluſ. 1. nu. 13. Cæph.
in conſ. 441. num. 74. lib. 3.

Declaratur quarto, vt non procedat, quando enuncia
9 tur, † mādatum per acta certi notarij in eo qui ſoluit tan
quam procurator alterius, vt repetat ab eo, cuius noīe
ſoluit. Nā tunc præſumitur mādatum. Ita declarat Ant.
Gabr. in d. concluſ. 1. nu. 22. ex ſententia Comenſ. in con
ſil. 6. in fin. & Comenſem ſecuti ſunt Curt. iun. in auth. ſi
quis in aliquo. in fin. C. de eden. & ibid. Cagn. num. 96.
Rota in d. dec. 189. n. 2. & Oſaſc. in d. conſ. 1. n. 51. & 52.

10 Declaratur quinto, vt non procedat, quando † manda
tum enunciatur in ſententia iudicis, vt ſi condemnauit
aliquem tanquam procuratorem talis. Nam tunc pręſu
mitur mādatum inter ipſas partes ob illam iudicis aſ-
ſertionem. Ita poſt Anch. in clem. 1. de probat. & Trigo
nium in ſing. 121. annotauit Gabr. in d. concluſ. 1. num.
23. & ibid. num. 26. idem eſſe ſcripſit in aſſertione prin
cipis, ex ſententia Ruin. in conſ. 41. col. 1. & 6. lib. 1.

Declaratur ſexto, vt non procedat, quando reperitur
11 aliquid ad mei vtilitatem † ſcriptum, ab eo qui officiū
publicum gerit, vel ab eo cuius libris creditur, vt in ar-
gentario, mercatore, & notario tradit Aret. in c. 1. num.
22. & 24. & de probat. & ibi Dec. num. 27.

12 Declaratur ſeptimò, vt nō procedat, qñ is q geſſit † ſe
pro procuratore eſt talis, pro quo p̄ſumitur. Nā tunc ha
buiſſe mandatū præſumitur. Ita Gabr. in d. concluſ. 1.
num. 25. ex ſententia Ruin. in conſ. 35. num. 21. lib. 1.

Declaratur octauo, vt non habeat locum, quando cō
13 parens conſueuit † cauſas tractare, & conſtat ei cōſigna
tas fuiſſe ſcripturas a principali. Nam tunc is compa-
rens præſumitur conſtitutus procurator. Ita poſt mul-
tos Iaſ. in l. 1. in fi. C. de procur. Felin. in c. coram. col. 4.
verſ. limita primo. de offic. deleg. & alios refert Vant; in
tract. de nullit. in tit. Quib. modis ſent. nulla reparetur,
num. 96. qui declarat.

Secundus eſt caſus, quando adeſt longus atque diu-
turnus temporis curſus, an hoc in caſu præſumatur mā
14 datum? Hic ſunt † opiniones. Vna fuit eorū, qui ſcripſe-
runt non præſumi. Ita Bal. in l. 2. C. ſi ex falſis inſtrum.
qui cenſuit, nec ſpacio quidem mille annorum pręſumi
mandatum. idem Bald. in conſ. 82. Berton. col. 2. libr. 3.
& in l. 1. C. de reb. alienis nō alienan. & ibid. Salic. Alex.
in leg. qui aliena. in prin. num. 11. ff. de acq. hæred. & in
l. ſciendum, num. 20. de verb. oblig. idem in conſil. 1. nu.
19. lib. 1. in conſ. 191. num. 4. lib. 6. & in conſil. 35. nu. 4.
lib. 7. Cæpolla in conſ. 26. num. 6. in ciuil. lib. Socin. Sen. in
conſ. 154. col. 2. verſic. præterea non ſumus, lib. 2. Fel. in
c. ſicut, num. 31. de iudic. Iaſon in conſ. 140. col. 2. in fin.
lib. 4.

Digitized by Google

lib.4. Dec.in conſ.205.col.2.verſ.vlterius in tali. Curt. ſen.in conſ.49.col.5.in fin. Curt.iun.in tract.feudorum, parte 1.q.1.num.4. Afflict.deciſ.145.& deciſ.368. Marſ. in ſing.323.Gozad.in conſ.94.num.48. & in conſil.96. nu.11. Pariſ.conſ.47.n.38.lib.1. Soc.iun.conſ.56.n.5.& num.11.lib.1. Brun.in conſ.96.num.3. Bertran.in conſ. 1.nu.33.lib.1.Horma. Detus in l.4.§.Cato.numer.235. de verb.oblig. Balb.in tract.de præſcrip. in 2.parte tertiæ partis princ.nu.30.Cagn.in l.velle non creditur,nu. 13.de reg.iur.Craue.in conſ.166.num.9.Gramm.deciſ. 103.num.83.Ceph.in conſ.65.nu.16.lib.1. & Hier.Gabriel.in conſ.36.num.39.Ea ratione adducti ſunt,quod mandatũ eſt quid facti.& ideo (vt diximus ſupra) non præſumitur,d.l.in bello.§.factæ.ff.de capt. & poſtlim.re
15 uerſ. Nec obſtare vr̃ curſus temporis. Cum tempus † nõ ſit modus tollendæ, & inducendæ obligationis, l.obligationum ferè.§.placet. ff.de act.& oblig. Nam reſpondetur,ꝙ licet tp̃s non ſit modus inducendæ obligationis, de nouo,attñ aptum eſt, vt præſumatur illa ab initio interueniſſe, ſicuti dicimus ſolennitatẽ extrinſecã præſumi temporis diuturnitate,c.peruenit.de emp.& vendit. & tradunt omnes in l.ſciendum. de verb.oblig.& infra lib.3.præſump.94.dicemus.Ita quoque videmus, quòd
16 ſi duo † fratres per decẽnium poſſederint bona paterna tanquam diuiſa,præſumitur quod ab initio diuiſerunt. l.pen.C.comm.diuid.vbi gl.& Bar.& reliqui,& explicabimus infra lib.3.præſum.58.Quemadmodum ergo ob tẽporis diuturnitatem præſumitur inductus ab initio ille titulus, ita etiam præſumi debet hoc mandatum.

17 Secunda fuit opinio eorum,qui affirmarunt,immò † mandatum tp̃is diuturnitate præſumi. Qua quidem in opinione fuit ſibi parum cõſtans Bald.in conſ.337.col. vlt.lib.1.Caſtr. in conſil.84.Viſa facti narratione, & his quæ copioſe.ad fi.lib.1.Curt.ſen.in conſ.77.ſuper motiuis,col.2.Iaſ.in l.ſciẽdum.nu.19.de verb.oblig. & ibid. Crot.num.24. Ruin.in conſ.35.numer.18.lib.1. Dec.in conſ.199.ad fin.verſ.præterea etiam in mandato. in cõſil.297.col.2.nu.3.verſ.nec obſtat quod iſta,in cõſ.486. col.vlt. & in conſ.638.col.2. Boer.q.124.nu.13.& in q. 281.nu.17.Soc.iun. ſibi parum conſtans in conſ.139.n. 10.& in conſ.146.num.10.lib.2. Crau.in conſ.317.nu. 2.verſ.vniuerſa difficultas. & in tract.de antiq.temp.in 2.parte princ.nu.59.& in 1.particula 3. partis princ.nu. 37.poſt Calc.in conſ.8.col.4.qui intelligit,quando tp̃s eſt valde antiquum.Hier.Montan. in tract.de finib.ca. 105.nu.4.Natta in conſ.341.nu.3.lib.1.in conſ.426.nu. 9.& in conſ.638.n.184.lib.3.& Tiraq.in trac.de præſcr. §.1.gl.4.verſ.31. Quam quidem opinionem probarunt primo ex l.vlt. ff.de vſucap. pro emp. verũ vbi loquitur Scæuola conditionaliter, ſi credidiſſet mandatum adfuiſſe. Non ergo in ſolo tp̃is curſu conſtituit fundamentum, ſed in alijs coniecturis,quibus ille emptor probabiliter credidit illum venditorem habuiſſe mãdatum.

Secundò ex l.filius. C.de petitio.hæred. Cæterum facile reſpondetur adfuiſſe quaſi poſſeſſionem vna cum curſu tẽporis. Et præterea variæ ſunt ad hoc reſponſum interpretationes, vt ſuo loco dicemus.

Tertiò ex c.ſuper quibuſdam.§.præterea.de verb.ſig. Qui quidem tex.vel nil ad rem facit, vel loquitur quando concurrit quaſi poſſeſſio.

Quartò accedit ratio,quod in his quæ ſunt difficilis
18 probationis, coniecturæ † ſufficiunt, l.non omnes.§.a barbaris.ff.de re milit.& dicemus infra. Verum reſpondetur,non hic adeſſe coniecturam,cum nil appareat,ex quo coniectura ſumi poteſt.

Tertia fuit opinio eorum, qui diſtinguunt,quod aut aliqua coniectura concurrit cũ tp̃is antiquitate, & tũc
19 mandatũ præſumitur. Aut nulla adeſt cõiectura, & tũc non præſumitur. Ita ſcripſerunt expreſſim Cagn.in l.velle non creditur, n.13.verſ.ſed qñ. & Lofred.in conſ.20 nu.8. Et alios perplures hoc affirmantes recenſebimus infra in ſcda declaratione. Et traditionem hanc pro tertia opinione cõmemorat Ant.Gabr.in ſuis concl.lib.2. tit.de procuratorib.concluſ.1.num.2. Sed nõ diſcrepat a ſecunda opinione.Cum & ij ſentiant,non præſumi mãdatum temporis diuturnitate, quando ceſſant coniecturæ & præſumptiones. Probata itaque illa prima opinione,quod mandatum non præſumitur temporis diuturnitate,multis modis extenditur atque declaratur.

20 Extenditur primò, vt procedat ẽt in mandato † iudici facto. Nã nec illud tp̃is diuturnitate præſumitur. Ita probat c.cum in iure peritus. de off.deleg. vbi Doct.& rñdit Ruin.in conſ.68.nu. 17.& in conſ.69.n.11.lib.1.qui idẽ eſſe dixit in mandato nuncij. Idem Ruin. in cõſ.28. nu.19.lib.4. Ant.Gabr.in prædicta concl.1.num.4.& 5.

21 Extenditur ſecundo, vt procedat ẽt in mãdato † facto executori. Nã nec illud præſumitur, vt cẽſuit Bal. in l.1. n.2.C.de reb.alien.nõ alie. idẽ reſpondit Ruin. in conſ. 68.nu.17.& nu.23.lib.1.& ſequitur Gabr. in d.concl.1. num.2. Et his accedunt Calca.in conſ.8.col.4. & Crau. de antiq.temp. in 1.particula 3.partis princ. nu.37. qui & idem eſſe dicunt in tutore, qui non præſumitur. & idem reſpondit Hieron.Gabr.in conſil.36.num.39.

22 Extenditur tertiò, vt procedat ẽt quoad † inducẽdũ bonam fidem, ſicuti qñ vendens rem alienam aſſerit ſe uendere ex mandato dñi, emptor ille non efficitur bonæ fidei poſſeſſor, ſi non viſo mandato emit. Ita tradunt Bar.in l.cum vir, nu.16.verſ.præterea hic.ff.de vſuc.& apertius in l.qui fundũ.§.procurator.& in l.vl.ff.de vſuca.pro emp.in l.1.nu.2.C.de reb.alie.nõ alien.& ibi Sal. in fi.Imol.in d.l.qui fundũ.§.procurator. de vſucapi.ꝓ empt. Alex.in l.qui in alien.in prin.n.11.in fi.ff.de acq. hæred.& conſ.35.num.9.lib.7.Felin.in c.ſi diligenti.nu. 5.de præſcr.& in c.ſicut.nu.31.verſ.6.aduerte.de re iud. Soc.ſen. in conſ.80.num.3.lib.3.Ruin.in conſ.68. n.23. lib.1.Curt.iun.in l.1.n.71. C.qui admitti. Balb.in tract. de præſcrip. in 2. parte 3.partis princ.q.2. num.5. dum poſt Imolam ait,ita ſenſiſſe Bart.& hanc eſſe communẽ aſſeruit Crauet.in conſ.260.num.3. Ant.Gabr.in d.concluſ.1.num.17. verſ.contrariam.quo loci ſcriptum reliquit, a recepta hac opinione diſſentire Ang.in d.l.cum vir.col.2.verſic. ſed de vno miror. ff.de vſucap. & ibid. Imol.col.vlt.verſicul.item adde quia. Sed vere Imola a Bart. non diſſentit, vt nec etiam ab eo recedit Alex.in conſ.191.num.4.lib.6.qui a Gabriele malè citatur, & a Boerio q.281.nu.16. qui Angelum ſecutus eſt. Maſcar. de probat.concluſ.1004.num.10.& 11. Hæc Bart.& ſe-
23 quacium opinio non habet † locum quãdo emptor intellexiſſet a fide dignis,quod venditor habebat ſufficiẽs mandatum a Domino. Nam tunc in emptore cauſaretur bona fides. Ita Bart. & reliqui prææallegati. Et idẽ docuit Balbus in l.Celſus,num.46.de vſucap.qui poſt Fel. in c.ſicut,num.31.verſ.6. aduerte. de re iudic.idem eſſe
24 dixit,quando ipſimet † venditor qui aſſeruit ſe eſſe procuratorem eſſet perſona fide digna, iuxta gloſſ.l.Titio fundus.ff.de cond.& demonſt.

Declaratur primò, vt non habeat locum illa ſenten-
25 tia, quando † in aliquo inſtrumento antiquo mandatũ enunciatur. Nam tunc præſumitur adfuiſſe. Ita Bald.in conſ.112. Quæro qui intelligantur.col.2. verſ.quæritur vlterius,& in conſ.337.In primis videndum eſt,col.pe. verſ.quoad ſcdm.lib.1. Cur.ſen.in conſ.77.Super motiuis.col.2.verſ.præmiſſis non obſtantib. Cæpolla in conſil.16.num.2.dubio. Dec.in conſ.36.num.8.& in conſ. 199.num.3.Caſſad.deciſ.3. nu.3.tit.de procur.Gozad. in conſ.11.col.4.in conſ.97.col.penul.Purpur.in Auth. ſi quis in aliquo.in fi.C.de eden. Cagn.in l.velle nõ creditur,num.19.de reg.iur. Boer.q.281.num.17.Vant.in tract. de nullitati.in tit. Quib.modis ſnĩa nulla repara. poſſit,nu.92.verſ.vel intelligere. Crau.in conſ.317.col.

Digitized by Google

2.verſic.ſecundo r̃ndeo.& in tract.de antiq.temp.in ſe-
cunda parte princ.nu.61. Ant.Gabr.in ſuis concl.lib.2.
tit.de procur.concluſ.1.nu.10.& ſcripſi in conſ.1.num.
80.idẽ noue decidit Rota Romana teſte Verallo deciſ.
194.in 2.parte. Nec repugnat quod reſpondit Alex.in
16 conſ.50.nu.0.lib.5.cum dixit, verba † enunciatiua alte-
rius inſtrumenti,non probare enunciatum,niſi inter ip
ſos contrahentes. Nã Alexander loquitur qñ agitur de
probatione ipſius ſubſtantiæ, non autẽ qualitatis, vt in
eo annotarunt Moderni Pariſienſes,& prius Crau.in d.
tract.de antiq.temp.in d.2.parte principali, nu.62.qui
multis comprobat, & ante eos ita Alex.intellexit Dec.
in d.conſ.36.num.8.verſ.per antiquitatem.
17 Declaratur ſecundò, vt non procedat, qñ † cum tpis
diuturnitate concurreret alia coniectura. Nam tũc præ
ſumeretur mãdatum. Ita reſponderunt Cur.ſen.in dict.
conſ.77.col.penult.verſ.3.concl. Dec.in conſ.36.nu.8.
verſ.2,reſpondetur.& conſ.42.num.13.verſ.ſecundo re
ſpondetur.qui quidẽ adfert cõiecturã, de qua diximus
ſupra in 1.declarat.Ruin.in conſ.107.n.6.lib.4.qui con
iecturã illã adfert, qñ is procurator oſtendit inſtrumen-
ta ſui principalis.Cagn.in l.velle non creditur,nu.16.de
reg.iur. Qua de re dicemus infra præſump.ſequenti.Ita
ẽt Gozad.in conſ.11.num.13. Brun.in conſ.95. num.4.
ſic quoque Bertr.in conſ.59. lib.3.qui reſpondit,ꝙ ſtã-
18 te temporis † antiquitate,creditur perſonæ egregię aſſe
renti ſe ſyndicum vniuerſitatis. Ita quoque Loffred.in
conſ.20.num.8.Soc.iun.in conſ.56.col.2.lib.1.Cagn.in
d.l.velle non creditur, nu.13.verſ.ſed quando, de reg.
iur.Crauet.in d.tract.de antiq.temp.in 2.part.princip.
num.69.& Ant.Gabr.in d.concluſ.1.num.10.Hanc de-
clarationem probarunt etiam Rota Rom.deciſ.187.nu.
5.par.1.in nouiſs.Oſaſc.conſ.1.num.54.
19 Declaratur tertio, vt non procedat in Vicario † Epi,
cuius mandatũ pręſumitur,ſi nõ negatur,& ſi negatur,
ſufficit probare nominationem. Ita Cagnol. in l.velle
nõ creditur, nu.14.de reg.iur. Crau.in d.tract.de antiq.
temp.in 2.parte principali,num.68.qui Rotam & alios
plures huius opinionis Doctores recenſet.
30 Declaratur quartò, vt nõ procedat in ratificatione,†
quæ etſi mandato comparetur,attamen illa præſumitur
temporis diuturnitate. Ita Iaſ.in l.1.num.10. C.qui ad-
mitti. & reſponderunt Soc.ſen.in conſ.64.col.pen.lib.3.
Dec.in conſ.297.num.3.in fin.Gozad.in conſ.11.nu.16.
Soc.iun.in conſ.139.num.14.& in conſ.146. nu.14. lib.
3.& Crauet.loco prææalleg.num.65.& Maſcard.in d.cõ-
cluſ.1004.num.48. Verum hanc declarationem intelli-
gunt Iaſ.in d.conſ.240. col.pen.lib.4.& Gabr.in d.con
cluſ.1.num.15.quãdo ageretur de modico præiudicio,
quam declarationem viſus eſt non admittere Crau.vbi
ſupra. Rectius dicendum eſt, ratificationem hanc præ-
31 ſumi,quando † aliquis actus ſubſecutus patientiam, &
obſeruantiam illius oſtendit. Ita reſpondi in conſ.1.nu.
82. poſt Alciatum in tractatu de præſumpt.reg.2. præ-
ſumpt.13.in fine.
32 Declaratur quinto, vt non procedat in qualitate † mã
dati, quæ quidem ob temporis diuturnitatem præſumi
tur. Ita in ſpecie reſpondit Dec.in conſ.36.nu.8.verſ.&
per antiquitatem.& in conſ.297.num.4.a quo non diſ-
ſentit Ant.Gabr. in d.concluſ.1.num.16. & conferunt
quæ ſcripſi ſupra in 1.declarat.in fine.ſic & Maſcard.in
d.concl.1004.nu.51.qui alios refert.
Declaratur ſexto, vt non procedat in ſnĩa antiqua. Nã
33 in illa præſumitur † mandatum delegationis. Ita Fel.in
c.ſicut.de re iud.& Ant.Gabr.in d.concl.1.nu.10.& idẽ
34 in tit.de ſent.concl.4.nu.34.vbi dixit,pręſumi † pro ſen
tentia antiqua ẽt quoad proceſſum. Qua de re dicemus
infra. Et comprobatur a fortiori hæc declaratio ſcd̃m
Fel.loco præalleg.quia ita dicimus in ſentẽtia ſeu laudo
35 arbitri,ꝙ latum pręſumitur ex † compromiſſo,quando
eſt antiquitus pronunciatum. Et de laudo hoc idẽ ſcri-
pſerunt Curt.ſen.in conſ.77.ſuper motiuis, col.2.Caſ-
ſad.deciſ.3.in tit.de procur.& dicemus infr.ſuo loco.
36 Declaratur ſeptimò, vt non procedat in † mãdato de
cuſtodiendo, quod quidem ob temporis antiquitatem
præſumitur,ſeu diuturnitate præcedentis cuſtodiæ. Ita
Alex.in additio.ad Bar.in l.ſi vxor.§.ſi quis vxorẽ. ff.ad
l.Iul.de adulter. Afflict.deciſ.345. Crauet.de antiq.tem
por.in 2.parte principali,num.66. & Maſcard.in d.con-
cluſ.1004.num.45.
Declaratur octauò, vt non procedat quando cũ ipſa
37 † temporis diuturnitate concurrit quaſi poſſeſſio. Nam
tunc præſumitur mandatum. Ita Alex.in conſ.1.col.pe-
nult. lib.4. Brunus in conſ.96.num.3. in fin. Crau.in d.
2.par.num.67.& in conſil.317.num.2.verſ.tertio reſpõ
deo. Natta in conſ.526.num.13.lib.3. quos ſecutus ſum
in conſ.1.num.81.& accedit Maſcard.in d.concl.1004.
num.53.
38 Declaratur nonò, vt nõ procedat,quando † ageretur
de commodo & fauore allegantis mandatum. Nã tunc
illud præſumitur temporis diuturnitate. Ita Aret.in cõ-
ſil.42.col.2.verſic.præterea, vt tetigit & Crauet.in d.2.
par.in fi.& Vant.in tract.de nullit.in tit.quib.mod.nul-
litas reparari poſſit, num.92. Maſcard.qui ſupra n.55.
39 Declaratur decimò, vt non procedat in mandato † iu
dicis, vt puta in commiſſione facta nuntio, vt aliquẽ ci
tet, & in ius vocet. Nam illud mãdatum præſumitur ex
temporis diuturnitate. Ita reſpondit Ruin.in conſil.66.
num.3.lib.5. qui conſtituit differentiam inter mandatũ
priuatæ & publicæ perſonæ. Et illum ſecutus eſt Anton.
Gabr.in d.concluſ.1.num.28.
40 Declaratur vndecimò, vt non procedat in mãdato †
ſyndici Vniuerſitatis, quãdo arbitramentum emologa-
tum per ipſum tanquam ſyndicum, ſuum effectum ſorti
tum fuit longo temporis curſu, ſciente & patiente Vni-
uerſitate. Nam tunc mandatum præſumitur ipſi ſyndi-
co conceſſum fuiſſe. Ita Alciat.in tract.de præſump.reg.
2.præſump.13. qui ſcripſit terminos finiũ probari emo-
logato mandato Vniuerſitatis a ſuo ſyndico, cum diu
obſeruati illi fuerint. Et Alciatum ſecutus eſt Gabr.in
d.concluſ.1. num.29. & multis comprobauit Hierony.
Montanus in tract.de finib.cap.105.& accedit Maſcar.
de probat.concluſ.1004.num.50.
41 Declaratur duodecimò non † procedere, quando elã
pſum eſt tempus opponendi defectum ipſius mandati.
Ita reſpondit Natta in conſ.526.num.6.

Procurator an præſumatur ille, qui crediti inſtrumenta exhibet diligenter explicatur.

S V M M A R I V M.

1 *Procurator exhibens inſtrumenta, quibus concurrentibus mandatum habere præſumatur, & admittatur ſine cautione, num. 2.3.& 6.& Alia refertur opinio, num.9.*
4 *Coniunctio facit coniunctum admitti, tanquam perſonam legitimam.*
5 *Procuratore reſtituente domino inſtrumentum, mandatum præſumitur reuocatum.*
7 *Sigilli ſolius oſtenſio abſque alia probatione facta ſibi traditionis, an præſumat procuratorem fuiſſe conſtitutum.*
8 *Debitor oſtendens inſtrumentum debiti ſui cancellatum, præſumitur ſoluiſſe.*
10 *Procurator conſtitutus etiam is creditur, qui in domo creditoris conuerſatur, exhibendo inſtrumenta crediti, modo bonæ ſit famæ, & conditionis. Aliud, ſi de bona ipſius fama non conſtet, num.11.*
12 *Inſtrumantum debiti cancellatum penes debitorem, quando ſolutionem faciat præſumi.*

PRAE-

Digitized by Google

PRAESVMPT. XXXIV.

POſtulat hic locus, vt diſſeramus, an procurator pręſumatur ille, qui exibet inſtrumenta crediti, vt a
debitore creditum exigere poſſit? Hac in re diſtinguen
di ſunt aliquot caſus, in multis ſecuti diſtinctionem
eruditiſſimi Alciati, in tractat. de præſumpt. reg. 1. præ-
ſumpt. 33.
Primus eſt, qui habetur in l. vlt. C. de pact. cõuen. vbi
ex ſententia Alciat. tria concurrebant: Primum, quia il-
la mulier promiſerat marito dare inſtrumenta illa bo-
norum paraphernalium, quæ quidem eſſe ac permane-
re apud ipſum maritum deberẽt. Secũdum, quia re ve-
ra ipſa inſtrumenta fuerunt ipſi marito tradita. Tertiũ,
quia ibi aderat ſanguinis coniunctio. Et propterea ex
1 multis † illis concurrentibus lex præſumit mandatum.
Nec tenetur maritus cauere de rato. Et hunc caſum ſpe
cialem eſſe ob perſonarum coniunctionem ſcripſerunt
Bald. & Salic. in d. l. vlt. Barb. in c. coram, nu. 7. in fin. de
off. deleg. Iaſ. in l. 1. in fin. C. de procur. Cæterum Cyn. in
l. maritus, C. de procurat. ſcripſit, duo tantum interue-
niſſe in caſu d. l. vlt. nempe traditionem inſtrumenti fa-
ctam ab vxore, & illam ſanguinis coniunctionem. Et idẽ
ſenſit Barbat. in d. c. coram, num. 7.
Secundus eſt caſus, quando duo tantum interuenerũt,
2 † hoc eſt, inſtrumentorum traditio, & ſanguinis coniun
ctio. Hoc in caſu (ait Alciatus) præſumitur, atque ita ad-
mittitur iſte tanquam procurator, ſed tñ de rato cauere
dẽt. Ita probat c. corã. de off. deleg. vbi clericus habens
inſtrã crediti ſuæ eccleſiæ, fuit admiſſus ſolũ cũ cautio-
ne, & tñ magna eſt coniunctio inter ipſum, & eius eccle
ſiam, vt ibi habetur, & ſcribit Innoc. in c. cum R. Cano-
nicus, de off. deleg. Verum Barb. in d. c. corã, nu. 10. verſ.
item pondera, ſcribit, & fortè rectius, in caſu c. corã. nõ
interueniſſe aliquam inſtrumenti traditionem, cum ip-
ſe eſſet ſuæ eccleſiæ prælatus, & a ſeipſo potuit accipere.
3 Tertius eſt caſus, † quando exhibens ipſa inſtrumen-
ta nulla affinitate coniunctus eſt cum dño, ſed probat
ea ſibi tradita fuiſſe ab ipſo domino. Hoc etiam in caſu
præſumitur conſtitutus procurator, & ideo admittitur
ſine aliqua cautione. Ita Io. And. Bal. & Abb. in c. corã,
de off. deleg. & ibidem Barbat. num. 2. in fin. & Fel. nu.
9. verſ. limita primo. Imò cenſuit Roman. in conſil. 446.
num. 10. verſ. mihi autem. & in ſing. 637. quòd hæc dici
tur plena probatio. Et hunc caſum probant relati Do-
ctores ex d. l. vlt. C. de pact. conuent. Quam tamen cum
Alciato ſupra diximus procedere tribus illis concurrẽ
tibus. Et præſertim ibi perpenditur, quod maritus eſſet
4 coniuncta perſona, quę ſanè coniũctio † operatur, vt cõ
iunctus admittatur tanquam legitimus procurator, vt
annotauit ibi Alber. & tradunt omnes in l. maritus, ex
illo text. C. de procurat. & Ripa in c. cum M. num. 52. de
cõſtit. Adduci etiam ſolet tex. d. c. coram, de off. deleg.
Cui quidem reſpõderi poteſt, vt declaraui ſuperiori ca-
ſu. Tertiò ea ratione motus eſt Roman. quòd contrario-
rum eadem eſt diſciplina, l. 1. ff. de ijs, qui ſunt ſui, vel
5 alien. iur. Atqui † quando procurator reſtituit inſtrũ ip
ſi domino, reuocatio mandati inducituur, l. negociorũ.
§. curator. & l. tutor. ff. de appellat. & l. ita aũt. §. vlt. ff. de
adminiſt. tutor. Ergo datio ipſa inſtrumenti infert pro-
curatoris cõſtitutionem. Et Romanum hac in argumẽ-
tatione ſecutus eſt Rip. in Rubr. ff. de acq. poſſ. num. 3.
verſ. 1. ſic. Cæterum reſpondet Alciat. in d. præſump. 33.
prædicta ita procedere, quoad dominum, & ipſum pro-
curatorem, non autem reſpectu tertii, cui adferri præiu
dicium poſſet. Imò (inquit Alc.) contrarium probat d.
l. ita tamen. §. vlt. iuncta gl. ibi. Contrariam itaque opi-
nionem probauit Alciatus in d. pręſumpt. 33. nu. 5. verſ.
vnde in iſto. Qui tamen nec lege, nec ratione ſuam pro-
bat opinionem. Ego opinor Romani, & ſequacium tra-
ditionem veram eſſe, ſi modo is, qui inſtrumẽta exhibet
conſueuit verſari in foro, & lites pertractare. Eſt. n. val-
de veriſimilius, quod dominus ille, ob perſonę conditio
nem tradiderit hæc inſtrumenta, vt creditum ſuũ exi-
geret ille procurator, quam vt inſtrumenta apud eũ de
poneret. Et in ſpecie ita ſenſit Imol. in l. Mæuia, col. 1.
ff. ſol. matr. Et hic quidem caſus intelligitur vt locũ ha-
beat etiam ſi ſcripturæ traditæ ſunt ei, qui non conſue-
uit exercere procuratoris officium. Ita Ruin. in cõſ. 44.
num. 9. lib. 1. Benuen. Stracha in tract. de mercat. in tit.
de adiecto. q. 8. n. 4. & 6. & Decian. in conſ. 69. n. 9. lib. 3.
6 Quartus eſt caſus, † qñ hic qui exhibet inſtrumenta,
non eſt ſanguine coniunctus cum dño ipſorum inſtru-
mentorum, nec etiã probat illa ſibi a dño tradita fuiſſe.
Hoc caſu præſumi illum fuiſſe cõſtitutũ procuratorem,
docuit Bar. in l. vulgo, in fin. ff. de adminiſt. tut. & in l. 7.
§ cãę. ff. de Carbo. edict. Idẽ ſcripſerũt Bal. Ang. & Imo.
in l. Mæuia. ff. ſolut. matr. Idem Imol. in c. 1. de procurat.
Caſt. & Alex. in l. 1. C. de procur. Bal. in l. ſi qua per calũ
niam, in fi. C. de Epiſc. & cler. Rom. in d. conſ. 446. num.
11. verſ. aut producit quis. & in d. ſing. 637. verſ. aut di-
ctorũ. Guid. Pap. in conſ. 68. nu. 1. Felin. in c. coram, nu.
9. de off. deleg. Ruin. in conſ. 107. n. 6. lib. 4. Cæpol. in cõ
ſil. 11. nu. 5. in crim. Marſ. in l. ſi quis ne q. nu. 142. de q.
Crauet. in conſ. 8. nu. 5. Rebuff. in tract. nominationum;
q. 14. nu. 109. Rip. in rub. ff. de acq. poſs. nu. 3. in fin. Ca-
gnol. in l. velle non creditur, num. 16. ff. de reg. iur.
Primo ex d. cap. coram. de cuius interpretatione di-
ximus ſupra.
7 Secundò motus eſt Rom. eo ſimili, quia oſtenſio † ſi-
gilli ipſius domini principalis, abſque alia probatione
traditionis ſibi factę, pręſumptionem inducit, quòd fue
rit conſtitutus procurator, & ideò admittitur cum cau-
tione rati, c. 2. de ſolut. vbi Io. And. & Hoſt. Ergo multo
magis idem eſt dicendum in hac inſtrumentorum pro-
ductione, cũ ad cauſam magis faciant inſtrumenta, quã
ſigillum. Verum facile reſpondetur, quòd imò ſigillum
non inducit aliquam præſumptionem mandati, cum ſi-
gillum non loquatur, nec aliquid ſignificet, vt in ſpecie
docuit Bald. in l. 1. nu. 11. de procur. idem ſenſit Felin. in
cap. poſt ceſſionem, num. 9. de procur. & confert quod
ſcripſi lib. 2. de arbitrar. iud. caſu. 113. n. 1. & 2. pręterea
& ſecundò reſpondetur, quòd d. c. 2. de ſol. & doctrina
Io. Andr. ac Hoſt. ibi procedit, quando probatum fuit
dñm illud dediſſe. Ita declarat ad rem noſtram Felin. in
d. c. coram, num. 9. verſ. fit etiam dubiũ. Secundò adfert
Rom. præcitatis in locis aliud ſimile, quo dicimus, qđ
8 ſi debitor † oſtendit inſtrumentum ſui debiti cancella-
tum præſumitur ſolutio debiti, l. chirographũ. ff. de pro
bat. & tradunt omnes in l. Labeo. ff. de pactis. Ergo idẽ
dicendum eſt in oſtenſione inſtrumentorũ, quæ ad cau-
ſam faciunt. Sed reſpõderi facile poteſt, vt ſuperiore ca-
ſu cum Alciat. diximus, poſse hoc argumenti genus pro
cedere, quoad dominum, & ipſum procuratorem, nõ
autem quoad tertium, cui adferri poteſt præiudicium.
9 Contrariam itaque opinionem, quòd † imò iſte non
pręſumatur conſtitutus procurator, probarunt Bald. in
l. 1. nu. 11. C. de procur. & ibid. Salic. col. 5. verſ. ſed iux-
ta hoc quæro. Butr. in d. c. coram, de off. deleg. Alciat. in
d. reg. 1. præſump. 33. Ea ratione moti, quòd potuit ſub-
traxiſse. Quæ quidem ratio leuis eſt cũ nemo deliquiſse
præſumatur, l. merito. ff. pro ſoc. Cæterũ (vt ingenue di-
cam quod ſentio) magis mihi placet illa recepta opinio
Batt. Rom. & ſequacium, quòd ſcilicet præſumatur ille
conſtitutus procurator, cum hic nullum tertij damnũ
& præiudicium, vel fraus aliqua eſse poſſit, ex quo per
cautionem de rato illi ſatisfactum omnino eſt.
Extenditur hic caſus, vt etiam procedat, qñ inſtru-
10 mẽtum crediti exhibetur † ab eo, qui conſueuit conuer
ſari in domo creditoris, & hic exhibens eſt bonæ cõdi-

tionis, & famæ, vitæq; probare. Nam & hoc in caſu præſumitur iſte conſtitutus procurator. Ita ſenſerunt Rom. in d.conſ.446.ad fi.& in d.ſing.637.in fi.& Alcia.in d. præſump.33.in fin.& Tiraq.in tract.de pœn.legum, cauſa 51.num.58. Ea eſt ratio, quia hic ceſſat omnis ſuſpicio, quæ oriri poteſt ex ipſa cohabitatione, de qua quidem ſtatim dicam.

Declaratur hic caſus, vt non procedat, quãdo inſtrumentum crediti exhibetur ab eo, qui conſueuit tanquã domeſticus conuerſari in domo ipſius creditoris, & nõ
11 conſtat, an † hic exhibens ſit bonæ conditionis, & famę.
Nam tunc non præſumitur conſtitutus procurator, ex
quo potuit eſſe ſuſfuratus ea inſtrumenta. Ita in ſpecie
declarat Rom. in d.conſ.446.in fin.& in d.ſing.637.in
fin.argum.l.vnicæ. §.ille autem. C.de latin.liber.tollen.
& ex doctrina Bar.in l.fullo. §.qui tabulas.ff.de furt.dũ
12 docuit, quòd ſi inſtrumentum crediti † reperitur cancel
latum apud debitorem, pręſumitur ſoluiſſe, niſi debitor
fuerit domeſticus creditoris, & in eius domo conuerſari conſueuerit. Qua de re dicemus inf.lib. 3.præſump..

Verum ab hac Romani declaratione diſſentiunt Felin.in d.c.coram, num.19. verſ.2.limit. Alciat.in d.præſump.33. in fi.& Crau.in conſ.80.num.9. Ea ratione adducti, quia ſuſpicio illa ſubtractionis purgatur per cautionem de rato. Reſponderi facile poteſt, quòd hęc cautio rati nõ põt ſuppplere defectum mandati, cum nemo admittatur ſine mandato, etiam ſi de rato cauere velit, l.nemo. ff.de re iud.& c.1.de procura. Et ſi dicatur, hic adeſt mandatum præſumptum, reſpondetur, imò non adeſſe, cum illa præſumptio oriens ex inſtrumẽtis apud eum exiſtentibus, ceſſet ob eam, quòd domeſticus ſit, & ab eo ſubtrahere potuerit. Alia rõne vſi ſunt Felin. & Alcia.ꝙ niſi ita dicamus, idem eſſet ſtatuendum in quouis extraneo: quia potuit eſſe, quòd depoſiti nomine receperit. ſed fortè non eſt tanta rõ præſumendi depoſitũ in extraneo, quanta ſuſpicio furti in domeſtico. Ego ita diſtinguerem concilando opiniones, quòd aut conſtat hunc domeſticum eſſe malę conditionis, & famę, & tũc procedit opinio Romani, cum rectè in hunc cadat furti ſuſpicio, & ideo non admittitur etiam cum cautione rati. Aut ſumus in dubio, & tunc, cum vnuſquiſque præſumatur vir bonus, & quòd non delinquat, iuxta l.merito.ff.pro ſoc.& cum màgis domeſtici, quàm non familiares, ſolent conſtitui procuratores, ob id præſumendũ etiam eſt, hunc fuiſſe factum procuratorem. & ita procedit opinio Felini, & Alciati aduerſus Romanum.

Nominatum in inſtrumento mandati, præſumi illum talem, ſicuti nominatus eſt, etſi remotis ex regionibus venerit.

SVMMARIVM.

1 *Nominatus in mandato præſumitur talis, qualis in eo nominatur, ſi ex regionibus longinquis aduenerit.*
2 *Nuncius præſumitur talis, qui ex mandato iudicis citat.*

PRAESVMPT. XXXV.

DVbitari etiam ſolet, an is, qui remotis e regionib.
venit cum mandato, præſumatur ille talis, qui eſt
eo in mandato nominatus, vt tanquam talis ad iudiciũ
1 admittatur? Et præſumi † affirmarunt Cynus & Bal.in
l.ſi qua per calumniam, in fin.C.de Epiſc.& cler.Imol.
in Clem.1.num.14.de procurat.Cæpol.in conſ.11.num.
5.in criminal. Abb.in c.coram, num.11.de offic.deleg.
Felin.in c.2.num.27.de teſtib.Marſil.in l.ſi quis ne quęſtio, num.143.ff.de quæſt.late Boer.quæſt.154.& Beneuenutus Straccha in tract.de mercatura, tit.mandati, n.
30. Rebuff.in tract.nominationum, q.14.num.110.qui
ex ſententia Marian.Socin.ſen. in tract.de citatio. art.
2 24.quæſt.5.in fin.idem eſſe ſcribit in nuncio, qui † præſumitur ille talis, dum ex iudicis mandato aliquem citat. Nec obſtat doctrina Caſtr. in conſ.395. videndum eſt vtrum, num.2. in fin.lib.1. quem ſecutus eſt Felin.in c.coram, num.10.de offic.deleg.cum dixerunt, nec literas quidem teſtimoniales fidẽ facere, illum deſcriptũ eſſe illum talem, quia facile reſpondetur Caſtrenſem loqui quoad probationem, non autem quoad præſumptionem, de qua nos verba facimus.

Procurator quando reuocatus præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Procurator reuocatus non præſumitur.*
2 *Mandatum ad delinquendum durare præſumitur.*
3 *Mutatio voluntatis non præſumitur.*
4 *Procurator præſumitur reuocatus, quando dominus aufert ab eo inſtrumenta & libros rationum, &c.*
5 *Idem ſi dominus ob ſolam ſuam abſentiam conſtituat, & deinde reuertatur.*
6 *Procuratore ad lites cõſtituto, ſi dominus litis cauſam inde reaſſumit, & tractare incipit, cenſetur reuocare mandatum.*
7 *Voluntas non præſumitur ſtatim mutata.*
8 *Procurator non præſumitur reuocatus, ſi dominus aliquid facit in cauſa, neceſſitate coactus, vel a iudice compulſus, & quid, quando comparet vna cum procuratore conſtituto, ſub num.9.& 10.*
11 *Procurator primus præſumitur reuocatus, quando nouus fuit conſtitutus, & quomodo procedat, n.22.& ſeq.*
Quod procedit etiam ſi ſecundum mandatum ſit inutile, ſub numero 12. Idemque licet ſecundus conſtitutus non accepet, numero 14.
13 *Inutilem tranſlationem legati, arguere reuocatum fuiſſe legatum.*
15 *Secundum mandatum factum primo procuratori conſtituto, facit vt primum mandatum reuocatũ cenſeatur, ſi diuerſam formam ſecundum habeat.*
19 *Diuerſitas formæ inſtrumenti ſecundi, facit, vt præſumatur receſſum à primo.*
17 *Poſſidens rem ex duplicato inſtrumento eiuſdem formæ, cenſetur ita ex vtroq; poſſidere, vt neutrum dici poſſit ſuperfluum.*
18 *Vna interlocutoria, quando aliam ſimulem ab eodem iudice latã, non tollat.*
19 *Secunda conceſſio Principis facta eadem die, & eidem perſonæ, cui prima, non dicitur reuocare primam.*
20 *Actio Prætoria ſuperueniens, non reddit ciuilem inutilem, quando ad eundem finem tendit.*
21 *An Epiſcopus conſtituendo nouum vicarium, præſumatur reuocaſſe primum.*
24 *Inimicitia inter dominum, & procuratorem ſuperueniens, facit, vt præſumatur reuocatum mandatum.*
Idem in legatis, num.25.
26 *Procuratore probo viro conſtituto inde effecto nequam, præſumitur mandatum reuocatum.*
27 *Idemque domina renunciante liti, propter quam feciſſet mandatum.*
28 *Morte mandantis expirat mandatum, & quando id procedat, a num.30. vſque ad num.40.*
29 *Morte delegantis non cenſetur reuocata iuriſdictio delegata, quando mandauit, donec reuocarit.*

PRAESVMPT. XXXVI.

DIcamus nunc, qñ procurator præſumatur reuocatus. Et pro regula conſtituendum eſt, non præſu-
1 mi † reuocatum. Ita Iaſ.in l.ſancimus, nu.4.C.de teſta.
cui accedunt Alex.in conſ.81.num.4. lib.5.& in conſil.
189.in fi.lib.7. & Sebaſtian.Vant.tract.de nullit. in tit.
de nullit.

Digitized by Google

de nullit.ex defect.mandati comparentium,n. 156. &
dixit præcitato in loco Iaſo.habere locū et in mandato
2 ad delinquendū, † quod durare præſumitur. Et huius
3 regulæ ratio ea eſt,ſecundū prædictos,quia † mutatio volū
tatis non præſumitur d.l.ſancimus.C.de teſtam.& dice
mus infra lib.6.præſ.37.vbi explicabimus,an & quando
præſumatur mutata voluntas. Receditur tamen ab hac
regula,præſumptionibus & coniecturis.

4 Prima eſt,quando † dominus ab eo aufert inſtrumen
ta,libros rōnū,& reliqua iura,quib. ꝓcuratoris officiū
exercebat. Ita ſcribit Ang.in l.negociū,§.curator,ff.de
appe.Rom.in conſ.449.num.11.& in ſingul.637.Iaſ.in
l.1.in fi.C.de procur.Rip.in Rub.ff.de acq.poſſ.num.3.
in fin.adducti ſunt tex.in l.ita tñ.§.vlt.ff.de admin.tut.
& l.tutor.ff.de app. Quam quidem traditionem veram
eſſe intellexit Alc.in tract.de præſumpt.reg.1.præſum.
33.num.5.procedere inter ipſum dominum,qui procu-
ratorem conſtituit,& procuratorem ipſum, ſecus quo-
ad tertium.

Secunda eſt coniectura,qua dicimus, reuocatum eſſe
5 mandatum,quando dominus ob † ſolam ſuam abſen-
tiam conſtituit procuratorem,& deinde eſt reuerſus.
Nam ſtatim quam reuerſus eſt, præſumitur reuocaſſe
mandatum.Ita ſcriptū reliquit Fulgoſius in le. qui mu-
tuam.§.non ideo.ff.mandati.quem ſecutus eſt Soc.Sen.
in conſil.17.num.12.verſic.præterea probatur,li.3. qui
quidem intelligit,niſi contrariis coniecturis aliter con-
ſtet,vtputa,ſi domino reuerſo,præſente,& patiente,ad
huc vt procurator gerit,& adminiſtrat. Nam tunc non
præſumitur reuocatum mandatum, vel ſaltem denuo
conceſſum.

Tertia eſt coniectura,qua affirmamus, reuocatū præ-
6 ſumi mandatum,quando † procuratore ad lites cōſtitu
to,ipſius litis dominus cauſam reaſſumit & tractare in-
cipit. Ita tradunt Inno.in c.petitio,de procurat.gl.in c.
ſi quem.de procur.in 6.Barto.in l.mutari.ff.de procur.
Rota in deciſ.10.de procur.in nouis,& in dec.11.& 14.
eod.tit.in antiq.Soc.Sen.in conſil.17.num.9.verſic.nec
probatur,lib.3.Iaſ.in l.procuratoribus,num.1.C. de ꝓ
cura & Vant.in tract.de nullit.in tit. de nullit. ex defe-
ctu mandati comparentium.num.167. Quæ quidē præ-
ſumptio contrariis coniecturis diluitur,vt ſi eadem die
conſtitutionis procuratoris id fecit. Nam ſtatim nō præ
7 ſumitur mutaſſe † voluntatem,iuxta l. non ad ea. ff. de
condit.& demonſtr. Ita declarat Soc.Sen. in d. conſil.
17.num.10. Ita quoque quando ipſe dominus neceſſita
8 te quadā coactus, † aliquem actum neceſſarium facit,
vt reſpondere poſitionibus. Nam tunc non præſumitur
reuocare procuratorem. Ita decidit Rota in deciſio.10.
num.3.de procurat.in nouis.& in deciſ.21. de procura.
in antiq. & Fel.in cap.ex parte Decani,col.penult.ver-
ſic.& nota,quod.de reſcr. Idem ſi a iudice fuit compul-
ſus aliquid facere, Rota in deciſio.25.eod.tit. de proc.
in antiquis. Idem quando ipſe dominus comparuit vna
9 ſimul † cum procuratore. Non enim tunc dicitur eum
reuocare,ſed ei,vt tertius aſſiſtere, l. Paulus reſpondit.
ff.de procur.ſic in ſpecie declarat Roma.in conſil.67.
num.1. Idem etiam quando dominus ſemel ſolus cōpa-
10 ruit,non facta proteſtatione, † ſe ex eo compirationis
actu nolle reuocare procuratorem,deinde iterum com
paret,& proteſtatur,& aduerſarius non contradicit.
Hoc ſane caſu dicendum eſt etiam procuratorem non
præſumi reuocatum, ſicuti decidit Bellamera in concl.
454.ſi principalis.

11 Quarta eſt coniectura, quando † nouus procurator
fuit conſtitutus. Nam tunc primus præſumitur reuoca-
tus,l.ſi quis cum procuratorio.§.vlt.ff. de procur.& tra
dunt Bal.Ang.& Caſtr.ibi.in fi.Bart. & Alex. in l. cum
procurator.§.1.ff.de operis noui nunc. Ruin. in conſil.
108.nu.1.lib.4. Dec.in c.cæterum,col.1.verſic.3.regula.
de reſcrip.& in conſil.470.in fin.& Sebaſtia.Vantius in
tract.de nullitate ex defectu mandati comparentiū.n.
163.qui idem eſſe dixit ſiue in prima, ſiue in ſecundā in
ſtantia,nouus procurator conſtituatur. Et hæc quidem
præſumptio,& coniectura locum etiam habet, quando
12 ſecundum mandatum eſſet † inutile,vt reſpondit Soci.
Sen.in conſil.112.nu.14.lib. 1. & cōfert quod dicemus
infra lib.4.præſumpt.173.num.31.etiam inutilem trāſ-
lationem legati arguere reuocatum fuiſſe ipſum legatū
13 a † legatario,cui iam fuerat relictū. Quocirca,ſi conſti-
tuto primo procuratore,conſtituatur deinde ſecundus,
qui mandatum non acceptet,illud primum mandatum
14 dicitur † reuocatum. Ita Bald.& Ang.in d.l. ſi quis pro
curatorio,§.vlt.& Vantius in d.tit.de nullitate ex defe-
ctu mandati comparentium,num.165. qui alios recen-
ſet. Rurſus procedit etiam hæc coniectura, quando in
eadem perſona procuratoris fit ſecundum mandatum.
15 Nam per illud ſecundum præſumitur a primo † receſ-
ſum. Ita Bald.in l.ſi quis cum procuratorio.§.vlt.in fin.
& ibi ſecuti ſunt Ang.& Caſtr. Qui quidem intelligunt,
quando ſecundum mandatum diuerſam habet formā
a primo,vt declarant Decius in l.ſingularia, in ult. no-
tab.ff.ſi certum pet.Pariſ.in conſil.58.num. 25. libro 4.
& Boer.in q.347.num.4.& adhuc facit, quod ſi eadem
res duobus inſtrumentis data eſt, & ſecundum inſtru-
mentum diuerſam habet formam a primo, is dicitur
16 habere,& poſſidere ex ſecundo,cum ob formæ † diuer-
ſitatem præſumatur receſſum a primo, l. ſi quis ante. ff.
de acquir.poſſ.& ſcribunt Caſtr.& Alexan. in l. qui bis
idem.ff.de verborum oblig.& ibidem Iaſ.col.3. verſ. 3.
limita,ſimile affert. Quando vero ſecundum mandatū
non habet diuerſam formam a primo, ſed idem omni-
no continet, tunc illud primum non præſumitur reuo-
catum,ſed confirmatum, atque ita poterit procurator
vti quo voluerit mandato, vt ſcribunt Angelus & reli-
qui in d.l.ſi quis procuratorio.§.vlt.ſic dicimus, quod
17 ſi quis ex duplicato † inſtrumento rem poſſidet,cenſe-
tur ex vtroque ita poſſidere, vt neutrum dici poſſit ſu-
perfluum,quemadmodum docuit Bart.in dic.l. ſingula
ria,num.12. Eſt ſimile quod dicimus, ſi iudex duas tulit
interlocutorias eadem de re inter eaſdē perſonas, qua-
rum vna non traxerit ſecum executionem, vtputa, ſi bis
dedit dilationes, vel idem bis præcepit, tunc ſane vna
18 interlocutoria † alteram non tollit nec reuocat. Ita Bar.
in d.l.ſingularia,num.12. quem ſecuti ſunt poſt alios Ia
ſon in d.l.qui bis idem,num.6.de verborum obligat. &
Neuiz.in conſil.96.num.5. Huc etiam pertinet tex. §. &
hoc vero iubemus, in Authen. vt nulli iudicum liceat,
19 &c.vbi ſi † Princeps poſt primam conceſſionem aliam
faciat eodem die eidem perſonæ, illa prima non dici-
tur reuocata,ſed potius cōfirmata. Quam traditionem
manifeſtius probant Bald.in l.nec damnoſa,num. 1. C.
de precibus Imperat.offeren.& Alex.in l.3.in princ. in
1.notabil.ff.quod quiſque iuris. Et tandem ad rem no-
ſtram magis pertinet tex.l.ſi eum.§.1.ver. hoc enim edi
cto non transfertur actio, ſed adiicitur. ff. de exercito.
20 actione. Quemadmodum ergo noua illa † actio præto-
ria superueniens non reddit inutilem illam ciuilem,nec
eam reuocaſſe dicitur,ex quo ad eundem finem tendit.
Ita pariter & ſecundum hoc mandatum dicitur primi
confirmatorium,non autem reuocatorium. Nec repu-
gnat conſideratio Decii in dicta l.ſingularia,in vlt. no-
tab.dicentis,dictum §.1. loqui in diuerſis actionibus.
Nam reſpondetur,nullam eſſe differentiam quoad effe
ctum,quia ſicuti illa ciuilis ſufficiebat illi creditori, vt
ius ſuum conſequeretur, & tamen noua actio prætoria
ſuperueniens non efficit primam illam eſſe ſuperuaca-
neam,ſic & in noſtro caſu,ſecundum mandatum nō fa-
cit primum eſſe ſuperfluum,nec illud reuocat, ſed po-
tius confirmat. Non hic commemoro alia quædā leuia

Decii,

Decii, quibus ſatisfacit noue Ioan. Bolognetus in dicil.
ſingularia, num. 30. His diffiniri poteſt & illa dubitatio,
21 an Epiſcopus conſtituendo nouum Vicarium, † præſu-
matur reuocaſſe primum. Qua de re ſcribit multa Boe-
rius in dic. q. 347. num. 4.

Cæterum receditur ab hac coniectura, quando domi
nus ille conſtituens dixiſſet, ſe hunc procuratorem con
22 ſtituere, non † reuocando primum. Ita Soc. Sen. in d. cō-
ſil. 17. n. 11. li. 3. Idem quando conſtituiſſet multos pro-
curatores ſimul ad lites, & negocia extraiudicialia, &
23 nouos ad iudicia † & lites feciſſet. Nam tunc præſumi-
tur noluiſſe reuocare conſtitutos ad negocia extraiudi
cialia. Ita Rota in deciſ. 18. in titu. de procur. in nouis,
Francus in c. ſi quem, de procur. in 6. Ruin. in conſilio
108. num. 5. lib. 4. Pariſius in conſ. 81. n. 23. lib. 4. & Van.
in d. tit. de nullitate ſententiæ ex defectu mandati com-
parentium, num. 164. qui idem eſſe dixit, quando pri-
mus procurator fuit ſpecialiter conſtitutus, & deinde
alii generaliter. Non enim generalis illa conſtitutio ar-
guit primum fuiſſe reuocatum, & idem decidit Rota in
deciſ. 22. in titul. de procur. in nouis.

Quinta eſt coniectura, quod dicatur reuocatum mā-
24 datum, quū exorta eſt capitalis inimicitia † inter domi-
num ipſum, & procuratorem. Ita tradūt Albe. & Iaſ. in
l. procuratoribus, ex illo tex. C. de procurato. Imo idem
eſt, quando inimicitia non eſt capitalis, ſicuti tradit gl.
in c. 2. de procurator. in 6. a qua non diſſentiunt præcita
ti Doctores. Et accedit, quod in ſimili dicimus, legatum
25 † a teſtatore factum præſumi reuocatum ob inimicitiā
ſuperuenientem inter ipſum teſtatorem, & legatarium,
l. 3. §. vlt. ff. de adimen. legat. & dicemus infra in li. 4. pr-
ſump. 170. & ad rem etiam maxime facit quod ſcripſit
Alcia. in tract. de præſumptionibus reg. 3. præſump. 16.
verſic. limitatur illa. cum dixit, procuratorem præſumi
a domino reuocatum, quando cauſa ſuperuenit, quæ
ſi ab initio adfuiſſet, illum procuratorem non conſti-
tuiſſet.

Sexta eſt coniectura, qua dicimus, reuocatū eſſe mā-
datum, quando procurator ille tanquam perſona hone
26 ſta fuit electus, & deinde effectus † eſt nequam, & faci-
noroſus. Ita intelligo loqui Iaſ. in l. ſancimus, n. 4. C. de
teſtam. & manifeſtius docuit Felin. in c. ex parte Deca-
ni, n. 21. de reſcript.

Septima eſt coniectura, qua dicimus, præſumi reuo-
catum mandatum, quando dominus cederet & renun-
27 ciaret liti, † propter quam conſtituerat procuratorem.
Ita Vantius in tractatu de nullit. in tit. de nullitate ex
defectu mandati comparentium, num. 168. & accedit
Rota Romana in deciſ. 32. num. 3. lib. 3. in deciſionibus
nouiſſime editis.

Octaua eſt coniectura reuocati mandati, quando do
minus ipſe conſtituens deceſſit. Morte enim mandantis
28 expirat mandatum, l. ſi defunctus, ff. de procur. l. man
datum. C. mandati & §. recte. Inſtit. de mandato, ſic di-
cimus morte finiri, & tolli voluntatem, l. 4. ff. locati. & c.
ſi gratioſæ, de reſcrip. in 6. & in ſpecie mandati probat
c. vlt. de offic. deleg. & latiſſime ſcripſi in lib. 1. de arbit.
iud. quæſt. 69. & ad rem noſtram ſcribit Vant. in d. tract.
de nullit. in tit. de nullit. ſent. ex defectu mandati com-
parentium, num. 169. Cæterum hæc non dicitur proprie
mandati reuocatio, ſed potius mandatum finitum &
extinctum, vt in ſpecie reſpondit Ruin. in conſ. 115. nu.
7. lib. 1. quem ſecutus ſum in d. q. 69. num. 14. vbi dixi,
aliud eſſe voluntatem ceſſare, & voluntatem reuocare,
& propterea ſcripſit ipſe Ruin. quod ſi quis delegauit,
id eſt, mandauit iuriſdictioné, donec reuocauerit, mor-
29 te ipſius delegantis, † non cenſeri reuocatam delegatio
nem, cap. ſi delegatus, de off. deleg. in 6. & idē eſſe dixit,
in mandato ad negocia, & cauſas cum clauſula prædi-
cta, ſed in Bar. in l. more. ff. de iuriſd. omn. iud.

Extenditur primo hæc coniectura, vt locum habeat
30 etiam in morte ciuili † conſtituentis. Nam & tunc man
datum expirat. Ita Ioan. de Milis in Repertorio, in ver-
bo, procurator conſtitutus. Zabarel. in Clem. vltim. in
quæſt. 14. de procurat. Caſſador. in deciſ. 3. de appellat.
Gomez. in regula Cancellar. de annali poſſ. quæſt. 62.
& Vantius in dic. titu. de nullitat. ſententiæ ex defectu
mandati comparentium, num. 171. & Alcia. in reſpon.
125. num. 3.

Extenditur ſecundo procedere etiam in eo, qui ſub
31 nomine officii, vel dignitatis conſtituit † procuratorē.
Ita Bart. in l. ſi per epiſtolam, ff. de acquiren. hæredit.
quem declarat Rota, quem referam infr. in octaua de-
claratione.

Declaratur primo hæc coniectura, vt locum non ha-
32 beat, quando res deſiit eſſe integra, nam † tunc morte
mandantis non expirat mandatum. C. mandati. & d. §.
recte, Inſtit. eod. & tradunt Abb. & reliqui in cap. quo-
niam Abbas, de off. deleg. Guido Papæ quæſt. 119. &
quæſt. 491. Alex. in conſil. 128. lib. 6. Ruin. in conſ. 115.
num. 14. lib. 1. Vant. in tit. de nullit. ſentent. ex defectu
mandati comparentium, num. 170. & accedit Rota Ro
mana in deciſ. 145. lib. 1. & in deciſio. 1046. lib. 3. in nouiſ-
ſime editis, quæ decidit, mandatum non expirare mor-
te conſtituentis, quando procurator effectus eſt domi-
nus litis. Idem ſcribunt Anton. Gabr. in ſuis concluſion.
tit. de procuratoribus. concluſ. 3. num. 1. Ceph. cōſ. 382.
num. 6. lib. 3. & Magon. in deciſ. 48. num. 14. & deciſio.
52. num. 16.

Declaratur ſecundo, vt non procedat, quando man-
33 datum factum eſt ad piam † cauſam. Nam tunc eius fa-
uore non expirat morte mādantis, etiam re integra, ita
Vantius præcitato in loco, poſt Rotam Romanam, quā
ipſe refert, & accedit Alex. in l. fundi venditor, num. 9.
ff. de acquirend. poſſeſ. qui idem eſſe dixit, fauore dotis,
quæ piæ cauſæ æquiparatur, & Alex. ſecutus eſt Marſil.
in ſing. 44. qui idem eſſe affirmauit, in mandato ad con
trahendum pacem, & in mandato dotis, & piæ cauſæ,
Creme. in ſing. 143. & Dec. in l. eius qui. §. 1. n. 3. ff. ſi cer
tum pet. vbi n. 4. 5. & 6. idem dixit, in mandato ad liber
tatem, pacem, & ſimilia, ſic & Tiraq. in tract. de priuil.
piæ cauſæ, priuil. 82. & 132.

Declaratur tertio non procedere in mandato ad ne-
34 gocium, ad quod is conſtituens † cogi poterat, ſic Van-
tius prædicto in loco, poſt Caſtr. Alex. & alios in l. fundi
venditor. §. item ſi amicus. ff. de acquir. poſſ. Et accedūt
Roman. conſ. 202. num. 4. Fabian. in tract. de emp. & vē-
di. in qu. 16. tertiæ quæſtio. principal. col. 2. Dec. in d. l.
eius qui. §. 1. num. 5. ff. ſi certum peta. Marſil. in ſing. 44.
& Iaffre. Balbus in deciſ. 57. & egregie admodum Di-
dac. in lib. pract. quæſtionum, cap. 11. num. 1. & 2. vbi
copioſe probat, mandatum non extingui morte iudicis
mandantis alteri iudici, cui mandare potuit, vt ſen-
tentiam a ſe latam exequatur, cum is, cui mandatum
fuit, teneatur exequi, & nomine dignitatis factum eſt
mandatum.

Declaratur quarto, vt non habeat locum quoad præ
35 iudicium tertii, † cuius cauſa & commodo conſtitutus
fuit procurator. Non enim tunc morte ipſius mandan-
tis expirat mandatum. ita Vantius in prædicto loco,
poſt Bald. in l. id quod pauperibus, quæſt. 24. Cod. de
epiſc. & cler. Aret. in conſil. 125. & Ruin. in conſil. 7. col.
3. libr. 2.

Declaratur quinto, vt non procedat in mandato fa-
36 cto procuratori in rem ſuam. † Hoc ſane mandatū mor
te non extinguitur, l. illā. C. de donatio. & tradunt Bart.
in l. 2. §. ſed & ſi quis. ff. eod. de donatio. & Dec. in dic. l.
eius qui. §. 1. num. 7. ff. ſi certum peta. qui tamen dixit,
hanc non congruam limitationem, quia proprie hic
non dicitur procurator, cum non aliena, ſed propria
negocia

Digitized by Google

negocia tractet, vt ſcribit Bal. in l. qui ſtipendia. C. de ꝓ
cur. & ibid. Alexand. & talis procurator in rem ſuam re
uocari non poteſt, vt tradunt Bart. in l. ſi procuratori,
col. 2. ff. de condict. ob cauſam, & Bal. in l. 3. in princ. C.
mandati. Eſt ergo certum, morte non extingui hoc mã-
datum. Hanc quoq. declarationem probauit Alciat. in
reſponſ. 135. num. 5.

Declaratur ſexto, non habere locum, quando man-
37 datum fuit collatum poſt mortem, † vt ſi dictum eſt, ꝙ
poſt ipſius mandantis mortem duret, nam tunc non ex
pirat morte ipſius mandantis, ita probat text. l. ſi vero
non remunerandi. §. vlt. cum l. ſeq. ff. mandati, & tradũt
Ang. in diſputatione, quæ incipit, Aſtenſis miles, col. 1.
Rom. in conſ. 202. num. 2. Lapus in alleg. 91. numero 6.
Corne. in conſil. 86. num. 11. lib. 4. Soc. Sen. in conſi. 60.
num. 10. & in conſil. 87. num. 1. lib. 1. & in conſ. 49. colu.
1. lib. 4. Felin. in cap. relatum, num. 3. verſic. quinto fal-
lit, de offic. deleg. & ibid. Dec. col. 1. verſic. non omitto.
Iaſ. in l. eius qui in prouincia. §. 1. num. 8. ff. ſi cert. peta.
& ibi quoque Deci. num. 8. & in conſil. 441. num. 8. Bo-
er. in quæſt. 348. & Beneuenutus Straccha in tracta. de
mercatura, in tit. mandati, num. 49. Angel. in conſilio
334. Gagliard. col. 11. Iaſon conſil. 138. libr. 4. qui refert
exemplum in vaſallo qui ſuper lite de feudo procurato
rẽ conſtituit, qua de re ſcripſi in conſil. 986. lib. 1. & hęc
quidem declaratio intelligitur quando ipſe conſtituẽs
38 moritur deinde relicto † hærede, alias ſecus, ita Decius
in dic. l. eius qui. §. 1. num. 8. verſic. & iſta limitatio, poſt
Angel. Alexan. & Socin. & accedunt Ancharan. in con-
ſil. 383. colu. 1. Socin. Sen. in conſil. 112. num. 11. in fi. lib.
1. late Anton. Gabriel. in dic. concluſ. 3. num. 13. & Se-
baſt. Vant. in tract. de nullit. in d. tit. de nullit. ſententiæ
ex defectu inhabilitatis comparentium. num. 173. qui
refert exempla vt ſi adeſſent bona vacantia, quæ non re
præſentant hæredem, l. 1. §. qui bona. ff. de iure fiſci, vel
quando monaſterium vel eccleſia ſucceſſiſſet, quæ dici-
tur ſucceſſor anomalus, aut pater occupaſſet bona filii
nomine peculii, vel fiſcus iure caduci. Idem etiã in man
datis ad beneficia eccleſiaſtica, in quibus non datur hę
res, vt idem Vantius, qui ſupr. num. 171. illa enim omni-
no extinguuntur etiam re integra, nec poſt mortem cõ-
ſtituentis conferri aliquo modo poteſt. Et ſubiungit ip
ſe Vant. num. 172. in curia Romana quotidie obſeruа-
ri, quod altero ex collitigantibus ſuper titulo beneficii
moriente decernitur proceſſus per audientiam publicã
contradictarum, abſque eo quod citetur procurator
mortui, per quem cauſa huiuſmodi illuc vſque fuerat
agitata. Et hanc traditionem refert Vantius probaſſe
Bellameram in deciſ. 25. & Caſſiodorum in deciſio. 2.
num. 30. de appel. & in dec. 1. de re iud. Cęterũ Soc. Sen.
in conſil. 112. num. 11. lib. 1. poſt Caſtr. in l. vlt. ff. de ſol.
intellexit hanc declarationem, quando mandatum fa-
ctum eſt poſt mortem exequẽdum in re aliena, ſecus ue
ro ſi in re propria. Fatetur tamen Socinus aduerſus So-
cinum eſſe receptam aliorum opinionem, & præterea
idem Soc. eodem in loco, nu. 12. & 13. intelligit, niſi con
tingat mutatio ſtatus de perſona defuncti ad hæredem
& inquit eſſe nouam declarationem.

Declaratur ſeptimo non habere locum, quando cau
ſa ipſa principalis, cuius reſpectu factum eſt mandatũ
39 morte non finitur, † nam tunc nec ipſum mandatũ ex-
pirat. Exemplum eſt ſecundum Romanum in conſilio
202. in fin. in caſu cap. ſi ſuper gratia, de offi. deleg. in 6.
vbi mandatum ad exequendum gratiam iam a Pontifi-
ce conceſſam, non expirat morte ipſius Pontificis, qui
eam conceſſit, cum (inquit textus) mandatum ſit acceſ-
ſorium ad gratiam, quæ perfecta eſt, & eo textu addu-
cti ſcripſerunt Bal. in l. mandatum, in 4. oppoſ. C. man-
dati. Lapus in alleg. 17. Gemini. in eodem cap. ſi ſuper
gratia, in fi. verſ. ſed pone quod detur executor, & ibid.
Francus, num. 3. & Rebuffus in tract. de mandatis Apo
ſtolicis. §. 1. in verbo, ſui pontificatus, verſ. licet quidam,
&c. & Didacus in libro practicarum q. cap. 11. num. 2.
verſic. quinta ratio poterit. ii ſane ſcripſerunt, quod ſi
Papa in gratia mandat executori, vt eam exequatur, nõ
finitur mandatum morte ipſius Papæ, hinc infertur ad
diffinitionem caſus, qui dum hos commentarios reco-
gnoſcerem, euenit hic Papiæ, ac etiam Mediolani, vbi
diſputatum fuit an mortuo Inn. VIII. Pontif. Max. uale-
ret Iubileum ab eo conceſſum, & nondum a Reuerend.
Archiepiſcopo Mediolanenſi, & Epiſcopo Papienſi pu
blicatum? Reſpondi interrogatus, valere, propterea, ꝙ
Iubileum eſt gratia, cum ſit remiſſio pœnæ, vt fatentur
Summiſtæ omnes in verbo, indulgentia. Quæ quidem
gratia dicitur perfecta ſolo Pontificis verbo, cum dixit
placet, vt tradunt Bal. in l. humanum. C. de legibus. Fel.
& Dec. in c. relatum, nu. 3. de offic. deleg. Iaſ. in l. more,
nu. 10. ff. de iuriſd. omn. iud. & Quintilian. Mandoſ. in re
gula Cancellariæ, de reuoc. q. 5. nu. 2. gratia autem per-
fecta non extinguitur morte Pontificis, c. vlt. de conceſ.
præben. in 6. & c. is cui. de præben. in 6. & ſcribunt Feli.
Iaſ. & Dec. ſupra allegati, ſic & Francus in c. ſi gratioſe,
in 1. notabil. de reſcript. in 6. Rebuff. in loco ſupra cita
to & in praxi beneficiorum, in tit. de gratia rationi con
gruit, num. 2. & 3. & in tit. de differentia inter reſcripta
gratiæ & iuſtitiæ, num. 36. Cum ergo Reuerendiſs. Ar-
chiepiſcopi, & Epiſcopi ſint meri executores ipſius gra
tiæ, & Iubilei, dicendum eſt, mandatum de ipſa gratia
exequenda non expiraſſe morte ipſius Pontificis. Dice-
bam quoque, quod etſi aliquæ ex cauſis finalibus illius
gratiæ, per Pontificis mortem ceſſauerunt, non tamen
ceſſaſſe alias, & ob id gratiam ſubſiſtere, iuxta §. affinita
tis. Non repeto alia, quæ ſcripſi in reſponſo hac de re
reddito, quod legitur in conſil. 912. lib. 10.

Declaratur octauo, non habere locum in mandato
40 facto a prælato nomine eccleſiæ, nam † tunc morte eius
qui tunc conſtitutus fuit, non expirat, ſed tranſit in ſuc
ceſſorem, cum eccleſia nunquam moriatur, ita in ſpecie
docuit Rota Romana in deciſ. 554. num. 2. par. 1. in de-
ciſionibus diuerſorum noue impreſſis, ex ſententia An
ch. in c. ſi duo, num. 5. de teſta. in 6. ſic declarantes tradi-
tionem Bart. in l. per epiſtolam. ff. de acq. poſs. de qua
ſupra, eſt enim factum mandatum nomine dignitatis,
quæ nunquam moritur, ita Didac. in libr. practicarum
quæſtionum, cap. 11. verſ. poſtremo. Declara aliis mo-
dis vt apud Gabriel. in dic. concluſ. 3. & dixi in dicto
conſil. 985.

Procurator an de cauſa inſtructus eſſe præſumatur,
breuis enarratio.

SVMMARIVM.

1 *Procurator ad cauſam præſumitur inſtructus & quibus id caſi*
bus non procedat, num. 2.
3 *Dilationem procuratori, ad conſulendum dominum, quando non*
det iudex, num. 4.

PRAESVMPT. XXXVII.

COntingit etiam ſæpe in foro diſputari, an procura
tor præſumatur de cauſa inſtructus, vt inde ſuffi-
1 ciat eum in ius vocare, & inſtructum præſumi † ſcripſe-
runt Innoc. in c. dilectus, de procur. & Luc. de Penn. in l.
3. col. 5. verſ. 155. præſum. C. de apoch. publ. libr. 10. Ea
propter ſcribit Inn. in d. c. dilectus, ex illo textu, non eſ-
ſe neceſſe concedere dilationem ipſi procuratori, aſſe-
renti ſe velle conſulere dominum. Quę ſane traditio nõ
eſt ita abſolute intelligenda, ſed vna cum Abb. in d. ca.
dilectus, num. 5. & Bart. in l. non ſolum, in prin. num. 2.
ff. de

Digitized by Google

ff. de procur. diſtinguendi ſunt tres caſus.

2 Primus eſt, qñ † ab initio cauſæ citatur procurator. Hoc in caſu recte dicimus, procuratorem non præſumi de cauſa inſtructum & ideo iure petit dilationem, vt poſſit conſulere dominum. Nil enim imputari poteſt domino, quod procuratorem non inſtruxerit, cum diuinare nõ potuerit qua de cauſa fuerit ad iudiciũ vocatus. Ita tradunt relati interpretes, ſic intelligentes d. c. dilectus, de procur.

3 Secundus eſt caſus, quando † ab initio cauſæ fuit citatus dominus, nil tamen fuit expreſſum in citatione, qua de cauſa ad iudicium vocaretur, ſi dominus conſtituit generalem procuratorem iure petit procurator dilationem ad conſulendum dominum, cum tunc non p̃ſumatur hic procurator inſtructus de cauſa.

4 Tertius eſt caſus, quando ab † initio cauſæ fuit citatus dominus, & expreſſa fuit cauſa, ob quam ad iudicium vocabatur, ſi dominus procuratorem conſtituit, is procurator præſumitur de cauſa inſtructus & ideo dilationes petere non debet ad conſulendum dominum. Quod verum eſſe intellexit Abb. loco iam citato niſi quid noui emerſerit.

Procurator quando conſtitutus ita præſumatur, vt alterum ſui loco ſubſtituere non poſſit.

SVMMARIVM.

1 *Procurator ad iudicia ante litem conteſtatam ſubſtituere aliũ nequit.*

2 *Procurator cuius perſona electa eſt induſtria ſubſtituere nequit.*

Et quando eius induſtria cenſeatur electa, n. 3.

PRAESVMPT. XXXVIII.

Solet interdum dubitari an procurator ad iudicia cõſtitutus, alium ſui loco ſubſtituere poſſit? Qua in re

1 pro regula traditum eſt, ante † litem conteſtatam ſubſtituere non poſſe, lite vero conteſtata poſſe, l. ſi procuratorem, §. ſi quis mandauerit. ff. mand. l. quod quis, C. de proc. & vtroq. loco Bar. & idem in l. vlt. §. vlt. n. 2. ff. de diuerſ. & temp. præſcr. & And. Gailius in lib. 1. pract. Obſeruat. cap. 74. n. 11.

2 Porro, quãdo electa † eſt procuratoris induſtria, ſubſtituere is non poteſt alium ſui loco, ſicuti præcitati Do

3 ctores ſcribunt. Quando autem electa † præſumatur p̃ſonæ induſtria, colligitur vel ex qualitate negocii pertractandi in ipſo iudicio, vel ex verbis mandati, quemadmodum de induſtria iudicis, cui delegata eſt iuriſdictio explicauimus ſupra in præſumpt. 21. Et ad rem noſtrã ſcripſit Bar. in d. l. vlt. §. vlt. in fin. ff. de diuerſis & tempor. præſcript. quod quando mandatum eſt datum ad negocium non determinatum, & non habentem certã formam, cenſetur electa induſtria perſonę, ſecus ſi negocium eſſet certum, & terminatum. Ita quoque quando negocium eſt graue, ſicuti eſt iudicium cauſæ criminalis, in qua ſubſtitui procurator non poteſt. Iaſ. in d. l. qđ quis, in fi. etſi alia rõne id factum eſſe ſcripſerit. Ita quoque ex verbis colligitur electa perſonæ induſtria, quemadmodum in ſpecie poſt alios docuit Iaſ. in d. l. quis, n. 3. vt ſi eius conſcientiæ mandatum eſt cauſam retractari, vel dictum eſſet, quod ipſe procurator perſonaliter cauſam perageret. Iaſ. in dict. l. quod quis, num. 3. verſic. 7. limita. Et quanquam loquatur Iaſ. de procuratore ad negocia extra iudicialia, attamen traditiones hæ cõueniunt etiam procuratoribus ad iudicia.

Ratificatio actorum, quando ſubſecuta præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Ratificatio ſicut nec mandatum, nunquam præſumitur.*

2 *Ratificatio ob temporis diuturnitatem præſumitur, ad detrimentuum ratificare debentis.*

Et an id etiam locum habeat in detrimento magno. n. 3.

4 *Ratificatio præſumitur facta ab eo, qui fecit aliquem actũ ſignificatiuum approbationis eorum, quæ geſta ſunt.*

Et qui ſunt ij modi, quibus facta ratificatio præſumitur. nume. 5. 6. 7. 8.

9 *Ratihabitio præſumitur in eo, qui cum de commodo & vtilitate ſua ageretur, ſciuit & tacuit.*

PRAESVMPT. XXXIX.

Poſteaquam multa de mandato ſcripſimus, non ab re eſt, vt aliqua ſubiiciamus de ratihabitione, quæ cum mandato æquiparetur, cap. ratihabitionẽ, de reg. iur. in 6. late Marſilius ſing. 184. factum eſt, vt quemad

1 modum mandatum non præſumitur, ita nec † ratihabitio, ſicuti in ſpecie ſcripſerunt omnes, quos infra cõmemorabo. Et accedit, quod leuiſſima etiam cauſa & occaſio; qua quis dici poſſit aliquid egiſſe abſque animo ratificandi, ipſam ratificationem excludit. Ita Imola conſil. 143. & alios refert Hieron. Gabriel in conſil. 36. nume. 67. in fin. lib. 1.

Declaratur primo, vt locum non habeat hæc præſum

2 ptio † ob temporis diuturnitatem. Nam tunc præſumitur ſubſecuta ratificatio ad detrimentum ratificare debentis. Ita reſponderunt Soc. Sen. in conſ. 46. nu. 3. verſ. præterea in caſu. lib. 3. Dec. in conſil. 297. num. 3. in fin. Gozad. in conſil. 11. num. 16. ſenſit Cur. Iun. in conſ. 50. num. 9. & manifeſte Socin. Iun. in conſil. 18. num. 32. in conſil. 139. num. 14. & in conſil. 146. num. 14. libro 3. & Crau. de antiqu. temp. in ſecunda parte principali. nu. 65. quib. intelligimus, hanc eſſe receptã opinionem, etſi diſſenſerit Iaſ. in conſil. 140. num. 5. li. 4. Et illius conſiderationibus reſponderi poteſt ex his quæ ſcripſit Dec. in dic. conſil. 297. num. 3. in fin. & num. 4. Dixi tamen in conſil. 1. num. 81. lib. 1. prædictos Doctores intelligen-

3 dos eſſe, quando † agitur de modico præiudicio. Verũ ſi recte eorum traditiones perpendantur dicendum verius eſt, eos loqui quando agitur etiam de magno præiudicio. Hæc tamen declaratio intelligitur, quando is, qui tenebatur ratificare, ſciuit actum geſtum cum ſuis qualitatibus. Nam alioqui nunquam ratificaſſe præſumitur, ſicuti ſcripſerunt multi, quos ſecutus ſum in dic. conſ. 1. num. 329. lib. 1. in conſil. 203. num. 37. lib. 3. & in commentariis. de recup. poſſ. remed. 15. num. 123. Et illis accedunt Natta in conſ. 636. num. 194. Thobias Nonius in conſ. 89. num. 38. latiſſime ſcripſi in conſil. 561. num. 17. lib. 6. vbi num. 19. verſ. duæ hæ. num. 20. & 21. diſtinxi ratificationem tacitam, quę ex aliquo facto oritur, a ratificatione, quæ verbis claris fit. Illa tacita non præſumitur niſi conſtet ratificantem ſciuiſſe factum ipſum cum ſuis qualitatibus. Illa vero, quæ claris verbis fit, non requirit probationem ſcientiæ facti cum illa ſatis præſumatur. & n. 27. retuli aliam declarationem. His accedit Puteus in dec. 397. li. 2.

Declaratur ſecundo, vt non habeat locum hæc præ-

4 ſumptio, quando is, † qui ad ſui præiudicium ratificare tenetur, fecit aliquem actum ſignificatiuum approbationis eorum, quæ geſta fuerunt. Ita copioſe ſcripſi in dic. remed. 15. num. 118. quo loci retuli aliquos actus inferentes ratificationem. Quorum primus eſt, quando

5 hic † ratificare debens ſoluit, vel recipit ſolutionẽ, quæ fieri debuit reſpectu actus geſti a procuratore, vel alio

ſuo

Digitized by Google

ſuo nomine. Et illo in loco commemoraui multos, qui
6 ita in ſpecie affirmarunt. Secundus eſt, quando † ratifi-
care debens percipit fructus & reditus bonorum quę-
ſitorum ſuo nomine a procuratore, vt præcitato in loco
num. 120. poſt multos ſcripſi, idem reſpondi in conſilio
99. num. 42. & 43. lib. 1. & in conſil. 196. libro 2. Tertius
7 eſt actus ratificationis ſignificatiuus quando † in codi
ce rationum rerum ſuarum is conſcripſit, ita fuiſſe actũ
& geſtum. Ita reſpondi in conſil. 79. num. 16. li. 1. Quar-
8 tus eſt actus, quando † in iudicio producit ad ſui com-
modum geſta illa. Nam tunc ea approbare, & ratificare
præſumitur. Dec. in conſil. 558. num. 7. Gozad. in conſil.
42. num. 9. & latiſſime Pariſ. in tractat. de antiq. temp.
in 4. par. 1. par. princ. num. 50. & attingemus infra in
præſumpt. 45.

9 Declaratur tertio, vt locum non habeat, † quãdo agi
tur de commodo & vtilitate eius, qui ratificare debuit
& is ſciuit & tacuit. Nam tunc ratificaſſe præſumitur.
Ita Dec. in conſil. 58. col. 2. Ruin. in conſil. 174. colu. 3.
verſic. ſed ex alio. lib. 1. Pariſ. in conſil. 89. colum. penul.
lib. 3. Roland. in conſil. 19. num. 36. lib. 1. quos ſecutus
ſum in conſil. 189. num. 10. lib. 2. & in conſil. 229. n. 76.
lib. 3. vbi declaraui. Declaratur 4. non procedere quan-
do ſtatim adepta eſt poſſeſſio poſt cõfectum actum. Nã
tunc præſumitur ratificatio. Ita Pariſ. in conſil. 88. num.
97. lib. 3. Soc. iun. in conſil. 67. num. 15. lib. 3. & Ceph. in
conſil. 33. col. penul. verſ. poſtremo lib. 1.

Libellum præſumi apte & rite conceptum declaratur.

SVMMARIVM.

1 *Libellus apte & recte præſumitur conceptus, & vt ſuſtineatur venit interpretandus.*
2 *Libellus vt ſuſtineatur, verba impropriari debent.*
3 *Libellus ſuſtinetur etiam verba impropriando, quando nil omnino conueniat negotio.*

PRAESVMPT. XL.

CVm vel Reis in ius vocatis, vel eorum procuratori
bus de quibus hactenus diximus, libellus dari ſo
leat, ea propter hoc in loco agendum eſt de illis præſũ
ptionibus, quæ circa libellum ipſum verſantur. Dici-
1 mus itaque libellum † præſumi aptum & recte conce-
ptum, atque ita interpretari debere, vt ſuſtineatur. Ita
Bal. in repet. l. edita. num. 56. C. de edend. apertius Iaſ.
in l. ſed ſi poſſeſſori. §. item ſi iurauero. num. 25. ff. de iu-
reiur. & in conſil. 2. colum. vlt. lib. 3. Et eſt recepta Do-
ctorum opinio libellum ita debere interpretari, vt ſu-
ſtineatur, vt multi quos ſtatim recenſebo, ſcriptum re-
liquerunt.

Extenditur hæc præſumptio, vt procedat etiã ſi ver-
ba eſſent improprie intelligenda. Nam adhuc præſumi-
2 tur libellus apte conceptus, & verba † ipſa debent im-
propriari, vt ſuſtineatur, ita tradũt Marianus Soc. Sen.
in cap. vlt. art. 33. princ. num. 53. de libelli obl. Iaſ. in cõ-
ſil. 110. in fine. lib. 4. & idem in dic. §. item ſi iurauero. n.
25. vbi multis ſimilibus comprobat. Felin. in cap. audi-
tis. col. 1. & 2. de præſcript. Calc. in conſil. 76. numero 4.
Dec. in conſil. 28. colum. penult. Capicius deciſi. 96.
num. 5. & Benuenutus Straccha in tract. de mercatura
in tit. de libellis ſeu petitionib. n. 5.

Declaratur primo, vt non procedat hæc ſententia,
3 quando † verba ipſa libelli, vel omnino conuenirẽt ne-
gotio, atque ita quando eſſent (vt noſtri loquuntur) di-
ſproportionata. Nam tunc pro libello non præſumitur,
atque ita non ſuſtinetur etiam impropriando verba.
Ita declarant Alexand. in conſil. 121. num. 10. verſicu.
per hæc eſt. lib. 1. Felyn. in cap. auditis, colum. 2. verſic.
hæc & ſimilia. de præſcript. & Capicius in dic. deciſio.
96. num. 6.

Fraudem præſumi aduerſus actorem, contraria in libello proponentem, copioſe & diligenter explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Fraudulenter agere actor præſumitur, contraria proponens in libello remedia.*
2 *Contraria proponens, a iudicij limine reijcitur.*
3 *Libellus contraria continens ipſo iure cenſetur nullus.*
Quamuis adſit clauſula omni meliori modo, &c. n. 4.
5 *Libellus vel actoris petitio continens contraria, procedit tamen ſuſtineturque, quando ante litem conteſtatam vnum ex contrarijs remedijs eſt proſequutus.*
Idem ſi remedia alternatiue propoſita ſint. n. 6.
Vel poſſit iuris interpretatione a contrarietate ſaluari. num. 7.
Aut contrarietas eſt deducta, ſub conditione. n. 8.
9 *Libellus continens contraria non reijcitur in ijs caſibus, quib. lites determinantur ſola facti veritate inſpecta.*
Idem ſi libellans mouet remedia contraria, contra diuerſos. num. 10.
11 *Libellus contraria continens ſuſtinetur, ob iuſtam actoris ignorantiam.*
12 *Libello permiſſum eſt liberis & parentibus vſq. ad 4. gradum, petere hæreditatem diuerſis remedijs.*
13 *Libello remedia contraria proponi poſſe, quando incertitudo ex facto aduerſarij cauſatur.*
14 *Libello contraria proponi remedia, quando id generalis fori et iudicij ſtylus permittit.*
15 *Libellus proponens contraria non reijcitur quando reus conuentus vnum ex contrarijs acceptat.*
16 *Libellus contrarius reijcitur, ſi in verbis diſpoſitiuis ſit contrarietas, non ſi in narratiuis.*
17 *Libellus actiones contrarias proponens reijcitur, ſi contrarię ſint in origine, ſecus in exercitio.*
Idem eſt ſi iudex ſit incompetens, tunc enim actor alteram denuo deducere poteſt. num. 18.
Idem ſi ad commodum alterius actor, contraria deducere velit. num. 19.
20 *Libello actiones contrariæ proponi queunt, quando vna eſt alterius præparatoria.*

PRAESVMPT. XLI.

DE actoris libello & petitione obſeruandum & il-
lud eſt, quod ſi contraria proponantur remedia,
1 id † fraude quadã præſumi factum, ſicuti annotauit Al
ciatus in tract. de præſumptionibus reg. 2. præſump. 31.
nu. 1. 3. Et propterea lege ſancitum eſt, vt a iudicii limi
2 ne eiiciatur † ille, qui contraria proponit. l. 2. C. de furt.
cap. ſolicitudinem. de appellat. & confert l. cõtra maio-
res. C. de inoffic. teſt. & ſcribunt omnes in d. l. 1. & poſt
Baldum & Caſtrenſem quos commemorat tradit De-
cius in conſil. 248. col. 1. & in l. vbi repugnantia, n. 1. de
reg. iur. Gramm. in conſ. 13. num. 6. in crim. & Ioan. Ba
ptiſta Aſinius in praxi de ordine iudiciorum. §. 31.
cap. 28.

Extenditur primo prædicta ſententia, vt adeo reiici
debeat libellus & petitio actoris contraria continens,
3 vt † cenſeatur etiam ipſo iure nullus. c. exibita. vbi Bu-
tri. de iudiciis, & c. imputari, vbi Felin. num. 1. de fid. in-
ſtrum. & eſt communis ſententia teſte Ripa in l. natura-
liter. §. nihil commune. n. 177. ff. de acq. poſſ. & ibidem
Claud. Mermerius & alii.

Extenditur ſecundo, vt procedat etiam quando ad-
eſt

Digitized by Google

4 eſt † clauſula, peto iuſtitiã fieri & miniſtrari omni meliori modo &c. Nam hæc ipſa clauſula non defendit a contrarietate. Ita ſcribunt in ſpecie Alciatus in d. regu. 2. præſump. 31. num. 4. poſt Baldum, Aretinum & Alexa. quos ibi recenſet. His accedunt idem Alex. in conſ. 121. nu. 12. lib. 1. & in conſil. 96. n. 7. lib. 5. Soc. Sen. in conſil. 122. n. 2. lib. 4. Fel. in c. auditis. colum. 2. verſ. vnde libellus. de præſcrip. Rui. in conſ. 32. nu. 13. lib. 1. Dec. in l. petens. nu. 5. verſ. effectus tamen. C. de pactis. Ripa in d. l. naturaliter. §. nihil commune. nu. 178. verſ. amplia etiã. ff. de acq. poſſeſſ. Pariſius in conſ. 7. n. 21. & in cõſil. 131. nu. 11. lib. 1. Cæterum diſſentiunt Cald. & Abb. in c. 2. de ordin. cogn. & Soc. Sen. in conſ. 118. lib. 1. Horum autem contrarias opiniones conciliat Gratus in conſ. 70. num. 31. 34. lib. 2. Quæ quidem conciliatio non ſatis cõuenit his traditionib. Et propterea a recepta opinione non eſt recedendum.

Declaratur primo, vt non procedat quando libellãs
5 † ante litem conteſtatam vnum tantum ex duobus contrariis remediis a ſe propoſitis eſt proſecutus. Nam tũc non repellitur a iudicio, cum libellum reformaſſe videatur. Ita declarat Ripa in d. §. nihil commune. n. 179. ſic intelligens Bar. ibi. Et idem ſcripſerunt Iaſ. in l. 1. num. 21. verſ. 7. limit. C. de furtis. Grat. in conſ. 70. nu. 32. lib. 2. qui quidem Gratus ſenſit hoc fieri poſſe, et poſt litem conteſtatam, idem ſenſit Bereng. in d. §. nihil commune. in 3. par. n. 67. verſ. limita primo.

Declaratur ſecundo, vt non procedat quando in li-
6 bello contrariæ actiones & remedia † alternatiue propoſita fuerunt. Nam tunc actor iſte a iudicio non repellitur, ſed libellus ipſe recipitur. l. Papinianus. §. ſi quis irritum. ff. de inoffi. teſta. & ibidem annotauit Angel. & tradunt Ripa in d. §. nihil commune. n. 179. verſic. fallit. 2. & ibidem Berengar. in 3. parte, num. 68. ex ſententia Bart. in l. 1. C. ſi plures vna ſententia. & Iaſ. in §. ſed iſte. n. 72. Inſt. de actio.

7 Declaratur tertio, vt non procedat quando † iuris interpretatione libellus a contrarietate põt ſaluari, atque ita ad ordinem cõpatibilem reduci. Ita Bald. in l. ſi res. C. de ordine cogn. ex illo textu, & Ripa in d. §. nihil cõmune. n. 180. qui quibuſdam obiectionibus ſatisfacit.

8 Declaratur quarto, vt non procedat quando † cõtrarietas eſt deducta in libello ſub conditione, vt ſi propono teſtamentum eſſe nullum, & ſi validum eſſe conſtabit, eſſe inofficioſum, ita Caſtr. in l. eum qui. ff. de inoffic. teſta. Vel ſi dico, ſententiam eſſe nullam, et ſi qua eſt appello, iuxta doctrinam Bar. in l. ſi expreſſim. ff. de appell. Alex. in conſ. 30. lib. 6. Ita in ſpecie noſtra declarat Ripa in d. §. nihil cõmune. n. 180. verſ. fallit 4. & ibid. Claud. Mermer. in d. n. 112. verſ. 3. iſta regula, & prius Bald. in l. 1. in 4. oppoſ. C. de furtis. & ibidem Iaſ. n. 21. verſ. 5. iſta. Eandem declarationem probarunt Dec. in l. nemo ex his. n. 2. & 3. ff. de reg. iur. & Marian. Soc. Sen. in d. ca. vlt. n. 42. de libelli oblat.

9 Declaratur quinto, vt † non procedat in caſib. in quibus lites determinari debent ſola facti veritate inſpecta. Nã tunc non reiicitur libellus contrariã cõtinẽs, cũ iudex manu quadã regia procedat & cam diffiniat ſola ipſa veritate inſpecta. Ita docuit Ripa in d. §. nihil commune. n. 181. Et accedit Iaſ. in conſ. 28. in fi. lib. 1.

Declaratur ſexto, vt locum non habeat hæc ſententia,
10 quando libellans † mouit contraria remedia contra diuerſos, in diuerſis inſtantiis. Nam tunc non reiicitur libellus, ex quo res inter alios acta alteri non nocet, nec prodeſt. Ita declarant Iaſ. in l. 1. n. 20. & 21. C. de furtis. Maria. Soc. Sen. in c. vlt. n. 45. de libelli obl. Claud. Mermer. in d. §. nihil commune. n. 112.

11 Declaratur ſeptimo, vt non procedat quando actor † iuſta ductus ignorantia, mouit contraria remedia, vt quia deduxit remedium ſibi non competens, & deinde deduxit contrarium remedium. Nam tunc ob iuſtam illam ignorantiam excuſatur a contrarietate illa & repugnantia. Ita probat l. mater. de inoffic. teſta. & in ſpecie ſic declarant Bart. in l. 1. C. de furtis, & ibid. Iaſo. n. 12. verſ. 2. fallit. Ant. Burgos in c. cum cauſa. n. 3. de empt. & vend. Maria. Soc. Sen. in c. vlt. n. 35. de libelli obl. & Mermerius in d. §. nihil commune. n. 112. verſ. 2. limitabis. Et idem eſt quando errore iuſto contraria deduxit, ſecund. Soc. vbi ſupr. n. 36.

Declaratur octauo ſecundum Iaſon. in dic. l. 1. num. 12. verſic. 3. fallit. C. de fur. vt non procedat in caſu l. vlti. §. pe. C. de codicil. quo ſancitum eſt, quod licet quis petere non poſſit hæreditatẽ ex teſtã iure directo, & eãdem ex codicillis iure fideicommiſſi, ex quo contraria
12 hæc ſunt. Attamen † permiſſũ eſt liberis & parentib. vſque ad tertium, & quartum gradum id facere. Ita expreſſius declarat Marian. Soc. Sen. in d. c. vlt. n. 41. de libelli obla.

Declaratur nono, vt non procedat prædicta ſenten-
13 tia, quando † ex facto aduerſarii cauſatur incertitudo, qua neceſſe actori eſt proponere remedia cõtraria. Hoc ſane caſu non reiicitur libellus, ſed admittitur, adhibere tamen debet actor proteſtationem, quod ex vno tantum remedio vult obtinere. Ita probat l. 1. §. qua autem. ff. quorum lega. & in ſpecie declarant Iaſ. in d. l. 1. num. 14. & n. 21. verſic. 4. iſta. C. de furtis. Marian. Soc. Sen. in d. c. vlt. num. 40. de libelli oblat. & eiuſdem ſententiæ alios commemoraui in tract. de adipiſcenda poſſ. remedio 2. num. 407.

14 Declaratur decimo, vt non procedat quando † generalis fori & iudicii ſtylus, permitteret contraria remedia poſſe ſimul deduci in eodem libello. Ita ex ſententia gl. in §. aliæ. Inſt. de act. Barto. in l. 1. in princ. ff. de publ. in rem actio. declarant. Bal. in l. 1. in quinta oppoſ. C. de furtis, & ibidem Iaſon n. 21. verſic. 9. fallit. & Claud. Mermer. in l. naturaliter. §. nihil commune. n. 112. in fi. ff. de acq. poſſ. & idem ſenſit Socin. in d. c. vlt. nu. 43. de libelli oblat.

Declaratur vndecimo, vt non procedat prædicta ſẽ-
15 tentia quando reus conueniens ſ acceptaret vnum ex remediis contrariis, ab actore ipſo propoſitis. Nam tunc ob commodum ipſius rei conuenti, libellus ille non reiicitur. Ita Bald. in l. cum precum. C. de libe. cauſa. Iaſ. in d. l. 1. num. 22. C. de furt. Dec. in c. ſollicitudinem. nu. 8. de appellat. & Alcia. in d. tract. de præſum. reg. 2. præſump. 31. num. 5.

Declaratur duodecimo, vt locum habeat prædicta
16 ſententia, quando † contrarietas & repugnantia reſultaret ex verbis diſpoſitiuis libelli, ſecus ſi ex narratiuis tantum. Ita in ſpecie declarat Grat. in conſil. 156. num. 26. lib. 2.

Declaratur decimotertio, vt non procedat quando
17 actiones non ſunt † contrariæ in ſui origine, ſed in exercitio. Nam tunc actor non repellitur, ſed ſi in vna ſuccubuit ad aliam reuerti poterit. Ita declarat Soc. Sen. in d. c. vltim. num. 37. de libelli oblat. poſt Bart. quem recenſet, ex l. Aurel. §. vlt. ff. de libe. leg. et ſi Angel. in l. 1. C. de furt. diſſentiat.

18 Declaratur decimoquarto, vt nõ procedat qñ † iudicium fuit nullum, ob iudicis incompetentiam. Nã tunc non impeditur actor quominus alteram ex actionibus contrariis propoſitis denuo deducat. Ita Soc. Sen. in d. c. vlt. n. 38. qui declarat.

Declaratur decimoquinto, vt non procedat quando
19 † actor ad alterius commodum, vult deducere contraria. Nam id facere poteſt. d. l. 1. C. de furt. & explicat Socin. vbi ſupra num. 39.

Declaratur decimoſexto, vt non procedat † quando
20 vna actio eſt alterius præparatoria. Nam tunc non impeditur actor quominus vtramque proponere poſſit. Ita

Digitized by Google

Ita declarat Socin.vbi ſupra,num.44. Non me latet tamen,hanc & alias nonnullas ex commemoratis declarationibus non multum conuenire huic regulæ, & traditioni,eas tamen recenſere his paucis volui,quod ſciã non eſſe infrugiferas.

Reus conuentus,an fraude præſumatur proponere contrarias exceptiones.

SVMMARIVM.

1 *Reo permiſſum eſt lege,contrariis vti exceptionibus, etiam in exceptione facti.num.3. Et id ſi non in prima inſtantia, ſed appellationis faciat.n.4.*
2 *Reo cur magis quam actori faueamus.*
5 *Exceptiones duæ contrariæ opponi nequeunt,cum vna in ſe ipſa eſt contraria.*
Idem in exceptionibus contrariis in facto,ſiue præciſe contrariis & incompatibilibus.num.6.
7 *Exceptiones contrarias reus proponere, ſed non probare poteſt.*
8 *Exceptiones contrarias reus proponere poteſt, ſi actor in iis nullo probationis onere grauatur.*
9 *Exceptiones contrariæ non admittuntur in iis caſibus quib. mendacium punitur.*
Idem eſt in iis caſibus,quibus lex eſt impedimento ne contrariæ exceptiones deducantur.num.10.

PRAESVMPT. XLII.

Dicendum nunc eſt, an ſicuti fraus præſumitur in actore proponente contrarias actiones,ita etiam præſumatur fraude vti reus,qui cõtrarias exceptiones proponit. And. Alciatus magni nominis iuriſconſul. in tractat.de præſumpt.reg.2.præſumpt.31.num.5.ſenſit,
1 non præſumi fraudem,cum(vt ille inquit)lege reo † permiſſum ſit poſſe vti contrariis exceptionibus. Id quod & pro regula tradunt Iaſ.in l.1.num.22.C. de furt.Dec. & reliqui recentiores in l.nemo ex iis.ff.de reg.iur.ex eo tex.& ex cap.nullus.de reg.iur.in 6. Et huius regulæ ea eſt ratio,quod reus ita ad iudicium paratus venire non
2 poteſt, vt actor, & ideo ei magis † quam actori faueamus,l.fauorabiliores,de reg.iur.Quæ ſane regula procedit multo magis quando contrariæ hæ exceptiones deducuntur ſub conditione, vt ſi dicat reus, nego me aliquid a te recepiſſe,quod ſi apparebit me id habuiſſe, dico reſtituiſſe.Hæ ſane exceptiones ſine dubio deduci ita poſſunt,vt ex ſententia gloſſæ,in l.ſi quidem.Co. de except.ſcribunt Dyn.in dic.cap.nullus.de regul. iur. in 6.Aret.in conſil.96.num.3. Socin. in l. nemo prohibetur.num.1.ff.de except.Dec.in dic.l.nemo ex his.nume. 2.de reg.iur.& ibidem Cagnolus num.4. Et accedit,qđ ſi contrariæ actiones conditionaliter deduci poſſunt,vt ſuperiore præſumptione in quarta declaratione diximus, multo magis contrariæ exceptiones deduci poſſunt.
3 Extenditur primo etiam quando † reus deducit facti exceptionem,exempli gratia negãdo ſe teneri,quia nũquam debuit,aut quia ſoluit.Ita tradit gl. in d. l. nemo ex iis.de reg.iur.vbi in ſpecie annotauit Cagn.nu.1. ſic intelligentes textum illum.

Extenditur ſecundo,vt procedat etiam ſi reus iſte diſtulit proponere in prima inſtantia, & eam propoſuit
4 in † inſtãtia appellationis. Nam adhuc permiſſum hoc ei eſſe dicitur.Ita tradunt Socin.in l.is qui.ff.de except. Cagn.in d.l.nemo ex his.num.5.in fine.de reg.iur. quo loci num.5.ſubiungit, quod ſi accuſatus de homicidio negauerit & fuerit conuictus,poteſt alia defenſione vti excipiendo;ſe id feciſſe ad ſui defenſionem, quam quidem traditionem,auctoritate multorum comprobauit. Et accedit Claud.Mermer.in l.naturaliter.§.nihil commune.n.115.ff.de acquir.poſſeſ. Et hanc quoque extenſionem probant nouiſſ.Hier.Franc.in d. l. nemo ex his. n.2.& ſenſit Aret.in conſ.96.nu.3.in fi.c.exceptione.de exceptionibus.

Declaratur primo, vt non procedat hæc traditio, qñ
5 vna † exceptio quæ obiicitur eſt in ſe ipſa contraria. Nã illa omnino impeditur proponi.Ita Bart.in dic.l.nemo prohibetur.col.2.verſic.quandoque vna.ff.de excep.Cagno.in d.l.nemo ex his.num.13.de reg. iur. puta ſi reus dicat,appello meo nomine,& nomine alieno,iuxta l.2. §.ſed ſi filius.ff.quando appel. ſit.
6 Declaratur ſecundo prędicta ſententia, vt locũ † non habeat in exceptionibus contrariis in facto, ſiue præciſe contrariis,& incompatibilibus, vt puta ſi exciperet quod pactum de non ſoluendo eſſet initum certa die in ciuitate,& de ſolutione eadem die facta in ciuitate Venetiarum.Hæ enim exceptiones adeo in facto ſibi contradicunt, vt earum vna falſa omnino ſit,& ideo reus ſic excipiens non auditur, ita tradunt Comens.& Soci. in d.l.nemo prohibetur.in fine.ff.de except.& Deci. in d.l.nemo ex his.nu.4.verſ.& prædicta.de reg.iur.& ibidem Hieron.Francus col.pen.verſ.3.& vlt limit. Cagn. num.9. Zaſius in d.l.nemo.prohibetur.num.6. vbi exẽplum adfert,ſi quis excipiat habere vſumfructũ in omnib.bonis vxoris ſuæ, & nihilominus partem ſuam eſſe proprietatis.l.ſcripturę.C.de fide inſtr.& l.vbi repugnãtia.de regul.iur.

Declaratur tertio, vt admittatur quidem reus ad pro-
7 ponendum † contrarias exceptiones,ſed non tamen ad probandum,cum contraria probare nõ poſſit, ex quo vel vnum,vel aliud falſum eſſet. Ita declarant Alex. in l.ſi alienam.col.2.ff.ſolu.matrim.Soc.in d.l. nemo prohibetur.n.1.ff.de except.& ibidem Zaſ.n.9.Fel.in c. imputari.de fide inſtr.& in c.paſtoralis.de excep.Cagno. in d.l.nemo ex iis.n.13.ff.de reg. iur. & ibidem copioſe Gulielm.Mayn.& Hieron.Fran.col.pen.verſ.2. Hęc doctrina.Claud.Mermer.in l.naturaliter.§. nihil commune,n.114.ff.de acq. poſſ. Poterit tñ admitti ad probandum conditionaliter vt præcit. in loco admonuit Soci.

Declaratur quarto, vt procedat hęc regula in plurib.
8 † exceptionibus,quæ a reo ipſo probandę ſunt,& actor nullo probationis onere grauatur, ſicuti in exceptione præſcriptionis,priuilegii & pacti de non petẽdo, ſecus ſi actor grauaretur onere probandi,vt puta ſi reus negaret pecuniam fuiſſe numeratam, deinde etiam diceret ſe eam ſoluiſſe.Nam tunc exceptiones hæ ſimul proponi non poſſent.Ita Bar.in d.l.nemo prohibetur.num. 3. & ibidem Soc.nu.4.de except.Francus in ca. nullus.de reg.iur.in 6.ſenſit Are.in conſ.96.nu.3.Fel.in d.c.paſtoralis.& ibidem Pariſ.n.35.de except.& Cagno.in dic.l. nemo ex his.n.14.de reg.iur.quo loci Dec.num.4.a cæteris diſſentit.

Declaratur quinto, vt prædicta regula nõ procedat
9 illis in † caſibus,in quibus mendacium punitur. Nam tunc non erit permiſſum vti pluribus exceptionibus cõtrariis, abſque pęna mendacii.Ita ſcribũt Soc.in d.l.nemo prohibetur,n.5.ff.de except.vbi egregie declarat & ibidem Zaſius in fi.Dec.in d.l.nemo ex his.n.7. de reg. iur.& ibidem noue Hier.Franc. n. 4. qui multis confirmat exemplis.
10 Declaratur ſexto, vt non procedat,quando † lex eſſet impedimento ne exceptiones hæ contrariæ poſſint deduci.Ita probat d.l.nemo ex his.de reg.iur.vbi gl.recenſet exempla & ibid.Cagn.n.15.ſecutus eſt,& ibidem nouiſs.Iacob.Reuardus eruditiſs.iuriſconſ. alio exemplo regulam illam explanauit.

Proba-

Digitized by Google

Poſitionibus varie reſpondentem, fraude præſumi reſpondere, explicatur.

S V M M A R I V M.

1 *Poſitionibus aduerſarij varie reſpondens, præſumitur per fraudẽ reſpondere, & periurus cenſetur.*
2 *Poſitionibus contraria reſpondere, animo corrigendi, permittitur.*
3 *Reuocatio negationis, ante teſtium examinationem permiſſa eſt.*

PRAESVMPT. XLIII.

CVm actor ſuper a ſe deductis ſuo in libello, & reus ſuper exceptionibus poſitiones formare ſoleant, ea propter dicendum hic eſt de præſumptionibus quæ circa ipſas poſitiones verſantur, dicimus itaque quod
1 ſi vel actor vel reus † reſpondeat varia poſitionibus aduerſarii, præſumi per fraudem reſpondere. Ita ad rem noſtram ſcriptum reliquit Alcia. in tracta. de præſump. reg. 2. præſumpt. 31. ex cap. 1. vt eccleſ. benefic. ſine dimin. confer. Quocirca ſancitum eſt (vt idem Alc. annotauit) in cap. vlt. de iur. iur. in 6. periurum illum cenſeri qui varia & contraria reſpondet, & ob id, ea periurii pœna puniri.

Declaratur primo hæc ſententia, vt locum non ha-
2 beat, quando † reſpondens contraria poſitionibus, id facit animo corrigendi quod prius dixerat. Nam tunc reſponſio hæc admittitur. Ita ſenſit gloſſ. in dic. cap. vl. de iureiur. in 6. & tradit Soc. Sen. in conſil. 97. nu. 11. & 12. li. 4. vbi eiuſdem opinionis commemorat & Bald. in l. 1. C. de furtis, & idem ſenſit Barb. in conſil. 82. col. 2. lib. 3.

Declaratur ſecundo, vt non procedat quando qui ne
3 gauit confeſſionem, ipſam negationem † reuocauit ante quam teſtes examinentur ſuper ea negata poſitione. Eſt ſane permiſſa reuocatio illa. Ita ſenſit Abb. in conſi. 17. lib. 2. & apertius, Abbatem ſecutus, Ioan. Bapt. Aſinius in commentar. ad ſtatuta Florentiæ. §. 19. capit. 10.

Inſtrumentum magnam pro ſe habere præſumptionem.

S V M M A R I V M.

1 *Præſumptio magna eſt pro inſtrumento.*
2 *Inſtrumentum & verum, & ſolemne præſumitur.*
Et his præſumptionibus ſtatur, donec appareat contrarium. num. 3.
4 *Temporis & loci diuerſitas præſumitur potius, quam quod inſtrumentum non ſit verum.*
5 *Inſtrumentum pro ſe præſumptionem habet; quo ad verba eius diſpoſitiua.*
6 *Inſtrumentum in vna parte falſum, præſumitur falſum in totum.*
Idem ſi vitium aliquod patens & manifeſtum non apparet. num. 7.

PRAESVMPT. XLIV.

NOn ſolum poſitiones, vel capitula probanda exhiberi ſolent in iudiciis, ſed etiã inſtrumenta. Quo
1 circa aliqua & de his videamus. Eſt ſane magna † pro inſtrumento præſumptio. cap. Abbate. de verbor. ſign. c. ſi Papa, de priuileg. in 6. Et ſcribit Bald. in cap. 1. §. ſi inſtrumentum. num. 2. de notis feud. ex inſtrumento duas oriri præſumptiones, vna quod ſit verum, altera quod ſit ſolemne, idem ſcripſerunt Dec. in conſ. 36. nu. 6. Petraſancta ſing. 39. Marſ. in l. ſi quis ne quæſtio. num. 139. ff. de q. Neuizanus lib. 6. Syluæ nupt. num. 47. verſ. item in dubio quod inſtrumentum. Tertiam vero addit Alciatus in tract. de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 13. n. 6. ex ſententia Baldi quem citat, nempe quod ea, quæ ſcripſit notarius ſint dicta a partibus, ſed non video quo in loco hoc ſcriptum reliquerit Baldus. Et vere ſuperuacaneum eſſe arbitror dicere, præſumi ſcriptum de voluntate partium.

Cum ſatis ſuperque ſit aſſerere, præſumi eſſe verum, Non enim eſſet inſtrumentum verum, ſi ſcriptum quid fuiſſet, quod a partium voluntate non fuiſſet profectũ.
3 Hæ autem præſumptiones hoc operantur, vt ſtetur † inſtrumento eique fides adhibeatur, donec contrarium probetur. l. cum precibus. C. de probat. & l. cũ propria, vbi gl. C. ſi quis alteri, vel ſibi, & tradunt Rom. in conſil. 509. n. 25. Alex. in conſ. 116. in fi. li. 3. Soc. Sen. in cõſ. 61. n. 2. & 3. lib. 4. Iaſ. in conſ. 124. col. 1. li. 1. Crau. in conſil. 56. n. 7. in fi. Pariſ. in conſ. 28. n. 9. li. 2.

Imo dicimus inſtrumentum adeo præſumi verum, vt contineat probationem probatam, ſicuti ſcripſerunt Bar. in l. 1. in prin. n. 8. ff. de oper. noui nunt. & ibid. Iaſ. n. 10. & alii plures, quos commemoraui in tract. de recuperanda poſſ. remed. primo. n. 224. Ibi tamen n. 225. adiunxi, hanc traditionem eſſe verã, donec vſq. aliquid obiicitur contra ipſum inſtrumentum. Nãm tunc quidem non efficit rem claram & probatam, attamen non deſinit extare pro eo præſumptio.
4 Extenditur primo, vt potius præſumatur † diuerſitas loci & temporis quam quod inſtrumentum non ſit verum. Ita docuit Bald. in l. Imperator. colu. 2. verſic. & not. quod potius. ff. de ſtatu hom. & c. cum tu. verſ. nota quod in teſte. de teſtibus. ex l. iuriſgent. §. quod fere, ubi Iaſ. n. 8. ff. de pactis.
5 Declaratur primo hæc præſumptio, ut procedat † quo ad uerba diſpoſitiua inſtrumenti, ſecus quo ad enũciatiua, puta, Titius filius Sempronii. Non enim enunciatio iſta præſumptionem infert, quod talis ille ſit, ita declarant Ang. in d. l. iuriſgen. §. quod fere. & ibi Iaſ. n. 3. ff. de pac. & Petraſ. in ſing. 39.
6 Declaratur ſecundo ut non procedat quãdo † in aliqua ſui parte inſtrumentum eſſet falſum. Nam tunc totum falſum præſumitur. Ita declarant omnes in l. ſi ex falſis. C. de tranſ. & dicemus infr. li. 5. præſumpt. 4.
7 Declaratur tertio, ut locum non habeat quando † uitium aliquod patens & manifeſtum apparet in ipſo inſtrumento, ſicut cancellatio, & abraſio, uel probatum eſt aliquod uitium latens, ſicuti declarauimus ſuperiori libr. in quæſt. 99. & dicemus infra libr. 5. præſumptio. 10.

Inſtrumentum producens, præſumitur fateri & approbare vera eſſe quæ ſcripta in eo ſunt quod uarijs declarationibus illuſtratur.

S V M M A R I V M.

1 *Inſtrumentum producens, præſumitur fateri & approbare vera, quæ in eo continentur.*
Idque etiam locum habet de perſona notarij, qui id conſcripſit. num. 2.
Idem de dictis & atteſtationibus teſtium. n. 3.
4 *Inſtrumentum producẽs, id cenſetur approbare, quamuis careat ſolemnitatibus a lege requiſitis.*
5 *Inſtrumenti ſolemnitati poſſunt partes renunciare, quæ eorũ cedit commodo.*
6 *Inſtrumentum producens videtur etiam ea confiteri, quæ in loco ſeparato illius ſcripta ſunt.*
7 *Scripturam etiam priuatam producens, eam approbare cenſetur.*

8 *Inſtru-*

Digitized by Google

8. *Inſtrumenti productio, & tanquam veri approbatio, prodeſt et tertio abſenti.*

9 *Actus approbationis pendet a ſola voluntate approbantis.*

10 *Ratificatio actus etiam parte abſente fieri poteſt.*

11 *Declaratio animi facta cauſa vnius, prodeſt & alteri.*

12 *Inſtrumentum approbare cenſetur, non ſolum producens, ſed & petens ſibi exhiberi & produci.*

13 *Inſtrumentum minus ſolemne producens, tanquam ſolemne nõ præſumitur approbare cum de facto alieno agitur.*

14 *Factum alienum præſumitur incognitum.*

15 *Inſtrumentum deficiens in ſolemnitatibus negocium principale concernentibus, non præſumitur quis producendo approbare.*

16 *Inſtrumenti productio, nullum adfert producenti præiudicium quando aduerſarius illud impugnat.*

17 *Inſtrumentum producens non præſumitur approbare ea, quæ incidenter vel enunciatiue, in eo ſcripta ſunt. Niſi tamen ſint enunciatiua verba ipſius producentis. nu. 18. vel neceſſaria ad actum ipſius inſtrumenti n. 19.*

20 *Inſtrumenti productio, & tacita ex eo reſultans confeſſio non nocet producenti, vt detecto errore probabili id nequeat reuocare.*

21 *Inſtrumentum productum cum proteſtatione, in partibus nimirum pro ſe facientibus, non contradicente aduerſario quo ad fauorem producentis accipitur.*

PRAESVMPT. XLV.

CONuenit hic locus diſputationi quando producẽs
inſtrumentum præſumatur approbare vera eſſe
quæ in eo ſcripta ſunt. Qua quidem in re conſtituitur re
1 gula, † præſumi eum approbare. Ita ſane ſcribunt om-
nes in c. Cum venerabilis. de except. vbi Abbas. num.
31. Fel. nu. 22. Decius nu. 22. & Pariſius n. 56. qui huius
ſententię Doctores perplures commemorant. Et illis ac
cedunt Ruin. in conſ. 162. nu. 4. lib. 5. Iaſ. in l. 1. §. editio
nes. nu. 16. ff. de eden. Dec. in conſ. 558. nu. 7. Gozad. in
conſ. 42. nu. 9. Pariſ. in conſ. 125. nu. 20. lib. 1. Boerius q.
252. n. 3. & Gramma. in conſ. 89. nu. 2. in ciuilibus, &
deciſ. 103. numer. 84. Crauet. in conſil. 249. colu. 1. & in
conſ. 275. nu. 2. Natta in conſi. 365. num. 3. & nouiſſime
Maſchard. in concl. 915. nu. 1. quem poſt horũ commẽ-
tariorum primam impreſſionem videre contigit. Rota
Genuenſis in deciſ. 13. n. 15. & ii quidem adducti ſunt
tex. l. 1. § edenda. ff. de edend. ex l. filius. §. vlt. ff. de inter
rog. act. ex c. cum olim. de cenſibus.

2 Extenditur primo hæc ſententia, vt † procedat etiã
quo ad perſonam notarii, qui inſtrumentum illud con-
ſcripſit. Nam & eius perſonam approbaſſe præſumitur.
Ita Bal. in l. ſi quis teſtibus. col. 1. C. de teſtibus. Guido
Papæ. q. 103. Alex. in conſ. 133. n. 14. lib. 7. Iaſ. in l. 1. §. di
tiones. nu. 17. ff. de eden. Marſ. in l. quæ ignorans. nu. 10.
ff. ad l. Corn. de Sic. quos ſecutus eſt Boer. in d. q. 252. n.
4. Qui ergo ſemel produxit inſtrumentum eius quẽ no-
tarium aſſerebat, non amplius poterit aliud inſtrumen
tum ex eo impugnare, quod is notarius non ſit.

3 Extenditur ſecundo, vt procedat in eo, † qui dicta &
atteſtationes teſtium produxit. Nam & is præſumitur
eas approbaſſe, & fateri eſſe veras. Ita Fel. in c. imputa-
ri. col. 1. verſ. 4. declaratio. de fid. inſtr. qui dixit, produ
ctionem inſtrumentorum & teſtium a pari procedere,
qui quidem intelligit, quando productio fit poſt publi-
cationem, & ſequitur Crau. in tract. de antiq. tempor. in
5. par. primæ partis princ. n. 14. in fi. qui n. 15. ſubiũgit,
hunc producentem teſtium atteſtationes, nec quidem
amplius poſſe eorum perſonas improbare, vel quidquã
in eos obiicere, etiamſi nec iuramentum præſtiterint,
vel examinati fuerint.

Extenditur tertio, vt procedat etiamſi inſtrumẽtum
4 vel ſcriptura producta † deficiat in ſolemnitatibus a le-
ge requiſitis, vt ſi inſtrumentum careat anno, die & cõ-
ſule. Nam adhuc producẽs præſumitur ea approbaſse,
Ita Baldus in l. alia. col. 2. verſ. ſed pone, quod quis con
fitetur. C. de iis, quibus vt indignis. idem in l. 2. in fin. C.
de fideicommiſſ. liber. Ang. in conſ. 132. Quidam Nico
laus. col. 2. Alex. in conſ. 184. lib. 7. Iaſ. in conſil. 161. col.
3. lib. 2. Fel. in d. c. cum venerabilis. nu. 27. de except. &
ibidem Dec. n. 27. verſ. 5. concluſ. Crau. in tracta. de an-
tiq. temp. in 4. par. primæ par. prin. num. 36. qui aſſerit
hanc eſſe magis receptam opinionem. Diſſentiunt ta-
men ab hac opinione Inn. & Abbas in d. c. cum venera
bilis. de except. Rom. in conſ. 294. n. 2. Alexan. in conſ.
108. nu. 6. lib. 5. & in conſ. 124. n. 5. lib. 7. ea ratione moti
ſunt, quia producens inſtrumenta vel alias ſcripturas
carentes ſolemnitate inſtrumentali, præſumitur illa ap
probare & illa confiteri, prout in eis continetur, ex quo
probationis effectus eſt nullus. Et paria ſunt nihil con-
tineri, vel contineri quidem, ſed id quod continetur ap
probare non poſſe, ob probationis defectum. l. duo sũt
Titii. ff. de teſtamentaria tutela.

Cæterum huic conſiderationi reſpondetur, eã poſse
procedere, quando defectus ſolemnitatis eſt reſpectu
negotii principalis, de qua quidem ſtatim infra dice-
mus, ſecus quo ad ſolemnitatem hanc ipſius ſolius ſcri
pturæ, vt quando ſcriptura non eſt Authentica, vel ca-
ret die & conſule, vel ſimilem alium defectum habet.
Nã tunc (vt dicebat Decius) vitium illud purgatur per
illius ſcripturæ productionem. Et differentiæ ratio eſt,
5 quia ſolemnitati † inſtrumenti partes renunciare poſ-
ſunt, cũ ſuum ſolum commodum reſpiciant, ſecus quã-
do eſt ſolemnitas reſpiciens negotium principale, ſicu-
ti eſt ſolemnitas decreti in alienatione bonorum mino-
ris, vel eccleſiæ, cui quidem renunciare partes nõ poſ-
ſunt, vt infra dicemus in ſecunda declaratione.

Extenditur quarto, vt procedat hæc præſumptio nõ
ſolum quo ad ea, quæ in ipſo inſtrumento aliaue ſcrip-
6 tura continentur continuatiue, ſed etiam quo ad † poſi
ta in loco ſeparato, puta ſolutionem debiti ſcriptam a
tergo ipſius ſcripturæ. Ita Ang. in d. cõſ. 132. col. 2. verſ.
1. quia. & Crau. in d. tract. de antiq. temp. 4. par. 1. partis
prin. n. 37. Ea eſt rõ quia nil præſumitur ſcriptũ, intra
vel extra ipſam chartam, quod ſcriptum non ſit volun-
tate ipſarum partium. Cum ergo producens ſcripturã
præſumatur fateri quæ intra ſcripturam ſunt, ita etiam
præſumitur fateri quæ extra.

Extenditur quinto, vt procedat etiam in producẽte
7 † ſcripturam mere priuatam. Nam adhuc eam appro-
bare præſumitur. Ita Ang. in d. conſ. 132. col. 2. & Crau.
vbi ſupr. num. 42.

Extenditur ſexto, vt procedat quo ad tertium. Nam
8 & † ei prodeſt hæc tacita vel præſumpta confeſſio pro-
ducentis. Ita Ang. in §. ſi vero expreſſam, col. 4. in auth.
de hær. & Falc. Cum dixit, quod approbatio inſtrumen
ti tanquam veri, prodeſt omnibus, qui intereſſe aliquod
ex eo habent, etiamſi præſentes non fuerint ipſi appro
bationi. Et Angelum ſecuti ſunt Iaſ. in l. non ſolum. §.
morte. n. 12. verſic. item pro concluſione Bald. ff. de ope-
ris noui nunt. Ripa in c. cum M. Ferrarienſis. num. 106.
de conſt. & Crau. loco præallegato. n. 43. Ea eſt rõ, quia
9 † actus approbationis pendet a ſola volũtate approbã-
tis, quo caſu præſentia alicuius non præſumitur, vt do-
cuit Bart. in l. Pomponius. col. 2. verſic. item ex eo. ff. de
neg. geſt. & in l. quo enim. ff. rem ratam haberi. Cum di-
10 xit, ratificationem † actus fieri poſſe abſente parte, &
abſenti prodeſse, quia ſolum dependet a volũtate rati
ficantis, licet ratificans ipſe obligetur. Et Bartol. ſecu-
ti ſunt multi commemorati a Crau. ubi ſupr. nu. 46. Et
idem reſpondit Rui. in conſ. 66. n. 14. lib. 1. & in conſil.
11 108. n. 8. li. 5. Ita dicimus † declarationẽ animi factã cau-

ſa vnius, prodeſſe & tertio. Ita Bart. in l. is poteſt. nu. 10. ff. de acquir. hæred. quem ſecuti ſunt Bal. in l. vlt. C. de petit. hæred. & Ang. in l. ſicut. C. de repud. hære. Dec. in conſ. 35. col. 2. verſ. & ſic patet. & Crau. in conſ. 62. n. 11. & in dic. 5. part. num. 46. quo loci ſatisfacit nonnullis difficultatibus.

12 Extenditur ſeptimo, vt procedat etiam in eo, † qui ipſe non producit, ſed ſibi exhiberi & produci petit. Ita egregie reſpondit Crau. in conſ. 275. n. 2. & 3. qui multis rationibus comprobat.

Declaratur primo, vt non procedat hæc præſumptio

13 † quando quis produceret inſtrumentum minus ſolenne tanquam ſolemne, & ageretur de facto alieno. Nam talis productio tanquam erronea, non inferret probationem ipſius inſtrumenti. Ita Alex. in conſil. 108. n. 6. li. 5. & Crau. ubi ſup. in d. 5. par. 1. par. prin. n. 38. poſt Abbatem in dic. c. cum venerabilis. de excep. Ea eſt ratio,

14 quia † factum alienum præſumitur incognitum. l. vlt. ff. pro ſuo. & ideo producens præſumitur potius ignoranter & per errorem produxiſſe quam ſcienter, & propterea ei non dicitur conſentire. l. ſi quis per errorem. ff. de iuriſd. omn. iud.

15 Declaratur ſecundo, vt non procedat quādo † inſtrumentum, vel ſcriptura deficit in ſolemnitate quæ reſpicit negotium principale, vt ſi quis producit teſtamentum, quod quidem habet ſolemnia inſtrumenti, ſed deficit ſolemnitatibus requiſitis in actu teſtandi, puta circa ſeptem teſtes & ſimilia. Vel ſi quis producit inſtrumentum alienationis bonorum minoris, vel eccleſiæ q̄ quidem habet ſolemnia inſtrumenri quo ad ſcripturā, ſed deficit ſolennitas illa requiſita in alienationibus bonorum minoris, vel eccleſiæ. Hoc ſane caſu is producēs non præſumitur approbare illud inſtrumentum & ſcripturam. Ita Baldus in l. alia. num. 4. C. de iis quibus vt indign. quem ſecuti ſunt Felyn. in cap. cum venerabilis. num. 26. & ibid. Dec. num. 26. verſic. 4. concluſ. de except. Soc. Sen. in conſil. 92. num. 9. lib. 3. Afflic. dec. 25. in fin. Zuchar. in l. vlt. num. 347. C. de edict. diui Adr. toll. Crau. in d. tract. de antiq. tempor. in dic. 4. partic. primæ partis. princ. num. 40. & in 6. partic. d. 1. par. nume. 19. & ſcripſi in tract. de adipiſcenda poſſ. remed. 4. nu. 105. & 106. Ea ratione motus eſt Bald. quia non ſufficit veritas ſine ſolemnitate. l. ſi veritas. C. de fideicomm. Quæ ſane ſolemnitas non pendet a voluntate ipſius producentis, & propterea ſua productione efficere nō poteſt, vt ſolemne ſit, quod vere non eſt. Et comprobatur hæc declaratio auctoritate Bar. in l. 2. C. de bon. poſſ. ſecun. tabul. Cum dixit quod ſi quis fatetur teſtamentū fuiſſe conditum, ſed minus ſolemniter, non dicitur approbaſſe illud teſtamentum. Et Bartolum ſecuti ſunt ibi Dec. num. 5. & 6. Ripa in l. admonendi. num. 186. ff. de iureiur. ſi ergo expreſſa confeſſio non nocet, multo minus tacita. Imo nec in foro conſcientiæ, hic qui confeſſus eſt teſtamentum minus ſolemniter tamen fuiſſe conditum tenetur vt diſſerui ſupra lib. 1. quæſt. 80. His conſtat, male ab hac opinione diſſentire Abbatem in dict. cap. cum venerabilis. num. 36. de except. & Romanum in d. conſilio 294. & alios plures commemoratos a Decio in dict. cap. cum venerabilis. num. 26. vbi horum rationes & argumenta confutat. His accedit quod ſcripſerunt Bartol. in l. poſt legatum. num. 2. ff. de his quibus ut indig. Oſaſcus in deciſ. 39. num. 10. & Maſcard. in dic. concluſ. 915. num. 7. Cum dixerunt producentem inſtrumētum præſumi approbaſſe ea, quæ continentur in ipſo inſtrumento, eatenus tamen, quatenus ipſum inſtrumētum probat.

16 Declaratur tertio, vt non procedat, quando † aduerſarius, contra quem facta eſt productio, impugnat inſtrumentum illud, vel ſcripturam. Nam tunc præſūpta tacitaque hæc confeſſio, ab ea productione deſcendēs, non adfert aliquod præiudicium ipſi producenti. Ita Bald. in l. ſi quis teſtibus. colum. 2. verſic. ſed nunquid producens. C. de teſtibus. & in dic. l. alia. num. 4. Co. de iis quibus, vt indignis. Quam tamen declarationem explicat copioſe Crauet. in dic. 4. partic. 1. par. princ. nume. 52. & 53. & tradit Maſchard. in dic. concl. 915. nume. 4.

Declaratur quarto, vt ꝓcedat hæc præſumptio quo ad ea, quę ſunt prolata diſpoſitiue in ipſa ſcriptura pro

17 ducta, ſecus vero quo ad ea, quæ † incidenter & enūciatiue ſcripta fuerunt. Nam illa nec approbare, nec fateri præſumitur. Ita ſcribunt Bald. in dic. cap. cum venerabilis. colum. penult. de except. & ibid. Felyn. colum. 5. verſic. limita dupliciter. Alexand. in conſil. 16. num. 12. verſic. præterea etiam. lib. 5. Pariſ. in dic. cap. cum venerabilis. num. 58. Crauet. in dic. 4. part. 1. par. principalis. num. 60. Cephal. in conſil. 236. num. 18. lib. 2. & Maſcard. in dic. concluſ. 915. num. 9. Et ii quidem moti ſunt ex l. Aurelius. §. vlt. ff. de libe. leg. Nec obſtat quod ab hac opinione diſſentiat Abb. in conſil. 52. colu. vlt. ver. & præſertim vt dixi. lib. 2. a quo non videtur diſſentire Iaſ. in l. ſi cui ſerui. §. a filio. in fine. de leg. 1. ex text. cap. cum olim. de cenſibus. Nam reſpondetur, Abbatē male ſenſiſſe, cum text. dic. cap. cum olim, (vt ait Crau. præcitato in loco) loquatur in probatione finium, qui leuioribus probationibus probari poſſunt. Et ideo probatio illa non reſultat ex productione inſtrumenti, ſed ex ſolis ipſis verbis, quia idem eſſet ſi inſtrumentū fuiſſet ab alio productum, ubi gloſſ. & omnes interpretantur, & alios recenſet Hieronymus Montanus in tract. de finibus. cap. 61. præterea & ſecundo reſpondet Crauetta, quod verba enunciatiua in caſu dic. cap. cum olim. erant neceſſaria ad actum, quia alias compoſitiones illæ factę non fuiſſent, ob id probant, vt textum illum ſic intellexit Decius, quem mox referam. Hæc tamen de-

18 claratio Baldi intelligitur, niſi † eſſent verba enunciatiua ipſius producentis, vt quia cum eo geſtum fuiſſet negotium. Nam illa probant. l. optimam. C. de contrah. & commit. ſtip. Ita declarant Felyn. in dic. cap. cum venerabilis. & Crauet. vbi ſupr. num. 62. qui ſubiungit poſt Dec. in d. cap. cum venerabilis. verſic. prædicta concluſ.

19 & c. intelligi ſecundo, † niſi eſſent verba enunciatiua neceſſaria ad actum ipſius inſtrumenti, ex d. c. cum *olim.* & alia ad rem hanc tradit Pariſ. in dic. cap. cum venerabilis, num. 58.

Declaratur quinto, vt non procedat hæc pręſumptio

20 & tacita confeſſio producentis, quo ad † effectū reuocationis ipſius productionis, detecto ipſo errore. Nam vere reuocari poteſt, ſiue modo error ſit ex facto alieno, ſiue ex proprio, modo probabilis ſit. Ita tradunt Bald. in conſ. 307. Proponitur, quod notarius. lib. 5. Guido Papæ q. 131. & q. 403. verſic. ſed iuxta præmiſſa quæro. Fel. in cap. imputari. col. 1. verſ. 7. & vlt. declaratio. de fid. inſtrum. & Crau. in d. 4. par. 1. part. nume. 64. Idem Crauet. in conſil. 201. num. 7. in conſil. 249. colum. 2. in princip.

21 Declaratur ſexto, vt non procedat, quando † productio facta fuit adhibita proteſtatione, quod producit in parte & partibus pro ſe facientibus, & non aliter, &c. Cui quidem proteſtationi non cōtradicat aduerſarius. Nam tunc productio inducit approbationem ſolū quo ad ea quę ſunt in fauorem producentis. Ita conciliando controuerſas Doctorum opiniones, tradunt Iaſ. in l. nō ſolum. §. morte. num. 27. ff. de ope. nou. nunt. Dec. in d. cap. cum venerabilis. num. 22. in fin. de except. Ripa in cap. cum M. Ferrarien. num. 70. de conſtit. Oſaſc. in dic. deciſ. 39. num. 7. Et alias conciliationes recenſet Maſc. in dic. concluſ. 915. num. 19. & copioſius ſcripſi in repet. dic. cap. cum M. Ferrarienſis.

Quando

Digitized by Google

Quando ac quomodo non opponens exceptionem aliquam, dictis, vel factis ſui aduerſarij, in iudicio ea fateri præſumatur, copioſe explicatum.

SVMMARIVM.

1 *Inſtrumentum aut ſcripturam productam contra ſe, veram videtur fateri, qui nil opponit.*
2 *Tacens in iudicio habetur pro conſentiente.*
3 *Procuratore falſum inſtrumentum mandati producente, pars nõ opponens, mandatum præſumitur approbare.*
4 *Teſtimonium patris pro filio, parte non reclamante, admittitur.*
5 *Proteſtationi in iudicio non opponens, illi videtur conſentire.*
6 *Solemnitas actus extrinſeca præſumitur interueniſſe, non opponente aduerſario.*
7 *Iudicium cum excommunicato tractatum, parte non opponente valet & tenet.*
8 *Miles in iudicio etſi alterius procurator eſſe nequeat, parte tamen non opponente, iudicium tenet.*
9 *Procurator in cauſa criminali non admittitur regulariter, ſi tamen nil objciatur, iudicium tenet.*
10 *Spoliatus cui proprietatis oppoſita fuit exceptio ſi non contradicat, non venit reſtituendus.*
11 *Sententia in iudicatum tranſita, ſi exceptiones obijciantur, aduerſario non contradicente iudicium tractandum eſt.*
12 *Iurans ſibi pecuniam numeratam, ſi poſt exceptionem non numeratæ pecuniæ ad probandum fuit admiſſus, non contradicente aduerſario, tenet iudicium.*
13 *Præſumptioni iuris & de iure etſi nil obijci queat, ſi tamen id fiat, parte non opponente, de ea obiectione diſputandum eſt.*
14 *Religioſus teſtamenti exequutor ſine ſuperioris auctoritate etſi nequeat eſſe, valent tamen geſta ab eo, ſi nil fuerit oppoſitum.*
15 *Clericus fideiubere pro alio nequit generaliter, valet tamen fideiuſſio & obligatio tenet, ſi non fuerit oppoſitum.*
16 *Probationes intra certum tempus faciendæ, aduerſario non contradicente admiſſæ, valent.*
17 *Legitimatio perſonæ in iudicio requiritur, cum minus legitima tamen ſi non opponatur, tenet iudicium.*
18 *Notoriatus probandus eſt, ſi tamen nil fuerit contradictum geſta tanquam a notario valent.*
19 *Inſtrumenti copia fidem facit, ſi ei non contradicat aduerſarius.*
20 *Iudicium ſuis carens ſolẽnitatibus valet, ſi ab aduerſario nil ſit obiectum.*
21 *Iudex laicus non opponente aduerſario, cognoſcit de cauſa ſpirituali.*
22 *Sententia ſanguinis lata a religioſo valet, parte non reclamante.*
23 *Reconuentio coram alio iudice facta aduerſario non abnegante valet.*
24 *Acta in iudicio tempore feriarum valent, non contradicente parte.*
25 *Probationes publicatis atteſtationibus factæ valent, aduerſario tacente.*
26 *Actiones quæ alias cumulari non poſſent, cumulantur tamen nõ opponente aduerſario.*
27 *Accuſatio lapſo tempore accuſandi, admittitur non contradicẽte aduerſario.*
28 *Appellatio reijcienda admittitur, tacente aduerſario.*
29 *Inſtrumento vel ſcripturæ contra ſe producto, etiam generaliter opponens præſumitur fateri in eo contenta.*
30 *Inſtrumentum, cui etiam non fuerit oppoſitum, quando tamen non præſumatur vera fateri in eo contenta, is contra quem producitur.*

PRAESVMPT. XLVI.

DIcamus nunc econuerſo ad præcedentem præſũ-
ptionem, quod ille cõtra quem producitur aliq
1 inſtrumentum aliquaue ſcriptura, præſumitur, † atque
cenſetur eam approbare & fateri veram, ſi nihil contra
eam oppoſuit. Ita Iacob. de Arena in l. vlt. C. ſi certũ pe
tat. & ibidem Bald. in 2. oppoſ. Hoſtien. in ca. quoniam
contra. & ibidẽ Butr. de probat. Alex. in conſ. 185. in fine.
lib. 6. Guido Papæ q. 221. col. vlt. & apertius qu. 404.
Boer. q. 36. & Crau. in tract. de antiq. tempor. in quinta
particula primæ partis princ. n. 24. Ea eſt huius ſenten-
2 tiæ ratio, quia † tacens in iudicio habetur pro conſen-
tiente. c. 2. de appell. in 6. Bar. in l. 1. C. de relat. & fuſius
dicemus infra lib. 6. præſumpt. 45. vbi agemus quando
& quomodo tacens conſentire præſumatur. Et quam-
quam prædicta loquantur in actu iudicis, attamen idẽ
eſt in eo actu, qui factus eſt a parte. Nam videmus, (in-
3 quit præcitato in loco Crau.) quod ſi falſus procurator
producit inſtrumentum mãdati minus legitimi, & pars
non opponat, cenſetur approbare mandatum. Ita Bar.
in l. licet. C. de procur. & ibidem Iaſ. col. pen. verſ. lim. 3.
Idem Crau. in conſ. 150. n. 2. in fin.

Ita etiam dicimus, quod licet pater non poſſit eſſe te
ſtis pro filio, nec econtra. l. parentes. C. de teſtib. Atta-
4 mẽ, ſi pars nil opponit admittitur † teſtimonium patris
pro filio, & econtra, vt ſcribunt Bart. in l. qui teſtamen
to. §. quæcunque, col. pen. de teſtam. Dec. in l. qui iuriſd.
in fine. ff. de iuriſd. omn. iud. Crau. in conſ. 150. num. 2.
Idem dicimus in teſtimonio fratris pro fratre, & vxo-
ris pro marito, ſicuti tradũt Spec. in tit. de teſte. §. 1. ver.
quid ergo ſi aduerſarius. Ripa in l. 4. §. hoc autem iudi-
cium n. 30. ff. de damno infecto. Aufrer. ad deciſiones
Capellæ Toloſ. q. 4. col. pen.

Ita dicimus, quod tacens in iudicio, & non opponẽs
5 † contra proteſtationem præſumitur illi conſentire. Ita
gl. l. ſi fideiuſſor. in princ. in verbo, recuſare. ff. qui ſatiſd.
cogan. Bal. in conſ. 318. Pract. ciuitatis. col. 3. li. 1. Præpo.
in c. ſolicitudinem. col. 2. verſ. 6. fallit. de appe.

6 Ita etiam dicimus, quod † ſolẽnitas extrinſeca præſu
mitur interueniſſe in actu, quando defectus ipſius ſolẽ-
nitatis non fuit oppoſitus ab aduerſario. Compoſt. in c.
cum dilectus. de conſuet. Matheſ. not. 12. Crau. in conſ.
220. n. 5. & dicemus infr. lib. 3. præſ. 98. vbi agemus, quã
do ſolemnitas præſumatur.

Huc etiam facit, quod ſi ſtatutum velit probationẽ
debiti fieri non debere teſtibus, attamen ſi facta ſit par-
te non opponente, valet. Bal. in l. certi condictio. §. quo-
niam. ad finem. ff. ſi certum pet. & ibid. Alex. Cæpolla in
cautela 253. ſtatuta quandoque. n. 1. & Dec. in l. in am-
biguis. §. non eſt nouum. n. 7. de reg. iur. Ruin. in conſil.
3. n. 10. lib. 3. Marſ. in conſ. 19. n. 8. & in l. ſi quis ne q. nu.
91. de qu. & Crau. in conſ. 348. n. 1. Et ad rem hanc per-
7 tinet, quod licet excõicatus † eſſe non poſſit in iudicio,
c. intelleximus. de iud. Attamen ſi comparuit, & nil ab
aduerſario fuit oppoſitum, valet iudiciũ cum eo tracta
tum. c. 1. §. ſi vero, de except. in 6. & tradunt Abb. Dec.
& reliqui in d. c. intelleximus, & idem Dec. in d. l. in am
biguis. §. non eſt nouum. n. 8. de reg. iur.

8 Eſt valde ſimile, quod dicimus militem † eſſe nõ poſ-
ſe in iudicio, tãquam alterius procuratorem, vt probat
l. filiusfam. §. veterani, ff. de procur. & tamen iudicium
valet, ſi non opponatur. Ita Marſ. in conſ. 19. n. 13. & in
l. ſi quis ne quæſt. n. 94. de quæſt. Dec. in d. §. non eſt no-
uum. n. 8. vbi idem eſſe dixit de iuramento calumniæ.
ex c. 1. de iuram. calumn. in 6.

9 Huc ſpectat, quod licet † procurator interuenire non
poſſit in cauſa criminali, attamen ſi interuenit, & nil ob
iicitur, valet iudicium. l. quamuis indubitati. C. de adul.
Bal. in l. ita demum, col. 2. C. de procur. Rom. in conſil.

15.Cepolla in cautela.253.nu.4.Felin.in cap.memini
mus.col.pen.de accuſ.Dec.in d.§. non eſt nouum. n. 9.
& idem in conſ.469.in fi. late Marſ. in l. ſi quis ne quæ-
ſtio.n.88.de quæſt.Crau.in conſ.120.n. 4.
10 Ita dicimus, quod licet † ſpoliatus debeat reſtitui an
te omnia, nec admitti cõtra ea poſſit exceptio proprie
tatis, attamen ſi oppoſita fuit ipſo ſpoliato non contra-
dicente, valet iudicium, vt tradunt multi a me congeſti
in tract.de recuper.poſſeſſ.rem.1.q.15.Huc etiam perti
11 net, quod etſi contra ſententiam, † quæ tranſiuit in iudi
catum, nil obiici & deduci poſſit, cũ pro veritate ha-
beatur.l.res iudicata.de reg.iur. Nihilominus ſi obiiciũ
tur exceptiones, & aduerſarius non contradicit, ſuper
eis iudicium tractandum eſt, vt ſcribunt commemora-
ti a Felino in c.inter monaſterium.nu.23. de ſent.& re
iud.& a Decio in d.le.in ambiguis.§. non eſt nouum.n.
10.de reg.iur.& præter eos Ruin.in conſ.3.n.10.libr. 3.
Marſ.in conſ.19.num.9.
12 Eſt quoque ſimile quod dicimus, eũ qui iurauit † ſibi
fuiſſe numeratam pecuniam, non poſſe opponere nõ nu
meratæ pecuniæ exceptionem, attamen ſi exceptionem
oppoſuit, & admiſſus fuit ad probandum, aduerſario
non contradicente, iudicandũ de ea eſt. Ita Bal. & Sal.
in l.vlt.C.de non num.pec.Alex.in conſ.89.n.15. lib.2.
Cæpol.in caut.253.n.5. Fel. in d. c. inter monaſterium.
n.23.verſic.ſimiliter dicunt.de re iud.& Marſ.in d. con
ſil.19.num.8.
13 Et ad rem hanc pertinet, quod licet contra † pſũptio
nem iuris & de iure, obiici nil poſſit, attamen ſi obiectũ
fuit parte non contradicente, de ea obiectione diſputã
dũ eſt, vt tradunt Bar.in l.inter ſtipulantẽ.§.1.de verb.
oblig.Cepolla caut.253.n.3.Fel.in dic.c.inter monaſte-
rium.n.23.ver.ſimiliter infertur.de ſen.& re iud. Marſ.
in d.conſ.19.n.7.& in l.ſi quis neq.n.89.de q.Crau. cõ-
ſil.248.n.3.& 11.ſcripſi ſuperiore li. q. 62.
14 Huc etiam facit, quod licet † religioſus ſine ſui ſupe-
rioris auctoritate teſtamenti executor eſſe non poſſit.c.
religioſus.de teſta. in 6.attamen ſi datus fuit executor,
& nihil fuit oppoſitum, geſta ab eo valent. Ita egregie
ſcripſerunt Fred.de Sen.in conſ.293.Ro.in conſil. 400.
col.1.Marſ.in cõſ.19.n.13.& in l.ſi quis ne q.n.92.de q.
15 Confert quoque, qđ licet † clericus prohibeatur pro
altero fideiubere.c.1.de fideiuſſ.attamen ſi fideiuſſit, &
nil fuit oppoſitum obligatio tenet. Ita Rom.in d. conſ.
400.& Marſ.in d.conſ.19.n.13.& in d.l.ſi quis ne queſt.
num.93.de quæſt.
16 Accedit ꝙ probationes, † q̃ intra certũ tp̃s ferri de-
buerunt, ſi admiſſæ ſunt, aduerſario non opponente, va
lent. Ita Inn.in c.Cum Ber.de re iud. Alex.in conſ. 167.
in fi.li.2.& alios recenſet Marſ.in l.ſi quis ne q.num.91.
de q.
Et ſimile tradit Marſ.in d.l.ſi quis ne quæſt.num.87.
17 & num. 95. quod licet in iudicio perſonæ † legitimatio
requiritur, attamen ſi minus legitima interuenit, & nil
ei fuit oppoſitum, valet iudicium.
18 Simile eſt, quod licet † notariatus ſit probandus, atta
men ſi aſſeritur quis notarius, & nil ei opponitur, geſta
illa valent tanquam geſta a notario. Ita poſt multos cẽ-
ſuit Crau.in conſ.150.n.2.
19 Ita dicimus quod etſi copia † inſtrumenti fidem non
faciat, attamen ei fides adhibetur, ſi aduerſarius nil op
poſuit. Ita Crau.in d.conſ.150.n.2.poſt Dec.in Authen.
ſi quis in aliquo.col.3.C.de edend.
20 Non eſt diſſimile quod dicimus † iudicium ſuis ſolẽ
nitatibus carens valere, ſi nil ab aduerſario obiectum
fuit. Ita tradit Crau.in d.conſ.150.n.2.poſt Dec.in l.vi-
num.col.pen.ff.ſi cert.pet.
21 Ita ẽt dicimus iudicẽ † laicũ poſſe aduerſario non op
ponente, cognoſcere de cã ſpũali, vt reſponderunt An-
ch.in conſ.98.col.2.& Crau.in conſ.220.n. 5.
22 Eſt ẽt ſimile, quod dicimus, ſententiam † ſanguinis
a religioſo latam, parte non opponente, valere, vt tra-
dunt Aret.in conſ.58.col.3.& Crau.in d.conſ.220.n.5.
23 Ita quoque dicimus † reconuentionem factam corã
alio iudice valere, aduerſario non opponẽte, vt ſcribũt
Io. And.in c.diſpendia.§. reus quoq. de reſcript. in 6.
Corn.in conſ.30.col.4.verſ.nec obſtat, quod reconuen-
tio.lib.3.& Crau.in d.conſ.220.n.5.
24 Ita dicimus, ꝙ licet acta † in iudicio feriarum tem-
pore, nil operentur, attamen valent ſi aduerſarius non
oppoſuit. Sicuti reſponderunt Alex.in conſ.213. col. 2.
lib.2.& Crau.in conſ.248.n.2.& in conſ.272.n.9.
25 Simile dicimus probationes † factas, publicatis atte-
ſtationibus valere aduerſario non opponente, vt ſcri-
bunt Imol.in clem.teſtib.de teſtib.Corn.in cõſ. 28.col.
3.li.3.& Crau.in d.conſ.248.n.3.
26 Ita actiones, † quæ cumulari non poſſunt, cumulatio
nem admittunt, aduerſario non opponente, vt reſpon-
derunt Aret.in conſ.103.colu.4.in 3.dubio. & Crau. in
d.conſ.248.num.3.
27 Ita quoque dicimus, accuſationem † lapſo accuſãdi
tempore admitti, aduerſario non opponente, vt ſcribũt
Bar.in l.abſentem.in fi.ff.de pœn.Soc.in l. 1. §. ſublata,
col.2.ff.ad Treb.& Crau.in conſ.272.n.9.
28 Ita pariter dicemus † appellationem alias reiiciendã
admitti, parte non opponente, vt ſcribunt Dec.in le. 1.
col.2.C.de bon.poſſ.ſecund.tab.& Crau. in conſ. 273.
in fin. qui ſubiungit, appellari etiam poſſe ad ſuperiorẽ,
omiſſo medio, parte non opponente.
Extenditur nunc primo propoſita hæc præſumptio,
29 vt procedat etiamſi opponeretur, † ſed generaliter. Nã
adhuc ille contra quem inſtrumenta propoſita fuerũt,
fateri ea p̃ſumitur, ex quo generalis iſta oppoſitio non
ſufficit. Ita reſpondit Collegium Bononienſe inter con
ſilia Cur.Sen.in conſ.51.In nomine ſanctæ.col. 13. ver-
ſic.4.quia pro parte, ex ſententia Bar.in l.1.n.7.ff.de ex-
cept.cum dixit, exceptionem certam & clarã eſſe opor-
tere, & non ſufficere generalem, & apertius idem cẽſue-
runt Soc.Sen.in conſ.103.n.5.li.3.& Fel.in c.paſtor. nu.
13.de except. Dubitat tñ Crau.in d.trac.de antiq.temp.
in 5.partic.primæ partis prin.n.30. Et ibid.n.32. ſubiũ
git, quod ſufficit opponere ipſo facto, nempe petendo
ſe abſolui a petitis aduerſarii, vel quod concluſa per ad
uerſarium ſuum fieri non debent. Sed non eſt a traditio
ne Bar.& ſequacium recedendum.
Declaratur nunc prædicta præſumptio, vt nõ habeat
30 locum, quando † inſtrumentum, vel ſcriptura eſſet nul-
la & inualida, alio reſpectu quam fauore ipſius partis,
& lex ipſa validitati reſiſteret. Nam tunc is, contra quẽ
producitur, etiam nil opponendo, non cenſetur fateri
illam eſſe veram, ex quo eſt omnino nulla. Hæc declara
tio probatur auctoritate Caſtren.in conſ.259.circa pri
mum quæſitum.col.2.lib.2.qui declarando l.1.§.1.ff.de
feriis, reſpondit, quod quando geſta tempore feriato
ſunt nulla ipſo iure, renunciari non poteſt, quia ſi poſ-
ſent renunciari geſta contra præſentem, & non oppo-
nentem exceptionem, non eſſent nulla, ſed valerent.d.l.
§.1.ff.de feriis. Et Caſtre. ſecutus eſt Dec.in le. in ambĩ
guis.§.non eſt nouum.ff.de reg.iur.

*Probationibus incontinenti oblatis malitiæ & ca-
lumniæ præſumptionem di-
luere.*

SVMMARIVM.

1 *Fraudis & malitiæ præſumptio ceſſat, probationibus inconti-
nenti oblatis.*
2 *Statutum reiiciens omnes exceptiones, non præſumitur exclude
re eam, qua excipiens incontinenti ſe offert probaturum.*

3 *Exce-*

Digitized by Google

3 *Exceptio nullitatis non poteſt obijci ad impediendam ſententiæ exequutionem.*

4 *Tertius pro ſuo intereſſe appellans, vel petens in integrum reſti tui, quomodo ſententia exequutionem impediat.*

5 *Iudicia ſummaria quæ non admittant exceptiones.*

6 *Probatio per iuramentum etiam alijs reiectis admittenda.*

7 *Inimici teſtimonium, quando non recipiendum.*

8 *Probationes etiam incontinenti factæ, quando non admittantur.*

PRAESVMPT. XLVII.

1 CVm probationes offeruntur incontinenti † omnis
præſumptio fraudis & malitiæ diluitur. Ita Abb.
in c.ſuſcitata.n.7.de in integr.reſt.& in conſ.31.col.ul.
& in conſ.55.col.2.li.2. Ant.Corſet.in ſuis ſingularibus
in verbo, exceptio, incipit ſtatutum.il 2.qui egregie ſcri
2 bunt, q̃ ſi ſtatutũ aliquo caſu reiiciat † omnes exceptio
nes, non tñ intelligitur reiicere illam, qua excipiens of-
fert velle probare incontinenti. Hanc tradirioné proba
runt & Aret.in conſ.75.in fi.Soc.Sen.in conſ.3.in fi.li.1.
Iaſ.in l.iuriſgentium.§.quod tere.n.14.ff. de pac. Deci.
in conſ.424.nu.6.& in conſil.467.n.6.& in c.ex par.col.
5.in prima fallen.de off.dele. quo loci reſpondet obie-
ctis. Alex.in conſil.94.n.4.lib.4.qui diſſentiebat. Idem
Dec.in c.an ſit.nu.2.de appe.& Silu.in conſil.17.num.5.
Eſt ſimile ex Oldr.in conſ.139.Ad habenda.in fi.ſi ſta-
tutum, elapſo certo termino excludit oẽs actoris proba
tiones, eã tamen non dr̃ excludere, qua actor vult pro-
bare incontinenti. Et Oldrad.ſecutus eſt Crau.in conſ.
207.n.8. Huc facit q̃ reſpondit idem Old.in conſ.106.
q̃ etſi exceptio nullitatis obiici non poſſit contra tres
ſententias conformes, ita impediente clem. vt calũniis.
de re iud.attñ probatio incontinenti oblata nõ reiicit.
Idem reſponderunt Barb.in conſ.20.col.pen. in princ.
li.3.& Crau.in conſil.104.nu.10.& in d.conſ.207.nu.8.
Diſſentit tñ ab hac opinione Did.lib.pract.qu. cap.25.
n.2. Qua de re aliqua ſcripſi lib.2.de arb.iud.caſu 9. Eſt
ſimile quod ſcribit Bar.in l.4.§.condemnatũ.& ibi Ri-
3 pa n.15.in fi.& nu.30.ff. de re iud. quod etſi † exceptio
nullitatis obiici non poſſit ad impediendam executio-
nem ſnĩæ, attñ obiici illa poterit, qua incontinenti pro
bationes offeruntur. Et idem reſpondit Marſ. in conſil.
16.nu.18. Eſt ſimile, quod ſi tertius pro ſuo intereſſe ap
pellet a lata ſententia, vel petat reſtitutionem in inte-
4 grum, † non poſſit impedire executionem ſententiæ, at
tñ impedire poterit oblatis incontinenti probationib.
pro ſuo intereſſe. Ita Abb.in c.ſuper eod.in fi. de off. de-
leg.& ibidem Felin.& Dec.Cardin. in capitul. veniens.
il ſecundo numero decimo. de teſtibus & ibidem Fely.
nu.10. idem Fel.in c.vlt.col. vlt. de calum. & communẽ
aſſerit Didac.li.prac.q.c.16.n.2. Huc pertinet quod tra
dit Bar.in extrauag.ad reprimendum. in ver. ſumma-
rie.nu.4. Cum dixit, quod etſi in iudiciis ſummariis nõ
5 admittantur † exceptiones, attamen intelligitur de his,
quæ requirunt altiorem indaginẽ, ſecus ſi incontinenti
probari offeruntur, & idem reſpondit Crau.in d. conſi.
104.n.10. Et idem Crau.in conſil.107.n.8.qui reſpõdit
6 probationem per iurm̃ debere admitti, etſi cæteræ pro-
bationes excludantur, ex quo incontinẽti fieri dicitur.
confert quod rñdit Abb.in conſil.64.in fi.lib.1. qđ etſi
ſtatutũ Ciuitatis Vincentiæ, reiiciat oẽs exceptiones im
pedientes executionem Laudi arbitrorum, attamen nõ
dicitur reiicere illam exceptionẽ, cuius probatio offer-
tur incontinenti. Eſt ſimile quod reſpondit Marſ. in cõ
ſil.16.n.17. quod etſi ſtatutum Bononiæ ſub Rub.de ge
neralibus pęnis bannitorum &c. reiiciat oẽs bannitorũ
defenſiones, non tamen reiicere dicitur illas, quæ incõ
tinenti probari offeruntur. Et eodem in reſponſo Marſ.
n.19. idẽ cenſuit, quando reiiciuntur exceptiones & de-
fenſiones excommunicati. Nam reiectæ non cenſentur
incontinenti probando. Huc etiam facit quod cenſuit
Gramm.deciſ.86.n.3. Cum poſt alios dixit, quod etſi
teſtimonium inimici ſit recipiendum, reſeruata inimi-
7 citiæ probatione tempore ſuo, attamen † recipi nõ de-
bet, quando inimicitiæ probatio eſt in promptu. His ac
cedit Ioan.Baptiſ.Aſin.in praxi de ordine iudiciorum.
§.31.cap.36.

Cæterum hæ traditiones intelliguntur atq. declaran
tur ab Ant.Corſeto in prædicto ſingulari, in verbo, ex-
cep.incipit ſtatutũ, il 2.in fi.ex traditione gl.in d.c.ſuſci
tata.in verbo, ſententiæ.de in integ. reſtit. Idem docuit
Imola ibi col.2.& fuit ſententia Abbatis in conſilio 64.
8 col.pen.verſic.in contrarium.lib.1.vt non procedat † q̃ñ
præſumptio eſt, quod calumnioſe & per malitiam offe-
runtur hæ probationes incontinenti. Nam tunc iudex
eas probationes, ita oblatas reiicit. Hic enim duæ adsũt
præſumptiones vna generalis quam lex ita conſtituens
coniicit contra hos, altera eſt ſpecialis in perſona illius
petentis ſe admitti ad probandum incontinenti. Ita ſa-
ne intelligo traditiones Corſeti Imolæ & Abbatis. Et ſi
eruditus Did.lib.pract.quæſtionum.c.16.n.2.verſ.non
me latet &c.aliter eos intellexerit. Quod ſi dicatur, pro
iudicis voluntate eſſe ſublatam facultatem faciẽdi has
probationes incontinenti, cum ſemper dicere poſſit is
iudex, ſi offerenti fauere nõ cupit, ſuſpectas habeo tuas
has probationes. Reſponderi poteſt, vel non eſſe credẽ-
dum, iudicem iniuſte id aſſerere, cum de eius iuſtitia
lex cõfidat.l.2.C.de offic.ciu.iud. Vel ſuccurſum erit il-
li offerenti adeundo ſuperiorem.

Illud etiam eſt hic annotandum, eum præſumi velle
probare ſuo de iure, cum meliores quas habet proba-
tiones producit. Lucas de Penna in l.3.in præſum.103.
C.de apochis publ.lib.10.poſt Innoc.in c.auditis. de in
integr.reſtit.

Exceptionibus a ſtatuto reiectis, quæ præſumuntur non reiectæ ſed admiſſæ.

SVMMARIVM.

1 *Exceptiones reijciens ſtatutum, non reijcit eã, qua negatur qualitas quæ eſt ſtatuti fundamentum.*

2 *Fundamentum conſtituens in qualitate, eam adeſſe, probare debet.*

3 *Exceptio a ſtatuto reiecta non præſumitur; quæ ab eodem capite, vel etiam altero ſtatuto prouenit.*

4 *Statuentes incontinenti ſe corrigere voluiſſe, non præſumitur.*

5 *Confeſſio pecuniæ numeratæ, refertur inter ſimulationes contractus.*

6 *Exceptio inhabilitatis perſonæ nunquam a ſtatuto reiecta præſumitur.*

7 *Iudicium quodlibet requirit perſonas legitimas.*

8 *Excommunicationis exceptio a ſtatuto nec qudquam præſumitur reiecta.*

9 *Exceptio manifeſte & notorie apparens, non præſumitur a ſtatuto reiecta.*

10 *Exceptio, quæ per indirectum opponitur, non cenſetur excluſa a ſtatuto.*

11 *Exceptio proueniens a defectu citationis, non præſumitur, a ſtatuto reiecta.*

12 *Citatio eſt fundamentum defenſionis.*

13 *Exceptionem a contrarietate & perplexitate prouenientem nõ præſumitur ſtatutum excludere.*

Idem eſt in ea, quæ ex ſubiecta materia ineſt.n.14.

15 *Precij non ſoluti exceptio, impedit litis ingreſſum.*

16 *Obreptionis & ſubreptionis exceptio, contra principis reſcriptum opponi poteſt, etſi ſtatutum omnes exceptiones reijciat.*

17 *Metus exceptio a ſtatuto non præſumitur reiecta.*
18 *Exceptio innocentiæ a ſtatuto non præſumitur excluſa.*
Item nec ea, quæ fundatur in confeſſione partis facta in iudicio. num. 19
Vel quæ prouenit ex alio inſtrumento, vel actu æque ſolemni. num. 20
Aut ab ineptitudine petitionis vel libelli. n. 21.
22 *Libellum ineptum iudex ex officio reijcere debet.*
23 *Exceptio proueniens ex eodem fonte, non præſumitur a ſtatuto excluſa.*
Sic nec ea, quæ a nullitate actus, & ſententiæ prouenit. n. 24.
25 *Exceptio nullitatis, defenſio potius quam exceptio dicitur, præſertim ſi a iudicis incompetentia proueniat, vel notoria ſit. num. 26. & 27.*
28 *Exceptio qua imploratur officium iudicis, a ſtatuto reiecta non cenſetur.*
29 *Exceptio cauſata dolo aduerſarij a ſtatuto non cenſetur reiecta.*
30 *Caſum fortuitum in ſe recipiens, intelligitur promiſiſſe, dummodo non eueniat culpa eius cui facta eſt promiſſio.*
31 *Exceptio quæ contra exequutionem opponitur, a ſtatuto non præſumitur reiecta.*
Idem eſt in exceptione contra perſonam iudicis, tanquam ſuſpecti. num. 32.
33 *Solutionis exceptio non præſumitur reiecta a ſtatuto.*
Nec etiam exceptio compenſationis. n. 34.
35 *Compenſatio dicitur impropria ſolutio.*
36 *Compenſationem quando debitor obiicere non poſſit.*
37 *Intentionis & facti exceptio non præſumitur a ſtatuto reiecta.*
38 *Senatuſconſul. Macedoniani exceptio a ſtatuto reiecta non præſumitur.*
Idem eſt in exceptione vſurarum. num. 39.
Item nec exceptio falſitatis. num. 40.
41 *Exceptio quod res quæ petitur non ſit in rerum natura, non præſumitur a ſtatuto excluſa.*
Sic neque exceptio reſtitutionis in integrum. n. 42.
Quando tamen ea intelligatur excluſa. n. 43.
44 *Denunciatio euangelica a ſtatuto non præſumitur excluſa.*
45 *Denunciatio euangelica proprie non eſt exceptio.*

PRAESVMPT. XLVIII.

CVm ſuperiore capite attigerimus exceptionibus
reiectis a ſtatuto, non præſumi reiectas illas, qua
rum probatio incontinenti offertur, e re viſum eſt hoc
in loco commemorare, eſſe & alias excepciones, quę nō
præſumantur reiectę a prędicto ſtatuto. Et prima quidē
1 eſt, qñ eſt exceptio † qua negatur qualitas, quæ eſt fun-
damentū ſtatuti, vtputa, ſi ſtatutū tribuit executionem
paratam publico inſtrumento, omni exceptione reie-
cta, ſi negatur illud eſſe inſtrm̄, exceptio hæc non pręſu
mitur excluſa a ſtatuto aut reiecta. Ita Bar. in l. 1. §. & pa
rui. n. 3. ff. quod vi aut clã, manifeſte Abb. in c. item cum
quis. & ibid. Bero. n. 19. & n. 27. de reſt. ſpol. Ale. in cōſ.
33. col. 1. li. 1. Dec. in c. ex par. n. 5. verſ. 2. fallit. de off. de-
leg. & alios nonnullos ad rem recenſet & probat Aſin.
in praxi de ordine iudiciorum. §. 31. c. 12. Et illis acce-
dunt Tiraq. de retrac. conſang. §. 1. gl. 2. n. 12. & Vant. in
trac. de nullit. in tit. Quis poſſit dicere de nullit. n. 33. &
40. & Crau. in conſ. 211. n. 1. Et hæc exceptio dicitur op
poni per indirectum, vt dicam inf. in 5. exceptione. Et
2 huius quidē ſententiæ eſt rō, quia is, qui † fundamentū
conſtituit in aliqua qualitate, eam adeſſe probare dēt,
antequam priuilegium ob qualitatē illam tributū cōpe
tat. d. l. Diuus. ff. de milit. teſt. quā multis Doctor. egre-
giis traditionibus comprobaui in conſ. 301. li. 4. Et idē
dicendū eſt, quando opponitur inſtrumentū eſſe ſimu-
latum. Nam & hoc caſu dr̄ negari eſſe inſtrumentū. Ita
aduerſus Bart. in d. §. & parui. n. 4. cōis eſt Doctor. ſentē
tia teſte Rip. in l. nemo pōt. n. 66. ff. de leg. 1. & accedunt
Marſ. in ſing. 474. Soc. Sen. in conſ. 27. n. 30. li. 4. Rui. in
conſ. 78. n. 8. li. 4. & Par. in conſ. 53. n. 14. & in conſil. 24.
n. 25. lib. 1. & in conſ. 86. n. 23. lib. 3. & Bar. et diſſenciunt
Dec. in d. c. ex parte. il 2. in 12. limit. de off. deleg. Barb.
in conſ. 43. li. 1. & Aſin. in d. §. 31. c. 37. Hanc traditionē
veram eſſe intelligo, quando de ipſa ſimulatione cōſtat,
vel ex inſpectione actus, & ſcripturæ, vel iuris præſum-
ptione. Ita poſt Soc. Sen. in conſ. 27. col. 6. verſ. 2. caſus.
li. 4. declarat Ant. Maſſa Galeſius in tract. ad formulā ca
meralis obligationis, 4. part. q. 2. n. 5.

Secunda eſt exceptio, quæ non præſumitur a ſtatuto
3 reiecta, quando † illa prouenit ab eodem capite, vel ſe
altero ſtatuto. Ita Bar. in d. §. parui. nu. 5. Fran. in c. dile-
cto. n. 131. de appe. Rim. Sen. in conſ. 63. n. 7. li. 1. & in cō
ſil. 248. n. 18. li. 2. Dec. in conſ. 195. col. 2. & in c. ex parte.
in 3. limit. de off. del. ac alios recenſet Aſin. in d. §. 31. c.
22. Et quib. accedunt Ruin. in conſ. 102. nu. 11. lib. 3. &
Iaſ. in l. 1. C. de bon. poſſ. contra tab. qui extendit pro-
cedere etiam ſi ſtatutum taxatiue loqueretur. Et huius
quidē ſententiæ ea eſt rō, quia non præſumitur ſtatuen-
4 tes † voluiſſe ſtatim ſe corrigere. l. non ad ea. ff. de cond.
& demon. de qua quidē iuris præſumptione abūde diſ-
ſeremus infr. lib. 6. præſumpt. 28. Et cum inter contra-
5 ctus ſimulationes connumeretur & confeſſio † pecuniæ
numeratæ, Iaſ. in l. qui pecuniam. col. 1. ff. ſi cert. pet. po-
terit etiam opponi exceptio non numeratæ pecuniæ. Ita
ſcripſit Aſin. in d. §. 31. cap. 54.

Tertia exceptio, quæ non præſumitur reiecta a ſtatu-
6 to, eſt illa † inhabilitatis perſonæ, vtputa, ꝙ ipſe actor
ſit bānitus, & ob id audiri non dēat. Ita Bar. in dic. l. 1. §.
denique, n. 6. ff. quod vi aut clam. Felin & Dec. in capit.
ex parte. in 4. limit. de offic. delega. & Marſ. in l. ſi quis
ne q. num. 8. ff. de quæſt. quos ſecutus eſt Aſin. in d. §.
31. cap. 23. Et accedunt congeſti a Vantio in tracta. de
nullit. in tit. de nullitate ſententiæ ex defectu inhabil.
ſeu mandati compa. num. 2. & Ber. in c. item cum quis.
num. 28. de reſtit. ſpol. Idem ſcripſit Iaſ. in l. 2. §. prætor
ait. ff. qui ſatiſd. cogant. Rō eſt, quia in quolibet iudicio
7 perſona † debet eſſe legitima. Et hæc quidem ſententia
multo magis locum habet, quando eſt exceptio, quæ ob
animarum periculum excludere ſolet a iudicio, vtputa
8 † exceptio excōicationis. Hæc ſane nullo mō præſumitur
a ſtatuto reiecta. c. decernimus. de ſent. excomm. & c. 1.
de except. in 6. & in ſpecie Doctores ſupra commemo-
rati, & Alex. in conſ. 83. n. 12. lib. 5. Barbat. in conſil. 35.
col. 3. lib. 4. & Paril. in conſ. 109. n. 9. lib. 4. quos recenſet
& ſequitur Aſin. in d. c. 23. in fin.

Et hæc quidem excōicationis eiq. ſimilis exceptio,
reiecta ēt non præſumitur a ſtatuto, reiiciente exceptio
nes contra perſonam. Ita Dec. in d. c. ex par. n. 8. verſ. pu
ta tamen, a quo non diſſentit Aſin. qui ſupra.

Quarta exceptio, quæ non præſumitur reiecta a ſtatu
9 to, illa eſt, † quæ manifeſte & notorie apparet. Ita Deci.
in d. c. ex par. 5. limit. de off. deleg. idem Dec. in c. inter-
poſita. col. 1. de appe. & alios recenſet Aſin. §. 31. c. 25. Et
idem ego ipſe ſcripſi in comment. de adipiſcenda poſſ.
in 4. remed. n. 530. Et accedunt Barb. in conſ. 70. col. 10.
lib. 2. & Soc. Sen. in conſ. 38. col. 1. lib. 1.

Quinta exceptio, quæ non præſumitur reiecta a ſtatu
10 to eſt, quæ † per indirectum opponi ſolet. Ita Dec. in d.
c. ex parte. in 6. fallen. de off. deleg. & alios recenſet Aſi-
nius in d. §. 31. c. 35. Exemplum eſt, ſi prohibetur oppo-
ni exceptio contra aſſertionem Pontificis, quod ſuis in
manib. facta fuerit beneficii renunciatio, opponi tamen
poterit illum renunciantem non fuiſſe beneficii domi-
num. Et hæc exceptio inquit Deci. non differt a prima
quam retuli ſupra. Hæc traditio comprobatur ex his, q̄
ſcripſi ſuperiore li. in q. 65. vbi explicaui, qđ licet cōtra
præſumptionem iuris & de iure non admittatur cōtra-
ria

Digitized by Google

ria probatio, attamen quod admittitur indirectа.

Sexta exceptio, quæ non præſumitur a ſtatuto reiecta eſt, quando deducitur probatio incontinenti, qua de re dixi ſuperiore præſumptione.

10 Septima exceptio, † quæ non præſumitur reiecta a ſtatuto, eſt illa, quæ prouenit a defectu citationis. Ita Aſinius in d. §. 31. c. 27. qui inter multos recenſet Dec. in d. c. ex parte. in octaua limit. de off. deleg. Et illis accedunt congeſti a Vantio in tract. de nullit. in tit. de nullit. ex
11 defectu citationis num. 9. Cum enim citatio † ſit fundamentum defenſionis, quæ iuris naturalis eſt, nunquam præſumitur ſublata, clem. paſtoralis. de re iud. & plura ſcripſi in conſ. 160. num. 97. lib. 1. Cum nec expreſſim a principe & ſtatuentibus tolli poſſit, quemadmodum præcitati Doctores affirmant.

Octaua exceptio, quæ non præſumitur reiecta a ſtatu-
13 to eſt illa, quæ a contrarietate † & perplexitate prouenit. Ita in ſpecie ſcripſerunt Felin. & Dec. in d. ca. ex parte. in nona limit. de off. deleg. quos ſecutus eſt Aſin. in d. §. 31. c. 28. Ea ratione ii moti ſunt, quod allegans cõtraria non eſt audiendus. l. 1. C. de furt. vbi Bal. Qua de re copioſe ſcripſi ſupra in præſumpt. 25.

Nona exceptio, quæ non præſumitur reiecta a ſtatu-
14 to eſt, † quando ineſt, ex ſubiecta ipſa materia. Ita Fel. & Dec. in d. c. ex parte. il 2. in 10. limit. de off. dele. & alios recenſet Aſin. in d. §. 31. c. 19. Exemplum affertur in exceptione cedendarum actionum, quam fideiuſſor opponere poteſt contra creditorem, tametſi ſtatutũ reiiciat omnes exceptiones, ſic docuit Bald. in Authen. præſente. col. 1. verſ. quæro, dicit ſtatutum. C. de fideiuſ. quem ſecuti ſunt Rom. in conſ. 344. num. 5. & in conſ. 472. nu. 2. Fel. & Dec. & Aſin. qui ſupra. Bero. in c. item cũ quis. n. 32. de reſt. ſpol. Marſil. in rub. de fideiuſſ. n. 281. Eſt & ſecundũ in exceptione pretii non ſoluti, quæ a vẽditore opponi põt, et ſi ſtatutum reiiciat oẽs exceptiones. Ita exemplificat Bal. in l. ſi traditio. verſ. 3. quæro. Cod. de act. emp. quem ſecuti ſunt Felin. Dec. & Aſin. præcitato in loco, qui alios recenſet, & accedunt Barb. in conſilio 86. col. 7. lib. 3. Dec. in conſil. 119. in prin. & in cõſ. 317. nu. 3. Iaſ. in l. ſi duo. §. item iurauerit. ff. de iureiur. Et ac-
15 cedit quod exceptio † pretii non ſoluti, impedit litis ingreſſum, & opponi poteſt etiam ad impediendam ſententiæ executionem. Bal. in d. l. ſi traditio. n. 3. Iaſ. in §. actio num. n. 123. Inſt. de act. & copioſe diſſerit Andr. Gailius lib. 2. pract. Obſer. in 17. obſeruat.

Et ſimile eſt exemplum in exceptione, nõ impleuiſti ex latere tuo, quæ non præſumitur reiecta a ſtatuto. Ro. conſ. 244. n. 5. verſ. Breuiter. Corn. conſ. 297. nu. 1. lib. 3. & conſ. 245. col. 1. verſ. ex prædictis. li. 4. & Crau. conſil. 151. n. 10. Eſt & tertiũ exemplum in exceptione obrep-
16 tionis, † & ſubreptionis, quæ opponi poteſt, etiam contra principis reſcriptum, etiam ſi ſtatutum reiiciat omnes exceptiones. Ita Bero in d. c. item cum quis. nu. 32. de reſtit. ſpol. & Aſin. in d. c. 29.

Decima exceptio, quæ a ſtatuto non præſumitur reie-
17 cta, eſt † illa metus. Ita Dec. in d. c. ex parte, il 2. n. 7. verſ. 11. fallit. de off. deleg. poſt Baldum, quem referr, & idem affirmauit Aſin. in d. §. 31. c. 36.

Vndecima exceptio, quæ non præſumitur reiecta a
18 ſtatuto eſt illa † innocentiæ, cum nec quidem tolli a ſtatuto poſſit. Ita Dec. in d. ex par. il 2. in 13. fallent. de offic. deleg. ex ſententia Bald. & Io. Ana. quos ſecutus eſt Aſin. in d. §. 31. cap. 38. Et illis accedunt Ale. in cõſ. 113. n. 8. lib. 5. Soc. in tract. fallen. reg. 9. in fi. Dec. in l. & ſi nihil. ff. de reg. iur. & in c. qm cõtra in 3. notab. de probat. & in rubr. de excep. Marſil. in ſing. 59. & in conſ. 16. nu. 14. & 15.

Duodecima exceptio, quæ non præſumitur reiecta a
19 ſtatuto, eſt illa, quæ fundatur † in confeſſione partis facta in iudicio. Ita Dec. in d. c. ex par. il 2. col. pen. verſ. 14. fallit. de off. deleg. ex ſententia Bal. in l. ſi vnius. §. pacto ne peteret. ff. de pact. Et idem affirmauit Aſin. in d. §. 31. c. 39. Quæ ſane traditio eo ſimili comprobatur, cum dicimus, quod etſi reiecta ſit probatio contra præſumptionem iuris & de iure, non tamen cenſetur reiecta illa, quæ prouenit a confeſſione partis, pro quo ſtat ipſa præſumptio, ſicuti ſcripſi ſuperiore lib. in q. 61.

Decimatertia exceptio, quæ non præſumitur reiecta
20 a ſtatuto eſt illa, quæ prouenit ex alio † inſtrumẽto, vel actu æque ſolemni, quibus cauſatur quædam incompatibilitas, vni per alium. Ita Dec. in d. c. ex parte. il 2. col. pen. verſ. 15. fallit. de except. poſt Bal. in c. paſtor. de appe. & Anton. Cana. quem refert. Et idem ſcribit & declarat Aſin. in d. §. 31. c. 40.

Decimaquarta exceptio, quæ non præſumitur reiecta
21 a ſtatuto eſt illa, † quæ prouenit ab ineptitudine petitionis, & libelli. Ita Dec. in c. paſtoralis. colum. pen. verſic. 16. fallit. poſt Bald. in l. tale pactum. §. qui procurauit. ff. de pactis. & Fran. in c. dilectio. quæſtio. 50. & quæſt. 51. de appellat. & Aſinius in d. §. 31. cap. 41. Qui huius traditionis rationem afferunt, quia dicitur quædam exceptio notoria, cum ex ipſius libelli inſpectione appareat ineptitudo. Imo iudex ipſe ex ſuo officio reiicere debet
22 libellum † ipſum ineptum, ſicuti tradunt poſt alios Iaſ. in l. 1. num. 4. ff. de offic. aſſeſſ. Curt. Iun. in conſil. 163. num. 2. & Ripa in l. 4. §. hoc autem iudicium. num. 50. ff. de damno infecto.

Decimaquinta exceptio, quæ a ſtatuto non præſumi-
23 tur reiecta, eſt illa quæ prouenit † ex eodẽ fonte, vt puta ex eodem actu, inſtrumento vel ſententia. Ita Dec. in d. c. ex parte. il 2. col. penul. verſ. 19. fallit. de offic. deleg. poſt Butrium, Calderin. & alios nonnullos. Et idem affirmarunt Io. Bapt. a Sancto Seuerino in l. omnes populi. num. 210. ff. de iuſt. & iur. & late Tiraq. de retrac. conſang. §. 4. gl. 1. n. 36. quos ſic recenſet Aſin. in d. §. 31. ca. 30. Et idem ſcripſit Bero. in c. item cum quis. n. 32. verſ. 9. in dubio. de reſtit. ſpol.

Decimaſexta exceptio, quæ non præſumitur reiecta
24 a ſtatuto, eſt illa † quæ a nullitate actus & ſententiæ pro-
25 uenit. Cũ nullitatis † exceptio dicatur potius defenſio quam exceptio. Ita Dec. in d. c. ex parte. il ſecundo, col. pen. verſ. 20. fallit. de offic. deleg. poſt Baldum, Ang. Romanum & Francum, quos recenſet. Idem affirmarunt Calcan. in conſil. 16. num. 48. Bero. in c. item cum quis. num. 33. de reſtit. ſpol. & Boſſius in tract. cauſarũ criminalium, in tit. de nullitate aduerſus ſententiam. num. 9. quos commemorat & ſequitur Aſin. in d. §. 31. ca. 31. Et tanto magis hæc traditio locum habet, quãdo nullitas
26 † prouenit a iudicis incompetentia, vt idem Aſin. ſcribit præcitato in loco. cap. 32. qui quamplures recenſet, & inter alios Decium in d. c. ex parte. col. pen. verſic. 18. fallit, qui duas has vt diſtinctas exceptiones, ſeparatim
27 explicauit. Et multo magis locum habet, quando † nullitas eſt notoria, vt quia reſultat ex actis. Ita Aſin. in d. §. 31. cap. 53.

Decimaſeptima exceptio, quæ non præſumitur reie-
28 cta a ſtatuto, † eſt illa officii iudicis. Ita Deci. in d. ca. ex parte. il 2. col. penul. verſ. 21. fallit. de officio. deleg. qui defenſionem hanc eſſe dicit, non autem exceptionem. Et eiuſdem opinionis fuerunt Ruin. conſ. 209. num. 23. lib. 1. Socin. Sen. in conſ. 27. num. 31. lib. 4. Silua. in cõſ. 17. num. 6. & Pariſ. in conſil. 107. num. 118. libr. 3. quos refert & ſequitur Aſin. in d. §. 31. c. 33. in fi. & c. 42. Quibus accedunt Ruin. in conſ. 5. n. 5. & in conſ. 9. n. 2. li. 5. Bero. in c. item cum quis. n. 35. de reſtit. ſpol. & Roland. in conſ. 1. num. 56. lib. 1.

Et hæc ſententia multo magis locum habet, in remedio implorandi officium ipſius iudicis, vt ipſe iudex ex ſuo ipſo officio opem ferat. Ita Bar. in d. l. 1. §. & parui. num. 8. Caſtr. in conſ. 257. num. 5. lib. 2. Ruin. & Pariſ.

Digitized by Google

præcitatis in locis. Bero.in d.c.item cum quis.nu.36.& Roland.in conſ.29.n.4.lib.1.& Aſin.in d.§.32.c.34.qui & copioſe & docte explicat.

Decimaoctaua exceptio, quæ a ſtatuto non præſumi
29 tur excluſa & reiecta, eſt illa † quæ dolo aduerſarii cau
ſatur. Ita Dec.in d.c.ex parte.il 2.col.vlt.verſi.22.fallit. de offic.deleg.poſt Butrium in c.cum Bertold. colu. 2. verſic.2.caſus.de re iud.& Francum in d.c. dilecto. qu. 52.in 7.limit.de appel. Idem affirmarunt Marſ.in conſ. 89.n.20.& in ſing.96.Socin.Iun.in conſil.48. num. 52. lib.2.& Aſin.in d.§.31.cap.43.qui cap. 56. errore forte lapſus idem repetit. Qui quidem eo ſimili adducti sũt,
30 quod quando quis promiſit de caſu † fortuito, intelli-
gitur dũmodo non eueniat is caſus, facto & culpa eius cui facta eſt promiſſio.l.qui officii.§.vlt. ff. de contrah. emp.& l.cum proponas.C. de nautico fęnore. & tradũt Rom.in ſing.436.Tu ſcis.

Decimanona exceptio, quæ non præſumitur reiecta
31 a ſtatuto, eſt illa quæ opponitur † contra executionem. Ita Dec.in d.c.ex parte.col.vlt.verſic.23.de offic.deleg. poſt Bar.in l.ſi filius.ff. quod cum eo.nec non Canariũ, Barzium & Corneum quos recenſet. Et quib.accedunt Iaſon in l.1.C.de iuris & facti ignor. Dec.in conſ.115.& Aſin.in d.§.31.cap.44.

Vigeſima exceptio, quæ non præſumitur reiecta a ſta
32 tuto, eſt illa, quæ opponitur contra † perſonam iudi-
cis, dum vt ſuſpectus recuſatur. Nam remota exceptione, non cenſetur remota recuſatio. Ita Dec.in d.c.ex parte.il 2.col.vlt.verſic.vigeſimoquarto fallit, de offic. deleg.poſt gl.in c.quoniam contra.in verbo. exceptiones. de probat. vbi ipſe Dec. eandem ſententiam probauit Aſin.in d.§.31.cap.45.

Vigeſimaprima exceptio, quæ a ſtatuto non præſumi
33 tur excluſa, eſt † exceptio ſolutionis. Ita Dec.in d.ca. ex
parte.col.vlt.verſ.25.fallit.poſt Ang. in l. non tantum. §.quod ſi pro emptore.ff.de peti.hær. Anch.in cõſ. 260. & Alex.in conſ.113.lib. 5. Quibus accedunt idem Decius in conſ.317.num.3.in conſ.375.num. 1. & in conſ. 562. Aſin.in d.§.31.cap.46. Quocirca prudenter conſtitutum obſeruatumq. fuit, vt aduerſus obligationem in forma Cameræ factam, admitti poſſit ſolutionis exceptio, etſi aliæ regulariter excludantur, ſicuti tradũt Anton.Maſſa Galeſius in tract.ad formulã cameralis obligationis.in 4.par.q.1.

Vigeſimaſecunda exceptio, quæ non præſumitur re-
34 iecta a ſtatuto, eſt † compenſationis exceptio, ſicuti in
ſpecie affirmarunt Ange. Alexãder, Guido Papæ, Iacobus Rebuffus, Baueria & Bertrandus, quos recenſet, & probat Tiraq. in tract.de retractu conſang.§.3. glo. 13. num.4.ſic quoque Gozad.in conſil.69.num.2.& Grat. in conſ.121.num.18.lib.1.& poſt prædictos Aſin.in pręcitato c.46.num. 2. Et his accedunt alii multi congeſti a Sebaſtiano Medices in tract.de compenſationib. parte ſecunda q.20. Imo ſi ſtatutum dicit, quod nulla alia admittatur exceptio, niſi ſolutionis, poterit nihilominus admitti exceptio compenſationis. Ita Ang.& Alex. relati a Tiraq. idem docuit Fel.in c.ſuborta.col.2. de re iud.& Sebaſtianus Medices in d.tract. de compenſatio. in 1.par.q.25.n. 20. Et huius quidem ſententiæ rũ eſt,
35 quia † compenſatio dicitur ſolutio etſi improprie, Bar.
& Bald.in l.Iulian.ff.de cond.& demonſtr. & ob id non dicitur proprie exceptio. Bar.in l.2.num.3.ff.de except. & alios refert Medices in d.q.25.num.20.& in 2. part. q.19.num.2.

36 Cæterum traditio hæc locum non habet † quãdo de-
bitor eſſet obligatus in forma Cameræ, atq. ita ſi cum iuramento ſoluere promiſit, nam non poterit libere opponere exceptionem compenſationis, ſed iudicis erit arbitrium, pro qualitate perſonarum & rei admittere, vel reiicere. Ita ſcripſit Antonius Maſſa Galeſius in tracta.ad formulam Cameralis obligationis, in quarta particul.in q.2.n.6.qui egregie declarat. Et plura ad rem ſcripſit Medices in præcitato tract. de compenſationib. in 1.par.q.25.

Vigeſimatertia exceptio, quę non pręſumitur reiecta
37 a ſtatuto, eſt exceptio † intentionis & facti. Ita Dec. in d.
c.ex parte.il 2.col.vlt.verſ.26.de offic.deleg.poſt Bald. in l.peremptorias.C.ſent.reſcindi non poſſe.in l. ſancimus.C.de don.& in l.in rebus.in fi.C.de iure dotiũ. Idẽ affirmauit Aſin.in d.§.31.c.47. Quibus accedit Alex.in l.qui ſe debere.n.1.de cond.cauſa data.

Vigeſimaquarta exceptio, quæ non præſumitur reie-
38 cta a ſtatuto, eſt † exceptio Senatuſc. Macedon. & Vel-
leia. Ita Dec.in d.c.ex par.col.vlt.verſ.27.fallit.& Aſin. in d.§.31.c.48.poſt Canarium, quem recenſent.

Vigeſimaquinta exceptio, quæ non præſumitur reie
39 cta a ſtatuto, eſt † exceptio vſurarum. Ita Dec.in d. c.ex
par.col.vlt.verſ.28.fallit.& Aſin.in d.§.31.c.49.poſt Caſtren.Frider.Senenſ.& Bonzium.

Vigeſimaſexta exceptio, quæ a ſtatuto non præſumi-
40 tur reiecta, eſt exceptio † falſitatis, ita Dec.in d.c.ex par
te.col.vlt.verſ.29.fallit, & Aſin.in d.§.31.c. 50.

Vigeſimaſeptima exceptio, quæ non præſumitur ex-
41 cluſa a ſtatuto, eſt exceptio † quod res quæ petitur non
eſt in rerum natura. ita Dec.in d.c.ex parte.in fi.& Aſin. in d.§.31.cap.51.

Vigeſimaoctaua exceptio, quæ non præſumitur reie-
42 cta a ſtatuto, eſt exceptio † reſtitutionis in integ. ita Bal.
in l.in cauſæ.in prin.ff.de min. Soc.Sen.conſ.242.col.1. fuſius in conſ.299.n.3.lib.2.Galliaula in l. centurio. n. 166.ff.de vulg.& pup.ſubſt. Cæph.in conſ.53.n.23. li. 1. quos refert & ſequitur Aſin.in d.§.31.c.52. Quib.accedunt Iaſ.in l.1.nu.10.ff.de iuriſd.omn.iud. Marſ. in practic.criminali.§.opportune.num.58. Neuiz.conſilio 17. num.7.& communem teſtatur Sfortia Oddo in tract.de reſtitut.in integ.par.1.quæſt.15. art. 5. verſic. in contrarium eſt. Quæ tamen ſententia intelligitur niſi ſtatutum
43 dicat, † quod modo aliquo, vel nullo modo admittatur
exceptio, nam tunc etiam in integrum reſtitutio cenſetur excluſa, ita Soc.Sen.in conſ.242.col. 2. & 3. & Aſin. vbi ſupra.

Vigeſimanona exceptio, quæ reiecta nõ præſumitur,
44 eſt † denunciatio euangelica. ita Bal. in Auth. *clericus.*
col.3.C.de epiſc.& cler. Bero.in c. item cum quis. num. 37.in fin.de reſt.ſpol.& Aſinius in d.§.31.cap.34.nu. 8.
45 qui alios recenſent. Hæc tamen dici † non poteſt pro-
prie exceptio.

Tempus certum in iudicio deductum, an & quando præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Intentio fundata in tempore certo, probari debet ab eo qui in tempore conſtituit fundamentum.*

Et quando hoc non habeat locum, num. 2.

PRAESVMPT. XLIX.

RÆcepta eſt apud noſtros ſententia, quod vbi inten-
1 tio † actoris, vel rei conuenti, fundata eſt in certo
tempore, illud probari debet ab eo qui in tempore ipſo fundamentum conſtituit. ita gl.in c.venerabilib.de ſen. excom.in 6.& in clem.vlt.in verb.creatũ, de reſcr. Bar. in l.non ſolũ.§.ſed vt probari.nu. 3.ff.de ope.no.nunc. Alex.in conſ.100.n.2.li.1.Dec. in c. in præſentia. in 12. notab.de prob. Quam ſententiam probant l. eum actũ. in princ.ff.de neg.geſt.l.eum qui.§.publiciana.ff.de publici.in rem actio.l.matrẽ.C.de prob.l.vlt.C. an ſeruus pro ſuo facto.c.abbate ſane, in fi.de re iud.in 6.

Deca-

Declaratur hæc traditio non habere locum, qñ præ-
2 ſumptio eſſet pro eo qui ſe fundaret † in tempore, exemplum, ſi ſtatuto ſancitum eſt, quod nobiles ingredi non poſſint Palatium, niſi tempore conſilij generalis, ſi accuſatur nobilis, quod ingreſſus ſit Palatium menſe Maio, & ipſe nobilis probet, quod eo menſe conſilium generale fuit in eo palatio congregatum, ex hoc inſurgit præſumptio pro nobili accuſato, quod ſcilicet eo tempore conſilij ingreſſus ſit, nec alioqui deliquiſſe videatur cõtra l. merito. ff. pro ſocio. ita Bar. in d. §. ſed vt reprobari. num. 3. quem ſecuti ſunt ad rem noſtram Dec. in d. c. in præſentia. in 12. notab. Corſetus in ſingulari, in verbo, teſtis, incipit duo teſtes. Ruin. in conſil. 19. num. 10. lib. 1. Crau. in conſ. 9. num. 10. & in conſ. 18. in fi. & Grãma. in conſ. 25. numer. 10. 11. & in criminalib. Nec huic declarationi obſtant aliqua, quæ obijciuntur ab Alex. in d. l. non ſolum. §. ſciendum. num. 5. in fin. ff. de oper. nou. nunc. nam illis ſatisfaciemus infra lib. 5. præſumpt. 2. cum declarabimus, quando delictum præſumatur.

Aetatem, vel maiorem, vel minorem quis probare debeat, multorum opinionibus confutatis, explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Maiorem quemlibet, niſi probetur minor, ſecundũ quoſdam præſumi.*
2 *Minorem quemlibet præſumi, niſi probetur maior, ex opinione priori contraria.*
3 *Mutatio non præſumitur.*
4 *Aetatem, aſpectum & effigiem, curſu temporis, homines mutare.*
5 *Aetatem qui affirmatiue deducit, probare debere.*
6 *Aetatem probandam ab eo qui commodum ex ea ſenſiurus eſt, ſiue affirmatiue ſiue negatiue deducatur.*
7 *Negatiua quæ dicatur, & quæ affirmatiua. Quid negatio, quid affirmatio ſecundum diuerſos.*
8 *Negatiua probari perſæpe poteſt.*
9 *Negatiua quadruplex, vel iuris vel facti, qualitatis aut quantitatis.*
10 *Negatiua iuris quid ſit.*
11 *Negatiua facti improbabilis dicitur, quando ſimplex eſt, nec loco coarctata aut tempore.*
12 *Senſus omnis paſſio dicitur.*
13 *Negatiua facti, quæ poſſit probari.*
14 *Negatiua qualitatis, quomodo, & a quo probetur.*
15 *Aetatis negatiua, probari debet ab eo, qui eam deducit.*
16 *Negatiua quantitatis probatur ab eo, qui eam deducit, & quomodo probetur. num. 17.*
18 *Aetatem vel affirmatiue vel negatiue deducens probare debet.*
19 *Tempus deducens, id probare debet, & an id ſemper ſit verum, num. 20.*
21 *Aetatem minorem deducens probare debet, vbi de actu iam geſto irritando agitur.*
22 *Actus habens formam debitam, præſumptionem pro ſe habet.*
23 *Actum impugnans, grauatur onere probationis.*
24 *Aetas eſt quid incertum.*
25 *Incertum deducens probare debet.*
26 *Beneficium alicui tanquam inhabili conceſſum probat is qui affirmat.*
27 *Maior præſumitur, qui pro tali fuit condemnatus.*
28 *Aetatem deducens probare non debet, quando ad actum iuſtificandum deducitur.*
29 *Profeſſionem religionis faciens, præſumitur facere iuſta ætate.*
30 *Aetatem deducens probare debet, quando reſpectu actus futuri deducitur, ad illum impediendum.*
31 *Dolum arguens, eum probat.*
32 *Aetas probari debet ab eo, qui vt aliquid conſequatur, habilem ſe dicit & idoneum.*
33 *Conditionem aſſerens eueniſſe, probare debet.*
34 *Subſtitutio pupillaris, eſt ſubſtitutio quædam ſub conditione facta.*
35 *Hæreditas ab inteſtato venientibus legis diſpoſitione debetur.*
36 *Regula l. quoties, ff. de reb. dub. locum non habet, quando de notabili præiudicio alterius agitur.*
37 *Aetatis præſumptio, & coniectura demonſtratiua, ſtans pro eo, qui eam allegat, probationis eſt loco.*
38 *Aſpectus corporis, pro ætate præſumptionem facit, verſaturq; iudicis arbitrium, num. 39.*
40 *Minor præſumitur, cui tanquam minori datus eſt curator, & quomodo procedat iſta præſumptio.*
41 *Actus iudiciales ſolenniter factos, etiam contra alios facere præſumptionem.*
42 *Sententia ſuper ætate lata, quomodo fidem faciat in alio iudicio.*
43 *Litigans cum aliquo tanquam minore, præſumitur eum minorẽ confiteri.*

PRAESVMPT. L.

In iudicijs valde frequens eſt diſputatio, vel ad litem præparandam inchoandamque, vel ad iudicium ipſum firmãdum, quis debeat probare ætatem in iudicio propoſitam atque deductam. Qua quidem de re multę, variæque fuerunt Doctorum opiniones.

1 Prima fuit eorum, qui ſcripſerunt, quòd † quis pręſumitur maior, niſi probetur minor, ita gl. in c. in præſentia, in verbo, ſecũdæ, de probat. quæ ſic intelligit l. ſi minorem. C. de in integ. reſti. minor. & l. nam & poſtea. §. ſi minor. ff. de iureiuran.

Verum opinionem hanc reijciunt omnes, vt Abb. in d. c. in præſentia, num. 32. verſ. ſed quæro, quomodo. & ibidem Dec. num. 58. de probat. Pariſius num. 68. & Bero. num. 202. nam illa iura allegata a gloſſa, loquuntur, quando quis aſſerit ſe minorem, vt conſequatur reſtitutionem in integrum, quia tunc debet probare quod eſt ſuæ intentionis fundamentum, vel ob id quod iam tanquam maior contraxerit, vel ob id, quod ea quæ tempore mutantur, non præſumuntur eſſe eiuſdem ſtatus. Nõ ergo cogitur probare ob id quod præſumptio ſit eſſe maiorem.

Secunda fuit opinio præcedenti omnino contraria,
2 nempe, † quemlibet præſumi minorem, niſi probetur maior. hac in opinione fuit gl. in l. de ætate. in verb. probandum, in fi. ff. de minor. & hac pro opinione adduci ſolet tex. in l. ſiue poſſidetis. C. de probat. quo loci dicitur, quod is, qui præterito tempore fuit dominus, pręſumitur etiam nunc dominus, ſic ergo & qui minor fuit,
3 præſumitur adhuc minor. Eſt ratio, quia mutatio † non præſumitur. l. eum qui. ff. de probatio. & dicemus infra lib. 6. præſumpt....

Verum reſpondetur, regulam d. l. ſiue poſſidetis, quæ dicimus, pręſumi de præterito in pręſens, vel in futurũ, locum non habere in eis, quæ curſu temporis mutãtur, ita declarant in ſpecie gl. in d. l. ſiue poſſidetis. & apertius in d. l. cum te. C. de probat. Abb. in d. c. in pręſentia, nu. 33. & ſimilib. in caſib. eandem declarationem probarunt Bal. & Salic. in l. ſi minorem, col. 1. C. de in integr. reſt. mino. Anch. in c. ſemel malus, col. pen. de reg. iur. in 6. Alc. de præſump. reg. 2. pręſump. 25. n. 1. verſ. & dicta. & alios retuli ſuperiori lib. q. 21. & in ſpecie probat l. cũ te. C. de probat. Quod autem homines curſu temporis
4 mutent ætatem, † certiſſimum eſſe nemo ignorat. Imo & effigiem aſpectumque mutare probat text. valde notabilis, in l. proponebatur. ff. de iud.

Tertia fuit opinio eorum, qui exiſtimarunt, illi incũ-
5 bere onus probandi ætatem, qui eam † affirmatiue deducit, atque proponit. hanc opinionem recenſet Bar. in l. de

Digitized by Google

l.de ætate, nu.14.& vere ita ſenſit Specul.in tit.de acto-
re, nu.4.qui ob id cautelam præbuit quod quis negati-
ue ſemper proponat, ſeu deducat ætatem, vtputa, tu nõ
es maior, vel tu non es minor: vel nego, vel non credo
te eſſe maiorem, vel minorem. Ea ratione motus eſt
Speculator quia illi, qui aſſerit, nõ autem illi, qui negat
incumbit onus probãdi. l.ei qui. ff.de probat.& l.actor.
C.eo. Verum a cęteris reijcitur hæc opinio, nempe a Ioã.
And.in c.infamibus, col.3. verſ.2.fuit opin.de reg.iur.
in 6. Bart.in d.l.de ætate, nu.12.verſ.tu dicas.& Luc.de
Pen.in l.1.col.vlt. C.de fid.inſtr.& iur.haſtæ. fiſcal.libr.
10.& idem ſenſerunt Bononienſes, qui prudenter ſta-
tuerunt in ſtatuto, Qualiter procedatur, ſi ſuper ætate
6 contendatur.§.ſin aũt veniat.quod ſiue negatiue, † ſiue
affirmatiue deducatur ætas, quod is probet, qui cõmo-
dum ex ætate ſenſurus eſt.

Primo, quia (vt inquit Bart.) in l.de ætate, nu.12.non
eſt curandum, quibus verbis aliquid proponatur, ſed
ſpectãdus eſt ſenſus. & hac in re Bart.ſecuti ſunt Bal.in
l.cũ te. q.vlt. C.de prob.& Rip. in l.illa, n.12.ff.de verb.
obl.& in c.cũ eccleſia Sutrina, n.71.de cauſ.poſ.& prop.
Non enim verba vel negatiua, vel affirmatiua efficiunt
vt dicatur deducta, & propoſita, vel negatiua, vel affir-
matiua, gl.in l.vlt, in fi.ff.de doli mali, & metus exc.l.1.
§.1.ff.de itin.actuq; priu.& l.inter ſtip.in prin.de verb.
7 obl.ſed illa dr̃ eſſe negatiua, † quę priuationem cõtinet
illa vero appellatur affirmatiua, quæ poſitionem hẽt,
vel ſecundum Ariſt.lib.1. Perihermenias, ſeu de inter-
pret.c.4. Affirmatio eſt de aliquo, alicuius enunciatio.
Negatio autem enunciatio qua aliquid ab aliquo dimo
uetur, vel ſecundum Dialecticos, præſertim Georg. Tra
pez.affirmatio eſt oratio, qua alicui quidpiam ineſſe di-
citur, vt Deus eſt iuſtus, Homo eſt animal.negatio eſt o-
ratio, qua per negationem prędicatum a ſubiecto remo
uetur, vt homo non eſt iuſtus, non eſt ergo verum, quod
dicebat Spec.negatiuam dici, quæ verbis negatiuis pro
ponitur, ſed ſpectandus eſt ſenſus. Quocirca declaratur
quod dicebat Bald.in l.2.in fin. C.de cond.inſer.ex l.Ti
tia.§.vlt.ff.de manumiſſ.teſt.ꝙ negatiua nunquam dici-
tur affirmare. Nam id intelligitur ſecundum verba, nõ
autem ſecundum ſenſum. Eſt ſimile quod tradit gloſ.in
l.Plaut.in gl.vlt.de aur.& arg.leg.

Secundo accedit ſecundum Bart.in d.l.de ætate, nu.
13.falſum eſſe, quod abſolute dixit Spec.negatiuam eſ-
8 ſe improbabilem, nam & perſæpe † negatiua probari po
teſt, id quod vt clarius intelligatur, dicimus primum,
9 negatiuam † quadruplicem eſſe, vna dicitur iuris, vt ali-
quem teſtari nõ potuiſſe. Altera dicitur facti, vt aliquid
factum non fuiſſe. Tertia eſt negatiua qualitatis, vt ali-
quem non eſſe idoneum, virum bonum. Quarta eſt ne-
gatiua, quæ dicitur quantitatis, vt non eſſe tanti pon-
deris, tantę menſuræ, tanti numeri, ita declarant gl.l.2.
ff.de prob.& poſt alios Rip.in l.in illa, num.12.ff.de ver
bor.oblig.& in c.cum eccleſ.Sutrina, num.72. de cauſ.
poſſ.& propr.& melius Salic.in l.actor, col.3. verſ.nunc
reaſſumo materiam. C.de probat.

10 Prima negatiua, quæ iuris dicitur, eſt qñ † aliquis ne-
gat aliquid a lege permiſsum, vt tunc, ſi id eſt regulari-
ter permiſsum, vt puta, eſse procuratorem, l.nec non.
§.quod eis. ff.ex quib.cauſ.maior. qui negat aliquẽ eſse
poſse procuratorem, probare debebit, quia reg.ei repu
11 gnat. Secũda eſt negatiua, quæ facti dicitur. Et hæc eſt †
improbabilis, quando eſt omnino ſimplex, atq; ita pri-
mus eſt caſus, quando non eſt coarctata nec loco, nec
tp̃e vt ſi negando, dico nunq̃ me contraxiſse. Hęc.n.mi
nime probabilis eſt. cum impoſſibile ſit probare, aliquẽ
nunquã contraxiſse, cũ hoc non cadit in ſenſu.& conſe
quenter nec in intellectu, vt inquit Bal.in l.actor, col.2.
C.de probat. Non enim negatiua hæc ſe offert ſenſui, ex
12 quo oĩs † ſenſus eſt paſſio, qua patitur ab excellenti ſen-
ſibili, ſicuti oculus a radijs ſolis, vel ab alia albedine.
Quæ ſane paſſio in eo qđ non eſt, cadere non poſset, vt
inquit Ariſt.in 2.de anima. Et præterea ſciẽtia cauſatur
per genus, & differentias, quæ non cadunt in non ente,
nempe, in eo qđ non eſt. Idem dicimus de ea negatiua,
quæ eſt coarctata, ſed ita modice & parũ, vt cadere mi-
nime poſſit in ſcientiam hominis, teſtimonium dicere
volentis, vt ſi propono me hoc anno non contraxiſse.
Non enim hoc caſu reperiri poſsunt teſtes, qui iuſte
poſſint atteſtari, me non contraxiſse. Ita Bald.in d.leg.
actor, col.3.C.de proba. Ea eſt ratio, quia hæc negatiua,
ob ſuam latitudinem iudicatur negatiua ſimplex & vni
uerſalis.

13 Secundus eſt caſus, quãdo negatiua eſt † coarctata lo
co, & tempore, vt ſi dico, me tali die & hora non con-
traxiſse in tali loco, & loco loci. Quę ſane coarctatio ma
xima eſt, & ideo facile probari poteſt teſtibus qui atte
ſtentur, ꝙ ea die & hora, ego eram alio in loco. Idẽ eſt,
quando eſt mediocriter coarctata vel ratione loci, vel ra
tione temporis. Ita declarant Bald.in d.l.actor, col.2.
C.de probat.& Ripa in l.in illa, in fin.de verb.oblig. De
hac negatiua facti noſtra etiam non eſt diſputatio.

14 Tertia eſt negatiua, quæ † dicitur qualitatis, vtputa
aliquem non eſse idoneum, non eſse dignum, non eſse
diligentem. Hæc probari poteſt, cum incluſam habeat
affirmatiuam, nempe, eſse inhabilem, eſse indignũ, eſ-
ſe negligentem, & deſidẽ. Et hanc negatiuam probare
debet ille, qui eam deducit, & proponit. Ita gl.in d.l.2.
in ver.negatiua qualitatis. ff.de prob. Quæ quidem ci-
tat text.l.cum quidam ita fideicommiſsum, in 2.reſpõ.
de leg.2. & l.cum pater. §.rogo, de leg.2. & egregie de-
clarat Sal.in l.actor, col.3.verſ.2.quæro. C.de probat.cũ
15 ergo hæc negatiua † ætatis ſit negatiua qualitatis nem-
pe Sempronium non eſse pupillum, non eſse minorem,
non eſse iuuenem, nõ eſse ſenem, probari poteſt ab eo,
qui eam deducit.

16 Quarta eſt negatiua, quæ dicitur quãtitatis. † Hæc pro
babilis eſt, & ab eo probari debet, qui eam deducit. Ita
in ſpecie docuit Salic.in d.l.actor, colum.vltim. verſic.
quæro nunc quarto. C.de probat.qui dixit, quod quan-
titas ętatis, ꝙ ſcilicet quis non habeat tot annos, proba-
tur a deducente, qui probat per tempus ſuę natiuitatis,
vtputa, quod ſit natus tali anno, a quo hactenus decur-
ſi non ſunt niſi tot anni. Ita etiam negatiua in ſimilibus
caſibus quantitatis probatur, puta, ſi dicatur, ꝙ res non
eſt tanti ponderis, vel tanti numeri, vel tantæ menſuræ.
17 Hæc ſanè negatiua † probatur vel teſtibus, vel inſpectio
ne oculorum. Poſsunt enim interrogari teſtes, qui ad-
fuerunt tempore ponderationis, menſurationis, vel nu-
merationis, ſicuti manifeſtum eſt.

Quarta fuit opinio, & quidem egregia Bald.in l.cũ
te.C.de probat.& Floriani in l.cum de ætate, nu.6.ff.de
probat.qui diſtinguunt aliquot caſus. Verum cum non
ſatis perfecte diſtinguant, & explicent, infra nos, eũ in
multis ſecuti, plenius diſtinguemus.

18 Quinta eſt opinio eorum, qui ſcripſerunt, eum, † qui
deducit ætatem, vel affirmatiue, vel negatiue probare
eã debere. Hanc opinionem probarunt Bart.in l.de æta
te, num.12.ff.de minor.25. annis.& in l.1.in fi.ff.de ex-
ceptio.& in conſ.92.in quæſtione, num.1.lib.1. Bald.in
conſ.264.factum tale eſt, lib.1. in conſ.133.in caſu pro-
poſito.lib.3.in conſ.1.in fi.lib.4.& in conſ.19.factum ta
le eſt, lib.5. Idem Bal.& latius Sali.in l.ſi minorem, col.
2. verſ.aut dubitatur de præſenti. C.de in integ.reſtitut.
minor.idem Salic.in l.cum te. C.de probat. Gemini. in
c.ſi eo tp̃e, de reſcrip.in 6. Cald.in conſ.5.in tit.de pro-
batio. Imol.in conſil.23. in caſu præmiſso, num.2. Alex.
in conſ.149.num.12.lib.5. Calcan.in conſil.80.num.17.
Decius in conſil.682.num.13.& in c.in præſentia, num.
50.de probat.& ibid. Bero. num.201.poſt Abbat.in nu.
32. Lucas

Digitized by Google

31. Lucas de Penna in l. 1. col. penult. verſ. ſed Io. Andr.
C. de fid. inſtrum. & iur. haſtæ fiſcal. lib. 10. Alciat. in tra
ctat. de præſump. reg. 2. præſump. 14. nu. 2. Gozad. in cō-
ſil. 32. num. 13. Soc. iun. in conſ. 82. nu. 12. lib. 2. Aemil.
Ferret. in l. cum de ętate, num. 6. ff. de probat. Marant. in
l. is poteſt, num. 221. ff. de acq. hær. Viuius in lib. cōmu.
opinio. in verbo, ætas, num. 10. Ioſeph Ludou. in deciſ.
Peruſ. in deciſ. 56. Duen. in reg. 158. Natta in conſ. 514.
num. 12. Rimin. iun. in l. ſi emancipati, nu. 71. C. de col-
lat. Borgn. Caual. in tract. de tut. & cur. nu. 295. & Sfor-
tia Oddo in tract. de reſtit. in integ. in 1. part. quæſt. 37.
num. 3. verſ. ſed contra. Maſcar. in lib. 2. de probatio. con
cluſ. 666. col. 1. & Vincentius Francus bene eruditus Iu
riſconſultus, in deciſionibus Neapolitanis, in dec. 119.
nu. 8. Et ij adducti ſunt ex dicta l. de ætate. ff. de minor.
ex l. ſi minorem. C. de in integrum reſtit. minor. ex l. cū
te. C. de probationib. Accedit & regula, quod is, qui aſ-
ſerit, probare debet, l. ei qui. ff. de probat. & l. actor. Cod.
eod. Et rurſus hic, qui ætatem deducit, dicitur deduce-
19 re tempus. Eſt autem certum, quod deducens † tēpus,
debet illud probare, l. cum actum, in princ. ff. de negot.
geſt. l. cum qui. §. publiciana. ff. de public. in rem actio.
& l. matrem. C. de probat. gl. in c. venerabilis, in gl. pen.
de ſent. excommun. in 6. & Bar. in l. non ſolum. §. ſed vt
probari, num. 3. ff. de oper. noui nunc.

Cæterum opinio hæc non eſt abſolute vera. Cum nō
20 ſemper † verū ſit, ꝙ is, qui aſſerit tempus, probare illud
debeat, ſicuti ſubſequenti in caſu demonſtrabimus.

Sexta itaque eſt opinio, vel verius diſtinctio, quā ego
nunc conſidero, ſecutus & communem ipſam ſupra re-
latam ſniam, & diſtinctionem Baldi & Floriani iam cō
memoratam, eam tñ aliqua in parte ſupplendo. Cōſide
ro itaque, ꝙ actus omnes, vel iam facti ſunt, vel fieri de
bent, atque ita vel præteritum, vel futurum reſpiciunt.
actus iā facti, vel impugnantur, vel iuſtificantur. Actus
vero qui in futurum fieri debent, vel impediuntur, ne
fiant, vel, vt fiant, demonſtranda eſt perſonæ habilitas.

Primus itaque eſt caſus, qñ agitur de actu iam geſto
impugnando, & irritando, ſicuti quādo quis vult reſcin
dere contractum mediātę reſtitutione in integrum, ob
id, quòd tanquam minor contraxit, & læſus eſt. Hoc ca-
21 ſū certum eſt, † ꝙ ille, qui minorem ætatem deducit, eā
probare debet. Ita Bal. in conſ. 66. factum tale eſt, appa-
ret, col. 1. verſic. quoad vltimum, lib. 3. Florianus in l. cū
de ætate, num. 7. ff. de probat. Decius in conſil. 682. nu.
13. & Gozad. in conſ. 22. nu. 13. Et ſententiam hanc ſa-
pienter ſecuti ſunt Bononienſes in prædicto eorum ſta-
tuto, Qualiter procedatur, ſi ſuper ętate contendatur. §.
ſed ſi reſtitutionis. Et ij quidem adducti ſunt ex d. l. de
ætate. ff. de minor. l. ſi minorem. C. de in integ. reſtit. mi-
22 nor. Et accedit ratio, ꝙ præſumatur pro actu, † qui ha-
bet debitam formam, l. ab ea parte. ff. de probat. & poſt
Bal. & alios ſcripſit Dec. in l. vlt. numer. 14. C. de edicto
D. Adrian. tollen. & in c. in præſentia, nu. 10. de probat.
& copioſe diſſeremus infra lib. 6. præſump. 13. Qui ergo
23 vult impugnare † actum, dicitur habere præſumptionē
contra ſe, ob id grauatur probationis onere, iuxta l. ge-
neraliter. §. ſi petitum, in fi. ff. de fideicommiſſ. libert. Et
24 rurſus, ætas eſt † quid incertum, cum quotidie fugiat,
quotidie mutemur, l. proponebat. ff. de iudic. & egregie
explicat Alexand. ab Alex. lib. 3. dierum genial. cap. 1. Il
25 le autem, qui deducit aliquod incertum, † probare dēt,
l. ſpadonum. §. qui ſolutus. ff. de excuſa. tutor. Et tādem
accedit, ꝙ ille, qui deducit tempus, probare illud dēt,
l. cum actum, in prin. ff. de negoc. geſt. cum alijs ſupra al-
leg. cum autem quis vult prætextu minoris ætatis con-
tractum reſcindi, tp̄s illius minoris ætatis deducit. Dēt
ergo ætatē illā probare. Et hic caſus multo magis proce
dit, qñ in contractu adhibitum fuit decretum prætoris.
Ita Bald. in d. conſ. 66. col. 2. lib. 3. & in conſ. 2. lib. 4.

Extenditur hic caſus, vt procedat et quando ætas ac-
ceſſorie allegatur ad actus impugnationem. Nam & tūc
eam deducens probare debet. Ita docuit Aemilius Fer-
retus in l. cum de ætate, nu. 7. ff. de probatio. reiecta opi
nione Decij in d. c. in præſentia, num. 50. verſ. & prædi-
cta concluſio, de probat. & prius Abbatis nu. 32. & 33.
Non enim Decij traditio probatur eo cōtextu, c. in præ
ſentia, de probatio. Quandoquidem fratres ibi petebāt
fideicommiſſum, & ſibi deberi probant ex teſtamento,
ſyndicus monaſterij obijciebat dicationem factam a te
ſtatore, eūque monaſterio obtuliſſe ſe & ſua, idque pro-
barunt. Replicarunt fratres, eā oblationem fuiſſe factā
a minore, idq; docuerunt verum eſſe. Triplicauit ſyndi-
cus, factā eſſe aliam oblationem poſt priorem, cōtra hāc
ſimiliter allegarunt fratres, factam fuiſſe a minore, ſed
hoc non probarunt. Et ideo contra eos lata fuit ſenten-
tia. Hic quidem agitur de ætate acceſſorie, ſed tamen eā
probare debet is, qui eam allegat ad impugnandum a-
ctum, nempe oblationem a teſtatore factam. Non etiā
probat Decij traditionem c. cum vitum, de regular. cū
nil de ætate deducta principaliter, vel incidenter probā
da dicatur. Cæterum ſtatutum prædictum Bononię. §. ſi
autem veniat, verſ. ſed ſi de ætate. ſtatuiſſe mihi videtur
quod quiſque ille ſit, qui vel ad ſui commodum, vel alio
quouis modo deducit ætatem incidenter poſt litē con
teſtatam, eam is probet. Ita enim ſignificant illa verba,
ſi de ætate, quæ aduerſantur præcedentibus.

Ex prædictis nunc multa inferūtur, ac primum infer
26 tur, quòd ſi quis aſſerit aliquem, cui collatum fuit † be-
neficium, eſſe ætate minorem, atque ita inhabilem, pro-
bare id debet. Io. Andr. in c. infamibus, col. 3. de reg. iur.
in 6. Bald. in l. cum te. C. de probat. Alex. in conſil. 147.
num. 16. lib. 5. Florian. in d. l. cum de ætate, num. 6. ff. de
probat. Alc. in tract. de præſump. reg. 3. præſump. 14. n.
2. Socin. iun. in conſ. 82. num. 12. lib. 2. & Maſcard. lib. 2.
de probat. concluſ. 666. num. 8. Hinc defendi pōt quod
ſcripſit glo. in l. 3. in verb. commiſſæ, in fin. ff. de recept.
27 arbit. cum dixit, eum præſumi † maiorē, qui pro tali fuit
condemnatus, & ideo ſi is vult impugnare ſententiam
eo ſub prætextu, quòd eſſet minor, probare id debet. Et
gloſſ. illam ſecutus eſt Lucas de Penna in l. 3. præſumpt.
35. C. de apochis public. lib. 10.

Eſt ſimile quod docuit Galliaula in Rubr. ff. de ver-
borum obligat. numer. 161. verſic. vnde hoc caſu. cum
dixit, quod ille, qui iam admiſſum ad officium, vult re-
pellere tanquam illegitimum, probare debet, argumēt.
cap. innotuit, de actio.

Secundus eſt caſus, quando ætas deducitur ad iuſtifi
candum actum, exempli gratia, deducitur ætas pupilla
ris ad demonſtrandum recte tutorem alicui datū fuiſſe
28 tanquam pupillo. Iſte deducens † ætatem hāc probare
non debet. Ita Florian. in d. l. cum de ętate, n. 7. ff. de pro
bat. ex tex. l. Seię egreſſę. ff. de tut. & curat. datis ab his.
Poteſt etiam adferri exemplū in eo, qui ad aliquod offi-
cium vel magiſtratum eſt electus, eoq; fungitur. Is enim
non tenetur probare ſe eſſe legitimæ ætatis, vt iuſtificet
electionem ſuam. Ita Cyn. & Bal. in l. cum te. C. de pro-
bat. & ibid. Salic. col. vlt. verſ. aut quæritur de iſtis. & Al-
ciat. in d. præſump. 14. num. 3. verſ. tertiò fallit. Ea eſt ra
tio, quia præſumptio ſtat pro ipſa electione, quòd ſcili-
cet fuerit legitimæ ætatis. Et hic nullius pręiudiciū ver-
ſatur. Ita dicimus ſecundum Alciat. pręcitato in loco, ꝙ
29 ille, qui profeſſionem † religionis fecit, pręſumptionem
habet pro ſe, quòd ætate legitima eam fecerit, vt inquit
gloſ. in d. c. in præſentia, de probat. & ideo non tenetur
probare ſe eius fuiſſe ætatis. Ex his intelligimus, ſtatutū
prædictum Bononiæ, Qualiter procedatur, ſi ſuper æta
te contendatur. §. ſi autem veniat. ibi, vel conſeruaſſe,
eſſe iuris cōis correctorium, ex quo vult, eum etiam pro
bare debere ætatem, qui agit de iure conſeruando. qđ
idem

Digitized by Google

idem eſt ac iuſtificare, cum præſupponatur eum eſſe in
poſſeſſione ſtatus & actus, qui eſt iuſtificandus.

Tertius eſt caſus, quando reſpectu actus futuri dedu-
citur ætas ad impediendum ne actus fiat, ſeu ne quis ad
30 mittatur ad aliquod officiũ, vel munus. Hoc caſu, qui †
ætatem deducit, probare eam debet. Exemplum, ſi quis
vult impedire, atque ita repellere aliquem, ne poſſit eſ-
ſe procurator in iudicio, aſſerendo illum eſſe minorem,
probare id debet, ſiue Actor, ſiue Reus ſit iſte, qui aſſe-
rit. Ita Petrus, Cynus, & Salic. in l. cum te. C. de probat.
Ioan. Andr. in c. infamibus, de reg. iur. in 6. Lucas de Pẽ
na in l. 1. col. vlt. C. de fide inſtrumen. & iure haſtę fiſca.
lib. 10. & Alc. in tract. de præſumpt. reg. 2. præſum. 14. n.
2. Poteſt etiam adferri exemplũ, quòd ſi quis aſſerit ma
trem pupilli eſſe ab ipſius pupilli ſucceſſione repellen-
dam ob id, quòd non petierit tutorem dari ipſi pupillo,
iuxta l. matris. C. ad Tertul. probare debet, filium illum
fuiſſe pupillum. Ita reſpondit Bal. in conſ. 19. factũ tale
eſt quidam Vanus, col. 2. verſ. præterea iſte, lib. 5. quem
ſecutus eſt Alc. in d. pręſump. 14. num. 2. Ea ratione mo
tus eſt Bal. quòd hic qui aſſerit matrem non petijſſe tu-
torem, arguit matrem negligentię, & eam criminis quo
dammodo accuſat, & dolũ ei abſcribit, ea propter pro-
bare debet filium illum fuiſſe tunc pupillum. Nam qui
31 dolũ † arguit, probare debet, l. quoties. §. qui dolo. ff. de
probat. & dicemus infr. lib. 5. præſump. 26.

Eſt etiam exemplum in caſu, cuius meminit Alcia. in
d. præſump. 14. nu. 4. quòd ſi pater grauauit filium fidei-
commiſſo conceſſa tamen ſibi libera teſtandi facultate,
cum ad vigeſimum annum perueniſſet, & ipſe fuerit te-
ſtatus, fideicommiſſarij non grauabuntur onere probã
di, ꝙ is grauatus eſſet infra illam ætatem, ſed hæredes
ab illo inſtituti probabunt, quod is grauatus eius erat
ætatis, cum teſtaretur. Ea eſt rõ (inquit Alciat.) quia iſte
actus teſtandi directò reſpicit præiudicium fideicom-
miſſariorum. Et ideo hoc caſu ſtamus regulæ. Et ſubiun
git Alciat. ſe ita aliquando vidiſſe obſeruari in foro.

32 Quartus eſt caſus, quando aliquis deducit ætatẽ † ad
demonſtrãdum ſe eſſe idoneum, & habilem, vt aliquid
conſequatur. Exempli gratia, collatum eſt alicui benefi
cium, ſi legitimæ ætatis eſt, obijcitur huic, quod nõ eſt
legitimæ ætatis, vt admitti debeat. Hic clericus, vt de-
monſtret ſe habilem & idoneum, probare debet ſe eſſe
maiorem, atque ita ætatis legitimæ. Ita Io. Andr. in c. in-
famibus, col. 3. de reg. iur. in 6. Salic. in l. cum te, col. 2.
verſ. ſi vero quæritur. C. de probatio. Florian. in d. l. cum
de ætate, nu. 7. de probat. Alc. in d. præſumpt. 14. nu. 13.
verſ. fallit ſecundo. qui ita intelligit gloſſam in c. preſ-
byter. 68. diſt. & ſequitur Maſcardus in dicta concluſ.
666. nu. 45. & idem decidit Rota Romana referẽte Ve-
rallo in deciſ. 313. in 1. parte. Et cum iure ipſo conuenit
prædictum ſtatutum Bononiæ. §. ſi autem. ibi volens ex
ætate maiori, vel minori commodum. Ea eſt huius ſen-
33 tentiæ ratio, quia † qui aſſerit eueniſſe conditionẽ, pro
bare id debet, l. in fideicommiſſi. §. cum Pollidius. ff. de
vſur. l. ex his. C. quando dies legat. cedat.

Poteſt adferri aliud exemplum. Pater ſubſtituit filio
ſuo impuberi Caium, ſi is filius impubes in ætate pupil-
lari deceſſiſſet. Deceſſit is filius, Caius vult admitti ex
ea ſubſtitutione pupillari, aſſerens filium illum fuiſſe
pupillaris ętatis, quando deceſſit. Hic ergo Caius ſubſti
tutus probare debet ætatem illam pupillarem illius fi-
lij præmortui. Ita ſenſit Bal. in conſ. 19. factum tale eſt.
quidam Vanus, in 1. dubio. & in conſ. 145. in cauſa ver-
tente inter dominam, verſic. ſicut ille, qui dicit. lib. 5. &
illum ſecutus eſt Soc. in l. qui duos. §. cum in bello, col.
vlt. ff. de rebus dub. Idem affirmarunt Bar. in conſil. 56.
Berta fecit teſtamentum, lib. 1. Ripa l. ex facto. §. penul.
num. 11. ff. ad Trebel. Didac. lib. 2. variarum reſolut. cap.
7. num. 7. verſ. & ſicuti. Aemil. Ferretus in l. cum de æta-
te, in fin. ff. de probatio. & Natta in conſ. 395. nu. 4. lib.
34 2. Ea eſt ratio, quia ſubſtitutio † pupillaris eſt quædam
ſubſtitutio ſub conditione facta, hoc eſt, ſi ille pupillus
deceſſerit in ætate pupillari. At ille qui aſſerit eueniſſe
conditionem, probare debet, d. l. in fideicommiſſi. §. cũ
Pollidius.

35 Secundo accedit, quòd venientibus † ab inteſtato, de-
betur hæreditas legis diſpoſitione. l. legitima. ff. de ver-
borum ſignificat. cum ſimilib. At qui vult excludere ali
quem ab eo iure, quod ſibi competit iure vel naturali,
vel ciuili, probare debet cauſam, ob quam ille excludi-
tur, cum iſte habeat legem pro ſe, atque ita præſumptio
nem, l. ab ea parte. ff. de probat. Ergo ſubſtitutus proba
re debet mortem pupilli.

Quibus cõſtat minus recte ſenſiſſe eos, qui exiſtima-
runt, quòd non ipſe ſubſtitutus tenetur probare filium
illum fuiſſe ætatis pupillaris, quando deceſſit, ſed hoc
onus pertinere ad veniẽtes ab inteſtato. Qua in opinio
ne fuerunt Io. Baptiſta a Sancto Seuerino in l. precibus,
num. 83. C. de impube. & alijs ſubſtit. Dec. in c. in præ-
ſentia, num. 50. verſ. prædictis etiam adde, de probatio.
Sapia in d. l. de ætate, num. 52. Cur. iun. in d. l. precibus,
num. 9. Alciat. in dict. præſumpt. 14. nu. 4. verſic. & facit
quod. & Maſcardus in d. concluſ. 666. num. 39. Et ij qui
dem affirmant ita reſpondiſſe Bald. in conſ. quod inci-
pit, ex parte contingente, quòd ſanè reſponſum inueni-
re hactenus non potui. In hanc opinionem ij adducti
ſunt. Primò l. ex facto. § penult. ff. ad Treb. Verum omiſ-
ſis interpretationibus Ripæ ibidem num. 11. & Nattæ
in d. conſ. 395. num. 7. reſponderi poteſt, ibi primum ſta
tuiſſe Vlpianum, quòd decedentibus eodem naufragio
patre, & filio, pręſumitur patrem ſuperuixiſſe filio, atq;
ita patrem deinde deceſſiſſe nullis relictis filijs. Quod
qua ratione ſit factum, dicemus inf. lib. 6. præſum.... vbi
explicabimus, ex duobus mortuis naufragio, quorum
primus deceſſiſſe præſumatur. Hac itaque præſum-
ptione poſita, ſequitur verum eſſe, quod ſubiungit Vl-
pian. eueniſſe conditionem, atque ita locum eſſe reſti-
tutioni fideicommiſſi. Non ita eſt in ſubſtitutione pu-
pilli, cum lex non ſtatuerit illum præſumi deceſſiſſe in
pupillari ætate.

Secundò adducit, quod ita eſt dicendum fauore ſub-
ſtitutionis pupillaris, vt valeat, arg. l. quoties, ff. de reb.
dub. cum ſimilibus.

Reſpondetur, quòd immò fauor conſtitutionis, non
eſt conſiderabilis, vt probat tex. l. ſed & in illo. ff. de re-
bus dub. vbi mortuis ſimul inſtituto, & ſubſtituto, non
præſumitur prius mors pupilli, vt ſubſtitutio effectũ ha
beat, immò ea perit, & extinguitur. Nec repugnat regu-
36 la dictæ l. quoties. ff. de rebus dubijs. quia † illa non ha-
bet locum, vbi agitur de notabili præiudicio alterius,
vt declarat Decius in c. ſuper eodem, col. 2. verſic. alias
ſecus, de offic. deleg.

Declarantur nunc tres illi caſus, in quibus diximus,
ętatem probari debere ab eo, qui vel actum impugnat,
vel impedire vult, ne fiat, vel tanquam habilis admitti,
37 ij ſane caſus declarantur, vt locum non habeant, † quan
do coniectura, & præſumptio ætatis demõſtratiua, ſtat
pro eo, qui ætatem hanc allegat. Nam tũc præſumptio,
& coniectura ſtat loco probationis, donec contrarium
probetur, iuxta l. generaliter. §. ſi petitum, in fine. ff. de
fideicommiſſ. liber. Et in probanda ipſa ętate coniectu-
ras ſufficere diximus ſupra.

38 Prima eſt coniectura, quando corporis † aſpectus ali-
ter demonſtret. Nam cum aſpectus pręſumptionem fa
ciat, illum tãtę eſſe ætatis, l. minor 25. annis. §. adito Pręſide. ff. de minor. & ſcribunt Bar. in d. leg. de ętate, num.
10. ff. de minor. dicendum eſt, hunc proponentem ęta-
tem, ſatis habere fundatã intentionem, & eius aduer-
ſarium debere probarę contrarium, ſicuti in ſpecie de-
clarat

Digitized by Google

declarat. Bald.in conſ.418.lib.2. Alber.in l.de ætate,nu. 4.in fin ff.de minor.25.annis. in l.ſi minorem, col.1.& ibidem Salic. C.de in integ.reſtit.minor. Alciatus in d. tractatu de præſumptio.reg.2.præſumptio.14.n.9.verſic.fallit primo.Gramm.in deciſ.48.num.16.& in conſ. 4.num. 9. in crimin.& in voto 14.num 3.& 4. Maſcard. in d.concluſ.667.num.1.& Sfortia Oddo in tractatu de
39 in integrum reſtit. q.37. num.12. & verſatur hic † iudicis arbitriũ, vt ſcripſi in lib.2.de arbitr.iudic.caſu 117. Et de probatione ætatis per teſtes deponentes de aſpectu,dicemus in ſubſequenti præſumptione.

Secunda eſt præſumptio,& coniectura,quãdo alicui
40 datus fuiſſet curator,tanquam † minori. Nam tunc pręſumitur minor. Ita Bald.in d.conſil.264. in fin.lib.2.& in l.cum te,col.1.verſ.interdũ ætas allegatur. C.de probat.& ibidem Ang.Imol.in conſ.23.nu.2. Alex.in conſil.21. num.1.lib.1.& in conſ.147.num.10. lib.7.Corn. in cõſ.69.num.2.lib.1.Ruin.conſ.99.num.5. lib.4.Dec. in conſ.86.num.7.in conſ.525.num.5.in fine,& in cap. cum venerabilis, num.26.de exceptio. Iacobi.in l.cum de ætate,in fine.ff.de probatio. Petrus Benintend.in deciſ.82. Borgnin. Cavalo.in tractatu de tutore,& curato. num.194. Sfortia Oddo in d.q.37. num.13. & num.90. Maſcard.in libr.2.de probatio.concluſ.666. num.35.& in concluſ.674. qui latius explicat. Hæc coniectura probatur ex d.l.cum te.C.de prob. Et hanc eſſe pręſumptionẽ iuris,ſcripſit Io.And.in addit.ad Spec.in tit.de præſumpt.§.ſpecies,num.5.in verbo,in prædictis.

Cęterum Alex.in conſ.21.num.1.lib.1. intelligit coniecturam hanc locum habere quoad eum, cuius cauſa datus fuit curator, non autem quoad cæteros oẽs, cum quoad reliquos, ſit res inter alios acta,quæ nil præiudicat,l.vnica.C.res inter alios acta. Alia eſt diſtinctio,quã facit Alc. in d.præſumpt.14.in fin.quem viſus eſt ſequi Maſcard.in concluſ.674.nu.10. Inquit Alciat.aut datio curatoris facta ad alicuius inſtãtiam,facta fuit ſine cauſæ cognitione,& quodãmodo extraiudicialiter. Et tunc procedit Alex.declaratio. Aut curator datus fuit ſolẽniter adhibita ſcilicet cauſæ cognitione, in cõtradictorio iudicio: Et tunc minor illa ętas ſatis dr̃ probata,etiã quoad cęteros omnes. Atque ita procedit indiſtincte illa opinio Baldi, Angeli, & ſequacium. Et eſt ratio, quia actus iſte ſolemnis iudicialiter factus, præſumptionem facit,iuxta doctrinam Alex.in l.ſæpe,num.71.verſ.fortius dixit.qui ait, facere ſemiplenam probationẽ, ff.de re iudic.& Tiraq.in tractat.res inter alios acta,limit.19.
41 Cum dixerunt, actus † iudiciales facere præſumptionẽ contra alios. Quæ ſane præſumptio ſufficit iſto in caſu, vt diximus ſupra. Et comprobatur ſecundum Alciat.loco prælleg.auctoritate Abb.in c.cum inter,il 2.de electio.cum dixit,quòd ſi quis reiectus eſt ab electione,ob morbum,talis reiectio operatur quoad alias electiones, niſi probaretur ſanitas. Quandoquidem illa reiectio facta cauſa cognita, præſumptionem facit quoad alias electiones.

Verum huic diſtinctioni repugnat quod ſcripſit Bart. in hac l.de ætate,nu.16.cum dixit,quòd nec confeſſio, nec probatio ætatis facta in iudicio contradictorio,alteri nocet,& tamen ſolemniter ibi omnia facta fuerunt.

Crediderim rectius diſtingui poſſe ex mente Salic.in l.ſi minorem,col.penult.verſic.quæro,quidam. C.de in integr.reſtit.minor. & Ruini in conſil.99.num.6. lib.4. quod aut minori datus eſt curator reſpectu certæ cauſæ,& certę perſonæ. Et tunc datio hęc non facit coniecturam inter alios, ex quo reſtricta eſt datio ad illã cauſam, & alias perſonas, & limitata cauſa limitatum parit effectum,l.in agris, ff.de acq.rerũ dom. Et hoc in caſu procedit opinio, & declaratio Alex. Aut datus eſt curator minori ſimpliciter,& abſolute, & hoc caſu illa datio probat illum fuiſſe minorem quoad omnes, & quoſcũque, qui deinde cum eo contraxerunt. Et hoc in caſu procedit prima illa opinio Bald.& Alber.& Salic. Et prædicta quidem coniectura procedit reſpectu illius temporis,quo datus fuit curator,non autem ſi deinde alius actus poſt ab eo confectus ſit. Ita declarat Imol.in d.conſil.23.nu.2. Et confert,quod tradit Bart.in d.l.de ætate,
42 num.17.de minor.cum dixit, † ſententiam latam ſuper ætate,fidem quidem facere in alio iudicio, reſpectu ætatis illius temporis,quo lata fuit.
43 Tertia eſt præſumptio,& coniectura,quando quis † litigaret cum aliquo tanquam cum minore. Nam ex eo fateri diceretur, eum eſſe minorem,& conſequenter ipſe litigans teneretur probare, illum eſſe re vere minorem. Ita docuit Bald.in l.2.§.quod obſeruari.C.de iure iuran.propter calum.dan.& in l.cum te.C.de probat.& reſponderunt Alex.in conſ.21.num.2.lib.1.Rimin.Sen. in conſ.108.num.20.lib.1.Iacobin.in d.l.cum de ætate, in fin.de probat.idem ſenſit Alc.in reſpon.520. nu.3.& Sfortia Oddo in d.q.37.num.15.

Aetatem hominis, præſumptionibus, & coniecturis interdum probari, & ex quibus hæ præſumptiones aliaque probationes ducantur, varie, & dilucide explicatum.

SVMMARIVM.

1 *Natiuitatis punctus cum difficilis ſit probationis,coniecturis, et præſumptionibus ſatis probatur.*
2 *Aetas vel maior, vel minor generatim probanda, non eſt adeo difficilis probationis.*
Quomodo autem probatio ea fiat, num.3.8.11.29.33.38.42.53.& 57.
4 *Venetorum inter nobiles, profitendæ natiuitatis,conſuetudo.*
5 *Libris,& actis publicis quõo non habeatur fides, & nu.6.& 7.*
9 *Scripturæ, & liberi parentum,an plene probent liberorum ætatem,vel præſumptiue tantum.num.10.*
12 *Teſtimonium parentum circa filiorum ætatem,an coadiuuet, vel adminiculum ferat alijs probationibus, aut probet ſemiplene, num.14.*
13 *Voci viuæ plus quàm mortuæ creditur.*
15 *Domi,& ſecreto facta, teſtimonio domeſticorum, probantur.*
16 *Mortis filij tempus,teſtimonio patris probatur.*
17 *Teſtimonium patris quando faciat fidem plenam.*
18 *Teſti a partib.approbato creditur, et plena fides datur,et ſi alias non ſit fide dignus.*
19 *Pater notarius,quando poſſit recipere inſtrumentum pro contractu geſto a filio.*
20 *Teſtis minus idoneus,coniunctus alijs fide dignis,fidem facit.*
21 *Patri tanquam perſonæ valde honeſtæ, & in dignitate poſitæ,fides plena adhibetur.*
22 *Vxor tanquam perſona valde honeſta pro marito teſtimonium reddere poteſt.*
Id tamen in dubium reuocatur,num.23.
24 *Perſonæ ob meritum,non eſt a iure communi recedendum.*
25 *Bonus, & perfectus adeo nemo eſt,quin legi ſubſit.*
26 *Patri litiganti aduerſus filium non creditur de ætate filij ad detrimentum eius.*
27 *Teſtimonium in re propria dicere,nemo etiam excelſæ dignitatis,poteſt.*
28 *Teſtimonium parentum concurrens cum alio adminiculo, plene circa filij ætatem probat.*
30 *Obſtetricis,& nutricis teſtimonio ætatem probari.*
31 *Teſtium dicta intelligenda ſunt,ne contraria appareant.*
32 *Temporis quantitas, ignorato eius initio, cognoſci non poteſt.*
34 *Inſtrumenta,& teſtes procedunt a pari.*
35 *Inſtrumentorum,aliquando maior,quam teſtium fides.*
36 *Inſtrumentum factum tempore contracti matrimonij, vtrum filij ætatem probet.*
37 *Matrimonium inter perſonas honeſtas, pręcedere conſueuit feſtiuus*

Digitized by Google

ſtiuus amplexus.

38 *Confeſſio eſt certa, & manifeſta aduerſus confitentem probatio.*

40 *Confeſſione ſua, ius aduerſario auferre nemo poteſt.*

41 *Minor maiorem ſe confeſſus, nihilominus reſtitutionem in integrum petit.*

43 *Coniunctus aut vicinus, quib. caſibus non præſumitur ſcire facta coniuncti, vel vicini, & quibus caſibus præſumatur ſcire, numero 44.*

45 *Aetatis cognitio non cadit in conſanguineum, vel vicinium, quādo eſt longe maioris ætatis, quam is, de quo agitur.*

46 *Natiuitatis actus eſt momentaneus, nec præſumitur cognitus a vicinio, vel conſanguineo.*

47 *Hæredem ſciuiſſe mortem defuncti, quomodo probandum.*

48 *Aetatem non probat teſtis eiuſdem vel minoris ætatis exiſtēs.*

49 *Probatio dubia non recipitur.*

50 *Aetas teſtimonio vicini, vel conſanguinei probatur, ſi ætate maior eſt, & de probanda ætate in totum agatur.*
Et quando fallat, num. 51. & 52.

54 *Plebani ſeu parochi libro quando adhibeatur fides.*

55 *Excommunicatus cenſetur repertus apud plebanum in matricula excommunicatorum, non cancellatus, aut abraſus.*

56 *Plebani liber in quo deſcriptus eſt baptiſmus alicuius, quomodo probet ætatem.*

58 *Aetas non probatur teſtibus per aſpectum, quando agitur de probanda ætate non cognoſcibili ab omnibus.*

59 *Teſtis de his quæ ſenſu corporeo percipit, teſtimonium ferre debet, cum aliquo tamen iudicio intellectus, nu. 60.*

61 *Aſpectus facile quem decipit.*

62 *Teſtis deponens de his, quæ ſolo iudicio intellectus percipiūtur, probat, ſi non interrogatus reddit rationem.*

63 *Aetatem probat teſtis de aſpectu, quando agitur de probanda ætate communiter cognoſcibili.*

64 *Qualitas corporis apta ad contrahendum matrimonium, & generandum cognoſcitur ex aſpectu.*

65 *Aetatis exceſſus vel magnus, vel modicus, quomodo cognoſcatur, & probetur.*

66 *Hominem uiuere poſſe, uel uiuere præſumi ad centum annos.*

67 *Aſpectus hominis in dies mutatur, & homo alter quodammodo efficitur.*

68 *Vſusfructus ad uitam uſufructuarij reſpicit, & ea finita, extinguitur.*

69 *Euangelij locus antequam Abraham fieret, ego ſum, declaratur.*

PRAESVMPT. LI.

CVM ſuperiore præſumptione diſputatum a nobis ſit, quis teneatur probare ætatem in iudicio deductam, nunc contingit dubitari, quomodo & quibus probationibus demonſtrari illa poſſit? Hac in re duos caſus diſtinguere ſoleo, quorum vnus eſt, quando agitur de probando ætatis principio, ſicque de probando puncto natiuitatis: alter, quādo ſolum tractatur de probanda ipſa ætate vel maiori, vel minori generatim (vt ita dicam) & non punctim.

Primo illo caſu vere difficilis eſt illius ætatis proba-
1 tio. Cum punctus natiuitatis † incognitus ſit, ex quo clā & in occulto parere ſolent mulieres. Et propterea coniecturis, & præſumptionibus ſatis probatur, vt ſcribunt Bal. in l. cum te, nu. 2. C. de proba. in conſ. 213. occurrit dubiū, in fi. lib. 2. & in cōſ. 19. factum tale eſt. Quidā Vanus, col. 2. verſ. modo venio, li. 5. Iac. de S. Georg. in l. cū de ætate, n. 2. ff. de prob. Sebaſt. Sapia in l. de ætate, n. 24. ff. de minor. Alc. in tract. de præſump. reg. 2. præſum. 14. nu. 5. & in reſpon. 409. n. 2. Soc. iun. in conſ. 3. n. 1. lib. 2. Gratus in conſ. 42. num. 24. libr. 1. Put. in dec. 202. lib. 1. Sfortia Oddo in tract. de in integ. reſtit. q. 37. nu. 32. Maſcard. lib. 2. de probat. concl. 665. & 675. Quintilian. Mādoſ. in Commentar. ad regulas Cancellariæ. regu. 18. de ætate pro canonicatu, q. 4. nu. 3. & Rota Rom. in decis. 260. nu. 1. in 2. parte in nouiſſime editis. Quocirca teſtimonium obſtetricum, parētum, & viciniorum plurimū valebit, & de quibus quidem probationibus ſtatim diſſeremus. Et has quidem probationes coniecturales ſufficere etiam quando cōditionaliter probationes requiruntur, ſcripſit Sapia in d. l. de ætate, nu. 25. & Maſcard. lib. 2. de probationib. in concluſ. 675. num. 11. Veluti ſi clerico collatum eſt beneficium ſub conditione, ſi legitimæ ætatis eſt, Hanc enim legitimam ætatem probare debet clericus iſte, vt cenſuit poſt alios Alc. in d. præſ. 14. num. 5. verſ. 3. fallit. Cæterum traditio hæc pēdet ab his, quæ ſcripſi ſuperiore lib. q. 37. cū explicaui, an præſumptiones & coniecturę vere probationes dici poſſint cum conditionaliter requiruntur.

2 Secundus eſt caſus, quando agitur de probanda † ætate maiori, vel minori generatim, nō autem (vt dixi) punctim. Hoc caſu difficilis non exiſtimatur ætatis probatio, quemadmodum præcitati Doctores ſcribunt, præſertim Sapia. Et hoc in caſu variæ, & plures fieri ſolent probationes.

Prima eſt ætatis probatio, quæ ſumitur ex † libris, & actis publicis Ciuitatis, & Oppidi, in quibus quidem actis, & libris deſcribi ſolent homines ſtatim quo nati ſunt. Ita in ſpecie Alciatus, Mandoſius, & Maſcardus, quos infra commemorabo, & probat tex. l. etiā, de probat. cuius verba hæc ſunt. Etiam matris profeſſio de ætate filij recipitur, ſed & auiæ. Profiteri eſt publice apud acta aliquid vltro denuntiare, quod vulgo inſinuare dicunt, quemadmodum auctoritatibus bonorum auctorum declarat Guilielmus Budæus in annotat. Pandectarum, ad l. cum de ætate. ff. de probat. quo loci ſcribit, conſueuiſſe antiquos ſibi natos liberos denunciare, vt deſcriberentur apud acta Præfecti ærarij Saturni, ſicuti meminit & Iulius Capitolinus in Marco Philoſopho Inter hæc (ait Capitoli.) Liberales cauſas ita iuuit, vt primus iuberet apud Præfectos ærarij Saturni, vnūquenque ciuium natos liberos profiteri, intra 30. diem, nomine impoſito. Et idem in Gordiano ita ſcriptum reliquit. Nam illud ſatis conſtat, quod filium Gordianum nomine, Antonini ſigno illuſtrauit, cū apud Præfectos ærarij, more Romano profeſſus filium, publicis actis nomen eius insereret. Et Suetonius in Tiberio ita ſcripſit. Natus eſt Romæ in palatio 16. Kalen. Decemb. M. Aemilio Lepido iterum, & M. Planco Coſſ. poſt bellum Philippenſe, ſic enim in faſtos actaque publica relatū eſt. His accedit & Apuleius apologia 2. cuius verba adſcripſi. De ætate vero Pudentillæ de qua poſt iſta ſatis confidenter mentitus es, vt etiam ſexaginta annos natam diceres nupſiſſe, de ea paucis tibi reſpondebo. Nā in re tam perſpicua non eſt opus pluribus diſputare. Pater eius natam ſibi filiam more cæterorum profeſſus eſt, tabulæ eius partim tabulario publico, partim domo aſſeruantur. Quæ tibi ob os obijciuntur, Porrige Aemiliano tabulas iſtas, ligna cōſideret, ſigna quæ impreſſa ſunt, recognoſcat, conſules legat, annos computet, niſi fallor, inueniet nunc Pudentillæ haud multo amplius quadraginta annorū ætatis ire. Huius profeſſionis inſtitutio facta fuit primum a Seruio Tulio Rege Romanorum VI. qui primis illis vrbis temporibus inſtituit, vt parentes cognatiue naſcentium, certam pecuniam publice Iunoni Lucinæ darent. Qui etiam ab adoleſcētia in virilem ætatem migrabant ſimiliter donum dabant Iuuentæ Deæ, morientes tantundem Libitinæ. Qua ratione id factum fuerit, Dionyſius Halicar. lib. 4. antiqu. Rom. memoriæ prodidit his verbis. Vt ſingulis annis cognoſcere poſſent, quantum eſſet in vrbe ciuium, & cuius ætatis. Ea cura trāslata inde fuit, auctore Liuio ad cenſores M. Geganio, & M. Tito Quintio Capitolino Coſſ. Itaque ſingulis Luſtris noua Cenſorum creatione

id fiebat

id fiebat. Eaque a profitendo profeſſio dicta eſt. Poſt Cenſores Prætorum ea cura fuit, teſte M. Tulio in Orat. pro Archia Poeta. Cæſaris deinde Auguſti temporib. a Cæſare ipſo conſtitutum fuit, vt hæc profeſſio fieret omnibus in prouincijs, teſte Luca Euangeliſta, cap. 2. Exijt edictum ab Auguſto Cæſare, vt deſcriberetur vniuerſus orbis.

Hæc profeſſio fiebat, addito die, & cõſule, propterea profeſſione ętas facile probari olim poterat, l. 1. C. ſi minor ſe maiorẽ dixer. Hac itaq; de profeſſione loquitur text. d. l. etiam. ff. de probat. ſic etiam intelligi debent l. cum de ætate. & l. vltim. ff. eod. Ita & l. 2. & l. 3. l. forma. ff. de cenſibus. l. nec omiſſa. & l. parentes. C. de liberali cauſa. & l. non nudis. C. de probati. Et hæc profeſſio aliquando appellatur ſcriptura natiuitatis, l. 2. in princip. ver. ætas. ff. de excuſ. tut.

Hic mos profitendæ natiuitatis filiorum obſeruatur
4 & hodie Venetijs inter † nobiles, qui lege ipſa Veneta tenentur ſtatim quo nati ſunt filij, publicis in actis referri facere, vt aliquando ſummis illis nobilitatis priuilegijs potiantur. Et huius Venetę legis meminit & Coraſ. in l. Imperator, la t. de ſtatu homi. Mos etiam iſte obſeruatur Florentiæ, teſte Quintiliano Mandoſio in Commentarijs ad regulas Cãcellariæ, ad reg. 18. de ætate in canonicatu, q. 9. qui ſcriptum reliquit acta hæc publica fidem facere. idem cenſuit Gram. in deciſ. 48. in fi. & ſecuti ſunt Sfortia Oddo in tract. de reſt. in integr. q. 37. n. 48. & Maſcard. in lib. 2. de probat. in concluſ. 671. Et ratio ſatis manifeſta eſt, quod perſona officialis, qui nomina natorum in actis retulit, a publico approbata eſt, ob id fides ei adhibetur. Bar. in l. quædam. §. nummularios, in fi. ff. de edend. & ibidem Iaſ. col. 2. Sal. in l. exemplo, col. 1. C. de probat. Alex. in conſ. 179. n. 5. lib. 6. Iaſ. in repet. l. admonendi, num. 232. ff. de iureiur. & Dec. in conſ. 596. nu. 5. Quo tamen plena fides adhibeatur his codicillis & actis, requiritur, vt is actuarius officialiſq; fuerit a publico electus, qđ conſcripſerit librũ, vt libri publici conſcribi eo in loco conſueuerunt, & demum, q̃ is liber fuerit repoſitus ĩter alias ſcripturas publicas ad ipſam Rempublicam pertinentes. Ita Bal. in Rubr. C. de fide inſtr. col. pen. & vlt. Butr. & reliqui in c. 2. de fide inſtrum. & Alex. in conſ. 187. num. 2. lib. 7.

Declaratur primo, vt libro, & actis publicis nõ adhi-
5 beatur † fides pro ipſomet actuario ſcribente, ſed ſolum pro tertio & contra tertium. Ita Bart. in d. §. nummularios, quẽ ſtatim referam. Ita dicimus, inſtrumentũ publicum Notarij non probare pro ipſo Notario, vt docuit Bart. in d. l. quædam. §. nummularios. ff. de edend. Idem Bar. in l. ſi conſul. ff. de adopt. & in l. 2. ff. de ſtipulat. ſeruor. & Alex. in l. ſciendum, col. 2. ff. de verb. obli. Verum diſſentire videtur Iaſ. in l. decem, nu. 35. de verbor. oblig. qui in ſpecie ſcripſit, præſumptionem efficacem facere pro ipſo ſcribente. Quandoquidem ratione & cauſa publici officij ei credendum magis eſt, quam priuato, argum. l. 2. C. de off. ciuil. iudic. & c. in noſtra, de procur. Nam huius fides a tota Vniuerſitate approbata eſt, & ob id ad eius fauorem fides adhiberi debet. Poſſunt conciliari hæ opiniones, vt illa prima procedat qñ officialis vti vellet libro hoc contra tertium, qui eius perſonam non approbaſſet, & cum quo res geſta non eſſet. Illa vero opinio Iaſonis procedat, quando is actuarius & officialis fuiſſet, & ab eo tertio approbatus. Ita diſtinguit Crau. de antiq. tempor. in 7. particula primæ partis princip. num. 68. in fin. Bononiæ ceſſat hæc dubitatio, cum prudenti eorũ ſtatuto lib. 2. Qualiter procedatur, ſi ſuper ætate contendatur. §. præterea. & §. ſequen. deciſum ſit, quod plena fides adhibeatur his publicis libris, cũ illius ſcriptoris perſona de publico fuerit approbata.

6 Declaratur ſecundo, vt † locum non habeat, quando officialis actuariuſque ſcripſiſſet eo in codice natiuitatem forenſis, & exteri. Nam tunc is liber fidem non facit. Ita ſimili in caſu reſpondit Alex. in conſ. 68. nu. 15. in fi. lib. 2. quem ſecutus eſt Crau. in d. tractatu de antiq. temp. in ſeptima particula primæ partis principalis, numer. 76. Ea eſt ratio, quia fides actuarii publicique officialis, approbata eſt a ſuis ciuibus tantum, non autem a forenſibus. Quare crediderim, ætatem filii exteri non probari libro huius actuarii, ſed ſcripturam illam adminiculum aliquod addere cæteris de ætate probationib.

7 Declaratur tertio, quando is † liber reperitetur dein de falſo conſcriptus. Alber. in l. 2. nu. 1. C. ſi minor ſe maior. dixer. Sfortia in d. q. 37. num. 85.

Declaratur quarto, vt non poſſit probari contrarium. leg. 1. C. ſi minor ſe maior. dixer. Et in ſpecie annotauit Monterentius ad dictum ſtatutum Bononiæ. §. pen. in verbo, plena fides.

8 Secũda eſt ętatis probatio, † quæ fit libro, vel alia ſcriptura parentum. Hac tamen de re fuerunt interpretum opiniones, nam aliqui exiſtimarunt, has parentum ſcri-
9 pturas, & † libros plene probare filiorum ætatem. Ita in ſpecie docuit Salic. in l. cum te, nu. 4. C. de probat. & in l. ſi minorem, nu. 10. verſ. nunc quæro, quomodo literis. C. de in integrum reſtitut. minor. & apertius Nicola. de Neapol. in l. excuſantur, in princ. de excuſa. tutor. quem ſic commemorat Soc. iun. in conſ. 3. nu. 5. in fin. lib. 2. & Salicetum ſecuti ſunt Ruin. in conſ. 31. nu. 7. lib. 3. Curt. iun. in conſ. 118. num. 8. Quintilian. Mandoſius in Commentarijs ad regulam Cancellariæ 18. de ætate in canonicatu. & Roland. a Valle in conſ. 31. num. 2. lib. 1. & Ioſeph Ludou. in deciſ. 55. nu. 6. par. 2. Petrus Benintend. in concluſ. 47. nu. 2. Sfortia Oddo de reſtit. in integrũ, q. 37. num. 91. & idem decidit Rota Romana referente Verallo in deciſ. 314. part. 1. Et ij quidem adducti ſunt ex l. 2. in princ. ff. de excuſ. tutor. & l. etiam. ff. de probat. de quibus ſtatim aliqua dicemus. Eſt etiam viſus Nicolaus ille ratione quadam, quod ſcilicet præſumptio ſemper plenam probationem faciat in his quæ ſunt veritati conſona. Quæ ſane ratio leuis eſt. Nam negari facile poteſt, hæc eſſe veritati conſona.

Altera itaque fuit opinio eorum, qui dixerunt libros
10 & ſcripturas parentum probare ætatem † præſumptiue tantum, Qua in opinione fuit Bal. in l. neque natales, numer. 5. C. de probat. quem ſecuti ſunt Alex. in additionibus ad Bar. in l. de ætate, nu. 11. in verbo, tantus. ff. de minor. & Bernardin. Landrianus in annotationibus ad Bart. in conſ. 92. libr. 1. Eiuſdem quoque opinionis fuit Sal. ſibi parum conſtans, in l. etiam, col. 1. ff. de probat. & idem affirmauerunt Iacob. a Sancto Georgio in l. cum de ætate, numer. 5. ff. de probat. & Socin. iun. in conſil. 3. nu. 5. lib. 2. Eandem opinionem viſus eſt probare Crau. in tract. de antiq. temp. in 8. particula primæ partis principalis, nu. 34. dum relata traditione Baldi ſubiungit ſe credere, quod ſi pater viuit, & iurat ita eſſe, ſemiplenam probationem facit. Ergo ſentit Crauetta, quod ſi nõ iurat, præſumptiue tantum probat, & Crauettam ſecutus ſum in lib. 2. de arbitrarijs iudicum, caſu 116. nu. 4. & 5. & ii quidem moti ſunt ex l. 2. in prin. ff. de excuſ. tut. ibi dicitur ætatem probari, aut natiuitatis ſcriptura, aut aliis demonſtrationibus. Verum natiuitatis ſcripturam appellauit Iuriſconſ. profeſſionem illam, quam in actis publicis facere conſueuerunt parentes de filiorum natiuitate, de qua ſupra diximus. Ita etiam loquitur l. etiã. ff. de probat. quæ & a prædictis allegatur. exiſtimauerim ego præſumptiue probare, quia veriſimile nõ eſt, quod pater mendaciũ ſcripſerit, quippe quod nulla tũc ſuberat cauſa, quæ impellere eum poterat aliter ſcribere, q̃ ipſa eſſet veritas. Plene autem nõ probat, cum iure cautum nõ ſit, tantum fidei eſſe illi ſcripturę tribuendum. Declaratur tamen prædicta traditio, vt locum non habeat,

Digitized by Google

beat.quando pater,qui librum conſcripſit,adhuc eſt in
humanis,& iurat verum eſſe,qđ eo in libro ſcripſit. Nã
tunc liber iſte ſemiplene probat ætatem filij. Ita decla-
rat Crau.in tract.de antiq.temp.in octaua particula pri
mæ partis principalis, nu.34.ex ſententia Caſtr.in cõſ.
124.in cauſa quæ vertitur,nu.2.lib.1. Idem eſt(ſubiun
git Crauetta)quando pater qui librum conſcripſit,mor
tuus eſt. Nam & tunc ſemiplene probat,quia mors vim
habet iuramenti, iuxta traditionem Bar.in l.admonen
di.nu.27.ff.de iureiur.& Decij in l.1.in 2.no. C.de edẽ.
& eiuſdem Crau.in præcitato tract. de antiq.temp.in 6.
particula primæ partis principalis, num.48.& ſcripſi in
lib.6.de arbitrarijs iudicũ,caſu 116.nu.4.& 5.Et a præ-
dicta opinione & diſtinctione non recedit Sfortia in d.
q.37.nu.92.verſ.ego puto,qui clariori diſtinctione vſus
eſt,& alia ad rem ſcripſit Maſcard.in d.concluſ.669.

11 Tertia eſt ætatis probatio, † quæ a teſtimonio paren-
tum ſumitur. Hac tamen in re ſunt opiniones. Nam exi-
12 ſtimarunt aliqui teſtimonium † hoc coadiuare, & ad-
miniculum adferre alijs probationibus, non autem ple
ne vel ſemiplene probare. Ita ſane cenſuerunt Salicer.in
l.ſi minorem.colum.4.verſ.ſed quæritur, an coniunctæ
perſonæ.C.de in integ.reſtit.mino. & Iacobin.in d.l.cũ
de ætate,num.4. ff.de probatio. Eandem opinionem vi-
ſi ſunt probare Bart.in conſ.19.Factum tale eſt,quidam
Vanus.lib.5.Soc.ſen. in conſ.20.num.17.lib.1.& Gram.
in deciſ.48.nu.13.& Sfortia Oddo de reſtitutione in in-
tegrum.q.37.num.52.58. Ea ratione fulciri videtur hęc
opinio, quod parentes ferre non poſſunt teſtimonium
de re filiorum, l.teſtis idoneus. & d.l.idonei.ff.de teſt.
l.2.& l.parentes.C.eo.

Verum reſponderi poteſt prædicta iura non habere
locum in probatione ætatis, rationibus quas infra com
memorabimus.

Secundo ſolet adferri ratio, quod ſi ſcriptura patris
præſumptiue tãtum probat, vt diximus ſupra, multo mi
nus debet probare teſtimonium patris, quod eſt magis
ſuſpectum, quam ſcriptura iam cõfecta ante negotium
in iudicio deductum. Reſponderi tamen poteſt, maiorẽ
eſſe rationem adhibendæ fidei teſtimonio quã ſcriptu-
13 ræ, tum quia † viuæ voci plus credi ſolet quam mortuę.
§.1.in auth.de inſtr.cautela & fide. tum etiam quia teſti
monium corroboratur iuramento, quo caret ipſa ſcri-
ptura. Altera fuit opinio eorum, qui ſcripſerunt teſti-
14 monium patris vel matris ſemiplene † probare. Ita re-
ſpondit Caſtr. in conſ.124. In cauſa quæ vertitur corã.
lib.1. Idem viſus eſt ſentire Bar.in conſ.92. in quæſtio-
ne vertente. col.2.verſ.nec obſtat quod teſtimoniũ ma-
tris. lib.1.cum reſpondit teſtimonium matris admitti
ad probandum ætatem filij. Dixit abſolute, & ſimplici-
ter Bart.admitti ad probandum, quod intelligi debet,
ſaltem ad faciendum probationem ſemiplenam. Eandẽ
opinionẽ apertius probarunt Spec. in tit. de teſtib. §.1.
col.2. Cæpolla in conſ.vlt.nu.32.in ciuilib. Io.de Platea
in §.pater.in inſt.de teſtam. Aufr.in additio.ad Capellã
Tholoſanam q.3.Marſil.in rubr.ff.de fideiuſſ.num.340.
Sapia in l.de ætate, nu.30.ff.de minor. Crau.in tract.de
antiq.temp. octaua particula primæ partis principalis
nu.34.& 35. & alios refert Maſcard. lib.2.de probat.in
concluſ.658.nu.7. & concluſ.669.nu.14. Et huius ſentẽ
tiæ ratio ea eſſe creditur, quod filij naſcuntur in domo,
& ſecreto, vt manifeſtum eſt, & experientia docet. Ea
15 autem, quæ domi † & ſecreto fiunt, teſtimonio domeſti
corum probantur, l.conſenſu.§.ſi ſuper plagiis.C.de re-
pud. quo loci cõſtitutum fuit mariti ſæuitiã, & verbera
ab eo vxori illata, probari poſſe teſtimonio domeſtico-
rum, cum ea cognita eſſe non poſſint etiam vicinis, ex
quo domi ſecreto aguntur. Ita pariter furtum in domo
factum teſtimonio domeſticorum probatur, cum ab a-
liis ſciri non poſſit. Bart. in l.ſi quando. col.vlt. C.vnde
vi.& ibidem Iaſ.nu.43. Ita dicimus teſtes de vniuerſita
te fidem facere pro ipſa vniuerſitate, quando actus ge-
ſtus eſt clam, & ſecreto in vniuerſitate, & qui aliorum te
ſtimonio probari non poteſt, c.veniens.il 2.de teſtibus.
Abb. Dec.& reliqui in c.tertio loco.de probat.& Marſ.
19 in ſing.71. Præterea & ſecundo accedit, quod † teſtimõ-
nium patris recipitur ad probandum tempus mortis fi
lii. Ant. Corſet.in ſuo ſingulari in verbo, mors, incipit,
ſi quæratur.ex l.quoties. C.de naufrag.lib.10.vbi Bart.
Ergo pariter teſtimonium hoc patris probare debet ſe-
miplene tempus natiuitatis filii.

Declaratur primo hęc ſententia, vt locum nõ habeat
quando pater fuit deſcriptus in aliquo inſtrumẽto vna
17 cum aliis. Nam tunc teſtimonium † patris plenam fi-
dem facit. Ita Butr.in c.ex literis.num.19.de tranſact.&
Butr.ſecuti ſunt Barb.ibidem. Marſ.in l.de min.§.pluri
mum.nu.7. ff.de q.& Soc.iun.in conſil.3.nu.7.lib.3.qui
quidem Marſilius & Soc.in ſpecie trahunt doctrinam il
lam Butrii ad rem noſtram. Et idem quod Butrius, ſen-
ſit Bal.in l.parẽtes. C.de teſtibus.cum dixit, quod ſi pa-
ter adhibitus eſt teſtis in inſtrumento confecto inter fi-
lium, & extraneum, fidem plenam facit, ex quo vna cum
aliis adhibitus eſt. Idem ſcripſerunt Io.a Platea, & Por-
tius in inſtitutio.de teſtam. Ea adfertur ratio, quod te-
18 ſti † etiam alias non fide digno creditur, plenaque fides
adhibetur, quando a partibus approbatus fuit. l.ſi quis
teſtibus.C.de teſtibus.gl.in §.hæc omnia.in verbo, ſup-
plicii.in auth.de teſtib.& Bald.in l.ad teſtium.ff.de te-
ſtam. Et huc maxime facit egregia doctrina Bart.in l.ſi
19 pater.ff.de falſis.dũ concludit, patrem † notarium poſſe
recipere inſtrumentum pro contractu geſto a filio, ex
quo eius fides a partibus approbatur. Præterea teſtis mi
20 nus idoneus cum aliis idoneis coniunctus † fidem fa-
cit, quia fides illius non idonei ſuppletur a fide aliorũ.
Ita gloſſ.in l.3.in princ.ff.de teſtibus. Bald.in l.Impera-
tor.ff.de ſtatu hom.Angel.in conſ.1. Corſ.in ſingulari
in verbo, teſtis, incipit, licet pater. Ruin.in conſ.92.nu
4.lib.1.& Curt.ſen.in conſ.56.col.3.verſ.tertio reſpon-
detur. Cæterum Imola in d.c.ex literis.num.14.de tran
ſact.diſſentit ab hac Butrii, & ſequacium declaratione.
Ea ratione vſus eſt Imola quia alias ſequeretur, quod ſi
confectum eſſet inſtrumentum ad vtilitatem filii manci
pati, in quo ſolum deſcripti fuiſſent pater & mater, tale
inſtrumẽtum fidem faceret, id quod rationi repugnat,
quia ſicuti parentes viua voce non poſſent teſtificari
pro filiis.d.l.parẽtes. C.de teſtib. Ita dicendum eſt, non
debere credi eorum voci mortuæ, cum maior voci vi-
uæ, quam mortuæ fides adhibeatur. §.1.in authent.de
inſtrum.cautela, & fide. Huic tamen conſiderationi al-
tero de duobus modis reſpondetur. Et primo, Butrii
& ſequaces loqui, quando pater adhibitus eſt vna cum
aliis idoneis teſtibus in inſtrumento. Nam tunc fides
patris ſuppletur a fide(vt diximus)aliorum. Id quod nõ
contingeret ſecundum Imolæ argumentationem. Re-
ſpondetur & ſecundò, quod etiam ſi ſoli parentes adhi
biti fuiſſent teſtes in inſtrumento confecto ad vtilitatẽ
filii emancipati, & conſtaret conſenſu partium hoc ſciẽ
tium, hos teſtes fuiſse adhibitos, eis adhuc crederetur.
Quandoquidem iam apparet de approbatione ipſarũ
partium, d.l.ſi quis.C.de teſtibus.

Declaratur ſecundo hæc ſententia, vt locum non ha-
21 beat in teſtimonio patris, † qui eſt perſona valde hone-
ſta, & in dignitate poſita. Nam tunc ei fides plene adhi-
betur quantum ſit reſpectu ſuæ perſonæ. Ita reſpondit
Ruin.in conſ.91.nu.3.lib.1.qui huius opinionis cõme-
morat Inn. Butrium & Imolam in c.literis.de teſtibus.
Baldum ac Salicerum in l.2. C.de teſtib. His accedunt
Alex. in l.qui iuriſdictioni. in quinta fallentia. ff.de iu-
riſd.om.iud.poſt Spec.quem recenſet Iaſ.in authen.iu-
bemus.nu.11.verſ.tertio facit. C.de iudiciis.& Marſ.in
ſingul.

Digitized by Google

22 ſing.273. Ita ẽt in vxore diximus, † quæ ferre tunc põt
teſtimonium pro marito, cum eſt perſona valde hone-
ſta, vt docuit Felin.in c.in literis.col.4.verſic.fallit quin
23 tò.de teſtib. Verum declaratio hæc vel eo redditur † du-
bia, quod domeſticus, & affinis non eſt teſtis idoneus,
nec recipi debet, tametſi eſt perſona valde honeſta, ẽt ſi
Cardinalis eſt. Ita reſpondit Decius in conſil.463.nu.
13. Ea adferri poteſt rõ, quod honeſtas, & ſanctitas vitæ
conſiderabilis non eſt, qñ verſatur alterius detrimentũ.
Et ideo gl.in c.nullam.2.q.4.ſcripſit Pontificem, cuius
dignitas, & honeſtas alias oẽs antecellit, debere alijs cõ-
mittere cauſas, ne ipſe ſuſpectus habeatur. Et præterea
24 a iure † cõi non eſt recedendum pp perſonę meritũ. Bal.
in c.ſedes.in fine. de reſcriptis. Et confert tex.nota.in c.
mulier.in verbo, ſancta, 23.diſt.& gl.in Clem.ad noſtrã.
in verſ.2.de hæret.quæ dixit, Neminem eſſe adeo bonũ
25 & † perfectũ, quin legi ſubſit. Et idem tradunt Abbas in
c.ſolitæ. de maior.& obedien.& Fel. in prooemio Decre
talium, incipit. Rex pacificus, col.1.

Conciliari forte poſſunt hę opiniones, vt prima pro-
cedat, quando de leui detrimento alterius agitur, ſecun
da vero opinio locum habeat, quando agitur de graui
præiudicio; Ita ſenſerunt Bald.in l.vnica, col.3.in ſecun
da oppoſ.C.de Confeſſis. Abb.in c.2.vbi Fel.col.3.verſ.
fallit tertio.de fide inſtrum. & idem Fel.in c.literas.col.
3.verſic.primus eſt, de præſump.

Declaratur tertiò hæc ſententia, vt nõ habeat locum,
26 quando † pater litigaret aduerſus filium. Nam tunc nõ
creditur teſtimonio patris de ætate filij ad ipſius filij de
trimentum. Ita in ſpecie reſpondit Bald.in conſil.19.Fa
ctum tale eſt, Quidã Vanus.lib.5.quem ſecuti ſunt Cra-
uet. in tract.de antiq temp. in 8.particula primæ partis
principalis, num.36.in fin.& Maſcard.in d.concl.668.
27 num.16. Huius ſententiæ ea eſt ratio, quia nemo † quã-
quam excelſa in dignitate poſitus, de re propria dicere
põt teſtimoniũ, l.nullus. ff.de teſtib. & l.omnib.C.eod.
Qua de re Cicero in oratione pro Roſcio Amerino per
pulchre ſcripſit in hæc verba. Itaque more maiorum
cõparatum eſt, vt in minimis etiam rebus homines am-
pliſſimi teſtimonium de ſua re non dicerẽt. Africanus,
qui ſuo nomine declarat tertiã partem orbis ſubegiſſe,
tamen ſi ſua res ageretur, teſtimonium non diceret, &
ſi diceret, non crederetur.

Declaratur quartò, vt locũ non habeat, qñ cũ teſtimo
28 nio † parentum concurrit aliud adminiculum. Nã tunc
plene probabit. Ita reſponderunt Soc.ſen.in conſil.19.
num.17.lib.1. & Soc.Iun.in conſ.3. num.10.lib.2. & idẽ
affirmauit Maſcard.in d.concluſ.668.num.15.

29 Quarta eſt ætatis probatio, † quę fit teſtimonio obſte
tricum, vt tradit Bart.in l.de ætate.nu.7.ff.de mino.25.
annis, poſt gl.in l.2.ff.de ferijs.& l.3.§.duę.ff.de Carbo.
edicto. Calcan.in conſ.80.num.17. Iacobin.in l.cum de
ætate.nu.1.ff.de probat. Caualc.in tract.de tutore, & cu
ratore, n.197.& Sfortia de reſtitutione in integrum.q.
30 37.nu.39.quidem ſubiungit de † teſtimonio nutricis.
Cæterum dubitat Bar.in d.l.de ætate, nu.7.verſ.ſed iux
ta hoc quæro, ſi obſtetrices interrogatæ reſponderunt,
puerum eſſe minorem quatuordecim annis, & iterũ in-
terrogatæ, quõ id ſciunt, reſponderunt, ſe vidiſſe illum
naſci, & ab ea die qua natus eſt ad præſentem diem, ela
pſos non eſſe quatuordecim annos. Deinde interroga-
tæ, quo anno natus ſit ille, reſponderũt ſe neſcire, an ha-
rum obſtetricum teſtimonium concludat, & probet?
Bar.ſcripſit, cõcludere atquè probare. Idem affirmarũt
Bal.in l.2.num.2.C.de tempor.app. Ang, & Imol.in l.2.
§.idem Labeo ait. ff.de aqua pluuia arcenda. Iaſ.in l.3.
§.iurare.nu.10.de iureiur.& Sapia in d.l.de ætate.num.
31 35. Ea rõne vſus eſt Bar. quod dicta † teſtium ita intelli
gi dñt, ne ſint contraria, c.cum tu.vbi Doct. de teſtib.&
§.quib. in prima conſtitutione Cod. Cum itaque teſtis
dixit, Scio, quod ab eo natiuitatis anno vſque ad prę̃ſen
tem diem, facta cõputatione, nõ ſunt elapſi quatuorde-
cim anni, apparet eũ intellexiſſe, de annorum quantita-
te dinumerando a dicto tẽpore. De eo vero quod poſtea
fuit interrogatus, nẽpe quo anno natus eſt, & dixit, ne-
ſcio, dẽt intelligi, neſcio dinumerare quotitatem dicti
anni, ab illa dinumeratione, quam iam feci, quaſi dicat,
neſcio quot anni ſunt a natiuitate dñi, vel ab vrbe con-
dita, ſcio tamẽ quotus eſt annus a natiuitate huius pue-
ri, de quo ſum interrogatus. Et hãc eſſe veram interpre-
tationem dixit Bar. quia ſecundũ cõem loquẽdi vſum,
cum quis interrogatus, quo anno aliquid factum ſit, in-
telligitur interrogatus, quo anno natiuitatis Domini, a
quo facimus dinumerationem annorum, ut in auth.vt
præpona.nomen Imper.in principio. Cæterum traditio
hæc Bar.non videtur abſolute vera. Nã cum dixit Bar.
ſecundum illam reſpõſionem teſtis dicentis, neſcio quo
anno natus ſit, debere intelligi, de anno a natiuitate
Dñi, recte ſenſit, quoad hoc, ne ſibi contrarius atque ita
falſus ſit teſtis: ſed tñ non inde ſequitur, quod eius teſti-
monium hac rõne a Bar. conſiderata, defendatur. Duo
enim in hac Bar.traditione conſiderantur. Primum qđ
teſtis iſte pugnantia non dixerit, atque ita ꝙ nil falſi at
teſtatus ſit. Scđum quod teſtimoniũ huius teſtis ſic in-
terpretatum probet. Illud primum ab omnib.receptum
eſt cum Bart.nempe teſtem cõtraria atq; pugnantia nõ
depoſuiſſe, & conſequenter falſum euitari. Et in ſpecie
ita Bar.ſecuti ſunt Iaſ.in l.1.in princ.num.6.ff.de operis
noui nunc. & Sebaſt.Sapia in d.l.de ætate.num.36.ff.de
minor. comprobatur hæc ſententia ſimili traditione Al
berici in l.non erit. §.dato.ff.de iureiur. Angeli in conſ.
334.& Iaſ.in l.3.§.iurari.num.11. ff.de iureiur.dixit te-
ſtis aliquid geſtum fuiſſe præſentibus Caio, & Sempro-
nio, deinde interrogatus, quibus præſentibus, dixit, nul
lis præſentibus: interpretatio ſit, nullis exceptis dictis
Caio, & Sempronio. Et hanc doctrinam probarunt etiã
Alexand.in conſ.180.num.6.lib.5. Ruin.in conſil.1.nu.
1.lib.3. Socin.ſen.in conſil.56.col.vltim.lib.4. Decius in
conſil.100.col.3. & Gramma.in conſil.33.num.1.in cri
minal.his ſimilia tradunt Bart.& reliqui in l.2.§.credi-
tum.ff.ſi certum petat.& in l.1.in princ.ff.de operis no-
ui nuncia. Et ij omnes intelligunt teſtes hos reduci ad
concordiam ad euitandum falſum, & id quidem æqui-
tate potius, quam ſtricto iure, vt declarat Decius in l.2.
§.creditum.in tertia lectura. num.13.ff.ſi certum petat.
Illud vero ſecundum, quod hic conſiderari poſſe dixi-
mus, eſt, an conciliatio hæc operetur hunc effectum
etiam, vt teſtimonium huius teſtis probationem in iu-
dicio faciat. Et probare ſcripſerunt Bart.in d.l.de æta-
te, num.7.& ibidem apertius Sapia nu.36. ff.de minor.
Angel.& Imol.in l.2. §.idem Labeo ait. il primo. ff.de
aqua pluuia arcenda.ex d.l.2. §.idem Labeo.il 2.quo lo
ci dicitur ſufficere memoriam initij actus, & operis, &
ſi punctim de ipſo principio non conſtet. Hic autẽ con-
ſtat de memoria ipſius ætatis, cum teſtis iſte dixerit, ab
ea die qua natus ille eſt, non ſunt elapſi quatuordecim
anni. Non ergo eſt neceſſaria memoria punctim princi-
pij natiuitatis, & per conſequens ſuperuacanea fuit illa
interrogatio, quo anno natus ille ſit. Cæterum mihi vi-
detur, quod d.§.idem Labeo.ad rem noſtram nõ confe
rat, quandoquidem ibi agebatur ſolum de probãdo ip
ſo facto, & propterea ſatis erat, quod de eo conſtaret,
ſed hoc noſtrò in caſu agitur de numero ipſorum anno
rum ætatis, quæ quidem dinumeratio fieri non poteſt,
ignorato ipſius temporis principio. Non etiam hanc
Bart.& ſequacium traditionem probat tex.c.cum tu.de
teſtibus.cum ibi ex benignitate quadam concedatur, ne
teſtes notentur periurio. Quæ quidem benignitas non
cadit ſuper hoc, vt teſtes ij fidem faciant. Nam vbi lex
fundat ſe in æquitate, & benignitate, extenſio non fit ad

Digitized by Google

liū caſum,c.ſuſceptū.de reſcrip.in 6. & ſcripſit Io.And.
in c.1.vt lite pend. in 6.Præterea d.c.cum tu.locum ha-
bet,quādo contrarietas erat inter plures teſtes,qui qui-
dem ad concordiam reduci poſſunt etiam quoad finē
vt probent,ſed diuerſum eſt,quando contrarietas eſt in
vno ſolo teſte,ſeu in pluribus idemmet atteſtantibus,vt
hic.Ita declarant Alexand.& reliqui in l.inter ſtipulan-
tem.§.1.ff.de verbor.oblig.& Fel.in d.c.cum tu.num.2.
His intelligimus Bart. traditionem nullo iure probari.
Et propterea valde dubia videtur ratione iam comme-
32 morata,quod quantitas † temporis cognoſci nō poteſt
ignorato temporis initio. Præterea dubia probatio in-
terpretatur aduerſus producentem.cap.in pręſentia.de
probat. & in ſpecie prope reſpondit Alex. in conſ.19.n.
4.lib.7.Erit tamen cogitandū ob ſummam Bar. & alio-
rum auctoritatem.

33 Quinta ætatis probatio fieri ſolet & poteſt † inſtru-
mentis, ſicuti ſcripſerunt Bal.in l.3.nu.4. C.ſi minor ſe
maior.dixerit.& in l.neque natales.nu.8.C.de proba.Sa
lic.in l.ſi minorem.col.pen.verſ.nūc quæro. C.de in in-
tegrum reſt.minor.Iacobi.in l.cum de ætate.nu.6.ff.de
probat. Quintilian.Mandoſ.in commentarijs ad regu-
las cancellariæ.reg.18.q.6. & Maſcard.in lib.2.de pro-
bationibus.in concluſ.270.ex l.2.§.ætas. vbi gl.ff.de ex
cuſ.tut.l.2.in prin.C.de ijs,qui veniam ætatis impetr.l.1.
& 3.Cod.ſi minor ſe maio.dixer. Et accedit ratio,quod
34 a pari procedunt †.inſtrumenta,& teſtes.l.in exercēdis.
C.de fide inſtr.& l.pactum, quod bona fide. vbi Doct.
35 C.de pactis.Immo multi ſunt caſus, in quibus † minor
eſt fides inſtrumentorum quam teſtium,qui enumeran
tur a gl.in c.de cenſibus.in 6.Exemplum afferri ſolet in
inſtrumento confecto de natiuitate ipſius filij tempo-
re quo naſcitur.Quod quidem iudicis auctoritate con-
fici debet, ſicuti tradunt Bal.in rubr.C.de fide inſtr.nu.
7.& Caſtr.in l.prætor. in prin.nu.18.ff.de eden. quo lo-
ci ſcribit Caſtrenſis ſe aliquando de facto reſpondiſſe
Florentiæ pro Lucenſi quodam, qui Florentiam iuerat
tempore peſtis, eaque in vrbe natus erat ei filius,quem
ciuē Florentinū declarari cupiebat. Affertur & ſecūdū
exemplum, vt cum tempore contracti matrimonij con-
36 ficitur inſtrumentum de ipſo matrimonio. Nam † inde
oritur probatio ætatis filij.Ita Bald.in l.neque natales.
nu.8.C.de probat. & ibidem Sal.Fel.in ca.in præſentia.
nu.28.de probat. Iacob.in l.cum de ætate. nu.35.ff.de
minor. & Sfortia Oddo de reſtitutione in integrum,q.
37.num.89. qui nu.88.poſt Albericum diſtinguit. Ma-
ſcard.in d.concluſ.670.nu.4.& 5. Monteren.in annota
tionibus ad ſtatutum Bononiæ lib.2.Qualiter proceda
tur ſi de ætate contendatur.§.pen.Verum probatio hæc
dubia admodum, & minus concludens eſt.ſi quidem ſi
agitur de probanda maiori ipſa ætate, vt ſi annos nati-
uitatis dinumerare velimus a die contracti matrimo-
nij(conceſſo tamen tanto temporis interuallo,quo mu-
lier potuerit concipere & parere) eſt admodum dubia
probatio,quia fieri facile poteſt,quod nec per bienniū,
vel triennium & plus;poſt contractum matrimoniū mu
lier conceperit, & perperit.ſicuti vſu ſæpiſſime euenit.
ſi vero agitur de probanda minori ætate,adhuc non cō-
cludit, quia dici poteſt, quod vir ille habuerit mulierē
illam in concubinam, & ex ea ſuſceperit filios, deinde
contraxerit matrimonium, & confecerit de eo inſtru-
mentum. Quod ſane ſubſequens matrimonium opera-
tur quidem,vt filij iam nati cenſeantur legitimi,& habi
les ad omnia commoda filijs legitime natis conceſſa.c.
cum in cunctis.de electio. & c.tanta.qui filii ſint legiti-
mi.vbi Doct. Non tamen (vt diximus) demonſtrat cer-
tam filiorū ætatem.Hoc tamen in caſu crediderim vna
cum Baldo & Iacobino præcitatis in locis,ſaltem præ
ſumptionem quandem facere,cum a communiter acci-
dentibus filij legitimi naſcantur poſt inſtrumenta do-
37 talia ex quo † matrimonium inter perſonas honeſtas cō
ſueuit pręcedere feſtiuus amplexus. Et vere ſic ſenſit Al
ber.in l.2.num.2.C.ſi minor ſe maior.dixerit.

38 Sexta eſt ętatis probatio,† quę fit confeſſione partis.
Ita Sal.in l.cum minorem.nu.3.C.de in integr. reſtit.mi
nor.& in l.cum te.nu.4.C.de probat. Bertran.in conſ.2.
num.42.lib.3.Quintilian.Mandoſ.in commentarijs ad
regulas cancellariæ ad regulam 18.q.7. & Maſcard.in
39 lib.2.de probat.concluſ.673.Eſt † enim cōfeſſio,proba-
tio certa & manifeſta aduerſus confitentem, & aliarum
probationū verior & potentior.l.generaliter.§.etſi qui-
dem.C.de rebus cred. & iureiuran. & l.vlt. C.de fideic.
& plura ad rem hanc congeſſi in commentariis de recu
peranda poſſeſſione,remed.1,num.202. Hæc ſententia
multo magis procedit in confeſſione iurata, vt docuit
Bal.ex illo textu in l.3. nu.6. C.ſi minor ſe maior.dixe-
rit,cum ſcripſit,non admittere probationem in contra-
rium.Idem reſpondit Curt.iun.in conſ.118. num.6.qui
poſt Rom.in conſ.12.nu.5.intellexit procedere, quan-
do minor vellet reſtitui in integrum aduerſus contra-
ctum,& ſuam illam aſſertionem, ſecus ſi contractus eſ-
ſet nullus ob non obſeruatas ſolemnitates. Et hanc de-
clarationem ſingularem eſſe dixerunt Crem. in ſingul.
163.& Marſ.in ſing.229.& Gram.in deciſ.12.num.6.

Extenditur hęc ſententia vt locum etiam habeat in
beneficialibus, in quibus adhuc confeſſio probat ætatē
in præiudicium confitentis, ita ſimilibus in caſibus tra
dunt Geminia.in c.vnico.num.6. de eo,qui mittitur in
poſſeſ.cauſa rei ſerua.Fel.in c.olim.col.vlt.verſ.limita
quinto, de reſcriptis.& Caſſiodor.in deciſ.20.in tit. de
præbend.& in ſpecie reſpondit Bertrand.in conſ.2.nu.
43.lib.2.

Declaratur nunc hæc ſententia; vt locum nō habeat
in beneficialibus ad alterius cōmodum. Non enim ſua
40 † confeſſione poteſt quis conferre ius aduerſario. Gemi
nian.in c.ſi duobus.nu.7.de reſcrip.in 6.& in cap.vnic.
nu.6.de eo qui mittitur in poſſ.cauſ.rei ſerua. Fel.in ca.
olim.n.10 de reſcrip. Boer.q.89.nu.2.& in q.293.nu.4.
idem decidit Rota in dec.3.nu.4. in tit.de litis conteſt.
in antiquioribus. Hanc tamen declarationem intelligo
procedere,quando actor vellet inniti ipſi ſoli confeſſio
ni rei conuenti, ſecus quando de iure ſuo probat, ſed
ſua probatio redditur dubia per aduerſarij probationē
ſi deinde ſubſequitur rei confeſſio,qua fateatur ſe nul-
lum ius habere,hæc confeſſio prodeſt actori. Ita expli-
cat Gem.in c.ſi duobus.nu.7.de reſcrip. in 6.& in d.ca.
vnico.nu.6. de eo, qui mittitur in poſſeſſ.cauſa rei ſer-
uat.& ſecuti ſunt Fel.in d.c.cum olim. col.vlt.verſ.limi-
ta quarto.de reſcr. Mand.in d.reg.18.q.7. & Maſcar.in
d.concluſ.973.num.5.& 6.

Declaratur ſecundo vt locum non habeat hæc ſentē-
tia illis in caſibus in quibus lex ſtatuit cōfeſſionem de
ætate,non omnino pręiudicare confeſſo, ſicuti in mino
41 re,qui ſe maiorem confeſſus eſt. Nam † is poteſt petere
reſtitutionē in integrum,l.1.& l.2. C.ſi minor ſe maior.
dixe.Id quod exiſtimo communem eſſe cæteris in caſi-
bus in quibus confeſſio retractari pōt detecto errore.
l.error.vbi gl.& Doct.C.de iur.& facti igno.

42 Septima ætatis probatio fit teſtimonio † conſangui-
neorum & vicinorum, qui dicunt illum eſſe natum tali
tempore,& quod ipſi hoc ſciunt,quia ſunt cōiuncti ſan-
guine,vel vicini. Ita Bar.in d.l.de ætate.nu.7.& ibidem
Sapia num.28.de mino.Iacobin.l.cum de ætate.num.3.
ff.de probat. Sfortia Oddo de reſtitutio.in integrum.q.
37.num.48.& num.59.Maſcard. in lib.3.de probationi
bus.in concluſ.668.nu.17. & Franc.Neapolit. in deciſ.
19.num.9.

Verum huius coniecturæ explanatio ab eo pendet,
an coniūctus, vel vicinus præſumatur ſcire facta cōiun
cti,vel vicini. Qua in re dicere ſolemus, quod aliquan-
do agi-

Digitized by Google

43 do agitur de illis actibus † qui non cadunt in cognitio-
nem & ſcientiam coniuncti, vel vicini, ſicut quãdo agi-
tur de adulterio, vel de ſtupro, quæ ſecreto committi ſo
lent, & ob id nec coniunctus, nec vicinus præſumitur id
ſcire, ſic Bald. in l. 1. in fi. C. de colluſ. detegen. qui idem
eſſe ait de furto in vicinia commiſſo. His ſimilia exem-
pla commemorabo infra lib. 6. præſumpt. 48. Cum expli
cabimus, quando coniunctus, vel vicinus præſumatur
ſcire facta coniuncti, vel vicini. Aliquando vero agitur
44 de illis † actibus, qui cadere poſſunt in ſcientiã, & cogni
tionem conſanguinei, vel vicini. Et hoc in caſu, ij cõiun
cti vel vicini præſumuntur ſcire facta vicini vel coniun-
cti, vtputa quod coniunctus vel vicinus ſit diues, vel pau
per. Ita Bald. in l. vlt. §. 1. col. 5. C. de iure delib. Alex. in
conſ. 50. col. pen. lib. 5. & Purp. in l. 1. num. 92. ff. ſi cer. pe
tat. & alia exempla congeram infra lib. 6. in d. prçſump.
48. nunc verſatur difficultas in eo ſcire, an cognitio ęta
tis cadat in ſcientiam, & cognitionem coniuncti, vel
vicini. Bar. in l. de ætate. nu. 7. ff. de min. præſuponit pro
conſtanti cadere. Idem ſenſerunt Alex. in l. 1. num. 18.
ff. ſi cert. petat. & ibidem Purpur. nu. 98. & Ripa nu. 96.
Verum idem Bar. in l. de tutela. num. 1. C. de in integ. re
ſtit. mino. dubitat, ſicuti & Bald. ibid. num. 2. ego ſic di-
ſtinguerem aliquot caſus.

45 Primus eſt, quando teſtis eſt longe † maioris ætatis
quam ſit is, de cuius ætate teſtificatur, & agitur de pro-
banda ipſa ætate præciſe, atque ita per ipſum punctum
natiuitatis. Hoc in caſu cognitio ætatis non cadit in con
ſanguineo, vel vicino ex eo ſolo, quod conſanguineus,
vel vicinus ſit. & hoc quidem duplici ratione. Quarum
prima eſt, quod actus natiuitatis, atque ita partus ſecre-
to fit, id eſt, non adhibitis teſtibus, vt aſſeruit Bart. in d.
l. de ætate. n. 7. ea autem quæ ſecreto domi gerũtur, non
cadunt in cognitionem, & ſcientiam vicinorum, & af-
finium, vt diximus ſupra. non ergo ij ſcire poſſunt tem-
46 pus præciſum natiuitatis. altera eſt ratio, quod † actus
natiuitatis eſt momentaneus. l. Aretuſa. ff. de ſtatu hom.
Atqui actus momentaneus non præſumitur cognitus
his conſanguineis & vicinis. ergo nec actus iſte natiuita
tis. illa minor probatur a Doctoribus in l. 1. ff. ſi certum
petat. qui inter alia exempla hoc commemorant, quan
do contractus aliquis celebratus eſt a vicino, vel con-
ſanguineo. nam is non præſumitur cognitus a vicino,
vel conſanguineo, ex quo eſt actus momentaneus. & in
ſpecie ſic tradunt Fulg. in d. l. 1. ff. ſi certum petat. & Fel.
in c. literis. nu. 5. de præſum. & huc facit doctrina Bart.
in l. is poteſt. nu. 16. verſ. ſi vero non eſt conſanguineus.
ff. de acq. hær. Cum dixit, quod probare volens hæredẽ
47 † ſciuiſſe mortem defuncti, non ſufficit, quod probet, eũ
fuiſſe vicinum, ſed probare etiã debet famam de illius
morte in ea vicinia fuiſſe, ea eſt ratio, quia is actus mor
tis, de quo loquitur Bar. eſt momentaneus. ſicuti Bart.
traditionem declarauit Robert. Maranta in repet. l. is po
teſt. nu. 236. etſi Alex. & alij, aliter Bart. explicent. alia
exempla ſuo loco commemorabimus.

48 Secundus eſt caſus, quãdo † teſtis eſt vel minoris, vel
eiuſdem ætatis, qua eſt ille, de cuius ætate teſtimonium
fert. hoc in caſu ſiue agatur de probando ipſo die nati-
uitatis, atque ita de puncto, ſiue de ætate ipſa, in totum
non probat. ita in ſpecie docuit Bald. in l. de tutela. nu.
2. in fine. C. de in integr. reſtit. minor. & ibidem Salic. &
idem ſcripſerunt Fel. in c. literis. nu. 3. verſ. 2. limitatur.
de præſump. Sapia in l. de ætate. n. 28. ff. de mino. Rip. in
l. 1. num. 46. in fi. ff. ſi certum pet. & Maſcard. in lib. 2. de
probationib. in concluſ. 668. num. 20. ea eſt ratio, quia
49 dubia † probatio non recipitur. c. in pręſentia. de proba
tio. & l. non hoc. C. vnde legit. Hæc autem probatio, quę
a teſte iſto fit, dubia admodum eſt, cũ ſcire is veriſimili
ter non poſſit tempus illius natiuitatis.

50 Tertius eſt caſus, quãdo † teſtis eſt multo maior æta-
te illo pro quo teſtificatur. & agitur de probanda ætate
in totum, non autem de ſolo puncto natiuitatis. hoc ſa-
ne caſu ſatis probatur ætas illa teſtimonio cõſanguinei,
& vicini, qui dicit ſe id ſcire, quia eſt cõſanguineus vel
vicinus. ita Bal. in d. l. de tutela. nu. 2. & ibidem apertius
Sal. in fi. qui ſic reſponſum illud interpretati ſunt. Decla
51 ratur tamen tertius iſte caſus, vt non procedat in vici-
no, & conſanguineo, qui cum alijs non conuerſabatur.
nam tũc non præſumitur, quod iſte ſciat facta vicini, &
conſanguinei. ita declarant Dec. in l. 1. in tertia lectura,
nu. 59. ff. ſi certum pet. & ibidem Ripa nu. 46. & Purp.
num. 15. poſt Socinum ſen. in conſ. 187. nu. 22. verſ. ſecun
da via, lib. 2. & huius declarationis ea eſt ratio, quia prę
ſumptio ſcientię cognitionis, quę oritur ex affinitate, &
conſanguinitate, fundata in conuerſatione & familiari
52 tate ceſſat. Declaratur ſecundo vt non † procedat in vi-
cino vel conſanguineo, qui diu fuiſſet abſens. ita Alex.
in d. l. is poteſt. nu. 13. ff. de acq. hær. & alios commemo-
rabo infra lib. 6. præſumpt. vbi explicabo quando vici-
nus vel cõſanguineus præſumatur ſcire facta vicini, vel
conſanguinei, & ibidem alias declarationes, quæ huc
pertinent, recenſebo.

Octaua eſt ætatis probatio, quæ fieri poteſt & ſolet li
53 bro Plebani ſeu † Parochi, vt in ſpecie ſcripſerunt Sapia
in l. de ætate. nu. 33. ff. de minor. Quintilian. Mandoſ. in
commentarijs ad regulas cancellariæ reg. 18. de ætate
pro canonicatu. q. 10. Ioſeph Lud. in deciſ. 55. n. 7. Sfor-
tia de reſt. in integrum. q. 37. nu. 83. & Maſcard. in lib. 2.
de probationibus in concluſ. 672. & idem decidit Ro-
ta Romana referente Verallo in deciſ. 314. parte prima.
ego autem ſoleo præter Mandoſij, & ſequacium tradi-
tionem diſtinguere duos caſus. Primus eſt quando du-
54 bitatur, an libro Plebani adhibeatur fides de his quæ †
conſcribere conſueuit eo in codice, ſicuti, quando ſcri-
pſit aliquem fuiſſe illa die a ſe baptizatum ſua in eccle
ſia, adhibitis Caio, & Sempronio ſponſoribus, id quod
obſeruatum fuiſſe, & Apoſtolorum tempore inter Chri
ſtianos prodidit Dionyſius Areopagita in libro de ec-
cleſiaſt. Hierarch. quod & ſacroſancto Concilio Triden
tino, Seſſio. 34. c. 2. hodie ſancitum eſt, & conſtitutione
Regia obſeruari apud Gallos audio. Hoc in caſu dicen-
dum eſt librum hunc fidem facere, etſi priuata ſcriptu-
ra ſit. ita Bal. in l. vlt. nu. 9. C. ſine cenſu, & reliq. cum di-
xit, libros cenſus, & rerum emphyteuticarum eccleſiæ
conſcriptos ab eccleſiæ adminiſtratoribus probare. &
ſequitur Maſcard. in d. concl. 672. nu. 7. Ita etiam Salic.
in l. exemplo. col. 1. verſ. quandoque ab officialib. C. de
probat. docuit, libris prælatorum, & adminiſtratorum
eccleſiaſt. fidem adhiberi. idem reſponderunt Anchar.
in conſ. 44. num. 5. & Dec. in conſ. 596. num. 4. & idem
ſcripſit Felin. in c. ad audientiam. num. 16. de præſcrip.
Huc etiam facit, quod reſpondit Feder. de Senis in con-
55 ſil. 119. ad finem. cum dixit, probari aliquem eſſe † excõi
catum, quando reperitur apud Plebanum deſcriptus in
matricula excommunicatorum, nõ cancellatus, nec ab-
raſus. Et Fridericũ ſecutus eſt Crauet. in tract. de antiq.
temp. in octaua particula primæ partis princ. nu. 1. qui
ſubiungit ex ſententia Imolæ in conſ. 110. in fine. libro
Plebani probari aliquem eſſe vita defunctum. Nec huic
ſententiæ repugnat auctoritas Capræ in conſ. 57. Cum
reſpondit ſcripturam Plebani eſſe ſcripturam omnino
priuatam, & propterea nullam fidem facere, iuxta l. in-
ſtrum. l. rationes. & l. exemplo. C. de probatio. cum his
ſimilib. Et Caprã ſecutus eſt Decius in conſ. 120. nu. 1.
nam reſpondetur, Capram & Decium loqui, quãdo ali-
quo in actu requiritur ſcriptura notarij, atque ita publi
ca, ſicuti in confectione teſtamẽti, quod manu alterius
conſcribitur. eo enim caſu verum eſt ſcripturam Pleba-
ni non ſufficere, cũ ej data non ſit talis poteſtas, & offi-
cium, diuerſum eſt in caſu noſtro, in quo apparet perti-

Digitized by Google

nere ad Plebani officium ita ſcribere, & conſuetudo fi-
dẽ illi ſcripturæ tribuit. id quod in ſpẽ aduertit Mãdoſ.
vbi ſupra, & ſecutus eſt Maſcar. in d. concl. 672. nu. 17.
Secundus eſt caſus, quando ambigitur, an liber Ple-
56 bani, † in quo deſcriptus eſt baptiſmus alicuius probet
illius ætatem? Hic diſtinguendum eſt, quod aut agitur
de probanda ætate maiori, aut minori.
Primo caſu clarum eſt, ætatẽ illam maiorem conclu
denter probari, qa ſi cõſtat ex ipſo libro aliquem fuiſſe
baptizatũ anno 1554. inde ſequitur hodie, quæ eſt dies
9. Septembris 1586. illum eſſe maiorem 25. annorum.
Secundo vero caſu, quando ſcilicet agitur de proban
da ætate minori, non ſequitur concludens probatio ex
libro baptiſmatis, cum non omnes certo tempore, po-
ſteaquam nati ſunt, baptizentur, ſed aliqui poſt biduũ,
aliqui triduum, imò & aliqui, quod turpe eſt, & pericu-
loſum, poſt decendium, ſicuti ipſa experientia docet, &
hoc quidem intelligitur, quando ageretur de probãda
ætate minori ſtricte, nempe puncto pene natiuitatis. Ni
ſi in libro baptiſmatis ſcripta fuerit dies natiuitatis, ſi-
cuti ſcribi debere recte ſtatuerunt Bononienſes in libr.
2. Qualiter procedatur ſi ſuper ætate contendatur. §. pe
nult. & ſi adieciſſent horam eſſe deſcribendam, bonum
etiam fuiſſet, vt illo in loco annotauit Monterentius ex
Rebuffi ſententia, quod omiſſum exiſtimo ob id, quod
non ita facile ſciri id poteſt.
Cęterum ſi ageretur de probanda ætate minori late,
hoc eſt per latam temporis diſtãtiam, hoc ſane caſu mi
nor ipſa ætas probaretur ſaltem præſumptiue, cum a cõ
muniter contingentib. filij nati baptizari conſueuerint,
poſt octo vel decem dies ſuæ natiuitatis.
57 Nona eſt ætatis probatio, quæ † fit ex aſpectu ipſo vel
ſolo iudico iudicis, quod eſt pro eius arbitrio, vt ſcripſi
in lib. 2. de arbitr. iudicum, caſu 117. Vel probatur teſti-
bus teſtimoniũ dicentibus, de qua nunc eſt agendum,
nam & aliqñ probatur ætas ex aſpectu probato per te-
ſtes. Hic tamẽ diſtinguere ſolent Doctores duos caſus.
Primus caſus eſt, quando agitur de probanda ætate
58 non cognoſcibili ab omnibus, eo quia † modicus adeſt
exceſſus. Hoc in caſu ætas per hunc aſpectum teſtib. nõ
probatur, ſed a iudice ipſo fit hoc iudicium, an is aſpe-
ctus indicet illum eſſe tantæ ætatis. ita Bart. in l. de æta-
te. nu. 9. verſ. nunc ad propoſitum. ff. de min. 25. annis.
& idem in conſ. 92. nu. 3. lib. 1. Cum dixit, illud teſtimo
nium de aſpectu eſſe inualidum, inane, & fragile, cũ ſo-
lus iudex iudicare id poſſit. ita etiam Bald. in l. ſolam.
num. 12. C. de teſtib. Alex. conſ. 29. nu. 5. lib. 7. Bertran.
conſ. 2. num. 4. lib. 3. Mandoſ. ad regulam cancellariæ
18. q. 5. in fin. & Maſcard. in lib. 2. de probationib. con-
cluſ. 667. num. 11. qui alios nonnullos recenſet.
59 Primò ea rõne, ꝙ teſtis † dẽt ferre teſtimoniũ de his,
quę percipit ſenſu corporeo, & nõ ſenſu animi. l. teſtõ. in
fi. ff. de teſtam. l. 1. in prin. ff. de his quæ in teſt. delentur,
& l. teſtium. C. de teſtib. & tradunt Inn. & cæteri in c. cũ
cãm. de teſtib. eſt aũt certum in hominis ſenſum non ca
dere cognitionem ætatis per aſpectum hunc, ſed verſa-
tur in iudicio intellectus peritorũ. ergo teſtes ij probãt,
ſed relinquitur ipſis peritis, quibus iudex committit.
iuxta l. 1. §. 1. ff. de ventre inſpicien. & l. comparationes.
C. de fide inſtrum. & l. ſemel. C. de re milit. lib. 12.
Scdo accedit, ꝙ teſtis dẽt ferre teſtimoniũ de his, quæ
60 ꝑcipit (vt dixi) ſenſu corporeo, † cũ aliquo tñ iudicio in-
tellectus, vt declarat Bar. hic n. 8. verſ. item præmitto.
qui exẽplũ adfert in impubere, qui etſi ſenſu aliquid ꝑci
piat & cognoſcat, attñ non percipit iudicio intellectus,
quia quidquid videt ignorat. l. 3. §. lege Iulia. ff. de teſti-
bus. & l. 1. C. de falſa moneta. & ſcripſi lib. 2. de arbitr.
iudicum, caſu. 329. nu. 1. Atqui fieri poteſt quod ſi ad-
mitteretur teſtimonium ſuper hac ætate, reciperentur
multi ignari, qui etſi corporeum ſenſum habeant, atta-
men carẽt intellectu, vt ſunt ruſtici, mulieres, & his ſimi
les qui tamẽ alias ferre poſſunt teſtimonium, ergo &c.
61 Tertiò confert, quod facile quis ex † aſpectu decipi-
tur, l. 2. §. ſi a pupillo. vbi Bart. ff. de vſucap. pro empto-
re. & l. præcipiunt. vbi gl. ff. de ædil. edicto. & hac ratio-
ne vſi ſunt Bart. in conſ. 92. nu. 3. lib. 1. & Alex. in conſil.
29. num. 9. lib. 7. & Bal. in l. cum te. num. 2. C. de probat.
Declaratur hic caſus, vt non procedat, quando teſtis
etiam non interrogatus redderet rationem ſui dicti. ita
declarat Sapia hic n. 40. verſ. ſecundo limita. ea ratione
motus eſt, quod teſtis deponens de his, quæ ſolo iudi-
62 cio intellectus † percipiuntur, probat ſi non interroga-
tus reddit ratiõnẽ, vt tradunt Bart. in l. de minore. §. tor
menta. num. 16. ff. de quæſt. Ale. in conſ. 25. lib. 4. Gram.
in conſ. 42. num. 9. in criminalib.
63 Secundus eſt caſus, quando agitur † de probanda ęta
te communiter cognoſcibili, vtputa quãdo adeo eſt ma
gnus exceſſus, vt probabiliter vnuſquiſque facile poſſet
iudicare illum eſſe, vel non eſſe tantę ætatis, hoc ſane ca
ſu teſtis, qui de aſpectu deponit probat. ita Bart. in dict.
l. de ætate. nu. 9. & 10. & in l. 2. §. ſi dubitetur. ff. quemad-
mod. teſtam. aper. Sapia nu. 42. Ale. in conſ. 29. nu. 5. lib.
7. Sfortia Oddo de reſtit. in integr. q. 37. nu. 100. & Ma-
ſcar. in d. concluſ. 667. nu. 27. ſcripſi tñ in lib. 2. de arbi-
trarijs iudicũ, caſu 117. verſari in his iudicis arbitriũ.
Primò, ex l. cum de ætate, ff. de probat. conſiderando
eam vt paulo infra conſiderat Bart. ſed mea quidẽ opi
nione, nõ loquitur ille tex. de probatione ætatis ꝑ aſpe-
ctũ, ſed per ſcripturas natiuitatis, quę profeſſiones ibi
appellantur. & in l. 1. §. ætas. ff. de excuſ. tut. appellatur
ſcriptura natiuitatis. De qua & apud Iuriſconſ. in l. vi-
tia. l. ætatem. & l. forma. ff. de cenſib. & ſenſit Imperator
in l. nudis. C. de probat. Qua autem ratione & cauſa hæ
ætatum profeſſiones fierent, explanaui ſupra.
Secundo accedit, ꝙ etſi cognitio hæc verſetur in in-
tellectu, attamen cognoſcibilis eſt ex cõi hominum opi
nione. Atqui de his quæ ita cognoſcibilia ſunt reddi rõ
poteſt per aſpectum. Ergo de his ferri poteſt teſtimo-
nium, reddendo rationem per aſpectum. Illa minor pro
batur in l. pediculis. §. Neratius. & l. ſi quando. ff. de au-
ro & argen. leg. vbi ex viſu & aſpectu vaſa cognoſci poſ-
ſunt an ſint electri, vel argenti. ita in l. 1. C. de canone
frum. vrbis Romæ. lib. 10. vbi ex aſpectu cognoſcitur an
merces vectæ vitioſæ ſint vel non. Ita per aſpectum qua
64 litas corporis † apta ad contrahendũ matrimonium, &
generandũ cognoſcitur. c. puberes. de deſponſ. impub.
ita vitium & morbus oculorũ, quibus reijcitur clericus
a ſacerdotio, ex aſpectu cognoſcitur. c. ſi forte. de elec. in
6. & c. conſtitutionem. de verb. ſign. in 6.
Tertiò confert, quòd hæc cognitio nõ in ſolo iudicio
intellectus, ſed ẽt in cõſenſu corporis poſita eſt, ergo de
his ferri põt teſtimonium. ita Bart. in l. quid tamen. §. ſi
arbiter. nu. 3. ff. de recep. arbit. cum dixit, quòd teſtis de
ponẽs Titiũ iam ſunt decem anni poſſidere. &c. probat
quia deponit de ſenſu intellectus, cum retulit ſe ad tp̃s.
& de ſenſu corporeo, cum dixit de actu ipſo poſſidẽdi.
Alex. in conſ. 147. col. pen. nu. 17. lib. 2. qui eiuſdem ſen
tentiæ multos commemorat. Idem reſpondit Socin. ſen.
in conſ. 143. col. 3. n. 6. lib. 1. & egregie Dec. in cõſ. 272.
num. 2. qui ſecutus eſt Bart. in hac diſputatione noſtra.
Cęterum hic dubitari contingit, quomodo cognoſci
65 poſſit † exceſſus iſte magnus, vel modicus. Bart. in d. l. de
ætate. num. 10. ff. de mino. egregiam attulit declaratio-
nem. Et illud primum affirmat, quod quãto quis eſt mi-
nor, tanto facilius ex modico exceſſu cognoſcitur ætas.
Quanto vero eſt maior & antiquior, tanto maior exceſ-
ſus requiritur, l. 1. §. de inſpiciend. vel melius in §. is au-
tem apud. ff. de ventre inſpicien. dum prætor edixit, qd
vbi partus editus eſt, donec erit trimeſtris, bis in menſe
oſtendatur, a trimeſtri vſque ad ſemeſtre, ſemel in men-
ſe, a

ſe, a

Digitized by Google

ſe, a ſemeſtri donec anniculus, alternis menſibus, ab an
no vſque quo cęperit fari ſingulis ſex menſibus, ætas ita
que quo minor eſt, maiorem recipit mutationem. Ergo
minus tempus requiritur in demonſtranda ipſa ætate
ex aſpectu, ex quo facilius dr̃ debuiſſe recipere maius
augumentum & mutationem. Et hãc Bart. traditionem
ac diſtinctionem, quam mox ſubijciemus, viſi ſunt pro-
bare cæteri omnes, qui a Bart. non diſſenſerunt, & aper
tius Bart. hac in re ſecuti ſunt Bald. in conſ. 218. teſtes,
& atteſtationes. col. 1. lib. 4. Calcan. conſ. 80. Berous in
conſ. 180. num. 4. libr. 1. Sfortia Oddo de reſtitutione in
integrum. quęſt. 37. num. 109. & Maſcar. in lib. 2. de pro
bat. concluſ. 667. num. 30.

Exceſſum ita poſſe limitari ſcribit Bart. Et primò ad
probandum infantem fuiſſe minoris ætatis ſex menſiũ
teſtes debent deponere, quod ex aſpectu videbatur triũ
menſium. Et ita deſcendendo ſufficiunt tres menſes. ſi
vero volnnt probare fuiſſe maiorem ſex menſium, de-
bent dicere, quod ex aſpectu videbatur maior decem
menſium, & ita requiruntur quatuor menſes aſcenſiue.
Ita probat (ait Bart.) tex. in l. cum de ætate. ff. de probat.
ibi, ex quo pręcipuam fidem in ea re conſtare & c. iũctis
verbis præcedentibus. ibi, ex eo anno computantur. il-
le tamen tex. ad rem non pertinet, cum loquatur, (vt di
ximus) de libro profeſſionis, in quo ætas fuit deſcripta.
debet igitur (inquit Bar.) incipi a computatione anno-
rum ex eo tempore, quo certum eſt, ipſum eſſe tãtæ æta-
tis. Si ergo infans videbatur minor trium menſium, ex
cõi aſpectu, abſque dubio erat minor ſex menſium.

Secundò ad probandum ætatem anni (ait Bar.) ſuffi-
ciunt deſcenſiue quinque menſes, aſcenſiue vero ſex,
modo prædicto.

Tertiò ad probandum ætatem triennij (inquit Bart.)
deſcenſiue annus, aſcenſiue decem & octo menſes.

Quartò ad probandum ætatem ſeptem annorum (ait
Bart.) deſcenſiue biennium, aſcenſiue triennium.

Quintò ad ætatem duodecim annorum in fęmina. &
quatuordecim in maſculo deſcenſiue triẽnium, aſcẽſiue
quadriennium. Et hanc computationem in ſpecie pro-
barunt Calcan. Brtrandus & Maſcard. ſupra allegati.

Sexto ad ætatem vigintiquinque annorum deſcenſi-
ne & aſcenſine quinquennium. ſequitur Maſcard. in di-
cta concluſione 667. num. 32. poſt Bertrandum in conſ.
63. lib. 4. num. 2.

Septimò ad ætatem 40 annorum deſcenſiue, & aſcen
ſiue octo anni.

Octauò ad ætatem 70. annorum deſcenſiue & aſcen-
ſiue decem anni. Sequitur Maſcard. in d. concluſ. 667. n.
33. & idem decidit Rota Romana referente Verallo in
deciſ. 131. in deciſ. 311. 312. & 315. par. 1.

Nonò ad ætatem ſupra ſeptuageſimum annum vſq.
ad centeſimum, deſcenſiue & aſcenſiue, 15. anni.

Hanc temporum diſtinctionem probat Bar. ſimili li
mitatione, & diſtinctione, quam facit Iuriſconſ. in l. hæ-
reditatum. ff. ad leg. Falcid. Cęterum rectius dici poteſt
eam temporum diſtinctionem eſſe longe diuerſam a di-
ſtinctione iſta. Non enim in aliquo conueniunt, nã non
conuenit quo ad modum, non ẽt quoad rõnem, cũ igno
retur qua rõne ita eo in caſu diſtixerit Vlpianus, ſicuti
ibi annotarunt Bar. num. 1. Ang. & Alex. num. 8. & Ro-
deric. Suarez in repet. l. quoniam in prioribus. limit. 3. n.
8. C. de inoffic. teſtam. qui dixerunt, ita eo in ſpeciali ca
ſu factam fuiſſe diſtinctionem illam. Non ergo ſumi po
teſt argumentum ab ipſa rationis identitate, & quam-
quam obſcure admodum Modernus Pariſienſis in tra-
ctat. de vſuris, nu. 475. & 476. nouam adferat rationem
computationis huius factæ in caſu d. l. hęreditatum. qđ
ſcilicet Vlpianus mediam viam quõdammodo ſit am-
plexus, nempe quòd nec hominis vita longæua ſit cen-
tum annorum, iuxta l. an vſusfructus. ff. de vſufructu. &
l. vlt. C. de ſacroſan. eccleſ. nec ſit minor quinquaginta
aut ſexaginta annis, & propterea medium quoddã ele-
gerit Iuriſconſ. attamẽ nec illa caſui noſtro põt adapta-
ri, cum illa ſit reſpectu vitę hominis, quod ſcilicet eo in
caſu præſumatur tantum poſſe adhuc viuere, & eligitur
66 illa via media tanquã æquior. Cum alioqui homo † poſ-
ſit viuere, vel (vt alij ſcribunt) præſumatur viuere vſque
ad centeſimũ annum, vt tradunt gl. & Docto. in d. l. vlt.
C. de ſacroſanct. eccleſ. & diſſeremus infra lib. 6. in præ-
ſnmpt. 40. Reſpicit itaque illa diſtinctio & computatio
præſumptionem vitæ hominis. Noſtra autem diſputa-
tio verſatur circa præſumptionem mutationis aſpectus,
67 † qui indies mutatur, & indies homo alter quodamo-
do efficitur, l. proponebatur. ff. de iud. & egregie ſcribit
Alex. ab Alex. lib. 3. dierum Genial. cap. 1.

Rurſus, ſicuti illa diſtinctio & computatio non con-
uenit ſimilibus caſibus, multo minus conuenire põt ca
ſui noſtro longe diſſimili, non enim couuenit caſui, qñ
vſusfructus legatus eſt, vt in d. l. hæreditatum. in fin. re-
ſpondit ipſe Vlpianus, & tñ caſus ipſi ſunt ſimiles, cum
68 & vſusfructus † vitam vſufructuarii reſpiciat, & ea extin
cta finiatur. §. finitur. in Inſtitut. de vſufructu. ita pariter
alia computatio fit in caſu l. ſi quis argentum. §. ſin au-
tem donator. C. de donati. vbi ſi quis donauit redditus,
cum redditus non haberet certos, æſtimatio fit vt hæ-
res præſtet redditus quindecim annorum. Et licet Imo-
la & Alex. in d. l. hæreditatum. num. 8. nec non Alberic.
& Salic. in d. §. ſin autem donator. reddant tationem di
uerſitatis inter caſum dictæ l. hæreditatum. & dicti §. ſin
autem donator. quod. ſ. in caſu dict. §. ſin autem. facta ſit
taxatio minoris temporis fauore donatoris, quia maio
rem exercet liberalitatem, quam teſtator, qui legatũ re-
liquit, cum datio ſit facta de præſenti, legatum vero in
futurum, nempe poſt mortem ipſius teſtatoris. Nihilo-
minus hinc non ſit, quin vtroque in caſu habeatur ra-
tio ad vitam hominis, & tamen diuerſa eſt computatio.
Ergo multo minus computatio & diſtinctio d. l. hæredi
tatum. conuenire dẽt caſui noſtro, in quo non agitur de
vita & morte hominis, ſed de mutatione aſpectus, qui
(vt dixi) facile indies mutatur. Eſſet tamen difficile a
Bar. diſtinctione recedere, cum nemo eam improbet.
69 Cæterum obiicitur Bar. quod legitur apud † Euangeli
ſtam Ioan. cap. octauo, dum Iudæi Chriſto Seruatori no
ſtro dicenti, ſe ab Abraham viſum fuiſſe, obiecerunt,
quinquaginta annos nondum habes, & Abrahã vidiſti?
Certum eſt (ait Bart.) quòd Chriſtus eo tempore erat
triginta triũ annorum, vel circa. Et ſic errabant in aſpe-
ctu maiori tempore decem annorum, contra ſupra di-
cta. Reſpondet Bart. ex ſententia Diui Thomæ, & alio-
rum Theologorum, qui mirantur, quòd Iudæi non dixe
rint, quadraginta annos nondum habes. Si ergo Theo-
logi mirantur de Iudæorum reſponſione, ſequitur, (ait
Bar.) quod exceſſus decem annorũ ſufficit ad iudican-
dum ætatem ex aſpectu. Et ſubiungit ipſe Bart. qđ imò
hic locus ſuę opinioni ſuffragatur, quia dixerunt Iudęi,
quinquaginta annos nondum habes, quaſi dixerint, nõ
videris tantæ ætatis ex aſpectu. Non autem dixerunt Iu
dæi, quod tantæ ætatis videretur. Verum hæc Bar. conſi
deratio ſatis leuis eſt. Nam ſi ad probandum ætatem, a
vigintiquinque annis vſque ad quadraginta, ſufficit ex
ceſſus aſcenſiue & deſcenſiue (vt ipſe Bar. dicebat) quin
que annorũ, iſte exceſſus a iudæis conſideratus vel vno
vel altero mõ ex conſideratis a Bart. erat multum vltra
quinquennium, ſi cum Bar. dicimus iudęos negatiue lo
cutos, nõ videris tantæ ætatis. apparet ex maiori exceſ-
ſu deſcenſiue, quam quinque annorum, iudæos exiſti-
maſſe Seruatorem noſtrum non fuiſse ætatis quinqua-
ginta annorũ. Si vero dicimus iudæos affirmatiue locu-
tos eſſe videris quinquaginta annos habere, exceſſus pa
riter iſte aſcenſiue eſt immodicus, atq; ita nullo modo

Digitized by Google

cõuenit vel quinquennio, nec ẽt decennio. Alii vero (inquit Bar.) ſcripſerunt, Iudæos dicere voluiſſe, quinquaginta annos nondũ habes, hoc eſt, nondũ perueniſti ad annũ Iubilæi, quo fit remiſſio peccatorum. Qũo ergo dicis, te tantam habere poteſtatem? Cæterum expoſitio hęc, nec vera, nec ad rẽ pertinet. & ſi enim verum eſt, aliquos bene eruditos ſacrarum literarũ interpretes, ſicuti Theophilactus refert, dixiſſe, quinquaginta annorũ factam fuiſſe mentionem ob honorẽ anni Iubilæi. Attñ hæc expoſitio non conuenit. Cum inter Chriſtum Seruatorem, & Iudæos non eſſet diſputatio de poteſtate dimittendi peccata, ſed ꝙ Chriſtus viderit, vel non viderit Abraham, ſeu ab eo viſus fuerit. & propterea cũ eſſet contentio de quantitate ætatis, abſurde nimis diceretur facta mentio anni Iubilæi. Alij, vt Irenæus libr. 2. cap. 40. exiſtimarunt, Dominum maiorem annis quadraginta prædicaſſe Euãgelium, ac ad ætatem quinquagenariam acceſſiſſe, cum illi hæc Iudæi obijcerent. Qđ & confirmant authoritate eorum, qui hæc ſe audiuiſſe a Ioanne prædicabant. Verum reijcitur ab omnib. opinio hæc, quippe repugnat omnibus Euangeliſtis. Et noue ſcribit Cornelius Iaſenius in cõmentarijs ad concordiam Euangeliſtarum cap. 77. col. vltim. Irenæi errorem emanaſſe a Papia Ioannis diſcipulo, qui ex Apoſtoli verbis non ſatis intellectis ſcripſit quædam, vnde data eſt alijs erroris anſa, inter quos Euſebius lib. 3. eccleſiaſticæ Hiſtoriæ, cap. vlt. recenſet Irenæum. Alii opinati ſunt, eſse legendũ quadraginta. Sic enim legitur apud Chryſoſtomum, qui commenti vice adiicit, ac ſi iam prope accederet ad eam ætatem. Cæterum Cornelius Iãſenius præcitato in loco ſcribit, veriſimile eſse ſcriptorum vitio quinquaginta mutatũ fuiſse in quadraginta, quod crederent illi, inepte nimis obieciſse Iudæos quinquageſimum annum, cum ab eo tam longe abeſset. Alii ſcripſerũt, Iudæos exiſtimaſse Dominum ſeniorem fuiſse quam erat, ob maturitatem, & grauitatem vultus, & ob multos labores in prædicationibus, vigiliis, & orationibus. Quam quidem interpretationem probare nõ poſſum, cum non affirmatiue dixerint Iudæi, quinquaginta annos habes, ſed negatiue, quinquaginta annos nondum habes. Quibus ſanè verbis non fatebantur Iudæi, quod Dñs accederet prope ad quinquageſimũ annum. Exiſtimauit demũ Ianſenius in loco ſæpe allegato probabiliſſimum eſse, Iudęos ea appellatione quinquaginta annorũ ſpectaſse morẽ ſui ſeculi, hoc eſt, Iubilæi, qđ interdũ ſeculũ appellatur, quaſi dixerint. Nondũ vnum ſeculũ impleuiſti, & audes dicere te vidiſse Abraham. Verum nec interpretatio hæc controuerſiam dirimit, cur. ſ. dixerint Iudæi, ſeculũ nondum impleuiſti, id eſt, nondũ ad quinquageſimum annum perueniſti, cum re vera adhuc eſset ętatis triginta, & paulo plus annorum. Exiſtimaui aliqñ probabilius eſse, Iudæos ea verba, quinquaginta annos nondum habes, protuliſse, nõ quod ex aſpectu ætatem Domini iudicarent, ſed re vera ſcirent eum non fuiſse ætatis quinquaginta annorum. Nã certum eſt, Dominum a Iudæis fuiſse ab ineũte ipſa ætate cognitum, cum iam multos ante annos in templo cum eo diſputaſsent. Et Iudæis ipſis noti erant pater & mater, fratres & ſorores, legitur enim apud Matthæum c. 13. Marcum cap. 6. & Lucam cap. 4. aliquando ſeniores ipſos populi cum ipſo Domino diſputantes, eius doctrinam & ſapientiam admiratos, dixiſse. Nonne hic eſt filius Ioſeph Fabri? nonne hic eſt Faber filius Mariæ, frater Iacobi & Ioſeph, & Iudę & Simonis? &c. Quapropter veriſimile eſt, iudæos ſciuiſse domini ætatem, & ſi non ita præciſe & punctim, ſaltem tamen eam, quę proximè ad eam accedebat. Id quod vel ex eo etiam colligitur, cum non dixerint iudæi, quinquaginta annos nõdũ habere videris, quo ſermone ſignificaſsent, ex aſpectu iudicare eum voluiſse, ſed dixerunt, quinquaginta annos nondum habes, pro certo & conſtanti habentes, Dominum quinquageſimum annum non attigiſse.

Cæterum, admiſso, iudæos iudicaſse Domini ætatẽ ex aſpectu, id vel ea ratione, & cauſa factum eſse exiſtimo. Nam nil magis fuit cordi ipſis iudæis, maxime ſenioribus populi, quam vt Dominum mendacii conuincerent, & falſam doctrinam eum tradere. Quod vel ex eo ipſo capite octauo Ioãnis, manifeſte colligitur, dũ in initio illius capitis dixiſset Dominus. Ego ſum lux mũdi, qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ. Dixerunt Phariſæi: Tu de ipſo teſtimoniũ perhibes, teſtimoniũ tuũ non eſt verum, &c. Et paulo poſt dixit Dominus. Si veritatem dico vobis quare non creditis mihi? Vt igitur iudæi conuincerent Dominum de mendacio, cum dixiſset, Abraham vidiſse diẽ ſuum, propoſuerunt vnum, quod erat certum & manifeſtum, quodque ipſe Dominus non negaſset, nẽpe qđ Dominus nondum impleuiſset quinquaginta annos, & quod nihilominus auderet dicere vidiſse Abrahã, qui iam multa ante ſecula deceſserat, quaſi ita dicere voluerint Phariſæi. Ecce quam falſa loqueris, negare non potes, te adhuc non impleuiſse ad ſummum quinquaginta annos, & tamen adeo audax es, vt velis aſserere, te vidiſse Abraham, qui iam mille & octingentis ab hinc annis deſiit eſse in humanis. Ita enim tantum ac plus temporis a morte Abrahæ ad Domini natiuitatem interceſſiſse facile colligitur ex ſupputatione temporum, q̃ facit Gerardus Mercator in Chronologia, dum ſcripſit Abraham deceſſiſse anno 2114. a creatione mundi. Dominũ vero natum fuiſse anno ab eiuſdem mundi creatione 3966. Mea hæc eſt hac de re dubia interpretatio, quam tamen Eccleſiæ Catholicæ Romanæ iudicio ac ſententiæ libenter ſubiicio.

Defenſum in iudicio reum conuentum, præſumi a ſanguine coniunctis, & de conſanguinitatis effectu, alia nonnulla explicantur.

SVMMARIVM.

1 *Reus habens ſanguine coniunctos, vel amicos in loco iudicij, præſumitur ab ijs defenſus.*

2 *Mortem occiſi vlciſci, permiſſum eſt omnibus ſanguine coniunctis.*

3 *Conſanguinei, & affines prius ad tutelam, & curam admittuntur, & quando ijs præfertur vitricus.*

4 *Tutor pupillo dari debet, quem mater nominauit, niſi iuſta cauſa impediat.*

5 *Colludere non præſumitur, qui ſuorum iniuriam proſequitur.*

6 *Homicidam filij ſui accuſans pater a præſumpta calumnia excuſatur.*

7 *Teſtium examinationem impedientibus affinibus, non præſumitur contra accuſatum.*

PRAESVMPT. LII.

DEfenſus in iudicio præſumitur reus ille conuen-
1 tus, † qui in loco iudicii ſanguine coniunctos vel
amicos habuit, l. hæc autem, §. 1. ff. quibus ex cauſis in
poſs. eatur, & in ſpecie ſcribit Alc. in tract. de præſumpt.
reg. 22. num. 1. qui huius ſententiæ recenſet Baldum in
l. 3. §. ſi reus, ff. iudicatum ſolui, & in rubr. C. de ſucceſs.
edicto, qui tamen hoc non ſcripſit. Hinc infert idem Al-
2 ciatus, quod vbi agitur de vlciſcenda morte † occiſi, ad
mittuntur ante omnes, qui illi erant ſanguine cõiuncti,
etiam ſi pauperes ſunt, l. ſi plures, vbi glo. ff. de accuſat.
3 & ibidem Ang. Hinc etiam fit, vt † conſanguinei & affi-
nes prius admittantur ad tutelam, & curam, ex quo prę
ſumptio eſt, quod pupillum, & minorem defendent,
§. ex his, in Authen. de hær. ab inteſtat. venientibus. Id
quod

Digitized by Google

qđ intelligit Alciatus præcitato in loco, niſi ipſe pupil-
lus vel minor petat ſibi aſſignari vitricum. Nam tunc is
præfertur conſanguineis. Ita Alber. in l. vlt. C. de cõtra-
iudicio tutelæ. Niſi (ſubiungit Alciatus in d. præſumpt.
22. nu. 2.) iudex cognoſceret pupillum, vel adultum ip-
ſum petere per imprudentiam & ſimplicitatem. Nam
tunc (ait Alciatus), ex iuſta cã anteponere debet iudex
4 conſanguineũ vitrico. Ita dicimus, quod & ſi tutor † da
ri is debet pupillo, quem mater nominauit: attamen ſi
iuſta ſubeſt cauſa eũ non dandi, iudex alterum aſſigna-
bit. Qua de re ſcripſi lib. 2. de Arbitr. iudicum, caſu 151.
Hinc etiam infertur ſecundum Alciatum præcitata in
5 præſumpt. 22. num. 3. colludere † non præſumi eũ, qui
ſuorum iniuriã proſequitur, l. 1. in fine, ff. de Carbonia.
edicto, & l. 1. C. ad legem Corn. de falſis. Et ſimile eſt qđ
6 dicimus, patrem † excuſari a prȩſumpta calumnia, qui
filij ſui homicidam accuſauit, ſicuti ſcripſi lib. 2. de Ar-
bitrarijs iudicum, caſu 321. num. 25. vbi alios eiuſdem
ſententiæ Doctores commemoraui.

Hinc etiam infertur ſecundum Alciatum in d. præſ.
7 22. in fin. non † præſumi contra accuſatum, etſi eius affi
nes qui defenſionem ſuſceperunt, teſtium examinatio-
nem impediunt. Id quod affirmauit Alciat. ex ſententia
Abbatis antiqui in c. cõſtitutus, de teſtib. & Bald. in l. 1.
in fin. C. ſi quacunque præditus poteſtate.

Teſtimonium fratris pro fratre reijci ob affectionem quam lex præſumit in fratre erga fratrem, & alia nonnulla de his egregia exponuntur.

SVMMARIVM.

1 *Fratrem a fratre diligi, legis eſt præſumptio.*
2 *Iniuria vni fratri illata, cenſetur illata & alteri.*
3 *Fratris teſtimonium in cauſa etiam ciuili graui reijcitur.*
4 *Fratris teſtimonium in cauſa ciuili leuiori admitti.*
5 *Teſtimonium domeſticorum reyci, de quibus id intelligendum.*
6 *Frater pro fratre non eſt teſtis omni exceptione maior, & quam fidem tribuat, iudex arbitrabitur.*
7 *Iniuria illata a fratre fratri, eſt grauior illa quæ ab extraneo infertur.*
8 *Diſcordia inter fratres facile oritur.*

PRAESVMPT. LIII.

CVM ſuperiore præſumptione actum ſit de his præ
ſumptionibus, quæ circa affines verſantur, hoc in
loco adijcere ſatis conuenit præſumptionem illam qua
1 dicimus, † legem præſumere quod frater fratrem dili-
gat, atq; ita affectionem erga eum habeat, c. literas, dȩ
præſumpt. Quocirca ſtatuit lex ob hanc affectionem re-
pellendum eſſe fratrem a perhibendo teſtimonium pro
2 fratre, cum cauſa criminalis eſt, ex quo iniuria † vni fra
trum illata, cenſetur illata & alteri, l. lex Cornelia, ff. de
iniurijs, & ad rem ſic ſcripſit Alciatus in tract. de præ-
ſump. reg. 1. præſump. 23. num. 2. Idem eſt quando cau-
3 ſa eſt † ciuilis, grauis tñ. Nam adhuc reijc tur teſtimo-
nium fratris pro fratre, ſicuti præcitato in loco affirma-
uit idẽ Alciatus, & huius ſniæ alios multos commemo-
raui lib. 2. de Arbit. iudicum, caſu 104. nu. 4. Eſt maius
dubium, quando cauſa ciuilis eſt leuis: Qua tamen in re
4 recepta magis opinio eſt, † fratris teſtimoniũ recipi. Ita
Alciatus in d. præſump. 23. n. 1. & ibidem Nicolaus Are
latanus in annot. & alios plures congeſſi in d. caſu 104.
nu. 1. Nec repugnat illa conſideratio Alciati, quod ſi fra
ter ferre non poteſt teſtimonium pro fratre, cum cauſa
iniuriarum agitur, (vt diximus ſupra) ita nec quando
de cauſa pecuniaria eſt contentio, cum & tunc de iniu-
ria agatur. Is. n. infert iniuriã, qui iniuſte & doloſe alie-
num retinet, l. 2. §. circa, ff. de doli except. Quare ſcribit
Spec. in tit. de inſtrumentorũ editione, §. nunc vero ali-
qua, quod executores, quibus teſtator mandauit, vt ſa-
tisfacerent de omnibus iniurijs, tenentur ſatisfacere ẽt
creditoribus pro debitis quorum dies venit. Vt cõfert
quod decidit Guido Papæ in q. 18. in fi. Conſeruatores
dati, vt de illatis iniurijs monaſterijs cognoſcãt, cogno-
ſcere ẽt poſſe contra debitores recuſantes ſoluere, cum
non ſatisfaciendo iniuriam inferre dicantur. Hæc ſane
conſideratio nil obſtat. Nam præter id quod reſpondet
Alciatus hanc nõ dici iniuriam in ſpecie, ſicuti eſt illa,
quæ repellit fratrem, reſponderi etiam poteſt quod hoc
ſolum poſſet procedere, qñ debitor fratris recuſaret ſol
uere, quod manifeſte debet. Quo ſanè in caſu neceſſa-
rium non eſt alicuius teſtimonium, ſed qñ ſumus in du-
bio, tunc non poteſt dici inferri iniuria fratri a debito-
re, quia eſſe poteſt quod is debitor inique moleſtia affi-
ciatur. Non etiã repugnat, teſtimonium fratris pro fra-
tre eſſe domeſticum teſtimonium, quòd a lege repelli-
tur, l. teſtes, ff. de teſtib. & l. etiam. C. eod. Quo argumẽ-
to ad rem hanc vſus eſt Duarenus lib. 1. diſput. anniuerſ.
5 c. 28. Nam reſponderi poſſe arbitror, domeſticum † te-
ſtimonium intelligi de illo, qui in eadẽ domo habitat,
non de omnibus, qui eiuſdem ſunt gentis, familiæ, &
agnationis, iuxta l. reſpiciendum, §. 1. ff. de pȩn. Non. n.
iure probatur, eos, qui ex agnatione & familia ſunt, tan
quam quod domeſtici ſint repelli a teſtimonio. Illud au
tem eſt hic obſeruandum, quod illis in caſibus in quib.
6 frater pro fratre fert teſtimonium, † non erit teſtis om-
ni exceptione maior. Ita Bald. in l. vlt. C. de probat. Et
erit arbitrarium iudici, quam fidem illi adhibeat. Spec.
in tit. de teſte. §. 1. & Felin. in c. literas, num. 7. verſ. prȩdi
cta limita. de prȩſump. & in c. cum oporteat. in 5. notab.
de accuſat.

Infert etiam Alciatus in d. prȩſump. 23. in fine, quod
7 iniuria † quæ fit a fratre fratri, dicitur grauior illa, quæ
ab extraneo infertur. Id quod ſcripſit & Marſil. in ſingu
la. 573. Nam frater inferens iniuriam fratri, magis lȩdit
dilectionẽ, & charitatem, & attingam infra lib. 5. in præ
ſump. 15. ad fin.

Infert quoque ex prædictis Alciatus in d. præſumpt.
8 23. in fine inter fratres † facile oriri diſcordiam. Nam
illa magna familiaritas facile contemptum parit. Qua
etiam de re dicemus in d. præſump. 15. in fin.

Teſtes ad æternam rei memoriam, quando examinari poſſint, & quando in fraudem examinati ab actore præſumantur.

SVMMARIVM.

1 *Teſtium productio aut examinatio ex parte actoris, non eſt licita ante litem conteſtatam. Quibus id tamen caſibus liceat, nu. 2.*
3 *Teſtium examinationem faciens ad æternam rei memoriam, intra annum actionem proponere debet.*
4 *Teſtium examinationem ad æternam rei memoriam, præcedere debet quȩdam ſummaria cognitio, nec leui de cauſa hȩc facultas concedenda eſt.*

PRAESVMPT. LIV.

ETSI regulari iure ante litem conteſtatã permiſſa
1 non eſt † teſtium productio, examinatioque ex par
te actoris, ad ȩternam rei memoriam, c. qm̃ frequenter,
vt lite non conteſtat. late Rolandus in conſ. 23. numer.
15. lib. 3. attamen certi ſunt caſus, quibus id permiſſum
2 eſt, nempe quando † teſtes ſunt ſenes, vel valetudinarii,
vel peregre profecturi ſunt, diuque abeſſe coguntur, c.
quoniã frequenter, vt lite non conteſtat. Qua de re ſcri-
pſi nonnulla in lib. 2. de Arbitr. iudicum, caſu 62. Nunc

dicimus, inter alia quæ requiruntur, vt examinatio hæc
3 teſtium proſit actori, † debet intra annum proponere a-
ctionem, ob quā curauit teſtes illos examinari, alioqui
aduerſus eum erit præſumptio examinationem in frau-
dem, ad perpetuam rei memoriam factam fuiſſe. Sicuti
ſancitum eſt in d.c. quoniam frequenter, & ibi gl. in ver
bo, in fraudem, quod & affirmarunt Bal. ibidem, Alcia
tus in tract. de pręſumptionibus, in præmiſſis, in ſecūda
parte, num. 13. & Andreas Gaillius in lib. 1. Practicarū
Obſeruat. obſeruat. 96. num. 6. qui præſumptionem hāc
iuris & de iure eſſe ſcripſerunt. Aduerſus tamen hanc
præſumptionem, admittitur contraria probatio indire
cta, nempe probando lapſum adhuc non eſſe annum, ab
eo tpe examinatorum citra, ſicuti præcitato in loco ad-
monuit Alciatus. Et præterea intelligitur currere tp̄s,
ſi eſt in facultate actoris agere, ſecus ſi nō poſſet, vt quia
actio eſſet cōditionalis, vel in diem, quæ adhuc nō ceſ-
ſerunt. Ita Bar. in authen. ſed & ſi quis, C. de ſen. & inter
locut. omnium iudic. & manifeſte Mynſingerus ſingu-
larium obſeruationum centuria quarta, obſeruat. 72. Il
lud etiam hac in re obſeruandum eſt, quod vt conceda
tur facultas hæc actori examinandi teſtes ad æternā rei
4 memoriam, † præcedere debet quædā ſummaria cogni-
tio de valetudine, ſenectute, vel abſentia, & non leui de
cauſa concedi debet facultas hæc, quemadmodum ſcri
bunt omnes in d.c. quoniam frequenter, vt lite non con
teſtat. & Io. Arie ab Otolera Hiſpanus in ſumma nobili
tatis Hiſpanicæ, parte 5. cap. 1. num. 3. Imò etiam requi-
ritur iudicis interlocutoria, qua declaratur teſtes eſſe va
letudinarios vel ſenio confectos, vel abeſſe diu oporte-
re. Bar. & reliqui in l. lege Aquilia, §. ſi deletum. ff. ad le-
gem Aquil. Roland. in conſ. 23. num. 21. lib. 3. Quæ ta-
men interlocutoria & declaratio ſatis pronuntiata cen
ſetur, quādo iudex committit ipſorum teſtium examē,
nā facto illo ſignificatur iudicis voluntas & animus. Ita
in ſpecie reſpondit Crau. in conſ. 319. n. 2. verſ. cæterū,
non eundo. poſt. Soc. ſen. in conſil. 244. col. 5. verſ. nō ob-
ſtat, lib. 2. Et ſi ab his diſſentiat Rol. in d. conſ. 23. in fin.
lib. 5. affirmans communem opinionem eſſe contra So
cinum & Crauettam. Quod verū non eſſe crediderim,
cum Socinus & Crauetta concedant, requiri interlocu-
toriam, ſed dicunt iudicem committendo ipſum exa-
men, ſatis dici interlocutum fuiſſe. Eſt enim tacita inter
locutoria quæ ſufficit, ſicuti ſcribunt Docto. in l. a pro-
cedente, C. de dilatio. & dicemus infr. in præſumpt. 48.

In teſtibus interdum præſumi vitia, quibus eorum fides debilitatur.

SVMMARIVM.

1 *Delinquere nemo præſumitur.*
2 *Teſtes, qui ſponte ſe offerunt ad dicenda teſtimonia, in fide ſe ſuſpectos faciunt.*
3 *Teſtes animoſe nimis deponentes fiunt ſuſpecti.*
4 *Teſtes a dicendo teſtimonio ſe ſubtrahentes, gratia, odio, vel timore facere præſumuntur.*
Et quid operetur hæc præſumptio, num. 5
6 *Teſtes deponentes ſermone præmeditato ſuſpecti fiunt.*
7 *Teſtes ſuper negatiua loco & tempore nō coarctata deponentes, ſuſpecti fiunt.*
8 *Teſtium fides ſuſpecta redditur, quando poſt dictum teſtimoniū corrigunt atteſtationem.*

PRAESVMPT. LV.

ETSI enim præſumptio iure & ratione probata eſt,
1 neminē † præſumi delinquere, l. merito, ff. pro ſo-
cio. tum maxime teſtes, qui iurati in iudicijs teſtimoniū
ferunt. Attamen nonnunquam euenire ſolet, vt vitia
præſumantur, quibus ſuſpecta eorum fides redditur. Et
primum quidem eſt vitium, quando teſtes ipſi ſua ipſa
2 ſponte † ſe obtulerunt ad dicendum teſtimonia, ſuſpi-
cio namque hinc exoritur, qua fides eorum labaſcit. Ita
ſcribunt Bart. in l. libertorum, C. de teſtib. Bald. in l. 4.
C. eod. Capella Toloſan. in q. 384. Ruin. in conſil. 146. n.
1. lib. 1. Marſil. in conſil. 2. num. 41. in conſ. 12. num. 8. in
conſil. 18. num. 31. & in conſ. 20. num. 38. & in ſing. 140.
& Neuiz. in conſ. 25. num. 17.
3 Secundum eſt vitium † quando animoſe nimis ferūt
teſtimonia. Nam & tunc ſuſpecti ſunt, ſicuti reſponde-
runt Barbat. in conſ. 32. col. 2. lib. 1. Soc. ſen. in conſ. 249.
col. 4. lib. 2. Crau. in conſ. 249. num. 4. & Gram. in conſil.
12. num. 1. in crimin.
4 Tertium eſt vitium, quando † e contra teſtes a feren-
do teſtimonio ſe ſubtrahunt. Nam tunc præſumitur, qđ
gratia, vel odio, vel timore ſe ſubtrahāt, & ideo ſuſpecti
fiunt. Ita gloſ. & ibi Innoc. & reliqui in c. 1. de teſtib. co-
gen. Spec. in tit. de teſte, §. qualiter, verſic. ſed quomodo
probatur. Lucas de Penna in l. 3. in 41. præſumpt. C. de
apochis publ. lib. 10. Felin. in d.c. 1. num. 9. Qui quidem
intelligit non habere lòcum in cauſa criminali, in qua
non præſumitur contra teſtem, niſi appareat, quod gra
tia, vel odio, vel timore ſe ſubtrahat. Et ſuſpicio ſeu præ
5 ſumptio hæc operatur † vt tanquam doloſus puniatur
pœna extraordinaria iudici arbitraria, criminis ſtellio-
natus, quemadmodum poſt alios ſcripſi in commenta-
riis de arbitrariis iudicum. lib. 2. in caſu 381. in fin. vel
etiam puniri poteſt ad intereſſe parti, ad cujus detrimē
tū ſe ſubtraxit a teſtificando. Si vero pretio fuiſſet corru
ptus pœna falſi puniretur. Ita Felin. in c. delictorum, nu.
4. de teſtibus.
6 Quartum eſt vitium, quando † teſtes per eundē præ-
meditatum ſermonem teſtificati ſunt. Hoc etiam vitio
ſuſpecti fiunt, l. 3. §. idemque. ff. de teſtib. ſcribunt Spec.
in tit. de teſte, §. 1. verſ. item quod idem dixerit. Luc. de
Penna in l. 3. in 42. pręſumptione, C. de apochis public.
lib. 10.
Quintum eſt vitium, ex quo oritur ſuſpicio contra te
7 ſtes, ne eis fides adhibeatur, † quando depoſuerunt ſu-
per negatiua non coarctata loco vel tempore. Ita Bald.
in c. 1. §. ſi quis per triginta, in fi. ſi de feudo controuer.
ſit inter dominum & agnat. Alex. in conſ. 108. num. 10.
libr. 2. & Andr. Gaillius in lib. 1. Practicarum Obſeruat.
in obſer. 64. num. 4.
Sextum eſt vitium, quo ſuſpecta redditur fides teſtiū,
8 † quando ſcilicet poſt iam dictum teſtimonium mutāt
ſeu corrigunt atteſtationem ipſam. Quam quidem præ
ſumptionem ſeu ſuſpicionem diligenter explicauit Al-
ciatus in tract. de præſumpt. reg. 2. præſumpt. 29. & nos
eo fuſius in lib. 2. de Arbitr. iudic. caſu 108. Et ad rem
aliqua ſcriptum reliquit Antonius Gabriel. in lib. 7. cō-
cluſionum, in tit. de criminal. in concluſ. 28. & de ſuſpi-
cione, ac ipſamet falſitate, quæ conuincitur ex teſtium
varietate, & contrarietate, diſputabimus infra libr. 5. in
præſumpt. 44.

Teſtium interrogatione, examinationeque alteri mandata, quid aliud commiſſum præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Receptione teſtium commiſſa, non præſumitur commiſſa eorum examinatio.*
2 *Mandatum iuriſdictionis eſt ſtrictæ interpretationis.*
3 *Examinatione teſtium commiſſa, præſumitur commiſſa etiam receptio.*
4 *Examinatione teſtium commiſſa, vtrum commiſſa ſit eorum reprobatio, & quod non, probatur num. 7.*

5 *Labo-*

5 *Laboribus & impendijs parcendum.*
6 *Actus debet interpretari, vt vtrique partium conſultum ſit, & ſatisfactum.*

PRAESVMPT. LVI.

Contingit ſæpiſſime teſtes eſſe alio in loco, quam iudicii vel cauſæ, iudicem eos ob impedimentum aliquod non poſſe interrogare, ea propter onus hoc alteri mandatur, vt ſcribũt omnes in l.iudices, C.de fide inſtrum.& in §.quoniam, in Authent.de teſtibus, Qua de re docte & copioſe diſſerit prolixeque docet Andreas Gaillins in libr.1.practicarum Obſeruationum, obſer.96. Dubitari itaque ſolet, quid commiſſum præſumatur? Hic cum tria ſint conſideranda, teſtium receptio, examinatio, & eorum reprobatio, ſic tres caſus cõſtituendi ſunt.

1 Primus eſt, quando commiſſa mandataque † fuit teſtium receptio. Hoc ſane caſu non præſumitur cõmiſſa ipſorum teſtium examinatio. Ita Aretinus in ca.licet cauſam, num.2.& ibidem Dec. in ſeptimo notab.de probat.illo textu adducti. Et confert ratio, quod cũ maior diligentia & induſtria requiratur in examinatione, quã in leui illo actu receptionis, non præſumitur, quod examinatio ipſa fuerit commiſſa. Et accedit, quod manda-
2 tum iuriſdictionis † ſtrictæ eſt interpretationis, vt dicemus infra, & diligenter eius fines obſeruandi ſunt, l.diligenter, ff.mand. mandata ergo receptione, non cenſetur mandata examinatio.

Secundus eſt caſus, quando mandata commiſſaque
3 fuit † teſtium examinatio. Hoc ſane caſu præſumitur ẽt commiſſa ipſa teſtium receptio. Ita Decius in d.c.licet cauſam, in ſeptimo notab.in fin.de probat. Et huius traditionis ratio eſt, quia ſine receptione teſtes examinari non poſſunt. Prius enim debent recipi, deinde examinari. Eſt ergo receptio neceſſarium antecedens examinationis, & propterea cẽſetur mandatum, l.2.ff.de iuriſd. omnium iudic.

Tertius eſt caſus, quando commiſſa mãdataque fuit teſtium examinatio, an præſumatur ẽt commiſſa ipſorũ teſtium reprobatio, ſeu examinatio teſtium reprobato-
4 riorum? Et commiſſam præſumi † affirmauit poſt Hoſtienſem Bellamera in c.licet cauſam, num.8.de proba. qui dicit, hanc opinionem vt æquiorem eſſe amplectendam. Et ij quidem ea ratione & argumento vſi ſunt ex auth. & conſequenter. C.quomodo & quando iudex, ea.prudentiam, de mutuis petit.& leg.terminato, C.de fructib. & litium expenſ. Cæterum reſponderi poteſt illã locum habere in iudicibus ordinarijs vel delegatis, coram quibus reus conuentus iure permittente poteſt actorem reconuenire, ſicuti copioſe declaraui in libr.1. de Arbitr.iudic.q.44.num.2.& 3.

Secundo moti ſunt, q; ſine oppoſitionib.& contradictionibus cognoſci non poteſt, an adhibenda ſit fides ipſis teſtibus, vel non. Et ideo vr̃ mandata & commiſſa etiam reprobatio, ſeu oppoſitio & examinatio teſtium reprobatoriorum, tanquam quoddam neceſſarium antecedens. argum.l.ad rem, & l.ad legatum, ff.de procur. Verum reſpondetur, non eſſe iudicium eius cui mandata eſt teſtium examinatio, vt cognoſcat an fides ſit adhibenda teſtib. vel non, ſed id pertinet ad mandantẽ, coram quo aduerſarius deducere poterit oppoſitiones, & impetrare, vt eodem in loco examinatorum teſtiũ, examinentur & reprobatorij ſi ibi extant. Tertiò adducti
5 ſunt quod laboribus † & impenſis parcendum eſt, l.properandum, in prin. C.de iudic.& c.finem litibus.de dolo & contum. Atqui ſi ab eodem delegato examinabuntur teſtes reprobatorij, euitabunt litigantes expenſas & labores denuo examinandi teſtes coram mandante. Ergo præſumitur ita mandatum, reſpondetur, facile eſſe aduerſario, qui cõtra teſtes opponit, impetrare ab ipſo delegante commiſſionem ipſi delegato, vt teſtes reprobatorios recipiat & examinet. Quartò afferri poteſt ra-
6 tio hæc, quod actus † debet interpretari, vt vtrique partium conſultum atque ſatisfactum ſit, l.adoptiuus, §.1. ff.de ritu nuptia.& ſcripſi poſt alios in lib.2.de Arbitr. iudic.caſu 199.nu.13. Porro ſi dicimus quoque cõmiſſam teſtium probationem, erit ſatisfactum ei qui vult reprobare, cum habeat coram quo ius ſuum deducat. Erit etiam conſultum eius aduerſario, cum & ipſe confidat de ipſo delegato, ex quo ab eo voluit teſtes ſuos examinari. Reſponderi facile poteſt, quod & ſi vtrique partium dici poſſet ſatisfactum, non tamen ſatisfactũ erit ipſi iudici delegãti, qui non dicitur approbaſſe ipſum delegatum, quoad teſtium reprobationem, cum maior induſtria & diligentia eo in caſu requiratur, quam in ipſa examinatione, vt mox dicemus.

7 Contrariam itaque opinionem, † quod imo mandata teſtium examinatione, non præſumatur mandata eorum reprobatio, ſcripſerunt Innoc.& Bald.in cap.licet cauſam, num.2. de probat. Spec.in tit.de teſtib. §.qualiter, num.21. Ang.in l.2. in princ. ff.de iuriſd.om.iud. & ibidem Caſtr.num.2.in fin.& ibid. Rimin.ſen. num.2. Iaſ.num.9. Socin.nu.4. Idem cenſuerunt Felin.in d.c.licet cauſam, num.14.in fin. Dec.in ſeptimo notab.& Bero.num.17.& communem teſtatur Aſinius in praxi iudiciorum, §.22.cap.8. Ea ratione vſus eſt Bero.& probauit Aſin. quod maior induſtria & diligentia requiritur in teſtium reprobatione, quam in examinatione. Verum crediderim minus veram eſſe rationem hanc, cum nõ ipſe delegatus examinando alios teſtes ſuper reprobatione primorum, reprobaret teſtes iam examinatos, imo nec de eorum fide aliquid quæreret, ſed ſolum examinare & nudum factum examinationis impendere diceretur. Et propterea non maior requiritur induſtria in examinandis his reprobatorijs, quam illis primis. Probabilior itaque huius traditionis ratio ea mihi videtur, quod mandatum delegationis cauſæ, ſtrictam tantum admittit interpretationem, c.1. vbi gl.de off.deleg.in 6. & ſcribunt omnes in l.1.in princ. ff.de offic.eius, & in d. l.2. ff.de iuriſd.omn.iud. Quocirca nil plus mandatum cenſetur quam ſonant manifeſta mandati verba, niſi id veniret in neceſſarium antecedens vel conſequens. dict. l.2. Porrò cum hoc in caſu commiſſa fuerit ſimpliciter examinatio primorum teſtium, & nullum verbum factum ſit de examinatione teſtium reprobatoriorũ, nec illi ſint ex neceſſario aliquo conſequenti, dicendũ eſt, commiſſionem non comprehendere examinationem illam ſecundam.

Sigillum quando præſumptionem, vel plenam fidem faciat, tam publicis quam priuatis in negocijs, diligens & accurata explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Sigillum aliud publicum, aliud priuatum.*
2 *Sigilli publici duplex forma.*
3 *Sigillum vt cuius magiſtratus ſit cognoſcatur, literas inſculptas habere debet.*
4 *Sphyngis imaginem Cæſar Auguſtus in annulo gerebat.*
5 *Sigillum characteres nominis domini, vel eius imaginem habere ſufficit.*
6 *Rei certæ & demonſtratæ fruſtra adijcitur demonſtratio.*
7 *Sigillum præſumitur appoſitum volente domino ſigilli, vel ſigilli cuſtode.*
8 *Sigillum alterius non conuenit dignitati magiſtratus, & illo adhibito quædam arguitur ſuſpicio.*
9 *Sigillum ſi cui ſcripturæ impreſſum ſit non appareat, verbis* debet

Digitized by Google

debet exprimi.

10 *Sigillum multis, & quibus de cauſis ſoleat apponi.*

11 *Sigilli appoſitionis cauſa nõn expreſſa, probabiliter dubitatur de ſigillantis conſenſu.*

12 *Scripta in charta ſigillata antequam ſcriberetur, non cenſetur princeps confirmaſſe.*

13 *Subſcriptio poſt ſigilli impreſſionem non eſt neceſſaria, quando verſamur in pertinentibus ad publicum ipſius ſigillantis officium.*

14 *Sigillum epiſcopi abſque alia ſubſcriptione notarij vel teſtium probat.*

15 *Subſcriptio vel notarij, vel teſtium requiritur in his, quæ ad ſigillantis officium non pertinent.*

16 *Sigillum publicum egrediens terminos ſuæ authoritatis, non amplius publicum, ſed priuatum appellari debet.*

17 *Sigilli authoritas reſtringitur ad cauſam, & officium, ad quod fuit ordinatum.*

18 *Arcis cuſtos, non debet reſtituere arcem ei qui venit cum ſigillo domini.*

19 *Filiusfam. mercator ſi ſtatuto obligetur, intelligitur ex contractu cauſa mercimoniorum inito.*

20 *Mercatorum libris fidem adhibendam, intelligitur in pertinentibus ad mercaturam.*

21 *Subſcriptio cancellarij vel teſtium, requiritur in negocio quidem publico, ſed ſigillo illi actui non conuenienti adhibito.*

22 *Subſcriptione non eſt opus, ſi ſtylus & conſuetudo aliter obſeruet, vel cauſa ſit leuis, n. 24.*

23 *Sigillo ſoli etiam ſine ſcriptura, ex conſuetudine fidem adhiberi.*

25 *Sigillum principis adiectum actui priuato, illi robur tribuit.*

26 *Sigillum publicum recte riteque impreſſum, quam habeat vim, num. 27. 28. & 29.*

30 *Sigillum priuatum plenam facit fidem adhibitam ſcripturæ confectæ de re propria ipſius ſigillantis. Et quid ſit, ſi adhibetur ſigillum alienum, num. 31.*

32 *Scripturam vel literas alienas ſuo ſigillo an quis videatur approbaſſe. num. 34. 35. & 36.*

33 *Sigillum idem quod ſubſcriptio operatur.*

37 *Sigillum alienæ ſcripturæ appoſitum, non requirit aliã ſubſcriptionem. Et quamuis ipſa ſcriptura loqueretur in tertia perſona. num. 38.*

39 *Sigillando non cenſetur quis approbare ea quæ in ſpecie ab ipſo ſint reprobata.*

40 *Sigillans alienam ſcripturam, eam præſumitur approbare, ſi a parte vel teſtibus ſcriptura ſit approbata.*

41 *Sigillum ſcripturæ vacuæ appoſitum nil operatur.*

42 *Sigillans ſcripturam quam nec vidit, nec legit, non præſumitur approbare.*

Idem ſi per fraudem ſit appoſitum ſigillum, n. 43.

Vel ſi verſetur magnum præiudicium, tunc enim ſubſcriptio quoque requiritur. num. 44.

45 *Sigillum non conueniens dignitati ſigillantis, aut ſi in eo literæ non appareant, non præſumitur ſigillantem ſcripturam approbaſſe.*

PRAESVMPT. LVII.

CVm in iudiciis, & foro frequens ſit vſus ſigillorũ, quibus acta ipſa publica conſignari ſolent. Ea ꝓpter hanc nactus occaſionem, etiam de ſigillis priuatorum agam, quod eo libentius faciam, quo intelligo tractationem illam ad rem noſtram magis pertinere. Et quanquam de ſigilli fide multa ſcripſerim in comment. de Arbitr. iud. lib. 2. caſu 113. Nihilominus pleniori (quod aiunt) calamo hic pertractabo ea, quæ huc ſpectant. Duo itaque diſputationis capita diſtinguo, iuxta
1 duo ſigillorum genera. Dicimus enim vnum † eſſe ſigillum publicum, aliud vero priuatum.

Primum itaque huius diſputationis noſtræ caput eſt de ſigillo publico, quo princeps, magiſtratus, iudices, actuarii, & his ſimiles vtuntur. Et huius ſigilli duplex
2 aliquando † eſt forma. Nam aliqui loco ſigilli, annulo ſignatorio vtuntur, cuius tanta eſt vis, quanta & ipſius ſigilli, vt ſcribunt Innoc. in c. 2. n. 3. verſic. item nota q̃ ius ciuile, de fide inſtrum. & ibid. Bal. col. 3. verſic. dicit Innoc. Abbas col. penult. verſ. & quod dictum eſt, Felin. col. vl. verſ. dicunt etiam prædicti, Imola in le. ad teſtiũ, §. ſignum. & ibidem Aret. in primo notab. de teſtamen. Ioan. Fabri in §. poſſunt, in prin. Inſtit. de teſtam. & Anto. Gabriel. in ſuis concluſionibus lib. 1. tit. de præſump. concluſ. 4. nu. 23. Quo autem facile cognoſcatur cuius
3 principis vel magiſtratus ſit † ſigillum, inſculptæ eſſe debent literæ, quibus ſignificetur cuius illud ſit, vt puta Rodulphus Romanorum Imperator. Vel Aloyſius Mocenigo Dei gratia Venetiarum Dux (hic quidem princeps hoc anno 1577. tertio Non. Iunii, dum hæc ſcriberem, deſiit eſſe in humanis,) ita ſcribunt Innoc. in d. c. 2. n. 2. ff. de fide inſtrum. & ibidem Abbas n. 14. verſ. quo ad primam. Moderni Pariſ. in conſuet. Pariſien. tit. 1. §. 5. n. 12. quos ſecutus ſum in commentar. de Arbitr. iud. caſu 113. num. 1. & 2.

Cæterum aliquando ſigilla hæc habẽt inſculptas aliquas ſingulares imagines & ſigna, quib. alter nemo vtitur, & ob id quidem ſufficit abſque eo, quod aliæ literæ ſint impreſſæ, ſicuti vſu euenit in Sylla, qui Iugurtæ deuicti imaginem annulo ſignatorio inſculptam habebat.
4 Et Auguſto Cæſare qui Sphingis imaginem ſimili † in annulo geſtabat. Prætereo hic multos qui certis his ſignis vſi ſunt, & quorum meminit Alex. ab Alex. lib. 2. dier. genialium, ca. 19. Hodie Summi Pontifices expreſſas eorum in ſigillis habent imagines Beatiſſimorum Apoſtolorum Petri & Pauli. Alia vero eſt obſeruatio Cęſarum, ii in ſigillis inſculptas habent ſui imagines, ſedẽtes in ſolio vna cum diademate & ſcepto, & circũſcriptum habent ipſorum nomen, vtputa Rudolphus Romanorum Imperator. Ita ſcribunt Io. Bertach. in tract. de epiſcopo, lib. 3. par. 1. nu. 43. & Ioan. de Graſſis in tra. de reſcript. num. 8. & Reſtaurus Gaſtaldus in tract. de Imperatore, q. 47. n. 5. Nulla tamen eſt differentia inter vnam & alteram ſigilli formam, cum eandem fidem faciat ſigillũ ſine ea literarum ſeu nominis circũſcriptione, ſi modo certũ eſt, hoc eſſe illius ſigillantis ſigillum, ac illud quod habet inſculptũ nomen. Ita tradũt Arch. Ioan. Andr. & Gemin. in c. 2. col. 2. de procurato. in 6.
5 cum dixerunt, ſufficere, quod † ſigillum habeat characteres nominis domini ſigilli, vel eius imaginẽ. Et multo clarius idem cenſuit Inno. in c. 2. col. 2. de fide inſtr. cuius verba hæc ſunt. Nec exigitur quod ibi ſint literæ, dummodo alias certum ſit de ſigillo. Idem cenſuit Crau. in tract. de antiq. temp. in quinta particula primę partis princ. nu. 46. in fi. Cuius traditionis ea eſt ratio,
6 quod † rei certæ & demonſtratæ fruſtra adiicitur demonſtratio, le. 1. ff. de dote præleg. Cum autem ſigillum adhibetur atque ita imprimatur ſcripturæ, neceſſe minime eſt, quod exprimatur a quo adhibitum fuerit hoc
7 ſigillũ, q̃nquidẽ præſumitur † appoſitum volente dño ipſius ſigilli, vel volente ſigilli cuſtode. Solẽt enim principes habere cancellarios magnos, quibus ſigillorũ curã cuſtodiamq. committunt. Habent & magiſtratus ſigillorum ſuorum cuſtodes. Cum ergo alicui ſcripturæ, reſcripto, vel actui, imprimitur ſigillum, præſumitur impreſſum primo volente & mandante ipſo Principe, vel magiſtratu. Et ſecundo volente eo, qui ſigilli cuſtos eſt. Ita in ſpeciẽ publici ſigilli ſcripſerunt Innoc. in d. ca. 2. n. 2. de fide inſtr. & ibid. Abbas nu. 15. & Crau. in tract. de antiq. temp. in 5. par. primæ partis prin. num. 48. Qđ quidem intelligunt ii Doctor. quando ſigillũ eſt ipſius magiſtratus proprium, ſecus ſi alterius. Nam tunc requiritur expreſſa atteſtatio, a quo, & quare fuerit adhi-
8 bitum. Et eſt ratio, quia cum ſigillum alterius † non cõ-

ueniat

ueniat dignitati magiſtratus, ſi illud adhibetur, quedã
ſuſpicio arguitur. Ita ſenſit Abb. in d.c.2.n.15.in fin. &
num.16.de fide inſtrum. Illud præterea obſeruandũ eſt,
9 quod qñ † imprimitur ſigillum ipſi ſcripturæ, ſi aliũde
non conſtat, vt puta ex ipſa ſubiecta materia, vel alia ex
cauſa, quare adhibitum fuerit ſigillum, exprimi id debet
aliquibus verbis, ſicuti affirmarunt Innoc. in d.c.2.n.3.
de fide inſtr. & Moderni Pariſ. in conſuet. Pariſ. tit. 1. §.
10 5.num.13. Nam (vt inquit Innoc.) ſigillum † multis de
cauſis apponi ſolet ſcripturis. Aliquando in ſignum cõ
ſenſus, l. ſi fideiuſſor, §. vlt. ff. de pign. act. c. ſine exceptio
ne, 12.q.2. & c.1. de procur. Aliquando in ſignum teſti-
monii. l. Caius. ff. de pign. Aliquando in ſignum auctori
tatis, c. redemptor, & c. ſacrorum. 12.q.2. Aliquando in
ſignum confirmationis, c. inter dilectos, de fide inſtru.
Sunt & aliæ cauſæ quæ nunc omittuntur. Cũ ergo mul
tipliciter apponi ſoleat, ne in æquiuoco laborari contin
gat, exprimenda eſt cauſa, ob quam ſigillum hoc adhi-
betur, arg. c. vlt. de libelli obla. & c. vlt. de tranſact. Et, p̃-
11 terea accedit, quod niſi cauſa † appoſitionis ſigilli ex-
primatur, dubitari probabiliter poſſet, ſigillantem ipſũ
ignoraſſe cauſam appoſitionis, & conſequenter non cõ-
ſenſiſſe, cum ignorantis nullus ſit conſenſus, vt in ſpe-
cie noſtra annotarunt Caſt. in l.2.C. de reb. alien. non
alie. & Purpu. in l. admonendi, num.177. ff. de iureiur.
qui ſubiungit poſt Ang. in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſo-
12 gonus, de verb. obl. Principem non cenſeri † confirmaſ-
ſe ſcripta in papyro a ſe priuſquã ſcriberetur, ſigillato,
inquit tamen Purpur. præſumptionem eſſe, quod vide-
rit & legerit, ideo onus probandi quod ignorauerit, ad
negantem pertinet. Cæterum (vt prædixi) neceſſaria mi
nime eſt expreſſio hæc, quando conſtat, qua de cauſa
impreſſum ſit illud ſigillum, vt quia ex ipſius ſcripturæ
natura, ſubiectaque materia, vel ex ſtylo conſtat, cur ſi-
gillari ſoleant ſcripturæ illi ſimiles. Ita docuit Innoc.
in d.c.2.n.3. verſic. ſed ſi in literis. de fide inſtr. Dubitari
etiam hic ſolet, an poſt ſigilli impreſſionem adhibenda
ſit ſubſcriptio manu ipſius ſigillantis, vel teſtium? Et o-
miſſa diſputatione, diſtinguendi ſunt duo caſus, ſecun
dum Decium in cap. poſt ceſſionem, num.10. de proba.
ex ſententia Innoc. in dic. cap.2. in fine, de fide inſtrum.
Et apertius eadem diſtinctione vſus eſt Petrus Perticẽſ.
in l. comparationes, n.25. C. de fide inſtrum.

13 Primus eſt caſus, quando verſamur in pertinentib.
ad publicum ipſius ſigillantis officium, & ſuper his ſigil
lũ adhibetur. Hoc in caſu nulla requiritur ſubſcriptio.
Ita Decius præcitato in loco ex ſententia Innoc. in d.c.
2. in fine, de fide inſtrum. Io. Andreæ in addit. ad Spec.
in tit. de inſtrumentor. editione. §. nunc dicendum re-
ſtat, verſic. ſecundum ſupplementum. Baldi in rub. C. de
fide inſtrum. num.40 & Abbatis in d.c. poſt ceſſionẽ, n.
4. in 7. opinione, de probationibus. Et idem affirmarũt
Petrus Perticenſis in d.l. comparationes, num.25. C. de
fide inſtrum. & Guido Papæ qu.175. Hinc decidit Rota
in deciſ.1. & deciſ.10. in tit. de probat. in nouis ſigillum
14 † Epiſcopi abſque alia ſubſcriptione notarii vel teſtiũ
probare. Ita pariter decidit Rota in deciſ.7. in tit. de of-
fic. deleg. in antiquis, ſigillo executoris ſine ſubſcriptio
ne & teſtibus fidem adhiberi, quod quis acceptauit be-
ficium. Et quamquam Rota & Guido Papæ, hoc magis
tribuant ſtylo & conſuetudini fori & curiæ, quam iuri.
Attamen Dec. ſatis probari cenſuit ex cap.1.18. diſt. c.
ſi epiſcopus 75. diſt. c. non debet, & c. cum inter, de elec.
c. inter dilectos, de fide inſtrum. cap. ſi canonici, de offi.
ord. in 6. & c.1. de ſent. excommun. in 6. Et hic caſus p̃-
cedit etiam in officio delegati, vt poſt Rotam in d. de-
ciſ.7. ſcripſit Dec. in d. cap. poſt ceſſionem, num.10. qui
idem eſſe dixit in ſigillo arbitri. Hunc autem caſum lo-
cum non habere, quoad præiudicium tertii, cenſuit p̃-
citato in loco Decius, qui alias declarationes adiungit,
quas quidem infra explicabimus.

Secundus eſt caſus quando ſigillum adhibetur his,
15 quæ ad † ſigillantis officium non pertinẽt. Hoc ſane ca-
ſu requiritur ſubſcriptio vel notarii, vel teſtium. Ita De
cius in d.c. poſt ceſſionem, num.11. verſ. ſecunda concl.
ex ſententia Nicolai de Matarelis, & Io. Andreæ, quos
recenſet, ac etiam auctoritate Baldi in rubr. C. de fide
inſtr. n.40. qui ob id ſcriptum reliquit, quod ſi Priores
Peruſini ſigillant ſcripturam, in qua contractus alicu-
ius priuati continetur, illud ſigillum nil proderit. Hunc
etiam caſum probauit Petrus Perticenſis in d.l. compa-
rationes, num.25. de fide inſtrum. Et hoc in caſu, vt in-
quit præcitato in loco Decius, defendi poteſt opinio
eorum, qui ſcripſerunt, hanc ſubſcriptionem eſſe neceſ-
ſariam, ſicuti dixerunt a Decio ipſo multi relati. Et Gui
do Papæ in d.q.175. & q.481. Soc. Sen. in conſilio 275.
col.3. verſic. tertio ẽt reſpondetur. lib.2. & Did. li. prac.
q. cap.22. in fin. Et ratio huius caſus eſt manifeſta, quia
16 † dum ſigillum publicum egreditur terminos ſuæ au-
ctoritatis, non amplius publicum, ſed priuatum appel-
lari debet, ſicuti dicimus in iudice, qui dum aliquẽ ſpo
liat, & ſuæ iuriſdictionis terminos excedit, non iudicis,
ſed priuatæ perſonæ nomen obtinet, vt ſcripſi in com-
mentariis de recuperanda poſſ. Et præterea (vt ait De-
17 cius præcitato in loco) accedit quod auctoritas † ſigil-
li reſtringitur ad cauſam & officium ad quod fuit ordi
natum, vt in ſpecie tradunt Bal. & Aret. in dic. cap. poſt
ceſſionem, & prius Inno. in c.2. num.2. prope medium,
de fide inſtrum. arg. cap. ſignificauit, de appe. vbi Bald.
18 ſcripſit, quod † cuſtos arcis non debet arcem ipſam re-
ſtituere ei, qui venit cum ſigillo domini, cum ſigillum
non ſit ordinatum ad actum illum, & Baldum ſecuti
ſunt ibi Butrius, Abbas & Francus, & Ioan. Bertachin.
in tract. de epiſcopo. lib.3. parte prima, num.35. & num.
19 41. Et ſimile eſt quod dicimus, ſi ſtatuto obligetur † fi-
liusfam. mercator, intelligitur ex contractu inito cauſa
ipſius mercaturæ & negociationis. Ita Bar. in l.3. §. &
hoc edicto, ff. nautæ, caupo. ſtabul. & in l. vlt. C. ad S.C.
Maced. & Alex. in conſ.208.n.11. lib.2. Eſt etiam ſimile
20 cum dicimus, ſi ſtatuto cautum ſit, libris † mercatorum
eſſe adhibendam fidem, intelligitur, in pertinentib. ad
mercaturam, non autem quo ad cætera omnia. Ita rñ-
dit Rom. in conſil.204. & conſ.205. & ſcripſi in li.2. de
arbit. iud. &c. caſu 91.n.23. vbi n.24. dixi in ſpecie idem
eſſe de ſigillo.

21 Hic caſus locum etiam habet, quando † negociũ eſ-
ſet quidem publicum, ſed tamen ſigillum non eſſet re-
ſpectu illius negocii conueniens, vt quia alio ſigillo vti
ſoleant cancellarii ad illius actus ſigillationem, vt ſi cer-
ti actus conſueuerunt ſigillari ſigillo magno, & tamen
actus aliquis ſigillatur paruo ſigillo. Nam adhuc requi-
ritur ſubſcriptio cancellari, vel teſtium. Ita ſcripſi in d.
lib.1. de arbitr. iudicum, caſu 113. num.7. vbi huius ſen
tentiæ recenſui Rom. in l. admonendi, n.55. & ibidẽ Ca
tonem Saccum n.51. ff. de iureiurand. Fel. in d. cap. poſt
ceſſionem, num.7. & Veſtrium in praxi lib.6. cap.1. n.9.
idem ſenſerunt Abbas in cap.2. num.16. in fi. de fid. in-
ſtrum. & Ioan. Bertachin. in trac. de epiſcopo, li.1. par.
3. num.33.

Hic autem caſus ceſſat, atque ita locum non habet,
22 quando † ex ſtylo & conſuetudine aliter obſeruaretur.
Nam tunc nulla ſubſcriptione opus eſt, etſi ſigillo publi
co priuati actus conſignantur. Ita Nicolaus de Matare-
lis, Io. Andreæ, Innoc. & Baldus iam ſupra commemo-
rati, & quos ſecutus eſt Dec. in d.c. poſt ceſſionem, num.
12. de probat. & ſcribit Abb. in c.2. num.17. de fide in-
ſtr. quod ſi extat conſuetudo, vt ſigillo Epiſcopi ſigillen
tur contractus priuatorum, conſuetudo illa eſt obſeruã
da. Et (inquit Abbas) ille Epiſcopi cancellarius poteſt
abſque alia ſpeciali licentia ſigillum adhibere. Quam
quidem

Digitized by Google

debet exprimi.

10 *Sigillum multis, & quibus de cauſis ſoleat apponi.*

11 *Sigilli appoſitionis cauſa nõn expreſſa, probabiliter dubitatur de ſigillantis conſenſu.*

12 *Scripta in charta ſigillata antequam ſcriberetur, non cenſetur princeps confirmaſſe.*

13 *Subſcriptio poſt ſigilli impreſſionem non eſt neceſſaria, quando verſamur in pertinentibus ad publicum ipſius ſigillantis officium.*

14 *Sigillum epiſcopi abſque alia ſubſcriptione notarij vel teſtium probat.*

15 *Subſcriptio vel notarij, vel teſtium requiritur in his, quæ ad ſigillantis officium non pertinent.*

16 *Sigillum publicum egrediens terminos ſuæ authoritatis, non amplius publicum, ſed priuatum appellari debet.*

17 *Sigilli authoritas reſtringitur ad cauſam, & officium, ad quod fuit ordinatum.*

18 *Arcis cuſtos, non debet reſtituere arcem ei qui venit cum ſigillo domini.*

19 *Filiusfam. mercator ſi ſtatuto obligetur, intelligitur ex contractu cauſa mercimoniorum inito.*

20 *Mercatorum libris fidem adhibendam, intelligitur in pertinentibus ad mercaturam.*

21 *Subſcriptio cancellarij vel teſtium, requiritur in negocio quidem publico, ſed ſigillo illi actui non conuenienti adhibito.*

22 *Subſcriptione non eſt opus, ſi ſtylus & conſuetudo aliter obſeruet, vel cauſa ſit leuis, n. 24.*

23 *Sigillo ſoli etiam ſine ſcriptura, ex conſuetudine fidem adhiberi.*

25 *Sigillum principis adiectum actui priuato, illi robur tribuit.*

26 *Sigillum publicum recte riteque impreſſum, quam habeat vim, num. 27. 28. & 29.*

30 *Sigillum priuatum plenam facit fidem adhibitam ſcripturæ confectæ de re propria ipſius ſigillantis. Et quid ſit, ſi adhibetur ſigillum alienum, num. 31.*

32 *Scripturam vel literas alienas ſuo ſigillo an quis videatur approbaſſe. num. 34. 35. & 36.*

33 *Sigillum idem quod ſubſcriptio operatur.*

37 *Sigillum alienæ ſcripturæ appoſitum, non requirit aliã ſubſcriptionem. Et quamuis ipſa ſcriptura loqueretur in tertia perſona. num. 38.*

39 *Sigillando non cenſetur quis approbare ea quæ in ſpecie ab ipſo ſint reprobata.*

40 *Sigillans alienam ſcripturam, eam præſumitur approbare, ſi a parte vel teſtibus ſcriptura ſit approbata.*

41 *Sigillum ſcripturæ vacuæ appoſitum nil operatur.*

42 *Sigillans ſcripturam quam nec vidit, nec legit, non præſumitur approbare.*

Idem ſi per fraudem ſit appoſitum ſigillum, n. 43.

Vel ſi verſetur magnum præiudicium, tunc enim ſubſcriptio quoque requiritur. num. 44.

45 *Sigillum non conueniens dignitati ſigillantis, aut ſi in eo literæ non appareant, non præſumitur ſigillantem ſcripturam approbaſſe.*

PRAESVMPT. LVII.

CVm in iudiciis, & foro frequens ſit vſus ſigillorũ, quibus acta ipſa publica conſignari ſolent. Ea ꝓpter hanc nactus occaſionem, etiam de ſigillis priuatorum agam, quod eo libentius faciam, quo intelligo tractationem illam ad rem noſtram magis pertinere. Et quanquam de ſigilli fide multa ſcripſerim in comment. de Arbitr. iud. lib. 2. caſu 113. Nihilominus pleniori (quod aiunt) calamo hic pertractabo ea, quæ huc ſpectant. Duo itaque diſputationis capita diſtinguo, iuxta

1 duo ſigillorum genera. Dicimus enim vnum † eſſe ſigillum publicum, aliud vero priuatum.

Primum itaque huius diſputationis noſtræ caput eſt de ſigillo publico, quo princeps, magiſtratus, iudices, actuarii, & his ſimiles vtuntur. Et huius ſigilli duplex

2 aliquando † eſt forma. Nam aliqui loco ſigilli, annulo ſignatorio vtuntur, cuius tanta eſt vis, quanta & ipſius ſigilli, vt ſcribunt Innoc. in c. 2. n. 3. verſic. item nota ꝙ ius ciuile, de fide inſtrum. & ibid. Bal. col. 3. verſic. dicit Innoc. Abbas col. penult. verſ. & quod dictum eſt, Felin. col. vl. verſ. dicunt etiam prædicti, Imola in l. ad teſtiũ, §. ſignum. & ibidem Aret. in primo notab. de teſtamen. Ioan Fabri in §. poſſunt, in prin. Inſtit. de teſtam. & Anto. Gabriel. in ſuis concluſionibus lib. 1. tit. de præſump. concluſ. 4. nu. 23. Quo autem facile cognoſcatur cuius

3 principis vel magiſtratus ſit † ſigillum, inſculptæ eſſe debent literæ, quibus ſignificetur cuius illud ſit, vt puta Rodulphus Romanorum Imperator. Vel Aloyſius Mocenigo Dei gratia Venetiarum Dux (hic quidem princeps hoc anno 1577. tertio Non. Iunii, dum hæc ſcriberem, deſiit eſſe in humanis,) ita ſcribunt Innoc. in d. c. 2. n. 2. ff. de fide inſtrum. & ibidem Abbas n. 14. verſ. quo ad primam. Moderni Pariſ. in conſuet. Pariſien. tit. 1. §. 5. n. 12. quos ſecutus ſum in commentar. de Arbitr. iud. caſu 113. num. 1. & 2.

Cæterum aliquando ſigilla hæc habẽt inſculptas aliquas ſingulares imagines & ſigna, quib. alter nemo vtitur, & ob id quidem ſufficit abſque eo, quod aliæ literæ ſint impreſſæ, ſicuti vſu euenit in Sylla, qui Iugurtæ deuicti imaginem annulo ſignatorio inſculptam habebat.

4 Et Auguſto Cæſare qui Sphingis imaginem ſimili † in annulo geſtabat. Prætereo hic multos qui certis his ſignis vſi ſunt, & quorum meminit Alex. ab Alex. lib. 2. dier. genialium, ca. 19. Hodie Summi Pontifices expreſſas eorum in ſigillis habent imagines Beatiſſimorum Apoſtolorum Petri & Pauli. Alia vero eſt obſeruatio Cęſarum, ii in ſigillis inſculptas habent ſui imagines, ſedẽtes in ſolio vna cum diademate & ſcepto, & circũſcriptum habent ipſorum nomen, vtputa Rudolphus Romanorum Imperator. Ita ſcribunt Io. Bertach. in tract. de epiſcopo, lib. 3. par. 1. nu. 43. & Ioan. de Graſſis in tra. de reſcript. num. 8. & Reſtaurus Gaſtaldus in tract. de Imperatore, q. 47. n. 5. Nulla tamen eſt differentia inter vnam & alteram ſigilli formam, cum eandem fidem faciat ſigillũ ſine ea literarum ſeu nominis circũſcriptione, ſi modo certũ eſt, hoc eſſe illius ſigillantis ſigillum, ac illud quod habet inſculptũ nomen. Ita tradũt Arch. Ioan. Andr. & Gemin. in c. 2. col. 2. de procurato. in 6.

5 cum dixerunt, ſufficere, quod † ſigillum habeat characteres nominis domini ſigilli, vel eius imaginẽ. Et multo clarius idem cenſuit Inno. in c. 2. col. 2. de fide inſtr. cuius verba hæc ſunt. Nec exigitur quod ibi ſint literæ, dummodo alias certum ſit de ſigillo. Idem cenſuit Crau. in tract. de antiq. temp. in quinta particula primæ partis princ. nu. 46. in fi. Cuius traditionis ea eſt ratio,

6 quod † rei certæ & demonſtratæ fruſtra adiicitur demonſtratio, le. 1. ff. de dote præleg. Cum autem ſigillum adhibetur atque ita imprimatur ſcripturæ, neceſſe minime eſt, quod exprimatur a quo adhibitum fuerit hoc

7 ſigillũ, q̃nquidẽ præſumitur † appoſitum volente dño ipſius ſigilli, vel volente ſigilli cuſtode. Solẽt enim principes habere cancellarios magnos, quibus ſigillorũ curã cuſtodiamq. committunt. Habent & magiſtratus ſigillorum ſuorum cuſtodes. Cum ergo alicui ſcripturæ, reſcripto, vel actui, imprimitur ſigillum, præſumitur impreſſum primo volente & mandante ipſo Principe, vel magiſtratu. Et ſecundo volente eo, qui ſigilli cuſtos eſt. Ita in ſpecie publici ſigilli ſcripſerunt Innoc. in d. ca. 2. n. 2. de fide inſtr. & ibid. Abbas nu. 15. & Crau. in tract. de antiq. temp. in 5. par. primæ partis prin. num. 48. Qđ quidem intelligunt ii Doctor. quando ſigillũ eſt ipſius magiſtratus proprium, ſecus ſi alterius. Nam tunc requiritur expreſſa atteſtatio, a quo, & quare fuerit adhi-

8 bitum. Et eſt ratio, quia cum ſigillum alterius † non cõ-

ueniat

Digitized by Google

ueniat dignitati magiſtratus, ſi illud adhibetur, quædã
ſuſpicio arguitur. Ita ſenſit Abb. in d.c.2.n.15.in fin. &
num.16. de fide inſtrum. Illud præterea obſeruandũ eſt,
9 quod qñ † imprimitur ſigillum ipſi ſcripturæ, ſi aliũde
non conſtat, vt puta ex ipſa ſubiecta materia, vel alia ex
cauſa, quare adhibitum fuerit ſigillum, exprimi id det
aliquibus verbis, ſicuti affirmarunt Innoc. in d.c.2.n.3.
de fide inſtr. & Moderni Pariſ. in conſuet. Pariſ. tit. 1. §.
10 5.num.13. Nam (vt inquit Innoc.) ſigillum † multis de
cauſis apponi ſolet ſcripturis. Aliquando in ſignum cõ
ſenſus, l. ſi fideiuſſor, §. vlt. ff. de pign. act. c. ſine exceptio
ne, 12.q.2. & c.1. de procur. Aliquando in ſignum teſti-
monii. l. Caius. ff. de pign. Aliquando in ſignum auctori
tatis, c. redemptor, & c. ſacrorum. 12.q.2. Aliquando in
ſignum confirmationis, c. inter dilectos, de fide inſtru.
Sunt & aliæ cauſæ quæ nunc omittuntur. Cũ ergo mul
tipliciter apponi ſoleat, ne in æquiuoco laborari contin
gat, exprimenda eſt cauſa, ob quam ſigillum hoc adhi-
betur, arg. c. vlt. de libelli obla. & c. vlt. de tranſact. Et, p̃-
11 terea accedit, quod niſi cauſa † appoſitionis ſigilli ex-
primatur, dubitari probabiliter poſſet, ſigillantem ipsũ
ignoraſſe cauſam appoſitionis, & conſequenter non cõ-
ſenſiſſe, cum ignorantis nullus ſit conſenſus, vt in ſpe-
cie noſtra annotarunt Caſt. in l.2.C. de reb. alien. non
alie. & Purpu. in l. admonendi, num. 177. ff. de iureiur.
qui ſubiungit poſt Ang. in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſo-
12 gonus, de verb. obl. Principem non cenſeri † confirmaſ-
ſe ſcripta in papyro a ſe priuſq; ã ſcriberetur, ſigillato,
inquit tamen Purpur. præſumptionem eſſe, quod vide-
rit & legerit, ideo onus probandi quod ignorauerit, ad
negantem pertinet. Cæterum (vt prædixi) neceſſaria mi
nime eſt expreſſio hæc, quando conſtat, qua de cauſa
impreſſum ſit illud ſigillum, vt quia ex ipſius ſcripturæ
natura, ſubiectaque materia, vel ex ſtylo conſtat, cur ſi-
gillari ſoleant ſcripturæ illi ſimiles. Ita docuit Innoc.
in d.c.2.n.3. verſic. ſed ſi in literis. de fide inſtr. Dubitari
etiam hic ſolet, an poſt ſigilli impreſſionem adhibenda
ſit ſubſcriptio manu ipſius ſigillantis, vel teſtium? Et o-
miſſa diſputatione, diſtinguendi ſunt duo caſus, ſecun
dum Decium in cap. poſt ceſſionem, num.10. de proba.
ex ſententia Innoc. in dic. cap. 2. in fine, de fide inſtrum.
Et apertius eadem diſtinctione vſus eſt Petrus Perticẽſ.
in l. comparationes, n.15. C. de fide inſtrum.
13 Primus eſt caſus, quando verſamur in pertinentib.
ad publicum ipſius ſigillantis officium, & ſuper his ſigil
lũ adhibetur. Hoc in caſu nulla requiritur ſubſcriptio.
Ita Decius præcitato in loco ex ſententia Innoc. in d.c.
2. in fine, de fide inſtrum. Io. Andreæ in addit. ad Spec.
in tit. de inſtrumentor. editione. §. nunc dicendum re-
ſtat, verſic. ſecundum ſupplementum. Baldi in rub. C. de
fide inſtrum. num.40 & Abbatis in d.c. poſt ceſſionẽ, n.
4. in 7. opinione, de probationibus. Et idem affirmarũt
Petrus Perticenſis in d.l. comparationes, num.15. C. de
fide inſtrum. & Guido Papæ qu.175. Hinc decidit Rota
in deciſ.1. & deciſ.10. in tit. de probat. in nouis ſigillum
14 † Epiſcopi abſque alia ſubſcriptione notarii vel teſtiũ
probare. Ita pariter decidit Rota in deciſ.7. in tit. de of-
fic. deleg. in antiquis, ſigillo executoris ſine ſubſcriptio
ne & teſtibus fidem adhiberi, quod quis acceptauit be-
ficium. Et quamquam Rota & Guido Papæ, hoc magis
tribuant ſtylo & conſuetudini fori & curiæ, quam iuri.
Attamen Dec. ſatis probari cenſuit ex cap.1.18. diſt. c.
ſi epiſcopus 75. diſt. c. non debet, & c. cum inter, de elec.
c. inter dilectos, de fide inſtrum. cap. ſi canonici, de offi.
ord. in 6. & c.1. de ſent. excommun. in 6. Et hic caſus p̃-
cedit etiam in officio delegati, vt poſt Rotam in d. de-
ciſ.7. ſcripſit Dec. in d. cap. poſt ceſſionem, num.10. qui
idem eſſe dixit in ſigillo arbitri. Hunc autem caſum lo-
cum non habere, quoad præiudicium tertii, cenſuit p̃-
citato in loco Decius, qui alias declarationes adiungit,
quas quidem infra explicabimus.
Secundus eſt caſus quando ſigillum adhibetur his,
15 quæ ad † ſigillantis officium non pertinẽt. Hoc ſane ca-
ſu requiritur ſubſcriptio vel notarii, vel teſtium. Ita De
cius in d.c. poſt ceſſionem, num.11. verſ. ſecunda concl.
ex ſententia Nicolai de Matarelis, & Io. Andreæ, quos
recenſet, ac etiam auctoritate Baldi in rubr. C. de fide
inſtr. n.40. qui ob id ſcriptum reliquit, quod ſi Priores
Peruſini ſigillant ſcripturam, in qua contractus alicu-
ius priuati continetur, illud ſigillum nil proderit. Hunc
etiam caſum probauit Petrus Perticenſis in d.l. compa-
rationes, num.15. de fide inſtrum. Et hoc in caſu, vt in-
quit præcitato in loco Decius, defendi poteſt opinio
eorum, qui ſcripſerunt, hanc ſubſcriptionem eſſe neceſ-
ſariam, ſicuti dixerunt a Decio ipſo multi relati. Et Gui
do Papæ in d.q.175. & q.481. Soc. Sen. in conſilio 275.
col.3. verſic. tertio ẽt reſpondetur. lib.2. & Did. li. prac.
q. cap.22. in fin. Et ratio huius caſus eſt manifeſta, quia
16 † dum ſigillum publicum egreditur terminos ſuæ au-
ctoritatis, non amplius publicum, ſed priuatum appel-
lari debet, ſicuti dicimus in iudice, qui dum aliquẽ ſpo
liat, & ſuæ iuriſdictionis terminos excedit, non iudicis,
ſed priuatæ perſonæ nomen obtinet, vt ſcripſi in com-
mentariis de recuperanda poſſ. Et præterea (vt ait De-
17 cius præcitato in loco) accedit quod auctoritas † ſigil-
li reſtringitur ad cauſam & officium ad quod fuit ordi
natum, vt in ſpecie tradunt Bal. & Aret. in dic. cap. poſt
ceſſionem, & prius Inno. in c.2. num.2. prope medium,
de fide inſtrum. arg. cap. ſignificauit, de appe. vbi Bald.
18 ſcripſit, quod † cuſtos arcis non debet arcem ipſam re-
ſtituere ei, qui venit cum ſigillo domini, cum ſigillum
non ſit ordinatum ad actum illum, & Baldum ſecuti
ſunt ibi Butrius, Abbas & Francus, & Ioan. Bertachin.
in tract. de epiſcopo. lib.3. parte prima, num.35. & num.
19 41. Et ſimile eſt quod dicimus, ſi ſtatuto obligetur † fi-
liusfam. mercator, intelligitur ex contractu inito cauſa
ipſius mercaturæ & negociationis. Ita Bar. in l.3. §. &
hoc edicto, ff. nautæ, caupo. ſtabul. & in l. vlt. C. ad S. C.
Maced. & Alex. in conſ.208. n.11. lib.2. Eſt etiam ſimile
20 cum dicimus, ſi ſtatuto cautum ſit, libris † mercatorum
eſſe adhibendam fidem, intelligitur, in pertinentib. ad
mercaturam, non autem quo ad cætera omnia. Ita rñ-
dit Rom. in conſil.204. & conſ.205. & ſcripſi in li.2. de
arbit. iud. &c. caſu 91. n.23. vbi n.24. dixi in ſpecie idem
eſſe de ſigillo.
21 Hic caſus locum etiam habet, quando † negociũ eſ-
ſet quidem publicum, ſed tamen ſigillum non eſſet re-
ſpectu illius negocii conueniens, vt quia alio ſigillo vti
ſoleant cancellarii ad illius actus ſigillationem, vt ſi cer-
ti actus conſueuerunt ſigillari ſigillo magno, & tamen
actus aliquis ſigillatur paruo ſigillo. Nam adhuc requi-
ritur ſubſcriptio cancellari, vel teſtium. Ita ſcripſi in d.
lib.2. de arbitr. iudicum, caſu 113. num.7. vbi huius ſen
tentiæ recenſui Rom. in l. admonendi, n.55. & ibidẽ Ca
tonem Saccum n.51. ff. de iureiurand. Fel. in d. cap. poſt
ceſſionem, num.7. & Veſtrium in praxi lib.6. cap.1. n.9.
idem ſenſerunt Abbas in cap.2. num.16. in fi. de fid. in-
ſtrum. & Ioan. Bertachin. in trac. de epiſcopo, li.1. par.
3. num.33.
Hic autem caſus ceſſat, atque ita locum non habet,
22 quando † ex ſtylo & conſuetudine aliter obſeruaretur.
Nam tunc nulla ſubſcriptione opus eſt, etſi ſigillo publi
co priuati actus conſignantur. Ita Nicolaus de Matare-
lis, Io. Andreæ, Innoc. & Baldus iam ſupra commemo-
rati, & quos ſecutus eſt Dec. in d.c. poſt ceſſionem, num.
12. de probat. & ſcribit Abb. in c.2. num.17. de fide in-
ſtr. quod ſi extat conſuetudo, vt ſigillo Epiſcopi ſigillen
tur contractus priuatorum, conſuetudo illa eſt obſeruã
da. Et (inquit Abbas) ille Epiſcopi cancellarius poteſt
abſque alia ſpeciali licentia ſigillum adhibere. Quam
quidem

Digitized by Google

debet exprimi.

10 *Sigillum multis, & quibus de cauſis ſoleat apponi.*

11 *Sigilli appoſitionis cauſa nôn expreſſa, probabiliter dubitatur de ſigillantis conſenſu.*

12 *Scripta in charta ſigillata antequam ſcriberetur, non cenſetur princeps confirmaſſe.*

13 *Subſcriptio poſt ſigilli impreſſionem non eſt neceſſaria, quando verſamur in pertinentibus ad publicum ipſius ſigillantis officium.*

14 *Sigillum epiſcopi abſque alia ſubſcriptione notarij vel teſtium probat.*

15 *Subſcriptio vel notarij, vel teſtium requiritur in his, quæ ad ſigillantis officium non pertinent.*

16 *Sigillum publicum egrediens terminos ſuæ authoritatis, non amplius publicum, ſed priuatum appellari debet.*

17 *Sigilli authoritas reſtringitur ad cauſam, & officium, ad quod fuit ordinatum.*

18 *Arcis cuſtos, non debet reſtituere arcem ei qui venit cum ſigillo domini.*

19 *Filiusfam. mercator ſi ſtatuto obligetur, intelligitur ex contractu cauſa mercimoniorum inito.*

20 *Mercatorum libris fidem adhibendam, intelligitur in pertinentibus ad mercaturam.*

21 *Subſcriptio cancellarij vel teſtium, requiritur in negocio quidem publico, ſed ſigillo illi actui non conuenienti adhibito.*

22 *Subſcriptione non eſt opus, ſi ſtylus & conſuetudo aliter obſeruet, vel cauſa ſit leuis, n. 24.*

23 *Sigillo ſoli etiam ſine ſcriptura, ex conſuetudine fidem adhiberi.*

25 *Sigillum principis adiectum actui priuato, illi robur tribuit.*

26 *Sigillum publicum recte riteque impreſſum, quam habeat vim, num. 27. 28. & 29.*

30 *Sigillum priuatum plenam facit fidem adhibitam ſcripturæ confectæ de re propria ipſius ſigillantis. Et quid ſit, ſi adhibetur ſigillum alienum, num. 31.*

32 *Scripturam vel literas alienas ſuo ſigillo an quis videatur approbaſſe. num. 34. 35. & 36.*

33 *Sigillum idem quod ſubſcriptio operatur.*

37 *Sigillum alienæ ſcripturæ appoſitum, non requirit aliã ſubſcriptionem. Et quamuis ipſa ſcriptura loqueretur in tertia perſona. num. 38.*

39 *Sigillando non cenſetur quis approbare ea quæ in ſpecie ab ipſo ſint reprobata.*

40 *Sigillans alienam ſcripturam, eam præſumitur approbare, ſi a parte vel teſtibus ſcriptura ſit approbata.*

41 *Sigillum ſcripturæ vacuæ appoſitum nil operatur.*

42 *Sigillans ſcripturam quam nec vidit, nec legit, non præſumitur approbare.*

Idem ſi per fraudem ſit appoſitum ſigillum, n. 43.

Vel ſi verſetur magnum præiudicium, tunc enim ſubſcriptio quoque requiritur. num. 44.

45 *Sigillum non conueniens dignitati ſigillantis, aut ſi in eo literæ non appareant, non præſumitur ſigillantem ſcripturam approbaſſe.*

PRAESVMPT. LVII.

CVm in iudiciis, & foro frequens ſit vſus ſigillorũ, quibus acta ipſa publica conſignari ſolent. Ea ꝓpter hanc nactus occaſionem, etiam de ſigillis priuatorum agam, quod eo libentius faciam, quo intelligo tractationem illam ad rem noſtram magis pertinere. Et quanquam de ſigilli fide multa ſcripſerim in comment. de Arbitr. iud. lib. 2. caſu 113. Nihilominus pleniori (quod aiunt) calamo hic pertractabo ea, quæ huc ſpectant. Duo itaque diſputationis capita diſtinguo, iuxta
1 duo ſigillorum genera. Dicimus enim vnum † eſſe ſigillum publicum, aliud vero priuatum.

Primum itaque huius diſputationis noſtræ caput eſt de ſigillo publico, quo princeps, magiſtratus, iudices, actuarii, & his ſimiles vtuntur. Et huius ſigilli duplex
2 aliquando † eſt forma. Nam aliqui loco ſigilli, annulo ſignatorio vtuntur, cuius tanta eſt vis, quanta & ipſius ſigilli, vt ſcribunt Innoc. in c. 2. n. 3. verſic. item nota quod ius ciuile, de fide inſtrum. & ibid. Bal. col. 3. verſic. dicit Innoc. Abbas col. penult. verſ. & quod dictum eſt, Felin. col. vl. verſ. dicunt etiam prædicti, Imola in le. ad teſtiũ, §. ſignum. & ibidem Aret. in primo notab. de teſtamen. Ioan Fabri in §. poſſunt, in prin. Inſtit. de teſtam. & Anto. Gabriel. in ſuis concluſionibus lib. 1. tit. de præſump. concluſ. 4. nu. 23. Quo autem facile cognoſcatur cuius
3 principis vel magiſtratus ſit † ſigillum, inſculptæ eſſe debent literæ, quibus ſignificetur cuius illud ſit, vt puta Rodulphus Romanorum Imperator. Vel Aloyſius Mocenigo Dei gratia Venetiarum Dux (hic quidem princeps hoc anno 1577. tertio Non. Iunii, dum hæc ſcriberem, deſiit eſſe in humanis,) ita ſcribunt Innoc. in d. c. 2. n. 2. ff. de fide inſtrum. & ibidem Abbas n. 14. verſ. quo ad primam. Moderni Pariſ. in conſuet. Pariſien. tit. 1. §. 5. n. 12. quos ſecutus ſum in commentar. de Arbitr. iud. caſu 113. num. 1. & 2.

Cæterum aliquando ſigilla hæc habẽt inſculptas aliquas ſingulares imagines & ſigna, quib. alter nemo vtitur, & ob id quidem ſufficit abſque eo, quod aliæ literæ ſint impreſſæ, ſicuti vſu euenit in Sylla, qui Iugurtæ deuicti imaginem annulo ſignatorio inſculptam habebat.
4 Et Augusto Cæſare qui Sphingis imaginem ſimili † in annulo geſtabat. Prætereo hic multos qui certis his ſignis vſi ſunt, & quorum meminit Alex. ab Alex. lib. 2. dier. genialium, ca. 19. Hodie Summi Pontifices expreſſas eorum in ſigillis habent imagines Beatiſſimorum Apoſtolorum Petri & Pauli. Alia vero eſt obſeruatio Cæſarum, ii in ſigillis inſculptas habent ſui imagines, ſedẽtes in ſolio vna cum diademate & ſcepto, & circũſcriptum habent ipſorum nomen, vtputa Rudolphus Romanorum Imperator. Ita ſcribunt Io. Bertach. in tract. de epiſcopo, lib. 3. par. 1. nu. 43. & Ioan. de Graſſis in tra. de reſcript. num. 8. & Reſtaurus Gaſtaldus in tract. de Imperatore, q. 47. n. 5. Nulla tamen eſt differentia inter vnam & alteram ſigilli formam, cum eandem fidem faciat ſigillũ ſine ea literarum ſeu nominis circũſcriptione, ſi modo certũ eſt, hoc eſſe illius ſigillantis ſigillum, ac illud quod habet inſculptũ nomen. Ita tradũt Arch. Ioan. Andr. & Gemin. in c. 2. col. 2. de procurato. in 6.
5 cum dixerunt, ſufficere, quod † ſigillum habeat characteres nominis domini ſigilli, vel eius imaginẽ. Et multo clarius idem cenſuit Inno. in c. 2. col. 2. de fide inſtr. cuius verba hæc ſunt. Nec exigitur quod ibi ſint literæ, dummodo alias certum ſit de ſigillo. Idem cenſuit Crau. in tract. de antiq. temp. in quinta particula primæ partis princ. nu. 46. in fi. Cuius traditionis ea eſt ratio,
6 quod † rei certæ & demonſtratæ fruſtra adiicitur demonſtratio, le. 1. ff. de dote præleg. Cum autem ſigillum adhibetur atque ita imprimatur ſcripturæ, neceſſe minime eſt, quod exprimatur a quo adhibitum fuerit hoc
7 ſigillũ, q̃nquidẽ præſumitur † appoſitum volente dño ipſius ſigilli, vel volente ſigilli cuſtode. Solẽt enim principes habere cancellarios magnos, quibus ſigillorũ curã cuſtodiamq. committunt. Habent & magiſtratus ſigillorum ſuorum cuſtodes. Cum ergo alicui ſcripturæ, reſcripto, vel actui, imprimitur ſigillum, præſumitur impreſſum primo volente & mandante ipſo Principe, vel magiſtratu. Et ſecundo volente eo, qui ſigilli cuſtos eſt. Ita in ſpecie publici ſigilli ſcripſerunt Innoc. in d. ca. 2. n. 2. de fide inſtr. & ibid. Abbas nu. 15. & Crau. in tract. de antiq. temp. in 5. par. primæ partis prin. num. 48. Quod quidem intelligunt ii Doctor. quando ſigillũ eſt ipſius magiſtratus proprium, ſecus ſi alterius. Nam tunc requiritur expreſſa atteſtatio, a quo, & quare fuerit adhi-
8 bitum. Et eſt ratio, quia cum ſigillum alterius † non cõ-

uenniat

Digitized by Google

ueniat dignitati magiſtratus, ſi illud adhibetur, quædã ſuſpicio arguitur. Ita ſenſit Abb. in d.c.2.n.15.in fin. & num.16.de fide inſtrum. Illud præterea obſeruandũ eſt,
9 quod qñ † imprimitur ſigillum ipſi ſcripturæ, ſi aliũde non conſtat, vt puta ex ipſa ſubiecta materia, vel alia ex cauſa, quare adhibitum fuerit ſigillum, exprimi ad det aliquibus verbis, ſicuti affirmarunt Innoc. in d.c.2.n.3. de fide inſtr. & Moderni Pariſ. in conſuet. Pariſ. tit. 1. §.
10 5.num.13. Nam (vt inquit Innoc.) ſigillum † multis de cauſis apponi ſolet ſcripturis. Aliquando in ſignum cõſenſus, l. ſi fideiuſſor, §. vlt. ff. de pign. act. c. fine exceptione, 12.q.2. & c.1. de procur. Aliquando in ſignum teſtimonii, l. Caius. ff. de pign. Aliquando in ſignum auctoritatis, c. redemptor, & c. ſacrorum. 12.q.2. Aliquando in ſignum confirmationis, c. inter dilectos, de fide inſtru. Sunt & aliæ cauſæ quæ nunc omittuntur. Cũ ergo multipliciter apponi ſoleat, ne in æquiuoco laborari contingat, exprimenda eſt cauſa, ob quam ſigillum hoc adhibetur, arg. c. vlt. de libelli obla. & c. vlt. de tranſact. Et p̃-
11 terea accedit, quod niſi cauſa † appoſitionis ſigilli exprimatur, dubitari probabiliter poſſet, ſigillantem ipſũ ignoraſſe cauſam appoſitionis, & conſequenter non cõſenſiſſe, cum ignorantis nullus ſit conſenſus, vt in ſpecie noſtra annotarunt Caſt. in l.2.C. de reb. alien. non alie. & Purpu. in l. admonendi, num. 177. ff. de iureiur. qui ſubiungit poſt Ang. in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſo-
12 gonus, de verb. obl. Principem non cenſeri † confirmaſſe ſcripta in papyro a ſe priuſquã ſcriberetur, ſigillato, inquit tamen Purpur. præſumptionem eſſe, quod viderit & legerit, ideo onus probandi quod ignorauerit, ad negantem pertinet. Cæterum (vt prædixi) neceſſaria minime eſt expreſſio hæc, quando conſtat, qua de cauſa impreſſum ſit illud ſigillum, vt quia ex ipſius ſcripturæ natura, ſubiectaque materia, vel ex ſtylo conſtat, cur ſigillari ſoleant ſcripturæ illi ſimiles. Ita docuit Innoc. in d.c.2.n.3. verſic. ſed ſi in literis. de fide inſtr. Dubitari etiam hic ſolet, an poſt ſigilli impreſſionem adhibenda ſit ſubſcriptio manu ipſius ſigillantis, vel teſtium? Et omiſſa diſputatione, diſtinguendi ſunt duo caſus, ſecundum Decium in cap. poſt ceſſionem, num.10. de proba. ex ſententia Innoc. in dic. cap.2. in fine, de fide inſtrum. Et apertius eadem diſtinctione vſus eſt Petrus Perticẽſ. in l. comparationes, n.15. C. de fide inſtrum.

13 Primus eſt caſus, quando verſamur in pertinentib. ad publicum ipſius ſigillantis officium, & ſuper his ſigillũ adhibetur. Hoc in caſu nulla requiritur ſubſcriptio. Ita Decius præcitato in loco ex ſententia Innoc. in d.c. 2. in fine, de fide inſtrum. Io. Andreæ in addit. ad Spec. in tit. de inſtrumentor. editione. §. nunc dicendum reſtat, verſic. ſecundum ſupplementum. Baldi in rub. C. de fide inſtrum. num.40 & Abbatis in d.c. poſt ceſſioné, n. 4. in 7. opinione, de probationibus. Et idem affirmarũt Petrus Perticenſis in d.l. comparationes, num.15. C. de fide inſtrum. & Guido Papæ qu.175. Hinc decidit Rota in deciſ.1. & deciſ.10. in tit. de probat. in nouis ſigillum
14 † Epiſcopi abſque alia ſubſcriptione notarii vel teſtiũ probare. Ita pariter decidit Rota in deciſ.7. in tit. de offic. deleg. in antiquis, ſigillo executoris ſine ſubſcriptione & teſtibus fidem adhiberi, quod quis acceptauit beneficium. Et quamquam Rota & Guido Papæ, hoc magis tribuant ſtylo & conſuetudini fori & curiæ, quam iuri. Attamen Dec. ſatis probari cenſuit ex cap.1.18. diſt. c. ſi epiſcopus 75. diſt. c. non debet, & c. cum inter, de elec. c. inter dilectos, de fide inſtrum. cap. ſi canonici, de offi. ord. in 6. & c.1. de ſent. excommun. in 6. Et hic caſus p̃cedit etiam in officio delegati, vt poſt Rotam in d. deciſ.7. ſcripſit Dec. in d. cap. poſt ceſſionem, num.10. qui idem eſſe dixit in ſigillo arbitri. Hunc autem caſum locum non habere, quoad præiudicium tertii, cenſuit p̃citato in loco Decius, qui alias declarationes adiungit, quas quidem infra explicabimus.

Secundus eſt caſus quando ſigillum adhibetur his,
15 quæ ad † ſigillantis officium non pertinẽt. Hoc ſane caſu requiritur ſubſcriptio vel notarii, vel teſtium. Ita Decius in d.c. poſt ceſſionem, num.11. verſ. ſecunda concl. ex ſententia Nicolai de Matarelis, & Io. Andreæ, quos recenſet, ac etiam auctoritate Baldi in rubr. C. de fide inſtr. n.40. qui ob id ſcriptum reliquit, quod ſi Priores Peruſini ſigillant ſcripturam, in qua contractus alicuius priuati continetur, illud ſigillum nil proderit. Hunc etiam caſum probauit Petrus Perticenſis in d.l. comparationes, num.15. de fide inſtrum. Et hoc in caſu, vt inquit præcitato in loco Decius, defendi poteſt opinio eorum, qui ſcripſerunt, hanc ſubſcriptionem eſſe neceſſariam, ſicuti dixerunt a Decio ipſo multi relati. Et Guido Papæ in d.q.175. & q.481. Soc. Sen. in conſilio 275. col.3. verſic. tertio ẽt reſpondetur. lib.2. & Did. li. prac. q. cap.12. in fin. Et ratio huius caſus eſt manifeſta, quia
16 † dum ſigillum publicum egreditur terminos ſuæ auctoritatis, non amplius publicum, ſed priuatum appellari debet, ſicuti dicimus in iudice, qui dum aliquẽ ſpoliat, & ſuæ iuriſdictionis terminos excedit, non iudicis, ſed priuatæ perſonæ nomen obtinet, vt ſcripſi in commentariis de recuperanda poſſ. Et præterea (vt ait De-
17 cius præcitato in loco) accedit, quod auctoritas † ſigilli reſtringitur ad cauſam & officium ad quod fuit ordinatum, vt in ſpecie tradunt Bal. & Aret. in dic. cap. poſt ceſſionem, & prius Inno. in c.2. num.2. prope medium, de fide inſtrum. arg. cap. ſignificauit, de appe. vbi Bald.
18 ſcripſit, quod † cuſtos arcis non debet arcem ipſam reſtituere ei, qui venit cum ſigillo domini, cum ſigillum non ſit ordinatum ad actum illum, & Baldum ſecuti ſunt ibi Butrius, Abbas & Francus, & Ioan. Bertachin. in tract. de epiſcopo. lib.3. parte prima, num.35. & num.
19 41. Et ſimile eſt quod dicimus, ſi ſtatuto obligetur † filiusfam. mercator, intelligitur ex contractu inito cauſa ipſius mercaturæ & negociationis. Ita Bar. in l.3. §. & hoc edicto, ff. nautæ, caupo. ſtabul. & in l. vlt. C. ad S. C. Maced. & Alex. in conſ.108. n.11. lib.2. Eſt etiam ſimile
20 cum dicimus, ſi ſtatuto cautum ſit, libris † mercatorum eſſe adhibendam fidem, intelligitur, in pertinentib. ad mercaturam, non autem quo ad cætera omnia. Ita rñdit Rom. in conſil.204. & conſ.205. & ſcripſi in li.2. de arbit. iud. & c. caſu 91. n.23. vbi n.24. dixi in ſpecie idem eſſe de ſigillo.
21 Hic caſus locum etiam habet, quando † negociũ eſſet quidem publicum, ſed tamen ſigillum non eſſet reſpectu illius negocii conueniens, vt quia alio ſigillo vti ſoleant cancellarii ad illius actus ſigillationem, vt ſi certi actus conſueuerunt ſigillari ſigillo magno, & tamen actus aliquis ſigillatur paruo ſigillo. Nam adhuc requiritur ſubſcriptio cancellarii, vel teſtium. Ita ſcripſi in d. lib.2. de arbitr. iudicum, caſu 113. num.7. vbi huius ſententiæ recenſui Rom. in l. admonendi, n.55. & ibidẽ Catonem Saccum n.51. ff. de iureiurand. Fel. in d. cap. poſt ceſſionem, num.7. & Veſtrium in praxi lib.6. cap.1. n.9. idem ſenſerunt Abbas in cap.2. num.16. in fi. de fid. inſtrum. & Ioan. Bertachin. in trac. de epiſcopo, li.1. par. 3. num.33.

Hic autem caſus ceſſat, atque ita locum non habet,
22 quando † ex ſtylo & conſuetudine aliter obſeruaretur. Nam tunc nulla ſubſcriptione opus eſt, etſi ſigillo publico priuati actus conſignantur. Ita Nicolaus de Matarellis, Io. Andreæ, Innoc. & Baldus iam ſupra commemorati, & quos ſecutus eſt Dec. in d.c. poſt ceſſionem, num. 12. de proba. & ſcribit Abb. in c.2. num.17. de fide inſtr. quod ſi extat conſuetudo, vt ſigillo Epiſcopi ſigilletur contractus priuatorum, conſuetudo illa eſt obſeruãda. Et (inquit Abbas) ille Epiſcopi cancellarius poteſt abſque alia ſpeciali licentia ſigillum adhibere. Quam

quidem

Digitized by Google

cõuenit vel quinquennio, nec ẽt decennio. Alii vero (inquit Bar.) ſcripſerunt, Iudæos dicere voluiſſe, quinquaginta annos nondũ habes, hoc eſt, nondũ perueniſti ad annũ Iubilæi, quo fit remiſſio peccatorum. Quo ergo dicis, te tantam habere poteſtatem? Cæterum expoſitio hęc, nec vera, nec ad rẽ pertinet. & ſi enim verum eſt, aliquos bene eruditos ſacrarum literarũ interpretes, ſicuti Theophilactus refert, dixiſſe, quinquaginta annorũ factam fuiſſe mentionem ob honorẽ anni Iubilæi. Attñ hæc expoſitio non conuenit. Cum inter Chriſtum Seruatorem, & Iudæos non eſſet diſputatio de poteſtate dimittendi peccata, ſed ꝙ Chriſtus viderit, vel non viderit Abraham, ſeu ab eo viſus fuerit. & propterea cũ eſſet contentio de quantitate ætatis, abſurde nimis diceretur facta mentio anni Iubilæi. Alij, vt Irenæus libr. 2. cap. 40. exiſtimarunt, Dominum maiorem annis quadraginta prædicaſſe Euãgelium, ac ad ætatem quinquagenariam acceſſiſſe, cum illi hæc Iudæi obijcerent. Qđ & confirmant authoritate eorum, qui hæc ſe audiuiſſe a Ioanne prædicabant. Verum reijcitur ab omnib. opinio hæc, quippe repugnat omnibus Euangeliſtis. Et noue ſcribit Cornelius Ianſenius in cõmentarijs ad concordiam Euangeliſtarum cap. 77. col. vltim. Irenæi errorem emanaſſe a Papia Ioannis diſcipulo, qui ex Apoſtoli verbis non ſatis intellectis ſcripſit quædam, vnde data eſt alijs erroris anſa, inter quos Euſebius lib. 3. eccleſiaſticæ Hiſtoriæ, cap. vlt. recenſet Irenæum. Alii opinati ſunt, eſſe legendũ quadraginta. Sic enim legitur apud Chryſoſtomum, qui commenti vice adiicit, ac ſi iam prope accederet ad eam ætatem. Cæterum Cornelius Iãſenius præcitato in loco ſcribit, veriſimile eſſe ſcriptorum vitio quinquaginta mutatũ fuiſſe in quadraginta, quod crederent illi, inepte nimis obieciſſe Iudæos quinquageſimum annum, cum ab eo tam longe abeſſet. Alii ſcripſerũt, Iudæos exiſtimaſſe Dominum ſeniorem fuiſſe quam erat, ob maturitatem, & grauitatem vultus, & ob multos labores in prædicationibus, vigiliis, & orationibus. Quam quidem interpretationem probare nõ poſſum, cum non affirmatiue dixerint Iudæi, quinquaginta annos habes, ſed negatiue, quinquaginta annos nondum habes. Quibus ſanè verbis non fatebantur Iudæi, quod Dñs accederet prope ad quinquageſimũ annum. Exiſtimauit demũ Ianſenius in loco ſæpe allegato probabiliſſimum eſſe, Iudęos ea appellatione quinquaginta annorũ ſpectaſſe morẽ ſui ſeculi, hoc eſt, Iubilæi, qđ interdũ ſeculũ appellatur, quaſi dixerint. Nondũ vnum ſeculũ impleuiſti, & audes dicere te vidiſſe Abraham. Verum nec interpretatio hæc controuerſiam dirimit, cur. ſ. dixerint Iudæi, ſeculũ nondum impleuiſti, id eſt, nondũ ad quinquageſimum annum perueniſti, cum re vera adhuc eſſet ętatis triginta, & paulo plus annorum. Exiſtimaui aliqñ probabilius eſſe, Iudæos ea verba, quinquaginta annos nondum habes, protuliſſe, nõ quod ex aſpectu ætatem Domini iudicarent, ſed re vera ſcirent eum non fuiſſe ætatis quinquaginta annorum. Nã certum eſt, Dominum a Iudæis fuiſſe ab ineũte ipſa ætate cognitum, cum iam multos ante annos in templo cum eo diſputaſſent. Et Iudæis ipſis noti erant pater & mater, fratres & ſorores, legitur enim apud Matthæum c. 13. Marcum cap. 6. & Lucam cap. 4. aliquando ſeniores ipſos populi cum ipſo Domino diſputantes, eius doctrinam & ſapientiam admiratos, dixiſſe. Nonne hic eſt filius Ioſeph Fabri? nonne hic eſt Faber filius Mariæ, frater Iacobi & Ioſeph, & Iudę & Simonis? &c. Quapropter veriſimile eſt, iudæos ſciuiſſe domini ætatem, & ſi non ita præciſe & punctim, ſaltem tamen eam, quę proximè ad eam accedebat. Id quod vel ex eo etiam colligitur, cum non dixerint iudæi, quinquaginta annos nõdũ habere videris, quo ſermone ſignificaſſent, ex aſpectu iudicare eum voluiſſe, ſed dixerunt, quinquaginta annos nondum habes, pro certo & conſtanti habentes, Dominum quinquageſimum annum non attigiſſe.

Cæterum, admiſſo, iudæos iudicaſſe Domini ætatẽ ex aſpectu, id vel ea ratione, & cauſa factum eſſe exiſtimo. Nam nil magis fuit cordi ipſis iudæis, maxime ſenioribus populi, quam vt Dominum mendacii conuincerent, & falſam doctrinam eum tradere. Quod vel ex eo ipſo capite octauo Ioãnis, manifeſte colligitur, dũ in initio illius capitis dixiſſet Dominus. Ego ſum lux mũdi, qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ. Dixerunt Phariſæi: Tu de ipſo teſtimoniũ perhibes, teſtimoniũ tuũ non eſt verum, &c. Et paulo poſt dixit Dominus. Si veritatem dico vobis quare non creditis mihi? Vt igitur iudæi conuincerent Dominum de mendacio, cum dixiſſet, Abraham vidiſſe diẽ ſuum, propoſuerunt vnum, quod erat certum & manifeſtum, quodque ipſe Dominus non negaſſet, nẽpe qđ Dominus nondum impleuiſſet quinquaginta annos, & quod nihilominus auderet dicere vidiſſe Abrahã, qui iam multa ante ſecula deceſſerat, quaſi ita dicere voluerint Phariſæi. Ecce quam falſa loqueris, negare non potes, te adhuc non impleuiſſe ad ſummum quinquaginta annos, & tamen adeo audax es, vt velis aſſerere, te vidiſſe Abraham, qui iam mille & octingentis ab hinc annis deſiit eſſe in humanis. Ita enim tantum ac plus temporis a morte Abrahæ ad Domini natiuitatem interceſſiſſe facile colligitur ex ſupputatione temporũ, ꝙ facit Gerardus Mercator in Chronologia, dum ſcripſit Abraham deceſſiſſe anno 2114. a creatione mundi. Dominũ vero natum fuiſſe anno ab eiuſdem mundi creatione 3966. Mea hæc eſt hac de re dubia interpretatio, quam tamen Eccleſiæ Catholicæ Romanæ iudicio ac ſententiæ libenter ſubiicio.

Defenſum in iudicio reum conuentum, præſumi a ſanguine coniunctis, & de conſanguinitatis effectu, alia nonnulla explicantur.

SVMMARIVM.

1 *Reus habens ſanguine coniunctos, vel amicos in loco iudicij, præſumitur ab ijs defenſus.*
2 *Mortem occiſi vlciſci, permiſſum eſt omnibus ſanguine coniunctis.*
3 *Conſanguinei, & affines prius ad tutelam, & curam admittuntur, & quando ijs præfertur vitricus.*
4 *Tutor pupillo dari debet, quem mater nominauit, niſi iuſta cauſa impediat.*
5 *Colludere non præſumitur, qui ſuorum iniuriam proſequitur.*
6 *Homicidam filij ſui accuſans pater a præſumpta calumnia excuſatur.*
7 *Teſtium examinationem impedientibus affinibus, non præſumitur contra accuſatum.*

PRAESVMPT. LII.

DEfenſus in iudicio præſumitur reus ille conuen-
1 tus, † qui in loco iudicii ſanguine coniunctos vel amicos habuit, l. hæc autem, §. 1. ff. quibus ex cauſis in poſſ. eatur, & in ſpecie ſcribit Alc. in tract. de præſumpt. reg. 22. num. 1. qui huius ſententiæ recenſet Baldum in l. 3. §. ſi reus, ff. iudicatum ſolui, & in rubr. C. de ſucceſſ. edicto, qui tamen hoc non ſcripſit. Hinc infert idem Al-
2 ciatus, quod vbi agitur de vlciſcenda morte † occiſi, admittuntur ante omnes, qui illi erant ſanguine cõiuncti, etiam ſi pauperes ſunt, l. ſi plures, vbi glo. ff. de accuſat.
3 & ibidem Ang. Hinc etiam fit, vt † conſanguinei & affines prius admittantur ad tutelam, & curam, ex quo pręſumptio eſt, quod pupillum, & minorem defendent, §. ex his, in Authen. de hær. ab inteſtat. venientibus. Id

quod

Digitized by Google

qđ intelligit Alciatus præcitato in loco, niſi ipſe pupil-
lus vel minor petat ſibi aſſignari vitricum. Nam tunc is
præfertur conſanguineis. Ita Alber. in l. vlt. C. de côtra.
iudicio tutelæ. Niſi (ſubiungit Alciatus in d. præſumpt.
22. nu. 2.) iudex cognoſceret pupillum, vel adultum ip-
ſum petere per imprudentiam & ſimplicitatem. Nam
tunc (ait Alciatus), ex iuſta câ anteponere debet iudex
4 conſanguineũ vitrico. Ita dicimus, quod & ſi tutor † da
ri is debet pupillo, quem mater nominauit: attamen ſi
iuſta ſubeſt cauſa eũ non dandi, iudex alterum aſſigna-
bit. Qua de re ſcripſi lib. 2. de Arbitr. iudicum, caſu 151.
Hinc etiam infertur ſecundum Alciatum præcitata in
5 præſumpt. 22. num. 3. colludere † non præſumi eũ, qui
ſuorum iniuriã proſequitur, l. 1. in fine, ff. de Carbonia.
edicto, & l. 1. C. ad legem Corn. de falſis. Et ſimile eſt qđ
6 dicimus, patrem † excuſari a prçſumpta calumnia, qui
filij ſui homicidam accuſauit, ſicuti ſcripſi lib. 2. de Ar-
bitrarijs iudicum, caſu 321. num. 25. vbi alios eiuſdem
ſententiæ Doctores commemoraui.
Hinc etiam infertur ſecundum Alciatum in d. præſ.
7 22. in fin. non † præſumi contra accuſatum, etſi eius affi
nes qui defenſionem ſuſceperunt, teſtium examinatio-
nem impediunt. Id quod affirmauit Alciat. ex ſententia
Abbatis antiqui in c. côſtitutus, de teſtib. & Bald. in l. 1.
in fin. C. ſi quacunque præditus poteſtate.

Teſtimonium fratris pro fratre reijci ob affectionem quam lex præſumit in fratre erga fratrem, & alia nonnulla de his egregia exponuntur.

S V M M A R I V M.

1 *Fratrem a fratre diligi, legis eſt præſumptio.*
2 *Iniuria vni fratri illata, cenſetur illata & alteri.*
3 *Fratris teſtimonium in cauſa etiam ciuili graui reijcitur.*
4 *Fratris teſtimonium in cauſa ciuili leuiori admitti.*
5 *Teſtimonium domeſticorum reijci, de quibus id intelligendum.*
6 *Frater pro fratre non eſt teſtis omni exceptione maior, & quam fidem tribuat, iudex arbitrabitur.*
7 *Iniuria illata a fratre fratri, eſt grauior illa quæ ab extraneo infertur.*
8 *Diſcordia inter fratres facile oritur.*

P R AE S V M P T. LIII.

CVM ſuperiore præſumptione actum ſit de his præ
ſumptionibus, quæ circa affines verſantur, hoc in
loco adijcere ſatis conuenit præſumptionem illam qua
1 dicimus, † legem præſumere quod frater fratrem dili-
gat, atq; ita affectionem erga eum habeat, c. literas, de
præſumpt. Quocirca ſtatuit lex ob hanc affectionem re-
pellendum eſſe fratrem a perhibendo teſtimonium pro
2 fratre, cum cauſa criminalis eſt, ex quo iniuria † vni fra
trum illata, cenſetur illata & alteri, l. lex Cornelia, ff. de
iniurijs, & ad rem ſic ſcripſit Alciatus in tract. de præ-
ſump. reg. 1. præſump. 23. num. 2. Idem eſt quando cau-
3 ſa eſt † ciuilis, grauis tñ. Nam adhuc reijcitur teſtimo-
nium fratris pro fratre, ſicuti præcitato in loco affirma-
uit idẽ Alciatus, & huius ſñiæ alios multos commemo-
raui lib. 2. de Arbit. iudicum, caſu 104. nu. 4. Eſt maius
dubium, quando cauſa ciuilis eſt leuis: Qua tamen in re
4 recepta magis opinio eſt, † fratris teſtimoniũ recipi. Ita
Alciatus in d. præſump. 23. n. 1. & ibidem Nicolaus Are
latanus in annot. & alios plures congeſſi in d. caſu 104.
nu. 1. Nec repugnat illa conſideratio Alciati, quod ſi fra
ter ferre non poteſt teſtimonium pro fratre, cum cauſa
iniuriarum agitur, (vt diximus ſupra) ita nec quando
de cauſa pecuniaria eſt contentio, cum & tunc de iniu-
ria agatur. Is. n. infert iniuriã, qui iniuſte & doloſe alie-
num retinet, l. 2. §. circa, ff. de doli except. Quare ſcribit
Spec. in tit. de inſtrumentorũ editione, §. nunc vero ali-
qua, quod executores, quibus teſtator mandauit, vt ſa-
tisfacerent de omnibus iniurijs, tenentur ſatisfacere ẽt
creditoribus pro debitis quorum dies venit. Vt côfert
quod decidit Guido Papæ in q. 18. in fi. Conſeruatores
dati, vt de illatis iniurijs monaſterijs cognoſcãt, cogno-
ſcere ẽt poſſe contra debitores recuſantes ſoluere, cum
non ſatisfaciendo iniuriam inferre dicantur. Hæc ſane
conſideratio nil obſtat. Nam præter id quod reſpondet
Alciatus hanc nô dici iniuriam in ſpecie, ſicuti eſt illa,
quæ repellit fratrem, reſponderi etiam poteſt quod hoc
ſolum poſſet procedere, qñ debitor fratris recuſaret ſol
uere, quod manifeſte debet. Quo ſanè in caſu neceſſa-
rium non eſt alicuius teſtimonium, ſed qñ ſumus in du-
bio, tunc non poteſt dici inferri iniuria fratri a debito-
re, quia eſſe poteſt quod is debitor inique moleſtia affi-
ciatur. Non etiã repugnat, teſtimonium fratris pro fra-
tre eſſe domeſticum teſtimonium, quòd a lege repelli-
tur, l. teſtes, ff. de teſtib. & l. etiam. C. eod. Quo argumẽ-
to ad rem hanc vſus eſt Duarenus lib. 1. diſput. anniuerſ.
5 c. 28. Nam reſponderi poſſe arbitror, domeſticum † te-
ſtimonium intelligi de illo, qui in eadẽ domo habitat,
non de omnibus, qui eiuſdem ſunt gentis, familiæ, &
agnationis, iuxta l. reſpiciendum, §. 1. ff. de pœn. Non. n.
iure probatur, eos, qui ex agnatione & familia ſunt, tan
quam quod domeſtici ſint repelli a teſtimonio. Illud au
tem eſt hic obſeruandum, quod illis in caſibus in quib.
6 frater pro fratre fert teſtimonium, † non erit teſtis om-
ni exceptione maior. Ita Bald. in l. vlt. C. de probat. Et
erit arbitrarium iudici, quam fidem illi adhibeat. Spec.
in tit. de teſte. §. 1. & Felin. in c. literas, num. 7. verſ. prędi
cta limita. de prçſump. & in c. cum oporteat. in 5. notab.
de accuſat.
Infert etiam Alciatus in d. prçſump. 23. in fine, quod
7 iniuria † quæ fit a fratre fratri, dicitur grauior illa, quæ
ab extraneo infertur. Id quod ſcripſit & Marſil. in ſingu
la. 573. Nam frater inferens iniuriam fratri, magis lędit
dilectionẽ, & charitatem, & attingam infra lib. 5. in præ
ſump. 15. ad fin.
Infert quoque ex prædictis Alciatus in d. præſumpt.
8 23. in fine inter fratres † facile oriri diſcordiam. Nam
illa magna familiaritas facile contemptum parit. Qua
etiam de re dicemus in d. præſump. 15. in fin.

Teſtes ad æternam rei memoriam, quando examinari poſſunt, & quando in fraudem examinati ab actore præſumantur.

S V M M A R I V M.

1 *Teſtium productio aut examinatio ex parte actoris, non eſt licita ante litem conteſtatam. Quibus id tamen caſibus liceat, nu. 2.*
3 *Teſtium examinationem faciens ad æternam rei memoriam, intra annum actionem proponere debet.*
4 *Teſtium examinationem ad æternam rei memoriam, præcedere debet quędam ſummaria cognitio, nec leui de cauſa hęc facultas concedenda eſt.*

P R AE S V M P T. LIV.

ETSI regulari iure ante litem conteſtatã permiſſa
1 non eſt † teſtium productio, examinatioque ex par
te actoris, ad ęternam rei memoriam, c. qm̃ frequenter,
vt lite non conteſtat. late Rolandus in conſ. 23. numer.
15. lib. 3. attamen certi ſunt caſus, quibus id permiſſum
2 eſt, nempe quando † teſtes ſunt ſenes, vel valetudinarij,
vel peregre profecturi ſunt, diuque abeſſe coguntur, c.
quoniã frequenter, vt lite non conteſtat. Qua de re ſcri-
pſi nonnulla in lib. 2. de Arbitr. iudicum, caſu 62. Nunc

5 *Laboribus & impendijs parcendum.*
6 *Actus debet interpretari, vt vtrique partium conſultum ſit, & ſatisfactum.*

PRAESVMPT. LVI.

Contingit ſæpiſſime teſtes eſſe alio in loco, quam iudicii vel cauſæ, iudicem eos ob impedimentum aliquod non poſſe interrogare, ea propter onus hoc alteri mandatur, vt ſcribũt omnes in l.iudices, C.de fide inſtrum.& in §.quoniam, in Authent.de teſtibus, Qua de re docte & copioſe diſſerit prolixeque docet Andreas Gaillius in libr.1.practicarum Obſeruationum, obſer.96. Dubitari itaque ſolet, quid commiſſum præſumatur? Hic cum tria ſint conſideranda, teſtium receptio, examinatio, & eorum reprobatio, ſic tres caſus cõſtituendi ſunt.

1 Primus eſt, quando commiſſa mandataque † fuit teſtium receptio. Hoc ſane caſu non præſumitur cõmiſſa ipſorum teſtium examinatio. Ita Aretinus in ca.licet cauſam, num.2.& ibidem Dec. in ſeptimo notab.de probat. illo textu adducti. Et confert ratio, quod cũ maior diligentia & induſtria requiratur in examinatione, quã in leui illo actu receptionis, non præſumitur, quod examinatio ipſa fuerit commiſſa. Et accedit, quod manda-
2 tum iuriſdictionis † ſtrictæ eſt interpretationis, vt dicemus infra, & diligenter eius fines obſeruandi ſunt, l.diligenter, ff.mand. mandata ergo receptione, non cenſetur mandata examinatio.

Secundus eſt caſus, quando mandata commiſſaque
3 fuit † teſtium examinatio. Hoc ſane caſu præſumitur ẽt commiſſa ipſa teſtium receptio. Ita Decius in d.c.licet cauſam, in ſeptimo notab. in fin.de probat. Et huius traditionis ratio eſt, quia ſine receptione teſtes examinari non poſſunt. Prius enim debent recipi, deinde examinari. Eſt ergo receptio neceſſarium antecedens examinationis, & propterea cẽſetur mandatum, l.2.ff.de iuriſd. omnium iudic.

Tertius eſt caſus, quando commiſſa mãdataque fuit teſtium examinatio, an præſumatur ẽt commiſſa ipſorũ teſtium reprobatio, ſeu examinatio teſtium reprobato-
4 riorum? Et commiſſam præſumi † affirmauit poſt Hoſtienſem Bellamera in c.licet cauſam, num.8.de proba. qui dixit, hanc opinionem vt æquiorem eſſe amplectendam. Et ij quidem ea ratione & argumento vſi ſunt ex auth. & conſequenter. C.quomodo & quando iudex, ca.prudentiam, de mutuis petit.& leg.terminato, C.de fructib. & litium expenſ. Cæterum reſponderi poteſt illã locum habere in iudicibus ordinarijs vel delegatis, coram quibus reus conuentus iure permittente poteſt actorem reconuenire, ſicuti copioſe declaraui in libr.1. de Arbitr.iudic.q.44.num.2.& 3.

Secundo moti ſunt, ꝙ ſine oppoſitionib.& contradictionibus cognoſci non poteſt, an adhibenda ſit fides ipſis teſtibus, vel non. Et ideo vr̃ mandata & commiſſa etiam reprobatio, ſeu oppoſitio & examinatio teſtium reprobatoriorum, tanquam quoddam neceſſarium antecedens.argum.l.ad rem, & l.ad legatum, ff.de procur. Verum reſpondetur, non eſſe iudicium eius cui mandata eſt teſtium examinatio, vt cognoſcat an fides ſit adhibenda teſtib. vel non, ſed id pertinet ad mandantẽ, coram quo aduerſarius deducere poterit oppoſitiones, & impetrare, vt eodem in loco examinatorum teſtiũ, examinentur & reprobatorij ſi ibi extant. Tertiò adducti
5 ſunt quod laboribus † & impenſis parcendum eſt, l.properandum, in prin. C.de iudic.& c.finem litibus.de dolo & contum. Atqui ſi ab eodem delegato examinabuntur teſtes reprobatorij, euitabunt litigantes expenſas & labores denuo examinandi teſtes coram mandante. Ergo præſumitur ita mandatum, reſpondetur, facile eſſe aduerſario, qui cõtra teſtes opponit, impetrare ab ipſo delegante commiſſionem ipſi delegato, vt teſtes reprobatorios recipiat & examinet. Quartò afferri poteſt ra-
6 tio hæc, quod actus † debet interpretari, vt vtrique partium conſultum atque ſatisfactum ſit, l.adoptiuus, §.1. ff.de ritu nuptia.& ſcripſi poſt alios in lib.2.de Arbitr. iudic.caſu 199.nu.13. Porro ſi dicimus quoque cõmiſſam teſtium probationem, erit ſatisfactum ei qui vult reprobare, cum habeat coram quo ius ſuum deducat. Erit etiam conſultum eius aduerſario, cum & ipſe confidat de ipſo delegato, ex quo ab eo voluit teſtes ſuos examinari. Reſponderi facile poteſt, quod & ſi vtrique partium dici poſſet ſatisfactum, non tamen ſatisfactũ erit ipſi iudici delegãti, qui non dicitur approbaſſe ipſum delegatum, quoad teſtium reprobationem, cum maior induſtria & diligentia eo in caſu requiratur, quam in ipſa examinatione, vt mox dicemus.

7 Contrariam itaque opinionem, † quod imo mandata teſtium examinatione, non præſumatur mandata eorum reprobatio, ſcripſerunt Innoc.& Bald.in cap.licet cauſam, num.2. de probat. Spec.in tit.de teſtib. §.qualiter, num.21. Ang.in l.2. in princ. ff.de iuriſd.om.iud. & ibidem Caſtr.num.2.in fin.& ibid. Rimin.ſen. num.2. Iaſ.num.9. Socin.nu.4. Idem cenſuerunt Felin.in d.c.licet cauſam, num.14.in fin. Dec.in ſeptimo notab.& Bero.num.17.& communem teſtatur Aſinius in praxi iudiciorum, §.22.cap.8. Ea ratione vſus eſt Bero.& probauit Aſin. quod maior induſtria & diligentia requiritur in teſtium reprobatione, quam in examinatione. Verum crediderim minus veram eſſe rationem hanc, cum nõ ipſe delegatus examinando alios teſtes ſuper reprobatione primorum, reprobaret teſtes iam examinatos, imo nec de eorum fide aliquid quæreret, ſed ſolum examinare & nudum factum examinationis impendere diceretur. Et propterea non maior requiritur induſtria in examinandis his reprobatorijs, quam illis primis. Probabilior itaque huius traditionis ratio ea mihi videtur, quod mandatum delegationis cauſæ, ſtrictam tantum admittit interpretationem, c.1. vbi gl.de off.deleg.in 6. & ſcribunt omnes in l.1.in princ.ff.de offic.eius, & in d. l.2. ff.de iuriſd.omn.iud. Quocirca nil plus mandatum cenſetur quam ſonant manifeſta mandati verba, niſi id veniret in neceſſarium antecedens vel conſequens.dict. l.2. Porrò cum hoc in caſu commiſſa fuerit ſimpliciter examinatio primorum teſtium, & nullum verbum factum ſit de examinatione teſtium reprobatoriorũ, nec illi ſint ex neceſſario aliquo conſequenti, dicendũ eſt, commiſſionem non comprehendere examinationem illam ſecundam.

Sigillum quando præſumptionem, vel plenam fidem faciat, tam publicis quam priuatis in negocijs, diligens & accurata explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Sigillum aliud publicum, aliud priuatum.*
2 *Sigilli publici duplex forma.*
3 *Sigillum vt cuius magiſtratus ſit cognoſcatur, literas inſculptas habere debet.*
4 *Sphyngis imaginem Cæſar Auguſtus in annulo gerebat.*
5 *Sigillum characteres nominis domini, vel eius imaginem habere ſufficit.*
6 *Rei certæ & demonſtratæ fruſtra adijcitur demonſtratio.*
7 *Sigillum præſumitur appoſitum volente domino ſigilli, vel ſigilli cuſtode.*
8 *Sigillum alterius non conuenit dignitati magiſtratus, & illo adhibito quædam arguitur ſuſpicio.*
9 *Sigillum ſi cui ſcripturæ impreſſum ſit non appareat, verbis debet*

Digitized by Google

debet exprimi.

10 *Sigillum multis, & quibus de cauſis ſoleat apponi.*

11 *Sigilli appoſitionis cauſa nõn expreſſa, probabiliter dubitatur de ſigillantis conſenſu.*

12 *Scripta in chartа ſigillata antequam ſcriberetur, non cenſetur princeps confirmaſſe.*

13 *Subſcriptio poſt ſigilli impreſſionem non eſt neceſſaria, quando verſamur in pertinentibus ad publicum ipſius ſigillantis officium.*

14 *Sigillum epiſcopi abſque alia ſubſcriptione notarij vel teſtium probat.*

15 *Subſcriptio vel notarij, vel teſtium requiritur in his, quæ ad ſigillantis officium non pertinent.*

16 *Sigillum publicum egrediens terminos ſuæ authoritatis, non amplius publicum, ſed priuatum appellari debet.*

17 *Sigilli authoritas reſtringitur ad cauſam, & officium, ad quod fuit ordinatum.*

18 *Arcis cuſtos, non debet reſtituere arcem ei qui venit cum ſigillo domini.*

19 *Filiusfam. mercator ſi ſtatuto obligetur, intelligitur ex contractu cauſa mercimoniorum inito.*

20 *Mercatorum libris fidem adhibendam, intelligitur in pertinentibus ad mercaturam.*

21 *Subſcriptio cancellarij vel teſtium, requiritur in negocio quidem publico, ſed ſigillo illi actui non conuenienti adhibito.*

22 *Subſcriptione non eſt opus, ſi ſtylus & conſuetudo aliter obſeruet, vel cauſa ſit leuis, n. 24.*

23 *Sigillo ſoli etiam ſine ſcriptura, ex conſuetudine fidem adhiberi.*

25 *Sigillum principis adiectum actui priuato, illi robur tribuit.*

26 *Sigillum publicum recte riteque impreſſum, quam habeat vim, num. 27. 28. & 29.*

30 *Sigillum priuatum plenam facit fidem adhibitam ſcripturæ confectæ de re propria ipſius ſigillantis. Et quid ſit, ſi adhibetur ſigillum alienum, num. 31.*

32 *Scripturam vel literas alienas ſuo ſigillo an quis videatur approbaſſe. num. 34. 35. & 36.*

33 *Sigillum idem quod ſubſcriptio operatur.*

37 *Sigillum alienæ ſcripturæ appoſitum, non requirit aliã ſubſcriptionem. Et quamuis ipſa ſcriptura loqueretur in tertia perſona. num. 38.*

39 *Sigillando non cenſetur quis approbare ea quæ in ſpecie ab ipſo ſint reprobata.*

40 *Sigillans alienam ſcripturam, eam præſumitur approbare, ſi a parte vel teſtibus ſcriptura ſit approbata.*

41 *Sigillum ſcripturæ vacuæ appoſitum nil operatur.*

42 *Sigillans ſcripturam quam nec vidit, nec legit, non præſumitur approbare.*

Idem ſi per fraudem ſit appoſitum ſigillum, n. 43.

Vel ſi verſetur magnum præiudicium, tunc enim ſubſcriptio quoque requiritur. num. 44.

45 *Sigillum non conueniens dignitati ſigillantis, aut ſi in eo literæ non appareant, non præſumitur ſigillantem ſcripturam approbaſſe.*

PRAESVMPT. LVII.

CVm in iudiciis, & foro frequens ſit vſus ſigillorũ, quibus acta ipſa publica conſignari ſolent. Ea ꝓpter hanc nactus occaſionem, etiam de ſigillis priuatorum agam, quod eo libentius faciam, quo intelligo tractationem illam ad rem noſtram magis pertinere. Et quanquam de ſigilli fide multa ſcripſerim in comment. de Arbitr. iud. lib. 2. caſu 113. Nihilominus pleniori (quod aiunt) calamo hic pertractabo ea, quæ huc ſpectant. Duo itaque diſputationis capita diſtinguo, iuxta
1 duo ſigillorum genera. Dicimus enim vnum † eſſe ſigillum publicum, aliud vero priuatum.

Primum itaque huius diſputationis noſtræ caput eſt de ſigillo publico, quo princeps, magiſtratus, iudices, actuarii, & his ſimiles vtuntur. Et huius ſigilli duplex
2 aliquando † eſt forma. Nam aliqui loco ſigilli, annulo ſignatorio vtuntur, cuius tanta eſt vis, quanta & ipſius ſigilli, vt ſcribunt Innoc. in c. 2. n. 3. verſic. item nota quod ius ciuile, de fide inſtrum. & ibid. Bal. col. 3. verſic. dicit Innoc. Abbas col. penult. verſ. & quod dictum eſt, Felin. col. vl. verſ. dicunt etiam prædicti, Imola in l. ad teſtiũ, §. ſignum. & ibidem Aret. in primo notab. de teſtamen. Ioan Fabri in §. poſſunt, in prin. Inſtit. de teſtam. & Anto. Gabriel. in ſuis concluſionibus lib. 1. tit. de præſump. concluſ. 4. nu. 23. Quo autem facile cognoſcatur cuius
3 principis vel magiſtratus ſit † ſigillum, inſculptæ eſſe debent literæ, quibus ſignificetur cuius illud ſit, vt puta Rodulphus Romanorum Imperator. Vel Aloyſius Mocenigo Dei gratia Venetiarum Dux (hic quidem princeps hoc anno 1577. tertio Non. Iunii, dum hæc ſcriberem, deſiit eſſe in humanis,) ita ſcribunt Innoc. in d. c. 2. n. 2. ff. de fide inſtrum. & ibidem Abbas n. 14. verſ. quo ad primam. Moderni Pariſ. in conſuet. Pariſien. tit. 1. §. 5. n. 12. quos ſecutus ſum in commentar. de Arbitr. iud. caſu 113. num. 1. & 2.

Cæterum aliquando ſigilla hæc habẽt inſculptas aliquas ſingulares imagines & ſigna, quib. alter nemo vtitur, & ob id quidem ſufficit abſque eo, quod aliæ literæ ſint impreſſæ, ſicuti vſu euenit in Sylla, qui Iugurtæ deuicti imaginem annulo ſignatorio inſculptam habebat.
4 Et Auguſto Cæſare qui Sphingis imaginem ſimili † in annulo geſtabat. Prætereo hic multos qui certis his ſignis vſi ſunt, & quorum meminit Alex. ab Alex. lib. 2. dier. genialium, ca. 19. Hodie Summi Pontifices expreſſas eorum in ſigillis habent imagines Beatiſſimorum Apoſtolorum Petri & Pauli. Alia vero eſt obſeruatio Cęſarum, ii in ſigillis inſculptas habent ſui imagines, ſedẽtes in ſolio vna cum diademate & ſcepto, & circũſcriptum habent ipſorum nomen, vtputa Rudolphus Romanorum Imperator. Ita ſcribunt Io. Bertach. in tract. de epiſcopo, lib. 3. par. 1. nu. 43. & Ioan. de Graſſis in tra. de reſcript. num. 8. & Reſtaurus Gaſtaldus in tract. de Imperatore, q. 47. n. 5. Nulla tamen eſt differentia inter vnam & alteram ſigilli formam, cum eandem fidem faciat ſigillũ ſine ea literarum ſeu nominis circũſcriptione, ſi modo certũ eſt, hoc eſſe illius ſigillantis ſigillum, ac illud quod habet inſculptũ nomen. Ita tradũt Arch. Ioan. Andr. & Gemin. in c. 2. col. 2. de procurato. in 6.
5 cum dixerunt, ſufficere, quod † ſigillum habeat characteres nominis domini ſigilli, vel eius imaginẽ. Et multo clarius idem cenſuit Inno. in c. 2. col. 2. de fide inſtr. cuius verba hæc ſunt. Nec exigitur quod ibi ſint literæ, dummodo alias certum ſit de ſigillo. Idem cenſuit Crau. in tract. de antiq. temp. in quinta particula primę partis princ. nu. 46. in fi. Cuius traditionis ea eſt ratio,
6 quod † rei certæ & demonſtratæ fruſtra adiicitur demonſtratio, le. 1. ff. de dote præleg. Cum autem ſigillum adhibetur atque ita imprimatur ſcripturæ, neceſſe minime eſt, quod exprimatur a quo adhibitum fuerit hoc
7 ſigillũ, quãquidẽ præſumitur † appoſitum volente dño ipſius ſigilli, vel volente ſigilli cuſtode. Solẽt enim principes habere cancellarios magnos, quibus ſigillorũ curã cuſtodiamq. committunt. Habent & magiſtratus ſigillorum ſuorum cuſtodes. Cum ergo alicui ſcripturæ, reſcripto, vel actui, imprimitur ſigillum, præſumitur impreſſum primo volente & mandante ipſo Principe, vel magiſtratu. Et ſecundo volente eo, qui ſigilli cuſtos eſt. Ita in ſpecie publici ſigilli ſcripſerunt Innoc. in d. ca. 2. n. 2. de fide inſtr. & ibid. Abbas nu. 15. & Crau. in tract. de antiq. temp. in 5. par. primæ partis prin. num. 48. Quod quidem intelligunt ii Doctor. quando ſigillũ eſt ipſius magiſtratus proprium, ſecus ſi alterius. Nam tunc requiritur expreſſa atteſtatio, a quo, & quare fuerit adhi-
8 bitum. Et eſt ratio, quia cum ſigillum alterius † non cõ-

uеniat

ueniat dignitati magiſtratus, ſi illud adhibetur, quædã ſuſpicio arguitur. Ita ſenſit Abb. in d. c. 2. n. 15. in fin. & num. 16. de fide inſtrum. Illud præterea obſeruandũ eſt,
9 quod qñ † imprimitur ſigillum ipſi ſcripturæ, ſi aliũde non conſtat, vt puta ex ipſa ſubiecta materia, vel alia ex cauſa, quare adhibitum fuerit ſigillum, exprimi id det aliquibus verbis, ſicuti affirmarunt Innoc. in d. c. 2. n. 3. de fide inſtr. & Moderni Pariſ. in conſuet. Pariſ. tit. 1. §.
10 5. num. 13. Nam (vt inquit Innoc.) ſigillum † multis de cauſis apponi ſolet ſcripturis. Aliquando in ſignum cõſenſus, l. ſi fideiuſſor, §. vlt. ff. de pign. act. c. ſine exceptione, 12. q. 2. & c. 1. de procur. Aliquando in ſignum teſtimonii. l. Caius. ff. de pign. Aliquando in ſignum auctoritatis, c. redemptor, & c. ſacrorum. 12. q. 2. Aliquando in ſignum confirmationis, c. inter dilectos, de fide inſtru. Sunt & aliæ cauſæ quæ nunc omittuntur. Cũ ergo multipliciter apponi ſoleat, ne in æquiuoco laborari contingat, exprimenda eſt cauſa, ob quam ſigillum hoc adhibetur, arg. c. vlt. de libelli obla. & c. vlt. de tranſact. Et p̃
11 terea accedit, quod niſi cauſa † appoſitionis ſigilli exprimatur, dubitari probabiliter poſſet, ſigillantem ipſũ ignoraſſe cauſam appoſitionis, & conſequenter non cõſenſiſſe, cum ignorantis nullus ſit conſenſus, vt in ſpecie noſtra annotarunt Caſt. in l. 2. C. de reb. alien. non alie. & Purpu. in l. admonendi, num. 177. ff. de iureiur. qui ſubiungit poſt Ang. in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſo-
12 gonus, de verb. obl. Principem non cenſeri † confirmaſſe ſcripta in papyro a ſe priuſquã ſcriberetur, ſigillato, inquit tamen Purpur. præſumptionem eſſe, quod viderit & legerit, ideo onus probandi quod ignorauerit, ad negantem pertinet. Cæterum (vt prædixi) neceſſaria minime eſt expreſſio hæc, quando conſtat, qua de cauſa impreſſum ſit illud ſigillum, vt quia ex ipſius ſcripturæ natura, ſubiectaque materia, vel ex ſtylo conſtat, cur ſigillari ſoleant ſcripturæ illi ſimiles. Ita docuit Innoc. in d. c. 2. n. 3. verſic. ſed ſi in literis. de fide inſtr. Dubitari etiam hic ſolet, an poſt ſigilli impreſſionem adhibenda ſit ſubſcriptio manu ipſius ſigillantis, vel teſtium? Et omiſſa diſputatione, diſtinguendi ſunt duo caſus, ſecundum Decium in cap. poſt ceſſionem, num. 10. de proba. ex ſententia Innoc. in dic. cap. 2. in fine, de fide inſtrum. Et apertius eadem diſtinctione vſus eſt Petrus Perticẽſ. in l. comparationes, n. 25. C. de fide inſtrum.

13 Primus eſt caſus, quando verſamur in pertinentib. ad publicum ipſius ſigillantis officium, & ſuper his ſigillũ adhibetur. Hoc in caſu nulla requiritur ſubſcriptio. Ita Decius præcitato in loco ex ſententia Innoc. in d. c. 2. in fine, de fide inſtrum. Io. Andreæ in addit. ad Spec. in tit. de inſtrumentor. editione, §. nunc dicendum reſtat, verſic. ſecundum ſupplementum. Baldi in rub. C. de fide inſtrum. num. 40 & Abbatis in d. c. poſt ceſſionẽ, n. 4. in 7. opinione, de probationibus. Et idem affirmarũt Petrus Perticenſis in d. l. comparationes, num. 25. C. de fide inſtrum. & Guido Papæ qu. 175. Hinc decidit Rota in deciſ. 1. & deciſ. 10. in tit. de probat. in nouis ſigillum
14 † Epiſcopi abſque alia ſubſcriptione notarii vel teſtiũ probare. Ita pariter decidit Rota in deciſ. 7. in tit. de offic. deleg. in antiquis, ſigillo executoris ſine ſubſcriptione & teſtibus fidem adhiberi, quod quis acceptauit beneficium. Et quamquam Rota & Guido Papæ, hoc magis tribuant ſtylo & conſuetudini fori & curiæ, quam iuri. Attamen Dec. ſatis probari cenſuit ex cap. 1. 18. diſt. c. ſi epiſcopus 75. diſt. c. non debet, & c. cum inter, de elec. c. inter dilectos, de fide inſtrum. cap. ſi canonici, de offi. ord. in 6. & c. 1. de ſent. excommun. in 6. Et hic caſus p̃cedit etiam in officio delegati, vt poſt Rotam in d. deciſ. 7. ſcripſit Dec. in d. cap. poſt ceſſionem, num. 10. qui idem eſſe dixit in ſigillo arbitri. Hunc autem caſum locum non habere, quoad præiudicium tertii, cenſuit p̃citato in loco Decius, qui alias declarationes adiungit, quas quidem infra explicabimus.

Secundus eſt caſus quando ſigillum adhibetur his,
15 quæ ad † ſigillantis officium non pertinẽt. Hoc ſane caſu requiritur ſubſcriptio vel notarii, vel teſtium. Ita Decius in d. c. poſt ceſſionem, num. 11. verſ. ſecunda concl. ex ſententia Nicolai de Matarelis, & Io. Andreæ, quos recenſet, ac etiam auctoritate Baldi in rubr. C. de fide inſtr. n. 40. qui ob id ſcriptum reliquit, quod ſi Priores Peruſini ſigillant ſcripturam, in qua contractus alicuius priuati continetur, illud ſigillum nil proderit. Hunc etiam caſum probauit Petrus Perticenſis in d. l. comparationes, num. 25. de fide inſtrum. Et hoc in caſu, vt inquit præcitato in loco Decius, defendi poteſt opinio eorum, qui ſcripſerunt, hanc ſubſcriptionem eſſe neceſſariam, ſicuti dixerunt a Decio ipſo multi relati. Et Guido Papæ in d. q. 175. & q. 481. Soc. Sen. in conſilio 275. col. 3. verſic. tertio et reſpondetur. lib. 2. & Did. li. prac. q. cap. 22. in fin. Et ratio huius caſus eſt manifeſta, quia
16 † dum ſigillum publicum egreditur terminos ſuæ auctoritatis, non amplius publicum, ſed priuatum appellari debet, ſicuti dicimus in iudice, qui dum aliquẽ ſpoliat, & ſuæ iuriſdictionis terminos excedit, non iudicis, ſed priuatæ perſonæ nomen obtinet, vt ſcripſi in commentariis de recuperanda poſſ. Et præterea (vt ait De-
17 cius præcitato in loco) accedit quod auctoritas † ſigilli reſtringitur ad cauſam & officium ad quod fuit ordinatum, vt in ſpecie tradunt Bal. & Aret. in dic. cap. poſt ceſſionem, & prius Inno. in c. 2. num. 2. prope medium, de fide inſtrum. arg. cap. ſignificauit, de appe. vbi Bald.
18 ſcripſit, quod † cuſtos arcis non debet arcem ipſam reſtituere ei, qui venit cum ſigillo domini, cum ſigillum non ſit ordinatum ad actum illum, & Baldum ſecuti ſunt ibi Butrius, Abbas & Francus, & Ioan. Bertachin. in tract. de epiſcopo. lib. 3. parte prima, num. 35. & num.
19 41. Et ſimile eſt quod dicimus, ſi ſtatuto obligetur † filiusfam. mercator, intelligitur ex contractu inito cauſa ipſius mercaturæ & negociationis. Ita Bar. in l. 3. §. & hoc edicto, ff. nautæ, caupo. ſtabul. & in l. vlt. C. ad S. C. Maced. & Alex. in conſ. 205. n. 11. lib. 2. Eſt etiam ſimile
20 cum dicimus, ſi ſtatuto cautum ſit, libris † mercatorum eſſe adhibendam fidem, intelligitur, in pertinentib. ad mercaturam, non autem quo ad cætera omnia. Ita reſpondit Rom. in conſil. 204. & conſ. 205. & ſcripſi in li. 2. de arbit. iud. & c. caſu 91. n. 23. vbi n. 24. dixi in ſpecie idem eſſe de ſigillo.

21 Hic caſus locum etiam habet, quando † negociũ eſſet quidem publicum, ſed tamen ſigillum non eſſet reſpectu illius negocii conueniens, vt quia alio ſigillo vti ſoleant cancellarii ad illius actus ſigillationem, vt ſi certi actus conſueuerunt ſigillari ſigillo magno, & tamen actus aliquis ſigillatur paruo ſigillo. Nam adhuc requiritur ſubſcriptio cancellari, vel teſtium. Ita ſcripſi in d. lib. 2. de arbitr. iudicum, caſu 113. num. 7. vbi huius ſententiæ recenſui Rom. in l. admonendi, n. 55. & ibidẽ Catonem Saccum n. 51. ff. de iureiurand. Fel. in d. cap. poſt ceſſionem, num. 7. & Veſtrium in praxi lib. 6. cap. 1. n. 9. idem ſenſerunt Abbas in cap. 2. num. 16. in fi. de fid. inſtrum. & Ioan. Bertachin. in trac. de epiſcopo, li. 1. par. 3. num. 33.

Hic autem caſus ceſſat, atque ita locum non habet,
22 quando † ex ſtylo & conſuetudine aliter obſeruaretur. Nam tunc nulla ſubſcriptione opus eſt, etſi ſigillo publico priuati actus conſignantur. Ita Nicolaus de Matarelis, Io. Andreæ, Innoc. & Baldus iam ſupra commemorati, & quos ſecutus eſt Dec. in d. c. poſt ceſſionem, num. 12. de proba. & ſcribit Abb. in c. 2. num. 17. de fide inſtr. quod ſi extat conſuetudo, vt ſigillo Epiſcopi ſigillentur contractus priuatorum, conſuetudo illa eſt obſeruanda. Et (inquit Abbas) ille Epiſcopi cancellarius poteſt abſque alia ſpeciali licentia ſigillum adhibere. Quam quidem

Digitized by Google

quidem traditionem probarunt ibi cæteri omnes, maxime Imola col. vlt. verſ. ſecunda concluſio. Imo cõſue-
23 tudo operatur, vt † ſoli ſigillo ſine aliqua ſcriptura fides adhibeatur, etiam extra ea, quorum cauſa ſigillum fuit ordinatum, vt ſcripſit Gemin. in c. 2. de procuratore in 6. vbi ait, quod ex conſuetudine Senenſi, homines Caſtrorum Senis proficiſcuntur ſolo cum ſigillo ſui Caſtri & villæ, quo oſtendunt ſe procuratores ſuarum vniuerſitatum, & Gemin. ſecutus eſt Decius in d. c. poſt ceſſionem, nu. 12. in fin. de probat. Et his accedit Bertach. in tract. de Epiſcopo, li. 1. parte 3. num. 22. qui teſtatur, ſe vidiſſe ita obſeruari. Præterea hic caſus locum non ha-
24 bet in † cauſis leuibus. Nam tunc ſigillum publicũ appoſitum his quæ non pertinent ad officium ſigillantis, fidem facit abſque alia ſigillantis, vel teſtium ſubſcriptione. Ita in ſpecie tradunt Abb. in d. c. poſt ceſſionem, n. 4. in ſeptima opinione, de probat. & ibidẽ col. 3. verſ. ſed tunc quæro, & n. 6. & apertius Dec. num. 13. qui aliquot ſimilibus comprobat. Et tandẽ non habet locum hic caſus quo ad ſemiplenam probationem, & multo magis ad præſumptionem. Ita Dec. in d. c. poſt ceſſionẽ, nu. 14. qui ſubiungit, n. 15. nec ẽt habere locum caſum
25 hunc in ſigillo † principis, quod adiectum actui priuato illi robur tribuit. Qua de re nunc non diſputo.

Hac ex diſputatione ſatis ſuperque intelligimus, ſigillum publicum recte riteq. ſcripturæ impreſſum, vim
26 † magnam habere, cum plenam fidem faciat, vt ſcribũt omnes in d. cap. 2. de fide inſtr. Sal. in l. ſi qua per calumniam, colum. 1. verſic. quæro generaliter, C. de epiſc. &
27 cler. Et pterea operatur huius ſigilli impreſſio † vt vim habeat clauſulæ, ex certa ſcientia. Ita docuit Rim. ſen. in l. pacta nouiſſima, in fin. C. de pact. quem ſecutus eſt Ant. Gabr. in ſuis concluſionibus, lib. 1. de præſum. con-
28 cluſ. 4. n. 27. Habet enim † vim confirmationis, l. Tribunus, §. 1. ff. de teſtam. milit. Bart. in l. in fraudem, §. ſicut. eo. tit. Bald. in c. 1. col. 2. de pace Conſtan. Bertachinus in tract. de epiſc. lib. 1. parte 3. n. 24. & Rim. in dic. l. pacta nouiſſima, in fi. C. de pact. & Dec. in c. 2. in fi. de fide inſtrum. Habet etiam effectum delegationis, vt ſcilicet
29 habens ſigillum delegantis † impreſſum literis, cenſeatur ab eo delegatus, cap. ſi a ſubdelegato, de offic. deleg. in 6. Rim. in dic. l. pacta nouiſſima, in fin. & alios commemorat Anto. Gabr. in dic. concluſ. 4. nume. 25. qui num. 26. ſubiungit, probari etiam commiſſionem citationis.

Secundum huius diſputationis caput eſt de ſigillo priuato, an ſ. probationem vel præſumptionem faciat. Hac in re diſtinguendi ſunt aliquot caſus.

30 Primus eſt, † quando ſigillum hoc priuatum adhibetur ſcripturæ confectæ de re propria ipſius ſigillãtis, & conſtat ipſum ſigillantem ſuo proprio ſigillo ſigillaſſe. Hoc caſu res certa & clara eſt, ſigillum hoc plenam fidem facere. Ita in ſpecie ſcripſi lib. 2. de arbitrar. iudicum, & c. caſu 113. nu. 10. Cum dixi idem operari ac ſubſcriptionem, quæ hoc caſu plenam fidem facit, vt dicemus infra lib. 5. ſubſequenti præſump. Et oſtendit hæc ſigillatio contractus perfectionem. Ita Bal. in l. contractus, col. 1. verſ. ſed quæro hic. C. de fi. inſt. Rim. ſen. in l. pacta nouiſſima, in fi. C. de pact. Francus in c. ſignificauit, col. 1. verſ. & quod per priuatam ſcripturam, de appel. Dec. in c. 2. in fi. de fide inſtr.

31 Secundus eſt caſus, quando † ſigillum adhibetur ſcripturæ de re propria confectæ, & ſigillum non eſt proprium ſigillantis, ſed alterius. Hoc in caſu requiritur, quod ſigillans exprimat cauſam, ob quam alieno ſigillo ſigillauit, ad hoc vt plenam fidem faciat, ſicuti & ſuperiore caſu. Ita Innoc. in d. c. 2. num. 2. verſ. ſi autẽ nullum ſigillum, de fide inſtr. & ibidem Io. And. col. 2. Bal. num. 13. & Fel. col. 1. in prima concluſ. Et alios plures cõgeſſit Ant. Gabr. in d. concluſ. 4. num. 15. & num. 19. qui quidem ſcribunt, eſſe exprimendum, ſigillum alienum adhiberi de voluntate ſigillantis, & eam ob cauſã, quia proprio ſigillo carebat. Et huius ſententiæ ea eſt ratio, quia ſigillum eſt variatum, & alioqui res dubia redderetur, iuxta l. ad teſtium. §. penult. ff. de teſtam. & quia ſcriptura ſigillari ita debet, vt diſcerni poſſit a quo fuerit ſigillata, id quod non ſatis appareret, ſi vtens alieno ſigillo, id non exprimeret.

32 Tertius eſt caſus, quando † quis proprio ſigillo ſigillat alterius ſcripturam, an eam approbaſſe ita dicatur, vt & ipſe ea obligatus cenſeatur. Hac de re ſunt variæ Doctorum opiniones. Vna fuit eorum, qui dixerunt inferri præſumptionem approbationis actus adſcripti ea in ſcriptura. Ita gl. in l. ſi procuratorem abſentem, in verbo, intelligendum, ff. de procur. cum dixit, literas ſigillo munitas videri ab eo ſigillante approbatas. Verbum illud videtur, præſumptionem ſignificat, vt declaraui ſupra lib. 1. Et gloſſam d. l. ſi procuratorem. ſecutus eſt ibi in ſpecie Caſtr. n. 5. Ita etiam glo. in l. 2. C. de rebus Eccle. non alien. & ibidem Cynus, Baldus, Alb. Io. Fabr. & Salicetus. Idem docuit Bar. in l. quæ dotis, in fi. ff. ſolut. matr. quem ſecuti ibi ſunt Alex. n. 38. & Iaſ. nu. 94. Ita etiam Bal. in l. in fraudem, in prin. & in l. Tribunus, §. 1. verſ. & nota, ff. de teſtam. milit. & in c. 2. num. 14. de fide inſtr. qui dixit, eſſe ſignum conſenſus, & ibidem Abbas in primo notab. Imo. col. pen. ver. & adde etiam, & Dec. in fine. Rimin. ſen. in l. pacta nouiſſima, in fine. C. de pactis. Iac. a Sancto Georgio in l. ſi eum ſeruum, ff. ſi certũ petatur. Ang. Aret. in procem. inſt. col. 5. verſ. 6. nota. Decius in c. 3. loco, in prin. de probat. Aufrer. ad Capell. Toloſ. q. 24. Marſilius in rubr. C. de probat. n. 321. Tiraquel. in tract. de retractu conſang. §. 1. gl. 9. num. 159. Ea
33 adferri ſolet ratio, quia ſigillum idem operatur † quod ſubſcriptio, vt expreſſim reſpondit Rom. in conſ. 303. in fi. & aperte idem docuit Arch. in c. ſi canonici, col. 1. in verbo, ſigillorum, de off. ord. in 6. & Crau. in trac. de antiq. tempor. in quinta particula primæ partis princ. n. 49. vbi declarat, niſi ſubſcriptio eſſet de forma. Atqui ſubſcriptio præſumptionem facit, vt ſcribunt omnes in l. ſi ita ſtipulatus, §. Chryſog. de verb. oblig. & dicemus infra ſubſequenti lib. præſ... Ergo & ſigillatio præſumptionem inducit.

34 Altera fuit opinio eorum qui dixerunt, † ſigillum ſemiplenam probationem facere. Ita Alb. in d. l. ſi per procuratorem, col. 3. verſ. ſed licet priuata, ff. de procur. Salic. in l. ſi qua per calumniam, col. 1. ver. quæro generaliter, C. de epiſ. & cler. Fel. in c. poſt ceſſionem, col. 3. verſ. fallit ſecundo, de prob. & Soc. Sen. in conſ. 258. col. pen. verſ. parum facit, lib. 2.

35 Tertia fuit opinio, quod † imo ſigillum plenam probationem facit. Ita ſenſit Purpur. in l. admonendi, num. 177. de iure iurand. qui dixit, quod vbi adeſt ſigillum non requiritur alia probatio per teſtes, aut comparationem literarum, ſed tota vis eſt in probanda veritate ſigilli, & Purp. ſecuti ſunt Crau. in d. tract. de antiq. temp. in quinta particula primæ partis prin. nu. 44. & Anton. Gabriel. in ſuis concluſ. lib. 1. tit. de præſumpt. concluſ. 4. n. 2. & 3. qui ſcribunt, duas illas ſupra commemoratas opiniones procedere quoad præiudicium tertii contra quem ſolum inducitur vel præſumptio, vel ſemiplena probatio, ſecus quoad præiudiciũ eius, cuius eſt ſigillum, contra quem plene probat. Ego certe non vi-
36 deo, quomodo † ſigillum plenam probationem faciat. Nam aut conſtat teſtibus, ſigillantem ſua cauſa & nomine, ſigillum adhibuiſſe. Et tunc plena probatio quidem oritur, ſed illa a teſtimonio teſtium magis, quam a ſigillo prouenit. Aut teſtes non extant, atq. ita tota vis pendet ab ipſo ſigillo, ſicut in ſpecie iſta loquuntur glo. & ſequaces, & tunc ſolam præſumptionem facit, cũ vere plus operari poſſit ſigillum, quod dicitur eſſe quid

inanima-

Digitized by Google

inanimatum, vt dicemus ſtatim, quam ipſa ſubſcriptio, quæ ſolam præſumptionem, (vt diximus) facit.

Extenditur primo recepta illa opinio, quod ſcilicet
37 ſigillum † faciat præſumptionem, vt procedat etiam in ſola ipſa ſigilli appoſitione, abſq. aliqua ſubſcriptione. Nam non requiritur aliqua ſigillantis, vel teſtium ſubſcriptio, quod ipſe ſigillans ſigillauerit, vel ſigillari curauerit. Ita Bald. in l. 2. C. de rebus alien. non alie. Fel. & Dec. in c. 3. loco. in princ. de prob.

Cæterum diſſentire videtur Bar. in procem. Digeſtorum, col. 3. verſ. item quæro ſi eſt ſolum ſigillum, & in l. ad teſtium, §. ſi quis ex teſtibus. ff. de teſtam. qui ſubſcriptionem neceſſariam eſſe ſenſit. Diſtinguit Alex. in l. q̃ dotis, n. 38. ff. ſol. matr. Aut eſt actus, qui pro ſui forma & ſolemnitate requirit ſubſcriptionem ſicuti eſt teſtamentum in ſcriptis, & tunc præter ſigillum adhiberi debet ſubſcriptio, Ita loquitur d. §. ſi quis ex teſtibus. Aut ſubſcriptio pro forma non requiritur, & tunc ſigillum non requirit ſubſcriptionem. Et diſtinctionem hanc ſecutus eſt Ant. Gabr. in ſuis concluſ. lib. 1. tit. de præſum. concluſ. 4. num. 3. & 4

38 Extenditur ſecundo, vt procedat etiam ſi ipſa ſcriptura loqueretur in tertia perſona. Nam adhuc ſigillãs eam dicitur approbare. Ita Inn. cap. 1. n. 2. verſic. item non eſt ius, de fide inſtr. & ibidem Hoſt. col. 3. verſic. nec vim facio. Bald. col. 3. verſic. dicit Inn. & Anch. in col. 1. verſ. nec eſt vis. Hos ita recenſet & probat Ant. Gabr. in d. concl. 4. n. 22

Declaratur primo, vt non procedat hæc præſumptio
39 quo ad ea † quæ in ſpecie reprobata fuerunt ab ipſo ſigillante. Nam ea ſigillando non cenſetur approbare. Ita Bal. in l. Tribunus, §. 1. verſic. nota in iſto, ff. de teſta. milit. quem ſecutus eſt Anton. Gabr. in dic. concluſ. 4. num. 42.

40 Declaratur ſecundo, vt procedat hæc † præſumptio quando literæ ipſæ, quibus appoſitum fuit ſigillum, approbatæ fuerunt a parte, vel teſtibus, ſecus ſi approbatæ non fuiſſent. Ita Bar. in l. ſi procuratorem, col. 1. verſ. aut non habens ſigillum. de procur. Imola in Cle. 1. col. 12. verſ. ſi vero literæ, de procurat. Ang. Aret. in procem. inſtit. col. pen. verſ. quod autem dicit, & Anto. Gabr. in d. concluſ. 4. num. 43.

41 Declaratur tertio, vt non procedat, † quando ſigillũ eſſet ſine ſcriptura. Nam appoſitum chartæ vacuæ nil operatur. Ita ſcribunt Bal. & alii plures quos commemoraui lib. 2. de Arbitrariis iudicum, &c. caſu 113. nu. 2. Et quibus accedunt alii multi relati ab Ant. Gabr. in d. concl. 4. n. 44. & 45. & attigi ſupra ad primum huius diſputationis caput.

Declaratur, quarto, vt non procedat hæc præſumptio
42 quando ſigillans † iſte ſigillauit ſcripturam, quam non vidit nec legit. Ita Bal. in ſua Margarita, in verbo, ſigillare. quem ſecutus eſt Gabr. in d. conclu. 4. num. 45. in fi. Et his addo Io. Baptiſtam a Sancto Seue. in tract. de trãſact. q. 12. num. 14. in fi. & Io. Bertach. in tract. de epiſcopo li. 3. parte 1. num. 21. Et loco iam citato Gabr. nu. 46. 47. & 48. ſubiungit aliquot declarationes. Et huc pertinent, quæ de ſubſcriptione dicemus in ſubſequenti libro, vbi explicabimus an & quando ſubſcriptio valeat ſcriptura non viſa, & ibi declarabimus, an præſumatur viſa & lecta.

43 Declaratur quinto vt non procedat quando † ſigillum fuit per fraudem appoſitum. Nam tunc nil operatur. Ita Hoſt. in c. 2. col. 2. verſ. ſed quid de his, de fide inſtru. & ibidem Io. And. col. 3. But. col. pen. ver. venio ad textum, & col. vlt. verſ. ſi autem non principaliter, Ioa. Bapt. a ſancto Seuerino in tract. de tranſact. quæſt. 12. num. 15. qui tamen addit, hoc relinqui iudicis arbitrio, an probare omnino voluiſſet, etiam ſi ſciuiſſet, vel non. Ant. Gabr. in dict. concluſ. 4. num. 50. qui num. 51. ſubiicit poſt Bal. idem eſſe, quãdo ſigillum per errorem fuit appoſitum.

Declaratur ſexto, vt non procedat hæc præſumptio,
44 quando † maximum verſaretur præiudicium. Nam tũc ſolum ſigillum non ſufficit, ſed requiritur etiam ſubſcriptio. Ita ſenſit Salic. in l. ſi qua per calumniam. colum. 1. verſic. quæro generaliter, C. de epiſc. & cler. & apertius Alex. in l. quæ dotis, n. 38. ff. ſol. mat. dum declarat l. ad teſtium, §. ſi quis ex teſtibus. ff. de teſt. quem in ſpecie ſecutus eſt Ant. Gabr. in d. concl. 4. n. 4 & n. 52. & ibidem num. 53. aliam adiungit declarationem, quam huc non retuli, quod viſa ſit huic regulæ non conuenire, ſicuti & alia multa ab eodem Ant. Gabr. in concluſ. traduntur, quæ cum a propoſita hac diſputatione aliena ſint de induſtria præterire ea volui.

Declaratur ſeptimo, vt non habeat locum hæc præ-
45 ſumptio, † quãdo ſigillum ſuſpectum eſt, vtputa, ſi eius ſculptura non conuenit dignitati eius, qui ſigillaſſe dicitur, ſi literæ ſigilli legi non poſſunt, vel ſi ita factum eſt ſigillum, vt intelligi non poſſit cuius ſigillo ſigillatum ſit. Ita declaraui in d. lib. 2. de arbitrar. iud. caſu 113. n. 11. vbi ſcripſi, hoc tamen relinqui arbitrio iudicis. Non repeto hic iam ſcripta.

Sigillum ſcripturæ impreſſum, præſumi voluntate domini ipſius ſigilli appoſitum, breuis, ſed clara enarratio.

SVMMARIVM.

1 *Sigillum volente domino appoſitum fuiſſe præſumitur. Alia refertur opinio, num. 6.*
2 *Mercatoris libro inſcripto, ipſius voluntate ſcripta præſumuntur.*
3 *Prædia aut bona alicuius in libro æſtimi deſcripta, ipſius volantate deſcripta præſumuntur.*
4 *Res illius præſumitur, cuius ſigillum eſt impreſſum.*
5 *Inſtrumentum debiti cancellatum penes creditorem exiſtẽs præſumitur eius voluntate cancellatum.*
7 *Sigillum ſuum negans dominus, de mendacio conuictus, præſumitur ſua voluntate appoſitum. Idque etiam locum habet in ipſius hæredibus. num. 8.*
9 *Sigillum appoſitum ſcripturæ continenti aliquid in fauorem eius, qui domeſticus eſt domini ſigilli, potius ſubtractum a domeſtico præſumitur. Et quomodo diluatur hæc præſũptio, num. 10. & 11.*

PRAESVMPT. LVIII.

DIſputauimus ſuperiore caſu, an & quando ſigillũ præſumptionem facit, & quia aliqua attigimus an ſigillum præſumatur impreſſum ſcripturæ de voluntate domini ipſius ſigilli, viſum eſt hic paulo fuſius rem
1 hanc explicare. Dicimus itaque præſumptionem † eſſe, quod volente ſigilli domino ſigillum appoſitum fuerit. Ita ſcripſerunt Butrius in c. 3. loco, in ſecũdo notab. de prob. & ibidem Dec. n. 2. Abb. in c. 2. col. pen. verſ. ad ſecundam quæſtionem, de fide inſtr. Crau. in tract. de antiq. temp. in 5. particula primæ partis prin. num. 46. & Anton. Gabr. in ſuis concluſ. lib. 1. tit. de præſ. concl. 4. num. 12. Quæ quidem ſententia probatur ex d. ca. 3. lo-
2 co. Eſt ſimile quod dicimus ſcripta † in libro mercatoris, præſumi ſcripta de eius voluntate. Ita Bal. in rubr. C. de fide inſtrum. verſ. ſed hic quæro. Alex. in conſil. 147. num. 9. lib. 2. & Dec. in d. c. 3. loco, n. 2. Qua de re extat egregius locus apud Ciceronem in oratione pro Q. Roſcio Comœdo, quem hic non commemorabo, qđ ſim traditionem hanc vberius explicaturus ſuo loco infra
3 lib. 3. ſubſequenti. Ita dicimus, quod ſi prædia † cæteraque bona alicuius deſcripta ſunt in libro æſtimi & caſtri,

Digitized by Google

caſtri, præſumitur quod eo volente fuerint deſcripta. Ita Bart.in l.rura,C.de omni agro deſerto,lib. 10.ex illo textu, & ex l. cenſus, ff. de probatio. & dicemus infra.

4 Eſt etiam ſimile,quod dicimus † rem præſumi eſſe illius,cuius impreſſum eſt ſigillum.Ita Bal.in Auth. dos data,col.1.C.de donat.ante nupt.Boer.q.105.nu. 9.& Benuenutus Straccha in tract.de mercatura, parte 2. n. 71. De qua quidē præſumptione dicemus in ſubſequenti libro. Eſt quoque ſimile quod dicimus, ſi inſtrumen
5 tum † debiti reperitur cancellatum penes ipſum creditorem,præſumitur voluntate ſua cancellatum. Ita Caſtren.& reliqui in l. Labeo,ff.de pact.& copioſe diſſeremus ſubſequenti in li.præſump...

Cæterum in ſpecie præſūptionis,de qua hic agimus,
6 diſſentiunt permulti, qui dixerunt, imo † ſigillum ſcripturæ appoſitum,non præſumi appoſitum de volūtate domini ipſius ſigilli.Ita ſane Albericus in l.ſi per procuratorem.ff.de procurat.& ibidem Caſtr.col.1.verſic. in textu.Geminian.in c.quamuis,col.3.verſic. ad ſecundū crederem,& ibidem Francus col.2.verſic.ſi vero literę, de procurat.Moderni Pariſien. in commentar. ad conſuet.Pariſien.tit.1.§.5.num.14.& Didacus Couar. libro practicarum quæſt.cap.22. Quorum quidem argumenta euitari facile poſſunt. Et primo citant dic.ca.3.loco, cui reſpondetur,contrarium potius probare. Adfertur ſecundo tex.in l.1.§.ille.verſ.ſed ne furandi.C.de latina lib.tollen.quem dixit ſingularem Rom.in ſing.637. Verum is textus procedit(vt infra dicemus)in domeſtico, quem lex præſumit ſubtraxiſſe. Tertio conſiderari ſolet ratio,quia alieno ſigillo ſigillari aliquid poteſt,ſicuti teſtamentum,l.ad teſtium,§.ab ipſo.ff.de teſtam.& §.poſſunt.in Inſtit.de teſt.ſed reſpondetur, poſſe quidem ſigillari,ſed non inde ſequitur,quod faciat ſine voluntate domini ſigilli.

7 Hæc præſumptio fortius procedit, quando † negaſſet dominus ipſe ſigilli,ſigillum eſſe ſuum, & poſtea de mendacio fuiſſet conuictus. Nam tunc ſine controuerſia præſumendum eſt, quod ſua voluntate adhibitū illud fuerit.Ita Moderni Pariſien.in d.§.5.num.14.in fin. argum. authen. contra qui propriam. C.de non num. pecun.

8 Extenditur hæc ipſa traditio, vt procedat etiam † in hærede vel ſucceſſore, aduerſus quos etſi negauerint, præſumitur ſigillū fuiſſe adhibitum voluntate defuncti.Ita Moderni Pariſienſes in d.§.5.num.15. Ea eſt rō, quia cum hæres vel ſucceſſor non ſint informari de voluntate ipſius domini ſigilli,iuxta l.ſi quis arbitratu, ff. de verb.obl.& l.vlt.C.de contrah.empt. & tradit Iaſ.in l.ſi quando,num.53. C. vnde vi,cum inquam ii hæres vel ſucceſſor, non ſint informati, non poſſunt aſſerere ita eſſe,vel non eſſe. Et propterea ſtandum omnino eſt iuris præſumptioni,quod.ſ.voluntate ipſius domini appoſitum fuerit ſigillum.

Declaratur hæc præſumptio, vt locum non habeat,
9 quando ſcriptura,† quę ſigillata eſt, continet aliquid in fauorē eius,qui eſt domeſticus domini ſigilli, vt ſi quis domeſticus aſſerat, ſe eſſe procuratorem domini ſigilli, id probans ex ſigillo ipſo. Nam hoc in caſu præſumptio non eſt, quod ſigillum ſit appoſitum voluntate ipſius domini,ſed potius præſumitur ſubtractum ab hoc domeſtico.Ita Io. Andr.& Hoſt.in cap.2.de ſolut.Ancha. in c.2.col.1.verſic.in dubio autem,de fide inſtr. Roma. in conſil.446.col.vlt.& ſing.337. Nunquid.Marſ.in l.1. §.qui in rationibus,col.1.ff.de falſis, quos ita in hāc ſententiam citauit atque ſecutus eſt Ant.Gabr.in d.concl. 4.num.13.& num.39.& 40.Et moti ii ſunt arg.d.l.1.§. ille, verſic.ſed nec furandi, C.de latin.liber.tollen. Cęterum,cum aduerſus hanc declarationem obſtare videātur tradita a Felino in d.cap.coram,num.9.verſic.2.limit.de offic.deleg.perpendenda ſunt ea, quæ ſcripſi ſupra in ſi.14.præſumptionis.Hanc autem declarationem intelligit Anton.Gabriel.in d.concluſ.4.num.14.& nu.
10 40.quando probaretur, ſigillum ita conſueuiſſe † diligenter cuſtodiri, vt veriſimile non ſit, quod fuerit furto ſubtractum. Et huius ſententiæ fuiſſe commemorat Imol.& Felin. Intelligi etiam poteſt hæc declaratio, ni-
10 ſi is,qui ſigillo vti vult,† eſſet vir probatæ vitæ. Nam in eo ceſſat furti ſuſpicio,ſicuti ſimili in caſu ſcripſi ſup. in 14.præſumpt.in 4.caſu.

Scripta in lapidibus,parietibus, & monumentis, quando præſumptionem, vel plenam probationem facere dicantur.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura poſita in loco publico, & manifeſto, in his quæ magni ſunt etiam præiudicij,plenam facit fidem.Et his ſcripturis probari etiam ius patronatus, num.2. eaque facere notorium,num.3.*

4 *Scriptura poſita in loco publico etſi recens ſit & noua, plene probat,ſi de nullius præiudicio agatur. Et quid ſi agatur de præiudicio modico,num.5.*

6 *Scriptura publico loco poſita,non facit fidem contra eum, qui ſcripturæ non conſenſit, ſi præſertim de illius magno præiudicio agatur.*

Et quid ſi non conſtat de voluntate eius, variæ ſunt opiniones. num. 7.

PRAESVMPT. LIX.

FRequens eſt in iudiciis diſputatio de ſcriptis in lapidibus,parietibus, & monumentis, an probationem,vel præſumptionem faciāt? Qua in re ſoleo diſtinguere aliquot caſus.

1 Primus eſt,quando † ſcriptura eſt antiqua. & poſita eſt in loco publico & manifeſto,tunc etiam in his,quæ magni ſunt præiudicii, plenam & perfectam probationem facit.Ita glo.in c.cum cauſam,de probat. Spec. in tit.de probat.§.videndum, verſ. reſtat nono per libros. Bal.in conſ.310.An patronatus,li.5.qui reſpondit, ius
2 patronatus antiquum † his ſcripturis plene probari. Idem affirmarunt Imola in conſ.60. Calcan. in conſil. 90.num.8.Dec.in conſ.135.col.1.Lambert.in tract. de iurepatronat.lib.2.par.2.in 9.art.decimæ quæſt.principalis.Ripa in cap.cum Eccleſia Sutrina,num.97. de cā poſſ.& propr.Hieron.Gabr.in conſ.196.num.9.libro 2. Purp.in l.1.num.155.ff.ſi certum pet.Marſ.in rubr. C. de probat.num.191. Alba in conſ.64.num.27. Crau. in tract. de antiqu. tempor.in prima parte principali, in particula nona,quæ incipit,octauo datur,&c.num. 10. & 14.qui dixit,ſcripturam hanc publice omnibus pate
3 re, & ob id inducere † notorium, ſicuti affirmarunt Bart. & Bald. in l.monumentorum, C. de religioſis & ſumptibus funerum, & dicemus in ſequenti libro, in præſumpt. 90.

Secundus eſt caſus, quando ſcriptura non eſt anti-
4 qua,† ſed recens & noua, ſed de nullius præiudicio agitur.Hoc ſane caſu ſine dubio perfecte & plene probat. Ita Crauet.pręcitato in loco,num. 15. adductus auctoritate Innoc.in rubr.de conſecrat.eccleſ. vel altar. qui exemplum afferunt,quando agitur de probanda eccleſiæ conſecratione.

5 Tertius eſt caſus,quando ſcriptura eſt † recens & noua,& agitur de alterius præiudicio,ſed modico, prout eſt in quæſtione confinium.Ita gl.in d.cap. cum cauſā, de probat.Gemin.in conſ.100.col.2. Crau.in loco prę allegato. Quibus accedunt Caſtrenſ.in l. ſi a furioſo, in fin.C.de teſtam.Corn.in conſ.171.num.10.& in cōſ.33. num.5.

Digitized by Google

num.5.lib.1.Guido Papæ in quæſt.193.verſ.6. Calcan. in conſ.9.num.7.& Hieron.a Monte in tract.de finibus, cap. 65.

6 Quartus eſt caſus, quando † ſcriptura eſt recens & noua, & agitur de ſatis magno præiudicio eius de cuius voluntate apparet quod illi ſcripturæ non conſẽſit, vt quia proteſtatus eſt contra eos qui ſcribi fecerunt. Ita ex mente Bart.& Baldi in d.l.monumentorum, C. de religioſ.& ſumptib. funerum, ſcripſit Crauet. in dic. nona partic.num.14.in fine, quam ſententiam exiſtimo veriſſimam.

7 Quintus eſt caſus, quando † ſcriptura eſt recens & noua, & agitur de ſatis magno præiudicio eius, de cuius voluntate non apparet, an.ſ. eo volente facta fuerit illa ſcriptura. Hoc in caſu ſunt opiniones. Nam Bart. & Bal.in d.l.de monumentorum, C.de relig.& ſump. fun. affirmarunt, plenam probationem facere, ex quo præſumitur, quod facta fuerit ſcriptura illa de voluntate eius de cuius præiudicio agitur.

Altera fuit opinio Calcanei in dict. conſil. 9.num.8. quod inducat præſumptionem. Tertia vero fuit opinio Crauettæ in loco ſæpius allegato, num. 14. quod faciat ſemiplenam probationem. Crediderim, tribuendũ eſſe multum arbitrio iudicis, qui pro rei, facti, & perſonarum qualitate arbitratur, an probationem vel præſumptionem faciat.

Iuramentum præſumptionem quam vrgentem & efficacem faciat explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Iureiurando aliquid aſſerens vel negans, verum fateri, vel negare præſumitur.*
2 *Salutis æternæ nemo creditur immemor.*
3 *Geminatio atque actuum pluralitas præſumitur, potius quam teſtium periurium.*
4 *Iurantes ab initio artis & negotij, ex fide, & vt viro bono conuenit, exercere velle, habent pro ſe præſumptionem.*
5 *Officialis iuratus præſumitur vera ſcripſiſſe in libro cenſus.*
6 *Miles Reipub. cauſa abeſſe præſumitur.*
7 *Magiſtratus in ciuitate vel prouincijs ius dicẽs, præſumptionem pro ſe habet.*
8 *Confeſſio iurata teſtatoris fidem facit.*
9 *Periurus ſemel, verum non fateri præſumitur.*
10 *Teſtis ſemel periurus fidem non facit, imo nec indicium ad torturam, aut formandam inquiſitionem, num.11.*

PRAESVMPT. LX.

FRequens eſt iuriſiurandi vſus, in foro & iudiciis magnaque ex eo oritur præſumptio. Qui enim iure
1 iurando † aliquid aſſerit, vel negat, verum fateri vel negare præſumitur, l.vlt.C.ad leg.Iul.repe. Ea eſt ratio (vt
2 eo loci ſcriptum eſt) quia † nemo creditur immemor æternæ ſalutis. Hinc primo infertur, præſumi pro teſte, qui in iudicio dixit teſtimonium, ex quo iurare ſolet & debet.l.iuriſiurandi, C.de teſtibus,& c.in tuis, de teſtibus.& ſcripſi in commentariis de Arbit.iudicum, lib. 1. q.16. Ita ad rem noſtram infert Alc.in tract.de præſum. reg.3.præſump.16.num.3.verſ.& ex hac, qui ſubiũgit,
3 præſumi potius geminationem, atque ita † pluralitatem actuum quam periurium teſtium, c. cum tu, de teſtibus. vbi Doct.& multis comprobabimus inf.lib.6. præſum. 24. vbi agemus de præſumptione, quæ verſatur circa pluralitatem actuum.
4 Infertur ſcdo p̃ſumi pro his, † qui ab initio ſuæ artis & negotii iurant ea legaliter & ex fide, vt viro bono cõuenit, exercere. Ita Alciat.in d.præſumpt.16.ad fin. qui ob id ſubiungit, horum libros & codices ſemiplenã probationem facere, quo ad tertium, l.quædam, §.nummularios, ff.de eden.& tradunt Bart.& reliqui, in l. admonendi, ff.de iureiuran,& in l.nuda, ff.de dona.& confert gloſ.in cap.ad audientiam, in verbo iuratus, de præſc.
5 quæ dixit, ex illo textu, officialem † iuratum præſumi vera ſcripſiſſe in libro cenſus, cui alias non adhiberetur fides.
6 Infertur tertio præſumi † pro milite, quod ſcilicet abſit cauſa Reipub. vnde reſtituitur in integr. Ita gloſ.in l. pen.ff.ex quibus cauſis maior,& tradit Alc.in d. præſu. 16.in fi. Ea eſt ratio, quia miles dum ad militiam recipitur, iuſiurandum præſtat, ſecundum gl.in dic.l.pen. De quo quidem iuramento ſcripſi plura in tract. de recup. poſſeſ.remed.9.n.359.

Inferri poteſt quarto ex eadem l.vlt.C.ad leg. Iul.re-
7 pet.præſumi pro magiſtratib.† qui vel in ciuitate, vel in prouinciis ius dicunt, ex quo iuſiurandum præſtant, priuſquam ad magiſtratum aſſumantur, l. rem non nouam,& l.vlt.C.de iud.vbi Bar.& reliqui.

Infertur quarto, quod licet cõfeſſio facta in teſtamẽto non valeat nec probet, attamen ſi teſtator iurauerit,
8 † valebit confeſſio, fidemq. faciet, quia præſumitur qđ ob iuramentum adhibitum non fuerit immemor ſalutis æternæ. Ita probat l.cum quis decedens, §. codicillis, vbi Bart.n.3.in fi.de leg.3. auth. quod obtinet, vbi Bal.n.4.C.de probat.Bart.in l.2.num.1.C.communia. de legatis,& ad rem noſtram Alc. de præſump.regu. 3. præſ.4.n.2. Et his accedunt Fel.in c.ſi caut. num. 24. & 25.de fide inſtrum.Iaſ.in l.1.in princ.nu.6.ff. de eo per quem factum erit,& Ruin.in conſ.120.n.11.lib.5.& dicemus infr.lib.4.in præſumpt.58. vbi explicabimus qñ præſumatur vera confeſſio teſtatoris ad fauorem eius, cui legari non poteſt.

Declaratur hæc præſumptio, vt locum non habeat in
9 eo qui † ſemel fuit periurus. Nam is præſumitur peierare, c.paruuli.22.q.2.& cap.literis.de præſump.& ſcribit Alc.de præſump.reg.2.præſump.10. Et huc facit egregius locus M.Ciceronis in oratione pro Rabirio Poſthumo, cum ait. Vbi quis ſemel peierauerit, ei credi poſtea, etiamſi plures deos iuret, non oportet. Hinc fit qđ
10 teſti, † qui alias fuit periurus, fides non adhibetur, cap. teſtimonium. de teſtibus,& dicemus infr.lib.5.præſum. ad regulam ſemel malus.

Imo teſtis alias periurus nec indicium quidem facit
11 † ad torturam, nec ad formandam inquiſitionem, c.ſicut nobis.in fi.de teſtibus, & reſponderunt Fulgoſ. in conſil.107.in conſ.273.& Dec.in conſ.189. nu. 8. quos ſecutus eſt Alc.in d.præſump.10.n.2. Qui quidem ea in præſumptione multa de periurii pęna ſcripſit, qua de re nos plura in commentariis de Arbitr.iudicum, lib.2. caſu 319.

Confeſſionem in ſcriptis factam, præſumi deliberate factam, & alia nonnulla ſatis egregia expoſita atque tractata.

SVMMARIVM.

1 *Confeſſio facta in ſcriptis deliberata præſumitur.*
2 *Confeſſio tutoris permittentis bona ſua adſcribi in pupilli inuentario, ſpontanea & deliberata præſumitur.*
3 *Confeſſio voce ſponte facta præſumitur deliberate emiſſa.*
4 *Confeſſio geminata ex interuallo facta præſumitur deliberate, et exceptionem non numeratæ pecuniæ excludit, n. 5.*

PRAESVMPT. LXI.

1 CVm quis in ſcriptis aliquid fatetur, † deliberate id dixiſſe præſumitur, cap.ſi quis iuratus 2. quæſt. 3. iuncta gloſ.in verbo, tractandi,& apertius ibidem Præpoſ.n.3.

Digitized by Google

poſ.num.3.Idem docuit Lucas de Penna in l.3. in præ-
ſumpt.49.de apochis publ.lib.10.qui in hanc ſententiā
commemorat locum illum Diui Pauli in ſecunda ad
Corinthios cap.10. Epiſtolæ graues ſunt & fortes,præ-
ſentia autem hominis infirma , & ſermo contemptibi-
2 lis. Hinc † confeſſio facta a tutore,qui paſſus eſt bona
ſua ſcribi in inuentario confecto de bonis pupilli, præ-
ſumitur deliberate facta, & ideo maxime præiudicat ip
ſi tutori,l.vlt.§.1. C. de arbitr. tutel.qua de re dicemus
3 infra lib.4.præſumpt.74. Ita pariter confeſſio voce † ſpō
te facta,præſumitur deliberate emiſſa, vt præcitato in
loco annotauit Lucas de Penna ex c.1.& c.2.15.q.5. &
ex l.2.C.quorum appe.non recip. Ita quoque dicimus,
4 quod confeſſio † geminata ex interualloque facta præ-
ſumitur deliberate facta,vt inquit gl.in c.ex literis, de
diuortiis,& Præpoſ.in dic. cap. ſi quis iuratus, num. 3.
2. quæſt. 3.

Hinc fit,quod geminata confeſſio facta ex interual-
5 lo † excludit exceptionem non numeratæ pecuniæ, l. in
contractibus,§.ſed quoniam,C.de non nume. pecun.&
ibid.gl.Bar.Bal.& reliqui, & ſcribunt Abbas in cap. ſi
cautio,in fin.de fide.inſtrum. Rom.in conſil.445. num.
8. Afflict.in deciſ.110.in fin. Iaſ. in l. error, nume. 18.
C. de iuris & fact. ignor.& in l.2.§.creditum, num. 19.
ff. ſi cert. petat. & Marſil. in l. 1. §. quæſtioni, num. 3.
ff. de qu.

Iudicij vim,quam calorem noſtri appellant,plurimum poſſe ad inducendum præſumptionem,aliquot exemplis expoſitum atque declaratum.

SVMMARIVM.

1 *Iudicij calore,multa alias non admiſſa conſtituuntur.*
2 *Expreſſa apud iudices,obtinent vim probationis.*
3 *Facta in iudicio maiorem vim habent, quam ea quæ extra illud.*
4 *Fideiuſſores nominati in iudicio a tutoribus,ſi præſentes non contradicant,tenentur atq. ſi ſtipulatio interpoſita fuiſſet. Et vtrū illa ſtipulatio præſumpta ſit, vel ficta,n.5.*
6 *Acta facta in iudicio præſumptionem faciunt, etiam contra tertium.*
7 *Verba enunciatiua prolata propter aliud in iudicio,faciunt præſumptionem ad tertij fauorem.*

PRAESVMPT. LXII.

1 IVdicii vis & calor tantus aliquando eſt, vt † multa cō
ſtituta ſint,quæ alias non admittuntur,l.1.§.vltimo.
ff.de interrog.act. cum dixit Calliſtratus expreſſa apud
2 † iudices probationis vim obtinere,& in l. pacta nouiſ-
ſima,C.de pact.vbi Dec.num.6.annotauit, facta in iu-
3 dicio † maiorem vim habere,quam facta extra iudiciū.
Quocirca docuit Bal.in l.ea quidem, num.6. C. de ac-
cuſ. interdum ex actu coram iudice facto inſurgere præ
ſumptionem non ſolum iuris, ſed & iuris & de iure,ſi-
cuti in caſu l.cum oſtendimus,§.vlt. ff. de fideiuſſ. tut.
4 vbi fideiuſſores † a tutoribus nominati,ſi præſentes fue
runt, & non contradixerunt & nomina ſua referri in
acta publica paſſi ſunt, tenentur atque ſi iure legitimo
ſtipulatio interpoſita fuiſſet. Hanc ſtipulationem a lege
5 † præſumptam exiſtimauit Bal. idque ob vim iudicii,
apud quod fideiuſſores paſſi ſunt ſe obligari. Cæterum
diſſentiunt alii,qui crediderūt, ſtipulationem illam nō
eſſe præſumptam ſed fictam. Qua in opinione fuerunt
gl.in d.l.cum oſtendimus,§.vlt. Bar.in l.1.in prin.nu.2.
ff.de verbo.oblig.& ibidem reliqui,& noue Albert.Bo-
lognetus eruditiſſimus iuriſconſultus,in rub. de verbo.
obl.cap.19.num.14.teſtatur communem, & ſi ipſe poſt
Alciatum & Mandellum ſcripſerit,nec fictam, nec præ
ſumptam eſſe ſtipulationem, ſed ex æquitate quadā da
ri actionem,ac ſi ſtipulatio interpoſita fuiſſet. Ego ve-
ro crediderim veriorem eſſe receptam Doctorum inter
pretationem,nempe fictionem illam eſſe. Habuit enim
pro certo Calliſtratus nullam fuiſſe interpoſitam ſtipu-
lationem,ſed dixit,perinde tenet ac ſi iure legitimo ſti-
pulatio interpoſita fuiſſet. Illæ dictiones, perinde,ac ſi,
ſignificant fictionem,& ſimilitudinem, Bart. in l.ſacri-
legii,la 1.ff.ad leg.Iul.peculat.& Soc.Sen.in conſ. 140.
num. 2.& Decius in conſ.497.num.5. Rectius itaq. ad-
ferri poteſt exemplum,quando dicimus, quod etſi res
inter alios acta non probat, nec præſumptionem facit
6 quo ad tertium,attamen cum ſunt † acta facta in iudi-
cio,illa præſumptionem faciunt. Ita gl. & Docto. in l.ſi
duo patroni,ff.de iureiuran. Ripa in l.2.num.36. C. de
eden.& Crau.in tract.de antiq. temp. in 3. partic. pri-
mæ partis principalis num.29. Et ſcribit Ripa præſum-
ptionem illam operari ſemiplenam probationem. Id
quod ſenſit & Tiraq. in tracta.res inter alios acta, in li-
7 mit.19. Ita pariter verba enunciatiua † propter aliud
prolata, præſumptionem ad tertii fauorem non faciūt
niſi in iudicio prolata ſint, ſicuti reſpondit Abbas in
conſil.62.in 3. dubio,lib. 2. quem ſecutus eſt Crauetta
præcitato in loco, num. 28. & dicemus infra lib. ſubſe-
quenti, vbi agemus de præſumptione quæ ex verbis
enunciatiuis exoritur.

Concluſio in cauſa quando reuocata præſumitur.

SVMMARIVM.

1 *Concluſiones in cauſis factas reuocare iudicibus cum cauſa permiſſum eſt. Idque etiam parte contradicente tunc fieri. num.2.*
3 *Concluſionem a partibus factam, iuſta etiam ſubſiſtente cauſa, iudex reuocare non poteſt.*
4 *Concluſio in cauſa, quando tacite a iudice reuocata præſumatur.*

PRAESVMPT. LXIII.

1 COntingit perſæpe iudices reuocare concluſiones
in cauſis factas. Id quod † permiſſum eis eſt,quan
do iuſta adeſt cauſa ſic reuocandi. Ita ſcribunt Abb. in
cap. quoniam contra,num.25.de probat. Aegidius Bel
lamera in concluſ.55.56.& 57. Alex. in l. admonendi,
num.20.ff.de iureiuran.& l.quod iuſſit,col.pen.ff.de re
iud. Decius in c.quoniam contra,num. 38. ver. in gloſ-
ſa,in verbo productiones, & ibidem Bero. num. 204.
Crauet.in conſil.144.num. 20. & Io. Baptiſta Aſinius
in praxi de ordine iudiciorum,§.23.cap.6. lim. 21. & ii
quidem affirmarunt,expreſſe reuocari poſſe concluſio-
2 nem in cauſa † etiam parte contradicente, dummodo
iuſtæ reuocationis cauſæ extent,ſi vero iuſta reuocandi
cauſa ceſſat,parte contradicente non eſt permiſſa reuo
catio,ſicuti præcitati Docto. ſcribunt. Et hoc etiam in-
telligitur,quando concluſio facta fuit ab ipſo iudice,ſe
3 cus ſi a partibus. Nam † illam reuocare nō poteſt iudex
etiam iuſta ſubſiſtente cauſa, cum concluſio nō ſit actus
ſuus,ſed partium, aduerſus quarum conuentionem nil
facere poteſt iudex ipſe. Ita Aſinius in d.limit.21. in fin.
auctoritate Baldi in l.2.col.5.ff.de re iud. & Iſerniæ in
conſtitutione Regni,in pragm. de proceſſibus ordinan
dis per magiſtr. actio. Et eiuſdem opinionis addo Ri-
pam in dic. l. quod iuſſit, num. 40. in fine ibidem, &
Petr. Rebuff. n.86. qui alia plura ad rem ſcribunt.

Tacite autem reuocata præſumitur & cenſetur con-
4 cluſio in cauſa, † quando iudex teſtes,inſtrumēta,aliaſ-
que probationes admittit. Cum enim(vt diximus) poſt
concluſionem in cauſa recipiuntur probationes,neceſ-
ſe eſt

Digitized by Google

ſe eſt dicere illis admiſſis, in neceſſarium antecedens re uocatam præſumi & dici ipſam concluſionem, argu. l. illud, ff. de acq. hær. Ita in ſpecie Abbas in c. quoniā cōtra, col. 3. de prob. Butr. & Imola in c. auditis, de proc. Alex. in conſ. 84. n. 9. lib. 4. & in conſ. 72. num. 7. li. 3. Ripa in d. l. quod iuſſit, nu. 49. & ibid. Petrus Rebuffus n. 42. de re iud. & Aſinius in d. lim. 21. idem ego ipſe ſcripſi in lib. 1. de Arbitr. iudicum, q. 35. n. 15. Et ii quidem intelligunt, quando iudex qui probationes recepit, ſciuit factam fuiſſe concluſionem ipſam in cauſa ſicuti prę ſumitur ſciuiſſe, ſi cauſa corā eo fuit pertractata, ſecus ſi coram ſuo anteceſſore.

Exceptio oppoſita, quando præſumatur a iudice reiecta, per proceſſum ad vlteriora.

SVMMARIVM.

1 *Exceptione non oppoſita, iudex procedendo in cauſa, nō dicitur illam reieciſſe.*

2 *Exceptione declinatoria oppoſita, iudex etiam re cognita ad vlteriora procedens, non præſumitur illam reieciſſe. Et quib. id caſibus non habeat locum, n. 3. 4. & 5.*

6 *Exceptione oppoſita, quæ extinguit iuriſdictionem ob iuſtam ſuſpicionis cauſam ad vlteriora iudex procedendo, non præſumitur eam reieciſſe.*

7 *Exceptione ſimpliciter propoſita ſi a ſtatuto iudex ad vlteriora procedere prohibeatur, non cenſetur reiecta exceptio etiamſi ad vlteriora procedat.*

8 *Iudex non præſumitur elegiſſe viam, qua ſententia reddatur nulla.*

9 *Exceptio qua proceſſus & acta redderentur nulla, ſi fuerit oppoſita, iudex ad vlteriora procedens, non præſumitur reieciſſe.*

10 *Exceptionem dilatoriam quæ non eſt præiudicialis propoſitam, iudex procedens vlterius, reieciſſe præſumitur.*

11 *Iudex ad quem ab interlocutoria fuerit appellatum, ad vlteriora procedendo, appellationem admiſiſſe præſumitur.*

12 *Exceptione contra teſtes oppoſita, iudex vlterius procedens eā reieciſſe præſumitur.*

13 *Exceptionem actoris de ſpolio agentis, ſuper dominio articulos recipi non debere, quando reieciſſe præſumatur iudex.*

14 *Citari pars debet ad actum quo ad vlteriora proceditur.*

15 *Iudice procedente ad vlteriora, pars grauata appellare, & quib. in caſibus poſſit.*

16 *Actus taciti non ſunt ita late interpretandi, vt expreſſi.*

PRAESVMPT. LXIV.

POſt iurium productiones tam ab actore quā a reo factas ſolent deduci, & opponi exceptiones ad eli denda confutandaque iura illa. Quare dubitari perſæpe contingit, an iudex procedendo in cauſa ad vlteriora, nulla illarum exceptionum ratione habita, reieciſſe illas ita præſumatur, ne proceſſus reddatur nullus. Diſtinguendi hic ſunt aliquot caſus, tametſi Fel. in c. ſuborta, col. 3. 4. & 5. de ſent. & re iud. conſtituerit regulam, quam octo declarationibus explicauit.

1 Primus itaque eſt caſus, quando exceptio † non fuit oppoſita, atque ita iudex neſciuit eam competere. Hoc ſane caſu iudex procedendo in cauſa, non dicitur exceptionem illam reieciſſe. Ita Inn. in c. ſolet, in fin. de ſentent. excom. Bald. in l. qui accuſare, col. 3. C. de eden. & in l. licet. in 2. notab. C. de procur. Ang. in conſil. 204. in cauſa accuſationis, Rom. in conſ. 410. nu. 3. Fel. in c. ſuborta, nu. 7. verſ. 5. limita, de ſent. & re iud. Ant. Gabr. in lib. 2. concluſionum, in tit. de except. in concluſ. 1. num. 15. vbi n. 16. alios ſcribit. Eſt ratio quia iudex, cui non conſtat de aliqua exceptione, non dicitur eā reiicere, cū ignorantis nullus ſit conſenſus. His declaratur ſtatutū Papię in ciuilibus primū ſub rubr. de ordine cāę ciuilis, dum vult exceptiones dilatorias cenſeri reiectas in ſententia diffinitiua, quarum non fuit facta mentio, intelligo, quando exceptio fuit oppoſita, & a iudice cognita. Id quod & ſtatutum innuere videtur. Extat & ſimile ſtatutum Brixiæ 16. ſub rub. de ordine iudiciorum.

2 Secundus eſt caſus, quando fuit † oppoſita exceptio defectus iuriſdictionis ſicque declinatoria, vt quia allegatus fuit incompetens, & ipſe iudex re etiam cognita, proceſſit ad vlteriora. Hoc etiam caſu nō cenſetur reiecta illa exceptio, cum requiratur expreſſa pronunciatio & interlocutoria. Ita gl. in c. diſpendia, de reſcript. in 6. Inn. Bal. Butr. Gem. Imola. Rom. Abbas, quos recenſet & ſequitur Fel. in d. c. ſuborta, num. 6. verſic. limita 4. & his accedit Iaſ. in l. 2. nume. 45. ff. ſi quis in ius vocatus non ierit, & in conſ. 100. in fine. & in conſil. 105. n. 2. lib. 1. Soc. Sen. in conſ. 99. num. 20. verſ. præterea Papa, lib. 3. Rui. in conſ. 114. num. 19. & in conſ. 164. num. 12. li. 5. & Vantius in trac. de nullitate, in tit. Quibus modis ſēt. nulla reparari poſſit, nu. 8. in fine. Ant. Gabr. in d. lib. 2. concluſionum, in tit. de exceptionibus, concluſ. 1. nu. 3. qui declarat, qualis eſſe debeat hæc expreſſa pronūtiatio. Huius traditionis ratio & fundamentum eſt, quia cum non conſtet adhuc an ſit iudex, debet expreſſim ꝓnuntiare, alioqui proceſſus erit nullus. Diſſentiūt tamē a prædictis Butrius in c. paſtoralis, col. 1. de excep. & in c. ſi duobus, col. 6. de appel. Ang. in conſ. 197. In Ciuitate Lucana, col. 3. Anch. in conſ. 265. in primo dubio, ſic quoque diſſentiunt Ang. in l. 2. ff. ſi quis in ius vocat. nō ierit. Corn. in conſ. 85. n. 10. lib. 4. Barbat. in c. cęterum. num. 16. de reſcrip. Aret. in conſil. 107. col. 3. Rūin. in cōſil. 117. num. 18. lib. 5. & Aſinius in praxi de ordine iudiciorum, §. 18. c. 6. Sed a præcedenti magis recepta, recedendum non eſt.

3 Declaratur primo hic caſus, vt locum non habeat in exceptione, quæ † reſpicit defectum iuriſdictionis prorogatiuæ, ſeu quæ iuuat ipſam iuriſdictionem. Nam tūc non requiritur expreſſa pronuntiatio & propterea, per proceſſum ad vlteriora, cenſetur reiecta. Ita Bal. in l. 2. col. 2. modo requiritur, ſi prætermiſſo. C. de ordine iud. quem ſecutus eſt Fel. in dic. cap. ſuborta, num. 6. verſic. primus caſus.

4 Declaratur ſecundo vt non procedat, quando † iuriſdictio erat tantummodo elidibilis exceptione. Nam tunc ſufficit tacita pronuntiatio. Ita Butr. Gem. & Ang. quos refert & ſequitur Fel. in d. c. ſuborta, num. 6. verſ. 2. caſus. Ita etiam intelligo Ruinum in conſil. 61. num. 36. verſic. nec obſtat quod. li. 5. cum dixit, quòd ſi duo ſunt iudices, qui poſſunt de eadem cauſa cognoſcere, & iam cœptum fuit iudicium coram vno, & deinde moueatur coram alio, ſi opponatur exceptio litis iam cœptæ, & iudex proceſſit ad vlteriora, dicitur reieciſſe exceptionem illam, ex quo hic iudex habebat ſuo iure iuriſdictionem etſi elidibilem.

5 Declaratur tertio, vt non procedat, quando † iudex pronunciauit procedēdum eſſe ad vlteriora oppoſitis non obſtantibus, licet de competentia expreſſe non dixerit. Nam ſufficit tacita hæc pronunciatio. Ita Butr. Imol. & Ang. quos refert & probat Fel. in d. ca. ſuborta, n. 6. verſ. tertius caſus eſt.

6 Declaratur quarto non habere locum † in illis ciuitatibus, in quibus ſtatutum vult intelligi reiectas etiam exceptiones declinatorias, ſi earum mentio facta nō eſt in diffinitiua, ſicuti cautum eſt ſtatuto illo Brixiæ 16. De ordine iudiciorum, ſtatutum vero Papiæ, dū ſolum loquitur de dilatoriis, comprobat ius commune, vt declinatoriæ non cenſeantur reiectæ.

7 Tertius eſt caſus, quādo oppoſita fuit † exceptio, quę adimit & extinguit iuriſdictionem, ob iuſtam ſuſpicionis cauſam, ſicuti quando opponitur exceptio inimici-

Digitized by Google

tiæ, exortæ inter iudicem, & ipſum opponenté, qui proteſtatus eſt quod non procedat in cauſa. Hoc ſane caſu ſi proceſſit iudex ad vlteriora, non præſumitur reieciſſe exceptionem illam, cum nõ ſufficiat tacita reiectio, ſed requiratur expreſſa pronunciatio. Ita Bal. in l. nõ diſtinguemus, §. cum quidam, ff. de recept. arbitris, & Fel. in d. c. ſuborta, n. 5. verſ. limita 3. de ſent. & re iud. Pariſi. in conſ. 98. n. 15. li. 3. qui alios refert. Hoc in caſu exiſtimo non habere locum prædictum ſtatutum 16. Brixiæ, cum hæc non ſit proprie declinatoria.

Quartus eſt caſus, quando lex vel ſtatutum specialiter & expreſſe diſponit, quod propoſita ſimpliciter exceptione, iudex non procedat in cauſa. Hoc ſane caſu, oppoſita exceptione ſi iudex procedit ad vlteriora non cenſetur reiecta illa exceptio, cum illa ſit impeditiua ꝓceſſus, & redderetur tum nullus. Ita Fel. in d. c. ſuborta, num. 9. verſ. limita ſeptimo, de ſent. & re iud. Qui huius ſententiæ recenſet Baldum in l. 1. col. 2. C. ſi quacunq. præditus poteſtate. Alex. in l. quia poterat, ff. ad Treb. & Butrium in c. ſuper literis, col. 22. verſic. ſed aduerte, ſi tu diceres, de reſcript. Qui quidem Butrius ſcriptum reliquit quod ſi ſtatuto cautum eſt, vt in ciuitate Peruſii inſtrumentum pro quo ſoluta non erit gabella, executionem paratam habere non debeat, & ſi contigerit aliter fieri, quod proceſſus ſit ipſo iure nullus, ſi contingit peti executionem alicuius inſtrumenti, contra quod opponatur exceptio gabellæ non ſolutæ, & iudex non obſtante ipſa exceptione, proceſſerit ad executionem, nõ dicitur reiecta illa exceptio gabellæ non ſolutæ, quia ſi proceſſus principalis non valet, nec etiam quod eſt acceſſorium. Et Butrium ſecutus eſt Alex. in conſ. 84. col. vlt. lib. 4. qui reſpondit, quod ſi ſtatuto cautum eſt, præſtari debere cautionem, & ſi non præſtetur, proceſſum eſſe ipſo iure nullum, ſi obiiciatur exceptio non præſtitæ ſatiſdationis, & iudex proceſſit ad vlteriora, non præſumitur reieciſſe exceptionem illam, quia alioqui proceſſus eſſet nullus. Et Alexandrum ſecuti ſunt Fel. in d. cap. ſuborta, n. 9. verſ. & ex hoc dicto, & Iaſ. in d. l. 2. nu. 46. ff. ſi quis in ius vocat. non ierit, & in conſ. 105. nu. 2. lib. 1. & Dec. in conſ. 275. col. 4. verſ. ſolũ supereſt reſpõdere. Alciat. in reſpon. 409. n. 3. Et confert (inquit præcitato in loco Felinus) quod prçſupponendo tacitã pronunciationem, cauſaretur prçpoſteratio ordinis eiuſdẽ cauſæ ad ſe ipſam, & ſic annullaretur proceſſus. Exemplum affert Felinus, quando ſtatutum diceret, quod exceptiones intelligantur reſeruatæ in fine litis, tempore ferendæ diffinitiuæ, ſi opponeretur aliqua exceptio, & procedente iudice ad vlteriora, is opponens ab eo proceſſu appellaret, non teneret appellatio, quia non præſumitur iudicem procedendo ad vlteriora, reieciſſe exceptionem illam, imo cenſentur reſeruatæ in fine litis ſecundum ſtatuti diſpoſitionem. Non enim prçſumitur
8 † iudex elegiſſe viam, qua ſentẽtia reddatur nulla, arg. l. 3. ff. de reſt. mil. Quæ ſane traditio egregia eſt, ad ſtatutum primum Papiæ in ciuilibus, in verſ. ſtatuentes, dum ſtatuit exceptiones omnes reſeruari debere in finem litis, ſicuti etiam ſancitum eſt ſtatuto Brixiæ 16.

9 Quintus eſt caſus, quando † opponitur exceptio præiudicialis, qua per proceſſum ad vlteriora, acta ipſa & proceſſus annullaretur ipſo iure. Hoc etiam caſu non cenſetur reiecta illa exceptio procedendo ad vlteriora. Ita voluit dicere Fel. in c. ſuborta, num. 5. dum citat Doctores in c. exhibita, de iudiciis, vbi ipſemet num. 6. explicat, recenſet etiam Angelum & Imolam in l. ſi quæramus, ff. de teſtibus.

10 Sextus & vltimus caſus eſt, quando oppoſita fuit † exceptio dilatoria quæ præiudicialis non eſt, & iudex procedit ad vlteriora. Hoc caſu præſumitur reiecta illa exceptio. Ita Cardin. Zabarel. in c. ex parte, il 2. de appell. ex illo textu, quem ſingularem dixit, & ob id infert ipſe Cardinalis, quod ſi propoſitæ fuerunt poſitiones, & iudex iuſſit reſponderi, & non fuit reſponſum, & iudex pronunciauit diffinitiuam, cenſetur declaraſſe tãquam contra confeſſum. Et hanc traditionem probauit Felin. in d. c. ſuborta, n. 4. verſ. habes ex his. Eſt ſimile (ſubiungit idem Felyn. ibid. verb. ſimiliter,) quod docuit idem Cardinalis in c. vt debitus, ad fin. de appel. qđ ſi
11 ab interlocutoria fuit appellatum, & iudex † ad quem, procedit ad vlteriora, cenſetur admiſiſſe appellationẽ, & conſequenter pronunciaſſe male iudicatum. Ita quoque (adiungit Felin.) ſcripſit Aret. in c. ex par. Adæ, col.
12 vlt. de teſtibus, quod ſi iudex oppoſita exceptione † cõtra teſtes, proceſſit ad vlteriora, cenſetur reieciſſe exceptionem illam. Et ſimile etiam docuit idẽ Aret. in l. naturaliter, §. nihil cõmune, col. 7. verſ. & quia. de acquir. poſs. ſi reus opponit dominii exceptionem cõtra agentem ex ſpolio, & actor replicat vel opponit articulos ſuper dominio admitti non debere, & iudex procedit ad vlteriora, admittendo articulos, cenſetur reieciſſe actoris replicationem, ſimile etiam reſpondit Signorolus in conſ. 242. num. 19. verſ. item non obſtat, quod ſi cõtra accuſationem oppoſita fuit aliqua exceptio ineptitudinis accuſatæ, & quod in ea deſcriptus non fuerit locus perpetrati delicti, ſi iudex ad vlteriora procedit, cenſetur reiicere exceptionem illam.

13 Cæterum hic caſus intelligitur, † quando ipſe iudex cognouit de exceptione illa, vt alioqui non cenſeatur reiecta exceptio. Ita tradunt Bar. in l. nam & poſtea, §. ſi minor, ff. de iureiur. in l. qui Romæ. §. duo fratres, qu. 5. n. 22. de verb. oblig. & in l. a procedente, n. 3. verſ. quandoq. iudex, C. de dilat. Ang. in conſ. 197. in ciuitate Lucana, Caſtr. in l. vlt. in princ. ff. ſi cert. pet. & in l. nam & poſtea, §. ſi damnetur, ff. de iureiur. & in conſ. 335. Viſa appellatione, nu. 5. lib. 1. Rom. in conſil. 241. & in conſi. 220. nu. 8. & in conſ. 241. nu. 7. Et hos refert ac ſequitur Fel. in d. c. ſuborta, n. 4. verſ. limita tamen prædicta, de ſent. & re iud. & prædictis accedunt Aret. in conſi. 107. col. 1. verſ. & hoc eſt verum. Barb. in conſil. 45. col. pen. in fi. lib. 2. Rui. in conſ. 114. n. 19. lib. 5. Dec. in c. ex parte M. in 4. notab. de appel. Marſ. in l. ſi quis ne q. num. 90. de q. & Boer. in q. 43. n. 2. & Anto. Gabr. in dicto tit. de except. concluſ. 1. num. 15. vbi num. 16. declarat, quãdo iudex dicatur cognouiſſe de exceptione illa, & alia nõnulla ad rem noſtram ſcribit, quæ hic referre ſuperſedeo. Diſſentiunt tamen a prædictis Bal. in l. pactum curatoris, C. de pact. Butr. in c. 2. de iuram. calum. Imola in c. ſuper literis. de reſcrip. Franciſcus Aret. in c. ex parte, il 2. de appe. Rui. ſibi parum conſtans in conſil. 117. n. 19. lib. 5. Illa tamen prima opinio magis recepta, intelligi atque temperari poteſt, vt ſatis dicatur cognitum, quãdo inter partes fuit diſputatũ. Ita Ang. in conſ. 197. in Ciuitate Lucana, Caſtr. in l. nam & poſtea, §. ſi damnetur. ff. de iureiurand. & Rui. in d. conſ. 117. n. 18. li. 5. qui ſcripſerunt, ſatis dici diſputatum, quando oppoſita exceptione ei replicatum fuit.

14 Requiritur etiam hoc in caſu, quod † pars citata ad eum actum quo dicitur proceſſum ad vlteriora, & ex quo in conſequentiam dicitur reiici exceptio. Ita Are. in c. 21. col. vlt. de teſtib. Fel. in d. c. ſuborta, n. 8. de ſent. & re iud. & in d. c. in nomine domini, col. pen. de teſtibus. & Alc. in reſpon. 409. n. 3. His declarantur prçdicta ſtatuta Brixiæ & Papiæ.

Prædictis autem in caſibus, in quibus iudex etiã ſimpliciter procedendo ad vlteriora, grauat partẽ, illa ap-
15 pellare † poterit perinde ac ſi expreſſim pronunciatum fuiſſet. Id quod intelligitur illis in caſibus, in quib. interlocutoria vim habet diffinitiuæ, quemadmodũ præcitati Doctores ſentiunt, & manifeſtius Caſtr. in conſil. 335. Viſa appellatione interpoſita, nu. 4. lib. 1. Quo loci nu. 5. & 6. egregie admodum conſtituit differentiam inter

Digitized by Google

ter expreſſam declarationem ſeu interlocutoriam & tacitam, per proceſſum ad vlteriora. Cum enim (inquit Caſtrẽſis) iudex expreſſe declarat, & interloquitur reiiciendo exceptionem, vel petitionem, cenſetur excluſa omnis alia exceptio, & petitio futura reſpectu eiuſdem rei. Exempli gratia, ſi actor vel reus deducit aliquos articulos, vel poſitiones, & petat eas admitti, aduerſarius vero negat admitti debere, & iudex expreſſe interloquitur, non debere admitti, debet is deducens appellare. Cum non detur ei facultas iterum petendi debere admitti, cum ſit a quauis futura petitione admiſſionis illorum capitulorum excluſus. Diuerſum eſt, quando facta petitione admiſſionis capitulorum iudex proceſſit ad vlteriora, atq. ita tacite eſt interlocutus. Nam tunc is qui articulos propoſuit, ſi ab eo proceſſu ad vlteriora non appellauit intra debitum tempus, excluſus quidẽ eſt a remedio appellationis reſpectu huius primæ petitionis admiſſionis capitulorum, attamẽ poterit hic deducens denuo petere articulos illos admitti, & ſi iterũ iudex procedet ad vlteriora, poterit ille deducẽs appellare. Quandoquidem inquit Caſtrenſis excluſus a prima illa petitione per proceſſum ad vlteriora non dicitur excluſus a ſecunda petitione admiſſionis illorum articulorum. Eſt ratio ſecundum Caſtrẽſem, quia actus
16 † taciti non ſunt ita late interpretandi, vt expreſſi, ſed eatenus, quatenus ſe oſtendunt actus ex quibus reſultant. l. 1. §. Iulianus. ff. de itinere actuq. priua. l. voluntariæ. ff. de excuſ. tutor. & ſcribit Bar. in Auth. qui rem. in fin. C. de ſacroſan. eccleſ. cum ergo proceſſus ad vlteriora, & ſic tacita illa interlocutoria reſpiciat ad ſolam illam petitionem primam, ſequitur dicendum, non extendi ad ſecundam. Et huius traditionis auctores citat Caſtrenſ. Hoſt. & Speculatorem. Et hos ſecutus eſt Tiraquel. in tract. de legibus connubialibus in glo. 5. num. 50.

Concluſio in cauſa an facta præſumatur, quando ad partium inſtantiam facta eſt citatio peremptoria.

SVMMARIVM.

1 *Concluſio in cauſa tribus fit modis.*
2 *Concludere tacite in cauſa quomodo partes præſumantur.*

PRAESVMPT. LXV.

1 COncluſionem in cauſa † tribus modis fieri, expoſui in commentariis de arbitriis iudicum, libr. 1. queſt. 35. num. 4. legis diſpoſitione, iudicis mandato, & partium conuentione. Eo etiam in loco ſcripſi hanc partium conuentionem, & voluntatem aliquando eſſe expreſſam, ſicuti quando expreſſim renunciant probationibus & ſententiam ferri poſtulant, tacite cum petunt cauſam committi conſilio ſapientis. Hic addendũ
2 putaui ẽt tunc præſumi, taciteque † cenſeri concluſum in cã, quando partes ipſæ citari ſe inuicem curarunt peremptorie, & legitime, ad ferendam ſententiam, cum citatio facta inſtando iudicem ad ferendam ſententiã, præſupponit ipſum iudicem eſſe de cauſa inſtructum, & iudex fateri id dicitur, quia alioqui, niſi inſtructus eſſet, ferre ſententiam non poſſet, dicitur ergo probationibus renunciatum, & conſequenter in cauſa concluſum. Ita in ſpecie docuit Bero. in c. quoniam contra. nu. 215. de probat. quem ſecutus eſt Aſin. in praxi de ord. iudic. §. 23. c. 3. Qui quidem intelligit, & recte, quando vtraq. pars inſtetit peremptorie citari, & ſententiã ferri, ſecus ſi vna earum tantum id poſtulauit.

Concluſio in cauſa an præſumatur facta intra debitum tempus.

SVMMARIVM.

1 *Concluſio in cauſa intra debitum tempus facta præſumitur, & quæ ſit eius ratio. n. 2.*
3 *Appellationem in dubio deſertam eſſe non præſumitur.*

PRAESVMPT. LXVI.

DVbitari etiam aliquando conſueuit, an concluſio in cauſa præſumatur intra debitum tempus? Et
1 præſumi † reſpondit Pariſ. in conſ. 115. num. 1. lib. 1. quẽ ſecutus eſt Aſinius in praxi de ordine iudiciorum. §.
2 23. cap. 14. Ea ratione moti ſunt, quia ſic † præſumendo conſultum eſt vtriq. parti, & ius nullius perit, ſicuti in ſimili docuit Caſtren. in l. 1. nu. 4. ff. ſi quis cautio. cum
3 dixit, quod in dubio † eſt præſumendum atque pronũciandum, appellationem non eſſe deſertam, quia ſic pnunciando, & præſumendo nemo læditur. Qua de re dicemus infra in præſump. vlt. hoc loco.

Quæ ac quanta ſit præſumptio, pro rectitudine iudicis, in geſtis ab eo, tractatio luculenta.

SVMMARIVM.

1 *Iudex bonus præſumitur, & recte, quæ muneri & officio ſuo incumbunt, agere ante ſententiam latam.*
2 *Lex ſemper pro iudice præſumit.*
3 *Verba iudicis etiam impropriando, ad ius ipſum referri debent.*
4 *Præſumptio pro iudice generaliter eſt, in his quæ ad officium ſuũ pertinent.*
5 *Iudicandi muneri præfici ſolent, & debent viri docti, eruditi, et ſpectatæ probitatis.*
6 *Iudex quia iuramentum præſtat rite & recte ſe iudicaturũ, præſumptio eſt recte functum eſſe officio ſuo.*
7 *Idque etiam in inquirendo locum habet, vbi perſonam partis videtur ſuſtinere. num. 7.*
Idem etiam in iudice delegato. n. 8.
9 *Præſumptio, quę eſt pro iudice, non habet locum regulariter quãdo non habet aliquam poteſtatem, niſi certo in caſu vel cauſa, quam probari neceſſe eſt.*
10 *Actum qui non niſi cum cauſa facere poteſt, ei non creditur, niſi expreſſa ſit.*
11 *Epiſcopo ordinanti clericum alienæ diœceſis creditur, ſi de ordinarij licentia id factum aſſerat.*
12 *Iudici aſſerenti ſe iuſtam ob cauſam detuliſſe iuramentum ſuppletorium, non creditur.*
13 *Iudice faciente quæ ad officium eius non pertinent, nulla pro eo eſt præſumptio.*
Idem eſt in nuncio. num. 14
15 *Mercatorum libris vltra cauſam ſuarum negociationum, non creditur.*
16 *Iudex faciens aliquid extra officium ſuum, habetur pro priuato, atque impune ei reſiſtitur.*
17 *Iudex aliquid inſolitum faciens, nullam pro ſe habet præſumptionem.*
18 *Iudicis præceptum ſub inſolita pœna citantis, impune ſpernitur.*
19 *Præſumptio nulla eſt pro iudice ignaro & literis carente.*
20 *Iudices idonei tantum illi præſumuntur, qui eruditi ſunt, & rerũ experientiam habent.*
21 *Iudice non bene informato de negocio, ceſſat quæ pro ipſo eſt præſumptio.*
22 *Sententia lata, ſemper pro iudice præſumitur.*
Idque etiam in ſententia excommunicationis. n. 23.

Digitized by Google

24 *Sententia et retractata pro iudice tamen eſt præſumptio.*
Vel ſi lata illa ſit, ex cauſa partim vera, partim falſa.n. 25
26 *Appellationis termino pendente, pro ſententia eſt præſumptio.*
27 *Auctoritas iudiciaria præſumi facit pro ſententia iudicis alioquin indiſcreti, & improbi.*
Niſi ex actis cauſæ de iniuſtitia appareat.n.28.
29 *Metum reſpectu iudicis an pati, qui eſt in carcere, dicatur.*
30 *Præſumptio quæ eſt pro iudice, & eius ſententia, tollitur fortiori & potentiori præſumptione. Eæque ſunt temporis breuitas, n 31. Vel ſi ex abrupto parte inaudita proceſſerit.n. 32. Vel ſententia contineat expreſſum errorem.n.33.*
Vel de manifeſta appareat iniuſtitia.n. 34.
Vel ſi faciat aliquid aduerſus maiorum ſuorum conſtitutiones. num.35.
36 *Appellatione a ſententia interpoſita, pro ſententia non præſumi.*
Contraria affertur opinio.n.37.
38 *Appellatione interpoſita, quoad aliqua præſumi pro ſententia, quoad aliqua vero minus.*
Et quæ ſint illa, n.39.40.41.42.43.& num. 44. ſecundum doctrinam Alciati.
45 *Appellatione interpoſita in dubio ſemper pro ſententia præſumi, & quæ ſit ratio.*
Quo autem caſu non procedat.num.46
47 *Sententia in iudicatum tranſita, magna pro ipſa eſt præſumptio, & quidem iuris & de iure.*
48 *Res iudicata a lege pro veritate habetur.*
49 *Sententia de cuius nullitate manifeſta apparet, nec in iudicatum tranſit, aut pro ſe habet præſumptionem.*
50 *Sententia quibus modis nulla appareat.n. 51. cum ſeq.*

PRAESVMPT. LXVII.

Dicendum nunc eſt de præſumptionibus, quæ ver-
ſantur circa geſta eius, qui principis locum obti-
net, nempe de geſtis ius dicentis. Porro quia ſolet a no-
ſtris dupliciter conſiderari hæc præſumptio, hoc eſt,
vna, quæ verſatur circa rectitudinem facti, quam iuſti-
tiam appellamus. Altera quæ verſatur circa ſolemnita-
tem geſtorum, hoc eſt, quod rite proceſſum ſit, ea prop
ter ſeparatim de vtraque agemus. Et hoc in loco expli-
cabimus ea, quæ circa rectitudinem præſumi ſolent, &
deinde de altera tractabimus ſubſequenti præſumptio
ne. Hæc noſtra tractatio aliquot diſtinctis, atq. propoſi-
tis caſib. explicanda eſt, ſicuti multa tpa conſiderari ſo
lent. Et primum eſt ante latã ſententiã. Scdm poſt latã
ſententiam, ante tñ interpoſitam appellationem. Ter-
tium poſt interpoſitam appellationem. Quartum poſt.
eaquam ſententia tranſiuit in iudicatum. Quo itaq. ad
1 primũ tpˢ dicimus, † præſumi iudicem bonũ, & quod
recte agat quæ ſuo incumbunt muneri & officio, l. 2. C.
de offic. ciui. iud. in illis verbis, quod non arbitramur.
Quo quidem adductus cenſuit Bal. in l. vnic. in fi. C. ne
quis in ſua cã iud. vel ius ſibi dicat, præſumi, qđ iudex
inquirens iuſte inquirat. Et dixit idem Bal. in l. 2. ex illo
tex. ff. vbi pupil. educ. debeat, quod veritate ſuggeſta iu
dici, is faciet quod iuſtum & honeſtum erit. Et idẽ Bal.
in l. iubemus. §. ſane. col. vlt. ver. ego addo. C. de ſacroſ.
2 eccl. quod inquantum quis eſt iudex, † ſemper lex pro
eo præſumit. Et poſt Caſt. in conſ. 270. lib. 2. ſcripſit Al-
cia. in tract. de præſumpt. reg. 3. præſump. 9. num. 1. Iudi
3 cis verba oportere referri † ad ius ipſũ, et ea impropriã
do, quia veriſimile eſt talem fuiſſe iudicis mentẽ. Et ſcri
bit Dec. in l. vlt. n. 17. C. de edicto diui Adr. tollen. quod
præſumitur pro miſſo in poſſeſſionem a iudice, vt bona
illa eſſent defuncti, cui dr̃ ſucceſſiſſe is in poſſeſſionem
miſſus. Qua de re ſcripſi in comment. de adipiſcenda
poſſeſſ. remed. quarto, n. 822. cum ſubſequentibus. Et
4 gñaliter † præſumi pro iudice in his, quæ ad ſui officiũ
pertinent, ſcripſit Inn. in c. innotuit, de eo qui furtim
ord. recep. quem ſecutus eſt Lucas de Penna in l. 3. col.
4. verſ. 46. præſumitur. C. de apochis publ. lib. 10. Et hu
ius præſumptionis ea eſt rõ, quam ſenſerunt oẽs in d. c.
quoniam contra. vbi Dec. n. 33. de prob. & Alcia. in d. p̃
ſumpt. 9. n. 1. verſic. & facit, quod ad iudicandi munus
5 † eligi ſolent, & debẽt viri docti, eruditi, & ſpectatę pro
bitatis. Vnde merito pro eis præſumitur. c. in noſtra. de
procurat. & c. niſi eſſent. de præben. Et dicimus iudicem
eſſe virum bonum. l. vir bonus. ff. iud. ſolui. & ſcripſi in
præludiis commentariorum, de arbitr. iud. Pro viro aũt
bono ſumma eſt præſumptio. l. nõ omnes. §. a barbaris.
ff. de re milit. & tradit Tiraq. in tract. de pœnis legum,
& c. cã 51. n. 34. & dicemus infra li. 6. præſum... Accedit
6 & altera rõ, quia iudex † iuramentum præſtat, quod ri-
te & recte iudicabit. l. vlt. C. ad le. Iul. repet. & in Auth.
iuſiurandũ, quod præſtatur ab his. in princ. Et nemo p̃-
ſumitur immemor ſalutis æternæ. d. l. vlt. Eſt ergo præ-
ſumptio quod recte ſuo functus ſit officio, atque ita qđ
rectam protulerit ſententiam.
Extenditur primo, vt procedat, etiã ſi ipſe iudex cer
7 to quodam mõ ſuſtinere videatur † perſonã partis, ſicu
ti quando de delicto inquirit. Etſi enim inquirendo ac
cuſatoris perſonam ſuſtinere videatur, nihilominus p̃
eo præſumitur. Ita egregie docuit Bald. in l. vnica. in fi.
C. ne quis in ſua cauſa iud. vel ius ſibi dicat.
8 Extenditur ſecundo vt procedat, & in iudice † dele-
gato. Bar. in l. 2. n. 26. ſi quis in ius vocat. non ierit. Bal.
in c. cum in iure peritus. de offic. deleg. Soc. in trac. fall.
reg. 362. in verbo, ſententia. Guido Papæ qu. 322. Dec.
conſ. 214. & 319.
9 Declaratur primo, vt locum non habeat hæc † pręſũ
ptio illis in caſibus, in quibus iudex regulariter non ha
bet aliquam poteſtatem, niſi certo in caſu, vel niſi certa
ex cauſa. Nam tunc non præſumitur, hæc cauſa in iudi
ce, niſi illa probetur. Ita in ſpecie declarat Alc. in dicta
præſumptione 9. num. 11. ex ſententia Bart. in l. item ſi
ſuſpectus, ff. de procur. Soc. Sen. in conſ. 91. lib. 1. & Mo-
der. in l. nemo põt. in primo notab. de leg. 1. Idem affir
marunt Iaſ. in l. 1. in princ. num. 6. ff. de officio eius cui
mand. eſt iuriſd. Dec. in c. quæ in eccleſiarum. num. 28.
de conſtit. & alii quos ſtatim commemorabo. Exemplũ
adferri poſſe vr̃ ex ſententia Alcia. in iudice, qui cauſas
meri & mixti imperii delegare non põt, niſi ex iuſtis,
& legitimis cauſis, vt abſentiæ. d. l. 1. in princ. ff. de offi.
eius. vel infirmitatis. c. ſi pro debilitate. de offi. deleg. ſi
iudex delegat has cãs meri, & mixti imperii, & aſſerat
ſe ob legitimum impedimentũ delegare, pro eo nõ pręſumitur,
vt ei fides adhibeatur. Ita ſcripſerunt Iaſ. in d.
l. 1. in princ. n. 6. ff. de offi. eius, &c. & ibidem Iacob. Ni-
ger. n. 122. Dec. in d. c. quæ in eccleſiarum. n. 28. de con
ſtit. & in cap. cum ſit Romana. in 3. notab. de appe. Qui
10 quidẽ ea rõne moti ſunt, quod qñ † quis non põt facere
actũ libere, ſed ſolũ cum cã, ei non creditur, qđ cauſa
adfuerit, ex l. ſi forte. ff. de Caſtr. pecul. Et ibidem Bart.
annotauit, quod ſi quis non poteſt donare, niſi ex cauſa
benemeritorum, non ei creditur benemerita extare. Et
ſimilia tradunt Iaſon in prælud. feudorum, num. 89. &
Dec. in l. ſi donatione. n. 18. C. de collat. Cæterũ hoc exẽ
plum habet maximam dubitationem, cum a Iaſone, De
cio, & Nigro diſſentiant cæteri omnes, vt cõem eſſe aſſe
rit aduerſum eos idem Decius in d. l. 1. in princ. nu. 69.
de offi. eius, qui & ipſe eam probauit, & alios prope in-
numeros congeſſi in comment. de arbitrar. iudicum,
& c. q. 76. n. 15. Quib. non obſtat illa regula le. ſi forte. ff.
de Caſtr. pecu. quia prętermiſſa Decii, & aliorum re-
ſponſione facile reſpondetur, illã non procedere in his
quæ ſunt modici præiudicii. Ita declarat Abb. in ca. vlt.
num. 2. de probat. At in caſu huius exempli leue eſt præ
iudicium, qñ cauſa alteri demandatur, vt ſcripſit Alex.
in d. l. 1. in princ. n. 56. ff. de offic. eius, ergo, &c. Cõpro-
batur

Digitized by Google

batur ex doctrina Card. in c. ſi Albericus. de teſtib. dum
11 dixit, Epiſcopo † ordinanti clericum alienæ diœceſis cre
di, ſi aſſerit ſe de ordinarii licentia ordinaſſe, ex quo de
leui præiudicio agitur. Præterea reſpondetur, d. l. ſi for-
te, procedere, qñ actus ſit in præiudiciũ tertii reclamã-
tis. Si enim ille acquieſceret, ſine dubio aſſerenti crede-
retur, cum agatur de commodo eius, qui acquieuit, cui
ſane commodo potuit renunciare. l. penul. C. de pactis.
Ita dictam l. ſi forte declarauit Crau. in tract. de antiqu.
tempo. in ſecunda par. principali, num. 22. Cum itaque
in caſu huius delegationis nil ad litigantes pertineat,
quod cauſa magis ab vno quã ab altero, iuſto, & æquo
iudice dirimatur, non eſt quod cõqueri poſſint. Si quid
enim eſt, quod ad aliquem pertineat, ad principem cer
te pertinet, qui magiſtratum illum elegit. Cum autẽ ip-
ſe princeps illius perſonam approbauerit, ei quoq. fi-
dem adhibere dicitur, quod non niſi iuſtis de cauſis de
legabit. argum. l. vnicæ. verſic. credidit. ff. de offic. Pręfe
cti Prætor. ſequitur ex his iudici ita aſſerenti eſſe credẽ-
dum, atque ita pro eo præſumitur. Rectius itaque exem
12 plum adferri poteſt in iudice † qui aſſerit ſe iuſtam ob
cauſam detuliſſe iuramẽtum ſuppletiuum probationũ,
Non enim ei creditur cauſam adfuiſſe ita deferendi, vt
ſcribunt Iaſon in repe. l. admonendi. col. 7. verſ. quæro
an ſtetur. ff. de iureiurand. Aliud quoq. eſt exemplum
in iudice, qui non niſi ex cauſa euitandi ſcandali ſeque
ſtrare poteſt fructus, non creditur iudici quod ea de cã
motus, ſequeſtrum conceſſerit. Ita ſcripſerunt Ange. in
conſil. 107. Iacobellus. in fine. & Dec. in conſil. 366. col.
pen. Hæc declaratio confirmatur a fortiori ex his quæ
ſcripſi ſupra vbi dixi, non etiam credi principi, cum ali
quid facere non poteſt niſi ex cauſa.

Declaratur ſecundo, vt non habeat locum hæc præ-
13 ſumptio † in iudice, qui facit ea, quæ ad ſuum officium
non pertinent. Nam tunc pro eo nõ præſumitur. Ita de
clarat Alcia. in d. præſump. 9. in fine. ex ſententia Bald.
Aret. Fel. & Decii in c. poſt ceſſionem. de probat. ac Bal
di in rub. C. de fide inſtrum. n. 38. verſ. ſecundũ ſupple-
mentũ, adducti ex cap. ſignificauit. de appel. Eſt ſimile
14 quod dicimus de nuncio, † pro quo non præſumitur in
his quæ ſunt extra officium ſuum, c. cum parati. de ap-
pel. & dicemus infra.

15 Ita quoque dicimus non credi libris, † mercatorum
vltra cauſam ſuarum negociationum, vt ſcribunt Bal.
in l. vlt. C. ad S.C. Macedon. & Iaſ. in l. age. cum Geminia
no. nu. 4. C. de tranſact. & ſcripſi lib. 2. de arbitrar. iudi-
cum. Ea eſt huius declarationis ratio (inquit præcitato
16 in loco Alciatus) quia iudex † aliquid agens extra ſuũ
officium, habetur pro priuato, & ei põt impune reſiſti.
l. 2. ff. de appe. recip. & l. defenſionib. C. de iure fiſci. lib.
10. & ſcribunt Iaſ. in l. vt vim. ff. de iuſt. & iure. & ibidẽ
Dec. Claudius de Seyſel. in 1. lect. n. 27. & in rep. nu. 48.
& ibidem nouiſſime eruditiſ. Rimin. Iun. n. 272. multis
comprobat, & ſcripſi in comment. de recuper. poſſeſſio
ne, remed. 5.

Declaratur tertio, vt non habeat locum, quando iu-
17 dex † aliquid inſolitum facit. Nam tunc pro eo non prę
ſumitur. Ita in ſpecie reſpondit Crau. conſ. 103. n. 11. Et
18 ideo dicimus, quod ſi iudex † ſub inſolita pęna aliquẽ
citari iubeat, impune ſperni poteſt præceptum, vt tra-
dunt omnes in l. 1. §. is videtur. ff. ſi quis iuſd. non obtẽp.
Brun. in conſ. 87. n. 41. & Neu. in conſ. 61. n. 15. quod in
telligitur etiam ſi præceptum ſit factũ motu proprio ip-
ſius iudicis, vt poſt Bal. in l. fideicommiſſa. §. ſi ſeruo. de
le. 3. reſpondit Rolan. in conſ. 39. n. 28. lib. 1.

Declaratur quarto, vt non procedat hæc pręſumptio
19 in iudice † ignaro & literis carente, quem pedaneũ vul
go appellant. Nã pro eo non pręſumitur. Ita Bald. in l. tu
tores. ff. de confir. tut. & Marſ. in ſing. 438. & dicemus in
fra vbi agemus, qñ præſumatur pro decreto a iudice in
terpoſito. Hinc. n. ceſſat illa ratio, ob quã pro iudice præ
20 ſumitur, nẽpe peritia & eruditio. Cũ illi tantum † præ-
ſumãtur idonei iudices, qui eruditi ſunt, & rerum expe
rientiam habent, l. certi. C. de iudic. & in authen. de iu-
dicib. in princ. & tradit Lucas de Penna in l. 3. col. 6. ver
ſic. 124. præſumpt. C. de apochis publ. lib. 10.

Declaratur quinto, vt non habeat locum prædicta p̃
21 ſumptio † in iudice, qui nõ fuit bene informatus & edo
ctus de negocio. Ita reſpondit Bald. in conſ. 375. lib. 4.
quem ſecuti ſunt Alc. in d. tract. de præſumpt. reg. 1. præ
ſump. 10. n. 9. & Ant. Gabr. in ſuis concluſ. lib. 2. tit. de ſẽ
tentiis, concl. 6. in fi.

Scdm eſt tp̃s, vel ſecundus caſus huius noſtræ diſpu-
tationis, qñ. ſ. a iudice lata fuit ſnĩa. Hoc ſane caſu mul-
22 to magis quã ſuperiore præſumitur † pro ipſo iudice,
eiuſq. ſnĩa. l. Herennius. §. Caia. ff. de euict. & ſcribũt Al
cia. in tract. de præſumpt. reg. 3. præſ. 9. n. 2. & alii plures
congeſti ab Ant. Gabr. in ſuis concluſ. lib. 2. tit. de ſent.
concluſ. 6. n. 1. Et hæc quidẽ præſumptio locum habet
magis, qñ latæ ſunt plures ſnĩæ, vt puta tres. Nam tunc
pręſumptio eſt iuris, & de iure, quod iuſte latę fuerint.
Ita Bar. in conſ. 100. A D. Dyno. lib. 1. quem ſecutus eſt
Dec. in conſ. 385. col. 2. in fi. & hinc ſtatuit Clemens Põ-
tifex Max. in Clem. 1. de ſen. & re iud. trium ſententiarũ
conformium executionem impediri non poſſe.

Extenditur primo, vt procedat hæc præſumptio, etiã
23 in † ſententia excommunicationis, etſi in iudicatũ non
tranſeat, attamen pro ea præſumitur. Ita Innoc. in c. bo-
næ memoriæ. n. 8. de elect. & in c. quoniã contra. in fi. de
probat. & ibid. Fel. n. 22. in fi.

24 Extenditur ſecundo, vt procedat etiam ſi deinde † ſẽ
tentia ipſa retractetur. Nam adhuc præſumptio eſt pro
iudice, quod. ſ. nil per fraudem egerit. Ita probat ca. cũ
olim. il 2. de priuileg. vbi gl. antep. & in c. cum Ioannes.
de fid. inſtr. & ſcripſit Alc. in d. præſumpt. 9. num. 1. ver-
ſic. & præterea.

25 Extenditur tertio, vt procedat, etiam ſi ſententia † la
ta ſit ex cauſa partim vera & partim falſa. Nam adhuc
pro ipſa ſententia præſumitur. Cum ſententia ex cauſa
vera ſuſtineatur, vt ſcribunt Innoc. in c. in præſentia. de
renun. Alex. in conſ. 114. li. 6. & alii multi congeſti a Ti-
raq. in trac. q cesſante cã cesſet effectus, lim. 22. n. 6. qui
bus addo Alcia. in trac. de præſumpt. reg. 3. præſ. 35. n.
5. verſ. 4. adde, ſi ergo ex cã vera ſuſtinetur ſententia, in
de etiam ſequitur, quod pro ea ſit præſumptio.

Extenditur quarto, vt procedat etiam pendente ter-
26 mino † ad appellandum. Nam adhuc pro ipſa ſententia
præſumitur. Ita Abb. in c. qm̃ contra. col. 9. verſic. in 2.
membro. de probat. & ibi Felyn. num. 22. verſic. 2. con-
cluſio. & Dec. n. 33. verſ. ſecundo Abb. concludit. Fel. in
c. 1. col. vlt. verſ. non placet. de off. ord. & hos ſecutus eſt
Ant. Gabr. in d. concl. 6. n. 20.

Extẽditur quinto, vt procedat etiam iudice alioqui
indiſcreto atque improbo. Nam adhuc pro eius ſenten
27 tia præſumitur, † ob iudiciariam auctoritatem. Ita ſcri-
bunt Bald. in c. ſicut. de re iud. ex illo tex. Iaſ. in l. pacta
nouiſſima. in 3. notab. C. de pact. Dec. in cap. quoniam
contra. nu. 33. verſ. & ad hoc etiam. de probat. Alciat. in
tract. de præſumptionib. regu. 3. præſumpt. 9. n. 6. & Pur
pu. in l. 1. num. 24. de iuriſd. omn. iud. Quam tamen tra-
ditionem intelligit Alciat. præcitato in loco, n. 6. verſ. ſe
cundo limitatur, niſi concurrat aliqua alia coniectura,
28 vt ſi ex actis † conſtaret, qđ in ea cã commiſit aliquã in
iuſtitiã. Nã tunc quoad cã cãm præſumptio non erit ꝓ
ipſo iudice. Ita intelligit Alc. doctrinã Hoſt. & Inn. in c.
accedens. il primo, vt lite non conteſt. Confert, quod li
29 cet ille, qui eſt in carcere † non dicatur pati metũ reſpe
ctu iudicis, vt tradunt gl. & Doct. in l. qui accuſationis.
C. de his quæ vi metuſue cauſ. & Bal. in l. ſi quis hoc ge
nus. C. de epiſc. & cler. Attamen non procedit in his iu-

Digitized by Google

dicibus,& Poteſtatibus oppidorum atq. villarum, qui
habent vultum terribilem, & ſolent metum incutere.
Ita Io. Andr. in c. quia pp. de elect. Bal. in c. 1. §. iniuria.
de pace iuram. firm. Abbas in c. cum dilectus, quod me
tus cā, qui idem affirmant in principe, qui ſolet talia cō
mittere. Et ita intelligitur gl. in cap. conuenior. in verb.
morere. 23. q. 8. Et de his iudicibus Prætorib. aliiſq. pu-
blica officia gerentibus intelligendus eſt tex. l. neminē.
C. de ſuſcept. & arc. lib. 10. cum ait præſumi voracitatē,
& fraudem in his officialib. Et de his loquitur glo. in l.
defenſionis. in verbo, ad vſurpationem. C. de iure fiſci.
li. 10. cum inquit, quod ii officiales plura mala ſciunt, &
committunt quam alii. Et cōfert tex. in §. nec latet nos.
in auth. vt omnes obed. iud. prouin. dum dixit Iuſt. ſole-
re aliquos iudicantes plus deferre partib. quam iuſtitię.

Declaratur nunc primo hic caſus, vt locum non ha-
30 beat, † quando aduerſus iudicem vrgeret aliqua fortior
atque potentior præſumptio. Ita declarat Alc. in d. tra-
cta. de præſumption. reg. 3. præſumpt. 9. num. 8. Exem-
31 plum adfert ille, quando ex temporis † breuitate conii-
ceretur, quod non adhibuit cauſæ cognitionem. Nam
tunc pro ipſo iudice non præſumitur. Ita Bart. in l. pro
latam. in fine. C. de ſent. & interlocut. omn. iud. Alex. in
conſ. 218. num. 9. lib. 2. Iaſ. in l. mandata. num. 6. ff. de of-
ficio eius. in l. 2. §. Prætor ait. ff. de in ius vocan. & in l. iu
dices. num. 8. C. de iudiciis, qui quatuor ſimilibus com-
probat. Felin. in c. quoniam contra. num. 33. verſic. ſecū
do declara. Socin. Sen. in conſ. 244. col. 4. in fine. libro 2.
in conſil. 121. num. 3. lib. 3. & in conſil. 57. num. 7. lib. 4.
Dec. in l. 2. num. 36. C. de eden. & in conſ. 296. in fin. &
idem in conſil. 544. n. 28. qui idem eſſe dixit in ſententia
Summi Pontificis, vel Cæſaris, pro qua non præſumere
tur, ob temporis breuitatem. Marſ. in l. ſtatu liber. num.
9. ff. de quæſt. & in pract. criminali. §. nunc videndum.
num. 32. & eiuſdem opinionis alios commemorat An-
ton. Gabriel. in ſuis concluſionibus, lib. 2. tit. de ſenten-
tiis. concluſ. 5. num. 34. & concluſ. 6. num. 3. quo loci nu
me. 15. intelligit, & declarat ex ſententia Crauet. in con
ſil. 179. col. 1. niſi veriſimile ſit, quod in ea tēporis bre-
uitate potuerit is iudex eſſe de cā ipſa inſtructus. Idem
quando lata hæc ſnīa intra tam breue tp̄s non fuit ap-
pellatum a condemnato, quo præſente renunciatū fuit.
Ita Gabriel. in d. concluſ. 6. num. 18. ex traditione Lapi
alleg. 28. verſ. hæc vera. Butrii in d. ca. quoniam contra.
col. pen. verſ. quod eſt verum. de probat. & ibidē Aret.
in fi. Imol. col. pen. verſ. item adde. Fel. n. 33. verſ. ſecun-
do declara. & Rui. in conſ. 135. col. vlt. verſic. nō obſtat
poſtremo. lib. 5. Adfert & ſecūdum huius declarationis
exemplum Alc. in d. præſump. 9. num. 8. quando iudex
32 † ex abrupto parte non audita, proceſſit. Nam tunc (ait
Alc.) pro ipſo iudice non præſumitur. Ita Bald. in c. 1.
n. 10. verſ. & quia. de inueſtitura in maritū facta. Card.
in conſ. 139. col. 4. verſ. & ſic hæc vera. Abb. in c. quinta
uallis. n. 45. de iureiur. Soc. Sen. in conſ. 87. n. 7. lib. 4. qui
dum de arbitro, & arbitratore hoc affirmant, & de qui
bus vberius infra præſump. 76. a fortiori idem ſentiunt
de iudice, qui magis a lege arctatur obſeruare iudicia-
rium ordinem. Et pro iudice non obſeruante ordinem
iudicii non eſſe præſumendum, ſcripſit Bald. in l. ſanci-
mus. n. 19. C. de iudiciis, & ibidem ſequitur Iacobi. a S.
Georgio, & idem ſcriptum reliquit Marſ. in ſing. 354.
In dubio præſumitur. Tertium exemplum huius decla-
rationis adfert Alc. in d. pręſum. 9. n. 8. in ſententia, quæ
33 continet † expreſſum errorem. Nam tunc pro ea non
præſumitur, vt probatur in l. ſi expreſſim. ff. de appel. &
in c. cum inter. de ſent. & re iud. & dicemus infra. Quar
tum eſt exemplum ſecundum Alciat. in dic. præſum. 9.
34 num. 10. in ſententia, de † cuius iniuſtitia aperte cōſtat.
Nam tunc præſumptio pro ea omnino ceſſat. cap. ſolici
tudinem. §. ſi vero. de app. & c. inter cæteras. de ſent. &
re iud. & ſcribunt Fel. in c. quoniam contra. n. 25. de ꝓ-
bat. & dicemus in quarto caſu huius præſumptionis.
Quintum exemplum eſt, ſecundum Alciat. in d. pręſ. 9.
35 n. 10. poſt Rot. dec. 1. tit. de prob. in nouis, qñ iudex † ali
quid egit aduerſus conſtitutiones maiorum ſuorū, vt
in ordinario, qui ſcribit contra breue apoſtolicū, & aſſe
rit ſe prius contuliſſe beneficium quā Pont. vel exequu-
tor eius. Nā tunc nō præſumitur pro eo. Idē ſenſit Abb.
in c. poſt ceſſionem. col. 7. verſ. 3. dico. de probat.

Tertium eſt tp̄s ſeu caſus huius diſputationis, qñ a la
ta ſnīa fuit appellatum. Hoc in caſu, an pro ipſa ſnīa prę
ſumatur, dubium eſt non leue. Nā tres ſunt Doctorum
36 opiniones. Prima eſt, quod non † præſumitur pro ſnīa.
Ita tradunt gl. in c. dilectis filiis. de appe. Innoc. in c. præ
ſentia. de renunc. in c. bonæ memorię. num. 8. de elec. &
idem in c. quoniam contra. in fine. de probat. & ibidem
Abb. verſic. prædicta omnia procedunt. Aret. colu. vlt.
verſ. & quia ſuperius dictum eſt. Fel. n. 21. & ibi quoque
Pariſ. de prob. Iaſ. in conſ. 88. n. 3. li. 1. & alii plures quos
recenſet, & probat Ant. Gabr. in prædictis ſuis conclu-
ſionibus, lib. 2. in tit. de ſent. concluſ. 4. num. 31. & con-
cluſ. 6. n. 23. Et hanc eſſe communem opinionem aſſe-
ruit Dec. in d. cap. quoniam contra. num. 33. de probat.
Et ii quidem adducti ſunt ex tex. in §. illud quoque. in
Auth. de iis, qui ingred. ad appe. in c. quoniam contra.
de prob. in c. cum ad ſedem. de reſtit. ſpol. & in c. cū in-
ter. de re iud. Ea quoque ratione vſi ſunt, quod appella
tio ſuſpendit, imo extinguit iudicati virtutem. l. 1. §. vlt.
ff. ad S.C. Turpil.

37 Secunda eſt opinio, quod imo adhuc † præſumatur ꝓ
ſententia, pendente ipſa appellatione. Qua quidem in
opinione fuerunt Imol. in c. in præſentia. de renun. Bal.
& Caſtr. in l. ſi inſtituta. §. de inofficioſo. ff. de inoff. teſt.
Abb. in c. cauſam quæ, in ſecūdo notab. de re iud. Dec.
in d. c. quoniam contra. n. 33. de probat. qui octo argu-
mentis hanc tueri conatur. & idem Dec. in rubr. de ap-
pel. n. 8. Tertia fuit opinio eruditiſſimi Alciati in tract.
de præſumptionib. reg. 3. pręſump. 9. n. 4. qui diſtinguit,
38 quod † quoad aliqua nō præſumitur pro ſententia pen
dente appellatione, quoad aliqua etiam pręſumitur. Et
39 primo non præſumitur † pro ſententia pendente appel
latione, vt illa præſumptio, quæ extabat ante interpoſi-
tam appellationem, & transferebat onus probandi in
aduerſarium, etiā transferat poſt appellationē. Vere. n.
poſt appellationem interpoſitam ceſsat iſte effectus. Ita
tradunt Abb. in c. in præſentia. n. 15. de renunc. Bald. in
c. cum ſuper. n. 4. verſ. tu dic. de ſent. & re iud. Et mani-
feſte hoc probat tex. in d. §. illud. in Authen. de iis qui
ingred. ad appe. Ea eſt ratio, quia iſte qui ſententiā pro
ſe obtinuit, non dicitur muneri ſuo ſatisfeciſse, dū ſuā
ipſam intentionem in ea prima inſtantia non probauit,
Nec ſententia quam obtinuit, ſupplere poteſt hūc pro
bationis defectum. Id quod ſenſit & Dec. in d. c. quoniā
contra. n. 33. verſ. vltimo non obſtat. Secundo non præ-
40 ſumitur † pro ſententia pendente appellatione, quoad
effectum executionis. Non enim exequi poteſt illa ſen-
tentia, cum eius effectus ſuſpendatur per appellationē.
Ita loquitur tex. d. l. 1. §. vlt. ff. ad S.C. Turpil. Et ita intel
ligunt Dec. in d. c. quoniam contra. n. 33. verſ. non ob-
ſtat, quod appellatio. de probat.

Quo vero ad alia multa, adhuc pro ſententia, pendē
te appellatione, præſumitur. Et primo quoad eum effe-
41 ctum, † vt qui ſententiam obtinuit, conſequi poſſit ali-
menta, & litis impenſam, ſi aliunde non habet, vt pro-
bat tex. l. ſi inſtituta. §. de inofficioſo. ff. de inoff. teſt. quē
ſic ad rem noſtram interpretati ſunt Dec. in d. cap. quo-
niam contra. num. 33. verſ. 4. facit. de probat. & Alcia. in
d. reg. 3. præſump. 9. num. 5. late Didac. lib. pract. q. cap.
6. n. 5. Et ſubiungit Alci. hoc eſſe generaliter verum in
quouis litigante ſuper bonis quæ prætendit eſſe cōmu-

nia, vel

Digitized by Google

nia, vel in totum ad ſe pertinere. Qua de re ſcripſi in cō mentariis de arbitrar.iud.lib.1.q.32.Secundo effectum
42 hunc parit ſententia etiam pendente appellatione,† vt fructus ſequeſtrari poſſint, vt probat tex.in cle. 1. de ſequeſt.poſſ.& fructuum,& in ſpecie annotarunt Alc. in d.præſumpt.9.n.5.ver.alius effectus,& Did.d.lib.prac. q.cap.6.n.5.prope finem.

Tertio ſententia pendente appellatione præſumptio
43 nem pro ſe habet quoad effectum † eorum quæ erant iudici arbitraria. Non enim eorum effectum appellatio ſuſpendit. Ita ſcripſit Alc. præcitato in loco ex ſententia Inn.in c.quoad conſultationem.de ſent. & re iudic. qui tamen vix ad rem hanc conſiderari poteſt. Ego alia rōne exiſtimo veram hanc traditionem. Ea inquā ratione,quod nulla interponi potuit appellatio aduerſus ea quæ pro ſuo arbitrio iudex facere potuit, vt ſcripſi in comment.de arbitr.iudic.

44 Quarto † ſententia lata in iudicio poſſeſſorio, & admiſſa appellatione per ſtatutum,operatur quidē appellatio effectum deuolutiuum, non tamen ſuſpendit executionem miſſionis in poſſeſſionem, vt ſcripſi in comment.de adipiſc.poſſeſſ.rem.4.num.838.Et hoc in caſu procedit ſecunda illa opinio Baldi, Imolæ, Decii, & aliorum.

Hæc Alc.diſtinctio,& doctrina procedit, quoad caſus ita a lege ipſa diffinitos. At quando ſumus vere in
45 dubio,dicendum eſt,† præſumi pro ſententia, tāetſi interpoſita ſit appellatio, vt probat tex.in c. in præſentia, de renunc.cū ait ſēper præſumi pro ſentētia, donec aliquid probetur in contrariū,& manifeſte ēt probat c.bonæ.il primo.de elec.ibi erat interpoſita appellatio,& tamen dr̄ præſumi pro iudice,niſi notorie conſtet de eius iniuſtitia. Et huius traditionis rō eſt, quia negari nō poteſt,quin etiam poſt appellationem interpoſitam,ſit ſētentia iudicis,de quo cōſidit lex.d.l.2.C.de off.ciu.iud. Et præſumptio quæ a qualitate ipſius perſonæ iudicis ducitur,concomitatur ſemper eius factum, donec euidenter probetur iniuſte factum. Et hoc etiā in caſu procedit illa ſecunda opinio Bald.Imo.Dec.& ſequacium.

46 Declaratur hic caſus,vt non procedat,quando † lata fuit ſententia de his,quę erant in arbitrio iudicis.Nā tunc ſi condemnatus appellat,ipſe debet probare. Ita in ſpecie declarat Fel.in d.c.quoniam contra,n.21. verſic.hanc concluſionem.

Quartum eſt tempus ſeu quartus huius noſtræ di-
47 ſputationis caſus,quando iam lata ſententia † tranſiuit in iudicatum.Hoc ſane caſu maxime præſumitur ꝓ ipſa ſententia.Ita ſcribunt omnes in d.c.quoniam contra. de probat.vbi Imo.Fel.num.23.Dec. num. 34. & Bero. qui quidem affirmant hanc eſſe præſumptionē iuris,&
48 de iure.Cum † res iudicata a lege habeatur pro veritate,l.ingenuum.ff.de ſtatu hom.l.res iudicata.ff.de regu. iur.& in c.quoad conſultationem.extra eo. Ex quo intelligimus quantum differat hic quartus caſus a præcedenti,hoc ſane in caſu non admittitur contraria probatio,ſicuti fert natura ipſius præſumptionis iuris, & de iure,vt diximus ſup.li.1.q.5. Et tñ præſumptio præcedētis caſus,cum ſit iuris tantum, contrariam præſumptionem admittit.Hic caſus multo magis procedit in re iudicata antiqua.Ita Dec.in d.c.quoniam contra, nu.34. poſt Alex.in conſ.30.lib.5.& Barb.in conſ.46.lib. 1.

Declaratur primo hic caſus,vt locum non habeat qñ
49 † ſententia eſt nulla,& de eius nullitate manifeſte apparet. Dicitur autem multis in caſibus apparere,vt explicat poſt alios Dec.in d.c.quoniam contra.n.35.Et ſummatim caſus illos hic recenſebo.

50 Primus eſt,qñ error † cōtra ius ſcriptū expreſſus legitur in ipſa ſnīa.Ita Dec.prædicto in loco, qui declarat. Et præter Doctor.ab eo commemoratos idem ſcripſerunt Alex.in conſ.75.n.4.lib.5.& Mod.apoſtil. ibid.

51 Secundus eſt caſus,quando † notorie cōſtat de iniuſtitia ſententiæ.Nam & tunc dicitur nulla.Ita dicunt interpretes noſtri manifeſtam iniuſtitiam nullitati æquiparari.Ita ſane ſcribunt Dec.in d.ca.quoniam contra. n.36.& in c.nouit.n.12.de iud.

52 Tertius eſt caſus,quando † appareat de errore iudicis,per relationem ad acta, vt ſi dicat eſſe probatū per Caiū,& Semproniū teſtes,qui tamē nihil eo de negocio atteſtentur.Nam tunc error iſte manifeſtus efficit, ne ſententia dicatur tranſiuiſſe in iudicatum.Ita ex aliorum ſententia tradunt Dec.in d.c.quoniam contra. n. 37.de prob. Afflic.deciſ.47.num.3. & copioſe Vantius in tract. de nullitatibus, in tit. de nullitate ex defectu proceſſus,num.119. Et ii quidem intelligunt procedere hunc caſum, quando iudex per modum cauſæ ſe retulit ad acta, ſecus vero ſi generaliter, & enunciatiue, vt ſi diceret,viſis actis &c.Ita etiam quando in ipſa ſententia fuit expreſſa cauſa,& ratio, vel mala vel inepta, vt poſt alios tradunt Dec.in conſ.37.num.6.verſ. quia poteſt reſponderi, & Crau. de antiq. tempo. in quarta parte princip. in ſecunda partic. quæ incipit. Abſolutis differentiis.num. 62.

53 Quartus eſt caſus,quando† condemnatus fuit de facto admiſſus ad probandum de iniquitate ſententię. Ita poſt multos docuit Dec.in d.c.quoniam contra.nu.38. de probat.Qui quidem intelligit,quando fuit admiſſus aduerſario non contradicente.Et præterea quando admiſſus fuit a competenti iudice.Et rurſus intelligit,niſi iudex eam admiſſionem reuocet,quam quidem reuocationem facere poſſe ille exiſtimauit, ob id quod admiſſio illa interlocutoria eſt, quæ reuocari a iudice poteſt, l.quod iuſſit, vbi omnes,ff.de re iud.

54 Quintus eſt caſus,†quando is qui obtinuit ſententiā remque iudicatam,fatetur illam iniquam, & iniuſte latam.Nam tunc ceſſat omnis præſumptio,quę ex iudicato oritur.Ita Dec.in d.c.quoniam contra.n.39. de probat.& idem in c.nouit. de iud. Et illi accedunt Soci. in l.1.in fi.ff.de excep. rei iud. Iaſon in l. ſi duo patroni. §. idem Iulian.n.8.ff.de iureiur.in l.ſi ſeruus plurium.§. 1. num.6.de leg.1.& in l.cum te.nu. 8. C. de tranſac. Quocirca retractari pōt hoc iudicatū. Imo poterit is victor compelli cenſura eccleſiaſtica, vt damnatum illum liberet, perpetuumque imponat ſilentium. Ita egregie Innocen.in cap.vlt.de maior.& obedien. & Bald. in l. ſi quis inſtituatur. §. ſed ſi ſub conditione. in fin. ff. de hæredi. inſtitut. & in Authen. ad hæc. colum. penult. C.de iudiciis. Et hic caſus procedit etiā in confeſſione ficta.Ita in ſpecie Aret. in dic. cap. quoniam contra. num.15.de probat. ex ſententia Bartol. in l. abſentem. in fin.ff.de pęnis.& Bald. in l. non ignorat. colum. 5. Cod.qui accuſa.non poſſ. cum dicunt, aduerſus præſūptionem iuris,& de iure, admitti probationem ex confeſſione ficta,qua de re ſcripſi ſuperiore lib. quæſt. 62. Hic autem caſus intelligitur, quando is qui obtinuit iudicatum, fatetur ad ſui præiudicium, & detrimentum, latam fuiſſe iniuſtam ſententiam, ſecus ſi ad ſui commodum,& alterius damnum id fuiſset confeſsus, utputa, ſi hæres dicat legatariis. ſe inique obtinuiſse ſententiam,ob fauores,amicitias, vel iudicis corruptionem,& hoc vt euitet onus legatorum. Nam tunc non adhibetur fides huic confeſſioni. Ita probat l. ſi ſeruus plurium,§.ſi hæreditatis. de lega. 1. vbi Bald. in ſpecie annotauit,& ſecuti ſunt Socin.in l.ſi a te.num. 10. ff.de except.rei iud.& Iaſon in l.ſtipulatio iſta. §. ſi quis forte.in fine.& in l.qui Romæ.§.duo fratres.num. 50. ff.de verb.oblig.

Digitized by Google

Quando, & quomodo pro ſolennitate actorum, & proceſſu iudicis præſumatur, accurate explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Sententia nondum lata non præſumitur pro iudice, quoad acta, & proceſſum.*

2 *Proceſſus requirit ſcripturam, quod tamen in leuioribus locũ nõ habet. num. 3*

4 *Sententia lata partibus præſentibus, & non appellantibus, poſt tempus appellandi lapſum, pro iudice eſt præſumptio. Aliud ſi terminus appellandi adhuc pendeat. n. 5*

6 *Sententia contra vere contumacem lata, enunciato proceſſu, & actis in ſententia, præſumptio eſt pro ſententia, & proceſſu ipſo.*

Et quid ſi contra ficte contumacem lata ſit. n. 7

Vel lata ſit de recenti contra præſentes, vel veros contumaces, non tamen fuerunt enunciata acta proceſſus. n. 8

Et quid ſit in ſententia antiqua lata contra præſentes, vel veros contumaces. num. 9

10 *Iudici atteſtanti de actis creditur.*

11 *Actorum reſpectu, quæ pertinent ad iuſtitiam cauſæ, pro ſententia præſumitur, ſiue referat ipſa acta in ſpecie, ſiue non.*

12 *Solennitatum reſpectu, vt pro ſententia præſumatur, requiritur ſolennitatum enunciatio, & qualis illa enunciatio eſſe debeat. num. 13*

14 *Verba ſententiæ vel decreti, etſi concipiantur in perſonam notarij, nomine tamen iudicis cenſentur enunciata.*

15 *Verba notarij in inſtrumento contractus cenſentur verba partium.*

16 *Acta iudicij, & proceſſus ſpecifice in ſententia enunciata, ſi non contra reum condemnatum, ſed tertium abſentem, agatur, nulla eſt pro ſententia præſumptio.*

Idque etiam in ſententia antiqua. n. 17.

18 *Verba enunciatiua in antiquis non probant contra tertium, maxime in graui præiudicio.*

19 *Tempus quod dicatur antiquum in ſententia, iudicis eſt arbitrari.*

20 *Sententia in qua enunciatur, quæ nec in iudicis nec partium ſint arbitrio, vtrum pro ſe habeat præſumptionem remiſſiue.*

21 *Sententiam vbi ſine cauſæ cognitione latam apparet, omnis pro ea ceſſat præſumptio.*

22 *Sententia exhibita in forma non probante, non habet pro ſe præſumptionem.*

23 *Sententiã vel non latam, vel de ea non apparere, paria ſunt.*

24 *Iure carere dicitur, qui id quod allegat non probat.*

25 *Sententia exiſtente interlocutoria, pro actis, & proceſſu non præſumitur.*

PRAESVMPT. LXVIII.

EXplicauimus ſuperiore præſumptione, quomodo, & quando præſumatur pro ſentẽtia iudicis, quoad rectitudinem, & iuſtitiam. Nunc differendum eſt, quando præſumatur pro eodem quoad acta, & proceſſum, atque ita quoad ſolennitatem, & ordinem iudiciarium. Qua in re diſtinguendi ſunt aliquot caſus.

1 Primus eſt, quando adhuc † nulla lata eſt ſententia. Nam tunc non præſumitur pro ipſo iudice, quoad ea acta, & proceſſum. Ita probat cap. quoniam contra. de prob. & ibid. Abb. num. 26. & apertius Alc. in tract. de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 3. num. 7. Ea eſt ratio, quia

2 † proceſſus requirit ſcripturam, vt dicitur in dic. cap. quoniam contra. Quæ ſane ſcriptura eſt quid facti, & iõ non præſumitur, l. in bello. §. factæ. ff. de capt. & poſtlim. reuerſ. & in ſpecie ſcripſit Inn. in c. innotuit. de eo, qui furtim ordin. ſuſcep. Et dicemus infra.

3 Declaratur hic caſus, vt nõ habeat locum in cauſis † leuioribus quæ pro ſui ſolennitate ſcripturam non requirunt, ex quo de leui præiudicio, & damno agitur. Nam tunc pro ipſo proceſſu præſumitur. Illa Bartol. in Auth. niſi breuiores, num. 4. C. de ſenten. ex breui. recit. Cum dixit, credi ſimplici informationi iudicis, & idem affirmarunt Alex in l. ſciendũ, n. 12. de verb. obl. Fel. in c. qm̃ contra. n. 18. de prob. Iaſ. in conſ. 12. n. 1. lib. 1. Soc. Sen. in conſ. 46. n. 43. li. 4. Rui. in conſ. 68. n. 3. li. 1. Alc. in d. tract. de præſump. reg. 3. præſ. 9. n. 7. & Ant. Gabr. in ſuis concl. lib. 2. tit. de ſent. concl. 4. in fi. Hanc aũt Bart. & ſequacium traditionem intelligit, & declarat Butr. in c. quintauallis. n. 12. de iureiur. & cum eo Crau. in cõſil. 265. n. 4. ꝓcedere quoad ordinatoria iudicii, & proceſſus, non autem quoad probatoria. Idem reſpondit Aret. in conſ. 164. n. 5. verſ. vnde etiam alibi.

4 Secundus eſt caſus, quando iam † lata fuit ſententia, partibus præſentibus, & non appellantib. & in ea enũciata ſunt ipſa acta, & lapſum eſt tẽpus appellandi. Hoc caſu præſumitur pro iudice. Ita Abb. & Imo. in d. c. quoniam contra. de probat. ille num. 15. iſte num. 20. quos ſecutus eſt Alc. in d. præſumpt. 9. n. 7. verſic. eodem modo. Et his accedunt Bar. in l. acta. n. 3. ff. de re iudic. in l. vlt. ff. quando appe. ſit. & in l. 1. nu. 6. C. de relat. quo in loco egregie admonet, caute illũ agere qui in actis ſcribi facit, præſente & non contradicente aduerſario ita actum fuiſſe, & in Auth. ſi quis in aliquo. num. 10. C. de eden. Bal. in conſ. 217. Citatio. lib. 4. Abb. in conſil. 92. col. 1. lib. 1. & in conſ. 60. num. 5. lib. 2. Butr. in conſ. 32. qui communem eſſe aſſeruit. Alex. in conſ. 42. n. 9. lib. 4. Cępol. in conſ. 63. col. 3. in ciuilib. Barb. in conſ. 18. col. 5. & in conſ. 44. col. vlt. li. 1. Iaſ. in Auth. ſi quis in aliquo. in fine. C. de eden. Deci. in c. quoniam contra. n. 40. ver. ſecundo prædicta concluſ. in conſ. 42. col. 6. verſic. ſecundo hoc deducitur. Aufrer. in additio. ad Capellam Tholoſ. q. 318. Marſ. in l. 1. §. ſi quis dicatur. n. 10. ff. de q. Crau. in tract. de antiq. temp. in 2. part. princ. num. 1. & ibidem num. 4. manifeſte intelligit, quando elapſum eſt tp̃s ad appellandum. Eandem probauit opinionem Doctiſ. Cardinalis Albanus in lucubrationib. ad Bart. in d. auth. ſi quis in aliquo. num. 9. C. de eden. Ex his intelligimus male reſpondiſſe Baldum in conſil. 492. In cauſa vertente inter Blaſium, col. 3. verſ. modo reſtat. li. 3. cum dixit non præſumi pro ordine iudiciario, lata ſẽtentia, elapſo termino ad appellandum. Et in ſpecie a Baldo diſſentit Crau. loco præallegato. n. 52. Et hoc in caſu neceſſaria non fuit prouiſio ſtatuti Bononiæ lib. 1. ſub rub. de officio notariorum pręſidentium ad cauſas. §. quibus caſibus, quo ſancitum eſt, quod præſumatur pro ſententia etiam quoad acta, quando ipſa ſententia fuit depoſita, ſeu regiſtrata in camera. Hoc. n. noſtro in caſu etiam ſi ſententia non eſt regiſtrata, præſumitur.

Tertius eſt caſus, quando iam lata fuit ſententia, par-
5 tibus præſentibus, & non appellantib. ſed † tñ adhuc pẽdet terminus ad appellandum. Et in ipſa ſententia ſunt enunciata acta. Hoc in caſu nõ præſumitur pro proceſſu, & actis. Ita Bald. in conſ. 217. citatio. li. 4. Caſt. conſ. 16. ſi põderetur. col. 2. lib. 2. Abb. in c. quoniam contra. n. 22. de prob. & ibid. Butr. col. 12. verſ. ſi lata eſt ſententia, & nondum, poſt Spec. in tit. de prob. ſent. §. vt autẽ. verſ. & nota. Corn. in conſil. 278. col. 2. n. 7. lib. 4. Ruin. in conſ. 62. n. 21. lib. 2. Ant. Gabr. in ſuis concluſ. lib. 2. tit. de ſent. concluſ. 4. n. 32. & Crau. in d. tract. de antiqu. temp. in 2. par. princ. n. 4. Dec. tamen in dic. c. quoniam contra. num. 33. a prædictis diſſentit.

6 Quartus eſt caſus, quando † ſententia fuit lata cõtra contumacem vera contumacia, & acta proceſſuſq. enũciata ſunt in ipſa ſententia. Hoc in caſu præſumitur pro ipſa ſnĩa, & proceſſu. Ita Abbas in d. c. quoniam contra. n. 26. de probat. & ibidem Imol. num. 26. quos ſecutus eſt Alc. in d. pręſump. 9. num. 7. Et illis accedit Crau. in tract. de antiq. temp. in ſecunda part. principali. num. 2.

& Ant.

Digitized by Google

& Ant.Gabr. in prędict.concluſ.4.nu.20. qui eiuſdem opinionis commemorãt Rotam in deciſ.301. in nouis. Gemin.in conſ.53.col.3. Rom conſ.497.in fin. Aret.in conſ.62.col.2. & Corneum in conſ.348.col.3.lib.1. & in conſil.278.nu.7.lib.4. Barbat.in conſ.18.col.3.lib.1. Alex. in conſ.22.col.1.lib.2.& in conſ.25.num.7.lib.6. Hoc etiam caſu neceſſaria non fuit prouiſio prædicti ſtatuti Bononiæ, cũ ius ipſum commune ſatis prouiderit.

7 Quintus eſt caſus, † quãdo ſententia fuit lata contra fictum non contumacem, enunciatis actis in ſententia. Alciat.in d.tract.de præſump.reg.3.pręſump.9.nu.7.ſcripſit, hoc etiam in caſu præſumi pro proceſſu, atque ita huius opinionis commemorat Abb. & Imol.in d.c.quoniam contra.de proba.& ibidem apertius idem docuit Felin.col.14.verſ.quarta concluſio. Et his accedunt alij permulti relati ab Ant.Gabr.in prædictis ſuis concluſionib.lib.2.tit.de ſententijs. concluſ.4.num.21.& 22. qui inter cæteros recenſet Rom.in conſil.497. in fin. & Ruin.in conſ.37.num.4.lib.5.qui teſtatur hanc eſſe cõmunem opinionem.

Cæterum ab hac opinione diſſentit Crau.in tract.de antiq.temp.in 2.parte principali.num.3. Hac ratione is mouetur, quod fictus contumax poteſt appellare, l.vlt. ff.de in integ.reſtit. l.properandum. §.ſin autem reus. C.de iudicijs.& leg.ea quæ.C.quomodo & quando iudex.appellare inquã poteſt infra decem dies, a die ſciẽtiæ latæ ſententiæ, iuxta auth.hodie.C.de appel.& c cõcertationi.de appell.in 6.& reſpondit ad rem poſt alios Neuiz.in conſ.60. num.2. Si ergo fictus cõtumax poteſt appellare, ſequitur dicendum, quod non dicitur approbare latam ſententiã, & proinde pro ipſa ſententia quo ad acta, & proceſſum non præſumitur. Dici forte poteſt communem illam opinionem locum habere ante interpoſitam appellationem ab ipſo ficto contumace.

Sextus eſt caſus, quando in ſententia lata contra præ-
8 ſentes, vel contra veros contumaces, † non fuerunt enũciata acta proceſſus, & ſententia fuit de recenti lata. Hoc in caſu ſunt etiam opiniones. Nam Inn. in c.cum in iure peritus. de off.deleg. affirmat præſumi pro ipſis actis & proceſſu. Et Innocentium ſecuti ſunt Cæpolla in conſil.26.in ſecundo dubio.& in conſ.63.colum.4.verſic.vltra etiam prædicta. Corn.in conſ.333.col.4.lib.1. Cum dixit, credi ſententiæ, licet acta non producantur, maxime ſi acta refert. Ergo idem videtur velle, etſi non referat. Ita pariter cenſuit Gozad.in conſ.96.col.vlt. Verum diſſentit Caſtr.in conſil.202.In cauſa confinium. col.3. lib.1.& cum eo ſenſit Crauet.in tract.de antiq.temp. in 2.parte principali.num.5. Et vere idem ſenſit Alciat.de præſump.reg.3. præſump.9.nu.7. verſic.præſumeretur etiam. Et de laudo, & vnione, idem ſenſerunt Caſtr.& Oldr.quos infra ſtatim commemorabo. Et hæc ſecunda opinio verior mihi videtur. Quæ non habebit locum in caſu ſtatuti Bononiæ, de quo dixi ſupra, ſic & ſtatutum Brixiæ 97.In ciuilib.ſub Rubr. Quod pro ſententia præſumatur, requirit enunciationem.

Septimus eſt caſus, quando in ſententia iam antiqua
9 † lata contra præſentes, vel contra veros cõtumaces, nõ ſunt enunciata acta proceſſus. Hoc in caſu præſumitur pro ipſis actis, & proceſſu, quod ſcilicet cõfecta fuerint. Ita Caſtren. in d.conſ.202.col.3. Cæpolla in conſil.26. in 2.dubio.& in conſ.63.col.4. verſ.vltra prædicta.in ciuilib.Felin.in c.quoniam contra.col.19.verſic.quinimò eſt vnus caſus.de proba. qui quidem Felin.ita dixit de decreto antiquo, vt pro eo præſumatur, etiam quoad acta in eo non enunciata. Qua de re dicemus infra, vbi agemus de præſumptione circa decretum. Et opinionẽ hanc apertius probarunt Aret. in conſ.36.col.vlt. verſ. venio ad ſecundum.Iaſ.in l.4.§.condemnatum, num.6. ff.de re iud.& Dec.conſ.375.num.3.

Cæterum ab hac opinione diſſentiunt multi, nempe ipſemet Caſtr.in conſil.76.in facto iſto quatuor, col.1. lib.2.qui manifeſte reſpondit, non præſumi pro ſententia, ẽt in antiquis, quoad acta, niſi de eis fiat mentio in ſententia. Idem reſponderunt in ſpecie Bald. in conſil. 204.longum thema.col.2.verſ.& hæc vera, ſi cõſtat, lib. 3.Alex.in conſ.123.col.2.n.4. lib.2. & reſpondit Aret.
10 in conſ.68.col.3.verſ.præterea poſito, &c.quod iudici † arreſtanti de actis creditur. Et idem ſcripſit Alc.in tractat.de præſump.reg.3.præſump.9.nu.7.verſ.præſumeretur ẽt. qui quidem huius opinionis multos commemorat. Eſt ſimile quod de ſolemnitatib.laudi lati ab arbitris, reſpondit Caſtr.in conſil.139. pro declaratione eius, de quo quæritur, lib.1.cum dixit, non pręſumi, pro inſtrumẽto laudi, ſi in eo non ſunt enunciata acta ipſa. Et hac de re dicemus ẽt infra in præſump.76.cum agemus de præſumptione laudi. Ita quoque reſpondit Oldrad.in conſ.262.in quæſtione.col.2.verſ.ſed prædictis obſtare vr inſtrumentum vnionis, in quo aſſeritur, vnionem factam fuiſſe cum omnium iurium ſolemnitate, non probare ſolemnitatem præceſſiſſe, niſi in ſpecie ſolemnitates oẽs exprimantur. Et ſubiungit Oldr.ex ſententia Compoſtel.non ſufficere, quòd dicatur fuiſſe appellatum, niſi dicatur intra decem dies. Id quod decidit & Rota in deciſ.90.quoad reuocationem, in nouis, quã ſic recenſet Crau.in conſil.29. col.2. Ita ẽt dicimus pręſumi pro decreto iudicis, quando ſolẽnitates fuerũt in eo enunciatę, ſicuti dicemus in ſubſequenti præſum. in primi caſus declaratione. Has opiniones diſtinguendo, conciliat Crau.in tract.de antiquit.temp. in 2.par. princ.num.8. Aut loquimur de præſumptione ſententiæ reſpectu actorum, aut reſpectu ſolemnitatum. Si reſpe-
11 ctu actorum, † quæ pertinẽt ad iuſtitiam cauſæ, puta, circa teſtes, inſtrumenta, & alias probationes: hoc caſu pręſumitur pro ipſa ſententia, ſiue referat ipſa acta in ſpecie, ſiue non. Ita de probationibus loquũtur Bald. in d. c.in præſentia, col.vlt.de renunc. & Alex.in conſil.105. in princ.lib.5. Nam (ait Crau.) facilius præſumitur pro ſententia quoad acta ſubſtantialia, quam quoad ſolemnitates, cum credendum non ſit iudicem iudicaſſe ſine probationibus, & ex ſuo capite. Id quod affirmarunt Bald.in conſ.492. in cauſa vertente inter Blaſium, col. 2.verſ.modo reſtat reſpondere, lib.3.Socin.ſen.in conſ. 148.col.3.verſ.ſed ego etiam reſpondeo clarius, libr.2. Dec.in c.ſuper eo, il 2.col.1.num.6. verſ.quartus & vltimus caſus.& in c.cõſuluit, il 1.de appell.& ſcripſimus ſuperiore præſump.

Secundo caſu, quando ſcilicet loquimur de ſolemni-
12 tatibus † ſententię requiritur ipſarum ſolemnitatũ enũciatio. Et hoc in caſu procedit poſterior illa opinio Ca-
13 ſtrenſis. Verum ambigitur hoc caſu, qualis † eſſe habeat enunciatio hæc? Et ſpecificam ac ſingularem eſſe debere ſcripſerunt Alber.in l.ſciendum, col.4.ver.noto vnũ, de verb.oblig. Aret.in d.conſ.68.col.3.verſic.præterea poſito. Iaſ.in d.l.ſciendum, col.5.verſic.limita iſtam doctrinam. Alciat.in d.præſump.9. num.7.verſ.præſumeretur ẽt.& Ant.Gabr. in ſuis concluſ.lib.2.tit.de ſent.in concluſ.4.nu.47. Diſſentiunt tamen ab hac traditione alij permulti, qui exiſtimarunt ſufficere, quòd expreſſio atque enunciatio facta ſit in genere. Ita ſanè cenſuit Caſtr.in l.cum ij.§.ſi prætor.ff.de tranſact.cum dixit, ſatis eſſe, quod in decreto iudicis exprimatur, prętorẽ cauſa cognita ad illius interpoſitionem proceſſiſſe, licet in ſpecie non exprimantur ſolemnitates omnes requiſitæ ad illud decretum. Idem Caſtr.in conſil.174. contra ſuperius conſulta, col.2.verſ.præterea dicebat Bal.lib.1. Alex.in conſ.80.num.5.lib.5.in conſ.179.num.8.in fin. & in conſ.213.in fin.lib.7.Iaſ.in conſ.40.col.pen.verſic. tertio reſpondetur, lib.3.Dec.in conſ.341.num.12.& in conſ.373.num.6. Et poſteriorem hanc opinionem viſus eſt probare Crau.in d.tract.de antiq.tempor. in 2.part. princ.

Digitized by Google

princ.num.10.verſiç.ſed aduertendum,quo loci reijcit
diſtinctionem Decij in cap.quoniam contra. num.40.
verſ.poſtremò in caſibus.de probat. dum diſtinguebat
Dec. quod aut verba enunciatiua ſolemnitatis cõcepta
ſunt in perſonam iudicis,aut in perſonam Notarii.Cũ
in iudicis perſonam cõcepta ſunt, tunc ſufficit expreſ-
ſio generalis.Cum vero concepta ſunt in perſonam No
tarij, tunc requiritur ſpecialis.Hanc diſtinctionem (vt
dixi)reijcit Crauet.ea ratione pręcipua quòd Doctores
vim non conſtituunt in perſona iudicis, ſed in præſen-
tia, aut ſcientia partium, quibus imputandum eſt, cur
non appellauerint,ſed actui geſto a iudice,cõſenſerint,
tacendo,& non appellando.Quæ ſanè ratio locum ha
bet, & in actib. Notarij,ac priuatorum, quibus partes
conſenſerunt vel expreſſe,vel tacite. Quocirca(ait Cra-
uet.)non eſt conſtituenda differentia,quod verba conci
piantur in perſonam iudicis, vel in perſonam Notarij.
Præter Crauettam exiſtimauerim vel ea ratione etiam
confutari poſſe Decij diſtinctionem, quod etſi verba
14 † ſententiæ vel decreti concipiãtur in perſona Notarii,
attamen nomine iudicis, & ex illius perſona cenſentur
enunciata, & ob id iudicis verba dicuntur, ſicuti dici-
15 mus, verba ſcripta † a Notario in inſtrumento contra-
ctus,cenſeri verba partium,quæ per Notarii os,& orga
num loquuntur, vt ſcribunt Bald.in l.mater, numer.6.
C.de rei vendit.& in l.errore.C.de teſtam. Socin.ſen.in
conſ.159.col.4.lib.2.Dec.in conſ.450.num.3.in conſil.
639.num.9.in conſ.653.num.6.idem in l.ſi librarius,n.
4.de reg.iur.& Alciat.in tract. de præſump.reg.3. præ-
ſumpt.13.num.1.Ita ergo hic,ex quo ſequitur nullã eſſe
differentiam,in cuius perſonam verba ſentẽtiæ, vel de-
creti concipiantur.Hæc tota diſputatio ceſſat Bononię,
ſi obſeruatur prudens illa ſui ſtatuti diſpoſitio in dicta
Rubr.de offic.nota.præſid.ad cauſas.§.quibus caſibus.

Octauus eſt caſus, quando in ſententia fuerunt ex-
præſse ac ſpecifice enunciata acta iudicii, & proceſſus,
ſed tamen quæſtio de his eſt non contra reum con-
16 demnatum, † ſed contra tertium abſentem. Hoc ſane
caſu nulla eſt pro ſententia præſumptio, quæ huic ter-
tio noceat,nec illi aſſertioni iudicis contra tertium hũc
creditur.Ita cenſuit, & rectè, Crauet.in dict.tractat.de
antiquit.tempor.in 2.part.princip. num.11. qui ita ait
loqui Doctores,quos ſupra commemorauimus in 2.ca-
ſu,dum conſiderant partium pręſentiam, vel ſcientiam.
Ea eſt ratio,quia in hoc tertio ceſſat illa approbatio,il-
leque conſenſus, qui conſideratur in reo condemnato,
tacendo,& non appellando.

Extenditur hic caſus,vt locum etiam habeat in ſentẽ
17 tia † antiqua. Nam adhuc pro ea non præſumitur in præ
iudicium tertii. Ita extendit Crau.in d.2.part.num.42.
poſt Caſt.in conſ.99.circa primum quæſitum. col.2.ver
ſic.nec obſtat,quòd præſumitur, lib.2.Soc.ſen.in conſil.
258.col.3. verſ.ſed ego etiam reſpondeo clarius, lib.2.
Abb. in c.cum inter R.col.3. de elect. Fel.in c.quoniam
contra,col.14.de probat.Rip.in l.2. §.voluntatem, col.
5.ff.ſol.matr. Ita etiam dicimus,quòd verba enunciati-
18 ua † in antiquis non probant contra tertiũ,maxime vbi
de graui præiudicio agitur. Ita tradunt Caſtr.in conſil.
239.pro declaratione eius,col.2. lib.1. Alex.in conſ.50.
col.4.verſ.ſed poſito ſine præiudicio, lib.5.Socin.ſen.in
conſ.166.col.5.verſ.confirmatur iſta concluſio,lib.2.&
alios recenſet Crau.in tract. de antiq.temp.in 4. partic.
1.partis princ.num.4 vbi declarat.His declaratur ſtatu
tũ Patauinũ,ſub rubr.de citationib.& ordine procedẽ-
di. §.de cętero, dum ſtatuit, præſumi pro ſententia iam
decem elàpſis annis lata, etſi de proceſſu non conſtat, ſi
modo ſententia apparet lata obſeruatis iuris ſolemnita
tibus,atque ita(vt interpretor)enunciatis actis.Hoc ſa-
ne ſtatutum non habet locum, quando ſententia eſſet
antiqua, quia etiamſi acta in ea non eſſent enunciata,
pro ea præſumeretur. Niſi dicamus, hoc ſtatutum vo-
luiſſe ſententiam iam decem elapſis annis latam,cenſe-
ri antiquam,iuxta opinionem eorum, quos recitaui in
lib.2.de arbit.iudic.caſu 4.numer.2.& nihilominu ſta-
tuiſſe requiri enunciationem.Ego multum tribuerem iu
19 dicis arbitrio, & ſuum † ſit arbitrari, quod tempus di-
catur antiquum in ſententia, vt dixi in d.caſu 4.

Nonus eſt caſus, quando in ſententia enunciantur
20 acta illa, quæ non ſunt in libera poteſtate † ipſius iudi-
cis, & partium, atque ita ea quibus nec ipſe iudex,nec
pars potuit renunciare.Hoc in caſu ſunt opiniones,Cra
uet. in d.tract.de antiq.temp.in 2.part.princ. num.12.
14.& num.20. Cæterum,cum hac de re copioſe pertra-
ctaturus ſim in præſump.75.dicere hic ſuperſedeo.

21 Decimus eſt caſus,quando clare apparet, † ſententiã
fuiſſe latam ſine cauſæ cognitione.Hoc ſane caſu certũ
eſt,ceſſare omnem præſumptionem,cum in claris opus
non ſit cõiecturis. Ita in ſpecie tradunt Fel.in c.quoniã
contra, col.15.verſ.2.declarat.de probat. Crauet.in d.
tract.de antiq.temp.in 2.par.princ.num.51.qui decla-
rat Calcan.in conſ.88.num.7. dum reſpondit,non præ-
ſumi pro ſententia,quæ eſt nulla aliunde,quam ex defe-
ctu conſenſus partium. Et idem Crau.præcitato in lo-
co,nu.53.ſcripſit,ꝙ quando producuntur acta, ex qui-
bus conſtat de nullitate, aut iniuſtitia ſententiæ, tunc
vere, & clare probari dicitur nullitas, & iniuſtitia,nec
tractari poteſt de aliqua præſumptione pro ipſa ſenten-
tia. Ita Bart.in l.1. §.ſi tutor,vel curat.app.& in l.hi qui
ad ciuilia.C.de app.& in conſ.98.apparet ſententia, in
fin.lib.1.Aret.in conſ.62.ex facto,in fi.Iaſ.in l.4. §.con-
demnatum,col.2.verſ.2.contra Bart.facit. ff.de re iud.
Soc.ſen.in conſ.46.col,9.verſic. ſed clare etiã.lib.4. Ita
diximus,quod etſi præſumatur pro inſtrumento confe
cto a Notario, quòd omnes ſolemnitates fuerint in eo
adhibitæ, attamen ſi ex inſpectione inſtrumenti appa-
ret adhibitas nõ fuiſſe,ceſſat omni præſumptio.Ita poſt
multos ſcriptum reliquit Crauet.in tract.de antiq.tem-
pot.in 3.part.princ.num.27. Qua de re dicemus infra
in præſump.79. cum diſſeremus de præſumpt. Notarii.
Simile tradit idem Crauet. in præcitato tract.de antiq.
temp.in 1.parte 3.part.princ.num.24. cum dixit, ꝙ etſi
præſumitur pro exemplatione inſtrumenti facta a No-
tario, quòd ſcilicet fuerit ſolemniter facta,attamẽ ceſ-
ſat hæc præſumptio, cum apparet de ipſo ſolemnitatũ
defectu.Qua etiam de re dicemus infra in pręſum.-- Eſt
etiam ſimile,quod de ſolemnitate decreti dicimus. Nõ
enim pro ea præſumitur, quando ex ipſa inſpectione
apparet, illam non fuiſſe obſeruatam. Ita Crauet.in d.
2.part.princ.num.54.& dicemus in præſumpt.75. Et ex
prædictis intelligimus ſtatutũ prædictum Bononiæ, de
officio Notariorum, &c.§.quibus, in fi.conuenire cum
iure communi. Eſt enim eo ſancitum, quod hoc in caſu
ceſſet præſumptio ſententiæ.

Vndecimus eſt caſus,quãdo in ipſa ſentẽtia ſunt qui-
dem enunciata etiam ſpecifice acta proceſſus, ſed tamẽ
22 ſententia † ipſa exhibetur in forma nõ probante, vt quia
non eſt publicum ipſius ſñiæ inſtrumentum. Hoc ſane
caſu fruſtra tractatur de præſumptione ſñiæ, quæ nõ ap
paret. Ita Bal.in l.1.ff.de his, quæ in teſta.delen.& ibid.
Imol.quos ſecutus eſt Soc.ſen. in conſ.2.num.10.lib.1.
Idem affirmarunt Corn.in conſ.22.col.3. verſ.inſuper
quam plura.lib.3. & Crau.in tract. de antiq.temp. in 2.
par.princ.num.57.& in 3.part.princ.num.16. Ea eſt ra-
23 tio,quia paria ſunt, † quod nulla ſententia ſit lata, vel qđ
de ea non appareat, l.in leg.ff.de contr.emp. & leg.duo
24 ſunt Titii. ff.de teſtam.tutel. Et qui non † probat quod
allegat,iure carere dicitur, l.argẽtarius. §.cum autem.
ff.de eden.& l.quidam tabularum. ff.de furt.& reſpon-
Bald.in conſ.67.quia ex facto,col.2.lib.3.

Duodecimus eſt caſus, quando ſñia non eſt diffiniti-
ua, ſed

Digitized by Google

25 ua, ſed ſolum interlocutoria. † Nam tunc non præſumitur pro actis ipſis, & proceſſu. Ita Ant.Gabr. in ſuis concluſ.lib.2.tit.de ſen.concluſ.4.num.45.poſt Feder.de Senis in conſil.170.& Rebuff.in l.quod iuſſit, in 2.not.nu. 312.ff.de re iud. Hoc in caſu locum non habet prædictum ſtatutum Bononiæ, quod loqui mihi videtur de ſolis diffinitiuis, quemadmodum colligitur ex d.§.quib. in caſibus.iuncto §.mādantes.ibi, omnes ſentētias diffinitiuas.

Sententia an præſumatur lata contra præſentem, vel contra abſentem, breuis, vtilis tamen explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Sententia quæ contra abſentes, & contumaces ferri conſueuit, præſumitur contra abſentem lata.*

2 *Sententia quæ contra præſentem ferri ſolet, ſi in ſcriptura ſententiæ ſit ipſius præſentiæ mentio, præſumitur contra præſentem lata.*

3 *Sententiam ſi contra præſentem latam iudex aſſerat, in quibus ei credatur, & ſententiam contra præſentem latam præſumatur.*

4 *Sententia contra præſentem lata non præſumitur, ſi vel a iudice, vel Notario mentio fiat, citationem peremptoriam emiſſam eſſe.*

5 *Sententiam in dubio ex magis recepta opinione præſumi contra abſentem latam. Niſi ſimus in ſententia antiqua, num.6.*

PRAESVMPT. LXIX.

CVM non ſemel ſuperioribus in præſumptionibus mentio facta ſit ſententiæ latæ contra præſentes, & contra abſentes, vt pro ea vel præſumatur, vel nō præſumatur, hoc in loco viſum eſt explicare illam ſatis celebrem iuris quæſtionem, an in dubio ſententia præſumatur lata contra præſentem, vel contra abſentem? Hac in re vna cum Abbate in c.tenor, num.10. de re iudic.diſtinguendi atque conſtituendi ſunt aliquot caſus.

1 Primus eſt, quando agitur de ſententia illa, quæ † ferri ſolet contra abſentes contumaceſque, ſicuti eſt excōicationis ſententia, hoc caſu præſumitur lata contra abſentem. Ita omnium primus reſpondit Feder. de Senis in conſ.170. quem ſecuti ſunt Abbas in d.c.tenor, col. penult. verſ.an autem præſumatur, de re iud. Butr.in c. quoniam contra, num.50.de probat.& Anton.Gabr.in lib.2.concluſ.tit.de ſen.concluſ.4.num.27. Ea eſt ratio, quia præſumitur factum quod fieri ſolet, l.quod ſi nolit. §.qui aſſidua. ff.de ædil.edicto. & ſuo loco diſſeruimus.

2 Secundus eſt caſus, quando agitur de ſententia, quæ † ferri ſolet contra præſentē, & in ſcriptura ſententiæ ſcripta receptaque ab actuario, vel notario mentio ſit præſentiæ ipſius partis. Hoc in caſu præſumitur lata contra ipſum præſentem. Ita Abb.in d.c.tenor.col.pen. verſ.& omnium cōcluſio. de re iud. & Ant.Gabr.in d.concluſ. 4.num.30.& ſcripſit Abbas ita ſenſiſſe Io.And.in additio.ad Specul. Et huius traditionis ratio eſſe poteſt, quia hic concurrit fides Notarij, cui in his ſolet adhiberi fides, vt ſuo loco dicemus.

Tertius eſt caſus, quādo ſolus ipſe iudex aſſeruit, ſen-
3 tentiā fuiſſe latam parte † præſente, & agitur de re leui, modicoq; præiudicio. Hoc caſu præſumitur lata contra præſentem, cum fides in his leuibus adhibeatur aſſertioni iudicis. Ita Abb.in d.c.tenor, col.penult.verſ.& omnium concluſio. ex traditione Bar.in Auth.niſi breuiores.C.de ſent.& interloc.omn.iudic.& in l.iubemus nulli.C.de ſacroſ.eccleſ.

Quartus eſt caſus, quando iudex, ac etiam Notarius
4 mentionem fecerunt ſolum, quòd citatio † peremptoria emiſſa fuit. Hoc in caſu non præſumitur lata ſententia parte præſente, quia illa aſſertio citationis peremptoriæ, eſt de præterito, nec infert neceſſario, quòd ita vocatus venerit ad iudicium. Abb.in d.c.tenor, num.10. in fi.verſ.aut iudex atteſtatur. Et idem affirmauit Imol.in c.quoniam contra, num.29.prope medi.de proba.poſt Io.Andr.& Compoſtel.quos commemorat.

Quintus eſt caſus, quando vere ſumus in dubio, vt eſt, quando ſimpliciter apparet latam eſſe ſnīam contra aliquem. Hoc in caſu ſunt opiniones. Vna fuit opinio eorum, qui ſcripſerunt, ſententiam præſumi latam parte præſente. Ita Imol. in c.quoniam contra, nu.30.de probat.qui huius opinionis receſet Inn.in c.cum in iure peritus, de offic.deleg. Altera vero fuit opinio eorum, qui
5 dixerunt, † ſententiam non præſumi latam parte præſente, ſed ea abſente. ita Abb.in c.tenor, num.10.in fi.de re iudic. qui dixit, ſe ita reſpondiſſe, vt vere reſpondit in conſ.92.col.vlt.lib.1. Butr.in c.quoniam contra, nu.58. verſ.in dubio autem, de probat.& in conſ.24.num.6. & tenendo iſtam opinionem idem ſenſit Bellamera deciſ. 89. Hæc poſterior opinio eſt magis recepta, & fulcitur ratione illa, ꝙ facta non præſumuntur, l.in bello.§.factæ. ff.de capt.& poſtlim.reuerſ.

6 Declaratur prædicta traditio, vt locum non habeat † in ſententia antiqua, nam ob temporis diuturnitatem, præſumitur lata parte præſente. Ita Abbas, & reliqui ſupra citati, & conferunt, quæ diximus ſupra in præſum. 8.in 2.declarat. & quæ dicemus infra in præſump.56.in penult.declarat. vbi dicemus, præſumi ſententiam antiquam latam cōtra citatum, & accedit Felin.in c.tenor, col.2. verſ.fallit.4.de re iud.cum dixit, ob temporis diuturnitatem præſumi ſententiam latam parte præſente. & Felin.ſecutus ſum infra lib.6.præſump.18.in fin.

Sententiam latam contra abſentem, præſumi ob eius contumaciam, non quia malam foueat cauſam, latam, quod aliquot declarationibus explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Sententia contra abſentem lata præſumitur ob contumaciam, non autem quod malam cauſam foueat lata.*

2 *Condemnatum quem eſſe ob contumaciam, ob malam cauſam, magni eſt effectus.*

Et qui ſint illi effectus, num.3. vſque ad num.10.

11 *Sententia lata in contumacem, non præiudicat alteri, etiam in caſibus, quibus alias præiudicaret.*

12 *Contumax etſi ob malam cauſam non præſumatur ſuccubuiſſe, habet tamen aliquam contra ſe malæ cauſæ præſumptionem.*

13 *Dilationibus qui iudicium ſubterfugere quærit, contra ſe habet præſumptionem.*

14 *Bannitus in contumaciam pro aliquo crimine, admiſſus ad nouas defenſiones, pro qualitate perſonæ, torqueri poteſt etiam abſq; alijs indicijs.*

15 *Sententia contra contumacem lata, ſi de probationibus conſtet, ob rei veritatem lata præſumitur.*

16 *Probationibus aliquid dicitur conſtare, quando illæ claræ ſunt & manifeſtæ.*

17 *Sententia lata contra abſentem ex iuſta cauſa, præſumitur lata ob malam cauſam.*

18 *Condemnatus ob malam cauſam præſumitur qui fuit præſens in tota cauſa, & contumax tempore ſententiæ.*

19 *Sententia contra abſentem lata, ob contumaciam præſumi, non habet locum, quando non de veritate ſententiæ, ſed ſolū de eius actu ageretur.*

PRAE-

Digitized by Google

PRAESVMPT. LXX.

DIfferemus nunc, an ſententia illa, quæ cõtra abſen
tem lata eſt, præſumarur lata ob contumaciam,
vel ob malam cauſam? Recepta eſt Doctorum opinio,
1 præſumi latam † ob contumaciam, non autem ob malã
cauſam. ita Bar. in l. Papinianus. §. meminiſſe, n. 3. ff. de
inoffic. teſtam. & in l. ſi ideo. ff. de euict. Bar. in l. 2. nu. 4.
C. quibus res iudic. nocent. Roman. in conſ. 329. nu. 10.
Alex. in l. ſæpe, nu. 78. ff. de re iud. & in conſ. 4. col. 1. lib.
3. Fel. in c. literis, num. 18. de conſtit. in c. cum Berthol-
dus, num. 20. & in c. ſicut, num. 14. de ſen. & re iud. & in
c. fraternitatis, col. 2. de hæretic. Bertrand. in conſ. 115.
col. 3. & col. vlt. lib. 2. Marſil. in ſing. 4. & in ſing. 604. &
in l. vnica, nu. 134. C. de raptu virgin. Alciat. in tractatu
de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 22. Rube. in repeti. l. non
ſolum. §. morte, num. 469. ff. de noui oper. nunc. Tiraq.
in tract. quòd ceſſante cauſa, ceſſet effectus, part. 1. num.
63. & in tract. de nobilitate, cap. 37. num. 12. Ant. Gabr.
in ſuis concluſionib. lib. 2. tit. de ſent. concluſ. 3. num. 1.
& Roland. in conſ. 31. num. 13. lib. 1. & ij quidem addu-
cti ſunt ex d. l. Papinia. §. meminiſſe. & l. qui repudiãtis,
in fine. ff. de inoffic. teſtam. & ex l. ſi ideo. ff. de euicti. &
quanquam Felin. in d. c. cum Bertholdus, nu. 21. referat
Caſtr. in conſ. 322. diſſentire, attamen non video, quo in
loco id ſcripſerit Caſtrenſis, qui alioqui male ſenſiſſet,
ſicuti & ipſe Felin. aduertit.

Hæc præſumptio eſt certe magni effectus, & vtilita-
2 tis, cum multum referat, quòd quis ſit † condemnatus
ob contumaciam, non autem ob malam cauſam.

3 Et primus † eſt effectus, quia ſcribit Bar. in l. cũ filius,
in princ. nu. 3. & 4. ff. de verb. oblig. ſi cautũ eſt ſtatuto,
ꝙ pater teneatur pro filio de homicidio cõdẽnato, non
erit locus ipſi ſtatuto, filio in contumaciã damnato, ẽtſi
contumax ex alio ſtatuto habeatur pro conuicto, & cõ-
feſſo. Idem affirmauit ipſe Bart. in diſputatione tertia,
ſtatuto Peruſino, quem ſecuti ſunt Butr. conſil. 5. Rom.
in conſil. 154. nu. 5. Corn. in conſ. 181. num. 6. lib. 1. & in
conſ. 143. n. 7. lib. 2. Felin. in d. c. cum Bertholdus, num.
20. de re iudic. Iaſ. in d. l. cũ filiusfam. de verb. oblig. vbi
cõem eſſe opinionem aſſeruit. Iacob. de Nigris in l. 1. in
princ. num. 69. ff. de verb. oblig. Alciat. in d. præſum. 22.
num. 2. & Cæphal. in conſ. 241. num. 81. lib. 2. Rolan. cõ
ſil. 29. nu. 21. lib. 3. & ibidem num. 28. affert ſimile de fa
mulo, & domino, & de communitate, ꝙ teneatur emen
dare damnum datum in ſuo territorio.

4 Secundus eſt effectus, † quòd etſi Notarius ſemel cõ-
uictus de falſo, non poteſt in poſterum recipere inſtru-
menta, vt tradunt omnes in l. Barbarius. ff. de offic. præ-
tor. vbi Iaſ. nihilominus, ob ſolam contumaciam dam-
natus, non priuatur hac facultate, ita Bar. in d. l. ſi ideo.
ff. de euict. & poſt Bald. & Alex. tradit Marſil. in ſingul.
604. idem ſcripſit Felin. in c. cum Bertholdus, num. 20.
de re iudic. & alios refert Rol. in d. conſ. 31. num. 13. lib.
1. & in conſ. 29. num. 27. lib. 3.

5 Tertius eſt effectus, † quod licet certis in caſibus pęna
commiſſi criminis tranſeat ad hæredes, attamen non
tranſit illa, quando ille defunctus fuit ob contumaciam
dãnatus, ita Bar. in l. 2. ff. de bon. eorum, qui mortem ſi-
bi conſciuerunt, qui declarat ſpeciale eſſe in crimine lę
ſæ maieſtatis, & hæreſis, vt pęna damnati etiam ob ſolã
contumaciam tranſear ad hæredes, tametſi in crimine
læſæ maieſtatis dubitauerit Hierony. Gigas in tract. de
crim. læſæ maieſt. lib. 1. tit. 1. q. 13.

6 Quartus eſt effectus, † ſi cautum eſt ſtatuto, ꝙ ſi No-
tarius conſcripſerit inſtrumẽtum in aliqua ſui parte fal
ſum, totum falſum præſumatur, & cancelletur, non ha-
bebit locũ ſtatutũ, Notario ob ſolam contumaciam dã
nato. ita Bal. in l. vlt. num. 7. C. de fide inſtrumen. Rimi-
nald. Sen. in l. ſi ex falſis, num. 12. C. de tranſact. Alciat.
in d. præſumpt. 22. num. 3.

7 Quintus eſt effectus, † quod ſi aliquis bannitus com-
miſit delictum irrogans infamiam, quæ & eum extra
territorium ſequatur, attamen condemnatus ſeu banni
tus ob contumaciam tantum, non erit aliquo in loco in-
famis. ita Alber. in l. ex ea. ff. de poſtul. Bart. in l. ictus fu
ſtium, num. 5. ff. de ijs qui nota. infam. Alex. in cõſ. 114.
nu. 7. lib. 2. Fel. in c. cum Bertholdus, n. 20. verſ. ſic etiam
Paul. de re iud. Alc. in d. præſump. 22. num. 4.

8 Sextus effectus eſt, † quod ſi ſtatuto ſancitur, dãnum
emendari debere, intelligitur, ſi prius vere cõſtat de dã-
no dato, non autem ſi ficte per contumaciam. Ita Bald.
in l. ſi quando. C. vnde vi. & Alciat. in d. præſumptione
22. num. 5.

9 Septimus eſt effectus, † quod ſi ſententia lata eſt ſecũ-
dum poſitiones, confeſſas ficte per contumaciam, põt
hic contumax probare contrarium, ſecus ſi lata eſt con
feſſione vera. ita Butr. in cap. vlt. de confeſſis. Imol. in
l. creditor. §. iuſſus. ff. de appell. late Aret. in conſ. 147. in
1. dub. Alc. in d. præſump. 22. num. 6.

10 Octauus eſt effectus, † quod ſententia lata ob contu-
maciam non parit præiudicium in alia cauſa etiam in-
ter eaſdem perſonas, l. 2. §. Diuus. & l. eius qui delatorẽ.
ff. de iure fiſc. Quod nõ eſſet, ſi lata fuiſſet ſententia ob
malam cauſam. Ita Bal. in l. 2. C. de edend. & ibid. Dec.
nu. 47. Rom. in conſ. 329. nu. 10. Corn. in conſ. 211. in fi.
lib. 3. Ale. in conſ. 84. col. 2. lib. 2. Et hinc etiam fit, vt ſen
11 tentia lata † in contumaciam, non præiudicet alteri etiã
in caſibus in quibus alias præiudicaret, l. qui repudian
tis, in fin. ff. de inoff. teſtam. & in l. & ideo. ff. de euict. gl.
in §. vlt. in Inſt. de noxal. act. Bar. in l. cum filiusfam. ff. de
verbor. oblig. Bal. in l. 1. q. 6. C. ne fil. pro patr. Marſil. in
ſing. 4. Did. in lib. pract. q. c. 13. nu. 5. verſ. hęc ſane ratio.
& Roland. in conſ. 29. num. 23. lib. 3. & procedit etiam
in ſententia Principis. Ita Felin. in d. c. cum Bertholdus.
num. 20. in fine.

Declaratur primo hæc præſumptio, vt licet non præ-
12 ſumatur hic † cõtumax ſuccubuiſſe ob malam cauſam,
attamen contra ſe habet aliquam præſumptionem ma-
læ cauſę. Ita declarat Alc. in d. reg. 3. præſumpt. 22. in fi.
adductus primo argumento ſumpto ex c. nullus, de præ
13 ſump. vbi præſumitur contra eũ, qui dilationibus, † quę
rit ſubterfugere iudicium. Qua de re diſſeremus infr. in
præſump. 73. Secundo comprobat Alc. egregia traditio
ne Bal. in l. 1. nu. 13. in fi. C. de hær. inſt. cum dixit, quod
14 ſi aliquis eſt bannitus † in cõtumaciam pro aliquo cri-
mine, deinde admittitur ad nouas defenſiones, ſuberit
tamen cõtra eum aliqua ſuſpicio qua ſine alijs indiciis
torqueri poterit, arg. l. milites. C. de quæſtio. & l. 2. ff. de
req. reis. Quę ſane traditio egregia eſt ad declarationẽ
ſtatutorum, quæ concedunt condemnatis in contuma-
ciam vt poſſint intra aliquod tempus admitti ad nouas
defenſiones. Nam ij ſic admiſſi torqueri poterunt abſq.
alijs indicijs, pro qualitate tamen perſonæ & delicti, vt
dicebat pręcitato in loco Bal. Quocirca mihi valde pro
batur praxis illa quam ſapientiſs. Senatus Mediol. obſer
uat, quamque recenſet Iul. Clar. in praxi crim. §. fi. q. 44.
verſic. quęro, quando reus, & c. quod contumax admiſ-
ſus ad nouas defenſiones debet probare ſuam innocen
tiam, vel ſaltem elidere indicia, quæ contra eum ſunt in
proceſſu, alioqui ſententia condemnationis executioni
mittitur, vel ſaltem torquetur, vel extra ordinem pu-
nitur.

Declaratur ſecundo, vt non habeat locum hæc præ-
15 ſumptio, † quãdo conſtaret de probationibus. Nã tunc
ob rei veritatem, non autem ob contumaciam lata præ-
ſumitur. Ita Bal. in l. 2. nu. 4. C. quib. res iudic. noce. & in
l. 2. C. de contr. iud. tutel. Abb. in c. pen. nu. 7. de re iud.
Alex. in l. ſæpe, nu. 79. ff. de re iud. Felin. in d. c. cum Ber-
tholdus, nu. 24. ff. de re iud. Zaſ. in conſ. 10. lib. 1. Tiraq.

Digitized by Google

in tract.quod ceſſante cauſa, ceſſet effectus,par.1.n.66.
& Ant.Gabr.in lib.2.concluſ.in tit.de ſent.concluſ.3.n.
2.Cæterum tunc de probationibus conſtare dicitur qñ
16 illæ ſunt omnino † claræ & manifeſtæ. Ita egregie decla
rat Rom.in conſ.329.num.10.verſ.nec refragatur.

Declaratur tertio, vt non procedat, quando abſentia
17 eſſet iuſta. Nam tunc † ſententia præſumitur lata contra
eum ob malam cauſam. Ita Bald.in l.1.col.pen.C.quib.
res iud.noceat. Abb.in c.pen.num.12.de re iud. Alex.in
addit.ad Bar.in l.Papinia.§.meminiſſe. ff.de inoffic.te-
ſtam. & ibid.Alex.in l.ſæpe,nu.79.ff.de re iud. Fel.in c.
cum Berthold.num.24.verſ.limit.5. & vlt. de re iud. &
Ant.Gabr.in d.concluſ.3.num.3.

Declaratur quarto, vt non habeat locum, quãdo con
18 demnatus fuiſſet † præſens in tota cauſa, ſed abſens atq.
ita contumax tantummodo tempore ſententiæ. Nam
tunc non præſumitur condemnatus ob contumaciam,
ſed ob malã cauſam. Ita Bart.in l.ſi ſeparatus.ff.de pig.
Bald.in d.l.2.col.2.C.quib.res iud.noce. Abb.in capit.
pen.col.5.de re iud.& in conſ.45.lib.2.Felin.in d.c.cum
Berthold.num.13.de re iud.Gabr. in concluſ.3.num.4.

Declaratur quinto, vt locum non habeat hæc præſum
19 ptio, † quando non ageretur de veritate, ſeu iuſtitia ip-
ſius ſententiæ, ſed ſolum de eius actu. Exempli gratia, ſi
ſtatutum dicit, quod pater teneatur pro filio condẽna-
to. Hic ſtatutum conſiderat tantummodo actum con-
demnationis,& ideo ſufficit, quod filius fuerit condem
natus in contumaciam. Ita Bart.in l.cum filiusfam.nu.
3.ff.de verb.oblig.& diſp.3.incip.ſtatuto Peruſino. Bal.
in l.2.q.6.C.ne fil.pro patr. & alios recenſet Fel.in d.ca.
cum Bertholdus,num.22. de re iud.Iaſ.in l.cum filiusf.
num.13.qui hanc eſſe communem opinionem teſtãtur.
Et eum quoque ſecutus eſt ex recentioribus Ant.Gabr.
in d.concl.3.in fi. Diſſentiunt alij in d.l.cum filiusfam.
vbi etiam Alc.nu.18. a Bar.receſſit. Annecti hic poteſt
ſimilis diſputatio an in dubio cẽſeatur quis abſolutus,
eo quod non commiſerit crimen, vel quod non fuerit
probatum? Recepta opinio eſt, præſumi abſolutum, ob
id quod probatum non fuerit crimen. Ita poſt Auguſt.
Arim.in addit.ad Ang.Aret.in tract. de malefic.in ver-
bo.Et ad quærelam.num.88.verſ.an autem. Et Hieron.
ibidem, ac Villapandum Hiſpanum in commẽ.ad leges
Hiſpan.l.22.cap.50.num.5. Et his accedunt Butr. in c.
de his.col.1. verſ.ſi dubitatur extra de accuſat. & ibidẽ
Marian.Socin.ſen. num.32. hãc communem defendit.
Cæterum Clarius præcitato in loco ſcribit, in hoc Domi
nio Mediolani non ſeruari hanc opinionem, ſed ſtylum
eſſe, quod quando quis abſoluitur, eo quia crimen nõ
commiſit, fertur ſentẽtia abſolutoria ſimpliciter & diſ-
finitiue. Et tunc non amplius poteſt contra hunc proce
di.ſi verò abſoluitur, ob id, quod probatum non fuit cri
men, apponitur clauſula, ſtãtibus rebus, prout ſtant. Et
quod hoc ſecundo caſu, ſi ſuperueniant indicia, ſemper
proceditur.

Opinio verior quæ præſumatur, vt eam in ferenda ſententia ſequatur iudex.

SVMMARIVM.

1 *Opinio ea in iudicijs ſeruanda eſt, quæ verior, meliorque præſumitur.*
2 *Opinio verior ea præſumitur, quæ a maiori Doctorum parte recipitur, & approbatur.*
3 *Litigantem condemnari in expenſis, cui communis Doctorum opinio repugnat.*
4 *Opinionem Doctorum communem, vim conſuetudinis obtinere.*
5 *Ignarus dicitur, qui aduerſus communem opinionem iudicat.*
6 *Numerum eligentium vbi maior eſt, maior præſumitur zelus.*
7 *Inuenitur facilius, quod a multis quæritur.*
8 *Senatus & conſilia, cauſas ſecundum votum maioris partis conſiliariorum determinare debere.*
9 *Opinio Doctorum alicuius collegij præfertur opinioni aliorum ſingularium.*
Quod tamen quomodo accipiendum, num. 10.
11 *Patauini collegij mos de iure reſpondendi.*
12 *Papienſis collegij de iure reſpondendi inſtitutum.*
13 *Opinio quæ Senatui, Rotæ, conſilio, & parlamento placuit magnam pro ſe habet præſumptionem.*
14 *Rota Romanæ deciſionibus tantum deferendum eſſe, quantum ipſa ratio vrget.*
15 *Deus ſolus, vel cui Deus ſingulari gratia conceſſit, errare non poteſt.*
16 *Opinio quæ Senatui, aut Rotæ, conſilio, parlamentoque placuit, nulla etiam lege ſic determinante, magnam pro ſe habet præſumptionem. Idem licet auctoritas Põtificis repugnet vel alterius ſummi Doctoris, num. 17.*
Vel contraria opinio videatur verior, n. 18.
Aut contra ipſam aliquando fuiſſet iudicatum, n. 19.
Vel extaret ſtatutum, certam alicuius opinionem ſequendam, num. 20. Idque adeo procedit, vt iudex in ſyndicatu condemnari poſſit, num. 21.
22 *Opinio aduerſus communem conſuetudine & ſtylo approbata præualet opinioni Senatus, conſilij, Rotę, aut parlamenti.*
23 *Opinio alicuius Sancti munita auctoritate noui vel veteris teſtãmenti præfertur opinioni communi.*
24 *Opinio contra communem fulcita melioribus, et validioribus rationibus præualet.*
25 *Opinio æqua & benigna, præualet opinioni communi rigoroſæ. Idem eſt, ſi communem opinionem conſtituentes, in ea ſcientia vel arte ſint imperiti, num. 26.*
27 *Opinionem communem iuſta aliqua cauſa ſuadente poſtponi poſſe.*
28 *Sententia aduerſus communem opinionem lata, iniqua ſolum non autem nulla redditur.*
29 *Opinio contra communem acceptanda eſt ſi communis ſit extra terminos quæſtionis quæ agitatur.*
30 *Opinio aduerſus communem retinenda eſt, ſi cauſa contra quã eſt communis, valde eſſet fauorabilis.*
Id tamen recte intelligendum. n. 31.
32 *Opinio quæ teſtamento faueat amplectenda.*
33 *Opinio qua peccatum euitatur, ſequenda.*
34 *Opinio libertati fauens, accipienda.*
Item quæ fauet reo, n. 35.
Aut eſt contra fiſcum, n. 36.
37 *Opinio quæ communis ſit, vbi non conſtat, iudex quam maluerit, ſequi poteſt.*
38 *Opinionibus dubijs iudex ſequi debet eam, quam in ſui conſcientia iudicat veriorem.*
39 *Opinio communis quæ dicatur, & n. 40.*
41 *Doctores grauiores & maioris auctoritatis ſequendos eſſe, & tunc demum quidẽ, quando ſcripta eorum in fonte legi queunt, num. 42.*
43 *Opinio eius, qui duobus in locis eam ſecutus eſt, ad conſtituendã communem, præferenda ei, qui vno in loco tantum.*
Sic & ea pro qua plus ſcripſit. n. 44.
Vel quam vltimo loco affirmauit, & probauit, n. 45.
46 *Opinio poſterior diligentius conſiderata præſumitur.*
47 *Opiniones vbi duæ ſunt, ea ſequenda eſt, quę alias conciliat, et reducit ad concordiam.*
48 *Opinio Doctoris an ſeruanda potius ea ſit, quã de iure reſpondendo, quam docendo, legendoque approbauit, aut quam ſecutus eſt in aliquibus commentarijs.*
49 *Opinionum in conflictibus inter Theologos, & interpretes iuris Pontificij, plus deferendum eſt Canoniſtis.*
50 *Opinionibus adeo dubijs, vt veritas nequeat diſcerni, iudex iure ſuo poteſt rem controuerſam ęqualiter inter contendentes diuidere.*
51 *Iudex excuſatur, reiecta opinione communi, ſequutus eam quam aliquando pręceptor ſuus approbauit, ſi vir erat doctus.*

PRAE-

Digitized by Google

PRAESVMPT. LXXI.

CVM aliqua de re & contentione ſunt opiniones, il-
1 la in † iudicijs & foro ſequenda eſt, quæ verior, me
liorque præſumitur. Cæterum ambigi ſolet, quæ præſu-
matur melior, & verior opinio. Nos ex ordine aliqua
non contemnenda exponemus.
Primũ dicimus, opinionem illam præſumi veriorem
2 † quæ a maiori parte Doctorũ recipitur, & approbatur
ita Bar. in l. vlt. C. de pœna iud. qui male iud. Bald. in l. 1.
ff. de ſenat. & in c. 1. §. iudice in tit. de pac. tenen. & eius
viol. in vſib. feud. Rom. in conſ. 61. nu. 2. Alex. in conſ. 7.
nu. 10. lib. 4. & in conſ. 19. num. 13. lib. 7. Corn. in conſil.
186. nu. 7. lib. 3. Iaſ. in Auth. nouiſſima, n. 22. verſ. ex iſtis
omnibus. C. de inoff. teſt. Dec. in conſil. 480. Stephan. de
Feder. in tract. de interpret. iur. par. vlt. nu. 118. Feratius
cautel. 31. Affl. in deciſ. 1. nu. 3. Alc. in tract. de præſump.
reg. 2. præſum. 51. nu. 1. Neuiz. in lib. 4. ſyl. nupt. num. 1.
Mar. Nauar. in Manuali Confeſ. c. 27. n. 287. in fin. & Io.
Bapt. Aſin. in praxi de ordine iud. §. vlt. c. vlt. nu. 1. qui
3 ob id ait, litigantem condemnari † in expenſis, ſi ei repu
gnat communis Doctorum opinio. Quocirca docuit
Bal. in c. ne innitaris, de conſt. communem Doctorum
4 opinionem † vim conſuetudinis obtinere, ſcripſit etiã
Ang. in l. vlt. ff. de pœna iud. qui male iud. ignarum eſſe il
5 lum, † qui aduerſus cõem opinionẽ iudicat. Et hæc qui-
dẽ traditio ſatis probatur in l. 1. ff. de ſen. in l. 1. verſ. & ſa
ne crebrior. ff. de offic. q. & l. Athlet. ibi, & generaliter
omnes opinãtur. ff. de ijs qui not. infam. & in l. ita vulne
ratus, ibi, dicitur vulgo. ff. ad l. Aquil. & in l. quæſitum.
§. ſed ſi fundus. ff. de fund. inſtruct. inſtr. leg. ibi, quam
ſententiam quotidie creſcere, & incaleſcere videmus. Et
6 confert ratio, quia vbi eſt maior numerus † eligentium,
ibi præſumitur maior zelus, c. eccleſia noſtra, de elect. &
c. ſi quando, eo. tit. in 6. quæ ſic ad rem perpendit Alcia.
in d. præſum. 51. n. 1. Et accedit, quod dicimus, facilius
7 inueniri † quod a multis quæritur, l. vlt. C. de fideicõ. &
tradit Luc. de Pen. in l. 3. in præſum. C. de apoch. public.
8 lib. 10. Et propterea decidit Affl. in deciſ. 1. nu. 3. † Sena
tus & conſilia diffinire debere cauſas ſecũdum vota, &
ſuffragia maioris partis ſenatorum atque conſiliariorũ.
9 Hinc dicimus, opinionem vnius † collegij Doctorũ, præ
ferri opinioni aliorum ſingularium, ita Abb. in c. prudẽ-
tiam, in 3. not. de offic. deleg. Cur. ſen. in conſ. 46. col. 3.
Calca. in conſ. 1. col. 3. in fi. Iaſ. in conſ. 43. col. 3. in princ.
lib. 3. Dec. in conſ. 400. in prin. & in conſ. 615. nu. 4. Gal-
liaul. in l. Centurio, nu. 393. ff. de vulg. & pup. ſubſt. Fer.
in caut. 17. num. 2. Crau. in tract. de antiq. tempor. in 6.
partic. primæ partis princ. nu. 68. & in conſ. 132. nu. 16.
Quæ ſane traditio ſecundum Dec. in conſil. 400. col. vlt.
10 verſ. ſolum ſupereſt. quando † omnes collegiati parem
adhibent diligentiam & ſtudium in diſputatione dubi-
tationis, ſecus vero cum plures in paucorum, qui cogni
tioni cauſæ inuigilarunt, ſententiam illotis (quod aiũt)
11 manibus iuerunt. Qui mos † ſeruari ſolet in hoc alioqui
celeberrimo Collegio Doctorum Patauinorũ in quo vi-
ginti ab hinc annis (tam diu enim bene fauente diuina
bonitate, hoc in gymnaſio hactenus docui) ſum coopta
tus. Cum enim mandata eſt cauſa, vt de iure reſpondea
tur, vel ſententia feratur, Collegium ipſum ſolet, datis
ſuffragijs, eligere quatuor Doctores, quos cauſæ relato-
res appellamus, duos exteros profeſſores collegiatos &
duos ciues, qui vna cum ipſius Collegij Priore acta vi-
deant, & de partium iuribus cognoſcant. Si in eadem ij
quinque conueniunt opinione, vel maior eorum pars
hoc eſt quatuor ex eis, vt de iure reſponderi, vel ſic ſen-
tentia ferri poſſit, iunior Patauinus iuxta aliorum vota
conſcribit reſponſum, vel ſententiam, & iterum Colle-
gio conuocato, omnibus adſtantibus patribus legitur
reſponſum, vel ſñiã. Et ſi quis habet, quod aduerſus ea
dicat, benigne auditur, ſin minus, dantur ſuffragia, vt,
quod maiori parti placuerit, ſeruetur. Quod vetus inſti-
tutum probare nunquam potui, cum vt plurimum ne-
mo ſit, qui a quinque illis relatoribus diſſentiat. Qua-
re non collegij, ſed quinque relatorum reſponſum,
vel ſententia appellari iure poteſt. Vtinam quod de Ro
tæ Florentinæ Auditoribus conqueritur Dec. in d. conſ.
400. col. vlt. dici hic non poſſit. Quod commune eſt ne-
gligitur, l. 1. C. quand. & quibus. 4. par. lib. 10. Conſueui
ego ipſe commendare inſtitutum ampliſſimi Collegij
12 † Papiæ, quæ mihi eſt patria. In eo enim duobus vel tri-
bus electis relatoribus non prius de iure redditur reſpõ
ſum, vel fertur ſententia, quam ſinguli patres poſitis ſibi
a relatoribus cauſæ dubitationibus priuato diligentiq;
adhibito ſtudio, quid ſentiant coram ipſo Collegio, ex-
poſuerint, deinde vbi maior pars conuenerit, reſpõſum
redditur, vel ſententia fertur.
13 His etiam colligitur, magnam eſſe præſumptionem †
ea pro opinione, quæ Senatui, Rotæ, conſilio & Parla-
mento (vt Galli appellant) placuit, cum præter numerũ
in eis ſedere ſoleant Iuriſcõſulti, doctrina, eruditione, &
integritate præſtantiſſimi. Et dicuntur conſtituere com
munem opinionem, vt ſcripſerunt Imol. & Barb. in c. ſi
olim, de lit. conteſt. quos refert Vant. in tract. de nullit.
in tit. de nullit. ſent. ex defect. iuriſd. deleg. n. 20. tametſi
euenire aliquando ſoleat, vt errore decepti labantur,
quemadmodum Doctores a Neuiz. in d. lib. 5. ſyl. nupt.
nu. 62. commemorati teſtantur. Et ob id ſcripſerit Gem.
14 in conſil. 34. col. 2. in fin. Deciſionibus Rotæ † Romanæ
tantum eſſe deferendum, quantum ratio ipſa vrget. Cæ
terum excuſandi ſunt, tum ob negotiorum multitudi-
nem, tũ ꝙ & ipſi homines ſunt, vnus enim ſolus DEVS,
15 † vel cui Deus ipſe ſua ſingulari gratia conceſſit, errare
non poteſt.
16 Extenditur primo, procedere etiam † ſi nulla extaret
lex ſic determinans. Ita Neuiz. in d. lib. 5. ſylu. nupt. nu.
20. Et accedit Gom. in l. pœnales, nu. 21. in fi. in Inſtitut.
de actio. cum dixit, opinionem magni Doctoris eſſe re-
cipiendam, etiamſi lege non probatur, modo nil in con
trarium vrgeat.
17 Extenditur ſecundo, etiamſi repugnaret auctoritas †
Pontificis tanquam Doctoris & interpretis, vel alterius
ſummi Doctoris. Ita Neuiz. in dicto lib. 5. num. 25. qui
late diſſerit.
18 Extenditur tertio, etiamſi † contraria opinio videa-
tur verior, vt copioſe tradit Neuiz. in d. lib. 5. num. 61.
19 Extenditur quarto, etiamſi aduerſus † ipſam cõmu-
nem opinionem fuiſſet aliquando iudicatum, ita Neu.
in d. lib. 5. num. 62.
20 Extenditur quinto, etiamſi † extaret ſtatutum, ſicut
extitit, aliquando in regno Hiſpaniarum, & Mediolani
referente Neuiz. in d. lib. 5. nu. 63. verſi. amplia ſexto. ꝙ
in iudicijs ſequenda ſit Bart. opinio. Nam ſtatutum hoc
debet intelligi cæteris paribus, non autem quando opi-
nio aduerſus Bart. eſſet communis.
21 Extenditur ſexto, etiã † vt iudex condemnari poſſit
in ſyndicatu. Ita Neuiz. in d. lib. 5. num. 63. Quod intelli
go cum Alc. in d. præſump. 51. num. 2. verſ. item intellig.
quando illa communis opinio obſeruari ſolet in foro,
atque ita detegitur dolus ipſius iudicis.
22 Declaratur primo, non habere locum, quando † opi-
nio aduerſus communem eſſet conſuetudine & ſtylo ap
probata. Ita copioſe Neuiz. in d. lib. 5. ſyluæ nupt. num.
64. Idem reſponderunt Soc. ſen. in conſ. 110. nu. 24. lib.
4. Pariſ. in conſ. 77. nu. 18. & in conſ. 92. num. 64. lib. 3. &
in conſ. 62. num. 23. lib. 4. Rip. in l. qui Romæ. §. duo
tres, n. 32. de verb. oblig. & Mart. Nauar. in man
feſſ. c. 27. nu. 385. Steph. de Freder. in tract. d
iur. in vlt. part. nu. 105. Id quod ea ratio
tur, quia tunc opinio communis nõ dic

Digitized by Google

& propterea non eſt obſeruanda, ſicuti dicimus ſtatutũ vſu non receptum non ligare ſubditos. Dec.in cõſ.638. num.12.& dicemus infr.lib.6.præſumpt.5.

Declaratur ſecundo, non procedere, quando aduer-
23 ſus † cõem eſſet opinio alicuius Sancti, munita auctoritate noui, vel veteris teſtamenti. Nam illa præfertur opinioni communi. Ita poſt alios copioſe probat Neuiz. in d.lib.5.num.66.& Nauar.in d.c.27.num.286.

24 Declaratur tertio, non procedere, quando † opinio, contra communem fulciretur melioribus, & validioribus rationibus. Ita auctoritate multorum ſcripſit Neu. in d.lib.5.nu.67. Et illis accedunt Barb.in clem.ne Romani, de elect. Dec.in conſ.481.in fin.& in conſ.619. ſic quoque Iaſ.in Auth.nouiſſima, nu.22.qui recenſet Ioã. And.& Abb.ita ſcripſiſſe. Idẽ quoq. aſſirmarũt Steph. de Feder.in tract.de interpr.iuris, in vlt.parte, nu.107. qui declarat, quę dicatur melior & efficacior ratio. Cur. iun.in conſ.160.in fin. Pariſ.in conſ.92.nu.62.lib.3. Berous in c.1.nu.269.de conſt. Mart. Nauar.in d.c.27.nu. 286. Roland.in conſ.vlt.in fi.lib.2.& Ioan. Baptiſta Aſinius in praxi de ordine iud.in §.32.c.vlt.in fine.

25 Declaratur quarto non habere locum, quando † communis opinio eſſet rigoroſa, illa vero e contra communẽ æqua & benigna. Ita Neuiz.in d.lib.5.ſyluæ nupt.n.68. Franc.Marcus in q.691.part.1. Soc.iun. in conſ.89.nu. 7.lib.4. Pariſ.in conſ.9.nu.24.& in conſ.66.num.17.lib. 3.& in conſil.62.num.24. libr.4.& Nauar. in d.cap.27. num.287.

26 Declaratur quinto, non habere locum quando illi, † qui communem opinionem conſtituerunt, non eſſent in ea ſcientia, vel arte periti, ſic declarat Neuiz. in d.lib. 5.num.69.cum peritis in arte, non autem imperitis credendum ſit.

Cæterum declaratio hæc ad rem ſatis pertinere non videtur, cum imperitorum iudicium nullum ſit. Non enim (vt eſt in prouerbio) cæcus iudicat de colore.

28 Declaratur ſexto non habere locum, quando iuſta † aliqua cauſa ſuadet, vt recedatur a cõmuni ipſa opinione; nam tunc recedi poteſt. Ita declarat Neuiz.in d.lib. 5.num.70.qui tamen poſt Felinum in c.1.col.13.de cõſtit.& Dec.in c.conſuluit, il 1. de appell. ſcriptum reliquit, iudicem ex cauſa iudicantẽ contra communẽ opinionem exprimere debere cauſam ipſam in ea ſententia, ſic dicimus, quod quando iudex recedit a legis diſpoſitione aliqua ex cauſa, debet cauſam ipſam exprimere, ſicuti ſcripſit Tiraq. in tractatu de pœnis legum, & cap.in præfatione, num.54.poſt Bald.in l.quid ergo. §.pœna grauior. ff.de ijs qui not.infam. & alios plures. Verũ declaratio hæc remota videtur a diſputatione noſtra, quæ eſt, an verior, & melior pręſumatur communis opinio, quam ſingularis.

Declaratur ſeptimo, nõ procedere quoad nullitatem
28 ſententiæ, non enim nulla, ſed † ſolummodo iniqua redditur ſententia prolata aduerſus communem opinionẽ ſic declarat Neuiz in d.lib.5. num.71. Quæ declaratio pariter ad rem ſatis pertinere non videtur.

29 Declaratur octauo, non habere locum, quando † cõmunis opinio eſſet extra terminos quæſtionis, quæ agitatur, ita Neu.in d.lib.5.num.72. ſed & hæc declaratio extra terminos dici poteſt.

30 Declaratur nono, vt procedat, quando
quam ſtat communis opinio ... vald
priuilegiata, vt cauſæ marr
lorum, & teſtamentorum
communem retinenda e
num.73.qui tamen int
31 & alios quos recenſet
munis eſſet dubia, fe
non ... æ fauo
qui ... piẽd

in conſ.3.col.pen.& in conſ.6.col.2.lib.2.& latiſs.probat Thomas Sanchez in tract.de matrim. lib.1. diſput. 18.num.7.ſic & illa fauens doti.Iaſ.in conſ.178.in fin.
32 lib.2.ſic etiam illa probanda eſt opinio, † quæ fauet teſtamento, vt illud ſuſtineatur. Iaſ.in conſ.13.in fi.lib.3. & conſ.12.num.1.lib.4. Neuiz.in conſ.26. num.7. qua de re copioſe dicemus infra lib.4. præſump.25.n.8. Ita
33 pariter ſequi debemus in dubio opinionem illam qua † peccatum euitetur. Pariſ.in conſ.92.num.63. lib.3. Ita
34 ſequenda eſt opinio † libertati fauens, l.quoties, de reg. iur. Nauar.in d.c.27.num.187.qui alia refert, & præſer
35 tim, ꝙ in dubio eſt probãda illa opinio, † quæ reo fauet,
36 qua de re dicemus infra in præſumptio.72.& quæ † eſt contra fiſcum, vt dicemus in ſubſequenti præſumpt.

Declaratur decimo, vt non habeat locum, quando
37 manifeſte non conſtat, quæ † ſit cõis opinio, quippe ꝙ ſunt multi, qui vnam & alteram tenent, & qui atteſtantur hanc & illam eſſe communem, ita Neuiz.in d.lib.5. nu.74.qui poſt Iaſ.& alios refert eſſe caſum pro amicis hoc eſt, iudicem poſſe ſequi opinionem quã maluerit, nec reprehendi poterit iudex.

38 Cæterum, etſi dubiæ admodum ſint opiniones, attamen iudex ſequi debet eam, quam in ſui conſcientia veriorẽ eſſe exiſtimat. Ita Bald.in conſ.5.qualiter, lib.5.& alij quos recenſet Neuiz.in lib.6.ſylu.nupt.num.4.& illis accedunt Anchar. in conſ.121.Marian.Soc.ſen. in conſil. 150.col.antepen.lib.3. Dec.in conſ.176.num.6.Soc.iun. in conſ.131.num.2.lib.1. & in conſ.33.num.1.lib.2.Neuiz.in conſ.34.num.53.& Crau.in conſ.134.nu.40.qui ſcripſerunt, excuſari iudicem ſequentem ex dubijs opinionib. illam quam in ſui conſcientiam credit veriorẽ. Idem reſponderunt Curt.iun.in conſ.6.nu.24.Boer.in q.155.num.27.& Cæph.in conſ.245.num.51.lib.2.

39 Cum vero dubitari contingit, quæ dicatur † communis opinio, dicendum eſt illam eſſe, quę habet plures auctores eam firmantes arguendo & diſputando, non aũt quę habet plures, qui nulla diſputatione habita, ſed perfunctorie ſimpliciter & (vt aiunt) per tranſennam, quodammodo opinionem illam ſequuntur, ij enim qui aliquid dicunt incidenter, & vt ſit ad colorem ſui propoſiti, præſertim in reſponſis reddendis, non dicũtur vere approbare opinionem illam. Ita Alc.in tractat.de præſump.reg.1.præſumpt.51.nu.2.verſ.item intellig.& lib. 4.parerg.iur.ca.17.& egregie Mart.Nauar. in manuali Confeſſ.c.27.num.289.ſcripſit communiorem ſe exiſti-
40 mare opinionem, quam ſex † aut ſeptem auctores claſſici, rem ex profeſſo tractantes aſſererent, quam probatã a quinquaginta, ſola fere auctoritate priorũ ductis. Et dicuntur ij Doctores alios ſic ſequentes, eſſe tanquam aues, quæ cum vna volat, volant & ipſę omnes, vt dicere conſueuit Dec.in conſ.494.col.vlt. & in conſ.560.in fin. Illud etiam ſcriptum reliquerunt Iaſ.in l.2.num.20. ff.de iureiur.& in l.re coniuncti, nu.142.ff.de leg.3.Gozad.in conſ.39.nu.17. Mart.Nauar.in d.c.27.n.288.in fin. Alc.d.præſ.51.nu.2.ſpectandos Doctores grauiores
41 † maioris auctoritatis, quales ſunt illi, quorũ ſcripta in auditorijs, & foro magis accepta ſunt, & præſertim antiquiores: vt copioſe annotauit Neu.in d.lib.5.ſyl.nupt. nu.5. Bero.in c.1.nu.268.in fin.de anno. Non enim tanta habenda eſt ratio recentiorum Iuriſconſultorum, qui vel docendo, vel de iure reſpondendo (quod malum?) non legibus, & rationibus, ſed aliorum auctoritatibus
imper... ri ſuo putant ſatisfactum.
... endum erit, tunc demum deferen.
... Doctoribus, † quãdo eorum ſcri
42 ... r, ſi vero legi nequeunt cõnume
... ſtituendam communem opinio-
... tit Dec.in conſil.259. numer.4.
... ad conſtituendam communem
... ponenda opinio eius, qui duob.in
locis

Digitized by Google

lo:is eam ſecutus eſt, illi opinioni, quam vno tantum in
loco approbauit. Iaſ. in conſ. 89. col. vlt. lib. 3. Soc. iun. in
conſ. 128. num. 211. libr. 1. & Roland. in conſ. 67. nu. 23.
lib. 1. ſic etiam illa opinio Doctoris præualet & retinen
44 da eſt, † pro qua plus ſcripſit. Gomeſ. in §. 1. nu. 29. Inſti
tuti. de actio. Neuiz. in conſ. 30. num. 2. & Soc. iun. in con
ſil. 1. nu. 143. lib. 1. Ea propter illa opinio retinenda eſt,
45 † quam Doctor vltimo loco affirmauit & probauit. Iaſ.
in l. ſi idem cum eo. §. vlt. ff. de iuriſd. omn. iud, Curt. ſen.
in conſ. 72. num. 41. & in conſ. 73. num. 40. lib. 1. præſu-
46 mitur. n. poſterior † opinio diligentius cõſiderata. Rom.
in conſ. 327. col. 2. & Neuiz. in d. lib. 5. n. 32. prope finẽ.
Illud obſeruandum eſt, quod vbi dubiæ ſunt opinio-
47 nes, illa ſequenda eſt, quæ † alias conciliat ad concordiã
que reducit. Neu. in d. lib. 5. nu. 32. Gom. in §. rurſus. nu.
14. in Inſt. de act. Cur. iun. in conſ. 10. nu. 1. in fine. & Pa-
riſius in conſ. 47. num. 76. lib. 3.
Eſt quoque conſiderãdum quibus in ſcriptis Doctor
opinionem illam affirmauerit. Nam ſunt qui exiſtimant
48 opinionem † illã Doctoris eſſe retinendam probãdam
que, quam is, de iure reſpõdendo probauit. Ita ſane Go-
meſ. in §. quædam. num. 27. in Inſt. de act. Soc. iun. conſ.
23. nu. 10. lib. 1. Boer. in q. 155. nu. 24. & Alci. in reſpon.
263. in fine. Aliqui tamen verius eſſe dixerunt, ſequendã
eſſe opinionem quam Doctor probauit docendo legen-
doque. Sic ſane Pariſius in conſil. 110. num. 20. lib. 1. Ru
beus in conſ. 127. num. 8. Soc. iun. in conſil. 56. num. 57.
lib. 1. Crauet. in tract. de antiq. temp. in tertia particula
primę partis princip. num. 48. Zaſius in lib. 1. ſingulariũ
reſponſorum. cap. 7. nu. 11. Sunt & alij, qui credunt pro
bandam magis eſſe opinionem, quam Doctor in com-
mẽtarijs, quos tractatus appellare ſolemus, affirmanit.
Ita cenſuit Neu. in d. lib. 5. ſylu. nupt. n. 26. poſt Claudiũ
Seyſell. in l. ſi idem cum eodẽ. §. vlt. ff. de iuriſd. om. iud:
Illud etiam obſeruandum eſt, quod in conflictu opi-
49 nionum, † quæ aliquando eſſe ſolent inter ſacros Theo-
logos, & iuris Põtificij interpretes aliqua de dubitatio-
ne, quæ ab eorum interpretatione pendet, vt puta de cõ
tractibus matrimonij, vel vſurarum, deferendũ eſſe ma-
gis Canoniſtis, vt ſcripſerunt poſt Ancharanum Alex. in
conſ. 1. col. 4. verſ. etſi aliqui. lib. 4. Neuiz. in d. lib. 5. ſyl.
nupt. num. 69. Pariſ. in conſil. 67. num. 31. lib. 4. In dubio
etiam pręualet illa opinio cui ius Pontificium conuenit.
Ita Decius in cap. Eccleſia S. Mariæ. num. 32. de conſtit.
Eſt quoque annotandum, quod quando opiniones
ſunt adeo dubiæ, vt diſcerni nequeat veritas, iure ſuo
50 poterit iudex † rem controuarſam diuidere æqualiter
inter contendentes, ſicuti obſeruauit Imperator in l. &
hoc Tiber. ff. de hær. inſt. Qua de re ſcripſi in comenta-
rijs de retinenda poſſeſſione in 3. remed. num. 755. vbi
multorum auctoritate comprobaui.
Illud quoque omittendum non eſſe duxi, iudicem ex
cuſari, ſi omiſſa recepta communi Doctorum opinione
51 ſecutus eſt illam † quam aliquando eius pręceptor verã
eſſe affirmauit. Ita Abbas in c. 1. col. 6. verſ. ſed vide no-
tabile dictum. de poſtul. Prælato. Fel. in c. 1. col. vlt. verſ.
quinto nota quod iudex. de conſt. Soc. ſen. in conſil. 44.
col. 3. lib. 1. Petraſanct. in ſing. 62. incipit, ſcholares, Pe-
trus Rebuffus in tract. de priuileg. ſchol. in priuil. 74. &
Thomas Feratius in cautela 31. qui poſt Ludouicũ Bo-
logninũ in Auth. habita. C. ne filius pro patre. intelligit
quando præceptor ille erat vir doctus & ſolemnis. Eſt
dem um obſeruandum, quod quãdo Princeps commit-
tit alicui cauſam diffiniendam, habito alicuius iuriſcon
ſulti conſilio, is delegatus debet habere & ſequi conſi-
lium illud, ſi modo conſtat coniecturis principem ip-
ſum delegantem voluiſſe ſequendum eſſe ipſum conſi-
lium. Ita Comenſ. in conſil. 55. Duo habentes. reſpon-
dit Alciat. in conſil. 377. omiſſis multis. num. 2. ſecun-
dum impreſſionem antiquam Lugdunenſem. Porro
Principis delegatis mens multis coniecturis colligitur,
vt apud ipſum Alciatum.

Iudex in dubio aduerſus fiſcum an & quando præſumptionem ſumere & iudicare debeat, diligens & accurata explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio in iudicio contra fiſcum capitur.*
2 *Fiſcus & ſi non regulariter, multis tamen in caſibus eſt priuilegiatus.*
3 *Fiſcus in caſibus non priuilegiatis, iure communi vtitur, & priuato æquiparatur.*
4 *Dos regulariter priuilegiata eſt, & in eo differt a fiſco.*
5 *Fiſco agente de lucro captando, aduerſus priuatum de damno certantem, iudicatur in dubio contra fiſcum.*
6 *Titulus de iure fiſci, quid tractet.*
7 *Pronunciandum in dubio contra eum, qui agit de lucro captando, & ad commodum eius qui de damno vitando.*
8 *Fiſco agente ex cauſa oneroſa contra priuatum de cauſa lucratiua, pro fiſco præſumptio eſt, & pro eo iudicandum.*
9 *Donatio perfecta dici non poteſt, ex quo in controuerſia poſitum eſt, an donare quis potuerit vel non.*
10 *Fiſco & priuato pari in cauſa lucratiua exiſtentibus, vter præferatur, duæ ſunt opiniones, num.* 11.
12 *Fiſcus cum priuato in pari cauſa oneroſa certans vtrum præferatur, tres ſunt opiniones, n.* 16. *&* 17.
13 *Contendentibus priuatis, ſi pares ſint probationes pro reo pronũciandum eſt.*
14 *Sententijs duabus contrarijs latis, vna pro fiſco, altera pro priuato reo conuento. quanam præferatur, & c. n.* 15.
18 *Fiſco contendente cum muliere cauſa dotis, in dubio pro dote pronunciandum. Alia refertur opinio. n.* 24.
19 *Priuatus habens cãm oneroſã, præfertur fiſco habẽti lucratiuã.*
20 *Dotis cauſa ſemper eſt oneroſa.*
21 *Priuilegiatis duobus cõcurrentibus, is qui priuilegium potentius habet, præfertur.*
22 *Dos habet potentius fiſco priuilegium, & qua de cauſa. num.* 23.
25 *Primipili munus quale fuerit.*
26 *Annonæ cauſa totius exercitus robur eſt, & Reipubl. ſalus.*
27 *Dotem & fiſcum aliquando, & in quibus æquiparari.*

PRAESVMPT. LXXII.

CElebre eſt reſponſum Modeſtini in leg. non puto.
ff. de iur. fiſci. cuius verba hæc ſunt: non puto de-
linquere eum, qui in dubijs quæſtionibus contra fiſcum
facile reſponderit, ita legitur in Pandectis Florentinis,
teſte eruditiſſimo Antonio Auguſtino in lib. 1. emenda.
iuris. capit. 3. reiecta lectione Alberici, qui ſic legendum
opinabatur. Non puto facile delinquere eum &c. Quo
ſane reſponſo Dynus, Bart. & Alberic. annotarunt, in
1 dubio † capi præſumptionem contra fiſcum. & idem af-
firmarunt Mattheſ. in notab. 72. & alij congeſti ab Al-
ciato in tract. de præſumptionib. reg. 3. præſumpt. 4. & a
Didaco Couar. in lib. 1. varia. reſol. c. 16. nu. 2. Cæterum
quo difficilis & perplexa hæc diſputatio explicetur, di-
ſtinguenda atque conſtituenda ſunt duo pręcipua capi
ta: quorũ primum eſt, quãdo extat contentio inter fiſcũ,
& priuatum, ſecundũ quando eſt diſputatio inter fiſcũ,
& alterum priuilegiatũ, vt puta mulierem ob dotis cau-
ſam, vel eccleſiam, vel aliam his ſimilem, ſingula hęc ca
pita diſtinguendo aliquot caſus, explicabimus.
2 Prius tamen ſciendum eſt, fiſcum non eſſe † regula-
riter priuilegiatum, ſed certis, multis tamen in caſibus,
quemadmodum permultos caſus commemorant Fran
ciſcus Lucanus Parmẽſis in tract. de priuileg. fiſci. Mart.
Laudenſis in tract. de fiſco. & Afflict. in rubr. de fratrib.
nouo benefic. inueſtitis. num. 15. in aliis vero caſibus
3 in quibus non apparet clare priuilegiatus, vtitur † iu-
re communi: & propterea priuato æquiparatur. leg. quod
placuit.

Digitized by Google

placuit. ff. de iure fiſci. & l. 1. C. de conduct. & procurat. præd. fiſci. lib. 11. & ſcribunt gloſ. in l. item veniunt. §. in priuatorum. ff. de petit. hæred. manifeſte Dec. conſ. 531. num. 3. & apertius Soc. iun. in l. 1. num. 19. ff. ſolut. matr. qui ob id differentiam conſtituit, & rectè quidem, inter
4 fiſcum & dotem. nam dos † eſt regulariter priuilegiata. fiſcus vero in caſibus lege expreſſis.

His ſic præmiſſis de primo diſtinct. capite diſſeramus. Primum itaque eſt caput, quando eſt contentio inter fiſcum & priuatum, quo ſane in capite diſtinguẽdi ſunt aliquot caſus.

5 Primus eſt, quando fiſcus † aduerſus priuatũ contendẽs agit de lucro captando priuatus vero de damno euitando, vt puta quando agitur de exigenda pęna (cauſam hanc eſſe lucratiuam probauit Dec. in l. in eo quod vel is. num. 4. ff. de reg. iur.) a priuato, qui delictum perpetraſſe dicitur, vt quod eius patrimonium dicatur fiſco delatum. hoc in caſu in dubio præſumitur, atque ita iudicari debet contra fiſcum. ita omnium primus docuit Beluiſius in l. 1. in fin. C. de cad. tollen. & ſi hoc ſibi tribuat Comenſ. in l. 1. num. 11. ff. ſol. matr. & ſecuti ſunt ibidem Soc. in. ſen. nu. 8. & Iaſ. num. 37. Idem Iaſ. in §. ſi quis agens. in fin. in inſtit. de actio. & in conſ. 39. num. 3. lib. 1. Felin. in c. paſtoralis. num. 9. de reſcriptis. Dec. in l. in ambiguis. de reg. iur. & in c. 3. de probat. Marſil. in rubr. C. de probat. num. 392. Ripa in l. 1. num. 4. & ibid. Pariſius num. 12. verſ. conſidera etiam. Soc. iun. nu. 24. & Bolognetus num. 17. ff. ſolut. matr. Alciat. in reſpon. 522. in fine, Neuiz. in lib. 6. ſyluæ nuptia. num. 47. verſic. item in dubio cõtra fiſcum, egregiè Iacob. Simancas in commentarijs Catholicarum inſtitutionum in tit. 9. nu. 53. Didac. in lib. 1. variar. reſolu. c. 16. num. 1. & Hieron. Gabr. in conſil. 173. in fine, lib. 2. & ij quidem moti ſunt co reſponſo d. l. nõ puto. quod loqui de cauſa lucratiua, ſunt interpretati. eſt enim collocatum ſub illo titulo de
6 iure fiſci, in † quo agitur de bonis delinquentium fiſco delatis, ob id ſic in dubio debet interpretari, iuxta l. Imperator. ff. de in diem addict. ſed mea quidem ſentẽtia, leuis eſt conſideratio, cum & in eo titulo agatur de iure fiſci in alijs cauſis, quam in his, de bonis delatis, ſicuti in l. 3. §. Diui fratres. vſque ad finem. in l. ſi curator. in l. bonorum. in l. Titius. in l. res quæ. in l. ſi is qui. in l. eum qui. in l. in fraudem. §. pen. & in l. vl. in quib. agitur de cõtractibus venditionum, locationum & ſimilium inter fiſcum & priuatos. Et accedit, quod ipſemet Modeſtinus in l. in ſumma. eo. tit. de iure fiſci, ita reſpõdit. in ſumma ſciendum eſt, omnium fiſcalium pęnarum petitionem creditorib. poſtponi. loquitur Modeſtinus, quando verſamur in dubio, alioqui ſi clara res eſſet, iniuria fieret fiſco, & iõ habuit Modeſtinus pro abſoluto, in cauſis lucratiuis ſeu dictis pęnalibus, fiſcũ poſtponi creditorib. quare in d. l. non puto. ſi de his locutus eſſet, non dixiſſet eũ non errare, qui in dubijs pronunciat contra fiſcũ: ſed abſolute dixiſſet, eſſe contra eum pronunciandum abſolute. & accedit, quod alius eſt ſenſus d. l. non puto. quem cõſiderauit Socin. ſen. in d. l. 1. & qui mihi probatur, vt infra dicemus. & interpretationem illam Beluiſij & Comenſis manifeſte improbarunt Alexander in d. l. 1. num. 3. ff. ſolut. matr. & ibidem Ruin. nu. 4. & num. 10. in fine, & Pariſ. num. 12. verſ. & licet Iacobus, & Alciatus in d. præſumpt. 41. rectius caſus iſte probatur in d. l. in ſumma. iunct. l. quod placuit, eo. tit. Dixerat Modeſtinus, omnium fiſcalium pęnarum petitionẽ creditoribus poſtponi. Papin. deinde ſubiunxit in d. l. quod placuit. quod placuit fiſco non eſſe pęnam petendam, niſi creditores ſuum recuperauerint, eo pertinet, vt priuilegium in pœna contra creditores non exerceatur, non vt ius cõe priuatorum fiſcus amittat. Dixit Papin. fiſcum non amittere ius priuatorum, hoc eſt, quod ſi clare apparet, creditores ius ſuum acquiſiuiſſe, poſteaquã conſtat bona eſſe delata, atque ita quodammodo fiſco quæſita, fiſcus eis anteponatur, quia & quilibet creditor priuatus anteponeretur, cùm vero dubium eſt, ſecundum Modeſtinum, quis prior, vel poſterior ſit, fiſcus vel creditores, fiſcus poſtponitur creditorib. comprobat ſentẽtiam hanc reſponſum Alexandri Seueri in l. vnica. C. de pęnis fiſcalib. lib. 10. rem ſuam (inquit Alexander) perſequentibus, pęnæ exactio poſtponitur.

7 Et accedit ratio, quod in dubio † pronunciandum eſt contra eum, qui agit de lucro captando, & ad cõmodum eius, qui agit de damno euitando. l. non debet actori. §. in re obſcura. ff. de reg. iur. quo loci Dec. ſcriptum reliquit, priuilegiatum qui tractat de lucro, poſtponi alteri, qui tractat de damno. l. vlt. ff. ex quibus cauſis maior. & ſcribunt Bal. & alij a Decio allegati, & ad rem confert tex. l. vlt. §. ſin autem creditores. C. de iur. delib. quo ſcripſit Neuiz. in li. 6. ſyluæ nuptia. nu. 47. verſ. item in dubio faueamus. fauendum eſſe in re dubia ei qui agit de damno euitando. Hoc in caſu intelligendum eſt, qđ ſcriptum reliquit Plinius in Panegyrico ad Traianum. Cuius verba hæc ſunt. quæ præcipue tua gloria eſt, ſæpe vincitur fiſcus, cuius mala cauſa nũquam eſt, niſi ſub bono principe. & accedit illud Iulij Capitolini in vita M. Antonini cum dixit Imperatorem illum in cauſis compendij nunquam fiſco fauiſſe.

8 Secundus eſt caſus, quando † fiſcus aduerſus priuatũ contendens, agit de cauſa oneroſa, priuatus vero ecõtra de cauſa lucratiua. hoc in caſu pro fiſco præſumitur, atque ita pro eo iudicandum eſt in dubio. ita gloſ. Odofredus, Lucas de Pẽna, Io. de Platea, & Iacobus Rebuffus in l. 1. C. de iure fiſc. lib. 10. Ang. in §. illud quoque. in Auth. de triente & ſemiſſe. Caſtr. in l. matrem. C. de probat. Rom. in ſing. 159. Agens hypothecaria. Salic. in l. ſi debitor. ff. de pign. Alex. in additio. ad Bart. in d. l. 1. C. de iure fiſci, lib. 10. Antonius Corſetus in ſing. in verbo actio hypothecaria. Afflictus in rub. de fratribus de nouo beneficio inueſt. num. 47. Soc. ſen. Bulgarinus, & Seyſellius in l. 1. ff. ſol. matr. & ibidem Pariſius, num. 13. Alciatus num. 6. & Soc. iun. num. 21. & Didacus in libr. 1. variar. reſol. c. 16. num. 2. verſ. imo ſi fiſcus. & ij quidem ſic ſunt interpretati d. l. 1. C. de iure fiſci. lib. 10. Cuius verba hæc ſunt, ſi priuſquam fiſci rationibus pater veſter obligaretur, perfectam prædiorum donationem feciſſe fuerit probatus, quod citra fraudem creditorũ geſtum eſt, non reſcinditur. hic conſtat, donatarios probare debere prius perfectam fuiſſe donationem, quam donator fiſco obligaretur.

Cum tamen onus probandi obligationis prioritatem ſpectare debuiſſet ad fiſcum actorem, ſicuti facit priuatus, qui agendo ex cauſa oneroſa contra priuatum rem ipſam poſſidẽtem ex cauſa lucratiua, probare debet, ante donationem ipſi reo factam, ſibi ius hypothecæ ad rem illam competere. l. in rebus. C. de donat. ante nupt. Et propterea cum aliter ſtatutum ſit in fiſco, in d. l. 1. dicendum eſt, id contigiſſe, quia tribuitur aliquis fauor fiſco, vt ſi habet cauſam oneroſam, præferatur priuato habenti cauſam lucratiuam.

Cæterũ Bart. in d. l. 1. & in l. quæ nondum. §. quod dicitur. in fine. de pign. ſcripſit in caſu d. leg. primæ, id cõtingere fauore fiſci, vt etiam ille, qui poſſidet teneatur probare rem fuiſſe ſibi prius obligatam. Et Bart. ſecuti ſunt Bal. in l. ſi debitor. C. de priuil. fiſci. Ang. in l. matrẽ. C. de prob. Bal. Nouel. in tract. de dote. in 9. parte, in 1. priu. Negu. in tract. de pign. in 5. par. 2. memb. nu. 43. Et hæc notabilis eſt declaratio, ſi vera eſt ad l. circa. ff. de prob. vbi pro poſſeſſore præſumitur, & ob id, qui aliter dicit dẽt probare. Hoc inq̃ nõ haberet locũ fauore fiſci.

Verum interpretatio hæc mihi non placet, cũ fiſcus illo in loco non conſideretur, vt fiſcus priuilegiatus, ſed vt creditor. Nã ipſe Alex. ſubiungit, quod citra fraudem

Digitized by Google

creditorum geſtum eſt, nõ reſcinditur. Accedit, qđ alia
lege cautum nõ reperitur, fiſcum eſſe in hoc priuilegia-
tum, ob id, quod caſus d. legis primæ ſit dubius, non eſt
in dubio tribuendum priuilegium fiſco, ſicuti in huius
diſputationis initio diximus. Verius itaque exiſtimo
quod docuit Ruin. in d. l. 1. nu. 4. verſ. vel tenẽdo quod.
ff. ſolut. matr. in caſu d. leg. 1. C. de iure fiſci, eſſe creden
dum, quod fiſci intẽtio erat fundata, quippe quod pro-
batum fuerat, donatorem obligaſſe bona omnia fiſco,
& quod eo tempore obligationis hęc bona donata erãt
in illius debitoris ſicque donatoris bonis, quare dona-
tarius, qui contendebat ſibi prius donata fuiſſe ipſa bo-
na, quam obligarentur fiſco, probare id debuit, atque
ita nullum ſpeciale eſt in d. l. 1. cõſtitutum fauore fiſci.
Cum idem ſit & in priuatis quemadmodum explicat
Ruinus, & idem probat ibidem Pariſius nu. 13. Rectius
ita caſus iſte probatur ea ratione, qua vſi fuimus ſupra,
quod in dubio præſumi & pronũciari debet pro eo, qui
tractat de damno euitando, contra eum qui agit de lu-
cro conſequendo. Nec ad rem pertinet conſideratio Pa
riſij in d. l. 1. nu. 13. ſolut. matr. cum dixit quod in caſu
d. l. 1. C. de iure fiſci. agebatur de damno ex parte dona-
tariorum, ex quo erat perfecta donatio. Nam verius eſt
9 non poſſe dici perfectam † donationem, ex quo eſt poſi
tum in controuerſia, an donare potuerit, vel non, cum
prius diceretur obligaſſe bona ipſa fiſco. Et hic quidem
caſus procedit multo magis, quando intentio fiſci eſt
fundata, & nil apparet probatum ex parte priuati, iuxta
ſenſum prædictum Ruini ad d. l. primam. C. de iure fi-
ſci. Nam pro ipſo fiſco tunc pronunciandum eſt, etiãſi
aduerſarius ſit in poſſeſſione, ſicuti in ſpecie annotarũt
Herculanus, Pontanus, & Socinus, Ripa in d. l. 1. ff. ſolu.
matr. quos ſic retulit, & ſecutus eſt Didac. in d. lib. 1. va-
riar. reſolut. c. 16. num. 7. in fin.

Tertius eſt caſus, quando tam fiſci quam priuati cau
ſa eſt lucratiua, exempli gratia, ſi vterque prętendit ſibi
prius donatum, vel hæredem inſtitutum. Afferri etiã po
teſt exemplũ vt ſi per cõtractum, legem, vel ſententiam
pœna aliqua pecuniaria alicui indicta partim fiſco, &
partim priuato defertur, ſi contigerit damnatum nõ eſ-
ſe ſoluendo, nec ex eius bonis poſſe ſolui totam ipſam
pęnam, ſed dimidiam tãtum: Hoc ſane caſu dubitatur
an ſit præferendus fiſcus vel priuatus? Recepta eſt ſentẽ
10 tia † pro fiſco nõ pręſumi, atque ita pro eo non eſſe in du
bio pronunciandum. Ita Guilielmus Cuneus, Iacob. Bu
trigarius, Bald. Ang. & Alex. in l. reſcriptum. ff. de pact.
Neguſ. in tractat. de pignoribus in 2. parte principali, in
quarto mẽbro. nu. 115. & Didac. in d. lib. 1. variar. reſol.
c. 15. nu. 8. qui teſtatur cõmunem. Et ij quidem adducti
ſunt tex. l. quod placuit, ff. de iure fiſci. qui tamen nõ pro
bat, ſi ſenſum, quem ſupra retuli, conſiderabimus. Affer
tur etiam lex 1. C. pœnis fiſcalibus creditores præferri.
lib. 10. Verum nil ad rem pertinet, cum loquatur eo ca-
ſu, quo fiſcus agit ex cauſa lucratiua, priuatus vero ex
oneroſa. Nam ibi creditor proprie is dicitur, cui titulo
oneroſo quid debetur, vt ſcribunt Doct. in l. 1. ff. ſi cert.
Rectius probari poteſt textu l. non puto. ff. de iure fiſci.
de quo diximus ſupra, & in ſubſequẽti caſu diſſeremus.
11 Contrariã opinionem probauit † Pariſienſe conſilium,
qđ Galli Parlamentum appellant, vt refert Ioannes Gal
lus in Areſtis Pariſienſibus in q. 130. qui commemorat
tertium exemplũ ſupra relatũ, & inquit pro fiſco fuiſſe
pronunciatũ. Et quanquã Didac. præcitato in loco ſcri-
pſerit, pro Areſto illo Pariſienſi eſſe d. l. nõ puto. ſecũdũ
ſenſum Comẽſis, & l. eius qui delatorẽ. ff. eo. tit attamen
mea quidem opinione textus d. l. non puto. repugnat,
vt demonſtrabimus infra. & d. l. eius qui delatorem. nil
ad rem pertinet. Conferre melius vr l. apud Iulianum.
ff. de iure fiſci, vbi priuatus dicebat hæreditatem, fiſcus
vero vt ſuam vindicabat. Reſpondit Pomponius Iulia-
num ſecutus, cauſam fiſci prius eſſe tractãdam. Reddit
rationem ne publicę cauſæ præiudicetur. Verum reſpon
deri poteſt, tributum eſſe priuilegium fiſco ſolum reſpe
ctu ordinis iudiciarij, non reſpectu meritorum cauſæ,
hoc eſt quis ſit prior in hæreditate.

Quartus eſt caſus, quando fiſcus & priuatus ſunt in
pari cauſa oneroſa. Hoc in caſu tres ſunt interpretũ opi-
niones.

12 Prima fuit eorum † qui ſcripſerunt, pro fiſco præſumi
iudicarique debere. Ita Bal. in l. ſi debitor. C. de priuil. fi
ſci. Rom. in Auth. ſimiliter. num. 30. C. ad l. Falc. Soc. ſen.
in l. 1. num. 6. ff. ſol. matr. & ibidem Iaſ. nu. 4. ſic & Bald.
Nouellus in tract. de dote. in parte nona, in primo pri-
uilegio. Neguſ. in tract. de pignorib. in 2. parte, in 2. mẽ-
bro, num. 117. qui cõem teſtatur: ſic & Didacus in d. c.
16. num. 2. verſ. ſed & ſi fiſcus. Et ij quidem adducti ſunt
primo textu l. ſi is qui. ff. de iure fiſci. vbi in rebus quæſi
tis a debitore poſt hypothecam priuato quæſitã, fiſcus,
qui in tẽpore poſterior eſt, pręfertur: tametſi in quæſitis
ante hypothecã, priuatus, qui potior eſt fiſco ẽt expreſ-
ſam habẽti, præferatur. non ſolum ſi priuatus habeat ex
preſſam priorem, ſed & tacitam ſicuti conſiderant Dy-
nus & Bart. in d. l. ſi is qui. & cõem eſſe ſenſum teſtatur
Bal. Nouell. in tract. de dote parte. 10. num. 2. Verum re
ſpondetur ſecundum Pariſium in d. l. 1. nu. 13. verſ. nec
obſtabit. dict. l. ſi is qui. ff. ſolut. matr. ibi ita priuilegium
fuiſſe expreſſim conceſſum, vt pręcedens generalis obli-
gatio & hypotheca omnium bonorum præſentium &
futurorum facta priuato impediat obligationem factã
deinde fiſco, in poſtea quæſitis. Et ſi ergo in eo fuerit pri
uilegiatus fiſcus, non tamen in reliquis dici debet priui
legiatus. Et ſi recte perpendatur, idem ſenſit Ruin. in d.
l. 1. num. 1. verſ. non obſtat etiam. ff. ſolut. matr. Secundo
adducitur argumentũ quod hic fiſcus & priuatus ſunt
pares in cauſa, cum vtriuſque ſit oneroſa. Atqui quãdo
pares ſunt probationes fiſci actoris, & priuati rei cõuen
ti, pro ipſo fiſco pronunciandum eſt, etiam ſi actor ſit, ſe
cund. Spec. in tit. de teſte. §. poſtquam. nu. 7. Io. And. in
c. in noſtra. de teſtibus. Alex. in l. 1. num. 2. ff. ſolut. matr.
Decium in l. in ambiguis. nu. 2. ff. de reg. iur. & in c. 3. nu.
5. de probat. & Franciſcum Lucanum in tract. de fiſco. in
priuil. 82. Ergo etiam pro ipſo fiſco habente cauſam pa
riter oneroſam ac ipſe priuatus, præſumendum & iudi
candum eſt. Cęterum reſpõderi poteſt negando mino-
rem illam propoſitionem, quia quãdo ſumus in dubio,
atque ita cum non apparet de priuilegio fiſci, is a pa-
ri procedit cum priuato (vt diximus ſupra.) At vbi in-
13 ter priuatos † eſt contẽtio, & pares ſunt probationes, pro
reo eſt pronunciandum. l. Arianus. ff. de act. & oblig. &
dicemus infra. Idem ergo eſt dicendum & in fiſco, quid
quid dixerint Speculator & ſequaces qui moti ſunt ex
illa lege non puto, & ſimilibus, quæ nõ probant. Tertio
14 affertur argumentum, quod quando † latę ſunt duę ſen
tentiæ cõtrariæ, vna pro fiſco actore, altera pro priuato
reo conuento. Illa pro fiſco pronunciata pręferri debet.
Ita Spec. & Io. And. vbi ſupra, & Iaſ. in d. l. 1. nu. 37. ff. ſo-
lut. matr. Ergo & in caſu noſtro, vbi par eſt cauſa fiſci &
priuati, pro fiſco eſt præſumendum. Verum reſponderi
poteſt, a Spec. Io. And. & Iaſone diſſentire Comenſem,
Herculanum, Iaſonem ipſum, & Zaſium in l. inter pares.
15 ff. de re iud. Cum dixerunt, ſentẽtiam † pro priuato reo
conuento latam, aduerſus fiſcum præferri.

16 Secunda fuit opinio præcedenti omnino contraria, †
quod ſcilicet in dubio pronunciandum ſit contra fiſcũ.
Ita Bar. in d. l. non puto. ff. de iure fiſci. cum dixit, quod
ſi duo extant inſtrumenta contractus, pro fiſco & pro
priuato eadem die confecta, inſtrumentum priuati præ
ſumitur prius confectum. Et Bartolum ſecuti ſunt Mat
theſ. in notab. 71. Alex. in l. 1. num. 3. ff. ſol. matr.

Et ij quidem adducti ſunt eo text. d. l. nõ puto, qui (vt

nunc

Digitized by Google

nunc dicemus)alium habet ſenſum.

17 Tertia fuit opinio † quod ſit in iudicis arbitrio & fa-
cultate,præſumere & pronunciare vel pro fiſco,vel pro
priuato,vt ei viſum erit.Hac in opinione fuit Socin.ſen.
in d.l.1.ff.ſol.matr. dum interpretatur d.l.non puto.cu-
ius ſenſum dixit ibidem Soc.iun.nu.39.eſſe veriſſimum.
Non puto (inquit Modeſtinus) delinquere eum, qui in
dubijs quæſtionibus contra fiſcum facile reſponderit.
Dubitandi ratio erat apud Modeſtinum, quod dicẽdũ
videbatur in dubijs quæſtionibus eſſe reſpondendum
pro fiſco ſicuti & ꝓ dote, iuxta l.in ambiguis. ff.de reg.
iur.cum fiſcus ita multa habeat priuilegia vt ipſa dos,
vt in eo.tit. ff.de iure fiſci.& in tit.C.de priuileg.fiſci, &
diximus ſup. Decidit contrarium Modeſt. quod ſcilicet
non errat iudex,qui in dubijs facile reſpondit contra fi
ſcum. Ratio ipſa deciſionis eſt, quia vbi fiſcus non repe
ritur expreſſe priuilegiatus non differt a priuato, ſicuti
diximus ſupra. Quemadmodum ergo eſt in iudicis arbi
trio & poteſtate poſitum, pronunciare in cauſis priua-
torum vel pro reo, vel pro actore,ita etiam permiſſum
ei eſt in cauſa fiſci contra priuatum. Et hic quidem ſen-
ſus ſemper mihi placuit, quidquid dubitent & obijciãt
Ruin.in d.l.1.nu.3.verſ.non placet etiam. & Par.nu.12.
prope medium.ff.ſolut.matr.

Secundus eſt huius diſputationis caput, quã conten-
18 tio † eſt inter fiſcum & mulierem,cauſa dotis.Hoc in ca
ſu recepta eſt Dd.ſententia, in pari cauſa, in dubio eſſe
pronunciandum pro dote.Ita Bald.in l.dotis.C.de iure
dotium.& in l.ad exactionem. C.de dotis promiſſ. Iaſ.
in l.1.num.37.ff.ſolut.matr.& ibid. Soc.ſen.Ripa num.
30.Pariſ.num.14.Soc.iun.num.36.Neguſa.in tract.de pi
gnorib.in 2.memb.tertiæ partis princ.num.109. Alc.in
tract. de præſ.reg.3.præſump.41.ad fi.verſ.ſed mihi pla-
cet.& Didac.in lib.1.variar.reſol.c.16.num.6.

Primo affertur argumentum ductum a fortiori ex his
19 quæ diximus ſupr.quod priuatus † habens cauſam one
roſam,præfertur fiſco,qui dicitur habere cauſam lucra
20 tiuam.Ergo multo magis præfertur cauſa dotis, † quæ
ſemper eſt oneroſa. Verum reſpondetur argumentatio-
nem ſolum concludere, quando cauſa fiſci eſt lucratiua
non autem quando eſt oneroſa. Nõ enim ſemper lucra
tiua eſt ſicuti diximus ſupra.

Secundo vrgere magis videtur,quod quãdo,duo pri
21 uilegiati † cõcurrunt,is qui habet priuilegium potẽtius
præfertur.l.verum,in fine. ff.de minor. Bar.& reliqui in
Auth.quas actiones.C.de ſacroſ.eccl.

22 Atqui dos † habet priuilegium potentius ipſo fiſco.
Ergo cauſa dotis præferri debet ipſi cauſæ fiſci.Illa mi-
nor propoſitio probatur ex l.pignus. ff.qui potio.in pig.
hab.iuncta l.aſſiduis.C.eo.In ea enim l.ſi pignus.reſpõ
dit Vlpian.tacitam hypothecam priorem priuati, præ-
ferri poſteriori hypothecę tacitæ fiſci. Et ad idem addu
citur l.vnica.C.rem alien.gere. Et tamen in d.l.aſſiduis.
conſtitutum eſt, tacitam hypothecam,fauore dotis præ
ferri priori hypothecæ tacitæ priuati.Cæterum reſpon-
deri poteſt, veram non eſſe minorem illam propoſitio-
nem,cum text.d.l.pignus. nõ loquatur de hypotheca ta
cita, ſed de expreſſa, quam ſpecialem appellat Vlpian.
ſicuti expreſſam interpretantur gloſſa & Doctores ibi-
dem. Nil etiam ad rem confert d.l.vnica. C.rem alien.
geren.quam Soc.iun.in d.l.1.nu.38. ſolut.matri. allega-
uit. Reſpondetur ſecundo, quod ſi concedimus veram
eſſe minorem illam propoſitionem,dicendum eſt id cõ-
tingere in priuilegio expreſſim conceſſo doti, ob id ar-
gui non poteſt idem eſſe,quouis alio in caſu dubio.Ter
23 tio ita quoq; ac melius facit, quod dos † eſt regulariter
priuilegiata.d.l.1. ff.ſolut.matrim.fiſcus vero non, ſed
certis tantum in caſibus,vt diximus ſupra.Quemadmo
dum ergo pro dote præſumitur contra priuatum d.l.1.
& ibi Doctores. Ita quoque pro eo præſumitur contra
fiſcum qui cum non reperiatur in hoc priuilegiatus per
ſonam priuati ſuſtinet,ſicuti diximus ſupra.

24 Contrariam tamen opinionem, quod ſcilicet in du-
bio præſumendum ac pronunciandum non ſit pro dote
contra fiſcum ſed quod a pari procedant, affirmarunt
Bal. Nouellus in tractat. de dote in 9.parte,priuileg.1.
Herculanus in l.1.num.5.ff.ſolut.matr.& ibidem Ruin.
nu.11.idem videtur ſentire.Idem ſcribit Tiraq.in tract.
de iure primog.q.17.nu.15. Primo moti ſunt textu l.2.
C.de priuileg.fiſci. Verum reſpondetur,nil ad rem per-
tinere,cum ibi fiſco iam obligata eſſent bona mariti qui
deinde contraxit matrimonium, & pro dote mulieri ſe
obligauit.Præfertur enim fiſcus qui prior eſt in tempo-
re, ſicuti e contra præfertur dotis cauſa, ſi pro ea prius
obligata fuerunt bona. Illius reſponſi verba hæc ſunt.
Quamuis ex cauſa dotis,vir quondam tuus tibi ſit con-
demnatus: tamen ſi priuſquam res eius tibi obligarẽtur
cum fiſco contraxit,ius fiſci cauſam tuam præuenit.Qđ
ſi poſt bonorum eius obligationem rationibus meis cę
pit eſſe obligatus, in eius bona ceſſat priuilegium fiſci.
Hæc litera adeo clara eſt, vt vana ſit alia interpretatio
Soc.iun.in d.l.1.num.39.ff.ſolut.matr.dum neſcio quid
de illius reſponſi correctione comminiſcitur. Secundo
adducitur tex.l.ſatis.C.in quib.cauſis pignus, vel hypo
th.tacite contrahitur.Cæterum reſpondent Alc.in trac.
de præſumptionib.reg.3.præſ.41.in fi.& Did.in lib.1.va
riar.reſolut.c.16.nu.6. in fine,d.l.ſatis.loqui de caſu pri
mipilari, cui tributũ eſt ſpeciale hoc priuilegiũ, vt dos
ẽt vxoris ipſius primipili,obnoxia ſit in ſubſidium fiſco
pro debitis contractis ab ipſo primipilo. Eius.n.cauſæ
primipilaris fauore,multa ſunt cõſtituta.l.1.& vlt.C.de
primipilo.lib.12.Ea ratione quidem, ſiquidem primipi
25 li † munus erat partiri & diuidere annonam legioni,cui
præerat,vt declarat Cuiac.in l.3.C.de cohortal.li.12.cu
26 ius ſane annonæ cauſa ſumme fauorabilis eſt, cum ſit †
totius exercitus robur,nec non & Reipub.ſalus, quem-
admodum ad rem explicat præcitato in loco Didac. Et
propterea cauſa hæc dicitur adeo priuilegiata,vt cõpa
ratiue ad cauſam dotis illa dicatur publica, hæc vero
dotis priuata.l.3. C.de primipilo.lib.12.& ibidem Cu-
iacius.Quæ autem dignitas & munus eſſet primipilum,
declarat Didac.poſt Alciat.Cotareum & Antoniũ Au-
guſtinum quos commemorat.Tertio vrgere videtur,qđ
fiſcus & dos parificẽtur in priuilegijs.Ita gl.in l.2.C.de
priuil.fiſci.& probat text.§.his conſequens,in Auth.de
æqualitate dotis.iuncta l.quod quis. ff.de priuileg.cre-
dito.In eo.§.his conſequens,ſancitũ eſt,quod dos præ-
feratur ei qui mutuauit in refectionẽ,ſic & in d.l.quod
quis,fiſcus præfertur ſimili mutuanti in refectionẽ. Ve-
27 rum reſpondetur dotem & fiſcum in aliquibus æquipa-
rari,quando cauſa contra tertiũ tractatur,ſed non quã-
do inter eos,cum dos ſit regulariter priuilegiata,fiſcus
vero certis in caſibus tantum.

Sententia ad cuius inſtantiam prolata præſumatur.

S V M M A R I V M.

1 *Sententia lata pro actore, qui petijt in libello pro ſe eam ferri, ad eius inſtantiam præſumitur lata, & quæ ſit ratio.num.2.*

3 *Sententia lata pro reo, qui pro ſe pronunciari petijſſet, ad eius inſtantiam lata præſumitur.*

4 *Reus in exceptionibus dicitur actor.*

5 *Sententia lata pro reo præſente, vna cum actore, ad inſtantiam rei lata præſumitur, etſi a reo nil dictum fuerit.*

P R AE S V M P T. LXXIII.

CVM dubitatur, ad cuius inſtantiam præſumatur
pro lata ſententia, diſtinguendi atque conſideran
di ſunt aliquot caſus.

Digitized by Google

Primus eſt quando lata eſt pro actore, qui iam petiit
in libello pro ſe ferri ſententiam. Hoc caſu præſumitur
1 † ad eius inſtantiam deinde pronunciata. Ita Caſtr. in l.
vnica. nu. 4. C. vt quæ deſunt aduoc. & ibid. Alex. nu. 11.
2 Ea eſt ratio † quia ſufficit ipſius actoris petitio facta in
ipſo libello, quæ cenſetur continuata & repetita tempo
re ferendæ ſententiæ.

3 Secundus eſt caſus, quãdo † ſententia fuit lata pro reo
qui in ſuis exceptionibus petiiſſet pro ſe pronunciari.
Hoc ſane caſu præſumitur lata ſententia ad ipſius rei in
ſtãtiam. Ita Alex. in d. l. vnica. nu. 12. Eſt ratio, quia ſuffi
4 cit reum petiiſſe pro ſuis exceptionibus, cum & reus †
ipſe in exceptionibus dicatur actor. l. 1. ff. de excep.

5 Tertius eſt caſus quando a reo nihil fuit dictum, ſed
ſententia fuit pronunciata pro reo, præſentibus ipſis a-
ctore & reo. Hoc etiam caſu præſumitur prolata ad ip-
ſius rei inſtantiam. ita Caſtr. in d. l. vnica. nu. 4. & Alex.
nu. 11. Qui quidem Alexander recenſuit traditionem
Bar. in l. furioſo. in fine. ff. de re iud. quo in loco ſcripſit,
quod ſi apparet ſentẽtiam fuiſſe prolatam pro reo, pręſumitur, quod fuerit præſens & citatus, atque ita quod
eo inſtante pronunciatum fuerit.

Sententia prolata præſente domino qui per procuratorem litigauit, quando præſumatur citatus ad audiendum proferri ſententiam ipſam.

S V M M A R I V M.

1 *Dominus citatus ad audiendam ſententiam, ſi tempore ſententiæ præſens ſit, præſumitur ad illam audiendam comparuiſſe.*

2 *Reſponſio ſubſecuta pręſumitur facta ſecundum pręcedentem interrogationem.*

3 *Actus præſumitur factus in exequutionem mandati pręcedentis.*

4 *Dominus quidem non citatus, pręſens tamen tempore ſententię, & a iudice certioratus, pręſumitur ad audiendam ſententiã pręſens eſſe.*

Idem ſi nec citatum conſtet nec certioratum, eo tamen tempore pręſens ſit. num. 5.

6 *Pręſens & tacens pręſumitur conſentire in his quę ſibi ſunt vtilia, ſecus in his quę ad ſui detrimentum ſpectant. n. 8.*

7 *Dominus nec citatus nec certioratus, ſi tempore ſententię pręſens ſit, lata contra eum ſententia, non præſumitur ad eam audiendam citatus.*

9 *Notarius atteſtans dominum tempore ſententiæ fuiſſe præſentem, præſumptionem facit eum fuiſſe citatum.*

Idem ſi ex remota regione Dominus venerit. n. 10.

Quod etiam in ſententia antiqua obtinet. n. 11.

P R AE S V M P T. L X X I V.

DVbitari aliquando ſolet, quando ſententia prolata
pręſente domino, qui per procuratorem litigauit,
pręſumatur is citatus ad ipſam ſententiam. Hac in re di
ſtinguendi ſunt multi caſus.

Primus eſt, quando conſtat ipſum dominum fuiſſe ci
tatum ad audiendum ſententiam, & tempore ferendæ
1 ſententiæ reperitur præſens. Hoc caſu † præſumitur ea
de cauſa præſens vt ſentẽtiam audiat. Ita Bar. in l. furio
ſo. nu. 6. ff. de re iud. & ibidem Alex. nu. 9. qui in eo ſimi
2 li probãt, quod ſubſecuta reſponſio † præſumitur facta
ſecundum præcedentem interrogationem. §. præterea.
de inutili ſtipula. Et præterea ſecundum eos cõfert tex.
l. hæredes palam. §. in teſtamẽtis. ff. de teſtam. vbi teſtis
rogatus, vt ſit præſens teſtamento, ſi deinde reperitur
præſens, præſumitur quod ea de cauſa præſens ſit. Et ac
3 cedit quod † actus præſumitur factus in executionẽ præ
cedentis mandati, & cauſæ. l. quædam. ff. de rei vend. &
reſpondit Crau. in conſ. 231. nu. 11. verſ. ſecundo pro. &
in conſ. 384. nu. 6. Ita ergo præſentia huius domini præ
ſumi debet ex cauſa, ob quam fuit citatus, atque ita ad
audiendum ſententiam.

4 Secundus eſt caſus, quãdo † dominus non fuit citatus
ad audiendum ſententiam, ſed tamen cum præſens eſ-
ſet, fuit a iudice certioratus, quod volebat pronunciare
& quod ibi permaneret ad hunc effectum audiendi ſen
tentiam. Hoc caſu præſumitur quod ea de cauſa fuerit
ibi præſens. Ita Bart. in dict. l. furioſo. num. 6. verſic. ſi ve
ro non fuit. & ibidem Alexand. num. 9. verſic. aut non
fuit. ff. de re iudic. Qui moti ſunt eo ſimili. d. l. hæredes
palam. §. in teſtamentis. ff. de teſtam. vbi teſtes præſen-
tes teſtamento certiorati vt adeſſent illi actui, præſumi-
tur, quod ea de cauſa ibi permanſerint. Qua de re dice
mus infra ſuo loco.

5 Tertius eſt caſus, quando † non conſtat dominũ fuiſ-
ſe citatum, vel certioratũ, ſed tamẽ fuit præſens, & ſen-
tentia fuit pro eo prolata. Hoc caſu præſumitur, quod
eam ob cauſam fuerit præſens. Ita Bar. in d. l. furioſo. in
fi. verſ. ſi vero dotali. & Alex. nu. 9. verſ. ſi autem. Ea eſt
6 ratio, quia præſens † & tacens, præſumitur cõſentire in
his, quæ ſibi ſunt vtilia. l. qui patitur. ff. manda. & dice-
mus infra ſuo loco.

7 Quartus eſt caſus, quando † non conſtat dominum
fuiſſe citatum, vel certioratum, ſed tamen fuit præſens,
& ſententia fuit contra eum lata. Huc caſu non præſu-
mitur, quòd fuerit citatus ad audiendum ipſam ſenten
tiam. Ita Bart. in d. l. furioſo. in fine. & ibid. Alex. num. 9.
verſic. ſecus ſi contra. & idem ſenſit Dec. in conſil. 42.
num. 14. dum refert declarationem, de qua ſtatim. Hu-
8 ius traditionis ea eſt ratio, quia præſens, & † tacens, non
præſumitur ad ſui detrimẽtum conſentire. l. inuitus. §. fi
lius fam. ff. de procurat.

Declaratur primò hic caſus, vt non procedat quãdo
9 † notarius in ſententia atteſtatur ipſum dominum fuiſ-
ſe præſentem. Hoc ſane caſu præſumitur, quod fuerit ci
tatus. Ita Bald. in l. 1. C. de ſenten. ex breui. recitat Dec.
in d. conſ. 42. num. 14. Verum Alex. in l. furioſo. num. 10.
intelligit eſſe verum, quando præſente ipſo domino no
tarius id ſcripſit.

Declaratur ſecundò non habere locum quando do-
10 minus ſicque ille, qui citari debuit † venit ex remota re-
gione. Nam tunc præſumitur citatus. Ita declarat Dec.
in d. conſ. 42. num. 14. verſ. & hoc omnino, adductus au
ctoritate Antonii Butrii in c. 1. de iudic. & diximus ſu-
pra in præſumpt. 8. & in fine.

11 Declaratur tertio, vt locum non habeat, quando † ſen
tentia eſſet antiqua. Nam tunc pręſumitur, quod domi-
nus fuerit citatus ad audiendum ipſam ſententiam. Ita
declarat Dec. in d. conſ. 42. num. 14. verſ. & de hoc.

Decretum in alienationibus bonorum eccleſiæ, & minorum in emancipatione, adoptione, ac ſimilibus iuriſdictionis voluntariæ, rite ac recte interpoſitum, an & quando præſumatur.

S V M M A R I V M.

1 *Decreta alique magni alia leuis momenti ſunt.*

2 *Decretum ſuper alienatione bonorum minoris vel eccleſiæ, magni eſt momenti.*

Aliud eſt in emancipatione, manumiſſione, &c. n. 3.

4 *Sententia aut decretum, vtrum pro ſe habeat maiorem præſumptionem, & num. 8.*

5 *Decretum pro ſe præſumptionem habet, & ſi nulla facta ſit mẽtio, quod cauſæ cognitio fuerit adhibita, quod non eſt in ſententia.*

6 *Decretum interponens iudex, poteſt ſe extra iudiciũ informare.*

Digitized by Google

9 *Iudicis perſonam conſiderantes, magis pro eo in foro contentioſo, quam voluntario præſumimus.*
10 *Iudicum diligentia in decretis interponendis leuior eſt quam in ſententijs ferendis.*
11 *Perſonam iudicis in decretis ſuſpectam magis quam in ſententijs, legumlatores habere. Id an verum ſit, vide. n. 18.*
12 *Solemnitates actus, qui diligentem cauſæ cognitionem requirit, ſi in decreto fuerint enunciatæ, præſumptio eſt pro ipſo decreto. Et quid ea præſumptio operetur. n. 14.*
13 *Iudicem falſis allegationibus circumuẽtum eſſe minor aſſerens, id probare debet.*
15 *Decretum obreptum eſſe affirmans probare debet.*
16 *Lex de magiſtratu multum confidit.*
17 *Iudici aſſerenti ſolemnitates in decreto requiſitas interueniſſe, donec contrarium probetur, creditur.*
19 *Sententia lata a qua non appellarunt partes, ſi acta enunciata fuerint, pro illo præſumitur.*
20 *Fraus in his quæ voluntariæ ſunt iuriſdictionis facilius committitur.*
21 *Solemnitates extrinſecas interueniſſe, non præſumitur.*
22 *Solemnitates actus qui diligentem cauſæ cognitionem requirit, ſi in genere fuerint enunciatæ, pro ipſo decreto præſumptio non eſt.*
Idem eſt ſi enunciatæ non ſint, & lapſum ſit longum tempus. num. 23.
Aliud, ſi lapſum ſit longiſſimum tempus, velut ann. 30. n. 24.
Quod tamen quando nec idipſum procedit. n. 25. & n. 26.
27 *Præſumptio cedit veritati, & contrarijs probationibus eliditur.*
28 *Decretum leuem requirens cauſæ cognitionem, ſi ſolemnitates enunciatæ ſint, habet pro ſe præſumptionem.*
Id quod extenditur, duobus modis. n. 30. & 31.
29 *Solemnitatibus in actu non enunciatis, pro decretò non præſumitur.*
32 *Præſumptio magis vrgens, excludit eam, quæ pro decreto eſt præſumptionem.*
Et quæ ſit huius ratio. num. 33.
34 *Decretum in licis non impedire remedium l. 2. C. de reſcind. uẽd. læſione probata.*
35 *Decreto præcipitanter interpoſito, non præſumitur ſolemnitates adhibitas.*
36 *Sententia præcipitanter lata, nec quo ad ſolemnitates, nec quo ad iuſtitiam pro ſe præſumptionem habet.*
37 *Decreto interpoſito a iudice non plene & perfecte de negocio edocto, oritur coniectura, ſolemnitates in eo adhibitas non eſſe.*
38 *Decretum ſubreptum vel obreptum a iudice, falſa nimirum cauſa expreſſa, aut ſuppreſſa vera, non præſumitur habuiſſe ſolemnitates requiſitas.*
39 *Iudex impeditus tunc cum ſolemnitates decreti requiſitæ, adhiberi debuerunt, non præſumitur eas obſeruaſſe.*
40 *Error manifeſtus aut vitium viſibile, præſumptionem facit, ſolemnitates in decreto requiſitas non fuiſſe adhibitas.*
41 *Decretum interpoſitum longe poſt vel ante ipſum actum, nõ præſumitur ſolemnitates requiſitas habuiſſe.*
42 *Decretum a iudice idiota, & ignaro interpoſitum non præſumitur habere ſolemnitates requiſitas.*
43 *Solemnitas iuris ciuilis, non vnicuique, ſed ſolum peritis cognita præſumitur.*
44 *Iura ſcire, quomodo quilibet præſumitur.*
45 *Iudices idiotæ cur ſpernant peritorum conſilium.*
46 *Decreto a iudice quidem interpoſito, ſolo autem notario aſſerente ſolemnitates adhibitas eſſe, ſiue de grauioribus, ſiue leuibus cauſis agatur, pro decreto non præſumitur.*
47 *Tutori aut curatori dicenti ob æs alienum, pupilli bona, vel minoris vendita, non creditur.*
48 *Decretum magni ponderis interpoſitum, ſi ſolemnitates obſeruatas appareat, iuſtitiæ & rectitudinis habet præſumptionem.*
Idque etiam ſi leues ſint ſolemnitates, aut tenuis cauſæ cognito. num. 49.
Et quamuis alias iudex ſit improbus aut indiſcretus. numero 50.
51 *Cauſæ cognitionem vbi non adhibitam apparet, pro rectitudine & iuſtitia decreti non præſumitur.*
Et quæ ſint eius coniecturæ. num. 52.
53 *Decretum in alienationibus bonorum Eccleſiæ vel minoris, ad eorum vtilitatem factum præſumitur.*
54 *Decreto interpoſito contractus cenſetur factus palam, & bona fide, omniſque fraudis, & doli ceſſat præſumptio. num. 55.*
56 *Decreto datus tanquam minori tutor vel curator, talis præſumitur.*
57 *Furioſus præſumitur cui tanquam furioſo prætor curatorem decreuit.*

PRAESVMPT. LXXV.

De præſumptionibus, quæ verſantur circa acta con
tentioſę iuriſdictionis, nec non & iudicis ſenten-
tiam, plura hactenus expoſuimus: Nunc locus iſte po-
ſtulat, vt aliqua diſſeramus de præſumptione, quæ ver-
ſatur circa ea, quæ ſunt iuriſdictionis volũtariæ, hoc eſt,
circa decreta, quæ ſolent interponi in alienationib. bo-
norum eccleſiæ, minorum, in adoptionibus, emancipa-
tionibus, alijſque his ſimilib. Qua in re ſciendum prius
1 eſt, aliqua eſſe † decreta, quę magni ſunt momẽti: aliqua
vero leuis: cum in aliquibus magnum, in aliquibus leue
detrimentum poſitum ſit. Decretum quod interponi-
2 tur ſuper † alienatione bonorum minoris, vel eccleſiæ,
magni eſt momenti, ſicuti ſcripſit Alc. in tract. de præſ.
reg. 3. præſum. 10. nu. 4. Decretum vero quod interponi
3 tur ſuper † emancipatione, manumiſſione, & ſimilib. le
uis eſt momenti. Ita ſenſit idem Alc. in d. præſumpt. 10.
num. 4. verſ. aut loquimur; Cum dixit adhiberi leuẽ dili
gentiam. Et huc facit, quod docuit Bal. in l. ſi præſes. n.
4. C. quomodo, & quãdo iudex. dum ſcripſit, quod vbi
non requiritur magna cauſæ cognitio, præſumitur pro
decreto, ex l. actor. ff. rem ratã hab. ſenſit Bal. aliqua eſ-
ſe decreta, quæ leuem cauſę cognitionem admittũt. Eſt
etiam ſciendum, contentionem eſſe non mediocrem in-
4 ter Doctores noſtros, an magis † præſumatur pro ſentẽ-
tia, quam pro decreto iudicis, & magiſtratus. Multi in
ea fuerũt opinione, magis pręſumi pro decreto. Ita om-
nium primus ſenſit Bal. in l. non enim aliter. nu. 3. verſ.
& nota tamen. ff. de adopt. cum ſcripſit, quod vbi decre
tum reperitur interpoſitum, quod eſt neceſſariũ ad con
firmationẽ actus, ſemper præſumitur, quod ordo iuris
& cauſæ cognitio præceſſerit in decretis fori non con-
tentioſi. Idem ſenſit Bal. in l. ex his. col. 2. verſ. itẽ oppo.
C. de teſt. mil. & apertius docuit ipſemet Bal. in l. cũ hi.
§. ſi Prætor. il 1. in fine. ff. de tranſact. dum explicãdo tra
ditionem Innoc. in c. innotuit. de eo qui furt. ord. ſuſce-
pe. dixit, quod in iudiciis, in quibus proceditur per di-
ſceptationem, non pręſumitur ſolemnitas iudicii: ſecus
in extraiudicialibus, in quibus de partium conſenſu agi
tur. Et Innoc. ſic etiam viſus eſt intelligere Are. in l. ſciẽ-
dum. col. 5. verſ. tertio limitatur. de verb. obl. Idẽ ſenſit
ipſe Bal. in c. in ſententia. col. 2. verſ. in decretis autem.
de renunc. Et Bald. ſecuti ſunt Imola in conſil. 98. num.
6. Corneus in conſ. 71. col. 1. verſic. & quando ſuperior.
lib. 3. Soc. ſen. in conſil. 115. num. 5. lib. 1. Alex. in conſil.
125. num. 5. lib. 1. & in conſ. 80. num. 5. lib. 5. cũ ſcripſit,
5 præſumi † pro decreto, etiam ſi nulla facta ſit mentio, ꝙ
cauſæ cognitio fuerit adhibita, cũ tamen in iudicis ſen-
tentia requiratur hæc expreſſio. & Alex. ſecutus eſt Lu-
do. Bolog. in conſ. 59. col. 1. Idem ſenſit Bart. in l. ambi-
tioſa. num. 28. ff. de decretis ab ordine faciẽ. Cum dixit
magis credi aſſertionibus Decurionum in extraiudicia
libus, quam in iudicialibus. Et Bar. in ſpecie ſecutus eſt
Ruin. in conſ. 3. num. 1. & in conſil. 95. num. 10. lib. 5. &
idem ſenſit Oldrad. in conſ. 101. Quia in cuiuslibet. nu.
5. Huius ſententiæ duplex ratio affertur.

6 Prima, quia decretum † interponitur inter volẽtes, & conſentientes, ſecus in ſententia, quæ inter contendentes & diſſentientes profertur. Quæ ſane non multum vrget, ſicuti etiam animaduertit Crauetta, quem mox cõmemorabo. Si quidem nil refert, quod in cauſę diſceptatione contenderint, cum tamen in prolatione ſententiæ non diſſenſerint, dum ab ea non appellarunt. Ille igitur partium conſenſus, qui in decreto a prædictis Doctoribus conſideratur, ita pariter conſiderari poteſt in ſentẽ-
7 tia. Adfertur ſecunda ratio, quia in interpoſitione † decreti, potuit iudex ſe informare extra iudiciũ: Id quod non contingit in ipſa ſententia, quæ acta omnia iudicialia requirit. Hæc ratio non etiam ſatis firma eſt, quia etſi iudex in proferenda ſententia, debuit ex actis informari: attamen cum acta ipſa extant, & non niſi auditis partibus ad ſententiam deuenit, credendum eſt, optime cognouiſſe, quid a ſe agendum erat.
8 Altera itaque fuit opinio † eorum, qui exiſtimarunt, magis præſumi pro iudicis ſententia, quam pro decreto. Quam quidem opinionem aperte firmauit Crau. in tract. de antiq. tempor. in ſecunda parte princ. num. 17. qui huius ſententię commemorat Angelum in l. quæcũque. §. vlt. ff. de publ. in rem actio. & ibidem Bal. in fi. ſibi parum conſtans idem ſenſit. & Alex. in conſ. 105. col. 1. verſ. & procedit. lib. 5. qui tamen Alex. hoc, ſi recte perpendatur, non ſcripſit, ſenſit enim tam pro vno, quam pro altero præſumi. Id quod ſenſit & Butrius in c. quoniam contra. num. 58. verſ. in quantum dixit, de probat. Angeli tamen & Crauettæ ſententiam viſus eſt probare & Alc. in d. præſumpt. 10. num. 2. verſ. ſecundò videtur, illa ratione, qua is vſus eſt ad confutandam opinionem eorum, qui ſcripſerunt pro iudicis decreto, quo ad acta ſeu ſolemnia præſumi. Idem vero ſenſit Socin. ſen. in conſil. 158. num. 17. lib. 1. Et horum opinio mihi magis placet. Nam (vt recte animaduertit Crauetta.) ſi ip-
9 ſam iudicis † perſonam reſpicimus, & cõſideramus, magis præſumi pro eo debet in foro contentioſo, quam in foro voluntario: atque ita magis pro ſententia, quæ contentioſæ eſt iuriſdictionis, quam decreti, quod eſt volũtarię. Cum in contentioſa timeat, & timere iure debeat, de a ſe geſtorum reuocatione, quod non ita contingit in iuriſdictione voluntaria, atque ita in decreto, cũ par-
10 tes omnes conſenſerint. Et propterea leuior † eſt diligẽtia quam adhibent iudices in interponendis decretis, quam in ferendis ſententijs. Cum in interpoſitione decreti, nil plus quærant iudices, quam placere partibus, & earũ concordiam ſequi. l. ſi conuenerit. ff. de re iudic. quòd non contingit in ſentẽtia. Et propterea maturius in iudicialibus ſolet procedi, quam quidem rationẽ ſenſit & Socin. ſen. in d. conſ. 158. num. 17. lib. 2.

Huic rationi accedit, & illa, quam conſiderauit Alc. in d. præſump. 10. nu. 2. verſ. ſecundo videtur, cum ſcri-
11 pſit, † legiſlatores in his decretis magis habere ſuſpectã perſonam iudicis, quam in ſententijs. Non enim permiſerunt legumlatores ipſi, vt liceret his iudicibus alteri mandare, & delegare hanc facultatem interponendi decretum. l. nec quidquam. §. vbi decretum. ff. de off. proconſu. & leg. & l. 2. C. de aſſeſſo. Cum tamen regulariter in ſententijs cõceſſum illis ſit vices ſuas alteri cõmittere. l. placet. C. de peda. iudi. & ſcribũt omnes in l. 1. ff. de offic. eius cui mand. eſt iuriſd. Si vero perſonas partium reſpicimus, & conſideramus, eadem videtur ratio (inquit Crauetta præcitato in loco) præſumendi, præſuppoſita ipſarũ partium præſentia & taciturnitate, ex quibus inducitur ſententiæ approbatio.

His paucis expoſitis atque declaratis, differamus nũc de præſumptione, quæ verſatur circa ipſum decretum. Qua in diſputatione duo capita conſtituenda ſunt, quorũ vnum eſt, quando agitur de præſumptione, quæ verſatur circa ſolemnitates quæ requirũtur antequam decretum ipſum a magiſtratu interponatur, iuxta eã, quæ ſcripſi in commentarijs de arbitrarijs iudicum. lib. 2. caſu 171. Secundum caput huius diſputationis eſt, quãdo agitur de præſumptione, quæ verſatur circa rectitudinẽ atque iuſtitiam ipſius decreti, an ſcilicet iuſte fuerit interpoſitum, vel non.

Primum itaq; eſt huius diſceptationis caput, in quo (vt diximus) agitur de præſumptione ſolẽnitatum, quæ adhibentur in actibus, priuſquam decretum interponatur, an ſcilicet præſumantur interueniſſe. Quo ſane in capite aliquot caſus ita ſunt diſtinguendi.

12 Primus eſt caſus, quãdo agitur de ſolemnitatibus † illius actus qui requirit magnam, & diligentem cauſæ cognitionem, ſicuti in alienationib. bonorum eccleſiæ, vel minoris. Et in ipſo decreto ſolemnitates ſunt enũciatæ. Hoc in caſu recepta magis interpretũ ſententia eſt, præſumi pro ipſo decreto, quod ſcilicet interuenerint obſeruatæque fuerint hæ ſolemnitates. Ita ſcripſit Spec. in tit. de emptione, & vend. §. nunc videndum. nu. 5. verſ. & breuiter. qui de decreto interpoſito in alienationib. bonorum minoris, quod (vt diximus) magnã cauſæ cognitionem requirit, dixit pro eo decreto præſumi, quo ad ipſas ſolẽnitates, nempe quod ob æs alienum facta fuerit alienatio, quod tutoris, vel curatoris acceſſerit auctoritas & licentia, quod adhibita fuerit ſubhaſtatio, & reliqua neceſſaria. Et Speculatorem ſecuti ſunt Bald. in l. cũ ij. §. ſi prætor. ff. de tranſactio. & l. quęcumque. §. vlt. ff. de publ. in rem actio. idem in l. 1. in 3. notab. ff. de rebus eorum. in l. vlt. C. de prædiis minor. & in l. quæcũq;. col. 2. verſic. item præſumitur. C. de bonis quæ liberis. & idem Bald. in conſ. 475. Quidam I. Abbas. col. 2. verſ. & nota. lib. 1. & in conſ. 66. Factum tale eſt. col. 1. verſ. quo ad vltimum. & col. 2. verſ. ſecundo quæritur. lib. 3. Signorol. in conſ. 351. nu. 4. Freder. de Sen. in conſ. 249. in fi. Idem vere ſenſit Aret. in l. ſciendum. nu. 12. verſ. tertio limitatur. de verb. oblig. & in conſil. 66. num. 2. verſ. nec eſt vera. qui intelligens Speculatorem loqui quãdo in decreto ſolemnitates non ſunt enũciatæ, inquit illum male loqui. Senſit itaque quod vbi ſunt enunciatæ, quod pro decreto præſumatur. Eandem opinionem apertius probarũt Imola in l. ſi quis cum aliter, in fin. ff. de verb. oblig. & in conſ. 98. col. 1. verſ. ſed certe. Alex. in l. ſciend um. num. 12. de verb. oblig. in conſ. 50. nu. 8. & in conſ. 80. nu. 8. & in conſ. 92. num. 14. lib. 5. Corn. in conſ. 98. col. 2. verſic. nec prædictis. & in conſil. 349. nu. 7. verſ. tñ non vl. lib. 1. & in conſ. 109. nu. 5. lib. 3. Guido Papæ in conſil. 23. nu. 6. Cępol. in cautel. 159. Tutores. Marian. Soc. ſen. conſil. 15. nu. 31. lib. 1. & Soc. ſen. id eſt, Bartholomæus in conſil. 158. num. 17. lib. 2. Iaſon in l. ſciendum. nu. 22. verſic. ſeptimo limita. de verb. oblig. in l. pacta nouiſſima. nu. 6. C. de pactis. in rubr. C. qui admitti. num. 7. & in cap. 1. nu. 1. verſ. confirmo per optimum. qui feudum dare poſſunt. & idem in conſ. 119. col. 1. verſ. confirmo, lib. 1. Curtius ſen. in conſil. 43. col. 4. Ludou. Bologninus in conſ. 59. col. 2. Decius in l. de alimentis. nu. 9. C. de tranſact. & in c. quoniam contra. num. 42. de probat. idem in conſil. 209. num. 2. & in conſ. 222. nu. 9. Brunus in tractat. de forma. pag. 84. col. 4. verſic. in decreto aũt. Fabianus de monte ſancti Sabini. q. 5. principali. de ſolemnitate alienat. bonorum minoris. nu. 101. Marſil. in ſing. 348. Lex multũ. Pantaleon Cremen. in l. 2. nu. 105. C. de reſcind. vendit. Purpur. in l. pacta nouiſſima. nu. 65. C. de pactis. Pariſius in conſ. 33. nu. 2. & conſ. 95. num. 29. lib. 1. & eundem in conſil. 12. nu. 57. lib. 2. Stephanus Berberius inter conſilia vltimarũ voluntatum in conſ. 105. num. 24. tomo 1. Trigonius in ſing. 122. Damhoude. in praxi ciuili. in tit. de ſubhaſt. compet. exeg. c. 2. nu. 25. Crau. in tract. de antiq. temp. in 2. parte principali. nu. 19. & nu. 20. idẽ in reſponſo pro Genero. num. 10. Antonius Gabr. lib. 2. concluſionum. in tit. de ſententijs. concluſio. 1. nu. 1. Natta

in conſ.

Digitized by Google

in conſ.169.nu.19.lib.1.Rolandus in conſ.90.nu.10. &
nu.41.& in conſ.99.nu.21.lib.1.& in conſ.2.nu.62.lib.3.
Riminald.iun.in conſ.6 num.78.& in conſil.42. nu.56.
lib.1.Thobias Nonius in conſ.57.num.8.& in conſ.88.
num.17.Hierony.Gabr. in conſ.23. num.6. & in conſil.
33.num.24.& Octau.Simonc.in tract.de decretis.lib.3.
tit.7. nu.41.qui omnes pene iam relatos commemorat.
Et horũ quidem magis recepta opinio , iure & ratione
fulcitur. Iure inquam ex text.l.etſi Præſes . C.de prædijs
23 mino.cum ait,† minorem aſſerentem iudicem fuiſſe fal-
ſis allegationibus circumuentũ,probare id debere . Eſt
ergo prẹſumptio pro ipſo actu geſto, atque ita pro ipſo
24 decreto,quę ſane† prẹſumptio operatur, vt transferatur
probandi onus in aduerſarium.l.generaliter.§.ſi petitũ.
ff.de fideicom. lib.& diximus ſuo loco.Idẽ probat text.
in l.1.in fi.principij.ff.de rebus eorũ. Cum ait, eum qui
25 aſſerit † decretum fuiſſe obreptum a prętore,probare id
debere. Ea eſt rõ,quia pro ipſo decreto ſtet præſumptio.
Ratione autẽ munitur hæc ipſa ſnĩa , quia magiſtratus
eſt munus,ne ſuũ interponat decretũ, niſi fuerint obſer
uatæ adhibitæq; ſolẽnitates,& cauſa ipſa cognita,vt di-
ximus ſupra. Eſt ergo præſumendum,quod id obſerua-
26 uerit magiſtratus, cũ lex † de eo multũ cõfidat.l.2. C.de
officio ciuil.iud.cũ ſimilib.ſuperiore præſumptione al-
legatis . Et credendũ non eſt,quod magiſtratus iſte vo-
luerit legẽ fallere,& contrahẽtes eludere atq; decipere.

Ex his cõſtat minus recte ſenſiſſe eos,qui opinati ſunt,
pro decreto non præſumi quoad ſolẽnitates enũciatas.
Cuius quidem opinionis multi cõmemorãtur ab Alcia
to,& alijs recẽtioribus,quos ſtatim referã. Et inter mul
tos allegatur Bar.in l.actor.nu.12.ff.rem ratam hab.qui
tamen non loquitur de decreto magiſtratus,ſed de ſolo
actu vniuerſitatis, cui a lege nulla fides auctoritaſq; tri-
buitur, ſicuti Bart.ſic declarat Aretin.conſ.69.num.2.
in fi. Hanc tamen opinionem probauit Bald.ſibi parum
conſtans,in conſ.376. Quæſtio.col.1.verſ.in contrariũ.
lib.1.& in conſ. 84. Ad intelligentiam.lib.2.Ita & An-
gelus in l.quæcumque . §.vlt.col.1. verſic. eſt verum qđ
gloſ.ff.de publ.in rem acti.& in l.1. C.de fide inſtrum.&
iure haſtæ fiſcal.lib. 10.& ibid.Io.de Platea.n.2.Caſtr.in
conſ.38. ſuper eo.col.1. verſ.in contrarium facit. lib.2.
quem tñ infra declarabimus . Et clarius hanc opinionẽ
probarunt Roman.in l.ſciendum. nu.66.de verb.oblig.
Iaſ.in l.nec quidquam.§.vbi decretum.nu.70.ff.de offi-
cio proconſ.& legati. Decius in conſ.556. col.1. Marſil.
in ſing.399. Multi ſunt. & in l.qui cædem,num.19.verſ.
ſed ego vltra. ff.ad l.Corn.de Sicarijs, qui tamen viſus
eſt ſentire, quod præſumptio ſit pro ipſo decreto,quan-
do in decreto ipſarum ſolemnitatum facta eſt expreſſa
mentio,& præterea loquitur Marſilius,qñ notarius ipſe
ſolus aſſerit ſolemnitates tunc fuiſſe obſeruatas , ſicuti
etiam loquitur Caſtr. ab eo allegatus, & infra referam.
Pariſ.in conſ.98.nu.17. lib.1. Alciat.in tract.de præſum
ptionib.reg.3. præſumpt.10.nu.2.& 3.Zuchard.in rubr.
C.qui admitti, nu.39. Rebuff.in commentarijs ſuper cõ
cordata.rub.de cõcl. Lateranenſis Concilij. verſ.3.infer
tur.hęc opinio (vt diximus) vera non eſt,nec retinenda.
Nam iura & rationes, quę pro ea adferũtur,nil vrgent.

Primo enim citari ſolet tex. l.minorum.vbi venditio
bonorum minoris fieri non poteſt, niſi interueniẽte de-
creto,& apud acta cauſis probatis. Requirit ergo legiſ-
lator ille probationẽ,atq; ſoli præſumptioni nõ acquie-
ſcit, Et loquitur tex. ille per ablatiuum abſolutum. Non
ergo ſufficit præſumptio,iuxta ea quæ ſcripſimus ſupra
lib.1.quæſt... Verũ nil penitus vrget hoc reſpõſum,quã
doquidem loquitur de probatione illa,quam facere de
bet minor, vel illius curator cum impetrare voluit licen
tiam a iudice & magiſtratu,vt alienare poſſint. Nã ijs
fidem non adhibet lex. Nos vero loquimur,quando iu-
17 dex †ipſo ſuo decreto atteſtatur,requiſitas a lege ſolem-
nitates a ſe obſeruatas fuiſſe, cui ſane aſſertioni fides ad
hibetur,donec contrarium demonſtretur .

Secundo adducitur tex.in l.1.C.de prędijs decur.lib.
10.vbi licet interueniat decretum , attamen conſtitutio
illa requirit, quòd ſub fide actorũ de neceſſitate diſtra-
hentis appareat.

Cæterum reſpondetur, vt iam diximus, nempe, & d.
l.1.loqui de ea probatione, quæ fieri debet iudici,a quo
requiritur alienandi facultas & licentia. Non enim is iu
dex requirenti fidem adhibere debet, niſi id probet, di-
uerſum in caſu noſtro, vt iam explanauimus.

Tertio adfertur ratio hæc ab Alciato loco ſupra alle-
gato,in his decretis(dicebat Alciatus)lex magis habet
ſuſpectã perſonã iudicis,quam in ſententiis,id qđ pro-
batur, quia hęc decreti interpoſitio delegari nõ poteſt.
l.nec quidquam. §.vbi decretum.ff.de off.proconſ.& le
gati,& l.2.C.de aſſeſſo. Quod regulare non eſt in ſenten
tijs.l.placet. C.de peda.iudi. Si ergo nõ præſumitur pro
ſententijs quo ad acta, vt dictum fuit ſuperiore præſum-
ptione: Ergo minus debet prẹſumi pro decreto. Verum
altero de duobus modis reſponderi poteſt.

18 Et primo, legem † nõ habere ſuſpectam perſonam iu-
dicis,cui facultatem dedit interponendi decretum,ſed
potius multum tribuit eius fidei,cuius induſtriam elege
rit , & propterea exiſtimauit nil ab ſeo aduerſus conſtitu
tiones factum iri . Et hac de cauſa eſt, vt non permiſerit
vices ſuas alteri mandare .

Reſpondetur & ſecundo, verum non eſſe,quòd dice-
bat Alciatus, non præſumi pro ſententia quoad acta. nã
19 qñ in † ſnĩa iã lata,a qua partes nõ appellarunt,enuncia
ta fuerunt acta, præſumitur pro ipſa ſnĩa, ita ex omnium
pene traditionibus ſcripſi, ſuperiore prẹſumptione in ſe
cundo caſu,qui ſane caſus huic noſtro adaptatur,cũ &
nos loquamur de ſolemnitatibus,id eſt,actis enũciatis
in decreto a iudice partibus conſentientibus interpoſi-
to,ſuper alienationibus, vt ſupra declarauimus.

Quarto motus eſt Alciatus ea ratione, quod cũ inter
poſitio decreti, ſit voluntariæ iuriſdictionis, facilius po
teſt fraus interuenire, & committi,quã in ſententiis,in
quib.ſtatim pars læſa contradicit. Hæc argumentatio fa
20 cile diluitur,quia etſi facilius in his,quæ ſunt † volunta
riæ iuriſdictionis committi poteſt fraus,non tñ poſtea-
quam decretum ipſum interpoſuit prætor iudexue,præ
ſumendũ eſt, quod fraus aliqua fuerit commiſſa.& qui
cõmiſſam aſſerit probare eam debet, vt eſt notiſſimum .

Quinto & vltimo ſolet adferri argumentum ꝙ hę ſo
lemnitates ſunt extrinſecæ, ex quo actui ſui natura non
inſunt, vt declarant oẽs in l.ſciẽdum.de verb.oblig. Eſt
21 aũt certum, † ſolemnitates extrinſecas non præſumi in-
teruenisse in actu.l.quęcunque.§.vlt.ff.de public.in rem
actio.non ergo prẹſumitur, quod hę ſolemnitates inter-
uenerint. Verum facile reſpondetur,quod ſolẽnitas ex-
trinſeca non prẹſumitur,quando nullum extat ſignum,
nullaue præſumptio,quod adhibita fuerit, hic autem ex
tat ſignũ, & præſumptio ex aſſertione magiſtratus , qui
aſseruit,ſe decretũ illud interpoſuiſse,obſeruatis prius
ſolemnitatibus.

22 Secundus eſt caſus, quando † agitur de ſolemnitatib.
illius actus , qui requirit magnam , & diligentem cauſæ
cognitionem, & in ipſo decreto enunciatę ſunt hæ ſolẽ-
nitates in genere, non autem in ſpecie. hoc in caſu non
præſumitur pro ipſo decreto, quod hæ ſolemnitates in-
teruenerint,cum non ſufficiat generalis enunciatio, ſed
requiratur ſpecialis, vt tradũt Bal.in c.in præſentia.col.
vlt.verſ.& iſtud, de renunc.& in conſ.184.ad intelligen
tiam.col.1.lib.2. Caſtr.in conſ.38.ſuper eod.col.1. & in
conſ.74. contra ſuperius conſulta , col.2.verſ.præterea
dicebat. Bald.in lib.2.Io.Fabr. in §.vlt.in inſtit. de fide-
iuſ.Soc.ſen.in conſ.19.col.5.ver.ſecundum argumentũ.
lib.1 Felin.in c.quoniam contra.col.11.verſ.limita,ſeu

Digitized by Google

declara.de probat.& ibid. Decius n.42.verſ.& iſtud.Pa-
riſius in conſil.12.num.58.lib.2.& in conſ.85.num.39.
lib.3,& Alciatus in tract.de præſumptionib.reg.3.præ-
ſuwp.10.nu.5.qui declarat,non procedere in actu, qui
requirit leues ſolemnitates,vt ſuo loco dicemus. Diſſen
tiunt tamen a prædicta opinione magis communi Ca-
ſtren. Alexand. Iaſ.& alij commemorati ab Octauio Si-
moncello,in tract.de decret.lib.4.tit.7.non eſt receden
dum ab ea communi & vera opinione.
23 Tertius eſt caſus,quando † agitur de decreto,qđ requi
rit magnam,& diligentem cauſæ cognitionem,& dubi-
tatur, an ſolemnitas præſumatur adhibita in eo actu in
quo non fuit enunciata ipſa ſolemnitas,ſed elapſum eſt
longũ tempus, hoc ẽt in caſu non præſumi pro hoc ip-
ſo decreto ſcripſit Alc.in tract.de præſumptionib. reg.
3.præſumpt.10.num.4.verſ.quod tamen non procede-
re.poſt Bald.in l.2.num.3.C.de legit.hæred.Roman.in
l.ſciendum.nu.66.de verb.oblig.Alex.in l.qui in aliena.
ff.de acq.hær.eundem in conſ.17.lib.4.& Corn.in l.2.
C.de bono.poſſ.ſecundum tab.& eundem in conſil.30.
nu.3.lib.2. His accedunt Salicet.in l.ſi contra. C.ſi quis
ignorans mino.eſſe. Brunus in tract.de forma.in tit.de
probat.& pręſump.formæ.col.9.verſ.circa alia. Anton.
Gomez.in tit.de contractibus.c.11.nu.17.& noue Octa
ui.Simonc.in tract. de decretis lib.3.tit.7.num.33.
Quartus eſt caſus,quando agitur de decreto,quod re
quirit diligentem magnãque cauſæ cognitionem, & du
bitatur,an in eo adhibitę fuerit ſolemnitates,quæ enun
ciatæ non fuerunt in actu, ſed elapſum eſt longiſſimum
24 tempus,vt puta triginta annorũ. Hoc in caſu † præſumi
adhibitas fuiſſe omnes ſolemnitates affirmarunt Hoſt.
& Ioan.Andr.in cap.Albericus. de teſtib.& ibid.Abb.
idem Abbas in c.ſignificauit.de cenſib.Imola in c.per-
uenit.de emp.& vend.Rom.in l.qui aliena.ff.de acquir.
hæred.Anch.in conſ.136.Ex conſilijs.qui reſpondit,ſo-
lemnitatem,& cauſæ cognitionem præſumi adhibitam
in alienatione bonorum eccleſię,ob curſum triginta an
norum.Aretinus in conſ.36.num.7.Alex.in l.ſciendũ.
num.19.de verbor.oblig.qui aſſerit cõmunem eſſe ſen-
tentiam.Idem in conſ.79.in ſecundo dubio.lib.1.& cla-
re in conſ.217.col.3.verſic.præterea.lib.6.Calcan.in cõ
ſil.11.col.5. Bologni.in conſil.33.col.4.Corn.in conſil.
109.in fin.lib.3.Socin.ſen.in conſ.15.num.15.lib.1.De
cius in conſ.35.col.pen.in l.1.col.4.C.qui admitti.Affl.
deciſ.106.col.vlt.& apertius Alciat.de præſumpt.reg.6.
præſumpt.10.num.5.verſ.niſi præterijſſet.& Crauet.in
tract.de antiq.tempor.In prima particula primæ partis
principalis.num.35.& Octauius Simoncel.in d.tractat.
de decretis.lib.3.tit.7.num.34. Quibus conſtat hanc eſ-
ſe receptiſſimam ſententiam. etſi ab ea diſſentiat Crot.
in d.l.ſciendum.num.9.
25 Declaratur primo hic caſus,† vt locum non habeat,
quando vna partium negauit ſolemnitatem hãc hoc in
decreto interueniſſe, vt reſpondit Alex.in conſ.9.libr.3.
quem ſecuti ſunt Afflict.in dec.345.nu.5.Ant.Gomez.
de contractib.cap.11.nu.17.verſ.item adde.& Simonc.
in d.tract.de decretis.lib.3.tit.7.num.35.
26 Declaratur ſecundo, vt non † procedat hic caſus, qñ
clare appareret ex ipſo actu non interueniſſe has ſolẽni-
tates, vtputà, qñ in ipſo actu ſeu inſtrõ enunciantur ſo-
lemnitates,quæ apparent minus legitimæ. Nã tunc non
obſtante curſu longiſſimi tpis,non præſumitur pro ipſo
decreto. Ita in ſpecie reſponderunt Alex.in conſ.1.col.
pen.lib.4.Soc.iun.in conſ.56.nu.22.lib.2.Natta in conſ.
162.nu.29.lib.1.& Burſa.in conſ.23.num.6.lib.1.quos
ſic congeſſit,& ſecutus eſt Simoncellus in d.tit.7.num.
36.quo loci retulit & Crauet.in tract.de antiq.tempor.
parte tertia principali, in initio.nu.27.qui multorum
auctoritate ſcripſit, quod præſumptio ſolemnitatis ex-
trinſecæ oriens ex curſu longiſſimi temporis ceſſat, qñ
ex ipſius actus inſpectione apparet, ſolẽnitatem ipſam
non interueniſſe. Qua de re copioſius diſſeremus infra
lib.3.præſump.132.Cum explicabimus pręſumptiones
quæ verſantur circa ſolemnitates extrinſecas. Et huc ẽt
pertinet,quod dicemus infra ſequenti caſu in ſexta cõ-
iectura, ex ſententia Baldi in l.2.q.vlt.ff.ſi ex noxa.cau-
ſa aga.cum dixit, ob vitium viſibile in actu,ceſſare om
nes præſumptiones ſolemnitatis. Et huius ſententię ea
27 eſt ratio,† quia præſumptio cedit veritati,& contrarijs
probationibus eliditur, vt ſcripſimus ſup.lib.1.
28 Quintus eſt caſus, quando agitur de decreto,† quod
leuẽ cauſæ cognitionem requirit, & ambigitur an in eo
præſumantur adhibitę ſolemnitates, quæ enunciatę fue
runt in ipſo actu.Hoc in caſu pro ipſo decreto pręſumi
in ſpecie affirmauit Alciatus in tract. de præſum.reg.3.
præſump.10.nu.4.verſ.aut loquimur in decreto.ex ſen-
tentia Aret.in conſ.36.nu.7. Iaſ.in l.qui in aliena.n.12.
de acq.hær.& in l.ſciendum.nu.20.de verb.oblig. Verũ
Chriſtophor.Caſtellioneus ibi.num.28.diſſentit.
29 Et ex his ſequitur,quòd quando ſolẽnitates † nõ ſunt
enunciatæ in actu, quod non præſumatur pro decreto.
Ita Alc.præcitato in loco. Et idem ſcripſerunt permulti
congeſti ab Ant.Gabr.lib.2.concluſionum.in tit.de ſen
tentiis,concluſ.5.num.37.
30 Extenditur primò, hic caſus,vt locum † habeat etiã
quando ageretur ad alium effectum, quam ad ſuſtinen
dam validitatem ipſius decreti, vt puta ſi ex decreto da
tus eſt curator alicui minori,deĩde principaliter diſpu
taretur de ætate illius. Nam adhuc præſumptio eſt pro
decreto.Ita Crauetta in tract.de antiquit.tempor.parte
2.princip.num.32.& 33. reiecta opinione Alexand.in
conſ.21.col.2.lib.2.
31 Extenditur ſecundo hic caſus,† vt procedat ẽt qñ ſo
lẽnitates ſunt enunciatæ in genere, in ipſo decreto. Ita
Alc.in præſump.10.n.5.qui ſic declarat Caſtr.in l.cũ ij.
§.ſi prætor.ff.de tranſact.& Alex.in conſ.80.nu.6.verſ.
præſumitur.lib.1.Et Alciatum ſecutus eſt Ant.Gabriel.
lib.3.concluſ.tit.de ſententiis.concluſ.5.num.42.& 43.
Declarãtur primo pręducti oẽs caſus, in quib.pro de-
32 creto præſumitur, vt locũ non habeant,qñ magis vrgẽs
præſumptio repugnaret, quæ quidẽ excluderet hãc præ
ſumptionẽ decreti.Ita Bal.in c.ſicut,in fi.de re iud.Imo
in l.ſi quis cum aliter.col.vlt.verſic.item aduerte.ff.de
verb.oblig. Aretinus in c.quoniam contra.col.vlt.verſ.
& quia ſuperior.de probat.& ibid.Felin.col.21.verſ.&
intelligit ſane.Alex.in l.pretia rerum.col.pen.verſ.tenet
ẽt Ludouicus.ff.ad l.Falcid.& in conſ.85.col.3.verſ.&
bene facit.lib.2.Calcaneus in conſil.25.num.68.verſ.&
licet. Pariſ.in conſ.98.col.3.verſ.& licet enim.& in cõſ.
100.col.2.lib.1.in conſ.12.num.59.lib.2.& in conſ.85.
nu.40.lib.3. Ant.Gabr.in d.concluſ.5.num.35.Simon-
cellus in d.tract.de decretis.d.tit.7.num.51.
33 Ea eſt ratio,quia † etſi ſatis vrgens ſit hæc decreti pręſumptio,attamen admittit probationem in cõtrarium,
non ſolum per probationes apertas, ſed ẽt per alias præ
ſumptiones, vt ſcripſit Spec.in tit.de emptione, & ven-
ditione.§.nunc vidẽdum.verſ.& breuiter.gl.in l.1.C.de
fide inſtrum.& iure haſtæ fiſcal.lib.10.& tradunt præci
tati interpretes. Ita ẽt a fortiori dicimus,quod etſi ma-
gna ſit præſumptio pro ſnia iudicis lata inter contendẽ
tes,attñ illa admittit probationes in contrarium, ſum-
ptas etiam ex aliis præſumptionib.vrgentiorib. tamen,
ſicuti diximus ſuperiore præſumptione.Huius declara-
tionis exemplũ adferri põt, qñ appareret de enormiſ-
ſima læſione. Nam tunc præſumptio inſurgit valde vr-
gens,quod ille iudex vel magiſtratus non adhibuerit di
ligẽtiam,& ſolemnia requiſita in interpoſitione decre-
ti.Ita Caſtr.in conſ.163.col.2.verſ.nec obſtat quod de-
cretum.lib.1.Corneus in conſil.124.col.vlt.verſ.tamen.
& in conſil.214.col.penult.verſ.nec obſtat.& in conſil.

252.col.

Digitized by Google

251.col.4.verſic.ſed deueniendo.lib.3. Ruin. in conſ. 103.n.14.lib.1.& in conſil.130.col.penul. verſ. nec etiã. lib.4. Purpuratus in l.pacta nouiſſima,col.penult.num. 73.C.de pactis. Pariſius in conſil 85.num.49.lib.3. Antonius Gabriel.in dicta concluſio.5.num.36.& Simoncellus in dict. titu. 7. nume. 52. qui eiuſdem opinionis commemorat. & Roland. a Valle in conſil. 90. nume. 25. lib. 1.

Idem etiam eſt, quando de enormi læſione tantummodo apparet,ſicuti multis probat Panthaleon Crem. in l.2.num.106.C. de reſcind. vendit. quo loci ex mul-
34 torum auctoritate ſcripſit, decretum † iudicis non impedire remedium dict.l.2. C. de reſcinden. vendit. ex quo læſio probari poteſt aduerſus præſumptionem decreti.

Altera eſt itaque ſecunda coniectura,qua exemplificari poteſt hæc declaratio, quando ſcilicet appareret
35 decretum † fuiſſe præcipitanter interpoſitum.Nam tũc non præſumitur,quod in decreto fuerint adhibitæ ſolẽnitates.Ita reſpondit Ancharanus in conſil.72. Viſis diligenter actis.Cum dixit, non præſumi pro eo decreto, quo datus eſt eodem tempore curator minori, & interpoſita auctoritas alienationi bonorum,& in cõſ.83. Viſis diligenter.Illum ſecutus eſt Alex.in conſ.217.n.7. li. 2.in conſi.163.in fi.lib.5.& in conſ.45.num.5.li.6.Caſt. conſ.38.ſuper eo.num.2.li.2.cum dixit, requiri tẽporis interuallum.Idem reſpondit Corn.in conſil.180.Videtur. Anton.Corſetus in ſing.in verbo,minor,incipit,decretum.Corn.in conſil.98.num.2.lib.1.verſic.nec prædictis. Iaſon in l.nec quidquam.§.vbi decretum.nu.69. ff.de offic. Procon.& leg.& in l.2.col.4.C.de eden.idem in l.mandata.num.8.ff.de officio eius,cui mand. eſt iuriſd.& ibidem Purpu.num.12.in l.cum ii.§. Prætor ait. num.5.ff.de tranſactio.& in l.iudices.C.de iud. Rui. in conſil.107.num.14.lib.1.Curt.Sen.in conſ.46.col.pen. Dec.in conſil.403.col.5.Marſil.in l.qui cędem,num.18. ff.ad le.Corn.de Sicar.in l.ſtatuliber.nu.15.ff.de qõ.& idem in Practica crimin.§.nunc videndum.n. 35.& in conſil.48.num.21.Purpuratus in l.pacta nouiſſima. nu. 72.C.de pactis.Pariſius in conſil.98.num.18.lib.1. Neuiz.in conſil.85.num.4.Catellian. Cotta in ſuis memoral.in verbo, Decretum, Alciatus in tract.de præſump. reg.3.præſumpt.10.num.8.Roland. in conſil. 99. num. 43.libr.1.Rebuffus in commentariis ad concordata Regni Franciæ.ſub rubr.de concluſione Concilii Lateranẽſis,verſic.ex quo infertur. Antonius Gabriel.in dic.concluſione quinta.num.34.& Simoncellus in dic.tract.de decretis,lib.3.tit.7.num.47.Et huc pertinent,quæ ſcripſimus ſuperiore præſumpt.in ſecundo caſu,declaratione
36 prima.Cum diximus,non præſumi † pro ſolemnitate,nec pro iuſtitia ſententiæ præcipitanter latæ. Non hic repetam rationes ibi commemoratas, quæ & huc pertinent.

37 Tertia eſt coniectua, † qñ iam apparet iudicem non fuiſſe plene & perfecte edoctum de negocio. Nam etſi tunc decretum fuerit interpoſitum poſt longum temporis interuallum, attamen ex quo conſtat iudicem non fuiſſe inſtructum,oritur coniectura,quod ſolemnitates adhibitæ non fuerint in ipſo decreto. Ita probat l. 1. C. de prædiis decurio.lib.10.& in ſpecie Bal.in l.nõ enim aliter.num.3.ff.de adopt.& in conſil.375.lib.3.Cum dixit, ob id non videri factam inſinuationem donationis coram iudice,quando ei dictum non fuit,quid donabatur. Et Baldum ſecuti ſunt Alcia.in d.reg.præſump. 10. num.6.verſic.tertio non præſumitur. Pariſius in conſil. 95.num.29.& num.35.lib.1.Simoncel. in dic. titulo 7. num.49.His addo Caſtr.in conſil.38.ſuper eod.colu.1, lib.2.quin & Corneum conſil.98.num.2.verſic.nec prædictis,lib.1.

38 Quarta eſt coniectura quando decretum † fuit ſubreptum,vel obreptum a iudice, hoc eſt, quando in impetratione decreti, fuit expreſſa falſa cauſa, vel ſuppreſſa, tacitaque vera. Nam tunc non præſumitur pro decreto, quod ſolemnitates in eo interuenerint. Ita Benedic. de Plumb.in l.cum vero.§. ſubuentum. ff. de fideicommiſſ.liber.Caſtren.in conſil.201. Viſis & ponderatis.li. 1.Ioan.de Platea in l.1.num.5.C.de prædiis decur. libr. 10.Romanus in conſilio 335.circa primum, col. vlti. Corneus in conſil.132.in fin.lib.2.& in conſil.99. num. 7.libr.4.late Neuizan.in conſil. 85. num. 8. Riminald. Iun. in conſil. 5.num.162.lib.1. & Simoncell. in dicto tit.7.num. 48.

39 Quinta eſt coniectura,quando appareret † iudicem eo tempore,quo adhiberi debuerũt ſolemnitates, fuiſſe impeditum. Nam tunc inſurgit præſumptio, & coniectura,quod obſeruatæ adhibitæque non fuerint hæ ſolemnitates.Ita reſpondit Aret.in conſ.69.verſic.præterea.Idem ſcripſerunt Brun.in tract. de forma. pag. 84, col.3.verſic.item an in decreto. Anton.Gabr.in d. concl.5.num.23.

40 Sexta eſt coniectura,quando † conſtaret de manifeſto errore,atq. ita vitio viſibili. Nam tunc præſumptio eſt,quod ſolennitates adhibitæ non fuerint in interpoſitione decreti.Ita Bal.in l.2.q.vlt.ff.ſi ex nox.cauſa agatur,quem ſecutus eſt Alcia. in dic. tract. de præſumpt. reg.3.præſumpt.10.in fine,qui multis comprobat. Nec hic repugnat,quod reſpondit Corn.in conſil.penult. in fine.lib.1.Cum dixit,in his,quæ ſunt voluntariæ iuriſdictionis non præſumi defectum ſolemnitatis ex ipſa inſpectione actorum, quia adhiberi potuit ſolemnitas in aliis actis.

Vere enim Corneus male reſpondit, ſicuti ſcripſit Crau.in tract. de antiq. tempo.in 2. parte num. 54.& 55.quo loci num.56. ita pariter reiicit reſponſum Imo. in conſil.98 col.3.

41 Septima eſt coniectura, quando † decretum fuiſſet interpoſitum longe poſt, vel ante ipſum actum. Nã tũc non præſumitur pro ipſo decreto,quod.ſ.interuenerint requiſitæ ſolemnitates.Ita tradit Ant.Gabr.lib.2. concluſionum.tit.de ſententiis.concluſ.5.num. 41.ex ſententia Alex.in le.ſciendum.col.7.verſic.tamen propter, de verbor.oblig.

42 Octaua eſt coniectura,quando † iudex ille,qui decretum interpoſuit,erat idiota & ignarus. Nam tunc veriſimile non eſt, quod ipſe obſeruari fecerit ſolemnitates quæ requiruntur, vt interponatur decretum. Ita tradũt Bar.& Bal.in l.tutores.ff.de confirma.tuto. Bal. in cap. cum parati.colum.1. verſicu. item licet omnia. & ibid. Prærpo.num.5.de appellatio. Aretinus in conſil.69.n.4. verſic.præterea, & apertius Alcia. in tract. de præſumptionib.regu. 3.præſumpt.10. num. 7. quia ita intelligit Innoc.& Hoſt.in cap.accedens.il primo,vt lite non cõteſta.idem ſenſit Abbas in c.niſi eſſent.num.7.de præb. dum præſupponit, quod iudex in interponendo hoc decreto,debet eſſe prouidus,& multum circumſpectus. Si ergo eſt idiota & ignarus harum ſolemnitatum, pro eo non erit præſumendum. Idem aperte ſcripſerũt Iaſ. in l.pacta nouiſſima.num.9.verſic.limita prædicta. C. de pactis.idem in rub.C.qui admitti.num. 7. verſicu. & tunc ego habeo.& in cap.1.num.8.verſic. limita præfata,de iis,qui feudum dare poſſunt. Claudius Seyſſellius in l.ſciendum.col.vlt.num. 31. verſic. item & ſecundo. de verbor.oblig. Pantaleon Cremen.in l.2.num.105.C. de reſcin.vend. Petraſancta.in ſing.57. in fine. Marſ. in ſing.428.Bertrand.in conſil.226. colum. 3.verſic.præterea.d.lib.3.Purpur.in l.1.num.66.ff.de off.eius.Marãta in tract.de ordine iudicio.par.6.in actu 9. verſic.iuramentum.num.21.Neuiz.in conſ.85.num.7.Pariſ.in cõſil.98.num.21.lib.1.Duenas in reg.189.limit.1.& 3.Antonius Gabriel.lib.2.concluſ.tit.de ſenten. concluſio.5. num.22.

Digitized by Google

num.22.Rolandus in conſil.90.num.47.lib. 1. Simon-
cell.in tract.de decretis lib.3.tit.7.num.39. Lancellotus
Conradus in Templo omnium iudicum lib.1.cap.1. de
Imperatore.§.4.de præſtantia,& potentia Imperatoris.
verſic.3.num.20.His conſtat, hanc eſſe maxime rece-
ptam opinionem,& ob id ab ea non eſt recedendũ, etſi
diſſentire viſi ſint Decius in l.pacta nouiſſima. in ſecun
do notab. C. de pactis, & ibidem Alciatus, in verbo,
maxime.

Nec obſtat,quod præſumẽdum ſit, hos iudices ſcire
iura,iuxt.l.leges ſacratiſſimæ.ff.de legib. & conſequen-
ter,ea ſeruare. Nam reſpondetur primo ex mente Are-
tini in d.l.ſciendum.de verb.oblig.Cum dixit, quod ſo-
lemnitas contractuum,quæ vnita eſt communi vſui gẽ-
tium,præſumitur nota vnicuique, non tamen idem eſt
43 in ſimplici ſolemnitate † iuris ciuilis, quia illa non præ-
ſumitur cognita vnicuique,ſed ſolum peritis,arg.ca. cũ
olim.de priuileg.& doctrinæ Bartoli in l.2. §. Diuus. ff.
de iure fiſci. Præterea & ſecundo reſpondet Alciatus in
d.præſump.10.num.8.verſic. poteſt etiam, quod ideo
44 quilibet † præſumitur ſcire iura, quia tenetur ea ſcire
per ſe,vel per alium,puta adeundo vel conſulendo pe-
ritiores,& iuris Doctores, vt ſcribunt Bald. Salic. Ia-
ſon & Decius in l.iuris ignorantia.C. qui admitti, &
differemus infra li.6.præſump... Noſtro autem in caſu
non eſt veriſimile,quod iudices idiotæ adire velint pe-
ritos,& doctores,pro facto alieno, in quo requiritur im
penſa,arg.l.cum de incend.ff.de probatio.& l.vlt. C.de
alim.pupillo præſta. Non etiam eſt veriſimile ob id, qđ
45 vt plurimum ii idiotæ † & ignari tantum ſibi tribuant,
vt opinentur neminem ſe peritiorem,& propterea ſper
nere ſolent alterius conſilium.

46 Tertius eſt caſus,quando † decretum fuit quidem in
terpoſitum a iudice,ſed ſolus notarius iudice ipſo non
mandante aſſeruit,adhibitas fuiſſe ſolemnitates, ante-
quam decretum interponeretur.Hoc in caſu non præſu
mitur pro ipſo decreto,ſiue de leuibus ſiue de grauiori-
bus cauſis agatur. Ita ſenſit Bar.in l.actor.nu.12. ff.rem
ratam hab.vt eum intellexit Aret. in conſil.69. num. 2.
in fi. Et apertius Caſtr.in conſil.38.ſuper eo.lib.2.Marſ.
in l.qui cædem.num.13.ff.ad l.Corne. de Sicar.]Dec.in
conſ.556.col.2.& clarius Rebuff.in comment. ſuper cõ
concordata Regni Franciæ.verſ.ſecundo infertur, qui
47 ſubiungit ex aliorum ſententia, ſic non credi † tutori,
vel curatori,dicenti ob æs alienum vendidiſse bona pu
pilli vel minoris. Idem de aſſertione notarii ſcripſit Pur
pur.in l.pacta nouiſſima.n.71.C. de pact.

Secundum eſt huius diſputationis caput,in quo agẽ-
dum eſt de præſumptione,quæ verſatur circa iuſtitiam,
& rectitudinem decreti,quod.ſ.fuerit iuſte adhibitum,
atque interpoſitum. Quo quidem in capite vnus tantũ
caſus conſtituitur,quando.ſ. ambigitur de iuſtitia & re
48 ctitudine decreti,quod magni † eſt ponderis, in quo re
quiritur magna,& diligens cauſæ cognitio, & ſolem-
nitas, ſicuti quando agitur de decreto interpoſito in
alienationibus bonorum eccleſiæ,vel minoris,& his ſi-
milibus,vt diximus ſupra. Hoc in caſu poſteaquam ap-
parent obſeruatæ neceſſariæ ſolemnitates, & ipſum de-
cretum fuiſſe a magiſtratu interpoſitum,pro ipſius de-
creti iuſtitia,& rectitudine præſumitur. Ita Bal. in l. iu-
riſgentium.§. quod fere.in tertio notabil.ff.de pactis.in
l.cum ii.§.ſi Prætor.verſ. item plus dicit.ff. de tranſact.
Idem viſus eſt ſentire ipſe Bal.in l.2.§.vlt.in fin. ff. ſi ex
noxa. cauſa agatur. Non diſſentiunt ab hac opinione
Bartolus,& alii quos recenſebo infra in ſecundo caſu.
Et aperte hanc ſententiam firmarunt Romanus in l.
ſciendum.num.66.

Extenditur primo hic caſus,vt procedat etiam quan
49 do † leues ſolemnitates,& tenuis cauſæ cognitio requi-
ritur,vt tradunt Bartolus in l.actor.num.12.ff. rem ra-
tam habe. Alexan.in conſil.85.colum.3.verſic.& pro ta-
li lib.2.Corn.in conſil.69.num.30.verſ.item concurrit.
lib.1.quos quidem & infra referam,cum agemus de ef-
fectu huius præſumptionis.

Extẽditur ſecundo hic caſus, vt locum etiam habeat
50 in decreto † iudicis,alias improbi, & indiſcreti. Nam
adhuc pro iuſtitia & rectitudine ipſius decreti præſumi
tur,vt tradunt Bald.in c.ſicut.num.3.de re iudic. Iaſ.in
l.pacta nouiſſima.num.7.C.de pactis.& in c.1. num. 9.
de iis, qui feudum dare poſſunt. Anton.Gabriel.lib. 2.
concluſ.tit.de ſententiis,concluſ.5.num.12. Qua de re
ſcripſi alia his ſimilia,ſuperiore præſumptione.

51 Declaratur primo hic caſus, vt locum non habeat,†
quando appareret adhibitam non fuiſſe cauſę cognitio
nem. Nam tunc non præſumitur pro iuſtitia,& rectitu-
dine decreti. Ita reſponderunt Caſtr.in conſi. 38.ſuper
eo.col.1.verſic.in contrarium facit.lib.2.Freder.de Se-
nis in conſil.147.col.2.ver.poſſibile enim eſt. Imola in
conſ.98.col.2.verſ.nam regulare. Comenſ. in conſ.180.
col.2.verſ.& videtur probare. Barb.in conſ.6.colu. 3.&
in conſil.41.col.3.verſic.& ſic poſito, quod parer.lib.4.
Iaſon in l.nec quidquam.§.vbi decretum.num.70. ver.
& ſecundo.de officio Proconſul.& legati,& in leg.ſed ſi
hac.§.Prætor ait,in 1.nota.ff.de in ius vocan. & in l.pa-
cta nouiſſima.num.7.verſ.2.limitetis. C.de pactis. Fe-
linus in cap.eccleſia Sanctæ Mariæ.col.8.verſic.11.pro
hac parte, de conſtit. Claudius de Seyſellio in l. ſcien-
dum.col.vlt.verſic.& prædicta intellige.de verb.oblig.
Marſ.in l.qui cædem.colu. 3.verſic.& in hac materia.ff.
ad l.Corn.de Sicar.& idem in practica crimin. §. nunc
videndum.col.7.verſic.& ideo dixit. Purpurat. in l. pa-
cta nouiſſima. colu. 7. verſic. 2. limitetis. C. de pactis.
Ferarius in cautela vlt.col.1. verſic. nam per illa verba.
Pariſ.in conſ.97.num.9.lib.1. Rebuff. in commentariis
ad concordata Regni Franciæ, in rubr. de concluſione
Lateranenſis Concilii, ver.3.annullatur. Ant.Gab.in d.
concluſ.5.num.16.

52 Et coniectura † eſt probabilis ac ſatis vrgens, quod
cauſæ cognitio non fuerit adhibita, quando conſtat in
tra breue tempus fuiſſe interpoſitum ipſum decretum.
Nam quemadmodum ob temporis breuitatem, non
præſumitur cauſæ cognitio adhibita in ſententia, vt di-
ximus ſuperiore præſumptione, ita nec in hac ipſa de-
creti interpoſitione,ſicuti ſupra hac noſtra præſumptio
ne in ſecunda coniectura explicauimus.

Effectus permulti ſunt qui ex hac ipſa præſumptio-
ne oriuntur. Et primus quidem eſt,quod vbi interpoſi-
53 tum eſt † decretum in alienationibus bonorum eccle-
ſiæ, vel minoris,præſumitur factum ad eorum vtilitatẽ.
Ita Bal.in cap.1.in princ.verſ.& ego addo.de iis qui feu
dum dare poſſunt.& in c.ſicut.ad fin. de re iud. Alex.in
conſil.79.colum. 4.verſ.fortificatur. libr. 1. Corneus in
conſil.181.col.11.verſic.quæ etiam præſumitur. libr. 2.
Iaſ.in l.pacta nouiſſima.num.8.C.de pactis. Dec. in ca.
quoniam contra.num.42.de probat. Ant.Gabr.lib. 3.
concluſ.in tit.de ſententiis.concluſ.5.num.2.& Octau.
Simoncell.in tract.de decretis. libr. 3.titu.7.num.44.&
His addo Tiraq. de retractu conuent. ad fi. n.152. qui
alios recenſet,& Vantium in tract.de nullit.in tit.a quo
& quibus modis.num.10.

54 Secundus eſt effectus huius decreti, quod † contra-
ctus ille cenſetur factus palam & bona fide. Ita tradunt
Bar.in l.frater a fratre.num.50.verſic.3.quæro.ff. de cõ
dit.indeb. Imol.in l.1.§.fuit quæſitũ.col.3.ff.ad Trebel.
Alex.in l.tranſactione.C.de tranſact. Iaſ. in l. pacta no-
uiſſima.num.9.ver.4.facit.C.de pact. Riminald. Iun. in
conſil.5.num.180.lib.1.& Octauius Simoncel. in tract.
de decretis lib.3.tit.7.num.46. Et his accedunt Curtius
Iun.in conſil.67.num.3.in fin.& Alcia.in tract. de præ-
ſumptio.in reg.1.præſumpt.21.& probat text. l. vlt. vbi
gloſſ.

Digitized by Google

gl.ff.quod met.cauſa.
Tertius eſt decreti effectus,qui a præcedenti fluit, vt
55 inde ceſſet † omnis præſumptio doli, metus vel fraudis.
Ita ſcribunt Bar.in d.l.frater a fratre.num.51.ff.de cō-
dict.indeb.idem in l.1.C.de prædiis Decurio.li.10.Bal.
in l.iubemus.num.2.C.ad Trebel.& in cap. 1. num. 14.
de confirm.vtili vel inutili. Abbas in cap.cum cauſa.co
lum.2.verſic.& vide aliam, de empt. & vend. Caſtr. in
conſil.174.contra ſuperius conſulta.lib. 1. Alexand. de
Neuo in conſil.30.num.2.Pariſius in conſil.39.numero
15.lib.4.Curt.Iun.in conſil.67.num.2.in fin. & in conſ.
118.col.3.Natta in conſil.631.num.26.lib.3.Rolandus
in conſil.90.num.11.lib.1.Cephalus in conſilio 207. n.
16.lib.2. Aemil.Ferret.in conſ.33.num.3.Rimin.Iun.in
conſil.42.num.56.& num.81.lib. 1. Mantua in conſilio
197.num.1.lib.1. Damhouderus in patrocinio pupillo
rum.in tit.de tutorum,& curatorum munere.cap.8.nu.
41.& in ſubhaſt.compend.exeg.cap.2.num.28.Simon-
cell.in tract.de decretis.lib.3.tit.7.num.45.Lancel.Cō-
rad.in templo omnium iudicum lib.1. cap. 1. de Impe-
ratore. cap. 4. de præſtantia & potentia Imperatoris.
verſic.3.num.19
56 Quartus eſt huius decreti effectus, vt is cui tanquā †
minori decretus fuit curator, vel tutor, tanquam pu-
pillo,talis præſumatur.Ita Bald.in l.iure noſtro.§. pro
pter litem.in quinto nota.ff.de teſtam. tutela. in l. cum
te minorem.colu.2.verſic.interdum ætas.C. de probat.
& in conſil.66.col.1.verſic.quoad vltimum.libr.3. Pur-
puratus in dict.l.pacta nouiſſima.num.70, & alios recē
ſet Simoncell.in dic.tract.de decretis.lib.3.tit.7. num.
43.& copioſius diſſeremus infra,& diximus ſup.de præ
ſumptione ætatis.
57 Quintus eſt huius decreti effectus quod is furioſus †
præſumatur,cui tanquam furioſo ſuo decreto prętor cu
ratorem dedit.Ita reſponderunt Alex.in conſ.85.col.3.
verſ.& pro tali decreto,li.2.Corn.in conſi.69 num.30.
lib.1. Anton.Gabr.lib.2.concluſionum.titul.de ſenten-
tiis.concluſ.5.num.4.& vberius dicemus infra li.6.præ-
ſum.44.vbi explicabimus ſigna & præſumptiones,qui-
bus quis furioſus creditur.

Arbitratorum ſententiæ ſeu lauda quando rite & recte lata præſumantur.

SVMMARIVM

1 *Arbitria ad inſtar iudiciorum redacta ſunt.*
2 *Lauda dicuntur ſententiæ arbitrorum.*
3 *Laudi de rectitudine, & iuſtitia ſemper præſumitur.*
Idque maxime ſi arbitri ſint ſummæ honeſtatis homines. num. 4
5 *Bonus quilibet, & non lædere præſumitur.*
6 *Reductionem ad arbitrium boni viri petens,probare debet laudi iniquitatem, & num. 23.*
7 *Laudo ſtare iurans intelligitur modo iuſte laudetur.*
8 *Iudices ordinarios plerunq. arbitris eſſe peritiores.*
9 *Laudo arbitri ſtatur, donec petita ſit reductio, & eius probata iniquitas.*
10 *Arbitris electis partium conſenſu, eorum perſonæ cenſentur approbatæ,nec ipſis quid obijci poteſt,niſi adſit contraria coniectura.*
11 *Laudum arbitratoris rectum, & iuſtum præſumitur, eiuſque ratio.num.12.*
13 *Laudi natura eſt non vt feratur ſecundum iuſtitiam,ſed ſecundum quod credit arbitrator partes debere acquieſcere.*
14 *Arbitrator ſolam partium concordiam ſpectat, & poteſt dare alteri de iure alterius.*
15 *Arbitratores pronunciant ſecundum æquitatem.*
16 *Aequitas ius humanum appellatur.*
17 *Fraus, dolus & malitia,in arbitratore non creditur adeſſe.*
18 *Laudum iuſtum præſumitur,etiam ſuper eius nullitate, dubio pēdente, vel ſi in iure ſpeciali fundatum ſit. n. 19.*
20 *Reductione ad arbitrium boni viri petita, pro laudo non præſumitur.num.21.& 22.*
24 *Reductionem laudi petens arguendo dolum arbitratoris, prius de dolo contra ipſum agere debet, eumque ante reſciſſionē laudi probare.*
25 *Laudum,reductione pendente,non poteſt exequi.*
26 *Arbitrator cum ob temporis breuitatem, de rei veritate cognoſcere non potuit, ceſſat rectitudinis, & iuſtitiæ præſumpt.*
27 *Arbitrio excedente fines compromiſſi, laudi ceſſat præſumptio.*
28 *Laudum quoad ſolemnitates, & ordinem, non habet pro ſe præſumptionem, idque præſertim temporis breuitate accedente. num.29.*
Niſi coniectura adſit, arbitratores ſatis de cauſa cognouiſſe. num. 30
31 *Arbitratoribus probis, & honeſtis, quod de cauſa inſtructi fuerint,creditur, & præſertim ſi in laudo optime ac diligentiſſime narrent iura ipſarum partium.n. 32.*
33 *Laudi pronunciationi ſi partes præſentes non contradicant, præſumitur de cauſa cognitum & omnes ſolemnitates interueniſſe.*
34 *Laudo parendum eſt, ſi in compromiſſo partes nullitatibus renunciarent.*
35 *Laudo antiquo. ob temporis diuturnitatem cauſæ cognitio adhibita præſumitur.*
36 *Antecedens videtur velle,qui cupit conſequens.*

PRAESVMPT. LXXVI.

1 CVm ad iudiciorum inſtar redacta ſint arbitria, †
ob id poſt præſumptiones, quæ verſantur circa
ſententias iudicum, & eorum decreta,dicendum eſt de
2 præſumptionibus circa lauda,quæ † arbitrorum ſenten
tiæ appellantur. Qua quidē in re duos caſus diſtinguo,
atque conſtituo.
3 Primus eſt,quando agitur † de iuſtitia & rectitudine
laudi.Hoc caſu pro eo præſumitur.Ita Ioan. Andr.in ad
dit.ad Specu.in titul.de arbitr.§.ſequitur. Dyn. in con-
ſil.19.num.15. Bal.in l.idem Pomponius.§. recepiſſe. &
§.idem quæro.ff.de arbitris. in l. vnde ſi Neruæ. ff. pro
ſocio.& in l.vltim.col.pen.verſic. 11. quæro. C. de con-
trah.emptio.& idem in conſil.8. Punctus quæſtionis.in
fine.lib.3.Butr.in cap.in præſentia.col.pen.verſic. hæc
omnia procedunt,de renuncia. in ca. quoniam contra.
col.15.verſic.nunquid autem,de probatio.& in c.quin-
tauallis.col.20.verſ.ſed eſt dubium. de iureiuran.idem
in conſil.24.col.1.verſ. item quia pro ſententiis,& in cō
ſil.32.num.2. Abbas in cap.quoniam contra. colu. 13.
verſic.circa præfata quæritur,de probatio.& in conſil.
64.col.2.verſic.his tamen non obſtantibus,lib.1.Caſtr.
in conſil.163.Proponitur in facto quod,colum.2. verſi.
ſed in contrarium.lib. 2. Cardin. Zabarella in conſilio
139.col.6.in 2.dubio.verſic. pro parte autem fratrum.
Calderinus in conſil.5.col.1.verſic. & in hoc teneo. tit.
de arbitris.& in conſil.10.in tit.de rerum permut. Ro-
manus in l.ſciendum,num.61. verſic. & in his infertur.
de verbor.obligat.Imol.in cap.niſi eſſent.in 2. nota.de
præb.Arct. in conſil. 50. col. pen. verſic. circa tertium.
Præpoſ. in rubr.de appell.col.23.verſic.tamen præſum-
ptionem.Salic.in l.ſi ſocietatem.§. arbitrorum. col. vlt.
verſic.quæro 20.ff.pro ſocio. Alex.in l. ſciendum. num.
22.de verbor.oblig.in conſ.119 num.13.lib.2.& in con-
ſil.43.col.1.lib.6.Corneus in conſil.221.col.4.verſic. ꝙ
videtur ex alio.lib.2.Ial.in conſil.88. ad finem. verſicu.
item aduertendum.lib.1.Soc.Sen.in Authent. ſi quis in
aliquo.num.14.C.de eden.& in conſil.82.num.8.lib.1.
Felyn. in cap.quoniam cōtra,col.20.verſic. 6. concluſ.
de

Digitized by Google

de proba. Decius in conſil. 375. n. 1. Paciſius in conſ. 45.
n. 98. & conſil. 89. num. 8. lib. 1. & conſ. 24. numero 153.
lib. 2. Antonius Gabriel. in ſuis concluſionib. libr. 2. tit.
de ſententiis, concl. 5. n. 14. & Crau. in tract. de antiqu.
temp. in prima parte, in ſeptima partic. quę incipit. Qđ
in libro officialis. n. 15. qui poſt Cald. vbi ſupra, inquit,
4 multo magis procedere, qñ † arbitri ſunt ſūmæ honeſta
tis hoies. Quæ ſane receptiſſima ſententia ſatis manife-
ſte probatur in l. 1. de legat. 2. vbi lex præſumit arbitrū
pro viribus patrimonii competenter & ſine mora iudi-
caturum. Idē clare probat tex. l. vnde ſi Neruæ. l. ſeq. ff.
pro ſocio. ibi, arbitrium ita prauū eſt, vt manifeſta eius
iniquitas appareat. Niſi ergo manifeſta ſit iniquitas,
pro laudo ipſo præſumitur, exemplum affertur in l. ſub
ſequenti, quæ incipit. Quid enim, vt ſi arbiter declara-
uit, vnum ex ſociis conſequi lucrum pro vna milleſima,
alterum vero ſocium pro duabus milleſimis, non ex
hoc ſtatim eſt iudicandum iniquum. Cum iuſta ſubeſſe
potuerit cauſa, quę mouit arbitrum ad ita declarandū,
& laudandum, nempe maior induſtria, & maior ope-
ra vnius, quam alterius ſocii, iuxta l. ſi ſocietatem me-
cum. & l. ſi non fuerit. ff. pro ſocio. Eandem ſententiam
probat tex. in c. niſi eſſent, de præbend. de quo ſtatim di
5 cemus. Et accedit quod quilibet † præſumitur bonus,
& quod nemo lædat. cap. vlt. de præſumpt. & delictum
non præſumitur. l. merito. ff. pro ſocio, & ſuo loco dice-
mus. Eſt ergo præſumendum quod arbiter iuſte iudica
uerit. Et rurſus facit, quod arbitria redacta ſunt inſtar
iudiciorum, l. 1. ff. de arbitris. In iudiciis aūt pręſumitur
pro rectitudine ſententiæ iudicis, vt diximus ſupra. Præ
ſumi ergo debet pro ſententia ſeu laudo arbitri. Et de-
6 mum confert, quod ille, qui petit reductionem † ad ar-
bitrium boni viri, probare debet laudi iniquitatem, vt
ſtatim dicemus. Ergo præſumptio eſt pro ipſo laudo,
alioqui neceſſe non haberet probare iniquitatem illā.
Nec obſtat qđ ſcribit Alcia. in tra. de præſ. reg. 3. præſ.
12. num. 7. id contingere propter pactum compromit-
tentium. Nam reſpondetur, pactum eſſe, vt iuſte pronū
7 ciet, cap. quintaualliſ. de iureiur. vbi is, qui iurauit † ſta
re laudo, intelligitur, modo iuſte laudetur. Quocirca
ille qui aſſerit non fuiſſe obſeruatum pactum, ſicque
ille, qui dicit minus recte fuiſſe iudicatum, probare
id debet.

His intelligimus, male ſenſiſſe Butrium in conſ. 24.
num. 6. prope medium, Alex. in conſil. 119. in fin. lib. 2.
& Alci. in tract. de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 12. nu. 2.
Cū negarunt præſumi pro iuſtitia rectitudineq. laudi.
8 Primo ea ratione motus eſt Alciatus, quod cum † iudi
ces ordinarii ſint peritiores ipſis arbitris, qui aliquādo
idiotæ, & ignari eliguntur, non eſt plus præſumendum
pro ipſis, quam pro iudicibus, argu. l. vlt. verſic. ſed ne
quis ita eruſe. C. vbi & apud quem in integ. reſti. poſtu.
Pro iudice autem non præſumitur, quando eſt appella
tum. Ergo nec pro laudo, petita reductione ad arbitriū
boni viri. Verum reſpondetur, minorem illam argumē-
ti propoſitionem, non ita abſolute eſſe intelligendam,
quod ſcilicet petita reductione ad arbitrium boni vi-
ri, non præſumatur pro laudo. Sed intelligitur ſolum
quoad aliquos effectus, vt infra dicemus. Quo autē ad
effectum detegendi ipſius laudi iniuſtitiā, pro ipſo lau-
do præſumitur, & ideo is, qui reductionem petiit, ini-
quitatem probare debet.

Secundo argumentatur Alci. quod quando prohibe
tur alienatio, prohibetur etiam compromiſſum. c. cum
tempore. de arbit. vbi Butr. & Abb. Et tamen ſi præſu-
meretur pro arbitro, videretur permittendum cōpro-
miſſum, non conceſſa alienatione in caſu licito. Vnde
(ait Alc.) videmus, quod ſicuti procurator generalis
non poteſt donare & inutiliter diſtrahere bona & res
domini, ita nec poteſt compromittere, cap. per tuas. de
arbitris. Bart. in l. mandato. ff. de procur. & Alexan. in
l. tranſactionis. C. de tranſact. Et tamen (inquit Alciat.)
apparet, quod ſi præſumeretur pro iuſtitia laudi, vide-
retur iſtud permittendum, nec annullaretur laudū ab
initio. Sed ex poſt facto tātum probata iniuſtitia, quod
falſum eſt. Hæc Alciati argumentatio mihi non proba-
tur, non enim video quam bene concludat. Nam ſup-
ponendi ſunt termini habiles, cum aliqua de re diſpu-
tamus. cap. 1. de ætate & qual. Eſt ergo præſupponen-
dum, quod compromiſſum fieri potuerit, & quod etiā
potuerit ferri laudum. Et ſolum eſt contentio, an laudū
illud fuerit iuſte vel iniuſte prolatum. Et præſumendū
eſt, fuiſſe iuſte latum.

Tertio adducit Alci. tex. l. proferre, §. ſtari. ff. de arbi
tris, vbi ſtatur laudo arbitri, non quod pro eo præſuma
9 tur, ſed metu pœnæ. Reſpondetur, laudo † arbitri ſtari,
donec petita ſit reductio ad viri boni arbitrium, qua pe
titione facta, is qui eam petiit, probare debet laudi ini-
quitatem, qua non detecta, pro ipſius laudi iuſtitia præ
ſumitur.

Quarto citat Alciat. in contrarium d. cap. niſi eſſent.
de præb. vbi pro laudo illo præſumitur, ob perſonarum
qualitatem, quia arbitri, vel arbitratores illi erant pro-
uidi & honeſti, & eorum ordinatio fuerat ab vtraq. par
tium recepta & approbata. Vnde innuit textus (inquit
Alci.) quod his qualitatibus non concurrentibus ꝓ eo
10 laudo non præſumeretur. Reſpondetur quod cum † ar-
bitri, & arbitratores eligantur partium conſenſu, eorū
perſonæ cenſentur approbatæ, & propterea nil ea de cā
contra laudum ab eis prolatum obiici poteſt. argu. l. ſi
quis teſtibus. C. de teſtib. Quod intelligitur, niſi aliqua
adſit contraria coniectura, ſicuti extabat in caſu d. cap.
niſi eſſent, vt ſignificant verba poſita in initio illius ca-
nonis, ibi propter exempli perniciem. Et interpretatio-
nem hanc a fortiori confirmat, quod diximus ſupr. præ
ſumpt. 41. in 2. caſu. in 5. extenſione, pro iudicis alioqui
indiſcreti, & improbi ſententia præſumi, ex multorum
auctoritate, & præſertim Alciati in tract. de præſump.
reg. 3. præſumpt. 9. num. 6. qui tamen intelligit in con-
trarium, niſi adſit aliqua coniectura iniuſtitiæ, in ea cau
ſa commiſſæ.

11 Extenditur primo recepta hæc opinio, vt locum † ha
beat etiam in laudo arbitratoris. Ita in ſpecie affirma-
runt Cald. in conſ. 5. col. 1. verſ. & in hoc teneo. tit. de ar
bitris. Abbas in conſ. 64. col. 2. verſic. ſed his non ob-
ſtantib. lib. 1. Præpoſ. in rubr. de appel. col. 23. verſic. ta-
men præſumptionem. Felinus in cap. quoniam contra.
col. 20. verſ. ſexta concluſio, de probat. & ibid. Decius
num. 41. teſtatur communem. Et horum traditio fulci-
tur eiſdem argumentis, & iuribus, quib. & præcedēs re
gula de arbitro. Et maxime probat tex. in dic. cap. niſi
eſſent, de præbend. Præterea multo magis locum habe-
re exiſtimo hanc præſumptionem laudi arbitratoris,
12 quam illam laudi arbitri, Quandoquidem † eligi ſolēt
arbitratores ſumme probi, veritatis & æquitatis amato
res. Et ideo ii ex bono & æquo iudicare conſueuerunt,
vt ſcripſi in conſ. 202. n. 19. lib. 3.

Non obſtant nunc argumenta Alciati, qui dic. pręſ.
12. num. 2. contrariam poſt Butri. in conſ. 24. nu. 6. pro-
pe medium probauit. Ea ratione motus eſt Alciat. quia
13 † laudi natura non eſt vt feratur ſecundum iuſtitiam,
ſed ſecundum quod arbitrator' credit veriſimiliter par-
14 tes debere acquieſcere. Cum arbitrator † ſolam ipſam
partium concordiam ſpectare ſoleat, & poteſt dare al-
teri aliquid de iure alterius, vt docuit Bartol. in l. ſi de
meis. ff. de arbitr. & in l. ſi ſocietatem. §. arbitrorum. nu.
14. ff. pro ſocio. Vnde cum de natura talis actus ſit, vt
proprie non feratur laudum de iure, ſequitur dicendū
non debere præſumi, argumen. l. ſi vno. ff. locati. & l. ſi
ſtipulatus. ff. de vſuris. Verum reſpondetur, quod etſi

arbitra-

Digitized by Google

arbitratores poſſint pronunciare, vt ſibi viſum erit, nõ
inſpecto ipſo iure ſcripto, & ſecundum eius rigorem,
15 attamen pronunciant † ſecundum æquitatem, atque ita
16 ſecundum humaniorem iuſtitiam. Aequitas enim † ius
humanius appellatur, vt ſcribunt Doctores in l. placuit.
C. de iud. Vnum hoc eſt, quod in arbitratore non credi
17 tur adeſſe † dolus, nec malitia, frauſve aliqua. Et propte
rea præſumitur, quod iuſte ſecundum veritatem pronũ
ciet. Non etiam repugnat text. cap. niſi eſſent, de præ-
bend. ab Alc. adductus, quia ex dictis ſupra iam cõſtat
probare contrarium.
Extenditur ſecundo, vt locum habeat hæc præſum-
18 ptio vt procedat etiam pendente † dubio ſuper nullita-
te laudi. Nam adhuc pro eius iuſtitia præſumitur. Ita
Butr. in conſ. 32. n. 2. & Ant. Gabr. in ſuis concl. libr. 2.
tit. de ſent. concl. 5. n. 17.
19 Extenditur tertio, vt procedat etiam, quando in † iu-
re ſpeciali fundatum eſſet laudum. Nam adhuc præſu-
mitur ſecundum illud ius prolatum. Ita ſcripſit Lucas
de Pen. in l. 3. in 77. præſum. C. de apoch. publ. libro 10.
cum dixit præſumi eum, in cuius arbitrium aliquid fuit
collatum, ita arbitrari, ne ſuum illud arbitriũ repugnet
ſpeciali iuris diſpoſitioni, ex l. 1. ff. ſi quis cauti. l. 1. ff. de
vſur. & l. quanquam. ff. de ritu nupt.
Declaratur primo, vt non procedat hæc præſumptio
20 † cum petita eſt reductio ad arbitrium boni viri. Nam
ea pendente non præſumitur pro laudo. Ita But. in c. in
præſentia, col. pen. verſ. hæc omnino procedunt, de re-
nunc. in cap. quoniam contra, colu. 15. verſic. ſed nun-
quid, de prob. & in c. cum ad ſedem, col. vlt. verſicu. ex
hoc deciditur, de reſt. ſpol. Abb. in d. cap. quoniam cõ-
tra, col. 13. verſ. circa præfata. Rom. in l. ſciendum, num.
61. de verb. obligat. & ibid. Alex. col. 5. verſic. ſed aduer
te quia Dyn. & idem Alexand. in conſil. 119. in fi. lib. 2.
& in conſil. 43. num. 7. lib. 6. Iaſ. in conſ. 88. col. vlt. ver.
item aduerte, lib. 1. Cor. Sen. in conſ. 23. in fi. & Pariſ. in
conſ. 45. num. 98. lib. 1.
21 Cæterum ab hac traditione † diſſentiunt Fel. in d. c.
quoniam contra, num. 37. verſic. ſecundo aduerte, &
ibid. Dec. num. 41. verſic. ſecundo limitatur, de probat.
poſt Cald. & Zabarel. quos commemorat. Exiſtimo has
22 opiniones poſſe conciliari, vt dicamus, † quod quoad
aliquos effectus adhuc præſumptio ſit pro ipſo laudo,
pendente reductione hac. Et primus eſt effectus, quod
23 is, † qui petiit reductionem hanc, probare debet ipſius
laudi iniquitatem. Ita Dyn. in conſ. 19. num. 15. Io. And.
& Bal. in addit. ad Spec. in tit. de arbitr. §. ſequitur. idẽ
Bald. in l. nec quidquam. §. vbi decretum, num. 7. ff. de
offic. proconſ. & legat. & in l. ſi de meis. ff. de arbit. Imo.
in cap. in præſentia, de renun. Alex. in conſ. 43. num. 4.
libr. 6. Ita vere hoc in caſu loquuntur Fel. & Dec. in d. c.
quoniam contra. Et hic aduertendum eſt, quod is, qui
petiit reductionem ad arbitrium boni viri, arguendo
24 dolum arbitratoris, prius agere debet † de dolo contra
ipſum arbitratorem, atque ita dolum ipſum probare,
deinde petere laudi reſciſſionem. Ita egregie poſt mul-
tos ſcripſit Curt. Iun. in l. ſi ex falſis, num. 3. C. de tran-
ſact. & in conſ. 179. in fin. Quod eſt annotandum ad de-
clarationem ſtatuti Papienſ. 25. in ciuilibus ſub Rub. de
compromiſſ. quo vero ad reliqua, non præſumitur pro
ipſo laudo. Non enim pendente ipſa reductione, exe-
25 qui † illud poteſt. Bal. in l. tale pactum. §. qui procura-
uit, col. vlt. ff. de pac. Abb. in ca. Quintauallis, num. 41.
de iureiur. Soc. Sen. in conſ. 27. col. pen. lib. 3. Franc. in c.
dilecto, num. 39. de appel. & Boer. in quæſt. 284. nu. 24.
& 26. Et ad rem maxime noſtram Alexand. in conſilio
119. num. 17. libr. 2. & in conſil. 43. num. 9. libro 6. &
ſimili diſtinctione vſus ſum ſupra in præſumptio. 31.
dum explicaui certis caſibus præſumi pro ſententia etiã
interpoſita appellatione.

26 Declaratur ſecundo, vt locum non habeat † hæc præ
ſumptio, quando ob temporis breuitatem non potuit
arbiter de rei veritate cognoſcere. Nam tunc ceſſat præ
ſumptio rectitudinis, & iuſtitiæ. Ita Bald. in l. prolatam,
col. vlt. verſ. quærit hic Butrig. C. de ſen. & interloc. om.
iudic. Abb. in c. Quintauallis, col. vlt. verſ. ſed ad præce
dentia, de iureiur. Fel. in cap. Eccleſiæ S. Mariæ, colu. 8.
verſ. 13. de conſt. Dec. in l. 2. num. 36. C. de eden. & in c.
cum venerabilis, col. 5. verſ. & idem de laudo, de excep.
& Ant. Gabr. in ſuis concluſ. lib. 2. tit. de ſent. concluſ. 6.
num. 9. Quæ tamen declaratio ceſſat in caſibus quos in
fra explicabimus.
Declaratur tertio, vt locum non habeat hæc præſum-
27 ptio, quando † arbiter exceſſit fines compromiſſi. Ita
Ang. in conſ. 298. viſa narratione. quẽ ſecutus eſt Alc.
in tract. de præſumpt. reg. 3. præſ. 12. n. 8.
28 Secundus eſt caſus huius diſputationis, cum agitur †
de ſolemnitatibus, & ordine ipſius laudi. Hoc in caſu re
gula eſt in contrarium, nempe pro laudo non præſumi.
Ita Præpoſ. in Rubr. de appell. num. 70. verſic. tamẽ præ-
ſumptionem, etſi diſſentiat, & male Comenſ. in conſil.
50. col. vlt. verſic. quamuis enim. Blanc. in tract. de com
promiſſ. in quæſt. 9. princip. de ſent. & ear. effect. in fin.
qui poſt alios & hoc ſcripſit, non præſumi compromiſ-
ſum enunciatum in laudo præceſſiſſe. Et hæc quidẽ præ
29 ſumptio multo magis ceſſat, † quando ob temporis bre
uitatem de cauſa cognoſci non potuit. Ita Bal. in dic. l.
prolatam, col. vlt. verſ. quærit hic Butrig. Co. de ſent. &
interl. omn. iud. & alii, quos ſuperiore caſu in 2. decla-
ratione commemoraui.
Declaratur primo hic caſus, vt locum non habeat,
30 quando non aliqua extat † coniectura, quæ ſuadet arbi
tros, vel arbitratores ſatis de cauſa cognouiſſe, ſicuti cõ
tingit, quando cauſa iam inſtructa coram primis arbi-
tris, eorum loco ſecundi ſucceſſerunt, qui deinde reaſ-
ſumptis actis iam factis coram ſuis anteceſſoribus, lau-
dum tulerunt, & præſertim ſi eo in laudo aſſeruerunt,
ſe plene de cauſa inſtructos fuiſſe. Ita reſpõdit Soc. Sen.
in conſil. 121. colum. 3. verſic. ſed præmiſſis non obſtan
tibus, lib. 3. qui etiam dixit, ſe plures vidiſſe arbitrato-
res diſcutere iura partium & quando videbant poſſe
eos componere curabant fieri compromiſſum, & imme
diate pronunciabant laudum. Vnde (inquit Soc.) dice-
re non poterat laudum ſine cauſæ cognitione prolatũ.
Idem Soc. Sen. in conſ. 66. col. 2. uerſic. ſecundo, quia ar
bitri, li. 4. Et hoc maxime procedit, quando arbitri, vel
arbitratores ſunt uiri ſummæ probitatis & honeſtatis.
31 Nam horum † aſſertioni, quod fuerunt inſtructi & edo
cti de cauſa, fides adhibetur. Ita Socin. præcitato in con
ſil. 121. colum. 3. lib. 3. Idem cenſuit Cardin. Zabarel. in
conſil. 139. factum tale eſt, col. 4. uer. ſecundo, quia. & cõ
ſil. ſeq. col. 2. Imo dixit Soc. quod licet ob temporis bre
uitatem præſumatur pronunciatum cauſa nõ cognita,
attamen hoc ceſſat in laudo prolato a uiris honeſtis, &
prouidis. Et tanto magis, cum habuerunt facultatẽ pro
cedendi ſine ſcriptis, iuxta traditionem Bart. in Auth.
niſi breuiores, in fin. C. de ſent. & interloc. omn. iudic. &
Comenſ. in conſ. 162. col. 1. Idem quando cauſa eſt leuis
momenti. Ita Blanc. in tract. de compromiſ. q. 9. princ.
de ſent. & earum effectu, nu. 29. uerſ. crederem ſic eſſe.
Poteſt etiam conſiderari altera coniectura, ut eſt, quan
32 do ipſi arbitri, uel arbitratores ſuo in laudo † optime
ac diligentiſſime narrant iura ipſarum partium, & ſin-
gulatim controuerſiarum capita determinant. Nam
hic inſurgit præſumptio, quod inſtructi fuerint, & de
cauſa cognouerint. Ita reſpondit idem Soc. in d. conſil.
121. col. 4. uerſ. præterea ipſæmet partes, li. 3.
Declaratur ſecundo, ut locum non habeat, quando
33 partes ipſæ fuerunt præſentes † pronunciationi laudi,
& non contradixerunt. Nam tunc præſumitur cogni-
tum

Digitized by Google

tum de cauſa, & omnes ſolemnitares fuiſſe adhibitas,
quia alioqui contradixiſſent. Ita Bal. in l. prolatam, in
fi. C. de ſen. & interlocut. omn. iud. Rom. in l. ſciendum.
num. 70. de verbor. oblig. & ibid. Aret. in fin. ac Claud.
Seyſel. Fel. in c. quoniam contra, num. 37. de prob. Soc.
Sen. in conſil. 61. col. 1. verſic. tamen ex duobus, lib. 4. &
Ruin. in conſil. 135. col. vlt. verſ. non obſtat poſtremo,
lib. 5. & copioſe Blanc. in tract. de compromiſſ. in q. 9.
princip. de ſententiis, & earum effectu, col. pen. verſ. 2.
caſu, qui affirmant, quod ſi in laudo fit mentio compro
miſſi, de quo non apparet, attamen præſumitur inter-
ceſſiſſe, ob præſentiam partis.

34 Declaratur tertio, vt locum non habeat, qñ † iam ip-
ſæ partes in compromiſſo renunciarunt nullitatib. Nã
tunc laudo parendum eſt, nec allegari poteſt præſum-
ptio ipſa laudi. Ita Bar. in l. vbi pactum. C. de tranſact.
Ang. in conſ. 200. A. & B. contraxerunt. Alex. in conſilio
22. num. 5. lib. 2. & apertius Alc. in tract. de præſumpt.
reg. 3. præſumpt. 12. in fi. qui dixit, & recte, hoc proueni
re ex ipſo compromiſſo, in quo promiſſum eſt, ſtari lau
do, non ex præſumpt.

35 Declaratur quarto, vt locũ non habeat in laudo † an
tiquo. Nam ob temporis antiquitatem præſumitur ad-
hibita cauſæ cognitio, & rite prolatum. Ita in ſpecie af-
firmarunt Fel. in c. ſicut, num. 41. de re iud. Grat. in con
ſil. 133. n. 8. lib. 2. & M. Ant. Blanc. in tract. de compro-
miſſ. q. 9. princip. de ſent. & ear. effect. num. 100. verſic.
contrarium quod immo, reiecta opinione Soc. Sen. in
Auth. ſi quis in aliquo, col. 1. C. de edend. qui poſt Ioa.
de monte Sperello, aliter ſcripſit. Et ii quidem ſcripſe-
runt, quod propter temporis antiquitatem præſumitur
compromiſſum, de quo non apparet, niſi ex ſimplici re
latione facta in laudo. Subiungit etiam Blanc. vbi ſu-
pra in verſ. tertio caſu, quod etiam præſumitur compro
miſſum in laudo de recenti prolato, abſente parte ad-
uerſus eum, qui porrexit petitionem, & petiit corã illo
arbitro aduerſarium ſuum condemnari. Nam ex hoc
videtur elegiſſe illum in arbitrum, cum alias condem-
36 nare non poſſet. Qui † enim vult conſequens, videtur
velle etiam antecedens, l. ad rem mobilem. & l. ad lega-
tum. ff. de procur. Præterea, facta petitione, eaq. per ar-
bitrum admiſſa, dicitur ille arbiter acceptaſſe compro
miſſum quod magis patet ex laudo deinde ſubſecuto.
Ita Anch. in conſ. 262.

*Vtrum tanquam arbiter, vel tanquam arbitrator de cauſa compro-
miſſa cognouerit, laudumque tulerit is, in quem fuit com
promiſſum, explicatur.*

SVMMARIVM.

1 *Compromiſſo facto in aliquem tanquam arbitrum, & arbitra-
torem, præſumi tanquam arbitratorem eum cognouiſſe, &
qua ſit ratio, num. 2.*
Alij vero tanquam arbitrum eum cognouiſſe, n. 3.
Alij demum tanquam arbitrum, & arbitratorem, n. 5.
Diuerſa eſt opinio Alciati, num. 6.
4 *Arbitri ſententia potentior eſt, & citius ſortitur effectum, quã
arbitratoris.*
7 *Arbiter de iure procedere tenetur.*
8 *Arbitrator poteſt auferre de iure alterius.*
9 *Compromittens in aduerſarium, cenſetur compromiſiſſe tanquã
in arbitratorem.*
10 *Laudum ab arbitratore latum non præſumitur, cum tanquam
ab eo latum valere non poſſet aut ſuſtineri.*
11 *Arbiter ſententiam condemnatoriam, non expreſſa quantitate,
ferre non poteſt, nec poſt facto ſententiam emendare.*
12 *Arbitramenta ſub conditione reſolutiua ferri poſſunt.*

PRAESVMPT. LXXVII.

POſteaquam dicere cœpimus de præſumptionibus
quæ verſantur circa arbitrorum, & arbitratorum
lauda, libet hic appingere hanc diſputationem. Dubi-
tari equidem ſoler, vtrum tanquam arbiter vel tãquam
arbitrator de cauſa compromiſſa cognouerit, laudum-
1 que tulerit is, in quem fuit compromiſſum, vt ſi † com
promiſſum ſit in aliquem tanquam in arbitrum, & arbi
tratorem, & is pronunciauerit in hæc verba. Nos arbi-
ter, & arbitrator, an pronunciauerit tanquam arbiter,
vel tanquam arbitrator? Hac in re ſunt opiniones. Vna
fuit eorum, qui ſcripſerunt præſumi cognouiſſe, & iu-
dicaſſe tanquam arbitratorem. Ita Bal. in l. ſeruus plu-
rium. §. vlt. de leg. 1. & in l. non codicillum. C. de teſta.
Ang. in ſua diſputatione duo adinuicem, in fi. ſecundæ
concluſ. qui dixit, ita in foro ſeruari. Aret. in l. nemo po
teſt, num. 12. de leg. 1. Alexand. in conſil. 13. num. 6. lib.
1. & communem eſſe opinionem aſſeruit Felyn. in cap.
cum ex offic. num. 12. in fin. & num. 52. de præſcript. Eã
dem probarunt Ruin. in conſil. 161. num. 7. lib. 4. Gal-
liaul. in l. Centurio, num. 136. ff. de vulgar. & pupillar.
ſubſtitu. Et ii quidem ea ſolida ratione moti ſunt, quod
2 hoc æquitas eſt, vt † peti poſſit reductio ad arbitrium
boni viri. Id quod fauorabile eſt, vt euellatur oĩs ini-
3 quitas. Altera fuit opinio, quod † tanquam arbiter pro-
nunciauerit. Ita ſibi parum conſtantes Bald. in l. 3. ff. de
teſta. milit. & Alexand. in l. ſi ſeruus plurium. §. vlt. de
4 le. 1. Hac ratione vſi ſunt, quod ſententia arbitri † eſt
potentior. Et rurſus arbitri ſententia citius ſortitur effe
ctum, l. cum antea. C. de recept. arbitr. ergo pro ea præ-
ſumi debet. Verum facile reſponderi poteſt ſecundum
Felyn. in dic. cap. cum ex officii, num. 31. dum declarat
dic. l. 3. ff. de teſtam. mil. Tertia fuit opinio Abb. in cap.
5 niſi eſſent, de præbend. præſumi † cognouiſſe, & iudi-
caſſe tanquam arbitrum, & tanquam arbitratorem, ex
quo vtriuſque perſonam ſuſtinere potuit. Non eſt ve-
ra hæc opinio, quia poteſt quidem ſuſtinere vtram-
que perſonam ab initio, ſed debet eligere ex qua pro-
cedere velit.

6 Quarta fuit opinio † Alciati in tract. de præſumptio.
reg. 3. præſumpt. 35. num. 10. ita diſtinguentis. Aut
pars, quæ reclamat, aſſerit ſe læſam, & grauatam, & tũc
ſi conceditur (ita credo dicere voluiſſe Alci.) reductio
ad arbitrium boni viri, dicendum eſt illum iudicaſſe tã
7 quam arbitratorem, ex quo † arbiter tenetur procede-
8 re de iure, arbitrator vero † poteſt auferre aliquid de iu
re alterius, l. ſi de meis. ff. de arbitr. ſed permiſſa eſt re-
ductio ad arbitrium boni viri. Hoc in caſu (ait Alcia.)
procedit prima opinio, quæ probatur ſecundum eum,
in cap. niſi eſſent, de præbend. Aut apparebit (ſubiun-
git Alci.) non fuiſſe grauatum, & tunc cenſebitur iudi-
caſſe vt arbitrum. Hoc caſu (ait Alciat.) procedit ſe-
cunda opinio. Atque ita ex poſt facto cognoſcetur, qua
poteſtate vſus ille ſit. Hæc conciliatio eſt valde dubia.
Nam ſupponamus, quod ſtatim lato laudo iſto, vnus
compromittentium dicat ſe læſum, & petat reductionẽ
ad viri boni arbitrium. Alter vero contendat locum nõ
fore huic reductioni, ob id quod ab arbitro, non autem
ab arbitratore fuit de cauſa cognitum, & iudicatum.
Hoc certe in dubio ex poſt facto cognoſci non poteſt,
quomodo cognouerit, & iudicauerit. Retinenda itaque
eſt prima illa opinio magis recepta. Quæ quidem ma-
xime procedit, quando colligitur ex qualitate perſonæ,
in quam ſit compromiſſum, illum electum fuiſſe tan-
quam arbitratorem, vt eſt in caſu, de quo ſcripſit Bald.
in cap. 1. §. inter pares, de lege Coradi, quem ſecutus eſt
9 Alc. in d. præſumpt. 35. in fi. dixit Bald. quod † ſi quis
compromiſit in aduerſarium ſuum, cenſetur compro-
miſiſſe in eum tanquam in arbitratorem, cũ nõ præſu-
matur

Digitized by Google

matur velle litigare, dum ſe ponit in manibus aduerſarii. Nam videtur eum elegiſſe tanquam amicum, non autem tanquam litis diſceptatorem, arg. l. creditor. §. penult. ff. mand. Eſt etiam vſus alia ratione Bal. de qua mox dicam.

10 Declaratur hæc ratio, vt locum non habeat, quādo † laudum ſuſtineri ac valere non poſſet tanquam latū ab arbitratore. Nam tunc præſumitur illum cognouiſſe, & iudicaſſe tanquam arbitrum. Ita econtra, quando non valeret tanquam latum ab arbitro ſumetur interpretatio quod is cognouerit, & iudicauerit tāquam arbitrator. Ita Bal. in l. 3. ff. de teſtam. milit. Fel. in cap. cum ordinem, num. 12. de reſcript. in cap. præſentata, num. 7. de teſtibus. & in c. cum officii, num. 32. de præſcr. Alc. in d. præſumpt. 35. num. 2. Qui ſubiungit, quod licet ar-
11 biter † non poteſt ferre ſententiam condemnatoriam, non expreſſa quantitate ad quam condemnauit, nec poſſit ex poſt facto emendare ſententiam, l. quid tamē. §. Pomponius. ff. de arbitr. & in ſpecie reſpondit Butr. in conſ. 50. Attamen ſi talis arbiter hodie condemnaret in ea quantitate, quam deinde ſubſequenti die declaraſſet, valeret laudum, & is cenſeretur pronunciaſſe tanquam arbitrator, ex quo † arbitramenta fieri poſſunt ſub conditione reſolutiua, vel ſuſpenſiua, vel alio modo, ſicuti & contractus celebrari ſolent, & poſſunt, vt tradunt Anchar. in conſil. 208. Card. in conſilio 31. Soc. Sen. in conſil. 124. num. 8. lib. 1. & Dec. in ca. præterea, il 2. col. pen. de appell.

Notarius quis, & quando præſumatur, diligenter, & accurate exponitur.

SVMMARIVM.

1 *Notarius ad naturam iudicis prope accedit, & iudex dicitur chartularius.*
2 *Notarius nemo præſumitur.*
3 *Notarius in matricula Notariorum deſcriptus, talis & ipſe præſumitur.*
Idem de familiari Cardinalis, mercatore, & ſcholari, cum pro matricula non præſumatur, n. 4.
De qua autem id matricula accipiendum, n. 5. & 7.
6 *Matricula eſt tanquam inſtrumentum, referens aliud cui non creditur, niſi conſtet de relato.*
8 *Notarios creandi facultas ſoli Principi eſt reſeruata.*
9 *Notarius præſumitur, qui ſciente, & patiente Principe, multo tempore ſe pro Notario geſſit.*
10 *Inſtrumentum allatum ex remota regione, habens debitam & publicam formam, a Notario confectum præſumitur & fidem facit.*
11 *Inſtrumentum antiquum excedens curſum centum annorū præſumitur conſcriptum a Notario.*
12 *Notarius præſumitur, qui multos annos fuit in quaſi poſſeſſione, & actus notario conuenientes confecit.*
Id autem quando procedat. n. 13.
14 *Notarius præſumitur, qui in inſtrumento ex alio loco allato, talis eſſe aſſeritur.*

PRAESVMPT. LXXVIII.

1 PRope ad iudicis naturam accedit † Notarius, quē & chartularium iudicem aliquando appellare ſolemus, quemadmodum ſic eum appellant gloſ. & Bartol. Bald. & reliqui in l. 1. in princip. ff. de iud. & alii multi, quos congeſſit Tiraq. in tract. de iure conſt. in 3. parte lim. 30. num. 28. cum itaque de munere, & officio Notarii aliqua dicturi ſimus, prius explicandum eſt, an Notarius quis, & quando præſumatur? Et pro regula con-
2 ſtituendum eſt, neminem præſumi † Notarium. Ita tradunt Speculat. in tit. de inſtrumētorum editio. §. reſtat, num. 24. Oldrad. in conſ. 217. colu. 2. Anchar. in conſil. 217. col. 2. Alex. in conſil. 166. col. 2. lib. 2. Soc. Sen. in cōſil. 13. col. 1. lib. 1. Iaſ. in l. Barbarius, n. 55. ff. de offic. prętor. Dec. in conſil. 308. & in conſil. 41. Marſic. in l. ſi quis ne quæſtio. num. 138. ff. de quæſt. Boer. in q. 36. num. 10. Alci. in tract. de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 13. num. 19. ver. ſed quid ſi. & Crau. in tract. de antiq. temp. in 1. par. tertiæ partis princ. num. 3. in conſil. 72. num. 2. in conſi. 122. num. 16. & in conſil. 150. num. 2. Non enim hæc dici poteſt qualitas nata cum ipſo homine, & ob id non præſumitur, ſic dicimus neminem pręſumi clericum, vt explicabimus infra lib. 6. in præſ. 48.

Declaratur primo, vt locum nō habeat, quādo quis
3 reperitur † deſcriptus in matricula Notariorum. Nam tunc præſumitur & ipſe Notarius. Ita Bald. in l. 2. ff. de offic. prætor. in l. 2. num. 11. C. de ſent. & interloc. omn. iud. & idem in l. Scriniarios. C. de teſtam. milit. & ibid. Caſtr. & Dec. num. 19. Idem quoque affirmarunt Spec. in tit. de inſtrumentorum editione. §. reſtat, n. 24. Ang. in conſil. 140. quidam Matthæus, num. 3. Roma. in l. in illa. ff. de verborum obligatio. Iaſ. in l. Barbarius, num. 56. qui communem eſſe opinionem teſtatur. ff. de offi. prætor. Fel. in cap. 1. num. 19. & ibidem Dec. num. 18. ff. de fide inſtrumen. & Affl. in deciſ. 251. num. 3. & Soc. Iun. in conſil. 138. num. 3. lib. 3. Ita dicimus, Scholaſticū præſumi eum, qui reperitur deſcriptus in matricula Scholarium. Bart. in l. vlt. C. de rebus cred. Pariſ. conſil. 149. in fin. lib. 4. & Alci. in reſponſ. 70. Secundum antiquam impreſſionem Lugdunenſem, ſic reſpondit Pari. in conſil. 136. num. 31. lib. 4. familiarem commenſalem Cardinalis aliquem eſſe vel non eſſe, ex matricula familiarium præſumi. Ita quoque præſumitur mercator qui in matricula mercatorum eſt deſcriptus. Socin. Iun. in conſil. 38. num. 12. libr. 3. & Rip. in l. in illa, num. 32. de
4 verbor. oblig. Præſumitur enim pro † matricula. l. matriculam. C. de age. in reb. vbi Bar. & matricula probat aliquem eſſe ex numero eorum, qui matriculari debēt. Bart. in l. petitionem. C. de aduoc. diuer. iud. Eſt ſimile quod dicimus ex libro æſtimi, & Cataſtri præſumi pro eo qui eſt in eo deſcriptus, l. forma. §. 1. ff. de cenſibus. & l. vlt. C. de præd. minor. vbi Bar. & ſcribunt Iaſ. & reliqui in l. decem. §. decem. ff. de verbor. oblig. & differemus inf. lib. 6. præſumpt. 64. Et opinionem hanc ſecuti ſunt Bononienſes, qui in lib. 1. ſtatutorum, Rub. de except. §. ſi vere ſtatuerunt. ſatis probari aliquem eſſe Notarium, ſi deſcriptus apparet in matricula. Idem cautū eſt ſtatuto Patauino ſub Rubri. citationibus. §. qđ quis ſit Tabellio. Cęterum a prædicta opinione diſſentiunt Martinus Sillimanus, quem refert, & ſequitur eius diſcipulus Ioan. And. in addit. ad Spec. in tit. de inſtrum. editio. §. reſtat, num. 24. in verbo, & ſcias. Alb. in l. cum precib. C. de fide inſtrum. qui dixit hanc opinionem eſſe de iure veriorem. Eandem probarunt Inn. & Butr. in cap. 1. de fide inſtrum. Ita quoque hanc veriorem eſſe ſcripſit Alc. in tract. de præſ. reg. 3. præſumpt. 17. Conciliat has opiniones Alc. ex ſententia Butr. Alex. & Fely. diſtinguendo duos caſus.

Primus eſt quando matricula fuit confecta auctorita
5 te † eius, qui potuit creare Notarium. Hoc caſu locum habet opinio illa prima quam communem diximus, ꝙ ſcilicet deſcriptus in matricula, præſumatur Notarius.
6 Nam etſi matricula † eſt tanquam inſtrumentum referens aliud inſtrumentum, cui non creditur, niſi conſtet de ipſo relato, Auth. ſi quis in aliquo. C. de eden. attamē quando relatio eſt facta ab eo, qui poteſtatem habet cōficiendi, ei creditur, etſi de relato non apparet, declarat Dec. in dic. Auth. ſi quis in aliquo, in fin. & ſequitur Maſcard. in conclu. 1033. num. 6. & in concluſ. 1093. num. 11.
7 Secundus eſt caſus, quando matricula fuit † conſcripta

Digitized by Google

pta ab eo qui non habet auctoritatem creādi notarios. Hoc caſu matricula non facit præſumptionem pro ipſo deſcripto. Ita procedit ſecunda opinio. Eſt enim res hæc inter alios acta & ideo non facit præſumptionem, ſed ſuſpicionem quandam, vt ſcribit Alc. in d. præſum. 17. ex aliquorum traditione in l. 2. C. de edend. Hinc infert Alc. in d. præſumpt. 17. in fin. quod quamuis Notarii in aliqua ciuitate habeant collegium, & notariorum matriculam, non tamen matricula illa probat aliquem eſſe Notarium, ex quo collegium illud caret auctoritate

8 te creandi Notarios, cum ea † ſit facultas ſoli principi reſeruata, vt ſcribunt Inn. in c. cum P. Tabellio, de fid. inſtrum. & Bart. in l. nec ei. ff. de adopt. Quod intelligo, niſi ipſe Princeps illi collegio facultatem contuliſſet creādi Notarios, quemadmodum ſcio conceſſam collegio Notariorum Papiæ.

Declaratur ſecundo, vt non habeat locum, quando

9 aliquis geſſit ſe pro † Notario ſatis multo tempore, ſciēte & patiente Principe, qui Notarios eo in loco creare ſolet. Hoc ſane in caſu præſumitur ille, quod Notarius ſit, & ab illo Principe creatus. Ita Butr. in d. cap. de fide inſtrum. Iaſ. in l. qui in aliena, num. 160. ff. de acq. hære. & eruditiſ. Cardinalis Albanus in Lucubrat. ad Bart. in lect. l. Barbarius, num. 5. ff. de offic. præt. & conferūt quę ſcripſi ſupr. in 7. præſumpt. in tertio caſu. Secus vero, quando is Princeps non habet facultatem creandi Notarios. Ita Ruin. conſil. 15. num. 7. lib. 2. ſimile eſt, quod dicimus, tutorem & curatorem præſumi eum, qui diu pro tali ſe geſſit. Soc. Sen. in conſil. 153. col. 2. libro 2. & Crauet. in tract. de antiq. in prima particula tertiæ partis principalis, num. 37. qui quidem Crau. idem de teſtamenti executore ſcripſit, ex ſententia Calcanei in cōſil. 8. col. 4. & idem ſcripſerunt Bal. in l. 1. C. de reb. alie. non alien. & Felyn. in conſil. 2. num. 21. idem eſt in eo, qui pro denuo diu ſe geſſit, vt dicam infra lib. 6. præſumptio. 76.

Declaratur tertio non procedere, quando ex remota

10 † regione allatum fuit inſtrumentum habens debitam formam publicam, nec aliquod vitium in eo apparet, & nemo contradicit. Nam & tunc præſumitur Notarius, qui illud confecit, & ideo illi inſtrumento adhibetur fides. Ita Abb. in d. cap. 1. verſic. vnum, de fide inſtr. & ibid. Dec. num. 19. qui declarat. Cæterum Crau. in c. 160. num. 2. ſcripſit, quod ſi nemo contradicit abſq. alio adminiculo præſumitur ille Notarius.

11 Declaratur quarto, vt inſtrumentum † antiquum excedens curſum centum annorum, dicatur conſcriptum a Notario, iſque præſumatur talis, ita affirmarunt Bal. in Auth. quas actiones, col. vlt. C. de ſacroſ. Eccl. Alex. in conſ. 101. col. 3. lib. 7. Soc. Sen. in conſil. 187. col. 3. lib. 2. Iaſ. in l. Barb. num. 66. ff. de offic. prætor. Dec. in conſ. 36. n. 11. & in c. 1. num. 25. verſ. quidquid tamen ſit, de fid. inſtrum. Affl. in dec. 251. in fin. Capel. Tholoſ. in q. 330. in fin. & alios nonnullos refert, & ſequitur Crauet. in conſil. 374. in fin. Idem ſcripſit Did. in libro practic. quæſt. cap. 21. num. 6. verſic. ſecundus caſus. Et his conſtat hanc eſſe receptam opinionem, etſi idem Crauet. in tract. de antiqu. tempor. in 1. par. 4. par. princ. n. 3. & n. 7. ſenſerit, requiri aliquod aliud adminiculum, præter ipſam temporis antiquitatem.

Declaratur quinto vt locū non habeat, quando hic,

12 qui aſſeritur Notarius, fuit † in quaſi poſſeſſione aliquor annos, & multos actus Notario conuenientes confecit, vt quia recepit multa inſtrumenta. Hoc etiam caſu præſumitur Notarius, tametſi quaſi poſſeſſio nō eſt multum antiqua. Ita Bal. in conſi. 118. quia pleniſſime, col. 2. lib. 3. & in l. 2. num. 11. C. de ſent. & interlo. omn. iud. Requiritur tamen hoc in caſu, quod plura inſtrumenta, vel actus publicos receperit nec ſufficiant duo, vel tres. Ita Ang. in conſil. 140. col. 1. & Fel. in dic. cap. 1. num. 18. de fide inſtr. Boer. in quæſt. 36. num. 11. & Affl. in deciſ. 251. num. 2. & ſcripſi in lib. 2. de arbitr. iud. caſu 161. num. 2. & Maſcard. in concl. 1093. num. 17. & 18. & num. 21. & num. 26. & prædicti declarant, non proce

13 dere, † quando eſset contentio inter Notarium, & aliū ſuper titulo ipſo principali Notariatus. Nam tunc quaſi poſſeſſio non ſufficit ad probandum ipſum titulum. Et hoc in caſu ſic poſſunt declarari ſtatutum Bononiæ ſupra allegatum. §. ſed ſi Notarius, & ſtatutum Patauinum Rubr. de citationibus. §. quod quis ſit Tabellio.

14 Declaratur ſexto, vt locum non habeat, quando † in inſtrumento ex alio loco allato, extant literæ teſtimoniales, quod is qui recepit illud inſtrumentum, eſt publicus Notarius. Hoc ſane caſu pręſumitur ita eſſe, & ei fides adhibetur. Ita Imol. dic. cap. 1. de fide inſtrum. & ibidem Fel. num. 18. Et vſu adeo ita comprobatum hodie videmus, vt dubitandum non ſit, tametſi Dec. in d. cap. 1. num. 19. ſcripſerit iure non probari. Hanc quoque declarationem probarunt Boer. in quæſt. 154. nu. 4. & Maſcard. in concluſ. 1093. num. 5. & 6. & 7. qui alia ad rem tradit.

Notarius an & quando præſumatur iuſte, & fideliter ſuum exercuiſſe officium.

SVMMARIVM.

1 *Notarii pro rectitudine, & peritia præſumendum eſſe.*

2 *Notarius cum de omnibus rogatus eſſe debeat, præſumitur omnia partium voluntate ſcripſiſſe.*

3 *Notarium aliquid ex ſuo capite ſcripſiſſe qui aſſerit durioribus afficitur probationibus.*

4 *Clauſulam codicillarem, & alias in teſtamento, cenſetur Notarius voluntate teſtatoris appoſuiſſe.*

5 *Notario aſſerenti in inſtrumento fideiuſſionis a muliere factæ, ſe eam de beneficio S. C. Velleiani certioraſſe, creditur.*

Item aſſerenti partes ita egiſſe, aut contraxiſſe, ex certa ſcientia, num. 6.

Vel quod dicta in vna parte inſtrumenti ſint repetita in alia, n. 7. Idem & de teſtibus, n. 8.

Item aſſerenti alios Notarios qui ſecum inſtrumentum receperunt, rogatos fuiſſe, num. 9.

Atque etiam de ſui ipſius proprio rogitu, n. 10.

11 *Notario etiam idiota exiſtente, ſemper tamen pro ipſo eſt præſumptio.*

Quamuis aliter ſcriptum ſit, quam dictum, n. 12. ſi tamen ſe ſtatim corrigat, num. 14.

Niſi alias eſſet malus, num. 13.

15 *Notarii ſcriptura præualet contradictioni teſtis in cauſa ciuili, & quandoq. etiam in cauſa criminali. n. 16.*

17 *Notario de geſtis coram ſe, non autem de geſtis a ſe creditur.*

18 *Notario de mandato ſibi facto non creditur.*

Fallit quoad executionem ipſius commiſſionis, n. 19.

Vel quando ex ſtylo curiæ, adhiberi ſolet fides notario. num. 20.

21 *Notario non creditur, quando aliter ſcriptum reperitur in originali, quam in authentico. Neq. extra iuriſdictionem eius qui notarium creauit, n. 22.*

PRAESVMPT. LXXIX.

Diximus ſuperiore præſumptione Notarium dici iudicem Cartularium, & propterea ad iudicis naturam proxime adeo accedit, vt quemadmodum pro rectitudine & bonitate iudicis præſumitur, ſicuti explicauimus ſup. in præſum. 49. ſic & pro † Notarii rectitu-

1 dine & peritia præſumendum eſt, l. ſi quis Decurio. C. de falſ. cap. ad audientiam, de præſcr. & docuit Bal. in l.

In pe-

Digitized by Google

Imperator. 1. lect. l. 1. ver. ſed an poterit. ff. de ſtat. hom.
Notarium poſſe corrigere errorem, quia ipſe eſt auctor
veritatis, & ideo pro eo præſumitur. Et Baldum ſecutus
eſt Alc. in tract. de præſump. reg. 3. præſump. 13. ſic & Pa
riſ. in conſ. 88. n. 21. lib. 3. reſpondit, pro Notario magis
præſumi, quam pro teſtib. & alios ad rem tradit Maſc.
in concl. 1094. n. 1. & 2. Ita quoq. dicimus præſumi No
tariũ eſſe ſui officii peritũ, gl. in §. item ſi ſcriptũ. in Inſt.
de inut. ſtip. Cor. in conſ. 495. li. 1. Neu. in conſ. 28. n. 19.
& Soc. Iun. in conſ. 101. n. 11. ver. præterea, li. 1.

2 Hinc dicemus, quod cum Notarius ex † ſuo capite ni
hil ſubſtantiale, vel accidentale ſcribere poſſit in inſtru
mento, ſed de omnibus debeat eſſe rogatus, præſumitur
quod omnia ſcripta in ipſo inſtrumento fuerint volun-
tate partium ſcripta. Ita Bal. in l. errore. C. de teſt. Cur.
Sen. in conſ. 50. col. 58. verſ. dum autem vltimo loco, &
plures retuli in d. conſ. 37. n. 131. Quocirca qui aſſerit,
3 † notarium aliquid ex ſuo capite ſcripſiſſe, durioribus
probationibus afficitur, vt reſpondit Dec. in conſ. 105.
n. 4. Alc. in d. præſ. 13. n. 3. quos ſecutus ſum in conſ. 37.
n. 134. in li. 2. de arbitr. iud. caſ. 105. & idem ſcripſit Ma
ſcar. in d. concl. 1094. n. 18.

Hinc intelligimus, veram eſſe ſententiam illorũ, qui
4 dixerunt, clauſulas † ſcriptas in teſtamento, vt codicil-
larem, & ſimiles, a notario cenſeri appoſitam volũtate
ipſius teſtatoris, ſic ſane aduerſus Bar. in l. 1. num. 10. ff.
de iure codic. affirmarũt tres & viginti Doctores, quos
enumeraui & ſecutus ſum in d. conſ. 37. num. 131. & ibi
n. 135. & 136. confuraui diſtinctionem Alciati, conſti-
tuentis differentiam inter clauſulas contractuum, & vl
timarum voluntatum. Et quanquam in eodem cõſ. 37.
n. 156. ſcripſerim, multos ſecutos fuiſſe Bar. in d. l. 1. nu.
10. de iure codic. nempe Barbatiam, Socinum Sen. De-
cium, Bertrandum, Ripam, Curtium Iuniorem, Socin.
Iun. Rubeum, & Grammaticum, attamen ibidẽ in colu.
vlt. ſcripſi communem opinionem eſſe aduerſus Bart.
qua de re dicemus etiam infra li. 4. in præſ. 84. vbi age-
mus de hac clauſula codicillari.

5 Ita quoq. dicimus, præſumi pro notario, † qui aſſe-
ruit in inſtrumento fideiuſſionis factę a muliere, ſe eam
certioraſſe de beneficio S. C. Velleiani. Ita communẽ eſſe
opinionem teſtatur Alc. in d. præſump. 13. nu. 3. quam
ego ipſe ſecutus ſum in d. conſ. 37. n. 145. Sic pariter præ
6 ſumitur creditur que notario † aſſerenti partes ita egiſſe
& contraxiſſe, ex certa ſcientia, ſicuti reſponderunt Iaſ.
in conſ. 137. n. 5. lib. 4. Soc. Sen. in conſ. 40. col. 4. lib. 1. &
in conſ. 244. col. 5. lib. 2. Dec. in conſ. 408. n. 4. & idem
ſcripſit Alc. in d. præſum. 13. nu. 4. & accedunt alii, quos
ſecutus ſum in conſil. 37. n. 132. Ita pariter præſumitur
7 pro notario, eique fides adhibetur, quod † dicta in vna
parte inſtrumenti, ſint repetita in alia parte, vt ſcripſi in
li. 2. de arbitr. iud. caſu. 64. n. 5. Sic etiam creditur nota-
8 rio, cũ in inſtrumento ſcripſit, † teſtes fuiſſe ſpecialiter
vocatos & rogatos, vt reſponderunt Rui. in conſ. 154.
n. 7. li. 3. & Pariſ. in conſ. 61. n. 3. lib. 3.

9 Ita quoq. creditur notario † aſſerenti alios notarios,
qui vna ſecum cœperunt inſtrumentum, rogatos fuiſſe,
ita affirmarunt Rui. in conſ. 13. n. 26. lib. 1. Boer. in qu.
35. col. vlt. & Rol. in conſ. 44. n. 42. li. 1.

10 Imo creditur etiam ipſi notario, † de ſuo proprio ro-
gitu, quod. ſ. ipſe fuerit rogatus recipere & conſcribere
ipſum inſtrumentum, vt aliorum auctoritate reſpõdit
Pariſ. in conſ. 104. n. 72. lib. 1. & in conſ. 17. n. 12. & in cõ
ſil. 28. num. 52. lib. 2.

11 Extenditur primo, vt locum habeat ẽt, ſi alias † nota
rius eſſet perſona idiota. Ita Alci. in d. præſumpt. 13. nu.
2. ex ſententia Rom. in conſ. 156. qui meo in codice hoc
non ſcripſit.

Extenditur ſecundo vt locum non habeat hæc præſũ
12 ptio, etiamſi † reperiatur aliter ſcriptum, quam dictũ.
Nam adhuc pro ipſo notario præſumitur, quod. ſ. non
falſo, ſed per errorem ſcripſerit. Ita tradũt Bar. in l. quo
ties. §. 1. n. 3. ff. de hęred. inſt. & in l. ſi librarius. ff. de reg.
iur. Anch. in conſ. 285. n. 3. Comenſ. in conſil. 135. col. 2.
verſi. cæterum non obſtantibus. Arer. in conſ. 47. num.
3. Alex. in conſil. 40. num. 4. lib. 1. Barb. in conſilio 39.
col. 3. lib. 1. Dec. in d. l. ſi librarius, in fin. in conſil. 175. n.
5. Marſ. in l. 1. num. 9. C. ad leg. Cornel. de falſ. & in con-
ſil. 77. num. 12. Boer. q. 15. n. 3. Gom. in §. item, ſi quis in
fraudem, n. 25. in fi. in Inſt. de act. & Gram. in deciſ. 60.
num. 7. Boſſius in tractatu cauſarum criminalium, tit.
de falſis, n. 56. & Maſcar. in concl. 1094. nu. 17. latius in
concluſ. 640.

13 Hæc tamen extenſio intelligitur, niſi Notarius † iſte
alias fuiſſet malus. Nam tunc in eo potius præſumitur
dolus, quam error, vt ſcripſit Bald. in dic. l. quoties. §.
1. ff. de hęred. inſtit. Ita quoque dolus, in eo præſumitur,
quãdo omiſit adhibere ſolemnitates, quæ ab eo & aliis,
communiter ſolent adhiberi. Ita tradit Alciat. in dict.
præſumpt. 13. num. 9. Prædicta tamen declarantur, quã-
14 do Notarius ſtatim † correxit errorem, antequam in-
ſtrumentum tradidit partibus. Ita Soc. Sen. in conſi. 98.
num. 10. lib. 3.

Extenditur tertio, vt procedat etiam, quando teſtis
examinatus in cã ciuili, contradiceret Notario, aſſeren
do, ſe aliter depoſuiſſe, & atteſtatum fuiſſe, quam fue-
rit ſcriptũ. Nam adhuc pro notario præſumitur, & ideo
15 præualet eius † ſcriptura contradictioni teſtis. Ita Spec.
in tit. de teſte. §. 1. ver. ſed pone, Abb. in c. cum cauſam,
in 2. & ibid. Fel. in fi. de teſtib. Idem Abb. in c. ad audien-
tiam, n. 7. de præſcr. Alex in cõſ. 74. lib. 7. Alc. in d. præſ.
13. in fi. Did. in lib. 2. varia. reſol. c. 13. n. 10. & idem ego
ipſe reſpondi in conſ. 23. n. 10. & alios refert Maſcard.
in d. concl. 1094. n. 7. Natta conſ. 342. nu. 1. Qui quidem
omnes intelligunt (vt diximus) in cauſis ciuilibus, ſecus
in criminalibus, in quibus contradictione teſtis, fides
16 notarii vacillare dr, niſi vna cum notario † adeſſet ſcrip
toris teſtimonium, cui mandatum fuiſſet ſcribi atteſta-
tiones. Nam tunc etiam in cauſis criminalibus præua-
lebit notarii aſſertio. Ita Alc. præcitato in loco, qui affir
mat, ita obſeruari in iudiciis vidiſſe, & idem affirma-
runt Iulius Clarus in §. fin. quæſt. 53. ver. tertius eſt ca-
ſus. Burſar. in conſil. 34. num. 13. libr. 1. qui teſtatur eſſe
communem opinionem, & idem ſcripſit Maſcard. in d.
concluſ. 1094. num. 8. & 9.

Declaratur primo vt locum habeat hæc præſumptio
17 quoad ea, quæ geſta ſunt † coram ipſo notario. Nam de
illis notario creditur, ſed ſecus eſt de geſtis ab ipſomet
notario. Ita Iaſ. in l. ſanum mente, num. 4. C. de tranſac.
& in conſil. 62. num. 3. lib. 1. Affl. deciſ. 245. n. 7. Marſ. in
ſing. 172. Pariſ. in conſ. 46. num. 8. & in conſ. 5. n. 6. li. 3.
Boer. quæſt. 23. num. 73. Crau. in conſil. 88. num. 20. &
in conſil. 240. num. 2. Exemplum afferri ſolet in notario
atteſtante teſtatorem fuiſſe ſanæ mentis, quando teſta-
mentum confecit. Ita quoque atteſtari non poteſt de
geſtis ab aliis, vt decidit Afflict. vbi ſupra. Ita quoque
non creditur notario aſſerenti in inſtrumento aliquem
abeſſe a ciuitate, vt reſpondit Crauet. in d. conſ. 88. nu.
20. alia exempla ſciens omitto.

Declaratur ſecundo, vt non procedat hæc præſum-
18 ptio quoad commiſſionem, & † mandatum ipſi notario
factũ, vt puta, ſi mandatũ ei fuit, ꝙ examinet teſtes. Nõ
. n. de ea commiſſione põt ipſe notarius eſſe rogatus.
Ita Bal. in l. iudices, in fi. C. de inſtr. Barb. in conſil. 118.
in fi. lib. 3. Dec. in conſ. 42. n. 5. qui reſpondit de cõmiſ-
miſſione facta Notario accedendi ad cõfines, & eos de
terminandi, & ſimili in caſu idem Dec. in conſ. 159. n. 8.
& in c. quoniam contra, n. 45. de prob. Rui. in conſ. 68.
n. 17. in conſ. 69. n. 10. & in conſ. 189. n. 6. & 7. li. 1. & idẽ
reſpondit Pariſ. in conſ. 61. n. 7. lib. 3.

Digitized by Google

19 Hæc tamen declaratio locum nõ habet, quoad † exe
cutionem ipſius commiſſionis, pro qua ei adhiberi dẽt
fides. Ita Dec. in d. conſ. 42. n. 5. poſt Bal. in d. l. iudices.
20 Et rurſus non habet locum hæc declaratio, † quando
ex ſtylo curiæ adhiberi ſolet fides Notario de cõmiſſio-
ne ſibi facta, ſicuti de ſtylo Rotę Romanæ atteſtatur Ve
rallus in deciſ. 266. in 2. p.

Declaratur tertio, vt locum non habeat hæc prǽſum
21 ptio, † quando aliter reperitur ſcriptum in originali,
quam in authentico. Nam tunc non creditur Notario,
quod Authentico ſtandum ſit. Ita reſpondi in conſilio
431. num. 2.

Declaratur quarto, vt locum non habeat extra iuriſ-
22 dictionem eius, qui † Notarium ipſum creauit. Ita poſt
alios Ruin. in conſ. 62. col. 3. lib. 3. Boer. in q. 242. & Ma
ſcar. in concl. 1094. in fi.

*Inſtrumenti exemplationem a Notario ſolemni-
ter factam præſumi.*

SVMMARIVM.

1 *Inſtrumenti exemplationem rite, & ſolemniter factam a No-
tario, cur non præſumatur. Id autem ob temporis antiquitatem
non procedere, num. 2.*
Et quod ſit illud tempus antiquum, n. 3.

PRAESVMPT. LXXX.

NOn eſt incongruus hic locus, vt diſſeramus, quan-
do exemplatio inſtrumenti facta a Notario, præ
ſumatur ſolemniter facta. Qua in re pro regula conſti-
tuendum eſt, hanc exemplationem non præſumi rite &
ſolemniter factam, cum ſit ſolẽnitas extrinſeca, quę nõ
præſumitur adhibita in actu, l. quęcunque. §. vlt. ff. de pu
blicia. in rem actio. & multis comprobabimus ſubſeq.
in li. præſump. 68. vbi explicabimus, quando præſuma-
tur ſolemnitas extrinſeca.
2 Declaratur primo non habere locum ob tẽporis †
antiquitatem & diuturnitatem. Nam tunc exemplatio
præſumitur a Notario ſolemniter facta, vtputa, vocata
parte, & aliis ſeruatis quæ ſeruari ſolent. Ita Hoſti. Ioa.
And. Butr. Bald. Are. Guido Pap. Cor. Iaſ. & Dec. quos
recenſet & ſequitur Crau. in tract. de antiqu. temporũ,
in 3. par. principali, in 1. particul. quæ incipit, vidimus.
num. 12. & illis accedunt Corn. in conſil. 158. col. 2. Flo
rianus in l. 2. ff. de fide inſtrum. Alexand. in conſilio 50.
col. 2. lib. 5. & in conſil. 101. col. 1. lib. 7. Soc. Sen. in con-
ſil. 187. lib. 2. Afflict. in deciſ. 378. num. 6. Boer. in quæſt.
281. num. 15. Pariſ. in conſil. 104. num. 43. lib. 2. Moder-
ni Pariſ. in commentar. ad conſuetudines Pariſienſes,
tit. 1. §. 5. num. 59. & Didac. practicarum quæſtionum,
cap. 11. num. 6. ver. ſed & propter. Quod autem tempus
3 † antiquum hoc in caſu dici debeat, explicant Crau. &
Did. præcitat. in locis.

*Notarius quando præſumatur rogatus de eo inſtrumen
to, quod conſcriptum ab eo apparet, dili-
genter explicatur.*

SVMMARIVM.

1 *Notarius in dubio de inſtrumento conſcripto, non præſumitur
rogatus. Et quæ ſit ratio, n. 2. & 3.*
4 *Facta præſumuntur, cum ſolita ſint fieri, & quomodo.
num. 6.*
5 *Notarium de inſtrumento rogatum præſumi, male defendunt
aliqui.*
7 *Notarium rogatum de inſtrumento præſumitur, vbi aliquæ ex
tarent eius rei coniecturæ, quæ autem ſint illæ coniecturæ. n. 8.
10. 11. 12. & aliis ſeq.*
Ab hac tamen opinione diſſentit Bald. n. 13.
9 *Publicatio inſtrumenti facta a Notario, includit rogitum.*
15 *Signum Tabellionis appoſitum ſignificat actum a partibus per-
fectum, & abſolutum.*
16 *Notarium de inſtrumento rogatum ex coniecturis præſumi ve
rum eſt, ſi penes ipſum reperiatur, ſecus ſi vel apud alterã ex
contrahentibus partem, vel perſonam aliam priuatam, &
num. 17. 18.*

PRAESVMPT. LXXXI.

DVbitari ſæpe contingit, an & quando Notarius
præſumatur rogatus conficere inſtrumentum, quod
conſcriptum reperitur. Qua in re ſtatuenda eſt nobis il
la iuris ſententia, quæ & crebrior & verior eſt, in dubio
1 † Notarium non præſumi rogatum. Ita equidem ſcrip-
ſit Inn. in c. 1. n. 7. de fide inſtr. qui ob id docuit, quod
ſi mortuus eſſet ipſe Notarius, vel viuens non recorda-
retur ſe de eo rogatum, non poſſet illa ſcriptura in pu-
blicã formam redigi. Cum Innoc. ſenſerunt Bart. in l. ſi
quis ex argent. §. ſi initium. in 2. lect. num. 29. ff. de edẽ.
& in l. ſciendum, n. 11. ff. de verb. oblig. & ibid. Angel.
Imol. & Alex. eo etiam loci hanc eſſe communem aſſe-
ruit Iaſ. n. 40. etſi ipſe (vt infra referam) diſſentiat. His
accedunt Ang. in conſ. 220. n. 1. in conſ. 275. n. 2. & in
conſ. 400. n. 3. Alber. in Rubr. C. de fid. inſtr. in fi. Butr.
in c. 1. col. 3. de fid. inſtr. Alex. in conſ. 253. n. 9. lib. 1. &
in conſ. 48. n. 4. lib. 5. Corn. in conſ. 70. n. 4. lib. 4. Thom.
Faſtoli cã ſeu deciſ. 1. in 2. dub. Hanc eſſe communem
aſſeruit Dec. in c. 1. n. 20. de fid. inſtr. & Boer. q. 35. col.
vlt. Eandem probarunt Pariſ. in conſ. 104. n. 72. lib. 1. in
conſ. 27. n. 17. conſ. 28. n. 52. lib. 2. & Rol. in conſ. 44. nu.
26. & n. 42. lib. 1. Neu. conſ. 26. n. 41. Rub. in conſ. 14. n.
2. Rim. Iun. in l. ſi emancipati, n. 55. C. de collat. Ceph.
in conſ. 88. n. 22. li. 1. & Maſc. in concl. 1097. n. 1.

Primo ea ratione atq. argumento hi mouentur, quod
2 ea, quæ † ſunt ſolemnitatis extrinſecæ non præſumun-
tur, l. quæcunque. §. vlt. ff. de publicia. in rem actio. At-
qui quod Notarius rogatus ſit, extrinſecæ ſolemnita-
tis eſt. Ergo Notarius rogatus nõ prǽſumitur. Nec huic
ſatis ſolidæ argumentationi officit, ſi dicatur, imo ſolẽ-
nitatem extrinſecam præſumi, vt multis probat Albe.
in Rub. C. de fid. inſtr. col. vlt. qui ad d. l. quæcunque. §.
vlt. reſpondet procedere fauore pupilli. Nam reſponde
tur receptam & veram eſſe ſententiam, quod imo ex-
trinſeca ſolemnitas non præſumitur, ſicuti ſcribũt fere
oẽs in l. ſciendum, de verb. obl. & abunde explicaui ſu-
pra. Non etiam repugnat, quod ſaltem ſolemnitas extrin-
ſeca præſumatur ob probitatẽ perſonæ exercentis actũ.
Ita docuit Abb. in c. fraternitatis, in fi. de teſtibus & at-
teſt. & clarius in c. niſi eſſent, n. 3. de prǽben. cum inquit
clericum ordinatum ab Epiſcopo optimæ probatæque
vitæ, prǽſumi ſolemniter ordinatum, & ſubiungit, quod
ob id nonnunquam (ita enim in codice Abb. qui corru-
pte circumfertur, legendum eſt) ſolemnitas extrinſeca
præſumitur ob probitatem perſonæ. Notarium autem
eſſe perſonam probatę vitę, cum e publico probatus ſit,
vt alias diximus. Hinc Did. lib. pract. quæſt. c. 19. nu. 5.
ſcribit, infamem notarium eſſe non poſſe. Boer. q. 222.
n. 8. Non, inquam, hæc conſideratio repugnat, quando
quidem Abbatis traditiones procedunt & intelligun-
tur, cum de modico præiudicio agitur, ita declarat Io.
Crot. in l. ſciendum, n. 18. de verb. obl. & ſcripſi ſupra.
Cum ergo noſtro in caſu maximum verſetur præiudi-
cium, nempe de fide adhibenda ſcripturæ, dicendum
eſt, hanc rogitus ſolemnitatem extrinſecã nõ præſumi.
3 Secundo adfertur ratio hæc, † rogitus non eſt quid
iuris, ſed quid facti, vt re ipſa conſtat. Atqui ea, quæ facti
ſũt nõ pſumũtur, l. in libello, §. factæ. ff. de cap. & poſt-
lim.

lim.reuerſ. Ergo Notarius nō præſumitur rogatus. Hoc
argumento in ſpē vſus eſt Ang.in conſ.220.n.1. Nec ob
4 ſtat,quod † facta præſumuntur,cum ſolita ſunt fieri, l.
vlt.ad fi.C.de fideiuſſ.& in ſpecie ſcribunt Bal.in Rubr.
C.de fide inſtr.n.8.& Iaſ.in l.ſciendum,col.1.verſic.re-
ſponde melius,de verb. obligat. Nam huic obiectioni
infra ſatisfaciam.

Tertio allegatur tex.l.vlt.§. ſin autem dubius.in fin.
C.de iur.delib.in illis verbis, & iubente eo Tabularium
pro ſe ſcribere. Et eo loci Alb.n.1.in fi. in ſpecie anno-
tauit tex.hunc in hanc ipſam ſententiam.

Verum (vt dicam quod ſentio) nil ad rem cōfert hic
locus. Siquidem hæc duo ſunt ſeparata, quod Notarius
debeat eſſe rogatus, & quod rogatus præſumatur. Non
enim dubium eſt, quin rogatus eſſe debeat.§.nos autē,
in Auth.de Tabell. Et ob id dicimus, Notarium nil pe-
nitus ex ſuo capite ſcribere vel poſſe, vel debere, ſicuti
multis probaui in conſ.37.num.105.& tradunt Afſl.de-
ciſ.245.n.7.in fi.& Boer.q.35.n.1.& 2. Hoc caſu loqui-
tur tex.d.§.ſin autem, dubius.cum vult, Notarium con-
ſcribentem inuentarium, id facere debere rogante hæ-
rede. Nos autem diſputamus, an præſumatur Notarius
rogatus (præſupponimus enim rogatum eſſe neceſſariū
cum diſputamus, an præſumatur.) Atq. ita ſentiunt gl.
in d.§.nos autem. Bart.in d.l.ſi quis ex argentar.§.ſi ini
tium.2.lect.n.29.ff.de eden.Iaſ.in d.l.ſciendum, n. 40.
de verb.obl.dum ante omnia præſupponunt, Notariū
debere eſſe rogatum, deinde, diſputāt, an Notarius præ
ſumatur rogatus ſcripſiſſe, qđ ſcriptum reperitur. Hęc
itaq. recepta, & vera iuris ſentētia, rectius fulcitur duo
bus illis iam relatis priore loco, argum.

Contrariam ergo opinionem, q; ſcil. in dubio Nota
5 rius † præſumatur rogatus, male firmarunt Accurſ. &
Iac.Beluiſ.in §.nos.in Auth.de Tabell.Spec.in tit. de in
ſtru.edit.§.1.n.44. Et idem ſenſit cum his vno ver. Bar.
in l.Domitius, nu.2.ff.de teſta. Bald.in conſil.158. ſi in-
uenitur, in fi.li.2.idem Bal.in Auth.rogati.C. de teſtib.
& ibid.Sal.col.1.verſ.3.fortius facit.idem Bal.in Rubr.
C.de fid.inſtr.n.8.& in l.1.n.18.C.de fid.inſtr.& iur.ha
ſtæ fiſc.li.10.Bellam.deciſ.267.Capel.Thol.q.183.Are.
in l.ſciendum, n.15.uerſ.aduerte.ff. de verb.obl.& ibid.
Iaſ.n.40.& Chriſtoph.Caſtel.n.26.& Buttigela n.59.&
Dec.in conſ.11.n.17.verſ.& iſta concluſio. Ant. de Pra-
to veteri inter conſ. Alex.conſ.73.n.7.li.1.& Pariſ.in cō
ſil.104.n.73.lib.1.

Primo mouetur Accurſi.in d.§.nos autem, argumen
to ducto a ſimili, ex tex.in §.ſi ita ſcriptum, Inſt. de in-
util.ſtip.& §.vlt.Inſt. de fideiuſs.

Secundo ea ratione alii vtuntur, quod Notarius ſcri
bere nil poteſt tanquam Notarius, niſi a partibus roga-
tus ſit, d.§.nos autem, in Auth.de Tabel.& diximus ſu-
pra. Atqui Notario fides adhibetur, cū ſit pſona publí-
ce approbata, vt clarum eſt. Ergo cum Notarius ait ſe
ſcripſiſſe, præſumendū eſt, q; rogatus ſcripſerit, ne alias
male & contra officiū ſuum aliquid egiſſe videatur, iux
ta ea quæ ſcripſi in conſ.37.n.108.& in ſpecie ita conſi
derat Card.Zabar.in conſ.133.col. 2. verſ. itē pro hoc.
Et confirmat Iaſ.in d.l.ſciendum, n.40.verſ.quid tenē-
dum, de verb.obl.cum ſcripſit. quod ſicuti Notarius p̄-
ſumitur rogatus, quando dixit, publicaui, ita etiam de-
bemus dicere qđ rogatus præſumitur, ſi dixit ſe ſcrip-
ſiſſe, ex quo ſemper vt Notarius id egiſſe dicitur.

Verum hæc argumentatio egreditur terminos noſtrę
diſputationis, quæ quidem illa eſt, quando nulla extat
coniectura, qua dicere poſſimus hunc notarium fuiſſe
rogatū. Atqui dicere, ſe vt notarium ſcripſiſse, ſignifi-
cat, ſe rogatū, quia ſi rogatus nō eſset, tanquā priuatus
diceretur ſcripſiſse. Et hoc apertius conſtat ex ratione
qua vſus eſt Iaſon, contra quē illa probe retorqueri po
teſt. Et in ſpecie noſtra ita etiam conſiderat Dec.in c.1.
n.20.de fide inſtr.poſt Alex.in conſ.48.num. 4.lib. 5.

Tertio affertur hoc argumentum, Notarius nō con
ſueuit ſcribere niſi rogatus, iuxta d.§.nos autem. Atqui
ſolitus ſcribere ſi ſcribit, ob vim illius conſuetudinis p̄
ſumitur ſcribere, l.vel vniuerſorum.ff.de pign.actio. &
l.Titianus.ff.quod cum eo, & ſimili in caſu de argenta-
rio, & ſimilibus, quorum officium eſt ſcribere, docuit
Bar.in l.1.n.5.C.de eden. Ergo præſumitur, quod nota
rius rogatus ſcripſerit. Accedit, quod factum præſumi-
tur id quod fieri conſueuit, l.vltim.C.de fideiuſs. Ita in
ſpecie Bal.conſiderat in rubr.C. de fide inſtrum. nu. 8.
Cæterum facile reſponderi poteſt, quod tunc demum
6 ita præſumitur factum † vt conſueuit fieri, ſi fit in vim
illius conſuetudinis, ſi enim notarius ſcribit tanquam
notarius, tunc præſumitur rogatus, quia aliter ſcribere
notarius non conſueuit, ſed hæc non eſt noſtra diſcepta
tio, de eo enim contendimus, qui potuit ſcribere vt no
tarius & vt priuatus, cum ignoretur quomodo ſcripſe-
rit, nos dicimus non ſcripſiſse vt notarium, cū de rogi-
tu qui extrinſecæ ſolemnitatis eſt, non appareat. Nec
obſtat ille tex, d.l.vlt.C.de fideiuſ. quia non probat cō
ſiderationem illam Bal. ſicuti aduertit poſt alios Rim.
Iun.in d.l.ſi emancipati.n.56.C.de coll.

Quarto mouetur Bal.in rubr.C.de fide inſtr. n. 8. ea
ratione, quod ob artis peritiam ſolemnitas adhibita p̄-
ſumitur in actu geſto, ex l.1.C.de vſuris. At notarius pe
ritus præſumitur cum talis approbatus ſit, & in ſpecie
reſpondi in cōſ. 37. Ergo p̄ſumitur, quod rogatus ſcrip
ſerit. Eadem reſponſione qua vſi ſumus ſupra confuta
ri pōt hæc argum.nos.ſ.diſputare, quando vere ignora-
mus, an confecta ſcriptura fuerit ſcripta tanquam a no
tario, vel tanquam a priuato. Et dicimus, non pręſumi
ſcriptam vt a notario, ex quo de rogitu non cōſtat, nec
aliqua extat coniectura, qua dicere poſſimus eū ex ſpe-
ciali quadam ſui perſona ſcripſiſse.

Quinto hoc argumento vſus eſt Iaſon in d.l.ſciendū.
n.40.in fin.de verbor. oblig. argumentari licet in hac
materia a teſte ad notarium, cum teſtis ita rogandus ſit
vt notarius, cum de ſubſcriptione ab ipſo teſte facien-
da agitur.authen.rogati.C.de teſtibus.& ibi Baldus, &
cęteri. Atqui quando teſtis ſubſcripſit inſtrumento, p̄-
ſumitur, quod rogatus ſcripſerit, ita docuit Bart.in d.l.
ſciendum.& ibi cęteri ſecuti ſunt, idem Bart.in l.Domi
tius.ff.de teſta. Ergo multo magis rogatus præſumitur
notarius, qui eſt perſona publica, cuiq. maior fides ad
hibetur. Cæterum ſatisfacit huic obiectioni, ipſemet Ia
ſon in d.l.ſciendum.nu.40.in fine.cum ait, & recte, Bar
tolum loqui de teſte, qui ſubſcripſit præſentibus parti-
bus ſcientibuſque, vel teſtatore præſente ſcienteque ob
id rogatus præſumitur. Nos vero loquimur cū ſcriptu-
ra ita ſimpliciter a notario ſcripta reperitur, & ignora-
tur, an præſentibus ſcientibuſque partibus conſcripta
fuerit, ſi enim conſtaret notarium ſcripſiſse præſentib.
contrahentibus, & actum fuiſse perfectum præſumere
tur rogatus a contrahentibus ipſis, ſicuti in teſte dixi-
mus. Et in ſpecie reſpondit Dec.in conſ.11.n.17. verſic.
quinto, quod notarii. His manifeſte conſtat illam ma-
gis receptam Innocentii ſententiam eſse veram. Quo-
circa ſi reperitur aliqua ſcriptura manu notarii cōſcri-
pta extra tamen eius protocollum, releuari ſeu redigi
in publicam formam non poterit, id quod in ſpecie re-
ſpondit Ang.in d.conſ.220.& in cōſ.275. & alii plures
ex ſupra relatis, præſertim Dec.in d.c.1.col.5.de fid.in-
ſtr.& accedunt Cagn.in l.ſi librarius.n.26.de reg.iur.&
Marchabr.in conſ.88.n.9.& 10.

Receditur a præſumptione hac, quando in cōtrariū
7 † extat aliqua coniectura, quæ ſignificet notariū fuiſse
rogatum, coniecturæ hæ plures conſiderari poſſunt.

Prima eſt, cū ſcriptum reperitur, quod notarius dixit
8 † ſe illud inſtrumentum publicaſse. Nam tunc pręſumi-
tur, quod

Digitized by Google

tur quod rogatus illud ſcripſerit, ita docuit Bart. in d. l. ſciendum. n. 11. de verb. oblig. & ibidem Iaſ. num. 39. eiuſdem opinionis recenſet Angelum & Imolam ibid. & Balduin in l. 1. C. de fid. inſtr. & iure haſtæ fiſca. libr. 10. nec non Butrium & Abbat. in c. 1. de fid. inſtr. Quibus accedunt Ang. in d. conſ. 275. n. 2. & Corn. in conſ. 70. n. 4. lib. 4. Dec. in c. 1. num. 20. de fide inſtru. Pariſ. in conſ. 104. n. 72. lib. 1. Rolan. in conſ. 44. nu. 48. li. 1. Alc. & Io. Bologn. in l. ſciendum. ille nu. 24. iſte num. 248. de verbo. oblig. Rim. Iun. in l. ſi emancipati. num. 57. C. de colla. Rolan. in conſ. 44. n. 43. lib. 1. & Maſcar. in concl. 1097. n. 10. Ea eſt huius coniecturæ ratio, quam perpen
9 dit Bar. in d. l. ſciendum. n. 11. vbi & Alc. nu. 24. quia † publicatio in ſe rogitũ includit, & iõ ipſe rogitus dicitur eſſe de ſolemnitate intrinſeca publicationis, cum ergo notarius aſſerit ſe publicaſſe, aſſerit etiam ſe de eo eſſe rogatum. His conſtat male reſpondiſſe Corneum ſibi contrarium in conſ. 226. nu. 5. lib. 3. & cum eo Pariſiũ in conſ. 27. n. 16. lib. 2. Bolognetum in d. l. ſciendum. n. 249. cum dixerunt, hanc clauſulam nil operari, quia adhiberi potuit a notario, cum crederet, quod pars conſẽtire deberet, & quod de eo inſtrumento deberet eſſe rogatus, male inquam reſpondit, quia non ſolent notarii adhibere hanc clauſulam, niſi actu perfecto, & adhibito partium conſenſu. Et ideo in praxi erit iſte ſtylus & mos probandus, vt reddatur clarior.

10 Secunda eſt coniectura † cum ſcriptum ita reperitur, actum &c. Nam hæc verba ſignificant notarium fuiſſe de eo rogatum, ita in ſpecie reſpondit Cardin. Zabarel. in cõſ. 133. col. 2. verſ. ſic ergo, &c. Caſtr. in l. ſi is qui. ff. de teſt. & cum eo Alex. in conſ. 14. n. 6. & in fin. li. 6. Pariſ. conſ. 61. n. 7. li. 3. & Rol. in conſ. 44. n. 43. lib. 1. Curt. Iun. in conſ. 162. col. 2. verſ. confirmantur. Neu. conſ. 24. n. 7. & conſ. 26. n. 42. qui & alios recenſet. Rube. in cõſ. 14. n. 8. Marchabr. in conſ. 88. n. 5. & Maſcar. in d. concluſ. 1097. n. 15. qui alios refert.

Ea eſt ratio, quod hæc clauſula, actum &c. ſignificat inſtrumenti perfectionem, atque publicationem, vt tradunt Caſtr. in conſ. 111. Viſis & ponderatis, quæ ſuprascripta. col. 1. verſ. breuiter. in conſil. 292. Quia in puncto. col. 2. verſ. præterea. li. 1. Soc. Sen. in conſ. 142. col. 2. li. 1. Iaſ. in l. Gallus. §. idem credendum. in fin. de lib. & poſth. Neuiz. d. conſ. 26. n. 41. Quæ ſane perfectio nõ adeſſet, ſi rogitu careret inſtrumentum. Cæterum hanc cõiecturam non admittit Ang. in conſ. 400. n. 3. Si quidẽ (ait ille) habent hæc verba ſenſum hunc, quod eo pręſẽte, ita a partibus fuit actum, & diſpoſitum. Reſponderi facile poteſt, quod imo eum habent ſenſum, qđ inſtrumentum fuerit perfecte confectum, atque ita a ſe receptum, & vt dicunt relati interpretes, ſcriptum. Cum nõ conſueuerint notarii in inſtrumentis a ſe non receptis, rogatiſque, eam adhibere clauſulam. Et ita rem conſiderando ceſſat, quod reſpondit ſibi parum conſtans Pariſius in conſ. 27. num. 16. lib. 2. poſt Corne. conſil. 226. num. 5. lib. 2. hanc clauſulam, actum, &c. non ſignificare rogitũ, quia fieri poteſt, quod not. ita ſcripſerit, credens, quod partes inuicem conſentient. Non ergo ex hoc ſequitur concludens argumentum quod conſenſerint. Ceſſat inquam hæc conſideratio, quia mos eſt notariorum, non apponere hanc clauſulam, niſi re perfecta & abſoluta, vt etiã ſupra declaraui ad clauſulam, publicaui, &c. Quæ ſane clauſula vim hanc habet, cum in fine conſcripti inſtrumenti adhibita fuit, non autem quãdo in illius initio, ita declarant Caſtr. in d. l. hac conſultiſſima. in fi. C. de teſtam. Alex. & alii ſupra relati, quos ſecutus eſt Roland. in conſ. 44. num. 43. lib. 1. Quinimo etiam ſi in initio appoſita ſit, eundem effectum parit, vt ex aliorũ ſnĩa rñdit Neuiz. in conſ. 26. n. 42. Ego hac in re opinor eſſe ſpectandã conſuetudinẽ notariorũ illius regionis, an. ſ. adhibeant hanc clauſulam in principio, vel in fine inſtrumenti, actu ipſo abſoluto, & perfecto.

Tertia eſt coniectura, cum ſcriptum eſt, teſtibus præ-
11 ſentibus † rogatis, &c. Nam hæc verba ſignificant notarium fuiſſe de eo inſtrumento rogatum. Ita reſpondit Neuiz. in conſ. 24. n. 7. & conſil. 26. num. 43. ex ſentẽtia Alex. in conſ. 14. n. 32. li. 6. Rimin. Iun. in d. l. ſi emancipati. n. 58. C. de coll.

12 Quarta eſt coniectura, quando ita † ſcriptum reperitur, Ego Sempronius notarius ſcripſi. His verbis demõſtratur, quod rogatus fuit. Ita affirmarunt Bar. Angel. Imo. & Alex. in d. l. ſciendum. de verbor. oblig. quos ibi recenſet Iaſ. num. 39. ad finem. & Alcia. ibidem nu. 42. Quibus addo Cardin. Zabarel. quem mox referam. Ea eſt huius ſententiæ ratio, quia exprimendo nomen officii, videtur ex qualitate ſuæ perſonæ ita feciſſe. Idem ſẽſerunt Roland. in conſ. 44. n. 45. lib. 1. & Maſc. in d. concluſ. 1097. num. 19.

13 Verum ab hac ſententia † diſſentiunt Bal. in l. 1. nu. 22. C. de fide inſtr. & iure haſtæ fiſcal. lib. 10. & Iaſ. in d. l. ſciendum. num. 39. de verb. oblig. Corn. in conſil. 191. n. 1. lib. 1. qui ita etiam intelligit Imol. in d. l. ſciendum. vbi ẽt Ioan. Bologn. num. 249. opinatur hanc eſſe veriorem. Ea ratione vſus eſt Bald. quia qñ inſtrumentum conficitur, & illud iam notarius ſcripſit, non ſufficit, ꝙ ſcriptum ſit, ſed conſtare dẽt etiam lectum fuiſſe coram partibus, & quod illæ conſenſerint, ſicuti ſcribunt gl. & Bar. in l. fideicommiſſa. §. 1. de leg. 3. & multos recenſui in conſ. 37. n. 122. Et ſi ergo ex his verbis, Ego Sempronius notarius ſcripſi, poſſit conſtare eum ſcripſiſſe, non tamen dicitur conſtare, quod coram partibus legerit, & quod illæ conſenſerit. Reſponderi huic conſiderationi poteſt ex ratione, qua vſi ſunt Bar. & ſequaces, quod. ſ. non poſſumus dicere notarium ſcripſiſſe tanquam notarium, niſi etiam concedamus adhibitas fuiſſe ab eo omnes ſolennitates, quæ requiruntur ad confectionẽ publici inſtrumenti, & ideo præſumitur lectum atq. publicatum coram ipſis partibus, & illas conſenſiſſe. Non etiã vrget illa conſideratio Bologn. in d. l. ſciendum. n. 250. cum ait, quod hæc coniectura procedit etiam quando ita ſcriptum eſt, Ego Sempronius notarius, &c. Nam etſi deficiat illud verbum, ſcripſi, attamen ob vim illius clauſulæ ſeu dictionis, &c. ſubintelligitur, ſcripſi. Ita in ſpecie rñdit Card. Zab. in conſil. 133. col. 2. verſ. aliter reſpondemus. Idẽ eſt ſi notarius ita ſcripſit, Ego Sẽpronius notarius recepi, &c. Ita reſpondit Rolan. in conſil. 44. n. 44. lib. 1. Qui n. 46. & n. 47. idem reſpondit, quando adeſt illa clauſula. Et inde &c. Idem eſt cum ſcriptũ ita fuit. Ego Sempronius notarius ſcripſi, &c. Illa dictio, &c. arguit, qđ fuerit rogatus. Ita Ang. in conſ. 275. Boer. quæſt. 35. in fi. Rimin. Iun. in d. l. ſi emancipati. n. 58. C. de collat.

14 Quinta eſt coniectura, † quando notarius adhibuit ſignum ſui tabellionatus. Nam & ſi tunc ſimpliciter dixerit ſe ſcripſiſſe, idque nil concludat, attamen ſigni appoſitio ſignificat actum fuiſſe perfectum & inſtrumentum a ſe rogatum. Ita docuit Bald. in l. 1. num. 22. C. de fide inſtrum. & iure haſtæ fiſcal. lib. 10. quem ſecuti sũt Iaſon in dict. l. ſciendum. num. 39. & ibi Alcia. num. 24. de verbor. obligat. idem reſpondit Alexand. in conſil. 48. num. 4. lib. 5. motus eſt ea ratione Bald. quia ſignum notarii dicitur quidam terminus diſpoſitionis redactus in ſcriptura, ſicuti termini lapidei agrorum ſunt.
15 Vnde iſte terminus ſigni tabellionatus † ſignificat actũ abſolutum, & perfectum a partibus, l. apertiſſ. C. de fide inſtrum. ergo neceſſe eſt, quod ſit publicatum coram partibus, & ab eis approbatum, quia alias non poſſet dici perfectum. Ego opinor ſigni tabellionatus appoſitionem hoc ſignificare, quia vere non conſueuerunt notarii illud adhibere, niſi perfecto, & a ſe recepto rogatoque inſtrumento.

Decla-

Digitized by Google

Declarantur atque intelliguntur hæ omnes cõiectu-
16 ræ † procedere, quando inſtrumentum reperitur apud ipſum notarium, ſecus ſi apud alterum ex contrahentibus, vel aliam perſonam priuatam, ita declarant Corn. in conſ. 191. col. 1. verſ. & tanto fortius. lib. 1.

17 Sexta eſt coniectura, † quando ſcriptura hæc reperitur in libro Rogationum, habente titulum ſeu inſcriptionem in principio, liber rogationum mei notarii. &c. Nam tunc præſumitur, quod idem notarius ſit rogatus de ea ſcriptura. Ita affirmarunt Aretin. in l. ſciendum. num. 13. verſic. tertio adde. ff. de verbor. obligat. Grammat. in deciſio. 106. num. 16. Boer. in dic. quæſt. 35. col. vlt. Rimin. Iun. in dic. l. ſi emancipati. num. 59. Ea ratione adducti ſunt, quia rogitus ille cenſetur repetitus in dicta ſcriptura. Id quod copioſe declarabimus inf.

18 Septima eſt coniectura, quæ ſumitur ab antiquitate † temporis, ob quam etiam præſumitur ſolemnitas extrinſeca. Ita in ſpecie declarat poſt Alex. in conſ. 48. col. 2. lib. 5. Maſc. in d. concl. 1097. n. 20.

Poteſt hic annecti diſputatio illa, quando duo Notarii fuerunt de aliquo actu rogati an præſumantur inſolidum rogati. Qua de re Put. in dec. 6. li. 1. dixi in conſ. 1. n. 200. & 201. li. 1. Theſ. dec. 145. q plura hac de re ſcrib.

Diuini nominis inuocatio, an repetita præſumatur ab vno inſtrumento, in alus ſubſequentibus.

SVMMARIVM.

1 *Solemnitates inſtrumentorum dicuntur ſubſtantialia.*
2 *Solennitates inſtrumentorum nouem eſſe.*
3 *Inuocatio diuini nominis facta in principio libri, præſumitur in ſubſequentibus repetita. Idem de anno, & indictione. n. 4. & 5. Et quid ſit de die. n. 6.*

PRAESVMPT. LXXXII.

POſteaquam explicauimus præſumptiones atq. cõiecturas, quæ circa fidem, & probitatem notarii verſantur, aliquas ſubiiciamus, quæ ad ſolennitates inſtrumentorum pertinent. Permultæ autem ſunt hæ ſo-
1 lennitates, † quæ noſtri ſubſtantialia inſtrumenti appellant. Nam gloſſ. in l. generali. C. de tabul. lib. 10. commemorat octo ſubſtantialia. Rectius, & ordinatius, ſicuti
2 etiam fere vbique obſeruatur, nouem † recenſet Specu. in tit. de inſtrum. editione. Primo, inuocationum Diuini nominis. Secundo, annum eius. Tertio, indictionem. Quarto, diem actus. Quinto, nomẽ Imperatoris vel Papæ. Sexto, locum. Septimo, teſtes. Octauo, nomen tabellionis. Nono, ipſius tabellionis ſignum. Et Speculatorẽ ſecuti ſunt Bart. (ſiue quiſquis is ſit) in repet. l. ſi quis ex argentariis. §. ſi initium. n. 61. ff. de edend. Fel. latiſſime in c. 1. num. 2. de fide inſtr.

Dubitari itaque perſæpe ſolet, an diuini nominis inuocatio facta in vno inſtrumento repetita præſumatur in ſubſequentibus? Bar. in d. §. ſi initium. n. 7. verſic. ſed poſito. ſcriptum reliquit, quod cũ inuocatio hæc reſpiciat totum ipſum librum notarii, nempe prothocollũ,
3 facta † in principio libri, præſumitur repetita in omnibus aliis inſtrumentis ſubſequentib. Hæc. n. inuocatio eſt tota in toto, & tota in qualibet parte ipſius libri, ſicuti de ſeruitute viæ dicitur, l. ſi cui. ff. de ſerui. vbi idem Bar. Et ſubiungit ipſe Bar. in d. §. ſi initium. num. 8. in fi. quod hæc ſolennitas inuocationis diuini nominis ſit vniformis, & præſumpta in actibus cuiuslibet Chriſtiani fidelis, ſiue apponatur in principio, ſiue in medio, ſiue in fine, ſemper intelligitur in omnibus actibus relata, vel repetita.

4 Idem de anno, † qui præſumitur repetitus in ſubſequentibus inſtrumentis Bar. in d. §. initium. n. 10. qui tñ declarat non procedere, qñ ita eſſet ſcriptũ ann. 1585. die 20. Decem. & deinde ſequerentur alia inſtrumenta confecta menſe Ian. Febr. & aliis. Nam tunc conſtat, annum illum 1585. non præſumi repetitum in ſubſequentibus inſtrumentis.

5 Idem dicendum eſt † de indictione, quæ poſita in principio prothocolli, præſumitur repetita in inſtrumẽtis ſubſequentib. reſpectu vnius anni. Ita Bart. in d. §. ſi initium. n. 13. Rui. in conſ. 159. n. 10. li. 4. & Socin. Iun. in conſ. 127. n. 3. li. 3. Quãdo vere indictio eſt poſita in medio, tunc refertur ſolum ad ſubſequẽtia, non autem ad præcedentia. Bart. in d. §. ſi initium, n. 14. Quando vero indictio eſt poſita in fi. tunc diſtinguit Bar. in d. §. ſi initium. n. 15. & eum ſecutus eſt Rui. in conſ. 23. lib. 4.

6 De die † an præſumatur repetita in ſubſequentibus inſtrumentis, latiſſime diſſerui in lib. 2. de arbitrar. iud. caſu 64. & præter ibi ſcripta videndi ſunt Bald. in conſil. 469. colum. 2. verſ. præterea. lib. 5. & Chaſſan. in conſil. 18. num. 18. & Rota in deciſ. 294. num. 2. in ſecunda parte, in nouiſſime editis, & ad rem conferunt, quæ ſcripſi ſuperiore lib. q. 20. in fi.

Nomen ſummi Pontificis, Cæſaris vel alterius Principis, quod inſtrumentis a notario apponi ſolet, an præſumatur repetitum ab vno inſtrumento in aliud.

SVMMARIVM.

1 *Imperatoris nomen in principio inſtrumenti poni debere cur ſit conſtitutum.*
2 *Imperatoris vel Pontificis nomen poſitum in vno inſtrumento, quibus caſibus repetitum cenſeatur in ſequentib. n. 5.*
3 *Dies & conſul æquiparantur.*
4 *Tempore vno & eodem, quæ fiunt, ſimul fieri dicuntur.*
6 *Mors non præſumitur, & eam allegans, probare debet.*
7 *Hominem centum annos vſq. viuere, quomodo intelligendum.*

PRAESVMPT. LXXXIII.

DIſſeramus nunc de quinta ſolennitate nempe de nõie Pont. vel Cæſaris, quod ſcribi dẽt in inſtrumento, iuxta conſtitutionem Iuſtin. in Auth. vt præponatur nomen Imperat. & ſcribunt omnes in rubr. ff. de
1 operis noui nunc. quod ea ratione conſtitutum † creditur, vt aliqua extet apud poſteros illius memoria.

Contingit aũt interdum dubitari, an nomen Pontificis vel Cæſaris, ſicq. Principis, appoſitum in vno inſtrumento, præſumatur repetitum in ſubſequentib. Bart. in l. ſi quis ex argent. §. ſi initium. in repet. n. 25. ff. de eden. viſus eſt diſtinguere aliquot caſus.

Primus eſt, quando verſamur in illis caſib. in quibus vna die plura inſtrumenta ab illo notario recipi potuerunt, atq. ita dies appoſita in vno inſtrumento, præſumitur repetita in ſubſequentib. Quos ſane caſus explanaui in præcit. comment. de arbitr. iud. li. 2. caſu 64. His
2 † inquam in caſib. (inquit Bar.) multo magis nomen Põtif. vel Cæſaris, præſumitur repetitum in ſubſequentib. Et cum Bar. idem ſcripſerunt alii.

3 Ea rõne adductus, eſt Bar. quia dies † & cõſul æquiparãtur in d. §. ſi initiũ. quẽadmodũ ergo dies cẽſetur repetita, ita & cõſul, ſicq. principis nomẽ. Præterea & ſcdo, inquit Bar. ſi eodẽ die factũ eſt, ſequitur, ꝙ cenſeatur factũ tpe eiuſdẽ Conſulis, atq. ita principis. Nã q̃ vno &
4 eodẽ † tpe fiũt, ſimul fieri dñtur. l. in operis. ff. locati. & l. ſi fundus. §. ſi duo. ff. de pig. Rurſus & tertio accedit, ꝙ tpſ principatus plus complectitur, q̃ tpſ vnius diei, cũ (ſicuti re ipſa experimur) principes viuant multos menſes & annos. Si ergo tpſ vnius diei præſumitur repetitum ab vno inſtrumẽto in ſubſequentia, quę ea die fieri

potuerunt, multo magis præſumitur repetitum tempus principatus. Et vere hic caſus non habet multum dubitationis.

5 Secundus eſt caſus, quando liber † inſtrumentorum eſt adeo magni voluminis, ita quod impoſſibile eſt, qđ vna die notarius tot inſtrumenta receperit. Hoc in caſu concludit Bar. quod illis in caſibus, in quib. dies præſumitur repetita in ſubſequentibus inſtrumentis, præſumatur etiam repetitum nomen principis. Verum exiſtimo, vel caſum hunc nil differre a præcedenti, vel Bartolum loqui pugnantia. Cũ.n. dicimus diem appoſitam in primo inſtrumento, cenſeri repetitam in ſubſequentib. præſupponitur, quod veriſimile poſſibileq. ſit, illa ipſa die recepta fuiſſe tot inſtrumenta ab illo notario, ſicuti declarauit in dic. caſu 64. Et hoc modo intelligendo, vt vere intelligere debemus, hic caſus non differt a præcedenti. Si vero volumus intelligere, quando veriſimile non eſt, ſed potius impoſſibile, quod eadem die tot inſtrumenta fuerint recepta a notario, ſicuti vere loquitur Bartolus, tunc Bartol. loquitur pugnantia, cum voluit cenſeri repetitum nomen principis, vt etiam cenſetur repetita dies. Nã dies dici non poteſt repetita ob id quod veriſimile non eſt eadem die tot inſtrumẽta fuiſſe recepta. Rectius itaque dicendum eſt, (& forte idem voluit dicere Barto.) quod quando plura inſtrumenta, quæ eadem die non potuerunt rogari recipique ab illo notario, ſi in primo adſcriptum ita eſt, anno & die decima Auguſti, Imperante Rodulpho Cæſare, quod etſi illa dies non cenſetur repetita in omnibus ſubſequentibus aliis inſtrumentis, præſumitur tamen repetitum nomen Cæſaris. Et hoc quidem manifeſte ſcripſerũt Bal. in rub. ff. ſolu. matrim. n. 1. & Iacobin. a Sancto Georgio in dic. §. ſi initium. num. 5. Ea ratio eſt ſecundum Bart.

6 quia mors † non præſumitur, ob id, qui aliquem eſſe vita defunctum aſſerit, probare debet. l. 2. §. ſi dubitetur. ff. quemadm. teſtam. aperiantur, & ſcripſi in tractat. de adipiſc. poſſeſſione, remed. 4. & diſſeremus infra libr. 6. præſum... Ille ergo qui aſſerit nomen Imperatoris non eſſe a primo inſtrumento repetitum in ſubſequentibus aſſerere omnino dicitur, Imperatorem illum eſſe deſiiſſe, ſicuti ille, qui dicit, inſtrumenta ſubſequentia non fuiſſe eadem die confecta, quia primum præſupponit diem illam effluxiſſe. Debet ergo iſte probare mortem ipſius Imperatoris, & nouum Cæſarem Imperare cœpiſſe. Cæterum, cum res hæc tota ſit coniecturalis, plurimum tribuendum erit prudenti arbitrio iudicis, qui cõſideret, an fieri poſſit pro ingenti inſtrumentorum copia, quod imperante eodem Cæſare, vel ſedente eodẽ Pontifice, qui vt plurimum ſenio confecti creari ſolẽt, omnia inſtrumenta fuerint ab eodem notario conſcripta. Nec erit, quod conſideret iudex ipſe, vt Bartol. dicebat, præſumi homines viuere vſque ad centeſimum annum, vt ſcribunt gl. in l. vlt. C. de ſacroſ. eccleſ. Nam

7 non ita res accipienda eſt, ſed potius † fieri poſſe, hominem eam ætatem viuere, qua de re copioſe diſſeremus infra lib. 6. præſump. 58.

Locus & loci locus, in quo confectum fuit documentum, an & quando præſumatur repetitum ab vno inſtrumento, in aliis deinde ſine eis conſcriptis.

SVMMARIVM.

1 *Inſtrumenti locus in eo adſcribi debet. Item & locus loci. numero 2.*

3 *Locus loci maxime in teſtamentis adſcribi debet, ob maius falſitatis periculum.*

Idq. etiam in teſtamentis ad pias cauſas. n. 4.

5 *Locus in inſtrumento ſi non expreſſim, ſaltem præſumptiue, quãdo præſumatur adſcriptus, num. 6. Cum declaratione. num. 7. & 9. Et num. 10. cum declaratione. num. 11. & 14.*

8 *Appellatio ab interlocutoria, pro forma requirit grauaminis expreſſionem.*

12 *Qualitas appoſita in primo actu, non cenſetur repetita in ſecundo, qui aliquo interuallo poſt fuit confectus.*

13 *Præſentia non præſumitur, ſed allegans eam, probare debet.*

PRAESVMPT. LXXXIV.

DE ſexta inſtrumenti ſolemnitate agendum nunc eſt, nempe de loco in quo conficitur ipſum inſtrumentum, vtputa in Ciuitate Paduæ, Papiæ, Brixiæ. Qui

1 ſane locus † adſcribi debet, vt ſcribunt gloſſ. in auth. vt proponatur nomen Imperat. in princ. Bart. in l. generali. C. de tabul. libr. 10. & ibidem Ioan. a Platea. Bal. in l. optimam. num. 4. C. de contrahen. & commit. ſtip. Ioan. Andr. Geminian. & Franc. in cap. Abbate. de re iudic. in 6. Pract. Papien. in forma productio. inſtrumẽtorum, in verbo, exhibens, num. 8. Alexan. Iaſ. & reliqui in l. lecta. ff. ſi cert. petat. & ibid. Iacobi. & Dec. in

2 primo notab. & Cagn. num. 65. Ita etiam locum † loci adſcribere debet notarius in inſtrumento, vtputa, in ciuitate Paduæ, in domo habitationis Iacob. Menoch. Iuriſconſ. ſita in parochia S. Thomæ. Ita declarat Practic. Pap. præcita. in loco, n. 9. poſt Io. And. But. Bar. & alios quos allegat. Idem quoq. ſcripſerũt Alber. in l. optimã. n. 4. C. de contrah. & commit. ſtip. Bal. in conſ. 55. Anno Domini, col. 2. lib. 2. Ale. & Iaſ. in l. de pupillo. §. qui nũciat. ff. de operis noui nunc. ille n. 4. iſte n. 3. Ruin. in cõſ. 154. n. 10. lib. 3. Dec. in cap. 1. n. 8. de fide inſtr. Boer. qu. 33. num. 37. Bero. in conſ. 2. n. 1. lib. 1. Soc. Iun. in conſil. 127. num. 5. & n. 26. lib. 3. Cagn. in l. ſi librarius. nu. 82. ff. de reg. iur. Fr. de March. q. 1182. par. 1. Rebuff. in cõmentariis ad Regias conſtitutiones Galliæ, tomo primo, in tract. de chirographis & ſchedularum recognitione. nu. 95. Crau. in conſ. 216. n. 2. Natta in conſ. 326. num. 1. lib. 2. Idem ſenſit Did. lib. pract. q. c. 20. n. 2. verſ. quinto neceſſarium, & Matt. VVeſenbec. German. in cõſil. 14. num. 64.

Et hæc quidem ſententia, conſuetudine ac ſtylo multis in locis huius regionis Italiæ obſeruari ſolet. Et contraria conſuetudo non valeret, ſicuti decidit Rota in deciſ. 6. in tit. de conſuet. in antiquis. Idem ſcribunt Corn. in conſ. 60. num. 7. lib. 4. Soc. Sen. in conſ. 3. num. 9. lib. 3. Dec. in cap. 1. n. 8. de fide inſtr. Bertr. in conſ. 175. col. 4. lib. 3. & Did. præcit. in loco. Et hæc videtur magis recepta Doctorum opinio, etſi ab ea diſſenſerint Alex. in d. l. de pupillo. §. qui nunciat. num. 10. de oper. noui nun. Fel. in c. 1. col. 2. de fide inſtr. Pariſ. in conſ. 28. n. 10. li. 2. & Rolan. in conſ. 38. n. 8. lib. 1.

3 Et prædicta ſententia, q̃ † locus loci adſcribi debeat in inſtrumento, procedit maxime in teſtõrum cõfectione, ob maius falſitatis periculũ. Ita rñderunt Caſt. in cõſil. 420. Viſo & examinato. col. 1. li. 2. Corn. in conſ. 60. n. 4. li. 1. Boer. q. 33. n. 37. Cũ dixerunt teſtamentũ a notario receptũ, nõ adhibito loco, & loco loci, in quo fuit confectũ, eſſe nullũ, & Corn. viſus eſt ſequi Dec. in c. 1. n. 8. de fid. inſtr. Et fortiori in caſu rñdit Bal. in cõſ. 166.

4 Allegationes, in primo dubio. li. 1. ẽt in teſtõ † cõſcripto ad pias cãs, conſcribendum eſſe locum, & locũ loci. Eſt etiam adſcribendus locus loci ſingularis, vtputa, in aula Prætorii, vbi ius redditur. Et hoc quidem quando in loco ipſo ſingulari, actus conficiendus eſt, alias non. Ita tradunt Bartol. Caſtr. & alii in dic. le. de pupillo. §. qui nunciat. ff. de operis noui nunciat. Caſtr. in conſil. 420. Viſo & examinato. colum. 1. libr. 1. & Capella Tholoſan. quæſtio. 492. vbi Aufrer. in addit. His expoſitis.

Dubitari nunc contingit, quando ex aliquibus cõiecturis p̃ſumatur adſcriptus locus, vel loci locus, in inſtrumento,

Digitized by Google

mento,vel de vno in aliud repetitus.
5 Prima eſt præſumptio,& coniectura,qñ inſtrm †cõfe
ctũ eſt de aliquo actu, qui non niſi certo in loco confici
conſueuit. Nã tunc etſi in eo inſtrõ non fuit expreſſim
adſcriptus locus,attñ præſumptiue cẽſetur adſcriptus,
ex quo eo in loco actus ſimiles confici ſolent, ſicuti con
tingit in actib.iudiciariis,qui ſolent conſcribi apud tri
bunal magiſtratus. Ita tradunt Alex.& Iaſ.in d.l. de pu
pillo.§.qui nunciat.de operis noui nunc.ille n. 5. iſte n.
2.ex ſnĩa Guliel. Cunei, Bal. Butr. & ſatis probari credi
tur in l.ſi prius.§.placuit.ff. de aqua quotid. & æſtiua.
6 Scda eſt coniectura & præſumptio, qñ † conſcriptũ
eſt inſtrũm,in quo loca ipſa fuerunt deſcripta, & dein-
de ſubſequitur aliud inſtrumentũ eadẽ die confectum,
cui adiecta eſt clanſula,actum vbi ſupra,&c. Nã & tunc
præſumitur hoc ſcdm inſtrumentũ fuiſſe cõfectũ eodẽ
in loco,in quo & antecedens confectum fuit. Ita rñdit
Soc.Iun.in conſ. 102.num.2.in fi.lib. 3. Et hæc quidem
expreſſio dicitur facta per relationem ad aliud, nempe
ad ſuperius,iuxta traditionem Doctorum in le. 2. ff. de
lib.& poſth. Caſtr.in l.hac conſultiſſima.n.3.C.de teſta.
& Pariſ.in conſ.80.n.49.lib.2.
Declaratur hæc coniectura, vt non procedat, quãdo
7 † locus eſſet pro forma exprimendus. Nam tunc non
præſumeretur,nec ſufficeret expreſſio facta illis verbis,
actum vbi ſupra, &c. Quandoquidem nõ ſufficit expſ-
ſio per relationem ad aliud, quando pro forma illa re-
quiritur, vt tradunt Ang. Alex.& Iaſ.in l.1.ff.de lib. &
poſth. Alex.in l.vbi autẽ non apparet.§.illud. ff.de ver-
bo.oblig.idem in conſ.80.n.9.lib.1.Dec.in conſil.573.
8 in fine,qui exemplum adferunt in appellatione † ab in
terlocutoria,quæ pro forma requirit expreſſionem gra
uaminis,vt non ſufficiat expreſſio per relationem ad a-
liud. Et comprobatur declaratio hęc egregia traditione
Alber.in tract.ſtatutorum.par.1.q.110.poſt Dynũ,quẽ
commemorat, cum ſcripſit ſtatuto Ciuitatis Veronæ
cautum eſt,quod in inſtrumentis apponi debeat pro-
prium nomen diei,puta die lunæ,vel die Martis menſis
Auguſti,ſi reperitur inſtrumentũ,in quo ſit ſcriptũ,die
26.menſis Aug.non erit ſatisfactũ ſtatuto,& ſi diei cer
titudo habeatur per relationem ad aliud. Et Alber. ſe-
cutus eſt Iaſ.in l.1.n.22.ff.de lib. & poſth. & in conſil.
9 97.col.pen.lib.4. Eſt idem qñ † ſingularis expreſſio re-
quiritur. Nam tunc non ſufficit per relationẽ ad aliud,
vt egregie ſcripſerunt Ruin.in conſ.165.n.8.lib.2.& Ti-
raq. in tract.de legib.connub.in gl.5.n.187.
10 Tertia eſt coniectura,& præſumptio,qñ † duo inſtru
menta confecta fuerunt ab eodem notario eadem die,
& inter eaſdem partes,vel de duobus actibus ab ea per
ſona confectis,ſicuti contingit, qñ teſtator confecit te
ſtamentum,& eadem die codicillos, quæ ab eodẽ nota
rio recepta fuerunt. Hoc caſu locus appoſitus in teſtõ,
ſicque in primo inſtrumẽto præſumitur repetitus in co
dicillis,atq. ita Bar. in l. ſi quis ex argentariis. §. ſi ini-
tium.in 2.lectura.n.27.verſic.quia cum appareat.ff. de
eden.& apertius Bal.in conſ.208.Præmiſſis trib.n.2.li.
1.Cum reſpondit, rõne conuentionis inſtrumẽti locus
in vno appoſitus,in altero præſumitur atque cẽſetur re
petitus. Idẽ reſponderunt ipſemet Bal.in conſ.166. Alle
gationes.lib.4.& apertius Ruin.in conſil.154.num. 10.
lib.3.Quorũ traditiones ego intelligerem, qñ inconti-
nenti duo ipſa inſtrumenta fuerunt conſcripta, ſicuti
vere loquitur Bal.in conſ. 208. vt infra ſubiiciam. Et
hæc ſnĩa maxime procedit,qñ adeſt alia cõiectura,qua
præſumitur locũ non fuiſſe mutatũ, vtputa qñ teſtator
erat valde ægrotus illa die,qua confecit teſtm̃, & codi-
cillos. Nã tunc inſurgit magis vrgens præſumptio, qđ
locũ non mutauerit in confectione codicillorũ, & ppcã
codicilli recipiunt declarationẽ ab ipſo teſtõ,vt ſcribũt
Anch.in conſ.242.n.2.& n.3.in fi.& Iaſ. in l. ſi quis ex
argentariis.§.ſi initium.col.2.n. 6.
11 Declaratur hæc coniectura, vt procedat, quando † in
continenti, vtputa eadem hora conſcripta fuerunt duo
illa inſtrumenta. Secus ſi ex interuallo & hora diuerſa.
Ita in ſpecie declarat Alex.in conſ.59.nu.6. lib. 2. Quæ
declaratio comprobatur traditione eorum, qui dixe-
12 runt,qualitatem † appoſitam in primo actu, non cenſe
ri repetitam in ſecundo, qui aliquo interuallo poſt fuit
confectus. Ita Caſtr.in conſ.347.Reſponderi ordinẽ. n.
1.lib.2.Alex.in conſ.122.n.2.lib.2.Soc.Sen.in conſ.27.
n.14.lib.4.& Rui.in conſ.198.n.16.lib.1.Confert quod
poſt alios docuit Iaſ.in l. Titia.§.idem reſpondit.il 1. n.
4.de ver.obl.cum dixit dicta in præfatione contractus
cenſeri repetita in ipſius contractus concluſione nõ pro
cedere, quando ex interuallo ſubſecutus eſt cõtractus.
Id quod multis aliis ſimilibus comprobauit Iaſon. Cõ-
probatur hæc declaratio ea ratione, quod homo ſui na
tura mouetur, nec vno in loco ſemper conſiſtit, ob id
non præſumitur, quod eo in loco,in quo vna hora fuit,
ibidem hora ſubſequenti adfuiſſe credatur. Atque ita
13 † præſentia non præſumitur, ſed qui eam aſſerit proba-
re debet, vt poſt alios reſpondit Crauet. in conſil. 240.
col.2.verſic.ſed tamen verius, & dicemus infra libr. 6.
præſumpt. 19.
14 Declaratur ſecundo, ut † non procedat, quando in ſe
cundo inſtrumento eſt deſcriptus locus, ſed non in pri-
mo. Nam tunc non præſumitur, quod is locus referri
debeat ad primum inſtrumentum.
Ita in ſimili appoſitione diei, vt appoſita in ſecundo
inſtrumento, non retrotrahatur ad primũ, ſcripſerunt
gl.& Bar.in l.ſi quis ex argentar.§.ſi initium.ibidẽ Bar.
n.21.ff.de eden. Alex.in l.ſi patris & filii. in fin. de vulg.
& pupill.ſubſtit.& Ruin.in conſ.23.in fi.lib.4. quos ſe-
cutus ſum in commentar.de arbitr.iudic.lib.2.caſu 64.
nume.17.vbi numero 10. rationem præter alios intèr-
pretes conſideraui. Et cum illo in caſu 64. plura
ſcripſerim, de repetitione diei ex vno inſtrumento in
aliud,quæ & adaptari poſsũt huic pręſumptioni,ea hic
repetere nolui,ne ex ſcriptis ſcripta conficiam.
De duabus poſtremis ſolennitatibus nempe ap-
poſitione teſtium, & ſigni tabellionatus dicere ſu-
perſedeo.

Officium gerentem, præſumi recte illud administrare.

S V M M A R I V M.

1 *Officium adminiſtrans, ſi quid neglexerit, non ſua, ſed partis cul pa accidiſſe præſumitur.*
2 *Officialis non præſumitur in culpa, vbi priuatus præſume-retur.*
3 *Officii neceſſitas excuſat inquiſitorem, vt in eo dolus non præſu matur.*
4 *Officialis rem a fure ſubtractam recipiens, præſumitur bona, & laudabili mente feciſſe.*
5 *Officium eccleſiaſticorum, dicta & facta, lex maxime in melio-rem partem interpretatur.*
Idem eſt in officialibus fiſci.n.6.
Quod etiam tempore ſyndicatus procedit.n.7.
8 *Præſumptio quæ eſt pro officialibus, non habet locum quoad prouidendum circa negocia futura, ſed potius eſt contra eos.*
9 *Officiales magis deferre potentibus quam petentibus iuſti-tiam.*
10 *Rapacitatem, & furtum lex præſumit contra numerarios, ſuſce ptores, & exequutores.n.11.& 12.*
13 *Magiſtratum gerentibus extra patriam, quæ, & quam ob cau-ſam interdicta.*
14 *Officialis faciens aliquid contra naturam officii, facit ceſſare*

eam, quæ pro ipſo eſt præſumptionem.
15 *Mortuum in carceribus lex præſumit culpa cuſtodis obiiſſe.*
16 *Carcerato fugiente ex carceribus contra cuſtodem præſumitur.*
17 *Officialis videns teſtem vacillare, illud in actis deſcribi mandabit.*
18 *Officialis imponens pœnam inſolitam, & contra officii naturam, contra ſe habet præſumptiones.*
19 *Officialis ſemel aliquid iniuſte agens, præſumitur illud quacunque via tueri velle.*
20 *Officialibus non niſi de pertinentibus ad officium eorum creditur.*
21 *Officialis effectus diues, præſumitur ditatus ex rebus fiſci miniſtratis.*
22 *Officiali tempore ſyndicatus fugiente, contra ipſum præſumitur.*

PRAESVMP. LXXXV.

HIc quoq. annectã præsũptionẽ illam, qua dicimus
præſumi ꝓ his, qui aliqđ officiũ adminiſtrãt. Eſt
.n. pro illis pſumptio, adeo vt ſi quid neglectũ reperitur
1 præsũptio eſt † id culpa partis, non aũt officialis contigiſſe. l. 1. C. de ſuſcepto. & Arca. li. 10. quo tex. adductus
Bar. in l. damni. §. Sabini. n. 8. in fi. ff. de damno infecto,
ſcripſit, ꝙ licet teſtes iurauerint in termino, ſi tamẽ examinati non fuerint, præſumitur culpa partis non fuiſſe
examinatos, non autem iudicis. Et traditionem hãc ad
rem noſtram commendauit Alc. in tract. de præſumptionibus reg. 3. præſ. 15. n. 1. Et his accedit Bal. in l. 2. C. qui
2 accuſ. non poſſunt, cum dixit, quod officialis † non præſumitur in culpa, vbi priuatus præſumeretur. Idem Bal.
in conſ. 178. Præſuppoſito ſtatuto. in prin. lib. 1. reſpon-
3 dit, in † inquiſitore non præſumi dolum, licet rei inquiſiti fuerint abſoluti. Nam officii neceſſitas eum excuſat.
Et idem Bal. in conſ. 494. ſciendum eſt, quod. col. vltim.
verſic. de tertia inquiſitione. lib. 1. reſpondit, qđ ſi offi-
4 cialis † rem a fure ſubtractã recipit, præſumitur id ex
bona, & laudabili mente feciſſe. Qua de re diſſeremus
etiam infra lib. 5. in præſumpt. 25. in 3. caſu. Et demum
idem Bal. in cõſ. 451. Quia in accuſatione inſtituta. ver.
quarta ratio. lib. 1. reſpondit, quod ratione officii quis
excuſatur, niſi probetur dolus. Et Baldum ſecutus eſt
Tiraq. in tract. de pœnis legum, cauſa 58. num. 2. qui &
alios recenſet. Et ibidem num. 1. ſcriptum aliorum auctoritate reliquit, leuius puniri officiales, propter ea ꝙ
officio excuſantur.

Extenditur primo hæc præſumptio, vt multo magis
5 locum habeat in officialibus † eccleſiaſticis, quorũ dicta factaque lex maxime interpretatur in meliorẽ partem. cap. abſit. 11. q. 3. vbi lex præſumit pro Abbate corrigente monachum, nec monacho conceditur appellãdi facultas, niſi Abbas exceſſerit correctionis modum.
Id quod annotauit ad rem noſtram Alcia. in dic. præſumpt. 11. num. 1.

Extenditur ſecundo, vt locum habeat ẽt in officialib.
6 † fiſci, pro quibus præſumitur dum pecunias fiſco inferunt, vt dicantur cauiſſe, vt cauere debuerunt. §. ſuper
hoc. in auth. vt nulli iud. quẽ textum ad rem hanc annotauit Alc. in d. præſ. 15. n. 1. & eo prius Lucas de Penna
in l. 3. in præſ. 180. C. de apochis publ. lib. 10.

Extenditur tertio, vt procedat hæc præſumptio ẽt tẽ-
7 pore † ſyndicatus. Etſi enim officialis dum ſyndicatur
ſuſpenſus eſt ab officio, vt ſcribunt Bart. in l. ordine. §.
qõnib. ff. ad munic. Paris de ſyndicatu. in tit. de off. ſyndic. Rom. in conſ. 297. & Gram. in conſ. 10. num. 2. & 3.
in criminalib. Attamen adhuc præſumptio eſt pro eo,
de his, quæ in officio geſſit, & ob id probationes cõtra
eum debent eſſe efficaciores, & validiores. Bald. in l. obſeruare. §. proficiſci. q. 10. ff. de officio Procon. & legati.
Gram. in conſ. 35. n. 36. & in conſ. 54. nu. 5. in crimin.
Boſſi. in tract. cauſar. crimin. in tit. de offici. corrupt. pecunia. n. 14. & alia plura ad rem ſcripſit Plot. in l. ſi quãdo, n. 634. C. vnde vi.

Quod eſt annotandum ad declarationem ſtatuti Papiæ De regimine Poteſtatis.

Declaratur primo, vt locũ non habeat hæc præſum-
8 ptio † quoad prouidendum circa futura negocia. Nã
tunc lex non præſumit pro officialibus, ſed potius contra. Ita declarat Alciat. in d. præſump. 15. nu. 2. qui ita
interpretatur tex. §. nec latet nos. in auth. vt omnes obe-
9 diã. iudi. vbi præſumitur, officiales † magis deferre potentibus, quam petentibus iuſtitiam. Et in l. ex aula. C.
de priuil. eorum, qui in ſacro pala. & in l. 1. C. de nume.
10 lib. 12. vbi lex præſumit rapacitatem † & furtum cõtra
numerarios, id eſt, contra eos, qui principis rõnes agũt
& pertractant. Et in l. neminem. C. de ſuſcepto. lib. 18.
11 præſumitur † ſuſceptores vexare prouincias. Et in §. ad
excludendas, in auth. de litig. & in auth. de exc. in prin.
12 vbi executores † præſumũtur fraudulenti. Hinc gl. in l.
defenſionis, in ver. ad vſurpationẽ. C. de iure fiſci. li. 10.
ſcripſit officiales plura mala ſcire, & cõmittere, quã cõ-
13 mittant alii. Hac rõne ſancitum creditur, † interdictũ
eſſe gerentib. officia, & magiſtratus extra patriam emere prædia, mutuo pecuniam ſuſcipere, & alia negocia pertractare. l. principal. ff. ſi cert. pet. Eſt ſane ſecundũ Iaſ.
ibi, col. 1. ver. alia melior, quia lex præſumit & ſuſpicatur de ipſo officiali, ne metu inducat ſubditos ad ſecum
contrahendum. l. ſi quod per impreſſionem. C. qđ metus
cau. & arg. l. 1. C. ſi rector prouin.

14 Declaratur ſecundo, vt non procedat, quãdo † aliqđ
eſt factũ cõtra naturã officii. Nã tũc lex non præſumit
pro officiali, ſed contra eũ. Ita Alc. in d. præſ. 15. n. 3. Et
15 ꝓpterea ſi reperitur aliquis mortuus † in carcerib. lex præſumit culpa cuſtodis eueniſſe, niſi cuſtos probet, caſu illum deceſſiſſe, l. ult. ff. de cuſto. reorum. Ita pariter ſi car-
16 ceratus † aufugit ẽ carceribus præſumitur contra cuſtodem. d. l. ult. & diſſerui in lib. 2. de arbitrariis iudicum,
caſu 302. Huc pertinet, inquit Alci. præcitato in loco & l.
2. C. de cenſibus, lib. 11. ubi lex præſumit, quod tabularii
ciuitatum, per colluſionem ſuperiorum Sarcinas ad inferiores transferant. Confert & doctrina Innocen. in
17 cap. quoniam contra. de probat. cum dixit, quod † officialis uidens teſtem uacillare, debet uacillationem illã
ſcribi facere in actis, alioqui iudex appellationis potius præſumet eum ſua imprudentia non adhibuiſſe fidem teſtibus, quam defectu ipſorum teſtium. Et ad
rem quoque pertinet, quod ſcripſit Cranett. in conſil.
103. numer. 11. Cum reſpondit, præſumi contra offi-
18 cialem, qui impoſuit † pœnas inſolitas, & contra naturam officii.

Declaratur tertio, vt non habeat locum hæc præſumptio, quando alia contraria præſumptio eſſet contra ipſum officialem. Ita Alcia. in d. reg. 3. præſumpt. 15. in fi.
19 qui ob id ſcripſit, quod ſi officialis † aliquid ſemel iniuſte egit, præſumitur quod velit factum ſuum tueri quacunque via poterit, ſecundum Innoc. in c. 3. de arbit. &
in c. diuerſis. de cler. coniug. Idem ſi aliquid fecit contẽplatione potentioris, vel aliquid ad ſe non pertinens, ſẽper fit præſumptio contra eum. c. bene quidem. in fi. 96.
20 diſt. & reſpondit, non credi officialib. † niſi de pertinentibus ad eorum officium, & ſcripſi in lib. 2. de arbi. iudi.
caſu 112. num. 12.

Declaratur quarto, vt non habeat locum hæc præſum-
21 ptio, quando apparet effectus † diues. Nã præſumitur
ditatus ex reb. fiſci adminiſtr. Ita gl. in l. facultas. C. de
iur. fiſci. lib. 10. & Barb. in conſ. 39. col. pen. lib. 4.

Declaratur quinto, vt non procedat hæc præſumptio
22 in † officiali, qui tẽpore ſyndicatus receſſit, & aufugit.
Nam tunc contra eum præſumitur. Ita Bar. in l. cõſiliarios. C. de aſſeſſo. Iaſ. in l. 1. n. 3. C. vt omnes iudices tam
ciuiles,

Digitized by Google

ciuiles, quã crimil. & alios plures recenſet Plotus, in l. ſi quando. num. 631. C. vnde vi. qui num. 632. ſubiungit declarationem, quando ſtatim eſt reuerſus.

Officialem electum præſumi dignum, aptum, atque idoneum.

S V M M A R I V M.

1 *Electus ad officium, præſumitur aptus dignus & idoneus.*
Quæ tamen præſumptio admittit probationem in contrarium, vt repertus minus idoneus poſſit remoueri, num. 8.
2 *Pontifex, Epiſcopus, magiſtratus, Doctor, peritus in arte, ſemper electus præſumitur idoneus. n. 3. 4. 5. & 6.*
7 *Oratores electi præſumuntur idonei & grati principi ſuo.*
9 *Prælatus minus idoneus repertus deponi debet, ſic & medicus. num. 11.*
Id autem non procedit in Pontifice. n. 10.
12 *Officium quod potius ob dignitatem, quam ob annexum onus datur, non aufertur ab eo qui ob ſenium vel morbum minus aptus redditus eſt.*
Aliud eſt in officio, quod datur ob exercitium, a quo minus idoneus ob ſenectutem vel morbum remouetur. n. 13.
14 *Officiales, qui in principis ſeruitijs inſenuerunt, cõſequi ab eo ne egeant, debent.*

P R AE S V M P T. LXXXVI.

NON longe diſcedit a præcedenti hæc præſumptio, 1 qua dicimus præſumi pro electo ad aliquod † officium, quòd ſit dignus, aptus & idoneus. Quam quidẽ præſumptionem multis ſimilibus comprobauit Alciat. in tract. de præſump. reg. 3. præſump. 19.

Et primò dixit præſumi pro ſanctitate, & integritate 2 Romani † Pontificis, quem apex tantæ dignitatis attollit, c. non vos. diſt. 4.

3 Secundò præſumitur pro † epiſcopo & ſacerdote, c. abſit. 11. q. 3.

4 Tertio præſumitur pro eo, qui ad magiſtratum † fuit electus, vt in Authent. vt defuncti ſeu funera eorum. in princ. & diximus ſupra.

5 Quarto præſumitur pro † Doctore quòd ſit ſufficiẽs. l. vnica. C. de profeſſ. qui in vrbe Conſt. lib. 12. & in l. 1. §. ideoque. C. de Iuſtinia. Cod. comp.

Quinto ſic dicimus præſumi pro eo, qui alicui officio præpoſitus fuit, quòd nec ipſe fallat, nec fallatur, leg. 2. C. de pondera. & & auri illa. lib. 10.

6 Sextò ita dicimus præſumi pro alijs † peritis in arte, & propterea illis fides adhibetur, l. ſemel. C. de re milit. lib. 12. Bart. in l. 1. in princ. num. 4. ff. de ventre inſpi. & in l. vlt. ff. ad l. Corneliam de ſicar. Bald. in c. inter canonicas. de elect. Iaſ. in l. 1. §. vlt. ff. de verb. obligat. Ruin. in conſ. 53. in fin. lib. 5. Neuiz. in lib. 5. ſyluæ nupt. nu. 69. & Socin. iun. in conſ. 183. nu. 15. lib. 3. & alia ſcripſi in tractat. de adipiſcenda poſſeſſione, remedio 5. numer. 166 Diaz reg. 678. Iaſ. in repet. l. admonendi. num. 38. 40. Pinel. in l. 2. num. 11. C. de reſcind. vend. Adde quod ſententia peritorum in arte electorum a iudice non tranſit in iudicatum, ſed ex relatione peritorum poteſt retractari, vt dixi in dicto remedio 5. num. 166. Addo Cremenſ. in l. 2. num. 299. C. de reſcin. vend. Ratio, quia eorum relatio eſt per verbum, credo. Quando vero periti fuerunt electi a partibus, eorum ſententia tranſit in iudicatum, ſi debito tempore non fuit appellatum, atque ita nõ retractatur ex relatione magis peritorum. Ratio. quia partes eligentes in eos conſenſerũt. Ita Iaſ. in d. repet. l. admonendi. num. 43. verſ. ex iſtis ego infero. de iu reiur. & Diaz. d. reg. 678. in fine.

7 Septimò accedit quòd electi † oratores præſumuntur idonei, & grati principi ſuo. l. inter claras. §. liquet. in fi C. de ſumma Trinit. & fide cathol. & in c. illud. 8. quæſt. 1. Hinc docuit Abb. in c. ſuper eo. in fin. de elect. quòd ſi electio alicuius fuit caſſata, præſumitur vitio fortunæ, non autem perſonæ caſſatæ.

Cæterum, (vt dixit Alciat. in d. præſump. 19. num. 4.)
8 hæc † præſumptio admittit probationem in contrariũ. Quare ſi electus ad officium vt idoneus, reperitur deinde minus aptus & ſufficiens, poteſt & debet remoueri. l. vt gradatim. §. reprobari. ff. de muner. & honor. Ita et
9 Prælatus † minus ſufficiẽs repertus, debet deponi, vt inquit gloſſ. in c. 1. in verbo, inſufficientem. de renunc. lib.
10 6. Quod tamen † nõ procedit in Papa, vt ibi dicitur. Hinc
11 etiam medicus † inſufficiens reprobatur. l. ſed vt reprobari. ff. de excuſ. tut. vbi Bal. idem de doctore legum. l. 2. C. de profeſ. & medi. li. 11. Bart. in l. cum quid. in fi. ff. ſi cer. pet. Abb. in c. in ſui. de magiſtris. & in c. cum venerabilis. in fin. de except.

Et hæ quidem traditiones probabilem dubitationẽ non habent, quando a principio ij fuerũt cogniti & iudicati inſufficientes, & indigni. Verum dubitatio in eo verſatur, quando iam ſemel ab initio fuerunt idonei, & ſufficientes, ſed nunc non ſunt, forte ob ſenectutem, vel ob aliquam infirmitatem, an ſcilicet hoc caſu ab officio remouendi ſint? Alciat. in d. præſumpt. 19. diſtinguit duos caſus.

12 Primus eſt, quando officium † datur potius ob dignitatem quam ob annexum onus, vt officium epiſcopatus. Hoc caſu, qui effectus eſt ob ſenium vel morbũ minus aptus, & idoneus, non remouetur ab eo officio, ſed potius datur ei coadiutor. Ita loquitur cap. quamuis triſte. 7. quæſt. 1. vbi Archid. num. 4. cap. 1. de parochijs. & c. grandi. de ſupplenda negligan. prelatorum. in 6. & ibi Corſec & Francus num. 5.

13 Secundus eſt caſus, quando † officium datur principaliter ob exercitium, ſicuti eſt officium iudicis, vel aduocati. Hoc ſane caſu effectus inſufficiens & minus idoneus ob ſenectutem, vel aliam ſimilem cauſam remoueri poteſt. l. ſi quos iudices. C. de offic. Præfecti Pretor. vbi Alber. & reliqui, confert l. ſi longius. ff. de iud. His tamẽ (inquit Alciatus) qui propter iuſtas cauſas remouentur, præſtari debet integrũ honorarium illius anni. Ita Bart. in l. 1. §. Diuus. num. 8. ff. de varijs & extraord. actio. dũ ſcripſit, honorarium his dari conſueuiſſe, partim ob induſtriam ſcientiamque, & partim ob laborem corporis. Et Bart. ſecutus eſt poſt alios Decius l. diem functo, nu. 17. ff. de offic. aſſeſſ. vbi num. 18. ſubdit, idem eſſe in interprete, cui debetur ſalarium totius anni, & ſi non potuit iuſtis de cauſis impeditus, vel morte præuentus interpretari. Et prætereà (ſubiungit Alciat. in d. præſum.
14 19. in fine.) officiales † qui ita diu principi inſeruierũt, vt in illius ſeruitijs inſenuerint, conſequi ab eo debere, ne in ſenectute ipſa egeant. l. Lucius. ff. de cuict. ibi, Veteranis in præmium aſſignatas.

Condemnatus iudicis ſententia, quando præſumatur habuiſſe iuſtam litigandi cauſam.

S V M M A R I V M.

1 *Sententia iudicis condemnatus, in dubio præſumitur habuiſſe cauſam iniuſtam, adeo quod in expenſis condemnari debeat. num. 2.*
Ab hac tamen præſumptione receditur coniecturis contrarijs, num. 3.

P R AE S V M P T. LXXXVII.

DIſſerendum eſt congruo hoc in loco, an malam & iniuſtam litigandi cauſam habuiſse eum, qui deinde fuit ſententia condemnatus, præſumatur?
1 Et dicendum eſt in dubio † præſumi habuiſse iniuſtã

Ita

Ita gl.in auth.generaliter, C.de epiſ.& cler.& in c.calũ-
niam,de pœn.Io. Andr.in c.1.§.vlt.de elect.in 6.Cynus
in l.1.C.de aduocat.diuerſ.iud. Bal.& Sal. in l.properan
dũ,§.ſin aũt alterutra, C.de iudiciis. Abbas in c.finem li
tibus, n.22.de dolo,& contumac. Didac.libro practica
rum q.cap.27. verſ.6.condemnatio. Natta in conſ.108.
num.5.lib.1.& Aſinius in praxi de ordine iudiciorum.
§.32.tit.de expenſis, in 1 limit.num.5.& in limitat.5.in
fin.nu.5. Ex quo ſequitur, quod condemnari etiam dẽe
2 hic † victus in expenſis: quemadmodum præcitati Do-
ctores ſcripſerunt. Receditur tamen ab hac præſumptio
3 ne aliis contrariis cõiecturis † & præſumptionibus, qui
bus iuſtam affuiſſe cauſam litigandi demonſtratur: quẽ
admodum decẽ cauſas, atque ita præſumptiones com-
memoraui in lib.2. de arbitr.iudicum, caſu 177. & ali-
quas proſequitur etiam Aſinius in d.§.32. in 2.limita-
tione principali, cum multis ſubſequentibus.

*Iudicem appellationis, condemnando appellantem vi-
ctum in expenſis, præſumi condemnaſſe,
etiam in expenſis primæ
inſtantiæ.*

S V M M A R I V M.

1 *Appellationis iudex condemnando in expenſis, præſumitur etiã de expenſis primæ inſtantiæ.*

2 *Sententiæ verba nunquam debent trahi ad eum ſenſum, quo iudex iniuſtitiam facere videatur.*

P R AE S V M P T. LXXXVIII.

EVenit aliquãdo, vt iudex appellationis ſimpliciter
condemnet appellantem victum in expenſis, nec
verbum aliquod faciat de expenſis in prima inſtantia
factis, & propterea ſolet dubitari, an præſumatur con-
demnaſſe etiam in expenſis primæ inſtantiæ. Et præſu-
1 mi † ſic condemnaſſe affirmauit Felin. in ca.ſignificaue-
runt, numer.7.de except. quem ſecuti ſunt Marſilius in
l.patre, vel marito, num.71.ff.de quæſt.& Aſinius in pra
xi iudiciorum, §.32.in ſeptima ampliatione, qui recen-
ſent Alexandri reſponſum, quod non impreſſum hacte-
nus legitur. Ea ratione vſi ſunt, quod quando verba ſen
tentiæ poſſunt plura, vel pauciora comprehendere, vel
2 diuerſos effectus habere, nũquam † ad eum ſenſum de-
bent trahi, quo iudex iniuſtitiam facere videatur. At-
qui hoc caſu verba hæc condemnationis ſic ſimpliciter
prolata, victum victori in expenſis condemnamus, ſunt
apta comprehendere etiam expenſas primæ inſtantiæ,
& niſi comprehenderent, iudex appellationis iniuſtitiã
faceret, quia conſtat condemnatum duabus ſententijs
temere & iniuſte litigaſſe. Eſt ergo dicendum, iudicem
voluiſſe comprehendere etiam expenſas illas.

*Victum in expenſis non condemnatum, præ-
ſumi abſolutum.*

S V M M A R I V M.

1 *Victum expreſſe non condemnando in expenſis, præſumitur iudex abſoluere.*

P R AE S V M P T. LXXXIX.

QVando iudex expreſſim non condemnat victum
1 in expenſis, † eum abſoluiſſe præſumitur, l.termi
nato, C.de fructibus, & litium expenſis, vbi Bald. Lan-
francus in tract.de expenſis, num.12. Iaſon in l.prope-
randum,§.ſin autem alterutra, num.7.C.de iud. Lancel
lotus Corradus in tract.de prætore, in §.3.de offic.præ-
tor.in cauſis criminalibus, in tit.de ſententia definitiua
criminali, in 28.ampliatione, & Aſinius in praxi iudi-
ciorum, §.32.in limit.22.

*Quando magis pro reo, quam pro actore, & econ-
tra præſumatur, & interpretatio
fieri debeat.*

S V M M A R I V M.

1 *Rei fauorabiliores potius quàm actores, & pro eis in dubio præſumptio ſumitur.*

2 *Actor ſemper poteſt, & debet venire paratus ad iudicium.*

3 *Dilationes longiores conceduntur reo ad defendendum, quam actori ad proſequendum actionem motam.*

4 *Rationum in conflictu, melius eſt nocentem abſoluere, quam condemnare innocentem.*

5 *Iudicis officium exuberat in abſoluendo.*

6 *Iudex ſententia abſoluens & condemnans ſimul, potior eſt in ea perplexitate abſolutio.*

7 *Sententia in fauorem rei in dubio debet interpretari.*

8 *Teſtes actoris licet ſint aliquantulum digniores teſtibus rei, attamen pro reo iudicandum.*

9 *Teſtibus maſculis, etſi maior fides tribuatur quam fœminis, fallit tamen ſi illæ teſtimonium pro reo dixerint.*

10 *Pœnam remittendo iudex condemnato, præſumitur etiam remittere infamiam.*

11 *Reus etiam qui per accidens ſit actor, ſemper in dubio pro ſe præſumptionem habet.*

12 *Teſtes clariores extantes pro actore quam reo, non tollunt eam que pro reo eſt, præſumptionem. Idque tam in criminalib. quã ciuilibus. num.13.*

14 *Præſumptio quæ pro reo eſt, tam eſt efficax, vt actor temere & per calumniam mouiſſe cenſeatur, ſitque in expenſis condemnandus.*

15 *Actore fiſco, & reo conuento priuato, pro reo eſt præſumptio.*

16 *Actoris fauor in cauſa fauorabili, an præualeat fauori rei conuenti.*

17 *Actori magis quam reo in præparatorijs iudicijs fauetur.*

18 *Reo in medio cauſæ non plus quam actori fauemus. Nec ei in cauſis ciuilibus maiores dantur ad probandum dilationes, num. 19. Excepti tamen ſunt aliqui caſus, num. 20.21.& 22.*

23 *Præſumptio, quæ eſt pro reo, non procedit in foro animæ, ſi tutius eſt pro eius ſalute.*

24 *Reo plus quam actori non fauemus. quando dubium eſt ſuper iuriſdictione iudicis, item quando de delicto conſtat, n.25.*

26 *Delictum quando conſtat commiſſum eſſe, permiſſa eſt extenſio vt reus puniatur.*

P R AE S V M P V. XC.

1 PRO reo præſumptionem † ſumi in re dubia ſcri-
pſit Alciatus in tract.de præſumpt.reg.3.præſump.
44.ex l.fauorabiliores.ff.de reg.iur. cum dixit Caius, fa
uorabiliores rei potius, quam actores habentur. Et Pau-
lus in l.inter pares, ff.de re iudic.reſpondit, inter pares
numero iudices, ſi diſſonæ ſententiæ proferantur, in li-
beralib. cauſis pro libertate, in aliis etiam publicis pro
reo ſtatutũ obtinere. Id quod epiſtolar. lib.11.teſtatur
etiam Seneca: Reus, inquit, ſententiis paribus abſolui-
tur, & ſemper quidquid dubiũ eſt, humanitas inclinat
in melius. Et Plutarchi, ac aliorum auctoritatibus com-
probauit Petrus Fabri in d.l.fauorabiliores, & Ponti-
fex in cap.cum ſint, de reg.iuris in 6.ita ſtatuit, cũ ſint
iura partium.

Huc pertinent c.ex literis, §.penult.de probat.& cap.
inter dilectos, in fin.de fide inſtrum. Huius præſumptio
nis rõnes commemorat Alc. ex Ariſtotele in probl.ſect.
2 29.problem.13. Quarũ prima eſt, quod † actor ſemper
poteſt & debet venire paratus ad iudicium. Reus vero
non poteſt. Quare cum potuerit reus omiſiſſe aliqua id
ſus

ſui defenſionem pertinẽtia, æquum eſt ei fauere, & pro
eo præſumi. Quæ ſane ratio & iure noſtro probatur, nẽ-
pe l. qui accuſare, C. de edend. §. omnem, in authent. de
litigioſ. & in c. ſciant, ſecunda quæſtio. 8. & tradunt Spe
cul. in tit. de præparat. iudicio. §. 1. & Decius in d. l. qui
accuſare, num. 2. Et huc facit traditio Bart. in l. qui in
alterius, numer. 3. ff. de reg. iuris. cum dixit, quod licet
actor ſucceſſerit in ius alterius: attamen non habet iuſtã
cauſam, qua ſi ſuccũbat, excuſetur ab expenſis. Et Bart.
ſecuti ſunt ibidem Decius num. 5. & reliqui omnes. Et
hac ratione factum eſt, vt longiores concedi ſoleant di
3 lationes † reo ad ſe defendendum, quam actori ad pro
ſequendum motam actionem, cap. 2. de dilatio. Et apud
antiquos obſeruatum legimus, horæ tempus præſtitu-
tum fuiſſe accuſatori ad accuſandum, duarum vero ho
earum reo ad ſe defendendum.

Altera eſt ratio (inquit Ariſtot.) quia talis præſum-
ptio ſuadet liberationem. Quæ quidem ratio optime
probatur in l. Arianus, ff. de actio. & obligatio. Quod au
tem humanior ſit, vel ex eo probat Ariſtoteles, quod in
4 conflictu rationum † melius eſt nocentẽ abſoluere, quã
innocentem condemnare, l. abſentem, ff. de pęnis. Et Ci
cero in oratione pro Sext. Roſcio Amerino, in hæc ver-
ba ſcribit: Vtilius eſt abſoluere innocentem, quam nocẽ
tem cauſam non dicere. Hinc dicere ſolemus, iudicis of-
5 ficium † exuberare in abſoluendo. Ita Io. Andreæ & Bu
trius in c. veniens, de accuſat. & Cæpol. in conſ. 41. licet
inuitus, in criminalibus. Dec. in l. fauorabiliores, nu. 2.
de reg. iur. & in conſ. 690. in fine. Et reſpondit idẽ Dec.
in conſ. 185. col. vlt. quod curia maiorem honorem con
ſequitur abſoluendo, quam condemnando.

Tertiam rationem huius præſumptionis attulit Al-
ciatus in dicta præſumpt. 43. num. 4. verſic. ſed tu adde,
Actor, qui agit aduerſus reum, re vera eius delictum vel
culpam, ſeu noxam arguit, ex quo alias reus non com-
pelleretur ſuſcipere iudicium, l. ſi reus paratus, ff. de pro
curato. & §. vlt. in Inſtit. de perpet. & tempor. actio. cum
autem nec delictum, nec culpa, nec mora præſumatur,
iuxta l. merito, ff. pro ſocio, ſequitur dicendum, pro ip-
ſo reo ſtare præſumptionem.

Ex hac præſumptione infertur, quod ob conflictum
pręſumptionum, reus abſoluendus eſt. Ita Bald. in rubr.
de controuerſ. inueſtit. num. 7. & ibid. Afflictus. col. 13.
verſ. quartus caſus, Dec. in conſ. 558. nu. 8. & Cæph. in
6 conſ. 4. num. 31. ſi iudex in † ſententia abſoluat, & con-
demnet vna ſimul, in hac perplexitate potiorem eſſe ab
ſolutionem. Ita Bald. in l. 1. nu. 18. C. de furtis. Cardin.
in conſil. 29. col. 6. & Crauet. in reſpon. pro republ. Saui-
liani, num. 104.

7 Hinc etiam dicimus, ꝙ in dubio ſententia † dẽt inter
pretari ad fauorem rei, vt minus ſit condẽnatus, quam
ſit poſſibile, l. hæ enim cauſæ, ff. de ſuſpect. tutor. Alex. in
conſ. 46. col. 1. lib. 5. Socin. ſen. in conſ. 120. col. 2. libr. 1.
Dec. in conſ. 43. col. 1. & Crau. in conſ. 47. num. 10. & in
conſ. 188. num. 2. & reſpondit idem Crau. in conſ. 6. nu.
41. auctoritate Baldi in conſ. 28. in quodam inſtrumen
to, lib. 1. verba impropriari ſecũdum fictionem, vt reus
excuſetur, atque ita ne puniatur, & hoc ſecutus eſt am-
pliſſimus Cardinalis Albanus in lucubrationibus ad
Bart. in l. 1. num. 2. ff. ne quis eum qui in ius vocatus eſt,
vi eximat.

Hinc etiam ſcripſit Abbas in c. ad noſtram, de proba.
8 quòd † licet teſtes actoris ſint aliquantulum digniores
teſtibus rei, attamen adhuc iudicãdum eſt pro reo. Idẽ
Abbas in c. forus, de verb. ſignific. annotauit, quod & ſi
9 maior fides † adhibeatur teſtibus maſculis, quam fęmi-
nis: Hoc tamen locum non habet, quando feminæ teſti-
monium dixerunt pro reo. Et traditiones has ſecutus
eſt Marſil. in conſil. 2. num. 19. & num. 21. Huc ẽt facit,
10 quod ſi iudex † remittit pęnam reo condemnato, præ-
ſumitur etiam remiſiſſe infamiam, l. etſi ſeuerior, C. ex
quib. cauſis infam. irrog. & tradit Luc. de Penna in l. 3.
in præſump. 132. C. de apochis publ. lib. 10.

11 Extenditur primò, vt locum habeat † hæc præſum-
ptio ẽt in reo, qui per accidens eſt actor, ſicuti qñ reus
intentaret remedium, de quo in l. diffamari, C. de inge-
nuis & manumiſſis, vt eſt, qñ is, qui alioqui reus eſſet,
petit imponi perpetuum ſilentium alicui, qui iactaret ſe
creditorem eſſe, vel ſi peteret cancellari inſtrum. Nam
& adhuc ei fauendum eſt in dubio. Ita in ſpecie extẽdit
Alciatus in d. reg. 3. præſump. 44. num. 4. verſic. amplia
tur iſta præſumptio, ex ſententia Burrij, Felini, & Decij,
in c. ex literis, de probatio. Idem Decius in conſil. 487.
& in conſ. 686. l. fauorabiliores, num. 2. verſ. & iſta regu-
la. de reg. iur. & ibid. Cagnol. nu. 4. & noue Cæſar Con-
tard. in repet. d. l. diffamari, in quæſtionib. num. 8.

Extenditur ſecundò, vt procedat hæc pręſumptio ẽt,
12 ſi pro † actore extarẽt clariores teſtes. Quocirca ſi accu
ſator probaſſet crimẽ teſtimonio duorum clericorum,
reus vero contrarium teſtimonio duorum laicorũ, fauo
re rei præualebit teſtimonium laicorum. Ita gl. in c. cleri
ci. diſt. 81. Bald. in l. data opera, C. de ijs qui accuſ. non
poſſunt. Rom. in l. 1. §. vlt. & in l. in illa, ff. de verb. oblig.
Dec. in d. l. fauorabiliores, num. 1. idem in c. ex literis, de
probat. & in conſ. 564. nu. 2. Idem ſcripſit Alciat. in dict.
præſump. 44. num. 5. qui aduerſus recentiores in d. cap.
13 ex literis, intelligit procedere tam in cauſis † ciuilib. quã
criminalibus, cum eadem militet ratio vtroque in caſu.
Et multo fortius procedit, quando probationes eſſent
pares. Nam ſine controuerſia probationes rei præuale-
bunt. Ita poſt alios plures ſcripſit Dec. in l. qui accuſare,
num. 16. C. de edend. & in conſ. 564. num. 2.

14 Extenditur tertiò hæc præſumptio, vt adeo † efficax
ſit contra actorem. vt præſumatur temere & per calum-
niam litem mouiſſe, & conſequenter, quod in expenſis
condemnari debeat, iuxta l. eum qui temere, ff. de iudic.
Ita extendit Alciatus in d. præſump. 44. num. 5. verſ. am
pliatur, & tertiò, & ibi declarat, quando apparere dica
tur habuiſſe iuſtam cauſam litigandi, vt ab expenſis ab
ſolui mereatur. Et ego omnium copioſius diſſerui in cõ-
mentarijs de arbitr. iudic. lib. 2. caſu 177.

15 Extenditur quartò, vt locum habeat etiam, † quando
fiſcus eſt actor, priuatus vero reus conuentus. Nam ad-
huc pro ipſo reo præſumendum eſt. Ita Comen. Iaſ. &
Zaſius in l. pares, ff. de re iudic. & Didac. in lib. 1. variar.
reſol. cap. 16. num. 4. in fin.

Declaratur primò hæc præſumptio, vt locum non ha
16 beat, quãdo actor † ageret pro cauſa fauorabili, vt puta
pro libertate, matrimonio, dote, cauſa pia, & ſimilibus.
Nam tunc fauor illius cauſæ præualet fauori rei conuẽ-
ti. Ita declarant poſt alios Iaſon in l. de die, in princ. col.
vlt. verſ. ſecundò principaliter, ff. qui ſatiſd. coga. Dec.
in d. l. fauorabiliores, num. 3. & ibidem Cagn. nu. 7. de
reg. iuris, & Alciatus in d. præſumptio. 44. num. 7. Et in-
ter has cauſas fauorabiles, cõnumerauit Iaſ. & Dec. cau
ſam fiſci. Quam traditionem exiſtimo veram non eſſe.
& repugnare reſponſo l. non puto, ff. de iure fiſci, quam
alibi explanaui.

Declaratur ſecundò, vt locum non habeat hæc præ-
17 ſumptio † in præparatoriis iudiciorum. Nam in illis ma
gis fauemus actori quam reo. Ita poſt gl. in c. cum ſunt,
de reg. iuris in 6. & alios antiquos affirmarunt Bart. in
l. de die, in prin. ff. qui ſatiſdat. cogan. & alios refert ibi-
dem Iaſ. nu. 2. & Dec. in d. l. fauorabiliores, nu. 2. & ibi-
dem Cagnol. num. 8.

Cæterũ a recepta hac opinione diſſentiunt Iaſ. in d. l.
de die, in prin. nu. 2. verſ. nunc aſſume, & Alc. in d. tract.
præſumpt. reg. 3. præſump. 44. num. 8. reſpondet Alciat.
argumentationibus communis opinionis: Iaſ. vero mul
tis rationibus oſtendit, hanc poſteriorem ſententiam
quæ

Digitized by Google

quæ & mihi magis probatur, veram eſſe.

18 Declaratur tertiò, vt non procedat in medio † cauſæ. Nam tunc nõ plus fauemus reo, quam actori, ſed æqualiter eos tractamus. Ita Bar. Ang. & Caſtr. quos refert Iaſon in d.l. de die, in princ. num. 2. ff. qui ſatiſd. cogn. qui col. 3. verſic. capio ſecundum membrum, idem affirmauit confutata vna argumentatione. Idem docuit Dec. in l. fauorabiliores, num 5. & ibidem Cagnolus num. 8. de reg. iuris, idem Decius in c. ex literis, nu. 5. de prob. Quo

19 circa maiores † dilationes ad probandum dari ſolent in cauſis ciuilib. reo quam actori, l. vlt. vbi Imol. & Alex. col. 1. ff. de ferijs, Iaſ. in d.l. de die, in princ. col. 3. verſ. 2. fallit. Diſſentit tamen ab hac opinione Alciat. in d. præſ. 44. nu. 9. ob id, quod hac declaratione nimis coanguſtetur regula d.l. fauorabiliores. Extant tñ aliqui caſus, in quib. magis fauemus reo, quã actori, ẽt in medio cauſa

20 ſicuti qñ dantur dilationes. Nam duæ dari ſolẽt † actori, tres vero reo, l. vlt. ff. de ferijs. vbi Alex. col. 1. in fi. poſt Imolam, gl. in c. cum ad ſedem, de reſtit. ſpoliat. & Iaſ. in d.l. de die, in princ. col. 3. verſic. 1. fallit, ita etiam (in-

21 quit idem Iaſon) reo permiſſum eſt, † lite adhuc non cõteſtata, examinari facere teſtes ad æternam rei memoriam, quando teſtes ſunt receſſuri, vel quando in extremis laborant, ne reo fortuitis caſibus ſubtrahatur probatio, l. facultas, C. de iure fiſci, lib. 10. Et tamen diuerſum eſt ex parte accuſatoris, c. quoniam frequenter, vbi glo. in verbo ciuiliter, vt lite non conteſtat. & ibid. Bal. col. 3. & Iaſon præcitato in loco, & aliqua ſcripſi in commentarijs de Arbitriis iudicum, lib. 2. Et præterea (ſubiungit Iaſon in d.l. de die, in princip. col. 3. verſic. tertio fallit.) prædictos teſtes ad perpetuã rei memoriam examinatos pro reo, publicari etiam poſſe, quod fortius eſt, l. in lege Aquilia, §. ſi deletum, vbi Bart. ff. ad legem Aquil. Diuerſum eſt in actore, d. cap. quoniam frequenter, vbi Bald. col. 4. & Felinus num. 20. Extat & alter ca-

22 ſus, in quo magis fauemus reo quam actori in † medio cauſæ, nempe in editione rationum, & inſtrumentorũ, quam reus non tenetur facere actori, l. 1. l. qui accuſare, & l. vlt. C. de eden. Et tamen actor tenetur ea edere reo, leg. non eſt nouum, & l. iuſtum, & dicta l. vlt. C. eod. de edend. & ibidem Doct.

Declaratur quartò, vt non procedat hæc præſumptio

23 in † foro animæ. Nam tunc fit interpretatio, & ſumitur præſumptio contra reũ, ex quo tutior eſt pro ſalute animæ. Ita gloſſ. in cap. 1. de ſcrutinio. Et in ſpecie ſic declarant Decius in c. ex literis, num. 6. de probat. & Alciat. de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 44. num. 12. qui quidem Alciatus ſubiungit, nõ ſolum procedere in foro animę, ſed etiam in foro canonico, quo ad pœnam ſuſpenſionis a diuinis, capit. presbyterum, cap. ſignificaſti, il 2. & c. ad audientiam, de homicidio. & reſpondit Comenſis in conſil. 134. colum. vltim. in princip. Et hæc intelligit Dec. præcitato in loco procedere, quando ſumus in dubio, cum ſcilicet non conſtat de delicto, ſecus uero quãdo conſtat, quia tunc etiam in foro conſcientiæ & canonico, mitior pœna eſt indicenda. Ita Decius poſt Abbatem ibidem. Et ad declarationem hanc pertinent, quæ dicemus infra lib. 5. præſumpt. 3. dum explicabimus regulam l. merito, ff. pro ſocio.

Declaratur quinto, vt locum non habeat hæc pręſum-

24 ptio, † quando eſt dubium ſuper iuriſdictione iudicis, & iudex ante eam fundatam cognoſcit. Nam tunc non plus fauemus reo, quam actori. Ita in ſpecie declarant Alex. & Iaſ. in d.l. de die, in fine princip. ff. qui ſatiſdat. coga. & Alciat. in d. præſump. 44. in fin.

Declaratur ſexto, vt non habeat locum hæc præſum-

25 ptio, quando † conſtat de delicto. Nam tunc reo non fauemus, ſed potius condemnandus eſt, quam abſoluendus. Ita Neuizan. libro 6. ſyluæ nuptia. num. 47. verſic. intellige ſecundo, qui ſic declarat traditionem Bart. in l. quemadmodum, num. 11. C. de agric. & cenſi. libr. 11. Cum dixit legem pœnalem eſſe extendendam, cum agatur de fauore publico, vt delicta puniantur. Et apertius idem Bart. in l. Lucius, §. exercitium, nu. 2. ff. de his qui

26 notant. infam. ſcripſit, quod quando † conſtat delictum fuiſſe perpetratum, permiſſa eſt extenſio, vt puniatur, ne alioqui delictum maneat impunitum, & Bart. ſecuti ſunt Ruin. conſ. 6. num. 5. & num. 11. lib. 5. Dec. in conſ. 52. num. 9. Gozad. in conſ. 5. num. 6. & Didac. lib. 1. variarum reſol. cap. 11. num. 5.

Iudicium ſubterfugiens, probationes occultans, quando malam fouere cauſam præſumatur, egregia tractatio.

SVMMARIVM.

1 *Iudicium ſubterfugiens, præſumitur de ſua iuſtitia diffidere. Et aliquando punitur tanquam calumniator, n. 2.*

3 *Actor non comparens in termino ad quem citauit reum, ex cauſa iniuſta præſumitur abeſſe.*

4 *Occultans iura & inſtrumenta, præſumitur fouere malam cauſam.*

5 *Teſtamentum diu occultatum præſumitur falſum. Idem de emãcipatione, num. 6.*

7 *Iudicium mouere, qui diſtulit diu, præſumitur fouere malam cauſam.*

8 *Reus diu differens opponere exceptiones, præſumitur fouere malam cauſam. Idem in differente querelam falſi proponere. num. 9.*

10 *Aduocatum aduerſario ſubtrahens, præſumitur fouere malam cauſam.*

11 *Teſtibus volens probare, quod poteſt inſtrumentis, præſumitur malam cauſam fouere.*

12 *Teſtes paucos examinari faciens, multis præſentib. negocio, ſuſpectum ſe facit. Idem ſi eos qui de ſolo auditu auditus, cũ alij qui vel viderint, vel audierint, adſint, n. 13.*

14 *Præſentantem ſe iudici pro tribunali ſedenti, confidere de iure ſuo, nec contumacem iudicari.*

15 *Vocatus in iudicium, non veniendo, iudicem contemnere præſumitur.*

16 *Præſentans ſe ſponte iudici, innocens pręſumitur.*

PRAESVMPT. XCI.

1 QVI iudicium refugit, de † ſua iuſtitia diffidere pręſumitur, inquit Gelaſius in c. Chriſtianis, in fi. 11. quæſt. 1. & Bonifacius in c. nullus, de præſumpt. reſcripſit in hæc verba: Nullus dubitat quod ita iudicium nocẽs ſubterfugit, quemadmodum vt abſoluatur, qui eſt innocens quærit. Cõfitetur enim de omnibus, quiſquis ſubterfugere iudicium dilationib. putat. Hæc ille. Quo loci Abb. Felin. & reliqui, multa ad rem hanc ſcripſerunt, illud maxime ex Bald. in c. in præſentia, col. pen. de præſumpt. qui dixit, quod ille qui de innocentia confidit, non vadit per mendicata ſuffragia, ſed feſtinat, vt veritas inquiratur, & reſpondit Rom. in conſil. 169. num. 3. quem ſecutus eſt Afflict. in deciſ. 13. nu. 21. Quo

2 circa ſubterfugiens iudicium, aliquando † punitur tanquam calumniator, §. oportet aũt, verſ. ſi tamen is, in authen. quomodo oportet epiſc. Archid. in cap. cum olim, verſ. qui iudiciũ, de hæret. in 6. & Lucas de Penna in l. 3. verſ. 134. præſum. C. de apoch. publ. lib. 10. Huc facit qđ ſcripſit Io. Andr. in c. 1. de dolo & contum. in 6. cum di-

3 xit, quod is qui non † comparuit in termino, ad quem citari fecit reum, præſumitur abeſſe ex iniuſta cauſa, atque ita ſubterfugere iudicium. Ita pariter dicimus, præ-

4 ſumi † fouere malam cauſam, qui occultat iura & inſtrumenta. Barb. in conſ. 35. col. 2. lib. 3. Afflict. in deciſ. 13. num. 22. Pariſ. in conſ. 61. num. 27. & 29. lib. 3. Craue. in

conſ. 5.

Digitized by Google

conſ.6.num.8.in conſ.131.num.17.& num.34.& in cõſ. 298.num.11.& Plotus in l.ſi quando, num.389.nu.613. & nu.857.C.vnde vi, qui his ſimilia congerunt. Et hæc occultatio côiecturis, & præſumptionibus probatur. Ita Pariſius in conſ.57.num.33.lib.1. Et Rota Rom. deciſ. 118.in 1.parte in nouiſſimis.

Eſt ſimile, quod dicimus, teſtamentum diu occulta-
5 tum, † præſumi falſum ita reſpondit Barbat.in conſil. 88.col.penult. lib.4.& ſimile etiam cenſuit Bald.in leg.
6 fraus,num.1.ff.de legibus. emancipationem diu † occultatam præſumi falſam. Et habet locum præſumptio hęc contra mulierem & ruſticum, Roman.conſ.406.col.1. & Crauet.in conſ.178.num.5.

7 Ita quoque præſumitur fouere malam cauſam, † qui diu diſtulit mouere iudicium, quod iam antea mouere debebat aduerſus eos, qui ea de re & negocio inſtructi erant. Exẽplũ in eo, qui viuo debitore petere poterat, & tamen adeo diu diſtulit petere vt ille vita defunctus, qđ feciſſe præſumitur vt peteret ab hæredibus minime inſtructis, & quibus cognitæ non ſunt exceptiones, ſuo anteceſſori competẽtes, vel quando tandiu diſtulit agere, qđ aduerſario perierint defenſiones. Ita gl.in Clem. ſępe.§.& quia.in verbo, non obſtante, in fi.de verb.ſign. egregie tradunt Afflict.in deciſ.13.num.21.verſ.9.coniectura, & deciſ.58. in fin. Moderni Pariſienſes in tract. de vſuris, num.187. Puc.in deciſ.245. num.1.lib.2.& Pariſ.in conſ.83.num.17. lib.1.qui reſpondit, contra eum præſumi, qui cum aſſereret ſe creditorem, diſtulit petere, donec debitor eſſet vita functus, alios referam infra libro ſequenti in præſumpt.135.num.7. Extat celebris locus apud Ciceronem in oratione pro P.Quintio, cuius verba adſcripſi. In hac re, te inquam, teſtem Neui citabo, annum & eo diutius poſt mortem C.Quintij fuit in Gallia tecũ ſimul Quintius, doce te petijſſe ab eo iſtã, neſcio quam innumerabilem pecuniam, doce aliquando mentionem feciſſe, dixiſſe deberi, debuiſſe concedamus; Moritur C.Quintius, qui tibi, vt ais, certis nominibus grandem pecuniam debuit, hæres eius P.Quintius in Galliam ad te ipſum venit in agrum communem, eo denique, vbi nõ modo res erat, ſed ratio quoque omnis & omnes literæ. Quis tam diſſolutus in re familiari fuiſſet? quis tam negligẽs? quis tam tui Sexte diſſimilis? qui cum res ab eo qui contraxiſſet, receſſiſſet, & ad hæredẽ perueniſſet, non hæredem cum primum vidiſſet, certiorem facere? appellaret? rationem afferret? ſi quid in controuerſiam veniret, aut intra parietes, aut ſummo iure experiretur. Itane eſt? Hæc Cicero, qui & alijs multis inuehebatur in Sextum Næuium, ſed paucula hęc
8 afferre volui. Non eſt diſſimile, quod dicimus, † reum ipſum conuentum præſumi fouere malam cauſam, qñ diu diſtulit opponere exceptiones. Ita reſponderunt Anch.in cõſ.234.col.1. Caſtr.in conſ.281. In cauſa iſta quinque.col.1.& conſ.ſeq.col.3.lib.1. & Crauet.in conſil.65.num.8.in conſ.75.num.9. & in conſ.112. nu.16. Ita pariter præſumitur contra eum, qui diſtulit propo-
9 nere † querelam falſi, vt dicemus infra lib.6.præſumpt. 19.vbi de falſi crimine differemus. Simile tradit Rebu. in comment.ad Regias conſtitutiones Galliæ, tomo primo, in tit.de ſent.executio.art.3.gl.2.n.3.in fine, cum dixit, quod differens opponere exceptionem nullitatis, in executione ſententiæ, pręſumitur calumnioſe diſtuliſſe, ex quo antea opponere poterat. Simile & tradit Anch. in c.1.num.7.de frig.& malef.& ibidem Abbas. Sic dici
10 mus præſumi fouere malã cauſam, qui aduerſario † aduocatum ſubtrahit, l.prouidendum, §.vlt.C.de poſtula. & tradit Io.Andreæ in additio.ad Spec.in tit. de præſ. §.ſpecies, nu.5.in verbo, in prædictis concord. qui dixit hãc eſſe ſolius hominis pręſumptionem, quod ſenſit & gl.in d.§.vlt.cum dixit, ſubtrahentem hunc non puniri ex hac præſumptione. Et idem tradũt Lucas de Pẽna in l.quemadmodum, in 114.ampliat.C.de agric.& cenſi. lib.11.& Maſcard.in concluſ.175.ita quoque ſubtrahẽs probationes aduerſarij præſumitur fouere malam cauſam. Ita Io.de Turrecremata in c.ſi quis, num.1.3.q.7. Huc etiam pertinet, quod reſpõderunt Cur.iun.in cõſ. 74.col.3.& Crau.in conſ.178.nu.5.cum dixerunt, præſu
11 mi illum malam cauſam fauore, qui vult † teſtibus probare, quod inſtrumentis probare poteſt. Et ſimile reſpõdit Aret.in conſ.63. col.6. verſ.præterea cum in matrimonio.& in conſ.82.col.3.verſ.niſi forte obſtaret, cum dixit, eſſe ſuſpicionem contra eum, qui examinari fe-
12 cit † paucos teſtes, cum tamen multi fuerint præſentes in negotio. Et ſimile ex hac traditione Aretini ſcripſit Crau.in tract.de antiq.temp.11. particula primæ partis principalis, num.8.cum cenſuit, præſumptionẽ eſſe con
13 tra eum, qui examinari fecit teſtes † deponentes de ſolo auditu auditus: cum potuerit examinari facere teſtes illos, qui vel ſuis oculis viderunt, vel auribus audierũt. His etiam accedit, quod is præſumitur fouere malã cauſam, qui omnes ciuitatis aduocatos, & cauſarum defenſores occupat, l.prouidendum, C.de poſtulat.& ibi annotauit Caſtr.& reſpondit Neuiz.in conſ.37.in fin.

E conuerſo autem ad iam explicata, dicimus a iure
14 præſumi, quod ille, qui ſe † præſentat iudici pro tribunali ſedenti, confidat de iure ſuo, nec contumax iudicari poſſit. l. Diuus, ff.de in integrum reſtit. Et quemadmo
15 dum vocatus † ad iudicium ſi non iuit, iudicem cõtemnere præſumitur. Ita econtra, ſi cito ad iudicem iuit, nõ contemnere creditur & ob id ad ius ſuum cauſamq; reſtituitur, vt declarat Bart.in d.l. Diuus.nu.7. Hanc præſumptionem eſſe iuris & de iure, ſcripſit Io.And.in additio.ad Spec.tit.de præſum.§.ſpecies, n.5.in verbo, in prædictis concordantibus. verſic.3. Ita dicimus eũ, qui
16 ſe iudici ſua ſponte † præſentat, innocentem a crimine præſumi. Ita Cæpolla in conſ.31.nu.8.in criminalibus, Marſ.in pract.criminali, §.diligenter, nu.204. M.Antonius Blancus in pract.crim.in 1.parte defenſionis, num. 131. Iacob. Nouell.in pract.criminali, in 1.parte defenſionis, ſub tit.ad defenſam, incipit. His hactenus examinatis, & hanc coniecturã confirmat egregie locus M.Ciceronis in oratione pro Milone, cuius verba hæc ſunt.

Quod ſi nondum ſatis cernitis, cum res ipſa tam claris argumentis ſigniſque luceat, pura mente atque integra Milonem nullo ſcelere imbutum, nullo metu perterritum, nulla conſcientia exanimatum Romam reuertiſſe. Recordamini per deos immortales, quæ fuerit celeritas reditus eius, qui ingreſſus in forũ ardente curia, quæ magnitudo animi, qui vultus, quæ oratio. Neque vero ſe populo ſolum, ſed etiam Senatui tradidit, neque Senatui modo, ſed etiam publicis præſidijs & armis, neque his tantum, verum etiam eius poteſtati, cui Senatus totam Rempublicam, omnem Italiæ pubem, cuncta populi Romani arma commiſerat, cui nunquam profecto tradidiſſet, niſi cauſæ ſuæ confideret, præſertim omnia accidenti, magna metuenti, multa ſuſpicanti, nõ multa credenti: Magna vis eſt conſcientiæ, iudices, & magna in vtramque partem, vt neque timeant qui nihil commiſerint, & pœnam ſemper ante oculos putent, qui peccarint. Hæc M.Cicero.

Pignora a iudice aſſignata victori ob cauſam iudicati, præſumi pro toto ipſo debito aſſignata.

SVMMARIVM.

1 *Pignora a iudice victori aſſignata, pro toto debito aſſignata præſumuntur, & ratio redditur, num.2.*

3 *Pignore conuentionali non tranſit dominium, niſi pro valore & quãtitate pignoris, ſecus in pignore iudiciali, ac prætorio.*

4 *Pignora limitate aſſignata a iudice pro certa quantitate, nõ præſumuntur*

Digitized by Google

ſumũtur pro toto debito aſſignata. Idem ſi creditor proteſtetur, ſe pignus nolle, niſi pro ſuo iuſto valore, num. 5.

PRAESVMP. XCII.

CVM victori, qui ſententiam pro ſe obtinuit, pigno-
1 ra † aſſignãtur a iudice in cauſam iudicati, pro toto debito aſſignata præſumuntur, l. a Diuo Pio. §. ſi pignora, ff de re iudic. quo loci annotarunt gloſſ. Imola, Alex. & Iaſ. nu. 2. & 5. hanc eſſe præſumptionem iuris & de iure, quæ non admittit probationem in contrarium, vt ſcripſi ex hoc textu ſuperiore libro quæſt. 60. Idem præter Imolam, Alexandrum, & Iaſonem affirmarunt Lucas de Penna in l. 3. in præſumpt. 172. C. de apochis publ. lib. 10. Euerardus in centuria legali, in loco a veriſimili, nu. 18. in fine, & ſenſit Pariſius in conſ. 42. nu. 16.
2 lib. 1. Et huius præſumptionis ea eſt ratio, † quia in pignore iudiciali & prætorio, adiudicatione facta per iudicem, dominium tranſit in creditorem, & pignus efficitur ſuum, quaſi æſtimatum pro toto ſuo credito. Creditor ergo ſua ipſa volũtate ſibi præiudicauit in reſiduo. Et hinc apparet manifeſta differentia inter pignus hoc iudiciale, vel prętorium, & pignus conuentionale. Nam in pignore ipſo conuentionali minus idoneo, pro integro credito conſtitutum eſt, ne creditor in reſiduo ſibi præiudicet, l. creditor qui non idoneum, ff. ſi certum pe-
3 tatur, & l. 1. C. de pignoribus. Et eſt ratio, quia in † hoc pignore conuentionali non tranſit dominium, niſi pro valore & qualitate ipſius pignoris, l. neque piguus, ff. de reg. iuris. In iudiciali vero & prætorio dominium tranſiuit in totum. Ita Iaſ. in d. §. ſi pignora, nu. 2. Et ſi Dec. in d. l. creditor qui non idoneum, num. 5. ff. ſi cert. pet. rationes has viſus ſit improbare. Et alia ſcribunt Zaſius in d. §. ſi pigno. Alciat. in d. l. creditor, & lib. 6. paradox. c. 3. Duaren. lib. 1. diſpu. anniuerſ. c. 6. & Rober. Aurelianus lib. 1. ſent. iuris, c. 22. quibus demonſtrant alium eſſe ſenſum d. §. ſi pignora.

Declaratur primo hæc præſumptio, vt locum habeat quãdo ipſe iudex ſimpliciter aſſignauit hoc pignus cre-
4 ditori in ſolutum, ſecus vero quando † limitate dediſſet pro certa quantitate. Nam tunc ceſſat præſumptio. Ita in ſpecie declarant Bald. in l. ordo, in 2. notab. C. de execut. rei iud. & poſt alios Iaſ. in d. §. ſi pignora, num. 5. Eſt ratio, quia limitata cauſa limitatum parit effectum, l. in agris, ff. de acq. rerum dom. Et vere hic ſumus in claris, in quibus non eſt opus coniecturis.

Declaratur ſecundo vt locum nõ habeat hæc præſum-
5 ptio, quando ipſe creditor † cõtradiceret, atque ita proteſtaretur, ſe nolle pignus illud acceptare pro integro ſuo credito ſed ſolum pro ipſius pignoris iuſto valore. Nam tunc ceſſat hæc præſumptio. Ita gl. in d. §. ſi pignora. in verbo addicatur, & ibidem Comenſis, Imola, & Alex. quorum opinionem veriorẽ & tutiorem eſſe, dixit Iaſ. ibid. in fine. Eſt ſane durum & iniquum, vt dicebat Comenſis quod creditor inuitus & contradicens, cogatur acceptare pro toto ſuo credito pignus hoc minoris valoris. Nec vrget illa ratio Petri Beſutij, quod cũ non fuerit repertus emptor, qui emeret pignus, creditorem cogi illud acceptare, cum ſibi adſcribendum ſit, quod iuſto pretio non emerit tanquã tertius, eo tempore quo ſubhaſtabatur, iuxta l. 2. vbi gloſſ. C. ſi in cauſam iudic. Nam reſpondetur creditorem noluiſſe fraudem aliquã, vel fraudis ſuſpicionem de ſe præbere, tacite ſe ſubmittendo loco tertij emptoris. Et propterea, cum liberum ſit emere. C. de iure delib. nihil huic creditori imputari debet, ſi emere noluit. Hæc itaque declaratio retinenda eſt, reiecta opinione gloſſæ in d. l. ordo. ac Bar. & Beſutij in d. §. ſi pignora.

Rem datam a reo debitore condemnato, creditori pro executione ſententiæ, præſumi loco pignoris, & non in ſolutum datam.

SVMMARIVM.

1 *Debitor condemnatus ad certam quantitatem, dans rem aliquã creditori, loco pignoris dediſſe præſumitur. Idque etiam ſi, res eſſet eiuſdem cum debito æſtimationis, num. 2. & quando id locum non habeat, n. 4. 5. & 7.*
3 *Pignus in dubio præſumitur idoneum & ſufficiens.*
6 *Verbum, aſſigno, ſignificat dationem in ſolutum.*

PRAESVMPT. XCIII.

HVic loco ſatis conuenit, vt paucis diſſeramus, quãdo debitor ad certam quantitatem condemnatus, rem aliquam dat creditori ſuo, pro executione ſententiæ. an præſumatur dediſſe in ſolutum, vel loco pi-
1 gnoris, donec ſatisfaceret. Et præſumi datam † loco pignoris decidit Afflict. in deciſ. 373. multis egregijs adductus rationibus, quas non commemoro, cum facile apud eum legi poſſint.
2 Extenditur vt procedat hęc pręſumptio † etiamſi res ipſa eiuſdem eſſet ęſtimationis, quã ipſum debitum, attamen adhuc data præſumitur loco pign. Ita Afflict. in d. deciſ. 373. num. 2. Ea ratione motus eſt Afflict. quia in
3 dubio † pignus præſumitur idoneũ & ſufficiens, l. 2. vbi gl. in verbo, redigere. C. de pigno. & Alex. in l. creditor, ff. ſi cert. pet. & ibidem Dec. nu. 1. Cæterum ſi recte perpendatur, ab Afflicto diſſentit ibi Vrſillus in additionibus, num. 5.

Declaratur primo, vt non habeat locum hęc præſum-
4 ptio, † quando iam debitor in eo inſtrumento, quo ſe debitorem conſtituit, dediſſet facultatem ipſi creditori capiendi ſua auctoritate rem illam, & retinendi eam in ſolutum. Et creditor rem illam conſecutus eſt a debitore, diuque poſſedit. Hoc ſane caſu præſumitur iuſto pretio & ex titulo præambulo poſſidere, eamque habuiſſe, iuxta l. quædam mulier. ff. de rei vẽd. Ita in ſpẽ declarat Vrſillus in additionib. ad dictã Afflicti deciſ. 373. nu. 1. Declaratur ſecundo, vt locum non habeat, hæc præſum-
5 ptio quando ex aliquibus verbis † conijci poſſet, debito rem dare voluiſſe in ſolutum, non autem in pignus, ſicuti quando dixiſſet, aſſigno tibi pro debito meo rem il-
6 lam. Nam verbum hoc, † aſſigno, ſignificat dationem in ſolutum. Ita auctoritate multorum ſcripſi in conſil. 20.
7 nu. 6. lib. 3. Et ibidem nu. 9. idem dixi, quando † debitor dixiſſet, ſe rem tradere cum ceſſione iurium & trãslatione dominij. Et alia plura in diſcurſu illius reſponſi ſcripſi, quæ ad rem hanc pertinent.

Sententiæ acquieuiſſe condemnatum, quibus ſignis & coniecturis apparere poſſit.

SVMMARIVM.

1 *Condemnatus petens vel faciens aliquid quòd ſententiæ executionem reſpicit, præſumitur ſententiæ acquieuiſſe.*
2 *Pretium dans vt actor ab accuſatione deſiſtat, videtur delictum fateri.*
3 *Condemnatus acceptans terminum a iudice condemnante aſſignatum, non præſumitur appellationi interponendæ renunciare.*
4 *Condemnatus ad actum negatiuum, non faciendo, ſententiam tamen approbare non præſumitur.*
5 *Condemnatus non appellans, facit ſententiam tranſire in rem iudicatam.*
Vel ſi appellauerit quidem, & poſtea renunciauerit appellationi, num. 6.

PRAE-

Digitized by Google

PRAESVMPT. XCIV.

1 Condemnatus præſumitur acquieuiſſe ſententiæ, quando † aliquid petit, vel facit, quæ ſententiæ execu ionem reſpiciunt, vt puta ſi petit a iudice terminum ad ſoluendum, l. ad ſolutionem, C. de re iud. & tradunt Lucas de Penna in l. 3. in præſumpt. 113. C. de apochis publ. libr. 10. Calcan. in conſ. 22. num. 8. Soc. ſen. in conſ. 210. in fi. lib. 2. Dec. in conſ. 618. nu. 2. Crau. in cõſ. 76. in fine, in conſ. 261. nu. 3. in conſ. 276. nu. 2. & in cõſ. 278. col. 2. verſ. 5. dico, Alciatus in reſpon. 377. nu. 10. & Tiraq. in tract. de retractu conuentio. §. 1. gl. 2. num. 61.

Et hæc quidem præſumptio locum habet multo magis quando is condemnatus ſoluit re ipſa, totũ vel partem eius, ad quod condemnatus fuit. Ita Dec. in d. conſil. 618. num. 2. Cum plus ſit ſoluere, quam petere terminum ad ſoluendum. Et ſaltem quoad approbationem actus & ſententiæ procedunt a pari, vt in ſpecie reſpondit Crau. in d. conſ. 76. in fine. Et comprobatur eo ſimi-
2 li quo dicimus, quod † accuſatus qui pretium dedit, vt ab accuſatione deſiſtat accuſator, fateri dicitur delictum. l. in fiſci cauſis, ff. de iure fiſci, & tradit Ale. in leg. tranſigere, num. 1. C. de tranſact.

Extenditur hæc præſumptio, vt locum habeat etiam quando condemnatus petijt dilationem per ſuum procuratorem. Ita Marſ. in ſing. 186. Tu ſcis, poſt Bellameram & Fel. quos refert.

Declaratur primo, vt non habeat locum, quando ipſemet iudex aſſignauit reo condemnato terminum ad
3 ſoluendum: & ipſe condemnatus acceptauit † terminũ ipſum. Nam tunc præſumitur quidem renũciaſſe appellationi interpoſitæ ſed non interponendæ. Ita declarat Soc. ſen. in d. conſ. 210. in fi. lib. 2. poſt Inn. & alios, quos recenſet, & copioſe diſſerit Fel. in d. c. quo ad conſultationem, num. 5. 6. 7. vbi declarat.

Declarat ſecundo, vt locum non habeat in actu ne-
4 gatiuo, † vt ſi quis fuit condemnatus, ne ſolueret, vel ne rem alicui traderet, & is condemnatus non ſoluit, nec tradidit. Hoc ſane caſu non præſumitur ex eo actu negatiuo approbare ſententiam. Ita egregie Innoc. in c. cum olim, il 3. de reſtit. ſpol. quem ſecutus eſt Socin. ſen. in d. conſ. 210. num. 11. lib. 2.

Declaratur tertio, vt non procedat in appellãte a ſententia excommunicationis, & eam obſeruante. Nam iſte non dicitur approbaſſe & ratificaſſe ſententiam. Ita poſt alios Felin. in d. c. quoad conſultationem, num. 7. verſ. datur alia.

Declaratur quarto vt locum non habeat, quando per errorem petita fuit dilatio ad ſoluendum, vel errore ſimilis actus factus fuit. Nam tunc non dicitur approbaſſe ipſam ſententiam. Ita idem Fel. in d. c. quo ad conſultationem, num. 7. in fi. verſ. limit.

Declaratur quinto, vt non procedat, quando cõdemnatus coacte ſoluit, vt ſi nec appellare, nec alio remedio impedire potuit executionem ſententiæ. Nam tunc ſoluendo non præſumitur eam approbaſſe. Ita Imola in cõſil. 144. nu. 1. & conſ. 148. col. pen. verſ. item non obſtat. & in conſ. 146. num. 9. in fi. & Fulgoſ. inter eiuſdem Imolæ conſilia in conſ. 147. num. 14. Marſil. ſing. 89.

Eſt & aliud ſignum approbatæ ſententiæ, quando
5 condemnatus † non appellauit. Nam tunc dicitur ſnĩa in iudicatum tranſiuiſſe, l. is qui. C. de appellat. c. quoad conſultationem, de ſent. & re iud. vbi late Doct. & Crauet. in conſil. 79. nu. 3. & manifeſtius Lucas de Penna in l. 3. in præſ. 86. C. de apoch. publ. lib. 10. Idem eſt, qnãdo condemnatus non appellauit intra terminum, l. qui abſente, C. de procur. & tradit Lucas de Penna in d. l. 3. præſumpt. 114. Qui traditionem hanc intelligit procedere etiam eo caſu, quo hic appellauit intra terminum: ſed deinde intra 30. dies non comparuit, vt peteret inſtanter ſibi dari apoſtolos, ſeu literas dimiſſorias, iuxta c. ab eo, de appellat. in 6. & ſcribunt Innoc. & Archi. in c. cordi. de appell. in 6.

Eſt & aliud ſignum approbationis ſententiæ, quando
6 † condemnatus appellauit, ſed deinde ipſi appellationi renunciauit. Nam tunc cenſetur fateri ſe iuſte condemnatum, atque ita ſentẽtiæ acquieſcere dicitur. Ita Bald. in c. 3. §. iudices, in fine de pace iuram. firman. quem ſecutus eſt Tiraq. in tract. de legibus connubial. in gloſ. 5. num. 69. & ſcripſi in conſ. 961. in 2. concluſ.

Appellatio, an & quando præſumatur intra debitum tempus interpoſita.

SVMMARIVM.

1 *Condemnatus ſententia iudicis, intra decem dies appellare debet.*
2 *Appellatio intra decem dies interpoſita præſumitur, Baldo tamen cum alijs diſſentiente, n. 3.*
4 *Appellandi tempus intra decem dies, cẽſeri de ſubſtantia ipſius appellationis.*
5 *Dictio, &, quando ſtet continuatiue, vel augmentatiue.*
6 *Dies decem ad appellandum currunt de momento ad momentum.*
7 *Abſens appellans poſt 10. dies a tempore lata ſententiæ præſumitur appellaſſe intra decem dies a tempore ſcientiæ.*

PRAESVMPT. XCV.

1 Iudicis ſententia † condemnatus appellare hodie debet intra decem dies, c. concertationi, de appell. in 6. Quare dubitari contingit, quod non apparet quo tẽpore fuit appellatum, an præſumatur intra decendium
2 interpoſita appellatio. Et præſumi † ſcripſerunt Bald. in l. oportet, §. ſcire, ff. de excuſa. tut. Francus in c. bonæ, nu. 20. de appel. Rim. ſen. in l. 2. in fi. C. qui admit. & Cepolla in cautel. 59. Quando eſt lata, in fi. Cæterum a præ-
3 dictis diſſentiunt † permulti, vt idem Bal. ſibi parũ conſtans in Auth. hodie, in princ. C. de appel. cum dixit, qđ probatio huius negatiuæ, tu non appellaſti intra decem dies non incumbit appellato, ſed appellanti. Non ergo præſumitur appellans intra decẽdium appellaſſe, ſic & Compoſtellanus in c. cum dilectus, de elect. & ibidem Butr. in fi. Gem. in c. Romana, §. ſi vero, col. 2. de appell. in 6. Paulus Eleaz. in c. 3. loco, col. 1. de probat. Franc. in c. 1. col. 4. de appell. Rota in deciſ. 30. in tit. de appell. in nouis, & in deciſ. 13. in fi. de conceſſ. præbend. in Antiq. Are. in c. ſignificauerunt, in 4. notab. de teſtib. & ibidem Fel. in c. 1. Idem Fel. in c. quoad conſultationẽ, n. 25. de ſent. & re iud. Lamber. in tract. de iure patr. lib. 2. par. 2. art. 25. 1. q. princ. nu. 7. & in fine. Tyraq. de retractu conſang. §. 1. gl. 16. nu. 8. Mynſingerius lib. 3. ſing. obſeruat. c. 15. verſ. porro tertiũ. Et huius quidem ſententiæ ea eſt ratio, quia appellare intra decem dies, eſt quædam extrinſeca ſolemnitas, quæ non præſumitur, l. quæcũque, in fine de publicia. in rem actio. Et propterea tempus
4 hoc appellandi † intra decem dies ſecundum alios, cenſetur quodammodo de ſubſtantia ipſius appellationis, ob id probari debet ab eo qui appellaſſe ſic aſſerit. Ita Inn. in c. qualiter, de accuſ. His declaratur ſtatutum Papiæ primum in ciuilibus, dũ ſtatuit, intra quatuor dies a lata ſententia eſſe appellandum.

Extenditur hęc ſententia, vt locum habeat etiamſi in actis ſcriptum eſt, Caium appellaſſe a grauamine ſibi noto a decem diebus citra. Nam adhuc nõ præſumitur appellaſſe intra decendium. Ita Rota in deciſ. 39. ſi poſſeſſor, de appel. in nouis, & Fel. in d. c. quoad cõſultationem, nu. 25. verſ. 3. concluſ. qui hæc iuris rigore, non autem æquitate vera eſſe ſcripſerunt. Illud etiam addunt quod

Digitized by Google

quod quando in actis legitur Caium a decem diebus & citra appellaſſe. Nam tunc præſumitur appellaſſe intra decendium. quia illa dictio, &, ſignificat temporum 5 continuationem. Crediderim † dictionẽ, &, ſtare argumentatiue, iuxta l. ea tamen adiectio, de leg. 3. vt reſpondit Pariſ. in conſ. 7. nu. 19. lib. 3. & propterea ſignificare quod intra decem dies, & poſt appellauit.

Extenditur ſecundo, vt locum habeat in eo, qui in die decima appellauit. Nam & tunc non præſumitur 6 appellaſſe intra decendium, quia † decem ipſi dies, currunt de momento ad momentum. auth. hodie. C. de appell. c. quoad conſultationem, vbi Abbas nu. 4. de ſent. & re iud. Et ideo fieri poteſt, quod ſententia fuerit lata die prima Iulij, hora duodecima, & tamen appellatum ſit die decima Iulij, hora 11. Ita Caſtr. in authen. hodie, C. de appell. Comenſ. & Ang. Aret. in l. 2. §. dies, ff. quando appel. ſit. quos ſecutus eſt Fel. in d. c. quoad conſultationem, nu. 26. Idem affirmauit Andr. Gaill. lib. 1. pract. obſeru. cap. 139. num. 5. Cæterum traditio hæc non obſeruatur in curia Romana, vbi ex Bulla Innocentij ſummi Pontificis recipi poſſunt appellationes interpoſitæ poſt momentum temporis, ſeu per totam ipſam diẽ decimam. Ita ſcribunt Octauianus Veſtri. in prax. iudiciorum, lib. 7. nu. 26. & Bal. Senenſis in tract. de temp. vtil. & continuo. c. 3. num. 1. verſ. hoc tamen tempus. Et cum Pontificiam legem non exiſtimem localem, idem cæteris in curijs Pontificijs obſeruandum erit.

Declaratur primo non habere locum etiam quando de appellatione conſtaret ex appellati confeſſione. Cũ enim appellatus fatetur appellationem fuiſſe interpoſitam, præſumitur etiã quod fuerit interpoſita intra decendium. Ita decidit Rota in deciſ. 10. de appell. in nouis. & ſi recte perpendatur idem ſenſit Aegidius Bellã. in concluſ. 683. nu. 3. verſ. ſed non placuit alijs. Etſi Fel. in d. c. quoad conſultationem, nu. 25. aliter intellexerit ipſum Aegidium.

Declaratur ſecundo non habere locum, quando ab- 7 ſens † qui appellat poſt viginti dies a tempore latæ ſententiæ, præſumitur appellaſſe intra decem dies a tempore ſcientiæ, quia ſcientia non præſumitur. Ita Fel. in d. c. quoad conſultationem, nu. 25. verſ. & adde, poſt Aegidiũ Bellam. in concluſ. 349. nu. 1. Idem ſenſit ipſe Bellamera in d. concluſ. 683. nu. 4. verſ. ſed hic oportet. Simile Hier. Gabr. in conſ. 185. num. 7. lib. 2.

Appellationem non eſſe deſertam præſumi.

S V M M A R I V M.

1 *Appellans intra tempora præſtituta a lege appellationem proſequi debet.*

2 *Appellatio in dubio non præſumitur deſerta, & quæ ratio ſit, num. 3.*

P R AE S V M P T. XCVI.

QVI appellauit, neceſſe habet appellationem proſe-
1 qui † intra præſtituta tempora a lege, vt extat conſtitutio l. 1. C. de temp. appell. alioqui deſerta pronunciatur appellatio, & ſententiam eſſe exequendam. Cum vero in dubio verſamur, deſerta an ſit appellatio, vel 2 non, præſumptio ſumenda † eſt deſertam non eſſe, ſicuti ſcribunt Caſtrenſ. in l. 1. num. 4. ff. ſi quis caut. & ibid. Iaſ. nu. 16. Dec. in c. vt debitus, num. 18. de appellat. & in conſ. 356. nu. 1. Pariſ. in conſ. 115. nu. 1. lib. 1. Socin. iun. in conſ. 117. nu. 11. lib. 1. & in conſ. 31. in fi. lib. 3. Crauet. in conſ. 154. in fi. Vantius in tract. de nullitate, in tit. qui bus mod. ſententia nulla defend. num. 128. qui alios refert, & latiſſime Robertus Lancellotus in tract. de attentatis, c. 12. ampliat. 1. num. 22. qui multis egregijs exemplis explicat. & Ioan. Baptiſta Aſin. in praxi de ordine 3 iudiciorum, capit. 14. & Francus deciſ. 351. in fine. † Et huius quidem traditionis ea eſt ratio, quia ſic præſumendo, vtrique partium eſt magis conſultum, & ſatiſfactum.

Litigioſa res quando præſumatur effecta, & de litigioſi vitio effectibus, ac quando litigioſi vitium finiatur.

S V M M A R I V M.

1 *Vitium litigioſi non contrahitur per ſolam ſupplicationem principi oblatam. Contrahitur tamen petita in integrum reſtitutione, num. 2. Non autem per compromiſſum in arbitros, n. 3. Et quo modo iſtud intelligatur, nu. 4. Et an coram iudice incompetenti, aut coram ſequeſtrario, num. 5. & 6.*

7 *In actione reali res efficitur litigioſa per litis conteſtationem.*

8 *Sola citatione contrahitur vitium litigioſi, iure Pontificio. Et quid iure Cæſareo, in quo contrariæ opiniones, num. 9. & 10. & quomodo ac quando id procedat, n. 11. & 12.*

13 *In iudicio poſſeſſorio contrahitur vitium litigioſi, & quomodo, & quando diſtinguitur.*

14 *In actione perſonali pro re aliqua ipſa actio per litis conteſtationem efficitur litigioſa. Et quid de re quæ petitur per huiuſmodi actionem, num. 15. vbi contraria citantur opiniones. Et quid quando agitur pro opere faciendo in ea re, num. 16. & contra ſubditos ad præſtandum obedientiam nu. 17.*

18 *In actione perſonali in rem ſcripta, quãdo contrahatur vitium litigioſi, vbi exemplis declaratur.*

19 *Actio perſonalis in rem ſcripta habet effectum mere realis, & redditur contra quemcunque ſucceſſorem.*

20 *Quando agitur actione hypothecaria, res ipſa non efficitur litigioſa, actio tamen ſic, num. 21.*

22 *Quando agitur actione mixta in iudicijs vniuerſalibus, res ipſa & actio efficiuntur litigioſa. Et quando iſtud non procedat, num. 23. & 24.*

25 *Quando agitur actione mixta in iudicijs ſingularibus, res et actio efficiuntur litigioſa, per litis conteſtationem. Et quid in actione confeſſoria, num. 26.*

27 *Actio confeſſoria retinet naturam realis, & dicitur rei perſecutoria.*

28 *Quando agitur iudicis officio, quomodo contrahitur vitium litigioſi, & ibi exemplificatur.*

29 *Officium iudicis obtinet naturam actionis perſonalis.*

30 *Vitium litigioſi non contrahitur, quando agitur criminaliter.*

31 *Effectus præcipuus vitij litigioſi eſt, vt res eo affecta alienari non poſſit, & quomodo, & quando procedat, a num. 33. vſque ad 54.*

32 *Alienationis nomine continetur omnis actus, quo ipſius rei dominium transfertur.*

55 *Vitium litigioſi interrumpit præſcriptionem, facit vt cadens a poſſeſſione non poſſit eam recuperare, num. 56. & vt annulletur inſtrumentum alienationis factæ, nu. 57. & quando iſta nõ procedant, num. 58.*

59 *Sententia lata contra alienantem rem litigioſam, exequi poteſt aduerſus illius ſucceſſorem.*

60 *Priuilegium ſuper re litigioſa non valet.*

61 *Vitium litigioſi extinguitur transactione partium a lite diſcedentium, & quibus alijs caſibus, vſque ad finem explicatur.*

P R AE S V M P T. XCVII.

NON eſt incõgruus hic locus, vt diſſeramus de præſumptionibus, & coniecturis, quæ circa rem litigioſi vitio affectam verſantur, nam & Pandectarum, & Codicis compoſitores poſt res iudicatas, & earũ exceptiones de litigioſis titulos collocarunt. Et nos libenter hoc in loco diſputationem hanc adiecimus, tum ne alioqui conſcriptum, & iam editum perturbaremus ordinem,

Digitized by Google

dinem, tum ēt quia ſtatim in ſeq. lib. ſuturus diſputaturi de præſumptionib. quæ verſantur circa contractus, ad quos ēt pertinet hæc diſputatio, cū agatur de alienatione rei litigioſæ facta in fraudē, vt ſcribunt Ripa in c. cū M. Ferrarienſis, nu. 193. de conſtit. Io. Bapt. Ferretus in conſ. 12. nu. 6. & Robertus Lancellotus in tract. de attētatis, in 1. parte, cap. 4. num. 453. qui dixerunt, eſſe diſputationem, & materiam coniecturalem. Hic quatuor nobis ex ordine explicanda ſunt. Primum quidem coram quib. cauſarum iudicib. contrahatur vitium litigioſi. Secundum ſuper qua actione contrahatur. Tertium quid vitium litigioſi operetur. Quartum, quib. modis finiatur. Ita ordinem hunc fere animaduerti fuiſſe obſeruatū ab eruditiſſimo M. Antonio Peregrino Patauino ſumma mihi amicitia coniuncto, in commentarijs de iure fiſci, lib. 4. tit. 6. & ſi nos in ſingulis huius diſputationis capitibus, alia & ſane plura explicabimus.

Et quod attinet ad primum, dicimus, litigioſi vitium
1 non contrahi † coram Principe, ſola ſupplicatione ei oblata. Ita Bald. in cōſ. 505. Domini Mediolani, in fine lib. 5. Henric. Boic. in c. cauſam quæ, de teſtibus & atteſtat. quem corrupte allegauit Guido Papæ in q. 337. colum. 2. verſ. ſed an ſupplicatio, & Peregrinus in d. tit. 6. num. 17. Contrahitur tamen litigioſi vitium, petita a Princi-
2 pe reſtitutione † in integrum. Bald. in l. 1. C. ſi in integr. reſtit. poſtula. & Afflict. in commentarijs ad cōſtitutiones Neapolit. in rubr. 41. num. 10. Non etiam contrahi-
3 tur litigioſi vitium cōpromiſſo in † arbitros facto, vt ſcribunt Bald. in l. 1. C. commun. diuid. Alex. in l. filiusfam. §. diui, nu. 18. de leg. 1. Iaſ. in l. 4. col. pen. C. de eden. Afflict. in d. rub. 41. num. 9. Natta conſ. 2. nu. 4. Peregrinus in d. tit. 6 nu. 18. Cæterum diſſentit Roberr. Lancell. in d. c. 4. nu. 500. vbi num. 502. declarat poſſe procedere in
4 cōpromiſſo † in arbitratores facto. ſic etiam coram iudi
5 ce ordinario † incompetenti non contrahi litigioſi vitium ſcripſit idem Lancell. in d. c. 4. nu. 457. ita etiam
6 non contrahitur vitiū litigioſi coram † ſequeſtratio, vt reſpondit Natta in conſ. 2. quem ſecutus eſt Lancellotus prædicto in loco num. 497.

Secundum caput diſputationis eſt, ſuper qua actione vitium litigioſi contrahatur. Hoc in capite diſtinguēdi ſunt plures caſus, ſicuti plures ſunt actiones, circa quas vitium litigioſi verſatur.

Primus eſt caſus in actione reali, qua agitur de rei dominio, vt in rei vindicatione, vel de quaſi dominio, vt
7 in publiciana. Hoc caſu res efficitur litigioſa † lite conteſtata ſuper ipſa re: ſicuti certum eſt, & paſſim omnes admittunt. Dubitatio ſola eſt, an ſola citatione facta vitium hoc litigioſi cauſetur, & quidem olim nō cauſabatur. l. 1. C. de litigioſis. Hodie iure pontificio clarum eſt,
8 ſola citatione contrahi † hoc vitium, clem. 1. vt lite pendent. iure vero nouo Cæſareo magna eſt dubitatio. Nā
9 multi ſcripſerunt, rem ipſam litigioſam effici, † non autē actionem. Ita Bal. & Salic. in l. 2. C. de litigioſ. Abba. in c. eccleſia, num. 7. vt lite pend. poſt Ioan. Andreæ in ca. vlt. eodem tit. Guido papæ quæſt. 337. num. 6. Felin. in c. dilecte, num. 7. & ibidem Pariſius num. 13. de except. Duennas in regula 42. limit. 3. in fin. Lancellot. in tract. de attentatis in 1. parte, cap. 4. num. 49. Cæterum contrariam opinionē, quod imò ſola citatione etiam actio
10 † ipſa reddatur litigioſa, probarunt Bald. in conſil. 505. D. Mediolan. in fin. lib. 5. & alij congeſti a Peregrino in d. tract. de iure fiſci, tit. 6. n. 3. verſic. ſed alia opinio. qui teſtatur, hanc eſſe receptam opinionē. Ea ratione ij vſi ſunt, quod ſi ſola citatione res ipſa efficitur litigioſa, multo magis actio, quę pro ipſa redditur. & rurſus, quia actor non debet eſſe melioris conditionis in actione, quam ſit reus in re pro qua conuenitur.

Extenditur primo hic caſus, vt locum habeat etiam
11 quando agitur † reali actione pro rebus incorporalibus vt puta ad iuriſdictionem, vel præbendam. Hoc ſine caſu idem eſt dicendum, nempe rem & actionem, effici litigioſam. Ita Inn. Bal. Imol. Abb. & Caſtr. & Deci. relati à Peregrino in d. tit. 6. nu. 7.

12 Extenditur ſecundo, vt non procedat, quando † agitur actione reali ad aliquam ſeruitutem, vt ſi mota eſt actio confeſſoria, vel negatoria, vt dicemus infra in ſeptimo caſu.

Secundus eſt caſus, quando agitur actione reali ad ſolam poſſeſſionem ſicuti quando intentatur ſolum iudicium poſſeſſorium, vel hypothecaria ad auocandum poſſeſſionem. Hoc ſane caſu poſſeſſio ipſa efficitur litigioſa
13 †, & ob id alienari non poterit. Ita Abb. & Dec. in c. 1. de confirmat. vtili, vel inutili. Peregrinus in d. titul. 6. nu. 5. ſic quoque & actio hypothecaria & poſſeſſoria per litis conteſtationem litigioſa efficitur, l. vlt. C. de litig. & ſcribunt Doct. quos ſtatim referam. Res uero ipſa litigioſa non efficitur etiam per litis conteſtationem, & ob id alienari poterit, §. ab hoc. in auth. de litigio. & tradūt Bart. Bald. Ang. Sal. Abb. congeſti & ſecuti a Peregrino in d. tit. 6. num. 4. Quibus accedunt Fel. in d. c. dilecte, nu me. 8. de except. Afflict. in commentar. ad conſtitut. Neapo. in rub. 41. num. 8. Cur. iun. in conſi. 165. nu. 5. Caſſad. in deciſ. 9. nu. 10. in tit. de cauſ. poſ. & propri. Gomeſ. in regula cancellariæ de triēnali poſſeſſore, q. 53. Io. Bapt. Ferretus in conſi. 12. nu. 4. paſethus in conſi. 197. num. 2. Crau. in conſ. 279. nu. 3. uer. præſuppoſito, & Natta in cōſil. 2. nu. 2. uer. ulterius, & in conſi. 145. n. 16. & 17. & huius quidem traditionis ea eſt ratio, quia nihil commune habet proprietas cum ipſa poſſeſſione. l. naturaliter, §. nihil cōmune, ff. de acq. poſ. & ſi ergo litigioſa eſt rei poſſeſſio, non tñ eſt ipſa proprietas, & accedit Rip. in re ſp. ult. n. 3. de reſt. ſpol. ſecundū nouam impreſſionē Venetam, cum dixit, quod licet actio, qua agebatur ad poſſeſſionis reintegrationem, effecta ſit litigioſa, non tamē ipſa res & proprietas, quam poteſt poſſeſſor alienare & actionem nouam transferre, cum actio ueniat in conſequentiam.

Tertius eſt caſus, quādo agitur actione perſonali pro
14 re aliqua. Hoc ſane caſu actio † ipſa per litis conteſtationem redditur litigioſa, ſicuti ſcribunt Bar. in l. 1. §. ſi inter, ff. de litigio. & in l. 2. C. eo. Abb. in c. eccleſia. vt litē penden. & cōem eſſe opinionem teſtatur Peregrinus in d. tit. 6. num. 9. & accedit Guido papę in q. 479. col. 1. verſic. ſed ſolū directa. qui decidit, per litis conteſtationem ſuper actione perſonali, actionem ipſam reddi litigioſam, vt eius inſtantia non poſſit in alium transferri, ſi enim propoſui aduerſus te perſonalem actionem, petēdo fundum illum, & tu reſpondiſti, non teneri, lis dicitur conteſtata, & ideo inſtantia cœpta inter te & me ita effecta eſt litigioſa, vt eam ego ipſe proſequi debeam, nec alteri cedere poſſim, cum adeo affixa ſit mihi, vt in alium nequeam transfere, l. 3. ff. pro ſocio. Verum ſi in alium trāſtuli iura mea quæ habeo contra te, dicor tranſtuliſſe & conceſſiſſe, non quidem actionem illam directam ſicque illam inſtantiam cępam, ſed actionem vtilem tantum quam is ceſſionarius ex ſua perſona proponere poteſt, & dicitur noua actio nunquam intētata, & conſequenter nullo litigioſi vitio affecta. Ita vere & recte decidit Guido papę prçcitato in loco. & idem reſpōdit Crau. in conſ. 279. nu. 1. in fin. ſecutus ipſum Guidonem. Et intelligimus, nil obſtare quod ſcribunt multi in l. tam ex contractibus, ff. de iudiciis & in l. ſi eum hominem, ff. de fideiuſ. & manifeſtius Soc. iun. in conſ. 34. nu. 13. lib. 3. Cum dixerunt inſtantiam ſicque actionem litigioſam cedi alteri non poſſe. Hoc enim intelligitur de actione ipſamet mota ſicque de inſtantia ipſa cœpta, non aūt de alia, id eſt, de vtili. Cæterum ſunt & alii affirmantes in hac actione perſonali non ita contrahi litigioſi vitium quin ceſſionarius proſequi poſſit inſtantiam

Digitized by Google

tiam iam a cedente ipſo cęptam, vt inter alios reſpondit Bero. in conſ.187.nu.22.& 23.lib.1. & aliqua dicemus infra. Porro Aſinius in praxi iudiciorũ, §.2.c.13.n. 37.declarando Soc.prææallegatum, intelligit, quando ex neceſſitate aliqua ceſſio facta eſt, vel eſt ſucceſſum.

15 Dubitatio maior verſatur circa ipſam rem † petitam hac actione perſonali, an ſcilicet illa per litis cõteſtationem efficiatur litigioſa, vt reus conuentus non poſſit eã diſtrahere ſed teneatur pati vt cęptum iudicium finiatur, & effici litigioſam affirmarunt Accurſius in l.quanq.§.Iulian.ff.de aq.plu.arcẽd. & ibid.Bar.&Imol. & ibi dẽ Bar.& Imo.& idẽ Bar.in l.1.§.ſi iter,ff.de litig.Ang. in Auth.de litigioſ.col.2.verſ.ſi vero agitur,Sal.in l.2.C. de litigio.& ibid. Rom.num.3. Imol.in c.eccleſia, vt lit. pend.& in c.dilecte,de appell.Alex.& Barbat.in addit. ad Bar.in l.3.§.vlt.ff.de litigio.Soc.ſen.in conſ.13.num. 1.lib.4.Iaſ.in conſ.43.in primo dub.lib.1. Ripa ca.cum M.Ferrarienſis,nu.193.de conſtit.Tiraq. in tract.de retractu conuent.ad finem,num.173. Bero.in conſil.187. nu.18.lib.1.Andreas Gaillius in lib.1.Practicarum obſeruationum, in obſeruat.vlt.nu.3. Peregrinus in tract. de iure fiſci,lib.4.tit.6.nu.10.Oſaſcus deciſ.65.num.13. & hi moti ſunt tex.l.2.C.de litigioſ.qui tamen non probat,cum loquatur de actione reali,vt ſignificant illa verba, de cuius dominio cauſa mouetur. Moti etiam ſunt ea ratione,quia actor & reus debent eſſe pares,l.nõ debet,vbi Dec.& reliqui,ff.de reg.iur. Atqui ex parte actoris actio & inſtantia efficitur litigioſa per litis conteſtationem; Ergo idem dicendum eſt ex parte rei conuenti, vt res ipſa litigioſa reddatur,ſed reſpondetur, differẽtiam eſſe inter actorem & reum cõuentum. Actor enim ſua ſponte liti & iudicio ſe obligauit,reus vero coacte. Cæterum contrariam opinionem, quod imo res petita non efficiatur litigioſa,probarunt Inn. Hoſt.Io. Andreæ Card. Butr.& Abb.in c.cum M.de conſt.Bar.Bal.& Alber.in l.2.C.de litigio.Bald.& Caſtr.in l.1.C.communi diuid.Rom.in l.quanquam.§.Iulianus, nu.1.& num.5. ff.de aqua plu.arcend. & in conſ.270.num.3. pract.Papienſ.in forma libelli pro actione reali.in verb. veris & legitimis titulis, nu.59.Guido Papæ q.479.Abbas in c. eccleſia, vt lite pend.& ibidem Henricus Boic.nu.5. Afflict.in commentarijs ad conſtitutiones Neap.rubr.41. num.14. Vitalis in tract.clauſularum, in tit.de appellatione pendente, col.2.Pariſ.in c.dilecte,n.11.de except. Io. Baptiſta Ferretus in conſ.13.nu.1.Alc.in reſp.11.numer.9.Paſethus in conſ.197.nu.1. & hanc eſſe communem teſtatur Peregrinus in d.tit.6.num.10. verſ.contra vero. quam etiam probarunt Did.in lib.practic.quæſt. c.15.num.6. Oſaſcus, in deciſ.144.num.7.& Lancel.in tract.de attentatis,in prima parte,c.4.nu.484.qui Did. dixit,ab hac recedendum non eſſe in iudicando. Et hãc nunc ſequor.

Et prædicta magis recepta opinio locum habet etiã quando agitur de actione perſonali pro opere faciendo
16 † aliqua in re, vt puta de ædificando in fundo. Nam adhuc fundus ille non redditur litigioſus. Ita poſt alios Afflict.in d.rubr.41.nu.30. Peregrinus in d.tit.6. n.11. & Lancell.in d.c.4.num.498.

Idem quando agitur contra ſubditos ad præſtãdum
17 obedientiam. † Hoc etiam caſu res ipſa, nempe iuriſdictio non efficitur litigioſa.Ita Inno.in c.ex parte, de arbit. Bal.in l.1.in fi. C.commu.diuid.& Peregrinus in d. tit.6.num.14.

Quartus eſt caſus, quando agitur actione perſonali
18 in rem † ſcripta, ſicuti contingit, quando pro iure prelationis mota eſt lis, vt ſi dominus directi vult præferri alteri emptori in re cuius vtile dominium vult vendere emphyteuta, vel vaſſallus, vt etiam eſt, quando ſanguine coniunctus, vel vicinus diſponente ſtatuto vult præferri alteri emere volenti rem ſui ſanguine coniuncti, vel vicini. Hoc quidem caſu reddi actionem perſonalem in rem ſcriptam, affirmarunt Cępolla in conſil.43.num.4. & in conſ.65.nu.3.in ciuilibus, Chaſſ.in commentar. ad conſuetudines Burgundiæ,in tit.de retractu,§.11.nu.3. & Tiraq.in tract.de retractu conſang.§.8.gl.3. nu.6.qui dixit, hoc veriſſimum eſſe, & ſuadetur ea ratione, quia venit ex legis diſpoſitione ſicuti oriuntur aliæ actiones perſonales in rem ſcriptæ, vt egregie tradũt Caſtr.in l.ſi tertius,§.ſi priuſquam,ff.de aqua plu.arcend.& alii cõmemorati a Tiraquello prædicato in loco. Quæ ſane a-
19 ctio perſonalis in rem ſcripta habet † effectum mere realis, ex quo rẽ ipſam afficit, & ob id redditur contra quẽcunque ſucceſſorem l.3.§.eſt autem perſonalis,ff.ad exhibendum,& multis confirmat Tiraq. in d.l.3.nu.8.qui oſtendit actionem hanc reſpectu ipſius rei ſequi naturam realis actionis, & de ea idem iudicari, quod de ipſa reali. Porro cum (vt diximus ſupra in primo caſu) agitur actione reali ad rei dominium & proprietatem, res ipſa dicitur affici vitio litigioſi, idem dicendum eſt noſtro in caſu, atque ità ſecundum hanc opinionẽ reſpondi ſuperioribus annis, vt legitur in conſil.820. lib.2.& ſi alias fui ea in opinione, quod imo pro iure hoc prælationis redderetur actio vel confeſſoria, vel mere perſonalis, id quod mutata vt decet opinione, in eo reſpon. 820. oſtendi verum non eſſe, & in ſpecie noſtra, quod ſcilicet litigioſi vitium contrahatur hoc in caſu, poſt Sebaſtianum Neapodanum ſcripſit Affl.in tract. de iure prothomiſeos, §.3.incipit.licet autem, quos ſecutus eſt Tiraq.in tract. de retractu conuentionali, ad fi.nu.123. Dixit Afflict.rem effici litigioſam, quando poſſeſſor tenetur vendere actori, qui poſſeſſorem ipſum ad vendendum in iudicio conuenit, ſicuti quando ſtatuto cautum eſt quod coniunctus ſanguine poſſit recuperare prædiũ vel vrbanum, vel ruſticum ab emptore. ſi enim is coniunctus, ſecundum Afflict.in iudicio petiit ab emptore illo, vt ſibi reuendat, & is emptor, lite per hoc conteſtata, alteri vendidit, venditio illa retractatur, tanquam facta lite pendente, cum res dicatur effecta litigioſa. Nec obſtat ſi dicatur, vt aliquando argumentabar, duo hæc alienatio ſcilicet emphyteuſis, cẽſus, feudi, vel alterius rei, pro qua datur alicui ius prælationis eſſe duo, quorum vnum ſtare ſine altero poteſt, cum ſtare poſſit ius ipſius cenſus ſine illo actione prælationis. Et ob id licet ius prælationis effectum ſit litigioſum, non tamen videtur effecta litigioſa res ipſa, ſicuti diximus ſupra in ſecũdo caſu, quod cũ proprietas & poſſeſſio ſunt duo ſeparata, lite mota ſuper poſſeſſione proprietas non dr̃ affecta vitio litigioſi. Nam reſpõdetur, qd cum per actionẽ perſonalem in rem ſcriptam conceſſam pro hoc prælationis iure agatur ad ipſius rei dominium in ſe actorem transferẽdum, res ipſa dicitur affici vitio litigioſi, vt diximus ſupra. Non etiam repugnat quod reſpondit Roman.in conſ.270.n.2.cum dixit, quod lis ſuper iure connexo ipſi dominio & proprietati, non inducit vitiũ litigioſi ſuper ipſo dominio. Erat enim in caſu Romani diſputatio ſuper iure prælationis, vt ex principio illius reſponſi colligi poteſt, ac ſuper confectione inſtrumenti venditionis, atque ita ſuper iure connexo ipſi proprietati. & Romanum ſecuti ſunt Curt.iun.in conſ.165.nu.5. Io.Bapt.Ferretus in conſ.12.num.1.in conſ.13.num.3. in conſ.170. num.6.& in conſ.192. nu.9. & Proſper Paſethus in conſ.197.nu.1.in fi. Reſpondetur Romanum & ſequaces loqui, quando ius illud connexum proprietati, non fuit deductum & propoſitum circa ipſam proprietatem & dominium, vt trãsferatur in ipſum actorẽ ſicuti ius prælationis deducitur in caſu noſtro.

Quintus eſt caſus, quando agitur actione hypothe-
20 caria. Hoc † ſane caſu res ipſa non efficitur litigioſa, l.1. ff.de litig.vbi Bart.& l.1. C.eo.& §.ad hoc, in auth.de litigioſ.Pract.Papienſ.in forma libelli, pro actione reali. in verbo,

Digitized by Google

in verbo, vetis & legitimis titulis, nu. 59. Abb. in c. eccle
ſia. nu. 7. de lite pend. Affliā. in deciſ. 331. & in cōmen-
tarijs ad conſtitutiones Neapol. in rub. 41. nu. 21. Natta
in conſ. 2. nu. 2. Oſaſcus in deciſ. 144. num. 7. Did. in lib.
practicar. quæſt. c. 15. num. 6. verſ. eſt ergo ratio.

21 Exiſtimo tamen actionem † & inſtantiam ipſam cau-
ſæ effici litigioſam, quemadmodū diximus ſupra in ter-
tio caſu, de inſtantia in actione perſonali.

22 Sextus eſt caſus, quando agitur actione mixta † in iu-
dicijs vniuerſalibus, vt petitionis hęreditatis, familiæ er
ciſcundæ, & ſimili. Hoc ſane caſu res ipſa & actio effici-
tur litigioſa, etiam ſola actione. Ita Bar. in l. 1. §. ſi inter.
ff. de litig. & in l. 2. C. eo. Bal. & Caſt. in l. 2. C. communi
diuid. & Peregrinus in d. tit. 6. num. 15. & probat text. in
l. diuus, ff. de pet. hæred.

23 Declaratur primo hic caſus, vt locum non † habeat,
quando reus ipſe conuentus alienat rem litigioſam, cau
tione præſtita iuxta formam dictæ l. Diuus. Nam tunc
non dicitur res ita effecta litigioſa, quin alienari poſſit.
Ita Ang. in l. diuus, & Affliā. in d. rubr. 48. num. 27.

24 Declaratur ſecundo, vt non procedat, quando † pro
impenſis funeralibus, & alimētorum familiæ hac actio-
ne mixta agitur, vt res aliqua hæreditaria alienetur. Nā
& tunc res non efficitur litigioſa, ſi iudice permittente
fit deinde alienatio. Ita gloſ. in c. eccleſia, vt lite pend. &
Affliā. in d. rubr. 41. num. 36. adducti eo tex. d. l. diuus.

Septimus eſt caſus in actione mixta in iudicijs ſingu-
25 laribus, † vt communi diuid. Hoc caſu res & actio effici
tur litigioſa, litis conteſtatione tamen. Ita Bar. in d. l. 1.
§. ſi inter, ff. de litigio. Caſt. in l. 1. C. cōmuni diuid. Abb.
in c. eccleſia, de lite pend. & Peregrinus in d. tit. 6. num.
16. qui teſtatur, eſſe communem opinionem.

Octauus eſt caſus, quando agitur actione confeſſo-
26 ria. † Hoc ſane in caſu res redditur in eo modo litigioſa
quo in actione reali. Ita Cynus, Io. Fabri in auth. litigio-
ſa, C. de litigio. col. 2. verſic. ſi intentatur realis, & Myſin
gerus in obſeruationibus. centuria prima, obſeruat. 55.
27 eſt ratio, † quia confeſſoria retinet naturam realis, cum
dicatur actio in rem, l. 2. in principio, ff. ſi ſeruitus vend.
ibi, in rem actiones. Et ideo dicitur rei perſecutoria, vt
ſcribunt Doct. in §. æque, inſt. de actio. & tradit Criſpus
in arbore actionum, nu. 128. vbi actionis confeſſorię na-
turam explicat. Nec repugnat quod Oſaſcus in deciſ.
144. n. 7. refert practicum Papien. Guid. Papæ, & Vitalē
ſcripſiſſe, imo in actione confeſſoria non contrahi vitiū
litigioſi. Nam reſpōdetur Practicum ipſum in forma re
ſponſionis rei cōuenti, in verbo, exceptionem. in fi. hoc
non affirmaſſe, ſed ſe remiſiſſe ad ea, quæ tradunt Cy-
nus & reliqui in l. vlt. C. de litig. qui ſane Cynus imo af-
firmauit, contrahi vitium litigioſi in confeſſoria, vt re-
tulimus ſupra. Ita quoque Guido Papæ in ſing. 826. ſic
& Vitalis in tractatu clauſularum, in verb. nil nouari li-
te pend. col. 7. verſ. item alius effectus, n. 26. hanc tradi-
tionē probauit ſolo text. §. ad hæc; in auth. de litig. quin
loquitur de ſola hypothecaria, nō autem de alijs & pro
pterea dum ſolam ipſam hypothecariam excludit, alias
includere videtur, iuxta regulam l. cum prætor, in prin.
ff. de iud. ſicuti dictum §. ad hæc, ad rē hanc egregie per
pendit Rom. in l. quanquam, §. Iulianus, num. 3. verſ. &
ego, ff. de aqua pluuia arcend.

Nonus eſt caſus, quando agitur ſolo iudicis officio,
28 vtputa, † quando imploratur officium iudicis, vt aſſi-
ſtat ipſe iudex apprehenſioni poſſeſſionis, quam debi-
tor conſtituit ſe poſſidere nomine ipſius creditoris petē
tis. Hoc ſane caſu, idem eſt dicendum, vt diximus ſupra
29 de actione perſonali, cum iudicis officium † obtineat
actionis perſonalis naturam. Ita Innoc. in c. cum M. de
conſtit. & ibidem Butr. Bal. in auth. litigioſa. in fi. C. de
litig. & in conſ. 40. Maritus. lib. 1. Ang. in leg. Diuus, ff. de
petit. hæred. Ripa d. c. cum M. nu. 192. Affliā. in d. rubr.
41. de alienationib. rerum in iudicio deductarum, nu.
22. Neu. in conſ. 26. num. 14. Boſſius in tractatu caula-
rum criminaliū, in tit. de pęnis, nu. 42. Oſaſcus in deciſ.
144. num. 7. & Peregrinus in d. tit. 6. num. 13.

Decimus & vltimus eſt caſus, qñ agitur criminaliter.
30 Hoc † caſu nō induci vitiū litigioſi, ſcribunt Bald. in c.
eccleſia. il 1. vt lite pend. & in l. non ſolū, in lectura anti-
qua, de in integrū reſtit. Alex. in annotat. ad Bar. in l. 1.
C. de litigioſ. Gomeſ. in commentarijs ad reg. Cancella
riæ, de non ſubrog. litig. q. 7. Maranta in Speculo aduo-
catorum, in 4. parte principali, in 1. diſtinctione iudicio
rum, num. 34. & Lancell. in tract. de attentatis, in prima
parte, c. 4. num. 479. qui num. 80. ſubiunxit. poſt Io. Ba-
ptiſt. Ferretum in conſ. 12. num. 17. & quod ego ipſe re-
ſpondi in conſ. 79. nu. 27. contrahi vitium litigioſi, quan
do lis eſt ſuper inhabilitate perſonæ, quæ ratione deli-
cti reputatur indigna, & huius quidem caſus & ſenten
tiæ ea eſt ratio, quia nō eſt ipſa res, ſed perſona, quæ mo
leſtia afficitur, & ſi in perſonali actione, qua res aliqua
petitur, non inducitur vitium litigioſi (vt diximus ſu-
pra) in ipſa re, quanto minus in cauſa criminali, vbi de
ſola perſona punienda agitur.

Vndecimus eſt caſus, quando lis fuit calumnioſè mo
ta. Nam tunc non contrahitur vitium litigioſi. Ita Rota
in deciſ. 2. de rerum permut. in antiquior. Caſſiodorus
in deciſ. 7. num. 1. in tit. vt lite pend. & Io. Baptiſta Ferret
tus in conſ. 12. nu. 6. & Lancellotus dē attentatis in præ-
fat. num. 471.

Tertium eſt caput huius diſputationis, in quo agen-
dum eſt de effectu vitii litigioſi. Et quidem dicendū eſt
31 vnum & præcipuum eſſe huius vitii effectum, † vt res ip-
ſa hoc vitio affecta alienari minime poſſit, toto tit. ff. &
C. de litig. & l. Diuus, ff. de petit. hær. reſpondit Bald. in
conſ. 505. in fi. lib. 5. & tradunt Alex. & alii, quos ſtatim
referā. Et ratio eſt, quia præſumitur facta hæc alienatio
in fraudē aduerſarii. Ita Pariſ. in conſ. 138. nu. 28. lib. 4.
Io. Bapt. Ferretus in conſ. 12. nu. 6. & 7. & alii quos recē
ſet Lancell. in tract. de attentatis, in 1. parte, nu. 453. eſt
ſane in fraudē aduerſarii, vel vt trahatur coram alio iu-
dice, vt reſpondit Natta in conſ. 2. n. 1. vel vt habeat du-
riorē aduerſariū, ſicuti probat text. in l. 1. §. 1. ff. de litig.

32 Porro alienationis nomine † continetur oīs actus &
contractus, quo ipſius rei dñium transfertur, ſicuti ven-
ditio, pignus & hypotheca, vt ī ſpē vitii litigioſi; ſcribūt
Bart. in l. 1. §. ſi inter, ff. de litig. Cynus, Bald. & Caſtr. in
l. 1. C. cōi diuid. Abb. in c. eccleſia, nu. 9. vt lite pend. Io.
de Milis ī repertorio, in verbo litigioſa res. Alc. in reſp.
305. nu. 3. ſecundum impreſſionem antiquam Lugdunē
ſem. Peregrinus in d. tit. 6. nu. 20. & Lancell. in d. c. 4. nu.
456. Ita nec in emphyteuſim concedi, vel ad longum
tempus locari. Abbas & Peregrinus qui ſupra. Non etiā
donari l. vlt. C. de litigi. Boer. q. 33. nu. 2. ſcripſi in conſ.
2. nu. 29. lib. 1. & Lancello. in d. c. 4. n. 455. Non pariter
legari, vel particulari fideicommiſſo ſubijci. Bal. in l. vl-
ti. in fi. C. de litig. & Peregrinus in d. tit. 6. nu. 21. & ſi diſ-
ſentit Affl. in d. rubr. 41. nu. 20. Non demū dicari pōt ec-
cleſiæ, vt ſcribunt Abbas in d. c. eccleſia, nu. 10. Peregri
nus in d. tit. 6. num. 22. & Lancellotus in d. c. 4. nu. 454.

Extenditur primo prædicta iuris & doctorum ſnia ha
33 bere locum etiam quo ad actionem, † quæ ſi litigioſa ef-
fecta eſt, transferri in alium non poteſt. Ita Alex. in cōſ.
45. nu. 5. & alii congeſti a Lancelloto in d. c. 4. nu. 451.

Extenditur ſecundo, vt locum habeat ēt quo ad poſ-
34 ſeſſionē, † quæ nō dr̄ translata per has alienationes, ētſi
adhibita ſit clauſula precarii, & conſtituti. Ita decidit
Affl. in deciſ. 331. nu. 2. quem ſecutus ſum in conſ. 2. nu.
291. lib. 1. & probauit Lancellotus in d. c. 4. num. 451.

Extenditur tertio vt procedat etiā in beneficialibus.
35 † Ita poſt multos idem Lancellotus vbi ſupra, nu. 462.
qui num. 503. declarat.

Extenditur quarto, vt locum habeat etiam quando
36 alienatio fit poſt concluſionem † in cauſa. Ita ego ipſe
reſpondi in cõſ.670.lib.7.reiecta opinione Afflict.in d.
rubr.41.nu.23.& inter multa dixi in conſ.820.lib.9.qđ
ſi impeditur alienatio etiam lata ſententia, vt ſcribunt
Io.Fabr.in l.2. C.de litigioſ.& Gomeſ.in reg. Cancella-
riæ,de annali poſſeſſore,q.44.verſ.3.iſta opinio, multo
magis impedit poſt concluſionẽ in cauſa tantum facta:
& ſic ante ſententiam, cũ tunc magis pendere dicatur
lis. Non hic repetam alia a me eo in reſponſo ſcripta.

Declaratur primo vt non procedat certis in aliena-
tionibus quæ cenſentur permiſſæ etiam lite ſuper rebus
ipſis pendente. Et primum quidem quinque in caſibus
enunciatis in l.vlt.C.de litig. Quorum primus eſt dotis,
37 † qui intelligitur ſiue agatur de ea conſtituenda, ſiue re-
ſtituenda, vt interpretati ſunt Ang. in auth.de litig. in
princ. Natta in conſ.401. nu.1. Robertus Lancellotus
in tract.de attentatis,in prima parte,c.4.nu.456.Secun
38 dus eſt donationis propter nuptias,† quæ in multis a pa
39 ri procedit cum ipſa dote. Tertius eſt † tranſactionis cũ
eo etiam qui litigat cum tertio,ut declarant gl.in d.l.ul.
C.de litigio. Natta in d.conſi.401.num. 2. & Lancello-
tus in d.c.4.num.467. Quartus eſt diuiſionis cum eo cũ
40 † quo res communis eſt,ut declarat Lancellotus in d.c.
4.num.469.qui dixit hanc eſſe translationem factam cũ
rerum uniuerſitate,quæ & ſi litigioſa res eſt, transferri
tamen poteſt, ut ſcribit Ioann. de Milis in repertorio,
in uerbo, litigioſa res, & in ſpecie id affirmarunt per
multi,quos recenſet & ſequitur Cæphalus in conſil. 64.
num.15.lib.1. Quintus eſt caſus commemoratus in d.l.
41 ult.in fi.C.de litig.nempe legati & fideicommiſſi. † Sex-
tus adiungitur caſus, quando uni fuit res litigioſa cum
42 altero tertio † adiudicata. Non enim tunc quoad ter-
tium dicitur commiſſa pęna contra eum qui per ſentẽ-
tiam fuit coactus in aduerſarium ſuum rem transferre.
Ita probant l.pe.ff.de petit.hær.& l.is a quo.ff. de rei uẽ
di. Hæc translatio facta dicitur uolente & permittente
iudice,ob id ualet,ut ſcribunt Ang.& Caſtr.in l. Diuus,
ff.de petit.hæreditatis. Cæpolla in cautela 191. Res. Af-
flic.in commentariis ad conſtitutiones Neapol.rub.41.
De alienatione rerum in iudicio deductarum, n.16.qui
intelligit,quando iudex iuſtis de cauſis conſenſit. Pere-
grinus in tractatu de iure fiſci,lib.4.tit.6. nu.26.qui ta-
men n.38. ſcripſit, requiri ſuperioris confirmationem.
43 Septimus eſt caſus, quando alienatio eſt † neceſſaria,
ſicuti eſt illa,quæ fit per bonorum publicationẽ. Ita Iaf-
fredus, Bald.in deciſ.86.& Lancellotus in d.c. 4.num.
474.& ſi hoc in caſu diſſentit Affli. in d.rubr. 41.nu.31.
& de aliis alienationibus neceſſarijs idem ſcripſit Affl.
in d.rubr. 31. num.28. Verum diſſentit Peregrinus in d.
tit.6.num.42.
44 Octauus eſt caſus quando litigantes ipſi † conſenſe-
runt alienationi. Ita Bal.& Caſtr.in l.1. C.comm.diuid.
& Peregrinus in d.tit.6.num.26.

Declaratur ſecundo, vt non procedat in alienatione
45 rei litigioſæ facta tertio † hæc enim iure valet. Cum re-
ſpectu ipſius tertij res non dicatur affecta vitio litigioſi.
Ita Bar.in l.1.ff.de litig. Bald.in l.cogi, C.de petit.hæ-
red.& in l.2.verſ.adde,quod vbicunque, C.ne liceat po
tentio. Ang.in auth.de litigioſis, col.1. Cur.ſen.in conſ.
79.nu.9. Oſaſ.in deciſ.144.nu.7.& hos ſecutus eſt Lan-
cellotus in d.c.4.n.527.& his accedit Afflict.in d.rubr.
41.num.25.& 29.

Declaratur tertio, vt locum non habeat quando alie-
46 natio facta fuit perempta inſtantia † cauſæ. Ita Afflict.in
d.rubr.41.num.24.
47 Declaratur quarto nõ procedere in † alienatione fru
ctuum tantum. Ita Affl.in d.rubr.41.nu.33.qui dixit qđ
& ſi res ipſa litigioſa eſt, non tamen rei fructus.

Declaratur quinto, vt locum nõ habeat, quando eui-
48 denter conſtat de non † iure aduerſarij. Ita Rota Rom.
in deciſ.2.in fine.de rerum permutat.in antiquioribus.
Caſſadorus in deciſ.7. in tit. de dolo & contuma. & in
deciſ.5.num.3.in tit. vt lite pend. Gomeſ.in regula can-
cellariæ,de annali poſſeſſore, q.45. Io. Baptiſt. Ferret.in
conſ.12.num.6. & Lancell.in d.c.4.nu.472. & idem co-
pioſius in eodem c.4.in 4.limitatione, & idem ego ipſe
reſpondi in conſ.79.num.27.lib.1. Et his accedit Affli-
ctus in d.rubr.41.num.34.cum dixit litigioſi vitium pẽ-
dere a futuro euentu, ſi declarabitur, quod iuſte lis fue-
rit mota. Et Affl.ſecutus eſt Paſethus in conſ.197.in fi-
ne, ſenſit Afflict.quod quando etiam pendente lite, con
ſtaret aduerſarium per calumniam agere, nõ impedire-
tur rei alienatio.

Declaratur ſexto non procedere, quando res litigio-
49 ſa iam fuiſſet ſemel alienata, † & reuocata minime fuiſ-
ſet. Nam ſi iterum alienetur, non impeditur hæc ſecun-
da alienatio. Ita Lancellotus in d.c.4.num.485. qui co-
pioſe explicat.

Declaratur ſeptimo non habere locum in re litigio-
50 ſa, alioqui tempore peritura. † Ita Lancell.in d.c.4.nu.
486.ex ſententia Alex.in annot. ad Bar.in l.vlt.C.de liti-
gio.& his accedũt Cępolla in caut.191. Res litigioſa.&
Antonius Bouerius in ſingulari in verbo, vitium litigio-
ſi.qui tamen intelligunt, quando iudicis permiſſione &
conſenſu fit alienatio, qua de re diximus etiam ſupra.

Declaratur octauo nõ procedere, quãdo lis fuiſſet mo
51 ta per falſum † procuratorem. Ita Lancellotus in d.c.4.
num.490.poſt Oſaſcum in deciſ.144.num.8.

Declaratur nono non habere locum quo ad dominij
52 acquiſitionem, † quam poſſeſſor litigans facere põt. Ita
Bald.in l.2.C.ne lite pend. Io.de Milis in repertorio, in
verbo litigioſa res.& Lancellotus in d.c.4.num.528.

Declaratur decimo non habere locum, quando ceſſa
53 ret † ratio, qua impeditur hęc alienatio. Nam tunc ceſſan
te rõne impeditiua ceſſat impedimentum, l.etſi contra.
C.de nuptiis, vbi Bal.& Sal.& tradit Tiraq. in tract.qđ
ceſſante cauſa ceſſet effectus, in prima parte, num.118.

Declaratur vndecimo, vt locum nõ habeat quando
54 lis mota eſt ſuper inhabilitate † perſonæ tantum. Nam
tunc non impeditur rei alie. Ita Io. Baptiſta Ferretus in
conſ.12.& in conſ.13. Mandoſius in regula Cãcellariæ,
de nõ ſubrogandis litig.q.13. quos ſecutus ſum in conſ.
79.nu.27.lib.1. & idem affirmauit Lancellotus in d.ca.
4.num.479.& attigi ſupra in 10.caſu primi capitis.

Secundus eſt effectus vitij litigioſi, vt interrumpatur
55 pręſcriptio. † Ita Bar.in l.vlt.ff.de litigio.& in l.vlt.C.eo.
& poſt Pariſium & Rotã Rom. ſcribit Lancellot. in d.
c.4.num.510.

Tertius eſt effectus, quod ſi poſſeſſor caderet a poſſeſ-
56 ſione, non † poſſet eam recuperare. Ita Bar.in d.l.vltim.
ff.de litig.& in l.vlt.C.eo.& ibid.Sal. Ang.in auth.de liti
gioſis. Lancellotus in d.c.4.n.510.& Peregrinus in tra
ctat.de iure fiſci, lib.4.tit.6.num.33.

57 Quartus eſt effectus vitii litigioſi, quod † annullatur
inſtrumentum alienationis factę, l.vlt.C.de litig. & tra-
dit Lancellotus in d.c.4.num.510. atque ita contractus
redditur nullus, & is qui alienauit, ſuo iure adeo priua-
tur, vt rem ipſam nequeat redhibere. vt docuit Bart.in
d.l.vlt. Diſſentit tamen acuta ratione Peregrinus in d.
tit.6.num.29. Cæterum omino ceſſat effectus iſte, quan-
58 do magna eſt dubitatio, † an res effecta ſit litigioſa, vel
non. Nam tunc ob probabilem dubitationem ceſſat ſu
ſpicio, quod per fraudem alienauerit, & ideo ceſsat pœ
na annullationis contractus & priuationis ſui iuris. Ita
reſpondit Crauet.in conſ.179. num.2. qui num.3.ſub-
iunxit, hoc maxime procedere quando alienatio facta
fuit publice & palam. Quod ratione comprobauit ipſe
Crauetta, vt apud eum.

Quintus eſt effectus vitii litigioſi, quod ſententia la-
ta con-

Digitized by Google

59 ta contra alienantem † exequi poteſt aduerſus eius ſucceſſorem. Ita Bart.in l.1.§.ſi inter,ff.de litigio.& in l.vlt. vbi etiã Sal. C.eo. Bal.in l.2.in fi. C.eo.de litig.& in l.1. col.1. C.communi diuid. Abb.in c.eccleſia,nu.10.vt lite pend. Ruin.in conſ.34.nu.12.lib.5. Bero.in conſ.155. nu.40.lib.1. Natta in conſ.350.nu.3.Capicius in deciſ. 128.nu.6.Soc.iun.in conſ.92.lib.3.Portius Imol.in conſil.172. Did.in lib.pract. q.c.15.nu.6. Andr.Gailſus in lib.1.practicarum obſeruationum,obſeru.18.& Peregrinus in d.tractatu de iure fiſci, lib.4.tit.6.num.27.

Sextus eſt effectus vitij litigioſi,quod priuilegium ſu-
60 per re ipſa † litigioſa non valet. Ita Gailius in d.obſeruat.18.in fine.

Quartum eſt caput huius diſputationis, quibus modis & cauſis vitiũ hoc litigioſi finiatur atque extingua-
61 tur, & primo quidem finitur tranſactione † partium a lite diſcedentium,l.cum mota,C.de tranſact.vbi Bartol. Dec.in l.2.nu.56.C.de eden.poſt Alexandrum ibid. Peregrinus in d.tit.6.nu.40. & Lancellotus in d.c.4. num.246.vbi declarat. Secundo finitur atque extinguitur vitium litigioſi renunciatione litis facta ab ipſo actore. Ita Abbas in c.ſignificauerunt, col.3.de teſtib. Dec.in d.l.2.nu.56. C.de litigio. Crau. in conſ.279.col.1. Oſaſcus in deciſ.144.num.9.& Peregrinus in d.tit.6.nu.40. adductus text.l.poſtquam liti. C.de pactis,& copioſius Lancellotus in d.c.4.nu.242. vbi refert extenſiones & declarationes.

Tertio extinguitur atque finitur vitium litigioſi finita atque perempta inſtantia cauſæ. Ita Bart.in l.1.§.ſi inter,ff.de litigio.& in l.vlt.C.eo.vbi etiam Bald.& Sal. Iaſ.in l.2.nu.19.& ibid. Dec.nu.59.C.de eden.& ibidem Rip.nu.18.Guid.Papæ q.337.Afflict.in deciſ.331.nu.2. Franc.Balb.in tract.de præſc.part.6.in 3.part.q.4.num.44.Crauet.in conſ.182.nu.4.& in conſ.279.num.1. Peregrinus in d.tit.6.nu.39.& Hier.Gabr.in conſ.52. nu.8.lib.1.& his conſtat hanc eſſe opinionem magis receptam, & ſi Robertus Lancellotus in d.trac.de attẽtatis, in 2.part.c.4.nu.506.& nu.508.duas alias opiniones cõmemorat,& tandem num.510.verſ.quid dicendum,nouam a ſe excogitatam opinionem recenſet, vt apud eũ.

Quarto finitur atque extinguitur vitium ligioſi, lata ſententia abſolutoria pro reo conuento. Ita Bal.in conſil.391.apparet.in fi.lib.3.Alb.in l.1.col.3.C.non liceat potentio.Bero.in conſ.187.num.16. lib.1.& in conſ.54. num.18.lib.3.Crau.in conſ.279. num.1.Peregrinus in d.tit.6.num.41.& Lancellotus in d.c.4.num.213.qui deinde vſque ad num.243. recenſet octo limitationes, quas non proſequor.

FINIS LIBRI SECVNDI.

Digitized by Google

D. IACOBI MENOCHII IVRISCONSVLTI

DE PRAESVMPTIONIBVS, CONIECTVRIS, Signis, & indicijs, qui verſantur circa contractus.

Liber Tertius.

PRAEFATIO.

SVMMARIVM.

1 *Contractus matrimonij, vt omnibus antiquior, ita nobilior, & aliorum veluti fons & origo.*
2 *Matrimonij prima inſtitutio, in paradiſo deliciarum cur facta ſit.*
3 *Matrimonij inſtitutio ſecunda extra paradiſum cur facta.*

CVM diſſerendum nunc nobis ſit de præſumptionibus, cõiecturis, ſignis, & indicijs, quæ verſantur circa contractus, exordiẽdum nobis eſſe ab eo
1 exiſtimauimus, qui vt eſt omnium † antiquior, ita eſt & nobilior, ac aliorum veluti fons & origo, hoc eſt, a cõtractu matrimonij. Eſt enim certum, matrimonij contractum a Deo Opt. Maxi. inter primos noſtros parentes inſtitutum, Geneſ. cap. 2. cuius quidem contractus
2 inſtitutio prima in paradiſo deliciarum facta eſt, vt † eſſet immaculatus thorus, & honorabiles nuptię, ex quibus ſine ardore concupiſcentiæ conciperent, ſine dolo-
3 re parerent. Inſtitutio vero ſecunda † propter illicitum motum eliminandum, extra paradiſum facta eſt, vt infirmitas prona ad ruinam turpitudinis, honeſtate exciperetur coniugij. Ita Diuus Hieronym. ſuper Lucam, relatum in cap. ſicut. 32. q. 2.

Matrimonium quibus præſumptionibus, & coniecturis contractum præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium non præſumitur, ideo id aſſerens probabit, numero 2.*
3 *Matrimonium contractum, vel veris, vel præſumptis probationibus demonſtratur.*
4 *Matrimonium aliud verum, aliud præſumptum dici.*
5 *Matrimonium præſumptum, quomodo dicatur.*
6 *Matrimonium per ſponſalia præſumitur contractum, copula carnali ſubſequuta. Eaque dicitur iuris, & de iure præſumptio, num. 7. contra quã non admittitur contraria partis confeſſio, num. 9.*
8 *Actum faciens, præſumitur facere ob cauſam præcedentis obligationis.*
10 *Confeſſioni litigantium in cauſa matrimoniali non ſtatur ad infirmandum matrimonium contractum.*
11 *Confeſſioni illius, qui pro matrimonio contendit, quando adhibeatur fides vel non.*
12 *Matrimonium diſſoluere non eſt in coniugum poteſtate.*
13 *Matrimonium contractum præſumitur cum ea quam quis ex ſponſis incertis carnaliter cognouit. Et eo vſque procedit, etſi propter coitum ſe matrimonio conſentire nolle, ſit proteſtatus, num. 15.*
14 *Sponſalia ſub conditione contracta, tranſeunt in matrimonium copula ſubſequuta.*
16 *Actus, qui ſine peccato mortali fieri poſſunt ob ſpem nuptiarũ. ſi proteſtationem ſequantur, non inducere præſumptionem matrimonij.*
17 *Sponſalia ſi ſint contracta cum duabus, in præiudicium primæ ſponſæ, præſumitur matrimonium, ſi ſecunda fuerit carnaliter cognita.*
18 *Sponſa poſt ſponſalia ante coitum cum ſponſo, etiam cum alio fornicante, nihilominus ob ſubſequutam copulam matrimonium contractum præſumi. Et ratio aſſignatur. n. 19.*
20 *Maritus poſt adulterium ab vxore commiſſum, cognoſcendo eã carnaliter, dicitur remiſiſſe iniuriam, criminiſque accuſationẽ.*
21 *Mulier inuita viro tradita, ſi patitur ſe carnaliter cognoſci præſumitur in virum tanquam maritum, conſenſiſſe, idque præſumptione iuris & de iure, num. 22.*
23 *Sponſam, cum qua de futuro quis contraxit, rapiendo, & coeundo, præſumitur quis matrimonio conſenſiſſe.*
24 *Sponſus timore mortis cognoſcens carnaliter ſponſam, tanquam in vxorem præſumitur conſenſiſſe. Aliquibus tamen diſſentientibus, num. 25.*
26 *Coitus ſubſequutus, non arguit matrimonium contractum, ſi ſpõſalia, vel mutuo conſenſu, vel alias legitimè ante coitum fuerint diſſoluta. Idem ſi ob iuſtum impedimentum nulla fuerint, num. 27.*
28 *Probatio indirecta aduerſus præſumptionem iuris, & de iure admittitur.*
29 *Coitus ſubſequutus matrimonium contractum non præſumit, ſi in foro conſcientiæ, ſponſus non maritali affectu, ſed fornicario ad ſponſam ſeſe dicat acceſſiſſe.*
30 *Matrimonium ex defectu conſenſus, non iudicatur in foro conſcientiæ.*
31 *Re dubia, et ſalutẽ animæ tangẽte, tutius eligendum eſt, vbi præciſa conceditur electio.*
32 *Factum ſubſequutum, declarat voluntatem dubiam præcedentem.*
33 *Matrimonium in foro conſcientiæ non cenſeri contractum etiam per verba de præſenti ſi maritus non animo contrahendi, ſed in copulam alliciendi cauſa ſe feciſſe aſſerat. Et quando credendũ illi ſit, nu. 34. 35. 37.*
36 *Voce ſua, quod quis dilucide proteſtatus eſt, indignum eſt, in eũdem caſum proprio poſſe teſtimonio infirmare. Quod tamen in foro conſcientiæ non procedere eſſeritur, n. 41.*
38 *Lingua quod loquitur, lex præſumptione violenta iudicat eſſe in corde.*
39 *Verba oris præſumptionem faciunt eorum, quæ in corde ſunt.*
40 *Facta ad declarandam hominis voluntatem efficacia ſunt.*
42 *Coitus antecedens ſponſalia, non præſumit matrimonium contractum, reiecta opinione contraria, num. 44.*
43 *Sponſalia ſunt futurarum nuptiarum promiſſiones.*
45 *Matrimonium carnali copula non ſequuta, quibus caſibus Papa diſpenſando poteſt diſſoluere, iiſdem poſſe etiam in eo quod copula carnalis præceſſit.*
46 *Matrimonium ex cohabitatione viri, & mulieris quoad filiorũ legitimationem tantum præſumitur.*

47 Con-

47 *Concubitus in dubio ſponſalia ſubſequutus eſſe, non præceſſiſſe præſumitur.*
48 *Conatus ſolus ad concubitum, non ſufficit vt matrimonium præſumatur contractum.*
49 *Pubes proprie dicitur adoleſcens.*
50 *Virginitatem ſponſæ, cum ſponſo, non niſi per matrimonium deperditam lex præſumit.*
51 *Extenſio non debet fieri in materia exorbitanti, & contra communes iuris regulas.*
52 *Præſumptiones non admittunt extenſionem.*
53 *Sponſalia impuberum contracta etiam per verba de præſenti, intelliguntur de futuro.*
54 *Conatus ſolus ad copulam, etiam prope ætatem perfectam, nõ efficit matrimonium.*
55 *Sponſus ſponſam ad domum traducens, matrimonium præſumitur contraxiſſe. Hancque præſumptionem iure Cæſareo, non Põtificio introductam. n. 56.*
57 *Traductione ad domum præſumuntur ſponſalia fuiſſe de præſenti.*
58 *Traductione ſolenniter facta, & eo modo quo vxores deduci ſolent, matrimonium præſumitur contractum eſſe iure Pontificio.*
59 *Sponſalia contracta de futuro, verbis conſenſum præſentem exprimentibus, quibus ſignis in matrimonium præſumatur tranſiiſſe.*
60 *Sponſalia de futuro, aliquando dicuntur re, & verbis. Aliquando verbis de præſenti, ſed iuris interpretatione de futuro. num. 61.*
62 *Sponſalia re & verbis de futuro, ex quibus ſignis non tranſeunt in matrimonium.*
63 *Subarratione per annulum facta quando præſumatur contractũ matrimonium.*
64 *Sponſalia interpretatione iuris de futuro, quibus ſignis tranſeant in matrimonium.*
Ex quo tempore ſigna apparere debeant. n. 65.
Id autem in contrahente minore ſeptennio non obtinere locum, num. 66.
67 *Cohabitatione viri & mulieris matrimoniũ præſumi contractũ.*
Idque procedere de iure ciuili. n. 68.
Iure autem Pontificio quoad virum, & mulierem potius præſumi fornicationem. n. 69.
Aliud eſſe quoad legitimationem liberorum. n. 70.
71 *Cohabitationem longam decem annorum dici.*
72 *Matrimonium inter pares facile præſumi.*
73 *Cohabitatione longa non præſumitur contractum matrimonium, nec iure ciuili, ſi mulier corporis ſui quæſtum fecit.*
Aut ſi maritus mulierem non tractarit honorifice eo modo quo ſolent tractari vxores. num. 74.
Vel habitatio non fuerit in vna eademque domo. n. 75.
Aut cohabitantes coram teſtibus ſe tanquam coniuges cohabitare non declarauerint. n. 76.
77 *Cohabitantibus vita defunctis, etiam iure Pontificio quoad liberorum legitimationem, matrimonium præſumitur.*
78 *Legem ciuilem obſeruari, quoad legitimationem, & ſucceſſionẽ filiorum, eorum qui ſimul cohabitarunt.*
79 *Matrimonium inter cohabitantes, qua de cauſa lex Pontificia non præſumat.*
80 *Matrimonium contrahentes ſub cõditione, copula carnali ſe commiſcentes, pure contraxiſſe præſumuntur.*
Atque hæc præſumptio iuris, & de iure dicitur. n. 81.
82 *Matrimonium contraxiſſe præſumuntur vir, & mulier inuicem ſeſe tanquam coniuges tractantes. Eam autem præſumptionẽ hominis tantum eſſe. n. 84.*
83 *Facta verbis anteponi.*
85 *Matrimonium præſumuntur contraxiſſe, ſeſe inuicẽ nomine mariti vel vxoris, qui nominantur.*
Idem ſi liberos natos, filios nominent, vt legitimos. n. 86.
An tamen illa præſumptio iuris ſit, & de iure. n. 87.
Et quod denominationes hæ leuem faciant præſumptionem, niſi alia coniecturæ concurrant. n. 88.
89 *Matrimonium ex literis inuicem datis, quibus ſe coniuges nominant, præſumitur contractum.*
90 *Matrimonium contractum ex inſtrumento dotali præſumitur, ſi in eo expreſſum ſit. num. 91.*
Procedere id autem quoad contrahentes ſolum, vel virum, & mulierem, non alios. n. 92.
93 *Mulier habitu, & veſtitu honorifico vtens, quib. vti ſolent vxores ſimilium, arguit matrimonium contractum.*
Idem præſumitur ex geſtatione annuli, num. 94. ſi tamen aliquis tractatus matrimonij præceſſerit. num. 95.
96 *Annuli geſtatio, quando faciat coniecturam matrimonij contracti.*
97 *Mulierem male indutam & conficientem ea quæ vir vxorem facere non permitteret, nupſiſſe cohabitanti non præſumi.*
98 *Mulier nolens conſentire copulæ niſi honeſte, & cum honore, viro conſentiente, matrimonium præſumitur.*
99 *Matrimonia omnia præſumpta, etiam præſumptione iuris, & de iure, hodie ex diſpoſitione concilij Trident. ſublata eſſe.*
100 *Filios ex matrimonio præſumpto quauis præſumptione, hodie legitimos non eſſe, nec ſucceſſibiles.*
101 *Raptor, & rapta olim in matrimonium conſentientes, raptus pœnam euitabant.*
102 *Matrimonium præſumptum, quem habeat effectum ex concilij diſpoſitione.*

PRAESVMPT. I.

1 Matrimonium inter virum & mulierem contractum fuiſſe non † præſumitur, cum quid facti ſit. quemadmodum in ſpecie ſcripſerunt Bart. in conſil. 42. lib. 1. Corn. in conſil. 68. num. 13. lib. 3. Alexand. in conſil. 150. numer. 1. & in conſil. 154. numer. 1. libro 6. Cæpolla in caut. 18. Dec. in l. ſi emancipati. num. 3. C. de collatio. & in conſil. 310. colum. 1. Pariſ. in conſil. 59. numer. 1. & in conſil. 61. numer. 1. lib. 4. Socin. iun. in conſil. 86. num. 5. & in conſil. 88. num. 7. lib. 2. & Paleot. in tract. de nothis ſpuriiſque filiis, cap. 10. num. 1. & 6. & idem ego reſpondi in conſ. 199. num. 2. lib. 2. Qui ergo aſſerit inter aliquos contractum fuiſſe matrimoniũ,
2 † probare id debet. cum autem altero de duobus mo-
3 dis probari ſoleat celebratum matrimonium † veris ſcilicet, & præſumptis probationibus, inde fit, vt a noſtris
4 matrimonium appelletur aliquando † verum, nempe a veris probationibus, aliquando præſumptum, a probationibus præſumptis. Ita Io. Lup. in tractat. de matrim. part. 1. num. 52. Præſumptum matrimonium (vt omittamus diſputationem de verbo huc non pertinentem)
5 aliquando dicitur † præſumptione iuris, & de iure, aliquando ſola iuris præſumptione, aliquando hominis, vt ex infra dicendis apparebit.

Prima itaque eſt præſumptio, & coniectura, qua præ
6 ſumimus contractum fuiſſe matrimonium, quando † inter eos iam contracta fuerunt ſponſalia, & deinde ſecuta eſt copula carnalis, ſicuti diffinitum eſt in capit. is
7 qui fidem. de ſponſal. Et hanc eſſe præſumptionem † iuris, & de iure, affirmarunt gloſ. & Doctor. ibidem Specul. in tit. de præſumpt. §. ſpecies. num. 5. Abb. & Felin. in cap. quanto. de præſumpt. Ioan. Lup. in tract. de matrimo. par. 1. num. 52. Euerard. in centuria legali, in loco a veriſimili, num. 19. Alciatus in tract. de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 38. Didac. in epitome de ſponſalib. in 2. part. cap. 4. §. 1. num. 1. & ex Theologis Durandus in 4. ſentent. diſt. 28. q. 1. qui idem eſſe dixit, quando ſponſalia ſunt vere de futuro. Idem dixit Caſtr. in l. penult. num. 3. C. de epiſ. & cler. Hanc autem præſumptionẽ lex introduxit, quia exiſtimauit ex illa carnali coniunctione, nouum ſuperueniſſe conſenſum, atque ita voluiſſe perducere ad effectum promiſſionem illam in ſponſalibus factam, alioqui ex ſola ipſa copula carnali, fornicatio, atq; ita mortale peccatum cauſaretur. Hanc ratio-

Digitized by Google

nem conſiderauit Didac.in d.§.1.deſumptam,vt opinor
ex Calder.& Zabarel.in c.vlt.de ſponſal. Et cõprobatur
eo quod dicimus,legis eſſe præſumptionẽ, quod faciẽs
8 actum † præſumatur facere ob cauſam præcedẽtis obli-
gationis,l.quędam.ff.de rei vend. Bar.in l.cum ſolus,in
fi.ff.de vſucap. Ruin.in conſ.122.nu.7.lib.4. & Crau.in
conſ.102.nu.18. Actus ergo ſubſecutæ copulæ præſumi-
tur hic factus ob cauſam præcedentium ſponſaliorũ, &
ſimile tradit Ioan. And.in c.tuæ.ad finem.de ſponſalib.
cum dixit, matrimouium præſumi contractum ex cauſa
antecedentis tractatus.

Extenditur hæc præſumptio,vt procedat etiam ſi ipſe
vir,vel mulier,qui vel quæ contendit matrimoniũ fuiſſe
contractum, ſua deinde confeſſione affirmaret, ſe non
coiuiſſe animo contrahendi matrimoniũ. Nam adhuc
9 præſumitur hoc matrimonium: Cum confeſſio hæc † nõ
admittatur contra præſumptionem hanc iuris, & de iu-
re. Ita Abb.in d.c.is qui fidem.de ſponſ.& Felin.in d.c.
quantum.nu.3. de præſump. & Alc.in tract.de præſum.
in 2.præmiſſo.nu.8.in fi. Ea ratione ij moti ſunt,quia in
10 cauſa mtrimoniali non ſtatur confeſſioni † litigantium
ad infirmãdum ipſum matrimonium iam contractum.
c.ſuper eo.de eo, qui cogno.conſang. vxo.ſuæ.

Cæterum ab hac opinione diſſentit Did. in d.§.1.nu.
4. Nam licet (ait Did.) confeſſioni litigantis contra ma-
trimonium credendum non ſit, attamen confeſſioni il-
lius,qui contendit matrimonium eſſe contractum,& va
luiſſe,ſtari debet aduerſus ipſum matrimonium. Ita gl.
in c.atteſtationes.de deſponſ.impub. quam ibi Abb.nu
mer.5.ſingularem eſſe dixit,& idem aſſeruit Roman.in
ſing.620. idem tradunt Hoſt.& Abb.in c.pen.de rapto.
& Dec.in conſ.133.col.1.

Verum reſponderi poteſt,quod aut agitur ſolum pro
11 ſeparatione thori, & tunc cõfeſſioni † illius,qui pro ma
trimonio cõtendit, fides adhibetur, cõtra ſeipſum. Aut
agitur de diſſoluendo penitus ipſo matrimonio,& tunc
non creditur illius confeſſioni. Ita poſt Abbatem decla
raui in commentarijs de arbitrarijs iudicum, lib.2.ca-
ſu 103.nu.7.& nu.8. Et poſtremi illius caſus rõnem eſſe
12 dixi,quia nõ eſt in coniugum † poteſtate diſſoluere ma-
trimonium. Cum itaque exiſtimem Didacum loqui ẽt
de poſtremo hoc caſu, quippe quod abſolute negat ob
hanc confeſſionem adeſſe matrimonium, ſua conſidera
tio non ſatis tuta videtur: Crediderim tamen alia pro-
babiliori ratione Abbatis, & ſequacium traditionẽ ve-
ram non eſſe. Eſt enim magna differẽtia inter caſum d.
c.ſuper eo.& d.c.is qui fidem. Nam in c.ſuper eo.con-
ceditur vere ob adhibitum conſenſum fuiſſe contractũ
matrimonium,ſed illud eſſe,vel ex toto diſſoluendum,
vel ſeparandum thorum, ob aliqnod impedimentum,
de quo impedimento nõ ſtatur confeſſioni coniugum,
ad illud matrimoninm omnino diſſoluendum, cum (vt
diximus) in eorum poteſtate id poſitum non ſit. Diuer-
ſum eſt in caſu noſtro, ſeu d.c.is qui fidem, in quo agi-
tur,an matrimonium cenſeatur contractum,& lex præ-
ſumit fuiſſe contractum, ob conſenſum præſumptum,
vt diximus ſupra ex eiuſdem Didaci ſententia, ex ſubſe
cuta copula. Cum ergo vir & mulier fatentur coiuiſſe
alio animo,quam contrahendi matrimonium,iam ſub-
latus eſt ille præſumptus conſenſus,atque ita matrimo-
nium,non diſſoluitur,ſed contractum non fuiſſe decla
ratur. Huic tamen cõfeſſioni fides adhibenda non erit,
ſi aliqua aderit fraudis ſuſpicio,ſicuti animaduertit Di-
dac.& annotaui in præallegato caſu 103.in fin.

Extenditur ſecundò, vt procedat etiam hæc præſum
13 ptio,quãdo † ſponſa eſſet incerta,puta,ſi quis iurauit du
cturum vnam ex tribus ſororibus in vxorem, & deinde
earum vnam carnaliter cognouit. Hoc in caſu lex præ-
ſumit contractum eſſe cum ea matrimonium. Ita Hoſt.
& Abb.in c.ex litteris.il ſecundo.de ſponſal. Diuus An-
toninus in ſumma, in verbo matrimoniũ. il 2.q.11.qui
communem eſſe dixit. Did.in epitome de ſponſa.part.
1.ca.4.§.1.nu.17. Ea ratione prima moti ſunt: quia cum
ille ſponſus teneatur ex vi promiſſionis vnã illarum du
cere in vxorem, præſumitur illam,quam cognouit, vxo
rio atque maritali affectu cognouiſſe,ex d.c.is qui fidẽ.
Et prętetea ſponſalia hæc ſunt,& ſi incerta dicantur an
te factam electionem,atque ita ante euẽtum huius con-
14 ditionis poteſtatiuæ. Atqui ſponſalia † ſub conditione
contracta, tranſeunt in matrimonium ſecuta copula, c.
ſuper eo.& c.per tuas.de cond.appoſ. Ergo & hęc ſpõſa-
lia incerta, ob electionem tranſeunt in matrimoniũ, ſe-
cuta ipſa carnali copula. His intelligimus minus recte a
prædicta traditione diſſenſiſſe gl. Ioan. Andr. Butrium,
Hẽricum, & Card.in d.c.ex literis.il 2.de ſpõſ. Qui qui-
dem ea ratione adducti ſunt, ꝙ hæc dici non potuerunt
ſponſalia cum muliere illa cognita. Ergo nec matrimo-
nium. Illud antecedens probatur ex c.1.in prin.de ſpõſ.
in ſexto. vbi ex ſponſalib.certis, quamuis nullis, oritur
impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ. Et tamen
ex his ſponſalib. incertis nullum oritur impedimentũ,
quandoquidem ante copulam carnalem poteſt quamli
bet ex eis ducere. Ergo hæc non ſunt ſponſalia, ſi enim
eſſent ſpõſalia oriretur ex eis impedimentum. Huic cõ-
ſiderationi reſpondetur ſecundum Didacum, & alios:
ꝙ immò hæc ſunt ſponſalia quamuis incerta. Quæ ſane
ſponſalia incerta non operantur impedimentum publi-
cæ honeſtatis iuſtitiæ, ex quo ante electionem non plus
vni quã alteri dicitur facta promiſſio. Verũtamen ſpon-
ſalia hæc operantur, vt cogi iſte poſſit vnam ex illis eli-
gere. Quam quidem electionem feciſſe præſumit lex, ex
ea ſubſecuta carnali copula.

15 Extenditur tertiò, vt procedat hæc præſumptio, † ẽt
ſi ſponſus proteſtetur, præſente & conſentiente ipſa ſpõ
ſa, ſe nolle per coitum matrimonio conſentire. Nam ad
huc præſumitur contractum matrimonium, ſi ſequatur
copula, ſiquidem canon præſumit propter coitum ſpõ-
ſos ab hac proteſtatione receſſiſſe. Ita gl.in c.per tuas.
de condi.appoſ.quam ibi omnes recipiunt. Aba.in c.cũ
M.Ferrarienſis,num.20.de conſtit. & ibid.Fel.nu.80. &
Ripa num.95.qui aſſerit, hanc opinionem eſſe cõem.
Idem ſcripſerunt Aret.in conſ.142.num.8.verſic.tertia
concluſio eſt. Iaſ.in l.non ſolum.§.morte.num.14.ff.de
oper.nou.nunc.& ibi Rub.num.215.idem in conſil.90.
num.3. Nicol.Arela.in addit.ad Alciat.in tract.de præ
ſump.in 1.præmiſſo.nu.10. Didac.in epitome de ſponſ.
par.1.c.4.§.1.nu.18. & diximus ſupra lib.1.q.76.in pri-
ma declaratione ſecundi caſus. Ea eſt ratio,quia ex ea
proteſtatione induceretur peccatum mortale,ſi illa ha-
beret effectum, quod dicendum non eſt. Quocirca Aret.
in d.conſ.142.num.8.verſ.tertia concluſio.declarat hãc
extenſionem non habere locum quando ageretur de il-
16 lis † actibus, qui ſine peccato mortali fieri poſſent, ob
ſpem nuptiarum, ſicuti ſunt amplexus, oſcula, cohabita
tio, & ſimilia, hęc ſane ſi ſequantur proteſtationem, non
inducunt præſumptionem contracti matrimonij. Id
quod rationibus comprobat Aret.

Extenditur quartò, vt hæc præſumptio locum etiam
17 habeat, quãdo ſponſalia fuiſſent cõtracta † cum duab.
& ſecunda deinde cognita fuiſſet carnaliter. Nam cum
hac ſecunda præſumitur contractum matrimonium,in
præiudicium illius primę ſponſę. Ita Io.And.& Butr.in
d.c.is qui fidem.de ſponſa. & ibid. Præpoſ.nu.5.qui ta-
men ambigit. Idem Prępoſ.in c.de illis.col.pen.de ſpon-
ſal. Brunel. in tract.de ſponſal.q.8.num.3. Syluest.Prier.
in ſumma in verbo, ſponſalia.quæſt.10. Ioan.Maior in
quarto ſententiarum,diſt.27.q.5.caſu 2. Didac.in epit.
de ſponſ.parte 1.cap.4.§.1.nu.10. Quæ ſententia proba
tur primo ex c.pen.de ſponſ.& ex c.licet.& c.vlt.de ſpõ-
ſa.duo. vbi cõiugiũ primũ nondum copula carnali cõ-

ſumma-

Digitized by Google

ſummatum,non tollitur per ſecundum, etſi conſumme
tur carnali copula, quia in primo coniugio iam aderat
conſenſus coniugalis,ſi ergo in primo non interceſſiſſet
coniugalis iſte conſenſus,ſed tantum ſponſio,tolleretur
per ſecundum,quod hic datur ex coitu. Comprobatur
ſecundo ex cap.duo pueri.de deſponſ.impube. vbi Prę-
poſ.col.1. Eo enim canone conſtitutum eſt,ſpõſalia tol-
li per matrimonium,quod ab initio vim ſponſaliorum
tantum habuit, ſed ſucceſſu temporis effectum eſt con-
iugium,tametſi ergo matrimonium ex ſecundis ſponſa
libus ſtatim contractum non fuerit,ſed tantum ſponſio
quædam futuri conſenſus,attamen quia ex coitu, con-
ſenſus ille coniugalis datur præſumptione legis,tollun-
tur priora ſponſalia. Et quanquam obiici aliqua poſſint
huic traditioni, attamen cum ſatisfaciat ſatis abunde
Did.non eſt,quod plura ſcribam.

Extenditur quinto hæc præſumptio, vt locum hēat,
etiam ſi poſt ſponſalia ante coitum cum ſponſo fuerit
18 ſponſa † cum alio fornicata. Nam adhuc ob ſecutã co-
pulam cum ipſa ſponſa, præſumitur contractum matri-
monium. Ita Did. in epit.de ſponſ.par.1.cap.4.§. 1. nu.
8.ex ſententia Henrici Boic.& Præpoſ.in d.c.de illis,de
ſpon.duo.reiecta contraria opinione Neuiz.lib.2. Syl-
uæ nuptia.num.12. Et Thomas Sanchez ſociet. Ieſu in
Tract.de matrim.lib.1.diſput.66.num.2.qui num.4. re-
fert alium caſum.

Ea ratione ii moti ſunt,quod etſi ob ſecutam fornica
tionem diſſolui poſſint ipſa ſponſalia.c.quemadmodũ,
de iureiurando. Attamen donec iudicio eccleſię fuerint
diſſoluta,manet ſponſaliorum vinculum.d.ca. de illis.
Cum ergo vinculum hoc diſſolui ex cauſa fornicatio-
nis non petierit ſponſus,ſed ſponſam carnaliter cogno-
19 uerit,dicitur ei † remiſiſſe omnem culpam, & delictum
fornicationis,atque ita in eam, vt in vxorem conſenſiſ-
ſe,ſicuti dicimus in marito, qui dum carnaliter cogno-
20 ſcit vxorem poſt adulterium † ab ea commiſſum, dici-
tur ei remiſiſſe iniuriam, criminiſque accuſationem. l.
caſtitati.& l.crimen.C.ad leg. Iul. de adult. Et Sanchez
in dic.diſput.66.n.2.

Extenditur ſexto, vt procedat hæc præſumptio, etiã
21 in muliere,† quæ etſi inuita tradita eſt viro, attamen ſi
deinde patitur ſe ab illo carnaliter cognoſci, præſumi-
tur in eum tanquam in maritum conſenſiſſe,atq. ita cũ
eo matrimonium contraxiſſe,c.ſignificauit.de eo, qui
duxit in matr.quam polluit per adulter.& in c.inſuper.
qui matr.accuſ.poſſ. Eſt enim purgata omnis vis & me-
tus,ſicuti dicemus infra in præſ.4. in fi.

22 Et hanc præſumptionem † eſſe iuris,& de iure ſcrip-
ſerunt Specul.in tit.de præſ.§.ſpecies.num. 1. verſic. &
eodem modo,& Euerard.in cent.legali,in loco a veriſi-
mili.num.19.

23 Extenditur ſeptimo habere quoque locum in eo, †q
ſponſam ipſam factis ſponſalibus etiam de futuro ra-
puit,& cum ea coiuit. Ita Caſtr.in l.pen.n.3.C.de epiſc.
& cler.ex tex.cap.pen.de rapto.

Extenditur octauo hæc præſumptio,vt locum etiam
24 habeat,quando timore mortis ſpõſus † coactus fuit cõ
gnoſcere carnaliter ipſam ſponſam. Nam & tunc præſu
mitur contractum matrimonium. Ita Hoſtienſ. in ca. is
qui fidem.de ſponſ.Petr.de Palude in 4.ſen.diſt.29.qu.
1.art.4.Did.d.§.1.n.11.Soto in 4.ſent.di. 29. q.1.art.3.
col.pen.verſ.ſed quia.

25 Verum diſſentiunt † Abb.& Præpoſ.in c. conſultatio
ni.de ſponſal.Butr.& Henric.Boic.in d.c. is qui fidem.
de ſponſal.& ibidem Præpoſ.col.4.num.7.in fi.Pariſ. in
conſil.58.num.69.lib.4. & ex Theologis Diuus Anton.
in ſumma,par.3.tit.1.cap.7.ad finem.& Duraud.4.ſen.
diſt.29.quæſtio.2.Qua de re diſſeremus infra præſum-
pt.4.in 3. cap. vbi diſputabimus de purgatione metus
in matrimonio.

Declaratur primo, vt non procedat hęc pręſumptio,
26 quando conſtaret,ſponſalia† illa ante coitum fuiſſe mu
tuo conſenſu, vel alias legitime ſoluta,iuxta c.2. de ſpo
ſal. Nam tunc ex ſubſecuto coitu non præſumitur cõtra
ctum matrimonium. Idem eſt, quando certum eſſet,
27 ſponſalia † fuiſſe nulla,ob aliquod iuſtum impedimen
tum. Ita declarant Abb.in d.cap.is qui fidem. de ſponſ.
Præpoſ.in cap.de illis.num.4.verſic.& ſic notare.de con
dit.appoſ.Fel.in cap.cum M.Ferrarienſis.col.penul. de
conſtit.& Did.in epitome de ſponſ.par.1.cap.4.§. 1. n.
7. Hæc enim probatio vel diſſolutionis, vel impedimen
28 ti ſponſaliorum,dicitur indirecta,quæ admittitur † ad-
uerſus præſumptionem iuris & de iure, ſicuti explicaui
mus ſupra lib.2.q.65.

Declaratur ſecundo, vt non procedat hæc præſum-
29 ptio in foro † interiori animæ,quem conſcientiæ appel-
lant, quando.ſ. ſponſus diceret ſe ad ſponſam acceſſiſ-
ſe,non quidem affectu maritali,ſed fornicario. Hoc ſa-
ne caſu non iudicatur contractum eſſe matrimonium.
Ita explicant Abb.in dic. c.is qui fidem.de ſponſ.& ibi
Butr.& Præpoſ. Anch.in cap.poſſeſſor.col.7. de regul.
iur.in 6.Socin.Sen.in conſ.28.nu.4.lib.1. & Did. in epi-
tome de ſponſalib.in prima parte,cap.4.§. 1. nu. 9. qui
ex Theologis commemorat Diuum Thomam in quoli-
beto quinto,art.15.& Syluestrum Prierium in ſumma,
in verbo,matrimonium,il 1.q.15. Idem affirmauit Du-
ran.in 4.ſent.diſt.28.quæſt.1. Et Sanchez in dic. diſput.
18.n.6.& 7.qui copioſe diſſerit. Et ii quidem adducti
ſunt ex cap.tua nos. de ſponſal. vbi quoad forum con-
ſcientiæ creditur aſſertioni viri,ſe coiuiſſe animo forni
cario,non autem maritali,& propterea non dicitur ma
trimonium contraxiſſe. Et textum illum ſic intelligunt
ibi Doct.& Soc.Sen.in conſ.119.lib.3.& alii,quos infra
referam. Accedit & ratio, quod eccleſia in foro conſciẽ
30 tiæ iudicat † matrimonium non eſſe ex defectu conſen
ſus.c.cum locum.de ſponſ.de quo ſane defectu conſen-
ſus conſtat ipſi eccleſiæ ex confeſſione ſponſi, cuius aſ-
ſertioni creditur,ex quo eſt de his, quæ in animo ſuo tã
tum ſunt,iuxta gloſ.in §. aliæ. Inſtit. de actio. & copioſe
diſſeremus infra li.6.præſumpt... Atqui in foro conſciẽ
tiæ ex ueritate non autem ex præſumptione res iudica-
tur, vt diximus ſupra lib.1. quæſt. 81. Hanc declaratio-
nem intelligit Syluester etiam procedere,quando ſpon-
ſus aſſerit,ſe omnino dubitare, an tempore coitus affe-
ctum habuerit coniugalem, vel fornicarium. Verum a
Sylueſtro diſſentit Didac. ea ratione, quia certius eſt,
habuiſſe animum contrahendi matrimonium,quã for-
nicandi, vt euitetur peccatum mortale,ſicuti probat ra-
tio illa d.c.is quidem. Intelligit tamen Didac. Sylueſtri
opinionem poſſe procedere,quando is ſponſus poſt co-
pulam cum ſponſa, verum,& indubitatum matrimoniũ
cum altera contraxiſſet. Nam tunc (ait Didac.& recte)
tutius eſt ſecundo coniugio certiori adhærere.cap.iuue
nis.de ſponſa.cap.2.§.item ſi quis.de pen.diſt. 7. Cum
31 enim res dubia † eſt, & tangit ſalutem animæ,oportet
eligere certius, vbi præciſa conceditur electio, vt pro-
bat tex.d.§.item ſi iunctis traditionibus. Diu. Antonini
in ſumma parte prima,tit.3.cap.10.colu.3. & Nauarræ
in cap. ſi quis autem.num.34.de pęn.diſt.34. Credide-
rim etiam dici poſſe, propter certum matrimonium,
cum altera ſubſecutum, illam animi dubietatem ſatis
eſſe declaratam,quod.ſ. cum prima non affectu mari-
tali,ſed fornicario coiuerit, quandoquidem factum ſub
32 ſecutum † declarat voluntatem dubiam præcedentem.
§.Pauonum. Inſt.de rerum diuiſ.cum ſimilibus. Et hanc
Didaci declarationem confirmat auctoritas, & ratio
Duran.in 4.ſenten.diſt.28.quæſt.1.col. pen. ver. quan-
tum ad ſecundum.

Hæc declaratio,& Doctorum traditio, ni fallor, lo-
33 cum etiam habet,quando matrimonium † fuit per uer-
ba ex-

Digitized by Google

ba expreſſa de præſenti contractum, & deinde alter cõiugum, puta vir ante ſecutam copulam aſſerit, quod licet protulerit verba illa contractus matrimonii, non tamen habuerit animum contrahendi, ſed id egiſſe, vt extorqueret copulam carnalem. Nam adhuc in foro conſcientiæ, quoad ipſum virum, vt mox declarabo, non dicitur matrimonium. Et quo hoc facile intelligatur, duæ hic inſpectiones conſiderantur. Vna eſt, an hoc cenſeatur matrimonium, ſi conſtat virum hunc non habuiſſe animum contrahendi. Et certum eſt, hoc non eſſe matrimonium ob defectum conſenſus. dic. cap. tua nos. de ſponſa. & affirmant Diuus Thom. in 4. ſent. diſt. 27. q. 1. art. 2. & q. 4. & ibidem Ricard. Syluest. Prierius in ſumma, in verb. matrimonium, il 1. n. 3. & Domin. Soto in 4. ſent. diſt. 27. quæſt. 1. art. 2. & ex noſtris Soc. Sen. in conſil. 28. num. 4. lib. 1. & in conſ. 119. li. 3. & Soc. Sen. in cõſil. 86. in fi. li. 2. Altera eſt inſpectio, an huic viro aſſerenti non habuiſſe animum contrahendi matrimonium, credi debeat in foro hoc conſcientiæ & animæ. Hic ergo ſubdiſtinguo duos alios caſus.

34 Primus eſt, † quando agitur de adhibenda fide ipſi viro reſpectu mulieris, vt. ſ. ipſa mulier debeat credere viro, & ei credendo non cenſeatur alligata illi matrimo-
35 nio. Secundus eſt † caſus, quando agitur de adhibenda fide ipſi viro reſpectu ſuæ perſonæ.

Illo primo in caſu loquuntur Ricard. in quarto ſententiarum, d. 29. q. 3. Do. Soto in 4. ſent. diſt. 27. q. 3. art. 3. col. 8. ver. quo ergo gradatim &c. quod ſi mulier habet certitudinem quandam moralem, quam a bonis cõiecturis cauſari dixit Soto poſt Ricardum, vt quia ipſa ſit multo inferioris conditionis, & fortis, & vir ſit nobilis & probatæ vitæ, debet mulier illi fidem adhibere, præſertim ſi illico ipſe vir negauit. Et propterea libere mulier illa poteſt nubere, cum non ſit alligata primo. Si vero mulier non habet moralem hanc certitudinem, vt ſi coniecturæ ſunt vehementes, quippe quod nõ ſint conditione multum diſpares, & talibus verbis, & modo vir conſenſit, vt ipſa ſapientium conſilio poſſit non credere, illum conſenſiſſe, præſertim ſi poſt notabile tẽpus id negat. Hoc caſu (inquit Soto poſt Richardũ) nõ debet mulier adhibere fidẽ ipſi viro etiam ad alias nuptias tranſeunti, & ob id ipſa mulier manet ligata, ſicq. libere non poteſt, ſalua ſua conſcientia, alteri nubere. Et ratio, quare mulier hæc fidem adhibere non debeat viro illa eſt (inquit Soto) quia nimis indignum eſt, (vt habet in c. per tuas. de probat.) vt quod ſua quiſque uo-
36 ce † dilucide proteſtatus eſt, in eundem caſum proprio valeat teſtimonio infirmare, ſic & Tho. Sanchez in trac. de matrimonio lib. 2. diſputat. 45. n. 3. & ſcripſi in conſil. 385. n. 20. lib. 4.

37 Alter eſt ſicque ſecundus caſus, † quando agitur de adhibenda fide ipſi viro reſpectu ſuæ perſonę. Hoc caſu dicendum eſt indiſtincte, credendum eſſe ipſi viro ita aſſerenti, & ſi eius verba iam prolata aliud ſignificauerint. Nam ſupponamus virum dixiſſe, ſe ducere in vxorem mulierem per verba de præſenti. Hæc verba ſunt quidem clara in ſe, ſed nil plus poſſunt operari, quam vt ſignificent animum & voluntatem ipſius loquentis. iuxta le. Labeo. ff. de ſuppellect. legata. Et hæc ſignificatio eſt proprie præſumptio violenta quidem, quam facit
38 lex præſumens id eſſe in corde, † quod loquitur lingua, non autem ſignificatio iſta eſt vere, & proprie conſenſus, & voluntas, vel animus, cum aliud (vt dici ſolet) eſſe potuerit in ore, aliud in corde. Et multi reperti sũt, & in dies (quod vtinam ita non eſſet) reperiuntur, qui alia quam in animo habent, loquuntur. Verba itaq. oris
39 † ſignificant, & præſumptionem faciunt eorum, quę sũt in corde. Et quidem comprobatur auctoritate Ariſtotelis lib. 1. Perihermenias, ſiue de interpretatione, cap. 1. Cum ſcripſit hæc verba. Ea igitur, quæ voce verſantur ſigna ſunt affectuum, quæ in animo ſunt, & ea, quæ ſcribuntur notæ ſunt eorum, quæ in voce verſantur. Dixit ergo manifeſte philoſophus, verba eſſe ſigna voluntatis, ſigna autem ſunt ſpecies præſumptionis, ſeu coniecturæ, vt his nominibus, aliquando appellantur a Cicerone, Quintiliano, & aliis commemoratis ſupra libr. 1. quæſt. 7. Et Ariſtotelem ſecutus eſt Bald. in cap. mandatum. num. 1. de reſcriptis, & idem reſpondit Soc. Sen. in conſil. 10. num. 2. lib. 1. Ea eſt ratio, quia voluntates nõ ſunt manifeſtæ, vt inquit idem Ariſtoteles lib. 10. Ethicorum, cap. 8. & dicebat D. Thomas, quem & ſupra retuli, Quolibeto 5. art. 15. dum de hac voluntate in contractu matrimonii verba faceret. Veritatem latere in his, quæ pertinent ad interiora cordis quæ humano teſtimonio probari non poſſunt, & ſi aliqua ſigna exteriora de his poſſint aliqua coniectura haberi. Cum ergo & voluntas illa ſignificata expreſſis verbis ſit quid a lege præſumptum, vehementi quidem præſumptione inde ſit, hoc etiam appellari matrimonium præſumptum, vt in ſpecie ita appellat Richard. in 4. ſent. diſt. 29. quæſ. 3. primæ diſtinctionis. Hinc etiam ſequitur, quod in foro conſcientiæ cedit ipſi veritati, demonſtratæ per contrariam aſſertionem eiuſdem dicentis, ita eſſe pro animæ ſuæ ſalute. Et ideo quoad hoc nil differt hic caſus a caſu dic. cap. tua nos. de ſponſa. Ita enim hic adeſt voluntas præſumpta, & ſignificata, vt in caſu illo, etſi differẽtia eſt, quoad modum quo cauſata eſt ipſa præſumptio. Illa enim ex facto quodam cauſata fuit, hęc ex verbis. Illa videtur tacita quædam declaratio voluntatis, hæc vero expreſſa, attamen quoad vim decla-
40 ratiuam eadem eſſe videtur. Cum facta † ſint valde efficacia ad declarandam hominis voluntatem, vt probat le. Paulus. ff. rem ratam haberi, & tradunt Dec. in conſil. 169. num. 9. & copioſe Crau. in conſil. 159. n. 5. Cæteros omitto. Si itaque nil differt caſus ille noſter a caſu dic. cap. tua nos, ſequitur neceſſario concludẽdũ, adhibendam eſſe fidem aſſertioni viri, cum dixit, ſe nõ habuiſſe animum contrahendi matrimonium. Nec repugnat ratio illa ducta a dic. ca. per tuas. de prob. quod nimis indignum ſit, quod quiſq. ſua voce dilucide proteſtatus eſt, in eundem caſum proprio valeat teſtimonio infirmare. Quæ quidem fuit l. generaliter. in fin. C.
41 de non numer. pecun. Nam reſpondetur, † quod licet indignum hoc videatur in foro contentioſo, non tamẽ in foro conſcientiæ, vbi ſola veritas omni præſumptione reiecta, ſpectatur, adeo indignum eſt, quin attendi id debeat. Et ſi in foro conſcientiæ procederet ſentẽtia dic. cap. per tuas. male etiam ſcripſiſſet Soto in primo illo caſu, quod mulier habere debeat fidem, quãdo vir altioris conditionis, & fortis, illico id præſertim aſſeruit. Eſt quidem durum, quod infirmari poſſit vel debeat confeſſio illa, ſed etiam durum eſt, vt ceteris vrgẽtibus præſumptionibus non credatur in hoc ipſo foro conſcientiæ, & tamen vere non creditur, vt diximus ſupra. Quemadmodum ergo reiectis illis præſumptionibus creditur aſſertioni ita aſſerentis de ſuo animo. Idẽ dicendum eſt in iſto caſu.

Declaratur tertio, vt hęc præſumptio locum non ha-
42 beat, quando † coitus anteceſſit ſponſalia. Nam tunc ex eo non prǽſumitur contractum matrimonium. Ita Abb. in cap. veniens. il 2. de ſponſ. Henric. Boic. in cap. atteſtationes. col. ult. de deſponſ. impub. Soc. Sen. in conſil. 28. n. 6. li. 1. Sylu. Prier. in ſum. in ver. diuortiũ. q. 1. & in verb. ſponſalia. q. 10. Ioan. Maior in 4. ſent. diſt. 28. q. 1. Didac. in epitome de ſponſ. cap. 4. §. 1. num. 13. Rot. Roma. in deciſ. 121. num. 12. in 1. par. in nouiſſimis. Et horum ſententiam probant tex. a ſenſu contrario, in d. ca. veniens. ibi, ſi poſt fidem præſtitam cognouerit, & in d. cap. is qui fidem. ibi, carnali copula ſubſecuta. Præterea conſiderari poteſt ratio, quod ipſimet ſponſi ob

ſpon-

Digitized by Google

ſponſalia contracta poſt coitum declaraſſe dicuntur,ſe non contraxiſſe matrimonium per coitum, ſed velle in
43 futurum contrahere,ex quo ſponſalia † ſunt futurarũ nuptiarum promiſſiones.l.1.& l.2.ff.de ſponſal. Et hinc fit,quod ſi teſtis dixit, Caium eius ſponſam carnaliter cognouiſſe,nõ concludit, vt ex ea copula iudicetur matrimonium. Potuit enim eam cognoſcere ante ſponſalia. Eſt enim opus probare, quod poſt ſponſionem eam cognouerit,vt ſcribunt Abb. But.& Præpoſ.in dic.cap. veniens. Dec.in cap.ex præſentia. num. 24. de probat. Crot.in tract.de teſtibus num.188.& Gram. in conſilio 26.col.1.in ciuilibus quos ſecutus eſt Did. præcitato in loco. Quibus intelligimus male ſenſiſſe Marſ. in ſingu.
44 500.cum ſcripſit,etiam ex coitu præcedenti, † præſumi contractum matrimonium ſubſecutis deinde ſponſalibus. Et huius opinionis commemorat Claudium Seyſſellium in rub.ff.ſol.matrim.num.12.& Neuiz.lib.2.Syluæ nuptia.num.12.qui tamen, vt etiam animaduertit Didac.hoc non ſcribunt.Solum vrgere videtur argumentum,quod ex ipſo Claudio colligitur,cum ait matrimonium cenſeri copula carnali conſummatum etiã ex coitu præcedenti,& propterea ſicuti Pontifex Max.non poteſt diſpenſare,vt diſſoluatur matrimonium copula carnali conſummatum,quando copula poſt matrimonium contingit,ita nec dirimere poteſt matrimonium, cui pmiſſa fuit commixtio carnis. Et huius opinionis Claudius citat Bald.in c.vlt.in fin. de transl. epiſc. Verũ reſpondet, & recte Didac. quod immo matrimonium nõ cenſetur conſummatum ex coitu præcedenti, ſed is coitus dicitur fornicarius,vt probat Soc.Sen.in dic.conſil. 28.num.6.lib.1.& ſenſit Neuiz.in dic.lib.2.Syluæ nupt. num.12. Nec repugnat auctoritas Baldi, quia id non affirmauit.Hinc aduerſus Claudium ſequitur, quod il-
45 lis in caſibus,in quibus poteſt Papa diſpẽſare † & diſſoluere matrimonium nondum carnali copula conſummatum,poteſt etiam diſſoluere hoc, cui præceſſit carnalis copula.Quando quidem hæc copula non reddit ipſum matrimonium,vt dici poſſit omnino perfectum. Non etiam obſtat text. in capit. tanta. qui filii ſint legitimi,quem citauit Marſilius.Nam illud ſtatutum fuit ab eccleſia fauore prolis ſuſceptæ,vt legitima ſit ex matrimonio ſubſecuto poſt eorum natiuitatem, non tamẽ ex eo fit,quod matrimonium per eam copulam fuerit contractum.Ita etiam videmus ex cohabitatione viri, &
46 mulieris,non præſumi † matrimonium,quoad eos,præſumi tamen quoad filiorum legitimationem.Abb.in ca. lator,num.6.qui filii ſint legiti.& dicemus paulo infra. Et ſi vera eſſet(ait Didac.)Marſilii opinio, ſequeretur, quod filii ſuſcepti,non ſolum legitimi dicerentur p ſubſequens matrimonium,ſed etiam per ſponſalia de futuro,quia eo modo,hoc eſt,per copulam præcedentem ſecundum ipſum Marſilium diceretur contractum matrimonium,& tamen falſum eſt, quia ſolummodo filii redduntur legitimi ex ipſo ſubſecuto matrimonio, vt expreſſe ſancitum fuit in d.c.tanta.

Ex prædictis infertur declaratio ad d.c.2.de conuerſ. coniug.quo cautũ eſt ſponſam poſſe coniugali conſenſu præſtito,ante copulam religionem profiteri,atque ex ea profeſſione diſſolui coniugium illud.Idem enim erit dicendum,ſi ante conſenſum coniugalem copula carnalis interceſſit. Illa enim coniugalis non fuit,ſed fornicaria.Ita Did.in dic.§.1.num.16.auctoritate Caſtr.in l. pen.num.3.C.de epiſ.& cler.& Io. Boſchæi lib.1.de nuptiis.col.2. num. 8. Et ideo non impeditur ex ea copula præcedenti religionis profeſſio,quæ quidem impediretur,ſi vera eſſet Marſilii traditio. Cum vero ambigitur, an concubitus anteceſſerit,vel ſubſecutus ſit ſponſalia,
47 præſumendum eſt † ſubſecutum fuiſſe, vt præſumatur concubitus factus tempore licito. Ita decidit Rota Romana referente Verallo in deciſ.211.par.2.

Declaratur quarto,vt procedat hæc præſumptio, qñ vere carnalis copula ſecuta eſt,ſecus vero ſi ſolus nixus,
48 & tentatio. Non enim ſolus iſte † conatus ſufficit, vt pſumatur contractum hoc matrimonium. Ita Io. Andr. Gemin.& Fran.in c.1.§.idem.de deſponſ.impub. Abb. in cap.vlt.num.2.de ſponſ.& ibi. Præpoſ. teſtatur communem,& ſi ipſe diſſentiat. Aret.in conſil.141.num.5. Sylueſter Prierius in verbo,matrimonium.il 2.queſ. 16. Alc.in tract.de præſumpt.reg.3.præſumpt.38.n.1. verſ. ſed quid ſi.& Didac.in epitome de ſponſ.par.1.cap. 4. §.2.num.19.Et hos ſecutus ſum ſupra lib. 1. quæſt. 20. Affertur tex.dic.cap.vlt.de ſponſ.Nec obſtat interpretatio Calderini ibi,cum dixit tex.illum loqui,quando ſpõſus non potuit perficere ſecundum curſum naturalem, quia erat impubes,non autem quando non potuit ſecũdum accidens,puta quia mulier erat nimis arcta,atque ita is text.videtur intelligendus in impuberibus, in quibus ceſſat ratio præſumpti conſenſus ad matrimoniũ. Non inquam obſtat hæc interpretatio,quandoquidem ex ea nimis reſtringeretur, atque impropriaretur contextus ille,qui loquitur de adoleſcente,ſicque de facto
49 pubere,proprie enim † pubes dicitur adoleſcens.l. Aurelio.§.1.vbi Bar.ff.de liber.leg.

His intelligimus veram non eſſe contrariam opinionem Cald. & Præpoſ. in dic. cap. vlt. qui ea ratione vſi ſunt, quod cum ſponſus iſte facere non potuiſſet conatum illum ſine peccato,ad euitandam igitur peccati ſuſpicionem præſumendum eſt,quod animo contrahendi matrimonium conatum illum fecerit,cum ſolus ipſe conſenſus nuptias perficiat.l.nuptias. de reg. iur. Huic rationi ſatisfacit Alc.in dic.preſumpt.38.num.1. verſic. nec obſtat, quod ratio hæc non procedit hoc in caſu, vbi etiam agitur de periculo animæ.cap.iuuenis.de ſpõſa. Et præterea(ait Alc.)nec tex.in dic. cap. is qui fidẽ, fundat ſe ſimpliciter in hac ratione,quod apparet,quia illa procedit ſecundum ſimplicem præſumptionem, diſpoſitio autem dic.cap.is qui fidem, ſecundum pręſumptionem iuris,& de iure, vt diximus ſupra. Et potuit (ſubiungit Alci.)illud eſſe introductum,quia lex præſu-
50 mit, quod † virginitas ſponſæ non ſit deperdita cũ ſpõſo,niſi per matrimonium. Et de tali voluntate vtriuſq. præſumit ex actu ſubſecuto, & ſuper præſumpto diſponit. Et præterea reſpondetur,quod in dic.cap. is qui fidem,ſolum eſt expreſſum de copula carnali,quæ intelligi debet cũ effectu, nullum autem verbum de ſolo co-
51 natu,& attentatione. Et cum ſimus in materia † exorbitanti,contra communes iuris regulas non debet fieri extenſio,cap.quæ a iure,de reg.iur. Et præſertim in præſũ
52 ptionibus, † quæ extenſionem non admittunt. Abb.in d.c.vlt.n.3.de ſponſ.
53 Hæc declaratio locum habet etiam in ſponſalibus † impuberum contractis per verba de præſenti,quæ quidem ob ætatis defectum intelliguntur de futuro. iuxta cap. atteſtationes. de deſponſa. impub. ſi enim impubes,qui ita contraxit, pluries nixus fuerit ad copulam, attamen adueniente ętate perfecta poterit a ſponſalib. his recedere,cum vere ex eo nixu,& conatu non trãſierint in matrimonium. Ita explicat Didac. præcitato in loco,ex d.cap.atteſtationes. Et idem ſenſit Aret.in conſil.141.num.6.verſ.ſecunda concluſio. & affirmat Ruin.in conſ.203.num.2.verſic.tertia concluſ. lib. 1. Hoc tamen locum non habet,quando impubes proximus pubertati conſenſiſſet, poſt illum nixum ad copulam,etiã ſi is nixus præceſſiſſet multo ante conſenſum illum. Nam tunc tranſiret in matrimonium. Ita But. Cardin. Abb.& Præpoſ.in dic.cap.atteſtationes. & Didac.in d. §.1.num.20.ver.ſubdit tamen. Idem reſpondit Aret.in d.conſil.141.num. 7. Ea eſt ratio ſecundum Præpoſ. & Didacum,quia hic duo concurrũt, nempe diſcretio ad conſenſum, ratione ætatis proximæ pubertati, ſecundum

Digitized by Google

dum potentia,quæ colligitur ex nixu ad copulam.Illud
etiam annotandum eſt ex Didaco,reiecta Prępoſiti opi
54 nione,ſolum † conatum ad copulam etiam prope æta-
tem perfectam, non efficere matrimonium. Quando-
quidem nixus ad copulam ſignificat quidem coeundi
potentiam non tamen ſignificat conſenſum, ſine quo
matrimonium non contrahitur.

Secunda eſt præſumptio,& coniectura,qua dicimus
præſumi contractum fuiſſe matrimonium, quando ſci-
55 licet ſponſus † ſponſam ad domum propriam traduxit.
l.mulierem.ff.de ritu nuptia.& tradunt Io. And. in ca.
vlt.de ſponſ.Angel.in §.vlt.in auth.quibus modis natu
ra.efficia.legit. Dec.in cap.iurauit.col.1.de prob. Alc.in
tract.de præſumpt.reg.3.præſumpt.38. num. 1. Palæot.
de nothis ſpuriiſque filiis.c.19.n. 6.& Did. in epitome
de ſponſalibus parte prima cap.5.§.2.num.1. Et ii qui-
56 dem intelligunt hanc præſumptionem eſſe a iure † Cæ-
ſareo introductam,non a iure ipſo Pontificio, quo non
approbatur, ſicuti manifeſtius aſſeruerunt Cald. Butr.
Abbas,& Præpoſ.in d.c.vlt.Aret.in conſil.142.num. 6.
& Bal.Nouel. in trac.de dote,parte vndecima,in ſecun
do membro,qui communem eſſe ſententiam teſtantur.
Ita etiam videmus ius ipſum Pontificium non præſume
re matrimonium ex cohabitatione viri, & mulieris, ſi-
cuti infra ſuo loco dicemus.

Declaratur primo illa iuris canonici diſpoſitio, quæ
ex traductione non præſumit matrimonium, vt non ha
beat locum,quando eſt graue dubium, an præceſſerint
ſponſalia de futuro vel de præſenti,ſtante enim hoc du
57 bio ex traductione † ad domum, præſumi poteſt præ-
cedentia ſponſalia fuiſſe de præſenti, & ſic præſtitum
fuiſſe conſenſum coniugalem ante ipſam traductioné.
Ita Didac.in d.§.2.num. 1. ver. 1. quando ex ſententia.
Bald. in l.cum te.num.1.C.de donat.ante nupt.& ap-
tius ibidem Sali.prope initium. Et his accedunt alii cõ-
memorati receptique a Soc.Sen.in conſil. 123. colu. 3.
verſic.confirmantur prædicta.lib.1.quo in loco num.3.
recenſet & Bal.in c.quia veriſimile.de præſumpt. idem
affirmantem. Hæc Did.declaratio procedit quidem ſi-
ne controuerſia,quoad ius ciuile, quod matrimonium
ex ſola traductione(vt diximus) præſumit, ſed quoad
ius canonicum res mihi videtur dubia, quia ſi eo iure
non præſumitur ex traductione matrimonium,quando
iam conſtat de ſponſalibus,quanto minus, quãdo nul-
lum eſt ſignum? Et ſatis eſt,quod ex traductione præſu-
mantur ſpõſalia,non autem matrimonium. Et Bal. Sal.
& reliqui iure ciuili inſpecto loquuntur. Quinimo Ab.
in c.ex par.n.25.in fi.de reſtit. ſpol. aſſerit nec per hanc
traductionem acquiri quaſi poſſeſſionem matrimonii,
vt mulier deinde a viro abducta ei reſtituatur.

Declaratur ſecundo, vt non procedat illa iuris Pon-
58 tificii diſpoſitio,quando ſponſa fuit†traducta ad domũ
ſponſi illa cum ſolemnitate, qua duci ſolent vxores ad
maritorum domos. Nam tunc præſumitur contractum
matrimonium. Ita Didac.in dic.§.2.num.1.verſic.ſecũ-
do poteſt,ex ſententia Abb.in cap.ex part.num. 26. de
reſtitut.ſpol.& Ioan. Lupi in rub.ff.de donat. inter virũ
& vxor.§.7.& arg.c.vidua.de regula. Et ait Did.ita eſſe
intelligendam d.l.mulierem.ff. de ritu nuptia. ſic etiam
intelligi debent l.c.cum hic ſtatus.§.pen.ff.de donat.in
ter virum & vxor.& l.cum fuerit.ff.de condit. & demõ.
De veteri ritu & ſolemnitate traducendi vxores ad ma
ritorum domos ſcripſerunt Briſſon.in comment. de ri-
tu nuptiarum. & Anton. Coſtan.in comment. de ma-
trimo.tit.de ritu nuptia.

59 Tertia eſt præſumptio,& coniectura, qua dicimus †
ſponſalia de futuro iuris interpretatione, verbis tamen
conſenſum præſentem exprimentibus contracta, pręſu
mi tranſiuiſſe in matrimonium coniecturis, & ſignis,
ætate perfecta ſuperuenientibus, vtputa ex amplexib.
oſculis & ſimilibus.

Cæterum priuſquam vlterius progrediamur ad hu-
60 ius præſumptionis explanationem, ſciendum eſt † ſpõ-
ſalia aliqñ dici re,& verbis de futuro, ſicuti vere ſunt il-
la,quæ per verba futuri temporis a puberibus cõtrahũ
tur,ſicuti qñ vir promittit ſe eam ducturũ in matrimo-
61 nium. Aliqñ vero † ſponſalia, verbis quidem de præſê
ti,ſed iuris interpretatione de futuro, ſicuti ſunt ſpon-
ſalia,quæ contrahuntur ab impuberibus per verba de
præſenti. Nã & ſi verbis de præſenti contracta fuerint,
attamen ob eorũ inhabilitatem lex interpretatur,vt cõ
tracta cenſeantur,eueniente vtriuſq. pubertate,atq. ita
tempus futurũ expectatur.c.atteſtationes. vbi Doct.de
62 deſponſ.impub. Illa prima ſponſalia,† hoc eſt, re & ver
bis de futuro,non tranſeunt in matrimonium ex aliqui
bus ſignis,vt per amplexus,oſcula,munera, annuli ſu-
barrationem,& his ſimilia.c.1.de matr. contracto con-
tra interdict.eccl.vbi Io.And.& ibidem Abb.qui ſingu
lare eſſe dixit,vt quoq. cenſuit Ant.Corſet.in ver. ma-
trimonium,incipit,matrimonium contractum.Idẽ ſcri
pſerunt Io.And.in c.1.§.idem.de deſponſ.impub. lib. 6.
Inn.in c.vlt.de ſponſ.Rui.in conſ.203.n.1.lib.1.Dec. in
conſ.368.n.2.Pariſ.in conſ.62.col.1.lib.4.& Did.in epi
tome de ſponſ.par.1.c.4.§.2.num.2. Quibus cõſtat mi-
nus recte ſenſiſse Butr.& Præp.in d.c.vlt. de deſponſat.
impub.cum dixerunt,hæc ſponſalia,re & verbis de fu-
turo ex annuli ſubarratione tranſire in matrimoniũ,ex
d.c.vlt. Qui quidem tex.dum dicit,deſponſauit, intelli-
gitur per verba de præſenti, vt ibidem annotarunt Inn.
& alii multi. Et præterea verba intelliguntur in poten-
tiori ſignificatu.l.1.§.qui in perpetuum.ff. ſi ager vecti.
uel emphy.pet. Eſt ſane potentior ſignificatio, ut intel-
ligatur deſponſatio per uerba de pñti, cum liget, ut re
ipſa patet. Non ergo hic tex.probat opinioné hac Bu-
trii, & Præpoſ. Quorum tñ traditioné eo in caſu tuetur
præcitato in loco Did.qñ ex ipſa ſubarratione conſen-
ſus coniugalis colligeretur, utputa quando ſubarratio
63 † facta fuiſset eo annulo,qui dari conſueuit, cum uere
matrimonium contrahitur,iuxta gloſ.cap.feminæ 3. q.
5.& tradunt Abba.& cæteri in cap.ult. de deſponſ. im-
pub.ubi inter cæteros Henricus Boic egregie explicat.
& Pariſ.in conſ.55.n.43.& in conſil.60. col. ult. libro 4.
quos ſecutus eſt Didac. præcitato in loco. Et his addo
Aret.in conſ.13.n.4.& 5.ex c.ſi quis uxorem.27.q.11.

De ſponſalibus iuris interpretatione de futuro nunc
64 dicamus. Hæc tranſeunt in † matrimonium iuris præſũ
ptione,qñ poſt ætaté perfectã ſuperueniũt ſigna aliqua,
ut oſcula,amplexus,munera,annuli ſubarratio, & ſimi
lia. Ita gl.in c.1.§.1.de deſponſ.impub.num. 6. Henric.
Boic in cap.atteſtationes,col.2.de deſponſ.impub. Bal.
in conſil.194.Incipiam.lib.3. Ale.in l.quod Seruius.nu.
4.ff.de cond.ob cauſam,& in conſ.149.in fin.lib.5. Aret.
in conſil.142.num.7.Soc.Sen.in conſil.28.num.4.lib.4.
Ruin.in conſil.203.num.1.uer.4.concl.lib.1.Dec.in cõ
ſil.368.num.2.uerſic.2.modo.& in conſil. 603. num.6.
ubi communem aſserit.Gozad.in conſil.2.num.12.Pa-
riſ.in conſil.51.col.2.lib.4. Et Ioannes Guttierez lib. 1.
canonic.quæſt.cap.18.num.2.qui alios refert. Et ii qui-
dem adducti ſunt illo tex. 1.c.§. 1.de deſponſ. impuber.
in 6.ubi ex conſenſu tacito ſponſalia indicant matrimo
nium. Ibi gloſs. & Doct.interpretantur, tacitum illum
conſenſum colligi ex cohabitatione,amplexibus,oſcu-
lis,& ſimilibus ſignis. Et præterea ſicuti per copulã ſum
mus Pontif. ibi præſumit conſenſum, ut illa ſponſalia
in matrimonium tranſeant,ita per alia ſigna,quib. de-
tur perſeuerantia in conſenſu iam præſtito in ea ætate
minori,indicat eſse matrimonium,adueniente ipſa ma
iori ætate. Cæterum ab hac opinione diſsentit Didac.
in dic.§.2.num. 4. ſed in iudicando a receptiſſima illa
ſententia non erit recedendum.

Decla-

Digitized by Google

Declaratur primo prædicta traditio, ut locum hēat,
65 quando † ſigna illa emiſſa ſunt, ætate iam perfecta, & cō
pleta, ſecus ſi ætate adhuc imperfecta, etiam ſi fuiſſet
valde proxima. Ita declarant Innoc. Butr. & Præpoſ. in
c. atteſtationes. de deſponſat. impub. Aret. in conſ. 141.
n. 7. Ruin. in conſ. 203. n. 5. verſ. & quia. lib. 1. & Did. in
d. §. 2. n. 4. Et intelligit Ruin. procedere, etiam ſi malitia
ſuppleret ætatis defectum.

Declaratur ſecundo, vt non procedat prædicta opi-
66 nio, quando ſponſalia fuiſſent contracta a minore † ſep-
tennio. Nam hæc, adueniente perfecta ipſa ætate, non
tranſeunt in matrimonium ex illis ſignis, hoc eſt ample
xibus, oſculis & ſubarratione. Ita declarat Did. in d. §. 2.
in fi. poſt Io. Andr. Henricum & Rotam, quos allegat.

Declaratur tertio, vt non procedat hoc tēpore quo ſa
cro Sacroſancto Concilio ſancitum eſt matrimoniū ce-
lebrari non poſſe niſi coram Parocho, & teſtibus, ſi con
tingat coram prædictis contrahi matrimonium per ver
ba de pręſenti inter impuberes, vel inter puberem & im
puberem qui deinde ſimul cohabitarunt & oſcula & ſi-
milia interceſſerunt, non dicitur ratificatum matrimo-
nium, ſed neceſſaria eſt adhuc ſolennitas præſentiæ Pa-
rochi, & teſtium. Ita declarat Ioannes Guttierez in dic.
lib. 1. canonic. quæſt. cap. 18. num. 3. verſic. His tamen
omnibus. qui teſtatur ſe ita iudicaſſe, & quidem multis
ſolidis mouetur rationibus & argumentis quę apud eū
legi poſſunt.

Quarta eſt præſumptio, & coniectura, qua dicimus p̄
67 ſumi matrimonium fuiſſe contractū, qn̄ † vna ſimul vir,
& mulier habitarunt. Cæterū, quia hac de pręſūptione
ꝑplexe ac ſubobſcure diſſeruerunt interpretes noſtri, ego
aliquot caſus ſic diſtinguo atque conſtituo.

Primus eſt, quando dubitatur, an legis ciuilis diſpo-
ſitione præſumatur matrimonium inter pares, ob coha
68 bitationem? Et præſumi † admittunt omnes, vt gl. in l.
in concubinatu, de concub. & in cap. 1. 30. qu. 5. Rot. in
ſing. 446. & poſt multos Alc. in tract. de præſump. reg. 2.
pręſumpt. 5. num. 1. Paleotus de nothis ſpuriiſque filiis.
cap. 5. num. 4. & Didac. in epitome de ſponſal. in 2. par.
cap. 1. num. 5. Et ii quidem idem ſentiunt, abſolute præ
ſumi matrimonium etiam quoad filiorum legitimatio-
nem, ex l. in liberæ. ff. de ritu nupt.

Secundus eſt caſus, an ex viri & mulieris cohabitatio
ne præſumatur matrimonium iuris pontificii diſpoſi-
tione, quoad ipſos virum & mulierem omni conditio-
ne pares? Hoc caſu receptiſſima eſt omnium ſententia,
69 nō † pręſumi matrimoniū, ſed potius fornicationem. Ita
gloſſ. in dic. c. 1. 30. quæſt. 5. Abb. in c. illud. de præſump.
& ibi Fel. num. 15. Lucas de Penna in l. 3. in 13. præſum.
C. de apoch. publ. lib. 10. Io. Lupus in tract. de matrimo
nio. par. 2. num. 12. Gemin. in conſil. 27. col. 2. Iaſ. in l. 1.
num. 18. C. qui teſtam. facere poſſ. & in conſ. 168. lib. 4.
Dec. in l. nuptias. num. 4. de reg. iuris. Alc. in tract. de prę
ſumpt. reg. 2. pręſumpt. 5. num. 1. Paleot. in tract. de No
this ſpuriiſque filiis. c. 5. num. 4. cap. 19. n. 11. & cap. 20.
num. 4. & Didac. in epitome de ſponſal. in ſecunda par.
cap. 1. n. 5. & alii multi, quos infra referam. Et ii moti
ſunt ex cap. aliter. 30. quæſt. 5. cap. illud. de præſumpt. &
ex Clemen. 1. de conſang. & affinit. Et ea ratione, quod
in foro animæ tutior via eligi debet. c. iuuenis. de ſponſ.
Et hic caſus multo magis procedit, quando agitur de ꝑ
iudicio alterius matrimonii. Ita Pariſ. in conſ. 59. nu. 7.
lib. 4. & Didac. in dic. cap. 1. num. 5.

Tertius eſt caſus, quando quęritur, an ex viri & mu-
lieris longa cohabitatione, præſumatur a lege Pontifi-
cia matrimonium, quoad filiorum legitimationem, vt
ſuccedere deinde poſſint? Et receptior eſt ſententia, p̄-
70 ſumi hoc caſu † matrimonium. Ita tradunt gloſ. in d. c.
1. 30. quæſt. 5. Innoc. in c. ex par. de reſtit. ſpol. Abb. &
Imol. in cap. illud. de præſump. Idem Abb. in c. lator. &
in cap. ex tenore, qui filii ſint legit. Gemin. in conſil. 27.
Io. Lup. in tract. de matrim. par. 2. num. 12. Cępolla in cō
ſil. 5. num. 16. in ciuilib. Soc. Sen. in conſil. 39. num. 6. in
fin. lib. 1. Iaſ. in conſil. 168. col. 1. lib. 4. Felin. in cap. illud.
num. 15. in fin. de præſump. Dec. in l. nuptias. num. 4. de
reg. iuris. & in cap. Eccleſiæ S. Mariæ. num. 44. verſic. 7.
caſu. de conſtit. idem in conſil. 153. num. 2. & in conſil.
471. num. 3. Curt. Iun. in conſil. 52. num. 3. Cagn. in l. ſi
qua illuſtris. num. 12. C. ad S. C. Orphitia. Pariſ. in con-
ſil. 13. num. 22. lib. 2. & in conſil. 57. num. 46. lib. 4. Rota
Roma. deciſ. 66. lib. 1. 3. par. in nouiſs. Soc. iun. in conſil.
39. num. 17. lib. 3. Palæot. in tract. de nothis ſpuriiſq. fi-
liis. cap. 19. num. 12. Did. in epitome de ſponſal. par. 2.
cap. 1. num. 5. Gram. in conſ. 26. num. 9. in ciuilib. Pute.
in deciſ. 103. lib. 2. & Ceph. in conſil. 435. num. 64. lib. 3.
quos ſecutus ſum in conſil. 199. num. 48. libr. 2. Et hic
quidem caſus procedit, quando plura concurrunt. Et
71 primo longa (vt diximus) cohabitatio, † quæ intelligi-
tur decem annorum, vt ſcribunt Hoſt. & Butr. in cap. la
tor. qui filii ſint legit. Cæpol. in d. conſil. 5. num. 16. &
Did. in cap. 1. num. 5. reiecta opinione Fel. in cap. illud.
col. pen. uer. immo dicebat ſingulariter. Alc. reg. 1. præ-
ſumpt. 41. num. 1. & Euerardi in centuria legali, in loco
a veriſimili. num. 19. qui opinati ſunt ſufficere habita-
tionem vnius anni cum dimidio. Requiritur ſecundo,
quod vir & mulier pares ſint. Ita Soc. Sen. in conſil. 39.
num. 4. lib. 1. Cagn. in l. ſi qua illuſtris. num. 12. in fin. C.
ad S. C. Orphitia. Celſus Hugo in conſil. 73. num. 5. Pa-
læot. de nothis ſpuriiſque filiis. cap. 19. num. 2. Soc. Iun.
in conſil. 89. num. 3. lib. 2. Gram. in conſil. 26. num. 8. &
10. Didac. in cap. 1. num. 5. quos ſecutus ſum in conſil.
199. num. 49. lib. 2. Et in conſ. 490. n. 10. lib. 5.

72 Nam inter pares facile † præſumitur contractū ma-
trimonium, vt poſt alios ſcribit Tiraq. in legibus cōnu-
bial. l. 5. num. 28. Cæterum Celſus Hugo in conſ. 73. nu.
5. poſt alios nonnullos ſentit, hanc paritatem nil opera
ri de iure Canonico, vt præſumatur matrimonium. Re-
quiritur tertio quod mulier ipſa ſit, fueritque vitę hone
ſtæ, non autem ſi corporis ſui quæſtum fecit. Nam tūc
73 nec iure † ipſo Ciuili inſpecto præſumitur ex cohabita-
tione matrimonium eum viro contractum. Ita probat
text. dic. l. in liberæ. ff. de ritu nupt. & tradit Palæot. de
not. ſpuriiſque filiis, cap. 19. num. 1. in fin. quem ſecutus
ſum in d. conſil. 199. num. 49. lib. 2.

74 Requiritur quarto, quod vir ipſe pertractet † mulie-
rem honorifice, eo ſcilicet modo, quo vxores pertracta
ri, & haberi ſolent. Caſtr. in l. donationes, in princ. ff. de
dona. Felyn. in cap. illud, num. 10. & num. 11. de pręſum.
Io. Lup. in cap. per veſtras, in 3. not. §. 7. num. 7. de don.
inter vir. & vxor. & Didac. in d. cap. 1. num. 5. Et ii qui-
dem omnes adducti ſunt ex cap. illud, de præſum. ibi, in
lecto, & menſa. Diſſentiunt tamen Bald. in cap. ex trāſ-
miſſa, col. 1. de reſtit. ſpoliat. Innoc. in cap. ex parte, eo-
dem tit. & Celſus Hugo. in conſil. 73. num. 6.

75 Requiritur quinto, vt habitatio † ſit in vna eademq.
domo, non autem ſufficeret, quod vir habitaret in ſoli-
ta ſua domo, vt puta in paterna, & mulier in domo con-
ductitia. Ita Hoſt. Butr. Imol. Alex. Gramm. Ioan. Bapt.
Ferret. & Socin. Iun. quos ſecutus ſum in dic. conſ. 197.
num. 49. verſ. 3. quod dicitur, lib. 2. vbi dixi, idem ſen-
ſiſſe Bal. in conſil. 195. lib. 3. Idem reſpondit Cępol. in
conſ. 5. num. 3. in ciuilibus. qui a contrario dixit, non
præſumi contractum matrimonium cum ea, cui extra
domum præſtantur alimenta.

76 Requiritur ſexto, vt ii ita cohabitantes, coram † teſti
bus declarent, ſe cohabitare tanquā coniuges. Ita Ang.
quem ſecutus ſum in d. conſ. 199. n. 49. in fi. lib. 2.

Quartus eſt caſus, quando vir & mulier, qui ſimul
cohabitabant, uita functi ſunt, & ambigitur de filiorū
legitimatione. Hoc in caſu etiam, iure pontificio inſpe
cto,

Digitized by Google

77 ἀo, præſumitur matrimonium † fuiſſe contractum in-
ter illos cohabitantes. Ita gl. in c. lator, qui filii ſint legi-
timi. & ibid. Abb. Fel. in cap. per tuas, col. vlt. de probat.
Dec. in cap. Eccleſiæ S. Mariæ, num. 39. de conſtit. Iaſo.
in conſil. 168. col. 1. lib. 4. Curt. Iun. in conſil. 52. colu. 1.
& Didac. in Epitome de ſponſal. part. 2. cap. 1. num. 5.
verſic. quibus addendum erit. Et ii quidem adducti ſũt
tex. d. c. lator, qui tamen ſecundum Didacum non pro-
bat, quia ibi filius reputabatur, & communi opinione
credebatur legitimus. Rectius itaque probari ea ratio-
ne poteſt, quod præſumendum non eſt, quod illi mo-
rientes mori voluerint in peccato mortali, & quod ꝓ-
pterea contraxerint matrimonium.

Diſſentiunt tamen ab hac opinione Henricus Boic
in dicto cap. lator. & Alciat. in tractatu de præſumptio.
reg. 3. præſumpt. 1. num. 3. verſic. & hoc facit. Cuius qui
dem Alciati conſiderationem diluemus infra libr. 6. in
præſumpt. 40. vbi agemus, an filius præſumatur legiti-
mus, & ſub patris poteſtate.

Cæterum dubitari hic contingit, quando ſola extat
cohabitatio inter pares, ita quod ſecundum ius Ciuile
præſumitur contractum matrimonium inter virum, &
mulierem, ſecundum vero ius Canonicum non præſu-
mitur, an in foro ciuili quoad filiorum legitimationẽ,
& ſucceſſionem obſeruari debeat lex ipſa ciuilis? Et ob-
78 ſeruari † legem ciuilem debere, ſcripſerunt Bald. in l. et-
ſi contra. C. de nupt. & in cap. ex tranſmiſſa, de reſt. ſpol.
Fel. in cap. illud, col. vlt. de præſumpt. Dec. in conſ. 153.
num. 4. Pariſ. conſil. 13. num. 23. lib. 2. Alci. in tracta. de
præſumpt. reg. 2. præſumpt. 5. num. 2. Palæot. in trac. de
nothis ſpuriiſq. filiis, cap. 5. num. 7. & apertius fuſiuſq.
cap. 19. num. 10. & eiuſdem opinionis alios plures recẽ
ſui & probaui in conſil. 490. num. 9. lib. 5. Ea ratione mo
79 tus eſt Alci. quia, † quod lex Pontificia non præſumat
matrimonium ex ſola cohabitatione, eſt ob id, quod cũ
ſimus in dubio peccati, ſumitur præſumptio tutior pro
anima, atque ita quod ſit peccatum, gloſſ. in cap. aliter.
30. quæſt. 5. & in cap. vnico, de ſcrut. ab ord. facien. Hæc
autem ratio ſolum locum obtinet quoad ipſum virũ, &
mulierem. Lex ergo Pontificia corrigens Cæſaream, ali-
qua ratione extendi non debet, niſi quatenus infert ip-
ſa ratio, l. adigere. §. quamuis, de iur. patron. & tradit
Iaſ. in Auth. quas actiones, num. 18. C. de ſacroſ. eccleſ.
Ex quo ſequitur (ait Alcia.) manifeſta ratio differentiæ
inter ipſos virum, & mulierem principales, & eorum fi-
lios acceſſorios. Quo caſu acceſſorium non ſequitur na-
turam ipſius principalis, l. etſi is. C. de præd. min. Et ob
id (ſubinfert Alci.) in d. l. 1. liberæ, ſatis videri approbatã
a iure Põtificio, quo ad filios, ex quo ratio correctionis
non infert, niſi quoad virum, & mulierem, non autem
quoad filios. Nec repugnant conſiderationes Abb. in
cap. lator, qui fil. ſint legit. diſſentientis, quia eis ſatisfa
cit præcitato in loco Alciatus.

Quinta præſumptio, & coniectura cõtracti matrimo
80 nii eſt, quando uir & mulier † contraxerunt matrimo-
nium ſub conditione, deinde carnali copula ſe iunxe-
runt. Nam tunc præſumuntur pure contraxiſſe, atq. ita
conditionem illam remiſiſſe, c. de illis. c. ſuper eo. & c.
81 per tuas, de condit. appoſ. Et hanc præſumptionem † eſ-
ſe iuris, & de iure, ſcripſerunt gl. in d. cap. de illis. Spec.
in tit. de præſumpt. §. ſpecies, num. 5. verſ. item ſi quis.
Abb. in dic. cap. per tuas, in 1. not. qui dixit, quod ille
qui deducit matrimonium verum & probat præſum-
ptum, præſumptione iuris, & de iure, obtinere debet,
cum dicatur verum matrimonium. His accedit Euera.
in centuria legali, in loco a veriſimili, num. 19. Hæc au-
tem præſumptio ſolum inducitur, per copulam carna-
lem ſubſecutam, non autem per alios actus, vtpura per
amplexus, oſcula, & his ſimilia. Ita declarat Aret. in cõ-
ſil. 142. num. 8. quem ſecutus eſt Sylueſt. Prier. in Sum-
ma, in verb. matrimonium, il 3. num. 8.
82 Sexta eſt præſumptio, & coniectura contracti † matri
monii, qñ vir & mulier ſe inuicem habuerunt, & tracta
uerunt tanquam coniuges. Ita Bal. in l. non ignorat, nu.
5. C. qui accuſ. non poſſ. qui dixit, hanc eſſe præſũptio-
nem efficaciorem illa, quæ a ſola denominatione deſcẽ-
83 dit, cũ facta verbis † anteponantur. Eandem ſentẽtiam
probarunt alii multi a me congeſti in conſ. 199. n. 50. li.
2. quib. accedit Alc. in trac. de pſ. reg. 3. præſ. 38. n. 1.

Cæterũ Salic. in l. quidam, col. vlt. ff. de probat. fuſius
hac de re diſſerit, ex cuius longa, egregia tamen diſtin-
ctione plures caſus conſtitui poſſunt, tam quando agi-
tur de matrimonio principaliter, quam incidenter, vt-
puta, quando agitur de legitimatione filiorum, in cu-
ius cauſæ antecedens incidenter tamen de matrimo-
nio pertractare neceſſe eſt. Et ſimilis eſt diſputatio cir-
ca filiationem, quando ſcilicet ex tractatu præſumatur
quis filius. Qua de re ſcripſi in Commentar. de arbitr.
iud. lib. 2. caſ. 89. num. 69. & 70. Et ad rem noſtram ali-
quas declarationes commemoraui in d. conſil. 190. nu.
50. lib. 2. ſufficiat locum retuliſſe. Illis addo Verallum
in deciſ. 210. num. 2. par. 2. cum dixit, tractatum non in-
ducere coniecturam, & ſignum matrimonii, quãdo ini-
tium erat concubinatus. Et hæc quidem præſumptio,
84 quæ a tractatione ſumitur, † nõ ẽ pſũptio iuris, ſed ho-
minis, non enim video qua lege ita conſtitutum fuerit.

Septima eſt præſumptio, & coniectura contracti ma-
trimonii, quę colligitur a denominatione, cum. ſ. vir, &
85 mulier ſe † inuicem nominant coniuges, vel maritum,
& vxorem. Ita ſcribunt Arch. in c. 1. de deſponſ. imp. in
6. Abb. in c. lator, qui fil. ſint legit. & ibid. Præpoſ. Lucas
de Pen. in l. 3. in præſumpt. 13. C. de apoch. publ. lib. 10.
Cæpol. in conſil. 5. num. 18. & 19. in ciuil. Soc. Sen. in cõ-
ſil. 9. num. 8. lib. 1. Dec. in conſil. 153. num. 3. Pariſ. in
conſil. 13. num. 23. lib. 2. Palæot. in trac. de noth. ſpuriiſ-
que fil. cap. 19. num. 11. & Ceph. in conſil. 435. num. 60.
lib. 3. Crauet. in conſil. 991. num. 49. & num. 50. lib. 6. &
hos ſecutus ſum in d. conſ. 490. num. 11. lib. 5.
86 Et hæc quidem præſumptio põteſt ſumi † & conſide-
rari ex perſona filiorum, vt ſi pater nominat filios, vt le-
gitimos. Nam præſumptio eſt, quod duxerit eorum ma-
trem in vxorem. Ita ſcriptum reliquit Iacob. Beluiſ. in
§. ad hoc, verſ. ex hoc, in Auth. vt liceat matri, & auiæ,
qui dixit ex illo textu, hanc eſſe præſumptionem iuris,
& de iure. Et Beluiſium ſecutus eſt Lucas de Penna in
dic. le. 3. in præſumpt. 14. C. de apochis. publ. idem re-
ſpondit Decius in conſ. 54. col. 1. Ego verius exiſtimo,
87 hanc † pręſumptionem non eſſe iuris, & de iure, ſed iu-
ris tantum; quando tamen in publico inſtrumento, vel
ſua manu ſcripto, triumque teſtium ſubſcriptione com-
probato, aſſeruit pater illum eſſe filium ſuum. Quando-
quidem ſolemnis eſt iſta denominatio, & profeſſio. Di-
uerſum autem eſt in ſimplicibus ipſis denominationib.
quæ ita paſſim fiunt inter virum, & mulierem. Nam
88 tunc denominationes † hæ leuem quandam præſum-
ptionem faciunt, & propterea parum proſunt, niſi aliæ
coniecturæ concurrant. Ita Cur. Iun. in conſil. 189. nu.
15. & Hier. Gabr. in conſ. 21. & in conſ. 25. n. 44. quos ſe-
cutus ſum in conſ. 499. n. 51. verſ. reſpondeo 4. Et ibidẽ
alias nonnullas declarationes commemoraui, quas hic
referre nunc ſupſedeo. Et dixi ſolũ procedere, inter ip-
ſos virũ & mulier. ſic ſe dnominãtes, nõ ãt quo ad alios.

Octaua eſt coniectura & præſumptio contracti ma-
89 trimonii, quæ † ſumitur ex literis inuicem datis, in qui-
bus ſe inuicem appellarunt coniuges. Ita in ſpecie ſcri-
bunt Pariſ. in conſil. 55. num. 1. lib. 4. Soc. Iun. in conſil.
29. col. 1. & 2. lib. 2. Zaſ. in conſ. 3. num. 7. lib. 2. Coraſ. li.
3. miſcella. iuris. cap. 4. num. 7.

Verum præſumptio hæc parum a ſuperiore differt,
cum illa a uoce uiua, hęc à mortua ſolum deſcendit.

Nona

Digitized by Google

Nona eſt præſumptio & coniectura contracti matri-
90 monii, quæ † colligitur ex inſtrumento dotali. Ita Rom.
ſing. 446. Barb. in conſ. 8. col. 13. lib. 2. Soc. Sen. in conſ.
19. num. 5. & num. 10. lib. 1. Cur. Iun. in conſil. 95. n. 2. &
Pariſ. in conſil. 170. num. 8. lib. 4. Eſt tamen dubia hæc p̃
ſumptio ex traditis ab Inno. & aliis in cap. illud. de præ
ſumpt. Et intelligitur, quando in eo inſtrumento dotis
91 expreſſum † fuit matrimonium fuiſſe contractum. Bal.
in rub. C. de priuileg. dotis. col. vlt.
92 Et rurſus procedit ſolum † inter ipſos virum & mulie
rem, non autẽ quoad alios. Bal. in l. 2. n. 8. C. de execut. rei
iud. Et idẽ dicimus in denominatione, vt attigi ſupra.
93 Decima eſt præſumptio, & coniectura, quæ ſumitur †
ex habitu, & veſtitu, vt ſi mulier incedit veſtibus hono-
rificis, quibus vxores ſimilium incedere ſolent. Ita rñ-
dit poſt alios Ceph. in conſil. 435. num. 65. & 66. lib. 3.
ſic e contra incedens in habitu viduali non præſumitur
contraxiſſe matrimonium, vt reſpondit Natta in conſil.
473. n. 21. lib. 2. ſic & Crau. in conſil. 991. n. 53. lib. 6. Ita
94 & annulum † ferre coniecturam contracti matrimonii
facit. Aret. in conſ. 13. n. 4. Imo. in conſil. 161. n. 6. Cępol.
in conſ. 5. n. 14. & 15. in ciuilib. Gram. in conſ. 26. num.
14. & Cæphalus in d. conſ. 435. num. 62.
95 Cæterum geſtationem hanc annuli, † non facere cõ-
iecturam contracti matrimonii, niſi præceſſerit aliquis
actus & tractatus contrahendi matrimonium. Ita decla
rat Pariſius & Didac. de ſponſal. quos ſecutus ſum in cõ
ſil. 199. num. 52. verſ. præterea & ſecundo. lib. 2. vbi pau
96 lo ſupra ſcripſi, quod ita demum annuli † geſtatio con-
iecturam hanc facit, quando mulier ſciente, & patiente
viro ſecum habitante, annulos ita defert, quod dixi
ſcripſiſſe Butrium, Abbatem, Alex. & Pariſium in locis
97 ibi commemoratis. Ita e contra quãdo vir habuit † mu-
lierem male indutam, & patientem facere ea, quæ non
conuenirent ei ſi foret vxor, non præſumitur ab eo du-
cta in vxorẽ. Ita Cępol. in d. conſ. 5. n. 5. in ciuilibus.
Vndecima eſt præſumptio, & coniectura cõtracti ma
98 trimonii, quando † priuſquam vir carnaliter cognoſcẽ
ret mulierem, mulier ipſa dixit ſe nolle ab eo cognoſci
niſi honeſte, & cum honore, & vir conſenſit. Ita Barb. in
conſ. 6. colum. 4. li. 1. qua de re dubitat valde poſt alios
Neuiz. lib. 2. Syluæ nupt. in fi.
Duodecima coniectura, quæ ſumitur a fama vicina.
c. illud, de præſump. & ſcribunt Aret. in conſil. 13. Deci.
in conſil. 163. n. 3. & Maſcard. in tract. de probat. conclu.
1015. qui alia ad rem tradit.
Prædictæ tamen præſumptiones, & coniecturæ om-
nes nihil hodie prodeſſe poſſunt vt tanquam matrimo
nium obſeruetur. Quandoquidem Sacroſancto Cõcilio
Tridentino ſeſſio. 24. cap. 1. de reformatione matrimo-
nii ſancitum eſt, matrimonia non cenſeri legitime con-
tracta, ſed omnia clandeſtina, & ob id nulla niſi præſen
te Parocho, vel alio ſacerdote, de ipſius parochi, ſeu or-
dinarii licentia adhibitis aliis ſolemnitatibus fuerit cõ
99 tractum. Ex quo ſequitur hodie matrimonia omnia, †
præſumpta, etiam præſumptione iuris, & de iure ſubla-
ta eſſe, quemadmodum in ſpecie ſcripſit eruditiſs. Mar-
tinus Naua. qui dum ii noſtri commentarii excuderen-
tur, deceſſit Romæ hoc anno 1586. die 13. Iunii, cũ cen
teſimum, & octauum, vt creditur, attigiſſet annum. Na-
uar. inquam, in manuali Confeſſorum. cap. 25. nu. 144.
qui manifeſte dixit locum amplius hodie non eſſe di-
ſpoſitioni cap. is qui fidem. de ſponſ. Et hinc fit, vt ho-
100 die filii † nati ex matrimonio præſumpto, quãuis præ-
ſumptione legitimi non ſint, & conſequenter inſucceſſi
biles, vt reſpondi in conſil. 109. num. 57. lib. 2. ſicuti nec
illegitime nati non legitimantur ob ſequens matrimo-
nium clandeſtinum. Boer. quæſt. 107. & idem ego ipſe
reſpondi in dic. conſil. 199. num. 40. verſicul. imo extat.
poſt Curtium, quem ibi commemoraui. Ita & Ceph. in
conſil. 82. n. 26. & in conſil. 276. num. 15. qui eiuſdẽ opi-
nionis alios plures recenſet. Verum noue diſſentit San-
chez de matrimonio lib. 3. diſputat. 44. num. 2. qui co-
pioſe diſſerit.
101 Et hoc etiam ſequitur, quod † etſi olim raptor, & ra-
pta, conſentientes in matrimonium ſiue ex præcedenti,
ſiue ſubſequenti actu, euitarent pœnam raptus, raptor-
que ille eſſe deſineret. cap. cum cauſa. de rapto. vbi Abb.
& tradit Caſtr. in l. raptores, num. 3. C. de epiſc. & cler.
attamen hodie ille raptor eſſe non deſinit, nec raptoris
pœnam effugit, niſi matrimonium, obſeruata prædicta
Concilii forma contraxerit. Eſt etiam obſeruandum, q̃
etſi matrimonium præſumptum eſt in ſe nullum, ita di-
ſponente ſacro ipſo Concilio Tridentino, non tamen
102 † caret effectu. Nam matrimoniũ dicitur quoad hoc,
vt inter eos qui ſic contraxerunt, non poſſit denuo con
trahi, cum effecti ſint inhabiles ſicuti eos inhabiles red
dit quodlibet aliud matrimonium clandeſtinum, vt cõ
cilio ipſo ſancitum legimus in ſeſſione 24. cap. 1. de re-
formatione matrimonii. Quæ ſane ſacri concilii conſti
tutio, declarata fuit ab Illuſtr. Dom. Interpretibus, vt
intelligantur illi effecti inhabiles, ad ſic denuo contra-
hendum, non autem vt ſint omnino inhabiles, interpre
tationis verba hæc ſunt. Ordinarius iudicare debet ma
trimonia illa eſſe nulla, quæ præſente parocho, vel alio
ſacerdote de ipſius parochi vel Epiſcopi ordinarii li-
centia, & duobus vel tribus teſtibus contracta non ſũt.
Statuere autem non debet, quod illi qui non reſeruata
forma prædicta contraxerunt, ſint inhabiles ad rurſus
contrahendum. Quia eſt contra diſpoſitionem cap. 1.
ſeſſ. 24. Concilii Triden. de reformatione matrimonii,
nam verba illa decreti ad ſic contrahendum, non intel
liguntur, quod qui ex formula decreti matrimoniũ nõ
contraxerunt, ſimpliciter inhabiles fiant ad rurſus con
trahendũ, ſed ad cõtrahendũ ſic, nẽpe eũ in modũ ſine
parocho, & teſtib. Quã ob rẽ, qui in cõtrahendis matri-
moniis decreti formulã ſecuti non ſunt, rurſus contra-
here ſi velint ex decreti præſcripto, adhibito parocho
& teſtibus, hoc ordinarius concedere debet, niſi ſan-
guinis coniunctione aut propinquitate, aut aliis ſacro-
rum Canonum exceptionibus excludantur. Qui idem
ordinarius, in eos qui matrimonium ſine parocho, &
teſtibus contraxerint, tum in eos etiam qui iſtiuſmodi
contractibus interfuerunt, pœna arbitraria animad-
uertere debet.

Matrimonium an præſumatur contractum annuli traditione vel immiſſione, vel geſtatione diligens explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Annuli traditionem ſignum eſſe æquiuocum.*
2 *Annulo tradito expreſſo conſenſu accedente, vel ſponſalia vel matrimonium contractum cenſetur.*
3 *Annuli traditio, regulatur ſecundum expreſſa verba, & actũ præcedentem.*
4 *Annulus ſi mulieri tacenti traditus ſit a viro, verbis matrimonium ſignificantibus, præſumitur matrimonium contractum.*
Id etiam procedere in muliere non intelligente viri verba, ſed manum tantum porrigente, n. 5.
6 *Annulo tradito ſi nil dictum ſit ſecundum loci conſuetudinem, vel matrimonium vel ſponſalia præſumuntur.*
7 *Annulo tradito in apparatu matrimonii, præſente ſacerdote, uel ad fores eccleſiæ, matrimonium præſumitur, etiam in loco vbi annuli traditio nil ſignificaret.*
Et quid ſi in eo loco traditus ſit a patre, ſine matrimonii apparatu. num. 8.
9 *Annulum mulieri tradens filius eiuſque digito immittens, non*

tu a p-

in apparatu matrimonii, quid præſumatur.

10 *Annulus quando defertur quidem, at digito non immittitur, nil præſumit.*

11 *Annulus traditus etſi non immiſſus digito puellæ, quando tamē præſumi faciat matrimonium contractum, & n. 12.*

13 *Annulum geſtans mulier viro cohabitans, ſi de traditione a uiro facta non conſtet, matrimonium non præſumitur.*

PRAESVMPT. IL.

Eſt & frequens diſceptatio, an matrimonium præſumatur contractum traditione, vel immiſſione, vel
1 geſtatione annuli, & quanquam annuli † traditio ſit ſignum æquiuocum, vt tradit Abb. in cap. vlt. in fi. de deſponſ. impub. Et Thom. Sanchez Societatis Ieſu in tracta. de matrim. lib. 1. diſputat. 22. num. 1. qui alios refert. Verumtamen perſæpe ſignificat contractum fuiſſe matrimonium. Quo autem hæc apertius explicentur, conſtituo atq. diſtinguo aliquot caſus.

2 Primus eſt quando traditus eſt annulus † expreſſo cōſenſu accedente, quo vel ſponſalia tantum vel matrimonium contrahere declarant vir & mulier. Hic caſus eſt clarus, quod. ſ. ſit vel matrimonium, vel ſponſalia, ſicuti expreſſus conſenſus ſignificat. Ita Hoſt. in titul. de ſponſ. §. quot ſunt ſpecies. Lapus alleg. 55. n. 5. Butr. in c. vlt. n. 8. verſ. ad propoſitum. & ibi Abb. in fi. de deſpō. impub. Pariſ. in conſil. 60. num. 48. lib. 4. Bero. quæſ. 6. & Did. in epitome de ſponſ. cap. 4. num. 3. in pri. n. 3. in claris enim non eſt opus coniecturis. l. ille aut ille. § in ver-
3 bis. de leg. 3. Regulatur † enim annuli traditio ſecundū expreſſa verba, & præcedentem actum.

4 Secundus eſt caſus, quando traditus eſt annulus, † adhibitis verbis a viro ſignificantibus matrimonium, & mulier tacet. Hoc caſu præſumitur matrimonium. Ita affirmarunt gloſſ. in cap. tuæ, & in cap. ſi inter. de ſponſ. Butr. in d. c. ſi inter. num. 9. idem in cap. vlt. num. 8. verſ. quandoque ſubarratio intercedit ſponſ. & ibi Abb. in fin. de deſponſ. impub. Did. in d. cap. 4. num. 3. Sanchez in dic. diſputat. 22. num. 3. Eſt ratio, quia tacens hoc caſu pro conſentiente habetur, imo facto ipſo conſentit, dum patitur annulum immitti. argu. l. Paul. ff. rem ratā hab. ſolent enim puellæ ob verecundiam præſertim ſi adſunt parentes, tacere. Imo ſcribit poſt Hoſt. Lap. al-
5 leg. 56. num. 13. quod etiam ſi mulier non intelligit † verba viri, ſed porrigit manum, vt annulus digito immitatur, contractum eſſe matrimonium. Idem ſcripſit Præp. in d. c. vlt. num. 1. de deſponſ. impub.

Tertius eſt caſus quando traditus eſt annulus, & nihil fuit dictum & ſumus in loco, in quo annuli traditio, ſignificat vel ſponſalia, vel matrimonium. Hoc caſu
6 præſumitur † vel matrimonium, vel ſponſalia ſecūdum loci conſuetudinem. Ita Butr. in d. cap. vlt. num. 8. verſic. quandoque interuenit ſubarratio. Abb. in cap. illud. de præſumpt. Lapus in dic. alleg. 56. num. 14. & 16. Are. in conſil. 13. num. 4. Cępolla in conſil. 1. num. 14. verſic. item etiam in ciuilibus. Bero. in d. q. 6. col. vlt. verſic. vel ſecundo id. Did. in d. cap. 4. num. 3. in fin. Pariſ. in conſi. 55. lib. 4. Sanchez in d. concl. 22. n. 2.

Quare infert Zabarel. in d. c. ſi inter. q. 2. de ſponſa. & in d. cap. vlt. quæſt. 1. de deſponſ. impub. quod cum hic Paduæ extet conſuetudo, vt detur annulus in contrahēdo matrimonium, in dubio annuli traditio a viro facta ſignificabit matrimonium fuiſſe contractum. Et Aret. in conſ. 13. n. 4. inquit hanc conſuetudinem eſſe in tota Italia notoriam. Imo fortius affirmat eo loci Are. ꝙ annuli immiſſio ſignificat præſumptum matrimonium.

Quartus eſt caſus, quando ſumus in loco, quo annu-
7 li traditio † nihil ſignificat, & annulus eſt traditus in apparatu matrimonii, præſente ſacerdote, vel ad fores eccleſiæ. Hoc caſu præſumitur matrimonium. Ita Butr. in cap. vlt. n. 8. verſ. ſi nihil diſponit. Aret. in conſ. 13. n. 4.

8 Quintus eſt caſus, quando ſumus in loco, in quo † annuli traditio nihil ſignificat, & annulus eſt traditus a patre ſine apparatu matrimonii. Hoc caſu eſt clarū, qđ non præſumitur matrimonium. Ita Butr. in d. cap. vlt. num. 8. verſ. aut hoc ſit. de deſponſ. impuberum, quo loci Butr. vel ſuboſcure loquitur, vel Codex eſt corruptus, legitur enim in noue impreſſis, aut hoc fit in apparatu. Exiſtimo eſſe legendum negatiue aut non ſit, cum paulo ſupra poſuerit caſum affirmatiuū. Et hic caſus apud me non habet dubitationem. Imo crediderim, ꝙ etiam ſi pater tradidiſſet annulum in ipſo apparatu matrimonii, nil egiſſet, niſi conſenſu filii tradidiſset.

9 Sextus eſt caſus, quando ipſemet filius † in non apparatu matrimonii, tradidit annulum mulieri, & immittit in eius digito. Hoc caſu, inquit Butr. prætitato in loco, præſumitur contractum matrimonium. Ego certe valde dubito, quandoquidem vbi non ſumus in apparatu matrimonii, videtur potius id actum cauſa futuri matrimonii atque ita præſumi debent ſponſalia. Niſi dicamus, Butrium loqui quando in loco extat conſuetudo, quod annuli immiſſio ſignificet matrimonium.

10 Septimus eſt caſus, quando defertur annulus † & digito non immittitur. Hoc caſu non præſumitur matrimonium, ſed ſponſalia. Ita Butr. in d. cap. vlt. num. 8. verſic. ſi autem defertur. de deſponſ. impub. Idem in ca. illud. num. 7. de præſumpt. Sanchez in dic. diſputat. 22. num. 4. Nam talia munuſcula (inquit Butr.) quandoque interueniunt inter virum, & mulierem. Idem reſpōdit Aret. in conſ. 13. num. 4.

Octauus eſt caſus, quando ſumus in apparatu matrimonii, & verba prolata ſunt dubia, an ſignificēt matri-
11 monium, vel ſponſalia, & traditus eſt † annulus, ſed nō immiſſus digito puellæ, & non conſtat de loci conſuetudine. Hoc caſu crediderim præſumi matrimonium, quanquam annulus non fuerit immiſſus digito puellę. Nam immiſſio requiritur, niſi aliis ſignis præcedentibus aut ſequentibus ſignificetur matrimonium. Ita ſenſerunt Cæpol. in conſil. 1. num. 14. verſic. item etiam in ciuilibus. & Pariſ. in conſil. 55. num. 44. & conſilio 60. num. 48. lib. 4. & apertius Bero. in quæſt. 6. col. vlt. verſi. præterea. Idem vere ſenſit Lapus alleg. 96. num. 17. ver. ſed quando factum, quem ſecuti ſunt Abb. in cap. illud. num. 13. de præſumpt. & Barb. in conſ. 6. col. 12. & 17. lib. 1. & omnium clarius Præpoſ. in dic. cap. vlt. num. 4. prope medium. de deſponſ. impub. Sanchez in dic. diſputat. 22. in fine.

Nonus eſt caſus, quando ſumus omnino in dubio an annuli immiſſio, vel traditio ſignificet matrimonium. Hoc caſu (inquit Butr. in d. c. vlt. num. 8. in fi.) iudican-
12 dum † erit pro matrimonio, cap. ult. de re iud. vel conſulendus erit princeps, iux. cap. 1. de tranſact. Ita & Ab. in dic. cap. vlt. in fi. Et accedit quod Aret. in dic. conſil. 13. num. 4. & 5. poſt aliquos reſpondit, ſolam ipſam annuli immiſſionem ſui natura ſignificare matrimonium fuiſſe contractum.

13 Decimus eſt caſus, qñ non conſtat de aliqua † annuli traditione a viro facta, ſed mulier cum viro illo habitās geſtat annulum. Hoc caſu non præſumitur cum viro illo contraxiſſe matrimonium. Ita Oldr. in conſ. 159. n. 6. Iaſ. in præl. feud. n. 12. ver. ad contrarium, & ſcripſimus ſupra hoc lib. præſ. 1. in coniectura decima.

Matrimonium uel ſponſalia, quibus verbis contractum præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium præſumitur contractum quando uerba proferuntur de præſenti, veluti accipiam te in uxorem, & c.*

2 *Spon-*

Digitized by Google

2 *Sponſalia contracta ſolum præſumuntur, quando verba ſonant in futurum, & ſignificant principium actus tantum.*

3 *Matrimonium an præſumatur contractum, quando verba ſonãt in futurum, ſed tamen ſignificant exequutionem actus perfecti & conſumati.*

Et quid ſi præceſſerint verba ſignificantia ſponſalia. num. 4.

5 *Matrimonium præſumi contractum, quando verba præcedentia ſunt dubia, ſequentia vero certa, matrimonium ſignificantia.*

6 *Sponſalia tantum præſumi contracta his verbis, nolo accipere te in ſponſam & uxorem, & in te conſentire, per uerba de præſenti.*

7 *Matrimonium contractum cenſeri his uerbis, uolo habere aliam in uxorem niſi te.*

Item per uerba, promitto quod non habebo aliam uxorem, niſi te. num. 8.

9 *Matrimonium potius, quam ſponſalia in caſu dubio, præſumitur.*

PRAESVMPT. III.

PRoferri ſæpe ſolent verba, tum a viris tum a mulieribus quibus maxime ambigitur, an matrimonium vel ſponſalia tantum contrahere voluerint, & propterea dubitatur, an præſumatur matrimonium, vel ſponſalia. Quocirca, vt hac de re in foro perutilia aliqua ſcribam, aliquot caſus diſtinguam, ex traditione Abbatis in ca. ex parte, num. 7. de ſponſ. & aliorum alibi.

1 Primus eſt caſus, quando † verba in contractu proferuntur de præſenti, vt ſi vir dicit, accipio te in vxorem, & econtra. Hoc caſu contractum dicitur matrimonium. cap. pen. de ſponſ. Ita docuit Abb. in cap. ex parte, num. 7. in primo caſu. de ſponſal. & ibi. Zabarella in 1. nota. & apertius Butr. num. 10. verſic. primus quando. & Angel. de Clauaſio in ſumma. in verbo matrimonium. il

2 2. num. 8. Secundus eſt caſus quando † verba ſonant in futurum, & ſignificant principium actus tantummodo, vt ſi vir dicit promitto, quod te ducam in vxorem. Hoc caſu ſolum præſumuntur contracta ſponſ. capit. de illis. & cap. pen. de ſponſ. Abb. in d. cap. ex parte, num. 7. verſic. quandoque verba ſonant in futurum. & tunc aut &c. Et idem apertius ſcripſerunt ibid. Zabarella in q. 2. & Butr. num. 10. verſ. ſecundus caſus. Alex. in conſil. 153. num. 2. lib. 5. & Io. Bapt. Ferret. in conſ. 159. nu. 1. & in conſ. 281. num. 3.

3 Tertius eſt caſus, quando † verba ſonant in futurum, ſed tamen ſignificant executionem actus conſumati ſeu perfecti: & alia verba non præceſſerunt, vt ſi vir dicit, promitto, quod habebo te pro legitima vxore. Hoc caſu aliquorum eſt opinio, contractum præſumi atque cenſeri matrimonium. Ita Abb. in d. cap. ex parte, num. 7. verſ. quandoque verba ſonant in futurum, ſed denotãt &c. & ibid. Zabarella in q. 1. & Butr. nu. 10. verſic. quandoque proferũtur verba executiua. Ea ratione vſi ſunt, quod non poteſt vir habere illam pro legitima vxore, niſi præcedat matrimonium. Hæc enim verba ſignificant executionem matrimonii: vnde tacite videtur de præſenti contrahere, ex quo obligat ſe ad executionem arg. d. c. de illis. de ſponſ. Et ſubiungit Abb. quod hic caſus maxime procedit, ſi apponantur hæc verba ab hoc tempore, vel de cætero, vt ſi dicit, promitto, quod habebo te de cætero pro legitima vxore.

Quartus eſt caſus, quando verba ſonant in futurum, & ſignificant executionem actus conſumati atque per-

4 fecti, ſed tamen † præcedunt verba ſignificantia ſponſalia, vt ſi vir dicit promitto quod ducam te in vxorẽ. Et tenebo te pro legitima vxore, hoc caſu cenſentur cõtracta ſponſalia tantummodo. ita tradunt Abb. in d. cap. ex parte, nu. 7. verſ. hæc procedunt niſi. & ibid. Butr. num. 10. verſ. ſecus. in verbo, te ducam. Rom. ſing. 338. Alc. in conſ. 152. nu. 4. & in conſ. 153. nu. 3. lib. 5. Dec. in c. iurauit. in 3. not. de probat. Io. Bapt. Ferret. in conſ. 281. nu. 3. & Did. Couar. in epitome de ſponſ. par. 2. c. 4. §. 1. nu. 5. in fin. qui alios refert. & Rota Rom. in deciſ. 121. nu. 7. & 8. in 1. part. in nouiſs. qui num. 9. refert alios dicentes his verbis, non etiam cenſeri contracta ſponſalia, & ibidem num. 23. declarat non procedere quando concurrunt coniecturæ pro matrimonio. Idem affirmant Ioannes Guttierez in lib. 1. Canonic. quæſt. cap. 21. nu. 29. verſic. Nihilominus & in fine. & Thom. Sanchez in tract. de matr. lib. 1. diſputat. 18. num. 16. Ea vſi ſunt ratione, quia illa verba dubia ſignificantia actus executionem & perfectionem, declarantur atque reſtringuntur a verbis præcedentibus claris ſponſalia tantum ſignificantibus, argum. l. vlt. §. cui dulcia. ff. de vino tritico oleoque legato. cap. ſedes. de reſcrip. & clem. non poteſt. de procur.

Quintus eſt caſus, præter Abbatem & alios in d. c. ex

5 parte, quando verba † præcedentia ſunt dubia, vt quia poſſunt ſignificare ſponſalia, & matrimonium, ſequentia vero ſunt certa, matrimonium ſignificantia, vt ſi vir dicit. Non ducam aliam in vxorem & accepto te pro vxore. Hoc caſu verba prima dubia recipiunt interpretationem a ſequentibus certis, ſicuti diximus ſuperiore caſu, verba dubia ſequentia recipere interpretationem a præcedentibus claris. Et in ſpecie reſpondit Io. Ferrer. in d. conſ. 281. n. 1. & nu. 2. qui conſuluit, contractum fuiſſe matrimonium his verbis. Sete voi contẽta d'eſſer mia moglie, ſecondo ch'altre volte m'hauete promeſſo? Et mulier reſpondit, che ſi. Et ſi enim illa verba, Secondo ch'altre volte m'hauete promeſſo, ſunt verba præteriti temporis & ſignificantia ſponſaliorum, attamen quia illa ſubſequentia, Sete voi contenta d'eſſer mia moglie. ſignificant contractum matrimonij, reſpondit Ferretus eſſe matrimonium. Et illo in loco declarat traditionem Abbatis ibid. c. ex parte. & Alex. in conſil. 153. num. 3. lib. 5. Et in ſpecie, ſic & ego ipſe reſpondi in conſ. 366. num. 36. verſ. quintus eſt caſus.

6 Sextus eſt caſus, quando vir ita dicit, † volo accipere te in ſponſam & vxorem, & in te cõſentire per verba de præſenti. Hoc caſu reſpondit Corn. in conſ. 91. num. 10. lib. 3. contracta cenſeri ſponſalia tantum, tametſi prima verba ſignificent ſpõſalia, poſtrema vero matrimoniũ, vt ipſe Cor. ibid. nu. 11. ſcripſit. Cæterum aduerſus Corneum, quod etiam illa poſtrema verba ſignificent ſponſalia tantum, communem eſſe ſentẽtiam teſtatur Ferrer. in d. conſil. 281. col. pen. verſ. ſupereſt reſpondere. Sic & Sanchez in d. diſput. 18. num. 26. qui refert alias declarationes.

7 Septimus eſt caſus, quando † vir dicit, nolo habere aliam in vxorem, niſi te. Hoc caſu dicitur contractũ matrimonium, cũ verba ſint præſentis temporis. Et Abbatem ſecuti ſunt reliqui omnes ſicuti teſtatur Alc. in reſp. 13. num. 5. Et illis accedit Ang. Clauaſius in ſumma. in verbo, matrimonium. il 2. num. 12. Et huc facit qđ ſcripſit Bald. in l. 2. col. 25. verſ. nota tamen quod differentia. ff. de iureiur. cum dixit, quod ſi quis iurat tractare aliquam in vxorem, cenſeri contractum matrimoniũ, cum ſit conſenſus verbis expreſſus.

8 Octauus eſt caſus, quando uir dicit, promitto, † quod nõ habebo aliam uxorem, niſi te, uel quam te. Hoc caſu dicitur contractum matrimonium. Ita poſt Spec. & Io. Andr. docuit Abb. in d. c. ex parte, n. 8. de ſponſ. & ibid. Præpoſ. nu. 6. teſtatur communem eſſe opinionẽ. Alc. in conſ. 152. nu. 4. & in conſ. 153. nu. 3. lib. 5. Barb. in conſ. 6. col. 4. lib. 1. Silueſter Prie. in ſumma, in uerbo matrimonium nu. 10. Vngarellus in additionib. ad Angelum Clauaſiũ in uerbo matrimoniũ. il 2. nu. 12. Iaſ. Dec. & Curt. iun. in l. actione. C. de tranſa. Alc. in d. reſp. 13. n. 5. uerſ. tamẽ contrarium. & Dida. Couar. in epitome de ſponſ.

par. 2. c. 4. n. 4. & Rota Ro. in deciſ. 43. in 1. par. in nouiſſime impreſſis. Quorum quidem auctoritate cõſtat hãc eſſe communem ſententiam, & ſi ab ea diſſentiãt Butr. in d. c. ex parte, num. 7. Cæpolla conſ. 1. col. pen. in ciuilibus. Et copioſe Thom. Sanchez in d. lib. 1. diſput. 19. n. 5. & num. 8. Ioannes Guttierez in lib. 1. Canonic. quæſt. cap. 21. num. 8. 9. 10. qui num. 12. poſt Didacum in dict. cap. 4. n. 6. dixit, valere vt ſponſalia, qui quidem Cæpolla ibi in col. pen. verſ. tertio non obſtat, concedit cõmunem illam opinionem eſſe veram, quando præceſſit aliquis tractatus de matrimonio cõtrahendo, vel traditus fuit annulus, qui dari ſolet in cõtrahendo matrimonio. Et ſimile tradit Didac. in d. c. 4. §. 1. num. 4.

9 Nonus & vltimus eſt caſus, quando vere ſumus † in dubio, Hoc ſane caſu præſumitur potius matrimonium quam ſponſalia. Ita Butr. in d. c. ex parte, nu. 10. ver. quãdoque proferuntur verba dubia. de ſponſ. Lapus alleg. 56. nu. 14. Clauaſius in d. verbo matrimonium. il 2. nu. 4. & ibid. Vngarellus in additio. num. 12. Et alios refert Thomas Sanchez in tractat. de matrim. lib. 1. diſput. 18. numer. 5.

Matrimonium metu contractum quando præſumatur, & quando metus præſumatur continuatus, & quando purgatus.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonij tanta eſt libertas, vt ſi metu contractum ſit, ipſo iure reddatur nullum. Idque adeo verum eſt, vt cum alia deinde contrahens eidem obligetur, nec ad primum ádſtringatur. num. 2.*

3 *Metus qui matrimonium impediat, qualis eſſe debeat.*

4 *Metus regulariter non præſumitur.*

5 *Metum illatum probari coniecturis.*

6 *Metus præſumitur illatus, quando de eo inferendo tractatus præceſſit, etſi in ipſo matrimonij actu non appareat.*

7 *Adoleſcenti deprehenſo in facinore præſumitur illatus metus.*

8 *Metum illatum præſumi ſi ad oſtium domus, vbi matrimonium contrahitur, armati homines adhibiti ſint.*

Vel in ea fuit auditus clamor, num. 9.

Aut iuuenis qui contraxiſſe dicitur, exiuerit pallidus & tremebundus, num. 10.

11 *Metum illatum præſumi ei, qui in contractu matrimonij lacrymatur, niſi aliqua fletus iuſta cauſa adſit.*

12 *Metu conſenſiſſe præſumitur, quem veriſimile non erat eo tempore matrimonium contracturum, niſi hoc iuſta cauſa factũ appareat, num. 13.*

14 *Matrimonium clam contractum, metu & timore contractũ præſumitur.*

15 *Metu contraxiſſe præſumitur, qui poſtquam in loco tuto & ſecuro eſt, fuerit de ea re proteſtatus.*

16 *Metus illatus præſumitur, quando inter contrahentes magna eſt imparitas.*

17 *Metu contraxiſſe cenſetur, qui in loco vt contraheret, fuit concluſus.*

Idem ſi poſtquam contraxit, aufugit, num. 18.

Vel qui contraxit mandante Principe, qui voluntatem, & mandata ſua conſueuit exequi, num. 19.

20 *Contraxiße præſumitur puella per vim rapta.*

21 *Metu contractum fuiße matrimonium præſumitur, ſi publica extet vox, & fama.*

22 *Metus ratione & cauſa perdurante, ipſe etiam metus perdurare præſumitur.*

23 *Oſculum quod beneuolentiæ ſignum eſt, vtrum metum in rapta ceſſare ſignificet.*

24 *Metum ex longa cohabitatione purgatum præſumi, data recedendi facultate.*

Quæ autem dicatur longa cohabitatio, relinqui arbitrio iudicis, num. 25.

26 *Metus illatus purgatus præſumitur, quando contrahens è loco potuit tuto recedere, Idque non fecit.*

Item ſi poſt aliquod tempus petijt ſibi dotem numerari, numero 27.

28 *Metus purgatus in contrahente præſumitur, qui aliquem actum omnino voluntarium & inſolitum fecerit.*

Vel qui poſt aliquot dies viſus eſt hilaris, & tripudiare, numero 29.

30 *Copula carnali voluntaria, præſumitur purgatus omnis metus præcedens.*

Atque id locum habere in viro etiam inuito, vt ſponſalia illius in matrimonium tranſeant. num. 31. reiecta opinione contraria, num. 34.

32 *Mors potius eligenda, quam peccato conſentiendum.*

33 *Fornicario affectu cognouiſſe ſe aßerens, non poteſt dici vir conſtans.*

35 *Copula carnalis ſubſecuta in muliere, non præſumit metum purgatum.*

36 *Vis præciſa quid ſit, & quid conditionalis, ſeu cauſatiua, numero 37.*

PRAESVMPT. IV.

ETſi de metu, qui in vniuerſum inferri ſolet in contractibus, dicturus ſum infra in hoc libro, attamen placet hoc in loco diſſerere de metu, qui ſolet aliquando interuenire in matrimonio. Qua in diſputatione tria capita diſtinguo.

Primum eſt, quando metus præſumatur in iſto actu contrahendi matrimonium, illatus.

Secundum, quando metus iã illatus præſumatur continuatus.

Tertium, quando præſumatur purgatus.

1 Primũ caput vt explicem, ſciendũ prius eſt, tantam † eſſe matrimonij libertatem, vt ſi metu contractum ſit, nullum ipſo iure reddatur, c. cum locum. & c. veniens, il 2. de ſponſ. tex. notabil. in c. ſignificauit, de eo qui duxit in matrim. quam polluit per adulter. & affirmarunt gloſſ. in cap. 2. de his quæ vi metuſue cauſa. late Imol. in c. tuæ, nu. 12. de ſpõſal. Barbat. in conſ. 54. nu. 10. libr. 1. qui communem eſſe teſtatur. Gratus in conſ. 38. num. 7. lib. 1. Sylueſ. Prierius in Summa, in verbo, matrimoniũ. 8. nu. 11. verſ. circa prædicta tamen. Pariſ. in conſil. 170. in fin. lib. 4. Didac. in Epitom. de ſpon. in 2. part. cap. 3. §. 5. num. 1. & adeo eſt nullum matrimonium metu con-
2 tractum, vt ſi is, † qui ita coactus fuit, cum ſecunda deinde contraxit, obligatur ſecundo matrimonio, non autem primo, d. c. ſignificauit. vbi Abbas & Butr. & Syluester præcitato in loco.

3 Porro, metus † iſte talis eſſe debet, qui cadere poſſit in conſtantem virum, pro iudicis tamen arbitrio, inſpecta qualitate perſonarum. Ita poſt alios Didacus in Epitome de ſponſ. parte ſecunda, cap. 3. §. 3. num. 6. & multis ſequentibus. & Martinus Nauarrus in manuali Confeſſorum, c. 22. num. 51.

4 Metus autem † regulariter quouis in actu non præſumitur, vt dicemus infra in præſ. 34.

5 Verum cõiecturis &. † præſumptionibus detegitur illatus metus. Alex. in conſ. 156. num. 1. lib. 5. Cæpolla in conſ. 2. num. 5. in ciuilib. & Alc. in reſpon. 5. num. 3.

6 Prima eſt cõiectura, quando præceſſit tractatus † de inferendo metu, vt contraheretur matrimonium. Nam etſi deinde nõ apparet, quod in ipſo actu cõtractus matrimonij fuerit illatus metus, nihilominus præſumitur. Ita in ſpecie Cæpolla in conſ. 2. num. 5. verſ. prima coniectura, in ciuilibus. Petrus Barbobus inter conſilia matrimonialia, in conſ. 24. num. 7. lib. 1. & Crau. in conſil. 115. num. 6.

7 Secunda eſt coniectura, quando adoleſcens † fuit deprehẽſus in ipſo facinore, quo iuſte timere potuit occi-

di. Ita

Digitized by Google

di. Ita Abbas in c. veniens, in fine, de ſponſa. Cępola in d. conſ. 2. nu. 5. verſ. ſecunda coniectura eſt. Alex. in cõſ. 99. in prin. lib. 3. Petrus Barbobus in d. conſ. 24. num. 5. & Pariſ. in conſ. 60. nu. 20. lib. 4. Riminald. Iun. inter cõſilia matr. in conſ. 77. num. 21.

8 Tertia eſt coniectura, quando † ad oſtium domus, in qua matrimonium fuit contractum, adhibiti fuerũt homines armis muniti, qui facile vim inferre poterãt, ſic reſponderunt Cæpol. in d. conſ. 2. nu. 5. verſ. tertia coniectura. & Corn. in conſ. 41. num. 11. lib. 2.

9 Quarta eſt coniectura, † quando in eo loco contractus matrimonij auditus fuit clamor, & armorum ſtrepitus. Ita Cæpol. in d. conſ. 2. nu. 5. ver. quarta coniectura. Alex. in conſ. 98. num. 5. & in conſ. 99. num. 3. lib. 3. & late Pariſ. in conſ. 60. num. 23. lib. 4.

10 Quinta eſt coniectura, quando adoleſcens † qui dicitur contraxiſſe matrimonium, exiuit e domo illa, facie pallidus, & tremebundus. Ita Cępolla in d. conſil. 2. nu. 5. verſ. ſexta coniectura. & Petrus Barbobus in d. conſ. 24. num. 22.

11 Sexta eſt coniectura, quãdo in ipſo actu contractus † matrimonii ille, vel illa lacrymabantur. ſic reſpõdit Alciat. in reſp. 504. nu. 5. ex l. vlt. §. ſed quia. C. de iure deliber. Id quod declarat ipſe Alc. ibid. num. 7. verſ. nec obſtat prima. non procedere quando iuſta aliqua fuiſſet cauſa illius fletus, quæ ſignificaret, non cauſa metus fleuiſſe, exemplum eſt ſecundum Alcia. in puella nupta ea die qua eius pater deceſſerat. Nam præſumitur, quod fleret ob mortem patris.

12 Septima eſt coniectura, † quando non eſt veriſimile, quod eo tempore quis contraxiſſet matrimonium, vtputa in filia, quæ ea die, qua pater mortuus eſt, ab affinibus matrimonio tradita fuit. Hoc ſane caſu præſumitur, ꝙ metu, & inuita conſenſerit. Ita Alc. in d. reſponſ. 504. n. 5. verſ. deinde quia. Eſt exemplum memorabile ſecundum Alciatum apud Liuium, lib. 3. tertiæ decadis, de Maſſiniſsa, qui Sophonisbam Syphacis vxorem duxit. Hanc tamen cõiecturam intellexit Alc. in d. reſpõſ. 504. nu. 7. verſ. nec obſtat, ꝙ tam cito procedere, niſi aliqua

13 iuſta † aſſuiſſet cauſa, tã cito contrahendi, vt illo in caſu conſiderat Alciat. filiam illam nuptui traditam ea die, qua deceſſerat pater, ob dubium quod ſuberat, ne a quibuſdam commiſſariis, alteri viro per vim matrimonio collocaretur.

14 Octaua eſt coniectura, quando matrimonium † fuit clam contractum. Nam & tũc metu, & timore pręſumitur contractum, vt reſpondit Cæpolla in d. conſ. 2. nu. 7. verſ. ſeptima coniectura. qui intellexit, clã dici contractum, vt ſi noctis tpe fuit factum. Idẽ eſt qñ adhibiti non fuerunt ſanguine coniuncti. & amici, ſicuti adhiberi cõſueuerũt. Nã & tunc metu contractum præſumitur. Ita conſuluerunt Alciat. in reſponſ. 5. num. 8. verſ. tertio cõcurrit. & in reſpõſ. 504. num. 5. verſ. ad hæc augetur. & Grat. in conſ. 38. num. 18. & 20. lib. 2.

15 Nona eſt cõiectura, quando is, qui † contraxit matrimonium, ſtatim quo peruenit alio in loco tuto & ſecuro, proteſtatus eſt, ꝙ nolebat contrahere. Ita Alciat. in d. reſponſ. 5. num. 8. verſ. ſecundo concurrit. & Grat. in conſ. 38. nu. 22. qui reſpondit de puella, quæ conqueſta eſt. Et ſimilibus comprobabimus infra præſump. 126.

16 Decima eſt coniectura, qñ adeſt imparitas, † vt quia vir eſt admodum nobilis, & diues, mulier vero vilis, & pauper. Hoc ẽt caſu præſumitur, quòd vir metu contraxerit. Ita Cępolla in d. conſ. 2. nu. 7. 9. coniectura. & alios refert Thomas Sanchez in tractat. de matr. lib. 3. diſput. 15. num. 7. verſ. tandem.

17 Vltima eſt coniectura, qñ quis † fuit clauſus in loco, in quo deinde contraxit matrimoniũ. Ita Abb. in c. cum locũ, in fi. de ſponſa. Sylueſter Prierius in ſumma, in verbo, matrimonium, il 2. nu. 11. in fine, Corn. in d. conſil. 41. num. 11. lib. 2. Barb. in conſ. 54. nu. 19. lib. 1. Petr. Barbobus in d. conſ. 24. nu. 21. Pariſ. in d. conſ. 60. num. 15. lib. 4. & Riminal. iun. in d. conſ. 77. nu. 19. intelligit autẽ Abb. in d. c. cum locum, in fi. quando is fuit reclusus ad hoc, vt contraheret matrimoniũ: ſecus ſi ob aliam cãm.

Duodecima eſt coniectura, † quando is, qui cõtraxiſ- 18
ſe dicitur matrimonium metu, poſt ipſum contractum aufugit. Nam tunc præſumitur, quod metu cõtraxerit. Ita Petrus Barbobus in d. conſ. 24. num. 7.

Decimatertia eſt coniectura, quando contractũ fuit
19 † matrimonium iuſſu, & mandato Principis, qui conſueuit exequi ſuam voluntatem, & mandata. Ita Abb. in c. vlt. qui cler. vel vou. Sylueſt. Prier. in Sũma, in verb. matrimonium. 8. nu. 11. Idem dicimus cęteris in contractibus, qui metu geſti præſumũtur, qñ Princeps qui cõſueuit exequi iuſsa ſua, ita mandauit, ſicuti dicemus infra in præſum. 126. nu. 24. Hinc Soc. ſen. in conſ. 148. nu. 7. lib. 1. poſt Bal. in l. eam quam, nu. 25. C. de fideicom. reſpondit, quod natus ex tyranno vxorato ex coitu accuſabili, ſuccedit matri, quia mater pręſumitur vim paſsa. Sic & de nato ex ſerua, affirmauit eodẽ in loco Socinus.

20 Decimaquarta eſt coniectura, † quãdo puella fuit virapta. Nam tunc præſumitur matrimonium etiam ex poſt contractum fuiſse metu contractum. Ita Grat. in conſ. 38. num. 12. lib. 2.

21 Decimaquinta eſt coniectura, † quæ a communi voce & fama ducitur. Nã & hoc caſu metus præſumitur. Ita in ſpecie reſpondit Cæpol. in d. conſ. 2. nu. 8. in ciuilibus. Comenſ. 65. & Alc. in reſpon. 504. nu. 5. verſic. confirmatur etiam.

Secundum eſt huius diſputationis caput, quãdo metus iam illatus in matrimonio, præſumatur cõtinuatus. Hic primum dicendum eſt, quod quando eadem cauſa

22 & ratio illati † metus perdurat, perdurare etiam præſumitur metus. Ita Abb. in c. ſuper hoc, de renunc. Cum dixit, quod etiamſi puella vi rapta riſit, dum deſponſa-

23 retur raptori, eumq; eſt † † deoſculata, attamen ex quo durabat eadem cauſa metus, præſumitur adhuc metu conſenſiſſe, & riſum illum finxiſse. & Abbatem ſecutus eſt Alc. in reſponſ. 3. num. 14. idem reſpondit Barbat. in conſil. 54. col. pen. lib. 1. Ita quoque ſi matrimonio metu contracto, ſubſecutum eſt ſtatim fere dotis inſtrumentum, cui conſenſit ille metu compulſus, adhuc præſumitur duraſse metus in ipſo inſtrumento dotis ſtatim confecto. Ita Cald. in conſ. 2. in tit. quod met. cauſ. Anch. in conſ. 200. facit dubium. quos ſecutus eſt Alc. in conſil. 98. in fi. li. 3. qui num. 7. idẽ dixit de alio actu ſimili, quo alioqui confirmatum videtur matrimonium. Ita pariter idem Alc. in conſil. 99. num. 6. lib. 3. reſpondit ꝙ etſi poſt matrimonium metu contractum, is metu coactus deoſculatus eſt coniugem, attamen præſumitur metu deoſculatus eſse. idem ſcripſit Abbas in d c. ſuper hoc. Quod verum eſse exiſtimo, etſi Cæpoll. in conſ. 2. nu. 16. in ciuilibus reſponderit, ob ſubſecutum oſculum, quod eſt beneuolentiæ ſignum præſumi metum ceſsaſse, ſicuti etiam (ſubiungit Cæpoll. num. 17.) eſt tactus manus. Quorum vtrumque falſum eſt, quando ipſi actus (vt dicebat Alexander) facti ſunt durante eadem metus cã, ſecus ſi poſt aliquod tempus, quando metus cauſa omnino abfuit, vt ſequenti capite dicemus. ita etiam Barbat. in conſil. 71. col. 4. lib. 2. pariter reſpondit Corn. in conſ. 41. num. 15. lib. 2. quod ſi mulier compulſa fuit minis, & armis ſecum contrahere matrimonium, præſumitur quod toto illo tempore conſtantis matrimonii perdurauerit metus, ex quo extitit ſemper cauſa eiuſdem metus, nẽpe maritus, qui potuit illam verberare, & corporis cruciatibus afficere. ſic ẽt reſpondit Ruin. in conſ. 122. nu. 10. lib. 4. & accedit Gratus in conſ. 38. n. 12. lib. 2. qui conſuluit præſumi metum illatum a raptore contra raptam continuare, etſi ipſa rapta conſenſit in faciẽ

Digitized by Google

eccleſiæ contractui matrimonij.

Tertium eſt caput huius diſputationis, quando ſcilicet metus iam in ipſo contractu matrimonij illatus, præſumatur aliquibus ſignis purgatus. Qua de re dicendũ eſt plura eſſe ſigna, quibus colligitur, metum fuiſſe pur-
24 gatum. Eſt ſane primum ſignum, † quãdo vir & mulier diu ſimul cohabitauerunt, cum tamen ita vnus ac alter potuiſſet recedere. Etſi enim difficilius ſit mulieri recedere a viro, quam viro a muliere: attamen data pari recedendi facultate, ſi vterque perſiſtit in matrimonio, metus purgatus præſumitur. Ita probat tex. c. ad id quod, de ſpon. qui decidit, præſumi purgatum metum in puella, quæ poſt illatum metum diu cum marito habitauit, cũ tamen potuiſſet ab eo diſcedere. Et illo in loco annotarunt gl. Abb. & reliqui. Idem reſpõderunt Oldrad. in conſ. 35. factum tale. & Alciat. in reſpon. 5. nu. 15. Idem affirmarunt Syluester Prierius in Summa, in verbo, matrimonium. 8. num. 11. verſ. ſextum. Pariſ. in conſil. 170. num. 18. & 24. lib. 4. Eſt ſimile in matrimonio ſpirituali. Ingreſſa etenim monaſterium non poteſt metum allegare, quandiu in eo cohabitauit. Abb. in cap. cum vnũ, de reg. & Puteus in lib. 3. deciſ. 262. num. 2. & accedunt alij relati a prædicto Thoma Sanchez in lib. 4. de matr. diſput. 18. num. 6.

Dubitant autem prædicti Doctores, quanti temporis eſſe debeat hæc cohabitatio? Et communis quidem eſt
25 ſententia † iudicis arbitrio relinqui, vt is conſideret, quãtitatem temporis cohabitationis, & opportunitatem recedendi, & fugiendi.

Secundum eſt ſignum præcedenti proximum, quãdo
26 † poſt illatum metum, is qui metu contraxit matrimonium, potuit è loco illo tute recedere, & non receſſit: ſicuti, quando oſtium domus fuit apertum, & nemo impediebat fugere. Nam tunc ille metus præſumitur purgatus: ſicuti ex glo. d. c. ad id. reſpondet in ſpecie Barb. in conſil. 2. num. 18. verſic. octaua præſumptio. Ruin. in conſil. 122. num. 13. lib. 4. Alciat. in reſponſ. 5. num. 15. Pariſ. in conſil. 23. num. 3. lib. 2.

27 Tertium eſt ſignum purgati metus, quando † vir poſt aliquod tempus petijt dotem ſibi numerari. Ita Alc. in d. reſp. 5. num. 15. verſ. confirmatur iſta ſolutio. qui declarat & intelligit Cald. in conſ. 2. in tit. quod met. cauſ. quem ſupr. retuli, loqui, quando dos vel ſtatim fuit conſtituta, vel numerata viro recipiente: ſecus vero, quãdo ipſe maritus ſua ſponte eam petiit.

28 Quartum eſt ſignum purgati metus, † quando actum aliquem oĩno volũtariũ, & inſolitum fecit, vt ſi vir trib. annulis ſubarrauit ipſam mulierem. Ita Alc. in reſponſ. 5. nu. 17. idem in muliere, quæ detulit ſemper annulos, quos omittere potuiſſet. Pariſ. conſ. 170. num. 27. lib. 4.

29 Quintum eſt ſignum, quando poſt † aliquot dies metum paſſus in matrimonio, viſus eſt hilaris, & tripudiare, vel ſimilem actum facere. Ita Ruin. in conſ. 122. num. 13. & 14. lib. 2. Pariſ. in conſ. 170. num. 20. lib. 3.

Sextum eſt ſignum, & quidem notabile, de quo multa ſunt nobis dicenda, quãdo ſcilicet ſecuta eſt carnalis copula. Qua quidem in re diſtinguendi ſunt tres caſus.

Primus eſt, quando ſiue in viro, ſiue in muliere, poſt illatum metum in cõtrahendis ſponſalib. vel matrimo-
30 nio, † voluntaria carnalis copula ſubſecuta eſt. Hoc ſane caſu dubium non eſt, quin purgatus præſumatur, & cenſeatur præcedens metus, de muliere metum, & vim paſſa ſi carnali copulæ cõſentiat, vt dicatur purgaſſe metum, ſancitum eſt in cap. ſignificauit. de eo, qui duxit in matrim. quam polluit per adult. & in c. inſuper. qui matrim. accu. poſ. & attigi ſupra in prima præſumptione. in ſexta extenſione. Et in ſpecie ita affirmarunt Ruin. in conſil. 122. nu. 13. & 14. lib. 4. Syluester Prierius in ſumma in verbo matrimonium, 8. nu. 11. verſ. quintũ ſimiliter. De viro metu compulſo contrahere, & deinde volũtarie cognoſcente carnaliter mulierem, vt dicatur purgaſſe metum reſpondit Pariſ. in conſ. 170. nu. 25. li. 4. Et hic caſus confirmatur a fortiori ex quarto, & quinto ſigno commemoratis ſupra, dum diximus, ex actibus voluntariis geſtis a metu compulſo, purgari metũ ipſum.

Secundus eſt caſus, qñ dr̃ ſubſecutam copulam carna-
31 lem in viro † fuiſſe coactã, & violentã. Hoc ẽt caſu perfectum eſt matrimoniũ, atque ita purgatus præcedens metus adhibitus in contrahendis, vel ſpõſalibus vel matrimonio. Et hoc in caſu veriorẽ eſſe exiſtimo opinionem eorũ, qui ſcripſerunt, viri ſpõſalia tranſire in matrimonium, & verum perfectumq; eſſe matrimonium, qñ ſubſecuta eſt ipſius viri carnalis copula, etſi metu, & vi cognouiſſe mulierem, alleget. Qua in opinione vere fuerunt Hoſt. in c. is, qui fidem. de ſponſ. Petr. de Palud. in 4. ſent. diſt. 29. q. 1. art. 4. & ibid. Domin. Soto art. 3. col. pen. verſ. ſed quia, & Did. in epit. de ſpon. par. 1. c. 4. §. 1. nu. 11. quos quidem recenſui etiam ſupra in præſump. 1. in 8. extenſio. Et hos quidem recte ſenſiſſe exiſtimo, Etſi rationes aliquę ab his cõſideratæ minus veræ ſunt.

Et primò quidem ea adducti ſunt rõne, quod etſi carnalis illa copula, fuerit metu acerrimo peracta, attamen maritali affectu pręſumendum eſt, peractam fuiſſe, quia ſi effectu fornicario fuiſſet emiſſa, peccatũ mortale cõmiſiſſet, c. ſacris. de his, quæ vi metuſue cã. Id quod di-
32 cendum non eſt, quia debet quis potius eligere † mortẽ quam peccato conſentire. Hæc conſideratio leuis, & minus vera eſt. Nam procederet, quando vir eſt coactus, non affirmaret peccare potius voluiſſe, quam conſentire affectu maritali, ſed noſtro in caſu præſupponimus, virũ hunc negare affectum ipſum maritalem, quia ſi illum fateretur dubio procul matrimonium valide contractũ fuiſſet. Et propterea ceſſat illa præſumptio, qua dicunt ii Doctores virum hunc peccare noluiſſe.

Secundo adducitur ratio hæc. Metus ille ſolus, qui in conſtantem virum cadere poteſt, reddit matrimonium nullum. c. cum locum, c. veniens. & c. conſultationi. de
33 ſponſ. Atqui ille qui aſſerit † affectu fornicario coiuiſſe, vir conſtans dici non poteſt. Ergo metus ei illatus talis non eſt, vt dici debeat non conſenſiſſe. Ita minor probatur, quia vir cõſtans ille dicitur, qui fortis eſt, & potius omnes corporis cruciatus vult ferre quam peccare. Hęc argumentatio adeo perturbauit Dominicum Soto eruditiſſimum Theologum, vt pręcitato in loco modo vnã, modo alteram opinionem viſus ſit affirmare. Verum reſpondetur, illum dici conſtantem, qui communi hominum opinione non niſi, vel mortis metu, vel graui corporis cruciatu terretur. Ita Inno. in c. cum dilectus. col. pen. quod met. cau. & poſt alios Dec. in l. omnib. cauſis pro facto, & ibid. Cagn. num. 2. ff. de reg. iur. Et ſi aliter diceremus, nunquam daretur iuſtus metus, quo reſcindi poſſent actus geſti metu. Nec ſacri canones hoc in caſu intelligunt hominem conſtantem illum dici ſolum, qui mortem potius eligit, quam peccare, ſed etiam illum, qui graues corporis cruciatus ob actus humanos pertimeſcit.

Tertiò veriorẽ eſſe exiſtimo rõnem, quã & aliqui ex prędictis ſenſerunt, qđ ſ. in viro coeunte, cõſiderari nõ poſſit metus aliquis, quia ſi metus adeſſet, ceſſaret deſiderium, ſine quo fruſtra adhibetur coeundi conatus, ſicuti experientia ipſa humana docet. Mulier (vt mox dicemus) inuita, & coacta cognoſci quidẽ põt, at vir inuitus, & deſiderio carẽs, nec erigere, nec coire vnq̃ poterit. Quocirca dicẽdũ eſt, ꝙ ſi admittimus virum coiuiſſe, inde fiet, voluntarie id feciſſe, & conſequenter matrimonio conſenſiſſe. His intelligimus, verã non eſſe con-
34 trariã opinionẽ eorum, qui † ſcripſerunt, matrimonium non dici contractũ, qñ vir metu cõpulſus carnaliter cognoſcit mulierem. Qua in opinione fuerunt Abb. & Pręposi. in c. conſultationi. de ſponſ. But. & Henric. Boic in

cap. is

Digitized by Google

c.is qui fidem.de ſponſa.& ibid.Præpoſ.nu.7. ad fin.Pa
riſ.in conſ.58.n.69.lib.4. & ex theologis D.Antoninus
in ſumma.in 3.part.tit.1.c.7. ad finem, Duran.in 4.ſen.
diſt.29.q.2. & Martinus Nauarrus in manual.confeſſo-
rum,c.21.nu.51. verſ.tertium.qui cõem hanc eſſe teſta
tur. Et ii quidē ea ſola rõne vſi ſunt,quod ad contrahē-
dum matrimonium conſenſus eſſe dēt omnino liber, &
ſpontaneus.c.veniēs,de ſpon. & diximus ſupra in prin.
huius præſumptionis. Atqui metus iſte impedit liberū,
& ſpontaneum conſenſum. Ergo & matrimonium. Hęc
ratio ex iam dictis confutatur, quia imo ſecuta carnali
copula,adeſt liber, & ſpontaneus conſenſus.

35 Tertius eſt caſus, qñ aſſeritur ſubſecutā copulā † car-
nalē in muliere fuiſſe coactā, & violentam. Hoc caſu ve-
ram eſſe credo opinionem Abbatis,& ſequaciū, quos
ſupra commemoraui, quod.ſ.perfectum non fuerit ma-
trimonium, atque ita non purgatus metus,ita in ſpecie
ſenſerunt Hoſt.& Didacus præcedenti caſu allegati. Ea
eſt rõ,quia matrimonium requirit(vt diximus) liberū,
& ſpõtaneū cõſensū. Atqui metus iſte etſi pciſus nõ eſt,
attñ liberū & ſpõtaneū cõſensū impedit. Non ergo prę
ſumi põt cõſenſiſſe matrimonio. Illa minor propoſitio
ita probatur, declarando prius,quæ dicatur vis præci-
36 ſa, & quæ conditionalis,ſeu cauſatiua. Eſt ſanè vis † præ
ciſa,quæ nos ita cõpellit aliqd agere, vt in nobis nõ ſit,
verum agamus, ſicuti qñ ventus impellit,& defert nos
aliquem in locum.exēpla ſunt in leg.Cæſar. & in l.inter-
dum.§.ſi pp.ff.de publica. & vectig.in c.conſtat.1.q.1.
& c.presbyteros, §.1.diſt.50. Hæc vis omnino impedit
conſenſum,& volūtatē. Et hoc eſt ſine controuerſia ve-
37 rum. Vis verò † conditionalis,ſeu cauſatiua eſt,quæ mi-
ſtam habet voluntatē. Si quidem voluntas in nobis eſt,
attñ metu,& timore quodā volūtas illa elicitur,quēad-
modū declarant Ariſtoteles in lib.3. Ethic.c.1.& D.Th.
in 2.2.q.108.art.vlt. qui ſcriptum reliquit, coactionem
timoris non facere ſimpliciter inuoluntariū: ſed habere
voluntarium miſtū. Idem D.Thomas in 1.2.q.6.Fortu-
nius Garzia in tractatu de vltimo fi.col.16.illatione 21.
Marius Salamonius in l.1.ff.de legib. vbi ſcripſit cõmē-
tarios de voluntario & inuoluntario. col.2.verſic.miſti
ſunt. Hæc itaque voluntas educta ex hoc metu, & timo-
re,non eſt voluntas libera,& ſpontanea,ſed coacta,atq.
ita ſecundum quid.l.ſi mulier.§.ſi metus.ff.quod metus
cauſa.& c.merito.14.q.1.Bal.in l.pen. C.qũo & quando
iudex. Abb.in c.de muliere.de ſponſ. D.Thom.in 4.ſen.
diſt.29.Salamonius qui ſupra. Etſi enim voluntas ipſa
quantum in ſe eſt,ſimpliciter voluntas dicatur, attamē
actiones ipſæ,quę timore,& metu fiunt,miſtę ſunt,ſicu-
ti declarant D.Thomas in 1.2.q.6.art.6. & Didac. in d.
c.4.§.1.num.12. Ex quo ſequitur hanc voluntatem libe
ram nec ſpontaneam eſſe, & ob id non ſufficere in ma-
trimonio,in quo omnino libera eſſe debet. Nec obſtat
acuta illa conſideratio Didaci in d.§.1.num.12.cum di
xit, actiones has miſtas, ſicque volūtatem non liberam
magis aſſimilari ſpontaneis quam coactis, quia eorum
principium eſt in noſtra voluntate. Nam reſpondetur,
quod etſi reſpectu principii aſſimilatur ſpontaneis, nõ
tamen reſpectu finis, qui conſiderari debet: alioqui ſe-
queretur,ꝙ omnes actus, qui ob metum reſcinduntur,
male reſcinderentur, vtpote contra voluntatem agētis.
Quemadmodū ergo lex decernit irritos actus hoc me-
tu effectos, multo magis, & matrimonium non eſſe con
tractum, ex quo iam conſtat deficere ſpontaneum con-
ſenſum a lege in matrimonio contrahendo omnino re-
quiſitum. Eſt ergo concludendum,ꝙ ſi mulier vi & me-
tu cognita fuit carnaliter, non præſumi conſenſiſſe ma-
trimonio. Quod vero vi & metu mulier inuita, & relu-
ctans cognoſci poſſit carnaliter,exemplo fit manifeſtū,
vt ſi vinctis pedib.manibuſque corrumpatur,& iam nõ
ſemel eueniſſe compertum eſt.

Dotis fauore ſtipulatio interpoſita an præſumatur, vel fingatur in dotali inſtrumento pro ipſius dotis reſtitutione.

SVMMARIVM.

1 *Dos matrimonij cauſa datur, eiuſque dicitur acceſſoria.*
2 *Dotem marito numerans, nulla ſtipulatione adhibita, lex tamen pro adhibita voluit.*
Idque præſumptione iuris, & de iure. num. 3.
Quam tamen ſtipulationem alij fictam eſſe volunt. num. 4.
Diſtinguit Bald. num. 5.
6 *Stipulationem in dote adhibitam, etiam quoad mariti commodū fingi.*
Idem in patre filiæ, cui promiſſa eſt dotis reſtitutio. num. 7.
8 *Stipulationem, quæ in dotis numeratione interueniſſe fingitur, exequendam eſſe ſtante ſtatuto, vt inſtrumenta habeant paratam exequutionem.*
9 *Fideiuſſore dato de conſeruanda, uel reſtituenda dote, fingitur interueniſſe ſtipulatio.*
10 *Stipulatio in dote interueniſſe non fingitur, in eo qui expreſſe ſtipulari non poteſt.*
Idem in extraneo dotante, ad cuius commodum non fingitur interueniſſe. num. 11.
12 *Dotis promiſſione facta de re incerta, ſtipulatio non fingitur interueniſſe.*
Item conſtante matrimonio, maritus eam alteri reſtituere promiſiſſet, ſicque facta delegatio. num. 13.

PRAESVMPT. V.

POST matrimonium ſupereſt vt de dote, quæ matri-
1 monii † cauſa datur eiuſque acceſſoria dici ſolet, di
ſpiciamus. Cum autem dotis fauor maximus ſit, iure
factum eſt, quod ſi vel mulier, vel qui mulieris nomine,
2 dotem † marito numerauit, nullam adhibuit ſtipulatio-
nem de dote reddenda, lex eam introduxit, & pro adhi
bita eſſe voluit. l. vnica. C. de rei vxor. actio. & hanc eſſe
3 præſumptionem † iuris, & de iure ſcripſit Ioan. Andr. in
additio. ad Spec. in tit. de præſumptio. §. ſpecies, num. 5.
in verbo, in prædictis concor. qui dixit, idem affirmaſſe
Martinū de Fano. Idem tradiderunt Bart. in l. 1. in prin.
ff. de his quæ in teſtam. delen. & in d. l. 1. in princ. nu. 4.
ff. de verb. oblig. & ibid. Ripa nu. 14. Crauet. de antiqu.
temp. in 4. particula primæ partis principalis. nu. 40. etſi
Doctores ab eo allegati præter Bartolum aliter ſcribūt.
Et ii quidem adducti ſunt verbis d. leg. vnicę. §. accedit,
vbi Iuſt. ſtipulationem præſumptam appellat. Verum
recte ibi gloſſa exponit, præſumatur id eſt fingatur.
Altera fuit opinio eorum qui verius exiſtimarūt hāc
4 non eſſe præſumptam, ſed † fictam potius ſtipulationē.
Ita gl. in d. l. vnica. in princ. C. de rei vxo. actio. Io. Bapt.
de ſancto Blaſio in tract. de dote. centuria prima, nu. 1.
& centuria tertia, nu. 27. qui communem eſſe opinionē
dixit. Alex. in conſ. 127. nu. 3. & nu. 8. lib. 6. Socin. ſen. in
conſ. 290. in fi. libr. 2. Bal. Nouell. in tract. de dote. parte
ſexta, priuilegio ſecundo, Campeg. in tract. de dote. par
te prima. q. 57. Galliaula in l. 1. in princ. nu. 30. ff. de ver-
bor. oblig. & ibid. Iac. Niger. nu. 73. & nu. 74. Cora. num.
8. Alc. nu. 19. & Soc. Iun. nu. 21. Idem placuit Albert. Bo-
logn. in commentariis ad rub. ff. de verb. oblig. c. 29. nu.
2. & 3. Hos rectius ſenſiſſe exiſtimo. Nā Iuſt. in d. l. vni-
ca, in prin. C. de rei vxo. actio. ſtatuit ſtipulationem ſub
intelligi etiam quando omiſſa fuit: Cum certum eſt, ſti-
pulationem non fuiſſe adhibitam, illa a lege ſubintelli-
gitur. Eſt ergo fictio, quæ contra id quod eſt verum, a le
ge inducitur. Et vtilius quidem eſt doti, quod fingatur
ſtipulatio, cum tunc aduerſus eam non admittatur pro-
batio in contrarium, etiam per confeſſionem mulieris,
quod in præſumptione iuris & de iure non contingit,

Digitized by Google

vt ſuo loco diximus, & in ſpecie tradit Bal. Nouel. qui ſupr. Quanquam non ignorem Ioan. Baptiſtam à ſancto Blaſio in d. tract. de dote. centuria tertia. n. 27. poſt Pratum ſcripſiſſe, nec contra hanc præſumptionem iuris & de iure admitti probationem in contrarium per cõfeſſionem mulieris ob fauorem dotis.

5 Tertia fuit opinio † Baldi in d. l. vnica. in princ. C. de rei uxo. actio. qui diſtinguit, quod aut apparet ſtipulationem fuiſse interpoſitam, & tunc non eſt locus præſumptioni, uel fictioni. Aut uere non fuit interpoſita & tunc fingitur. Aut eſt dubium, & tunc præſumitur. Hanc Baldi diſtinctionem probarunt Ang. ibid. Iaſ. in §. fuerat. nu. 55. Inſt. de actio.

Cęterum ſuperuacaneum eſt præſumere ſtipulationem in caſu dubio, cũ Iuſtinianus ſtatuerit ſemper ſubintelligi. Et diſtinctionem hanc in ſpecie probarunt Iacob. Niger, & Alber. Bolog. præcitatis in locis. Quarta fuit opinio Emanuelis Coſtæ, in l. ſi ex cautione, nu. 4. uerſ. igitur Cæſares. C. de non numera. pecun. quam explicabimus infra in præſum. 145.

Extenditur primo hæc fictio, vt locum etiam habeat
6 † ad beneficium & commodum mariti, cui non promiſſa eſt dos. Ita Baldus Nouellus in d. tract. de dote, parte ſexta, priuilegio ſecundo, n. 6. & Campegius in tract. de dote, par. 1. q. 57.

7 Extenditur ſecundo, vt procedat etiam † in patre filiæ, cui promiſſa eſt dotis reſtitutio. Bal. Nouel. in d. priuileg. 2. nu. 7.

8 Extenditur tertio, vt locum etiam habeat quando † cautum eſſet ſtatuto, quod inſtrumẽta publica paratam habeant executionem. Nam & tunc ficta hæc ſtipulatio exequenda eſt. Ita Bal. Nouellus præcitato in loco. num. 10. verſ. Imo dixit, poſt Baldum quem commemorat. Et ſubiungit Bal. Nouellus, quod ita non foret, quando ſtipulatio eſſet a lege præſumpta. Id quod uerum non eſſe exiſtimo ex his, quæ ſcripſi ſupra lib. 1. q. 45. in fin. poſt Purpuratum quem retuli.

Extenditur quarto, vt locum etiam habeat quando
9 datur † fideiuſſor pro dote conſeruanda, vel reſtituenda, iuxta ea quæ ſcribunt Doct. in l. ſi conſtante. §. quoties. ff. ſolu. matrimon. Nam & hoc caſu fingitur ſtipulatio. Ita Bald. Nouellus in dict. priuileg. ſecundo, nu. 11. uerſ. in fideiuſſore dotis.

Declaratur primo, vt non habeat locum in eo, qui
10 † non poteſt expreſse ſtipulari, vt in muto uel ſurdo. Nã pro his nec fingitur ſtipulatio, ex quo non concurrũt extrema habilia. Ita Bal. Nouel. in d. priuil. 2. n. 3. & Campegius in tract. de dote. parte prima, q. 57. nu. 2.

Declaratur ſecundo, vt locum non habeat in extra-
11 neo † dotante. Nam ad eius commodum non fingitur ſtipulatio. Ita Baldus Nouellus in d. priuileg. 2. nu. 7. verſ. dicta tamen.

12 Declaratur tertio, quando dotis † promiſſio facta fuiſſet de re incerta. Nam tunc ſtipulatio non fingitur, ne duo ſpecialia concurrant. Ita Bald. Nouell. in d. priuileg. 2. num. 11.

13 Declaratur quarto, quando † maritus conſtante ipſo matrimonio promiſiſſet reſtituere dotem alteri, atque delegatio facta eſſet. Ita Baldus Nouellus d. priuileg. 2. nu. 11. verſ. adde etiam.

Dos quando omnibus in bonis, uel in eorum parte præſumatur conſtituta ab vxore marito, diligens & perutilis explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Mulier nunquam nupta, ætate minor, non præſumitur omnia bona ſua in dotem dediſſe.*
Et huius quæ ſit ratio. nu. 2.
Quamuis etiam effecta maior pateretur maritum bona poſſidere & adminiſtrare. nu. 3.
Quod tamen non procedit, ſi effecta maior marito poſt quinquennium contradixit, aliquibus præſertim accedentibus coniecturis, nu. 4.
5 *Mulier ætate minor ſolum habens bona mobilia, quæ ſeruando ſeruari nequeant, præſumitur ea in dotem dediſſe. Et quid ſi habeat curatorem nu. 7.*
6 *Bona mobilia minoris quæ ſeruando ſeruari nequeunt, ſine prætoris decreto & alijs ſolemnitatibus alienantur.*
8 *Dotem quam primo marito dederat mulier, eandem ſecundo nubens tradidiſſe præſumitur. Redduntur rationes uoluntatis. nu. 12. & 13.*
9 *Alienationis prohibitio rerũ minoris vtrum in rem ſit vel in perſonam.*
10 *Alienare prohibitus a teſtatore, nec inter uiuos diſtrahit, aut teſtamento relinquit, habet tamen hæredem ab inteſtato.*
11 *Diſpoſitio legis non dicitur, a qua homo recedere, & pro arbitrio diſponere poteſt.*
13 *Viduas difficilius quam virgines nubere conſueuiſſe.*
14 *Mulier ætate maior nubendo, an omnia bona in dotem dediſſe præſumatur, ſtante ſtatuto, vt ſine conſenſu propinquorum vel iudicis auctoritate non obligentur.*
Et quando ſtatutum id non habeat locum. nu. 15.
16 *Dotem marito conſtituere, damnoſum eſſe mulieri non utile.*
17 *Statutum requirens conſenſum propinquorum, in contractibus mulierum, an etiam locum habeat in dote. & nu. 18.*
19 *Matrimonium ſine dote eſſe poteſt.*
20 *Statuti correctorii & odioſi verba de caſu vero non ficto intelligenda.*
21 *Statutum diſponens circa dotes valet, dum non ſit matrimonii impeditiuum.*
22 *Conſenſu etiam propinquorum iuxta formam ſtatuti, in contractu mulieris accedente, non tamen omnia bona in dotem dediſſe præſumitur.*
23 *Dos non venit in conſequentiam neceſſariam matrimonii.*
24 *Mulier cum propinquorum conſenſu dotem in omnibus bonis conſtitutam, eandem ſecundo uiro tradere præſumitur & numer. 25.*
Idque extenditur, & ſi primum matrimonium de iure fuerit nullum. nu. 26.
Vel in ſecundo non fuerit adhibitus propinquorum conſenſus. num. 27.
Vide tamen cautelam. nu. 31.
28 *Statuti diſpoſitionem ſemel obſeruatam eſſe ſufficit.*
29 *Res Eccleſiæ ſemel data in emphyteuſim ſolemnitate adhibita ſi ad eam redeat, abſque noua ſolemnitate, eodem pacto alienari poteſt.*
30 *Dote maiori vidua, quam virgo indiget.*
32 *Mulier ex primo matrimonio habens filios, marito ſecundo non præſumitur omnia bona in dotem conſtituiſſe, quæ iam primo dederat. nu. 35. & 36.*
33 *Voluntas ſine poteſtate nil operatur.*
34 *Matris pietas, & amor erga filios, tantus eſt vt præſumendum non ſit, quod bonis eos exuere, & ſecundo viro tradere voluerit.*
37 *Dotem marito nuper ducto, eam præſumitur conſtituere mulier, quam immediate præcedenti conſtituerat, ſi pluribus nupta fuerit.*
38 *Alimenta relicta a teſtatore, prout in vita conſueuerat, intelliguntur ſecundum annos immediate præcedentes.*
39 *Officium conceſſum alicui a principe ſecundum ſalarium conſuetum, intelligitur de eo, quod habuit immediatus præceſſor.*
40 *Muliere expreſſam dotem ſecundo viro cõſtituente, ceſſat ea quæ de prima erat præſumptio.*
41 *Expreſſum facit ceſſare tacitum.*
42 *Dotem ſecundo marito traditam eſſe eam, quæ primo conſtituta fuerat non procedit, quando de prima dotis conſtitutione vera non apparet.*

43 *Dotem*

Digitized by Google

43 *Dotem viro ſecundo traditam eam præſumi, quæ priori erat conſtituta, tunc procedere, ſi quantitatem illius vir cognouerit, ſecus ſi ignorauerit.*
44 *Indebitum ſcienter ſoluens præſumitur donare.*
45 *Debitorum nomina in dotem data non præſumuntur.*
Quo tamen caſu ea etiam tradita præſumantur. num. 46.
47 *Ceſſionem circa tranſlationem actionum idem operari, quod traditio facit circa tranſlationem dominij.*
48 *Dotis nomine res corporales datæ tum demum cenſentur, vbi traditio interuenit, ſic nomina debitorum ſeu actiones vel ceſſio.*
49 *Mulier nubendo primo viro, ſi expreſſe debitorum nomina non dedit aut actiones ceſſit, in dotem ea dediſſe non præſumitur. Quid autem ſi vbi primi mariti hæredes pro dotis quantitate obligati ſunt, an illud nomen ſecundo viro in dotem dediſſe præſumatur. num. 50. 51. & 53.*
52 *Nomina debitorum inter bona connumerantur.*
54 *Mulier ætate maior, nubendo primo viro, non præſumitur omnia bona ſua dotis nomine conſtituiſſe.*
55 *Actu aliquo poſito, non ſequitur neceſſario poſitio alterius, qui ab eo poteſt eſſe remotus, & ſeparatus.*
56 *Maritus bona mulieris adminiſtrare poteſt, abſque eo quod in dotem ſint ſibi conceſſa.*
57 *Mulieres ſui natura auaræ ſunt.*
58 *Conceſſum, vno caſu, in reliquis cenſetur prohibitum.*
59 *Dotis conſtitutio eſt contractus, qui aut re, aut verbis, aut conſenſu cauſatur.*
60 *Conſenſus vel verbis vel nutu, vel nuncio declaratur.*
61 *Mulierem nubendo bona ſua in dotem dediſſe, vt aliqui opinantur, erroneum demonſtratur.*
62 *Ariſtotelis, vel Ciceronis auctoritati deferendum eſt illis in caſibus, quibus lex eam approbauit.*
63 *Dotem non eſſe acceſſorium matrimonij.*
64 *Contractus qui conſenſu contrahuntur ſola patientia, & vſu cauſari.*
65 *Sponſa promittens contrahere matrimonium, non præſumitur promiſiſſe dotis conſtitutionem.*
66 *Mulierem nubendo bona ſua in dotem dare voluiſſe non præſumi, ſi aliquæ adſint coniecturæ, & quatuor recenſentur coniecturæ vſque ad num. 73.*
67 *Vir diues, & ſenex, mulierem iuuenem, & formoſam, & ſi pauperem, ſine dote ducere voluiſſe præſumitur.*
68 *Dos mulieris ſatis opulenta, forma egregia ætaſque iuuenilis.*
73 *Patientia mulieris in permittẽdo virum adminiſtrare bona ſua, non præſumit ea dotis nomine conſtituta. Neque etiam vt præſumatur promiſſa dos congrua. num. 76.*
74 *Mulier ſine dote nupta ad eius conſtitutionem a viro nequit compelli.*
75 *Maritum mulier iuſte timet, & veretur.*
77 *Patientia mulieris in permittẽdo virum adminiſtrare bona ſua, dos conſtituta cenſetur ijs in locis vbi ſtatuta cauent, bona mulieris in dotem data cenſeri.*
Idem ſi adſint aliquæ coniecturæ quibus conijci poſſit, eam in dotem dare voluiſſe. num. 78.
79 *Mulier paſſa bona a viro adminiſtrari, formi quadam patientia, in dotem dediſſe præſumitur.*
80 *Mulier nubens nulla facta mentione dotis, præſumitur voluntatem ſuam voluiſſe conformem eſſe ſtatutis, ſi ea de re in illo loco extant.*
81 *Mulier inferioris conditionis a viro an omnia bona in dotem dediſſe cenſenda ſit.*
82 *Mulier bona ſua in cataſtro viri deſcribi permittens, in dotẽ cenſetur ea dediſſe.*
83 *Mulier extra iudicium ſæpius affirmans, ſe bona ſua in dotem tradidiſſe marito, præſumptionem facit.*
84 *Mulier an per hæc verba, Do tibi me, & mea, præſumatur omnia in dotem dediſſe.*
Vel ſi dicat, aſſigno tibi bona mea, num. 86.
Vel trado me & bona mea, num. 87.
85 *Verbum, do, ſignificat dominij tranſlationem.*
88 *Mulier affirmans bona ſua in dotem dare nolle, niſi conficiatur inſtrumentum publicum, eo confecto data præſumuntur.*
89 *Bona aliqua relicta mulieri dotis nomine, ea nubente, viro in dotem data præſumuntur.*
90 *Dos mulieris iam antea nuptæ, etſi nil dicatur, viro ſecundo eadem data præſumitur.*
91 *Filia cui pater dotem in teſtamento reliquit cedendo actionem marito ad eam conſequendam, præſumitur dotem conſtituiſſe.*
92 *Cedens actiones, ceſſionarium in ſuum locum reponere dicitur, & dominium transferre.*
93 *Filia petendo legatum dotis nomine relictum, ante matrimoniũ initum, cum cautione in dotem illud conuertendi, nubendo nulla dotis mentione facta, dediſſe in dotem præſumitur.*
94 *Filia cui in teſtamento dos relicta eſt, non petendo relictum ſibi præſtari, vtrum ſimpliciter nubendo dotem eam præſumatur viro dediſſe.*

PRAESVMPT. VI.

Diſputatio eſt ſumme vtilis, & in Foro frequens, an & quãdo mulier præſumatur tradidiſse bona ſua omnia in dotem viro? Diſtinguam ergo aliquot caſus, vt, quod a noſtris perplexe admodum pertractatũ fuit, explicem.

Primus itaque eſt caſus, quando mulier non antea nu-
1 pta, eſt ætate minor. Hoc in caſu nõ† præſumitur dediſſe omnia bona ſua in dotem. Ita Bart. in l. ſi conſtante. in princ. nu. 79. ff. ſol. matr. & idem in ſua quæſtione ſeptima incipiẽ, Mulier habens amplum. in ſolutione. col. 1. ver. mihi autem. Anchar. in conſ. 94. Iſta domina. Rom. in conſil. 314. num. 2. Calcaneus in conſ. 11. col. 1. Corn. in conſ. 254. nu. 5. & in conſ. 282. nu. 46. & nu. 57. li. 1. Socin. ſen. in conſ. 80. nu. 2. & nu. 12. lib. 4. Ruin. in conſ. 61. n. 2. lib. 3. & idẽ in rub. ff. ſol. matr. nu. 208. Iaſ. in l. ſi conſtante. in prin. nu. 229. ff. ſolut. matr. Curt. iun. in conſil. 168. num. 17. Berous in conſ. 40. numer. 58. in fin. lib. 1. Gozad. in conſ. 33. nu. 20. Crauet. in tract. de antiq. tempor. in quarta partic. quartæ partis principalis. nu. 109. Phanucius in commentariis de lucro dotis, in gl. 10. nu. 33. & Monterent. in cõmentariis ad ſtatuta Bononiæ. li. 4. rub. de dotib. reſtituendis. in gl. mulieris. Qui ob id inferunt, nec maritum poſſe lucrari aliquid ſecundum diſpoſitionem ſtatutorum. Ea eſt huius ſententiæ vera ra-
2 tio, † quod mulier hæc minor, non potuiſſet expreſſe dare omnia bona ſua immobilia in dotẽ, ſine prætoris decreto. l. ſi ex cauſa. §. in dotis. ff. de minor. l. Titia. ff. de iure dotium. l. lex quæ tutores. in princ. & §. 1. C. de admini. tutor. & l. prædia. C. de prædiis min. Eſt enim in conſtituenda dote mulieris minoris adhibẽda cauſæ cognitio, vt pro modo facultatum, & æqualitate viri, conſtituatur, ꝙ quidem munus ad iudicem pertinet. Bald. in conſ. 108. lib. 1. & poſt alios Rolandus in tract. de lucro dotis. q. 45. num. 2. quos ſequutus ſum in commẽtariis de arb. iud. lib. 2. caſu 171. num. 48. cum ergo expreſſe nõ potuiſſet mulier hęc minor dare oĩa bona ſua in dotẽ: non etiam poteſt tacite. Et præterea hæc ſnĩa optime & a fortiori confirmatur, ex recepta illa opinione, de qua dicemus inf. in vlt. caſu, ꝙ ſi mulier ætate maior iã prius non nupta nubit, non præſumitur dediſſe omnia bona in dotem. Ergo multo minus hæc ætate minor.

Extenditur primo hic caſus, vt locũ ẽt habeat, qñ hęc
3 mulier effecta maior† pateretur maritum bona poſſidere, & adminiſtrare. Nã non pſumitur ea dediſse in dotẽ. Ita Rom. in conſ. 314. nu. 2. Gozad. in conſil. 33. col. pen. nu. 21. & Crau. in tract. de antiq. temp. in 4. partic. 4. par. prin. n. 109. Ea rõne vſi ſunt, qđ origo & prima cã poſsidendi, inſpici & conſiderari dẽt. l. cũ poſſidere, in prin. ff. de acq. poſ. cũ aũt prima cã, & origo poſseſſionis mariti

Digitized by Google

riti nõ fuerit titulus dotis, ſequitur, ꝙ nec ipſius poſſeſſionis continuatio, titulum hunc habere poteſt.

4 Declaratur primo, vt non procedat hic caſus, qñ † mulier hæc effecta maior poſt quinquennium non contradixit, ſed acquieuit viro poſſidenti bona hæc tanquam dotalia, & concurrunt aliquæ coniecturæ, quib. colligitur mulierem hãc voluiſſe tpe nuptiarũ dare bona ſua in dotem. Nam tunc curſu hoc tpis præſumitur ratificaſſe dotis conſtitutionem. Ita in ſpecie declarat Calc. in conſ. 11. num. 10. in fin. & ſecutus eſt Phanuc. in tract. de lucro dotis, in gl. 10. num. 45. verſ. circa quod.

5 Declaratur primo hic caſus, vt locum nõ habeat in † muliere minore, quæ ſolum haberet bona mobilia, quæ ſeruando ſeruari non poſſunt. Nam ea in dotem dediſſe præſumitur. Ita ſcribunt Neguſantius in trac. de pign. in 2. par. in 4. membr. num. 74. Curt. iun. in conſ. 168. num. 19. Roland. a Valle in tract. de lucro dotis. q. 45. num. 6. qui ſic intelligit Guilielmum Cuneum in l. ingenuum. ff. de ſtatu hom. & Phanuc. in commentarijs, de lucro dotis, in gl. 10. num. 23.

6 Ea eſt rõ, quia hæc bona mobilia, † quæ ſeruando ſeruari non poſſunt, ſicuti pecunia, & ſimilia, alienari põt a minore ſine decreto prætoris, & alijs ſolemnitatibus, vt tradunt gl. & Doctor. in l. 1. §. fuit quæſitum. ff. ad Treb.

7 Cæterum declarationem hanc intelligo eo caſu, qñ † mulier hæc minor non haberet curatorem, ſecus ſi haberet: Nam tunc non potuiſſet ſe ipſum obligare, atque ita dotem hanc cõſtituere. Ita colligo ex Curt. iun. in dicto conſil. 168. num. 17. a ſenſu contrario.

Secundus eſt caſus, qñ mulier hæc ętate minor iã nupta fuit primo, cui adhibito decreto prætoris & alijs ſolemnitatibus conſtituit dotem ipſi primo viro, ẽt in oib. ſuis bonis, & deinde eo defuncto nubit ſecundo, nulla alia adhibita ſolẽnitate, decreti ſimilis. Nam hoc in ca-
8 ſu præſumitur dediſſe ſecundo † marito eã dotem, quam dederat illi primo. Hanc ſniam probarunt Io. Andr. in addit. ad Spec. in tit. de don. inter vir. & vxor. §. vlt. verſ. quid ſi mulier. Bald. in l. vlt. C. de legit. tuto. idem in l. ſi conſtãte. ff. ſol. matr. & ibid. Ang. Alex. Iaſ. n. 229. Ruin. in rub. ff. ſol. matr. nu. 211. qui eẽm eſſe dixit. & motus eſt textu l. conditio. ib. pupil. ff. de cond. & demõſtr. vbi Bar. nu. 4. no. hanc eſſe obligationem prouenientem immediate ex diſpoſitione legis, non autem ex perſona minoris, qui propterea obligatur. Quod argumentum non eſt verum, cum non ſit obligatio legalis, vt mox dicemus, & ob id nec argumentum concludit, quia idẽ eſſet dicendum, quando mulier primo nupſit, cui tamen non dr̃ dediſſe immobilia, vt diximus ſupra in primo caſu.

9 Secundo eo argumento vſi ſunt, ꝙ prohibitio † alienationis rerum minoris eſt in perſonam, non autem in rem. l. 1. in princ. ff. de reb. eorum. l. lex quæ tutores. in fine. C. de adminiſt. tut. & l. non ſolum. C. de prædiis mino. Alexand. in conſ. 27. lib. 1.

Atqui prohibitio alienationis in perſonam non cõprehendit alienationem, quæ a lege fit, ſed ſolũ quæ ab homine. Et iõ prohibitus alienare a teſtatore, non poterit
10 quidẽ † inter viuos diſtrahere, nec teſtõ alicui relinquere. l. peto. §. fratre. de le. 2. poterit tñ habere ſucceſſorem ab inteſtato, quia illa eſt legis diſpoſitio. l. cum pater. §. cum inter. de leg. 2. vbi Bar. & idem in d. §. fratre. Cum hæc ſit alienatio legis. l. 3. §. de illo. ff. pro ſocio. quæ ſub prohibitione non continetur, vt declarant Are. in l. Pantonius. §. rei perduellionis. col. 2. ff. de acqui. hæred. poſt Baldum in Auth. contra rogatus. C. ad Trebell. & idem reſpondit Burrius in conſ. 35. Ergo in caſu noſtro mulier hæc minor non prohibetur dotem conſtituere.

Cæterum hæc argumentatio facile diluitur. Nõ enim verum eſt diſpoſitionem eſſe legis, quòd mulier nubendo dicatur dare bona ſua in dotem. Imò tota eſt diſpoſitio hominis, quam talem eſſe lex præſumit, vt rectè in ſpecie reſpondit Corn. in conſ. 254. col. vlt. verſ. nec obſtat vlt. lib. 1. cuius traditio cõprobatur ex his quæ ſcripſimus ſupra lib. 1. q. 46. in 2. caſu. vbi diximus, ꝙ illa nõ
11 dicitur diſpoſitio † legis, qñ homo poteſt ab ea recedere, atque ita eam pro ſui arbitrio diſponere. Et ibi declaraui illa ſimilia, quæ ad rem hãc commemorat Ruin. in d. rub. ff. ſol. matr. num. 216. ſicuti in caſu noſtro, in quo poteſt mulier nõ dare in dotem bona data primo viro, ſi eam non promiſit. Et dum pro cõſtanti præſupponũt Doctores iſti, quod lex diſponat, mulierem debere conſtituere dotem ſecundo marito, quæ fuit conſtituta primo, falluntur, quia lex ſolum præſumit, non autem conſtanter ſtatuit. Præterea hæc argumentatio nil ad rem facit, quia non hic diſputatur, an mulier hæc potuerit, vel non potuerit, ſed ſolum an voluerit.

Tertio itaque loco melius hæc ſnia probari ita põt, cõſiderando duo, potentiam ſcilicet, & voluntatẽ. Quo ad potentiã dicimus, hanc mulierem minorẽ poſſe, abſque alio Prætoris decreto, poſtea quã adhibitũ illud fuit in prima dotis conſtitutione, facta primo viro. Qñquidem ſufficit ſemel obſeruatam fuiſſe ſolemnitatẽ requiſitam in his alienationibus bonorum minoris. l. tutor rerum. ff. de admin. tut. vbi Bar. & tradunt Soc. Iaſ. & reliqui in l. 1. §. itẽ acquirimus. ff. de acq. poſſ. & dicemus infr. in tertio caſu, in ſecunda extenſione, vbi ſimilib. comprobabimus. Quo vero ad voluntatem, credimus mulierẽ hanc voluiſſe eandem dotem conſtituere, quam conſti-
12 tuit primo, tum quia † ſcdm virũ æque dignum ac primum iudicauit, ex quo ei ſe iunxit, tum ẽt quia conſide-
13 rare potuit, viduas † cõſueuiſſe difficilius nubere, quam virgines, & ob id opus eſſe opulentam dotem habere.

His intelligimus, minus rectè ſenſiſſe illos, qui opinati ſunt, hanc mulierẽ minorẽ, ſcdo nubentem, nõ præſumi dediſſe eãdem dotem ſecundo, quam dedit primo. Qua quidem in opinione fuerunt Bar. in d. q. 7. idem in l. certi, C. locati. vbi Comenſ. & Imol. quos ſic recenſet Ruin. in rub. ff. ſol. matr. num. 209. qui num. 217. reſpondet argumentationibus ab his conſideratis. Et ex iã dictis confutari facilius, & verius poſſunt.

14 Tertius eſt caſus, quãdo mulier eſt ætate † maior, ſed in ea ciuitate extat ſtatutum, quo eſt cautum, qđ mulieres non poſſint ſe obligare ſine conſenſu propinquorũ, vel ſine iudicis auctoritate. Hoc in caſu, an mulier nubẽdo pręſumatur dediſſe omnia bona ſua in dotem. Varię ſunt Doctorũ opiniones. Vna fuit Cornei in cõſ. 254. n. 4. & in conſ. 282. col. 5. verſic. corroboratur hoc mediũ. lib. 1. qui exiſtimauit, non præſumi hanc dotis conſtitutionem. Et Corneum ſecutus eſt Phanuc. in commentariis de lucro dotis. in gl. 10. nu. 18. & nu. 23. verſ. & damnatur. Idem ſenſit Monterentius in cõmentariis ad ſtatuta Bononiæ. lib. 4. Rub. de dotibus reſtituendis. §. pręterea omnia. in gl. mulieris. Et eſt efficax ratio, quòd ſicuti mulier ſine conſenſu propinquorum, non potuiſſet ſe ipſam obligare expreſſe, ita nec tacite, conſtituendo dotem, vt diximus ſupr. Altera fuit opinio Soc. ſen. in conſ. 80. lib. 4. dum de eadem facti ſpecie reſpondit contra Corneum. Idem cenſuit in conſ. 61. lib. 3.

Primo ea rõne moti ſunt, quòd ſtatutum hoc prohibens mulierem obligari ſine conſenſu propinquorũ lo-
15 cum non hẽt, qñ † mulier actum ſibi vtilem facit, vt tradunt Bald. in l. neque. C. de contrah. & cõmit. ſtipulat. & alios plures congerit Tiraq. in tract. de legib. connub. in gl. 6. nu. 56. & 76. Atqui actus iſte cõſtitutionis dotis eſt vtilis ipſi mulieri. Ergo non impeditur a ſtatuto. Illa minor probatur, quia mulier melius a viro tractabitur, ſi erit dotata, quam ſi non erit. §. ſi quis enim, in Auth. de nuptiis. & dicemus infr. Itẽ dos non publicabitur ob delictum mulieris, niſi in quinq. caſib. l. quinque. ff. de bonis dãna. Item non poterunt bona hæc alienari, vel præſcribi, ſi immobilia ſunt. l. vbi lex. ff. de vſuc. & l. vnica.

§. &

Digitized by Google

§.& cum lex. C.de rei vxor.actio. Verum huic rôni recte
ſatisfacit Cor.in d.conſ.254.nu.27.& in cunſ.282.col.
16 vlt.lib.1.imo † non eſſe vtile, ſed dãnoſum mulieri cõſti-
tuere dotẽ marito, ex quo dr̃ alienare, dum in eum trãſ-
fert dominiũ.l.doce ancillam.C.de rei vend. Et cum ſta
tutum requirat ſolemnitatem hanc ẽtiam in conſtitutio
ne dotis, vt ſtatim dicemus, ſequitur concludẽdum, nõ
eſſe vtile mulieri eam ſic conſtituere. Et pręterea illa do
ctrina Bald.in d.l.aeq. C.de contrah.& commit.ſtip.cũ
ſimilibus, intelligitur quando conſtat euidenter de vti-
litate mulieris, ſicuti in ſpecie ſe ipſum declarat Bald.in
l.quæcumq. in verſ.& ſcias tamen. C. de bonis quæ libe
ris.& Dec.in conſ.532.col.2.quos ſecutus eſt Tiraq. in
d.gl.7.n.87.& ſenſit Corn.in d.conſ.282.n.10.lib.1.

Secundo moti ſunt, quod ſtatutum hoc requirẽs con-
ſenſum propinquorum in contractib. celebrandis a mu
lieribus locum non habet in contractu dotis. Cũ verba
ſtatuti etiam ſi generalia, imo & vniuerſalia ſunt, nõ in-
cludunt cauſam dotis, vt tradunt Sal.in l. vlt. C. de iure
dotium, ex illo textu, & alii plures, quos longa ſerie con
gerit Tiraq. de retractu conſang.§.1.gl.14.n.91.92.

17 Et in ſpecie, quod † ſtatutum hoc requirens conſen-
ſum propinquorum non habeat locum in contractu do
tis, affirmarunt Bald.Nouel.in tract.de dote.par.6. pri
uileg.48.& alii relati a Tiraq. de legib.connub.in glo.6.
num.194.& 195.addo Calc.in conſ.13.colu.1. Ruin. in
con.194.num.4.& in conſ.195.lib.1.eo.Nattam in con-
ſil.53.col.pen.& vlt. lib. 1. Et hoc arg. vſus in caſu no-
ſtro eſt Rui.in d.conſ.61.num.3.lib.3.

Cæterum reſpondetur, quod imo lex generaliter ſeu
vniuerſaliter loquens, comprehendit etiam cauſam do
tis. Ita in ſpecie, quod ſtatutum requirens conſenſum
propinquorum in contractibus mulierum, locũ habeat
18 † etiam in dotis conſtitutione, ſcripſerunt Anch. in con
ſil.93.col.1.Dec.in conſ.301.& in conſ.536.col.2.verſic.
3.principaliter.Soc.Iun.in conſil.12.col.3.verſ. non ob-
ſtat modo.lib.3.idem ſenſit Ale.in conſ.154.col.2. lib.2.
& in conſil.102.lib.3.Tiraq. d.gl.14.num.91.Et in claris
his terminis, idem cenſuit Corn.in conſ.282.n.11.ver-
ſic.ſimiliter fragile.lib.1.

Tertio mouetur Ruinus in dic.conſ.61.n.4.li.3. quia
licet ſtatutum requirens conſenſum propinquorum in
contractum mulieris, habeat ẽt locum in conſtitutione
dotis, attñ intelligitur de ea dote, quæ principaliter cõ
ſtituitur, ſecus vero ſi ſecundario, & in conſequentiã, ex
diſpoſitione legis, ſicuti in caſu iſto, in quo dos venit in
quandam conſequentiam ex diſpoſitione legis ad con-
tractũ matrimoniũ. Ita (inquit Ruin.) ſcribunt Guiliel.
Cuneus in l.item quia.ff.de pactis.Cyn.in l.vl.C.de leg.
tuto. Bald. Ang. Rom.& Alex.in l.ſi conſtante. ff. ſoluto
matrim. & alii allegati ab ipſo Ruino, qui & multis ſi-
milibus probat, ſecundario, & in conſequentiam multa
concedi, quæ non conceduntur principaliter.

Reſponderi poteſt, quod imo dos non venit in conſe
19 quẽtiam matrimonii, cum matrimonium † poſſit eſſe ſi
ne dote. Etſi.n.pater tenetur non ſolum nuptui colloca-
re filiam, ſed etiam dotem ei conſtituere. l. qui liberos.
ff.de ritu nup. Non tñ mulier tenetur ſe ipſam dotare, ſi
maritus in contractu matrimonii nihil dixit.§.ſi quis ãt
dixerit.in Auth.de nupt.& in §.qui autẽ.in Auth. qui-
bus mod.natura.effi.le.& tradunt Bar. & Alexa. in l. ſi
don.§.ſi quis indebitum.ff.de cond.ob cauſam. Rip.in l.
2.n.43.ff.ſol.matr. & diximus ſuperiore præſumptione.
Et matrimonium eſſe poſſe ſine dote, probatur l. vlt. C.
de don.ante nupt.& in l.iubemus.C.de repudia.& ad rẽ
prope reſpondit Rom.conſil.314.num.2. verſic. nec eſt
hoc abſurdum.

Quarto mouetur Ruin.in d.conſil.61.n.6.li.3. eo ar-
gumento, quod ſtatutum hoc locum habet ſolũ in obli-
gatione vera, non autem in ficta, cũ ſtatuti, præſertim o-
20 dioſi, † & correctorii, verba intelligi debeant de caſu ve
ro, non autem de ficto.l.3.§.hæc verba.ff.de neg. geſt.cũ
ſimilib. Atqui dos iſta quæ dicitur promitti a muliere
viro, eſt dos ficta.l.Diuus.ff.de iure dotium. Ergo in ea
ſtatutum locum non hẽt. Verum facile diluitur hæc con
ſideratio, cũ falſa ſit illa minor propoſitio. Eſt.n. verius,
dotem hanc dici præſumptam, non autem fictam, ſicuti
probat d.l. Diuus. quam rectius conſiderauit in ſpẽ hac
Corn.in d.conſ.254.n.30.lib.1.& dicemus infra.

Quinto ſuam hanc opinionem defendere conati ſũt
Soc.ſen.in d.conſ.80.num.13.lib.4.& Rui. in d. conſil.
61.n.8.lib.3.argumento, quod ſtatutum hoc non ualet,
vtpote impeditiuum matrimonij, vt reſpondit Butr. in
conſ.35.Verum argumentatio hæc facile euitatur, cum
uere ſtatuta hæc valeant, nec ſunt impeditiua matrimo
nii, ſicuti in ſpecie reſpondit Corn.in d.conſ.254.nu. 7.
lib.1.ſimili in caſu tradunt Bar.in l. Titia.ff.de verb. ob
lig.vbi Iaſ.& Calcan.in conſ.3.n.2.

Nec obſtat illud reſponſum Butrii in d.conſ.34.quã-
doquidem loquitur Butr.quando abſolute, prohibetur
alienatio bonorum, vt etiam eum intellexit Corn. vbi ſu
pra, in caſu autem noſtro non prohibetur, ſed permitti-
tur, obſeruata ſolemnitate quadam.

21 Prætterea ſtatutum † diſponens circa dotes valet.dũ
modo non ſit omnino impeditiuũ matrimonii. Ita poſt
alios declarat Alc.in reſpon.53.n.17.& in reſp.62. ſecũ
dum antiquam impreſſionem Lugdun.

22 Extenditur hic caſus, vt locum ẽt habeat, qñ† iam in
contractu ipſo matrimonii, adhibitus fuiſſet conſenſus
propinquorum. Nam adhuc non ſufficit, vt dicatur mu
lier dediſſe omnia bona ſua in dotem. Quandoquidem
conſenſus ille adhibitus in matrimonio, non trahitur
ad dotis conſtitutionem, cum diuerſa ſint. Ita reſpõdit
Corn.in d.conſ.254.n.6.lib.1.quem ſecutus eſt Phanuc.
in tract.de lucro dotis.in gl.10.nu.29.& 30. Nec obſtat
conſideratio Soc.ſen.in conſ.80.n.18.& 21.lib.4.quod
conſenſus adhibitus ſuper contractu principali, trahi-
tur ad ea quæ ſecundario, & in conſequentiã veniunt, l.
ſi pupillorum.§.ſi pupillus.ff.de reb.eorum, quo addu-
ctus ſcripſit Baldus ibi, quod decretum interpoſitũ ſu-
per contractu, trahitur ad conſecutiua. Reſpondetur ſe
23 cundum Cor.in d.conſ.254. n. 1. dotẽ † non dici venire
in conſequentiã neceſſariam ipſius matrimonii, cũ ma-
trimonium ſine dote ſtare poſſit. Et propinqui, qui ma
trimonio conſenſerunt, cum ignorauerint dotis quanti
tatẽ, & promiſſionem, dici non poſſunt illi conſentiſſe.

Declaratur hic caſus, vt non procedat, qñ iam hæc
24 mulier primo † marito conſtituiſſet dotem in omnibus
ſuis bonis, adhibito propinquorum cõſenſu, & deinde
nupſiſſet ſecundo, non adhibito ipſo conſenſu. Nã hoc
caſu præſumitur dediſſe eadem omnia bona in dotem
ſecundo marito. Et hoc in caſu defendi põt opinio So-
cin.ſen.in d.conſil.80.lib.4.& Ruini in conſil. 61. lib. 3.
quemadmodum in ſpecie explicat Phanuc.in dic. tract.
de lucro dotis, in gloſſ.10.num. 27. Qua de re dicemus
infra, in ſubſequenti caſu.

Quartus eſt caſus, quando mulier erat ętate maior, &
25 iam † fuit alteri nupta, cui quidem primo viro dederat
omnia bona ſua in dotem. Hoc in caſu, præſumitur ea-
dem dos repetita in ſecundo hoc matrimonio. Ita Cyn.
in Auth.quamuis.q.3.C.de rei vxor.act. Bart.in ſua qu.
7.in ſolutione.col.1.verſ.1.caſu. Bal.in l.nulla. C. de iu-
re dotium Caſtren.in l.ſi mulier.§.pen.ff.ſol.matr. Sali-
cetus in d. Auth.quamuis.col.vlt.quæſt.5 Rom.in con
ſil.314.num.2. Abbas in conſ.46.in 2.dubio.li.1.Imola
in l.1.col.5.ff.ſol.matr.Alex.in conſ.144.col.2.lib.5.&
in conſ.122.col.2.lib.7.Calcan.conſ.4.col. 3. Curt. ſen.
in conſil.78.col.7.Bal.Nouel.in tract.de dote.in 6. par.
priuileg.71.Soc.ſen.in conſil 81.in fi.lib.3.& in conſilio
80.num.1.& num.18.lib.4.Ruin.in conſ.61.nu.22.lib.
3.&

Digitized by Google

3.& in conſil.56.col.pen.conſil.136.num.5.& in conſil. 151.col.1.lib.5.& idem in rub.ff.ſol.matrim.num.204. Curtius iun.in Auth.præterea.num.13.C.vnde vir, & vxor.idem in conſ.4.col.5.& in conſ.164.col.3. Pariſi. in conſil.34.col.1.lib.3.Socin.iun.in conſil.29.colu.vlt. lib.1.& in conſil.8.num.18.lib.2.Bero.in conſil.40.nu. 58.lib.1.& Crau.in tract.de antiq.temp.in ſecunda particula ſecundæ partis princip.num.43.Roland.a Val.in tract.de lucro dotis.q.75.n.6.& Phanucius in commẽtariis de lucro dotis in gl.10.n.31.qui ſubiungit, cenſeri repetitam ẽt,quo ad oẽs qualitates,& infra dicemus, & Rota Rom.in deciſ.156.num.10.in 2.par.in nouiſſime editis. Et ii quidem moti ſunt ex l.dotẽ,quę in prius. ff.de iure dotium. Cuius verba hæc ſunt. Dotem,quæ in prius matrimonium data eſt,non aliter conuerti in poſterius matrimonium dicendum eſt, quam cũ hoc agitur, dum hoc agi ſemper interpretemur, niſi probetur, aliud conueniſſe. Nec dicendum eſt, reſtringi hoc rñſũ Pauli,a ſubſequenti rñſo Papiniani, vt dicebat Corn. in conſil.254.lib.1. Nam d.l.dotem,generalem quandam diſpoſitionem continet, quæ complectitur duos caſus, nempe illum, quando re ipſa contrahitur matrimoniũ cum ſecundo viro,& illum, quando primum matrimonium diuortio ſolutum reintegratur,vel verius iterato, cum eodem primo viro contrahitur. Qui quidem caſus,quo ad effectum non differunt, ex quo reuera præſupponitur vtrunque, matrimonium primum eſſe a ſecundo diuerſum.

Secundus autem ille caſus.eſt ille, qui a Papiniano reſtringitur,vt.ſ.intelligatur, quando vere diuortium eſt ſubſecutum,ſecus ſi aliquod iurgium tñ, hoc eſt lis, & contentio de diuortio forte faciendo, vel quæ diuortii cauſam præbere poterat. Et eandem ſententiam probãt l.Diuus,& l.poſt diuortium.ff.eo.de iure dotium.l.cum maritus.§.Titius.ff.de pactis dotal.& l.pen.§.ſi vxor.ff. ſol.matr.quæ etſi loquantur de ſecundo matrimonio reintegrato cum eodem viro, attamen cum eadẽ ſit rõ, q̃ & in ſecundo matrimonio,cum alio viro contracto, ex quo ad effectum eſt diuerſum matrimonium,idem dicẽdum eſt de vno caſu,quod de altero. Quibus intelligimus,minus recte ſenſiſſe Corn.in conſ.254.num.3. verſic.item præmittendum.lib.1.& Caſtr.in conſ.61. Viſis ſtatutis communis Vicentiæ.lib.1.Cum dixerunt, ſententiam hanc iure non probari, ex quo prædictæ leges omnes loquuntur de ſecundo matrimonio cum eodem primo viro reintegrato. Non recte ſatis ii ſenſerunt, tum ob generalitatem d.l.dotem,tum ob id, quod nulla eſt differentia inter vnum & alterum caſum.

Extenditur primo hic caſus,vt locum etiam habeat,
26 quando † primum illud matrimonium fuit nullũ, vtpote de facto tñ contractum,non autem de iure,ſicuti cõtingere poſſet noſtra ætate, quando contractum fuiſſet matrimonium non obſeruata diſpoſitione ſacroſan. Cõcilii Tridentini ſeſſione 24.c.1.de reformatione matrimonii.Nam & hoc in caſu dos data in eo matrimonio præſumitur repetita in ſecundo matrimonio, rite & recte celebrato. Ita Bar.in d.q.7.Mulier habens amplum. col.6.Ruin.in rubr.ff.ſolut.matr.num.204.& in conſil. 234.n.5.li.1.Rol.in tract.de lucro dotis.q.77.& Phanu. in commentar.de lucro dotis.in gl.10.n.31.verſ.quod ampl.ex l.ſi ſeruus.in prin.ff.de iure dotium.

Extenditur ſecundo, vt locum ẽt habeat, qñ extaret in ciuitate ſtatutum,qđ mulier non poſſit contrahere ſine conſenſu propinquorum, & in primo matrimonio, & dotis conſtitutione,adhibitus fuiſſet primus ille conſenſus. Nam contracto ſecundo matrimonio, adhuc p̃-
27 ſumitur eadem dos repetita,& ſi nullus † interceſſerit ꝓpinquorum conſenſus. Ita vere ſenſit, & recte quidem Phanucius in trac.de lucro dotis.in gl.10.n.27.Hic duo conſiderantur, voluntas.ſ.mulieris, & illius poteſtas.

Quo ad poteſtatem exiſtimo vna cum Phanucio, mulierem hanc ſine propinquorum conſenſu, dare potuiſſe ſecundo viro eandem dotem, quam dederat primo.
28 Cum ſufficiat obſeruatam fuiſſe ſemel † ſtatuti diſpoſitionem,queadmodum dicimus,qđ ſi res immobilis minoris venditur,adhibita iuris ſolemnitate, & ea venditio effectum non hẽt; forte ob pretium non numeratũ, poterit ẽt tutor ipſe vel alius, abſq. noua ſolẽnitate emere.l.tutor rerum.vbi Bar.ff.de admin.tut. Socin.ſen.& Iaſ.in l.1.§.item acquirimus.ff.de acq.poſſ. Et ad rẽ ma-
29 gis pertinet,quod res † eccleſiæ ſemel data in emphyteuſim,obſeruata ſolẽnitate, ſi ad eam reuertatur, iterũ eodem pacto,abſque alia ſolemnitate alienari poterit. Ita Alex.in conſil.38.col.vlt.lib.2.& Dec.in Auth.qui rem. n.19.in fi.C.de ſacroſan.eccl. Ita in hac dotis conſtitutione(inquit Phanuc.)ſufficit, obſeruatam fuiſſe ſolemnitatem in primo contractu matrimonii, cum præſer-
30 tim † vidua indigeat maiori dote,quam virgo, vt reſpõdit Bal.in conſ.102.Mulierem.lib.4. Et propterea dando eandem dotem,quę congrua ei fuit,cũ virgo nupſit, non poteſt dici læſa. Id quod ego intelligerem, quando
31 † ſecundus vir paris eſſet conditionis cum primo illo.
Quo vero ad mulieris voluntatem,dicendũ eſt, præſumi eandẽ dotẽ dare voluiſſe ſcđo, quã dedit & primo. Nã etſi concederemus, mulierẽ obligari nõ potuiſſe impediente ſtatuto, attamen actus ipſe nullus non facit, quin voluntas eadem ſit. Imo dicimus, voluntatem ex actu ẽt nullo declarari.l.ult.ubi Bar.ff.de reb.eorum.

Extenditur tertio, vt præſumatur etiam data dos ſecundo marito,eadem cum qualitate,& modo, vt dedit primo, vt ſi tradidit fundum æſtimatũ, vt emptionẽ faciat, ſic & ſecundo, vt dicemus infra in præſumpt. 74. in tertia extenſione.

32 Declaratur primo hic caſus, vt locum nõ habeat, qñ † mulier hẽt filios ex illo primo marito. Nã tunc non præſumitur dediſſe in dotem omnia illa bona, quę iã primo viro dederat,ſed ſolum vt ſecundus uir tantum habeat, quantum unus filiorum primi matrimonii. Non enim quo ad præiudicium filiorum, præſumitur voluiſſe dare omnia ipſa bona in dotem. Ita Bart.in d.q.7. Mulier habens amplum,in ſolutione.col.1.uerſ.2.caſu. Alex.in conſil.144.n.3.lib.5.Ruin.in conſ.151.nu.1.lib.5.Curt. Iun.in Auth.præterea,n.13.C.unde uir.& uxor.Oſa.in deciſ.21.col.ult.qui alios nonnullos recenſet, & idẽ tradit Phanuc.in commentar.de lucro dotis.in gloſ. 10.n. 33.uerſ. item intellige. Et ſubiungit idem Phan. hoc nõ habere dubium in terminis,in quibus expreſſim nõ potuiſſet mulier dare omnia bona in dotem ſecundo marito,ob prohibitionem,l.hac edictali.C. de ſecun. nupt.
33 Cum uoluntas, † ſine poteſtate nil operetur. Imo idem eſt,quãdo ſtatutum permittit dari poſſe omnia bona in dotẽ ſecundo marito, in præiudicium filiorũ primi matrimonii.Nam hoc etiam in caſu non præſumitur eã dotem ſecundo uiro dediſſe, ſicuti reſponderunt Iaſon in conſ.50.lib.1.Cur.Sen.in conſ.79. Domina Franciſchina.Qui quidem ambo ſic declarant ſtatutum Papię 121. in ciuilibus rub.de lucris matrimonialibus.Idem ſcripſerunt Curt.Iun.in d.Auth.præterea.n.16.Rolan.a Valle in tract.de lucro dotis.q.34.in fin. Ea eſt rõ,quia tan-
34 ta eſt matris † pietas,& amor erga filios, ut præſumendum non ſit,quod eos uoluerit bonis ſpoliare,& ſecundo uiro tradere. Et ideo cum diuerſa ſit ratio inter hũc caſum,in quo mulier habet filios, ex primo matrimonio, & illum cum non habet, ut manifeſtum eſt, ſequitur dicendum,non concedi extenſionem de uno ad alterum,iuxta ea,quæ ſcripſi ſupra libr. 1. quæſt. 54.in 2. caſu,ubi explicaui,præſumptionem non extendi de caſu ad caſum ob diuerſitatem rationis.

35 Declaratur ſecundo,ut procedat † hic caſus ſolũ quo ad quantitatem ipſam datam primo marito,tametſi illius

Digitized by Google

lius primi viri hæredes, loco quãtitatis prædia reſtituiſ-
ſent, niſi tamen eadem prædia ſecundo viro tradidiſſet.
Ita reſpondit Corn. in conſ. 172. col. 2. in 4. dubio. lib. 1.
36 Ita pariter ſi mulier † nondum exegit dotem ab hęre
dibus primi viri, præſumitur dediſſe in dotem nõ ipſum
nomen debitoris, ſed ipſam quantitatem. Ita Corne. in
conſ. 157. n. 8. & in conſ. 254. n. 18. lib. 1. Bal. Nouell. in
tract. de lucro dotis. p. 2. priuil. 71. & Phan. in tract. de lu
cro dotis. in gl. 10. num. 32.

Declaratur tertio, vt procedat hæc præsũptio, vt mu-
37 lier præſumatur dediſſe viro noue ducto, dotem † illam
quam dedit viro immediate præcedenti, non autẽ quã
dedit, vel primo, vel ſecundo, ſi pluribus fuit nupta. Ita
Caſtr. in l. in inſulam. §. vlt. verſ. ſed quid ſi, & in l. penu.
§. ſi vxor. ff. ſol. matr. Bal. Nouel. in trac. de dote. par. 9.
priuil. 71. Rui. in conſ. 137. col. 3. lib. 4. & in conſil. 56. n.
7. libr. 5. Par. in conſ. 34. nu. 2. lib. 3. Roland. a Valle in tra
cta. de lucro dotis. q. 78. & Phanuc. in commentar. de lu
cro dotis. in gl. 10. n. 33. Et ii quidem moti ſunt ex leg.
Mela. §. 1. ff. de alimen. & ciba. leg. vbi ſimilia reſpondit
38 Vlpia. quod ſi teſtator reliquit Titio alimenta † quę ei in
vita præſtabat, præſumitur, ꝙ intellexerit de illis alimẽ
tis, quæ p̃ſtabat poſtremo loco, hoc eſt, tp̃e mortis ſuæ.
Qua de re dicemus in ſubſequenti lib. in præſ. 68. Eſt ſi-
mile quod docuit Bal. in l. binos. in fin. C. de aduoc. diue.
39 judic. ſi princeps concedit officium † alicui ſecundum
ſalarium cõſuetum, ſi ſalarium fuit varium, intelligitur
de eo ſalario quod habuit immediatus præceſſor. Et
Baldum ſecuti ſunt Iaſ. in l. diem functo. n. 18. ff. de offi.
aſſeſſo. & ibid. Cagno. num. 97. qui teſtatur communem
eſſe opinionem. Confert tex. c. conſultationibus. de iure
patro. quo dicimus, vltimum ſtatum eſſe ſpectandum.
Hinc docuit Bald. in l. ſi filia. C. de inoffic. teſt. vltimum
ſtatum filiæ eſſe attendendum, vt exhæredari non poſ-
ſit, ſi vltimo loco effecta eſt vitæ honeſtæ, etſi antea pa-
rum pudice uixerit. Et his ſimilia congerit Roland. in
tracta. de lucro dotis quæſt. 70.

Declaratur quarto, vt locum non habeat, quando iã
40 ipſa mulier † expreſſim conſtituiſſet dotem ſecundo vi
ro. Nam tunc ceſſat illa tacita, & præſumpta cõſtitutio,
tum quia non eſt veriſimile, duplicem dotem dare vo-
41 luiſſe, tum etiam quia expreſſum † facit ceſſare tacitũ. l.
vlt. C. de pac. conuen. Ita in ſpecie reſpondit Corne. in
conſil. 157. lib. 1. quem ſecutus eſt Phanuc. in commenta
riis de lucro dotis. in gloſſ. 10. num. 43. qui intelligit, niſi
dos expreſſe promiſſa fuiſſet ab eius patre, vel alio, quia
tacita conſtitutio dotis, quam deinde facere præſumi-
tur mulier, videtur ad augendum ipſam expreſſe pro-
miſſã, ex ſententia Corn. in conſil. 101. lib. 2. Soc. Sen. in
conſ. 100. lib. 4. Guido. Papæ q. 375. & Boer. q. 137.

Declaratur quinto, vt non procedat hic caſus & præ-
42 ſumptio, quando non † apparet vere de prima dotis cõ-
ſtitutione, vt puta, ſi primus vir ſolum confeſſus eſt in
teſtamento, ſe dotem recepiſſe ab vxore. Hoc ſane caſu ſi
mulier iſta nubit ſecundo, nõ præſumitur ei dediſſe hãc
dotem. Ita ex ſententia Bart. in ſua quæſt. 7. mulier hñs
amplum. Alex. in conſil. 122. num. 8. libr. 7. qui citat &
Bal. in l. nulla. C. de iure dotium. Idem ſcripſerunt Rol.
in tract. de lucro dotis. q. 80. num. 3. Phanuc. in commẽt.
de lucro dotis. in gl. 10. n. 35. & Monterent. in commen-
tariis ad ſtatuta Bononiæ. lib. 4. rub. de dotib. reſtituen-
dis. §. item dicimus. in gloſſ. confeſſata.

Declaratur ſexto hic caſus, & præſumptio, vt locum
43 habeat, qñ ipſe ſecundus vir † ſciuit quantitatem dotis
datam a muliere primo viro, ſecus ſi ignorauit. Ita de-
clarant Comen. in conſ. 109. Domina Ioanna, & Ruin. in
rub. ff. ſol. matr. n. 207. Ea ratione viſi ſunt uti, quod aut
dos tenuis eſt, aut opulenta, ſi tenuis non præſumitur ꝙ
ſi ſecundus iſte vir ſciuiſſet, quod eam acceptaſſet. Aut
eſt opulenta, & tunc quia ſapit quandam donationem,
illa non inducitur, niſi is maritus ſciat, ſicuti in ſimili di
44 cimus, quod ſcienter ſoluens † indebitum, præſumitur
donare, quando is cui ſoluitur, id ſcit, vt ſcribunt Bart.
in l. 1. ff. de dona. Caſtr. in l. diſpenſatorem. ff. de ſol. Ale.
& Iaſ. in l. ſi ego. ff. ſi cert. pet. & dicemus in præſum. 28.
vbi agemus, quando donatio præſumatur.

Declaratur ſeptimo, vt locum non habeat hic caſus,
45 quo ad nomina debitorum, † quæ in dotem data non p̃
ſumuntur. Ita poſt alios ab eis allegatos ſcribunt Rolã.
in tract. de lucro dotis. q. 71. & Phanuc. in commentar.
de lucro dotis. in gloſſ. 10. num. 45. verſic. 3. non præſu-
mitur. Hac in re crediderim primum, duo eſſe conſide
randa, nempe ius ſeu commodum nominis debitorũ,
& actiones ſeu exercitium actionum, quibus debitores
compelli ſolent ſoluere, quemadmodum diſtinctionem
hanc ſenſerunt in ſpecie noſtra Bald. Nouel. in tract. de
dote, parte 6. priuileg. 71. num. 3. & Ruin. in conſil. 53.
num. 19. verſic. & quamuis. lib. 1. Hoc ſic expoſito diſtin
guendi ſunt aliquot caſus.

Primus eſt, quando agitur de nominibus debitorum,
46 quæ † iam erant ipſius mulieris, antequam nuberet pri
mo viro, & cui quidem expreſſim ea in dotem dedit, ce
dendo ẽt expreſſe actiones ſeu earum exercitium: Hoc
in caſu exiſtimauerim, & huic ſecundo viro pręſumi do
tis nomine data debitorum nomina, & ceſſum actionis
exercitium. Nam generalis illa præſumptio, quæ eſt, qđ
mulier nubens ſecundo viro, præſumatur ei dediſſe in
dotem bona data primo viro. d. l. dotem quę prius. ff. de
iure dotium, cum ſupra allegatis, locum etiam hẽt iſto
in caſu. Id quod ex doctrina Bald. in c. 1. in fin. an mari-
tus ſuccedat uxori in beneficio, quam Doctores allegãt,
47 ſatis comprobari põt. Bal. eo loci ſenſit ceſſionem † idẽ
operari circa translationem actionum, quod operatur
traditio circa translationem dominii rerũ corporaliũ.
Et hoc manifeſte affirmauit Corn. in conſil. 127. nu. 3.
lib. 2. Inquit ergo Bal. quod res corporales præſumun-
48 tur † datæ in dotem, quando traditio interuenit, ſecus
ſi nõ interuenit. Ita nomina debitorum ſeu actiones nõ
præſumuntur datæ in dotem, id eſt translatæ in maritũ,
niſi fuerint ceſsæ. Et Bald. in ſpecie ſecutus eſt Guido
Papæ. quæſt. 468. colum. penult. verſic. quæro ulterius,
cum ergo in caſu noſtro, lex quo ad corporalia præſu-
mat factam traditionem. dic. l. dotem quæ prius. Ita ẽt
dicitur præſumere ceſſionem.

49 Secundus eſt caſus, quando † mulier nupſit primo ui
ro, & ei expreſse non dedit in dotem nomina debitorũ,
nec aliquas actiones ceſſit, hoc in caſu non pręſumitur
dediſse ea nomina in dotem, & multo minus ceſſiſse a-
ctiones. Ita uere loquitur Bald. in d. c. 1. in fi. an maritus
ſuccedat uxori in beneficio. Ea ratione vſus eſt Bal. qđ
ſicuti non præſumitur data fuiſse in dotem bona corpo
ralia, ex quo nulla interceſſit traditio, ex l. mulier bona.
ff. de iure dotium. Ita nec translatæ præſumuntur actio
nes contra debitores, quia nulla eſt facta ceſſio, iuxta l.
ult. C. de pac. & l. vlt. C. de repud. hæret.

Tertius eſt caſus quando mulier iam nupſit primo ui
ro, qui pro quantitate dotis ab ipſa uxore ſibi enumera-
ta debitor extitit, atque ita obligatos reliquit hæredes
50 ſuos, & deinde mulier ſcđo uiro nubit, an hoc in caſu †
præſumatur hæc mulier dediſse in dotem noĩa horũ de
bitorum. Hoc in caſu (vt attigimus ſupra) duo conſiderã
tur, nempe nomina ipſorum debitorum, & exercitium
ipſarum actionum, quæ dantur pro exactione crediti.
51 Quo ad ipſum † ius ſeu nomina debitorum, uere exiſti-
mo illa præſumi data in dotem huic ſecundo uiro, qñ-
quidem actio ſeu ius ipſum conſequẽdi hoc creditum,
dicitur eſse loco quantitatis iam illi primo uiro datę in
dotem. l. qui actionem. ff. de reg. iur. Et propterea gene-
ralis illa præſumptio, de qua diximus ſupra, quod mu-
lier præſumatur dediſſe in dotem ea omnia, quæ dedit
primo,

Digitized by Google

primo,comprehendit etiam nomina debitorum, quæ
52 inter bona † connumerantur.l.e.bonorum. vbi Bart. & reliqui.ff.de verb.ſign. Et ſcribũt Bald.in l.1. ff. de ſtatu hom.& Ale.in l.a Diuo Pio.§.in vẽdit.ff.de re iud.& Iaſ. quod & in ſpecie noſtri huius caſus, ita manifeſte cenſuit Bald.Nouellus in tractat.de dot.par.6.priuileg.71. num.2.verſ.unde infertur. Cum dixit, quod illis in caſibus in quibus bona præſumuntur data in dotem, venirent etiam nomina debitorum,non tamen(ſubiungit ipſe Bald.)poſſet agere ipſe vir contra debitores, niſi facta ceſſione actionum. Quas quidem actiones, voluit ipſe Bald.cedi poſſe etiam pendente iudicio inter maritum,& debitores illos, dummodo lata non ſit ſententia,aut in cauſa concluſum.Hoc idem ſenſit Alex. in cõſil.122.num.10.lib.7.& apertius Corn. in conſilio 127. num.3.lib.2.& Ruin.in conſ.53.num.28.lib.2.Quibus intelligimus minus recte ſenſiſſe Rolandum & Phanuc. prædictis in locis,cum abſolute dixerunt, hæc nomina debitorum non præſumi data in dotem huic ſecundo
53 viro.Quo vero ad exercitium † ipſarum actionum,illud non dicitur translatum,ex ſententia Bal.Nouelli, Alexan.& Cornei,nec non & Rol.prædictis in locis, idem affirmauit ipſe Corn.in conſil.254.num.3.lib.1. Verum diſſentit Rui.in d.conſ.53.num.27.& 28. libr. 2. ex l.2. C.de act.obligat. cui non video,quam bene reſponderi poſſit. Nã illa rõ,quod duæ ſpecialitates non poſſint cõcurrere,non vr̃ habere locum fauore dotis.l.1.C.de dotis promiſſ.& quia vna venit in conſequentiã alterius. Quare valde dubito de Bal.Nouel.Alex.& Corn.opin.

54 Quartus eſt caſus principalis, qñ mulier † eſt ætate maior,& nubit primo viro, nulla ei conſtituta dote expreſſim,an ei præſumatur dediſſe bona ſua omnia dotis nomine? Recepta ac vera eſt Doctor.ſententia,non præſumi dediſſe ea omnia bona dotis nomine & cauſa. Ita gl.in l.e.mulier bona.ff.de iure dot. Bart.in præcit. qu. 7. Mulier habens amplum.in ſolutione.col.1.verſ.2. caſu. Bal.in l.mulier bona,& in cap.1.in fine.an maritus ſuccedens vxori in benefic.& idem in conſil. 100. Mulierẽ maritus dixit.li.4.& in conſil.185.punctus.lib.5.Ang.in conſil.335.Rom.in conſil. 14. num. 3. & in conſil. 314. col.1.Imola in l.ſi conſtante.ff.ſol.matrim.& ibid. Iaſ. n. 219. Alexand.in conſ.144.lib.3.& in conſil.122.num.7. & in conſil. 141. nume. 2. libr. 7. Calcan. in conſil. 11. Soc.Sen.in conſ.81.col.ult.lib.3.& in conſil.80. libro 4. Corn.in conſ.127.lib.4. Bald.Nouel. in tracta. de dote p.6.priuil.14.Campeg.in tract.de dote,pa.5.q.99. Rui. in rub.ff.ſolut.matrim.num.203.idem in conſ.223. nu. 7.lib.1.in conſ.53.n.27.lib.2.in conſ.17.n.12.& in conſ. 61.lib.3.& in conſ.56.num.7.& in conſ.151.n.5.libr.5. Dec.in conſil.521.num.11.Pariſ.in conſil.34.col.1.lib. 3.Marſ.ſingul.588.Boer.q.137.Cur.Iun. in conſil. 168. num.4.idem in Auth.præterea.num.12. C. vnde vir. & uxor.ibid.Franc.Pepus num.45.Io. Iacob. de Leonard. inter conſilia Bruni in conſ.114.num.345.Guiliel. Mayner.in le.in ambiguis.n.163.ff.de reg.iur.Stephan.Forcatulus in Necyomantia,dialogo 27. Did. in epitome de ſponſal.par.1.cap.5.num.5. Roland. a Valle in trac. de lucro dotis.quæſt.71.num.2.qui communem eſſe ſẽtentiam teſtatur. Phanuc.in commentar.de lucro dotis, in gloſſ.10.num.36.Monterentius in commentar.ad ſtatuta Bononiæ.lib.4.Rub.de dotibus reſtituendis.§.præterea ordinamus.in gloſ.omn. bona. Et ii quidem moti ſunt multis rationibus & argumentis. Et primo ex l. ſi ego.§.dotis.ff.de iure dotium, cũ dixit Vlpianus dotis cauſa accipi,quæ in dotem dantur. Expreſſa ergo datio requiritur.

Secundo apertius probat tex.in l.vlt.C. de diuortiis. & in §.ſi quis autem.in Auth.de nup.vbi mulier quę nupſit,non confectis inſtrumentis dotalibus bona retinet apud ſe,nec dotalia cenſentur.

55 Tertio accedit,quod ad poſitionem alicuius actus † non ſequitur poſitio alterius contractus, vel quaſi contractus, qui ab ipſo actu poteſt eſſe remotus & ſeparatus.l.pro hærede.§.1.l.Papinian.§.vlt.& l.cum bonis.ff. de acquir.hæred.& l.quæſitum.ff.de ſepulchro violato. Atqui iſto in caſu,duo ſunt actus,qui ſeparati, & diuiſi eſſe poſſunt,nempe matrimonium,& dos.Ergo ex poſitione actus matrimonii, non ſequitur contractus ꝓmiſſionis dotis.Illa minor probatur, quia matrimoniũ põt eſſe ſine dote.l.2.ff.de iure dotium.l.vlt.C.de dona. ante nup.& l.vl.C.de repudiis. Et maritus põt adminiſtrare
56 † bona mulieris abſq. eo, quod dotis cauſa ſibi conceſſa ſint. Cum poſſit ea adminiſtrare tanquam paraphernalia.l.ſi ego,§.1.ff.de iure dotium. cum ſimilib.

57 Quarto ſuffragatur quod mulieres † ſui natura auaræ ſunt,& ob id liberalitas in eis non præſumitur.l. ſed ſi ego.in fine.ad S.C.Velleia.l.ſi ſtipulatio.§.1. de dona. inter vir.& uxor.& l.ſi a ſponſo.C. de donat. ante nupt. Atqui ſi contracto matrimonio præſumeretur, mulierẽ conſtituiſſe dediſſeq. bona ſua in dotem,præſumeretur liberalitas,ex quo cogi mulier non poteſt,iuxta l. donari.ff.de reg.iur.& l.nec ignorans.C.de donat. Ergo non præſumitur, quod bona dotis nomine conſtituerit.

58 Quinto comprobantur prædicta,qđ cõceditur uno † caſu,in cæteris prohibitum cenſetur.l. Labeo.ff. de compenſ.l.cum ita.§.1.ff.de cond.& dem.& l.maritus.C.de procur. Atqui vno ſolo in caſu lex præſumit mulierem nubentem dediſſe bona ſua viro dotis nomine, nempe quando nubit ſecundo.l.dotẽ quæ.& l.Diuus.ff. de iure dotium,& diximus ſuperiore caſu.Ergo noſtro in caſu non præſumitur dos conſtituta.

59 Sexto & ultimo confert,quod dotis † conſtitutio eſt contractus,qui aut re,aut verbis, aut cõſenſu cauſatur, ut certum eſt. At hic nulla res data eſt,& nulla uerba ꝓlata ſunt.Item nec ullus interceſſit conſenſus, qui ſolet
60 declarari † vel verbis,vel nutu,vel nuncio.l. pater naturalis.ff.de adop.& l.conſenſu.ff.de act.& obl. Ergo nullo modo dicitur conſtituta hæc dos.

61 His intelligimus minus recte ſenſiſſe † eos,qui opinati ſunt,præſumi mulierem dediſſe bona ſua in dotẽ, cũ nubit.Qua in opinione viſi ſunt eſſe, ſibi parum conſtãtes Bar.in l.ſi conſtante.n.68.ff.ſolut.matrim.& Bal. in l.ſi ante nupt.col.1.ff.eo.& idem in l.1.col.1. C. de priuil.dotis.& in l.vlt.uerſ.ſed quid ſi tradidit. C. de ſent. quæ ſine certa quant.Idem ſenſit Abb.in conſ.46. in 2. dubio.lib.1.Huius enim opinionis argumenta leuia admodum ſunt,ob id facile dilui poſſunt.

Primo affertur argumentum ab auctoritate Ariſtotelis,qui in Topicis ſcriptum reliquit, ſicuti commemorat Accur.in l.mulier bona. ff. de iur. dot. quod mulier nubens, videtur bona ſua in dotem dediſſe, uerius eſt, non Ariſt.ſed M.Ciceronem in 2.Topicorum ita ſcripſiſſe.(Cum mulier viro in matrimonium conuenit, omnia quæ mulieris fuerunt, viri fiũt dotis nomine.) Atqui Ariſtot.auctoritas a l.approbata eſt l.7.menſe.ff. de ſtatu hom.l.antiqui.ff.ſi pars hæred.pet. Ergo huic auctoritati ſtandum eſt.

62 Cæterum reſpondetur,† Ariſtot.uel Ciceronis auctoritati deferendum eſſe illis in caſibus in quibus eam lex approbauit, non autem in omnibus,ut tradunt omnes in l.1.ff.ſi cert.pet. Et præſertim Ariſtot.deferendum nõ eſt,quando lex repugnat.l.in tantum.in fi.& l.ſeq. ff.de rerum diuiſ. Præterea docet Cicero argumentari ab effectis. Non autem præſupponit ita eſſe. Id quod & Boet.in illius commentariis ſenſit.

Secundo ſic argumentari ſolent. Acceſſorium regulatur a principali.l.1.& l.2.ff.de pecul. l. cum princip. ff. de reg.iur.cum ſimilibus. Atqui dos eſt acceſſoria ad matrimonium,cum cauſa matrimonii, vt eius onera ferri poſſint detur.l.3.ff.de iure dotium.& l.ult.§.1.Co. de

dona.

Digitized by Google

dona.ante nup. Cum autem matrimonium ſolo conſenſu cõtrahatur.l.liberæ.ff.de ritu nupt.& l.nuptias.ff.de reg.iuris. Ergo ſequitur dicendum, quod matrimonio contracto, præſumi debet promiſſa dos.

63 Verum reſpondetur, dotem † non eſſe quid acceſſorium ad matrimonium, cum acceſſorium dicatur quid inſeparabile a ſuo principali. Bar.l.Græce.§.illud.nu. 4. ff.de fideiuſſ. Non ergo contracto matrimonio præſumitur promiſſa dos. Nam matrimonium ſine dote eſſe poſſe, ſupra diximus. Nec hic conſenſus argui poteſt, cum nullum ſignum extet, quod illud ſignificare poſſit, vt iam explicauimus.

64 Tertio vrgere videtur, contractus, qui conſenſu † cõtrahuntur, ſola patientia, & vſu contrahi cauſariq. dicũtur, vt in locatione, & conductione.l. item quæritur. §. qui impleto.ff.locati.& l.legem.C. eo. Atqui contractus dotis ſolo conſenſu contrahitur.l.ad exactionem.Co.de dotis promiſſ.& l.vnica.in prin.& §.1.C.de rei vxor. actio. Ergo ex ſola patientia, dum mulier permittit virũ ea bona adminiſtrare, præſumi debet dos conſtituta. Reſpondetur, quod imo ſola patientia non operatur hunc conſenſum, ſicuti ſtatim in ſubſequenti extenſione dicemus. Prætermitto hic commemorare alia nõnulla argumenta, quæ afferri ſolent, cum leuiora his ſint.

65 Hic quartus caſus multo magis locũ hẽt in ſponſa, † quæ ex eo, quod promiſit contrahere matrimoniũ cũ ſponſo, non præſumitur ei promiſiſſe conſtituere dotẽ. Ita in ſpecie annotauit Didacus in epitome de ſponſalibus in 1.par.c.5.n.5. Verum diſſentire vñr Calc.in cõſil.11.col.2.& Corn.in conſ.282.num.36.lib.1.ex l. qđ autem.& ex l.tali.ff.de iur.dot. Et præterea multo magis locum habet hic caſus, in nominibus debitorum, quæ nullo modo præſumuntur data in dotem. Calcan.in cõſil.11.col.2.verſ.4.quia exceptio. Alex.conſil.122.num. 10.lib.7.Guid.Pap.q.470.& Rol.de lucro dotis.q.81.& diximus ſup.in vlt.decl.caſus præcedentis. Procedit ẽt multo magis, quando dos iam fuiſſet conſtituta, & ageretur de augumento. Nam tunc ſine dubio non præſumitur datum, vt paraphernale. Ita Bal.in dic.l.vlt.num. 5.C.de ſent.quæ ſine certa quan. Dec.in conſ.521.n.10. & Phan.in d.gl.10.n.47.& dicemus infr.in præſ.9.

66 Hẽt ẽt hic caſus locũ multo magis, quando † cõcurrit coniectura, qua coniici poteſt, mulierem noluiſſe dare bona ſua in dotem, ſicuti in ſpecie reſpondit Corn. in conſil.282.num.6. verſic. & maxime attentis. libr.1. Qui quidem multas coniecturas conſiderauit, & idem ſenſit Bal.in conſil.185.Punctus, lib.5.

Prima eſt, quæ ducitur a qualitate viri & mulieris, ſi
67 vir erat diues, † & ſenex, mulier vero iuuenis, formoſa,
& pauper. Nam tunc præſumitur virum eam ducere vo
68 luiſſe ſine dote, cum egregia † mulieris forma, ætaſq. iu
uenilis, ſatis opulenta dos dici poſſit, iuxta l. ſi voluntate.C.de dotis promiſs. Et melius confert illud Ouidian. Dos eſt ſua forma puellis, & multa ad rem ſcripſit Tiraq. de legib.connubial.in leg.2.n.38. & 39.

69 Et eo magis hæc coniectura locum habet, quando † vir iſte diues, liberalis ſui natura eſt, & non magni facere ſolet ſimilem ſummam pecuniarum, vel bonorum, vt conſiderat Corn.in d.conſ.282.n.7.lib.1.

70 Secunda eſt coniectura, quando † adeſt fama in loco, quod vir iſte duxiſset mulierem in vxorem ſine dote. Ita Corn.in conſ.282.n.6.verſ.concurrit etiam fama.

71 Tertia eſt coniectura, quando † ſoluta non fuit gabella, quæ pro dotis quantitate data, ſolui debet. Corn. in conſ.282.n.8.verſ.item præbet coniecturam.

72 Quarta eſt valde vrgens coniectura quando † mulier iam certam ſummam dotis nomine viro dediſset. Nam tunc reſiduum bonorum, non dicitur eadem de cauſa ei conceſſiſse, etiam ſi inſtrumentum eſset confectum, in quo diceretur, mulierem hanc dediſse reſiduum hoc bonorum ipſi marito pro ſup.dote, & ad habendum, tenendum, & quidquid ei placuerit faciendum, conſtituẽdo eum procuratorem perpetuo &c. Ita egregie reſpondit Dec.in conſil.521.num.9.ver. his tamen non obſtãtibus. Et Decium ſecutus eſt Phanuc.in tract. de lucro dotis, in gloſs.10.num. 47.

73 Extenditur primo hic caſus, ut locum etiam habeat, quando † mulier paſsa eſt aliquot menſes, & annos uirũ poſſidere, & adminiſtrare bona hæc ſua. Nam adhuc patientia hæc non efficit, vt præſumantur bona illa dotis nomine viro data. Ita ſcribunt Bart.in d.q.7. Mulier habens.in ſolutione.col.1.verſic.circa ſecund. Caſtr.in cõſil.391.lib.2.Rom.in conſil.314.num.2.Bal.Nouell. in tract.de dote, par.6.priuil.14.col.vlt.verſ.3.caſus. Campeg.in tract.de doc.par.5.q.39.Calc.in conſ.4.colum.3. Alc.in conſil.144.col.1.lib.5.in conſil.122.num.7.& in conſil.142.num.3.lib.7.Gozad.in conſ.33.col.pen.Soc Iun.in conſ.29.col.pen.lib.1.Rolan. a Valle in tracta. de lucro dotis.q.74.num.6.& 7.& Phanuc.in trac.de lucro dotis.in gloſ.10.num.43.Horum ſententia fulcitur multis rationibus & argumentis. Primo, quod hæc dicitur quædam patientia informis, cum ſit actus quidam, qui non cadit in ſpeciem alicuius contractus, ſeu quaſi. Hęc patientia operatur conſenſum, quando præcedit cõtractus, de cuius natura ad hoc quis tenebatur. ut in l.3.C. de acq.poſs. cum vero contractus non præcedit, & agitur de graui præiudicio, conſenſum non operatur. Ita gloſ.in l.3.in verbo, quod præſumitur.C.de acquir.poſ. & probat l.quam Tuberonis.§.alia cauſa, ſecundo reſpõſo.ff.de pecul.vbi ex ſola patientia non præſumitur conceſsa libera peculii adminiſtratio. Qua de re dicemus infr.lib.6.præſumpt.38.vbi explicabimus, quando tacẽs præſumatur conſentire. Cum ergo noſtro in caſu agatur de graui mulieris præiudicio dicendum eſt, hanc ſolam patientiam non arguere dotis conſtitutionem.

74 Secundo accedit, quod mulier † nupta ſine dote, cõpelli a viro non poteſt, vt dotem conſtituat.§. ſi quis autem dixerit.in Auth.de nuptiis.& in §.qui autem.in Authen.quib.mod.natural.effic. Atqui ille qui patitur aliquem ingredi ſuam poſseſſionem, quam ei tradere non tenebatur, patientia non præſumitur conſentire, ſed pro contradicente habetur.l.qui uas.§.vetare.ff.de furtis. & l.3.C.de acq. poſs. Ergo hæc mulier patiendo maritum adminiſtrare bona ſua, nõ dicitur ea in dotem dediſse.

75 Tertio, & ultimo ſuffragatur, quod † mulier iuſte timet, & reueretur maritum.l.1.§ quæ onerandę.ff.quarũ rerum actio non datur, vbi Bar. & late Tiraq. de legib. connubial.in l.1.n.25. Atqui ubi quis patitur eum, quẽ reueretur, & timet, aliquid ex ſuo poſſidere, vel facere, non habetur pro conſentiente, ſed potius pro contradicente, vt in l.1.in fi.C.de bonis mater. vbi filius qui patitur patrem ſub cuius poteſtate eſt, de ſuo contractum aliquem facere, non præſumitur ei conſentire. Ergo nec mulier dicitur conſentire marito, vt dotis nomine habeat bona hæc, quæ poſſidet, ſeu adminiſtrat.

76 Extenditur ſecundo, vt procedat etiam, ut nec præſumatur † promiſsa dos congrua. Ita Bal. Nouell. in trac. de dote, in 6.par.priuil.14.col.ult.uerſ.3.caſus, & alios commemorant Roland.de lucro dotis, q.74.num. 9. & Phanucius de lucro dotis, in gloſs. 10. num. 17. reiecta contraria opinione Curtii Iun. in Auth.præterea, n.13. C.unde vir. & uxor.

Declaratur primo, ut locum non habeat hæc præſũ
77 ptio in illis † locis, in quibus cautum eſt ſtatutis, quod bona mulieris cenſeantur data in dotem, ſicuti Bononiæ lib.4.rub.de dotibus reſtituendis, §. præterea omnia, vbi Monterent.in gl.Mulieris, ſcripſit illam eſse fictionem legis fundatam in præſumpta voluntate mulieris, ob ſignificationem verbi, intelligatur, quod fictionẽ ſignificat. Ego ſcripſi ſupr.lib.1.quæſt.10.nume.5.ubi etiam

etiam attigi, quod in caſu l. cum auus. ff. de cond. & de-
monſtr. & l. iam hoc iure. ff. de vulg. eſt præſumptio, non
autem fictio, vt ſequenti lib. explicabimus.

Declaratur ſecundo hic caſus, vt locum non habeat,
78 quando † coniecturis coniici poteſt, mulierem voluiſſe
dare bona ſua marito dotis nomine. Nam tunc dicendũ
eſt, ita dare voluiſſe. Et coniecturas ſufficere reſponde-
runt Bald. in conſil. 185. Punctus. lib. 5. Abb. in conſil.
46. num. 3. lib. 1. & Calcan. in conſil. 11. col. 3. verſic. ad-
hoc accedat, & alii quos infra commemorabo. Conie-
cturæ autem hoc in caſu colligi ſolent vel ex facto, vel
ex verbis, ſicuti ex ordine eas referemus.

79 Prima eſt coniectura a facto ſumpta, quando † mu-
lier paſſa fuiſſet, patientia quadam formi maritum poſ-
ſidere bona ſua. Ita Bar. in d. q. 7. Mulier habẽs amplũ.
in ſolutione. col. 2. verſ. ſed ſi tu poneres, &c. quia ita in-
telligit, vt ſi maritus ita poſſidens dicebat, audiente, &
intelligente ipſa muliere, bona illa, quæ poſſidebat, &
adminiſtrabat, eſſe bona ſibi data in dotem. Nam hæc
patientia, quam formem appellat Bart. arguit mulieris
conſenſum, ex ſententia gloſſ. in l. Caius. ff. de pig. actio.
ac Cyni in l. inuitus. Cod. de procurat. & Dyni in cap.
is qui tacet. de regul. iur. in 6. Hanc coniecturam aper-
tius probarunt Bald. in conſil. 100. Mulierem mari-
tus. lib. 4. Ang. in conſ. 335. ſtatuto communis Bononiæ.
Calcan. in conſil. 11. col. 3. verſic. adeſt & alia præſum-
ptio, & n. 2. verſic. adeſt etiam præſumptio. Bal. Nouel.
in tract. de dote, par. 6. priuil. 14. in fin. Rolan. in tracta.
de lucro dotis, q. 74. in fi. Phanuc. in commentar. de lu-
cro dotis in gloſſ. 10. num. 40. Cæterum dubitant Dd.
qui temporis curſus hoc in caſu requiratur. Aliqui di-
xerunt, requiri decennium, alii modici temporis, ſicuti
commemorat Phanucius, cum quo ſentio, modici ſcili-
cet temporis curſum ſufficere.

Secunda eſt coniectura, quãdo in ciuitate extaret cõ-
ſuetudo, quod mulier nubens cenſeatur dediſſe bona
80 ſua in dotem. Nam tunc mulier † nubens, nulla facta
mentione dotis, præſumitur voluntatem ſuam voluiſſe
eſſe conſuetudini conformem, atque ita ea bona dotis
nomine marito dare. Ita affirmarunt Bald. in Auth. res
quæ. num. 12. verſic. ſed nunquid. C. comm. de legatis.
Alexand. in conſil. 134. num. 2. lib. 5. in conſil. 122. num.
9. & in conſil. 142. num. 6. lib. 7. Corn. in conſil. 127. num.
5. lib. 3. Curt. Iun. in Auth. præterea, num. 13. verſic. limi
ta tertio. C. vnde vir & vxor. & Rolan. in tract. de lucro
dotis. q. 71. in fi. Cæterum diſſentire videtur Phanucius
in tract. de lucro dotis. in gl. 10. n. 38. verſ. ſed caue, qui
tamen ſubiungit, hanc eſſe poſſe leuem coniecturã. Ego
certe magis dubito, ob ſummam difficultatem, quæ eſt
in probanda hac conſuetudine, quæ multa requirit, vt
apud omnes in l. de quib. ff. de legib. & alibi ſæpe.

81 Tertia eſt coniectura, quando mulier eſt longe † infe
rioris conditionis a viro, qui veriſimiliter non duxiſſet il
lam in uxorem niſi bona ſua omnia dotis nomine de-
diſſet. Ita Bal. in l. nulla, num. 2. verſic. ſi autem. C. de iu
re dot. Alex. in conſil. 122. num. 7. lib. 7. Calcan. in conſil.
11. col. 3. verſ. 1. præſumptio eſt. Soc. Sen. in conſil. 81. n.
6. lib. 3. Decius in conſil. 521. num. 8. & Curt. Iun. in con-
ſil. 168. num. 7. Hanc tamen eſſe leuem coniecturam di-
xit Phanucius in commentariis de lucro dotis, in gloſ.
10. num. 39. Ego certe ſatis probabilem, & vrgentẽ exi-
ſtimo. Et eo magis locum habet, quando bona ipſa mu-
lieris eſsent litigioſa, & maritus eſset uir diligens & in
foro verſatus, vt conſiderat Calc. præcit. in conſ. 11. col.
3. verſ. ult. credo, & verſ. 1. præſumptio.

82 Quarta eſt coniectura † quando maritus & mulier
vna ſimul curaſsent, bona ipſa mulieris, in æſtimo & ca
taſtro ipſius mulieris poſita, deſcribi in æſtimo, & cata-
ſtro ipſius viri vel mariti. Ita Calcan. in dict. conſil. 11.
num. 7. verſic. item non reperitur, & Corn. in conſ. 282.
col. 3. verſic. corroboratur hoc, lib. 1. qui quidem Corn.
intelligit, niſi ipſa mulier ſit ætate minor, quæ dum ex-
preſſe non potuiſset conſtituere dotem hanc, ita nec ta
cite. Et coniecturam hanc probauit etiam Phanuc. in cõ
mentariis de lucro dotis, in gloſ. 10. num. 45.

83 Quinta eſt coniectura, quando mulier † ſæpius extra
iudicium affirmaſset, ſe dediſse bona ſua in dotẽ mari-
to. Nam etſi confeſſio hæc extraiudicialis abſente mari
to facta, non faciat plenam fidem, attamen inducit præ-
ſumptionem. Ita ſenſit Bald. in conſ. 100. Mulierem ma
ritus. lib. 4. ut eum declarat & intelligit Rolan. in tract.
de lucro dotis. quæſt. 74. nume. 12. & 13. qui recenſet &
Soc. Iun. in conſ. 8. num. 19. lib. 2.

Sexta eſt coniectura ducta a verbis, ex quibus colligi
tur præſumpta voluntas mulieris, quod uoluerit conſti
84 tuere dotem. Primum eſt exemplum quando † mulier di
xit viro. Ego do tibi me & mea, alio non expreſſo. Nam
tunc bona omnia præſumuntur data in dotem. Ita Bal.
in l. nulla, num. 2. C. de iure dotium. & in l. vlt. nu. 10. C.
de ſenten. quæ ſine certa quantit. Rom. in conſ. 44. n. 4.
Ale. in conſ. 44. li. 1. Rol. in tract. de lucro dotis. q. 72. &
Phanuc. in commentar. de lucro dotis. in gloſs. 10. num.
85 46. Cum enim uerbum † do, ſignificet dominii transla-
tionem. §. ſic itaque. in Inſtit. de acti. ſequitur dicẽdum
dotem per ea uerba conſtitutam eſse.

86 Secundum eſt exemplum, ut ſi mulier dixit † aſſigno
tibi bona mea. Nam & tunc præſumitur ea dediſse in
dotem. Cum uerbum, aſſigno, importet dominii tranſ-
lationem. l. dotis fructus. §. ult. cum l. ſequen. ff. de iure
dotium, & comprobaui auctoritate multorum in conſ.
201. num. 6. lib. 3. vbi de egregia facti ſpecie pro Sereniſ.
Regina Daniæ reſpondi.

87 Tertium eſt exemplum, quando mulier dixit, trado †
me & bona mea. Hoc etiam caſu bona illa cenſentur
data in dotem. Ita tradit Bald. Nouel. in tract. de dote
parte ſexta, priuileg. 10.

Verum a Baldo Nouello diſsentiunt ex recentiorib.
Rolandus a Valle in tract. de lucro dotis. q. 73. & Phan.
in dic. gl. 10. num. 46. adducti auctoritate Bald. in l. ult.
num. 10. C. de ſen. quæ ſine certa quant.

88 Quartum eſt exemplum, vt ſi mulier dixit, † quod nõ
intendebat bona ſua eſse data in dotem, niſi conficere-
tur publicum inſtrumentum, ſi ergo conficiatur inſtru-
mentum, cenſentur data in dotem. Ita Curt. Iun. in con
ſil. 168. num. 7. uerſic. adeſt & alia, qui & ſimilẽ ex aliis
verbis coniecturam colligit.

89 Septima eſt coniectura, quando † mulieri relicta fuiſ
ſent a patre, uel alio teſtatore, aliqua bona cauſa dotis,
& ipſa deinde nupſiſset, nulla expreſsa mentione facta
ipſius dotis. Hoc ſane caſu præſumitur, quod bona illa
in dotem dederit uiro. Ita Ruin. in rubr. ff. ſolut. matr. in
lectura antiqua impreſsa anno 1546. num. 8. quam uo-
luit allegare Boer. & melius idem Ruin. in lectura no-
ua. num. 288. & in conſil. 224. num. 5. lib. 1. Et idem re-
ſpondit Soc. Iun. in conſil. 8. num. 2. & 13. libr. 2. qui ſic
declarat ſtatutum Mantuæ de lucris matrimonialibus.
Et hos ſecutus eſt Phanuc. in dic. tract. de lucro dotis.
in gloſs. 10. num. 45. verſic. alio etiam in caſu, idem ſcri-
pſit Monterentius in commentar. ad ſtatuta Bononiæ.
lib. 4. rubr. de dotibus reſtituendis. §. præterea. in gloſs.
omnia bona, qui intelligit prædictos Doctores, ut
mulier præſumatur dediſse in dotem illa bona legata,
& nihil vltra.

Verum a prædictis diſsentit Berous in conſil. 40. nu.
52. lib. 1. qui de eadem facti ſpecie, de qua fuerat inter-
rogatus Socin. Iun. ſuper dicto ſtatuto Mantuæ, contra-
rium reſpondit. Quique num. 58. diſtinguit quatuor ca-
90 ſus. Quorum primus eſt, quando † mulier ſeu alius eius
nomine dotem primo uiro dedit, uel promiſit. Deinde
mortuo primo illo uiro contraxit cum ſecundo, nulla fa
cta do-

ſta dotis promiſſione. Hoc caſu præſumitur ſecundo marito promiſſa eadem dos, quę primo data fuit. Hunc caſum explicauimus ſupra in quarto caſu. Et caſus iſte omitti poterat a Beroo, cum non multum ad rem hanc pertineat.

91 Secundus eſt caſus, quando † filia cui pater in teſtamento dotem reliquit, actiones ſibi competentes ceſſit marito ſeu ſponſo, vt petere & conſequi poſſit, quod ſibi dotis cauſa fuit relictum. Hoc caſu dicitur mulier bona illa relicta, dotis nomine dediſſe marito. Ita Bero. prę citato in loco. Quam quidem traditionem ea ratione cõfirmo, quia ceſſio actionum ſignificat, mulierem voluiſſe quod maritus haberet ius in eo relicto, alioqui ſatis fuiſſet conſtituere eum procuratorem, vel operari vt tã quam maritus, ſicq. vt procurator a lege conſtitutus experiretur ad ipſius mulieris commodum. Is enim qui
92 actiones † cedit, reponere dicitur ceſſionarium in ſui locum, & conſequenter transferre in eum bonorũ dominium. Alc. in l. prouinciali. §. ſi ego, n. 9. ff. de oper. noui nunc. & confirmaui in conſ. 201. n. 13. lib. 2.

93 Tertius eſt caſus, quando filia † cui pater reliquit dotem in teſtamento, ante contractum matrimonium petiit illud legatum, & præſtitit cautionem de conuertendo legatum illud in dotem, deinde contraxit matrimonium, nulla dotis expreſſa promiſſione facta. Hoc ſane caſu præſumitur mulier hæc, dediſſe bona illa in dotẽ, Ita Bero. in dic. conſ. 40. n. 58. verſ. 3. caſus. qui ſcribit, idem ſenſiſſe Ruinum in d. rubr. ff. ſol. mat. in lectura antiqua. n. 8. & in noua, n. 228. Poteſt afferri ratio, quod p̃ſumitur quis obſeruare voluiſſe promiſſa, atque ita dotem conſtituere ſicuti facere tenebatur.

94 Quartus eſt caſus, quando † filia, cui pater dotem reliquit in teſtamento, mortuo ipſo patre non petiit relictum ſibi præſtari, ſed nupſit viro, cui nihil expreſſe dotis cauſa promittit. Hoc in caſu ſunt opiniones. Bero. in d. conſil. 49. num. 58. verſi. 4. caſus, reſpondit mulierem non præſumi dediſſe bona illa in dotem. Et motus eſt Bero. traditione Bar. in d. q. 7. caſu 2. col. 1. vt retulimus ſupra in principio huius quinti caſus. Nulla enim (voluit dicere Bero.) eſt differentia inter caſum Bart. & ſequacium, & hunc noſtrum. Cæterum a Beroo (vt dixi ſupra) diſſentiunt Rui. in d. rubr. ff. ſol. mat. in lectura antiqua, num. 8. & noua, num. 228. & in dic. conſ. 224. nu. 5. lib. 1. & Soc. Iun. in d. conſ. 8. n. 2. & 13. lib. 2. Inquit. n. Rui. in d. rubr. num. 228. quod licet mulier dotem non conſtituerit marito in eo credito, quod nihilominus cõpelli poterit a marito, agere ad conſequendum legatum & illud conuertendũ in cauſam dotis, ſicut & alias hoc modo agitur in l. cum plures. §. meſſem. ff. locati. l. Iulianus. §. pen. ff. de actio. empt. & l. ſi ſic. §. vlt. ff. de leg. 1. Et illis in locis Bar. annotauit. Huic conſiderationi non reſpondit Bero. cum eo tempore quo ipſe reddidit illud reſponſum in conſil. 40. adhuc non eſſent impreſſi poſtremi commentarii ipſius Ruini ad d. rub. ſolut. matr. Quocirca reſponderem ego diuerſos admodum eſſe caſus illos d. §. meſſem. §. pen. & §. vlt. a caſu noſtro. Illis. n. in caſibus certum, & clarum eſt, quod illi colono competebat actio contra dominũ, vt is efficeret, quod poſſet vti re ſibi locata. Ita quoque in caſu dic. l. Iulianus. §. pen. actio competebat emptori contra venditorẽ, pro damno dato ab inquilino, cui ab ipſo venditore reſeruata fuerat cohabitatio. Ita & in caſu d. l. ſi ſic. §. vlt. actio competebat legatario contra hæredem, vt legatum ſibi præſtaretur. Non eſt ergo mirum, ſi illis in caſibus colonus dominum, emptor venditorem, & legatarius hæredem, compellere potuerunt agere contra eos qui dãnum dederunt, & legatum præſtare tenentur. Sed diuerſum eſt in caſu noſtro, in quo non eſt certum, nec apparet, quod maritus ius habeat contra mulierem, cauſa huius legati. Nil enim illa illi promiſit. Nil etiam illi a teſtatore ipſo fuit relictum. Non etiam multum vrget conſideratio Soc. Iun. in d. conſ. 8. num. 14. 15. & 16. lib. 2. dum argumentatur a veriſimili, & a ſolitis, quod. ſ. veriſimile ſit, maritum voluiſſe dotem ſibi conſtitui, & noluiſſe ducere vxorem indotatam. Et conſueuiſſe viros quærere prius, & ante omnia, de dote. Non inquam, vrget hæc conſideratio, quia idem eſſet dicendum in caſu principali huius quinti caſus aduerſus Bart. in dic. q. 7. col. 1. in 2. caſu, & alios, qui Bart. ſequuti ſunt. Crediderim tamen veriorem eſſe hanc Ruini, Socini & Phanucii opinionem & ab ea non eſſe recedendum. Cum (vt dicebat Soc. in d. conſ. 8. num. 18.) videatur hoc in caſu habita quædam relatio ad teſtamentum patris, qui dotem legauit, quemadmodum ſimilis fit relatio, quando mulier ſecundo nubit, dicitur promittere dotem datam primo, cum ad eam habita cenſeatur relatio quædam, ſicuti diximus ſupra in quarto caſu. Et accedit, quod filia cenſetur voluiſſe exequi volũtatem patris, qui legatum fecit, vt dotis cauſa haberet. Ex quibus ceſſat illa Beroi conſideratio quę non habet locum, quando alia extat contraria coniectura, ſicuti hic extare diximus.

Dotata an præſumatur mulier, quæ iam nupta reperitur.

SVMMARIVM.

1 *Dotata non præſumitur mulier, & aſſerenti probandi onus incumbit.*
2 *Matrimonia non dote, ſed affectibus contrahuntur.*
3 *Matrimonia ſine dote eſſe poſſunt.*
4 *Maritus confitens, ſe recepiſſe dotem, præſumitur ſpe futuræ numerationis confeſſus eſſe.*
5 *Argumentum ab vſu & ſolitis, receptiſſimum eſt.*
6 *Dotem mulieri numeratam fuiſſe, coniecturæ ſufficiunt.*
7 *Dotata mulier præſumitur, cui maritus diu alimenta præſtitit. Dubia tamen ea eſt præſumptio.*
8 *Dotem ſuam mulier in teſtamento legans alicui, coniecturã præbet, dotatam fuiſſe.*
9 *Aſſerenti aliquid in articulo mortis ad detrimentum alterius, non adhibetur fides.*
10 *Verba enunciatiua alicuius inſtrumenti mentionem facientia de dote, eam probant.*

PRAESVMPT. VII.

DVbitari etiam contingit, an mulier iam nupta præſumatur dotata? Dubitationis huius exemplum afferri & proponi poteſt, ſi ſtatuto cautum ſit, quod filia dotata excludatur a ſucceſſione, ſi nupta, eueniente caſu ſucceſſionis petat admitti, & maſculi aſſerant eam excludendam tanquam dotatam, an ex quo nupta eſt, præſumatur dotata, vt excludatur, Lucas de Penna in l. 3. in præſumpt. 65. C. de apochis publ. lib. 10. ſcriptum
1 reliquit, mulierem † non pręſumi dotatam, vt a ſucceſſione excludatur, ſed is qui vult eam excludere probare debet dotem ei fuiſſe numeratam, ſic & Cor. in conſ. 49. nu. 10. in conſil. 182. n. 6. verſ. & ideo. li. 1. & in conſ. 94. col. 3. lib. 2. & prius Baldus in Auth. res quæ. colu. 2. C. communia de legatis. & hos ſecutus eſt Brunus in trac. Quod ſtantibus maſculis fęminæ non ſuccedant. art. 6. num. 227. Et hæc quidem ſententia ea ratione fulcitur, quod aſſerenti, non autem neganti, incumbit probandi onus. l. 2. ff. de probat. & l. actor. C. eod. cum præſertim negatiua hæc vaga loco, ſcilicet & tempore non coarctata ſit improbabilis. Et accedit, quod dotem numerare eſt quid facti, ob id, qui factum proponit, probare debet. l. in bello. §. factæ. ff. de capt. & poſtlim. reuerſ. Et
2 tutius matrimonia † non dote, ſed affectibus contrahũtur. l. 3. ff. de iure dotium. & l. ult. C. de repud. Poſſunt. n.
3 matrimonia † eſſe ſine dote. Et demum ſuffragatur a fortiori

Digitized by Google

4 fortiori illa recepta ſententia, quod quando maritus †
confitetur ſe recepiſſe dotem, non præſumitur re ipſa fa
cta numeratio, ſed quod ſit confeſſus ſpe futuræ nume-
rationis, vt dicemus infra in præſumpt. 12. ſi ergo non
præſumitur facta numeratio marito, qui ita eſt confeſ-
ſus, quanto minus præſumitur numerata mulieri, quæ
confeſſa nil eſt? Nec hic repugnat, quod Campegius in
tract. de dote, par. 5. quæſt. 77. motus auctoritate Anch.
in conſil. 164. ſcripſerit, imo mulierem præſumi dotatã.
Idem quoq. reſpondit Decia. in conſil. 49. n. 4. lib. 2. ad-
ductus auctoritate Cornei in conſ. 282. lib. 1.

Nam reſpondetur, Ancharanum nil ad rem ſcripſiſ-
ſe eo in conſil. 164. nec in alio quod hactenus videre po
tuerim, etſi vſus ſim aliqua diligentia in eo perquirẽdo.
Corn. vero in d. conſil. 282. num. 6. contrarium reſpon-
dit, vt etiam ſupra retuli. Non etiam obſtãt aliqua, quæ
hac pro opinione a Luca, & a Campegio adducta ſunt.
Et primo l. vlt. §. ſi a ſocero. in fine, ff. quę in fraudem cre
dit. ibi, cum is indotatam vxorem ducturus non fuerit.
Et in l. apud Celſum. §. ſed etſi mulier. & in l. pure. §. ſi
eum. ff. de doli mali except. reſponſum eſt, non admitti
exceptionem doli contra maritum petentem dotem cũ
præſumptio ſit, quod niſi dos data, & promiſſa ei fuiſ-
ſet, non duxiſſet illam in vxorem. Nam reſpondetur præ
ſumptionem quidem eſſe, quod vir ducturus nõ ſit vxo-
rem ſine dote. Non tamen inde ſequitur, quod mulieri
nuptæ numerata fuerit dos.

Secundo adducuntur l. ſi pater. §. 1. & l. ſi liberis. ff. de
pactis dota. Verum nil ad rem pertinent, cum ſolum ibi
dicatur non valere pactum, quo mulier indotata ma-
neat, atque præſupponitur dotem iam fuiſſe promiſſã
vel numeratam.

Tertio Campegius argumentatur ab uſu, & ſolitis, ꝙ
5 † argumenti genus receptiſſimum eſt. l. certi condictio.
§. ſi nummos. vbi Doct. ff. ſi cert. petat. Atqui uiri con-
ſueuerunt ducere vxores dotatas. Ergo mulier nupta ꝓ-
ſumitur dotata. Ita etiam poſt Baldum conſil. 98. lib. 4.
arguit Rota Rom. in deciſ. 155. in 2. par. in nouiſs. Cæte-
rum reſpondetur, licere ſic argumentari, viri conſueue-
runt ducere vxores dotatas. Ergo ſi vir duxit vxorẽ nul-
la dotis mentione facta, intelligitur, quod dos ei præſte
tur. Non autem ſic licet ducere argumentum, viri con-
ſueuerunt ducere vxores dotatas. Ergo præſumitur, qđ
mulier nupta dotem fuerit conſecuta.

Hæc tamen præſumptio tollitur contrariis coniectu-
ris, quibus conſtet mulieri nuptæ dotem fuiſſe numera-
6 tam, atque ita illam habuiſſe dotem. Et † cõiecturas ſuf-
ficere reſponderunt Corn. in d. conſil. 282. num. 6. lib. 1.
& alios recenſet Decian. in d. conſ. 49. num. 4. li. 2. & idẽ
ſenſit Campegius in d. q. 76.

Prima eſt coniectura conſiderata a Campegio in d.
7 q. 76. quando † maritus diu præſtitit alimenta ipſi vxo-
ri. Nam tunc illa præſumitur dotata, alioqui eam non
aluiſſet, ſed potius expuliſſet e domo, iuxta glo. in §. ſic
itaque. in Auth. de nupt. Cæterum dubia eſt hæc conie-
ctura, tum quia reſpicit perſonam mariti, fauore mulie-
ris, non autem reſpicit perſonas eorum, qui dotare te-
nentur mulierem, ad ipſius mulieris odium, & detrimẽ-
tum. Præterea eſt dubia, quia affectione maritali præſu-
mitur maritus exhibuiſſe alimenta vxori, ſicuti dicemus
infra in præſumpt. 12.

8 Secunda eſt coniectura, quando † mulier ipſa dece-
dens condidit teſtamentum, & dixit ſe legare dotem ſuã
Caio. Hoc caſu præſumitur dotata. Ita reſpondit Decia.
in d. conſ. 49. num. 6. & 7. lib. 2. qui ſic conſuluit præſu-
mi dotatam in præiudicium mariti vel hæredum, vt. ſ.
illi præſumantur dotem recepiſſe. Id quod durũ admo-
dum mihi videtur, cum non adhibeatur fides aſſerenti
9 † aliquid in mortis articulo, ad alterius detrimentum.
Decia. tamen conſultatio ſuo in caſu videtur poſſe de-
fendi, ob id, quod dixit, hæredes ſoluiſſe legata ſic reli-
cta, atque ita obſeruaſſe mulieris diſpoſitionem. Præte-
rea coniectura poſſet procedere, quo ad commodum,
& fauorem eorum, qui dotare tenebantur ipſam mu-
lierem.

Tertia eſt coniectura, quæ ſumitur a verbis enunciati
10 uis † alicuius inſtrumenti, in quo fiat mentio dotis da-
tæ ipſi mulieri. Nam verba ipſa enunciatiua probant.
Ita Bart. in conſ. 123. Titius & Seius, num. 2. lib. 1. Dec.
in conſil. 135. num. 2. Soc. Sen. conſil. 158. col. 2. li. 2. Bal.
Nouell. in tract. de dote, par. 7. priuileg. 78. num. 1. & 2.
& Ruin. in conſ. 34. n. 5. & in conſ. 40. num. 5. lib. 4. & Ro
ta Rom. in deciſ. 316. num. 2. in 2. par. in nouiſſime im-
preſſis, qui aſſerunt exemplum, quando maritus diuidẽ
do bona cum eius fratribus dixit, quod prius dos vxo-
ris extrahatur. Verum hæc coniectura reſpicit perſonã
mariti ad fauorem dotis. Nos vero loquimur quando
agitur, an mulier fuerit ab eius patre vel fratribus do-
tata. Prædicta diſputatio ceſſat etiam quando extat ſta-
tutum, vt Mediolani cap. 283. quo cautum ſit, quod nõ
petens dotem infra certum tempus, vtputa decenniũ,
ſicuti in dic. ſtatuto Mediolani, dotata præſumatur quo
ad agnatos, ne cũ eis ſuccedat, licet nõ quo ad dotẽ vt
eam poſſit adhuc petere, quemadmodum ſtatutum præ
dictum ſic intelligi teſtatur Carpanus in illius annota-
tionibus. Qui etiam dixit hoc ſtatutum non habere lo-
cum, ſi mulier interim moritur, vt reſponderunt Corn.
in conſil. 94. num. 9. lib. 2. & Dec. in conſil. 536. & tra-
dit Brun. in tract. Quod ſtantibus maſculis. artic. 3.
quæſt. 6. & quæſt. 80. & quid in ſponſa? Natta in c. quã-
uis, num. 101. de pact. in 6.

Dotalia, vel paraphernalia, vel extra dotem, an præſumantur bona illa, quæ mulier promittit vel tradit marito, cui non dedit vel iam dedit dotem.

SVMMARIVM.

1 *Mulier triplicis generis bona habet.*
2 *Dotalia bona mulieris quæ ſint.*
3 *Paraphernalia bona mulieris quæ dicantur.*
4 *Bona mulieris, extra dotem quæ ſint.*
5 *Dotalium, & paraphernalium bonorum differentia quatuor.*
6 *Paraphernalia bona, & extra dotem quomodo differant.*
7 *Paraphernalium, & bonorum extra dotem hodie nullam eſſe differentiam ſecundum Aretinum.*
8 *Mulier tempore matrimonij vel poſt, nulla data vel promiſſa dote, ſimpliciter bona ſua promittens, dotis nomine promiſiſſe præſumitur.*
9 *Promiſſio facta ſine cauſa valet, aliquo contractu præcedente.*
10 *Promiſſio ſine cauſa facta, declaratur ex qualitate perſonæ cui facta eſt.*
11 *Promiſſio annua facta pauperi ſine cauſa, alimentorum cauſa facta præſumitur.*
12 *Donatio inter coniuges matrimonio conſtante prohibetur.*
13 *Mulier ante vel poſt matrimonium contractum, bona ſua futuro marito tradens ſimpliciter, dotis nomine feciſſe præſumitur.*
Idque procedit etiam ſi bona excedant dotem congruam. nume. 16.
Vel filijs poſt matrimonium contractum tradita ſint. n. 17.
14 *Donatio nunquam præſumitur, quando alia cauſa præſumi poteſt.*
15 *Mulieri minus damnoſum præſumendum eſt.*
18 *Mulier dote conſtituta, tradens viro vel ante vel poſt matrimonium contractum bona nulla expreſſa cauſa, tanquam paraphernalia cenſetur tradidiſſe.*
19 *Dotis conſtitutio magis præiudicat mulieri, quam traditio in cauſam paraphernalem.*

20 *Dotis*

Digitized by Google

20 *Dotis fructus mariti efficiuntur, paraphernalium non ſine mulieris voluntate.*
21 *Mulier ſui natura auara eſt.*
22 *Dos conſtituta in bonis certis, in alijs eſſe nequit.*
23 *Bona marito tradita poſt iam conſtitutam dotem, dotalia quoque cenſeri, ſi id aliquibus verbis vel ſignis appareat.*
Idque ſi verbis dominij translationem ſignificantibus, vſa ſit. num. 24.
Vel vſa fuerit vocabulo aſſignationis, n. 26.
Idem eſt de verbo, aſſigno. num. 27.
Aut dixerit, ſe tradere dicta bona, ad vtendum, fruendum & faciendum perpetuo, quidquid voluerit. n. 28.
25 *Verbum, do, ſignificat dominij translationem.*
29 *Paraphernalium bonorum fructus, cur marito concedantur.*
30 *Bona poſt conſtitutam dotem marito tradita, dotalia præſumũtur, ſi verbum ſupradotis fuerit adhibitum.*
Idem ſi dos iam data, erat tenuis. n. 32.
31 *Dictio, ſupra, quomodo exponatur.*
33 *Bonorum vxoris traditorum poſt dotem conſtitutam, omnes fructus maritus percipiens, tanquam dotalium percipere præſumitur.*
34 *Dotem nullam mulier marito conſtituens, ſed bona quæ nec ipſa tradidit expreſſe, poſſideri permittens, & ad libitum diſponi, cenſetur non ut dotalia ſed paraphernalia conceſſiſſe niſi maritus publice & palam ſciente muliere, ſe vt dotalia poſſidere aſſeruerit, num. 36.*
35 *Patientia ſola, cum de magno præiudicio agitur, non præſum. facit titulum.*
37 *Dotalia quando bona adeſſe certo conſtat, in dubio non paraphernalia, ſed extra dotem præſumuntur, niſi diu tanquã paraphernalia fuerint adminiſtrata, num. 39.*
38 *Paraphernalia vt bona dicantur, quid requiratur.*

PRAESVMPT. VIII.

EVenire ſæpe ſolet, quod mulier promittit, vel tradit ante vel poſt cõſtitutam, & datam dotem marito, alia bona. Quare dubitari contingit, an illa præſumatur dotis nomine marito promiſiſſe, vel tradidiſſe, vel tanquam paraphernalia, vel extra dotem conceſſiſſe. Hic prius ſciendum eſt, mulierem aliquando habere bona
1 † triplicis generis, hoc eſt, dotalia, paraphernalia, & extra dotem. Ita gloſſ. in l. vlt. C. de pact. conuent. & alii, quos congeſſi in conſil. 56. num. 2. lib. 1. Et illis accedũt Pract. Papien. in forma libelli, quo vxor agit ad dotem, in verbo, tanquam, num. 1. & Guido Papæ in quæ. 468.
2 col. 2. Dotalia ſunt, quæ † nomine & cauſa dotis data fuerunt ipſi viro, qui conſtante matrimonio, non modo eorum adminiſtrationem, ſed & dominium obtinet, l. doce ancillam. C. de rei vend. & in l. in rebus. Co. de iur.
3 doti. Paraphernalia † ſunt, quæ mulier vltra dotem in domum viri infert. Et horum dominium vere remanet apud ipſam mulierem, adminiſtratio vero eſt apud maritum, l. ſi ego. §. dotis. ff. de iure dot. & l. vlt. C. de pact. conuen. & egregie, vnde dicta ſint paraphernalia, explicat Alc. in li. 4. parerg. iur. c. 13. & in lib. 1. prætermiſſ. in
4 verb. antidora. Bona vero † extra dotem dicuntur illa, quæ mulier apud ſe omnino retinet, nec dominium, nec adminiſtrationẽ viro concedit, vt declarant gl. & Doc.
5 ſupra commemorati. Inter dotalia, & paraphernalia † quatuor retuli differentias in d. conſ. 56. num. 6.

Prima, quia (vt diximus) dotalium dominium tranſit in maritum, Paraphernalium non tranſit.

Secunda, priuilegia doti conceſſa, non ſunt paraphernalibus tributa.

Tertia, fructus dotalium maritus indiſtincte lucratẽ, Paraphernalium vero non ſemper, vt dicemus in ſubſequenti præſumptione.

Quarta dotalia regulariter repeti non poſſunt conſtãte matrimonio, Paraphernalia vero poſſunt, ſolum. n. dicitur maritus habere tacitum mandatum adminiſtrationis a muliere, l. vlt. C. de pact. conuent. & dicemus in ſequenti præſumpt. quod ſane mandatum ad libitum
6 poteſt reuocare. Differunt etiam inter ſe † paraphernalia, & extra dotem. Nam (vt diximus) paraphernalium cuſtodiam habet maritus, extra dotem vero non habet.
7 Cæterum Aretinus in conſ. 159. num. 5. ſenſit, † nullam hodie eſſe differentiam inter paraphernalia, & extra dotem, & Aretinum ſecutus eſt nouiſſime Theſaurus in deciſ. 187. num. 2. ſed ab Aretino diſſentit Soc. Sen. in cõſil. 82. num. 19. lib. 4. & cum Soc. ſentiunt alii, quos in ſubſequenti præſumptione commemorabo. His expoſitis dicendũ eſt, an & quando bona data a muliere marito præſumantur, vel dotalia, uel paraphernalia, vel extra dotem. Et primum agemus quando eſt dubium, an ſint dotalia, vel paraphernalia. Deinde explicabimus, quando conſtat non eſſe data in dotem, an præſumãtur paraphernalia, vel extra dotem.

Quod attinet ad primum caput, dum ambigitur, an bona mulieris præſumi debeant dotalia, vel paraphernalia, quæ ab ea promiſſa, uel tradita fuerunt marito, ante uel poſt conſtitutam traditamque dotem. Quo ſane in capite, tres præcipue caſus diſtinguunt Bal. Nouell. in trac. de dote, in 6. par. priuileg. 14. & Rui. in Rubr. ff. ſol. matr. n. 186. uerſ. circa propoſitam. Ego vero clarioris traditionis gratia, quatuor conſtituam.

8 Primus eſt caſus, quando † mulier tempore matrimonii, vel poſt nulla dote data, vel promiſſa marito, ei promiſit bona ſua ſimpliciter, nulla ſcilicet expreſſa cauſa. Hoc ſane caſu præſumitur, quod cauſa dotis bona illa promiſerit. Ita manifeſte Bal. Nouel. in d. priuileg. 14. col. 2. verſ. 1. caſu. & Rui. in d. rubr. ff. ſol. matr. num. 188. verſ. ego autem puto.

Primo affertur text. l. quod autem. ff. de iure dot. cuius verba in bene emendatis codicibus ſic legũtur. Quia autem in ſtipulatione non eſt neceſſaria dotis adiectio etiam in datione tantundem ducimus. Ibi patet dationem & promiſſionem a pari procedere, quemadmodũ in datione bonorum facta a muliere marito, cauſam dotis exprimere neceſſe nõ eſt, ita nec in promiſſione, quia ſatis præſumitur. Nec repugnat conſideratio gloſſ. ibi & Bar. in ſua diſput. 7. mulier habens amplum, in ſolut. n. 1. in fi. quod iam antea actum fuerat inter partes, de dote conſtituenda, quia interpretatio hæc diuinat, ſicuti animaduertunt Bal. Nouel. & Ruin. præcitatis in locis, qui ẽt ſubiiciunt, aliam interpretationem, quod ibi agatur de promiſſione dotis reſtituendæ mulieri ſol. matr. non conuenire literæ text. nec illi titulo.

Secundo ſuffragatur tex. l. triticum. ff. de uerb. obliga.
9 quo probatur ſecundum Bart. ibi quod promiſſio † facta ſine cauſa valet, quando præceſſit aliquis cõtractus, quia præſumitur facta ꝓmiſſio ex illa cauſa. Atqui hic præceſſit contractus matrimonii quod ſui natura requirit & dotem. Ergo promiſſio ſimpliciter facta a muliere præſumitur cauſa ipſius matrimonii, & ſic dotis.

10 Tertio confert, quod promiſſio † ſine cauſa facta declaratur ex qualitate perſonæ, cui facta eſt, ſicuti dici-
11 mus, quod promiſſio annua † facta pauperi & inopi ſine cã, declaratur ex qualitate perſonæ pauperis, quod .ſ. cã alimentorum facta fuerit, vt tradunt Bar. in l. Stichum. §. 1. de uerb. obl. Bal. in l. antiquitas, num. 6. C. de uſufr. & alios plures congeſſi in conſ. 422. lib. 5.

Atqui noſtro in caſu qualitas perſonæ cui facta eſt ꝓmiſſio, eſt ipſe maritus, cui dos ſolet & debet præſtari. Ergo præſumitur cauſa dotis facta promiſſio.

Nec obſtat, quod hoc in caſu uideatur facta quędam
12 donatio a muliere marito, quæ † conſtante matrimonio prohibetur. Nam reſpondet Bal. Nouel. præcitato in loco multis modis, quos hic non repetam, ne ex ſcriptis ſcripta conficiam.

13 Secundus eſt caſus, quando † mulier ante vel poſt cõ
tractum matrimonium ſimpliciter, & ſic nulla expreſſa
cauſa, tradidit bona ſua futuro marito, cui nullam dotẽ
promiſerat. Hoc etiam caſu traditio illa præſumitur fa-
cta ex cauſa dotis, ita in ſpecie ſcripſit Bal. Nouel. in d. l.
priuileg. 14. n. 3. verſ. ſi autem nulla erat dos. Motus pri-
mo tex. d. l. quod autem, quę quidem fortius probat hũc
caſum quam præcedentem.

Secundo ea ratione vſus eſt Bald. Nou. quod quando
præſumi poteſt alia cauſa, quam donationis, nunquã p̃-
14 ſumitur † donatio. l. ſi vero non remunerandi. §. idẽ Pa-
pinia. ff. mand. & l. cum aurum. ff. de ſolut. & late ſcripſi
in lib. 2. de arbitr. iudic. caſu 88. num. 1. Atqui hoc in ca
ſu præſumi poteſt alia cauſa, quam donationis, pręſumi
enim poteſt cauſa dotis. Ergo illa debet præſumi. Cæte-
rum hæc argumentatio non concludit, vt recte animad
uertit Rui. in d. Rubr. ff. ſol. matrim. num. 190. ver. & per
prædicta. Etſi enim donatio non præſumitur, vt & nos
concedimus, non tamen inde ſequitur neceſſario, ꝙ pręſumatur dos, cum præſumi poſſint paraphernalia.

Tertio itaque & melius confert dic. l. triticum. arguẽ
do a promiſſione ad traditionem, iuxta l. vltim. C. ad l.
Falcidiam.

Quarto ſuffragatur & illud argumentum conſidera-
tum ſupra a Rui. per traditionem Bar. in d. l. Stichum.
§. 1. ff. de verb. oblig. Nec obſtat ꝙ Bal. in conſ. 276. ver-
ba ſtatutorum. col. 2. ver. ſequitur videre, libr. 3. contra-
riam opinionem probauerit ſecundum Ruin. in d. Rub.
ff. ſol. matr. n. 190. verſ. ſed contrarium, qui Bald. ipſum
ſequitur. Reſpondit Bal. mulierem præſumi dediſſe fru
ctus, non autem proprietatem, quæ videtur conceſſa ex
alia cauſa (inquit deinde Rui.) hoc eſt, vt paraphernа-
15 lis. Cum † præſumendum ſit, id quod minus eſt damno-
ſum mulieri, vt dicemus infra. Quæ ſane ratio nil vrget,
quia huic præſumptioni repugnant aliæ ſupra commo-
moratæ, & accedit, ꝙ nec præſumi debet cõtra maritũ,
quod ſi voluerit ducere vxorem indotatam.

Extenditur primo hic caſus, vt locum etiam habeat,
16 † quando bona eſſent exceſſiua, & vltra dotem cõgrua.
Ita Bal. Nou. in d. priuil. 14. n. 3. verſ. imo etiam.
17 Extenditur ſcdo, vt locum ęt habeat, quãdo † diu poſt
contractum matrimonium tradita fuiſſent hæc bona.
Ita Bal. Nou. d. n. 3. verſ. ſi autem poſt matrimonium.
18 Tertius eſt caſus, quando mulier † vel ante, vel poſt
contractũ matrimonium, & dote iam data, vel conſtitu
ta marito, eidem ſimpliciter, & ſic nulla expreſſa cauſa
tradidit bona ſua ipſi marito. Hoc ſane caſu præſumi-
tur non cauſa dotis, ſed vt eſſent bona paraphernalia,
tradidiſſe. Ita gl. 3. l. vlt. C. de pact. conuent. Azo in ſum
ma. C. de iure dot. col. 2. Bal. in l. nulla, nu. 2. verſic. breui-
ter. C. de iure dotium. & in l. vlt. n. 5. verſic. ſed nunquid
præſumitur. C. de ſent. quæ ſine cert. quant. Bal. Nouel.
in d. priuileg 14. col. 4. verſ. ſecundus caſus principalis.
Rui. in Rub. ff. ſol. matr. n. 190. verſ. ſi vero dos. & in cõ-
ſil. 212. n. 1. in fin. & n. 6. lib. 1. & Dec. in conſ. 151. nu. 10.
qui etſi de eadem facti ſpecie reſponderit aduerſus ipsũ
Ruin. in hoc tamen cum eo conuenit. Idem ſcripſit Pla
nuc. in tract. de lucro dotis, in gloſ. 10. num. 47. Et ſen-
tentiam hanc probat l. ſi ego. §. dotis, ff. de iure dot. ibi,
ſed quia non puto hoc agi inter virum, & vxorem, vt do
minium ad eum transferatur. Idem probat l. vlt. Co. dẽ
19 pact. conuent. Et accedit ratio, quia † dotis conſtitutio
maius præiudicium, & detrimẽtum affert mulieri, quã
traditio in cauſam paraphernalem, cum (vt diximus ſu
20 pra) dotis fructus † efficiantur mariti, qui & dominus
rei dotalis eſt, conſtante matrimonio, paraphernalium
vero non ſine voluntate mulieris, vt dicemus in ſubſe-
quenti præſumptione. Non ergo præſumitur, quod mu
21 lier, † quæ ſui natura dicitur auara, vt alias diximus, vo-
luerit transferre dominium, atque in dotem conſtitue-
22 re. Confert, & ratio, quod dos † in certis bonis deſigna-
ta, & conſtituta, in reliquis eſſe nequit, arg. l. maritus. C.
de procur. & l. ſtipulationes commodiſſime. ff. de verbo.
obl. & facit regula l. cum prætor. §. 1. ff. de iud.

Declaratur hic caſus, vt locum non habeat, quando
23 aliquibus † ex verbis, & ſignis colligitur mulierem vo-
luiſſe etiam hæc bona eſſe dotalia. Ita probat d. l. ſi ego.
§. dotis. ibi, ſi ſic dentur, vt fiant, mariti. Et manifeſte re
ſpondit Rui. in dic. conſ. 222. num. 7. lib. 1. & ſenſerunt
alii, quos ſtatim commemorabo. Primum eſt ſignum,
24 qñ † mulier vſa fuit verbis ſignificantibus translatio-
nem dominii, vt ſi dixiſſet, Do tibi hæc bona mea. Ita in
ſpecie docuit Ruin. in dic. rubr. ff. ſol. matr. num. 191. ver
25 ſic. 2. fallit. Nam verbum, † do, ſignificat dominii tranſ-
lationem. §. ſic itaque, in Inſt. de act. & ſi ipſe Ruin. dubi
tet. Et ſimile tradit Deci. in l. ſi donatione, num. 38. Co.
de collat. quando pater dat filio rem aliquam, nõ vt pe
culium, ſed vt donatum, dediſſe præſumitur, cum vſus
fuit verbo, do. Qua de re dicemus infr. in præſ.
26 Idẽ eſt, quando mulier dixit, quod aſſignabat bona †
27 ſua marito. Cum enim hoc verbũ, aſſigno, ſignificet † do
minii translationem, l. dotis fructus. §. vlt. cum l. ſequ. ff.
de iur. dot. & ſcripſi ſupra in 6. præſ. in 7. coniect. ſequi-
tur dicendum, bona præſumi data in dotem. Verũ Rui.
in d. conſ. 222. n. 2. & col. vlt. verſ. & quamuis, libr. 1. in
ſpecie non admittit, quod his verbis dicatur conſtituta
28 dos. Idem eſt, quando † mulier dixit, quod maritus ha-
beret dicta bona ad vtendum, fruendum, & faciendum
perpetuo quicquid placuerit. Ita in ſpecie reſpondit
Rui. in d. conſ. 222. num. 27. ſimile eſt quod reſponde-
runt Grat. in conſ. 7. n. 20. lib. 2. & Pariſ. in conſ. 33. num.
21. cum dixerunt, patrem cenſeri donaſſe filio, non autẽ
in peculium conceſſiſſe, quando dixit, ad habendum,
tenendum, & quicquid placuerit faciendum, qua de re
dicemus infra in d. præſumpt.

Cæterum diſſentit in ſpecie noſtra Decius in d. conſ.
621. n. 11. verſ. ultimo non obſtant, qui (vt dixi ſupra) de
eodem facto reſpondit contra Ruin. Inquit enim Dec.
prædicta verba, ad vtendum, fruendum, intelligi ſolum
reſpectu fructuum, & ideo ſubſequentia verba, & faciẽ-
dum perpetuo, intelliguntur, id eſt, donec uixerit. Quæ
ſane conſideratio non concludit, cum fructus parapher
nalium ab initio non concedantur marito, vt de eis poſ
29 ſit ad libitum diſponere, ſed vt † habeat cuſtodiã, & ad-
miniſtrationem, & ea impendat pro communi uſu uxo
ris, & proprio, vt diximus ſupra. Et ideo verba hæc ma
gis conueniunt fructibus dotis, quos ipſe maritus ſuos
facit, & ad libitum de eis, dum uiuit, diſponit. Non hic
commemoro alia verba prædictis ſimilia, quibus domi-
nii translatio, & conſequenter dotis conſtitutio ſignifi-
cari poteſt. Multa enim haberi poſſunt ex his quæ dice-
mus infr. in præſ. 29. ad fi. ubi de re a patre data filio in
peculium, uel donata differemus.
30 Secũdum eſt ſignum, quod colligitur ex his uerbis †
pro ſupradotibus. Nam ſuprados dicitur quoddam do
tis augumentum. Ita ſenſit, & pro abſoluto habuit Rui.
in d. conſ. 220. n. 7. lib. 1. Verum de eadem met facti ſpe-
cie interrogatus diſſentit Dec. in dic. conſ. 521. num. 11.
31 uerſ. non obſtat quod. Cum dictio, † ſuper, exponatur,
id eſt, vltra, l. ex conducto. §. ſi uis tempeſtatis, uerſ. ſed
ſi labes. ff. locati. & l. diuortio. §. ob donationes, uerſ. itẽ
ſi locatio. ff. ſol. matr. Quæ quidem conſideratio nil ur-
get, quia etiamſi exponimus ultra dotem, nõ tamen fit,
quin dici poſſit augumentum dotis, quod eſt proprie
ultra dotem principalem.
32 Tertium eſt ſignum, quando dos † ipſa iam data ma-
rito eſſet tenuis, cui ſi coniungeretur deinde traditum
ab ipſa muliere, efficeretur dos congrua, & digna illo
marito. Ita ſenſit Bal. in d. l. nulla, n. 2. in fi. C. de iur. do.
Nec quicquam urgent cõſiderationes Rui. in rubr. ff.
ſol. mat.

ſol.matr.n.191.quia etſi mulier nupta, nõ ſit magis obli
gata ad dotẽ,quã ad conſignationẽ paraphernalium,in
telligi ẽt põt,quod traditio facta fuerit cã paraphernalium.
Nam reſpondetur, ꝙ cum agatur de interpretanda
mulieris dubia voluntate,dicẽdum eſt, eam voluiſſe
cã dotis tradere, vt dotem congruam, & viro dignã
conſtituat,atq. id faciat quod iuri & æquitati cõuenit.
33 Quartum eſt ſignum,qñ maritus † dote ſibi iã cõſti-
tuta recipit alia bona ab vxore,& eis vtitur percipiẽdo
omnes fructus tã naturales,quam induſtriales, & illos
pro ſui voluntate conſumpſit, etiam ad propriam ſui v-
tilitatem,ſciente & patiente ipſa muliere. Nã tunc præ-
ſumitur,quod bona illa,e quibus fructus percipit, fue-
rint ſibi tradita nõ vt paraphernalia,ſed vt dotalia. Ita
docuit Rui.in rub.ff.ſol.matr.n.193. verſ.tertio limita-
ri. Et motus eſt Rui.ſimili traditione Saliceti in l.filię cu
ius.C.famil. ercisc.& in l.ſi donatione.Co. de coll.cum
dixit,quod licet traditum a patre filio, præſumatur in
peculium,attamen ſi diu,vtpute per decennium paſſus
eſt pater filium percipere & conſumere fructus, præſu-
mitur patrem donaſſe bona illa.Qua de re copioſius diſ
ſeremus infr.in d.præſ.ad fi.
34 Quartus eſt caſus,quando mulier † nullã dotem ui-
ro conſtituit vel promiſit,ſed bona ſua,quæ non tradi-
dit marito expreſſe,paſſa eſt ab eo poſſideri,& de fructi
bus ad libitum diſponi vſque ad eius mortem. Hoc ca-
ſu non præſumitur titulus dotis, ſed potius quod con-
ceſſerit vt bona paraphernalia.Ita Bar.in d.diſput.7. in
ſolutione n.3. Bald.Nouel.in d.priuil.14.col.ult. verſic.
tertius eſt caſus.& Rui.in d.rub.ff.ſol.matr.n. 195. uer.
tertius eſt caſus. Ea rõne moti ſunt,quia ex ſola patiẽtia,
35 ẽt ſi † eſt diuturna,non oritur præſumptio tituli,quãdo
agitur de magno præiudicio, vt eſt de amiſſione domi-
nii,l.nullo.C.de rei vend.& l.diuturna.C.de præſc.lõgi
tẽp.& in ſpẽ idẽ annotauit Bart.in l. cum de in rem uer-
ſo,n.7.verſ.ſi vero tractatur de magno.ff.de vſuris. qua
de re diſſeremus infra in præſ.131. nu. 94. ubi explicabi-
mus totã illã traditionẽ Bar.in dic.l.cũ de in rem uerſo.
Et hæc quidẽ opinio retinenda eſt,etſi Bald.in cõſ.100.
mulierem maritus,lib.4.contrarium reſponderit.
36 Declaratur hic caſus, vt locum non habeat, quãdo †
maritus publice,& palã ſciente muliere aſſeruit ſe poſſi
dere,& retinere dicta bona,vt dotalia vxoris ſuæ. Nam
tunc dotalia præſumuntur. Ita Bal.Nouel.præcitato in
loco poſt Sal.in l.nulla.C.de iur. dot. Idem ſenſit Calc.
in conſ.11.col.3.uerſ.adeſt etiam alia.

Secundum caput huius diſputationis eſt quando cõ-
ſtat bona non eſſe dotalia,quippe quæ nec vere,nec prę
ſumptiue data fuerint in dotem,an modo præſumantur
paraphernalia,vel extra dotem. Et dicendum eſt, in du
37 bio præſumi † extra dotem.Ita reſpondit Comen.in cõ-
38 ſil.104.quæritur nunquid. Eſt ratio, quia vt dicantur †
paraphernalia, requiritur (vt dixi ſupra) aliquis actus
vel traditionis, vel illationis in domum, qui ſane actus
non præſumantur,cum ſint quid facti, l. in bello. §. fa-
ctæ.ff.de capt.& poſtlim.reuerſ. Hæc tamen traditio lo-
39 cum non habet,quando bona † illa diu fuiſſent admini
ſtrata tanquam paraphernalia. Ita declarauit Comenſ.
in d.conſ.104.cui multi ſubſcripſerunt. Et idem ſenſit
Iaſ.in l.maritus,in fi.C.de procur.

Fructus bonorum dotalium, paraphernalium, & extra dotem, an & quando præſumatur mulierem ita conceſſiſſe marito, vt is dicatur eos ſuperlucratus.

S V M M A R I V M.

1 *Paraphernalium bonorum adminiſtratio & cuſtodia, mandata dicitur marito.*
Secus in bonis extra dotem,num.2.
3 *Paraphernalium bonorum, & eorũ quæ mulier habet extra dotem,quoad fructuum perceptionem,nulla eſt differentia.*
4 *Dotalium bonorum fructus,matrimonio conſtante, mariti efficiuntur.*
5 *Vſumfructum rei mulier dotis nomine tradens, ius vſusfructus marito conceſſiſſe præſumitur, quod ſoluto matrimonio reſtituatur.*
6 *Paraphernalium bonorum fructus, aut extra dotem, ſi adhuc extant,mulieri vel eius hæredibus ſunt reſtituendi, nec maritus eos lucratur.*
7 *Paraphernalium bonorum fructus, inuita muliere conſumẽs maritus,ſiue naturales,ſiue induſtriales,ſiue ciuiles ſint,reſtituere tenetur. Ratio redditur,n.8.*
9 *Poſſeſſor quilibet malæ fidei omnes fructus, vel eorum æſtimationem reſtituere tenetur.*
10 *Paraphernalium aut bonorum extra dotem, fructus induſtriales, volente muliere maritus conſumens, ad æſtimationem non tenetur. Contraria refertur opinio, n.12.*
Tertia opinio,quæ diſtinguit,n.15.
11 *Vſurarum lucrum inhoneſtum eſt, & odioſum.*
13 *Reſidere, verbum eſt eſſe, & firmiter ſtare.*
14 *Poſſeſſor bonæ fidei quis dicatur.*
16 *Fructus naturales magni ualoris, quando reſtituat maritus. Et quid de modicis,num.17.*
18 *Fructus qui magni vel modici ualoris ſint, arbitrabitur iudex.*
19 *Paraphernalibus in bonis aut extra dotem, nec conſentiens nec contradicens mulier, quoad fructuum perceptionem, et conſumptionem, tenetur maritus ad reſtitutionem tam naturaliũ, quã induſtrialium.*
20 *Tacens habetur pro conſentiente, quando vltra taciturnitatem interuenit aliquis actus poſitiuus.*
21 *Paraphernalium bonorum fructus præſumitur mulier virum habere voluiſſe, nullam quando dotem conſtituit. Idq. pręſertim, ſi maritus diu poſſederit, n.22.*
23 *Fructus non præſumuntur conſumpti, ſed adhuc extare.*
24 *Res quamuis mobilis extare præſumitur, niſi probetur amiſſa.*
25 *Fructus quando extare, vel conſumpti præſumantur, iudicis arbitrio tribuendum.*
26 *Fructus qui & quot percepti ſint, coniecturis probari poſſe.*

P R AE S V M P T. IX.

EXplicauimus ſuperiore præſumptione, quæ dicantur bona dotalia, quæ paraphernalia, & demum quæ extra dotem, & quando pręſumantur talia. Nunc differendum eſt de eorum fructibus, an ſcilicet & quando præſumantur acquiſiti, & facti ipſius mariti. Priuſq̃ tamen hoc explicem repetendum eſt hic unum, quod paucis expoſui ſuperiore præſumptione, bona ſcilicet paraphernalia in eo videri differri a bonis, quæ dicũtur
1 extra dotem, quod bonorum † paraphernalium cuſto-
dia,& adminiſtratio mandata dicitur marito, l.ult.Co. de pact.conuen. & manifeſte reſponderunt Rui. in cõſ. 222.n.2.lib.1.& Dec.in conſ.521.n.11.qui ambo de eadem facti ſpecie rñderunt. Cum enim mulier illa marito tradit, vel in domum infert, dicitur committere, & mãdare cuſtodiam ipſi marito. Ita Bald. in l.ult.n.5. C. de
2 ſentent.quæ ſine cert.quant. Bonorum † vero extra do-
tem cuſtodiam, & adminiſtrationem non habet maritus, ſed ſola mulier, quæ bona illa non tradidit marito nec in domum intulit, ut declarat Bald. præcit. in loco. Et idem reſpondit Com.in conſ.104.quæritur nũquid, in prin.cui alii multi Doctor.ſubſcripſerunt.

Cæterum Franc. Aret.in conſ.159.num.5. ſenſit nullam hodie eſſe differẽtiam inter bona paraphernalia,& extra dotem, cum generalis eſſe uideatur conſuetudo, quod mulieres bonorum quorumcunque ſuorum adminiſtrationem, & cuſtodiam permittant maritis. Diſſentit ab Aret. Soc.Sen.in conſ.82.n.1 n.19.lib.2. qui re

Digitized by Google

ſpondit, non conſtare hac de re conſuetudine generali, ſed imo difformem eſſe obſeruantiam, cum aliquibus in locis mulieres concedant adminiſtrationem horum bonorum viris ſuis, aliis vero in locis non. Id quod indicant (ait Soc.) reddita a Doctoribus reſponſa, de fructibus paraphernalium, & bonorum extra dotem. Ita ſane de iure reſpondendo, differentiam hanc conſtituerunt Bal. in conſ. 293. factum ſic proponitur, in fin. lib. 3. & in conſ. 478. quædã ſunt res, lib. 5. Alex. in conſ. 41. n. 3. uer. ex his, lib. 1. qui quidem dixit, ſtatutum loquens de paraphernalibus, non habere locum in his extra dotem.

Crediderim quoad præſentem diſputationem fructuũ,
3 nullam eſſe † differentiam inter bona paraphernalia, & extra dotem, ſicuti nec ſtatutum Patauinum, ſub Rubr. de ſucceſſionibus mulierum, cap. ſi aliquis acceperit vxorem, conſtituit differentiam inter vnum & alterũ genus bonorum quoad effectum hunc. Etſienim paraphernalia ea eſſe dicuntur, quorum adminiſtratio mandata & conceſſa eſt marito, ut diximus, ita quod inde ſequitur, uirum fructus eorum percipere, & conſumere poſſe. Attamen idem eſt de bonis extra dotem, quorum adminiſtrationem etſi mulier non conceſſit marito, nihilominus dum is fructus percipit, & conſumit, ea ſciente & patiente, dicitur tunc ipſi viro mandare perceptionem & conſumptionem. Et propterea Bar. in l. pen. in princ. ff. ad leg. Falc. in ea tractatione, quando maritus lucretur fructus bonorum, quæ mulier habet vltra dotẽ, non diſtinguit inter fructus bonorum paraphernalium, & bonorum extra dotem. Et ſi conſideramus diligenter Doctores oẽs, quos infra commemorabimus, intelligemus eos affirmaſſe, diſtinctionem illius Martini Sillim. qua vſus eſt Bar. conuenire tam fructibus bonorum extra dotem, quam bonorum paraphernalium. Et nos planius exponemus. His explicatis, dicemus nunc. De fru-
4 ctibus † bonorum dotalium non eſſe ambigendũ, quin illi efficiantur mariti cõſtante matrimonio, l. dotis fructus, & l. pro oneribus. ff. de iur. dot. & in ſpecie reſpondit Soc. Sen. in conſ. 82. nu. 8. verſic. quibus præmiſſis, li. 4. & idem ego ſcripſi in conſ. 56. nu. 8. lib. 1. Idem eſt di-
5 cendum, quando mulier habet ſolum † rei vſumfructũ, quem dotis nomine marito dedit, præſumptio eſt dediſſe ius vſusfructus in dotẽ, vt illud ſoluto matrimonio, reſtituatur, fructus vero ex eo vſufructu percepti ipſius mariti fiant, pro oneribus matrimonii, l. dotis. §. ſi vſus fructus. ff. de iure dotium. Et hanc eſſe iuris pręſumptionẽ ſcripſit Io. And. in additionib. ad Spec. in tit. de pręſump. §. ſpecies. n. 5. in verbo, in præd. concord.

De fructibus bonorum paraphernalium, & bonorum extra dotem, multæ ſunt traditiones, & diſtinctiones Doctorum. Illa tamen Bar. in d. l. pen. in prin. ff. ad l. Falcid. eſt magis recepta, ſicuti teſtantur ibid. Alexan. colu. vlt. verſic. quæ videtur, & Affl. in deciſ. 44. num. 7. verſic. tamen diſtinct. & ſecundum eam fuiſſe iudicatum ſcripſit Guido Papæ in q. 168. col. 2. Et mihi etiam maxime probatur. Quo tamen clarius eam explicem diſtinguo primum duo capita.

Primum quorum eſt, quando fructus conſumpti non ſunt, ſed extant. Hoc in capite communis eſt omnium
6 ſententia, maritum non conſequi † hos fructus, ſed eſſe reſtituendos ipſi mulieri, vel ea mortua eius hæredib. Ita de fructibus naturalibus & induſtrialibus ſcripſerũt Bar. in d. l. pen. in prin. ff. ad l. Falc. Bal. in conſil. 276. Verba ſtatutorum. in fin. lib. 3. & in conſ. 478. Quædam ſunt res. lib. 5. Sal. in l. vlt. C. de pactis conuent. Caſtr. in d. l. pen. in prin. & ibidem Alc. col. vlt. ff. ad l. Falc. Socin. Sen. in conſ. 82. n. 8. ad finem. verſic. circa ſecundum, & nu. 9. vbi de induſtrialibus expreſſim ſic reſpondit. lib. 4. Iaſ. in l. maritus. in fine. C. de procur. Afflict. in deciſio. 44. nu. 5. Idem dicimus de fructibus ciuilibus, hoc eſt de uſuris, ut reſpondit Soc. Sen. in d. conſil. 82. uerſ. circa primum, & de prædictis omnib. idem reſpondit Cor. in conſ. 128. col. 4. uerſ. applicando itaque. lib. 4. qui dixit non habere dubiũ. Idẽ de oĩbus his fructibus cẽſuit
1 Teſtaur. in deciſ. 187. n. 3. ſic etiam loqui intelligo Ioan. Copum in trac. de fructib. tit. 2. de fructib. dotis c. 7. n. 1.
2 & 2. Et hæc quidem traditio probatur primo. l. ſi ſtipulata. §. 1. ff. de don. inter virum, & uxor. ubi, ſi uxor præſtiterit marito annuum, hoc eſt fructus annuos, mortuo marito mulier conſequitur quod extat, id eſt, fructus non conſumptos, ſed extantes. Probatur ſecundo. l. vlt. C. de pact. conu. ubi datur facultas marito expendendi fructus paraphernalium in communes uſus ſuos, & uxoris, ſi ergo non expendit, ſed extant, mulier illos cõſequitur. Et rurſus in fine datur facultas uxori, conſequendi uſuras, ſicque fructus ab ipſiſmet debitoribus non obſtante mandato marito facto, ſi ergo mulier poteſt non exactas exigere, ergo poterit & exactas exiſtentes conſequi, cum ſuo nomine exactæ fuerunt. Accedit & tertio ratio, quod cum dominium horum bonorũ ſit ipſius mulieris, ſic etiam eius ſunt fructus ex illis prouenientes, quos mulier uendicare poteſt. l. ſolum. §. meũ. ff. de rei uend. Meum eſt (inquit Celſus) quod ex re mea ſupereſt, cuius uindicandi ius habeo.

Secundum eſt caput, quando fructus ſunt a uiro conſumpti. Hoc in capite diſtinguendi ſunt aliquot caſus.
7 Primus eſt quando maritus † conſumpſit contra uoluntatem ipſius mulieris. Hoc in caſu, maritus tenetur hos fructus reſtituere ſiue ſint naturales, ſiue induſtriales, ſiue ciuiles. Ita abſolute cenſuit Bart. in d. l. penul. in prin. num. 3. uerſ. aut conſumpti. ff. ad l. Falci. & ibidem Caſtr. Alc. col. ult. Roi. in rub. ff. ſol. matr. num. 198. Soc. Sen. in d. conſ. 82. n. 9. uerſ. aliquando & ſecundo ſunt cõ
11 ſumpti. li. 4. qui expreſſim de induſtrialibus reſpondit, ſic & Afflic. in d. deciſ. 44. num. 5. Et ii quidem moti ſũt textu l. de his. in fin. C. de don. inter uirum, & uxo. quod quidem reſponſum eſt clarum, & apertum a fortiori in proprietate ipſius rei paraphernalis. Secundo confert ſecundum Socinum, quod cum fructus fuerint percepti ex bonis ipſius mulieris, uendicari illi poſſunt, aut eorũ æſtimatio. d. l. ſolum. §. meum. ff. de rei uend.

Tertio ſuffragatur, quod quando mulier declarauit ſuæ uolũtatis non eſſe, quod fructus ſic conſumerentur,
8 dicitur † reuocaſſe mandatum cuſtodiæ, & adminiſtrationis, cum & tacita uoluntate mandatum reuocetur. l. ante litem. & l. ſi quis cum procuratorio. §. ult. ff. de procur. & reſpondit ad rem Dec. in conſ. 531. n. 12. cum ergo maritus adminiſtratione carens conſumpſerit, tenetur eos ſeu eorum æſtimationem reſtituere ſicuti tene-
9 tur quilibet † malæfidei poſſeſſor, ut ſcripſi in commentariis de recuperãda poſſeſſione, remedio decimoquinto. num. 590. num. 601. & num. 625. ubi demõſtraui poſſeſſorem malæfidei teneri reſtituere fructus tã naturales, quam induſtriales, & ciuiles.

Secundus eſt caſus, quando maritus conſumpſit fructus, uolente & conſentiente uxore. Hoc in caſu quoad fructus induſtriales tres ſunt Doctorum opiniones. Pri-
10 ma fuit eorũ, qui abſolute dixerunt, qđ maritus † nõ tenetur hos fructus ſeu eorum æſtimationem reſtituere, ſed dicitur ſuperlucratus, quia mulier præſumitur donaſſe. Ita Bart. in d. l. pen. in prin. num. 3. uerſ. aut percepit, ff. ad l. Falc. Bal. in d. conſ. 276. Verba ſtatutorum. in fi. lib. 3. poſt Cynum & Raynerium in l. ult. C. de pactis conue. & ibidem Salycet. Guido Papæ in quæſt. 468. colum. penult. uerſ. aut maritus. Caſtr. in dict. l. ult. C. de pactis conu. l. pen. in prin. ff. ad l. Falc. & ibid. Ale. colu. ult. Afflic. in deciſ. 44. num. 5. Bero. in conſil. 139. in fine lib. 2. & Ioannes Copus in tracta. de fructibus tit. 2. de fructibus dotis, capit. 7. numer. 4. & 5. Quæ quidem traditio probatur eo text. dict. l. ultim. Co. de pactis conuent.

Cæte-

Digitized by Google

Cęterum reſpondit Caſtr.in conſil. 199. ſuper primo reperio.lib.2.d.l.vlt.loqui in vſuris quæ, etſi inter fructus ſoleant connumerari, vt ſcripſi in commentariis de recuperanda poſſeſſione, in remedio 15.num.613. Nihilominus diuerſam admodum rationem habent a reliquis fructibus induſtrialibus. Nam in induſtrialib. non eſt tantus labor vt in vſuris, quæ a debitoribus inuitis
11 exiguntur. Et rurſus lucrum † vſurarum eſt odioſum & inhoneſtum, & ideo facilius a muliere remittitur, arg. l. cum poſt.in prin.ff.de iure dotium, & l.qui ſemiſſes, & l.cum quidam, §.1.ff.de vſuris. Quæ ſane conſiderationes leues admodum mihi videntur. Nã ita par labor, & induſtria conſideratur in percipiendis fructibus induſtrialib. quam in exigendis vſuris. Ita enim fieri poteſt, vt debitores ſint facilis exactionis, & fructuũ induſtrialium perceptio difficilis, ob temporum iniuriam. Quod vero inquit Caſtrenſis, lucrum eſſe odioſum, & inhoneſtum, nil ad rem noſtram pertinet, cum præſupponendi ſint termini habiles, quod.ſ.agatur de vſuris honeſtis & iure ꝑmiſſis alioqui nec iure aliquo exigi poſſent. Quocirca dicendum eſt dic.l.vlt.C.de pact. conue. ita poſſe & debere intelligi de fructibus induſtrialibus ſicuti & de vſuris, cum ita illi, vt hæ poſſint concedi a muliere marito, & is ita induſtriam collocat in illis percipiẽdis, vt in his exigendis. Confert ſecundo tex.l. fructus. ff. de vſuris quo loci reſpondit Pomponius, quod ſi maritus percipit fructus, ex re ſibi donata ab eius vxore, quæ ſane donatio non conſiſtit.l.1.ff.de don.inter vir. & vxo. & ſic dominium manet apud mulierem, maritus ille nõ reſtituit fructus induſtriales. Confert tertio dic.l.de his, C.de don.inter vir.& vxo. vbi ſi mulier nihil repetit ex proprietate paraphernalium a marito conſumpta, ipſa muliere conſentiente, multo minus repetit fructus ex illis bonis perceptos, & conſumptos.

12 Secunda fuit opinio eorum, † qui dixerunt, maritum indiſtincte, & abſolute teneri reſtituere hos fructus induſtriales, ſeu eorum æſtimationem. Ita glo.in l. adhuc. C.de iure dotium, & ibid. Bal.& idem in l.vlt.de pactis conuen.& ibi etiam Angelus, & manifeſtius Caſtr.in d. conſ.199.ſuper primo reperio.col.2.verſic.breuiter iſta diſtin.lib.2.& eandem viſus eſt probare Soc.Sen.in dic. conſil.82.n.10.verſ.tertia fuit opinio.li.4. Et primo quidem adducti ſunt tex.d.l.pen.in princ.ff.ad l. Falci. quo loci reſpondit Scæuola, quod ſi maritus adminiſtrauit paraphernalia vxoris, & ab ea fuit hæres in totum inſtitutus, & grauatus, vt decem vncias filio, duas vero nepoti reſtitueret, debet ipſe maritus, vt ſciri poſſit, an locus ſit falcidiæ, computare in patrimonio ipſius mulieris, ꝙ ex bonis illis paraphernalibus adminiſtratis conſecutus eſt. Loquitur (inquit Caſtrenſis) abſolute Scæuola tã de fructibus induſtrialibus, quam de naturalibus, & tã de extantibus quam de conſumptis. Nec vrget interpretatio Bart.cum dixit, Scæuolam affirmare quidẽ eſſe de his fructibus reddendam rationem, ſed tamen non affirmare, quod reſtitui illi debeãt. Nam (inquit Caſtrẽſis) non conueniret reſponſio facta interrogationi. Interrogatus fuerat Scæuola, an fructus illi ſint reſtituendi, ſi ergo diceremus, Scæuolam reſpondiſſe, reddendã eſſe rationem, reſponſio non conueniret interrogationi. Quæ conſideratio Caſtr.leuis eſt, quia Scæuola reſpondit, eſſe reddendam rationem, & non dixit, eſſe reſtituẽdos, dicitur reſpondiſſe negatiue ipſi interrogationi, quo ad reſtitutionem. Socin.in dic.conſil.82.num.10.in fine, acutius conſiderauit, quod fruſtra redderetur ratio perceptionis & adminiſtrationis fructuum, ſi nulla fieri deberet eorum reſtitutio. Rectius & verius reſponderi poteſt primo, Scæuolam loqui eo in caſu, in quo fructus ipſi extabant, ſicuti ſignificat illud verbum, reſediſ-
13 ſe. Eſt enim reſidere † eſſe & firmiter ſtare. Vel & ſecundo, ſi intelligimus fructus fuiſſe cõſumptos, dicere poſſumus, d.l.pen.nil ad rem noſtram pertinere, ſolum.n. reſpondit Scæuola in mulieris patrimonio, quod in rationem ille appellat, venire, & computari, quod maritus debuiſſet ex adminiſtratione bonorum vxoris. Porro quid deberet, vel non, Scæuola non definit. Nec definire potuit, cum ei propoſitum non fuiſſet, quales ii eſſent fructus, & an extarent, vel conſumpti eſſent. Voluit ergo dicere Scæuola, videndum prius eſt, quorum fructuũ debitor eſſet maritus, & eos deinde in mulieris patrimonio computandos eſſe.

Secundo motus eſt Caſtr.in d.conſil.199.col.3. verſi. præterea ratio ſuadet.& refert, ac probat Soc. Sen. in d. conſ.82.nu.12.maritum non facere hos fructus ſuos, ex quo non eſt bonæ fidei poſſeſſor, cũ ex rebus alienis per
14 cipiat. Ille enim bonæ fidei poſſeſſor, † qui poſſidet tanquam dominus, ſicque cogitatione domini, hoc eſt, qđ credatur dominus.l.apud antiquos.C.de furtis. Sed qñ quis ſcit non eſſe dominum, & percipit tanquam de re aliena, videtur percipere nomine domini.arg.l.ab vno. ff.de neg.geſt.& l.fam.ff.fam.ercis.vbi Bar.& ideo ii fructus (dicunt Caſtrenſis & Socinus) ſtatim effecti ſunt vxoris, perinde ac ſi ipſa percepiſſet, & extantes poterat vendicare, conſumptos vero condicere.l.certum.C. de rei vend. Verum reſpondetur, quod cum mulier conſenſerit adminiſtrationi & conſumptioni factæ a marito, præſumitur ei donaſſe fructus illos conſumptos, atque ita effeciſſe maritum ipſorum fructuum conſumptorum dominum.

Tertio motus eſt Caſtr.præcitato in loco, & Socin.in d.conſ.82.num.12.verſ.confirmantur præmiſſa, quod ſi de pomis & ſic fructibus naturalibus ratio eſt reddenda, etſi modici ſint valoris, & quæ vt plurimũ cõſumũtur in ꝓmiſcuos vſus, quãto magis de fructib. induſtrialibus, qui multi ualoris ſunt. Reſpondetur conſiderationem hanc non concludere, cum fructuum naturaliũ alia ſit ratio. Nulla enim ibi extat mariti induſtria. Nec verum eſt, tenuis valoris reſtitui, ut dicemus infra.

Tertia fuit opinio eorum, qui diſtinguebant, quod
15 aut ii fructus induſtriales † conſumpti fuerũt in uſus ipſiuſmet vxoris, vel in communes vſus, & tunc ii non reſtituuntur. Et hoc caſu locum habet prima illa opinio Bar. & ſequacium. Aut fuerunt conſumpti in uſus proprios ipſius mariti, & tunc tenetur reſtituere. Ita procedit opinio gloſſæ & aliorum, qui eam ſecuti ſunt, ſic diſtinguunt Bal.in l.ſi uiua matre. C.de bonis mater. & in conſ.478. Quædam ſunt res.lib.5. Angelus & Imola in d.l.pen.ff.ad l.Fal.Franc.de Albergotis in conſil. quod eſt relatum in additionib. ad Bar.in conſ.125.lib.1. Idẽ tradunt Campeg.in tract.de dote.par.1.queſt.7.& Cor. in conſ.129.col.4.lib.4. Hæc diſtinctio non probatur lege, & quemadmodum primo in caſu non ſit reſtitutio, ita nec etiam in ſecundo. Cum enim in communes promiſcuoſque uſus maritus conſumit hos fructus, recte id facit, lege.ſ.permittente.d.l.ult.C.de pactis conu. Ibi. Et uſuras quidem eorum, circa ſe & uxorem expendere. Secundo uero in caſu maritus etiam recte conſumit, cum permittente conſentienteq. ipſa uxore faciat.

De fructibus naturalibus perceptis & conſumptis a marito conſentiente uxore, diſtinguit Bar.in dic.l. pen. num.3.uerſ.ſi uero ſunt fructus, qđ ſi ſunt fructus multi ualoris & ii non præſumuntur donati a muliere ipſi uiro, qui propterea eos tenetur reſtituere, in quantum factus eſt locupletior. Idem affirmarunt Bald. in conſilio 293. factum ſic proponitur.col.ult.uerſ.quantum ad primum.& in conſ.437.ſuper dubia.col.2.uerſ. & breuiſſime.lib.3. Ale.in d.l.pen.in prin.col. ult. uerſ. quæ uidetur. Soc. Sen.in d.conſ.82.n.8.uerſ.circa ſecundum.lib. 4. Affl.in dec.44.num.5.

Et motus eſt Bar.textu l.ſi ſtipulata.§.1. ff. de donatio.inter uirum & uxor. ubi ſi mulier quid annuum; id

Digitized by Google

eſt,fructus annuos,vt diximus ſupra,præſtiterit viro,&
ex eis factus ſit locuplerior, condicir mulier. Intelligi
hic locus debet de fructibus naturalibus ſeu de fructi-
bus annuis, qui præſtantur a muliere ſine induſtria ma
riti. Intelligi etiam debet quando fructus ſunt multi ua
loris,quia modici valoris non repetit mulier, ſicuti pro
bat l.ſi id qđ.§.ſi quas.ff.eo. tit. Hanc ſententiam mani-
feſtius probat reſpõſum eiuſdem Vlpiani in l.ex annuo.
ff.eo. de donat. inter virum & vxorem, ex annuo vel
menſtruo inquit Vlp.quod vxori maritus pręſtat, quod
ſupereſt reuocabitur ſi ſatis immodicũ eſt, id eſt, ſupra
vires dotis, ſi maritus,cuius maior eſt liberalitas.dic.l.ſi
ſtipulata.§.1.multo magis concedit ipſa mulier. Condi-
citur ergo quod eſt magnum, non autem quod eſt mo-
dicum,vt ſtatim dicemus.Confert l.vtrum.ff. eod. titul.
de don.inter vir & vxor, arguendo ab expenſis ad fru-
ctus.Ibi.n.ex genere & modo impenſæ,fit coniectura an
eam donauerit maritus vxoris negotium gerẽs, ſi enim
magna eſt donaſſe non cenſetur,ſicuti nec fructus. Cũ
dixerim ex Bar.& ſequaciũ ſnĩa, maritum reſtituere p̃-
16 dictos fructus naturales† magni valoris quatenus ex eis
factus eſt locupletior,obſeruandum nunc exiſtimo, ma
ritum præſumi factum locupletiorem. Ita Bald. in dicto
conſ.293.& conſ.437.Naturales vero fructus percepti,
17 & conſumpti a marito conſentiente muliere, ſi modici †
valoris erãt,nõ reſtituuntur,ſed donati p̃ſumuntur. Ita
Bar.in d.l.pen.in prin.n.3.verſ.aut ſunt parui,& ibidem
Ale.col.vlt.verſ.q̃ videtur.Affl.in d.dec.44. n.5. & alii,
quos ſupra commemoraui. Et probat d. l. ſi id quod. §.
1.ff.de donat.inter virum & vxor. Confert etiam l.vtrũ.
ff.eod.tit.cui ſimilis eſt l.omnino.ff. de impenſ.in reb.
dota. factis. Qui autẽ multi vel modici ſint valoris fru-
18 ctus,credo†relinqui iudicis arbitrio, ſicuti colligitur ex
d.l.vtrum,quam ſic viſus eſt interpretari Euerard. in cẽ
turia legali,in loco a veriſimili.num.18.

. Tertius eſt caſus,qñ ſumus in dubio, vt quia non ap-
paret,quod mulier conſenſerit,vel contradixerit perce-
ptioni,& conſumptioni fructuum. Hunc caſum omiſit
Bar.in d.l.pen.ff.ad l.Falcid.ſicuti aduertunt Soc.& alii,
quos nunc referam.Hoc in caſu dicendũ eſt, non præ-
19 ſumi † mulierem conſenſiſſe, & ꝓpea maritum teneri re
ſtituere oẽs fructus,tã induſtriales q̃ naturales. Ita Bal.
in conſ.293.Factũ ſic proponitur.col.vlt.verſ.quantum
ad primum.li.3.Andr. Alphæus inter conſilia Baldi in
conſ.366.Ad euidentiam dicendorũ.li.2.Fran.de Alber
gotis in d.conſil.relato in additionib.ad Bar.in d. conſ.
125.Alc.in d.l.pen.in prin.n.4.verſ.aut voluntas mulie-
ris eſt.ff.ad l.Falc.Idem in conſ.42.num.2.verſic.ſi vero
voluntas.lib.1.& in conſ.63.num.7.verſ.aut volũtas.li.
2.Io.Campeg.in tract.de dote,par.1.q.9.Ruin. in conſ.
162.n.26.lib.3.& in Rub.ff.ſol.matr.n.198.verſ.ſi vero.
Soc.Sen.in conſ.82.nu.13.verſ.aliqñ & tertio,& nu. 55.
verſ.ſed qñ voluntas.lib.4.Alc.in reſp.254.num.3.Gra-
tus in conſ.54.num.42.& 46.lib.1.& Crau.in conſ.193.
in fi.& Teſſaur.in deciſ.187.num.4. & 5. vbi teſtatur ſic
iudicaſſe ſenatum Taurinenſem. Nec a prædictis diſſẽ-
tiunt Comenſ.in conſ.104.Quæritur nunquid.& Iaſo.in
l.maritus.in fin.C. de procur. quos ſic refert Afflict. in
deciſ.44.num.8.Cum Comenſis,& Iaſ.non loquãtur de
fructibus,ſed de re ipſa principali,an.ſ. debeat dici pa-
raphernalis vel extra dotem, & ſic reſpondit, quod ob
longam adminiſtrationem a marito factam,permittẽte
ipſa muliere,præſumitur paraphernalis, ſicuti diximus
ſuperiore præſumptione in fine. Et licet Afflictus dixe-
rit Conſilium illud Neapolitanum ita pertranſiuiſſe in
hoc dubio, attamen exiſtimo Afflictum ſenſiſſe de du-
bio,quod ibi erat,an illa bona eſſent paraphernalia, vt
dubium hoc propoſuit ibi Afflict.num.3.verſi.modo vi-
deamus,& n.4. Nullus itaq. eſt, qui hactenus a prædi-
cta recepta opinione diſſenſerit. Quapropter in iudiciis
obſeruanda erit,tãetſi rõnes & argumenta, quib. ad eã
firmandam vſi ſunt Doct.facili negocio poſſent euitari.
Et primo quidem adducitur d.l.pen.in princ.ff.ad l.Fal
cid.quam diximus ſupra,nil ad rem pertinere. Secũdo,
ꝙ donatio non præſumitur,l.cũ de indebito.ff.de prob.
tũ maxime in muliere,quæ ſui natura dicitur auara,l. ſi
ego.ff.ad S.C.Velleia.& l.ſi ſtipulata,in fi.ff.de iure dot.
Quæ ſane regula vera eſt,niſi alia repugnet fortior cõie
ctura,qualis hæc eſt,qñ mulier paſſa eſt fructus cõſumi
a marito pro libera eius voluntate.Tertiũ ẽt argm̃ nil vr
get,cũ dixerunt ex congruentia,quia vir dẽt alere uxo-
rem ex propriis bonis,non aũt vxor debet alere uirum,
niſi maritus ſit inops,vt dixerunt Bal.in conſ.478. quæ
dam ſunt res,lib.5.& Soc.Sen.in d.conſ.82.num.14.li.4.
Nam reſpondetur,& concedimus argumentum, quod
non concludit,etſi .n. mulier non tenetur alere maritũ,
non tamẽ ſequitur,quin poſſit ipſa fructus ſuos dare ui-
ro,vel pati,vt eis utatur vir ad communem vſum.

Quartum argm̃,quo dicunt præcitati Doctores,mu
lierem haberi pro diſſentiente,ob id,quod mariti reue-
rentia perterrita auſa non eſt contradicere, iuxta l.1.§.
quæ onerandæ.ff.quarum rerũ actio nõ datur, & tradit
Bar.in l.quæ dotis,in fi.ff.ſol.matrim.Cæterum non con
cludit,quia qñ de vno diſputamus,reliqua pręſupponũ
tur habilia,l.qui teſtã.ff.de teſt.& c.1.de ætate,& qualit.
in 6.Hic etenim præſupponendũ eſt,quod mulier potue
rit conſentire, & quod conſenſus fuerit verus & liber,
alioqui fruſtra diſputaremus,an cenſeantur remiſſi, &
donati fructus illi a marito conſumpti. Præterea ſola re-
uerentia non ſufficit,ſed requiruntur verbera, vel ſaltẽ
minæ,vt declarat Iaſ.in d.l.quæ dotis.num.96.

Quinto, & ultimo argumentantur præcitati Docto-
res,quod hæc conſumptio fructuum reſpicit pręiudiciũ
mulieris,ob id illa tacens habetur pro contradicente,l.
qui uas.§.vetare.ff.de furt. Non ergo mulier dicitur re
miſiſſe,& donaſſe hos fructus, ſed tenetur eos reſtitue-
re,ſeu eorum æſtimationem præſtare. Hoc ẽt argumẽtũ
20 non urget,quia tacens†habetur pro conſentiente,quan
do vltra taciturnitatem interuenit aliquis actus poſiti-
uus.Ita poſt alios explicat Iaſ.in d.l.quæ dotis,num. 99.
ff.ſol.matrim.ſicuti interuenit in caſu noſtro, nempe cõ
ſumptio ipſorum fructuum. Hic aũt caſus locum multo
magis habet in muliere minore, quæ legitimo conſenſu
carere dicitur.Ita in ſpecie aduertit Campeg.in dic.q.9.
verſ.accederet ẽt.His declaratur ſtatutum Bononiæ.lib.
4.ſub Rub.de dotib.reſtituendis.§.præterea,quo cautũ
eſt,quod præſumatur mulier conſenſiſſe marito,qui fru
ctus percepit,niſi voluntas cõtraria legitime probetur.
Prædictum ſtatutum corrigit primum ius cõe, quando
mulier eſt ætate maior,cum(vt diximus)ſcđm ius cõmu
ne non præſumatur conſentire. Quãdo uero mulier eſt
ætate minor,locum non habet ſtatutum, quod in ea nõ
potuit præſumere conſenſum, ex quo conſentire nec ex
preſſe potuiſſet. Et ꝙ in muliere ætate maiore ſtatutum
prædictum corrigat ius cõe,in ſpecie reſpondit Grat.in
conſ.54.n.45. lib. 1. Et dum requirit legitimam proba-
tionem contrariæ volũtatis,an reiiciat præſumptiones,
reſpondit ipſe Grat.in d.conſil.54.num.53. ſed Monte-
rentius in addit.10.ad ſtatutum,conciliat. Et ad rem ali
qua ſcripſi ſupra lib.1.quæſt.38.

Declarantur prædicti omnes caſus,ut locum non ha-
21 beant, quando † mulier nullam dotem conſtituit mari-
to. Nam tunc præſumitur, voluiſse habere fructus loco
dotis.Ita reſpondit Bal.in conſil. 276. verba ſtatutorũ,
ad fin.verſ.ſequitur videre,lib.3.quem ſecuti ſunt Ruin.
in rubr.ff.ſol.matrim.num.190.verſ. ſed contrarium pu
to.& num.200.ver.ſed ſi nulla.& Crau.in conſil. 193.in
fin. Et inquit Ruin. d. n.200. hoc præſertim locũ habe-
22 re,quando † maritus diu poſſedit dicta bona. Et ſubiũ-
git ibidem Ruin.num.201. quid in fructibus percipien
dis.

dis. Qua de re nunc non diſputo.

Eſt etiam hic aduertendum, fructus non præſumi cō
23 ſumptos, † ſed adhuc extare, & ideo maritus, qui aſſerit fuiſſe conſumptos, probare debet, cum conſumptio ſit quid facti, quod non præſumitur. l. in bello. §. factæ. ff. de capt. & poſtlim. reuerſ. & dicemus infra lib. 6. præſump.
24 26. Et præterea res † quamuis mobilis ſit, præſumitur extare, niſi amiſſa probetur, l. ſi quis ex argētariis. §. an vero. ff. de edend. & explicabimus infra lib. 6. pręſump. 34. vbi agemus, quando præſumatur res amiſſa. Et in ſpecie noſtra ita ſcripſerunt Bald. in conſil. 293. factū ſic proponitur, col. vlt. verſ. quantum ad aliud, lib. 3. & Ale. in d. l. penul. in princ. col. vlt. verſic. cum autem. ff. ad l. Falcid. Cæterum a prædictis diſſenſerunt Salic. in l. vlt. C. de pact. conuent. Comenſ. in conſil. 104. col. 3. ver. quantum autem, & eſt ſubſcriptio Floriani, & Soc. Sen. in cōſil. 82. num. 22. lib. 4. Ea ratione ii moti ſunt, quod fructus indies conſumuntur, nec præſumuntur durare vltra triennium, ſcripſi in lib. 2. de arbitrar. iud. caſu 210. in fi. in nouiſs. impreſs.

25 Crediderim hac in re eſſe multum tribuendum † iudicis arbitrio, qui pro qualitate fructuum, perſonarum, & temporis iudicabit, an conſumpti, vel extare dicantur, fieri namque poteſt, vt tenues eſſent fructus, & ſatis inops maritus, & iā multo tpe percepti fructus, vt veriſimile ſit, conſumptos illos fuiſſe. Fieri etiam poteſt ecōtra, qđ multi magniq. valoris ſint fructus, & maritus diues, & non ſatis multo tempore fuerint percepti, ita quod probabile ſit, non fuiſſe adhuc conſumptos.

26 Qui autem, & quot fructus percepti fuerint, † coniecturis probatur. Ita Bal. in conſil. 323. proponitur quod dominus, in fi. li. 2. qui dixit, quod ſicuti ex fructib. colligitur valor rei, ſic ex valore rei colligi poſſe fructuū perceptionem. Ita dicimus expenſas coniecturis probari. Bar. in l. cum ſeruus. ff. de verb. obl.

Prædictæ oēs diſputationes ceſſant hac in ciuitate Paduæ, in qua extat ſtatutum, ſub Rubr. de ſucceſſionibus mulier. c. ſi aliquis acceperit vxorē, quo cautum eſt, qđ maritus lucretur fructus omnium bonorū paraphernalium vxoris, & vndecunq. venientium, qui fructus de iure communi ſpectarent vxori. Quod quidem ſtatutū apparet in multis correctorium iuris communis.

Dos quando a muliere donata præſumatur ſtipulatori ab illa adhibito, vt ſoluto matrimonio dos ipſa ei reſtitueretur, luculenta, & diligens explicatio.

S V M M A R I V M.

1 *Coniecturis, in claris non eſt opus.*
2 *Stipulator adhibitus ad reddendam ſibi dotem ſoluto matrimonio morte mariti, præſumitur adhibitus tanquam mandatarius.*
Et quid ſit, ſi morte mulieris matrimonio ſoluto ſibi reddi ſtipuletur, num. 5.
3 *Donatio non præſumitur in dubio.*
4 *Dotem mulier vtrum expreſſe poſſit alteri donare.*
6 *Donatio in muliere minus, quam in viro præſumitur.*
7 *Stipulatorem ad dotem ſibi reddendam adhibitum, matrimonio ſoluto, ſimpliciter tanquam procuratorem adhibitum cenſeri.*
8 *Stipulator adhibitus ad reddendam ſibi partem dotis, matrimonio morte mulieris ſoluto, animo donandi cenſetur adhibitus.*
9 *Iura, & actiones defuncti tranſeunt in hæredem ſuum.*
10 *Facti quæ ſunt, non præſumuntur.*
11 *Honeſtas mulieris non patitur, vt iudicum ſubſellia frequentet.*
12 *Teſtator relinquens aliquid creditori voluntario non animo cōpenſandi, ſed vt vtrumq. haberet, præſumitur reliquiſſe.*
Idem ſi ipſe teſtator non eſſet debitor, num. 13.
14 *Debitum neceſſarium legatum creditori, præſumitur animo compenſandi relictum.*
15 *Hæreditatem agnoſcens, etſi damnoſam, legata præſtare adſtringitur.*
16 *Donationem non in toto nec in parte præſumi, quomodo intelligendum.*
17 *Stipulator adhibitus ad reddendam ſibi dotem, caſu quo matrimonium per mortem mulieris ſolueretur, donandi animo interueniſſe præſumitur ex opinione Bar.*
18 *Dotem ſibi reddi, an ad ſtipulandum quis poſſit adhiberi, alio caſu quam matrimonio morte mulieris ſoluto. & n. 19.*
20 *Mulier ſibi in dote ſua præiudicare poteſt.*
21 *Dotis actionem conſenſu filiæ pater ſibi appropriare poteſt.*
22 *Dotem ſibi reddi ſtipulando adhibitus, quando procuratorio nomine factum præſumatur.*
23 *Actus ob cauſam præcedentem factus præſumitur.*
24 *Stipulatus ſibi dotem reddi, non adhibitus a muliere, ſed ea patiēte, animus donandi non præſumitur.*
25 *Dotem ſibi reddi, adhibens ad ſtipulandum aſcendentem, animo donandi mulier feciſſe præſumitur.*

P R AES V M P T. X.

Dubitari ſæpe contingit, qñ mulier viro dotem conſtituit, & ſtipulatorem adhibet, qui dotē ſibi reddi ſoluto matrimonio ſtipulatur, an is ſtipulator adhibitus ſit a muliere, vt ei dotem illam donaret, vel ut is tā quam mulieris mandatarius, dotem exigeret? Hac in diſputatione diſtinguendi ſunt aliquot caſus.

Primus eſt, quando verſamur in caſu claro, in quo apparet, mulierem voluiſse adhibere ſtipulatorem illum, vt ei dotem exigendam donaret, vel etiam clare cōſtat, adhibitum ſtipulatorem tanquam mandatarium. Hic caſus non habet dubitationem. Et in claris non eſt opus
1 † coniecturis. l. ille aut ille. §. cum in verbis. de leg. 3. & l. continuus. §. cum ita. de verb. oblig. Et hunc caſum admittunt omnes in l. quæ dotis. ff. ſolut. matrim. ibi Iaſo. num. 9. in fin. & Bologn. num. 35.

Secundus eſt caſus, quando ſumus in dubio, & ſtipulator ille fuit adhibitus ad ſtipulandū ſibi reddi totam dotē, ſoluto matrimonio morte mariti. Hoc in caſu præ
2 ſumitur † adhibitus ad ſtipulandū, non aīo donādi, ſed tanquā mandatarius. Et hoc quidē ea rōne prima, qđ
3 donatio † in dubio non præſumitur, qñ alia coniectura ſumi pōt, l. eleganter. §. qui reprobos. ff. de pignor. actio. & l. ſi cum aurum. ff. de ſolutio. Id quod maxime procedit in muliere, quæ auara ſui natura creditur, vt ſtatim dicemus. Hic aūt alia ſumi poteſt interpretatio quā donationis, nempe, quod mulier adhibuerit ſtipulatorem illum, vt magis idoneum, & diligentem dotis exactorē. Eſt & alia rō, quia non præſumitur mulierē uoluiſse donare dotem, vt indotata deinde maneret, & non poſſet ſecundo nubere. Impedirentur enim ſecundæ nuptię, q. iure permiſsum non eſt, vt in integro illo tit. C. de indicta vid. tollen. Immo ſecundum aliquos nec quidem ex
4 preſse † pōt donare dotē, ut impediatur nubere ſecūdo, ut tradunt Caſt. & Iaſ. in d. l. quæ dotis. in primo notab. & Bald. Nouel. in tract. de dote, par. 6. priuileg. 69. n. 2. Qua de re infra dicemus. Et hoc in caſu procedere poteſt opinio eorum, qui ſcripſerunt, ſtipulatorem hunc cenſeri adhibitum, non animo donandi, ſed tanquam mandatarium. Qua in opinione fuerunt multi, quos referam infra in caſu ſubſequenti.

Tertius eſt caſus, quando ſumus in dubio, & ſtipulator ille fuit adhibitus ad ſtipulandum ſibi reddi totam
5 dotem, ſoluto matrimonio † morte ipſius mulieris. Hic caſus habet maiorem dubitationem, quam præcedens. Dicendum tñ eſt, non animo donandi, ſed tanquā pro-

curatorem ſtipulatorem illum fuiſſe adhibitum. Hac in opinione fuerunt interpretes omnes, dũ ſimpliciter ſcripſerunt, non aĩo donandi præſumi adhibitum ſtipulatorem. Ita gl. 1. in l. quæ dotis. ff. ſoluto matrimo. gloſſ. in l. Seia. ff. de dote præleg. & in l. cum maritus. §. vlt. ff. de pactis dotal. Bar. in d. l. quæ dotis. num. 2. qui hoc in caſu ſecũtus eſt antiquos. Idem affirmarunt Cyn. & Salycet. in l. 2. C. de iure dotium. Bal. in l. filiæ. q. 7. C. famil. erciſcun. communem teſtatur Iaſ. in d. l. quæ dotis. nu. 10. & n. 11. & Claud. n. 2. Campeg. in trac. de dote. par. 3. num. 108. Bald. Nouel. in tract. de dote, par. 6. priuil. 69. & Lucas de Penna in l. 3. in pręſ. 167. C. de apochis pub. li. 10. Et hæc quidem ſententia probatur.

Primo ea ratione, ꝙ donatio in dubio non præſumit. l. cum de indebito. §. 1. ff. de probat. l. eleganter. §. qui reprobos. ff. de pign. actio. & l. ſi cum aurum. ff. de ſolut. & late ſcripſi li. 2. de arbitr. iudic. caſu 88. col. 1.

Secundo accedit, quod in muliere præſumi multo mi
6 nũs poteſt donatio, † quam in viro, cum mulier ſui na-
tura ſit auara. l. ſed ſi ego. in fin. ff. ad S.C. Velleia. & ſcripſi ſupra in præſumpt. 6.

Tertio confert tex. l. ſi mulier de ſuo. ff. de iure doti. vbi ſi mulier dotẽ marito dedit, & matrem adhibuit, vt dos ſibi reſtitueretur, filia ipſa non prohibetur mutare dotale inſtrumentum. Nõ ergo dicitur filia donaſſe matri, alioqui impediretur mutare ipſum inſtrumentum.

Quarto accedit tex. l. cum maritus. §. vlt. ff. de pact. dotal. de quo dicemus infra in quinto caſu.

Quinto ſuffragatur tex. l. cum quis decedens. §. nuptura. ff. de leg. 3. quem explicabimus infra in quinto caſu.

Quartus eſt caſus, qñ ſumus in dubio, & ſtipulator ille fuit adhibitus ad ſtipulandum ſibi reddi totam dotem, ſoluto matrimonio ſimpliciter. Id qđ põt intelligi, vel diuortio, vel morte ipſius mulieris, vel morte mariti. Hoc in caſu Doctores commemorati ſuperiore caſu, p̃ſertim Sal. in l. 1. col. 2. verſ. ſi totã. C. de iure dot. ſentiũt,
7 non cenſeri adhibitum animo donandi, ſed † tanquam
procuratorem. Quandoquidem ſiue conſideramus diſſolutionem matrimonii, morte mariti; locũ hñt rões conſideratæ ſupra in 3. caſu; ſi vero conſideramus ſolutionẽ matrimonii morte mulieris, procedunt rões allegatæ ſuperiore in caſu. Et in dubio hoc p̃ſumitur adhibitus ad ſtipulandũ in caſu ſoluti matrim. p morte mulieris, ne alias indotatã maneat, cõtra l. 1. ff. de pac. dot. ſic declarat Bal. Nou. in trac. de dot. p. 6. priuil. 69. nu. 2.

Quintus eſt caſus, qñ ſumus in dubio, & ſtipulator ille fuit adhibitus ad ſtipulandũ ſibi reddi partẽ dotis, ſoluto matrimonio morte ipſius mulieris. Hoc in caſu recte ſcripſit Bar. in d. l. quæ dotis. n. 2. ff. ſol. mat. quẽ ſecuti ſunt Ang. & Salic. vt ibi refert Bologn. num. 35. in fin. ſcripſit inquam Bar. præſumi illum adhibitum ad ſtipu
8 landum animo † donandi. Et hæc quidem ſentẽtia, quæ
& mihi placet, his iuribus probatur.

Primo ex d. l. quæ dotis, vbi ſtipulator adhibitus eſt a muliere, ad ſtipulandũ partem dotis ſibi reddi a marito, cui eam dare promiſerat mulier, etſi nunquã dederit. Deinde deceſſit mulier hærede inſtituto marito, qui hæreditatẽ adiuit. Ille ſtipulator conuenit maritũ hæredẽ, vt ſibi reſtitueret partem illam dotis, quã ſibi reddi ſtipulatus fuerat. Rñdit African. quod etſi maritus ille adiuerit hęreditatẽ illã damnoſam, qđ nihilominus tenetur reſtituere partẽ illam dotis. Hic apparet ſtipulatorẽ illũ fuiſſe adhibitum aĩo donandi, quia ſi fuiſſet adhibitus tanquã procurator, fruſtra fuiſſet dubitatum apud Africanũ, an maritus teneretur reſtituere partẽ illã do-
9 tis, quia ſi maritus fuit hæres mulieris, & ob id, ſi iura †
& actiones ipſius mulieris tranſierunt in ipſum maritũ hæredẽ, vt vulgatũ eſt, ſequeretur dicendũ, ꝙ ſtipulator ipſe nihil potuiſſet petere a marito illo, quemadmodũ non potuiſſet ab ipſa muliere ad cuius vtilitatem fuiſſet ſtipulatus. Verum quia ſtipulatus eſt ad vtilitatem propriam, ob id animo donandi præſumitur a muliere adhibitus, atque ita a marito hærede mulieris, partem illam iure petebat. Et ſi dicatur, eſſe aduertendum, quod licet concedi poſſit, ſtipulatorem illum fuiſſe adhibitũ animo donandi, attamen is animus donandi non colligitur, ex eo ſolo, quod adhibitus ſit ad ſtipulãdũ partẽ dotis, ſed quia expreſſum fuerat ab ipſa muliere, quod ipſi ſtipulatori donabat partẽ illã dotis. Nam rñdetur, hanc eſſe maximã diuinationẽ, cũ non appareat de ex-
10 preſſa ipſa donatione. Et certũ eſt, ꝙ ea, quæ † facti ſunt,
non p̃ſumũtur. l. in bello. §. factæ. ff. de captiuis, & poſtl. reuerſ. cũ ſimil. Hic ergo aĩus donandi colligitur ex eo, qđ adhibitus ille fuit, ad ſtipulandũ totam ipſam dotẽ. Et rõ diuerſitatis eſt, præter Bartol. & alios, quia qñ adhibuit, ad ſtipulandum totam dotem ei reddi, is ſtipulator vr̃ adhibitus ob id, quod ſit magis idoneus, & diligens exactor, & quia in iudicio facilius & honeſtius eſſe poteſt,
11 quam mulier, cuius honeſtas † non patitur, vt iudicum
ſubſellia frequentet. Hęc ratio ceſſat, quando ſtipulator fuit adhibitus ad ſtipulandum partem tãtum ipſius dotis. Quandoquidem ſi cauſa vnius partis dotis voluit ẽẽ poſſe in iudicio, & ſi idoneam exactricem exiſtimauit, idem eſſet dicendum de alia parte. Cum ergo ceſſat illa cauſa, nec alia excogitari poſſit, quam donationis, ipſa donatio præſumenda eſt.

Non ẽt obſtat hic illa interpretatio Comenſis, quam cõmemorat, & probat Iaſ. in d. l. quæ dotis. n. 15. cum dixit ibi non fuiſſe dubitatum, an aĩo donandi adhibitus fuerit ille ſtipulator, vel tanquã procurator, ſed tantum dubitaſſe Africanum, an is maritus, qui adiuerat hæreditatem dãnoſam, conueniri potuerit ab eo ſtipulatore. Nam rñdetur, African. ibi diffiniuiſſe, an ille maritus conueniri potuerit, ſed id quidẽ non niſi præſuppoſito iure ſtipulatoris exigendi eã partem dotis, quã exigere non potuiſſet a marito, ſi ſolũ adhibitus fuiſſet ad ſtipulandũ tanquã procurator, quia (vt dixi) nulla ipſi ſtipulatori cõpetiiſſet actio, contra maritũ hæredẽ mulieris, ſicuti nec contra ipsã mulierẽ conceſſa ei fuiſſet. Non ẽt obſtat, ꝙ ſubiungebat idẽ Com. probatus a Iaſõ præcitato in loco, cũ dixit, ſtipulatorẽ illũ fuiſſe creditorem mulieris, atq. ita tanquam talem, non aĩo donandi fuiſſe a muliere adhibitum. Nã rñdetur, ſtipulatorẽ numerari inter creditores ab Afric. reſpectu exactionis, atque ita poſt ſtipulationem adhibitam, non autem qđ antea creditor eſſet. Nam illa eſſet diuinatio, & præſumere factum, hoc eſt, illum crediſiſſe aliquid mulieri.

Secundo accedit tex. l. 1. C. de iure dotium, qui eandẽ ferme ſpẽm habet cũ d. l. quæ dotis, de qua diximus ſupra. In ea l. 2. mater habebat Seiã, & Pollã filias, & nuptui collocauit Pollã, quam paſſa eſt ſtipulari ſibi reddi partem dotis proprio marito numeratam, quæ alioqui erat reſtituenda matri dotanti. Deceſſit mater, hærede inſtituta Polla, pro tertia ſuorum bonorum parte. Dubitatum fuit, an Polla petere poſſet portionem illã dotis. Et rñdendum videbatur, petere non poſſe, quia mater inſtituendo Pollã ipſam, in tertia parte ſuæ hæreditatis, vr̃ uoluiſſe cõpenſare cũ ea portione dotis ſtipulata a Polla ſibi reddi, iuxta textũ l. hmõi. §. cum pater. de leg. 1. & l. ſi cum dotem. §. ſi pater, ff. ſol. matrim. & utroque in loco ſcribunt interpretes. Contrarium tñ fuit diffinitum ab Antonino Imp. quod imo Polla conſequi poſſet partem dotis ſibi reddi ſtipulatæ, atq. ita locum non
12 eſſe cõpenſationi. Ratio eſt, quia quando teſtator † relin
quit aliquid creditori uolũtario, præſumitur reliquiſſe non animo compenſandi, ſed ut utrunq. habeat. l. creditorem. ff. de le. 2. & l. unica. §. ſciendum. C. de rei uxo. actio. Et rurſus nõ p̃ſumitur a teſtatore relictũ aĩo cõpẽ
13 ſandi, † qñ ipſemet teſtator nõ erat debitor, ut reſponde
runt Corn. in conſ. 188. col. ult. uerſ. inſuper non cadit. lib. 1.

lib.1. & Socium.in conſ.79,nu.83.& nu.112.libr.3.qui alios commemorat. In caſu itaque d.l.2.quod Pollæ debebatur, debitum erat voluntarium mariti Pollæ, nõ autem neceſſarium matris. Et ideo locus eſſe non potuit compenſationi. Quod aũt eſſet ibi debitum voluntariũ mariti Seię apparet, quia & volũtate matris dotantis, & conſenſu ipſius mariti adhibita fuit Polla ad ſtipulandum, atque ita debitum habuit initium voluntarium, ſicque voluntarium vere dicitur, iuxta declarationem Imolæ in l.ſi cum dotem.§.ſi pater.ff.ſol.matrim.& Alex. in d.l.huiuſmodi.§.ſi pater.de leg.1.& ſcripſi in commẽtarijs de arbitr.iudic.lib.2.caſu 182.num.52.& in conſ.56.num.15.lib.1. Et præterea fuit debitum alienum, nẽpe mariti ipſius Pollæ, quia mater dotãs iam animo donandi (hæc pars ad rem noſtram pertinet) permiſit Pollam ſtipulari ſibi reddi partem illius dotis, atque ita titulo donationis, pars illa dotis effecta fuit propria ipſius Pollæ, ob id locus eſſe non potuit compenſationi. Ille autem animus donandi non ex alio ſumi poteſt, quã ex eo, quod paſſa eſt mater Pollam filiam ſtipulari ſibi reddi partem dotis, ſicuti contingit in caſu d.l.quæ dotis.ff.ſolut.matr.de qua diximus ſupra. Non enim aliunde donandi, animus colligi poteſt illo caſu. Nec obſtant d.l.huiuſmodi.§.cum pater.de leg.1.& d.l.ſi cum dotẽ.§.ſi cum pater.ſol.matr.allegata ſupra pro ratione dubitandi, quia illa procedunt, quando debitũ fuiſſet neceſ-
14 ſarium, vt ibi omnes declarant. Nam tunc legatũ ipſi † creditori, præſumitur animo compenſandi relictum.

His intelligimus, minus recte ſenſiſſe antiquos illos interpretes, qui opinati ſunt, & hoc in caſu pręſumi adhibitum hunc ſtipulatorem non animo donandi, ſed tã quam mandatarium, & procuratorem: Sicuti hac in opinione fuit gl. 1.in d.l.quæ dotis.ff.ſolut.matr.dum ita eſt interpretata reſponſum illud. idem ſenſerunt alii qui gloſſam illam ſecuti ſunt, & aperte Iaſon ibidem num. 10. Horum argumenta leuia ſunt. Nam adducti ſunt. Primò ex d.l.quæ dotis.& ſecundo ex d.l.2. C.de iure doti.quæ tamen iura contrarium probare diximus ſupra. Nec illa verba, donandi animo, poſita in d.l.2.ſunt verba ſimpliciter narratiua, vt poſt alios ſcripſit Iaſ.in d.l. quæ dotis. num.11. quia verius eſt eſſe verba affirmatiua, quæ pro conſtanti præſupponunt, donationem fuiſſe factam, alioqui certum eſſet Pollam non poſſe cõſequi partem illam dotis ſibi reddi ſtipulatæ, ſed debuiſſet reſtitui pro contingenti portione alteri ſorori cohæredi.

Tertio ſolet adduci tex. l.cum maritus.§.vlt.ff.de pactis dota.vbi mulier, quæ marito dotem conſtituit, fratrem adhibuit ad ſtipulandum dotem ſibi reddi, poſt mortem ipſius mulieris, deinde ipſa mulier moriens legauit marito res quaſdam dotales, & ſeruis quibuſdam libertatem. Dubitatum fuit, an legata eſſent præſtanda. Reſpondit Scæuola præſtanda eſſe. Quæ quidem non præſtarentur, ſi donatio facta fuiſſet illi fratri adhibito ad ſtipulandum. Nam ſemel effecta illius fratris reuocari ab eo amplius non potuiſſent.

Verum facile rñdetur. Et primo Scæuolam ibi loqui in eo, qui ſtipulatus eſt ſibi reddi totã dotẽ, quo in caſu donatio non præſumitur, vt demonſtrauimus in tertio caſu, vbi & rñſum hoc adduximus. Præterea & ſecundo rñdetur, fratrem illum fuiſſe hæredem inſtitutum ab ea
15 muliere ſorore ſua, & iõ agnoſcendo † hęreditatem, ẽtſi dãnoſa fuiſſet, omnino aſtrictus fuit præſtare legata, ſicuti reſpondit Scæuola in vltimis verbis illius reſponſi.

Quarto allegatur text.l.Seia.ff.de dote præleg.vbi ſimilis eſt caſus.de quo in d.l.cum maritus.§.vlt. Et propterea reſponſiones adductæ ſupra, huc pertinent.

Quinto adducitur tex.in l.cum quis decedens.§.nuptura.ff.de leg.3. Mater duos habens filios ex primo viro, nupſit ſecundo, & permiſit filios illos ſtipulari dotẽ ſibi reddi, ſoluto matrimonio, cõſtante matrimonio deceſſit vnus filiorum, Mater per epiſtolam petiit a filio ſuperſtite, ꝙ partem illam dimidiam dotis ſe mortua acciperet, contentuſque eſſet, alteram vero partẽ dimittere marito. Deinde deceſſit mater marito ſuperſtite: Dubitatum fuit, an filius ille deberet conſequi partem illã dotis a ſe ſtipulatam. reſpondit Scęuola, ex fideicõmiſſo per epiſtolam relicto, poſſe retinere partem illã. Ecce, quod ibi ſtipulatus fuerat filius ille ſolummodo partem dotis, & tamen ei non debetur titulo donationis, ſed fideicommiſſi. Non ergo præſumitur ab initio donatum filio, ſicuti eo loci gl. vlt. animaduertit.

Verum reſpondetur, quod caſus d.§.nuptura.eſt valde diuerſus a noſtro. Nam etſi filius ille ſtipulatus fuerit, ſibi reddi partem dotis tantum, attamen aliam partem non fuerat ſtipulata mater, ſed alter eius filius, atq. ita ambo ipſi filii ſtipulati ſunt integrã dotem ſibi reddi, & ideo perinde eſt, ac ſi vnus tantum fuiſſet ſtipulatus totam dotem ſibi reddi, quo in caſu donatio nõ pręſumitur, vt diximus ſupra tertio in caſu. Noſter autem caſus eſt, quando mulier adhibuit aliquem ad ſtipulandum ſibi reddi partem dotis, & alteram partem pro ſe ipſa mulier retinuit, vt declarat poſt alios Iaſ.in d.l.quę dotis.nu.12.ff.ſol.matr. Cum enim nulla rõ conſiderari poſſit, cur partẽ retinuerit, & alterã ab altero ſtipulari paſſa ſit, quam cauſa donationis, donatio ipſa præſumi debet. Id quod non contingit in caſu d.§.nuptura. vbi nihil pro ſeipſa mater retinuit.

Sexto vrgere videtur ratio, ꝙ donatio non præſumitur, nec in toto, nec in parte, l.cum de indebito.§.1.ff.de probatio.& l.ſi cum aurum.ff.de ſolu.& diximus ſupra, hoc maxime procedere in muliere, quæ ſui natura auara creditur.

16 Cæterum reſpondetur, id procedere, † quando ſumi poteſt alia cõiectura, quam donationis, vt dicitur in d.l.ſi cum aurum. ſecus vero quando nulla alia pręſumptio quam donationis ſumi poteſt, ſicuti contingit in caſu noſtro, vt ſupra declarauimus.

Sextus eſt caſus, quando ſumus in dubio, & ſtipulator ille fuit adhibitus ad ſtipulandũ in vnum caſum tantũ,
17 vtputa in caſum † ſoluti matrimonii per mortem ipſius mulieris. Hoc ſane caſu præſumitur ille ſtipulator adhibitus animo donandi, ſecundum Bar.in d.l.quæ dotis.nu.3.& ibidem Iaſ.num.11. verſ.ſimiliter reprobant. & Salic.in l.3.col.2.verſ.ſi totum.C.de iure dotium.qui ſic intelligunt d.l.cũ maritus.§.vlt.ff.de pactis dotalibus, quæ quidem ſecundum interpretationem ſuperiore in caſu commemoratam non probat hanc Bart.traditionem. Rectius itaq; ac melius probat ratio, ꝙ ſtipulatio hæc facta in vno caſu tantum, non habet aliam coniecturam, quam donationis. Non enim reddi poſſe videtur alia ratio, quare voluerit ſtipulatorem illum ſtipulari ſibi reddi dotem illo in caſu, non autem in cæteris.

Cæterũ ab hac traditione Bartoli diſſentiũt reliqui, vt teſtantur Iaſ.in d.l.quæ dotis.nu.11.& ibidem Bologn.nu.41. Et ii quidem moti ſunt per tex.in l.poſt dotẽ.ff.ſolu.matrim. vbi pater adhibitus fuit ad ſtipulandũ dotem datam filiæ, eam ſibi reddi in vnum caſum tantum, nempe diuortii, & tamen non præſumitur adhibitus animo donandi. Verum rñdet Iaſ.in d.l.poſt dotẽ.num.1.d.l.poſt dotem. loqui in patre, cui ſine ſtipulatione illa competit ius repetendi dotem, quam ſeruare debet filię, vt iterum poſſit nubere.auth.quamuis.C.de rei vxor.actio. Nec repugnat, quod dicebat Bologn.in d.l.quæ dotis.num.42.ꝙ ſi in patre adhibito ad ſtipulãdum non præſumitur donatio, tametſi ius aliquod iã ei competat, quanto minus præſumi debet in extraneo, qui nullum ius ante ipſam ſtipulationem habebat. Nam reſpondetur maximam eſſe differentiam inter patrem, & extraneum. In extraneo nulla alia coniectura, quam donationis ſumi poteſt, vt diximus. In patre vero coniectura

iectura ſumitur, ꝙ ea ſtipulatione confirmare voluerit
ius ſibi competens in exactione dotis, vt eam magis cō-
ſeruet filiæ, ne alias ex proprio iterum eam dotare te-
neatur.d.auth.quamuis. Secundo aduerſus Bartolum
mouetur Bologn. vbi ſupra ea ratione, ꝙ adhiberi quis
18 non poteſt † ad ſtipulandum dotem, in omnem euentū,
& caſum: ſed ſolū in caſu ſoluti matrimonij, morte mu-
lieris.l.2.ff.de pactis dota.& l.quamuis.C.eod.Caſtr. in
d.l.quæ dotis.in 2.notab.& ibidem Bologn.num.25.&
ſic ſemper tacite, vel expreſſe in caſu mortis mulieris. ſi
ergo eſt vera Bart.traditio, ſemper adhibitus ad ſtipu-
landum, præſumitur animo donandi adhibitus. Et ta-
men hoc eſt falſum ſecundum ipſummet Bart. quia ad-
hibitus cenſetur procuratorio nomine, multis in caſi-
bus, vt diximus ſupra. Ergo falſa etiam hæc Bart.tradi-
tio de ſtipulatione facta in vno caſu tantum. Verum re-
19 ſpondetur, quod adhiberi † quis poteſt ad ſtipulandum
dotem ſibi reddi, etiam alio caſu ſoluti matrimonii, quā
per mortem mulieris, vt in caſu diuortii, vel etiam mor
20 tis mariti. Nam poteſt mulier † quo ad ſui detrimentum
ſibi præiudicare in dote ſua, quæ proprium eius patri-
monium dicitur, l.3.§.verū.ff.de min. Et ideo videmus,
21 † filiam poſſe conſentire patri, vt ſibi appropriet actio-
nem dotis.l.quoties.l.poſt dotem.& l.penult.§.ſi veſtrę.
ff.ſolut.matr. Nec obſtat d.l.2.ff.de pactis dota.& l.quā
uis. C.eod.quia vere illæ procedunt ne detrimentum
marito inferatur. Ita declarant Iaſon in d.l.quæ dotis.
num.2.& ibid.Claudius Seyſell.num.2.& Imol.in l.pen.
ff.ſol.matr. Et ideo ratio d.l.2.& d.l.quamuis.ne mulier
maneat indotata, non eſt generalis, ſed particularis in
eo caſu tantum, & ſi aliter ſentiat Bologn.num.25.

Septimus eſt caſus, quando ſumus in dubio, & is, qui
ſtipulatur dotem a ſe datam nomine mulieris, adhibe-
22 tur ad ſtipulandum eā ſibi † reſtitui ſuſcepto mādato ab
ipſa muliere. Hoc enim caſu præſumptio eſt, ꝙ is ſtipu-
lator fuerit ſtipulatus dotem ſibi reddi procuratorio no
mine ipſius mulieris. Ita in ſpecie declarat Bal. Nouell.
in tract.de dote, parte 6.priuileg.69.nu.1.quem ſecutus
eſt Iaſ.in d.l.quæ dotis.num.14.§.ſolut.matr.ſic intelli-
gentes tex.l.idemque.§.ſi cui mandauero.verſ.ſi mater.
ff.mandati.vbi mater dotem filiæ conſtituit, deinde mā
datū a filia ſuſcepit, vt ſtipularetur dotē ſibi reſtitui, at-
que ita ſtipulationem interpoſuit. Dubitatū fuit, an ani-
mo donandi adhibita fuerit ad ſtipulādum, vel potius
procuratorio nominē? Et nomine ꝓcuratorio fuiſſe ad-
hibitam reſpondit ibi Vlpianus ex Papiniani ſententia.
23 Ea eſt rō, quia † actus præſumitur factus ob cauſam præ
cedentem.l.qui in aliena.§.1.ff.de acq.hæred.& in ſpe-
cie eſt gl.in l.poſt dotem.in 3.lect.ff.ſolut.matrim.

Declaratur hic caſus, vt locum non habeat, quando
filia ſimpliciter admiſit, paſſaque eſt, matrem ſtipulari
dotem a ſe datam ſibi reſtitui. Nam tunc non præſumi-
tur admiſſa ad ſtipulandum procuratorio nomine. Ita
declarat Bald.Nouell.in d.priuileg.69.num.2.motus
l.ſi non remunerandi.§.idem Papinianus.ff.mandati.
vbi, ſi mihi aliquid donaſti, & poſtea te adhibeo ad ſti-
pulandum certam ſummam, vel quid aliud a meo debi
tore, præſumitur te fuiſſe adhibitum animo donandi,
non autem tanquam procuratorem meum. Et tradit
Bart.in l.cum quid.num.7.ff.ſi cert.pet.& in d.l.quæ do
tis.num.3.ff.ſolut.matrim.

Octauus eſt caſus, quando is, qui ſtipulatus eſt dotē
24 ſibi reſtitui, nō fuit † adhibitus a muliere, ſed mulier ip-
ſa paſſa eſt illum ſibi ſtipulari. Poteſt afferri egregium
exemplum, quādo frater, qui diſpoſitione ſtatuti exclu-
dit ſororem a bonis patris, ei tamen dote conſtituta, ſi-
cuti diſpoſitum eſt ſtatuto 95. Papienſi in ciuilibus.ſub
rubr.Quòd mulieres maritatę, &c.qñ inquam frater do
tem pro ſorore numerat eius marito, & ſtipulatur ſibi
eam reſtitui, decedente ſorore ſine filiis. Hoc ſane caſu
mulier non præſumitur donaſſe ipſi fratri dotem, eue-
niente caſu ipſius reſtitutionis. Ita in ſpecie docuit Lu-
cas de Penna in l.vnica.col.pen.verſ.hęc faciunt ad quę
ſtionem, C.de imponen.lucra.deſcrip.lib.10.qui mulie
ris taciturnitatem perpēdit. Et propterea inquit Lucas,
ꝙ mulier poteſt ſuo teſtō de ea dote ad libitum diſpo-
nere, cum non licuerit fratri adiicere illud onus reſtitu
tionis. Et Lucam ſecutum eſt ſacrum conſilium Neapo-
litanum, teſte eruditiſſimo Vincentio Franco in deciſ.
196.quo quidem fuit deciſum, quoad bona, quæ neceſ-
ſario cauſa dotis ſoror ipſa conſecuta fuerat. Nam illa
frater grauare nō potuerat.ſecūdum Bal. in l.ſi auia.nu.
10.C.de iure dotiū. Quo vero ad bona, quæ vltra pater-
na, ex proprio frater dederat, decidit ipſum ſacrum cō-
ſilium, licuiſſe fratri onus reſtitutionis imponere, & cō-
ſequenter ſororem de eis teſtari non potuiſſe. Quæ ſane
deciſio, vt vera, rationi, æquitatique maxime conſenta-
nea eſt, ſic digna fuit ampliſſimo illo cōſilio, in quo prę
ter eruditiſſimum ipſum Frācum, ſedet & Hieronymus
Olzinianus Patauinus, nūc Propræſes meritiſſimus, cu
ius ego ſingularem eruditionem, ſummamque integri-
tatē ſum ſummopere admiratus. Etſi enim perilluſtrem
ſapientiſſimumque virum, de facie nunquam nouerim,
eius tñ doctiſſima ſcripta, quę pro ſua ſingulari humani
tate mihi benigne cōicare dignatus eſt, in tantam me
traxerunt admirationem, & ſpem certam, vt dubitē ne-
quaquā, quin Præſidis locum ſit aliquando ingreſſurus.

25 Nonus, & vltimus eſt caſus, quando deſcēdens † ad-
hibet aſcendentem ad ſtipulandum. Hoc caſu præſumi
tur ꝙ animo donandi adhibuerit. Ita Bar.in d.l.quę do
tis.nu.11.& ibidem Iaſ.num.55.ff.ſolut.matr.& latius
Campeg.in tract.de dote, par.3.q.112.& Ruin.in conſ.
171.num.19.lib.1.

Donatio inter viuos, uel cauſa mortis, an præſumatur illa quam mulier facere dicitur ſtipulatori, qui eſt ſtipulatus dotem ſibi reſtitui in caſu dotis reſtituendæ.

SVMMARIVM.

1 *Donatio quæ ſtipulatori de dote reddenda facta præſumitur quādo cenſeatur inter uiuos.num.2.& 3.*
Et quando mortis cauſa donatio præſumatur.n.4.& 6.
5 *Mortis mentione facta, cauſa ſolum dilationis, donatio cenſetur inter uiuos.*
7 *Donatio cauſa mortis, quibus de cauſis reuocari nequeat.*
8 *Mulier adhibens ſtipulatorem pro ſe ſuiſque hæredibus, de reddenda dote, inter uiuos præſumitur donaſſe.*
9 *Legatum pendente conditione non tranſmittitur.*
10 *Stipulatus ſibi partem dotis reddi, matrimonio morte mulieris ſoluto, utrū donatio inter uiuos ex parte mulieris præſumatur. Vel potius cauſa mortis.num.14.*
11 *Mulier coniugata inter uiuos donare, in detrimentum mariti nequit.*
12 *Donationem cauſa mortis, pœnitentia donantis reuocari.*
13 *Donationem inter uiuos, mutatione uoluntatis donatoris, non reuocari.*
15 *Donationem cauſa mortis, admittere falcidiæ detractionem.*
16 *Inuentarium quando conficitur, non confunduntur actiones.*
17 *Inuentarij beneficium uel l.ult. C.de iure delib. non erat inuento tempore l.quæ dotis.ff.ſolut.matr.*
18 *Trebellianicam non detrahit hæres, inuentario non confecto.*
19 *Debitore uoluntario legante creditori, compenſationi non eſt locus.*
20 *Dotem ſibi reddi ſtipulatus mixtim, ſoluto matrimonio, uel diuortio, uel morte matris, an donatio mortis cauſa, uel inter uiuos præſumatur.*
21 *Stipulans ſimpliciter dicitur ſtipulari in omnem caſum.*

Digitized by Google

22 *Expreſſio eorum quæ tacite inſunt, nihil operatur.*

23 *Dos alteri ſoluto matrimonio reddi ſtipulata, ſi filiorum interſit donationem eam non reuocari, inter viuos cenſetur.*

24 *Dos vtrum ſtipulatori donatiue inter viuos, vel mortis cauſa tradita præſumatur, permultum intereſt.*

PRAESVMPT. XI.

DIſſeruimus ſuperiore diſputatione certis in caſib. adhibitum ad ſtipulandum dotem datam mulieri, ſibi ſtipulatori reddi ſoluto matrimonio, præſumi adhibitum animo donandi ipſi ſtipulatori. ſicut diximus in quinto, ſexto, & ſeptimo caſu. Nunc dubitari contingit, an donatio hæc præſumatur inter viuos, vel cauſa mortis facta? Quæ diſputatio diffiniri ſic poteſt, diſtinguendo & conſtituendo aliquot caſus ex ſentẽtia Bart. & aliorum, quos ſuis locis commemorabimus.

Primus itaque eſt caſus, quando vel claris verbis, vel
1 manifeſtis coniecturis conſtat † mulierẽ adhibuiſſe ſtipulatorẽ illũ, vt ei donaret inter viuos. Hoc caſu ceſsat omnis dubitatio, atque ita dicitur donaſſe inter viuos. Ita Bart. in d. l. quæ dotis num. 3. verſ. nam habes.

Exemplum adferri poteſt, quãdo ſunt verba clara, vt ſi dixit, ſe adhibere ſtipulatorem ad ſtipulandum pro ſe
2 ipſo † irreuocabiliter. Hæc enim verba manifeſte ſignificant, donationem eſſe inter viuos. Ita Bal. in l. 2. n. 2. ver. primo caſu. C. de iure dotium. Qui dixit, hanc eſſe donationem inter viuos collatam poſt mortem mulieris, ex l. vbi ita donatur. ff. de don. cau. mor. Ita in ſpẽ Campeg. in tract. de dote, par. 3. q. 110. nu. 1. in fin. & alios plures refert, & ſequitur Iaſ. in d. l. quæ dotis. nu. 31. qui nu. 34. ſubiungit poſt Aret. & alios, multo magis locum habe-
3 re, quando † adhibitum etiam fuit iuramentum.

Secundus eſt caſus, quando ſtipulator eſt adhibitus
4 ad ſtipulandum, vt pro ſe habeat † poſt mortem ipſius mulieris. Hoc in caſu præſumitur adhibitus ille ſtipulator animo donandi cau. mor. Ita Bart. in d. l. quæ dotis. num. 3. verſ. aut dubitatur. ff. ſolu. matrim. Bald. in d. l. 2. num. 3. C. de iure dotium.

Cum enim ſit mentio mortis in donatione illa, præſumitur cauſa mortis facta. l. Seia. ff. de dote præle. de qua tamen dicemus infra ſuo loco. & melius probat text. in l. Seia. ff. de donat. cauſa mortis.

Declaratur hic caſus, vt locum non habeat, quãdo fa
5 cta eſt mentio † mortis, cauſa dilationis. Nam tunc non præſumitur facta donatio cauſa mortis. Ita Bal. in d. l. 2. nu. 3. in fine. C. de iure dotium. & Iaſ. in l. quæ dotis. nu. 40. 41. adducit text. l. Seia. in fin. ff. de don. cauſ. mortis.

6 Tertius eſt caſus, quãdo † nulla eſt facta mentio mortis, ſed dictum eſt, quod non poſſet vno in caſu reuocari, vtputa per reconualeſcentiam. Hoc in caſu donatio non præſumitur cauſa mortis. Ita Bald. in d. l. 2. nu. 2. verſic.
7 ſecundo caſu. C. de iure dotium. Cum enim donatio † cauſa mortis reuocari poſſit multis de cauſis, hoc eſt, reconualeſcentia donantis, pœnitentia eiuſdem donatoris, & præmoriente ipſo donatario. l. non omnis. ff. ſi cert. pet. & declarant Bald. in d. l. 2. num. 2. verſ. ſecundo caſu. C. de iure dotium. ſi ergo mulier hæc, promittit non reuocare in caſu reconualeſcentiæ, firma manet facultas reuocandi ex aliis cauſis, & conſequenter dicitur donatio cauſa mortis. Ita Bald. præcitato in loco.

Quartus eſt caſus, quando mulier adhibuit ſtipulatorem ad ſtipulandum pro ſe, & ſuis hæredibus. Hoc in ca
8 ſu † præſumitur donatio inter viuos. Ita Bal. in d. l. 2. nu. 4. verſ. quid. n. ſi iſte filius. C. de iure dot. Iaſ. in d. l. quæ dotis. nu. 48. ff. ſol. mat. Aret. conſ. 74. n. 5. verſ. tertio moueri. Soc. ſen. cõſ. 53. n. 5. lib. 1. Ea rõne motus eſt Bald. quia mentio hæredum conuenit donationi inter viuos, quæ ad hæredes tranſmittitur, non autem donatio cau
9 ſa mortis, quæ donatio habet naturam legati: quod † pendente adhuc conditione nõ tranſmittitur. §. eſt, & aliud. in inſt. de don. & tradunt Doct. in l. vlt. C. de pactis.

Quintus eſt caſus, quando vere ſumus in dubio, ſicuti quando ſtipulator a muliere adhibitus ſtipulatur ſibi reddi partem dotis ſolu. matr. morte ipſius mulieris. Hic caſus habet multum dubitationis. Nam multi exi-
10 ſtimarunt, hanc præſumi † donationem inter viuos. Ita Bar. in d. l. quæ dotis. nu. 3. prope finem. ff. ſolut. matr. & apertius Bal. in d. l. 2. nu. 4. C. de iure dot. & Campeg. in tract. de dote, par. 3. q. 110. in princ.

Primo adducitur tex. l. quæ dotis. ff. ſol. matr. præſupponendo, quod ibi ſtipulator ille ſit adhibitus animo donãdi, ſicuti demonſtrauimus ſuperiore diſputatione. Quã ſane donationem præſumi inter viuos, ex eo colligitur, quod Paulus Iuriſconſ. appellat mulierem illam debitricem, quæ dici non poſſet debitrix, ſi donatio fuiſſet mortis cauſa facta, quia expectãda fuiſſet eius mors, atque ita pendente ipſa conditione, dici non potuiſſet debitrix. Et propterea ſtipulator ille appellatur creditor, dũ inter cæteros creditores enumeratur. Ergo donatio fuit inter viuos, quia ſi eſſet cauſa mortis, ille ſtipulator non diceretur creditor, conditione (vt dixi) pendente.

Verum reſponderi poteſt, quod imò præſumitur donatio cauſa mortis. Quandoquidem mulier illa erat con-
11 iugata, † & propterea non poterat donare inter viuos, quia detrimentum fuiſſet illatum marito, iuxta l. 2. ff. de pact. dotal. & l. quamuis. C. eo. Ergo fuit donatio mortis cauſa.

Nec obſtat, quòd mulier ibi appelletur debitrix: & ille ſtipulator connumeretur inter creditores, quia reſpõdetur, mulierem appellari debitricem reſpectu aliorum creditorum, quorum cauſa dixerat Iuriſconſultus hæreditatem fuiſſe damnoſam, & paulò poſt mentionem facit creditorum. Ille vero ſtipulator appellatur creditor, poſteaquam euenit caſus donationis.

Secundo adducitur tex. l. cum maritus. §. vlt. ff. de pactis dotal. mulier pacta eſt cũ marito, quòd ſi ipſa prius moreretur, dos reſtitueretur fratri ſuo, mulier decedẽs res quaſdã legauit marito. Ille frater petebat a marito res dotales ei legatas ſibi reſtitui. Dubitatũ fuit, an reſtituendæ eſſent. Et reſpondendum videbatur, non eſſe reſtituendas, quia mulier adhibendo fratrem donauit ei
12 poſt mortem ſuã, & ideo videbatur donatio † cauſa mortis facta, quæ pœnitentia donantis reuocari poteſt. l. nõ omnis. ff. ſi cert. pet. & l. Seia. ff. de don. cauſa mortis. Cũ ergo mulier res quaſdam ex dotalibus legaſset marito, videtur pœnituiſse donationis factæ fratri ſuo. l. rem legatam. ff. de adim. leg. Contrarium decidit Scæuola in d. l. cum maritus. §. vlt. quod imò maritus teneatur reſtituere res illas dotales ſibi legatas, iam donatas fratri. Ratio eſt, quia illa donatio cenſetur facta inter viuos, & ſic collata poſt mortem, & conſequenter irreuocabilis, & ob id mulier legare nil potuit ipſi marito.

Verum reſpondetur primo vna cum Bar. d. l. quæ dotis. num. 3. verſ. ſed contra iſtud. ff. ſol. matr. quod in caſu §. vlt. ob id exiſtimauit Scæuola, donationem fuiſse inter viuos, quia geminatus actus ſtipulationis, & promiſſionis interceſſit. Vnus fuit mulieris erga fratrẽ ipſum ſuum, alter mariti erga eũdem vxoris ſuæ fratrem. Et hanc Bart. interpretationem probarunt ibidem Iaſ. n. 35. & Bolog. nu. 46. verſ. potes etiam. Aret. in conſ. 74. col. 2. verſ. ſecundo moueor. Soc. ſen. in conſ. 53. num. 4. verſ. confirmantur prædicta. lib. 1. Nec repugnat conſideratio Imol. aduerſus Bar. quia illi reſpnodet Aret. præcitato in loco, quod probat & Iaſ. in d. l. quæ dotis. n. 37.

Reſpondet ſecundo Iaſ. in d. l. quæ dotis num. 38. quod in caſu d. §. vlt. tria cõcurrebant, nempe geminata ſtipulatio, & promiſſio, & ſanguinis coniũctio. Nam mulier illa donauerat proprio fratri. Quæ quidem interpretatio vera non eſt, quandoquidem Scæuola fundamentũ non

Digitized by Google

non facit in illa ſanguinis coniunctione.

Reſponderi tertio pôt, & rectius, quod in caſu d. §. vlt. pro conſtanti præſupponit Scæuola, donationem illam fuiſſe inter viuos. Nam forte adfuerunt verba ſatis certa, & clara, ſignificatiua donationis inter viuos. Non. n. de hoc erat dubitatio apud Scæuolam: ſed ſolum, an legatum a muliere factum marito, conſiſteret. Hanc interpretationem probarunt gloſſ. ibi, & Bologn. in d. l. quæ dotis. num. 46.

Tertio allegari ſolet tex. l. 2. C. de iure dot. vbi Bal. n. 4. ſcribit ibi expreſſe diffiniri, hanc eſſe donationem inter viuos. Et eandem interpretationem prius probauit Ioannes antiquus gloſſator, vt refert ibidem Salic. col. 2. verſ. ideo Ioannes. ibi. n. filia ſtipulata eſt partem dotis a matre datæ: Deinde mater filiam ipſam vna cum filio hæredes inſtituit, & etiam filiæ prælegata reliquit, iuſſitque eam tacitam, & contentam ea portione, & prælegatis eſſe, cauſa illius partis dotis a ſe ſtipulatæ, atque ita maritum eſſe liberum a reſtitutione illius portionis dotis. ſi ergo (dicebat Ioannes, & poſt eum Salic.) probetur, filiam agnouiſſe prælegata, a petitione dotis ſubmouebitur, atque ita ex eo repelli non poteſt filia a petitione portionis dotis, ꝙ donatio illa inter viuos, reuocari non poſſit, ſed ex eo, quod agnoſcendo prælegatum, ſeipſam excludit.

Verum reſponderi pôt, quod imò in caſu d. l. 2. erat donatio cauſa mortis. Id quod ſignificant illa verba, dimidiam dotis poſt obitum matris filiam ſtipulari. Hic non apparet de aliquibus verbis ſignificantib. donationem inter viuos, & facta eſt mentio mortis. Ergo præſumitur donatio cauſa mortis iuxta l. Seia. ff. de don. cauſa mortis. & dixi ſupra. Hoc idem ſuadetur. Cum dixit Antoninus Imp. filiam matris hæredem ex multo minori portione repelli non poſſe exceptione doli: niſi liquido probetur matrem mutaſſe voluntatem. Hic pro conſtanti præſupponit Antoninus matrem illã potuiſſe mutare volũtatem. Ergo fuit donatio cauſa mortis, quia do-

23 natio † inter viuos mutatione voluntatis dotationis reuocari non pôt. l. perfecta. C. de donatio. quę ſub modo. Nec hic obſtat, quod poſt Ioannem dicebat Salicet. vbi ſupra, hanc donationis reuocationem fieri, ex eo, quòd ſi filia agnouit prælegata, ſe ipſam excluſit: Nã reſpondetur, Antoninũ referre verba illa, mutaſſe voluntatẽ. Ad perſonam ipſiuſmet matris, quę donauit. Et ideo nõ poſſunt intelligi de mutatione ſeu reuocatione, ex facto, & acceptatione filiæ donatariæ.

24 Contrariã itaque ſententiam, ꝙ imò hæc ſit † donatio cauſa mortis, probarunt Azo, quem recenſet Bar. in d. l. quæ dotis, num. 3. qui quidem Azo ita intellexit d. l. quæ dotis. Idem ſenſit gl. in dict. l. 2. C. de iure dotium. Idem etiam ſenſit ſacrum conſilium Neapolitanum referente Vincentio Franco in deciſ. 196. num. 5. poſt Neapodanum, quem allegat.

Primo ex d. l. quæ dotis. quam dixi ſupra probare hãc ſententiã, ex quo ibi facta eſt mentio mortis. Nec obſtat conſideratio Bar. in d. l. quæ dotis. num. 3. Cum dixit intelligi nõ poſſe de donatione cauſa mortis, ob id quod

25 donatio † cauſa mortis admittit detractionem falcidię. l. 1. §. ſi quis mortis. ff. quorum leg. & in leg. donationib. C. ad l. falcid. ſi ergo eſſet donatio cauſa mortis, & admitteret detractionẽ falcidiæ, dici nõ poſſet in caſu d. l. q̃ dotis. ꝙ ille maritus teneatur vltra uires hęreditarias, nã reſpondetur, qđ maritus ille non conuenitur tanquã hæres mulieris, quo in caſu locus eſſet ipſi detractioni falcidiæ. d. l. 1. §. ſi quis mortis. ſed conuenitur maritus tanquam promiſſor: ideò locus non eſt falcidiæ. Et licet marito debitori hæredique, beneficium inuentarii prodeſſe poſſit, ne teneatur vltra vires hæreditarias, vt dixi gl. penult. in d. l. quæ dotis. attamen a beneficio inuentarii ad ipſam falcidiã argui non poteſt iſto in caſu, tum quia eo iure adhuc inuentarii beneficium non fuerat introductum, l. vlt. C. de iure deliber. tum etiam quia in inuentario agitur de damno euitando. d. l. vlt. §. licentiam. In falcidię vero detractione agitur de lucro

16 conſequendo. Et rurſus accedit, quod vbi conficitur † inuentarium, non confunduntur actiones, quas deinde debitor ille cedendo liberauit. Id quod non contingit adita hęreditate ſine inuentario, vt ſic adita fuerat in ca-

17 ſu d. l. quæ dotis. cuius tempore (vt dixi) nondum illud inuentum fuerat. Atque ita adita hæreditate tenetur in totum, etiam ſi donatio fuerit cauſa mortis. Ita enim dicimus, quòd hæres adita hęreditate, non confecto inuẽ-

18 tario, nõ poteſt detrahere † Trebellianicam, ex quo per additionem ſine ipſo inuentario, cenſetur ſe obligaſſe ad reſtitutionem totius hæreditatis, & ſolutionem debitorum. Sicuti tradunt Bald. Imola & Comenſ. in l. cum tale. §. 1. ff. de cond. & dem. Bal. Salic. Fulg. in auth. ſed cum teſtator. C. ad l. Falc. & Iaſ. in l. vlt. §. vlt. nu. 2. C. de iure delib. qui idem eſſe affirmant in detractione ipſius falc. Non etiam obſtat, ꝙ ſi hæc fuiſſet donatio cauſa mortis, illa cenſeretur reuocata ex eo, ꝙ mulier donans inſtituerit hæredem ipſum maritum, vt ſcribut Ang. & Caſtr. in d. l. quæ dotis. in fin. Nam reſpondetur, ꝙ donatio illa præſumeretur reuocata, quando ipſi marito debitori relicta fuiſſet liberatio, alio hærede inſtituto, vt declarat Caſtr. in l. cũ quis decedẽs. §. nuptura. de leg. 3.

Secundo hanc ſententiam probat text. l. 2. C. de iure dotium, vt attigi ſupra. Et pręter ibi dicta, alia mouet ratio, vt dicam, donationem hanc fuiſſe cã mortis. Nam ſi fuiſſet donatio inter viuos, res parũ dubitationis habuiſſet, quin potuiſſet Polla illa conſequi portionẽ hæreditatis matris, & dimidiam dotis a ſe ſtipulatæ, quia iam donata inter viuos eius propria effecta fuiſſet, nec

19 locus fuiſſet compenſationi, quia quando † debitor voluntarius legat creditori, non eſt locus compenſationi, l. ſi cum dotem. §. ſi pater. ff. ſoluto matrimonio. & l. creditorem. ff. de leg. 2.

Non ita eſt in donatione cauſa mortis facta, quia illa adhuc vt non debita, tempore confecti teſtamenti a matre compenſari, ſeu illius loco aliud legari dicitur.

Tertio maxime confert tex. in l. Seia. ff. de dote prælega. Seia nupſit Lucio Titio, cui dotis nomine centum aureos dedit: Deinde adhibuit Q. Mutium ſtipulatorem, qui ſtipulatus eſt dotem ſibi reddi his verbis, ſi morte mulieris ſolutum fuerit matrimonium, Seia moriẽs Lucio Titio marito legauit: Lucio Titio marito meo vltra dotem quam ei dedi, cẽtum dari volo. Quintus Mutius ſtipulator mortua Seia, ſtatuit, ordinauitque, cõuenire Lucium Titium maritum pro dotis reſtitutione. Dubitatum fuit, an is maritus conueniri a Quinto Mutio potuerit, vel repelli debuerit, ob id, quod ipſi Lucio Titio Seia reliquerit centum vltra dotem. Diſtinguit Paul. duos caſus.

Primus eſt, quòd ſi Quintus Mutius adhibitus eſt ad ſtipulandum, procuratorio nomine ipſius Seiæ, repelli omnino debet a iudicio Q. Mutius. Eſt ratio, quia cum ipſi Q. Mutio nullum ius fuiſſet ex ea ſtipulatione acquiſitum, potuit Seia libere de ea dote teſtari, atque ita eam legare Lucio Titio marito ſuo.

Secundus eſt caſus, quòd ſi Q. Mutius fuit adhibitus a Seia animo donandi, hæc donatio (ait Paulus) eſt cauſa mortis. Et ideo Q. Mutius cenſetur grauatus reſtituere per fideicommiſſum ipſi Lucio Titio marito. Ecce ꝙ Paulus interpretatur illa verba ſtipulationis, ſi morte mulieris ſolutum fuerit matrimonium, ſi conſtat donãdi animo prolata, ſignificare donationẽ cã mortis. Nec hic dicendum eſt, factum eſſe mentionem mortis in ipſa donatione, vt dicebant Bar. in d. l. quæ dotis. nu. 3. & Sali. in d. l. 2. col. 2. C. de iure dotiũ, quia verius eſt mortis mentionem eſſe factam in ſolo caſu reſtitutionis dotis, vt

Digitized by Google

tis, vt ſepararetur ille caſus ab eo, quando matrimoniũ fuiſſet ſolutum morte mariti. Atque ita caſus eſt mere dubius, carens omni extrinſeca coniectura, ſignificãte donationem cauſa mortis. Et hæc mortis mentio eſt facta in genere, non autem in ſpecie, & ideo non ſufficit, vt declarat Alex.in d.l.quæ dotis.num.10.in 5.limita.

Sextus eſt caſus, quando ſumus in dubio, & ſtipula-
20 tor mixtim ſtipulatur dotem † ſibi reddi ſolut.matrim. vel diuortio, vel morte mariti, vel mulieris. Hoc in caſu ſcribit Salicet.in dict.l.2.in fine. C.de iure doti. aliquos exiſtimaſſe donationem iudicandam eſſe vel inter viuos, vel cauſa mortis, ſecundum caſum contingentem. Nam ſi ſolutum erit matrimonium morte mariti, donatio erit inter viuos, ſi vero morte mulieris, donatio erit cauſa mortis. Id quod dixerunt ij argum.l.precibus.C. de impub.& alijs ſubſtitut. vbi Bart.& reliqui ſcribunt, vulgarem ſubſtitutionem expreſſam, continere, & non continere tacitam pupillarem ſecundum euentum caſus. Nam ſi mater eſt in medio, non continet ipſam pupillarẽ tacitam, ne mater excludatur, ſi vero mater non eſt in medio, comprehendit ipſam pupillarem. Qua de re dicemus ſubſequenti libro præſumpt.36. Cæterum a prædicta opinione diſſentit Salicet.in d.l.2.in fin. C.de iure dotium, & cum eo Campeg.in d.tract.de dote, parte 3.q.110.verſ.item fallit.

21 Primo ea ratione, quòd † ſtipulando ſimpliciter dicitur ſtipulari in omnem caſum. Et ideo donatio dicitur inter viuos, & ſi differatur in euentum mortis.l.quæ dotis.ff.ſolut.matr. Ergo idem iſto in caſu, quando ſtipulatus eſt mixtim omnibus in caſibus, nempe ſiue ſoluatur matrimonium diuortio, ſiue morte mariti vel mulieris.
22 Eſt enim hæc expreſſio † eorum, quæ tacite inſunt, & ideo nihil operatur, iuxta l.non recte. C.de fideiuſſo. Verum reſpondetur vno verbo, d.l.quæ dotis (vt diximus ſupra) probare contrarium.

Secundo motus eſt Salic. quòd iam conſtat mulierem donare voluiſſe illi ſtipulatori ſolut.matr. ſe ipſa viuente. Quo quidem in caſu cenſetur facta donatio inter viuos. Ex hoc caſu ſumitur coniectura, quòd donare etiã voluerit inter viuos in alio caſu, nẽpe ſoluto matrimonio morte mulieris. Et quod verba hæc, vel morte mulieris, non ſint appoſita cauſa immutandæ donationis, ſed maioris euidentiæ, & voluntatis plenioris demonſtrandę, ſed in illũ caſum euenturũ, petitio & exactio ſolũmodo data eſt. Verum rñdetur, negando in primo illo caſu eſſe donationem inter viuos. Non.n.pręſumitur donaſſe inter viuos, cum in præiudicium mariti donare ita nequeat.l.2.ff.de pact.dotal.& l.quamuis. C.eod.

23 Septimus eſt caſus, quando † concurrit intereſſe filiorum, quorum intereſt donationem non reuocari, tunc præſumitur donatio inter viuos. Ita egegie Bal.in l.pro hæreditarijs. in fin. de acq.hæred. ſed Campeg.in tract. de dote, par.3.q.110.dubitat.

24 Huius diſputationis † ſumma eſt vtilitas. Nam illis in caſib.quib.eſt donatio inter viuos, mulier de ea dote diſponere nil poterit, cum iam ſit acquiſitum ius ſtipulatori irreuocabiliter. Illis vero in caſib.in quibus eſt donatio cauſa mortis, põt mulier teſtari, & diſponere de dote ipſa ad libitum. Ita Lucas de Penna in d.l.vnica.col.pen.verſ.hæc faciunt ad quæſtionem. C.de imponenda lucra. deſcrip.lib.10.& Vinc.Francus in d.deciſ. 196.num.5.& probat l.cum pater.§.1.ff.de leg.2.

Dos confeſſata a marito, quando præſumatur numerata, in eius, & hæredum ſuorum detrimentum, & præiudicium.

SVMMARIVM.

1 *Maritus ante contractum matrimonium, donandi animo dotem recepiſſe confeſſus, ſibi præiudicat.*
2 *Dos ſine matrimonio eſſe non poteſt.*
3 *Donatio inter coniuges, matrimonio conſtante nequit conſiſtere.*
4 *Ignobilis dotem a muliere nobili confeſſus recepiſſe, an & quo caſu ſibi præiudicet.*
5 *Donationem inter virum, & vxorem remunerationis cauſa conſiſtere, & quando.num.6.*
7 *Nobilis mulier nubendo ignobili, amittit nobilitatem.*
8 *Dotem recepiſſe maritus confeſſus, in dubio futuræ numerationis ſpe, id intelligitur feciſſe. Idque etiam in viro ignobili ducente nobilem obtinere.num.11.*
Quod tamen in muliere paupere, quæ dotem numerare nequeat, fallit.num.16.
9 *Dotem non recepiſſe, quouſque maritus audiatur.*
10 *Donatio non præſumitur, vbi aliqua cauſa quid factum conijci poteſt.*
12 *Liberalis in neceſſitatibus nemo.*
13 *Conceſſio reſpiciens proprium honorem, non præſumitur animo donandi emiſſa.*
16 *Veſtes quas maritus honoris ſui cauſa mulieri dedit, an præſumatur donaſſe.*
15 *Onere duplici quem onerare ſe uelle, non eſt veriſimile.*
17 *Exceptioni dotis non numeratæ maritus ſemel renuncians, eam nequit amplius opponere.*
Idque præſertim, ſi ex interuallo facta ſit, nec incontinenti dum ſcilicet inſtrumentum dotis confeſſatæ fieret.num.18.
Vel ſi lapſum ſit tempus eam opponendi.num.19.
Aut ſubſequuta ſit confeſſio dotis promiſſionem præcedentem. num.20.
21 *Dotem ſibi numeratam, maritus in inſtrumento guarentigiato confeſſus, nequit exceptionem eius non numeratæ opponere.*
Atque præſertim, ſi vltra confeſſionem indicia, & coniecturæ dotis numeratæ appareant.num.22.
Quæ autem ſint coniecturæ.num.23.24.25.& 26.
27 *Dotem ſibi numeratam iuramento aſſerens, amplius exceptionẽ non num.opponens, non auditur. Idque præſertim ſi facta renũciatione iurauerit.n.29.*
28 *Turpitudinem propriam detegere, iure non eſt permiſſum.*
30 *Renunciatio in contractu appoſita, tacitam habet cõfeſſionis conditionem.*
31 *Dotis receptæ confeſſio in fraudem creditorum facta, marito præiudicat, & hæredi eius.num.34. Limita tamen.35.*
32 *Bona in fraudem fiſci alienans, ea non poteſt reuocare.*
33 *Mulier dans augmentum in rebus mobilibus, non poteſt aſſumere in ſe onus probandi, rem ſe modicam dediſſe.*
36 *Dotem in re immobili, etiam pro æſtimato data, recepiſſe maritus aſſerens, excipiendo de non numerata, non auditur.*
37 *Maritus poſt contractum matrimonium, confeſſus recepiſſe dotem animo donandi, ſibi non præiudicat, poſt mortem tamen illius cenſetur confirmata donatio.n.38.*
Niſi tamen excedat aureos quingentos.n.39.
40 *Donationem inter coniuges, non inſinuatam vltra quingentos aureos, morte non confirmari, ne pro parte quidem.*
41 *Iuramentum confirmatorium quid ſit.*
42 *Iuramentum aſſertorium quid.*
43 *Dotis confeſſionem animo donandi factam, etiam iuramento confirmatorio mariti validari. Alia opinio recenſetur, num.45.*
Quid autem ſit in iuramento aſſertorio, ſimiliter ſunt opiniones, num.46.& 48.
44 *Iuramentum non confirmat actum ſimulatum.*
47 *Iuramentum ſuper actu ſimulato pręſtans, ſimulationem tanquã turpitudinem propriam non poteſt allegare.*
46 *Dotis receptæ confeſſio conſtante matrimonio, facta in vltima diſpoſitione. animo donandi facta præſumitur. Idque tamen tũc demum ſi teſtator laboret in extremis, n.50.*
51 *Dotem recepiſſe confitens, matrimonio conſtante, eique renuncians, vel exceptioni de non numerata, præſumitur animo donãdi facere. Ratio redditur, n.52.*
53 *Dotem promiſſam ante matrimonium contractum, eo conſtante*

ſubſequen

ſubſequuta confeſsio, nec donationis animo, nec numerationis ſpe emiſſa præſumitur, ſed quod reuera fuerit dos numerata. Contraria eſt opinio Socini, num.55.

54 *Confeſsio geminata exceptionem non numeratæ dotis excludit.*

56 *Obligat, & remittit, qui facilius, quam quod reuera donet.*

57 *Simulationis exceptio perpetua eſt.*

58 *Dotem conſtante matrimonio maritus recepiße ſimpliciter confeſſus, ſecundum aliquos animo donandi præſumitur feciſſe. Contraria eſt opinio, num.60. prima tamen opinio aſſeritur, numero 66.*

59 *Confeſsio de dote facta in vltima voluntate, differt ab ea, quæ in actu inter viuos.*

61 *Confeſsio facta inter perſonas, quibus donatio interdicta eſt, ſuſpecta præſumitur.*

62 *Spurius repertus poſsidere bona, quæ a patre emiſſet, præſumitur fraudulentus.*

63 *Lex ad ea quæ frequentius fiunt, adaptatur.*

64 *Exceptionis dotis non numeratæ tempore lapſo, cenſetur maritus velle dotem etiam non numeratam reſtitui.*

65 *Actus faciens, qui vno caſu permiſſus, altero prohibitus eſt, præſumitur in permiſſo facere.*

67 *Confeſsio mariti de dote, ipſo præmoriente confirmatur, abſque alia rei traditione.*

68 *Confeſtio de dote, non tribuit mulieri ius hypothecæ, aut ius prælationis.*

Eaque per maritum, expreſſe vel tacite ante mortem recte reuocatur. num.69.

70 *Confeſsio mariti de dote facta conſtante matrimonio etiam in inſtrumento guarentigiato, marito non præiudicat. Rationes redduntur, num. ſeqq. Idque etiam ſi poſt confeſsionem factam mulieri alimenta præſtitißet, num.73. Vel paſſus fuiſſet præter labi tempus opponendi exceptionem non numeratæ, num.74.*

75 *Tacitum expreſſo plus non debet operari.*

76 *Confeſsio etiam geminata de dote, poſt matrimonium contractũ, non præiudicat marito.*

77 *Confeſsionem mariti ignobilis de dote, matrimonio iam conſtante, ipſi præiudicare.*

78 *Confeſsio facta a marito, matrimonio iam conſtante, de recepta dote ab alio quam muliere, præſumitur eo quod vere numerata ſit, emiſſa eſſe, ſecundum Baldum, & ſequaces idque reſpectu exceptionis de dote non numerata. Contraria probatur opinio, num.79.*

Quid autem ſit, an animo donandi feciſſe præſumatur, num.80.

81 *Inſtrumenti verbis, quia vera præſumuntur, ſtandum eſt.*

82 *Maritus ære alieno grauatus, dotem recepiſſe confeſſus a coniuncto mulieris, donandi animo confeſſus fingitur. Simile eſt ſi a ſocero, cui æque atque vxori donare prohibetur. num.83.*

Vel ab alio extraneo, cum quo interueniſſet tractatus de dote mulieri donanda, num.84. Vel ſi extraneus ille ſtatim mulieri ius ſuum ceſsiſſet. num 85.

86 *Confeſsio de dote matrimonio conſtante facta a marito, cui ſocer alio inſtrumento dotem confeſſatam ſoluere promittit, ſpe factę promiſsionis præſumitur emiſsa. Idem ſi confeſsionem ſequatur promiſsio de ſoluendo ante tempus opponendi exceptionẽ, lapſum. num.88.*

87 *Actus duo facti alter poſt alterum, cenſentur correſpectiui.*

89 *Heredes mariti, qui dotem a ſocero recepiſſe confeſſus erat ſpe futuræ numerationis in inſtrumento, vel alia promiſsione, vtrũ liberentur cedendo actiones, vel ſoluere teneãtur reuera dotem ipſam, num.90. cum ſeqq.*

PRAESVMPT. XII.

EST admodum vtilis, & frequens in foro, & iudicijs hæc diſceptatio, quando dos a marito confeſſata, præſumatur ei numerata in præiudicium, & detrimentum ipſius mariti ac hæredum ſuorum. Quam quidem diſputationem diligenter abſoluit Bartholomæus Socin. in l.1. num.70. & multis ſequentibus. ff. ſolut. matrim. Nos magna ex parte ſecuti ordinem, & traditionẽ ipſius Socini, alia pro ingenii mediocritate, & diligẽtia adiungemus.

Duo tempora hic primum vna cum ipſo Socino diſtinguemus, primum ſcilicet ante contractum, ſecundũ poſt contractum matrimonium.

Quo ad primum tempus diſtinguit Soc. plures concluſiones, nos pauciores caſus conſtituimus.

1 Primus eſt, quando conſtat, quod vir, qui ante † matrimonium confeſſus eſt recepiſſe dotem, donandi animum habuit. Hoc in caſu confeſſio non nocet ipſi marito. Ita Soc. ſen. in d.l.1. n.70. qui huius opinionis recenſet Bal. & Sal. in l.1. C. de don. ante nup. & teſtatur idem Socinus eſſe cõem opinionem, quam quidem probarũt etiam Gozad. in conſ.28. num.31. verſ. quarto dico.

Et hæc quidem opinio fulcitur tex. d.l.1. C. de dona. ante nupt. vbi ſi donãdi animo dotem auxerit maritus, nihil dicitur actum, & ob id a muliere quod in dotem (inquit tex.) datum non eſt, repeti non poteſt. Et accedit, quod licet confeſſio hæc animo donandi facta ſit ante matrimonium, attamen ex quo confertur in tẽpus
2 matrimonii. l. quod ſponſæ, C. eodem. cum † appelletur
dos, quæ ſine matrimonio eſſe non poteſt, l. vlt. C. eodẽ,
3 de donat. ante nupt. Et donatio † conſtante matrimonio
conſiſtere non poſsit inter virum, & vxorem, l.1. & 2. ff. de donat. inter virum & vxorem, ſequitur dicendũ, confeſſionem ſeu verius donationem hanc non obeſſe marito, quin eam reuocare poſſit, donec viuit. l.2. C. de dote cauta non num. ſi vero præmoritur maritus cõfeſſione illa non reuocata, confirmatur tanquam donatio, l.2. C. de dote cauta non num. ſic & de ſtipulatione tradit Bar. in l. ſi diuortio, num.3. ff. de verbor. oblig. Et dicitur confirmari non ex verbis, ſed ex mente legis, l. cũ hic ſtatus, §. ſi ſponſus, ff. de donat. inter virum & vxor. quem ſic perpendunt Aret. in l. ſi diuortio, ff. ſol. matr. & Socin. in dict. l.1. num.71. in fin. ff. ſolut. matr. diſſentit Thom. Sanchez in tract. de matrimonio lib.6. diſput.9. numer.3.

Declaratur primo, vt locum non habeat hic caſus, quando ignobilis confitetur dotem recepiſse a muliere nobili. Hoc in caſu confeſſio prẹiudicat ipſi viro, qui dicitur ſic confeſſus animo donãdi, & donatio ipſa valet, quippe quæ remuneratoria dicitur. Ita Ang. in l.1. ff. ſolut. matr. quem ibi refert Socin. num.72.

Hic duos caſus conſidero vna cum Aretino in c. ſuper eo. il 2. nu.8. de teſtib. & prius Salic. in l.2. col.2. ver. aut probatur, C. de dote cauta non num. Primus eſt, qñ
4 conſtat † manifeſte virum ignobilem ducentem mulierem nobilem, ei donare voluiſse, donatio valet, & conſiſtit, vtpote facta remunerationis gratia. Hoc in caſu loquuntur Bar. in l. ſi diuortio, nu.4. ff. ſolut. matr. ibidem Iaſ. num.13. qui alios plures recenſet, & apertius Alcia. nu.4. ſic & Socin. in d.l.1. nu.52. idem affirmarunt Aret. in c. ſuper eo. il 2. nu.4. verſ. circa ſecundum, de teſtib. & probat tex. l. quod autem, §. ſi vir, ff. de don. inter virum
5 & vxor. vbi donatio † inter virum & vxorem remunerationis cã conſiſtit, & tradunt Iaſ. in l. ex hoc iure, n.55. ff. de iuſtit. & iur. & in l. ſi pater puellæ, col.1. C. de inoff. teſtam. & Dec. in l. ſi donatione, nu.8. C. de colla. Atqui hæc donatio facta ab ignobili viro, mulieri nobili, dr̃ remuneratoria. Ergo valet. Illa minor probatur. Nã cum
6 mulier † nobilis nubens viro ignobili, nobilitatem amittat, l. mulieres, C. de dignit. lib.12. & ſcribunt Bart. & Bald. in l. vltima, C. de verborum ſignificat. & Tiraq. in tract. de nobilitate, cap.18. nu.19. & mariti famula quodammodo efficiatur, ſequitur, quod in tantæ iacturę cõpenſationem donare illi potuit maritus.

Cæterum ab hac opinione diſsentit Bald. Nouellus in d.l.1. num.145. ff. ſolut. matr. & in tract. de dote, parte 10. num.7. in fin. & num.8. Qui quidem motus eſt textu l.3. §. videamus, ff. de donat. inter virum & vxor. vbi

donatio

Digitized by Google

donatio facta a libertino filiæ ſenatoris, cum qua cōtra-
xerat matrimonium conſiſtit, quia matrimonium inter
eos eſſe non poteſt. Ergo ſi matrimonium eſſe potuiſſet,
donatio non valuiſſet. Eſt ſimilis text. in l. & ideo, §. vlt.
ff. eod. tit. vbi valet donatio inter patronum, & libertam
vxorem, cum inter eos matrimonium prohibeatur. Er-
go ſi matrimonium eſſet validum, non conſiſteret don.
Reſpōdetur primo ſecundum Iaſ. in d. l. ſi diuortio, nu.
13. in fin. Vel & ſecundo ex ſententia Socin. in d. l. 1. nu.
73. verſ. ſed quia, ff. ſolut. matrimo. prædicta iura loqui,
quando donatio facta fuit poſt contractum matrimo-
nium. Nam tunc non eſt conſiderabilis cauſa remunera
tionis, ex quo iam celebratum eſt matrimonium, ſecus
7 vero † ſi antequam contraheretur, quia tūc donatio fit,
vt illa inuitetur ad cōtrahendum, atque illa primo caſu
eſt quodāmodo neceſſaria, hoc vero caſu eſt volunta-
ria: vt dicebat Soc. & nos vere loquimur, quando cōfeſ-
ſio facta fuit antequam contraheretur matrimonium.

Secundus eſt caſus, quando ſumus in dubio, quo ani
mo vir iſte confeſſus eſt dotem recepiſſe a muliere nobi
li. Quem quidem caſum explicabimus in prima extēſio-
ne ſequentis caſus.

Secundus eſt caſus igitur, qn̄ ſumus in dubio, quo ani
mo ſcilicet maritus confeſſus fuerit ſe recepiſſe dotem,
an animo donandi, vel ſpe futuræ numerationis. Hoc in
8 caſu præſumitur, quod confeſſus † fuerit ſpe futuræ nu
merationis, & propterea exceptionem ipſam opponere
poterit intra tempus a lege præſtitutum. Ita Socin. in d.
l. 1. num. 5. verſ. tertia concluſio, poſt Specul. & Ioā. An-
dreæ quos commemorat. Et idem affirmarunt Salic. in
l. 1. in fi. C. de dote cauta non num. Aret. in conſ. 86. col.
2. Alex. in conſ. 142. col. 2. lib. 5. Bald. Nouel. in tract. de
dote, parte 10. nu. 7. Ruin. in conſ. 130. lib. 1. & in conſil.
137. num. 6. lib. 4. Crau. in conſ. 40. nu. 1. & Didac. in lib.
1. variar. reſol. c. 7. nu. 6. verſ. eſt item hoc. & Sanchez in
diſput. 9. num. 4.

Primo affertur text. l. vlt. cum auth. ibi poſita, C. de do
te cauta non num. vbi promiſſa eſt exceptio dotis non
numeratæ contra inſtrumentum, in quo ſcriptum fuit,
9 dotem fuiſſe datam, ſi modo elapſum non ſit † decēniū,
quia tunc amplius non auditur. Cum ergo concedatur
exceptio dotis non numeratæ, ſequitur dicendum, non
præſumi maritum ſic confeſſum animo donandi.

Secundo accedit ratio, quod vbi ſumi poteſt conie-
10 ctura, aliquid fuiſſe factum aliqua † cauſa, donatio non
præſumitur, l. cū de indebito, ff. de probat. & late diſſe-
rui in lib. 2. de Arbitr. iudicum, caſu 88. col. 2. Atqui hic
ſumi poteſt coniectura, quod confeſſus ſit vir iſte ſpe fu
turæ numerationis. Ergo non præſumitur, quod animo
donandi confeſſionem emiſerit.

Extenditur primo hic caſus, vt locum etiam habeat
11 quando vir † ignobilis ducturus mulierem nobilem, cō
feſſus eſt recepiſſe dotem. Nam adhuc præſumitur hic
cōfeſſus ſpe futuræ numerationis. Ita Accurſius, Cyn.
Bart. & Bald. l. ſi voluntate, C. de dotis promiſſ. & aper-
tius Aret. in c. ſuper eo, il 2. nu. 9. de teſtib. Bald. Nouel.
in tract. de dote, parte 10. num. 8. Rom. in l. ſi diuortio,
de verb. oblig. & ibid. Alc. num. 5.

Primo ea ratione fulcitur hęc opinio, quia quādo præ
ſumi poteſt alia cauſa, quam donationis, illa præſumi-
tur, l. ſi cum aurum, ff. de ſolutio. & ſcripſi in lib. 2. de ar-
bitr. iudicum, caſu 88. col. 1. Atqui noſtro in caſu ſumi
poteſt coniectura, quod ſpe futuræ numerationis con-
feſſus ſit vir recepiſſe dotem. Non ergo debet præſumi,
quod animo donandi.

Secundo accedit, quod hic ignobilis videtur id feciſ-
ſe, neceſſitate quadam coactus, vt mulierem illam nobi
12 lem obtineret, quare cum in neceſſitatibus nemo † libe
ralis exiſtat, l. rem legatam, ff. de adimend. leg. ſequitur
dicendum confeſſionem factam non fuiſſe animo do-
nandi. Et huc facit text. notab. l. ſi in certo, §. interdum,
ff. commod. vbi Bar. annotauit, quod quādo conceſſio
13 facta † a marito, vel alio, poteſt habere reſpectum ad ho
norem proprium, non præſumitur facta animo donan-
di. Et idem Bar. in l. his, §. 1. nu. 2. ff. ſolut. matrimonio,
ſcriptum reliquit, quod maritus non præſumitur dona-
14 re veſtes, † quas ſui honoris cauſa mulieri dedit. Qua de
re ſuo loco dicemus. Verum argumentatio hæc leuis
eſt. Nam poſſet habere locum, quando cōſtaret ſaltem
coniecturis & indicijs, quod mulier illa nolebat nube-
re huic ignobili, vel quod eius parentes difficiles ſe red
debant, vt puella hunc ignobilem virum haberet.

Tertio confert ſecundum Aretinum in d. c. ſuper eo.
il 2. nu. 9. verſ. confirmātur iſta, de teſtibus, quod ſi hac
confeſſione induceretur donatio, duæ donationes ex
eodem actu inducerētur. Vna quod maritus obligāret
ſe ad alendam vxorem indotatam. Altera, quod obliga
ret ſe ad reſtituendum dotem non habitam. Atqui veri
15 ſimile non eſt, quod quis velit ſe onerare † duplici one-
re. l. Titia, la 1. §. qui in vita, de legat. ſecundo. Ergo non
præſumitur facta confeſſio animo donandi ſed ſpe futu
ræ numerationis. Cæterum conſiderationem hanc con
futauit & recte ſatis Iaſ. in d. l. ſi diuortio, num. 12. ff. de
verb. oblig. quod ſcilicet duæ donationes non ſunt, ſed
vna tantum, nempe dotis, in cuius conſequentiam ve-
nit obligatio præſtandi alimenta ipſi mulieri ſic dota-
tæ. Dum enim vir voluit obligari tanquā donatoris, ſe
quitur dicendum, voluiſſe obligari ad alendam ipſam
vxorem. Illa ergo prima argumentatio cæteris ſolidior
eſt. Quare retinenda eſt hæc ſententia, reiecta contraria
opinione eorum, qui ſcripſerunt, virum hunc ſic fuiſſe
confeſſum animo donandi. Ita ſane aſſirmarunt Cyn.
in l. 2. C. de dote cauta non numer. & ibid. Sal. in fi. Bal.
in l. 1. C. de donante nupt. Ang. in l. 1. ff. ſol. matrimon.
Idem ſenſit Bar. in l. ſi diuortio, num. 4. de verb. obligat.
vt perpendit ibidem Iaſ. nu. 10. & 11. qui idem aſſirma-
uit, & apertius Socin. ſen. in d. l. 1. n. 72. ff. ſolut. matrim.
idem etiam ſenſit Caſtr. in conſ. 383. Circa primum. col.
1. verſ. tertius caſus. lib. 2.

Primo ea ratione moti ſunt, quod hic adeſt cauſa re-
munerandi, cū mulier nobilis, nubendo ignobili amit-
tat nobilitatem, vt diximus ſupra, ergo præſumitur do-
natum ob illa benemerita, l. ſi vero non remunerandi.
§. idem Papin. ff. mandati. Verum reſpondetur, ꝙ quan-
do ſit donatio, & præcedunt benemerita, illa cenſetur fa
cta ob ipſa præcedentia benemerita; ſed nos negamus
factam eſſe donationem.

Præterea non videntur hæc benemerita digna aliqua
conſideratione, cum mulier nubendo ignobili, tanti eū
æſtimauerit vt ſibi parem eſſe iudicauerit, & forte eum
vel ob diuitias, vel ob alias animi dotes eum exoptauit
habere.

Secundo motus eſt Salicetus in d. l. 2. in fine. C. de do
te cauta non numer. per l. 1. & l. cum veterum. C. de do-
nat. ante nupt. vbi datum a ſponſo ſponſæ præſumitur
donatum ob futurum matrimonium.

Cæterum reſpondetur, id procedere, quādo vere fuit
donatum ſed ignoratur cauſa. Nam tunc præſumitur
ob futuras nuptias. Hic vero diſputamus de ipſo actu,
an ſcilicet præſumatur donatio, vel quod ſpe futuræ nu
merationis ſic fuerit confeſſus. Qua in re dicimus præ-
ſumi potius, quod fuerit ſic confeſſus ſpe futuræ nume-
rationis: cum donatio non præſumatur. Hęc tamen opi
nio, quam probauimus, locum habet, quādo mulier eſt
16 adeo diues, vt poſſit dotem numerare, ſecus † vero ſi eſ-
ſet pauper. Nā tunc non ſpe futuræ numerationis præ-
ſumeretur facta confeſſio a viro, ſed animo donandi.
Ita Salic. in d. l. 2. col. 2. verſ. & ideo ſolū, C. de dote cau-
ta non num. qui dixit hoc caſu non conſtitui differen-
tiam, quod mulier ſit nobilis, vel ignobilis.

Declara-

Declaratur primo hic caſus, vt locum non habeat,
17 quando vir renunciauit † exceptioni non numeratæ do
tis. Nam tunc dos numerata adeo præſumitur, vt oppo-
ni amplius non poſſit ipſa nõ numeratę dotis exceptio.
Ita gl. in l. vlt. C. de dote cauta non numer. Spec. in titul.
de confeſſ. verſ. vigeſimoſexto, Bart. in l. aſſiduis, C. qui
potio. in pign. hab. Caſtren. in conſ. 383. circa primum,
col. 1. verſ. primus caſus, lib. 2. Bald. Nouell. in l. 1. num.
205. & idem Soc. nu. 76. ff. ſolut. matr. ſecuti ſunt Goz.
& Natta quos retuli & probaui in conſ. 7. nu. 8. lib. 1. Et
hæc quidẽ declaratio intelligitur, quando renunciatio
facta eſt non incontinenti, celebrato inſtrumento con-
18 feſſionis dotis, ſed † ex interuallo. Ita Soc. in d. l. 1. num.
76. ex ſententia Bart. & aliorum in l. ſi ex cautione. C. de
non numer. pecun.
Verum idem Soc. in d. l. 1. num. 83. viſus eſt diſſentire
etiam eo caſu quo ſuper renuntiatione adhibitum fuit
iuramentum, qua de re dicemus infra in 6. declar.
19 Declaratur ſecundo, vt non procedat, † quando lap-
ſum eſt tempus opponendi exceptionẽ ipſam dotis nõ
numeratæ. Ita Bald. Nouel. in d. l. 1. num. 306. & ibidem
Soc. nu. 77. ff. ſolut. matr. qui idem reſpondit in conſ. 82.
num. 1. lib. 3. qui alios refert. Et ego ipſe in d. conſ. 7. nu.
9. eiuſdem opinionis commemoraui Gozad. Afflictũ,
Nattam, Crau. & Rolan. Et huius ſententiæ ea eſt ratio,
quia quando elapſum eſt tempus præſtitutum ad oppo-
nendam hanc exceptionem, lex ipſa præſumit & pro cõ
ſtanti habet, quod dos vere fuerit numerata, l. vlt. cum
auth. ſubſequenti. C. de non num. pecun.
Declaratur tertio non habere locum, quando iã præ-
20 ceſſiſſet promiſſio dotis. Nam † tunc ſubſecuta confeſſio
præſumitur facta cauſa præteritæ ſolutionis. Et hoc qui
dem in præiudiciũ mariti & ſucceſſorum. Ita poſt Spec.
& Bald. ſcripſerunt Bald. Nouell. in l. 1. Socin. in d. l. 1.
num. 78. ff. ſol. matr. qui huius opinionis recenſet Ioan.
And. in additio. ad Spec. Idem reſpondit Crau. in conſ.
40. nu. 1. verſ. ſecundo, quia qui dixit ſic reſpondiſſe Ca
ſtr. in conſ. 383. col. 1. verſ. ſecundus caſus, lim. 1. & alios
nonnullos. Et hæc quidem declaratio cõprobatur opi-
nione eorum, qui dixerunt, etiam nocere marito quan-
do confeſſio hæc facta fuit poſt contractum matrimo-
nium, ſicuti explicabimus in ſecũdo capite in prima de-
claratione: creditoribus mariti præiudicare confeſſio-
nem hanc. Qua de re copioſe diſſeremus infra in ſubſe-
quenti præſumptione in declaratione tertia.
21 Declaratur quarto, vt non procedat, quando † vir ſic
confeſſus eſt in inſtrumento guarentigiato, quod diſpo
ſitione ſtatuti, haberet vim rei iudicatæ. Nam tunc dos
adeo præſumitur numerata, vt nulla exceptio non factę
numerationis obijci poſſit. Ita Bal. in l. vnica, nu. 4. C. de
priuileg. dotis, & in l. pecuniæ, C. de ſolut. quem ſecuti
ſunt Abb. in conſ. 73. nu. 4. lib. 2. Bald. Nouell. in l. 1. nu.
a 14. & ibidem Soc. num. 79. ff. ſolut. matr. Et idem a for
tiori affirmarunt illi, qui ſcripſerunt, confeſſionem hãc
nocere marito, qui poſt contractum matrimonium ſic
confeſſus eſt, ſicuti dicemus in ſequenti capite in 2. ex-
tenſione ſexti caſus. Comprobatur fortius auctoritate
eorum, qui exiſtimarunt, confeſſionem hanc mariti, no
cere etiam ſuis creditoribus. Qua de re diſſeremus infra
in ſubſequenti præſumpt.
Declaratur quinto, non habere locum, quando vltra
22 confeſſionem † apparent indicia & coniecturę dotis nu
meratę. Ita declarant Bald. in l. vnica, C. de priuil. dotis.
quem ſecuti ſunt multi quos congeſſi in conſ. 7. nu. 10.
lib. 1. & illis accedunt alii congeſti a Didaco lib. 1. vari.
reſol. c. 7. num. 5. verſ. ſic ex confeſſione. Et ſufficit leuis
coniectura, ſecundum Curt. ſen. in conſ. 69. col. 1. Et pri-
23 mam coniecturã prædicti afferunt, † vt ſi vir vxori tan-
quam dotatæ alimenta exhibuit. Ita Bald. & reliqui a
me citati in d. conſ. 7. num. 10. quo loci ſcripſi male ab
hac recepta opinione diſſenſiſſe Socinum in d. l. 1. num.
80. etſi cum eo ſenſerint Bald. Nouel. Fel. Crot. & Goz.
quos recenſet & ſequitur Did. præcitato in loco, & hæc
poſterior opinio nunc mihi magis probatur. Nam (vt
ex prædictis aliqui ſcribũt) videtur maritus amore po-
tius coniugali eam aluiſſe, quam ratione receptę dotis.
Quæ ſententia non procedit, quando alia coniectura cõ
curit. Ita Rota Rom. deciſ. 155. num. 9. & 10. in 2. parte
in nouiſſ. & ſcripſi in lib. 2. de arbitr. iud. caſu 134. nu.
5. & declaraui infra in ſequenti præſumpt. num. 20.
24 Secunda eſt coniectura, † quando vir iſte in teſtamen
to reliquit aliqua legata, & dixit, ei legata relinquere vl
tra dotem ſuam. Ita reſpondit Abb. in conſ. 73. num. 5.
libro 1.
25 Tertia eſt coniectura, † ſi conſtat partem illius dotis
quam confeſſus eſt maritus recepiſſe, vere fuiſſe nume-
ratam. Nam tunc pręſumitur maritum totam dotem re
cepiſſe. Ita Didac. in lib. 1. variar. reſol. c. 7. num. 5. verſ.
ſic ex confeſſione, & vno verbo ſenſit Crau. in conſ. 40.
nu. 1. in fin. & apertius Soc. ſen. conſ. 81. num. 2. lib. 3. &
Dec. in conſ. 536. num. 10. Sed dubia eſt hæc coniectura
ex his quæ tradit Ripa in l. admonendi, num. 125. ff. de
iureiur. & dicemus infra in præſumpt. 58. vbi de libro
rationum agemus. & ex Curt. ſen. in conſ. 54. ſuper duo
bus. col. 4. verſ. ſuadentur.
Quarta eſt coniectura & indicium, ſi vltra mariti con
26 feſſionem † acceſſerit vnius teſtis teſtimonium. Ita Di-
dac. præcitato in loco.
27 Declaratur ſexto vt locum non habeat, quando † vir
iuraſſet dotem ſibi fuiſſe numeratam. Ita Bal. & Sali. in
l. vlt. C. de non num. pecun. Caſtr. in conſ. 383. circa pri-
mum, col. 2. verſ. nos autem, lib. 3. Et illos ſecuti ſunt Pa
riſ. Gozad. & Crau. quos commemoraui & probaui in
d. conſ. 7. num. 11. accedunt Ruin. in conſil. 190. num. 8.
lib. 1. & in conſ. 132. num. 7. lib. 4. Emanuel Coſtra in l. ſi
ex cautione, in 9. fallentia, num. 2. verſ. ſed & Bartholo-
mæus Soc. C. de non num. pecun. quo loci num. 1. in ſpe
cie exceptionis non numeratæ pecun. refert alios, qui ſe
cuti ſunt Bald. & Sal. Et accedunt Guttierez in tract. de
iuramento confirmatorio, in 1. parte cap. 37. num. 8. &
Lambertengus in tract. ſuper ſtatuto Mediol. prohiben
te mulieres ſine certa ſolemnitate contrahere. in gloſ. 8.
num. 87.
Verum Soc. ſen. in d. l. 1. nu. 83. ff. ſol. matr. ea ratione
dubitat, quia exceptio non numeratæ dotis, non impe-
ditur quibuſcunque verbis prolatis a creditore tempo
re contractus. Ita Bald. in d. l. ſi ex cautione, col. 2. C. de
non num. pecun. cum dixit, quod ſi creditor aſſeruit, ſe
vere recepiſſe, nihilominus non impeditur, quominus
opponere poſſit exceptionem non factę numerationis.
Ergo idem dicendum eſt (inquit Socinus) quando cre-
ditor ipſe iurauit ſe recepiſſe. Verum reſpondetur, ma-
iorem eſſe vim iuramenti, quam illorum verborum qđ
vere receperit. Nam iuramentum habet religionis ſacra
mẽtum, aduerſus quod ſi veniret maritus, qui iurauit,
28 detegeret propriam turpitudinem, † id quod iure per-
miſſum non eſt, l. alias, ff. de iureiurand.
Hęc etiam declaratio locum habet multo magis, quã
do vir aſſeruit ſibi numeratam fuiſſe dotem, & renun-
29 tiauit † exceptioni dotis non numeratæ, & ſuper tali re-
nuntiatione pręſtitit iuramentum. Ita Bart. in d. l. vltim.
C. de non num. pecun. quem ſecuti ſunt Sal. in l. ſi ex cau
tione. q. 4. C. eo. Goz. in conſ. 28. nu. 25. Verum diſſentit
Soc. in d. l. 1. nu. 38. ff. ſolu. matrim. Ea ratione, quia ſicu-
30 ti renuntiatio appoſita in † contractu habet tacitã con-
ditionem, quam habet confeſſio, ita ergo & iuramentũ
appoſitum ſuper renuntiatione, arg. l. vlt. ff. qui ſatiſda.
cog. Reſponderi poteſt, vt diximus ſupra, iuramentum
reddere efficacem hanc confeſſionem, cui iam accedit,
& renũtiationi maior vis dicitur adiecta. Reliqua a So-
cino

Digitized by Google

cino conſiderata ſatis leuia ſunt.

31 Declaratur ſeptimo, vt locum non habeat, † quando conſtat virũ feciſſe confeſſionem illam in fraudem creditorum. Nam tunc confeſſio præiudicat ipſi marito, ne agere & reuocare eam confeſſionem poſſit. Ita tradit Socin.in d.l.1.num.84. verſ.quinta & vltima concluſio, ff.ſolut.matr.

Ea ratione motus eſt Socinus, quia ſi maritus ageret ad reuocandum donationem hanc, allegaret propriam turpitudinem, & ob id repelleretur, l.ſi filio, ff.quæ in fraudem cred.& leg.creditoribus, C.de ſeru.pign.dato manumiſſo.

Confert quod docuit Bart. in l.poſt contractum, nu.6.ff.de donat.cum ſcripſit, quod ille qui alienauit bona
32 in † fraudem fiſci, non poteſt ea reuocare. Et Bartolum ſecuti ſunt Are.in conſ.159.nu.12.late Soc.ſen. in conſ. 264.col.2.lib.2.Dec.in conſ.587.nu.10.verſ.2.reſpõdetur, Goz.in conſ.94.nu.55.& Tiraq.de retractu cõſang. §.1.gl.2.num.15.& gl.18.num.20.& 24.

Huc etiam facit, quod tradit idem Bart.in auth.ſed iam neceſſe, C.de donat.ante nup.vbi affirmauit, quod
33 mulier, † quæ dedit augmentum in rebus mobilibus, nõ poteſt aſſumere in ſe onus probandi ſe modicam rem in veritate dediſſe.

Et hæc quidem declaratio locum habet etiam in hæ
34 rede ipſius † mariti, ſicuti docuit Soc.præcitato in loco, ex l.venditrici, C.de rebus alien.non alienan. vbi ſucceſſor venditricis reuocare non poteſt alienationem a ſuo anteceſſore factam, & comprobaui copioſe in conſ. 89.num.37.lib.1.

35 Cæterum ſi maritus † exciperet, ſolummodo prædictam confeſſionem factam ad fraudandum creditores eũ non impediret, quominus reuocare poſſit ipſam confeſſionem. Ita Soc.in d.l.1.n. 84.verſ.ſecundũ probatur. qui intelligit, etiam ſi mulier fuit fraudis particeps.

Declaratur octauo, vt locum non habeat hic caſus,
36 quando † maritus confeſſus eſt recepiſſe dotem in re aliqua immobili etiam pro æſtimato data. Nam tunc nulla fraus præſumitur, ita Bal.in l.vnica, num.4.C.de priuil.dot.& in l.in contractibus, in princip.q.1.C.de non num.pecun.& Did.lib.1.variar.reſol.c.7.in fi.

Secundus eſt huius diſputationis caput, quando ſcilicet poſt contractum matrimonium maritus confeſſus eſt recepiſſe dotem, an præſumatur quod confeſſus ſic fuerit animo donandi, atque ita quod voluerit ſibi præiudicare, vel potius ſpe futuræ numerationis. Diſtinguit atque conſtituit Soc.in d.l.1.num.97. ff.ſolut.matr.plures concluſiones, nos caſus appellabimus.

Primus eſt caſus, quando conſtat, vel præſumitur, qđ maritus ſic confeſſus fuerit animo donandi. Hoc in caſu dubitatio amplius non eſt de voluntate, ſed poteſta-
37 te. Et propterea dicitur † confeſſionem non nocere ipſi marito, qui cum donare non potuerit conſtante matrimonio, nec etiam donandi animo ſic confiteri potuit. Reuocari itaque poterit ab ipſo marito confeſſio, ſeu donatio hæc donec vixerit, non autem poſt mortẽ, quia
38 eius morte † cenſebitur donatio confirmata. Ita probat l.2. C.de dote cauta non num. vbi gl.& Doct.tradit Soc.in d.l.1.num.97. ff.ſol.matr. quem ſecuti ſunt Bellon.in conſ.4.num.2.& in conſ.48.num.1.Crau.in conſ. 40.num.1.& Did.lib.1.variar.reſol.c.7.num.4.verſ.qđ ſi confeſſio.& Thom.Sanchez in tract.de matrim.lib.6. diſput.14.num.13.qui alios refert.

Cæterum quod ſi dictum fuit, morte confirmari hãc confeſsionem ſeu donationem, intelligitur atque declaratur,
39 † vt non procedat, quando donatio excederet qngentos aureos. Nam licet donatio vltra quingentos aureos non inſinuata, non valet, infra quingentos tamen valet.l.ſi quis argentum.C.de don.& rurſus licet donatio infra quingentos aureos facta inter virum & vxorẽ morte donatoris confirmetur, d.l.2.vbi gl. Attamen, qñ
40 facta fuit vltra quingentos, non † confirmatur etiam infra quingentos, & ſic pro parte, morte ipſius donatoris. Ita Sal.in l.donationes quas parentes. C.de dona.inter virum & vxor.Soc.in d.l.1.nu.97. ff.ſol.matr.ſenſit Iaſ. conſ.32.in fin.lib.3.Qui quidem ſic interpretati ſunt d. l.donationes, ibi, nam amplioris quantitatis. Et idem reſpondit Bellon.prætitatis in locis.

Secundus eſt caſus, quando confeſſio hæc dotis facta eſt animo donandi, vel quando præſumitur animus ipſe donandi, & iuramento comprobatus eſt. Hoc etiã caſu non dubitatur de voluntate, ſed de poteſtate, an ſcilicet maritus iſte ſic donare potuerit. Hac in re Socin.in d.l.1.num.98.iuncto nu.102.verſ.quarto & vltimo.ff.ſolut.matrim.diſtinguit duas ſpecies iuramenti, confirma
41 torium ſcilicet & aſſertorium. Confirmatorium † illud a noſtris appellatur iuramentum, quando is qui contraxit, vel confeſſus eſt, confirmat iuramento promittendo ſe id obſeruaturum, ſicuti in caſu noſtro, quando maritus confeſſus eſt ſe recepiſſe dotem, & iureiurando promittit, non contrauenire, atque hoc iuramrntum reſpi
42 cit futurum. Aſſertorium † vero iuramentum eſt, cum quis iureiurando aſſerit & affirmat ita eſſe, ſicuti in caſu noſtro, ſi maritus iureiurando aſſereret & affirmaret ſe dotẽ recepiſſe, ſicque reſpicit præteritum. Ita differẽtiam hanc iuramenti confirmatorii & aſſertorii conſtituit & declarat in ſpecie noſtra Bald.Nouel. in tract.de dote, par.10.verſ.refert ergo.

Quo itaque ad iuramentum confirmatorium, duæ ſunt opiniones. Prima fuit Cyni, Io.Andr.& Bart.quos ſecutus eſt Soc.in d.l.1.nu.98.confeſſionem mariti hoc
43 iuramento non confirmari, vt valida † reddatur donatio ex ea reſultans, cum ſimulata donatio ſit. Et hanc ſecuti ſunt Ruin.in conſ.137.num.3. lib.4.& in conſ.154. num.5.lib.5.Pariſ.in conſ.86.num.47.lib.3.Curt.iun.in conſ.95.num.4.Rub.in conſ.119.in fine.& in conſ.119. Crauet.in conſ.81.num.1. Didac.in lib.1.variar.reſolu.
44 c.7.num.5.Et huius ſententiæ ratio eſt, quia † iuramentum non confirmat actum ſimulatum. Ita gl.& Doct.in l.3.C.plus valere quod agitur.

45 Secunda fuit opinio, quod † imo hæc confeſſio reddatur valida hoc iuramento. Ita Bald.Nouell. in tract.de dote in parte 10.nu.10.verſ.tamen hæc ſua, &c.qui dixit, ſe ita reſpondiſſe, & vidiſſe alios idem conſuluiſſe. Et inquit idem ſenſiſſe Imolam in cap.cum contingat, in 10.membro, num.85.de iureiuran.idem affirmarunt Io.Lupus in rubr.e tr.de donat.inter virum & vxor. §. 51.nu.4.Ripa lib.3.reſponſ.c.6.Crau.in conſil.81.nu.3. & Ale.in c.cum contingat, n.85. Ea ratione vſus eſt Baldus Nouellus, quia quod iuramentum non firmet actũ, prout eſt in apparenti, & ſic quod non eſt verum, nõ ex alio procedit, quam quod in eo actu apparenti, & non vero, non adeſt partium conſenſus. Attamen actum firmare dicitur, cum in eo partes conſenſerint. Verum reſpondetur, non eſſe certum quod maritus conſenſerit, vt illa confeſſio effectum habeat donationis. Et ex vno actu tot præſumptiones non colliguntur. Ita reſpondet fuſius tamen & clarius Didacus in d.c.7.nu.5. verſ.ego ſane. Quo vero ad iuramentum aſſertorium, quando ſcilicet maritus iureiurãdo aſſeruit ſe recepiſſe ipſam dotem, ſunt etiam opiniones. Vna fuit eorum, qui ſcripſe-
46 runt † confeſſionem, & conſequenter donationẽ reddi validam, atque ita maritum non poſſe conqueri, eamq; vt ſimulatã reuocare. Ita ſane ſenſit Caſtr.in conſ.383. circa primum, colum.2.verſ.nos autem, lib.1.Socin.ſen.
47 in conſ.82.nu.2.lib.3. Ea ratione ii moti ſunt, quia † præſtans iuramentum ſuper actu ſimulato, non poteſt allegare ſimulationem, quia allegaret, & detegeret propriã turpitudinem, contra l.alios, vbi Doct. ff.de iureiuran. ſic tradunt Butrius, Abba.& Imola in c.cum contingat

de iureiuran. Imola in l. nemo poteſt, & ibidem Iaſ. in 1. lectura, nu. 54. & Ripa nu. 76. de leg. 1. Ruin. in conſ. 8 1. num. 20. lib. 3. & late Pariſ. in conſ. 53. num. 37. & in conſil. 54. num. 11. & num. 39. lib. 1.

Secunda fuit opinio eorum, qui exiſtimarunt, cõfeſſionem hanc, & conſequenter donationem ex ea proue-
48 nientem, † non reddi validam atque ita maritum poſſe illi contrauenire. Ita Socinus in d. l. 1. nu. 103. ff. ſol. mat. & eo prius ac apertius Bald. Nouell. in tract. de dot. in d. parte 10. nu. 10. verſ. Nec obſtat dictum Cyni, quem ſecuti ſunt Ruin. in conſ. 130. nu. 4. & in conſ. 190. nu. 8. lib. 1. Pariſ. in conſ. 42. nu. 5. lib. 1. Bellonus in conſil. 47. nu. 7. & in conſ. 48. nu. 4. & Didac. in lib. 1. variar. reſol. c. 7. nu. 5. ſic etiam Emanuel Coſta in l. ſi ex cautione, in 9. fallent. in fi. C. de non num. pecun.

Tertius eſt caſus, quando confeſſio dotis receptæ cõſtante matrimonio, facta eſt in vltima diſpoſitione, vt in teſtamento & codicillis. Et ambigitur quo animo facta fuerit, an ſcilicet ſub ſpe futuræ numerationis, vel donandi animo. Hoc in caſu recepta eſt Doct. ſententia,
49 præſumi animo † donandi factam confeſſionem. Ita poſt Alex. in l. ſi diuortio, nu. 5. ff. de verb. oblig. ſcripſit Soc. in d. l. 1. nu. 99. ff. ſol. matr. Et præter Socinum idem affirmarunt Bar. in l. cum quis decedens, §. Titia, in fin. de leg. 3. Rom. in conſ. 445. nu. 9. Caſtr. in conſ. 383. circa primum, col. 3. lib. 2. Alex. in conſ. 142. nu. 4. lib. 5. Pariſ. in conſ. 62. in fin. libr. 1. Idem ego reſpondi in conſil. 81. nu. 15. lib. 1. vbi recenſui alios ſic affirmantes. Et moti ij ſunt l. qui teſtamentum, ff. de probat. & in d. l. cum quis decedens, §. Titia. Et accedit ratio, quia quando teſtator in teſtamento, vel codicillis ſic confitetur, nulla ſubeſt ſpes futuræ numerationis, vt inquit gl. in l. vlt. C. de falſa cauſa adiecta legat. quam dixit ſingularẽ Bald. in tit. de pace Conſtantiæ, in verbo, vaſalli. Cum ergo præſumatur facta confeſſio ſpe futuræ numerationis, ſequitur dicendum præſumi factam animo donandi. Cæ-
50 terum ratio hæc omnino concludere tantum videtur, † quñ teſtator laboraret in extremis: ſecus vero ſi eſſet ſanus quia tunc ſpem futuræ numerationis habere poteſt.

Quartus eſt caſus, quando maritus conſtante matrimonio confeſſus eſt ſe recepiſſe dotem, & renunciauit exceptioni dotis non numeratæ. Hoc in caſu diſputatio eſt de voluntate ipſius mariti confitentis, an ſcilicet confeſſus ſic fuerit ſpe futuræ numerationis, vel animo do-
51 nandi. Recepta Doctorum ſententia eſt, † quod donandi animo ſic confeſſus fuerit, ita docuit Soc. in d. l. 1. nu. 200. ſolut. matr. poſt Imolam in l. ſi conſtante, ff. ſolut. matr. & Aret. in l. ſi diuortio, de verborum obligat. & in conſil. 86. num. 3. Et his accedit Alex. in conſil. 142. nu. 5. lib. 5. qui communem eſſe teſtatur, & ait in conſulendo & iudicando non eſſe ab hac recedendum. Ita quoque Ruin. in conſ. 130. num. 1. & in conſ. 190. nu. 5. lib. 1. in conſ. 132. num. 15. in conſ. 137. nu. 6. lib. 4. in conſ. 56. num. 4. & in conſ. 163. nu. 4. lib. 5. Goz. in conſ. 28. nu. 21. Bellonus in conſ. 4. num. 2. & in conſ. 47. nu. 3. & in conſil. 48. num. 1. Pariſ. in conſ. 86. nu. 35. lib. 3. Didacus lib. 1. variar. reſol. c. 7. num. 4. verſ. ego opinor. & Thom. Sanchez in tract. de matrim. lib. 6. diſputat. 9. num. 1. in fin. Et huius quidem traditionis ratio ea eſt, quia maritus
52 † renunciando ipſi exceptioni dotis non numeratæ ſignificat ſpem non habere quod ſibi numeretur, & propterea non poteſt dici confeſſio facta ſpe futuræ numerationis, ſed donandi animo. Comprobatur hæc opinio ex his, quæ dicemus in prima extenſione ſubſequentis caſus, vbi facta confeſſione & elapſo tempore opponendi exceptionem non numeratæ dotis, præſumitur facta confeſſio animo donandi, cum maritus permittendo labi tempus ad opponendum prædictam exceptionẽ, cenſetur tacite illi renunciaſſe, iuxta gl. l. ſi ergo, ff. de nego. geſt. ſi id contingit in tacita illa renunciatione, multo magis idem dicendum eſt in hac expreſſa, iuxta gloſ. notab. in l. 2. C. de dotis promiſs.

Nec obſtat, quod docuit Bar. in l. aſsiduis, C. qui potio. in pign. hab. cum dixit, confeſsionem mariti ſic factam cum hac renunciatione, operari ne maritus poſsit opponere eã exceptionem dotis non numeratæ. Nam reſpondet Soc. in d. l. 2. nu. 100. in fi. Bartolum loqui cõfeſsione facta ante contractum matrimonium. Qua de re diximus in præcedenti capite in 1. declarat. ſecundi caſus. Et hunc caſum intellexit Bellon. in d. conſ. 4. nu. 2. procedere etiamſi nulla facta ſit renunciatio.

Quintus eſt caſus, quñ dos ante contractum matrimonium fuit promiſſa, deinde poſt contractum ipſum matrimonium maritus cõfeſſus eſt recepiſse dotem ipſam. Hoc in caſu recepta eſt Doctorum opinio, quod mari-
53 tus † ſic confeſſus ſit, non ſpe futuræ numerationis, nec etiam animo donandi, ſed quia vere dotem ipſam receperit. Ita Petrus, Cynus, Fulgoſius, Salicetus & Caſtr. in l. in contractibus, §. ſed quoniam, C. de non numer. pecun. Bart. in auth. de tempore non ſolutæ pecuniæ, in prin. nu. 6. Rom. in conſ. 445. nu. 7. & in l. ſi conſtante, in princ. nu. 44. ff. ſol. matr. Caſtr. in l. pen. §. ſi vir, n. 3. ff. eo. ſolut. matr. & in conſ. 383. circa primum quo. colum. 1. verſ. ſecundus caſus, lib. 2. Ancha. in conſ. 307. Ale. in d. l. pen. §. ſi vir. Bald. Nouellus in tract. de dote, parte decima, nu. 17. Felin. in c. ſi cautio, nu. 82. de fide inſtr. Affl. in deciſ. 402. nu. 2. Rubeus in conſ. 78. in fi. Crau. in conſil. 40. col. 1. verſ. ſecundo quia, & Didacus lib. 1. variar. reſol. c. 7. num. 6. vbi communem eſſe teſtatur. & accedit Rota Rom. in deciſ. 485. nu. 2. lib. 3. 3. partis in nouiſs. & Thom. Sanchez in d. diſput. 9. numer. 10. Et multi ex prædictis eiuſdem opinionis recẽſent Io. Andreę, quem aliter eſt interpretatus Socinus, vt dicemus infra. Et ij quidem moti ſunt primo textu d. l. in contractib. §. ſed quoniam, ibi. Illis etiam ſecuritatibus, quæ poſt confeſsionem dotalium inſtrumentorum de ſoluta dote, vel ex parte, vel inſolidum exponuntur, nullam non numeratæ pecuniæ exceptionem penitus opponi. Et licet illa verba, dotalium inſtrumentorum, poſsint intelligi ſecundum gl. Bartolum, Baldum, & Alb. ibi, quod maritus ſemel confeſſus fuerit recepiſse dotem, atque ita
54 geminatã eſſe confeſsionem, † quæ exceptionem non numeratæ dotis excludat, attamen intelligi etiam poſſunt, vt ſignificent, dotis promiſsionem præceſsiſſe. Secundo rationem prædicti perpendunt, quia nõ videtur hoc fieri ſpe futuræ numerationis, quia priuſquam maritus habeat vxorem obligatam ad ipſam dotem, iam habet, quod affectauerat, nempe vxorem dotatam, quã vxorem poteſt ad libitum conuenire pro ſolutione dotis. Quæ ſane ratio ceſsat, quando maritus ſic confitetur ante contractum matrimonium, quia viri vt plurimum inducuntur ad confitendum recepiſſe dotem ad hoc, vt ipſam vxorem habeant, ſperantes poſtea ſibi ſolutum iri dotem.

55 Contrariam tamen opinionem † veriorem eſſe ſcripſit Soc. in d. l. 1. num. 102. verſ. ſed concluſio mihi nunquam, ff. ſolut. matrim. qui quidem num. 95. iam dixerat hanc confeſsionem præiudicare marito confitenti, & eius ſucceſſoribus: ſed ibi Socinus loquitur de cõfeſſione receptionis, facta ante contractum matrimoniũ: Hic vero poſt ipſum matrimonium. Hæc volui dixiſse, ne inconſtantiæ arguatur Socinus. ſic etiam Emanuel Coſta in l. ſi ex cautione, in fallent. 14. verſ. ego nihilominus, C. de non num. pecun.

Primo ea ratione motus eſt, quia illę rationes que reddunt ſuſpectam hanc confeſsionem, vt ſcilicet præſumatur facta animo donandi, locum habent etiam, quando iam præceſsit promiſsio ipſius dotis. Et præſertim, quia
56 facilius quis † ſe obligat & remittit, quam quod re ipſa donet. l. ſed ſi ego, ff. ad Velleia. & tradit Bal. in l. ſi duo,

ff. de

Digitized by Google

ff.de verb.oblig. Verum reſponderi poteſt, quod ſi maritus habuiſſet animum donandi, non curaſſet ſibi fieri promiſſionem illam dotis ante contractum matrimonium, ſed eo tpe confeſſus fuiſſet ſe eam recepiſſe, id qđ eſt magis veriſimile. Cum vir minus tunc impediatur donare, quam poſt contractum matrimonium.

Secundo mouetur Soc. quia d.l.in contractibus, §.ſed quoniam, tollit quidem exceptionem dotis non numeratæ,
57 ratæ, non autem ſimulationis † quæ perpetua eſt, l.ſub ſpecie, C.de poſtul. Reſpondetur & negatur prædicta ratione, quod hic adſit ſimulatio.

Tertio mouetur Socinus, quod quando maritus confeſſus eſt ſe recepiſſe dotem, illa confeſſio ſignificat, qđ numeratio facta fuerit tempore illo confeſſionis, ſicuti docuit Bart. in l.poſt dotem, quæſt.1. ff.ſolut.matrim. atque ita tempore iam contracti matrimonij, quo ſane tempore videtur mulier nihil ex ſuo tradidiſſe, cum omnia bona ipſius mariti eſſe præſumantur, l.etiam. C.de iure dotium. Ergo maritus præſumitur ſic confeſſus animo donandi.

Cæterũ leuis eſt Socini conſideratio, quæ ſolum poſſet habere locum, qñ ipſamet mulier, quæ non appareret vnde habeat bona, dotem ipſam promiſiſſet. Secus vero qñ vel a patre, vel alijs promiſſa fuit dos nomine mulieris vel ab ipſamet muliere, quæ bona haberet.

Quarto mouetur Socin. auctoritate Io. Andr. in additionibus ad Spec. in tit.de don. inter virum & vxor. qui ſic diſtinguit. Aut confeſſio eſt facta conſtante matrimonio, & tunc præſumitur facta animo donandi. Aut fuit ante contractum matrimonium, & tunc diſtinguit Ioan. Andreæ, aut præceſſit promiſſio, aut non, ſenſit ergo Io. Andr. quod quando confeſſio facta eſt conſtante matrimonio, non eſt diſtinguendum, an præceſſerit vel nõ promiſſio dotis.

Verum facile reſpondetur, quod etſi Io. Andr. ita nõ diſtinguat, in confeſſione facta conſtante matrimonio, attamen reliqui ſupra citati interpretes diſtinguunt.

Sextus eſt caſus, quando maritus conſtante matrimonio ſimpliciter confeſſus eſt recepiſſe dotem. Et dubitatur, an animo donandi, vel ſpe futuræ numerationis ſic confeſſus ſit. Hoc in caſu ſunt opiniones Doctorũ. Vna
58 fuit eorum † qui exiſtimarũt, confeſſionem hanc fuiſſe factam animo donandi. Ita affirmarũt Io. Andreæ in addit. ad Spec. in rubr. de don. inter virum & vxor. Bart. in l.ſi diuortio, num.3. ff.de verbor.obligat. & in l. Papinianus, ff.de don.inter virum & vxor. Aret. in §.fuerat, num.14. in inſtit.de actio. Abb. in c.etſi neceſſe. col.1. de don. inter virum & vxor. Alex. in conſ.40. num.9. libr.1. Bal. Nouell. in tract.de dote parte 10. nu.6.7.& 18. Soc. in d.l.2.nu.101. ff.ſolut matr. & in conſ.65.lib.1. Claud. Seyſſel. in d.l.ſi diuortio, num.7. ff.de verb.oblig. Ruin. in conſ.130.nu.1. & in conſ.190.num.5.lib.1. Curt.iun. in conſ.95.nu.3. Bellon. in conſ.4.nu.1. in conſ.47.num.1. & in conſil.48.num.1. & Monterentius in comment. ad ſtatuta Bononiæ, libr.4. rubr.de dotibus reſtituendis, §.etſi maritus, in gloſſ. confeſſata. Boſſius in tract. cautelar. criminal. tit.de bono publicat. num.49. deciſ. Peruſ. 66.lib.1.

Primò affertur tex.leg. quod de ſuo, C.de dote cauta non num. qui quidem non probat, ſolum enim decidit Alexander, quod ſi maritus conſtante matrimonio donandi animo in dotem adſcripſit, &c. Quo autem modo in dotem ſcripſerit: atque ita quomodo conſtet de donandi animo, non declarat Imperator ille.

Secundo perpendi ſolent l.qui teſtam. ff de probat, leg. cum quis decedens, §. Titia, ff.de leg.2. ducto argumento a diſpoſitione vltima, ad actũ inter viuos, iuxta l.quæ de legato, de leg.2. cum vulgatis. Illis enim in reſponſis habetur, quod ſi maritus in teſtamẽto vel codicillis cõfitetur ſe recepiſſe dotem ab vxore, cũ de ipſa numeratione aliter non apparet, præſumitur, qđ ei donauerit. Idem ergo dicendum eſt, quando in actu inter viuos ſic confeſſus eſt. Cæterum facile reſpondetur, d.l.qui teſta-
59 mentum, & d.l.cum quis decedens, §. Titia, loqui in † cõfeſſione facta in vltima voluntate, quę quidem multum differt a facta in actu inter viuos. Non enim cum in vltima diſpoſitione ſit, ſubeſt illa ſpes futuræ numerationis, quæ extat in confeſſione facta inter viuos.

Secunda fuit opinio, præcedenti cõtraria, quod ſcili-
60 cet maritus confeſſus ſit † nõ fuerit, vt donaret, ſed ſub ſpe futuræ numerationis. Hanc probarunt Rom. in l.ſi diuortio, nu.6. ff.de verb.oblig. vbi Imola & Aret. idem ſcribunt, ſic & ipſe Rom. in conſ.445.nu.7. Salic. in l.1. col.2. C.de dote cauta non numer. Anch. in conſil.307. Camp. in tract.de dote, part.1.q.52. Iaſ. in §.fuerat, nu.93. in inſtit.de actio. Fel. in c.ſi cautio. num.71. de fide inſtrum. Crau. in conſ.40.col.1.& Did. Couar. lib.1. varia. reſol.cap.7.num.4. verſ.ſed quod etiam matrimonio. Et hæc quidem ſententia mihi magis probatur. Primo ea moti ſunt ratione, quia quando ſumi poteſt coniectura, quod alia ex cauſa quam donationis factum quid ſit, ſumi illa debet, non autem donationis, l.cum de indebito, in prin. ff.de probat.& l.ſi cum aurum, ff.de ſol.& ſcripſi in lib.2. de arbitr.iud. caſu 88.col.1. Atqui noſtro in caſu ſumi poteſt coniectura, quod ſpe futuræ numerationis facta ſit confeſſio. Ergo præſumi ita debet, nõ autem donatio. Verum reſpondet Soc. in d.l.1.n.101. ff.ſol. matr. quod cum dos requirat numerationem, l.2. C.de
61 dote cauta non num. confeſſio facta † inter perſonas, inter quas prohibita eſt donatio, ſuſpecta præſumitur, vt in l.qui teſtamentum, ff.de probat.& in ſimili confert l.1. C.de ſponſ.leg.1. C.de natura.liber.& quod docuit Bar. in l.ſi is qui, nu.4. ff.de vulg.& pupil.ſubſt. cum di-
62 xit, ſi ſpurius † reperitur poſſidere bona patris, empta ab eo cui pater vendiderat, fraus præſumitur.

Hæc Socini conſideratio, ni fallor, magis confirmat argumentum, quam illud impugnet. Si enim prohibita eſt donatio inter virum, & vxorem, non eſt credendum quod maritus voluerit aliquid facere contra legẽ, quia eſſet præſumere delictum, contra l.marito, ff.pro ſocio, ſed ſecundum eam. Et ideo ſumi potius debet interpretatio, quod confeſſus ſic fuerit, ob ſpem futuræ numerationis. Nec repugnat d.l.qui teſtamentum, ff.de probat. quia ibi ſumi non poterat alia præſumptio, quod aliam iuſtam ob cauſam ſic confeſſus fuerit, quam vt legaret ei, qui capere non poterat. Sic etiam euitatur d.l.1. C.de ſponſ.& l.1. C.de natura. lib.& traditio Bart. in d.l.ſi is qui, ff.de vulg. qui loquitur pariter in ſpurio, cui pater nullo modo relinquere poterat.

Secundo vel ex eo argumentantur, quod ſi diceremus, hanc confeſſionem factam fuiſſe alio animo, quã ſpe futuræ numerationis, fere nunquam locum haberet tit. C.de dote caut.non num.

Nec repugnat conſideratio Socini in d.l.1.nu.101. q imò is titulus põt multoties habere locũ in confeſſione facta a marito ante contractum matrimoniũ, ſicut poſt Io. Andreæ, & alios diximus ſupra in præcedẽti capite, in ſecundo caſu. Nam replicari poteſt, has confeſſiones frequentius fieri poſt contractum, quam ante cõtractũ matrimonium, quemadmodum quotidiana ipſa experientia docet. Et ſignificant permulta a iuriſconſultis reddita reſponſa, quæ ſunt de his confeſſionibus factis, poſt contractum matrimonium. Ita ſane Anch. in d. conſil.307. Rom. in conſil.445. num.5. Alex. in conſil.142. lib.5. Ruin. in conſ.130.& in conſ.190. lib.1.& alii multi ſupra commemorati. Crauet. in conſ.40.col.1. cum tamen perpauci reſponderint de confeſſionibus factis a viro, ante contractum matrimonium.

Quare cum frequentius contingat confeſſiones fieri poſt contractum matrimonium, veriſimile eſt, quod de

Digitized by Google

his intellexerint Imperatores in d.tit. C.de dote cauta
63 non num.cum lex ad ea, quæ † accidunt frequentius,
magis adaptetur,arg.l.nam ad ea, ff.de legib.
Tertio adduci ſolet text.§.ſin autem, verſ.vbi enim.
in auth.de tempore non ſolutę pecuniæ ſuper dote.quo
loci ſtatuit Iuſtinia. quod elapſo tempore opponēdi ex
64 ceptionem † dotis non numeratæ, cenſetur maritus vel
le, quod dos ipſa non numerata reſtituatur. Non ergo
maritus ſola ipſa confeſſione, ſine curſu temporis velle
videtur,quod dos prædicta reſtituatur, & conſequēter
nō præſumitur velle donare. Nec vrget reſponſio Socini
præcitato in loco,cum dixit, Iuſtinianum loqui de con-
feſſione facta ante contractum matrimonium. Nam re-
plicatur Socini interpretationem repugnare claris ver-
bis ipſius Iuſtiniani ibidem in §.ſi ergo annis duobus.
Et his ceſſat alia conſideratio,quam perplexe,& obſcu-
re ſubiungit Socin.
Quarto confert tex.leg.ſi voluntate, C.de dotis pro-
miſ. qua ſancitum eſt,maritum petere poſſe dotē,quam
confeſſus fuerat ſe recepiſſe. Ergo confeſſio illa pręſumi
tur facta ſub ſpe futuræ numerationis, alioqui ſi animo
donandi pręſumeretur facta,locus non eſſet illi petitio-
ni. Non hic repeto aliud argumentum.
Quintò ſuffragatur a fortiori auctoritas, & ratio eo-
rum, qui(vt retuli ſupra in ſecundo caſu primi capitis)
ſcripſerunt, quod quando vir ante contractum matri-
monium confeſſus eſt recepiſſe dotem, dicitur ſic cōfeſ-
ſus ſpe futuræ numerationis, non animo donandi, cum
tamen ita permiſſa ei eſſet donatio,ſicuti confeſſio. Er-
go a fortiori idem dicendum eſt in caſu noſtro, in quo
donatio prohibita eſt cōſtante ſcilicet matrimonio. Cū
65 enim quis facit actum,†qui poteſt vno caſu eſſe permiſ-
ſus,alio vero caſu prohibitus, præſumitur factus in ca-
ſu permiſſo. Ita Bart.in l.de pupillo, §.ſed vt reprobari,
numer.7.de oper.noui nunc.& ibidem Alex.& Iaſ.ſic &
hic,cum confeſſio hæc poſſit intelligi facta in caſu per-
miſſo,hoc eſt,ſpe futuræ numerationis, vel in caſu pro-
hibito,nempe cauſa donationis inter virum,& vxorem,
præſumi debet facta cauſa futuræ numerationis. Non
hic repeto aliud argumentum, quod ex Aretino colle-
git & confutauit Soc. in d.l.1.num.101.verſic.reperio
etiam quod.ff.ſol.matr.
66 Et quanquam ſecunda hæc opinio verior,ſit attamē†
difficile eſſet in foro recedere ab illa prima magis rece-
pta. Qua quidem probata,inferuntur multa ſecundum
Didacum in lib.1. variar.reſol.cap.7. num.4.verſ.quod
ſi confeſſio.
67 Primo infertur quod † confeſſio hæc ſeu donatio cō
firmatur præmoriente ipſo marito donatore,abſq; alia
traditione rei, cum confeſſio hæc traditionis vim ha-
beat. Ita gloſs in l.2. C.de dote cauta non numerat. vbi
Bart.& idem in l.Papin.de donat.inter vir.& vxor.& in
d.l.cum quis decedens, §.Titia,ff.de leg.3.Iaſ.in l.ſi di-
uortio,num.8.de verbor.oblig.alios refert Didacus prę
citato in loco.
Infertur ſecundo non competere mulieri ob hanc cō
68 feſſionem † ius tacitæ hypothecæ, nec ius prælationis,
nec eius cauſam aliter tractandam fore,quā tractari ſo-
let cauſa donationis inter vir.& vxor. Ita Did.in d.ca.7.
nu.4.verſ.ſecundo hic apparet.poſt Calderinum, Alex.
Bald.Nouell.Soc.ſen.& Campeg.
69 Infertur tertio hanc confeſſionem † ſeu donationem
ex ea pręſumptam,reuocari poſſe a marito expreſſe,vel
tacite ante mortem, & vere reuocatam cenſeri, quoad
bona poſt cōfeſſionem alienata,l.ſi maritus, C.de don.
inter virum & vxor. Ita refert Didacus præcitato in lo-
co, verſ.tertio id apparet. Alias illationes Didaci ac etiā
Socini, explicabimus in ſubſequentibus extenſionibus
& declarationibus.
Extenditur primo hæc communis opinio, vt locum
70 etiam habeat, † quando confeſſio facta fuit in inſtrumē
to guarentigiato, quod habet vim rei iudicatæ diſpoſi-
tione ſtatuti. Hoc etiam caſu confeſſio præſumitur facta
animo donandi, & propterea non præiudicat marito.
Ita ſcripſit Soc.in d.l.1. num.12.ff.ſolut.matr.quem ſe-
cuti ſunt Ruin. in conſ.56.nu.9.lib.5. & Pariſ.in conſil.
16.nu.86.lib.3. Et ratio huius traditionis prima eſt,quia
71 † quando principalis contractus pręſumitur ſimulatus,
ſic & guarentigia ſimulata præſumitur. Secunda eſt rō,
72 quia ex quo cōfeſſio iuris pręſumptione apparet † ſimu
lata,opponi poteſt ſimulationis exceptio,non obſtante
ſtatuto prædicto, vt ſcribunt Bald.Sal.& reliqui in l.1.
C.plus valere quod agitur.
Extenditur ſecundo, vt locum habeat prædicta opi-
73 nio, † etiāſi maritus conſtante ipſo matrimonio,& poſt
factam confeſſionē præſtitiſſet alimenta ipſi vxori. Hoc
etiam caſu confeſſio hæc pręſumitur facta animo donā
di.& ob id ipſi marito non pręiudicat. Ita docuit Socin.
in l.1.nu.102. verſ.ſecundum correlatiuum,ff.ſolut.ma
trim.quem ſecuti ſunt Ruin.in conſil.183.num.5.lib.1.
Pariſ.in conſil.86.nu.36.Goz.in conſ.28. nu.23.verſ.ſe-
ptimo tortius nu.32.ver.ad ſextum dico, & Crau.in tra
ctatu de antiq.tempor.in prima parte principali,in par
ticula tertia,quæ incipit, Propoſitum noſtrum,num.72.
Ea ratione motus eſt Socinus, quia veriſimile eſt, quod
ſi maritus voluit donare dotem quod eſt plus, multo
magis voluerit etiam donare alimenta. Et ſi lex ſuſpica-
tur de dilapidatione principalis, ſic ēt multo magis ſu-
ſuſpicatur de acceſſoriis. Et accedit quod ſi præſtatio
hæc alimētorum,nil etiam circa confeſſionem factā an-
te contractum matrimonium, quæ (vt diximus) eſt mi-
nus ſuſpecta,operatur, ſicuti explicauimus ſupra in pri
mo capite.in 5. declaratio.ſecundi caſus, multo minus
operari debet in caſu noſtro.
Extenditur tertio, vt locum habeat hic caſus etiam,
74 quando elapſum eſſet tempus opponēdi † exceptionem
non numeratæ dotis. Nam lapſus ipſe temporis, magis
& magis arguit animū donandi. Ita Bal.in l.vnica, C.de
priuil. dot. Imola in l.ſi conſtante,in princ.nu.47. ff.ſol.
matr.Caſtr.in conſ.383.circa primum.nu.2. lib.2.Ang.
Aret.in §.fuerat,num.15.in inſt.de actio. & hos ſecutus
eſt Socin.in d.l.1.nu.102.verſ.2.limita, ff.ſolut.mat.qui
teſtatur ſic etiam reſpondiſſe Capram & Petrucium. Et
idem,retenta communi opinione, quod animo donādi
fuerit confeſſus, ſcripſit Did.in lib.1.variar.reſol.ca.7.
num.5.verſ.4.itidem. ſic & Seraphinus in tract.de pri-
uilegiis iuramenti.priuileg.59.in fin.
Et ij quidem moti ſunt primo ea ratione, quia ſi ex
confeſſione præſumitur donatio, & conſequenter con-
feſſio dicitur ſimulata,lapſus dicti temporis nil operari
poteſt,cum obſtet exceptio ſimulationis, quæ perpetua
eſt,vt dictum fuit ſupra.
Secundo accedit,quod cum confeſſio facta præſuma
tur animo donandi,lapſus temporis ad opponēdum ex
ceptionem dotis non numeratæ augere magis vr̄,quam
tollere hanc præſumptionē.arg.auth.de tpe non ſolutæ
pecun.ſuper dote,§.ſin autem neq;, ver.vbi enim. Eo.n.
animo quo donare voluit confitendo,eodem etiam vo-
luit labi tempus opponendi prædictam exceptionem.
Tertio ſuffragatur, quod plus operari non debet taci
75 tum † quam expreſſum, vt tradunt Doctores in leg.cum
quid,ff.ſi certum petatur,& in l.3.ff.de leg.1. Atqui quā
do maritus eſt expreſſe cōfeſſus recepiſſe dotem, ſumi-
tur præſumptio & interpretatio, quod ita confeſſus ſit
animo donandi. Ergo idem dicendum eſt in tacita hac
confeſſione,reſultante ex lapſu temporis.
Cæterum ſi probamus opinionem illam,quam de iu
re veriorem eſſe diximus cum Rom.& Socino ſeniore
ſibi contrariis,in conſ.82.nu.2. lib.3. & ſequacibus, qđ
ſcilicet hæc cōfeſſio præſumatur facta ſpe futuræ nume-
rationis

Digitized by Google

rationis tunc ea confeſſio marito eiuſuè hæredibus nocebit, poſt elapſa tempora opponendæ exceptionis non numeratæ dotis. Ita ad rem declarat Didac.in d.lib.1. variar.reſolut.cap.7.num.5.in fine, verſic.quod ſi velimus, qui eiuſdem ſententiæ recenſet Emanuelem Coſtam in leg.ſi cautione. in 8.fallen. C.de non numerata pecun.

Extenditur quarto, vt procedat hæc traditio, etiamſi
76 confeſſio † eſſet geminate facta, poſt contractum matrimonium. Nam adhuc præſumitur facta animo donandi. Ita tradunt Petrus & Cynus in l.in cōtractibus, §.ſed quoniam, C.de non num.pecun.& ibi apertius Caſtren. Idem ſenſit Socin.ſenior in l.1.num.95. verſ.ſed tenendo, ff.ſolut.matrim. Diſſentiunt tamen alij congeſti ab Emanuele Coſta in l.ſi ex cautione, in fallentia 14.C.de non num.pecun.

Declaratur primo, vt non procedat, quando maritus
77 eſſet † ignobilis, & mulier nobilis. Ita Caſtrenſ.in conſ. 383.circa primum, colum.1. verſ.tertius caſus, lib.3.& Soc.in d.l.1.num.103.verſ.tertio limita, qui tamen ſe remittit ad ea, quæ dixerat ſupra num.73.quo loci diſtinguendo confeſſionem factam ante contractum matrimonium, ab illa facta poſt matrimonium, dixit, quod quando maritus ignobilis duxit vxorem nobilem, & cōſtante matrimonio confeſſus eſt, ſe recepiſſe dotem, non præſumitur, quod animo donandi ſic confeſſus fuerit; ſed ſpe futuræ numerationis. Ratio eſt ſecundum eum, quia iam contracto matrimonio, non ſubeſt amplius illa cauſa neceſſaria, vt ſcilicet contrahere poſſit ipſum matrimonium. Eſt enim iam conſecutus quod voluit. & ante Soc. ita in ſpecie diſtinxit, & conſiderauit Sal. in l.2.in fine. C.de dote caut.non num. & accedit Thom. Sanchez de matr.lib.6.diſput.9.num.8.

Verum reſponderi poteſt, quod etſi ceſſat illa ratio & cauſa, vt ſcilicet poſſet contrahere matrimonium. Nō tamen ceſſat altera, nempe grati animi ſignificatio. Cum enim beneficium hoc ſit vir conſecutus, vt illa dignata fuerit ſuo connubio, grati etiam hominis eſt, accepti beneficii memoriam retinere, & illud rependere. Quocirca nulla conſtituenda eſt differentia inter hoc quod confeſſio fuerit facta ante, vel poſt contractū matrimonium.

78 Septimus eſt caſus, † quando maritus poſt contractum matrimoniū confeſſus eſt recepiſſe dotem ab alio, quam ab ipſamet muliere: Et dubitatur an præſumatur vere numerata vel facta confeſſio, ſpe futuræ numerationis, vel animo donandi. Hic duo conſidero, nempe exceptionem dotis non numeratæ, & exceptionem ſimulationis, hoc eſt donationis ficte factæ. Quoad exceptionem dotis non numeratæ, docuit Bald.in l.1.num. 4.verſic.nam renunciare, C.de priuileg.dotis, hoc in eaſu ceſſare, quia præſumitur dos vere ab extraneo illa tradita, & a marito recepta. Idem ſcripſit Iaſ.in §.fuerat, num.89. in inſtit.de actio.motus auctoritate Saliceti in authen.ſed iam neceſſe. C.de dote cauta non num. Soc. ſen.in conſil.82.col.1.verſic.tertia ratio, lib.3. Ioan.Lupus in rubr.extr.de donat.inter virum & vxor.§.30.numer.12.verſic.& quod plus eſt. Dec.in conſil.536.num. 9.verſ.ad hoc reſpondetur. Marſil.in ſing.144. Rub.in conſil.78. col.vlt.verſ.ſecundo ex capite, & Roland.in conſ.93.num.29.lib.1.

79 Cæterum contrarium † verius eſſe exiſtimo vna cum Baldo Nouello in l.1.nu.207.verſ.tertio limita, ff.ſolut. matr.& in tract.de dote, in parte 10.nu.14.& Didaco libr.1.var.reſol.c.7.ver.eſt & alia in hac re.& ſi recte perpendatur, idem ſenſit Bal.in conſ.456.Seia origine, col. 1.verſ.nec poteſt opponi exceptio, libr.1.dum conſiderat in dote confeſſata marito, erga auiam maternam ipſius mulieris, obiici non poſſe non numeratæ dotis exceptionem, quia illi fuerat renunciatum, & lapſum erat tempus opponendi, ſentiens, quód alioqui opponi potuiſſet. Et aduertit Didacus primum Salicetum hoc nō ſcripſiſſe, ſed potius contrarium, ac Baldo, Iaſ.& ſequacib.repugnare text.§.ſin autem neque, in auth.de tēpore non ſolutæ pecun.ſuper dote.ibi, In nullo diſcernentibus nobis, ſiue mulier tanquam dotem offerens conſcribat, ſiue pater, ſiue alter quiſpiam pro ea. Et vere non reperitur (quantum obſeruare hactenus potui) iure cautum, quod extraneo dotanti tributum ſit hoc priuilegium, vt maritus confeſſus dotem ab eo recepiſſe, non poſſit opponere exceptionem hanc non numeratæ dotis. Quo vero ad illud ſecundum, an præſumatur fa-
80 cta † confeſſio non animo donandi, atque ita an præſumatur fictio & ſimulatio, Salicetus in d.auth.ſed iam neceſſe, colum.2.verſic. quæro conſtante, refert aliquos ſenſiſſe, quod quādo maritus confitetur erga ſocerum, ſibi præiudicet, quando vero confitetur erga ipſam mulierem, tunc non afferat ſibi detrimentum, quia præſumitur donare.

Cæterū ipſe Salicetus ab illis diſſentit, affirmās maritum ſibi præiudicare erga ipſam mulierem, ſentiens à fortiori, quod etiam ſibi præiudicet erga ſocerum. Ita vere loquitur Salicetus, etſi Didacus præcitato in loco aliter eum ſit interpretatus. Bal.vero in d.conſ.456.Seia origine.lib.1.reſpondit non præſumi factam hāc confeſſionem ficte, & ſic animo donandi. Nam ſtandū eſt
81 verbis inſtrumenti, quæ † vera præſumuntur, l.cum precibus, C.de prob. Nec ſimulatio præſumitur, l.3.C.plus valere quod agitur. Nec hic agitur (inquit Baldus) de donatione inter virum & vxorē.quia hic præſumitur auiam donaſſe nepti, non autē virum vxori, l.Caius.ff.ſolut.matr.l.auia.C.de iure dotium, & leg.vnica, §.extraneum, C.de rei vxor.actio. Et ſubiungit Baldus, quod ſi concederemus, confeſſionem fuiſſe factam animo donandi, donatio ipſa conſiſteret, quia maritus diceretur donaſſe illi auiæ maternæ, & auia nepti. Cæterum a Baldo in ſpecie diſſentit Io.Lupus in rubr. de donati. inter virum & vxor.§.30.n.12.verſic.iſta ſunt fere verba, motus auctoritate Io.Campeg. in tract.de dote, part.1.q. 50.ſed vere Campegius loquitur, quando ex verbis mariti expreſſe donantis extraneo, colligitur eius animus & mēs donandi vxori. Exiſtimo Baldum recte ſenſiſſe, quando ſumus in dubio, quia (vt ipſe dixit) in dubio fraus & ſimulatio non præſumitur, & ſtandum eſt verbis inſtrumenti. Receditur tamen ab hac præſumptione, quando extant contrariæ coniecturæ.

82 Prima quarum eſt, quando † maritus ære alieno grauatus, confeſſus ſic fuiſſet erga valde coniunctum ipſi mulieri. Nam tunc præſumitur ficta confeſſio, donandi ſcilicet animo. Ita Bald.Nouellus in tract. de dote, parte 10.num.14.

Secunda eſt coniectura, quando maritus cōfeſſus eſt
83 erga † ſocerum ſuum, dotem ab eo recepiſſe. Hoc etiam caſu fraus, & ſimulatio ita præſumitur. Bal.Nouell.præcitato in loco, verſ.& multo magis. Eſt ratio, quia ſocero donari ita prohibetur, vt propriæ vxori.l.3.§.qui in eiuſdem, ff.de don.inter vir.& vxor.

Tertia eſt coniectura, quando maritus eſt confeſſus
84 recepiſſe dotem ab omnino extraneo, † cum quo tamē habitus fuiſſet aliquis ſermo, & tractatus, quod ipſe maritus cupiebat donare vxori ſuæ. Hoc ſane caſu cōiectura eſt, quod confeſſio deinde ſubſecuta fuerit facta animo donandi, & ſic ficte & ſimulate. Ita ſenſit Io.Lupus in d.§.30.num.6.verſ.ex quo dixi.

Quarta eſt coniectura, quando maritus eſt confeſſus
85 recepiſſe dotem a penitus extraneo, † qui deinde ſtatim ius ſuum ceſſit & tranſtulit mulieri. Hoc ſane caſu præſumitur confeſſus in fraudem, & ſic animo donandi ipſi mulieri. Ita colligo ex Io.Lupo in d.§.30.num.12.in fin.& num.13.

Digitized by Google

Octauus & vltimus eſt caſus, quando maritus cõſtante matrimonio confeſsus eſt recepiſse dotem, deinde ſocer, vel is alter, qui dotem conſtituerat, promiſit alia ſcriptura vel inſtrumento ſe ſoluturum ſummam illam confeſſatam. Hoc in caſu dubitari ſolet, an vere dos illa fuerit numerata, vel potius facta confeſſio, ſpe futuræ promiſſionis poſtea factę, vel ſpe futuræ numerationis, ſubdiſtinguendi hic ſunt tres caſus, quorum primus eſt quando promiſſio de ſoluenda dote, ſubſecuta eſt incõtinenti ipſam confeſſionem. Hac in re ſunt opiniones. Bald.enim in l.legem, num.13.C.de pactis, ſcripſit confeſſionem præſumi ſimulatam. Verum idẽ Bal.in l.pen.
86 §.ſi mulier, ff.ſolut.matr.docuit, confeſsionem † præſumi factam ſpe illius promiſsionis ſubſecutæ. Et hanc poſtremam opinionẽ ſecuti ſunt Caſtr.in d.l.pen.§.ſi vir, & Rom.nu.2.& idem Rom.in conſ.445.nu.1.ver.primus quod. Alex.ibidem.& in conſ.148.num.1.lib.1.

Et hic quidem caſus probatur primo tex. l.minor viginti annis cui fideicommiſſum.ff.de minor.quem perpendit prius Bal.& deinde Rom.& reliqui, eo.n.loci dicitur, quod quando præcedit confeſſio de recepto, & deinde promiſſio ſtatim, præſumitur cõfeſſio facta ſpe illius ſubſecutæ promiſſionis. Secũdo affertur l.ab Anaſtaſio, C.mandat. quam explicat Roma.in d.conſ.445. num.2.qui tamen ſentit non ſatis probare. Tertio motus eſt Rom. & prius Angel. in d.conſ.145. argumento ducto a ſolitis. Cum enim (inquit ille) ſic quotidie obſeruari conſueuerit, vt mariti confiteantur recepiſſe dotẽ, & deinde dotem conſtituens, promittat ſe ſoluturum, ſumitur coniectura a ſolitis, quod confeſſio facta fuerit ſpe futuræ promiſſionis & numerationis.

Quarto affertur ratio a Bal.in d.§.ſi mulier, & a Roman. ibidem, & in d.conſ.445.num.4.quod quãdo vnus
87 † actus fuit factus ſtatim poſt alterum, cenſentur duo actus correſpectiui, hoc eſt, quod vnus cauſa alterius cõfectus fuerit, l.ſi ventri, §.vlt.ff.de priuileg.credit.& copioſe diſſeremus infra lib.6. in præſum.10. vbi agemus de ipſis actibus correſpectiuis.

88 Secundus eſt caſus, quando † poſt confeſſionem dotis receptæ ſubſecuta eſt promiſſio de ſoluendo dotem ipſam, & adhuc lapſum non eſt tempus opponendi exceptionem dotis non numeratæ. Hoc caſu idem eſt qđ ſuperiore, quo ad ipſum maritum, quod ſcilicet cõfeſſus ſic fuerit ſpe ſubſecutæ promiſſionis, & poſtmodum numerationis, ſicuti Doctores omnes admittunt. Nam ſubſecuta ipſa promiſſio hoc manifeſte ſignificat. Sed dubitatio eſt, quoad ipſam mulierem, nempe an ipſe maritus ſic confitendo non præſumatur recepiſſe dotem, vt
89 eius hæredes † ſoluto matrimonio, vel alio eueniente caſu reſtitutionis dotis liberentur, cedendo actiones, vel potius teneatur omnino reſtituere dotem, ſalua ſibi actione contra promiſſorem. Hac in re magna eſt inter Doctores contentio: vna enim fuit opinio eorũ, qui ſcripſerũt, hæredes liberari cedendo actiones. Ita ſane Bal. in d.l.penul. §.ſi mulier, ff.ſol.matr.& ibidem Ang.vbi teſtatur ſic fuiſſe deciſum Peruſij. Idem in conſil.143. Rom. in d.l.pen.§.ſi vir, & in d.conſ.445.verſ.ſecundus quod. Sal.in l.ſi abſentis, C.ſi certum pet.poſt Bald.ibidem. Barb.in conſ.19.lib.2. Curt.ſen.in conſ.54.incipit ſuper duobus, col.2.verſ.ſed præmiſsis, & col.3.qui late hanc tuetur. Eandem opinionem viſus eſt probare Afflictus in c.1.nu.21.verſ.ſed iuxta hæc notantur, de feudo dato in vim legis commiſſ.

Ea præcipua ratione ij moti ſunt, quod eo tpe factæ promiſſionis nondum ius quæſitũ perfecte fuit ipſi mulieri, cũ aduerſus eam potuiſſet obijci exceptio dotis nõ numeratæ, l.1.& l.vlt.C.de dote cauta non num.

90 Secunda fuit opinio eorum, qui dixerunt, † hæredes mariti teneri reſtituere dotem ipſam, & ob id non liberari, cedendo actiones. Ita Bar.in d.l.pen.§.ſi vir, ff.ſol. matr.& ibidem Caſtrenſ.& Alex. Bald.ſibi parum conſtans in conſ.224.Vir fuit confeſſus.lib.5.Abb.in conſil. 73.num.3.lib.2.Alex.in conſ.36.col.1.lib.2.& in conſil. 148.col.1.lib.5. Corn.in conſ.151.in 2.dubio, libr.1.& in conſ.209. col.vlt.lib.3. & in conſ.109. lib.4.Soc.ſen. in conſ.179. col.4.verſ.confirmantur poſtremo, lib.2.in conſil.64. col.pen.lib.3.in conſ.27.num.24.in conſ.88. num.21. in conſ.130.nu.18.lib.4. Felin.in cap.ſi cautio. num.83.de fide inſtr. Iaſ.in conſ.122.lib.1. Ruin.in conſil.197.ad finem lib.1.Neu.in lib.2.Syluæ nupt.num.73. qui teſtatur ſic iudicaſſe Senatum Mediolanẽſem. Affl. in deciſ.323.num.1. Campegius in tract.de dote, in prima parte, q.52.num.3.verſ.aduertendum tamen eſt.& in 5.parte, q.75.Ripa in l.vlt.num.116.C.de reuoc.don. Cagn.in l.2.nu.20. C.de pact. inter empt. & vend. Bellon.in conſ.78.num.8. Natta in conſ.316. num.2.& 3. lib.1. Phanuc.de lucro dotis in verbo reſtituenda.num. 46.& Crau.in conſ.253.in fi.in cõſ.281.n.3. verſ.7.& in conſ.285.col.pen.verſ.non obſtat quod ſolum. Ea pręcipua ratione ii moti ſunt, quod maritus recipiendo illã promiſſionem, cenſetur loco ſolutionis dotis acceptaſſe nomen debitoris, atque dotis creditum tranſtuliſſe, & nouaſſe in aliam cauſam promiſſionis.

His conſtat poſtremam hanc opinionem eſſe magis receptam, & ob id in iudicando ſequendam. Et hæc quidem opinio multo magis locum habet, quando ſocer, vel alter dotans, promiſit ex alia cauſa ſe ſoluturum pecuniam illam, quam maritus confeſſus fuerat recepiſſe, vt puta cauſa mutui, vel vt ex ea percipiat annuum cenſum. Nam tunc præſumitur facta nouatio, atque ita pecunia manet apud debitorẽ periculo ipſius mariti. Ita Soc.ſen.in conſ.130.nu.19.verſ.& poſito, lib.4. Et rurſus opinio hæc multo magis locum habet, quando maritus recepit eam promiſſionem a ſocero, vel alio dotante, quem ſciebat non eſſe ſoluendo, vel cum non ſoluendo eſſet, diſtulit, & is factus eſt ſoluendo. Ita Rom.in d. conſ.445.col.2.verſ.& hæc opinio mihi placet.

Declaratur primo, vt locũ non habeat prędicta opi-
91 nio, † quando maritus confeſſus eſſet erga mulierem ſeipſam dotantem. Nam tunc hæredes mariti cedendo actiones ipſi mulieri, liberantur. Ita declarant Caſtr.in d.l.pen.§.ſi vir.num.3.ff.ſol.matr.Corn.in conſ.109.nu. 3.lib.4.Ruin.in conſ.197.col.pen.verſic.Non obſtat poſtremo. lib.1.Purp.in l.2.§.creditum.n.29.ff.ſi cer.pet.& ita intelligi debet Neu.in d.lib.2.Syluæ nupt.n.73.in fi.

92 Declaratur ſecundo, vt locum non habeat, † quando ſocer, qui poſt confeſſionem a genero factam promiſit ſoluere, ſucceſsit ipſi filiæ. Hoc ſane caſu maritus cedẽdo inanes actiones ſocero ſuo liberatur. Ita egregie deciſum fuit in conſil.Neapolitano, teſte Afflict.in deciſ.
93 323. vbi Vrſillus. Idem eſt econtra, quando † mulier ſucceſsiſset patri ſuo dotanti, vel alteri, qui dotem conſtituit, erga quos maritus eſt confeſſus. Nam & tũc ſufficit, ſi hæredes mariti cedant inanes illas actiones. Ita Corn.in d.conſ.109.nu.3.lib.4. qui ſic intellexit Ang.in d.conſ.145. Et Corneum ſecutus eſt Neu.in d.lib.2.Syluæ nupt.num.73.in fin.

Declaratur tertio, vt non procedat prædicta opinio,
94 quando poſt † factam illam promiſſionem apparet, qđ pars ipſius pecuniæ fuit ab illo promiſſore ſoluta. Nam tunc vere præſumitur confeſſionem illam primam factã fuiſse ſolum ſpe ſubſecutæ deinde promiſſionis, & numerationis futuræ. Ita in ſpecie Cur.ſen.in d.conſil. 54.ſuper duobus, col.4.verſ.ſuadentur præmiſſa.adductus auctoritate Bal.in l.2. C.de non num.pecun. vbi ẽt Salic.annotauit.

Tertius eſt caſus, quando promiſſio facta fuit poſt elapſa tempora opponendi exceptionem non numeratæ
95 dotis. Hoc ſane caſu ſine controuerſia † hæredes mariti tenentur reſtituere dotem, nec cedendo actiones liberantur.

Digitized by Google

rantur. Ita Rom.in d.conſ.445.nu.4. in fin.verſ.tertius quod,nam tempore receptæ promiſſionis perfecte acquiſitum fuit ius ipſi mulieri. Et hunc caſum multo magis admiſiſſet Bar.& qui eum ſecuti ſunt. Eandem opinionẽ vere probauit Afſl.in d.c.1.nu.21.verſ.ſed iuxta hoc notanter.de feudo dato in vicem legis commiſſor.

Dos confeſſata a marito quando præſumatur ei numerata, in detrimentum & præiudicium creditorum ipſius mariti.

SVMMARIVM.

1 *Confeſſio de dote facta,quib.caſibus marito non nocet,neque ipſius præiudicat creditoribus.*

2 *Confeſſio mariti ante matrimonium contractum, donandi animo facta, creditoribus non obeſt.*

Idem ſi conſtet eam animo defraudandi factam eſſe,num.3.

4 *Confeſſio mariti cum in dubio ſpe futuræ numerationis facta præſumatur, creditores, exceptionem non numerationis opponere poſſunt.*

5 *Maritus cum confeſſione renuncians etiam exceptioni non numeratæ dotis,creditoribus tamen non præiudicat.*

6 *Pactum vnius non extenditur contra alterum, nec facto vnius alter prægrauatur.*

7 *Renunciatio iuris, renuncianti ſolum, non alijs nocet.*

8 *Dotis receptæ confeſſio, etiam inſtrumento guarentigiato facta non tamen præiudicat creditoribus.*

9 *Guarentigia ſicuti tertio nominato prodeſſe nequit, ita nec obeſſe poteſt.*

10 *Sententia contra creditores lata non nocet marito, & econtra.*

11 *Statutum exorbitans,non debet ad alias perſonas extendi.*

12 *Confeſſio mariti facta fauore mulieris præualet confeſſioni factæ pro creditoribus.*

13 *Dos in pari cauſa creditoribus præualet.*

14 *Dotem recepiſſe cõfeſſus ante contractum matrimonium, lapſo tempore opponendæ exceptionis,tam ſibi quam creditorib.præiudicat. Diſſentiente tamen Baldo,& alijs, num.15.*

16 *Beneficio alteri competenti,nemo ipſo inuito vti poteſt.*

17 *Dotis receptæ ſola confeſſio præiudicat creditoribus,ſi numeratã fuiſſe faterentur in reſpondendo poſitionibus.*

18 *Dotem confeſſatam ante matrimonium contractum, vere numeratam præſumi in præiudicium creditorum habentium ſolummodo actiones perſonales.*

Idem ſi adſint aliquæ dotis numeratæ coniecturæ, vel indicia, num.19.

20 *Alimenta mulieri præſtans maritus,an maritali potius affectione,quam cauſa dotis receptæ facere præſumatur.*

21 *Dotis receptæ confeſſio ſubſecuta promiſſionem factam ante matrimonium tamen,arguit dotem re vera numeratam in præiudicium etiam creditorum. Alijs contrarium ſentientibus,nu.23. Vide diſtinctionem.num.24.*

22 *Exceptio non numeratæ pecuniæ, contra confeſſionem depoſiti nequit opponi.*

25 *Dotem recepiſſe in re immobili, etiam data pro æſtimato, confeſſus maritus ante matrimonium contractum,vere datam præſumi in præiudicium quoque creditorum.*

26 *Dotis numeratæ confeſſio,matrimonio iam conſtante, facta animo donandi aut defraudandi creditores, ipſis non præiudicat.*

Idem eſt de confeſſione dotis augmentatæ, nu.27.

28 *Dotis augmentum,cum de præiudicio creditorum non agitur, nõ præſumitur factum in fraudem.*

29 *Dotis numeratæ confeſſio matrimonio conſtante facta a marito qui ſoluendo non eſt fraudulenta præſumitur.*

30 *Confeſſio mariti de dote recepta, matrimonio conſtante, ſpe futuræ numerationis præſumitur,nec creditoribus nocet.*

Et quamuis paſſus ſit labi tempora opponendæ exceptionis. numero 31.

Vel cum confeſſione,eidem exceptioni renuntiauerit, num.32.

Idque procedit etiam ſi confeſſio facta ſit in inſtrumento guarentigiato numero 33. Vel ſit etiam facta extraneo cuidam, num.34.

Quibus tamen caſibus locum id non habeat, remiſſiue, num.35.

PRAESVMPT. XIII.

EXplicauimus ſuperiori præſumptione, quando dos confeſſata a marito,præſumatur ei ad ſui detrimẽtum numerata. Nunc differendũ eſt,quando præſumatur ipſi marito numerata in præiudicium, & detrimentum creditorum ipſius mariti. Qua in re præmittendũ
1 eſt † prius,quod illis in caſibus,in quibus hæc cõfeſſio, nõ nocet marito confitenti,multo minus nocet ipſis creditoribus,qui non dicuntur illi confeſſioni conſenſiſſe, & qui in quandam conſequentiam, & per modũ acceſſorij veniunt. Ita in ſpecie declarat Alex.in conſil.141. num.1.lib.5.His præmiſſis, diſtinguimus nunc,vt ſuperiori præſumptione,duo tempora,hoc eſt primum ante contractum, & ſecundum poſt contractum matrimonium. Duo itaque ſunt capita. Primum ante contractũ, ſecundum poſt contractum matrimonium.

Quo ad primum caput Socin.ſen.in l.1.num.75. ff.ſolut.matrim.diſtinguit plures concluſiones,quas nos caſus appellabimus.

2 Primus itaque eſt caſus, quando † conſtat quod maritus, qui confeſſus eſt ante matrimoniũ ſe recepiſſe dotem,habuit animum donandi. Hoc caſu(inquit Soc.in d.l.1.nu.85.)confeſſio mariti non nocet creditoribus, cum ſuo facto eis nocere nõ poſſit, iuxta regulam iuris, alteri per alterum iniqua conditio inferri non poteſt, ca.alteri,de regul.iur.in 6. Et accedit,quod ſi confeſſio hæc non nocet ipſimet marito, ſicuti diximus ſupra in præcedenti,nec creditoribus illius nocebit.

3 Secundus eſt caſus,quando † conſtat maritũ ſic fuiſſe confeſſum, vt fraudaret creditores. Hoc caſu res clara eſt,quod ſcilicet confeſſio hæc non nocet ipſis creditoribus. Ita Socin. in d.l.1.num.86.quem ſecuti ſunt congeſti a Tiraq. in tract.de retractu conſang.§.1.gl.18.nu. 88.Quam quidem ſniam probant l.aſſiduis, C.qui potior.in pignor.habean.& l.poſt hac, C.de bon.proſcrip.

4 Tertius eſt caſus,qñ ſumus † in dubio.Hoc in caſu pſumitur facta ſpe futuræ numerationis. Ita Soc.in d.l.1. nu.87.ff.ſolut.matrim.Idem affirmarunt Aret.in conſ. 86.nu.3.& 4.Alex.in conſ.142.nu.5.lib.5. Didacus lib. 1.variar.reſolut.cap.7.nu.6.verſ.de creditoribus. Et ij quidem moti ſunt tex.l.vlt.cum authen.ibi poſita, C.de non num.pecun. Ex quo ſequitur,qđ creditorib.non nocet, cũ opponere poſſint exceptionem ipſam dotis non numeratæ,ſicuti docuit Socin.motus text.l.ſi cui. C.de non num.pecun.de cuius ſenſu diſſeremus infra.

Extenditur primo, vt locum habeat hic caſus etiam quando maritus ipſe in confeſſione receptę dotis, renũciauit ipſi exceptioni non numeratæ dotis. Hoc ẽt caſu
5 † non præſumititur dos vere numerata in præiudicium creditorum. Ita reiecta Butrig. Rainerij, Bart.& Saliceti,& Angeli opinione in l.aſſiduis. C.qui potio.in pign. hab.& Caſtr.in conſ.383.circa primum, num.1.lib.2.ac Campegii in tractat.de dote, parte 1.q.53. num.4.recte ſcripſerunt Alex.in d.l.1.ff.ſol matrim. Imola in l.ſi ita ſtipulatus, §.Chryſogonus,ff.de verbor.oblig. Benedictus Plumbinus in diſputatione quæ incipit, ſtatuto ciuitatis,quos refert,& ſequitur Soc.ſen.in d.l.1.num.89. ff.ſolut.matrim. Gozad.in conſ.28.num.21. Ea ratione prima moti ſunt, quod non debet eſſe in facultate mariti,ſua confeſſione, & renunciatione, fraudare creditores.l.1.§.ſi culpam,ff.ſi quid in fraud.credit.

Secundo accedit ſimile, quo dicimus, debitorẽ non poſſe agnoſcere debitum in præiudicium fideiuſſoris, l.tam mandatori, C.de nõ num.pecun.Ita & renunciatio ma-

6 tio mariti nocere non debet creditoribus, ne † pactum vnius extendatur contra alterũ, aduerſus l. ſi vnus, §. ante omnia, ff. de pactis, & ne facto vnius alter prægrauetur, contra regulam l. alteri, de reg. iuris.

7 Tertio ſuffragatur, ꝙ renũciatio † iuris ab vno facta, ei tm̃, & nõ alijs nocere dẽt, vt ſcribunt Bart. & reliqui in l. 1. C. de pactis. Atqui ius creditorum eſt ſeparatum a iure mariti, l. ſi cui, C. de non num. pecun. Ergo renunciatio facta a marito nocere non debet creditoribus.

Quartò, & vltimo confert d. l. ſi cui, qua conſtitutum eſt, quod ſi maritus condemnatur erga vxorem reſtituere dotem confeſſatam, non obſtante exceptione numerationis non factæ, non tamen ſententia illa nocet creditoribus, tametſi ſentẽtia illa omni ſuſpicione careat. Ergo a fortiori nec renunciatio a marito facta, quæ ſuſpicione non caret, nocere debet ipſis creditoribus.

Extenditur ſecundo, vt locum etiam habeat, quando
8 confeſſio facta † fuiſſet in inſtrumento guarentigiato, ꝙ diſpoſitione ſtatuti habet vim rei iudicatæ. Hoc ſane caſu, adhuc confeſſio hæc mariti non præiudicat creditoribus, quia adhuc quoad eos præſumitur facta ſpe futuræ numerationis. Ita, reiecta opinione Bal. in l. 1. nu. 4. C. de priuileg. dot. ſcripſerunt Aret. in conſil. 86. nu. 3. Soc. in d. l. 1. nu. 93. ff. ſol. matr. Bal. Nouel. in tract. de dote, parte 10. nu. 20. & Goz. in conſ. 28. nu. 27. qui ſcribũt, ſtatutum operari in præiudicium mariti, non aũt credi-
9 torum, quia ſicuti guarẽtigia † non prodeſt tertio non nominato, ſecundum Baldum in l. ſi pro te, C. de dotis promiſſ. ita etiam tertio non nominato nõ nocet, vt tradunt idem Bal. in l. hac edictali, in princip. C. de ſecund. nup. & Imol. in l. vlt. ff. a quib. appe. non licet. Et accedit
10 ſecundũ Soc. quod ſicuti ſententia † lata contra creditores non nocet marito, l. ſi cui, in fin. C. de non numer. pecun. & econtra, lata pro marito nõ nocet creditoribus, iuxta l. ſæpe, ff. de re iudic. Ita quoque guarentigia, quæ ſententiæ cuiuſdam loco eſt, vimque habet, contra maritum adhibita, nocere non debet creditoribus. Et rur-
11 ſus prædictum ſtatutum † tanquam exorbitans, non dẽt extendi ad alias perſonas, ne duo exorbitantia, (vt egregie conſiderat Baldus Nouellus) ab eodem ſtatuto introducantur. Imò ſcripſit Bald. ipſe Nouellus præcitato in loco, num. 21. hoc locum habere etiam ſi ſtatutũ tribuat executionem guarentigiæ contra quemcunque.

Declaratur primò, vt locum non habeat caſus iſte, qñ creditores prætenderent creditum ſuum ex cõfeſſione
12 ſola ipſiuſmet mariti. Nam † tunc confeſſio facta fauore mulieris, atque ita pro dote præualet, ſicque præiudicat confeſſioni factæ pro creditorib. Ita Bal. Imo. & Alexand. in d. l. 1. ff. ſol. marr. quos ſecutus eſt ibi Socin. nu. 88. Corn. in conſ 120. nu. 5. in fi. lib. 3. & idem affirmarũt Ang. Aret. in §. fuerat, num. 15. & ibidem Iaſ. num. 91. in inſtit. de actio. Marſil. in ſing. 324. Gozad. in conſ. 28. nu. 28. & Didac. in lib. 1. variar. reſol. cap. 7. num. 6. verſic. ex præmiſſis colligi. Ea ratione ij moti ſint, quod cum par
13 ſit cauſa † dotis & creditorũ, debet præualere ipſa dos.

Cæterum Bald. Nouell. in tract. de dote, parte 10. nu. 16. dubitat, ex eo quod confeſſio facta ad commodum proprium creditorum, nullam habet fraudis ſuſpicionem, cum ante ſe non adſit dotis confeſſio, ſed confeſſio, quæ ſit cauſa dotis poſt illos creditores, non caret doli ſuſpicione, ob ipſos creditores mariti anteriores. Reſponderi poteſt, confeſſionem dotis non præſumi factam in fraudem aliorum creditorum, ex quo de eorũ credito non conſtat vere, ſed per ſolam confeſſionem, quam etiamſi ſciuiſſet mulier, vel qui eius nomine dotẽ numerauit, probabiliter credere potuiſſet, non eſſe iuſtum legitimumque creditum.

Declaratur ſecundo, vt locum non habeat caſus iſte,
14 quando † ante contractum matrimonium maritus confeſſus eſt recepiſſe dotem, deinde paſſus eſt elabi tẽpus opponendi exceptionem dotis non numeratæ. Nã tunc dos præſumitur vere numerata, etiam in præiudicium creditorum. Ita Bar. in d. l. ſi conſtante, nu. 100. ff. ſolut. matrim. & in l. aſsiduis, C. qui potio. in pign. hab. & ibidem Angel. & Salic. & ſecuti ſunt Imola in cap. ex literis. num. 12. de pign. Aret. in conſ. 86. col. 2. Alex. in l. 1. num. 35. ff. ſolut. matr. & in conſ. 90. num. 5. lib. 3. Bald. Nouellus in tract. de dote, par. 10. num. 21. Afflict. in deciſ. 402. num. 10. Rubeus in conſ. 78. nu. 4. & nu. 9. Crau. in conſil. 40. nu. 6. qui hanc eſſe communem teſtantur. Et in ſpecie hanc vt veriorem, ſecutus eſt Didacus in lib. 1. varia. reſol. cap. 7. nũ. 6. verſ. quod ſi confeſsio dotis. qui teſtatur pariter eſſe communem. Et his accedunt Bulgarinus in d. l. 1. nu. 26. ſolut. matr. Roland. in conſil. 74. num. 9. lib. 4. Riminaldus iunior in conſ. 180. nu. 4. & 7. lib. 2. & Verallus in deciſ. 196. parte prima, qui teſtatur eſſe communem, & ſic Rotam Romanã iudicaſſe. Quæ quidem ſententia fulcitur tex. l. ſi duobus, in princ. ff. de iureiuran. quo loci dicitur fideiuſſorem poſſe aduerſus principalem debitorẽ agere ratione ſoluti debiti, ſi probauerit ſolutionem etiam ſola creditoris confeſsione, elapſis deinde triginta diebus conceſsis ad opponendum exceptionem, iuxta l. in contractibus, C. de non numer. pecun. Et hoc in caſu, cum adhuc contractum non ſit matrimonium, non præſumitur fraus aliqua, nec donationis titulus erga vxorem.

15 Contrariam opinionem † probarunt Bald. in l. neq; C. de compenſ. & in l. generaliter. col. 2. C. de non num. pecun. Imol. in l. ſi ita ſtipulatus, §. Chriſogonus, nu. 11. ff. de verb. oblig. Rom. in l. 1. num. 22. ff. ſolut. matr. & in conſil. 245. Aret. in d. l. 1. num. 7. & ibidem Soc. ſen. num. 90. Idem ſcripſerunt Ang. Aret. in §. fuerat, num. 15. & ibidem Iaſ. nu. 75. in inſtit. de actio. Felin. in c. ſi cautio, num. 44. de fide inſtrum. Et hac pro opinione perpenditur text. d. l. ſicuti, C. de non num. pecun. vbi dicitur, qđ non prohibentur tertii creditores opponere exceptionẽ pecuniæ non numeratæ, etſi debitor principalis ea exceptione nunquam ſit vſus, vt diligenter explicat Soc. præcitato in loco. Decurſo ergo tempore opponendi exceptionem non numeratæ dotis, poterunt creditores eadem vti aduerſus vxorem, quamuis maritus ea vſus nõ fuerit intra legitima tp̃a. Verius eſse exiſtimo cũ Salic. in d. l. ſi cui. Alex. in d. l. 1. num. 35. ff. ſol. matr. Rub. in d. conſ. 78. num. 4. & Didac. in d. c. 7. nu. 9. verſ. ſed alia, d. l. ſi cui. hunc habere ſenſum, quod licet alias nemo poſ-
16 ſit vti beneficio † alteri competenti, eo inuito, l. ſi iudex circumuento, ff. de min. attamen creditor inuito debitore, vti poterit exceptione non numeratæ pecuniç ipſi debitori competenti, loquitur itaque tex. d. l. ſi cui, quãdo debitor ipſe ſuperſedet, differt, atque ita moram interponit, vel recuſat opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ. Nam tunc alii tertii creditores poterũt pro ſuo iure opponere. Non aũt loquitur d. l. ſi cui, quando elapſa ſunt tp̃a opponendi exceptionem. Hunc ſenſum indicant vltima illius reſponſi verba, quæ ita ſe hñt. Vt neque principali debitori, neq; fideiſſori eius aliquod præiudicium generetur, ſi is, qui eam exceptionem oppoſuerit, victus fuerit, ſed poſſint illi poſtea ſi conueniãtur intra ſtatuta ſcilicet tempora, eadem ſe exceptione tueri. Hactenus Iuſtinianus, qui ſignificauit, licere tertiis ipſis creditorib. opponere exceptionẽ non numeratç pecuniæ, quam debitor principalis recuſat, vel differt opponere. Et hoc quidẽ ſine præiudicio ipſius debitoris, quia etſi illi creditores ſuccumbunt, non tñ debitor impeditur ex ſua perſona, exceptionem denuo opponere. Quod procedit ẽt elapſo tp̃e a lege præſtituto ad opponendũ hãc exceptionem, ſi modo conſtat creditores ignoraſſe confeſsionem illam a marito factã, quia tunc per reſtitutionem in integrũ daretur ei facultas opponẽdi hanc exceptionẽ, vt tradit Alex. in d. l. 1. n. 35. circa me-

Digitized by Google

ta medium, ſol.matr.etſi Boer.quæſt. 330. dubitat.

17 Declaratur tertio, vt locum non habeat caſus ille, † quando creditores reſpondendo poſitionibus, faterentur dotem fuiſſe numeratam, licet in inſtrumento contineretur ſola confeſſio. Ita poſt Ang.& Alex.quos recenſet, docuit Soc.in d.l.1.num.91.

Declaratur quarto, ut locum non habeat, quãdo cre-
18 ditores † haberent ſolum actiones perſonales. Nam tũc ad eorum præiudicium præſumitur, quod dos confeſſata ante contractum matrimonium, vere fuerit numerata. Ita Caſtr.in l.1.in fine, ff.ſolu.matrim. poſt Cynum in authent.ſed iam neceſſe, C.de donat. ante nup.in qu. 4. quem ſic intelligit & declarat Didac.in dic.lib.1.varia. reſolut.cap.7.num.6.verſ.3.illud, qui & huius ſententiæ recenſet Bald.Nouel.in tract.de dote, par.10.num. 16. verſic.2.caſus.

Cæterum diſſentit Soc.in dic.l.1.num.91.poſt recentiores, quos ipſe ſuppreſſis eorum nominibus commẽmorat, ſic etiam diſſentit Ripa in l.quæſitum, §.ſi ſponſa, in fi.ff.de priuil.credit. Et motus eſt Soc.tex.l.ſi cui, C. de non num.pecun.quæ abſolute loquitur, tam de creditoribus ex perſonali, quam ex alia quauis actione, cũ non diſtinguat vnam ab altera. Perpendit etiam Socin. text.l.aſſiduis.C.qui potio.in pign.habe. Verum illis reſpondet, & diligenter ſatisfacit Did.præcit.in loco.

19 Declaratur quinto, vt locum non habeat caſus iſte,† quando adeſſent aliqua indicia, & coniecturæ dotis nõ numeratæ. Nam tunc confeſſio hæc iũctis illis indiciis, adeo arguit dotem vere fuiſſe numeratã, vt præiudiciũ aliquod afferat ipſis creditoribus. Ita Baldus in l.vnica, num.4.C.de priuileg. dotis, qui indicium & coniecturã illam conſiderauit, quando maritus præſtitit alimenta ipſi mulieri. Et Baldum ſecuti ſunt alii, quos commemoraui ſuperiore præſumptione, in quinta declaratione ſecundi caſus. Verum Socin.in dic.l.1.num.94.ff.ſolu. matrim.ea ratione coniecturam hanc reiicit, quod ſi probabilis non eſt aduerſus ipſummet maritum, qui(vt in di-
20 cta 5.declaratione diximus) præſumitur potius † præſtitiſſe alimenta affectione maritali, quam quod dotem fuerit conſecutus, ſic & multo minus recipienda eſt cõiectura hæc aduerſus creditores. Alias coniecturas recẽſui ſupra in dicta declaratione. Illa quarta, quam ibi cõmemoraui, caſui noſtro ſatis poſſet adaptari, quando.ſ. vltra mariti confeſſionem, accedit vnius teſtis teſtimonium. Nam & hæc coniectura aduerſus creditores recipienda eſt.

Declaratur ſexto, vt locum non habeat, quando iam ante confeſſionem promiſſa fuit dos. Nam tunc ſubſecu-
21 ta † dotis receptæ confeſſio, arguit dotem vere fuiſſe numeratam, etiam in præiudicium creditorum. Ita Caſtr. in d.l.1.ff.ſolut.matr.Rom.in l.ſi conſtante, in princ.nu. 100.& in l.ſi vero, §.de viro, in 31.fallen.ff.eod.ſol. matri.& in conſ.445.& Socin.ſenior ibidem. nu. 95. dixit in iudicando, & conſulendo non eſſe recedendũ ab hac opinione, quam ſecutus eſt Afflict.in deciſ.401.num.9. verſ.ſed in contrarium. Et fulcitur primo ſententia hæc tex.l.in contractibus, §.ſed quoniam, verſ.ideoq. C.de non numer.pecun.cuius verba hæc ſunt. Ideoque ſancimus inſtrumento quidem depoſitionis certarum rerũ, vel certæ pecuniæ, ſecuritatibuſq. publicarum functionum, ſiue in ſolidum, ſiue ex parte ſoluta eſſe conſcribãtur, illis etiam ſecuritatibus, quæ poſt confeſſionem dotalium inſtrumentorum de ſoluta dote ex parte, vel in ſolidum exponuntur, nullam exceptionem non numeratę pecuniæ penitus opponi. His manifeſte ſignificat Iuſtin. nullam opponi poſſe exceptionem non numeratæ dotis, cum ſecuritates, hoc eſt, confeſſiones dotis numeratæ, factæ ſunt poſt dotalia inſtrumenta, id eſt, poſt dotis promiſſionem. Et accedit, quod ſicuti contra confeſſio-
22 nem depoſiti † opponi non poteſt exceptio non numeratæ pecuniæ, vt ibi dicitur. Ita etiam nec cõtra confeſſionem dotis factam poſt promiſſionem dotis. Hæc ſane duo æqualiter determinat Iuſtin.in d. §. ſed quoniã. dum ambo ſub eadem verborum ſtructura comprehendit. Verum tex.d.§.ſed quoniam, loquitur de confeſſione ipſa facta in præiudicium ipſius mariti, non autẽ creditorum, ſicuti colligitur ex principio d.l. in contractib. vt perpendit Soc.præcit.in loco.

Secundo adducitur rõ, quia cum maritus ex promiſſione habeat obligatam vxorem, neceſſe non habet confiteri ſe recepiſſe ſpe futuræ numerationis, ſeu ſolutionis, vnde veriſimile eſt, quod ſibi ſolutum fuerit, reſpõdetur, hoc verum eſſe, quo ad ipſum maritum, non quo ad creditores, quib. ſuſpecta eſt promiſſio, & cõfeſſio.

23 Cæterum contrariam † opinionem in puncto iuris ueriorem eſſe ſcripſit Soc.in dic.l.1.num.95.verſ. ſed in pũcto.ff.ſol.matr.& eo prius Baldus Nouellus ibidem nu. 213.verſ.aut quærimus, & idem in tract.de dote, parte decima, num.18.uerſ.aut quærimus an talis, & nu. 19. ſic etiam diſſentit Emanuel Coſta in l.ſi ex cautione, in limit.14.num.3.verſ.ego nihilominus, C.de non numer. pecun. Ea ratione motus eſt Baldus Nouellus, quia cũ tempore confeſſionis immineret magnum æs alienum, præſumitur, quod maritus ſic confeſſus fuerit, ut potius fraudarentur creditores, quam vt recognoſceret bonã fidem. Et ſententiam hanc probant l.ſcripturas, Co. qui potior.in pign.habe.quam allegauit Bald.Nouellus, & diligentius perpendit Socinus, qui dixit ibi ſancitũ fuiſſe, quod ſi probatur debitum alicuius per publicum inſtrumentum cum hypotheca, & deinde appareat debitum alterius per ſcripturam manu debitoris, quę a duobus teſtibus fide dignis approbetur, & appareat facta prior in tempore, attamen præfertur creditor poſterior, qui probat per publicum inſtrumentum. Et hoc (inquit Socinus) factum eſt ob ſuſpicionem, quod illa ſcriptura priuata fuerit re uera facta poſt inſtrumentum, ſed falſo ei adſcripta dies prior illo inſtrumento, ſi ergo in ꝓbanda prælatione (inquit Socinus) hypothecæ, factum debitoris approbatum etiam per duos teſtes eſt ſuſpectum, quanto magis debet eſſe ſuſpecta confeſſio hæc facta a ſolo debitore.

Verum ſi recte perpendatur d.l.ſcripturas, aliter ſtatuit. Eſt ſane conſtitutum, quod in prælatione hypothecæ præferatur publicum inſtrumentum poſterius apochæ anteriori, niſi(inquit Imperator) apocha illa fuerit munita ſubſcriptione trium teſtium fide dignorum. Cũ ergo apocha caret teſtibus, ſuſpecta eſt, quia ab ipſis debitore & creditore poteſt eſſe conficta, ad fraudandum anteriores, ſed in caſu noſtro nulla eſt fraus contra creditores, cum appareat de promiſſione dotis per publicum inſtrumentum, antequam cauſaretur creditũ aliorum creditorum.

24 Eſt hic diſtinguendum, † quod aut tempore confeſſionis apparebat magnum æs alienum, aut non apparebat. Illo primo caſu procedere poteſt ſecunda Bald.Nouelli, Socini, & Coſtæ opinio, quod ſcilicet maritus voluerit fraudare creditores, & potius bona ſua deferri mulieri, quam ipſis creditoribus. Nec hoc caſu antecedens dotis promiſſio ad rem pertinet, quia non illud tempus, ſed hoc confeſſionis, factæ receptionis, ſpectari debet.

Secundo uero caſu quando tempore confeſſionis nõ apparet æs alienum, nec probabiliter de eo dubitari poterat, tunc procedit prima opinio Caſtrenſis, & ſequacium, quod.ſ. confeſſio receptionis uera præſumatur. Ita etiam diffiniri poteſt illa traditio, & declaratio, de geminata confeſſione receptæ dotis, de qua diſſerunt Soc.& Coſta præcit.in locis.

Declaratur ſeptimo, vt locum non habeat hic caſus,
25 quando maritus cõfeſſus eſt recepiſſe dotem in re immobili,

Digitized by Google

mobili,etiam ſi data ſit pro æſtimato. Nam tunc præſumitur vere data etiam in præiudicium creditorum,ſicuti ſenſit Didac.in lib.1.variar.reſolut.cap.7.in fine, ex ſententia Bald.in l.vnica,num.4.C.de priuil. dot. & in l.in contractibus,in princ.quæſt.1.C.de non num.pecu. & probat text.auth.ſed iam neceſſe, verſ. at ſi debitor, C.de don.ante nupt.

Secundum eſt caput huius diſputationis,quando ſcilicet maritus poſt contractum matrimonium confeſſus eſt recepiſſe dotem.Hoc in capite Soc.in d.l.1.n.105.diſtinguit atque conſtituit plures cõcluſiones. Nos caſus aliquot conſtituemus atq. explicabimus.

Primus eſt caſus, quando conſtat maritum habuiſſe animum donandi vxori, vel fraudandi creditores. Nã
26 tunc dubitandum non eſt, quin confeſſio illa nil † noceat creditoribus,quia ſi non nocent confeſſiones hoc mõ factæ ante contractũ matrimonium, ſicuti ſuperiore capite in primo, & ſecundo caſu diximus, ita etiam multo magis nocere non debent factæ poſt contractum matrimonium, cum magis ſuſpectæ ſint, vt ſcribit Socin.in d.l.1.num.105.& num.106.Et idẽ ſequitur Ruin. in conſ.183.num.2.lib.1.

27 Secundus eſt caſus, quando† cõfeſſio facta fuit de dotis augmento, hæc etiam non nocet creditoribus, quia in eorum fraudem facta præſumitur Ita Socin. in dic. l. 1.num.107.verſic.tertia concluſio,ff.ſolut.matr.qui dixit,hanc eſſe præſumptionem iuris,& de iure, inrroductam a Iuſtiniano in §.aliud,in authen.de æqual.dotis, repoſitum in authen.ſed iam neceſſe, in fine. C. de dona.ante nup.ubi Bar.manifeſte idem docuit. Idem reſpondit Ruin.in conſ.137.num.6.lib.4. ſic & Campeg. in tract.de dote,parte 1.quæſ.66.& 67.ubi declarat.Cũ
28 vero non agitur † de præiudicio creditorum, augmentum dotis non præſumitur factum in fraudem.Ita Doc. in d.authen.ſed iam neceſſe,& Campeg.vbi ſupra,quæ. 64.& 65. & rurſus quod diximus confeſſionem mariti de dote, vel dotis augmento,non nocere credirorib.tũc tempore confeſſionis exiſtẽtibus, ſecus uero quoad creditores futuros,ſicque cauſatos poſt confeſſionem illã. His ſane nocet confeſſio mariti, cum non præſumatur facta ipſa confeſſio in horum creditorum fraudem,niſi aliunde fraudis ſuſpicio probetur.Ita Bar.in d.authen. ſed iam neceſſe,num.2.& ibidẽ Ang.& Saly. col. 2. Alc. in conſ.86.num.2.lib.7.Corn.in conſ.120.nu.6. & apertius in conſ.183.n.3.lib.3.Bald.Nouellus in l. 1. num. 209.ff.ſol.matrim.Crauet.in conſ.44.num.1. & in conſ. 520.in fine, Petrus Antonius Anguſola in conſil.54.n. 3.lib.2.Rolan.in conſ.74.num.11.lib.4.& Riminal.iun. in conſil.180.num. 6. lib. 2. Coniecturæ autem fraudis ſunt,quando ſtatim fere maritus ipſe magnum æs alienum contraxit cum aliis creditoribus, vel quando confeſſio mariti erga vxorem fuiſſet de magna ſũma, & exceſsiua,ſicuti ſcribunt præcitati Doct.præſertim Rol. & his declaratur reſponſum Alex.in conſ.141.num.7.lib. 5.& Gozad.in conſ.28.n.25.in fin.

Tertius eſt caſus,quando maritus conſtante ipſo matrimonio ſcit non eſſe ſoluendo, vel videt fore non ſol-
29 uendo.Hoc etiam caſu confeſsio † ab eo facta,præſumitur in fraudem creditorum facta.Ita Socin. in dict. l. 1. num. 108.poſt gloſſ. & Doctores in dic. authent. ſed iam neceſſe.

Quartus eſt caſus,quando ſumus in dubio. Hoc etiã
30 caſu præſumitur ſolum quod facta† ſit confeſsio ſpe futuræ numerationis, ſicuti præſumitur, quando facta fuit ante contractum matrimonium, ut diximus in tertio caſu præcedentis capitis. Et ideo (vt ibidem dixi) non præiudicat creditoribus, quin opponere poſsint non numeratæ dotis exceptionem. Et in ſpecie reſponderunt Ruin.conſil.137.num.4.lib.4.& Bello.in conſil. 48. num. 2.

Extenditur primo hic caſus, ut locum etiam habeat, quando maritus,qui ſic confeſſus fuit,paſſus eſt elabi tẽ-
31 pora † opponendi exceptionem ipſam non numeratæ dotis. Nam adhuc illatum non cenſetur præiudicium creditoribus,quin poſsint ipſi exceptionem hanc opponere.Ita Didac.in lib.1.variar.reſol.cap.7.num.6.verſic. quamobrem breui.

Extenditur ſecundo, vt procedat etiam quando ma-
32 ritus ipſe in confeſsione receptæ dotis, † renunciauit exceptioni dotis non numeratæ, ſicuti diximus ſupra in primo capite, in 1.extenſione tertii caſus,& in ſpecie reſpondit Bello.in conſ.48.n.1.& 2.

Extenditur tertio, vt locum habeat etiam ſi confeſ-
33 ſio facta fuiſſet in † inſtrumento guarentigiato, vt dixi in ſecunda extenſione dicti tertii caſus. Hæ enim extenſiones locum multo magis habent in confeſsione facta conſtante matrimonio,quam ante, ob maiorẽ ſuſpicionem,ſicuti ſupra declarauimus.

Extenditur quarto, vt locum etiam habeat in confeſ-
34 ſione † facta erga extraneum. Nam hæc non nocet creditoribus.Ita Bartol. & Salic. in authen. ſed iam neceſſe, Cod.de donat.ante nupt.& apertius Bellon. in conſil.48.num.6.

Declaratur nunc hic caſus, ut locum non habeat in
35 aliquibus † caſibus illarum declarationum,quas in præcedenti capite retulimus. Non repeto illas quæ huc pertinent, ſtudioſus quilibet facile intelliget, quæ ad rem hanc faciunt.

Dos ad quem perueniſſe præſumatur, quando pater & filius eodem in inſtrumento confeſſi ſunt,ſe recepiſſe dotem vxoris ipſius filij.

SVMMARIVM.

1 *Dotem recepiſſe vna cum patre confeſſus filius, ſi inter ipſos & mulierem contentio ſit,pro virili reſtituere tenentur.*
Idque etiam in pluribus fratribus.num.3.
Item & eo caſu,quo filius iuſſu patris dotem recepiſſet. num.4.
2 *Priuilegiatum in caſibus non priuilegiatis iure communi, uti in dote,non procedit,quæ regulariter eſt priuilegiata.*
5 *Dotem recepiſſe confeſſi in inſtrumento pater, & filius,ſi inter ipſos contentio ſit,ad filium perueniſſe præſumitur, caſu,quo filius negocia domus adminiſtret.*
6 *Reis duobus ſeſe obligantibus ſi ad vnum eorum negocium pertinet,is principaliter,alter fideiuſſoris loco obligatus eſt.*
7 *Actus numerationis dotis fit contemplatione mariti.*
8 *Actus ſecundum iuris communis diſpoſitionem factus præſumitur.*
10 *Rei debendi duo non conſtituuntur,niſi expreſſim ita agatur.*
11 *Patre & filio dotem reſtituere promittentibus,caſu quo inter ipſos contentio ſit,ad patrem perueniſſe præſumitur, ſi ipſe ſolus familiam adminiſtret. Reiectis aliis opinionibus numero 9.& 15.*
Quid autem ſit,dum ambo conſueuerunt recipere, & adminiſtrare.num.16,
12 *Vſusfructus bonorum dotalium ad patrem pertinet,quouſque filius cum eo commoratur.*
13 *Argumentum a ſolutis,in iure receptiſſimum eſſe.*
14 *Dotalem rem vxore & marito vendentibus precium ad maritũ perueniſſe præſumitur,*

PRAESVMPT. XIIII.

Perſæpe euenit,quod pater, & filius recipiunt dotẽ uxoris ipſius filii,& in eodem inſtrumento fatẽtur ſe recepiſſe dotem illam, ſed dubitatur ad quem præſumatur dos hæc perueniſſe? Hac in re, vt perplexæ Doctorum traditiones clare explicentur,diſtinguenda ſunt ante omnia duo capita. Quorum primum eſt quando lis &

Digitized by Google

lis & contentio eſt inter mulierem ipſam, cuius nomine dos fuit numerata, & confeſſio facta, & ipſos patrem, & filium, qui confeſſi ſunt. Secundum vero eſt caput, quando lis, & contentio eſt inter ipſos ſolos, patrem & filium.

Primo in capite dicimus, receptam eſſe ac veram opi-
1 nionem, præſumi pecuniam perueniſſe † ad vtrumque, patrem ſcilicet, & filium, qui ambo ab ipſa muliere, vel eius hæredibus conueniri poſſunt, vt quilibet pro virili teneatur reſtituere. Ita manifeſte ſcripſerunt Alex. in additionibus ad Bar. in l. in duobus. §. vbi duo. num. 15. ff. de duob. reis. Signor. in conſ. 76. ſic etiam reſpōdit Corneus in conſ. 303. lib. 4. & apertius Bald. Nouell. in tracta. de dote, in 7. parte priuil. 38. in fine. Cur. Sen. in conſil. 54. Sæpe & frequenter. col. 1. verſ. & ſic opinio. Crau. in conſ. 91. n. 3. Ronchegal. in l. reos. §. cum in tabulis. n. 29. verſic. aliud eſſet. ff. de duobus reis. Eſt ratio, quia voluit mulier vtrique numerari, & ab vtroque eorum confiteri, quo magis ſibi cautum eſſet. Non ergo habet illa quærere, & diuinare, in cuius arcam coniecta fuerit pecunia illa. Nec hic repugnat illa conſideratio Crotti in repet. l. ſi conſtante. num. 84. ff. ſolut. matrim. quam probat Ronchegal. in l. reos. §. cum in tabulis. num. 28. ff. de duob. reis, cum dixerunt, priuilegiatum vti iure cōmuni, in caſu, in quo non reperitur priuilegiatus. l. item veniunt. §. in priuatorum. ff. de pet. hæred. Nam reſpondetur dic. §. in priuatorum, procedere in iis qui ſunt priui-
2 legiati aliquibus in caſibus, non † autem in dote, quæ eſt regulariter priuilegiata, vt diximus ſupra in præſūp. 6. Et hæc quidem traditio, mea quidem ſententia, ſumma æquitate fulcitur.

Extenditur primo, vt præſumptio hæc locum etiam
3 habeat in duobus, † vel tribus fratribus, qui cōfeſſi ſūt recepiſſe pecuniam dotalem vxoris alterius eorum. Nā mulier habet vtrumque eorum obligatum. Ita in ſpecie reſponderunt Signor. in dic. conſil. 76. & Corn. in conſil. 151. in fin. lib. 1.

Extenditur ſecundo vt habeat locum etiam, quando
4 filius † iuſſu patris recepit pecuniam. Nam præſumitur numerata cōtemplatione tam patris quam filii, vt vterque ſit obligatus. Ita poſt alios Bal. Nou. in tract. de dote, par. 7. in priuileg. 37.

Secundum eſt caput, quando lis & cōtentio eſt inter ipſum patrem, & filium, vel hæredes eorum. Hoc in capite diſtinguendi ſunt aliquot caſus.

Primus eſt, quando pater, & filius ſimul confeſſi ſunt
5 recepiſſe dotē, ſed ſolus ipſe filius † gerit & adminiſtrat negocia domus. Hoc in caſu pecunia illa dotalis præſumitur in totum perueniſſe ad eum. Ita Cynus in l. ſi cū dotem. §. tranſgrediamur. ff. ſolut. matrim. Campeg. in tract. de dote, in 3. par. quæſt. 169. & idem ſenſit Curtius Sen. in dic. conſil. 45. ad finem. Et hæc quidem traditio præter rationes, quibus fulcitur ſubſequens caſus, vbi dicemus, habet & hanc præcipuam, quod cum dos ipſimet tanquam marito acquiratur conſtante matrimonio, iuxta l. doce ancillam. C. de rei vend. ſic præſumendum eſt, quod ipſemet eam receperit, & apud ſe retinue-
6 rit. Nam quando duo † rei ſe obligant & ad vnum eorū negocium pertinet, is principaliter obligatur, alter vero eſt loco fideiuſſoris. l. vir vxoris. §. vlt. ff. ad Velleia. & poſt Bart. Caſtr. Fulgoſium, & Corneum in ſpecie prope reſpondit Crauet. in d. conſil. 91. num. 2. Et accedit, vt dicebat idem Crauetta ibid. num. 6. attendi debere non ipſa verba, ſed cuius contemplatione fit actus. l. ſi ſi quidem. §. vlt. ff. quod metus cauſa, cum ſimilibus, ſed
7 actus † numerationis dotis, fit contemplatione mariti, & ſic filii. Ergo ad eum non autem ad patrem præſumitur perueniſſe pecuniam. Et rurſus (vt dicebat idē Cra-
8 uet. in dic. conſil. 61. num. 8.) actus præſumitur † factus ſecundum diſpoſitionem iuris communis, l. quæro. §. inter locatorem. ff. locati, & dicemus infra hoc lib. in præſumpt. 38. vbi declarabimus d. §. inter locatorem, ſed de iure communi pecunia dotalis pertinet ad maritum d. l. doce ancillam. C. de rei vend. & l. pro oneribus. C. de iure dotium. Ergo præſumitur ad ipſum filium mariti perueniſſe. Et demum ceſſat hic illa ratio, qua Doctores, quos in ſequenti caſu referam, dicunt, pecuniam præſumi perueniſſe ad patrem, quia ipſe pater gerit negocia domus, ceſſat inquam hæc ratio, cum hoc in caſu præſupponamus, adminiſtrationem eſſe penes filium.

Secundus eſt caſus, quando pater, & filius ſimul confeſſi ſunt recepiſſe dotē, & pater ipſe ſolus adminiſtrat. Hoc in caſu tres ſunt opiniones.

9 Prima fuit † Iacobi de Arena in l. ſi conſtante. ff. ſol. matrim. qui dixit, hoc caſu patrem, & filium eſſe duos reos debendi, atque ita ad vtrunque inſolidum cenſeri perueniſſe pecuniam. Hanc reiiciunt omnes, & in ſpecie Curt. Sen. in dic. conſil. 54. in princ. Ea ratione, quia duo
10 † rei debendi non conſtituuntur, niſi expreſſim ita agatur, l. 1. & l. cum reos. vbi Bald. ff. de duob. reis. Accedit, quod impoſſibile eſt, pecuniam in totum perueniſſe ad vnum, & ad alium, iuxta l. ſi vt certo. §. ſi duobus vehiculum. ff. commo.

11 Secunda fuit opinio, quod † hæc pecunia peruenerit ad ſolum patrem. Ita Cynus in l. ſi cum dotem. §. trāſgrediamur. ff. ſolut. matrim. quem ſecuti ſunt Angel. Aret. in §. eſt & aliud. num. 2. in Inſtit. de donat. & Curtius Sen. in dict. conſil. 54. colum. 2. verſic. ego autem, qui dixit, hanc opinionem æquitati conuenire, quod fatentur Bal. & alii, quos infra referam. Et hæc quidem mihi magis placet.

Primo ea ratione, quia pater ipſe adminiſtrabat negocia domus, & matrimonii onera ſuſtinebat in alendis filio, nuru, & eorum familia.

Præſumitur ergo quod apud ſe pecuniam eſſe voluerit, vt poſſet onera ipſa ſuſtinere.

Secundo accedit, quod ad patrem pertinet vſusfru-
12 ctus † bonorum dotalium, donec filius cum eo commoratur. Non ergo eſt præſumendum, quod voluerit pater pecuniam eſſe apud filium, atq. ita perdere ipsū vſufructum. arg. l. cum de indebito. ff. de prob.

13 Tertio ſuffragatur argumentum a ſolitis, † quod in iure receptiſſimum eſſe ſcribunt omnes in l. certi condictio. §. ſi nummos. ff. ſi cert. peta. & latiſsime Euerard. in centuria legali, in loco a ſolitis. Atqui vſu compertum eſt, pecuniam dotalem, ſicuti & aliam conſueuiſse peruenire in manibus patrisfamilias, qui negocia domus gerit, & adminiſtrat, ſic ergo & hoc in caſu dicendū eſt. Ita etiam dicimus, quod quando vna ſimul maritus, &
14 vxor vendunt † rem dotalem, pretium præſumitur perueniſse ad maritum, cum ſoleant mariti pecuniam illam recipere, vt explicabimus infra in præſ. 22.

15 Tertia fuit opinio eorum, qui † dixerunt, quod imo hoc in caſu præſumitur pecuniam perueniſse pro dimidia ad patrem, & pro altera dimidia ad filium. Ita Dyn. Petrus, Rayner. Bald. Alberic. & Rom. in l. ſi conſtante. in princ. ff. ſol. matrim. idem Roman. in conſil. 462. n. 2. Comenſ. in conſil. 40. col. 2. Corn. in conſil. 303. nu. 10. lib. 4. Barb. in conſil. 43. num. 10. lib. 2. Crot. in dic. l. ſi cōſtante. in repet. num. 84. Ruin. in conſil. 186. num. 7. li. 1. & in conſil. 53. num. 17. lib. 2. Eandem viſi ſunt ſequi Cāpeg. in tract. de dote. in 3. par. quæſt. 169. Benuen. Stracha in tract. de mercatura. in tit. de contractibus mercatorum. num. 10. & Ronchegal. in l. reos. §. cum in tabulis. num. 28. & 29. ff. de duobus reis. Et ii quidem moti ſunt, quod cum vna ſimul confeſsi ſint ſe recepiſse pecuniam, præſumitur etiam, quod ad vtrumque pro dimidia peruenerit, arg. dictæ l. reos. §. cum in tabulis. ff. de duobus reis. & l. Vranius. §. ſi duo. ff. de fideiuſs. l. cū apparebit. ff. locati. & l. uir uxori. §. ult. ff. ad S.C. Vellei. Verum reſponderi poteſt, quod etſi uerborum rigor, & proprie-

Digitized by Google

proprietas id ſignificet, attamen contrariis coniecturis, ob ſolitum, & æquitatem ab ea recedendum eſſe.

Probata itaque ſecunda illa opinione Cyni & ſequacium, dicendum eſt, illam multo magis habere locum, quando concurrunt aliæ coniecturæ, quibus colligi poteſt, ad patrem perueniſſe pecuniam illam, vt reſpondit Cur. Sen. in d. conſ. 54. in fi. ſicuti quando appareret, patrem paulo poſt emiſſe aliqua neceſſaria pro ipſa nuru ſua, vel alias impenſas feciſſe.

16 Tertius, & vltimus eſt caſus, † quando pater & filius, qui vna ſimul confeſſi ſunt recepiſſe pecuniam dotalē, ambo gerebant, & adminiſtrabant negocia domus, & ita vnus ac alter conſueuerat recipere, & impendere pecunias, quæ eis numerabantur. Hoc ſane caſu ſecundũ tertiam Dyni, & ſequacium opinionem controuerſia dirimi poteſt, vt tam ad filium quam patrem perueniſſe pręſumatur, ſicque pro portionibus ſuis ad reſtitutionem ſint obligati, præallegatis iuribus.

Dos a patre data vel promiſſa pro filia, an & quando præſumatur ex bonis patris, vel filiæ conſtituta, diligenter explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Dos data vel promiſſa ſimpliciter a patre pro filia, ex bonis patris promiſſa præſumitur.*
Eaque eſt præſumptio iuris, & de iure. n. 5.
2 *Verbum, intelligi, præſumptionem denotare.*
3 *Videtur, verbum, præſumptionem notare.*
4 *Quaſi dictio, eſt ſignificatiua dubitationis.*
6 *Dotare filiam, officium paternum eſt, & quandam habet annexam neceſſitatem. n. 7.*
8 *Sanguinis coniunctionem ſolam ad præſumendam donationē non ſufficere.*
9 *Donationem propter nuptias faciens pater pro filio, ex ſuis non filij bonis feciſſe præſumitur.*
Idque etiam obtinet in emancipato. num. 11.
10 *Dos & donatio propter nuptias a pari procedunt.*
11 *Sanguinis vinculum, & officium paternum, emancipatione non tollitur.*
13 *Vidua iterum nubens, ex bonis patris dotata præſumitur.*
14 *Dotans vel donãs propter nuptias pater, ex ſuis bonis facere præſumitur, etſi eſſet adminiſtrator bonorum filij filiæue.*
Contraria recenſetur opinio Bart. n. 16.
15 *Factum præſumitur ab eo, eiuſque nomine, qui facere tenebatur.*
17 *Dotem etiam exceſſiuam promittendo pater, de ſuo præſumitur promiſiſſe, dummodo ſoluendo ſit.*
Idque procedit, etſi non ſuperſit ipſi, vt alias deinde filias dotet, num. 18.
19 *Dos a patre promiſſa pro filia, de ſuis bonis intelligitur, etſi poſt promiſſionem factam, de bonis filiæ id intelligi velle proteſtatur. Et ibidem ratio. n. 20.*
21 *Proteſtatio ante vel in ipſo actu fieri debet, vt in alterius præiudicium proteſtantem adiuuet.*
22 *Dotem promittendo pater filiæ ex proprijs bonis, & ex bonis filiæ ſimul, nihilominus de ſuis in totum conſtituiſſe pręſumitur.*
23 *Dictio, Et, ſui natura copulat æqualiter.*
24 *Dotem expreſſe & claris verbis de bonis filiæ quomodo conſtituat pater.*
25 *Certum, & clarum dicitur, quod per relationem ad aliud certum redditur.*
26 *Aequalitatem inter filias ſeruare patrem voluiſſe præſumitur.*
27 *Debens centum, & legans centum, ob quantitatis paritatē, pręſumitur animo compenſandi facere.*
28 *Dotem conſtituē do pater inops, quomodo tam ex bonis filię, quã ſuis præſumatur dediſſe.*
29 *Dotem ſe promittere nomine filiæ aſſerens pater, quomodo poſſit intelligi.*
30 *Dotem promittente filia, ſoluente deinde patre, ex bonis filię præſumitur facta ſolutio.*
31 *Dotem ſeſe promittere etiam nomine filiæ proteſtatus pater, num filiam ſimul obliget.*
32 *Dotem promittens pater non genero, ſed filiæ, præſumitur ex bonis ad ipſam pertinentibus promiſiſſe.*
33 *Dotans filiam pater naturalis, an ex proprijs bonis vel filiæ feciſſe præſumatur.*

PRAESVMPT. XV.

IVſtiniani egregia, & ſingularis eſt conſtitutio in l. vlt. Cod. de dotis promiſ. qua ſancitum eſt, dotem
1 † ſimpliciter datam, vel promiſſam a patre pro filia, pręſumi datam, vel promiſſam ex bonis ipſius patris. Quæ quidem conſtitutio ſingularis eſt, teſte Petraſancta in ſing. 71. Et in præſumpta voluntate patris fundata eſt, ſicuti admittunt Doctores omnes, quos infra cõmemorabimus.

Quorum veram ſententiam probant verba dic. l. vlt. Et primum ibi, ſi quidem nil addendum exiſtimauerit, vel ſimpliciter dotem dederit, vel promiſerit, ex ſui libe
2 ralitate hoc feciſſe intelligi, &c. Illud verbum, † intelligi, præſumptionem ſignificat, vt ſcripſi ſupra libr. 1. qu. 10. num. 5. Et paulo poſt ibi. Vbi autem ex reb. tam ſuis quam maternis, & aliis, quæ non acquirũtur, vel ex ſuis debitis dixerit ſe feciſſe liberalitates. Si quidem tunc penitus inopia tentus eſt, ex illis videri reb. dotem, vel ante nuptias donationem eſſe datam, quæ ad filios vel fi-
3 lias pertinet. Illud verbum, † videtur, ſignificat præſumptionem, vt ſcripſi in dic. quæſt. Et demum ſubiungit Iuſtin. hæc verba, ſi vero & ipſe ſubſtantiam idoneã poſſidet, in hoc caſu quaſi de ſuo patrimonio dotem, vel ante nuptias donationem dediſſe intelligatur. Illa dictio,
4 † quaſi, eſt ſignificatiua dubitationis, l. fideicommiſſa. §. 1. de leg. 3. & illud verbum intelligatur, manifeſte (vt
5 dixi) ſignificat præſumptionem. Hæc præſumptio † iuris, & de iure appellatur a Io. Andr. in additio. ad Spec. in tit. de præſumptionibus. §. ſpecies. in verbo. In prædictis concordantibus. Nam aduerſus eam non recipiuntur contrariæ probationes, ſed ſolum verba ipſa promiſſionis ſpecifica, & clara ſpectantur, ſicuti ſignificat Iuſtin. ipſe in dic. l. vlt. in fine. Huius autem præſumptio-
6 nis ratio eſt, quod † paternum ſit officium dotare filiam, vt ibi dicitur, & in l. qui liberos. ff. de ritu nuptiarum, & propterea pater dotãdo dicitur voluiſſe ſuo muneri, & debito ſatisfacere. Rationem hanc probarunt Aret. & Alex. in l. 1. ff. ſolu. matrimo. & ibidem illos ſecutus eſt Ripa num. 54. qui huius ſententiæ multos cõmemorat, & idem ſenſit eodem in loco Soc. Iun. nume. 157. Cæterum rationem hanc non probarunt Alc. in d. præſumpt. 16. verſic. ſed iſta opinio. & in lib. 8. parerg. iuris, cap. 3. & Coraſ. in l. qui liberos. ff. de ritu nuptia. & in libro epiſt. q. cap. 11. ſcribunt ii, neceſse minime habere patrem dotare filiam, ſed ſui eſse officii, hoc eſt facultatis libertatiſque. Non eſt tamen recedendum a re-
7 cepta ſententia, quoniam † officium hoc annexam habet neceſſitatem, ſiue dicamus iure obligationis, ſiue iudicis officio prouenire. Ita ſane neceſſitatem, & debitum eſse ſignificauit Iuſtin. in dic. l. ult. ibi. Vtrum ne videtur pater ex ipſo debito dotis, &c. & ibi, vt ſeſe ab huiuſmodi nexu. Altera eſt ratio perpenſa ab eodem Alciato in dic. præſumpt. 16. num. 6. ver. vnde tu dicas, hoc inductum eſse ob ſanguinis coniunctionem, & affectionē patris erga filiam, quæ ſane affectio (inquit Alciat.) efficit, vt præſumatur donatio, & propterea in dic. l. vlt. appellatur patris liberalitas. Non poſsum hanc Alc. ratio-
8 nem probare, cum ſola ipſa ſanguinis † coniunctio non ſufficiat ad præſumendum donationem. l. filiæ. C. famil. erciſc. & ſcripſi in lib. 1. de arbit. iudicum, caſu 88. n. 11. Nec repugnat quod Iuſtinian. in d. l. ult. appellauerit hanc

Digitized by Google

hanc patris liberalitatem, quia intelligo liberalitatem poſſe dici, quando filia habet aliunde bona, ex quibus ſe dotare poteſt. Id quod ſenſerunt, & Coraſ. in d. l. qui liberos. num. 45. ff. de ritu nuptia. & Socin. Iun. in dic. l. 1. num. 162. verſic. cogitabis. ff. ſolut. matrim.

Eſt etiam hic aduertendum, quod huius legis diſpoſitio eſt exorbitans, & ob id non extendenda. Ita Hieronym. Gabr. in conſil. 156. num. 25. quod ego intelligo, quando verba ipſa, vel vrgens ratio extenſionem non admittit.

Extenditur primo hæc præſumptio, vt locum habeat
9 etiam, quoad † donationem propter nuptias, quam pro filio facit pater. Nam præſumitur, quod eam fecerit ex propriis bonis, non autem filii. Ita manifeſte ſtatuit Iuſtinia. in d. l. vlt. & ibi ſcribunt omnes, & in l. 1. ff. ſoluto matr. & ibi Ripa n. 87. & Bologn. num. 109. verſ. amplia-
10 tur procedere. Eadem enim eſt ratio, cum dos † & donatio propter nuptias a pari procedant. l. cum multę. C. de donat. ante nupt. & egregie Afflic. in deciſ. 154.

Extenditur ſecundo, vt procedat, & locũ habeat hæc
11 præſumptio etiam in filiis † emancipatis. Nam adhuc præſumitur patrem dediſſe dotem, vel donationem propter nuptias ex propriis bonis, non autem filii. Ita cenſuit Iuſtin. in d. l. vlt. ibi, habeat autem filius, vel in poteſtate conſtitutus, vel forte emancipatus, res maternas. Et confert l. cum pater. ff. de iure dotium. Et ſentẽtiam hanc probarunt omnes in dic. l. 1. ff. ſolu. matr. ibi Imola, Ripa num. 87. verſicul. amplia ſecundo. Socin. Iun. num. 166. & Bologn. num. 109. verſic. ſecundo ampliatur. Eſtque ratio, quia pater ita tenetur dotare filiam emancipatam, ſicuti & retentam in poteſtate, cum vin-
12 culum † ſanguinis, & officium paternum emancipatione non tollatur.

Extenditur tertio, vt locum habeat hæc præſumptio,
13 etiam in vidua † iterum dotata a patre. Nam adhuc præſumitur dotata ex bonis ipſius patris. Ita ſcribunt Alex. in l. huiuſmodi. §. ſi pater. num. 7. ff. de le. 1. Socin. Sen. in conſil. 100. num. 7. verſic. & maxime. lib. 3. & Socin. iun. in conſil. 79. num. 85. lib. 3.

Extenditur quarto, vt procedat hæc præſumptio, et
14 quando † pater eſſet adminiſtrator bonorum ipſorum filiorum. Nam adhuc præſumitur, quod dotauerit, vel ꝓpter nuptias donauerit, non tanquã adminiſtrator, ſicque ex bonis filiorum, ſed tanquam pater, atque ita ex bonis propriis. Ita Rom. Imola, Aretin. & Alc. in dic. l. 1. ff. ſoluto matrim. & ibidem Ripa num. 90. communem teſtatur. Idem ſcripſerunt Corn. in conſil. 3. lib. 2. Bald. Nouel. in tract. de dote, parte 6. priuileg. 45. & in dic. l. 1. num. 77. ff. ſol. matri. Campeg. in tract. de dote, par. 1. q. 16. num. 4. Socin. Sen. in conſil. 100. num. 8. lib. 3. Pari. in conſil. 80. num. 1. lib. 3. & Bologn. in d. l. 1. num. 109. & verſ. 4. ampliatur. Et hos ſecutus ſum in conſil. 370. nu. 7. lib. 4. Et ii quidem moti ſunt ex dic. l. vlt. C. de dot. pro miſſ. vbi pater erat adminiſtrator aduentitiorum filiæ, & tamen præſumitur dotaſſe ex bonis propriis. Et rurſus ibi dicitur, vel quocunque modo filia habeat actionem contra patrem. Quæ ſane verba omnem caſum includunt. Et præterea ſi tex. requirit, quod pater manifeſte declaret quantitatem, quam ex bonis filiæ dat, vel ꝓmittit, ſequitur dicendum, quod ex hoc ſolo, quod ſit adminiſtrator, non dicatur ex bonis ipſius filiæ id agere. Probat & hanc ſententiam text. l. cum pater. la 1. ff. de
15 iure dotium. Et accedit, quod factum † præſumitur ab eo, eiuſque nomine, qui facere tenebatur. l. vlt. Cod. de alim. pup. præſta. & ſcribunt Bart. in l. cum ſeruus. ff. de verbor. oblig. & alii, quos referemus infra lib. 6. pręſum. 20. ſed pater dotare tenetur filiam. d. l. qui liberos. ff. de ritu nupt. ergo dos ab eo, ſuis ex bonis data, vel ꝓmiſſa
16 præſumitur. His conſtat male † ſenſiſſe Bartol. in l. Neſennius. ff. de negot. geſtis, dum contrarium ſcripſit, & quem ſecutus eſt ibi Angelus. Et motus eſt Bart. ex d. l. Neſennius, quæ tamen omnium interpretatione, loquitur de auia materna, quæ illo in caſu alere non tenebatur neptem. Hanc tamen Bart. opinionem intelligit, & declarat Socin. Sen. in d. l. 1. num. 25. ff. ſoluto matrim. vt locum habeat, quando pater dotem conſtituit vltra vires ſuas, vt puta pater ſecundum ſui patrimonii vires conſtituere poterat dotem centum aureorum, attamen cum adminiſtraret bona filiæ, promiſit ducenta. Hoc caſu præſumitur, quod alia centum promiſerit ex bonis ipſius filiæ. Quam declarationem aliquot argumentis probat Soc. & reſpondet dic. l. vlt. C. de dotis promiſs. de cuius intellectu plura ſcribit Socin. iun. in dic. l. 1. nu. 169. & num. 170. qui ab ipſo Socino Seniore diſſentit, ſicuti etiam aliter ſcribit ibidem Bald. Nouell. num. 78. & cũ eo Pariſ. in conſil. 80. num. 1. lib. 2. Et poſtrema hæc ſententia tunc præſertim procedit, quando aliis coniecturis conſtat, patrem ſuo proprio nomine dotare voluiſſe, ſicuti ipſemet Soc. Sen. in conſ. 100. n. 4. 5. & 6. lib. 3. declarat, vt eſt, quando ſe, & ſua obligauit.

Extenditur quinto, vt locum habeat etiam, quando
17 pater † promiſiſſet dotem exceſſiuam. Nam & hoc caſu præſumitur de ſuo promiſiſſe, dummodo tot habeat in bonis, ut eam ſoluere poſſit. Ita Odofr. Cyn. Petrus & Salic. in dic. l. ult. Bal. Nouel. in tract. de dote, par. 6. priuileg. 6. & alii plures, quos refert, & ſequitur Hierony. Gabriel. in conſil. 156. num. 21. qui & alios diſſentientes commemorat.

Extenditur ſexto, ut locum habeat hæc præſumptio, etiam quando pater habet quidem tot bona, quæ poſſunt ſufficere ad dotandum filiam illam, cui dotem con-
18 ſtituit, ſed tamen non habet tot, vt deinde † poſſit in poſterum dotare alias filias. Nam adhuc dos hæc præſumitur conſtituta ex bonis ipſius patris. Ita decidit Afflic. in deciſ. 179. quem ſecutus eſt Pariſius in conſil. 80. n. 3. lib. 3. Non enim (inquit Afflict.) patris paupertas, & inopia hoc in caſu abſolute cõſideratur, ſed reſpectu illius certi actus donationis. Id quod multis ſimilibus probat Afflictus, quem ſecutus eſt Pariſ. in l. 1. num. 114. ff. ſoluto matrimonio.

Extenditur ſeptimo, vt locum etiam habeat hæc præ-
19 ſumptio, quando † pater poſt ipſam dotis promiſſionẽ, vel ſolutionem proteſtaretur, ſe omnino de bonis filiæ id egiſſe. Ita reſpondit Ang. in conſil. 209. Petr. de Sauona, quem ſecuti ſunt Aret. in dic. l. 1. num. 15. ff. ſol. matr. & ibidem Ripa num. 88. & Bologn. num. 106. ver. 3. ampliatur, & hos ſecutus ſum in conſil. 370. num. 4. libr. 4. Ea ratione ii moti ſunt, quod iam ex præcedenti actu ꝓ-
20 miſſionis, vel ſolutionis acquiſitum eſt † ius filiæ, quod .ſ. præſumatur pater de ſuo ꝓmiſiſſe. Vnde poſt ius quæſitum fruſtra pater proteſtatur, gloſſ. l. vnica. §. accedit. C. de rei vxo. actio. & probat l. ex morte. in fin. C. de pa-
21 ctis conuent. Nam † proteſtatio fieri debet ante actum, vel in ipſo actu, alioqui non iuuat proteſtantem, in alterius præiudicium. l. pro hærede. §. Papin. ff. de acq. hæred. & c. conſulti. de regula.

Extenditur octauo, ut procedat hæc præſumptio et,
22 quando † pater conſtituendo dotem filiæ dixit dotem conſtituere ex propriis bonis, & ex bonis filiæ. Nam & hoc in caſu præſumitur, patrem in totum cõſtituiſſe dotem ex bonis ſuis propriis. Ita ſtatuit Iuſtin. in dic. l. ult. C. de dotis promiſs. verſic. & in tali dubitatione. Et ſi. n.
23 illa dictio, † &, ſui natura copulet æqualiter. le. reos. §. cum in tabulis. ff. de duobus reis, attamen in caſu dic. l. ult. non retinet naturã copulæ, ſed potius ſignificat ordinem ſucceſſiuum, ob ordinem charitatis, & affectionis, iuxta le. Gallus. §. 1. ff. de lib. & poſthum. Dicitur ergo pater conſtituiſſe dotem ex propriis bonis, ſi illa ſufficiunt, ſi uero non ſufficiunt, ſucceſſiue dicitur conſtituiſſe ex bonis ipſius filiæ. Ita interpretantur omnes in

dict. l.

Digitized by Google

d.l.vlt.& in d.l.1.& manifeſte Bald.Nouell. in Tract.de
dote, par.6.priuileg.6. Alc.in tract.de præſumpt. reg. 1.
præſumpt.26.& Hieronym.Gabriel.in conſil.156.num.
20.qui quidem conſiderauit aliam rationem,quam di-
xit colligi ex fine l.1.C.de bonis mater.vbi conſtitutum
eſt, patrem non poſſe alienare bona filiorum , quorum
legitimam habet adminiſtrationem, niſi filiis ipſis con
ſentientibus. Quare voluit lex, quod pater ipſe ſpâlem
faceret mentionem,quæ bona filiorum daret , ne eorũ
conſenſus eſſet ſuper ambiguo,ſed ſuper certo . Et pro-
pterea pater promittendo eo modo dotem , non cenſe-
tur promiſiſſe de bonis filiorum,niſi in ſubſidium,vt ſta
tuit Iuſtin.in dic.l.vlt.C.de dot. promiſſ. Quo quidẽ in
loco, pſe Iuſtin.nullam adhibuit differentiam inter hęc
verba,ex rebus paternis,& maternis,& illa verba, ex re
bus tam ſuis quam maternis.Senſit ſane Iuſtinian. illas
dictiones,tam & quam , ſignificare idem quod dictio-
nem, &, ſic ordinem ſucceſſiuum. Ita in ſpecie dic. l.vlt.
viſus eſt interpretari Alciat.in reſponſ.487.incipit,Cõ-
ſultationibus.num.88.

Declaratur primo, vt locum non habeat hæc præſum
24 ptio,quando pater dando, vel promittendo † dotẽ,cla-
ris verbis declarauit,quod ex bonis filiæ dabat, vel con
ſtituebat dotem.Non enim in claris opus eſt conjectu
ris.l.continuus.§.cum ita.de verb.oblig. ceſſabit itaque
hoc caſu diſpoſitio d.l.vlt.C.de dotis promiſſ. quæ (vt
in initio diximus)fundata eſt in ſola præſumpta volun-
tate patris. Difficultas hic verſatur,aſſignare exemplũ,
vt dici poſſit,patrem vſum fuiſſe claris verbis. Et primũ
affertur, vt ſi dixit , quod centum ex ſuis bonis aſſigna-
bat,ſeu dabat,& alia centum ex bonis ipſius filiæ. Hoc
exemplum probant verba dic.l.vlt.in fi. ibi . Vt re vera
appareat,quid ipſe velit dare , & quid de ſubſtantia fi-
liorum proficiſcatur. Recipiuntque exemplum hoc ex
noſtris Soc.Iun.in dic.l.1.num.178.Vel ſi dixiſſet , pro-
mitto mille,quorum dimidiam ex bonis meis , alteram
vero dimidiam ex bonis filiæ meæ, ſicuti ſcribunt Soc.
Ruin.in d.l.1.num.143.Soc.Iun.num.178. & Hercul. n.
28.ſed diſſentit Bologn.num.111. verſic. item infertur.
Adducitur & ſecundum exemplum, vt ſi pater dixit , ſe
conſtituere, vel promittere eam ſummam , computato
in ea omni & toto eo,quod ipſi filiæ debetur,tam ex bo
nis maternis,quam paternis. Ita ſcripſerunt Maria.So-
cin.Sen.in cap.tuæ.de ſponſal.Corn.in conſil. 16. nu. 4.
lib.3. Bulgar.in l.1.& ibidem Ruin. num. 140. & Socin.
Sen.ff.ſoluto matrim.& ibidem Iaſ.& idem in §.fuerat.
num.105.in Inſtit.de actio. Ripa in dic.l.1. num. 92. &
ibidem Socin.Iun.num.177.Pariſ.num.115.Alc. in tra
cta.de præſumpt.reg.1.præſumpt.26.in fin. Coraſ. in l.
qui liberos.num.54.ff.de ritu nupt.& Hieronym.Gabr.
in conſil.156. num. 26. Et hanc ſententiam ſum & ego
ſecutus in conſil.370.num.32.lib. 4. Et aliquot ſimilib.
confirmat Ruin.in d.l.1.num.140.ff.ſol.matrim.& in cõ
ſil.16.num.2.lib.3. Et hæc quidem recepta magis eſt ſẽ
tentia,& ſi ab ea diſſentiant Bald. Nouel.in tract.de do
te in 6.par.princip.priuileg.6.Soc.Sen.in d.l. 1. & ibidẽ
Hercul.num.27.Socin.Iun.num.165.& Bologn.num.
111.ſoluto matrim. Afflic.in deciſ.178.num.13.& Pariſ.
in conſil.80.num.4.lib.3.Horum quidem rationes,& ar
gumenta facile diluuntur . Adducti enim ſunt ex dic. l.
vlt.C.de dotis promiſs.in illis verbis.Vbi autem ex reb.
tam ſuis quam maternis,vel aliis,quæ non acquirũtur,
vel ex ſuis debitis dixerit, ſe feciſſe huiuſmodi liberali-
tatem, tunc ſi quidem penitus inopia tentus eſt , ex illis
videri rebus dotem , vel ante nuptias donationem eſſe
datam,quæ ad filios, vel filias pertinent . Si vero & ipſe
ſubſtantiam idoneam poſſidet. Hoc quaſi de ſuo patri-
monio dotem,vel ante nuptias donationem dediſſe in-
telligatur.Hæc verba (dicunt prædicti Doctores) clare
ſignificant patrem voluiſſe conſtituere dotem etiã ex bo
nis filiæ. Illa enim verba tam ex ſuis,quam ex maternis,
habere videntur maiorem vim, quam habeant illa , ex
rebus paternis,& maternis,de quibus paulo ſupra dixe
rat Iuſtin. Veruntamen quia clare expreſſa non fuit
quantitas, ſtatuit Iuſtin. promiſsionem illam præſumi
factam ex bonis patris tantum. Idem dicendum eſt hoc
in caſu,in quo quantitas expreſſa non fuit. Ita enim hic
ſumus in dubio,ex quo quantitas expreſſa non fuit,ſicu
ti in caſu d.l.ult. Et uerba, computato in ea omni,& to-
to eo &c.intelliguntur(aiunt prædicti Doct.) & operan
tur,quando pater eſſet inops,atque ita ex ſuo patrimo-
nio illa præſtari non poſſet, ſicuti in caſu d.l.ult.

Cæterum huic conſiderationi reſpondetur, quod ca
ſus d.l.vlt.uerſic.ubi autem.eſt longe diuerſus a noſtro.
Nam præter conſiderationes Soc.Iun.in dic.l.1.n.177.
verſ.tu conſidera.dicimus, ut declarauimus ſupra in ſe-
ptima extenſione,quod illa uerba tam ſuis quam mater
nis,& aliis,non differunt ab illis uerbis ab eodem Iuſti-
niano paulo ſupra relatis,ex reb.paternis, & maternis.
Et ideo hæc uerba ſunt æque dubia ut illa, ſicuti prædi-
cto in loco dixi,non repetam iam dicta. Diuerſum eſt in
caſu noſtro,in quo hæc uerba,computato omni, & toto
eo,&c.ſunt clara,cum comprehendant omnia ipſa bo-
25 na filiæ. Et certum † ac clarum illud dicitur,quod reddi
tur,certum per relationem ad aliud.l. certum.ubi Dec.
ff.ſi certum pet. Et quemadmodum clarum eſſet,quãdo
dixiſſet,conſtituo dotem pro dimidia ex bonis meis , &
pro altera dimidia ex bonis filiæ,ſicuti dixi ſupra . Ita
quoque eſt clarum & certum, quando omnia bona ip-
ſius filiæ aſſignare uoluit. Conciliando tamen opinio-
nes diſtinguunt aliquot caſus Ripa,& Soc.Iun.in dic l.
1.ſol.matrim.ille num.92.iſte num.174.& ante eos Her
cul.num.29.& attingemus inf.

Tertium eſt exemplum,quãdo pater iam dotauit pri-
mam ex filiabus & ei clare conſtituit dotem pro dimi-
dia ex propriis bonis, & pro alia dimidia ex bonis ipſius
filiæ, deinde nuptui collocat ſecundam , & dotem ſim-
pliciter conſtituit, præſumitur quod eodem modo vo-
luerit eam dotare , ſicuti dotauit primam . Ita ſcripſit
Soc.Sen.in d.l.1.ff.ſoluto matrim.& cum eo Ruin.ibidẽ
26 num. 144. Præſumitur enim , † patrem uoluiſse ſeruare
æqualitatem inter ipſas filias,iuxta l. ult. C. communia
utriuſque iud.& l.ut liberis,ubi Dec.C.de collatio.& in
ſpecie annotauit Socin.ipſe in d.l.1.num.39.in fine. Cæ
phal.in conſil.188.num.20.lib.2. & Zancus in l. hære-
des mei.§.cum ita.in 1.parte,num.44.ff.ad Trebel. quo
loci multa his ſimilia de ęqualitate inter filios ſeruanda
commemorat.

Cæterum Ripa in d.l.1.n.93. diſtinguit duos caſus .

Primus eſt,quando pater conſtituens dotem ſecundę
filiæ dixit, ſe dare dotem ex bonis propriis , & ipſius fi-
liæ. Hoc caſu(inquit Ripa)illa copula,quæ alias non co
pulabat,niſi ordine neceſſitatis.d.l.ult.C. de dotis pro-
miſs.æqualiter copulabit, tum propter naturam ſuam,
tum propter æqualitatem ſeruandam.l.quæſitum. §.ſed
etſi Papin.ff.de fundo inſtructo , inſtrumentoque lega.
Et hoc in caſu (ait Ripa) procedere põt Soc. exemplũ,
& declaratio. Et cum Ripa idem ſenſerunt Soc.Iun. nu.
175.& Bologn.n.110.uerſ.2.limit.

Secundus eſt caſus,quando pater conſtituens dotem
huic ſecundæ filiæ,ſimpliciter dotem conſtituit, nullo
facto uerbo,ſe dare uel promittere ex bonis propriis, &
filiæ.Hoc caſu (inquit Ripa) non habet locum declara-
tio, & exemplum Socini,cum ſola coniectura ſeruandæ
æqualitatis hunc effectum operari minime poſſit. Idem
cum Ripa ſenſit Soc.Iun.ibid.num.175.verſic.ſed mihi
uerba,qui tamen dubitat , quando quantitas huius ſe-
cundæ dotis eadem eſſet cum illa primæ dotis. Eſt ſimi-
27 le,quod dicimus,quod ſi debens † centum, ſimpliciter
legat centum ipſi ſuo creditori,præſumitur compenſan
di ani-

Digitized by Google

di animo legaſſe, ob quãtitatis paritatem, ſicuti ſcribũt
a me congeſti in conſil. 370. num. 24. lib. 4. vbi in ſpecie
prope ſic reſpondi, & recenſui eiuſdem ſententiæ Ruin.
in conſil. 212. num. 3. lib. 1. Quartum afferri poteſt exẽ-
28 plum, quando pater inops eſt, † & dotem conſtituit fi-
liæ ex bonis propriis & filiæ, vel tam ex bonis propriis
quã filię. Hoc caſu p̃ſumitur dediſſe dotem ẽtiã ex bonis
filiæ. Ita diffinit Iuſtin. in dic. l. vlt. C. de dotis promiſſ. in
verſ. vbi autem. Et caſum hunc admittunt ibi omnes, &
Campeg. in tract. de dote, parte prima, priuileg. 16. n. 2.
Hercul. in l. 1. num. 26. ff. ſolu. matr. & ibidem Soc. Iun.
num. 167. & Pariſ. num. 113. Quintum exemplum conſi
derauit Socin. Sen. in dic. l. 1. num. 37. ſol. matr. quando
29 pater dixit, † ſe promittere dotem nomine filiæ. Nam
tunc præſumitur promittere ex bonis filiæ.

Verum diſſentit, & recte Ruin. in d. l. 1. nu. 14. §. quia
illa verba, nomine filiæ, poſſunt multipliciter intelligi. i.
tanquam adminiſtrator vel negociorum geſtor ipſius fi
liæ. Et ſecundum hanc expoſitionem (ait Ruin.) proce-
deret exemplum Socini. Poſſunt etiam intelligi, nomine
filiæ, ideſt, ad vtilitatem filiæ, ſub obligatione tamẽ pro
pria ipſius patris, vt tradit Bart. in d. leg. 2. §. quod ſi in
patris. ff. ſoluto matrim. Et ideo cũ verba ſint ambigua,
trahi poſſunt ad vtrumque ſenſum, & conſequenter in
dubio præſumitur patrem ex ſuis bonis tantum, dotem
conſtituiſſe, vt ſtatuit Iuſtin. in d. l. vlt. Sextum exemplũ
attulit idem Socin. Sen. in dic. l. 1. num. 38. ſol. matrimo.
30 quando † filia ipſa promiſiſſet primo dotem, & deinde
pater eam ſimpliciter ſoluiſſet. Hoc caſu (inquit Socin.)
præſumitur ſoluiſſe ex bonis filiæ, iuxta doctrinam Bar.
in l. uxorem. §. pater naturalis. de lega. 3. & iuxta l. triti-
cum. de verbor. obligat. Verum a Socino diſſentit Ruin.
in dict. l. 1. num. 146. verſic. & ſimiliter, qui ratione
comprobat.

Prædicta exempla ſignificant quidem patrem noluiſ-
ſe in totum ex ſuis bonis dotare, ſed etiam voluiſſe obli
31 gare bona ipſius. Non tamen † operantur illę declaratio
nes, & proteſtationes patris, quod filia ipſa cenſeatur
obligata, niſi & ipſa expreſſe conſentiat dationi vel pro
miſſioni factæ a patre. Etenim ſecundum Ripam in d. l.
1. num. 92. & Socin. Iun. num. 175. & prius Herculanum,
num. 26. & diſtinguendum ita eſt. Aut primo quæritur,
nũquid pater ex ſua illa promiſſione teneatur de bonis
ſuis totam illam dotem præſtare? Et dicendum eſt non
teneri, cum, adhibita proteſtatione declarauerit, nolle
teneri, niſi pro certa parte. Et ideo vltra ſuam promiſ-
ſionem non obligatur. Aut ſecundo quæritur, an bona
filiæ pro dote ſic promiſſa ſint obligata? Et dicendum
eſt, quod non, cum deficiat filiæ conſenſus, qui omnino
requiritur. l. profectitia. §. vlt. ff. de iure dotium. Niſi (ait
Socinus) pater vtiliter geſſiſſet negocium filiæ, quia tũc
filia obligata erit. Aut tertio quæritur, an pater ſit libera
tus ab onere dotandi? Et tunc ſi filia non conſenſit, non
eſt liberatus, ſi vero conſenſit, liberatus cenſetur. Non
enim ſola patris promiſſio dotiſque conſtitutio, ſinę ip
ſius filiæ conſenſu eam obligat, nec ſe ipſum a ſuo nexu
liberat pater, ſicuti poſt Aret. in dic. l. 1. ſolu. matr. ſcrip-
ſerunt ibid. Ruin. num. 136. Socin. Iun. num. 174. & nu.
178 in fin. & idem docuit ibidem Hercul. num. 24. qui
ſcripſit, quod ad fugiendam omnem dubitationem dẽt
pater in dotis conſtitutione efficere, vt filia expreſſe cõ
ſentiat. Idem docuit eodem in loco Bolog. n. 112. & re-
ſpondit Hier. Gabr. in conſ. 156. n. 26.

Declaratur ſecundo, vt locum non habeat, quando
32 pater promittit † dotem non genero, ſed ipſimet filiæ.
Hoc enim caſu, pręſumitur promiſiſſe etiam ex bonis ad
ipſammet filiam pertinẽtibus, vtputa ex dote materna.
Ita declarat Hier. Gabr. in conſ. 156. n. 25.

Declaratur tertio, vt locum non habeat hæc præſũ-
33 ptio in patre † naturali, qui pro filia dotem dedit, vel

promiſit. Nam tunc non præſumitur dotaſſe ex propriis
bonis, ſed ex bonis ipſius filiæ. Ita Bar. in l. 1. ff. ſol. ma-
tr. & ibid. Bald. & alii relati ab Ale. & communem teſta
tur ibi Ruin. num. 147. Hercul. num. 32. Soc. Iun. n. 188.
uerſic. & ex prædictis. Pariſ. num. 124. Bologn. nu. 118.
adducti omnes ex l. uxorem. §. pater naturalis. de leg. 3.
Verum prædicti intelligunt, quod cum hodie ſecũdum
iuris pontificii conſtitutionem in cap. cum haberet, de
eo qui duxit in matrim. quam polluit per adult. pater
teneatur præſtare alimenta filiis naturalib. ſic pariter
tenetur dotem conſtituere, cum illa loco alimentorum
ſuccedat, & conſequenter hodie pater ipſe naturalis, do
tando filiam, præſumatur ex propriis bonis dotaſſe.
Quæ hactenus de patre dotante filiam ſcripſimus, lo-
cum habent etiam in auo, & in matre, illis ſcilicet in ca-
ſibus in quibus tenentur dotare neptem vel filiam. Ita
in ſpecie ſcripſerunt Bald. & Salic. in dic. l. vlt. C. de do-
tis promiſſ.

Dotem datam, vel promiſſam a fratre pro ſorore, præſumi datam, vel promiſſam ex bonis ipſius fratris, ſicque eam donaſſe, & quid in patruo dotante neptem ex fratre.

SVMMARIVM.

1 *Dotem ſorori dans frater qui debitor illius exiſtat, quando non donare, ſed compenſare voluiſſe præſumatur.*

2 *Frater debens centum ſorori, tantam quantitatem in dotem promittendo, non præſumitur donare.*

3 *Frater ſororis debitor ex cauſa dotis, dotando ſororem præſumitur compenſare.*

4 *Patruus dotando neptem an donaſſe præſumatur, & quomodo, & quando. n. 5. 6. 8. & 9.*

7 *Filia vnius ex ſocijs omnium bonorum, eſt de bonis communibus dotanda.*

PRAESVMPT. XVI.

POſtularet hic locus, vt differerem, an dos data vel
promiſſa a fratre, præſumatur de eius bonis data,
vel promiſſa, ſicque donata, uel de bonis ipſius ſororis.
Verum cum ſatis copioſe explicauerim in lib. 2. de arbi-
trariis iudicum, caſu 88. num. 36. ea propter hic differe
re ſuperſedeo. Illud vnum tantum addendum nunc cen
1 ſui, quod quando frater † eſt debitor ipſius ſororis, &
coniecturis conſtat, quod animo compenſandi dotem
dedit, vel promiſit, non præſumatur voluiſſe donare, ſed
compenſare. Ita reſpondit Ruin. in conſil. 223. n. 2. lib. 1.
qui ſic pariter declarat, & intelligit ſtatutum, quo cau-
tum eſt, quod ſi promittens dotem ſit debitor mulieris,
pro qua promiſit ſeu ſoluit, intelligatur promiſiſſe, vel
ſoluiſſe de eo in quo eſſet debitor mulieris vſq. ad cõcur
rentem quantitatem, quod non vendicet ſibi locum in
aſcendentibus maſculis, vel fratre uel filio fratris mulie
ris, qui intelligatur de ſuo dotaſſe, niſi contrarium appa
reat, inquit Ruin. ſtatutum hoc intelligi, niſi coniectu-
ris conſtet fratrem uoluiſſe dotare ex bonis ipſius ſoro
ris, ſicque cum eo, quod illi debet, compenſare voluiſſe.
Nam & apparere ſatis hoc dicitur, quando coniecturis
apparet. Coniecturas nonnullas illo in loco conſidera-
2 uit Ruin. Quarum una eſt, quando † frater debebat cẽ-
tum, & tantam quantitatem promiſit, vel dedit. Nam
tunc ob eandem quantitatem præſumitur animus com
penſandi, ex ſententia Bart. in l. triticum. de verb. obl.
Et Ruinum ſecutus ſum in conſ. 370. num. 24. lib. 4. ubi
alios recenſui. Ruin. in conſil. 200. num. 3. libr. 5. Socin.
Iun. in conſil. 79. num. 7. lib. 3. & Alcia. reſponſ. 498.

Declaratur etiam quando ſtatim ſibi prouidit ſtipu-
lando dotem ſibi reddi. Soc. Sen. in conſil. 121. num. 12.
lib. 1.

lib. 1. Eſt & ſecunda coniectura ſecundum Ruinum, quã-
3 do frater † eſſet debitor ex cauſa dotis, & deinceps hæ-
redem feciſſet in omnibus bonis, & ſorori legaſſet cen-
tum cauſa dotis. Nam præſumitur legaſſe animo com-
penſandi. Ita Ruin. in conſil. 124. nume. 4. ex ſententia
Bar. & Alex. in l. huiuſmodi. §. cum pater. de leg. 1. & di-
cemus infra lib. ſequenti præſumpt. 109. nume. 85. vbi
diſſeremus de coniecturis, quibus teſtator præſumitur
legaſſe ſuo creditori voluntario animo compenſandi. Et
ibi plures enumerabimus coniecturas, quibus com-
penſandi animus colligitur, & quæ caſui noſtro poſſunt
adaptari.

Poteſt hic adiungi alia non abſimilis diſputatio, an
quando patruus conſtituit dotem nepti ex fratre, dica-
4 tur eam donaſſe, † vel fratri, vel ipſi nepti, exiſtimo di-
ſtinguendos eſſe tres caſus.

Primus quorum eſt, quando fratres ipſi viuentes nõ
ſunt ſocii omnium bonorum. Hoc caſu cum cenſeantur
5 inter ſe tanquam extranei, dos in dubio præſumitur † do
nata. l. vnica. §. accedit. C. de rei vxor. actio. & ſcripſi in
dicto caſu 88. num. 36. Porro donatio hæc præſumitur fa
cta contemplatione fratris, non autem neptis. Ita Ca-
ſtrenſ. in conſil. 96. ſi dicta Cornelia, num. 2. verſic. nam
de dimidia. lib. 2. quem ſecutus ſum in conſil. 151. n. 2. li.
2. vbi alios retuli.

Secundus eſt caſus, quando fratres in humanis exiſtẽ
tes ſunt ſocii omnium bonorum. Hoc de caſu reſpondit
Caſtr. in dic. conſil. 96. num. 2. fratrem hunc dotantẽ fi-
6 liam fratris non præſumi † donaſſe, ſed voluiſſe dare, vt
deinde is frater ſuus conferat & ipſe in dotãda propria
filia, vel vt ſoluta ſocietate ante partem tantundem ex
bonis communibus reciperet, & Caſtrenſem ſecutus eſt
Ruin. in conſil. 171. num. 2. li. 1. Verius eſſe exiſtimo, pa
truum hunc voluiſſe pro ſua contingenti portione do-
tem conſtituere nepti, quia quemadmodum pro dimi-
dia tenebatur eam alere, ſic & dotare. Ita poſt Ruinum
in conſil. 104. lib. 2. reſpondit Roland. in conſil. 91. nu.
42. lib. 1. qui num. 43. ſubiunxit veram non eſſe eorũ opi
nionem, qua Caſtrenſis ſuum illud reſponſum muniuit,
quod ſcilicet frater in diuiſione bonorum poſſit dedu-
cere tantundem, vt fuit quantitas dotis datæ filiæ fra-
tris, cum verior ſit contraria opinio eorum qui dixerũt
7 filiam vnius ex ſociis omnium bonorum † eſſe ex bonis
communibus dotandam, & aduerſus Caſtrenſem reſpõ
derunt etiam idem Ruin. in conſil. 65. num. 0. lib. 3. Soc.
Sen. in conſil. 291. num. 12. lib. 2. Alc. in reſp. 153. in cau
ſa dotis. n. 3. verſ. & opinio Soc.

Tertius eſt caſus, quando patruus conſtituit dotẽ ne-
8 pti ex fratre † mortuo. Hoc caſu cenſetur patruus ipſe
donaſſe hanc dotem ipſi nepti. l. vnica. §. accedit. Co. de
rei uxo. actio. & affirmant multi, quos retuli in lib. 2. de
arbitrariis iudicum, caſu 88. num. 36. & hæc quidem ſẽ
tentia procedit multo magis, quando ipſe patruus di-
xit ſe ſuo nomine, vel ex propriis bonis dotem conſti-
tuere. Ita Soc. Iun. in conſil. 79. num. 47. & 54. libr. 3. ex
ſententia Bart. in l. cum poſt. §. 1. verſ. venio ad ſecundã
partem. de adminiſtr. tut. & fortius ſcripſit Soc. hoc lo-
cum habere, etiam ſi patruus ipſe erat curator & admi-
niſtrator bonorum neptis. Et de eadem facti ſpecie in-
terrogatus cum Socino idem reſpondit Alc. in reſpõſo
498. Mutuo amore. num. 5. verſic. ſuadet etiam. Ita etiã
Alba in conſil. 12. num. 8. & num. 11. & ibidem uerſic. 5.
quia conſiderauit Alba præſumi donationem, quando
is adminiſtrator exceſſit terminos & officium admini-
ſtratoris, faciendo aliquem actum non reſpicientem ip-
ſam adminiſtrationem. Et propterea multo magis locũ
habet hæc præſumptio donationis, quando patruus ip-
ſe multum diligebat ipſam neptem, vt reſpondit idem
Socin. Iun. in dic. conſil. 79. num. 51. lib. 3. qui num. 63.
& num. 33. duplici ratione & argumento comprobauit

Et rurſus fortius, locum habet hæc præſumptio, quãdo
patruus ipſe conſtituit dotem excedentem uires patri-
monii relicti a patre dictæ neptis, vt in ſpecie reſpondit
Ruin. in conſil. 200. num. 4. uerſic. & hoc præcipue, lib. 1.
Et demum multo magis locum habet hæc præſumptio
in illis ciuitatibus, in quibus extant ſtatuta, quod mu-
lier acquirat ſibi dotem datam, vel promiſſam, etiam
ſi dotans ſtipulatus ſit dotem ipſam ſibi reddi, ſicuti ex
tat ſtatutum hoc Bononiæ ſub rubr. de dotibus reſti-
tuendis. §. item dicimus, quod mulier, pro qua data
eſt &c. & in annotationibus ad ipſum ſtatutum aduer-
tit Monter. & idem ego reſpondi in conſil. 770. libr. 8.

Declaratur nunc caſus iſte, vt locum non habeat,
quando patruus ipſe & curator & adminiſtrator nep-
9 tis, quæ habet opulentum † patrimonium, dotem ſim-
pliciter conſtituit. Nam tunc præſumitur dotaſſe ex
bonis ipſius neptis. Ita Bald. in l. ult. num. 12. C. de do-
tis promiſſ. & alios retuli in lib. 2. de arbitrar. iudicum,
caſu 88. num. 47.

*Dos ab auo data vel promiſſa pro nepte, an & quando præſu-
matur promiſſa contemplatione filij, vel
ipſius neptis.*

SVMMARIVM.

1 *Dotem ab auo conſtitutam nepti, alij profectitiam alij aduentitiã volunt num. 2.*

3 *Auus dotando neptem, patre illius diuite exiſtente, cenſetur nõ filij, ſed neptis contemplatione, & ſic aduentitiam dotem conſtituere. Reiecta Natta & Ceph. diſtinct. n. 4.*

5 *Auus nepti nondum natæ, relinquens in teſtamento dotem, filij contemplatione præſumitur reliquiſſe.*

6 *Auus dotando neptem, patre exiſtente paupere, profectitiam dotem præſumitur conſtituere.*

Idque etiam obtinere in auo materno. n. 7.

8 *Auus relinquens nepti dotem in teſtamento, quo filium hæredẽ ſcripſit abſolute, præſumitur ſolius neptis contemplatione reliquiſſe.*

9 *Auus dotando neptem ex filio caſu quo, contemplatione filij non poſſet, impedimento iuris obſtante, ſola neptis contemplatione dotaſſe præſumitur.*

10 *Nepoti ſpurio, legatum filij contemplatione factum non ſubſiſtere.*

11 *Dotem relinquens auus in teſtamento, vt poſt mortem ſuam eueniente caſu a ſe diſpoſito præſtetur, ſola neptis contemplatione præſumitur feciſſe.*

12 *Dos in teſtamento relicta nepti nondum nubili, aduentitia præſumitur.*

13 *Dos conſtituta nepti ab auo, quibus ſignis contemplatione nepti tantum facta præſumatur.*

14 *Dos conſtituta ab auo pro bonis maternis, contemplatione neptis præſumitur data.*

15 *Dos neptis contemplatione tantum conſtituta præſumitur, vbi alias afferret detrimentum filio.*

16 *Auus habens plures filios, & ex eorum vno neptem, eam dotando neptis contemplatione tantum facere præſumitur.*

17 *Auus dotando neptem ex filio exhæredato, filij contemplatione dotare non præſumitur.*

18 *Auus inſtituendo filium, & dotando neptem, ſola neptis contẽplatione dotem relinquere præſumitur.*

19 *Neptis dotem ſibi ab auo contemplatione patris conſtitutam, in legitimam computat.*

20 *Dos data nepti ab auo contemplatione filij, imputatur in filii legitimam.*

PRAESVMPT. XVII.

CONtrouerſa admodum, & difficilis eſt hæc diſpu-
tatio, an auus dotando neptem præſumatur con-
templa-

Digitized by Google

templatione filii, vel ipſius neptis dotaſſe? ſũt enim hæc in dubitatione opiniones. Prima fuit multorum, quos longa ſerie enumeraui in conſil. 183. n. 10. lib. 2. qui opinati ſunt, dotẽ præſumi contemplatione ipſius filii cõſti-
1 tutam, & ob id eſſe † profectitiã. Sc̃da fuit opinio p̃dictæ oĩno contraria, qđ imo præſumitur dotaſſe contẽplatio-
2 ne ipſius neptis, & p̃pea eſſe † aduentitiã. Hanc probarunt alii multi, quos congeſſi in d. conſ. 183. n. 32. a quibus illo in loco diſſenſi, eoq. in reſponſo longam contexui hac de dubitatione diſputationem. Tertia & verior quidem eſt ſententia diſtinguentium duos caſus.
3 Primus eſt, qñ pater † eſt diues, & cõmode põt dotare filiam, ſicq. aui neptem. Hoc caſu, ſi auus dotem ipſi nepti conſtituit, p̃ſumitur conſtituiſſe contemplatione ipſius neptis, non autem filii, atque ita dos iſta cenſetur aduentitia, non aũt profectitia. Ita in ſpecie Alexan. in l. in quartam. num. 28. verſ. dum tamen. ff. ad l. Falci. & in conſ. 138. n. 3. lib. 3. cum dixit, dotem hanc cenſeri aduẽtitiam. Idem apertius affirmauit Soc. Sen. in conſil. 33. n. 17. lib. 3. quem ſecuti ſunt Ripa in dic. l. in quartam. n. 204. & ibidem Bologn. n. 365. & idem reſpondit Cra. in conſ. 219. n. 3. qui eiuſdem opinionis recenſet Deciũ in conſi. 81. col. penult. & communem aſſeruit Ant. Gab. in lib. 3. conclusionum. in tit. de iure dotium, concluſ. 5. num. 15. & ſecutus eſt Cuchus in tract. de legitima. pag. 52. nu. 36. Idem docuit Coraſ. in l. frater a fratre. in prima parte, nu. 68. ff. de cond. indeb. vbi ſic intelligit l. de-
4 dit dotem. ff. de colla. dotis. Quocirca male † Natta in conſil. 364. in fin. li. 2. & Cæph. in conſil. 105. num. 29. & 30. lib. 1. ſcripſerũt coẽm Doctorum opinionẽ eſſe, quod aut pater eſt diues, & tunc auus dotando neptem, dr̃ cõtẽplatione filii dotare. Aut pater eſt pauper, & tunc dos data ab auo, præſumitur ſola ipſius aui cõtemplatione. Eſt ſane reiicienda hæc Nattæ, & Cæphali diſtinctio, & retinenda p̃cedẽs; ſc̃d'm quã procedere põt opinio Cornei, & ſequacium, qui dixerunt, dotem præſumi conſtitutam contemplatione neptis. Et huius caſus, & ſententiæ ea eſt ratio, quia quando pater eſt diues nõ tenetur auus dotare neptem, ſicuti multorum auctoritate ſcripſi in d. conſ. 183. n. 14. & in conſ. 81. n. 48.
5 Declaratur hic caſus, vt locũ non hẽat, qñ auus † ſuo in teſtõ reliquit dotẽ nepti nondum natæ. Nã tunc dr̃ reliquiſſe contẽplatione filii, cũ nulla aui affectio erga neptẽ nondũ natã poſſit cõſiderari. Ita Bar. conſ. 131. li. 1. Ang. conſ. 89. n. 2. Ale. in conſ. 179. n. 3. li. 5. Dec. in cõſil. 91. n. 44. li. 1. Diſſentire tñ vr̃ Alex. in conſ. 8. num. 10. verſic. aliter etiam, lib. 3. & Natta in conſ. 363. n. 10.
6 Secundus eſt caſus, qñ pater eſt pauper, tũc auus † dotando neptẽ præſumitur eã dotaſſe contẽplatione ipſius filii ſui, ſicque patris dictæ neptis. Ita affirmarunt Doctores ſupra in primo caſu commemorati, & manifeſte Ruin. in conſ. 171. n. 9. lib. 1. & in conſ. 30. num. 10. lib. 2. & Picus in l. in quartam, n. 224. ff. ad leg. Falcid. & ibid. apertius Ripa n. 203. Marzar. in conſ. 1. n. 46. Marchab. in conſ. 21. n. 40. Et hoc in caſu procedere, & intelligi poteſt prima illa opinio, quod auus præſumatur dotaſſe cõtemplatione filii. Et hic adaptari poſſunt illius opinionis argumenta, quæ copioſe congeſſi in d. conſ. 83.
7 Extenditur hic caſus, vt locum habeat etiam in † auo materno. Nã & is præſumitur eodem modo dotaſſe neptem, quando ad eum pertinet dotandi onus, vt eſt, qñ ipſius filiæ pater, & mater inopes ſunt. Ita rñdit Alex. in conſ. 117. n. 8. lib. 6. repet. in conſ. 154. col. 1. lib. 7. quem ſecutus eſt Ant. Gabr. in d. concl. 5. n. 12.
Declaratur primo hic caſus, vt locum non habeat, qñ
8 auus † ipſe ſuo in teſtõ legauit nepti dotem a filio ipſo hærede inſtituto præſtandam. Hoc in caſu abſolute præſumitur dos iſta relicta, non contẽplatione ipſius filii inſtituti, ſed ſolius ipſius neptis. Ita rñdi in conſ. 183. nu. 22. li. 2. poſt Ruin. quẽ citaui, ibiq. rõnem cum eo dedu-

xi, & contrariæ auctoritati Cæphali reſpondi. Et præter ibi ſcripta exiſtimo, Cæphali interpretationem procedere ſolum, quando plures filii fuerunt hæredes inſtituti, & quando datus eſt ſubſtitutus, ſi ergo filius ipſe ſolus eſt inſtitutus, nullo dato etiam ſubſtituto, concedit Cæphalus legatum non valere, & conſequenter illud cenſeri relictum contemplatione ipſius neptis.
Declaratur ſecundo, vt nõ procedat hæc præſũptio,
9 quando † obſtaret aliquod iuris impedimentũ, quo dotis conſtitutio nullo modo valeret, ſi intelligeremus eã fuiſſe factam contemplatione filii, non aũt neptis. Poteſt afferri exemplũ, qñ auus conſtituit dotem nepti ſpuriæ ex filio ſuo legitimo. Hoc ſane caſu, ſi diceremus hunc auum conſtituiſſe hanc dotẽ cõtemplatione filii nõ ſubſiſteret dotatio, vt ergo valeat, dicendũ eſt p̃ſumi auum dotaſſe contemplatione ipſius neptis. Ita in ſpecie declarat Ant. Gabr. in li. 3. concluſ. in tit. de iure doti. concluſ. 5. num. 18. ex ſententia Bar. in l. Gallus. §. quod ſi is. ad ſi. uerſ. tertius caſus. ff. de liber. & poſthum. cum ſcri-
10 pſit, ꝙ ſi auus reliquit † nepoti ſpurio, non valet legatũ, ſi apparet factum cõtẽplatione filii, alias vero ualet, ſi non filii contemplatione. Et Bartol. ſecuti ſunt ibidem Ruin. n. 22. Capra in conſ. 2. num. 6. & Dec. in conſilio 462. n. 19. & alii, quos referam infr. in præſ. 28. dum explicabimus, quando donatum filio præſumatur donatum patris contemplatione in 4. caſu.
Declaratur tertio, vt non procedat hæc præſumptio,
11 quando † auus conſtituiſſet dotem ſuo in teſtamẽto, ut illa præſtaretur poſt mortem ſuam eueniente caſu illo a ſe diſpoſito. Nam tunc præſumitur relicta contẽplatione ipſius nepotis, non autem filii. Ita poſt Ruin. reſpõdi in d. conſ. 182. num. 12. uerſ. 2. accedit, lib. 2. ubi rationẽ ex illo deduxi.
Declaratur quarto, ut locum non habeat hęc præſũptio, quando auus dotem conſtituiſſet, vel in teſtamen-
12 to reliquiſſet nepti † nondum nubili. Nam tunc nõ præſumitur conſtituiſſe dotem contemplatione filii, ſed ſolius neptis, atq. ita dos hæc præſumitur aduentitia, non autem profectitia. Ita auctoritate Ruini non uno in loco reſpondi in d. conſ. 183. n. 13. quo loci diſſolui obiectionem Cæphali diſſentientis.
Declaratur quinto, vt non habeat locum hæc præſũ-
13 ptio, quando extarent præſumptiones, ſeu † ſigna quib. intelligeremus, auum hunc conſtituiſſe dotem contemplatione ipſius neptis tantum, ſicuti quando ex uerbis ipſius aui hoc conüceretur, ut ſi dixiſſet, quod ipſe dotabat. Hæc enim uerba ſignificant, ipſum auum immediate & perſonaliter dotare voluiſſe. Ita poſt Soc. Iun. reſpondi in d. conſ. 183. num. 16. vbi etiam aliorum plurium auctoritate adiunxi aliud ſignum, quando. ſ. in ipſa dotatione dixiſſet auus, quod eam dotem conſtituebat, & dabat pro omni & toto eo, quod neptis ipſa petere, & conſequi poſſet ex bonis ipſius aui. Nã hoc ſignificat dotem fuiſſe datam cõtemplatione ipſius neptis, alioqui dixiſſet auus, quod neptis ea dote contenta eſſe deberet, pro omni & toto eo, quod petere & conſequi poſſet ex bonis filii ſui, ſicq. patris ipſius neptis. Et illo in conſ. 183. n. 18. declaraui traditionem Ripæ, quæ alio qui repugnare videbatur.
Declaratur ſexto, vt non procedat hæc præſumptio, quando hæc dos conſtituta fuiſſet pro bonis maternis,
14 † atque ita ſubrogata fuiſſet loco bonorum aduentitiorum. Nam tunc dos præſumeretur aduentitia, & conſequenter conſtituta cõtemplatione ipſius neptis. Ita poſt Crau. reſpondi in d. conſ. 183. n. 18.
Declaratur ſeptimo, vt locum non habeat hæc præſũ-
15 ptio, quando † alioqui dos ipſa afferret detrimentum ipſi filio inſtituto, utputa quando alias ipſe filius impediretur alienare ſuam legitimam, ut declaraui in d. conſ. 183. num. 20.

Digitized by Google

Declaratur octauo, vt ceſſet hæc præſumptio, quādo
16 † auus haberet tres vel quatuor filios, quorum vnus haberet filiam. Hæc filia dotanda eſt ab auo, non autem a patre, & conſequenter dos hæc dicitur aduentitia. Ita Dec. in conſ. 66. col. vlt. verſ. 3. principaliter, & idem ſēſit Aret. in conſ. 17. verſ. ad ſeptimum igitur, quos ſecutus ſum in d. conſ. 183. n. 24.

Declaratur nono, vt non habeat locum hæc præſum-
17 ptio in nepte ex filio exhæredato. Nam † tunc auus nōn præſumitur eam dotaſſe contemplatione ipſius filii exhæredati. Ita de donatione facta nepti ex filio exhæredato docuit Imol. in l. qui in aliena, §. interdum, verſic. nota, gl. ff. de acq. hæred. Verum ab Imol. diſſentiūt multi congeſti ab Ant. Gab. in lib. 3. concl. in tit. de iure dot. concluſ. 5. in fi.

Declaratur decimo, vt non procedat hæc præſūptio,
18 quando † auus inſtituit filium, & nepti dotem reliquit. Nam ex quo filio prouidit, eum inſtituendo, præſumitur dotem reliquiſſe nepti ſola contemplatione ipſius neptis. Ita in ſpecie reſpondit Soc. Iun. in conſ. 33. nu. 5. li. 1. qui egregia ratione motus eſt, eſt ſimile quod reſpōdit Dec. in conſ. 461. n. 20. Cum dixit, quod quando pater prouidit filio ſpurio, & aliquid deinde reliquit nepoti ex illo, non dicitur ei reliquiſſe contemplatione filii ſpurii, ſed ipſiuſmet nepotis tantum.

Tertius eſt caſus, quando non conſtat, an pater ſit diues vel pauper, atque ita quādo ſumus in dubio, & nullæ extant coniecturæ, ex quibus colligi poſſit, an auus voluerit relinquere dotem nepti, eius vel filii contēplatione. Hoc ſane in caſu dubio præſumitur dos relicta intuitu filii. Ita Bart. in conſ. 131. num. 2. lib. 1. Angelus in conſ. 78. n. 1. Rui. in conſ. 138. num. 11. verſ. & tanto magis, lib. 2. Dec. in conſ. 81. n. 5. Rub. in conſil. 124. Crau. in conſ. 119. n. 1. Cephal. in conſ. 481. num. 1. num. 67. & num. 71. lib. 4. Marzar. in conſil. 1. num. 46. Marchabru. in conſil. 11. num. 40. Burſ. in conſ. 417. num. 1. & 2. & Simon de Pretis in tract. de interpretatione ultimar. volunt. lib. 4. dubit. 12. num. 14. & ratio eſt, quia filius tanquam ſanguine coniunctior magis dilectus præſumitur quam neptis, iuxta ea, quæ ſcripſi infra lib. 4. præſu. 16. in 3. coniect.

Ex prædictis infertur primo, quod illis in caſibus, in quibus dos nepti conſtituta, præſumitur contemplatio-
19 ne filii conſtituta, neceſſe habebit ipſa neptis † eam ſibi imputare in legitimam, quam conſequi debet ex bonis patris. Ita authoritate multorum ſcripſerunt Alci. in tra. præſ. reg. 1. præſumpt. 17. num. 1. & Rip. in l. in quartam, n. 206. ff. ad leg. Falc.

20 Infertur ſecundo, quod dos † iſta ab auo data nepti contemplatione filii imputatur in legitimam ipſiuſmet filii. Ita poſt alios tradit Alc. in d. præſum. 17. n. 3. & diſputat Ripa in l. in quartam, n. 202. Non eſt hic locus, vt hac de re diſſeram.

Dotem quam maritus confeſſus eſt in dotali inſtrumento recepiſſe, tempore confeſſionis receptam præſumi.

SVMMARIVM.

1 *Dotem qui confeſſus eſt habuiſſe, præſumitur confeſſionis tempore recepiſſe.*
Et huius quæ ſit ratio, num. 2.

PRAESVMPT. XVIII.

Cvm maritus in inſtrumento dotali confeſſus eſſet ſe habuiſſe & recepiſſe mille nomine dotis quæ ꝑmiſit patri reſtituere, dubitatum fuit, an is maritus præſumatur eam ſummam recepiſſe † tempore illo confeſſionis factæ? Qua in re Bar. in l. poſt dotem, n. 10. ſolut. matrim. docuit, præſumi eo tempore recepiſſe. Et illū ſecuti sūt Bal. Ang. & alii, ut refert ibi Iaſ. n. 85. qui poſt Alex. teſtatur eſſe communem opinionem, idem ſcripſerunt Campeg. in trac. de dote, par. 3. q. 146. Alc. in trac. de præſ. reg. 3. præſumpt. 35. n. 7. quos ſecutus ſum in cōſil. 97. n. 68. lib. 1. Ea præcipua ratione, reliquis reiectis
2 motus eſt Alc. quod niſi intelligamus † hæc verba, habuiſſe & recepiſſe, eſſe ſignificatiua præſentis temporis ſtipulatio illa a patre adiecta, nihil ad eius fauorē operaretur. Nil enim ei acquireretur, ex quo iam acquiſitū fuiſſet ius filiæ, l. quoties, in princ. uerſ. cæterum. ff. ſolut. matrim. Quo ergo valeat ſtipulatio, & proſit patri, cuius cauſa adiecta fuit, dicendum eſt, prædicta uerba intelligi, quod tunc facta fuit dotis numeratio. Et quanquam a prædictis alii diſſentiant, & poſtremo loco Ioa. Bolog. in d. l. poſt dotem, n. 174. attamen a recepta opinione recedendum non eſt.

Donatum a ſponſo ſponſæ, præſumi donatum, ſi ſequatur matrimonium.

SVMMARIVM.

1 *Sponſus dans ſponſæ ob futurum matrimonium, præſumitur donare.*
Et quæ nam ſit hæc præſumptio, n. 2.
3 *Donatio ſponſi facta ſponſæ, antequam matrimonium ſequatur, non ſortitur obligationem efficacem.*
4 *Dotis promiſſio, ſub tacita quadam conditione præſumitur facta. ſ. ſi ſequantur nuptiæ.*
5 *Sponſæ donans extraneus, non præſumitur donare ſub tacita cōditione, videlicet nuptijs ſecutis.*

PRAESVMPT. XIX.

1 Cvm ſponſus ſponſæ donat, † præſumptio eſt id donaſſe, ſi modo ſequatur matrimonium, l. cum veterum. C. de donatio. ante nupt. Et hanc eſſe præſūptionem iuris, & de iure, affirmauit Ioan. Andr. in additio. ad Specula. in titu. de præſumptio. §. ſpecies, n. 5. in verbo in prædictis concord. verſ. adducit ad idem. Eſſe ſo-
2 lam præſumptionem † iuris exiſtimo, cum contrarium probari poſſit. Eſt autem hæc conditionalis, quædā do-
3 natio, & ob id hinc ſequitur, † quod antequam ſequatur matrimonium, orta non eſt efficax obligatio. Ita glo. in d. l. cum veterum, in gl. ult. ſic etiam dicimus in promiſ-
4 ſione † dotis, quæ dicitur facta ſub tacita conditione, ſi nuptiæ ſequantur, & ideo interim non naſcitur obligatio, l. ſtipulationem, l. tali, & l. promittendo. ff. de iure dotium, & tradit Bal. Nouel. in tract. de dote, pa. 6. priuil. 76. num. 2.

Declaratur præſumptio, vt locum non habeat in ex-
5 traneo † donante, vel promittente donare ſponſæ, uel ſponſo. Non enim tunc præſumitur donare ſub tacita illa conditione, ſi nuptiæ ſequantur. Bar. & Bald. in l. qui ſe debere. ff. de cond. ob cauſam, & propterea ſcribunt, quod nuptiis non ſecutis non reſcinditur donatio. Qua de re plura docte & acute ſcripſit Bal. Nouel. in trac. de dot. in 6. par. priu. 69. Quando autem nuptiis nō ſecutis reſcindatur donatio, explicant Bal. Sal. in d. l. cum ueterum & in l. ſi a ſponſo. C. de don. ante nup. & Campe. in tract. de dote, par. 1. q. 79.

Patrem alienando bona omnia, præſumi reſeruaſſe filijs lucra matrimonialia.

SVMMARIVM.

1 *Pater alienando omnia bona, præſumitur filijs lucra matrimonialia*

Digitized by Google

nialia reſeruaſſe.
Atque hæc præſumptio iuris, num. 2.

PRAESVMPT. XX.

1 CVm pater alienat omnia bona, præſumitur † reſer-
uaſſe lucra matrimonii filiis, Authen. nūc autem.
C. de ſecund. nupt. quam ita annotauit Alc. in tract. de
2 præſumpt. reg. 1. præſum. 5. Et hanc eſſe † præſumptionē
iuris dixit Io. Andr. ad Spec. in tit. de præſumpt. §. ſpe-
cies, num. 5. in verb. in prædict. concord. Et ſcripſit Sali.
in d. Auth. nunc autem. idem eſſe, quando pater aliū hæ
redem in omnibus bonis facit. Eo loci declarat Sal. ſta-
tutum Ferrariæ, quo cautum eſt, quod nullus forenſis
acquirere poſſit immobilia in ciuitate, & Ducatu, ſi pa-
ter inſtituit ſibi hæredem forenſem, & filiæ, quæ ciuis
eſt, nihil præter dotem reliquit, filiæ cenſentur reſerua-
ta bona immobilia, quorum capax non eſt forenſis.

Mulierem pro alio intercedentem, præſumi aliquando pro ſui commodo id feciſſe & ob id Velleiano non iuuari.

SVMMARIVM.

1 *Senatuſc. Velleiano mulier quando non adiuuetur.*
2 *Mulier intercedens pro alio, & poſt biennium confirmans obligationem, præſumitur non alterius, ſed propria cauſa intercedere.*
Et eſt iuris præſumptio. n. 3.
4 *Mulier intercedendo pro altero aliquid accipiens, Velleiano non iuuatur.*

PRAESVMPT. XXI.

1 CVm mulier ſua ipſa cauſa † obligationi ſe ſubiicit
S. C. Velleiano non iuuatur, l. 2. & l. ſi fœnebris. C.
ad S. C. Velleia. Quocirca ſtatuit Iuſtin. in l. ſi mulier, la
2. in fi. C. ad Velleia. quod quando mulier pro altero in
2 terceſſit, † & poſt biennium eam obligationem confir-
mauit, præſumitur nō alterius cauſa, ſed ſua propria in-
3 terceſſiſſe, & ſe obligaſſe. Hanc eſſe iuris, † & de iure præ
ſumptionem, affirmauit Io. Andr. in addit. ad Specul. in
tit. de præſump. §. ſpecies, num. 5. in verbo, in prædictis
concord. ver. ſecundus in muliere. Nec hoc caſu requiri
tur quod mulier ſit certiorata de huius S. C. beneficio ſe
cundum Bald. & Salyc. ibid. Et inquit Salic. confirmatio
nem non retrotrahi, ſed obligationē ſumere vires a die
ipſius confirmationis, ſcripſit Bal. in Auth. ſi qua mu-
lier. in fi. C. ad S. C. Velleia. Ita quoque ſanciuit Idem Iu-
4 ſtin. in l. antiquæ, in prin. C. eo. ad Velle. quod ſi mulier †
intercedendo pro altero, rem aliquam accepit, non iu-
uatur eo S. C. cum præſumatur ſua cauſa interceſſiſſe.
Hanc eſſe præſumptionem iuris, & de iure ſcripſerunt
gloſs. ibi & Doctor. Ioan. Andr. præcitato in loco, & idē
aſſeruerunt Bald. in l. poſſidetis, num. 6. C. de prob. Soc.
in tract. fallen. reg. 314. & Alc. in tracta. præſum. in præ-
lud. in 2. par. & ſcripſi ſupr. libr. 1. quæſt. 60. in fin. &
quæſt. 65. num. 8. Cæterum ſi nihil accepit, etiam ſi fate
tur ſe eſſe principalem debitricem, attamen adhuc fi-
deiuſſiſſe præſumitur, & ob id non obligatur. Ita poſt
alios Theſaur. in deciſ. 222. num. 14.

Mulierem non præſumi pretij partem recepiſſe, & ſi vna cum marito rem alienauit.

SVMMARIVM.

1 *Dotale prædium marito & muliere vendentibus, pretiū ad maritum præſumitur perueniſſe.*
Reijcitur opinio Bart. num. 6.

2 *Vxor in eodem inſtrumento ſe obligans cum marito, non tenetur niſi quatenus in eius vtilitatem verſum eſt.*
3 *Mulier conſentiens viro alienanti fundum dotalem, dicitur fideiuſſorio nomine conſenſiſſe.*
4 *Mulier viro ſubiecta dicitur.*
5 *Experientia quotidiana rerum omnium magiſtra.*
7 *Mulier alteri regulariter non obligatur.*
8 *Dotalis prædij pretium ad ſolum virum perueniſſe præſumi, & iuramento mulieris accedente.*
Fallit, ſi in ſui vtilitatem conuerſum eſſe, mulier coram iudice confiteatur, num. 9.
Vel aliter conſtet, partem in eius vtilitatem ceſſiſſe, nume. 10.
Idem ſi bona vir & vxor habeant communia, tunc enim pro dimidia ad ſingulos præſumitur perueniſſe, n. 11.

PRAESVMPT. XXII.

COnuenit vt hoc loco explicemus præſumptionem
illam, qua dicimus, quod quādo maritus & uxor
vna ſimul vendiderunt prædium dotale, & pretiū fuit
1 ab emptore numeratum, præſumitur † pretium illud p-
ueniſse ad ipſum maritum, & ppea ſi maritus, vel eius
hæredes aſſerunt, partē illius ptii ad ipſam uxorem per
ueniſse, probare id debent. Ita ſcripſerunt Spec. in titu.
de obligat. & ſolut. §. ante omnia, verſic. ſed pone vir.
Gem. in cap. 2. col. 7. de pœn. in 6. Freder. de Senis in con
ſil. 18. & conſ. 241. Domino de Papia. Imol. in capit. cum
contingat, col. 27. verſic. iuxta prædicta, de iureiurand.
qui dixit, ita aliquando fuiſse iudicatum in ciuitate Bo
noniæ. Idem affirmarunt Bald. Alb. & Caſtr. in Auth. ſi
qua mulier. C. ad Velleia. idem Caſtr. in conſ. 41. libr. 2.
Signorol. in conſil. 41. Rom. in l. ſi cum dotem. §. tranſ-
grediamur. ff. ſol. matrim. Abb. in conſil. 44. col. 1. lib. 1.
Alex. in conſ. 109. lib. 4. & in conſ. 172. num. 16. li. 7. Frā.
Aret. in l. reos. §. cum in tabulis. ff. de duobus reis. Ang.
Are. in §. eſt & aliud genus, in inſt. de don. qui teſtatur
ſic apud Regium fuiſse obſeruatum. Idem ſcripſerunt
Soc. Sen. in conſ. 15. n. 7. lib. 1. Campeg. in tract. de dote,
in 4. par. quæſt. 10. Ita quoque iudicauit Cōcilium Nea-
politanum, teſte Afflic. in deciſ. 209. Eādem probarunt
Marſ. in ſing. 2. Moderni Pariſ. in trac. de vſur. num. 288.
Crau. in conſ. 91. num. 11. verſic. decimo iſtam. Boer. in
q. 33. n. 6. & 7. Rolan. in conſ. 64. n. 4. lib. 1. Roncheg. in l.
eandem, in princip. num. 59. ff. de duobus reis. Oſaſc. in
dec. 140. Hier. Gabr. in conſil. 58. num. 1. lib. 2. Seraphin.
de priuilegiis iuramenti, priuileg. 65. num. 4. & 5. &
Franc. Marcus quæſt. 508. parte prima col. ult. Et horū
quidem ſententia, quæ mihi magis probatur, multis ful
citur argumentis, cum maxime tex. in Auth. ſi qua mu-
lier. C. ad Velleia. quo ſancitum eſt, quod quando mari-
2 tus & vxor ſe obligarunt † in eodem inſtrumento, non
tenetur mulier niſi quatenus ſit verſum in eius utilita-
tem, cum ergo non appareat, hoc in caſu partem illius
pretii uerſam fuiſse in uxoris commodum, dicendum
eſt ad eam non præſumi perueniſse.

Secundo accedit tex. Auth. ſiue a me. C. eo. ad Vellei.
3 quo conſtitutum legimus, quod quando mulier † con-
ſentit viro alienanti fundum dotalem, dicitur fideiuſ-
ſorio nomine conſenſiſse. Ita ergo hic dicendum eſt, vt
pro maiori cautela emptoris adſcriptum ſit nomen uxo
ris, quæ videtur ſuæ hypothecæ renunciaſse, & qui-
dam color adhibitus dicitur, iuxta l. vir vxori. §. vlt. ff. ad
Velleia.

4 Tertio ſuffragatur ratio, quod mulier † eſt viro ſubie-
cta, vt copioſe diſserit Tiraq. in tract. de legibus connu
bi. l. 7. n. 1. & 3. Et propterea cum ipſi uiro exhibere de-
beat reuerentiam, conſenſiſse dicitur, vt magis placeat
uiro, quam ut pretii partem conſequatur. Et hoc quidē
5 comprobat ipſa quotidiana experientia, quam rerum †

Digitized by Google

omnium magiſtram appellat Summus Pontifex, in cap. quam ſit, de elect. in 6. Et in ſpecie ſic rationem hanc ꝑpendunt Caſtr. & Gem. quos ſupra retuli. Et hæc quidē ſententia retinenda eſt, tametſi ab ea permulti diſſenſerint, affirmantes præſumi pecuniam pro dimidia 6 perueniſſe ad vtrumque. Ita ſane † Bart. in conſil. 114. punctus quæſtionis, col. 1. lib. 1. Bal. in l. 1. col. 2. verſ. prædicta faciunt, & in l. mater tua, col. 5. verſic. ſed hic quæro. C. de rei vendic. Caſtr. in l. reos. §. cum in tabulis. ff. de duobus reis. & apertius in conſ. 296. colu. 1. & in conſil. 360. col. 1. lib. 1. & in conſil. 362. lib. 2. Fabia. in tract. de empt. & vend. in 3. quæſt. princ. quæſt. 38. Cur. Sen. in cōſil. 54. col. 2. verſ. pro qua parte. Lud. Bologn. in conſilio 44. col. 3. ver. quod etiam.

Et ii quidem adducti ſunt præcipue argumento ſumpto a dic. l. reos. §. cum in tabulis. ff. de duobus reis. Cui reſpondetur, loqui in his, qui ſe poſſunt libere obligare, 7 id quod non contingit in muliere, quæ † regulariter alteri obligari non poteſt. d. Auth. ſi qua mulier. C. ad Velleian. Reſpondet & ſecundo Crau. in d. conſ. 91. in fin. & comprobat Ronchegall. in d. l. eandem, in prin. n. 59. & 60. ff. de duob. reis. & ibid. n. 61. & 62. diſſoluit alia nonnulla huius opinionis argumenta.

Extenditur primo, vt hæc præſumptio locum etiam 8 habeat, quando † adhibitum fuit iuramentum. Ita Bal. in d. Auth. ſi qua mulier, col. 2. verſ. pone ergo, qđ vir. C. ad S.C. Velleian. & alii relati a Ronchegallo in dic. l. eandem, in princ. num. 58. Et alios recenſet Seraphi. de priuilegiis iuramenti priuileg. 65. & Theſsaur. in deciſ. 213. num. 8. qui multos diſſentientes commemorant.

Extenditur ſecūdo, vt locum habeat etiam, quando vna ſimul maritus & vxor receperunt pecuniam, atque ita non apparet, quæ certa ſumma ad vxorem peruenerit, præſumitur quod totam ſummam acceperit ipſe maritus. Ita reſpondit Hier. Gabr. in conſil. 58. num. 3. & 4. libr. 2.

Declaratur primo, vt non procedat hæc præſumptio, 9 quando mulier † coram iudice confeſſa eſt, pecuniā illam, quam recepiſſe aſſeruit, fuiſſe in ſui vtilitatem conuerſam. Ita præcitato in loco. Et Franc. Marcus in quæſt. 508. num. 17. in prima parte. Confeſſio autem extraiudicialis nil operatur. Ita Teſſaur. in deciſ. 213. num. 4. Idē 10 eſt, quando † aliter conſtaret, eam partem fuiſſe verſam in vtilitatem mulieris, ſic ſenſerunt Affl. in deciſ. 209. n. 3. & Campeg. in trac. de dote, p. 4. q. 10.

Declaratur ſecundo, vt non habeat locum præſum- 11 ptio hæc, quando maritus & vxor † haberent bona cōmunia, quippe qui ſic pacto matrimonium cōtraxiſsēt. Nam tunc pretium rei venditæ ſimul præſumetur ad ſingulos pro dimidia perueniſſe. Ita Moder. Pariſ. in comment. de vſur. in q. 38. quem ſecutus eſt Roncheg. in d. l. eandem, in prin. n. 62. ff. de duob. reis.

Declaratur tertio, vt locum non habeat, quādo vxor ſola cum conſenſu mariti vendit, ſola recipit pretium, & ſola promittit de euictione. Hoc ſane caſu præſumitur, quod tota pecunia ad ipſam vxorem peruenerit, & nihil ad maritum. Ita Imol. in cap. cum contingat, num. 26. de iureiur. Alexand. in conſil. 28. col. 1. lib. 2. Rolan. in conſil. 64. libr. 1. Boer. in quæſt. 23. quos ſecutus eſt Hieronym. Gabr. in dic. conſil. 58. lib. 2. qui refert etiam Natt. in conſil. 145. num. 4. lib. 1. & dixit Gabr. hoc procedere etiamſi ipſe maritus promiſit, atque ita fideiuſſit pro ipſa vxore, & ibi, num. 19. declarat Alexand. in conſil. 28. colum. 1. libro 2. Et his accedit Seraphinus in Tractat. de priuilegiis iuramenti. priuileg. 65. num. 6.

Donatio facta inter virum & vxorem, an & quando præſumatur reuocata, vt donantis morte confirmata dici non poſſit.

SVMMARIVM.

1 *Donatio inter coniuges, matrimonio conſtante, prohibita, morte tamen, niſi reuocata appareat, confirmatur, n. 2.*

3 *Donatoris pœnitentia & reuocatio non præſumitur.*

4 *Mutatio voluntatis non præſumitur, ſed vrgentibus probatur ſignis & coniecturis. n. 5.*

6 *Legata & donationes a pari procedunt, & eorum pœnitentia & reuocatio coniecturis probatur.*

7 *Donator tradens rem donatam pignori, vtrum præſumatur donationem reuocaſſe.*
Et quid ſit in legato, num. 8.

9 *Odio graui inter maritum & uxorem ſubſequente, donatio vel legatum reuocatum præſumitur.*
Idem in teſtatore & legatario, n. 10.

11 *Adulterium committente muliere, donatio a viro facta præſumitur reuocata.*
Idem ſi turpiter luſerit, vel deoſculari ſeſe paſſa ſit, n. 12.

13 *Donator maritus, rem vxori donatam alteri donans, præſumitur priorem donationem reuocaſſe.*
Id autem de qua donatione accipiendum, n. 14.

PRAESVMPT. XXIII.

1 DOnare non poſſunt inter ſe maritus & vxor † conſtante matrimonio, l. 1. ff. de don. inter vir. & vxor. vbi Vlpia. rationem reddit, & aliam commemorat Paulus ibi in l. 2. & poſt Alc. & Coraſ. ſcripſi in lib. 2. de arbitr. iud. caſu 132. num. 2. Et quanquam conſtante ipſo matrimonio donatio hæc ſit omnino nulla, l. 3. §. ſciendum. ff. eo. de don. inter vir. & uxor. Nihilominus 2 ſubſiſtentiam quandam habet, & propterea † morte donātis confirmatur, l. cum hic ſtatus, in princ. eo. tit. Niſi 3 reuocata appareat donatoris pœnitentia. Quæ ſane † pœnitētia & reuocatio non præſumitur, dic. l. cum hic ſtatus. §. ſed ubi ſemel. & in ſpecie tradit Io. Lup. in Rub. extr. de donat. inter vir. & uxor. §. 69. n. 11. Et ratio quidē eſt, quia 4 uoluntatis † mutatio non præſumitur, l. qui teſtamentum. ff. de prob. & copioſe comprobauimus in ſr. lib. 6. præſump. 28. Qui itaq. donatorem pœnituiſſe, & donationem reuocaſſe aſſerit, probare is debet.

Extenditur procedere etiam, quando extaret aliquod ſignum, quo poſſet intelligi facta reuocatio, uel non facta, vt eo in notabili exemplo, quando maritus conſtante matrimonio eſt confeſſus habuiſse dotem, ex qua cōfeſſione reſultat donatio quædam tacita, ſi deinde maritus affirmat, ſe eam dotem non accepiſse, non tamen ex hoc infertur reuocatio donationis. Ita Rom. in ſing. 599. tu ſcis, quod donatio. & Lup. in d. §. 69. n. 11. qui teſtatur ita fuiſse in iudicio obſeruatum.

Cæterum mutatam fuiſse voluntatem & reuocatam 5 donationem probari poterit † urgentibus ſignis & 6 cōiecturis, ſicuti & in legatis, quæ a pari cum donatione † ꝓcedere reſpondit Vlpia. in d. l. cum hic ſtatus. §. pœnitentiam. Pœnitentiam & reuocationem in legatis probari coniecturis affirmant Cur. iun. in conſil. 103. num. 2. & Hier. Gabr. in conſ. 102. num. 8. ad fi. & nos diſseremus ſubſequenti in lib. in præſ. 82. Multa hic pœnitentiæ & reuocationis ſigna conſiderari poſſunt.

7 Primum eſt ſignum & coniectura, ſi donator † rem donatam pignori dedit, d. l. cum hic ſtatus. §. ſi maritus. quo loci Vlpian. reſpondit, recedi ab hoc ſigno & coniectura, ſi coniici poteſt, donatorem voluiſſe locum eſſe donationi, non obſtante pignoratione facta, vt ſi donataria, quæ remanſit in poſſeſſione, parata eſt ſatisfacere 8 creditori. In legato † adhiberi ſolet diſtinctio. Nam

aut

Digitized by Google

aut res legata pignori data eſt tantam ob ſummam,quę vel excedit, vel æquiualet pretio ipſius rei,& tunc præſumitur reuocatum legatum,aut vero fuit pignori data & hypothecata pro minori ſumma, & tunc non præſumitur reuocatum legatum. Ita Bar.in l.rem legatam, in fi.ff.de adimen.leg.& Iaſ.in l.3.n.3.C. de leg.alios commemorabimus ſubſequenti in li.in præſ.83. Et in ſpecie noſtra ſic etiam diſtinguit Io. Lup.in rub.extr.de don.in ter vir.& vx.§.69.n.7.verſ.prædicta ſunt.

Secundum eſt ſignum & coniectura,quando ſuperue
9 nit graue † odium inter maritum, & vxorem,ſicuti quãdo mala gratia ſubſecutum eſt diuortium. Hoc etiam caſu præſumitur reuocatum legatum,d.l. cum hic ſtatus.
10 §.ſi diuortium. Idem dicimus in † legato, quod ob ſuperueniens odium & inimicitiam inter teſtatorem,& legatarium præſumitur reuocatum,l.3.§.ult. & in l.inimicitia.ff.de adimen.leg.& differemus infra ſubſequenti in lib.in præſumpt.83. Et in ſpecie noſtra ſic etiam diſtinguit Io. Lup.in d.rubr.extr.de don.inter uir.& uxor. §. 75.num.1. Eſt & aliud exemplum, vt ſi mulier committit
11 † adulterium,l.res vxoris.C.de don.inter uir.& uxor. & tradit Lupus dic.§.78.num.1.qui multis comprobat. Et
12 num.10. idem eſſe dixit, quando † mulier turpiter luſit,vel paſſa eſt ſe deoſculari, & alia ſimilia ad rem illo in loco congerit,quæ non repeto.
13 Tertium eſt ſignum,quando † donator rem ipſam donatam alteri donauit,d.l.cum hic ſtatus.§. qui quaſdã. ff.de don.inter vir.& uxor. Idem eſt in re legata, l. rem
14 legatam.ff.de adimen.leg.Id quod intelligo,† quando eadem res in ſpecie donata vxori, donatur a marito alteri.ſecus uero,quando vna re donata vxori,maritus alteri faceret donationem omnium bonorum. Nam tunc non præſumitur reuocata donatio rei ſpecialis. Ita Lup. in d.§.69.n.10.uerſ. ex quibus omnib. motus inter alia tex.l.quoties.C.famil.ercis.

Maritus an,& quandò præſumatur donaſſe vxori ea,quæ illi tradidit.

S V M M A R I V M.

1 *Maritus vxori,ſponſus ſponſæ res aliquas tradendo,in dubio nõ præſumitur donare.*
Idque maxime in marito paupere, vel ruſtico,n.2.
3 *Maritus nobilis,& diues res vxori traditas, an præſumatur donaſſe.*
4 *Diuitiæ ſolæ ad donationis præſumptionem an ſufficiant.*
5 *Maritus plebeius,& ignobilis,veſtes,iocalia,& ſimilia tradendo,aut mittendo mulieri,præſumitur donare.*
Et de quibus id veſtibus aut iocalibus intelligatur,n.6.

PRAESVMPT. XXIV.

EVenit perſæpe,† vt maritus res aliquas tradat vxori, vel ſponſus ſponſæ, & ignoratur quo titulo tradiderit,an.ſ.donationis,uel alio? Qua in re pro regula cõſtituendum eſt, non † præſumi titulo donationis, cum illa in dubio non pręſumatur,l.cum de indebito,in pri. ff.de prob.& copioſe ſcripſi in lib.2.de arbitr. iud. caſu 88.col.1. Et hęcquidem regula multo magis procedit† in marito paupere,uel ruſtico,ſicuti in ſpecie tradit Io. Lup.in Rubr.extr.de don.inter virum & uxor.§.9.nu. 7. adductus tex.l.ſi duob.§.ſi cocunda.ff.pro ſoc. ubi ruſticus non præſumitur præſtare operas ſuas gratis.

Receditur a prædicta regula cõiecturis,& ſignis, quibus colligitur,ſponſum ſponſæ, uel maritum uxori donare uoluiſſe.

3 Primum eſt ſignum,& coniectura,quando maritus † eſt nobilis. Nam is donaſſe præſumitur res illas traditas uxori. Ita in ſpecie affirmarunt Bal.in c.iurauit, col.ult. de probat. Ioann. Lup.in dict. §. 9. num.7.& num.18.& alios quamplures eiuſdem opinionis recenſes Tiraqu. in tract.de nobil.cap.ult.num.47.

Cæterum ſcripſi in commen.de arbitr.iud.lib. 2.caſu 88.num.49.eſſe dubiam,& ibidem declaraui,quo in caſu locum habere poteſt.

Secundum eſt ſignum,& coniectura, quãdo maritus
4 † eſt diues. Nam ſolas diuitias ſufficere ad præſumendũ donationem,ſcripſerunt gloſ.in l.ſed ſi ego,in fin. ff. ad Velleia. Bal.in l.1.in fin.C.eo.& Io.Lup.in d.§.9.nu.81. uer.quinimo.
5 Tertium eſt ſignum & coniectura, quando † maritus plebeius,& ignobilis duxit nobilem,& ei miſit iocalia, ueſtes,& ſimilia. Nam tunc præſumitur, quod maritus ea donauerit. Ita Bal.in l.1.C. de dotis promiſſ. & alios commemorat,& ſequitur Lup.in d. Rubr. de don.inter uir.& uxor.§.10.qui paulo ſupra §.9.num.19. uerſ. adde.idem ſcripſerat.

Verum ſubiungit idem Lupus in §.11.intelligi,quan
6 do † ueſtes & iocalia ſunt modici ualoris, uel quando ſunt quotidiani uſus, qua de re ſcripſi etiam ego ipſe multa in lib.2.de arbitr.iud.caſu 118.

Maritus an & quando donaſſe & remiſiſſe præſumatur alimenta, & vſuras ſeu intereſſe ſibi debitum, cauſa dotis non ſolutæ.

S V M M A R I V M.

1 *Alimenta aut intereſſe debitum loco dotis ſibi conſtitutæ, gener non præſumitur donaſſe ſocero,ſi intra modicum temporis, & ſic infra decennium non petierit.*
Quid autem ſit,ſi præterlapſum ſit decennium,n.2. & 4.
3 *Vſuræ etiam appellantur illa, quæ dotis nomine præſtantur in alimenta mulieris.*
5 *Actiones perſonales, vel officium iudicis non tolli niſi 30. annorum curſu.*
6 *Maritus non petens intereſſe loco dotis ſibi debitum, toto vitæ tempore præſumitur donaſſe. Idq. procedit, vt etiam in foro Canonico ſocer liberetur,n.9.*
7 *Dominus qui ob caducitatem expellere poterat emphyteutã, nõ declarando ante mortem, dicitur remiſiſſe.*
8 *Filius in vita non conqueſtus de matre tranſeunte ad ſecũdas nuptias,iniuriam ſibi illatam dicitur remiſiſſe.*
10 *Vſuras dotis pacto expreſſo promiſſas,an cenſeatur remiſiſſe gener,ſi toto vitæ ſuæ tempore non petierit.*
11 *Vſuras dotis gener remiſiſſe non cenſetur ſocero,ſi ob aliquã cauſam toto vitæ tempore non exegerit.*
12 *Ius quod ſibi competere quis ignorat, nemo dicitur remittere.*
13 *Vſuras dotis ſibi debitas,cenſetur remiſiſſe gener,recipiendo ſortem abſq. proteſtatione de ijs conſequendis.*
14 *Mulier cui certa pœna promiſſa fuerat, ſi certo tempore dos non ſolueretur, lapſo tempore dotem ſine proteſtatione recipiendo, præſumitur pœnam remiſiſſe.*
15 *Dominus recipiens canonem ab emphyteuta, præſumitur caducitatis pœnam remittere.*

PRAESVMP. XXV.

DOtes opulentas,& plus quã fuerunt uires patrimonii, ſolent interdum parentes filiabus conſtituere,& dum non poſſunt promiſſam ſummam pręſtare, intereſſe loco alimentorum, generis quotannis pendunt. Euenire aũt aliquã ſolet,ut maritus ipſe diu differat petere hæc alimenta,& ob id dubitatur,an ea donaſſe,& remiſiſſe ſocero præſumatur. Hæc diſputatio egregia, & utilis admodũ eſt,quare ut eam explicem dilucidius ac noſtri faciunt, diſtinguo atque conſtituo aliquot caſus.
1 Primus eſt, quando † decurſum eſt modicũ tẽporis, utputa

Digitized by Google

vtputa bienniũ, vel trienniũ, vel ſexennium, ita vt nõ attingat decennium. Hoc in caſu nemo eſt qui diſſentiat, quod non cenſeatur facta donatio, & remiſſio dictorũ alimentorum & intereſſe. Et probat tex. l. cum quidam. §. diuus. ff. De vſuris. de quo ſtatim dicemus vbi requirit curſum longi temporis, ergo curſum minoris temporis non ſufficiet.

2 Secundus eſt caſus, quando elapſum eſt † decenniũ. Hoc in caſu ſunt opiniones. Vna fuit eorum, qui ſcripſerunt, maritum præſumi remiſiſſe & donaſſe prædicta alimenta & intereſſe. Ita Dion. Peruſ. inter conſil. Baldi in conſil. 474. poſt biennium, li. 3. & idem vere ſenſit Bar. in l. cum de in rem verſo, nu. 7. verſ. ſi vero tractatur de præſumendo. ff. de vſur. Alex. in conſ. 74. n. 8. verſ. ſecundo principaliter. & col. vlt. verſ. ſimiliter ex alio, libr. 5. Corn. in conſi. 206. col. vlt. verſ. & prædicta concluſione. lib. 2. Alc. in tract. de præſumpt. reg. 1. præſump. 32. n. 4. verſic. quid tenendum. Tiraq. in tract. de præſcript. §. 1. gloſſ. 4. verſic. octauo iſtis, & eiuſdem opinionis alios recenſuit Oſaſc. in deciſ. 132. num. 11. verſic. hanc opinionem. Ibi enim commemorauit etiam Cremen. in ſing. 5. Gomeſ. in §. actiones, num. 6. in Inſtit. de actio. Campeg. in tract. de dot. par. 2. quæſt. 6. Marſ. in ſing. 360. Socin. Iun. in conſil. 114. num. 40. lib. 3. & Ceph. in conſil. 85. num. 13. lib. 1. Refert & alios nonnullos, qui contrariũ probarunt, vt dicemus infr.

Primo adducitur tex. l. cum quidam. §. Diuus. ff. de vſuris, cuius verba hæc ſunt, Diuus Pius ita reſcripſit. Parum iuſte prætteritas vſuras petis quas omiſiſſe te longi temporis interuallum indicat, qui eas a debitore tuo, vt gratior apud eum videlicet eſſes, petendas non putaſti, loquitur hic textus ſimpliciter de vſuris, non diſtinguendo vſuras debitas ex cauſa lucratiua, a debitis ex cauſa oneroſa, vt animaduertit præcitato in loco Alcia.

3 Quocirca cum etiam vſuræ † appellentur, quæ loco alimentorum mulieris præſtantur, l. vir vſuras, & in l. inſulam. §. vſuras. ff. ſol. matr. dicendum eſt, caſum dic. §. Diuus. conuenire caſui noſtro. Non etiam repugnat conſideratio Alex. in conſ. 63. n. 16. li. 4. cum dixit d. §. Diuus. loqui eo caſu, in quo non exegit vſuras a debitore, vt ei eſſet gratior, expectans ab eo beneficium aliquod. Nam reſpondetur ſecundum Alc. præcitato in loco, n. 4. verſ. nec intellectus, ibi ex ſolo ipſo temporis curſu præſumi id factum cauſa gratitudinis, alio non conſtito.

Secundo, gl. in l. uir uſuras. ff. de donat. inter uirum & uxor. adduxit hac pro opinione tex. l. cum oportet. §. ſin aute n. C. de bonis quę liber. quem etiam perpendunt Rom. Alex. & Boer. quos ſic refert Oſaſc. in d. dec. 132. num. 4. Ibi enim dicitur, quod ſi pater tacite filiis remiſit uſumfructum bonorum aduentitiorum, prohibentur heredes patris illum petere. Ergo & hoc in caſu maritus non petendo uſuras dicitur remittere. Cæterum aliam habet rationem is tex. §. ſin autem, ut explicabimus inf. in præſumpt. 30. num. 54.

Tertio Alc. perpendit tex. in l. ſi uir uſuras. ff. de don. inter vir. & vxor. cuius verba adſcripſi. Vir vſuras (inquit Papin.) promiſſæ dotis, in ſtipulatum deduxerat, eaſq. non petierat. Cum per omne tempus matrimonii ſumptib. ſuis, vxorem & eius familiã uir exhiberet, dote prælegata, ſed & donationibus verbis fideicommiſſi confirmatis legato quidem dotis vſuras non contineri videbatur, ſed titulo donationis remiſſas.

Hic manifeſte reſpondit Papinianus, maritum qui non petiit has vſuras donec uixit, cum etiam uixiſſe potuit minus decennio, cenſeri remiſiſſe. Nec repugnant conſiderationes Alex. in conſ. 63. num. 16. verſ. ſimiliter non obſtat. lib. 4. Nam illa prima, dum poſt gl. ibidem ait, illam fuiſſe donationem expreſſam, eſt omnino falſa, ſicuti colligitur ex verbis Papiniani, cum dixit, videri donationis titulo remiſſas. Non etiam uerũ eſt, quod eſſent uſuræ odioſæ, quia imo ſunt fauorabiles, cum loco alimentorum præſtentur, & eam ob cauſam ſic conſiderantur in d. l. uir uſuras. Non etiam uerum eſt, quod dicebat Alex. fuiſſe uſuras promiſſas ab ipſamet uxore, cui facile donari a uiro præſumitur ob mutuam beneuolentiam. Eſt enim conſideratio hæc diuinatiua ad reſpõſum Papiniani, qui ſimpliciter & abſolute loquitur, alias conſiderationes Cornei in conſil. 145. lib. 2. ad d. l. uir uſuras, diluit Oſaſc. in dic. deciſ. 132. num. 20. Rectius forte dici poſſet, id contingere ob ſubſecutam mortem mariti, qui moriẽdo dicitur nolle petere, ſed remittere. Et infra in ſubſequenti caſu confirmabimus. Et hæc quidem opnio mihi magis probatur.

4 Secunda fuit opinio eorum, qui † dixerunt, curſu decennii non præſumi remiſſas uſuras has. Ita Roman. in conſil. 517. num. 14. & in l. inſulam. §. uſuras, & in l. quæ dotis. ff. ſol. matr. & ibidem Alex. & Iaſ. n. 19. Alex. in cõſil. 56. n. 6. num. 8. & num. 12. & in conſ. 63. n. 16. lib. 4 & in conſ. 208. n. 10. lib. 7. Corn. in conſ. ult. lib. 2. & in cõſi. 164. col. pen. lib. 3. in conſ. 53. n. 3. lib. 4. Dec. in conſilio 571. n. 4. Franc. Balb. in tractatu de pręſcriptio. in prima parte tertiæ partis princip. q. 10. num. 14. Ang. Aret. in §. fuerat, in inſt. de actio. & ibidem Iaſ. num. 21. Io. Lup. in c. per ueſtras, in tertio notabil. §. 1. col. 2. uerſ. ad idem facit de donat. inter uir. & uxor. qui communem eſſe affirmauit Ruin. in cõſ. 234. n. 15. lib. 1. & in conſil. 61. n. 5. lib. 4. Grat. in conſ. 57. lib. 1. Chaſſan. in comment. ad Conſuet. Burg. in rub. 4. §. 23. n. 17. & Modern. Pariſ. in addit. ad Alex. in conſ. 63. lib. 4. Neu. in conſ. 56. nu. 8. & Gram. in dec. 70. qui teſtatur, ſic fuiſſe deciſum in Cõſilio Neapolitano.

Primo adfert tex. l. Procula. ff. de prob. uerum reſpondet Alc. in d. præſump. 32. n. 5. quod ibi non interuenerat temporis diuturnitas, ſed facta fuerat ſæpe calculatio, quæ minori tempore fieri potuit. Præterea ibi ſit fundamentum in eo, quod Procula quandiu uixit, nihil a fratre petiit, & non curſus temporis, ſed mors ipſa cõſideratur, ſicuti in caſu d. l. uir uſuras. ff. de don. inter uir. & uxo. de qua diximus ſupra & infra repetemus.

5 Secundo, quia actio † perſonalis, ut hæc, uel officium iudicis, quo uſuræ dotales præſtantur, dict. l. inſulam. §. uſuras. ff. ſol. matr. non tolluntur niſi curſu 30. anno. l. ſicut. & l. omnes. C. de præſcr. 30. uel 40. anno. Verum reſpondetur, hanc non dici præſumptionem, de qua nos loquimur, ſed præſcriptionem, ut dicemus infra. Duo alia argumenta hac pro opinione refert Oſaſc. in d. deciſ. 132. n. 17. & 18. quæ facile confutari poſſunt.

6 Tertius eſt caſus, quando † maritus quamdiu uixit, nihil petiit. Hoc ſane caſu dicitur uſuras ipſas remiſiſſe atque ita donaſſe. Ita in ſpecie affirmarunt Bar. in l. uir uſuras. ff. de don. inter uir. & uxot. Rom. in d. conſ. 571. num. 16. & in l. inſulam. §. uſuras, n. 16. ff. ſol. matr. Franc. Balb. in tract. de præſcript. in 1. par. tertiæ partis princip. quæſt. 10. num. 14. Ioan. Lup. in dic. §. 1. colu. 2. uerſic. ad idem text. Boer. in quæſt. 196. num. 4. Grammat. in deciſ. 103. num. 28. Cæph. in dic. conſil. 85. num. 14. lib. 1. & Oſaſc. in deciſ. 132. num. 19. ubi in fine teſtatur ita deciſum fuiſſe in illo Senatu Pedem. Qui tamen intellexit, quando cum morte mariti concurrit curſus decennii, quod minime uerum eſt, cum etiam minor temporis curſus ſufficiat. Et hæc quidem ſententia probatur in dic. l. uir uſuras, & in dic. l. Procula. Eſt ſimile
7 quod dicimus, dominum † qui ob non ſolutum canonem ab emphyteuta, uel aliam iuſtan ob cauſam, poterat eum expellere, atque ita caducitatem declarare, ſi dum uixit, non declarauit moriendo dicitur eam remiſiſſe. Ita ſcribunt multi a me congeſti in conſi. 155. n. 17. ubi nu. 16. Commemoraui illud ſimile, quo dicimus, ſi
8 filius † uiuens non eſt conqueſtus matrem trãſiuiſſe ad ſecundas nuptias, & ob id ferre debere pęnam illatæ ſibi iniu-

bi iniu-

Digitized by Google

bi iniuriæ, dicitur pœnam ipſam remiſiſſe, & aliud ſimile retulit Oſaſc. in d. deciſ. 132. n. 5.

Extenduntur prædicti omnes caſus, vt locum etiam
9 habeant † in foro Canonico, in quo etiam obſeruabitur, vt ſocer ille cenſeatur liberatus a præſtatione dictarum vſurarum. Ita Alc. in d. præſ. 32. in fi. poſt Corn. in d. conſil. vlt. lib. 2. Ea ratione motus eſt Alc. quia hic non agitur de inducẽda præſcriptione, iuxta c. vlt. de præſc. ſed quod lapſu temporis, uel ſecuta morte mariti, præſumatur eius conſenſus & remiſſio. Nec hic verſamur in materia peccati, quia ſocer iſte non peccabat non ſoluẽdo, cum interpellatus non fuerit, ex quo iudicis officio tenebatur. Et potuit (inquit Alci.) ſocer ille veriſimiliter credere generum eſſe ſorte contentum, neq. vſuras exigere velle. Comprobatur hæc extenſio ſecundum Alci. egregia traditione Iaſon. in l. ſi certis annis, num. 14. C. de pact. cum poſt Sal. ibi, docuit, diſpoſitionem l. cũ de in rem verſo. ff. de vſur. locum habere etiam de iure Canonico, quia ibi non agitur de præſcriptione, ſed de præſumptione legis præſumentis conſenſum ex lapſu decennii. Qua de re diſſeremus infra in præſ. 98. vbi declarabimus materiam d. l. cum de in rem verſo.

Declarantur primo prædicti caſus, vt locum non ha
10 beant, † quando hæ vſuræ fuiſſent pacto expreſſo promiſſæ. Nam tunc ſocer debitor non poteſt prætendere bonam fidem, ob id iure Canonico inſpecto nunquam præſcribit. Ita Alc. in d. præſumpt. 32. in fi. qui ſic intellexit Alex. in d. conſil. 63. lib. 4.

Cæterum ego valde dubito, cum hic (vt etiam dicebat Alc.) non agatur de præſcriptione, ſed de præſumẽdo curſu temporis conſenſum mariti, quæ ſane ratio locum habet, & hoc caſu, cum ſemper dicere poſſumus, ſocerum crediſiſſe ipſum ſuum generum voluiſſe dote eẽ contentum, quia alioqui eum interpellaſſet ad ſoluẽdas ipſas vſuras.

Declaratur ſecundo, vt locum non habeat, quando
11 maritus, † & ſic gener, omiſit petere dictas vſuras aliqua ex cauſa, vt quia ignoraret ſibi deberi. Nam tunc non dicitur eas remiſiſſe. Ita declarat Corn. in d. conſ. vlt. colu.
12 vlt. lib. 2. Nemo enim dicitur remittere † ius, quod ignorat ſibi competere, l. mater decedens. ff. de inoffic. teſta. Poſſunt etiam conſiderari aliæ ſimiles cauſæ.

Quartus eſt caſus, quando maritus ſeu gener, cui de-
13 bebantur prædictæ vſuræ, recipit † ſortem, nulla adhibita proteſtatione de conſequendis etiam vſuris. Hoc ſane caſu dicitur remiſiſſe ipſas vſuras. Ita in ſpecie Iaſ. in l. centum Capuæ, num. 6. ff. de eo quod cert. loc. & ad tẽ
14 prope reſpondit Soc. Sen. in conſi. 18. n. 4. li. 1. mulierẽ, † cui promiſſa fuerat pœna, caſu quo certo tempore dos non fuiſſet numerata, ſi lapſo tempore recipit dotẽ, non adhibita proteſtatione dicitur pœnam illam remiſiſſe, & Socin. ſecutus eſt Crau. in cõſ. 234. num. 4. uer. amplius, Idem ſcripſit Guid. Pap. in q. 172. col. ult. qui fortius dixit, nec quidem proteſtationem impedire, quo minus dicatur facta remiſſio, quod tamen verum non eſſe exiſtimo. Huc etiam pertinet, quod in ſimili dicimus, do-
15 minum † recipientem canonem ab emphyteuta, præſumi remiſiſſe caducitatis pœnam, qua de re diſſeremus infr. in præſumpt. 85. poſt Iaſ. in l. 2. in princip. col. ult. ff. ſi quis caut. & in l. 2. num. 124. C. de iure emphy. & Guid. Papæ dic. quæſt. 172.

Cæterum in ſpecie huius noſtri caſus aliter docuit Bal. in l. vlt. §. prẽterea, col. 2. verſ. aduerte hic. C. de iure dotium. cuius non meminit, idem tamẽ affirmant Bal. Nouel. in trac. de dote, par. 3. num. 11. & idem ſenſit Ioa. Lup. in c. per veſtras, in 5. notab. §. 8. nu. 6. de don. inter virum & vxor. Et confert quod ſcripſit Bart. in l. ult. nu. 3. ff. de eo quod cert. loc.

Donata mulieri a conſanguineis mariti, an & quando præſumantur ita donata, contemplatione ipſius mulieris vel mariti, vt vel vni, vel alteri acquirantur.

SVMMARIVM.

1 *Donatio facta a conſanguineo mariti, mulieri de ſe benemerita, præſumitur ipſius contemplatione facta, nec marito acquiritur.*

2 *Donans pater filio benemerito, præſumitur motus cauſa illa proxima, benemeritorum ſcilicet, non remota affectionis paternæ.*

3 *Donatio facta mulieri, a conſanguineo mariti de donante benemeriti, præſumitur illius quoq. mariti contemplatione facta.*

4 *Donatio facta mulieri a conſanguineo mariti ſub commemoratione eius, præſumitur mariti contemplatione facta.*

5 *Legatum factum filiæ ſub commemoratione patriæ poteſtatis, patri acquiritur.*

6 *Donatæ res vxori a conſanguineo mariti, quę ipſi non conueniũt, ſed marito, contemplatione eius donatæ præſumuntur.*

7 *Donatæ res vxori a conſanguineo mariti, vxori ſoli conueniẽtes, mulieris contemplatione præſumuntur datæ. Aliquibus tamen diſſentientibus, num. 9.*

8 *Dona data legatis, quæ ipſis tantum conueniunt, non acquiruntur Principi mittenti, & n. 23.*

10 *Donatum mulieri a conſanguineis mariti, acquiritur mulieri, ſi ibi ſic extet conſuetudo.*

11 *Donatio facta mulieri a principe viri conſanguineo, contemplatione mulieris facta præſumitur, eidemque acquiritur.*

12 *Filiusfam. de donatis ſibi a principe libere diſponit.*

13 *Donatio facta mulieri a marito conſanguineo, in dubio ſecundũ vnam opinionem mariti contẽplatione facta præſumitur. Alia aſſeritur opinio. num. 17.*

14 *Vxor quod acquirit, nõ acquirit marito, de iure, quemadmodum patri filius.*

15 *Arrogatus filius non patri arrogatori, ſed ſibi acquirit.*

16 *Donantis affectio inſpicitur ad cognoſcendum, cuius contemplatione datum quid fuerit.*

18 *Donationem factam a uiro in re communi cum fratribus ſuis illis præſentibus & conſentientibus, valere.*

19 *Socrus donare nurui poteſt.*

20 *Socrus quod donat genero ſuo ſponſo, efficitur ſponſi proprium et tranſit ad hęredes.*

21 *Donata nepoti per auum, aduentitia ſunt nepotiq. acquiruntur, adhibita tamen diſtinct. n. 22.*

24 *Donata ſocio contemplatione ſocietatis, efficiuntur propria ſocij cui donatum eſt.*

25 *Donatum filio qui aſſerit aduentitium eſſe, probare id debet.*

PRAESVMPT. XXVI.

Congruus ſatis eſt hic locus, vt diſſeramus, an & quando donata mulieri a conſanguineis mariti præſumantur ita donata contemplatione ipſius mulieris, vel mariti, vt vel vni vel alteri acquirantur? Diſputatio hæc difficilis & perplexa eſt, eſtque tota coniecturalis. In qua quidem ego ſoleo diſtinguere atq. conſtituere aliquot caſus.

1 Primus eſt, quando mulieris extant benemerita † erga conſanguineũ illum donatorem, vt puta, ſi ei inſeruiuit in aliqua infirmitate, vel ſimilem ob cauſam benemerita eſt. Hoc ſane caſu donatio facta a conſanguineo præſumitur facta contemplatione ipſius mulieris, vt ei acquiratur, non autem marito. Ita Io. Lupus in rubr. extra de donationibus inter virum & vxorem, §. 45. n. 13. verſ. crederem tamen, quem ſecutus ſum in conſil. 41. n. 23. & in conſ. 81. nu. 50. lib. 1. & dixit Lupus hoc eſſe ex mente Bar. in l. ſed ſi plures. §. de arrogato, num. 3. ff. de vulg. & pupil. ſubſtitut. dum conſiderat cauſam proxi-

 mam,

Digitized by Google

mam, & cauſam remotam donationis, vt ſcilicet ſpectāda ſit cauſa proxima. Quæ quidem hic eſt, cauſa benemeritorum, ſicuti probatur in l. ſi vero non remunerandi. §. idem Papinian. ff. mand. vbi donatio facta a liberto patrono, præſumitur facta ob præcedens meritum patroni, qui prius fuerat liberalis erga ipſum libertum. Et huc pertinet, quod tradit poſt alios Decius in l. ſi dona-
2 tione, num. 11. C. de colla. quando pater donat † filio benemerito, præſumitur motus ad donandum cauſa hac proxima meritorum, non autem cauſa illa remota affectionis paternæ, ſanguiniſque. Qua de re dicemus infra in præſumpt. 29. vbi explicabimus, quando pater præſumatur donare filio ob benemerita, quo loci plura explicabimus, quæ huc pertinere poſſunt, præſertim tex. l. tutor. §. quæ tutorib. ff. de excuſ. tut.

Secundus eſt caſus, a præcedenti diuerſus, quādo ſci-
3 licet † mariti extant benemerita erga donantem vxori. Hoc ſane caſu, præſumitur donatum cā & cōtemplatione ipſius mariti. Ita ſimili oīno in caſu probat tex. & ibi gl. l. profectitia. ff. de iure dotium, & ibid. Bald. cum dixerūt, ꝙ ſi quis ob mea erga eum merita donauit filiæ meæ mille cauſa dotis, illa dos dicitur profectitia, quaſi qđ prouenerit ex bonis meis, nempe a meritis meis. Et idē ſcripſit ad rem noſtram Io. Lupus in d. §. 45. in fi.

Tertius eſt caſus, quando donatio facta fuit a conſan-
4 guineo vxori conſanguinei † ſub commemoratione ipſius mariti conſanguinei, vt ſi dixit, dono Caiæ vxori fratris mei. Hoc etiam caſu præſumitur donatio facta cauſa & contemplatione ipſius mariti. Ita in ſpecie tradit Lup. in d. §. 45. num. 6. & hoc maxime, motus traditione Dyni, & Bald. in l. filio. ff. de cond. & demonſt. cum dixe-
5 runt, legatum † factum filio ſub commemoratione patriæ poteſtatis, acquiri patri, quia eius cauſa & contemplatione præſumitur factum, ſicuti etiā annotauit Soc. in d. l. filio, num. 4. confert l. & cum aliquis. C. de iure de lib. vbi inſtituens hæredem ſeruum Sempronii, intuitu & contemplatione domini dicitur inſtituiſſe. Id quod explicabimus infra in ſequenti libro in præſumpt. 44. Nec conſtituenda eſt differentia (inquit Lupus) quod præcedat vel ſequatur proprium nomen vxoris, cū vtroque caſu præſumatur facta donatio contemplatione mariti, vt ei acquiratur. Et Thomas Sanchez in tractatu de matrim. lib. 6. diſput. 26. num. 14. in fin. Diſſentit tamen Alc. in d. §. in arrogato, n. 12. in fi.

6 Quartus eſt caſus, quando vxori donatæ fuerūt † res ei non conuenientes, ſed marito, vt puta arma, equi & ſimiles. Hoc etiam caſu præſumitur donatum contēplatione mariti, vt ei acquirantur. Ita Bart. in conſ. 11. Quæſtio talis eſt, num. 3. lib. 2. Ang. in l. ſed ſi plures. §. in arrogato. ff. de vulg. & pup. ſubſtit. Io. Lup. in d. §. 45. n. 8. verſ. iſtud tamen & idem ſenſit Rota Rom. in deciſ. 1. n. 8. de don. inter virum & vxor. in antiquioribus. poſt Io. Andr. Idem dicimus in donatis Ambaſciatoribus quos latine legatos appellamus, ſicuti ſtatim dicemus.

Quintus eſt caſus, a præcedenti diuerſus, quando ſci-
7 licet vxori † donatæ fuerunt res ei tantū conuenientes, vt puta veſtes muliebres, Armillæ, Margaritæ, & ſimilia. Hoc in caſu, donatio præſumitur facta contemplatione & cauſa ipſius mulieris, vt ei acquirantur. Ita Bar. in d. conſil. 11. n. 3. Ang. in d. §. in arrogato. Rot. in d. deciſ.
8 1. n. 8. Ita dicimus, quod donata legatis, quæ eis tm̄ † cōueniunt, præſumuntur eorum contemplatione, & cauſa donata ut eis acquirantur, nō aūt principi, qui ipſos legatos miſit. Ita Doct. in l. ſi vero. §. item quidquid. ff. ſol. matr. & dicemus infra in ſubſeq. præſump.

9 Cæterum ab hac opinione † diſſentiunt Imol. & Ale. in d. §. in arrogato, quos ſecutus eſt Ioan. Lupus in di. §. 45. num. 9. Ea ratione moti ſunt, quia etſi res donatæ cōueniant tantummodo mulieri, attamen non inde fit, qđ mens donantis fuerit donare mulieri, vt ſuæ eſſent, cum & ipſe vir concedat ornamenta, vt ornatius incedat, non quia velit eſſe mulieris, ut tradunt Bart. & reliqui in l. pen. §. ſeruis. ff. ſol. matrim. & in le. 1. §. nec Caſtr. ff. de colla. bon. & ſcripſi in cōm. de arb. iud. li. 2. caſu 218.

10 Sextus eſt, quando extat † conſuetudo, quod donata a conſanguineis, vxori conſanguinei, vel amici, acquirātur ipſi mulieri. Hoc ſane caſu præſumitur, quod ſimpliciter donatum a conſanguineo ipſi mulieri, dicatur donatum, vt ei, non autem marito acquiratur. Ita in ſpecie ſcripſerunt Caſtrenſ. & Alexand. in §. arrogato. Corn. in conſil. 81. col. vlt. lib. 1. Ioan. Lup. in d. §. 45. num. 9. verſ. ſecundo intellige. & Rolan. in conſil. 10. num. 11. lib. 1. Et Thomas Sanchez in trac. de matrim. lib. 6. diſput. 26. num. 13. in fine. Et ſimile tradunt Bart. in l. ſi vt certo. §. interdum. ff. commod. & Salyc. in l. ſi ut. in fin. C. commod. cum dixerunt, quod ſi eſt conſuetudo, quod ea, quæ mittuntur a ſponſo ſponſæ, vel econtra, dicantur donata, conſuetudo illa ſequenda eſt. Huc etiam facit, quod dicemus in ſubſequenti præſumptione, donata legatis eis acquiri, quando talis extat conſuetudo, vt eis acquirantur.

11 Septimus eſt caſus, quādo donatio facta fuiſſet a † cōſanguineo principe. Hoc ſane caſu, præſumitur facta cā & contemplatione ipſiuſmet mulieris, cui donauit, vt ei acquiratur & non marito. Ita a fortiori probat l. cū mul-
12 ta. C. de bon. quæ libe. vbi donata a principe † filiofam. eidem acquiruntur, qui regulariter, quod acquirit, patri acquirit. l. placet. ff. de acquir. hær. attamen ex donatis a principe nihil pater conſequitur. Et propterea filius diſponere de illis poteſt, vt tradunt ibi Doct. & Calcan. in conſil. 12. col. penul. & Iaſ. in Auth. ex teſtamēto. C. de colla. Et in ſpecie clariſq. his terminis ſic reſpōdit Bart. in conſil. 11. Quæſt. talis eſt, an quæ donantur, nu. 1. lib. 2. quem ſecutus ſum in conſil. 41. in fin. lib. 1. Et Sāchez qui ſupra.

Octauus, & vltimus eſt caſus, quando vere ſumus in dubio, vt quia nullæ extant coniecturæ, quib. poſſit coniici, fuiſſe donatum cauſa, & contemplatione mariti, vel ipſius vxoris, vt vel vni, vel alteri acquiratur. Cum inquam vere verſamur in dubio, dubia eſt Doct. diſput.

13 Vna fuit opinio eorum, † qui ſcripſerūt, præſumi donatum contemplatione mariti, vt ei, & non mulieri acquiratur. Ita Bar. in d. conſil. 11. in fi. & idem Bart. Caſtrenſ. & Alex. in l. ſed ſi plures. §. in arrogato. ff. de vulg. & pupill. ſubſtitut. & ibidem Iaſ. in §. ad ſubſtitutos, quē legit cum d. §. in arrogato. vbi n. 9. teſtatur hanc eſſe tutiorem, & in praxi difficile eſſe ab ea recedere. Idem Iaſ. in l. ut liberis. C. de collat. Ange. Aret. in §. fuerat, num. 12. verſic. quid erit de donationibus, in Inſt. de actio. & ibid. ipſe Iaſ. Et his accedunt Rota Rom. in deciſ. 1. nu. 8. verſic. & ſi ex his, in tit. de donat. inter virum & uxor. in antiquioribus. Butr. in conſil. 38. num. 4. Corn. in conſil. 81. col. penult. lib. 1. Barb. in conſil. 43. col. 3. li. 1. Ruinus in conſil. 223. num. 10. & 11. lib. 1. Deci. in l. ut liberis, num. 23. C. de collat. & in conſil. 280. Ioan. Lupus in rubr. extra de donatio. inter uirum & vxor. §. 45. Rola. in conſil. 10. num. 11. lib. 1. Et nouiſſime Thomas Sanchez in dic. trac. de matrimonio. lib. 6. diſput. 26. nu. 11. Et hac pro opinione afferri perpendique ſolet tex. dic. l. ſed ſi plures. §. in arrogato. ff. de vulgar. & pupillar. ſubſtit. quo loci Vlpianus reſpondit, ſubſtitutum filio arrogato conſequi quæ ipſi arrogato dedit pater arrogator, & inter ab eo data connumerari, quod ab amico vel cognato relictum fuit ipſi arrogato. Et ratio eſt, quia illa relicta præſumuntur legata contemplatione patris arrogatoris, & propterea tanquam ex eius bonis tranſeunt ad ſubſtitutum. Verum reiectis aliorum interpretationibus, reſpondet Iaſon in dict. §. ad ſubſtitutos, nu. 9. ita reſponſum fuiſſe ab Vlpiano eo in caſu, in quo duo concurrebant. Vnum quod fuerit legatum contem-

platione

Digitized by Google

platione arrogatoris: alterum, quòd legatum fuerit cõtemplatione eius cui ſtatim de iure acquiritur. Et prius ita ſenſit Bald. in l. cum te, num. 3. C. de don. ante nupt. Iaſ. ſecutus eſt Alciatus in tracta. de præſumpt. regul. 1. præſumpt. 18. Diuerſum eſt (aiunt prædicti) in caſu noſtro, quo etſi primum illud concurrit, quod ſcilicet donatio fuerit facta ſponſæ contemplatione mariti, non tamen concurrit ſecundum, cum de iure quidquid acqui
14 rit vxor † nõ acquirat marito, ſicuti filius acquirit patri. l. placet. ff. de acquir. hær. Nec obſtat quod inquit Alex. in d. §. in arrogato. ꝙ in caſu illius reſponſi non eſt patria poteſtas, quæ efficit, vt relicta filio acquirãtur patri arrogatori: ſed eſt id, quia eius contemplatione legatũ fuit. Nam reſpondetur ſecundum Iaſ. quòd imò patria poteſtas eſt in cauſa huius acquiſitionis, coniuncta tamen ipſa contemplatione.

Id quod ex eo, (inquit Iaſon) probatur, quia ſi patria poteſtas non eſſet in conſideratione, ſequeretur, quod ſi mortuo patre arrogatore conſanguineus vel amicus legaret aut donaret huic filio pupillo arrogato contemplatione ipſius patris, ſubſtitutus pupillariter huic filio conſequeretur bona hæc: id quod falſum eſt. cum ſubſtitutus iſte ſolum conſequatur bona donata filio arrogato, viuente ipſo patre arrogatore.

Cæterum dubia eſt interpretatio, quia quidquid ac-
15 quirit filius arrogatus, non dr̃ acquirere patri † arrogatori, ſed ſibi. l. nõ aliter. & l. his verbis. ff. de adoptio. Reſpondit ſecundo Alc. in d. præſumpt. 18. in fin. quod in d. §. in arrogato, agebatur de aliquali fauore pupilli arrogati, quod ſcilicet pater ei poſſet ſubſtituere pupillariter, nedum in bonis ſibi a patre prouenientibus, ſed & a cognatis, & amicis. Nec propter hoc ipſe arrogatus eis priuatur: Id quod non contingit in caſu noſtro, vbi mulier etiam viuens cogeretur reſtituere marito.

Secundo adducitur text. in l. ſi quid earum. in princ. verſ. in quib. ff. de leg. 3. vbi ſi maritus legauit vxori, quę ſui cauſa comparata ſunt, in hoc legato veniunt etiam ea, quæ ſocer, nurus nomine comparauit. Ergo non erãt ipſius nurus, ſed mariti. Ita textum hunc ad rem perpendit Lupus in d. §. 45. n. 3. Verũ nec tex. iſte ſatis probat, quia & ſi in legato vxori facto contineantur etiam ea, quæ fuerunt nurus ipſius teſtatoris: non tamen definit illo in loco Vlpianus, quomodo res illę quæ nurus fuerunt, ſibi acquiſitæ fuerint. Nam fieri poteſt, quod ei ſoluerit pretium, vel nurus ei donauerit. Nec ibi declarat Vlpianus, quo res illæ effectæ fuerint illius nurus, quia ſcilicet ei reliquerit, vel donauerit, vel ſi ipſa emerit.

Tertio melius ſuffragatur, ꝙ ad cognoſcẽdum, cuius
16 † contemplatione aliquid fuerit legatum, vel donatũ, inſpicitur, & conſideratur affectio donantis & legantis. l. donationes in cõcubinã. §. ſpecies. ff. de donat. cum ergo amici, & conſanguinei mariti moti ſint affectione, & beneuolentia, qua proſecuti ſunt maritum ad donandum eius vxori, cui alias non donaſſent, ſequitur dicendum, præſumi donaſſe cõtemplatione ipſius mariti. Verum reſpondetur, quod etſi donarunt contemplatione, & cauſa ipſius contracti matrimonij, ob affectionẽ quã proſequebantur cõſanguineum, non tamen inde ſequitur, quod noluerint acquiri ipſi mulieri, ſicuti dicemus infr. in vlt. argumento ſubſequentis opinionis.

17 Contrariam opinionem † quod ſcilicet præſumatur donatum vxori ſeu ſponſę cõtemplatione ipſiuſmet, nõ autem mariti, probarunt Bald. in l. cum te, num. 3. C. de don. ante nupt. & in conſ. 215. Facta ſuper quibus. lib. 4. Comenſ. & Aret. in d. §. in arrogato. Ang. & Rom. in d. l. vt liberis. C. de collat. idem Rom. in conſil. 172. num. 2. Zaſius in lib. 2. intellectuum ſingula. cap. 9. & Alciat. in tract. de præſumpt. reg. 1. præſumpt. 18. Et hæc quidẽ opinio mihi magis probatur, & ſi multa ſunt eius argumenta, quæ nil vrgent.

Primo adducitur text. l. ſi ſeruus cõis. ff. de don. inter
18 virum, & vxorem vbi res, quæ erat cõis † mariti, & duorum fratrum, donata fuit mulieri ab ipſo viro, præſentibus, & conſentientibus fratribus ſuis: id quod perinde eſt ac ſi duo illi fratres expreſſe donaſſent partes ſuas. Etſi ergo maritus in ea parte, quę ſua erat, dici non poſſit, quod ſui ipſius contemplatione donauerit: attamen in duabus alijs partibus, quæ erant fratrum, qui donaſſe dicuntur, contemplatione mariti fratris eorum cenſentur donaſſe: Et tamen Alphenus Iuriſconſul. ibi dubitat, cui acquirantur duæ illæ partes, & tandem reſpõdit, acquiri ipſi mulieri. Ecce ergo Alphenũ affirmaſſe donata vxori cõtemplatione mariti, acquiri ipſi vxori, non autem marito.

Cæterum reſpondet Iaſ. in d. l. ſed ſi plures. §. ad ſubſtitutos, num. 8. in fi. ff. de vulg. Iuriſconſultum Alphenum in dict. l. ſi ſeruus communis, definire quidem donationem illam valere, etiam viuẽte ipſo marito, quia ceſſat ratio prohibitionis donationis inter virum, & vxorem. Non tamen definit, cui mortuo ipſo marito, res illa donata acquiratur.

Nec obſtat (inquit Iaſon) textus ibi in fine, verbo, reddere, quia Iuriſconſul. habuit reſpectum ad id, quod maritus iam tradiderat rem donatam, & ideo pro parte pertinente ad maritum reddit, pro alijs vero duabus partibus fratrum mariti non reddit. Non hic commemoro aliorum interpretationem, quam confutauit Alc. in d. præſumpt. 18.

Secundo Aretin. in dict. §. in arrogato. in fin. citat l. 3. §. ſocrui. ff. de donat. inter vir. & vxor. l. ſi conſtante. & l. ſi te in vacuam. C. eod.

Verum, mea quidem opinione, nil vrgent. Nam faci-
19 le concedimus ſocrum † donare poſſe nurui, & ſtatim valere donationem. Cum prohibitio legis, qua maritus donare non poteſt vxori, ceſſet hoc in caſu: Non tamen inde fit, quin donatio cenſeatur facta contemplatione ipſius mariti, eo tamen animo, vt nihil marito poſſit dici acquiſitum.

Tertio Bald. in d. conſ. 215. alleg. l. ſi mater. C. de do-
20 nat. ante nup. vbi quòd † ſocrus donauit genero ſuo ſpõſo id efficitur proprium ipſius ſponſi, & illud ad ſuos hæredes tranſmittit.

Cæterum reſpondetur, iura illa procedere in caſibus claris, in quibus conſtabat, ſocrum donare voluiſſe ipſi genero, & de eius enixa voluntate apparebat, ex quo dicit, ſe donare animo repetendi, & eum etiam in poſſeſſionem induxit. Id quod forte contingit, quia ſocrus voluit remunerare generum, quam nacta fuerat ex animi ſnĩa, cui pro meritis forte dotem non conſtituerat.

Quarto mouetur Alciat. in d. præſumpt. 18. eo ſimili,
21 quo dicimus donata † per auum nepoti, præſumi aduẽtitia atque ita donata, vt ipſi nepoti acquirantur, ſicuti communis eſt ſententia in l. quæſitum. de legat. 1. Ergo idem a fortiori dicendum eſt hoc in caſu, cum facilius filius acquirat patri, quam vxor marito.

Verum reſpondetur, diſſentire ab ea opinione mul-
22 tos, & nos ſuperiore præſumptione diſtinximus, † quod aut aliqua ſunt merita nepotis, & tunc præſumitur ei donatum ſui cauſa & contemplatione. Aut nulla eius extiterunt merita, & tunc præſumitur ei donatum cõtemplatione filij, ob maiorem dilectionem, quam habet auus donans erga filium ipſum. Ita in caſu noſtro cum nulla ſint mulieris benemerita erga donantem, pręſumitur, quod is ob affectionem, & ſanguinis coniunctionẽ, quæ ſibi cum marito intercedit, donauerit eius vxori.

Quinto argumentatur Alc. in d. præſump. 18. num. 3.
23 ſecundo moueor, quod donata † legatis quos Ambaſciatores vulgo appellamus, non præſumuntur donata cõtemplatione principis, qui legatos miſit, ſed cauſa & cõtemplatione ipſorũmet legatorum, vt tradunt Doctor.

in l. ſi

Digitized by Google

In l. ſi vero. §. item quidquid. ff. ſolut. matrim. & Alex. in d. §. arrogato.

Verum reſpondetur, diſſentire multos, ſicuti in ſubſequenti præſumptione explicabimus, vbi diſtinguemus multos caſus.

Sexto mouetur Alciatus præſumpt. 18. num. 4. verſic. tertio ergo, quod iure non probatur, quòd donãdo vxori acquiratur marito. Non enim promiſſio, nõ traditio, fit marito. Non ergo dici põt, quod res donatæ ſint mariti. l. traditionib. C. de pact. Et caſus ſpecialis eſt (inquit Alciat.) in l. quintus. ff. de donat. inter virum & vxor. ad euitandam turpem ſuſpicionẽ. Quæ ratio ceſſat hoc noſtro in caſu. Nec obſtat vxori donatum eſſe contemplatione, & cã ipſius mariti, quia reſpondetur, ex hoc non ſequi, quod acquiri debeat marito. Nam (inquit Alciatus) quæſita contemplatione alterius ſolum conſideratur in filijsfam. qui quidquid acquirunt, patri acquirũt. Ita loquitur l. cum oportet. in princ. vbi Baldus num. 4. C. de bonis quæ liber. & dicemus infra. Non ita eſt in alijs. Et hæc quidem Alciati conſideratio comprobatur tex. l. ſocium qui in eo. §. vltim. ff. pro ſocio. vbi donata
24 ſocio † propter ipſam ſocietatem atque ita contemplatione ſocietatis, non tamen acquiruntur ſocietati, ſed propria efficiuntur ipſius ſocii, cui donatum eſt. Nec dici poteſt, vt dicebant Abb. in c. poſtulaſtis. de cõceſ. præben. & Lup. in d. §. 45. num. 6. ibi fuiſſe clarum, illum donantem voluiſſe donare ſocio, vt ei acquireretur, quia verius eſt caſum fuiſſe dubium, quia donator ille ſimpliciter donauerat illi donatario, etſi motus fuerit propter ipſam ſocietatem. Ita ergo & noſtro in caſu dicendum eſt, quod etſi conſanguineus mariti motus fuerit ad donandum illi vxori ſui cõſanguinei, ob id, quod cõtraxit matrimonium cum eius conſanguineo, & quod non donaſſet, ſi ei non nupſiſſet, attamen dicitur donaſſe, vt eius proprium fiat, quod donauit.

Vltimo hic conſiderandum eſt, quod caſus iſte donationis factæ a cõſanguineo, vxori conſanguinei ſui, multum differt a caſu donationis factæ ab eo, qui donat filio fam. contemplatione eius patris. Illo enim in caſu ſtat regula, quod quidquid acquirit filius, acquirit patri. l. placet. ff. de acquir. hæred. cum ſimilib.

Et licet ab hac regula excipiantur aduentitia, attamẽ
25 qui vult † aſſerere aliquid eſſe aduẽtitium, atque ita donatum filio, vt ſit proprium filii, probare id debet, alioqui in dubio ſtãdum eſt regulæ, vt poſt alios tradit Deci. in l. 1. num. 7. ff. de reg. iuris. Diuerſum eſt hoc in caſu, in quo quidquid acquirit mulier, cum apparet vnde honeſte habuerit, ſibi non autem marito acquirit, vt dicemus infra, vbi declarabimus l. Quintus. ff. de don. inter virum & vxor. cum ergo hic verſemur in dubio, atque ita non appareat donantem voluiſſe acquiri marito, qđ donauit eius vxori, ſequitur dicendum, non eſſe a regula recedendum, quod ſcilicet acquiratur ipſimet mulieri donatariæ.

Donata legatis, an & quando præſumantur eorum contemplatione & cauſa, vel contemplatione principis donata, vt vel eis, vel principi cenſeatur acquiſitum.

SVMMARIVM.

1 *Donatum legatis a principe in quẽ eorum extabant merita, vel quos iampridem beneuolentia proſequebatur, ipſis non autem mittenti acquiritur.*

Idem eſt in donis, ipſis ſolis conuenientibus. num. 2.

3 *Dona tradita legatis, ſoli principi mittenti conuenientia, non legatis, ſed principi acquiruntur.*

4 *Dona tradita legatis, vel principi vel legatis, ſecundum loci conſuetudinem acquiruntur.*

5 *Donatum vni legatorum ſub nomine proprio ei ſoli acquiritur.*

6 *Donatum legatis ſub commemoratione principis mittentis, acquiritur principi.*

7 *Legatis donatum in dubio ipſorummet contemplatione præſumitur datum, eiſque acquiritur.*

8 *Legatis Reipub. Venetæ donata, non ipſis ſed Reipubl. acquiri.*

PRAESVMPT. XXVII.

EST omnino ſimilis præcedenti hæc diſputatio, dũ ambigitur an, & quando donatum legatis, quos vulgo Ambaſciatores appellant, præſumatur eorũ cauſa & contemplatione donatum, vt eis acquiratur? Qua in re, omiſſis aliorum traditionibus, diſtinguo atq; conſtituo plures caſus.

Primus eſt, quando princeps donat legatis iam antea ſibi cognitis, quos beneuolentia proſequebatur, vel
1 quia extabant aliqua in principem illum merita. Hoc † ſane caſu præſumitur donatum cauſa, & contemplatione ipſorum legatorum, vt eis, non autem illi principi, a quo miſſi fuerunt, acquiratur. Ita Bart. & Caſtr. in l. dotalem. ff. ſolut. matr. manifeſte Bald. in conſil. 194. Præmiſſis verbis. col. 2. verſ. item etiam in honorem. lib. 2. Cald. & Butr. in cap. poſtulaſtis. de præben. & Conrad. Brun. in commentarijs de legationib. lib. 4. c. 6. verſ. alii ſic. Quæ quidem ſententia confirmatur ex his, quæ ſcripſimus in primo caſu præced. præſumpt.

Secundus eſt caſus, quando nulla extant legatorum
2 merita, ſed res † donatæ eis, & non principi ſuo conueniunt, vt ſi donatæ ſunt veſtes ipſis Legatis conuenientes. Hoc etiam caſu præſumitur donatum cauſa & contemplatione ipſorum legatorum, vt eis acquiratur. Ita Bart. Caſtren. Cald. But. & Conrad. Brun. quos ſuperiore caſu allegauimus. Et conferunt, quæ ſcripſimus in 4. caſu præced. præſump. & accedit Tho. Sanchez in tract. de matr. lib. 6. diſput. 26. num. 15.

3 Tertius eſt caſus, quando res † donatæ nõ conueniũt ipſis legatis, ſed Principi, qui eos miſit, vt ſi donatum fuiſſet Caſtrũ, vel aliqua inſignia animalia, vt puta equi inſignes, vel Leones, Pantheræ, & ſimilia. Hoc caſu præſumitur donatum cauſa, & contemplatione Principis, vt ei acquiratur. Ita præcitati Doctor. præſertim Alexã. d. §. in arrogato, num. 12. verſ. 2. limit. & Ioan. Lupus in rubr. extra de don. inter vir. & vxor. §. 45. num. 9.

Quartus eſt caſus, quando extat conſuetudo, vt qđ
4 donatũ eſt † legatis eis acquiratur, vel e contra, quod acquiratur Principi. Hoc ſane caſu ſeruanda eſt conſuetudo. Ita Bald. in d. conſil. 194. col. 2. verſic. item quia conſuetum. Et conferunt, quę ſcripſi in ſexto caſu præcedentis præſumptionis.

Quintus eſt caſus, qñ exiſtentib. duobus vel pluribus
5 legatis, † donatum fuit vni eorum tantum ſub proprio nomine. Hoc ſane caſu præſumitur eius ſola cauſa & cõtemplatione donatum, vt ei acquiratur. Ita reſpondit Bald. in d. conſ. 194. col. 2. verſ. amplius, quod hic.

6 Sextus eſt caſus, quando donatum eſt legatis † ſub cõmemoratione Principis, qui eos miſit. Hoc ſane caſu dicitur donatum illi Principi, atque ita ei acquiritur. Ita in ſpecie Alex. in d. l. ſed ſi plures. §. in arrogato, nu. 12. poſt Ang. ibi. Et conferunt quæ diximus in tertio caſu præced. præſumpt.

Vltimus eſt caſus, quando vere ſumus in dubio, quippe quod nullæ ex prędictis coniecturis concurrunt. Hoc
7 in caſu † recepta eſt Doctorum ſententia, præſumi donatum cauſa, & contemplatione ipſorummet legatorum, vt eis acquiratur. Ita gl. & Cyn. in l. manifeſtiſſimi. C. de fur. Gul. Cun. in l. qui proprio, §. procurator. ff. de proc. Bar. in l. ſi vero. §. quidquid. ff. ſolut. matrim. Io. Andr. & Imol. in cap. poſtulaſti. de conceſſ. præb. Sal. in l. cum aliquis. C. de iure delibet. Alex. in l. ſed ſi plures. §. in arrogato.

Digitized by Google

gito.num.12.ff.de vulg. & pupil.ſubſtit. Ioan. Lupus in d.rubr.extra de donat.inter vir.& vxor.§.45. num.6.& nu.9. Alc.in tract.de præſumpt.reg.1.præſump.18. verſic.ſecundo moneor. Roland.in conſ.10.num.9.lib.1. & Vinc.Franc.in deciſ.172. num.3. Quæ ſententia probatur text.l.cum multa.C.de bon. quæ lib.quam perpendi ſuperiore præſumptione in 7.caſu. confert & Socin. qui in eod.§.vlt.ff.pro ſoc. Et accedit, quod legatis conſueuerunt donari. l.vlt.in fin.ff.de bon.damn. & ab annalium ſcriptoribus non vno in loco memoriæ proditũ eſt.ex quibus exempla collegit ad rem noſtram Cõrad.

8 Brun.in d.lib.4.de legationibus. ca.6. Lege † Veneta (vt audio) ſancitũ eſt, donata omnia legatis Sereniſs.Reip. acquiri ipſi Reipub.niſi ei placuerit legatos ea retinere.

Donatum filiofamilias, an & quando præſumatur donatum ſui, vel patris contemplatione.

SVMMARIVM.

1 *Donata res acquiritur ei, cuius contemplatione data fuit.*

2 *Donatio cauſa mortis, effectum habet mortuo eo, cuius contemplatione facta eſt.*

3 *Filiofamilias donatum, facta mentione patris, & poteſtatis patriæ præſumitur contemplatione patris donatum.*

4 *Donatum filiofam. facta quidem poteſtatis patriæ mentione, ſed colata diſpoſitione in tempus, quo filius ſui iuris ſit filio acquiritur.*

5 *Donatum filiofam. facta mentione patris, & filij, ſi tale ſit quod filio acquiri nequeat, intuitu patris datum præſumitur.*

Secus eſt ſi talis res ſit, quæ patri nequeat acquiri. num.6.

Et quid ſit eo caſu, quo dubium eſt cui poſſit acquiri. num.8.

7 *Auus legans nepoti, ex filio ſpurio, contemplatione nepotis præſumitur legaſſe.*

9 *Donatum filiofam. facta mentione tum patris tum filij, præcedentibus benemeritis parentis, illius contemplatione factum præſumitur.*

Idem ſi pater fuerit ſummè amicus donatoris. n.10.

Et è conuerſo ſi extent benemerita filij. n.11.

Vel ſit ſummus donatoris amicus. n.12.

Et quid ſi magis ſit amicus, quam pater. n.13.

14 *Donatum patri, & filijs, ſolius patris benemeritis extantibus ipſius contemplatione præſumitur donatum.*

Et quid ſi extent benemerita, tam filiorum quam patris. nu.15.

Aut nullius eorum extent merita. nu.16.

17 *Donatio facta filio ſimpliciter, nullis benemeritis extantibus vel patris vel filij, aut aliqua ſingulari affectione, ſolo filij intuitu emanaſſe præſumitur.*

Niſi facta ſit donatio in eo, ad qđ pater illius tenebatur. nu.18.

PRAESVMPT. XXVIII.

Diſputatio eſt frequens, & vtilis, quando aliquid donatum vel legatum filiofamil. an præſumatur ſui, vel patris contemplatione donatum. Cuius ſane rei cognitio ſummam habet vtilitatem. Nam res do-

1 nata † ei acquiritur, cuius contemplatione donata fuit. l.profectitia.§.1.de iure dot.l.ſed ſi plures.§.in arrogato.ff.de vulg.& pup.ſubſt.l.traditio.§.1.ff.de acq.hæred. gl.in l.cũ opportet.in prin.C.de bon.quæ lib. & ibi Bar. & Bal.& reliqui. Idem Bar.in l.filiofam. la 2. ff.de don. cau.mor. Cro.in l.frater a fratre, num.4.ff.de condit.indebit.& ibid.Io.Coraſ.in 1.par.num.62. & idem ego ipſe reſpondi in conſ.81.num.40.& in conſ.161.num.12. Eſt etiam vtilis hæc diſputatio, quando donatio eſt cau-

2 ſa mortis, quia † illa effectum habet, mortuo eo, cuius cõtemplatione fuit donatum.d.l.ſi filiofam.la 2.ff.de don. cauſ.mort. Hac in re diſtinguendi atque conſtituendi ſunt multi caſus præter Bart.in d.l.filiofam. la 2.

3 Primus eſt caſus, quãdo in † donatione facta fuit mẽtio patris, & patriæ poteſtatis, & donatio confertur in tempus patriæ poteſtatis hoc in caſu in dubio præſumitur donatũ cõtẽplatione patris. Ita Bar.in d.l.ſi filiof.la 2.num.1. verſ.quid dicemus. & in l.filiofam. ff.de condit.& demonſt.quem ſecuti ſunt ibid. Soc.num.3.& idẽ Socin.in conſil.72.nu.11.verſ.ſed prædictis, lib.3. Crot. in d.l.frater a fratre, num.4.& ibid. Coraſius in 1.part. num.63. ff.de condict.indeb. Iaſ.in l.cum aliquis, num. 2.C.de iure delib. Ruin.in conſ.13.num.1. lib.5.& Alb. in conſ.57.num.18. & Ant.Padilla in l.quamuis, nu.8. C.de fideicom. Et ij quidem ſic interpretati ſunt d.l.ſi filio.ff.de condit.& demon.

4 Secundus eſt caſus, qñ † in donatione facta fuit mentio patris & patriæ poteſtatis, ſed donatio, & diſpoſitio collata fuit in tempus, quo filius erit ſui iuris. Hoc ſane caſu præſumitur donatum contemplatione ipſiuſmet filij. Ita Bart.in d.l.ſi filiofam.la 2.num.1. verſ.quandoque fit mentio patris, & ſequuntur præcitati Doct.præſertim Coraſius: qui ſic intellexerũt l.mulier.ff.ad S.C. Treb.& l.3.C.de inſtit.& ſubſt.& confert l.ſi poſt mortẽ. in princ.ff.de leg.1.

5 Tertius eſt caſus, qñ † in donatione facta fuit mentio patris & filii, vt ſi dictum ſit, dono Caio Sempronii filio, ſed res illa donata acquiri non poteſt filio. Hoc ſane caſu præſumitur donatum contemplatione, & intuitu patris. Ita Bart.in d.l.ſi filiofam. la 2.num.1.verſ.quandoque fit mentio filii & patris. ff.de don.cauſ.mor.& in l.vlt.C.de vſufruct.quem declarat Ruin. in conſil.194. num.3.verſ.nam primo caſu.lib.2. Padilla in d.l.quamuis, num.9. ſic intelligunt l.cum aliquis.C.de iure delib. in ſui ratione, ſic etiam confert in arg.l.1.§.communis ſeruus.iuncta l.item ſi ſeruus.§.vlt.cum l.ſequ.ff.de ſtip. ſeruo.

6 Quartus eſt caſus, qñ in † donatione facta eſt mentio patris & filii, vt ſi dictum eſt, dono Caio filio Sempronii, ſed res illa donata acquiri non poteſt patri. Hunc caſum omiſit Bar.in d.l.ſi filiofam. Et dicendum eſt, præſumi donatum contemplatione, & intuitu filii, non aũt patris. Ita Bar.in l.Gallus.§.quod ſi is.col.vlt.ver.tertius

7 caſus eſt.ff.de lib.& poſth.cum dixit, ꝙ ſi auus † legauit nepoti ex filio ſpurio, præſumitur legaſſe contemplatione ipſiuſmet nepotis, cum is filius ſpurius capere non poſſit ex diſpoſitione patris. Et Bar.ſecuti ſunt Ruin.ibidem nu.12. Crau.in conſ.184.nu.1. & alii congeſti a Didaco in Epitome de ſponſalibus.in 2.parte c.8.§.5.num. 13. & a Palæoto in commentariis de nothis ſpuriiſque filiis.cap.53.num.3. qui teſtatur communem & veram. Et conferunt quæ ſcripſi ſupra in præſumpt.17.in 2.declar.ſecundi caſus, dum explicaui, quando dos donata ab auo nepti, præſumatur filii contemplatione donata.

Quintus eſt caſus, quando in donatione facta eſt mẽtio patris, & filii, vt ſuperiore caſu, ſed dubiũ eſt, an res donata quæri poſſit filio, vel non, vt quia pendet a futuro euentu, quemadmodum quando filio donatus fuit vſusfructus, cuius commoditas acquiritur patri. Auth.

8 idemque.C.de bon.quæ libe. Hoc in caſu † inſpicitur futurus euentus, & ſecundum illum iudicamus, an contẽplatione patris, vel filii donatus fuerit. Ita Bart in d.l.ſi filiofam.la 2.in fi.de don.cauſa mor.& in dict.l.vlt.C.de vſufruct.quem ſecutus eſt Ruin.in conſ.194.num.3.lib. 2. ſi ergo filius decedit, parte ſuperſtite, filio nihil potuit acquiri, ob id euentus iſte declarat donatum fuiſſe filio contemplatione patris. ſi vero econtra decedit pater, filio ſuperſtite, ipſi filio acquiri potuit vſusfructus, & propterea euentus declarat fuiſſe donatum contemplatione patris. eandem opinionem probarunt Imol. in d.l.ſi filio. de donat.cauſa mort. Angel. Aretin. in §.finitur. col.1. Inſtit.de vſufruct. Eman.Coſta in lib.2. ſelect.interpret.c.17. num.4. & Ant.Padilla in dict.l.quamuis,

num.

Digitized by Google

num. 10. C. de fideicommiſs.
Cæterum ab hac Bar. & Ruini interpretatione diſſen
tiunt Bald. in d. l. vlt. col. 1. & ibid. Salic. col. 2. in fin. ver.
& tunc inſurgit. Et rectius quidem hos ſenſiſſe exiſti
mo. Ille enim ſenſus a Bald. tam acute conſideratus, ſi
recte perpendatur, optime conuenit.
Sextus eſt caſus, quando in donatione facta eſt mẽtio
9 patris & filij, vt ſuperiore caſu, ſed † merita aliqua pa-
tris præceſſerunt, cum tamen nulla extent filij. Hoc ca-
ſu præſumitur donatum patris contemplatione. Ita Bal.
in l. cum oportet. in princ. num. 4. C. de bonis quæ liber.
quem ſecuti ſunt multi a me congeſti in conſ. 161. nu.
31. lib. 2. Nec diſſentit Coraſius in d. l. frater a fratre, in
1. parte, num. 62. ff. de condict. indeb. etſi dixerit illam
Bart. traditionem perfectam non eſſe. Hinc colligitur,
q̃ ſi filio adhuc infanti vel impuberi, cuius nulla extare
potuiſſe merita veriſimile ſit donatum fuerit, nõ ipſius
filii, ſed patris contemplatione donatum præſumitur.
Ita reſpondi in conſ. 81. num. 51. lib. 1. ex ſententia Ale.
in conſ. 8. num. 10. lib. 3. eiuſdem ſententiæ addo nunc
eundem Alex. in conſ. 89. num. 6. verſ. præterea. lib. 4. &
in conſ. 138. num. 2. lib. 5. Ruinum in conſil. 123. num. 9.
in fi. lib. 1. Socin. ſen. in conſ. 72. num. 11. lib. 3. & Ruin. iu
niorem in conſ. 31. nu. 110. lib. 1. qui de eadem facti ſpe-
cie, de qua ego in conſ. 81. idem reſpondit. ſic etiam ego
ipſe reſpondi in conſ. 161. num. 31. lib. 2. Idem dicendũ
eſt, quando donatum fuit filio naſcituro ex Sempronio.
Nam & tunc præſumitur donatum contemplatione ip-
ſius Sempronii patris, cum non modo nulla, non nati fi-
lii merita, verum etiam nulla in eum affectio donantis
conſiderari poſſit, iuxta l. qui filiab. de leg. 1. Ita in ſpe-
cie reſpondit Bart. in conſ. 131. Primo arguitur. lib. 1. &
alios commemorat Alciat. in tract. de præſumptionib.
reg. 1. præſumpt. 17. nu. 2. & alios plures congeſſi in con
ſil. 151. num. 1. lib. 2. Idem è conuerſo dicendum eſt, qñ
10 filii † extant merita, & nulla patris, vel filius dilectus ali
quam ob cauſam, pater vero non. Nam tũc præſumitur
donatum contemplatione ipſius filii, ſicuti ſentiunt præ
citati Doctores, & eadem ſuadet ratio.
Septimus eſt caſus, quando in donatione facta fuit
11 mẽtio patris & filii, vt ſupra, ſed donator † erat ſummus
amicus patris: alium vero vix de facie cognoſcebat. Hoc
etiam caſu præſumitur donatum cõtemplatione ipſius
patris amici. Ita Caſtr. in d. l. cum oportet. in prin. C. de
bonis quæ liberis. Imola in d. l. ſi filiofam. la 2. num. 2.
ff. de don. cauſa mortis. Salic. in l. vlt. col. 2. verſ. ideo il-
lud membrum. C. de vſufructu. & Coraſius in d. l. frater
a fratre. in 1. par. num. 64. in fi. ff. de cond. indeb. Et moti
ſunt tex. c. 1. requiſiſti. de teſtam. Et idem dicendum eſt
12 econtra, quando † filius erat amicus donatoris, pater ve
ro vix ab illo cognitus.
Octauus eſt caſus, qñ in donatione facta fuit mentio
13 patris & filii, vt ſupra, ſed filius † erat magis coniunctus
illi donatori, quam ipſe pater, vtputa, ſi ſocer donaſſet
genero ſuo, vel ſimili caſu. Nam tunc præſumitur dona
tum contemplatione filii magis coniuncti. Ita reſpondi
in conſ. 151. num. 2. lib. 2. & ibi, num. 16. declaraui.
14 Nonus eſt caſus, quãdo † donatũ fuit ſimul patri, &
filiis, ſicuti quando Princeps donauit Caſtrũ, vel feudũ
patri pro ſe & filiis, ſed patris tantum extant benemeri-
ta erga ipſum Principem. Hoc in caſu idem eſt dicẽdũ,
quod in ſexto caſu dictum fuit, nempe præſumi donatũ
ẽt filiis, contemplatione ipſius patris. Ita in ſpecie ſcri-
pſerunt Iſernia, Afflictus, Barbatia, & Perna, quos ſecu
tus ſum in conſ. 161. nu. 37. & 38. lib. 2. Ex quo infertur,
quod poterit pater alienare hoc feudum in præiudiciũ
filiorum, ſicuti præcitati Doctores tradũt. Et multo ma
gis poterit pater vni filiorum prælegare, iuxta opinio-
nem Iſerniæ in c. 1. § ſi libellum, num. 10. & 12. de alien.
feudi paterni. & aliorum quos retuli, & ſecutus ſum in
d. conſ. 161. num. 26. verſ. nunc ſupereſt.
Decimus eſt caſus, quando donatum fuit ſimul patri
& filiis, ſicuti quando princeps donauit patri & filiis ca
15 ſtrum, vel feudum, & extant benemerita † tam filiorum
quam patris. Hoc ſane caſu præſumitur donatum tã con
templatione & intuitu filiorum, quam patris. Ita affir-
marunt Iſernia, Ang. Soc. ſen. Afflict. & Loffred. quos ſe
cutus ſum in d. conſ. 161. nu. 31. Ex quo infertur, q̃ non
poteſt pater hoc in caſu alienare hoc feudũ in præiudi
cium filiorum: vel vni eorum totum prælegare. Ita re-
ſpondi in d. conſ. 161. num. 11. & 12. vbi multorum au-
ctoritate & ratione comprobaui.
Vndecimus eſt caſus, quando donatum fuit patri & fi
16 liis ſimul, vt ſuperiore caſu, & † nullius eorum extant be
nemerita ſingularia, quibus moueri potuerit ad donan
dum, ſed cauſa tantum extitit communis, & ſpãlis, vt ſi
donauit caſtrum vel domum patri & filiis, vt in eorum
familia conſeruetur. Hoc ſane caſu præſumitur donatũ
tam contemplatione filiorum, quam patris. Ita reſpõdi
auctoritate multorum in conſ. 151. nu. 13. & nu. 15. & in
conſ. 161. nu. 33. & nu. 36. lib. 2. Ex quo infertur, q̃ nec
hoc caſu põt pater in præiudiciũ ipſorũ filiorũ alienare,
vel vni eorum prælegare. Ita intelligi, & declarari poſ-
ſunt illi multi Doctores, quos recenſui, & ſecutus ſum
in d. conſ. 161. num. 15. Et ex prædictis diſſolui poteſt il
la quæſtio, quam aliquãdo eueniſse ſcripſit Bal. in l. nõ
plures, nu. 3. verſ. & ſemel. C. de ſacr. eccl. & quã cõmen
dat ẽt Iaſ. in l. cum aliquis, nu. 2. C. de iure deliber. con-
ceſſum fuit priuilegiũ patri, vt ipſe & eius filii eſſe poſ-
ſent conſiliarii, reuocatum fuit priuilegium patris, du-
bitatum fuit, an diceretur, reuocatum priuilegium filio
rum? Inquit Bald. cenſeri reuocatum, ex quo priuilegiũ
conceſſum filiis, erat potius patris. Rectius dicendum
eſt ex prædictis, quod aut aderant merita patris, & tũc
priuilegium filiorum pendebat ab illo patris, aut erant
pares oẽs, & tunc non poterat dici reuocatum, quia ita
principaliter filiis, ac ipſi patri fuerat conceſſum.
17 Duodecimus & vltimus eſt caſus, quãdo donatio † fa
cta fuit ſimpliciter filio, & nulla filii, vel patris extant
benemerita, nullaque ſingularis affectio, vel alia cauſa,
qua coniici poſſit, quod donator plus vni, quam alteri
donare voluerit, atque ita vere ſumus in dubio. Hoc ſa-
ne in caſu præſumitur donantem ſola cõtemplatione &
intuitu filii. Ita vere ſenſerunt Bar. in d. l. ſi filiofam. la
2. nu. 1. verſ. ſi vero põt quæri. ff. de don. cã mortis. & in
l. vlt. nu. 3. C. de vſufructu, & ibid. gl. vlt. & Bald. nu. 6. in
fine, idem affirmarunt Salic. col. 2. verſ. contra hanc. ſic
ẽt ipſe Bart. in l. cum aliquis. nu. 3. C. de iure deliber. &
ibid. Caſtren. num. 2. & Salicet. col. 2. Imol. in d. l. ſi filio-
fam. la 2. num. 2. & 3. Soc. ſen. in conſ. 72. num. 11. verſic.
ſed prædictis non obſtantibus. lib. 3. idem ſenſit Ruin. in
conſ. 194. num. 1. lib. 2. & in conſ. 24. num. 1. lib. 5. Idem
ſcripſerunt Coraſius in l. frater a fratre. in 1. part. num.
62. verſ. altera doctrina. ff. de condit. indeb. & Antonius
Padilla in l. quamuis, num. 6. C. de fideicomm.
Et his accedit Bald. in l. vltim. numer. 5. C. quib. ad li-
ber. procla. non licet. cum ſcripſit, donatum, vel legatũ
alicui, præſumi contemplatione, & intuitu eius perſo-
næ, & non alterius.
Nec hoc in caſu repugnat illa ſimplex commemora
tio patris, quia illa dicitur facta cauſa demõſtrationis.
ſicuti præcitati Dd. ſcribunt, præſertim Bar. & Soc. in d.
l. filiofam. ff. de condit. & demonſtr.
Declaratur hic caſus, vt locum non habeat, quando
18 donatum fuit filio id † ad quod eius pater tenebatur, ſi-
cuti quando auus donauit dotem nepti ex filio. Nam
tunc contemplatione ipſius filii dicitur donaſſe. ita An-
ton. Gabriel. lib. 3. concluſionum. in tit. de iure dotium.
concluſio. 5. num. 22. Qua de re abunde diſſeruimus ſu-
pra in præſumpt....

Donatio

Digitized by Google

Donatio inter patrem & filium an, & quando conſiſtat, & præſumatur vel ob filij benemerita, vel alijs ex cauſis, copioſa & diligens explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Donatio inter patrem, & filium iure non conſiſtit.*
2 *Profectitium eſt, donatum a patre filio, eique per filium acquiritur.*
3 *Filius iuris ciuilis fictione, cenſetur pars corporis patris.*
4 *Donatio facta filio a patre ob benemerita vtrum conſiſtat. & num. 5.*
6 *Donatio inter coniuges matrimonio conſtante cur prohibita. & num. 7.*
8 *Donatio eſt viliſſimum beneuolentiæ ſignum.*
9 *Donatio remuneratoria eſt accepti beneficij merces.*
10 *Benemerita filij erga patrem, nulla poſſe conſiderari, quæ mercede digna ſint. n. 12.*
11 *Donationem factã a milite concubinæ, ob benemerita conſiſtere.*
13 *Merita quæ dicantur.*
14 *Filius omnia patri debet.*
Obſequium & reuerentiam iure diuino. n. 15.
Alimenta iure gentium vel naturæ. n. 16.
Et omnia alia quibus patris vita ſuſtinetur, & defenditur. numero 17.
Secus ſi faxit, exhæredari permittunt leges ciuiles. n. 18.
Mortem oppetere debet pro patre, neceſſitate vrgente, ſecundũ Ciceronem. n. 19.
Omnia quæ ab homine homini præſtari poſſunt, ſecundum Platonem & Ariſtotelem. n. 20.
21 *Benemerita filij, vt ob ea donatio a patre facta conſiſtat, qualia eſſe debeant.*
22 *Permiſſum ob cauſam, cenſetur quatenus ea vrget, & nõ vltra, permiſſum.*
23 *Limitata cauſæ limitatus effectus.*
24 *Benemeritorum filij, ſola patris aſſertio, donationem conſiſtere non facit.*
Et quæ ſit ratio. num. 25.
26 *Teſtator cui legare nõ poteſt, ſi vt debitum relinquere ſe aſſerat, alio modo id probandum eſt.*
27 *Clerici aſſertioni de benemeritis concubinæ, non adhibetur fides.*
28 *Prælato alienanti bona eccleſiæ non creditur, ſi ſi ob iuſtam id ſe cauſam facere aſſerat.*
Vel feciſſe ſe præcedentibus requiſitis. n. 29.
Aut ſi aſſerat ſe infeudare caſtrum alicuius, pro vt ipſius anteceſſores tenuerunt. n. 30.
31 *Benemerita filij præceſſiſſe ſi adſint coniecturæ, creditur patris aſſertioni.*
32 *Maritus fundum emens nomine vxoris abſentis, ſi aſſerat pretiũ ſibi ab ea traditum, quando credatur.*
Et quid in patre emente nomine filij. n. 33.
34 *Marito donanti vxori ob benemerita, accedentibus coniecturis credi.*
35 *Dotem confeſſatam, vera dotis priuilegia non habere.*
36 *Eccleſia non obligatur ex mutuo, niſi probetur numeratum, & in eius vtilitatem conuerſum.*
37 *Prælato aſſerenti pecuniam in eccleſiæ vtilitatem conuerſam, coniecturis accedentibus credi.*
38 *Epiſcopo aſſerenti ſe ob benemerita donare alicui, ob aliquas coniecturas credi.*
39 *Patris aſſertioni iuſta ſe de cauſa filium exhæredaſſe, quando credatur.*
Idem ſi minus vni, quam alijs relinquat. n. 40.
41 *Donans pater filio, nulla cauſa expreſſa, ſi extent filij benemerita, ob eadem donare præſumitur. Reiecta opinione Baldi. num. 46.*
Idem ſi dicat, dono filio meo dilecto, ob amorem, & beneuolentiam, qua eum proſequor, & ob benemerita illius. num. 55.
42 *Frater inſtitutus a fratre commilitone, militia potius quam fraternitatis cauſa, cenſetur inſtitutus.*
43 *Affectio conuerſatione aſſidua augetur.*
44 *Miles annis viginti minor, ob iuſtam cauſam manumittere poteſt.*
45 *Actus dubius interpretationem recipit, vt valeat potius, quam pereat.*
47 *Legatum factum prælato conſanguineo, non contemplatione Eccleſiæ, ſed conſanguinitatis ratione factum præſumi.*
48 *Cauſa naturalis in concurſu cum accidentali præualet.*
49 *Cauſa, & qualitas potentior præualet.*
50 *Cauſa potentior eſt quæ actum facit valere,*
Item quæ benignior eſt. num. 51.
Item quæ prodeſt, non quæ nocet. n. 52.
53 *Excommunicatus quando poſſit eſſe in iudicio.*
54 *Cauſa ſpecialis, generali eſt potentior.*
56 *Cauſis duabus concurrentibus quarum vna nocet, altera prodeſt, illa quæ nocet, præualet. Alia tamen refertur opinio. n. 59.*
57 *Seruus communis ſtipulatus aliquid dominis ſuis, quomodo ipſis acquiratur.*
58 *Diſpoſitio quæ ſecundum vnum modum valere poteſt, ſecundum alium non eo quo poteſt modo conſiſtit.*
59 *Cauſa, quæ vel nocet, vel prodeſt, pro ſubiecta materia, & varietate rationum, interdum præualet.*
60. *Delinquere aliquem lex non præſumit, ſi palam præſertim actũ faciat.*
61 *Eligere modum, quo diſpoſitio ſua ſubuertatur, nemo præſumitur.*
62 *Diſpoſitionum vna permittente, altera prohibẽte, præualet prohibens. Niſi permiſſiua ſit potentior. n. 64.*
63 *Donatio facta filio ſimpliciter, eſt præter legem, non contra eã.*
65 *Stipulatio patris pro filio tanquam benemerito, vtrum valeat.*
66 *Donatio patris facta filio morte donatoris confirmatur.*
Idem eſt, ſi filium pater emancipet. n. 67.
Et quæ ad hanc donationem requirantur. n. 68.
69 *Pater donator in eadem voluntate vſque ad mortem perſeueraſſe dicitur, ſi tacitè vel expreſſe eam non reuocarit.*
70 *Voluntatis mutatio in patre donante filio ob benemerita, non præſumitur.*
71 *Voluntatis mutatæ ſigna in donatore quæ ſint. n. 72. & 73.*
74 *Donatio facta filiæ cauſa dotis vt nubat, conſiſtit. vide n. 81.*
75 *Donando pater filiæ, vt nubat, debitum potius perſoluiſſe, quam donaſſe dicitur. Et quomodo procedere dicatur illa donatio. numero 80.*
76 *Donatio filio facta propter nuptias valida eſt, cum doti adæquata ſit.*
77 *Donans filiæ iam nuptæ pater, in augmentum dotis donaſſe præſumitur, vt donatio conſiſtat.*
78 *Dotis augmentum a pari cum ipſa dote procedit.*
79 *Donatio facta filiæ dotis nomine, etiam matrimonio non ſubſequuto an valeat.*
82 *Bona dotis cauſa data, non ſequuto matrimonio, dotalia dici nequeunt, niſi deſtinatione quadam.*
83 *Dos dicitur etiam, & priuilegia ſua habet ante matrimonium ſequutum.*
84 *Dotis cauſa quando patrem filiæ donaſſe veriſimile ſit, iudicis arbitrio concedi.*
85 *Donatio patris facta filio, ſtudiorum cauſa valet.*
86 *Filio grauioribus ſtudijs deſtinato, tenetur pater præſtare impenſas.*
87 *Vſumfructum bonorum aduentitiorum filium habere permittẽs pater, donare velle præſumitur. Adhibita tamen diſtinctione. num. 88. 89. 91. & ſeqq.*
90 *Taciturnitas non infert conſenſum, vbi de amiſſione iuris ſui agitur.*
93 *Fructus futuri ſunt quid diuerſum a præteritis.*
95 *Vſusfructus acquiſitio habet cauſam ſucceſſiuam.*
96 *Pater repudians quod ſibi erat acquirendum, vt acquiratur filio, aduentitium dicitur non profectitium.*
97 *Donatio facta filio a patre principe conſiſtit. Et quando id ſecundum*

Digitized by Google

dum Baldum verum ſit.n.98.
99 *Principem ſuprema poteſtate aut regia vti voluiſſe non præſu- mitur.*
100 *Princeps lege poſitiua non ligatur.*
101 *Lex prohibens virum donare vxori, principem non ligat.*
102 *Donatio facta filio pro legitima, valet ſecundum quoſdam, diſſen tiunt relati.num.109.*
103 *Filius in poteſtate præſumitur.*
104 *Legitimæ ſuæ filius creditor dicitur.*
105 *Legitimam præſtare pater ſolum poſt mortem tenetur.*
106 *Dos & legitima ſunt quodammodo vnum & idem. Eſt tamen inter illas differentia.n.107.*
108 *Aſſignare filio portionem ſuam, pater ante mortem poteſt, ea ta men aſsignatio reuocabilis eſt.*
110 *Donare pater filio, alimentorum cauſa cur non poteſt.n.111.*
112 *Donare poteſt pater filio, ſecundum aliquos conſentiendo vni ex filijs donanti fratri ſuo ex bonis profectitijs. A qua opinione alij diſſentiunt. n.113.*
114 *Donatio patris erga filium, iuramento confirmata quomodo ſub- ſiſtat.*

PRAESVMPT. XXIX.

EST vera, & ab omnibus recepta illa iuris ſententia
1 donationem † initam inter patrem, & filium regu-
lari iure non conſiſtere. l. donationes. §. pater. ff. de don.
l. 1. §. 1. ff. pro donatio. l. 2. C. de inoffic. donat. & l. dona-
tiones, quas parentes. C. de donat. inter virum & vxoré.
Et eam affirmant interpretes omnes præcitatis in locis.
& Bart. in l. frater a fratre, num. 57. ff. de cond. indeb. &
ibid. Io. Baptiſta a Sancto Seuerino, num. 64. Iaſ. 1. lectu.
num. 44. Crot. num. 68. Cagnol. nu. 308. & Coraſius nu.
43. Pariſ. in conſ. 16. num. 19. lib. 2. qui communem eſſe
opinionem teſtatur, ſicuti etiam affirmat Iulius Clarus
in §. donatio. q. 8. & Cæph. in conſil. 494. nu. 18. libr. 4. &
idem ego ipſe reſpondi in conſil. 84. num. 10. lib. 1. Et ii
quidem eam adferunt rationem, quia donatum a patre
2 † filio, profectitium dicitur. Profectitia autem patri ſta-
tim per filium acquiruntur. l. placet. ff. de acq. hær. l. 1.
ff. ſi a parẽte quis fuerit manumiſs. l. cum oportet. C. de
bonis quæ liber. & §. ſancitũ. Inſtit. per quas perſ. nob.
acq. ſi ergo pater donaret filio ad eũdem patrem reuer-
teretur, atque ita reflexus ille redderet donationem ina
nem, & ſuperuacaneam. Aliã rationem, hac prima reie-
cta, attulit Iaſ. in d. l. frater a fratre. in 1. lect. nu. 44. Pro-
babilior viſa mihi ſemper fuit ratio illa, quam conſide-
rauit Vaconius lib. 4. declaratio. iuris, c. 57. num. 11. nẽ-
3 pe factum id eſſe, ob eam vnitatem quæ † intercedit in-
ter patrem, & filium, cum filius cenſeatur pars corporis
patris, ex fictione quadam iuris ciuilis: & ob id ea ex do
natione, non oritur aliqua ciuilis obligatio, etſi naſca-
tur naturalis ſola, quæ actionem non parit, atque ita in-
utilis redditur donatio. Hac tamen e iuris regula, ali-
quot excipi ſolent caſus, in quibus donatio inter patrẽ
& filium conſiſtit.

4 Primus eſt, quando pater donat † filio ob eius bene-
merita. Hoc ſane caſu donatio conſiſtit. Ita cenſuerunt
Bar. in d. l. frater a fratre, num. 57. & ibidem Io. Baptiſta
a Sancto Seuerino, nu. 64. Iaſ. in 1. lect. num. 44. Crot. nu.
76. Cagnolus nu. 319. & Coraſius nu. 49. Idem affirma-
runt Decius in l. ſi donatione, num. 6. C. de colla. Iulius
Clarus in §. donatio, q. 8. & alios cõmemorat Rol. in cõ-
ſil. 98. nũ. 44. lib. 1. Quæ ſane ſententia etſi receptiſſima
ſit, non tamen nec iure, nec ratione probatur. Nam pri-
mum argumentum, quod ducunt Doctores a tex. Auth.
vnde ſi parens. C. de inoffic. teſtam. qui deſumptus eſt
ex Nouella 103. de immenſis donatio. eſt admodum le-
ue. Etſi enim admittit Iuſtinianus donationem a patre
filio factam, quãdo immenſa non eſt, & alii filii ſuis nõ
fraudantur portionibus, nõ tamen concedit Iuſtinianus
donationem ſuam conſiſtere ob id quod filii benemeri-
ta præceſſerint. Quocirca rectius intelligere poſſumus,
5 donationem illam valere, cum patris morte, vel alio mo
do iure permiſſo, confirmata eſt. Non etiam quidquam
vrget argumentum ſumptum a donatione inter virum,
& vxorem, ad donationem inter patrem & filium, iuxta
l. donationes quas parentes. C. de donat. inter vir. & vx.
vt quemadmodum donatio facta inter virum & vxorẽ
regulariter eſt prohibita. l. 1. ff. eo. de donat. inter virum,
& vxor. attamen valet, quando fit ob vxoris benemeri-
ta. l. quod autem. §. ſi vir. ff. eod. & tradunt Curt. ſen. in
conſ. 67. col. 1. Iaſ. in l. ex hoc iure, num. 55. ff. de iuſtitia
& iure. & in l. ſi pater. col. 1. C. de inoffic. teſtam. Dec. in
l. ſi donatione, num. 8. C. de collat. & Roland. in d. conſ.
98. num. 44. lib. 1. Ita etiam donatio a patre filio bene-
merito facta valet. Non inquam vrget hoc argumentũ,
ſi quidem non licet argumentari, ab illa donatione fa-
cta a marito vxori, ad hanc factam a patre filio, niſi cer
tis caſibus & cum eadem adeſt ratio, quæ ceſſat hoc in
caſu. Nam donatio illa inter virum & vxorem conſtan-
6 te matrimonio non valet, ne † mutuo amore, etiam ho-
neſto, ſe inuicem ſpolient, donationibus non temperan
tes, ſed profuſa erga ſe facilitate abutentes. d. l. 1. ff. de
donat. inter virum & vxor. vel vt idẽ Vlpian. in l. 3. ſub-
7 iungit, ne † cõcordia pretio cõciliari videatur neue me-
lior in paupertatem incideret, & deterior ditior fieret.
Vel (vt exiſtimauit Plutarc. in problemate 7. cuius ad rẽ
meminit Coraſius lib. 5. miſcella. iuris. c. 1. num. 2.) quod vi-
8 liſſimum † eſt beneuolentię ſignum donatio, dant enim
& alieni, & qui non amant. Hæ rationes ceſſant, quando
maritus ob benemerita vxori donat, cum non donare,
9 ſed debitum perſoluere dicatur. Eſt ſane donatio † re-
muneratoria accepti bñficii merces. l. Aquil. regulus.
ff. de donat. & l. ſed etſi. §. conſuluit. ff. de petit. hæred. &
ſcribunt congeſti a Claro in §. donatio. q. 3.

Porro diuerſa eſt ratio, non permiſſæ donationis pa-
tris erga filium, vt diximus ſupra, & quæ quidem ratio
nõ ceſſat etiam ob benemerita, vt dicemus infra. Et prę-
10 terea nulla filii † benemerita erga patrem (vt mox oſtẽ-
demus) conſiderari poſſunt, & propterea non licet hoc
in caſu argumentari a donatione illa ad hanc patris er-
ga filium. Non etiam ad rem multum pertinet tertium
argumentum, quod ducunt Doctores a donatione fa-
11 cta a milite † concubinæ, quæ etſi regulariter non valet.
l. 2. C. de donat. inter virum & vxor. conſiſtit tamen ob
concubinæ benemerita. l. miles. in princ. vbi Ripa num.
10. ff. de re iudic. & tradunt Caſtr. in l. donationes. ff. de
donat. Anch. in conſ. 247. Dec. in conſ. 132. & Afflict. in
deciſ. 172. Nam facile diluitur hæc argumentatio, cum
ob concubinæ benemerita, quæ conſideratione digna
lex exiſtimauit, ceſſet ratio illa ſpoliationis militis, quæ
lex eam donationem prohibuit. dict. l. 2. donando enim
miles ob benemerita, debitum (vt diximus) ſoluit.
Id quod non contingit in patre, qui filio nil ob benemerita
debet. Etſi quid deberet, id totum ſibi reacquireretur.
Quocirca etſi hactenus extitit nemo quod ſciam, qui a
receptiſſima opinione diſſenſerit, crediderim nunc ſal-
tem dubiam illam reddi. Et hoc quidem eo argumen-
12 to, quod nulla † conſiderari poſſunt merita filii erga pa
trem, quæ digna ſint mercede & recompẽſatione. Nam
13 merita † illa eſſe dicuntur, quando quis ſua ſponte ali-
quid facit, vel præſtat, ad quod non tenetur. D. Thom.
in 1. 2. q. 7. art. 5. ad primum. Non enim de me beneme-
ritus dicetur ille, qui quod mihi debebat numerauit, ſed be
nemeritus is erit, qui ſua liberalitate aliquid donauit.
14 Porro cum omnia patri debeat † filius, de patre dici nõ
poterit benemeritus, quamquam omnia quæ ab homi-
ne poſſunt præſtari, in patrem conferret: Cum ad om-
nia erga patrẽ teneatur filius, ſi ſpectemus externa ope-
15 ra, & obſequia † quæ reuerentiæ appellamus, ea præſta-
re patri

re patri tenetur filius iure ipſo diuino, vt in lege Decalogi, & Exodi cap.20. honorã parentes, vt ſis longæuus. Et mox Platonis ac Ariſtotelis auctoritate confirmabi-
16 mus. Si etiam opera reſpectu † alimentorum conſideramus, eadem quoq. filius tenetur patri præſtare. l.1.§.parens. ff.de liberis agno. quo loci Bart. exiſtimauit, iure gentium ita ſancitum, & idem Bart. in l.1.§.ius naturale, num.6.ff.de iuſt.& iure.& ibid. Caſtr.num.12. Alii vero iure naturæ, ſic ſtatutum cenſuerunt, vt Alphonſus de Caſtro in lib.2.de iuſta hęret.punitio.cap.vlt. Didac. Couuar.in Epitome de ſponſalib.in 2.part.c.8.§.6.nu.4.& manifeſte probat l.vlt.§.filijs autẽ. C.de bonis quæ liberis. Et huc pertinet quod egregie ſcriptum reliquit Ariſtoteles lib.1.Oeconom.cap.3.his verbis. Maximeque in homine id conſpicitur, quod non eſſendi cauſa ſolum, verum etiam bene eſſendi, mas, & fœmina, ope mutua coniunguntur, filioſque procreant non ſolum vt id naturæ tributum ferant, verum etiam vt commoda exinde ſuſcipiant. Valentes enim ipſi, imbecilles ſuo labore, tuentur & alunt, mox imbecilles ob ſenium facti a valentibus eadem reportant. Hæc ille, cui adſtipulatur Xenophon in œconomico his verbis. Mihi profecto videtur Deos ipſos multa quidem ſapientiſſime, tum præſertim iugum hoc (matrimonium appellat iugum Xenophon) inſtituiſſe.

Primum quidem ne animantium genera deficerent: deinde vt haberemus ea quib. noſtra ſenectus aleretur.
17 Si deinde conſideramus reliqua opera, quibus patris † vita ſuſtinetur, & defenditur, ea multo magis præſtare
18 debet filius, alioqui, vt ingratus † exhæredari a patre poteſt, ſicuti quando captiuum patrem filius nõ redimit, vel furore mentiſue inſania laborantem, vel ægritudine languentem, ei opem non fert, ſicuti ſtatuit Iuſtinian. in §.aliud quoque capitulum. in Auth. vt cum de appell. cogno. Hæc omnia, quæ enumerauimus, ſi præſtabit filius, de patre benemeritus dici non poterit, cum iure illa præſtare teneatur.

Quinimò ſi quando ferret neceſſitas, pro patre filiũ
19 † mortem oppetere, iura diuina, & humana cogere, memoriæ proditũ eſt a M.Cicerone in oratione pro S. Roſcio Amerino, cuius verba adſcripſi. Etenim (ſi id quod præclare a ſapientibus dicitur) vultu ſæpe læditur pietas, quod ſuppliciũ ſatis acre reperietur in eũ qui mortem obtulerit parenti, pro quo mori ipſum, ſi res poſtularet, iura diuina atque humana cogebant. Et demum filium omnia, quæ ab homine homini poſſunt præſtari,
20 † patri debere, ſcriptum reliquit diuinus Plato lib.4.de legib. Dialog. quarto, his verbis. Ergo fas eſt parẽtibus, prima & maxima debita, omnium antiquiſſima debitorum perſoluere. Putare enim quiſque debet omnia, quæ poſſidet, eorum eſſe, qui genuerunt, & educarunt, ita vt illis hæc omnia pro viribus miniſtrare debeat, primum quidem externa bona, deinde etiã corporis, poſtremo, quæ ad animum pertinent. Hæc omnia videlicet mutuo data perſolues, ſ & pro curis, doloribuſque priſcis parentum in ſenectute vices reddens, quando maximè indigent. In verbis quin etiam per totam vitam parentes venerari maxime decet. Hæc Plato. Et Platoni præceptori ſubſcribens diſcipulus Ariſtoteles in lib.8. Ethic. c.vlt. ſic locutus eſt. Neque enim in omnib. eſt, vt in honoribus erga Deos, aut parentes, nemo enim vnquã dignum reddere poteſt. Sed qui quoad poteſt, obſequitur, bonus & æquus eſſe videtur. Quapropter conſtat, patrẽ quidem non licere filio abdicare, filium autem patri licere. Debentem enim reddere oportet. At quidquid egerit, nihil vnquam ijs dignum fecerit, quæ a patre ſuſcepit. Quare ſemper debet. Quibus autem debetur, poteſtas eſt dimittendi, igitur & patri. Et idem Ariſt. lib.1. magnorum moralium. nu.34. ita ſcriptum reliquit. At filio erga patrem, & ſeruo erga dominum, ius vllum nõ eſſe videbitur. Neque.n. puero meo aduerſum me, neq. manui, neq; itidẽ a licui mẽbro, ſimiliter igitur habere videbitur, & filius erga patrẽ. Ex Ariſtotelis quoq. ſententia, quam ſup. commemorauimus ſcripſit D.Thom. poſt tertiam partem ſummæ, in q.14.art.4. filium reddere non poſſe æqualiter quod patri debet, & patrem nunquam effici filii debitorem. His fit vt concludamus, nulla eſſe benemerita filii erga patrẽ. Et ſi illa admittimus, eaque iudicamus digna mercede, & præmio, illud totũ ius, illudque premium reacquireretur patri, & proinde concludendum eſt rationem impeditiuam donationis patris erga filium, obſtare filio benemerito, ne ei adhuc donare poſſit pater.

Cæterum admiſſa recepta interpretum opinione, patrem ſcilicet donare poſſe filio benemerito, dubitari cõtingit, qualia eſſe debeãt hæc benemerita? Et ex omniũ
21 ſententia dicendum eſt, † debere æquiualere rei donatæ. Ita ſane ſcribunt Bart. in l.ſi quis pro eo.§.1.ff.de fideiuſs. Decius in l.petens, num.16.C.de pactis, & in l.ſi donatione, num.16. C.de collat. Ruin. in conſ.60.num.16.lib.3. Lupus in rub.ext.de don.inter virum, & vxor. §.50.num.29. Chaſſaneus in conſ.7.num.11. Tiraquell. in l.ſi vnquam.in verbo, donatione, num.80. C.de reuoc.don. Io.Coraſius, in l.frater a fratre. §.quæſitũ, nu.51.ff.de condit.indeb.& Iulius Clar.in §.donat.q.3.verſic. ſed nunquid. idem ego reſpondi in conſ.112.num.13.lib.2. Idem ſcripſit Maſcardus in concluſ.186. Et huius traditionis ratio eſt, quia ſeruitii meritũ excedi non oportet.c.relatum.de teſt. Et accedit, ꝗ quando aliquid
22 eſt permiſſum † aliquam ob cauſam, permiſſum id cenſetur, quatenus cauſa illa vrget, & non vltra, ſicuti quando conceſſum eſt minori neceſſitatis cauſa alienare bona immobilia, intelligitur ei hoc licere, quatenus vrget neceſſitas, & non vltra. l.magis puto. §.item prætor. ff.de reb.eorum. Et ſimilib.de caſib. extant plura, vt in l.ſenatus.ff.de officio Præſid.l.1.in fi.ff.de feriis, in l.ſed etſi reſtituatur.§.ſed etſi dies.ff.de iud.in l.vlt. verſ.quare & ſi.ff.de exercito.acti.& c.quod pro neceſſitate.1.q.1.& tradunt Bart. in l.1.§.nunciatio. num.28. ff.de oper. noui nunc. Corn.in conſ.83.in fin.lib.4. Iaſ.in l.qui Romæ, §.duo fratres.num.22.verſ.2.per iſtam.ff.de verbo. oblig. Et huc facit vulgata illa regula, ꝗ cauſa limitata
23 † limitatum effectum parit. l.in agris. ff.de acq.rer.do. quam regulam multis exornat Felin.in ca.cum ordinẽ. de reſcrip.& latiſs. Tiraq.in tractat. quòd ceſſante cauſa ceſſat effectus.1.par.num.147.

Rurſus traditio hæc intelligitur, quando vere con-
24 ſtat benemerita præceſſiſſe. Nec enim ſufficeret † ſola ipſa aſſertio patris, ſicuti aperte ſcripſerunt Bart. in l.ſi forte.ff.de Caſtr.pecul. Oldr.in conſ.236. Quidam Epiſcopus, col.vlt. Alex.in l.ſi donat.num.4. C.de collat.& ibi.Iaſ.num.3.Dec.num.18. infinitos proprie huius opinionis Doctores commemorat. Et illis accedunt Curtſen.in conſ.67.col.2. Marſil.ſing.610. Cremen.in ſingul. 137. Lup.in d.§.50.num.29. Chaſſan. in conſ.7.nu.9. Pariſ.in conſ.88.num.16.lib.2.& late Tiraq. in l.ſi vnquã. in verbo, donatione, num.88. C.de reuoc.don. & Coraſius in d.l.frater a fratre. §.quæſitum, num.52.ff.de condit.indeb.& Maſcar.in concluſ.184.num.5. Qui quidẽ Dec.& Coraſius ex ſententia Baldi in l.vlt.ff.de exercito.& l.illud, q.4.C.de ſacroſanct.eccl. intelligunt procedere, etiam ſi pater in ſpecie exprimeret filii benemerita, vt ſi diceret, ſe redemptum ab hoſtibus. Idem ego ipſe reſpondi in conſil.112.num.5. Ea eſt huius ſententiæ
25 ratio, † quia alioqui facile fieret fraus legi, & eſſet ſemper in patris donantis poteſtate poſitum, facere vt effectum habeat donatio, quòd iure permiſſum non eſt. d.l.ſi forte. ff.de Caſtr.pecul.& eſt tex.notab.in l.1. C.de dona.ante nup.ibi, vt videatur recepiſſe, & ibi not. Bal. & poſt eum Soc.ſen.conſ.66.nu.3.lib.1.& confert text.

notab.

Digitized by Google

notab.in l.qui teſtamentum. ff.de probat. vbi non adhi-
26 betur fides aſſertioni † teſtatoris, qui cum non poſſet le
gare alicui, dixit, ſe ei relinquere, quia eius eſt debi-
tor. Nam debitum aliter quam aſſertione illa probari
debet.

Hue pertinet quod egregie docuit Bart. in l.cũ quis
decedens.§.Tit. ff.de leg.2.cum dixit, ꝙ ſi maritus con-
feſſus eſt, habuiſſe dotis nomine a muliere mille, eius aſ-
ſertioni non creditur, cũ præſumatur id dictum in frau-
dem legis, prohibentis plus relinqui vxori quam vni fi-
liorum, ex l.hac edictali. C.de ſecundis nuptiis. Qua de
re copioſe diſſeremus infra ſubſequenti libro, in præ-
ſumpt.84.

27 Ita quoque dicimus, quod aſſertioni Clerici † qui nõ
poteſt (vt diximus ſupra,) donare concubinæ, non adhi
betur fides de ipſius concubinæ benemeritis. Ita Anch.
in d.conſ.247. Dubium facit. Dec.in conſ.232.& Rip.
in l.ſi plagij, colum. vltim. ff.de verb.oblig.& Maſcard.
in concluſ.184.num.6.

28 Sic quoque dicere ſolemus, quòd cum † prælatus ec-
cleſię non poſſit ſine iuſta cauſa obligare bona eccleſię,
c.1.de reb.eccleſiæ. non alien.& ca.ſine exceptione.12.
q.2.ſi ea bona obligat, aſſerendo iuſtam ſubeſſe cãm, ei
non creditur. Ita reſponderunt Anch.in conſ.301.col.
2.& Socin.ſen.in conſ.23.col.3.lib.4. Eſt huic valde pro
ximum ꝙ docuit Bart.in d.l.ſi forte. ff.de Caſtr.pecul.
cum dixit, non credi prælato aſſerenti, ſe alienaſſe rem
29 eccleſiæ † præcedentibus tractatibus, ſine quibus alie-
nari bona illa non poſſunt, & Bart.ſecutus eſt Gram.de
ciſ.79.num.20. Et demum (vt hic finiam) eſt ſimile qđ
docuit Iaſ.in præludiis feudo. num.89.& 90. fidem non
30 adhiberi prælato aſſerenti, ſe infeudare † Caſtrum ec-
cleſ.Sempronio in feudum antiquum, quemadmodum
ſui anteceſſores tenebant, & ſcripſi in commentariis de
arbitr.iud.lib.1.q.76.num.6.& 7. Et plura alia his ſimi-
lia congerit Soc.ſen.in conſ.66.col.2.3.& 4.lib.1.

Cæterum cum extant coniecturæ, recedimus a prædi
cta iuris, & Doctoris traditione. Nam cõiecturis credi-
31 mus † verã eſſe patris aſſertionem, filii benemerita præ-
ceſſiſse. Ita in ſpecie affirmarunt Dec. in d.l.ſi don.nu.
31.Marſ.in ſing.610. Non ſtatur. Alc.in tract.de præſu.
reg.1.præſumpt.16.nu.3.& in reſp.584.num.5.& prius
Guido Papæ in d.l.ſi voluntate. C.de coll.& in tract. de
præſump.col.6.verſ.ſi pater donat. Eandem opinionem
recipiunt Tiraq.in l.ſi vnquam.in verbo, donatione, n.
102. C.de reuoc.don. & comprobatur ſimili traditione
Saliceti in l.ſi mater. C.de contrahen.empt. cum dixit,
32 quod ſi maritus † nomine vxoris abſentis emit fundũ,
& aſseruit pretium fundi ſibi traditum ab ipſamet vxo
re, creditur ipſi marito, quando extant coniecturæ. Et
Salic.ſecuti ſunt Alex. in conſ.18.num.3. lib.3.Soc.ſen.
in conſ.66.num.8.lib.1, Dec.in conſ.463.& in l.ſi dona
tione, num.31.C. de colla.& Alc.de præſump.reg.1.prę
ſump. 16.nu.4. Et ante hos idem reſpondit Bald.in con
ſil.61.Inter vir.& vxor.libr.1.ſic Ruin.in conſ.44.nu.5.
lib.5. & Marcus q.508. parte 1. eſt ſimile quod reſpon-
dit Ang.In conſ.341. Pater emit domum. in primo du-
bio. Cum dixit, quod licet confeſſio patris, dicentis ſe
habuiſse pecuniam a filio vt domum illam emeret, ſit
confeſſio ſuſpecta, ob prohibitam donationem inter pa
33 trem & filium, attamen ſi filius † ita aliquo in artificio
eo tempore verſabatur, vt veriſimiliter eã pecuniæ ſum-
mam acquirere potuerit, aſsertioni illi paternæ fides ad
hiberur ex ſententia gloſsæ Cyni & Baldi in l.cum opor
tet. C.de bonis quæ liberis. Et Angelũ ſecuti ſunt Alex.
in conſ.18.num, 4.lib.3.Iaſ.conſ.184.col.vlt.lib.2. Huic
rei noſtrę magis accedit, quod reſpondit Dec.in conſil.
202.colum.3.verſ.non obſtat quod. cum cenſuit, quod
34 etſi non credatur aſsertioni mariti † de benemeritis vxo
ris cui donauit, ſicuti diximus ſupra, attamen creditur
quando extant coniecturæ, merita præceſſiſse.

Huc etiam facit, quod docuit Bald.in l.1.col.3. verſ.
vnde quæritur. C.de priuil.dotis. Cum ſcripſit, quod li
35 cet dos † confeſsata non habeat priuilegia veræ dotis,
iuxta gloſsam l.aſſiduis. in verbo datæ. C.qui potio.in
pigno.hab. attamen ſi vltra confeſſionem interueniren
coniecturæ aliquæ de ipſa dotis numeratione, vt quia
vir exhibuit alimenta vxori tanquam dotatæ, certe hu-
iuſmodi dos potiretur priuilegiis verę dotis. l.cũ vltra.
C.de nõ num.pec. Et Bald.ſecuti ſunt Abb. in conſ.73.
col.3.lib.2. Aret.in l.1.col.5.verſ.ſecũdus eſt.ff.ſol.matr.
& ſi ibidem Soc.ſen.num.80.& num.94.dubitet, attamẽ
dubitandum nõ eſt, cum alii permulti quos congeſſi in
addit.ad Socinum ipſum ſecuti ſunt Baldum.

Ad rem hanc noſtram & illud quoque pertinet, qđ
docuit Bald.in Auth.hoc ius porrectum.col.pen.verſic.
quæro vtrum in dubio. C.de ſacroſ.eccleſ.& in l.1.in fi-
36 ne. C.ſi aduerſus credito. cum dixit, quod eccleſia † nõ
obligetur ex mutuo, niſi probetur numeratio, & con-
uerſio pecuniæ in vtilitatem eccleſiæ, vt cautum eſt ea
Auth.hoc ius porrectum, attamen aſsertioni prælati pe
cuniam fuiſse numeratam, & conuerſam in eccleſiæ vti
37 litatem, creditur, ſi aliquæ † concurrunt coniecturæ, vt
puta, quia eo tempore monachi erant admodũ inopes,
carentes victu & veſtitu. Nunc autem conſtat, quod vi-
uant ex frumento empto, & quod veſtibus ſunt induti:
argum.l.vlt.C.de alim.pup.præſta. Et licet aliunde pro-
ceſſiſse ea potuerint, attamen id non præſumitur, l.ſi vẽ
tri. §.vlt.ff.de priuileg.cred. Et Bald.ſecuti ſunt Iaſ.in
conſ.154.col.5.verſ.5.pro iſta parte.lib.2.Ruin.in con-
ſil.142.num.4.lib.1.Tiraq.in l.ſi vnquam, in verbo do-
natione, num.102.C.de reu.don.

Huc quoque ſpectat, quod ſcriptum reliquit idẽ Bal.
in l.iubemus.la 2.C.de de ſacroſ.eccleſ.cum cenſuit, qđ
38 ſi epiſcopus † donat alicui ob benemerita, & remunera
tionem accepti beneficii, aſsertioni benemeritorum cre
ditur, ſi aliquæ extant coniecturæ. Et Baldum ſecutus
eſt Alc.in tract.de præſump.reg.1.præſumpt.16.num.3.
& in reſpon.584. num.5.& probat Maſcard. in concluſ.
185.num.1.

Confert etiam quod cum pater non poſſit exhæreda-
re filium, niſi iuſtis de cauſis enumeratis a Iuſtiniano
in §.aliud quoque capitulum. in Auth.vt cũ de appell.
cogn.& ipſi patri aſserenti, ſe iuſta de cauſa exhęredaſ-
ſe non credatur, ſed probari illa debeat ab hæredibus
patris, iuxta d.l.qui teſtamentum, in fine.ff.de probat.
39 attamen † aſsertioni patris creditur, quando extant con
iecturæ. Ita cenſuit Alc.in d.reg.1.pręſump.16.num.1.

Accedit prædictis quod præcitata in præſump.16. in
fine ſcripſit ipſe Alc.cum dixit. ſi pater in teſtamento mi
nus reliquit vni filiorum quam cæteris aſserens, ſe mi-
nus reliquiſse ob id, quod filius ille iam erat conſecutus
40 ſummam pecuniarum, † quam male alea vel commeſſa
tionibus abſumpſiſset. Huic aſsertioni patris creditur,
ſi coniecturæ aliquę extant, vt puta ſi in libris rationum
ipſius teſtatoris ſcriptũ reperiebatur, ſe cauſa filii, huic
& illi ſic numeraſse, vel quia tales erant mores filii, &
natura mala, vt facile coniici poſſit id eſse verum.

41 Dubitari autem hic contingit, quando extãt † filii be
nemerita, & tamen pater ſimpliciter donat, nulla ſcili-
cet facta meritorum mentione, an præſumatur patrem
donaſse ob ſanguinis affectionem, vel ob ipſa beneme-
rita. Recepta magis eſt Doctorum opinio præſumi pa-
trem donaſse cauſa benemeritorum. Ita ſane commu-
nem eſse opinionem aſseruit Dec.in l.ſi donatione, nu.
11.C.de collat. qui quidem huius opinionis commemo
rat Bart. Alex.& Iaſonem ibi, & quos ipſemet ſequitur.
Idem affirmarunt Caſtren.in l.ſi Ruffinus. C.de teſtam.
mil. Curt.iun.in conſ.54.num.3.& Alc.de præſump.reg.
1.præſumpt.30. & Gom.in §.actiones. num.8.inſtit.de
actio.

Digitized by Google

actio.& Io.Coraſ.in l.frater a fratre.§.quæſitum,nu.59.ff.de cond.indeb.& prius Crotus ibidem,nu.79. Et Ioã. Lupus in rub. extra de donat.inter vir.& vxor. §.45.nu.13.verſ.crederem.ſcribit ſimile, quando ſcilicet conſanguineus donat vxori conſanguinei, niſi adſint benemerita ipſius mulieris erga donantem. Qua de re diximus ſupra in præſumpt.26. Et recenſet Crot.idem affirmaſſe Bald.& Salic.d.l.ſi donat.

Primo affertur tex. l.ſi vero non remunerandi.§.idem Pap.ff.mand.quo loci donatio facta videtur ob benemerita præcedentia. Et idem videtur probari in l.nec adiecit.ff.pro ſocio.

Verum reſpondetur d.§.idem Papinian. loqui in extraneo, in quo poteſt conſiderari illa obligatio antidoralis, ſecus eſt in filio erga patrem, cum quidquid facit filius,non ſit conſiderabile, vt pater ei teneatur ad antidora,quia longe maiora tenetur præſtare filius,vt abunde ſupra demonſtrauimus. Et illo in caſu benemerita conſiderantur in genere, non autem in ſpecie,de quib. noſtra eſt diſputatio.

Secundo adducitur tex.in l.cum allegas. C.de Caſtr.
42 pecul. lib.12. quo loci inſtitutus a fratre † commilitone videtur potius inſtitutus cauſa & contemplatione militiæ quã fraternitatis. Et idem probat tex. l.hæreditatem ab agnato.ff.de Caſtr.peculio. Et ex illo reſponſo l.cum
43 allegas præſumitur † affectionem præſumi augeri aſſidua conuerſatione. Ita colligunt Lucas de Penn.in l.3. col.pen.verſ.171.præſumitur. C.de apochis publ.li.10. Alc.in tract.de præſumpt.reg.1.præſump.30.

Cæterum reſpondet Dec.in l.ſi donatione, num.12. C.de coll. Id eſſe fauore militiæ. Rectius eſt interpretatus Coraſ.lib.2. miſcella.iuris c.4.nu.5.qui dixit,donationem fuiſſe factam contẽplatione ipſius ſocietatis militiæ:cum Thriphoninus in d.l.hæreditate.conſideret atque diſtinguat,quod aut eſt facta donatio poſt commilitiũ, id eſt ſocietatem in militia, vt ibi interpretatur Budæus & Alciat. lib.4.diſpunct.c.17.& valet donatio, vt cenſeatur caſtr. peculij nomine. aut facta fuit ante commilitium,& tunc ſecus.

Tertio adducitur tex.in l.ſi Ruffinus. C.de teſtam.mi
44 lit. quo loci miles † minor viginti annis, poteſt ex iuſta cauſa manumittere. Et manumiſſio ob eam cauſam facta præſumitur. Et illo in loco Caſtr.in fi.textum illũ ad rem noſtram annotauit. Nec repugnat conſideratio Decii in d.l.ſi donatione,num.12.id contigere fauore militię,quia verius eſt ob iuſtam cauſam valere manumiſſionem atque ita in ea iuſta cauſa Imperator conſtituit fundamentum. Rectius dici poteſt, militem illum expreſſiſſe, ob eam cauſam manumittere. Et dubitatio in eo ſolum verſabatur, quia non conſtat de ipſa cauſa, ſed Imperator ſtatuit ſufficere, ſi deinde a manumiſſio probetur.

45 Quarto & melius ſuffragatur, quod actus † dubius recipit interpretationem, vt valeat potius quã vt pereat. l.quoties. ff.de reb.dub.& l.quoties.de verbor.oblig.& egregie Dec.in l.in contrahenda,num.7.de reg.iur.ait, hanc præſumptionem eſſe cæteris firmiorem. Immo interpretatur vt valeat efficaciori & omni meliori modo. d.l.3.de milit.teſta.& copioſe tradit Alc. de præſu.reg.3.præſu.39.atqui ſi dicimus,donationem hanc factam a patre filio, eſſe factam ob eius benemerita, illa valet & ſuſtinetur, nec reuocari amplius põt. ſi vero dixerimus factam contemplatione ſanguinis,erit nulla, vel ſaltem reuocabilis. Ergo ſumenda eſt hæc interpretatio,ꝙ donare voluerit ob benemerita. Cum efficacius etiam valeat. Et huc facit ſimile ex Soc.in l.cum ſenatus,num.8. ff.de rebus dubiis.cum dixit, donationem præſumi inter viuos, vel cauſa mortis factam,vt valeat.

46 Contrariam itaque opinionem † male probauit Bald. in Auth.ex teſtam. C.de collat.quem ſecutus eſt Coraſ. lib.2.miſcell.iur.c.4.& idem cenſuit Rom.ſing.646.Donatum. & in d.l.ſi donatione. Barb.in conſ.41.col.pen. lib.1. Io.Lupus in rub.extra.de donat.inter vir.& vxor. §.46.num.16. verſ.quamuis.idem ſcripſit Did. in c.requiſiſti,num.8.in fine de teſtam.

Primo ex l.tutor. §.quæ tutorib. ff.de excuſ.tut. quo loci Papin.reſpondit, legatum a patre filio tutori, non cenſeri legatum tanquam tutori, atque ita contemplatione tutelæ,ſed cauſa & contemplatione filiationis. Ergo & idem noſtro in caſu. Et hunc tex.ſingularẽ eſſe dixit Rom.in d.ſing.646.

Reſpondent Alex.& Iaſ.tribus modis,vt apud Iaſonem in d.l.ſi donat.col.3. verſ.in ſecunda parte. Probabilior videtur eſſe reſponſio Decii, ibidem nu.14.cum dixit,ob id eo loci ſumi eam interpretationẽ,quia vtroque caſu legatum valet,ſecus in caſu noſtro in quo non valeret ſi intelligeremus factam donationem contemplatione conſanguinitatis.

Secundo adducitur text.in c.requiſiſti.de teſtib.quo
47 loci ait Pontifex Max.legatum † factum prælato eccleſiæ conſanguineo,præſumi factum contemplatione cõſanguinitatis, non autem eccleſiæ: & ideo ipſi prælato vti perſonæ priuatæ acquiritur. Verum reſponderi põt, vt ſupra ex Decii ſententia.

Tertio & vltimo vrget, quod cauſa hæc filiationis dicitur eſſe quædam cauſa,& qualitas naturalis. Illa vero cauſa,& qualitas benemeritorum,eſt qualitas accidẽta
48 lis. Atqui certum eſt,quod in concurſu præualet † cauſa naturalis. Ergo & hic præualere debet cauſa filiationis, vt ob eam cenſeatur facta donatio. Illa minor propoſitio,probatur ex l.3.ff.de tutelis.& ibidẽ Bar.in l.vltim. ff.de offic.proconſ.Soc.ſen.in conſ.116.nu.8.lib.4. Alc. in rep.l.2.in princ.num.38.de verb.oblig.

Cæterum reſpõderi poteſt,quod illa cauſa,& qualitas
49 præfertur, † quæ potẽtior eſt.l.queritur.ff.de ſtatu hom.
50 & l.gñaliter.ff.de fideiuſſ. Potentior aũt cauſa † & qualitas dr̃ primo illa, quæ facit valere actum,vt diximus ſu-
51 pra. Secũdo eſt potentior illa,† quę benignior eſt.l.ſi pupillus.vbi Bar.ff.ad l.Falc.vbi conſideratur quod hęres magis conſequatur pecuniã a pupillo tanquã debitam naturaliter,quam tanquam datam cauſa cõditionis implendæ,quia id benignius eſt,hoc enim modo legatarii conſequuntur integra legata, ſecundum voluntatem teſtatoris. Ita noſtro in caſu erit benignior,vt filius ſecundum patris voluntatem obtineat rem donatam.

52 Tertio,cauſa potentior illa dicitur quæ † prodeſt, quã illa quæ nocet. Ita Butr.& Cæteri in c.vlt.de excepti.& in c.intelleximus.de iudic.cum dicunt,quod ſi excommunicatus eſſe non poteſt in iudicio tanquã actor, ſed ſolum tanquam reus,ſi iudicium ſit duplex,ſicuti eſt iudicium famil.erciſc.in quo quilibet eſt actor,& reus,po
53 terit † excommunicatus eſſe in iudicio, quia attenditur illa qualitas quæ prodeſt. Et in ſpecie noſtra ita annotauit Io.a Platea in l.cum allegas. C.de Caſtr.pec.lib.12. Hæc autem qualitas bemeritorum prodeſt,vt valeat donatio illa,ergo attendi debet.

54 Quarto potentior eſt † cauſa ſpecialis quam generalis.l.ſi ſeruis vrbanis.§.vlt.de leg.3.omnes in l.Titiæ textores.de leg.1. cum ergo cauſa benemeritorum ſpecialis ſit & illa cauſa filiationis ſit generalis,præualere debet cauſa illa benemeritorum.

Extenditur prædicta communis opinio, vt locum ẽt
55 habeat,quando pater ipſe † donans ita dixit,dono filio meo a me dilecto ob amorem & beneuolentiam, quib. eum proſequor,ac ob eius benemerita. Hoc etiam caſu præſumitur donaſſe ob benemerita. Etſi enim duas cãs expreſſit pater quarum vna,nempe illa ſanguinis, impedit donationem,altera vero, ideſt benemeritorum permittit donare,attamẽ adhuc præſumitur cauſa meritorum donaſse. Ita Dec.in l.ſi donatione.nu.12.C.de col-

lat.& Alc.in d.præſum.30. Et huius ſniæ ratio eſt, quam & ſupra commemoraui, vt actus & ſic donatio valeat. d.l.quoties.ff.de rebus dubijs. Et prætetes accedit ſecũdum Alciatum, quod illa cauſa mortis & beneuolentiæ, non fuit expreſſa, a patre principaliter, ſed acceſſorie quodammodo, ad ſignificandum, auctum ſibi eſſe deſiderium donandi cã benemeritorum, ab ipſa amoris & beneuolentiæ affectione. Qua de re dicemus ſtatim.

Nec huic ſententiæ quam veram eſſe exiſtimo, repugnant rationes diſſentientium, nempe Caſtr.in conſil. 346.circa bona quæ fuerunt, num.2.lib.1. Alex.in d.l.ſi donatione, nu.3.C.de colla. Felini in c.1.nu.10.verſ.vnde ſi pater. de ſentent. & re iud.& Ignei in l.3.§.ſi cõditioni. verſ.& ſi aliud. nu.71.& 75. ff.ad S.C.Sillania.qui cõem eſſe teſtatur. Et accedunt Socin.ſen.in conſil.295. col.4.verſ.6.caſus.lib.2.& Chaſſan.in conſ.7.nu.15. Nõ inquam horum rationes & argumenta obſtant.

Et primo quidem ſic argumentatur. Hic duæ concurrunt cauſæ donationis, quarum vna prodeſt, vt ſcilicet valeat donatio nempe cauſa benemeritorũ, altera quæ nocet, vt ſcilicet non valeat, hoc eſt affectio ſanguinis. Atqui quando concurrunt duæ cauſæ, quarum vna pro
56 deſt † altera nocet, præualet illa, quæ nocet. Ergo & hic præualere debet cauſa affectionis ſanguinis. Illa minor probatur auctoritate multorũ, nempe Bart.in l.3.§.vlt. ff.ad S.C.Syllan.& in l.ſi vir. ff.pro donato. Baldi in l.2. C.de libertis & eorum liberis, & in procemio Decretalium, numer.12. Angeli in l.emancipatum.ff.de ſenato. Imolæ in c.cum ſuper, nu.2.de offic.deleg. Caſtr. in l.ſi rem. ff.de except.rei iud. Alex.& Iaſ.in l.ſi adoptiuum. ff.de in ius vocan.& Alc.in l.2. in princ.nu.37.ff.de verbor.oblig. & alios congeſſi in lib.1. de arbitr.iud. q.80. num.27. Et ii quidem traditionem hanc credunt probari l.filio.ff.de liber.& poſth.l.3. §.elegãter.ff.ad S.C.Syllania.l.ſi vir. ff.pro don.& l.Fulc.§.quid ergo.ff.ex quib. cauſ.in poſſ.eatur.

Cæterum reſpondetur primo ex ſententia Iaſonis in l.quod dicitur.la 2.nu.20. ff.de verb.oblig. & Alciati in d.præſum.30.num.4.verſ.nec obſtat ratio.&c.quod hic poſſunt concurrere ambæ ipſæ cauſæ cum illa ſanguinis paternæque dilectionis, ſit in argumentũ voluntatis & deſiderij patris donandi filio ob eius bonemerita. Dubitabilis tamen videtur hæc conſideratio, quia ſi pater motus fuiſſet ob benemerita, & in augmentum ſui deſiderij protuliſſet illa verba, ob amorem & dilectionem prius dixiſſet ſe ob benemerita donare, ac ob amorem & beneuolentiam, ſicuti in ſimili in l.ſi ſeruus cõmunis
57 ita. ff.de ſtipul.ſeruo. vbi ſi ſeruus † communis aliquid ſtipulatur ſuis dominis, & ignoratur, quid & quantum acquiratur ipſis dominis, an ſcilicet pro parte dominica ſingulis, vel in viriles, inſpici debet, quod nomen pręceſſit in ſtipulatione, ſi nomina propria ꝓpoſuit ſeruus acquirit in viriles, ſi appellatiua in dominicas dicitur ſtipulatus, quod ergo prius fuit nominatum, ſignificat & declarat animum loquentis. Defendi poteſt acuta Alciati conſideratio declaratione Bart.in l.ſi ſeruus cõ-
58 munis, nu.2.veſ.quæro, quando.quod quando † diſpoſitio poteſt valere ſecundum vnum modum & cauſam & ſecundum alium non, tunc non inſpicitur, quod præcedit, ſed debet diſpoſitio ipſa valere eo modo quo poteſt.l.quoties. ff.de reb.dubiis.& Bart.ſecutus eſt Dec. d.l.ſi donatione, num.12. C.de collat.& conſ.404.num. 8.in fine alios ſciens omitto. Noſtro itaque in caſu dicẽdum eſt perinde eſſe, ac ſi teſtator præpoſuiſſet cauſam, benemeritorum.

Reſpondetur ſecundo aliquorum fuiſſe opinionem
95 præcedenti contrariam, quod imo quando duæ cauſæ † concurrunt, quarũ vna prodeſt, & altera nocet, illa quæ prodeſt, attendi ſpectarique debet. Ita But.in c.intelleximus.de iudiciis, & in c.vlt.in fi.de except. Ioan.a Platea in l.cum allegas. C.de Caſtr.pecul.lib.12.& Comet. in l.ſi vir.uum.3. ff.pro donat. quorum opinionem ſatis clare probat l.emanipatum.in fi.ff.de ſenato.ibi, Et magis eſt vt debeat, vt aui potius ei dignitas proſit quam obſit caſus patris. Idem habetr in l.3.§.emancipatus. il 1.in fi.ff.de bonor.poſs.cõtr.tabul ibi, neq;.n.minus in hoc nepote, is qui de inofficio cogniturus eſt merita nepotis, quam patris eius delicta perpẽdet. ſic & in l.3. §.ſi quis palam.ff.de iure fiſc.& alia mox referam.

Tertia etiam fuit opinio Io.Ignei in d.l.3.§.ſi conditioni.ver.& ſi aliud, nu.97. ff.ad S.C.Syllania.qui diſtinguit duos caſus, quorum primus, quãdo duæ cauſæ & actus ſunt inter ſe incompatibiles. Hoc caſu intellegit Igneus cauſam quæ nocet ſpectari debere, illamque pręualere, ſic ille explicat d.l.3.§.eleganter.

Secundus eſt caſus, quando cauſæ ipſæ ſunt compatibiles, & tunc præualet cauſa, quæ fauorabilior eſt, vel ẽt quæ maiori ratione & æquitate ſolũ ſuffulta eſt. Et hoc quidem intelligit Igneus præcitato in loco, nu.99.dum modo cauſa illa in odium concedentis non retorqueatur. ſic ille explicat d.l.emancipatum, in fine. ff.de Senat. & d.l.3.§.ſi quis palam. ff.de iure fiſc. Ego verius crediderim, conſtitui nõ poſſe certam regulam, ſed pro obiecta materia, & varietate rationum, aliquando præualere cauſam, quæ prodeſt, aliquando illã, quæ nocet. In caſu d.l.emancipatum. in fi.ff.de Senat.l.3.§.ſi emancipatus.il 1. ff.de bono.poſſeſ.contra tab. eſt ratio ne is nepos ſine ſua culpa, ſed patris vel aui facto damnum ſentiat, ob id cauſa illa quæ nocet nõ attẽditur, ſed quæ prodeſt. In caſu vero d.l.3.§.ſi quis palam. ff.de iure fi-
60 ſci, eſt ratio. quia in dubio lex † non præſumit aliquem delinquere.l.merito. ff.pro ſocio.& præſertim quando palam facit actum.l.palam. ff.de ritu nupti. Ita quoque aliæ ſpeciales conſiderari poſſunt rationes in caſibus l. adoptiuum.in fin.ff.de in ius vocan.l.3. ff.de interdictis & releg.in l. Diui fratres.ff.de iure patron.in l.2.§.filiis. ff.de Decurio.& in l.1. ff.de aucto.tuto. Ecõtra dicimus in caſibus l.filio. ff.de liberis & poſthumis. l.Fulcinius. §.quid ergo.ff.quibus ex cauſis in poſſ.eatur. l.3. §.elegãter.ff.ad S.C.Silla.& in l.ſi vir.ff. pro donato.alię ſunt rationes, quas ne nimius ſim, non commemoro, quibus reſponſum eſt cauſas quæ nocent præualere. Quocirca in caſu noſtro dicendum eſt, ſpectandam eſſe can-
61 ſam quæ prodeſt: cum † nemo præſumatur eligere modum quo ſua diſpoſitio ſubuertatur. l.3. ff.de milita. teſtam. Reſpondet tertio Dec.in d.l.ſi donatione, nu.15. C.de coll.qđ qñ cauſa quæ prodeſt, eſt potentior cauſa quæ nocet, illa præualet. Porro hæc cauſa benemeritorũ quæ prodeſt, dicitur potentior, qa (vt diximus ſupr.) facit valere donationẽm. Et præterea eſt benignior, ſicuti explicaui ſupra ex ſententia Bart. in l.ſi pupil. ff.ad leg. Falcid.

Secundo huic opinioni Caſtrenſis & ſequacium ſuffragari videtur alia traditio, pene ſimilis præcedenti, nẽpe quod quando duæ concurrunt cauſæ & diſpoſitio-
62 nes, † quarum vna permittit, altera vero prohibet, illa quæ prohibet præualere dicitur.l.3.§.liberti.ff.de ſuſpectis tuto. & tradunt Iaſ.& Dec.in l.ſi Ruffin. C.de teſta. militis.ille nu.4.iſte n.7. Atqui noſtro in caſu duæ ſunt cauſæ, quarum vna permittit donationem inter patrẽ & filium, hoc eſt cauſa benemeritorum, altera, quæ prohibet, nempe ſanguinis coniunctio. Ergo cauſa coniunctionis ſanguinis præualere debet.

Reſpondetur primo, legem non prohibere, quod pater donet filio, ſed dicitur non approbare ipſam dona-
63 tionem, atque ita donatio † patris facta filio ſimpliciter eſt præter legem, non autem contra. vt declarat Iaſ.in l.frater a fratre, in prima lectura, col.antepen. verſ.3.lit mit.ff.de cond.indebiti.

Reſpondetur ſecundo cauſa, ſeu diſpoſitio prohibi-

tiua

Digitized by Google

64 tiua non præualet permiſſiuæ, quando † permiſſiua eſt potentior vt declarat Dec.in d.l.ſi Ruffinus, nu.12. Potentiorem eſſe cauſam permiſſiuam in caſu noſtro, ſupra abunde demonſtrauimus.

Tertio hac pro opinione vrgere videtur.quod ſanguinis coniunctio & affectio paterna, eſt naturalis quædam cauſa. Illa vero benemeritorum eſt accidentalis. Atqui cauſa naturalis præualet accidentali, l.3.ff.de tutelis. Ergo ob cauſam coniunctionis ſanguinis, donatum præſumitur. Verum reſpondetur ſecundum Alciat.in d.præſumpt.30.num.4. verſ.nec d.l.qui habet,quod hic cauſa naturalis adiuuat accidentalem, cum pater donauerit principaliter ob benemerita,donandi tamen voluntas & deſiderium fuit amore ipſo paterno, ſanguiniſq; coniunctione auctum.

Quarto hac pro opinione adducitur traditio Bart.in l.ſi tibi. §.ſi pactus,n.4.ff.de pact.cum dixit,quod ſi pa
65 ter ſtipulatur † filio ob benemerita collata in ipſum patrem, non valet ſtipulatio, quia cenſetur ſtipulatus tanquam extraneo, & tamẽ ſi caperetur præſumptio quod eſſet ſtipulatus tanquam filio ſtipulatio valeret.

Verum reſponderi poteſt, aduerſus Bartolum eſſe receptam magis Doctorum opinionem: ſicuti teſtantur Iaſ.in d.l.quod dicitur, num.20.& Alc. in d.præſumpt. 30.ad finem.

Secundus eſt caſus,in quo valet donatio facta a patre filio, quando ſcilicet pater ipſe perſeuerauit in eadem voluntate vſque ad mortem. Nam morte ipſius patris
66 donatoris † confirmatur donatio, ſi nõ apparet patrem mutaſſe voluntatem.Ita tradunt Bar.in l.frater a fratre. nu.57. ff.de cond.indeb.& ibidem Iaſ.in 1.lectura, col. antepen. verſ.capio tertiam fallentiam. Idem affirmarunt ibidem Crottus num.113. & Coraſ.in §.quæſitum, nu.65. Et probat tex.clarus d.l.donationes quas paren-
67 tes, C.de donat.inter virum & vxorem. Idem eſt † quando ſubſecuta eſt filij donatarij emancipatio, l.donationes,§.pater,ff.de don.l.2.C.de inoff.don.& l.ſiue emancipatis, C.de don. Et tradunt Doct.præcitatis in locis.

Nec repugnat text.l.1.§.ſi pater, ff.pro donato.cuius verba hæc ſunt, ſi pater filio, quem in poteſtate habet, donet,deinde decedat, filius pro donato nõ capiet vſu, quoniam nulla donatio fuit. Nam reſpondetur multipliciter a Doctoribus, vt refert & diſputat Coraſius, quem ſupra retuli, qui ſecutus eſt Cynum aſſerẽtem in eo § ſi pater, donatam fuiſſe rem alienam, quod admodum diuinare exiſtimo. Præterea non ex eo, quod res donata ſit aliena, motus eſt Paulus, vt diceret, donationem eſſe nullam, cum & res aliena legari, ac donari poſſit. l.rem alienam, C.de legatis.ſicuti & vend.vbi doct.ſed dixit eſſe nullam, quia pater filio donare nõ poteſt, ſicuti maritus vxori, vt ibi dr̃. Quare, vt omittam alias aliorũ interpretationes, quas Coraſius ipſe cõfutat, verius crediderim cum Accurſio & aliis nonnullis, iure illo Digeſtorum conſtitutũ non fuiſſe, quod donatio a patre filio facta, ipſius patris morte confirmaretur. Id quod deinde ſtatuit Iuſt.in d.l.donationes quas parentes. Nec repugnat, iure Digeſtorum donationem inter virum & vxorem, quæ æquiparatur huic factæ a patre filio, morte donantis confirmari.l.cum hic ſtatus, in prin.ff.de don.inter vir.& vxor. Nam reſpondetur d.l.cum hic ſtatus.loqui ſolum de donatione illa facta inter vir. & vxor.quæ quidem donatio eo iure nondum fuerat ęquiparata donationi inter patrẽ, & filium, cũ illa æquiparatio facta deinde fuerit ab Impp. in d.l.donationes quas parẽtes.

Hunc tamen caſum intelligunt Doctores noſtri pro-
68 cedere, quando † duo concurrunt, nempe traditio rei donatæ, & perſeuerantia volũtatis donatoris vſque ad mortem. De traditione ſic ſcribunt gl.l.1.C.ſi quis alteri, vel ſibi.& alios refert Crottus in d.l.frater a fratre, n. 89. Diſſentit Coraſius in lib.5.miſcella.iuris.c.1.num.4. quem rectius ſenſiſſe exiſtimo. de perſeuerantia nemo dubitat. Ita ſane manifeſte probant d.l.cum hic ſtatus. in princ. ff.de donatio. inter virum & vxor.& d.l.dona-
69 tiones, quas parentes. C.eod. Perſeueraſſe autem † patrẽ donatorem in eadem voluntate dr̃, quando vel expreſſe, vel tacite non reuocauit: vt quia pęnitentiæ cauſa ſuperuenit.d.l.cum hic ſtatus. §.pęnitentiam. vbi æquiparat has donationes legatis, quæ tacita voluntate reuocã tur.gl.l.1.C.de dote cauta non numer. Et in dubio non
70 præſumitur hac † in donatione mutata voluntas.d.l.cũ hic ſtatus. §.vbi ſemel.ſicuti etiam in l.3.§.ſi duob.ff.de adim.leg.& in alia vlt.voluntate probat l.qui teſtamentum. ff.de probat. & dicemus infra ſubſequenti lib. in præſumpt.93.Porro ſigna mutatæ voluntatis hoc in caſu hæc ſunt.

71 Primum, ſi † donator rem donatam pignori dedit.d. l.cum hic ſtatus. §.ſi maritus. Idem eſt in legato ſecundum diſtinctionem Bart.in l.rem legatam. in fine. ff.de adimen.leg.& Iaſ.in l.3.num.3. C.de leg.& diximus ſupra, dicemus etiam in ſubſequenti lib.

72 Secundum eſt ſignum, † quando ſuperuenit graue odium, d.l.cum cum hic ſtatus. §.quod ſi diuortium, a ſenſu contrario. Idem in legato.l.3. §.vlt.& l.ſi inimicitię. ff.de adimen.leg.& cõfert l.& iõ ff.de don.inter vir. & vxor.& vberius explicabimus infra ſequẽti libro, vbi differemus, quando teſtator præſumatur reuocaſſe legatum ob inimicitiam ſuperuenientem.

73 Tertium eſt ſignum, † quãdo donator rem ipſam donatam alteri donauit, d.l.cum hic ſtatus. §.qui quaſdã. Idem eſt in re legata.;l.rem legatam.ff.de adim.leg.& dicemus infra ſubſequẽti lib. Et aliud ad rem ſcripſi ſup. vbi egimus de donat.inter vir.& vxor.

Tertius caſus, in quo valet donatio facta a patre filio,
74 eſt, quãdo pater † donat filiæ cauſa dotis, vt nubat, & ſic fauore dotis. Ita tradunt gl.in l.1.C.de inoffic donatio. Bart.in l.frater a fratre.in fin. ff.de cond.indeb. & ibid. Crottus nu.86. Iaſon in prima lect. col.antepen. verſic. quarta fallentia.& Coraſ.nu.60.& idem Iaſ.in l.ſi extraneus, nu.16.ff.de cond.cauſa data.& Bal. Nouell.in tractat.de dote, part.7.priuileg.80. Quam quidem ſententiam ſatis manifeſte probant l.Pomponius Philadelph. l.vxorem. §.teſtamento.de lega.3. l.dotem dedit. ff.de
75 coll.bono. Et accedit ratio, quòd pater † dicitur hoc caſu potius ſoluiſse debitum, quam donaſse, cum dotare teneatur filiam.l.qui liberos.ff.de ritu nup.

Extenditur primo hic caſus, vt locum habeat, quãdo
76 pater † donauit filio propter nuptias. Ita gl.in d.l.2.C. de inoffic.dona.& Coraſ.in d.l.frater a fratre, num.60. Eſt ratio, quia donatio propter nuptias exæquata eſt dot. §.eſt & aliud.inſtit. de donat.ſic etiam pater poteſt donare filio cauſa contrahendi matrimonium, vt ſcilicet ſplendidius, & melius poſſit nubere. Ita poſt alios Guido Papæ q.145.num.4. Decius conſ.414. num.14. Natta conſ.609.col.1.& 2. Roland.in conſ.44.nu.1.lib. 4.& Franc. Beccius in conſ.20.num.3. & ſcripſi in conſ. 723.& conſil.967.

Extenditur ſecundo, vt procedat hic caſus etiã, quan
77 do pater † filiæ iam nuptæ, & dotatæ conſtante ipſo matrimonio, donauit alia bona. Ita poſt alios Crot.in dict. l.frater a fratre, nu.86. Ea ratione, quia pręſumitur donaſse in augmentum dotis, vt actus potius valeat quam
78 pereat.l.quoties. ff.de reb.dub. Et augmentum dotis † procedit a pari cum ipſa dote.l.inter ſocerum. §.cũ inter.ff.de pactis dota.& l.etiam.C.de iure dotium.

79 Extendo tertiò procedere † etiam ſi nõ ſequatur matrimonium. Ita Alex.in l.ſi cum dotem.in 5.notab.ff.ſolut.matrim. Iaſ.in l.ſi extraneus, num.16.ff.de cond.cauſa data.& in d.l.frater a fratre.in 1.lectura.col.antepen. uerſ.capio tertiam fallentiam.& ibidem Coraſius num. 61. Et ii quidem moti ſunt eo tex.d.l.ſi extraneus.in fine,qui

Digitized by Google

ne, qui tamen non videtur affirmare, quod is pater donauerit. Affertur & tex. l. 2. §. vlt. ff. de priuil. cred. & idẽ habetur in l. ſi ſponſa dotem. ff. de iure dot. vbi priuilegium conceſſum doti, intelligitur etiam non ſecuto matrimonio, ſed illud eo in caſu contingit, quia alioqui mulier illa maneret indotata, nec alteri poſſet nubere, ſicuti ſubiungit Paulus in ſubſequenti lege. Id quod nõ contingit in caſu noſtro, in quo etſi non valet hæc donatio, non tamen manebit indotata filia, quam pater dotare omnino tenetur. l. qui liberos. ff. de ritu nup. Et aduerſus hanc extenſionem repugnare mihi videntur l. promittẽdo. ff. de iure dotium. l. qui ſe debere, & melius. l. ſi donaturus. ff. de condit. cauſa data. & quod poſt alios ſcripſit Tiraq. de retractu conſang. §. 2. gl. 1. num. 54.

Declaratur ſecundum Caſtr. in conſ. 346. Circa bona. col. 2. verſ. 1. quia. lib. 1. vt habeat locum prædicta † dona-
80 tio, quando pater dedit genero cauſa dotis filiæ, vt illa ſoluto matrimonio actionem habeat. Et ſpecialitas dotis eſt, hoc in caſu (inquit Caſtrenſis) quia in alijs actio
81 ipſi patri acquiritur. Non autem † locum habet hæc donatio, quãdo Pater donauit ipſi filiæ antequam nubat, vt ipſa det in dotem ſibi donata. Non enim tunc acquiritur filiæ. Et hanc declarationem dixit Caſtrenſis probari in d. l. Pomp. Philadelph. ff. fam. erciſ. ibi, & reditus eorum genero ſolui, ſi gener ibi extitit, ergo erat contractum matrimonium, proprie loquendo.

82 Præterea accedit ratio, quia bona donata † non poſſunt dici dotalia, & dotis cauſa data, niſi ſecutum ſit matrimonium. l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de condit. & demonſtr. ibi, ante nuptias. Niſi dicamus, dici dota-
83 lia, ob deſtinationem. Dos enim dicitur, & † dotis habet priuilegia etiam ante ſecutum matrimoniũ, vt ſcribunt Doct. in rubr. ff. ſolut. matr. Verior itaque videtur ratio eiuſdem Caſtrẽſis, ꝙ ſi permiſſa eſſet donatio hæc ante matrimonium, facile fraus fieri poſſet legi, fingendo cauſam dotis, vel donationis ante nuptias. arg. text. l. cum ij. §. ſi cum lis. ff. de tranſactio. Et hac ratione adductus, ſic etiam reſpondit Socin. iun. in conſ. 44. num. 5. lib. 1. immemor illius reſponſi Pauli Caſtrenſis. Reſpondit ſane Socinus, ꝙ ſi pater aliquid donauit filiæ effectæ viduæ, nondum ſecundo nuptæ, non valet donatio, cum facile fieri poſſet fraus legi, & quia dici non poteſt dos, cum non adſit matrimonium. Crediderim hic
84 multum verſari prudentis iudicis arbitrium, qui † conſiderabit, an veriſimile ſit, quòd pater donauerit filiæ cauſa dotis, vt contrahere poſſet matrimonium.

Quartus caſus, in quo pater poteſt donare filio, eſt
85 quando † donat cã ſtudiorum, quibus filius carere nõ poteſt, vt ſtudijs grãmaticæ, iux. l. de bonis. §. non ſolũ. vbi Bart. ff. de carb. edicto. & l. qui filium. ff. vbi pupill. educari debeat. Hoc ſane caſu valet donatio. Ita ſcripſit Crottus in d. l. frater a fratre, nu. 87. ff. de cond. indeb.

86 Idem quando pater † iam deſtinauit filium aliis ſtudiis grauioribus. Nam tunc tenetur pater præſtare ei impenſas, & neceſſaria. Ita gl. in l. ſed Iuli. §. quod dicitur. ff. ad Macedon. & in l. Macedoniani. in fin. C. eod. Bald. in l. omni modo. §. imputari. C. de inoff. teſtam. & in ſpẽ affirmant Crottus in d. l. frater a fratre, nu. 87. Ripa in l. in quartam, nu. 173. ff. ad l. Falcid. Ferdinand. Loazes in l. filiusfam. §. Diui, nu. 85. de leg. 1. Soc. in tract. fallen. reg. 103. fallen. 3. Rebuffus in tract. de priuilegiis Scholarium. in priuileg. 60. nu. 2. Petrus Duenas in reg. 87. n. 1. & in reg. 223. in fi. qui alios plures eiuſdem opinionis recenſet. Et ſi Iaſ. in d. l. frater a fratre. col. antepen. verſ. quarta fallentia. ſecutus Imol. & Alex. diſſentiat. Quorũ quidem opinio intelligi poteſt, quando pater adhuc nõ deſtinauit filium ſtudiis, ſubiungit tamen Iaſon ex ſententia Bar. in l. iubemus. C. de ſilentia. lib. 12. patrem donare poſſe filio pro impenſis Doctoratus, cum illud efficiatur peculium quaſi Caſtrenſe.

87 Quintus caſus, in quo pater † donare poteſt, & pręſumitur filio, eſt, quando patitur filiũ ipſum habere vſum fructum bonorum aduentitiorum. Qua de re ſcribunt Bart. in l. frater a fratre, in fin. ff. de cond. indeb. Bald. in l. 2. C. de inoffic. donat. & in Auth. ex teſtamento, num. 9. C. de collat. Bald. Nouell. in tract. de dote, parte ſexta priuileg. 36. nu. 2. & alii quamplures quos commemoraui in conſil. 182. num. 32. lib. 3. Crediderim nunc eſſe diſtinguẽdos aliquot caſus, vt clarius, & dilucidius hęc traditio explicetur.

88 Primus eſt, quando † pater nondum acquiſiuit vſum fructum, ſicuti quando ab initio noluit conſentire filio adire hæreditatem, vel acceptare legatum, iuxta l. vlt. §. ſancimus, & §. ſimilique modo. C. de bonis quæ liberis. Hoc ſane caſu pater potuit donare ſeu remittere, quia nõ remiſit quod ſuum eſſet, ſed dicitur non acquiſiuiſſe, atque ita dici nõ potuit ille vſus fructus profectitius iuxta l. profectitia. §. ſi pater. ff. de iure dot.

89 Secundus eſt caſus, † quando pater tacite iam acquiſiuit ius vſusfructus, hoc eſt, quando expreſſe nõ dixit, ſe conſentire filio adire hæreditatem, ſed paſſus eſt filium aliquot annos percipere, & habere vſumfructũ ipſum. Hoc caſu non præſumitur patrem donaſſe ipſum vſumfructum filio. Ita reſpondit Anch. in conſ. 176. n. 2. Ea eſt huius ſententiæ ratio, quia hic tacitus patris conſenſus ſolum infert, quod voluit ſibi acquirere vſumfructum, non autem repudiare. l. ſi filius. C. de pet. hæred.
90 Et præterea accedit, quod taciturnitas † non infert conſenſum, qñ agitur de præiudicio, & amiſſione iuris ſui. l. filiusfam. §. inuitus. ff. de procur. & l. qui vas. §. vetare. ff. de furtis, & ſcribũt omnes in l. quæ dotis. ff. ſol. matr.

91 Tertius eſt caſus, † quando pater iam expreſſe cõſenſit filio adire hæreditatem, vel ipſe pater aliquot annos percepit fructus, deinde paſſus eſt aliquod tempus filiũ percipere alios fructus, & dubitatur, an præſumatur patrem donaſſe filio fructus ab ipſomet filio perceptos. Et dicendum eſt, præſumi donaſſe. Ita probat text. l. cum oportet. §. ſin autem res. C. de bonis quæ liberis. de quo dicemus infra. Et hoc caſu ceſſant rationes Ancharanſ, quas ſuperiore caſu retuli. Non enim hic præſumitur patrem paſſum eſſe filium percipere fructus, vt conſentiret filio adire hæreditatem, vel acceptare legatum, cũ præſupponamur, iam ei expreſſe conſenſiſſe.

92 Quartus eſt caſus, quando † pater permiſit filium habere aliquot annos fructus, deinde non amplius vult pati, quod habeat alios fructus futuros, an prohibere id poſſit pater. Et reſpondit Anchar. in d. conſ. 176. nu. 3. patrem prohibere poſſe. Idem ſcripſerunt Caſtren. in d. §. ſin autem res. & Boer. in q. 196. nu. 3. & Antonius Gomez. in commentariis ad leges Tauri lege 48. num. 20. Ea vſus eſt rõne Anch. quia pater non dicitur donaſſe futuros, ſed præteritos tantum. d. l. cum oportet. §. ſin autem res. Et præter Ancharanum accedit, quod conſenſus iſte patris dicitur tacitus, qui reſtringitur ad actum factum, nec vltra extenditur. Decius in l. non vult heres
93 eſſe, num. 10. ff. de reg. iuris. † Atqui fructus futuri ſunt quid diuerſum a præteritis, argum. l. 1. §. interdum. ff. de vſufructu accreſ. Ergo conſenſus iſte præſtitus reſpectu fructuum præteritorum, non infert donationem futurorum. Non enim pater patiendo filium percipere fructus illos dicitur renunciare iuri vſusfructus, ſed ſolum illis ſolis fructibus perceptis.

94 Quintus eſt caſus, quando † ambigitur, an fructus illos præteritos quos paſſus eſt pater filiũ percipere, præſumatur pater eos donaſſe filio donatione inter viuos, vel poſt mortem, an ſcilicet valeat dum pater viuit, vel morte eius tantum confirmetur. Recepta eſt opinio, pręſumi donaſſe inter viuos, eamque donationem valere. Ita Bar. in l. frater a fratre, in fi. de cond. indeb. Bald. in leg. 2. C. de inofficio. donatio. & in l. cum oportet. §. ſin autem

autem

Digitized by Google

autem res. C. de bonis quæ liberis. Crottus in d.l.frater a fratre.nu.80.& ibidem Iaſ.in 1.lect.col.antepen. verſ. 5.fallit.& ibidem Cagn.num.333. & Aſcanius Clemens in tract. de patria poteſtate.effectu ſecundo num.32.& alios plures cõmemoraui ac ſecutus ſum,in conſil.181. num.32.lib.3. Et his accedunt Burſatus in conſil. 295. num.36.lib.3.& Franc.Beccius in conſil.113.numer.7. Caldas in l.ſi curatorem.in verbo læſis.num.148. Surd. de alimentis in vltima parte q.20.nu.22. Et primo adducitur text.d.§.ſinautem res.

Verum reſpondet Crot.probare contrarium,quia ibi poſt mortem patris alij fratres cohæredes non poſſunt petere fructus illos, id quod cõtingit,quia morte ipſius patris confirmata eſt donatio. Et conſtitutionem hanc diligentius infra perpendemus.Secundo ea ratione, & argumento, quod vrgens & pulchrum eſſe opinatus eſt
95 Crottus, acquiſitio vſusfructus † habet cauſam ſucceſſiuã, quia vſusfructus quotidie naſcitur,& quotidie intermoritur,& extinguitur.l.1. §.interdum.ff.de vſufructu accreſ.ſi ergo pater a principio, vel ex poſt, remittit vſumfructum, nõ dicitur diminuere patrimoniũ ſuum, ſed dicitur non lucrari, id eſt non acquirere. Atqui quã
96 do pater † repudiat quod ei erat acquirendum, vt filio acquiratur,illud non eſt profectitium, nec de bonis patris,ſed aduentitium.l.profectitia.§.ſi pater repudiauit. ff.de iure dotium. Ergo cum ſit aduentitium,poteſt conſiſtere donatio inter patrem,& filium.

Cæterum crediderim,non vrgens,ſed leue eſſe Crotti argumentum, imo repugnare d.§.ſinautem. dum ibi dicitur,patrem nõ retinere vſumfructum. Ergo præſupponit iam aquiſiuiſſe ipſum vſumfructũ. Rurſus dicit, patrem donare. Ergo ſuum erat ius vſusfructus.

Contrariam itaquam opinionem probarunt Azo in ſumma, C.de inofficiis donati.gloſſ.in l.2. C.fam.erciſcun. Cynus in d.l.cum oportet.§.ſinautem res.C.de bonis quæ liberis.& ibidem Bar.ſibi parum conſtans: Anchar.in conſil.106.num.5.& in conſ.176.num.3. Boer. in q.196.nu.1. Et in puncto iuris hæc opinio verior mihi videtur. Nam regula ſtat, quod pater non poteſt donare filio inter viuos, vt diximus ſupra. Nec reperitur exceptus caſus iſte remiſſionis fructuũ, ea ꝓpter a regula in dubio non eſt recedendum, vt poſt alios docuit Dec.d.l.1.num.7.ff.de reg.iuris. Et præterea tex.d.§.ſin autem res.probat, donationem hanc valere poſt mortẽ patris.Ita ſane probant verba illa: Nullam poſt obitum eius licentiam,&c.& paulo poſt,ibi.Ita cauſa intelligatur,vt eundem vſumfructum poſt obitum patris ipſe lucretur.& accedit quod ſcribam in ſubſequenti præſum. num.54.& ibi num.57.dicam, an noceat creditoribus hæc fructuum remiſſio.

97 Sextus caſus,in quo † pater põt donare filio eſt,quando pater eſt Princeps. Nam eius donatio filio facta valet.Ita Oldr.in conſ.231. Aret.in l.placet.ff.de acq.hær. Rom.in conſ.456.Iaſ.in d.l.frater a fratre,col.antepen. in ſexta fallentia. ff.de cond.indeb. Dec.in Auth.ex teſtamento.nu.7. C.de coll.& alios refert Duenas in reg. 233.in 1.fallentia.Verum Bal.in c.1.§.item ſacramenta.
98 nu.19.de pace tenenda.hoc verum eſſe intelligit,† quando princeps expreſſit, quod donationem facit ex ſuprema,& regia poteſtate,alioqui donatio eſt inualida.Nec
99 præſumitur, quod Princeps † & Rex vti voluerit regia poteſtate. Et Bal.ſecuti ſunt multi, quos retuli in conſil. 259.nu.11.lib.3. ſed ibid.nu.66.commemoraui Alexandrum,& Alciatum diſſentientes,affirmanteſque verius eſſe, in dubio præſumi principem ſic donantem vti voluiſſe regia poteſtate,quia ſi donaret vt pater,non valeret donatio. Et huius ſententiæ ea eſt ratio,quia prin-
100 ceps † non ligatur lege poſitiua. l.princeps. ff.de legib. & ſcripſi plura in d.conſ.250.n.21. Et propterea vide-
101 mus legem † prohibentem virum donare vxori, non ligare principem.l.pen. C.de don.inter virum,& vxor.& lex quæ vult vſumfructum aduentitiorum acquiri patri, locum non habet,quando princeps donat filiofam. l.cum multa. C.de bonis quæ liberis. Hic tamen caſus collocandus eſſet potius inter geſta principum, quã patrum erga filios.

Septimus caſus,in quo pater poteſt donare filio,eſt,
102 † quando donat ipſi filio pro eius legitima. Ita Angel. in l.ſi non mortis. ff.de inoffic.teſtam. quem ſecuti ſunt multi congeſti a Iaſone in d.l.frater a fratre.in 1.lectu. col.pen. verſ.7. limita.ff.de condit.indeb. & a Duena in d.reg.233.In fallen.quinta. Et ii quidem adducti ſunt eo reſponſo d.l.ſi nõ mortis.a quo Iuſtin. deſumpſit l.ſi quando.§.& generaliter. C.de inof.teſtam.Et quanquã Aret.in l.placet.ff.de acq.hær.& in conſ.17.n.4.ſcripſerit,loqui de filio emancipato,cui pater donauit, attamẽ
103 eſt diuinatio, cum præſertim filius præſumatur eſſe in poteſtate.l.ſi filius.ff.de probat. Nec repugnat l.filium quem habentem. C.famil.erciſcun.quam perpendebat Aretinus, quia varii ſunt illius reſponſi ſenſus,& magis receptus videtur,quod ibi non fuerit facta donatio,ſed cõnceſſio in peculium.Nil etiam vrget cõſideratio Roderici Suarez in l.quoniam in prioribus. in euidentialibus,num.4.C.de inoffic.teſtam.cum dixit,in caſu d.l.ſi nõ mortis.& d.§.& ſi generaliter.nõ diſputari an valeat illa donatio, vel non, atque ita ibi non determinari, ꝙ valeat, vel non valeat. Nil ſane vrget conſideratio,cum iuriſconſult.in d.l.ſi non mortis. & Iuſtin.in d.§.generaliter.preſupponant pro conſtanti validam eſſe donationem. Et ſi eſſet inualida,dubio procul ipſe filius deberet eam imputare in legitimam, quia vere eſſent bona patris annulata ipſa donatione. Rectius dici poſſe exiſtimo, donationem illam valere ob id quod morte patris fuit confirmata, iuxta ea que diximus ſupra ex l.donationes quas parentes. C.de donat.inter vir.& vxor.In illis reſponſis d.l.ſi non mortis. & §.& generaliter.agebatur de excludenda inofficioſi querela, ac de imputãdo ipſam donationem in legitimam,qui quidem actus poſt patris mortem ſolum pertractantur. Afferri ſolet ſecundum argumentum ex eo ductum,quod pater tenetur poſt mortem relinquere legitimam filio,qui ob id di
104 citur † ipſius legitimæ creditor.leg.& quia.ff.pro ſocio. l.ſi quis legatum. in fin. ff.de falſis.& l.vlt.§. ſinautem. C.de curat.furio.& tradit Bart.in l.vlt.ff.de liber.aguo. & probat l.vnic.C.de imponẽda lucratiua deſcript.lib. 10.Quando ergo pater donat filio pro legitima,dicitur potius ſoluere debitũ,ante tẽpus,quam donare,& propterea valet ſicuti in caſu l.ſed ſi vir.§.qd vir.ff.de don. inter virum, & vxor. quod reſponſum ad rem maxime facere videtur, ducto argumento a donatione inter virum,& vxorẽ, ad donationem inter patrem, & filium, iuxt.dict.leg. donationes quas parentes. C.de donat. inter virum & vxor. Verum nec argumentatio hæc ſa-
105 tis ſolida eſt. ſi quidem cum pater tenetur præſtare † legitimam filio,ſolum poſt mortem, vt diximus,& manifeſte probant l.cum quo.§.vlt.ff.ad l.Falc.& l.quoniã nouella. C.de inoffi.teſtamen.& tradit Bal.in l.etſi mortis. C.ad l.Falcid.ob id incertum eſt quanta eſſe debeat ipſa legitima, & fieri poſſet, qd vel nulla, vel tenuis eſſet,ob infortunia, quæ hominibus euenire ſolent. Non ergo poteſt pater ſoluere, quod incertum eſt. Id quod non contingit in caſu d.l.ſi vir.§.quod vir.vbi erat certa quantitas in diem debita.

Tertio itaque, & melius vrgere videtur, quod ſicuti dotis cauſa donatum a patre valet, vt diximus ſupra ex l.Pomponius Philadelphus, ff.famil.erciſc.Ita & dona-
106 tum cauſa legitimæ, cum dos † & legitima ſint quodãmodo vnum & idem. Nam dos legitimæ loco eſt. Bart. l.Titio centum.§.Titio genero, n.6.ff.de cond.& demõ. & ſcripſi in lib.2.de arbitrariis iudicum,caſu 149.num. 9.Cæte-

Digitized by Google

Cæterum nec conſideratio hæc defendi poteſt, cum
107 magna ſit in caſu noſtro differentia, † inter dotem & legitimam. Nam dos etiam viuente patre filiæ præſtanda eſt.leg.qui liberos.ff.de ritu nupt.Legitimam vero(vt diximus ſupra) poſt mortem patris tantum. Cum ergo pater donat cauſa dotis,dicitur ſoluere quod de præſenti quodammodo ſoluere tenetur, cum vero donat pro legitima, dicitur præſtare quod incertum eſt poſt mortem ſuam.

Quarto ſolet adduci traditio Bal.in l.illud, q.3.C.de ſacroſ.eccleſ.& apertius l.cum oportet. §.non aũt. C.de bonis quæ lib.cum dixit,patrem poſſe ante mortem ſuã
108 aſſignare † filio portionẽ ſibi cõtingentem, & validam eſſe aſſignationẽ. Verum nil ad rem pertinet,cum non ſit illa donatio,ſed aſſigatio reuocabilis,quemadmodũ in ſpecie ſcripſit idem Bald.in l.3.col.1.C.pro don.& in l.quamuis. C.de fideic.quẽ ſecuti ſunt poſt alios Ruin. in conſ.95. in fin.lib.5. Dec.in conſ.86.num.8. & Pariſ. in conſ.34.num.42.lib.2.

109 Contrariam itaque † opinionem aduerſus Angelum, & ſequaces probarunt Franc. Aret.in l.placet.ff.de acq. hær.& in conſ.17.nu.4. Dec.in conſ.86.nu.8.& Pariſ.in conſ.16.num.35.& 37.lib.2.quos ſequor. Et ſi ſciam eorum argumentationes nil vrgere.

Primo Aretinus vſus eſt eo argumento,quod pater viuens tenetur præſtare alimenta filio. leg.ſi quis ex liberis. in principio. ff.de liberis agnoſcen. Et tamen pater
110 non poteſt † filio donare cauſa alimentorum.Ita Bal.in l.2.num.5.in fi. C.de inoff.don.& alios refert, & probat Antonius Corduba in d.l.ſi quis ex liberis. in princ.nu. 12.Ergo idem dicendum eſt in caſu noſtro.Non eſt ſolida hæc argumentatio,cum probabilis ſit,non autẽ neceſſaria Baldi auctoritas. Et præterea,ratio eſſe poteſt,
111 quod pro alimentis non poſſit donari,quia † dietim alimenta debentur, & fieri poſſet quod donatione ſtatim facta,is filius decederet, atque ita donatum ſeu datum fuiſſet non debitum.

Secundo adduxit Iaſ.tex.l.cum de bonis. C.de don. vbi ſi pater donat filio portionem bonorum ſuorum, non valet donatio.

Verum reſpondetur,patrem ibi non donaſſe filio pro legitima ipſius filii,ſed ſimpliciter tantum,& ideo nimirum ſi donatio fuit inutilis & nulla. Et ſi dicatur ſaltem valere debuit quo ad portionem legitimæ,reſpondetur eam non fuiſse donatoris mentem. Et rurſus habuit Imperator ille pro indubitato, donationem illam non conſiſtere, cum dixit nõ eſse incerti iuris eam donationem non valere,non enim ita certi iuris eſse, ſi pro ſola legitima donatum fuiſset.

Tertio citauit Iaſ.l.ſi filia.§.ſi pater.ff.famil. erciſcun. & l.pen.§.ſi pater.ff.pro ſuo. Verum nil ad rem pertinẽt cum non de donatione, ſed de ſimplici diuiſione loquãtur. Et illa valet tanquam diſpoſitum in teſtamẽto.leg. vlt. C.famil.erciſc. Retinenda tamen eſt poſtrema hæc Aretini,& ſequacium opinio quæ fulcitur iuris regula, ꝙ pater donare non poſſit filio, vt ſupra diximus. Nec ab hac regula exceptus legitur hic caſus, quando pater donat pro legitima. eſt ergo regulæ ſtandũ,vt diximus ſupra ex ſnia Decii poſt alios in l.1.nu.7. ff.de reg.iuris.

112 Octauus caſus,in quo pater poteſt donare filio eſt † ſecundum aliquos quando ipſe pater conſentit vni filiorum donanti fratri ſuo bona vel profectitia,vel alia bona ipſius patris. Ita Oldr.in conſ.26.nu.1.& Io. Andreæ in additio.ad Spec.in tit.de inſtr.edit.§.porro,nu.3.Ve-
113 rum diſsentiũt reliqui † quos recẽſent Iaſ. in d.l.frater a fratre.prima lectura.col.vltim.in octaua fallentia.ff.de cond.indeb. & Duenas in d.reg.113.in 2.fallentia.quibus aſsentior. Non enim illa ratio conſiderata ab Oldrado quidquam vrget, cum dixit, conſenſum patris quo ad hunc actum idem operari quod operatur emancipatio quo ad omnes alios actus.iuxta l.ſi permittente. ad Macedon.& l.tam is.ff.de donat.cauſa mortis. Non enim vrget hæc conſideratio, cum conſenſus iſte patris non operetur idem quod emancipatio. Nam hoc iure nõ probatur. Et ſi ita eſset multo fortius operaretur ꝙ ſi ipſemet pater donaret, quia videretur emancipare. Id quod verum non eſt. Et qui non poteſt per ſe,nec etiam poteſt per alium. Et præterea eſt aduertendum Oldradum loqui in donatione cauſa mortis,ſicuti aduertunt Alex.in conſ.105.nu.3.lib.1.& Dec.in conſ.145.nu.4.

114 Nonus eſt caſus,in quo † valet donatio facta a patre filio, quando ſcilicet pater donationem ipſam iuramento confirmauit. Ita tradunt infiniti prope quos longa ſerie congeſſit Iulius Clarus.§.donatio.q.8.ad finem. Exiſtimo verius eſse patrem ob iuſiurandum teneri obſeruare donationem, non tamen donatio ipſa eſt valida,ſicuti ex ſententia Cornei, & aliorum ſcripſit Coraſ.in d. l.frater a fratre. in fi.ff.de condit.indeb. qui effectus & differentiam recenſet, quod cõtractus reddatur iuramẽto validus, vel quod obſeruari debeat, id quod declarat & Iaſ.in Auth.ſacramenta puberum,nu.38. C.ſi aduerſus vendit. Ita declarari poſsunt quæ ſcripſi in conſ.84. num.14.lib.1. Et hæc quidem ſententia multo magis locum habet, quando pater donans expreſse promiſit, ſe non recepturum dicta bona donata iure patriæ poteſtatis,ſed ea libera relicturũ filio. Ita Alc.in c.cum contingat,num.108.verſ.4.infertur.de iureiur.

Pater dando, vel tradendo, vel concedendo rem aliquam filio; quando ei donare, vel vt peculij loco habeat, concedere præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Donare pater filio emancipato expreſſe poteſt, nec in legitimam imputatur.*
Idem eſt in filio exiſtente in poteſtate.num.2.
3 *Donatio facta filio in poteſtate,quomodo differat ab ea,quæ filio fit emancipato.*
4 *Donatio patris facta his verbis, Dono filio meo pro centum,non donatio, ſed ab effectu venditio iudicatur.*
Idem eſt ſi repugnet ſubiecta materia.num.5.
6 *Donatio dicitur qualificata, ſi fiat a patre filio, vt in peculio habeat.*
7 *Donatio non præſumitur in patre emente rem nomine filij ſi eam non tradat.*
Aliud eſt ſi rem emptam tradiderit,num.8.
9 *Res meo nomine empta,ante traditionem mihi non acquiritur.*
10 *Emens nomine filij pater,non præſumitur de pretij reſtitutione cogitaſſe.*
Quod procedit etiam, quando pater filio pecuniam traderet, vt emeret nomine ſuo,num.11.
12 *Donaſſe filio pater non præſumitur rem ipſius nomine emendo, ſi inter filios magna inſurgeret inæqualitas.*
Item ſi extent coniecturæ,patrem donare voluiſſe,nu.13.
Quæ autem ſint coniecturæ illæ, n.14.15.
16 *Donare filio præſumitur pater ipſius nomine emendo, dum cauſa ſubeſt fauorabilis.*
Idem ſi pecuniam filio,vt emeret,tradiderit,num.17.
18 *Emens pater nomine filij, donare non præſumitur, ſi penes ipſum bona aduentitia, caſtrenſia, vel quaſi, extarent. Aut adſint aliquæ coniecturæ, quæ patrem donare noluiſſe demonſtrent, & num.20.*
19 *Mater bonorum filij adminiſtratrix, ex bonis filij,non proprijs, vt ipſum aleret, præſumitur impendiſſe.*
21 *Libros pater emendo, & ſimpliciter tradendo filio,non donaſſe, ſed in peculium præſumitur conceſſiſſe.*
Idem ſi nomine filij eos emiſſet,ſed non tradidiſſet,n.22.
23 *Libros pater filio ſtudijs deſtinato emere, & tradere tenetur, quæ tamen traditio donationem non infert.*

24 *Dotare*

Digitized by Google

24 *Dotare filiam tenetur pater, non tamen dotando dotem cenſetur donare.*

25 *Libros conferre & communicare cum fratribus, quibus caſibus filius non teneatur.*

26 *Donare pater non præſumitur rem a ſe iam poſſeſſam, aut nuper emptam, filio in poteſtate exiſtenti ſimpliciter tradendo.*

27 *Caſtrum cuſtodiæ cauſa in dubio præſumitur conceſſum.*

28 *Teſtamenti pars vna declarat aliam.*

29 *Donatio inter patrem & filium, regulariter non præſumitur.*

Idque præſertim, ſi vtatur verbis donationem non denotantib. num. 31. Vel in traditione vſus ſit verbis, quibus per modum prouiſionis ſe tradere dicat, num. 32. Aut rem ſe dicat filio aſſignare, num. 33.

30 *Emancipatus filius comparatur extraneo.*

34 *Donare etiam filio vnico pater rem tradendo non præſumitur.*

35 *Actus alicuius duabus rationibus impeditiuis extantibus, vna ceſſante impedimentum non tollitur.*

36 *Traditio patris facta filio etiam emancipato, non præſumitur donandi animo facta.*

37 *Donationis actus in filio emancipato, patri donanti plus quam in poteſtate exiſtenti, præiudicialis eſt.*

38 *Emancipatio diſſoluit vinculum patriæ poteſtatis, & iure Ciuili inſpecto, facit filium eſſe loco extranei.*

39 *Donare patrem voluiſſe, quæ verba ſignificent.*

40 *Dare verbum, ſignificat dominij translationem.*

41 *Concedo, verbum, dominium transfert, & donationem ſignificat in dubio.*

42 *Tradens pater pleno iure, & cum omni commodo, præſumitur donare.*

Idem ſi dicat filium ea portione contentum eſſe debere, num. 43.

Aut quod poſſit ad libitum diſponere, n. 44.

Aut ad habendum, tenendum, & faciendum quicquid placuerit, num. 45.

Vel promiſiſſet ea in re legitimam defenſionem, num. 46.

Item ſi tradat cum clauſula, omni meliori modo, &c. num. 47.

Vel alijs verbis, quæ ex proœmio actus colliguntur, n. 48.

Item ſi dicat ſe conſignationem facere in poſſeſſione, & in proprietate, num. 49.

Item ſi dixerit, iure proprio, num. 50.

Vel dimitto, & relaxo, num. 51.

Et demum, ſi ſibi vſumfructum reſeruauit, num. 52.

53 *Tradita in re ſimpliciter, ſi filium fructus percipere, & libere diſponere pater permittat, donaſſe præſumitur.*

Eſtque præſumptio iuris, & de iure, num. 56.

54 *Actus ſequens animum præcedentem demonſtrat.*

55 *Fructus ſui natura ſequuntur dominium.*

57 *Donatio facta a patre filio, non præiudicat creditoribus.*

PRAESVMP. XXX.

DVbitant noſtri iuris interpretes, an & quando pa-
ter præſumatur donaſſe filio, cum rem aliquam ei
dat, vel tradit, vel concedit. Exiſtimo diſtinguendos eſ-
ſe aliquot caſus.
1 Primus eſt, quãdo pater expreſſe dicit ſe donare † ip-
ſi filio ſuo iam a ſe emãcipato. Hoc caſu ſine controuer-
ſia donare dicitur. Ita Bal. in l. filiæ cuius, nu. 5. C. famil.
ercisc. Bar. in l. ſi donatione. C. de coll. & ibid. Dec. num.
38. ad fin. idẽ a fortiori affirmauit ſic & Rip. in l. in quar
tam, num. 169. ff. ad leg. Falcid. Et hæc quidem donatio
ſtatim valet, & (inquit Ripa) propterea non imputabi-
tur ei in legitimam, l. ſi quãdo. §. & generaliter. C. de in-
offic. teſta. Hic tamen caſus recipit declarationes, quas
in ſubſequenti referam.
Secundus eſt caſus, quando pater filio ſuo in poteſta
2 te † exiſtenti, donauit expreſſe. Hoc etiam caſu ſine con-
trouerſiã donare dicitur. ſic docuit Bart. in d. l. ſi dona-
tione, num. 4. C. de collat. & ibid. manifeſte Dec. nu. 37.
Idem affirmarunt Bal. in l. filiæ cuius, num. 4. C. famil. er
ciſc. & ibid. Salic. col. 3. verſ. 2. igitur caſu. Ripa in d. l. in
quartam, num. 170. Gratus in conſil. 7. num. 22. lib. 2. &
Pariſ. in conſ. 33. num. 37. lib. 3.
Et idem eſt dicendum, quando pater vſus eſt alijs
verbis ſignificantibus donationem ipſam, vt copioſe di
cemus infra in 1. declarat. vltimi caſus.
Hæc aũt donatio ſic facta filio exiſtẽti in poteſtate, in
3 eo differt † ab illa facta filio emancipato, qđ illa ſtatim
valet, hæc vero ab initio non valet, ſed morte patris con
firmatur: vel niſi iuramentũ ſit appoſitum, quod quidẽ
reddit ipſam donationẽ ſtatim validam, & in ſpecie ſcri
pſit Ripa in d. l. in quartã, n. 172. ff. ad l. Falc. & eo prius
Salic. in l. filiæ cuius, col. 4. verſ. 1. caſu quando. C. famil.
erciſc. Vel niſi etiam pater donauit filio Doctori, vel Li-
centiato libros. Nam tunc ſtatim valet ipſa donatio, vt
late explicat Ripa in d. l. in quartam. nu. 170. & nu. 171.
Declaratur hic caſus, vt locum non habeat, quando
effectus rei repugnaret verbis, vt ſi pater dixiſſet, Dono
4 filio meo pro centum. Nam hæc non præſumitur † do-
natio, ſed ab effectu iudicari debet venditio. Ita ſimili
in caſu docuit Bald. in l. 2. num. 2. C. commod. & in Ru
br. C. de iure emph. in fi. Abb. in ca. conſtitutus, col. pen.
de relig. dom. & in ſpecie Dec. in l. ſi donatione, nu. 37.
C. de collat. Grat. in d. conſ. 7. nu. 18. lib. 2. Idem eſt, qñ
pater vſus eſt verbo, dono, ſed tamen cõſtat ſubiectam
5 † ipſam materiam repugnare. Nam & tunc præſumitur
facta conceſſio ad vſum. Ita Bart. in l. 1. §. nec Caſtrenſ.
nu. 4. verſ. circa ſecundum. ff. de colla. bono. Dec. in dict.
l. ſi donatione, num. 37.
Declaratur ſecundo, quando pater dixit ſe donare fi-
6 lio, vt id habeat † in peculio. Hæc dicitur quidem dona
tio, ſed qualificata. Ita Bar. in d. l. ſi donatione, n. 4. C. de
collat. & ibid. Dec. nu. 37. & idem docuit Bald. in Auth.
ex teſtamento, num. 4. C. de coll.
7 Tertius eſt caſus quando pater emit † fundum, aliam
ue rem nomine filij emancipati, vel exiſtentis in pote-
ſtate, ſed eã non tradidit. Hoc caſu non præſumitur do-
natio, ſic docuit Bar. in l. 1. §. nec Caſt. n. 2. de colla. bon.
& in l. ſi filii, in fi. C. de don. inter vir. & vxor. & in l. dona
tiones. §. pater. ff. de don. Bald. in l. filiæ cuius, nu. 6. C. fa
mil. erciſc. Auth. ex teſtamento, num. 16. verſ. ſed quid ſi
pater. C. de colla. Sal. in d. l. ſi filiæ, col. 3. verſ. 1. caſu aut.
Comen. in conſ. 60. cuidam filio ſtudenti, col. 1. Dec. in
d. l. ſi donatione, nu. 37. verſ. ſecundus caſus, & col. pen.
num. 41. verſ. ex ſupradictis. C. de coll. Et hic quidem ca
ſus locum habet (vt dixi,) etiam in filio emancipato, ſi-
cuti in ſpecie ſcripſit Sal. præcitato in loco.
8 Quartus eſt caſus, quando † pater rem emit nomine
filij emancipati, vel exiſtentis in poteſtate, & illam ei tra
didit. Hoc ſane caſu donaſſe præſumitur. Ita Bart. in d.
l. 1. §. nec Caſtrenſe. nu. 3. ff. de coll. bon. & in l. ſi filii. in
fi. C. de don. inter vir. & vxor. & clarius Dec. in d. l. ſi do-
natio. num. 37. verſ. ſecundus caſus. C. de collat. qui ma-
nifeſte ſcripſit, duo hæc debere cõcurrere, quod res em
pta ſit nomine filij, & quod ſit ei tradita. Ita docuit Ri
pa in d. l. in quartam. num. 173. verſ. 2. caſu. ſic etiam re-
ſpondit Grat. in conſ. 7. num. 19. lib. 2.
Quam quidem aſſertionem exiſtimant probari pri-
mo l. filiæ cuius. C. famil. erciſc. quo tamen in textu de
traditione nullum verbum.
Secundo afferri ſolet text. l. ſi filii. C. de don. inter vir.
& vxor. quo etiam in reſpõſo nullum eſt verbum, quod
emptione rerum facta a marito vxoris nomine, traditæ
fuerint res ipſæ a viro, ipſi mulieri, ſolum enim ibi dici-
tur, venditorem tradidiſſe marito emptori.
Tertio melius confert l. 2. C. ſi quis alteri vel ſibi. cu
ius verba hæc ſunt, ſi emancipatis vobis, fundos quos
nomine veſtro, cum in poteſtate ageretis, pater emerat,
tradidit, vel in poſſeſſione eorum voluntate patris fui-
ſtis, dominium acquiſiuiſtis. Solet & quarto allegari
tex. l. 1. C. de Caſtr. pecul. lib. 12. qui tamẽ mihi non pro-

Digitized by Google

bat. Ratio autem cur requiratur traditio, ea eſt ſecun-
9 dum Dec. quia res † empta meo nomine, mihi nō acquiritur ante traditionem, l. res ex mandato. ff. de acqu. rer. dom. & reſpondit Soc. ſen. in conſ. 228. in cauſa Gabrielis, in fi. lib. 2. & quanquam regulariter is, qui meo nomine emit rem, & illam mihi tradidit, poſſit a me repetere ipſius rei pretium, vt ſcribunt Bart. in l. 2. ff. pro ſoc. & Barb. in cōſ. 12. col. 1. li. 1. Attā diuerſum eſt (inqt De
10 ci.) in patre † emente nomine filii, cui cum donare præſumatur, nō præſumitur cogitaſſe de pretii repetitione.

Extenditur hic caſus, vt locum habeat etiam, quan-
11 do † pater dedit pecuniam ipſi filio, vt ſuo nomine emeret. Ita reſponderunt Comenſ. in conſ. 60. & Corn. in cōſil. 135. lib. 1. quos ſecutus eſt Dec. in d. l. ſi donat. n. 38. verſ. idem videtur dicendum. & hos ſecutus ſum in lib. 2. de arbitr. iud. caſu 131.

Declaratur primo hic caſus vt locum non habeat,
12 quando † inter filios reſultaret magna inæqualitas. Nā tunc donaſſe non præſumitur. Ita Bart. in l. 1. §. nec Caſtrenſ. col. pen. verſ. fallit in tribus caſibus. ff. de colla. bonorum. Butr. in conſ. 38. in 4. dubio Barb. in conſil. 57. col. 19. verſ. nec obſtat, lib. 2. Dec. in l. ſi donatione, col. pen. verſ. & limitatur. Crau. in conſ. 125. num. 7.

Declaratur ſecundo, vt non procedat, quando extāt
13 † coniecturæ, quæ ſignificare poſſunt patrē donare noluiſſe. Ita Bal. in l. 1. col. pen. ff. ſol. matrim. & in d. l. filię, num. 5. & in Auth. ex teſtamento, n. 5. C. de coll. Ang. in d. l. filiæ, in fi. But. in d. conſ. 38. in. 4. dub. & manifeſtius Dec. in d. l. ſi donatio, col. pen. verſic. & limitatur. Idem docuit Ripa in l. in quartam, nu. 175. ff. ad l. Falcid. qui
14 perpendit coniecturam illam, † quando pater in libro rationum ſcriptum reliquit filium debitorem, cauſa illius rei ſuo nomine emptæ, eique traditæ. Et præter Ripam idem reſpondit Caſtr. in conſ. 242. videtur dicendum quod dicti libri. lib. 2. quem ſecutus eſt Crauet. in conſ. 125. num. 2. & 3.

15 Eſt & † coniectura, quando filius habet peculium aliquod. Nam tunc præſumitur, quod pater ex peculio illo emerit nomine filii. Ita docuit Sal. in l. filiæ licet, col. 3. verſ. aut de hoc animo C. fam. erciſc.

16 Quintus eſt caſus, quando pater dedit rem † filio, ſed tamen ſubeſt cauſa fauorabilis, ſicuti cum nomine filii emit, & dedit libros. Hoc caſu donaſſe præſumitur. Ita ſcribunt Bartol. in leg. 1. §. nec Caſtrenſe, numer. 8. ff. de collatio. bonor. Signor. in conſil. 62. num. 4. Bald. in leg. omnimodo, §. imputari, colum. vltim. C. de inoffic. teſta. Salic. in l. filię cuius, col. 4. verſ. quæro. 3. C. famil. erciſc. Abb. in conſ. 12. num. 6. lib. 1. Alex. in conſil. 142. nume. 27. lib. 2. & in conſ. 102. num. 7. lib. 3. Iaſ. in conſil. 160. col. 2. verſic. ſicut quando, libr. 2. Ripa in l. in quartam, numer. 173. verſic. ſecundo caſu. ff. ad leg. Falcid. Dec. in l. ſi donat. numer. 42. C. de collat. Alciat. in tract. de præſump. reg. 1. præſump. 7. nu. 1. idem ſenſit Crau. in conſ. 125. nu. 4. verſ. ſed præmiſſis. Et ij quidem adducti ſunt tex. l. quæ pater. ff. famil. erciſcun. cuius verba hæc ſunt. Quæ pater filio emancipato, ſtudiorum cauſa peregre agenti ſubminiſtrauit, ſi nō credendi animo miſiſſe fuerit comprobatus, ſed pietate debita ductus in rationem portionis, quæ ex defuncti bonis ad eundem filium pertinuit, computari, æquitas non patitur. Poteſt & hęc ſententia comprobari multis aliis argumentis, quibus vſus eſt Signorol. in d. conſil. 62. colum. 2. Et hic quidem caſus locum habet multo magis, quando pater emit libros nomine filii iam Doctoris creati, vel viuo ipſo patre creato. Ita poſt alios tradit Dec. in d. l. ſi don. nu. 42.

17 Extenditur primo, vt procedat etiam, qn̄ pater † dedit pecuniam ipſi filio, vt emeret libros. Nam adhuc donaſſe præſumitur. Ita Butr. in conſ. 38. num. 5. & Dec. in d. l. ſi donatione, num. 41. verſ. ſecus qui.

Extenditur ſecundo hic caſus, vt locum habeat, quādo extaret ſtatutum, q̄ pater teneatur ſeruare æqualitatem inter filios. Ita Alc. in d. præſump. 7.

Declaratur primo, vt locū nō habeat hic caſus, quan
18 do † apud patrem extarent bona aduentitia, vel caſtrenſia, ſeu quaſi, ipſius filii. Nam tunc præſumitur patrē expendiſſe de bonis illis. Ita docuit Bart. in d. l. 1. §. nec caſtren. nu. 8. ff. de colla. bon. qui ſubiungit, idem præſumi, ſi ipſe pater eſſet adminiſtrator. Et confert q̄ ſcripſi in comment. de arbitr. iud. lib. 2. caſu 88. num. 23. cum mul
19 torum auctoritate dixi, matrem † adminiſtratricem bonorum filii, præſumi impendiſſe ex bonis filii, non autē ex propriis, vt illum aleret. Verū diſſentit ab hac declaratione Signo. in cōſ. 62. q. proponitur. filii iam a ſe emācipati nomine, & cauſa ſtudiorum, pater impēdit propriam pecuniam, non præſumitur, quod compēſare voluerit cum ea, a ſe filio debita. Et multis quidem argumentis motus eſt Signo. & præſertim ex d. l. quæ pater. quam ipſe Signor. num. 7. diligenter perpendit.

Declaratur ſecundo hic caſus, vt locum non habeat,
20 quando aliqua extat † coniectura, quæ ſignificat, patrē donare noluiſſe. Ita in ſpecie declarant Dec. in d. l. ſi donatione, nu. 41. verſ. & limitatur. C. de collat. poſt Ang. in l. filiæ licet, in fi. C. eo. de collat. & Butr. in d. conſi. 38. num. 5. ſic etiam Crauet. in d. conſ. 125. num. 4. & num. 5. & conferunt, quæ ſcripſi in 2. declaratione ſuperioris caſus. Coniecturam exiſtimant probabilem prædicti Doctor. quādo pater in libro rationum feciſſet debitorem ipſum filium, pretii dictorum librorum, & expenſarum. Idem quando alioqui inter filios reſultaret magna inæqualitas. Idem quando filius renunciauit ſucceſſioni paternæ. Nam tunc libri, & impenſa eam ob cauſam data præſumuntur. Rip. in d. l. in quartam, num. 173. ff. ad leg. Falcid. & Ruin. in conſ. 133. num. 17. lib. 2. qui inæqualitatem conſiderauit. & idem ipſe ego ſcripſi lib. 2. de arbit. iud. caſu 131. num. 5. & accedit nunc Alba in conſ. 241. num. 4. & 5. lib. 1. Poteſt etiam ſumi coniectura ex quantitate librorum, & patrimonii, an veriſimile ſit, quod pater donauerit, vel non. Ita Bald. in l. filiæ cuius, num. 11. C. famil. erciſc. Ego certe in filiis meis omnem omnino æqualitatem ſeruari debere cupio, æquæ enim filii ſunt.

Sextus eſt caſus, quando pater emit libros, ſed non di
21 xit nomine filii ſe emere, & libros illos ſimpliciter † tradidit ipſi filio. Hoc caſu donaſſe non præſumitur, ſed dicitur conceſſiſſe in peculium. Ita Bart. in l. ſi filii. C. de don. inter vir. & vxor. Comenſ. in conſ. 60. quidam filio ſtudenti. & alios refert Dec. in l. ſi donatione, nu. 41. C. de coll. Rip. in l. in quartam, num. 173. verſ. aut non emerat. ff. ad l. Falci. Et ij quidem moti ſunt ex l. vlt. ff. de pecu. leg. & l. quod ſeruis, ff. de acquir. rer. dom. Et obiectionibus ſatisfacit Rip. præcitato in loco.

22 Septimus eſt caſus, quando ecōtra pater emit libros † nomine filii, ſed eos illi non tradidit. Hoc etiam caſu nō præſumitur, quòd donauerit. Ita Dec. in l. ſi donatione, nu. 40. de collat. poſt Bar. in l. donationes. §. pater. ff. de donat. Bald. in Auth. ex teſtamento, nu. 5. verſ. ſed quid ſi pater. C. de collat. & Comenſ. in conſ. 60. Et alios retuli in dic. lib. 2. de arbitrar. iudic. caſu 131.

Et adducti ii ſunt in hanc ſententiam ea ratione, quia res empta nomine meo, antequā mihi tradatur ab emptore, mihi non acquiritur, l. res ex mandato. ff. de acq. rer. dom. & ſcribunt Soc. ſen. in conſ. 228. in fin. lib. 2. & alii ſup. commemorati in 4. caſu.

Nec repugnat, quod quando pater deſtinauit filium ſtudiis, teneatur ei præſtare debitas impenſas, atque ita emere libros, & alia neceſſaria, ut ſcribunt gloſ. in l. ſed & Iulianus. §. quod dicit, in uerb. ſolebat. ff. ad Macedon. & in l. Macedoniani, ubi Bald. in fin. C. eod. Idem Bald. in l. omnimodo. §. imputari. Cod. de inoffic. teſtam. Caſtr. in conſil. 184. uidetur dicendum, quod dicti, lib.

2. &

Digitized by Google

2.& Petrus Rebuff.in tract.de priuileg.ſcholar.in priui,
60.& Horatius Lucius Callienſis in tract.de priuil.ſcho-
lar.priuil.16.& Aſcan.Clemens de patria pot.in 18. ef-
fec.num.32.Nam huic obiectioni reſpondetur, quod
23 licet pater † teneatur emere, & tradere libros filio ſtu-
diis deſtinato, attamen traditiō illā neceſſitate quadā
facta,donationem non infert, vt inquit Bald. in dict. l.
Macedoniani,num.3,verſ.aduerte tamen.C.ad Maced.
& idem reſpondit Caſtr.in dic.conſil.184.qui ſimile ad-
24 iungit,quod licet pater † teneatur dotare filiam, non ta
men dotando cenſetur dotem ei donare. Bald.& Caſtr.
ſecuti ſunt Rui.in conſ.101.num.11.lib.1.Dec. in dic. l.
ſi donatione.col.penult.verſic.ſed aduertendum. C. de
colla. Rip.in l.in quartam,num.173.ff.ad leg.Falc.Cra-
uet.in conſil.125.num.8. & Horat. Lucius Callienſ. in
tract.de priuil.ſcholar.priuil.16.in fi. His autem in caſi
25 bus,† in quibus non præſumitur patrem donaſſe libros
filio,filius non tenetur conferre, & communicare cum
fratribus libros ipſos, ſed eorum æſtimationem tātum,
ſicuti poſt alios ſcribunt Dec.in l. ſi donatione, in fine,
C. de collat. & Rip.in l. in quartam, nume. 176. ff. ad
leg.Falcid.

26 Octanus & ultimus eſt caſus, quando pater † rem ali
quam,puta fundum iam a ſe poſſeſſum,vel noue emptū
ſuo nomine, deinde ſimpliciter tradit filio in ſua pote-
ſtate exiſtenti,hoc in caſu recepta eſt Doctorū opinio,
non præſumi donare,ſed cōcedere ſolum, vt habeat in
peculium.Ita Bart.in l.ſi donatione,num.4.C. de collat.
& in l.vlt.ff.de pecul.le. Bald.in Auth.ex teſtamento, n.
4.C.de collat.in l.cum virum,num.13.C. de fideic. in l.
executorem,num.32.verſic.& vnum ſcias.C.de execut.
rei iud.Alex.in l.ſi donatione,num.15.verſ.quando āt,
& ibid.Dec.num.38.verſ.3.caſus.C.de collat.& in con-
ſil.86.num.7.Grat.in conſil.7.num.5.lib.2. Pariſ.in cōſ.
33.num.10.lib.3.qui alios refert.Idem affirmarunt Cæ
ph.in conſil.494.num.25.lib.4.& Decia.in conſil. 3.nu.
21.li.1.Quorum quidem ſententiam ſecutus ſū in conſ.
451.num.18.libr. 5. Et ii quidem moti ſunt primo ex l.
cum pater.§ pater plurib.de leg.2.vbi Bart. ſcripſit,qđ
27 caſtrum † in dubio præſumitur conceſſum cauſa cuſto-
diæ.Et idem affirmarunt multi,quos referam infra, dū
explicabo, quando caſtrum præſumatur donatum uel
conceſſum cauſa cuſtodiæ.Cęterum euitari facile poteſt
hic locus,quandoquidem ibi manifeſte ſatis cōſtabat,
patrem tradidiſſe claues, & annulum primogenito cu-
ſtodiæ cauſa.Nam iam ipſe pater æqualiter hæredes fe-
cerat ipſos filios, traditio ergo illa clauium non potuit
ſignificare tranſlationem dominii in illum primogeni-
tum, alioqui teſtator ipſe præſumeretur contraria di-
ſpoſuiſſe,& primam illam voluntatem mutaſſe, contra
l. qui teſtamentum.ff.de prob.Secundo adducitur text.
l.ult.ff.de pecu.lega.Verum dici poteſt, ob id præſumi
ibi peculii,loco teſtatorē legaſſe Titio filio, quia in alia
teſtamenti parte,ſic & aliis filiis expreſſim legauerat.
28 Vna ergo teſtamenti † pars aliam declarat, l. qui filiab.
de lega.1.Et hoc maxime,ne inæqualitas inſurgeret in
ter ipſos filios,contra l.vt liberis.C.de colla. Tertio ſo
29 let perpendi ratio,quod † donatio non præſumitur etiā
inter patrem,& filium. Et hoc quidem argumentum ſic
vrgentius deduci poteſt, Aut filius eſt in poteſtate, &
tunc non præſumitur donatio, tum quia regulariter il-
lam non præſumi certum eſt,l.cum de indebito, in pri.
ff.de prob.& ſcripſi in lib.2.de arbit.iud.caſu 88. col.1.
tum etiam quia donatio inter patrem, & filium prohibi
ta eſt,l.frater a fratre.ff.de cond.indeb. vbi Bart. num.
57.& ſcripſi ſup.in præſumpt.27. Aut filius eſt emanci-
30 patus,& tunc de eo idem eſt † iudicandum, quod de ex
traneo,vt inf.dicemus. Et extraneo donatum non pręſu
mi,probat dic.l.cum de indebito,& dixi in dic. caſ.88.
Hic caſus multo magis locum habet, quando pater in
traditione rei vſus eſt aliquibus verbis ſignificantibus
31 donare † noluiſſe,ſed potius uoluiſſe peculii nomine tra
dere, vt ſi dixit tradere rem filio adminiſtrandam. Ita
ex facto interrogatus reſpondi pro Illuſtri Comite Ga-
ſpare Maria Scotto Placentino in conſil.451. ubi etiam
32 idem dixi,quando pater dixit,ſe per modum † prouiſio
nis filio tradere.Non repeto ibi dic.Idem eſt, quando
33 dixit,ſe † aſſignare rem illam filio.Ita Gra.in conſilio 7.
num.4.lib.2.Pariſ.de quo ſup.niſi adſit verbum illi ad-
iunctum aliter ſignificans,vt declarat ibid.Grat.nu.12.
Idem eſt,quando ſtatutum prohiberet,& impediret do
nationem.Grat.in dic.conſ.7.num.6.& Pariſ. in conſil.
33.num.13.lib.3.Idem eſt,quando pater diuiſit bona in
ter ipſos filios.Nam tunc donare non præſumitur,l.ſi fi
lia.§.ſi pater.ff.fam.erciſc.Pariſ.in conſil.33.num.2.lib.
3.ubi dixit, idem etiam eſſe dicendum, quando pater
dixiſſet,quod uolebat eam diuiſionem eſſe perpetuo ra-
tam & firmam.Qua de re ſcripſi in dic. conſil. 451. vbi
alia plura ad rem.

Extenditur primo hic caſus, ut locum habeat etiam,
34 quando pater filio ſuo unico † rem tradidiſſet. Nam ad-
huc præſumendum eſt,quod cauſa peculii,& non dona
tionis tradiderit.Ita ſentio aduerſus Deci. in d. l. ſi do-
natione,num.38.verſic.3.caſus.C. de collat. cum dixit,
ex ſententia Bart.in d.l.cum pater.§ pater pluribus. de
leg.2.in traditione rei facta filio vnico, ceſſare rationē
illam euitandæ inæqualitatis, quæ ſolum conſiderari
poteſt,quando extant plures filii. Rectius dicendū exi-
ſtimo,idem eſſe vnico in filio, quia etſi ceſſat ratio eui-
tandæ inæqualitatis,non tamen ceſſat alia,quæ regula-
ris eſt,quod.ſ.donatio non præſumatur, vt dixi ſup. Et
35 certum eſt,quod quando duæ extant rationes † impedi
tiuæ alicuius actus,una ceſſante, non tamen tollitur im
pedimentum.§.affinitatis,in Inſt.de nup.

Extenditur ſecundo, vt locum habeat hic caſus etiā
36 in traditione facta † filio emancipato. Nam adhuc illa
præſumitur facta, ut is filius rem illam peculii loco ha-
beat.Ita docuit,& recte Dec.in dict. l. ſi donatione,nū.
38.uer.ſed aduertendum.C. de colla. Primo ea ratione
uſus eſt, quod etiam in emancipato locum habet ratio
ſeruandæ æqualitatis. Ergo & idem ius eſſe debet in
emancipato,quod in exiſtēti in poteſtate, iuxta l.illud,
in princ.ff.ad l.Aquil. Cæterum ratio hæc perpetua nō
eſt,cum in filio unico (vt diximus) non haberet locum,
& quia ceſſaret,ubi modica eſſet inæqualitas.

Secundo,quia & in emancipato locum habere pōt il-
la ratio,quod præſumatur datum cauſa cuſtodiæ, iuxta
d.l.cum pater.§.pater pluribus,de leg.2. Verum demō-
ſtrauimus ſup. tex.hunc non probare.

Tertio mouetur Deci. quod filius emancipatus eſſe
non debet melioris conditionis,quam ſit filius exiſtens
in poteſtate.Ergo ſi in filio exiſtenti in poteſtate, nō pręſumitur donatio,ita nec in emancipato.

Quarto,& rectius(inquit Deci.)multo minus præſu-
mi debet donatio in emancipato, quam in filio exiſten
ti in poteſtate.Quandoquidem in emancipato actus do
37 nationis eſt † magis præiudicialis ipſi patri donāti, qui
ad libitum eam reuocare non poteſt, ſicuti reuocari po
teſt donatum filio exiſtenti in poteſtate.

38 Quinto & ultimo conſidero,quod emancipatio † diſ-
ſoluit uinculum patriæ poteſtatis, & efficit filium eſſe
loco extranei,iure Ciuili inſpecto. Cum autem in extra
neo minus præſumatur donatio, quam in filio, dicēdū
eſt,in hoc emancipato non pręſumi donationem.

Nec prędictis repugnat,quod conſiderat Bal. in l. 2.
C.commu.de leg. Ang.& Fulg.in d.l.ſi donatione,in fin.
C.de colla.poſt Iac.de Aren.ibid.& Corn.in conſi.228.
num.1.& num.12.lib.4.qui dixerunt, donationem in
emancipato præſumi. Et ii quidem adducti ſunt ex tex.
l.penult.ff.de donat.cui reſpondet Decius,quod loqui-
tur

Digitized by Google

tur in caſu claro, ſicuti colligitur ex illis verbis, donationis animo. Præſupponit enim Paulus ibi pro conſtanti, animum patris fuiſſe donare, id quod forte colligebatur claris verbis, vel ſignis.

Declaratur primo hic caſus, vt locum non hēat, quādo pater vſus eſt verbis ſignificantibus † donationē. Et
39 primo, ſi dixit, dono. Id quod clarum eſt, ſicuti dixi ſup. in 1. caſu. Secundo idem eſt, ſi dixit, do. Nam tunc donare præſumitur. Ita Salic. in dic. l. ſi donatione, col. 3. ver. 2. igitur caſu. C. de colla. quem ſecuti ſunt ibi Alexand. Iaſ. & Deci. num. 39. verſic. ſecundo limitatur. Grat. in conſil. 7. num. 21. lib. 2. & Pariſ. in conſil. 33. num. 24. lib. 3. ii ambo, (vt exiſtimo) de eadem facti ſpecie reſponderunt.

40 Ea ratione moti ſunt, quod verbum, dare, † ſignificat domini translationem. §. ſic itaque, in Inſt. de actio. ſi ergo pater voluit transferre dominium, dicendum etiam eſt donare voluiſſe, quia aliter dominium transferre nō potuiſſet. Non enim aliqua alia cauſa habilis (vt hoc adiungam rationi Decii) ad transferendum dominium hic extitit, quam donationis. Ergo donare voluit, ex quo uoluit transferre, alioqui inutilis fuiſſet translatio.

Tertio idem eſt, quando pater vſus eſt verbo, concedo.
41 do. Nam & tūc dicitur donaſſe, cum uerbum, cōcedo, † ſignificet translationem dominii, & in dubio, donationem, ita Deci. in l. ſi donatione, num. 39. & in cap. cum venerabilis, in vlt. notab. de excep. idem ego ipſe affirmaui in commentar. de arbitrar. iud. lib. 2. caſu 88. n. 21. & in conſil. 191. num. 8. in fi.

Verum a prædicta opinione diſſentiunt Salic. in l. filię cuius, col. 4. verſ. 2. caſu. C. fam. ercisc. & Alex. in l. ſi donatione, n. 19. C. de colla.

42 Quarto idē dicimus, quando pater dixit, ſe tradere † pleno iure, & cum omni commodo. His ſane verbis ſignificauit, quod voluit donare. Ita reſpondit Grat. in conſ. 7. num. 11. lib. 2.

Quinto idem dicimus, ſignificare verba hæc, quod fi-
43 lius ſit † contentus pro ſua portione. Nam & tunc donare præſumitur. Corne. conſil. 228. num. 11. lib. 4. Gratus in d. conſ. 7. n. 16. lib. 2. quod declarat Pariſ. in d. cōſ. 33. n. 8. lib. 3. niſi prius dixiſſet, ſe cauſa diuiſionis, vel ſimili eum contentum eſſe velle.

44 Sexto idem oſtendunt verba hæc, vt † in perpetuum poſſit ad libitum ſuum diſponere. Gratus in dic. conſil. 7. num. 18.

45 Septimo, quando dixit, † ad habendum, tenendū, & quicquid placuerit faciendum. Grat. in d. conſ. 7. n. 20. li. 2. & Pariſ. in conſ. 33. n. 21. lib. 3.

46 Octauo idem eſt, quando † pater promiſit legitimā defenſionem. Gra. in d. conſ. 7. n. 24. li. 2. vel promiſit nō contrauenire. Pariſ. conſ. 33. lib. 3.

47 Nono idem dicimus, quando † adiecit clauſulam, quod tradit omni meliori modo, &c. Corn. in dic. conſ. 228. num. 10. lib. 4. conſil. 7. num. 25. lib. 2. & Pariſ. in di. conſil. 33. num. 28. lib. 3.

48 Decimo, ex verbis † proœmii actus. Pariſ. in dic. cōſ. 33. n. 17. lib. 3. vbi egregie, & Corn. in conſil. 228. num. 9. verſic. nam ratio, lib. 4.

49 Vndecimo, ſi dixit, † ſe conſignationem, & traditionē facere in poſſeſſione, & in proprietate. Pariſ. in d. conſil. 33. num. 18. Corn. in d. conſ. 228. num. 11.

50 Duodecimo, ſi dixit, † iure proprio. Pariſ. dic. conſil. 33. num. 19.

51 Decimotertio, ſi dixit, † dimiſit & relaxauit. Idē Pariſ. num. 22. & 23.

52 Decimoquarto, quando dixit, ſe † retinere vſumfructum. Pariſ. d. conſ. 33. n. 31. lib. 3. etſi diſſentiat Cæph. in conſ. 494. num. 34. lib. 4.

Decimoquinto & ultimo, ſi dixit, quod filius teneatur ſoluere onera, & gabellas. Ita reſpondit Corn. in cōſil. 228. num. 11. verſ. item ad ſoluendum, lib. 4. Et hæc quidem declaratio locum habet, etiamſi verbis claris repugnaret ſolennitas actus, ita Gra. in d. conſ. 7. nu. 26. lib. 2. Cum dixit, quod ſi pater verbis apertis ſignificauit, ſe donare, licet obſtet ſtatutum requirens inſinuationem, vel alium ſolemnitatem, tamen magis præſumitur pro verbis, quam pro inobſeruantia ſolennitatis.

Declaratur ſecundo, ut locum non habeat hic caſus, quando aliqua extat coniectura ex geſtis ſumpta, quæ ſignificet patrem donare voluiſſe. Ea prima eſt, quando
53 pater re † ſimpliciter filio tradita, paſſus eſt filium fructus percipere, & de illis ad libitum diſponere. Hoc ſane caſu præſumitur patrem donaſſe. Ita Salic. in l. filiæ cuius, col. 4. verſic. ſed tunc quæro. C. fam. ercisc. & in l. ſi donatione, in fi. C. de colla. & ibid. Dec. num. 39. uerſic. 3. limitatur, & idem Dec. in l. ſi certis annis, num. 19. C. de pactis. vbi etiam Iaſ. nu. 14. ver. 4. pro extenſione. diſſentire non uidetur Ruin. in Rubr. ff. ſol. matr. num. 194. ſic & Pute. in deciſ. 84. num. 3. lib. 2. Idem manifeſte reſpondit Grat. in conſ. 7. num. 23. libr. 2. qui dixit, hanc coniecturam multo magis locum habere, quando patre patiente, filius diſpoluit non ſolum de fructibus ſed etiam de ipſa proprietate. Et prædicti quidem moti ſunt arg. l. cum de in rem verſo. ff. de vſur. Nec repugnat, quod locum illa non habet, quando agitur de trāſlatione dominii, quia aduerſus Alexa. reſpondet Dec. id verum eſſe, quando nulla eſt facta rei traditio, ſecus vero traditione facta. Eſt & ratio huius declarationis
54 quod ex actu † ſequenti demonſtrat, qualis fuerit præcedens animus. §. pauonum, in Inſt. de rer. diuiſ. Hic ergo actus patientiæ patris demonſtrat, eum donare uoluiſſe filio. Et hæc quidem declaratio locum habet multo magis, quando filius percipit fructus bonorum aduētitiorum, quorum proprietas eſt ipſius filii, uſusfructus vero patris. Ita probat l. cum oportet. §. fin autem. C. de bon. quæ liber. vbi Bar. Ang. Sali. Corn. & reliqui. Bald. in l. 2. C. de inoffic. teſtam. Anch. in conſil. 176. num. 3. Corn. in conſil. 285. num. 4. lib. 1. & in conſil. 78. nu. 21. lib. 2. Crot. in conſil. 40. num. 13. lib. 1. & egregie declarant Abb. in conſil. 12. col. penult. verſ. capio nunc ſextum, lib. 1. & Boer. quæſt. 196. num. 3. Et rationem red-
55 dit Ang. in dic. §. fin autem, quia fructus † ſui natura ſequuntur dominium, l. ex diuerſo. ff. de rei uend. & gloſ. l. fructus. C. de fruct. & litium expenſ. & ob id facile pater dicitur remittere, cum non ex re propria patris proueniſſe intelligantur. Et præſumptio hæc, quod pater donaſſe præſumatur prædictos fructus, permittendo filio ſui peculii adminiſtrationem, eſt præſumptio iuris,
56 † & de iure, quam ſic ex dic. §. fin autem res, colligit Io. Andreæ in additionibus ad Specu. in tit. de præſumptionibus. §. ſpecies, num. 5. in verbo, in prædictis concordan. Porro an donatio hæc dicatur inter uiuos facta, vel cauſa mortis ſcripſi in præcedenti præſumpt. nume. 88.

57 Cæterum prædicta donatio † non præiudicabit creditoribus. Ita Anch. in conſil. 106. num. 4. Hæc, quam hactenus retulimus, longa diſputatio, inter multas vtilitates hanc habet, quod ſi pater donauit, & filius delictum committit, quo bona fiſco publicantur, etiam hæc donata publicabuntur. Si vero cauſa peculii tantum eſt cōceſſum, publicari non poterunt. Ita Bal. in l. executorē, num. 32. C. de execut. rei iud. & Alexand. in l. ſi donatione, num. 15. uerſic. quando autem. C. de collat. quos ſecutus ſum in dic. conſil. 451. in princ.

Cæterum dubitari hic contingit, an pater ære alieno grauatus remittendo prædictum vſumfructum bonorū aduentitiorum filio, pręiudicare poſſit ſuis creditoribus, ne ualeant reuocare fructus illos tāquā in ſui fraudē remiſſos. Hac in re diſtinguo nūc atq. cōſtituo quīq. caſ.

Primus

Digitized by Google

Primus eſt quando pater debitor nondum ſibi acquiſito vſufructu bonorum aduenticiorum filii vſumfructũ ipſum remittit filio, ſiue ſit adhuc ſub patria poteſtate, ſiue ſit emancipatus, nulla enim inter duo hæc eſt differẽtia in caſu noſtro quo ad patris creditores, de quibus noſtra eſt diſputatio. Hoc ſane caſu pater non dr̃ fraudare creditores, & ſi acquirere noluit, & ideo creditores reuocare non poſſunt ipſum vſumfructum. Ita in ſpecie reſpondit Anchar.conſ.105. Dubitatur vt infra. num.4.in fin.verſ.ſi autem vſusfructus. Idem ſcriptum reliquit Chriſto.Por.in §.1.num.4.Inſtit. per quas perſ. nob.acq. quem ſecuti ſunt Rim.Iun.ibid.num.139.Frã. Caldas in l.ſi curatorem.in verb.læſus.num.148. verſic. Vnde eleganter.C.de in integ. reſtitut. min. & idem qđ Anchar.& Port.vere ſenſit Alber.in l.patrem.num.2.& 3.ff.de his quæ in fraud.cred.& in l.cum oportet.§. cum autem.C.de bonis quæ lib.quem ſecutus eſt Bero. conſil.43.num.5.verſic.confirmo.libr.1. & horum quidem vera traditio & ſententia probatur multis iuribus & argumentis.

Primo probat egregium illud reſponſum Vlpiani in l. qui aũt.in prin.ff. de his quæ in frau. cred. cuius verba hæc ſunt. Qui autem cum aliquid poſſit quærere, non id agit, vt acquirat, ad hoc edictum non pertinet, pertinet enim edictum ad diminuentes patrimonium ſuum, non ad eos, qui id agunt, ne locupletentur. Hactenus Vlpia. Atqui pater non acceptando uſumfructum bonorũ aduenticiorum filii, ſed ipſi filio eum remittendo, non dicitur fraudare creditores, ergo creditores reuocare minime poſſunt ipſum vſumfructum.

Secundo accedit reſpon.Papin.in l.patrem.ff. eo. tit. de his quæ in frau.cred.quod ita habet, patrem qui non expectata morte ſua fideicommiſſum hæreditatis maternæ filio ſoluto poteſtate reſtituit omiſſa detractione Falcidiæ, plenam fidem ac debitam pietatem ſecutus exhibitionis, reſpondi non creditores fraudaſſe. Hęc Papin. qui ſignificauit licuiſſe patri remittere filio detractionem Falcid.quæ nondum ſibi erat acquiſita, ex quo detractionis tempus, hoc eſt, ipſius patris mors, nondũ venerat, atque ita pater fraudaſſe non dicitur ſic remittendo. Idem de alio debitore reſpondit Calliſtratus in l. debitorem, quæ immediate ſequitur d.l.patrem. Et hęc Papin.& Calliſ.reſpõſa ſic interpretati ſunt Alber. ibid. Bald.in rub.C.de reuoc.his quæ in fra.cre.col.penul.in fin.verſ.rurſus quæro, qui dixit, hoc caſu fideicommiſſum non præſumi conditionale, ſed ad beneplacitũ debitoris grauati.

Nec mihi ſatis probatur interpretatio Vldar. Zaſ.in d.l.patrem.num.5.& apertius li.2.intellectuum ſingularium cap.24.verſic.vnde vt omne &c.id eueniſſe, quod fidei nexus & pietatis paternæ affectus fraudis præſũptionem excludunt. Quod certe, ſubiunxit Zaſ. confirmari poteſt per teſtum in l. ſeq. quæ incipit debitorem. Nã ibi is qui erat grauatus reſtituere alteri ex fideicommiſſo, ſi totam hæreditatem reſtituit, quarta non retenta, nihil intelligitur fraudis exuiſſe, ſed potius fideliter facere, quod nulla alia ratione, addit Zaſ.recipitur, quã quod fidei præſtitæ ſplendor vmbram fraudis excludit, alioqui ſi eo loci fidei præſtatio non excuſaret, recte cenſeretur debitor in fraudem feciſſe, qui cum ſe ſciret habere creditorem, & non eſſe ſoluendo, omiſit retinere eã quartam, per quam creditorum ſolutio facilior futura erat. Hæc ſane Zaſii conſideratio & interpretatio mihi non placet, nam ratio illa pietatis paternæ affectus ceſſat in caſu d.l.debitorem, in quo tamen non præſumitur in fraudem creditorum facta fideicom.reſtitutio, quarta Treb.non deducta. Præterea vtroq. in reſpon. Papin. ſcilicet & Calliſt.nexus fidei, obligatio patris, & debitoris grauati non conſideratur reſpectu deductionis vel Falcid.vel Trebell.quas reſtituere non tenebantur grauati, ſed ſolius fideicommiſſi & hæreditatis. Etenim in hæredis grauati poteſtate eſt retinere quartam, vel eam omittere in reſtitutione quam ante mortem facit.l.poſt mortem.C.de fideicom.& ibid.annotarunt Iaſ. num.4. & Padil.num.14.& vere idem ſenſit Bald.in d.rub.C.de reuoc.his quæ in fraud.cred.colum.penul. verſic.rurſus quæro. Quod ſi ipſi hęredi grauato placuerit reſtituere, præſumitur potius voluntate teſtatoris reſtituiſſe, quam donaſſe, ſicuti reſpondit idẽ Vlp.in l.ſi ſponſus.§.ſi quis rogatus.ff. de don.int.vir.& uxo.quod reſponſum ad rẽ noſtram allegarunt Iaſ.& Padil.

Tertio huc facit reſponſ.Vlpia.in l.ſi ſponſus.§. ſi maritus.ff.de donat.int.vir. & uxor. cuius verba adſcripſi, Si maritus hæres inſtitutus repudiet hæreditatem donationis cauſa, Iulianus ſcripſit lib.17. Digeſtorum donationem valere. Neq. enim pauperior fit, qui non acquirit, ſed qui de patrimonio ſuo depoſuit. Repudiatio autem mariti mulieri prodeſt, ſi uel ſubſtituta ſit mulier uel etiam ab inteſtato hæres futura. Hæc Vlpia. qui diſerte reſpondit, non cenſeri factam in fraudem legis ꝓhibentis donationem inter vir. & vxor. ſi maritus non acquirit, ſed repudiando permittit acquiri vxori ſubſtitutæ, vel ab inteſtato vocatæ. Idem ergo dicendũ eſt noſtro in caſu patrem non præſumi voluiſſe fraudare creditores, ſi vſumfructum bonorum aduenticiorum filii noluit acquirere, ſed ipſi filio remittere.

Quarto accedit clarum eiuſdem Vlpia. reſponſum in l.non fraudantur.ff.de reg.iur.cuius verba hæc ſunt. Nõ fraudantur creditores cum quid non acquiritur a debitore, ſed cum quid de bonis minuitur, & illo in loco Dec.Cagn.& reliqui.

Quinto ad rem hanc ſatis pertinent multorum ſimiles traditiones, ac primum illa Alber. in l. qui autem. §.ſi ſeruum.in fin.de his quæ in frau. cred. qui ſcriptum reliquit lucrum a debitore amiſſum non poſſe a creditoribus reuocari, tanquam id factum ſit in eorum fraudẽ. Simile reſpondit Alexand.conſil.113.num.5.lib.3.repetito in conſil.132.num.4.lib.6. agnatum ex ſtatuti diſpoſitione, excludẽtem matrem, excepta legitima, & ad quẽ per infantem hæreditas potius iure ſuitatis tranſmittitur, poſſe eam hæreditatem repudiare ex perſona infantis, eamque poſtea iacentem adire ex propria perſona tanquam proximior patri infantis, & hoc modo excludere matrem dicti infantis etiam a legitima per ſtatutũ reſeruata. Et Alex.ſecuti ſunt Iaſ.in l. ſi mihi & tibi, in prin.num.20.de leg.1.qui aliis coprobat, & ibid.Claud. Seiſel.col.2.num.12.& motus eſt Alexand. inter alia illo reſp.Vlpia.in d.l.qui autem.in princ.ff. de his quæ in fraud. cred. Ita quoq. dicemus debitorem poſſe repudiare hæreditatem ſibi delatam in fraudem creditorũ, & ſi ipſa repudiatio nil proſit ipſi debitori repudianti, vt ſcribunt Rim.Sen.in conſ.243.num.18.& 19. lib. 2. Iaſ.in §.item ſi quis in fraudem.num.121.Inſtit.de acti. Didac.Couar.in epit.de ſponſ.in 2.part.cap. 7. §. 1.nu. 14.& in cap.Rainald.§.3.num. 14. de teſta. Hieronym. Zanc.in l.hæredes mei.§.cum ita.in 4.par.num. 411. ff. ad Trebel.accedit quod filius hæres, ad quem trãſmiſſa eſt hæreditas poteſt ab ea abſtinere in fraudem creditorum. Ita ſane Bald.in l.unic.col.2. verſ. vlterius: C. de his qui ante apertas tab.quem ſecuti ſunt Did.in dic. c. Rainald.§.3.num.12.Zanch. loco prealleg. num. 413. accedit quod docuit idem Bald.in l.max.vitium. num. 11.verſ.ſed pone.C.de lib. præter, fratrem poſſe inuitis creditoribus admittere ſecum ad ſucceſſionem ſororẽ alioqui a ſtatuto excluſam. Baldi traditionem probarũt Caſtr.conſil.257.Aequiuocato.col.1.verſic. nec etiam. lib.1.Iaſ.in §.item ſi quis in fraudem.num.124. Inſt. de actio.& aliis permultis comprobat Tiraqu. in tract. de iure primig.quæſt.24.num. 2. & hos ſecutus eſt Zanch. in d.§.cum ita.in 4.par.num. 411. Ita quoque agnatus qui

qui rem ab agnato alienatam retrahere poteſt, non dicitur fraudare creditores ſi recuſat retrahere, vt ſcribit Tiraq. de retra.conſang.§.26.gloſſ.1.num.15. ſic & maritum in fraudem creditorum remittere lucrum dotis ſibi a ſtatuto delatum, vt ſcribunt Dec. conſil.260.col.1. verſic. ſed prædictis non obſtan. Boer.in q.187. num.7. Marzar.conſil.18.num.7. Port.Imol.conſil.57.num. 19. Roland.de luc.do.quæſt.40. Didac. in epit. de ſponſ. in 2.par.cap.7.§.1.num.14.Phanuc. in ſimili tract. de luc. dot.gloſ.8.num.16.& 20.qui aliis multis comprobat,& accedunt Benuen.Strac.in tract.de merca. in tit. de decoctoribus.in 3.par.num.37.Zanch.in loco ſupra alleg. num.415.Rim.Iun.in l.1.num.303.Cod. qui admitti.& Vinc.Franc.in deciſ.101. num. 2.& 3. Ita quoq. prælatus non dicitur fraudare Eccleſiam, ſi non acquirit qđ acquirere potuit, vt ſcribunt multi a me congeſti in cõſil.73.num.8.9.10.& 12.lib.1.& accedunt Barb.conſ.8. col.5.& conſil.40.col.5.in fin.lib.1.Iaſo.in l. 3. §. filius. num.2.& 3.ff.quod quiſque iur. Dec.conſil.624.num.9. Cur.Iun.conſil.147.num.18.Nat.conſil.67.num.3.li.1. latiſſime Lambert.de iure patron.lib.2.artic.9.2.quæſt. Roland.conſil.15.num.38.lib.1.& Zanch.in loco ſupra citato.num.411.ſimile etiam tradit Tiraq. in tract. de ll.connu.gl.3.num.28.ex ſententia Caſtr.conſil. 171. in caſu præſenti viſis omnibus. lib. 2. mulierem poſſe non acceptare donationem ſibi factam etiam ſine conſenſu mariti, quem ſtatutum requirit in alienationibus quas facere contigerit mulieri,& idem reſpon. Imol. in cõſi. 74.in caſu præmiſſo,& Caſtr.ac Imol.ſecuti ſunt Iaſ.in l.legatum. in fin.de leg.1.Dec.conſil.624.nu.8.& Crau. conſil.114.num.14. Confert quod egregie ſcribũt Nel. in tract.de bannit.in 1.par.2.temp.q.30.& Boſſ. in tra. cauſ.Crim.in tit.de bon.pub.num.29.condemnandum in bonorum publicatione poſſe in fraudem fiſci delatã hæreditatem non adire. Huc etiam pertinet quod hæres grauatus fideicom.poſt mortem ſuam, poteſt uiuẽs illud reſtituere etiam non deducta Trebell. nec dici poterit id in fraudem creditorum feciſſe, d.l.patrem. ff.de his quæ in fra.cred.& tradunt Bald.in rub.C.de reuoc. his quæ in frau.cred.num.11.Alex. in Add. ad Bart. in l.patrem.ff.eo. tit.Iaſ.in §.item ſi quis in fraud. n. 127. Inſt.de act.Petr.Rebuff.conſil.175.col.5.verſic.contrarium eſt verum.& in conſil. 176.col.8.verſic.contrariũ eſt verius.Franc.Caldas in l.ſi curatorem. in verbo læſis.num.73.C.de in integ.reſt.min.& M. Ant. Pereg. in Tract.de fideicom.art.3.num.127.qui num.128.& 129. de legitima differit poſt Anch.in dic.conſil.101.colum. pen.& vltim.

Extenditur hic caſus, vt locum habeat non ſolum in debitore qui obligatione actioneque perſonali tenetur erga creditorem, iuxta dict.l.qui autem. in princ. ff. de his quæ in fraud.cred.ſed etiam quando tenetur hypothecaria, vt ſi ſubieciſſet hypothecæ omnia bona ſua pſentia & futura. Nam adhuc debitor iſte non dicetur in fraudem ipſius creditoris hypothecarii feciſſe, ſi vsũfructum bonorum aduenticiorum filii non acceptat, ſed remittit, vel ſi hæreditatem ſibi delatam adire nolit. Ita ſane ſcribunt Gloſſ.in §.item ſi quis in fraud.inſtitu. de act.Rodulph.Aurel. doctor antiquiſs.relatus a Nicolao de Neapoli.Iaſ.in dic. §. item ſi quis in fraud. & Feder. Scotto in conſil.3.num.106.& 197. libr. 1.tom. 2. ſic & Bald.in l.magis puto.§.fundum.ff.de reb.eorum. Albe. in l.pactum.n.2.ibi, in contrarium videtur, quia vſusfructus cadit in obligatione.ff.de his quæ in frau. cred. & Alber.ſic interpretati ſunt Bero.& Franc. quos ſtatim referam. Hanc quoque opinionem manifeſtius probarunt Rip.in l.1.num.7.& 8.ff.de pign. Bero. conſil. 43. num.5.verſic.confirmo prædicta.lib.1.Soc. Iun. conſil. 124.num.8.lib. 3. Tellus Fernan. in comment. ad leges Tauri Hiſpan.l.4.num.55. verſ.& quia obiter.Hierony. Zanc.in l.hæredes mei.§.cum ita.in 4.par.num. 420. ff. ad Treb.Feder.Scot.conſil.3.num.188.verſic. in quantum autem.lib.1.tom.2.M.Anton.Peregr. de fideicom. art.3.num.130.& Vinc.Franc.in deciſ.101.nu. 15. verſ. & propterea tractandum eſt &c. qui num. 32. teſtatur ita iudicaſſe Conſ.Neap.cuius ipſe præſes erat. Et hæc quidem ſententia quæ mihi magis recepta videtur multis his argumentis probatur.

Primo illo Vlpiani reſponſo in d.l.qui autem.in prin. ff.de his quæ in fraud.cred. ex quo ſumitur generalis regula illa, quod debitor qui non vult acquirere, non dicitur fraudare creditores, cui quidem regulæ ſtandum eſt donec de fallentia, vt noſtri loquuntur, & exceptione probatur, vt tradunt Bald.& Alber. quos refert & ſequitur Dec.in l.1.num.7.ff.de reg. iur. cum ergo noſtro in caſu nullo iure probetur diuerſum eſſe in creditorib. habentibus hypothecam in bonis debitoris, dicendum eſt a regula diſcedendum non eſſe.

Secundo accedit, quod quando adeſt eadem ratio, adeſſe etiam dicitur idem ius.l.illud.in princ.ff. ad leg. Aquil.& l.a Titio.§.1.ff.de verb.oblig.& dicimus quod quando eadem extat ratio, non dicitur fieri extẽſio de caſu ad caſum, ſed qđ caſus ipſe includitur, ſicuti ſcribunt poſt alios Crau.in conſil.118.num.15.& conſ.183. num.3.& Tiraq. in l.ſi vnquam.in verb.libertis.nu. 45. C.de reuoc.don. Atqui ratio illa ab Vlpiano in dict. l. qui autem.in princip. his verbis ſcripta. Pertinet enim edictum ad diminuentes patrimonium ſuum, non ad eos qui id agunt ne locupletentur &c. Conuenit etiam debitori, & creditori hypothecario, ergo & eis adaptatur iuris diſpoſitio.

Tertio ſuffragatur, quod legatarii & fideicommiſſarii ſingulares dicuntur & ipſi creditores. l.1.C. qui manum.nõ poſ.& l.qui in fraud.cred.in princ.& §.1. ff. qui & a quibus.& ſcribunt Io.Fabri in §.itẽ ſi quis in fraud. col.7.num.12.Inſt.de actio.& ibidem Iaſo. num. 61. & ii quidem habent hypothecam in bonis hæreditariis pro legatorum, vel fideicommiſſorum conſecutione. l. 1.C.com.de lega.& fideicom. Atqui hæres grauatus legatis, vel fideicommiſſis ſingularib. poteſt ipſis legatariis, & fideicommiſſariis præiudicare non adeundo hæreditatem.l.qui autem.in princ.ff.de his quæ in fraud.cred. ergo & in præiudicium creditorum habentium hypothecam poteſt debitor non acquirere. Ita voluit argumentari Federic.Scotus in dic.conſil.3.num.197.verſic.corroboro.

Quarto & ultimo vrget non parum quod hypothecaria nullo modo conſiderari poteſt hoc in caſu, cum certum ſit, quod vt conſiſtat hypotheca adeſſe debent vel bona, vel ius & actio debitoris.l.& quæ nondum.§.1.vbi Bart.& Alber.ff.de pigno. Atqui hæreditas delata & nõdum adita non dicitur in bonis hæredis vocati.l. pretia rerum.ff.ad l.Falcid. & ſcribunt poſt alios Rim. iun. in l.1.num.358.C.qui admitti,& Petr.Rebuf.in l.vnic.nu. 414.verſic.in quantum &c.ſcriptum reliquit, id dici ẽẽ in bonis noſtris, quando pro eo habemus actionem & exceptionem, ſed ad adeundum non dari aliquã actionem contra aliquem, ſed facultatem, quia poſſum adire & non adire hæreditatem. Non ergo, inquit Rebuf. hoc ius adeundi eſt in bonis noſtris, nec ante aditionem cõpetit actio aliqua. Confert ſimile quod ſcribunt Bartol. in l.is poteſt.num.12.verſic.ſed oppono ſi illud.ff.de acquir.hæred.& Socin.Sen.conſil.52.col. vlt. verſ. ſed an ius.lib.4.ius adeundi non acquiri per filium patri, vel per ſeruum domino, quia ſic eſſet acquiſitum antequam adiret, quod eſſe non poteſt. Ergo hypotheca creditoris conſiderari non poteſt ſuper hoc iure nondum quæſito debitori.

Non obſtant nunc rationes, & argumenta contrariæ opinionis quam probarunt Anchar.conſil.101.num.8.

Socin.

Digitized by Google

Socin.Sen.conſil.75.num.5.lib.4.Franc.Pepius & Ant. Cochus inter conſilia eiuſdem Soc.eod.lib.4.ille conſil. 76.n.6.iſte conſ.77.n.7.& Neguſ.in trac.de pig.& hyp. in 4.par.princ.n.33.

Primo adducirur,quod reſponſum illud Vlpia.in d.l. qui autem.in prin.ff.de his quæ in fraud.cred. cum aliis ibid.ab Accurſio allegatis, vel ea ratione locum habet in creditoribus chirographariis, qui non habent aliqđ ius in bonis debitorum,ſed in eorũ perſonis. l. pro hoc debito.C.de bonis auct.iud.poſſ.& l.eos.Cod.qui po. in pign.hab.id quod patet,quia ad reuocationem alienatorum requiritur fraudis participatio.d.l.qui autem.§. hoc edictum, quod non requiritur in creditore hypothecario.l.debitor in fraudem.ff. eod. tit. de his quæ in fraud.cred.in l.diſtractis.& l.debitorum.C.de pign.Ita arguit Anch.in d.conſ.101.n.8.

Reſpõdetur quod imo, & in creditore hypothecario locum habet illa ratio in argumento allegato, quod ſcilicet non habeat aliquod ius in iure nondum acquiſito debitori, vt demonſtrauimus ſupra. Præterea etiam in debitore hypothecario hẽt locum illa ratio fraudis,de qua in d.l.qui autem.§.hoc edictum, ſicuti cõſiderat Feder.Scot.in d.conſ.3.n.196.

Secundo perpendit Ançhar.in d.conſ.101.num.8.reſponſum Pauli in l.in fraudem.in princ.ff.de iur.fiſci,cuius verba hæc ſunt.In fraudem fiſci non ſolum per donationem,ſed quocunque modo res alienatę reuocãtur. Idemque iuris eſt,& ſi non quæratur, æque enim in omnibus fraus ponitur,hactenus Paul.qui manifeſte reſpõdit fraudem fieri fiſco, ſi eius debitor non acquirit, qđ potuit acquirere.Ratio illa eſt, inquit Anchar. quia fiſcus in bonis ſui debitoris habet tacitam hypothecam. l.aufertur.§.fiſcus.ff.eo.tit.de iur.fiſ.Nec obſtat ſi dicatur,ſubiungit Anchar.quod illud operatur fiſci priuilegium,& non tacita hypotheca, quia reſpondetur, fiſcũ in dubio,inquir Anchar.præſumi vti iure priuati.l.1.& l.cogi.C.de pet.hæred.& præter Anchar.tradunt Gloſ. in l.item veniunt.§.in priuatorum.ff.eo.tit.de pet.hære. Dec.in conſil.531.num.3.& aliis multis comprobat Pereg.de fideicomm.lib.6.tit.1.num.1.vbi refert Anch.in d.conſil.101.Præterea & ſecundo reſpondetur,quod in creditis exigendis,addit Anchar. magis ſunt priuilegia ti creditores priuati,quam fiſcus.l. quod placuit. ff. de iur.fiſ.ſi ergo aliis creditoribus, voluit dicere Anchara. priuatis nocet repudiatio debitoris.d.l. qui autẽ.in pri. ff.de his quæ in fraud.cred. multo magis deberet nocere fiſco.Porro cum fiſco non nocet dict.l.in fraudem,dicendum eſt,id contingere propterea quod fiſcus habet tacitam hypothecam in bonis debitoris.

Tertio,adiungit Ancharan. ſi fiſci priuilegium illud induceret,& non hypotheca, tunc ſequeretur quod nõ valeret repudiatio facta in fraudem fiſci ante hypothecam contractam, quod falſum eſt,l.cum quidam. ff.de iur. fiſ. iuncta declaratione Bart.in l.aufertur.§. fiſcus. ff.eod.tit.

Reſpondetur primo Paul.in dic.l.in fraudem.in pri. id reſpondiſſe fauore fiſci,cui tributum eſt hoc priuilegium.Ita ſane affirmãt Bart.in d.l.in fraudem.in princ. dum opponit d.l.qui autem,& manifeſtius ibid.Zaſius. col.2.verſic.contra quam.Rip.in l.1.num.7.ff.de pigno. Soc.Iun.in conſi.124.num.6.lib.3.Scotus in dic.conſil. 3.num.193.lib.1.to.2.& Vinc.Franc. in dic. deciſ. 101. num.18. Nec repugnant tres illæ conſiderationes Anchar.Nam illi primæ reſpondetur ſecundum Soc. Iun. præcitato in loco, procedere quando ſumus in dubio, ſecus vero quando reperitur in iure diſpoſitum pro fiſco quod non legitur conceſſum priuato, dicitur id fauore fiſci diſpoſitum,ſicuti dicitur in dote, vt tradit Caſtr.in l.1.num.7.ff.ſol.mat.cum ergo in d.l. in fraudem. ſic pro fiſco cautum legatur, & contrarium pro priuato in d.l.qui autem.in prin.dicendum eſt d.l. in fraudem. procedere fauore fiſci. Illa ſecunda conſideratio Anch. locum habet reſpectu pœnæ,non autem quoad id quod fiſco aliqua alia de cauſa debetur. Nam in eo ſpeciale eſt fauore fiſci, vt etiam acquirenda remitti non poſſint. d. l.in fraudem.in prin. Demum tertiæ conſiderationi Anchar.reſpondetur,caſum dic. l. cum quidam, differre a caſu d.l.in fraudem.Nam Vlpia.in dic. l. cum quidam, loquitur quando quis factus quidem eſt reus, nondum tamen condemnatus, & ob id non acquirendo fraudare non dicitur fiſcum,Paul. vero in dic. l. in fraudem.in princ.ſic reſpondit,quando quis eſt condẽnatus & conſequenter eius bona & iura ſunt obligata & hypothecata fiſco.Hanc conciliationem inter prædicta duo reſponſa Vlpia.& Paul. conſiderauit omniũ primus Bart.in dic.l.in fraudem.in fin. principii, & ſecuti ſunt Boſſ.in tract.cauſ.crim.in tit.de bon. pub. num.29. in fin.& Gozad.in conſil.97.num.12.apertius Bart. nomine ſupreſſo Zaſius in 1. par. antinomiarum aliquot diſſolutiones.col.penult.num.19. qui ſubiungit in verſ. præterea & ſubtilius.d.l.in fraudem,intelligi de eo, qui cum damnatus eſſet,directe, & ex ſua ipſius perſona acquirere noluit,adeoque rem illicitam fecit. Sed in dic. l.cum quidam,reus actum licitum fecerat, quod necdũ damnatus filium emancipauit,quo caſu licet, in conſequentiam non acquireret, hæreditatem enim filio delatam filius ſibi quæſiuit,in fraudem tamen fiſci fuiſſe nõ dicitur,tum quia adhuc accuſatio dubia erat, tum quia adminiſtrare adhuc poterat.l.aufertur.§.in reatu. ff. eo. Item cauſa fiſci fraudem excuſabat,propter naturæ pietatem,ergo eorum quæ notantur in l.Iulianus.ff. ſi quis omiſſa cauſ. teſta. Denique fraus tum facilius excluditur,quod reus,vt diximus, non directo & principaliter vel deſtinato non acquirebat, ſed per conſequentiam, & velut per obliquum,quorum nullum in l.in fraudem. concurrerat.Hæc Zaſ.cum quo,& ſi ſatis obſcure, ſenſit,Zaſii tamen ſuppreſſo nomine,Cuiacius in lib. 8.obſeru.cap.9. Hæc conciliatio etſi probabilior eſt illa Alciat.in lib.3.Parerg.iur.cap.19.& illa Io. Annibalis de Canonicis in l.poſt contractum.num.365.ff. de donat. attamen non omnino quieſcit animus. Aliam conciliationem conſiderat Picus in dict. l. poſt contractum. in fine.

Secundus eſt caſus, quando pater ſciẽs ſe eſſe ære alieno adeo grauatum, vt creditoribus nequeat ſatisfacere, remittit filio ſuo in poteſtate adhuc exiſtente vſumfructum a ſe iam quæſitum. Hoc caſu præſumitur patrẽ remiſiſſe,hoc eſt donaſſe in fraudem creditorum, cum fraus præſumatur eo ipſo,quod debitor ſciens ſe nõ eſſe ſoluendo alienat,vt ſcribunt Bart.in l.ſi quis cum haberet.ff.de his quæ in frau.cred.Iaſ. in §. ſi quis in fraudẽ. num.46.Inſtit.de actio.& Benuen.Strac.in trac. de mercat.in tit.de decoctorib.in 2.par.num.33. in fin. ii itaq. creditores reuocare poſſunt prædictos fructus a patre debitore filio remiſſos. Ita Anchar.in dic.conſil. 106.n. 4.Port.in di.§.1.num.4. Inſtit.per quas perſo.no. acqu. & alii relati ſupra in 1.caſu,& horum quidem vera ſententia probatur multis his iurib.& argumentis.

Primo reſpon.Vlpia.in l.2.ff.de his quæ in frau.cred. iuncto §. vlt. l. 1. quæ eſt eiuſdem Vpian. in eo enim §. vlt.ita legitur. Ait ergo prætor. Quæ fraudationis cauſa facta erant. Hęc verba generalia ſunt & continent in ſe omnino in fraudem factam vel alienationem, vel quemcunque contractum. Quod igitur fraudis cauſa factum eſt,videtur his verbis reuocari qualecunque fuerit.Nã late iſta verba patent.Si ergo rem alienauit,ſiue acceptilatione uel pacto aliquem liberauit.Hæc Vlpian. in d. §.vlt.qui deinde in l.2.ita ſubiungit. Idem erit probandum,& ſi pignora liberet vel quem alium in fraudẽ creditorum præponat. Hactenus idem Vlpian. qui diſerte

censuit

Digitized by Google

cenſuit debitorem dici ſcienter fraudare creditores, dũ pignora liberat neque illa remittit, vel ſi poſteriorem priori anteponat.

Secundo manifeſtius probat reſponſum eiuſdem Vlpian. in l. 3. §. geſta. ff. eo. tit. de his quæ in frau. cred. cuius verba hæc ſunt. Geſta fraudationis cauſa accipere debemus non ſolum ea, quæ contrahens geſſerit aliquis, verum etiam ſi data opera ad iudicium non adfuit, vel litẽ mori patiatur, vel a debitore non petit, vt tempore liberetur, aut vſumfructum vel ſeruitutem amittit. Et qui aliquid fecit, vt deſinat habere quod habet, ad hoc edictum pertinet, hactenus Vlpian. qui a fortiori cẽſuit creditores fraudari etiam non facto, ſicque negligentia debitoris, qui voluit in creditorum detrimentum amittere quod iam habebat, ſicuti quando ſua incuria paſſus eſt litem perire, vel ſententiam tranſire, vel ſi non petendo a debitore admiſit eius præſcriptionem, aut eum non ſoluendo effici. Idem ſi ſeruitutem perdidit, de qua idem legitur in l. 4. eod. tit. his verbis. In fraudem facere videri etiam eum, qui non facit, quod debet facere, intelligendum eſt, id eſt ſi non vtatur ſeruitutib. & in l. 5. ſubiungit Caius hæc verba. Sed & ſi rem ſuam pro derelicto habuerit, vt quis eam ſuam faciat, & de vſufructu idem manifeſte dixit Vlpia. in d. §. geſta, qui & in l. ait p̃tor. §. per hanc. eo. tit. idem reſpondit his verbis. Per hanc actionem, & vſusfructus, & huiuſmodi ſtipulatici in annos ſingulos denuo dare ſpondes, exigi põt. Intelligit Vlpia. de quouis vſufructu, ſiuẽ ſit ex diſpoſitione iuris, vt ille patris in bonis filii aduentitiis. l. cum oportet. C. de bon. quæ lib. ſiue ex diſpoſitione hominis, vt cum teſtamento alicui relinquitur, iuxta ea quæ habentur in tit. illo de vſufr. leg. Nam ſicuti proprietas plena dicitur res mea, ſic & vſusfructus meis in bonis eſt, & ob id cadit in obligatione & hypotheca. l. ſi is. §. vſusfructus. ff. de pign. & multis in caſibus obtinet vices dominii. l. vſusfructus. ff. de vſufruct. Nec repugnat quod habetur in l. 1. ff. de vſufruct. leg. vbi dicitur vſumfructum non eſſe in bonis, & ob id non cadere ſub obligatione, ſicuti non caduntalia, quæ noſtris in bonis nõ ſunt. l. qui filios. C. quæ res pig. obl. non poſſ. Nam reſpondetur d. l. 1. ff. de vſufr. leg. loqui de eo vſufr. qui ex re aliqua legari non poteſt, vt itineris, actus, viæ, aquæductus, cum, inquit ibi Paulus, ſeruitus ſeruitutis eſſe non poſſit. Nos vero loquimur de eo vſufructu qui ex prædio & fundo colligi, percipi & haberi poteſt.

Tertio ſuffragatur quod egregie docuit Bartol. in l. in diem adiecto. n. 2. ff. de aqua plu. arcen. cum dixit ius emptionis non reſolui facto auctoris directe ordinato ad hoc l. qui res. ff. quib. mod. pign. vel hypo. ſol. & l. ſi res iudicis. §. ſed & ſi Marcellus. ff. de in diẽ adie. & aliis multis comprobant Tiraq. de retract. conſang. §. 19. gloſ. 2. in fi. & de retract. conuen. §. 3. gloſ. 1. num. 9. & Soc. Iun. conſil. 20. num. 30. lib. 1. & conſ. 95. num. 46. lib. 3. Ita & noſtro in caſu ius creditorum non poteſt reſolui ex facto debitoris remittentis vſumfructum directe ordinato ad reſolutionem iuris ipſorum creditorum. Ita voluit argumentari Anchar. in dic. conſil. 106. num. 4. verſic. item ad hoc facit.

Quarto accedit quod habetur in l. ſi poſt mortem. §. vlt. ff. de bon. poſ. contra tab. in l. vlt. ff. de pact. in l. ſi pater. §. ſi fundum. ff quemadm. ſer. amit. & in l. quoniam deſideria. C. de natura. lib. vbi eſt caſus ſecundum Bal. quod quis non poteſt renunciare iuri ſuo in præiudiciũ tertii. Ita ergo pater debitor remittere ſicque renunciare non poteſt vſufructui in prĕiudicium creditorum. Ita arguit Anchar. in d. conſil. 106. num. 4. verſic. huic accedar, qui ſatisfacit illi obiectioni quæ poterat excitari ex reg. l. lex vectigali. ff. de pign. & hypot. quod. ſ. reſoluto iure datoris dicitur reſolutum & ius acceptoris. Nam regula illa procedit, inquit Anchar. quando ius datoris ſicq. auctoris reſoluitur ex natura rei vel contractus, nõ autem ipſius auctoris, vt noſtro in caſu, facto, ſicuti declarant Beluiſ. & Bald. in cap. 1. §. rurſus. quib. mod. feu. amitta. ex illo textu, ſic & Goz. conſ. 26. n. 51. & copioſe Boer. in q. 181. n. 11. & 12.

Quinto & ult. confert vulgata illa iuris reg. & ſententia l. id quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro ad aliũ trãſferri non poteſt. ff. de regul. iur. quam ad rem noſtram priore loco adduxit Anchar. in dic. conſil. 106. num. 4. Quæ ſane regula locum habet etiam in actione, cum is qui actionem debet, rem ipſam habere dicatur, l. qui actionem. ff. de reg. iur. & accedit l. ſi vſusfructus. in fi. ff. de iure dot. quam in ſpecie conſiderauit præcitato in loco Anchar. vbi & ſi maritus facto diuortio, locat vel vẽdit vno nummo primo defunctæ vxoris perceptionem fructuum rerum quarum vſusfructus in dotem mulieris viro fuerat conſtitutus ab extraneo dotante, vnde licet vir viuat & repudiare velit vſumfructum, aut etiam moriatur, attamen non poterit ius percipiendi fructus conceſſum ex contractu vel quaſi ipſi mulieri, & ad rem manifeſtius reſpondit Vlpian. in l. hæc in factum. ff. de his quæ in fraud. cred. & actione reuocari non ſolum dominia, ſed etiam actiones in fraudem creditorum alteri ceſſas in eumque translatas. Nec dicatur hoc quarto in caſu non præſumi fraudem ex parte filii, cui pater remiſit hunc vſumfructum, quia reſpondetur eſſe, vt diximus ſupra, donationem quandam, ad cuius reuocationem non requiritur quod donatarius ſit particeps fraudis donatoris, ſicuti demonſtrauimus ſupra in 2. caſu. Hic caſus locum habet multo magis, quando pater debitor remittens vſumfructũ filio, nil aliud hẽt in bonis vt poſſet ſe alere. Nam tunc multo magis præſumetur facta hæc remiſſio ſeu donatio in fraudem creditorũ, ita Anchar. in d. conſil. 106. num. 4. in fin. verſ. & maxime, qui motus eſt reſponſo Iuliani in l. omnes. §. Lucius. ff. de his quæ in fraud. cred. vbi debitor alienans omnia bona præſumitur in fraudem creditorum alienaſſe. Id quod affirmant permulti relati a Dec. in l. vlt. num. 34. C. de pact. Iaſo. in §. item ſi quis in fraud. num. 36. inſti. de actio. vbi & Gomez. num. 18. 19. & 20. & Benuenut. Strac. de mercat. tit. de decoctorib. in 3. par. nu. 28. Hæc autem vſusfructus reuocatio a creditoribus facta intelligitur, donec uixerit pater debitor, ut tradit Alber. in l. patrem. num. 2. uerſic. unde uidetur. ff. de his quæ in fraud. creditorum.

Tertius eſt caſus quando pater ignorans ſe tantum æris alieni contraxiſſe quantum poſſit perſoluere, remiſit filio adhuc in ſua poteſtate exiſtenti uſumfructũ bonorum aduentitiorum ipſius filii iam ipſi patri acquiſitum. Hoc in caſu diſtinguendum eſt inter fructus iam perceptos a filio poſt remiſſionem ſibi factam, & antequam creditores patris conquerantur, & inter fructus percipiendos in futurum poſt ipſam remiſſionem. Illo primo caſu dicendum eſt, creditores reuocare non poſſe fructus illos iam perceptos, ſi quidem remiſſio facta a patre filio, ualet quoad eos, & dicitur donatio quędã incipiens tunc ualere, non expectata morte ipſius patris, ut copioſe ſcripſi in præcedenti præſumpt. num. 94. Eſt etiam ualida remiſſio hæc quoad creditores, cũ nulla fraus conſiderari arguiue poſſit, uel ex ea parte patris debitoris uſumfructum remittentis, uel ex ea parte filii cui facta fuit remiſſio. Hoc facile probatur, uno prius pręmiſſo, nempe, ex parte debitoris ſemper requiri fraudem, ſiue is titulo oneroſo, ſiue lucratiuo alienet. l. ſi pater. l. hac in factum. & l. omnes. §. Lucius. ff. de his quæ in fraud. cred. & l. penu. C. de reuoc. his quæ in fraud. cred. alienata ſunt. Ex parte uero eius, in quem facta eſt alienatio diſtinguimus, ſi titulus eſt lucratiuus non conſideratur an ſit particeps fraudis, uel non, ſi uero titulus eſt oneroſus, requiritur quod & ipſe ſit frau-

dis

Digitized by Google

dis particeps,aliuquin locus non eſt reuocationi. l. qui autem. §. hoc edictum,& §. ſimili modo dicimus, & l. ſi fraudator. §. ſi a ſocero,& ibid. verſ. quod ſi is. §. ſi fraudator, verſic. aut ſi ueuter, & §. item ſi extraneus. ff. de his quæ in fraud. cred. & d. l. pen. C. de reuoc. his, quæ in fraud. cre. alie. ſunt. Et diſtinctionē hanc probat Bald. in rub. C. de reuoc. his quæ in fraud. cred. n. 1. & alios referunt & ſequũtur Iaſ. & Gom. §. itē ſi quis in fraud. Inſt. de act. ille num. 27. iſte n. 16. Hoc præmiſſo dicimus qđ ſi ex parte filii cui vſusfructus fuit remiſſus & donatus fraudis participatio non eſt conſiderabilis, attamen locus non eſt reuocationi, quia ex parte patris debitoris non præſumitur fraus, cum ignorauerit ſe tantum æris alieni contraxiſſe,& cum homines plus ſemper credant habere in bonis, quam habeant, iuxta id quod egregie ad rem ſtatuit Iuſtin. in §. in fraudem autem. Inſt. quib. alie. lic. vel non, & tradunt omnes in §. item ſi quis in fraud. Inſt. de actio. ibi Iaſo. num. 49. qui ob id ſcribit creditores allegantes fraudem debitoris debere eam probare.

Quartus eſt caſus quando pater ignorans ſe tot habere creditores vt eis nequeat ſatisfacere, remiſit vſufructum futuri temporis filio ſua in poteſtate exiſtēti. Hoc ſane caſu crediderim ſine magna controuerſia creditores poſſe impedire filiũ ne fructus percipiat, cum enim pater eos donaſſe non præſumatur, ſicuti ſcripſi in præcedenti præſumpt. num. 92. poſt Caſtr. & Anchar. poteſt impedire filium, ne amplius fructus habeat, ſicuti ergo pater id poteſt, ſic poſſunt & creditores, qui ratione & cauſa ſui credit, locum patris obtinent.

Quintus eſt caſus, quando pater emancipauit filium, & ei remiſit vſumfructum bonorum aduentitiorum ipſius filii. Hic caſus is eſt, quem propoſuit Alber. in l. patrem. ff. de his quæ in frau. cred. & in l. cum oportet. §. cũ autem. C. de bo. quæ lib. Verum obſcure & perplexe loquitur Alber. non explicans nec diſtinguens de cuius vſusfructus parte loquatur, iuxta diſtinctionem Iuſtin. in dic. §. cum autem. Qui quidem conſtituit patrē emancipando filium dimidiam vſusfructus bonorum aduentitiorum filii apud ſe in emancipationis præmium retinere poſſe, alteram vero dimidiam filio emancipato remittere debere. Nos itaque dicimus quod pater ſciens ſe non poſſe, ex ſuis bonis ſatisfacere creditoribus ſuis, ſi dimidiam vſusfructus ſibi a lege reſeruatam remittit filio emancipato, præſumitur remiſiſſe ſicque donaſſe in fraudem creditorum, qui ob id illam reuocare poſſunt, & ſi ipſe filius emanciparus nõ fuerit fraudis particeps, cum ex parte donatarii nõ habearur ratio an ſit fueritque fraudis particeps vel non, vt ſcripſi ſupra in tertio caſu, vbi diximus, in alienatione titulo lucratiuo facta in fraudem credirorum ſufficere fraudem ex parte ipſius debitoris alienantis. Maius eſt dubium reſpectu alterius dimidiæ vſusfructus, quam Iuſti. in d. §. Cum āt, voluit eſſe filii emancipati, crediderim creditores poſſe reuocare, cum in eorum fraudem facta fuerit ipſa emancipatio, quæ ſicuti non valet in ipſorum creditorum dãnum & præiudicium, ſic nec illa vſusfructus remiſſio facta a lege, ex quo remiſſio venit in conſequentiam, & vt acceſſorium emancipationis, & ob id eius naturā ſequi debet. cap. acceſſorium. de reg. iur. in 6. vbi Din. ſcribit regulam illam habere locum ſiue tractetur de principali inducendo, ſiue tollendo, ſiue confirmando. Immo illa emancipatio dicitur ſimulate facta ad fraudãdum creditores, ſicuti ad rem ſimili prope in caſu docuit Bald. in rub. C. de reuo. don. his quæ in fraud. cred. alienara ſunt. num. 4. in fin. quem ſecuti ſunt Salic. in l. pen. num. 3. verſ. quæro quarto. Cod. eo. & Iaſ. in §. ſi quis in fraud. num. 65. & num. 127. Inſtit. de actio. qui Io. Fabr. & Ang. Aret. eod. in loco idem affirmantes refert. Nec obiici poteſt filium emancipatum non præſumi participem fraudis, quia reſpondetur, non eſſe habendam rationem, quod filius fuerit particeps fraudis dictæ emanciparionis vel non, cum emancipatio ſit quædam donatio, & liberatio a patria poteſtate, ſicuti latiſſime probar Tiraquel. in l. ſi vnquam. in verb. donatione. num. 146. Cod. de reuocat. donat. & in alianatione titulo lucratiuo, vt donationis, non requiritur quod is in quem facta eſt ipſa alienatio ſit particeps fraudis, ut diximus ſupra.

Donare quando præſumatur is qui ſoluit, & praſtat quod non debet.

S V M M A R I V M.

1 *Dotare filiam mater non tenetur, & ſcienter dotando, donare prǫſumitur.*
2 *Dos data ab extraneo, donata præſumitur.*
3 *Hǫres ſcienter totam hǫreditatem abſque quartæ detractione reſtituendo, prǫſumitur eam fideicommiſſario donare.*
4 *Soluens ſcienter promiſſum ob turpem cauſam, donaſſe prǫſumitur.*
5 *Soluens ſcienter falſo procuratori, prǫſumitur donare voluiſſe.*
6 *Mutuans decem cum pacto, vt nouem reſtituantur, reſiduum prǫſumitur donare.*
7 *Soluens indebitum ſcienter, etiam in re aliena, transfert uſucapiendi conditionem aduerſus dominum.*
8 *Soluens indebitum, donare prǫſumitur, ſi tam dans, quam accipiens indebitum ſciat, ſecus, ſi vnus ex ipſis credat debitum.*
9 *Soluens indebitum neceſſitate quadam compulſus, non præſumitur donare.*
10 *Soluens indebitum nomine alieno, non prǫſumitur donare.*
Idem ſi alia coniectura quam donationis ſumi poteſt. n. 11.
12 *Soluens indebitum donare non prǫſumitur, ficta ſolummodo rei traditione interueniente, veluti per conſtitutum.*
Idem ſi non ſoluat ob contractum principalem, ſed acceſſionis tātum. num. 13.
14 *Solutum indebite ſcienter non prǫſumitur donatum, ſi inter dātem, & recipientem actum ſit, vt conſtito de indebito, repetitio fiat.*

P R AE S V M P. XXXI.

ET ſi pro regula traditum eſt, donationem non præſumi, quemadmodum legibus, rarionibus, & Doctorum auctoritatibus copioſe demonſtraui in Commētariis de arbitrariis iudicum, li. 2. caſu 88. col. 1. Hǫc tamen regula, & præſumptio locum non habet multis in caſibus, quos longa ſerie enumeraui in dic. caſu 88. Inter alios recenſui ibi num. 56. illum, quando quis ſciēter ſoiuit indebitum, dum declaraui l. Campanus. ff. de operis liberto. Et accedunt nunc lex 1. ff. de cond. indeb. le. indebitum. & l. qui ſe debere. C. eo. confert etiam l. cum de indebito. in princ. de probatio. & l. cuius per errorē. ff. de reg. iur. vbi Dec. idem ſcripſerunt Socin. Sen. in cōſil. 93. num. 16. lib. 2. & Iaſ. in l. ex hoc iure. num. 77. ff. de inſtit. & iure. & in l. 3. col. 1. ff. de cond. indeb. Hercu. in tract. Quis teneatur probare negatiuam. num. 114. & Maſcard. in concluſ. 554. in fin. Ita etiam dicimus, quod
1 mater † ſcienter dotando filiam, dicitur ei dotem ipſam donare, ex quo dotare non tenerur. Ita ex l. vnica. ſ. in præſentia. C. de rei uxor. actio. ſcripſit Lucas de Penna in l. 3. in præſumpt. 63. C. de apoch. publ. lib. 10. Et huc tacit, quod ſcripſi in dic. caſu 88. num. 36. dum expli-
2 caui, dotem † datam ab extraneo, qui dotare non tenetur, præſumi donatam.
3 Huc etiam pertinet, quod dicimus, hæredem † ſcienter

Digitized by Google

ter reſtituentem totam hæreditatem abſque detractio-
ne quartæ, præſumi eam voluiſſe remittere, atq. ita do
nare fideicommiſſario. Ita gloſſ. Bar. & alii multi in l. 1.
§. denique. ff. ad S. C. Trebell. quo loci Iaſ. num. 11. teſta-
tur communem eſſe opinionem, & ſi ipſe diſſentiat, &
cum eo Rip. num. 7. & 8. qui & alios recenſet, qua de re
diſſeremus infra ſubſequenti in lib. in præſum. 84. Con-
fer. etiam quod tradunt Bart. & Ang. in rubr. ff. de con
dit. ob turpem cauſam. & Caſtr. in l. 1. in princ. ff. de con
dit. indeb. ſi quis ſciens ſe non teneri ſoluere, quod tur-
4 pem † ob cauſam promiſit, ſi tamen ſoluit, non repetit
eam ob cauſam, ſed præſumitur donaſſe. Et hanc com-
munem eſſe opinionẽ teſtatur Iaſ. dic. rub. etſi ipſe diſ-
ſentiat poſt gloſſ. ibi, & Bart. in l. ſi ex plagii. ff. de verb.
oblig. Huc etiam facit, quod ſubſcribunt gloſſ. & Bart.
in l. ſi procuratori falſo. ff. de condit. ob cauſam, quos ſe
cutus eſt Iaſ. in l. 1. num. 12. ff. de condit. indeb. Cum di-
5 xerunt, ſoluentem ſcienter † falſo procuratori non repe
tere, quia donaſſe præſumitur. Huc demum ſpectat, qđ
ſcribunt Bar. Iaſ. Dec. Alci. & reliqui in l. rogaſti. §. ſi ti-
6 bi. ff. ſi cert. pet. cum dixerunt, quod ſi † mutuans decem
ſcienter pepigit, quod nouem tantum reſtituantur, dici
tur illud vnum donaſſe.

Extenditur primo hæc præſumptio, vt locum etiam
7 habeat, ſi hic ſoluens ſcienter † indebitum ſolueret rem
alienam. Nam hic ita ſoluens dicitur ita ſoluiſſe. vt tran
ſtulerit vſucapiendi conditionem aduerſus rei dominũ.
Ita gl. in l. qui fundum. §. ſeruus. ff. de vſucapio. pro em-
pt. & Iaſ. in d. l. 1. n. 12. ff. de cond. indeb.

8 Declaratur primo, vt locum habeat, quãdo † tam ſol-
uens quam recipiens ſcit indebitum ſolui, ſecus vero ſi
vnus ſcit eſſe indebitum, alter vero credit eſſe debitum.
Ita poſt alios Iaſ. in d. l. 1. num. 12. ff. de cond. indeb. &
Dec. in l. cuius per errorem. num. 1. ff. de reg. iur. & ibid.
Cagn. n. 1. & Guliel. Mayn. n. 51. & 52. idem Dec. in l. ſi pe
cuniam. col. 1. ff. ſi cer. pet. & Herc. in tract. Quis tenea-
tur probare negatiuam. num. 114.

Declaratur ſecundo, vt locum non habeat in eo, qui
9 neceſſitate quadam † compulſus ſoluit, ſicuti quando
debitor iurauit ſoluere vſuras. Nam tunc is non præſu-
mitur donare. Ita Iaſ. in dic. l. 1. num. 12. ff. de cond. in-
deb. & Dec. in dic. l. cuius per errorem. num. 2. ff. de reg.
iur. & probat cap. debitores de iureiur. Et ratio eſt, quia
debitor non ſua ſponte, ſed ob iuramenti vinculum co-
gitur ſoluere. Quare cum in neceſſitatibus nemo libera-
lis exiſtat. l. rem legatam, in fi. ff. de adim. lega. ſequitur
dicendum, hunc non præſumi donare.

Declaratur tertio, vt habeat locum hęc pręſumptio,
10 quando quis ſoluit nomine proprio, ſecus vero ſi noĩe †
alieno, vtputa nomine procuratorio. Hoc ſane caſu non
præſumitur ille donare. Ita Bart. in l. 1. §. hæc verba. ff.
ne vis fiat ei, & Bald. in dic. l. 1. col. 2. ff. de cond. indeb.
vbi Iaſ. num. 12. verſ. 3. limita. qui alias Baldi auctorita-
tes commemorat.

11 Declaratur quarto, vt locum non habeat, quando †
capi poteſt alia præſumptio, & coniectura, quam dona-
tionis. Nam tunc ſumi illa debet potius quam quod hic
ſoluens indebitum voluerit donare. Ita poſt Bart. in l.
eleganter. §. qui reprobos. ff. de pignor. actio. & in le. ſi
cum aurum. ff. de ſolutio. & Bald. in d. l. 2. ff. de condict.
indeb. annotauit idem Iaſ. num. 12. verſ. quarto limita.
Et aliis comprobant Alex. in conſil. 114. in fi. lib. 3. Dec.
in dic. l. cuius per errorem. num. 3. ff. de condict. indeb.
& Bellon. in §. 1. num. 10. in Inſt. quibus modis re con-
trahitur obligatio. Poteſt afferri exemplum in eo, qui
ſcienter ſoluit indebitas vſuras. Nam is non præſumi-
tur donaſſe, ſed potius dediſſe, ne vexaretur in reſtitu-
tione ſortis principalis. Ita Bart. in l. ſi non ſortem. §. ſi
quis falſo. ff. de cond. indeb. quem ibi ſecutus eſt Iaſ. &
idem in l. 1. num. 12. verſic. quinto limita. eo. tit. & in l.
1. §. denique. num. 13. ff. ad Treb. & Dec. in dict. l. cuius
per errorem. num. 4. de reg. iur. Eſt & aliud exemplum,
quando quis ſoluit id, quod non eſt omnino indebitũ,
vt quando tenetur naturaliter. Nam tunc non præſumi
tur velle donare, ſed liberare a nexu illius obligationis
naturalis. Ita poſt Baldum docuit Mayner. in d. l. cuius
per errorem. nu. 50. de reg. iur. Et hæc declaratio adeo
vera eſt, vt locum etiam habeat, etſi alias actus eſſet nul
lus & inualidus. Ita Aret. in l. a Titio. col. pen. ff. de verb.
oblig. qui ſic extendit d. l. cum aurum. ff. de ſolu. Et Are-
tinum ſecuti ſunt Iaſon. & Deci. præcit. in locis, & Alex.
in conſ. 80. num. 7. lib. 3.

Declaratur quinto, vt locum habeat hæc præſũptio,
quando interuenit vera & naturalis traditio, ſecus ſi fi-
12 cta, † vtputa conſtitutum. Nam tunc non præſumitur do
naſſe. Ita Bar. in l. ſi rem aliquam. ff. de acquir. poſſ. & a-
lios plures commemorat & ſequitur Iaſ. in le. 1. nu. 12.
verſ. 6. limita. ff. de cond. indeb.

Declaratur ſexto, vt procedat hæc præſumptio, quã-
13 do quis ſoluit ob contractum principalem, ſecus † ſi ob
acceſſorium, vtputa conſtituti, vel fideiuſſionis. Ita Iaſ.
in d. l. 1. n. 12. verſ. 7. limita. de cõdic. indeb. poſt Io. Fab.
in §. de conſtituta. in inſt. de actio.

Declaratur ſeptimo, vt locum non habeat hæc pręſũ
14 ptio, quando inter † ipſum ſoluentem ſcienter indebi-
tum, & recipientem eſſet actum, vt poſſet repeti, ſi appa
reret indebite ſolutum. Ita Iaſon in d. l. 1. num. 12. verſ.
nono limita. ff. de condict. indeb. qui recenſet gl. l. 2. & l.
quod quis ſciens. eo. tit. ac Alber. & Baldum ibi idẽ ſen
ſiſſe, etſi diſſentiat præcit. in locis Fulg.

*Donaſſe, quando præſumitur, qui ſcienter in alieno ſolo ædifi-
cauit, & ibidem de meliorationibus in rebus
factis æſtimandis, egregia ex-
planatio.*

SVMMARIVM.

1 *Aedificantem in alieno ſolo ſcienter, donaſſe præſumi, præſum-
ptione iuris tantum.*
2 *Aedificet vt quis in ſuo, pecuniam largitus, eam præſumitur do
nare, cum alias non eſſet ædificaturus.*
3 *Aedificans in re fideicommiſſo ſubiecta hæres, non præſumi-
tur donare, ſed tempore euenientis reſtitutionis repetit im-
penſas.*
4 *Fideicommiſſo grauatus, fructus pendente conditione ſuos
facit.*
5 *Impenſarum & meliorationum factarum in re fideicommiſſo
ſubiecta, æſtimatio tempore reſtitutionis conſideratur.*
Idque etiam ad commodum ipſius hæredis priuati. n. 6.
Reiecta quorundam opinione. n. 8.
7 *Impenſis ad perpetuam rei vtilitatem factis, reſpectus habetur
ad id, quod res de præſenti ualet.*
9 *Vaſallus impendens in re feudali, tempore reſtitutionis id dedu
cit, nec donaſſe præſumitur.*
Idem eſt in emphyteuta. num. 10.
11 *Legatarius in re ſibi ſub conditione legata expendens, aliquid pro
eius conſeruatione non præſumitur donaſſe.*
12 *Caſtri vel oppidi cuſtos impendens aliquid cauſa perpetuę vti-
litatis illius loci, non donandi, ſed repetendi animo facere
pręſumitur.*
13 *Maritus impenſas in re dotali factas, animo repetendi, non donã
di præſumitur.*

PRAESVMPT. XXXII.

EST & egregius caſus, in quo donationem lex præſu-
mit, quando ſcilicet, quis in ſolo alieno ſcienter
ædificauit. Ita ſancitum eſt in l. ult. ff. de acq. rer. domi-
nio. in l. ſi is. C. de ædificiis priua. & in §. ex diuerſo. in
inſtit.

Digitized by Google

Inſtit. de rerum diuiſio. Hanc eſſe præſumptionem iuris, & de iure opinatus eſt Io. And. in addition. ad Specu. in tit. de præſumpt. §. ſpecies. n. 5. in verbo. In prædictis cõ-
2 cordan. verſic. 5. facit. Verius exiſtimo † eſſe præſumptionem iuris tantum, ſicuti ſcripſerunt Lucas de Penna in l. 3. in præſump. 174. C. de apochis pub. lib. 10. Alex. & reliqui in l. ſumptus, & l. Senatus. §. Marcellus. ff. de lega. 1. ſenſit & Ruin. in conſ. 165. n. 4. lib. 4.

Extenditur, vt locum habeat etiam in eo, qui † pecuniam dat, vt in ſuo ædificet, cum alias non eſſet ille ædificaturus, dicitur enim pecuniam donare, l. ſed ſi mors, in fin. ff. de don. inter vir. & vxo. & tradunt Caſtr. in l. cũ quid. n. 11. ff. ſi cert. pet. & ibidem Alcia. num. 39. verſic. ſane & qui pecuniam.

Declaratur primo hæc præſumptio, vt locum nõ ha-
3 beat in hærede † grauato fideicommiſſo, qui ſi in re ipſa reſtituenda neceſſario ædificat, non præſumitur donare, ſed tempore euenientis caſus reſtitutionis impenſam repetit. Ita manifeſte probat l. domos. ff. de legat. 1. vbi gl. & Doct. præſertim Iaſon num. 2. & num. 4. Rui. in conſil. 184. num. 15. lib. 3. Rip. in l. vbi pure. §. vl. ff. ad trebell. Roland. in conſ. 28. num. 21. lib. 1. & Cæph. in conſil. 188. num. 37. lib. 2. qui alios plures recenſent. Et præter eos idem reſponderunt Bero. in conſil. 79. nume. 61. lib. 2. & Crau. in conſil. 791. num. 22. Quocirca Iaſon in d. l. domos. nume. 2. poſt alios ſcribit, quod nec fructus interim percepti ab ipſo hærede compẽſantur cum im-
4 penſa ab eo facta. Nam cum grauatus fideicommiſſo † fructus ex re illa, adhuc pendente conditione ſuos faciat, neceſſe non hẽt eos compenſare cum impenſa ipſa in re facta. Et idem affirmarunt multi ex præcitatis Doctoribus, ſic etiam Ruin. in conſil. 165. in fine. li. 4. & Modern. Pariſien. in conſuet. Pariſien. §. 1. gloſ. 5. num. 78. & num. 84. declarat, & alii, quos congeſſi in tractatu de recuperand. poſſ. remedio 15. num. 507. Impenſarum au-
5 tem † & meliorationum ab hærede factarum æſtimatio reſtituenda, ſeu præſtanda, vel retinenda, conſideratur ſecundum tempus reſtitutionis ipſius rei, vtputa ſi hæres impendit centum, & poſtea ſuperuixit tantum, qđ ædificium vetuſtate attritum, non poteſt durare, niſi paruo tempore, fiet æſtimatio quanti nunc valet ipſum ædificium, non autem quantum expendit hæres. Et ſententiam hanc ſecuti ſunt alii permulti, quos congeſſi in commentariis de recuperanda poſſeſſione, remedio 15. num. 557. Et hæc quidem traditio locum habet etiam
6 † ad commodum ipſius hæredis grauati, vt. ſ. ſi tempore reſtitutionis fideicommiſſi, impenſa auxit valorem ipſius rei, in qua factæ fuerunt meliorationes, quod adhuc attendatur æſtimatio tempore reſtitutionis, vtputa, ſi tempore impenſæ res valebat centum, hæreſq. alia centum impenderit, & eueniente reſtitutionis tempore res valorem trecentorum habeat, trecenta conſequi debebit. Ita docuit Ang. in d. l. domos. Cum dixit, non inſpici tempus impenſæ factæ, ſed reſtitutionis rei, vt iudicari poſſit, an bene expenſum, vel male. Et manifeſtius Caſtr. in d. l. domos. num. 4. in fin. iuncto num. 6. Cum declarando d. l. domos. dixit, quod quando impẽ-
7 ſæ † factæ ſunt ad perpetuam rei vtilitatem, habetur reſpectus ad id quod valet res de præſenti, & apertius idẽ affirmauit num. 7. qui ſic intellexit Angelum. Dixit clare Caſtrenſis, quod ſi ob impenſam, & ſic ob melioramẽta res effecta eſt maioris pretii, inſpicitur tempus prẽſẽs, hoc eſt reſtitutionis, non autem tempus quo impenſa fuit facta. Sic quoque Raphael Comenſ. in d. l. domos. num. 1. ſcripſit hæc verba. Nota impenſas nõ repeti quatenus factę ſunt, aut quatenus res eſt melior tempore impenſæ, ſed quatenus melior reperitur tpe reſtitutionis. Et Comenſem ſecutus eſt Alex. in d. l. domos. n. 1. verſ. ſed bene hoic. Idem docuit Imol. in d. l. domos. num. 2. Cũ dixit, ꝙ valor ædificii, in quo facta ſunt melioramẽta, attendi dẽt ſcdm valorem tpis quo res dẽt reſtitui. Sic quoque reſponderunt Com. in conſ. 56. in fi. Rui. in conſil. 14. n. 3. verſ. & non tñ. & in conſ. 38. n. 25. lib. 1. in cõſil. 117. col. 2. verſ. contrarium tñ. lib. 3. & in conſil. 165. n. 6. li. 4. qui quidem Rui. ſemper manifeſte reſpondit, ſpectandũ eſſe tps reſtitutionis, ſiue cauſa impenſæ auctus fuerit ualor rei, ſiue diminutus, & quod oẽ augmẽtũ pretii contingens pp dictam impenſam, quantumcũque illam excedat, detrahi dẽt ab hærede grauato. Sic quoq. manifeſte affirmarunt Boer. in q. 44. nu. 12. & 13. in fin. Moderni Pariſ. in commentariis ad conſuet. Pariſien. in tit. 1. §. 1. gl. 5. num. 97. Crauet. in conſil. 791. nu. 12. & Rol. in conſil. 28. num. 14. lib. 1. Aluarus Valla ſc. de iure emphyt. q. 25. num. 28. Francus in deciſio. 129. nu. 2. & copioſe Peregrin. in tract. de fideicomm. art. 50. par. 3. num. 72. Et ſententiam hanc præter d. l. domos, ſic ab omnibus prædictis intellectam, probat Ruin. in d. conſil. 117. rõne ducta ab æquitate naturali, quod ſicuti hęres non deducit impenſam, qñ tpe reſtitutionis res non eſt aucta in ualore, ſed quantum res ipſa tunc tpis valet, & ſic patitur hæres damnũ. Ita econtra ſi ob impenſam auctus eſt valor rei, conſequi debet lucrũ ex eo augmento proueniens, iuxta regulam l. ſecundum naturã. de reg. iur. Hanc quoq. ſniam probat Rui. tex. l. & in totum. de leg. 1. quam præter alios perpendit. His conſtat ueram & receptam eſſe traditionem hanc, etſi Marzar. in conſ. 11. n. 9. & in epitome de fideicom. q. 65. & Bur-
8 ſat. † conſ. 71. num. 23. lib. 1. opinati ſunt, tempus reſtitutionis fideicommiſſi conſiderari ſolum ad detrimẽtum hæredis grauati, ut ſi melioramenta effecta ſunt deteriora, ſoluantur ſecundum tempus reſtitutionis fideicommiſſi, ſi vero res meliorata effecta eſt pretioſior & maioris ualoris, ſoluatur impenſa, non autem ipſa ęſtimatio. Et ii quidem huius opinionis recenſent Caſtr. Capitium, Curtium, Cagnolum, & Syluanum. Hæc ſane opinio retinenda non eſt. Nec Caſtr. in conſil. 270. Viſo pũcto ſuprascripto. in fin. lib. 2. id ſcripſit, ſed ſolum reſpõdit de alio bonæ fidei poſſeſſore, vtputa conductore, emphyteuta, & ſimili, qui multum differt ab hęrede grauato reſtituere fideicommiſſum, ſicuti differentiam cõſtituit Ruin. præcitatis in locis. Et Caſtrenſem ſic intellexit Tiraquel. de retractu conuentionali. §. 7. gloſ. 1. nu. 8. Ita quoque loquuntur Curt. Iun. in conſil. 144. in fin. Capic. in deciſio. 93. num. 9. Cagn. in l. 2. num. 114. C. de pactis inter empt. & uend. Siluan. in conſil. 49. num. 75. & Natta in conſil. 256. num. 4. Imo etiam in creditore, ſoluendam eſſe æſtimationem præſentis temporis, vt omne augmentum cedat ad eius commodum. Ita Neguſan. in tract. de pignoribus in quarto membro princ. n. 21. quem ſecuti ſunt eruditiſſimi Did. Couar. lib. 1. uariar. reſol. cap. 6. num. 3. uerſ. cæterum. & Vinc. de Franchis in deciſ. 38. num. 5.

Declaratur ſecundo, vt locum non habeat hęc præ-
9 ſumptio in † uaſallo qui in re feudali impendit, & meliorationes fecit. Nam & hic donaſſe non pręſumitur, ſed eueniente caſu reſtitutionis feudi domino, uel alicui ex agnatis, hęres defuncti uaſalli deducere poteſt impenſam, cum illam donaſſe non pręſumatur, cap. 1. §. ſi uaſallus. Hic finitur lex, deinde incipiunt conſuet. regni, & ibidem annotarunt Iſernia col. 1. Aluaro. Præpo. & Afflict. num. 1. & 7. & idem Afflic. in capit. 1. §. ſi quis de manſo. num. 41. de controuerſ. inueſtit. Ruin. in conſ. 14. num. 3. in conſ. 24. num. 10. & in conſil. 131. num. 4. lib. 1. Pariſ. in conſil. 2. num. 51. & in conſil. 4. num. 40. li. 1. quo loci dixit, hoc carere dubitatione. Idem in conſil. 22. num. 68. in conſ. 23. n. 90. & in conſil. 28. num. 2. li. 3. Brunus in conſ. 105. in fi. & in conſil. 106. Moder. Pariſ. in commentar. ad conſuet. Pariſien. tit. 1. §. 1. gloſ. 5. n. 75. Iul. Clarus §. feudum. quęſt. 88. Decia. in conſil. 29. n. 5. & in conſil. 58. in fi. lib. 2. & ita uſu & conſuetudine ſer-

Digitized by Google

ne ſeruari, teſtatur Guid. Papæ q. 169. quem ſecuti ſunt
Bero. in q. 96. n. 4. verſ. finito autem feudo. & Alciat. in
reſpon. 176. in fi. ſecundum impreſſionem antiquã Lug
dunenſem, & Burſ. in conſil. 236. num. 10. & in cõſ. 295.
num. 45. & idem ego ipſe reſpondi in conſ. 454. n. 2. li. 5.
Late Hartma. Piſtor in quæſt. feudal. par. 3. quæſtio. 42.
qui num. 22. & 24. declarat. Idem de emphyteuta ſcripſe
runt multi, quos congeſſi in commentar. de recuperan-
da poſſ. remedio 15. num. 502. & illis accedunt Ruin. in
conſ. 135. num. 16. lib. 3. & in conſil. 165. num. 4. Dec. in
conſil. 518. num. 2. Modern. Pariſie. in d. gloſſ. 5. nume.
75. & Decia. in conſil. 58. in fin. lib. 2. & ſimile eſt quod
dicimus melioramenta facta in re ſuppoſita retractui,
eſſe eius qui fecit, non autem cedere ſolo & fundo, vt
ſcripſit poſt alios Tiraq. de retractu conuentionali. §. 7.
nu. 2. & 3. & obſeruandum eſt quod melioramenta illa
quæ non poſſunt auferri ſine deformitate ciuitatis, & op
pidi, perſolui debent illis qui ea fecerunt. Ita poſt alios
10 ſcripſerunt Ruin. in conſil. 24. num. 10 circa † mediũ. li.
1. & Moder. in d. gloſ. 5. num. 75. in fi. & confert traditio
Præpoſ. in c. 1. §. econtrario. in fin. de inueſt. de re aliena
facta. Nec prædictis in caſibus imputantur percepti fru
ctus in impenſa ipſa melioramentorũ. Ita Præpoſ. in dic.
§. ſi vaſallus. in fin. Moder. Pariſ. in dic. gl. 5. n. 78. Ruin.
in conſ. 132. n. 4. lib. 1. & Pariſ. in conſil. 2. num. 51. lib. 1.
qui de vaſallo ſic cenſuerant, & de emphyteuta Iaſ. l. 2.
num. 32. C. de iure emph. & de hærede grauato fideicõ-
miſſo dixi ſupra n. 4. Et Piſtor in d. q. 42. num. 20.

Declaratur tertio, vt locum non habeat hæc præſum
11 ptio in † legatario, qui in re ſibi legata ſub conditione,
aliquid impendit pro ipſius rei conſeruatione, vt eam
eueniente conditione conſequi poſſit. Hanc ſane impen
ſam non dicitur is legatarius legaſſe hæredi, apud quem
extat res, cum non donandi animo, ſed conſeruandi rẽ
ipſam præſumatur impendiſſe. Ita probat l. ſumptus, de
leg. 1. & ibidem late poſt alios declarat Iaſ. n. 1.

Declaratur quarto, vt non procedat prædicta præſũ
12 ptio in cuſtode † Caſtri, vel oppidi, qui perpetuæ cuſto
diæ & vtilitatis loci cã impendit. Nam & iſte præſumi-
tur impendiſſe non donandi animo, ſed repetendi. Ita
declarat Iaſ. in d. l. ſumptus. n. 7. de leg. 1. qui num. 8. ſub-
iungit idem eſſe quando impendit in munitionib. Ca-
ſtri, vtputa in machinis & tormentis bellicis. Diuerſum
vero eſt, quando is cuſtos cauſa ſimplicis temporaliſq.
cuſtodiæ impendit. Has ſane impenſas donaſſe præſumi
tur, ſicuti Iaſ. præcitato in loco. nu. 6. teſtatur communẽ
& veram eſſe opinionem.

Declaratur quinto, vt non procedat prædicta præſũ-
13 ptio † in marito, qui impenſas, & meliorationes facit in
re dotali. Nam nec is donare præſumitur, tametſi dos
ipſa ſolu. matrim. reſtitui debeat. Ita probat l. Senatus.
§. Marcellus. de leg. 1. vbi Bar. Alex. Iaſ. & reliqui. Idem
Iaſ. in l. ſumptus. num. 3. eod. tit. Ruin. in conſ. 165. n. 4. li.
1. & Rol. in conſ. 28. n. 15. lib. 1.

Declaratur ſexto non habere locum in eo, qui dona-
re non poteſt. Ita Bar. in l. in fundo. n. 11. de rei vend.

Donationem in certis caſibus præſumi.

SVMMARIVM.

1 *Res ſuas non defendendo donare quis præſumitur.*
2 *Pupilli negocia gerens, & affectione paterna aliquid erogans do naſſe præſumitur.*
3 *Fructus maturos e fundo alieno ſuis impenſis colligens, eas domi no fundi donare præſumitur.*
4 *Frater uiuens in communione, ſi fratrem hortetur ut filiã nuptui tradat, dotem ex pecunia communi numeratam pro rata ſua do nare præſumitur.*
5 *Affinitatis & coniunctionis ratione, donationem aliquibus caſi-bus præſumi.*
6 *Patronus conſentiens nuptijs libertæ, ius operarum donare præ-ſumitur.*
7 *Alimenta vxori præſtita præſumi donata.*

PRAESVMP. XXXIII.

Extant & alii caſus, in quibus aduerſus regulam do-
natio præſumitur. Eſt ſane primus caſus, qñ quis
1 † res ſuas non defendit. Nam tunc eas præſumitur do-
nare. l. permiſceri. §. 1. ff. de acq. poſſ. & §. eidẽ. in Auth.
vt eccle. Rom. & in ſpecie annotauit Lucas de Penna in
l. 3. in præſ. 73. C. de apoch. publ. lib. 10.

2 Secundus eſt caſus, quando quis geſſit negocia † pu-
pilli, & affectione paterna aliquid in eius cauſam eroga
uit. Nam id donaſſe præſumitur. Ita Lucas de Penna in
d. l. 3. in præſumpt. 131.

Tertius eſt caſus, quando collegit ſua impenſa fru-
3 ctus † maturos e fundo alieno. Hoc caſu is præſumitur
donaſſe impenſam illam domino fundi. l. ſeruus ſeruũ.
§. ſi oliuam. ff. ad l. Aquil. Et hanc eſſe præſumptionem
iuris, & de iure annotauit Ioan. Andr. in loco præal-
legato.

4 Quartus eſt caſus, quando † frater viuens in commu
nione cum fratre, eum cohortatur, vt filiã in matrimo-
nium collocet, & patitur dotem ex pecunia communi
numerari, præſumitur donaſſe portionem ſuã. Ita Soci.
Sen. in conſil. 291. n. 12. ver. 3. dum dicitur. li. 2. quem ſic
declarat Crau. in tract. de antiq. temp. in prin. in octaua
particula, quæ incipit. Vidimus. num. 44. & ſimile eſt, qđ
frater plus quam alter in cauſam familiæ impendit, ei a
fratre donatum præſumitur. Ita Soc. Sen. in conſil. 40.
num. 5. lib. 4. & Pariſ. in conſil. 100. num. 23. lib. 2. Et ob
5 id affinitatis, & coniunctionis † affectionẽ, præſumi do-
nationem certis in caſibus reſponderunt Ruin. in con-
ſil. 162. num. 3. 4. 12. & 13. lib. 3. & Alci. in reſpon. 2. num.
16. ſecundum antiquam impreſſionem. Alia ſcripſi in
d. lib. 2. de arbitr. caſu 88. n. 9. Et ibi dictis accedit Cæ-
polla in conſ. 40. n. 5. & 6. in ciuilib. qui reſpõdit, ex qua
litate, & quantitate rei præſumi aliquando donatum,
aliquando non, ob ſanguinis affectionem.

6 Quintus eſt caſus, quando † patronus conſentit nup-
tiis libertæ, præſumitur ei donaſſe ius operarum. l. ſicut.
ff. de oper. libert. & docuit Alcia. in l. cum quid. num. 39.
verſ. cæterum. ff. ſi cert. pet.

7 Sextus eſt caſus, quando maritus † præſtitit alimenta
uxori ęgræ, & morbo laboranti. Nam hoc caſu præſumi
tur illa donaſſe pietatis cauſa, & amore coniugali, & iõ
repetere non poterit. l. quod in vxorem. C. de negociis
geſtis. vbi Alex. col. 1. & idem in conſil. 31. num. 10. lib. 6.
Soc. iun. in conſ. 114. n. 45. li. 3. Oſaſc. in deciſ. 132. n. 17.
& Maſcard. in concl. 77. Qui n. 2. ſubiunxit non præſumi
donata, quando proteſtatus eſt ſe ea præſtare animo
repetendi. Exiſtimo hęc intelligi, & procedere, quando
maritus ultra debitum modum, & plus quam ferãt vi-
res acceptæ dotis ac forte ſui patrimonii, exhibuit ali-
menta. Non autem ſi pro dotis quãtitate, & debito ma
ritali aluit uxorem ſiue ſanam ſiue ægram. Nam tũc nõ
eſt diſputandum, an donauerit, vel repetendi animo ex
hibuerit, cum ea oĩno pſtare teneatur. l. e. ſi cum dote. §.
ſin aũt in ſæuiſſimo. ff. ſol. matr. iuncta l. ex annuo. ff. de
don. inter vir. & uxor. & declarant Bar. in d. §. ſin aũt in
ſæuiſſimo. n. 5. vbi Alex. n. 7. & alii multi, quos cõgeſſit
Ant. Cordub. in l. ſi quis ex liberis. §. ſi quis ex his. n. 19.
ff. de libe. agn. ubi plura ad rem proſequitur.

Septimus eſt caſus præcedẽti ſatis proximus in l. uxo-
ri. §. ult. ff. de leg. 3. vbi ſi maritus cõceſſit aliquid nomi-
ne uxoris, donaſſe ei præſumitur.

Octauus caſus, quando quis impendit in cauſam fu-

neris,

Digitized by Google

neris, præſumitur cauſa pietatis impendiſſe, & ob id donaſſe. l. vt ſi quis. §. ſed interdum. ff. de relig. & ſumpt. funer. vbi Doct.

Donatio, vel mutuum, vel quis alius præſumatur cauſatus contractus, cum quis amico dixit, tolle ſume tibi hanc pecuniam, diligens admodum, & accurata explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Mutuum præſumi contractum ſecundum quoſdam, ſi quis amico dicat, tolle aut ſume hanc pecuniam.*
Alij volunt contractum eſſe innominatum. n. 6.
Alij nullum contractum eſſe cauſatum, ſed dari actionem poſſeſſoriam retinendi. n. 9.
Alia eſt opinio, quod depoſitum ſit. n. 13.
Vltima opinio, quod donatio. num. 17.
Si præſertim perſonæ qualitas id ſuadeat. n. 28.
Vel additum ſit verbum donationem ſapiens. n. 30.
2 *Depoſitum quid ſit.*
3 *Mutuum quod dicatur.*
4 *Aeſtimatio venditionem, numeratio dominij translationem ſignificat.*
5 *Dominium cã ſubſiſtente, & in dubio cenſetur transferri.*
7 *Innominati contractus alij correſpectiui, aliqui vero non.*
8 *Innominatus contractus dicitur, qui ſpeciale nomen non habet.*
10 *Traditio nuda rei dominium non transfert.*
11 *Promiſſio nuda cauſa non expreſſa, non obligat.*
12 *Actus vt valeat, interpretationem ſumendam eſſe, quomodo intelligendum.*
14 *Fauorabilius quod eſt, præſumi.*
15 *Contractus nominatus innominato fauorabilior.*
16 *Via magis tuta, & quæ vtrique partium conſulitur, eligenda eſt.*
18 *Indebitum dans, niſi id exprimat, animum repetendi non præſumitur habere.*
19 *Donatio eſt rei conſulto data.*
20 *Donatum dicitur, nullo iure cogente conceſſum.*
21 *Concedo verbum, generale eſt, & ad multas cauſas trahitur. Et ſignificat donationem. n. 31.*
22 *Interpretatio contra dantem ſumitur in dubio.*
23 *Iactare ſuum nemo præſumitur, ideo indebitum ſoluens, cauſam & errorem probare debet.*
24 *Condictio ſine cauſa conceditur ſoluenti per errorem, aut falſa cauſa expreſſa.*
25 *Paterfamilias diligens tam fatuus non præſumitur, vt iactare ſuum voluerit.*
26 *Condictio ſine cauſa ceſſat, vbi donationis cauſa præſumi poteſt.*
27 *Traditio nuda quæ dicatur.*
29 *Scholaris præceptori pecuniam numerans in dubio præſumitur donaſſe.*
32 *Do, verbum, dominij translationem ſignificat.*
33 *Actum, & contractum iudicamus talem, qualẽ præfationis verba oſtendunt.*
34 *Scholaris mercatori pecuniam tradens, non donaſſe vel mutuo dediſſe, ſed depoſuiſſe præſumitur.*

PRAESVMPT. XXXIV.

EVenit non ſemel, quod tanta eſt verborum obſcuritas, vt dubium & ambiguum valde ſit, quod contractus nomen illi tribui debeat, quemadmodum extat exemplum, tam apud noſtros controuerſum, quando aliquis dixit amico, tolle, ſume hanc pecuniam. Dubitari inquã ſolet, an is donare, vel mutuo aut cõmodato dare, vel quid ſimile agere voluerit? Hac in re permultæ, ſunt, & quidem controuerſæ Doctorum opiniones.

1 Prima quarum eſt, quod præſumatur contractũ † mutuum. Qua ſane in opinione fuerunt Cyn. in l. incendiũ. C. ſi certum pet. Bar. Ang. & Caſtr. in l. cum quid. ff. eo. & ibidem Alex. num. 12. Iaſ. n. 19. Dec. in 1. lectura, nu. 23. & in 2. num. 53. & ibidem Cur. iun. num. 16. teſtatur communem eſſe opinionem. Quam quidem probarunt etiam Burr. in conſ. 65. & Rom. in conſil. 138. num. 3. & in conſ. 290. num. 6.

Primo adduci ſolet tex. l. certi cond. §. quoniam. uerſ. numeraui. ff. ſi cer. pet. quo loci ſimplex pecuniæ numeratio infert contractum fuiſſe re celebratum, ſicq. mutuũ.

Verum reſpondetur apud Vlpianum dubitatum non fuiſſe ſuper illa numeratione, quam habuit pro conſtanti, factam fuiſſe cauſa contrahendi mutuum, ſed dubitatio fuit, an ex quo is, qui numerauit, ſtipulatus fuerat, pecuniam illam alii reddi, poſſet agere certi condictione pro reſtitutione mutui? Et reſpondit Vlpianus, agere poſſe, ex quo illa ſtipulatio tanquam inutilis non eſt operata, vt acquireretur actio ei, cuius nomine ſtipulatio facta fuerat. Id quod ſignificant & alia exempla ab ipſo Vlpiano commemorata.

Scdo affertur l. Lucilla. 1. ff. depoſiti. vbi differentia cõſtituitur inter depoſitum & mutuum. Eſt ſane depoſitũ,
2 † quando pecunia numeratur, & deponitur, ſeu commẽdatur, ut illammet, eam ſuſcipiens, reſtituat. Mutuũ vero dicitur, quando pecunia ſimpliciter numeratur.

Cæterum hic tex. nil penitus probat, quandoquidem ibi depoſitũ a mutuo ſecernitur ob id quod in mutuo adhibitum fuit pactum, quod tantundẽ reſtitueretur, depoſitum vero, quia expreſſe is creditor dicitur cõmẽdaſſe, id eſt, apud debitorem depoſuiſſe.

Tertiò perpendunt prædicti Doct. tex. l. in naue Saupheli. in princ. verſ. idem iuris eſt. ff. locati, cuius verba hæc ſunt. Idem iuris eſſe in depoſito. Nã ſi quis pecuniã numeratam ita depoſuiſſet, vt neq. clauſam, neq. obſignatã traderet, ſed adnumeraret, nihil aliud dñe, apud quẽ depoſita eſſet, niſi tantundem pecuniæ ſoluere &c. His verbis ſignificaſse videtur Alphen. numerationem
3 oſtendere † mutuũ irregulare. Rñdetur, ibi, iã conſtabat ipſius actus ſubſtantia, quæ vnũ ex duob. ſignificabat, hoc eſt, vel mutuũ, vel depoſitũ. Dubitabatur itaq. quẽ contractum magis oſtenderet, & reſponſum fuit magis ſignificare depoſitũ irregulare, quod alio nomine appellatur mutuum. Sed diuerſum eſt in caſu noſtro, quia hæc verba, tolle hanc pecuniam, non ſunt reſtricta ad duas ſpecies contractus, vt vel unam, uel alteram ſignificent.
4 Vltimo affertur argum. quod ſicuti † æſtimatio ſignificat venditionem, vt inquit gl. in l. quoties. ff. de iure dotium, & in l. ſi inter. in fin. C. eo. ſic & numeratio ſignificat dñii translationem, cum in dubio, cauſa ſubſiſtente,
5 † dominium transferri dicatur. l. ſi ita diſtrahatur. ff. de contrah. empt. & l. 1. §. & eſt quæſtio. ff. pro dote.

Cæterum reſpondetur, non eſse bonam conſequentiam, dominium trãsfertur, ergo eſt mutuum, cũ poſſit alius eſse contractus, in quo dominium transfertur.
6 Secunda eſt opinio, quod hic ſit † contractus innominatus, pro quo datur actio in factum præſcriptis verbis. Ita Rom. in d. l. cum quid. num. 16. ibidem Alcia. n. 38. & Zaſius num. 42. idem Zaſius in lib. 2. ſing. reſpon. c. 13. Primo moti ſunt tex. l. 1. ff. de præſcript. uerbis, vbi cum proprium actionis nomen inuenire non poſsumus, actio in factum præſcriptis verbis redditur. Exempla illo in loco recenſet Papinian. Ita pariter in l. ſi gratuitam. eod. tit. Cum ambigitur, an ſit commodatum, uel precarium, dicitur contractus innominatus, pro quo datur actio præſcriptis uerbis. Et apertius in l. 1. ff. de æſtima. actio. ibi, quoties enim de nomine contractus ambigeretur. Et in dubio præſumi contractum innominatum affirmant gl. Bar. & Bal. in l. eleganter. §. 1. ff. de dolo. Bar. in l. 1. num. 7. in fi. ff. de rerum permu. Iaſ. in l. 2. in prin. num. 9. & ibidem Dec. in 2. lect. n. 6. & in 3. lect.

n. 12. hoc noſtro tit. & alios refert Tiraq. in tract. de retr. conſang. §. 30. gloſſ. 1. num. 36. Cum ergo noſtro in caſu non appareat, qua de cauſa, quoue nomine tradita ſit pecunia. Ergo dicendum videtur contractum eſſe innominatum, & ob id reddi actionem in factum, præſcriptis verbis.

Reſpondet primo Dec. in d. l. cum quid. in 1. lectura, n. 23. & in 2. lect. n. 53. id contingere, quã nulla eſt facta numeratio, ſed numeratione facta, præſumitur mutuũ. Verum huic interpretationi repugnat tex. ſatis manifeſtus l. ſi Titius. eo. tit. de præſcr. verbis.

Reſpondet ſecundo Bologn. in d. l. cum quid. nume. 64. in fi. quod in d. l. 1. & in d. l. ſi gratuitam. de præſcrip. verbis, erat actum, vt a recipiente illo aliquid fieret, atque ita apparebat contractum fuiſſe correſpectiuum. Et propterea, ſi de noĩe non conſtat, contractus innominatus præſumitur. At noſtro in caſu diuerſum eſt, cum conuentum non fuerit de reſtitutione, vel quod quid aliud fieret a ſuſcipiente pecuniam. Non ergo pares ſunt termini.

Cæterum nec hæc interpretatio retinẽda eſt, cum repugnat d. l. ſi gratuitam, vbi gratuito domus ad habitã-
7 dum fuit conceſſa. Præterea contractus innoĩati † aliqui ſunt correſpectiui, vt quatuor illi commemorati in l. naturalis. de præſcriptis verbis, aliqui vero & multo plures ſunt non correſpectiui, vt tradunt Bar. in d. l. natu. Iaſ. in l. iuriſgentium. in prin. num. 3. ff. de pactis. & in l. cum mota. num. 24. C. de tranſact. Etſi ergo contractus ille, de quo agimus, ex correſpectiuis dici non poſſit, nõ tñ inde ſit, quin ſit innominatus ex non correſpectiuis.

Reſpondeo itaq. tertio, negãdo carere nomine, quia imo nomen habet, vt infra demonſtrabimus.

8 Secundo vrgere videtur, quod † contractus innominatus tunc dicitur, quando non hẽt nomen ſpeciale. l. iuriſgentium. in prin. vbi Bar. & Iaſ. n. 9. ff. de pactis. Idem Bar. in l. vlt. n. 46. ff. de condic. ob cauſam. Atqui contractus iſte non habet ſpecificum nomen. Ergo non eſt cõtractus nominatus, ſed innominatus.

Verũ rñdetur, ꝙ qñ apparet de contractu certo, & ille non hẽt nomen ſpãle, tunc dr̃ cõtractus innominatus, ſed cũ ſumus adhuc in dubio, nõ poſſumus iudicare eſſe innominatũ, antequã de eo conſtet. De ſubſtantia .n. prius conſtare debet, deinde de qualitate & nomine.

9 Tertio eſt opinio, ꝙ † nullus ſit cauſatus cõtractus, ſed detur actio poſſeſſoria retinẽdi. Ita Fulg. in d. l. cũ quid. n. 8. hoc tit. idem ſenſit Imola in l. a Titio. n. 4. de verbo.
10 oblig. Ea rõne motus eſt Fulg. quod hæc ſit nuda † quædam traditio, qua rei traditæ dominium non transfertur. l. nunquam nuda. ff. de acq. rer. dom. Non enim traditio hæc aliquam habet cauſam antecedentem.

Cæterum reſpondet Dec. in d. l. cum quid. in 2. lectura. n. 53. in fin. procedere, quando pecunia non fuit numerata, ſed quando fuit numerata præſumitur quędam cã tacita mutuandi, propter numerationis naturã. Quæ quidem Decii conſideratio recipienda non eſt, cum numeratio cauſam non inferat, vt animaduertunt Cur. Iunior & Bologn. alias nunquam dari poſſet caſus, quod numeratio eſſet ſine cauſa, quod eſt inconueniens. Nam cum traditio ſpecierum pleniſſime facta, ſine expreſſione cauſæ ſit nuda. d. l. nunquam nuda, eodem modo numeratio pecuniæ, quæ eſt naturalis traditio pecuniæ. l. 1. ff. de contrah. empt. facta ſine cauſa nuda erit. Et rur-
11 ſus (vt ait Bologn.) quando quis promittit † non expreſſa cã quare promittit, vel dat, nuda promiſſio, vel datio dr̃, atq. ita non obligat. l. cum de indebito. §. vlt. ff. de ꝓbat. Ita etiam quando quis actu numerat ſine cauſa, numeratio erit nuda. arg. l. vlt. C. ad l. Falc.

Reſpondet ſecundo Curt. Iun. in dict. l. cum quid. n. 16. quod in dubio ſumitur interpretatio, vt actus valeat. lib. 3. ff. de teſtam. milit. & l. e. quoties. ff. de reb. dubiis, cum ſimilibus. Ergo præſumi debet talis cõtractus, qui valere poſſit.

Verum hæc conſideratio probanda non eſt, quandoquidem regula, quod ſumẽda ſit interpretatio, vt actus
12 valeat, intelligitur † quando habet debitam formam, et eſt dubium an valeat, vel non, ita declarant poſt alios Iaſ. in l. quoties. n. 3. de verb. oblig. Dec. in l. contrahenda. num. 13. de reg. iur. & Alc. in d. tract. de præſumptio. reg. 3. præſ. 34. num. 3.

Reſpõdetur itaque tertio, quod d. l. nunquam nuda. intelligatur nuda a cauſa habili ad transferendum dominium, vt ſi eſt depoſitum, vel commodatum. Ita declarat Albe. ibi poſt Iacobum Butrigarium, alioqui nũquam deficeret cauſa, quia donatio præſumi poteſt, vt infra dicemus.

13 Quarta eſt opinio, quod hoc † ſit depoſitum. Ita gloſſ. & Bald. in l. die ſponſaliorum. §. 1. ff. depoſiti. Caſtr. in dic. l. cum quid. num. 9. & ibidem Alexand. nu. 11. Curt. Iun. num. 17. Alcia. num. 38. & Bologn. n. 63. & Coraſ. in fine.

Primo affertur conſideratio hæc, quod præſumitur
14 id, quod † eſt fauorabilius. l. cum de indebito. in prin. ff. de probatio. Et hinc ſcripſit Baldus in præludiis feudorum. num. 11. & conſil. 261. Primo quæritur ſtatuto. col. 2. verſic. præterea cum dubitatur. lib. 1. in dubio contra-
15 ctum † præſumi nominatum, cum ſit innominato fauorabilior. Atqui depoſitum eſt maxime fauorabile. l. pen. C. depoſiti. & l. vlt. C. de compenſa. Ergo præſumitur depoſitum.

Reſpondetur omiſſa reſponſione Curtii, quam ipſemet improbat, dicimuſque, & mutuum eſſe maxime fauorabile, cum ei tributa ſint multa priuilegia. l. ſingularia. ff. ſi cert. pet. Et præterea, ob numerationem non dicitur hoc proprie depoſitum, ſed poſſet dici mutuum. l. Luc. la 1. ff. depoſiti, & propterea ceſſat argumentum.

16 Secundo ſuffragari videtur, quod in dubio eligenda eſt † via illa quæ eſt magis tuta, & qua vtriq. partiũ conſulitur, vt tradunt Caſtr. in l. 1. in fi. ff. ſi quis cautio. Dec. in l. 2. in prin. in 2. lect. n. 8. & in 3. lect. n. 12. hoc tit. ſcripſi lib. 2. de arbitr. iudic. caſu 199. n. 23. poſt Bald. in l. bonorum. q. 3. C. qui admitti. Atqui depoſitum habet viã mediam, & eo vtriq. partium conſulitur, nam conſultum eſt tradenti, qui rei ſuæ dominium non perdit, eſt etiam conſultum recipienti, qui non tenetur, ſi res ſine ſua culpa vel perit, vel deterior efficitur. Ergo depoſitũ præſumitur. Verum reſpondetur non eſſe conſultũ recipienti, qui ſi exiſtimaſſet pecuniam hanc ſibi tradi cauſa cuſtodiæ, eam non recepiſſet, & interpretatio ſit cõtra tradentem. l. ueterib. ff. de pact. & dicemus infra.

17 Quinta itaq. opinio † proponi & defendi ſatis põt, ꝙ hic ſit contractus donationis. Et prætermittendum atq. præſupponendum eſt hic tradentem pecuniam ſcienter tradere, alioqui nec alius contractus dici poſſet cauſatus. Hoc ſuppoſito.

Primo mouet me tex. l. quod quis ſciens. ff. de cond.
18 indeb. quo loci is qui † indebitum dat repetendi aĩo, nõ repetit, quia in dubio non præſumitur animus repetendi, niſi id expreſſerit. Ergo præſumitur donatio, quæ repetitionem non admittit.

Secundo confert tex. l. 1. de condict. indeb. & l. cuius per errorem. de reg. iuris, cuius per errorem dati repe-
19 titio eſt, conſulto dati † donatio eſt, cum itaq. ſciẽs iſte dederit, nec animum repetendi declarauerit, dicendum eſt donare uoluiſſe.

Tertio accedit tex. l. donari. ff. de donatio. qui repetitus uidetur in l. donari. de reg. iur. dum Iuriſconſul. ait,
20 donari † illud uideri, quod nullo iure cogente conceditur. Hic nullũ ius nullaue cauſa cogit tradere. Ergo dicitur donatio. Nec repugnat quod Iuriſconſ. dixerit, conceditur, quod verbum ſui natura ſignificat donationẽ, ut dice-

Digitized by Google

vt dicemus infra. Nam reſpondetur, quod illud eſt verbum Iuriſconſulti exponentis, nec in verbo illo fundamentum facit, ſed ſolum in eo, quod traditum ſit, nullo iure vel cauſa cogente, alioqui Iuriſconſul. dixiſſet, do-
21 nari videtur, quod conceditur. Et verbum concedo, † generale eſt, & poteſt trahi ad multas cauſas, vt inquit gl. in c. 1. de vſuris. lib. 6. Poſſum enim concedere ex cauſa commodati, precarii, mutui, donationis, & ſimili.

22 Quarto & vltimo, cum ſimus in dubio, ſumenda eſt † interpretatio contra dantem. l. veteribus. ff. de pact. l. Labeo. la 1. ff. de contrahend. empt. l. quidquid aſtringendæ. ff. de verbor. oblig. & c. contra eum. de regul. iur. in 6. Eſt ergo ſumenda interpretatio contra hunc numerantem, quod donare voluerit, cum legem apertius dicere potuerit, & non dixerit.

Nec obſtat, quod donatio in dubio non præſumatur ex d. l. cum de indebito. in prin. ff. de proba. quia reſpondetur d. ſ. cum de indebito. probare quidem, quod hæc interpretatio eſt facienda contra ſoluentem in fauorem
23 recipientis, cum præſumptio ſit † contra ipſum ſoluentem, quod noluerit iactare ſuum, & ob id habet probare cauſam & errorem, ſed quod interpretatio hæc fieri debeat in fauorem ſoluentis, & in odium accipientis, ibi non dicitur, imo potius contrarium.

Præterea & ſecundo reſpondetur, præmittendo, qđ
24 condictio † ſine cauſa conceditur, quando quis ſoluit indebitum per errorem, vel falſa cauſa expreſſa. l. 1. ff. de cond. ſine cauſa. Cum enim probatur vel error, vel falſa cauſa nulla præſumi poteſt cã, quæ præſumi faciat valere traditionem. Cum autem in caſu d. l. de indebito, ille allegaret ex falſa cauſa, & per errorem ſoluiſſe, nec id probauerit, præſumitur fatuus, ex quo nil aliud dicit q̃
25 ſe ſine cauſa ſoluiſſe, nec præſumitur, quod diligẽs † paterfam. ſit ita fatuus, vt voluerit iactare ſuum ſine iuſta cauſa. Diuerſum in caſu noſtro, in quo nulla cauſa nec vera nec falſa fuit expreſſa, nec error affuit, ſed ſimpliciter ſciens dedit, ob id donatio præſumitur. Et hic locũ habere non poteſt condictio ſine cauſa, ex quo reſultat cauſa donationis, vt ſupra demonſtrauimus. Et accedit quod ſcribunt Doct. in l. 1. ff. de condict. ſine cauſa, qđ
26 vbi põt præſumi † cauſa donationis, tunc ceſſat illa condictio ſine cauſa. Ex quibus ceſſat, & illa obiectio, quæ fieri ſolet ex l. nunquam nuda. ff. de acquir. rerum dom.
27 Nam nuda † traditio dicitur, quando falſa ex cauſa traditur, vt is, qui habet animum ſoluendi, cum tamen nil debeat, ſi ſoluit, dicitur nude tradere, atq. ita dominiũ non transfert. Secus vero qñ ſciens tradit, quia tunc nõ dr̃ nuda traditio, cum præſumatur cauſa donationis.

Hæc præſumptio, quod. ſ. præſumatur donatio, locũ
28 habet multo magis, quando qualitas † perſonæ idẽ ſuaderet, ſicuti quando ita dictum fuiſſet ſanguine coniuncto. Ita Bar. in d. l. cum quid. num. 11. Anto. Capicius in deciſ. 180. num. 11. & 15. & Gozad. in conſil. 33. nume. 4. Nec repugnat, quod ſcripſi in commentar. de arbitrar. iudicum, lib. 2. caſu 88. num. 17. explicando l. Procula. ff. de probatio. ſolam ipſam conſanguinitatem, non operari præſumptionem donationis, quia reſpondetur, qđ ſi in caſu noſtro ſola ipſa verborum ſignificatio in extraneo oſtendit donationem, multo magis in ſanguine cõ-
29 iuncto, ſic pariter quando † ſcholaris præceptori pecuniam numeraſſet, in dubio præſumitur donaſſe. Ita Bolognet. in d. l. cum quid. nu. 62. Rurſus hæc præſumptio locum habet multo magis, quando aliquod aliud ver-
30 bum † adiunctum id operatur, vt ſi dixit, tolle hanc pe-
31 cuniam, quam tibi concedo. Nam verbum † concedo, ſignificare donationem, ſcripſerunt Alexan. in d. l. cum quid. num. 13. Curt. Iun. num. 19. & Alcia. num. 38. ſic & Fel. in cap. ſi cautio. num. 11. de fide inſtrumen. & alios congeſſi in d. caſu 88. n. 38. & in conſ. 191. num. 8. lib. 2. Diſſentit tamen Bologn. in d. l. cum quid. nu. 62. in fin.

Idem qñ dixit quis, ſume, tolle hanc pecuniam quã ti-
32 bi do. Hoc. n. † verbum, do, dñii translationẽ ſignificat. §. ſic itaque. in Inſt. de actio. Et cũ non appareat aliquid dictũ de reſtitutione, donatio præſumitur. l. nunquã. ff. de acq. rerum dom. Ita poſt Petrum Perticenſem affirmarunt Ale. & Iaſ. in d. l. cum quid. ille n. 11. iſte n. 38.

Cæterum a prædictis diſſentiunt Imola in le. a Titio. num. 4 & in l. ſi fundum certa die. n. 3. ff. de verb. oblig. & Fel. in c. ſi cautio. col. 1. de fide inſtrum. ea ratione moti, quod in ſimplici traditione neceſſaria ſit cauſa. dic. l. nunquam nuda. ff. de acqu. rerum dominio & l. 2. §. circa. ff. de excep. Sed reſpondetur, quod cum ita conceditur, vt dominium transferatur, neceſſaria non eſt cauſa, cum donatio præſumatur. l. cuius per errorem. ff. de regu. iuris, & dixi ſupra. Et hinc apparet non repugnare, quod ſubiungit Imola, quod & ſi verbum, do, ſignificat dominii translationem, attamen non oſtendit id fieri poſſe ſine cauſa. Non inquam hoc repugnat, cum in donatione alia cauſa quam ipſa donantis liberalitas requiratur. Quam quidem liberalitatem oſtendit hic dans, cum de reſtitutione non paciſcatur. Ex quo ceſſat, & illud quod dicebat idem Imola, eſſe poſſe mutuum. Non enim mutuum eſt cum de reſtitutione actum non ſit, & ſi accipiens exiſtimaſſet debere reſtituere, forte non accepiſſet.

Porro ab hac præſumptione receditur aliis ſignis, & coniecturis. Quarum prima eſt, quæ colligitur ex præfa-
33 tione ipſius conceſſionis, talem enim iudicamus † actum & contractum, qualem præfationis verba oſtendunt. Ita ad rem noſtram poſt gl. & Bar. ſcripſerunt Purp. in d. l. cum quid, n. 50. Alcia. nu. 32. & Bologn. n. 61. in fin.

Secunda eſt coniectura ducta a qualitate perſonarũ, quæ non ſolent donare, vel mutuo dare, ſicuti ſi ſchola-
34 ris † traderet pecuniam aliquã mercatori, prǽſumendũ non eſt q; vel donauerit, vel mutuo dederit, ſed qđ depoſuerit. Ita Bal. in l. incendium. in fi. Cod. ſi cert. pet. & Dec. in l. cum quid. in 1. lectura. n. 23. in fin. & in 2. n. 53. ad fin. reiecta opinione Caſtr. ibidem.

Donatio quando præſumatur inter viuos etſi mortis mentio in ea facta ſit.

SVMMARIVM.

1 *Donatio cauſa mortis præſumitur, quando mortis mentio facta eſt.*
2 *Donatio cenſetur facta inter viuos, ſi donans id exprimat, etſi mortis etiam mentio facta fuerit.*
3 *Certitudinem omittere pro quærendis indiciis, infirmitas eſt intellectus.*
4 *Donatio inter viuos dicitur, mortis mentione ſolummodo cauſa dilationis facta.*
5 *Donatio cauſa mortis requirit quinque teſtes.*
6 *Codicillos facere voluiſſe teſtator præſumitur, cum plures, quam quinq. teſtes in vltima diſpoſitione non adhibuit.*
7 *Donatio cenſetur inter viuos, ſi in ea hæredum, & ſucceſſorum mentio facta ſit.*
8 *Donationi cauſa mortis, cur repugnet pactum, vt ad hæredes tranſeat.*
Niſi tamen vrgentiores coniecturæ aliud ſuadeant. n. 9.
Vel mentio hæredum in verbis exequutiuis facta ſit. n. 10.
Aut donatio tanquam inter viuos valere non poſſit. n. 12.
11 *Verba poſita in exequutiuis inſtrumenti, & contractus, non immutant eorum naturam.*
13 *Donatio mentis præcedentibus cenſetur inter viuos, mentione etiam mortis facta.*
14 *Donatio facta omni meliori modo, iure, & forma, quibus potuerit donator, inter viuos præſumitur, mortis etiam mentione facta.*

Digitized by Google

15 *Mortis mentione facta in genere tantum, donatio cenſetur inter uiuos.*

16 *Donatio facta irreuocabiliter niſi in caſu ſuperuenientiæ filiorum cenſetur inter viuos, & ſi mortis facta ſit mentio.*

17 *Donatio cauſa mortis ob ſuperuenientiam filiorum non reuocatur.*

18 *Vſumfructum legans maritus vxori, & alienationem prohibẽs, proprietatem cur præſumatur reliquiſſe.*

19 *Exceptio de genere regulę eſſe debet.*

20 *Donatio cenſetur inter viuos, etiamſi mortis fiat mentio, quando cauſa donationis inter viuos præcedit.*

21 *Donatio, qua adiectum habeat pactum de non reuocando, cẽſetur inter uiuos, facta etiam mortis mentione.*

Idque præſertim ſi iuramentum acceſſerit. n. 22.

Vel actus duplex, vt pactum donatoris, & notarij ſtipulatio. num. 23.

24 *Donatio cauſa mortis cenſetur inter viuos ijs in caſibus, quibus promiſſio de non reuocando facta eſt.*

25 *Donatio inter viuos ſui natura non eſt reuocabilis.*

26 *Donatio facta cum promiſſione de non reuocando, niſi cauſa ingratitudinis, quo ad illum caſu n cenſetur cauſa mortis, quo ad alios, inter viuos. Idq. declaratur, n. 28. 29. & ſeq.*

27 *Argumentum de toto ad partem permiſſum eſt.*

30 *Donatio facta in teſtamento, cum promiſſione de non reuocando, reuocari tamen poteſt.*

Eam tamen donationem, teſtamento annullato, non cenſeri reuocatam, num. 31.

32 *Confeſſionem factam in teſtamento irreuocabilem eſſe, ex quo parti eſt ius quęſitum.*

33 *Donator ſibi multa bona reſeruans, de quibus teſtari poſſit inter viuos, præſumitur donare voluiſſe, etſi mortis fecerit mentionem.*

34 *Donatio inſinuata, inter viuos facta pręſumitur.*

35 *Inſinuatio in donatione cauſa mortis non requiritur.*

36 *Donatio habens clauſulam conſtituti, qua dominium, & poſſeſſio transfertur, cenſetur inter viuos.*

Idque ſi factum ſit ſimpliciter, nec cauſa mortis dictum ſit. num. 37.

38 *Donatio cum clauſula, ad habendum tenendum, &c. præſumitur inter viuos.*

39 *Donatio facta perſonę coniunctę, etiam ſub commemoratione mortis, cenſetur tamen inter viuos.*

PRAESVMP. XXXV.

QVanquam pro regula traditum eſt, donationem
1 † cauſa mortis præſumi, quando mortis mentio eſt facta, vt probat l. Seia, in princip. ff. de dona. cauſa mortis, omnes in l. quæ dotis, ff. ſolut. matrim. latiſſime comprobat Roland. in conſil. 8. num. 3. & in conſil. 61. num. 6. lib. 2. & aliquos adiunxit Maſcardus in tract. de probationibus, in concluſ. 561. num. 1. attamen aliquãdo coniecturis, & præſumptionibus dicitur donatũ inter viuos, quemadmodum ſcribunt Corneus in conſil. 289. col. 3. lib. 4. Crauet. conſil. 214. colu. vlt. & apertius Roland. in conſil. 61. num. 28. lib. 2. qui dixit, facile ab hac regula, & coniectura recedi. Idem ſcribũt alii, quos ſtatim commemorabimus. Has coniecturas, & præſumptiones ſatis accurate & diligenter explicauit eruditiſſimus Hyppolitus Riminaldus in commentar. ad titulũ de donationibus, in Inſtit. in princ. num. 917. quo loci recenſet decem caſus ſeu coniecturas, quas ex illius ordine proſequemur, & aliqua adiiciemus.

2 Prima eſt coniectura, quando donans dixit, † ſe donare titulo, & cauſa donationis inter viuos. Hoc caſu & ſi in alia parte donationis facta ſit mortis mentio, nihilominus dicitur donatio inter viuos. Ita tradunt Barto. Imola, Caſtren. Comenſ. Alexan. & Iaſon in l. quæ dotis, ff. ſolu. matr. idem Bar. in l. ult. col. pen. num. 11. §. de pactis. Alex. in conſ. 14. col. 1. lib. 1. Iaſ. in conſil. 5. col. pẽ. & vlt. lib. 3. & in conſ. 169. col. ult. lib. 4. Dec. in conſilio 305. col. 1. & in conſ. 470. col. 2. Et hos quidem commemorauit ac ſecutus eſt Rimin. iunior præcitato in loco num. 917. ſecundum nouam impreſſionem. Et hac de re non eſt multum dubitandum, cum in claris nõ ſit, (vt dicebat ipſe Riminald.) opus coniecturis, l. cõtinuus. §. cum ita, de verb. oblig. quo loci dicebat Baldus, quod
3 omittere certitudinem † pro quærendis indiciis eſt infirmitas intellectus. Et hæc quidem dici non poteſt proprie coniectura, iuxta ea quæ de coniecturis diximus ſupra lib. 1. quæſt. 7. num. 27.

4 Secunda eſt coniectura, quando mortis mentio † facta eſſet ſolum per modum dilationis, atque ita ſolum in verbis executiuis, vt ſi quis alteri fundum donaret, reſeruato ſibi vſufructu vſque in tempus mortis. Hoc etiam caſu, donatio dicitur inter viuos. Et illa mortis mentio, cauſa dilationis potius, & ad demonſtrandam executionem facta eſt. Ita Baldus in additionibus ad Specul. in titul. de inſtrument. editione, columñ. ultima. verſic. ſi quis donat. idem in conſil. 107. Anno Domini, lib. 2. Alex. in l. quæ dotis, num. 25. & ibidem Iaſ. nu. 32. ff. ſol. matrim. idem Alexand. conſil. 14. num. 11. lib. 1. & in conſil. 71. colum. 2. lib. 5. Soc. ſen. in conſilio 53. col. 2. & in conſ. 137. libr. 1. & in conſil. 232. col. ult. lib. 2. Iaſ. in conſil. 169. col. vlt. lib. 4. Ruin. in conſil. 51. n. 3. lib. 1. Rimin. ſenior in l. more, ff. de iuriſdict. omnium iud. & ibidem Dec. num. 33. & idem Dec. in conſil. 305. col. vlt. & conſ. 500. num. 11. Grat. in conſ. 111. num. 18. lib. 1. Chaſſaneus in conſ. 65. n. 7. Gulielm. Bened. in ca. Raynut. in verbo, teſtamentum, il 4. num. 13. de teſtam. Boer. in quæſtio. 353. numero 12. Crauet. in conſil. 214. n. 11. Natta in conſ. 11 1. n. 3. & in conſ. 123. num. 7. lib. 1. & Rolan. conſ. 61. n. 13. 35. & num. 42. lib. 1. & Riminald. iunior præcitato in loco, n. 291. qui prædictos recenſet. Et illis accedũt Rom. in conſil. 513. num. 1. & Ruin. in conſ. 182. n. 5. lib. 1. Ea ratione uſus eſt Bald. in d. conſil. 107. quod donator, reſeruando ſibi uſumfructum (qui multis modis finitur, §. finitur, in inſt. de vſufruct.) mortis mentionem, ad demonſtrandum, quod non niſi per mortem finiri, eoq. in vita vti velit, præſumitur adiecisſe. Et ideo cum ea de cauſa ſit mortis mentio, operari nõ debet alium effectum, l. legata inutiliter, de adim. leg. & confert l. non omnis, ff. ſi cert. pet.

5 Tertia eſt coniectura, quando in donatione quinque teſtes non interueniſſent, ſicuti requiritur † in donatione cauſa mortis, l. ult. C. de donat. cauſa mortis, ſed duo tantum. Hoc ſane caſu, & ſi facta mortis eſt mentio, attamen adhuc præſumitur donatio inter viuos. Ita Petrus & Cynus in l. licet, C. de pactis. Alex. in l. quæ dotis, nu. 13. & ibidem Iaſ. num. 46. ff. ſol. matr. idem Alex. in l. ſtipulatio hoc modo concepta, n. 15. & ibidem Burigella num. 14. de verborum oblig. Corn. in conſ. 134. libro 1. in conſil. 164. col. ult. lib. 3. & in conſil. 259. lib. 4. Ruin. in l. 1. num. 69. ff. de leg. 1. Galliaula in l. 1. §. ſi quis ita, num. 10. de verbor. oblig. Bertrand. in conſi. 88. num. 2. lib. 2. Gulielmus Benedictus præcitato in loco. Pariſ. in conſil. 90. num. 4. lib. 3. & Socin. iun. in conſ. 21. ad finẽ, lib. 2. Rolan. in conſ. 8. num. 21. lib. 1. & Rimin. iun. prædicto in loco, num. 924. Et his addo Crauettam in conſil. 52. num. 4. & in conſ. 227. in fine. Nattam in conſil. 115. num. 3. & 4. lib. 1. & in conſ. 645. num. 4. lib. 1. Eſt huius ſententiæ ratio, quia non pręſumitur donator elegiſſe viam, qua ſua diſpoſitio ſubuertatur, l. 3. ff. de teſtam. mil. Eſt ſimile quod dicimus, quod quando eſt dubiũ, an teſtator voluerit condere teſtamentum, vel codicillos, & conſtat adhibuiſſe quinque teſtes tantum, cum
6 plures adhibere potuiſſet ſi voluiſſet, præſumitur † voluiſſe codicillari, non aũt teſtari, vt tradunt omnes in l. non codicillum, C. de teſta. & dicemus ſubſequenti in lib. præſumpt. 8. Ita quoque econtra dicemus, quod ſi donator

Digitized by Google

donator adhibuit quinque teſtes præſumitur voluiſſe donare cauſa mortis.

7 Quarta eſt coniectura, quando in † donatione facta eſt mentio hæredum donatarii, vtputa ſi dictum eſt, qđ donabat pro ſe & hæredibus ac ſucceſſoribus, vel pro ſe filiis & deſcendentibus. Ita Bald. in l. 2. col. 2. C. de iure dotium, Aret. in conſil. 74. num. 3. verſicu. 5. moueor. Alex. in conſil. 13. colum. 3. in conſil. 7. col. penult. lib. 6. Riminald. ſen. in l. vlt. col. 4. C. de pactis. Corn. in conſil. 213. col. 2. lib. 1. Iaſ. in conſil. 5. col. vlt. libr. 3. & in l. quæ dotis, num. 48. ff. ſol. matr. & in l. non omnis, num. 5. ff. ſi certum pet. & ibid. Dec. num. 8. Alcia. col. 3. Socin. ſen. in conſil. 53. num. 5. lib. 1. & in conſil. 73. lib. 3. Andreas ab Exea in tract. de pactis, num. 12. Ferratius in cautela 30. ad finem. Ripa lib. 3. reſponſorum, cap. 9. num. 7. Craue. in conſil. 214. num. 18. Roland. in conſil. 8. num. 19. & 20. & num. 32. lib. 1. & Riminald. iunior prædictos referens in præcitatis commentar. de dona. in princ. n. 297. Et illis accedunt Ruin. in conſil. 97. num. 16. in conſilio 126. num. 6. lib. 1. & in conſil. 133. num. 12. lib. 2. Didac. in rubr. extr. de teſtam. in 3. par. num. 25. ver. erit & alius caſus. Roland. in conſil. 61. num. 37. & num. 61. li. 2. qui communem eſſe teſtatur. Et receptæ huius ſententiæ ra-
8 tio a prædictis affertur, † quia naturæ donationis cauſa mortis, repugnat pactum, quod tranſeat ad hæredes, cum donatario ipſo præmoriente euaneſcat.

Cæterum a prædicta recepta opinione viſi ſunt diſſentire Bald. in conſil. 361. Domina Ioanna, verſ. nec obſtat, quod facta fuerit mentio hæredis. Dec. in conſilio 470. n. 10. verſ. 2. reſpondetur, & Alc. in reſp. 659. n. 2. & in l. non omnis, ff. ſi cert. pet. Et apertius Crot. in l. ſtipulatio hoc modo concepta, n. 82. ff. de verb. oblig. qui tribus mouetur argum.

Declaratur primo hæc coniectura vt locum non ha-
9 beat, quando † aliæ vrgentiores extarent in contrarium coniecturæ, quibus apparere poſſet, donatorem uoluiſſe potius donare cauſa mortis quam inter viuos, etſi hæredum donatarii mentionem fecerit. Ita reſpōdit Dec. in conſ. 470. n. 9. in fi. & num. 10.

Et Decium ſecuti ſunt Alciatus in l. non omnis, nu. 4. ff. ſi certum pet. & Rimin. iun. præcitato in loco, num. 936. contrarias coniecturas conſiderauit Dec. vt quādo facta eſt mentio mortis, vt diximus ſupra in principio, & rurſus, quando adhibiti fuerunt quinque teſtes, vt attigi ſupra in quinta coniectura, & fuſius dicemus in ſubſequenti præſumptione, in quarta coniectura, illas ſane coniecturas reſpondit Decius præualere huic pacto qđ ad hæredes tranſeat.

Declaratur ſecundo hęc coniectura, vt locum ſibi nō
10 vendicet, quando † mentio hæredum donatarii facta eſt in verbis executiuis. Nam tunc non præſumitur donatio inter viuos. Ita declarant Gratus in conſil. 111. n. 30. lib. 2. & Rimin. præcitato in loco, num. 940. Non. n.
11 verba † poſita in executiuis inſtrumenti & contractus, immutant eorum naturam. Ita in ſpecie donationis, qđ non dicatur inter viuos, ob id quod in clauſula executiua dictum fuerit, quod non poſſet reuocari, reſpondit Dec. in conſil. 305. num. 5. quem ſecutus ſum in conſil. 160. n. 38. lib. 2. Qua de re dicemus infra in 10. coniectura, in prima declaratione.

12 Declaratur tertio, vt hæc coniectura ceſſet, † quando alias donatio non valeret vt donatio inter viuos. Nam tunc valeret, vt donatio cauſa mortis, vtputa ſi donaret omnia bona præſentia & futura. Nam tunc ex quo non poteſt valere, vt donatio inter viuos quia tolleret teſtādi facultatem, dicitur voluiſſe donare cauſa mortis, etſi hæredum in ea mentio facta ſit. Ita declarant Grat. in conſ. 70. n. 6. lib. 2. Rim. prædicto in loco, n. 941.

13 Quinta eſt coniectura, quando † merita donatarii p̄ceſſerunt. Nam & tunc non attenta mentione mortis donatio præſumitur facta inter viuos. Ita Bal. in l. ſi mortis, C. ad leg. Falcid. Rim. ſen. in l. ult. col. 4. C. de pactis. Tiraq. in l. ſi vnquam, in verbo donatione, n. 47. Cod. de reu. don. & Rim. in inſt. de don. in prin. n. 943. Qui quidem tribus egregiis rationibus comprobat. Idem reſpōdit Rol. in conſ. 61. num. 41. lib. 2. etſi a prædictis diſſentiat Corn. in conſ. 126. n. 14. lib. 1.

14 Sexta eſt coniectura, quando † donatio omni meliori modo, iure & forma, quib. magis potuit donator, facta fuit. Nam tunc præſumitur donatio inter viuos, non autem cauſa mortis, etſi aliqua mortis mentio in ea facta ſit. Ita reſponderunt Corn. in conſ. 189. col. 7. lib. 4. & Crau. in conſ. 214. in fi. Pariſ. in conſ. 90. col. 2. lib. 3. & Rol. in conſ. 8. n. 24. lib. 1. quos ſecutus eſt Rim. iun. p̄citato in loco, num. 951. Et latiſſime diſſerit Rota Rom. in deciſ. 366. in 1. par. Ea eſt ratio, quia melior eſt modus donationis inter viuos, quæ reuocari non poteſt, q̄ donationis cauſa mortis, quæ facile reuocatur.

15 Septima eſt coniectura, quando mentio † mortis facta eſt in genere tantum, vtputa ſi mulier alicui donaret quocunque modo ſol. matr. ſub quibus verbis generalibus cauſa etiam mortis comprehenditur. hoc etiam caſu præſumitur donatio inter viuos. Ita Alexan. in l. quæ dotis, num. 10. ff. ſolut. matr. ſecundum intellectum gl. & Doc. ibi, & ibid. Claudius Aquenſis, n. 9. qui eiuſdem ſētentiæ recenſet Sal. in l. 2. in fine. C. de iure dot. Idem affirmarunt Soc. ſen. in conſ. 73. n. 5. lib. 3. Gulielm. Bene. in cap. Raynutius, in verbo, teſtamentum, il 4. n. 23. in fi. de teſta. & Rim. iun. præcitato in loco, n. 955. qui prædictos commemorat.

16 Octaua eſt coniectura, † quando quis donat irreuocabiliter, niſi in caſu ſuperuenientiæ filiorum. Hoc etiam caſu, etſi mortis mentio facta eſt, attamen adhuc præſumitur donatio inter viuos. Ita Ruin. in conſil. 123. nu. 7. lib. 1. & in conſil. 61. num. 11. lib. 2. Tiraq. in l. ſi vnquā, in verbo donatione, n. 207. C. de reuoc. don. quos ſecutus eſt Rim. iun. præcitato in loco, n. 960. qui num. 964. alios recenſet.

17 Ea ratione moti ſunt, quod cum † donatio cauſa mortis per ſuperuenientiam filiorum non reuocetur, ſicque in ea locum non habeat diſpoſitio l. ſi vnquam, Co. de reuo. don. ſequitur, quod cum caſus iſte exceptus non conueniat donationi cauſa mortis, ſed donationi inter uiuos, tantum arguit donationem factam eſſe inter uiuos. Ita in ſimili probatur ex l. Proculus, ff. de vſufruct.
18 ubi Baldus ſcribit, quod † ſi maritus leget uxori uſumfructū, & prohibeat alienationem, præſumitur reliquiſſe proprietatem, quia alias verba non deſeruirent intentioni, cum vſusfructus etiam remota illa prohibitione alienari nō poſſit, l. ſi vſusfructus, ff. de iure dot. Et Bal. ſecuti ſunt permulti, quos recenſebimus ſubſequenti li. in præſ. 125. vbi de legato uſusfructus diſſeremus. Præ-
19 terea afferri poteſt ratio, quod exceptio † dēt eſſe de genere regulæ, vt tradunt omnes in l. 1. ff. de reg. iur. cū ergo exceptio caſus l. ſi unquam, ſit de donatione inter uiuos, ſequitur dicendum, quod regulam ipſam prǽſupponit eſſe de eadem donatione.

Cæterum a prædicta opinione diſſentiunt Caſt. in cō ſil. 434. lib. 1. & Corn. in conſ. 244. libr. 4. quos ſic refert Tiraq. præcit. in loco, n. 198.

20 Nona eſt coniectura, quando † præcedit cauſa donationis inter uiuos, vtputa cauſa matrimonii, uel alimentorum, quibus donans obſtrictus erat. Hoc etiam caſu præſumitur donatio inter uiuos, & ſic mortis mētio facta eſt. Ita Bart. & Caſtr. in l. nam & ſi cum moriar, ff. de cond. indeb. Alex. in conſ. 77. col. 2. libr. 4. Bertrandus in conſ. 1. num. 29. lib. 2. Gramm. in deciſ. 73. nu. 12. Gulielm. Bened. in d. uerbo, teſtamentum, il 4. num. 22. in quinta limia. & Rimin. iun. in loco prallegato, n. 957. qui cum Bart. tamen dicit, non eſſe donationem, ſed

Digitized by Google

promiſſionem inter viuos.

21 Decima eſt coniectura, quando in † donatione adiectum fuit pactum de non reuocando ipſam donationẽ. Hoc etiam caſu præſumitur donatio inter viuos, & ſi aliqua mortis mentio facta eſt. Ita Bar. Ang. & Caſtren. in l. vbi ita donatur, ff. de don. Bar. in l. vlt. num. 11. C. de pactis. Dynus in conſil. 34. in 3. dubio. Ang. in conſil. 175. num. 6. Caſtr. in conſil. 61. num. 1. & in conſil. 75. nume. 2. lib. 2. & in conſil. 98. Notandum eſt, lib. 1. Abb. in ca. conſtitutus, de relig. dom. Are. in conſ. 41. num. 6. in fin. & in conſil. 74. col. 2. verſ. 1. ratio. Alex. in conſil. 14. nu. 3. lib. 1. Corn. in conſil. 158. ad finem, lib. 4. Rim. ſen. in l. vltim. colum. 4. C. de pactis. Ruin. in conſil. 178. in fin. & in conſil. 182. num. 6. lib. 1. late Iaſ. in l. non omnis, n. 2. ff. ſi cert. pet. & in l. quæ dotis, num. 30. ff. ſolut. matr. Ferratius in caute. 30. Rip. lib. 3. reſpon. cap. 11. Hos magna ex parte & alios refert Antonius Gabr. lib. 2. concluſionum, in tit. de iurei urand. concluſ. 9. nume. 2. Et his accedunt Bell. in conſil. 60. num. 13. Curt. iun. in conſil. 39. num. 6. Andreas ab Exea in commentariis pactorum. num. 501. Balduinus in inſtitut. de donat. in princ. Mantua in conſil. 102. col. 1. Natta in conſil. 104. num. 6. lib. 1. Didac. in rubr. extr. de teſta. in ſecunda parte, nu. 11. Iulius Clarus in §. dona. quæſt. 4. in fin. Roland. in conſil. 8. num. 26. lib. 1. & in conſil. 61. num. 43. li. 2. Rim. Iun. in Inſt. de don. in prin. n. 970. & Maſcardus de probat. concluſ. 561. n. 6. Et Rota Rom. in deciſ. 366. col. 1. in 1. p. & ii oẽs moti ſunt ex l. vbi ita donatur, ff. de don.

His conſtat hanc eſſe receptam opinionem, etſi diſſẽtiunt permulti relati a Gabriele in d. concluſ. 9. num. 2. verſ. tamen contrarium, vbi refert Accurſium, Baldum Angelum, Alexandrum, Crottum & Iaſonem. Et quib. addo Curtium iuniorem in conſil. 56. num. 2. & num. 3. Pariſ. in conſil. 16. num. 13. lib. 3. Soc. iun. in l. ſciendum, num. 40. de leg. 1. & in l. qui Romæ, §. duo fratres, n. 94. ff. de verb. oblig.

22 Et prædicta quidem opinio locum habet multo magis, quando adhibitum † eſt iuramentum de non reuocando. Ita Gabr. in d. concluſ. 9. nu. 11. recenſet ſcripſiſſe permultos. Quibus accedit Rol. in conſil. 8. n. 26. & 27. lib. 1. & in conſil. 61. n. 44. lib. 2.

Diſſentiunt tamen Corn. in conſil. 126. col. 2. lib. 1. Iaſon in conſil. 60. col. 5. verſ. 2. reſpondeo, lib. 3. Dec. in l. non omnis, col. 3. ff. ſi cert. pet. & ibidem Alciat. Pariſ. cõſil. 16. num. 14. lib. 2.

23 Et præterea hæc coniectura locum habet multo magis, quando duplex actus interceſſit, † nempe donatoris pactum de non reuocando, & ſtipulatio notarii. Ita Aretin. in conſil. 74. col. 2. ver. 2. moueor, &c. qui huius opinionis refert & Bar. in d. l. quæ dotis, ſol. mat. ex tex. l. cum maritus, §. vlt. ff. de pact. dotal.

24 Extenditur hæc coniectura, vt locum etiam habeat, qñ † facta eſt promiſſio de non reuocando donationem certo caſu vel aliqua eueniente conditione. Nam illis in caſibus quibus facta eſt promiſſio non reuocãdi, donatio præſumitur inter viuos, in aliis vero dicitur eſſe cauſa mortis, ita Bart. in l. ſi alienam. §. 1. ff. de donatio. cauſa mortis, qui diſtinguendo dixit, quod quando donatio eſt facta in contractu, hoc eſt actu inter viuos, & promiſſum fuit quod non poſſet reuocari, niſi præmoriẽte donatario eo caſu quo donatarius prę moreretur, donatio eſſet cauſa mortis in reliquis vero caſibus, in quibus eſt promiſſum non reuocare, dicitur & cenſetur

25 donatio inter viuos, quæ † ſui natura reuocabilis nõ eſt, & Bart. ſecuti ſunt Caſtr. Imola & Rom. ibidem, & idẽ in conſil. 82. In iſta donatione, col. 1. lib. 2. Corn. in conſil. 289. num. 9. lib. 4. Ruin. in conſil. 129. num. 6. & in cõſil. 180. n. 9. lib. 1. qui quidem poſtremo hoc in loco re-

26 ſpondit, promiſſionem de non reuocanda † donatione niſi in caſu ingratitudinis, efficere, vt quo ad hunc caſũ donatio ſit cauſa mortis, reliquis vero in caſib. in quibus promiſſio eſt de non reuocando eſt donatio inter viuos. Idem in pacto de reuocando per ſolam rei donatæ alienationem reſpondit idem Rui. in conſil. 82. nu. 5. & 6. & 19. lib. 1. Et Sigiſmundus poſt conſilia Bruni in conſil. 5. num. 5. 6. & 7. qui refert ſimilia, ſic etiam Bar. ſequitur Andreas Pomates in addit. ad Bartol. in dic. l. ſi alienam, §. 1. Andreas ab Exea in commentariis de pactis, num. 503. Gulielmus Bened. in cap. Raynutius, in verbo, teſtamentum, il 4. num. 23. verſ. 3. limita, de teſtam. Did. in rub. de teſtam. in ſecunda parte nume. 11. verſic. nec verba, & Rim. iunior in Inſt. de donatione, in princ. num. 972. Et huius quidem ſententiæ eſt ratio a Bart. recte perpenſa, quod ſicuti donatio illa tota dicitur inter viuos, quando donator promiſit eam non reuocare quocunque caſu, d. l. donator, ff. de don. cauſa mortis. Ita etiam dicitur inter viuos, atque ita irreuocabilis quo ad certum caſum ab ipſo teſtatore promiſſum. Per-

27 miſſum † eſt enim argumentum de toto ad partem, l. quæ de tota, ff. de rei vend. cum ſimilibus. Et hæc quidẽ recepta opinio retinenda eſt in iudiciis præſertim, tametſi ab ea diſſenſerint nonnulli in d. l. ſi alienam, §. 1. & Ang. in conſil. 254. num. 4.

28 Declaratur primo hæc cõiectura, vt locum habeat, † quando promiſſio de non reuocãdo, eſt adiecta ipſi ſubſtantię donationis. Secus ſi poſita eſt in parte executiua. Ita declarant Iaſ. in conſ. 60. col. 3. lib. 3. Decius in l. non omnis, num. 10. ff. ſi certum petatur. idem in conſi. 305. num. 5. & in conſil. 470. num. 2. Curt. iun. in conſ. 56. nu. 2. & 3. Et hos refert & ſequitur Gabr. in dic. concl. 9. nu. 4. & ſic Rimin. iunior in loco iam ſæpius citato, n. 984. Didac. in rubr. de teſta. in 2. par. num. 12. & 13. Natta in conſil. 104. num. 6. Ita etiam intelligo Pariſ. in conſi. 16. num. 14. lib. 2. cum dixit, quod promiſſio de non contra ueniendo donationi, intelligitur ſequi naturam ipſius donationis, ſic & Gab. in conſ. 61. lib. 1. & Maſcard. in tract. de præſ. concl. 561. n. 2.

29 Declaratur ſecundo, vt locum habeat, † quando actũ eſt vt nullo caſu reuocari poſſit, ſecus uero ſi certo tantum caſu, quia in aliis manet donatio cauſa mortis, vt diximus ſupra in extenſione.

30 Declaratur tertio, ut non habeat locum hæc coniectura † in donatione facta in teſtamento. Nam tunc etſi facta eſt cum promiſſione de non reuocando, adhuc dicitur reuocari poſſe. Ita Gulielmus Bened. in d. c. Raynutius, in verbo teſtamentum, il 4. nu. 29. uerſ. quarta & ultima eſt limitatio. de teſtam. quem ſecutus eſt Gab. in d. concl. 9. n. 9. Et his accedunt Iaſ. in conſil. 6. col. 6. uerſic. 3. reſpondetur, lib. 3. Rui. in conſ. 129. n. 7. li. 1. & Soc. iun. in conſ. 114. n. 13. lib. 3.

Cæterum diſſentiunt Rom. in conſ. 171. nu. 7. Imola in l. Sæia, §. ult. ff. de don. cauſ. mort. Afflic. in c. 1. §. donare, n. 40. qualiter olim feud. alien. poter. Boer. q. 353. n. 5. & Ripa in l. nemo poteſt, num. 35. de leg. 1. ſcribunt ii,

31 quod † donatio hæc non ſequitur naturam ipſius teſtamenti, ſed quod reuocato uel annullato teſtamento, nõ cenſetur reuocata donatio.

32 Hoc facit quod tradit Bartol. in l. cum quis decedens. §. codicillis, numero quinto. de leg. 2. cum dixit † confeſſionem in teſtamento factam, eſſe irreuocabilem, ex quo ius parti quæſitum eſt. Et Bartol. ſecuti ſunt congeſti a Tiraquello in tracta. de legibus connubial. in gloſſ. 3. nume. 95. qui & diſſentientes commemorat.

Declaratur quarto, ut locum non habeat, quando nõ poſſet ualere tanquam donatio inter uiuos, ſicuti quando quis donaret omnia bona ſua pſentia, & futura. Hoc ſane caſu, & ſi adiectum fuit pactum de non reuocãdo, attamen non dicitur donatio inter uiuos. Ita in ſpecie reſponderunt Caſtr. in conſ. 75. Notandum eſt, lib. 2. &

Socin.

Digitized by Google

Soc.ſen.in conſ.130.lib.1.quos ſecuti ſunt Crot.& Cra-
uet.in rub.de leg.1.ille num.6.ille num.156.Iulius Cla-
rus in §.don.q.19.Maſcardus concluſ.561.num.7.

Declaratur quinto, vt non procedat, quando quis ha
bens facultatem eligendi aliquem poſt mortem ſuam,
vt poſſit ſuccedere teſtatori, donaret per modum ele-
ctionis adhibita promiſſione de non reuocando. Ita Pe-
trus Peralta Hiſpan.in l.cum pater, §.a filia, numer.90.
ff.de leg.2.

33 Vndecima eſt coniectura, quando donator † reſerua
uit ſibi multa bona ex donatis, vt de illis poſſet diſpone
re. Hoc etiam caſu præſumitur donatio inter viuos, etſi
mortis mẽtio in eo facta fuerit. Ita Bal.in conſ.107. An-
no Domini, col.1.verſ.præterea retentio, lib.2.quem ſe-
cutus eſt Crauett.in conſ.214. num.12.& 15.qui multis
rationib.comprobauit.& idem in conſ.617.num.1. Ita
etiam Rolan.in conſ.61.num.42.lib.2.qui eiuſdem opi
nionis commemorat Alex.Soc.Ruin.& Bertrandum.

34 Duodecima eſt coniectura, quando † donatio fuit in
ſinuata. Hoc caſu pariter præſumitur donatio inter vi-
35 uos, cum alioqui inſinuatio † nõ requiratur in donatio-
ne cauſa mortis. Ita Iaſ.in conſ.6.col.3.lib.3.quem ſecu
tus eſt Crauet. in d.conſ.214. num.16. intelligit tamen
Iaſ.in d.conſil.6.col.7. niſi expreſſe dictum fuerit, quod
ad cautelam adhibita fuit inſinuatio.

Decimatertia eſt coniectura, quando in ipſa donatio
36 ne † adiecta fuit clauſula conſtituti, qua dominium &
poſſeſſio transfertur in donatarium. Nam tunc præſu-
mitur donatio inter viuos. Ita Roland.in conſil.61.nu.
46.lib.2.poſt Ang. in l.quãuis, §.ſi cõductor, vbi etiam
Alex.ff.de acq.poſſ.idem Alex.in conſ.81.col.4.lib.2.&
Pariſ.in conſ.98.num.21.lib.2.

Declaratur hæc coniectura vt locum habeat, quãdo
37 donatio eſt † ſimpliciter facta, ſecus ſi dictum eſt cauſa
mortis, ita Pariſ.in conſ.16.num.11.& 12.lib.2.

Decimaquarta eſt coniectura, quæ cum præcedenti
38 conuenit, quando ſcilicet in ipſa donatione † adhibita
fuit clauſula ad habendum, tenendum, &c. Nam tunc
præſumitur donatum inter viuos. Ita in ſpecie reſpon-
dit Roland.in d.conſ.61.nu.48. lib.2.poſt Bal.in conſil.
108.in fin.lib.3.

Decimaquinta coniectura eſt, quando donatio facta
39 fuit coniunctæ perſonæ. Nã & tunc præſumitur † dona-
tio inter viuos, etſi facta eſt ſub commemoratione mor-
tis. Ita Comen.& Rom.in l.quæ dotis, ff.ſol.matr.quos
ſecuti ſunt Socin.ſen.in conſ.137. col.2.lib.1. Roland.in
conſ.61.num.49. lib.2.

*Donatio cauſa mortis quando præſumatur, etſi nulla
mortis mentio facta eſt.*

SVMMARIVM.

1 *Donatio in qua mortis non ſit commemoratio, inter viuos cen-
ſetur.*
2 *Donatio in dubio potius inter viuos, quam cauſa mortis præſu-
mitur.*
3 *Donatio facta ab ægroto, ſi mortis non fiat mentio, inter viuos
præſumitur.*
4 *Donatio mortis cauſa ex præſumptionibus & coniecturis cenſe-
tur, nulla etiam facta mortis commemoratione. Si de re redden
da conuentum ſit, num.5. ſi donatio pio loco ab infirmo facta ſit,
qui ex ea infirmitate deceſſiſſet, num.6. Si ſimpliciter facta va
lere non poſſet vt inter viuos, num.7. Si quinque teſtes fuerint
adhibiti, n.8. ſi donatio fiat tpe peſtis, aut ab infirmo ex pacto,
num.10. Si fiat ab ingrediente religionem, qui animo probandi
ſe proteſtaretur ingredi, num.11.
Si mentio mortis in alia inſtrumenti parte fiat, ad quã haberetur
relatio, nu.12. Si donans dixerit, relinquo tibi bona mea. nu.13.*
9 *Voluntas vt verbis, ita & facto declaratur.*

PRAESVMPT. XXXVI.

CVM nulla mortis mentio facta eſt in donatione il-
1 la cenſetur † donatio inter viuos, ſicuti ſcribunt
omnes in l.quæ dotis, ff.ſol.matr. Et quando vere ſumus
2 in dubio, præſumitur † potius donatio inter viuos, quã
cauſa mortis. Ita Bal.in conſ.107. Anno domini, col.3.
verſ.præterea, lib.2.& Roland.in conſ.61.nu.29.lib.2.

Extenditur hæc ſententia, vt locum habeat etiã, quan
3 do ab infirmo ægrotante facta eſt. Nam ſi nulla facta eſt
mortis mentio, præſumitur inter viuos, l.Sæia, §.vltim.
ff.de don.cauſa mortis, vbi Comenſ.& Imola. Idem af-
firmarunt Alex.Iaſ.& reliqui in l.quæ dotis. ff.ſolut.ma
trim.& alios recenſet Rim.iun. in commentariis ad tit.
de donat.in inſt. in princ. num.874. & aliis comprobat
Rolan.in conſ.8.num.35.& 36.lib.1.qui declarat, vt di-
cemus infra in quinta coniectura.

Declaratur nunc hæc iuris & Doctorum ſententia,
4 vt locum non habeat, † quãdo contrarijs coniecturis &
præſumptionibus conſtaret, donationem eſſe cauſa
mortis.

5 Prima eſt coniectura, quando conuentum fuit † de
re ipſa reddenda. Nam tunc præſumitur donat. cauſa
mort. Ita Bar.& Imola in l.Sæia, §.vlt.ff.de donat.cau-
ſa mort. Rimin.in loco præallegato, nu.989. Et ii moti
ſunt eo text.d.l.Sæia. §.vltim. Et repugnat naturæ do-
nationis inter viuos, quæ non reuocatur, conuenit vero
donationi cauſa mortis, debet ergo cenſeri donatio cau
ſa mortis.

6 Secunda eſt coniectura, quãdo † donatio facta fuiſſet
pio loco ab infirmo, qui ex ea infirmitate deceſſiſſet.
Hoc caſu præſumitur donat. cauſa mort. etſi nulla mor
tis mentio facta eſſet. Ita gl.& Butr.in c.in his, de ſepul.
Rom. in conſ.229.num.1.verſ.2.quia, Alex.in conſ.81.
col.1.lib.1. Rim.iun.in præcitato loco, nu.992. Ripa in
tract.de peſte, in tit.de priuileg.contractuum, num.171.
& Maſcar.de probat.concluſ.561.num.9.

Tertia eſt coniectura, quando donatio ſimpliciter
7 facta valere † non poſſet, vt inter viuos. Nam tunc præ-
ſumitur facta cauſa mortis. Ita Bald.in conſ.108. Dom.
Ioanna, col.pen.lib.1. Corn.in conſ.126.in fi.lib.1. Gra
tus in conſil.70.col.1.lib.1. Socin.ſen.in conſil.130.col.
pen. & in conſ.137.col.2. lib.1. Crotus in rubr.de leg.1.
num.23. Affl.in deciſ.338.num.8. Ripa in tract.de peſte
in 2.part. num.79. in fi. Crau.in conſ.52.nu.4. Rim.iun.
vbi ſupra, nu.993. qui prædictos recenſet. Et illis acce-
dunt Caſtr.nu.75. notandũ quod ſtatutum, n.3.ver.põt
dici melius. lib.2.& retuli in præcedenti præſumpt. nu.
32. Ruin.in conſ.51.col.2.verſ.& dato, & in cõſ.52.col.
2.verſ.& idem in caſu noſtro, lib.1. Socin.ſen.in conſil.
130.num.7. & conſ.137. num.1.lib.1. Guliel. Bened.in
c.Raynutius.in verbo teſtamentum, il 4.num.25.de te-
ſtam. Socin.iun.in conſ.21.col.vlt.verſ.& pro hoc in for
tioribus.lib.2. Rol.in conſ.8.num.23. & in conſ.65. nu.
13. lib.1. & Thobias Nonius in conſ.55. num.8.& Ant.
Gabr.lib.2.concluſ.tit.de iureiur.concluſ.9. num.8.qui
num.9. ſubiungit poſt Gulielmum Benedictum, idẽ eſ-
ſe, quando pro parte tantum annullaretur, & hęc quidẽ
coniectura procedit multo magis, quando in donatio-
nis inſtrumento appoſita fuiſſet clauſula, omni meliori
modo. Nam tunc ſi non poteſt ob aliquem defectum va
lere, vt donat.inter viuos, valere poteſt, vt donatio cau-
ſa mort. Ita in ſpecie reſpondit Corn.in conſ.289.num.
10. verſ.item concurrit, lib.4. quem ſecuti ſunt Pariſ.in
conſ.90. num.10.lib.3. Crauet.in conſ.214. num.19.&
Roland. in conſ.8.num.24.lib 1. & afferunt exemplum,
quando facta eſt donatio omnium bonorum præſentiũ
& futurorum, quæ non valet ſecundum communem
opinionem, de qua apud Doct.in l.ſtipulatio hoc modo
concepta, de verb.oblig.& in l.vlt.C.de pactis, vt etiam
in dona-

Digitized by Google

in donatione inter viuos excedente quingentos aureos, nulla facta inſinuatione, iuxta l.ſancimus, C.de don.

Quarta eſt coniectura, quando in donatione ſimpli-
8 citer facta quinque † teſtes adhibiti fuerunt. Hoc etiam caſu præſumitur donatio cauſa mortis. ita reſpōderunt Corn.conſ.124.nu.7. & in conſ.126.nu.8.lib.1. Dec.in conſ.470.col.2. Goz.in conſ.80.nu.15. quos ſecutus eſt Rim.iun.in præcitatis cōmentarijs ad tit.de don.in inſt. in princ.nu.997. Et his accedunt Iaſ.conſ.6.col.4.verſ. item in dicto teſtamento, lib.3. Dec.in conſ.305.in fin. Curt.iun.in conſ.15.n.2.verſ.ſecū lo principaliter. Nat. in conſ.113.nu.3. Decian.in conſ.3.num.3.lib.1.Ea eſt
9 huius ſententiæ ratio, quod ita facto ſicuti † verbis voluntas declaratur, l.Paulus.ff.rem rat.haberi, & copioſe ſcripſi in commentarijs de recuper.poſſ.remed.15.nu. 124. cum ergo hoc factum adhibitionis quinque teſtiū conueniat donationi cauſa mortis, ſequitur dicendum in dubio donatum cauſa mortis, arg.l.non codicillum, C.de teſta. Et accedit, quod ſi præſumetur inter viuos, tres alii teſtes ſuperuacanei eſſent.

Cæterum ab hac opinione diſſentiunt Ripa libr.3.reſponſorum,c.9.nu.4.Natta in conſil.103.nu.13.lib.1.& Rolandus in conſ.61.nu.59.lib.2.qui ſcribunt, hanc vel leuem, vel minus veram eſſe, cum nil repugnet, quin & in donatione inter viuos adhiberi poſſint quinque teſtes. Et quanquam teſtes tres vltra neceſſarium fuerint adhibiti, attamen abundans cautela nō nocet, l.qui mutuam, ff.mand. Nec repugnat tex.l.nec codicillum, C.de teſtam.quia ille procedit, quādo id quod adhibetur, repugnat ſubſtantiæ actus, ſicuti repugnat hæredis inſtitutio codicillis, vt declarabimus in ſequenti libro in 3. præſumptione.

10 Quinta eſt coniectura, quando † donatio fit tempore peſtis, ſiue ab infirmo ex peſte, ſiue a quouis alio exiſtente in loco contagioſo. Ita Corn.in conſ.124.lib.4.& Ripa in tract.de peſte, tit.2.de priuileg.contractuum cauſa peſtis, num.172.& num.176. qui multis comprobat, & Rim.iun.in inſtit.de don.in princ.num.102.

Et idem eſt in alio ægrotante, ſi modo aliquæ aliꝗ cōiecturæ concurrant. Ita Roland.in conſ.8.nu.35.& 36. lib.1.ſic declarando Corneum in conſ.126.lib.1. & Gozad.in conſ.80.col.3.

11 Sexta eſt coniectura, quando quis ingrederetur † religionem proteſtando, quod ingreditur animo probandi vel quod per actum illum ingreſſus, nō intendit profiteri: & ſimpliciter donaret monaſterio bona ſua, vel alteri. Hoc etiam caſu præſumitur donaſſe cauſa mortis & ſi nulla mortis mentio facta eſt, cum donaſſe videatur ſub conditione, ſi mors ipſa ciuilis, hoc eſt, profeſſio ſequetur. Ita Hoſt. Io. Andr. Cardinalis, Abbas, Anch.& Imola in c.pen.de reg.Iaſ.in auth. ſi qua mulier, in fin. C.de ſacroſ.eccl. Rim.iun.in loco præalleg.num.375.

Septima eſt coniectura, quando fit mortis mentio in
12 alia † parte inſtrumenti, ad quam deinde haberetur relatio. Nam & tunc præſumitur facta donatio cauſa mortis. Pariſ.in conſ.16.num.5.lib.2.

13 Octaua eſt coniectura, quando † donans dixit, relinquo tibi bona mea. Ex quo enim verbum, relinquo, ad morientes tantum pertinet, l.1.§.vlt.ff.de tab.exhibēd. præſumitur donaſſe. Ita Guid.Papæ in ſing.357.& Rip. in tract.de peſte, in tit.de priuileg.contractuum, num. 177.& Maſcard.in d.concluſ.561.num.20.

Nona coniectura eſt, quando donatione ſimpliciter facta is donans confecit ſtatim teſtamentum, in quo fecit mentionem dictæ donationis. Ita Chaſſan.in conſuetud. Burgundiæ, tit.7.de ſucceſ.§.5.nu.10.ex ſententia Curtii ſenioris, in conſ.44.ſuper duobus publicis, col.3. & ſecutus eſt Maſcard. de probationibus concluſ.561. num.21.

Donatio cauſa mortis quando reuocata præſumatur.

S V M M A R I V M.

1 *Donatio cauſa mortis ſecundum Iuſtin. tribus caſibus cenſetur reuocata.*

2 *Donatio cauſa mortis et legatum a pari procedunt, ideo ab vnius ad alterius reuocationem licet argumentari.*

3 *Donatore reconualeſcente ab infirmitate in qua donauit, præſumitur reuocata donatio. Idque ipſo iure, abſque alio pacto. num.4.*

5 *Donatio nullo graui periculo inſtantis mortis facta, per reconualeſcentiam non præſumitur reuocata.*

6 *Donationem, qui ob reconualeſcentiam dicit reuocatam, quid probare debeat.*

7 *Donatore mortuo, eiuſque hærede aſſerente donationem reuocatam fuiſſe ob reconualeſcentiam priorem, quid probare is debeat.*

8 *Donatio cauſa mortis reconualeſcente donatore non reuocatur, ſi id ſe nolle declarauerit.*

9 *Donatio cauſa mortis pœnitentia donatoris reuocatur.*

Quæ pœnitentia vel verbis declaratur expreſſe, vel factis tacite, num.10.

Et duobus probatur teſtibus, ſecundum Decium, num.11.

Verius tamen eſt expreſſam quinque, tacitam duobus probari, num.12.

13 *Donationem pœnitentia reuocatam indiciū eſt, ſi nulla neceſſitate vrgente donator rem donatam alienet. Id autem quomodo accipiendum, n.14.& 15.*

16 *Inimicitia inter donatorem, & donatarium exorta, ſignum eſt donationis cauſa mortis reuocatæ. Idem eſſe in legatario, & teſtatore, num.17. Idque procedere, etſi in teſtamento vel codicillis poſtea confectis, nullam reuocatæ donationis mentionem fecerit, n.18. Aut etiam per errorem facta fuerit legati ſolutio, n.19. Nec refert etiamſi donatio ob ſpecialia donatarij benemerita proceſſerit, num.20.*

21 *Inimicitia inter donatorem, & donatarium culpa donatoris interueniente, non præſumitur donationis facta reuocatio. Contraria tamen opinio probabilior & ratio eius, n.23.*

Idem in teſtatore, & legatario, n.22.

24 *Pœnitere proprie dicitur, qui proprium errorem deteſtatur, & a proprio facto recedit.*

25 *Inimicitia ob quam donatio cauſa mortis reuocata præſumatur, grauis eſſe debet.*

26 *Inimicitiæ graues, quæ ſint inter donatorem, & donatarium, aut teſtatorem et legatariū, nu.27.28.29.31.33.34.& 36.*

30 *Adulterium vxoris, inimicitia cenſetur ſufficiens, ob quam donator vel teſtator, legatum vel donationem cauſa mortis cenſeatur reuocaſſe.*

32 *Occidere is dicitur, qui graui infirmitate laborantem deſerit, & negligit.*

35 *Altercatoria verba non arguere legati reuocationem.*

37 *Iniuria, quæ dicatur atrox, iudicis relinquitur arbitrio.*

38 *Inimicitia ſecuta reconciliatione donatio vel legatum factum reconualeſcit.*

39 *Donationem cauſa mortis vel legati, expreſſa vel tacita pœnitentia reuocatam præſumi, vtrum locum etiam habeat, nullo hærede inſtituto, num.40.*

41 *Decedere ſine hærede, quando interdum quis poſſit.*

42 *Donans cauſa mortis alterius, non poteſt ſua pœnitentia reuocare.*

43 *Donatario præmoriente, cauſa mortis donatio caduca fit, & reſoluitur.*

44 *Donatio facta vxori, ipſa præmoriente reſoluitur.*

45 *Donatore & donatario ſimul præmorientibus, in dubio præſumitur donatorem prius deceſſiſſe, vt valida ſit donatio.*

PRAE-

Digitized by Google

PRÆSVMPT. XXXVII.

EXplicaui ſuperiore præſumptione, quibus coniectu-
ris donatio cauſa mortis præſumatur facta. Nunc
dicendum eſt, quibus præſumatur reuocata. Hic prius
1 dicendum eſt, † tres tantum caſus in quibus dicitur re-
uocata donatio, enumerari a Iuſtiniano in §. 1. in inſtit.
de donat. Quos ſane caſus explicaturi, prius admone-
2 mus, licere † argumentari a reuocatione legati ad re-
uocationem donationis cauſa mortis, cum a pari pro-
cedant, l. illud, ff. de donat. cauſa mortis.

3 Primus eſt, quando † donator qui infirmitate labo-
rans donauit, ab ea ægritudine recõua fuit. Hoc ſane ca-
ſu præſumitur ſua voluntate reuocata donatio. Ita ſcri-
bunt gloſſ. in inſtit. de donat. in princ. in verbo, ſuperui-
xiſſet, vbi late poſt alios Riminal. iun. num. 1110. Bart.
& reliqui in l. non omnis, ff. ſi certum petat. Et manife-
ſte probat tex. l. 1. in princ. ff. de don. cauſa mortis, cum
dixit iuriſconſul. eum qui cauſa mortis donat, ea mente
dare, vt ſtatim quidem accipientis fiat, ſi tamen conua-
leſcit, velit id ad ſe reuerti. Ea enim cõditione infirmus
donat, ſi ex ea infirmitate decedat. Ergo ſub contraria
conditione, nempe ſi reconualeſcat, reuocare dicitur,
iuxta l. aliquando, ff. de cond. & demon. cum ſimilibus.

4 Et hæc quidem reuocatio † ipſo iure fit abſque alio
pacto. Ita tradunt Bart. in l. 3. in fi. ff. de don. cauſa mor-
tis. Bald. in l. vlt. C. de poſthum. hæred. inſtit. Corn. in
conſ. 126. num. 10. lib. 1. Guiel. Bened. in c. Raynutius,
in verbo, teſtamentum, il 4. num. 41. de teſtam. Moder.
Pariſien. in commentariis ad Conſuetudines Pariſiẽ. in
§. 82. num. 12. Alciat. in d. l. non omnis. Alba in conſ. 65.
num. 2. & Rimin. iun. præcitato in loco, num. 1016. teſta
tur eſſe receptam omnium opinionem. Quam quinque
iuris locis egregie probauit. Et rationes Decij in d. l. nõ
omnis. diſſentientis confutauit.

Declaratur primo hæc præſumptio, & coniectura, vt
5 locum nòn habeat, quãdo donatio facta fuit, † nullo gra
ui periculo inſtantis mortis. Nam tunc non præſumitur
facta donatio ob imminens mortis periculum, ex quo
nullum inſtabat, & propterea per reconualeſcentiã ab
ea infirmitate non cenſetur reuocata donatio. Ita Caſtr.
Iaſ. Dec. & Alc. in d. l. non omnis, ff. ſi cert. pet. Didac. in
rubr. de teſtam. par. 3. nu. 13. Rimin. iun. in loco ſupra al
leg. num. 1033. Quibus accedit Caſtr. in conſ. 385. ſi quę
ritur vtrum, nu. 2. lib. 1. qui de donante cauſa mortis, ob
leuem febriculam, quą vexabatur, ſic reſpondit. Ita quo
que Iulius Clarus in §. donat. quęſt. 15. in fine. Et hac in
re obſeruandum eſt primo, quod is qui dicit donatio-
6 nem † cenſeri reuocatam ob reconualeſcentiam, proba-
re debet, infirmitatem qua detinebatur donator, quan-
do donauit, grauem & periculoſam fuiſſe. Ita Caſtr. in
d. conſ. 385. nu. 1. Coniecturis autem infirmitas hæc ad
mortẽ probatur, vt ſi medici id affirment, vel cuſtodes
qui eius curæ pręerant, atteſtentur graues eius querelas
& lamentationes fuiſſe, vel ſi alia dedit ſigna timoris
mortis, vel ſi ſacroſancta eccleſiæ ſacramenta ſuſcepit,
ſicuti Caſtr. ipſe explicat. Eſt & ſecundo obſeruandum,
7 quod donatore † poſtea mortuo, ſi eius hęres aſſerat do
nationem ob id cenſeri reuocatam, quod ipſe dona-
tor ab ea infirmitate, ob quam donauit, reconualuit, etſi
deinde ex alia deceſſerit, is inquam hæres probare id
debet. Ita docuit Riminal. in præcitato loco, hoc eſt, in
inſtit. de donationibus, in princ. num. 1032. auctoritate
gloſſæ in leg. licet, ff. de donatio. cauſa mortis. Imol. in
leg. Senatus, §. ſed mortis cauſa, ff. eod. & Pariſij in conſ.
115. num. 13. lib. 4.

Declaratur ſecundo, vt locum non habeat hæc conie
8 ctura, † quando ipſe donator poſt reconualeſcentiã, de-
clarauit velle decedere cum eadem voluntate. Nam tũc
firma manet donatio. quaſi ex noua & recenti diſpoſi-
tione. Ita reſpondit Caſtr. in d. conſ. 385. in fi.

Secundus eſt caſus, in quo reuocata, & extincta cenſe
9 tur † donatio hæc cauſa mortis, quando ipſum donato
rem pęnituit donationis, §. 1. in inſtit. de donat. & ibid.
gloſſ. in verbo, pœnituiſſet.

10 Cæterum pœnitentia hæc ſolet vel expreſſa eſſe † ver
bis, vel tacita, vt factis. Verbis expreſſa, vt ſi donator ip-
ſe dixit, ſe donationis pœnitere.

Et huius quidem pęnitentiæ declarationem duobus
11 teſtibus † probari poſſe ſcripſit Dec. in d. l. non omnis,
in princ. num. 9. ff. ſi cert. pet. & in conſ. 505. num. 5.

Diſſentiunt tamen a prædictis Alc. in l. 2. nu. 17. in fi.
ff. de leg. 1. & Natta in conſ. 578. & 579. qui multis ratio
nibus & argumentis vtitur. Et hanc exiſtimo veriorem.
Et ſi enim (vt dicebat Decius) donatio hæc ſola pęniten
tia reuocetur, ſicuti & legata, attamen aut eſt expreſſa
12 pœnitentia, aut tacita. Illa expreſſa debet † probari quin
que teſtibus, tacita vero duobus. Ita in legati reuocatio-
ne ob pœnitentiam, poſt alios tradunt Iaſ. in l. iuriſgen-
tium, §. quod fere, in fine, ff. de pactis, & late Catelianus
Cotta in memorabilibus in verbo inimicitiæ. Et in hoc
conueniunt donatio cauſa mortis, & legatum, vt di-
cemus in ſequenti libro, in præſumptione 170. vbi age-
mus de reuocatione legati ob ſuperuenientem inimici-
tiam. Pœnitentia tacita multis ſignis declaratur.

13 Primum eſt ſignum, ſi donator † nulla vrgente neceſ-
ſitate, atque ita voluntarie alienauit rem donatam. Ita
Dynus & Bald. in l. ſi mortis, §. Paulus, nu. 2. ff. de don.
cauſa mortis. & in conſ. 229. nu. 2. Imol. in d. l. Stichum.
in fine. & ibidem Alex. & Florianus, Iaſon & Alciat. Ita
quoque Ruin. in conſ. 123. nu. 4. lib. 1. & in conſil. 7. nu.
15. lib. 3. Marſil. in ſing. 136. Chaſſanæus in conſuet. Bur
gund. in tit. de ſucceſ. rub. 7. §. 5. nu. 4. Soc. iun. in l. 2. nu.
3. ff. de leg. 1. Rolan. in conſ. 61. num. 2. lib. 2. & Didac. in
rubr. de teſtam. in 3. parte, num. 18. Hos recẽſet & ſequi-
tur Riminal. iun. in pręcitatis commentarijs in inſtit. in
tit. de donat. in princ. num. 1055. & num. 1056. qui quin
que argumentis ſatis valide comprobat. Et ibidem nu.
1057. auctoritate Aret. in conſ. 74. num. 1. Crauet. in cõ-
ſil. 144. num. 10. Did. in d. 3. parte, num. 18. ac Oſaſc. in
deciſionibus Pedemontanis, deciſ. 118. ad fin. intelligit
14 quando † donator alienauit rem illam ſingularem, ſecus
ſi in vniuerſum, vt ſi in omnibus ſuis bonis alium hære-
dem feciſset. Nam tunc intelligitur ſalua re donata illũ
inſtituiſse, & idem ſcripſit Ioan. Lupus in rubr. extr. de
don. inter vir. & vxor. §. 69. num. 10. verſ. ex quibus. & di
cemus ſubſequenti lib. in præſumpt. 140. vbi de reuoca-
tione legati per alienationem rei diſſeremus.

15 Præterea alienatio hæc intelligitur, quãdo † vere res
ipſa fuit diſtracta, ſecus vero ſi ſolũmodo obligata. Ita
Tiraq. in l. ſi vnquam, in verbo, libertis, num. 130. in fin.
C. de reuoc. don. poſt Io. Fabri, quem recenſet.

Secundum eſt ſignum pęnitentiæ donatoris, quando
16 † ſuperuenit inimicitia inter donatorem, & donatariũ.
Nam hanc ob cauſam donatio cenſetur reuocata. Ita
Alex. Iaſ. & Alciat. in l. non omnis, ff. ſi certum petatur.
Chaſſaneus in commentariis ad conſuetodines Burgũ
diæ, in tit. de ſucceſſio. rub. 7. §. 5. nu. 4. Rimin. iun. in in-
ſtit. de don. in prin. nu. 1070. Et hæc quidem vera eſt ſen
tentia, etſi Dec. in d. l. non omnis. diſſentiat. Ita quoque
17 dicimus, quod legata † quæ huic donationi æquiparan-
tur, l. illud, ff. de don. cauſa mortis, & l. 2. vbi Doct. ff. de
legat. 1. reuocata dicuntur ob ſuperuenientem inimici-
tiam inter teſtatorem & legatariũ, l. 3. §. vlt. ff. de adim.
leg. & diſſeremus in ſequenti lib. in præſ. 170. Et cõpro-
batur text. l. cum hic ſtatus, §. quod ſi diuortium. ff. de
don. inter virum & vxorem. vbi donatio facta inter vi-
rum & vxorem, quæ donationi cauſa mortis æquipara-
tur, ex quo morte donantis valet, reuocata cenſetur ob
ſuperuenientem inimicitiam inter ipſos virum & vxo-
rem.

Digitized by Google

rem. Ita quoque egregie ſcripſit Rom. in conſ. 459. nu. 3. quamcunque liberalitatem ex ſuperuenienti inimicitia intelligi reuocatam. Et ob id illo in loco reſpondit, beneficium ciuilitatis, liberalitate ciuium conceſſum aliquibus, cenſeri reuocatum ob inimicitiam ſuperuenientem.

Extenditur primo hæc præſumptio & coniectura reuocatæ donationis cauſa mortis ob ſuperuenientem inimicitiam, vt locum habeat etiam, quando contracta ipſa inimicitia, donator † confecit teſtamentum, vel codi-
18 cillos, in quibus nullam mentionem fecit reuocatæ donationis. Nam adhuc tacita illa ademptio locum habet. Ita de legato reuocato ob ſuperuenientem inimicitiam, ſcribunt Bart. in l. filio, §. Seia, ff. de adim. legat. Aret. in conſ. 93. num. 5. verſ. hæc concluſio, qui rationẽ quæ huc maxime pertinet, conſiderauit. Et alios plures commemorabimus in ſequenti libro in præſumpt. 141. vbi de reuocatione legati ob ſuperuenientem inimicitiam, diſſeremus.

Extenditur ſecundo, vt hæc coniectura locum etiam
19 habeat eo caſu, quãdo † res donata errore ſoluta fuiſſet. Nam adhuc ob tacitam præcedentem ipſius donationis reuocationem, ſolutio ipſa repeti poterit. Ita de legati reuocatione ſcripſit Ripa in l. vlt. num. 152. C. de reuocan. donat.

20 Extenditur tertio, vt locum habeat etiam, † quando teſtator donauit ob ſpecialia benemerita ipſius donatarij. Nam adhuc ob ſuperuenientem inimicitiam præſumitur donatorem pęnituiſſe donationis, atque ita eam reuocaſſe. Ea eſt ratio, quia ipſius donationis cauſa mortis natura nõ cenſetur mutata expreſſione meritorum, ſicuti dicimus, confeſſionem factam in teſtamento eſſe reuocabilem ob naturam ipſius teſtamenti, quæ nõ mutatur, vt docuit Bart. in l. cum quis decedens, §. codicillis. num. 4. ff. de leg. 3.

Declaratur primo, vt locum non habeat hæc conie-
21 ctura: & præſumptio, quando † inimicitia inter donatorem & donatarium ſuperuenit culpa ipſius donatoris. Nam tunc donatio ipſa non præſumitur reuocata. Ita in ſpecie donationis cauſa mortis, docuit Riminal. iun. in inſt. de don. in princ. nu. 1083. adductus ea magis re-
22 cepta Doctorũ traditione, qua dixerunt, † legatum non præſumi ademptũ & reuocatum a teſtatore, qui ſuperueniẽti inimicitię cauſam prębuit. Qua quidẽ in opinione fuerunt permulti congeſti a Cateliano Cotta in memorabilibus, in verbo inimicitiæ, nempe Bart. in l. cum tabulis, §. quoniam, ff. de his quibus vt indig. Caſtr. in l. fideicommiſſum, C. de fideicommiſſ. Roman. in ſing. 196. Tu habes. Franc. Aret. in l. 2. §. item ſi in facto. in tertio notab. ff. de verbor. oblig. Barbat. in tract. de præſtantia Card. in 3. q. 2. partis, col. vlt. Angel. Aret. in §. item ſi propter inimicitiam, verſ. qualiter autem, in inſt. de excuſat. tutor. Alex. in additio. ad Bartolum in l. 3. §. vlt. ff. de adim. leg. & Bertachinus in repertor. in verbo, inimicitia, q. 23. His a Cotta commemoratis adiungit Riminaldus præcitato in loco, num. 1096. Rom. in l. 1. col. 5. verſ. eſt idem, C. vnde vir & vxor. & in l. ſi ab hoſtibus. nu. 10. ff. ſol. mátr. Peruſinum in cap. cum ſpeciali, col. 7. de appel. Alex. in conſ. 99. lib. 5. Decium in cap. 1. col. 2. de iudicijs. Marſilium in l. 1. §. præterea, nu. 59. de quæ. & Gramm. in voto 30. num. 19. His ego addo Barbat. in conſ. 59. col. pen. verſ. & adduco, lib. 1. & in c. vlt. num. 3. verſ. tu alleg. de donat.

Cæterum etſi communis hęc eſt opinio, & in iudiciis forte obſeruanda, attamen ab ea receſſerunt Iaſon in l. filiam, nu. 2. C. de inoffic. teſta. Petraſancta in ſing. 5. verſ. ſic. adde quod Bart. Io. Lupus in rubr. extra, de donat. inter virum & vxorem, §. 78. num. 28. Ripa in l. vlt. num. 151. C. de reuoc. don. & in c. 1. num. 14. de iudicijs. Io. de Amicis in cõſ. 4. Bernardus Diaz in reg. 258. Didac. in rub. extr. de teſtam. in ſecunda parte, n. 19. verſ. 5. ex præmiſſis, & Fernãdus Vaſquius in tract. de ſucceſſionibus lib. 3. de ſucceſſionum progreſſu. in tit. de legatis, §. 18. nu. 9. Et hæc quidem mihi magis probatur, † cum nega-
23
ri in iure non poſſit, quin donator ſeu teſtator ipſe eum odio habere cęperit, quem diligebat & beneficio donationis affecerat. Si enim ſua ipſa volũtate ab eius amicitia, quæ donationi vel legato cauſam præbuit, ſe ſubtraxit, præſumendum eſt quod donationis eum pęnituerit, nec ad rem pertinet conſideratio illorum, qui dixerunt quod teſtator, vel donator non dicitur pœnituiſſe, quia ſi pęnituiſſet, facile declarare id potuiſſet. Nã reſpondetur ſatis illos dici declaraſſe ipſo facto offendendo donatarium, vel legatarium, quorum perſonas ſi offendere & lædere voluerunt, multo magis & bona. Et ſententiam hanc vere probat l. 4. ff. de adim. leg. in illis verbis: Et pęnituit teſtatorem prioris offenſę. Is enim pœnitere dicitur, qui deliquit, erroremque commiſit, c. pęnitentia, il 2. de pœnitentia, diſtinctio. 3. Nec ſatisfacit interpretatio eruditiſſimi Riminaldi in loco præallegato, n. 1107. cum dixit d. c. pęnitentia, loqui in foro conſcientiæ, nos vero in foro contentioſo. Nam verius eſt in quauis diſpoſitione, proprie eum dici † pœnitere, qui pro- 24
prium errorem deteſtatur, vel a proprio facto recedit. Ouidius de Ponto ſic cecinit.

Pœnitet ô, ſi quid miſerorum creditur vlli.
Pœnitet & facto torqueor ipſe meo.

Et Cicero in oratione pro Cælio: Nam quod obiectum eſt de impudicitia, quodque omnium accuſatorum non criminibus, ſed vocibus, maledictiſque celebratum eſt, id nunquam tam acerbe feret M. Cælius, vt eum non pęniteat, non deformem eſſe natum. Et in iure noſtro paſſim dicitur, teſtatorem vel donatorem pęnitere diſpoſitionis, vel donationis a ſe factæ, d. §. 1. in inſtit. de donat. & l. qui mortis, ff. de don. cauſa mortis. ſic & in l. ſi quis mihi bona, §. vlt. ff. de acquir. hæred. pœnitere proprii iuſſus dicitur pater.

Non etiam repugnat conſideratio eiuſdem Riminaldi præcitato in loco, num. 1103. cum dixit dictam l. 4. eſſe intelligendam ſecundum textum l. 3. §. vlt. antecedentem, qui loquitur de ademptione legati ob inimicitiã cauſatam ab ipſo legatario, non autem a teſtatore. Eſt hæc mera diuinatio. Et ratio perpenſa ab ipſo Riminaldo, cũ dixit, quod alias ſequeretur, teſtatorem addidiſſe malum malo, cum vltra cauſam, quam dediſset inimicitiæ, ademiſset etiam legatum, non ſatis vera eſt. Nam quod cauſam dederit, inimicitiæ malum quid eſt, at qđ ademerit legatum, malum non eſt, cum a ſua voluntate & liberalitate id pendeat. Nil etiam vrget interpretatio Cateliani Cottæ in loco ſupra allegato, quia dum Iuriſconſultus in dicta l. 4 dixit, donationem reintegrari, ſi teſtatorem prioris offenſæ pœnituit, præſupponit in neceſsarium antecedens, ob offenſam a teſtatore illatã iam reuocari legatum. Hic prætereo alia, quæ paſſim noſtri interpretes hac de controuerſa opinione, ſcripta reliquerunt.

Declaratur ſecundo prædicta coniectura, vt locũ ha-
25 beat, quando inimicitia † ſuperueniens inter donatorẽ & donatarium eſt grauis, ſecus ſi lenis. Ita de inimicitia inter teſtatorem & legatarium manifeſte reſpondit Vlpianus in d. l. 3. §. vlt. de adim. leg. & ſcribunt ibi gloſ. Bart. ac etiam alii, quos ſtatim commemorabimus. Et huius ſententiæ rationem affert Natta in conſil. 462. nu. 13. & 14. libr. 2. Et confert text. notab. l. cum hic ſtatus, §. quod ſi diuortium, ff. de don. inter virum & vxor. ibi, Friguſculum, hæc eſt leuis ira, & diſcordia modica. Hothomannus in commentariis verborum iuris, in verbo Tribuſculum.

Cęterũ quæ dici poſſit & debeat grauis, vel leuis inimicitia, dubitari ſæpe ſolet. Et inter graues (vt de his primum

Digitized by Google

26 primum dicamus) exiſtimatur quando † legatarius reipſa offendit grauiter ipſum teſtatorem, vt ſi eum vulneribus affecit, vel occidit. Ita Baldus in l. his conſequenter. in 2. lectura, in fi. ff. famil. erciſc. qui in ſpecie ſcribit, hanc eſſe iuſtam cauſam grauis inimicitiæ, qua cenſetur mutata teſtatoris & donatoris voluntas, & conſequenter reuocata donatio vel legatum. Idem quando donatarius,
27 vel legatarius † interfecit vel vulnerauit patrem, vel cõſanguineum teſtatoris. ita Bart. in d. l. 3. §. vlt. nu. 3. Natta in conſ. 462. num. 9. lib. 2.

28 Secundo grauis eſt inimicitia, † quando donatarius ſeu legatarius accuſauit teſtatorem capitali de crimine, ita probatur in ſpecie tex. l. filio, §. Seia, ff. de adim. leg. Et accedit tex. l. 1. ff. de his quib. vt indign. vbi Bar. & in ſpecie declarat Ruin. in conſil. 162. nu. 2. verſ. nec etiam lib. 4. & Riminal. iun. inter conſil. matrimonialia, conſil. 81. num. 14.

29 Tertio eſt grauis inimicitia, † ſi donatarius commiſit adulterium cum vxore ipſius donatoris vel teſtatoris. Ita in ſpecie gl. in l. fideicommiſſum, in fi. C. de fideicom. & ibidem Bart. Alex. Iaſ. idem Iaſ. in leg. ſororem, nu. 5. C. de his quibus vt indign. Ruin. in conſ. 162. nu. 3. lib. 4. & Ripa in l. vlt. nu. 153. C. de reuoc. don. Et idem eſt quando donator vel teſtator donaſſet, vel legaſſet
30 propriæ vxori, quæ deinde † adulteriũ commiſit. Nam & hæc dicitur grauis ſuperueniens inimicitia, quæ arguit donatorẽ vel teſtatorem pœnituiſſe donationis, vel legati, atque ita reuocare illud voluiſſe. Ita probat d. l. fideicommiſſum, & ibi Doct. C. de fideicomm. & Bart. in l. 1. num. 4. ff. de his quibus vt indign. & ibid. Soc. Ruin. in conſ. 162. nu. 3. lib. 4. late Io. Lupus in rub. de don. inter vir. & vxor. §. 78. num. 2.

31 Quarto grauis etiam exiſtimatur inimicitia, quãdo † legatarius vel donatarius neglexit curam teſtatoris vel donatoris ægrotantis, nam ex hoc cenſetur cauſatum quoddam graue odiũ, & grauis inimicitia inter ipſum donatarium, legatarium, & teſtatorem, vel donatorem qui ob id præſumitur mutaſſe volũtatem, atque ita ademiſſe legatum. Ita in ſpecie reſpondit Natta in conſil. 462. nu. 11. & 12. Ea eſt huius ſententiæ ratio, quia occi-
32 dere † is dicitur, qui in infirmitate graui laborantẽ deſerit, atque negligit, vt ex illo textu ſcribunt omnes in l. ſi ab hoſtibus, §. ſi vir vxorem, ff. ſol. matrimon. & copioſe reſpondi in conſ. 256. lib. 3. quod ſi maritus deſerit vxorem ægrotantem, & neceſſaria ei non ſubminiſtrat, dotis lucro priuatur. Quam ſententiam multipliciter ibi declaraui.

33 Quinto grauis inimicitia exiſtimatur † & illa, quæ exoritur ex lite, & cõtrouerſia omnium bonorum, vel maioris partis ipſius teſtatoris. Ita Bart. in d. l. 3. §. vlt. ff. de adim. leg. Natta in conſ. 462. num. 9. Io. Lupus in d. rubric. extr. de don. inter vir. & vxor. §. 79. ex l. propter litem, ff. de excuſat. tut. in Authen. ſi dicat, C. de teſtibus. & ſcripſi in Commentarijs de Arbitrariis iudicum, libro 2. caſu 110. vbi multos huius ſententiæ Doctores commemoraui.

34 Sexto grauis etiã inimicitia † exoritur ex verbis grauibus, iniurioſis, prolatis a legatario contra ipſum teſtatorem. Ita in ſpecie reſponderunt Ruin. in conſil. 162. num. 2. lib. 4. Natta in conſ. 462. num. 12. & ibid. nu. 21.
35 Scribit † verba altercatoria non arguere legati reuocationem, ex ſententia Socin. ſen. in conſ. 163. col. 5. libr. 2. Et probat l. ſi inimicitiæ, ff. de his quibus vt indign. vbi
36 gl. & Bar. Et demum grauis inimicitia exoritur † ex omni atroci iniuria, vt inquit Bart. in d. l. 3. §. vlt. nu. 4. ff. de
37 adim. leg. quæ autem dici poſſit † atrox iniuria, relinquitur arbitrio iudicis, vt ſcripſi in commentariis de arbit. iudicum lib. 2. caſu. 163.

Septimo conceditur grauis inimicitia inter maritum & vxorem ob aliquem actum impudicum ab vxore cõmiſſum, vt ſi impudice deoſculata eſſet aliquem, quod odium operatur, vt præſumatur maritum reuocaſſe legatum ei factum, ita Ruin. in conſ. 162. num. 4. lib. 4.

Declaratur tertio, vt non habeat locum prædicta cõ-
38 iectura, quando ſubſecuta deinde fuit † inimicitiæ reconciliatio. Nam tunc præſumitur remiſſum odium & inimicitia, & conſequenter reconualidatum legatum, l. 3. §. vlt. cum l. ſeq. vbi Bart. ff. de adim. leg. Iaſ. in Auth. non licet, nu. 10. C. de liberis præter. late diſſerit Petra ſancta ſing. 3. & idem reſponderunt Pariſi. in conſ. 1. nu. 539. lib. 1. Soc. iun. in conſ. 59. nu. 19. lib. 3. & Alcia. reſp. 628. in fi. qui de exhæredatione idem ſcribunt. Qui tamen de re ſuo loco diſſeremus in lib. ſeq. in præſumpt. 170. num. 13.

39 Prædicta pœnitentia tam expreſſa quam tacita † ita demum operatur reuocationem donationis cauſa mortis, & legati, quando donans hæredem reliquit, ſecus vero nullo ſuperſtite hærede, qui pœnitentiam, atque ita reuocationem obiiciat. Sic ſcribit doctiſs. Riminald. in inſtitut. de donat. in princip. num. 1034. auctoritate multorum, nẽpe Ang. in diſput. incip. Aſtenſis miles, in l. circa. §. vlt. vt etiam Imol. ff. ad leg. Falcid. Alexan. in l. non omnis, ff. ſi cert. pet. Ang. Aret. in eod. tit. inſtit. de don. in princ. Iaſ. in conſ. 138. col. 3. lib. 4. Marſil. ſing. 63. Rip. in l. 2. nu. 19. & ibid. Soc. ſen. num. 15. & Soc. iun. nu. 88. ff. de leg. 1. qui communem eſſe opinionem teſtatur. Et his accedit Alex. in l. quoties, col. 3. de leg. 1.

Cæterum a prædictis diſſentiunt Corn. in conſil. 68. col. 5. lib. 3. Iaſ. & Dec. in l. non omnis, ff. ſi cert. petat. ille num. 9. iſte num. 12. Ripa, qui pro contraria opin. a Rimin. allegatur, is inquam in d. l. 2. num. 19. de legat. 1. Andr. ab Exea in rubr. ff. de pact. num. 159. & Didac. in rubr. extr. de teſtam. in 3. parte. num. 24. Et hæc quidem opinio, quæ auctorum dinumeratione inferior a prae-
40 cedenti non eſt, mihi † magis probatur. Nam is tex. leg. 1. ff. qui ſine manumiſs. ad liber. peruenit. ab Exea, & Didaco diligenter perpenſus, & huic ipſi opinioni ſuffragatur. Et præterea accedit, quod fruſtra diſputare videtur Dd. hac de re: cum nullus ſine hærede decedat, ex quo poſtremo loco ſuccedit fiſcus, l. 1. ff. de iure fiſci, & l. 1. C. de bon. vacan. quare non poterit eſſe locus illi primæ opinioni Angeli, & ſequacium. Niſi dicamus, fieri
41 interdum poſſe, ne & fiſcus, † hæres fit, ob id, quod damnoſam hæreditatẽ adire recuſet, vt animaduertit Dec. in d. l. non omnis, num. 12.

Eſt etiam conſiderandum, donationem hanc non reuocari pœnitentia ipſius donatoris, quando promiſit donationem ipſam certo tantum caſu reuocare, vt puta ſola donatarii prædecedentia, vel cauſa ingratitudinis tãtum, vel ſolummodo per alienationem, ſicuti ex ſententia Caſtr. Ruin. & aliorum ſcripſit Riminald. præcitato in loco, numer. 1040. Qui quidem & numer. 1051. poſt Franc. Balduin. & Thobiam Nonium ibidem annota-
42 uit, quod † quando quis donauit cauſa mortis alterius, non poteſt ipſe donator ſua pœnitentia reuocare donationem ipſam, iuxt. l. mortis cauſa capimus, ff. de donat. cauſa mortis, & l. 3. C. eod.

Tertius eſt caſus, in quo reuocata præſumitur donatio hæc cauſa mortis, quem idem Iuſtin. refert in d. §. 1.
43 in inſtit. de donat. quando ſcilicet donator † ſuperuixit ipſi donatario. Nam prædecedente donatario, tãquam caduca extinguitur atque reſoluitur donatio, §. 1. & l. ſi vir vxori, §. vxor viro, ff. de donat. inter vir. & vxor. vbi Bart. Annotauit. Idem ſcripſerunt Bald. in l. 2. C. de iure dotium, Alex. in conſ. 14. verſic. poſtremo, lib. 1. Dec. in l. non omnis. num. 7. ff. ſi certum pet. Hos commemorat, & ſequitur Riminal. in inſtitut. de donat. in princ. num. 1052. Quibus accedunt Dec. in conſil. 305. & in conſil. 470. & Alc. in reſp. 659.

Et ſimile addunt Dec. Riminald. præcitatis in locis, quod

Digitized by Google

44 quod dicimus, donationem † factam a marito vxori,
præmoriente ipſa vxore reſolui, l.ſi inter virum, ff.de re
bus dub.& l.a marito, C.de donat.inter virum & vxo-
rem,& reſponderunt Bald.conſil.29.Vir donauit,col.2.
lib.3.& Caſtren.in conſil.315. allegati a Riminaldo. Et
his addo alios, quos cõgeſſi in conſil.84. num.15.quo
loci diſtinguendo tres caſus declaraui, rationemque re
tuli. Et ibidem numer.14.ſcripſi,quod quando ambo ſi-
45 mul moriuntur, & ignoratur quorum † primus deceſſe
rit,donatio valet,quia præſumitur donatorem prius de
ceſſiſse, d.l.ſi inter virum,ff.de rebus dub.& idem pro-
bat l.ſi ij qui inuicem, ff.de donat.cauſ.mortis, & tradit
Didac. in lib.2. variar.reſolut.cap.7.num.8. verſic.hinc
oritur. Non hic repeto alia quæ ad rem hanc illo in re-
ſponſo ſcripſi.

*Contractum ſecundum ſui naturam, & legis diſpoſitio-
nem confectam præſumi.*

SVMMARIVM.

1 *Contractus ſecundum ſui naturam, & diſpoſitionem legis præſu
mitur factus.*
2 *Locator promittens non expellere conductorem,quomodo intel-
ligatur.*
3 *Laudo arbitri ſi quis ſtare promiſerit, quomodo accipienda pro-
miſſio.*
4 *Moleſtare nõ velle qui promiſit,intelligitur ſi cauſa ipſi non præ
beatur.*
5 *Hæres petens cautionem ab vxore relicta vſufructuaria, non di-
citur contrauenire promiſſioni facta de non moleſtando.*
6 *Feudum vel emphyteuſin concedens,præſumitur in perpetuum
concedere.*
7 *Mater ſe obligans pro filio, patre ſoluendo exiſtente,animo repe
tendi præſumitur ſe obligaſſe.*
8 *Contrahentes præſumũtur etiam ſtatutis voluntatem ſuam con-
formem eſſe voluiſſe.*
Item de conſuetudine,num.9.
10 *Doctor ad legendum conductus,præſumitur ſecundum conſuetu-
dinem Gymnaſii.*
11 *Clericorum contractus regulantur ſecundum legem modum con
trahendi reſpicientem.*
12 *Clericus ſoluere tenetur monetam, ſecundum formam a ſtatuto
expreſſam,niſi contraria pro ipſo ſit conſtitutio.*
13 *Contractus ſecundum ſui naturam factus præſumitur,etiam im-
propriando uerba,modo non noceat ei,quo cum contrahitur.*
14 *Pater præſumitur ſtipulari filijs,non ut filijs,ſed ut hæredibus.*

PRAESVMPT. XXXVIII.

EST rationi & æquitati conſentanea hæc iuris præ-
1 ſumptio,qua dicimus,contractum † præſumi ſecũ
dum ſui naturam,& legis diſpoſitionem confectũ,l.quæ
ro, §.inter locatorem.ff.locati.quo loci reſpondit Pau-
2 lus,promiſſionem a locatore factam † de non expellen-
do conductore, intelligi, dummodo recte colat is,& de
bitam penſionem ſoluat. Et hoc reſponſo adductus ſic
ſcripſit Alc.in tract.de præſump.reg.3.præſumpt.32.nu.
1.ex ſententia etiam Bar.in d.§.inter locatorem, nu.1.
& in l.quidã cum filium, ff.de verb.oblig.& ibidem Iaſ.
nu.21. qui ſcripſerunt,quod etſi quis promiſit ſtare lau
3 do † arbitri,& arbitratoris,& non petere aliquam redu
ctionem ad arbitriũ boni viri: attamen intelligitur pro-
miſſio hæc,ſi modo laudum erit æquũ, ſecus vero ſi ini-
quum,ne detur delinquẽdi occaſio. Ita etiam dicimus
feudum ſecundum ſui naturam cenſeri cõceſſum. Alex.
in l.quod dicitur, num.14.de verb.oblig. & alios refert
Ludouicus Molina in lib.1.de Hiſpanor.primog.cap.3.
num.4.qui nu.5. ſubiunxit, idem eſſe de emphyteuſi, vt
ſcilicet præſumatur conceſſa ſecundum naturam ſuam,
& adiungit idem eſſe de primogenitura, vt instituta, &
ordinata præſumatur iuxta propriam naturam. Id quod
auctoritate Caſtr. Abbatis, & aliorum quampluriũ pro
bat, & tradit idem Molina in eod.lib.1.c.17. num.16.
4 Hinc etiam dicimus, quod ſi † quis promiſit non mole-
ſtare, vel inquietare, intelligitur,niſi ei iuſtam cauſam
præbuerit.Ita Bart.in d.§.inter locatorem, num.1.& in
d.l.quidam cum filium. Huc facit quod reſpõdit Ruin.
in conſ.48.num.2.& in conſ.77. num.4. lib.2.ex ſenten-
tia Bald.in l.1. C.de vſufructu,& Alex.in l.quod de bo-
5 nis,§.1. ff.ad l.Falc.quod ſi hæres † promiſit non mole-
ſtare vxorem defuncti in vſufructu ei relicto, ſi petit hæ
res cautionem de vtendo & fruendo arbitrio boni viri,
nõ dicitur cõtrauenire promiſſioni, ex quo cautio eſt ex
natura vſusfructus. Et ad rem quoque pertinet, quod
6 † concedens feudum, vel emphyteuſim, præſumitur in
perpetuum concedere: cum talis ſit illarum conceſſio-
num natura. Ita Ang.& Alex.in l.qui in aliena, in prin.
ff.de acq.hær.& Alciat.in tract.de præſump.reg.2. præ-
7 ſumpt.vlt. Huc etiã facit, quod ſi mater † ſe obligat pro
filio patre ipſo exiſtente ſoluendo, præſumitur ſe obli-
gaſſe ſecundum diſpoſitionem legis, atque ita ſecundũ
naturam actus vt repetere poſſit. Ita ex ſententia Caſtr.
reſpondit Crauet.in conſ.77.num.9.& ſimile tradit idẽ
Crau.in conſ.185. num.9. Et alia his ſimilia referemus
infra lib.6.in præſump.9.vbi explicabimus,quod actus
præſumitur factus ſecundum ſui naturam.
Extenditur primo,vt locum habeat hæc præſumptio
8 quo ad ſtatuta, ſecũdum quæ præſumitur cõtrahentes †
voluiſſe contrahere & eis ſuam voluntatem accõmoda-
re, vt ſcribunt Bart.in l.quod dicitur, num.7.de verbor.
oblig. Alex.in conſil.127.& in conſil.129. libr.1.Iaſ.in
conſil.137. num.1.lib.4. Curt.iun. in conſil.171. num.2.
& Hier.Zanch.in l.hæredes mei, §.cum ita, in 9.parte.
num.37.ff.ad Treb.
9 Extenditur ſecundo, vt procedat etiam quoad † loci
conſuetudinem, l.ſemper in ſtipulationibus, de reg.iur.
10 vbi Dec.num.8.qui ſubiungit nu.9.quod † Doctor con-
ductus ad legendum, præſumitur conductus ſecundum
conſuetudinem Gymnaſii. idem Dec.in conſil.70.& So-
cin.ſen.in conſ.196.col.2.lib.2.
11 Extenditur tertio, vt procedat etiam quoad † cleri-
cos. Nam & eorum contractus regulantur a diſpoſitio-
ne legis reſpicientis modum contrahendi. Ita ſcribit Sa
lic.in auth.caſſa.in fi. C.de ſacroſanct.eccleſ.cum dixit,
quod licet quis gaudẽs beneficio clericali, locauerit do
mum ſcholaſtico, attamẽ locatio illa intelligitur facta
cum priuilegio inquilinatus, conceſſo ſcholari. Quod
eſt annotandum pro interpretatione ſtatuti vniuerſita-
tis ſcholaſticorum huius Gymnaſii Pataiuini. Et Salice
tum ſecutus eſt Alc.in d.reg.3. præſump.32.num.4.ver-
ſic.& infert.quo loci ex eodem Salic.ſubdit,quod cleri-
12 cus † tenetur pecuniam ſoluere ſecundum formam mo-
netæ expreſſæ a ſtatuto: quia conueniſſe videtur ſecundũ
illius ſtatuti diſpoſitionem. Id quod verum eſſe intelli-
git Alciat. niſi clerici haberent contrariam conſtitutio-
nem expreſſam, quia tunc illa eſſet ſeruanda, c.cum ve-
niſſent, de eo qui mittitur in poſſ.
Extenditur quarto, vt procedat etiam, quando verba
13 † contractus impropriarentur, modo illa impropriatio
non noceat ei,cum quo contrahitur. Ita Bart.in l.vt iu-
riſiurandi, §.ſi liberi, num.3.ff.de operis liberto. cum di-
xit,quod quando quis ſtipulatur ſibi emphyteuſim, ſtã-
te ſtatuto, ꝙ maſculi excludant fœminas, erunt prius
vocati maſculi,& deinde fœminæ. Et idem eſt ſi ſtipula-
tio foret concepta pro filiis maſculis,& fœminis, adhuc
n.cenſetur ſtipulatus eſſe prius pro maſculis,& deinde
pro fœminis. Ita Bart. in conſ.60. Quæſtio iſta, lib.1.&
Alex.in l.Gallus, §.quidam recte, nu.8.ff.de liber.& poſt
hum. Ea eſt huius ſententiæ ratio, quia hæc ſtipulatio-
nis

Digitized by Google

ſtis verba referuntur ad terminos iuris, ſecundum quos & quatenus filii ſunt hæredes, ita etiam admitti debet.
14 Nam pater in dubio † præſumitur ſtipulari filiis, non vt filijs, ſed vt hæredibus, vt tradit idem Bart. in §. quidam recte, & dicemus infra in præſumpt. 48. Et traditionem illam Bart. in dict. §. ſi liberi, ad rem noſtram perpendit Alciat. in d. preſumpt. 12. num. 2. qui ait communiter recipi. Reliqua vero quæ tradit Alciat. ibi, explicabimus infra lib. 4. in præſumpt. vltima, vbi declarabimus, quando voluntas teſtatoris præſumatur legi conformis.

Contractus an nominatus vel innominatus præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Contractum in dubio præſumi innominatum, Bartoli eſt opinio.*
2 *Vxorem permittentem bona ſua poſſideri, & adminiſtrari a marito, non dotis nomine, ſed ex contractu innominato potius conceſſiſſe præſumi.*
3 *Res pro annua penſione data, vel emphyteutica, vel ex innominato contractu conceſſa præſumitur.*
4 *Contractus innominatus ſtat in puris terminis contractus.*
5 *Contractum nominatum in dubio præſumi, Baldi eſt opinio.*
6 *Contractus nominatus vtrum innominato fauorabilior.*
7 *Interpretatio ſtricta ſumitur in contractibus.*
8 *Contractus nominati potentiores ſunt & fortiores.*
9 *Verba in potentiori ſignificatu ſumi debere, & verba proprie eſſe intelligenda, idem eſt dicere.*
10 *Regula l. 1. §. qui in perpetuum. ff. ſi ager vectig. vel emphyt. pet. quomodo intelligenda.*

PRAESVMPT. XXXIX.

Contentio eſt celebris, an contractus in dubio præſumatur nominatus vel innominatus? Et præſumi
1 contractum † innominatum, ſenſit gl. in l. eleganter, §. 1. in verbo, ex ſtipulatu, ff. de dolo, quam ibi ſunt ſecuti Bart. & Bald. Ita etiam Bart. in l. 1. nu. 7. verſ. quæro extra gloſſam. in fin. ff. de rerum permut. dixit, quod quando ex parte vnius contrahentium datur res, & pecunia, parte vero alterius datur res tantū: & ſumus in dubio, præſumitur potius contractus innominatus, do, vt des, quam contractus nominatus emptionis, & venditionis. Et Bart. illo in loco ſecuti ſunt Fulgoſ. & alii plures congeſti a Tiraq. in tract. de retractu conſang. §. 30. gl. 1. nu. 36. Ita quoque idem Bart. in ſua diſputatione 7. Mulier
2 habens, col. 2. verſ. 7. probo. dixit, quod † quando mulier permittit bona ſua poſſideri, & adminiſtrari a marito, præſumitur potius ex contractu quodā innominato ea conceſſiſſe, do, vt facias, ſcilicet vt adminiſtres, quam ex contractu dotis nominato. Ita pariter Bald. in l. libertti, num. 36. C. de operis libertorum, ſcriptum reliquit,
3 rem datam pro † annua penſione, præſumi vel emphyteuticam, vel conceſſam ex contractu innominato. Hoc facit, quod quando quis alicui dicit, accipe, tolle hanc pecuniam, is contractus dicitur innominatus. Ita Rom. in l. cum quid, num. 16. ff. ſi certum pet. vbi Alc. nu. 38. & Zaſius num. 42. & idem Zaſius lib. 2. ſing. reſpon. cap. 13. Cæterum aduerſus Romanum in ea ſpecie, eſt recepta magis Doctorum opinio, qui dixerūt, eſſe mutuum, qua de re diximus ſupra in præſumpt. 34. vbi in ſecūda opinione diximus, veram non eſſe Romani traditionē. Et apertius Iaſ. in l. 2. in princ. col. penult. nu. 9. ff. ſi cert. pet. & in l. 1. col. 2. ff. de æſtimat. actio. & in l. 1. in fi. ff. de rerum permut. in præludiis feud. num. 15. verſic. nota tamen, & in conſil. 174. col. 1. lib. 2. Et hanc viſus eſt probare Tiraq. in d. tract. de retract. conſang. §. 30. in gloſſ. 1. num. 37.

Et ſi quidem moti ſunt ex l. ſi pecuniam, in prin. ff. de condict. ob cauſam, ex l. naturalis, §. at cum do. ff. de preſcrip. verbis, & ex §. 1. Inſtit. loca. & conduct. Et apertius probat text. l. 1. ff. de æſtimat. acti. in illis verbis, quoties enim de nomine contractus ambigetetur, &c.
4 Et accedit ratio, quia contractus † innominatus ſtat in puris terminis contractus, cum ſpecificum nomen non aſſumat, ſicuti de pacto nudo dicemus in ſubſequēti præſumptione.
5 Cæterum præſumi potius contractum † nominatum reſpondit Bald. in conſil. 261. Primò quæritur, ſtatuto. col. 2. verſ. præterea cum dubitatur, lib. 1. idem affirmauit ipſe Bald. in præludiis feudorum, col. 4. verſ. pro intellectu, & in ſua Margarita, in verbo, contractus, & a Baldo viſus eſt non diſſentire Catelianus Cotta in memorabil. in verbo, contractus an in dubio. idem docuit Curt. iun. in l. ſi paſcenda, num. 11. C. de pactis. Ea ratio-
6 ne vſus eſt Baldus, quod contractus nominatus † eſt fauorabilior innominato. Quæ ſane ratio repugnat diſpo-
7 ſitioni iuris, vt diximus ſupra. Et in † contractibus ſtricta ſumitur interpretatio, l. quidquid aſtringendæ, ff. de verb. oblig.
8 Secundò mouetur Curtius, † quia contractus nominati ſunt potentiores, & fortiores, vt tradunt omnes in l. iuriſgentium, in princ. ff. de pact. Atqui verba contractus debent ſumi in potentiori ſignificatione, l. 1. §. qui in perpetuum, ff. ſi ager vectig. vel emphy. pet. Ergo præſumitur contractus nominatus.
9 Verum reſpondetur, quod † idem eſt dicere, verba ſumi debent in potentiori ſignificatu, & dicere, verba intelligi debere proprie. Ita ſcribunt Socin. Sen. in conſil. 25. col. 3. verſi. non obſtat vltimum, lib. 3. & Zuchardus in l. 1. num. 13. C. qui admitti. Proprie autem contractus eſt contractus innominatus, ex quo (vt dixi ſupra) non aſſumit ſpecificum nomen. De eo ergo debet intelligi.
10 Reſpondetur, & ſecundo, regulam † d. §. qui in perpetuum. locum habere, quando alias actus de ſe non valeret, quia dum fit interpretatio, fit vt in potentiori ſignificatu, ſi vero valet, non fit. Ita declarant Socin. ſen. in conſil. vlt. in fin. lib. 2. quem ſecutus eſt Alciat. in repet. l. 1. §. ſi quis ita, num. 36. in fin. & in l. 4. §. Cato, nu. 109. ff. de verbor. obligat. Cum ergo noſtro in caſu cōtractus ipſe ſatis valeat, dicendum eſt ceſſare regulam d. §. qui in perpetuum.

Pactum præſumi nudum, cum pacti ſimplex mentio ſit, & quando præſumatur veſtitum.

SVMMARIVM.

1 *Pactum in dubio nudum præſumi.*
2 *Verba in dubio, ſimpliciter, & non ſecundum quid, intelligenda.*
3 *Pacta veſtita tanquam ſpecies continentur proprie ſub nomine pacti in genere.*
4 *Liberorum nomē tanquā genus diuiditur in ſpecies nomine differentes, & omnes continet deſcendentes.*
5 *Poſthumi nomen tanquam generale, omnes poſthumorum ſpecies complectitur.*
6 *Adoptio in duas diuiditur ſpecies.*
7 *Beneficium vt genus, diuiditur in duas ſpecies.*
8 *Inſtitutio tanquam genus diuiditur in duas ſpecies.*
9 *Pactum vt genus, quomodo diuidatur.*
10 *Mentione facta adoptionis, beneficij, inſtitutionis, pacti, quo modo diſponentes intelligendi ſint.*
11 *Qualitas tanquam accidens non præſumitur.*
12 *Pactum veſtitum præſumi, quando ſubiecta materia id ſignificat.*

PRAE-

Digitized by Google

PRAESVMPT. XL.

DVbitari ſolet, cum pacti ſimplex mentio ſit aliqua
in diſpoſitione, an præſumatur pactum veſtitũ,
1 vel potius nudum, atq; ita ſimplex promiſſio? Et † præ-
ſumi nudum ſcribunt Bald. & Rimin. ſen. in rubr. C. de
pact. ad fin. & ibidem Dec. num. 7. Alc. in fin. Zuchar. nu
mer. 87. & Io. Bologn. nu. 45. qui communem eſſe ſentẽ-
tiam teſtatur. Et quam etiam probauit Caccialupus in
tract. de pact. q. 4. qui dixit, quod ſi in inſtrumento ſcri-
ptum eſt, pactus, intelligitur de pacto nudo. Eandem
ſententiam ſecutus eſt Didac. in ca. quamuis, in 1. part.
§. 4. num. 12. de pact. in 6.

Et quanquam tex. l. lecta, ff. ſi cer. pet. qui paſſim a præ
dictis allegatur, nil ad rẽ pertineat, vt recte aduertit Zu-
chardus. Nec minus l. vlt. C. de pact. ab eo conſiderata,
attamen ſatis fulcitur ſentẽtia hæc, l. legitima, ff. de pact.
ibi, & ideo interdum ex pacto actio naſcitur. Pactum ibi
pro nudo ſumitur, alioqui non dixiſſet interdum. Et Ac
curſius ibi ſic illum intellexit. Idẽ probat l. 3. C. de vſur.
vbi pariter Accurſus ſic illam explicat. Huius ſententiæ
ratio a prædictis aſſertur, quod in dubio verba intelligi
2 debent ſimpliciter, & non ſecundum † quid, vt ſcribunt
Bar. in l. hoc legatum, & in l. Lucius, §. quæſitum, de le-
gat. 3. & idem Bart. in rubr. ff. ſolut. matr. num. 12. vbi
Alex. num. 22. & Dec. in l. velle non creditur, num. 3. de
regul. iuris.

Porrò cum pactum nudum ſit ſimpliciter pactum: pa
ctum vero veſtitum ſit ſecundum quid, præſumitur pa
ctum nudum, non autem veſtitum.

Nec repugnat conſideratio Bologne. in d. rubr. C. de
pactis, nu. 45. quod imò pacta veſtita ſunt proprie pacta, ſi-
cuti pactum nudum, cum & illa ſint ſpecies pacti. l. iu-
riſgentium, in princ. ff. de pactis. Et ſpecies continentur
ſub genere, & proprie, l. quid earum, §. inter emptum,
de leg. 3. Dec. in rub. ff. de iuriſd. omn. iud. & in l. in toto,
num. 2. de reg. iur. Nam facile reſpondetur, præcitatos
3 Doctores non negare, † quin pacta veſtita tanquam ſpe
cies contineantur proprie ſub nomine pacti in genere,
ſicut æquus tanquam ſpecies æqui proprie continetur
ſub genere animalis, ſicuti continetur, & homo, ſed di-
cunt, quod pacta veſtita ob nomen certum, quod ſum-
pſerunt, dicantur pacta ſecundum quid, hãc ob cauſam
proprie de eis non intelligi. Alia ratione vſus eſt Bolo-
gn. quæ tamen non differt ab illa Doctorum, vt ſtatim
dicemus. Rem hanc planius explicando, ſic dicimus, &
diſtinguimus primum tres caſus vna cum Zuchardo in
l. poſthum. C. de bonor. poſſ. contra tab.

Primus eſt, quando genus diuiditur in ſuas ſpecies,
quæ omnes aſſumunt nomen ſpeciale, vt animal, quod
diuiditur in ſpecies nomine differentes, vt in hominẽ,
equum, bouem, & ſimiles. Et ita nulla ſpecies retinet no
men generis. Exemplum eſt in iure noſtro in nomi-
4 ne liberorum, † quod tanquam genus diuiditur in ſpe-
cies nomine differẽtes, vt in filios, nepotes, pronepotes
& alios deſcendentes, l. liberorum, de verb. ſign. ſi ergo
dico liberi, ita proprie, & vere comprehenduntur nepo
tes, vt filii, & econtra. Hic caſus noſtro non adaptatur.

Secundus eſt caſus, quando genus diuiditur in ſuas
ſpecies, quæ omnes retinent nomen generis, atque ita
nulla earum ſibi aſſumit ſpeciale nomen. Exemplum
5 in nomine † poſthumi, quod tanquam generale conti-
net ſub ſe poſthumum natum mortuo ipſo patre, & poſt
humum natum condito teſtamẽto, viuo adhuc ipſo pa-
tre, & poſthumũ hoc eſt filium illegitimum, mortuo pa
tre legitimatum, vt explicant Doct. in rub. ff. de liber. &
poſth. qui ob id affirmant, quod ſi poſthumi fiat mẽtio
etiam in materia ſtricta, tam de vna ſpecie, quam de al-
tera intelligi. Hic pariter caſus noſtro non conuenit.

Tertius eſt caſus, quando genus diuiditur in ſuas ſpe
cies, quarum vna retinet nomen generis, aliæ vero aſſu-
munt nomen ſpeciale ſicut adoptio, quæ in genere con-
6 ſideratur, & diuiditur † in duas ſpecies, hoc eſt in ado-
ptionem in ſpecie, & in arrogationem, §. 1. in inſtit. de
7 adoptio. Ita & beneficium, vt genus, diuiditur † in bene
ficium in ſpecie, in priuilegium, & reſcriptum, Bart. in
8 l. vlt. num. 3. ff. de conſtit. princ. Ita in inſtitutione, † quæ
tanquam genus diuiditur in inſtitutionem in ſpecie, &
ſubſtitutionem, vt ſcribit poſt alios Socin. ſen. in l. 1. col.
2. in fin. ff. de vulg. & pup. ſubſt. Ita in caſu noſtro, pactũ
9 † vt genus diuiditur in pactum ſimplex, quod retinet no
men generis, & in alias ſpecies, quæ ſpecialia nomina
aſſumũt, vt nomẽ emptionis, & vẽditionis, locationis,
& conductionis, & ſimilib. l. iuriſgentium, in princ. ff. de
10 pactis. Cum ergo in aliqua diſpoſitione ſit mentio † ad-
optionis, bñficii, inſtitutionis, & pacti, pſumitur diſpo-
nentes illos ſenſiſſe de adoptione, beneficio, inſtitutio-
ne, & pacto in ſpecie, quæ retinent nomen ipſum gene-
ris, non autem de aliis ſpeciebus, quæ alia nomina ſpe-
cialia a genere ſuo differentia aſſumpſerunt. Ita ſcribũt
Bart. in d. rubr. ff. ſolut. matr. num. 12. & in d. l. hoc lega-
tum, de leg. 3, & alij præallegati. Ratio eſt, quia veriſimi
le eſt, quod partes cõtrahentes, vel diſponentes, ſciuerint
certa ipſa ſpecierum nomina, & quod ſi voluiſſent intel
ligere de ea ſpẽ, quæ nõ retinet nomen generis, ſed aliud
certum nomen aſſumpſit, quod inquã certum illud no-
men expreſſiſſent, vt puta ſciunt contrahentes, quod ſi
pactum tranſit in contractum emptionis, & vẽditionis,
nomen illud aſſumit. Et quod ſi pactum manet in fini-
bus, & puris terminis conuentionis, retinet nomen pa-
cti: ſi ergo contrahentes nominãdo pactum, intellexiſ-
ſent de emptione & venditione, certe expreſſiſſent pro
prium eius nomẽ. Ita etiam cum diſponentes nominãt
adoptionem, ſi intellexiſſent de arrogatione, illã ſuo no
mine expreſſiſſent. Eſt ergo dicendum, quod nominãdo pa-
ctum, vel adoptionem, intellexerint de ſpeciali pacto &
adoptione, quæ nomine ipſo ſpeciali differunt ab em-
ptione, venditione, & ab arrogatione, quæ ſpecialia no-
mina habent. Conſiderari etiam poteſt ratio hæc in pa-
cto, quod nomen ſpeciale, quod nõ aſſumit pactum, eſt
propter aliquam adiectam qualitatem, d. l. iuriſgentiũ,
11 in princ. At qualitas † vt accidens non præſumitur, l. ſi
vero, §. qui pro rei qualitate, ff. qui ſatiſdare cogantur. &
ſcripſi poſt alios in conſ. 1. num. 21. lib. 1. Non ergo præ
ſumitur pactum veſtitũ, ſed illud ſimplex, ſicque nudũ.

12 Declaratur primo non procedere, quando † ſubiecta
ipſa materia ſignificat, diſponentes, vel contrahentes
intellexiſſe etiam de pacto ueſtito. Ita declarat Zuchar.
in d. rub. C. de pact. nu. 87. in fin. ſimile tradit Alexand.
in l. lecta. num. 4. ff. ſi cert. pet. & ibidem Iaſ. num. 5. ver-
ſic. 4. limita. Cagn. num. 92. uerſic. 3. limita, quod uer-
bum, promitto, prolatum in materia cõtractuum inno-
minatorum, intelligitur de pacto nudo, & ſi alias intel-
ligi debeat de pacto ueſtito, hoc eſt de ſtipulatione, &
attingam in ſubſequenti præſumptione.

*Pactum nudum, vel ſtipulationem intuliſſe an præſuma-
tur, qui verbo conuentionis, vel promiſsionis,
uel placiti uſi ſunt.*

SVMMARIVM.

1 *Conuenit, uerbum generale eſt, & ad omnes refertur contra-
ctus.*
In dubio tamen de ſolo pacto nudo intelligitur. num. 2.
*Quod procedit, etſi in ſcriptura uel inſtrumento proferatur, nu-
mero 3.*
4 *Conuenit, uerbum prolatum in actis iudiciariis, præſumitur me-
diante ſtipulatione conuentum.*
5 *Promiſit, uerbum, in publico inſtrumento redactum, ſtipula-
tionem*

Digitized by Google

tionem importat.
6 *Promittimus rogati, pollicemur vltro.*
7 *Promiſit, verbum, etiam in ſcriptura priuata ſtipulationem ſi-
gnificare.*
8 *Inſtrumentorum appellatione veniunt etiam ſcriptura priuata.*
9 *Promiſit, verbum, in actis iudiciarys, intelligitur poſt ſtipula-
tionem.*
*Idque etiam ſi ab ignaro fuerit prolatum, num. 10. Idem eſt, ſi
in confeſſione partis reperiatur, num. 11.*
12 *Promitto, verbum, in inſtrumento poſitum, quando ſolum nudũ
pactum ſignificet, n. 13. 14. 16. 18. & 19.*
15 *Contractus innominati nudo pacto conficiuntur.*
17 *Promiſſio quòd ſtipulationem ſignificet, vnde proueniat.*

PRAESVMPT. XLI.

CONgruus ſatis eſt hic locus, vt aſſeramus, an pa-
ctum nudum, vel ſtipulationem iniuiſſe præſuman
tur, qui verbo conuentionis, vel promiſſionis, vel placi
ti vſi ſunt? Hac de re copioſe diſſeruerunt poſt alios Iaſ.
in l. lecta, num. 5. ff. ſi certum petat. & ibid. Dec. num. 9.
Cagnol. num. 87.
1 Verbum, conuenit † (vt de hoc primum dicamus) ge
nerale eſt, ob id ad omnes contractus referri poteſt, l. 1.
§. 1 ff. de pactis. Vnde & ſtipulationem ſignificat, ſi ap-
paret partes ſtipulari voluiſſe, l. ſeruus ea. ff. de ſeruis ex
2 port. in dubio † autem intelligitur de ſolo pacto nudo.
Ita Bart. Ang. & Alex. in d. l. lecta, & ibidem Dec. num.
9. Alciat. num. 18. & Cagn. num. 87. qui communem eſ-
ſe opinionem teſtãtur, adducti tex. d. l. lecta, in quo ver-
bum, conuenit, per ſtipulationem promiſſum ſignificat.
Idem probat l. qui Romæ, §. Flauius. ff. de ver. obligat. &
l. ſi tibi, C. locati. Et probabilior eſt cæteris ratio perpen
ſa ab Alciato, quia etſi ſtipulatio, & reliqui contractus
nominati, mediante conuentione conficiuntur: attamẽ
præter ipſam conuentionem requiritur forma, & iuris
approbatio. Et ideo in dubio, verbum conuenit, ſigni-
ficat ſolum pactum nudum, cum nil vltra conuentionẽ
nudam habeat. Quam ſane rationem ſenſit prius Fulg.
in d. l. lecta.
Extenditur primò, vt locum etiam habeat, quando
3 verbum, conuenit, † fuit prolatum in ſcriptura & inſtru
mento. Nam adhuc ſignificat pactum nudum, non autẽ
ſtipulationem. Ita tradunt Bart. Dec. & Cagn. nu. 87. in
fi. qui ob id inferunt, quod ſi in inſtrumẽto ita ſcriptum
ſit, hoc acto, & conuento, non præſumitur, quod interue
nerit ſtipulatio, ſed pactum nudum tantum.
Declaratur primo, vt locum non habeat hæc præſum
4 ptio, quando verbum, conuenit, † fuit prolatum in actis
iudiciariis. Nam tunc præſumitur conuentum, mediãte
ſtipulatione. Ita Bal. in l. ſciendum, in 2. lectur. ff. de verb.
oblig. quam declarationem dixit ſingularem Fran. Cre-
menſ. in ſing. 140. incipit, quamquam. Idem ſcripſit Iaſ.
in d. l. lecta, num. 5. verſ. 6. limita.
Verum Cagn. in d. l. lecta. n. 91. diſſentit, qui animad-
uertit, l. cum oſtendimus, §. vlt. ff. de fideiuſſor. tut. quæ
hac pro declaratione allegatur, nil dicere de verbo, con
uenit. De verbo, promiſit, diſſeramus nunc. Et dicimus
5 cõem eſſe opinionem, quod † in publico inſtrumento re
dactum, importet ſtipulationem. Ita affirmãt omnes in
l. lecta, ff. ſi cert. pet. ibi Iaſ. num. 5. & Cagno. n. 92. Ruin.
in conſ. 131. num. 1. lib. 1. teſtantur communem eſſe opi-
nionem, & Rota in deciſ. 683. in prima parte, in nouiſſi-
me editis. Et ſatis manifeſte probant l. 1. C. de cõtrahen
da & committen. ſtipul. & §. ſi ſcriptũ, in inſtit. de inuti-
lib. ſtipula. lex enim præſumit promiſſionem fuiſſe ſo-
lemniter factam, mediante ſcilicet præcedenti interro-
gatione, & ſubſequenti reſponſione. Ita Cagn. in d. l. le-
cta. nu. 92. verſ. 5. limita. Nam (vt Grammatici ſcribunt,
6 & docet Alc. in d. l. lecta, nu. 10.) pollicemur † vltro, pro
mittimus rogati. Et propterea præſumitur neminẽ pro-
miſiſſe, niſi præcedente interrogatione, argum. l. cum de
indebito, ff. de probat.
Extenditur primò, vt locum habeat etiam in priuata
7 ſcriptura, in qua verbũ, promiſit, † ſignificat ſtipulatio-
nem, ſicuti tradunt Caſtren. in l. 1. C. de vſur. Socin. ſen.
in conſ. 267. nu. 1. lib. 2. Decius in d. l. lecta, num. 9. & cõ-
munem teſtatur ibid. Cagnol. nu. 92. verſ. non eſt tamen.
Nam etſi text. d. §. ſi ſcriptum. loquitur de inſtrumento,
8 attamen appellatione inſtrumentorum † veniunt etiam
priuatæ ſcripturæ, l. 1. ff. de fide inſtrum.
Extenditur ſecundo, vt procedat etiam, quando in a-
9 ctis iudiciariis fuit prolatum † verbum, promiſit. Nam
& tunc per ſtipulationem intelligitur. Ita Iaſ. in d. l. le-
cta, num. 5. verſ. 6. limit.
Extenditur tertiò, vt habeat locum etiam, quando
10 verbũ, † promiſit, fuit prolatum ab ignaro, & imperito.
Nam adhuc præſumitur per ſtipulationem. Ita commu
nem eſſe opinionem teſtatur Cagnol. in d. l. lecta, n. 92.
verſ. 4. limita.
Extenditur quarto, vt non procedat, quando verbum
11 promitto, reperitur † in confeſſione partis, Afflict. in
deciſio. 120. num. 4. Dubitat tamen Alexand. in conſil.
13. num. 4. lib. 1.
12 Declaratur primo, vt locum non habeat, quando † in
eodem inſtrumento adeſſent plura capitula, & in omni
bus aliis capitulis partes expreſse appoſuerunt ſtipula-
tionẽ, ſi poſtea in alio capitulo ſimpliciter vſi ſunt ver-
bo promiſit, intelligitur pacto nudo. Ita Iaſ. in d. l. lecta,
num. 5. verſic. regula eſt, poſt Roman. ibi, qui ſic intelle-
xit d. l. lecta.
Declaratur ſecundo, vt nõ procedat, qñ verbum, pro
13 miſit, fuit † appoſitum ſuper actu, qui valet de iure com
muni, ſecus ſi ſuper actu, qui ſolum valet de iure ſpecia-
li. Nam tunc præſumitur, & intelligitur pacto nudo pro
miſſum, vt ſi quis ſimpliciter promiſit dotem pro mu-
liere, intelligitur pacto nudo promiſiſse. Sic declarant
Bald. in l. 1. C. de dotis promiſs. Iaſ. in d. l. lecta, nu. 5. ver
ſic. 3. limita, & idem docuit Are. in l. ſciendũ, ff. de verb.
oblig. Ea ratione moti ſunt, quia plures ſpecialitates cõ-
currere non poſſunt ſimul, d. l. 1. C. de dotis promiſs. ſi-
cuti hic concurreret ſpẽlitas, ꝙ promiſſio dotis incertæ
valeat, l. cum poſt. §. gener, ff. de iure doti. & ꝙ verbum,
promitto, ſignificet ſtipulationem.
Cæterum a prædictis diſſentiunt Alex. & Aquenſis in
d. l. ſciendum, & Brunus in tract. de forma, in tit. de pro
bat. & præſump. quos ſecutus eſt Cagn. in d. lecta, num.
92. verſ. ſecundo limitat.
14 Declaratur tertio, † vt locum non habeat, quando ex
ſubiecta ipſa materia præſumeretur, & intelligeretur de
pacto nudo, ſicuti quando verbum, promiſit, fuit prola
15 tum in materia cõtractuum innominatorum, † qui ſane
contractus pacto nudo conficiuntur. Ita Bald. in l. ſi ex
placito, C. de rerum permut. Iaſ. in d. l. lecta, num. 5. verſ.
4. limita, & Ruin. in conſ. 131. num. 3. lib. 1. & dixi in fine
præcedentis præſumptionis: ſed diſſentit Soc. ſen. in cõ
ſil. 253. num. 4. verſ. ſecundo principaliter, lib. 2. & Alex.
in conſ. 76. num. 1. lib. 6.
16 Declaratur quarto, vt non procedat, qñ cõſtaret, † ꝙ
illo promiſſionis tpe, non præceſſit interrogatio, nec ſe-
17 cuta eſt reſponſio. Nã † quod promiſſio importet ſtipu-
lationem, prouenit a præſumptione legis, quę præſumit
ſolemnitatem interueniſse, vt diximus ſupra, cum ergo
apparet ſolemnitatem interrogationis, & reſponſionis
non interueniſse, ceſſat ipſa præſumptio. Ita declarat
Cagn. in d. l. lecta, num. 92. verſ. quinto limita.
Declaratur quinto, vt locum non habeat, quando ver
18 bũ promiſit, fuit prolatũ † in epiſtola, quę cũ ſoleat mit
ti abſenti, ſignificat, per ſtipulationem promiſſum non
fuiſse, quia non præſentia, ſed abſentia præſumitur.

Ita in ſpecie declarat Imola & Aret.in l.Titia. §.penult. ff.de verb.oblig.& egregie Ruin.in d.conſ.131.num.3. lib.1.qui num.4.comprobat ſimilib.

19 Declaratur ſextò, vt non habeat locũ, quando † verbum, promiſit, prolatum fuit a teſtibus. Nam tunc præſumitur pacto nudo promiſſum. Ita Afflic.in deciſ.120. nu.2.qui tamen intelligit, non procedere contra producentem ipſos teſtes. Nam tunc præſumitur promiſſum mediante ſtipulatione, & rurſus, non habet locum, quãdo teſtes deponunt ſuper facto promiſſionis, ex quo reſultat ſtipulatio. Ita Socin.ſen.in d.conſ.253.num.4.verſic.quoniam ad hoc ſimpliciter, lib.2.idem ſenſit Alex. in conſ.76.num.1.lib.6.

Pactum præſumi ex promiſſione facta præſenti, & tacenti, cum de eius vtilitate, & commodo agitur.

SVMMARIVM.

1 *Pactum aliud expreſſum, aliud tacitum.*
2 *Pactum expreſſum quid.*
3 *Pactum tacitum quid ſit.*
4 *Promittens præſenti, & tacenti aliquid ipſi vtile, paciſci dicitur. Reiecta ſententia eorum, qui dicunt pollicitationem eſſe, num.13.*
5 *Pactum duorum conſenſu perficitur, tacituſque ſufficit, & numer.14.*
6 *Conſenſus ex præſentis taciturnitate, ſi de eius agatur commodo, colligitur.*
7 *Mandare intelligitur, qui ab alio mandari patitur.*
8 *Intelligitur, verbum, etiam præſumptionem ſignificare.*
9 *Præſumptio eſt de re dubia, fictio ſuper veritate.*
10 *Tacens diſſentire dicitur, cum de eius damno agitur.*
11 *Regulam c.qui tacet, de reg.iur.in 6.locum habere ſolum, ubi de tacentis commodo agitur.*
12 *Tacere eſt medium tenere inter conſentire, vel diſſentire, & nu.21. Quod declaratur, num.23.*
15 *Stipulanti decem viginti promittens, in decem tantum obligatio oritur.*
16 *Diffinitionis verba, in caſu vero, & proprio intelligenda quomodo intelligendum, num.17.*
18 *Conſenſus, qui ex taciturnitate colligitur, præſumptus dicitur, nõ fictus.*
19 *Actus potius vt inutilis, quam vt vehementer damnoſus ſit, quãdo ſit interpretandus.*
20 *Scienti, & volenti non infertur damnum.*
21 *Expreſſum ſatis dicitur, quod lex præſumptione & coniectura expreſſit.*
24 *Tacens vbi de damno agitur, diſſentire, vbi de commodo conſentire præſumitur.*
25 *Donatio inter viuos, hodie nudo pacto facta conſiſtit.*

PRAESVMP. XLII.

CVM de pactis diſputarem, atque differerẽ, placuit vna cum Iuriſconſultis Paulo & alijs, in l.2.in l.ſi
1 vnus, §.pen.ff.de pactis.diuidere pactum † in expreſſũ,
2 & tacitum. Expreſſum † dicebam eſſe, quod verbis ex-
3 preſſis ſit, tacitum vero, quòd ex ſignis, & tacito † cõſenſu colligitur, quod recte præſumptum appellatur, cum lex præſumat ita eſſe inter partes actum. Quemadmodũ itner multa exempla extat illud quo dicimus, quod
4 ſi præſenti † & tacenti aliquid promitto, quod vtile, & proficuum ei ſit, cum eo pactum inire dicor, ſicuti recepta eſt magis Doctorum ſententia, & communem eſſe traditionem teſtati ſunt Ripa in rubr.C.de pact.num.5. & ibid.Alciat.num.6.& Torniellus in rubr.ff.de verbor. oblig.num.60. Quam quidem ſententiam veram, & reti-
5 nendam exiſtimaui, eo præcipuo argumẽto, quod † pactum conficitur duorum conſenſu, l.1.§.1.ff.de pact.& l.pactum, ff.de pollicitat. Et ſufficit conſenſus tacitus, d. l.2.ff.de pactis, cum illi ſimilib. Ex pręſentia autem, & ta-
6 citurnitate, cum de tacentis † commodo agitur, conſenſus colligitur, l.qui patitur, ff.mand.dũm Vlpian.ita re-
7 ſpondit. Qui patitur ab alio mandari † vt ſibi credatur, mandare intelligitur. Quo reſponſo intelligimus eum conſentire mandato, qui patitur mandari vt ſibi credatur, atq; mutuo detur pecunia. Si me patiente mãdas argentario, vt mihi numeret, mutuoq; det centũ, ego ipſe mandare intelligor ipſi argentario. Nam patientia hæc mea operatur cõſenſum, vt ego dicar argẽtario mãdare, vt mihi numeret. Nec recipienda eſt interpretatio gl.ibi dicentis, quod ego videar mandare tibi, vt tu mãdes argentario. Nã reſpõſum l.idemque, §.ſi quis Titio.ff.eo. tit.mandati.quod ab Accurſio citatur, ad rẽ non pertinet. cum ibi loquatur Vlpianus de eo, qui ſuſcipit mandatum, quo data eſt facultas ſuſcipiendi mutuo ab actorib.mandatis, qui quidem mandans contra eum cui mãdauit, ſuſcepto ab eo mandato, agit de mutuo, cũ mandatum cenſeatur impletum ex ſola ſuſceptione, ex quo eſt in facultate mandatarii, ſi pecuniam non eſt ab actorib.illis conſecutus, illam conſequi, atque ita erga mandantem tenetur ex mutuo, quippe quod vř recepiſſe pecuniam ab ipſomet mandante. Qui ſane caſus eſt longe diuerſus a caſu dictæ l.qui patitur. vbi agitur ſolum, an ego qui paſſus ſum mandari argentario, vt mihi credat, actione mandati agere poſſim aduerſus ipſum argentarium, vt ſuſceptum mandatum impleat, atque ita mihi numeret. Et reſpondet Vlpian.quod agere poſſum, cum ego mandare intelligar. Illa ergo ſola patientia operatur conſenſum. Nec retinenda eſt interpretatio Galliaulæ in rub.de verb.oblig.num.62. cum dixit, quod in caſu d.l.qui patitur, interuenit vltra patientiam, actus poſitiuus, hoc eſt, numerationis, qui alioqui conſenſum ſignificat, clemen.1.de procur. & ſcribit poſt alios Iaſ.in l.quæ dotis, num.90.ff.ſolut.mat. Eſt enim falſum, quod actus poſitiuus ibi interceſſerit cum (vt recte aduertit Zuchard.in rubr.C.de pactis, num.50.) numeratio pecuniæ adhuc ſubſecuta non eſſet, ſed numeranda erat. Et (ſicuti nos diximus) ibi erat dubitatio, an ego actione mandati ad cõſequendum numerationem experiri poſſim contra ipſum argentarium. Non etiam eſt admittẽda interpretatio eiuſdem Galliaulæ præcitato in loco, cum dixit, quod in caſu d.l.qui patitur, eſt conſenſus fictus, ſicuti ſignificat illud verbũ, intelligitur, iuxta leg. vnicam, in princ.C.de rei vxor.actio.& l.hæres quandocunque.ff.de acq.hæred.& ſcribit Dec.in l.qui actionẽ, nu.3.ff.de reg.iur. Non eſt inquam admittenda hæc in-
8 terpretatio, cum verbum, intelligitur, ſignificet † etiam præſumptionem, l.ſi mulier, ff.de reb.dub.& l.cũ auus, ff.de cond.& dem.& in ſpecie noſtra probat l.2.ff.de pactis.& ſcripſi ſupra lib.1.q.10.nu.5. Et noſtro in caſu qđ ſignificet præſumptionem ſatis conſtat, quia eſt adiectũ ſuper re dubia. Poteſt enim eſſe, quod tacens conſentiat, poteſt etiam eſſe, quod non conſentiat, lex autẽ præſumit ob commodum, quod conſentiat. Et hoc eſt ſecũ-
9 dum naturam præſumptionis, † quæ eſt de re dubia, vt dixi ſupra libr.1.q.8.num.2. quo loci diximus econtra quod fictio eſt ſuper veritate. Nam fingit eſſe, quod vere nõ eſt, quæ ſane fictio eſſe non pot noſtro in caſu, in quo non eſt certum, ſed dubium, vt diximus, quod is tacens conſentiat, lex itaque præſumit conſenſum, ex quo tacitum mandatum oritur. Non eſt pariter recipienda explanatio Zuchardi in rubric. C.de pactis, num.53.cũ dixit, quod in dict.l.qui patitur, agebatur de incommodo eius, pro quo fuit mandatum. Eſt ſane falſa interpretatio hæc, quandoquidem illud incommodũ in cauſa potius eſſe debebat diſſenſus, quam conſenſus: Cum
10 tacens † dicatur diſſentire, quando de eius damno agitur.

Digitized by Google

tur.l.filiusf.§.inuitus.ff.de procur.& ſcribit Iaſ.in l.quæ dotis.nu.97.ff.ſolut.matr.& dicemus infra. Non etiā mihi probatur accuta illa interpretatio Tornielli in rubr. de verb.oblig.nu.61.quem quidem ſenſum,tacito Tornielli nomine, probauit Io.Bologn.in l.quæ dotis.num. 121.ff.ſolut.matr. Dixit Torniel.quod in caſu d.l.qui patitur.conſenſus ille ex illa patientia ſumptus, non venit ad perficiendum actum imperfectum,ſed confirmandū iam perfectum, nempe mandatum factū, & a mandatario ſuſceptum. Diuerſum eſt in caſu noſtro,quādo quis promittit præſenti,& tacenti. Nā inter eos nihil adhuc eſt actum,nihil perfecte factum. Non mirum ergo,ſi taciturnitas non operatur cōſenſum, vt actus perficiatur. Hæc ſane interpretatio vera non eſt. Non enim in caſu d.l.qui patitur. illa patientia conſideratur, nec verſatur circa perfectum, ſed ſuper imperfecto. Nam ſi me ſciente,& patiente,mandaſti argentario, vt mihi credat,ego mandare videor ipſi argentario. Inter te mandantem, & argentarium mandatum ſuſcipientem,actus quidem eſt perfectus, ſed inter me,& ipſum argentarium, cum nil intercesſerit, præter patientiam meam,actus eſt omnino imperfectus. Et tamen conſenſus ille,ortus ex patientia operatur tacitum mandatū. Et præterea,vt ēt recte animaduertit bene eruditus Albertus Bologn. in cōmentarijs ad rubr.de verb.oblig.ca.16.num.13. tacitus atque ita præſumptus conſenſus potens eſt perficere actum imperfectum, ſi nummos meos me ſciente, & non contradicente mutuo dederit,conſenſu,inde meus præſumitur, & mutuum ad mei commodum perficitur, & (vt noſtri dicunt)reconciliatur.l.certi condictio.§.ſi nūmos.ff.ſi cert.petat. Illa ergo ſola patientia in d.l.qui patitur.conſenſum arguit, vt mandare intelligatur. Ita ēt explanandæ ſunt l.ſi remunerādi. §.ſi paſſus.& l.q fide. ff.manda.& l.ſi fideiuſſor.C.eo. Etſi enim inter fideiubētem,& creditorem intercedat actus fideiuſſionis,ſitque ille perfectus, attamen inter me, qui paſſus ſum fideiubere,& creditorem meū nil actum eſt, imo nec inter me & te fideiuſſorem, & tamen mea ipſa patientia conſenſum arguit. Hanc quoque receptam ſententiam probat tex.l.donationes.§.ſpecies.ff.de donat.cuius verba hæc ſunt. ſpecies extra dotē a matre, filiæ nomine,viro traditas filiæ q̄ præſens fuit,donatas,& ab ea viro traditas videri,&c. Ecce quod præſentia, & patientia illa filiæ operatur conſenſum, & approbationem donationis a matre ſibi factæ. Et quanquam in commentariis de arbitrariis iudicum, libr.2.caſu 88. num.34.ſcripſerim, quòd Ibi lex vltra patientiam fingit traditionem filiæ factam a matre,& per filiam marito, breui quadam manu.iuxta leg.ſingularia. ff.ſi cert.petat. attamen nil hoc officit, quandoquidem id contingit ratione traditionis factæ marito, vt contra eum filia eius vxor agere poſſit, ſed quantum ad perficiendam donationem inter matrem, & filiam, ſola ipſa præſentia filiæ id operata eſt. Quibus intelligimus, minus recte ſenſiſſe Curt.iun.in rubric. C.de pact. num.14. cum dixit in caſu d.§.ſpecies. donationem fuiſſe perfectam traditione. Non enim traditio aliqua facta fuit a matre filiæ,ſed ſolam patientiā, ſicque conſenſum adhibuit filia, dum mater eius marito tradidit. Poſtremò fulcitur ſentētia hęc illa iuris regula, qui tacet conſentire videtur.c.qui tacet.de reg.iur.in 6.

11 quæ regula † locum habet ſolum, quando de tacentis commodo agitur, ſecus ſi de damno.l.filiusfam.§.inuitus.ff.de procur. & l.pen.ff.de furtis.& tradit poſt alios Iaſ.in l.quæ dotis.num.97. & num.104.ff.ſol.matr. Niſi ergo dicamus præſentiam & taciturnitatem operari cōſenſum,cum de commodo agitur,fruſtra edita eſſet illa iuris regula. Nec repugnat alia ſubſequens regula c.is, qui tacet.de reg.iur.in 6.ſumpta ex l.qui tacet. ff.de regul.iur.in quibus ſcriptum eſt, ꝙ ille qui tacet,nec cōſentire nec diſſentire videtur. Nam tacere,tenere † dici-

12 tur medium inter conſentire, & diſſentire. Huic obiectioni infra reſpondebimus. His defenditur recepta opinio, pactum eſſe præſumptum, quod oritur ex promiſſione facta præſenti, & tacenti, ad ſui vtilitatem, & commodum. Diſſentiunt tamen, & male multi,qui ſcri-

13 pſerunt, hanc † eſse pollicitationem, qua in opinione fuerunt Guliel.Cun. Bald. & Corn.in l.ſenium.C.qui teſtam.facere poſs. Hoſt.in ſumma.extra de pact. Cror. Alciat. Alba, & Torniel.in rubr.de verb.obl. Cagn.in rubr. C.de pact.num.18.& ibid.Io.Bolog.num.36. Duaren.in l.1.in verbo, duorum.ff.de pact. Et hanc forte hodie eſſe receptiorem, ſcripſit Albe. Bologn.in d.rub.de verb. oblig.c.17.num.1. Et ii quidem adducti ſunt multis argumentis. Et primò,quod Vlpia.in l.1.§.1.ff.de pact.& in l.pactum.ff.de pollici.dixerit, pactum eſse duorū pluriumue conſenſum. Qui ſane conſenſus nō oritur aptus, & ſufficiens,ex præſentia & taciturnitate,cū ille ſit quidam tacitus conſenſus, quo pactum non conficitur.l.2. & l.ſi creditores.C.de pact.

Verum reſpondetur falſum eſse, quod in cōficiēdo pactum requiratur conſenſus omnino expreſsus. Cū ta-

14 citus † ēt ſufficiat.l.2.& l.3.ff.de pact. Nec repugnant d. l.2.& l.ſi creditores. C.de pactis. quia vt animaduertit Zuchar.in rub.C.de pact.nu.67.loquuntur de pacto ficto,ſicuti Bart. Bald.& reliqui ibi ſunt interpretati.

Secūdo perpendi ſolet tex.l.1.§.ſi ſtipulanti.de verb.

15 oblig. vbi ſi tibi ſtipulanti † decē,promitto viginti,obligatio duntaxat contrahitur in decem. Et tamen tacente ſtipulatore, debui ſaltem naturaliter ad alia decem obligari pacto nudo,quod non fit, vt ibi dicitur. Ergo non contrahitur pactum cum præſente, & tacente.

Cæterum reſpondetur, in caſu d.§.ſtipulanti. actum fuiſse inter partes,vt ſtipulatio tantum in decē contraheretur, ſicuti præter Doctor. ibi ſcripſit Mattheſ.in notab.127. Et ideo actus vltra intentionem partium nihil operatur, iuxta l.non omnis. ff.ſi cert.petat.& pactum non inducitur in aliis decem. Et præterea dici poteſt ſecundum Zuchardum in rubr. C.de pact.non fuiſse ibi cauſatum pactum,quia is,qui ſtipulandi animum habebat, tacuit, & ideo non habetur pro conſentiente, cum aduerſus eum ſumatur interpretatio.iux.l.veterib. ff.de pactis. Tertiò affertur text. l.ex pollicitatione.ff.de pollicitatio.quo loci appellatur pollicitatio, cum quis promittit præſenti,& tacenti. Ergo non eſt pactum. Quod autem ſibi præſenti,& tacenti facta fuerit promiſſio, ſignificant illa verba, apud Rempub.fecit,quæ ſic exponuntur, id eſt apud magiſtratus, & officiales Reipubl. qui ipſam Rempubl.repræſentant,iuxta gloſ. in rubric. C.quæ ſit longa conſuet. & ſcribit Bart. in l.omnes populi.in 2.q.prin.de iuſt.& iur. Et idem eſt apud iudicē, quod in pręſentia iudicis.l.is apud quem.C.de eden. Reſpondet Curt.iun.in rubr.C.de pact.num.15.duob.modis, ſecunda explanatio probabilior vr̄,dum ait, quod qn̄ pollicitatio fit fauore Reip.nō curamus, an fiat præſenti & tacēti, quia ſemper producit actionem quam ēt producit pactum,ſed nos loquimur,qn̄ ex pacto ſolum oritur obligatio naturalis,quæ nō oritur ex pollicitatione. Voluit dicere Curt.nil referre,ꝙ eo in caſu ſit pollicitatio,vel pactum,quia ſemper Reſpub.conſequitur ſibi promiſsum. Quæ interpretatio retinenda non eſt,cū ibi clare Iuriſconſ.affirmet illam eſse pollicitationē,eamq. eo appellet nomine. Retinenda forte eſt interpretatio Zuchardi in rubr. C.de pact. num.32. cum dixit d.l.ex pollicitatione.ſic eſse legendam, vt illa verba, apud Rēpub.coniungantur cum illis verbis, ob honorem, hoc mō, ex pollicitatione quā quis fecit ob honorem apud Rempub. Et hic ſubintelligitur, conſequendum. Vel ēt ſecundum Galliaulam in rubr. de verb.oblig. num.33. dici poteſt,in d.l.ex pollicitatione,dici,ob id factā fuiſſe pollicitationem apud Rempubl. quia ipſa Reſpubl.

Digitized by Google

in donatione inter viuos excedente quingentos aureos,
nulla facta inſinuatione, iuxta l. ſancimus, C. de don.
Quarta eſt coniectura, quando in donatione ſimpli-
8 citer facta quinque † teſtes adhibiti fuerunt. Hoc etiam
caſu præſumitur donatio cauſa mortis. Ita reſpōderunt
Corn. conſ. 124. nu. 7. & in conſ. 126. nu. 8. lib. 1. Dec. in
conſ. 470. col. 2. Goz. in conſ. 80. nu. 15. quos ſecutus eſt
Rim. iun in præcitatis cōmentarijs ad tit. de don. in inſt.
in princ. nu. 997. Et his accedunt Iaſ. conſ. 6. col. 4. verſ.
item in dicto teſtamento, lib. 3. Dec. in conſ. 305. in fin.
Curt. iun. in conſ. 15. n. 2. verſ. ſecū io principaliter. Nat.
in conſ. 113. nu. 3. Decian. in conſ. 3. num. 3. lib. 1. Ea eſt
9 huius ſententiæ ratio, quod ita facto ſicuti † verbis vo-
luntas declaratur, l. Paulus. ff. rem rat. haberi, & copioſe
ſcripſi in commentarijs de recuper. poſſ. remed. 15. nu.
124. cum ergo hoc factum adhibitionis quinque teſtiū
conueniat donationi cauſa mortis, ſequitur dicendum
in dubio donatum cauſa mortis, arg. l. non codicillum,
C. de teſta. Et accedit, quod ſi præſumetur inter viuos,
tres alij teſtes ſuperuacanei eſſent.
Cæterum ab hac opinione diſſentiunt Ripa libr. 3. re-
ſponſorum, c. 9. nu. 4. Natta in conſil. 103. nu. 13. lib. 1. &
Rolandus in conſ. 61. nu. 59. lib. 2. qui ſcribunt, hanc vel
leuem, vel minus veram eſſe, cum nil repugnet, quin &
in donatione inter viuos adhiberi poſſint quinque te-
ſtes. Et quanquam teſtes tres vltra neceſſarium fuerint
adhibiti, attamen abundans cautela nō nocet, l. qui mu-
tuam, ff. mand. Nec repugnat tex. l. nec codicillum, C. de
teſtam. quia ille procedit, quādo id quod adhibetur, re-
pugnat ſubſtantiæ actus, ſicuti repugnat hæredis inſti-
tutio codicillis, vt declarabimus in ſequenti libro in 3.
præſumptione.
10 Quinta eſt coniectura, quando † donatio fit tempore
peſtis, ſiue ab infirmo ex peſte, ſiue a quouis alio exiſten
te in loco contagioſo. Ita Corn. in conſ. 124. lib. 4. & Ri-
pa in tract. de peſte, tit. 2. de priuileg. contractuum cau-
ſa peſtis, num. 172. & num. 176. qui multis comprobát,
& Rim. iun. in inſtit. de don. in princ. num. 102.
Et idem eſt in alio ægrotante, ſi modo aliquæ aliæ cō
iecturæ concurrant. Ita Roland. in conſ. 8. nu. 35. & 36.
lib. 1. ſic declarando Corneum in conſ. 126. lib. 1. & Go
zad. in conſ. 80. col. 3.
11 Sexta eſt coniectura, quando quis ingrederetur † re-
ligionem proteſtando, quod ingreditur animo proban
di vel quod per actum illum ingreſſus, nō intendit pro-
fiteri: & ſimpliciter donaret monaſterio bona ſua, vel al-
teri. Hoc etiam caſu præſumitur donaſſe cauſa mortis
& ſi nulla mortis mentio facta eſt, cum donaſſe videatur
ſub conditione, ſi mors ipſa ciuilis, hoc eſt, profeſſio ſe-
quetur. Ita Hoſt. Io. Andr. Cardinalis, Abbas, Anch. &
Imola in c. pen. de reg. Iaſ. in auth. ſi qua mulier, in fin.
C. de ſacroſ. eccl. Rim. iun. in loco præalleg. num. 375.
Septima eſt coniectura, quando fit mortis mentio in
12 alia † parte inſtrumenti, ad quam deinde haberetur re-
latio. Nam & tunc præſumitur facta donatio cauſa mor
tis. Pariſ. in conſ. 16. num. 5. lib. 2.
13 Octaua eſt coniectura, quando † donans dixit, relin-
quo tibi bona mea. Ex quo enim verbum, relinquo, ad
morientes tantum pertinet, l. 1. §. vlt. ff. de tab. exhibēd.
præſumitur donaſſe. Ita Guid. Papæ in ſing. 357. & Rip.
in tract. de peſte, in tit. de priuileg. contractuum, num.
177. & Maſcard. in d. concluſ. 561. num. 20.
Nona coniectura eſt, quando donatione ſimpliciter
facta is donans confecit ſtatim teſtamentum, in quo fe
cit mentionem dictæ donationis. Ita Chaſſan. in conſue
tud. Burgundiæ, tit. 7. de ſucceſ. §. 5. nu. 10. ex ſententia
Curtii ſenioris, in conſ. 44. ſuper duobus publicis, col. 3.
& ſecutus eſt Maſcard. de probationibus concluſ. 561.
num. 21.

Donatio cauſa mortis quando reuocata præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Donatio cauſa mortis ſecundum Iuſtin. tribus caſibus cenſetur reuocata.*

2 *Donatio cauſa mortis et legatum a pari procedunt, ideo ab vnius ad alterius reuocationem licet argumentari.*

3 *Donatore reconualeſcente ab infirmitate in qua donauit, præſumitur reuocata donatio. Idque ipſo iure, abſque alio pacto. num. 4.*

5 *Donatio nullo graui periculo inſtantis mortis facta, per reconualeſcentiam non præſumitur reuocata.*

6 *Donationem, qui ob reconualeſcentiam dicit reuocatam, quid probare debeat.*

7 *Donatore mortuo, eiuſque hærede aſſerente donationem reuocatam fuiſſe ob reconualeſcentiam priorem, quid probare is debeat.*

8 *Donatio cauſa mortis reconualeſcente donatore non reuocatur, ſi id ſe nolle declarauerit.*

9 *Donatio cauſa mortis pœnitentia donatoris reuocatur.*

Quæ pœnitentia vel verbis declaratur expreſſe, vel factis tacite, num. 10.

Et duobus probatur teſtibus, ſecundum Decium, num. 11.

Verius tamen eſt expreſſam quinque, tacitam duobus probari, num. 12.

13 *Donationem pœnitentia reuocatam indiciū eſt, ſi nulla neceſſitate vrgente donator rem donatam alienet. Id autem quomodo accipiendum, n. 14. & 15.*

16 *Inimicitia inter donatorem, & donatarium exorta, ſignum eſt donationis cauſa mortis reuocatæ. Idem eſſe in legatario, & teſtatore, num. 17. Idque procedere, etſi in teſtamento vel codicillis poſtea confectis, nullam reuocatæ donationis mentionem fecerit, n. 18. Aut etiam per errorem facta fuerit legati ſolutio, n. 19. Nec refert etiamſi donatio ob ſpecialia donatarij benemerita proceſſerit, num. 20.*

21 *Inimicitia inter donatorem, & donatarium culpa donatoris interueniente, non præſumitur donationis facta reuocatio. Contraria tamen opinio probabilior & ratio eius, n. 23.*

Idem in teſtatore, & legatario, n. 22.

24 *Pœnitere proprie dicitur, qui proprium erorem deteſtatur, & a proprio facto recedit.*

25 *Inimicitia ob quam donatio cauſa mortis reuocata præſumatur, grauis eſſe debet.*

26 *Inimicitiæ graues, quæ ſint inter donatorem, & donatarium, aut teſtatorem et legatariū, nu. 27. 28. 29. 31. 33. 34. & 36.*

30 *Adulterium vxoris, inimicitia cenſetur ſufficiens, ob quam donator vel teſtator, legatum vel donationem cauſa mortis cenſeatur reuocaſſe.*

32 *Occidere is dicitur, qui graui infirmitate laborantem deſerit, & negligit.*

35 *Altercatoria verba non arguere legati reuocationem.*

37 *Iniuria quæ dicatur atrox, iudicis relinquitur arbitrio.*

38 *Inimicitia ſecuta reconciliatione donatio vel legatum factum reconualeſcit.*

39 *Donationem cauſa mortis vel legati, expreſſa vel tacita pœnitentia reuocatam præſumi, vtrum locum etiam habeat, nullo hære de inſtituto, num. 40.*

41 *Decedere ſine hærede, quando interdum quis poſſit.*

42 *Donans cauſa mortis alterius, non poteſt ſua pœnitentiæ reuocare.*

43 *Donatario præmoriante, cauſa mortis donatio caduca fit, & reſoluitur.*

44 *Donatio facta vxori, ipſa præmoriente reſoluitur.*

45 *Donatore & donatario ſimul præmorientibus, in dubio præſumitur donatorem prius deceſſiſſe, vt valida ſit donatio.*

PRAE-

Digitized by Google

PRAESVMPT. XXXVII.

EXplicaui ſuperiore præſumptione, quibus coniectu
ris donatio cauſa mortis præſumatur facta. Nunc
dicendum eſt, quibus præſumatur reuocata. Hic prius
1 dicendum eſt, † tres tantum caſus in quibus dicitur re-
uocata donatio, enumerari a Iuſtiniano in §. 1. in inſtit.
de donat. Quos ſane caſus explicaturi, prius admone-
2 mus, licere † argumentari a reuocatione legati ad re-
uocationem donationis cauſa mortis, cum a pari pro-
cedant, l. illud, ff. de donat. cauſa mortis.

3 Primus eſt, quando † donator qui infirmitate labo-
rans donauit, ab ea ægritudine recõuafuit. Hoc ſane ca-
ſu præſumitur ſua voluntate reuocata donatio. Ita ſcri-
bunt gloſſ. in inſtit. de donat. in princ. in verbo, ſuperui-
xiſſet, vbi late poſt alios Riminal. iun. num. 1110. Bart.
& reliqui in l. non omnis, ff. ſi certum petat. Et manife-
ſte probat tex. l. 1. in princ. ff. de don. cauſa mortis, cum
dixit iuriſconſul. eum qui cauſa mortis donat, ea mente
dare, vt ſtatim quidem accipientis fiat, ſi tamen conua-
leſcit, velit id ad ſe reuerti. Ea enim cõditione infirmus
donat, ſi ex ea infirmitate decedat. Ergo ſub contraria
conditione, nempe ſi reconualeſcat, reuocare dicitur,
iuxta l. aliquando, ff. de cond. & demon. cum ſimilibus.

4 Et hæc quidem reuocatio † ipſo iure fit abſque alio
pacto. Ita tradunt Bart. in l. 3. in fi. ff. de don. cauſa mor-
tis. Bald. in l. vlt. C. de poſthum. hæred. inſtit. Corn. in
conſ. 126. num. 10. lib. 1. Guiel. Bened. in c. Raynutius,
in verbo, teſtamentum, il 4. num. 41. de teſtam. Moder.
Pariſien. in commentariis ad Conſuetudines Pariſiẽ. in
§. 82. num. 12. Alciat. in d. l. non omnis. Alba in conſ. 65.
num. 2. & Rimin. iun. præcitato in loco, num. 1016. teſta
tur eſſe receptam omnium opinionem. Quam quinque
iuris locis egregie probauit. Et rationes Decij in d. l. nõ
omnis. diſſentientis confutauit.

Declaratur primo hæc præſumptio, & coniectura, vt
5 locum nòn habeat, quãdo donatio facta fuit, † nullo gra
ui periculo inſtantis mortis. Nam tunc non præſumitur
facta donatio ob imminens mortis periculum, ex quo
nullum inſtabat, & propterea per reconualeſcentiã ab
ea infirmitate non cenſetur reuocata donatio. Ita Caſtr.
Iaſ. Dec. & Alc. in d. l. non omnis, ff. ſi cert. pet. Didac. in
rubr. de teſtam. par. 3. nu. 13. Rimin. iun. in loco ſupra al
leg. num. 1033. Quibus accedit Caſtr. in conſ. 385. ſi quę
ritur vtrum, nu. 2. lib. 1. qui de donante cauſa mortis, ob
leuem febriculam, quą vexabatur, ſic reſpondit. Ita quo
que Iulius Clarus in §. donat. quęſt. 15. in fine. Et hac in
re obſeruandum eſt primo, quod is qui dicit donatio-
6 nem † cenſeri reuocatam ob reconualeſcentiam, proba-
re debet, infirmitatem qua detinebatur donator, quan-
do donauit, grauem & periculoſam fuiſſe. Ita Caſtr. in
d. conſ. 385. nu. 2. Coniecturis autem infirmitas hæc ad
mortẽ probatur, vt ſi medici id affirment, vel cuſtodes
qui eius curæ pręerant, atteſtentur graues eius querelas
& lamentationes fuiſſe, vel ſi alia dedit ſigna timoris
mortis, vel ſi ſacroſancta eccleſiæ ſacramenta ſuſcepit,
ſicuti Caſtr. ipſe explicat. Eſt & ſecundo obſeruandum,
7 quod donatore † poſtea mortuo, ſi eius hęres aſſerat do
nationem ob id cenſeri reuocatam, quod ipſe dona-
tor ab ea infirmitate, ob quam donauit, reconualuit, etſi
deinde ex alia deceſſerit, is inquam hæres probare id
debet. Ita docuit Riminal. in præcitato loco, hoc eſt, in
inſtit. de donationibus, in princ. num. 1032. auctoritate
gloſſæ in leg. licet, ff. de donatio. cauſa mortis. Imol. in
leg. Senatus, §. ſed mortis cauſa, ff. eod. & Pariſij in conſ.
115. num. 13. lib. 4.

Declaratur ſecundo, vt locum non habeat hæc conie
8 ctura, † quando ipſe donator poſt reconualeſcentiã, de-
clarauit velle decedere cum eadem voluntate. Nam tũc
firma manet donatio quaſi ex noua & recenti diſpoſi-
tione. Ita reſpondit Caſtr. in d. conſ. 385. in fi.

Secundus eſt caſus, in quo reuocata, & extincta cenſe
9 tur † donatio hæc cauſa mortis, quando ipſum donato
rem pęnituit donationis, §. 1. in inſtit. de donat. & ibid.
gloſſ. in verbo, pœnituiſſet.

10 Cæterum pœnitentia hæc ſolet vel expreſſa eſſe † ver
bis, vel tacita, vt factis. Verbis expreſſa, vt ſi donator ip-
ſe dixit, ſe donationis pœnitere.

Et huius quidem pęnitentiæ declarationem duobus
11 teſtibus † probari poſſe ſcripſit Dec. in d. l. non omnis,
in princ. num. 9. ff. ſi cert. pet. & in conſ. 505. num. 5.

Diſſentiunt tamen a prædictis Alc. in l. 2. nu. 17. in fi.
ff. de leg. 1. & Natta in conſ. 578. & 579. qui multis ratio
nibus & argumentis vtitur. Et hanc exiſtimo veriorem.
Et ſi enim (vt dicebat Decius) donatio hæc ſola pęniten
tia reuocetur, ſicuti & legata, attamen aut eſt expreſſa
12 pœnitentia, aut tacita. Illa expreſſa debet † probari quin
que teſtibus, tacita vero duobus. Ita in legati reuocatio-
ne ob pœnitentiam, poſt alios tradunt Iaſ. in l. iuriſgen-
tium, §. quod fere, in fine, ff. de pactis, & late Catelianus
Cotta in memorabilibus in verbo inimicitiæ. Et in hoc
conueniunt donatio cauſa mortis, & legatum, vt di-
cemus in ſequenti libro, in præſumptione 170. vbi age-
mus de reuocatione legati ob ſuperuenientem inimici-
tiam. Pœnitentia tacita multis ſignis declaratur.

13 Primum eſt ſignum, ſi donator † nulla vrgente neceſ-
ſitate, atque ita voluntarie alienauit rem donatam. Ita
Dynus & Bald. in l. ſi mortis, §. Paulus, nu. 2. ff. de don.
cauſa mortis. & in conſ. 229. nu. 2. Imol. in d. l. Stichum.
in fine. & ibidem Alex. & Florianus, Iaſon & Alciat. Ita
quoque Ruin. in conſ. 123. nu. 4. lib. 1. & in conſil. 7. nu.
15. lib. 3. Marſil. in ſing. 136. Chaſſanæus in conſuet. Bur
gund. in tit. de ſucceſ. rub. 7. §. 5. nu. 4. Soc. iun. in l. 2. nu.
3. ff. de leg. 1. Rolan. in conſ. 61. num. 2. lib. 2. & Didac. in
rubr. de teſtam. in 3. parte, num. 18. Hos recẽſet & ſequi-
tur Riminal. iun. in pręcitatis commentarijs in inſtit. in
tit. de donat. in princ. num. 1055. & num. 1056. qui quin
que argumentis ſatis valide comprobat. Et ibidem nu.
1057. auctoritate Aret. in conſ. 74. num. 1. Crauet. in cõ-
ſil. 144. num. 10. Did. in d. 3. parte, num. 18. ac Oſaſc. in
deciſionibus Pedemontanis, deciſ. 118. ad fin. intelligit
14 quando † donator alienauit rem illam ſingularem, ſecus
ſi in vniuerſum, vt ſi in omnibus ſuis bonis alium hære-
dem feciſset. Nam tunc intelligitur ſalua re donata illũ
inſtituiſse, & idem ſcripſit Ioan. Lupus in rubr. extr. de
don. inter vir. & vxor. §. 69. num. 10. verſ. ex quibus. & di
cemus ſubſequenti lib. in præſumpt. 140. vbi de reuoca-
tione legati per alienationem rei diſſeremus.

15 Præterea alienatio hæc intelligitur, quãdo † vere res
ipſa fuit diſtracta, ſecus vero ſi ſolũmodo obligata. Ita
Tiraq. in l. ſi vnquam, in verbo, libertis, num. 130. in fin.
C. de reuoc. don. poſt Io. Fabri, quem recenſet.

Secundum eſt ſignum pęnitentiæ donatoris, quando
16 † ſuperuenit inimicitia inter donatorem, & donatariũ.
Nam hanc ob cauſam donatio cenſetur reuocata. Ita
Alex. Iaſ. & Alciat. in l. non omnis, ff. ſi certum petatur.
Chaſſaneus in commentariis ad conſuetudines Burgũ
diæ, in tit. de ſucceſſio. rub. 7. §. 5. nu. 4. Rimin. iun. in in-
ſtit. de don. in prin. nu. 1070. Et hæc quidem vera eſt ſen
tentia, etſi Dec. in d. l. non omnis. diſſentiat. Ita quoque
17 dicimus, quod legata † quæ huic donationi æquiparan-
tur, l. illud, ff. de don. cauſa mortis, & l. 2. vbi Doct. ff. de
legat. 1. reuocata dicuntur ob ſuperuenientem inimici-
tiam inter teſtatorem & legatariũ, l. 3. §. vlt. ff. de adim.
leg. & diſſeremus in ſequenti lib. in præſ. 170. Et cõpro-
batur text. l. cum hic ſtatus, §. quod ſi diuortium. ff. de
don. inter virum & vxorem. vbi donatio facta inter vi-
rum & vxorem, quę donationi cauſa mortis æquipara-
tur, ex quo morte donantis valet, reuocata cenſetur ob
ſuperuenientem inimicitiam inter ipſos virum & vxo-
rem.

Digitized by Google

rem. Ita quoque egregie ſcripſit Rom. in conſ. 459. nu.
3. quamcunque liberalitatem ex ſuperuenienti inimici-
tia intelligi reuocatam. Et ob id illo in loco reſpondit,
beneficium ciuilitatis, liberalitate ciuium conceſſum
aliquibus, cenſeri reuocatum ob inimicitiam ſuperue-
nientem.

Extenditur primo hæc præſumptio & coniectura re-
uocatæ donationis cauſa mortis ob ſuperuenientem ini
micitiam, vt locum habeat etiam, quando contracta ip-
18 ſa inimicitia, donator † confecit teſtamentum, vel codi
cillos, in quibus nullam mentionem fecit reuocatæ do-
nationis. Nam adhuc tacita illa ademptio locum ha-
bet. Ita de legato reuocato ob ſuperuenientem inimi-
citiam, ſcribunt Bart. in l. filio, §. Sæia, ff. de adim. legat.
Aret. in conſ. 93. num. 5. verſ. hæc concluſio, qui rationẽ
quæ huc maxime pertinet, conſiderauit. Et alios plures
commemorabimus in ſequenti libro in præſumpt. 141.
vbi de reuocatione legati ob ſuperuenientem inimici-
tiam, diſſeremus.

Extenditur ſecundo, vt hæc coniectura locum etiam
19 habeat eo caſu, quãdo † res donata errore ſoluta fuiſſet.
Nam adhuc ob tacitam precedentem ipſius donatio-
nis reuocationem, ſolutio ipſa repeti poterit. Ita de lega
ti reuocatione ſcripſit Ripa in l. vlt. num. 152. C. de reuo
can. donat.

20 Extenditur tertio, vt locum habeat etiam, † quando
teſtator donauit ob ſpecialia benemerita ipſius donata-
rij. Nam adhuc ob ſuperuenientem inimicitiam præſu-
mitur donatorem pęnituiſſe donationis, atque ita eam
reuocaſſe. Ea eſt ratio, quia ipſius donationis cauſa mor
tis natura nõ cenſetur mutata expreſſione meritorum,
ſicuti dicimus, confeſſionem factam in teſtamento eſſe
reuocabilem ob naturam ipſius teſtamenti, quæ nõ mu-
tatur, vt docuit Bart. in l. cum quis decedens, §. codicil-
lis. num. 4. ff. de leg. 3.

Declaratur primo, vt locum non habeat hæc conie-
21 ctura: & præſumptio, quando † inimicitia inter donato-
rem & donatarium ſuperuenit culpa ipſius donatoris.
Nam tunc donatio ipſa non præſumitur reuocata. Ita
in ſpecie donationis cauſa mortis, docuit Riminal. iun.
in inſt. de don. in princ. nu. 1083. adductus ea magis re-
22 cepta Doctorũ traditione, qua dixerunt, † legatum non
præſumi ademptũ & reuocatum a teſtatore, qui ſuper-
ueniẽti inimicitię cauſam prębuit. Qua quidẽ in opinio
ne fuerunt permulti congeſti a Cateliano Cotta in me-
morabilibus, in verbo inimicitiæ, nempe Bart. in l. cum
tabulis, §. quoniam, ff. de his quibus vt indig. Caſtr. in
l. fideicommiſſum, C. de fideicommiſs. Roman. in ſing.
196. Tu habes. Franc. Aret. in l. 2. §. item ſi in facto. in ter
tio notab. ff. de verbor. oblig. Barbat. in tract. de præſtan
tia Card. in 3. q. 2. partis, col. vlt. Angel. Aret. in §. item ſi
propter inimicitiam, verſ. qualiter autem, in inſt. de ex-
cuſat. tutor. Alex. in additio. ad Bartolum in l. 3. §. vlt.
ff. de adim. leg. & Bertachinus in repertor. in verbo, ini-
micitia, q. 23. His a Cotta commemoratis adiungit Ri-
minaldus præcitato in loco, num. 1096. Rom. in l. 1. col.
5. verſ. eſt idem, C. vnde vir & vxor. & in l. ſi ab hoſtibus.
nu. 10. ff. ſol. mãtr. Peruſinum in cap. cum ſpeciali, col. 7.
de appel. Alex. in conſ. 99. lib. 5. Decium in cap. 1. col. 2.
de iudicijs. Marſilium in l. 1. §. præterea, nu. 59. de quæ.
& Gramm. in voto 30. num. 19. His ego addo Barbat. in
conſ. 59. col. pen. verſ. & adduco, lib. 1. & in c. vlt. num.
3. verſ. tu alleg. de donat.

Cæterum etſi communis hęc eſt opinio, & in indiciis
forte obſeruanda, attamen ab ea receſſerunt Iaſon in l.
filiam, nu. 2. C. de inoffic. teſta. Petralancta in ſing. 5. ver
ſic. adde quod Bart. Io. Lupus in rubr. extra, de donat.
inter virum & vxorem, §. 78. num. 28. Ripa in l. vlt. num.
151. C. de reuoc. don. & in c. 1. num. 14. de iudicijs. Io. de
Amicis in cõſ. 4. Bernardus Diaz in reg. 258. Didac. in
rub. extr. de teſtam. in ſecunda parte, n. 19. verſ. 5. ex præ
miſſis, & Fernãdus Vaſquius in tract. de ſucceſſionibus
lib. 3. de ſucceſſionum progreſſu. in tit. de legatis, §. 28.
23 nu. 9. Et hæc quidem mihi magis probatur, † cum nega
ri in iure non poſſit, quin donator ſeu teſtator ipſe eum
odio habere cępetit, quem diligebat & beneficio dona-
tionis affecerat. Si enim ſua ipſa volũtate ab eius amici-
tia, quæ donationi vel legato cauſam præbuit, ſe ſubtra
xit, præſumendum eſt quod donationis eum pęnituerit,
nec ad rem pertinet conſideratio illorum, qui dixerunt
quod teſtator, vel donator non dicitur pœnituiſſe, quia
ſi pęnituiſſet, facile declarare id potuiſſet. Nã reſponde
tur ſatis illos dici declaraſſe ipſo facto offendendo do-
natarium, vel legatarium, quorum perſonas ſi offende-
re & lædere voluerunt, multo magis & bona. Et ſenten-
tiam hanc vere probat l. 4. ff. de adim. leg. in illis verbis:
Et pęnituit teſtatorem prioris offenſę. Is enim pœnitere
dicitur, qui deliquit, erroremque commiſit, c. pęniten-
tia, il 2. de pœnitentia, diſtinctio. 3. Nec ſatisfacit inter-
pretatio eruditiſſimi Riminaldi in loco præallegato, n.
1107. cum dixit d. c. pęnitentia, loqui in foro conſcien-
tiæ, nos vero in foro contentioſo. Nam verius eſt in qua
24 uis diſpoſitione, proprie eum dici † pœnitere, qui pro-
prium errorem deteſtatur, vel a proprio facto recedit.
Ouidius de Ponto ſic cecinit.

Pœnitet ò, ſi quid miſerorum creditur vlli.
Pœnitet & facto torqueor ipſe meo.

Et Cicero in oratione pro Cælio: Nam quod obiectum
eſt de impudicitia, quodque omnium accuſatorum non
criminibus, ſed vocibus, maledictiſque celebratum eſt,
id nunquam tam acerbe feret M. Cælius, vt eum non pę
niteat, non deformem eſſe natum. Et in iure noſtro paſ-
ſim dicitur, teſtatorem vel donatorem pęnitere diſpoſi-
tionis, vel donationis a ſe factæ, d. §. 1. in inſtit. de donat.
& l. qui mortis, ff. de don. cauſa mortis. ſic & in l. ſi quis
mihi bona, §. vlt. ff. de acquir. hæred. pœnitere proptẽ
iuſsus dicitur pater.

Non etiam repugnat conſideratio eiuſdem Riminal
di præcitato in loco, num. 1103. cum dixit dictam l. 4. eſ-
ſe intelligendam ſecundum textum l. 3. §. vlt. anteceden
tem, qui loquitur de ademptione legati ob inimicitiã
cauſatam ab ipſo legatario, non autem a teſtatore. Eſt
hæc mera diuinatio. Et ratio perpenſa ab ipſo Riminal
do, cũ dixit, quod alias ſequeretur, teſtatorem addidiſ-
ſe malum malo, cum vltra cauſam, quam dediſset inimi
citiæ, ademiſset etiam legatum, non ſatis vera eſt. Nam
quod cauſam dederit, inimicitiæ malum quid eſt, at qđ
ademerit legatum, malum non eſt, cum a ſua voluntate
& liberalitate id pendeat. Nil etiam vrget interpreta-
tio Cateliani Cottæ in loco ſupra allegato, quia dum Iu
riſconſultus in dicta l. 4 dixit, donationem reintęgrari,
ſi teſtatorem prioris offenſæ pœnituit, præſupponit in
neceſſarium antecedens, ob offenſam a teſtatore illatã
iam reuocari legatum. Hic prætereo alia, quæ paſſim no
ſtri interpretes hac de controuerſa opinione, ſcripta re
liquerunt.

Declaratur ſecundo prædicta coniectura, vt locũ ha-
25 beat, quando inimicitia † ſuperueniens inter donatorẽ
& donatarium eſt grauis, ſecus ſi leuis. Ita de inimici-
tia inter teſtatorem & legatarium manifeſte reſpondit
Vlpianus in d. l. 3. §. vlt. de adim. leg. & ſcribunt ibi gloſ.
Bart. ac etiam alii, quos ſtatim commemorabimus. Et
huius ſententiæ rationem affert Natta in conſil. 462. nu.
13. & 14. libr. 2. Et confert text. notab. l. cum hic ſtatus,
§. quod ſi diuortium, ff. de don. inter virum & vxor. ibi,
Friguſculum, hæc eſt leuis ira, & diſcordia modica. Ho
thomannus in commentariis verborum iuris, in verbo
Tribuſculum.

Cęterũ quæ dici poſſit & debeat grauis, vel leuis ini-
micitia, dubitari ſæpe ſolet. Et inter graues (vt de his

primum

Digitized by Google

26 primum dicatur) exiſtimatur quando † legatarius ſe ip-
ſo offendit grauiter ipſum teſtatorem, vt ſi eum vulneri
bus affecit, vel occidit. Ita Baldus in l. his conſequenter.
in 2. lectura, in fi. ff. famil. ercisc. qui in ſpecie ſcribit, hãc
eſſe iuſtam cauſam grauis inimicitiæ, qua cẽſetur mu-
tata teſtatoris & donatoris voluntas, & conſequenter re
uocata donatio vel legatum. Idem quando donatarius,
27 vel legatarius † interfecit vel vulnerauit patrem, vel cõ-
ſanguineum teſtatoris. ita Bart. in d. l. 3. §. vlt. nu. 3. Nat
ta in conſ. 462. num. 9. lib. 2.
28 Secundo grauis eſt inimicitia, † quando donatarius
ſeu legatarius accuſauit teſtatorem capitali de crimi-
ne, ita probat in ſpecie tex. l. filio, §. Sæia, ff. de adim. leg.
Et accedit tex. l. 1. ff. de his quib. vt indign. vbi Bar. & in
ſpecie declarat Ruin. in conſil. 162. nu. 2. verſ. nec etiam.
lib. 4. & Riminal. iun. inter conſil. matrimonialia, conſil.
81. num. 14.
29 Tertio eſt grauis inimicitia, † ſi donatarius commi-
ſit adulterium cum vxore ipſius donatoris vel teſtato-
ris. Ita in ſpecie gl. in l. fideicommiſſum, in fi. C. de fidei-
com. & ibidem Bart. Alex. Iaſ. idem Iaſ. in leg. ſororem,
nu. 5. C. de his quibus vt indign. Ruin. in conſ. 162. nu. 3.
lib. 4. & Ripa in l. vlt. nu. 153. C. de reuoc. don. Et idem
eſt quando donator vel teſtator donaſſet, vel legaſſet
30 propriæ vxori, quæ deinde † adulteriũ commiſit. Nam
& hæc dicitur grauis ſuperueniens inimicitia, quæ ar-
guit donatorẽ vel teſtatorem pœnituiſſe donationis, vel
legati, atque ita reuocare illud voluiſſe. Ita probat d. l. ſi
deicommiſſum, & ibi Doct. C. de fideicomm. & Bart. in
l. 1. num. 4. ff. de his quibus vt indign. & ibid. Soc. Ruin.
in conſ. 162. nu. 3. lib. 4. late Io. Lupus in rub. de don. in-
ter vir. & vxor. §. 78. num. 2.
31 Quarto grauis etiam exiſtimatur inimicitia, quãdo †
legatarius vel donatarius neglexit curam teſtatoris vel
donatoris ægrotantis, nam ex hoc cenſetur cauſatum
quoddam graue odiũ, & grauis inimicitia inter ipſum
donatarium, legatarium, & teſtatorem, vel donatorem
qui ob id præſumitur mutaſſe volũtatem, atque ita ade-
miſſe legatum. Ita in ſpecie reſpondit Natta in conſil.
462. nu. 11. & 12. Ea eſt huius ſententiæ ratio, quia occi-
32 dere † is dicitur, qui in infirmitate graui laborantẽ deſe
rit, atque negligit, vt ex illo textu ſcribunt omnes in l. ſi
ab hoſtibus, §. ſi vir vxorem, ff. ſol. matrimon. & copioſe
reſpondi in conſ. 256. lib. 3. quod ſi maritus deſerit vxo
rem ægrotantem, & neceſſaria ei non ſubminiſtrat, do-
tis lucro priuatur. Quam ſententiam multipliciter ibi
declaraui.
33 Quinto grauis inimicitia exiſtimatur † & illa, quæ ex
oritur ex lite, & cõtrouerſia omnium bonorum, vel ma-
ioris partis ipſius teſtatoris. Ita Bart. in d. l. 3. §. vlt. ff. de
adim. leg. Natta in conſ. 462. num. 9. Io. Lupus in d. ru-
bric. extr. de don. inter vir. & vxor. §. 79. ex l. propter li-
tem, ff. de excuſat. tut. in Authen. ſi dicat, C. de teſtibus.
& ſcripſi in Commentarijs de Arbitrariis iudicum, li-
bro 2. caſu 110. vbi multos huius ſententiæ Doctores
commemoraui.
34 Sexto grauis etiã inimicitia † exoritur ex verbis gra-
uibus, iniurioſis, prolatis a legatario contra ipſum teſta-
torem. Ita in ſpecie reſponderunt Ruin. in conſil. 162.
num. 2. lib. 4. Natta in conſ. 462. num. 12. & ibid. nu. 21.
35 Scribit † verba altercatoria non arguere legati reuoca-
tionem, ex ſententia Socin. ſen. in conſ. 163. col. 5. libr. 2.
Et probat l. ſi inimicitiæ, ff. de his quibus vt indign. vbi
36 gl. & Bar. Et demum grauis inimicitia exoritur † ex om
ni atroci iniuria, vt inquit Bart. in d. l. 3. §. vlt. nu. 4. ff. de
37 adim. leg. quæ autem dici poſſit † atrox iniuria, relinqui
tur arbitrio iudicis, vt ſcripſi in commentariis de arbit.
iudicum lib. 2. caſu. 263.
Septimo conceditur grauis inimicitia inter maritum
& vxorem ob aliquem actum impudicum ab vxore cõ-
miſſum, vt ſi impudice deoſculata eſſet aliquem, quod
odium operatur, vt præſumatur maritum reuocaſſe le-
gatum ei factum, ita Ruin. in conſ. 162. num. 4. lib. 4.
Declaratur tertio, vt non habeat locum prædicta cõ-
38 iectura, quando ſubſecuta deinde fuit † inimicitiæ re-
conciliatio. Nam tunc præſumitur remiſſum odium &
inimicitia, & conſequenter reconualidatum legatum,
l. 3. §. vlt. cum l. ſeq. vbi Bart. ff. de adim. leg. Iaſ. in Auth.
non licet, nu. 10. C. de liberis præter. late diſſerit Petra-
ſancta ſing. 3. & idem reſponderunt Pariſ. in conſ. 1. nu.
139. lib. 1. Soc. iun. in conſ. 59. nu. 19. lib. 3. & Alcia. reſp.
628. in fi. qui de exhæredatione idem ſcribunt. Qui ta-
men de re ſuo loco diſſeremus in lib. ſeq. in præſumpt.
170. num. 13.
39 Prædicta pœnitentia tam expreſſa quam tacita † ita
demum operatur reuocationem donationis cauſa mor
tis, & legati, quando donans hæredem reliquit, ſecus ve
ro nullo ſuperſtite hærede, qui pęnitentiam, atque ita re
uocationem obiiciat. Sic ſcribit doctiſs. Riminald. in in
ſtitut. de donat. in princip. num. 1034. auctoritate mul-
torum, nẽpe Ang. in diſput. incip. Aſtenſis miles, in l. cir
ca. §. vlt. vt etiam Imol. ff. ad leg. Falcid. Alexan. in l. non
omnis, ff. ſi cert. pet. Ang. Arer. in eod. tit. inſtit. de don.
in princ. Iaſ. in conſ. 138. col. 3. lib. 4. Marſil. ſing. 63. Rip.
in l. 2. nu. 19. & ibid. Soc. ſen. num. 15. & Soc. iun. nu. 88.
ff. de leg. 1. qui communem eſſe opinionem teſtatur. Et
his accedit Alex. in l. quoties, col. 3. de leg. 1.
Cæterum a prædictis diſſentiunt Corn. in conſil. 68.
col. 5. lib. 3. Iaſ. & Dec. in l. non omnis, ff. ſi cert. petat. il-
le num. 9. iſte num. 12. Ripa, qui pro contraria opin. a
Rimin. allegatur, is inquam in d. l. 2. num. 19. de legat. 1.
Andr. ab Exea in rubr. ff. de pact. num. 159. & Didac. in
rubr. extr. de teſtam. in 3. parte. num. 24. Et hæc quidem
opinio, quæ auctorum dinumeratione inferior a præce
40 denti non eſt, mihi † magis probatur. Nam is tex. leg. 1.
ff. qui ſine manumiſs. ad liber. peruenit. ab Exea, & Di-
daco diligenter perpenſus, & huic ipſi opinioni ſuffra-
gatur. Et prætereà accedit, quod fruſtra diſputare vidẽ
tur Dd. hac de re: cum nullus ſine hærede decedat, ex
quo poſtremo loco ſuccedit fiſcus, l. 1. ff. de iure fiſci, &
l. 1. C. de bon. vacan. quare non poterit eſſe locus illi pri
mæ opinioni Angeli, & ſequacium. Niſi dicamus, fieri
41 interdum poſſe, ne & fiſcus, † hęres ſit, ob id, quod dam
noſam hæreditatẽ adire recuſet, vt animaduertit Dec.
in d. l. non omnis, num. 12.
Eſt etiam conſiderandum, donationem hanc non re
uocari pęnitentia ipſius donatoris, quando promiſit do
nationem ipſam certo tantum caſu reuocare, vt puta ſo
la donatarii prædecedentia, vel cauſa ingratitudinis tã
tum, vel ſolummodo per alienationem, ſicuti ex ſenten-
tia Caſtr. Ruin. & aliorum ſcripſit Riminald. præcitato
in loco, numer. 1040. Qui quidem & numer. 1051. poſt
Franc. Balduin. & Thobiam Nonium ibidem annota-
42 uit, quod † quando quis donauit cauſa mortis alterius,
non poteſt ipſe donator ſua pœnitentia reuocare dona-
tionem ipſam, iuxt. l. mortis cauſa capimus, ff. de donat.
cauſa mortis, & l. 3. C. eod.
Tertius eſt caſus, in quo reuocata præſumitur dona-
tio hæc cauſa mortis, quem idem Iuſtin. refert in d. §. 1.
43 in inſtit. de donat. quando ſcilicet donator † ſuperuixit
ipſi donatario. Nam prædecedente donatario, tãquam
caduca extinguitur atque reſoluitur donatio, §. 1. & l. ſi
vir vxori, §. vxor viro, ff. de donat. inter vir. & vxor. vbi
Bart. Annotauit. Idem ſcripſerunt Bald. in l. 2. C. de iure
dotium, Alex. in conſ. 14. verſic. poſtremo, lib. 1. Dec. in
l. non omnis. num. 7. ff. ſi certum pet. Hos commemorat,
& ſequitur Riminal. in inſtitut. de donat. in princ. num.
1052. Quibus accedunt Dec. in conſil. 305. & in conſil.
470. & Alc. in reſp. 659.
Et ſimile addunt Dec. Riminald. præcitatis in locis,
quod

Digitized by Google

44 quod dicimus, donationem † factam a marito vxori, præmoriente ipſa vxore reſolui, l.ſi inter virum, ff.de rebus dub.& l.a marito, C.de donat.inter virum & vxorem, & reſponderunt Bald.conſil.29.Vir donauit,col.2. lib.3.& Caſtren.in conſil.335. allegati a Riminaldo. Et his addo alios, quos cōgeſſi in conſil.84. num.15.quo loci diſtinguendo tres caſus declaraui, rationemque retuli. Et ibidem numer.14.ſcripſi,quod quando ambo ſi-
45 mul moriuntur, & ignoratur quorum † primus deceſſerit,donatio valet,quia præſumitur donatorem prius deceſſiſſe, d.l.ſi inter virum,ff.de rebus dub.& idem probat l.ſi ij qui inuicem, ff.de donat.cauſ.mortis, & tradit Didac. in lib.2. variar.reſolut.cap.7.num.8. verſic. hinc oritur. Non hic repeto alia quæ ad rem hanc illo in reſponſo ſcripſi.

Contractum ſecundum ſui naturam, & legis diſpoſitionem confectam præſumi.

SVMMARIVM.

1 *Contractus ſecundum ſui naturam, & diſpoſitionem legis præſumitur factus.*

2 *Locator promittens non expellere conductorem, quomodo intelligatur.*

3 *Laudo arbitri ſi quis ſtare promiſerit, quomodo accipienda promiſſio.*

4 *Moleſtare nō velle qui promiſit, intelligitur ſi cauſa ipſi non præbeatur.*

5 *Hæres petens cautionem ab vxore relicta vſufructuaria, non dicitur contrauenire promiſſioni facta de non moleſtando.*

6 *Feudum vel emphyteuſin concedens, præſumitur in perpetuum concedere.*

7 *Mater ſe obligans pro filio, patre ſoluendo exiſtente, animo repetendi præſumitur ſe obligaſſe.*

8 *Contrahentes præſumūtur etiam ſtatutis voluntatem ſuam conformem eſſe voluiſſe.*
Item de conſuetudine, num.9.

10 *Doctor ad legendum conductus, præſumitur ſecundum conſuetudinem Gymnaſii.*

11 *Clericorum contractus regulantur ſecundum legem modum contrahendi reſpicientem.*

12 *Clericus ſoluere tenetur monetam, ſecundum formam a ſtatuto expreſſam, niſi contraria pro ipſo ſit conſtitutio.*

13 *Contractus ſecundum ſui naturam factus præſumitur, etiam impropriando uerba, modo non noceat ei, quo cum contrahitur.*

14 *Pater præſumitur ſtipulari filijs, non ut filijs, ſed ut hæredibus.*

PRAESVMPT. XXXVIII.

EST rationi & æquitati conſentanea hæc iuris præ-
1 ſumptio, qua dicimus, contractum † præſumi ſecūdum ſui naturam, & legis diſpoſitionem confectū, l.quæro, §.inter locatorem.ff.locati.quo loci reſpondit Pau-
2 lus, promiſſionem a locatore factam † de non expellendo conductore, intelligi, dummodo recte colat is, & debitam penſionem ſoluat. Et hoc reſponſo adductus ſic ſcripſit Alc.in tract.de præſump.reg.3.præſumpt.31.nu. 1.ex ſententia etiam Bar.in d.§.inter locatorem, nu.1. & in l.quidā cum filium, ff.de verb.oblig.& ibidem Iaſ. nu.21. qui ſcripſerunt, quod etſi quis promiſit ſtare lau-
3 do † arbitri, & arbitratoris, & non petere aliquam reductionem ad arbitriū boni viri: attamen intelligitur promiſſio hæc, ſi modo laudum erit æquū, ſecus vero ſi iniquum, ne detur delinquēdi occaſio. Ita etiam dicimus feudum ſecundum ſui naturam cenſeri cōceſſum. Alex. in l.quod dicitur, num.24.de verb.oblig. & alios refert Ludouicus Molina in lib.1.de Hiſpanor.primog.cap.3. num.4.qui nu.5. ſubiunxit, idem eſſe de emphyteuſi, vt ſcilicet præſumatur conceſſa ſecundum naturam ſuam, & adiungit idem eſſe de primogenitura, vt inſtituta, & ordinata præſumatur iuxta propriam naturam. Id quod auctoritate Caſtr. Abbatis, & aliorum quampluriū probat, & tradit idem Molina in eod.lib.1.c.17. num.26.
4 Hinc etiam dicimus, quod ſi † quis promiſit non moleſtare, vel inquietare, intelligitur, niſi ei iuſtam cauſam præbuerit. Ita Bart.in d.§.inter locatorem, num.1.& in d.l.quidam cum filium. Huc facit quod reſpōdit Ruin. in conſ.48.num.2.& in conſ.77. num.4. lib.2.ex ſententia Bald.in l.1.C.de vſufructu,& Alex.in l.quod de bo-
5 nis,§.1. ff.ad l.Falc.quod ſi hæres † promiſit non moleſtare vxorem defuncti in vſufructu ei relicto, ſi petit hæres cautionem de vtendo & fruendo arbitrio boni viri, nō dicitur cōtrauenire promiſſioni, ex quo cautio eſt ex natura vſusfructus. Et ad rem quoque pertinet, quod
6 † concedens feudum, vel emphyteuſim, præſumitur in perpetuum concedere: cum talis ſit illarum conceſſionum natura. Ita Ang.& Alex.in l.qui in aliena, in prin. ff.de acq.hær.& Alciat.in tract.de præſump.reg.2. præ-
7 ſumpt.vlt. Huc etiā facit, quod ſi mater † ſe obligat pro filio patre ipſo exiſtente ſoluendo, præſumitur ſe obligaſſe ſecundum diſpoſitionem legis, atque ita ſecundū naturam actus vt repetere poſſit. Ita ex ſententia Caſtr. reſpondit Crauet.in conſ.77.num.9.& ſimile tradit idē Crau.in conſ.186.num.9. Et alia his ſimilia referemus infra lib.6.in præſump.9.vbi explicabimus, quod actus præſumitur factus ſecundum ſui naturam.

Extenditur primo, vt locum habeat hæc præſumptio
8 quo ad ſtatuta, ſecūdum quæ præſumitur cōtrahentes † voluiſſe contrahere & eis ſuam voluntatem accōmodare, vt ſcribunt Bart.in l.quod dicitur, num.7.de verbor. oblig. Alex.in conſil.127.& in conſil.129. libr.1. Iaſ.in conſil.137. num.1.lib.4. Curt.iun. in conſil.171. num.2. & Hier.Zanch.in l.hæredes mei, §.cum ita, in 9.parte. num.37.ff.ad Treb.
9 Extenditur ſecundo, vt procedat etiam quoad † loci conſuetudinem, l.ſemper in ſtipulationibus, de reg.iur.
10 vbi Dec.num.8.qui ſubiungit nu.9.quod † Doctor conductus ad legendum, præſumitur conductus ſecundum conſuetudinem Gymnaſii. idem Dec.in conſil.70.& Socin.ſen.in conſ.196.col.2.lib.2.
11 Extenditur tertio, vt procedat etiam quoad † clericos. Nam & eorum contractus regulantur a diſpoſitione legis reſpicientis modum contrahendi. Ita ſcribit Salic.in auth.caſſa.in fi. C.de ſacroſanct.eccleſ.cum dixit, quod licet quis gaudēs beneficio clericali, locauerit domum ſcholaſtico, attamē locatio illa intelligitur facta cum priuilegio inquilinatus, conceſſo ſcholari. Quod eſt annotandum pro interpretatione ſtatuti vniuerſitatis ſcholaſticorum huius Gymnaſii Patauini. Et Salicetum ſecutus eſt Alc.in d.reg.3. præſump.32.num.4.verſic.& infert.quo loci ex eodem Salic.ſubdit, quod cleri-
12 cus † tenetur pecuniam ſoluere ſecundum formam monetæ expreſſæ a ſtatuto: quia conueniſſe videtur ſecundū illius ſtatuti diſpoſitionem. Id quod verum eſſe intelligit Alciat. niſi clerici haberent contrariam conſtitutionem expreſſam, quia tunc illa eſſet ſeruanda, c.cum veniſſent, de eo qui mittitur in poſſ.

Extenditur quarto, vt procedat etiam, quando verba
13 † contractus impropriarentur, modo illa impropriatio non noceat ei, cum quo contrahitur. Ita Bart.in l.vt iuriſiurandi, §.ſi liberi, num.3.ff.de operis liberto. cum dixit, quod quando quis ſtipulatur ſibi emphyteuſim, ſtāte ſtatuto, ꝙ maſculi excludant fœminas, erunt prius vocati maſculi, & deinde fœminæ. Et idem eſt ſi ſtipulatio foret concepta pro filiis maſculis, & fœminis, adhuc .n.cenſetur ſtipulatus eſſe prius pro maſculis, & deinde pro fœminis. Ita Bart. in conſ.60. Quæſtio iſta, lib.1. & Alex.in l.Gallus, §.quidam recte, nu.8.ff.de liber.& poſthum. Ea eſt huius ſententiæ ratio, quia hæc ſtipulatio-
nis

Digitized by Google

tis verba referuntur ad terminos iuris, ſecundum quos & quatenus filii ſunt hæredes, ita etiam admitti debet.
14 Nam pater in dubio † præſumitur ſtipulari filiis, non vt filijs, ſed vt hæredibus, vt tradit idem Bart. in §. quidam recte, & dicemus infra in præſumpt. 48. Et traditionem illam Bart. in dict. §. ſi liberi, ad rem noſtram perpendit Alciat. in d. preſumpt. 32. num. 2. qui ait communiter recipi. Reliqua vero quæ tradit Alciat. ibi, explicabimus infra lib. 4. in præſumpt. vltima, vbi declarabimus, quando voluntas teſtatoris præſumatur legi conformis.

Contractus an nominatus vel innominatus præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Contractum in dubio præſumi innominatum, Bartoli eſt opinio.*
2 *Vxorem permittentem bona ſua poſſideri, & adminiſtrari a marito, non dotis nomine, ſed ex contractu innominato potius conceſſiſſe præſumi.*
3 *Res pro annua penſione data, vel emphyteutica, vel ex innominato contractu conceſſa præſumitur.*
4 *Contractus innominatus ſtat in puris terminis contractus.*
5 *Contractum nominatum in dubio præſumi, Baldi eſt opinio.*
6 *Contractus nominatus vtrum innominato fauorabilior.*
7 *Interpretatio ſtricta ſumitur in contractibus.*
8 *Contractus nominati potentiores ſunt & fortiores.*
9 *Verba in potentiori ſignificatu ſumi debere, & verba proprie eſſe intelligenda, idem eſt dicere.*
10 *Regula l. 1. §. qui in perpetuum. ff. ſi ager vectig. vel emphyt. pet. quomodo intelligenda.*

PRAESVMPT. XXXIX.

Contentio eſt celebris, an contractus in dubio præſumatur nominatus vel innominatus? Et præſumi
1 contractum † innominatum, ſenſit gl. in l. eleganter, §. 1. in verbo, ex ſtipulatu, ff. de dolo, quam ibi ſunt ſecuti Bart. & Bald. Ita etiam Bart. in l. 1. nu. 7. verſ. quæro extra gloſſam. in fin. ff. de rerum permut. dixit, quod quando ex parte vnius contrahentium datur res, & pecunia, parte vero alterius datur res tantũ: & ſumus in dubio, præſumitur potius contractus innominatus, do, vt des, quam contractus nominatus emptionis, & venditionis. Et Bart. illo in loco ſecuti ſunt Fulgoſ. & alii plures congeſti a Tiraq. in tract. de retractu conſang. §. 30. gl. 1. nu. 36. Ita quoque idem Bart. in ſua diſputatione 7. Mulier
2 habens, col. 2. verſ. 7. probo. dixit, quod † quando mulier permittit bona ſua poſſideri, & adminiſtrari a marito, præſumitur potius ex contractu quodã innominato ea conceſſiſſe, do, vt facias, ſcilicet vt adminiſtres, quam ex contractu dotis nominato. Ita pariter Bald. in l. libertis, num. 36. C. de operis libertorum, ſcriptum reliquit,
3 rem datam pro † annua penſione, præſumi vel emphyteuticam, vel conceſſam ex contractu innominato. Hoc facit, quod quando quis alicui dicit, accipe, tolle hanc pecuniam, is contractus dicitur innominatus. Ita Rom. in l. cum quid, num. 16. ff. ſi certum pet. vbi Alc. nu. 38. & Zaſius num. 42. & idem Zaſius lib. 2. ſing. reſpon. cap. 13. Cæterum aduerſus Romanum in ea ſpecie, eſt recepta magis Doctorum opinio, qui dixerũt, eſſe mutuum, qua de re diximus ſupra in præſumpt. 34. vbi in ſecũda opinione diximus, veram non eſſe Romani traditionẽ. Et apertius Iaſ. in l. 2. in princ. col. penult. nu. 9. ff. ſi cert. pet. & in l. 1. col. 2. ff. de æſtimat. actio. & in l. 1. in fi. ff. de rerum permut. in præludiis feud. num. 25. verſic. nota tamen, & in conſil. 174. col. 1. lib. 2. Et hanc viſus eſt probare Tiraq. in d. tract. de retract. conſang. §. 30. in gloſſ. 1. num. 37.

Et ii quidem moti ſunt ex l. ſi pecuniam, in prin. ff. de condict. ob cauſam, ex l. naturalis, §. at cum do. ff. de præſcrip. verbis, & ex §. 1. Inſtit. loca. & conduct. Et apertius probat text. l. 1. ff. de æſtimat. acti. in illis verbis, quoties enim de nomine contractus ambigeretur, &c.
4 Et accedit ratio, quia contractus † innominatus ſtat in puris terminis contractus, cum ſpecificum nomen non aſſumat, ſicuti de pacto nudo dicemus in ſubſequẽti præſumptione.
5 Cæterum præſumi potius contractum † nominatum reſpondit Bald. in conſil. 361. Primò quæritur, ſtatuto. col. 2. verſ. præterea cum dubitatur, lib. 1. idem affirmauit ipſe Bald. in præludiis feudorum, col. 4. verſ. pro intellectu, & in ſua Margarita, in verbo, contractus, & a Baldo viſus eſt non diſſentire Catelianus Cotta in memorabil. in verbo, contractus an in dubio. idem docuit Curt. iun. in l. ſi paſcenda, num. 11. C. de pactis. Ea ratio-
6 ne vſus eſt Baldus, quod contractus nominatus † eſt fauorabilior innominato. Quæ ſane ratio repugnat diſpo-
7 ſitioni iuris, vt diximus ſupra. Et in † contractibus ſtricta ſumitur interpretatio, l. quidquid aſtringendæ, ff. de verb. oblig.
8 Secundò mouetur Curtius, † quia contractus nominati ſunt potentiores, & fortiores, vt tradunt omnes in l. iuriſgentium, in princ. ff. de pact. Atqui verba contractus debent ſumi in potentiori ſignificatione, l. 1. §. qui in perpetuum, ff. ſi ager vectig. vel emphy. pet. Ergo præſumitur contractus nominatus.
9 Verum reſpondetur, quod † idem eſt dicere, verba ſumi debent in potentiori ſignificatu, & dicere, verba intelligi debere proprie. Ita ſcribunt Socin. Sen. in conſil. 25. col. 3. verſ. non obſtat vltimum, lib. 3. & Zuchardus in l. 1. num. 13. C. qui admitti. Proprie autem contractus eſt contractus innominatus, ex quo (vt dixi ſupra) non aſſumit ſpecificum nomen. De eo ergo debet intelligi.
10 Reſpondetur, & ſecundo, regulam † d. §. qui in perpetuum. locum habere, quando alias actus de ſe non valeret, quia dum fit interpretatio, fit vt in potentiori ſignificatu, ſi vero valet, non fit. Ita declarant Socin. ſen. in conſil. vlt. in fin. lib. 2. quem ſecutus eſt Alciat. in repet. l. 1. §. ſi quis ita, num. 36. in fin. & in l. 4. §. Cato, nu. 169. ff. de verbor. obligat. Cum ergo noſtro in caſu cõtractus ipſe ſatis valeat, dicendum eſt ceſſare regulam d. §. qui in perpetuum.

Pactum præſumi nudum, cum pacti ſimplex mentio ſit, & quando præſumatur veſtitum.

SVMMARIVM.

1 *Pactum in dubio nudum præſumi.*
2 *Verba in dubio, ſimpliciter, & non ſecundum quid, intelligenda.*
3 *Pacta veſtita tanquam ſpecies continentur proprie ſub nomine pacti in genere.*
4 *Liberorum nomẽ tanquã genus diuiditur in ſpecies nomine differentes, & omnes continet deſcendentes.*
5 *Poſthumi nomen tanquam generale, omnes poſthumorum ſpecies complectitur.*
6 *Adoptio in duas diuiditur ſpecies.*
7 *Beneficium vt genus, diuiditur in duas ſpecies.*
8 *Inſtitutio tanquam genus diuiditur in duas ſpecies.*
9 *Pactum vt genus, quomodo diuidatur.*
10 *Mentione facta adoptionis, beneficij, inſtitutionis, pacti, quo modo diſponentes intelligendi ſint.*
11 *Qualitas tanquam accidens non præſumitur.*
12 *Pactum veſtitum præſumi, quando ſubiecta materia id ſignificat.*

PRAE-

Digitized by Google

PRAESVMPT. XL.

DVbitari ſolet, cum pacti ſimplex mentio ſit aliqua in diſpoſitione, an præſumatur pactum veſtitū,
1 vel potius nudum, atq; ita ſimplex promiſſio? Et † præſumi nudum ſcribunt Bald. & Rimin. ſen. in rubr. C. de pact. ad fin. & ibidem Dec. num. 7. Alc. in fin. Zuchar. numer. 87. & Io. Bologn. nu. 45. qui communem eſſe ſententiam teſtatur. Et quam etiam probauit Caccialupus in tract. de pact. q. 4. qui dixit, quod ſi in inſtrumento ſcriptum eſt, pactus, intelligitur de pacto nudo. Eandem ſententiam ſecutus eſt Didac. in ca. quamuis, in 1. part. §. 4. num. 12. de pact. in 6.

Et quanquam tex. l. lecta, ff. ſi cer. pet. qui paſſim a prædictis allegatur, nil ad rē pertineat, vt recte aduertit Zuchardus. Nec minus l. vlt. C. de pact. ab eo conſiderata, attamen ſatis fulcitur ſententia hæc, l. legitima, ff. de pact. ibi, & ideo interdum ex pacto actio naſcitur. Pactum ibi pro nudo ſumitur, alioqui non dixiſſet interdum. Et Accurſius ibi ſic illum intellexit. Idē probat l. 3. C. de vſur. vbi pariter Accurſus ſic illam explicat. Huius ſententiæ ratio a prædictis affertur, quod in dubio verba intelligi
2 debent ſimpliciter, & non ſecundum † quid, vt ſcribunt Bar. in l. hoc legatum, & in l. Lucius, §. quæſitum, de legat. 3. & idem Bart. in rubr. ff. ſolut. matr. num. 12. vbi Alex. num. 22. & Dec. in l. velle non creditur, num. 3. de regul. iuris.

Porrò cum pactum nudum ſit ſimpliciter pactum: pactum vero veſtitum ſit ſecundum quid, præſumitur pactum nudum, non autem veſtitum.

Nec repugnat conſideratio Bologne. in d. rubr. C. de pactis, nu. 45. ꝙ imò pacta veſtita ſunt proprie pacta, ſicuti pactum nudum, cum & illa ſint ſpecies pacti. l. iuriſgentium, in princ. ff. de pactis. Et ſpecies continentur ſub genere, & proprie, l. quid earum, §. inter emptum, de leg. 3. Dec. in rub. ff. de iuriſd. omn. iud. & in l. in toto, num. 2. de reg. iur. Nam facile reſpondetur, præcitatos
3 Doctores non negare, † quin pacta veſtita tanquam ſpecies contineantur proprie ſub nomine pacti in genere, ſicut æquus tanquam ſpecies æqui proprie continetur ſub genere animalis, ſicuti continetur, & homo, ſed dicunt, quod pacta veſtita ob nomen certum, quod ſumpſerunt, dicantur pacta ſecundum quid, hāc ob cauſam proprie de eis non intelligi. Alia ratione vſus eſt Bologn. quæ tamen non differt ab illa Doctorum, vt ſtatim dicemus. Rem hanc planius explicando, ſic dicimus, & diſtinguimus primum tres caſus vna cum Zuchardo in l. poſthum. C. de bonor. poſſ. contra tab.

Primus eſt, quando genus diuiditur in ſuas ſpecies, quæ omnes aſſumunt nomen ſpeciale, vt animal, quod diuiditur in ſpecies nomine differentes, vt in hominē, equum, bouem, & ſimiles. Et ita nulla ſpecies retinet nomen generis. Exemplum eſt in iure noſtro in nomi-
4 ne liberorum, † quod tanquam genus diuiditur in ſpecies nomine differētes, vt in filios, nepotes, pronepotes & alios deſcendentes, l. liberorum, de verb. ſign. ſi ergo dico liberi, ita proprie, & vere comprehenduntur nepotes, vt filii, & econtra. Hic caſus noſtro non adaptatur.

Secundus eſt caſus, quando genus diuiditur in ſuas ſpecies, quæ omnes retinent nomen generis, atque ita nulla earum ſibi aſſumit ſpeciale nomen. Exemplum
5 in nomine † poſthumi, quod tanquam generale continet ſub ſe poſthumum natum mortuo ipſo patre, & poſthumum natum condito teſtamēto, viuo adhuc ipſo patre, & poſthumū hoc eſt filium illegitimum, mortuo patre legitimatum, vt explicant Doct. in rub. ff. de liber. & poſth. qui ob id affirmant, quod ſi poſthumi fiat mētio etiam in materia ſtricta, tam de vna ſpecie, quam de altera intelligi. Hic pariter caſus noſtro non conuenit.

Tertius eſt caſus, quando genus diuiditur in ſuas ſpecies, quarum vna retinet nomen generis, aliæ vero aſſumunt nomen ſpeciale ſicut adoptio, quæ in genere con-
6 ſideratur, & diuiditur † in duas ſpecies, hoc eſt in adoptionem in ſpecie, & in arrogationem, §. 1. in inſtit. de
7 adoptio. Ita & beneficium, vt genus, diuiditur † in beneficium in ſpecie, in priuilegium, & reſcriptum, Bart. in
8 l. vlt. num. 3. ff. de conſtit. princ. Ita in inſtitutione, † quæ tanquam genus diuiditur in inſtitutionem in ſpecie, & ſubſtitutionem, vt ſcribit poſt alios Socin. ſen. in l. 1. col. 2. in fin. ff. de vulg. & pup. ſubſt. Ita in caſu noſtro, pactū
9 † vt genus diuiditur in pactum ſimplex, quod retinet nomen generis, & in alias ſpecies, quæ ſpecialia nomina aſſumūt, vt nomē emptionis, & vēditionis, locationis, & conductionis, & ſimilib. l. iuriſgentium, in princ. ff. de
10 pactis. Cum ergo in aliqua diſpoſitione ſit mentio † adoptionis, bñficii, inſtitutionis, & pacti, pſumitur diſponentes illos ſenſiſſe de adoptione, beneficio, inſtitutione, & pacto in ſpecie, quæ retinent nomen ipſum generis, non autem de aliis ſpeciebus, quæ alia nomina ſpecialia a genere ſuo differentia aſſumpſerunt. Ita ſcribūt Bart. in d. rubr. ff. ſolut. matr. num. 12. & in d. l. hoc legatum, de leg. 3. & alij præallegati. Ratio eſt, quia veriſimile eſt, qđ partes cōtrahentes, vel diſponentes, ſciuerint certa ipſa ſpecierum nomina, & quod ſi voluiſſent intelligere de ea ſpē, quę nō retinet nomen generis, ſed aliud certum nomen aſſumpſit, quod inquā certum illud nomen expreſſiſſent, vt puta ſciunt contrahentes, quod ſi pactum tranſit in contractum emptionis, & vēditionis, nomen illud aſſumit. Et quod ſi pactum manet in finibus, & puris terminis conuentionis, retinet nomen pacti: ſi ergo contrahentes nominādo pactum, intellexiſſent de emptione & venditione, certe expreſſiſſent proprium eius nomē. Ita etiam cum diſponentes nomināt adoptionem, ſi intellexiſſent de arrogatione, illā ſuo nomine expreſſiſſent. Eſt ergo dicendum, ꝙ nominādo pactum, vel adoptionem, intellexerint de ſpeciali pacto & adoptione, quæ nomine ipſo ſpeciali differunt ab emptione, venditione, & ab arrogatione, quæ ſpecialia nomina habent. Conſiderari etiam poteſt ratio hæc in pacto, quod nomen ſpeciale, quod nō aſſumit pactum, eſt propter aliquam adiectam qualitatem, d. l. iuriſgentiū,
11 in princ. At qualitas † vt accidens non præſumitur, l. ſi vero, §. qui pro rei qualitate, ff. qui ſatiſdare cogantur. & ſcripſi poſt alios in conſ. 1. num. 21. lib. 1. Non ergo præſumitur pactum veſtitū, ſed illud ſimplex, ſicque nudū.

12 Declaratur primo non procedere, quando † ſubiecta ipſa materia ſignificat, diſponentes, vel contrahentes intellexiſse etiam de pacto ueſtito. Ita declarat Zuchar. in d. rub. C. de pact. nu. 87. in fin. ſimile tradit Alexand. in l. lecta. num. 4. ff. ſi cert. pet. & ibidem Iaſ. num. 5. verſic. 4. limita. Cagn. num. 92. uerſic. 3. limita, quod uerbum, promitto, prolatum in materia cōtractuum innominatorum, intelligitur de pacto nudo, & ſi alias intelligi debeat de pacto ueſtito, hoc eſt de ſtipulatione, & attingam in ſubſequenti præſumptione.

Pactum nudum, vel ſtipulationem intuliſſe an præſumantur, qui verbo conuentionis, vel promiſsionis, uel placiti uſi ſunt.

SVMMARIVM.

1 *Conuenit, uerbum generale eſt, & ad omnes refertur contractus.*
In dubio tamen de ſolo pacto nudo intelligitur. num. 2.
Quod procedit, etſi in ſcriptura uel inſtrumento proferatur, numero 3.
4 *Conuenit, uerbum prolatum in actis iudiciarijs, præſumitur mediante ſtipulatione conuentum.*
5 *Promiſit, uerbum, in publico inſtrumento redactum, ſtipulationem*

Digitized by Google

tionem importat.
6 *Promittimus rogati, pollicemur vltro.*
7 *Promiſit, verbum, etiam in ſcriptura priuata ſtipulationem ſignificare.*
8 *Inſtrumentorum appellatione veniunt etiam ſcriptura priuata.*
9 *Promiſit, verbum, in actis iudiciarijs, intelligitur poſt ſtipulationem.*
Idque etiam ſi ab ignaro fuerit prolatum, num. 10. Idem eſt, ſi in confeſſione partis reperiatur, num. 11.
12 *Promitto, verbum, in inſtrumento poſitum, quando ſolum nudũ pactum ſignificet, n. 13. 14. 16. 18. & 19.*
15 *Contractus innominati nudo pacto conficiuntur.*
17 *Promiſſio quòd ſtipulationem ſignificet, vnde proueniat.*

PRAESVMPT. XLI.

CONgruus ſatis eſt hic locus, vt aſſeramus, an pactum nudum, vel ſtipulationem iniuiſſe præſumantur, qui verbo conuentionis, vel promiſſionis, vel placiti vſi ſunt? Hac de re copioſe diſſeruerunt poſt alios Iaſ. in l. lecta, num. 5. ff. ſi certum petat. & ibid. Dec. num. 9. Cagnol. num. 87.

1 Verbum, conuenit † (vt de hoc primum dicamus) generale eſt, ob id ad omnes contractus referri poteſt, l. 1. §. 1. ff. de pactis. Vnde & ſtipulationem ſignificat, ſi apparet partes ſtipulari voluiſſe, l. ſeruus ea. ff. de ſeruis ex
2 port. in dubio † autem intelligitur de ſolo pacto nudo. Ita Bart. Ang. & Alex. in d. l. lecta, & ibidem Dec. num. 9. Alciat. num. 18. & Cagn. num. 87. qui communem eſſe opinionem teſtãtur, adducti tex. d. l. lecta, in quo verbum, conuenit, per ſtipulationem promiſſum ſignificat. Idem probat l. qui Romæ, §. Flauius. ff. de ver. obligat. & l. ſi tibi, C. locati. Et probabilior eſt cæteris ratio perpenſa ab Alciato, quia etſi ſtipulatio, & reliqui contractus nominati, mediante conuentione conficiuntur: attamẽ præter ipſam conuentionem requiritur forma, & iuris approbatio. Et ideo in dubio, verbum conuenit, ſignificat ſolum pactum nudum, cum nil vltra conuentionẽ nudam habeat. Quam ſane rationem ſenſit prius Fulg. in d. l. lecta.

3 Extenditur primò, vt locum etiam habeat, quando verbum, conuenit, † fuit prolatum in ſcriptura & inſtrumento. Nam adhuc ſignificat pactum nudum, non autẽ ſtipulationem. Ita tradunt Bart. Dec. & Cagn. nu. 87. in fi. qui ob id inferunt, quod ſi in inſtrumẽto ita ſcriptum ſit, hoc acto, & conuento, non præſumitur, quod interuenerit ſtipulatio, ſed pactum nudum tãntum.

4 Declaratur primo, vt locum non habeat hæc prꝭſumptio, quando verbum, conuenit, † fuit prolatum in actis iudiciariis. Nam tunc præſumitur conuentum, mediãte ſtipulatione. Ita Bal. in l. ſciendum, in 2. lectur. ff. de verb. oblig. quam declarationem dixit ſingularem Fran. Cremenſ. in ſing. 140. incipit, quamquam. Idem ſcripſit Iaſ. in d. l. lecta, num. 5. verſ. 6. limita.

Verum Cagn. in d. l. lecta. n. 91. diſſentit, qui animaduertit, l. cum oſtendimus, §. vlt. ff. de fideiuſſor. tut. quæ hac pro declaratione allegatur, nil dicere de verbo, conuenit. De verbo, promiſit, diſſeramus nunc. Et dicimus
5 cõem eſſe opinionem, quòd † in publico inſtrumento redactum, importet ſtipulationem. Ita affirmãt omnes in l. lecta, ff. ſi cert. pet. ibi Iaſ. num. 5. & Cagno. n. 92. Ruin. in conſ. 131. num. 1. lib. 1. teſtantur communem eſſe opinionem, & Rota in deciſ. 683. in prima parte, in nouiſſime editis. Et ſatis manifeſte probant l. 1. C. de cõtrahenda & committen. ſtipul. & §. ſi ſcriptũ, in inſtit. de inutilib. ſtipula. lex enim præſumit promiſſionem fuiſſe ſolemniter factam, mediante ſcilicet præcedenti interrogatione, & ſubſequenti reſponſione. Ita Cagn. in d. l. lecta. nu. 92. verſ. 5. limita. Nam (vt Grammatici ſcribunt,
6 & docet Alc. in d. l. lecta, nu. 20.) pollicemur † vltro, promittimus rogati. Et propterea præſumitur neminẽ promiſiſſe, niſi præcedente interrogatione, argum. l. cum de indebito, ff. de probat.

7 Extenditur primò, vt locum habeat etiam in priuata ſcriptura, in qua verbũ, promiſit, † ſignificat ſtipulationem, ſicuti tradunt Caſtren. in l. 1. C. de vſur. Socin. ſen. in conſ. 267. nu. 1. lib. 2. Decius in d. l. lecta, num. 9. & cõmunem teſtatur ibid. Cagnol. nu. 92. verſ. non eſt tamen. Nam etſi text. d. §. ſi ſcriptum. loquitur de inſtrumento,
8 attamen appellatione inſtrumentorum † veniunt etiam priuatæ ſcripturæ, l. 1. ff. de fideiinſtrum.

9 Extenditur ſecundo, vt procedat etiam, quando in actis iudiciariis fuit prolatum † verbum, promiſit. Nam & tunc per ſtipulationem intelligitur. Ita Iaſ. in d. l. lecta, num. 5. verſ. 6. limit.

10 Extenditur tertiò, vt habeat locum etiam, quando verbũ, † promiſit, fuit prolatum ab ignaro, & imperito. Nam adhuc præſumitur per ſtipulationem. Ita communem eſſe opinionem teſtatur Cagnol. in d. l. lecta, n. 92. verſ. 4. limita.

11 Extenditur quarto, vt non procedat, quando verbum promitto, reperitur † in confeſſione partis, Afflict. in deciſio. 120. num. 4. Dubitat tamen Alexand. in conſil. 13. num. 4. lib. 1.

12 Declaratur primo, vt locum non habeat, quando † in eodem inſtrumento adeſſent plura capitula, & in omnibus aliis capitulis partes expreſse appoſuerunt ſtipulationẽ, ſi poſtea in alio capitulo ſimpliciter vſi ſunt verbo promiſit, intelligitur pacto nudo. Ita Iaſ. in d. l. lecta, num. 5. verſic. regula eſt, poſt Roman. ibi, qui ſic intellexit d. l. lecta.

13 Declaratur ſecundo, vt nõ procedat, qñ verbum, promiſit, fuit † appoſitum ſuper actu, qui valet de iure communi, ſecus ſi ſuper actu, qui ſolum valet de iure ſpeciali. Nam tunc præſumitur, & intelligitur pacto nudo promiſſum, vt ſi quis ſimpliciter promiſit dotem pro muliere, intelligitur pacto nudo promiſiſse. Sic declarant Bald. in l. 1. C. de dotis promiſs. Iaſ. in d. l. lecta, nu. 5. verſic. 3. limita, & idem docuit Are. in l. ſciendũ, ff. de verb. oblig. Ea ratione moti ſunt, quia plures ſpecialitates cõcurrere non poſſunt ſimul, d. l. 1. C. de dotis promiſs. ſicuti hic concurreret ſpẽlitas, ꝙ promiſſio dotis incertæ valeat, l. cum poſt. §. gener. ff. de iure doti. & ꝙ verbum, promitto, ſignificet ſtipulationem.

Cæterum a prædictis diſſentiunt Alex. & Aquenſis in d. l. ſciendum, & Brunus in tract. de forma, in tit. de probat. & præſump. quos ſecutus eſt, Cagn. in d. lecta, num. 92. verſ. ſecundo limitat.

14 Declaratur tertio, † vt locum non habeat, quando ex ſubiecta ipſa materia præſumeretur, & intelligeretur de pacto nudo, ſicuti quando verbum, promiſit, fuit prola-
15 tum in materia cõtractuum innominatorum, † qui ſane contractus pacto nudo conficiuntur. Ita Bald. in l. ſi ex placito, C. de rerum permut. Iaſ. in d. l. lecta, num. 5. verſ. 4. limita, & Ruin. in conſ. 131. num. 3. lib. 1. & dixi in fine præcedentis præſumptionis: ſed diſſentit Soc. ſen. in cõſil. 253. num. 4. verſ. ſecundo principaliter, lib. 2. & Alex. in conſ. 76. num. 1. lib. 6.

16 Declaratur quarto, vt non procedat, qñ cõſtaret, † ꝙ illo promiſſionis tpe, non præceſſit interrogatio, nec ſe-
17 cuta eſt reſponſio. Nã † quod promiſſio importet ſtipulationem, prouenit a præſumptione legis, quꝭ præſumit ſolemnitatem interueniſse, vt diximus ſupra, cum ergo apparet ſolemnitatem interrogationis, & reſponſionis non interueniſse, ceſsat ipſa præſumptio. Ita declarat Cagn. in d. l. lecta, num. 92. verſ. quinto limita.

18 Declaratur quinto, vt locum non habeat, quando verbũ promiſit, fuit prolatũ † in epiſtola, quꝭ cũ ſoleat mitti abſenti, ſignificat, per ſtipulationem promiſſum non fuiſse, quia non præſentia, ſed abſentia præſumitur.

Digitized by Google

Ita in ſpecie declarat Imola & Aret.in l.Titia. §.penult. ff.de verb.oblig.& egregie Ruin.in d.conſ.131.num.3. lib.1.qui num.4.comprobat ſimilib.

19 Declaratur ſextò, vt non habeat locũ,quando † ver-
bum,promiſit,prolatum fuit a teſtibus. Nam tunc præ-
ſumitur pacto nudo promiſſum.Ita Afflic.in deciſ.120.
nu.2.qui tamen intelligit, non procedere contra produ-
centem ipſos teſtes . Nam tunc præſumitur promiſſum
mediante ſtipulatione,& rurſus,non habet locum,quã-
do teſtes deponunt ſuper facto promiſſionis,ex quo re-
ſultat ſtipulatio. Ita Socin.ſen.in d.conſ.253.num.4.ver-
ſic.quoniam ad hoc ſimpliciter, lib.2.idem ſenſit Alex.
in conſ.76.num.1.lib.6.

Pactum præſumi ex promiſſione facta præſenti, & tacenti, cum de eius vtilitate, & commodo agitur.

SVMMARIVM.

1 *Pactum aliud expreſſum,aliud tacitum.*
2 *Pactum expreſſum quid.*
3 *Pactum tacitum quid ſit.*
4 *Promittens præſenti, & tacenti aliquid ipſi vtile, paciſci dicitur. Reiecta ſententia eorum, qui dicunt pollicitationem eſſe, num.13.*
5 *Pactum duorum conſenſu perficitur, tacituſque ſufficit, & numer.14.*
6 *Conſenſus ex præſentis taciturnitate,ſi de eius agatur commodo, colligitur.*
7 *Mandare intelligitur,qui ab alio mandari patitur.*
8 *Intelligitur,verbum,etiam præſumptionem ſignificare.*
9 *Præſumptio eſt de re dubia,fictio ſuper veritate.*
10 *Tacens diſſentire dicitur,cum de eius damno agitur.*
11 *Regulam c.qui tacet,de reg.iur.in 6.locum habere ſolum, ubi de tacentis commodo agitur.*
12 *Tacere eſt medium tenere inter conſentire, vel diſſentire, & nu. 21. Quod declaratur, num.23.*
15 *Stipulanti decem viginti promittens, in decem tantum obligatio oritur.*
16 *Diffinitionis verba,in caſu vero, & proprio intelligenda quomodo intelligendum, num.17.*
18 *Conſenſus,qui ex taciturnitate colligitur,præſumptus dicitur,nõ fictus.*
19 *Actus potius vt inutilis,quam vt vehementer damnoſus ſit,quãdo ſit interpretandus.*
20 *Scienti, & volenti non infertur damnum.*
21 *Expreſſum ſatis dicitur, quod lex præſumptione & coniectura expreſſit.*
24 *Tacens vbi de damno agitur, diſſentire, vbi de commodo conſentire præſumitur.*
25 *Donatio inter viuos,hodie nudo pacto facta conſiſtit.*

PRAESVMP. XLII.

CVM de pactis diſputarem, atque differerẽ,placuit
vna cum Iuriſconſultis Paulo & alijs,in l.2.in l.ſi
1 vnus, §.pen.ff.de pactis.diuidere pactum † in expreſsũ,
2 & tacitum . Expreſſum † dicebam eſſe,quod verbis ex-
3 preſſis fit,tacitum vero,quòd ex ſignis,& tacito † cõſen-
ſu colligitur, quod recte præſumptum appellatur, cum
lex præſumat ita eſſe inter partes actum . Quemadmo-
dũ itaque multa exempla extat illud quod dicimus, quod
4 ſi præſenti † & tacenti aliquid promitto , quod vtile, &
proficuum ei ſit, cum eo pactum inire dicor,ſicuti rece-
pta eſt magis Doctorum ſententia, & communem eſſe
traditionem teſtati ſunt Ripa in rubr.C.de pact.num.5.
& ibid.Alciat.num.6.& Torniellus in rubr.ff.de verbor.
oblig.num.60. Quam quidem ſententiam veram,& reti-
5 nendam exiſtimaui,eo præcipuo argumẽto,quod † pa-
ctum conficitur duorum conſenſu, l.1.§.1. ff.de pact.&
l.pactum,ff.de pollicitat. Et ſufficit conſenſus tacitus,d.
l.2.ff.de pactis,cum illi ſimilib. Ex præſentia autem,& ta-
6 citurnitate, cum de tacentis † commodo agitur,conſen-
ſus colligitur, l.qui patitur,ff.mand.dũm Vlpian.ita re-
7 ſpondit. Qui patitur ab alio mandari † vt ſibi credatur,
mandare intelligitur. Quo reſponſo intelligimus eum
conſentire mandato, qui patitur mandari vt ſibi creda-
tur,atq; mutuo detur pecunia. Si me patiente mãdas ar-
gentario, vt mihi numeret, mutuoq; det centũ,ego ipſe
mandare intelligor ipſi argentario. Nam patientia hæc
mea operatur cõſenſum,vt ego dicar argẽtario mãdare,
vt mihi numeret. Nec recipienda eſt interpretatio gl.ibi
dicentis, quod ego videar mandare tibi,vt tu mãdes ar-
gentario. Nã reſpõſum l.idemque,§.ſi quis Titio.ff.eo.
tit.mandati.quod ab Accurſio citatur, ad rẽ non perti-
net. cum ibi loquatur Vlpianus de eo,qui ſuſcipit man-
datum, quo data eſt facultas ſuſcipiendi mutuo ab acto
rib.mandatis,qui quidem mandans contra eum cui mã-
dauit, ſuſcepto ab eo mandato,agit de mutuo, cũ man-
datum cenſeatur impletum ex ſola ſuſceptione, ex quo
eſt in facultate mandatarii, ſi pecuniam non eſt ab acto
rib.illis conſecutus,illam conſequi,atque ita erga man-
dantem tenetur ex mutuo,quippe quod vr recepiſſe pe-
cuniam ab ipſomet mandante. Qui ſane caſus eſt longe
diuerſus a caſu dictæ l.qui patitur. vbi agitur ſolum, an
ego qui paſſus ſum mandari argentario, vt mihi credat,
actione mandati agere poſſim aduerſus ipſum argenta-
rium, vt ſuſceptum mandatum impleat, atque ita mihi
numeret. Et reſpondet Vlpian.quod agere poſsũ,cum
ego mandare intelligar. Illa ergo ſola patientia opera-
tur conſenſum. Nec retinenda eſt interpretatio Galliau-
læ in rub.de verb.oblig.num.61. cum dixit,quod in ca-
ſu d.l.qui patitur, interuenit vltra patientiam,actus po-
ſitiuus, hoc eſt, numerationis,qui alioqui conſenſum ſi-
gnificat, clemen.1.de procur. & ſcribit poſt alios Iaſ.in
l.quæ dotis,num.90.ff.ſolut.mat. Eſt enim falſum,quod
actus poſitiuus ibi interceſſerit cum (vt recte aduertit
Zuchard.in rubr.C.de pactis,num.50.) numeratio pecu-
niæ adhuc ſubſecuta non eſſet, ſed numeranda erat. Et
(ſicuti nos diximus) ibi erat dubitatio, an ego actione
mandati ad cõſequendum numerationem experiri poſ-
ſim contra ipſum argentarium. Non etiam eſt admittẽ-
da interpretatio eiuſdem Galliaulæ præcitato in loco,
cum dixit,quod in caſu d.l.qui patitur,eſt conſenſus fi-
ctus, ſicuti ſignificat illud verbũ,intelligitur, iuxta leg.
vnicam,in princ.C.de rei vxor.actio.& l.hæres quando
cunque.ff.de acq.hæred.& ſcribit Dec.in l.qui actionẽ,
nu.3.ff.de reg.iur. Non eſt inquam admittenda hæc in-
8 terpretatio,cum verbum, intelligitur,ſignificet † etiam
præſumptionem, l.ſi mulier, ff.de reb.dub.& l.cũ auus,
ff.de cond.& dem.& in ſpecie noſtra probat l.2.ff.de pa-
ctis.& ſcripſi ſupra lib.1.q.10.nu.5. Et noſtro in caſu qđ
ſignificet præſumptionem ſatis conſtat,quia eſt adiectũ
ſuper re dubia. Poteſt enim eſſe, quod tacens conſen-
tiat,poteſt etiam eſſe,quod non conſentiat, lex autẽ præ-
ſumit ob commodum,quod conſentiat. Et hoc eſt ſecũ-
9 dum naturam præſumptionis, † quæ eſt de re dubia , vt
dixi ſupra libr.1.q.8. num.2. quo loci diximus econtra
quod fictio eſt ſuper veritate. Nam fingit eſſe,quod ve-
re nõ eſt, quæ ſane fictio eſſe non pot noſtro in caſu, in
quo non eſt certum,ſed dubium, vt diximus,quod is ta-
cens conſentiat, lex itaque præſumit conſenſum,ex quo
tacitum mandatum oritur. Non eſt pariter recipienda
explanatio Zuchardi in rubric. C.de pactis,num.53.cũ
dixit, quod in dict.l.qui patitur,agebatur de incommo-
do eius, pro quo fuit mandatum. Eſt ſane falſa inter-
pretatio hæc, quandoquidem illud incommodũ in cau-
ſa potius eſſe debebat diſſenſus,quam conſenſus: Cum
10 tacens † dicatur diſſentire, quando de eius damno agi-
tur.

Digitized by Google

tur.l.filiusf.§.inuitus.ff.de procur.& ſcribit Iaſ.in l.quę
dotis.nu.97.ff.ſolut.matr.& dicemus infra, Non etiā mi
hi probatur accuta illa interpretatio Tornielli in rubr.
de verb.oblig.nu.61.quem quidem ſenſum, tacito Tor-
nielli *nomine*, probauit Io.Bologn.in l.quæ dotis.num.
121.ff.ſolut.matr. Dixit Torniel.quod in caſu d.l.qui pa
titur.conſenſus ille ex illa patientia ſumptus, non venit
ad perficiendum actum imperfectum, ſed confirmandū
iam perfectum, nempe mandatum factū, & a mandata
rio ſuſceptum. Diuerſum eſt in caſu noſtro, quādo quis
promittit præſenti, & tacenti. Nā inter eos nihil adhuc
eſt actum, nihil perfecte factum. Non mirum ergo, ſi ta-
citurnitas non operatur cōſenſum, vt actus perficiatur.
Hæc ſane interpretatio vera non eſt. Non enim in caſu
d.l.qui patitur. illa patientia conſideratur, nec verſatur
circa perfectum, ſed ſuper imperfecto. Nam ſi me ſcien
te, & patiente, mandaſti argentario, vt mihi credat, ego
mandare videor ipſi argentario. Inter te mandantem,
& argentarium mandatum ſuſcipientem, actus quidem
eſt perfectus, ſed inter me, & ipſum argentarium, cum
nil intercesserit, præter patientiam meam, actus eſt om-
nino imperfectus. Et tamen conſenſus ille, ortus ex pa-
tientia operatur tacitum mandatū. Et præterea, vt ēt re-
cte animaduertit bene eruditus Albertus Bologn. in cō
mentarijs ad rubr.de verb.oblig.ca.16.num.13. tacitus
atque ita præſumptus conſenſus potens eſt perficere a-
ctum imperfectum, ſi nummos meos me ſciente, & non
contradicente mutuo dederit, conſenſu, inde meus præ
ſumitur, & mutuum ad mei commodum perficitur, &
(vt noſtri dicunt) reconciliatur. l.certi condictio.§.ſi nū
mos.ff.ſi cert.petat. Illa ergo ſola patientia in d.l.qui pa
titur.conſenſum arguit, vt mandare intelligatur. Ita ēt
explanandæ ſunt l.ſi remunerādi. §.ſi paſſus.& l.q fide.
ff.manda.& l.ſi fideiuſſor.C.eo. Etſi enim inter fideiubē
tem, & creditorem intercedat actus fideiuſſionis, ſitque
ille perfectus, attamen inter me, qui paſſus ſum fideiu-
bere, & creditorem meū nil actum eſt, imo nec inter me
& te fideiuſſorem, & tamen mea ipſa patientia conſen-
ſum arguit. Hanc quoque receptam ſententiam probat
tex.l.donationes.§.ſpecies.ff.de donat.cuius verba hæc
ſunt. ſpecies extra dotē a matre, filiæ nomine, viro tradi
tas filiæ q̄ præſens fuit, donatas, & ab ea viro traditas vi
deri, &c. Ecce quod præſentia, & patientia illa filiæ ope
ratur conſenſum, & approbationem donationis a ma-
tre ſibi factæ. Et quanquam in commentariis de arbitra
riis iudicum, libr.2.caſu 88.num.34.ſcripſerim, quòd
ibi lex vltra patientiam fingit traditionem filiæ factam
a matre, & per filiam marito, breui quadam manu.iux-
ta leg.ſingularia.ff.ſi cert.petat. attamen nil hoc officit,
quandoquidem id contingit ratione traditionis fa-
ctæ marito, vt contra eum filia eius vxor agere poſſit,
ſed quantum ad perficiendam donationem inter ma-
trem, & filiam, ſola ipſa præſentia filiæ id operata eſt.
Quibus intelligimus, minus recte ſenſiſſe Curt.iun.in ru
bric. C.de pact. num.14. cum dixit in caſu d.§.ſpecies.
donationem fuiſſe perfectam traditione. Non enim tra-
ditio aliqua facta fuit a matre filiæ, ſed ſolam patientiā,
ſicque conſenſum adhibuit filia, dum mater eius marito
tradidit. Poſtremò fulcitur ſentētia hęc illa iuris regula,
qui tacet conſentire videtur.c.qui tacet.de reg.iur.in 6.
11 quæ regula † locum habet ſolum, quando de tacentis
commodo agitur, ſecus ſi de damno.l.filiusfam.§.inui-
tus.ff.de procur. & l.pen.ff.de furtis.& tradit poſt alios
Iaſ.in l.quæ dotis.num.97.& num.104.ff.ſol.matr. Niſi
ergo dicamus præſentiam & taciturnitatem operari cō
ſenſum, cum de commodo agitur, fruſtra edita eſſet illa
iuris regula. Nec repugnat alia ſubſequens regula c.is,
qui tacet.de reg.iur.in 6.ſumpta ex l.qui tacet.ff.de re-
gul.iur.in quibus ſcriptum eſt, q̄ ille qui tacet, nec cō-
12 ſentire nec diſſentire videtur. Nam tacere, tenere † dici-
tur medium inter conſentire, & diſſentire. Huic obie-
ctioni infra reſpondebimus. His defenditur recepta
opinio, pactum eſſe præſumptum, quod oritur ex pro
miſſione facta præſenti, & tacenti, ad ſui vtilitatem, &
commodum. Diſsentiunt tamen, & male multi, qui ſcri
13 pſerunt, hanc † eſse pollicitationem, qua in opinione
fuerunt Guliel.Cun. Bald. & Corn.in l.ſenium.C.qui te
ſtam.facere poſs. Hoſt.in ſumma.extra de pact.Crot. Al
ciat. Alba, & Torniel.in rubr.de verb.obl. Cagn.in rubr.
C.de pact.num.18.& ibid. Io.Bolog.num.36. Duaren.in
l.1.in verbo, duorum.ff.de pact. Et hanc forte hodie eſ-
ſe receptiorem, ſcripſit Albe. Bologn.in d.rub.de verb.
oblig.c.17.num.1. Et ii quidem adducti ſunt multis ar-
gumentis. Et primò, quod Vlpia.in l.1.§.1.ff.de pact.&
in l.pactum.ff.de pollici.dixerit, pactum eſse duorū plu
riumue conſenſum. Qui ſane conſenſus nō oritur aptus,
& ſufficiens, ex præſentia & taciturnitate, cū ille ſit qui-
dam tacitus conſenſus, quo pactum non conficitur.l.2.
& l.ſi creditores.C.de pact.

Verum reſpondetur falſum eſse, quod in conficiēdo
pactum requiratur conſenſus omnino expreſsus. Cū ta-
14 citus † ēt ſufficiat.l.2.& l.3.ff.de pact. Nec repugnant d.
l.2.& l.ſi creditores. C.de pactis. quia vt animaduertit
Zuchar.in rub.C.de pact.nu.67.loquuntur de pacto fi-
cto, ſicuti Bart. Bald.& reliqui ibi ſunt interpretati.

Secūdo perpendi ſolet tex.l.1.§.ſi ſtipulanti.de verb.
15 oblig. vbi ſi tibi ſtipulanti † decē, promitto viginti, obli-
gatio duntaxat contrahitur in decem. Et tamen tacente
ſtipulatore, debui ſaltem naturaliter ad alia decem obli
gari pacto nudo, quod non fit, vt ibi dicitur. Ergo non
contrahitur pactum cum præſente, & tacente.

Cæterum reſpondetur, in caſu d.§.ſtipulanti. actum
fuiſse inter partes, vt ſtipulatio tantum in decē contra-
heretur, ſicuti præter Doctor. ibi ſcripſit Mattheſ.in no
tab.127. Et ideo actus vltra intentionem partium nihil
operatur, iuxta l.non omnis.ff.ſi cert.petat.& pactum
non inducitur in aliis decem. Et præterea dici poteſt ſe-
cundum Zuchardum in rubr. C.de pact.non fuiſse ibi
cauſatum pactum, quia is, qui ſtipulandi animum habe
bat, tacuit, & ideo non habetur pro conſentiente, cum
aduerſus eum ſumatur interpretatio.iux.l.veterib.ff.de
pactis. Tertiò affertur text. l.ex pollicitatione.ff.de pol-
licitatio.quo loci appellatur pollicitatio, cum quis pro-
mittit præſenti, & tacenti. Ergo non eſt pactum. Quod
autem ſibi præſenti, & tacenti facta fuerit promiſſio, ſi-
gnificant illa verba, apud Rempub.fecit, quæ ſic expo-
nuntur, id eſt apud magiſtratus, & officiales Reipubl.
qui ipſam Rempubl.repræſentant, iuxta gloſ. in rubric.
C.quæ ſit longa conſuet. & ſcribit Bart. in l.omnes po-
puli.in 2.q.prin.de iuſt.& iur. Et idem eſt apud iudicē,
quod in pręſentia iudicis.l.is apud quem.C.de eden. Re
ſpondet Curt.Iun.in rubr.C.de pact.num.15.duob.mo-
dis, ſecunda explanatio probabilior vř, dum ait, quod
qn̄ pollicitatio fit fauore Reip.nō curamus, an fiat præ-
ſenti & tacēti, quia ſemper producit actionem quam ēt
producit pactum, ſed nos loquimur, qn̄ ex pacto ſolum
oritur obligatio naturalis, quæ nō oritur ex pollicitatio
ne. Voluit dicere Curt.nil referre, q̄ eo in caſu ſit pollici
tatio, vel pactum, quia ſemper Reſpub.conſequitur ſibi
promiſſum. Quæ interpretatio retinenda non eſt, cū ibi
clare Iuriſconſ.affirmet illam eſse pollicitationē, eamq.
eo appellet nomine. Retinenda forte eſt interpretatio
Zuchardi in rubr. C.de pact. num.32. cum dixit d.l.ex
pollicitatione.ſic eſse legendam, vt illa verba, apud Rē-
pub.coniungantur cum illis verbis, ob honorem, hoc
mō, ex pollicitatione quā quis fecit ob honorem apud
Rempub. Et hic ſubintelligitur, conſequendum. Vel ēt
ſecundum Galliaulam in rubr. de verb.oblig. num.33.
dici poteſt, in d.l.ex pollicitatione, dici, ob id factā fuiſ-
ſe pollicitationem apud Rempubl. quia ipſa Reſpubl.

Digitized by Google

actionẽ hẽt: non aũt ob id ꝙ facta ſit in præſentia Reip.
Quartò vrgere videbatur argumentatio Zuchardi in d.
16 rubr. C. de pact. nu. 57. cum dixit, ꝙ verba diffinitionis †
debent intelligi in caſu vero, & proprio. Bar. in l. oẽs po-
puli. nu. 59. de iuſt. & iure. & in l. 1. col. 1. ff. de acq. poſs.
Porrò cũ in diffinitione pacti ponatur cõſenſus. l. 1. §. 1.
ff. de pactis. & in l. pactum. ff. de pollicita. Conſenſus er-
go verus requiritur: At ille cõſenſus, qui ſumitur ex præ
ſentia, & taciturnitate, nõ dr̃ verus cõſenſus, ſed fictus:
Non ergo ille aptus eſt ad cauſandum pactum. Illa mi-
nor vr̃ probari in l. 2. §. voluntatem. ff. ſol. matr. ibi, vide-
ri conſentire, quod quidem verbum, vr̃, ſignificat fictio
nem. l. 1. §. deieciſſe. ff. de vi & vi arma. Bart. in l. ſi vnus.
§. pactus. col. pen. ff. de pactis. & Dec. in l. qui actionem.
num. 3. de reg. iur. Et idem ſignificare videntur illa ver
ba, quaſi conſentire. Quę ſane verba fictionem ſignifica
re ſolent. l. in ſuis. vbi Bald. ff. de liber. & poſthum. Et qđ
in caſu d. §. voluntatem. conſenſus ſit fictus, admittunt
Bald. Imol. Comenſ. Alex. Socin. & Ripa.

Verum altero de duobus modis argumentum dilui-
tur. Et primum, falſum eſſe, quòd verba diffinitionis de
beant eſſe propria. Nam verius eſt, quòd etſi proprium
id ſit, quod diffinitione demonſtratur, ſecundum Bart.
17 in d. l. omnes populi. nu. 59. de iuſt. & iure. attamen † ver
ba ipſa, quibus res diffinitur, poſſunt eſſe impropria, vt
declarat Ripa in rubr. ff. ſolut. matr. nu. 24. poſt Bar. ibi.

18 Reſpondetur ſecundo, ꝙ imò † conſenſus, qui ex ta-
citurnitate colligitur, eſt præſumptus, non autem fictus:
cum (vt ſupra diximus) res ſit dubia: Nam eſſe poteſt, ꝙ
tacens conſenſerit, eſſe etiam poteſt, ꝙ non conſenſerit.
In re dubia præſumptio ſumitur, cum econuerſo fictio
fingat ſuper certo. Et hunc conſenſum eſſe præſum-
ptum ſignificant l. 2. & l. 3. & l. ſi vnus. §. pen. ff. de pactis.
Et in caſu d. §. voluntatem. conſenſum eſſe præſumptum
rectius affirmauit ibi Iaſ. Nec repugnat illud verbum, vi
detur, cum ſignificet etiam præſumptionem. l. ſi chiro-
graphum. ff. de probat. Iaſ. in l. ſciendum. nu. 7. de verb.
oblig. & ſcripſimus ſupra lib. 1. q. 10. num. 3. Non pari-
ter repugnat illa dictio, quaſi, quia poſita eſt ad ſignifi-
candum conſenſum illum non eſſe clare expreſſum. Nõ
tamen efficit, vt dicatur fictus conſenſus.

Quintò motus eſt Zuchar. in d. rubr. C. de pactis. nu.
39. quod cũ illud promittere, & ſpondere, reſpiciat cõ-
modum eius, qui præſens eſt, & tacet, eiuſque in poteſta
te eſt, apertius mentem & voluntatem ſuam declarare,
ſumi debet contra eum interpretatio. l. veterib. ff. de pa-
ctis. & ibi Bar. l. ſi in emptione. ff. de contrah. emp. Ergo
non debet haberi pro conſentiente, ſed pro tacente.

Verum reſpondetur primo, quod d. l. veterib. nõ pro
cedit, quando alias actus redderetur nullus, & inutilis,
vt ibi declarat Bart. ſicuti redderetur inutilis actus iſte
promiſſionis, quando cauſatum non fuiſſet pactũ. Nec
19 repugnat, ꝙ actus † potius debet interpretari inutilis,
quam vt ſit valde alicui damnoſus, vt hic eſſet. Ita de-
clarant in l. non vtique. §. ſi quis inſulam. ff. de eo quod
certo loco. & Dec. in l. ſemper in contractib. num. 17. de
reg. iuris. Nam reſpondetur id procedere, quando non
conſtat de mente eius cui alioqui damnum inferretur.
Non enim tunc ſumitur interpretatio validitatis actus,
at ſecus quando conſtat eum, cui damnum infertur, ita
20 ſenſiſſe, & voluiſſe, cum † ſcienti, & volenti damnũ non
inferatur. c. ſcienti. de reg. iu. in 6. Cum ergo hic promit
tens, quantum in ſe eſt, ſignificauerit animum ſuum, ꝙ
promittere voluerit, actus contra eũ eſt interpretãdus.
Præterea, & ſecundo reſpondetur, hunc præſentem, &
tacentem, non habuiſſe neceſſe exprimere conſenſum,
ex quo iure exiſtimauit, ſatis dici poſſe expreſſum iuris
præſumptione, quæ eſt, quod vbi agitur de commodo
tacentis is conſentire credatur, vt diximus ſupra.
21 Nam ſatis dicitur expreſſum, † quòd lex præſumptio-
ne, & coniectura expreſſit. l. licet Imperator. vbi Iaſ. nu.
8. de leg. 1. & ſcripſimus ſupra lib. 1. q. 45.

Sexto & vltimo vrgere videtur text. l. qui tacet. ff. de
reg. iur. & c. is qui tacet. de reg. iur. in 6. vbi habetur, qđ
22 ille qui tacet, non dicitur conſentire nec † diſſentire, ſed
tenet medium. Cum autem pactum requirat cõſenſum,
ſequitur dicendum, hoc non eſſe pactum.

Verum reſpondetur, ꝙ tacere tenet medium inter cõ
ſenſum expreſſum, & expreſſam contradictionem, non
tamen fit, quin dicatur conſenſus tacitus, quando lex il
lũ præſumit. Ita Dyn. in d. c. is qui tacet. qui in fine ait,
23 quod tacere † eſt mediũ, qñ medium datur in actu, vt in
caſu l. 1. §. ſcientiam. ff. de tribu. & tradit Cag. in l. 3. in fi
ne. de reg. iur. ſed quando non datur medium, tunc ap-
plicatur vni extremorum. Et ideo vbi agitur de damno
24 † dicitur diſſẽtire, vbi vero agitur de commodo (vt hic)
conſentire cenſetur. Probata itaque ac recepta illa com
25 muni ſententia, ſubinfertur, ꝙ cum donatio inter viuos
facta pacto nudo hodie conſiſtat. l. ſi quis argentũ. §. vlt.
C. de donat. ſi quis præſenti & tacenti promittit dona-
re, valebit donatio, quia ex illa taciturnitate reſultat pa-
ctum præſumptum. Qua de re cum copioſe diſputatũ
a nobis ſit ſupra lib. 1. q. 43. num. 7. non eſt quod hic im
moremur.

Pactum, & conuentum præſumi inter contrahentes de his quæ vſu & conſuetudine adhiberi ſolent in contractibus.

SVMMARIVM.

1 *Contractibus ea præſumuntur promiſſa, quæ conſueta ſunt, & vſitata, ratione & loci & perſonæ.*
Eſtque præſumptio iuris. num. 4.
Id tamen de conſuetudine ordinaria accipiendum. num. 9.
2 *Procurator qui pignori dare poteſt, quando poſſit agere pignoratitia.*
3 *Aquæ ducendæ ſeruitutem promittens, intelligitur ſecundum id quod duci conſueuit.*
5 *Notarius præſumitur rogatus de clauſulis, quæ ſimilibus contractibus adhiberi ſolent. & num. 6.*
7 *Procurator conſtitutus a mercatore ad mutuo accipiendum pecuniam, intelligitur etiam ad cambia, & recambia.*
8 *Mandatum factum a mercatore ad negociandum, præſumitur factum ſecundum ſolitum mandantis.*

PRAESVMPT. XLIII.

CVM ambigitur, quid in confecto cõtractu promiſ-
1 ſum ſit, præſumptio ſumitur, promiſſa † fuiſſe ea
quæ ſolent conſuetudine, & vſu, vel loci, vel perſonę ad
hiberi in cõtractibus, ſicuti probat l. quod ſi nolit. §. qui
aſſidua ff. de ædilitio edicto. vbi euictio præſumitur pro
miſſa ob id quod in alienationibus, vſu & conſuetudi
ne adhiberi ſolet. Ita in l. vel vniuerſorum. ff. de pignor.
2 actio. vbi procurator, † qui poteſt pignori dare, poteſt
etiam agere pignoratitia, quod intelligitur, quando ha
buit ſpeciale mandatum ad pignorandum, vel quando
dominus conſueuit dare pignori. & ideo gloſs. ibi, ſcri-
bit, præſumptionem ſumi a ſolitis. ſic & in l. ſi prius. §. 1.
3 ff. de aqua plu. arc. vbi qui promiſit ſeruitutem aquæ †
ducendæ, intelligitur promiſiſſe ſecundum id, quod du
ci conſueuit. Et hæc præſumptio, de qua loquimur,
4 iuris † eſt, cum lex ipſa conſuetudinem approbauerit,
ſicuti explicat Ioan. Andr. in additio. ad Specul. in titul.
de præſumpt. §. ſpecies. numer. 5. in verbo. In prædictis
concor. Et idem ſcripſit Lucas de Penna in l. 3. in præ-
ſumptio. 158. C. de apochis public. libr. 10. Et propte-
5 rea hinc dicimus, notarium † præſumi rogatum adhi-
bere clauſulas, quæ in ſimilibus contractibus adhiberi
ſolent,

Digitized by Google

ſolent, ſicuti clauſulam expreſſæ hypothecæ, quæ apponi cõſueuit in inſtrumentis dotiũ, quæ a mulierib. uiris ſuis dantur, vt docuit Bal. in l. 1. in fi. ff. ſolu. mat. Et huius ſnīæ multos cõmemoraui in conſi. 37. nu. 30. lib. 1.

Huc ẽt pertinet quod eodem in conſi. 37. n. 31. ſcripſi
6 notarium præſumi rogatum apponere † clauſulam ceſſionis iurium hinc inde in tranſactione, & idẽ in donatione ex ſnīa Soc. Sen. in conſ. 101. col. 1. lib. 3. Et eo in loco idem ſcripſi de clauſula renunciationis, quæ adhiberi conſueuit, & declaraui quõ id locum habeat. Et de multis aliis clauſulis eo in reſponſo diſſerui. Huc ẽt pertinet, quod reſponderunt Rom. in conſi. 114. & De-
7 ci. in conſi. 441. col. pen. & in conſ. 562. procuratorem † conſtitutum a mercatore ad mutuo accipiendũ pecuniam, intelligi ẽt ad cambia, & recambia, ſi ita mercator ipſe conſueuiſſet aliquando ſuſcipere. Idem affirmauit Beneuent. Straccha in tract. de mercatura. in titu. de mandato. nu. 19. qui eiuſdem ſententiæ recenſet Ruinũ in conſi. 93. lib. 5. & ſi Pariſ. in conſi. 91. lib. 1. aliter ſenſerit. Accedit quod conductor præſumitur conduxiſſe rem pretio, & mercede ſolita locari ipſa re. l. excepto, ubi gl. & Doct. C. locati. late Rota Roma. in deciſio. 88. in 2. par. i nouiſ. quę n. 11. refert quatuor declarationes.

Confert quod reſpondit Pariſ. in conſi. 47. nu. 86. lib.
8 1. cum dixit † mandatum factum a mercatore ad negociandum, præſumi factum ſecundum conſuetudinem, & ſolitum negociandi ipſius mercatoris.

9 Declaratur prædicta præſumptio, vt locum habeat † in conſuetudine ordinaria, ſecus vero ſi extraordinaria ſit. Ita Bar. in l. Seio. §. modice. num. 3. ff. de annuis lega. Soc. Sen. in conſi. 87. col. ult. lib. 1. in conſi. 159. col. 4. lib. 2. Dec. in conſi. 430. num. 7. & Pariſ. in conſi. 3. num. 50. lib. 3. & in conſil. 79. nu. 1. lib. 4.

Promittens aliquid facere, & præſtare, an & quando præſumatur contra ſeipſum ea promiſiſſe.

SVMMARIVM.

1 *Promittens præſtare uel facere contra quemcunque, non præſumitur contra ſeipſum.*
Et ſi ſermo generalis ſit uel uniuerſalis. nu. 21.
2 *Procuratoris confeſſio omnibus creditoribus ſolutum eſſe, non comprehendit procuratorem loquentem.*
3 *Dicere uel facere contra ſeipſum, nemo præſumitur.*
4 *Diligens plus ſeipſum quam alium, non dicitur in dolo.*
5 *Aduocare pro ſua Eccleſia tenetur clericus, non tamen contra ſeipſum.*
6 *Procurator vt factum domini reuocet, nunquam præſumitur conſtitutus.*
7 *Vaſallus dominum contra ſeipſum defendere non tenetur.*
8 *Vaſallus dominum periclitantem in conflictu deſerens, quando excuſetur.*
9 *Subditi, & vaſalli dominum peſte infectum, aut locis e ſuſpectis venientem, recipere non coguntur.*
10 *Emphyteuſim conceſſam alteri cum promiſſione de non concedẽdo alteri, dominus pro ſe retinere poteſt.*
11 *Gabellam conducens a ciuitate, quæ immunis eſt in rebus a ſe emptis, non habet ius exigendi ab ipſa.*
12 *Statuta omnia confirmans ciuitas, non præſumitur confirmare quæ ſunt contra ſeipſam.*
13 *Statuta omnia ſe iurans obſeruaturum, de his quæ contra ſe ſunt iuraſſe non præſumitur.*
14 *Actiones cedens, non præſumitur cedere contra ſeipſum.*
15 *Ligare ſeipſum voluiſſe præſumitur nemo.*
16 *Appellationibus a ſententia interpoſitis formam præſcribens Pontifex, non præſumitur præſcripſiſſe his, quæ a ſe lata ſunt.*
17 *Confirmationibus derogans Pontifex, de ſuis non intelligitur.*
18 *Epiſcopus cum clericis conſentiens ciuitati gabellas imponenti, contra ſeipſum non præſumitur conſenſiſſe.*
19 *Statutum principis, vt quædam ſolennitates obſeruentur in contractibus ipſum non ligat.*
20 *Ferrariæ Dux qui ſedem Apoſtolicam defendere promiſit, contra ſeipſum non intelligitur.*
22 *Caſtrum vel turrim contra quamcunque perſonam accomodare promittens, non præſumitur contra ſeipſum promiſiſſe. Idque etſi culpa ſua effectus ſit inimicus. num. 24.*
23 *Promittere contra ſeipſum vt nemo, ſic neque contra ſuos præſumitur.*
25 *Promittens contra quoſcunque, continet etiam promittentis perſonam, caſu quo legis diſpoſitione is quoque adſtringeretur.*
Idem ſi in promiſſione alia quam loquentis perſona comprehendi non poſſet. num. 26.
Vel id ſuadeat ſubiecta materia. num. 27.
Aut eadem ſit ratio in perſona promittente, quæ eſt in alia. numer. 28. Vel appareat coniecturis perſonam loquentis includi. num. 30.
Idem ſi ſimus in materia fauorabili. num. 31.
29 *Seruus nomine domini omnia bona obligans, dicitur & ſeipſum obligare.*

PRAESVMPT. XLIV.

1 EGregia & celebris eſt ſententia, qua dicimus, ꝙ is qui promiſit aliquid facere, & præſtare † contra quamcunque perſonam, non pręſumitur promiſiſſe cõtra ſeipſum. l. ſi mercedẽ. §. vlt. ff. de actio. emp. vbi ſi venditor in venditione domus, paſſus eſt excipi habitationem, non intelligitur excepta contra ipſum venditorẽ, cuius perſona in ea exceptione non continetur. Et illo in loco annotauit Bart. nu. 2. quod ſi aliquis vendit tibi fundum, ſaluo iure coloni ſeu laboratoris, intelligitur de omnibus alijs, præterquam de ipſo vendente. Et manifeſtius probat tex. in l. inquiſitio. C. de ſolutio. vbi
2 confeſſio procuratoris, ꝙ † ſolutum fuerit omnibus, nõ comprehendit perſonam ipſius procuratoris loquẽtis. afferri etiam ſolet l. 1. in fin. ff. de ſenat. vbi Accur. & Bar. & alij. Huius autem ſententiæ ea eſt ratio, ꝙ in dubio nemo
3 mo præſumitur velle aliquid † dicere, vel facere contra ſeipſum: Cum ordinata charitas a ſeipſo incipiat. l. Præſes. C. de ſerui. & aqua. & late ſcribit Igneus in l. 1. §. ſi quis manum. num. 7. ff. ad S.C. Syllania. Quocirca dici-
4 mus, ꝙ ille non dicitur in dolo † verſari, qui plus diligit ſe quam alium, vt ſcribunt poſt alios Calcan. in conſil. 120. num. 18. & Crau. in conſ. 8. num. 15. & 16.

Hinc ſcripſit Specul. in tit. de aduocato. §. 1. verſ. ſed
5 nunquid clericus, quod licet clericus † teneatur aduocare pro ſua eccleſia, non tamen tenetur contra ſeipſum. Et idem ſcripſerunt Bald. in l. petitionem. C. de aduoca. diuer. iud. Barbat. in conſ. 76. col. 4. lib. 3. & Alciat. in tract. de præſump. reg. 1. præſumpt. 52. & in l. qui accuſare. num. 13. C. de eden.

Huc etiam pertinet, quod reſpondit Barb. præcitato
6 in loco, quòd † procurator nunquã præſumitur cõſtitutus, vt reuocet factum domini, & alia ad rem is ſcripſit.

Confert, quod tradit gloſſ. in c. vlt. de alien. feudi pater. & in c. 1. in prin. vbi Præpoſ. quibus modis feudum
7 amitta. quod licet vaſallus † teneatur defendere dominum: non tamen tenetur contra ſe ipſum: cum ſalutem propriam ſaluti domini anteponere teneatur. Quam traditionem probauit Alciat. in d. præſumpt. 51. Hinc
8 dicimus, vaſallum † excuſari, vt, ſi mortis periculum euitaret, deſeruit dominum in conflictu periclitantem. Ita Præpoſ. & alii in cap. 1. §. eſt & alia. quæ fuit cauſa benefic. amitten. Idem reſpondet Gram. in conſ. 13. num. 31. & 32. in crimin.

Huc etiam facit quod tradit Ripa in tractat. de peſte.

Digitized by Google

in tit.de remedijs ad conſeru.vbert.num. 150.ſubditos
9 & vaſallos † iuſte recuſare poſſe recipere in oppido, vel ciuitate dominum peſte infectum, vel e locis ſuſpectis venientem. Cum non teneantur ſubditi iuuare dominũ illique prodeſſe contra ſeipſos.

Et ad rem hanc pertinet, quod ſcripſit idem Ripa in eodem tract.de peſte.in titul.de remediis præſeruatiuis contra peſtem. nu.261.Cum dixit, quod etſi dominus
10 in conceſſione † emphyteuſis promiſit, eam nulli concedere quam illi primo, cui dederat, nihilominus poteſt pro ſe ipſo retinere. Idem de locatione decidit Afflict. in deciſ.290.num.7.& 8.

Huc quoque ſpectat quod docuit Bal. in l.ſi emptor. C.de hær.vel actio.vend.quod ſi quis conducit gabellã
11 † a ciuitate, quæ pro rebus a ſe emptis immunis eſt, nõ tenetur ipſa ciuitas ſoluere ipſam gabellam: Cum non præſumatur vendidiſſe ius ſuæ immunitatis, atque ita ius exigendi gabellam contra ſeipſam. Idem ſenſit Bar. in leg.licitatio.§.fiſcus. ff.de publ. & vectig. & ſequitur Afflict.in deci.319.nu.9.& reſpondit Soc.ſen.conſ.302. num.6.lib.2. idem de his qui cõtrahunt cum ipſa Ciuitate ne alioqui indirecte lædatur ciuitas.

Huc etiam pertinet, quod ſi ciuitas confirmat omnia
12 † ſtatuta, non dicitur confirmare ea quæ ſunt contra ſeipſam. Ita reſpondit Caſtr. in conſ.129. ſtatuta Piſana. lib.1.quem ſecutus eſt Cræu.in conſ.3.nu.17. Et accedit
13 quod ſi quis † iurauit obſeruare ſtatuta, non præſumitur iuraſſe ſe obſeruaturum ea, quę contra ſeipſum ſunt.ſic reſpondit Brun.in conſ.35. nu.16.Huc facit quod cedens
14 actiones † nõ præſumitur cedere contra ſe ipſum.l.ſi peculium.§.ſicut,ff.de pecul.leg. Et reſpondit Dec.in conſ. 104.col.1.& 3.Et eo textu adductus ſcripſit Crau.in tracta. de antiq.tẽp.in 4. particula quartæ partis principa-
15 lis.nu.113. qđ nemo † præſumitur velle ſeipſum ligare.

Hucquoq; ſpectat quod reſpondit Goz.in conſ.101.
16 nu.20.verſ.item quia.quod ſi Pontifex dat † formam appellationibus a ſententia interpoſitis, nõ præſumitur dediſſe formam contra ſententias a ſe latas. Et hoc quidem comprobat quod reſpondit Crau.in conſ.295.col. 7.verſ.4.principaliter, cum dixit, quod ſi Pontifex dero-
17 gat confirmationibus † non præſumitur derogaſſe illi quam ipſe fecit.

Hinc etiam reſpondit Barb.in conſ.32. col.3. libr.4.
18 quod ſi epiſcopus, & Clerici † conſentiunt ciuitati imponenti gabellas, non præſumitur, quod cõſenſerint contra ſeipſos, vt ſcilicet eorum immunitas tollatur. Ita
19 quoque reſpondit Rom.in conſ.444.in fi.ſtatutum † editum a principe, ut quædam ſolemnitates obſeruentur in alienationib. & contractibus, non ligare ipſum principem, cum nõ præſumatur uoluiſſe contra ſe ipſum aliquid ſtatuere. Et Rom.ſecutus eſt Rol.a Valle in tracta. de lucro dotis, qu.84.quo loci ſcripſit, ſtatutum de lucro dotis non ligare principem, qui ſtatutum illud condidit. Et qua de rẽ copioſe reſpondi in conſ.250. lib.3. Hinc etiam Ruin.in conſ.43.nu.15.lib.4.egregie reſpõ-
20 dit Sereniſſ. D. † Ducem Ferrariæ qui ſedem Apoſtolicã defendere, & tuere promiſit, intelligi promiſiſſe contra alios, non autem contra ſeipſum. Ita etiam iuriſdictio & poteſtas tributa a Principe uaſallo, ut poſſit etiã facere leges & ſtatuta in caſtro & oppido ſibi infeudato, intelligitur dummodo non ſint ſtatuta contra ipſummet Principem. Ita Gram.in uoto 28. num.6.& Nat.in conſi,487.num.36.

Extenditur primo, vt locum habeat hæc ſententia in
21 ſermone generali, † imo uniuerſali, utputa ſi quis promiſit aliquid facere, & pręſtare contra oẽs, & quaſcunque perſonas, adhuc tamen non præſumitur promiſiſſe contra ſeipſum. Ita communem eſſe ſententiam teſtatur Cagno.in l.frater a fratre.nu.98.ff.de cond.indeb.qui huius opinionis multos recenſet, præſertim Iacobinum a S.Georgio in inueſtitura feudali in uerbo, Qui quidem
22 inueſtiti.col.4.affirmantem, quod promittens † accommodare caſtrum, & turrim contra quamcunque perſonam non præſumi promiſiſſe contra ſeipſum, atque ita ait ſe reſpondiſſe pro Dominis Caſtri Truffarelli aduerſus Cherianos. Et prædictis accedit Alc.in tract. de præſump.reg.3.præſump.52.

Extenditur ſecundo, ut hæc præſumptio locũ habeat etiam ad fauorem conſanguineorum eius qui promiſit. Nam ſicuti non præſumitur quis uelle promittere
23 contra ſeipſum, † ita nec contra ſuos. Ita Tiraq. in tract. de pœnis legũ, cauſa 51.n.79.& Cagn.in d.l.frater a fratre.nu.106.ff.de cond.indeb.qui eiuſdem ſententię multos recenſet. Idem ſcripſerunt Ruin.in conſi.42.nu.16. lib.4.Alc.in l.qui accuſare.nu.13.C.de eden.

Extenditur tertio, ut procedat, etiam ſi is qui promi-
24 ſit turrim, ſua cauſa † & culpa effectus ſit inimicus eius, cui promiſit. Nam adhuc non tenetur contra ſeipſum concedere turrim. Ita aduerſus Pileum q.24. docuit Alcia.in d.l.qui accuſare.num.13.

Declaratur primo ut locum non habeat hæc præſum-
25 ptio in diſpoſitione legis. Cum enim quis † promittit id ad quod, & ipſe aſtrictus erat, eius et perſona in ea promiſſione cõtinetur. Ita declarat Bal.in l.frater a fratre. col.2.uer.ult.not.ff.de condit.indebit. quem ſecuti ſunt Alex.& Soc.ibidem.& Dec. in conſ. 104. col.2.uerſ.6. facit. Et traditionem hanc ueram eſſe fatetur Cagno.in d.l.frater a fratre, nu.109.qui tamen ſubiungit, non eſſe proprie huius regulæ declarationem. Et recte quidẽ, cũ hoc in caſu non obligetur hic promittẽs ſua ipſa promiſſione, ſed lege, quam ſequi noluit. Reliqua a Cagnolo obiecta, nil ad rẽ pertinent, ſi diligẽter perpendãtur.

Declaratur ſecundo, ut non habeat locum, quãdo in
26 ſermone † ipſo comprehendi non poſſet alia perſona, quam illa loquentis. Nam tunc dicitur comprehenſa. Bart.in l.ſi quis legauerit.de le.1. Alex.in addi.ad Bar. in l.ſi mercedem.§.ult.ff.de act.empt. Marſi. in l.1.§.ſi ſeruus.ff.de q.& Cagn.in d.l.frater a fratre..nu.112.

Declaratur tertio, ut non procedat hæc præſumptio
27 quando ſubiecta materia aliud ſuadet, ſicuti declarat Corn.in conſ.14.in 2.dubio.lib.3.quem ſecutus eſt Cagn.in d.l.frater a fratre.nu.113. Et illi accedit Craue.in conſ.274.nu.12.

Declaratur quarto ut locum non habeat, quando eadem eſſet ratio in perſona † loquentis, quæ eſt in alia.
28 Bart.in l.Paulus.in fi.ff.de pign.Sal.in l.inquiſitio.C.de ſol.& Cagn.in d.l. frater a fratre.nume.114. ff.de condi. inde. Exemplum eſt in caſu d.l.Paulus, quando ſeruus
29 † nomine domini obligat omnia bona ipſius domini, dicitur obligare etiam ſeipſum. Cum non conſideretur ſeruus ut homo, ſed ut res quędam ſicuti illo in loco declarat.

30 Declaratur quinto quando conſtaret † aliquibus coniecturis perſonam loquentis includi. Ita Sal.in d.l.inquiſitio.& Cagn.in d.l.frater a fratre.nu.115.

31 Declaratur ſexto non habere locum † in fauorabilib. ſicuti reſponderunt Goz.in conſi.76.num.14.& Craue. in conſi.274.num.12.

Creditor recipiens uinum, uel quid ſimile mutuo datum, an præſumatur remiſiſſe intereſſe quanti plurimi, ad quod debitor ratione moræ tenebatur.

SVMMARIVM.

1 *Vini uel rei ſimilis mutuo ſuſceptæ, moram in reſtituendo nectens debitor tenetur ad intereſſe quanti plurimi.*
2 *Intereſſe quanti plurimi ob moram debitoris remiſiſſe præſumitur creditor, uinum uel rem ſimilem mutuo datam recipiendo*

Con-

Digitized by Google

Contraria aſſertur opinio.num.10.
3 *Solutione rei principalis, tollitur obligatio acceſſoria.*
4 *Sortem recipiens creditor, videtur remiſiſſe pœnam.*
5 *Intereſſe quanti plurimi dicitur pars ipſius rei.*
6 *Precium recipiens poſt elapſam diem ex lege commiſſoria præſtitutam, videtur remiſiſſe diſpoſitionem illam legalem.*
Et declaratur, num. 7.
8 *Canonem iã prȩteritum recipiens abſque proteſtatione dominus, præſumitur caducitatis pœnam remiſiſſe.*
Et quæ cauſa ſit.num.9.
Aliud eſſe ſi proteſtatur. num.21.
11 *Renunciatio cum donatio ſit, nemo eam de iure ſuo facere præſumitur.*
12 *Intereſſe aut pȩna debita legis diſpoſitione, non dicitur remiſſa recepta ſorte principali.*
13 *Intereſſe quanti plurimi hominis non legis diſpoſitione deberi.*
14 *Intereſſe quanti plurimi poteſt creditor expreſſe donare.*
15 *Dotem principalem recipiens mulier non dicitur remiſiſſe acceſſiones.*
16 *Dotis augmentum idem eſt cum dote ipſa principali.*
17 *Pœnam ex diſpoſitione hominis debitam, recepta ſorte principali, remiſſam cenſeri.*
Idque procedere etiam ſi creditor proteſtetur ſaluo ſe iure conſequendi æſtimationem quanti plurimi feciſſe.num. 18.
19 *Intereſſe quanti plurimi remiſſum non cenſeri, ſi in ſortis receptione creditori proteſtanti conſentiat debitor.*
Idem ſi tacuit debitor.num.20.
Vel etiam expreſſe contradicat.n.28.
22 *Proteſtatio contra ea quæ a legis diſpoſitione pendent, nil operatur.*
23 *Pœnam aliquam loco obligationis, a lege ſubrogatam, alternatiuã dici.*
24 *Alternatiua in obligatione vnum recipiendo creditor non petit alterum.*
25 *Sortis ſolutione omnis tollitur obligatio.*
26 *Fideiuſſori ſoluenti, & actiones ſibi cedi petenti, ſi ante ſolutionem perfectam id faciat, cedi debent.*
27 *Res reddita deterior, reddita non cenſetur.*
29 *Tranſactio fit aliquo dato vel retento.*
30 *Proteſtatio facto contraria, nil operatur.*

PRAESVMPT. XLV.

1 CVM vini, ſimiliſue rei mutuo † ſuſceptæ, debitor in ea reſtituenda moram facit, ad intereſſe quanti plurimi tenetur, vt ſcribunt omnes in l. vinum.ff.ſi cert. pet. Cæterum dubitari ſolet, an ſi creditor mora commiſſa, vinum remue aliam mutuatam recipit, illud intereſſe quanti plurimi, quod ob moram conſequi a debi-
2 tore poterat, præſumatur ei remiſiſſe. Et præſumi † remiſiſſe, ſcripſerunt Dec. & Io. Bologn. in d.l.vinum.ille num. 4. verſ. 2. limitatur. iſte num. 21.
3 Primo adducti ea ratione, quia facta † ſolutione rei principalis, tollitur obligatio acceſſoria.l.4.C.depoſiti. & ibi Bal. reſponderi poteſt, quod imo non eſt acceſſorium, ex quo æquè principaliter peti poteſt, vt ſcribit hic Bart.num.15.

Præterea hæc æſtimatio dicitur pars rei, vt infra dicemus. Rurſus in d.l.4. loquitur cum a iudice lata eſt ſententia ſuper reſtitutione rei principalis, nulla facta mentione vſurarum, ob id dicitur debitor per ſententiam liberatus.

Secundo ex l.vlt.in fin. ff.de eo quod certo loco. vbi
4 ſcriptum eſt, creditorem recipientem † ſortem, videri remiſiſſe pœnam. Verum reſpõderi poteſt d.l.vlt. loqui in pȩna, quȩ dicitur eſſe quid ſeparatũ a re principali,
5 diuerſum eſt in hac æſtimatione quanti plurimi † quæ dicitur eſſe pars ipſius rei.l.ſi ſterilis.§.cum per venditorem.inf.de acti.empt.

Tertio accedit l.vectigalia.§.1.de publ. & vectig. ad quam reſpondet Iaſon, quod ibi loquitur in vſuris penſionum, quæ peti non poſſunt ſimul cum expulſione, ne conductor duplicem pȩnam patiatur ex eademmet cauſa, nempe cõtumaciæ. Præterea ibi alternatiue pȩna vel res principalis debebatur, vnius ergo electione, altera ceſsat, vt infra dicemus.

Quarto conferre videtur l.poſt diem. ff.de lege com-
6 miſso. vbi recipiens † pretium poſt elapſam diem præſtitutam ex lege commiſſoria, vt ſcilicet, niſi intra certum tempus ſolutum ſit pretium, res ſit inempta. recipiendo inquam pretium, dicitur remiſiſse illam diſpoſitionem legalem.

Cæterum facile reſpondetur d.l.poſt diem procede-
7 re † in duobus remediis contrarij: Quorum vnum ſi eligitur, alteri renunciatũ dicitur. Secus quando ſunt duo diuerſa. Ita declarat Iaſ.in d.l.2.num.124. verſ.ego puto. C.de iure emph. poſt Alber.ibi. clarius Alexand.in conſ.206. col.2.verſic.non obſtat.d.l.poſt diem.lib.6.& clare probat l.ſi fundus.§.eleganter.eod.tit.de lege commiſso. Noſtro in caſu æſtimatio quanti plurimi non eſt contraria ſorti principali, imo diuerſum quid, vel vnũ & idem. Ergo,&c.

Quinto non parum vrgere videtur illa recepta Do-
8 ctorum opinio, qua dicũt, quod vbi dominus † emphyteuſis recipit ab emphyteuta penſionem præteriti iam temporis, nulla adhibita proteſtatione, ſaluum ſibi eſse ius declarandi caducitatem, dicitur eam caducitatis pȩnam remiſiſse. Ita affirmauit gl.in cap.potuit.de loca.& communem aſseruit Iaſ.in d.l.2. num.124.verſ.ego puto.C.de iure emph. Dec.in conſ.329. num.3.& latiſſime Boer.q.309.nu.5. Verum reſpondetur diuerſam eſse ra-
9 tionem illius traditionis a noſtra. Nam illa ob id † procedit, quia dominus conſequitur melioramenta, quæ amittit emphyteuta, vt declarat Iaſ.in d.l.2. in 6.notab. & ideo iniquum eſt, quod emphyteuta duas pȩnas patiatur. contra c.at ſi clerici.§.vltim.de iud. Præterea illa doctrina procedit, quia ipſe dominus nõ ſenſit tantum damni, vt mereatur emphyteuta priuari ſua emphyteuſi rõne damni dati, ſed id eſt factum ratione contẽptus & inobedientiæ erga dominum. Iaſ.in Auth.qui rem. num.16. C.de ſacroſ.eccleſ. Et propterea creditor recipiendo penſionem, videtur eam iniuriam remiſiſse.

Contraria itaque opinio videtur verior, etſi in ſpecie nemo hactenus ſit, qui eam probet, nempe ex receptio-
10 ne † ſortis, non cenſeri remiſsam hanc æſtimationẽ quãti plurimi. Et ſimilem prope huic noſtræ, facti ſpeciem definit Alex. in conſ.206.lib.7. Quæ opinio videtur ita poſse ſuaderi.

11 Primo, quia nemo præſumitur † remittere atque renunciare iuri ſuo, cum renunciatio ſit donatio.l.ſi quis delegauerit. vbi Bart.ff.de ſolut. Dec.in l.poſtquam liti. nu.15.& ibi in ſpecie Curt.iun.nu.5.C.de pactis. Alexã. in conſ.206.col.1.in fin.lib.7. Ergo creditor recipiendo ſortem principalem non dicitur reſtituere æſtimationẽ quanti plurimi.

Cæterum reſponderi poteſt remiſſionem, atque donationẽ hoc in caſu præſumi, cum lex hãc præſumptionem facit, ſicuti infra dicemus ex l.2. in princ.ff.ſi quis cautio. Et caſus multos in quibus lex donationem præſumit, recenſui lib.2.de arbit.iudicum, caſu 88.

Secundo vrgere videtur, quod æſtimatio hæc quanti plurimi debetur diſpoſitione legis, nõ autem hominis, vt aſserit hic Decius, & probare videtur text.noſter, & alia ſupra ſuis locis allegata. Atqui vbi pȩna vel intereſ-
12 ſe † debetur legis diſpoſitione, non dicitur remiſsum recepta ſorte principali. l.ſi pro fure.§.infra. de condict. furt. & ſcribit Iaſ.in l.vlt.col.antepen. de eo quod certo loco. Ergo hic creditor recipiendo ſortem, non dicitur remiſiſse æſtimationem quanti plurimi.

Verum rñderi poteſt primo, negando illam maiorẽ

poſitionem, pro ſi quidem verius eſt, hanc æſtimationẽ
13 † quanti plurimi deberi diſpoſitione ſeu facto hominis,
& ſi lex illud deinde approbet. Cum enim creditor mu-
tuo dat, & debitor ſuſcipit, inter eos actum lex præſu-
mit, q̃ res in ſuo genere reſtituatur, eiuſdem qualitatis,
& bonitatis. l. cum quid. ff. ſi cert. pet. Præterea hanc æſti
14 rioſe‑ſi quanti † plurimi poteſt creditor expreſſe dona-
re, & remittere, vt certi iuris eſt. Ex quibus ſequitur hãc
eſſe hominis diſpoſitionem, vt declarat Ripa in l. ſi in
ſulam. nu. 60. de verb. oblig. & Alciat. in l. 4. §. Cato. nu.
104. eod. tit.
Tertio adfertur l. ſi marito. §. vlt. ff. ſol. matr. vbi mu-
15 lier † recipiens dotem principalem, non tamen dicitur
remiſiſſe acceſſiones, nempe fructus. Ergo idem dicen-
dum eſt noſtro in caſu.
Cæterum reſpondetur eſſe ſpeciale in eo caſu fauore
dotis. Ita declarat Bal. Nouel. in tract. de dote, in 2. par.
princ. col. vlt. nu. 11. Vel & ſecundo, ex ſententia gloſſæ
& Bar. in d. l. ſi marito. §. vlt. id procedit, quia illi fructus
16 dicuntur augere dotẽ, & † augmentum idem eſt, & æque
principaliter, quòd ipſa dos. l. etiam. C. de iure dotium.
ſicuti ergo petita parte dotis, ſupereſt alterius partis pe
titio, ita etiam conſecutà dote, fructus, & augmentum
peti poſſunt.
Quarto conferre videtur tex. l. nunquam pluta. §. itẽ
quæſitum. ff. de priuat. delict. Verum reſponderi pôt, lo-
qui in pœnis legalibus, vt dixi ad d. l. ſi pro fure. §. 1.
Placet mihi recepta opinio ex l. 1. in fine princip. ff. ſi
quis cautio. quæ loquitur de pœna conuentionali, ſicq;
17 de pœna ex diſpoſitione hominis. Et affirmat † illam cẽ
ſeri remiſſam, recepto, quod debebatur principaliter.
Nam & nos loquimur in æſtimatione quanti plurimi,
quæ debetur diſpoſitione hominis, vt ſupra diximus.
Extenditur hæc præſumptio, vt locum habeat etiam
18 quando † creditor adhibuit proteſtationem, ſe recipere,
ſaluo iure conſequendi æſtimationem quanti plurimi.
Et huius ſententiæ fuit Petrus Perticen. & Dec. præcita-
to in loco. Verum quia a Petro diſſentit Bart. in d. l. vlt.
ff. de eo quod certo loco. & cum Bartolo cæteri ſentiũt,
ob id vna cum Bart. ac etiam ex mente Decij hic, quo
res clarior reddatur, diſtinguo tres caſus.
Primus eſt caſus, q̃n debitor ſoluens ſortẽ principalẽ,
19 conſenſit † ipſi creditori proteſtanti, ſe recipere, ſaluo iu
re conſequendi æſtimationem quanti plurimi. Hoc caſu
clarum eſt, eã æſtimationem, quanti plurimi non eſſe re
miſſam. Ita Dec. hic nu. 5. verſ. ſaluari tamen pôt, ſic de-
clarando Curt. iun. nu. 8. in fin. Bar. in d. l. vlt. ff. de eo qđ
certo loco. Nam videtur quoddã pactum initum inter
debitorem, & creditorem, vt creditor poſſit vltra ſortẽ
conſequi æſtimationem quanti plurimi.
20 Secundus eſt caſus, quando debitor ſoluens † tacuit,
atque ita non contradixit creditori proteſtanti ſe reci-
pere ſaluo iure conſequendi eam æſtimationem quanti
plurimi. Hoc etiam in caſu dicendum eſt, debitori non
eſſe remiſſam hanc æſtimationem. Ita Bart. in d. l. vlt. &
cum eo ibi Caſtr. & cæteri.
Primo ea ratione, q̃ proteſtatio tollit omnem præſum
tionem tacitæ remiſſionis, atque donationis, l. ſi filiusf.
ff. ad Macedon. l. item quæritur. §. qui impleto. ff. locati.
& l. ſi debitor. §. 1. ff. quib. modis pign. vel hypoth. ſolui.
Ergo hac proteſtatione in receptione ſortis adhibita a
creditore, remiſſa non dr̃ æſtimatio quanti plurimi.
Secundo adfertur tex. leg. 3. §. idem Iulianus. ff. de eo
quod certo loco.
Verũ reſpondet Caſtr. in d. l. vlt. qđ d. §. idem Iulian.
loquitur in eo, qui ſoluit procuratori alieno, qui recipiẽ
do nõ potuit adferre præiudicium creditori principali.
Tertio & fortius accedit, q̃ etiãſi hæc remiſſio nõ eſ-
ſet præſumpta, ſed ficta, quæ ſane ficta remiſſio potẽtior
eſt ipſa præſumpta, attamẽ adhuc proteſtatio operatur,
& tollit eã, cùm ſit proteſtatio potens ad tollendũ actũ
a lege fictum. vt declarat Alciat. in tract. de præſump. in
euidentialibus parte 2. in fin. poſt Bald. Nouell. in tract.
de dote, parte 6. priuilegio ſecundo. dum ſic declarant
l. vnicam. C. de rei vxoriæ actione.
Quarto accedit doctrina eorum, qui ſcripſerunt, do-
21 minum recipientem † canonẽ ab emphyteuta, adhibita
proteſtatione, ſibi eſſe ſaluum ius caducitatis, eam ca-
ducitatem non cenſeri remiſiſſe. Ita Iaſ. in l. 2. num. 124.
C. de iure emphyt. idem in l. 2. in princ. num. 3. ff. ſi quis
cautio. Ripa in c. cum M. Ferrarien. nu. 129. de conſtit.
Alciat. in l. denunciatio. col. 5. de verb. ſignific. & Boer.
quæſt. 309. qui alios permultos recenſet. & dicemus in-
fra in præſumpt....
Non obſtant nunc rationes, quibus Decius in d. l. vi-
num. poſt Petrum in d. l. vlt. de eo quod certo loco. con-
trariam opiniornem probauit, nempe non cenſeri reſer
uatum ius conſequendi hanc æſtimationem quanti plu
22 rimi. Et primo ea ratione mouentur, q̃ proteſtatio, † quę
fit contra ea, quæ a legis diſpoſitione pendent, nil opera
tur. l. alimenta. C. de neg. geſt. Atqui q̃ moroſus debitor
ſoluendo ſortem principalem liberetur ab æſtimatione
quanti plurimi, pendet a diſpoſitione legis, quæ hanc li-
berationem inducit. d. l. vlt. de eo quod certo loco. Er-
go proteſtatio creditoris recipientis nil operatur.
Reſpondetur, quòd etſi lex inducat hanc libertationẽ
ab æſtimatione quanti plurimi, recepta ſolutione a cre-
ditore, attamẽ id facit ex præſumptione quadam, quòd
recipiens præſumatur remittere illud acceſſorium. Et
ideo adhibita proteſtatio eius mentem, & animum de-
clarat, ſicque ceſſat illa legis præſumptio.
Secundo adfertur hæc cõſideratio, quando lex vt hic
23 ſubrogat loco obligationis aliquam pœnam, tunc illa †
ſubrogatio dr̃ alternatiua, ac ſi debitor alternatiue eſſet
obligatus. l. miles. §. decem. in 1. reſpõ. de re iudic. & ſcri
bit Bart. in l. ſtipulationes non diuiduntur. q. 7. de verb.
24 oblig. Atqui in obligatione † alternatiua, ſi creditor re-
cipit vnũ, impoſſibile eſt, q̃ recipiat alterum. l. ſi nõ ſor-
tem. §. ſi decem. infra de cõd. indeb. Ergo proteſtatio ni
hil operatur contra ea quæ ſunt impoſſibilia. ſimili arg.
vtitur Guido Pap. q. 172. col. 1. verſ. & eſt ratio.
Cæterum facile reſpondetur in ſpecie noſtra eſſe fal-
ſam illam maiorem propoſitionem, cum æſtimatio quã
ti plurimi, nõ ſit alternatiue ſubrogata loco ſortis prin-
cipalis, quando quidem creditor, ſi vult, poteſt vtrũq;
conſequi, hoc reſponſo Iuliani probatur, & alijs ſimili-
bus ſupra allegatis.
Tertio accedit, quòd aut volumus dicere hanc æſti-
mationem peti prima actione, & hoc dici non pôt, quia
25 ſolutione † ſortis omnis tollitur obligatio, & per conſe-
quens actio. Aut noua actione, & hoc etiam dici nõ po-
teſt, quia nulla potuit contrahi obligatio, ex quo nil a-
ctum fuit. Ergo proteſtatio nil operatur, cum reſeruare
non poſſit, quòd non eſt. Reſpondetur argumentũ poſ-
ſe procedere, q̃n ipſe creditor recepta ſolutione ſortis
fuiſſet proteſtatus. Nam ſerò nimis id feciſſet, nempe
iam extincta omni obligatione, ſecus eſt noſtro in caſu,
vbi proteſtatio adhibetur ante receptionem, vel in eo
inſtanti. Ita ſimile tradit Bar. in l. Modeſtinus. col. 2. nu.
26 6. ff. de ſolut. cum ait, quòd ſi fideiuſſor † ſoluit, & petit
ſibi cedi actiones, erunt illæ cedendæ, ſi petitum id ſit
ante perfectam ſolutionem. Præterea cũ in caſu noſtro
27 res deterior † ſit reddita, non dicitur reddita. l. in hac. in
fi. ff. de condict. trit. l. 3. §. ſi reddita. ff. commod. l. Iul. §. 1.
de verb. oblig. Ergo non eſt extincta oblig.
28 Tertius eſt caſus, quando debitor † expreſſe contra-
dicit proteſtationi factæ a creditore ſibi ſaluum eſſe ius
conſequendi æſtimationem quanti plurimi. Hoc in ca-
ſu poterit adhuc creditor agere, vt eam æſtimationem
conſequatur.

Digitized by Google

Primò ea ratione, quia creditor recipiendo ſortē principalem, dicitur liberaſſe debitorem ſub quadam conditione, vt æſtimationem quantiplurimi deinde præſtaret. arg. l. ſi mulier, & l. ſi quis accepto. infra de condit. cauſa dat. vbi qui dedit aliqua ex cauſa, ea non ſecuta condicere poteſt, quia ſic ſub conditione dicitur dediſſe vt cauſa ſequatur.

Secundo ſatis ſuperque fundata eſt intentio creditoris recipientis, qui proteſtatione ſua conſeruat ſibi ius ſuum. l. ſi filiusf. ff. ad Senatuſc. Maced. & dixi ſuo loco. Nec debitoris contradictio aliquid operatur, vt mox diluendo contraria dicemus.

Tertio accedit (vt dicebat hic Dec.) quod creditor iuſte proteſtatur, ex quo non cogebatur recipere ſortē ſine æſtimatione quantiplurimi, iuxta l. acceptam. C. de vſuris. Ergo econtra illa debitoris contradictio eſt iniuſta, & propterea reiicienda.

Non obſtant nunc aliquot rationes, quæ in contrarium adferri ſolent. Et primo adfertur ratio, qua vſus eſt in ſimili Bar. in l. 1. num. 8. ver. 3. quæro. ff. de ſolu. quando debitor ſoluit, & contradicit proteſtationi creditoris, dicitur eo animo ſoluere, vt nil amplius ab eo petatur, quod repetere poſſit ſolutum. Ergo proteſtatio creditoris nil operatur, repugnante contradictione debitoris. Cæterum reſpondet Dec. col. 3. verſ. in contrarium facit, quod non obſtante contradictione debitoris ſoluentis poſſit creditor retinere, ſolutum, ex quo eſt ei ſolutum, quod iure debebatur, ceſſat ergo repetitio. l. repetitio. ff. de condit. indeb. Et ſicuti dixi ſupra creditor iuſte proteſtatur, ex quo non tenebatur recipere creditum ſine vſuris. At in illa quæſtione a Bart. propoſita diuersū eſt (ait Dec.) quia ibi creditor iniuſte agebat, cum ad debitoris voluntatem eſſet pecunia computanda.

Secundo adfertur tex. in l. 2. in fi. princ. ſi quis cautio. in illis verbis. Ergo requiritur vtriuſque partis conſenſus, quo deficiente proteſtatio nil operatur. Et textum hunc multum vrgere contra Bart. & aliorum relatam opinionem, ait Iaſ. in d. l. vlt. col. pen. in fin. de eo, quod certo loco. Verū facilerñ detur ex ſentētia Cur. Iun. hic n. 8. d. l. ſi quis caut. loqui in tranſactione, quæ vt valeat, a partibus dēt eſſe approbata. Et qua quidem tranſactione ſubſiſtente, ēt intereſſe ſubſiſtit, & vnū ſine altero ſtare non poteſt, niſi expreſſe dicatur. Ibi enim tranſactio-
29 ne receſſum eſt a pęna, cum tranſactio † fiat aliquo dato, vel retento hinc inde. l. 1. ff. de trānſact. cum ergo iam partium conuentione receſſum fuerit a pęna, vt illa debeatur ex tranſactione, debet de ea ſpecialiter fuiſſe actum in ipſamet tranſactione, cum non niſi utriuſq. ſpeciali conſenſu confici ſoleat.

Tertiò alia ratione vſus eſt Iaſ. in d. l. ult. col. penul. in fin. de eo quod certo loco, quam ita deduco. Proteſta-
30 tio contraria † facto nil operatur. c. cum M. Ferrar. de conſtit. & c. ſolicitudinem. de appel. & vtroque in loco Doctores. Atqui quando creditor recipit ſortem adhibita proteſtatione, illa proteſtatio facto receptionis aduerſatur. Ergo nil debet operari. Cæterum facile reſpondetur, quod imo proteſtatio non eſt contraria facto, cū factum verſetur circa unum, nempe circa ſortem principalem, & proteſtatio circa aliud, nempe, reſeruationem iuris, quo ad æſtimationem quantiplurimi, vel intereſſe.

Contrahentem aliquidue acquirentem, præſumi proprio, non autem alieno nomine contraxiſſe, & acquiſiuiſſe.

S V M M A R I V M.

1 *Contrahere nomine proprio quilibet præſumitur.*
2 *Negotia propria curare quam aliena prius, quis præſumitur.*
3 *Charitatem a ſe ipſo incipere, a natura homini inditum eſt.*
4 *Soluens ſuo nomine præſumitur ſoluere.*
5 *Actus quilibet proprio nomine geſtus præſumitur, etſi geri alieno nomine quoque potuiſſet.*
6 *Nouationem faciens, ſeipſum liberare voluiſſe præſumitur, non obligare pro alio.*
7 *Acquiſita præſumuntur propria pecunia quæſita.*
8 *Contrahens nomine alieno præſumitur contraxiſſe, ſi ad id erat obligatus.*
Idem ſi contraxerit nomine officij, num. 9. Vel id appareat coniecturis. num. 10.

P R AE S V M P T. XLVI.

QVi contrahit aliquidve acquirit, præſumitur pro-
1 prio nomine, non autem alieno † contrahere, & acquirere, l. Titium & Mæuium. §. perfectus. ff. de adminiſtr. tut. & ibidem Bar. & idem in l. patruus. C. communia vtriuſque iud. idem reſponderunt Corn. in conſilio 61. col. 2. lib. 1. Dec. in conſil. 7. nume. 5. & ratio ducitur ab alia iuris præſumptione, qua dicimus, quemlibet pręſumi prius † curare propria negocia, quam aliena, l. quę
2
ſeruandarum. ff. de præſcr. verb. & c. qui uult, de pęni. diſtinct. 3. & ſcribit Alc. in tract. de præſumpt. reg. 1. præſumpt. 52. qui rationem rationis ſubiungit, quia a natu
3 ra inſitum † eſt homini, vt charitas a ſe ipſo incipiat, l. præſes. C. de ſeruit. & aqua. Hanc præſumptionem com
4 probat illa, quia dicimus, ſoluentem † præſumi ſoluere ſuo nomine. l. & magis. ff. de ſol. & diximus infra in præſumpt. 136.

Confert & l. Pap. ff. mand. qua probatur, fideiuſſorē ſoluentem præſumi ſuo nomine ſoluere, quem text. ſic in hanc ſententiam annotauit Luc. de Pen. in l. 3. col. 4. verſ. 30. præſump. C. de apoch. publ. lib. 10. Ita dicimus
5 quod quilibet actus, † qui geri potuit nomine proprio, & nomine alieno, præſumitur geſtus nomine proprio, quemadmodum tradunt Bart. in l. gerit, numer. 9. ff. de acq. hær. Corn. in conſil. 310. num. 7. lib. 3. Socin. Sen. in conſil. 113. lib. 4. & Alciat. de præſump. reg. 2. præſumpt. 24. num. 5. in fin. accedit quod reſpondit Crau. in conſ. 282. colum. 3. verſic. 8. conſidero. Cum dixit, eum qui
6 † nouationem fecit, præſumi voluiſſe ſe ipſum liberare, non autem pro alio obligare.
7 Confert quod dicimus, acquiſita præſumi † propria pecunia, non autem aliena. Bartol. in l. 2. ff. pro ſoc. & in l. Titium. §. altero. num. 2. verſic. ſi vero dubitetur. ff. de adminiſtr. tut. Bald. in l. ult. num. 2. C. de pign. Deci. in conſil. 10. num. 10. Pariſ. in conſil. ult. num. 19. Crauet. in conſil. 191. num. 8. & in conſil. 244. num. 6. vide quod ſcripſi in conſil. 213. num. 36. vbi de emente ex pecunia hæreditaria.

Cæterum hac de re verba faciens Bald. in l. ſi patruus, num. 4. C. communia utriuſque iud. ſcribit, confugiendum eſſe ad coniecturas, quas infra commemorabimus.

Declaratur primo hæc præſumptio, vt locum non ha
8 beat, quando hic contrahens & acquirens † erat obligatus contrahere & acquirere nomine alterius. Nam tūc is contrahens acquirenſque pręſumitur ea feciſſe nomine illius. Ita Bald. in dic. l. ſi patruus, num. 5. C. communia vtriuſque iud. quem ſecutus eſt Alc. in tract. de præſumpt. regu. 2. præſumpt. 24. num. 2. ſimilia dicemus infr. in præſumpt. 80. Confert quod ſcribunt Aret. Soc. & Dec. in l. ſingularia, in 2. notab. ff. ſi certum peta. quod ſi iuſſi meo debitori, vt ſoluat ei, cui uolo mutuare, & is numeret, præſumitur numeraſſe in executionē mei mādati a ſe ſuſcepti.

Declaratur ſecundo, vt non procedat, quando quis
9 nomine † officii contraxit, & quæſiuit. Nam tunc præſu

mitur

mitur contraxiſſe,& acquiſiuiſſe eis,quorum nomine &
cauſa gerebat officium. Ita Alc.in dict.præſumpt.24.nu.
4.verſic.non poſſet allegare. Idem ſcripſerunt B.r. in l.
Titium.§.altero,col.1.& 2.ff.de admi.tut.& Bald.in l.ſi
patruus.C.comm.vtriuſq.iud.vbi tutor & de re ſpectan
te ad pupillum præſumitur nomine pupilli contrahere
& dicemus infra in præſ.49.

Declaratur tertio,vt locum non habeat,quando con
10 iecturis † conſtaret contrahentem & acquirentem vo-
luiſſe cõtrahere & acquirere nomine alieno,ſicuti in eo,
qui nomine communi negociari ſoiet,is enim communi
etiam nomine acquirere præſumitur. Ita Bal.in l.ſi pa-
truus,n.4.C.communia vtriuſq.iud.

*Contrahentem paciſcentemque præſumi etiam contra-
here, & paciſci nomine ſuorum
hæredum.*

SVMMARIVM.

1 *Hæredum ſuorum nomine paciſci & ſtipulari quis præſumi-
tur.*
2 *Hæres eadem perſona cum defuncto.*
3 *Stipulatio & pactum radicatum prius in perſona paciſcentis trã
ſit ad hæredes.*
4 *Stipulationes & pacta,realia non perſonalia ſunt, & in hæredes
actiue tranſeunt & paſſiue.n.5.*
6 *Pactum etiam tacitum vt paciſcentis hæredi proſit,factum præ
ſumitur.*
7 *Priuilegia etiam pro hæredibus acquiſita præſumuntur.*
8 *Stipulatus pro ſe,etiam in damnum promittentis,hæredibus ſuis
præſumitur ſtipulatus.*
*Idque procedit,quamuis taxatiue pro ſe tantum eſſet ſtipulatus.
num.9.*
*Et id de hęrede intelligendum etiam eſt, quia præter defuncti
ſpem ſuccedit.num.10.*
11 *Stipulatio aut pactum ſuper re ad hęredes non tranſmiſſibili non
comprehendit hęredes.*
12 *Vſusfructus ad hęredes non tranſmittitur.*
13 *Emphyteuſis eccleſiaſtica,non ad omnes,ſed quoſdam tantũ hę-
redes tranſit.*
14 *Feudum quod de ſui natura non eſt tranſmiſſibile,pro hæredibus
non pręſumitur acquiſitum.*
15 *Pactum circa factum perſonæ cohęrens initum, non præſumitur
pro hęredibus initum.*
16 *Pactum perſonale de non petendo,non egreditur perſonam paci-
ſcentis.*

PRAESVMPT. XLVII.

Diſſeruimus ſuperiore præſumptione,quod contra-
hens præſumitur cõtrahere nomine proprio, diſ-
ſeramus nunc,quod contrahens, paciſcens & ſtipulans
1 præſumitur ea etiam facere † nomine ſuorum hæredũ,
l.ſi pactum.ff.de probat.cuius ſententię ea eſt ratio,quia
2 hæres eſt eadem perſona † cum ipſo defuncto, qui con-
traxit,vt in Auth.de iureiur.a morien.præſt.in princip.
Et rationem hanc conſiderauit Alc.in li.3.parerg.iur.
cap.13.& latiſſime Calcan.in conſil.18.oſtendit hære-
dem eſſe eandem perſonam cum defuncto, & Crauet.in
conſil.428.num.13.& hanc iuris præſumptionem pro-
barunt omnes in d.l.ſi pactum.Luc.de Pen.in l.3.col.7.
ver.178.præſ.C.de apoch.publ.lib.10.Iaſ.in l.quod di-
citur,in fin.ff.de verb.obligat. qui ſcripſit pactum & ſti
3 pulationem † prius radicari in perſona paciſcentis,dein
de tranſire in eius hæredem. Ex quo intelligimus,pactũ
4 & ſtipulationem † præſumi realia, non autem perſona-
lia,ſicuti ex dic.l.ſi pactum.annotauit ibi Florian. num.
5 1. Et ideo dicimus omnia pacta actiue & paſſiue † tran-
ſire in hæredes,l.veteris.C.de contrah.& committen.ſti
pulat.quam ſententiam late comprobant Iaſ. in conſil.
217.col.1.verſ.1.quia.lib.2.& Tiraq. de retr.conuentio
nal.§.1.gl.6.nu.1.

Extenditur hæc præſumptio,vt locum habeat etiam
6 in pacto † tacito. Nam & illud præſumitur factũ, vt pro
ſit hæredi paciſcentis,l.tale pactum,in pri.ff.de pac. vbi
Bat.Iaſ.& Flor.in dic.l.ſi pactum,n.1.qui dixit, etiã pa-
ctum tacitum præſumi reale.

Extenditur ſecundo,vt locũ habeat hæc præſumptio
7 etiam in † priuilegiis.quæ acquiſita præſumũtur pro hæ
redibus,l.forma.§.quanquam.ff. de cẽſibus.& in ſpecie
reſpondit Soc.Sen.in conſil.59.num.7.lib.1.de priuile-
gio exemptionis & immunitate,idem cenſuit late Iaſo.
in conſil.217.lib.2.idem ſcripſit Florian.in dic.l. ſi pa-
ctum,num.4.cum dixit,priuilegium præſumi reale,non
autem perſonale,qua de re dicemus inf.in præſ.109.

Extenditur tertio, vt procedat etiam ad damnum ip
8 ſius † promittentis, ſicuti quando venditor promittit
de euictione,pro ſuo dato,& facto,præſumitur ẽt promi
ſiſſe pro facto ſui hæredis. Ita Alex.in conſ.18.col.vlt.li.
5.quod habet locum ſecundum eum, etiamſi taxatiue
facta eſt promiſſio,qua de re mox dicemus.

Extenditur quarto,vt locum habeat etiam, quando
9 taxatiue † quis pro ſe tantum pactus,ſtipulatuſq.eſt, vt
ſi venditor pactum adiecit,vt ei tantum liceret rem vẽ
ditam redimere. Nam & hoc præſumitur pactum ad-
iectum pro ipſius venditoris hærede, vt & ipſe redime-
re poſſit. Ita Tiraq. in tract.conuent.§.1.gloſ.6.num.10.
in fin.etſi aliter ſcripſerunt Cagn.in l.2.num.44. Co. de
pact.inter empt.& vend. Bertran.in conſil.158.lib.1.&
Borgn.Caualcan.in deciſ.16.num.3.par.2. quorum ra-
tiones & argumenta confutaui in conſil.801. redditum
pro Pico Caſalen.& ibi dixi opinionem Tiraq. maxime
procedere in filio hęrede, qui non dicitur excluſus, etſi
promiſſio eſt taxatiue facta,& idem reſpondit late Cra-
uet.in conſil.428.num.4.& 9.lib.3.& latiſſime compro
baui eo ſimili,quod ſi quis ad ſui obligationem promit
tit taxatiue,dicitur etiam promittere pro ſuo hærede,ſi-
cuti quando venditor promittit de euictione pro ſuo da
to,& facto tantum, dicitur etiam promittere pro facto
ſui hæredis.

Extenditur,quinto vt locum habeat hæc pręſumptio
10 etiam pro hærede, qui præter † ſpem defuncti ſuccedit.
Ita extendit Flor.in d.l.ſi pactum,in fi.ff.de prob.addu
ctus notab.tex.l.tale pact.§.ult.ff.de pact.

Declaratur primo hæc præſumptio,vt locum non ha
11 beat,† quando pactum,vel ſtipulatio adiecta fuit ſuper
re & actu non tranſmiſſibili ad hæredes. Exemplum ad
12 ferri poteſt primo in vſufructu,is enim non † tranſmitti
tur ad hæredes,l.ſtipulatio iſta.§.ſi quis ita, de verbor.
oblig.& l.ſi vſusfructus.ff.de nouat. Et propterea ſi pro
mittitur vſusfructus, non prodeſt pactum hæredi eius
cui promittitur,vt in ſpecie annotauit Florian. in d.l. ſi
pactum,nu.5. Eſt & ſecundum exemplum in emphyteu
13 ſi † eccleſiaſtica,quę non tranſit ad omnes hæredes,ſed
ad quoſdam tantum,& propterea qui eam ſibi eſt ſtipu-
latus,non pręſumitur etiam pro hęrede. Ita Flor. in d.l.
ſi pactum,num.6. Eſt huic ſimile quod dicimus de feu-
14 do,† quod cum ſui natura non ſit ad hęredes tranſmiſſi
bile,non pręſumitur acquiſitum pro hęredibus, ut poſt
alios ſcripſit Oſaſc.in deciſ.161.num.12.in fin. Cęterum
hac de re diſſeremus infra in pręſumpt.94.vbi explica-
bimus,an feudum pręſumatur hęreditarium, vel ex pa-
cto,& prouidentia. Tęrtium eſt exemplum in facto, quod
15 † cohęret perſonę,ſicuti eſt induſtria hominis. Nam tũc
non pręſumitur pro hęrede pactum initum, ſic in ſpe-
cie ſcripſerunt Floria.in d.l.ſi pactum, nume.7.& ibid.
Iac.num.5.poſt Bart.& alios in l.ſi ſic ſtipulatus ſim. ff.
de verbor.oblig.& in l.ueteris.ff.de contrah.& commit.
16 ſtipulat. Quartum eſt exemplum † in pacto perſonali de

non

non petendo, quod ſui natura non egreditur perſonam
paciſcentis, & ideo hæredi nõ prodeſt, l. ſi tibi. §. ſi pac.
& l. niſi. ff. de pact. & ibid. Dd. & in ſpecie Flor. in d. l. ſi
pactum, num. 9.

Patrem acquirentem pro ſe & filijs, præſumi acquirere voluiſſe filijs, vt heredibus.

SVMMARIVM.

1 *Pater acquirens pro filijs, præſumitur non vt filijs, ſed tanquam heredibus acquirere.*
Ratio huius quę ſit, num. 2.
3 *Heredem habere honor eſt non modicus.*
4 *Stipulari alteri nemo niſi heredi poteſt.*
5 *Stipulari poteſt pater filio, non tamen vt ei acquiratur.*
6 *Stipulatus pater filio ut heredi, tanquam extraneo id acquiritur filio.*
7 *Pater filijs, vt filijs tantum præſumitur ſtipulatus, ſi ſibi ſtipulatus non ſit.*
Idem ſi pater aliter ſibi, aliter filijs ſit ſtipulatus, n. 8.
Aut ſtipulatur aliquid perſonæ coherens, n. 9.
Aut tale quod ad filios, vt tales non tanquam heredes tranſeat. num. 10.
Vel adiecta ſit aliqua conditio id ſignificans. n. 15.
11 *Emphyteuſim eccleſiaſticam ſtipulatus pater filijs, eam ut talibus, non vt heredibus præſumitur ſtipulatus.*
Et eam conſequi poteſt filius, etiam patris hereditate repudiata. num. 12.
13 *Dotem pater filiabus ſtipulatus, præſumitur ſtipulatus tanquã filiabus, non tanquam heredibus.*
14 *Donare pater filio tanquam tali, non tanquam heredi, præſumitur.*

PRAESVMP. XLVIII.

CVm pater aliquid pro ſe & filiis acquirit, acquire-
1 re † præſumitur pro filiis non vt filiis, ſed vt hære-
dibus. Ita gloſ. in l. ſi tibi. §. ſi pactus. ff. de pac. & ibidem
Bart. num. 8. & idem Bart. in l. quod dicitur patrem. ff.
de verb. oblig. & ibid. Iaſ. num. 27. & Alc. num. 28. Alex.
in conſil. 124. lib. 5. & in conſil. 31. num. 7. lib. 6. Corn. in
conſil. 288. col. 2. in fin. lib. 1. & in conſil. 13. num. 5. lib. 3.
Aret. in l. Gallus. §. quidam recte. col. pen. in fin. & ibid.
Rub. in conſil. 149. num. 2. Alc. in tract. de præſumptio.
reg. 3. præſumpt. 31. & in reg. 3. præſumpt. 32. nume. 2.
Soc. Iun. in conſil. 144. num. 77. lib. 3. & ſcripſi in conſil.
255. num. 17. lib. 7.
Eandem eſſe rationem æſtimauit gl. in d. §. ſi pactus.
2 quia veriſimile eſt, patrem † cogitaſſe, filium ſibi hære-
dem futurum, l. ſcripto. ff. vnde liber. Et accedit, præſu-
mi patrem conſulere voluiſſe proprio honori, qui non
3 modicus † exiſtimatur, hæredẽ habere. §. valde, in Inſt.
quibus ex cauſ. manumittere licet, vel non, præſumitur
etiam habere voluiſſe filium hæredem, vt æs alienũ ſol
uat, ipſiuſque patris conſcientiam exoneret, cap. tua, de
4 vſur. afferri etiam ſolet alia ratio, quod nemo † alteri ſti
pulari poteſt. §. alteri, in Inſt. de inutil. ſtipul. ſed hæredi
5 tantum, l. ſi factum. ff. de probat. & licet pater † ſtipulari
poſſit filio. §. ei vero qui, Inſt. de inutil. ſtipulat. attamen
id operatur, vt patri acquiratur, non autem vt acquira-
6 tur ipſimet filio, vt noſtro in caſu, in quo dum pater † ſti-
pulatur filio, vt hæredi, ſtipulatur, vt ei, tanquam ſi eſſet
extraneus, acquiratur.
7 Declaratur primo, vt non procedat, † quando pater
non eſſet ſibi ſtipulatus, ſed tantummodo filiis. Nã tũc
præſumitur, ſtipulatus eſſe illis tanquam filiis, nõ autem
tanquam hæredibus, cum ſtipulatio non a perſona pa-
tris, ſed a perſona filiorum incipiat. Ita declarant Alex.
in dic. l. quod dicitur patrem. & Iaſo. num. 27. ff. de ver-
bor. oblig. & ibidem Alc. & idem in dic. præſumpt. 31.
num. 1. verſ. ſecundo limitatur. Quam quidem declara-
tionem probant per l. quodcunq. §. ſi quis ita. ff. de verb.
obl. vbi pater ſimpliciter ſtipulatus filiæ dari poſt mor-
tem ſuam intelligitur quod ei ſit ſtipulatus tanquam fi-
liæ, ex quo ſuam ipſam perſonam non admiſcuit. Diſſen
tit tamen ab hac declaratione Rub. in dic. §. quidam re-
cte. num. 150. duabus rationibus, quas referre ſuperſe-
deo. Et hæc quidem declaratio locum habet etiam, quã
do pater filio ſtipulatur ab eo, de quo ipſe filius eſt bene
meritus. Nam & tunc præſumitur ei ſtipulatus eſſe vt fi-
lio, non autem vt extraneo, ſicuti hanc eſſe veriorẽ & æ-
quiorem ſententiam ſcripſerunt Iaſo. in d. l. quod dici-
tur, n. 20. ff. de uerb. obliga. & Alc. in dic. præſump. reg.
1. præſumpt. 30. ad fin. reiecta opinione Bart. in l. ſi tibi.
§. pactus, n. 4. ff. de pact. & in d. l. quod dicitur, nu. 3. vbi
Alex. n. 15. dixit, eſſe communem, quod hodie verum nõ
eſſe exiſtimo.
Declaratur ſecundo, vt locum non habeat, quando
8 pater † aliter ſibi, aliter filio eſt ſtipulatus. Hæc. n. dif-
formis ſtipulatio, arguit patrem ſtipulatum fuiſſe filio,
vt filio, non autem vt hæredi, ita Bar. in l. quod dicitur
patrem, n. 3. & ibid. Aret. num. 4. Alex. num. 5. Iaſ. num.
28. & Alc. num. 15. & idem in dic. præſumpt. 31. num. 1.
verſic. quarto limitatur, adducti ex l. auus. ff. de pact. qui
tamen aliter ab Alberico, Caſtrenſi, & Fulgoſio, ibi in-
telligitur, & quos ſecutus eſt Rub. in d. §. quidam recte,
num. 149. verſic. 1. caſus, qui in verſic. tertius eſt caſus.
aliter declarat. Adduci etiam ſolet l. Seia. in princ. ff. de
don. cau. mort. quam aduerſus Aret. perpendit Iaſo. in
dic. l. quod dicitur, num. 28. qui pariter perpendit text.
l. 2. §. ex his. ff. de verbor. obligat. Hanc declarationem
non admittit Rube. in dict. §. quidam recte, num. 151.
eiſdem rationib. quibus improbauit & præcedentem.
Declaratur tertio, vt non procedat hæc præſumptio
9 quando pater ſtipularetur aliquid cohærens † perſonæ,
utputa, uſum fundi, vel priuilegium immunitatis. Hoc
ſane caſu præſumitur quod pater ſit ſtipulatus filio, vt fi
lio, non ut hæredi ita declarauit Alc. in d. præſ. 31. uer. 3.
limitatur, poſt Bal. Imol. & alios in d. l. Gallus. §. quidã
recte. ff. de lib. & poſth.
Declaratur quarto, ut non habeat locum hęc pręſum
10 ptio in his, quæ transeunt ad filios, † tanquam ad filios
non ut ad heredes, ut eſt emphyteuſis eccleſiaſtica. Hoc
11 enim caſu præſumitur, quod pater eam ſit † ſtipulatus ut
filiis non autem ut hæredibus. ita Barto. in l. ſi tibi. §. ſi
pact. n. 9. ff. de pact. & in d. l. quod dicitur. n. 4. ff. de uer-
bor. oblig. & ibid. Iaſ. n. 29. qui teſtatur hanc eſſe cõmu-
nem ſententiam, quam probauit etiam Alc. in d. præſu.
31. n. 1. & ſcripſi in conſ. 255. n. 18.
12 Quocirca infertur, filium cui pater ſtipulatus eſt em
phyteuſim eccleſiaſticam, poſſe illam † conſequi, repu-
diata patris hereditate, ſicuti præcitati Doctores ſcri-
bunt, & illis accedunt Anch. in conſ. 25. Alex. in conſil.
8. num. 4. & in conſ. 27. n. 5. lib. 3. in conſ. 119. num. 6. &
in conſ. 129. num. 9. lib. 5. Corn. in conſ. 13. lib. 3. Iaſ. in l.
ſi non ſortem. §. libertus, n. 15. ff. de cond. indebit. Dec.
in conſ. 139. & in conſ. 411. n. 7.
Idem de feudo reſpondit Deci. in conſ. 78. num. 5. Ve
rum quia hoc pendet ab ea diſputatione, an in dubio
feudum præſumatur hereditarium, uel ex pacto, & pro-
uidentia, propterea ſuo loco explicabimus. Prædictis
accedit, quod egregie reſpondit Corn. in conſ. 288. col.
2. in fi. & col. 3. lib. 1. Cum dixit, quod ſi pater ſtipularut
13 † dotem filiabus, pręſumatur illis ſtipulatus non ut hæ-
redibus, ſed ut filiabus. Ea ratione uſus eſt Corne. quia
dotare filias proprium eſt patris, l. qui liberos, ff. de rit.
nupt. Non autem hoc conuenit extraneo, nec ab eo po-
ſtulatur. Nam hæres eſſe poſſet extranea, quam ſtipula-
tor dotare non tenetur. Nec ſolent homines habere
curam

Digitized by Google

curam nuptiarum extraneæ.

Declaratur quinto, vt locum non habeat hæc pręſum
ptio, quando pater donauit filio. Nam tunc pręſumitur
14 ei donare † vt filio, non ut hæredi. Ita in ſpecie declara-
uit Bald. in l. filiæ cuius, num. 7. C. famil. erciſ. Et ratio ẽẽ
poteſt, quia hic conſideratur affectio quædam ſingula-
ris erga perſonam ipſius filii.

Declaratur ſexto, vt non procedat prædicta præſum
15 ptio, quando in ſtipulatione † adiecta fuit aliqua condi
tio, ſignificans patrem ſtipulatum fuiſſe filus, vt filiis, nõ
vt hæredibus, vtputa fratres inuicem ſtipulari ſunt do-
tes pro filiabus, ſi relictis filiabus legitimis & naturalib.
deceſſerint. Ita reſpondit Corn. in d. conſil. 288. colu. 3.
ver. quod tertio confirmatur, lib. 1.

Hic annecti poteſt illa egregia diſputatio, quando cõ ceſſio facta eſt alicui pro ſe & hæredibus, de quibus intelligi debeat, an ſcilicet de filiis & deſcendentibus, vel de extraneis. Qua de re copioſe diſſerui in conſil. 255. num. 17. cum multis ſubſequentibus lib. 3. vbi conſtitui atque diſtinxi octo caſus, quos breuitatis gratia non refero.

Quando procurator nomine ſui principalis contraxiſſe præſumatur, & quando quis nomine alterius idem feciſſe credatur.

SVMMARIVM.

1 *Procurator ad contrahendum conſtitutus, nomine conſtituentis contrahere præſumitur.*
Idque procedit etiam certo pacto adiecto, n. 13.
Vel ſi poſt aliquod tempus procurator is contrahat, n. 14.
2 *Actus ſequens præſumitur factus in executionem pręcedentis tractatus.*
3 *Stipulationem de reddendis decem, ob mutuum præcedens factã præſumi.*
4 *Fideiuſſor præſumitur fideiuſſiſſe pro cauſa, pro qua in actu præcedenti fuit tractatum.*
5 *Tutor contrahendo de re ad pupillum ſpectante, nomine pupilli agere præſumitur.*
6 *Creditor mandans debitori, vt numeret Sempronio, quod cauſa mutui debet, præſumitur numerando cauſa mutui facere.*
7 *Vaſallus ſuſcipiens inueſtituram, & iurans fidelitatem, in executionem mandati a domino facti, facere pręſumitur.*
8 *Nauta promittente merces vehere, illis in nauim illatis, ad executionem præcedentis tractatus factum præſumitur.*
9 *Laudum ab arbitro prolatum pręſumitur eam ob cauſam, ob quã ferri debuit.*
10 *Adminiſtrationis rationem reddi petens quid exprimere debeat.*
11 *Promittere nomine proprio qui tenetur, ſi id factum appareat, pręſumitur ob cauſam antecedentem.*
12 *Mandato facto de interficiendo Seio, homicida in executionẽ illius præſumitur feciſſe.*
15 *Traditio ſemper in conſequentiam contractus venit.*
16 *Procuratorem nomine conſtituentis contraxiſſe præſumi, locum quomodo non habeat contra tertium.*
17 *Leges nemo præſumitur ignorare.*
18 *Procurator contrahens, non expreſſo nomine procuratoris ſuo nomine contraxiſſe pręſumitur.*
19 *Hęredem ſe in inſtrumento contractus aſſerens, contractum tanquam talis iniiſſe præſumitur.*
20 *Nuncians alteri, ne in fundo Sempronij fabricet, tanquam illius procurator facere pręſumitur.*
21 *Ciuem ſe aſſerens in contractu, is cum eo ut ciue præſumitur initus.*
22 *Procurator habens mandatum generale ſimpliciter contrahendo pręſumitur nomine proprio facere. Vide declarationem. num. 25.*
23 *Actus qui nomine tam proprio, quam alieno fieri poteſt, præſumitur nomine proprio factus.*
24 *Perſona extrinſeca in actu non ſubintelligitur.*
26 *Procuratore contrahente ſuper negocio, quod ad dominum pertinere non poteſt, cui adquirat.*
27 *Procuratorio nomine non pręſumitur quis contraxiſſe, vbi delictum reſultaret.*
28 *Procurator non acceptans mandatum, utrum contrahendo præſumatur nomine mandantis facere.*

PRAESVMPT. XLIX.

PRocurator conſtitutus ad emendum, vel alium con
tractum celebrandum, ſi ſimpliciter emit, vel aliter
1 contrahit, præſumitur † cõtrahere nomine illius, a quo
iam fuit cõſtitutus procurator, l. pignori. §. vlt. ff. de vſucap. Bal. in l. ſi patruus. C. commun. vtriuſque iud. Bart. in l. qui in aliena. §. is qui putat. ff. de acquir. hær. & ibid. Ange. Imol. Comenſ. & Alex. in l. poſt dotem. ff. ſol. matrim. & ibid. Iaſ. num. 75. idem in l. 1. §. nunciatio, nu. 3. ff. de noui oper. nunc. Marſ. in l. ſtatuliber, nu. 8. ff. de q. Soc. in tract. fallen. in verb. mandatum alias eſt, reg. 253. Alc. in tract de præſumpt. reg. 2. præſumpt. 24. num. 2. & Tiraq. in tract. de retract. conuent. ad fin. num. 117. Bologn. in dic. l. poſt dotem, num. 101. Et huius ſententię ea eſt ratio, quia alias hic qui mandatum ſuſcepit, delinqueret fallendo fidem mandantis. Bald. in l. fœliciſſima. C. de iis quia non domino manumit. & Are. in dic. l. qui in aliena. §. is qui putat. ff. de acq. hær. Et confert egregius ad rem hanc locus M. Cicer. in Orõ. pro Sext. Roſc. Ameri. cuius verba hæc ſunt. In priuatis reb. ſiquis rem mandatam non modo malitioſius geſſiſſet, ſui quæſtus, aut commodi cauſa, verum etiam negligentius, eũ maiores ſummum admiſiſſe dedecus exiſtimabant. Itaque mandati conſtitutum eſt iudicium, non minus turpe, quam furti. Hæc Cicero qui ſententiæ huius egregiam commemorat rationem, quam, ne nimius ſim, referre
2 ſuperſedeo. Accedit & ratio, quod † actus ſequens præ
ſumitur factus in executionem præcedentis tractatus, l. 4. §. vnde quæri poteſt. ff. de manumiſſ. l. poſt dotem. ff. ſol. matrim. ibi, filiæ voluntate. l. qui in aliena. §. is qui putat. ff. de acquir. hæred. l. ſi ſeruus communis. ff. de ſtipul. ſeruor. & l. ultim. verſic. quod enim. C. per quas perſo. nobis acquir.

Hinc ſcripſit Bart. in l. triticum, n. 5. ff. de verb. oblig.
3 quod ſtipulatio † de reddendis decem, præſumitur fa-
cta propter mutuum præcedens. Et Bartolum ſecuti ſũt in d. l. triticum. Alex. & Iaſ. num. 35. Marſ. in dic. l. ſtatuliber, num. 8. ff. de quæſt. Alc. in d. præſump. 24. num. 2. Grau. in conſ. 131. nu. 14. & ſimile eſt quod tradit Dec. in l. certi condictio. §. ſi nummos, n. 13. 15. ff. ſi cer. pet. ſecuta numeratione præſumi factum ob præcedentẽ ſtipulationem ut illa impleatur.

Hinc etiam reſpondit Alex. in conſil. 25. lib. 2. fideiuſ-
4 ſorẽ præſumi † fideiuſſiſſe pro cauſa pro qua fuerat tra-
ctatum in actu præcedenti. Et præſumitur de ea præciſe actum, quando incontinenti contractus eſt ſecutus. Idẽ Alex. in conſ. 197. num. 12. lib. 2. Et illũ ſecutus eſt Alc. in d. præſ. 24. num. 2.

5 Hinc etiam dicimus, quod tutor † contrahendo de re
ſpectante ad pupillum, præſumitur nomine pupilli contrahere & agere, l. qui negociationem, in princip. ff. de adminiſtr. tutor. l. poſt mortem. §. 1. ff. quando ex facto tutor. Et tradũt Bald. in l. ſi patruus, col. 2. C. communia vtriuſque iud. Corn. in conſil. 27. num. 7. lib. 2. Alc. in d. præſumpt. 24. num. 2. & ſcripſi ſupra in præſumpt. 46. in 2. declarat. n. 9. & in ſpecie procuratoris idem reſpondit Dec. in conſ. 77. n. 3. in fin. Idem de alio adminiſtratore reſponderunt Capra in conſ. 13. num. 6. & Grat. in conſ. 188. num. 16. lib. 1.

6 Hinc etiam dicimus, quod ſi creditor † mandat debi

toti

tori vt numeret quod debet Sempronio cauſa mutui, & is debitor ſimpliciter numerat, prẹſumitur numerare ob cauſam mutui mandatam. Ita Soci. Sen. in l. ſingularia, in 2. notab. ff. ſi cert. pet. & ibidem Dec. & Cagnol. in 1. lect. num. 20.

Hinc etiam reſpondit Barb. in conſ. 1 1. col. 6. nume.
7 13. lib. 1. quod vaſallus † ſuſcipiens inueſtituram, & iurans fidelitatem, id facere præſumitur in executionem mandati a domino facti.

Hinc tradit Soc. in l. 2. col. vlt. verſ. aliquando & quar
8 to. ff. de cond. & demonſtr. quod † ſi nauta promiſit vehere merces aliquas, & deinde apparet illatas fuiſſe in nauim, præſumitur id factum in executionem præcedẽtis tractatus. Et Soc. ſecutus eſt Ruin. in conſ. 122. nu. 7. lib. 4. qui ſimile affert.

9 Ita pariter dicimus, laudum † ab arbitro pronunciatum, præſumi prolatum ob cauſam illam, ob quam ferri debuit. Ita reſponderunt Caſtr. in conſ. 136. viſis & cõſideratis, lib. 1. Corn. in conſ. 126. lib. 4. & Crau. in conſ. 202. num. 18.

Ita pariter idem Crauet. in conſil. 231. num. 14. quod
10 petens reddi rationem † adminiſtrationis, exprimere debet res, & quantitates adminiſtratas, ſi ergo Actor in proſecutione cauſæ ſimpliciter res ipſas exprimit, & ſpecificat, præſumitur id feciſſe ob cauſam ipſam adminiſtrationis.

Huc facit, quod reſpondit Socin. Sen. in conſil. 68. colum. penult. verſic. vnde non video, lib. 3. quod ſi quis te-
11 netur promittere † proprio nomine, & deinde apparet eum promiſiſſe, præſumitur ob cauſam antecedentem, nempe proprio nomine.

12 Hinc etiam dicimus, quod ſi quis mandauit Seium † interfici, homicida præſumitur feciſſe in executionem præcedentis mandati. Ita Innoc. in cap. ad audientiam, de homicid. Bar. in l. non ſolum. §. mandato. ff. de iniur. Imo. in Clemen. 1. de pœnis. Roma. in l. poſt dotem. ff. ſol. matrim. & ibidem Alexand. & Iaſ. in l. 1. §. nunciatio, n. 3. ver. quarto facit. ff. de oper. noui nunc. qui hoc verum eſſe affirmant, etiamſi Seius ille fuerit ex interuallo occiſus. Idem tradunt Curt. Sen. in l. pacta nouiſſima. C. de pact. & Marſil. in l. ſtatuliber, nume. 7. ff. de q. & in l. vnica, num. 416. C. de raptu virginum. Et conferũt quæ mox dicemus.

Extenditur primo, vt procedat etiam quando procu-
13 rator fuit † conſtitutus ad celebrandum contractũ, certo adiecto pacto, ſicuti in eo, qui factus fuit procurator ad vendendum adiecto pacto, de retrouendendo. Nam tunc ſi procurator ſimpliciter vendit, præſumitur uendidiſſe cũ eo pacto, modo emptor ſciuerit procuratorẽ illum ſic fuiſſe conſtitutum. ita Aflic. deciſ. 285. n. 21. & Tiraq. de retrac. conuen. ad fi. num. 116.

14 Extenditur ſecundo, vt procedat hæc præſũptio † etſi procurator per tẽpis interuallum emit, actumue mandatũ executus eſt. Nam adhuc præſumitur feciſſe in executionem ipſius mandati. ita Imo. Comen. & Roma. in l. qui mihi donatum. ff. de donationib. & idem Rom. in l. poſt dotem. ff. ſolut. matrim. Alci. in d. tractatu de præſumpt. reg. 2. prẹſumpt. 24. num. 6. verſ. limitatur tertio.
15 qui ea ratione moti ſunt, quod traditio † ſemper venit in conſequentiam cõtractus, iuxta l. quædam mulier. ff. de rei vend. de qua dicemus infra li. 6. in præſ. 25.

His conſtat, minus recte ſenſiſſe Bar. in l. qui donatũ. ff. de dona. Rom. in l. qui in aliena. §. ſi is qui putat. ff. de acq. hær. & Alex. in conſil. 25. num. 7. lib. 2. & Soc. in tra. fallen. in verbo, mandatum habens. Nec obſtat le. multum, in fin. C. ſi quis alteri vel ſibi, quia reſpondet Alcia. quod ibi præcedens ille contractus erat inualidus, & ꝓpterea traditio ad illum non refertur, & hinc etiam fit, quod ibi non adhibetur diſtinctio, an incontinenti, vel ex interuallo fiat.

Declaratur primo, vt locum habeat præſumptio quo ad mandantem, & mãdatarium, ſecus vero quo ad tertium. Nam cum ipſe procurator ſimpliciter contraxe-
16 rit, poterit † tertius contra illum agere, tanquam ſibi obligatum nomine proprio, ita Bar. in d. l. qui in aliena. §. ſi is qui putat. ff. de acq. hære. Comenſ. in l. poſt dotem. ff. ſolu. matrim. & ibidem Alexand. & Iaſ. num. 74. idem Iaſ. in l. 1. §. nunciatio. ff. de operis noui nunc. Socin. Sen. in conſil. 68. col. penult. lib. 3. & Alci. in dic. præſumptio. 24. num. 4. & Tiraquel. in tracta. de retract. conuent. ad fin. num. 118. Et moti ii ſunt arg. l. ſed Iulianus. §. 1. ff. ad Macedon.

Et rationem illam eſſe ſcribit præcitato in loco Alci. quia iſte tertius eſt in præſumpta ignorantia mandati ꝓcedentis, merito compelli non debet, vt agat contra dominum, cum quo forte non contraxiſſet, ſi ſciuiſſet ſuo nomine contrahi.

Verum (inquit Alciatus) ſi iſte ſciret mãdatum, ſecus
17 eſſet, ex quo nemo præſumitur † ignorare leges. Et confert l. poſt mortem, verſic. niſi forte creditor. ff. quando ex facto tutor.

Et non poſſet tertius iſte allegare hanc ignorantiam, quando in ipſo cõtractu appoſita fuiſſet certa qualitas, quæ ſignificaret illum contrahere cum illo tanquã pro curatore, vtputa ſi nominaretur ille procurator. Nam illud nomen ſignificat officium, ſub quo dicitur contrahere, l. ult. ff. de inſtit. actio. & l. cum poſt. §. 1. ff. de adminiſtr. tutor. Et tradit Ang. Aret. in tractatu maleficiorũ, in verbo, necnon ad querelam, num. 17. verſic. tertio nõ
18 admittitur. Sicuti contra, quando † procurator cõtrahit non expreſſo nomine procuratoris, ſed ſolo nomine proprio, præſumitur ſuo nomine tantum uoluiſſe contrahere. ita Corn. in conſil. 9. num. 8. lib. 2. Iaſ. in l. poſt dotem, num. 73. ff. ſol. matrim. & in l. 1. §. nunciatio, num. 4. ff. de ope. nou. nunc.

Huc pertinet doctrina Ang. in l. ſi proponas. §. 1. ff. de inoffic. teſtam. cum dixit, quod ſi quis in inſtrumẽto
19 aſſeruit ſe † hæredem, præſumitur cum eo fuiſſe celebratum contractum tanquam cum hærede.

Hinc etiam docuit Imol. in l. ſed & ſi. ff. de acquir. hæred. ſi quis in iudicio aſſeruit ſe patremfam. & cũ eo fuit litigatum, non poterit deinde ille contrarium dicere, ex quo tanquam cum tali, lis fuit tractata, arg. l. Pompo. §. rati. ff. de procur.

Huc etiam facit tex. l. ſi pater. §. qui duos. ubi Bald. ff. de adopt. vbi conſideratur qualitas deducta in contractu, & quo nomine fiat, vt ſecundum eum ualeat contractus, iuxta l. in familiæ. C. famil. erciſc.

Huc etiam pertinet, quod docuit Bar. in l. ſi ab uno. C. de negoc. geſt. ex illo tex. l. ſi quis vendit domum, præſumitur uendere tanquam procurator Titii. Et Bartolũ ſecutus eſt Alexand. in dic. l. 1. §. nunciatio. ff. de operis noui nuncia.

Similiter pertinet traditio Bart. in l. ſi fundum per fideicommiſſum, de leg. 1. & ibid. Imol. & idem Bart. in d.
20 le. 1. §. nunciatio, n. 7. ff. de operis noui nunciatio. ſi quis † alteri nunciat, ne ædificet in fundo Sempronii. Idẽ ſcripſerunt Felin. in c. cum M. n. 17. de conſtitut. & Iaſ. in d. l. poſt dotem, n. 73. ff. ſol. matrim.

Hinc etiam reſpondit Dec. in conſ. 283. n. 10. ſi in cõ-
21 tractu quis aſſeruit ſe † ciuem, prẹſumitur contractus cũ eo tanquam cum ciue celebratus.

Declaratur ſecundo, vt non procedat hæc præſumptio, quando mandatum præcedens fuiſſet valde generale. Nam licet tunc talis contractus potuerit in eo mandato comprehendi, attamen ex quo poteſt etiam eſſe, ꝙ
22 de eo non fuerit actum, quando procurator † ſimpliciter contraxit, præſumitur potius feciſſe nomine proprio, leg. 3. §. ſed quod de tutore, verſicu. & ſi quidem. ff. iudic. ſol. Ita tradunt in ſpecie Alexand. & Iaſ. in dic. l.

poſt

Digitized by Google

poſt dotem.ff.ſolut.matr. Alciat. in d.regu. 2.præſumpt. 24.nume.5.verſic.limitatur ſecundo.qui motus eſt traditione Bart.in l.gerit.num.12.ff.de acqu. hæred. Cum dixit,quod quando actus † fieri poteſt nomine proprio,
23 & nomine alieno , in dubio præſumitur factus nomine proprio,argum.l.& magis.ff.de ſolu. Et dicemus infra, vbi explicabimus,cuius nomine , & cauſa præſumatur facta ſolutio.

24 Et præterea accedit,quod perſona extrinſeca † in actu non ſubintelligitur,l. ſi ita ſtipulatus . §. Chryſogonus,de verborum obligation. Cæterum declarationem hanc intelligit Roman.in dict.l. poſt dotem.ff. ſoluto
25 matrim. niſi † procurator iſte generalis contraheret ſuper re domini,vel communi, vel ſub commemoratione officii. Nam tunc tanquam procurator diceretur contraxiſſe.

Declaratur tertio, vt non procedat hæc præſumptio,
26 quando agitur de re & † negocio, quod pertinere non poteſt ad dominum,ſed ad procuratorem tãtum . Nam tunc non obſeruatur , quod ſit facta mentio mandati , vel non,ſed acquiritur ei,cui acquiri poteſt. Ita declarant glo.in l.poſt mortem. §.1. ff. quando ex facto tuto. Bartol.in l.1.§. nunciatio. & ibidem Iaſon num.4.ff.de operis noui nunc . idem Iaſ.in l.poſt dotem,num.75.ff. ſolu.mat.& Alcia.in d.præſump.24. num.7.uerſ.limitatur quarto.

Declaratur quarto, vt locum nõ habeat hæc præſum
27 ptio,quando † reſultaret aliquod delictum, ſi diceretur procuratorem contraxiſſe procuratoris nomine. Sicuti quando ſtatutum prohiberet forenſem immobilia acquirere,prout extat ſtatutum hoc in Dominio Mediolanenſi,in nouis conſtitutionibus in titu. de pœnis.

Hoc ſane caſu ſi forenſis mandauit Caio ſubdito, vt emat,& is emerit,non præſumitur emiſſe nomine mandantis,ſicque illius forenſis,ſed nomine proprio.Ita in ſpecie declarat Alc.in d.præſump.24.nu.8.ex ſententia Bald.in leg.fœliciſſima.C.de iis,qui a non dom. & Are. & in l.qui in aliena.§.ſi is qui putat.ff.de acq.hær.Idem docuit Iaſ.in l.1.§. nunciatio,numer.3.ver.4.facit,ff.de oper.noui nunc.

Declaratur quinto,ut locum nõ habeat hæc præſum
28 ptio,quando † procurator ipſe non acceptaſſet mandatum.Nam tunc non poſſet dici contraxiſſe nomine domini.Ita declarat Alciat.in d.præſumpt.24.in fin. ex ſententia Bald.in leg. qui litteras. C. mandati & Alexand.in dict.l.1.§. nunciatio. ff. de oper. noui nunciatio. Verum (ait Alciatus) ſi procurator faceret actum, qui non poſſet pertinere niſi ad dominum,ex ipſo facto videretur acceptaſſe mandatum. Quod(inquit Alciatus) probatur in leg.qui ſeruum.§.idem in eo. ff.de nego.geſto.

Acquiſita a filio,quando ex bonis patris,vel propriis acquiſita præſumantur.

SVMMARIVM.

1 *Bona filii habitantis cum patre,& negocia illius adminiſtrantis profectitia præſumuntur.*
Niſi tamen vrgentiores coniecturæ in contrarium adſint, nume.2.
3 *Bona filii habitantis ſeorſum a patre aduentitia præſumuntur, & ex eius induſtria acquiſita.*
4 *Agenti contra poſſeſſorem,onus probandi incumbit.*
4 *Bona filii nec cum patre,nec ab eo ſeorſum habitantis,qualia præſumantur.*
6 *Militiam emptã filio a patre habente bona obligata,utrum ex pecunia creditorum præſumamus emptam.*

PRAESVMPT. L.

DVbitari frequenter ſolet, an quæſita a filio præſumãtur vel ex propriis bonis, vel ſua induſtria,vel bonis patris acquiſita,atque ita,an aduentitia,vel profectitia præſumantur? Bal.in l.cum oportet, in prin.nu. 12.C.de bon.quæ libe.uiſus eſt diſtinguere duos caſus, alios adiungemus nos.

Primus eſt caſus,quando filius habitat cum patre, & bona ipſa patris adminiſtrat. Hoc caſu præſumptio eſt,
1 quod † acquiſita ſint profectitia,atq. ita ex bonis patris. Ita Bald.in d.l.cum oportet, num.12.quem ſecutus eſt Calcane.in conſi.19.num.4. Roland. in conſi.90.nume. 8.lib.2.qui alios multos refert, & ſequitur Maſcard.in concluſ.221. Et inquit Calcan.in d.conſi.19.nu.6. hanc eſſe præſumptionem naturalem & vehementem . Et eo in reſponſo Calcan.colum.1.multis rationibus,& argumentis ſententiam hanc comprobat , & præſertim l.filiæ licet.C.de collatio.Idem ſenſit Alc.in tract. de præſump.regul.3.præſumpt.25. Quæ quidem præſumptio maxime procedit, quando conſtat patrem dediſſe aliquam ſummam pecuniarum ipſi filio, vt negociaretur, ſicuti conſiderat Calcan.in d.conſi.19.num.5. Et rurſus hæc præſumptio magis & magis confirmatur,quando pater deinde filio tacente,& conſentiente, declararet illa acquiſita eſſe ex propriis bonis,quemadmodum quando pater rebus ipſis acquiſitis,filium ipſum emancipat,& partem ipſorum acquiſitorum, uel omnia pro ſua portione aſſignat.Ita conſiderat Cal. in d.conſi.19. colum.1.uerſ.ſexto iſtam partem. Extenditur ut locum habeat etiam ſi pater confiteatur & proteſtetur ſe emiſſe ex pecunia filii . Nam adhuc hæc confeſſio non prodeſt ipſi filio.ita Bald.in l.iubemus.§.1. C. ad Trebell. quem ſecuti ſunt Decius in conſil. 184.nu.11.Roland. in conſi.54.nu.12.lib.3. Becc.in d.conſi. ult.numero 4. & ego ſecutus ſum in conſi.982.in tertio dubio libr.10.

Declaratur tamen hæc præſumptio, vt locum nõ ha-
2 beat,quando aliis urgentioribus † coniecturis apparere poſſet,filium aliunde acquiſiuiſſe, quam ex bonis patris,utputa ſi ab extraneo habuit pecuniam,& ipſe pater eſt adeo pauper,vt veriſimile non ſit, filium ex bonis patris acquiſiuiſſe,uel ſi filius eſt artifex,& ex lucro alia negocia cœpit pertractare.Hoc ſane caſu præſumitur,quod non ex pecuniis patris acquiſierit. Ita ſenſit Bal. in d.l.cum oportet,n.12.poſt gl.ibi.Rom. in conſil. 159.in fi. Et idem concedit Calcan.in dicto conſil. 19. num.6.dum vult,eſſe conſiderandam perſonarum qualitatem.Idem manifeſte docuit Lucas de Penna in l. facultas,in fine.C.de iure fiſci,lib.10. Idem reſpondit Socin.Senior in conſi.249.in fine,lib.2.& accedit Aſcan. Clemen.in commentariis de patria poteſtate,effectu 2. numer.26.

Secundus eſt caſus,quando filius ſeorſum habitat a
3 patre,& negociatur.Hoc caſu præſumitur filius ſua † induſtria acquiſiuiſſe, atq. ita illa bona præſumuntur aduentitia.Ita ſenſit Bart. in tract.de duobus fratribus.nu. 5.& in d.l.cum oportet,num.5.& apertius Bald. ibi. in princ.num.12.idem Bald.in l.ultra.ff.de don. inter uirum & uxorem. Calcan.in d.conſil.19.num.11. Ea rõne motus eſt Baldus, quia non tenetur filius dicere titulum ſuæ poſſeſſionis,ſufficit enim dicere poſſideo,cum
4 agenti contra poſſeſſorem incumbat onus † probandi, l. ei qui,& l.circa.ff.de probatio.cum ſimilibus. Et hic facit tex.l.quandocunque.ff.de uerborum oblig.quo dicimus,filium ſtipulando patri præſumi ex cauſa aduentitia. Et ibi annotarunt Bart.& reliqui.

5 Tertius eſt caſus, quando † filius non omnino habitat cum patre, nec omnino ſeorſum, utpute quando eſt in caſtris,militia a ſe empta.Hoc caſu militia illa præſumitur empta pecunia patris,l.ult.C.de pignor. Et hanc

eſſe

eſſe iuris præſumptionem ſcribit Ioan. And. in additionibus ad Specul. in tit. de præſumptio. §. ſpecies, num. 5. in uerbo, in prædictis. Et probarunt Lucas de Penna in l. 3. uerſ. 158. præſumpt. C. de apoch. public. lib. 10. & Alciatus in tract. de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 25. Et hęc quidem præſumptio hanc habet utilitatem, iuxta dict. l. ult. Cod. de pign. quod ſi quis habens omnia bona ſua obligata, emit militiam filio, poteſt creditor intentare ius hypothecę aduerſus filium ipſum, quia lex præſumit
6 † emptam eſſe militiam ex pecunia ipſius creditoris pertinentæ ad patrem. Et ex d. l. ult. ſic docuit Bart. in l. Imperator. §. ult. num. 3. de lega. 2. quem ſecuti ſunt Ruin. in conſil. 199. num. 12. lib. 2. & in conſ. 152. in fin. lib. 5. & Capic. in deciſ. 194. num. 15. & Alcia. in d. præſump. 25. qui ſubiungit, hodie procedere, quando ſpecialiter mutuatum fuit ad emendum militiam.

Quartus eſt caſus, quando vere ſumus in dubio. Hoc caſu præſumitur pro poſſeſſore, & ideo qui non poſſidet, ſi aſſerit emptum ex pecunia patris, probare debet. Ita gloſſ. in dict. leg. cum oportet, in uerbo, ex eius ſubſtantia, quam ſecuti ſunt Alexand. in conſilio 140. nume. 3. libro 5. & Maſcard. in tractatu de probationibus in concluſ. 1143. n. 13. qui alijs ſimilibus comprobat.

Acquiſita per vxorem, quando ex bonis mariti acquiſita præſumantur diligens & accurata explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Acquiſita a muliere, ex bonis mariti præſumuntur quæſita, iuris præſumptione, num. 2.*
3 *Vtilius videri debet, quod honeſtius eſt.*
4 *Mulierum tenuis eſt induſtria, viriſq. operari tenentur.*
5 *Acquiſita etiam ab vxore putatiua, ex bonis mariti præſumuntur.*
6 *Vxor etiam putatiua de adulterio accuſari poteſt.*
7 *Concubina ex bonis mariti præſumitur acquiſiuiſſe.*
8 *Concubina quæ dicatur.*
9 *Quæſtus turpis in concubina facilius, quam in vxore præſumitur.*
10 *Concubina a lege honeſtæ perſonæ loco habetur. Et an diuerſum ſit hodie, num. 13.*
11 *Comprehenſio dicitur, non extenſio, quæ eandem habet rationem.*
12 *Donatio inter concubinarios permiſſa eſt, niſi concubinarius miles ſit.*
14 *Vidua intra annum luctus, ex bonis mariti præſumitur acquiſiuiſſe.*
15 *Vidua intra annum luctus, eandem quam in matrimonio caſtitatem præſtare debet.*
16 *Acquiſiuiſſe mulier ex bonis mariti, vel vidua intra annum luctus præſumitur, etſi illud neget. Reiecta opinione Bald. & aliorum, n. 25. Diſtinguente Alciato, n. 26.*
Et licet matrimonio conſtante adulterium commiſiſſet. numero 17.
Procedit etiam præſumptio hæc contra ſingularem mulieris ſucceſſorem, num. 18.
Et ad commodum hæredis mariti, tum etiam ſucceſſoris ſingularis, num. 19.
Nec refert, ſi ante matrimonium contractum ſe pecuniam eam habuiſſe aſſerat, num. 21.
20 *Exceptio de iure tertij obijci poteſt, quando intentionis agentis excluſiua eſt.*
21 *Bona reperta penes mulierem matrimonio conſtante, vel intra annum luctus, mariti præſumuntur.*
23 *Prælato poſt beneficium adeptum acquirente, præſumptio eſt pro Eccleſia ex eius bonis acquiſitum fuiſſe.*
24 *Mulieres quomodo prælatis æquiparentur.*
27 *Pecunia reperta penes mulierem, ipſius fuiſſe præſumitur, ſi maritus id ſit confeſſus.*
Et ſufficere præſente, & tacente marito, mulierem pecuniā ſuo nomine alicui numerare, num. 28.
Diſtinguit tamen Alcia. n. 29. 30. & 31.
32 *Mulier induſtria quæ veriſimiliter ex ſuis negociationibus acquirere potuit, non præſumitur ex bonis mariti acquiſiuiſſe.*
Niſi tamen ſors ipſa principalis fuerit mariti, n. 34.
Vel in contrarium extet conſuetudo, vt omnia vxores maritis acquirant, num. 35.
33 *Mulier quas operas marito præſtare teneatur.*
36 *Mulier habita pecunia a conſanguineo, non præſumitur bona deinceps acquiſita, ex bonis mariti acquiſiuiſſe.*
Idem ſi ab amaſio, vel etiam ex turpi quæſtu, cum id donatum in ipſius dominio permaneat, n. 37.
38 *Mulier diues, nupta pauperi, ex ſua potius, quam mariti pecunia acquirere præſumitur.*
39 *Mulier adminiſtratrix bonorum alicuius, ex illis potius, quam ex turpi quæſtu præſumitur acquiſiuiſſe.*
40 *Marito tranſeunte ad domum uxoris, mulier ex proprijs bonis, non mariti præſumitur acquirere.*
41 *Mulier proprietatem rei habens conſolidata demum cum vſufructu, ex proprijs præſumitur acquirere.*
41 *Mulierem ex bonis mariti acquiſiuiſſe præſumi quomodo non habeat locum, quoad bonorum recuperationem, ſed pretium tantum.*
43 *Res empta abs te pecunia mea, non mea, ſed tua fit, pecuniæ mihi ſolum repetitione competente.*
44 *Mulier, quæ reperitur poſſidere bona acquiſita, in iudicio poſſeſſorio obtinet.*
Id tamen quomodo accipiendum, n. 45.

PRAESVMPT. LI.

Q. Mutius Scæuola, vt refert Pōponius in l. Quintus. ff. de donatio. inter virum & vxor. ita reſpondit, Cum in controuerſiam venit, vnde ad mulierem quid peruenerit, & verius & honeſtius eſt, quod non demonſtratur, vnde habeat exiſtimari a viro, aut qui in poteſtate eius eſſet, ad eam perueniſſe. Rationem Pomponius affert, cur ita reſponſum ſit, euitandi ſcilicet turpis quęſtus gratia. Quam quidem Scæuolæ & Pomponii ſentētiam confirmauit Alexander Seuerus in l. etiam. Co. de don. inter virum & vxor. his verbis. Nec eſt ignotum, quod cum probari non poſſit, vnde vxor matrimonii tempore honeſte quæſierit, de mariti bonis eam habuiſſe, veteres iuris auctores merito crediderint. His adducti reſpō ſis, vno ore interpretes noſtri pro regula ſtatuerunt, ac-
1 quiſita a muliere, † præſumi quæſita ex bonis mariti. Ita gl. Bar. & reliqui in d. l. Quintus. & in d. l. etiam, & in l. cum oportet, num. 5. C. de bon. quæ libe. ſic & gl. in ca. 2. de don. inter virum, & vxor. Ioan. Andr. in addit. ad Specul. in tit. de præſumpt. §. ſpecies, num. 5. in verb. in præ-
2 dictis concordant, qui recte ſcripſit, hanc eſſe † præſumptionem iuris. Inn. in cap. cum ex officii, de teſta. Bald. in l. cum oportet, num. 12. & 13. C. de bon. quæ lib. qui hanc honeſtam eſſe præſumptionem, cum Pomponio ſcripſit. idem in conſil. 30. Proponitur, quod quidem, & in conſil. 53. A libello. lib. 4. Ang. in conſil. 285. ſuper primo puncto. Alberic. in dic. l. etiam. verſic. quærit Vbert. Fulgoſ. in conſil. 198. in princip. qui dixit eſſe præſumptionem iuris, ſic & Pariſ. in conſ. 42. num. 2. lib. 1. Soci. Sen. in conſilio 249. in fin. libr. 2. Cremenſ. in ſingul. 6. in princip. Alci. in tracta. de præſumptio. reg. 3. præſumpt. 16. Boer. in quæſt. 81. num. 1. & num. 5. verſic. 1. caſu. Crauet. in conſil. 81. num. 4. & Maſcard. in concluſ. 214. num. 1.

Et alii multi, quos infra commemorabimus. Nec huic præſumptioni repugnat, quod dānoſa hæc mulieri uideatur. Nam cum ſummoueat turpem ſuſpicionem, magis

Digitized by Google

3 magis recipienda eſt, & vtilius † videri debet, quod eſt honeſtius. Si enim dicimus mulieri ab alio vtiliter donatum eſſe, inhoneſtæ alicuius donationis ſuſpicio quædã oborietur. Quod præclare expreſſit Plautus in Caſſi. dũ Mirinam Cloſtratam ita alloquitur. Vnde ea tibi eſt? Nã peculi probam nihil habere addecet clam viro, & quod habet partum, ei haud commodi eſt, quin aut viro ſubtrahat aut ſtupro inuenerit, hoc viri cenſeo nunc quicquid tutum eſt. hæc Plautus. Nec dici hic poteſt, mulierem ex honeſtis operis ſibi quidpiam quæſiuiſſe, cum
4 quod tenuis † admodum eſſe ſoleat mulierũ induſtria, tum etiam quod viris operari debeant. l. ſicut. ff. de ope. liber. & late tradit Tiraquel. de legibus connubial. l. 1. nume. 2.

Extenditur primo hæc præſumptio, vt locum habeat
5 etiam in vxore putatiua. † Nam & quæſita ab hac ipſa præſumuntur ex bonis mariti quæſita. Ita tradit Tiraquel. in tract. de legib. connubial. in gloſ. 6. num. 163. Et hæc quidem ſententia magis & magis comprobatur ex his, quæ mox ſubiiciemus. Ea eſt ratio quod & in vxore putatiua, honeſtas ipſa conſiderabilis eſt, quare de adul
6 terio † accuſari poteſt. l. ſi vxor. ff. ad l. Iuliam. de adult.

Et hæc quidem operari debet marito, a quo alitur. Et accedit, quod & ratio illa euitandæ ſuſpicionis furti, locum habet & in hac ipſa, ſicuti in vera vxore. Quę vero a Tiraquel. aduerſus traditionem hanc afferuntur, facili negocio diſſoluuntur.

7 Extenditur ſecundo, vt procedat etiam in cõcubina † quæ pariter ex bonis viri acquiſiuiſſe præſumitur, ſicuti ſcripſerunt Bald. in l. 1. num. 1. C. de natura. libe. Barb. in tract. de præſtantia Cardinalium. par. 1. quæſt. 3. Crott. in l. frater a fratre. num. 120. ff. de cõdit. indebiti. Crem. in ſing. 6. Io. Lupus in rub. extra. de dona. inter virum & vxor. §. 60. Antonius Gabriel. in li. 1. concluſionum. tit. de præſumpt. concluſ. 15. num. 3. & Maſcardus in concl. 340. num. 1. Quam quidem ſententiam ſatis mihi probare videtur dic. l. 1. §. ipſas. C. de natural. liber. vbi ſi illi quæ ſenatoris vxor non eſt, ſed concubina, aliquid quęſitum, vel commendatum dicitur, reddi viro id debet, quod ſi negat mulier, aliunde iuſte quæſiuiſſe dicens, tormentis ſubiicienda eſt.

Nec repugnat conſideratio Alciati in dicta præſum. 26. dicentis, illam præſumptionem non eſſe legis, ſed hominis. Eſt enim verius præſumptionem legis eſſe, cum lex exiſtimet, concubinam e bonis viri ſubtraxiſſe, & ob id quæſtionibus ſubiiciendam eſſe. Et accedit quod in concubina eadem militat ratio, quæ & in vxore. Nã cũ
8 concubina † illa ſit, quæ in domo maritali affectu retinetur, vt ſcribunt Bartol. in l. concubinam. ff. de concub. & reliqui in l. ſi qua illuſtris. C. ad Orphicianũ, ob id vxori æquiparatur, ſicuti reſpondit Cæphal. in conſil. 390. num. 35. libr. 3. Et pro honeſta muliere haberi dicitur. Ex quo ſequitur, quod ſicuti ad euitandam turpem ſuſpicionem in vxore, ſumitur præſumptio hæc, ita & in concubina.

Cæterum ab hac opinione, diſſentiunt Alc. in d. pręſ. 26. n. 1. & Pariſ. in conſ. 80. n. 23. lib. 1.

9 Ea ratione prima, quod facilius turpis quæſtus † præſumitur in concubina, quam in vxore, & ideo non procedit argumentum de vxore ad concubinam, quia eſſet argumentari a maiori ad minus, hoc modo ſumitur interpretatio, vt præſumatur vxorem quæſiuiſſe ex bonis viri, ob eius honeſtatem. Ergo etiam idem præſumitur in concubina, quod quidem (ait Alciatus) genus argumenti iure non recipitur.

Verum reſpondetur, quod etſi verum eſt, facilius præſumi turpitudinem in concubina, quam in vxore, attamen non inde fit, quin & aliqua extet ſuſpicio in concubina, & illa ſit conſiderabilis, quandoquidem concubi-
10 na † a lege honeſtæ perſonæ loco habetur. le. Maſſurius. vbi Alciatus ff. de verbor. ſignific. & Palæotus de nothis ſpuriiſque filiis. cap. 11. num. 3. Et præterea accedit, qđ ratio illa honeſtatis conſiderata a Iureconſulto in dic. l. Quintus, locum etiam hic habet. Cum enim duæ ſumi poſſint præſumptiones, vna quod ex bonis mariti mulier quæſierit, altera, quod ex illicito quæſtu, benignior ſumitur interpretatio & præſumptio, quod ex bonis viri acquiſierit. Hæc eadem ratio militat etiam in concubina. Eſt ergo dicendum, quod & hic caſus comprehendatur in diſpoſitione d. l. Quintus. cum non extẽſio, ſed
11 comprehenſio † eſſe dicatur illa quæ eandem habet rationem, ſicuti in ſpecie reſpondit Pariſ. in dict. conſilio 80. num. 12. in fin. lib. 1.

Secundo ea ratione motus eſt Alciatus, quod etſi hæc quæſita peruenerunt ex bonis concubinarii, non tamen eſſent ita ſimpliciter reſtituenda a concubina ipſi concu
12 binario, cum inter eos permiſſa ſit † donatio, niſi concubinarius miles ſit. l. 1. C. de donat. inter virum & vxor. Bartol. in l. affectionis. ff. de donat. & Ripa in l. miles, n. 10. ff. de re iud.

Verum reſpondetur, argumentum nil ad rẽ pertinere. Nil enim inter ſe commune hoc habet, præſumi quæſita ex bonis mariti ad euitandam ſuſpicionẽ turpis quæſtus, cum illo, quod donatio facta concubinę valeat. Nã verum eſſe poteſt vtrumque. Et procedunt in diuerſis caſibus, illud in dubio, hoc vero in claris.

Tertio conſiderabat Alciatus, iura quæ hanc præſumptionem introduxerunt, præciſe loqui de uxore, & ob id in concubina locum habere non poſſunt, ſed facile reſpondetur, iura illa loqui de vxore, non tamen taxatiue, aut præciſe, ſed ſimpliciter, & ob id comprehendunt & concubinam in qua militat (vt diximus) eadem ratio. Et accedit quod ſi conſideratio Alciati eſſet vera, idem foret dicendum in vidua infra annum luctus, de qua d. l. Quintus. non loquitur, & tamen contrarium eſt verius, ſicuti dicemus in ſubſequenti extenſione, ex eius Alciat. ſententia.

13 Quarto huic opinioni Pariſ. & Alcia. ſuffragari videtur, quod etſi olim † concubina perſona fuerit habita honeſta, attamen diuerſum eſt hodie, ſicuti reſponderunt Dec. in conſ. 155. col. 1. Pariſ. in conſ. 80. n. 3. li. 1. & Cra. in conſ. 166. n. 8. & in conſ. 229. nu. 12. Cum ergo ſemel mala fuerit, pręſumitur ſemper mala in eo genere mali, iuxta c. ſemel. de reg. iur. in 6. Præſumi ergo debet, quod etiã cum aliis turpem quæſtum exercuerit.

Verum reſpondetur nos loqui de concubina, præſuppoſitis terminis habilibus, nempe quod ſit uere concubina, atq. ita quod cum aliis non coeat, alioqui concubinæ nomen non obtinet, ſed potius meretricis.

Extenditur tertio hæc præſumptio, ut locum habeat
14 etiam in † uidua intra annum luctus. Nam & illa præſumitur acquiſiuiſſe ex bonis mariti, ſicuti ſcripſerunt Albe. in l. etiam. C. de donat. inter uirum & uxor. Bal. in cõſil. 139. Proponitur quod quidam Ioannes. lib. 4. Capra in conſil. 12. Ang. in conſil. 141. ſuper 1. num. 2. uerſic. ſecundo caſu. Aret. in conſil. 31. Præpoſ. in cap. ſignificauit. in fin. de donat. inter uir. & uxor. Alex. in conſil. 82. num. 14. lib. 2. Crottus in l. frater a fratre. num. 45. ff. de condict. indeb. Dec. in conſil. 137. num. 9. Ruin. in conſ. 44. num. 4. lib. 5. Io. Lupus in rubr. extra de donat. inter uir. & uxor. §. 60. num. 15. Io. de Garronibus in rubr. C. de ſecundis nupt. num. 27. Cremen. in ſing. 6. Alc. in tracta. de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 26. num. 1. uerſic. 2. declar. Neuiz. lib. 4. ſyluæ nupt. num. 21. Bertran. in conſil. 238. num. 4. lib. 2. Pariſ. in conſil. 80. num. 8. & nume. 28. lib. 1. Ioan. de Ripa in repet. l. fœminæ. quæſt. 20. C. de ſecund. nupt. Boer. in quęſt. 81. num. 7. Coraſius li. 3. miſcella. cap. 5. num. 4. Antonius Gabrie. in lib. 1. concluſionum. tit. de pręſumpt. concluſ. 15. num. 4. & Maſcard. in concluſ. 212. Roland. in conſ. 86. num. 46. libro 2. & Surd.

Digitized by Google

Surdus in conſil.196.num.61.lib.2.

Et ii quidem ea prima ratione vſi ſunt, quod eadem
15 caſtitas † requiritur in vidua intra annum luctus, quæ
requiritur conſtante ipſo matrimonio.l.vlt.ff.de diuor.
& repud.& §. ſolutam.in Auth.de nupt.& tradit glo.in
l.vnica.§.exactio.C.de rei vxo.actio. Quemadmodũ er-
go ad euitandam turpem ſuſpicionem mulieris nuptæ,
ſumitur præſumptio, quod acquiſierit ex bonis mariti,
idem pariter dicendum eſt in ipſa vidua. Et rectius di-
cere poſſumus, quod ſicuti in muliere nupta, ex duabus
præſumptionibus ſumitur hæc honeſta, quod ex bonis
viri acquiſierit, & non illa, quod ex turpi quæſtu. Ita pa
riter idem dicendum eſt in vidua. Cæterum ſi mulier
nupſit ſecundo viro, & ignoratur ex cuius bonis acqui-
ſierit, præſumptio eſt, quod ex bonis ſecundi. Ita Boer.
in dic.quæſt.81.num.10.poſt Angel.in conſ.141.

Extenditur quarto, vt hæc preſumptio locum hẽat,
etiam ſi mulier ipſa conſtante ipſo matrimonio, vel in-
16 tra annum luctus † negaret, ſe acquiſiuiſſe ex bonis ma-
riti. Nam adhuc contra eam præſumitur. Ita Neuiz.li.4.
ſyluæ nupt.n.21.verſ.3.amplia.& Anton.Gabr.in d.cõ-
cluſ.15.num.6.ex ſententia Io.Lupi in d.§.60. num. 15.
verſ.limita primo.

Verum quomodo procedat hæc extẽſio dicemus inf.
in 8.extenſ.

Extenditur quinto, vt locum habeat, etiam ſi mulier,
17 conſtante ipſo matrimonio commiſiſſet † adulteriũ. Nã
adhuc quæſita ab ipſa vxore præſumuntur ex bonis ma
riti acquiſita. Ita Io.Lupus in d.§.60.num.11. & Anton.
Gabr.in dic.concluſione 15.num.9. ex ſententia Baldi
in le.cum oportet, num.12.C.de bon.quæ lib.& Barb.in
cap.1.de pecu.cler. Verum ſi diligenter perpendantur
verba Bal.contrarium his affirmaſſe videtur.

Extenditur ſexto, vt locum habeat hæc præſumptio
18 et contra † ſingularem ipſius mulieris ſucceſſorem, vt
eſt contra eum, qui deinde ab ipſa muliere emit. Nã hęc
præſumptio operatur contra emptorem illum, ſicuti cõ-
tra ipſam mulierem. Ita tradunt Alber.in l.etiam. C.de
dona.inter virum, & vxor. Lupus in d.§.60.num.15.uer
ſic.amplia tertio. Neuiz.in d.lib.4.ſyluæ nuptia, nu.21.
uerſ.ſecundo amplia.& Ant.Gabriel.in d.conclu.15.n.
20. Et huius ſentẽtiæ ea eſt ratio, quòd nemo plus iuris
in alium transferre poteſt, quam ipſe habeat.l.aliena-
tio.ff.de contrah.emp.& l.traditio.ff.de acquir. rerum
dom. Cum ergo mulier nullum ius habeat in his acqui
ſitis, ex quo mariti præſumuntur, ſequitur dicendum in
emptorem illum tranſmittere non potuiſſe.

Extenditur ſeptimo, ut hæc præſumptio locum hẽat,
19 non ſolum ad commodum † hæredis mariti, ſicuti de hæ
rede reſpondit Pariſ.in conſi.62.col.2.lib.2.ſed etiã ad
commodum ſingularis ſucceſſoris ipſius mariti. Nam
& iſte aduerſus mulierẽ obiicere poterit hanc iuris præ
ſumptionem. Ita reſpõdit Decius in conſil.237. colum.
vlt.quem ſecuti ſunt Neuiz.in dic.lib.4.ſyluæ nupt. nu.
21.uerſ.quarto amplia. Alciatus in tract. de præſumpt.
regu.3.præſumpt.26.num. 1. verſic. quarto declara. &
Antonius Gabr.in dic.concluſ.15.num.11. & Bellonus
in conſil.17.in fine. Et huius traditionis ratio afferri ſo-
let, quod præſumptio hæc eſt a lege inducta, ad euitan-
dam ſuſpicionem turpis quæſtus. Quæ quidem præſum
ptio rem ipſam quodammodo ſequitur, ita vt a quouis
poſſeſſore obiici aduerſus mulierem iure poſſit. Et com
20 probatur, quia ſi † exceptio de iure tertii obiici poteſt,
quando eſt excluſiua intentionis agentis.l.2.ubi Socin.
num.4.ff.de excep.rei iud.ita a fortiori ſucceſſor ille ſin
gularis obiicere poteſt exceptionem hanc ſuo auctori cõ
petentem, cui ipſe ſucceſſit. Nã & in ſingularem ſucceſ-
ſorem tranſeunt omnia iura ſui auctoris, reſpectu illius
rei in qua ſucceſſit.

Nec repugnat quod Bald.in l.ſi vxor.num.7.C.de cõ
dit.inſertis.& Alex.in l.qui iure familiaritatis, num. 5.
ff.de acquir.poſſ.& in conſil.101.libr.1. a prædicta opi-
nione diſſentire videantur. Quandoquidem nullo iure
vel ratione horum traditio fulcitur. Non enim tex.d.l.
Quintus.quem allegant, eis ſuffragatur. Cum eius ratio
militet tam pro ſucceſſore mariti, quam pro ipſo mari-
to, vt iam diximus. Et præterea Bald. non loquitur de
ſucceſſore ſingulari, ſed de extraneo, ſicuti Bald. ipſum
declarauit Dec.in d.conſ.237.in fi.

Extenditur octauo, ut hæc præſumptio locum etiam
21 habeat, † quando mulier diceret, ſe habuiſſe pecuniam
illam ante contractum matrimonium. Nam adhuc præ
ſumptio eſt, quod imo illa pecunia ſit ex bonis mariti,
niſi mulier ipſa ſuam illam aſſertionem probet. Ita ex ſẽ
tentia Vberti de Bobio docuit Albericus in l.etiam. C.
de donat.inter uirum & uxor.quem ſecuti ſunt Aret. in
conſil.31.num.5.Lupus in d.rub.extra de dona.inter ui
rum & uxor.§.60.num.16.uer.ſed quamuis.& Didac.in
c.1.num.6.de teſtamen.

22 Ea uſi ſunt ratione, quia cum bona † reperiãtur apud
ipſam, uel conſtante matrimonio, uel eo ſoluto, intra ta
men annum luctus, præſumuntur bona mariti, cui ſub-
dita eſt, uel fuit. Et quia ſolent bona in dotem data, in
inuentarium redigi.l.ſi ego.§.ult.ff.de iure dotium. Et
ideo cum hæc non reperiantur in eo deſcripta, mariti
præſumuntur. Et ad rem optime confert tex.in Auth.li-
centiam.C.de epiſcop.& cler. ubi cum dubitatur an res
23 acquiſitæ a prælato † fuerint quæſitæ poſt ademptũ be-
neficium, uel ante, præſumitur pro Eccleſia, quod fue-
rint acquiſita poſt, & ſic ex bonis Eccleſiæ. Et ratio eſt,
quia cum prælatus ab initio non diſtinxerit res ſuas per
libellum ſeu inuentarium, a reb. Eccleſiæ, ſicuti diſtin-
guere debebat.cap.manifeſta.12.quæſt.2.præſumptio
eſt contra eum, quod nullas proprias tempore promo-
tionis habuerit, ex quo fuit in culpa, non obſeruando
cautelam legis. Ita ſcribit Inn.in cap. cum in officiis. de
teſtamen. Quę ſane ratio optime caſui noſtro conuenit.
24 Nam mulieres † prælatis comparantur, ſicuti Innoc. &
alii ſupra commemorati affirmant. Et accedit, quod ſi
aliter diceremus, facile eſſet mulieri uel eius hæredibus
dicere illa bona fuiſſe quæſita ante matrimonium. Et
hoc modo transferre onus probandi contrariũ in ma-
ritum uel eius hæredem, atque ita reddere eluſoriam iu
ris diſpoſitionem. Et abſurdũ certe eſſet, quod ſola mu-
lieris negatione, illa bona fuiſse quæſita conſtante ma-
trimonio, grauari deberet maritus probãdi onere. Qui-
25 bus conſtat minus recte ſenſiſſe † Bald. in l. ſi uxorem.
C.de cond.inſertis.Salic.in l.etiam.in fine.C. de donat.
inter uirum & uxor.Alexand.in conſil.42.num.3.lib. 5.
Claud.de Seyſel.in le.qui iure familiaritatis.ff.de acqu.
poſs.& Crau.in conſ.61.num.7.Cum dixerunt, qđ imo
negante muliere ſe acquiſiuiſse conſtante matrimonio,
probandi onus pertinet ad maritum uel eius hæredes,
ii ſane minus recte ſenſerunt.

Cæterum Alciatus in dicta præſumptione 26. num.
1. uerſiculo tertio intellige, uiſus eſt conciliare opinio-
26 nes. Inquit ille, quod aut mulier † ueriſimiliter non
potuit acquirere ante matrimonium, ſicuti non poteſt
filia quæ eſt ſub poteſtate patris, uel ſoror quæ dum eſt
cum fratribus, & induſtria caret, operas tantum do-
meſticas ad commodum fratrum præſtat. Et hoc ca-
ſu procedit prima illa opinio. Aut uero ueriſimiliter
mulier hæc acquirere potuit, & tunc procedit ſecunda
Baldi & ſequacium opinio. Et traditionem hanc pro-
barunt Did. & Anton.Gab. præcit.in locis. Et apertius
ante eos Aret.in conſi.31.num.4. uerſ. ſuppoſito quod.
Io.Lupus in dic.§.60.num.18. uer. & iſtud maxime.

Declaratur primo, ut locum non habeat hæc præſũ-
27 ptio, quando maritus † cõfeſsus eſt, pecuniam illã fuiſ-
ſe ipſiuſmet uxoris. Nam tunc præſumeretur pro ipſa

Digitized by Google

muliere, quo ad euitandam ſuſpicionem turpis quęſtus
Ita declarant Signorol. in conſil. 122. Alberic. in d. le. ēt.
C. de dona. inter vir. & vxor. Salicetus in l. cum propria.
C. ſi quis alteri vel ſibi. Alex. in conſil. 22. num. 7. libr. 4.
Socin. Senio. in conſil. 55. num. 20. verſic. 20. lib. primo.
Io. Lupus in dict. §. 60. Ripa lib. 3. reſponſorum. cap. 4. in
fine. Tiraquel. in l. ſi vnquam. in verbo largitus nu. 100.
C. de reuoc. don. Io. Coraſius lib. 2. miſcella. iuris. cap. 5.
numer. 3. verſic. ceſſat præterea. Boer. in quæſtio. 81. n.
5. in fine, qui ex ſententia Spec. & Saliceti ſcripſit, quod
ad tollendam ſuſpicionem ex d. l. quintus. ſufficit, quod
28 † mulier præſente & tacente marito, numeret ſuo nomi
ne pecuniam, aſſeratque ſuam eſſe. Et idem affirmarunt
Fulgoſius in conſil. 198. colum. 2. Riminald. Senio. in cō-
ſil. 244. in fin. libro 2. Crauet. in conſilio 61. num. 7. Oſaſ-
cus in deciſio. 240. nume. 8. & Maſcard. in concluſ. 363.
num. 1. Natta in conſilio 30. num. 2. lib. 1. & Rota Rom.
in deciſio. 219. in fine in 2. parte in nouiſſim. & Alba in
conſil. 191. num. 9. lib. 1.

Quibus intelligimus hāc eſſe receptam opinionem,
& ſi ab ea diſſenſerint Bald. in conſil. 166. Punctus talis
eſt, in libro Cataſtri libr. 1. Salicet. in l. ſi mater. C. de cō
trah. emph. Aret. in conſil. 31. nume. 6. verſic. ad ſecun-
dum dicimus (meo in codice corruptus eſt locus, cū ita
ſcriptum ſit, quod etiamſi maritus non dicat, & cæt. illą
negatiua eſt tranſponenda paulo poſt.) Alexand. in cō-
ſil. 18. colum. 2. lib. 3. & Pariſ. in conſil. 62. num. 12. lib. 1.
Horum autem præcipua ratio & argumentum facile cō
futari poteſt, ſcribunt ii confeſſionem factam inter per
ſonas prohibitas donare, nil operari, ſed aliunde ſumē-
das eſſe probationes, cum in fraudem legis facta præſu
matur. l. qui teſtamento. ff. de probat. & l. ſi forte. ff. de
Caſtr. pecu. Atqui confeſſio hæc facta inter virum & v-
xor. facta eſt inter perſonas donare prohibitas. l. 1. & l.
2. ff. de donat. inter virum & vxorem. Ergo nil proderit
confeſſio hæc, & per conſequens credendum eſt, ne
turpis quæſtus præſumatur pecuniam illam a marito ac
cepiſſe.

Huic argumento facile reſpondetur, omiſſa Alcia. cō-
ſideratione. Hic enim (ſicuti etiam infra dicemus) duo
impedimenta conſiderantur, quorum vnum eſt, præſū-
ptio ſeu ſuſpicio turpis quæſtus. dic. l. Quintus. Hæc præ
ſumptio tollitur confeſſione mariti. Alterum eſt, quia
cum donatio prohibita ſit inter virum & vxorem, non
adhibetur fides confeſſioni mariti. Hoc impedimētum
nil ad rem noſtram pertinet, ſed ad titulum, de don. in-
ter virum & vxor. Conciliando tamen prędictas opinio
nes Alc. in trac. de præſump. reg. 3. præſump. 26. verſ. 10.
declara. aliquot caſus diſtinguit. Quorum primus eſt,
29 quando † pecunia numeratur ab ipſamet vxore emente,
vel maritus fatetur pecuniam illam eſſe ipſius vxoris, &
agitur de ſolo detrimento ipſius mariti. Hoc caſu adhi-
betur fides huic confeſſioni, atque ita tollitur præſum-
ptio d. l. Quintus. Ita (inquit Alciat.) procedit ſecunda
illa opinio Signor. Alber. & ſequacium. De veritate hu-
ius caſus, mox dicemus.

30 Secundus caſus (ait Alciatus) eſt, quando † ipſemet
maritus emit nomine vxoris, & fatetur pecuniam eſſe
ipſius vxoris. Hoc in caſu non creditur illi confeſſioni,
quia præſumeretur maritus donare. l. cum propriam. C.
ſi quis alteri vel ſibi, & l. ſi non verum. & l. ſi filii. Co. de
donat. inter virum & uxor. Et ex quo maritus numerat
pecuniam, lex præſumit eam numerantis. l. 2. ff. pro ſoc.
vbi Bar. Quare confeſſio ipſa mariti aduerſus legis prę-
ſumptionem, inter perſonas prohibitas nil operatur.
Hic caſus vere non differt a præcedenti, in quo Alciat.
affirmauit eſſe adhibendam fidem aſſertioni mariti, nul
la certe habenda eſt ratio, quod ipſamet mulier nume-
ret, vel ipſemet maritus, quia aut confeſſio eſt falſa, &
tunc ēt conficta & falſa eſſe poteſt numeratio a muliere
facta, cum facile maritus clam tradere potuerit ipſi mu-
lieri pecuniā, vt illa deinde ſuo nomine numeraret. Aut
vero confeſſio eſt vera, ſeu vera eſſe poteſt præſumpti-
ue, & tunc præſumptio imo probatio, quæ oritur ex con
feſſione expſſa mariti, præferri dēt illi præſūptioni, quæ
oritur ex actu ipſo numerationis factæ a marito. Præte-
rea conſiderandum eſt, quod hic duo extant impedi-
menta, quib. dicimus acquiſita a muliere non acquiri,
ēt ſtante confeſſione mariti. Vnū eſt ex præſumptione
d. l. Quintus. Hoc impedimentum dr̄ ſublatum cōfeſſio-
ne mariti vel expreſſa, uel tacita, nę alioqui uxoris leno
fuiſſe uideatur, conſentiendo illius meretricio. Et hoc
in caſu vera non eſt illa conſideratio, quā faciunt Aret.
in conſ. 31. col. pen. uerſ. ad ſecundum dicimus, & Fulgo
ſius in conſ. 198. col. 2. Non enim hic præſumi pōt tur-
pis quæſtus, cum maritus ipſe fatetur, pecuniā eſſe uxo
ris, ceſſat etiam præſumptio furti, ab illis conſiderata.
Alterum eſt impedimentū, quia donatio eſt prohibita
inter uirum & uxorem. Et iō confeſſioni mariti, quę alio
qui inducit ipſam donationem, fides non adhibetur.
Hoc impedimentum nil pertinet ad materiam huius no
ſtræ præſumptionis, ſed ad diſpoſitionem l. 1. & totius ti
tuli. ff. de dona. inter uir. & uxor. Et propterea eſt dicen-
dum, quod niſi adſint aliquæ præſumptiones, quibus
colligatur confeſſionem mariti eſſe ueram, dicendum
erit, confeſſionem non ualere.

31 Tertius eſt caſus (inquit Alcia.) quando agitur † de p̄-
iudicio tertii. Hoc caſu confeſſioni mariti nulla adhibe
tur fides. Ita Alcia. ſcribit docuiſſe Salic. in d. l. ſi mater.
C. de contrah. emp. & ait probari argumento §. aliud.
uerſic. ſi uero non fuerit. in Auth. de qualitate dotis. ubi
ſi maritus in inſtrumento dotis fatetur, auctam fuiſſe
dotem, licet confeſſio illa præiudicet marito confitēti,
non tamen præiudicat creditoribus. Hic caſus duo pari
ter habet. Vnum quo ad præſumptionem d. l. Quintus.
Alterum quo ad præſumptam fraudem contra credito
res. Illud primum ita hoc in caſu tollitur cōfeſſione ma
riti, ſicuti tollitur in præcedenti caſu. Illud uero ſecūdū
permanet, niſi extent contrariæ præſumptiones, & con
iecturæ quibus apparere poſſit, confeſſionem mariti ue
ram eſſe, ſicuti quando mulier bona aliunde habebat,
ut tradit Salic. in d. l. ſi mater, quem ſecutus eſt Crauet.
in tract. de antiq. temp. in 3. partic. 1. par. princip. inci-
pit. Quarto limitatur, num. 38. Hic caſus ſecundū Alcia.
præcitato in loco, multo magis locum habet, ſtante ſta-
tuto, quod ad remouendas fraudes, acquiſita per uxo-
rem, cenſeantur acquiſita marito. Nam hmōi ſtatutum
non conſtituit fundamentū ſuper præſumptione & rō-
ne l. Quintus. ſed pp tollendas fraudes maritorum, qui
ut circumueniant creditores, curant inſtrumenta acqui
ſitionum a ſe factarum, nomine uxorum confici.

Declaratur ſecundo hæc præſumptio, ut locum non
32 habeat, quādo mulier † eſſet adeo induſtria, ut ueriſimi
liter ex ſuis negociationibus potuiſſet acquirere bona
illa ex lucris a ſe factis. Sicuti ſi eſſet mulier chirurga,
uel obſtetrix, uel lanificio alioue ſimili artificio perita,
uel mercaturā exercuiſſet, ſicuti in Gallia, & Italia, mul-
tis in locis mulieres negociari uidemus.

Hoc ſane caſu, quidquid acquirit mulier ſibi acqui-
rit, ceſſante omni ſuſpicione turpis quæſtus. Ita Baldus
in l. cum oportet, num. 12. C. de bonis quæ liberis. & in
conſil. 299. Dicunt Petrus & Cynus. in fin. libr. 1. Capra
in conſil. 13. num. 10. Romanus in conſil. 159. Alex. in
conſil. 40. lib. 3. & in conſil. 133. lib. 4. Petraſancta in ſing.
99. incipit, inter uirum. uerſ. & ſic. Crott. in l. frater a fra
tre, num. 120. ff. de condict. indeb. Ioannes Lupus in rub.
extra de don. inter uir. & uxo. §. 60. n. 19. uer. hinc eſt ēt.
Rip. li. 3. reſp. c. 4, Alc. in tra. de præſ. reg. 3. præſ. 26. in 6.
declar. Thom. Ferrat. in caut. 41. n. 4. Bellon. in conſ. 17.
in fi. & Anton. Gabr. in d. concl. 15. num. 12. & Io. Cora
ſius

Digitized by Google

ſus in lib.3.miſcella.iuris.cap.5.num.3.verſic.rurſus.

Ea rõne ii moti ſunt, quia hic ceſſat illa ſuſpicio turpis quæſtus, quæ mouit Mutium Scæuolam, ad reſpõdẽdum acquiſita a muliere præſumi quæſita ex bonis mariti. Hac itaq. ſuſpicionis ratione, & cauſa ceſſante ceſſat etiam præſumptio hæc.

Nec repugnat, quod practicus Papienſis in forma libelli, quo mulier agit ad dotem, in verbo, tanquã bona paraphernalia, a prædicta recepta ſententia diſſentiat, ea rõne, quod mulier tenetur operari marito, a quo conſequitur alimenta. l. ſed etſi virum. in princ. ff. de donat. inter virum & vxorem, & l. ſicut. ff. de operis liber. & ꝓpterea ſibi ipſi acquirere non poteſt. Nam reſpõdetur,
33 mulierem teneri † ſolum præſtare operas reuerentiales & obſequiales marito, non autem induſtriales. Ita gl. in l. ſicut. ff. de operis libe. & in c. quod die. 33. q. 5. & in ſpecie ſic explicant & reſpondent Bald. in l. etiam. col. 2. C. de cond. incertis. Boer. q. 81. n. 4. Ripa lib. 2. reſpon. cap. 4. n. 4. Tiraq. in l. ſi vnquam. in verbo, donatione, num. 100. C. de reuocan. donat.

Cæterum declarationem hanc intelligit Alciatus in dicta præſumptione 26. in ſexta declaratione, non pro-
34 cedere, quando ſors † ipſa principalis, cum qua mulier ipſa negociata eſt, mariti fuiſſet. Nam tunc nomine mariti negociationem exercuiſſe præſumitur, & propterea lucrum ei acquiſiuiſſe dicitur. Ita dicimus, filium acquirere patri, cum ex illius pecunia negociatur, Bald. & reliqui in l. cum oportet. C. de bonis quæ liberis, & dicemus ſuo loco. Et præterea intellexit Alciatus declarationem
35 hanc, niſi in contrarium extaret † conſuetudo, qua obſeruari ſoleat, vt acquiſita mulieris induſtria, marito acquirantur. Ita ait Alciatus colligi ex Hoſt. & aliis in ca. ſignificauit. de donationi. inter virum & vxorem. Quod autem mulier conſueuerit lucrari vel non, & quando, iudicis arbitrio relinqui reſpondit Capra in dic. conſil. 13. num. 10.

Declaratur tertio, vt non procedat hæc præſumptio,
36 quando † appareret mulierem habuiſſe pecuniam a cõſanguineo. Nam tunc non præſumitur quod bona deinde acquiſita, fuerint empta pecunia mariti. Ita ex ſententia Ricardi & Cyni ſcripſit Bald. in l. cum oportet. in prin. nu. 14. C. de bonis quæ liberis, qui ob id tradidit Cautelam, qua tute mulier poſſit ſibi acquirere, vt ſcilicet curet ficte pecuniam ſibi a conſanguineo dari, & deinde ꝑdia emat. Hæc cautela (vt recte docuit Bal.) peccatum continet, quocirca cauẽdum eſt, quia etſi de his non cognoſcit iudicetue Eccleſia militans, Illa tamen triumphans, cui nil occultum eſt, ſeuere vindicabit. Et præterea (inquit Bald.) hæc cautela nil operaretur, quãdo probaretur, pecuniam illam ſtatim reſtitutam fuiſſe a muliere conſanguineo, iuxta l. 1. C. ſi ſeruus extero. Quando autem vere conſtaret pecuniam illam fuiſſe donatam a conſanguineo, vel ab alio ipſi mulieri, res careret probabili dubitatione. Nam in claris verſaremur, ſicuti etiam reſponderunt Caſſaneus in conſil. 29. nu. 12. & Crauet. in conſil. 61. num. 7. & idem affirmauit Alcia. in d. præſumptio. 26. num. 4. verſic. idem eſt, poſt Fulgoſium in conſil. 198. & Albericum in d. l. etiam. Et ſubiungit Alciatus, declarationem hanc procedere etiam quãdo huic mulieri fuiſſet donata pecunia, vel res ab Amaſio. Ita ſcripſit Alciatus, affirmaſſe Angel. & Pract. Pap. ac etiam Guid. Pap.

Declaratur quarto, vt locum non habeat, quando mu-
37 lier probauit, ſe habuiſſe ab † amaſio, vel ex turpi quæſtu. Hoc caſu ceſſat præſumptio d. l. Quintus, & illud ſic donatum manet in dominio ipſius mulieris, cum datũ mulieri etiam ex turpi cauſa, efficiatur ipſius. l. Idẽ. §. ſed quod meretrici. ff. de cond. ob turpem cauſam, & ꝓbat dic. l. Quintus. a ſenſu contrario. Ita in ſpecie declarat Practic. Papienſis in forma libelli, quo vxor agit ad dotem, in verbo. tanquam, num. 4. qui aliis comprobat. Verum hæc declaratio non eſt de re dubia, ſed in caſu claro.

Declaratur quinto, vt locum non habeat hæc præſũ-
38 ptio, quando conſtaret mulierem fuiſſe diuitem, † & viro pauperi nupſiſſe. Nam tunc præſumitur potius ex ꝓpria pecunia emiſſe, quam ex illa mariti. Ita Butr. & Anchar. in cap. 1. in ſecundo notab. de peculio clerico. Socin. ſen. in conſil. 249. in fin. lib. 2. Ioannes Lupus in rub. extra de donatio. inter virum & vxor. §. 60. nume. 19. verſic. & ex his infertur. Alcia. in tract. de præſumptionibus. reg. 3. præſumpt. 26. num. 4. verſ. 9. declara. Coraſ. li. 3. miſcella. iuris. cap. 5. num. 3. & Anton. Gabriel. in libr. 1. concluſionum, inſtit. de præſumptionibus concluſio. 15. nume. 24. Hoc ſane caſu ceſſat illa præſũptio turpis quæſtus.

Declaratur ſexto, vt non procedat hæc præſumptio,
39 quando † mulier adminiſtraſſet bona alicuius. Nam etſi regulariter non præſumatur adminiſtrator acquiſiuiſſe ex bonis adminiſtratis, vt ſuo loco dicemus, attamen hoc caſu præſumitur mulierem potius ex illa acquiſiuiſſe, quam ex turpi quæſtu, ita reſpondit Alex. in conſilio 82. num. 14. lib. 2.

Declaratur ſeptimo, vt non procedat hæc preſũptio,
40 quando † maritus traduxit ſe ad vxorem, atque ita cum iuit ad domum vxoris. Nam tunc deinde ab ea quæſita, præſumuntur ex bonis propriis, non autem mariti quæſita. Ita Salic. in l. ob maritorum. C. ne uxor pro marito. Socin. Sen. in conſil. 128. col. 2. verſic. ſecundo pro hoc accedit. lib. 1. quos ſecutus eſt Crauet. in conſ. 61. nu. 7. uerſic. tertio dicitur. Et idem affirmauit Anton. Gabr. in dic. conclul. 15. num. 23.

Declaratur octauo, vt non habeat locum hæc præſũ-
41 ptio, quando † mulier habebat proprietatem rei, & deinde finito vſufructu, illa eſt conſolidata cum eo. Ita declarat Gabr. in dic. concl. 15. in fin. ex ſententia Caſſanei in commentar. ad conſuet. Burgundiæ. Quæ ſane declaratio de re clara & certa eſt, in qua ceſſat omnis ſuſpicio. Declaratur nono quando redditus, & bona mariti tot non ſunt, vt deducta impenſa domus poſſint tot ſupereſſe, vt vxor ex eis potuerit acquirere. Ita Aretin. in conſil. 31. col. pen. verſic. præterea dato & c. & Capra in conſil. 13. num. 10.

Declaratur nono, vt non procedat hæc præſumptio,
42 quo † ad recuperationem bonorum. Et ſi enim eſſemus in caſu d. l. Quintus. attamen maritus, vel eius ſucceſſores non poſſent recuperare bona ipſa acquiſita, ſed ſolummodo pretium numeratum. Ita Bar. in l. vxor marito, num. 3. C. de donat. inter virum & vxor. & in l. Et ſi inſtrumenta. & ibidem Io. de Platea. C. de fide inſtrum. & iure haſtæ fiſcalis. lib. 10. Bald. in conſi. 358. ſuper eo quod quæritur. col. 2. lib. 2. & in conſil. 66. Punctus talis eſt, in lib. cataſtri. lib. 5. Signorol. in conſil. 122. num. 10. & in conſil. 126. Crottus in l. frater a fratre, nume. 120. ff. de condict. indeb. Io. Lupus in rub. extra. de don. inter virum & vxor. §. 60. num. 20. Alc. in d. præſumpt. 26. n. 4. uerſ. 8. intellige. Ripa lib. 2. reſpon. c. 4. in fi. Bertran. in conſ. 198. lib. 1. Boer. in q. 81. num. 5. in fi. Coraſ. in lib. 3. miſcella. iu. c. 5. num. 7. Crau. in conſ. 81. n. 4. & Anton. Gabr. in d. concl. 15. num. 14.
43 Et huius ſentẽtiæ ea eſt ratio, quia † res a te empta ex pecunia mea, non efficitur mea, ſed tua, ego vero a te pecuniam repetere poſſum. l. 1. C. ſi quis alteri uel ſibi, & in ſpecie probat l. multum. eod. tit.

Declaratur decimo, & vltimo, ut locum non habeat,
44 hæc præſũptio, † quo ad iudicium poſſeſſorium. Nam in eo iudicio obtinebit mulier. Ita Bal. in l. ſi uxorẽ, nu. 7. C. de cond. incertis. Socin. Sen. in conſ. 131. col. 2. lib. 1. Alcia. in d. præſumpt. 26. num. 2. uerſ. 5. declarat. Ioan. Lupus in d. rub. extra de don. inter uirum & uxor. §. 60.

Digitized by Google

num.21. Neuiz.lib.3.ſyluæ nuptia.num.23.verſic. octauo limita & Antonius Gabriel.in d.concl.15.num.19. Et Rota Roman.in deciſ.219.num.7.in 2. par.in nouiſſimis. Et hanc quidem declarationem comprobat Alc. præcitato in loco ſimili traditione Bald. in le.cum oportet.in princ.C.de bonis quæ liberis,cum dixit, quod filius habitans ſeorſum à patre,eſt tutus in poſſeſſorio, q̃ .ſ.bona,quæ poſſidet,non ſint profectitia. Qua de re diximus in ſuperiore præſumptione.

Hanc declarationem veram eſſe intelligit Alciatus,
45 quando vxor † ſola poſſideret,alias ſi poſſideret vna cũ
marito,præſumeretur potius poſſeſſio ipſius mariti, & ipſam vxorem iure familiaritatis poſſidere, ſecun. Alexan.poſt alios in l.qui iure familiaritatis,n.7. ff. de acq. poſſ.& tradit Bald.in le.ob maritorum. C. ne vxor pro marito,& in ſpecie idem ſcripſit Coraſ.in lib. 3. miſcell. iur.cap.5.num.2.Hęc traditio (inquit Alciat.) eſt egregia extenſio ad dic.l.qui iure familiaritatis,vt ille qui habet titulum præſumatur poſſidere iure familiaritatis, quando ſcilicet ille titulus iuris præſumptione ad alium ſpectat, ſicuti in caſu noſtro titulus, quem habet mulier, pertinet ad maritum præſumptione iuris.ex dic. l. Quintus.

Acquiſita ab adminiſtratore bonorum Principis, vel Reipubl. quando præſumantur quæſita propria pecunia vel illa Principis & Reipubl.

SVMMARIVM.

1 *Adminiſtrantem res principis vel Reipubl.ex publicis pecunijs ditatum præſumi.*
Contraria opinio refertur.num.4.
Tertia opinio.num. 6.
Quarta opinio,num.7.
Quinta quod ad iudicis arbitrium recurrendum ſit.n. 8.
2 *Adminiſtrator Reipublic. adminiſtratori eccleſiæ æquiparatur.*
3 *Prælatus eccleſię adminiſtrator,ex bonis eccleſię præſumitur acquiſiuiſſe.*
5 *Prſumptio bona,& honeſta in dubio ad delictum euitandũ ſumenda eſt.*
9 *Vaſallum in dubio,ex propria induſtria,non ex bonis feudalibus acquiſiuiſſe.*

PRAESVMPT. LII.

Recte ſuperiori præſumptioni annectitur hæc, quã ſcilicet acquiſita ab adminiſtratore bonorũ principis,aut Reipubl. præſumantur quæſita propria pecunia,vel illa principis,vel Reipubl. Qua quidem in re extant interpretum opiniones. Vna fuit Accurſii in l.facultas,C.de iure fiſci.lib.10.qui affirmauit, adminiſtrato-
1 rem † hunc præſumi diuitem effectum,atque ita acquiſiuiſſe ex publicis pecuniis. Hanc opinionem ſecuti ſunt Bal.in l.2.n.12.C.de hæred.vel acti.vend.& in c.1.n.4. de contẽtio.inter dom.& vaſallum.de inueſti.feudi. vbi & de ipſo vaſallo ita ſcribit Coraſius lib. 3. miſcella. iuris.cap.5.num.6.& Aſcanius Clemens in trac.de patria poteſtate, effectu ſecundo,num.46. Et ii adducti ſunt illo tex.d.l.defenſionis facultas. Qui quidem non probat.
2 Secundo vſi ſunt ea ratione,& argumento,quod † adminiſtrator Reipublicæ æquiparatur adminiſtratori eccleſiæ,ſicuti ipſa Reſpubl.eccleſiæ comparatur.l. vlt. C. de
3 ſacroſ.eccl. Atqui iuris eſt præſumptio,quod † Prælatus eccleſiæ adminiſtrator,acquiſierit ex bonis eccleſiæ, vt in ſubſequenti præſumptione dicemus. Ergo idem dicẽdum eſt in adminiſtratore Reipubl.

Cæterum rationem hanc confutant Baldus in c. 1. n. 4.de contẽtione inter dom.& vaſallũ.de inueſt.feudi.& Dec.in conſ.6.n.1.& in conſ.275.in fi.

Tertio moti ſunt argum.l.Quintus.ff. de donat. inter vir.& vxor. de qua ſuperiore præſumptione diximus. Verum longa eſt differentia inter caſum dict.l. Quintus, & hunc noſtrum. Ille enim eſt de præſumptione honeſta.Hic de turpi.

4 Secunda eſt opinio † præcedenti cõtraria, quod imo hic adminiſtrator non præſumitur effectus diues,atque ita acquiſiuiſſe ex pecunia Reipub.Qua in opinione fuerunt Bart.in dic.l.facultas.C.de iure fiſci.lib.10. Bald. in l.quiſquis.in fin.C.ſi cert.pet.& in l.ſi defunctus. C. arbitrium tutelæ.in l.cum oportet.in princ. num.13. C. de bonis quæ liberis. Dec.in conſil.6.num.1.& in conſi. 175.in fin. Bertrand.in conſil.151.num.6.lib.6. Benucu. Straccha in tract.de mercatura,par.4. num. 37. & Maſcard.concluſ.216.

Et ii quidem ea ratione primũ moti ſunt,quia in du-
5 bio † præſumptio bona & honeſta ſumenda eſt, vt delictum euitetur.l.merito.ff.pro ſocio.confert ca. quod in dubiis. Et confert, quod ita dicimus in tutore, qui non præſumitur ſubtraxiſſe bona pupilli, cuius tutelã & adminiſtrationem geſſit, ſed tantummodo tenetur reddere rõnẽ adminiſtratæ tutelæ,& reſtituere,qd apud ſe habebit.le.ſi defunctus.C.arbitriũ tutelæ,& explicauimus ſup.Præterea accedit quod non reperitur(ait Bald. in d. l.cum oportet,)iure cautum, ita eſſe contra hunc adminiſtratorem præſumendum. Et ob id contenti eſſe debemus pœnis legalibus,iuxta l.qui ſine vſuris.ff.de negot. geſt.& l.ſi ſtipulatio.de verb.oblig. legalis autem pœna eſt, vt ſi appareat hunc adminiſtratorem ſubtraxiſſe, puniri debeat. Non tamen ita ſtatim dicere debemus, eũ ſubtraxiſſe.

6 Tertia fuit † opinio Ioan.de Platea in d.l. facultas. in verſ.ſane.in fine.C.de iure fiſci.lib.10. qui ſic diſtinxit, Aut hic publicus adminiſtrator eſt ex his qui prohibiti ſunt negociari,& contrahere,& tunc præſumitur iniuſte acquiſiuiſſe.l.non licet.ff.de cõtrah.empt. & l.quiſquis. C.ſi cert.pet. Verum caſus iſte non conuenit noſtro, ſi recte perpendatur. Aut eſt ex his,quibus permiſſum eſt cõtrahere & negociari, & pecuniæ publicæ adminiſtratio apud eum non eſt, & tunc (inquit Platea) non præſumitur acquiſiuiſſe ex pecunia publica.l.Præſidis. ff. ſi cert. pet.Hic caſus extra rem noſtram eſt. Aut(ait Platea) eſt, ex his quibus eſt conceſſum contrahere,& negociari, & apud eum erat adminiſtratio pecuniæ publicæ,& de adminiſtratione ipſa reddidit bonum computum. Hoc caſu(inquit Platea) non præſumitur acquiſiuiſſe ex pecunia publica. Et hunc caſum admittit etiã in ſpecie Bald. in d.cap.1.num.4.de content.inter do. & vaſallum. Et hic quidem caſus nil penè ad rem noſtram pertinere uidetur, cum ſit de re clara. Aut(inquit Platea) nullã reddit rationem. Et tunc præſumitur acquiſiuiſſe ex pecunia publica.Hic caſus ille eſt, qui in controuerſiam venit. De quo quidem ipſe Platea ſenſit cum gloſ.in dict. l. facultas.

7 Quarta fuit † opinio Ripæ in l.ſi ventri. §. eorum. in fi.ff.de priuileg.credit.qui uiſus eſt ita diſtinguere. Aut dicimus,quod adminiſtrator,& officialis iſte, dũ exercuit officium factus eſt diues, atq. ita multa acquiſiuit. Hoc caſu dicendum non eſt,quod præſumatur id feciſſe ex bonis fiſci,cum præciſe hoc lex non præſumat.Ita procedit ſecunda illa opinio Bar.& Bal.& ſequacium.Aut dicimus,adminiſtratorem hunc præſumi factum diuitẽ cauſa officii,ſiue modo ex bonis fiſci, ſiue priuatorum. Et hoc caſu dicendum eſt,quod ita præſumitur effectus diues.Verum nec opinio hæc ſatis tuta eſt.

8 Quinta & ultima fuit † opinio Lucæ a Penna in d.l. facultas.in fi.C.de iure fiſci.lib.10. qui tandẽ hoc iudicis arbitrio relinquendũ eſſe cẽſuit, vt is pro qualitate perſonæ

ſonæ ad miniſtratoris officialiſq. arbitretur, an is acquiſierit ex propriis bonis, vel ex publicis. Et propterea ad coniecturas (ait Lucas) recurrendum eſt. Id quod docuit & Bald. in d. l. cum oportet. in prin. num. 13. in fine. C. de bonis quæ liberis. Ita quoque Bart. in tract. de duobus fratribus, num. 5. declarando, quando officialis præſumatur factus diues ex pecunia publica, inquit eſſe recurrendum ad coniecturas. Perpendet autem iudex, quod ſi adminiſtrator iſte habebat aliqua bona, & erat ita induſtrius & diligens, & adminiſtratio tenuis erat, quod veriſimiliter non ex bonis publicis, ſed ex propriis adhibita propria induſtria, acquirere potuerit. Et tunc exiſtimari poterit ex bonis publicis non acquiſiuiſſe. Si vero econtra erat is admodum inops, & negligens, & tamen effectus eſt adeo diues, vt veriſimile non ſit acquiſiuiſſe propria induſtria, ex bonis ſuis, tunc dicendum eſt præſumi quæſiuiſſe ex bonis publicis. Porro quando res eſſet admodum dubia & coniecturis diſcerni nõ poſſet, quomodo acquiſierit, retinenda erit ſecunda illa cõmunis opinio, quod. ſ. præſumendum non ſit, quæſiuiſſe ex bonis publicis, ſed ex propriis.

His diffiniri poterit, & illa traditio Iſerniæ in c. 1. nu. 5. de controuerſ. inter maſculum, & fœminam, quam ibi
9 multum commendat Afflict. num. 28. cum dixerunt † vaſallum in dubio non præſumi acquiſiuiſſe de bonis feudalibus, ſed ex propria induſtria. Ex prædictis enim traditio hæc explicari poteſt.

Acquiſita a clerico & eccleſiæ Prælato, ex quibus bonis quæſita præſumantur.

SVMMARIVM.

1 *Prælatus aut clericus non habens alia bona, vel officiũ aut exercitium, omnia ex bonis eccleſiæ præſumitur acquiſiuiſſe.*

2 *Clericus vltra bona eccleſiæ, patrimonium habens, aut officium, vel exercitium, ex eo bona non eccleſiæ, ſed ſibi acquirit.*

Idq. præſertim ſi bonæ vitæ ſit. n. 3.

4 *Prælatus habens bona eccleſiæ, quæ tamen exigui ſint reditus, patrimonialia vero opulenta ſatis, ex illis præſumitur acquiſiuiſſe, & econuerſo.*

5 *Prælatus tum patrimonium ſatis amplum habens, tum bona eccleſiæ magni reditus, tam ex eccleſiæ bonis, quam propriis præſumitur acquiſiuiſſe.*

6 *Prælatus ad officium non promotus, ſed certam tantum habens penſionem, non præſumitur ex bonis eccleſiæ acquiſiuiſſe.*

7 *Prælatus de quo non conſtat an bona propria habuerit, vel officiũ ex quo potuerit ditari, bona poſt prælaturam adeptam ex bonis eccleſiæ, præſumitur acquiſiuiſſe.*

Quid autem, ſi dubium ſit, vtrum ante vel poſt prælaturam acquiſiuerit. num. 8.

Opinio prima eſt, vt hæredibus prælati in poſſeſſione exiſtentibus pro eis ſit præſumptio.

Secus ſi eccleſia poſſideat. num. 9.

Contraria eſt aliorum opinio, indiſtincte ex bonis eccleſiæ cenſeri acquiſitum. num. 10.

11 *Prælatum tempore quo dignitatem aſſequitur, teneri cõficere inuentarium de rebus quas ex patrimonio aliove titulo habet, ſecund. Bald.*

12 *Prælato conſtituente fratrem vel conſanguineum adminiſtratorem eccleſiæ ſuæ, vtrum bona acquiſita ab eo, ex reditib. eccleſiæ præſumantur. & num. 13.*

14 *Conſanguinitatis coniectura, in prælati conſanguineo contrahente circa bona eccleſiæ, vtrum ad arguendam fraudem ſufficiat*

PRAESVMPT. LIII.

Conuenit, vt hoc loco diſſeramus, quando bona acquiſita a clerico, & Prælato eccleſiæ, præſumantur acquiſita ex bonis vel eccleſiæ, vel propriis. Qua quidẽ de re, cum plura ſcripſerim in comment. de arbitr. iud. lib. 2. caſu 195. pauca huc afferre ſtatui. Diſtinxi illo in loco quatuor caſus.

1 Primus eſt, quando clare conſtat clericum † alia bona non habuiſſe quam illa eccleſiæ, nec aliquod officiũ vel exercitium, vt inde aliquid lucrari poſſet. Hoc caſu dixi in d. caſu 195. num. 3. præſumi acquiſita ex bonis eccleſiæ. Et huius ſententiæ commemoraui Abbatẽ, Romanum, & Socin. Senior. His nunc accedunt Lapus in alleg. 113. n. 1. Corn. in conſ. 314. n. 1. lib. 3. & in conſil. 79. num. 3. lib. 4. Cæpolla in conſ. 51. col. pen. ſed vbi Prælatus in ciuilib. Barb. in conſil. 69. col. pen. lib. 3. Decius in conſ. 75. in fi. Lucas a Penna in l. facultas. in fin. C. de iure fiſci. lib. 10. Alcia. in reſp. 18. num. 1. Ripa in l. ſi neutri. §. eorum. in fin. ff. de priuil. credit. Boer. in q. 81. n. 6. & apertius Neui. in conſ. 93. num. 25. & Didac. in c. 1. n. 6. de teſt. & Aſcan. Clemens in commentar. de patria poteſtate, effectu ſecundo, num. 46. Rol. in conſ. 90. nu. 11. lib. 2. & Maſc. in concl. 201. num. 2.

Et ii quidem moti ſunt ex c. 1. de teſt. & cap. 1. de pec. cler. & arg. l. Quintus. ff. de dona. inter virum & vxor. & aperte probat c. 1. 12. qu. 3. Et hoc in caſu non hĩ ratio, quod ſit clericus, vel eius hæres in poſſeſſione. Nõ enim poſſeſſio præſumptionem hanc tollit, ſicuti tradunt Præpoſi. in c. ſint manifeſtæ, num. 4. in fin. q. 1. & Neuiz. in d. conſil. 93. num. 25.

Secundus eſt caſus, quando clericus vltra bona eccle-
2 ſiæ habebat † bona patrimonialia, vel officium, ut in curia Romana, vel exercitium, vt quia erat Doctor & publice docebat, & conſtat ab eo quæſita, fuiſſe quæſita ex propriis bonis, vel induſtria, non autem ex bonis eccleſiæ. Hoc in caſu verſamur in claris. Nam illi non autem eccleſiæ acquiritur. Ita ſcripſi in d. caſu 195. num. 4. & 5. Addo nunc multos ita in ſpecie affirmantes. Ita ſane Corn. in dic. conſil. 314. num. 4. lib. 1. Cæpolla in d. conſ. 51. col. pen. Præpoſit. in d. c. ſint manifeſtæ, col. 1. verſic. aut tempore promotionis. 12. q. 1. Idem ſenſit Capra in conſ. 20. num. 3. & manifeſte Didac. in cap. 1. num. 10. de teſtamen. & Alcia. reſp. 18. num. 1. verſ. 3. pro eadem. Et
3 hic quidem caſus maxime procedit, quando † Prælatus eſt bonæ uitæ. Nam pro eo multum præſumitur, ſicuti in ſpecie reſpondit Corn. in d. conſ. 314.

4 Tertius eſt caſus, quando † Prælatus habebat bona ꝓpria & eccleſiæ, ut ſupra, ſed tamen bona eccleſiæ erant modici, & reditus patrimonii ſatis opulenti. Hoc caſu præſumitur, quod acquiſita ſint ex bonis propriis, & econtra quando bona eccleſiæ ſunt multa, illa vero patrimonii modica, pſumatur, quod acquiſita ſint ex bonis eccleſiæ. Ita Præpoſ. in d. c. ſint manifeſtæ. col. 2. uerſ. & in dubio ſi non apparet.

5 Quartus eſt caſus, quando † Prælatus habebat bona ꝓpria & eccleſiæ, vt ſupra, & tam bona eccleſiæ, quã propria tot ſunt, vt veriſimiliter ita ex propriis quã ex illis eccleſiæ acquirere potuerit. Et non conſtat ex quib. bonis acquiſierit. Hoc caſu præſumitur acquiſiuiſſe tam ex bonis eccleſiæ, quam ex propriis. Et propterea iudicis arbitrio diuidi illa debent inter eccleſiam & hæredes Prælati. Ita auctoritate multorũ ſcripſi in præcit. cõmẽ. de arbit. iud. li. 2. caſu 195. n. 7. Eiuſdem ſententiæ addo nunc Præpoſ. in d. c. ſint manifeſtæ. col. 2. uerſ. ſi uero utrumq. Neuiz. in conſ. 93. n. 21.

6 Quintus eſt caſus, quando clericus non fuit † promotus ad aliquod beneficium, ſed habebat ſolummodo aliquam penſionem, uel ſalarium, aut uicariam temporalem in eccleſia. Hoc caſu non præſumitur, quod illa a ſe deinde quæſita acquiſierit ex bonis eccleſiæ. Ita Præpo.

Digitized by Google

in d.cap.ſint manifeſtæ.col.1.verſic. ſecus ſi ſolum ſim plex.12.quæſt.1.Alex.in conſ.116.num.3.lib.7.Neu.in conſil.93.num.25.

7 Sextus eſt caſus, quando eſt dubiũ † an Prælatus alia bona, quam illa eccleſiæ habuerit, vel aliquod officiũ, ita vt acquirere potuerit ex propriis bonis, vel ex bonis eccleſiæ, & conſtat bona acquiſita fuiſſe poſt aſſecutam prælaturam, & beneficium.

Hoc in caſu præſumuntur ex bonis eccleſiæ acquiſita. Ita ſcribunt Abb.in c.cum eſſes, nu.24.in fin. de teſt. Socin.Sen.in conſ.91.col.3.verſ. confirmatur hoc in caſu.lib.3.quos ſecutus ſum in dic.caſu 195.num.9. Eiuſdem ſententiæ nunc addo Dynum in c.ratum.in fin. de reg.iur.in 6. Lucam a Penna in l.3.col.4.verſ.7. præſumptio.C.de apochis publ.li.10.& in l.facultas.in fine. C. de iure fiſci.lib.10.Præpoſ.in c.ſint manifeſtę.n.3.12.q.1.Ioan.Lupus in rubr.extra de donat.inter vir. & vxor. §.60.n.16.in fi.& n.17.Didac.in c.1.n.6.in fi.& Tiraqu. in tract.de priuileg.piæ cauſæ, in priuil.120.& Maſcar. in d.concluſ.202.num.4.

8 Septimus eſt caſus, quando † eſt dubium an Pręlatus alia bona quam illa eccleſiæ habuerit, & dubium etiam eſt, an bona acquiſita, fuerint ab eo quæſita, ante prælaturam, vel poſt? Hic caſus multum dubitationis habet. Nam Goffr. in ſumma de ſucceſſionibus ab inteſtato di
9 ſtinguit, † quod aut hæredes prælati ſunt in poſſeſſione ipſorum bonorum, & tunc præſumitur, quod bona quęſita fuerint ante prælaturam, & propterea onus probandi contrarium, incumbit eccleſiæ. Aut vero eccleſia eſt in poſſeſſione, & tunc præſumitur bona acquiſita fuiſſe poſt ſuſceptum beneficium, & prælaturam, atque ita cõtrarium probare tenentur hæredes prælati. Hanc Goffredi diſtinctionem probarunt Abb.in c.1.de teſta.& in cap.3.in fi.de pecu.cler.Roma.in conſ.159.col.pen. verſic.tertio caſu.Cardinalis Zabarella in conſil.79. col.2. Barba.in c.1.in fi.de peculio cleric.Sal. in Auth. licentiam.C.de epiſc.& cler.Dec.in l.vlt.num.53. C.de edic. Diui Adr.tollen.Ripa in c.ſæpe.col.1. verſic. ſextũ eſt. de reſt.ſpol.Bertachin.in tract.de epiſcopo.lib.4.par.4. num.6.Alc.in conſil.1.n.19.verſ.4. reſpondeo. Catelianus Cotta in memora.in verbo, poſſeſſionis commoditas.& Tiraq.in tract.de iure primoge.q.7.opinione 11. nu.8. Et hos quidem ſecutus ſum in commentariis de arbitrariis iudic.lib.2.caſu 195. in fine. & accedit Rota Romana referente Puteo in deciſ.228.lib.2. quæ ob id ait, ſic poſſe definiri illud dubium, quando ius patronatus acquiſitum a clerico, dici debeat ſæculare, uel eccleſiaſticum. Et ii quidem adducti ſunt notabili tex.c.1.12. q.5.ubi D.Greg.3.cenſuit, bona illa non eſſe auferenda a legataria illius Conſtant.Epiſcopi teſtatoris, niſi eccleſiæ actores probauerint, poſt ipſam dignitatem a Cõſtantino acquiſita fuiſſe.

Cæterum Didac.in c.1.n.9.de teſt.ſcribit.d.ca.1.12. q.5.fuiſſe deſumptum ex D.Greg.li.10.epiſtolar.43.epiſtola, ad Deodatum epiſcopum Mediol. Quo ſane in loco non tam motus eſt D.Greg. ex præſumptione ducta a poſſeſſione legatariæ, quam quod fama per lata fuerat ad ipſum Diuum Gregorium, illa bona fuiſſe acquiſita a Conſtantino ante epiſcopatum.

Contrariam opinionem, quod ſcilicet præſumantur
10 hoc in caſu bona acquiſita † ex bonis eccleſiæ, etiam ſi prælati hæredes poſſideant, affirmarunt Io.Andr.Butr. Zabarella, Imola, & Abbas in c.3. de peculio cler. Henric.Boic.in c.ult.eo.Anchar.& Imola in cap.1.de teſta. Baldus in Auth.licentiam.C.de epiſcopis, & cler.& ibidem Alber.Aretin.in conſil.31.colu. penult.Barbat.in cap.1.num.2.de teſtam.Corn.in conſil.314.lib.3.qui cõmunem eſſe aſſeruit.Socin.Sen.conſil.91.col.3.li.3.quos ſecutus eſt Didac.in d.cap.1.num.9. de teſta. idem ſenſit Afflic.in c.1.num.28.de controuerſ.inter maſculum, & fęmin. Et ii quidem adducti ſunt ex d.Auth. licentiã. C.de epiſcop.& cler.ibi, quæcunque ante epiſcopatum probatus fuerit habuiſſe.

Verũ intelligi põt, qñ Epĩ hæredes nõ ſunt in poſſeſſione ipſorum bonorum. Ita euitari põt tex.c.ſint manifeſtæ.12.q.1.qui adduci ſolet in illis uerbis, ea quę epi eſſe probantur. Tertio & melius affertur ratio a Baldo,
11 Didaco, & aliis, quod † prælatus tenetur tempore quo dignitatem illam conſequitur, conficere inuentariũ earum rerũ, quas ipſe ex ſuo patrimonio alioue titulo hẽt. c.Siracuſanæ.28.d.c.manifeſta, & c.ſint manifeſtæ. 12. q.1.& tradit Abbas in diſp.3.in 4.dubio. ſi ergo prælatus ipſe non confecit hoc inuentariũ, præſumptio fraudis non ceſſat, quin.ſ.acquiſierit ex bonis eccleſiæ.

Octauus eſt caſus, qñ bona hæc fuiſſent empta a fra
12 tre, vel conſanguineo ipſius prælati, † qui eum procuratorem, & adminiſtratorem bonorum ſuæ eccleſiæ conſtituerat. Hoc ſane caſu bona illa acquiſita, non præſumi quæſita ex bonis eccleſiæ ſcripſit Alciat. in tract. de præſumpt.reg.1.præſumpt.29.in fin. a quo non diſſentit Didac.in d.cap.1.num.10.uerſ. quibus illud. de teſt. Et idem reſpondit ipſemet Alciat.in reſpon.18. num.1. Qui quidem ea ratione, & argumẽto motus eſt, quia ratio illa c.primi.de peculio cleric.quod ſcilicet prælatus non põt negociari, ceſſat in procuratore, & adminiſtratore, qui poteſt aliunde lucrari.leg.ſi defunctus.C.arbitriũ tutelæ. Verũ ratio hæc leuis eſt, cum euenire idem poſſit in pręlato, qui ex officiis, vel aliquo honeſto exercitio, vtputa profitendi munere, lucrari iuſte poteſt. Et vere, data terminorum paritate, nulla extat differentia inter prælatum, & eius procuratorem.

Quocirca recte Didac. præcitato in loco admonuit
13 † iudicem attente ac diſcrete perpendere debere, an ex hoc fraus fiat eccleſiæ. Nam ſicuti ſolent perſępe prælati ementes ex pecunia eccleſiæ, conſcribi facere inſtrumenta acquiſitionum, ſub conficto & ſuppoſito conſanguineorum nomine, vt tradit Abbas in cap. cum ſit generale.de foro compet. Ita facile ii concedunt adminiſtrationem bonorum eccleſiæ ſuis ipſis conſanguineis, ut cum graui eccleſiæ detrimento ditentur opulentique
14 fiant, & quanquam coniectura † cõſanguinitatis ad arguendam fraudẽ non ſufficiat, vt in ſpecie reſpõdit Alciat.in dic.reſponſ.18.n.1. tamen coniuncta coniectura argumento acquiſitorum bonorum abunde ſatis ſufficere videtur. Et in ſpecie ſic ſenſit Præpoſit. in c. epiſcopus, num.1.12.quæſt.1.

Quando fraus a prælato commiſſa præſumatur in alienatione bonorum eccleſiæ, facta in proprios affines & ſanguine coniunctos.

SVMMARIVM.

1 *Alienatio bonorum Eccleſiæ facta a Prælato in conſanguineos ſuos obſeruata ſolemnitate requiſita, & in vtilitatem Eccleſię, valet & conſiſtit.*

2 *Prælatus Eccleſiæ, vt ex bonis Eccleſię eleemoſynam largiri ſuis põt, ita & alienare in eos, cum Eccleſia non defraudetur.*

3 *Executor teſtamenti in electione pauperum, poteſt eligere ſanguine ſibi coniunctos.*

4 *Alienationem bonorum eccleſiæ factam a prælato in conſanguineos ſuos pręſumi in dubio factam, in fraudem Eccleſię.*

5 *Epiſcopi circa nepotes & conſanguineos cęci dicuntur.*

6 *Papa conferens beneficium conſanguineo, præſumitur motus affectione ſanguinis, non reuelatione ſpiritus.*

7 *Papa quando peccet alienãdo bona eccleſię in cõſanguineos ſuos.*

8 *Emphyteuſim uel infeudationem nouam, conceſſam a pręlato cõſanguineis pręſumi fraudulentam.*

9 *Prelatus eſt vſuarius, vel vſufructuarius tantum bonorum eccleſię.*

PRAE-

Digitized by Google

PRAESVMPT. LIV.

QVod in fine præcedentis præſumptionis diximus efficit, vt hic diſſeramus, quando præſumatur fraus in alienatione bonorum eccleſiæ a Prælato facta in proprios affines & ſanguine coniunctos. Qua quidẽ in re duo caſus diſtinguendi ſunt.

1 Primus eſt, quando † conſtat alienationem fuiſſe factam in eccleſiæ vtilitatem, & obſeruatas fuiſſe ſolemnitates a lege requiſitas. Hoc ſane caſu ceſſat omnis præſũptio & ſuſpicio fraudis, & alienatio ipſa valet, ac ſi cuiuis extraneo facta fuiſſet. Ita ſenſit Bar. in Auth. quibuſcunq. C. de ſacroſ. eccl. Fed. de Senis in conſil. 52. Quidam Prælati. Abbas in conſ. 41. n. 3. li. 19. quos ſecutus eſt Alc. in tract. de præſump. reg. 1. præſump. 29. num. 4. & alios cõgeſſi in cõſ. 79. n. 19. li. 1. vbi auctoritate multorum probaui, Prælatum æque poſſe ſuis conſanguineis concedere rem in emphyteuſim, vel feudum, ſicuti extraneis modo eccleſia non fraudetur. Nam ſi poteſt Præ
2 latus † ſuis benefacere & eleemoſynam ex bonis eccleſiæ dare. c. non ſatis. 86. d. & c. quiſquis. 12. quæſt. 2. ita etiã poteſt in eos alienare bona eccleſiæ mõ eccleſia non fraudetur. Imo laudandus eſt Prælatus, qui in his eleemoſynis anteponit cõſanguineos extraneis, vt ait Gem.
3 in d. cap. quiſquis. Et hinc dicimus, executorem † teſtamenti in electione pauperum, eligere poſſe ex ſibi coniũctis ſanguine. Ita Io. Andreæ in addit. ad Spec. in titu. de inſtrumentorum editione. §. nunc vero aliqua. in addit. quæ incipit continuatur hic alia q. & Anch. in conſilio 336. In his dubiis. Et ſi ab his diſſentit Bald. in l. tutor petitus. §. 1. de excuſ. tuto.

Secundus eſt caſus, quando ſumus in dubio. Hoc in
4 caſu † præſumitur facta alienatio & conceſſio ad fraudandam eccleſiam, ſicuti colligitur ex Auth. quibuſcumque. C. de ſacroſ. eccl. vbi Bar. Bal. & Alber. & apertius probat c. decenter. 89. diſt. & reſponderunt Barb. in conſil. 17. col. 2. li. 4. Io. Iac. de Leonardis inter conſil. Brun. in conſ. 114. n. 117. & Iaſ. in conſ. 183. col. vlt. verſic. non obſtat. lib. 2. Et hoc in caſu loquitur Rota Rom. in deci. 65. num. 18. in 2. par. in nouiſſ. impreſſ. Confert gloſſ. c.
5 peruenit. 1. q. 3. Cum dixit, quod Epiſcopi † ſunt cæci circa nepotes & alios conſanguineos, hinc etiam Bal. in l. tutor petitus. §. 1. ff. de excuſ. tut. ex illo textu colligit, ꝙ
6 Papa † conferens beneficium conſanguineo vt nepoti, quem ad Cardinalatum promouet, præſumitur motus affectione ſanguinis, non autem reuelatione ſpiritus, & Bald. ſecutus eſt Barb. in conſ. 16. col. pen. in fin. lib. 1. & in conſ. 17. col. 3. lib. 4. Et ſcribit Arch. in c. non licet. 12.
7 q. 2. Papam † peccare, ſi alienat bona eccleſiæ in ſanguine ſibi coniunctos, vt eos diuites efficiat. Et ad rem magis pertinet quod ſcripſit Alc. in dic. præſ. 29. num. 2. ex
8 ſententia Guidonis Papæ, nouam infeudationem † vel emphyteuſim conceſſam ab Epiſcopo & Prælato conſanguineis propriis, præſumi factam in fraudem eccleſiæ. Nec obſtat quod Abbas in d. conſ. 41. n. 3. lib. 1. diſſentire videatur, & exiſtimet d. Authen. quibuſcunque, loqui in œconomo, qui quidem non habet ita pingue ius ſicut Prælatus. cap. 1. 5. q. 3. Nam reſpondetur vna cũ Alcia. in d. præſump. 29. eandem eſſe rationem in œconomo, quæ eſt in ipſo Prælato, cum ita vnus ac alter lege prohibeatur alienare bona eccleſiæ. Nam etſi prælatus maius ius habeat ipſo œconomo, quoad commodum
9 fructuum, attamen eſt † ſolummodo vſuarius, vel vſufructuarius, vt poſt alios reſponderunt Soc. Sen. in conſil. 32. col. 2. lib. 1. & Bellonus in conſi. 3. & propterea de rebus ipſius eccleſiæ diſponere ad libitum non poteſt. Declaratur hic caſus, vt locum non habeat quando cõſanguinei illi eſſent bonæ vocis, conditionis & famæ, & alienatio appareret facta palam, & bona fide. Nam tunc non præſumitur facta dolo & in fraudem eccleſiæ. Ita Redoan. in Tract. de rebus eccleſ. non alienandis. quæſt. 2. an Prælatus poſſit res Eccleſiæ conſanguineis, &c. n. 35. ſic intelligens Federicum de Senis, & Ancharan. & idem ſenſit Alciat. in dic. præſumpt. 29. num. 3. verſ. ſed quidquid ſit.

Quando pecunia a Prælato mutuo ſuſcepta eccleſiæ cauſa, præſumatur verſa in ipſius eccleſiæ vtilitatem, & ibidem de aliis his ſimilibus.

SVMMARIVM.

1 *Bonis eccleſię pretio numerato uenditis ſi emptor ad eorum conſequutionem agit, pretium in eccleſiæ vtilitatem conuerſũ eſſe probare debet.*
Prælato autem ad recuperationem eorum agenti, probatio incũbit. num. 2.
3 *Socius contractu ſuo ſocium quando obliget.*
4 *Pecuniam in utilitatem Eccleſiæ conuerſam, præſumptionibus & coniecturis probari.*
Quarum prima eſt indigentia, tempore pecunię acceptę. n. 5.
Alia ab adminiſtratoris ducta probitate, & integritate. num. 6.
Tertia in ſumma modica num. 7.
Quarta, ſi ſatisfactum ſit cauſæ, ob quã pecunia accepta fuit. num 8.
Quinta quãdo codices adminiſtrationis haberet aduerſarius, eoſque edere recuſaret. n. 9.
10 *Dolus contra eum præſumitur, qui quod facere tenetur, non facit.*

PRAESVMPT. LV.

PErmulti ſunt caſus in quibus prælatus qui eccleſiæ cauſa mutuo ſuſcepit pecuniam, probare debet, pecuniam illam fuiſſe verſam in ipſius eccleſiæ utilitatem, quemadmodum copioſe diſſerui in lib. 2. de arbitrariis iudicum. caſu 432. Cum vero res eccleſię pretio numera
1 to fuit uendita, † emptor ſi rem adhuc non eſt conſecutus, & agit vt eam conſequatur, debet probare pretium fuiſſe verſum in vtilitatem eccleſiæ, ſecus vero ſi conue
2 nitur a Prælato, † qui vult rem ipſam recuperare. Nam tunc ipſe Prælatus probat. Ita poſt Abbatem, Socinum & alios reſpondi in conſil. 114. num. 7. 8. & 9. libr. 3. Ita
3 quoque dicimus, quod ſocius † obligat ſuo contractu ſocium, quando apparet, quod ab eo actum eſt in cõmunem ſocietatis vſum & vtilitatem eſſe conuerſum. l. iure ſocietatis. ff. pro ſocio, & ibidem ſcribunt Bald. Albe. & Fulgoſ. & reſponderunt Alexand. in conſil. 110. in fi. lib. 3. Ruin. in conſil. 29. num. 4. lib. 5. & Crauet. in conſ. 129. num. 12. Qua quidem de re diſſerui in conſil. 375. num. 4. & num. 31.

Cæterum dubitari ſolet, quomodo probari poſſit, pecuniam eſſe uerſam in utilitatẽ eccleſiæ, uel ſocietatis.
4 Et dicẽdum eſt poſſe probari † præſumptionib. & coniecturis, cũ alioqui difficilis probationis ſit, ſicuti ſcribũt Bart. in d. Auth. hoc ius porrectum, nu. 17. C. de ſacroſ. eccl. & ibidẽ Bal. in l. unica. in fi. C. ſi aduerſus credit. Caſtr. in conſ. 338. Primo quęritur, poſito, n. 2. lib. 1. Rimin. Sen. in l. ciuitas. col. ult. uerſ. ex quo colligitur. ff. ſi certũ peta. & ibidẽ Dec. n. 10. & Alc. n. 6. Idem reſpõdit Ruin. in conſ. 141. n. 4. lib. 1. Quos quidem ſecutus ſum li. 2. de arbitr. iud. caſu 432. n. 33.

Prima eſt coniectura, & pręſumptio, quando conſtat
5 quod † tempore acceptę pecunię eccleſia, vel ſocietas, vel ciuitas maxime indigebat ipſis pecuniis. Nam tunc pręſumitur pecunias verſas fuiſſe in earum utilitatẽ. Ita gl. in d. Auth. hoc ius porrectum, quam alii multi probarunt, & idem reſpondit Ruin. in conſ. 76. col. 4. in fin. lib. 4. qui

Digitized by Google

4.qui communem eſse aſserit.
Verum ſcripſi in d.caſu 432.nu.34.diſsentire ab hac
ſententia multos,& illis accedit Ripa in l.ſi is qui bona.
nu.10.uer.contrarium.ff.de pign.qui hanc eſse commu
nem teſtatur. Dixi ego in d.n.34.una cum Alciato,hoc
eſse iudicis arbitrio relinquendum.
6 Secunda eſt coniectura, ducta a prudentia † & probi
tate Prælati,ſocii,& adminiſtratoris, qui conſueuerunt
negotia ſuorum principalium ſumma fide pertractare.
Ita ſcripſi in d.caſu 432.nu.36. ex ſententia multorum
quos ibi recenſui.
7 Tertia eſt coniectura, cum modica ſumma † fuit mu-
tuo data. Nam tunc pręſumitur uerſa in utilitatē eccle-
ſię,ſocietatis,uel ciuitatis. Ita ſcripſi in d.caſu 432.nu.
37.ex ſententia Alciati ibi commemorati.
Quarta eſt coniectura, ſi confeſtim quo mutuo data
8 fuit pecunia,reperiatur † ſatisfactum illi cauſę, ob quam
pecunia fuit accepta.Ita ſcripſi in d.caſu 432.nu.38.ex
multorum ſententia.Illis accedit Bal.in conſi.125. Qui
dam Io.col.ult.uer.item ſi eſset.libr. 5. cum reſpondit,
quod ſi ſocius macelli emit animalia, & conſtat eo tem
pore in macello fuiſse occiſa animalia,pręſumitur, qđ
ex illis a ſe emptis occiſa fuerint, & propterea illa em-
pta fuiſse uerſa in utilitatem ſocietatis.
Quinta coniectura conſiderari poteſt,quando Pręla-
tus adminiſtrator uel ſocius, qui aſserit pecunias fuiſse
uerſas in utilitatē eccleſię,uel ciuitatis, caret illis libris,
9 & codicibus † adminiſtrationis,qui quidem extāt apud
aduerſarium,qui eos edere recuſat. Hoc caſu pręſumi-
tur pecunias uerſas in prędictam utilitatem, Nam prę-
ſumptio inſurgit contra recuſantem edere codices il-
los,qui alioqui edendi ſunt, iuxta ea quæ tradunt Alc.
in l.1. num.22.C.de eden.& Ber.in conſi.191. num. 35.
10 lib. 1. Dolus † enim præſumitur contra eum,qui non fa-
cit,quod facere tenetur.l. ſi procuratorem.§. dolo. ff.
mand.& reſponderunt Soc.Sen.in cōſi.213.nu.5.lib.2.
& Crau.in conſ.115.nu.3.& dicemus infra lib. 5.præſu.
3.ubi de præſumendo dolo agemus. Quare in eo reſpō
ſo quod pro Boſiis reddidi,ſcripſi, quod cum liber ad-
miniſtrationis ſocietatis eſſet apud reum, qui negabat
ſocium non conuertiſſe lanas a ſe emptas in communē
ſocietatis utilitatem, & recuſaret libri editionem, præſu
mendum eſſe quod lanæ ita uerſæ fuerint, alioqui faci-
le librum is reus edidiſset,tum maxime, quia id aliun-
de probari non poterat.

*Societas omnium bonorum vel alicuius negotiationis,quā
do contracta præſumatur inter fratres,vel
alios ſanguine coniunctos.*

S V M M A R I V M.

1 *Societas duobus modis contrahitur.*
2 *Societas expreſſe,verbis claris ſtipulatione adhibita, contra-
hitur.*
3 *Societas tacite contrahitur per actus ſociales. Idque pendet a co
niecturis num.4.*
5 *Fratres habitantes ſimul,patre eorum uiuo,non præſumuntur ſo
cietatem iniſſe.*
6 *Fratres vel affines plures ſimul habitantes, pupillis aliquibus ex
iis exiſtentibus,nullam iniſſe ſocietatem præſumuntur.*
*Licet etiam unus exceſſerit ętatem pupillarem, ſit tamen minor
25.annis,habeatq. curatorem.n.9.*
Item quamuis de eius vtilitate tractaretur.n.11.
7 *Societatis contractus vltro citroq. obligatorius eſt,neq. ex eo pu
pillus obligatur,aut alius carens legitimo conſenſu.*
Vel qui tractare negocia non poteſt.n 8.
10 *Minor curatorem habens,ſine ipſius auctoritate, neq. expreſſe
obligatur neque tacite.*
12 *Societas quando nomine pupilli,cum alijs fratribus,a tutore con-
tracta præſumatur.*
13 *Tutorem verbis auctoritatem ſuam interponere debere, in quib.
actibus verum ſit.*
14 *Societas a tutore nomine pupilli,cum alijs fratribus contracta nō
præſumitur,ſi tutor ipſe unus ſit ex ſocijs.*
15 *Societas inter fratres inita præſumitur, mandante patre ut nego-
tiatio communi nomine exerceatur. Idem ſi pupillus maior fa-
ctus,eam ſocietatem ratificet.n.17.*
16 *Prędium pupilli quod pater uendi in teſtamento mandaret, ſine
Prętoris decreto alienari poteſt.*
18 *Societas inter fratres etiam cum pupillo,inita pręſumitur,quoad
fructus bonorum aut lucra negotiationis.*
19 *Societas cum maioribus pupilli cœpta,tacite cum pupillo præſu-
mitur continuata, pręſertim aliquibus concurrentibus conie-
cturis.*
20 *Fratres aut affines omnes maiores, non negotiantes, ſed hęre-
ditatem indiuiſam poſſidentes, ſocietatem contraxiſſe non præ-
ſumuntur.*
Niſi contrariæ exiſtant coniecturæ. n.21.
Vel diu ſimul habitantes communicaſſent reditus.n.22.
23 *Fratres aut affines maiores omnes,ſimul habitando, ſi unus tan
tum negotietur,non præſumūtur iniſſe ſocietatem.*
*Niſi tamen reliqui communicarent ea, quæ aliunde ſibi obue-
niunt.num.24.*
25 *Fratres aut affines omnes maiores negociando,lucra communicā
do contraxiſſe ſocietatem præſumuntur,quoad illam negociatio
nem,non autem quo ad reliqua.n.28.*
*Nec refert quod diuerſas negotiationes exerceant,dummodo lu-
cra communicent.n.30.*
26 *Familiæ erciſcundæ iudicio ea tantum veniunt,quæ quis facit vt
hæres.*
27 *Communi diuidendo iudicium,ad diuidendum tantum, non etiā
communicandum datur.*
29 *Actus voluntarij vltra quam geruntur,non extenduntur.*
31 *Fratres aut affines quando negotiando & lucra communicando
præſumantur ſocietatem iniſſe,quoad omnia bona, prædia ſcili
cet & ſimilia.*
*Idque ſi eorum communi conſenſu bona poſita ſint in cataſtro
ſeu communi æſtimo.n.32.*
Vel ſi id conſtet ex aliqua confeſſione extraiudiciali.n.33.
Item ſi longo tempore tanquam communia poſſederint.n.34.
Aut ex communi pecunia aliqua prædia empta ſint. n.35.
36 *Societate inita quo ad lucra negotiationis, ſi ex ea pecunia pro-
prio nomine ſociorum vnus aliquid emat, communicare non tē
netur,ſed reſtituere ſolum pecuniæ partem.*
37 *Fratres & affines omnes natu maiores, hæreditatem poſſi-
dentes indiuiſam, ſimul viuendo & lucra indifferenter com-
municando, omnium bonorum ſocietatem præſumuntur con-
traxiſſe.*
*Diſſentiente tamen Caſtrenſe & alijs, niſi id expreſſe ſit dictū.
num.38.*
*Prior tamen opinio vt recepta,locum habet etiam in lucris dota
libus vnius ex fratribus.n.39.*
*Item in lucris Doctoris, ſi ea diu habitando communicaſſet.
num.40.*
*Nec referre vtrum vnus altero plus lucretur,tribus tamen con-
currentibus.num.42.*
41 *Taciti & expreſſi par virtus eſt.*
43 *Fratres natu maiores vel affines ſimul habitando, atq. lucra cō
municando,nec ineundo rationes,quando tamen non cenſeātur
omnium bonorum iniſſe ſocietatem.*
*Idque primo ſi vnus ex iis librum rationum conſcripſerit, cuius
tamen effectus ſpectandus eſt.n.44.*
*Vel ſi ab initio cohabitationis & communicationis, vnus ex iis
nomine proprio emeret, & in cataſtro nomine proprio cæteris
ſcientibus ſcribi faceret.num.45.*
Idem eſt ſi omnes emant nomine proprio.n. 46.
*Denique ſi patre mortuo vel vno ex fratribus, incipiat al-
ter nouas librorum inſcriptiones ſuo nomine tantum facere.
num.47.*

PRAE-

Digitized by Google

PRAESVMPT. LVI.

IN iudicijs & foro frequētiſſima hæc eſt diſputatio, quando inter fratres, vel alios ſanguine coniunctos, qui alioqui bona habent indiuiſa, contracta præſumatur ſocietas, vel oium bonorum, vel alicuius negotiationis. Quo clarius hæc explicetur tractatio, prius ſciendū
1 eſt, Societatem † contrahi duobus modis, expreſſe & ta-
2 cite. Expreſſe quando † per uerba clara adhibita ſtipulatione contrahitur. l. ſocietatem. ff. pro ſocio. Tacite cō-
3 trahitur per actus † ſociales. Ita Socin. ſen. in conſ. 4. nume. 1. lib. 4. poſt a ſe commemoratos. Crau. in conſ. 605, n. 6. lib. 4. & Decian. in conſ. 97. n. 3. lib. 3. De illa prima, noſtra non eſt diſputatio. De tacita itaque diſſerendum eſt. Hæc ſocietas, vt dicatur tacite contracta pendet a
4 coniecturis † & præſumptionibus, vt reſponderunt Bal. in conſ. 304. Non eſt nouum. col. 2. lib. 1. & in conſ. 452. lib. 3. Anch. in conſ. 303. col. 1. Iaſ. in conſ. 2. col. 6. lib. 3. Dec. in conſ. 21. col. 2. verſ. prædictis tamen non obſtantibus. Rot. Rom. in deciſ. 169. num. 1. in ſecunda parte, in nouiſſime editis. & alij plures quos ſtatim cōmemorabimus. Hac in re ſunt diſtinguēdi atque conſtituendi permulti caſus.

5 Primus eſt quando fratres † ſimul habitant, patre eorum viuo. Hoc in caſu non præſumitur inter eos contracta ſocietas. Ita Bal. in l. cum oportet, in prin. nu. 9. C. de bonis quæ liberis, Rom. in conſ. 470. num. 2. verſ. non tamen dicendum. Alex. in conſ. 48. num. 5. lib. 1. Iaſ. in l. 1, nu. 12. verſ. 2. intellig. C. qui teſtam. facere poſſunt. Dec. in conſ. 670. nu. 3. Bologn. in conſil. 7. nu. 1. & Decian. in conſ. 36. nu. 5. lib. 1. Ea eſt huius ſententiæ ratio, quia lucra oia, quæ vel ex ipſa negotiatione, vel ex bonis ipſis aliūde obueniunt filijs, eorum vſufructus acquiritur patri. d. l. cum oportet. Nil ergo affuit quod communicari potuerit inter ipſos fratres.

Declaratur hic caſus, vt non habeat locum quando filii habitant ſeorſum a patre, & negotiantur, vt patresfam. Hoc caſu poſſe contrahere ſocietatem ſcripſit Petrus Vbald. in tract. de duobus fratribus. parte 3. num. 3. quem tamen in ſpecie damnat Decian. in d. conſil. 36. num. 5. quem ſequor, quando filii acquirerent patri: ſecus ſi ſibi.

6 Secundus eſt caſus quando plures fratres, † vel affines vna ſimul habitant, ſed eorum aliqui pupilli adhuc ſunt. Hoc in caſu abſolutum etiam eſt, cum illis contractā non præſumi, nec eſſe ſocietatem. Ita tradunt Bart. in l. Titium. §. altero, nu. 5. uerſ. ex prædictis. ff. de adminiſtr. tut. in l. cum duobus. §. idem Papinianus. ff. pro ſocio. Bald. in l. ſi patruus, nu. 15. C. communia vtriuſque iud. idem in conſ. 260. Vnus videlicet lo. col. 2. lib. 1. Angl. in conſ. 60. Viſo teſtamento. Rom. in conſ. 413. num. 14. Caſtr. in conſ. 350. Ex die quo iſte, nu. 1. lib. 1. Alex. in conſ. 49. nu. 1. lib. 1. & in conſ. 37. nu. 3. libr. 4. Corn. in conſ. 1. nu. 3. lib. 1. & in conſ. 213. nu. 3. lib. 3. Capolla in conſ. 40. num. 1. in ciuil. Lud. Bolog. in conſ. 7. n. 5. Barb. in conſil. 37. col. 13. lib. 2. & in conſ. 10. col. 5. & col. 6. lib. 4. Iaſ. in l. 1. nu. 6. C. qui teſtam. facere poſſ. Socin. ſen. in conſ. 150. col. 4. lib. 2. Dec. in l. in eo quod plus. §. pupillus. ff. de reg. iur. & in conſ. 21. col. 1. verſ. 2 caſu. & in cōſil. 213. Pariſ. in conſ. 84. num. 8. & num. 53. lib. 1. Alc. in tract. de præſ. reg. 1. præſ. 25. num. 2. Crau. in conſ. 186. col. 1. verſ. 2. licet. Et hos ſecutus ſum in conſ. 12. nu. 11. Quibus accedunt Martinus Laudenſis in conſil. 34. nu. 2. Io. Baptiſta Ferretus in conſ. 166. num. 5. & Maſcard. in concluſ. 31. nu. 11. & 12. Hanc ſententiam probat text. clarus l. vt in cōductionib. ff. pro ſocio. Et ratio eſt mani-
7 feſta, quia contractus † ſocietatis eſt vltro citroque obligatorius. l. ſocietates contrahuntur. §. vlt. ff. pro ſocio. ea propter pupillus, qui obligari nō poteſt. l. obligari. ff. de aucto. tuto. non etiam cōtrahere ſocietatem poteſt. Hac ratione idē dicimus in furioſo, & aliis, qui legitimo conſenſu carent. Alciat. in d. præſump. 25. num. 2. Idem poſt Baldum reſpondit Barbat. in conſ. 37. col. 12. verſic. &
8 adduco quod voluit. lib. 2. Idē eſt in aliis, qui † negocia tractare non poſſunt, vt in clerico. Feder. de ſen. in conſil. 207. colum. 2. quem ſecutus ſum in conſil. 12. num. 12. lib. 1.

Extenditur primò hic caſus, vt locum etiam habeat,
9 quando † vnus horum fratrum, vel affinium exceſſiſſet pupillarem ætatem, ſed tamen adhuc eſſet minor 25. annis, & curatorem haberet. Nā & tunc non præſumitur contracta ſocietas inter eum, & alios fratres, vel affines ſuos. Ita Alex. in conſ. 49. num. 4. lib. 1. & in conſil. 154. num. 7. lib. 2. Iaſ. in l. 1. n. 6. verſ. tertio limita. C. qui
10 teſtam. facere poſſ. Ea eſt ratio, quia minor † habens curatorem non poteſt expreſſe obligari, ſine ipſius curatoris auctoritate. l. ſi curatorem habens. C. de in integ. reſtit. minor. Ergo nec tacite perſeuerando in bonorum communione.

Extenditur ſecundo, vt locum etiam habeat hic ca-
11 ſus, † quādo tractaretur de vtilitate ipſius pupilli, vel minoris. Nam adhuc non præſumitur contracta ſocietas, ita Bald. in l. cum oportet. in prin. num. 9. verſ. ſi autem. C. de bonis quæ liberis. & Iaſ. in l. 1. num. 6. verſic. amplia iſtam. C. qui teſtam. facere poſſ.

Declaratur primo vt non procedat hic caſus, quādo
12 † pupillus habet tutorem, qui communicat bona, & negotiationes aliis fratribus, & fratres illi ipſi tutori, nomine ſcilicet pupilli. Hoc in caſu præſumitur nomine pupilli tam reſpectu negotiationis, quam omnium bonorum (ſi modo alia habilia concurrunt) contracta ſocietas. Ita Bald. in leg. ſi patruus, num. 15. verſic. item dico. C. commun. vtriuſque iudic. idem in l. mandatum. in 2. oppo. C. mand. Martin. Lauden. in conſ. 34. nu. 3. Alex. conſ. 49. num. 2. in fi. lib. 1. Barb. in conſ. 10. col. 6. verſic. circa hoc eſt. lib. 4. Corn. in conſ. 1. num. 8. lib. 1. Abb. in conſ. 87. lib. 2. Iaſ. in l. 1. col. 6. verſic. 1. limit. C. qui teſt. facere poſſ. & in conſ. 3. col. 2. lib. 3. & alios plures commemorat Tiraq. in tract. de legibus connub. in gl. 5. nu. 20. Crau. in conſ. 286. col. 1. uerſ. ſecundo dico. & Decia. in d. conſil. 36. nu. 16. lib. 1. & Maſcard. in d. concl. 31. n. 16. Et probat text. dict. l. in conductionibus. ff. pro ſocio.

13 Nec obſtat, quod † tutor debet verbis interponere auctoritatem ſuam pro pupillo. l. 1. in fine. ff. de auct. tuto. Nam reſpondet Bald. præcitatis in locis, & reliqui ſequuntur quod in illis actibus, qui verbis expediuntur, auctoritas debet etiam verbis interponi, ſecus vero in illis, qui factis explicantur. Nam tunc ſufficit tacita auctoritas. arg. l. fiſtulas. §. fundum. ff. de contrah. emp. Hęc
14 autem declaratio locum non habet, quando tutor † vel curator eſſet vnus ex ſociis. Ita Dec. in conſ. 21. colum. 1. verſ. 2. in caſu noſtro.

Declaratur ſecundo vt non procedat hic caſus, quan-
15 do pater ipſius pupilli mandaſſet, † negotiationem cōmuni nomine exerceri. Nam tunc contracta dicitur ſocietas etiam ſi alter fratrum eſſet pupillus, vel minor. Ita Bald. in l. cum oportet. in princ. num. 9. verſ. ſi autē. C. de bonis quæ liberis. Alex. in conſ. 49. nu. 1. lib. 1. Barbat. in conſ. 31. col. 3. lib. 1. & Iaſ. in d. l. 1. num. 6. verſic. 2. notabiliter limit. C. qui teſtam. facere poſſ. & Maſcar. in d. concluſ. 31. num. 19. Et ii quidem adducti ſunt ex. l. qui negotiationem. in princ. ff. de adminiſt. tut. Et accedit ſimile, quod quando pater ſuo in teſtamento man-
16 dat aliquod † prædium vendi a filio ſuo pupillo, vel minore, vēdi illud poteſt ſine Prætoris decreto. l. 1. in prin. l. magis puto. §. ſi fundus. & §. ſi pupillus. ff. de rebus eorum. & ſcripſi in commentariis de arbitr. iudicum. libr. 2. caſu 171. num. 67.

Declaratur tertio, vt non procedat, quando pupillus
17 † factus maior ratificaret. Alex. in conſ. 49. nu. 9. lib. 1. & Iaſ. in

Digitized by Google

Iaſ.in d.l.1.nu.6.verſ.vlt.limi. C.qui teſtam.facere poſ-
ſunt. Ex l.ſi pupillus.in princ. ff.de noua. Idem affirma-
runt Petrus de Vbaldis in tract.de duobus fratribus.in
3.parte prin.col.2.Corneus in conſ.213.nu.1.lib.3.Soc.
ſen.in conſil.160.col.4.verſic.reſpondeo & aliter, lib.2.
Decius in conſ.21.col.1. Crau.in conſil.286.col.2.uerſ.
Non obſtat ſecundum.

18 Declaratur quarto, vt non procedat quoad fructus †
tam bonorum, quam lucrorum negotiationis, & qui in
dies conſumuntur, in ijs præſumitur contracta ſocietas,
etiam cum pupillo, vel minore, Alexand. in conſil.49.
num.4.lib.1.

Declaratur quinto, vt non procedat, quando agitur
19 de cõtinuanda † ſocietate iam cępta cum maioribus ip-
ſius pupilli. Ita Bald.in l.ſi patruus, nu.16.C.communia
vtriuſque iud. Corn.in conſ.1.nu.3. lib.1. Nec diſſentit
tandem Barb.in conſ.10.col.9.verſ.nec obſtat quod vo
luit.lib.4.etſi ibid.col.6.in princ.poſt Ang.in conſil.58.
aliter viſus ſit ſentire Alex.in conſ.132.col.1.lib.5. Abb.
in conſil.87.lib.2. Iaſ.in conſ.3.col.1.lib.3. & Crauet.in
conſ.386.col.1.verſ.ſed præmiſſis.& col.2.verſ.reſpon-
deo quo l. Et hæc quidem declaratio maxime procedit
quando aliquæ coniecturæ concurrunt, quibus conijci-
tur illos ætate maiores, voluiſſe continuare ſocietatem
cum pupillo, vel minore illo, quemadmodum coniectu
ras aliquas ex affectione, & amore ac alijs conſiderauit
Corn.in dict.conſil.1.num.3.& numer.4.lib 1.qui idem
ſenſit, quando frater, vel affinis negotiaretur cum pecu
niis pupilli. Idem apertius reſpondit Crauet.in conſil.
286.nu.1. nam alioqui præſumeretur delinquere, hoc
eſt, velle conuertere pecunias illas in proprium vſum
ad detrimentum pupilli.

20 Tertius eſt caſus, quãdo omnes † ipſi fratres, vel affi
nes ſunt ætate maiores, & nulla negotia gerunt, ſed ſolũ
modo paternam, vel maiorum ſuorum hæreditatem in
diuiſam poſſident, ſicuti contingit in nobilibus, qui ex
propriis redditibus viuunt. Hoc in caſu non præſumitur
inter hos contracta ſocietas. Ita Bart.in l.Titium.§.alte-
ro, nu.5.verſ.primo caſu. ff.de admi.tut.idem in l.ſi pa-
truus.nu.9.verſ.ego clarius. C.communia vtriuſque iu-
dic. Ang.in l.ex tribus.ff.de neg.geſt.& in conſ.113. Va
nutius. Anch.in conſil.31.Quia q. Caſtr.in l.ſi patruus.
& ibid.Salic. & Fulgoſius. C.communia vtriuſque iud.
Alex.in conſ.49.num.1.lib.1.Iaſ.in l.1.num.7.C.qui te-
ſtam.facere poſſunt. Alc.in tract.de præſump.reg.1.præ
ſumpt.25.verſ.item fallit. & hos ſecutus ſum in conſil.
12.num.13.lib.1.vbi alios retuli. Quibus accedunt Neu.
in conſ.76.num.8. Natta in conſ.264.num.1.& Maſcar.
in concluſ.31.nu.20. Et ii quidem adducti ſunt l.ex par-
te.§.ſi filius. ff.famil.erciſc. Et comprobatur ex his, quæ
dicemus infra in ſexto caſu.

Et hinc infertur, quod acquiſita a ſingulis horum fra
trum, vel affinium propria ſunt ipſius acquirentis. Ro-
man.in conſ.291.nu.7. in conſ.213.Alc.in tract.de præ-
ſump.reg.3.præſump.17.num.2.Io.de Amicis in conſil.
16.num.11.& Maſcard.in d.concluſ.31.num.22.

Declaratur primo vt non procedat hic caſus, quando
21 extant † coniecturæ, quib. colligi poteſt hos fratres vel
affines voluiſſe contrahere ſocietatem. Ita Bal.in l.ſi pa-
truus, num.14. verſ.ſed ego dico.C.communia vtriuſq;
iud.quem ſic intellexerũt Comen.in l.Titiam. §.altero,
num.4.ff.de admi.tut.& Iaſ.in l.1.num.7.verſic.tu ergo.
C.qui teſt.facere poſſ.Idem ſenſerunt Rom.in d.conſil.
53.num.21.lib.1. Soc.iun.in conſ.61.num.3.lib.3.& Al
ciat.in d.præſump.17.nu.2. cum dixerunt, quod ſi ii ſic
vna habitantes, curant a ſe quæſita reponi & deſcribi
in cataſtro ſeu æſtimo, cenſeri acquiſita cõmuni nomi-
ne, atque ita inferre contractam fuiſſe ſocietatem.

Declaratur ſecundo, vt locum non habeat hic caſus,
22 quãdo † diu ſimul habitaſſent, & reditus communicaſ-
ſent. Nam tunc ob temporis diuturnitatem, & commu-
nem vſum viuendi, iuncta ſanguinis coniunctione, præ-
ſumitur contracta ſocietas. Ita Iaſ.in d.l.1.nu.7.in fine
verſ.limita ſecundo. C.communia vtriuſque iudic.poſt
Oldradum, Baldum, & Albericum ibi, & Salicetum in
l.ſi patruus, col.vlt.C.communia vtriuſque iud. Idẽ af-
firmauit Anch.in conſ.302. Materia iſta, num.4.verſ.&
Bal.etiam. Et hos etiam ſecutus eſt Iaſ.in conſ.2.col.6.
verſ.ſecundo principaliter. lib.2. His accedunt Alex.in
conſ.49. num.6.in fin.lib.1.Ruin.in conſ.141.nu.23.in
fin.& Cęphal.in conſ.483.numer.3.lib.4.Maſcard.in d.
concluſ.31.num.25.

Quartus eſt caſus, quando fratres vel affines ii ſimul
habitantes, ætate maiores quidem ſunt, ſed eorũ vnus
23 tantum negotiatur. Hoc in caſu non præſumitur cum a-
liis contraxiſſe ſocietatem. Ita Bar.in d.l.Titium.§.alte
ro, nu.5.verſ.ſecundo caſu.ff.de admin.tut. Caſtr.in l.ſi
patruus. C.communia vtriuſque iud.& ibidem Fulgoſ.
Io.de Anna.in conſ.65. nu.1.Corn.in conſ.29.nu.2.lib.
4.Iaſ.in l.1.nu.8.C.qui teſtam.facere poſſunt.& alios re
fert Maſcar.in concluſ.31. num.28. Ea eſt ratio, quia cũ
non negotiantes nihil de ſuo ponant in negotiatione,
dici non poteſt contracta ſocietas. l.5.in fine. ff.pro ſo-
cio. Et præterea accedit, quod cum acquiſita ab hoc ne-
gotiante eius propria efficiantur. l.cum duobus. §.ſi in-
ter fratres. ff.pro ſocio, & in l.ſi patruus. C.communia
vtriuſque iudic.ſequitur dicendum, non fuiſſe contra-
ctam ſocietatẽ, alioqui acquiſita illa effecta eſſent cõia.

Declaratur hic caſus, vt non habeat locum, quando
24 reliqui fratres vel affines † communicarent ea quæ ſibi
aliunde obueniũt, vtputa dona, fructus bonorum eccle
ſiaſticorum & ſimilia. Nam tunc præſumitur contracta
ſocietas cum illo negotiante, vt lucra efficiantur com-
munia. Ita Bald.in l.ſi patruus, num.15. C.communia
vtriuſque iudic. Anchar. in conſil.302. Materia iſta.nu.
7.Alex.in conſ.49.num.3.lib.1.& Iaſ.in l.1.num.8.in fi.
C.qui teſtam.facere poſſ.Idem Iaſ.in conſ.2.col.6.verſ.
3.facit.lib.3.Idem reſpondit Cępolla in conſil.40.num.
3.in ciuilibus.

Quintus eſt caſus, quando fratres vel affines iſti ſunt
ætate maiores, & omnes negotiantur, & lucra ipſius ne-
25 gotiationis ſimul communicant. Hoc in caſu, † præſumi
tur contracta ſocietas quo ad negociationem illam. Ita
Bar.in l.Titium. §.altero.nu.5. verſ.tertio caſu.ff.de ad-
mi.tut. Rom.in conſ.291.nu.4.Alex.in conſil.49.num.
3.lib.1.& in conſ.77.num.5.lib.4.& in conſ.132.nu.16.
lib.5.Corn.in conſ.27.nu.12.lib.2. & in conſ.299.nu.1.
lib.4. Barbat.in conſ.22.lib.2. Socin.ſen. in conſ.57.nu.
8.verſic.circa ſecundam.libr.1.& in conſ.160. lib.2.Iaſ.
in l.1.num.10. C.qui teſtam.facere poſſ.idem in conſil.
2.col.2.verſ.in præſenti. & col.9. verſ.non obſtat ergo.
lib.3.Dec.in conſ.21.num.3. & in conſ.628. num.3.Pa-
riſ.in conſ.84.nu.10. lib.1. Alciat.in tract.de præſump.
reg.1.præſumpt.29.num.2. verſ.item quando. Crau.in
conſ.26.num.1.Cęphalus in conſ.247.num.26. lib.2.&
hos ſecutus ſum in conſ.12.num.19.lib.1.His accedunt
Cæphalus in conſil.569.num.14.& Decianus in conſil.
36.num.10.& 11.lib.1.& in conſ.97.nu.34.lib.2. Ea eſt
vrgens ratio, quia actus iſti dici non poſſunt celebrati ci
tra ius, & nomen ſocietatis. Ergo ſocietas præſumitur
contracta.arg.l.pro hærede. §.Papinianus.ff.de acq.hæ-
red. Non enim dici poteſt donatio cum non fiant actus
iſti ex liberalitate. Nam vnus confert, quia & alii confe
runt. Non etiam hoc ex natura hæreditatis retentæ
prouenit. Et ſic non veniunt in iudicio familiæ erciſcun
26 dæ, cum eo in iudicio † ea tantummodo veniant, quæ
quis facit vt hæres, l.2.l.veniunt. & l.puto.§.ſed etſi do-
lo.ff.fam.erciſc. Non etiam veniunt in iudicio commu-
27 ni diuidundo: Cum illud iudicium † detur ad diuiden-
dum, non autem ad communicandum. Reſtat ergo vt
dicamus,

Digitized by Google

dicamus,iure ſocietatis hæc lucra fuiſſe communicata.

Hic caſus intelligitur (vt attigimus ſupra) vt ſolûmo
do ipſius negotiationis præſumatur contracta ſocietas,
28 quo ſcilicet ad eius lucra: Non autem præſumitur † con
tracta ſocietas,quo ad reliqua. Ita Bart.in d.§.altero.n.
6.verſic.ad qd dico. Ea ratione vſus eſt Bart.quia actus
29 noſtri voluntarij † non extenduntur vltra quam gerun-
tur.l.tutores qui poſt.§.1.ff.de adm.tut.l.1.§.hoc inter-
dicto. ff.de itinere actuque priuat.& l.1.& l.2.C.de neg.
geſt. Et aliis argumentis ſtatim in ſubſequenti extenſio
ne comprobabimus.

Verũ Alciatus in d.præſump.26.num.2.verſ.vnde pu
to, ſcribit, immò in fratribus hoc caſu præſumi contra-
ctam ſocietatem omnium bonorum, quia alias coniun-
ctio ſanguinis nihil operaretur.Quę ſane ratio leuis eſt,
cum vere ſanguinis coniunctio,non operetur contractũ
ſocietatis, leuem enim coniecturam quandam facit, vt
infra dicemus.

Extenditur hic caſus, vt locum etiam habeat, quãdo
30 fratres, vel affines iſti varias † & diuerſas negociatio-
nes exercerent,vtputa, ſi vnus eſſet mercator pannorũ,
alter ſericorum, tertius argentarius ſeu nummularius,
ſinguli tamen lucra communicarent. Nam adhuc quo
ad lucra illa præſumitur contracta ſocietas, non autem
quo ad alia bona.Ita ſenſit Bar. in d.l.Titium. §.altera.
num.6.verſ.dico ergo. Abbas in conſ.66.lib.1. Alex.in
conſil.68.lib.2. & apertius Alciat.in d.præſump.25.nu.
2.verſ.item quando. Et eandem opinionem vere proba-
runt Salicet.in l.ſi patruus. col.pen. verſ.ego autem vel
prędicta.dum concludit lucra,& fructus cõicari,non au
tem ipſos fundos, vel capitale. & Rom.in conſ.291.nu.
5.& ſi hos aliter intellexerit Iaſ.in l.1.num.12.C.qui te-
ſtam.facere poſſunt. Et prædicti moti ſunt,ex l.cũ duo-
bus.§.ſi fratres.ff.pro ſocio,& in l.ex parte.§.filius.ff.fa-
mil.erciſc. vbi retentio hæreditatis obuentæ fratrib. pro
indiuiſo, non ſignificat contractam eſſe ſocietatem quo
ad aliqua bona. Ergo & noſtro in caſu cõicatio lucrorũ
negociationum, non infert communicationem omniũ
bonorum. Et apertius hanc ſententiam probat text. d.
l.cum duobus.§.cum duo erant argentarii,vbi commu-
nicatio lucri ex negociatione argentariæ,non infert cõ-
municationem aliorum lucrorum. Ergo multo minus
aliorum bonorum. Et ratio etiam affertur, quam & ſu-
pra cum Bar.commemorauimus, quia.ſ.actus volunta-
rii non vltra extẽduntur quam gerũtur. d.l.tutores qui
poſt.§.1.ff.de adm.tut.cum ſimil.

His intelligimus minus recte ſenſiſſe Baldum in l.ſi
patruus.num.16.C.communia vtriuſque iudic. Barb.in
conſ.37.col.12. verſ.mihi videtur. lib.2. & Iaſ.in d.l.1.
num.12.verſic.quod tenendum. Cod.qui teſtam.facere
poſſ. Nec ratio a Bald.conſiderata,quod actuum diffor-
mitas inferat communicationem bonorum, iure pro-
batur.

Et hæc quidem lucrorum communicatio ſolum pro-
cedit, quo ad tempus vel præteritum, vel præſens, non
autem quod ad futurum. Quandoquidem poſſunt ii in
futurum nõ communicare. Ita Sal.in d.l.ſi patruus.col.
pen.in fin.verſ.quid plura &c. Niſi(ait Salic.)ea anno iã
cæpiſſet communicare. Et Salic.ſecutus eſt Barbat.in d.
conſ.37.col.13.verſ.præterea inquit.lib.2.

31 Declaratur nunc hic caſus, quando extant † aliquæ
coniecturæ, quibus coniici poſſet, hos fratres, vel affi-
nes ita communicantes lucra negociationum, voluiſſe
etiam communicare bona ipſa omnia, ſeu capitale, præ-
dia, & ſimilia, ſicuti declarant Rom.in d.conſ.291. nu.
7.& 8.& Barbat.in dict.conſ.37.colum.13.& 14.libr.2.
Qui quidem conſiderarunt aliquot coniecturas. Quarũ
32 prima eſt, quando † bona ipſa fuiſſent cõmuni conſenſu
eorum poſita in cataſtro, & æſtimo, communi nomine.
Ita Rom.in d.conſ.291.num.7. & Barbat.in d.conſ.37.
col.14.lib.2.& comprobatur ex his,quæ diximus ſupra
in prima declaratione tertii caſus.

33 Secunda eſt coniectura,quando aliqua † confeſſione
extraiudiciali conſtaret,hos aliquando dixiſſe,ſe eſſe ſo
cios,tam aliorum bonorum, quam lucrorum, vel etiam
ſi conſenſiſſent alicui ex ſuis maioribus dicentibus, qđ
eſſe deberent omnium bonorum ſocii. Ita Rom.in dict.
conſ.291. num.7. verſ.2.iſtud. & num.8. verſ.tertio nec
eam. Iaſ.in conſ.2.col.7. verſ.7. vltra tot.lib.3.& Socin.
ſen.in conſ.160.col.3.in fin.lib.2.

34 Tertia eſt coniectura,quando longo † tempore poſſe-
diſſent reliqua bona tanquam communia. Ita Barbat.
in d.conſ.37.col.14.verſ.item in caſu noſtro.lib.2.

33 Quarta eſt coniectura, quando aliqua † prædia com-
muni nomine fuiſſent ex his lucris empta. Ita Butr. in
conſil.71.

Ex prædictis autem infertur,ꝙ quando ſolum quo ad
36 lucra dicitur contracta † ſocietas, ſi ex pecuniis ipſius
lucri, vnus ſociorum emit proprio tamen nomine fun
dum, non tenetur communicare fundum ipſum, ſed
tenetur reſtituere tantummodo partem pecuniæ com-
munis,cæteris Sociis. Cum quo ad emptionem prædio-
rum non dicatur contracta ſocietas,ſed ſolũmodo quo
ad lucra. Ita Bart. in d.l.Titium.§.altero. num.6. verſ.&
ideo ſi forte. ff.de admin.tut. cuius quidem traditionẽ
copioſe comprobaui,in conſ.12.num.20.lib.2.

37 Sextus & vltimus eſt caſus,qñ fratres,† vel affines ęta
te maiores,mortuo patre,hęreditatem poſſident indiui
ſam,vna ſimul viuunt, lucra & reditus omnes inuicem,
& indifferenter communicant, non reddentes de actis,
geſtis,& tractatis negociis rõnem. Hoc in caſu præſumi
tur contracta ſocietas omnium bonorum. Ita manifeſte
omnium primus ſcripſit Oldradus,quem refert Bart.in
l.Titium.§.altero.nu.5. ff.de adm.tut.& Bald.in l.ſi pa-
truus.nu.16.C.cõia vtriuſque iud.qui a fortiori.& idem
in l.1.C.qui teſtam.facere poſſ.& ibid.Iaſ.nu.5. verſ.ſub
iungit Bal. idem Bald.in conſ.19. Tres ſunt fratres.li.1.
Ang.in con.85.col.2.verſ.de tertio dicendum eſt. An-
char.in conſil.302.Materia iſta.nu.4. Idem ſenſit Butr.
in conſ.71.clarius Alex. in conſ.49.nu.5.lib.1.in conſil.
48.num.1.lib.2. Idem ſenſit Corn. in conſ.199.num.1.
lib.4.dum ſequitur Ang.& Anch.etſi in Codice Cornei
corrupte legatur negatiua.Soc.ſen.in cõſ.60.col.1.verſ.
iſta concl.lib.2.late Iaſ.in conſ.2.col.5.& in conſil.3.co-
lum.2.lib.3. Dec.in conſil.21.col.2.in conſil.66.num.2.
& 3.in conſ.442.nu.35.conſ.548.nu.5.& in conſil.651.
col.1.Rubeus in conſ.87.nu.4.& in conſ.95.n.1.& Cra-
uet.in conſ.26.n.5.& conſ.286.col.1.verſ.ſed præmiſſis
non obſtantib. qui ex duobus tantum, hoc eſt, commu-
ni habitatione, & patrimonii cõmunicatione, ſenſit ſo-
cietatem omnium bonorum contractam præſumi. His
accedunt Alc.in tract. de præſump.reg.1.præſump.25.
num.1. Neuiz.in conſ.76.num.8. Gratus in conſil.118.
lib.1.Io.Baptiſt.Ferret.in conſ.166. num.6.& Maſcard.
in concluſ.31.num.10.& in concluſ.329.num.5. Et hãc
quidem vt magis receptam veramque ſequor nunc,etſi
alias forte in conſ.12.num.10.lib.1.aliter ſcripſerim. Et
ii quidem moti ſunt text. l.coire. ff.pro ſoc.cuius verba
hæc ſunt:Coire ſocietatem & ſimpliciter licet. Et ſi non
fuerit diſtinctum, videtur coita eſſe vniuerſorum, quæ
ex quæſtu veniunt, hoc eſt, ſi quod lucrum ex emptio-
ne,venditione,locatione, conductioneve deſcendit.

Cæterum ab hac opinione viſus eſt diſſentire Caſtr.
in conſ.350.Ex die quo iſta Raph.col.vlt.verſ.iuxta pę
dicta quęritur. lib.1.cum.n.Caſt.ibi col.1.recitaſſet opi
nionem Oldr.& Iac.de Aren.nec eam clare affirmaſſet,
38 ſubiunxit in d.col.vlt. Societatem omnium bonorum †
non dici inter aliquos contractam niſi expreſſe, & ſpe-
cialiter conuentum ita ſit. Alex.in conſ.76. nu.10.lib.4.
Cæpolla in conſ.42.in ciuilibus. Idem ſenſit Socin.ſen.
in conſ.

Digitized by Google

in conſ.73.num.9.lib.1.Barb.in conſ.22.col.pen.lib.1.
Ruin.conſil.101.colum.1.lib.1.quos viſus ſum ſequi in
conſ.11.num.10.lib.1.vbi commemoraui,& Crauet.in
conſil.26.num.5.qui tamen contrarium dixit,cum ſcri-
pſerit,Caſtrenſem male reſpondiſſe. Et Caſtrenſem vi-
ſus eſt ſequi Alc.in reſp.359.num.5.

Et ii quidem adducti ſunt text.leg.3.§.1.ff.pro ſocio.
qui loquitur de ſocietate omnium bonorum expreſſa,
non autem de tacita: Non enim negat text.ille, quin ta-
cite contrahi poſſit Societas omnium bonorũ,quæ qui-
dem ex coniecturis, & præſumptionibus,(vt diximus)
colligitur. Ita declarant Barb.in conſ.22.col.9.lib.1.Iaſ.
in conſ.4.col.10.verſ.8.non obſtat.lib.3.

Extenditu primo hic caſus, vt locum etiam habeat
39 quoad lucra, quæ obueniunt vni ex fratribus † ex dote
lucrata. Ita gloſſ.in d.l.quod ſi eo tempore.ff.pro ſocio.
Rom.in conſ.406.nu.2.& in conſ.471.num.2.Anchar.
in conſ.392.num.7.Barba.in conſ.37.col.14.lib.2.Dec.
in conſ.66.col.2.verſ.non obſtant allegata.& in conſil.
68.col.3.verſ.4.in ſociis.

40 Extenditur ſecundo, vt procedat etiam in Doctore †
qui diu habitaſſet cum ſuis fratribus, & lucra a ſe facta
communicaſſet. Nam & quoad illa præſumitur contra-
cta ſocietas, ſicque & illa effecta ſunt communia. Ita
Bald.in l.Prætor.§.ſed & filius.ff.de eden.& in l.ſi pa-
truus.num.15.C.communia vtriuſque iud.& ibid.Sali.
col.pen.Idem Bald.in conſ.452.Duos fratres.lib.3.An
char.in conſ.302.num.7.Capra in conſ.142.tum viſo
& conſiderato.Iaſ.in l.2.num.9.& 13.C.qui teſtam.fa-
cere poſſ.& Alc.in tract.de præſumpt.reg.2.præſumpt.
25.num.2.verſ.puto q.& Crau.in conſ.605.qui tamen
declarat, vt apud eum. Et huius ſententiæ ea eſt ratio,
quod cum de hoc ipſo quaſi caſtrenſi peculio, ſicuti &
de caſtrenſi contrahi poſſit expreſſa ſocietas, vt clarum
41 eſt, ita & tacite, cum par ſit virtus †taciti,& expreſſi.leg.
cum quid.ff.ſi cert.pet.

Contrariam tamen opinionem,& male quidem pro-
barunt Lucas de Penna in l.iubemus.C.de ſilentia.libr.
11.Rom.ſibi parum conſlans in conſil.145.num.3.in fi-
ne.& Alc.in reſp.359.num.3.& 4. Et ii quidem adducti
ſunt ex l.Iubemus.C.de ſilentia.lib.12.quæ tamẽ loqui-
tur de quæſitis, viuente patre, ſicuti perpendit Alcia.in
d.præſumpt.25.qui & alteri argumento reſpondit. Et
prædicta opinio Capræ, & ſequacium multo magis ha-
beret locum, quando exaret ſtatutum, quod ex bonorũ
communione,& ex cohabitatione, p̃ſumatur cõtracta ſo-
cietas, ſicuti extat in ciuitate Cluſij, vt meminit Capra
in d.conſ.142. Extat & in ciuitate Laudæ, vt refert Al-
ciat.in reſp.359.qui quidem Alc.tam in reſp.359.quã
in d.præſumpt.25.declarat, quomodo procedat, & in-
telligi debeant hæc ſtatuta.

42 Extenditur tertio, vt procedat etiam ſi vnus plus †al
tero lucretur. Nam adhuc præſumitur contracta oĩum
bonorum ſocietas, ſi modo prædicta concurrunt, nem-
pe cõis habitatio, lucrorum communicatio, & admini-
ſtrationis nõ reddita ratio. Hanc extenſionem ſenſerunt
Bald.in d.l.ſi patruus.nu.16.C.communia vtriuſque iu
dic.& Anch.in conſ.302.Materia de qua.num.8.circa
dubium tertium. Nam is qui plus altero lucratur, dona
re dicitur alteri illud plus.

Declaratur primò hic caſus, vt locum non habeat,
43 quando † vnus fratrum conſcriberet librum rationum,
& faceret debitores,& creditores cæteros fratres, cauſa
impenſarum,& redditũum. Nam ex hoc actu non vide-
tur contracta Societas omnium bonorum. Ita Decius in
conſ.21.num.6.verſ.vltimo prædicta concluſio.qui de-
clarando reſponſum Butrii in conſ.71.inquit illum lo-
qui, quando apparet iam iam contractam eſſe ſocieta-
tem, & deinde vnus ſociorum aliquid agit, vt deroget
ipſi ſocietati, id enim façere non poteſt in præiudicium
aliorum,& huc etiam pertinet, quod diximus in præce-
denti extenſione. Diuerſum eſt (ait Decius) quando ad-
huc non conſtat coniecturis prædictis contractam fuiſ-
ſe ſocietatem. Nam tunc ſi vnus ſociorum conſcribit li-
brum rationum, redditũum, & lucrorum, ac etiam im-
penſarum, ſignificare videtur, contractam non eſſe ſo-
cietatem, cum animum non habuerit contrahendi.

Cæterum ab hac Decii traditione diſſentit Alc.in tra-
ctat.de præſumpt.reg.1.præſump.25.num.2.verſ.ter-
tio aduerte, qui dixit, hoc eſſe relinquendum iudicis ar
bitrio, ex quo ſolent mercatores, imò & alii diligentes
patresfam.conficere libros rationum, redditũum, & im
penſarum domus ſeparatos a libris negotiationum, nõ
vt diſſenſus a ſocietate arguatur, ſed vt ſciant, quas pe-
cunias accipiunt pro impenſis, quæ in domo fiunt, &
quas pro vſu negotiationis. Crediderim ego ſpectandũ
44 eſſe effectum † conſcriptionis libri rationum, ſi cõfecto
libro fratres, vel affines ipſi vel ſingulis annis vel certis
temporibus calculos ineunt, reddentes rationem de a
ſe geſtis. Hoc in caſu exiſtimauerim recte ſenſiſſe Deciũ
præcitato in loco. Et hoc in caſu etiam recte loquitur Ia
ſon in conſ.2.col.4.verſ.10.facit lib.3. Cum dixit, quòd
ſi vnus fratrum fatetur ſe eſſe debitorem alterius ſigni
ficat, non eſſe inter eos ſocietatem omnium bonorum.
Hoc ſane intelligerem, quando (vt dixi) reddita eſſet in-
ter eos ratio. Et ita etiam ſunt intelligenda quæ reſpon-
di in conſ.12.num.17.lib.1. Et accedit, quod hoc in ca-
ſu deficit vnum ex tribus requiſitis, quibus diximus ſo
cietatem omnium bonorum contractam præſumi, nem-
pe communis habitatio, redditũum,& lucrorum com-
municatio, & de geſtis nulla hinc inde reddita ratio.
Deficeret enim noſtro in caſu hoc poſtremum. Si vero
confectis ipſis libris rationum, nunquam conficiuntur
calculi, recte ſenſit Alc.ratione ab eo perpenſa.

Declaratur ſecundo, vt locum non habeat his caſus,
45 quando † iam ab ipſo initio communis habitationis,&
communicationis bonorum,& lucrorum, unus ipſorũ
fratrum et affinium, emeret aliqua nomine proprio, &
ea deſcribi faceret in cataſtro, ſeu æſtimo nomine etiã
proprio cæteris ſcientibus. Nam tunc non præſumitur
ſocietas omnium bonorum ſed ſolum eorum, quæ inui-
cem communicantur. ita Crau.in conſi.26.num.2.poſt
multos ab eo congeſtos, & illum ſecutus ſum in conſil.
12.numer.14.verſicul.6.renouatam.idem quando oẽs
46 † ipſi fratres vel affines ſeparatim nomine eorum pro-
prio emerent, omnibus ſcientibus. Ita Alc.in reſponſio
359.col.vlt.atque ita declarari poteſt reſponſum An-
char.in conſ.302.num.7.& quod tradit Iaſ.in l.1.num.
17.C.qui teſtam.facere poſſ.qui loquuntur quando cæ-
pta ſocietate, eorum vnus tantum emit, cæteris inſciis.
& prædictis accedunt Bald.in conſil.487.lib.5.& De-
cian.in conſil.56.num.39.lib.1.qui fortiori in caſu re-
ſponderant.

Declaratur tertio, vt non habeat locum hic caſus,
quando mortuo patre, vel altero ex fratribus, inter
quos erat ſocietas omnium bonorum, vnus deinde fra-
47 trum, nouas †fecit librorum inſcriptiones ſub ſuo nomi
ne tantum, vel ſuo & alterius ſolummodo. Hoc in caſu
non præſumitur continuata illa antiqua ſocietas om-
nium bonorum, ſed noua negotia ſeparatim, vel una cũ
eo tantum a ſe inſcripto velle tractare. Ita reſpondi in
conſ.12.num.16.lib.1.& in conſ.121.n.96.lib.2.poſt mul-
tos ibi commemoratos,& attingam in ſubſequenti præ
ſumptione.

Societas diſſoluta, quando renouata præſumatur.

S V M M A R I V M.

1 *Societas ſemel diſſoluta, niſi probetur, renouata nõ præſumitur.*

2 *Socie-*

Digitized by Google

2 *Societatis renouatio vel verbis expreſſis, vel tacite facta, coniecturis probatur.*

3 *Societas renouata præſumitur ſorte principali in negociatione relicta.*

Idque præſumi, ſi apud illum ſocium, qui communi nomine adminiſtrabat, relicta ſit num.4.

5 *Capitali dimiſſo apud ſocium antiquum, calculo primæ ſocietatis finitæ, tam facto, ſi is ſuo nomine ſolo vt & ante, libros rationũ conſcribat, finitane an renouata præſumatur ſocietas, opiniones duæ ſunt, num.6.& 7.*

8 *Societas tranſiens ad hæredes ex pacto ſi ſocietatis forma & modus non immutetur, capitale apud ſocium dimiſſum, præſumit ſocietatis continuationem.*

9 *Voluntatis continuatio potius, quam mutatio præſumitur.*

10 *Societatis primæ tempore finito, redditiſque rationibus, ſi poſt ſortis & lucri receptam partem, ſocij demum pecuniam pro capitali conferant, renouata præſumitur ſocietas.*

11 *Conſenſus ex facto inducitur ſicut voluntas factis declaratur.*

12 *Factum poſitiuum conſenſum arguere.*

13 *Societatis primæ tempore finito, ſi redditis rationibus, capitale dimittatur apud ſocium, qui nomine communi negotiabatur, nõ tamen renouata præſumitur ſocietas, cum modus & forma negociandi permutantur.*

14 *Societatis renouatæ coniectura eſt, noui lucri communicatio.*

15 *Conſuetudine extante, vt ſocietas continuata dicatur ſi non renouetur expreſſe, ſecundum eam contraxiſſe præſumuntur mercatores aut ſocii.*

16 *Socij bona poſt diuiſionem communiter poſſidentibus, renouatæ ſocietatis eſt coniectura.*

PRAESVMP. LVII.

EXplicandum nunc eſt, quando ſocietas diſſoluta,
renouata, atque ita noua inchoata præſumatur.
Qua in re conſtituenda eſt regula, ſocietatem non præ-
1 ſumi † reuocatam, ſed qui reuocatam fuiſſe aſſerit, pro-
bare debet. Ita reſponderunt Caſtrenſ.in conſ.73.in cau
ſa quæ vertitur inter Gabrielem, col.1.lib.1. & Corn.in
conſil.54.num.2.verſ.& ſatis, lib.1.quos ſecutus ſum in
conſil.121.numer.70.in fin.lib.2. Ea eſt manifeſta ratio,
quia renouatio hæc dicitur eſſe quid facti, ob id nõ præ
ſumitur, l.in bello. §.factæ. ff.de capt.& poſtli.reuerſ.&
dicemus infr.lib.6.
2 Renouatio autem ſocietatis † probatur facta, vel ex
manifeſtis verbis, iux.l.4.cũ ſeq.ff.pro ſoc.& tradit Soc.
ſen.in conſ.87.nu.11.in fin.lib.1.vel tacite, quando ſci-
licet conſenſu tacito, qui coniecturis colligitur, id fit, l.
plane.ff.pro ſoc.& ſcripſerunt multi a me congeſti in cõ
ſil.121.num.72.lib.2.vbi aliquot coniecturas renouatæ
ſocietatis commemoraui, & quæ paucis hic repetam.
Prima coniectura renouatæ ſocietatis eſt, quando fi-
3 nita ipſa prima, illud totum capitale, quam ſortẽ † no-
ſtri appellant, relinquitur in ipſa negociatione. Verum
in hac coniectura diſtinguẽdi ſunt aliquot caſus, vt ſcri
pſi in d.conſ.121.num.73.
Primus eſt, quando finita prima ſocietate, illud totũ
4 capitale relictum fuit apud † ſocium illum, qui conſue-
uit communi nomine negotiari, quẽadmodum antea,
nempe in ſcribendo rationes, vt communes, nihil im-
mutando ex prima ſocietatis forma. Hoc caſu præſumi-
tur renouata & quodammodo continuata ſocietas. Cũ
nulla detur difformitas inter primam & ſecundam. ita
multorum auctoritate reſpondi in d.conſ.121.num.73.
verſ.primus caſus, lib.2.
Et caſus iſte multo magis procedit, quando non ſolũ
antiquus negotiandi modus, antiquaque forma obſer-
uatur, ſed etiam lucrum in communi ponitur, ſicuti in
hac ſpecie reſpondit Abb.in conſ.87.lib.2.
Secundus eſt caſus, quando apud ſocium dimiſſum
5 eſt capitale † antiquum, facto ſcilicet calculo primæ ſo-
cietatis iam finitæ, & non conſtat eſſe mutatam, vel for
mam, vel modum negociationis, vtputa quia ſocius qui
negotiatur, erat ſolitus negotiari expreſſe ſuo ſolo no
mine, inſcribendo ſuo ſolo nomine libros rationũ, dan-
do literas de negotijs ſuo ſolo nomine, ſed tamen tacite
communi nomine negotiabatur, quia communicabat
lucrum cum altero ſocio. Hoc in caſu, an illa ſola dimiſ-
ſio capitalis apud ſociũ, qui negotiationẽ proſequitur,
arguat continuatam, ſeu renouatam ſocietatem, etiamſi
non conſtet de communicatione lucri, eſt dubium. Nã
6 hac de re ſunt opiniones. Vna fuit opinio eorum, qui †
ſcripſerunt præſumi renouatam ſocietatem. Ita Petr.de
Vbal.in tract.de duobus fratribus, par.5.n.39.cum diffi
nit quæſtionem de ruſtico, qui retinet vaccas ſocidi ela-
pſo tempore primi ſocidi, & apertius Alex.in conſ.136.
num.4.lib.5. Ita etiam intelligi poſſunt Socin.ſen.in con
ſil.87.num.12.verſ.concludit ergo, lib.1.& clarius Pariſ.
in conſ.82.num.36.lib.1.
Secunda fuit opinio eorum qui dixerunt, ex ea di-
7 miſſione † capitalis apud antiquum ſocium, non præſu
mi renouatam ſocietatem. Ita Caſtr.in conſ.415.iſta ſo-
cietas, in 2.dub.libr.1.qui loquitur fortiori in caſu, quũ
ſcilicet finito primo ſocietatis tempore, nec capitalis,
nec lucri facta eſt diuiſio, ſed totum apud antiquum ſo-
cium dimiſſum fuit. Idem & apertius reſpondit Crot.
in conſ.15.num.15. Et poſteriorem hanc ego opinionem
ſecutus ſum in d.conſ.121.num.82.verſ.altera fuit opi-
nio &c.quibus argumentis hanc defenderim, & quibus
primam illam confutauerim eo in reſponſo ſcripſi, ea
propter hic de induſtria non repetam.
Tertius eſt caſus, quando ſocietas a ſocio primo tran
8 ſit in † hæredem ipſius ſocii ex pacto conuento, & ipſius
ſocietatis forma & modus non immutatur, & ille hęres
defuncti ſocii dimittit capitale apud ſocium qui ſuo ſo
lo nomine negotiabatur. Hoc in caſu ſocietas præſumi-
tur continuare, vt prius. Ita loquitur Pariſ.in conſ.82.n.
36.& 37.lib.1. Nam hoc caſu illa dimiſſio capitalis ar-
guit voluntatem hæredis eſſe, velle continuare ſocieta-
tem a ſuo prædeceſſore contract. Arguit etiam volunta-
tem eſſe eandem ſocii retinentis. Et hic caſus differt a
præcedenti, quia in illo extincta erat omnino ſocietas il
la prima, & ideo ibi agitur de eius renouatione. Hoc ve-
ro in caſu de ſola continuatione, quæ continuatio præ-
ſumitur, rebus ipſis omnibus eodem primæuo in ſtatu
permanentibus, excepta morte vnius ſociorum. Et ſi di
catur, quæ ergo erat dubitatio in ea ſpecie Pariſii: dico
dubitationem illam fuiſse, quia videbatur dicendum,
hæredem non conſenſiſse continuationi ſocietatis, ex
quo, illo facto non declarauerat animum ſuum. Et etiã
quo ad ſocium retinentem apud ſe pecuniam, non vide
batur adhibitus conſenſus continuandi. Verum tamen
aliter & recte reſpõdit Pariſ.quia quoad hæredem aliud
factum non requirebatur, quã traditionis pecuniæ, quæ
ſane traditio ſatis inducitur ex illa dimiſſione, & patiẽ-
tia, poſteaquam non probatur hæredem tunc eſſe alte-
rius opinionis, quam perſeuerare in ſocietate. Volunta-
9 tis enim continuatio, † non autem mutatio præſumitur.
l.nam ad ea.ff.de cond.& demon. Quo etiam ad retinẽ-
tem eadem præſumitur voluntas continuandi ſocieta-
tem, niſi contrarium declaret. Hũc caſum ita explicaui
in d.conſ.221.num.88.
10 Quartus eſt caſus, quando finito tempore primæ † ſo
cietatis, redditiſque hinc inde rõnibus vnuſquiſque ſo-
ciorum ſumit partem ſuam capitalis, & lucri, & deinde
paulo poſt, adhuc in communi ponunt capitale, & non
conſtat (vt ſuperioribus in caſibus) mutatam eſſe formã
primæ negociationis. Hoc in caſu præſumitur renoua-
ta ſocietas. Ita intelligo Caſtr.in conſ.73.in cauſa quæ
vertitur inter Gabriel. col.1. ibi, vel poſitio capitalis in
communi, lib.2. Ea eſt ratio, quia hoc dicitur quoddam
factum,

Digitized by Google

faɛtum, non autem non factum, vt ſuperiore caſu. Quã-
11 obrem conſenſum infert, cum conſenſus † ex facto indu-
catur, ſicuti ex facto voluntas ipſa declaratur, l. Paulus.
ff. rem ratam habe. & in ſpecie ita reſpondit Anchar. in
conſ. 302. Materia de qua quæritur, nu. 2. & ſcribit Inn.
in c. olim, de reſt. ſpol. quem ſecutus eſt Imol. in l. ſi mo-
ra, in fi. ff. ſol. matr. factum poſitiuum eſſe fortioris effe-
12 ctus ipſo negatiuo. Et factum poſitiuũ † arguere cõſen-
ſum, reſpondit Soc. ſen. in conſ. 196. col. 2. in princ. lib. 2.
Et hunc caſum ſic explanaui in d. conſ. 121. n. 89. & 90.

Quintus & vltimus eſt caſus, quando finito primæ ſo
cietatis tempore, redditis rationibus, apud ſocium qui
ſolitus eſt communi nomine negociari, remanet capita
le: Et his ſocius negotiator pſeuerat in negocio, ſed mu-
13 tat modum † & formam negotiandi, vtputa, mutat in-
ſcriptiones librorũ negotiationis, quas ſane inſcriptio-
nes tunc ſuo nomine proprio facit, cum tamen prius no
mine communi factæ eſſent, vel quid ſimile agit, ex quo
conſtat modum negotiandi eſſe a primo difformẽ. Hoc
in caſu (admiſſa etiam ea opinione, quod ſolius capita-
lis dimiſſio apud ſocium arguat eſſe renouatam ſocie-
tatem) dicendum eſt, non præſumi atque cenſeri reno-
uatam ſocietatem. Nam hæc coniectura quæ oritur a di
miſſione capitalis, eſt debilior ea, quæ naſcitur a varia-
to modo negotiandi: ſicuti multis demonſtraui in dict.
conſil. 121. num. 91. cum multis ſubſequentibus. Et ibi-
dem numer. 101. reſpondi, nunquam ex ſola dimiſſione
capitalis, ſicque ex ea patientia cenſeri renouatam ſo-
cietatem, quando vltra patientiam requiritur aliqua ſo
lemnitas.

Secunda eſt cõiectura, & præſumptio renouatæ ſocie
14 tatis, quando denuo lucra † communicantur. Ita Petr.
de Vbald. in tract. de duobus fratribus. par. 3. q. 2. nu. 36.
& egregie Soc. ſen. in conſ. 192. col. 3. verſic. confirmatur
hæc. lib. 2. Et hos ſecutus ſum in d. conſ. 121. num. 105.
quo loci dixi hanc coniecturam non procedere, quãdo
ſocius negociator alteri aſſignaſſet partem debitorum
præteritæ ſocietatis, vt illos ſuo nomine exigeret.

Tertia eſt coniectura, & præſumptio renouatæ ſocie-
15 tatis, quæ ducitur a † conſuetudine mercatorum. Nam
ſi extat conſuetudo, niſi expreſſe dicatur, ſocietatem nõ
debere continuari, nec pręſumi renouatam, mercatores
cenſentur ſub ea conſuetudine iniuiſſe ſocietatem: & ita
illa non continuabitur, ſeu cenſebitur renouata. Ita So-
cin. ſen. in conſil 160. num. 8. & in conſil. 162. num. 11.
lib. 2. quem ſecutus ſum in conſ. 121. num. 106. quo loci
dixi poſt Caſtr. idem eſſe probandum, quando tacenti-
bus, & nihil dicentibus ſociis conſuetudo induxerit, vt
cenſeatur ſocietas renouata. Et ibid. num. 107. dixi pro
cedere niſi appareat de diſſenſu expreſſo. Et traditio
Socin. comprobatur auctoritate Baldi in l. 1. q. 2. C. pro
ſocio. & Pariſ. in conſil. 90. num. 45. lib. 1. cum dixerunt,
ſocietatem pręſumi contractam ſecundum loci conſue-
tudinem.

Quarta eſt coniectura renouatæ ſocietatis, quando
16 ſocii poſt bonorum diuiſionem, † adhuc illa communi-
ter poſſident. Ita Rom. in conſ. 418. Crauet. in conſ. 73.
num. 13. quos ſecutus ſum in conſ. 122. num. 51.

Pecuniam ſolutioni paratam fuiſſe quando præſumatur, & in mutuo ſpeciale non eſſe, quod pecuniæ ſolutioni parata dominium in mutuatarium tranſeat.

S V M M A R I V M.

1 *Priuilegium in mutuo nullum conſiderari, ad transferendum dominium pecuniæ ſolutioni iam deſtinatæ.*
2 *Dominium pecuniæ ſolutioni deſtinatæ, etiam in alijs contractib. quam mutuo transferri.*
3 *Pecuniam ſolutioni paratam fuiſſe coniecturis probatur ſecundum Alc.*
4 *Pecuniam ſolutioni deſtinatam eſſe, non pręſumi, ratioque huius, num. 5.*
6 *Pecuniam ſolutioni paratam fuiſſe coniecturam præbet.*
Perſonæ qualitas, num. 7.
Conſiderandam tamen eſſe debiti ſummam, num. 10.
Si quis ſit debitor depoſiti, num. 11.
Et de quo depoſito accipiendum, nu. 12.
Si ſemel pecuniam in promptu debitor habuerit, n. 13.
Si creditor aſſerenti debitori ſe paratam habere fidem det vel aßentiatur, num. 16.
Si tamen de ipſarum partium præiudicio tantum agatur, nu. 17.
Si teſtes affirmant ſe penes debitorem tãtum, quæ ſolutioni ſufficiat. vidiſſe, num. 18.
8 *Locuples, & opulentus pecuniam præſumitur habere in promptu.*
9 *Mercatori vili, & pauperi affirmanti ſe gemmas habuiſſe non habendam fidem.*
14 *Rem qui ſemel habuit adhuc præſumitur habere.*
Idque tam in mobilibus, quam immobilibus. num. 15.

P R AE S V M P T. LVIII.

CVM mutui tractationem auditoribus explicarem,
affirmaui veram eſſe receptam Doctorum ſenten
1 tiam, nullum conſiderari priuilegium † in mutuo, vt
transferatur dominium pecuniæ, quæ ſolutioni parata
eſt, quemadmodum ſcripſerunt Bar. in l. ſingularia, nu.
6. Caſtr. & reliqui, & noue Bologn. num. 37. Eſt enim ve
2 rius etiam in reliquis contractibus, † trãsferri dominiũ
rei, quæ ſolutioni parata eſt: ſicuti probant text. l. eius
rei, cum l. ſeq. ff. de rei vend. l. ſi ſpõſalibus. §. 1. ff. de iur.
dot. l. 3. §. ſed ſi debitorẽ. cũ l. ſeq. ff. de don. inter vir. &
vxo. & l. falſus. §. ſed etſi is. ff. de fur. Dubitari autẽ ſolet,
quomodo dici poſſit conſtare pecuniam fuiſſe ſolutio
ni paratam. Alc. in l. ſingularia, num. 8. docuit conſtare
3 poſſe † præſumptionibus, & coniecturis. Rem hanc pau
lo diligentius explicando, dicimus eſſe pro regula con
4 ſtituendum præſumi pecuniam † non eſſe paratam ſolu
tioni. Ita manifeſte reſpondit Bal. in conſ. 318. practica
ciuitatis, col. 2. verſ. dico, quod debitor, lib. 1. Ea ratione
5 motus eſt, quia hæc eſt mera † negatiua non coarctata,
quę non eſt obiectum ſenſus, vel viſus, cum non termine
tur ad aliqd ſubiectũ viſibile. Et hæc ipſa negatiua non
eſt (inquit Bald.) ſubſtantia, nec qualitas, nec aliquod
de prædicamentis. Et ideo non eſt ens naturale, & per
conſequens nec probabile, niſi per confeſſionem, iuxta
l. actor. C. de probat. & c. 1. de confeſſ. lib 6. Receditur ta
men ab hac regula, & præſumptione contrariis præſum
6 ptionibus, & coniecturis, quibus † præſumitur pecuniã
fuiſſe eſſeque ſolutioni paratam. Et inter cõiecturas hæ
connumerantur.

7 Prima eſt, quæ ſumitur ex † qualitate perſonæ iuxta
l. ſi vero. §. 1. ff. qui ſatiſd. cog. Cum itaque quis eſt locu-
8 ples, † & opulentus pecunioſuſque, præſumitur pecu-
niam habere paratam, & in promptu. Ita docuit Bar. in
d. l. ſingularia. ff. ſi cert. pet. in fi. quem ibi ſecuti ſunt Ca
ſtrenſ. Alex. & Iaſ. Purpur. & Alc. num. 8. Idem affirma
runt Sal. in l. ſi ex pretio, col. vlt. q. 1. C. ſi cert. pet. Crau.
in conſ. 191. num. 8. & Benuenut. Strach. in tract. de mer
cat. par. 2. num. 20. Eſt prope ſimile quod colligitur ex
Abb. in c. vlt. in fin. de his, quæ vi metuſue cauſ. Cum di
9 xit, non eſſe habendam fidem vili pauperique † merca-
tori, affirmanti, ſe habuiſſe gemmas. Ergo cõtra in mer
catore diuite. Eſt quoq; ſimile prope quod ſcripſit Bar.
in l. cum oportet, n. 5. C. de bonis quæ libe. cum docuit,
ꝙ res præſumitur a filio quæſita ex propriis pecuniis, &
bonis, non autem ex pecunia patris, quando ipſe filius
erat vir induſtrius, & qui negociando lucrabatur. Hæc
autem

Digitized by Google

autem cōiectura a Bart. & ſequacibus probatur arg.l.4.
§.melior.ff.de in diem ad dict.quo tamen loci Iuriſconſ.
non explicat,quæ ſit perſona illa,quæ dici poſſit paratā
habuiſſe pecuniam, quæ meliorem offerebat venditori
conditionem. Crediderim coniecturam hanc non eſſe
ita abſolute & late intelligendam, vt eam Dd.noſtri cō-
10 ſiderant, ſed habendam eſſe rationem † quantitatis pe-
cuniæ, & qualitatis ipſius diuitis, & opulenti mercato-
ris. Nam tam ingens ſumma eſſe poſſet, vt ille mercator,
qui non conſueuit relinquere pecuniā in arca ocioſam,
in promptu,paratamque non habeat ad ſoluendum, ſi-
cuti quotidiana ipſa experientia docet.
11 Secunda eſt coniectura,quādo quis eſt debitor † de-
poſiti. Nam tunc præſumitur habere pecuniam ipſam
iam depoſitam in promptu, & paratam reſtitutioni.ita
Caſtr.in l.ſingularia, num.26. Alex.in fin. Purpu.in fin.
& Alciat.num.8. Eſt ratio, quia alioqui præſumeretur
delictum, nempe contrectatio ipſius rei depoſitæ,con-
tra l.1.§.ſi rem.ff.depoſiti. Ad euitandū ergo delicti præ
ſumptionem, præſumitur pecuniam eſſe paratam reſti-
tutioni.ſimile prope tradit Bart.in l.cum oportet,nu.5.
C.de bon. quæ lib.cum dixit, ꝙ ad euitandum delictum
præſumitur tutorem ex proprijs pecunijs acquiſiuiſſe,
non autem ex illis pupilli.
12 Hæc tamen cōiectura intelligitur procedere in † de-
poſito regulari: ſecus vero in irregulari,hoc eſt,quādo
data fuit facultas vtendi pecunia ipſa depoſita,iuxta l.
Lucius.& l.die ſponſaliorum. §.1.ff.depoſiti. Nam tunc
ceſſat illa ratio præallegata,quòd pecuniæ diſtractio nō
præſumatur.ne alioqui præſumatur delictum,ita decla-
rant Alex.Purpur.& reliqui ſupra commemorati.
13 Tertia eſt coniectura, quando † debitor habuit ſemel
pecuniam in promptu, & paratam ſolutioni.Ita Alciat.
14 hic num.8. Ea eſt ratio,quia qui † ſemel rem habuit,ad-
huc præſumitur rem habere,l.ſiue poſſidetis.C.de pro-
15 bat.vbi gl. Bald.& reliqui. Quæ ſententia procedit † nō
ſolum in rebus immobilibus,ſed etiam in mobilibus,vt
ſcribunt Bart.in l.ſi quis ex argentariis.§.an vero hære
di,num.1.ff.de eden.Felin.in c.ſcribebam,col.vltim.de
præſumpt. Ripa in c.cum eccleſia, nu.23.verſ.amplia,
de cauſ.poſs.& propriet.& Alciat.in tract.de præſump.
reg.2.præſump.21.nu.4. Et hæc quidem communis eſt
ſententia, etſi ab ea diſſentiant nonnulli commemora-
ti,& probati a Iaſ.in l.ſi quis ex argentariis. §.prætor,
num.12.ff.de eden.& in l.quod te,in fin.ff.ſi cert.petat.
& Purpur.in d.l.ſingularia, in fine,qui ob id coniecturā
hanc non recipit.
16 Quarta eſt coniectura, quando debitor affirmat † ſe
habere pecuniam paratam, & illi aſſertioni conſentit
creditor. Nam & tunc præſumitur ita eſſe,ſicuti docuit
hic Alciat. num.8.ſi modo de ipſarum partium præiu-
17 dicio † tantummodo agitur:ſtatur enim tunc illi aſſer-
tioni,iuxta gloſs.§.aliæ.in inſtit.de actio.& tradunt Iaſ.
in §.ſed iſte,num.84.inſtit.de actio. Secus vero cum agi
tur de alterius præiudicio, & creditor dicit ſe habere
pecuniam ſolutioni paratam. Nam tunc illi aſſertioni
non creditur, ſicuti ſimilibus in caſibus ſcribunt Bart.
in l.inter omnes. §.recte, num.2. ff.de furt. Dec.in c.no-
uit,in fin.de iudic.& Alciat.in tractatu præſumpt.reg.3.
præſumpt.16.num.6.
18 Quinta eſt coniectura,quando teſtes affirmant † ſe vi
diſſe in crumena debitoris pecuniam ipſam. Hoc caſu
præſumitur ſolutioni paratam fuiſſe. Ita Purpur.in hac
l.ſingularia, num.10.qui tamen hoc intelligit, quando
aſſerit tantam ſe vidiſſe pecuniam,quanta ad ſolutionē
ſufficere poſſit.ex traditione Bar. in l.cum ſeruus,in fi.
ff.de cond.& demon.& Bald.in l.acceptam. q.11. C.de
vſur. & in l.ſi ex cautione.q.7. C.de non num. pecun.&
ſenſit etiam Alciat.in d.l.ſingularia,num.8.in fin.

Mercator an præſumatur ſoluendo,
vel non.

SVMMARIVM.

1 *Mercator habens multas merces, quæ difficulter exportari*
poſſunt,ſoluendo eſſe præſumitur.
Iaem ſi intricata habeat nomina debitorum in magnis ſummis,
adeoque fugæ ceſſet ſuſpicio,num.2.
3 *Soluendo non eſſe præſumitur mercator accipiens pecuniam ſub*
vſuris.
Idem ſi eaſdem merces,dilata ſolutione emptas,præſenti pecu-
nia minori pretio vendat. num.4.
Idem ſi merces habeat in locis periculoſis. n.5.
Vel bona illius vendantur.num.6.

PRAESVMPT. LIX.

POſteaquam de mercatore, quem pecuniam ſolutio
ni paratam habere præſumi,diximus ſuperiore præ
ſumptione, placet nunc ſubiicere,mercatorem aliquan-
do præſumi ſoluendo,aliquando non. Eſt enim prima
1 coniectura,eum eſſe ſoluendo, qui multas merces † ha-
bet, quæ difficile amoueri, atque exportari poſſunt.ita
Bart.in l.ſciendum. ff.qui ſatiſd.cogan.& ibidem Iaſ.n.
3.qui alios recenſet,affirmantes hunc mercatorem non
eſſe ſuſpectum, vt decoquat.Secunda coniectura,quan
2 do habet mercator intricata debitorum †nomina in ma
gnis pecuniarum ſummis, adeo ꝙ ceſſet ſuſpicio fugæ,
cum non facilis ſit eorum exactio. ita Alex. in l.facere.
ff.ſolut.matr.in conſ.87.lib.2.Caccialup.in tract.de de
bitore ſuſpect.num.10. Iaſ.in d.l.ſciendum,in princ.nu.
3.& in §.ſi fundus, num.7.ff.qui ſatiſd.cogan.& Benue
nut.Straccha in tract.de mercatura,parte 2.nu.25.
Econtra,ꝙ non præſumatur ſoluendo,ſed ſuſpectus,
3 coniecturam primo facit, quando † accipit pecuniam
ſub vſuris. Nam tunc præſumitur pauper, & effici non
ſoluendo. Ita gl.in l.2.in princ.in verb.ſuſpectum. ff.ſol.
matr.vbi Rip.nu.38. idem Rip.in l.2. in princ. num.53.
ff.eod.& Benuenut.Strach.in d.2.par.num.27.
4 Secunda eſt coniectura,† quando mercator verſuram
facit,ſeu dilata ſolutione ad diem, merces eaſdem vilio
ri pretio, quam emerit præſenti pecunia venderet. Eſt
ſane coniectura hūc male rem ſuam agere, & ad inopiā
vergere.ita Iaſ.in d.l.ſi conſtante,num.138.& Strach.in
d.2.part.num.28.
Tertia eſt coniectura, quando mercator habet mer-
5 ces † in loco periculoſo, vt in mari, vbi imminet pyrata
rum incurſus,aut in mōtibus,vbi aquarum impetu ma
deficeri poſſent. Hunc enim non ſoluendo effici veriſimi
le eſt,ſicuti ſcripſerunt gl.in l.2.in prin.in verb.ſuſpecti.
ff.ſol.matr.vbi Bart.num.9. Alex.num.10.Iaſ.num.26.
Rip.num.51. idem affirmarunt Iaſ.in d.l.ſciendum, in
princ.col.2. ff.qui ſatiſd.cogan. Benuenut.Strach.in d.
tract.de mercatura,part.2.num.26.
6 Quarta eſt coniectura,quando † mercatoris bona vē
duntur. Ita Bart.in l.tres,num.4.ff.de admin.tut.

Societatis diuiſio, quando facta præ-
ſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Bonorum diuiſio cum quid facti ſit, non præſumitur.*
2 *Bonorum diuiſionem factam eſſe præſumptionibus probari.*
3 *Fratres ſeparatim habitantes longo tempore,poſſidendo pro ſin-*
gulis partibus,percipiendo commoda, & onera ſubeundo,diui-
ſiſſe præſumuntur.
Quod extenditur etiam in minore ſine curatoris auctoritate, aut
Prætoris decreto diuidente, ſi maior factus poſſidendo per de-
cennium

cennium taceat, num.4.

5 *Fratres pro diuiſo poſſidentes, ex taciturnitate longi temporis, præſumuntur in diuiſione facta omnes rationes recte diſtraxiſſe.*

6 *Fratres poſſidentes partes inæquales, non præſumi diuiſionem feciſſe, ſi tamen illa magna ſit inæqualitas, num.8.*

7 *Aequalitas vt inter fratres ſeruetur multa a lege inducuntur, et præſumuntur.*

9 *Iurium incorporalium frater non præſumuntur feciſſe diuiſionem.*

10 *Societati renunciaſſe frater præſumitur, qui ſeparatim negociari cœpit, ſibique acquirere.*
Diſſentiente tamen Baldo, dum aliorum fratrum conſenſus non adſit, num.11.
Diſtinguitur, vtrum ſcientibus, & patientibus alijs fratrib. hoc faciat, vel non, num.12.

13 *Bonis fratrum in cataſtro ſeu æſtimi libro ſeparatim conſcriptis, ſocietatis diſſolutæ facit præſumptionem.*

PRAESVMPT. LX.

CVM ſupra diſputatum a nobis ſit, quādo inter fratres præſumatur contracta bonorum ſocietas: nūc explicandum atque differendum eſt, quando inter eos præſumatur facta ipſorum bonorum diuiſio. Qua in re
1 dicemus primum, † diuiſionem non præſumi, cum quid facti ſit. Et in ſpecie tradit Maſcard. in concl.526.nu.1. etſi Doctores, quos commemorat, hoc non ſcripſerint.
Cæterum coniecturis, & præſumptionib. factā fuiſſe
2 † diuiſionem probari ſatis poteſt, quemadmodum firmant omnes, quos infra commemorabimus.
Prima coniectura & præſumptio eſt, quando longo
3 tempore fratres † ipſi ſeparatim habitarunt, nempe decem annis inter præſentes, & viginti inter abſentes, & quilibet ſolus poſſedit partē ſuā, ſubeundo onera pro ea parte tantum, & emolumentum ex ea percipiendo. Ita gl. in l.pen. C.communi diuidund. vbi Bar. Bald. & Alber. Idem Bart. in l.cum de in rem verſo, num.5. ff. de vſur. & in l.qui in aliena, in princ. ff. de acq. hær. & ibid. Bald. Ang. Alex. & Iaſ. Idē Bald. in l.1.col.11. C.qui admitti. & in l.1.num.12. C.de fideicommiſſ. in conſ.437. quædam puella, in fi. lib.2. & in conſ.282. proponitur ꝙ minor, lib.2. Caſtr. in l.ſi filius. C.de petit. hæred. & in conſ.126. non ſequendo ordinem, num.2. lib.2. Rom. in conſ.205. num.3. verſ. tertio principaliter. & in conſil. 418. num.2. Alex. in conſ.92. num.3. lib.2. & in conſ.25. num.3. lib.5. Calcan. in conſ.23. num.4. Iaſ. in l.ſi certis annis, num.11. & num.37. C.de pact. & in l.1. nu.15. verſic.4. limita. C.qui adm. & in §.quędam, in inſtit. de act. & idem in conſ.128. lib.1. & in conſil.173. num.5. lib.4. Soc. Sen. in conſil.164. col. pen. lib.2. Ruin. in conſ.16. col. vlt. & in conſ.162. num.5. lib.3. Dec. in conſ.76. in fi. Balb. in tract. de præſcrip. in 3. parte prin. quæſt.10. principali, num.39. Io. Baptiſt. de S. Blaſio inter conſilia Bruni conſ.66. num.35. & 37. Gratus in conſ.121. col.1. lib.2. Ripa in c.ſæpe, num.2. verſ. duodecimum, de reſtitut. ſpol. Alciat. in reſponſ.94. num.7. Boer. in q.58. Rube. in conſ.154. nu.5. Alba in conſ.11. nu.15. Bero. in q.4. nu. 14. Crau. in conſ.318. num.1. in fi. Tiraq. in tract. de præſcrip. in gl.4. verſ.14. Tiraq. de præſcript. gloſſ.4. verſic. ſed & multi hoc. Teſſaurus in deciſ.205. & Ant. Gabr. in lib.1. concluſ. in tit. de pręſumpt. concluſ.1. num.28. Ea ratione fulcitur ſententia hæc, quam perpendit Bart. in l.cum de in rem verſo, numer.5.5. ff. de vſuris. & in diſputatione 7. quæ incipit, mulier habens, in fin. quia agitur de modico præiudicio. Et Bart. ſecuti ſunt Caſtren. in dict. l.ſi filiusfam. C.de petitio. hæred. & Iaſon in l.1. colum.5. verſicul. limitatur quarto. C.qui admitti. Eſt ſane leue præiudiciū, cum præſupponatur partes eſſe æquales. & hæc quidem præſumptio operatur retro reſpiciens principium. Nam pręſumitur ꝙ ab initio fratres iſti diuiſerint. Ita Bald. in d.l.1.num.37. C.qui admitti.

Extenditur primo hæc coniectura, vt locum habeat,
4 quando † minor diuiſit bona ſuis cum fratribus, tempore minoris ætatis ſine curatore, vel iudicis decreto, quo caſu diuiſio non valet, præſuppoſito ꝙ eſſet pubes, & non iurauerit, ſecundum diſpoſitionem Auth. ſacramenta puberum. C.ſi aduerſ. vēd. & l.penult. C.de præd. minor. & leg.1. §.ſi communis. ff. de reb. eor. Attamen ſi poſt maiorem ætatem tacuit per decennium, poſſidendo pro diuiſo, cenſetur inducta tacita, & ſolemnis diuiſio, adeo ꝙ non poteſt amplius retractari. Ita extendit Bald. in d.conſil.282. proponitur ꝙ minor. lib.2. quem probauit Franc. Balbus in d.tract. de præſcrip. in 3. par. princip. q.10. princ. num.40. Et idem affirmarunt Ruin. in conſ.117. in fin. lib.3. Tiraq. d.tract. de præſcrip. in gl. 4. verſ.14. & Maſcard. in d.concluſ.526. num.4.

Extenditur ſecundo, vt locum habeat etiam, vt tanti
5 temporis † taciturnitate, ſi nunquam petita fuit redditio rationis, præſumatur quòd omnia in dicta diuiſione fuerint terminata, & ratio hinc inde reddita, cum non ſit veriſimile, ꝙ tamdiu tacuiſſent. Ita reſpondit Caſtr. in conſ.126. non ſequendo ordinem, col.1. verſ. tollitur etiam, lib.2. quem ſecutus eſt Balbus in d.q.10. num.41. Et ij quidem adducti ſunt text. l.Procula. ff. de probat. iuncta gl. d.l.pen. C.com. diui. Et rurſus quia a communiter accidentibus, quando fratres ſunt diuiſuri bona communia, prius hinc inde reddunt rationes de adminiſtratis, & geſtis, iuxta l.cum ſeruus. ff. de condit. & demonſt. & ſcripſi in lib.2. de arbitr. iud. Quare præſumitur, ꝙ fratres reddiderint inuicem rationes, cum tanto tempore diuiſio præſumatur.

Declaratur primo, vt non procedat hæc pręſumptio,
6 quando partes eſſent † inæquales. Nam tunc non præſumitur facta diuiſio. Ita Bald. & Caſtr. in d.l.pen. C.communi diuid. Alex. in conſ.25. num.16. lib.5. Felin. in c.ſicut, col.15. verſic. hanc fallentiam, de re iud. quos ſic refert & ſequitur Balb. in d.q.10. num.43. & 44. Et his accedunt Nicol. de Neapoli in §.quædam. q.4. in inſtit. de act. Caſtr. in l.filiusfam. num.8. C.de pet. hæred. Ruin. in conſ.162. num.17. lib.3. qui ob id nu.14. reſpondit, non præſumi factam diuiſionem, quando vnus poſſedit totum. Eandem ſententiam ſecuti ſunt Trigonius in ſing. 123. Boer. in q.58. num.8. & Maſcard. in d.conclu.527. num.8. & 11. Ea ratione fulcitur horum traditio, ꝙ nemo præſumitur iactare ſuū, l.cum de indebito. ff. de probat. Non eſt ergo præſumendum, ꝙ is qui minorem partem poſſidet, conſenſerit illi diuiſioni inæquali. Et prætérea ceſſat hic illa ratio, qua dicunt Doctores præſumi factam diuiſionem, nempe quia agitur de modico præiudicio. Noſtro enim in caſu agitur de magno, ex quo
7 partes ſunt inæquales. Et rurſus accedit, multa a lege † induci atque præſumi, vt æqualitas ſeruetur inter fratres, ſicuti diximus ſupra. Cum ergo de inæqualitate apparet, dicendum eſt, non præſumi diuiſionem. His intelligimus minus recte ſenſiſſe Salic. in d.l.penult. C.communi diuid. quem ſecuti ſunt Alex. in conſ.92. nu.5. lib. 2. Ang. Aret. in §.vlt. in inſtit. de ſociet. Iaſ. in conſ.2. col. 10. verſ. quarto non obſtat, lib.3. & Ruin. in conſil.117. in fin. lib.3. & Teſſaurus in d.deciſ.205. num.3. Qui quidem ea ratione moti ſunt, quia licet partes inæquales ſint, attamen alter frater, vel ſocius potuit recipere cōpenſationem in pecunia. Quæ ſane ratio vera non eſt. Non enim ſequitur, potuit recipere compenſationem, ergo eam recepit. Ita rationem hanc confutauit Franc. Balb. in d.q.10. num.44. Et accedit ſecundum Ruin. in d.conſ.162. num.17. hanc eſſe ſolemnitatem materialē, ꝙ ſcilicet interuenerit recompenſatio facta pecunia, & pretio, quę quidem ſolemnitas materialis non pręſumitur.

Digitized by Google

tur.§.pretium, in inſtit.de emp.& vend. Et præterea(in
quit Ruin.)inducerētur duo ſpecialia ex eodem curſu tē
poris, hoc eſt, diuiſio facta, & datum pretium loco rei.
Quæ duo ſpecialia concurrere non poſſunt circa eundē
actum, l.1. C.de dot.promiſſ.Hæc autem declaratio lo-
8 cum habet, quando magna † eſſet inæqualitas, ſecus ſi
tenuis, & modica. Ita Alex.in d.conſil.92.num.4.& ma-
nifeſtius Alba in conſ.11.num.24.
9 Declaratur ſecundò,non habere locum in iurib.† in-
corporalibus.Ita Io.Bapt.a S.Blaſio inter conſilia Bru-
nij, in conſ.66.num.58. Verum aliter ſcripſit Crauet.in
conſ.318.col.1.& 2.

Declaratur tertio habere locum, quando alter frater
nihil re illa vſus eſt,ſecus ſi aliquando ea eſt vſus.Ita Io.
Bapt.in d.conſ.66. num.36. ſicuti quando fratres cauſa
melioris adminiſtrationis feudi,alternatiue pręponunt
magiſtratus.ſed aliter prædicta declarat, & egregie qui
dem Craue.in d.conſ.318.num.2.verſ.ſed dicet aliquis.
vbi plura ſcribit.

Secunda eſt coniectura,quādo vnus fratrum,qui vna
ſimul cum aliis fratribus negociari conſueuit,ſeparatim
10 † negotiari cæpit,& ſibi acquirere.Ex hoc enim actu cē-
ſetur diuiſiſſe ſocietatem,eique renunciaſſe. Ita Bart.in
l.Titium & Mæuium.§.altero. ff.de admi.tut. Bald. in l.
cum oportet,col.2.C.de bon.quę lib.Rom.in conſ.418.
in fin. Pet.de Vbald.in tract.de duobus fratrib. par.11.
princ.num.9. Alex.in conſ.78.num.1.lib.1.& in conſil.
92.num.3.lib.2. Soc.ſen.in conſ.192.col.3.verſ.nō enim
per vnicū actum,lib.2. Et hanc opinionem ſecutus ſum
in conſ.12.in fin.lib.1.

11 Cæterum diſſentit † Bal.in conſil.425.duo fratres ſi-
mul ſteterunt, lib.3.repetitum in conſil.478.eod.lib.3.
qui reſpondit, immo non dici diſſolutam ſocietatem,
cum nō adſit conſenſus aliorum fratrum, ſicuti omniū
conſenſus requiritur in diſſoluenda ipſa ſocietate, vt &
in ea contrahenda, l.actione. §.diximus.ff.pro ſoc. Et
Bald.ſecutus eſt Natta in conſ.100.num.5.lib.1.

Diſtinguendum eſt,quòd aut is,qui cæpit ſeparatim
12 negotiari,id facit † ſcientibus,& patientib.aliis fratrib.
& hoc in caſu locum habet illa Bar.Bal.Pet.Vbald.& ſe
quacium opinio,ſi vero alii ignorant,diſſoluta dici non
poteſt ſocietas, & ideo quæſita a fratre ipſo cōicari de-
bent. Ita procedit opinio Bald.in d.conſil.452.& Natt.
vbi ſupr. Et rurſus coniectura hæc locum nō habet in ſo
cietate expreſſe inita vſque ad certum tempus.Nam an
te finitum illud tempus, ſi renunciari ei non poteſt ex-
preſſe, d.l.actione, §.qui ſocietatem.multo minus pōt
tacite negociando,& ſibi acquirendo ſeparatim.Ita la-
te reſpondit Cæpol.in conſ.41.num.4.in ciuilib.

Tertia eſt coniectura, quando in libro æſtimi, cata-
13 ſtri,ciuitatis, † deſcripta eſſent ſeparatim bona ipſorum
fratrum. Hæc ſane deſcriptio arguere diſſolutam fuiſſe
ſocietatem.Ita Alex.in conſ.92.num.6.lib.2. quem ſecu
tus eſt Maſcard.in d.concluſ.526.num.13.

Diuiſionem factam inter fratrem ætate minorem,
& maiorem,præſumi factam prouocan-
te ipſo maiore, quando
verum ſit.

SVMMARIVM.

1 *Diuidere bona communia, eſt ſpecies alienationis, idque ſine de-*
creto Prætoris minor non poteſt.
2 *Diuiſio bonorum inter minorem, & maiorem fratres, Prætoris*
decreto adhibito, maiore prouocante facta præſumitur, ſecus ſi
fiat extraiudicialiter, num. 3.
4 *Prætore auctore geſta præſumuntur geſta ſolemniter.*

PRAESVMPT. LXI.

1 CVM diuidere † bona communia alienationis ſpe-
cies ſit l.1.C.communia vtriuſque iud.& tradunt
Ruin.in conſ.105.num.9. lib.5.& Simoncel. in tract.de
decretis,li. 2.tit.4.nu.1.ea propter minor non poteſt ſi
ne Prætoris decreto,etiam prouocante maiore diuide-
re, ſicuti poſt alios ſcripſi in lib.2.de arbi.iud.caſu 171.
num.36.& idem ſcripſit Simoncel in d.tracta. de decre
tis,tit.4.num.6.& nu.23.

Dubitari autem contingit,an diuiſio,quę facta appa
ret inter fratrem minorem,& maiorem, præſumatur fa
cta prouocante ipſo maiore? Diſtinguendi ſunt duo ca-
2 ſus,quorum primus eſt,quando† diuiſio facta fuit iudi
cialiter,adhibito prætoris decreto.Hoc ſane caſu præſu
mitur facta prouocante fratre maiore. Ita in ſpecie re-
ſpondit Calcan.in conſi.80.nu.2.quem ſecutus eſt Hie-
ro.Gabr.in conſi.36.num.42.lib.1. Ea eſt ratio, quia ge
3 ſta prætore † auctore, eiuſque adhibito decreto,præſu-
muntur ſolemniter geſta, ſicuti ſcripſimus ſuperiore li
bro,in pręſumpti.75.vbi in 5.caſu ſcripſi, ſolemnitates
modicæ cognitionis præſumi,ſi enunciatæ fuerunt.
4 Secundus eſt caſus,quando diuiſio† facta fuit extraiu
dicialiter. Hoc in caſu reſpondit Gabr. in d. conſil.36.
num.42.non præſumitur facta prouocante maiore. Ita
is intelligit Angelum in conſi.66.num. 2.

Librum ſocietatis, & mercatorum, præſumi ſcriptum
conſenſu ſociorum, & ob id probatio-
nem inter eos facere.

SVMMARIVM.

1 *Liber ſcriptus ab vno ſociorum, qui ſcribere conſueuerat, aliorū*
conſenſu ſcriptus præſumitur, & probat contra ſocios, num.3.
2 *Mandatum ex ſcientia & patientia præſumi.*
4 *Liber ab omnibus ſocijs differenter ſcriptus, omnium voluntate*
præſumitur, & facit fidem inter eos.
5 *Liber ab inſtitore ſociorum ſcriptus, mandato omnium præſumi-*
tur.
6 *Libro mercatoris ſcriptum ad fauorem tertij, pręſumitur ſcriptū*
mercatoris conſenſu.

PRAESVMPT. LXII.

SOlet dubitari,an liber ſocietatis mercatorum fratrū
& ſimilium,qui res,bona, & negociationes commu-
nes habent,conſcriptus præſumatur volentibus,& con
ſentientibus aliis ſociis,& fratribus? Qua in diſputatio
ne conſtituo aliquot caſus.

Primus eſt,quando liber ſcriptus eſt ab vno ſociorū,
1 †qui ſcribere conſueuit. Hoc caſu ſcriptus præſumitur
conſenſu aliorum.Ita reſpondit Alex.in conſi. 186. nu.
1.lib.2.quem ſecutus eſt Craue.in tract. de antiq. temp.
in 6.particu.primæ part.prin.num.57.Ea eſt ratio,quia
præſumitur ſic mandatum ab aliis ſociis, qui ſcienter
2 paſſi ſunt illum ſcribere.Mandatum enim præſumitur†
ex ſcientia & patientia,ut ſcribunt Innoc.in c. ex parte
Decani, de re iud.& alii,quos retuli ſuperiore lib. præ-
ſump.15.in 2.declar.ubi explicaui, quando mandatū
3 præſumatur. Ex quo ſequitur, quod hic liber † probat
pro ſcribente contra ſocios,ſicut econtra.

Secundus eſt caſus,quando liber iſte communis fuit
4 indifferenter † ſcriptus ab ipſis omnibus ſociis. Hoc e-
tiam caſu a fortiori præſumitur ſcriptus uoluntate &
conſenſu omnium,& propterea inter eos fidem facit.
Ita Bal.in Rub. C.de fide inſtru.num.35.uerſ. ſequitur
de ſcriptura ſociorum. Alex.in d.conſi.186.num. 1.lib.
2.Corn.in conſ.319.n.14.lib.3.Soc.Sen. in conſi. 162.n.
15.in conſ.240.col.pen.uer.quarto & ultimo. & in cōſ.
291.nu.14.lib.2.Dec.in conſi.68.nu.2.in fine. & Crau.

in d.6.partic.1. part.princip.num.59.
Tertius eſt caſus, quando liber fuit ſcriptus non ab ip
5 ſis ſociis, ſed ab initore † ipſorũ ſociorum. Hoc etiam
caſu dicimus, librum præſumi ſcriptum mandato oĩum
ſociorum, cum eorum conſenſu fuerit is præpoſitus ne-
gociationi. Ita reſpõdit Caſt.in conſ.314.omiſſo primo,
col.2.verſ.& quod pater, lib.2.quem ſecutus eſt Craue.
in d.6.partic.num.16.& num.55.
Quartus eſt caſus, quando mercator habet aliq̃d ſcri
6 ptum contra † ſe in ſuo libro negociationis, & diſputa-
tio eſt non cum ſocio, ſed cum tertio, ad cuius fauorem
ſcriptum legitur. Hoc etiam caſu quidquid legitur ſcri-
ptum in ipſo libro, præſumitur voluntate & conſenſu ip
ſius mercatoris ſcriptum. Sic docuit Bal.in Rubr. C.de
fide inſtrum.nu.33.verſ.ſed hic quæro.quem ſecuti ſunt
Alex.in conſ.147.nu.9. lib.2.& in conſ.245. col.1.lib.6.
Dec.in l.vlt.nu.36. C.de edict. D. Adrian.toll.in c.2.nu.
24.de fid.inſtrum.& in conſil.105. nu.7.verſ.5.non ob-
ſtat.qui ſimile reſpondit, de literis ſigillo alicuius ſigil-
latis, vt præſumantur voluntate & conſenſu domini ſi-
gilli ſigillatæ. Baldum quoq; ſecutus eſt Crau.in tract.
de antiq.temp.in 8.partic.1.part.princ.num.28.

*Librum mercatoris præſumi continere vera
in reliquis parcellis, cum earum ali-
qua fuerunt probatæ, &
iuſtificatæ.*

SVMMARIVM.

*1 Liber mercatoris in aliquibus particulis probatus, & iuſtifica-
tus, præſumitur verus etiam in non iuſtificatis. Diſſentiente
Decio cum aliis, num.5.*
*2 Scriptura continens falſum in vna parte, præſumitur etiam in
reliquis.*
*3 Confeſſione mariti de dote recepta matrimonio conſtante, in ali-
qua parte probata, præſumitur vera in totum.*
*4 Executor teſtamenti, qui ſecundum teſtatoris voluntatem re-
pertus fuerit recte aliquid erogaſſe, ſimiliter præſumitur de re-
liquis.*
6 Libro ſcribentis ſtari pro ipſo ſcribente in connexis.
7 L.conuenire.ff.de pactis dotal.quando procedat.
*8 Falſitas commiſſa a Notario in vna parte inſtrumenti, quomo-
do reddat ſuſpectum in aliis.*
Quid autem ſit in inſtrumentis diuerſis.num.9.
*10 Librum mercatoris in multis particulis approbatũ, etiam in alia
verum præſumi, quamuis magni momenti ſit.*
Adhibito tamen prudentis iudicis arbitrio, num.11.
*12 Libri mercatoris particulam aliquam aduerſario negãte, ſi vera
illa eſſe probetur, reliquæ omnes veræ præſumuntur.*
*13 Debitor negans debitum, de mendacio, conuictus, perdit ceſſionis
beneficium.*

PRAESVMP. LXIII.

ET ad hanc tractationem perinet hæc præſumptio,
qua dicimus, quòd quando parcellæ ſeu partitæ li-
1 bri † mercatoris, vel alterius priuati probatæ, & verifi-
catæ fuerunt, liber pręſumitur verus in reliquis omnib.
parcellis, ẽt non verificatis. Ita reſponderũt Caſtr.in cõ
ſil.301.ad bene examinandum, col.1.lib.1.Comen.in cõ
ſil.136.col.vlt.verſ.quinimò dato. Corn.in conſ.81.col.
vlt.verſ.& ſaltem vr̃, lib.4. Ang. Aret.in §.vlt.verſ.quęro
an credatur, in inſtit.de Attilia.tut.& in §.actionum.q.
12.in inſtit. de act. Iaſ.in repet. l.admonẽdi, n.128.verſ.
quinto principaliter limita.ff.de iureiur. Ruin.in conſil.
28.col.2.verſ.ſicut, lib.1. Pariſ.conſ.90.nu.5.& num.26.
lib.1. Alc.in tract.de præſump.reg.1.præſumpt.16.in fi.
Gramm.in conſ.158.col.1.in ciuil. Ant.Gab.in lib.1.cõ
cluſ.tit.de præſump.concluſ.5. nu.1. & Crauet.in conſ.
158.num.6. Et huius ſententiæ ea eſt ratio, quia quando
plures parcellæ ſunt verificatæ, non eſt veriſimile, quod
liber in cæteris falſum cõtineat: ſicuti econtra dicimus,
2 ꝙ quando liber, aliaue † ſcriptura continet falſum in
vna parte, præſumitur etiam in reliquis falſum contine-
re, l.ſi ex falſis. C.de tranſact.& explicabimus infra lib.
5.præſumpt.38.
Et prædictis accedit ſimile, quod reſpondit Soc.ſen.
3 in conſil.81.col.2.lib.3. quòd vbi confeſſio mariti † de
dote recepta conſtãte matrimonio aliqua in parte pro-
batur vera, in totum vera præſumitur. Eſt ẽt ſimile, q̃d
reſpondit Aneh.in conſ.436. in his dubiis, col.2. verſic.
4 præterea præſumendũ. cum dixit, præſumi executorẽ †
teſtamenti vere erogaſſe quandam ſummam centum li
brarum, ſecundum teſtatoris diſpoſitionem, poſteaquã
apparuit, reſiduum vere & recte ab eo erogatum fuiſſe.
Cæterum ab ea Caſtrenſis, Comenſis, & ſequacium
5 opinione diſſentiunt † Dec.in d.l.1.nu.4.verſ.& iſta con
cluſio. C.de eden.in c.2.col.5.verſ.ſecũdum eſt, de fid.
inſtr.& in conſ.317.num.7. Ripa in l.admonendi, num.
125.ff.de iureiur.& ibidem Purpur.num.200. Afflict.in
commen.ad conſtitutiones Neapol.in tit.de iure Bailii,
num.13. Crau.in tract.de antiq.temp.in 7.partic.1.par-
tis princ.num.12.& in conſ.257.num.1.& Cæph.in con-
ſil.85.num.35.lib.1.
Primò ea ratione motus eſt Ripa, quia ſi in connexis
ſtatur libro pro ſcribente, ſequitur dicendum, ꝙ in ſe-
paratis fidem non faciat, & contra ſe ſcripta vera eſſe
præſumuntur.
6 Verum facile reſpõdetur, quòd in connexis † ſtatur
libro rationum, etiam pro ſe ipſo ſcribente, nulla ab eo
facta probatione. Sed in ſeparatis non ſtatur, niſi multę
parcellæ iuſtificentur, quia tunc inſurgit præſumptio, ꝙ
in reliquis vera ſcripſerit.
Secundò ea ratione vſus eſt Ripa, quòd ſi crederetur
in ſeparatis, eſſet dare materiam delinquendi, contra
l.conueniri.ff.de pact.dot. Nam poſſet quis facile ſuo in
libro ſcribere multa vera, & deinde inſerere vnũ quod
eſſet falſum, quod non eſt admittendum, vt inquit Im-
perator in l.comparationes. C.de fid. inſtrum.
Cæterum reſponderi poteſt, non eſſe hoc veriſimile,
ex quo iã multæ parcellæ ſunt verificatæ, vt dixi ſupra.
7 Nec repugnat regula l.cõuenire. quia illa † procedit,
quando directo quis inuitatur ad delinquendum, ſicuti
poſt Ang. & Alex.declarat Iaſ.in l.nemo põt, in 1.lect.
nu.27.ff.de leg.1.& ibid. Rip.nu.56. Præterea d.l.cõue-
nire. procedit, quando intentio legis eſt ad hoc ordina-
ta, vt explicat idem Rip. in l.ex facto.§.ſi quis rogatus,
nu.50.ff.ad Treb. Hoc autem noſtro in caſu lex nõ con-
cedit præſumptionem hanc, vt directo inuitet ad delin-
quendum. Et præterea quod credatur huic libro, nõ ex
cluditur contraria probatio. Et ideo ille, qui aſſerit par-
cellam, de qua eſt contentio, falſam eſſe, probare id
poteſt.
Tertio retorquebat Ripa argumentum illud, ꝙ pro
recepta ſententia adducebatur, cũ diximus, quòd ſicuti
inſtrumentum in vna parte falſum, præſumitur etiã fal-
ſum in alia parte, d.l.ſi ex falſis. C.de tranſact. Ita econ-
tra liber in vna parte verus, ſic præſumitur verus in alte
ra. Inquit Ripa id non procedere in ſeparatis, & propte
rea ſicuti in ſeparatis falſum in vna parte, nõ arguit fal
ſum in altera parte ſeparata: ſic econtra verũ in vno, nõ
p̃ſumitur verũ in altero. Rñdetur, ꝙ aut agitur de vno
8 eodemque inſtrumento, & tunc falſitas a perſona † No
tarii proueniens, commiſſa in vna parte eius, reddit ſu-
ſpectum totum ipſum inſtrumẽtum, & in aliis ſuis parti-
bus etiam ſeparatis. Eſt ratio, quia etſi inſtrumentum
continet plures actus, attamen inſtrumentum ipſum di
citur quid indiuiduum, ex quo vno eodemque t̃pe con
fectum fuit ab eo Notario, cuius perſona fuit approba-
ta, quo-

Digitized by Google

ta, quoad actum illum totum ſimul conficiendũ, vt ſcribunt Bart. in d. l. ſi ex falſis, in 1. lect. col. vlt. verſ. breuiter. & ibid. Alex. col. vlt. & Curt. ſen. num. 48. & dicemus infra lib. 5. præſump. 20. in 1. caſu. Et caſus iſte conuenit huic noſtro, cum & nos diſputemus de plurib. parcellis libri rationũ ſcriptis ab eodẽ mercatore, pro eadẽ perſona, cum qua negociatus eſt, & vnicum quodammodo negocium confectum videtur, & eadẽ fides vnius mercatoris approbata ab ea perſona, quę cum eo negociata per
9 tractauit. Aut vero agitur de † diuerſis inſtrumentis, & tunc falſitas a perſona Notarij prouenieus commiſſa in vna parte, non arguit falſitatem in altera parte, quemadmodum præcitati Doct. ſcribunt.

Hic caſus noſtro non conuenit: quia (vt diximus ſupra) hic agitur de vnico actu, ſeu ſcriptura diuerſarum parcellarum, ab eodem mercatore pro eadem perſona debitoris ſcriptarum.

10 Extenditur hæc ſententia, & traditio, vt procedat † etiamſi parcella eſt magni momenti. Ita Ang. Aret. in §. actionum, num. 88. Inſtit. de acti. Corn. in conſ. 81. nu. 8. verſ. & eſt aduertendum, lib. 4. Ruin. in conſ. 18. num. 2. lib. 4. Crau. in d. conſ. 158. num. 6. qui eiuſdem ſententiæ receſent Paulum Caſtr. Quam quidem declarationẽ intelligo, quando veriſimile eſt, ꝙ mercator ille vel dederit, vel numerauerit ſummam illam, atque ita in hoc
11 tribuerem † multum iudicis arbitrio. Ex his ſequitur minus recte ſenſiſſe Ripam in d. l. admonendi, dum intelligit Caſtren. in d. conſ. 301. loqui ſolum de parcellis minutis. Et communis illa ſententia procedit multo magis, quando concurrerent aliæ coniecturæ, vt concurrebant in caſu Crauet. in d. conſ. 158. vt ipſemet declarat in d. tract. de antiq. tempor. in 7. partic. num. 13. & 14. Et ibidem num. 14. intelligit communem opinionem poſſe procedere verificatis plurimis parcellis. Et præterea multo magis procedit relata communis opinio, quan-
12 do † aduerſarius mercatoris negaſſet vnam ex parcellis contentioſis, & illa deinde fuiſſet ab illo mercatore verificata. Nam tunc reliquæ ſine controuerſia veræ præſumũtur, ſicuti ſimili in caſu ſcribũt Ang. Aret. in §. vlt. col. vlt. in inſtit. de actio. Iaſ. in §. actionum, num. 88. eodem tit. & Dec. in l. nemo ex his, num. 7. ff. de reg. iur. ꝙ
13 ſi debitor negauit † debitum, & poſtea conuictus fateatur, perdit beneficium ceſſionis, propter mendacium. Ita & noſtro in caſu, ſi de mendacio conuincitur debitor in vna parcella magna, contra eum inſurgit pręſumptio quoad alias.

Signa & nomina præſumptionem, & coniecturam facere, res illorum eſſe, quorum inſcripta, vel impoſita ſunt ipſa nomina & ſigna.

SVMMARIVM.

1 *Nomina ad res demonſtrandas inuenta.*
2 *Res illius cuius nomen obtinet, præſumitur.*
3 *Stigma militem, habitus clericum, ſtola ſacerdotem notat.*
4 *Veſtimentorum ſigna perſonæ qualitatem ſignificare.*
5 *Cadauer occiſi cuius ſit, ſi facies non indicet, ſigna & ſtigmata corporis perquirenda.*
6 *Merces ex ſignis inſcriptis agnoſcuntur.*
7 *Vexilla ſeu inſignia nauibus impoſita, dominum demonſtrant.*

PRAESVMP. LXIV.

1 QVemadmodum nomina † inuenta ſunt, vt res ipſæ demõſtrẽtur. l. Labeo. ff. de ſupellect. legata. & l. ad recognoſcendos. C. de ingenuis & manumiſſ. & ideo di
2 cimus, rem pręſumi † illius, cuius nomen obtinet. Bald. in l. Gallus. §. nunc. ff. de lib. & poſth. & Capolla in conſ. 3. col. vlt. Ita & ſigna. l. ſtigmata. C. de Fabricenſ. lib. 11. Hinc apud Romanos, ſerui qui venum exponebantur, pileo capiti impoſito, oſtendi cõſueuerãt, vt ſcribit Gel-
3 lius lib. 7. noct. Attic. cap. 4. Ita dicimus, † ſtigmata militem, habitum clericum, ſtolã ſacerdotem, quæ propria eorum ſunt ſigna, ſignificare. Bald. in l. directis. C. de teſtam. manu. & Dec. in c. cauſam matrimonii. num. 3. de
4 probat. Sic pariter ſigna † veſtimentorũ, perſonæ qualitatẽ ſignificare reſponſum eſt, in l. item apud Labeonem. §. ſi quis virgines. ff. de iniuriis. & l. ſpecioſas. ff. de verb. ſignific. vbi Cæpol. Alc. & Ioã. Bracheus. & ſcripſerunt Dec. in conſ. 125. num. 6. Marſil. in conſil. 97. num. 9.

Ita pariter dicimus, ſignum demonſtrare cuius ſit equus. Bart. in dict. l. ſtigmata. & idem Lucas de Penna. & Ioan. a Platea. Reſtaurus in tract. de Imperatore. q. 89. Benuenut. Stracha in tract. de mercatura. part. 2. num. 73. & praxim egregiam cognoſcendi, cuius ſit cadauer
5 † occiſi, cuius facies dignoſci non poteſt, vt corporis ſigna & ſtigmata inſpiciantur, docuit Bart. in d. l. ſtigmata. & Ant. Corſet. in ſingul. in verbo, teſtis. incipit. Dictum teſtis.

Sic etiam dicimus, merces ſeu ſarcinulas, quæ vulgo,
6 le balle, appellamus, cognoſci ex ſignis † eis inſcriptis. Bald. in auth. dos data. C. de donat. ante nupt. Pet. Vbal. in tract. de duobus fratrib. parte 11. num. 72. Francus in c. ſi iudex. §. idem. ext. de ſent. excom. in 6. Dec. in d. cap. cauſam matrimonii. num. 3. de probat. Afflict. in deciſ. 23. num. 4. & Straccha in d. 2. par. num. 71. Rota Genuenſis in deciſ. 201. Maſcar. in concluſ. 160. & in concl. 551. Cæterum Straccha præcitato in loco dixit præſumptionem hanc eſſe fallacem.

Sic quoque reſpondit Iaſ. in conſ. 170. col. 4. lib. 2. ex
7 vexillis † ſeu inſignibus familiæ Mediceæ, ſeu Reipubl. Florentinæ impoſitis naui, illam præſumi eſſe prædictæ Reipubl.

Socius, mercator, & debitor, qui nulla contradictione facta, literas ad ſe datas accipiunt, an in eis ſcriptam obligationem, contractum & debitum approbaſſe præſumantur, diligens explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Literas recipiens, eas approbare præſumitur, & vera eſſe in eis ſcripta.*
Et ſecundum aliquos idem eſſe in recipiente mandatum. num. 2.
Idque tam in perſona extranea quam coniuncta obtinere. num. 7.
Procedere etiamſi verba in literis ſcripta, non principaliter, ſed ob aliud emiſſa ſint. num. 9.
3 *Arbitrum recipientem compromiſſi inſtrumentum, nulla facta contradictione, præſumi onus cognoſcendi & laudum proferendi, acceptaſſe.*
4 *Laudi prolati ſcripturam litigantes recipiendo, nulla cum contradictione præſumuntur laudum acceptaſſe.*
5 *Laudi reductionem ad viri boni arbitrium, vſque ad 30. an. peti poſſe.*
6 *Proteſtationis inſtrumentum ſine contradictione recipiens præſumitur ei conſenſiſſe.*
8 *Nuncium etiamſi ſine literis recipiens, ſi non contradicat, præſumitur nunciata approbaſſe.*
10 *Literas recipientem præſumi conſentire, verum eſſe in obligatione ſponte, & voluntarie facta, non in ea qua inuito accideret.*
11 *Actui qui ſe inuito geri poteſt, ſubſcribens, non dicitur approbare in ſui præiudicium.*
12 *Literas recipientem præſumi approbare actum in eis contentũ, non tamen fateri, quòd ita geſtus fuerit.*
Idque ſi literas etiam ſciens reciperet. num. 11.
Eaſque aperuerit & legerit. num. 14.

15 *Literas recipiens non præſumitur in eis deſcripta approbare, ſi dati & accepti in yſdem calculus contineatur.*

16 *Literas recipientem contenta approbaſſe præſumi, verum eſt, ſi teſtes qui de retentione abſque vlla contradictione deponunt, ſciebant, quæ in literis deſcripta, continebantur.*

Idque etiam ſi literæ viuo mittente ad manus recipientis peruenerint; aliud enim eo mortuo. num. 17.

PRAESVMPT. LXV.

CONtingit ſæpiſſime inter ſocios, & mercatores,
mitti literas abſentibus ſocijs, & debitoribus, qui
bus ſignificatur aliquid deberi, quare dubitatur, an li-
teras ipſas recipiens præſumatur fateri, & approbare
contractum, obligationem, & debitum in eis ſcriptum?
Hanc diſputationem explicaui aliquando in lib. 1. de ar
bitrariis iudicum, &c. caſu 21. Verum hic paulo copio-
ſius, & diligentius pertractabo, cum huc maxime per-
tineat. Eſt ſane conſtituenda hæc iuris ſententia, reci-
1 pientem literas † præſumi illas approbare, & fateri vera
eſſe, quæ in eis ſunt ſcripta. Ita ſcripſerunt Bart. in l. fi-
liusfam. ff. ad Macedon. in l. cum tabernam. §. 1. in fin.
ff. de pign. in l. Titius. in fi. ff. de conſtit. pecun. & in l. quo
enim. §. 1. in fi. ff. rem ratam hab. Bald. in l. emptor. §. Lu
cius. ff. de pact. in l. ſi procur. in princ. ff. de procur. in d.
l. Titius. de conſtit. pec. in l. ſi abſentis. col. 2. verſ. tu dic.
quod quandoque. C. ſi cert. pet. in l. vlt. col. 1. verſ. quæ-
ro. ſi contrahitur. C. ad Maced. & in rub. C. de fide inſtr.
col. pen. verſic. quæro quid de literis. & in c. vlt. col. pen.
verſ. quid de pagina. de iureiur. Ang. in d. l. ſi filius. Fulg.
in d. l. emptor. §. Lucius. Salic. in d. l. vlt. col. 2. verſ. quæro
quid ſi filius. C. ad Maced. Rom. in conſil. 295. num. 5.
Abb. in c. cum iniuſte. num. 7. de procur. & in conſil. 88.
col. pen. verſ. ſi autem interuenit ſcientia. lib. 1. & in con
ſil. 18. num. 5. lib. 1. Matheſ. notab. 23. Imola in l. non ſo-
lum. §. morte. col. 3. ff. de operis noui nunc. & in c. cum
M. Ferrarienſis. col. 18. verſ. quarto caſu. de conſtit. Alex.
in conſ. 78. col. 1. lib. 1. & in conſ. 147. col. 3. verſ. fortifi-
cantur prædicta. lib. 2. Cæpolla cautela 9. Pone qd. Bar-
bar. in conſ. 15. col. 3. in fi. lib. 2. Fel. in d. c. cum M. num.
36. de conſtit. & in c. 2. nu. 20. de fide inſtrum. Iaſ. in l. ad
monendi. in repet. num. 138. de iureiur. in l. quæ dotis.
num. 92. ff. ſoluto matrim. & in conſ. 47. nu. 2. lib. 1. De-
cius in conſil. 438. in fi. & in conſ. 632. num. 16. Ripa in
l. admonendi. num. 138. de iureiur. & in d. c. cum M. Fer
rarienſis. num. 132. de conſtit. Gozad. in conſ. 23. num.
6. Marſil. in rubric. C. de probat. numer. 140. & in practi-
ca criminali. §. diligenter. nu. 138. Franc. Conna. lib. 5. cõ
ment. iuris ciuilis, cap. 4. num. 1. Pariſ. in conſ. 47. nu. 15.
in conſ. 91. num. 3. in conſ. 112. num. 45. & in conſ. 127.
num. 32. lib. 1. & in conſ. 5. nu. 206. lib. 4. Ant. Gabriel in
ſuis concluſionib. lib. 1. tit. de præſum. concl. 2. nu. 1. &
nouiſſime Rota Genuenſis in deciſ. 2. n. 2. & in deciſ. 91.
nu. 1. Et hanc quidem ſniam probari oẽs exiſtimant ex
d. l. ſi filius. ff. ad Maced. & ex Clem. 1. de procur. quod ta
men dubitationem habet; non mediocrem, vt ſcripſi in
dicto caſu 21. nu. 3. Et ex præcitatis multi idem ſcripſe-
2 runt, in † recipiente mandatum, vt cenſeatur illud acce
ptaſſe, vt vere hoc probat d. Clem. 1. de procur. Et præ-
ter iam commemoratos, ita in ſpecie affirmarunt Bald.
in l. ſi defunctus. in princip. ff. de procur. & in l. ſi literas.
in fi. C. manda. Rom. in d. l. quæ dotis. col. 10. verſic. ego
autem. Dec. in c. cum M. num. 23. de conſt. Eſt ſimile qđ
3 ſcribit Rom. vbi ſupra. arbitrum † recipiẽtem inſtrumẽ
tum compromiſſi nulla contradictione facta, præſumi
acceptaſſe onus cognoſcendi & proferendi laudum. Ita
4 quoque econtra dicimus, litigantes † qui compromiſe-
runt, recipiendo ſcripturam laudi prolati, nulla contra
dictione facta, præſumi acceptaſſe ipſum laudum. Ita
Abbas in conſ. 13. num. 5. lib. 2.

Cæterum diſſentit Ripa in c. cum M. nu. 132. verſ. ex
prædictis. de conſt. poſt Bar. in l. 1. nu. 6. C. de relat. & Fe-
lin. c. cum in iure peritus. col. 3. de offic. deleg. Ea ratio-
5 ne adducti, quòd data eſt facultas petendi † reductionẽ
ad arbitriũ boni viri, vſque ad 30. annos, vt ſcribit Bar.
& poſt eum cæteri in l. ſi ſocietatem. §. arbitrorũ. ff. pro
ſocio. Et ideo iſte tacens cum ſciat hanc ſibi conceſſam
facultatem non præſumitur acceptaſſe laudum. Hæc au
tem præſumptio eo meliori ſimili comprobari poteſt,
9 quo dicimus, recipientem † inſtrumentum proteſtatio-
nis, nulla facta contradictione, præſumi illã approbaſſe,
eique conſenſiſſe. Ita Alex. in l. non ſolum. §. morte. nu.
27. de operis noui nunc. Cæpolla in caut. 24. Felin. in d.
c. cum M. num. 37. de conſtit. & ibidem Decius nu. 23.
qui intelligit, quãdo præſenti fit proteſtatio. & Rubeus
in d. §. morte. nu. 262. & Alex. præcitato in loco intelli-
git, niſi agatur de magno præiudicio & damno.
7 Et prædicta præſumptio procedit tã in perſona † ex
tranea recipiente has literas, quam in perſona coniun-
cta, vtputa patre, & ſimilibus. cum iuxta magis receptã
interpretationem d. l. ſi filius. ff. ad Maced. ſeu eius rõ.
locum habeat tam in extraneo, quam in patre, etſi diſ-
ſentiant a communi hac opinione Caſtr. in d. l. ſi filius.
& in l. interdum. ff. rem ratam hab. vbi & Comenſ. in §.
rem haberi. in fi. Dec. in d. c. cum M. num. 23.
Extenditur hæc præſumptio, vt locum etiam habeat
7 in recipiente † nuncium ſine literis, cui quidem nuncio
referenti, ſi non contradicit, præſumitur approbare ab
eo renunciata. Ita ſcribunt Imol. in d. l. non ſolũ. §. mor-
te. col. 3. verſic. nam quando iniungitur. de operis noui
nunc. Caſtr. in d. l. interdum. ff. rem ratam haberi. & ibi-
dem Comenſ. & Alex. in annot. ad Bar. in d. l. ſi filiusfa.
& Ant. Gabr. in d. concluſ. 2. num. 2.
Cæterum diſſentire videntur Bar. in d. l. ſi filius. & in
d. l. quo enim. Alex. in d. §. morte. nu. 27. & Fel. in d. cap.
cum M. nu. 32. dum ſcripſerũt præſumptionẽ hanc proce
dere, rõne retentionis literarum, ex quo ſequitur, quod
vbi non adeſt literarum retẽtio, non præſumitur iſte cõ-
ſenſus, & approbatio. Sed reſponderi poteſt adeſſe hic
retentionẽ relationis factæ a nuncio, cui quidem ita po-
tuit contradicere ſicuti literis. Nec, mea ſententia, illa
nuda chartæ retentio, quid plus ſignificat, quam reſpõ-
ſio vel contradictio non facta huic nuncio.
9 Extenditur ſecundo hæc præſumptio, vt procedat, †
etiãſi verba in literis illis ſcripta, eſſent emiſſa non prin
cipaliter, ſed propter aliud. Ita Anch. in Clem. 1. in quin
to notab. de iureiur. quem ita recenſet, & probat Ant.
Gabr. in d. concluſ. 2. num. 7.
Declaratur primo, vt procedat prædicta præſumptio
10 quoad ea, ad quæ recipiens † ſua ipſa voluntate, & ſpon
te ſe obligaſſe dicitur: vtputa, ſi recipio literas, in qui-
bus ſit ſcriptum, me a te ſcribente, mutuo ſuſcepiſſe cẽ-
tum Coronatos. Secus vero quoad ea, ad quæ recipiẽs
inuitus obligaretur: exẽpli gratia, recepi literas, in qui-
bus ſcribis pecuniam, quam mihi debes, fuiſſe ſeque-
ſtratam iudicis mandato, mea aliqua de cauſa: Hoc ſa-
ne caſu illa receptio literarum a me facta non infert, q̃
ego conſenſerim illi ſequeſtro, cum illud me inuito fa-
ctum ſit. Ita egregie declarat Comenſ. in conſ. 177. Sup-
poſitis ſtatutis. colum. 2. verſic. Nec obſtat literarum. &
colum. penu. verſ. Non obſtat igitur. Etſi eo loci dicat,
ſequeſtrationem non omnino fieri inuito debitore. At-
tamen vſus ſum hoc exemplo, quo apertius declaratio
explicetur. Et ſuam hanc declarationem probat Comẽ-
ſis ex l. Caius. vbi gloſ. vlt. verſ. tu aũt dicas. ff. de pigno.
11 action. vbi ſubſcribens † actui, qui eo inuito geri põt, nõ
dr̃ conſentire, & illũ quoad ſui præiudicium approbare.
Ita ergo hic recipiens literas, quæ continent actum, qui
geri potuit inuito ipſo recipiente, ei conſentire non dr̃.
ſed opus eſt, quod contineant actum, qui geſtus dicatur
voluntate

Digitized by Google

voluntate ipſius recipientis. Quib. intelligimus erraſse Antonium Gabrielem in ſuis concluſionibus. lib. 1. tit. de præſumpt. concluſ. 2. num. 8. qui dum male intellexit Comenſis traditionem, ab eo diſſenſit.

Declaratur ſecundò, vt procedat hæc præſumptio, quod
12 hic † recipiens literas, vel inſtrumentum præſumatur quidem approbaſſe actum ipſum, non autem fateri, quod re vera ita fuerit geſtus. Ita declarant Comēſ. in d. conſ. 177. colum. penultim. verſic. Non obſtat quòd recept. Ripa in c. cum M. Ferrarien. num. 132. verſic. tertio declara. de reſtit. & in l. admonendi. num. 137. ff. de iureiur. Alciat. in l. deteſtatio. num. 51. de verbor. ſignif. Anton. Gabriel. in dicta concluſ. 2. nu. 9. quos ſecutus ſum in dub. 2. de arbitr. iudicum, caſu 21. nu. 4. Exemplum adferri ſolet, ſi procurator Titij ei dat literas, ſe mutuo recepiſſe ſuo nomine cētum a Caio. Titius iſte recipiendo literas, approbaſſe quidem illas dicitur, ſi mutuo receptæ fuerunt pecuniæ, ſed tamen nō dicitur affirmaſſe, quod re vera fuerint receptæ. Et propterea qui numeraſſe aſſerit, aliter quam ex literis eam numerationē probare debet.

Declaratur tertiò, vt habeat locum hæc præſumptio
13 in eo, qui † ſcienter recipit literas: ſecus ſi ignorāter. Ita glo. in Clem. 1. in verbo, ſcienter. de procurat. Mattheſ. notab. 21. Cæpolla cautela 9. Pone quod. num. 2. Ripa in d. c. cū M. n. 132. verſ. primo requiritur. Berous inter cōſilia Zaſii in conſ. 4. col. penult. verſic. adhæreo, qui quidem ſcribunt, quòd ad hoc vt præſumptio iſta locū ha-
14 beat, debet is recipiens † aperuiſſe, & legiſſe literas, nec quidem ſufficere perfunctoriam lectionem, ſed tantum temporis tribuendum eſſe, vt eas conſiderare potuerit, vt poſt alios declaraui lib. 2. de arbitr. iudic. caſu 21. nu. 5. Quę ſane traditio procedit, niſi poſt retentionem ſcripturæ tantum tempus effluxerit, vt veriſimile ſit, illum recipientem vidiſſe, & legiſſe ſcripturam illam. Ita Imo. in Clemen. 1. in fine. de procurat. & Ant. Gabriel. in d. concluſ. 2. num. 12. Atque ita poteſt intelligi, & declarari Anchar. in d. Clem. 1. col. 2. de procur. cum dixit, ex præſentatione literarum, præſumi ſcientiam, etiamſi nō appareat de ipſius ſcripturæ lectione, loquitur ſane Ancharanus, quando poſt retentionem literarum aliquod tempus elapſum eſt, quo veriſimile ſit eas legiſſe.

Declaratur quartò, vt non procedat, quando in ſcri-
15 ptura † contineretur calculus dati & accepti. Nam tunc recipiens non præſumitur eam approbare. Ita Cæpolla in d. cautela 9. Iaſ. in repet. l. admonendi. nu. 138. de iureiur. Dec. in c. 2. num. 15. de fide inſtr. Ripa in d. c. cum M. num. 132. verſic. ſecundo intellige. de conſtit. & Ant. Gabriel. in d. concluſ. 2. num. 13. Ea eſt ratio, quia non prǽſumitur retinere, vt debitū agnoſcat, ſed vt videat, an recte calculus ille fuerit confectus, iuxta l. cū ſeruus. ff. de cond. & demonſt.

Declaratur quinto, vt procedat hæc præſumptio, quando
16 † teſtes illi, qui atteſtantur de retentione ipſius ſcripturæ, & de contradictione non facta, ſciebant quæ ſcripta erant in ea ſcriptura, alias ſecus. Ita Mattheſ. in d. notab. 21. Cæpolla in d. cautela 9. Alex. in annotat. ad Bart. in d. l. quo enim. §. 1. ff. rem ratam hab. Dec. in d. c. 2. num. 15. de fide inſtrumen. Iaſ. in repet. d. l. admonendi. nu. 138. verſic. & ex hoc. & Berous inter conſilia Zaſii in d. conſil. 4. col. 1. verſic. adhæreo. & Ant. Gabr. in concluſ. 2. num. 14.

Declaratur ſexto, vt procedat hæc præſumptio, quan-
17 do † hæc ſcriptura, viuo mittente, peruenit ad recipientem, ſecus ſi eo mortuo. Nam tunc locus non eſt huic præſumptioni. Ita Roma. in d. l. nuda ratio. ff. de donat. Dec. in c. 2. num. 15. de fide inſtrum. Iaſ. in d. repet. l. admonendi. nu. 138. verſ. ſecundo limita. de iureiurando. & Ant. Gabr. in d. concluſ. 2. num. 16.

Quando ac quomodo ſubſcribens alterius ſcripturam, vel eam ſua manu ſcribens, vel inſcribens, eam approbare præſumatur, accurata & diligens explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Scripturam alienam manu ſua totam ſcribens, approbare præſumitur in ea contenta.*
Quod extenditur, etiam nullo ipſius ſigno appoſito, num. 3.
Item licet ſe ſua manu ſcripſiſſe non aſſerat. num. 4.
Fallit id, ſi ſcriptura non contineat cauſam aptam, quæ ſcribenti nullum adferret præiudicium. num. 5.
2 *Scripturam manu propria ſcriptam, ſcribentis ſubſcriptione non indigere.*
6 *Notarius ſcripturam conficiens ratione officij non præſumitur in ea contenta approbare.*
7 *Scripturæ ab alio confectæ ſubſcribens, præſumitur eam approbare.*
Quod etiam locum habet in pœnalibus. num. 8.
Etſi ſubſcriptio generalis ſit. num. 10.
Non obſtante opinione Bartoli, ſi recte intelligatur. num. 11.
9 *Diſpoſitio puniens negantem ſcripturam propriam, locum habet etiam in ſubſcribente.*
12 *Statuto ſtante vt exequutio detur contra ſcribentem, de ſubſcribente quoque intelligi.*
13 *Scriptura ab aliquo ſubſcripta, ipſius mandato, & cauſa confecta præſumitur.*
Idque etiam quando ſcriptura pro forma requireretur. num. 14.
15 *Scripturæ alienæ nomine alieno ſcribens, eam non præſumitur approbaſſe.*
Niſi tamen ſubſcribendo actui illi, proprio iuri detrimentū adferret. num. 16.
17 *Subſcribens ſcripturæ alienæ, officij ratione, eam non præſumitur approbaſſe.*
18 *Notarius ſubſcribens actui ratione officij, eum non præſumitur ad ſui præiudicium approbare.*
19 *Agnatus cuius conſenſus ex diſpoſitione requiritur, ſubſcribendo actui celebrato ab agnata, in ſui preiudicium non præſumitur approbaſſe.*
Quod tamen quomodo accipiendum. num. 20.
21 *Scripturæ non lectæ ſubſcribens, non præſumitur eam approbaſſe.*
22 *Ratificatio non niſi de his facta præſumitur, quæ a ratificante lecta cognita, & recte intellecta fuerunt.*
23 *Subſcribens ſcripturam legiſſe præſumitur, ſi viſis, & lectis ſupraſcriptis ſe ſcripſiſſe aſſerat.*
Idem ſi teſtes deponant, illum ſcripturam ad ſe receptam in domum, cubiculum, aut bibliothecam detuliſſe, num. 24.
Iudicis tamen arbitrio committendum eſſe. num. 25.
Et quid ſi ſcripturam per aliquod temporis interuallum penes ſe detinuerit. num. 26.
Aut ſubſcribens ſit vir diligens, & in re domeſtica cautus. numero 28.
Et quid in parum ſolerti & cauto. n. 29. 30. & 31.
27 *Hæres tranſigens ſuper teſtamento, præſumitur ſcire in eo contenta.*
32 *Scripturam alienam non ſcribens, aut ei ſubſcribens, ſed ſupraſcribens tantum, præſumitur eam approbaſſe.*
Id autem locum non habet in teſtamentis, & alijs quæ requirūt ſubſcriptionem. num. 33.

PRAESVMP. LXVI.

Efficit præcedens diſputatio, vt hoc loco explicem, quod alibi eram explicaturus, quando ſubſcribens alterius ſcripturam, vel eam ſua manu ſcribens, vel inſcribens, eam approbare præſumatur. Quæ ſane diſputatio vt ſumme vtilis eſt, ita non indiligenter a nobis pertractāda eſt. Hac itaque in re tres præcipuos ca-

Digitized by Google

ſus diſtinguimus atque conſtituimus.

Primus eſt, quando quis nomine alterius totã ipſam
1 ſcripturam † ſua ipſa manu ſcripſit, præſumitur eam, ſeu
id, quod in ea continetur, approbare. Ita Bar. in l. cum ta
bernam. §. idem quæſiit. n. 1. ver. item forte. ff. de pigno
ribus. & ibidem Ang. in 2. notab. & Sal. in verſi. idem no
tat Bald. in procem. Digeſt. nu. 19. ver. ſed ſi eſſet nomẽ.
2 Cum dixerunt, ſcripturam manu † propria ſcriptã, non
egere quod eiuſdẽ ſcriptoris manu ſubſcribatur. Idem
in l. cum antiquitas. in vlt. notab. C. de teſtam. & ibidem
Caſt. in fi. Rom. in conſ. 303. nu. 1. But. in ca. 2. col. 2. uer.
vtrum autem in ipſa. de fide inſtrum. & ibi Card. col. pe.
verſic. nam quando obſtat, & Imola col. 5. verſic. intelli
go quando. Idem Imola in Clemen. 1. nu. 20. uerſ. idem
ſi non eſſent. de procur. Aret. in conſi. 64. col. 5. verſ. nec
poteſt dicere. Alex. id l. admonendi, nu. 31. uerſ. item ad
ducit. & in fi. ff. de iureiu. idem Ale. in l. cum antiquitas.
col. 2. in vltimo nota. C. de teſta. & ibidem Iaſ. num. 12.
Soc. Sen. in conſi. 15. num. 48. in fine. libr. 1. Decius in l.
hac conſultiſſima. num. 27. C. qui teſtam. fac. poſſ. Pur-
pur. in l. admonendi. nu. 166. ff. de iureiu. Craue. in tract.
de antiq. temp. in 5. particula primæ partis principalis,
nu. 42. Ant. Gabriel. in ſuis concluſionibus libr. 1. tit. de
præſump. concluſ. 3. num. 11. Benuenut. Straccha in tra.
de mercatura. tit. quomodo in cauſis mercatorum pro-
cedendum ſit. num. 30. Quam quidem ſententiam pro-
bat tex. l. fideiuſſor. §. pater. ff. de pign. & tex. in §. 1. Inſti.
de emp. & ven. ibi ſi inſtrumenta fuerint conſcripta vel
manu propria contrahentium, vel ab alio quidem ſcri-
pta, a contrahente autem ſubſcripta.

Extenditur primò, vt procedat etiamſi nullum ipſius
3 ſcribentis † ſignum appoſitum fuit. Nam neceſſarium il
lud minime eſſe tradiderunt Bart. in d. l. cum tabernam.
§. idem quæſiit. ff. de pign. & Butr. in d. c. 2. col. 1. ver. an
in ipſa exigatur, de fide inſtru.

Extenditur ſecundò, vt procedat etiam, quando is,
4 qui ſcripſit, † non aſſeruit, ſe ſua manu ſcripſiſſe. Ita Bar.
in d. §. idem quæſiit. nu. 2. & apertius Crau. de antiquit.
temporum. in d. quinta particula primæ partis principa
lis, nu. 43. ſatis enim ſuperque eſt, quod conſtet ſcriptu-
rã eſſe manu illius ſcriptoris ſcriptã. Nec obſtant aucto-
ritates Fel. in d. c. 2. col. 2. verſi. octaua concluſio. de fide
inſtr. & Purpu. in d. l. admonendi. nu. 167. de iureiuran.
qui diſſentiunt. Nam reſpondetur eos moueri ex l. cum
antiquitas. §. vlt. C. de teſt. quæ tamen loquitur, quando
ſubſcriptio requiritur pro forma. Sicuti ad rem noſtrã
declarat Aret. in conſi. 64. col. 4. & Crau. vbi ſupra.

5 Declaratur primo, vt procedat hic caſus, quãdo † ſcri
ptura continet cauſam aptam & idoneam, alias ſcribẽs
ſibi non adferret aliquod præiudicium. Ita Imol. in d. c.
2. num. 3. ver. in ead. gloſſ. de fide inſtr. & ibidem Dec. n.
12. Anto Gabr. in d. concl. 3. nu. 14. quæ declaratio com
probari poſſet ex copioſe traditis a Fel. & cæteris in c. ſi
cautio. de fide inſtru.

Declaratur ſecũdo, vt nõ procedat hæc præſumptio
in notario, qui ſubſcribere etiam tenetur. Ita Fel. in d. c.
2. nu. 7. de fide inſtr. & Ant. Gabr. in d. conclu. 3. nu. 15.
Quibus addo Alex. in conſi. 41. nu. 3. lib. 1. Iaſ. in d. l. cũ
antiquitas. nu. 12. C. de teſtam. poſt Caſtr. & Alex. ibid.
& Pariſ. in conſi. 27. num. 5. lib. 2.

Cæterũ declaratio hæc a Gabrielio propoſita, non ſa
tis videtur congruere huic diſputationi, quæ quidẽ eſt,
an ſcribẽs præſumatur ad ſui præiudiciũ approbaſſe ea,
quæ in ipſa ſcripta fuerunt, nõ aũt eſt diſputatio de ſcri
ptura ſubſcripta, vel nõ ſubſcripta. Quocirca rectius di
6 cere poſſumus, nõ procedere hũc caſum † in notario, ob
id, quod ipſe rõne ſui officii eam ſcripturam cõfecit, vt
dicemus ſubſequenti in caſu, in ſecunda declaratione.

Secundus eſt caſus, quãdo quis ſubſcripſit ſcripturã
7 † ab altero ſcriptam. Hoc in caſu pro regula traditũ eſt,
ſubſcribentem hunc præſumi approbaſſe ſcripturam il-
lam. Ita Bar. in l. emptor. §. Lucius. ff. de pactis. & ibidẽ
Ang. Fulg. Caſt. & Iaſ. col. 1. ver. ſed notat. Idẽ Bar. in l. ſi
cut. §. nõ creditur. ff. quib. mod. pig. vel hypoth. ſoluitur.
idem in l. quæ dotis. ad finem. ff. ſolu. mat. ibidem Alex.
col. pen. ver. ſucceſſiue inquantum. Bal. in rub. C. de fi-
de inſtrum. nu. 7. & in c. cum eccleſia. col. 1. ver. & ſi Ca-
nonici. de electio. Ang. in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogo
nus. ver. & ſic nota. ff. de verb. obl. & ibi Imo. col. 2. ver.
item nota. Caſt. col. 1. ver. in prima parte. Areti. in col. 2.
verſi. nota primo. Alex. col. 1. Iaſ. in primo notab. & Al-
cia. nu. 3. Idem Ang. in l. pluribus. in princ. ff. de verb. ob
lig. Imol. in c. 2. col. 2. verſic. nona declaratio. de fide in-
ſtrum. Caſt. in l. ſi procuratorem abſentem. col. 1. de pro-
cura. & in l. cum antiquitas. in fi. C. de teſtam. & ibidem
Iaſon col. ult. Anch. in conſi. 142. col. 1. Rom. in l. quæ do
tis. num. 49. ff. ſolu. matr. & in conſi. 204. colu. 1. Aret. in
conſi. 64. col. 1. verſi. nec dicat aliquis. Abb. in cap. quo-
niam contra. num. 32. verſic. ſed quæro. de probat. & ibi
dem Fel. nu. 35. & Dec. nu. 40. Alex. in conſi. 147. col. 1. &
in conſil. 181. colum penult. verſic. & dicit Ludo. libr. 2.
& idem in conſi. 118. col. 2. uerſic. & dicit. lib. 4. Angel.
Aret. in procem. Inſtit. col. 5. verſicul. ſexto nota. Barba.
in conſi. 86. col. 5. verſic. ſi vero loquimur. libro 3. Iaſon
in reper. l. admonendi. col. 12. verſic. item adde, de iure-
iur. & in l. quæ dotis. num. 63. ff. ſol. matrim. & in auth. ſi
quis in aliquo. colum. 2. uerſicu. confirmo, quia ſubſcri-
bens. C. de eden. Soc. in tract. fallen. reg. 385. Fel. in capi.
2. num. 7. & 8. de fide inſtr. Ruin. in conſi. 215. nu. 1. libr.
1. in conſi. 22. num. 5. & in conſi. 76. in fin. libr. 4. Dec. in
conſi. 11. num. 16. col. pen. verſ. comprobatur hoc. & in
conſi. 463. num. 2. Marſi. in rub. C. de probatio. num. 75.
Purpur. in l. admonendi. nu. 166. de iureiur. Pariſ. in con
ſil. 83. num. 3. & in conſi. 94. num. 5. & in conſil. 101. nu.
57. lib. 1. in conſi. 12. num. 107. lib. 3. & in conſil. 77. nu.
23. lib. 3. Soc. iun. in conſi. 92. num. 15. libr. 2. & in conſil.
106. num. 4. & 5. lib. 3. Crauet. in conſil. 73. num. 1. Anto.
Gabriel. in ſuis concluſionibus lib. 1. tit. de præſump. cõ
cluſ. 3. nu. 1. & Rolan. in conſil. 44. num. 30. lib. 1. Quæ ſa
ne ſententia multiplici iure probatur, nempe in l. em-
ptor. §. Lucius. ff. de pactis. & in l. 1. §. 1. ff. de conſti. pec.
in l. ſicut. §. non creditur. ff. quibus modis pignus vel hy
pothe. ſoluitur. in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. de
verb. oblig. in l. 1. §. inter filium. ff. ad leg. Corne. de fal.
§. 1. in Inſtit. de emp. & uend. in auth. ſi modo. C. familię
erciſcun. & in c. ſi quis presbyterorum. de reb. eccle. non
alienan.

8 Extenditur primo, vt procedat etiam † in pœnalibus,
9 ſicuti videmus, quòd † diſpoſitio puniens negantem ſcri
pturam propriam, locum etiam habet contra eum, qui
negauit ſcripturam, cui ipſe ſubſcripſit. Ita Bal. in auth.
contra qui propriam, col. 2. ver. item quæro quod. C. de
non nume. pecu. Caſtr. in conſ. 87. Quantum ad conten-
ta. col. vlt. verſi. ſuper alio quæſito. lib. 2. Dec. in auth. ſi
quis in aliquo. nu. 17. C. de eden. & in c. quoniam cõtra.
col. antepen. ver. circa ſecundum. de proba. Purpura. in l.
admonendi. num. 166. de iureiu. Alcia. in d. §. Chryſogo
nus. num. 3. Ant. Gabriel. in d. concluſ. 3. nume. 2. Et ra-
tio eſt manifeſta, quia ita conſentit in pœnalibus ex ſub
ſcriptione, quã in cæteris, cum differentiæ ratio aſſigna
ri nõ poſſit inter pęnalia & pecuniaria, cum ſubſcriptio
efficiat, ut ſcriptura illa propria eſſe dicatur, cum ſit nõ
ſolum mandato ſubſcribentis ſcripta, vt ait Gemi. in c.
ſi pro te. de reſcr. in 6. ſed etiam propria manu ſubſigna
ta. Quocirca male diſſentiunt ab hac opinione Salic. in
d. authen. contra qui propriam, col. 2. uer. quæro quid ſi
eſt chyrographum. C. de non nume. pecu. Iaſ. in d. l. em-
ptor. §. Lucius. col. 1. uerſic. tertio adde. ff. de pact. in d. l.
ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. nu. 3. De verb. obl. & in
aut. ſi quis in aliquo. col. 3. ver. puto, quod ſit falsũ. C. de
edend.

Digitized by Google

eden.ij ſane ea adducti ſunt ratione, qđ aliud eſt ſcribe
re, aliud ſubſcribere, & ſubſcribens dr̃ ſicte ſcribere. leg.
diuus. §. item Senatus. & l. ſi ego. §. dotis. ff. ſolut. matr.
Verum reſpondetur, quod cum tota vis approbatio-
nis in ſubſcriptione ſit, ſatis eſt illud in quo ſcripturæ
efficacia vertitur, manu debitoris eſſe factum.
Extenditur ſecundo, vt procedat etiamſi ſubſcriptio
10 † generalis ſit. Non enim requiritur ſpecialis. Ita Bald.
in auth. ſi quis in aliquo. col. 2. verſ. vlterius quæramus.
C. de edend. Ang. in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus.
col. 1. uer. attende etiam. de verb. oblig. & ibidem Imo.
col. 2. uerſi. aduerte tamen. Caſtr. col. 1. verſic. item adde
tertio. Alex. col. 2. verſic. ſecundo amplia. & Alcia. nu. 4.
Idem ſcripſerunt Anch. in conſi. 142. col. 2. verſi. non ob
ſtat dictum. Alex. in l. quæ dotis. col. vlt. verſi. & ſudbit.
ff. ſoluto matrim. & in conſi. 147. col. 2. verſicu. & ſecun-
dum magis communem. lib. 2. Iaſ. in l. cum antiquitas.
col. vlt. verſi. limitat mirabiliter. C. de teſtam. Feli. in ca.
quoniam contra. verſic. limita ſexto. de probat. & idem
Dec. num. 48. verſ. circa primum, qui communem hanc
eſſe opinionem aſſeruit. Idem Dec. in conſi. 147. in fi. Ro
land. a Valle in conſi. 44. nume. 38. lib. 1. & Alcia. in d. §.
Chryſogonus. nu. 9. Natta in auth. quod ſine. nu. 48. uer
ſic. retenta igitur. Hæc ſane generalis ſubſcriptio appro
11 bationem & conſenſum arguit. Nec obſtat auctoritas †
Bar. in l. diuus. §. item Senatus. ad le. Cor. de falſ. qui ſpe
cialem eſſe oportere ſubſcriptionem dixit. Et Bartolum
viſus eſt ſequi Soc. in tract. fall. reg. 385. fall. 3. Nam re-
ſpondetur primo aduerſus Bartolum eſſe communem
opinionem, vt ex relatis multi teſtantur, præſertim Dec.
& Rolan. præcitatis in locis. Præterea & ſecundo reſpon
detur declarando Bartoli traditionem, illum loqui, quã
do lex expreſſe requirit ſpecialẽ ſubſcriptionem, vt eſt
quando ſcriptura eſt a lege prohibita, ſicuti in caſu di-
ctæ l. diuus. §. item Senatus. vbi actus ipſe ſcribendi puni
tur, non autem conſenſus, & ideo vt pœnæ locus ſit, ſpe-
cialis ſubſcriptio eſſe debet. Ita declarant Bal. in d. aut.
ſi quis in aliquo. Ang. Imola, & Aret. in d. §. Chryſogo-
nus. Alex. in conſi. 147. Feli. in d. c. quoniam contra. nu.
22. verſi. limita ſexto. & ibidem Dec. nu. 48. verſ. dictum
Bartoli. ſcripſit Bat. traditionem procedere, quando no
minatim requiritur exprimi. Et exemplum etiam adfer
ri poteſt in caſu Caſtr. in conſi. 209. Viſo quodam inſtru
mento continente. colum. vlt. ver. præterea etiam. libr. 1.
quando notarius committit alteri notario, vt ſuo nomi
ne conſcribat inſtrumentum: Nam tunc notarius man-
dans debet ſpeciali ſubſcriptione eam ſcripturam com-
probare. Rurſus Caſtr. in conſi. 216. confirmando quæ
ſuperius. ad finem lib. 1. intelligit Bartolum loqui, quan
do ſcriptura continet aliqua pro ſcribente, & aliqua cõ-
tra. Nam tunc requiritur ſpecialis ſubſcriptio, cum alio-
qui generalis ſubſcriptio referatur ad ea ſolum quæ
pro ſe faciunt, non autem ad ea quæ contra, ſicuti mul-
tis probat ipſe Caſtr. & idem ſenſit Gofred. in conſi. 14.
num. 57.
12 Extenditur tertio, vt procedat ẽt ſtãte ſtatuto, † quod
contra ſcribentem detur executio ad inſtantiam credi-
toris. Nam & tunc executio datur cõtra debitorem ſub-
ſcribentem. Ita Ang. in d. l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogo-
nus. col. 1. verſi. ſi ſtatutum. de verb. obli. & ibidem Imo.
col. 2. ver. & per hoc inferr Caſtr. col. 1. verſic. item adde
quod ille. Aret. col. 2. verſic. nota 1. Alexand. col. 1. verſ.
& per hoc infert. & col. 3. ver. & an ſtatutum. Barbat. in
conſi. 86. col. 5. lib. 3. Dec. in auth. ſi quis in aliquo. num.
18. ver. ſed tamen dictum. C. de eden. & in d. c. quoniam
contra. nu. 48. ver. circa ſecundum. de prob. Grat. in con
ſil. 138. col. vlt. verſi. nec obiici poteſt. lib. 2. Bertrand. in
conſ. 59. col. 2. ver. & quamuis. lib. 1. Natta in auth. quod
ſine. num. 46. C. de teſta. & hanc viſus eſt ſequi Ant. Ga-
br. in d. concl. 3. num. 7. Ea eſt manifeſta ratio, quia ſuo
13 mandato † & cauſa, præſumitur confecta illa ſcriptura,
& ob id perinde eſt, ac ſi ipſe ſua ipſa manu ſcripſiſſet.
ſtatutum ergo quod reſpicit conſenſum quo obligatio
fuit cauſata, locum habet & hoc in caſu. Quibus cõſtat
male ſenſiſſe Angelum in l. cum antiquitas. in lectu. Flo
rentina. C. de teſtam. & ibidem Iaſonem col. vlt. verſic.
fortius per prædicta. & eundem Iaſonem in l. emptor. §.
Lucius. col. 1. ver. quinto adde. ff. de pac. & in d. §. Chry
ſogonus. col. 2. verſic. iſtud notabile. & in d. auth. ſi quis
in aliquo. col. 2. verſi. vnde per illum text. cum aduerſus
cæteros ſenſerunt.
Extenditur quarto, vt procedat hæc ſententia, etiam
14 † quando ſcriptura requiritur pro forma. Nam etſi ſub-
ſcribens non ſatisfacit diſpoſitioni legis, attamen ipſe
approbaſſe cenſetur ſcripturam illam a ſe ſubſcriptam.
Ita ſenſerunt Iaſ. in l. cum antiquitas. nu. 12. ver. & eodẽ
modo. C. de teſtam. poſt Caſt. & Alex. ibidem & Deci. in
l. hac conſultiſſima. num. 26. C. qui teſta. facere poſſunt.
Ea eſt ratio, quia ita conſenſus elicitur ex ſola ipſa ſub-
ſcriptione, ſicuti ex tota ſcriptura, vt & ſupra in prima
extenſione declaraui.
Declaratur primo vt locum non habeat hæc præſum
15 ptio, quando quis alieno nomine † ſcripturæ ſe ſubſcri-
beret. Nam tunc eam approbaſſe non præſumitur. Ita
Imo. in c. ſi quis presbyterorum. nu. 14. de reb. Eccl. non
alien. Felin. in c. quoniam contr. verſ. limita ſecundo. de
probat. Pariſ. in conſi. 101. nu. 6. lib. 1. Ant. Gabr. in d. cõ
clu. 3. num. 18. Ea eſt ratio, quia non ſua cauſa id facit,
ſed aliena, & ob id omnis conſenſus ſe obligandi abeſt.
Et actus agentium non operatur vltra ſuam intentionẽ.
l. non omnis. ff. ſi cert. pet.
Hanc tamen declarationem intellexerunt gl. & Imol.
in d. c. ſi quis presbyterorum. non habere locum, quan-
16 do ſubſcribens † ſubſcriberet ſe actui, quo iuri proprio
detrimentum adferret. Nam tunc ſi illum impedire poſ
ſet, & non impediret, ſibi præiudicaret.
Declaratur ſecundo vt non procedat, quando quis rõ
17 ne † officii ſui ſubſcriberet ſe ſcripturæ alterius, vtputa
quando teſtis ſubſcribit ſcripturę, vt ſignificet, ſe adfuiſ
ſe, cum illa ſcriberetur. Nam tunc ſubſcribens iſte non
dicitur approbaſſe actum illum. Ita tradunt gl. 5. in d. c.
ſi quis presbyterorum. de reb. eccl. non alien. & gl. in l. ſi
cut. §. non videtur. ff. quibus mod. pign. vel hypothe. ſol.
Bar. in l. quæ dotis. col. vlt. ver. quæro quid. ff. ſol. matri.
Bal. in l. Titia. §. Lucia. in fi. de leg. 2. & in l. ſi pater. C. de
fideiuſ. Caſtr. in l. emptor. §. Lucius. col. 2. ver. & hoc quã
do. ff. de pact. & ibidem Iaſ. n. 4. Idem Caſtr. in d. §. Chry
ſogonus. col. 2. verſ. quod eſt verum. & ibidem Ale. col.
2. ver. & dicit ipſe Iaſ. col. 3. ver. ſupraſcriptum notabile.
& Alc. nu. 7. Soc. in tract. fall. reg. 385. fall. 1. Ruin. in cõſ.
293. num. 6. lib. 2.
Adferri etiam poteſt exemplum in notario, qui tan-
quam notarius ratione ſui officii ſubſcripſit inſtrumen
to, de quo fuit rogatus. Nam tunc illa ſubſcriptione nõ
18 † præſumitur cenſeturve approbaſſe ad ſui præiudiciũ
actum illum eo in inſtrumento deſcriptũ. Ita Bar. in d. l.
ſicut. §. non videtur. in 1. notab. ff. quib. mod. pig. vel hy
poth. ſol. Bal. in d. l. ſi pater. C. de fideiuſ. Corn. in conſi.
208. col. vlt. ver. nec obſtat. lib. 4. Iaſ. in d. §. Lucius. nu. 4.
& in d. §. Chryſogonus. nu. 11. & idem Alc. nu. 8.
19 Poteſt etiam adferri exemplum in agnato, † qui ex di-
ſpoſitione debet auctoritatem ſuam interponere contra
ctui celebrato ab agnata. Nam ſubſcribendo ipſi contra
ctui, non præſumitur illum approbare voluiſſe ad ſui
præiudicium. Ita ad rem noſtram, hoc exemplo vſus eſt
Alciat. in d. §. Chryſogonus, nu. 8. & conferunt quæ ſcri
bit Crau. in illa quæſt. de indemnitate mulieris, & c. im-
preſſa poſt tract. de antiq. tempo. & poſt eum ſcripſi in
conſi...
Cæterum hæc declaratio intelligitur, quando iſte qui

20 ratione & cauſa officij ſubſcripſit, † cauſa probationis
ſubſcripſit: ſecus ſi reſpectu ſubſtantiæ, & idem volunta
rie ſubſcripſit. Nam tunc ad ſui preiudicium conſenſiſ-
ſe præſumitur atque cenſetur. Ita Socin. ſen. in conſ. 43.
col. vlt. verſ. ſed poſtremo. lib. 4. quem ſecutus eſt Crau.
in d. q. de indemnitate mulieris. num. 38. & idem ſcripſit
Ant. Gabriel. in concluſ. 3. num. 22. qui alias declaratio
nes, quæ tamẽ hac ſub vna continentur, commemorat.
Declaratur tertio, vt non procedat hæc præſumptio,
21 † quando ſubſcribens non legiſſet ſcripturam cui ſub-
ſcripſit. Nam tunc non præſumitur eam approbaſſe. Ita
gl. 2. in d. c. ſi quis presbyterorum. de rebus eccleſ. non
alien. Bar. in l. quæ dotis. col. vlt. ver. quæro, quid in ſub
ſcribente. ff. ſol. matr. Bald. in l. vlt. verſ. nota, quod ſub-
ſcribens. C. plus valere quod agitur, quam quod ſimul
concip. Ang. in dict. l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus.
col. 1. verſ. & ſi nota. de verb. oblig. & ibidem Imol. col.
3. verſ. item adde ſecundo. Caſtr. & Alex. col. 1. Iaſ. col.
3. verſ. 2. limita. & Alc. num. 9. Idem affirmarunt Abb.
in c. ex litteris. col. vlt. verſ. Goffredus. de tranſact. Ang.
Aret. in prooem. Inſt. col. 5. verſ. ſexto nota. Caccialup. in
tract. de tranſact. quæſt. 12. num. 14. Alex. in l. quæ dotis.
col. pen. verſic. ſucceſſiue inquantum. ff. ſolut. matr. Iaſ.
in l. emptor. §. Lucius. n. 4. verſic. item limita. ff. de pact.
Socin. in tractatu fall. reg. 385. Felinus in c. quoniam cõ
tra, num. 48. de probat. Alc. in d. §. Chryſogonus. num. 9.
verſ. hinc etiam. Gramma. in conſ. 66. num. 71. in ciuili-
bus. Ant. Gabr. in d. concluſ. 3. num. 28. Et huc pertinet,
22 quod dicimus ratificationem † nõ præſumi factam, niſi de
his, quæ lecta, cognita, & recte intellecta fuerunt a rati-
ficante, vt ſcribunt Oldr. in conſ. 329. Has allegationes.
col. vlt. Bald. in conſ. 176. Præmittendum eſt ad euiden-
tiam. lib. 2. & Crauet. in conſ. 197. num. 14. & alios com
memorabimus infra.
In dubio autem, an præſumatur hic ſubſcribens le-
giſſe, & cognouiſſe quæ ea in ſcriptura continebantur,
ita diſtinguendi ſunt multi caſus.
23 Primus eſt, † quando in ea ſubſcriptione dictum fuit,
viſis & lectis ſupraſcriptis, &c. Hoc caſu ita factum præ
ſumitur, vt argumento ducto a ſenſu contrario probat l.
vlt. C. plus valere, quod agitur, quam quod ſimulate cõ-
cip. Et in ſpecie tradit Imol. in d. §. Chryſogonus. col. 3.
verſic. in dubio autẽ dic. qui ſubiungit, idem eſſe quãdo
teſtes affirmarent eũ audiuiſſe & legiſſe. Et Imol. ſecu-
tus eſt Iaſ. in d. §. Chryſogonus. num. 14. Qui ſane caſus
caret probabili dubitatione.
Secundus eſt caſus, quando in ſubſcriptione nil fuit
24 dictum, & teſtes † atteſtantur ſolum, quod ſubſcribens corã
ſe non legit, ſed quod ſecum detulit in domum, vel cu-
biculum, vel ſuam bibliothecam, & quod ſtatim reuer-
ſus eſt, ea ſcriptura ſubſcripta. Hoc caſu exiſtimauit
Imola in d. §. Chryſogonus. col. 3. verſ. ſi vero conſtet.
non præſumi lectam vel cognitam. Ego hac in re mul-
25 tum tribuerem iudicis † arbitrio, vt conſiderata ſcriptu
ræ qualitate, loci diſtantia, temporis breuitate, & his ſi-
milibus arbitrari poſſit, an is ſubſcribens legere eã ſcri
pturam potuerit, vel non.
Tertius eſt caſus, quãdo nõ apparet, quod ſtatim ſubſcri-
26 pſerit, ſed quod per aliquod tpis † interuallum apud ſe
retinuerit. Hoc ſane in caſu pſumitur, quod eam ſcripturã
legerit. Ita Imola in d. §. Chryſogonus. col. 3. verſic. ſi ve
ro non apparet. & ibidem Alc. num. 11. argum. c. conſti
tutus. de teſtib. cum ibi nota. & confert l. non eſt feren-
dus. ff. de tranſact. & in ſimili tradunt Doct. in l. qui Ro-
mæ. §. duo fratres. vbi Bart. num. 13. & Ripa nu. 56. ff. de
27 verb. oblig. dum diſputant, an hæres † tranſigens ſuper
teſtamento, præſumatur ſcire in eo contenta, & dicunt
præſumi, quando conſtat teſtamentum fuiſſe per aliqđ
tempus apud eum. Ita etiam in ſpecie tradunt Bart. in
l. eius qui. in 5. notab. ff. ſi cert. pet. & alios refert Dec. in
conſ. 607. num. 4. Gramma. deciſ. 3. num. 32. Alba in con
ſil. 18. col. 1. Ita etiam declarari & intelligi debet Natta
in auth. quod ſine. num. 50. C. de teſtam.
Quartus eſt caſus, quãdo non conſtat hunc ſubſcribentẽ
vidiſſe & legiſſe ſcripturã illã: nec ẽt conſtat, quod penes ſe
28 habuerit, ſed hic ſubſcribens † eſt vir diligens, ſolers &
cautus in re domeſtica. Hoc caſu præſumitur vidiſſe, le-
giſſe, ac conſideraſſe ſcripturã illam. Ita tradunt Imol.
in d. §. Chryſogonus. col. 3. verſic. ſi vero non conſtat. &
Alc. num. 13. qui communem eſſe ſententiam aſſeruit.
Ea eſt ratio, quia non præſumitur, quod ſuum iactare vo
luerit, iuxta l. cum de indebito. in princ. ff. de prob.
Quintus & vltimus eſt caſus, quãdo non conſtat hũc
ſubſcribentem vidiſſe, & legiſſe ſcripturam, nec etiam
conſtat, quòd penes ſe habuerit. Et hic ſubſcribens eſt
29 notæ negligentię, & in rę ſua familiari † parum cautus.
Hoc in caſu ſunt opiniones. Vna fuit Imolę in d. §. Chry
ſogonus. col. 3. verſ. ſi vero non conſtat: qui dixit, præſu
mi in hoc ignorantiam.
Altera fuit opinio Alex. in conſil. 147. num. 3. lib. 2. quod
30 † imo pſumitur legiſſe, & sciuiſſe in ea deſcripta. & Alc.
ſecutus eſt Iaſ. in d. §. Chryſogonus. nu. 14. qui eiuſdem
ſententiæ recenſet Caſtr. in conſ. 350. lib. 2. eſt hodie. in
conſ. 12. De caſu præſenti. num. 7. lib. 3. Eandem opininẽ
probarunt Fel. in d. c. quoniam contra. num. 48. verſ. li-
mita 6. ad finem. de probat. Marſil. in rubr. C. de proba.
n. 315. Ruin. in conſ. 193. n. 1. & n. 6. lib. 2. Purpu. in l. ad
monendi. nu. 179. de iureiur. Io. de Amicis in conſ. 137.
nu. 28. & Pariſ. conſ. 77. num. 26. & conſ. 88. nu. 34. lib. 3.
Tertia fuit opinio eorum, qui ſcripſerunt Imolæ opi-
31 nionem procedere, quando † aliqua alia coniectura cõ-
currit. Ita Aret. in d. §. Chryſogonus. & ibidẽ Claudius
Seyſell. nu. 7. Alc. nu. 11. verſ. ego Imolæ. Et vna eſt con-
iectura (inquit Alciatus) vt ſi probaretur ante ſubſcri-
ptionem dixiſſe creditorem debitori, vt ſyngraphæ ſub-
ſcriberet, in qua locatio contineretur, deinde appare-
ret ſubſcriptum venditioni. Nam tũc coniectura fit, il-
lum ſubſcribentem nõ legiſſe ſyngrapham illam, iuxta
l. vlt. C. plus valere quod agitur, &c.
Altera eſt coniectura (inquit Alc.) vt ſi magna eſt in-
ter eos coniunctio, & vnus de altero maxime confidit,
ſicuti cõtigint inter ſocios, aut inter patrem & filium,
iuxta l. data. C. de donat. Eſt ſane coniectura, quòd hic
ſubſcribens non viderit, nec legerit ſcripturam illam.
Tertiam coniecturam conſiderauit Alc. in d. §. Chry-
ſogonus. nu. 12. verſ. & putarim hoc. vt ſi dies vel alia
manu adſcripta appareat, vel ex atramenti diuerſitate
videatur, non eodem tempore adiecta, vel ſignum ali-
quod raſuræ adſit. Et hac in re multum tribuit Alc. iu-
dicis arbitrio.
Tertius eſt caſus principalis huius diſputationis, quãdo
32 quis nõ ſcripſit, vel ſubſcripſit ſcripturã, ſed † ſupraſcri
pſit. Hoc etiam in caſu hic ſupraſcribens pręſumitur ap
probaſſe ſcripturã illam. Ita Bar. in l. ſi quis ex argenta-
riis. §. ſi initium. num. 35. verſ. ſi vero verba dicerẽt. ff. de
eden. Alex. in conſ. 147. nu. 10. lib. 2. Ant. Gabriel. in ſuis
concluſionib. lib. 1. tit. de præſumpt. concl. 3. num. 16. &
Natta in auth. quod ſine. nu. 52. C. de teſtam. Et hic ca-
ſus recipit omnes declarationes, quas recenſuimus ſu-
33 periore caſu. In teſtamentis † tamen & aliis quæ requi-
runt ſubſcriptionem, nõ ſufficit ſupraſcriptio, vt tradit
Natta in d. auth. quod ſine. num. 52. in fin.

Mutuum præſumi ita contractum, vt tantundem eiuſdem bonitatis reſtituatur, & an hæc ſit fictio legis vel præſumptio.

SVMMARIVM.

1 *Mutuum pro tanto habet, vt tantundem eiuſdem bonitatis reſti tuatur.*

Et

Digitized by Google

Et hanc eſſe fictionem legis ex ſententia Decij. num. 2.
Præſumptionem legis ſecundum alios. num. 4.
Fictionem autem in præſumptione fundatam ſecundum Soc. Iunior. num. 6.
3 *Intelligitur, & habetur, verba præſumptionem ſignificare.*
5 *Probatio contraria contra præſumptionem, non fictionem admittitur.*

PRAESVMP. LXVII.

1 CVm res mutuo † datur, etſi nil agitur de illius reſtitutione, attamen pro cauto habetur, vt tantundem eiuſdem bonitatis reſtituatur. l. cum quid. ff. ſi certum petat.

Cæterum dubitari contingit, an hæc ſit legis fictio, vel præſumptio? Hac in re ſunt opiniones. Prima fuit eorum, qui dixerunt, hanc eſſe fictionem. Ita Dec. in dic. l. cum quid. in 1. lect. num. 4. poſt Aret. in l. 4. §. Cato. ff. de
2 verb. obl. opinatus eſt, † fictionem legis eſſe, cum Iuriſc. in dic. l. cũ quid. dixerit, agi intelligitur, quod ſane verbum ſignificat fictionem. l. 1. in princ. C. de rei vxo. act. Et rurſus dixit Iuriſconſ. pro cauto habetur, quod verbum, habetur, ſignificat pariter fictionem. Bal. in l. 1. de ſuis & legit.
3 Verum facile reſpondetur, quod verbum † intelligitur, & verbum habetur, ſignificant præſumptionem, ſicuti diximus ſupra lib. 1. q. 10.
4 Secunda fuit opinio, quod hæc ſit præſumptio † legis. Ita Soc. Sen. in d. l. 4. §. Cato. de verb. obl. Purpur. in d. l. cum quid. n. 2. 4. & ibid. apertius. Alc. num. 13. & idem in d. l. 4. §. Cato. num. 10. & in lib. 2. paradox. ca. 20. Ea rõne motus eſt Alc. quia recepta eſt Doctor. ſententia, agi poſſe inter mutuantes, vt res minoris bonitatis reſtituatur. Et ideo quod habeatur pro cauto tantundem debere reſtitui, recipit probationem in contrarium. Non ergo eſt fictio, ſed præſumptio, cum contra præſumptionẽ
5 admittatur † contraria probatio, non autem cõtra fictionem, ſicuti declarauimus ſupra lib. 1. q. 8. num. 11. Et ſimile eſt, quod dicemus infra ſubſequenti lib. in præſu. 24. declarando l. iam hoc iure. ff. de vulg. & pup. ſubſtit. dicemus, inquam, an pupillaris tacita comprehẽſa ſub vulgari expreſſa, dicatur ſubſtitutio a lege ficta, vel præſumpta, ſimile etiam explicabimus eodem lib. in præſu. 58. an illa diſpoſitio l. cum auus. ff. de cond. & demonſtr. ſit fictio legis, vel potius præſumptio. Et hæc quidẽ opinio verior eſt.

Tertia fuit opinio Soc. Iun. in d. l. 4. §. Cato. nu. 81. ff.
6 de verb. oblig. qui docuit, hanc eſſe † fictionem, fundatã tamen in præſumptione. Lex enim (ait Soc.) præſupponit, contrahentes ita voluiſſe, quod præſumptio fingit ita cautum. Et ideo reſpectu cautionis, quod ſcilicet pro cauto inter partes habeatur, dicitur (ſubiungit Soc.) vera fictio, ſed reſpectu voluntatis ſit præſumptio. Hęc opinio contradictionem quandam implicat. Inquit Socin. quod lex præſupponit, hoc præſuppoſitum deinde appellat Soc. præſumptionem. Et ſi lex præſumit in contrahentes egiſſe, non poteſt dici fictio, quæ præſupponit uere nil penitus actum.

Retinenda eſt itaque ſecunda illa opinio, quod ſit præſumptio.

Mutuam pecuniam a ſcholari, a legato, & a milite ſuſceptam, præſumi in cauſas ſcholaſticas, legationis, & militiæ impenſam, vt eam pater reſtituere teneatur, & ceſſet Senatuſconſultum Macedonianum.

SVMMARIVM.

1 *Filio pecuniam mutuo ſuſceptam in cauſam patris convertente, ceſſat S.C. Maced.*
Quamuis ab initio ſuo nomine mutuo ſuſcepiſſet. n. 2.
3 *Studiorum cauſa abſens filius mutuum ſuſcipiens pro quantitate, quam pater præſtare ſolebat, nõ facit locum S.C. Maced. Idem in eo qui legationis cauſa abſit, num. 4.*
5 *Filius ſtudiorum cauſa vel legationis abſens, mutuum ſuſceptum in cauſam ſtudiorum, vel legationis præſumitur conuertiſſe.*
Hanc autem non eſſe præſumptionem iuris & de iure. n. 11.
6 *Mutuum ſuſcipiens pater tempore penuriæ, pręſumitur in alimẽta familiæ conuertiſſe.*
7 *Matrimonij onera maritus ſuſtinens, præſumitur id ob dotem feciſſe.*
8 *Mutuo dans filio ſtudiorum vel legationis cauſa abſenti, repetit a patre illius.*
Idque etiamſi patre inuito mutuo datum ſit. n. 9.
10 *Filiusf. miles mutuum ſuſceptum præſumitur in cauſam caſtr. uertiſſe, & de eo tanquam paterf. tenetur.*
12 *Filiusf. mercator de patris conſenſu, ſi pecuniam mutuo ſuſcipit, negotiationis id cauſa præſumitur facere.*

PRAESVMPT. LXVIII.

CVm filius acceptam mutuo pecuniam in cauſam
1 patris † vertit, ceſſare S.C. Maced. reſpondit Celſus in l. ſed Iulianus. § proinde. ff. ad S.C. Maced. Nã (ve ille dixit) patri, non autem ſibi mutuo accepit. Imo idẽ
2 eſt, quando ab initio ſuo † nomine accepit, deinde in rẽ patris uertit, ſicuti idem Celſus ſubiunxit. Ceſſat etiam
3 S.C. Maced. quando filius ipſe ſtudiorum † cauſa abſẽs mutuam pecuniam accepit, pro ea tamen quantitate, quam pater ſolebat ſubminiſtrare, vt idem Celſus adiũxit ibi. in §. quod dicitur. Idem ſtatuit Alexan. Seuerus in l. Macedoniani. C. eo. ad S.C. Maced. qui idem eſſe uo
4 luit, quando filius abſens † cauſa legationis mutuam ſuſcepit pecuniam. Eſt enim præſumptio, quod pater ipſe non recuſaſſet illi mutuo dari pecuniam ob prædictas cauſas, ſicuti Alexander ipſe coniecturam hanc facit.
5 Eſt etiam præſumptio, quod † filius ipſe in cauſam ſtudiorum & legationis, pecuniam ipſam verterit, quemadmodum ſcripſerunt Bart. in l. ult. ff. ad S.C. Maced. & Socin. ſen. in conſ. 16. num. 10. lib. 3. qui quidem Socin.
6 reſpondit, quod quando pater mutuo † accepit pecuniã tempore penuriæ, præſumitur illam impendiſſe pro alimentis familiæ. Ita & Crauet. in conſil. 91. num. 5. ſecutus Bart. & Socin. reſpondit, maritum qui diu ſuſtinuit
7 onera † matrimonii, præſumi id feciſſe ob dotem, ſine qua tot onera non ſuſtinuiſſet. Quocirca is qui mutuo
8 dedit † pecuniam filio cauſa ſtudiorum, vel legationis, ab ipſo patre repetere poterit. Id quod intellexit gl. dic.
9 l. ſed & Iulianus, §. quod dicitur. etiamſi patre ipſo † inuito, pecunia mutuo data fuit, & gloſ. illam ſecuti ſunt Bar. ibi, & Bal. Nouell. in tractatu de dote, par. 6. in priuil. 46. num. 1. Ceſſat etiam S.C. Macedonianum, quan-
10 do † filiusfamilias miles mutuo accepit pecuniam. Nã præſumitur in cauſam caſtrenſem uertiſſe, & ob id tanquam paterfamilias tenetur, l. ult. in fi. C. ad S. C. Macedonia. Et hanc eſſe præſumptionem iuris & de iure ſcripſerunt Spec. in tit. de præſumpt. §. ſpecies, n. 5. & ibidẽ Io. Andr. in addit. in uerbo in prædictis concord. uerſ. dicimus contra, & attigi ſupra in lib. 1. q. 60. in fin. Sed
11 verius exiſtimo, non eſſe † præſumptionem iuris & de iure, cum lex nõ reiiciat contrariam probationem, quæ facile fieri poſset, probando pecuniam fuiſse in aliam
12 cauſam uerſam. Prædictis accedit ſimile, quod ſi filius † eſt mercator conſenſu patris, & mutuo ſuſcipit pecuniã præſumitur mutuo accepiſse cã negotiationis & mercaturæ. Ita Bar. in d. l. Macedon. ubi Bal. & idem Bald. in d. l. ult. num. 6. C. ad S.C. Maced.

Mutuum

Digitized by Google

Mutuum vel depoſitum, an præſumatur, quando pecunia in ſacculo alicui traditur.

SVMMARIVM.

1 *Pecunia in ſacculo alicui tradita, præſumitur depoſita. Idque tum maxime, ſi ut recipiens cuſtodiret, dictum ſit, numer. 2.*
Aliud eſſe ſi conceſſus fuerit illius uſus, num. 3.

PRAESVMPT. LXIX.

DVbitari aliquando contingit, an mutuum, vel de-
poſitū præſumatur, quando alicui traditur pecu-
1 nia in ſacculo. Recepta eſt Doct. opinio † depoſitum præ
ſumi. Ita Petrus & Cynus in l. incendium, C. ſi certum
pet. Angelus, Caſtr. & Alex. in l. cum quid. ff. eod. ſi cert.
pet. & ibidem idem reſpondit Ruin. in conſi. 108. nu. 2.
lib. 1. Et hæc quidem præſumptio locum habet multo
2 magis, quando † tradens pecuniam dixit recipienti, qđ
eam cuſtodiret. Cum proprie cuſtodia cōueniat ipſi de
poſito, l. 1. in princ. ff. depoſiti. Ita in ſpecie Ruin. in dic.
conſi. 108. num. 1. qui declarat, non habere locum, quā
3 do recipienti † data fuit facultas vtendi. Nam tunc mu
tuum præſumitur, iuxta l. Lucius, la 1. & l. die ſponſalio
rum, §. 1. ff. depoſiti. Mutuum etiam præſumitur, quan-
do fuit actum, quod alia eiuſdem generis poſſet reſtitui,
vel eſſet apud mercatorem ſub Cambiis. Ita reſpondit
Bart. in conſ. 144. num. 36. & 37. lib. 1.

Mutuum ſub uſuris cuius gratia celebratum præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Mutuum datum ſub uſuris gratia recipientis præſumi.*
2 *L. ſi quis nec cauſam. ff. ſi cert. petat. declaratur.*
3 *Contractum præſumi factum gratia & cauſa eius, qui rogauit fieri.*
4 *Actum præſumi factum cauſa & gratia eius, qui ex eo ſentit cō modum.*
5 *L. 2. §. tua & mea. ff. mandati, declaratur.*
6 *Gabellam pro mutuo ſoluere debet mutuatarius, non autem mu tuans.*

PRAESVMPT. LXX.

CVm mutuum ſub vſuris celebratur, dubitari ſolet
cuius cauſa id factum præſumatur. Et recepta eſt
1 ſententia præſumi † factum mutuum cauſa & gratia reci
pientis. Ita gl. in l. ſi quis nec cauſam, ff. ſi cer. pe. quam
ſecuti ſunt ibi Barto. & reliqui, & communem teſtatur
Dec. ibi. col. 1. ver. in gl. prima. & Purpu. nu. 20. Et ii qui
2 dem moti ſunt text. d. l. 1. ſi quis † nec cauſam, qui tamē
non probat. Cum ibi ſatis conſtaret animum mutuan-
tis non fuiſſe dare mutuo. Eſt ergo credendum, quod
mutuum fuerit factum rogante mutuatario, atq. ita eius
cauſa. Nec repugnat quod immo in eo caſu videatur
factum mutuum gratia vtriuſque, ex quo recipiens in-
digebat illa pecunia, vt emeret prędia, ille vero mutuās
habebat neceſſe proficiſci, & deponere pecuniam. Nā
reſpondetur ex ſententia Decii, quod etſi ille mutuans
habebat neceſſe proficiſci & deponere pecuniam, non
tamen neceſſe habebat deponere apud mutuatariū. Et
propterea ſua cauſa non mutauit. Secundo melius pro-
3 batur ſententia hæc eo argumento, † quod contractus
præſumitur factus gratia, & cauſa eius qui rogauit, l. ſi
gratuitam, §. 1. ff. de præſcr. verbis. Porro dubium non
eſt quin a communiter contingentibus argumento du-
cto, is qui mutuo ſuſcipit, roget mutuantem. Ergo cauſa
& gratia mutuarii factum præſumitur mutuum. Tertio
4 accedit quod † actus præſumitur factus gratia, & inſtā
tia eius qui ſenſit maiorem vtilitatem & commodum,
argumen. c. conſtitutus, de teſtibus, & ſenſit Bartol. in
l. de pupillo, §. ſi quis ipſi prætori, nu. 19. de oper. nou.
nunc. Atqui mutuarius maiorem vtilitatem ſenſit ex
mutuo, quam mutuans ex uſuris, quia mutuatarius ali-
quid ex ſuis bonis potius venderet quam ſub vſuris mu
tuo acciperet. Eſt ergo præſupponendum, quod eius cā
& gratia factum ſit mutuum. Hæc opinio communis re
tinenda eſt, etſi Sal. in rubr. C. de rebus cred. col. 1. Ber-
tach. in tracta. de gabel. in 7. part. princip. num. 2. & So-
cin. ſen. in conſi. 247. num. 2. lib. 2. ſenſerunt, vt infra re-
feram, mutuum ſub vſuris præſumi factum cauſa & gra-
tia mutuantis. Et primo quidem Sal. allegauit d. l. ſi quis
nec cauſam, quæ forte a ſenſu contrario poſſet induci,
nempe quod ſi mutuans habuiſſet animum & propoſi-
tum mutuandi, præſumeretur factum mutuum gratia
ipſius mutuantis, ob vſurarum vtilitatem. Sed facile eui
tatur argumentum, quia etſi habuiſſet animum mutuan
di, attamen ex parte mutuatarii adeſt præſumpta poſtu
latio, & maior vtilitas, quæ, vt diximus, arguunt, eius
cā factum mutuum. Secūdo afferri poteſt text. l. rogaſti.
in prin. ff. ſi cert. pet. Verū reſponderi poteſt ſecundum
Dec. in d. l. ſi quis nec cauſam, num. 4. in fin. Tertio vr
5 gere videtur tex. † l. 2. §. Tua & mea. ff. man. tua & mea,
inquit Gaius, veluti ſi mandem tibi, vt ſub vſuris crede-
res ei qui rem meam mutuaretur. His viſus eſt ſignifica
re Gaius, mutuum ſub vſuris factum, cenſeri cauſa &
gratia vtriuſque factum, non autem ſolius mutuatarii.
Sed facile reſpondetur, id dici reſpectu mandati, quod
dicitur cauſa mandantis & mandatarii, non autem in-
ter illum mandatarium & mutuantem, & cum cui mu-
tuo datum fuit. His dubia redditur & illa traditio Sal.
Bertach. atque Socin. ſen. cum dixerunt, quod ſi ſtatuto
6 † cautum ſit, gabellam ſolui debere de debito, nec dicit
ſtatutum a quo, de mutuo facto ſub vſuris, inquit Salic.
ſoluere debet mutuans cum is vtilitatem, & emolumen-
tum habeat. Eſt ſane dubia hæc traditio ex iam dictis
cum maius ſit commodum maiorque vtilitas mutuata
rii quam mutuantis. Quando vero in aliis contractibus
cenſeantur illi facti gratia vnius, vel amborum, expli-
cat Bartol. in l. ſi vncerto, §. interdum, ff. commod. & in
l. cum plures, ff. de lega. 3. qui & praxim articulandi do-
cet.

Mutuans abſentis nomine, an ipſi abſenti donaſſe præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Mutuans abſenti, non præſumitur donare. Niſi forte quid modi cum ſit, nu. 4.*
2 *Donatio ubi alia coniectura ſumi poteſt, nunquam præſumitur.*
3 *Negotium alterius nomine gerens, non præſumitur donare.*

PRAESVMP. LXXI.

QVi abſentis nomine alicui mutuo pecuniam dat,
1 ipſi † abſenti donare non præſumitur. Ita Gulielm.
Cun. & Butrig. Caſtr. & Alexand. in l. certi condi. §. ſi
nummos, ff. ſi cert. pet. Sal. in l. ſi abſentis, C. eod. Socin.
in d. §. nummos, nu. 6. & Dec. num. 8. & Purp. nu. 51. Et
hæc quidem ſententia probatur eo tex. d. §. ſi nummos.
ibi, vt noſtro nomine creditor numeret futuro debito-
2 ri noſtro. Et accedit ratio, quod † donatio nō præſumi
tur, quando alia coniectura ſumi poteſt, l. cum de inde-
bito, in prin. ff. de don. & copioſe diſſerui in commenta
riis de Arbitr. iud. lib. 2. caſu 88. col. 2. Porro coniectu-
ra ſumi hic poteſt, quod mutuans voluerit conficere ab
ſentis

ſentis negotium, ſicque eius nomine & cauſa mutuo da
3 re. Et confert, quod † gerens negotium nomine alterius
illi donare non præſumitur. Bar. & reliqui in l. quæ do-
tis, ff. ſol. matr. Nec repugnat tex. l. vlt. ff. de donat. quia
præter Dec. interpretationem dicere poſſumus, quod
ibi non erat dubitatio, an illa eſſet donatio, cum pro cō
ſtanti præſupponeretur, donationem fuiſſe, ſed dubita-
batur, an eſſet perfecta & irreuocabilis. Et reſpondit Scę
uola, perfectam fuiſſe donationem, cum debitor eſſet
obligatus Labeoni, cuius nomine auia mutuam pecu-
niam ipſi debitori dederat.
4 Declaratur recepta hæc ſententia, † vt locum non ha
beat, quando pecunia mutuo data erat modica. Nam
tunc donatio præſumitur. Ita declarat Alexand. in dict.
§. ſi nummos. & ibi ſequuntur Dec. num. 8. Purpu. num.
51. & conferunt quæ diximus ſupra hoc lib. in præſum.
34. cum explicauimus, qui contractus præſumatur ce-
lebratus, quando quis alicui dixit, ſume tolle hanc pe-
cuniam.

Satiſdatio quam arrogator præſtat de reſtituendis rebus arrogati, an præſumatur vel fingatur.

S V M M A R I V M.

1 *Arrogator de bonis arrogati reſtituendis ſatiſdare debet. Qua*
ſatiſdatione omiſſa, lex eam pro interpoſita habet. n. 2.
3 *Satiſdationem arrogatoris omiſſam, præſumptam cenſeri, iu-*
ris & de iure præſumptione, opinio Ioan. Andr. Fictam au-
tem eſſe Bart. autumat, num. 4. Alij & verius, nec fictam eſſe,
nec præſumptam, ſed legem æquitate ſuadente, actionem hanc
reddere, num. 5.

P R AE S V M P T. L X X I I.

1 CVm aliquis in filium arrogat, ſatiſdare † debet, ſe
arrogatione diſſoluta, reſtituturum accepta ab ar
rogato, eis ad quos illa pertinebunt, l. nō aliter, ff. de ad-
opt. Cæterum ſi omiſſa eſt promiſſio atque ſatiſdatio,
2 lex † habet ac ſi fuiſſet interpoſita, l. his verbis, in fin. eo.
tit. dum innuit omiſſa ſatiſdatione dari actionem vtilē.
Quæ ſane actio non redderetur niſi promiſſio, & ſatiſ-
datio pro appoſita haberetur. Cæterum dubitari ſolet
an lex præſumat, vel fingat ſtipulationem & ſatiſdatio-
nem hanc. Vna fuit opinio Io. Andr. in addit. ad Specu.
in tit. de præſumpt. §. ſpecies, num. 5. in verb. prædictis
3 concord. qui ſcripſit, hanc † eſſe præſumptionem iuris
4 & de iure. Secunda fuit opinio, quod hæc † ſit fictio. Ita
Bart. in l. 1. in princip. num. 3. ff. de verbor. oblig. & alii
multi, quos recenſet ibid. Soc. iun. n. 19.
Tertia fuit opinio eorū, qui ſcripſerunt, nec fingi nec
5 † præſumi ſatiſdationem, ſed legem ipſam ſuadente æ-
quitate quadam, actionem hanc reddere. Ita Alciat. &
Alba. quos commendat & probat. Alber. Bologn. in
commentariis de verbor. obligat. cap. 29. num. 14. & ve-
re idem ſenſit Socin. iun. in dic. l. 1. num. 21. & mihi mā-
gis probatur.

Pretij quantitatem coniecturam facere, an res comprehenda-tur in emptione, & in diuiſione, ſignificare etiam an contractus ſit emptionis, vel loca-tionis, vel emphyteuſis, uel feudi.

S V M M A R I V M.

1 *Pretij quantitas rem vel comprehenſam, vel non comprehenſā*
oſtendit.
2 *Valor rei coniecturam facit, an res in portione vnius ex fratri-*
bus vel ſocijs diuidentibus contineatur.
3 *Pretij quantitas locationem ab emphyteuſi diſtinguit.*
Item feudum a locatione num. 4.
Et locationem ab emptione, num. 5.
6 *Prædia quæ & quot in locatione emphyteutica cenſeantur, pretij*
indicat quantitas.
7 *Prędia ruſtica an in emptione caſtri feudalis contineantur, indicio*
eſt pretij quantitas.
Idem an contineatur iuriſdictio, num. 8.

P R AE S V M P T. L X X I I I.

QVantitas pretii coniecturam facit non mediocrē,
ad cognoſcendum, an in emptione & uenditione
1 certa res contineatur. Cum enim quantitas ipſa † con-
uenit, præſumitur res illa comprehenſa, ſicuti econtra,
quando non adaptatur. Ita Bart. in l. cum tabernam. col.
1. ver. quod autem dixi, ff. de pign. & in l. ſemper in ſtipu
lationibus. & ibid. Dec. num. 6. ff. de reg. iur. Bal. in rub.
C. de contrah. empt. num. 15. & idem in cap. literæ, n. 7.
de dilat. Alex. in conſ. 26. n. 5. lib. 4. in conſ. 68. in fi. libr.
5. in conſ. 222. in fi. lib. 6. & in conſil. 14. in fin. lib. 7. Cal-
can. in conſil. 43. col. 1. verſic. tertio. Iaſ. in l. quominus,
quæſt. 20. ff. de flum. in l. 1. num. 4. C. de ſum. trin. & fide
cath. Antonius Burgos in cap. ad noſtram, num. 51. de
empt. & vendit. Dec. in conſil. 43. in fin. & in conſil. 347.
col. vlt. ver. & hoc confirmatur. Neuiz. in conſ. 7. num. 3.
& in conſil. 38. num. 4. Afflic. in deciſ. 68. num. 2. Curt.
iun. in conſil. 80. num. 2. Soc. iun. in conſ. 36. num. 11. lib.
3. & Crau. in conſ. 234. col. 3. verſ. 4. an aliquid. Did. lib.
Pract. q. c. 3. n. 3. verſ. hæc vero.
2 Ita pariter dicimus valorem rei ſignificare † coniectu
ramque facere an res contineatur in portione unius ex
fratribus, vel ſociis qui bona communia diuiſerunt. Sic
reſpondit Alex. in conſ. 26. num. 4. lib. 4. & apertius do-
cuit Socin. in l. 1. in 4. notab. ff. de rebus dubiis, idē cōſ.
98. col. ult. lib. 1. quem ſecuti ſunt Cur. iun. in conſil. 80.
num. 1. Crau. in conſ. 310. num. 3. & Rolan. a Valle in cō
ſil. 82. num. 54. lib. 2.
3 Ita quoq. ex quantitate pretii coniectura ſumitur †
an contractus ſit locationis, vel emphyteuſis, quia ſi ma
gna eſt penſio, præſumitur locatio, ſi modica præſumi-
tur emphyteuſis, gl. in l. 1. §. 1. ff. de ſuperficieb. quam ſin
gularem ad rem hanc dixit Corſet. in ſuo ſing. in verbo
contractus, incipit, contractus. Alex. in conſ. 38. lib. 2. in
conſ. 89. n. 5. lib. 4. & in conſ. 189. n. 3. lib. 5. & Afflict. in
deciſ. 62. n. 9. & in deciſ. 80. in fi.
Ita etiam dicimus pretii quantitatem declarare con-
4 iecturamq. facere an ſit contractus feudi, † vel locatio-
nis. Rui. in conſ. 50. n. 18. lib. 3. Nat. in conſ. 460. nu. 13.
Crau. in conſ. 627. Rol. in conſ. 82. n. 52. lib. 2. & Surd. in
conſ. 151. num. 7. lib. 2.
Ita quoque dicimus pretii quantitatem declarare &
5 præſumptionem facere, an contractus † ſit emptionis &
uenditionis, vel conductionis, & locationis, ut tradunt
Bar. & alii in l. ex conuentione, C. de pac. Iaſ. in conſ. 84.
col. 2. uerſ. 2. ex quantitate, lib. 3. Soc. iun. in conſ. 142. n.
21. lib. 1. & in conſ. 43. n. 2. & n. 8. li. 2. Tiraq. in l. boues. §.
hoc ſermone, lim. 12. n. 2. de uerb. ſign.
Sic etiam dicimus, quod ex pretii quantitate conie-
6 cturam ſumimus, quæ & quot † prædia cenſeantur in lo
catione comprehenſa. Ita Bald. in l. emptorem, n. 9. C. lo
cati & conducti, ita & Nat. in conſ. 460. n. 14. reſpōdit,
ex quantitate pretii cognoſci, an prædia ruſtica ſint cō-
7 prehenſa † in emptione caſtri feudalis, idem cenſuit
Rol. in conſ. 82. num. 55. lib. 2.
Confert quod ſcripſit Barb. c. Rodulp. n. 83. de reſcr.
cum dixit, ex pretii quantitate duci coniecturam an in
8 uenditione † caſtri contineatur etiam iuriſdictio, & repe
tam infra in præſumpt. 97. num. 47.

Pretij

Digitized by Google

Pretij & æſtimationis mentionem arguere contractum eſſe emptionis & venditionis.

SVMMARIA.

1 *Pretij mentione facta, emptio & venditio præſumitur, idque etiam procedit, ſi poſt mentionem pretij dicatur indulgemus. num. 2.*

3 *Aeſtimatio contractum emptionis & venditionis facit præſumi.*

4 *Rebus in dotem datis æſtimatione facta, non res, ſed æſtimatio venit in reſtitutione.*

5 *Aeſtimatio rei in dotem datæ in arbitros collata, ſi ipſi non æſtiment, ea cenſetur facta quæ emptionem faceret ad pretium quod tempore traditionis res illa iuſte valebat.*

6 *Dote in certa quantitate conſtituta & promiſſa, ſi aliquæ res marito tradantur præſumuntur æſtimatæ illa æſtimatione quæ faceret emptionem.*

Idque procedit ſi ſecundo marito res aliqua ſimpliciter datæ fuerunt pro dote certæ quantitatis primo viro conſtitutæ. num. 7.

Ac etiam ſi res illæ præſentes non ſint, num. 9.

Idem in rebus quæ vſu conſumuntur, quamuis non conſtent numero, pondere vel menſura, quia non remanent dotales, num. 10.

Sic in rebus conſiſtentibus in pondere, numero vel menſura, etſi nullum ſit factum verbum æſtimationis, n. 11.

8 *Dos data priori viro videtur etiam promiſſa ſecundo.*

12 *Res mobiles mulieris ætate minoris tradita in dotem, æſtimata ſine tutoris auctoritate non efficiuntur dotales, ſed a marito debetur æſtimatio.*

Et quid i immobilibus æſtimatis a tutore ſine iudicis decreto. num. 13.

14 *Aeſtimatio rei in dotem datæ non operatur omnes effectus venditionis.*

15 *Aeſtimatio rei in dotem datæ facta ad alium finem quam vt faciat emptionem, non operatur quin res ipſa dotalis remaneat.*

Idem ſi conuentum fuerit, quod ſoluto matrimonio res illa datæ in dotem reſtituantur pro eodem pretio quo æſtimatæ fuerũt, num. 16.

Idem ſi dictum, quod reſtituantur vxori ſi tunc extabunt, habita tamen ratione augmenti & diminutionis, viri boni arbitratu, num. 18.

Quod procedit etiam ſi nulla ſit facta mentio augmenti vel diminutionis, num. 19.

Et quid ſi pactum fuerit quod electione mariti res vel æſtimatio reſtituatur, num. 20.

17 *Aeſtimationis rerum in dotem datarum effectus.*

21 *Aeſtimationis rei in dotem datæ quantitate non expreſſa, remanet res dotalis, nec præſumitur facta venditio.*

Idem ſi tempore æſtimationis maritus dotem recipiens, non habet in bonis valorem illius, n. 22.

Idem quando æſtimatio non æquiualet ipſi rei, ſed eſt lõge minor. num. 23.

24 *Aeſtimatio rerum in dotem traditarum facta poſtea ex interuallo, conſtante matrimonio, non facit præſumi emptionem, ſed remanent dotales.*

25 *Fundus datus in dotem cum pecunia quam maritus promiſit reſtituere, remanet dotalis fundus.*

Idem etſi maritus obligauit bona ſua pro reſtitutione pecuniæ, pro reſtitutione vero fundi nil dixit, n. 26.

27 *Maritus impendens ex fructibus perceptis ex bonis mulieris in meliorando fundo nomine dotis accepto, præſumitur declarare fundum illum eſſe dotalem.*

PRAESVMPT. LXXIIII.

1 CVm pretii mentio fit, contractus emptionis & venditionis † præſumitur. Ita ſcribũt gl. in l. apud Celſum, §. ſed cum legitima, ff. de doli mali & met. except. & in l. vlt. C. de præd. decur. lib. 10. Bald. in l. ex conuentione, de pact. & in l. cum dotem, num. 2. C. de iur. dot. Soc. in tract. fallen. regu. 116. & 141. Iaſ. in l. 1. n. 23. C. de iure emph. & in conſ. 45. num. 3. lib. 1. Fabia. in tract. de empt. & uend. q. 1. ad fi. Dec. in l. imaginaria, nu. 1. ff. de reg. iur. & ibid. Cagn. Affl. in deciſ. 72. in fi. Pariſ. in conſ. 82. num. 7. & in conſ. 73. num. 10. lib. 3. Soc. iun. in conſ. 61. n. 3. & n. 7. lib. 1. Alba in conſ. 81. num. 47. Aemil. Ferre. in l. iuriſgentium, in princ. num. 46. ff. de pact. Alc. in l. 2. in prin. num. 26. ff. ſi cer. pet. Tiraq. de retract. §. 1. gl. 2. n. 1. Marſ. ſing. 105.

Et hæc quidem recepta ſententia locum habet etiam
2 quando facta pretii mentione concedens ipſe dixit, † indulgemus. Nam adhuc præſumitur contractus emptionis, non autem feudum. Ita Iaſ. in d. l. 1. n 23. C. de iur. emph. & in conſ. 45. lib. 1. poſt Bal. in l. qui ſe patris, nu. 10. verſ. hoc ſcias. C. vnde liberi.

Quod diximus de pretii promiſſione, vel numeratio
3 ne, idem dicendum de æſtimatione, † quæ præſumi facit contractum eſſe emptionis & venditionis. Hoc ꝓbat l. quoties. ff. de iure dot. & l. æſtimatis, ff. ſolut. matrimo. & manifeſtius. l. quoties, C. de iure dot. vbi † res data in
4 dotem, æſtimatione facta, non dicitur dotalis, ſed tanquam a marito empta, in eius dominium ita tranſit, vt ab eo vendi poſſit, & ſolut. matr. non ipſa res, ſed eius æſtimatio & valor reſtitui debet. Id quod & paſſim admittunt Dd. in dic. l. æſtimatis, ff. ſol. matr. & in d. l. quoties, gl. in l. ſi inter, C. de iur. dot. Barto. in l. ſi vt certo, §. nunc videndum, ff. commo. Alex. in conſil. 156. num. 1. lib. 6. Barb. in conſ. 12. col. pen. lib. 4. Ruin. in conſ. 134. num. 2. & num. 4. verſ. dicitur autem. Socin. ſen. in conſil. 9. col. pen. & in conſ. 57. num. 6. verſ. 7. caſus, lib. 1. Dec. in l. 1. in 1. lec. num. 23. & in 2. num. 53. ff. ſi cert. pet. Soc. iun. in conſ. 141. num. 11. lib. 1. & in conſ. 118. num. 10. li. 3. Pariſ. in conſ. 64. num. 20. lib. 4. Rub. in conſ. 5. num. 3. Tiraq. de retract. conſang. §. 1. gl. 14. n. 20. & Dida. in lib. pract. q. cap. 28. num. 1.

Extenditur primo hæc traditio, vt locum habeat etiã, quando dantur res in dotem ſine certa æſtimatione, pacto tamen expreſſo, quod res ita æſtimẽtur per arbitros
5 ad † id electos, atque ita dantur res in dotem æſtimatæ illa æſtimatione, quę ꝑ arbitros dĩfinietur, & ſi illi arbitri eam æſtimationem non diſfinierint, tunc cenſentur datæ res illæ æſtimatæ, ea æſtimatione quæ facit emptionẽ ad illud pretium, quod tempore traditionis res illæ iuſte valebant. Et dicitur ita fieri æſtimatio ab ipſa lege, vt fauore dotis arbitris non arbitrantibus locus ſit arbitrio boni viri. Ita Socin. ſen. in conſil. 57. col. pen. num. 7. lib. 1. & in conſil. 60. lib. 3. Bald. Nouel. in l. æſtimatæ, ff. ſol. matr. quos ſic refert & ſequitur Did. in d. c. 28. colu. 2. uer. primum etenim.

Extenditur ſecundo, vt non procedat etiam, quando præceſſit promiſſio dotis in certa quantitate, & ſecuta eſt aliquarum rerum traditio pro dote ipſa promiſſa.
6 Nam adhuc illæ res præſumuntur æſtimatæ † illa æſtimatione, quæ facit emptionem. Ita Soc. ſen. in conſil. 69. n. 15. lib. 4. Neu. in lib. 2. ſyl. nup. n. 70. & Did. in d. c. 28. col. 3. uer. 2. apparet.

Extenditur tertio, vt locum habeat etiam ſi priori marito fuit promiſſa dos certæ quantitatis, & deinde ſecundo ac poſteriori marito promiſſa ſit dos abſque certæ quantitatis mentione, & aliquæ res pro dote ſimpliciter huic ſecundo marito datæ fuerunt. Hoc etiam caſu cenſentur datæ pro quantitate primo viro promiſſa, &
7 æſtimata illa æſtimatione, † quæ emptionem facit. Ita reſpondit Soc. ſen. in d. conſ. 69. col. pen. lib. 4. quem ſecutus eſt Did. in d. lib. prac. q. c. 28. col. 3. uer. 3. quod mihi. Ea ratione vſus eſt Soc. quia dos data priori viro uidetur etiam promiſſa † ſecundo, l. diuus, & l. dotem, ff. de
8 iure dot. & diximus ſupra hoc li. præſ. 6. n. 25. ubi n. 31. hanc extenſionem probauimus.

Exten-

Digitized by Google

Extenditur quarto, vt non procedat etiam ſi res in
9 dotem datæ & æſtimatæ præſentes † non ſint. Nihil.n.re
fert quod præſentes ſint, vel non. Ita Did.in d.c.28.in fi
ne reiecta contraria opinione. Neu.in lib.2. ſyluæ nupt.
n.72.verſ.limita 6.

Extenditur quinto, vt locum non habeat etiam in æ-
ſtimatione de rebus illis, quæ etſi non conſtant nume-
10 ro pondere, vel menſura, conſumuntur † tamen vſu. Hoc
etiam caſu præſumitur facta venditio, atque res nō ma
net dotalis. Ita Did.in d.c.28.n.5. ver.5. ſi mentem, ex ſē
tentia Bar.& aliorum in l.æſtimatæ, ff.ſol.matr.cum di-
xerunt maritum teneri ad æſtimationem rerum vſu con
ſumptarum, accedit Soc.ſen.in conſ.289.col.2.li.2. qui
late differit, declarando ſtatutum Piſanum.

Extenditur ſexto, vt procedat ēt, quando datæ ſunt
11 in dotem res conſiſtentes † in pondere, numero, & mēſu
ra, & nullum factum eſt verbum æſtimationis. Hoc ſane
caſu res non ſunt effectæ dotales, ſed æſtimatio debetur,
& ob id periculum conſumptionis ad ipſum maritum
etiam culpa carentem pertinet. Ita probat text. l. res in
dotem, ff.de iure dot. quem explicat Did.in dic.cap.28.
num.6. qui recte poſt Caſtr.& Io. Lup. aduerſus gloſs. ibi
ſcripſit, maritum ſol.matr. non teneri ad reſtitutionem
illarum rerum, ſed ad tantundem eiuſdē generis & qua
litatis, quod quidem tantundem æſtimatio ſit ipſarum-
met rerum in dotem datarum, iuxta rationem l.2.§. mu
tui. ff. ſi cert.pet. quam Did. ipſe explicauit.

Extenditur ſeptimo, vt habeat locum etiam, quando
res mobiles mulieris ætate minoris traduntur marito æ-
ſtimatæ ſine auctoritate tutoris, & decreto iudicis. Hoc
12 etiam caſu res non † manent dotales, ſed æſtimatio de-
betur eueniente caſu reſtitutionis ipſius dotis. Ita Did.
in d.c.28.n.10. qui in verſ. quod ſi rerum immobilium,
&c. dixit idem eſſe dicendum, ſi rerum immobilium fa-
13 cta ſit æſtimatio a tutore abſque decreto † iudicis, & ita
datæ fuerint res in dotem, poterit vxor ſoluto matrimo
nio ratam habere hanc æſtimationem, & illius pretium
eligere, ſi electio illa viſa ei erat vtilior. Eſt āt hac in di-
ſputatione obſeruandum, quod etſi æſtimatio hæc ope-
14 ratur, vt hæc dicatur venditio quædam, attamen non †
obtinet omnes effectus venditionis. Non enim in caſu
euictionis tenetur mulier ad duplam. Ita Bal. Nouell. in
trac. de dote, in 7. par. priuil. 23. & Neuiz. in lib. 2. ſyluæ
nupt. n.72. verſ. limita ſeptimo.

Declaratur primo, vt locum nō habeat prædicta tra-
15 ditio, quando æſtimatio facta fuit ad alium finem, quā
vt faceret emptionem, vt ſi æſtimatur res, ad cognoſcē-
dūm valorē rei, vt probari poſſit, ſi poſtea maritus fun-
dum damnificaret. Hoc ſane caſu æſtimatio non facit em
ptionem & vēditionem, ſed fundus ipſe dotalis manet.
Ita Iaſ. in l. ex conuentione, nu.3. C. de pact. poſt Bald. &
alios quos ſecuti ſunt Socin.ſen. in conſ.57. num.3. verſ.
quartus caſus, & in conſ.93. num.7. verſ. tertio dici. li.1.
Ruin. in conſ.134. num.4. lib.4. Neuiz. in lib.2. ſyluæ nu
pt. num.72. ver. limita primo. Pariſ. in conſil.81. nume.
12. lib.3. Soc.iun. in conſil.141. num.14. lib.1. Did. in li.
pract. quæſt. cap.28. num.3. Roland. in conſ.91. num.6.
& 21. & Rota Rom. in deciſ.157. num.1. in 4. par. in no-
uiſſime editis.

Declaratur ſecundo, vt locum habeat, quando conuē
16 tum fuit, † quod ſoluto matr. res datæ in dotem reſtituā
tur pro eodem pretio, quo æſtimatæ fuerunt. Hoc ēt ca-
ſu res hæ dotales manēt, non aūt debetur æſtimatio. Ita
probat l. ſi inter virum. C. de iur. dot. ubi Bar. Bal. Salic.
& reliqui, confert etiam tex. §. ult. ff. de pact. dotal. & ſcri
bunt Socin.ſen. conſil.57. num.2. uerſ. ſecundus caſus. li.
1. Barb. in conſ.12. col. pen. & in conſil.19. col. vlt. lib.4.
Bal. Nouel. in tract. de dot. in 7. par. priuil.40. Neuiz. in
lib.2. ſyluæ nupt. num.72. uerſ. limita tertio. Butr. in qu.
327. num.10. verſ. aliquando fit æſtimatio, & nume.11.
Didac. in d. lib. pract. q. cap.28. nu.3. uerſ. primo ex hoc,
ubi num.2. retulit Rube. in conſil.5. qui taliter reſpōdit,
17 & huius quidem æſtimationis effectus eſt, † quod ſolu-
to matr. res ipſæ æſtimatæ, ſi extant non diminutæ, nec
aliqua ex parte deteriores factæ, reſtituuntur, ſi uero cul
pa mariti factæ ſint deteriores, præſtabitur æſtimatio.
Ita ſane affirmant omnes præcitatis in locis, præſertim
Did. Porro maritus hoc in caſu tenetur etiam de culpa
leuiſſima, ut ſcribunt Caſtr. in l. ſi æſtimatis, num.3. & in
l. pen. §. mancipia, ff. ſol. matr. Salic. in d. l. ſi inter uirum.
C. de iure dot. Soc. in dic. conſil.56. col.2. lib.1. & Didac.
in loco præalleg. Quocirca, quando maritus caret omni
culpa, ſi res hæ dotales perierunt, periculo mulieris
dicuntur periiſſe, ut recte Dida. ipſe poſt alios ſcriptum
reliquit.

Declaratur tertio, ut non procedat, quando adiicitur
pactum, quod res æſtimatæ ſol. matr. reſtituantur uxori
18 † ſi tunc extabunt, habita tamen ratione augmenti, & di-
minutionis, uiri boni arbitratu. Ita Caſtr. & reliqui in d.
l. ſi æſtimatis, ff. ſolut. matrim. eo tex. adducti, Sal. in d. l.
ſi inter uirum, C. de iure dot. Socin. ſen. in conſ.57. n.3.
uer.3. caſus, lib.1. & Did. in d. cap.28. num.4. qui ex eo-
dem Caſtr. ſcripſit, res ipſas dotales etiam apud tertiū
exiſtentes, a muliere ipſa recuperari poſſe, cum uere do-
minium translatum minime fuerit in maritum, & ob id
alienare is non potuit.

Declaratur quarto, ut locum non habeat etiam, qñ
factum eſt, quod res ipſæ in dotem datæ reſtituantur ſo-
19 lu. mat. Etſi enim nulla eſt facta mentio augmenti uel †
diminutionis, ut in præcedenti declaratione, attamen
adhuc dotales manēt. Ita Caſtrenſ. in dic. l. ſi æſtimatis,
num.5. Socin. ſen. in d. conſil.57. num.3. uerſic. quartus
caſus, lib.1. & Didac. in lib. pract. quæſt. cap.28. num.4.
uerſ. tertio colligitur.

Declaratur quinto, ut non procedat, quando pactum
fuit, quod ſolu. mat. res ipſæ, uel earum æſtimatio arbi-
20 trio & electione † mariti reſtituātur. Hoc etiam caſu res
manet dotalis, non tamen eſt emptio. Ita probat l. plerū
que, ff. de iure dot. & ſcribunt Caſtr. in d. l. æſtimatæ, ff.
ſolu. matr. Didac. in d. cap.28. num.5. Qui quidem poſt
ipſum Caſtr. Rom. & Soc. ſubiungit, quod nihilominus,
ſi res hæ etiam ſi aliqua culpa mariti perierunt, mulier
conſequetur æſtimationem.

21 Declaratur ſexto, ut locum non habeat, quando † ex-
preſſa non eſt quantitas ipſius æſtimationis. Hoc etiā ca-
ſu res manent dotales, atq. ita illæ ſunt reſtituendæ, nō
autem æſtimatio. Ita Bar. in l. ſi ut certo, §. nunc uiden-
dum, num.5. ff. commod. Cur. iun. in l. ex conuentione,
n.7. C. de pact. & Did. in d. c.28. n.7.

Declaratur ſeptimo, ut non procedat, quando eo tē-
pore, quo fit æſtimatio, maritus dotem recipiens nō eſt
22 ſoluendo, nec habet bona † ex quibus æſtimationem re-
rum dotalium ſoluere poſſit. Ita ſcribunt Fran. Crem. in
ſing.10. Iaſ. in l. ex conuentione, num.2. uerſ. quarto ſin-
gulariter. C. de pact. & in §. actionum, num.84. Inſtit. de
acti. Io. Lupus in rubr. ext. de dona. inter uirum & uxor.
§.17. num.8. Soc. iun. in conſil.141. num.12. libr.1. Bald.
Nouel. in tract. de dote, in 7. par. priuil.23. & Neuiz. in
lib.2. ſyluæ nupt. num.72. uerſ. limita quarto. & Marſil.
ſing.691. fundus, ea ratione ii uſi ſunt, quod lex non po-
tuerit fingere pretium æſtimationis rerum datum fuiſſe
a marito ipſi uxori, & rurſus illud pretium receptum in
dotem. Quam quidem rationem leuem, & Iureconſultis
indignam exiſtimauit Didac. in dic. cap.28. num.8. Nā
etſi (inquit Didac.) uerum eſt, legem nō fingere impoſſi
bilia, attamen nihil in hac ſpecie fingitur impoſſibile,
ſiquidem maritus ille pauper potuiſſet habere natura,
& iure pretium illud, quo fuere res illæ dotales æſtima-
tæ. Crediderim apertius ſic dici poſſe, nullam hic extare
impoſſibilitatem. Cum res datæ ſint pro æſtimato, ut. ſ.

tempore

Digitized by Google

tempore reſtitutionis reſtitui debeat æſtimatio, quam facile maritus habere eo tempore poteſt, ſaltem diſtrahendo res illas in dotem datas. Quocirca vna cum ipſo Didaco arbitror dubiam eſſe admodum receptam hanc traditionem.

Declaratur octauo, vt non habeat locum, quando æſti-
23 matio non æquiualet ipſi rei, ſed eſt † longe minor. Nam & tunc non præſumitur facta venditio, ſed res manent dotales. Ita Bal. Salic. Iaſ. & Dec. in l. ex conuentione, C. de pact. idem Bald. in l. 1. quæſt. 3. C. commod. Aretin. in conſil. 84. num. 4. Barb. in conſ. 19. col. 4. lib. 4. Iaſ. in l. 1. num. 13. in fin. C. de iure emphyt. & in conſ. 45. num. 5. lib. 1. Socin. iun. in conſil. 141. num. 21. libr. 1. Ioan. Lup. in cap. per veſtras, ſuper tex. §. 21. num. 4. de don. inter vir. & vxor. & Didac. in dic. cap. 28. num. 9. qui quidem recte intellexit procedere, quando æſtimatio facta fuit pretio minus iuſto ex deceptione vltra dimidiam. Etenim hoc in caſu ob maximam iuſti pretii diminutionem, vel augmentum præſumitur ad alium effectum factam fuiſſe æſtimationem, non autem ad conficiendum emptionem.

Declaratur nono, vt non procedat, quando æſtimatio facta eſt tempore traditionis, vel conſtitutionis dotis, aut paulo poſt, ſecus vero eſt, quando dote ipſa tra-
24 dita, ex interuallo poſtea, † conſtante ipſo matrimonio facta eſt æſtimatio. Hæc enim non facit emptionem, cũ veriſimile non ſit contrahentes nouatione voluiſſe a primo contractu recedere. Et præterea nec donatio fieri poteſt inter viru. & vxor. quæ ex hac æſtimatione ſequi poſſet. Ita Bald. Salic. Iaſ. & alii in l. ex conuentione, Co. de pact. Aret. in conſil. 84. col. 2. Barb. in conſil. 19. col. 4. lib. 4. Ioan. Lupus in cap. per veſtras, §. 21. nume. 4. de donat. inter vir. & vxor. Neuiz. in lib. 2. ſyluæ nupt. num. 72. verſic. limita ſecundo. Socin. iun. in conſi. 141. num. 24. libr. 1. & Didac. in dic. cap. 28. col. penult. verſiculo 11. illud.

Declaratur decimo, vt non procedat, quãdo maritus
25 nomine dotis accipit pecuniam, † & prædium, & promiſit reſtituere pecuniam, & de pretio fundi nullam mentionem fecit, præſumitur conuentum, quod fundus eſſet dotalis. Ita Hier. Gabr. in conſ. 60. n. 2. li. 2.

Declaratur vndecimo, quando maritus, accepta pecunia & fundo dotis cauſa, obligauit bona ſua pro reſti-
26 tutione † pecuniæ, pro reſtitutione vero fundi nihil dixit. Hoc etiam caſu fundus manet dotalis. Hier. Gabr. in d. conſ. 60. num. 3.

Declaratur duodecimo, vt locum non habeat, quando maritus accepto fundo nomine dotis impendit ex
27 fructibus perceptis ex bonis ipſius † mulieris in meliorando ipſo fundo. Hoc etiam in caſu cenſetur maritus declaraſſe fundum illum eſſe dotalem. Ita Hier. Gabr. in d. conſ. 60. n. 4. verſ. 3. quia.

Pretium rei venditæ recipientem, venditionem ipſam approbaſſe atque ratificaſſe præſumi.

SVMMARIVM.

1 *Pretium rei ſuæ venditæ recipiens, præſumitur venditionem approbare.*

2 *Contractum confirmatum & ratum habere minor præſumitur, ſolutionem recipiendo, aut pretium numerando.*

PRAESVMPT. LXXV.

QVi rei propriæ venditæ pretium recepit, venditio-
1 nem † ipſam approbaſſe atque ratificaſſe præſumitur. Ita reſpondit Scæuola in l. quidam, ff. de evict. quo loco Bart. diſtinguit tres caſus. Et illũ ſecuti ſunt Rom. in conſil. 87. Socin. iun. in conſil. 84. num. 23. lib. 2. & Tiraquel. de retract. conſang. §. 1. gloſ. 9. num. 137. Huc facit text. l. Iul. §. vlt. cum l. ſeq. ff. ad S. C. Maced. quo adductus reſpondit Aret. in conſil. 128. num. 6. minorem
2 præſumi confirmare ratumque habere † contractum, quando ſolutionem recepit vel pretium ipſe numerauit. Et alia his ſimilia congeſſi in commentariis de recup. poſſeſſ. remed. 15. num. 119. & multis ſeqq. conferunt etiam ea quæ de ratificatione ſcripſi ſuperiore lib. in præſumpt. 39.

Pretio ſimpliciter promiſſo, quæ moneta promiſſa præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Pretium in contractu promiſſum, de pecunia in loco frequentata præſumitur.*

2 *Pecuniam legans teſtator, præſumitur de vſuali & currenti intellexiſſe.*

3 *Monetæ mentio facta in ſtatutis, intelligitur de currenti.*

PRAESVMPT. LXXVI.

NOn ſemel ex facto euenit, vt contrahentes nõ declarent, cuius monetæ eſſe debeat pretium ꝓmiſſum, puta ab emptore, conductore, & ſimilibus, quare ambigi ſolet, quæ moneta præſumatur promiſſa. Rece-
1 pta eſt omnium ſententia, præſumi † promiſſam monetam vſualem, & in loco frequentatam. Ita Fabianus in tractatu de emptione & vẽditione, in 5. quæſtione principali num. 14. & 15. Socin. ſen. in conſil. 147. num. 4. lib. 1. Dec. in l. ſemper in ſtipulationibus, num. 8. & ibidem Cagn. num. 5. verſ. actum pariter, ff. de reg. iur. qui alios recenſent. Et ſecutus eſt Myſing. in tractatu obſeruationum, centuria 4. Obſeruatio. 15. & illi accedit Rub. in conſ. 17. col. 1. qui eiuſdem ſententiæ recenſet Oldra. in conſil. 250. & Corneum in conſil. 321. li. 3. Et de eadem facti ſpecie cum Rubeo reſponderunt Cur. iun. in conſ. 24. Alcia. in reſpon. 118. & Purp. in conſ. 522. Ita quoque
2 dicimus in diſpoſitione teſtatoris, vt ſi teſtator legat † pecuniam, præſumitur legaſſe vſualem & currentem, l. Imperator. in fi. l. ſi ſeruus plurium, §. vlt. ubi Doct. de leg. 1. & ſuo loco dicemus.
3 Sic dicimus ſtatuta, quæ monetæ † mentionem faciũt intelligi debere de moneta uſuali & currenti. Ita Fulg. in conſ. 72. n. 2. Tiraq. de retra. conſang. §. 1. gl. 18. n. 63. & Myſing. in d. obſ. 1. ad fin.

Vinum in dolio vendens, an & dolium vendidiſſe præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Vinum in dolio uendens, non præſumitur uendere dolium. Attendendam tamen loci conſuetudinem. n. 4.*

2 *Vino legato, dolia legata non præſumi, ſecus de uaſis & cupis.*

3 *Dolia apud antiquos quæ uaſa fuerint.*

PRAESVMPT. LXXVII.

1 QVi uinum in dolio † exiſtens uendit, dolium ipſi non uendidiſſe præſumitur. Ita Lucas de Penna in l. 3. præſumpt. 18. C. de apoch. publ. libr. 10. & idem ſenſit Bart. in l. 3. §. 1. ff. de tritico, uino, oleoque legat. quem ſecutus eſt Boer. in quæſt. 177. num. 8. quam ſententiam probant reſponſo Vlpiani in l. 1. §. ult. ff. de periculo & commod. rei uend. cuius uerba hæc ſunt, ſi doliare uinum emeris, nec de tradendo eo quidquam conueneris,

Digitized by Google

ueneris, id videri actum, vt ante euacuaretur quam ad vindemiam opera eorum futura ſit neceſſaria &c. his ſignificauit Vlpianus, dolia vendito vino non cenſeri vẽdita, alioqui vana fuiſſet dubitatio, quo tempore eua cuari deberent ipſa dolia. Sic etiam Vlpianus in l. 3. §. 1.
2 ff. de tritico, vino, oleoque leg. reſpondit, legato vino, † non præſumi legata dolia, maxime ſi depreſſa in cella vi naria fuerint, aut ea ſunt quæ per magnitudinem diffi cile mouentur. Cum vero vinum eſt in vaſis & cuppis, eo legato, cenſentur legata & ipſa vaſa, & cuppæ, vt Vlpianus ipſe in d. §. 1. reſpondit. Nec aliter de vaſis & cuppis, vino vendito, reſpondiſſet ipſe Vlpianus in d. l. 1. §. vlt. ff. de periculo & commodo rei venditæ, vbi de doliis tantum loquitur, quæ nec vendito, nec legato vi-
3 no accedunt. Erant enim apud antiquos † dolia uaſa am pliſſima, & capaciſſima. Sicuti ex l. quid ſæpe. §. penul. ff. de contrahen. empt. Hotomanus in commẽtariis verborum iuris, in verbo, Doliarum, & auctoritate Columellę egregie explicat Ioan. Bræcheus in l. vinaria, ff. de verb. ſignific. qui ſcribit, in eis reponi conſueuiſſe & alias res præter vinum, cum ſine vino eſſent. Et propterea cũ ad alios etiam vſus eſſent deſtinata, nec e loco, & cella vinaria moueri conſueuiſſent, vendito, vel legato uino, non accedebant, vaſa vero & cuppæ cum parua eſſent, & uſu conſuetudineque contrahentium cum uino uendito transferrentur, ita vendita cum illo dicebantur. Quo-
4 circa Bartol. & Boer. conſuetudinem † locorum obſeruandam eſſe ſcripſerunt.

Vendere nolle præſumitur is qui immodicum pretium petit.

SVMMARIVM.

1 *Vendere nolle, & pretium immodicum petere paria ſunt.*
2 *Contrahentes, nil præſumitur agere voluiſſe, conditionem impoſſibilem ſi contractui adiecerint.*

PRAESVMPT. LXXVIII.

1 PAria quidem eſſe intelligimus, nolle omnino vendere, uel dicere, uelle uendere, † petendo pretiũ im modicum, cum nil aliud ſit hoc poſtremum, quam tacite emere uolentem repellere. Ita Lucas de Penna in l. 3. præſumpt. 81. C. de apochis publicis lib. 10. hoc colligẽs ex reſponſo Caii, l. non dubium, §. ult. de le. 3. cuius uerba hæc ſunt. Sed ſi cui legatum relictum eſt, ut alienã rẽ redimat, uel præſtet ſi redimere non poſſit, quod dominus non uendat uel immodico pretio uendat, iuſtam æſtimationem inferet. Hæc Caius.

Et reſponſum hoc annotarunt Bar. ibidem, Caſtren. & reliqui.

2 Eſt ſimile quod dicimus, præſumi contrahentes † nil agere uoluiſſe, quando conditionem impoſſibilem contractui adiiciunt. Sic ſcripſit idem Lucas de Penna in d. l. 3. in præſumpt. 174. adductus auctoritate gloſ. in l. non ſolum, ff. de act. & oblig.

Emptorem tradẽtem rem, præſumi habere fidem de pretio.

SVMMARIVM.

1 *Emptionis contractus ſubſtantiam recipit a pretio.*
2 *Emptio, pretio non intercedente, non conſiſtit.*
3 *Pretium ſtatim numerari, vel fidem de eo haberi, ad contractus perfectionem ſufficit.*
4 *Venditore rem tradente, fidem de pretio habere, præſumi.*

PRAESVMPT. LXXIX.

1 EMptionis uenditioniſque contractus ſubſtantiam † recipit a pretio, §. pretium, in Inſtit. de emptio. & uenditio. & ſcripſi copioſe in conſil. 31. num. 5. ubi explicaui quæ dicantur ſubſtantialia, quæ naturalia, quæ ſolemnia, & quæ accidentalia contractus. Niſi ergo in-
2 tercedat pretium, † emptio ipſa non conſiſtit, dic. §. pre-
3 tium. Verum nil refert, quod ſtatim † numeretur pretium, uel de eo fides habeatur. dic. §. pretium, & ibidem Doctor.

4 Quare uenditore ipſo † rem tradente, conſtituto tamen pretio, fidem de eo habuiſſe præſumitur. Ita Lucas de Penna in l. 3. in præſumptio. 112. C. de apoch. public. lib. 10. Id quod colligit ex l. ſi ſoluturus, in fin. ff. de ſolutio.

Emere, et alios contractus celebrare quando palam de bona fide præſumatur tutor cum pupillo cuius tutelam gerit.

SVMMARIA.

1 *Tutori cum pupillo palam contrahere permiſſum, clam uero prohibitum.*
Ratio ad euitandas fraudes, & ut illarum ceſſet ſuſpicio. nume. 2.
3 *Tutoris contractus cum pupillo bona fide factus, ualet ſuſpicione fraudis ceſſante.*
4 *Auctoritas tutoris adhibenda in contractu a pupillo ineundo non eſt de ipſius contractus ſubſtantia.*
5 *Actus ſubſtantialia immutari non poſſe.*
6 *Auctoritas tutoris cur in contractu adhibeatur.*
7 *Auctorari ſibi tutor poteſt, ubi de pupilli commodo agitur.*
8 *Tutor palam, & bona fide contrahit, coram iudice bene informato.*
Item coram amicis & conſanguineis, n. 9.
Adhibita auctoritate contutoris, num. 10.
11 *Tutor dicitur clam contrahere, ſi tam occulte fiat, ut de cuius intereſſe agatur non appareat.*
Aut non adhibeatur eorum præſentia, aut auctoritas, quæ neceſſaria erat, num. 12.
Vel confecta quidem ſcriptura, & teſtibus adhibitis, illis tamẽ ut taceant ſi dictum ſit, n. 14.
Aut contrahat tutor per perſonam interpoſitam, nu. 15.
13 *Contutore dato unus ſine altero recte non contrahit.*

PRAESVMPT. LXXX.

1 REcepta & uera eſt interpretum ſententia, tutori † permiſſum quidem eſſe, palam ſuo cum pupillo contrahere, clam uero non eſſe, ut fraudes quæ ab illis adminiſtratoribus committi ſolent, quãtum fieri poteſt, euitentur. Ita gl. in l. ſi ab emptione, §. ult. ff. de contrahend. empt. & in l. tutor rerum, ff. de adminiſtr. tut. Bart. in l. ſingularia, num. 7. ff. ſi certum pet. & in l. pupillus, §. ult. ff. de aucto. tut. Ang. in conſil. 16. col. 1. Abbas in conſ. 68. col. ult. lib. 1. Iaſ. in l. principalibus, col. 3. uerſic. 7. limitatur, ff. ſi cert. pet. Socin. ſen. in conſil. 87. n. 5. lib. 1. Ruin. in conſil. 42. num. 9. lib. 1. Dec. in d. l. ſingularia, num. 56. qui communem eſſe opinionem teſtatur, & Ripa in l. 1. §. fuit quæſitum. num. 8. ff. ad Treb. Et probatur l. pupillus, §. ult. ff. de auct. tut. & l. cum ipſe, C. de cõ-
2 trahen. empt. Et accedit ratio, † quia contrahendo palã ceſſat fraudis ſuſpicio, l. non exiſtimo, ff. de admin. tut. quæ impedire ſolet ne tutor cum ipſo pupillo contrahat. Nec repugnant aliquot iura & argumenta quibus Accurſius in d. l. ſingularia, & manifeſtius Ioa. Cora. in lib. 6. Miſcell. iuris, cap. 14. num. 4. a communi aliorum ſententia receſſerunt. Et primo quidem texc. l. ſi in emptione,

Digitized by Google

ptione, §. vlt. ff. de contrah. empt. quo loci abſolute reſpõdit Iuriſc. tutorem emere non poſſe rem pupilli. Verum reſpondetur, intelligi quando dubium eſſe poteſt, pupillum poſſe lædi, & aliquod detrimentum capere, ſecus ſi clarum eſt, non adeſſe damnum, ſed potius lucrum. Nã
3 (vt diximus) vbi ceſſat † fraudis ſuſpicio, contractus bona fide factus valet.

Secundo afferri ſolet argumentum, quod ſubſtantia obligationis contrahendæ per pupillum, eſt ipſa tutoris auctoritas, l. obligari, vbi gloſſ. & Bart. ff. de auctor. tut. Atqui non poteſt tutor ſuſtinere vices duorum, nempe tutoris, & contrahentis, l. pupillus, §. item ipſe tutoris, ff. de aucto. tut. & præſertim in obligatione de nouo cõtrahenda, l. 1. §. fuit quæſitum, ff. ad Trebellianum. Ergo, &c.

4 Verum reſpondetur, quod imo auctoritas † tutoris adhibenda in contractu a pupillo conficiendo, non eſt de ſubſtantia ipſius contractus, alioqui non poſſet ſuppleri eius præſentia, & auctoritas per iudicis auctoritatem, quam ſufficere mox dicemus. Non enim ea quæ
5 ſunt de actus † ſubſtantia mutari poſſunt, l. pacta conuẽta, ff. de contrah. empt. cum dixit Vlpi. nouum eſſe actũ, mutata primi confecti actus ſubſtantia. Auctoritas itaq.
6 † tutoris non alia de cauſa adhibetur, quam ne pupillus iudicio carens decipiatur. Quæ ſane deceptionis ſuſpicio omnino ceſſat in contractu palam, & bona fide geſto. Et cum non agitur de damno, ſed potius de lucro
7 pupilli, poteſt tutor † ſibi auctorari, l. quod dicimus, ff. de auct. tutor. & in ſpecie tradunt Ioan. Andreæ in c. qui tacet, in fine, de regu. iur. in 6. Socin. ſen. in conſilio 87. num. 5. lib. 1. Coraſius in lib. 6. Miſcellan. iuris, cap. 15. in fine, quod eſſe non poſſet, ſi hæc auctoritas eſſet de ſubſtantia.

Tertio vrgere videtur l. non licet, ff. de contrah. empt. iuncta interpretatione gloſſæ, ibi, cũ enim dixiſſet Martia. non licere illis qui officia gerunt, emere per ſe, uel alium, Accurſius interpretatus eſt, ſiue publica exiſtũt, ſiue priuata, quemadmodum ſunt illa tutorum & curatorum.

Cæterum reſpondetur, Martianum loqui de his tantum, qui publica gerũt officia, quales ſunt magiſtratus, & reliqui qui iuriſdictioni præſunt, iuxta l. principalib. ff. ſi cer. pet. Præterea & ſecundo reſpondetur, reſponſũ Martiani eſſe intelligendum, quando eſt dubium quod ex eo contractu aliquid detrimenti ſentire poteſt ſubditus, cum quo magiſtratus ille contrahit, atque ita quando non palam & non bona fide contrahitur. Ita poſt alios declarat Iaſ. in d. l. principalibus, col. 3. uerſ. 7. prædictam. Et ſimili declaratione explicauimus ſupra l. ſi emptiones, §. ult. ff. de contrah. empt. Eſt itaque uera recepta illa ſententia, tutorem poſſe palam, non autem clã cum ſuo pupillo contrahere.

Cæterum apud noſtros dubitari contingit, quando p̃ſumatur tutor palam, & bona fide contrahere cum pupillo? Hic ego dicam primum, quando palam, deinde ſubnectam, quando clam præſumatur contrahere. Et primo quidem palam, & bona fide contrahit, quando
8 † contractus coram iudice bene informato celebratur. Ita Bart. in l. frater a fratre, num. 50. uerſ. 3. quæro, ff. de condict. indeb. Alex. in l. tranſactione, in fin. C. de tranſact. Curt. iun. in conſil. 67. num. 3. in fi. & Alc. in trac. de præſumpt. reg. 1. præſ. 21. adducti ſunt omnes textu l. ul. ubi gl. ff. quod met. cauſ. Diſſentire tamen uidetur Curt. iun. in conſ. 19. num. 12.

Secundo palam celebrari dicitur contractus, quãdo
9 coram amicis, † & conſanguineis conficitur. Ita gl. in l. e. Pola, in gl. magna, C. de iis quibus ut indign. & ibi Bal. Iaſ. in l. bonorum, num. 4. C. qui admitti. Dec. in l. ſingularia, nume. 10. ff. ſi cert. petat. Petraſancta in ſing. 57. & Curt. iun. in conſil. 19. nume. 12. Etſi ab his diſſentiant Alc. in dict. præſumpt. 21. & Coraſ. lib. 6. Miſcel. cap. 14. in fin.

Tertio palam dicitur geri contractus, quando adhi-
10 betur † contutoris auctoritas, l. non exiſtimo, ff. de adm. tut. & in ſpecie annotauit Coraſius in d. cap. 14. num. 5. ſicuti econtra diceretur clam fieri, quando adeſſet contutor, & ſine eius auctoritate celebraretur contractus, vt ſtatim dicemus.

Clam uero contractus geri atque celebrari præſumi
11 tur, diciturque multis modis. Primo quando † ita occulte conficitur, vt ſciri & cognoſci non poſſit ab eo, de cuius intereſſe agitur. Ita Bar. in l. 2. num. 1. C. de iis, qui ex publi. ratio. libr. 10. Dec. in l. quo tutela, num. 1. de regu. iur. & in conſil. 399. colum. ult. & Pariſ. in conſilio 57. num. 12. libro 2. adducti tex. l. 3. §. ult. ff. quod ui aut clã. Et ſcribunt omnes in l. clam poſſidere, in princ. ff. de acqu. poſſ.

Secundo clam geritur contractus, quando non adhi
12 betur præſentia † & auctoritas eorum qui adeſſe & auctoritatem ſuam impertiri debent, ſicuti ſi requireretur iudicis præſentia, & illa non adhiberetur. Ita Bar. & Deci. præcitatis in locis. Et confert gloſſ. in cap. ult. in uerbo, clandeſtina, de clandeſt. deſponſ. dum explicat, tribus modis matrimonium clandeſtinum celebrari. Et ex prædictis ſequitur, quod quando adeſt contutor, non po-
13 teſt unus eorum ſine altero agere & contrahere, alioqui clam contrahere dicitur. Bald. & Caſtr. in d. l. cũ ipſe, C. de contrahend. empt. Imola & Socin. in l. 1. §. fuit quæſitum, num. 6. ff. ad Treb. & ibidem Ripa n. 7. in fin. Cagn. in l. ſingularia, num. 82. & ibidem Bologn. nu. 57. in fin. ff. ſi cert. petat.

Tertio dicitur clam contrahi, quando conficitur quidem ſcriptura, & adhibentur teſtes, & notarius, ſed ta-
14 men illis † mandatur, ut taceant. Ita ſcripſerunt multi, quos congeſſi in commentar. de arbitr. iudic. lib. 2. caſu 194. num. 19. & in conſil. 99. n. 40. uerſic. 3. reſpondeo. Et illis accedunt Dec. in l. quo tutela. §. clam, in fine. de reg. iur. & idem in l. ſingularia, n. 17. ff. ſi cert. pet. & ibidem Bologn. num. 57.

15 Quarto clam dicitur tutor contrahere, † quando per interpoſitam perſonam contrahit, l. pupillus, §. item ſi ipſe tutor, verſ. ſed per interpoſitam, ff. de aucto. tutor. Nam tunc fraus & mala fides præſumitur. Ita in ſpecie reſpondit Bald. in conſil. 347. Titius, lib. 4. & in conſilio 311. in quæſtione, in fin. lib. 5. Idem ſcripſerunt Iaſ. in §. item ſi quis in fraudem, num. 47. inſtit. de actio. Deci. in dict. l. quo tutela, §. clam, num. 2. & ibid. Cagnol. nume. 4. de reg. iur. Neuiz. in conſil. 85. num. 11. & Crauet. in conſil. 156. num. 11.

Contrahentem cum pupillo, non præſumi quod ſine tutoris auctoritate contraxerit, ut inde obligetur tutor.

SVMMARIVM.

1 *Læſus contractu, cum pupillo autore tutore celebrato, aduerſus tutorem recte experitur.*
2 *Filius filiaue patre ſuadente contrahentes etſi lædantur, de dolo aduerſus patrem non agunt.*
3 *Filia ut nubat perſuadens pater, ex affectu paterno potius quam dolo præſumitur perſuaſiſſe.*
4 *Patris de bonitate & affectu in liberos lex multum confidit.*
5 *Pater filij minoris bona adminiſtrans, ſine Prætoris decreto alienat.*

PRAESVMPT. LXXXI.

1 QVi ſuadente tutore cum pupillo contraxit † & læſus apparet, experiri is poteſt aduerſus tutorem, quia iuris,

Digitized by Google

iuris eſt præſumptio quod læſionis cauſam præbuerit ipſe tutor, ſine quo ille cum pupillo alias non contraxiſſet. Ita hanc iuris pręſumptionem colligit Ioan. Andreę in additio.ad Specu.in tit.de præſumpt.§.ſpecies, num. 5.verſ.in prædictis concord.ex l.penult.§.1.& 2.ff.quod falſo tutore auct.quo loci Vlpianus ita reſpõdit. Qui dolo auctoritatem accommodauit, tenebitur hoc edicto. Sed et ſi quis filiæfam.auctor factus ſit ad contrahendũ, tenetur. Idemque iuris eſt, ſi ancillæ, quis tutore auctore crediđiſſet. Nam omnibus iſtis modis propter tutorẽ decipitur is qui contraxit, qui aliter cum impubere contracturus non fuit, quam ſi tutoris auctoritas interceſſiſſet. His ſignificauit, quod ille contrahens nõ contraxiſſet veriſimiliter, niſi ſuaſus fuiſſet ab ipſo tutore, ea propter tutor ipſe tenetur, tanquam dolo id ſuaſerit.

2 Declaratur hæc præſumptio, vt locum † non habeat in patre, qui perſuaſit contrahere, vt puta ſi perſuaſit filiæ
3 minori duodecim annis, ut nuberet. Nam etſi † filia non erat alias ductura virum, attñ aduerſus patrem nulla eſt actio, cum dolus aliquis excogitari non poſſit in patre, qui affectus propẽſione magis, quam dolo id perſuaſit, ſicuti Vlpianus ipſe reſpondit in d.l.penult.§.Iulian.cũ
4 enim lex plurimum † confidat de patris bonitate & amore erga filium, inde fit, vt non præſumatur, quid dolo agere in detrimentum filii, aut cum filio contrahentis. Si-
5 cuti videmus permiſſum eſſe patri † adminiſtranti bona filii minoris, alienare ſine Prætoris decreto, vt latiſſime tradit Octau. Sim. in trac.de decret.in alienationib. bonorum minoris, lib.3.tit.8.n.9.qui communem eſſe opinionem teſtatur, locum hunc retuliſſe ſufficiat.

Minores & mulieres contrahentes, præſumi facile lædi, & ob id facile eis ſubueniendum eſſe.

SVMMARIVM.

1 *Minores & mulieres ob fragilitatem facile præſumuntur decipi. Idque certis tantum caſibus, non autem regulariter. num.13.*
2 *Minor contrahens cum fœneratore, præſumitur læſus, niſi locupletior factus probetur.*
3 *Venditio pupillum lædens, ficta & ſimulata præſumitur.*
4 *Contrahens cum pupillo, præſumitur in mala fide, nec vſucapit. Idem habere locum in contrahente cum muliere, n.5.*
6 *Mulier tanquam minor ſuum præſumitur ius ignorare.*
7 *Renunciaſſe iuribus ſuis mulier minorq. non præſumuntur, niſi de eis certiores factos eſſe appareat.*
8 *Sententia contra ſe lata ſi minor non appellet, læſus præſumitur, & reſtituitur.*
Id tamen quomodo procedat, num.9.
10 *Compromittendo minor præſumitur læſus.*
11 *Appellationis beneficium minori per compromiſſum aufertur.*
12 *Compromiſſo coram principe, eoque auctore facto, minor nõ præſumitur læſus.*
14 *Reſtitutionem in integrum petens minor, tria probare debet.*
15 *Reſtitutio in integrum minori competit, etiamſi non dolo aduerſarij, ſed veriſimili ignorantia, aut ſui facilitate læſus ſit.*

PRAESVMPT. LXXXII.

CVm minorum magna ſit, vt & mulierũ fragilitas,
1 facileque decipiantur, ſic lædi † facile præſumuntur, l.1.& l.3.§.ſi quis, in fine, vbi gl.ff.de minoribus, & in l.1.C.qui & aduerſus quos, & Io. Andreæ in additionibus ad Specula.in titu.de præſump.§.ſpecies, num. 5. in verbo, in prædict. concord. Hinc dicimus minorem
2 † cum fœneratore contrahentem, præſumi læſum, niſi probetur factus locupletior, le. 1. C. ſi aduerſus credit. quod ſane reſponſum in hanc ſententiam ſic citauit Alcia.in tract.de præſumpt.regu.1.præſumpt.42.nume. 2. & prius Lucas de Penna in leg.3.in præſump.36. & præſump.38.C.de apochis publicis, lib. 10. Et vterque ad-
3 iungit, quod ob id venditio, † quæ pupillum lędit, ficta & ſimulata pręſumitur, l.vlt.C.ſi aduerſ.vend. Illud ego
4 nunc addo, contrahentem cum pupillo † præſumi in mala fide, & propterea non vſucapit, l.2.§.ſi a pupillo. ff.de vſucap.pro emptore. Et quod de pupillo & minore di-
5 ctum eſt, locum habet etiam in muliere. Nam & † illa præſumitur facile decipi, §.his conſequens, in Auth. de æqual.dotis. Et in ſpecie ſic annotarunt Lucas de Penna in dic.l.3.in præſumpt.37.& Alci.in dicta præſump.42. num.2.qui addit, hoc præſertim procedere ob viri ſeductionem. §.1.in Auth.vt immobil.ante nupt. dona. & c. 1.& 2.de adult. Eſt ratio tam in muliere quam in mino-
6 re, quia vterq. † præſumitur ignorare ius ſuum, l.1. in fi. ff.de edendo. l.ſi quis partem, §.1.ff.ad Maced.l.cum de indebito, §.ſin autem is, ff.de probatio.& l.2. in fi. ff. de iure fiſci, gl.in §.1.in Auth.de inceſtis nupt. Ale. in conſil.126.n.8.li. 7.& multis comprobat Nicolaus Arelatanus in additionib.ad Alcia.in d.præſumpt.42.qui ob id
7 ſubiungit, † mulierem, & minorem non dici renunciaſſe ſuis iuribus, niſi appareat de eis factos fuiſſe certiores. Et late Theſſaur.in deciſ.212.n.5. qui teſtatur Senatum Taurin.hoc ſeruare. Hinc etiam ex prædictis infert Alc. in d.præſump.42.n.2.verſic. & iõ minor, quod ſi minor
8 non appellauit a ſententia † contra ſe lata, eo ipſo læſus præſumitur, & propterea in integrũ reſtitui debet. Bar. in l.vlt.C.de in integrum reſt.minor. Cæterum Alciatus ipſe præcitato in loco ſubiungit, hoc verum eſſe, quãdo
9 minor allegat ea, quæ pro ipſa † cauſa dicta, & allegata fuerunt, iuxta l.minor autem magiſtratus, §. ſin autem, ff.de minor.alias ſecus, vt ſcribunt Bart. & Alex.in l. nã poſtea, §.ſi minor, ff.de iureiur.atque ita poſſunt conciliari (inquit Alciatus) opiniones Doctor.in d.§.ſi minor. & hanc eſſe communem opinionem, teſtatur Sfort. Oddo, quem mox referam in q.36.n.40. verſ. in contrariũ eſt. Aliter diſtinguunt Fulgoſ.in dict.§. ſi minor, & in l. ult.C.in quib.cauſis in integrum reſtit. non eſt neceſſaria.ubi Caſtr.& Iacobin.a S.Georgio, num. 40. Alex. in conſil.115.in fin.lib.5.Ruin.in conſ.68.n.21.li. 1. & hos referens Ant.Gabr.in lib.2.concluſ.in tit. de minoribus concl. 1.in fin.ii ſane dixerunt, quod minor eſt reus, aut actor, ſi reus eſt, eo ipſo, quod non appellauit, lęſus præſumitur, ſi vero actor, non. Verum diſtinctionem hanc reiiciunt Crott. in conſ.276.& in conſil.334.num.10.& Sfortia Oddo in tractatu de reſtit.par.1.q.36. num. 46. verſic.ſed contra.qui aliam, & probabiliorem quidem ſubiungit diſtinctionem, quod aut loquimur de aliqua probatione ſaltem ſummaria, ad docendũ qualiter qualiter, de bono iure petentis reſtitutionem in integrum. Et hoc caſu vera eſt communis ſententia, quod.ſ.neceſſaria ſit probatio iuſtæ cauſæ. Aut loquimur de probatione plena, facienda ſuper bono iure minoris, in cauſa principali. Et hoc caſu probatio hæc non eſt neceſſaria. Ita procedit opinio aduerſus communem. Et hanc diſtinctionem (inquit ille) in ſpecie probarunt Præpoſ. in cap.ex ratione, num.70.de app.& Rota Rom. in deciſ. 30.de reſcrip.in antiquis, & alibi. Et Rotam ſecutus eſt Crau.in conſ.179.num.8.

Ex prædictis etiam infertur, minorem præſumi læſũ
10 eo ipſo, quod † compromiſit, l.ſi minor 25.annis filiof.§. minores, ff.de minor. quo loci gloſſ. & Doct. rationem
11 eſſe ſcribunt, quia per † compromiſſum aufertur minori beneficium appellationis, l.1.ff.de receptis arbitris, & in ſpecie Corn.in conſ.178.lib. 3. & ſcripſi in libr. 2. de
12 Arbit.iudicum, caſu 171.num.43.ſi tamen † coram principe, vel eo auctore, factum eſt compromiſſum, minor non præſumitur læſus. Ita reſpondit Alc. in reſp. 369. num.5.& 6.

Digitized by Google

13 Prædicta præſumptio, locum habet certis † in caſibus ſicuti ſunt iam enumerati, at regulariter ex ſolo ipſo cõtractu, minor non præſumitur læſus. Ita declarat Alc. in d. præſump. 42. n. 2. verſ. ſupradicta tamen. Et præter eũ idem reſpondit Corn. in conſil. 135. num. 5. lib. 2. in conſil. 57. num. 6. Hinc fit, quod quando minor petit reſtitui in integrum, non ſufficit, ſi probat ſe eſſe minorem, ſed
14 probare † debet tria, primum, ſe eſſe minorem, ſecundũ, ſe læſum, tertium, ſe dolo aduerſarii, vel nimia ſua facilitate, læſum. Idem reſponderunt Corn. in conſil. 135. nu. 6. lib. 2. & Socin. ſen. in conſil. 57. num. 1. lib. 4. Hæc tria ſufficiunt, nõ enim requiritur illud quartum requiſitũ, relatum a Butrio in cap. conſtitutus, de in integrum reſtit. Alex. in l. ſi minorem. C. de reſtit. in integrum. Fran. de Marchis in deciſ. 516. num. 4. par. 1. quod ſi minor petens reſtitui, probet ſe eſſe intra tempus petendi reſtitutionem. Nam Butrii, & ſequacium traditionem reiiciũt reliqui omnes, ſicuti permultis commemoratis, teſtatur bene eruditus Sfortia Oddo in commentariis, de reſtitutione in integrum, quæſt. 39. art. 1. verſic. in contrarium eſt communis, qui egregia diſtinctione Doctorum opiniones conciliat. Eſt quoque aduertendum circa illud tertium requiſitum, quod ſi minor læſus eſſet non dolo
15 aduerſarii, † ſed veriſimili ignorantia, vel ſui facilitate, adhuc competeret reſtitutio in integrum, ſaltẽ ex clauſula generali ſi qua iuſta mihi cauſa, ita declarat Alci. in d. præſump. 42. num. 3. verſ. circa tamen, poſt Corneũ in conſ. 184. lib. 3. quos ſecutus ſum in commentariis de recuperanda poſſ. remed. 15. num. 136. vbi alios eiuſdẽ ſententiæ Doctores cõmemoraui, & alios adiungit Sfortia in præcitatis commentar. de reſtitutione in integrũ, quæſt. 4. art. 2. verſ. in contrarium eſt, & prædicta quidẽ regula, quod ſcilicet minor non præſumatur læſus, procedit multo magis, quando conſtat obſeruatas fuiſſe ſolennitates, quæ obſeruari debent in eo contractu tunc celebrato. Ita Bald. in c. 1. col. 2. verſ. quærit Iacobus, qui feudum dare poſſ. quem ſecuti ſunt Alex. in conſilio 79. col. 5. verſ. fortificatur, lib. 1. Dec. in conſil. 532. colu. 2. verſ. & in dubio. Tiraq. de legib. connub. in gloſ. 6. num. 64. & Lambertengus in commentariis ad ſtatutum Mediolani, prohibens mulierem contrahere ſine certa ſolemnitate, ad finem, num. 171.

Minoris læſionem ex præſumpta affectione erga diſtractam, vel emptam, conſiderari.

SVMMARIA.

1 *Intereſſe affectionis in re minoris, habenda ratio eſt.*
2 *Affectio quam quis erga res ſuas, & maiorum ſuorum habet, cõſiderabilis eſt.*
3 *Reſtitutio minori ob intereſſe affectionis conceditur.*
4 *Minor res maiorum ſuorum diſtrahendo, enormiter cenſetur læſus.*
5 *Progenitorum ſuorum res amittere graue eſt.*
6 *Intereſſe affectionis ad res paternas, cõſiderabile quo ad damnũ euitandum, non quo ad augendum pretium.*
7 *Intereſſe affectionis, non impeditur, quominus de fuga quis ſuſpectus ſit. Nec reddit debitorem diuitem, & ſoluendo. n. 8.*
9 *Intereſſe affectionis etiam in minore conſiderabile, ſi in emendo aut permutando, malum adeptus ſit vicinum. Item ſi in malũ incideret locum. num. 13.*
10 *Vicinum habere malum, magnum eſt malum.*
11 *Vicinum malum æque ac morbum nocere voluit Cato.*
12 *Vicinum bonum habiturum, emptorem prædij ſui, proclamari iuſſit Themiſtocles.*

PRAESVMPT. LXXXIII.

CVm minorib. læſis concedi ſoleat (vt diximus ſupra) in integrũ reſtitutio, dubitari interdum contingit, an habenda ſit rõ intereſſe prouenientis ex affe-
1 ctione præſumpta? Qua in re dicitur † habendam eſſe. Nã conſiderabilis eſt affectio, quam quis erga ſuas, &
2 maiorum † ſuorum res habere præſumitur, l. cũ ſeruus, ff. mandati. & ſcripſit Alc. de præſump. reg. 1. præſu. 20.
3 Et propterea minori conceditur † reſtitutio cauſa huius intereſſe prouenientis ab affectione, l. ſi in emptionem, ff. de minor. uigintiquinque annis, qua probatur, quod ſi minor permiſit labi tempus a ſtatuto conceſſũ, ad luendum rem paternam, (Mediolani extat ſtatutum hoc) ſibi competit in integrum reſtitutio aduerſus lapſum ipſius temporis, cum dicatur læſus ex affectione illa veriſimili, & præſumpta erga res paternas. Ita Alcia. in d. prǽſump. 20. ex ſententia Ioan. Ignei in l. quatenus. num. 35. ff. de reg. iur. & in l. dudum, num. 38. C. de contrah. empt. Idem ſcripſerunt alii permulti, quos congeſſit Sfortia Oddo in commentariis de reſtitutione in integrum, quæſt. 4. art. 10. n. 83. verſ. in contrarium eſt. Et illis accedit Barb. in conſ. 27. col. 15. li. 1. & in conſ. 18. col. 2. lib. 2. qui poſt Bald. dixit, minorem cenſeri læſũ,
4 & quidem enormiter, † cum res maiorum ſuorum diſtraxit. Et illis in locis reſpondit, graue eſſe amittere ea, quæ
5 fuerunt † ſuorum progenitorum, ſic etiam ſcripſerunt Dec. in conſ. 471. in fine. Sic & Neuiz. inter conſilia Bruni in conſ. 12. n. 70. Panthaleon Crem. in l. 2. n. 324. C. de reſcind. vend. ſic etiam in ſpecie ſtatuti Mediol. cenſuit Alc. in reſpon. 312. habendam eſſe rationem huius affectionis, erga rem maiorum ſuorum, quando minor vult in integrum reſtitui. Ita quoq. Tiraq. in tract. de retrac. conſanguin. §. 1. gloſſ. 14. num. 52. qui in contractu feudali locum non habere declarat, & Petrus Rebuffus in l. vnica, num. 286. C. de ſenten. quę pro eo quod intereſt, proferuntur.
6 Eſt tamen hic obſeruandum, quod etſi † intereſſe affectionis, ad res paternas, eſt conſiderabile, ad euitandũ damnum, atq. ita ad petendum reſtitutionem in integrum, attamen non eſt conſiderabile, vt augeat rei pretium, ſicuti ex ſententia Cæpollæ de ſimulatione contractuum docuit Ripa in l. filiusfamilias, §. diui, num. 3. in fine, de leg. 1. ſic etiam ſimili in caſu reſpondit Pari. in conſil. 99. num. 47. lib. 3. intereſſe hoc affectionis non
7 efficere, vt debitor † ſuſpectus de fuga, dici non debeat ſic ſuſpectus ob res maiorum ſuorum, quas recuperare
8 poteſt, cum hoc intereſſe non reddat eum † diuitem, & ſoluendo.
Extat & aliud exemplum intereſſe affectionis, ſicuti qũ minor propter emptionem, vel permutationem, vel
9 alium contractum incidiſſet † in malum vicinum. Ita in ſpecie ſcripſit Sfortia Oddo in d. q. 4. art. 10. num. 86. auctoritate gl. in l. nam quod. §. 1. ff. ad Treb. & in l. quod ſæpe, ff. de contrah. emp. ac etiam Mantuæ in ſing. 7. n. 3. Nam (vt eſt apud Plautum in mercatore) aliquid eſt mali, propter vicinum malum. Non aliquid ego mali, ſed
10 magnum malum dicere ſoleo, habere † vicinum malum.
11 Cato enim in libris de agricul. malum vicinum æque † ac morbum nocere, ſcriptum reliquit. Quare Themiſtocles (vt in illius uita memoriæ prodidit Plutarchus.) Et idem in Themiſto. prædium vendens, proclamari iuſſit
12 bonum † uicinum etiam habere. Sentiebat ille tantum damni ex malo vicino (vt Heſiodus dicebat) quantum ex bono commodi nos conſequi. Quod re ipſa ego experior, qui ſatis male vicini duritie affligor, eiuſque canum latratibus tanta moleſtia afficior, vt vix ſtudiis interdum incumbere valeam. Nec is meis vel amicorum precibus a tanta abduci inhumanitate poteſt.
Et

Digitized by Google

Et alia de bonis maliſque vicinis docte ſcribit Petrus Gregorius in libr. 4. ſyntag. iuris. cap. 24. nume. 8. 9. & 10.

Eſt & aliud exemplum intereſſe affectionis conſidera
13 bile, vt minor dici poſſit læſus, ſicuti quando incidiſſet†
in malum locum, hoc eſt in malam aeris temperiem. Ita
Sfortia d.q.4.art.10. num. 87. ex ſententia Cæpollæ de
ſeruit.ruſticornm præd.in tub.de aere, num. 4. & Ripa
in trac.de peſte, in tit.de remed.præſerua. contra peſtē,
num.3. Plura alia affectionis exempla commemorat Pā
thaleon Crem.in d.l.2.num.325.& multis ſeq. Cod. de
reſcin.uend.

Pretium rei venditæ a minore, an in eius vtilitatem verſum præſumatur.

S V M M A R I V M.

1 *Vendicans rem alienatam minor, pretium reſtituere debet.*
Quatenus tamen in vtilitatem ſuam conuerſum ſit, n.2.
3 *Pretium minori ſolutum, eiuſque in vtilitatem conuerſum præſumi, ſi requiſitæ in contractu ſolemnitates fuerint adhibitæ.*
4 *Contractum reſcindi petens minor, quando probare teneatur pretium deperditum, aut male conſumptum.*
5 *Alienatione rerum minoris facta, pro contrahente cum eo præſūptio eſt, ſi debitæ ſolennitates fuerint adhibitæ.*
6 *Dolus & mala fides in contrahente cum minore abſque ſolemnitatibus requiſitis, præſumitur.*

P R AE S V M P T. LXXXIIII.

1 CVm minor rem alienatam uendicat, pretium† a ſe
receptum reſtituere debet, l.non ſolum, in fin. C.
de præd.& aliis rebus min.& reſponderunt Anchar. in
conſ.34.num.20.& alii congeſti ab Octauio Simoncello
in tract.de Decretis, lib.3.tit.7.num.17.qui num.18. au-
ctoritate multorum ſubiūgit, teneri ēt reſtituere vſuras
& impenſam melioramentorum. Hoc tamen intelligi-
2 tur, quatenus pretium† verſum eſt in ipſius minoris uti
litatem. Ita Bart.& reliqui in l.prædiorum, C.de prędiis
minor.& alii congeſti a Simoncello præcitato in loco.
Cæterum dubitari contingit, quis probare debeat pre-
tium fuiſſe verſum in pupilli vtilitatem? Lucas de Pen-
na in l.3.in præſum.178.C.de apoch.publ.lib. 10. ſcri-
ptum reliquit, pretium præſumi ſolutum minori, eumq.
3 ex illo locupletatum, ſi in venditione † obſeruatæ fue-
runt requiſitę ſolemnitates. Quam traditionem exiſtima
uit probari l.prædiorum, & l.ſi in prædium. C. de præd.
minor. Et hæc quidem fuit opinio Accurſii in d. l. præ-
diornm, qui ſic diſtinguit, aut contractus eſt validus,
quippe quod obſeruatæ fuerunt debitæ ſolemnitates.
4 Hoc caſu minor petens reſcindi contractum † probare
debet, pretium a ſe deperditum, & male conſumptum.
Aut uero contractus eſt nullus, ob id, quod requiſitæ ſo
lemnitates non fuerunt obſeruatæ. Et hoc caſu non ipſe
minor, ſed qui cum eo contraxit, probare debet, pretiū
fuiſſe uerſum in utilitatem, & commodum ipſius mino
ris. Et diſtinctionem hanc probarunt etiam Bar. Bald.
& Salic.in d.l.prædiorum, & in d.l.ſi prædium. Corn.in
conſ.71.n.6.& conſ.72.num.9.lib.3.Marian.Soc. ſen. in
conſil.15.n.22.lib.1.Iaſ.in l.nam poſtea, §.ſi minor. nu.
21.ff.de iureiur.Nat.in conſ.631.n.5.lib. 3. Rimin. iun.
in conſ.5.n.76.li.1.& in Inſt. quib. alienare licet uel nō.
§.ult.n.61.& Erudītiſſimus, Ampliſſimuſque Cardina-
lis Alban.in lucubrationibus ad Bart.in d.l. prædiorū.
Et hos ſecutus eſt Octauius Simoncellus in d.tit.7. nu.
20. Prædictis addo Alex.in conſ.46.num.1.lib.4. Socin.
ſen.in conſ.116.num.13.lib.1.& Alphon. Aluarez in Spe
cu.Sum.Pontif.Imper.& Regum, cap.80. verſ. dixi. Et
hæc quidem diſtinctio communis retinenda eſt, etſi ab
ea diſſentiant commemorati a Simoncello in d. titul.7.
num.20.uerſ. Pileus tamen. Huius diſtinctionis & diffe-
5 rentię ratio eſt. Nam quando alienatio eſt facta, †obſer-
uatis a iure requiſitis ſolemnitatibus, præſumptio ſtat
pro eo qui contraxit cum minore, ſicuti explicauimus
ſuperiore lib.in pręſumpt.75.& ideo omnis doli preſū-
ptio eſt ſublata, & conſequenter pręſumitur pretiū fuiſ-
ſe uerſum in utilitatem & commodum ipſius minoris.
Diuerſum uero eſt, quando ſolemnitates obſeruatę non
6 fuerunt, quia tunc pręſumitur † mala fides, & dolus in
eo, qui contraxit cum ipſo minore, iuxta c. qui contra.
de reg.iuris in 6.& dicemus infra in pręſum...in 7.caſu,
vbi explicabimus, quando mala fides pręſumatur ob
non obſeruatas iuris ſolemnitates.

Conductor quando reconduxiſſe præſumatur rem conductam.

S V M M A R I V M.

1 *Conductor in re ſibi locata perſiſtens, pręſumitur reconduxiſſe.*
Idque pręſumptione iuris, num. 2.
Et in quo fundetur hæc pręſumptio, n.3.& 4.
5 *Precarium a locatione non diſſimile eſt.*
6 *Conductorem in re conducta perſiſtentem, pręſumi reconduxiſſe, tam in vrbano quam ruſtico prædio locum habet.*
7 *Conductio prędij ruſtici, & vrbani qua in re differant.*
8 *Prædij ruſtici fructus, certa tantum anni parte percipiuntur, vrbani vero qualibet anni parte vniformiter.*
9 *Prædij ruſtici reconductio, pro ratione fructuum percipiendorum facta præſumitur, num.10.& 12. Idē in vrbano prędio. num.11.*
13 *Prædium ſi vno anno frumentum, alio milium tribuat, vna ſola dicitur prædij cultura, fructuſq. confunduntur.*
14 *Conductores vectigalium perſiſtendo, cenſentur reconduxiſſe, vide tamen. num.34.*
15 *Domus partem conducens ſocius, perſiſtendo, præſumitur reconducere.*
16 *Operarum locatio, & conductio, tacendo vltra tempus præſumitur repetita.*
17 *Mediti operas comparari prædio ruſtico.*
18 *Medicus cenſetur reconductus cum eiſdem qualitatibus, & conditionibus, quibus prima vice conductus fuerat.*
19 *Reconductio cum eiſdem qualitatibus, & conditionibus, quibus prima conductio facta præſumitur.*
20 *Conductori de non expellendo, pactum in prima conductione factum, cenſetur in ſecunda repetitum.*
21 *Reconductione non cenſetur repetita pœna, primę locationi adiecta.*
22 *Pactum de redimendo & affrancando, an dicatur in recōductione repetitum.*
23 *Reconductio præſumitur facta, ſi diſponente hoc ſtatuto, conductor ultra tres menſes in re conducta commoratus ſit.*
Quid autem ſit ſi paciſcentes dixerint, ne cenſeatur repetita. num.25.
24 *Iuri communi, pacto & proteſtatione non derogatur.*
26 *Conductorum aut locatorum hæredes, in contractu facto, perſeuerare uoluiſſe pręſumuntur, & n.27.*
28 *Conductio aut locatio, aliam requirens ſolennitatem ultra patientiam repetita non pręſumitur.*
29 *Feudi uel Emphyteuſis conceſſio, cum ſcripturam requirat, renouata non præſumitur. Vide tamen n. 36.*
30 *Locatio bonorum Eccleſiæ renouata non pręſumitur.*
31 *Societatem ſola dimiſſione capitalis apud ſocium, non præſumi renouatam, dum inſtrumentum interuenire deberet.*
32 *Societatem ineuntes ciuitates duæ ad quinquennium ſolenni ſtipulatione & ſcriptura, eo lapſo non cenſentur renouaſſe, licet*

mutuo auxilio ſe adiuuent.

33 *Reconductio vbi ſolennis requiritur ſtipulatio, facta non præſumitur reiecta contraria Sign. opin. n. 34.*

35 *Conductionis & conceſſionis renouatio, concurrente temporis antiquitate præſumitur, item ſi conductio & locatio ad longum tẽpus facta ſit, vel in emphyteuſim, n. 36.*

37 *Renouatio contractus, præterquam in locatione, conductione, aut precario, non præſumitur. Itaque non in contractu venditionis fructuum, num. 38.*

39 *Vectigalium locatio, eſt fructuum venditio.*

40 *Cuſtodiæ cauſa re conceſſa ad certum tempus, non præſumitur facta renouatio, cuſtode vltra tempus præſtitutum permanente.*

41 *Conceſſiones officiorum quæ neceſſitate geruntur, finita prima cõceſſione, non præſumuntur renouatæ.*

42 *Reconductio facta non præſumitur, quando coniecturis apparet aliam fuiſſe locatoris voluntatem.*

43 *Conductore non implente ex parte ſua, locationis non præſumitur facta renouatio.*

44 *Relocatio facta non præſumitur, impedimento in locatore interueniente.*

45 *Conductore perſeuerante in re conducta modicum temporis, non præſumitur facta contractus renouatio.*

46 *Inſtrumentum in prima locatione factum, in tacita relocatione non præſumitur repetitum.*

47 *Relocatione ex ſecunda tacite facta, non infertur ad aliam tacitã priorem.*

48 *Reconductio aut relocatio in rebus mobilibus facta non præſumitur. Adhibita tamen diſtinctione, n. 49.*

50 *Conductionis in contractu pignora data a tertio non cenſentur in tacita reconductione in eius præiudicium repetita.*

51 *Locans operas ſuas, vt in meo prædio ſit cuſtodiæ cauſa, finito tẽpore ibi perſiſtendo, non præſumitur facta reconductio.*

PRAESVMPT. LXXXV.

PRæclara eſt traditio hæc, quando conductor, ob id
quod finito primo conductionis tempore, perſiſtit
in re conducta, eam reconduxiſſe præſumatur? Qua in
1 re pro regula traditum eſt, reconduxiſſe † præſumi, l. item
quæritur, §. vlt. ff. locati. Qui impleto (ait Vlpian.) tẽpo-
re conductionis, remanſit in conductione, non ſolũ re-
conduxiſſe videbitur, ſed ẽt pignora vidẽtur durare ob
ligata, &c. Et in l. ſeq. ſubiungit idem Vlpia. Qui ad cer
tum tempus conducit, finito quoq. tẽpore, colonus eſt.
Intelligitur. n. dñs, cum patitur colonum in fundo eſſe,
ex integro locare, &c. Et in l. legẽ, §. 1. C. eo. ita eſt ſcri-
ptũ. Sin aũt tps, in quo locatus fuerat fundus, ſit exactũ
& in eadem locatione conductor permanſerit, tacito cõ
ſenſu eandem locationem vna cum vinculo pignoris re
2 nouare videtur, &c. Hanc eſſe † iuris præſumptionẽ ſcri
pſit Io. Andreæ in addit. ad Spec. in tit. de præſumpt. §.
ſpecies, n. 5. in verbo, in prædictis. Eſt aũt præſumptio
3 hęc fundata in ea † rõne, quod conductor iſte non poſſet
aliter licite retinere fundum illum, atque ita occupando
delinqueret, quod præſumendum non eſt, l. merito, ff.
pro ſocio. Hanc rationem probauit Bar. in d. §. vlt. Verũ
Caſtr. in d. §. vlt. & Alc. in tract. de præſumpt. reg. 3. præſ.
17. num. 2. verſ. ſed prior, exiſtimarunt, & rectius, eam
4 eſſe rationem, quia † ex tacito hoc contractu, tam loca-
tor quam conductor præſumuntur approbaſſe eam vo-
luntatem, quam iam in prima locatione habuerunt. Eſt
5 ſimile in † precario quod a locatione non eſt diſſimile,
l. in rebus, §. ult. ff. de precario. Ita in ſpecie tradit Alcia.
in d. præſumpt. 17. num. 2. qui ſubiungit ex ſentẽtia Co
menſ. in conſ. 8. in fi. idem eſſe in depoſito. Hæc præſum-
6 ptio locum habet, tam in prædio ruſtico † quam in urba-
no, vt probant præallegata iura. Differunt enim ſolum-
modo in hac materia, prædium ruſticum, & vrbanum,
7 ratione † temporis ipſius recõductionis, & relocationis.
Nam prædium vrbanum cenſetur reconductum ſolũ
prout habitauit, hoc eſt, ſi annum, vel menſem habita-
uit, ſolum pro eo tempore dicitur reconduxiſſe. Prædiũ
vero ruſticum præſumitur reconduxiſſe per annum tñ,
etſi prima conductio fuerit maioris temporis. Ita pro-
bat tex. in d. l. item quæritur, §. ultim. uerſic. quod autem
diximus, vſque ad finem Alex. in conſ. 18. in fin. libr. 5.
Ruin. in conſ. 61. nume. 11. circa medium, libr. 1. Ratio-
nem differentiæ aſſignant ibi glo. & Bar. num. 10. quod
8 ex † prædio ruſtico non percipiuntur fructus, niſi in cer
ta parte anni, atque ita certo tempore. Sed ex prædio ur
bano, uniformiter qualibet parte anni fructus cõſequi-
mur. Quam rationem probauit, & Bald. in d. l. legem, C.
locati. Hinc infert Bar. in d. §. ult. num. 10. uerſ. ex hac,
quod ſi eſſet prædium ruſticum, ex quo non perciperen
tur fructus niſi de quinquennio, in quinquennium cen
ſeretur facta reconductio. Idem ſi eſſet prædium ruſti-
9 cum, ex quo † bis in anno perciperentur fructus, ſicuti
contingit in prædiis Aegypti, auctore Plinio lib. 3. natu
ral. hiſtor. capit. 20. Nam tunc ſolum in ſex menſes pręſumeretur facta reconductio. Rurſus (inquit Bartol.) ſi
eſſet prædium ruſticum, ex quo perciperentur fructus
vniformiter, qualibet parte anni, ſicuti ex hortis, & viri
dariis. Nam tunc pro rata temporis præſumeretur facta
10 † reconductio, cum eadem ſit ratio, quæ in prædio urba
no. Et præterea (ſubiungit Bart.) ſi eſſet prædium urba-
11 num, ex quo † non perciperentur fructus uniformiter
qualibet parte anni, ſed uno certo menſe uel hebdoma
da, vt ſi haberem domũ, in loco ubi fiunt nundinæ, & il
lam locarem, licet conductor toto anno eam inhabitet,
attamen quia plus nundinarum tempore percipiẽtur,
& quia eam ob cauſam domus conducitur, atque loca
tur, idem eſt de ea domo dicendum, quod de prædio ru
ſtico, cum eadem ſit ratio.

Verum Fulgoſ. in d. §. ult. col. ult. exiſtimauit hoc po-
tius eſſe relinquẽdum arbitrio viri boni, qui iudicabit,
quid ueriſimile ſit.

Et rurſus (ait Bart. in d. §. ult. n. 10. verſic. aduerte,) ꝙ
ſi ex ꝓdio ruſtico quolibet anno fructus perciperentur,
12 † ſed difformiter, ut quia uno anno percipitur frumẽtũ,
alio uero anno faba uel millium, & conductor non cõdu
ceret pro eo ſolo anno, in quo faba percipitur, intellige
retur facta reconductio pro duobus annis, atque ita in
biennium præſumitur reconduxiſſe, cum eadem ſit rõ,
ut in prædio, in quo ſolũ ſingulo biennio fructus ꝑcipiũ
tur. Et confert quod docuit Bart. in l. diuortio, §. quod
13 in anno, ff. ſol. marr. quod ſi ex prædio uno † anno perci-
pitur frumentum, & alio anno miliũ, dicitur eſſe una ſo
la cultura prædii, & fructus confunduntur.

Huc pertinet quod decidit Afflic. in deciſ. 365. n. 12.
quod cum e feudo percipiantur fructus ſolum in una
parte anni, & ita certo tempore, renouatio atq. recondu
ctio eius pręſumitur, atque cenſetur facta, eo modo quo
& prædii ruſtici.

Extenditur primo hæc præſumptio, ut locum etiam
14 habeat in locatione & conductione, † uectigalium, quan
do. ſ. locatores habent liberam poteſtatem locandi abſ-
que alia ſolennitatis obſeruatione. Ita Bart. in dic. l. itẽ
quæritur. §. ult. num. 6. ff. locati. Eandem ſententiã pro-
bauit iuribus, & argumentis Signorol. in conſ. 22. num.
6. & 7. qui dixit, quod etſi in locatione gabellarum re-
quiratur licitatio, nihilominus illa licitatio facta primo
anno, cenſetur repetita in ſecundo. Idem de prædiis Rei
pub. ut cenſeantur, & illa reconducta, probat tex. dic. §.
ult. uerſ. eadem cauſa, & ſcripſerunt Sal. in l. legem, C. lo
cati. & Barb. in conſ. 14. col. pen. n. 16. lib. 2. Qui & idem
dicunt de prædiis eccleſiæ, quod intelligo ſemper, præ-
ſuppoſita facultate Prælati locantis.

Extenditur ſecundo, vt procedat ẽt in ſocio condu-
15 cente partẽ † domus ſocii. Ita Pet. de Vbal. in tra. de duo
bus

Digitized by Google

bus fratribus,par.1.q.10.Alci.in tract.de præſump.reg.
3.præſum.17.n.2.verſ.& procedit dicta. Nam & hoc in
caſu militat ratio huius præſumptionis, nempe tacitus
conſenſus ſociorum,atq. quod primam illam volunta-
tem in prima locatione conductioneque factam appro-
bauerint. Nec repugnat argumentum quo adducti con
trariam opinionem probarunt Soc.in l. ſerui electione,
§.1.n.3.ff.de lega.1.& Pariſ.in add.ad Bar.in d.§. vlt. n.
3.in verbo, deliquerat. Illa.n.conſideratio qua vſus eſt
Soci n.vera non eſt,cum dixit, quod hoc caſu ceſſat illa
ratio,ob quam in aliis præſumitur facta relocatio,& re-
conductio,nempe ne delictum præſumatur. Non enim
vera eſt ratio hæc,vt diximus cum Caſtren. & Alci. eſſe
rationem præſumpti conſenſus,& approbationis.

Extenditur tertio hæc præſumptio, vt locum habeat
16 ēt in conductione,& locatione † operarum,vtputa aduo
cati,medici,& ſimilis.Ita reſpondit egregie Corneus in
17 cōſ.348.li.1.quo loci in fine affirmauit,ꝙ opera † medi-
ci cōparatur prędio ruſtico, cū magis indigeamus ope-
ra ipſius medici æſtiuo tempore, quā hyemali, ob mor-
borum pluralitatem. Et præſertim ſi conductus fuiſſet
medicus ēt pro tpe peſtis,quæ magis graſſatur tempore
æſtus,& caloris,quam frigoris.Et illo in loco reſpondit
18 Corneus,† medicum cenſeri reconductum cum eiſdem
qualitatib.& conditionibus,quibus iam prima vice con
ductus fuit,qua de re ſtatim dicemus. Hanc quoq. extē
ſionem probarunt Socin.ſen.in conſ.196.lib.2.& Maſc.
in concl.990.num.12.

Extenditur quarto, vt hæc præſumptio locum hēat
19 etiam reſpectu qualitatum.Præſumitur enim † facta re-
conductio cum eiſdem qualitatibus,& conditionib.qui
bus prima conductio extitit, ſicuti quando conductor
dedit propria pignora. Nam illa repetita cenſentur in
relocatione.Ita probat tex.d.l.item quæritur. §. vlt. ibi,
non ſolum reconduxiſſe videtur, ſed etiam pignora vi-
dentur durare obligata. Et de pignoribus ſcripſerunt
Bar.ibi,n.1.Caſt.& Bal.in l.legē.C.locat.Barb.in conſ.
14.col.7.verſic.cum ergo,lib.2.Bertachin.in trac.de ga
bellis.p.2.n.15.Corn.in conſ.348.col.2.ver. nam in om
nino,li.1.Boer.q.284.n.14.Rui.in conſ.78.n.4.lib.1. Al
cia.in trac.de præſ.reg. 3.præſump.17.n.2.& plures cō-
gerit Maſc.in d.concl.990.n.2.& accedit Rota Rom.in
decis.495.p.1.in nouiſſime editis.

20 Ita quoque pactum ne † conductor expelli poſſit, fa-
ctum in prima conductione,cenſetur repetitum in ſecū-
da hac renouata,reſpondit Soc.ſen.in conſ.17.n.2.li.3.
quem ſecutus eſt Crau.in tract.de antiq. temp.in 4.par.
4.par.princ.num.106.

Non habet locum hæc præſumptio in pœna, quæ re-
21 petita † in reconductione non cenſetur.Iaſ. in conſ. 49.
col.2.li.3.poſt Baldum in d.§.vlt.& in l.legem, C.loca.
Idem decidunt Afflict.in deciſ.365.num.14.Boer.in q.
284.num.14.Et Rota Roman.in deciſ.115.num.2.in 1.
parte in nouiſſimis.Idem ego ipſe ſcripſi in lib.2. de ar-
bitrar.iudicum caſu 276.num.20. Et accedit Corbulus
in Tract. de Cauſis ex quibus emphyteuta ſuo iure pri-
uatur.in tit.De cauſa priuationis, ob non ſolutum Ca-
nonem.limit.38.num.1.& num.5.Non pariter locū ha-
22 bet hæc præſumptio in ea qualitate,& conductione † pa
cti de redimendo,ſeu(vt vulgus appellat)de affrancan-
do,adiecti in inſtrumento locationis, & conductionis.
Non enim per tacitam ipſam relocationem,& recondu
ctionem factam,præſumitur prorogatum tempus illud
affrancandi.Ita in ſpecie reſponderunt Alexan. in conſ.
17.num.12.lib.4.& in conſ.76.n.5.lib.5. & Rui. in cōſ.
86.in fi.& manifeſtius in conſ.114.n.4.li.1.& ſecutus eſt
Goza.in l.2.num.174.in fine,C.de pactis inter empt.&
vend.qui eiuſdē ſententiæ recenſet Imolam in conſ.35.
in fi.qui vix eſt, vt hoc ſentiat, refert etiam reſpondiſſe
Socin.Campeg.Petrum de Canonicis, Florianum, M.
Antonium Baueriam,Frāciſcum Crem. Io. de Anania,
Gaſparem Ardengherium,& Barthol.Hercul. Et teſta-
tur ipſe Gozadin. ſe ita aliquando obtinuiſſe. Eandem
quoque traditionem probauit Cagnolus in d.l.2. num.
188.Quibus conſtat,hanc eſſe receptam opinionem, &
ſi ab ea diſſentiunt Alex. ſibi parum conſtans in conſil.
28.in fine lib.4.Crottus & alius quidā modernus, quos
allegat Gozad.in d.l.2.n.165.Alba in conſ.178.num.3.
lib.1. hos etiam viſus eſt ſequi noue Vincentius Carro.
in trac.de locato & conducto, in tit.de renouatione lo-
cationis,num.4.qui alios nonnullos recenſet, qui nihil
ad rem hanc ſcribunt, Ruinus etiam in conſil.78.nu.3.
verſic.ſecundus caſus eſt,lib.1.dixit, ſe conſulendo du-
bitaſſe de ea opinione. Alex.in d.conſil.76.lib.5.ſed ve-
re conſtat ex duobus aliis reſponſis ipſius Ruini,eū pro
baſſe primam illam ſententiam. Quam quidem multis
rationibus & argumentis comprobat Gozad. præcita-
to in loco.Non eſt hic locus, vt eam repetam, & expli-
cem.Et hæc quidem communis ſententia locum habet
multo magis, quando ipſe conductor promittit ſe ipsū
affrancare intra certum tempus.Nam tunc lapſo illo tē
pore,ſi ſe non affrancauit,non poteſt aſſerere, per con-
tinuatam locationem prorogatum etiam eſſe tempus
affrancandi.Ita Ruin.in dic.conſil.114.num.6. verſic.
& iſtud etiam.lib.1.& idem affirmauit Gozadin. in dic.
l.2.num.165.C.de pactis inter emptor.& vendit.Sed co
gitandum eſt, quia non videtur ſatis vera hæc traditio,
cum Alexander relatus ab eis loquatur in conductore,
qui non ſatisfecit ex parte ſua ſoluendo, ſcilicet merce-
dem conductionis. Qui quidem defectus non videtur
poſſe conſiderari in conductore,qui promiſit ſe affran-
care, quia dum locator non requirit conductorem, vt
obſeruet promiſſa,non dicitur ipſe conductor deficere,
cum pactum ſit pro ſui commodo, & vtilitate factum,
& rurſus recepta hæc ſententia locum habet multo ma-
gis,quando pactum de affrancando non fuit factum cā,
& contēplatione ipſius locationis, ut ſi ſeparatim & di-
ſtincte ab ipſo contractu locationis, ita dictum eſt.
Et præfatus locator ſponte,& ex mera liberalitate pro-
miſit dicto conductori reuendere dicta bona intra quin
quennium, &c. Hoc ſane caſu facta relocatione non di-
citur prorogatum illud tempus reuendendi,atq. ita af-
francandi, cum pactum non cenſeatur factum cauſa &
contemplatione ipſius locationis. Ita in ſpecie docuit
Gozad.in d.l.2.num.171.C.de pact.inter empt. & uen.
& ibidem in additionibus Petrus Moncada comproba
uit.Quocirca infertur,quod ſi conſtaret aliquibus uer-
bis,pactum affrancādi fuiſſe adiectum cauſa, reſpectu,
ſeu contemplatione ipſius contractus locationis,& con
ductionis, vt ſi dictum eſſet. Et quia conduxiſti prędium
a te mihi venditum,ob id promitto tibi reuendere ipsū
prædium intra quinquennium, hoc ſane caſu proroga-
ta locatione, quæ reſpicit commodum locatoris,dicitur
etiam prorogatum tempus redimendi,quod conceſſum
fuit ad commodum,& utilitatē conductoris.Ita docuit
Cagn.in d.l.2.num.188.verſ.ex quo infero.

Præterea præſumptio hæc non habet locum in iura-
mento,quod non præſumitur repetitum in recōductio-
ne.Ita Bero.in q.100.n.4.

Extenditur quinto,vt locum habeat hęc pręſumptio,
23 qñ extat ſtatutum,ꝙ † conductio cenſeatur renouata, ſi
conductor in re conducta perſeuerauit per tres mēſes,
Et locator conductorque pacti ſunt,quod finita ipſa cō
ductione prima,non dicatur facta reconductio,& con-
ductor perſeuerauit ultra tres menſes a ſtatuto pręfixos,
hoc ſane caſu dr̃ facta reconductio.Ita egregie reſpōdit
Rui.in conſ.78.num.4.verſ.non obſtat etiam,libr.1. Ea
ratione motus eſt,quia illud pactum, & proteſtatio, qđ
locatione illa prima finita non cenſeretur facta reloca-
tio,intelligitur reſpectu curſus trium menſiū ex diſpo-

Digitized by Google

ſitione ſtatuti. Et propterea ſi ultra tres menſes perſeue
24 rauit conductor in re conducta, ſecũdum ius † cõmune,
cui pacto, & proteſtatione non dicitur derogatum, relo
catio facta præſumitur. Cum (ait ille) proteſtatio facta
in vna re non extendatur ad aliam, vt docuit Bart. in l.
non ſolum, §. morte. q. 1. ff. de oper. noui nunc.
25 Cæterum ego certe valde dubito, cum ea † videatur
mens proteſtantium paciſcentiumq. vt euitarent hanc
præſumptam voluntatis & conſenſus perſeuerantiam.
Extenditur ſexto, vt procedat hæc præſumptio etiam
26 reſpectu hæredum † tam locatoris quam conductoris.
Nam & ipſi præſumuntur relocaſſe, & reconduxiſſe, ſi
conductoris hæres prædium perſeuerauit retinere. Ita
Caſtr. in d. §. ult. n. 5. Ang. in l. cum ſatis, §. caueant, C. de
agricol. & cenſ. lib. 11. Io. de Anan. in c. 2. de Iudæis. Alexand.
in conſil. 28. in fin. lib. 4. Alc. in tract. de præſumpt.
reg. 3. præſ. 17. n. 4. Soc. iun. in conſ. 63. n. 20. lib. 2. & Afflict.
in deciſ. 365.
Extenditur ſeptimo, vt locum habeat hæc præſump-
27 ptio etiam in hærede † locatoris ante aditam hæreditatem.
Nam adhuc is cenſetur relocaſſe, ſi paſſus eſt cõdu
ctorem perſeuerare in re ei locata. Ita Alc. in d. præſ. 17.
n. 4. ſic intelligens l. qui ad certum, ff. locati, vbi Caſtr. &
Maſc. in d. concl. 990. n. 16.
Declaratur primo hæc præſumptio, vt locum habeat
28 quando conductio locatioque requirit † aliquam ſolen
nitatem, atque ita, quid aliud ultra patientiam illam locatoris.
Nam tunc non præſumitur facta reconductio,
atque relocatio. Ita docuit Bart. in d. l. item quæritur. §.
vlt. num. 4. cum dixit, quod ſi ex parte locatoris, qui per
mittit conductorem perſeuerare in conductione, quid
agendum eſt, vltra patientiæ præſtationem, locatio ip-
ſa renouata non cenſetur ſola ipſa patientia. Idem Bart.
ibidem n. 7. in fin. & cum eo Caſtr. ſcripſit, vbi locatio-
nis contractus requirit ſcripturam, ſola patientia nõ cẽ
ſeri renouatam ipſam locationem. Idem affirmarunt
Fulg. in d. §. vlt. Rom. in conſ. 103. n. 6. Rui. in conſ. 167.
n. 22. lib. 1. Iaſ. in conſ. 49. col. 2. verſ. ſecundo dicitur, lib.
3. Galliau. in l. 1. in prin. n. 28. ff. de verb. oblig. Afflict. in
deciſio. 365. n. 10. Boer. q. 248. num. 14. & Crau. in tract.
de antiq. temp. in 5. par. princip. num. 14. qui quidem
29 ob id dicunt, non cenſeri renouatam conceſſionẽ † em-
phyteuſis, & feudi, ex quo illa pro ſui ſubſtantia, & ſolẽ
nitate requirit ſcripturam. Idem reſpondit Crau. in con
ſil. 87. n. 3. Aliter declarat Cotta in memorab. in verbo,
emphyteuſis conceſſa.
30 Idem de locatione bonorum † eccleſiæ, quæ ſine ma-
gna ſolennitate alioqui fieri non poſſet, reſpondit Alex.
in conſil. 17. n. 11. lib. 4. ſic & Bero. in conſil. 116. num. 8.
lib. 1. conſuluit non cenſeri renouatam emphyteuſim iã
conceſſam emphyteutæ ad 29. annos, ſi eo primo tẽpore
in ea perſeuerauit. Eſt ſimile, quod reſpondit Crot. in cõ
31 ſil. 15. num. 18. non cenſeri renouatam † ſocietatem ſola
dimiſſione capitalis apud ſocium negociantẽ, ex quo cõ
tractus ille ſocietatis requirebat inſtrumẽtũ pro ſui eſ-
ſentia & ſolennitate. Et Crott. ſecutus ſum in conſ. 121.
n. 81. & 101. ubi egregiam facti ſpeciem in terminis ſo-
cietatis diffiniui. Eſt ſimile qđ tradit Bal. in tit. de pace
Conſtantiæ. in verbo, item ſocietatem, in fi. quod ſi duę
32 † ciuitates ſolemni ſtipulatione, & ſcriptura ineant ſo-
cietatem & confœderationem per quinquennium, ſi eo ipſo
quinquennio mutuo auxilio ſe adiuuant, non tamẽ
cenſentur renouaſſe ſocietatem ipſam, quæ ſcripturam
& ſtipulationem requirebat. Non enim quo ad hũc ef-
fectum differt ſolemnitas ſtipulationis ab illa ſcripturę.
Ita dicimus, quod vbi requiritur ſolẽnis ſtipulatio, non
33 cenſetur † facta reconductio. Ita Bar. in d. §. ult. n. 13.
34 His conſtat minus † recte reſpondiſſe Signorol. in cõ
ſil. 22. n. 6. & 7. cũ dixit, quod etſi locatio conductioq. ue
ctigalium fieri ſoleat adhibita ſolẽni licitatione, attamẽ
ſi finito tpe primæ conductionis in ea conductor perſe-
uerat, dr̃ renouata conductio. Hæc aũt declaratio locũ
35 non habet, quando adeſt temporis † antiquitas, nã tunc
renouatio conductionis, & nouę conceſſionis p̃ſumitur.
Ita Crau. in trac. de antiq. temp. in ult. p. n. 14.
Declaratur ſecundo, ut locum non hẽat hæc præſũ-
36 ptio, quando locatio, & conductio † facta eſt ad lõgum
tempus. Et idem quando conceſſio eſt facta in emphy-
teuſim. Hæc enim duo quo ad hunc effectum procedunt
a pari. De emphyteuſi ſic affirmarunt Bald. in d. l. item
quæritur, §. vlt. ff. locati, & in l. 1. q. 11. C. quando nõ pet.
partes. Rom. in conſ. 103. n. 4. Alc. in conſ. 17. n. 12. li. 4.
& in conſ. 76. n. 4. li. 5. Iaſ. in l. 1. col. 5. verſ. item per prędi
cta, C. de iure emph. Rui. in conſ. 61. n. 7. li. 1. Dec. in con
ſil. 328. n. 1. & in conſ. 555. n. 1. Afflic. in deciſ. 365. nu. 6.
Crau. in trac. de antiq. tẽp. in 5. par. princip. n. 14. & Ma
ſcar. in d. concl. 990. n. 14. Quibus conſtat minus recte
ſenſiſſe Alciat. in tract. de præſum. reg. 3. præſump. 17. n.
2. Hanc tamen declarationem intelligunt Iaſ. & Crauet.
in locis præcit. non habere locum, quando eſſet decur-
ſum longiſſimum tp̃s. Idem in locatione ad longũ tem
pus, quod in ea locum nõ habeat hæc præſumptio, ſcri
pſerunt Alex. in d. conſ. 17. n. 12. li. 4. Afflic. in d. dec. 365.
n. 5. Gozad. in conſ. 94. n. 52.
Verum ab hac opinione diſſentit ipſemet ſibi parum
conſtans Alex. in conſ. 28. n. 4. lib. 5. Rui. in conſ. 61. n. 4.
li. 1. ubi n. 8. uerſ. & etiam, reſpondit habere locum etiã
in diſpoſitione ſtatuti.
Declaratur tertio, vt hæc præſumptio locum non ha-
37 beat, in aliis † contractibus ultra locationem & condu
ctionem, ac ultra precarium, etiamſi alii contractus eſ-
ſent ſimiles ipſi locationi, vel precario. Ita rñdit Alex. in
conſ. 76. n. 7. uerſ. non obſtat prædictis, li. 5.
Et ſubiungit Alexan. declarari ſic debere ſtatutũ, ꝙ
uult præſumi reconductionem, ut illud locum non hẽat
in aliis contractibus. Id quod utile eſt ad declarationem
ſtatuti huius ciuitatis Paduæ, ſub rub. De uillanis & in-
quilinis. §. inquilini.
Et hinc infertur, præſumptionem hanc locum non
38 habere in † contractu venditionis fructuum. Ita Alex. in
d. conſ. 76. n. 4. li. 5. Rui. in conſ. 61. n. 7. li. 1. Crau. in cõſ.
87. n. 3. Bero. in conſ. 153. n. 23. lib. 1. & Maſcard. in cõcl.
990. num. 30.
Verum diſſentit Sign. in conſ. 22. n. 6. & 7. dum rñdit,
diſpoſitionem hanc locum habere etiã in locatione ue-
39 ctigalium, † quæ dicitur fructuum uenditio, ut explica-
ui ſupra hoc libro, & dicemus inf. in præſ. 104.
Ita pariter non habet locum hæc præſumptio, quan
do res fuit conceſſa ad cuſtodiam. Non enim finito eo
40 tempore cuſtodiæ præſtituto, ſi cuſtos † perſeuerat ali-
quod tempus in ipſa cuſtodia, non præſumitur illa ex
toto renouata. Bart. in dic. §. ult. num. 9. etſi ipſemet Bar.
in l. ſi mora, in fin. ff. ſol. matr. aliter viſus ſit ſentire, &
apertius ibidem Imola & Alex. & Gram. in conſ. 13. nu.
10. in criminalibus.
Ita pariter locum non habet hæc præſumptio in con
41 ceſſionibus officiorum † quæ neceſſitate geruntur, ſicuti
in tutela, & ſimilib. Non. n. ur̃ finita prima conceſſione,
illud renouatum, etſi ille in eo permaneat. l. 1. §. 1. uerſ.
quare ſi quis finita, ff. de eo qui pro tutore. Bart. in *dic. l.*
item quæritur. §. ult. n. 8. ff. locati. Verum ab hac declara
tione diſſentire ur̃ Alex. in conſ. 1. col. pen. li. 2. dum rñ-
dit de conceſſione priuilegii facta Hæbreis, ut in ciuita
te Chriſtianorum fęnus poſſint exercere.
Declaratur 4. ut locum ſibi non uendicet hæc præſũ
ptio, qñ manifeſte conuentum fuit, quod locatione fini-
ta non intelligatur facta relocatio. Ita in ſpecie docuit
Gozad. in repet. l. 2. nu. 167. C. de pactis inter empto. &
42 uend. Idem eſt, qñ ſolis coniecturis † apparet aliam eſſe
locatoris uoluntatem, quam ut conſentiat relocationi.

Excni-

Digitized by Google

Exemplum afferri poteſt in ea facti quæſtione, de qua ſe
reſpondiſſe ſcribit Alc. in d. præſumpt. 17. in fin. ſtante
ſtatuto quod dominus teneatur denunciare inquilino
ante tres menſes vt exeat e domo ei locata, finito loca-
tionis tempore, alioqui cenſeatur facta reconductio.
Quod ſane ſtatutũ (vt dixi ſupra) extat hic Patauii. Eue-
nit, quod dominus litigauerat cum inquilino, quia non
ſoluerat penſionem, vt eum eiiceret, & obtinuit domi-
nus. Dicebatur, quod pro ſequenti anno erat facta relo
catio, quia dominus non denunciauerat, atque ita non
ſeruauerat formam ſtatuti. Contrarium reſpondit Alc.
quia relocatio fit ex præſumpta mente partium. d. l. itẽ
quæritur. §. vlt. & l. qui ad certum. ff. locati. Quæ ſane
mens præſumpta locatoris tollitur contraria voluntate,
ex quo dñs litigabat, vt eum expelleret. Vnde appare-
bat, qd elapſo anno non intendebat relocare. Et pter Al
43 ciat. accedit rõ, qd cum † conductor non impleuerit ex
parte ſua non ſoluendo penſionẽ, renouatio locationis
facta a locatore non præſumitur. Ita in ſpecie reſpõde-
runt Ale. in conſ. 76. n. 13. li. 5. Rui. in conſ. 78. n. 2. & 3. &
in conſ. 167. n. 22. li. 1. Goza. in conſ. 94. n. 53. & Crau. in
conſ. 87. n. 3. & ſecutus ſum in conſ. 121. n. 100. & idẽ ſcri
pſit Maſc. in d. concl. 990. n. 31.

Cæterum prædictis repugnare videtur, quod reſpon-
dit Alex. in conſ. 1. col. penult. verſ. nec obſtat ſi dicere-
tur. li. 2. Cum dixit, quod licet Dux Mantuæ, qui per ali-
quot annos conceſſerat Hæbreis, vt ſua in vrbe poſſent
exercere fœnus, pendente illo tempore inhibuerit, ne fœ-
nus exercerent, attamen ſi finito tempore illo permiſit
illos fœnerari, dicitur renouaſſe priuilegium eis conceſ-
ſum. Reſponderi poteſt, Alex. loqui, quãdo inhibitio effe
ctum non habuit, vt quia (vt ipſe dicebat) tpe incõgruo
fuit facta. Colligi etiam poteſt alia coniectura, ad demõ
ſtrandum voluntatem locatoris non eſſe, quod cenſeatũ
facta relocatio. Eſt ſane coniectura, quando conductor
promiſit, quod finita locatione relaxabit rem conductã
libere, & renunciauit ipſe conductor omni legum auxi-
lio & beneficio. Ita ſcripſit Gozad. in d. l. 2. n. 169. C. de
pact. inter empt. & vend.

Declaratur quinto, vt non procedat, quando in ipſo
44 locatore † ſuperueniret impedimentum, qd impediret
conſenſum, vt ſi efficeretur demens, uel furioſus. Nam
deficiente conſenſu, non intelligitur facta relocatio. Ita
ex ſententia Bar. in d. §. vlt. n. 14. in ſpecie decidit Affl.
in deciſ. 365. n. 2. Et confert text. l. electio. §. vnius. ff. de
optio. legata. ibi, quia non videor conſentire, quia con-
ſentire non poſſum. Idem eſſet, quando locator fuiſſet
abſens, tempore finitæ locationis. Nam & tunc deficit
conſenſus, & propterea non præſumitur facta relocatio.
Ita Afflic. in d. deciſ. 365. in fi.

Declaratur ſexto, vt non procedat, quando cõductor
45 perſeuerauit in re conducta † modicum tempus, ut tri-
duum, vel quatriduum, & poſtea locator rei dominus
prohibuiſſet eum, ne ibi plus commoraretur, quia uole
bat prædium pro ſe. Hoc caſu non præſumitur facta re-
locatio. Ita in ſpecie declarant Bald. in d. l. item quæri-
tur. §. vlt. ff. locati Affl. in dec. 365. n. 14.

Cæterum Bartol. in d. §. ult. num. 12. hoc totum iudi-
cis arbitrio relinquit. Qua de re ſcripſi libr. 2. de arbitr.
iud. caſu 31.

Declaratur ſeptimo, ut locum non habeat quoad in-
46 ſtrumentum † in prima ipſa locatione confectum. Nam
illud non cenſetur repetitum in relocatione, in eaq. exe-
qui non põt. Ita Bal. in l. legem. C. locati Ale. in conſ. 17.
& in conſ. 28. n. 7. li. 4. & Afflic. in dec. 365. n. 15.

Declaratur octauo, vt non procedat in ſecunda taci-
ta relocatione. Ita egregie reſponderunt Alex. in conſil.
16. lib. 3. & Ruin. in conſil. 78. num. 3. in fi. lib. 1. Non. n.
47 ex ea tacita † relocatione inferri poteſt ad aliam tacitã.
Gozadin. dict. l. 2. num. 117. verſic. ſecunda. & Maſcard.
in dic. concluſ. 990. num. 23. qui alios refert.

48 Declaratur nono, vt locum non habeat in rebus † mo
bilibus. Nam in his non præſumitur facta relocatio, &
reconductio. Ita gl. in d. l. item quæritur. §. vlt. ff. locati.
Maſc. concl. 990. num. 27.

49 Verum Bar. ibi. n. 11. ſic diſtinguit, † Aut res illa mo-
bilis erat conſueta locari, utputa ſi agitur de equo loca-
ri ſolito. Et tunc præſumitur reconductio. Aut non con-
ſueuit locari, ſicuti quando nobilis concedit equũ ami
co, vt aliquem certum in locum proficiſcatur. Hoc ſane
caſu nõ dicitur facta relocatio, ſed potius is amicus fur
tum committere dicitur, niſi aliqua ratione credat, do
minum fuiſse permiſſurum, vt declarat Bartol. in l. in-
ter omnes. §. recte. ff. de furtis. & ſcripſi ſupra libro 1.
quæſt. 77.

Declaratur decimo, vt non procedat hæc præſũptio,
quoad pignora data per tertium pro cautione obſerua
50 tionis contractus. Nam illa non cenſentur † ad præiudi
cium ipſius tertii repetita in relatione. Ita Bart. in dic. l.
item quæritur. §. ult. num. 3. ff. locati. In hoc enim tertio,
qui pignora dedit, ceſsant rationes illæ, quibus locator,
& conductor præſumuntur conſentire relocationi con-
ductionique, quemadmodum egregie declarat ipſe Bar
tol. ſic & quoad fideiuſsores Boer. quæſt. 284. num. 14.
Bartol. in conſil. 31. colu. 1. lib. 1. Franc. de Marchis quæſ.
539. num. 5. par. 1.

Declaratur vndecimo, ut locum non habeat, quando
is qui eſt in prædio, eſt locator, & dominus eſt condu-
51 ctor, utputa Caius locauit † operas ſuas, vt eſset in meo
prædio cauſa cuſtodiæ, ſi finito tempore is Caius manet
in prædio, ad eius cuſtodiam, non uideor ipſum recon-
duxiſse. Eſt ratio, quia ſola patientia non implet contra
ctum ex parte mea. Et ego nil feci ex quo præſumi de-
beat, me ipſius Caii operas reconduxiſse. Ita Bart. in d.
l. item quæritur. § ult. num. 5. ff. locati. quem ſecutus eſt
Soc. Sen. in conſ. 166. col. 1. lib. 2. Inquit tamen Bart. qd
ille cuſtos petere poterit mercedem ſui laboris, actione
negociorum geſtorum.

Locatorem præſumi adhibuiſſe patientiam, vt conductor re conducta poſſet vti & frui.

SVMMARIVM.

1 *Conductor in contractu locationis penſionem, locator patientiam præſtat.*
2 *Locator patientiam vtendi, & fruendi præſumitur præſtitiſſe.*
3 *Impedimentum utendi, & fruendi præſtare, cum quid facti ſit, non præſumitur.*
4 *Facere contra legem, & fidem promiſſam graue eſt delictum.*
5 *Delictum non præſumitur.*

PRAESVMPT. LXXXVI.

QVemadmodum conductor ex natura contractus
locationis & conductionis tenetur præſtare pro-
1 miſsam † penſionem. l. quæro. §. inter locatorem. ff. loca-
ti. Ita econtra locator debet adhibere, & præſtare pa-
tientiam, ut conductor ualeat uti, & frui re conducta.
Verum quando dubitatur an locator præſtiterit pa-
2 tientiam utendi, & fruendi, † præſumitur eam adhibuiſ
ſe. Ita reſpondit Cardinalis Zabarel. in conſ. 140. colum.
ult. in princ. verſ. ſed hoc nihil eſt. Ea ratione adductus
eſt, quod præſtare impedimentum utendi, & fruendi,
3 eſt † quid facti, quod non præſumitur, niſi probetur. l.
quæcunq. §. ult. ff. de publ. in rem actio. & l. in libello. §.
factæ. ff. de cap. & poſtl. reuerſ. & dicemus latiſſime infr.
lib. 6. in præſump. 24. Accedit, & altera ratio quod ſi lo-

Digitized by Google

cator non pateretur conductorem vti, & frui re locata,
4 aduerſus † legem, & promiſſam fidem faceret, qđ graue eſt delictum. l. 1. ff. de pact. Cũ vero delicta † non præ-
5 ſumantur. l. merito. ff. pro ſocio, ſic nec præſumi debet locatorem præſtitiſſe hoc impedimentum.

Mercedem præſumi promiſſam eo ipſo, quod mancipium fuit naui impoſitum, aut res mulioni ferenda tradita.

SVMMARIVM.

1 *Nautæ promiſſa merces præſumitur, rem mancipi, ad vehendũ naui imponendo.*
Quod & in mulione obtinet. num. 2.

PRAESVMPT. LXXXVII.

1 CVm mancipium naui imponitur aliquo in loco uehendum, etſi † merces promiſſa non fuit domino nauis, eo ipſo quod fuit impoſitum, præſumitur pmiſſa. Ita Lucas de Penna in l. 3. in præſumpt. 173. C. de apochis publ. lib. 10. adductus reſponſo Labeonis in l. ſi vehenda. in princ. ff. ad leg. Rhod. de iactu. cuius verba ad ſcripſi, ſi vehenda mancipia conduxiſtij, pro eo mancipio, quod in naui mortuum eſt, vectura tibi non debetur. Paulus. Immo quæritur, quid actum eſt, vtrum pro his, qui impoſiti, an pro his, qui deportati eſſent, merces daretur, quod ſi hoc apparere nõ potuerit, ſatis erit pro nauta, ſi probauerit impoſitum eſſe mancipium. Hactenus Labeo. qui ſatis eſſe exiſtimauit, quod probetur, mancipium fuiſſe in naui impoſitum, quia merces eo ipſo præſumitur promiſſa, ſiue mancipium deceſſerit, ſiue vectum deſtinato in loco fuerit. Et reſponſum hoc annotarunt ibi Bar. & Petrus Pechius in comment. ad d. l. ſi vehenda. Non enim quod vixerit uel mortuus ſit ſeruus, efficit, quin vectura debeatur. Et idẽ ſcripſerunt Rom. in ſing. 555. conduxi. Signor. in conſil. 195.
2 num. 7. qui idem de re tradita † mulioni aliquo in loco ferenda ſcribunt, ſic & Benuen. Straccha in trac. de mercatura. in tit. de nauib. pa. 3. n. 16. qui quidem diſtinguũt tres caſus quos nunc non refero.

Ex eadem l. ſi uehenda, diffiniri ſolet & illa dubitatio, ſi nauis dominus certa mercede conuenta, promiſit Titium in naui ſua ponere, & in loco aliquo vehere atq. exponere, ſi reperitur Titius in naui, & expoſitus in loco an præſumatur impleta conditio, nempe a domino fuiſſe poſitus in naui. Qua de re ſcripſit multa poſt alios Benuen. præcit. in loco, num. 13.

Contrahens, cum aliquo præſumitur habere cognitam illius conditionem.

SVMMARIVM.

1 *Contrahens, conditionem eius, cum quo contrahit, ſcire præſumitur.*
2 *Mutuum tradens filiofam. non repetit, cum conditionem eius ſciuiſſe præſumatur.*
Idem in mutuanti minori. num. 3.
4 *Contrahens cum ſocio mercatoris ſocietate finita, damnum quod ſentit ſibi imputat.*
5 *Debitorem accipiens, qui ſoluendo non ſit, ſibi imputabit.*
Idem eſt in fideiuſſore minus idoneo. n. 6.
7 *Eligens electi conditionem præſumitur ſcire.*
8 *Beneficium permutans cum aliquo ſibi adſcribat, ſi quomodo id obtineret, non perquiſierit.*
9 *Bannitum offendens cuius bannum inualidum eſt, ob ignorãtiam non excuſatur.*
10 *Contrahens cum aliqua fœmina, eius conditionem non præſumitur ignorare.*
Niſi tamen mulieri falſo ſit perſuaſum, n. 11.
12 *Forenſis contrahens, eius cum quo contrahit, præſumitur conditionem cognouiſſe.*
13 *Mulierem ob ignorantiam ſtatuti, in domicilio mariti de lucrãda dote, ſe excuſare non poſſe.*
14 *Forenſem, & ciuem prætextu ignorantiæ a delicto, non autẽ in contrahendo excuſari.*
15 *Ignorantia multum probabilis, de conditione eius, cum quo quis contrahit, excuſat.*
16 *Emens a minore, qui communiter reputabatur maior, ob ignorãtiam excuſatur.*
Idem eſt in contrahente cum filiof. qui eſſet in quaſi poſſeſſione ſui iuris, & pro tali ſe gereret. n. 17.
18 *Hæres ſuccedens debitori excuſatur ob ignorantiam conditionis perſonæ, cum qua contractum ſit.*

PRAESVMPT. LXXXVIII.

1 QVi contrahit cum aliquo, præſumitur ſcire † & cognoſcere eius conditionem, & qualitatem, an. ſ. ſit ſeruus, vel liber, minor, vel maior, ſapiens, vel ſtultus, & prodigus. l. ſi patronus. vbi Bart. ff. de confirmat. tut. & l. in ciuile. C. de furtis. vbi Bald. & ſcribunt Dec. in l. qui cum alio. num. 1. ff. de reg. iuris. & ibidem Cag. num. 5. Eſt ratio, quia is qui contrahit, diligens & cautus eſſe debet in perſcrutanda conditione, & qualitate eius, cum quo vult contrahere. dic. l. qui cum alio. de regu. iuris, quod reſponſum egregie explicat Cuiacius in libr. 7. obſeru. cap. 36. Ea propter ſuę negligentiæ adſcribitur ſi male contraxit, ignorans illius conditionem.
2 Hinc dicimus, quod is, qui † mutuo dedit pecuniam filiofam. repetere non poteſt, etſi dicat, ſe ignoraſſe illum fuiſſe ſub patris poteſtate, cum id ſciuiſſe præſumatur. l. pen. ff. ad S.C. Maced. Idem dicimus de eo, qui minori
3 † mutuauit, vt eadem ratione repetere non poſſit. Ita gl. in l. ſi Titius. in verſ. ætatis. ff. de fideiuſſ. Dec. in dic. l. qui cum alio. n. 1. Tiraq. in tract. conſang. ad finem tituli. n. 43. qui alia ſimilia congerit. Idem dicimus de eo, qui cõ-
4 trahit cum ſocio † mercatoris, quorum ſocietas iã erat finita. Nam ſibi imputare debet, ſi non perquiſiuit eius conditionem, & qualitatem. Ita Caſtr. in l. 1. §. non autem. verſic. item alias conſului. ff. de exercitor. actio. Dec. in d. l. qui cum alio. num. 1. & ibidem Cagn. num. 3. Eſt ſimile quod ſubiungit idem Dec. in d. l. qui cum alio. n. 3. & ibidem Cagn. num. 5. poſt Aret. in l. 2. in princ. col. pen. ff. ſolut. matr. Alexan. in l. ſi cum dotem. §. ſi mulier. ff. ſolut. matrim. eſſe adſcribendum negligentiæ eius,
5 qui acceptauit † debitorem, qui ſoluendo non eſt. Eius enim inopiam ſciuiſſe præſumitur. Idem de recipiente fi-
6 deiuſſorem † minus idoneum facultatibus. Alex. in cõſ. 60. lib. 5. & Cagn. in d. l. qui cum alio. n. 7. Idem dicimus
7 de eligente, † qui præſumitur ſcire conditionem electi. Bar. in l. ſi patronus. ff. de confirm. tuto. Dec. in dic. l. qui cum alio. n. 3. verſ. & quod hic dicitur, ſic & permutans
8 beneficium, † cum aliquo, ſibi imputat, ſi non perquiſiuit, quomodo is illud obtineret. Crau. in conſil. 132. nu.
9 13. Idem eſt in offendente † bannitum, cuius bannũ eſt inualidum. Nam præſumitur id ſciuiſſe, & propterea nõ excuſatur. Dec. in dic. l. qui cum alio. nu. 4. & ibidem Cagn. n. 9. late declarat. Et alia his ſimilia adiungit Ale. in tract. de præſum. reg. 3. præſump. 29. verſ. ſed poſſet debitori. Infertur, debitorem præſumi tanquam idoneum comprobatum a creditore, qui illius fidem ſecutus eſt. Alex. in l. ſi arbitrio. n. 4. ff. qui ſatiſd. cogan. & Maſcar. in concl. 478. qui declarat.

Extenditur primo, vt procedat hæc præſumptio etiã
10 in fœmina, quæ † cum alio contrahens præſumitur ęque ſcire eius conditionem, ſicuti vir. Ita tradunt Comenſ. in conſil. 26. col. 1. & in conſ. 72. colum. 3. Dec. in cõſ. 19. col. 1.

Digitized by Google

col.1.verſic.3.ſpecialiter. Purpur.in l.cunctos populos.
nu.149.C.de ſum.Trin.& fide cath. Curt.iun.in l.exige
re dotem,col.3.ff.de iud.& ibidem Cagn.col.1.& idem
Cagnol.in dict.l.qui cum alio.nu.17.& Roland.a Valle
in tract.de lucro dotis.q.14.num.18. Quam extenſionẽ
11 intelligo,niſi † mulieri fuiſſet aſſertum,& perſuaſum,cu
ius eſſet conditionis is, cum quo contrahebat. Purpur.
præcitato in loco.
12 Extenditur ſecundo, vt procedat etiã in forenſi,† qui
præſumitur ſcire ſtatum, conditionem, & qualitatem
eius,cum quo contrahit.Ita ſenſit Dec.in conſil.19.col.
13 1.verſ.nec obſtat.cum dixit,mulierem † non poſſe ſe ex
cuſare quod ignorauerit ſtatutum domicilij mariti, de
lucranda dote,eo ſub prętextu,quod eſſet forenſis,quia
etiam ipſa perquirere atque perſcrutari debuit ſtatum
& conditionem mariti. Et Decium ſecutus eſt Roland.
in tract.de lucro dotis. q.14.num.16.qui dicunt, foren-
14 ſem † & ciuem nouellum,excuſari quidem a delicto prę
textu ignorantiæ, non tamen in contrahendo. Cæterũ
diſſentit Alc. in reſpon.106.nu.10.ſecundum antiquam
impreſſionem Lugdunenſem, qui dixit,quod forenſis
volens acquirere bona in loco, vbi lex municipalis pro
hibet, debet ſe informare, quid lex ipſa diſponit, alio-
qui non excuſatur. Retinenda eſt opinio Decii & Ro-
landi. Nam Aret.in conſ.11.nu.5.ab Alciato allegatus
aliter ſenſit,qñ agitur de pęna euitãda,& Decii ac Rol.
opinionem probauit etiam Plotus in conſ.19.num.79.
Declaratur primo, vt locum non habeat hæc præſum
15 ptio,quãdo † adeſt ignorantia multum probabilis & iu
ſta. Nam hæc excuſat.l.ſi quis patrem.ff.ad Macedo. &
l.Titius.ff.de fideiuſſ.& ſcribit Dec.in d.l.qui cum alio,
nu.3.verſ.& iſta regula.ff.de reg.iuris. & per conſequẽs
hic præſumitur ignorare conditionem eius, cum quo
contrahit. Huius probabilis ignorantiæ exemplum af-
ferri poteſt,quando is cum quo contrahitur, communi
ter pro tali habebatur.Ita Guido Papæ in q.163.col.1.
& in q.301.Alex.in conſ.60.lib.5.& tradit Arius Pinel.
16 in l.2.in 2.parte.nu.38.C.de reſcin.vend.quod emens †
a minore,qui maior communiter exiſtimabatur, excu-
17 ſetur. Eſt etiam exemplum in eo qui contraxit cum † fi-
liofamilias, qui erat in quaſi poſſeſſione ſui iuris,& pro
tali ſe gerebat.Hoc ſane caſu excuſatur hic contrahens,
ſi nõ eſt perſcrutatus illius ſtatum,& conditionẽ.Ita de
clarando d.l.qui cum alio.tradit Alc.in tract.de pręſum.
reg.2.præſumpt.2.nu.5. verſ.nec obſtat qđ.& hæc igno
rantia poteſt etiã probari iuramento, vt tradit Maſcar-
dus in d.concluſ.478.num.3.
Declaratur ſecundo, vt non procedat quo ad hære-
18 dem,† qui ſucceſſit debitori,qui iam contraxit. Ita De-
cius in d.l.qui cum alio. num.7. Cagn.num.17. qui co-
pioſe declarant.

Seruitutem non præſumi,ſed libertatem.

SVMMARIVM.

1 *Res qualibet libera,non ſeruituti obnoxia præſumitur.*
2 *Seruitus cauſam naturalem regulariter non habet, ſed aut impo*
ſitam aut præſcriptam.
3 *Aedes ſuas ad cęlum vſque tollere,cuilibet liberum eſſe.*
4 *Feudalis res eſſe,cur non præſumatur.*
5 *Ciuitas vna alteri non præſumitur ſubdita.*
6 *Rem liberam præſumi, etiam extante quaſi poſſeſſione ſeruitu-*
tis.
7 *Quaſi poſſeſſio repugnans ſtatui primæuo, atque rei origini, non*
transfert onus probandi in aduerſarium.
Diſtinguit tamen Alc.num.8.
Idque ſi cum quaſi poſſeſſione concurrit contumacia rem liberã
aſſerentis.num.9.
10 *Liberam non præſumi, ſi communis ſit vox & fama,eam ſerui-*
tuti obnoxiam.
Idem ſi maior illius rei pars ſeruituti ſubiaceat, ſeruire præſumi
tur & reliquum.num.11.

PRAESVMP. LXXXIX.

CVM de præſumptionibus & coniecturis,quæ circa
feuda & emphyteuſes verſantur, multa dicturi ſi-
mus,viſum eſt prius,præfationis cuiuſdam loco diſſere
1 re: Quod qualibet † res libera,non autem ſeruituti ob-
noxia præſumitur.l.altius. & l. ſi in ædibus. C.de ſeru.&
aqua.& illis in locis annotarunt gl.& Bald.& reliqui,
ſic etiam ſcribunt Bart. in l.ſi prius. num.14.ff.de ope-
ris noui nunt.& in l.1.§.hoc interdicto.num.12.ff.de iti
nere actuque priua. Flor.in l.ſicuti. §.ſed etſi quæratur.
ff.ſi ſeruitus vend.Iaſ.in d.l.ſi prius.num.38. Dec.in con
ſil.360.num.4. Alc.in tract.de præſumpt.reg.2.pręſum.
1.num.2.& præſumpt.3.num.1. Did.lib.3.variarum re-
ſolut.c.17.num.7. verſ.ſed & fortior. Crauet. in conſil.
111.num.9.qui alios commemorat.ſic & Andreas Gail.
lib.2.pract.obſeru.c.69.num.2.& alios refert Maſcar.
in concluſ.79.num.6. & in concluſ.109.num.1.& Alua
rus in tract.de iure emphyteut.q.vlt.num.1.
2 Et huius præſumptionis ratio eſt, quia ſeruitus † re-
gulariter non habet cauſam naturalem, ſed aut impoſi-
tam aut præſcriptam. §.vlt.in inſtit.de ſeru. & ſcribunt
Bald.in c.cum oẽs.de conſtit. Iaſ.in d.l.ſi prius.num.40.
Hac ex præſumptione ſumptus eſt illud, quod diffinit
3 Iuriſconſ.in d.l.altius, liberum eſſe † vnicuiq; ædes ſuas
ad cœlum vſque tollere. Qua de re plura ſcribunt Iaſ.
in conſil.98.lib.1. Marſil.ſing.154. Pariſ.in conſ.16.nu.
14.lib.4.Coraſ.lib.3.miſcella.c.42.Veggius in conſ.53.
& And.Gail.d.lib.2.pract.obſer.c.69. eſt etiam ſumpta
4 illa recepta omnium traditio,rem non præſumi † feuda
lem,cum feudum ſit ſeruitus, vt diſſeremus infra ſuo lo-
co.Hinc etiam reſpondit Dec.in conſ.360.num.4.quod
5 vna † ciuitas non præſumitur alteri ſubdita ex quo libe
ra præſumitur.& eo in loco reſpondit pro ciuitate Sauo
næ quod non præſumebatur ſubdita ciuitati Genuæ,
& de ea facti ſpecie idem reſpondit Curt. iun.in conſil.
121.Ita etiam dicimus,homines pręſumi liberos. Bero.
conſil.115.num.30. & in conſ.150.nu.3. lib.1.& Gram.
voto 12.num.16.
Extenditur hæc pręſumptio, vt locum etiam habeat
6 quando extat quaſi poſſeſſio † ſeruitutis. Ita Bar.in d.l.
prius.nu.17.verſ.3.contra, & ibidem Iaſ.nu.38.quos ſe
cutus ſum in conſ.75.nu.4. Afferri ſolet ratio,quia quã-
7 do quaſi † poſſeſſio repugnat ſtatui primæuo, atque ita
origini rei, nil illa operatur, ſicque non transfert onus
probandi in aduerſarium.
Cæterum a prædicta opinione diſſentit Alc. in d.præ
8 ſump.1.qui nu.3.verſ.quantum aũt.diſtinguit,† Aut lo
quimur(inquit Alc.)de quaſi poſſeſſione ſeruitutis,quę
acquiritur ex interpellatione, puta interpello aliquem
ne altius tollat ædes ſuas. Cum ædes illæ mihi debeant
ſeruitutem altius non tollendi. Hæc interpellatio, niſi
is contradicat, conſtituit me in quaſi poſſeſſione illius
ſeruitutis.Cum incipiam præſcribere, vt docuit Bart.in
d.l.ſi prius. num.9. Non tamen hæc quaſi poſſeſſio ali-
quid operatur,atque ita non transfert onus probandi
in aduerſarium. Qñquidẽ probare debeo cauſam meæ
interpellationis, nẽpe ſeruitutem,quę eſt meæ intentio
nis fundamentum. Aut(inquit Alc.)loquimur de quaſi
poſſeſſione ipſius rei,& ſeruitutis,puta, ſi in muro mihi
contiguo habeo feneſtram ſeruitutem luminis mihi
pręſtantem.Hęc quaſi poſſeſſio releuat me ab onere pro
bandi,illudque transfert in aduerſariũ, ſicuti operãtur
aliæ quaſi poſſeſſiones. l.vti frui.verſ.quod ſi forte ff.ſi
vſusfructus peta.l.ſicuti.§.ſi quæratur.ff.ſi ſeruitus vẽd.
& confert l.1.in princ.ff.de itine.actuque priua.

Declara-

Digitized by Google

Declaratur primo, vt non procedat hæc præſumptio,
9 quando † cum quaſi poſſeſſione ſeruitutis concurrit ẽt
contumacia eius qui rem liberam eſſe aſſerebat. Ita de-
clarat Iaſ. in d. l. ſi prius. nu. 38. ff. de oper. nou. nunt. qui
rationem affert.

Declaratur ſecundo, vt locum non habeat hæc præ-
10 ſumptio, quando † communis vox, & fama extat, quod
res ſit ſeruituti ſuppoſita. Ita declarat Gozad. in conſil.
50. num. 24. qui ob id ait, rem præſumi feudalem, quan
do ita ſe habet communis fama, qua de re ſuo loco diſ-
ſeremus.

11 Declaratur tertio, vt non procedat, quando maior †
pars illius rei eſſet ſeruituti obnoxia.

Nam tunc reſiduum præſumitur ſeruire. Ita dicimus
rem præſumi feudalem, quando maior illius rei pars eſt
feudalis, vt dicemus infra in præſumptio. 91. dum ex
plicabimus, quando res præſumatur feudalis, in 13. con
iectura, & in ea præſumptione plura afferemus, quæ huc
pertinent.

Declaratur quarto, vt non procedat, quando factum
aliquid eſt, quod ſeruitutem a communiter contingen-
tibus arguit, ſicuti quando quis vſus eſt itinere aliquo
per fundum alterius. Nam in dubio præſumitur vſus iu
re ſeruitutis. Ita ſenſit Bar. in l. 1. §. 2. ff. de itinere actuq;
priuato. & manifeſtius Io. Fabr. in §. æque. inſtit. de act.
Alex. in conſ. 69. nu. 6. lib. 5. Fed. Scotus in conſil. 12. lib.
6. tomo 2. idem ego ipſe ſcripſi in commentarijs de reti-
nenda poſſeſſione, remedio 5. num. 19.

Ius patronatus in Eccleſia acquiſitum, quando,
& quibus præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Ius patronatus in eccleſia non præſumitur.*
Præſertim ſi vniuerſitas illud, aut potens aliquis prætendat. nu-
mer. 2. Id enim vſurpatum potius quam recte quæſitum præſu
mitur. num. 3.
4 *Ius patronatus quomodo probari velit concilium Tridentinum.*
5 *Alternatiua dictio, vel, inter diuerſa ponitur, & alteram partẽ*
veram eſſe ſufficit.
6 *Ius patronatus, conſtructione, reædificatione, & ditatione Eccle*
ſiæ quoque acquiri.
7 *Incluſio vnius non eſt excluſio alterius, vbi eadem eſt vtriuſq.*
ratio.
Item eius quod alio iure incluſum legitur. num. 8.
9 *Dictionem, &, interdum alternatiuæ loco capi.*
10 *Ius patronatus antiquiſſimum, probatur etiam lapidibus in fori*
bus, & ianuis Eccleſiarum repoſitis.
Item & fama ſufficit. num. 11.
12 *Fama in antiquiſſimis, in quibus difficilis eſt probatio, obtinet lo*
cum authenticorum documentorum.
13 *Ius patronatus antiquum per teſtes de fama antiqua non proba-*
ri, ſi pro ſua ipſi communitate deponant.
14 *Tres aut duo multi dicuntur.*
15 *Præſentationes factas a patronis in eccleſia probari debere certis*
probationibus & non coniecturalibus.
16 *Concilium Tridentinum de iure patronatus declaratur.*
17 *Ius patronatus vt acquiratur, conſenſum ordinarij, tacitum etiã*
ſufficere ſeu præſumptum.
Iſque ex curſu antiqui temporis cenſetur adhibitus. num. 18.
19 *Patronatam præſumi Eccleſiam illius loci, vbi ædificata eſt.*
Eccleſia collegiata quæ dicatur, & quæ non collegiata. num. 20.
21. & 22.
23 *Eccleſia cathedralis vel conuentualis, ipſo iure collegiata cen-*
ſetur.
24 *Eccleſia ſi qualis ſit non conſtet, attenditur eius quaſi poſſeſ-*
ſio.
25 *Ius patronatus multis caſibus alienari poſſe.*

PRAESVMPT. XC.

Ex ſupra cõmemorata præſumptione, qua diximus
ſeruitutem non præſumi, fluit & hæc ipſa præſum-
1 ptio, ius patronatus † in eccleſia non præſumi: cũ ſit ius
patronatus ſeruitus quædam. Ita manifeſte ſcripſerunt
Archid. in c. nullus. 16. q. 6. Innoc. in c. cum venerabilis.
de exceptio. Abb. in conſ. 54. col. 2. lib. 1. & in conſ. 76. &
in conſ. 106. lib. 2. Pau. de Cittad. in tract. de iure patro-
natus, in tertia parte, in ſecunda cauſa, num. 7. Dec. in
conſ. 117. col. 1. & vlt. & Lãber. de iure patron. parte 2.
in 7. art. 11. q. princ.

Et præſertim hoc locum habet in iure patronatus,
2 quod † vniuerſitas, vel potens aliquis prætendit. Nam
illud magis præſumitur vſurpatum, quam recte quæſi-
tum, vt tradũt Butr. in c. cum dilectus. de officio ordin.
Rochus Curt. in tract. de iure patronatus in verbo, con
traxit. quæſt. 20. & alios refert Puteus in deciſ. 57. 59. &
205. libr. 1. & idem credo ſcripſiſſe Verallum in deciſ.
128. parte ſecunda. quæ mihi videtur corrupte ſcripta.
3 Cum legendum forte ſit ius patronatus in magnis † do
minis, præſumitur magis ex vſurpatione, quam ex do-
tatione, & fundatione acquiſitum. Idem reſpõdit Hier.
Gabriel. in conſ. 192. nu. 1. lib. 2. Quam ſententiam com
probauit ſacrum Concilium Tridentinum, in ſeſſione
25. de reformatione, cap. 9. cuius ſane verba hæc ſunt,
Decernit ſancta Synodus, vt titulus iuris patronatus ſit
ex fundatione, vel dotatione, qui ex authentico docu-
mẽto, & aliis iuris acquiſitis oſtẽdatur, ſiue ẽt ex multi
plicatis præſentationibus per antiquiſſimum temporis
curſum, qui hominum memoriam excedat, alias ue ſecũ
dum iuris diſpoſitionem. In iis vero perſonis, ſeu com-
munitatibus, vel vniuerſitatibus, in quib. id ius plerũq.
ex vſurpatione potius quæſitum præſumi ſolet, plenior
& exactior probatio, ad docendum verum titulum, re-
quiratur. Nec immemorialis temporis probatio aliter
eis ſuffragetur, quam ſi præter reliqua ad eam rem ne-
ceſſaria, præſentationes etiam continuatæ, non minori
ſaltem quam quinquaginta annorum ſpacio, quæ om-
nes effectum ſortitæ ſint, authenticis ſcriptis probẽtur.
Reliqui patronatus omnes in beneficiis tã ſecularibus,
quam regularibus, ſeu parochialibus, vel dignitatibus,
aut quibuſcunque aliis beneficiis in cathedrali, vel col-
legiata Eccleſia, ſeu facultates, & priuilegia conceſſa, tã
in vim patronatus quã alio quocunque iure nominan-
di, eligendi, præſentandi ad ea, cum vacant, exceptis pa
tronatibus ſuper Cathedralibus Eccleſiis competenti-
bus, & exceptis aliis quę ad Imperatorem, & Reges, ſeu
regna poſſidentes, aliosq. ſublimes ac ſupremos princi
pes iura Imperii in dominiis ſuis habentes pertinent, &
quæ in fauorem ſtudiorum generalium conceſſa ſunt,
in totum præſumi abrogata, & irrita, cum quaſi poſſeſ-
ſione inde ſecuta intelligantur, &c.

Requirit ſacrum concilium, quod ius patronatus nõ
præſumatur, ſed probetur, & præſertim a Communita-
tibus, in quibus ſolet præſumi vſurpatio. Probari autem
4 vult Conclium, fundatione, † vel dotatione, vel curſu
temporis, hoc eſt præſcriptione, iunctis præſentationi-
bus. Et ii quidem probationis demonſtrationiſque mo
di, ita diſtincti, & ſeparati ſunt, vt vnus eorum tantum
ſufficere poſſit, quemadmodum declaraui in conſ. 241.
nu. 2. lib. 3. perpendendo dictionem illam, ſiue, quæ eſt
diſtinctiua, & non coniunctiua. Bar. in l. is qui ducenta.
5 §. verum. ff. de rebus dubiis. Et illa dictio, vel eſt † alter-
natiua, quæ inter diuerſa poni ſolet, & ſufficit alterã par
tem eſſe veram, & in ſpecie iuris patronatus ſic declarat
Lambert. in tract. de iure patron. lib. 1. parte 1. q. 3. prin
cipali. Qui ita iure communi ſancitum eſſe ſcripſit, vt
ſcilicet vnum ex his tribus ſufficiat, hoc eſt, vel funda-
tio, vel dotatio, vel præſcriptio, & noue. hoc eſt an. 1581.

die 4.

Digitized by Google

die 4. Februarij, Illuſtriſs. interpretes ſacri Concilii, ſic ſunt interpretati. Et præter tres enumeratos modos ac-
6 quiritur etiam ius † patronatus cõſtructione, reædificatione, & ditatione Eccleſiæ, ſicuti ſcribunt permulti, quos commemoraui, & ſecutus ſum in conſ. 90. n. 28. & 29. libr. 1. Nec Concilium ipſum Tridentinum tres hos poſtremos modos reiicit, etſi alios commemorat. Non
7 enim incluſio † vnius eſt excluſio alterius, quando eadẽ eſt vtriuſque ratio, vt declarando regulam l. cum Prætor. ff. de iudiciis. ſcripſerunt Felin. in c. nonne. nu. 5. de præſump. & Pariſ. in conſ. 111. num. 39. lib. 1. quos ſecutus ſum in conſil. 106. num. 232. lib. 2. Et præterea inclu
8 ſio vnius, nõ eſt excluſio alterius, quod alio iure † incluſum legitur, ſicuti declarat Decius in l. 1. in 3. lectur. nu. 84. ff. ſi cert. pet. & in conſ. 11. nu. 18. Porrò hic eandem rõnem eſſe vnius, & alterius modi certum eſt, & alii modi a ſtatuto non incluſi, ſunt a iure ipſo cõmuni probati. Imò & idem ſacrum Concilium in ſeſſ. 14. c. 12. de reformatione. ſtatuit, ius patronatus acquiri conſtructione. Et quanquam Concilium copulatiue ita loquatur, aut capellam de nouo fundauerit, & conſtruxerit, attñ
9 exiſtimo illam dictionem, † &, non ſtare copulatiue, ſed potius loco alternatiuæ, iuxta tex. l. cum quidam. C. de verb. ſign. vbi gl. & Doct. Et dum Concilium in d. Seſſ. 25. c. 9. requirit, ꝙ tituli ii patronatuũ probentur authẽticis documentis, crediderim interea poſſe connumerari probationes coniecturales, quæ iure probatæ ſunt, ſicuti aliorũ auctoritate reſpondi in conſ. 241. n. 7. quan-
10 do ſcilicet agitur de probãdo † patronatu antiquiſſimo. Quocirca ad probandum hunc patronatum ſufficiunt antiqui lapides in foribus, & ianuis eccleſiarum repoſiti, quemadmodum poſt Baldum, & alios ſcripſi ſuperiore libro in præſump. 59. in primo caſu. Fama etiam ſuf-
11 ficit ad probandum † antiquum patronatum. Lambert. in tract. de iure patron. lib. 2. par. 2. in 4. art. decimæ quęſtionis principalis, nu. 13. Rota tamen Roman. in deciſ. 792. num. 2. & 3. in prima par. in nouiſſime editis decidit, ſolam famã non ſufficere ẽt in antiquis. Rurſus Lãbert. in loco pręallegato. num. 12. ſubiungit teſtes etiam
12 de auditu probare. Hæc † enim in ãtiquiſſimis, in quibus difficilis admodum eſt probatio, locum obtinent authenticorum documentorum. Quod intelligo non ha
13 bere locum † in teſtibus Communitatis, qui dicerent audiuiſſe a ſuis maioribus, patronatum eſſe ipſius Cõmunitatis. Ita decidit Rota Romana teſte Verallo in deciſ. 134. par. 2. Dum vero requirit Concilium illas multiplicatas præſentationes in patronatu præſcriptione quęſito, exiſtimo ſatis verificari in duabus, vel tribus præſen
14 tationibus, cum duo † & tres dicantur multi. l. 1. §. hoc reſcriptum. vbi gl. ff. ad Sylla. & poſt alios docuit Iaſ. in l. licet Imperator. num. 19. ff. de leg. 1. qui tamen inquit,
15 iudicis arbitrio relinqui. Porrò has † præſentationes probari debere certis, & veris probationibus nec coniecturales ſufficere reſpondi in conſ. 336. num. 1. verſ. nec obſtat. lib. 4. ſcripſi tamen infra lib. 6. præſump. 36. nu. 4. & 5. continuatas præſentationes poſſe dici, quando extant vna vel duæ præcedentes, & vna vel duæ ſequẽtes, ſed vna deficit in medio. Cum extremis probatis media præſumatur, vt in beneficialibus affirmarunt Felin. & alii a me citati. Non etiam eſt omittendum, quod cum ſacrum Concilium requirit cõtinuatas præſentationes per curſum quinquaginta annorum in perſonis illis, in quibus ius plerumque ex vſurpatione potius quæſitum præſumi ſolet, non habet locum quando cum iis adeſt perſona, in qua ceſſat vſurpationis ſuſpicio. Sicuti aliqñ reſpondi, quod ſi ex duobus, qui prætendunt ius patronatus, vnus ſit vir potens & magnus, vt feudatarius diues, & opulentus, de quo poſſet eſſe vſurpationis ſuſpicio, alter vero eſſet priuatus, i quo ſuſpicio illa ceſſaret.
16 Hoc ſane in caſu locũ non habere † ſacrũ Concil. exiſtimo. Cum hoc ius patronatus haberi debeat, ac ſi eſſet illius priuati, & impotentis tantum. Sicuti ad rem prope noſtram reſpondit Hieron. Gabr. in conſil. 197. num. 8. lib. 1. Cum dixit, poſt Rotam, Felinum, & alios, ius patronatus mixtum clerici ſcilicet, & laici, non haberi pro clericali ob dignitatem clerici, ſed pro laici, ne laico pręiudicetur. Et econtra pro clericali quando vtrique magis expedit. Et propterea ſubiungit Gabriel. ſuo illo in caſu, regulam Cancellariæ, quæ reſeruat ſummo Pontifici collationem beneficiorũ pertinentem ad Epiſcopum, non comprehendere canonicatus, quorum collatio pertinet ad Epiſcopum, & capitulum Canonicorũ ſimul. Cum (vt dicebat Gabr. ibi. num. 7. verſ. item aſſumere) mixtum aſſumat naturã eius ſimplicis, per quod ius ſocii non tollitur, ſed conſeruatur. Propterea accedit, ꝙ quando diſpoſitio loquens de ſimplici trahitur ad mixtum in fauorabilibus, id contigit per extenſionẽ ob mentem & voluntatem præſumptam diſponentis eo caſu, quo in mixto eadem æquitas & ratio viget quæ in ſimplici. ſecus ſi ratio & æquitas ceſſat. Ita Hier. Gabr. in d. conſ. 197. nu. 12. lib. 1. poſt Crottum. & in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. num. 46. ff. de liber. & poſthum. Porrò ratio illa concilii requirentis tot continuatas præſentationes in perſonis potentibus eſt ob periculum, & ſuſpicionẽ vſurpationis, quam Cõcilium in his præſumit. Quæ ſane ratio ceſſat hoc in caſu, in quo reſpectu patroni priuati, & non potentis præſumi non poteſt vſurpatio. Et eo magis quia veriſimile non eſt, ꝙ alius compatronus potens paſſus fuiſſet hunc impotentem præſentationes aliquas facere, ſi nullus extitiſſet ius patronatus, ſed ipſe potens totũ vſurpaſſet. Eſt etiam obſeruandũ, potentes, & vſurpationis ſuſpectos dici non poſſe eos, qui ſuperiorẽ habent, a quo facile coerceri poſſunt, ſicuti decidit Puteus in deciſ. 58. numer. 5. lib. 1. Et præterea ceſſat ſuſpicio vſurpationis, quando Epiſcopus aliuſue Rector Eccleſiæ eſt æque potens ac ille, qui dicitur ex potentibus & magnatis. Cum veriſimile non ſit, ꝙ æque potens, vel potentior paſſus fuiſſet Eccleſiæ beneficia vſurpari. Ita declarauit, & decidit Rota Romana ann. 1582. die 9. Martii inter Archiepiſcopũ Toletanum & Ducem de Beiar, referente R. P. D. Blanchetto Rotæ Auditore. Verum aliter viſa eſt ſentire eadem Rota in deciſ. 199. num. 2. verſic. neque reſtringuntur in 2. part. in nouiſſ. Eſt etiam annotandum, ꝙ etſi Concilium vtatur hoc nomine, præſentationes, attamẽ idem eſt, ſi inſtrumenta patronatuum appellarent electiones, & teſtes dicerent patronos elegiſſe. Quandoquidẽ perſæpe canones, & eorum interpretes abutuntur nominibus, appellantes præſentationes electiones, vel collationes, & econtra. Ita Lapus in alleg. 8. num. 4. Feder. de Senis in conſil. 102. col. 1. verſ. ad hoc reſpondeo. Barbat. in conſ. 33. col. pen. lib. 3. Rochus Curt. in tracta. de iure patronatus in verbo, honorificum. q. 38. Dec. in conſil. 134. num. 3. in fine. & Lambert. in tract. de iure patronatus. lib. 1. par. 1. in 3. art. nonæ quæſtionis principalis. & in lib. 2. par. 2. artic. 3. q. 5. principalis. Dum etiam Conciliũ requirit patronatus probari authenticis documentis, & aliis a iure requiſitis, inter hæc requiſita extat cõſenſus Prælati, nempe ordinarii, vel ſummi Pontificis, vt poſt alios reſponderũt Alex. in conſ. 74. lib. 4. & Berous
17 in conſ. 5. nu. 14. lib. 1. Conſenſus tñ tacitus † ſeu pręſumptus ſufficit, ſicuti reſpondit Bero. in d. conſ. 5. nu. 15. & alios commemoraui in conſ. 241. nu. 18. quo loci. n. 20.
18 ſcripſi, curſu † antiqui temporis pręſumi adhibitũ conſenſum hunc. Præſumitur etiam adhibitus conſenſus in ipſo actu, & licentia conceſſa de ædificada Eccleſia. Ita Lambert. in tract. de iure patron. lib. 2. par. 2. in 7. art. 11.
19 q. princ. Qui ob id ait, præſumi eccleſiam † patronatam illius communitatis, vbi fuit ædificata. Nõ enim omittendum eſt, quod cum Concilium permittit nominationes,

Digitized by Google

tiones, & electiones in cathedralibus, collegiatis, & re-
gularibus, hoc eſt conuentualibus, non repugnare iuri
communi, ſed cum eo conuenire. Nam & ius commune
permittit etiam laicis, vt habeant facultatem eligendi,
conſenſu ordinarij, vel Pontificis, ſicuti tradunt gl. in c.
nobis. §. cæterũ. de iure patr. vbi Zabarella col 3. Curt.
de iure patr. in verbo, eccleſ. q. 2. Paul. de Cittad. de iure
patr. in 6. par. q. 54. & in 7. par. q. 10. & copioſius Lãber.
de iure patron. lib. 2. par. 1. q. 5. principali. nu. 13. Colle-
20 giata autem eccleſia † quę dicatur, explicat copioſe Lã
ber. in d. q. 5. col. 1. & 2. qui tandem ſecutus eſt Abbatẽ
in c. nobis. de iure patron. poſt Io. And. & alios, qui plu
res caſus viſi ſunt diſtinguere.

Primus eſt, quando in ipſius eccleſiæ inſtitutione or-
dinationeque prima fuit ordinatum, quod ibi eſſent cle
rici collegiati, tunc eccleſia dici debet collegiata. c. ne-
mo. 10. q. 1. de elect.

Secundus caſus eſt, quando fuit ordinatum, quod ibi
21 eſſet ſolus Rector, vel rector cum clerico, tunc † non eſt
collegiata. c. cum quis. de vita & honeſt. cler.

22 Tertius eſt caſus, quando fuit ordinatũ non habere †
ius collegii in ea, ſed patroni habere pręſentationem,
tunc Eccleſia non eſt collegiata. Io. Andr. in d. c. nobis,
qui exemplum affert in eccleſia Annun. B. Virginis Are
næ in hac Ciuitate Paduæ meis ædibus vicina, ciuis Ec-
cleſiæ patronatus eſt Clariſs. familiæ Foſcaræ.

23 Quartus caſus, quando Eccleſia eſt cathedralis, † vel
conuentualis, tunc ipſo iure cenſetur collegiata, cap. ne
pro defectu. de elect. Hoſt. in d. c. nobis.

Quintus caſus, quando nullo modo apparere poteſt,
24 an ſit collegiata, vel non, tũc attenditur † eius quaſi poſ-
ſeſſio. Nam talis præſumitur, qualis eam eſſe quaſi poſ-
ſeſſio ſignificat. Si enim eſt in quaſi poſſeſſione Colle-
gii, iudicabitur collegiata, ſic econtra. Quaſi poſſeſſionẽ
vero collegii oſtendunt ſigna, vt cum exercentur perti-
nentia ad collegium, ſicuti quando conſueuerunt face-
re Synodum vel habere ſigillum commune, vel eligere
Prælatum, & ſimilia. Ita Abbas, & Lamber. præcitatis
in locis. Cum vero Concilium prædictum diſtinguat cer
tis caſibus ius patronatus eccleſiaſticum, hoc eſt a cle-
ricis quæſitũ ex bonis eccleſiaſticis, a patronatu ſecula-
ri, dubitari ſolet, qñ præſumatur eccleſiaſticũ, vel ſecula
re. Rota Rom. referẽte Puteo in deciſ. 228. lib. 2. decidit
ſpectandum eſſe quibus ex bonis præſumatur clericus
acquiſiuiſſe. Qua de diſputatione diximus ſupra hoc
lib. in præſump. 53. Statuit etiam Concilium in d. cap. 9.
verſ. Nec dictum ius patronatus. vendi & alienari non
poſſe ius patronatus contra canonicas ſanctiones. Ad-
mittit ergo concilium a ſenſu contrario, ius patronatus
poſſe vẽdi, alienari & in alios trãsferri illis in caſib. qui-
bus ius ipſum communem canonicum permittit. Caſus
25 autem multi ſunt in quibus alienari poteſt ius † patro-
natus, ſicuti quando alienatur vniuerſitas iuris, ſub qua
ius patronatus continetur, vt ſi venditur villa, vel Ca-
ſtrum. Abbas & reliqui in c. ex literis. de iure patr. late
Lambert. in tract. de iure patron. lib. 1. par. 2. in 11. art.
5. q. princip. & ibidem in 15. art. quando venditur hęre-
ditas in qua extat ius patronatus. Non hic commemoro
alios caſus ab eo relatos. In illis vero caſibus in quibus
permiſſa non eſt alienatio, ſi illa fiet, ipſo iure nulla erit,
vt ſtatuit Concilium, quod iure communi ſancitum re-
quiritur tamen declaratio facti, nempe factam eſſe alie-
nationem in caſu prohibito. Qua declaratione facta
ſequitur priuatio ipſo iure. Ita Lambert. præcitato in lo-
co, in art. 2. & 3.

Feudalis res quando præſumatur, & quando libera, & allodialis.

SVMMARIVM.

1 *Allodialem & liberam, non feudalem in dubio rem præſumi.*
2 *Feudum dicitur quædam ſeruitus.*
3 *Libera res quælibet ob primæuum ſtatum ſuum dicitur.*
4 *Poſſidere iure proprio potius, quam alieno quis præſumitur.*
5 *Conceſſio rei facta a principe, in dubio libere non per infeudationem præſumitur.*
6 *Prædia ruſtica, ſui natura, & a communiter contingentibus libera ſunt, & præſumuntur.*
7 *Caſtrum in dubio liberum, & allodiale præſumitur.*
8 *Comitatus liber, & allodialis, non feudalis præſumitur.*
Idem in Marchionatu. num. 9.
10 *Allodialis præſumitur res, etiam feudali vicina, & contigua.*
11 *Allodiale etiam feudum præſumitur ſi a principe donante factũ ſit.*
Nec refert ſi dicat princeps, noſtri principatus, & dominij & aliorum quorumlibet iuribus ſemper ſaluis. nu. 13.
Aut aliquid annuatim principi præſtaretur. num. 14.
12 *Feuda, & iuriſdictiones libere donari poſſunt.*
15 *Feudalis res non præſumitur, aliquibus in conceſſione verbis extantibus quæ feudalem, aliquibus quæ allodialem ſignificent.*
Vel exprimerentur in conceſſione aliqua feudalia, non expreſſa enim præſumuntur allodialia. num. 16.
17 *Feudalis res non præſumitur, etſi a principe recognoſceretur. Qđ recte tamen intelligendum. num. 18.*
19 *Res præſumitur libera & allodialis, quamuis illius poſſeſſor præſtare ſolitus ſit iuramentum fidelitatis.*
Etiamſi cum iuramento fidelitatis præſtiterit Homagium. numero 20.
21 *Homagium eſt ſpecies quædam ſeruitutis.*
22 *Homagium non arguit concludenter feudum.*
23 *Res præſumitur allodialis, & libera, licet poſſeſſor illius ſe vaſallum confeſſus fuerit, et tanquam vaſallus iurauerit fidelitatem Domino.*
Idque etiam procedit, licet per 30. annos ſeruitium aliquod perſonale præſtiterit domino, a quo tamen rem aliquam conſecutũ fuiſſe non conſtat. num. 27.
Idem ſi re ipſa conſtet ſubditum nihil a principe domino ve habuiſſe, ſed ſua ſponte ſe ei adſtrinxiſſe præſtare aliquod ſeruitiũ perſonale. num. 28.
24 *Vaſalli nomen eſt æquiuocum, & vaſalli etiam dicuntur ſubditi, qui nihil a domino conſecuti ſunt.*
25 *Feudatarius dicitur etiam ille qui fidelitatis iuramentum præſtat, etſi feudum non obtinet.*
26 *Confeſſus rem feudalem, non efficit eam eſſe feudalem.*
29 *Allodialis vtrum res ſit, ex verbis conceſſionis præſumitur.*
30 *Donamus, largimur, conferimus, committimus, libere de omni eo &c. Verba hæc in conceſſione, liberam non feudalem rem demonſtrant. n. 31. 32. 33. & 34.*
35 *Allodialem eſſe rem, colligi ex ſignis.*
36 *Homagij, ſeruitij aut fidelitatis, in cõceſſione nulla facta mentione res feudalis non præſumitur.*
Idem ſi nulla inueſtitura ſolemniter conceſſa ſit. num. 37.
Aut conceſſio pro libera & allodiali facta ſit. num. 38.
39 *Feudalem rem eſſe præſumptionibus, & coniecturis demonſtrari poſſe.*
40 *Feudum conceſſum eſſe demonſtrant verba Principis in feudũ concedentis.*
41 *Feudum conceſſum, figura, ſeu actus facti feudo conuenientes demonſtrant.*
Idque ſi ex certa ſcientia non errore probabili. num. 42.
43 *Feudalis eſſe res, ex confeſſione iudiciali poſſidentis, præſumitur.*
44 *Feudi loco rem propriam cognoſcens illam feudalem facit ſi certa id ſcientia ſit.*
45 *Feudalem rem eſſe, antiqua principis aſſertio facit.*
46 *Feudalem rem fidelitatis iuramentum arguit.*
Concordantur opiniones contrariæ. num. 47.
48 *Fidelitatis & homagij reſeruatio feudum arguit.*
49 *Poſſeſſor rei ſeruitia præſtans in ſignum ſubiectionis, feudum arguit. Et quot annorum curſus requiratur. num. 50. & 55.*
51 *Allodialis, & libera non præſumitur res, in æſtimo ciuitatis non*
deſcripta,

Digitized by Google

deſcripta,in quo alia deſcribi conſueuerunt.
52 *Feudalis præſumitur res,in cataſtro feudalium deſcripta.*
53 *Feudalis res præſumitur diu tanquam talis poſſeſſa.*
Et quot annorum ſpacium ſufficiat.num.54.
56 *Feudalis poſſeſſa res ab anteceſſoribus, ad hæredes eodem iure præſumitur perueniſſe.*
57 *Feudum poſsidere, de quo conſtat in genere, ſi requiſitus a domino vt bona oſtendat, id negligat, præſumptionem contra ſe habet.*
58 *Vaſallus feudum negans,de mendacio conuictus, feudo cadit.*
59 *Feudalem rem eſse, concedentis perſonæ qualitas indicat.*
Prælatus eccleſiæ bona concedens,in feudum præſumitur concedere. ibi.
60 *Bonorum eccleſiæ natura eſt,vt alienari nequeant.*
61 *Donare potius,quam infeudare principi conuenit.*
62 *Feudali exiſtente bonorum parte maiori, de alijs eadem eſt præſumptio. Id tamen quomodo accipiendum.num.64.*
63 *Res eadem diuerſo iure cenſeri non debet.*
65 *Feudalis res eſſe,a communi voce & fama,in antiquis præſumitur. Quot autem annorum fama eſſe debeat.num.66.*
67 *Feudum an præſumatur,principe vtile dominium concedente,directo ſibi reſeruato.*
68 *Feudum eſſe,ex teſtibus rationem ſcientiæ reddentibus, præſumitur.*
69 *Feudalis res quæ fuit,adhuc talis eſſe præſumitur.*
70 *Præcedentia declarant ſequentia.*
71 *Res ad naturam ſuam priſtinam reuerti deſiderat.*
72 *Feudalem rem eſſe regionis conſuetudo præſumptionem præbet.*
Item ſi pro tali habita fuerit & tenta.num.73.
Vel appareat ex inſtrumentis antiquis etiam inter alios celebratis.num.74.
Aut ita iudicatum ſit,citatis ijs,quorum intereſt. num.75.
76 *Fidelitatis reſeruatio feudum ſignificat.*
77 *Homagij reſeruationem feudum ſignificare.*
78 *Riſortum quid.*

PRAESVMP. XCI.

POſteaquam cœpimus diſſerere de præſumptionibus,
quæ verſantur circa feudorum conceſſiones, adiiciamus hanc,quando res præſumitur feudalis. Qua in
re dicimus primum,quod quãdo vere ſumus in dubio,
1 præſumptio eſt rem eſſe liberam & † aliodialem, non autem feudalem.

Prima itaque erit hæc præſumptio, quam probarunt Io. And.& alii in c.nimis.de iureiur. Caſt.in conſil.179. In cauſa quam magnificus.nu.3.lib.1.Præpoſ.in proœmio feudorum, verſ.15.Abb.in c.ſignificauit. col.3.de reſcr. Alex.in conſ.129.nu.1.lib.1.in conſ.55.nu.4.lib.4.& in conſ.15.nu.7.lib.5. Curt.ſen.in conſil.76. Dominus Lud.col.2.verſ.tamẽ hoc nõ obſtante. Ruin.in conſ.155.nu.1.& in conſ.156.num.1.lib.1. Dec.in conſ.269.nu.1.& in conſ.468.nu.6.& in conſ.488.nu.8.Curt.iun.in conſ.41.nu.7. Goz.in conſ.47.num.14. Pariſ.in conſ.16.nu.14.lib.4. Brun.in conſ.127.col.2.verſ.etſi aſſumamus. Andr.Gaill.lib.2.pract.Obſer.c.69.num.4.Aluar.in tract.de iure emph.q.vlt. & alios congeſſi in conſil.1.nu.10.lib.1.& in conſ.191.nu.21.lib.2.& in conſil.395.nu.2.lib.4. & de eadem facti ſpecie idem mecum reſpõdit Surdus in conſ.151.nu.23.lib.2.ſic & Aluarus in tra
2 ctat.de iure emph.q.vlt.nu.2. quia feudum † dicitur ſeruitus quædam.gl.in l.ſi cuius. §.ſi vſusfructus, in verb. oportet. ff.de vſufructu. At omnis res præſumitur libe-
3 ra ob † ſuum primæuum ſtatum, l.altius, C.de ſeruit. & aqua. Accedit & ratio,quam in d.conſ.191. num.22. recenſui ex Roland.in conſ.46. nu.44.lib.3.quod vnuſ-
4 quiſque magis præſumitur poſſidere † iure proprio,quã alieno.l.filiusfam.§.Diui, verſ.iidem Principes,de leg.1. & ibi Ang. Non ergo quis poſſidere vt vaſallus, atque ita iure directi dominii, ſed nomine proprio præſumitur. Quæ tamen ratio ſolum concludit, quando is,qui aſſerit rem eſſe liberam, eã poſſidet. Et præſumptio hæc
5 maxime procedit in conceſſione facta † a Principe,qui in dubio libere donare, non autem infeudare præſumitur, ſicuti reſpondi in conſil.191.numer.24.libr.2.poſt Oldr.in conſil.159.num.5.& alios plures,quibus addo Roland.in conſil.85.nu.18.lib.4.Hæc præſumptio mul
6 to magis procedit in prædiis ruſticis,quæ ſui † natura & a communiter contingentibus ſunt libera, vt in ſpecie reſpondit Crauet.in conſ.662.nu.14.quem ſecutus ſum in d.conſ.395.num.5.

Extenditur primo hæc præſumptio,vt locum habeat etiam ſi de Caſtro aliquo ſit diſputatio: etſi enim Caſtrum dicatur continere et iuriſdictionem, attamen in
7 dubio præſumitur † liberum & allodiale. Ita Curt.ſen. in d.conſ.76. D.Lud.col.2.verſ.tamen hoc non obſtante. Iacobin. in inueſtitura feudali in verbo.de Caſtro, nu.16. & Pariſ.in conſ.16.num.18.lib.4.qui dixit, idem eſſe, quando caſtrum eſt intra Regnum, vel Prouinciã. Idem de Caſtro reſponderunt Bellon. in conſ.10.nu.9. & Alba in conſ.16.nu.1.& idem ſcripſit Maſcar.in concluſ.79.num.9.& ſecutus ſum in d.conſ.395.nu.4. Boſſius in tit.de principe.num.238.

Extenditur ſecundo, vt procedat etiam in Comitatu
8 † qui præſumitur liber & allodialis, non autem feudalis. Ita Iacob.in d.verb.de caſtro,num.16.poſt Baldum, quem refert. Idem reſpondit Belonus in conſ.10.num.9.quos ſecutus ſum in d.cõſ.191.num.21.Idem ſcripſit Alciat.in tract.de præſumpt.reg.2.præſump.3.nu.2.qui alios commemorat. idem tradit Maſcard.in d.concluſ.79.nu.10. & latius in concluſ.323.num.1. vbi declarat.
9 Idem de Marchionatu † reſpondi in conſ.1.num.35.Et intelligit Alciat.præcitato in loco, etiamſi hic, qui Comitatum, vel Marchionatũ obtinuit,aliqua ſeruitia domino præſtitiſſet, quia ea tanquam feudatarius præſtitiſse non præſumitur, ſed vt domino & ſuperiori ſuo.

Extenditur tertio. vt procedat etiam in re empta con
10 tigua † & confini feudali. Nam adhuc libera & allodialis præſumitur. Bald.in c.1.§.econtrario,nu.2.de inueſt. de re aliena facta. quem ſecutus eſt Hierony. Montanus in tract.de finibus regun.c.96.ad fin. Et hæc quidem extenſio tanto magis procedit,quando prædia alia vicinia ſeu confinia ſunt libera & allodialia. Nam tunc & hæc, de quib. eſt diſputatio,allodialia præſumuntur. Ita Iſer. in c.1.nu.3.de controuerſ.inter maſcul.& fœminam.& ibidem Afflict.num.10.verſ.ſecunda niſi. Brun.in conſil.127.col.7. verſic.quod ſi aliam.& Natt.in conſ.514. num.34.quos ſecutus ſum in d.conſil.395.num.9.lib.4. & ibidem num. 10. ſubiunxi poſt prædictos, multo magis procedere, quando in illis finibus maior pars prædiorum eſt libera & allodialis.

Extenditur quarto,vt locum habeat hæc præſumptio etiam ſi in conceſſione rei feudalis, dixit dominus &
11 Princeps concedens,quod donabat † & concedebat feudum. Etſi enim dixit ſe concedere feudum, non tamen dixit iure feudi, & ideo præſumitur feudum libere
12 & vt quid allodiale conceſſum, cum † feuda & iuriſdictiones libere donare poſſint. Ita reſponderunt Pariſ.in conſ.23.nu.15.lib.1.& in conſ.16.nu.14.lib.4.& Alba in conſ.16.num.2. Idem ſcripſit Mart.Freccia in tract. de ſubfeud.lib.2.tit. quis dicatur ſubfeudatarius.num.4.quos ſecutus ſum in conſ.191.num.29.

Extenditur quinto,vt procedat etiam,quando in ea
13 cõceſſione rei,adiecta fuiſſent hæc verba; † Noſtri principatus & dominii aliorum quorumlibet iuribus ſemper ſaluis. Hoc etiam caſu non præſumitur conceſſio feudalis,ſed libera, vt reſpondi in dict.conſil.191.num.41. lib.2. ex ſententia Ruini & Iacobini, reiecta opinione Decii & Alciat.

Extenditur ſextò, vt locum habeat etiam ſi pro re ipſa ha-

Digitized by Google

14 ſa habita a domino, & principe, aliqd † annuatim Prin-
cipi præſtaretur. Nam adhuc præſumeretur libera, &
non feudalis. Ita Bald. in l. 1. q. 31. ff. de rerum diui. & in
l. liberti libertæque, col. vlt. C. de bonis libert. Alex. in
conſil. 136. col. 3. lib. 1. quem ſecutus eſt Afflict. in deciſ.
129. num. 3. in fin. qui teſtatur ſic fuiſſe deciſum. & Grā-
ma. in deciſ. 77. num. 8.
Extenditur ſeptimo, vt locum habeat hæc præſum-
15 ptio etiam quando † aliqua extant verba ſignificatiua
feudi, & aliqua ſignificatiua allodii. Nam adhuc allodiū
præſumitur. Ita late reſpondi in d. conſ. 191. num. 27.
Extenditur octauo, vt procedat etiam ſi in conceſſio
16 ne aliqua bona exprimuntur, vt feudalia. Nā alia † non
expreſſa, feudalia non præſumuntur, ſed allodialia. Ita
Alex. in conſ. 29. col. vlt. verſ. dum autem, lib. 5. & Brun.
in conſ. 126. col. 4. verſ. & merito.
Extenditur nono, vt locum habeat etiam quando res
17 ipſa recognoſceretur † a principe. Nam adhuc non præ
ſumeretur feudalis. Ita Alc. in reſponſ. 120. num. 4. & in
reſp. 178. nu. 5. verſ. & ſolent nobiles. Ea eſt motus ratio
ne, quod ſic recegnoſcentes, id ad abundantiorem cau-
telam faciunt, vt vtiliore titulo cum opus erit, ſe tueri
poſſint. Quod probatur ſecūdum Alciatum in cap. poſt
electionem, de conceſſ. præben. & ibi Abb. nu. 4. cum di
xit, aliquem poſſe obtinere rē variis titulis, & eis ſe tue-
ri. Cæterum dubia apud me eſt Alciati traditio. Nam
18 aut recognoſcens ſimpliciter, † recognoſcit ſe rem illam
habuiſſe ab ipſo Principe, & tunc eſt certum, rē non præ
ſumi feudalem, cū perinde eſt, ac ſi dixiſſet, ſibi a Prin-
cipe donatam, vt dixi ſupra: aut dixit ſe recognoſcere
in feudum, & tunc feudalis præſumitur, vt dixi in conſ.
190. Quo tamen ad tertium, certum eſt, hanc recogni-
tionem non efficere rem eſſe feudalem, vt reſpōdit poſt
alios Alciat. in d. reſpon. 178. num. 2. & ſecutus eſt Ma-
ſcard. in concluſ. 79. num. 12.
Extenditur decimo, vt locum habeat, etiamſi poſſeſ-
19 ſor præſtitit, & præſtare debet, ac ſolet † iuramentum fi
delitatis. Nam adhuc res præſumitur libera, non autem
feudalis, cum fidelitatis iuramentum non arguat rem
feudalem eſſe, ſicuti tradunt Caſtr. & alii, quos congeſ-
ſi in conſil. 191. num. 31. lib. 2. reiecta contraria opinio-
ne Abb. Aretin. & aliorum, quos retuli in d. conſil. 191.
num. 30,
Extenditur vndecimo, vt procedat etiam quando
quis cum ipſo fidelitatis iuramento promiſit homagiū.
20 † Nam adhuc bona ab hoc poſſeſſa non præſumuntur
feudalia, ſed libera. Cum & homagium præſtari ſoleat
a ſubditis, qui nihil habent a domino, cuius iuriſdictio
ni ſubſunt, vt tradit Iac. a S. Georg. in tracta. de homag.
nu. 22. qui poſt Bal. dixit, homagium eſſe ſpeciem quā-
21 dam ſeruitutis. & † accedit Spec. in tit. de feud. §. quo-
niam. num. 12. dum ſcripſit, homagium præſtari vel ra-
tione habitarionis, vel in recompenſationem illatæ iniu
22 riæ. atque ita homagium † non arguit concludenter feu
dum. Nec aliter ſenſit Aluarot. in proœm. feud. q. 7. ver
ſic. inſuper ſciendum. etſi Dec. in conſil. 413. num. 3. &
Bero. in conſil. 66. col. 2. lib. 1. opinati ſunt, Aluarotum
affirmaſſe homagium arguere rem eſſe feudalem.
Extenditur duodecimo, vt locum habeat etiā ſi quis
23 confeſſus eſt, ſe eſſe vaſallum, & tanquam vaſallus † iura
uit fidelitatem domino. Nam adhuc bona ab eo poſſeſ-
ſa non præſumuntur feudalia. Cum nomen vaſalli ſit æ-
24 quiuocum, † ex quo conuenit & ſubditis, qui etſi nihil a
domino, cui ſubſunt, conſecuti ſunt, appellantur tamen
vaſalli. Ita ſenſit Aluarot. in d. proem. feudorum, q. 7. &
apertius Iul. Clar. in § feudum. q. 19. poſt Franciſ. Balb.
quem recenſet. & licet Specul. in tit. de feudis. §. quoniā.
nu. 5. dixit, vaſalli nomen idem ſignificare quod nomē
feudatarii, non tamen hinc fit, vt arguatur bona eſſe
25 feudalia: cum feudatarius † dicatur & ille, qui fidelita-
tis iuramentum præſtat, etſi feudum non obtinet, vt ſen
26 ſit Aluarot. in d. quæſt. 7. & quod cōfeſſus † rem eſſe feu
dalem, non efficiat eam eſſe feudalem, late reſpondi in
conſ. 191. num. 52. lib. 2.
Extenditur decimotertio, vt locum habeat etiam,
27 quando quis per triginta annos † ſeruitium aliquod per
ſonale præſtitit Principi & domino, a quo tamen rem
aliquam conſecutum fuiſſe non conſtat. Hoc etiam ca-
ſu bona ab hoc poſseſsa non præſumuntur feudalia, ſed
præſumitur præſtitum homagium, atque ita hunc effe-
ctum eſse vaſallum. ſeu hominem obligatum ipſi Prin-
cipi & domino. Ita Bart. in l. ſolet. §. vlt. nu. 9. ff. de offic.
Proconſ. & leg. Balb. in tract. de præſum. in 3. par. prin.
q. 10. primæ part. num. 34. & in 2. part. 5. part. princip. q.
6. nu. 1. in fin. & Iul. Clar. in §. feudum. q. 19. in princ. Et
28 idem eſt quando re ipſa conſtat, † ſubditum nihil a Prin
cipe dominoque ſuo habuiſse, ſed ei ſe ſua ſpōte adſtrin
xit præſtare ſeruitium aliquod perſonale. Nam adhuc
bona ab hoc ſubdito poſseſsa non præſumuntur feuda
lia, ſed libera & allodialia. Cum ea a Principe & domi-
no nòn acceperit, ſed ſolum præſumitur, quod ſe ipſum
obligauerit tāquam homo ſubditus, vt tradit Iacobin.
in tract. de homag. nu. 30. dum ſcripſit ſubditos teneri
iuuare dominum contra eius inimicos.
Secunda præſumptio & coniectura, quod res conceſ-
29 ſa ſit libera & allodialis, eſt illa, quæ † ſumitur ex verbis
conceſſionis.
Exemplum primum affertur, quando princeps dixiſ-
30 ſet donamus † & largimur. Hæc ſane verba ſignificant
conceſſionem, fuiſse liberam donationem, non autem
feudalem. Ita in ſpecie reſpōdit Oldr. in conſ. 159. quē
ſecutus ſum in conſ. 1. num. 11. & in conſ. 2. nu. 253. lib. 1.
& in conſ. 191. num. 9. lib. 2. quibus in locis quamplures
eiuſdem ſententiæ commemoraui.
Eſt & ſecundum exemplum, quando Princeps dixiſ-
31 ſet † conferimus. Sicuti reſpondi in d. conſ. 191. num. 6.
& 7. vbi multis comprobaui.
Poteſt etiam afferri tertium exemplum, quādo prin-
32 ceps vſus eſset his verbis: Committimus † tibi totaliter
vices noſtras. Nam & tunc res non dicitur conceſsa in
feudum, ſed vt libera & allodialis. Ita reſpondi in dict.
conſ. 191. nu. 12. poſt Iacob. & Alciat. quos ibi comme-
moraui. Idem reſponderunt Ruin. in conſ. 18. nu. 6. lib.
1. & Roland. in conſ. 85. num. 30. lib. 4.
33 Quartum eſt exemplum, quando † limitate conceſ-
ſum fuit prædium in feudum vſque ad talem locum.
Nam tunc reſiduum allodiale & liberum præſumitur.
Ita Brun. in conſ. 127. col. 9. verſ. ꝙ ſi ſeptimam. & acce-
dit Crau. in conſ. 293. num. 5.
34 Quintum exemplum eſt quādo conceſſio facta fuit †
libere vel de omni eo quod habet, vel aliis ſimilib. ver-
bis ſignificantibus tranſlationem cuiuſcunque iurs. Ita
poſt multos reſpondit Rol. in d. conſ. 85. num. 30. lib. 4.
cum multis ſequentibus.
Tertia præſumptio & coniectura, quod res conceſſa
35 ſit libera & allodialis † eſt, quæ colligitur ex ſignis.
Quorum primum eſt, quando in tota illa ſcriptura
cōceſſionis, nullum adeſt verbum, quod res illa ſit feu-
dalis, ſeu in feudum conceſsa, Ita reſpondi auctorita-
te multorum in d. conſ. 191. num. 17. & accedit Rolan.
in conſ. 85. num. 19. lib. 4.
Secundum eſt ſignū, quando in ipſa conceſſione nul-
36 la facta eſt reſeruatio ſeruitii, vel † homagii, vel fidelita
tis, ſicuti reſpondi in conſil. 1. num. 30. lib. 1. & in conſil.
191. num. 18. lib. 2. vbi eiuſdem ſententiæ recenſui Cald.
Alexand. & Dec. & idem reſpondit Roland. in d. conſil.
85. num. 23.
37 Tertium eſt ſignum, quando nulla ſolemni † inueſti
tura fuit conceſsa. Nam & tunc res præſumitur liber[a]
non autem feudalis. Ita conſului in d. conſil. 191. nu. 1[7]
vbi

vbi retuli alios, qui idem affirmarunt.
38 Quarrum eſt ſignũ, quando † conceſſio ipſa fuit ob-
ſeruata pro libera & allodiali. Hæc enim obſeruantia ſi-
gnificat rem eſse liberam, non autem feudalẽ, quemad-
modum reſpondi in conſ.2. nu.264.& in conſil.32. nu.
46.& nu.64.lib.1.& in dict.conſ.191.num.19. lib.2.vbi
eiuſdem opinionis fuiſſe Alciatum ſcripſi.
Nunc diſſeramus de præſumptionibus & coniectu-
39 ris, quæ ſignificant rem eſſe feudalem. Præſumptiones †
enim & coniecturas ad demonſtrandum rem eſſe feuda
lem, ſufficere ſcripſerunt Alex.in conſ.129.in princ.lib.
1.Affl.in c.1.num.68.ex quibus cauſ.feud.amit. Nat.in
conſ.460.num.4. lib.2.& Rolan.in conſ.32.num.37. &
num.58.lib.2. & ſcripſi in conſ.195. nu.2.lib.4. Abbas
conſ.82.num.5.lib.1.
40 Prima eſt præſumptio & coniectura, quæ ſumitur † a
verbis, vt ſi Peinceps dixit, quod concedebat rem illam
in feudum. Ita Oldr.in conſ.159.num.5. & Afflict.in c.
1.num.71. ex quibus cauſ.feud.amit.qui idem eſſe ſcri-
pſit quando eſt dictum. Do tibi pro te, & liberis tuis, ex
tuo corpore deſcendẽtibus. Idem quando dixit, inueſtio
te. Hoc enim verbum ſignificat conceſſionem in feudũ.
Ita Afflict.in d.c.1.num.71.
Verum hac de re dubitaui in conſ.191. num.2.lib.2.
Idem quando dixit: Teneas a noſtra curia immediate.
Affl. vbi ſupra ſimilia verba refert.
Secunda eſt præſumptio & coniectura, quæ ſumitur
41 ab eo † ſigno, quãdo facti ſunt plures actus naturæ feu-
di conuenientes, ſicuti petitio inueſtituræ. Nam tũc prę
ſumitur feudum. Ita Præpoſ.in prælud. feud.verſic.15.
& Alc.in tract.de præſump.reg.2.præſump.5.nu.3.Quã
42 ſane coniecturam intelligo, quando actus iſti † confecti
fuerunt ex certa ſcientia, nõ autem probabili errore. Si-
cuti ſcripſerunt a me congeſti in d.conſ.191.num.72.&
conferunt quæ mox ſubijciam.
Tertia præſumptio & coniectura, quod res ſir feuda-
43 lis eſt, † quæ ſumitur a confeſſione extraiudiciali ipſius
poſſidentis rem, qui confeſſus eſt eam eſſe feudalẽ. Ita
reſpondi in d.conſ.191.n.57.poſt Goz.Soc.iun.& Rol.
Et illo in loco dixi, hoc multo magis procedere, quãdo
confeſſio fuit geminata. Et huc facit, quod late ſcripſi
in eodem conſ.191.nu.50.52.& num.72.quod recogno
44 ſcens † rem propriam in feudum, facit illam eſſe feuda-
lem, modo recognitio ſit ex certa ſcientia. Surdus in cõ
ſil.151.num.14.& num.38.lib.2.
Quarta præſumptio & cõiectura eſt, quæ ſumitur ab
45 aſſertione † antiqua Principis, qui aſſeruit, rem illam eſ-
ſe feudalem. Ita Alex.in conſ.15. num.9. lib.5. Iaſ.in l.ſi
prius.nu.42.verſ.ſecundo limita. ff.de oper.noui nunc.
& in conſ.235.col.2.lib.1. Goz.in conſ.50.col.vlt. Affl.
in c.1.num.75. ex quibus cauſ.feud.amit. Alc. in d.præ
ſump.3.nu.3. Nat.conſ.460.num.7.& Ant.Gabr. in lib.
3.concluſ.in tit.de feud.concluſ.3.num.3. Crau.in con-
ſil.276.col.1.verſ.ſecundo probari.& Maſcar.in d.con-
cluſ.209.n.9.qui declarat procedere, quando Princeps
in verbis illis narratiuis fundat intentionem ſuam.
Quinta coniectura & præſumptio eſt, quæ ſumitur a
præſtatione iuramenti fidelitatis a poſſeſſoribus illius
46 rei. Nam iuramentum † fidelitatis arguit rem eſſe feu-
dalem. Ita reſponderunt Abb.in conſ.82.col.3. verſ.in
ſuper, lib.1. Aret.in conſ.14.col.1. Ruin.in conſ.34.nu.
7.& in conſ.42.in princ.lib.1. Goz.in conſ.9.in princ.&
in conſ.65.num.10. Pariſ.in conſ.21. num.22.& in conſ.
23.num.34.lib.1. Berous in conſ.115.num.8.lib.1. idem
ſcripſerunt Iaſ.in prælud.feud.nu.28. Curt.iun.in tract.
feud.part.1.q.6.principali.
Cæterum a prędicta opinione diſſentiunt Oldrad.in
conſ.159.nu.1. Caſtr.in conſ.164.in præſenti cauſa, quæ
vocatur, col.vlt.verſ.nec obſtat quod appellat, lib.1. So
cin.ſen.in conſ.257.nu.2. verſ.præterea aduertendum,
Ruin.in conſ.36.nu.8. & in conſ.42. nu.7. verſ.nec ob-
ſtat præſtatio, lib.1. Curt.iun.in tract.feud.in 1.par.q.7.
num.1. Soc.in conſ.76. num.47.lib.1. Alc.in reſpõ.199.
num.35. Ber.in conſ.65.num.81.lib.1. & in conſil.152.
num.13.lib.2. Crauet.in conſ.293.col.7.verſ.5.conſide
ro.& Roland.in conſ.2.num.6.lib.1. Et horum opinio-
nem ſum & ego ſecutus in conſ.1.num.34.in conſ.2.nu.
125.lib.1.& in conſ.191.num.31.lib.2.
47 Conciliari forte ſic poſſunt hę † opiniones, vt illa pri
ma procedat, quando nulla extat coniectura & præſum
48 ptio contraria. Nam tunc reſeruatio fidelitatis † & ho-
magii arguit eſſe feudum. Illa vero ſecunda opinio lo-
cum habet, quando alia extat præſumptio & coniectu-
ra in contrarium, ita reſpondit & declarauit Dec.in cõ-
ſil.413.num.7.verſ.non obſtant allegata, quem ſecutus
eſt Rolan.in conſ.85.nu.55.& num.59.lib.4.
Sexta præſumptio & cõiectura, quod res feudalis prę
49 ſumatur, ex eo ſumitur, quãdo † ipſius rei poſſeſſor, præ
ſtitit aliquod ſeruitium in ſignum ſubiectionis & feudi.
ita tradunt Iſernia in commentariis ad Conſtitutiones
Regni Neapoli. ſub Rubr.de offic.Iuſtitiarii, & ibidem
Affl. quos ſecutus eſt Antonius Gabr. lib.3. concluſio-
num, in titul.de feudis, concluſ.3. in fi. vbi idem eſſe ait
quando fuit pręſtitum ſeruitium perſonale, ex ſententia
Gramm.in deciſ.68.num.1.rectius allegaſſet in dec.77.
num.1. quo loci dixit, præſumi feudum, ſi poſſeſsor te-
netur deferre domino quotannis accipitres, vel quid ſi
mile. Ita & Natta in conſ.460.num.5.& Maſcard.in con
cluſ.79.num.28.& in concluſ.209.num.16.& 17.
His accedit Affl.in c.1.num.79.ex quibus cauſ.feud.
amitta.qui affirmat, ſe ita obtinuiſse. & idem in deciſio
ne 129.num.3.
Cæterum Iul.Clar.in §.feudum, q.19. teſtatur com-
50 munem eſse opinionem, quod requiratur † curſus & prę
ſtatio triginta annorum. Et præterea ſeruitium eſsę de-
bet perſonale, alias non eſt proprie feudum. Ita Alexan.
in conſil.136.num.3.& 4.lib.1.& Afflict.in d.deciſ.129.
num.3.
Septima præſumptio & coniectura eſt, quando res il-
51 la nõ reperitur regiſtrata in cataſtro † Ciuitatis, in quo
alia bona libera & allodialia deſcripta reperiuntur. Nã
tunc bona quæ non apparent regiſtrata, non præſumũ-
tur libera. Ita Rol.in conſ.82.n.40.lib.2. Natta in conſ.
460.lib.2.quos ſecutus ſum in conſ.191.nu.82.lib.2. Ita
econtra allodialia præſumuntur, quando reperiuntur
regiſtrata tanquam allodialia, ſicuti reſpondi in conſil.
395.nu.13. lib.4.& ibid.nu.33. declaraui. Et de eadem
facti ſpecie interrogatus vna mecum reſpondit Surd.in
conſ.151.num.10.& num.35.lib.2.
52 Octaua pręſumptio eſt, quando res iſta reperitur † re
giſtrata in cataſtro, & regiſtro aliorum bonorum feuda
lium. Nam & hæc feudalis præſumitur. ita in ſpecie re
ſponderunt Barbat.in conſil.18.num.38. verſ.modo in
propoſito, lib.2.& Brun.in conſ.127.col.24.verſ.quod
ſi vndecimam. idem docuit Afflict.in c.1.num.77.ex qui
bus, cauſ.feud.amit. Et hos quidem ſecutus ſum in dic.
conſ.390. col.3.verſ.4.confert. idem reſpondit Crau.in
d.conſ. 126.in prin.& Surd. vbi ſupr.& Aluarus de iure
emphyteutico, q.vlt.in fi.
53 Nona præſumptio & coniectura eſt, quando diu † res
ipſa poſseſsa eſt vt feudalis. Nam tunc feudalis præſu-
mitur. ita Affl.in c.1.nu.11. verſ.4. dicta. de controuerſ.
inter maſcul. & fęmin.& idem in capit.1.nu.72.ex qui
bus cauſ.feudum amitta. Gozadin.in conſil.4.nu.28. &
Crauet. in tractat. de antiquit.tempor. in 1. part.tertiæ
partis principal.nu.36.qui ſcripſit ſufficere longũ tem-
54 pus † decem annorum.
Sic etiam reſpondit Dec.in conſil.146. num.13.quod
res præſumitur feudalis, quando poſſidetur vt feudalis.
Sic etiam And.Gail.lib.2. pract.Obſeruat.cap.69. num.
6.&

Digitized by Google

6.Iul.Clar.in §.feudum, q.19.in fi.Surd.in conſ.151. num.17.lib.2.& Aluar.in tract.de iure emph.queſt.vlt. num.12.idem reſpondit Brun. in conſ.127.col.26.ver.
55 quid ſi decimamquartam, qui dixit, quod ſola † præſtatio ſeruitiorum, ſine curſu triginta annorum, non efficit rẽ eſſe feudalem. Quod intelligo cum ipſo Bruno, quando apparet iam rem illam fuiſſe liberam, & allodialem.

Decima præſumptio, & coniectura eſt, quando anteceſſores huius, qui contendit rem eſſe, vel non eſſe feudalem, eam poſſederunt tanquam feudalem. Nam tunc
56 præſumitur eodem iure † perueniſſe ad hæredem illorũ antiquorum. ita Bal.in l.is cuius, nu.4.ff.de vſu fru. Barbat.in conſil.18.col.16.verſ.& ſi quiſpiam, lib.2.& Alc. in tract.de præſumpt.reg.2.præſumpt.3. num.3. verſic. fallit quarto. idem reſpondit Brun. in conſil.127. col. 26.verſ.quod ſi decimamquintam.& tradit Maſcar.in concluſ.79.num.19.

Vndecima eſt præſumptio, & coniectura, quando in genere conſtaret, quod aliquis haberet bona feudalia ta
57 lis, & † requiſitus ab ipſo domino, vt oſtẽdat bona, pro quibus præſtat homagium, atque ita quæ ſunt feudalia, & iſte poſſeſſor non oſtendit. Nã hoc caſu bona omnia ab hoc poſſeſſa, præſumuntur feudalia. ita ſcribunt Spec.in tit.de locat. §.nunc aliqua, verſ.62. Iacob. Beluiſ.Bal.& Præpoſ.in c.vaſallus, il 1.ſi de feud.fuerit controuerſ.inter dominum, & agnat. Bald.in c.1.de vaſallo, qui contra conſtit. Lothar.& in c.1.§.inſuper, nu.3. de prohib.feud.alien.per Fede. Albe.in l.ſi certis annis. C.de pact.Iaſ.in l.2.nu.173.C.de iure emphyt. Ruin.in conſ.50.nu.14.lib.1. Afflict.in c.1.nu.12.de controuerſ. inter maſculum & fœmin. Alc.in tract.de præſumpt.reg. 2.præſump.3. verſ.fallit tertio.idem in reſponſ.168.nu. 12.& in reſponſ.191.in fin.Curt.iun.in conſ.140.nu.10. & in conſ.158.num.3. & in tract.feudorum, in 2.parte primæ part.q.6. Bello.in conſil.10.num.10. & Nat.in conſ.3.num.7. Maſcard.in concluſ.79.nu.13.& Aluar. de iure emphyteut.q.vlt.num.4.& 5.

Quibus conſtat hanc eſſe receptam ſnĩam, etſi ab ea diſſentiant Bald.in addit.ad Spec.in loco ſupra citato, & Modern.Pariſ.in Conſuet.Pariſ.tit.1.§.5.num.4.in fi. qui ſcribunt, prædia & bona hæc ſolum pignorari, & tunc ſi vaſallus negat, & conuincatur de mendacio, ca-
58 dit a feudo. † Si vero fatetur, cogitur recognoſcere, vt tradunt Bald. & Præpoſ.in d.c.vaſallus, il 1.ſi de feud. fuerit controuerſ.

Duodecima præſumptio, & cõiectura, qua demõſtratur res & prædia eſſe feudalia, eſt, quæ ſumitur a quali-
59 tate † perſonæ concedentis, vt in eccleſiæ Prælato, qui dum prædia, & res concedit, in dubio præſumitur concedere in feudum. ita Bald.in c.audientiam, de præſcriptio. Iaſ.in l.ſi prius, nu.42.ff.de oper.noui nunc. Ruin. in conſil.22.colum.4.lib.1. Alciat.in tract.de præſump. reg.2.præſumpt.3.in fin. Ant.Gabr. in lib.3.concluſ.tit. de feud.concluſ.3.num.4.
60 Ea ratione vſi ſunt, quod natura rerum † eccleſiæ eſt, vt non poſſint alienari, ſed facilius infeudentur, cap.1.qui feudum dare poſſunt. Quare potius præſumitur infeudatio, quam libera conceſſio. Quæ ſane ratio ceſsat in laico, præſertim in Principe, cui magis conuenit dona-
61 re, quam in † feudum concedere, ſicuti auctoritate Oldradi, Alber.Iaſ.Decii, & aliorum quampluriũ, reſpõdi in conſ.191.num.24.lib.2.

Decimatertia præſumptio, & coniectura eſt, quando
62 apparet maiorem partem bonorum † eſse feudalẽ. Nam tunc præſumitur reſiduum eſse feudale. ita ſcribunt Beluiſ.Iſern. & Aluarot.in c.1.de controuer.inter maſc. & fœm.& ibid. Afflict.nu.6 verſ.ſecunda niſi omnes, num. 12.& nu.26.Ruin.in conſ.108.num.23.lib.2.Iaſ. in conſil.235.num.5.lib.2. Curt.iun.conſ.41.num.2. & conſil. 140.num.10.& in conſ.158.num.2.Zaſ.in conſ.11.num. 12.lib.1. Cæphal.in conſ.172.nu.12. Natt. in conſ.446. num.8.lib.2.& conſ.460.nu.6.Hos ſecutus ſum in conſ. 39.num.11.lib.4. & de eadem facti ſpecie interrogatus idem reſpondit Surd.in conſ.151.num.26.lib.2. & accedunt Paris Puteus in tract.de reintegr.feudi.cap.10.n. 1.2.& 3.Crau.in conſ.334.num.8.& in reſpõſo pro Genero, num.446. Aluarus de iure emphyt.q.vlt.num.11. qui late declarat. & Decian.in conſ.33.n.50.lib.1.& in conſ.119.num.2.lib.3. Ant.Gabr.in tit.de feud.concluſ. 3.num.5.& Maſcard.de probat.concluſ.79.num.17. Ea
63 eſt ratio, quia res † diuerſo iure cenſeri non debet, l.eũ qui ædes.ff.de vſucap. Et quia ſicuti caput eſt feudale, ſic & membra, quę caput ipſum ſequuntur, cap.1.de cõſecrat.eccleſ.vel altar.

Verũ hę rationes conueniunt, quando bona ſeu prę-
64 dia ſunt ſub vno † corpore comprehenſa: non autem, ſi diuerſa, vt mox dicemus.

Contrariam itaque ſententiam probarunt Bald.in d. c.1.§.cum autem, de controuerſ.inter maſculum, & fœminam. & ibidem Laudenſ.& Præpoſi.col.vlt. & Brunus in conſ.127.col.3. verſ.quòd ſi aſsumamus. Natta in conſ.446.nu.9. Aluarus in d.q.vlt.num.11.ii ſcripſerunt, præſumptionem hanc ſumi quidem poſse, quãdo eſt vnũ quid integrale, ſicuti ſi vnus eſt fundus, etſi amplus latuſque. Nam tunc ſi maior eius pars eſt feudalis, idem de reſiduo eſt præſumendum, ne eadem res (vt ſupra dictum fuit) in dubio diuerſo iure cenſeatur. Diuerſum autem eſt, quando prædia ſunt ſeparata, non enim tunc ſequitur, maior pars eſt feudalis, ergo & reſiduũ, ſicuti dicimus, quod ex poſseſſione vnius rei, non dicitur quis aliam poſſidere, l.3.§.incertam. ff.de acquir.poſs. Et probabilior mihi videtur poſtrema hæc ſententia, & declarat Surdus in d.conſil.151.num.46.lib.2. Et idem conſ.127.num.28.& conſ.135.num.24.lib.1.& accedit Paris Puteus in tractat.de reintegratione feudi cap.10. numer.13.

Decimaquarta pręſumptio, & coniectura ad demonſtrandum rem eſse feudalem, ſumi ſolet a cõi voce & fa-
65 ma, † qñ ſumus in antiquis. ita Alex.in conſ.15.num.9. lib.5. Barbat.in conſ.18.nu.37.& num.41.lib.2. & alios plures commemoraui in conſ.191. nu.73.lib.2.& in cõſil.390.nu.28. Et illis accedunt Soc.ſen.in conſ.166.col. 5.lib.2. Dec.in conſ.296.Gozad.in cõſ.50.num.24.Crauet.in tractatu de antiq.tempor.in vlt.part.num.9. Ant. Gabriel.in lib.3.concluſ.tit.de feudis, conclu.3.num.2. Natta in conſ.460.nu.7. & Maſcard.in concluſ.49. nu. 15.& in concluſ.209.num.7. Boſſius de quo infra. Et
66 hæc fama debet eſse † centum annorum, ſicuti reſpondit Curt.ſen.in conſ.83. Deus prius, col.2.quo in loco, col.penult.ſcripſit, plura requiri ad probandam hanc famam. Et copioſius ſcripſi in d.conſ.191. num.66. & in d.conſ.395.num.36.vbi declaraui.

Decimaquinta præſumptio, & coniectura eſt, quan-
67 do Princeps conceſſit † vtile dominium, reſeruato ſibi directo. Nam tunc præſumitur feudum. ita reſpondit Oldr.in d.conſ.159. num.6.quem ſecutus eſt Afflict.in d.c.1.num.73.ex quibus cauſ.feud.amit.

Verum dubito, quia neceſsario non concludit, cum eſse poſſit emphyteuſis, vel cenſus.

Decimaſexta præſumptio eſt, quando teſtes atteſtan-
68 tur † rem eſse feudalem, reddendo rationem ſcientiæ. Alex.in conſil.136.col.4.lib.1. Afflict.in d.c.1.num.74. ex quibus cauſ.feudum amit. Boſs.in tract.cauſarum criminalium, in tit.de principe, num.153.

Decimaſeptima pręſumptio, & coniectura, quòd res
69 † ſit feudalis, ſumitur ex eo, quòd iam prius feudalis extitit. ita Afflict.in c.1. num.79. verſic.item præſumitur feudum. ex quib.cauſ.feud.amit. Ea ratione primò ad-
70 ductus, quod præcedentia † declarant ſequẽtia, l.ſemper, de reg.iur. vel & ſecunda eſse poteſt ratio, quia (inquit Afflict.)

Digitized by Google

71 ſtic.)res † deſiderat reuerti ad priſtinam ſuam naturã, argumen.l.ſi vnus.§.pactus.vbi Iaſ.numer.6.ff.de pact. Crediderim tertiã afferri poſſe rationem, quia ſi prius fuit feudalis, ſic & tunc talis præſumitur, cum mutatio non præſumatur, l.qui teſtamentum.ff.de probat.& dicemus infra lib.6.in præſump.25.

Decimaoctaua præſumptio eſt, quæ ſumitur a conſue-
72 tudine † & more regionis, vbi res aliquæ cõcedi ſoleant in feudũ. ita Brunus in cõſ.127.col.8.verſ.q ſi quintã.

Decimanona præſumptio eſt, quæ colligitur a ſubſe-
73 cuta obſeruantia, cum ſcilicet res ipſa conceſſa habita † & tenta fuit pro feudali. Ita poſt alios reſpondit Brun. in d.conſ.127.col.7.verſic.q ſi quartam aſſumamus. & col.13.verſic.quò l ſi decimam.

Vigeſima præſumptio, & coniectura eſt, quæ ſumitur
74 ex † inſtrumẽtis antiquis, etiam inter alios geſtis, in quibus affirmatur, rem eſſe feudalem. ita reſpondit Brunus in conſil.127.colum.24.verſ.quòd ſi duodecimam. poſt Barbat.in conſ.8.col.23.lib.2.

Vigeſimaprima præſumptio eſt, quando alias fuit iu-
75 dicatum † eſſe feudum, modo in eo iudicio citati fuerint agnati, de quorum intereſſe agitur. ita reſpondit Brun.in d.conſ.127.col.25.veſic.quòd ſi decimamtertiam.ex ſententia Aretini in conſ.15.col.3.

76 Vigeſimaſecunda præſumptio eſt, quæ colligitur † ex aliquibus reſeruationibus factis in ipſa conceſſione, vt
77 ſi conceſſum eſt caſtrũ, reſeruato † homagio, ſicuti ſcripſi in conſil.378.nu.69. vbi huius opinionis alios multos commemoraui. Ita quoque quando Princeps ipſe
78 concedens reſeruauit † reſſortum, quod eſt genus quoddam ſeruitutis, ſicuti ex Iodoco, Guidone Papæ, & Moderno Pariſienſi ſcripſi in dicto conſil.378. num.68. & illis nunc accedunt Pyrrus Engleber.in Commentariis ad Conſuetudines Aurelian.titul.6.art.4.& Rebuff.in Commentar.ad Conſtit. Galliarum, tom.1.in tractatu de euocatione, num.71.

Feudi, vel emphyteuſis inueſtitura prima obſeruari quando debeat, non autem ſecunda & poſterior.

SVMMARIVM.

1 *Feudi natura ex inueſtituræ verbis agnoſcitur.*
2 *Inueſtitura ſecunda quando differt a prima, ſecunda attendi debet, ſi conſtat de voluntate inueſtiti. & n.9. & 10.*
3 *Poteſtas & voluntas in actibus requiritur.*
4 *Inueſtitura prima cum differt a ſecunda, nec conſtat clare de voluntate inueſtientis & inueſtiti, attenditur prima. & numero 6.*
5 *Voluntatis mutatio non præſumitur.*
7 *Feudum rectum eſt ex pacto & prouidentia.*
8 *Inueſtitura ſecunda contraria primæ per errorem ſuſcepta præſumitur.*
11 *Inueſtituræ verba dubia interpretantur a domino inueſtiente.*

PRAESVMPT. XCII.

1 CVM de feudi natura diſputatio exoritur, ante omnia ad verba † inueſtituræ confugimus.c.1.de duo. fratr.a cap.inueſt.& ſcribunt poſt alios Curt.ſen. in conſ.50.Memoriæ recolendæ. col.23.verſic.renor.n. inueſt. Socin.ſen.in conſil.251.col.3. lib.2. Dec.conſil. 193.num.1.& conſ.263.col.2.verſic.& quod ſemper, & conſil.468.num.9. & Neuiz.conſil.11.num.6.& Tiraq. in l.ſi vnquam.in verb.libertis.num.8. C.de reuoc.don. Verum cum aliquando a prima inueſtitura variet ſecũda ac tertia, ac deinceps aliæ, dubitari ſolet, quæ ſpectari & obſeruari debeant, & quidem diſtinguendi ſunt aliquot caſus.

Primus quorum eſt, quando feudum, pro quo conceſſa fuit prima inueſtitura eſt feudum ſua natura alienabile, ſicuti eſt conceſſum pro ſe hæred.& ſucceſſoribus quibuſcũque, vel pro ſe & quib. dederit. atque ita
2 feudum eſt hæreditarium & alienabile, & † ſecunda in ueſtitura differt a prima, & ex verbis ſecundæ inueſtituræ conſtat de voluntate inueſtiti, & inueſtientis, quod ſcilicet recedere voluerint a prima, atque ita præbere nouam naturam ipſi feudo. Hoc ſane caſu obſeruari & attendi debet ſecunda inueſtitura. Ita Bal.in cap.1. §.ſi vero.num.1.2. & 4.de feud.guard.& alios quamplures refert Roſenthal. in tract.de feud.c.2.concl.73. nu.1.& c.6.concl.69.nu.16.& 20. apud me nulla eſt dubitatio, ac ſentiũr a ſenſu contrario doct. quos in caſu ſubſequẽti referam, & quidem ea ſimilis videtur eſſe ratio, quia in mutatione & alteratione naturæ feudi iam conceſ-
3 ſi, ſicuti & in aliis actibus & † diſpoſitionibus duo requiruntur, poteſtas ſcilicet & voluntas, iuxta gl.in l.ſi filiæ. C.de don.ant.nup.& in l.omne verbum.C.com.de leg.& fideic.& ſcribunt Poſt alios Dec.in l.3.n.14.C.de teſt.mili. Pariſ.conſ.101.num.61.lib.1.& Soc.iun.conſ. 95.num.4. libr.3. Noſtro in caſu de poteſtate conſtat, cum hic præſupponatur inueſtitum poſſe alienare, & diſponere de feudo pro ſui libito. De voluntate etiam apparet ex ipſius ſecundæ inueſtituræ verbis. Et accedit quod ſucceſſor volens ſuccedere in hoc feudo, ſi vult ſuccedere ex prima inueſtitura, debet eſſe hæres anteceſſoris, vt eſt notiſſimum. Porro hæres non poteſt improbare factum ſui anteceſſoris.l.cum a matre.C.de rei vend.& fuſe ſcripſi in conſ.89.libr.1. Non ergo poterit hæres iſte dicere ſuum anteceſſorem non potuiſſe mutare, & nouam naturam dare feudo per ſecundam inueſtituram.

Secundus eſt caſus, quando feudum, pro quo cõceſſa eſt ſecũda inueſtitura, eſt feudum, vt diximus ſupra, hæreditarium, & alienabile, & ſecunda inueſtitura dif-
4 fert a prima, † ſed non conſtat clare de voluntate inueſtientis, & inueſtiti, quod recedere voluerint a prima inueſtitura, & dare nouam naturam feudo, atq. ita ſumus in dubio. Hoc ſane caſu obſeruanda, & attendẽda eſt prima inueſtitura. Ita intelligi poſſunt Affl.in deciſ.195.n.5.Curt.iun.conſ.108.nu.17.qui alioqui male loquerentur. Et Curt.ſecutus ſic manifeſte reſpondit Purpu.conſ.402.n.65.lib.2. & de eadem facti ſpecie interrogatus cum Purpur.idem conſuluit Pariſ.in conſil. 22.n.7.& 8.& conſ.23.num.63.& 145.lib.1.& Roſenth. in d.c.6.num.14.qui alios refert. Ea eſt ratio huius ca-
5 ſus, quia nõ præſumitur mutatio † voluntatis.l.ſi pactũ. ff.de prob.& copioſe ſcripſi infra lib.6.præſumpt.34.& conſequenter non præſumitur receſſum a prima inueſtitura.

Tertius eſt caſus, quando feudum, pro quo conceſſa eſt ſecunda inueſtitura, eſt feudum ex pacto & prouidentia antiquum, atque ita eſt feudum, quod alienari non poteſt in præiudicium & detrimentum filiorum & deſcendentium, & non conſtat clare de voluntate inue-
6 ſtiẽtis & inueſtiti, quod recedere voluerint a prima † inueſtitura. Hoc etiam caſu ſine controuerſia reſpectu filiorum, & deſcendentium attendi & obſeruari debet prima inueſtitura, cum hic deficiat & voluntas & poteſtas. Sic ſane (ita intelligi & declarari poteſt Bald.in capit.1. §.vltim.numer.2.verſic.modo quæro.de feud. guard.& caſtald.)cum dixit, vaſallum obtinentem feu-
7 dum rectum (feudum † rectum eſt feudum ex pacto, & prouiden.vt ſcribunt poſt alios Thom.Marin.in tracta. de feudis, titul.de feudo ex pacto, & prouid.num.55.& titul.de feudo ſimplici & recto.num.7.)ſi illud recognoſcit in feudum guardiæ, vel caſtaldiæ (dicitur hoc eſſe feudum conceſſum alicui vt cuſtodiat, et gubernet res domini, ſicuti ſcribit idem Thom.Marin. in d.tra-

Digitized by Google

ſtat.de feud.in tit.de feudo guard.num.1.& tit.de feud. caſtald. num.1.& ibidem num.3.dixit, hoc feudum reuocari poſſe a domino poſt annum) non ſcienter ſed per errorem,non nocet poſteris,nec etiam ſibi,idem reſpōdit ipſemet Bald.in conſil.215. Proponitur quod inueſtiturę.col.1.verſic.in contrarium.lib.2.cum dixit a prima inueſtitura,qua vocati ſunt maſculi,& fœminę(hoc eſſe feudum ex pacto & prouidentia, certum eſt, vt dicemus infra in 94.præſum.num.8.)non dici receſſum per ſecundam,in qua vocati ſunt maſculi tantum. Cum, inquit Bald.pater vel auus non potuerit præiudicare fœmi-

8 nis in prima inueſtitura vocatis, & quia per errorem † præſumitur facta ſecunda inueſtitura, ſic econtra reſpōdit Caſtr.in conſ.176.videtur dicendum.num.1.libr.1. primā inueſtituram qua vocati ſunt maſculi tantum attendi & obſeruari debere, atque ita mutari non poſſe per ſecundam, vocando etiam fœminas. Ita pariter conſuluit Zabar.in conſ.92. num.1. Idem reſpondit Alex. conſ.29.num.23.lib.5.cum dixit,alterationem,& mutationem primæ inueſtituræ feudi antiqui non nocere filiis & deſcendentib.ſic & Ruin.conſ.7.nu.26.verſ.præterea.lib.1. Dec.conſ.185.n.3.verſ.non obſtat,quod in alia &c. in conſ.193.n.4.conſ.263.n.3.conſ.468.n.17.& conſil.498.nu.17.& 18.& in conſ.516.nu.22.Curt.Iun. conſ.108.n.18.& in tract.feud.in 2.part.q.7.num.42.& 43. Brun.conſ.15.in fi.& in conſ.78.nu.7. Purpur.conſ. 401.nu.65. Sylua.in tract.de recogn.feud.q.38. Thom. Marin.in tract.de feudis.in tit.de feud.fœmineo.nu.54. Ita quoque Natt.conſ.505.n.17.reſpondit nō eſſe recedendum a prima inueſtitura antiqua conceſſa pro ſe & deſcendentib.primogenitis per ſecūdam inueſtituram pro ſe hęredib.& ſucceſſorib.quibuſcūque. Cum iam acquiſitum fuerit ius illis primogenitis. Et de eadem facti ſpecie interrogatus, idem reſpondit Crau.conſ.674.n. 44.lib.4. Idem cenſuit Decian.conſ.71. n.49.lib.2. Bal. quoque in d.conſ.215.ac Zabarell. & Ruin.ſupra commemoratos ſum & ego ſecutus conſ.331. num.87. verſ. quinto confert. lib.4.& conſ.953.nu.2.conſ.986.nu.10. li.10. & aliis multis cōprobat Roſent.in trac. de feud. c. 6.concluſ.69.num.35.qui num.37.auctoritate multorū declarat, non procedere quādo mutatio inueſtiturę eſt vtilis prodeſſeque poteſt ipſis ſucceſſoribus.

Quartus eſt caſus quando feudum pro quo conceſſa eſt ſecunda inueſtitura, eſt feudum ex pacto & prouidē-

9 tia antiquum, & conſtat † clare de voluntate inueſtiti, quod a prima inueſtitura recedere voluerit,& agitur de dāno & præiudicio ſolius inueſtiti, hoc caſu attendi & ſpectari dēt ſecunda inueſtitura, ſicuti ſenſit Caſtr.cōſ. 312.Circa id quod.nu.1.lib.1.& manifeſte Barba.inter conſ.Alex.conſ.30.n.17.lib.4. & admittunt omnes citati præcedenti in caſu, dum ſcribunt ſecundā inueſtituram non nocere filijs,& deſcendentibus ipſius inueſtiti.

Quintus eſt caſus qn̄ feudū ꝑ quo cōceſſa fuit ſcda inueſtitura,& feudum ex pacto,& ꝓuidentia nouū acqui-

10 ſitum benemeritis ipſius † inueſtiti, ſcienter voluit per ſecundam inueſtituram recedere a prima, feudiq.naturam alterare, & mutare. Hoc caſu eſſe ſpectandam & attendendam ſecundam inueſtituram ſenſit Caſt.d.conſ. 176. Videtur dicendum.num.3.lib.1.& alios refert Roſenth.de feud.c.6.concl.69.nu.24. & ratio eſt, quia hic primus inueſtitus & acquiſitor poteſt pro ſuo libito, et in præiudicium filiorum,& deſcendentiū ſuorum alienare hoc feudum, ſicuti tradunt permulti quos commemoraui conſ.161. num.5. lib.2. qui ſane caſus declarari poteſt nō procedere in feudo nouo, quod alioqui alienari non poteſt, vt in caſib.a me relatis d.conſ.161.n.6.& 21.& explicat Roſent.in d.c.6.num.26.27.& 28.

Sextus eſt caſus quando vere ſumus in dubio, hoc ſane caſu ſecunda inueſtitura præſumetur facta ſecundū tenorem primæ, queādmodum ſcribunt poſt alios Cur. iun.in tract. feud. in 2.par.q.7. num.44.& in conſ.108. nu.18. Crauet.conſ.411.num.51. & conſ.592.n.23.lib. 4.ego ipſe in conſ.1.num.124.& conſ.66.nu.40. lib.1.& & in conſ.191.num.44.lib.2.& alios quamplures refert Roſent.de feud.cap.6.conc.69.num.4.in lit. C.qui n.5. ſubiicit hoc multo magis procedere, quando ſecunda inueſtitura mentionem facit primæ,ad eam ſe referendo,ex ſententia Pariſ.conſ.22.num.9.& conſ.23.nu.66. lib.1. Curt.iun.conſ.181.num.3.& Bero. conſ.77. num. 28.lib.1.

Cæterum obſeruandum eſt, quod quando inueſtitu-

11 ra habet † verba dubia,declaratio pertinet ad dominū inueſtientem,qui ea declarare poteſt,ſicuti ſcripſi conſ. 202.n.33.lib.3.& conſ.443.n.50.& 51.li.5.Quod ſi contingat nullam fuiſſe factā declarationem, in dubio fit interpretatio contra ipſum dominum,ſicuti reſpondit Ioan.Iacob. de Leonard. inter conſil.Bruni conſil.117. num.132.

Feudum antiquum, vel nouum, an & quando præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Feudum in dubio antiquum præſumi verior eſt opinio.*
Contraria huic altera,num.4.
2 *Interpretatio,& præſumptio benignior in dubio ſumenda.*
3 *Bona in familia & agnatione conſeruari æquitati conuenit.*
5 *Argumentum a ſenſu contrario debile eſſe,nec habere locum,cū aliæ rationes repugnant,num.6.*
7 *Præſenti ex ſtatu, quando non præſumatur in præteritum.*
8 *Feudum vel antiquum, vel nouum eſſe, probandi onus aſſerenti incumbere, quorundam eſt opinio.*
9 *Feudum quale ſit, vbi præſumptiones extant,illis ſtandum eſt, donec probetur contrarium.*
10 *Feudum vel nouum,vel antiquum,ex obtinentis poſſeſſione præſumitur.*
11 *Poſſeſſio anteceſſoris,ſucceſſori in feudo prodeſt.*
12 *Feudi pars vna, vel noua, vel antiqua, talem arguit & reliquam.*
13 *Feudum antiquum præſumi,temporis antiquitas facit.*
Idem & vox,& fama antiqua,num.14.
15 *Fama fidem in antiquis, vel ſaltem efficacem præſumptionem facit.*
16 *Inueſtitura antiqua feudum arguit antiquum.*
17 *Verba,iure antiqui feudi in conceſſione poſita,ſignificant feudum antea fuiſſe nouum,quod tamen aſſumit naturam antiqui.*
18 *Iuri accreſcendi non ita locus eſt in feudo nouo, ſicuti in antiquo.*
Idem in emphyteuſi procedit,num.19.
20 *Iuri accreſcendi locus eſt, quando conſtat feudum eſſe antiquū.*
21 *A feudo ad emphyteuſim, & econtra,tenet argumentatio.*
22 *In feudo nouo non eſt locus iuri accreſcendi,ſic nec in emphyteuſi conceſſa duobus fratribus,num.23.*
24 *Ius accreſcendi locum habet in feudo non conceſſo a Principe non recognoſcente ſuperiorem, quod intelligi debet,quādo Princeps ipſe motu proprio conceſſit,n.25.*
26 *Feudo conceſſo duobus fratribus inſolidum, locus eſt iuri accreſcendi.*
Idem in emphyteuſi,num.27.
Quod intellige, quando diſtributiua eſt poſita quoad inueſtitos,ſecus,ſi quoad eorum filios, n.28.
29 *Feudo a fratribus pecunia vel ſeruitio communi acquiſito, locus eſt iuri accreſcendi.*
30 *In feudo indiuiſibili locus eſt iuri accreſcendi.*
Idem quando fuiſſet conceſſum duobus fratribus,ita quòd poſt eorum mortem reuertatur ad dominum,num.31.
Ita quoque in empyteuſi,n.32.
33 *Iuri accreſcendi locus eſt, quādo in inueſtitura fuit dictum,quòd feudum de vno in alterum perueniret.*
34 *Idem ſi conceſſio facta fuerit duobus, iam finita linea vſque ad quam*

Digitized by Google

quam facta fuerat prima conceſſio,num.34.

35 *Feudum de nouo conceſſum poſt commiſſam feloniam,retinet naturam antiquam.*

Et id non procedit in emphyteuſi denuo poſt caducitatem conceſſa,adiecta noua qualitate,n.36.

37 *Feudum cenſetur nouum ob nouas qualitates, in noua inueſtitura adiectas.*

PRAESVMPT. XCIII.

QVando conſtat rem aliquam eſſe feudalem,qua de re ſupra diſſeruimus, reuocari in dubium ſolet, an feudum hoc præſumatur nouum, vel antiquum. De hac diſputatione plures ſunt interpretationes. Prima
1 fuit eorum, qui exiſtimarunt, feudum præſumi † antiquum.Ita ſcripſerunt Bald. Aluaro.& Afflict.num.7.in cap.1.in princ.ſi de feud.fuerit controuerſ.int er domi. & agnat.Alex.in conſ.15.n.7.lib.5.Iaſ.in conſ.114.col. 2.lib.1.Dec.in conſil.252.nu.6.verſ.ſecundo reſpondetur,in conſil.269.nu.3.& in conſ.435.nu.5.Zaſ.in Epitome feudorum,par.11.num.31.Thomas Marin.in tract. feudor.tit.1.de feudo ex pacto & prouidentia antiquo, nu.32.in fin.vbi teſtatur, ſic fuiſſe deciſum in conſ.illo Neapolitano.Eandem probarunt Alba in conſ.78. nu. 17.Rolan.in conſ.3.nu.3.lib.1.& Ioſeph Cumia in Cõmentarijs ad conſtitutiones Neapolitanas, in ca.ſi aliquem,in verbo,antiquis,num.68.Et ii quidem adducti ſunt ex c.1.de ſucceſſ.fratrum, ſeu grad.ſucced. in feudo.& ex d.c.1. ſi de feudo fuerit controuerſ.inter dominum & agnat.ea quoque ratione vſi ſunt, ꝙ benignior
2 præſumptio † & interpretatio recipiẽda eſt,l.vlt. C.qui bonis cedere poſſ.& ſcripſi in lib.2. de arbitr.iudicum, caſu 199.num.6.Eſt autem benignior interpretatio, & præſumptio, ꝙ feudum ſit antiquum,ob id, quòd admittentur agnati, qui alioqui eſſent excluſi. Aequitati
3 enim † conuenit,ſimilia bona conſeruari in agnatione, & familia,iuxta ea, quæ ſcribit Bar.in l.1.§.permittitur. ff.de aqua quoti.& æſtiu.

Secunda fuit opinio eorum, qui ſcripſerunt,feudum
4 in dubio † præſumi nouum,non autem antiquũ.Ita Iaſ. in conſ.24.num.3.lib.3.& Affl.in Commẽtarijs ad conſtitutiones Neapolit.part.2.Rubr.24.de ſucceſſione nobil.num.50. Et adductus eſt Afflict.ex c.1.§.cum autem, de controuerſ.inueſtit.de cuius ſenſu dicemus infra. Eſt etiam motus auctoritate Baldi c.1.verſic.his vero, de grad. ſucced.in feudo. ſumpto argumento a ſenſu contrario.Quod ſane argumenti genus debile eſt,tum quia
5 probabilis, & non neceſſaria eſt † Doctoris auctoritas, tum etiam, quia argumentum a ſenſu contrario locum
6 non habet, cũ alia iura, vel † rationes,repugnant, ſicuti hic repugnare demonſtrabimus.

Rectius probari videtur hæc opinio ea ratione, & argumento, quo vſi ſunt Alc.in tract.de præſumpt.reg.3. præſump.28.num.1. verſ.& idem credo.& Crau.in tractat.de antiquit.tempor.in vlt.part.num.5.quòd quando quærimus de aliqua qualitate,in qua præſens ſtatus rei non concordat cum antiquo ipſius rei ſtatu,ex præ-
7 ſenti † non præſumitur in præteritum, vt ſcribit Bald.in l.ex perſona.col.1.C.de probat.quem permulti commemorati a Crau.& Alc.ſecuti ſunt.

Atqui primus rei ſtatus repugnat præſenti ſtatui, cũ ab initio quælibet res præſumatur libera. l.altius. C.de ſeruitut.& aqua. Ergo in præteritum non præſumitur feudum.

Ceterum nec argumentatio hæc ſatis eſt ſolida.Nam hic conſiderandi ſunt duo caſus.

Quorum primus eſt, quando ex Inueſtitura non conſtat,ꝙ antea conceſſum fuerit hoc feudũ. Hoc caſu procedit argumentum,quia in præteritum præſumitur, qđ res fuerit libera,d.l.altius.

Secundus eſt caſus,quando ex inueſtitura,quæ producitur,apparet,quòd etiam ante fuit conceſſum hoc feudum, ſed non conſtat quibus, & quo tempore fuerit cõceſſum. Et hoc caſu (qui noſtro conuenit) ex quo conſtat de ipſa ſubſtantia,nempe feudum eſſe, facile præſumitur qualitas hæc,quòd ſit antiquum, tanquam qualitas benignior, vt ſupra diximus.

Tertia fuit opinio eorum,qui dixerunt,quòd aſſeren-
8 ti † feudum eſſe vel antiquum,vel nouum,incũbit onus probandi,atque ita in dubio non præſumi,nec nouum, nec antiquum.Ita Alc.in d.præſump.28.num.2.& apertius Craue.in d.tract.de antiqui.tempor. in vlt.par.nu. 6.Quorum opinio quib. iuribus probetur,non vidi hactenus. Et illæ multæ Doctorum auctoritates,quas ipſi commemorant,loquuntur quando aduerſarius aſſerẽtis eſt in poſſeſſione ipſius feudi. At quando nec actor, nec Reus poſſidet, & ſic quando vere ſumus in dubio, nullum ab illis ſit verbum. Quamobrem retinẽda eſt illa prima opinio,quòd quando non conſtat quo tẽpore conceſſum fuerit feudum,præſumatur antiquum.

Declaratur nunc hæc ſententia,vt locum nõ habeat,
9 quando † extant indicia, & præſumptiones, quæ indicant,cuius qualitatis ſit ipſum feudum. Nam illis præſumptionibus ſtãdum erit, donec cõtrarium probetur. Ita in ſpecie tradunt Afflict.in c.1.num.7. de grad.ſucced.in feudo.& in commentariis ad cõſtitutiones Neapol.in Rubr.24.de ſucceſs.nobilium,num.50.Cur.iun. in tract.feudorum,in 1.par.q.8.Alba in conſil.60.nu.3. Ioſeph Cumia in d.c.ſi aliquem. in verbo.antiquis, nu. 99.qui alios recenſent. Præſumptiones autem & indicia conſiderari ſolent multa.

10 Prima eſt præſumptio,& coniectura,quæ ſumitur † a poſſeſſione, in qua reperitur obtinens feudum.Nam illa arguit feudum eſse, vel antiquum,vel nouum, vt erit vtilius ipſi poſseſſori, cuius poſſeſſio transfert onus probandi in aduerſarium, ſic in ſpecie ſcripſerũt Beluiſ.in c.1.de ſucceſs.fratrum.Caſtr.in conſ.44.circa præſentẽ caſum, col.2.verſ.ſi vero non conſtaret.& in conſ.297. viſa petitione,col.2. verſ.ſed in contrariũ,lib.2.Alex.in conſ.10.col.2.lib.3. Iaſ.in prælud.feudor.nu.97.in fin. Curtius ſen.in conſil.50.memoriæ recolendæ,num.8.& nu.58.Crot.in l.re coniuncti,col.vlt.de leg.3. Afflict.in c.1.nu.6.de grad.ſucced.in feud. Curt.Iun.in tract.feu. in 1.par.q.8.nu.16.verſ.illud tñ.Crau.in tract.de antiq. tempor.in vlt.par.nu.6.Alc.in tract.de præſump.reg.3. prẽſum.28.nu.2.Ioſeph Cumia in d.c.ſi aliquẽ, in verb. antiquis,nu.99.& in tract.feud.lib.1.tit.de feudo ex pacto,& prouidentia,num.53.& 55.Qui quidem Cumias, & Marinus auctoritate aliorum affirmarunt,idem eſse, quãdo conſtaret defunctũ anteceſsorem poſsediſse, cũ
11 illius † poſseſſio ẽt ſucceſsori proſit. Niſi(aiunt illi)medio tẽpore alter poſſidere cępiſset. Et præterea poſseſſio hęc nil prodeſset,quãdo eſset vitioſa,ſicuti declarat Curt.ſen.in d.conſ.50.num.57. Et rurſus ſubiungit Cumias præcitato in loco,nu.103.coniecturam hanc ceſsare,quando actor aſserens feudum eſse vel nouũ,vel antiquum,aliis coniecturis,& præſumptionibus vrgentioribus ſuam fundauit intentionem.

12 Scđa eſt coniectura,qñ conſtat partem ipſius feudi † eſse antiquam,vel nouam. Nam tunc idem de reſiduo præſumitur,ne eadem res diuerſo iure cenſeatur.Ita tradunt Affl.in d.rubr.24.de ſucceſs.nobilium,num.51.& Ioan.Cumias in d.verbo,antiquis,nu.107.& num.108.

Tertia eſt coniectura. quando probatur feudũ longo
13 tpe fuiſse † poſseſsum.Nã tpis antiquitas arguit feudũ eſse antiquum, ſicuti econtra,qñ conſtat modico tẽpore fuiſse poſseſsum,preſumi dẽt nouũ.ita declarãt Affl. in d.rubr.24. de ſucceſs.nobil.num.50. & Cumias præcitato in loco, n.104.qui ſcribit,hoc procedere ſine dubio, cum ſit cõis opinio, feudum ob tpis antiquitatem

cenſeri antiquum. Et in ſpecie prędictis accedunt Alex.
in conſ.15.num.7.lib.5.Soc.ſen.conſ.66.col.5.lib.3.Io.
Iacob.Leonard.inter conſil. Bruni in conſ.114.nu.437.
& nu.446.& Crau.in tract.de antiq.tēp.in vlt.par.nu.1.
verſ.fundum etiam.cum dixerunt,feudum præſumi an
tiquum,ob antiquitatem poſſeſſionis,quando antiqui-
tus fuit poſſeſſum per prædeceſſores vaſalli, niſi agatur
de præiudicio tertij. ita Pute.in deciſ.66.num.8. part.1.
Quarta eſt coniectura,& præſumptio,quæ a cōi voce
14 & fama † antiqua ſumitur. Nam hæc arguit feudum eſ-
ſe antiquum, quemadmodum in ſpecie reſpondit Soc.
ſen.in conſ.166.col.5.lib.2.quem ſecutus eſt Crauet.in
15 d.vlt.par.num.9.In antiquis enim † probationem facit,
vel ſaltem efficacem præſumptionem. Ita econtra pręſu
merem eſſe nouum,quando extat communis vox & fa-
ma,quod nouum ſit.
Quinta eſt cōiectura,& præſumptio,quæ ſumitur ex
16 verbis enunciatiuis inueſtituræ. Nam ſi inueſtitura † eſt
antiqua, arguunt verba illa eſſe feudum antiquum. ita
reſpondit Alex. in conſil.15.col.2.libr.2. quem ſecutus
eſt Crau.in d.tract.de antiq.tempor.in vlt.par.n.10. ſic
econtra,quando verba enunciatiua ſunt, feudū eſſe no-
num, præſumi debet nouum.Quocirca ſi legitur in in-
ueſtitura, conceſſum eſse feudum iure antiqui feudi,ſi-
17 gnificant illa verba,iure antiqui feudi,† feudum antea
fuiſse nouum,quod tamen hodie aſsumit naturam feu-
di antiqui, vt ad rem ſcripſit Alciat.in d.præſumpt.28.
nu.2. verſ.quod intellige. & copioſe ſcripſi in conſ.160.
num.25.& num.27.lib.2.
Prædicta explicatio atque cognitio feudi noui, & an
tiqui valde vtilis eſt, cum magni referat, an feudum ſit
antiquum,vel nouum, & inter alia illa eſt differentia &
vtilitas reſpectu iuris accreſcendi, cum non ita in feu-
18 do nouo, vt in antiquo locus † ei ſit. Quæ tota diſputa-
tio eſt pariter coniecturalis, vt reſpondit Iaſ.in conſil.
117.col.antepen.verſ.confirmatur, lib.4.ſicuti & de em
19 phyteuſi † cenſuit Hieron.Gabriel. in conſ.66. num.6.
lib.2. cuius quidem rei declarandę gratia duos hic ca-
ſus diſtinguo,atque conſtituo.
Primus eſt, quando conſtat,feudum eſſe antiquum,
nempe ita conceſsum vel auo, vel patri.Hoc in caſu lo-
20 cus eſt iuri † accreſcendi, vno enim ex fratribus dece-
dēte ſine filiis,ad eius portionem admittitur ſuperſtes.
ita gloſs.in c.1.in verb.patris.de feudo Marchiæ. Alex.
in conſ.30.num.7. lib.1.& in conſ.21.nu.5.lib.1.Ruin.
in conſ.108.nu.21.in fi.lib.2.Afflict.in deciſ.293. Curt.
iun.in tract. feud.in 2.par.princ.num.74. Pariſ.in conſ.
6.num.12. & in conſ.13. nu.7.lib.1. Zaſ.in Epit.feud.in
8.part.num.32. Ripa in l.re coniuncti,num.161.de leg.
3.Alc.in l.ſi mihi & Titio,num.19.de verb.obligat. Iul.
Clar.in § feudum. q.77.verſ.ſed quando feudum eſt an
tiquum.Io. Bologn.in d.l. re coniuncti,num.353.& Th.
Marin.in tract.feud.tit.12. de feud.frater.num.8. idem
21 de emphyteuſi(a feudo enim ad emphyteuſim, & † ecō
tra argumentantur paſſim in ſpecie noſtra Doctores)
conceſsa auo, vel patri, qui moriens duos reliquit fi-
lios, vt eorum vno decedente ſine filiis ſuperſtes ad præ
defuncti portionem admittatur,ſcr ipſerunt Bart.in l.ſi
mihi,& Titio,num.3.de verb.oblig.& ibid.Alex.nu.7.
qui idem reſpondit in conſil.21.nu.5.lib.5. Crot.in l.re
coniuncti.nu.143.de leg.3.Corn.in conſ.131.lib.2.& in
cōſ.122.lib.3.Ruin.in conſ.169.n.7.lib.1.Iaſ.in d.l.ſi mi
hi & Titio,nu.12.qui diligenter diſputat. Alc.in l.ſi mi-
hi,& Titio,nu.22.de verb.oblig. Bero.in q.70.nu.2.Ca-
gnol.in l.vnica,in fi.C.quand.non peten.par.late Ioan.
Ronchegal.in l.eandem,in prin.n.136.ff.de duob.reis.
& Iul.Clar.in §.emphyteuſis,q.36.verſ.ſed quando.
Secundus eſt caſus,quando feudum eſt nouū,nempe
conceſsum duobus fratribus. Hoc ſane in caſu pro regu
22 la traditum eſt,locum non eſse iuri † accreſcendi, & ob
id decedente uno ex ipſis fratribus ſine filijs, eius por-
tio nō accreſcit ſuperſtitis portioni,ſed ad feudi domi-
num reuertitur.Ita Bal. Aluar.Salic.Curt.Iun.Iul. Clar.
Zaſ.SansbeKius, Alcia.& Crau.quos commemoraui,et
ſecutus ſum in conſi.464.nu.10. & his accedit Thomas
Marin.in tract.feud.tit.12.de feud.fraterno, nu.1.& n.
9.Et quidē recepta hęc ſententia probatur tex.c.1.§.ſin
autem,de ijs qui feud.da.poſſ.c.uni.in prin. de fratrib.
de nouo benef.inueſt.& demum c.1.de ſucce. feud.quę
quidem iura perpendi in d.conſ.464.n.4. & 5.6.& 7.&
ibid.nu.8.rōnē quoque retuli. Et quod de feudo dictū
23 eſt,idem eſt dicendum de emphyteuſi † conceſſa duob.
fratribus. Nam & in hac decedente uno eorum,alteri
non accreſcit mortui portio,ſicuti tradūt Bar.in l.ſi mi
hi,& Titio,nu.4.de uerb.obl. Anch.in conſi.245.Ale.in
d.l.ſi mihi,& Titio,col.4.& ibidem Iaſ.num.10.Crot.in
l.re coniuncti,nu.140.de leg.3. qui dixit, eſſe opinionē
ab omnib.receptam. Rui.in conſi.169.col.1.li.1. Dec.in
conſi.263.nu.2.& in conſil.316.nu.1.Alc.in *l.ſi mihi* et
Titio,nu.31.de uerb.obl.Io. Ronchega.in l. *eandem*, in
prin.nu.131.ff.de duob.reis,et Iul.Clar. in §. emphyte.
quæſt.39.
Declaratur primo hic caſus, ut locum non habeat in
feudo conceſſo a ſummo pontifice, uel Imperatore, uel
24 alio principe non cognoſcente † ſuperiorem. Nam tūc
locus eſt iuri accreſcendi, ut affirmarunt Bal. Comenſ.
Caſt. Rom. Aret. Alex. Barba.Gratus, Soc.iun.Iul.Clar.
qui teſtatur hāc eſſe ueriorem,& magis receptā opinio
nem,& Crau.quos congeſſi in conſi.464.nu.1.libr.5.&
his accedunt Iaſ.in conſi.117.col.6.uerſ.& tenendo qđ.
lib. 4.Iacobinus in inueſtitura feudali, in uerbo, prin-
ceps,nu.16.Ruin.in conſi.108.nu.22.lib.2.Tiraq.in tra
cta.de nobilitate,c.ult.n.54.& Alc.in l. ſi mihi & Titio,
nu.20.de uer.obl.& in fi.Et ij quidem omnes moti ſunt
tex.l.unic.C.ſi ſoc.Imperial.liberal.lib.10.
Cæterum a prædictis diſſentiunt Cyn. Salic. Iſernia,
Aluarot. Laudenſ.Curt.Iun.Moder.Pariſ.& Alc. quos
commemoraui,et uiſus ſum ſequi in conſi.400.nu.70.
lib.4.et in conſi.464.nu.14.lib.5. et prædictis accedūt
Iaſ.ſibi parum conſtans in l.ſi mihi, et Titio, num.7.de
uerb.obl.Ripa in l.re coniuncti,nu.158.uerſi.contrariā
opinionem,et num.159.de leg.3. Hæc tamen declara-
tio intelligitur, ut uno uerbo iam attigi, quando conceſ
ſio feudi facta fuit a principe non recognoſcente ſupe-
riorem,ſecus ſi a principe inferiore.Ita Curt. iun. Soci.
iun.et Iul.Clar. quos retuli in d.conſil.464.num.15.et
docuit Ripa præcitato in loco. Et præterea intelligitur
hæc declaratio habere locum,quādo Princeps ipſe mo
25 tu † proprio conceſſit feudum,ſecus ſi petentib. ipſis ua
ſallis inueſtitis,ut ſcribunt Accur. Bal.et Cur. iun.quos
retuli in d.conſi.464.num.16. et his accedit Ripa in d.
l.re coniuncti,nu.160.
Declaratur ſecundo, ut locum non habeat hic caſus,
qñ feudum fuit conceſſum duob. fratribus inſolidum,
26 † ſi dictum eſt: Caio, et Sęio, et cuilibet eorū, uel ſi aliis ſi
milib.uerbis facta fuit conceſſio. Nam tunc locus eſt iu
ri accreſcendi.Ita Bald. Aluar. Alex.Loffred. Bellonus,
et Pariſius, quos commemoraui in d.conſil.464. nu.2.
uerſi.3.urgere.lib.5.ubi nu.17.uerſic.non obſtat tertiū,
declaraui. Et prædictis accedunt Iaſ.in l.ſi mihi, & Ti-
tio.nu.10.uerſ.amplia iſtam fallentiā.de uer.obl.Zaſius
in Epit. feudorū.parte 8.nu.17.Rip. in l.re coniuncti.n.
164.de leg.3.Soc.iun.in conſi.70.nu.1.lib.1. *Tho.Mari*
nus in tractat. feudo.in tit.12. de feudo fraterno.n.16.
& Iul.Clar.in §.feudum.q.77.uer.quia tamen qđ.& idē
27 eſt in emphyteuſi † cōceſſa duobus fratribus inſolidum,
ut in ea ſit locus iuri accreſcendi. Ita ſane affirmarunt
Bald.in l.unica.C.qñ nō petē.partes.& in c.1.§. filia.de
ſucceſſ.feudi.Anch.in conſi.246. Duo dubia.Crot.in l.
re coniuncti.nu.143.de leg.3. Alex.in l. ſi mihi & Titio.
col.

col.pen.verſ.& quid ſi dicatur. de verb.obl.& in conſ. 30.num.5.lib.1. Corneus in conſ.163. lib.2.Soc.ſen.in conſ.50.lib.1. Curtius ſen.in conſ.49. Decius conſ.108. col pen.Catelianus Cotta in memorabilibus, in verbo, emphyteutis conceſſa, & Ronchegallus in l.eadem.in princ.num.131. verſ.vbi vero ſit facta. ff.de duob.reis, qui poſt Ripam in l.re coniuncti.num.164. de leg.3.declarat procedere, quãdo ipſa diſtributiua eſt poſita quo- 28 ad ipſos inueſtitos,ſecus ſi quo ad eorũ † filios, vt ſi ita dictum ſit, infeudamus Titium & Sempronium, & cuiuslibet eorum filios. Nam tũc non erit locus iuri accreſcendi, vel decreſcendi,quia diſtributiua reſpicit filios, non autem parentes. Ita reſpõdit Anch.in d.conſ.245. Duo dubia.quem ſecuti ſunt Alex.in conſ.13. lib.5.Socin.ſen.in conſ.66.n.28. lib.3. Curt.iun.in tract.feudor. in 3.partic.ſecundæ par.princ.nu.79. & in conſ.55.col. vlt.& ego ipſe in conſ.464.num.18. verſ.non obſtat tertium.Et his accedunt Ruin.in conſil.12.num.4.lib.2.& ibidem,nu.5.declarat Ripa in d.l.re coniuncti,nu.165. de leg.3. & Rõchegallus in d.l.eandem.in prin.nu.131. verſ.vbi vero ſit.ff.de duob.reis. Et hæc quidẽ recepta eſt opinio,& ſi Alc.in reſpon.187. Adeo ſubtiliter.num. 2.verſ.preterea mihi videtur,&c.dixit traditionem hãc periculoſam eſſe,& ratione carere.& rurſus cenſuit Alciatus prædicto in loco nu.1. Anch.loqui quando conceſſio facta ita fuit, vobis & cuiuslibet filijs: diuerſum vero eſt,quando ſic dictum fuit, vobis,& cuiuslibet veſtrum hęredibus.Nam cũ hoc caſu frater ſuperſtes poſſit eſſe hæres fratris præmortui, locus eſt iuri accreſcendi, imò ſuperſtes ipſe dicitur clare vocatus ex ipſa inueſtitura. Quo autẽ modo frater ipſe ſuperſtes debeat eſſe hæres fratris vel actu, vel potentia, ſcripſi in d.conſil. 464.col.penult. verſicul.nec obſtat, quod in motiuis.& manifeſtius declarant Ruinus in conſ.144.num.8.lib.1. Alciatus in l.ſi mihi & Titio, nu.19.de verb.obl.Oſaſc. in deciſ.26.nu.10. & Zanchus in l.hæredes mei. §.cum ita.in quarta parte.num.452.& nu.455. ff.ad Trebell.

Declaratur tertiò, vt locum non habeat,quando feu- 29 dum fuit a fratribus † ipſis pecunia communi, vel communi ſeruitio præſtito domino acquiſitum. Nam tunc locum eſſe iuri accreſcendi, probat tex. cap.1.de beneficio fratris.& tradũt Baldus, Iſernia, Aluarotus, Socinus iun.Marin. & Boer.quos recenſui in d.conſ.464. nu.3. & ibidem nu.17. verſ.non obſtat quartum. dixi ex ſententia Baldi, Prępoſiti, Zaſii, SonsbeKii, & Marini, intelligi quando fratres,qui communi pecunia, vel communi ſeruitio præſtito domino, vna ſimul in cõmunione omnium bonorum viuebant. Et ſubiungit Marinus nu.14. idem eſſe, quando frater ſciente domino emit feudum etiam ſine pecunia, ſuo tamen,& fratris nomine,& idẽ reſpondit Ruin.in conſ.12.num.8.lib.1.

Declaratur quartò, vt non procedat, quandò feudum 30 eſſet indiuiſibile. † Nam & tunc locus eſt iuri accreſcendi, vt ſcilicet frater admittatur ad portionẽ fratris præmortui. Ita gl.in c.1.de fratribus de nouo benefic.inueſtit.& ibidem Iſernia, Laudenſis, Aluarotus,& Præpoſitus. Idem ſcripſerunt Crott.in d.l.re coniuncti.num. 145. de leg.3. & ibidem Ripa num.167. Ruinus in conſilio 108. num.22. lib.2. Zaſius in Epitome feudorum. in octaua part.nnm.12. Pariſius in conſ.6.num.7. lib.1. Thomas Marinus in tractatu feudorum. tit.12.de feudo fraterno.num.15.qui poſt alios declarat,niſi dominus conceſſiſſet feudum magis contemplatione vnius quam alterius, quia tunc mortuo eo,cuius contemplatione facta eſſet conceſſio, feudum reuertetur ad dominum,qui tamen tenebitur pręſtare fratri ſuperſtiti æſtimationem illius ſuæ portionis. Et idem quod Marinus, docuit Ripa in d.l.re coniuncti.num.168.

Declaratur quinto, vt locum non habeat, quãdo feudum fuiſſet conceſſum duobus fratribus, ita quòd poſt 31 eorum mortem † reuerteretur ad dominum. Hoc ſane caſu locum eſſe iuri accreſcendi in ſpecie reſponderunt Abbas in conſ.103.lib.2. Alex.in conſ.30.num.7.lib.1. & Iaſ.in conſ.117. colum.1. verſ.quarto principaliter, lib.4.& idem in l.ſi mihi & Titio.num.11.verſ.ſimiliter ſi emphyteuſis. de verborum obligat. Ripa in l.re coniuncti.num.163.de leg.3.

32 Idẽ dicimus de emphyteuſi † conceſſa duobus fratribus adiectis his verbis, quod poſt eorum mortem reuertatur ad dominum, ſicuti tradunt Specul.in titul.de locato.§.nunc aliqua, verſic.59.& ſequen.Caſtren.in conſil.158.Viſo puncto.colum.2.lib.1. Salicetus in l.2.quæſtio.2. C.de iure emphyteu. Romanus in conſil. 9. Alexand.in l.ſi mihi,& Titio.num.9.de verb.obligat. Crottus in l.re coniuncti. num.141. verſic. ſecundo fallit. de legat.tertio. Ruinus in conſil.169. in ſecundo caſu, lib. 1. Alciatus in l.ſi mihi & Titio. num.10.& 23. verſic.illud quoque.de verborum obligat. Ronchegallus in l.eãdem.in princip.num.133.ff.de duobus reis. & Hieronymus Gabriel.in conſil.88. num.6.lib.1. & copioſius in conſil.66.num.3.9.& 11.lib.2.

Sic etiam quando fuit dictum. Quandiu aliquis ex dicta generatione. &c.vel ita ſimpliciter, liberis & generationi, ſicuti tradit Alciatus in l.ſi mihi & Titio.nu. 23.de verborum obligat. Prædictis enim verbis ſignificauit concedens velle rem prius peruenire debere ad eos omnes, quibus facta fuit conceſſio, & poſtremo ad ipſum concedentem, argum.l.penult. C.de impuber.& aliis ſubſtitut.& l.qui duos,& l.ſi pater impuberes.ff.de vulg.& pupill.ſubſtitut. Et hoc præſertim locum habet, quando dictum fuit, quòd eo tempore tota res ad dominum reuerteretur, vt reſpondit Hieron.Gabriel.in dict. conſ.66.num.7.lib.2.

Declaratur ſextò, vt non habeat locum caſus iſte, quando in inueſtitura fuiſſet dictum, quod feudum per- 33 ueniret de vno † in alterum. Nam & tunc locus eſt iuri accreſcẽdi, vel verius iure ſucceſſionis, frater ſuperſtes admittitur ad portionem vacantem. Ita poſt Baldum, & Iaſonem declarat Ripa in l.re coniuncti.num.166.de leg.3.ſic & Alciatus in l.ſi mihi & Titio,num.20.verſic. illud quoque.de verbor.oblig.

Declaratur ſeptimò, vt non procedat, quando cõceſ- 34 ſio facta fuit † duobus iam finita linea vſque ad quã fuerat facta prima conceſſio. Hoc ſane caſu locus eſt iuri accreſcendi, ſiue de feudo, ſiue de emphyteuſi loquamur. De feudo Ruinus in conſil.5.num.3.& 4. lib.1.& Alciatus in l.ſi mihi & Titio. num.20. in fine de verborum obligatio.de emphyteuſi ſic tradunt Bart.in l.ſi mihi & Titio.numer.4.de verborum obligat.& in conſil.215.In caſu propoſitæ quæſt.lib.1.Crottus in leg.re coniuncti. numer.143.verſic.quinto fallit.de legat.tertio. & ea ratione ii vſi ſunt, quòd hæc emphyteuſis, etſi noue conceſſa eſt: attamen retinet naturam illam antiquã, quæ ius accreſcendi admittit, argument.l.penultim. §.vxor. ff.ſolut.matrimonio. ſic & in feudo dicimus, illud reti- 35 nere † naturam antiquam, ſi poſt commiſſam feloniam noue concedatur, ita quod in eo ſuccedere poſſunt trãſuerſales, qui alioqui in feudo nouo (vt diximus, ſupra) non ſuccedunt, ſicuti ſcribunt Bart. in l.quòd dicitur. de verbor.obligationibus, & Baldus in l.1.quæſtio.15. ff.de rerum diuiſ.

Cæterum declaratio hæc ceſſat, quando emphyteuſis poſt caducitatem fuit denuo conceſſa, adiecta noua 36 qualitate. Nam tũc dicitur emphyteuſis noua, † in qua tranſuerſales nõ admittuntur, vt tradunt Baldus in l.1. col.4.ff.de rerum diuiſio.in cap.1.an agnatus vel filius. & c.imperialem. §.inſuper. de prohibit.feudi alienati. Ang.in l.ius ciuile.ff.de iuſt.& iure.& Crot.in l.re coniũcti.num.144. verſ.ſequendo tamen. de leg.3. Ita etiam de feudo reſpondit Oldr.in conſil.178. Factum tale eſt.

Digitized by Google

37 Quidam miles.cum dixit,feudum cenſeri nouum † ob nouas qualitates in noua inueſtitura adiectas.

Feudum an præſumatur hæreditarium, vel potius ex pacto & prouidentia.

SVMMARIA.

1 *Feudum hæreditarium præſumi, vna eſt Doct.opinio.*
Alia opinio refertur.num.7.
Idque procedere etſi in inueſtitura dictum ſit, pro ſe hæredibus & ſucceſſoribus maſculis.
2 *Proſpicere ſibi hæredibuſque præſumitur quilibet.*
3 *Feudum hæreditarium dici, nomine hæredis in inueſtitura expreſſo.*
4 *Feudi natura eſt, vt ad ſuos tantum, non autem extraneos tranſeat.*
5 *Feudum venire in petitione hæreditatis, quando verum ſit. numero 6.*
7 *Feudum in dubio præſumitur ex pacto & prouidentia.*
Et ex quibus verbis in inueſtitura poſitis ita eſſe appareat a nu. 8. vſque ad num.16.

PRAESVMP. XCIV.

DIſſeramus nunc, an in dubio feudum præſumatur hæreditarium, vel potius ex pacto, & prouidentia. Hac de re ſunt Doctorum contrariæ opiniones.qua-
1 rum prima eſt,ꝙ † hæreditarium præſumatur. Hanc probarunt Iſernia in c.1.nu.1. verſ.& quando conceditur. in tit.an agnatus, vel filius.& in c.1.num.9.& num.10. de aliena.feudi paterni. & alijs multis in locis Bald. in l.liberti libertæque.verſ.quæro de eo. C.de oper.lib. & in d.c.1.an agnatus vel filius, & ibidem Aluaro. Caſtr. in conſil.2.nu.18.& in conſ.3.nu.9.lib.1.Comenſ.conſ. 366. Alex.in conſ.18.col.3.& in conſ.26.nu.3.lib.5.Soc. ſen.in conſil.157.col.pen. verſ.tamen oſtendo.lib.2. Afflictus in prælud.feudo. nu.99.qui hinc inde argumēta deducit, & tandem ait,nil in cōſilio Neapolitano fuiſſe deciſum. Idem in c.1.num.24. de aliena.feudi paterni.Curt.iun. in conſ.3.nu.4. Rubeus in conſ.18.in conſ. 83.num.3. & in conſ.85.nu.4. Bru.in conſ.8.nu.14. Zaſius in epitome feudorum parte 4.nu.6. Pernus in conſ. 6.col.9.& in conſ.8.col.3. Euerardus in centuria legali, in loco a feudo ad emphyteuſim.col.2.verſic.inter alia.

Et ii quidem ea prima ratione moti ſunt, ꝙ quis in
2 dubio cenſetur proſpicere ſibi, & † hæredib.ſuis.l.ſi pactū ff.de probatio.& c.1.de duob.fratrib. Eſt ergo perinde,ac ſi in ceſſione feudi expreſſum fuiſſet nomen hæ-
3 redis. Atqui quando hæredis † nomen expreſſum eſt in inueſtitura, feudum dicitur hæreditarium, vt tradunt permulti a me congeſti in conſ.104.num.6.lib.1.

Ergo etiam in dubio hæreditarium præſumitur.

Verum huic argumento reſpōdet Thomas Marinus in tract.feudorum.in tit.de feudo ex pacto & prouidētia.num.55. argumentum procedere reſpectu animi acquirentis,qui dicitur voluiſſe proſpicere ſibi & hæredibus,& ita procedit dict.l.ſi pact. Secus vero eſt reſpectu animi concedentis,qui præſumitur voluiſſe concedere ſolum pro ſe,& eius deſcendentibus, ſecundum naturā
4 † feudi, quæ eſt,vt ſolum tranſeat ad ſuos, non autem ad extraneos.

Et hoc in caſu declaratur d.l.ſi pactum.quę locū non habet in his,quæ ſui natura nō tranſeunt ad extraneos hæredes,ſicuti declarat gl.ibi,quam in ſpecie noſtra ſecuti ſunt Oſaſcus in deciſ.161. num.12.in fine. & diximus ſupra in præſump.47.dum declarauimus,qñ acquirens præſumatur acquiſiuiſſe etiam pro hæredibus.

Nec repugnat d.c.1. de duobus fratribus,quia ibi expreſſe actum fuerat, vt feudum perueniret etiam ad hæredes recipientis.ſicuti declarat Oſaſcus in d.deciſion. 161.num.14.

5 Secundo, ea ratione alii vſi ſunt, nempe,qđ † feudū venit in petitione hæreditatis, vt inquit gl.in l.item veniunt.ff.de pet.hæred. Ergo hæreditarium præſumitur. Ita argumentatur Afflict.in prælud.feud.num.99.

Cæterum facile reſpondetur, quòd tunc demum feu-
6 dum venit in petitione † hæreditatis, quando apparet eſſe hæreditarium,non autem hoc demonſtrat,quòd regulariter feudum præſumatur hæreditarium.

Secunda fuit opinio eorum,qui ſcripſerunt,ꝙ imò in
7 dubio feudum † præſumitur ex pacto, & prouidentia. Hanc probarunt ſibi parum conſtantes Bal.Iſernia,Caſtren.& Alex.quos recenſet Oſaſc.in d.deciſ.151.num. 12.qui pariter commemorat Iaſonem, Decium, Bertachinum,Chaſſanæum, Afflictum, Brunum,Marſilium, Curtium iuniorem,Ripam,Socinum iun.Pernam,Sigiſmundum Lofredum, Didacum, Pariſium, Neuizanū, Gozadinum, Iulium Clarum, Modernum Pariſienſ.& Beroum. Et his accedunt Ioſeph Cumia in commentariis ad c.ſi aliquem.in verbo,antiquis, num.119. & nu. 134. Thomas Marinus in tractatu feudorū. lib.1.in tit. de feudo ex pacto & prouidentia,nu.53.& nu.55.Mynſingerius in Commentariis obſeruatio.centuria quarta, obſeruatio.ſecunda. qui teſtatur Cameram Imperialē, ita iudicaſſe. Et prædicti quidem adducti ſunt multis rationibus, & argumentis, quæ diligenter & accurate commemorantur ab Afflicto in præludiis feudorū, nu. 97.ab Oſaſco in dicta deciſ.161.num.5.& a Thoma Marino præcitato in loco.

Cæterum multa perſæpe adiecta ſunt in inueſtituris verba, quæ dubitationem tollunt,atq. ita ſignificāt feudum eſſe ex pacto & prouidentia. Et primo quidē quando conceſſa eſt inueſtitura pro ſe & filiis,ac deſcenden-
8 tibus, † feudum cenſetur ex pacto & prouidentia. Ita Iſernia in c.1.num.10. de alienatio.feud.paterni.in ca. 1.num.18. Qui ſucceſſo.tene. & in c.1.num.11.Quibus ex cauſis feudum amitta. & hæc eſt communis ſententia,teſte Dec.in conſ.445.n.8.& ſecuti ſunt ex recentioribus,Thomas Marinus in tract. feudorum. in tit.2. de feudo ex pacto,& prouidentia antiquo,nu.75.verſ.contrariam opinionem.Iulius Clarus in §.feudum.q.9.verſic.quandoque vero & ſecundo.& Piſtor in lib.2.quæſt. iuris cap.1.nu.18. Eſt ratio,quia nulla hic facta eſt mentio qualitatis hæreditariæ.

Secundo fortius idem eſt,quando dictum fuit pro te
9 & hæredibus tuis maſculis, † adhuc dicitur feudum ex pacto & prouidentia, ſicuti ſcripſerunt permulti a me congeſti in conſ.160.num.40. Non hic repeto a me ibi ſcripta,ſed addo tantum Mynſingerium in d.obſeruat. 2.& Piſtorem d.lib.2.cap.3.

Tertio idem eſt, quando fuit dictum pro te & poſte-
10 ris tuis. † Hoc etiam caſu dicitur eſſe feudum ex pacto, & prouidentia. Ita Thomas Marinus in tract.feudorū. in tit.de feudo ex pacto, & prouidentia antiquo.nu.68. poſt Baldum,Iſerniam, Paridem Puteum, Alexādrum, Afflictum, Curt.Iun.& Pinellum. Piſtor.in d.lib.2.c.1. num.19.

Quarto dicitur etiam ex pacto,& prouidentia,quan-
11 do dictum fuit,pro te & genere tuo,† vt ſenſit Thomas Marinus præcitato in loco.nu.68.& ibid.num.71.quando fuit dictum,pro te, & cuncta generatione. & Piſtor d.cap.1.num.2.

Quintò idem eſt, quando dictum fuit, concedimus
12 feudum gentile. † Hæc enim verba ſignificant feudum eſſe ex pacto & prouidentia. Cū perinde ſit ac ſi dixiſſet inueſtiens ille, concedimus feudum gentis,generis, vel generationis,hoc eſt,agnationis.Hoc enim nomen, gens,agnationem ſignificat,ſicuti dicimus,gēs Cornelia,gens Claudia,vt tradūt Alciatus,& Rebuffus in leg. ſæpe.

Digitized by Google

ſępe.ff.de verborum ſignificatio.& Tiraquel.in tractatu
de nobilitate.c.2.num.54. & in tractatu de retractu con
ſanguin.§.1.gloſſ.9.num.17.& ſcripſi in conſ.825.n.67.
lib.9. Ex quo colligitur, maſculos tantum ad huius feu
di ſucceſſionẽ admitti, non autem fœminas, quæ agna-
tionem conſeruare non poſſunt. Ita in ſpecie ſcripſerũt
Iſernia in cap.1. num.5.de ſucceſſione feudi. Curt.iun.
in tract.feudorum.in 3.parte.quæſt.26.& Thom.Mari-
nus in tractat.feudorum.in titul.11.de feudo fœmineo,
num.44.

Sexto idem eſt quando fuit conceſſum feudum re-
13 ctum. † Hoc etiam caſu cenſetur ex pacto, & prouiden-
tia. Cum feudum rectum dicatur ad differentiam feudi
hæreditarij, quod non dicitur rectum, & proprium, ſed
improprium. Ita Thomas Marinus in tractatu feudorũ.
in tit.1.de feudo ex pacto, & prouidentia antiquo.nu.
44.& 45. poſt Beluiſium, Curtium, & Camerarium ab
eo commemoratos. Et comprobatur, quia natura feudi
recti eſt illamet feudi ex pacto, & prouidentia, quæ ſane
eſt, vt tranſeat ad deſcendentes in infinitum, nec aliena
ri poſſit ſine agnatorum conſenſu, ſicuti tradunt Iaſ.in
præludiis feudorum, nu.81. Curt.iun.in tractat.feudo-
rum.in prima parte. q.8.num.18.& Zaſius in Epitome
de feudis.in vlt.part.num.1.

Septimò idem eſt, quando fuit dictum, pro te, & pro-
14 le tua. † Hoc etiam caſu dicitur feudum ex pacto, & pro
uidentia. Ita Thomas Marin.in trãct.feudorum.tit.2.de
feudo ex pacto, & prouidentia antiquo.nu.70.poſt Iſer
niã, Paridem, Aluarotum, & alios. Piſtor dicto capit.1.
num.22.

15 Octauo idem eſt, quãdo dictum fuit, pro te & tuis, †
Hoc etiam caſu eſſe feudum ex pacto & prouidẽtia, ſcri
pſit Thomas Marinus præcitato in loco reiecta contra-
ria opinione Alex. in conſ.26.lib.5. Rubei in conſil.84.
num.3.& Pinelli in l.1.in princ.num.90.C.de bonis ma
ternis. Piſtor in d.c.1.num.22.

Nono idem eſt, quando dictum fuit, pro te & deſcen
16 dentibus tuis. † Hoc etiam caſu dicitur feudum ex pa-
cto & prouidentia, ſicuti tradit Thomas Marinus præci
tato in loco num.74. qui vna cum Alex.in conſil.18.nu.
12.lib.5. Curt.Iun.in conſil.3.num.4. Afflicto in prælu-
diis feudorum, nu.98.& Pinell.in d.l.1.num.90. Exiſti-
mauit hoc carere probabili dubitatione.

Feudum rectum & proprium in dubio
præſumi.

SVMMARIVM.

1 *Feudum rectum & proprium præſumi in dubio.*
Idque procedere etiam propria et recta feudi natura alterata aut immutata.num.2.
3 *Feudum pro quo annuus cenſus præſtatur, feudum non eſſe proprie.*
4 *Feudum emptitium, feudum improprie dici.*
5 *Feudo conceſſo, pacto adiecto, vt nullum præſtetur ſeruitium, ab eius natura receſſum dicitur.*
6 *Feudum conceſſum pro maſculis & fœminis, improprium dicitur in eo quod ad fœminas tranſit.*
7 *Feudorum natura conſiderari poteſt dupliciter.*
8 *Feudi naturam, ſecundum regionis morem attendi potius, quam quæ ſecundum ius ſcriptum eſt.*
9 *Feuda propria in foro Iulij & ea dici, pro quibus annuus cenſus ſoluitur.*
10 *Feudum improprium cenſetur, ſi ex inueſtitura verbis id appareat.*
11 *Feudi proprij naturæ repugnat alienandi facultas.*

PRAESVMPT. XCV.

EST vera hæc iuris, & interpretum ſententia, feudũ
1 † in dubio præſumi rectum & proprium. Ita gloſſ.
Baldus & Aluarotus in cap.1.§.præterea. Quid ſit inue
ſtitura. & Thomas Marinus in tractatu feudorum.in ti-
tul.de feudo ſimplici & recto.nu.3.& ſcripſi in conſ.1.
num.312. & in conſil.181. num.71. vbi alios plures hu-
ius opinionis Doctores commemoraui. Quibus acce-
dunt Perna in conſ.8.num.10. Crau. in conſ.624.& Do
ctiſſimus Antonius Sola in commentariis ad Decreta
Pedemontium.in tit.de feudis.gloſſ.Rubricæ, num.1.&
Schraderus in tract.de feudis parte 2.cap.3.num.103.
Et quæ dicantur de natura feudi recti & proprii, copio-
ſe ſcribit Thomas Marinus in tit.de feudo hab.propriã
naturam feudi.

Extenditur primò, vt locum habeat etiam ſi propria
2 & recta ipſa feudi † natura, alterata atq; immutata fuit.
Nam & tũc quo ad reliqua retinet rectam & propriam
feudi naturam.c.1.de feudo non habente propriam na-
turam feudi.ibidem.licet propriam naturam feudi non
habeat, iure tamen feudi cenſetur. Et manifeſte reſpon
3 dit Romanus in conſil.70.num.2.quòd licet feudum, †
pro quo præſtatur cenſus annuus, non ſit proprie feu-
dum, attamen ſi in aliqua diſpoſitione feudi mentio fa-
cta eſt, intelligitur etiam comprehenſum hoc feudum.
Et Romanum ſecuti ſunt Præpoſitus in proœmio Feu-
dorum.col.7.verſic.& proinde. Decius conſ.193.nu.5.
Curtius iun.in tractatu feudorum. in 1.parte. q.6.Cra-
uet.in conſ.373.num.28. & in conſil.472.num.18.Nat-
ta in conſ.367.nu.12.lib.2.Thomas Marinus in tracta-
tu feudorum. lib.primo.titul.21.de feudis degeneranti
bus. Et in ſpecie magis ſcripſit idem Thomas Marin.in
tit. de feudo non habente propriam naturam feudi.nu
mer.7.hæc feuda dici, & non improprie niſi in his tan-
tum, a quibus pacto eſt receſſum a feudi natura. Ita quo
que Modernus Pariſienſ.in commentariis ad conſuetu-
dines Pariſienſ.in tit.1.§.30.num.100.in fin.dixit quod
4 etſi feudum emptitium † eſt feudum improprium, ob
id, quod eſt contra naturam feudorum, quæ gratuito ſo
lent concedi, attamen in reliquis retinet naturam feu-
di, & feudi nomen, & dicitur (ait ille) verum feudum, &
regulatur in omnibus tanquam feudum.

Idem eſt, quando feudum cõceſſum eſt, † adiecto pa
cto, quod nullum ſeruitium præſtetur. Nam & tunc re-
manet feudum, etſi a feudi natura in eo receſſum eſt, vt
ſeruitium non præſtetur. Ita affirmarunt Baldus in l.1.
q.6.ff.de rerum diuiſio. Præpoſitus in proœmio feudo-
rum col.6.verſic.& proinde. Sigiſmundus Lofredus in
conſ.1.num.177.Rolandus in conſil.2.num.135.libr.1.
Siluanus in conſil.42. numer.5. Filipus Decius in conſ.
101.num.74. & eruditiſſimus Molina Hiſpanus in libr.
1.de Hiſpano.primogen.c.13.num.15.Sic etiam qñ feu
5 dũ eſt conceſſum pro maſculis & fœminis, † dicitur qui
dem improprium, quo ad id, quod tranſit ad fœminas,
in reliquis vero eſt proprium. Ita reſpõdi in conſil.400.
nu.6.lib.4.& idem conſuluit Ioan.Baptiſta Ferretus in
conſil.178. qui ſic reſpondit de feudis Caſtri ſancti Da
nielis patriæ Fori Iulii, cõceſſis a Sereniſſimo Dominio
Venetiarum, Gabrieli de Pichianis. De quibus quidem
feudis cum eſſet controuerſia inter ipſum Sereniſſimũ
Dominium, & Illuſtriſſimum Patriarcham Aquileien-
ſem, ſic reſpõdi, pro ipſa Sereniſſima Republica. Et præ
ter iam dicta cõſiderabam illa dici vere & proprie feu-
da, cum non repugnent naturæ feudorum, ſecundũ mo
rem, & conſuetudinem ipſius patriæ Fori Iulienſis. Na-
6 tura enim feudorum † conſiderari poteſt dupliciter, nẽ
pe ſecundum ius ſcriptum feudorum, & ſecundum mo
res, & conſuetudines regionum. Ita declarat Thomas
Marinus in tract. de feudis. in tit.de feudo non haben-

te propriam naturam feudi.num.6. Et hæc quidem na-
8 tura feudi † ſecundum morem regionis attendi magis
debet, quam illa, quæ eſt ſecundum ius ſcriptum, vt de-
cidit Guido Papæ in quæſtio.59.poſt Hoſtienſem, quem
commemorat. Porro ſecundum morem ipſius regionis
9 Fori Iulienſ. feuda etiam illa propria † dicuntur, pro qui
bus annuus cenſus præſtatur.

Declaratur hæc præſumptio, vt locum nõ habeat, qñ
10 † colligitur ex verbis inueſtituræ eſſe feudum impro-
prium, & non rectum. Ita tradit poſt alios Thomas Ma-
rinus in d.tit.de feudo non habente propriam naturam
feudi.num.4. Et ibidem num.5. ſubiungit exemplum,
quando feudum eſt conceſſum pro ſe, & quib. dederit.
Nam cum his verbis cenſeatur data alienandi facultas,
11 id quòd † repugnat naturæ feudi proprij, dicitur altera
re ipſum feudum, & efficere illud feudum non rectũ, &
improprium. Id quod in ſpecie reſponderunt etiã Curt.
iun.in conſ.130.num.7. Campegius inter conſilia Bru-
ni in conſ.11.col.2. & Crauet.in conſ.472.num.10.qui
tamen aliud eſſe dixerunt, quando conceſſio facta eſt,
pro ſe & his, quibus legitime dederit. Reliqua exempla
feudi improprii ſunt apud Thomam Marinum præcitã
to in loco, & in duob.tit.ſubſequentib.

*Caſtrum an præſumatur a Principe infeudatum, vel dona-
tum, aut cuſtodiæ traditum.*

SVMMARIVM.

1 *Caſtrum cauſa cuſtodiæ conceſſum præſumi.*
*Niſi titulus habilis ad transferendum dominium præceſſerit. nu
mero 4.*
Aut traditionis verba id ſignificarent. num.5.
2 *Dominij translatio non præſumitur in dubio.*
3 *Clauium traditionem cauſa cuſtodiæ factam præſumi.*

PRAESVMPT. XCVI.

Contingit aliquando Principem concedere ſeu tra-
dere alicui caſtrum, non expreſſo titulo quo tra-
dit, quare dubitari ſolet, quo titulo & modo tradidiſſe
1 dicatur? Et præſumi † traditum cauſa cuſtodiæ reſpon-
dit Brun.in conſ.87.num.1.& 2.

Ea ratione moti ſunt, quia vbi ignoratur cauſa tradi
2 tionis, præſumitur cauſa cuſtodiæ, cum dominii † trãſ-
latio in dubio nõ pręſumatur. l. cũ pater. §. pater plurib.
de leg.3. vbi Bart. idem Bart. in l.1.num.4. ff.pro dote.
& in l.ſub conditione. in fi.ff.de ſolut. Aret.in c.exami-
nata, n.18.de iudiciis. Dec.in l.ſemper in obſcuris, n.7.
ff.de reg.iur.& in l.ſi paſcenda, num.15.C.de pactis.

Huc facit quòd ſcriptum reliquit Luc. de Penna in
l.3.præſumptione 29. C.de apochis public.lib.10. Cla-
3 uium † traditionem præſumi factam cauſa cuſtodiæ lo-
ci qui clauib. illis clauditur & reſeratur. l.dominus hor-
reorum.ff.locati.& d.l.cum pater.§.pluribus. Idem ſen-
ſit Iaſon in conſ.208.in fin.lib.2.

Declaratur primò, hęc doctrina, vt locum nõ habeat,
4 † quando præceſſit titulus habilis ad transferendũ do-
minium, vt ſi eſset titulus venditionis, vel alius ſimilis.
Nam tunc præſumitur traditio facta cauſa transferen-
di ipſum dominium. Ita declarat Bart.in d.l.1. num.4.
ff.pro dote. & in d.l.ſub conditione.in fin.ff.de ſolutio.
Brun.in d.conſ.87. num.1. Curt.iun.in l.cum quid, nu.
17.ff.ſi cert.petat.

Declaratur ſecundo non habere locum, quando ver-
5 ba † traditionis ſignificarent translationem dominii, vt
ſi princeps dixiſset, do, aſſigno, vel alio ſimili verbo vte
retur, ſicuti diximus ſupra hoc libro in præſumptio.30.
vbi de re data a patre filio, an præſumatur donata, vel
in peculium conceſsa.

*Caſtro in feudum dato, vel donato, vel vendito, quando
iuriſdictio, & merum ac mixtum impe-
rium, conceſſum præ-
ſumatur.*

SVMMARIVM.

1 *Caſtro ſimpliciter a principe conceſſo, in quo aliqua iuriſdictio
exerceri non conſueuit, non præſumitur conceſſa iuriſdictio.*
2 *Caſtrum quod muro cingitur, dici.*
3 *Territorium dicitur, id quod extra muros caſtri continetur.*
4 *Separatorum aut diuerſorum conceſſo vno, non præſumitur con-
ceſſum aliud.*
5 *Caſtrum a iuriſdictione quid ſeparatum eſſe.*
6 *Territorium ſine iuriſdictione, & iuriſdictionem ſine territorio
conſiſtere.*
7 *Acceſſorium translatione principalis, quando non contineatur.*
8 *Iuriſdictionem non eſſe acceſſorium caſtro omnino cohærens.*
9 *Reſcripta quibus iuriſdictio ordinarij alteri demandatur, ſtricte
interpretari.*
10 *Toto translato, cenſentur omnes ipſius partes translatæ.*
11 *Principali conceſſo cenſentur tributa illi cohærentia.*
12 *Caſtrum ſeu territorium, ſignificare vniuerſitatem quandam re-
ſpectu nominis ſui.*
13 *Beneficia principum ſtricte interpretanda quando tertius lædi-
tur.*
14 *Caſtro ſimpliciter conceſſo in quo iuriſdictio, & imperium exer-
ceri conſueuit, illa quoque conceſſa præſumitur.*
15 *Caſtro cum iuriſdictione conceſſo, merum imperium conceſſum
præſumi, Dyni fuit opinio.*
16 *Caſtrum in limitibus imperij, ſine principis licentia ædificari
vetitum eſſe.*
17 *Conceſſionis a principe factæ verba latiſſime interpretanda
ſunt.*
18 *Iuriſdictionis nomine merum imperium demonſtrari ſignifica-
tione larga.*
19 *Beneficia principum late interpretantur, niſi ſtricta interpreta-
tio a lege approbetur.*
20 *Beneficia principum non comprehendunt ea quæ requirunt ſpeci
ficam mentionem.*
21 *Imperium mixtum ſui natura conceſſibile eſt & delegabile.*
22 *Genus idem quod ſpecies operatur.*
23 *Iuriſdictionis conceſſione generali, non conceſſum dici merum im
perium, eſt opinio Baldi, Angeli & aliorum. Diſtinguit Felin.
num.32.*
24 *Legem condere meri imperij eſt.*
25 *Verba etiam in materia fauorabili, ſi poſſunt, in ſpecie accipien-
da ſint. num.26.*
27 *Imperium merum ex regalibus eſſe.*
28 *Regalia ſpecialem requirunt conceſſionem.*
29 *Regalium facta mentione in conceſſione aliqua, ſermone etiam ge
nerali illa contineri.*
30 *Magiſtratuum creandorum poteſtas iuriſdictionis eſt.*
31 *Imperium merum, venit appellatione iuriſdictionis in genere.*
33 *Caſtrum, quod ciuitati ſubeſt, cum iuriſdictione princeps conce-
dendo, non præſumatur concedere merum imperium.*
Niſi tamen cum omni vel tota iuriſdictione conceſſerit. nu.34.
35 *Caſtro cum iuriſdictione conceſſo, ſi aliqua meri imperij princeps
ſibi reſeruauit, reliqua præſumuntur conceſſa.*
36 *Mandato procuratoris generali, quando comprehendantur etiam
quæ ſpeciale mandatum requirunt.*
37 *Regalia iuriſdictionis conceſſione contineri, caſu quo aliqua re-
ſeruata ſint.*
38 *Caſtro conceſſo cum iuriſdictione & omnibus ſuis pertinentijs,
dicitur conceſſum merum imperium.*
39 *Caſtrum concedens cum iuriſdictione, quod ciuitati non ſubeſt,
princeps etiam cum mero imperio præſumitur conceſsiſſe.*
40 *Iuriſdictionis ſolum exercitium in caſtro ſiue in ciuitate princeps
concedendo, pręſumitur etiam merum imperium concedere vo-
luiſſe.*

41 Regalia

Digitized by Google

41 *Regalia conceſſo caſtro cum iuriſdictione, non comprehen-
dunţur.*
42 *Regalia perſonæ principis adeo cohærent, vt auelli vix ab ea
poſſint.*
43 *Caſtrum vendens priuatus aliquis, iuriſdictionem perſonæ cohæ
rentem non præſumitur vendidiſſe.*
Niſi tamen precij quantitas id ſuadeat. n. 45.
44 *Iura perſonalia, oſſibus perſonæ cohærent.*
46 *Iuriſdictio cohærens loco, eo vendito & ipſa præſumitur ven-
dita.*
Niſi pretij quantitas aliud arguat. n. 47.
48 *Iuriſdictio in dubio caſtro cohæret, & in eius venditione com-
prehenditur.*

PRAESVMPT. XCVII.

PEregregia eſt quæſtio, quæ præcedentibus annecti-
tur, an & quando conceſſo Caſtro in feudum, vel
etiam donato vel vendito, præſumatur conceſſa iuriſdi
ctio, merum ac miſtum imperium. Diſputationem hãc
& ſi non leui ſtudio, & diligentia abſolui, dum obſcuriſ-
ſimam iuriſdictionum tractationem, pro ſuggeſtu meis
enarrarem auditoribus. Non grauabor tamen hic com-
memorare præcipua, quæ rei noſtræ conueniunt. Hic
itaque diſtinguendi ſunt aliquot caſus, vt facilius om-
nia explicentur.

Primus itaque eſt caſus, quando princeps conceſſit
ſimpliciter Caſtrum, in quo non conſueuit exerceri ali-
1 qua † iuriſdictio & imperium. Sed ab ipſo principe ſeu
eius magiſtratibus iuriſdictio ipſa, & imperium Caſtri
exercebantur in vrbe, cui Caſtrum ſubiectum, & ſuppo-
ſitum erat. Hoc caſu princeps non dicitur cum ipſo Ca-
ſtro tranſtuliſſe aliquam iuriſdictionem, & imperiũ. Ita
ſcripſerunt Bald. in cap. 1. num. 7. de allodiis in vſibus
feudorum. Corn. in conſil. 189. col. 1. lib. 4. Gaſpar Val-
laſcus in l. imperium. num. 54. ff. de iuriſd. omnium iudi
cum, & ibidem Ioannes Longouallius, num. 204. Pariſ.
in conſil. 8. num. 4. & in conſil. 9. num. 14. & 18. lib. 1. Mo
dern. Pariſien. in commentar. ad conſuet. Pariſienſes, §.
1. gloſſ. 5. num. 44. & num. 47. verſic. ſecus de his, & aper
tius Didac. Couar. lib. pract. quæſt. cap. 1. num. 10. verſi.
10. concluſ. &c. & in verſic. primum etenim &c. Idẽ ma-
nifeſte docuit Alcia. in d. l. imperium. num. 103. verſicu.
breuiter.

Ea ratione & argumento adducti ſunt, quia Caſtrũ
2 † dicitur, quod muro cingitur, ſicuti communis extat lo
quendi vſus, vt teſtantur Oldradus in conſil. 121. num.
7. & clare ad rem Pontan. in commentariis ad conſuetu-
dines Bleſenſes. art. 65. §. 20. col. 3. verſ. 2. in vocabulo-
3 rum, ſic & territorium † dicitur, quod extra muros Ca-
ſtri continetur. l. pupillus. §. territorium. ff. de verborum
ſignific. Et ideo iuriſdictio ac imperium ſunt quid ſepa-
rata ab ipſo Caſtro. Ergo conceſſo Caſtro, non dicitur
4 conceſſa iuriſdictio. Cum conceſſo vno ex † ſeparatis &
diuerſis, non præſumatur conceſſum aliud. Ita arguit
gloſſ. in cap. 1. de capitan. qui curiam vendidit. Et hoc
quidem confirmatur ſecundo auctoritate eorum, qui
7 ſcripſerunt, Caſtrum † eſſe quid ſeparatum a iuriſdictio
ne. Cũ iuriſdictio poſſit eſſe vnius, & Caſtrum alterius.
Ita Baldus in cap. 1. §. econtrario. de inueſtitura de re
aliena facta. Oldrad. in dic. conſil. 121. num. 9. Caſtr. in
conſil. 56. Videtur dicendum. lib. 2. Alexand. in conſilio
76. col. 2. lib. 2.

6 Imo territorium poteſt eſſe ſine † iuriſdictione, & e-
contra iuriſdictio ſine territorio. Bart. in l. 1. colu. vlt. ff.
de iuriſdictio. omnium iud. Decius conſil. 483. colu. ult.
Et inquit Bald. in l. data opera. num. 29. C. de accuſatio.
iuriſdictionem eſſe qualitatem quãdam a Caſtro & feu
do ſeparatam, & quid extrinſecum. Et Caſtrum nil cõ-
mune habere cum iuriſdictione ſcripſit Socin. Sen. in l.
1. in princ. num. 27. ff. de acq. poſſ. & in conſil. 15. nu. 2.
& in conſil. 95. num. 9. lib. 3. Et rurſus & tertio prædicta
7 comprobantur, quod in † actibus ſignificantibus tranſ-
lationem iuris de vno in aliud, acceſſorium ſuo princi-
pali non omnino cohærens, & quod ab eo diuidi poteſt,
non continetur in translatione principalis. l. quoties. ff.
de contrahen. empt. l. vlt. ff. de ſuppellect. leg. & l. 2. ff. de
fundo inſtructo. Et ſi ergo concedimus, iuriſdictionem
8 eſſe quid acceſſorium ad Caſtrum, attamen non eſt † ac-
ceſſorium omnino cohærens. Non ergo conceſſo Ca-
ſtro, dicitur conceſſa iuriſdictio. Præterea & quarto ac-
cedit, quod cum Caſtrum quo ad iuriſdictionis admini
ſtrationem ſubſit ciuitati, agitur de præiudicio ipſius
ciuitatis, cuius poteſtas imminuitur, & propterea ſumẽ
da eſt ſtricta interpretatio, ſicuti dicimus in reſcriptis,
9 † quibus iuriſdictio ordinarii alteri mandatur, quę ſtri-
cte interpretantur, ob id quod lædunt ordinarii poteſta-
tem, & iuriſdictionem. Ita gl. & Dd. in c. 1. de reſcr. in 6.
& ad rem noſtram tradit Curt. Iun. in l. imperium. n. 42.
ff. de iuriſd. omn. iud.

Non obſtant nunc rationes, & argumenta, quibus cõ
trariam opinionem probarunt Rom. in l. 3. in prin. n. 9.
ff. de acq. poſs. & in conſ. 444. n. 7.

Et primo motus eſt Roma. l. 1. §. cum vrbem. ff. de
officio Præfecti vrbi. Verum facile reſpondetur, ibi con-
ceſsam fuiſse adminiſtrationem urbis cui iuriſdictio
ipſa cohærebat. Non ergo mirum ſi translata dicitur iu
10 riſdictio, cum translato uno † toto, cenſeantur transla-
tæ omnes eius partes, arg. l. qui vſumfructum. de ver-
bor. oblig.

Secundo adductus eſt Romanus eo argumento, qđ
iuriſdictio cohæret adminiſtrationi, quam quis habet
cauſa & ratione territorii. l. ult. C. vbi & apud quem in
integrum reſtitutio peten. & l. ult. C. de fundis limitro-
11 phis. lib. 11. Atqui conceſsa re principali † cenſentur tri
buta etiam ea quæ illi cohærent. l. creditor. §. ultim. ff de
actio. empt. l. vxorem, §. legauerat, de leg. 3. & l. prædiis.
ff. de fundo inſtruct. Ergo cõceſso Caſtro dicitur etiam
conceſsa iuriſdictio.

Cæterum reſpondetur ex iam dictis ſupra, ubi demõ
ſtrauimus, Caſtrum ſui natura annexam non habere iu
riſdictionem, atque ita ei non cohærere. Nec iura illa al
legata a Romano probant, cum loquantur illis in caſi-
bus in quibus lex clare uoluit Caſtro cohærere iuriſdi-
ctionem. Et in caſu noſtro pſupponimus iuriſdictionẽ
nõ cohærere huic Caſtro, cum ſubſit ciuitati, & ab eius
magiſtratibus moderetur.

Tertio ſic eſt argumentatus Roman. hoc verbum Ca-
12 ſtrum, † ſeu territorium ſignificat uniuerſitatem quan-
dam. l. pupillus. §. territorium. ff. de verborum ſignifica-
tione. Atqui cum uniuerſitate tranſeunt ea, quæ alioqui
in actu ſingulari non tranſirent. le. in modicis. ff. de con-
trahen. emptio. & l. quædam. ff. de acqu. rerum dom. Er-
go in conceſſione Caſtri, & territorii dicitur contineri
etiam iuriſdictio.

Verum reſpondetur, territorii nomen ſignificare uni
uerſitatem reſpectu ſui nominis, hoc eſt quoad prædia,
quæ & ipſę terræ dicuntur, d. §. territorium, ſed non ſi-
gnificat iuriſdictionem, quæ non eſt ex eadem materia,
ſed diuerſa.

Quarto hanc opinionem (inquit Romanus) probat
ratio illa qua dicimus beneficia principum eſſe latiſſi-
me interpretanda. l. ult. ff. de conſtit. prin. l. donationes
quas Diuus. C. de don. inter uirum & uxo. & l. hac ſalu-
berrima. C. de præpoſitis agent. in reb. lib. 12. Ergo dicẽ
dum eſt, principem concedere uoluiſſe Caſtrum cũ ip-
ſa iuriſdictione.

13 Reſpondetur primo, beneficia † principum non late,
ſed ſtricte interpretari, quando tertius læditur, ut decla
rat poſt alios Iaſon in d. l. ult. ff. de conſtit. princ. ſed hic
læditur

Digitized by Google

læditur ciuitas, cui Caſtrum ipſum ſubeſt, & quæ in illo iuriſdictionem exercet. Non ergo in conceſſione Caſtri continetur iuriſdictio.

Secundus eſt caſus, quando princeps cõceſſit ſimpli-
14 citer Caſtrum, in † quo conſueuit exerceri iuriſdictio & imperiũ. Hoc caſu præſumitur principem voluiſſe tráſferre ipſam iuriſdictionem, & imperium. Ita ex ſententia Bar. in l. inter eos. ff. de acqu. rer. dom. ſcribunt in ſpecie Gaſpar Vallaſc. & Ioan. Longouallius in l. Imperiũ. ff. de iuriſd. omn. iud. ille, num. 51. iſte, n. 204. Iacob. in inueſtitura feudali. in verbo, De Caſtro. n. 4. & apertius Did. lib. pract. q. c. 1. n. 10. verſ. quod ipſe cenſeo. & colu. pen. verſ. 3. conſtat.

Primo ſatis manifeſte probat d. l. 1. §. cum vrbem. ſup. de offi. Præfec. vrbi. quem ſupra declaraui.

Secundo vrget ratio, quod conceſſo principali, cẽſentur conceſſa omnia acceſſoria, & ei cohærentia, vt retulimus ſupra in ſecundo argumento Romani, cum autem hic cohæreat iuriſdictio ipſi Caſtro, ex quo in eo adminiſtratur, & nulli ſubeſt ciuitati, dicendum eſt, quod Caſtro ipſo conceſſo, præſumatur conceſſa etiam iuriſdictio.

Tertio accedit, quod hoc in caſu non agitur de alicuius præiudicio, quam ipſius principis, & ob id latiſſima ſumi debet interpretatio, ſicuti tradunt omnes in dict. l. vlt. ff. de conſtit. princ. & ibi Iaſon.

Eſt ergo dicendum, quod princeps voluerit concedere etiam iuriſdictionem.

Tertius eſt caſus, quando princeps conceſſit Caſtrum cum iuriſdictione, an præſumatur voluiſſe cõcedere merum imperium, hoc eſt gladii poteſtatem. Hic caſus multum dubitationis habet, quandoquidem tres extant interpretum opiniones. Quarum prima fuit eorum, qui af-
15 firmarunt, principem voluiſſe concedere † etiam merũ imperium. Ita omnium primus ſcripſit Dynus, quem refert & probat Io. Andr. in additio. ad Specu. in tit. de iuriſdict. omnium iudicum. in princ. Ita quoque apertius Oldradus in conſ. 152. Bald. in l. cum multa. C. de bonis quæ liberis. Caſtren. in conſ. 187. Notandum eſt, quod iſta imperialis. n. 4. lib. 2. Alex. in conſ. 35. col. 2. libro 4. Vallaſcus in l. imperium. n. 35. de iuriſdictio omn. iudic. Pariſ. conſil. 8. num. 5. & in conſ. 9. num. 14. lib. 1. Alc. in cap. quod ſedem. num. 27. vbi teſtatur communẽ. de officio ordinarij. Moder. Pariſ. in commentar. ad conſuet. Pariſ. in tit. 1. §. 1. gl. 5. num. 48. & Did. Couuar. in lib. practic. q. c. 1. num. 10. verſ. 2. vbi conceditur. Et ii quidem adducti ſunt primo textu l. 1. §. cum vrbem. ff. de officio præfecti vrbi.

Verum mea quidem opinione non probat, cum ibi iã merum imperium cohæret ipſi vrbi Romæ, & propterea commiſſa vrbis adminiſtratione Præfecto, dicitur etiam conceſſa gladii poteſtas, quæ ad ipſam adminiſtrationẽ pertinet. Et ideo Bartol. in l. 1. num. 3. ff. de damno infecto. dixit, eſſe ſpeciale in vrbe Roma, cui competebat omnis poteſtas.

Secũdo afferri ſolet l. 2. C. de bon. vac. li. 10. vbi domo donata a principe tranſeunt omnia adiacentia.

Cæterum facile tollitur argumentatio hæc, cum in caſu noſtro merum imperium non cohæreat Caſtro, vt diximus ſupr. Et rurſus in d. l. 2. continentur adiacentia, quia domus fuerat conceſſa his adiectis verbis, cum integro ſtatu, quæ ſane verba deſunt in hac facti ſpecie.

Tertio adducitur l. 2. C. de fundis limitrophis. libr. 10. vbi gl. ſed vere nil ad rem pertinet. Cum loquatur de ſolo ipſo ædificio Caſtri, quod ab alio quam a ſpecialiter electis poſſideri non poteſt in limitibus imperii. Nec ibi
16 † ædificari põt ſine principis licentia, vt not. ibi Bart. & reliqui, & Brun. in conſ. 87. n. 18.

17 Quarto vrget magis, quod verba conceſſionis † factæ a principe latiſſime ſunt interpretanda, l. vlt. vbi Iaſo. n. 25. & 27. ff. de conſt. prin. l. donationes, quas Diuus. C. de don. inter virum & vxor. & l. hac ſaluberrima. C. de præpoſ. agen. in reb. lib. 12. Atqui ſecundum largam ſi-
18 gnificationem huius nominis † iuriſdictionis, merũ imperium demonſtratur, vt ſcribunt glo. & omnes in l. imperium. ff. de iuriſdictione omnium iudicum. & gl. in §. iuſiurandum. in verbo, iuriſdictionẽ. in Auth. de defenſo. ciuit. Ergo conceſſa iuriſdictione dicitur etiam conceſſum merum imperium.

Verum nec argumentum hoc ſatis ſolidum eſt. Nam
19 beneficia † principum late interpretantur, niſi ſtricta interpretatio a lege approbetur. At lex non approbat, quod in generali translatione iuriſdictionis tranſeat merum imperium. l. 1. in prin. ff. de officio eius, & manifeſtius in cap. licet. de offic. vicar. in 6. vbi in vicarium generalem, cui conceſſa eſt iuriſdictio, non dicitur tranſire merum imperium. Præterea beneficia & conceſſio-
20 nes principum non compræhendunt ea † quæ requirũt ſpecificam mentionem. cap. quod translationem. de officio Leg.

Quinto affertur l. cognitio. in princip. ff. de offic. eius. vbi in mandato generali iuriſdictionis tranſit mixtũ imperium. Ergo idem de mero dicendum eſt. Sed facile re-
21 ſpondetur, loqui de illo mixto † quod eſt ſui natura conceſſibile & delegabile, vt eſt cauſa remouẽdi tutorẽ ſuſpectum ſicuti probat l. 1. §. 1. ff. de ſuſpectis tutoribus. Et præterea in d. l. e. cognitio. id conceſſum dicitur fauore pupillorum, vt ibi expreſſum eſt.

Sexto & vltimo adduci ſolet argumentum, quod ge-
22 nus † idem operatur quod ſpecies. l. ſi duo. in fin. ff. de adminiſt. tut. Atqui princeps in ſpecie poteſt cõcedere merum imperium.

Ergo etiam in generali conceſſione continetur.

Verum argumentum hoc nihil concludit, cum nos loquamur de voluntate, argumentum vero de poteſtate. Concedimus quidem principem poſſe, ſed negamus velle ſola conceſſione iuriſdictionis transferre merum imperium.

Secunda fuit opinio eorum, qui ſcripſerunt, in gene-
23 rali conceſsione † iuriſdictionis non contineri merum imperium. Ita a fortiori Bald. in c. quanto, num. 5. in fi. de iudiciis. cum dixit quod conceſſa omni iuriſdictione, non dicitur conceſſum merum imperium. Idem ſenſit Ang. in l. imperium. col. 2. de iuriſd. omnium iud. qui
24 poſtquam dixit, condere legem † eſſe meri imperii, ſubiungit, quod ob id infeudatus de ciuitate, vel Caſtro cũ iuriſdictione tantum, non poſsit condere legem, apertius opinionem hanc probarunt Iaſ. in dic. l. imperium. num. 11. & ibidem Longouallius num. 197. & Cur. Iun. num. 41. & idem Curt. in l. 1. in princ. num. 53. ff. de officio eius. Quæ quidem opinio (omiſsis auctoritatib. Bal. & Ang. quibus vtitur Iaſon, cum probabiles, non autẽ neceſſariæ ſint,) fulcitur primo text. l. ſi in aliquam. §. pleniſsimam. cum l. ſequen. ff. de officio Proconſul. & Legati, vbi merum imperium includitur in conceſsione iuriſdictionis pleniſsima. Ergo ſecus ſi ſimpliciter conceſſa fuit iuriſdictio.

Cæterum vna cum Decio in dict. l. imperium. nu. 26. reſpondetur, non eſse bonam conſequentiam, merum imperium continetur ſub iuriſdictione pleniſsime conceſsa, ergo non continetur ſub ea, quæ ſimpliciter conceſsa eſt, ſtat enim ſimul quod ſub vtraque compræhendatur.

Secundo motus eſt Cur. Iun. in d. l. imperium, nume. 41. ea ratione, quod etiam in materia fauorabili ſi verba
25 † poſſunt ſumi in genere & in ſpecie, debent ſumi in ſpecie. Bar. in l. hoc legatum. de leg. 3. quem ſequuti ſunt Alex. in l. certi cond. in prin. num. 3. ff. ſi certum peta. & in l. Gallus. §. ſi eius. num. 7. ff. de liberis & poſthum. & Mattheſ. in notab. 89. Atqui ſumendo hic nomen iuriſ-

dictio-

Digitized by Google

dictionis in ſpecie merum imperium non continetur.
Ergo conceſſo Caſtro cum iuriſdictione, nõ cenſetur cõ-
ceſſum merum imperium.
Cæterum reſpondetur vna cum Alciato in c. quod ſe-
dem. n. 27. de offic. ord. ex declaratione Abb. in c. Rodul
26 ph. n. 3. de reſcriptis, verum † non eſſe quod etiam in fa-
uorabilibus ſumi debeant verba in ſpecie, cum id proce
dat ſolum in odioſis.
Tertio argumentatur Alc. in cap. quod ſedem. n. 27.
27 ff. de officio ord. hoc argumenti genere. Merum † impe-
rium eſt ex regalibus. c. 1. in prin. quæ ſint regalia, ibi pę
28 næ & mulctæ compendia. Atqui regalia † non veniunt
in ſermone generali, ſed ſpecialem conceſsionem requi
runt, ſicuti probat d. c. 1. ibi, niſi quę ſpecialiter quibuſ-
dam conceduntur. Ergo merum imperium nõ contine-
tur ſub nomine generali iuriſdictionis.
Verum præter reſponſionem Alciati negantis d. c. 1.
loqui de omni mero imperio, ſed ſolum de pęnis & mul
ctis, quod falſum exiſtimo, reſpondetur inquam, quod
29 quando in conceſsione fit aliqua mentio † regaliũ, tunc
in ſermone generali & illa continentur. Ita declarant
Iſernia in d. c. 1. num. 3. & ibidem Afflic. in fi. Atqui no-
ſtro in caſu regalium facta eſt mentio, dum conceſſa eſt
iuriſdictio, quæ eſt ex regalibus, ſicuti probat dic. cap. 1.
30 in fine. ibi, poteſtas † creandorum magiſtratuum, quod
iuriſdictionis eſt. d. l. imperium. in fine. ff. de iuriſdict.
omn. iudic. Ergo ſub eo ſermone generali continetur ẽt
31 merum imperium, quod appellatione † iuriſdictionis in
genere venit.
Tertia fuit opinio Felyn. in cap. quod ſedem. num. 3.
32 de offic. ordin. qui ita diſtinguit. Aut † Princeps cõcedit
Caſtrum cum adminiſtratione iuriſdictionis, & tũc non
præſumitur conceſsiſſe merum imperium. Hoc in caſu
procedit ſecunda illa opinio Baldi, Angeli, Iaſonis &
ſequacium. Et hunc caſum admittit Alc. in d. cap. quod
ſedem. num. 30. & dicemus infra in ſubſequẽti caſu prin
cipali, qui erit ex ordine quartus. Aut (inquit Fel.) prin-
ceps donauit Caſtrum cum iuriſdictione, & tunc con-
ceſsiſſe dicitur etiam merum imperium. Et hoc in ca-
ſu locum habet opinio illa prima Dyni, Oldradi, &
aliorum.
Cæterum nec opinio hæc retinenda eſt, quia Fel. non
probat lege, vel ratione ſecundum illud diſtinctionis
membrum, quod nunc venit in controuerſiam. Quartã
itaque opinionem aliquando conſiderabam, vt diſtin-
guantur duo caſus, ſicuti conſideraui ſupra in conceſ-
ſione Caſtri ſimpliciter facta. Primus eſt, quando Prin-
33 ceps conceſsit Caſtrum † cum iuriſdictione, quod quidẽ
Caſtrum ſubeſt ciuitati, a quo regitur, & moderatur.
Hoc caſu præſumitur Principem uoluiſſe concedere ſolã
ipſam iuriſdictionem non autem merum imperium. Et
hoc in caſu procedit illa ſecunda opinio Baldi, Iaſon. &
aliorum. Nam hic verſamur in odioſis, cum agatur de
præiudicio Ciuitatis, & ob id verba debent ſtricte, & in
ſpecie intelligi.
Hic tamen caſus declaratur primo non habere locũ,
34 quando princeps conceſsiſſet Caſtrum cum omni, † vel
tota iuriſdictione. Nam tunc conceſsiſſe dicitur etiam
merum imperium. Ita gloſ. in clem. 1. verbo omnimodã.
de foro compet. Iaſo. in d. l. imperium. num. 12. de iuriſ-
dic. omnium iudic. Fel. in d. c. quod ſedem. n. 3. de offic.
ord. Cur. Iun. in l. 1. n. 50. ff. de offic. eius. Pariſ. conſ. 9. n.
2. lib. 1. & Did. in lib. pract. q. c. 1. n. 10. uerſ. 1. etenim. re
iecta opinione Baldi in d. c. quanto, n. 7. in fi. de iud. qui
contrarium aſſeruit.
Declaratur ſecundo non ꝓcedere quando Princeps
conceſſo Caſtro cum iuriſdictione, ſibi aliqua meri im-
35 perii reſeruauit. Nam tunc reliqua, † quæ meri imperii
ſunt, cenſentur conceſſa. Ita in ſpecie declarat Pariſ. in
conſ. 8. num. 7. & in conſ. 9. num. 1. lib. 1. & fortiori caſu
idem ſcripſit Modern. Pariſ. in commentar. ad conſuet.
Pariſ. tit. 1. §. 1. gloſs. 5. num. 60. Et præter rationes ab eo
conſideratas, confert regula cap. qui ad agendum. de
36 procur. in 6. vbi in generali † mandato procuratoris, cõ
tinentur etiam ea, quę requirunt ſpeciale mandatum, ſi
in eo mandato excepta fuerunt aliqua ex his, quæ ſpe-
ciale mandatum poſtulant. Et ſimile admodum eſt, qđ
37 in conceſsione iuriſdictionis, non continentur † rega-
lia, niſi aliqua ex regalibus fuerint reſeruata, vt poſt Al-
ciat. & alios dicemus intra. Idem reſpondit Decia. in cõ
ſil. 123. n. 39. lib. 1.
Declaratur tertio, ut locum non habeat, quãdo prin-
38 ceps conceſsit † caſtrum cum iuriſdictione, & omnibus
ſuis pertinentiis. Nam & tunc dicitur conceſſum etiam
merum imperium. Ita reſpondit Pariſ. in conſil. 9. nu. 16.
& num. 20. lib. 1.
Quartus eſt caſus qui eſt ſecundus huius diſtinctio-
nis, quando princeps cõceſsit Caſtrum cum iuriſdictio
39 ne, † & Caſtrum ipſum a ſolo principe adminiſtratur,
ex quo Ciuitati non ſuberat, & ita agitur ſolum de dãno
ipſius principis concedentis. Hoc caſu dicitur conceſſũ
etiam merum imperium. Nam conceſsio hæc fauorabi
lis eſt, & latiſsime interpretanda, ex quo eſt beneficium
principis. Et hoc in caſu procedit prima illa opin. Dyn.
Oldr. & ſequacium.
Quintus eſt caſus, quando Princeps non donauit, vel
aliter tranſtulit Caſtrum, ſed ſolum conceſsit iudici &
magiſtratui exercitiũ iuriſdictionis ſiue in ipſo Caſtro,
ſiue in ciuitate. Hoc caſu dubitatio magna eſt, an præſu
matur voluiſſe concedere merum ipſum imperium. Re
40 ceptior tamen opinio Doctorum eſt, quod † etiam merũ
imperium conceſsiſſe pręſumatur. Ita Bal. in l. 3. §. ult. ff.
de offi. Præfecti vrbi. Abb. in c. quod ſedem. nu. 8. de of-
fic. ord. Alex. in l. 1. in prin. num. 66. ff. de officio eius. &
in conſ. 35. lib. 4. Dec. in l. imperium. num. 27. de iuriſd.
omnium iud. idem in c. licet cauſam. colu. 1. de probat.
Cur. Iun. in l. 1. num. 50. & 53. ff. de officio eius. & in l. im
perium. num. 42. ver. poſtremo. ff. de iuriſd. omnium iu-
dic. Alc. in cap. quod ſedem. num. 30. de offi. ord. & Did.
lib. 1. prac. q. c. 1. col. ult. uerſ. 4. & regulariter. Et hęc qui-
dem ſententia ſequenda eſt, etſi ab ea diſſenſerint Alex.
& alij plerique a prædictis relati.
41 Sextus eſt caſus, quando agitur de regalibus. Tũc. n. †
conceſſo Caſtro cum iuriſdictione, in ea conceſsione
non comprehenduntur mere regalia. Cum neceſſaria
ſit ſpecifica regalium nominatio, vt conceſſa dicantur.
Ita ſcribunt Gaſpar Vallaſcus in l. imperium. num. 50.
ff. de iuriſd. omn. iudic. & ibid. Iacob. a S. Georg. nu. 14.
Calc. in conſ. 102. col. 1. Alc. in cap. quod ſedem. nu. 18.
& num. 29. de officio ord. & Dida. in cap. 1. num. 10. Mo
derni Pariſien. in commentar. ad conſuet. Pariſ. in tit. 1.
§. 1. gloſ. 5. num. 55. & 56. Idem decidit Boer. in quæſt.
50. num. 12. qui ob id ait, in hunc uaſallum non tranſire
facultatem condendi leges, creandi magiſtratus, cuden
di monetam, & alia regalia commemorata in cap. 1. quę
ſint regalia. Sic dicimus in conceſsione generali non cõ
tineri regalia, vt late decidit Rota Rom. in deciſ. 34. &
35. par. 1. deciſionum diuerſorum noue impreſſarum.
42 Hæc enim adeo inhærent † perſonæ principis, ut euelli
ab ea uix poſsint, vt ſcribit Boer. in dic. quæſt. 50. num.
13. qui ſubiungit non ſufficere conceſsionem generalẽ,
ſed requiri omnino ſpecificam cum certa ſcientia, &
Modern. Pariſ. præcitato in loco. ubi num. 60. declarat,
niſi in conceſsione aliqua ex regalibus reſeruaſſet, qua
de re ſupra attigi. Idem eſt quando concurrunt aliæ cõ
iecturæ, vt declarat Rota in deciſ. 54. & in deciſ. 35. ubi
multæ coniecturæ referuntur.
Septimus eſt caſus, quando priuatus aliquis, utpote
43 uaſallus uendit Caſtrum, † an præſumatur etiam iuriſdi
ctionem uendidiſſe. Bar. in l. inter eos. ff. de acquir. rerum
dom.

Digitized by Google

dom. diſtinguit tres alios caſus.

Quorum primus eſt, quando iuriſdictio cohæret perſonæ. Hoc caſu iuriſdictio non tranſit in emptorem, atq. ita non cenſetur vendita. Ita ſcripſit præcitato in loco Bar. quem ſecuti ſunt Rom. in l. 3. in prin. n. 9. de acqui. poſſ. Barb. in c. Rodulph. n. 82. de reſcr.

44 Et huius ſententiæ ea eſt ratio, quia iura † perſonalia cohærent (vt dici ſolet) oſſibus ipſius perſonæ, & ob id non poſſunt in alium transferri. l. vt pomum. ff. de ſeruitu. l. pater. ff. de ſeru. leg. & l. 1. §. ſi hæres. ff. ad Trebel. Et confert quod docuit Bal. in l. a procuratore. C. manda. cum dixit, quod ſi vaſallus vendit fundum in quo ſolebat habere domum in qua habitabant exactores ſui ad colligendum pedagium, vel fundum, in quo erant erectæ furcæ ad ſuſpendendum delinquentes, eo fundo vẽdito, non continetur iuriſdictio ſeu facultas illa exigendi pedagium & merum illud imperium, cum illa non fundo, ſed perſonæ adhæreant. Hic caſus non habet lo-
45 cum quando quantitas ipſius † prætii ſignificaret venditorem hunc voluiſſe vendere etiam iuriſdictionem. Ita declarat Barbat. in d. c. Rodulphus. num. 38. verſic. poſſet etiam, &c. & infra repetam.

46 Quando vero iuriſdictio † cohæret loco, & ita ſecundus eſt caſus ſecundum Bartolum, tunc ſub venditione Caſtri continetur etiam iuriſdictio. Ita Bar. in d. l. inter eos. Et illum ſecuti ſunt Barb. in d. cap. Rodulph. nume. 82. Vallaſcus in l. Imperium. num. 55. ff. de iuriſdictione omnium iudicum. congeſti a Didaco lib. pract. q. cap. 1. num. 10. dum relata hac Bartoli traditione, propoſuit concluſionem, quod conceſſo Caſtro, cenſetur conceſſa iuriſdictio ei cohærens, & loquitur abſolute Didac. ſiue facta ſit conceſſio a principe, ſiue a priuato. Et his accedit Rom. in l. 3. in princip. num. 9. verſ. 2. caſu. de acquir. poſſ. Et ſententiam hanc egregie ſatis probat l. teſtator. §. 1. de leg. 1.

47 Non habet locum hic caſus, quando quantitas † pretii argueret contrahentes non ſenſiſſe de ipſa iuriſdictione. Ita colligo ex Barb. in dic. c. Rodulph. num. 83. de reſcriptis. Et conferunt quę ſcripſi ſupra in præſũptione 73. dum explanaui, quæ præſumantur comprehenſa in emptione, ex quantitate pretii.

Eſt etiam tertius caſus huius ſeptimi, quando vere ſu-
48 mus in dubio. Hoc ſane caſu præſumitur † iuriſdictionẽ cohærere Caſtro, & ob id ſub ipſa Caſtri venditione cõtinetur. Ita Bart. in dic. l. inter eos. Et idem docuit Rom. præcitato in loco, ſcripſerunt alii congeſti a Boe. in qu. 50. num. 11.

Quæ de Caſtro hactenus ſcripſimus locum habent ẽt in conceſſione Curiæ, cum Curiæ nomen ſit pariter vniuerſale comprehendens iuriſdictionem. Ita Are. in conſil. 15. col. 1. ver. circa quod. Soc. Sen. in conſ. 86. num. 5. lib. 1. Cur. Iun. conſ. 158. n. 28. Paſethus in conſ. 14. n. 1. & Ceph. in conſ. 418. n. 22. & 38. lib. 3.

Caſtro recognito in feudum à Principe, an præſumatur etiam recognita iuriſdictio, & imperium ſeu territorium.

SVMMARIVM.

1 *Caſtrum recognoſcens in feudum a principe iuriſdictionem, imperium & territorium non præſumitur recognouiſſe.*
Niſi id ex recognitionis verbis colligi poſſit. n. 2.

PRAESVMPT. XCVIII.

CONuenit maxime, vt nunc explicemus, quando quis ſcienter recognoſcit Caſtrum a Principe in feudum, an præſumatur etiam recognouiſſe iuriſdictionem, imperium, & territorium. Oldrad. in conſil. 121. n. 6. reſpondit multis rationibus & argumentis, non præ-
1 ſumi † recognouiſſe iuriſdictionem, imperium, & territorium. Quam quidem ſententiam ſecuti ſunt Alber. in l. imperium. col. 15. de iuriſd. omniũ iud. & in l. vlt. col. vlt. C. eo. Bal. & Alua. in c. 1. de Capit. qui curiam vend. Iaco. in inueſtitura feudali in verbo, de Caſtro rubei mõtis. n. 9. & in verbo, Dictiq. vaſalli promiſerunt. num. 2. Modern. Pariſ. in commentariis ad conſuet. Pariſ. titu. 1. §. 1. gl. 5. n. 61. Boer. in q. 50. num. 11. & Dionyſius Pontanus in commentariis ad conſuetudines Bleſenſes. tit. 5. art. 65. §. 10. col. 3. & 4. Et motus eſt Oldrad. multis argumentis, quorum aliqua commemoraui ſuperiore pręſumptione in primo caſu, & alia adiungit Iacobin. quę ſupra retuli.

Declaratur prædicta traditio, vt locum non habeat,
2 quando † ex aliquibus recognitionis verbis colligi põt vaſallum hunc voluiſse recognoſcere etiã iuriſdictionem, imperium & territorium, vtputa ſi dixit, recognoſcere pleno ſtatu, vel cum omni iure. Ita Iacob. & Modern. Pariſ. in locis ſupra allegatis.

Feudo Caſtri, vel Oppidi conceſſo, vel recognito, an & quando pertinentiæ conceſſæ & recognitæ præſumantur, & quæ ex pertinentijs eſſe dicantur.

SVMMARIVM.

1 *Feudo caſtri, vel oppidi conceſſo, præſumi conceſſas pertinentias.*
Et de quibus id pertinentijs non habeat locum. n. 6.
2 *Caſtro vel oppido vendito, præſumi venditas eorum pertinentias.*
3 *Venditio cuiuslibet rei complectitur ſua pertinentia.*
4 *Conceſſiones Principum, pertinentias continere.*
5 *Adiecta alteri rei loco adiectionis cedunt.*
7 *Pertinentiæ feudi vel caſtri aliæ proximę, aliæ remotæ.*
8 *Pertinentiæ fundi proximæ quæ ſint. & n. 9.*
10 *Pertinentiæ remotæ quæ ſint.*

PRAESVMPT. XCIX.

DIſſeramus nunc, quando Princeps & dominus cõcedit Caſtrum, uel oppidum in feudũ, vel emphyteuſim, an pręſumatur conceſsiſse etiam eorum pertinẽ-
1 tias. Et præſumi dominum † conceſsiſse, uel vaſallum a domino recognouiſse manifeſte ſcripſit Modern. Pariſienſis in commentariis ad conſuet. Pariſ. tit. 1. §. 1. gloſ. 5. num. 14. & idem ſenſit Oldrad. in conſil. 252. num. 8.
2 Ita dicimus, quod uendito † caſtro, vel oppido, præſumuntur venditæ etiam eorum pertinentiæ. Bart. in l. inter eos. ff. de acquir. rerum dom. Alex. in l. 3. in princip. num. 23. ff. de acqu. poſs. Copioſe Anton. Corſet. in ſing. in uerbo princeps, incipit. Si princeps. Boer. in quæſ. 50. num. 11. Neuiz. in conſil. 7. num. 1. & Alc. in reſpon. 481. num. 4. & 5. Aluarus in tract. de iure emph. q. ult. num. 3. Ite Surdus in conſil. 135. num. 65. lib. 1. & Melchior Pa-
3 laez in tract. de maioratu. par. 4. q. 20. col. 1. Imo † in uẽditione cuiuslibet rei contineri alia ad ea pertinentia probant l. fiſtulas. in prin. & l. qui fundum. §. 1. ff. de contrah. empt. l. ſi venditor. in fin. & l. Iul. cum multis ſequẽn-
4 tibus. ff. de actio. empt. Et in conceſsionibus † principũ contineri pertinentias probat l. ſi quando. la 1. C. de bonis uacant. lib. 10. ibi. continebitur cum adiacentibus & omni iure ſuo. Et huius ſententiæ ea eſt ratio, quia quæ-
5 cunque alteri rei adiecta † ſunt, loco adiectionis cedere dicuntur. l. in rem. §. ſi quis. & §. quæcunque. ff. de rei uendic. & l. ſed & ſi ex meis. §. Proculus. ff. de acquir. rerum dom.

Declarat traditionem hanc Modernus Pariſienſ. præ-
6 citato in loco, num. 15. ut locum non habeat † in his pertinentiis,

Digitized by Google

tinentis, quæ accedunt feudo, non vt feudo, nec in eadē qualitate eiuſdem feudi, ſed vniuntur, vt fundo patrimoniali ex deſtinatione patrisfam. non autem ex conceſſione & inueſtitura feudali, puta ſi vaſallus habens feudum conſiſtens in domo & centum iugeris terræ arabilis, & quia carebat vineis, pratis & horto, emit iugerū vineæ, hortum, & quædam iugera prati, iuxta domum ſuam & vniuit dicto fundo forte ſub eadem clauſura, redditibus & rationibus confuſis, ſub denominatione vnius & eiuſdem fundi, ex quo patet vnum & eundem fundum ex pluribus partibus eſſe factum. iuxta l. prædiis. §. Tirio. ff. de leg. 2. & reſpondit Alexand. in conſilio 271. lib. 5.

Hoc ſane caſu recognito feudo a domino, non cenſentur prædia ſic adiecta recognita, cum non ſint ex pertinentiis originariis ipſius feudi. Et hoc quidem niſi is vaſallus ſcienter voluerit etiam prædia hæc recognoſcere ab ipſo domino, atq. ita voluit eſſe feudalia, vt reliqua iā ab ipſo domino habita, ſicuti explicat prædictus Mode. Pariſ. præcit. in loco. num. 20. & 21.

7 Cæterum ſolet dubitari quæ dicantur pertinentiæ † Caſtri & feudi.

Et dicendum eſt, quod pertinentiæ aliquæ ſunt pro-
8 ximæ aliquæ vero remotæ. Proximæ ſunt illæ, † ſine quibus res principalis vix ſtare poteſt, quemadmodum arma bellica, tormenta, annona, & his ſimilia exiſtentia in Caſtro, oppido, & ciuitate. Ita Oldr. in conſ. 163. Bald. in c. 1. §. ſi de manſo. num. 4. ſi de inueſtitura fuerit cōtrouerſia. & ibidem Afflict. num. 3. & Præpoſ. Ancharan. & Barba. in cap. cum dilecti. de don. Iaſ. in l. vlt. num. 3. & num. 5. de conſtit. princip. & Præpoſ. Anchar. & Barba. in cap. cum dilecti. de don. Iaſ. in l. vlt. num. 3. & num. 5. ff. de conſtit. princ. & in prælud. feud. col. 8. verſic. & per hoc quod feudum. Deci. in conſil. 516. num. 27. Catelianus Cotta in memora. in verbo, Caſtro mihi conceſſo. Tiraq. in tract. de retractu conſang. §. 1. gloſ. 7. num. 96. & idem reſpondit Doctiſſimus Pancirolus in conſil. 1.
9 num. 91. lib. 1. ſunt etiam ex pertinentiis proximis † meliora menta oppidorum, & Caſtrorum, quæ effecta ſunt vnum corpus cum ipſis oppidis & Caſtris, ſicuti mani-
10 feſte, & ad ſenſum patet. Remotę pertinentię ſunt, † quę ita habitæ ſunt, etſi ſine eis res principalis ſtare poteſt, ſicuti molendina, valles ſeu paſcua, eſſe dicuntur de pertinentiis oppidi, & Caſtri. Ita Calcan. in conſil. 90. num. 6. Barbat. in cap. Rodulphus, num. 73. de reſcript. Dec. in dic. conſil. 516. num. 24. Pariſ. in conſil. 27. nume. 14. lib. 1. Alc. in reſponſ. 481. num. 9. & Modernus Pariſ. in commentariis ad conſuetud. Pariſi. titu. 1. §. 1. gloſs. 5. num. 47. Sic etiam nemora eſſe de pertinentiis oppidi, vel Caſtri reſpondit Soc. Iun. in conſil. 106. num. 4. lib. 2. & idem ſenſit Socin. Sen. in conſil. 47. col. 3. verſic. poſtremo poſſet. lib. 1. ſic etiam ſenſit Alexan. in conſil. 14. num. 5. lib 7. qui tamen dixit, nemora quorum expreſſa mentio facta eſt, non contineri ſub nomine pertinentiarum generali, & Palaez in dic. trac. de maiotatu, par. 4. q. 10. col. 1. & col. 2. in fi.

Immo & prædia adiacentia oppido, & Caſtro, quādo pro pertinentiis habita ſunt, de pertinentiis eſſe dicuntur, ſicuti reſponderunt Curtius Iun. in conſil. 41. num. 3. Crauet. in conſil. 54. num. 9. & Natta in conſil. 505. num. 23. & in conſil. 507. nume. 26. & de eadem facti ſpecie interrogati, idem reſponderunt Cæphalus in conſil. 3. num. 41. lib. 1. & Roland. in conſil. 10. num. 35. libro 3. ſunt etiam de pertinentiis Caſtri, & oppidi, reditus, cenſus, vt taxæ Salis, & æquorum, & ſimilia, ſicuti ſcripſerūt Cæphalus & Roland. præcitatis in locis, & manifeſte Alc. in reſpon. 493. num. 2. Idem dicendum eſt de prædiis, quæ Caſtro & oppido circumiacent, ſi ab eo ipſo principe, & domino concedente poſſidebantur. Nam & hæc cenſentur eſſe de pertinentiis Caſtri, & oppidi. Et idem quando a nemine poſſidebantur. Ita multorū auctoritate reſpondi in conſ. 395. nume. 2. & in conſilio 401. num. 147. 149. 150. & dicemus in ſubſequenti præſumptione.

Caſtro, oppido, & ciuitati predia adiacentia, an & quando præſumantur eſſe principis, domini ipſius Caſtri, oppidi & Ciuitatis.

SVMMARIVM.

1 *Prædia caſtro adiacentia, præſumuntur eſſe ſub iuriſdictione Domini caſtri.*
2 *Prædia adiacentia caſtro, quoad proprietatem cuius præſumantur. num. 3. & 4.*
5 *Poſſeſſor in dubio præſumitur dominus.*
6 *Territorium exiſtens intra fines feudi, feudale non præſumi, ſi poſſideatur a priuato.*
7 *Caſtri, oppidi aut ciuitatis dominus, non præſumitur rerum particularium dominus, ſi ab aliis poſſideantur aut de eorum dominio conſtat.*
Quomodo autem de poſſeſſione eorum conſtet, n. 8.
9 *Prædia caſtro adiacentia præſumuntur domini caſtri, ſi nec de domino vel poſſeſſione alterius conſtet.*
10 *Caſtrum eius præſumi, cuius eſt regnum.*
11 *Caſtri intra fines repertum, præſumitur iure dominij ad dominū caſtri ſpectare.*
12 *Dominia rerum a quo diſtincta fuerint & n. 14.*
13 *Fines, poſſeſſionem, & dominium demonſtrant.*
15 *Diuiſio terræ a quibus facta fuerit.*
16 *Dominia rerum iure gentium diſtincta fuiſſe.*
17 *Caſtri dominus, dicitur habere dominium vniuerſitatis agrorum in territorio exiſtentium.*
Idque procedit etſi non poſſideat, ſed annuam penſionem ratione dominij recipiat, num. 18.

PRAESVMPT. C.

Diſputatio eſt frequens, & utilis, an & quando Caſtro, oppido & ciuitati prædia adiacentia ſeu in eorum finibus ſita, & exiſtentia, præſumantur eſſe domini ipſius Caſtri, oppidi & Ciuitatis. Qua in re duo capita diſtinguo una cum noſtris.

Primum eſt caput, quando eſt contentio de iuriſdictione, an ſ. prædicta prædia ſint ſub iuriſdictione & poteſtate ipſius domini caſtri, vt de illis, ſi contigerit contentio, poſſit ius dicere. Hoc in caſu recepta eſt Docto-
1 rum ſententia, præſumi prædia hæc eſſe † ſub iuriſdictione domini ipſius Caſtri, oppidi, vel ciuitatis. Ita Oldr. in conſil. 176. in fine. Spec. in tit. de feudis. §. quoniam. q. 14. Anch. Imola & Abb. in c. nimis. de iure iura. idem Abb. in cap. ſi diligenti. in ſecundo notab. de præſcr. & ibidem Henricus Boic col. 1. Guido Papæ in ſingul. 661. Soc. Sen. in l. 1. n. 25. ff. de acq. poſſ. in conſil. 86. num. 6. & in conſ. 127. num. 5. verſic. aliquando & tertio. libro 1. Iſernia in commentariis ad conſtitutiones regni incipit, ab officiis noſtris. Afflictus in deciſ. 267. numero 4. Chaſſaneus in conſil. 18. Boerius in ſing. in verbo præſump. ver. 18. Iacobi. in inueſtitura feudali. in uerbo. Dictique vaſalli promiſerunt. il 2. num. 6. Cur. Iun. in conſ. 158. num. 24 & 25. & in conſ. 184. num. 8. Anton. Gabr. in lib. 1. concluſionum, in tit. de præſump. concl. 9. nu. 1. Et illis accedunt Ruin. in conſ. 22. num. 7. lib. 1. & in cōſil. 13. num. 8. lib. 4. Pariſ. in conſil. 15. num. 9. lib. 1. Soc. Iun. in conſ. 65. num. 68. lib. 1. Crauet. in conſ. 54. nume. 9. & in reſponſo pro geneto. num. 430. & egregie Dida. in cap. peccatum. par. 2. §. 9. nume. 8. de regu. iuris, in 6. & ſecutus ſum in conſil. 395. num. 24. & in conſil. 498. num. 40.

Et licet

Digitized by Google

Et licet Gabr. in d. concluſ. 9. num. 1. verſi. contrariã.
refert ab hac opinione diſſentire Guido. Papæ in conſil.
213. in fi. Henr. Boic in cap. ſi diligenti. num. 4. de præſc.
Cardin. Zabarellam in cap. nimis. de iureiur. & Pariſ. in
conſil. 16. num. 18. libro 4. attamen ſi recte illorum tra-
ditiones perpendantur, non repugnant illi receptæ ſen-
tentiæ.

Secundum eſt caput huius diſputationis, quãdo eſt
2 contentio de dominio ſeu proprietate ipſorum † prædio-
rum, quæ ſunt infra fines Caſtri, oppidi, & ciuitatis. Hoc
in capite diſtinguo aliquot caſus.

3 Primus eſt, quando apparet aliquem eſſe † dominum
illius prædii. Hoc caſu res eſt clara, quod dominus Ca-
ſtri non præſumitur dominus illius prædii, quia in cla-
ris non eſt opus coniecturis. l. ille aut ille. §. cum in ver-
bis. de leg. 3.

Secundus eſt caſus, quando prædia intra fines Caſtri
4 exiſtentia, ab alio quam a Caſtri domino poſſidentur.

Hoc etiam in caſu, prædia non præſumuntur eſſe do-
mini Caſtri, ſed ipſius poſſeſſoris.

5 Cum in dubio † poſſeſſor præſumatur dominus. l. cũ
res. C. de proba. & l. ob maritorum. C. ne vxor pro mari-
to. & vtroq. in loco Doct. & diſſeremus infra libro 6. in
præſumpt. 38. Hunc caſum in ſpecie affirmarunt Areti.
in l. 1. in princ. num. 7. ff. de acq. poſſeſſ. & in cõſ. 15. col.
1. & manifeſte Socin. Sen. num. 22. verſ. aliquando. & ter-
tio. Et clarius idem Socin. in conſil. 127. num. 4. & num.
5. ver. 4. & ult. lib. 1. idem ſenſit Henric. Boic in cap. ſi di-
ligenti, num. 3. in fin. de præſcript. Ruin. in conſil. 13. nu.
8. libro 4. Idem ſenſit Goz. in conſil. 50. num. 27. in fin.
ſic quoque decidit Afflict. in deciſ. 267. num. 4. quod ter-
6 ritorium † exiſtens infra fines feudi, non præſumitur
feudale, atq. ita ſub dominio directo, ſi a priuato poſſi-
detur. Sic & Crauet. in conſ. 293. num. 6. Roland. in con-
ſil. 46. num. 67. lib. 3. Cephal. in conſil. 205. num. 2. & 3.
libr. 2. & Puteus in deciſ. 323. num. 3. lib. 2. Ita etiam in-
telligendi ſunt Doctores, dum dicunt quod domin. Ca-
7 ſtri, † oppidi, vel ciuitatis non præſumitur dominus re-
rum particularium, loquuntur illi, quando ipſi particu-
lares poſſident, vel de eorum dominio conſtat. Ita ſane
intelligendi ſunt Oldr. in conſ. 176. in fin. Abb. in cap. ſi
diligenti. in 2. notab. de præſc. Caſtr. in conſil. 179. In cã
quam Magnificus. num. 5. lib. 1. Aret. in conſil. 15. num.
8 2. & 3. qui dixit, de poſſeſſione † conſtare quando appa-
ret prædia fuiſſe culta a particularibus. Corne. in conſil.
247. in fine. lib. 2. Bertrand. in conſ. 15. col. 1. lib. 2. Curt.
Iun. in conſ. 158. num. 24. & Alii congeſti ab Anton. Ga-
briel. in dic. concluſ. 9. num. 4. a Burſat. in conſ. 46. nu. 2.
lib. 1. & a Maſcard. in concl. 271. num. 7. & a Natta in cõ-
ſil. 520 num. 6. lib. 3.

His intelligimus male agere Principes illos, qui præ-
dia ciuitatum, & oppidorum, quæ communalia appel-
lant, ſibi vendicant, & ſuæ Cameræ appropriare conten-
dunt. Cum enim prædia illa ab hominum vniuerſitate
poſſideantur, iuxta l. in tantum. §. vniuerſitatis. ff. de rer.
diuiſ. ex quo in nemoribus ligna incidere, & in paſcuis
depaſcere conſueuerint, propria vniuerſitatis non autẽ
principis præſumuntur.

Tertius eſt caſus, quando non apparet aliquẽ eſſe do-
minum prædiorum, nec ea poſſidere, vel occupare.

9 Hoc caſu prædia illa † præſumuntur eſſe domini ca-
ſtri, & oppidi. Ita Caſtr. in d. l. 1. in prin. num. 7. ff. de ac-
quir. poſſ. quem ſic intellexit, & declarauit Soc. Sen. ibi-
dem num. 22. verſ. aliquando & tertio. & in conſil. 86. n.
6. & in conſil. 127. num. 5. verſ. aliquando & 2. li. 1. Ruin.
in conſil. 21. num. 7. verſ. & per hæc manifeſte. in conſil.
26. num. 7. & in conſil. 40. num. 14. lib. 1. & in conſil. 13.
num. 8. lib. 4. Dec. in conſ. 517. num. 9. Cur. Iun. in conſ.
41. num. 9. Pariſ. in conſ. 15. num. 9. lib. 1. Soc. Iun. in con-
ſil. 160. num. 13. lib. 2. Alc. in reſpon. 175. num. 1. Purpur.
in conſ. 479. num. 7. & 9. lib. 2. qui eiuſdẽ opinionis alios
refert. Natta in conſ. 460. num. 10. Antonius Gabriel. in
dic. concl. 9. num. 11. & Crau. in conſil. 54. num. 9. & in
conſil. 293. num. 5. in fin. & idem in reſponſo pro gene-
ro. num. 430. verſ. 6. caſus. Et hos ſecutus ſum in conſil.
395. num. 23. lib. 4. & Surdus conſil. 151. num. 4. libro 2.
qui de eadem facti ſpecie vna mecum reſpondit. Et ſi-
mile ſcripſit Alci. de præſumptionibus, reg. 2. præſump.
10 20. num. 2. verſ. eſt verum. Caſtrum † præſumi eſſe eius,
cuius eſt regnum. Et huc facit quod docuit Bal. in rub.
C. de contrahen. empt. q. 21. Cum dixit, quidquid reperi-
11 tur intra fines † Caſtri, & loci, præſumitur iure dominii
pertinere domino illius loci. Et Baldum ſecuti ſunt poſt
alios Brunus in conſ. 34. num. 5. & Soc. Iun. in conſ. 139.
num. 1. in fi. lib. 3. Confert etiam quod ſcripſit Bald. in
cap. cum olim. de præſcript. cum dixit loca adiacentia p̃-
ſumi eẽ de territorio illius ciuitatis cuius territorio ma-
gis adiacent. Et idem Baldus in cap. cum cauſam. colu.
2. eod. tit. dicit, quod vicinitas, & aptitudo ſunt argu-
menta dominii. Et accedit Martin. Laudenſis, in Tract.
de Caſtellanis. in concluſ. 7. quod ſi caſtrũ eſt inter duas
ciuitates, præſumitur eſſe iuriſdictionis illius, cui eſt p-
pius. Baldum & Laudenſem ſecuti ſunt Natta in con-
ſil. 672. num. 17. & 18. lib. 4. & Maſcard. de probation.
concl. 1. 407. num. 3. & 4. qui alios refert.

Ea ratione primũ motus eſt Socin. Sen. in dic. l. 1. nu.
12 21. de acquir. poſſ. quod a domino † rerum publicarum
diſtincta fuerũt rerum dominia. l. ex hoc iure. ff. de iuſt.
13 & iure, & termini ſeu fines appoſiti. Et ideo † fines demõ-
ſtrant poſſeſſionem, & dominium. l. 1. ff. finium reg. Cũ
ergo non apparet cui aſſignata fuerint prædicta prædia,
remanent apud dominum. Hæc conſideratio recipien-
da non eſt. Cum non conſtet dominum Caſtri fuiſſe ab
initio etiam dominum prædiorum, & illa ſubditis ſuis
diuiſiſſe, & conceſſiſſe.

14 Sed verius eſt ab initio iure † naturali, & gentiũ pri-
mæuo omnia fuiſſe communia. §. ſingulorum. in Inſtitu.
de rerum diuiſio. Cum dixit Iuſtin. homines nãciſci do-
minium iure naturali, quod cum ipſo genere humano
natura prodidit. Deinde inter ſe homines diuidere cœ-
perunt orbem terrarum. Diuus Auguſtinus in libro 6.
de ciuitate Dei. cap. 3. ſcriptum reliquit, tempore quo
natus eſt Phalec filius Heber, qui erat abnepos Sẽ, vnus
ex filiis Noe, factas fuiſſe terræ diuiſiones. *Vel (vt aliis*
15 *placet)* facta fuit † diuiſio a filis Noe, hoc eſt, Sem, Cam,
Iaphet. Ita Iacobus Philippus Bergomenſis in annalib.
quem ex noſtris refert Vaconius in libr. 1. declarationũ
iuris. cap. 21. num. 5. Et ideo iureconſ. in l. ex hoc iure.
16 ff. de iuſt. & iure, recte ſcripſit, iure gentium † diſtincta
fuiſſe rerum dominia & agris poſitos fuiſſe terminos.
Diuiſio itaq. rerum non ab vno principe hominum, ſed
ab ipſiſmet hominibus inter ſe facta eſt.

Secundo motus eſt Socinus eo argumẽto, & ratione,
quod prædia ſunt domini Caſtri, & uniuerſitatis, aut
particularium perſonarum, vt inquit Baldus in c. cum
Bertoldus. de re iudic. & in cap. 1. §. ſi quis. Quib. mo-
dis feudum amittit. Atqui hic non apparet hæc prædia
inculta eſse priuatorum ſicque particularium. Ergo præ-
ſumuntur eſse domini Caſtri, ob id quod ab initio do-
minium in uniuerſum erat eius proprium. Nam domi-
17 nus Caſtri † dicitur habere dominium territorii, cũ eius
finibus, atque ita dominium uniuerſitatis agrorum exi-
ſtentium in territorio, cap. cum Bertoldus. de re iud. Et
propterea (inquit Socinus) fundata eſt intentio, habẽtis
dominium totius territorii, & vniuerſitatis agrorum.
Qui ergo vult excludere ipſum dominum, debet proba-
re proprium dominium, vel poſseſſionem illius prædii,
quod vult ab vniuerſitate excipere atque excludere. l.
æde ſacra. §. 1. ff. de contrah. empt. Diluitur atque confu-
tatur hæc ratio, vt & præcedens cum iure non probetur
domi-

Digitized by Google

dominium Caſtri, oppidi, & ciuitatis habere dominiũ in vniuerſum agrorum in vniuerſitate exiſtentium. Habet enim ſolum, quantum & ipſe occupaſse reperitur. Eſt quidem dominus quo ad iuriſdictionem, & poteſtatem ius dicendi, non autem quo ad prædia, niſi appareat ab eo poſſeſſa. Eſſet tamen difficile in iudiciis recedere ab opinione Caſtrenſis, Socini, & ſequacium, quæ communis eſt. Et ſi diſſentiat Ripa in dic. l. 1. nume. 16. poſt Aretin. ibid. & in conſil. 15. in 1. dubio, cui reſpondit Purpur. in conſil. 479. num. 9. lib. 1. & cogitandũ reliquerit Soc. Iun. ibidem num. 135. qui contra ipſum Soc. Sen. inclinauit.

Extenditur caſus, vt locum habeat etiam quando do-
18 minus Caſtri † non poſſidet, ſed tamen annua penſio ei præſtatur ratione dominii. Ita Specu. in tit. de locato. §. nunc aliqua. q. 86. & Gabriel. in dic. concluſ. 9. num. 12. & apertius Alciatus in reſponſ. 175. num. 1. qui nume. 2. ſubiungit, idem eſſe quando particulares ipſi poſſeſſores recognouerunt dominum Caſtri, oppidi & ciuitatis.

Subiungit etiam Gabriel. in dic. concluſ. 9. num. 13. ex ſententia Caſſanei in commentariis ad conſuet. Burgund. quod ſi ſubditi omnes, vno, duobus vel tribus exceptis recognoſcunt ipſum dominum Caſtri, quod quo ad illum vnum, duos, vel tres, dominus habet intentionem fundatam, quod. ſ. & dominium prædiorum ab eis poſſeſſorum, ſit ipſius domini Caſtri.

Feudalia an & quando præſumantur, prædia ſita in territorio oppidi, vel Caſtri feudalis.

SVMMARIVM.

1 *Prædia ſita in feudo, an & ipſa feudalia ſint, inter quos diſceptatio ſit, videndum eſt.*
2 *Caſtro in feudum ſimpliciter conceſſo, abſque prædijs vel pertinentijs, præſumũtur et ipſa a domino in feudum recepta, ſi alio titulo poſſidere vaſallus non reperiatur.*
3 *Caſtrum in feudum obtinens, ſi prædia alio titulo poſſidere demõſtret, præſumptionem, quæ pro domino eſt, conuellit.*
4 *Caſtro generaliter in feudum conceſſo cum pertinentijs, prædia ab alijs non poſſeſſa feudalia præſumuntur.*
5 *Pertinentiarum verbo in venditione Caſtri, ſolum iuriſdictionẽ, & Caſtro cohærentia, non autem prædia intelligi.*
6 *Caſtro limitate cum iuribus, prædijs, vineis, nemoribus, &c. conceſſo vaſallo, poſſeſſore aliquod ex illis eſſe ad caſtrũ pertinere negante, domino probatio incumbit.*
Et quid ſi de pertinentijs eſſe, vaſallus aſſerat. n. 8.
7 *Relatiuum, Quæ, ſui natura reſtrictiuum eſt.*
9 *Prædia omnia eiuſdem iuris, non diuerſi cenſentur.*
10 *Poſſeſſor titulo præambulo poſſidere præſumitur.*
11 *Feudali exiſtente bonorum parte maiori, idem de reliqua præſumitur.*
12 *Caſtro cum prædiis ſpecifice conceſſo, & recognito, illa feudalia præſumuntur quæ ſpecifice dinumerata ſunt.*
13 *Caſtri conceſſio & recognitio generalis, nullã facit præſumptionem aduerſus tertium.*
14 *Inueſtituram, & locationem non probare ius feudi, in tertii præiudicium.*
15 *Caſtri conceſſione limitate facta, feudale non præſumitur prædiũ aliquod contra tertium.*
16 *Emphyteuticum eſſe fundum confeſſus, ſuo nocet ſucceſſori etiã ſingulari.*
17 *Caſtri conceſſio ſpeciatim prædia vaſallo conceſſa enumerans, nõ tamen præiudicat tertio.*
18 *Prædium an de pertinentiis caſtri ſit uel non, orta diſputatione inter conuaſallos, vel eorum ſucceſſores, quomodo lis dirimenda.*

PRAESVMPT. CI.

CONuenit huic loco, vt explicemus, an & quando prædia ſita in territorio oppidi, vel Caſtri feudalis, & ipſa feudalia eſſe præſumantur? Hac in re lõgam, & minus perfectam diſtinctionem multorum caſuum fecit eruditiſs. Crauet. in reſponſo pro genero. a n. 426. vſque ad 432. quod ſane reſponſum legitur nunc impſſum in conſ. 1000. lib. 6. quod eſt vltimum omnium. Diſtinguo ego primum tria capita.

Primum eſt, quando de prædiis ſitis in territorio feu-
1 dalis Caſtri diſputatio, † & contentio eſt inter dominũ & vaſallum.

Secundum eſt caput, quando de his prædiis contentio verſatur inter dominum aut vaſallum, aduerſus tertium.

Tertium caput eſt, quando de his prædiis diſputatur atque contenditur inter ipſos ſolos vaſallos, vel vaſallorum ſucceſſores.

Quod attinet ad primum caput, diſtinguendi ſunt aliquot caſus, facilioris explanationis gratia, quanquam vna ſit omnium communis ratio atque determinatio.

Primus eſt, quando dominus ipſe in ſua inueſtitura & conceſſione, conceſsit vaſallo ita acceptanti & reco-
2 gnoſcenti Caſtrum vel oppidum ſimpliciter, nulla † facta mentione prædiorum, vel pertinentiarum, ſed ſimpliciter (vt dixi) locutus eſt, vt puta, ſi dixit, concedo tibi Caſtrum Carbonariæ. Hoc ſane in caſu, ſi vaſallus reperiatur poſſidere aliqua prædia ſub territorio illius caſtri, quæ conſtat non fuiſse ab aliquo poſſeſsa tempore illius conceſſionis, & hic caſtri poſſeſsor non oſtẽdat, ſe alio titulo quam eo, quo poſſidet caſtrum poſſidere, præſumptio eſt, quod illa prædia habuerit a domino caſtri & quod eodem titulo quo & Caſtrum ipſum poſſideat. Ita in ſpecie docuit Bal. in c. 1. n. 10. verſ. in q. dom. Oldradi de capita. qui curiam vend. dum ita declarat reſponſum Oldr. in conſ. 121. Et Baldum ſecutus eſt Rui. in conſ. 22. num. 7. & in conſ. 40. num. 14. lib. 1. & alios retuli in conſ. 395. n. 21. li. 4. Et ratio eſt manifeſta, quia intẽtio ipſius domini caſtri eſt de iure fundata, quod. ſ. prædia ſita in territorio caſtri ſint ſua, ſi a priuatis poſſeſsa non reperiantur eo tempore cõceſsionis, vt docuit Caſtr. in l. 1. in princ. ff. de acq. poſſeſ. quem ibi recenſet & ſequitur Socin. Sen. num. 22. ver. aliquando & tertio. & dicemus in ſequenti præſumptione in tertio caſu ſecundi capitis.

Quocirca, qui a domino caſtrum obtinet, probare de-
3 bet ſe alio titulo poſsidere † prædia, quam eo quo poſſidet caſtrum, & id probatum ſufficit ad conuellendã eã præſumptionem quæ eſt pro ipſo domino, quia inſurgit hæc præſumptio magis vehemens, quod hic qui nunc poſsidet, poſſederit & antea, vel per ſe, vel per ſuos anteceſſores eodem iure ſuo, prædia ipſa. Eadem ratione idem a fortiori dicendum eſt, quando conceſsio eſt facta generaliter his verbis, concedo caſtrum cum ſuis ptinentiis. Nam & tunc prædia non poſſeſsa a priuatis cẽſentur ſub hac conceſsione comprehenſa, atq. ita feuda-
4 lia † præſumuntur. Ita in ſpecie reſpondit Crauet. in reſponſo pro genero, n. 430. verſ. 6. caſus. quod nunc eſt cõſil. 1000. lib. 6. ex ſententia Soc. Sen. Ruini, Dec. & Natte quos ſupra retuli. Et poſt Pariſ. in conſ. 27. n. 14. lib. 1. & Cur. Iun. in conſ. 41. n. 3. & in conſ. 140. n. 10. & in conſil. 184. n. 4. & Albam in conſ. 64. n. 70. Nam manifeſte conſtat de voluntate domini concedentis, & eadem eſt rõ, quod præſumantur hæc prædia ipſius domini, ſi a nullo poſsidebantur, ut diximus ſupra.

Et cum non conſtet uaſallum ipſum poſsidere hęc ꝓdia alio titulo, præſumitur quod poſsideat ex eodem titulo antecedenti, quo poſsidet & caſtrum, iuxta l. quædã mulier

Digitized by Google

mulier.ff.de rei uendit.& l.1.C.de acquir. poſſ.

Nec hic obſtat quod ſcribunt Doct.in l.3.in prin.ff. de acq.poſſ.vbi Imola ad finem. Alex.nu.13. Aret.col.4. & alii multi,cum dicunt uendito vel conceſſo Caſtro
5 cum pertinētiis ſub verbo pertinentiarum†non intelligi prædia,ſed ſolum iuriſdictionem & ſimilia, quæ Caſtro cohærent,& in ſpecie magis Curt.iun. in conſ.158. nu.26.Crau.in conſi.54.nu.9.in fi. & in conſi.134.n.2. in fine, quia reſpōdetur,traditionem illam procedere, quando prædia habita non fuerunt de pertinentiis ,ſecus eſt in hoc caſu,in quo uaſallus recipiendo prædia tā quam de pertinentiis & illa poſſidendo eodem tit. quo poſſidet caſtrum, cenſetur ea uti de caſtri pertinentiis agnouiſſe.Ita declarat Bello.in conſi.10.num. 12.& late tradit Melchior Palaez in tract.de maioratu par.4.q. 20.nu.16.& 17.

Hic caſus multo magis locum habet, quando conceſſio fuit his verbis facta.Caſtrum cum uillis,prædiis,uineis,nemoribus conſiſtentibus in territorio & pertinētiis dicti Caſtri. Nam & hoc in caſu multo magis conſtat prædia omnia fuiſſe habita de pertinentiis , atq. ita fuiſſe ipſius domini,niſi a priuatis fuiſſent poſſeſſa, & ideo eſt præſumptio,omnia eſſe feudalia. Ita reſpondit Crauet.in dicto conſi.vltim.quod eſt reſponſum pro genero.num.430.verſic.quintus caſus,&c.Qui huius ſententiæ citat Iaſonem in conſ.236.in fin.lib.2. Ruinum in conſi.108.n.22.li.2.& Nattam in conſi.460.n.9.li.2.

Secundus eſt caſus huius primi capitis, quando Ca-
6 ſtrum fuit†limitate conceſſum,utputa ſi dictum eſt, Caſtrum cum iuribus,prædiis,uineis,nemorib.& paſcuis, quæ ad ipſum Caſtrum pertinent. Hoc in caſu ſcribit Crauet.in reſponſo pro Genero.num.426. uerſic. prior caſus,quod ſi vaſallus poſſidens negat aliquod prædiū ad ipſum Caſtrum pertinere,dominus,qui aſſerit,imo pertinere,probare id debet.ſic & Petra in Tra.de fideic quæſt.13.num.502.& Surdus in conſi.135. numer. 101. lib.1.& in conſi.311.num.50.& nu. 57. Ea ratione mouetur,quia præſumptio repugnat actori aſſerenti prædium illud eſſe de pertinentiis Caſtri,ex quo res nō feudalis,ſed libera præſumitur.cap.1.§.2.ſi de feudo fuerit contro.inter domin.& agn.c.1.iuncta gl.2.de contr.inter maſculum & fœmin.de benef.Io.And.in c. nimis.de iureiuran.Bal.in l.libertas.ff.de ſtatu hom. & alios recē ſui ſupra.Et præterea iuris eſt regula,quod ille , qui dicit,probare debet.l.ei qui.ff.de prob.& l.actor. C.eo.cū vulgatis ſimilibus.

Nec hic repugnat ipſa conceſſio,& recognitio, quia nec dominus concedens,nec vaſallus recognoſcens cōfeſſus eſt,prædium illud eſſe de pertinentiis,ex quo re-
7 ſtrictiue locuti ſunt per illud relatiuum, quæ,† ſui natura reſtrictiuum.l.Stichū,qui meus erit, vbi Barto.& reliqui.ff.de legat.1.

Nam dixerunt, concedo & recognoſco prædia , quæ ſunt de pertinentibus,quæ autem illa ſint,ex ipſis uerbis non conſtat, imo videntur ignoraſſe , is ergo qui eſt dominus , aſſerendo eſſe de pertinentibus , probare debet.

Eſt autem diuerſum , quando vaſallus qui poſſidet,
8 aſſerit prædium hoc eſſe † de pertinentiis Caſtri. Nam tunc præſumptio eſt pro eo quod ſcilicet ſit de pertinētiis.Ita in ſpecie reſpondit Crauet.in dicto conſi.vltim. ſeu reſponſo pro Genero.num.426.uerſic. ſecundus ca-
9 ſus.&c. Ea eſt ratio,quia prædia † omnia eiuſdem iuris, non autem diuerſi eſſe cenſentur , iuxta regulam. l.iam hoc iure.ff.de vulgar.& pupil.ſubſt. & capi.qui contra.
10 8.diſtinct. Et præſumptio eſt, quod † poſſideat titulo præambulo.iuxta l.quædam mulier.ff.de rei uend.& l. 2.C.de acqu.poſſ.Et hic ceſſant rationes illæ, quæ paulo ſupra conſideratæ fuerunt pro poſſeſſore negāte prædium eſſe de pertinentiis, quandoquidem illæ ſunt ad eius fauorem,cui renunciare is potuit aſſerendo, quod immo prædium hoc eſt de pertinentiis . Et his accedat
11 auctoritas eorum qui ſcripſerunt,quod quando†maior pars bonorum, prædiorumque eſt feudalis, reliqua feudalia præſumuntur.ita Dd.in capi.1.de controu.inter maſc.& fœm.de benef.vbi Affl.nume.11.verſic. ſecundo,niſi.&c.Curt.Iun.in tractat.feudorum.par.2.q.6.ſecundæ q.prin.nu.20.Gram.in conſi.151.nu.3.in ciuilibus.Chaſſ.in conſue.Burgundiæ.tit. de manu mortua. §.4.nu.6.& Cæſar Vrſillus in additionibus ad Afflict. dec.267.nu.9.& alios retuli ſupra in præſumpt. 91. nu. 52.Ita ergo,& hic,ubi excepto vno prædio,cætera omnia ſunt de pertinentiis caſtri,dicendum eſt,& illud prædium de pertinentibus cenſeri.

Tertius eſt caſus huius primi capitis,quando conceſ-
12 ſio,& recognitio caſtri,eſt facta vna cum prædiis† ſpecifice enumeratis, vt ſi dictum ſit caſtrum cum prædiis illis Saiano,Semproniano,Titiano, &c. Hoc ſane in caſu,ſi contentio eſt inter ipſum dominū , & uaſallum de altero ex prædiis enumeratis,an ſit feudale, vel nō , res eſt omnino clara,feudale præſumi.Ita in ſpecie cenſuit Crauet.in dicto reſponſo pro genero.num.431.uerſi. ſeptimus caſus.& c.qui dixit,hunc caſum carere probabili dubitatione. Quandoquidem ex confeſſione vaſalli ſcienter facta de his prædijs, ſatis probatur,illa feudalia eſſe.Ita reſpondit Dy.in conſi.48.num.12.& idem affirmarunt Bald.in cap.1.§.ſacramentum,num.15. uerſic.ſed mirum eſt,de conſuetud. recti feud. Comenſ.in conſi.187.domin.Conſignorus,colum.2.uerſi. pro parte negatiua.Alex.in conſi.29.colum. pen. lib.5.Iaſ.in l. 2.num.14.C.de iure emph. Boer.deciſ. 211.colum.pe. & Sigiſmundus Lofredus in conſi.11.num.45.ſi vero eſſet contentio de alio prædio vltra ſpecifice enumerata, vt quia diceret dominus eſſe feudale,uel econtra,dicendum eſt,rem adhuc eſſe claram, quod ſcilicet aliud prędium non contineatur ſub ea conceſſione , cum unius incluſio ſit alterius excluſio.l.cum Prætor. in prin. ff.de iudiciis,cum ſimilibus.

Secundum eſt caput huius diſputationis,quando de his prædiis contentio uerſatur inter dominum aut uaſallum aduerſus tertium. Quod quidē caput,etſi non conueniat noſtræ diſputationi,attamen quo clarius eluceſcat,quod nunc venit in dubium,ita eſt a nobis explicandum,diſtinguendo in eo plures caſus.

13 Primus eſt,quando cōceſſio caſtri, & recognitio†eſt generalis, vt ſi dictum eſt,concedo caſtrum , vel concedo caſtrum cum pertinentiis,vel cōcedo caſtrum cum prædiis,uineis,nemoribus,& aliis pertinentiis.Hoc ſane caſu conceſſio & recognitio nullam præſumptionē facit aduerſus tertium illum.Ita ſenſit Ruin.conſi.108. num.22.lib.2. Eſt enim hæc confeſſio inter alios facta, nempe inter dominum,& vaſallum, quæ alteri ſicq. tertio non nocet.l.Seia mancipia.ff. ad Velleia.l. Quintus. ff.mandati.& l.ſi quis in graui.§.1.ff.ad S.C.Syllan.Et in ſpeciē ita ſentiunt Doctores,cum ſcribunt, ex inueſtitu-
14 ra,†& locatione non probari dominium, aut ius feudi in præiudicium tertii.Ita Bar.in l.legata inutiliter. ff.de adim.leg.& in l.ad probationem.C.de probat.Rip.in l. ſi aliquam rem.nu.42.

Secundus eſt caſus huius ſecundi capitis,quando ſci-
15 licet caſtrum fuit limitate † conceſſum, ut ſi dictum eſt caſtrum cum prædiis,uineis,nemoribus,ac aliis quę ſunt de pertinentiis caſtri. Nam & hoc in caſu multo magis prædium aliquod non præſumitur feudale ſeu de pertinentiis contra hunc tertium poſſeſſorem . Ita in ſpecie reſpondit Craue.in d.reſponſo, pro genero.n. 426.uer. ſi autem contra &c. Et ibidem, num.427.ſubiungit rationem,quia res præſumitur libera,non autem feudalis,ut diximus ſupra. Et confirmatur,quia ſi conceſſio limitata non facit præſumptionem aduerſus ip-

ſummet

Digitized by Google

ſummet vaſallum qui ſuſcepit inueſtituram, vt diximus ſupra in præcedenti capite in tertio caſu, quanto fortius idem eſt dicendum aduerſus tertium hunc poſſeſſorem. Comprobatur etiam fortius ex his, quæ dicemus infra in ſequenti caſu. Ex hoc caſu ſequitur, quod ſi uaſallus iſte vellet compellere tertium hunc poſſeſſorem, vt recognoſceret prædium illud, vt feudale, & eius cauſa aliquid præſtaret, compellere eum non poſſe. Ita cenſuit Crauet. in dic. reſponſo pro genero. num. 428. poſt Signorolum in conſil. 10. num. 5. Aret. in conſilio 164. in princ. & num. 3. Corn. in conſil. 35. col. 10. verſic. & inſuper dictus. lib. 1. Dec. in conſil. 301. num. 11. in conſilio 321. num. 13. in conſ. 360. n. 5. & in conſ. 394. n. 8. in fin. & Brun. in conſ. 1. num. 3.

Hic caſus locum etiam habet, quãdo tertius ille poſſeſſor cauſam habuit a vaſallo, a quo tamen accepit prædium, vt allodiale, & liberum. Exempli gratia vaſallus eſt conſecutus a dom. Caſtrum cum pertinentiis, limitate, vt ſupra, & deinde aliquod prædium in ſpecie recognouit, vt feudale, quod quidem prædium alienauit poſtmodum tertio, cui aſſeruit eſſe prædium liberum, & allodiale. Nam & hoc in caſu præſumptio eſt, quod illud prædium ſit liberum, & allodiale. Ita in ſpecie reſpõdit Crauett. in dicto reſponſo pro genero. num. 428. verſicul. quartus caſus. qui ſcripſit hanc præſumptionẽ vrgere etiam contra ſucceſſorem illius alienãtis. Et ratio eſt manifeſta, quia ſicuti is vaſallus, qui contraxit, & cõfeſſus eſt, bona eſſe allodialia, non poteſt impugnare, & contrauenire proprio facto. l. poſt mortem. ff. de adopt. Ita nec poteſt eius ſucceſſor, iuxta regulam l. cum a matre. C. de rei vend. Et in ſpecie ita ſenſit Soc. Sen. in conſ. 50. num. 8. lib. 4. Cum reſpondit, quod confeſſio illius
16 qui dixit fundum † eſſe emphyteuticum, nocet ſuo ſucceſſori etiam ſingulari, idem Socin. in conſ. 68. num. 6. lib. 4. Ruin. in conſ. 108. n. 13. lib. 2. Ripa in l. ſi aliquam rẽ. num. 41. verſ. intellige, vt non probet. ff. de acquir. poſſ. Crau. in conſ. 19. n. 1. & clare in ſpecie Natta in conſil. 460. n. 9. li. 2. & Rol. in conſ. 81. n. 38. lib. 1.

Tertius eſt caſus huius ſecundi capitis, quando con-
17 ceſſio, & recognitio ſpeciatim † enumerat prædia conceſſa ipſi vaſallo, vt ſi dictum eſt. Caſtrum prædio Seiano, Gabiniano, Semproniano, &c. Hoc etiã in caſu nec inueſtitura, nec confeſſio illa uaſalli nocet illi tertio. Sed ſolita ſtat præſumptio pro ipſo tertio poſſeſſore, prędiũ a ſe poſſeſſum, etſi ſit de enumeratis in inueſtitura, eſſe tamen liberum, & allodiale, iuxta regulam ſupra relatã, quod quælibet res præſumatur libera. Ita cenſuit Crau. in ſæpius allegato reſponſo pro genero. n. 431. verſ. tertiis plane, &c. qui quidem ait ita reſpondiſſe Aretin. in conſ. 164. & Socin. Senior. in conſil. 166. num. 5. verſic. tertia concluſ. lib. 2. Et illa conceſſio nil nocet huic poſſeſſori, cum ſit (ut diximus ſuperioribus in caſibus) res inter alios acta. ſic quoque ſcripſi in conſil. 395. numero 24. lib. 4.

Tertium caput diſputationis eſt, quando eſt conten-
18 tio † inter ipſoſmet uaſallos, & uaſallorum ſucceſſores, an aliquod prædium ſit de pertinentiis Caſtri, uel non exempli gratia, unus uaſallorum uendit aliquod prędiũ tanquam liberum, & allodiale, alter conuaſallus uult recuperare prædium illud, aſſerens eſſe feudale, & alienari non potuiſſe, alienans uero cõtendit, imo potuiſſe, quia ſit prædium liberum, uel ſit exẽplum (ut in caſu noſtro) unus uaſallorum hæredem facit extraneum, qui in feudo non poteſt ſuccedere, contendit is hæres ſe poſſe obtinere certa prædia, quæ ait eſſe feudalia, agnati uero & conuaſalli contendunt eſſe feudalia. Hoc ſane in capite dubitatio tota in eo poſita uidetur cui comparetur ille negans prædia eſſe feudalia, & cui ille, qui aſſerit imo feudalia cenſeri. Nam ſi negans comparatur tertio poſſeſſori, res eſt clara, quod idem eſt dicendum hoc in caſu quod in proximo præcedenti. Si uero ille qui aſſerit eſſe feudalia comparatur domino feudi, & negans uaſallo, erit diffiniendus iſte caſus ex traditis ſupra in primo. Ego exiſtimo, negantem prædium eſſe feudale, cõparari non tertio poſſeſſori, ſed uaſallo, quo ad rem illam. Ea eſt ratio quia iam uel ipſe, uel eius ſucceſſor obtinet partem Caſtri, ſicque feudi, & niſi oſtendat ſe prædium illud alio titulo poſſidere præſumitur poſſidere eodem titulo quo & Caſtrum. Et præterea ille aſſerens, prædium eſſe feudale, ſuſtinet perſonam domini directi, & dicitur eius loco ratione utilis dominii. Eſt itaq. hic caſus diffiniendus ex traditis ſupra in primo caſu. Et alia ſcripſi in conſ. 395. num. 73. ſic & Surdus in conſil. 135. num. 15. & num. 76. & in conſ. 151. num. 66. & in conſil. 311. num. 6. & num. 48. & Boſſius in tract. cauſar. crimin. tit. de Principe. n. 253.

Subuaſalli ſubinfeudati, cuius effecti vaſalli præſumantur, an primi mediati, vel ſecundi immediati domini.

SVMMARIVM.

1 *Subuaſallus non primi mediati, ſed ſecundi ſubinfeudantis uaſallus eſt, iure communi inſpecto. n. 14.*
2 *Subinfeudare vaſallo ius commune permittit.*
3 *Socius ſocij mei, non eſt ſocius meus.*
4 *Subuaſallum ad ſibi ſeruiendum, primus dominus cogere non poteſt.*
5 *Subuaſallus inueſtituram non a primo, ſed immediato domino recipit. num. 15.*
6 *Vaſalli dominus proprius dicitur immediatus.*
7 *Subuaſallus domino mediato non præſtat releuium.*
Et ſi quid ei præſtat, dicitur præſtare in ſubſidium. n. 8.
9 *Subuaſallus domino mediato non præſtat fidelitatis iuramentum.*
10 *Subuaſallus ſubfeudum alienare volens, requirit conſenſum domini immediati tantum.*
11 *Dominium vtile an penes duos eſſe poſſit eodem tempore.*
12 *Dominium vtile duplex.*
13 *Feudum primi vaſalli originem, & fundamentum habere a domino directo, quomodo intelligendum.*
16 *Dominus primus directus, non poteſt ius dicere in ſubuaſallos, nec in ſubditos vaſalli ſui.*
Nec imponere onera ſubuaſallis n. 17.
Fallit illud in Imperatore. n. 18.
Et in Gallia ex Regni conſuetudine. n. 19.
Aliud quoque ſi vaſallus partem feudi alio iure obtineat. num 20.
21 *Subuaſallus, qui ex regni vel loci conſuetudine nequit ſubinfeudari, abſque domini directi licentia, cuius efficitur vaſallus.*
22 *Infeudandi licentia, & alienandi, maxime inter ſe differunt.*
23 *Subinfeudationem non eſſe proprie alienationem.*
24 *Subuaſallum non primi, ſed immediati domini vaſallum factum eſſe, coniecturis quomodo probetur.*
A uicinitate ſcripturæ. num. 25.
A conſuetudine Principis vel domini directi. n. 26.
A loci & regionis conſuetudine. num. 27.
Ab immenſo beneficio vaſalli in dominum collato. n. 28.
A grauitate perſonæ cui feudum conceſſum eſt. n. 29.
A gratia & fauore, quo veriſimiliter vaſallum dominus voluerit cohoneſtare ob benemerita. n. 30.
A conſuetudine rei, quæ ita conſueuit in feudum concedi. num. 31.

PRAESVMP. CII.

DE ſubuaſallis dicenda nunc ſunt aliqua, nec quidem contemnenda. Eſt enim egregia, & utilis admodum diſputatio, cuius uaſalli effecti præſumãtur ſub

Digitized by Google

infeudati, an ſcilicet illius primi domini mediati, vel ſe-
cundi immediati. Hic ego duo diſtinguo capita, quorũ
primum eſt iure communi inſpecto, ſecundum eſt, conſi
derato iure regni, & regionis, illiuſque principatus, vbi
feuda exiſtunt. Et quod attinet ad primum caput, exiſti
1 mo veriſſimum, † ſubuaſallum nõ eſſe primi domini va
ſallum, ſed ſecundi, & immediati. Sicuti ſcripſerunt Bal
dus in l. 1. num. 9. C. communia de legatis, & fideicom-
miſ. & in c. cum dilecti. n. 6. de dolo & contuma. Guido
Papæ in q. 551. in 3. dubio. Soc. Sen. in conſ. 256. col. 2. li.
2. & in conſ. 66. num. 4. Decius in l. concilii. §. ſocii. n. 1.
de reg. iur. & ibi Cagn. num. 1. & Afflic. in c. Imperialẽ,
§. illud. col. 2. verſ. ſed ſolue. de prohib. feudi aliena. per
Freder. & Modern. Pariſienſis in commentar. ad con-
ſuet. Pariſienſ. in §. 55. gl. 1. num. 189. vbi diſtinguit tres
caſus. Et primo fulcitur horum ſententia, quod cum ius
2 ipſum commune permittat vaſallo poſſe † ſubinfeudare
cap. 1. §. 1. qualiter olim feudum alien. pote. & poſt alios
ſcripſerunt Curtius Iun. in tracta. feudorum. in quarta
parte, n. 83. Iacobinus in inueſtitura feudali. in verbo.
Ita etiam quod ipſi vaſalli. col. 2. verſ. ſed ponamus, nu.
3. & Cagno. d. §. ſocii. num. 2. & communem eſſe ſenten-
tiam quampluribus relatis ſubinfeudari poſſe ſine con-
ſenſu domini teſtatur Roſenthallus in Tract. feudorum
cap. 9. membro 1. concluſ. 13. nu. 1. inde ſequitur, vaſal-
lum ſubinfeudantem ſibi acquirere ſubuaſallum, non ãt
3 domino ſuo. Sic etiam dicimus, qđ † ſocius ſocii mei, nõ
eſt ſocius meus. l. nam & ſocius. ff. pro ſocio.

Secundo accedit, quod dominus ille primus cogere
4 non poteſt ſubuaſallum † ad ſibi ſeruiendum, ſicuti tra-
dunt Iacobin. præcit. in loco. n. 6. verſ. itẽ quæro de pul-
chra qu. Cur. Iun. in d. 4. p. Tract. feudor. n. 89. Non ergo
illius primi vaſallus eſt, alioqui obligatus ei eſſet inſer-
uire, iuxta c. 1. de noua form. fidelit.

Tertio ſuffragatur, quod hic ſubuaſallus non tenetur
5 ſuſcipere † inueſtituram a primo, ſed a ſecundo domi-
no. cap. Imperialem. §. præterea ſi quis. de prohib. feudi
aliena. per Freder. cuius verba hæc ſunt, ſi quis infeuda-
tus maior quatuordecim annis ſua incuria, vel negligen
tia per annum, & diem ſteterit, quod feudi inueſtiturã
a proprio domino nõ petierit, tranſacto hoc ſpacio feu-
dum amittat, & feudum ad dominũ redeat, ſtatuit hoc
loco Fredericus, inueſtituram peti debere a proprio do
6 mino. Proprium dominum vaſalli † intelligunt omnes,
ipſum dominum immediatum, ſicque ſecundum domi
num, ſicuti ex traditione Baldi in d. l. 1. num. 9. C. com-
munia de ſucceſſ. ſcripſerunt in ſpecie Iacobi. a S. Geor-
gio, in inueſtitura feudali, in verbo. Qui quidem inueſti
ti præſtiterunt iuramentum fidelitatis, num. 55. poſt Io-
an. Rayna. in d. §. præterea ſi quis. & Marin. Freccia trac.
de ſubfeudis, lib. 2. in uerbo. Tertia auctoritas, nu. 3. qui
7 dixit, ſubuaſallum † non teneri præſtare domino media
to releuium (eſt recognitio quædam, ſicuti laudemium,
quod præſtat emphyteuta, ut declarat Afflic. in c. 1. nu.
21. per quos fiat inueſtitura.) Et ipſe Afflic. in d. c. 3. nu.
17. idem ſcripſit quod Freccia.

Quarto confert egregia traditio Baldi in ca. 1. §. rur-
ſus, n. 9. de controu. inueſt. cum ſcripſit, ſubuaſallum nil
agere habere cum primo domino mediato, & quod ei
8 † præſtat, in ſubſidium præſtare dicitur. Et ſubiungit
Bal. hunc ſubuaſallum non habere cauſam primam, vel
ſecundam a primo, & mediato domino, ſed ex cõtractu
per eum ex propria prouidentia inito, cum ſuo imme-
diato domino. Et qui contractus eſt ſeparatus a contra-
ctu ſui domini, quem cum ſuperiore confecit.

7 Quinto confert, quod hic ſubuaſallus † non tenetur
præſtare iuramentum fidelitatis domino mediato, ſed
immediato tantum, ſicuti ſcribunt Bald. in c. cæterum.
col. 1. de iudiciis. Iaſ. in le. 3. §. ex contrario. nu. 76. ff. de
acq. poſſ. & inter conſilia Bruni in conſ. 8. col. ult. Iaco-
bin. in inueſtitura feudali. in verbo. Qui quidem inueſti-
ti præſtiterunt iuramentum fidelitatis, n. 14. & Cagn. in
l. Concilii. §. ſocii. num. 4. ff. de regul. iur. Et hinc ſcripſit
Iacob. in d. inueſtitura feudali, in verbo. Dictique vaſal
li. il 2. in fine, ſubuaſallum non teneri recognoſcere niſi
dominum ſuum immediatum.

Sexto huc pertinet traditio illorum, qui ſcripſerunt,
10 quod quando ſubuaſallus uult alienare † ſubfeudum, re
quirere debet cõſenſum domini immediati. Ita ſane af-
firmarunt Bertran. Caprioli in c. Imperialem. §. illud. de
prohib. feud. aliena. per Fred. & ibidem Io. Raynandi.
Io. Fabri in §. adeo. in Inſtit. de locatio. quos ſic refert
Iacobinus in inueſtitura. in verbo. Et cum pacto de non
alienando, n. 21. verſ. contrariam opinionem, & ſi ipſe
Iacob. ut mox referam, diſſentiat. Et prædictos ſecutus
eſt Curt. Iun. in tract. feudor. in 4. par. princip. n. 89. in fi.
Et ſi remittat ſe ad alium locum, in quo nihil ſcripſit. Et
apertius opinionem hanc probauit Zaſius *in Epitome*
feudorum, par. 9. num. 36. adducti omnes eo textu d. c.
Imperialem. §. præterea. Et quia duplex dominium (vt
mox dicemus) conſideratur.

Non ignoro tamen quod ab horum opinione diſſen-
tit gl. in d. §. illud. Baldus in l. ſi promittente. C. ad Mace
do. Iaſon in l. 3. §. ex contrario. ff. de acq. poſſ. Socin. Sen.
in conſil. 256. lib. 2. Iacobin. in dicto verbo. Et cum pa-
cto de non alienando, num. 21. Cagnol. in d. §. ſocii mei,
num. 9. & communem dixit Clarus in §. feudum. quæſt.
31. in fin.

Verum poſtremæ huius opinionis leuia, & minus ue
ra ſunt fundamenta. Nam quod dicunt uaſallum ſubin
feudantem non remanere aliqua ex parte dominũ. Cũ
totum vtile ſuum dominium tranſeat in ſubuaſallum,
11 ex quo utile dominium † non poteſt eſſe apud duos eo-
dem tempore. l. 3. §. ex contrario. ff. de acq. poſſ. eſt fal-
ſum, cum uera, & cõmunis ſit Doctorum ſentẽtia, imo
vaſallum ſubinfeudantem remanere dominum, cũ do-
12 minium utile † ſit duplex, ſuperius. ſ. quod manet apud
uaſallum ſubinfeudantem, & inferius, quod tranſit ad
ſubuaſallum ſubinfeudatum. Ita Bald. in c. Cæterum, n.
13. de iud. Io. Fabri in §. adeo. in Inſt. de locat. Soc. Sen.
in conſ. 65. col. 2. uer. ſecundo præmittendum. lib. 3. qui
ſic reſpõdit in ſpecie ſubfeudi eccleſiæ Mantuanæ. Cur.
Iun. in tract. feudor. in 4. par. n. 83. Iacob. in inueſtitura
feudali. in uerbo. Dictiq. uaſalli. il 1. n. 11. uerſ. uos pote-
ſtis. Cagn. in d. l. Concilii. §. Socii, n. 2. ff. de reg. iur. & Mo
der. Pariſ. in d. §. 55. gl. 1. n. 189.

Et hanc quidem ſententiam probat d. c. Imperialẽ. §.
præterea is qui, vbi vaſallus poſt a ſe factam infeudatio
nem appellatur adhuc dominus. Non etiam vrget ſecũ
dum argumentum illius opinionis gloſſæ, & ſequaciũ,
dum referente Iacobino dixerunt, primam cauſam feu
di accepiſſe fundamentum a priore ſeu antiquiore do-
mino, & appellationem domini intelligi de directo do
mino. l. 1. §. qui in perpetuum. §. ſi ager vectigal. uel em-
13 phyt. peta. Nam reſpondetur, verum quidem eſſe † feu-
dum vaſalli primi ſumpſiſſe originem, & fundamẽtum
a perſona domini directi, ſed hoc non contingit in ſub-
feudo, quod originem habet ab ipſo vaſallo, atque ita a
domino immediato, cuius quidem perſona ſpectanda
eſt. Nam ei iurare debet (vt diximus) fidelitatem, ei ẽt,
& non domino mediato ſeruire debet.

Præterea admiſſo citra veri præiudicium, qđ verior ſit
illa gloſſæ opinio, nempe requirendum eſſe etiam conſẽ
ſum primi domini, in alienatione feudi, attamen hoc
non efficit, quin hic ſubuaſallus dici debeat vere & pro-
prie ſubuaſallus domini immediati. Nam conſenſus il-
le mediati, qui requiritur in alienatione, quã facit ſub-
uaſallus ipſe, ob id requiritur, ne illi domino mediato p̃
iudiciũ aliquod afferatur, reſpectu directi ſui dominii,
ſicuti gl. & præcitati Doctor. ſcribunt. His intelligimus
veriſſi-

Digitized by Google

14 veriſſimam eſſe ſententiam hanc, † ſubuaſallum nõ eſſe
vaſallum primi dñi mediati directi, ſed immediati. Ex
15 quo ſequitur, hunc ſubuaſallum non teneri ſuſcipere †
inueſtituram a domino illo mediato, ſed ab immediato
tantum, ſicuti reſpondi ſuperiore anno in ſubuaſallo ec
cleſiæ Mantuanæ. Infertur etiam dominum illum pri-
16 mum mediatum † non poſſe ius dicere in ſubuaſallos,
ſicuti nec in ſubditos ſui uaſalli. Bald. in cap. ceterũ, de
iudic. Iaſon inter conſilia Bruni, in conſ. 8. num. 59. Cur
tius Iunior in conſ. 2. num. 1. Socin. Iun. in conſ. 126. nu.
4. lib. 3. & Neuiz. in conſ. 61. num. 12. Ita pariter non po-
17 teſt dominus mediatus, & directus imponere onera †
ſubuaſallis. Rui. in conſil. 219. num. 5. lib. 1. Cæterum hæ
18 illationes locum non habent in † Imperatore, qui ſub-
uaſallis imperare, & inter eos ius dicere poteſt. Cur. Iun.
19 in conſ. 137. num. 10. Non etiam locum habent in † Gal-
lia. Chaſſan. in conſ. 66. num. 11. Non pariter procedit,
20 quãdo vaſallus obtineret partem feudi † alio iure. Guid.
Pap. q. 551. col. pen. ver. nec obſtat. Modern. Pariſ. in cõ-
mentariis ad Conſuet. Pariſ. tit. 1. §. 1. gloſs. 6. num. 3. &
Marin. Freccia de ſubfeudis, li. 1. in ca. quod incipit, fuit
dubitatum, num. 5. & num. 24.

Secundum eſt huius diſputationis caput, quando ex-
tat regionis, regni, & loci conſtitutio, vel conſuetudo,
21 quod vaſallus non poſſit † ſubinfeudare ſine domini di
recti licentia, & ipſe dominus directus, deinde requiſi-
tus concedere licentiam, & conſenſum ſubinfeudandi,
an is ſubuaſallus ſit ipſius immediati, vel mediati domi
ni? Marin. Freccia in tract. de ſubfeu. lib. 1. de orig. Baro
num, c. vidimus quęnam fuerint, & c. num. 46. opinatus
eſt, hunc effici ſubvaſallum primi domini. Ego vero in
comment. de arbitr. iudic. lib. 2. caſu 200. contrariã ſen-
tentiam aduerſus Marin. defendi, & illius rationibus,
& argumentis, quantum per me licuit, ſatisfeci.

Cęterum, poſtquam illa ſcripſi, occurrit mihi egregia
traditio Baldi in c. cæterum, nu. 13. de iudiciis, qui ſcri
ptũ reliquit, quod ſi vaſallus ſuo nomine ſubfeudũ con-
cedit, atq. ita ſuo noĩe acquirit ſubuaſallum, quod ipſe
concedens retinet vtile dominium, atq. ita datur vtile
dominium inferius, & ſuperius retinetur, ſicuti etiam
diximus ſupra, ſi vero (inquit Bal.) volũtate domini va-
ſallus alienat, penes alienãtem nullum ius remanet, ſed
tota recognitio eſt directi domini. Et Baldum ſecuti sũt
Soc. Sen. in conſ. 66. col. 2. verſ. ſecundo præmittendum
eſt, lib. 3. Cur. Iun. in tract. feudorum, in quarta par. nu.
83. & Moder. Pariſ. in conſuetud. Pariſienſibus. §. 1. gl. 6.
num. 4. ſenſit ergo Bald. quod facta alienatione volun-
tate directi domini, non ſolum vaſallus non habet ſub-
uaſallum, verum nec ius aliquod in ipſo feudo.

Cæterum facile reſpondetur, hæc duo inter ſe maxi-
22 me differre, † licentia alienandi, & licentia infeudan-
di. Nam facultas alienandi efficit, vt in totum rei domi
nium in alium tranſeat, atq. ita vaſallus alienans, per-
dit vtile dominium. Licentia vero ſubinfeudandi, quæ
ſecundum feudi naturam conceſſa dicitur, operatur vt
vaſallus ſubinfeudans retineat vtile quoddam domi-
nium, quod ſuperius (vt diximus,) appellatur, & ſubua-
ſallus dominium inferius. Nec aliquid aliud præter di-
rectum dominium manet apud ipſum primum domi-
num. Quocirca recte ſcribunt Doct. noſtri, ſubinfeuda-
23 tionem † non eſſe proprie alienationem, ita ſane Abb. in
c. cum Apoſtolica, de his quæ fiunt a prǽl. ſine conſen.
c. & Cur. Iun. in trac. feud. in 4. p. princ. n. 84.

Probat tamen opinione illa Marini Frecciæ, quod ſci
licet conceſſa a domino directo licentia ſubinfeudandi,
is ſubuaſallus ſub infeudatus efficitur vaſallus ipſius di
recti primiq. domini. Hæc ſane opinio locũ non habet,
quando coniecturis, & præſumptionibus cõſtat ita fuiſ
24 ſe conceſſam alienandi facultatem, vt is † ſubuaſallus ſit
ſubinfeudantis, & non primi domini, ſic declarat Mari.
Freccia iu dic. cap. vidimus quænam, num. 54. verſ. hæc
autem perſtringerem, qui ſeptem coniecturas recenſet,
quas etſi enumeraui in præcitatis commentariis de ar-
bitr. iud. lib. 2. caſu 200. ad finem, non tamen grauabor
& hic repetere.

Prima itaque eſt coniectura, qua (inquit Marin.) de-
25 ſumitur † a vicinitate ſcripturæ, argu. l. ſi ſeruus pluriũ.
§. ult. ff. de leg. 1. & ſcripſi ſupr. lib. 1. q. 28. num. 1. & 2. vbi
multis comprobaui.

26 Secunda eſt coniectura † deſumpta a conſuetudine ip
ſius Principis, & domini directi, argum. l. vel uniuerſo-
rum. ff. de pignor. actio. quo loci Caius reſpondit, pro-
curatorem poſſe pignori dare rẽ domini, ſi is dominus
conſueuit ſic accipere mutuo, pignore dato. Et late cõ-
probaui ſupra li. 1. q. 18. n. 1.

27 Tertia eſt coniectura ducta a loci & regionis † cõſue-
tudine, argumento eorum, quæ ſcripſit Iſern. in cap. 1. §.
præterea, num. 8. de capitul. Corradi. cum dixit, aliquã
do non eſſe permiſſam ſubinfeudationem ob regionis
conſuetudinem, ſic voluntatis interpretatione a conſue
tudine patriæ, colligit Iulianus in d. l. ſi ſeruus plurium.
§. ultim. de legat. 1. & aliis comprobaui in d. lib. 1. quæſt.
28. num. 7.

28 Quarta eſt coniectura, quæ colligitur ex immenſo †
collato beneficio a vaſallo ipſi Principi, & directo do-
mino, argumen. l. ſi pater. §. 1. ff. de donat. cuius egregia
verba hæc ſunt. Si quis aliquem a latrunculis vel hoſti-
bus eripuit, & aliquid pro eo ab ipſo accipiat, hæc dona
tio irreuocabilis eſt. Nam merces eximii laboris appellã
da eſt, quod contemplatione ſalutis certo modo æſti-
mari non placuit.

29 Quinta eſt coniectura ſumpta ex grauitate † perſonæ,
cui conceſſum fuit feudum, argum. l. plenum. §. equitii.
ff. de vſu & habit. quem textum multis illuſtrabimus in
fra lib. 6. præſump. 24.

30 Sexta eſt cõiectura ducta ex eo, quod feudum fuerit †
conceſſum ob benemerita vaſalli, quem ipſe dominus
pleniore gratia & fauore cohoneſtate veriſimiliter vo-
luiſſet. Nam (inquit Marin.) inducta ad augmentum nõ
debent operari diminutionem, l. legata inutiliter. ff. de
adimen. lega.

Cæterum hæc coniectura non multum differt, a quar
ta ſupra commemorata.

31 Septima eſt coniectura ſumpta ex eo, quod res ita †
in feudum concedi conſueuit, arg. l. exceptio. C. de loca.
& conduct. ubi conſuetudo locandi attenditur in remit
tenda penſione ob ſterilitatis, & penuriæ caſum. Et illo
in loco differunt Bald. Salic. & reliqui.

*Priuilegium, ſeu conceſſio, an & quando præſuma-
tur uel realis, uel perſonalis, & qui ſit hu-
ius tractationis utilis ef-
fectus.*

SVMMARIA.

1 *Priuilegium aut conceſſio perſonæ facta, perſonalis eſt, cum ea ex
tinguitur, nec ad hæredes tranſit.*
2 *Priuilegij cauſam proximam, & immediatam fuiſſe perſonam,
ſignis probari.*
*Si ratio & cauſa conceſſionis ipſi ſibi ſoli perſonæ conueniat.
num. 3.*
Si ſpeciali perſonæ factum probetur, n. 6.
Si ſub nomine proprio aut pronomine fiat conceſsio, n. 9.
*Si perſonæ induſtria uideatur electa, idque ex qualitate negocij
commiſsi appareat, num. 10.*
Si id appareat ex aliqua priuilegij parte, n. 11.
4 *Maritus ad reſtitutionem dotis, ultra quam poteſt, non condem-
natur.*
Idem in patre, patrono, & milite, num. 5.

Digitized by Google

7 *Fiſco ne gabellas ſoluat, conceſſum priuilegium, non tranſit ad gabellę conductores.*
8 *Pallij vſus Archiepiſcopo conceſſus, priuilegium perſonale eſt, & cum eo pallium ſepelitur.*
12 *Priuilegium conceſſum ob benemeritorū remunerationem utrū perſonale ſit, vel reale, n. 13.*
14 *Contractus ſui natura ad hæredes tranſit.*
15 *Beneficium inferioris a Principe, non ita late interpretari.*
16 *Priuilegium reale dicitur, ſi perſona cui conceſſum ſit, remota cā fuerit, proxima vero queuis alia.*
17 *Reſtitutionis priuilegium an tranſeat ad hæredes minoris.*
18 *Reſtitutio minoris quando competat.*
19 *Immunitatis ob duodecim liberos, fauor publicus eſt cauſa proxima.*
20 *Conceſſio facta perſonæ per modum beneficij, non priuilegij, realis eſt.*
21 *Beneficia principum late interpretari.*
22 *Conceſſio facta perſonæ in modum pacti, & conuentionis, realis eſt, & ad hæredes tranſitoria.*
23 *Conceſſio facta familiæ realis eſt, & ad omnes tranſit poſteros.*
24 *Conceſſio facta ciuitati, loco, vniuerſitati, realis eſt.*
25 *Ciuitas, populus, vniuerſitas ſemper eadem eſt.*
26 *Conceſſio facta rebus ipſis realis eſt, non perſonalis.*
27 *Conceſſio facta cauſæ, realis præſumitur.*
28 *Nobilitati & memoriæ conceſſum priuilegium, reale eſt.*
29 *Conceſſio utrum cauſæ, an perſonæ facta ſit, in dubio præſumitur realis.*
Eſſe tamen recurrendum ad coniecturas, n. 30.
31 *Priuilegium conceſſum a Principe, reale eſſe.*
Perſonale autem inferioris a principe, n. 32.
33 *Priuilegium Principis de facto aliquo, perſonale eſſe.*
34 *Priuilegium de iure indeterminato perſonale, de determinato reale præſumi.*
35 *Priuilegium ſeu conceſſio rei ad hæredes non tranſitoria, perſonā non egreditur.*
36 *Obſeruantia coniecturam præbet, utrum priuilegium perſonale ſit, uel reale.*
37 *Aquam ducendi conceſſio, cur realis præſumitur.*
38 *Obſeruantia cur nihil operetur in uniuerſitate.*
39 *Verbum, in perpetuum, ſecundum ſubiectam materiam intelligi.*
Et in materia priuilegiorum quomodo accipiatur. n. 40.
41 *Conceſſio realis ſit, uel perſonalis, præſumptio interdū ex aliquo externo accidenti ſumitur.*
42 *Conceſſio realis præſumitur, ſi alias ob qualitatem perſonæ cui facta eſt, pene redderetur inutilis.*
43 *Conceſſio realis præſumitur interdum ex promiſſione reciproca.*
44 *Communitas nunquam moritur.*
45 *Conceſſio realis ad omnes tranſit hæredes, & ſucceſſores.*
Et de perſona ad perſonam extenditur, n. 46.
Aliud in conceſſione uel priuilegio perſonali, ibid.

PRAESVMPT. CIII.

CVm hactenus de feudorum conceſsionib. & Principum liberalitate multa expoſuerimus, viſum eſt non abs re, hoc in loco diſſerere, an & quando ipſę principum conceſsiones, & priuilegia præſumantur realia, vel perſonalia? Diſputatio eſt valde frequens, & vtilis, in qua quidem diſtinguendi atque conſtituendi ſunt aliquot caſus.

Primus eſt caſus, quando conceſsio facta fuit perſonæ, quæ extitit cauſa proxima, & immediata ipſius con-
1 ceſsionis. Hoc in caſu præſumitur † perſonalis, non autē realis, & propterea cum ipſa perſona extinguitur, atque non tranſit ad hæredes, ſicuti infra demonſtrabimus.
2 Cæterum ad cognoſcendum, quod † perſona ipſa fuerit cā proxima, & immediata cōceſsionis, aliquot ſigna
3 conſiderari poſſunt. Et primum eſt, quando † rō & cauſa ob quæ facta eſt conceſsio, conuenit ſolum illi perſonæ. Exemplum eſt in caſu l. maritum, cum l. ſeq. ff. ſol. matr. & in l. etſi fideiuſſor. §. ſi maritus. ff. de re iud. vbi priuile-
4 gium conceſſum marito, † vt ad dotis reſtitutionem ſolū condēnetur in quantū facere pōt, perſonale præſumitur, cum conceſsū ſit ob honorem marito debitum, ne aliqñ indigeat, fameq. quodammodo necetur. Idem di-
5 cimus in priuilegio conceſſo patri, † patrono, & militi, vt condemnentur tantummodo in quātum facere poſſunt, l. ſunt qui. l. patronus. l. item miles. ff. de re iud.

Secundum eſt ſignum, quod ſumitur a ſpeciali fauo-
6 re † ipſius perſonæ, cui conceſſum fuit priuilegiū. Exemplum in fiſco, cui conceſsum eſt, ne ſoluat gabellam, l. licitatio. §. Imperatores. ff. de public. & vectig. Quod qui-
7 dem priuilegium non tranſit † ad conductores ipſius gabellæ, ut ſcribunt Bar. in d. §. Imperatores. Deci. in le. in omnibus, num. 2. ff. de reg. iur. & in conſ. 48. num. 5. Tiraquel. in tract. de retract. conſang. §. 1. gloſ. 13. num. 12. Eſt etiam exemplum in Archiepiſcopo, cui fauore ſpe-
8 ciali ſuæ perſonæ conceſsus eſt vſus † pallii, & ideo priuilegium dicitur perſonale, quod nec quidem uſus ipſe commodari alteri poteſt, immo cum ipſo pallio ſepeliri debet, c. 2. de auct. & vſu pallii, ubi Doct. & notat Dec. in d. l. in omnibus cauſis, n. 1. in fi. de reg. iur.

9 Tertium eſt ſignum, quod † ſumitur a nominatione proprii nominis, utputa, ſi dictum eſt. Concedimus Caio, præſumitur enim ex hoc priuilegium eſſe perſonale, ita Anch. in conſil. 327. num. 2. Alex. in conſil. 86. nu. 7. lib. 1. Socin. Sen. in conſil. 59. num. 2. lib. 1. Felyn. in cap. mandata, num. 1. de præſumpt. Deci. in d. l. in omnibus cauſis, num. 2. de regul. iuris. & in conſil. 262. num. 1. Bellonus in conſil. 20. num. 7. Alc. in reſponſ. 103. num. 12. & Natta in conſ. 163. num. 7. & in conſil. 164. n. 21. Cra. in conſ. 929. num. 6.

Et hoc ſignum multo magis locum habet, quādo adiectum fuiſſet pronomen, ipſe, vt ſi dictum fuit, Concedimus ipſi Caio. ita in ſpecie Natta in d. conſ. 163. nu. 8. li. 1. poſt Baldum in l. apud Iulianum. §. ſi quis alicui. ff. de legat. 1. Imolam, & Anch. in cap. priuilegium, de reg. iur. in 6. Cum dixerūt, conceſsionem præſumi perſonalem, ſi concedens dixit. Per te exerceas. Ita etiam Alciatus in reſpon. 203. num. 26. Crau. in conſ. 929. nume. 11. Idem Natta in conſil. 164. num. 21. lib. 1. qui declarat, ſicuti infra ſuo loco dicemus. Et idem multo magis procedit, quando proprium nomen reſtricte fuit expſsum. Crauet. in conſ. 929. num. 8. Cæterum Rui. in conſil. 25. in fi. lib. 2. reſpondit legatum præſumi perſonale, quando factum eſt perſonæ expreſſo proprio eius nomine, adiecta tamen taxatiua, alias non. Qua de re diſſeremus in ſubſequ. libro.

Et præterea, quando dictum fuit, concedi Caio ob amorem, & beneuolentiam, qua eum concedens ipſe proſequitur, præſumitur perſonale. ita Crau. in cōſ. 929. num. 9. idem quando conceſsit pro ſe, & deſcendentib. Crauet. in dic. conſ. 929. num. 10 poſt Io. de Ana. in conſil. 20. Idem quando conceſsio eſt facta rei, & cauſæ, ſed tamen reſpectu, & intuitu perſonæ. Nam tunc dicitur perſonalis, quia perſona ipſa præualet. Crau. dic. conſil. 929. num. 29.

Quartum eſt ſignum, quod ſumitur ex qualitate ne-
10 gotii † commiſsi ipſi perſonæ, ſicuti qñ negociū aliquod non determinatum, commiſſum, mandatumq. fuit. Nā tunc conceſsio præſumitur perſonalis, ex quo pſumitē electa induſtria perſonæ, vt dicemus infra lib. 6. præſu. 40. ibi, qñ dicatur electa induſtria, in quarto caſu. Et in ſpecie noſtra ſignum hoc probarunt Bar. in l. apud Iulianum. §. ſi quis alicui. ff. de lega. 1. & ibid. Alex. nu. 2. & Iaſ. num. 7. idem Iaſ. in conſ. 89. col. 3. uerſic. ſeptimo facit, lib. 3. & idem in l. ſi ſic ſtipulatus, la 1. nume. 11. de

uerb.

Digitized by Google

verbor.oblig. Dec.in conſ.262.col.2.verſ.tertio.& num. 7.verſ.ſexto non obſtat. Dec.in conſ.51.colum. 2. dum loquitur de ſaluo conductu. Natta in conſ.163.numero 15.& num.11.& in conſil.164.num.10. verſ. præterea, & num.13.lib.1.

11 Quintum eſt ſignum, quod ſumitur ex aliqua parte † ipſius priuilegii,& cõceſſionis, vtputa, ſi i vna parte pri uilegii,in qua aliquid fuit conceſſum, dictum fuit ꝑ ſe, & hæredibus,deinde in alia parte,in qua aliud diuerſũ conceſſum fuit,ſolummodo fuit dictum, pro ſe, colligitur ex ſecunda parte, conceſſionem hanc eſſe perſonalem.Ita Bald.in conſ.368.quod permutatio facta,colu. 1.ver.ſecunda ratio,lib.5.qui reſpondit,quod quædam verba antiquorum pactorum,in quibus dicebat, quod nemo ipſorum poſſit aliud acquirere in territorio alterius,cenſentur perſonalia,atque ita non referri ad hęredes,ſed ſolummodo ad ipſos principales contrahẽtes, quia ibi in dicta clauſula nihil erat repetitum de hæredibus,de quibus facta fuerat mentio ſupra in alia parte. Et Bald.ſecutus eſt Natta in conſ.164.n.1.& n.22.li.1. vbi in contrarium recenſet Corn. ſed a Baldo recedendum non eſſe ſcripſit.

Secundus eſt caſus,qñ conceſſio facta fuit perſonæ,q̃ fuit cauſa proxima & immediata ipſius cõceſſionis, ſed
12 conceſſio ipſa facta fuit ad † remunerationem benemeritorum.Hoc in caſu ſunt opiniones. Aliqui exiſtimarunt, hanc conceſſionem adhuc præſumi perſonalem,& ob id non eſſe ad hæredes tranſitoriam.Ita Io. Andr. in c.priuilegium,de reg.iur.in 6.in mercurialib. vbi in ſolutione quæſtionis per eum diſputatæ,concludit, quod ſi apparet,quod propter labores,quos aliquis pro Eccleſia Romana ſuſtinuit,vel propter eminentẽ ipſius ſcientiam,vel ſanguinis nobilitatem,priuilegium fuerit conceſſum,iſtis caſibus priuilegium non præſumitur reale, etiamſi ſuppreſſum fuiſſet nomen proprium,quia perſona videtur fuiſſe cauſa immediata priuilegii.Et Io.Andr.ſecutus eſt illo in loco Anch.Crottus in l. omnes populi,n.228.idem reſponderunt Iaſ.in conſ.89.col.2. uerſic.2.facit,lib.3. Alcia.in reſpon.203.nu.22. & Natta in conſ.164.n.20.verſ.ad iſta omnia,lib.1.Crau. in conſil. 929.in fi.ex l.1.ff.de conſt. princ.

Secunda fuit opinio,& verior quidem eorũ, qui ſcri
13 pſerunt,imo conceſſionem hanc † realem eſſe.Ita reſpõderunt Bald.in conſ.355.præmittendum eſt,lib.1. & in conſ.98.quæritur,lib.3.idem Anch.in conſ.327.num.3. Socin.Sen.in conſ.59.col.3.lib.1.& in conſil.84.col. penul.n.11.in fin.lib.3.& Tiraq. in l.ſi vnquam, in verbo, donatione largitus,n.48.C.de reuo.donat. idẽ ego ipſe ſcripſi in conſil.136.num.18.lib.2.ſic & Burſ.in cõſ.30. num. 7. lib. 1. qui exemplum adfert in priuilegio conceſſo Eccleſiæ ſeu prælato. Ea ratione ii moti ſunt,quod Princeps a ſuſcipiente priuilegium lucratus eſt aliquam donationem,vel factum, quod habet perpetuam commenſurationem cum re conceſſa, & ideo dicitur tranſire in vim contractus, argum.l. ſi cum mihi. ff. de dolo. vbi Bald.in fin.annotauit. De natura autem contractus
14 eſt,quod † tranſeat ad hæredes,l.ſi pactum.ff. de proba. & dicemus infra in quinto caſu. Et accedit, quod hoc non dicitur propriè priuilegium,ſed beneficium, vt egregie tradunt omnes in l.vlt.ff.de conſtit.princ. & Socin.Iun.in conſ.37.num. 18.libr. 1.ex quo ſequitur non eſſe perſonale,ſed ad hæredem trãſitoriũ, vt dicemus infra in quarto caſu. Nec obſtat d.le.1.ff.de conſt. prin. quia reſpondetur ſecundum Socinum Sen.in d.conſilio 84.num.13.verſ.et ſi dicas,lib.3.d.l.1.loqui in remiſſione pœnæ ob aliquod meritum,quæ ſane remiſſio nõ debet trahi in exemplum.

Eſt etiam aduertendum, quod Iaſon in d.conſil. 89. colum.penult.verſic.non obſtat ſecundum,lib.3. declarat ſeipſum illo in loco, vt a ſe dicta procedant in infe-
15 riore a † Principe,cuius beneficium late non interpretatur,vt illud Principis.

Tertius eſt caſus,quando perſona, cui facta eſt con-
16 ceſſio,& priuilegium,fuit † cauſa remota, & alia proxima. Hoc in caſu conceſſio & priuilegium dicitur reale, & ideo tranſit ad hæredes.ita Dyn.in c.priuilegium, n. 4.verſ.aut perſona,de regul.iur.in 6. Dec.in l. in omnibus cauſis,n.4.ff.de reg.iur.& in conſ.51. colum. vlt. & Crau.in conſ.590.n.1.

Exemplum in l.non ſolum.ff.de in integrum reſtitut. minor.in l.minor annis.§.vlt.& l.ſequent. ff. de minor. 25.annis.& in l.ea quæ.C.de tempor. in integrum reſti.
17 pet.vbi priuilegium † reſtitutionis in integrum conceſſum minori,tranſit ad hæredes & ſucceſſores, ob id,q̃d non ipſa perſona minoris immediate, ſed læſio fuit in cauſa ipſius reſtitutionis conceſſæ. Nã reſtitutionis pri-
18 uilegium tunc competit minori, quando † de læſione conſtat,l.quod ſi minor.§.non ſemper. & l. non omnia. ff.de mino. Eſt etiam exemplum in l.hæredes.ff.ad S. C. Velleian.vbi priuilegium tributum mulieribus a S. C. Velleian.ne pro fideiuſſione teneantur, tranſit ad hæredes,atq. ita perſonale non eſt,ex quo priuilegii cauſa nõ eſt immediate pſona mulieris,ſed ipſa deceptio. Et hinc aliquando reſpondi, quod cum pater ſit cauſa remota conceſſionis immunitatis, ob numerum duodecim fi-
19 liorum,cum cauſa proxima ſit fauor † publicus,& onus educandi ipſos filios,ſecundum Ripam in le.ex facto,n. 13.ff.de vulg.ob id immunitas hæc realis dicitur, & ad filios.tranſit.ita Soc.Sen.in d.conſ.84.n.9.li.8. Et in Ducatu Mediolani ſic fuit cõſtitutum noua conſtitutione, in tit.de immuni.& iure duod.libero.

Quartus eſt caſus,quando conceſſio facta fuit perſo
20 næ per modum beneficii,† non autem priuilegii. Hoc caſu præſumitur realis.ita Bar.in l.ult.num.4. ff. de ſeruit. legat. Bald.in l.apud Iulianum,§.ſi quis alicui. ff. de legat.1.conſ.303.ad euidentiam,colum. 2. verſ.item beneficia,lib.2. Ancharan.in conſ.327.num.3.Imo. & Alexand.in l.quia tale,n.2.ff.ſolut.matrim. Barb. in conſil. 44.colum.6.uerſ.præterea facit,lib. 2. & cum Barbatia de eadem facti ſpecie interrogatus idem reſpondit Soc. Sen.in conſ.84.n.12.lib.3. Decius in conſ.261.nume.5. verſ.8.& in l.in omnibus cauſis,n.5.ff.de reg.iur. Bellon. in conſ.20.n.8.& Alciat.in reſponſ.203.num. 15. & 17. & Natta in conſil. 627. num. 16. & Burſat.in conſil.30. num.5.lib.1.

21 Ea ratione adducti ſunt,quod beneficia † Principum late interpretantur,l.ult.ff.de conſt.prin. Eſt ergo præſumendum,quod concedere voluerit etiam pro hæredib. & ſucceſſoribus.

Quintus eſt caſus,quando conceſſio facta fuit perſo
22 næ,ſed in modum pacti,† & conuentionis,atq. ita ex cõtractu.Hoc in caſu conceſſio præſumitur realis. ita Bal. in c.1.col.7.de iud.& idem in conſ.112. de generali natura,col.2.ver.& ꝓprie iſta,li. 1.Iaſ.in l.ſi ſic ſtipulatus, lã 2.n.13.& n.17.de verb.oblig.qui dixit,ſe ita cõſuluiſſe pro immunitate conceſſa a Ciuitate Albæ,ut uere conſuluit in conſ.217.li.2.qui reſpondit, quod immunitas cõceſſa conuentione,& pacto, tranſitoria eſt ad hæredes, iuxta l.2.ff.de iur.immu.& natura pactorũ, & cõtractus eſt, vt ad hæredes tranſeant,l.iuriſgentiũ.§.pactorũ. & l.tale pactum,in prin.ff.de pac.& le.ſi pactum.ff. de probat. Abb.in c.ult.in 1.notab.de arb. & alia multa præcitatis in locis recenſet Iaſ. Et illum ſecuti ſunt Bello. in conſ.20.n.3.uerſ.quidquid.& Crau.in conſ.404.n. 2. & in conſ.929.n.33.qui declarat.

Sextus eſt caſus,quando conceſſio facta fuit certo ge
23 neri perſonarum,vtputa † familiæ.Hoc in caſu conceſſio præſumitur realis,& ob id ad ſucceſſores, qui eiuſdẽ familiæ ſunt,tranſit.ita Dyn.in c.priuilegium,nu. 6. verſ. tertio caſu,de reg.iur.in 6.ex l.1.§.ult. & l.immunitatis.

Digitized by Google

dom. diſtinguit tres alios caſus.
Quorum primus eſt, quando iuriſdictio cohæret per-
ſonæ. Hoc caſu iuriſdictio non tranſit in emptorem, atq.
ita non cenſetur vendita. Ita ſcripſit præcitato in loco
Bar. quem ſecuti ſunt Rom. in l. 3. in prin. n. 9. de acqui.
poſſ. Barb. in c. Rodulph. n. 82. de reſcr.
44 Et huius ſententiæ ea eſt ratio, quia iura † perſonalia
cohærent (vt dici ſolet) oſſibus ipſius perſonæ, & ob id
non poſſunt in alium transferri. l. vt pomum. ff. de ſerui-
tut. l. pater. ff. de ſeru. leg. & l. 1. §. ſi hæres. ff. ad Trebel. Et
confert quod docuit Bal. in l. a procuratore. C. manda.
cum dixit, quod ſi vaſallus vendit fundum in quo ſole-
bat habere domum in qua habitabant exactores ſui ad
colligendum pedagium, vel fundum, in quo erant ere-
ctæ furcæ ad ſuſpendendum delinquentes, eo fundo vẽ-
dito, non continetur iuriſdictio ſeu facultas illa exigen
di pedagium & merum illud imperium, cum illa non
fundo, ſed perſonæ adhæreant. Hic caſus non habet lo-
45 cum quando quantitas ipſius † prætii ſignificaret ven-
ditorem hunc voluiſſe vendere etiam iuriſdictionem.
Ita declarat Barbat. in d. c. Rodulphus. num. 38. verſic.
poſſet etiam, &c. & infra repetam.
46 Quando vero iuriſdictio † cohæret loco, & ita ſecun
dus eſt caſus ſecundum Bartolum, tunc ſub venditione
Caſtri continetur etiam iuriſdictio. Ita Bar. in d. l. inter
eos. Et illum ſecuti ſunt Barb. in d. cap. Rodulph. nume.
82. Vallaſcus in l. Imperium. num. 55. ff. de iuriſdictione
omnium iudicum. congeſti a Didaco lib. pract. q. cap. 1.
num. 10. dum relata hac Bartoli traditione, propoſuit
concluſionem, quod conceſſo Caſtro, cenſetur conceſſa
iuriſdictio ei cohærens, & loquitur abſolute Didac. ſiue
facta ſit conceſsio a principe, ſiue a priuato. Et his acce
dit Rom. in l. 3. in princip. num. 9. verſ. 2. caſu. de acquir.
poſſ. Et ſententiam hanc egregie ſatis probat l. teſtator.
§. 1. de leg. 1.
47 Non habet locum hic caſus, quando quantitas † pre-
tii argueret contrahentes non ſenſiſſe de ipſa iuriſdictio
ne. Ita colligo ex Barb. in dic. c. Rodulph. num. 83. de re-
ſcriptis. Et conferunt quę ſcripſi ſupra in præſũptione
73. dum explanaui, quæ præſumantur comprehenſa in
emptione, ex quantitate pretii.
Eſt etiam tertius caſus huius ſeptimi, quando vere ſu
48 mus in dubio. Hoc ſane caſu præſumitur † iuriſdictionẽ
cohærere Caſtro, & ob id ſub ipſa Caſtri venditione cõ
tinetur. Ita Bart. in dic. l. inter eos. Et idem docuit Rom.
præcitato in loco, ſcripſerunt alii congeſti a Boc. in qu.
50. num. 11.
Quæ de Caſtro hactenus ſcripſimus locum habent ẽt
in conceſsione Curiæ, cum Curiæ nomen ſit pariter vni
uerſale comprehendens iuriſdictionem. Ita Are. in con-
ſil. 15. col. 1. ver. circa quod. Soc. Sen. in conſ. 86. num. 5.
lib. 1. Cur. Iun. conſ. 158. n. 28. Paſethus in conſ. 14. n. 1.
& Ceph. in conſ. 418. n. 22. & 38. lib. 3.

Caſtro recognito in feudum a Principe, an præſumatur
etiam recognita iuriſdictio, & impe-
rium ſeu territorium.

S V M M A R I V M.

1 *Caſtrum recognoſcens in feudum a principe iuriſdictionem, impe*
rium & territorium non præſumitur recognouiſſe.
Niſi id ex recognitionis verbis colligi poſſit. n. 2.

P R AE S V M P T. XCVIII.

COnuenit maxime, vt nunc explicemus, quando
quis ſcienter recognoſcit Caſtrum a Principe in
feudum, an præſumatur etiam recognouiſſe iuriſdictio-
nem, imperium, & territorium. Oldrad. in conſil. 121. n.
6. reſpondit multis rationibus & argumentis, non præ-
1 ſumi † recognouiſſe iuriſdictionem, imperium, & terri-
torium. Quam quidem ſententiam ſecuti ſunt Alber. in
l. imperium. col. 15. de iuriſd. omniũ iud. & in l. vlt. col.
ult. C. eo. Bal. & Alua. in c. 1. de Capit. qui curiam vend.
Iaco. in inueſtitura feudali in verbo, de Caſtro rubei mõ
tis. n. 9. & in verbo, Dictiq. vaſalli promiſerunt. num. 2.
Modern. Pariſ. in commentariis ad conſuet. Pariſ. titu. 1.
§. 1. gl. 5. n. 61. Boer. in q. 50. num. 11. & Dionyſius Pon-
tanus in commentariis ad conſuetudines Bleſenſes. tit.
5. art. 65. §. 20. col. 3. & 4. Et motus eſt Oldrad. multis ar
gumentis, quorum aliqua commemoraui ſuperiore prę
ſumptione in primo caſu, & alia adiungit Iacobin. quę
ſupra retuli.
Declaratur prædicta traditio, vt locum non habeat,
2 quando † ex aliquibus recognitionis verbis colligi põt
vaſallum hunc voluiſse recognoſcere etiã iuriſdictio-
nem, imperium & territorium, vtputa ſi dixit, recogno-
ſcere pleno ſtatu, vel cum omni iure. Ita Iacob. & Mo-
dern. Pariſ. in locis ſupra allegatis.

Feudo Caſtri, vel Oppidi conceſſo, vel recognito, an &
quando pertinentiæ conceſſæ & recognitæ
præſumantur, & quæ ex perti
nentijs eſſe dicantur.

S V M M A R I V M.

1 *Feudo caſtri, vel oppidi conceſſo, præſumi conceſſas pertinen-*
tias.
Et de quibus id pertinentijs non habeat locum. n. 6.
2 *Caſtro vel oppido vendito, præſumi venditas eorum perti-*
nentias.
3 *Venditio cuiuslibet rei complectitur ſua pertinentia.*
4 *Conceſſiones Principum, pertinentias continere.*
5 *Adiecta alteri rei loco adiectionis cedunt.*
7 *Pertinentiæ feudi vel caſtri aliæ proximę, aliæ remotæ.*
8 *Pertinentiæ fundi proximæ quæ ſint. & n. 9.*
10 *Pertinentiæ remotæ quæ ſint.*

P R AE S V M P T. XCIX.

DIſſeramus nunc, quando Princeps & dominus cõ-
cedit Caſtrum, uel oppidum in feudũ, vel emphy
teuſim, an pręſumatur conceſsiſse etiam eorum pertinẽ
1 tias. Et præſumi dominum † conceſsiſse, uel vaſallum
a domino recognouiſse manifeſte ſcripſit Modern. Pari
ſienſis in commentariis ad conſuet. Pariſ. tit. 1. §. 1. gloſſ.
5. num. 14. & idem ſenſit Oldrad. in conſil. 252. num. 8.
2 Ita dicimus, quod uendito † caſtro, vel oppido, præſu-
muntur venditæ etiam eorum pertinentiæ. Bart. in l. in-
ter eos. ff. de acquir. rerum dom. Alex. in l. 3. in princip.
num. 23. ff. de acqu. poſs. Copioſe Anton. Corſet. in ſing.
in uerbo princeps, incipit. Si princeps. Boer. in quæſ. 50.
num. 11. Neuiz. in conſil. 7. num. 1. & Alc. in reſpon. 481.
num. 4. & 5. Aluarus in tract. de iure emph. q. ult. num. 3.
Iste Surdus in conſil. 135. num. 65. lib. 1. & Melchior Pa
3 laez in tract. de maioratu. par. 4. q. 20. col. 1. Imo † in uẽ
ditione cuiuslibet rei contineri alia ad ea pertinentia
probant l. fiſtulas. in prin. & l. qui fundum. §. 1. ff. de con
trah. empt. l. ſi venditor. in fin. & l. Iul. cum multis ſequẽ
4 tibus. ff. de actio. empt. Et in conceſsionibus † principũ
contineri pertinentias probat l. ſi quando. la 1. C. de bo
nis uacant. lib. 10. ibi. continebitur cum adiacentibus &
omni iure ſuo. Et huius ſententiæ ea eſt ratio, quia quæ
5 cunque alteri rei adiecta † ſunt, loco adiectionis cede-
re dicuntur. l. in rem. §. ſi quis. & §. quæcunque. ff. de
rei uendit. & l. ſed & ſi ex meis. §. Proculus. ff. de acquir.
rerum dom.
Declarat traditionem hanc Modernus Pariſienſ. præ
6 citato in loco, num. 15. ut locum non habeat † in his per
tinentiis,

tinentis,quæ accedunt feudo,non vt feudo,nec in eadẽ qualitate eiuſdem feudi, ſed vniuntur, vt fundo patrimoniali ex deſtinatione patrisfam. non autem ex conceſſione & inueſtitura feudali, puta ſi vaſallus habens feudum conſiſtens in domo & centum iugeris terræ ara bilis,& quia carebat vineis,pratis & horto,emit iugerũ vineæ,hortum,& quædam iugera prati, iuxta domum ſuam & vniuit dicto fundo forte ſub eadem clauſura, redditibus & rationibus confuſis, ſub denominatione vnius & eiuſdem fundi, ex quo patet vnum & eundem fundum ex pluribus partibus eſſe factum. iuxta l. prædiis.§.Titio.ff.de leg.2.& reſpondit Alexand.in conſilio 171.lib.5.

Hoc ſane caſu recognito feudo a domino,non cenſen tur prædia ſic adiecta recognita,cum non ſint ex pertinentiis originariis ipſius feudi. Et hoc quidem niſi is va ſallus ſcienter voluerit etiam prædia hæc recognoſcere ab ipſo domino,atq. ita voluit eſſe feudalia, vt reliqua iã ab ipſo domino habita,ſicuti explicat prædictus Mode. Pariſ.præcit.in loco.num.20.& 21.

7 Cæterum ſolet dubitari quæ dicantur pertinentiæ † Caſtri & feudi.

Et dicendum eſt,quod pertinentiæ aliquæ ſunt pro-
8 ximæ aliquæ vero remotæ. Proximæ ſunt illæ, † ſine quibus res principalis vix ſtare poteſt,quemadmodum arma bellica,tormenta,annona,& his ſimilia exiſtentia in Caſtro,oppido,& ciuitate. Ita Oldr. in conſ. 163. Bald. in c.1.§.ſi de manſo.num.4.ſi de inueſtitura fuerit cõtrouerſia.& ibidem Afflict.num.3.& Præpoſ.Ancharan.& Barba.in cap.cum dilecti.de don.Iaſ.in l.vlt. num. 3. & num.5.de conſtit.princip.& Præpoſ.Anchar. & Barba. in cap.cum dilecti.de don.Iaſ.in l.vlt.num.3.& num.5. ff.de conſtit.princ.& in prelud.feud.col.8.verſic.& per hoc quod feudum. Deci.in conſil.516.num.27.Catelia nus Cotta in memora.in verbo, Caſtro mihi conceſſo. Tiraq. in tract.de retractu conſang.§.1.gloſ.7.num. 96. & idem reſpondit Doctiſſimus Pancirolus in conſil. 1.
9 num.91.lib.1.ſunt etiam ex pertinentiis proximis † melioramenta oppidorum,& Caſtrorum, quæ effecta ſunt vnum corpus cum ipſis oppidis & Caſtris, ſicuti mani-
10 feſte,& ad ſenſum patet. Remotę pertinentię ſunt,† quę ita habitæ ſunt, etſi ſine eis res principalis ſtare poteſt, ſicuti molendina,valles ſeu paſcua, eſſe dicuntur de per tinentiis oppidi,& Caſtri. Ita Calcan.in conſil.90.num. 6. Barbat.in cap.Rodulphus,num.73.de reſcript. Dec. in dic.conſil.516.num.24.Pariſ.in conſil. 27. nume. 14. lib.1. Alc.in reſponſ.481.num.9.& Modernus Pariſ. in commentariis ad conſuetud.Pariſi.titu.1.§.1. gloſs. 5. num. 47. Sic etiam nemora eſſe de pertinentiis oppidi, vel Caſtri reſpondit Soc.Iun.in conſil.106.num.4.lib. 2. & idem ſenſit Socin.Sen.in conſil.47.col. 3. verſic. poſtremo poſſet.lib.1.ſic etiam ſenſit Alexan. in conſil.14. num.5.lib 7.qui tamen dixit, nemora quorum expreſſa mentio facta eſt,non contineri ſub nomine pertinentiarum generali,& Palaez in dic.trac.de maiotatu, par. 4. q.20.col.1.& col.2. in fi.

Immo & prædia adiacentia oppido,& Caſtro,quãdo pro pertinentiis habita ſunt,de pertinentiis eſſe dicuntur,ſicuti reſponderunt Curtius Iun.in conſil.41. num. 3.Crauet.in conſil.54.num.9.& Natta in conſil.505.nu. 23.& in conſil.507. nume. 26. & de eadem facti ſpecie interrogati,idem reſponderunt Cæphalus in conſil. 3. num.42.lib.1.& Roland.in conſil.10.num. 35. libro 3. ſunt etiam de pertinentiis Caſtri,& oppidi,reditus,cen ſus,vt taxæ Salis,& æquorum,& ſimilia,ſicuti ſcripſerũt Cæphalus & Roland. præcitatis in locis, & manifeſte Alc.in reſpon.493.num. 2. Idem dicendum eſt de prædiis, quæ Caſtro & oppido circumiacent,ſi ab eo ipſo principe,& domino concedente poſſidebantur. Nam & hæc cenſentur eſſe de pertinentiis Caſtri,& oppidi.

Et idem quando a nemine poſſidebantur. Ita multorũ auctoritate reſpondi in conſ.395.nume. 2. & in conſilio 401.num.147.149.150.& dicemus in ſubſequenti præſumptione.

Caſtro,oppido,& ciuitati prędia adiacentia,an & quando præſumantur eſſe principis,domini ipſius Caſtri,oppidi & Ciuitatis.

SVMMARIVM.

1 *Prædia caſtro adiacentia,præſumuntur eſſe ſub iuriſdictione Domini caſtri.*

2 *Prædia adiacentia caſtro,quoad proprietatem cuius præſumantur.num.3.& 4.*

5 *Poſſeſſor in dubio præſumitur dominus.*

6 *Territorium exiſtens intra fines feudi,feudale non præſumi, ſi poſſideatur a priuato.*

7 *Caſtri,oppidi aut ciuitatis dominus, non præſumitur rerum particularium dominus,ſi ab alijs poſſidentur aut de eorum dominio conſtat.*

Quomodo autem de poſſeſſione eorum conſtet,n. 8.

9 *Prædia caſtro adiacentia præſumuntur domini caſtri,ſi nec de domino vel poſſeſſione alterius conſtet.*

10 *Caſtrum eius præſumi,cuius eſt regnum.*

11 *Caſtri intra fines repertum,præſumitur iure dominij ad dominũ caſtri ſpectare.*

12 *Dominia rerum a quo diſtincta fuerint & n.14.*

13 *Fines,poſſeſſionem,& dominium demonſtrant.*

15 *Diuiſio terræ a quibus facta fuerit.*

16 *Dominia rerum iure gentium diſtincta fuiſſe.*

17 *Caſtri dominus,dicitur habere dominium uniuerſitatis agrorum in territorio exiſtentium.*

Idque procedit etſi non poſſideat,ſed annuam penſionem ratione dominij recipiat,num. 18.

PRAESVMPT. C.

DIſputatio eſt frequens, & vtilis, an & quando Caſtro, oppido & ciuitati prædia adiacentia ſeu in eorum finibus ſita,& exiſtentia,præſumantur eſſe domini ipſius Caſtri,oppidi & Ciuitatis. Qua in re duo capita diſtinguo una cum noſtris.

Primum eſt caput, quando eſt contentio de iuriſdictione,an .ſ.prædicta prædia ſint ſub iuriſdictione & poteſtate ipſius domini caſtri, vt de illis, ſi contigerit contentio,poſſit ius dicere. Hoc in caſu recepta eſt Docto-
1 rum ſententia,præſumi prædia hæc eſſe † ſub iuriſdictione domini ipſius Caſtri,oppidi,vel ciuitatis. Ita Oldr. in conſil.176.in fine.Spec.in tit.de feudis.§. quoniam. q.14.Anch.Imola & Abb.in c.nimis. de iure iura. idem Abb.in cap.ſi diligenti.in ſecundo notab. de præſcr. & ibidem Henricus Boic col.1.Guido Papæ in ſingul.661. Soc.Sen.in l. 1.n.25.ff.de acq. poſſ.in conſil.86. num. 6. & in conſ.127.num.5.verſic.aliquando & tertio.libro 1. Iſernia in commentariis ad conſtitutiones regni incipit,ab officiis noſtris. Afflictus in deciſ.267. numero 4. Chaſſaneus in conſil. 18. Boerius in ſing. in verbo præſump.ver.18.Iacobi.in inueſtitura feudali.in uerbo. Dictique vaſalli promiſerunt.il 2.num.6.Cur.Iun. in conſ. 158.num.24 & 25.& in conſ.184.num.8. Anton.Gabr. in lib.1.concluſionum,in tit.de præſump.concl.9. nu. 1. Et illis accedunt Ruin.in conſ.22.num.7.lib.1. & in cõſil.13.num.8.lib.4.Pariſ.in conſil.15.num.9. lib. 1. Soc. Iun.in conſ.65.num.68.lib.1.Crauet.in conſ.54.nume. 9.& in reſponſo pro geneto.num.430. & egregie Dida. in cap.peccatum.par.2.§.9.nume. 8. de regu.iuris,in 6. & ſecutus ſum in conſil.395.num. 24. & in conſil. 498. num.40.

Et licet

Et licet Gabr. in d. concluſ. 9. num. 1. verſi. contrariã. refert ab hac opinione diſſentire Guido. Papæ in conſil. 213. in fi. Henr. Boic in cap. ſi diligenti. num. 4. de præſc. Cardin. Zabarellam in cap. nimis. de iureiur. & Pariſ. in conſil. 16. num. 18. libro 4. attamen ſi recte illorum traditiones perpendantur, non repugnant illi receptæ ſententiæ.

Secundum eſt caput huius diſputationis, quãdo eſt
2 contentio de dominio ſeu proprietate ipſorum † prædiorum, quæ ſunt infra fines Caſtri, oppidi, & ciuitatis. Hoc in capite diſtinguo aliquot caſus.

3 Primus eſt, quando apparet aliquem eſſe † dominum illius prædii. Hoc caſu res eſt clara, quod dominus Caſtri non præſumitur dominus illius prædii, quia in claris non eſt opus coniecturis. l. ille aut ille. §. cum in verbis. de leg. 3.

Secundus eſt caſus, quando prædia intra fines Caſtri
4 exiſtentia, ab alio quam a Caſtri domino poſſidentur.

Hoc etiam in caſu, prædia non præſumuntur eſſe domini Caſtri, ſed ipſius poſſeſſoris.

5 Cum in dubio † poſſeſſor præſumatur dominus. l. cũ res. C. de proba. & l. ob maritorum. C. ne vxor pro marito. & vtroq. in loco Doct. & diſſeremus infra libro 6. in præſumpt. 38. Hunc caſum in ſpecie affirmarunt Areti. in l. 1. in princ. num. 7. ff. de acq. poſſeſſ. & in cõſ. 15. col. 2. & manifeſte Socin. Sen. num. 22. verſ. aliquando. & tertio. Et clarius idem Socin. in conſil. 127. num. 4. & num. 5. ver. 4. & ult. lib. 1. idem ſenſit Henric. Boic in cap. ſi diligenti, num. 3. in fin. de præſcript. Ruin. in conſil. 13. nu. 8. libro 4. Idem ſenſit Goz. in conſil. 50. num. 27. in fin. ſic quoque decidit Afflict. in deciſ. 267. num. 4. quod ter
6 ritorium † exiſtens infra fines feudi, non præſumitur feudale, atq. ita ſub dominio directo, ſi a priuato poſſidetur. Sic & Crauet. in conſ. 193. num. 6. Roland. in conſil. 46. num. 67. lib. 3. Cephal. in conſil. 205. num. 2. & 3. libr. 2. & Puteus in deciſ. 323. num. 3. lib. 2. Ita etiam intelligendi ſunt Doctores, dum dicunt quod domin. Ca
7 ſtri, † oppidi, vel ciuitatis non præſumitur dominus rerum particularium, loquuntur illi, quando ipſi particulares poſſident, vel de eorum dominio conſtat. Ita ſane intelligendi ſunt Oldr. in conſ. 176. in fin. Abb. in cap. ſi diligenti. in 2. notab. de præſc. Caſtr. in conſil. 179. In cã quam Magnificus. num. 5. lib. 1. Aret. in conſil. 15. num.
8 2. & 3. qui dixit, de poſſeſſione † conſtare quando apparet prædia fuiſſe culta a particularibus. Corne. in conſil. 247. in fine. lib. 2. Bertrand. in conſ. 15. col. 1. lib. 2. Curt. Iun. in conſ. 158. num. 24. & Alii congeſti ab Anton. Gabriel. in dic. concluſ. 9. num. 4. a Burſat. in conſ. 46. nu. 2. lib. 1. & a Maſcard. in concl. 271. num. 7. & a Natta in cõſil. 520 num. 6. lib. 3.

His intelligimus male agere Principes illos, qui prædia ciuitatum, & oppidorum, quæ communalia appellant, ſibi vendicant, & ſuæ Cameræ appropriare contendunt. Cum enim prædia illa ab hominum vniuerſitate poſſideantur, iuxta l. in tantum. §. vniuerſitatis. ff. de rer. diuiſ. ex quo in nemoribus ligna incidere, & in paſcuis depaſcere conſueuerint, propria vniuerſitatis non autẽ principis præſumuntur.

Tertius eſt caſus, quando non apparet aliquẽ eſſe dominum prædiorum, nec ea poſſidere, vel occupare.

9 Hoc caſu prædia illa † præſumuntur eſſe domini caſtri, & oppidi. Ita Caſtr. in d. l. 1. in prin. num. 7. ff. de acquir. poſſ. quem ſic intellexit, & declarauit Soc. Sen. ibidem num. 22. verſ. aliquando & tertio. & in conſil. 86. n. 6. & in conſil. 127. num. 5. verſ. aliquando & 2. li. 1. Ruin. in conſil. 21. num. 7. verſ. & per hæc manifeſte. in conſil. 26. num. 7. & in conſil. 40. num. 14. lib. 1. & in conſil. 13. num. 8. lib. 4. Decius in conſ. 517. num. 9. Cur. Iun. in conſ. 41. num. 9. Pariſ. in conſ. 15. num. 9. lib. 1. Soc. Iun. in conſil. 160. num. 13. lib. 2. Alc. in reſpon. 175. num. 1. Purpur. in conſ. 179. num. 7. & 9. lib. 2. qui eiuſdẽ opinionis alios refert. Natta in conſ. 460. num. 10. Antonius Gabriel. in dic. concl. 9. num. 11. & Crau. in conſil. 54. num. 9. & in conſil. 293. num. 5. in fin. & idem in reſponſo pro genero. num. 430. verſ. 6. caſus. Et hos ſecutus ſum in conſil. 395. num. 23. lib. 4. & Surdus conſil. 151. num. 4. libro 2. qui de eadem facti ſpecie vna mecum reſpondit. Et ſimile ſcripſit Alci. de præſumptionibus, reg. 2. præſump.
10 20. num. 2. verſ. eſt verum. Caſtrum † præſumi eſſe eius, cuius eſt regnum. Et huc facit quod docuit Bal. in rub. C. de contrahen. empt. q. 21. Cum dixit, quidquid reperi
11 tur intra fines † Caſtri, & loci, præſumitur iure dominii pertinere domino illius loci. Et Baldum ſecuti ſunt poſt alios Brunus in conſ. 34. num. 5. & Soc. Iun. in conſ. 139. num. 1. in fi. lib. 3. Confert etiam quod ſcripſit Bald. in cap. cum olim. de preſcript. cum dixit loca adiacentia p̃ſumi eẽ de territorio illius ciuitatis cuius territorio magis adiacent. Et idem Baldus in cap. cum cauſam. colu. 2. eod. tit. dicit, quod vicinitas, & aptitudo ſunt argumenta dominii. Et accedit Martin. Laudenſis, in Tract. de Caſtellanis. in concluſ. 7. quod ſi caſtrũ eſt inter duas ciuitates, præſumitur eſſe iuriſdictionis illius, cui eſt p̃pius. Baldum & Laudenſem ſecuti ſunt Natta in conſil. 671. num. 17. & 18. lib. 4. & Maſcard. de probation. concl. 1. 407. num. 3. & 4. qui alios refert.

Ea ratione prima motus eſt Socin. Sen. in dic. l. 1. nu.
12 22. de acquir. poſſ. quod a domino † rerum publicarum diſtincta fuerũt rerum dominia. l. ex hoc iure. ff. de iuſt.
13 & iure, & termini ſeu fines appoſiti. Et ideo † fines demõſtrant poſſeſſionem, & dominium. l. 1. ff. finium reg. Cũ ergo non apparet cui aſſignata fuerint prædicta prędia, remanent apud dominum. Hæc conſideratio recipienda non eſt. Cum non conſtet dominum Caſtri fuiſſe ab initio etiam dominum prædiorum, & illa ſubditis ſuis diuiſiſſe, & conceſſiſſe.

14 Sed verius eſt ab initio iure † naturali, & gentiũ primæuo omnia fuiſſe communia. §. ſingulorum. in Inſtitu. de rerum diuiſio. Cum dixit Iuſtin. homines nãciſci dominium iure naturali, quod cum ipſo genere humano natura prodidit. Deinde inter ſe homines diuidere cœperunt orbem terrarum. Diuus Auguſtinus in libro 6. de ciuitate Dei. cap. 3. ſcriptum reliquit, tempore quo natus eſt Phalec filius Heber, qui erat abnepos Sẽ, vnus ex filiis Noe, factas fuiſſe terræ diuiſiones. Vel (vt aliis
15 placet) facta fuit † diuiſio a filis Noe, hoc eſt, Sem, Cam, Iaphet. Ita Iacobus Philippus Bergomenſis in annalib. quem ex noſtr. s refert Vaconius in libr. 1. declarationũ iuris. cap. 21. num. 5. Et ideo iureconſ. in l. ex hoc iure.
16 ff. de iuſt. & iure, recte ſcripſit, iure gentium † diſtincta fuiſſe rerum dominia & agris poſitos fuiſſe terminos. Diuiſio itaq. rerum non ab vno principe hominum, ſed ab ipſiſmet hominibus inter ſe facta eſt.

Secundo motus eſt Socinus eo argumẽto, & ratione, quod prædia ſunt domini Caſtri, & uniuerſitatis, aut particularium perſonarum, vt inquit Baldus in c. cum Bertoldus. de re iudic. & in cap. 1. §. ſi quis. Quib. modis feudum amittit. Atqui hic non apparet hæc prædia inculta eſſe priuatorum ſicque particularium. Ergo pręſumuntur eſſe domini Caſtri, ob id quod ab initio dominium in uniuerſum erat eius proprium. Nam domi
17 nus Caſtri † dicitur habere dominium territorii, cũ eius finibus, atque ita dominium uniuerſitatis agrorum exiſtentium in territorio, cap. cum Bertoldus. de re iud. Et propterea (inquit Socinus) fundata eſt intentio, habẽtis dominium totius territorii, & vniuerſitatis agrorum. Qui ergo vult excludere ipſum dominum, debet probare proprium dominium, vel poſſeſſionem illius prædii, quod vult ab vniuerſitate excipere atque excludere. l. æde ſacra. §. 1. ff. de contrah. empt. Diluitur atque confutatur hæc ratio, vt & præcedens cum iure non probetur

domi-

Digitized by Google

dominium Caſtri,oppidi, & ciuitatis habere dominiũ
in vniuerſum agrorum in vniuerſitate exiſtentium. Habet enim ſolum, quantum & ipſe occupaſse reperitur.
Eſt quidem dominus quo ad iutiſdictionem,& poteſtatem ius dicendi,non autem quo ad prædia, niſi appareat ab eo poſſeſſa. ſiſſet tamen difficile in iudiciis recedere ab opinione Caſtrenſis,Socini,& ſequacium, quæ
communis eſt. Et ſi diſſentiat Ripa in dic.l.1.nume. 16.
poſt Aretin.ibid.& in conſil.15.in 1.dubio, cui reſpondit Pùrpur. in conſil.479.num.9.lib.1.& cogitandũ reliquerit Soc.Iun.ibidem num.135. qui contra ipſum Soc.
Sen.inclinauit.

Extenditur caſus, vt locum habeat etiam quando do
18 minus Caſtri † non poſſidet, ſed tamen annua penſio ei
præſtatur ratione dominii. Ita Specu.in tit.de locato.§.
nunc aliqua.q.86.& Gabriel.in dic. concluſ.9.num.12.
& apertius Alciatus in reſponſ.175. num. 1. qui nume.
2.ſubiungit, idem eſſe quando particulares ipſi poſſeſſores recognouerunt dominum Caſtri, oppidi & ciuitatis.

Subiungit etiam Gabriel.in dic.concluſ.9. num. 13.
ex ſententia Caſſanei in commentariis ad conſuet. Burgund.quod ſi ſubditi omnes, vno,duobus vel tribus exceptis recognoſcunt ipſum dominum Caſtri,quod quo
ad illum vnum,duos, vel tres,dominuſ habet intentionem fundatam,quod.ſ.& dominium prædiorum ab eis
poſſeſſorum, ſit ipſius domini Caſtri.

Feudalia an & quando præſumantur, prædia ſita in territorio oppidi, vel Caſtri feudalis.

SVMMARIVM.

1 *Prædia ſita in feudo, an & ipſa feudalia ſint, inter quos diſceptatio ſit, videndum eſt.*
2 *Caſtro in feudum ſimpliciter conceſſo, abſque prædijs vel pertinentijs, præſumũtur et ipſa a domino in feudum recepta, ſi alio titulo poſſidere vaſallus non reperiatur.*
3 *Caſtrum in feudum obtinens, ſi prædia alio titulo poſſidere demõſtret, præſumptionem, quæ pro domino eſt, conuellit.*
4 *Caſtro generaliter in feudum conceſſo cum pertinentijs, prædia ab alijs non poſſeſſa feudalia præſumuntur.*
5 *Pertinentiarum verbo in venditione Caſtri, ſolum iuriſdictionẽ, & Caſtro cohærentia, non autem prædia intelligi.*
6 *Caſtro limitate cum iuribus, prædijs, vineis, nemoribus, &c. conceſſo vaſallo, poſſeſſore aliquod ex illis eſſe ad caſtrũ pertinere negante, domino probatio incumbit.*
Et quid ſi de pertinentijs eſſe, vaſallus aſſerat. n.8.
7 *Relatiuum, Quæ, ſui natura reſtrictiuum eſt.*
9 *Prædia omnia eiuſdem iuris, non diuerſi cenſentur.*
10 *Poſſeſſor titulo præambulo poſſidere præſumitur.*
11 *Feudali exiſtente bonorum parte maiori, idem de reliqua præſumitur.*
12 *Caſtro cum prædiis ſpecifice conceſſo, & recognito, illa feudalia præſumuntur quæ ſpecifice dinumerata ſunt.*
13 *Caſtri conceſſio & recognitio generalis, nullã facit præſumptionem aduerſus tertium.*
14 *Inueſtituram, & locationem non probare ius feudi, in tertii præiudicium.*
15 *Caſtri conceſſione limitate facta, feudale non præſumitur prædiũ aliquod contra tertium.*
16 *Emphyteuticum eſſe fundum confeſſus, ſuo nocet ſucceſſori etiã ſingulari.*
17 *Caſtri conceſſio ſpeciatim prædia vaſallo conceſſa enumerans, nõ tamen præiudicat tertio.*
18 *Prædium an de pertinentiis caſtri ſit uel non, orta diſputatione inter conuaſallos, vel eorum ſucceſſores, quomodo lis dirimenda.*

PRAESVMPT. CI.

CONuenit huic loco, vt explicemus, an & quando
prædia ſita in territorio oppidi, vel Caſtri feudalis, & ipſa feudalia eſſe præſumantur? Hac in re lõgam,
& minus perfectam diſtinctionem multorum caſuum
fecit erudiſſ. Crauet. in reſponſo pro genero. a n. 426.
vſque ad 432. quod ſane reſponſum legitur nunc impſſum in conſ. 1000. lib. 6. quod eſt vltimum omnium. Diſtinguo ego primum tria capita.

Primum eſt, quando de prædiis ſitis in territorio feu
1 dalis Caſtri diſputatio, † & contentio eſt inter dominũ
& vaſallum.

Secundum eſt caput, quando de his prædiis contentio verſatur inter dominum aut vaſallum, aduerſus
tertium.

Tertium caput eſt, quando de his prædiis diſputatur
atque contenditur inter ipſos ſolos vaſallos, vel vaſallorum ſucceſſores.

Quod attinet ad primum caput, diſtinguendi ſunt
aliquot caſus, facilioris explanationis gratia, quanquam vna ſit omnium communis ratio atque determinatio.

Primus eſt, quando dominus ipſe in ſua inueſtitura
& conceſſione, conceſsit vaſallo ita acceptanti & reco-
2 gnoſcenti Caſtrum vel oppidum ſimpliciter, nulla † fa-
cta mentione prædiorum, vel pertinentiarum, ſed ſimpliciter (vt dixi) locutus eſt, vt puta, ſi dixit, concedo tibi Caſtrum Carbon ıtıæ. Hoc ſane in caſu, ſi vaſallus reperiatur poſſidere aliqua prædia ſub territorio illius caſtri, quæ conſtat non fuiſse ab aliquo poſseſsa tempore
illius conceſſionis, & hic caſtri poſseſsor non oſtẽdat,
ſe alio titulo quam eo, quo poſſidet caſtrum poſſidere,
præſumptio eſt, quod illa prædia habuerit a domino
caſtri & quod eodem titulo quo & Caſtrum ipſum poſſideat. Ita in ſpecie docuit Bal. in c.1.n.10. verſ. in q. dom.
Oldradi de capita. qui curiam vend. dum ita declarat reſponſum Oldr. in conſ.121. Et Baldum ſecutus eſt Rui.
in conſ.22.num.7.& in conſ.40.num.14.lib.1. & alios
retuli in conſ.395.n.21.li.4. Et ratio eſt manifeſta, quia
intẽtio ipſius domini caſtri eſt de iure fundata, quod.ſ.
prædia ſita in territorio caſtri ſint ſua, ſi a priuatis poſſeſsa non reperiantur eo tempore cõceſsionis, vt docuit
Caſtr. in l.1.in princ. ff. de acq. poſseſ. quem ibi recenſet
& ſequitur Socin. Sen. num.22. ver. aliquando & tertio.
& dicemus in ſequenti præſumptione in tertio caſu ſecundi capitis.

Quocirca, qui a domino caſtrum obtinet, probare de
3 bet ſe alio titulo poſsidere † prædia, quam eo quo poſſi
det caſtrum, & id probatum ſufficit ad conuellendã eã
præſumptionem quæ eſt pro ipſo domino, quia inſurgit
hæc præſumptio magis vehemens, quod hic qui nunc
poſsidet, poſſederit & antea, vel per ſe, vel per ſuos anteceſsores eodem iure ſuo, prædia ipſa. Eadem ratione
idem a fortiori dicendum eſt, quando conceſsio eſt facta generaliter his verbis, concedo caſtrum cum ſuis ptinentiis. Nam & tunc prædia non poſseſsa a priuatis cẽ
ſentur ſub hac conceſsione comprehenſa, atq. ita feuda
4 lia † præſumuntur. Ita in ſpecie reſpondit Crauet. in reſponſo pro genero, n.430. verſ.6. caſus. quod nunc eſt cõ
ſil.1000.lib.6. ex ſententia Soc. Sen. Ruini, Dec. & Nattę
quos ſupra retuli. Et poſt Pariſ. in conſ.27.n.14.lib.1.&
Cur. Iun. in conſ.41.n.3.& in conſ.140.n.10. & in conſil.
184.n.4.& Albam in conſ.64.n.70. Nam manifeſte conſtat de voluntate domini concedentis, & eadem eſt rõ,
quod præſumantur hæc prædia ipſius domini, ſi a nullo
poſsidebantur, ut diximus ſupra.

Et cum non conſtet uaſallum ipſum poſsidere hęc p̃dia alio titulo, præſumitur quod poſsideat ex eodem titulo antecedenti, quo poſsidet & caſtrum, iuxta l. quædã
mulier

Digitized by Google

mulier.ff.de rei uendit.& l.1.C.de acquir. poſſ.

Nec hic obſtat quod ſcribunt Doct.in l.3.in prin.ff. de acq.poſſ.vbi Imola ad finem. Alex.nu.13. Aret.col.4. & alii multi, cum dicunt uendito vel conceſſo Caſtro
5 cum pertinētiis ſub verbo pertinentiarum † non intelligi prædia, ſed ſolum iuriſdictionem & ſimilia, quæ Caſtro cohærent, & in ſpecie magis Curt.iun. in conſ.158. nu.26. Crau.in conſi.54.nu.9.in fi. & in conſi. 234.n.2. in fine, quia reſpōdetur, traditionem illam procedere, quando prædia habita non fuerunt de pertinentiis, ſecus eſt in hoc caſu, in quo uaſallus recipiendo prædia tā quam de pertinentiis & illa poſſidendo eodem tit. quo poſſidet caſtrum, cenſetur ea uti de caſtri pertinentiis agnouiſſe. Ita declarat Bello.in conſi.10.num. 12.& late tradit Melchior Palaez in tract.de maioratu par.4.q. 20.nu.16.& 17.

Hic caſus multo magis locum habet, quando conceſſio fuit his verbis facta. Caſtrum cum uillis, prædiis, uineis, nemoribus conſiſtentibus in territorio & pertinētiis dicti Caſtri. Nam & hoc in caſu multo magis conſtat prædia omnia fuiſſe habita de pertinentiis, atq. ita fuiſſe ipſius domini, niſi a priuatis fuiſſent poſſeſſa, & ideo eſt præſumptio, omnia eſſe feudalia. Ita reſpondit Crauet.in dicto conſi.vltim. quod eſt reſponſum pro genero.num.430.verſic.quintus caſus,&c. Qui huius ſententiæ citat Iaſonem in conſi.236.in fin.lib.2. Ruinum in conſi.108.n.22.li.2.& Nattam in conſi.460.n.9.li.2.

Secundus eſt caſus huius primi capitis, quando Ca-
6 ſtrum fuit † limitate conceſſum, utpura ſi dictum eſt, Caſtrum cum iuribus, prædiis, uineis, nemorib.& paſcuis, quæ ad ipſum Caſtrum pertinent. Hoc in caſu ſcribit Crauet.in reſponſo pro Genero.num.426. uerſic.prior caſus, quod ſi vaſallus poſſidens negat aliquod prædiū ad ipſum Caſtrum pertinere, dominus, qui aſſerit, imo pertinere, probare id debet. ſic & Petra in Tra.de fideic quæſt.13.num.502.& Surdus in conſi.135. numer. 101. lib.1.& in conſi.311.num.50.& nu.57. Ea ratione mouetur, quia præſumptio repugnat actori aſſerenti prædium illud eſſe de pertinentiis Caſtri, ex quo res nō feudalis, ſed libera præſumitur.cap.1.§.2.ſi de feudo fuerit contro.inter domin.& agn.c.1.iuncta gl.2.de contr.inter maſculum & fœmin.de benef.Io. And.in c. nimis.de iureiuran. Bal.in l.libertas.ff.de ſtatu hom. & alios recēſui ſupra. Et præterea iuris eſt regula, quod ille, qui dicit, probare debet.l.ei qui.ff.de prob.& l.actor. C.eo.cū vulgatis ſimilibus.

Nec hic repugnat ipſa conceſſio, & recognitio, quia nec dominus concedens, nec vaſallus recognoſcens cōfeſſus eſt, prædium illud eſſe de pertinentiis, ex quo re-
7 ſtrictiue locuti ſunt per illud relatiuum, quæ, † ſui natura reſtrictiuum.l.Stichū, qui meus erit, vbi Barto.& reliqui.ff.de legat.1.

Nam dixerunt, concedo & recognoſco prædia, quæ ſunt de pertinentibus, quæ autem illa ſint, ex ipſis uerbis non conſtat, imo uidentur ignoraſſe, is ergo qui eſt dominus, aſſerendo eſſe de pertinentibus, probare debet.

Eſt autem diuerſum, quando vaſallus qui poſſidet,
8 aſſerit prædium hoc eſſe † de pertinentiis Caſtri. Nam tunc præſumptio eſt pro eo quod ſcilicet ſit de pertinētiis. Ita in ſpecie reſpondit Crauet.in dicto conſi.vltim. ſeu reſponſo pro Genero.num.426.uerſic. ſecundus ca-
9 ſus.&c. Ea eſt ratio, quia prædia † omnia eiuſdem iuris, non autem diuerſi eſſe cenſentur, iuxta regulam. l.iam hoc iure.ff.de vulgar.& pupil.ſubſt. & capi.qui contra.
10 8.diſtinct. Et præſumptio eſt, quod † poſſideat titulo præambulo.iuxta l.quædam mulier.ff.de rei uend.& l. 2.C.de acqu.poſſ. Et hic ceſſant rationes illæ, quæ paulo ſupra conſideratæ fuerunt pro poſſeſſore negāte prædium eſſe de pertinentiis, quandoquidem illæ ſunt ad eius fauorem, cui renunciare is potuit aſſerendo, quod immo prædium hoc eſt de pertinentiis. Et his accedat
11 auctoritas eorum qui ſcripſerunt, quod quando † maior pars bonorum, prædiorumque eſt feudalis, reliqua feudalia præſumuntur. ita Dd.in capi.1.de controu.inter maſc.& fœm.de benef.vbi Affl.nume.11.verſic. ſecundo, niſi.&c.Curt.Iun.in tractat.feudorum.par.2.q.6.ſecundæ q.prin.nu.20.Gram.in conſi.151.nu.3.in ciuilibus.Chaſſ.in conſue.Burgundiæ.tit. de manu mortua. §.4.nu.6.& Cæſar Vrſillus in additionibus ad Afflict. dec.267.nu.9.& alios retuli ſupra in præſumpt. 91. nu. 52. Ita ergo, & hic, ubi excepto vno prædio, cætera omnia ſunt de pertinentiis caſtri, dicendum eſt, & illud prædium de pertinentibus cenſeri.

Tertius eſt caſus huius primi capitis, quando conceſ-
12 ſio, & recognitio caſtri, eſt facta vna cum prædiis † ſpecifice enumeratis, vt ſi dictum ſit caſtrum cum prædiis illis Sæiano, Semproniano, Titiano, &c. Hoc ſane in caſu, ſi contentio eſt inter ipſum dominū, & uaſallum de altero ex prædiis enumeratis, an ſit feudale, vel nō, res eſt omnino clara, feudale præſumi. Ita in ſpecie cenſuit Crauet.in dicto reſponſo pro genero.num.431.uerſi. ſeptimus caſus.& c.qui dixit, hunc caſum carere probabili dubitatione. Quandoquidem ex confeſſione vaſalli ſcienter facta de his prædijs, ſatis probatur, illa feudalia eſſe. Ita reſpondit Dy.in conſi.48.num.12.& idem affirmarunt Bald.in cap.1.§.ſacramentum, num.15. uerſic.ſed mirum eſt, de conſuetud. recti feud. Comenſ.in conſi.187.domin.Conſignorus, colum.2.uerſi. pro parte negatiua. Alex.in conſi.29.colum. pen. lib.5. Iaſ.in l. 2.num.14.C.de iure emph. Boer.deciſ. 211.colum.pe. & Sigiſmundus Lofredus in conſi.11.num.45.ſi vero eſſet contentio de alio prædio vltra ſpecifice enumerata, vt quia diceret dominus eſſe feudale, uel econtra, dicendum eſt, rem adhuc eſſe claram, quod ſcilicet aliud prędium non contineatur ſub ea conceſſione, cum unius incluſio ſit alterius excluſio.l.cum Prætor. in prin. ff.de iudiciis, cum ſimilibus.

Secundum eſt caput huius diſputationis, quando de his prædiis contentio uerſatur inter dominum aut uaſallum aduerſus tertium. Quod quidē caput, etſi non conueniat noſtræ diſputationi, attamen quo clarius eluceſcat, quod nunc venit in dubium, ita eſt a nobis explicandum, diſtinguendo in eo plures caſus.

13 Primus eſt, quando cōceſſio caſtri, & recognitio † eſt generalis, vt ſi dictum eſt, concedo caſtrum, vel concedo caſtrum cum pertinentiis, vel cōcedo caſtrum cum prædiis, uineis, nemoribus, & aliis pertinentiis. Hoc ſane caſu conceſſio & recognitio nullam præſumptionē facit aduerſus tertium illum. Ita ſenſit Ruin.conſi.108. num.22.lib.2. Eſt enim hæc confeſſio inter alios facta, nempe inter dominum, & vaſallum, quæ alteri ſicq. tertio non nocet.l.Seia mancipia.ff. ad Velleia.l. Quintus. ff.mandati.& l.ſi quis in graui.§.1.ff.ad S.C.Syllan. Et in ſpecie ita ſentiunt Doctores, cum ſcribunt, ex inueſtitu-
14 ra, † & locatione non probari dominium, aut ius feudi in præiudicium tertii. Ita Bar.in l.legata inutiliter. ff.de adim.leg.& in l.ad probationem.C.de probat. Rip.in l. ſi aliquam rem.nu.42.

Secundus eſt caſus huius ſecundi capitis, quando ſci-
15 licet caſtrum fuit limitate † conceſſum, ut ſi dictum eſt caſtrum cum prædiis, uineis, nemoribus, ac aliis quę ſunt de pertinentiis caſtri. Nam & hoc in caſu multo magis prædium aliquod non præſumitur feudale ſeu de pertinentiis contra hunc tertium poſſeſſorem. Ita in ſpecie reſpondit Crauet.in d.reſponſo, pro genero.n. 426.uer.ſin autem contra &c. Et ibidem, num.247.ſubiungit rationem, quia res præſumitur libera, non autem feudalis, ut diximus ſupra. Et confirmatur, quia ſi conceſſio limitata non facit præſumptionem aduerſus ipſummet

ſummet

Digitized by Google

ſummet vaſallum qui ſuſcepit inueſtituram, vt diximus
ſupra in præcedenti capite in tertio caſu, quanto for-
tius idem eſt dicendum aduerſus tertium hunc poſſeſ-
ſorem. Comprobatur etiam fortius ex his, quæ dicemus
infra in ſequenti caſu. Ex hoc caſu ſequitur, quod ſi ua-
ſallus iſte vellet compellere tertium hunc poſſeſſorem,
vt recognoſceret prædium illud, vt feudale, & eius cau
ſa aliquid præſtaret, compellere eum non poſſe. Ita cen
ſuit Crauet. in dic. reſponſo pro genero. num. 418. poſt
Signorolum in conſil. 10. num. 5. Aret. in conſilio 164. in
princ. & num. 3. Corn. in conſil. 35. col. 10. verſic. & inſu
per dictus. lib. 1. Dec. in conſil. 301. num. 11. in conſilio
321. num. 13. in conſ. 360. n. 5. & in conſ. 394. n. 8. in fin. &
Brun. in conſ. 1. num. 3.

Hic caſus locum etiam habet, quãdo tertius ille poſ-
ſeſſor cauſam habuit a vaſallo, a quo tamen accepit præ
dium, vt allodiale, & liberum. Exempli gratia vaſallus
eſt conſecutus a dom. Caſtrum cum pertinentiis, limita
te, vt ſupra, & deinde aliquod prædium in ſpecie reco-
gnouit, vt feudale, quod quidem prædium alienauit
poſtmodum tertio, cui aſſeruit eſſe prædium liberum, &
allodiale. Nam & hoc in caſu præſumptio eſt, quod il-
lud prædium ſit liberum, & allodiale. Ita in ſpecie reſpõ
dit Crauett. in dicto reſponſo pro genero. num. 428. ver
ſicul. quartus caſus. qui ſcripſit hanc præſumptionẽ vr-
gere etiam contra ſucceſſorem illius alienãtis. Et ratio
eſt manifeſta, quia ſicuti is vaſallus, qui contraxit, & cõ
feſſus eſt, bona eſſe allodialia, non poteſt impugnare, &
contrauenire proprio facto. l. poſt mortem. ff. de adopt.
Ita nec poteſt eius ſucceſſor, iuxta regulam l. cum a ma-
tre. C. de rei vend. Et in ſpecie ita ſentit Soc. Sen. in conſ.
50. num. 8. lib. 4. Cum reſpondit, quod confeſſio illius
16 qui dixit fundum † eſſe emphyteuticum, nocet ſuo ſuc-
ceſſori etiam ſingulari, idem Socin. in conſ. 68. num. 6. li.
4. Ruin. in conſ. 108. n. 23. lib. 2. Ripa in l. ſi aliquam rẽ.
num. 41. verſ. intellige, vt non probet. ff. de acquir. poſſ.
Crau. in conſ. 19. n. 1. & clare in ſpecie Natta in conſil.
460. n. 9. li. 3. & Rol. in conſ. 81. n. 38. lib. 2.

Tertius eſt caſus huius ſecundi capitis, quando con-
17 ceſſio, & recognitio ſpeciatim † enumerat prædia con-
ceſſa ipſi vaſallo, vt ſi dictum eſt, Caſtrum prædio Seia-
no, Gabiniano, Semproniano, &c. Hoc etiã in caſu nec
inueſtitura, nec confeſſio illa uaſalli nocet illi tertio. Sed
ſolita ſtat præſumptio pro ipſo tertio poſſeſſore, prędiũ
a ſe poſſeſſum, etſi ſit de enumeratis in inueſtitura, eſſe
tamen liberum, & allodiale, iuxta regulam ſupra relatã,
quod quælibet res præſumatur libera. Ita cenſuit Crau.
in ſæpius allegato reſponſo pro genero. n. 431. verſ. ter-
tiis plane, &c. qui quidem ait ita reſpondiſſe Aretin. in
conſ. 164. & Socin. Senior. in conſil. 166. num. 5. verſic.
tertia concluſ. lib. 2. Et illa conceſſio nil nocet huic poſ-
ſeſſori, cum ſit (ut diximus ſuperioribus in caſibus) res
inter alios acta. ſic quoque ſcripſi in conſil. 395. numero
24. lib. 4.

Tertium caput diſputationis eſt, quando eſt conten-
18 tio † inter ipſoſmet uaſallos, & uaſallorum ſucceſſores,
an aliquod prædium ſit de pertinentiis Caſtri, uel non
exempli gratia, unus uaſallorum uendit aliquod prędiũ
tanquam liberum, & allodiale, alter conuaſallus uult re
cuperare prædium illud, aſſerens eſſe feudale, & aliena
ri non potuiſſe, alienans uero cõtendit, imo potuiſſe, q̃a
ſit prædium liberum, uel ſit exẽplum (ut in caſu noſtro)
unus uaſallorum hæredem facit extraneum, qui in feu-
do non poteſt ſuccedere, contendit is hæres ſe poſſe obti
nere certa prædia, quæ ait eſſe feudalia, agnati uero &
conuaſalli contendunt eſſe feudalia. Hoc ſane in capite
dubitatio tota in eo poſita uidetur cui comparetur ille
negans prædia eſſe feudalia, & cui ille, qui aſſerit imo
feudalia cenſeri. Nam ſi negans comparatur tertio poſ-
ſeſſori, res eſt clara, quod idem eſt dicendum hoc in ca
ſu quod in proximo præcedenti. Si uero ille qui aſſerit
eſſe feudalia comparatur domino feudi, & negans ua-
ſallo, erit diffiniendus iſte caſus ex traditis ſupra in pri-
mo. Ego exiſtimo, negantem prædium eſſe feudale, cõ-
parari non tertio poſſeſſori, ſed uaſallo, quo ad rem il-
lam. Ea eſt ratio quia iam uel ipſe, uel eius ſucceſſor ob
tinet partem Caſtri, ſicque feudi, & niſi oſtendat ſe præ
dium illud alio titulo poſſidere præſumitur poſſidere
eodem titulo quo & Caſtrum. Et præterea ille aſſerens,
prædium eſſe feudale, ſuſtinet perſonam domini dire-
cti, & dicitur eius loco ratione utilis dominii. Eſt itaq.
hic caſus diffiniendus ex traditis ſupra in primo caſu.
Et alia ſcripſi in conſi. 395. num. 73. ſic & Surdus in con
ſil. 135. num. 25. & num. 76. & in conſ. 151. num. 66. & in
conſil. 211. num. 6. & num. 48. & Boſſius in tract. cauſar.
crimin. tit. de Principe. n. 253.

Subuaſalli ſubinfeudati, cuius effecti vaſalli præſumantur, an primi mediati, vel ſecundi immediati domini.

SVMMARIVM.

1 *Subuaſallus non primi mediati, ſed ſecundi ſubinfeudantis uaſallus eſt, iure communi inſpecto. n. 14.*
2 *Subinfeudare vaſallo ius commune permittit.*
3 *Socius ſocij mei, non eſt ſocius meus.*
4 *Subuaſallum ad ſibi ſeruiendum, primus dominus cogere non poteſt.*
5 *Subuaſallus inueſtituram non a primo, ſed immediato domino recipit. num. 15.*
6 *Vaſalli dominus proprius dicitur immediatus.*
7 *Subuaſallus domino mediato non præſtat releuium.*
Et ſi quid ei præſtat, dicitur præſtare in ſubſidium. n. 8.
9 *Subuaſallus domino mediato non præſtat fidelitatis iuramentum.*
10 *Subuaſallus ſubfeudum alienare volens, requirit conſenſum domini immediati tantum.*
11 *Dominium vtile an penes duos eſſe poſſit eodem tempore.*
12 *Dominium vtile duplex.*
13 *Feudum primi vaſalli originem, & fundamentum habere a domino directo, quomodo intelligendum.*
16 *Dominus primus directus, non poteſt ius dicere in ſubuaſallos, nec in ſubditos vaſalli ſui.*
Nec imponere onera ſubuaſallis n. 17.
Fallit illud in Imperatore. n. 18.
Et in Gallia ex Regni conſuetudine. n. 19.
Aliud quoque ſi vaſallus partem feudi alio iure obtineat. num. 20.
21 *Subuaſallus, qui ex regni vel loci conſuetudine nequit ſubinfeudari, abſque domini directi licentia, cuius efficitur vaſallus.*
22 *Infeudandi licentia, & alienandi, maxime inter ſe differunt.*
23 *Subinfeudationem non eſſe proprie alienationem.*
24 *Subuaſallum non primi, ſed immediati domini vaſallum factum eſſe, coniecturis quomodo probetur.*
A uetuſtate ſcripturæ. num. 25.
A conſuetudine Principis vel domini directi. n. 26.
A loci & regionis conſuetudine. num. 27.
Ab immenſo beneficio vaſalli in dominum collato. n. 28.
A grauitate perſonæ cui feudum conceſſum eſt. n. 29.
A gratia & fauore, quo veriſimiliter vaſallum dominus voluerit cohoneſtare ob benemerita. n. 30.
A conſuetudine rei, quæ ita conſueuit in feudum concedi. num. 31.

PRAESVMP. CII.

DE ſubuaſallis dicenda nunc ſunt aliqua, nec qui-
dem contemnenda. Eſt enim egregia, & utilis ad
modum diſputatio, cuius uaſalli effecti præſumãtur ſub

infeudati, an ſcilicet illius primi domini mediati, vel ſecundi immediati. Hic ego duo diſtinguo capita, quorũ primum eſt iure communi inſpecto, ſecundum eſt, conſiderato iure regni, & regionis, illiuſque principatus, vbi feuda exiſtunt. Et quod attinet ad primum caput, exiſti
1 mo veriſſimum, † ſubuaſallum nõ eſſe primi domini vaſallum, ſed ſecundi, & immediati. Sicuti ſcripſerunt Baldus in l. 1. num. 9. C. communia de legatis, & fideicommiſ. & in c. cum dilecti. n. 6. de dolo & contuma. Guido Papæ in q. 551. in 3. dubio. Soc. Sen. in conſ. 256. col. 2. li. 2. & in conſ. 66. num. 4. Decius in l. concilii. §. ſocii. n. 1. de reg. iur. & ibi Cagn. num. 1. & Afflic. in c. Imperialẽ, §. illud. col. 2. verſ. ſed ſolue. de prohib. feudi aliena. per Freder. & Modern. Pariſienſis in commentar. ad conſuet. Pariſienſ. in §. 55. gl. 1. num. 189. vbi diſtinguit tres caſus. Et primo fulcitur horum ſententia, quod cum ius
2 ipſum commune permittat vaſallo poſſe † ſubinfeudare cap. 1. §. 1. qualiter olim feudum alien. pote. & poſt alios ſcripſerunt Curtius Iun. in tracta. feudorum. in quarta parte, n. 83. Iacobinus in inueſtitura feudali. in verbo. Ita etiam quod ipſi vaſalli. col. 2. verſ. ſed ponamus, nu. 3. & Cagno. d. §. ſoc ii. num. 2. & communem eſſe ſententiam quampluribus relatis ſubinfeudari poſſe ſine conſenſu domini teſtatur Roſenthallus in Tract. feudorum cap. 9. membro 1. concluſ. 13. nu. 1. inde ſequitur, vaſallum ſubinfeudantem ſibi acquirere ſubuaſallum, non ãt
3 domino ſuo. Sic etiam dicimus, qđ † ſocius ſocii mei, nõ eſt ſocius meus. l. nam & ſocius. ff. pro ſocio.

Secundo accedit, quod dominus ille primus cogere
4 non poteſt ſubuaſallum † ad ſibi ſeruiendum, ſicuti tradunt Iacobin. præcit. in loco. n. 6. verſ. itẽ quæro de pulchra qu. Cur. Iun. in d. 4. p. Tract. feudor. n. 89. Non ergo illius primi vaſallus eſt, alioqui obligatus ei eſſet inſeruire, iuxta c. 1. de noua form. fidelit.

Tertio ſuffragatur, quod hic ſubuaſallus non tenetur
5 ſuſcipere † inueſtituram a primo, ſed a ſecundo domino. cap. Imperialem. §. præterea ſi quis. de prohib. feudi aliena. per Freder. cuius verba hæc ſunt, ſi quis infeudatus maior quatuordecim annis ſua incuria, vel negligentia per annum, & diem ſteterit, quod feudi inueſtiturã a proprio domino nõ petierit, tranſacto hoc ſpacio feudum amittat, & feudum ad dominũ redeat, ſtatuit hoc loco Fredericus, inueſtituram peti debere a proprio do
6 mino. Proprium dominum vaſalli † intelligunt omnes, ipſum dominum immediatum, ſicque ſecundum dominum, ſicuti ex traditione Baldi in d. l. 1. num. 9. C. communia de ſucceſſ. ſcripſerunt in ſpecie Iacobi. a S. Georgio, in inueſtitura feudali, in verbo. Qui quidem inueſtiti præſtiterunt iuramentum fidelitatis, num. 55. poſt Ioan. Rayna. in d. §. præterea ſi quis. & Marin. Freccia trac. de ſubfeudis, lib. 2. in uerbo. Tertia auctoritas, nu. 3. qui
7 dixit, ſubuaſallum † non teneri præſtare domino mediato releuium (eſt recognitio quædam, ſicuti laudemium, quod præſtat emphyteuta, ut declarat Afflic. in c. 1. nu. 21. per quos fiat inueſtitura.) Et ipſe Afflic. in d. c. 3. nu. 17. idem ſcripſit quod Freccia.

Quarto confert egregia traditio Baldi in ca. 1. §. rurſus, n. 9. de controu. inueſt. cum ſcripſit, ſubuaſallum nil agere habere cum primo domino mediato, & quod ei
8 † præſtat, in ſubſidium præſtare dicitur. Et ſubiungit Bal. hunc ſubuaſallum non habere cauſam primam, vel ſecundam a primo, & mediato domino, ſed ex cõtractu per eum ex propria prouidentia inito, cum ſuo immediato domino. Et qui contractus eſt ſeparatus a contractu ſui domini, quem cum ſuperiore confecit.

7 Quinto confert, quod hic ſubuaſallus † non tenetur præſtare iuramentum fidelitatis domino mediato, ſed immediato tantum, ſicuti ſcribunt Bald. in c. cæterum. col. 1. de iudiciis. Iaſ. in le. 3. §. ex contrario. nu. 76. ff. de acq. poſſ. & inter conſilia Bruni in conſ. 8. col. ult. Iacobin. in inueſtitura feudali. in verbo. Qui quidem inueſtiti præſtiterunt iuramentum fidelitatis, n. 14. & Cagn. in l. Concilii. §. ſocii. num. 4. ff. de regul. iur. Et hinc ſcripſit Iacob. in d. inueſtitura feudali, in verbo. Dictique vaſalli. il 2. in fine, ſubuaſallum non teneri recognoſcere niſi dominum ſuum immediatum.

Sexto huc pertinet traditio illorum, qui ſcripſerunt,
10 quod quando ſubuaſallus uult alienare † ſubfeudum, requirere debet cõſenſum domini immediati. Ita ſane affirmarunt Bertran. Caprioli in c. Imperialem. §. illud. de prohib. feud. aliena. per Fred. & ibidem Io. Raynandi. Io. Fabri in §. adeo. in Inſtit. de locatio. quos ſic refert Iacobinus in inueſtitura. in verbo. Et cum pacto de non alienando, n. 21. verſ. contrariam opinionem, & ſi ipſe Iacob. ut mox referam, diſſentiat. Et prædictos ſecutus eſt Curt. Iun. in tract. feudor. in 4. par. princip. n. 89. in fi. Et ſi remittat ſe ad alium locum, in quo nihil ſcripſit. Et apertius opinionem hanc probauit Zaſius in Epitome feudorum, par. 9. num. 36. adducti omnes eo textu d. c. Imperialem. §. præterea. Et quia duplex dominium (vt mox dicemus) conſideratur.

Non ignoro tamen quod ab horum opinione diſſentit gl. in d. §. illud. Baldus in l. ſi promittente. C. ad Macedo. Iaſon in l. 3. §. ex contrario. ff. de acq. poſſ. Socin. Sen. in conſil. 256. lib. 2. Iacobin. in dicto verbo. Et cum pacto de non alienando, num. 21. Cagnol. in d. §. ſocii mei, num. 9. & communem dixit Clarus in §. feudum. quæſt. 31. in fin.

Verum poſtremæ huius opinionis leuia, & minus uera ſunt fundamenta. Nam quod dicunt uaſallum ſubinfeudantem non remanere aliqua ex parte dominũ. Cũ totum vtile ſuum dominium tranſeat in ſubuaſallum,
11 ex quo utile dominium † non poteſt eſſe apud duos eodem tempore. l. 3. §. ex contrario. ff. de acq. poſſ. eſt falſum, cum uera, & cõmunis ſit Doctorum ſentẽtia, imo vaſallum ſubinfeudantem remanere dominum, cũ do
12 minium utile † ſit duplex, ſuperius. ſ. quod manet apud uaſallum ſubinfeudantem, & inferius, quod tranſit ad ſubuaſallum ſubinfeudatum. Ita Bald. in c. Cæterum, n. 13. de iud. Io. Fabri in §. adeo. in Inſt. de locat. Soc. Sen. in conſ. 66. col. 2. uer. ſecundo præmittendum. lib. 3. qui ſic reſpõdit in ſpecie ſubfeudi eccleſiæ Mantuanæ. Cur. Iun. in tract. feudor. in 4. par. n. 83. Iacob. in inueſtitura feudali. in uerbo. Dictiq. uaſalli. il 1. n. 11. uerſ. uos poteſtis. Cagn. in d. l. Concilii. §. Socii, n. 2. ff. de reg. iur. & Moder. Pariſ. in d. §. 55. gl. 1. n. 189.

Et hanc quidem ſententiam probat d. c. Imperialẽ. §. præterea is qui, vbi vaſallus poſt a ſe factam infeudationem appellatur adhuc dominus. Non etiam vrget ſecũdum argumentum illius opinionis gloſſæ, & ſequaciũ, dum referente Iacobino dixerunt, primam cauſam feudi accepiſſe fundamentum a priore ſeu antiquiore domino, & appellationem domini intelligi de directo domino. l. 1. §. qui in perpetuum. §. ſi ager vectigal. uel em-
13 phyt. peta. Nam reſpondetur, verum quidem eſſe † feudum vaſalli primi ſumpſiſſe originem, & fundamẽtum a perſona domini directi, ſed hoc non contingit in ſubfeudo, quod originem habet ab ipſo vaſallo, atque ita a domino immediato, cuius quidem perſona ſpectanda eſt. Nam ei iurare debet (vt diximus) fidelitatem, ei ẽt, & non domino mediato ſeruire debet.

Præterea admiſſo citra veri præiudicium, qđ verior ſit illa gloſſæ opinio, nempe requirendum eſſe etiam conſẽſum primi domini, in alienatione feudi, attamen hoc non efficit, quin hic ſubuaſallus dici debeat vere & proprie ſubuaſallus domini immediati. Nam conſenſus ille mediati, qui requiritur in alienatione, quã facit ſubuaſallus ipſe, ob id requiritur, ne illi domino mediato ꝑiudiciũ aliquod afferatur, reſpectu directi ſui dominii, ſicuti gl. & præcitati Doctor. ſcribunt. His intelligimus

veriſſi-

Digitized by Google

14 veriſſimam eſſe ſententiam hanc, † ſubuaſallum nõ eſſe
vaſallum primi dñi mediati directi, ſed immediati. Ex
15 quo ſequitur, hunc ſubuaſallum non teneri ſuſcipere †
inueſtituram a domino illo mediato, ſed ab immediato
tantum, ſicuti reſpondi ſuperiore anno in ſubuaſallo ec
cleſiæ Mantuanæ. Infertur etiam dominum illum pri-
16 mum mediatum † non poſſe ius dicere in ſubuaſallos,
ſicuti nec in ſubditos ſui uaſalli. Bald. in cap. cæterũ, de
iudic. Iaſon inter conſilia Bruni, in conſ. 8. num. 59. Cur
tius Iunior in conſ. 2. num. 1. Socin. Iun. in conſ. 126. nu.
4. lib. 3. & Neuiz. in conſ. 61. num. 12. Ita pariter non po-
17 teſt dominus mediatus, & directus imponere onera †
ſubuaſallis. Rui. in conſil. 219. num. 5. lib. 1. Cæterum hæ
18 illationes locum non habent in † Imperatore, qui ſub-
uaſallis imperare, & inter eos ius dicere poteſt. Cur. Iun.
19 in conſ. 137. num. 10. Non etiam locum habent in † Gal-
lia. Chaſſan. in conſ. 66. num. 11. Non pariter procedit,
20 quãdo vaſallus obtineret partem feudi † alio iure. Guid.
Pap. q. 551. col. pen. ver. nec obſtat. Modern. Pariſ. in cõ-
mentariis ad Conſuet. Pariſ. tit. 1. §. 1. gloſſ. 6. num. 3. &
Marin. Freccia de ſubfeudis, li. 1. in ca. quod incipit, fuit
dubitatum, num. 5. & num. 24.

Secundum eſt huius diſputationis caput, quando ex-
tat regionis, regni, & loci conſtitutio, vel conſuetudo,
21 quod vaſallus non poſſit † ſubinfeudare ſine domini di
recti licentia, & ipſe dominus directus, deinde requiſi-
tus concedere licentiam, & conſenſum ſubinfeudandi,
an is ſubuaſallus ſit ipſius immediati, vel mediati domi
ni? Marin. Freccia in tract. de ſubfeu. lib. 1. de orig. Baro
num, c. vidimus quęnam fuerint, & c. num. 46. opinatus
eſt, hunc effici ſubvaſallum primi domini. Ego vero in
comment. de arbitr. iudic. lib. 2. caſu 200. contrariã ſen-
tentiam aduerſus Marin. defendi, & illius rationibus,
& argumentis, quantum per me licuit, ſatisfeci.

Cęterum, poſtquam illa ſcripſi, occurrit mihi egregia
traditio Baldi in c. cæterum, nu. 13. de iudiciis, qui ſcri
ptũ reliquit, quod ſi vaſallus ſuo nomine ſubfeudũ con-
cedit, atq. ita ſuo noĩe acquirit ſubuaſallum, quod ipſe
concedens retinet vtile dominium, atq. ita datur vtile
dominium inferius, & ſuperius retinetur, ſicuti etiam
diximus ſupra, ſi vero (inquit Bal.) volũtate domini va-
ſallus alienat, penes alienãtem nullum ius remanet, ſed
tota recognitio eſt directi domini. Et Baldum ſecuti sũt
Soc. Sen. in conſ. 66. col. 2. verſ. ſecundo præmittendum
eſt, lib. 3. Cur. Iun. in tract. feudorum, in quarta par. nu.
83. & Moder. Pariſ. in conſuetud. Pariſienſibus. §. 1. gl. 6.
num. 4. ſenſit ergo Bald. quod facta alienatione volun-
tate directi domini, non ſolum vaſallus non habet ſub-
uaſallum, verum nec ius aliquod in ipſo feudo.

Cæterum facile reſpondetur, hæc duo inter ſe maxi-
22 me differre, † licentia alienandi, & licentia infeudan-
di. Nam facultas alienandi efficit, vt in totum rei domi
nium in alium tranſeat, atq. ita vaſallus alienans, per-
dit vtile dominium. Licentia vero ſubinfeudandi, quæ
ſecundum feudi naturam conceſſa dicitur, operatur vt
vaſallus ſubinfeudans retineat vtile quoddam domi-
nium, quod ſuperius (vt diximus,) appellatur, & ſubua-
ſallus dominium inferius. Nec aliquid aliud præter di-
rectum dominium manet apud ipſum primum domi-
num. Quocirca recte ſcribunt Doct. noſtri, ſubinfeuda-
23 tionem † non eſſe proprie alienationem, ita ſane Abb. in
c. cum Apoſtolica, de his quæ fiunt a præl. ſine conſen.
c. & Cur. Iun. in trac. feud. in 4. p. princ. n. 84.

Probat tamen opinione illa Marini Frecciæ, quod ſci
licet conceſſa a domino directo licentia ſubinfeudandi,
is ſubuaſallus ſub infeudatus efficitur vaſallus ipſius di
recti primiq. domini. Hæc ſane opinio locũ non habet,
quando coniecturis, & præſumptionibus cõſtat ita fuiſ
24 ſe conceſſam alienandi facultatem, vt is † ſubuaſallus ſit
ſubinfeudantis, & non primi domini, ſic declarat Mari.
Freccia in dic. cap. vidimus quænam, num. 54. verſ. hæc
autem perſtringerem, qui ſeptem coniecturas recenſet,
quas etſi enumeraui in præcitatis commentariis de ar-
bitr. iud. lib. 2. caſu 200. ad finem, non tamen grauabor
& hic repetere.

Prima itaque eſt coniectura, qua (inquit Marin.) de-
25 ſumitur † a vicinitate ſcripturæ, argu. l. ſi ſeruus pluriũ.
§. ult. ff. de leg. 1. & ſcripſi ſupr. lib. 1. q. 28. num. 1. & 2. vbi
multis comprobaui.

26 Secunda eſt coniectura † deſumpta a conſuetudine ip
ſius Principis, & domini directi, argum. l. vel uniuerſo-
rum. ff. de pignor. actio. quo loci Caius reſpondit, pro-
curatorem poſſe pignori dare rẽ domini, ſi is dominus
conſueuit ſic accipere mutuo, pignore dato. Et late cõ-
probaui ſupra li. 1. q. 18. n. 1.

27 Tertia eſt coniectura ducta a loci & regionis † cõſue-
tudine, argumento eorum, quæ ſcripſit Iſern. in cap. 1. §.
præterea, num. 8. de capitul. Corradi. cum dixit, aliquã
do non eſſe permiſſam ſubinfeudationem ob regionis
conſuetudinem, ſic voluntatis interpretatione a conſue
tudine patriæ, colligit Iulianus in d. l. ſi ſeruus plurium.
§. ultim. de legat. 1. & aliis comprobaui in d. lib. 1. quæſt.
28. num. 7.

28 Quarta eſt coniectura, quæ colligitur ex immenſo †
collato beneficio a vaſallo ipſi Principi, & directo do-
mino, argumen. l. ſi pater. §. 1. ff. de donat. cuius egregia
verba hæc ſunt. Si quis aliquem a latrunculis vel hoſti-
bus eripuit, & aliquid pro eo ab ipſo accipiat, hæc dona
tio irreuocabilis eſt. Nam merces eximii laboris appellã
da eſt, quod contemplatione ſalutis certo modo æſti-
mari non placuit.

29 Quinta eſt coniectura ſumpta ex grauitate † perſonæ,
cui conceſſum fuit feudum, argum. l. plenum. §. equitii.
ff. de vſu & habit. quem textum multis illuſtrabimus in
fra lib. 6. præſump. 24.

30 Sexta eſt cõiectura ducta ex eo, quod feudum fuerit †
conceſſum ob benemerita vaſalli, quem ipſe dominus
pleniore gratia & fauore cohoneſtare veriſimiliter vo-
luiſſet. Nam (inquit Marin.) inducta ad augmentum nõ
debent operari diminutionem, l. legata inutiliter. ff. de
adimen. lega.

Cæterum hæc coniectura non multum differt, a quar
ta ſupra commemorata.

31 Septima eſt coniectura ſumpta ex eo, quod res ita †
in feudum concedi conſueuit, arg. l. exceptio. C. de loca.
& conduct. ubi conſuetudo locandi attenditur in remit
tenda penſione ob ſterilitatis, & penuriæ caſum. Et illo
in loco differunt Bald. Salic. & reliqui.

*Priuilegium, ſeu conceſſio, an & quando præſuma-
tur uel realis, uel perſonalis, & qui ſit hu-
ius tractationis utilis ef-
fectus.*

SVMMARIA.

1 *Priuilegium aut conceſſio perſonæ facta, perſonalis eſt, cum ea ex
tinguitur, nec ad hæredes tranſit.*
2 *Priuilegij cauſam proximam, & immediatam fuiſſe perſonam,
ſignis probari.*
*Si ratio & cauſa conceſſionis ipſi ſibi ſoli perſonæ conueniat.
num. 3.*
Si ſpeciali perſonæ factum probetur, n. 6.
Si ſub nomine proprio aut pronomine fiat conceſſio, n. 9.
*Si perſonæ induſtria uideatur electa, idque ex qualitate negocij
commiſſi appareat, num. 10.*
Si id appareat ex aliqua priuilegij parte, n. 11.
4 *Maritus ad reſtitutionem dotis, ultra quam poteſt, non condem-
natur.*
Idem in patre, patrono, & milite, num. 5.

7 Fiſco ne gabellas ſoluat, conceſſum priuilegium, non tranſit ad gabellę conductores.
8 Pallij vſus Archiepiſcopo conceſſus, priuilegium perſonale eſt, & cum eo pallium ſepelitur.
12 Priuilegium conceſſum ob benemeritorũ remunerationem utrũ perſonale ſit, vel reale, n. 13.
14 Contractus ſui natura ad hæredes tranſit.
15 Beneficium inferioris a Principe, non ita late interpretari.
16 Priuilegium reale dicitur, ſi perſona cui conceſſum ſit, remota cã fuerit, proxima vero quęuis alia.
17 Reſtitutionis priuilegium an tranſeat ad hæredes minoris.
18 Reſtitutio minoris quando competat.
19 Immunitatis ob duodecim liberos, fauor publicus eſt cauſa proxima.
20 Conceſſio facta perſonæ per modum beneficij, non priuilegij, realis eſt.
21 Beneficia principum late interpretari.
22 Conceſſio facta perſonæ in modum pacti, & conuentionis, realis eſt, & ad hæredes tranſitoria.
23 Conceſſio facta familiæ realis eſt, & ad omnes tranſit poſteros.
24 Conceſſio facta ciuitati, loco, uniuerſitati, realis eſt.
25 Ciuitas, populus, vniuerſitas ſemper eadem eſt.
26 Conceſſio facta rebus ipſis realis eſt, non perſonalis.
27 Conceſſio facta cauſæ, realis præſumitur.
28 Nobilitati & memoriæ conceſſum priuilegium, reale eſt.
29 Conceſſio utrum cauſæ, an perſonæ facta ſit, in dubio præſumitur realis.
Eſſe tamen recurrendum ad coniecturas, n. 30.
31 Priuilegium conceſſum a Principe, reale eſſe.
Perſonale autem inferioris a principe, n. 32.
33 Priuilegium Principis de facto aliquo, perſonale eſſe.
34 Priuilegium de iure indeterminato perſonale, de determinato reale præſumi.
35 Priuilegium ſeu conceſſio rei ad hæredes non tranſitoria, perſonã non egreditur.
36 Obſeruantia coniecturam præbet, utrum priuilegium perſonale ſit, uel reale.
37 Aquam ducendi conceſſio, cur realis præſumitur.
38 Obſeruantia cur nihil operetur in uniuerſitate.
39 Verbum, in perpetuum, ſecundum ſubiectam materiam intelligi.
Et in materia priuilegiorum quomodo accipiatur, n. 40.
41 Conceſſio realis ſit, uel perſonalis, præſumptio interdũ ex aliquo externo accidenti ſumitur.
42 Conceſſio realis præſumitur, ſi alias ob qualitatem perſonæ cui facta eſt, pene redderetur inutilis.
43 Conceſſio realis præſumitur interdum ex promiſſione reciproca.
44 Communitas nunquam moritur.
45 Conceſſio realis ad omnes tranſit hæredes, & ſucceſſores.
Et de perſona ad perſonam extenditur, n. 46.
Aliud in conceſſione uel priuilegio perſonali, ibid.

PRAESVMPT. CIII.

CVm hactenus de feudorum conceſsionib. & Principum liberalitate multa expoſuerimus, viſum eſt non abs re, hoc in loco diſſerere, an & quando ipſę principum conceſsiones, & priuilegia præſumantur realia, vel perſonalia? Diſputatio eſt valde frequens, & vtilis, in qua quidem diſtinguendi atque conſtituendi ſunt aliquot caſus.

Primus eſt caſus, quando conceſsio facta fuit perſonæ, quæ extitit cauſa proxima, & immediata ipſius con
1 ceſsionis. Hoc in caſu præſumitur † perſonalis, non autẽ
realis, & propterea cum ipſa perſona extinguitur, atque
non tranſit ad hæredes, ſicuti infra demonſtrabimus.
2 Cæterum ad cognoſcendum, quod † perſona ipſa fuerit cã proxima, & immediata cõceſsionis, aliquot ſigna
3 conſiderari poſſunt. Et primum eſt, quando † rõ & cauſa
ob quæ facta eſt conceſsio, conuenit ſolum illi perſonæ.
Exemplum eſt in caſu l. maritum, cum l. ſeq. ff. ſol. matr.
& in l. etſi fideiuſſor. §. ſi maritus. ff. de re iud. vbi priuile
4 gium conceſſum marito, † vt ad dotis reſtitutionem ſo-
lũ condẽnetur in quantũ facere põt, perſonale præſumi
tur, cum conceſsũ ſit ob honorem marito debitum, ne
aliqñ indigeat, fameq. quodammodo necetur. Idem di
5 cimus in priuilegio conceſso patri, † patrono, & militi,
vt condemnentur tantummodo in quãtum facere poſ-
ſunt, l. ſunt qui. l. patronus. l. item miles. ff. de re iud.

Secundum eſt ſignum, quod ſumitur a ſpeciali fauo-
6 re † ipſius perſonæ, cui conceſſum fuit priuilegiũ. Exem
plum in fiſco, cui conceſsum eſt, ne ſoluat gabellam, l. li
citatio. §. Imperatores. ff. de public. & vectig. Quod qui
7 dem priuilegium non tranſit † ad conductores ipſius ga
bellæ, ut ſcribunt Bar. in d. §. Imperatores. Deci. in le. in
omnibus, num. 2. ff. de reg. iur. & in conſ. 48. num. 5. Tira
quel. in tract. de retract. conſang. §. 1. gloſ. 13. num. 12.
Eſt etiam exemplum in Archiepiſcopo, cui fauore ſpe-
8 ciali ſuæ perſonæ conceſsus eſt vſus † pallii, & ideo pri-
uilegium dicitur perſonale, quod nec quidem uſus ipſe
commodari alteri poteſt, immo cum ipſo pallio ſepeliri
debet, c. 2. de auct. & vſu pallii, ubi Doct. & notat Dec. in
d. l. in omnibus cauſis, n. 1. in fi. de reg. iur.

9 Tertium eſt ſignum, quod † ſumitur a nominatione
proprii nominis, utputa, ſi dictum eſt. Concedimus Ca-
io, præſumitur enim ex hoc priuilegium eſſe perſonale,
ita Anch. in conſil. 317. num. 2. Alex. in conſil. 86. nu. 7.
lib. 1. Socin. Sen. in conſil. 59. num. 2. lib. 1. Felyn. in cap.
mandata, num. 2. de præſumpt. Deci. in d. l. in omnibus
cauſis, num. 2. de regul. iuris. & in conſil. 262. num. 1. Bel-
lonus in conſil. 20. num. 7. Alc. in reſponſ. 203. num. 12.
& Natta in conſ. 163. num. 7. & in conſil. 164. n. 21. Cra.
in conſ. 929. num. 6.

Et hoc ſignum multo magis locum habet, quãdo adiectum fuiſset pronomen, ipſe, vt ſi dictum fuit, Concedimus ipſi Caio. ita in ſpecie Natta in d. conſ. 163. nu. 8. li. 1. poſt Baldum in l. apud Iulianum. §. ſi quis alicui. ff. de legat. 1. Imolam, & Anch. in cap. priuilegium, de reg. iur. in 6. Cum dixerũt, conceſsionem præſumi perſonalem, ſi concedens dixit. Per te exerceas. Ita etiam Alciatus in reſpon. 203. num. 26. Crau. in conſ. 929. nume. 11. Idem Natta in conſil. 164. num. 21. lib. 1. qui declarat, ſicuti infra ſuo loco dicemus. Et idem multo magis procedit, quando proprium nomen reſtricte fuit expſsum. Crauet. in conſ. 929. num. 8. Cæterum Rui. in conſil. 25. in fi. lib. 2. reſpondit legatum præſumi perſonale, quando factum eſt perſonæ expreſso proprio eius nomine, adiecta tamen taxatiua, alias non. Qua de re diſseremus in ſubſequ. libro.

Et præterea, quando dictum fuit, concedi Caio ob amorem, & beneuolentiam, qua eum concedens ipſe proſequitur, præſumitur perſonale. ita Crau. in cõſ. 929. num. 9. idem quando conceſsit pro ſe, & deſcendentib. Crauet. in dic. conſ. 929. num. 10. poſt Io. de Ana. in conſil. 20. Idem quando conceſsio eſt facta rei, & cauſæ, ſed tamen reſpectu, & intuitu perſonæ. Nam tunc dicitur perſonalis, quia perſona ipſa præualet. Crau. dic. conſil. 929. num. 29.

Quartum eſt ſignum, quod ſumitur ex qualitate ne-
10 gotii † commiſsi ipſi perſonæ, ſicuti qñ negociũ aliquod
non determinatum, commiſsum, mandatumq. fuit. Nã
tunc conceſsio præſumitur perſonalis, ex quo pſumitẽ
electa induſtria perſonæ, vt dicemus infra lib. 6. præſu.
40. ibi, qñ dicatur electa induſtria, in quarto caſu. Et in
ſpecie noſtra ſignum hoc probarunt Bar. in l. apud Iu-
lianum. §. ſiquis alicui. ff. de lega. 1. & ibid. Alex. nu. 2. &
Iaſ. num. 7. idem Iaſ. in conſ. 89. col. 3. uerſic. ſeptimo f-
cit, lib. 3. & idem in l. ſi ſic ſtipulatus, la 1. nume. 1

verbor.oblig. Dec.in conſ.262.col.2.verſ.tertio.& num. 7.verſ.ſexto non obſtat. Dec.in conſ.51.colum. 2. dum loquitur de ſaluo conductu. Natta in conſ.163.numero 15.& num.21.& in conſil.164.num.10. verſ. præterea, & num.13.lib.1.

11 Quintum eſt ſignum, quod ſumitur ex aliqua parte † ipſius priuilegii, & cōceſſionis, vtputa, ſi ĩ vna parte priuilegii, in qua aliquid fuit conceſſum, dictum fuit ꝓ ſe, & hæredibus, deinde in alia parte, in qua aliud diuerſū conceſſum fuit, ſolummodo fuit dictum, pro ſe, colligitur ex ſecunda parte, conceſſionem hanc eſſe perſonalem. Ita Bald.in conſ.368.quod permutatio facta, colu. 1.ver.ſecunda ratio, lib.5.qui reſpondit, quod quædam verba antiquorum pactorum, in quibus dicebat, quod nemo ipſorum poſſit aliud acquirere in territorio alterius, cenſentur perſonalia, atque ita non referri ad hęredes, ſed ſolummodo ad ipſos principales contrahētes, quia ibi in dicta clauſula nihil erat repetitum de hæredibus, de quibus facta fuerat mentio ſupra in alia parte. Et Bald.ſecutus eſt Natta in conſ.164.n.1.& n.22.li.1. vbi in contrarium recenſet Corn. ſed a Baldo recedendum non eſſe ſcripſit.

Secundus eſt caſus, qñ conceſſio facta fuit perſonæ, q̃ fuit cauſa proxima & immediata ipſius cōceſſionis, ſed
12 conceſſio ipſa facta fuit ad † remunerationem benemeritorum. Hoc in caſu ſunt opiniones. Aliqui exiſtimarunt, hanc conceſſionem adhuc præſumi perſonalem, & ob id non eſſe ad hæredes tranſitoriam. Ita Io. Andr. in c.priuilegium, de reg.iur.in 6.in mercurialib. vbi in ſolutione quæſtionis per eum diſputatæ, concludit, quod ſi apparet, quod propter labores, quos aliquis pro Eccleſia Romana ſuſtinuit, vel propter eminentē ipſius ſcientiam, vel ſanguinis nobilitatem, priuilegium fuerit conceſſum, iſtis caſibus priuilegium non præſumitur reale, etiamſi ſuppreſſum fuiſſet nomen proprium, quia perſona videtur fuiſſe cauſa immediata priuilegii. Et Io. Andr.ſecutus eſt illo in loco Anch. Crottus in l. omnes populi, n.228.idem reſponderunt Iaſ.in conſ.89.col.2. uerſic.2.facit, lib.3. Alcia.in reſpon.203.nu.22. & Natta in conſ.164.n.20.verſ.ad iſta omnia, lib.1.Crau. in conſil. 929.in fi.ex l.1.ff.de conſt. princ.

Secunda fuit opinio, & verior quidem eorū, qui ſcri
13 pſerunt, imo conceſſionem hanc † realem eſſe. Ita reſpōderunt Bald.in conſ.355.præmittendum eſt, lib.1. & in conſ.98.quæritur, lib.3.idem Anch.in conſ.327.num.3. Socin.Sen.in conſ.59.col.3.lib.1.& in conſil.84.col. penul.n.11.in fin.lib.3.& Tiraq. in l.ſi vnquam, in verbo, donatione largitus, n.48.C.de reuo.donat. idē ego ipſe ſcripſi in conſil.136.num.18.lib.2.ſic & Burſ.in cōſ.30. num. 7. lib. 1. qui exemplum adfert in priuilegio conceſſo Eccleſiæ ſeu prælato. Ea ratiōne ii moti ſunt, quod Princeps a ſuſcipiente priuilegium lucratus eſt aliquam donationem, vel factum, quod habet perpetuam commenſurationem cum re conceſſa, & ideo dicitur tranſire in vim contractus, argum.l. ſi cum mihi. ff. de dolo. vbi Bald.in fin.annotauit. De natura autem contractus
14 eſt, quod † tranſeat ad hæredes, l.ſi pactum.ff. de proba. & dicemus infra in quinto caſu. Et accedit, quod hoc non dicitur proprie priuilegium, ſed beneficium, vt egregie tradunt omnes in l.vlt.ff.de conſtit.princ. & Socin.Iun.in conſ.37.num.18.libr. 1.ex quo ſequitur non eſſe perſonale, ſed ad hæredem trāſitoriū [illegible] dicemu[s] infra in quarto caſu. Nec obſtat d.l.1 [illegible] pri[illegible] quia reſpondetur ſecundum Socinu[illegible] 84.num.13.verſ.et ſi dicas, lib.3.d.[illegible] ne pœnæ ob aliquod meritum, q[illegible] be trahi in exemp[illegible]

Eſt etiam adu[illegible] colum.penult.v[illegible] rat ſeipſum ill[illegible]

15 riore a † Principe, cuius beneficium late non interpretatur, vt illud Principis.

Tertius eſt caſus, quando perſona, cui facta eſt con-
16 ceſſio, & priuilegium, fuit † cauſa remota, & alia proxima. Hoc in caſu conceſſio & priuilegium dicitur reale, & ideo tranſit ad hæredes. ita Dyn.in c.priuilegium, n. 4.verſ.aut perſona, de regul.iur.in 6. Dec.in l. in omnibus cauſis, n.4.ff.de reg.iur.& in conſ.51. colum. vlt. & Crau.in conſ.590.n.1.

Exemplum in l.non ſolum.ff.de in integrum reſtitut. minor.in l.minor annis.§.vlt.& l.ſequent. ff. de minor. 25.annis.& in l.ea quæ.C.de tempor. in integrum reſti.
17 pet.vbi priuilegium † reſtitutionis in integrum conceſſum minori, tranſit ad hæredes & ſucceſſores, ob id, q̃d non ipſa perſona minoris immediate, ſed læſio fuit in cauſa ipſius reſtitutionis conceſſæ. Nā reſtitutionis pri-
18 uilegium tunc competit minori, quando † de læſione conſtat, l.quod ſi minor.§.non ſemper. & l. non omnia. ff.de mino. Eſt etiam exemplum in l.hæredes.ff.ad S. C. Velleian. vbi priuilegium tributum mulieribus a S. C. Velleian.ne pro fideiuſsione teneantur, tranſit ad hæredes, atq. ita perſonale non eſt, ex quo priuilegii cauſa nō eſt immediate pſona mulieris, ſed ipſa deceptio. Et hinc aliquando reſpondi, quod cum pater ſit cauſa remota conceſsionis immunitatis, ob numerum duodecim fi-
19 liorum, cum cauſa proxima ſit fauor † publicus, & onus educandi ipſos filios, ſecundum Ripam in le.ex facto, n. 13.ff.de vulg.ob id immunitas hæc realis dicitur, & ad filios tranſit. ita Soc.Sen.in d.conſ.84.n.9.li.8. Et in Ducatu Mediolani ſic fuit cōſtitutum noua conſtitutione, in tit.de immuni.& iure duod.libero.

Quartus eſt caſus, quando conceſsio facta fuit perſo-
20 næ per modum beneficii, † non autem priuilegii. Hoc caſu præſumitur realis. ita Bar.in l.ult.num.4. ff. de ſeruit. legat. Bald.in l.apud Iulianum, §.ſi quis alicui. ff. de legat.1.conſ.303.ad euidentiam, colum. 2. verſ.item beneficia, lib.2. Ancharan.in conſ.327.num.3. Imo. & Alexand.in l.quia tale, n.2.ff.ſolut.matrim. Barb. in conſil. 44.colum.6.uerſ.præterea facit, lib. 2. & cum Barbatia de eadem facti ſpecie interrogatus idem reſpondit Soc. Sen.in conſ.84.n.12.lib.3. Decius in conſ.262.nume. 5. verſ.8.& in l.in omnibus cauſis, n.5.ff.de reg.iur. Bellon. in conſ.20.n.8.& Alciat.in reſponſ.203.num.15. & 17. & Natta in conſil. 627. num. 16. & Burſat.in conſil.30. num.5.lib.1.

21 Ea ratione adducti ſunt, quod beneficia † Principum late interpretantur, l.ult.ff.de conſt.prin. Eſt ergo pręſumendum, quod concedere voluerit etiam pro hæredib. & ſucceſſoribus.

Quintus eſt caſus, quando conceſsio facta fuit perſo-
22 næ, ſed in modum pacti, † & conuentionis, atq. ita ex cōtractu. Hoc in caſu conceſsio præſumitur realis. ita Bal. in c.1.col.7.de iud.& idem in conſ.112. de generali natura, col.2.ver.& ꝓprie iſta, li.1. Iaſ.in l.ſi ſic ſtipulatus. lā 2.n.13.& n.17.de verb.oblig. qui dixit, ſe ita cōſuluiſſe pro immunitate conceſſa a Ciuitate Albæ, ut uere conſuluit in conſ.217.li.2.qui reſpondit, quod immunitas cōceſſa conuentione, & pacto, tranſitoria eſt ad hæredes, iuxta l.2.ff.de iur.immu.& natura pactorū, & cōtractus [illegible] vt ad hæredes tranſeant, l. iuriſgentiū.§.pactorū. & [illegible] pactum, in prin.ff.de pac.& le.ſi pactum.ff. de pro[illegible] bb.in c.ult.in [illegible] notab. de arb. & alia multa praeci[illegible] Et illum ſecuti ſunt Bello. in [illegible] locis rec[illegible] & Crau.in conſ.404.n. 2. & [illegible] 20.n.[illegible] at. [illegible] onſ.929.[illegible]

[illegible] conceſsio facta fuit certo ge[illegible] Sextus eſt [illegible] amiliæ. Hoc in caſu conceſsio [illegible] ri perſo[illegible] ad ſucceſſores, qui eiuſdē fa[illegible] præſumi[illegible] yn.in c.priuilegium, nu. 6. ve[illegible] miliæ [illegible] n 6.ex l.1.§.ult. & l.immunita[illegible] certio [illegible] imus.

Digitized by Google

ff. de iure immunit. & l. vacatio. ff. de mune. & honor. Et
eandem ſententiam apertius probauit Barba. in conſil.
44. col. 3. lib. 2. cum quo in eodem met caſu reſpondit &
Socinus Senior in conſil. 84. num. 7. & num. 9. verſic. po-
ſtremo adhuc, lib. 3. qui dixerunt priuilegium immuni-
tatis conceſſum familiæ, tranſire ad omnes poſteros ex
familia.

24 Septimus eſt caſus, quando conceſſio facta fuit † Ci-
uitati, vel loco, ſicque vniuerſitati. Hoc caſu præſumi-
tur realis. ita Dynus in d. cap. priuilegium, num. 7. de re
gu. iuris, in 6. Bar. in l. ult. num. 5. ff. de ſeruit. leg. Baldus
in l. omnia, in princ. C. de Epiſc. & cler. Anch. in conſilio
327. col. 2. ver. 1. namque. Aret. in cap. nullus, de foro cō
peten. Romanus in conſil. 180. Decius in l. omnibus cau
ſis, num. 16. & in l. qui in ius dominiumue, num. 2. ff. de
regul. iuris. Bellon. in conſ. 20. num. 9. & Zaſius lib. 2. ſin
gu. reſpon. cap. 4. in fin. Crau. in conſil. 929. num. 4. poſt
Oldrad. in conſ. 257. num. 1. & poſt Baldum in cōſ. 202.
lib. 1. Natta in conſ. 163. & 164. in conſ. 627. num. 12. &
13. & egregie Marinus Freccia in tractatu de ſubfeudis,
in li. 2. tit. de auctoritate Baro. & in cap. Doctores ſcri-
bunt, ver. Comes creatur, num. 47. Qui quidem ſcripſit,
titulum dignitatis conceſſum ciuitati, vt ſi erigat in Co
mitatum, vel Ducatum, conceſſio dicitur realis. Qua
de re late diſſerui in conſ. 835. reddito pro marinis. Et ii
quidem adducti ſunt ex l. forma. §. quamquam. ff. de cē-
25 ſibus. Et ratione illa, quod eadem ſit ſemper † Ciuitas,
idem populus, eadem uniuerſitas, l. proponebatur. ff. de
iud. & pulchre ſcribit Ale. ab Ale. li. 3. dier. geni. ca. 1. &
hos ſecutus ſum in conſ. 276. n. 8.

26 Octauus eſt caſus, quando conceſſio facta fuit † rebus
ipſis, non autem perſonæ. Hoc in caſu præſumitur realis.
Dyn. in d. cap. priuilegium, num. 6. de reg. iur. in 6. Alex.
in conſ. 192. lib. 2. Iaſ. in conſ. 89. colum. 1. verſ. 3. facit. &
col. 2. verſ. 4. ita, lib. 3. Dec. in l. in omnibus cauſis, num.
25. de reg. iur. Nat. conſ. 627. num. 12. Crau. conſ. 590. n.
1. & Burſa. in conſil. 30. num. 5. lib. 1. Qui ob id affirmāt
conceſſionem hanc tranſire ad eum, ad quem trāſeunt
& ipſæ res, l. via. §. quæcunque. ff. de ſeruit. ruſti. præd. l.
ſi aquæductus. ff. de contrahend. empt. & l. ætatem. §. re
bus. ff. de cenſib.

27 Nonus eſt caſus, quando conceſſio facta fuit † cauſę,
veputa cauſæ depoſiti, mutui, vel ſimili. Hoc caſu priui-
legiū p̄ſumitur reale. Din. in d. c. priuilegiū. in fi. de reg.
iur. in 6. Iaſ. in l. t p̄s, col. 1. ff. de re iud. Dec. in l. ī oīb. cau
ſis, n. 14. de reg. iur. Et probat tex. apertus in l. priuil. ff.
de reg. iur. Et confirmantur prædicta auctoritate Bal. in
conſ. 355 præmittendū eſt, lib. 1. cum rn̄dit, q̄ cōceſſio,
28 & priuilegium † conceſſum memoriæ, & nobilitati, ſic-
que cauſæ, præſumitur reale, & ideo ad hæredes trāſit.
Et Baldum ſecutus eſt Alc. in reſp. 23. n. 10. ſic ēt quādo
ob aliquam cauſam aliquid conceditur, præſumitur cō-
ceſſio realis. Crau. conſ. 929. n. 1.

29 Decimus eſt caſus, quando ſumus in dubio, † cui fa-
cta ſit conceſſio, an perſonæ, vel cauſæ, uel rei. Hoc in
caſu præſumi realem ſcripſerunt Oldr. in conſ. 257. n. 2.
Bald. in conſ. 159. ſuper eo, quod quæritur, col. 2. uerſ. itē
quia realis, lib. 3. & in l. apud Iulianum. §. ſi quis alicui,
de leg. 1. Anch. in conſ. 327. numer. 3. qui alios refert, &
copioſe Alex. in l. quia tale, num. 2. ff. ſoluto matrim. &
egregie Iaſ. in conſ. 217. colum. 1. uerſ. ſecundo quia, lib.
2. Deci. in conſ. 51. colum. 2. & in conſ. 262. num. 5. ubi de
conceſſione immunitatis, idem reſpondit Bellon. in cō
ſil. 20. num. 8. Qui tamen num. 9. uerſ. præterea, ſcripſit,
30 ad coniecturas † recurrendum eſſe, & idem affirmarunt
Natt. in conſ. 163. num. 21. Alba in conſil. 64. nume. 72.
& Crauet. in conſ. 929. num. 5. Palaez de maioratu, par-
te 4. quæſt. 11.

Primo coniectura ſumitur a qualitate ipſius cōceſſio
31 nis, ſi eſt † priuilegium Principis, præſumitur realis ipſa
conceſſio, ita ſenſit Bart. in l. ult. num. 4. ff. de ſeruitute.
leg. & apertius Franc. in cap. priuilegium, col. 1. de regul.
iur. in 6. Bellamer. in conſ. 3. colum. 8. uerſic. ſecunda cō
cluſio. Alexand. in l. quia tale, num. 2. ff. ſol. matrim. & in
conſ. 193. num. 3. lib. 2. Dec. in l. in omnibus cauſis, num.
3. de reg. iur. & in conſ. 262. col. ult. uerſ. ſecundo reſpon
detur. Alba in conſ. 64. nume. 72. Natta in conſ. 627. nu.
18. & 164. num. 5. & num. 15. & num. 28. Alc. in reſpon.
203. num. 4. & Crauet. in conſ. 404. num. 3. & ibi num. 4.
extendit etiam quando nomen proprium Principis fuit,
32 propoſitum. Cum autem eſt beneficium conceſſum ab †
inferiore a Principe, præſumitur perſonalis conceſſio.
Alciat. in reſpon. 201. num. 15. Verum aliter diſtinguit
Bart. in dic. l. ult. nu. 7. ff. de ſeruit. lega. qua de re ſtatim
dicemus.

Secundo ſumitur coniectura a qualitate actus faciendi
33 & exequendi. Si conceditur factum indeterminatum, †
conceſſio eſt perſonalis, ut dixi ſupra in primo caſu, in
34 quarto ſigno. Si uero eſt determinatum, † conceſſio præ
ſumitur realis. ita Bart. in d. l. ult. num. 7. ff. de ſerui. lega.
Natta in conſ. 164. num. 23. Non enim tunc electa eſt
induſtria perſonæ, ut dixi ſupra in præcedenti libro, præ
ſumptio. 21.

Tertio ſumitur coniectura a qualitate ſeu natura ip-
ſius rei conceſſæ, ut ſi conceditur res, quæ ſui natura nō
35 eſt tranſitoria ad hæredes, conceſſio † perſonalis eſt, ſi-
cuti quando conceditur immunitas, quæ non trāſit ad
alios ſucceſſores. ita Alciat. in reſpon. 203. nume. 17. &
Bero. in conſil. 153. num. 7. lib. 3. atque a ſubiecta mate-
ria Abbas conſ. 93. col. 2. lib. 2. & Crauet. conſ. 404. n. 1.
& conſ. 919. num. 3.

36 Quarto ſumitur coniectura ab † obſeruātia. Ita Dec.
in conſ. 262. num. 5. uerſ. accedit ulterius. qui reſpondit,
37 conceſſionem ducendi † aquam, præſumi realē ob id,
quod multos annos continuata ſit in hæredes eius, cui
facta fuerat ipſa conceſſio. Hanc tamen coniecturam
intelligit Alciat. in d. reſp. 203. nu. 31. procedere in eo,
qui ſciens eſt facti, ut in perſona priuata, ſecus in uniuer
ſitate, quæ quotannis ſolet mutari, & propterea in ea p̄
38 ſumitur ignorantia, & conſequenter † obſeruantia nil
operatur, & accedit, quod poſſeſſio uel quaſi poſſeſſio
arguit conceſſionem realem eſſe. Ita gl. in c. uenientes, in
uerb. inchoatum, de inſtit. & ibid. Dd.

Quinto coniectura ducitur a qualitate uerborum ex
preſſorum in ipſa conceſſione, ut ſi dictum eſt, concedi
mus Caio in perpetuum. Ita Ancharan. in conſil. 327. co
lum. 2. uerſic. ſecundo principaliter. Socin. Sen. in conſi.
83. num. 4. lib. 3. & cum eo de eadem facti ſpecie conſul
tus, reſpondit Barbat. in conſil. 44. colum. 2. lib. 2. ubi la
tiſsime comprobat.

Cæterum diſſentit Alcia. in d. reſp. 203. nume. 25. qui
39 dixit, uerbum hoc, in perpetuum, † intelligi ſecundum
ſubiectam materiam, & ob id poteſt intelligi durāte ui
ta eius, cui facta fuit conceſſio, iuxta le. 1. ff. pro ſoc. ubi
glo. & alia refert Alcia.

Verum reſpondetur ſecundum Soc. in dic. conſil. 84.
40 nu. 4. quod in hac materia, † perpetuum illud proprie
dicitur, quod non eſt perſonale, ſed reale, & quod trāſit
cum ipſis rebus ad hæredes & ſucceſſores. Id quod ille
multis probat. Et ſubiungit Socin. ibi. num. 6. hoc maxi-
me procedere, quando alia uerba adiecta ſunt, quæ ſi-
gnificarent hoc perpetuum debere intelligi, ut ſit realis
ipſa conceſſio.

Sexto coniectura ſumitur ēt aliqn̄ ab aliquo extrin-
41 ſeco † accidenti ex uerbis ſignificato, utputa, ſi dictū, &
mandatū fuiſſet, quod ex libro æſtimi & cataſtri extra-
heretur, atque cancellaretur nomē, & æſtimū huius, cui
facta fuit conceſſio. Nā tunc p̄ſumitur, q̄ conceſſio fa-
cta, eſſe dēt perpetua. ita Alci. in reſpon. 203. num. 9. uer.
tum quia. Qui tn̄ n. 23. uerſ. non obſtat quod. declarat,
niſi

Digitized by Google

niſi alia adeſſet coniectura, vt quia liber æſtimi conſueuerit mutari certis temporibus. Hanc coniecturam confirmat alia ſimilis conſiderata a Socino Sen. in conſ.84. num.9. in fi. verſ. ſecunda ratio eſt, lib.3. Cum dixit, qđ ſi mandatum fuit, conceſſionem illam debere regiſtrari in actis publicis. Nam hoc ſignificat (ait Socin.) quod conceſſio perpetua eſſe debeat, atq. ita realis, & ad hęredes tranſitoria.

Septimo ſumitur coniectura, qñ ob qualitatē perſonę
42 cui † facta fuit conceſſio, illa redderetur pene inutilis, ſi intelligeretur perſonalis, utputa qñ fuiſſet facta iā ſen. Nam tunc præſumitur realis, vt reſpondit Soc. Sen. in d.conſ.84.n.10.verſ.3.ratio multum, li.3.

43 Octauo ſumitur cōiectura a reciproca † promiſſione, vt ſi vniuerſitas concedit immunitatē alicui, qui ſe obligauit tueri ipſam communitatem, quemadmodum ex parte ipſius vniuerſitatis promiſſio eſt realis, cum communitas nunquam moriatur, l. proponebatur. ff. de iud. Ita etiam ex parte eius, cui conceſſa fuit ipſa immunitas, dicitur realis, ſic in ſpecie reſpondit Anch. in conſ. 327. col.2. verſ.1. nanque.

44 Nono ſumitur coniectura ex eo, quod † ſit facta cōceſſio etiam pro ſucceſſorib. ita Bal. in conſ. 159. ſuper eo quod quæritur. col.2. li.3. & Crau. in conſ.404. n.5.

Decimo, quando facta fuit conceſſio officio, & dignitati, præſumitur realis. Crau. conſ.929. n.2. & n.34. declarat Bald. vbi ſupra.

Vndecimo, quando Princeps ſæpius conceſſionem ipſam confirmauit. ita Bald. in d. conſ.159. colu. 2. verſic. item dictus contractus, lib.3. Burſat. in conſil.30. nume. 8. lib.1.

Duodecimo, quando dictum fuit, pro ſe, & quib. dederit. Ita Crau. in conſ.590. n.2.

Ex prædictis intelligimus, magnum eſſe huius tracta
45 tionis effectum. Nam ſi † cōceſſio realis eſt, ad hęredes, & ſucceſſores omnes tranſit, ſi vero eſt perſonalis, non tranſit, vt ſupra diximus ex l.1. §. perſonis. ff. de iure immun. & l. ſordidorum. C. de excuſat. muner. & reſpondit Soc. Sen. in conſil.50. num.2. & in conſ.116. num.20. li.1. Iaſ. in l. ſi ſic ſtipulatus, la 2. num.10. de verb. obli. Eſt & alius effectus, quod quando conceſſio eſt realis, extendi
46 tur † de perſona ad perſonam, nō autem quando eſt perſonalis. Rom. in conſ.246. num.4. Alex. in conſ.114. n.4. lib.4. Iaſ. in l. non tantū, n.7. ff. de re iud. Dec. in l. in omnibus cauſis, n.6. & n.7. ff. de reg. iur. & Crau. in conſil. 239. n.4. & rurſus tranſit ad colonos, dixi in conſ.276. n.7. vbi copioſe diſſerui.

Emptionis & venditionis, vel locationis & conductionis contractus an præſumatur, cum Princeps vel vniuerſitas, aliquam vectigalium exactionem alicui certo pretio concedit.

S V M M A R I A.

1 Vectigalium exactione conceſſa alicui certo pretio a Principe, Ciuitate, aut Vniuerſitate, non expreſſo contractus nomine, in dubio præſumitur locatio.
Idque multo magis, ſi contrahentes verbo locationis vſi fuerint, num.2.
Et maxime ſi vnum certum pretium, pro omnibus annis præſtādum fuerit conſtitutum, n.4.
Et quid, ſi pretium in ſingulos annos ſoluendum fuerit conſtitutum, num.6.
3 Sermonis a proprietate non recedendum.
5 Vectigalium conductor, non fructus percipiendos, ſed ſpem fructuum percipiendorum videtur conduxiſſe.
7 Locationem dici, vbi pretium annuum, vel menſtruum conſtituitur, an verum ſit.
8 Gloſſæ auctoritas probabilis, non neceſſaria.
9 Locationis in contractu, mercedis remiſſionem fieri, & qua de cauſa, num.15.
10 Locatio, & emptio eiſdem regulis cenſentur.
11 Superficiario penſionis remiſſionē fieri, ob ſuperficiei ruinam.
12 Interpretatio benignior accipienda, & quæ illa ſit in conductione vectigalium, num.13.
14 Retis iactum emens, ſi nil expiſcatum ſit, non conqoeri pōt.
16 Contrahentes ſecundum naturam contractus, contrahere præſumuntur.
17 Emptionis contractus, mercedis remiſſionem non admittit.
18 Emptionis natura, & ſubſtantia eſt, vt dominium transferatur.
19 Vectigalium in conductorem, dominium vtile tranſire.
20 Vectigalium in conductione duo conſiderari.
21 Fructus rei vendi poſſe.
22 Pretium vbi ſingulis annis ſoluitur, nō videri dominum, aliquod ius transferre voluiſſe.
23 Locationem prædiorum leges cenſent, cum merces conſtituitur in ſingulos annos.
24 Coniecturam vnam tolli alia contraria.
25 Vectigalium exactione certo pretio cōceſſa, quod emptio ſit, alia eſt opinio.
Idque etiam ſi ab initio vnicum ſit conſtitutum precium, & diſtributio deinde facta in annos ſingulos, n.39.
26 Contractus talis creditur, qualem demonſtrat verborum proprietas.
27 Contractus qualis ſit, diſpoſitionis tenor oſtendit.
28 Contractus naturam potius, & materiam ſubiectam ſpectari, quam verborum ſonum.
Id autem quando verum ſit, n.31.
29 Materiam ſubiectam ad recognoſcendum actum potiſſimum præbere indicium.
30 Emphyteuſis contractum etſi contrahentes appellent, quādo tamen cenſeatur venditio.
32 Mens diſponentis potius, quam verba attenditur, vbi illa certa eſt.
33 Pretij facta mentione in contractu, emptionem, & venditionem præſumi.
34 Pretium, emptionis & venditionis ſubſtantia eſt.
35 Pretij, verbum, quando pro mercede poſſit exponi.
36 Impropriatio duplicata iure non recipitur.
37 Emptionis, & venditionis natura eſt, ut dominium transferatur.
38 Emptionis, & venditionis, contractus cenſetur, in quo quid principaliter dari promittitur, & fieri aliud in conſequentiam.
40 Vectigalium aut gabellarum contractus, emptionis facta mentione, certo pretio conſtituto, vt id ſemel numeretur, emptio præſumitur.
Quod procedit, etſi poſtea ſolutionis facta ſit diſtributio in ſingulos annos, num.41.
Idem in emptione datij, cuius emptor commoditatem percipiēdi dicitur emiſſe, num.42.
43 Vectigalium facta dicitur locatio, facta ſimul vēditionis, & locationis mentione, præſtationis autem diſtributione in annos vel menſes facta.
Idem etiam ſi vnica ſit præſtatio pro toto tempore, n.44.

P R AE S V M P. CIV.

DVbia admodum eſt, etſi valde egregia, illa interpretum noſtrorum diſputatio, an præſumatur initus contractus emptionis, & venditionis, uel locationis & conductionis, quando Princeps, vel Ciuitas, ſeu populus aliquis, vectigalium exactionem alicui, certo conſtituto pretio conceſsit? Hanc diſputationem pertractarunt Bart. in ſua diſput.4. incip. Publicanus. Ripa in tracta. de peſte, in tit. de priuil. contract. num. 46. & Boer. in quæſt.249. num.10. & n.11. & alii plures, quos ſtatim

Digitized by Google

coṁmemorabo. Placet mihi ita diſtinguere, in multis ſe
cutus Ripæ traditionem.
1 Primus eſt caſus, quando contrahentes non ſunt † vſi
verbo emptionis, & venditionis, nec verbo, locationis,
& conductionis, vtputa, ſi fuit dictum, communitas ſeu
Princeps conceſſit Caio gabellas vſq. ad decem annos,
pretio decem millium coronatorum ſingulo anno. Hoc
in caſu recepta eſt Doctorum opinio, hanc præſumi lo
cationem, & cōductionem. Ita communem eſſe aſſeruit
Ripa in d. tit. de priuil. contract. num. 54. & cū eo Boer.
in d. q. 149. num. 11. ver. 1. caſus, qui teſtatur eſſe cōmu-
nem opinionem.
2 Secundus eſt caſus, quando contrahentes vſi ſunt †
verbo locationis, & conductionis, vtputa, ſi dictū fuit,
quod Princeps locauit Caio gabellas ad decem annos
pretio decem millium coronatorum ſingulo anno. Hoc
etiam in caſu a fortiori præſumitur atque cenſetur loca
tio, & conductio. Et communem hanc eſſe opinionem
aſſeruit Ripa in d. tit. de priuil. contract. num. 55. & cū
eo Boer. in d. q. 149. n. 11. verſ. ſecundus caſus eſt. Ea eſt
manifeſta ratio, quia ſi in dubio præſumitur locatio, cū
ſ. locationis mentio non eſt facta, vt ſuperiore caſu di-
ximus, multo magis, quando fuit adiectum verbum lo-
3 cationis. Et præterea a ſermonis † proprietate non eſt
recedendum, l. non aliter, de leg. 3. & multis infra com-
probabimus. Dum ergo locationis verbo vſi ſint cōtra-
hentes, hanc locationem eſſe ſignificarunt.
Extenditur hic caſus, vt locum etiam habeat, quādo
4 conſtitutum fuit vnicum † certum pretium, præſtandū
pro omnibus annis, vel etiam ſi facta ſit conceſſio pro
vno anno. Nam & tunc ob verbum, locationis, quo con
trahentes vſi ſunt, præſumitur adhuc contractus loca-
tionis. Ita cenſuit Ripa in dic. tit. de priuilegiis contra-
ctuum, n. 55. verſ. & hoc intelligo. Quo in loco cēſuit ita
ſenſiſſe Caſtr. in l. cotem ferro. §. qui maximos. n. 4. ff. de
public. & vectig. & in l. 2. §. adeo. ff. locati. etſi ipſe Caſt.
in d. §. adeo. nil hac de re dixerit.
Nec repugnat auctoritas Baldi in l. ſi ea lege. nu. 4. C.
de vſuris. quia, vt recte etiam animaduertit Ripa præci
tato in loco, concedit Bald. hunc eſſe contractū locatio
nis, ſed ait, quod hoc in caſu non fit remiſſio mercedis,
huic locatori, ſi fructus aliquos non percepit, cum hic
5 conductor non cenſeatur conduxiſſe † fructus percipien
dos, ſed ſpem fructuum percipiendorum, atque ita ca-
ſum, ad uerſamq. fortunam cōduxiſſe videtur. l. nec em-
ptio. ff. de contrahen. emp. Et hac ratione vſus etiam eſt
Bald. in l. licet. q. 3. C. locat.
Tertius eſt caſus, quando contrahentes vſi quidem
6 ſunt verbo emptionis, & venditionis, ſed tamen † in ſin
gulos annos pretium conſtituerūt, vtputa ſi dictū fuit,
quod Princeps vendidit Caio gabellas ad decē annos,
pretio decem millium coronatorum in ſingulos annos
ſoluendas. Hoc ſane in caſu recepta magis Doctorum
opinio eſt, hunc eſſe locationis, & conductionis contra
ctum. Hac in opinione fuerunt Bart. in d. l. cotem ferro.
§. qui maximos. num. 2. ff. de public. & vectig. & copio-
ſius in d. diſp. 4. Publicanus. Caſtr. in d. §. qui maximos.
Anch. in conſ. 402. pluribus. num. 2. & in c. propter ſteri
litatem. de locat. Signor. in conſ. 12. n. 12. Imola in conſ.
7. in princ. qui admittit veram eſſe Bartoli opinionem.
Idem ſenſit Aret. in conſ. 55. nu. 3. & n. 5. Hanc quoque
probarunt Bertachin. in tract. de gabellis. in primā qu.
ſecundæ partis principalis, col. 1. Sal. in l. 1. col. 3. verſic.
vnum tamen. C. de iure emphyt. Alex. in conſil. 3. col. 2.
lib. 3. & apertius in conſ. 108. lib. 3. Corn. in conſ. 23. nu.
7. in conſ. 53. n. 9. & in conſ. 128. nu. 3. lib. 2. idem in conſ.
12. n. 2. lib. 4. Lud. Bolog. in conſ. 54. col. pen. verſ. aliud
etiam ineſt. Socin. Sen. in conſ. 88. col. 2. verſ. pretium au
tem. li. 1. & in conſ. 156. col. 1. li. 2. Idem ſenſit Fabia. de
Monte in tract. de emp. & vend. q. 2. princ. n. 24. & hanc
eſſe communem ſententiā, atteſtatus eſt Ripa in d. trac.
de peſte, in d. tit. de priuileg. contractuum. n. 56. Eādem
ſecuti ſunt Soc. Iun. in conſ. 68. num. 1. lib. 1. Tiraqu. de
retrac. conſang. §. 31. in gl. 1. n. 36. Boer. q. 149. colu. ult.
Boſſ. in trac. cauſarum criminalium. in tit. de remiſſio-
ne mercedis publicanorum. num. 5. Et quanquam in fo
ro & iudiciis ab opinione hac temere recedere non li-
ceat, attamen parum ſolida eſſe videntur argumēta pe-
ne omnia quibus ii interpretes vſi ſunt.
Primo ea ratione moti ſunt, quod hic conſtitutū eſt
pretium annuum, ſicq. in ſingulos annos. Atqui ubi pre
tium in ſingulos annos, vel menſes conſtituitur, contra-
ctus locationis dicitur initus, non autem emptionis, &
uenditionis. Ergo hic contractus noſter dicitur locatio
nis, non autem venditionis. Illa minor probatur aucto-
ritate gloſsæ in l. 1. in uerbo, alienationis. C. de iure em-
phy. quam gloſsæ traditionem ſecuti ſunt Bar. & Iaſ. n.
23. qui alios plures commemorat.
Reſpondetur primo ex ſententia Imolæ in dict. §. qui
maximos. & Ripæ in d. trac. de peſte. tit. de priuileg. con
7 tractuum. num. 49. verum non eſſe, quod dicatur † loca
tio, vbi conſtituitur pretium annuum, vel menſtruum,
quia nil eſt, quod impediat, quin emi poſſit perceptio
fructuum pro pluribus annis, licet ſolutio ſit diſtributa
in ſingulos annos. Cum ergo vendi poſſit, & conſtet de
mente contrahentium, ex verbis ab eis prolatis, debet
iudicari emptio, non autem locatio. Nec obſtat gloſ. d.
l. 1. C. de iure emphyt. quia illa procedit in dubio, & ubi
contrahentes uſi non ſunt uerbo emptionis & venditio
nis. Et in claris non eſt opus coniecturis. l. continuus. §.
cum ita. de verb. obl. Et hāc interpretationem ſenſit gl.
l. Pomponius. in verbo, amitti. il 2. ff. quibus modis vſuſ-
fructus amitt. cum appellat uenditionem fructuum fa-
ctam pro decem annis in ſingulos annos. Præterea & ſe
cundo reſpondetur gl. d. l. 1. C. de iure emphy. non pro-
bare vel lege, vel ratione id quod aſſerit. Nam adducit
tex. §. pretium. in Inſtit. de emp. & uend. & §. adeo. in In-
ſtit. de locato. quæ quidem iura nil penitus probant.
8 Quocirca, etſi probabilis ſit gloſsæ † auctoritas, non ta-
men eſt neceſsaria, ut ſcribunt omnes in l. 1. ff. ſi certum
peta. Et rurſus ipſamet gl. aliter ſenſit in d. l. Pompon.
ff. quib. mod. vſuſfruct. amitta.
Secundo adfert Ripa in d. tit. de priuil. contractuū.
n. 50. hoc argm̄. q̄ ait a Bar. in d. diſpu. 4. perpenſū. Hic
contractus aſsimilatur contractui locationis, & ſcd'm
eius naturā debet regulari. Atqui in cōtractu locationis
9 † fit remiſſio mercedis. Ergo idē eſt dicēdū hoc in caſu.
Reſpondeo ego huic argumento, omiſſa rñſione Ri-
pæ. Dico itaq. hoc argumentum nil ad rem noſtram fa-
cere. Nam nos nō diſputamus nunc, an fieri dēat hoc in
caſu remiſſio mercedis, uel non tanquam ſit contractus
locationis, uel uenditionis, ſed diſputamus, an ſit cōtra
ctus ipſe emptionis, uel locationis, atq. ita diſputamus
de cognoſcenda ipſa qualitate ipſius contractus, qualis
ſ. contractus ſit. Et ex hoc reſpondetur illi conſideratio
ni, quam ex eodem Bar. ſubiungit Ripa, quod l. emptio
10 † & locatio eiſdem regulis regulantur. l. 2. in prin. ff. lo-
cati. Nam cum adhuc non ſit certum, quæ ſpecies con-
tractus hæc ſit, ſequitur dicendum, ad rem non facere
conſiderationem hanc.
Tertio mouetur Ripa in d. tit. de priuilegiis contra-
ctuum. nu. 52. poſt Bart. in d. diſput. 4. ex l. inter quos. §.
11 damni. ff. de damno infecto. ubi ſuperficiario † propter
ruinam ſuperficiei ſit remiſſio penſionis. Et tamen eſſe
poteſt, quod titulo emptionis eſſet ſuperficiarius. Cum
ſuperficies ita emi, ſicut locari poſſit. l. 1. §. 1. ff. de ſu-
perficiebus.
Reſpondet Ripa ubi ſupra nu. 52. uerſic. ſed tu. Ego
quantum attinet ad rem hanc reſpondeo, ut dixi ſupra.
Eadem reſponſione diluitur aliud argumentum, quod
recenſet

Digitized by Google

recenſet Ripa vbi ſupra num.51.

Quarto ad rem magis conferre videtur, quod in du-
12 bio recipienda eſt illa interpretatio, † quę benignior eſt. l.vlt. C.qui bonis ced.poſſ.qua adductus ita reſpondit Soc.ſen.in conſil.25.col.8. verſic.nono probatur.libr.1. & ego ſcripſi lib.2. de arbitr.iudic.&c. Caſu 199. num. 6. Atqui benignior videtur eſſe hæc interpretatio, ꝙ ſit contractus locationis, ob id ſcilicet quod remiſſio mercedis facile conceditur, fructibus non perceptis, vt in ſpecie conſiderat Ripa in d.titul.de priuilegijs contractuum.num.63.verſic.inſuper. Ergo hic contractus dici debet contractus locationis, & conductionis.

Reſpondetur retorquendo argumentum, quod beni-
13 gnior cenſeri debet interpretatio † ob id, ꝙ remiſſio fieri non debet: cum hic nulla adſit culpa communitatis, & Reipub. ob quam cōcedi debet remiſſio: Et ipſi Reipub. magis fauendum eſt quam illi emptori, cum Reſp. æquiparetur minori.l.pen.C.de iure Reipub.lib.10. Et
14 quemadmodum is, qui emit iactum retis † conqueri nō poteſt, ſi nihil expiſcatū erit.l.ſi iactum. ff.de act.empt. ita nec iſte emptor redituum vectigalis. Et quemadmodum emptor iſte pretium auxiſſet ipſi Reipub. ſi multū plus ſolito percepiſſet, ita econtra non meretur refici, ſi minus percepit, cum ſit regula iuris naturæ, ad eū pertinere damnum, ad quem pertinet lucrum.l.ſecūdū naturam.de reg.iur. Nec obſtat quod in contractu locationis fiat remiſſio mercedis ob ſterilitatem, cum tñ merces illa non augeatur ob magnam vbertatem: Nam facile reſpondetur id contingere in locatione, quam certā
15 eſſe præſupponimus, quia in locatione id ſtatuit † lex, &
16 contrahentes cenſetur contrahere † ſecūdum naturam contractus: Et propterea diuerſum eſt in caſu noſtro, in
17 quo dicimus eſſe contractum emptionis, † cuius natura non admittit mercedis remiſſionem.

Quinto vrgere non mediocriter videtur, quod em-
18 ptionis, & † venditionis natura, & ſubſtantia eſt, ꝙ dominium rei venditæ transferatur.l.cū manu ſata.§.vlt. ff.de cōtrahen.empt.& §.item quæritur.Inſtit.de locat. Atqui noſtro in caſu nullum eſt translatum dominium vectigalis. Ergo non dicitur cōtractus venditionis, ſed potius locationis.

Reſpondetur primò, ꝙ immò in hunc contrahentem
19 cum Repub. etiamſi conductor ſit, ſemper tranſit † vtile dominium.l.1.§.1.ff.de loco publ.fruct. Bart.in l.1.§.1. de ſuperficieb.& Aret.in conſ.55.num.3.in fi.

20 Reſpondetur ſecundo, quòd in vectigali † duo conſiderātur, nempe corpus ipſum vectigalis, & ipſius vectigalis fructus ſeu reditus. Quoad dominium ipſius corporis vectigalis, eſt certum illud non eſſe translatum, cū dictum ſit reditus venditos eſſe, non autem ipſum vectigal. Et hoc caſu procedit argumentum. Quo vero ad dominium ipſorum redituum, & fructuū, illud dici po-
21 teſt venditum, & translatum. Cum & fructus † vendi poſſint. Clemen.1.de rebus alien.non alien.& tradunt Bald.in l.2. C.eod.& Fabian.de monte in tract.de emptione.q.2.num.28.

Sexto ad rem maxime facere videtur hæc ratio, quod
22 quando † pretium ſoluitur ſingulis annis, non videtur dominus velle transferre aliqđ ius, ad hoc, vt ſi ille ceſſabit in ſolutione mercedis, vel pretii poſſit expelli.leg. quærto.§.inter locatorem. ff.locati.& l.vectigalia.§.vlt. ff.de public.& vectig.ſed diuerſum eſt, quando vnicum pretium ſoluitur. Et idem videtur probari l.item quæritur.§.qui impleto. ff.locati.vbi in locatione prædiorum ſemper habetur reſpectus ad annuam præſtationem. Ergo hic contractus non eſt emptionis, cuius natura eſt, vt dominium transferatur, vt diximus ſupra.

Reſpondetur argumentum quidem demonſtrare in contractu locationis eſſe rationem hanc cur dominiū, ſeu aliquod ius non transferatur, vt ſcilicet conductor deficiens in ſolutione expelli poſſit, ſed tamen ex hoc ipſo argumento non colligitur, quin idem ſit remediū in caſu fructuum ſingulorum annorum, qui dum in ſingulos annos vendūtur, & ſingulis annis ſolui debet prætium, ſi deficiat in ſolutione, poſſit repelli a perceptione aliorum fructuum ſubſequentium annorum. Et ille reſpectus, qui ratione quantitatis fructuum habetur in locatione ex præſtatione penſionis. d.§.qui impleto. haberi etiam poteſt in contractu venditionis.

Septimo ad rem maxime videtur pertinere, quod re-
23 gulariter leges loquentes de locatione † prædiorum, loquuntur, cum merces cōſtituitur in ſingulos annos. Ita l.item quæritur.§.qui impleto. & l.ſi in leg.§.ſi domus. & §.ſeq.ff.locati.l.vectigalia.§.vlt.ff.de public. & vectigal.l.ſi a colono.& l.fideiuſſores.§.pro Aurelio. ff.de fideiuſſ.& l.licet. C.loca. Cum ergo noſtro in caſu ſolutio fieri debeat ſingulis annis ratione fructuum, & redituū percipiendorum, dici debet hic contractus locationis, non autem venditionis.

Reſpondetur, ꝙ licet hæc diſtributio ſolutionis in ſingulos annos coniecturam faciat hunc contractum eſſe locationis, vt loquuntur iura ſupra allegata. Attamē ab hac coniectura receditur ob clara verba appoſita in cōtractu, dū appellatur venditio. Et in claris non eſt opus coniecturis.l.continuus.§.cum ita. de verb.obligat. Et
24 præterea vna † cōiectura alteram tollit, & diluit.l.diuus. ff.de in integ.reſt.& egregie ſcribunt Bald.in rub.extra. de præſump.num.1.Marſil.in l.1.§.diuus, num.28.ff.ad l.Cornel.de Sicar.Soc.iun.in conſil.76. num.66.lib.1.& Gram.in conſ.13.num.7. Hic autem, præter clarum verbum vēditionis, adeſt verbū pretii, quod ſui natura (vt diximus ſupra) facit validā coniecturam, contractum eſſe emptionis & venditionis. Ergo diluitur huius argumenti coniectura ducta a diſtributione ſolutionis in ſingulos ann.

25 Contrariam itaque opinionem † aduerſus cōmunem probarunt aliqui magnæ quidem auctoritatis interpretes, nempe Roman.& Imol.in dict.l.cotem ferro.§. qui maximos.ff.de publica. & vectiga. Idem Imol.in c.propter ſterilitatem.col.pen.de locato. Lud. Bolog.in additio.ad Io.de Anna.in conſ.74.col.vlt.

Primo itaque hæc opinio probatur, contrahentes vſi ſunt verbo emptionis, & venditionis, quod verbum proprie ſignificat ipſum contractum emptionis, & ven-
26 ditionis, vt clarum eſt. Atqui talis creditur eſſe † contractus, qualem eum verborum proprietas ſignificat. Ergo hic contractus dici debet emptionis, & vēditionis. Illa minor probatur ex l.intereſt. ff.de ſolutio.ibi, quantum lectio probat. Huc facit ꝙ egregie ſcripſit Dec.in authen.ex teſtamento.col.3.verſ.ſed certe. C.de collat. poſt Oldr.in conſ.159. quod ſi dubitatur an aliqua conceſſio ſit feudum, vel donatio, verba conceſſionis inſpicienda ſunt. Nā ſi in ea dicitur, donamus, donatio eſt, quia verba id ſonant. Et aliud ſimile tradit ibi Decius, & idē alia plura attulit in conſ.108.col.1.verſ.poſtremo.& in conſ.468.col.2.verſic.& ex his patet. Et hoc illud eſt, ꝙ
27 dicere ſolemus tenorem diſpoſitionis † oſtendere qualis ſit contractus, vt poſt alios ſcripſerunt Curt.ſen. in conſ.53.ſuper art.col.1.& latiſſime Tiraq.in l.ſi vnquā. in verbo libertis.num.8.& 9.C.de reuoc.donat.

Nec obſtat conſideratio neque reſponſio Doctorū, qui communem opinionem defendunt, quod licet verba ſonant in contractum emptionis, & venditionis, at-
28 tamen magis attendi debet natura † contractus, ſicque ſubiecta materia, quam verborum ſonus, vt probant in ſpecie l.ſi vno.ff.locati.& l.ſi olei.C.eo.& confert l.inſulam.ff.de præſcript.verbis. Et huc pertinent multa ſimilia, quæ congerunt Decius in l.non vult hæres eſſe.num. 8.de reg.iur.in leg.qui accuſare.in fine. C.de edendo.& l.3.num.8. C.de milit.teſtam. Alc.lib.2.de verb.ſignif. num.4.

Digitized by Google

num. 3.& clare Crau.in conſ.245.num.6. Et ad rem ma
xime,pertinet, quod docuit Aret.in l.1.§.ſi quis ita. de
verb.oblig. dum dixit quod ad cognoſcendum actũ po
29 tiſſimum iudicium reſultat † ex ſubiecta materia. Et ex
Aretini ſententia ſcripſit Alc.in tract.de præſump.reg.
3.præſump.36.in fine. ſubiectam materiam oſtendere,
an quis vti voluerit actu priuilegiato, vel ordinario. His
valde ſimilia, & egregie recenſet Tiraq.de retractu con
ſang.§.32.gl.1.num.34. Et ad rem noſtram eſt valde ſi-
mile, quod decidit Afflict.in deciſ.73. in fine quod lici-
30 te contrahentes appellent † contractum emphyteuſis,
attamen ſi adeſt pretium,& natura emptionis, emptio
a ſubiecta ipſa materia iudicari debet. Idem de emphy-
teuſi facta ſub nomine locationis reſponderunt Neuiz.
in conſ.92.num.13.& Bellon.in conſ.21.nu.3.& 5.Nat
ta in conſil.49. num.14.& ſimile de feudo tradit Socin.
ſen.in l.Gallus. §.etiam.num.6. ff.de lib.& poſthum.&
dicemus infra in præſump.ſequenti. vbi agemus de præ
ſumptione,an præſumatur cõtractus locationis,vel em
phyteuſis. Ita ergo noſtro in caſu ob ſubiectam ipſam
materiam, illud verbum emit, poteſt exponi, id eſt, lo-
cauit, vt in l.ea l.§.locaui.ff. locati. & l.ij qui.C.eo.

Huic conſiderationi facile reſpondetur, quod tunc
31 † demum magis attenditur natura actus, quam ſignifi-
catio verborum, quando ipſe actus eſt clarus, atque ita
quando omnino conſtat de ipſa natura actus. Ita loquũ
tur prædicta iura, nempe l.ſi vno.l.ſi olei.& d.l.ſi inſulã.
& Doctores ſupra allegati. Nam tunc verba improprià-
tur, ſed diuerſum eſt, quando ipſa ſubiecta materia eſt
dubia & ambigua, ſicuti in caſu noſtro, vbi reditus vel
fructus ad tempus percipiendi ita poſſunt vendi quem
admodum & locari, vt infra dicemus: Nam tunc a ſer-
monis proprietate non eſt recedendum. l.non aliter.de
leg.3.cum ſimilibus. Et valde ſimile eſt, quod ſcripſit So
cin.in l.ambiguo.num.5. ff.de reb.dubijs.cum dixit,qđ
32 tunc potius attenditur mens † diſponentis quam verbo
rum proprietas, quando ſcilicet ipſa mens eſt certa. Er-
go ſenſit Socinus, quod vbi mens eſt dubia, a ſermonis
proprietate non eſt recedendum.

Præterea & ſecundo reſpondetur, quod quantum ad
tertium inſpicitur quidẽ ſubiecta ipſa materia: ſed quo
ad ipſos contrahentes magis inſpicitur proprietas ver-
borum. Ita egregie declarat Ripa in l.2.in princ.nu.73.
ff.ſi certum pet.

Secũdo mouet me plurimum, quod hic facta eſt men
tio pretij. Atqui vbi in aliquo contractu fit mentio pre-
33 tii,† contractus emptionis, & venditionis cenſetur. Er-
go & hic contractus noſter iudicandus eſt emptionis &
venditionis. Illa minor probatur ex l.vlt.vbi gl.& Bar.
C.de prædiis,decurio.lib.10. & l.cum dotem.C.de iure
dotium. quo loci Baldus annotauit, quod ſi ſtatutum
diſponit vt de pretio cuiuſque rei ſoluatur gabella, ſta-
tutum illud intelligitur de contractu emptionis & ven-
ditionis.& Baldum ſecutus eſt Iaſ.in l.1.nu.23.C.de iu-
re emphyt. Et his accedit gl.in l.apud Celſum.§.ſi cum
legitima. ff.de doli mali, & metus except. ibi pretio ac-
cepto. vbi emptio iudicatur, ob pretii conſtitutionem,
etſi appellata fuerit ceſſio. Alia tradunt egregia Dec.in
l.imaginaria.nu.1.& ibi cæteri Doct.de reg.iuris.qui di
34 cunt pretium † eſſe ſubſtantiam emptionis & venditio-
nis,& propterea arguere contractum eſſe talem. Idem
ſcripſerunt Fabianus de Mõte in tract.de emptione, &
venditione.q.1.ad finem.Marſ.ſingul.105.Socin.iun.in
conſ.61.n.3.& nu.7.lib.1.Pariſ.in conſ.83. num.7.lib.3.
& Alba in conſ.81.nu.47.& his accedit Alciat.in l.2.in
princ.num.26.ff.ſi certum petat.qui ſcriptum reliquit,
quod mentio pretii rem claram omnino facit, vt ven-
ditio celebrata videatur. Et quod verbum, dari, quod
alioqui actũ permutationis ſignificabat, improprìatur
& exponitur pro tradi. Et ad rem prope noſtram cẽſuit
Affl.deciſ.71.num.9.contractum emptionis cenſeri ob
pretii mentionem, etſi alia verba ſignificant eſſe contra
ctum emphyteuſis.

35 Nec hic obſtat ſi dicatur, quod hoc verbum,†pretiũ,
exponi poteſt, pro mercede, vt in l.ea lege.§.locaui.& in
l.inſulam.§.qui ædem.ff.locati.

Nam reſpondetur, quod illud contingit ibi quia ipſa
ſubiecta materia erat omnino clara, quia erat cõtractus
locationis,& conductionis, id quod non contingit in ca
ſu noſtro. Præterea in caſibus in d.§.locaui.& d.§.qui
ædem.pretium conueniebat ſolum contractui locatio-
nis, cum tenue pretium eſſet, iuxta declarationem Iaſ.
in d.l.2.in fine principi.ff.ſi certum petat.& in conſ.45.
col.3.lib.1. At noſtro in caſu pretium conuenire ita po-
teſt emptioni fructuum, vt conductioni ipſius fundi, vel
iuri exigendi. Et propterea a ſermonis proprietate non
eſt recedendum. Et accedit præterea, quod hic adeſſet
duplex impropriatio, nempe verbi, venditionis, &
36 verbi pretium, quę quidem duplicata † improptiatio iu
re non recipitur.

Tertio adducor in hanc ſententiam ea ratione, quod
ex natura emptionis & venditionis eſt, quod dòminiũ
37 † rei transferatur.l.cum manuſatæ. §.vltim.ff.de contra
hend.emptio.& l.neceſſario. §.1.ff.de periculo & com-
mod.rei vendit.

Atqui hoc noſtro in caſu dominium fructuum tranſ-
ferri poſſe dicitur, iuxta l.3.ff.de vſufructu. Ergo cenſe-
ri debet contractus emptionis & vẽditionis, cum & no-
men,& ſubſtantia, nempe pretium concurrat.

Quarto vrget non parũ, quod quando fit contractus
38 in quo quis † promittit aliquid dare principaliter & ali-
quid facere in conſequentiam, tunc iudicatur contra-
ctus emptionis & venditionis.l.2.§.1.ff.locat. & §.item
quæritur.inſtit.eodem. Atqui noſtro in caſu qui vendi-
dit fructũ ad decem annos, aliquid dari promiſit prin-
cipaliter, nempe ipſum dñium fructuum, & aliquid fa-
cere in conſequentiam, nempe pati qđ fructus colligan
tur.l.ſi vſusfructus.ff.de iure dotium. Ergo hic contra-
ctus iudicatur emptionis & venditionis.

Extenditur communis concluſio, vt procedat etiam
39 quando † ab initio fuit conſtitutum vnicum pretium,
& deinde ſolutio diſtributa per ſingulos annos. Ita Ri-
pa in d.tit.de priuilegiis contractuum.nu.64.vbi decla
rat in prima extenſione.

40 Quartus eſt caſus, quando † contrahentes vſi ſint ver
bo emptionis & venditionis, & vnicum tantum pretiũ
ſemel numerandum cõſtituerunt, vt pura ſi dictum eſt.
Princeps vendit Caio gabellas ad decem annos, pretio
centum millium coronatorum. Hoc in caſu contractus
iſte præſumitur contractus emptionis & venditionis.
Ita ſcripſerunt Bar.in d.diſput.4. Publicanus, in ſolutio
ne.col.3. verſ.& prædicta vera. Ripa in d.tit. de priuile-
giis contractuum.nu.60. verſ.ſecundo caſu.& Tiraq.in
tract.de retract.conſang.§.1.gl.14.num.86.& 87. Et ad
mittitunt cæteri omnes ſuperiore caſu commemorati,
dum ſolum ob id eo in caſu dicunt eſſe contractum lo-
cationis, quod pretium eſt in ſingulos annos diſtribu-
tum. Ergo a ſenſu contrario omnes concedunt eſſe ven
ditionem, ſi vnicum tantum ſit pretium ſemel præſtan-
dum. Et hic ceſſant illa argumenta quæ pro communi
illa opinione ſuperiori caſu adferuntur. Et hoc in caſu
non conceditur remiſſio mercedis, ſi nihil, vel parum
fuit perceptum, vt ſcribunt Ripa,& cæteri omnes, cum
ad emptorem ipſum totum damnum pertineat. Quo ta
men ad pretii excomputationem duos caſus diſtinguit
præcitato in loco Ripa.

Quorum primus eſt, quando ipſe emptor percipit re
ditus. Hoc caſu non fit excomputatio pretii, quia ius
vſusfructus videtur emptũ. l.ſi quis ita.ff.de vſufructu.
& l.cum ita.ff.de vſufruct.legat.

Secun-

Digitized by Google

Secundus eſt caſus, quãdo venditor percipit reditus.
Nam tunc ſit excomputatio pretij pro rata temporis,
quo reditus non fuerunt præſtiti per ipſum venditorẽ,
ipſi emptori. Ita Bart. in diſp. 4. arg. l. ſi venditor. §. veri-
ſimile. ff. de contrah. empt.

Extenditur primo quartus iſte caſus, vt locum etiam
ſibi vendicet, cum ab initio vnicum cõſtitutum eſt pre-
41 tium pro omnibus annis, & deinde diſtributa † eſt ipſa
ſolutio diſformiter in ſingulos annos, vtputa ſi dictum
ſit, Princeps vendidit Caio reditus ſuorum vectigalium
per decem annos pretio cẽtum millium coronatorum,
ita tamen quod primo anno numeret viginti mille, ſe-
cundo anno numeret decem millia coronatos, &c. Hoc
etiam caſu præſumitur contractus emptionis & vendi-
tionis. Ita cenſuit Ripa in d. tract. de peſte. in d. titul. de
priuil. contractuum. num. 46. qui declarat Bar. in d. q. 4.
Alex. in conſ. 108. lib. 3. & Corn. in conſ. 12. lib. 4.

Extenditur ſecundo, vt procedat etiam, quando vni-
42 co pretio venditum fuit † datium: nam tunc præſumun
tur venditi reditus datii, & ob id præſumitur contractus
venditionis. Ita ſenſit Bar. in d. diſp. 4. in ſolutione. col.
3. verſ. primo videamus, & apertius Bald. in l. licet. q. 4.
C. locati. qui dixit, ita ſcripſiſſe Bar. in d. l. qui maximos.
tãmetſi meo in codice, nullum verbum hac de re ſcripſe-
rit Bart. ea ratione ii moti ſunt, quod cenſetur hic em-
pta commoditas perceptionis fructuũ. l. ſi vſusfructus.
ff. de iure dotium. Emptor autem perceptionis cenſetur
emiſſe ipſum actum percipiendi., atque ita ſpem. l. ſi ia-
ctum. ff. de actio. empt. & d. l. ſi vſusfructus. in ſi. ff. de iu-
re dotium. Ergo dicendum eſt quod ſola ſpe contentus
eſſe debeat.

Diſſentiunt tamen a Bart. & Baldo, Alex. & Igneus,
quos recenſet & probat Ripa in d. tract. de peſte. in tit.
de priuilegiis contractuum. num. 63.

Quintus eſt caſus, quãdo contrahentes vſi ſunt ſimul
43 verbo venditionis, & verbo locationis, & præſtatio eſt
diuiſa in ſingulos annos, vel menſes. Hoc caſu vere præ
ſumitur locatio. Ita Ripa in d. tit. de priuilegiis contra-
ctuum. nu. 66. poſt Imolã in d. §. qui maximos & Alex.
in conſ. 108. lib. 3. Alc. in reſp. 513. nu. 1. & Boer. in d. q.
249. col. vlt. verſ. quartus caſus.

Sextus & vltimus eſt caſus, quando contrahentes vſi
ſunt ſimul verbo venditionis & locationis, & præſtatio
44 † eſt vnica pro toto tempore, hoc caſu præſumi contra-
ctum locationis ſcripſit Ripa in d. tit. de priuilegiis con
tractuum. nu. 66. verſ. ſi vero cõſtitutum. quem ſecutus
eſt Boer. in d. q. 249. col. vlt. verſ. quartus caſus eſt.

*Contractus emphyteuticus, vel locationis, quibus con-
iecturis, & præſumptionibus iu-
dicari poſſit.*

SVMMARIVM.

1 *Emphyteuſim vel locationem contrahentes nominantes, illorũ
verbis ſtandum eſt.*
2 *Contractus talis præſumitur qualis ex verborum facie apparet.
Niſi repugnet illius effectus.*
3 *Emphyteuſis iudicatur vbi conceſſio perpetua eſt.*
4 *Locatio ad certum tempus fieri ſolet.*
5 *Locatio dicitur, quando penſio quæ præſtatur, fructibus reſpon-
det.*
6 *Emphyteuſis dicitur, quando modica ſoluitur penſio.*
7 *Emphyteuſim conceſſam eſſe indicio eſt reſeruatio præſtandi lau
demij.*
8 *Laudemium pro locatione non ſoluitur.*
9 *Laudemium lex appellat quinquageſimam.*
10 *Emphyteuſis vel locatio an ſit effectus magis quam verba in-
dicant.*
11 *Contractus in qualitate cognoſcenda non nomen, ſed quod cõtra-
ctui conuenit, attenditur.*
12 *Rei veritas falſa demonſtratione & denominatione nequit im-
mutari.*

PRAESVMPT. CV.

CVM contrahentes claris verbis appellant contra-
1 ctum vel locationis, † vel emphyteuſis, ab ea no-
minatione recedendum non eſt. iuxta l. ſi alii. ff. de vſu-
fructu leg. Quęcunque enim fuerit velata intentio, atta-
men verbis ſtandum eſt, nec ſunt verba cauillanda. l. 2.
2 §. vlt. ff. ad Senatuſcon. Tertul. Et vere contractus † talis
præſumitur & iudicatur, qualis ex verborũ facie appa
ret. l. fideiuſſores magiſtratuum. §. 1. ff. de fideiuſſ. Et cõ-
tractum ipſum ſecundum verba iudicamus. l. qui ſaxũ.
ff. de don. vbi Imola. Et in ſpecie contractus locationis
& emphyteuſis reſponderunt Neu. in conſil. 92. nu. 1. &
2. & Natta in conſ. 49. num. 14. lib. 1. & Rota Roman. in
deciſ. 564. num. 5. in prima parte in nouiſſimis. Cum ve-
ro verba non ſunt clara, ad præſumptiones, & coniectu
ras recurrimus.

Prima coniectura eſt, quando cõceſſio eſt perpetua.
3 Nam tunc iudicatur emphyteuſis, † non autem locatio,
4 quæ fieri ſolet † ad certum tempus. Ita Bald. in c. literę.
col. 2. verſic. modo ego quæro. de dilatio. Ang. Aretin. in
§. adeo. in inſtit. de locat. Iaſ. in l. 1. num. 6. C. de iure em-
phyt. Cagnol. in authen. qui rem. num. 6. 7. C. de ſacroſ.
eccleſ. Bellon. in conſ. 21. num. 2. & Natta in conſil. 49.
num. 23. lib. 1.

5 Secunda eſt coniectura, quod quando † penſio, quæ
præſtatur, correſpondet fructibus, locatio dicitur. Em-
6 phyteuſis vero quando ſoluitur tenuis & modica † pen
ſio. Ita Bart. in l. 1. nu. 9. uerſ. quæro, dicitur hic. C. de iu-
re emph. & ibidem Iaſ. num. 16. Et his accedit Spec. in
tit. de emph. §. nunc aliqua. uerſ. ſecundo quæritur. &c.
qui manifeſte ſcripſit emphyteutam plus percipere de
fructibus quam ſoluat nomine penſionis. Idem reſpon-
dit Alex. in conſ. 112. num. 2. & num. 3. uerſ. 6. lib. 1. Cæ-
polla in tract. de ſimulat. contractuũ. in tertia præſump.
uer. & ſic penſio. qui in ſpecie horum contractuum, qui
Veronæ celebrari ſolent, ſic aſſirmat. Soc. ſen. in conſil.
257. num. 8. lib. 1. Cagn. in l. 2. n. 262. C. de reſcind. uẽd.
Neuiz. in conſ. 92. num. 12. & num. 45. qui huius ſenten
tiæ alios commemorat. Silu. in conſ. 9. num. 3. Natta in
conſ. 49. num. 7. 16. & 17. lib. 1. & Iul. Clarus in §. emphy
teuſis. q. 1. uerſ. & aduerte. Rota ubi ſupra.

Tertia eſt coniectura, quando fuit inter partes cõuen
tum, quod ſi ille, cui facta eſt cõceſſio, alienaret, in aliũ
7 ue transferret rem ipſam conceſſam, laudemium † ex re
præſtaretur. Hæc coniectura ſignificat emphyteuſim
fuiſſe conceſſam. Cum laudemium pro ea, non autẽ pro
8 locatione † præſtari ſoleat, l. ult. C. de iure emphyt. ubi
omnes. & reſpondit Alex. in conſ. 23. num. 7. lib. 5. hoc
9 laudemium qđ lex appellat quinquageſimam, † præſta-
ri ex natura contractus emphyteutici pro conſenſu quẽ
dominus præſtat in ipſius emphyteuſis alienatione, &
noue alia ſcribit Amedeus de Ponte in tract. de laude-
miis. q. 1. Pro alienatione etiam rei locatæ ad decen-
nium ſolui debere laudemium reſpondit Dec. in conſil.
102. num. 3. Diſſentit tamẽ Modernus Pariſienſis ibi in
additionibus.

Quarta eſt coniectura, quando factum eſt pactum,
quod eueniente aliquo infortunio res poſſit reſtitui do-
mino, qui eam conceſſit. Hoc caſu præſumitur locatio,
non autem emphyteuſis. Ita Corn. in conſ. 285. nu. 22.
lib. 1. Berous in conſ. 130. num. 2. lib. 1. Rubeus in l. Gal
lus. §. quidam recte. nu. 202. de lib. & poſthum. Bellon.
in conſ. 21. nu. 8. & Rota in deciſ. 564. nu. 3. Illud uerbũ
obſeruandum eſt hac in re, ꝙ etſi contractus ille mani-
feſtis uerbis appellaretur locatio, uel emphyteuſis, ni-
hilomi-

Digitized by Google

infeudati, an ſcilicet illius primi domini mediati, vel ſe-
cundi immediati. Hic ego duo diſtinguo capita, quorũ
primum eſt iure communi inſpecto, ſecundum eſt, conſi
derato iure regni, & regionis, illiuſque principatus, vbi
feuda exiſtunt. Et quod attinet ad primum caput, exiſti
1 mo veriſſimum, † ſubuaſallum nõ eſſe primi domini va
ſallum, ſed ſecundi, & immediati. Sicuti ſcripſerunt Bal
dus in l. 1. num. 9. C. communia de legatis, & fideicom-
miſ. & in c. cum dilecti. n. 6. de dolo & contuma. Guido
Papæ in q. 551. in 3. dubio. Soc. Sen. in conſ. 256. col. 2. li.
2. & in conſ. 66. num. 4. Decius in l. concilii. §. ſocii. n. 1.
de reg. iur. & ibi Cagn. num. 1. & Afflic. in c. Imperialẽ,
§. illud. col. 2. verſ. ſed ſolue. de prohib. feudi aliena. per
Freder. & Modern. Pariſienſis in commentar. ad con-
ſuet. Pariſienſ. in §. 55. gl. 1. num. 189. vbi diſtinguit tres
caſus. Et primo fulcitur horum ſententia, quod cum ius
2 ipſum commune permittat vaſallo poſſe † ſubinfeudare
cap. 1. §. 1. qualiter olim feudum alien. pote. & poſt alios
ſcripſerunt Curtius Iun. in tracta. feudorum. in quarta
parte, n. 83. Iacobinus in inueſtitura feudali. in verbo.
Ita etiam quod ipſi vaſalli. col. 2. verſ. ſed ponamus, nu.
3. & Cagno. d. §. ſocii. num. 2. & communem eſſe ſenten-
tiam quampluribus relatis ſubinfeudari poſſe ſine con-
ſenſu domini teſtatur Roſenthallus in Tract. feudorum
cap. 9. membro 1. concluſ. 13. nu. 1. inde ſequitur, vaſal-
lum ſubinfeudantem ſibi acquirere ſubuaſallum, non ãt
3 domino ſuo. Sic etiam dicimus, qđ † ſocius ſocii mei, nõ
eſt ſocius meus. l. nam & ſocius. ff. pro ſocio.

Secundo accedit, quod dominus ille primus cogere
4 non poteſt ſubuaſallum † ad ſibi ſeruiendum, ſicuti tra-
dunt Iacobin. præcit. in loco. n. 6. verſ. itẽ quæro de pul-
chra qu. Cur. Iun. in d. 4. p. Tract. feudor. n. 89. Non ergo
illius primi vaſallus eſt, alioqui obligatus ei eſſet inſer-
uire, iuxta c. 1. de noua form. fidelit.

Tertio ſuffragatur, quod hic ſubuaſallus non tenetur
5 ſuſcipere † inueſtituram a primo, ſed a ſecundo domi-
no. cap. Imperialem. §. præterea ſi quis. de prohib. feudi
aliena. per Freder. cuius verba hæc ſunt, ſi quis infeuda-
tus maior quatuordecim annis ſua incuria, vel negligen
tia per annum, & diem ſteterit, quod feudi inueſtiturã
a proprio domino nõ petierit, tranſacto hoc ſpacio feu-
dum amittat, & feudum ad dominũ redeat, ſtatuit hoc
loco Fredericus, inueſtituram peti debere a proprio do
6 mino. Proprium dominum vaſalli † intelligunt omnes,
ipſum dominum immediatum, ſicque ſecundum domi
num, ſicuti ex traditione Baldi in d. l. 1. num. 9. C. com-
munia de ſucceſſ. ſcripſerunt in ſpecie Iacobi. a S. Geor-
gio, in inueſtitura feudali, in verbo. Qui quidem inueſti
ti præſtiterunt iuramentum fidelitatis, num. 55. poſt Io-
an. Rayna. in d. §. præterea ſi quis. & Marin. Freccia trac.
de ſubfeudis, lib. 2. in uerbo. Tertia auctoritas, nu. 3. qui
7 dixit, ſubuaſallum † non teneri præſtare domino media
to releuium (eſt recognitio quædam, ſicuti laudemium,
quod præſtat emphyteuta, ut declarat Afflic. in c. 1. nu.
21. per quos fiat inueſtitura.) Et ipſe Afflic. in d. c. 3. nu.
17. idem ſcripſit quod Freccia.

Quarto confert egregia traditio Baldi in ca. 1. §. rur-
ſus, n. 9. de controu. inueſt. cum ſcripſit, ſubuaſallum nil
agere habere cum primo domino mediato, & quod ei
8 † præſtat, in ſubſidium præſtare dicitur. Et ſubiungit
Bal. hunc ſubuaſallum non habere cauſam primam, vel
ſecundam a primo, & mediato domino, ſed ex cõtractu
per eum ex propria prouidentia inito, cum ſuo imme-
diato domino. Et qui contractus eſt ſeparatus a contra-
ctu ſui domini, quem cum ſuperiore confecit.

7 Quinto confert, quod hic ſubuaſallus † non tenetur
præſtare iuramentum fidelitatis domino mediato, ſed
immediato tantum, ſicuti ſcribunt Bald. in c. cæterum.
col. 1. de iudiciis. Iaſ. in le. 3. §. ex contrario. nu. 76. ff. de
acq. poſſ. & inter conſilia Bruni in conſ. 8. col. ult. Iaco-
bin. in inueſtitura feudali. in verbo. Qui quidem inueſti-
ti præſtiterunt iuramentum fidelitatis, n. 14. & Cagn. in
l. Concilii. §. ſocii. num. 4. ff. de regul. iur. Et hinc ſcripſit
Iacob. in d. inueſtitura feudali, in verbo. Dictique vaſal
li. n. 12. in fine, ſubuaſallum non teneri recognoſcere niſi
dominum ſuum immediatum.

Sexto huc pertinet traditio illorum, qui ſcripſerunt,
10 quod quando ſubuaſallus uult alienare † ſubfeudum, re
quirere debet cõſenſum domini immediati. Ita ſane af-
firmarunt Bertran. Caprioli in c. Imperialem. §. illud. de
prohib. feud. aliena. per Fred. & ibidem Io. Raynandi.
Io. Fabri in §. adeo. in Inſtit. de locatio. quos ſic refert
Iacobinus in inueſtitura. in verbo. Et cum pacto de non
alienando, n. 21. verſ. contrariam opinionem, & ſi ipſe
Iacob. ut mox referam, diſſentiat. Et prædictos ſecutus
eſt Curt. Iun. in tract. feudor. in 4. par. princip. n. 89. in fi.
Et ſi remittat ſe ad alium locum, in quo nihil ſcripſit. Et
apertius opinionem hanc probauit Zaſius in Epitome
feudorum, par. 9. num. 36. adducti omnes eo textu d. c.
Imperialem. §. præterea. Et quia duplex dominium (vt
mox dicemus) conſideratur.

Non ignoro tamen quod ab horum opinione diſſen-
tit gl. in d. §. illud. Baldus in l. ſi promittente. C. ad Mace
do. Iaſon in l. 3. §. ex contrario. ff. de acq. poſſ. Socin. Sen.
in conſil. 256. lib. 2. Iacobin. in dicto verbo. Et cum pa-
cto de non alienando, num. 21. Cagnol. in d. §. ſocii mei,
num. 9. & communem dixit Clarus in §. feudum. quæſt.
31. in fin.

Verum poſtremæ huius opinionis leuia, & minus ue
ra ſunt fundamenta. Nam quod dicunt uaſallum ſubin
feudantem non remanere aliqua ex parte dominũ. Cũ
totum vtile ſuum dominium tranſeat in ſubuaſallum,
11 ex quo utile dominium † non poteſt eſſe apud duos eo-
dem tempore. l. 3. §. ex contrario. ff. de acq. poſſ. eſt fal-
ſum, cum uera, & cõmunis ſit Doctorum ſentẽtia, imo
vaſallum ſubinfeudantem remanere dominum, cũ do-
12 minium utile † ſit duplex, ſuperius. ſ. quod manet apud
uaſallum ſubinfeudantem, & inferius, quod tranſit ad
ſubuaſallum ſubinfeudatum. Ita Bald. in c. Cæterum, n.
13. de iud. Io. Fabri in §. adeo. in Inſt. de locat. Soc. Sen.
in conſ. 66. col. 2. uer. ſecundo præmittendum. lib. 3. qui
ſic reſpõdit in ſpecie ſubfeudi eccleſiæ Mantuanæ. Cur.
Iun. in tract. feudor. in 4. par. n. 83. Iacob. in inueſtitura
feudali. in uerbo. Dictiq. uaſalli. il 1. n. 11. uerſ. uos pote-
ſtis. Cagn. in d. l. Concilii. §. Socii, n. 2. ff. de reg. iur. & Mo
der. Pariſ. in d. §. 55. gl. 1. n. 189.

Et hanc quidem ſententiam probat d. c. Imperialẽ. §.
præterea is qui, vbi vaſallus poſt a ſe factam infeudatio
nem appellatur adhuc dominus. Non etiam vrget ſecũ
dum argumentum illius opinionis gloſſæ, & ſequaciũ,
dum referente Iacobino dixerunt, primam cauſam feu
di accepiſſe fundamentum a priore ſeu antiquiore do-
mino, & appellationem domini intelligi de directo do
mino. l. 1. §. qui in perpetuum. §. ſi ager vectigal. uel em-
13 phyt. peta. Nam reſpondetur, verum quidem eſſe † feu-
dum vaſalli primi ſumpſiſſe originem, & fundamẽtum
a perſona domini directi, ſed hoc non contingit in ſub-
feudo, quod originem habet ab ipſo vaſallo, atque ita a
domino immediato, cuius quidem perſona ſpectanda
eſt. Nam ei iurare debet (vt diximus) fidelitatem, ei ẽt,
& non domino mediato ſeruire debet.

Præterea admiſſo citra veri præiudicium, qđ verior ſit
illa gloſſæ opinio, nempe requirendum eſſe etiam conſẽ
ſum primi domini, in alienatione feudi, attamen hoc
non efficit, quin hic ſubuaſallus dici debeat vere & pro
prie ſubuaſallus domini immediati. Nam conſenſus il-
le mediati, qui requiritur in alienatione, quã facit ſub-
uaſallus ipſe, ob id requiritur, ne illi domino mediato p̃
iudiciũ aliquod afferatur, reſpectu directi ſui dominii,
ſicuti gl. & præcitati Doctor. ſcribunt. His intelligimus
veriſſi-

Digitized by Google

14 veriſſimam eſſe ſententiam hanc, † ſubuaſallum nō eſſe vaſallum primi dñi mediati directi, ſed immediati. Ex
15 quo ſequitur, hunc ſubuaſallum non teneri ſuſcipere † inueſtituram a domino illo mediato, ſed ab immediato tantum, ſicuti reſpondi ſuperiore anno in ſubuaſallo eccleſiæ Mantuanæ. Infertur etiam dominum illum pri-
16 mum mediatum † non poſſe ius dicere in ſubuaſallos, ſicuti nec in ſubditos ſui uaſalli. Bald. in cap. cæterū, de iudic. Iaſon inter conſilia Bruni, in conſ. 8. num. 59. Curtius Iunior in conſ. 2. num. 1. Socin. Iun. in conſ. 126. nu. 4. lib. 3. & Neuiz. in conſ. 61. num. 12. Ita pariter non po-
17 teſt dominus mediatus, & directus imponere onera † ſubuaſallis. Rui. in conſil. 219. num. 5. lib. 1. Cæterum hæ
18 illationes locum non habent in † Imperatore, qui ſubuaſallis imperare, & inter eos ius dicere poteſt. Cur. Iun.
19 in conſ. 137. num. 10. Non etiam locum habent in † Gallia. Chaſſan. in conſ. 66. num. 11. Non pariter procedit,
20 quādo vaſallus obtineret partem feudi † alio iure. Guid. Pap. q. 551. col. pen. ver. nec obſtat. Modern. Pariſ. in cōmentariis ad Conſuet. Pariſ. tit. 1. §. 1. gloſſ. 6. num. 3. & Marin. Freccia de ſubfeudis, li. 1. in ca. quod incipit, fuit dubitatum, num. 5. & num. 24.

Secundum eſt huius diſputationis caput, quando extat regionis, regni, & loci conſtitutio, vel conſuetudo,
21 quod vaſallus non poſſit † ſubinfeudare ſine domini directi licentia, & ipſe dominus directus, deinde requiſitus concedere licentiam, & conſenſum ſubinfeudandi, an is ſubuaſallus ſit ipſius immediati, vel mediati domini? Marin. Freccia in tract. de ſubfeu. lib. 1. de orig. Baronum, c. vidimus quęnam fuerint, & c. num. 46. opinatus eſt, hunc effici ſubvaſallum primi domini. Ego vero in comment. de arbitr. iudic. lib. 2. caſu 200. contrariā ſententiam aduerſus Marin. defendi, & illius rationibus, & argumentis, quantum per me licuit, ſatisfeci.

Cęterum, poſtquam illa ſcripſi, occurrit mihi egregia traditio Baldi in c. cæterum, nu. 13. de iudiciis, qui ſcriptū reliquit, quod ſi vaſallus ſuo nomine ſubfeudū concedit, atq. ita ſuo noīe acquirit ſubuaſallum, quod ipſe concedens retinet vtile dominium, atq. ita datur vtile dominium inferius, & ſuperius retinetur, ſicuti etiam diximus ſupra, ſi vero (inquit Bal.) volūtate domini vaſallus alienat, penes alienātem nullum ius remanet, ſed tota recognitio eſt directi domini. Et Baldum ſecuti ſūt Soc. Sen. in conſ. 66. col. 2. verſ. ſecundo præmittendum eſt, lib. 3. Cur. Iun. in tract. feudorum, in quarta par. nu. 83. & Moder. Pariſ. in conſuetud. Pariſienſibus. §. 1. gl. 6. num. 4. ſenſit ergo Bald. quod facta alienatione voluntate directi domini, non ſolum vaſallus non habet ſubuaſallum, verum nec ius aliquod in ipſo feudo.

Cæterum facile reſpondetur, hæc duo inter ſe maxi-
22 me differre, † licentia alienandi, & licentia infeudandi. Nam facultas alienandi efficit, vt in totum rei dominium in alium tranſeat, atq. ita vaſallus alienans, perdit vtile dominium. Licentia vero ſubinfeudandi, quæ ſecundum feudi naturam conceſſa dicitur, operatur vt vaſallus ſubinfeudans retineat vtile quoddam dominium, quod ſuperius (vt diximus,) appellatur, & ſubuaſallus dominium inferius. Nec aliquid aliud præter directum dominium manet apud ipſum primum dominum. Quocirca recte ſcribunt Doct. noſtri, ſubinfeuda-
23 tionem † non eſſe proprie alienationem, ita ſane Abb. in c. cum Apoſtolica, de his quæ fiunt a præl. ſine conſen. c. & Cur. Iun. in trac. feud. in 4. p. princ. n. 84.

Probat tamen opinione illa Marini Frecciæ, quod ſcilicet conceſſa a domino directo licentia ſubinfeudandi, is ſubuaſallus ſub infeudatus efficitur vaſallus ipſius directi primiq. domini. Hæc ſane opinio locū non habet, quando coniecturis, & præſumptionibus cōſtat ita fuiſ-
24 ſe conceſſam alienandi facultatem, vt is † ſubuaſallus ſic ſubinfeudantis, & non primi domini, ſic declarat Mari. Freccia iu dic. cap. vidimus quænam, num. 54. verſ. hæc autem perſtringerem, qui ſeptem coniecturas recenſet, quas etſi enumeraui in præcitatis commentariis de arbitr. iud. lib. 2. caſu 200. ad finem, non tamen grauabor & hic repetere.

Prima itaque eſt coniectura, qua (inquit Marin.) de-
25 ſumitur † a vicinitate ſcripturæ, argu. l. ſi ſeruus pluriū. §. ult. ff. de leg. 1. & ſcripſi ſupr. lib. 1. q. 28. num. 1. & 2. vbi multis comprobaui.

26 Secunda eſt coniectura † deſumpta a conſuetudine ipſius Principis, & domini directi, argum. l. vel uniuerſorum. ff. de pignor. actio. quo loci Caius reſpondit, procuratorem poſſe pignori dare rē domini, ſi is dominus conſueuit ſic accipere mutuo, pignore dato. Et late cōprobaui ſupra li. 1. q. 18. n. 1.

27 Tertia eſt coniectura ducta a loci & regionis † cōſuetudine, argumento eorum, quæ ſcripſit Iſern. in cap. 1. §. præterea, num. 8. de capitul. Corradi. cum dixit, aliquādo non eſſe permiſſam ſubinfeudationem ob regionis conſuetudinem, ſic voluntatis interpretatione a conſuetudine patriæ, colligit Iulianus in d. l. ſi ſeruus plurium. §. ultim. de legat. 1. & aliis comprobaui in d. lib. 1. quæſt. 28. num. 7.

28 Quarta eſt coniectura, quæ colligitur ex immenſo † collato beneficio a vaſallo ipſi Principi, & directo domino, argumen. l. ſi pater. §. 1. ff. de donat. cuius egregia verba hæc ſunt. Si quis aliquem a latrunculis vel hoſtibus eripuit, & aliquid pro eo ab ipſo accipiat, hæc donatio irreuocabilis eſt. Nam merces eximii laboris appellāda eſt, quod contemplatione ſalutis certo modo æſtimari non placuit.

29 Quinta eſt coniectura ſumpta ex grauitate † perſonæ, cui conceſſum fuit feudum, argum. l. plenum. §. equitii. ff. de vſu & habit. quem textum multis illuſtrabimus infra lib. 6. præſump. 24.

30 Sexta eſt cōiectura ducta ex eo, quod feudum fuerit † conceſſum ob benemerita vaſalli, quem ipſe dominus pleniore gratia & fauore cohoneſtate veriſimiliter voluiſſet. Nam (inquit Marin.) inducta ad augmentum nō debent operari diminutionem, l. legata inutiliter. ff. de adimen. lega.

Cæterum hæc coniectura non multum differt, a quarta ſupra commemorata.

31 Septima eſt coniectura ſumpta ex eo, quod res ita † in feudum concedi conſueuit, arg. l. exceptio. C. de loca. & conduct. ubi conſuetudo locandi attenditur in remittenda penſione ob ſterilitatis, & penuriæ caſum. Et illo in loco diſſerunt Bald. Salic. & reliqui.

Priuilegium, ſeu conceſſio, an & quando præſumatur uel realis, uel perſonalis, & qui ſit huius tractationis utilis effectus.

SVMMARIA.

1 *Priuilegium aut conceſſio perſonæ facta, perſonalis eſt, cum ea extinguitur, nec ad hæredes tranſit.*

2 *Priuilegij cauſam proximam, & immediatam fuiſſe perſonam, ſignis probari.*

Si ratio & cauſa conceſſionis ipſi ſibi ſoli perſonæ conueniat. num. 3.

Si ſpeciali perſonæ factum probetur, n. 6.

Si ſub nomine proprio aut pronomine fiat conceſsio, n. 9.

Si perſonæ induſtria uideatur electa, idque ex qualitate negocij commiſsi appareat, num. 10.

Si id appareat ex aliqua priuilegij parte, n. 11.

4 *Maritus ad reſtitutionem dotis, ultra quam poteſt, non condemnatur.*

Idem in patre, patrono, & milite, num. 5.

7 *Fiſco ne gabellas ſoluat, conceſſum priuilegium, non tranſit ad gabellæ conductores.*
8 *Pallij vſus Archiepiſcopo conceſſus, priuilegium perſonale eſt, & cum eo pallium ſepelitur.*
12 *Priuilegium conceſſum ob benemeritorũ remunerationem utrũ perſonale ſit, vel reale, n. 13.*
14 *Contractus ſui natura ad hæredes tranſit.*
15 *Beneficium inferioris a Principe, non ita late interpretari.*
16 *Priuilegium reale dicitur, ſi perſona cui conceſſum ſit, remota cã fuerit, proxima vero quęuis alia.*
17 *Reſtitutionis priuilegium an tranſeat ad hæredes minoris.*
18 *Reſtitutio minoris quando competat.*
19 *Immunitatis ob duodecim liberos, fauor publicus eſt cauſa proxima.*
20 *Conceſſio facta perſonæ per modum beneficij, non priuilegij, realis eſt.*
21 *Beneficia principum late interpretari.*
22 *Conceſſio facta perſonæ in modum pacti, & conuentionis, realis eſt, & ad hæredes tranſitoria.*
23 *Conceſſio facta familiæ realis eſt, & ad omnes tranſit poſteros.*
24 *Conceſſio facta ciuitati, loco, uniuerſitati, realis eſt.*
25 *Ciuitas, populus, vniuerſitas ſemper eadem eſt.*
26 *Conceſſio facta rebus ipſis realis eſt, non perſonalis.*
27 *Conceſſio facta cauſæ, realis præſumitur.*
28 *Nobilitati & memoriæ conceſſum priuilegium, reale eſt.*
29 *Conceſſio utrum cauſæ, an perſonæ facta ſit, in dubio præſumitur realis.*
Eſſe tamen recurrendum ad coniecturas, n. 30.
31 *Priuilegium conceſſum a Principe, reale eſſe.*
Perſonale autem inferioris a principe, n. 32.
33 *Priuilegium Principis de facto aliquo, perſonale eſſe.*
34 *Priuilegium de iure indeterminato perſonale, de determinato reale præſumi.*
35 *Priuilegium ſeu conceſſio rei ad hæredes non tranſitoria, perſonã non egreditur.*
36 *Obſeruantia coniecturam præbet, utrum priuilegium perſonale ſit, uel reale.*
37 *Aquam ducendi conceſſio, cur realis præſumitur.*
38 *Obſeruantia cur nihil operetur in uniuerſitate.*
39 *Verbum, in perpetuum, ſecundum ſubiectam materiam intelligi.*
Et in materia priuilegiorum quomodo accipiatur. n. 40.
41 *Conceſſio realis ſit, uel perſonalis, præſumptio interdũ ex aliquo externo accidenti ſumitur.*
42 *Conceſſio realis præſumitur, ſi alias ob qualitatem perſonæ cui facta eſt, pene redderetur inutilis.*
43 *Conceſſio realis præſumitur interdum ex promiſſione reciproca.*
44 *Communitas nunquam moritur.*
45 *Conceſſio realis ad omnes tranſit hæredes, & ſucceſſores.*
Et de perſona ad perſonam extenditur, n. 46.
Aliud in conceſſione uel priuilegio perſonali, ibid.

PRAESVMPT. CIII.

CVm hactenus de feudorum conceſsionib. & Principum liberalitate multa expoſuerimus, viſum eſt non abs re, hoc in loco differere, an & quando ipſę principum conceſsiones, & priuilegia præſumantur realia, vel perſonalia? Diſputatio eſt valde frequens, & vtilis, in qua quidem diſtinguendi atque conſtituendi ſunt aliquot caſus.

Primus eſt caſus, quando conceſsio facta fuit perſonæ, quæ extitit cauſa proxima, & immediata ipſius con-
1 ceſsionis. Hoc in caſu præſumitur † perſonalis, non autẽ realis, & propterea cum ipſa perſona extinguitur, atque non tranſit ad hæredes, ſicuti infra demonſtrabimus.
2 Cæterum ad cognoſcendum, quod † perſona ipſa fuerit cã proxima, & immediata cõceſsionis, aliquot ſigna
3 conſiderari poſſunt. Et primum eſt, quando † rõ & cauſa ob quæ facta eſt conceſsio, conuenit ſolum illi perſonæ. Exemplum eſt in caſu l. maritum, cum l. ſeq. ff. ſol. matr. & in l. etſi fideiuſſor. §. ſi maritus. ff. de re iud. vbi priuile-
4 gium conceſſum marito, † vt ad dotis reſtitutionem ſolũ condẽnetur in quantũ facere põt, perſonale præſumitur, cum conceſsũ ſit ob honorem marito debitum, ne aliqñ indigeat, fameq. quodammodo necetur. Idem di-
5 cimus in priuilegio conceſſo patri, † patrono, & militi, vt condemnentur tantummodo in quãtum facere poſſunt, l. ſunt qui. l. patronus. l. item miles. ff. de re iud.
Secundum eſt ſignum, quod ſumitur a ſpeciali fauo-
6 re † ipſius perſonæ, cui conceſſum fuit priuilegiũ. Exemplum in fiſco, cui conceſsum eſt, ne ſoluat gabellam, l. licitatio. §. Imperatores. ff. de public. & vectig. Quod qui-
7 dem priuilegium non tranſit † ad conductores ipſius gabellæ, ut ſcribunt Bar. in d. §. Imperatores. Deci. in le. in omnibus, num. 2. ff. de reg. iur. & in conſ. 48. num. 5. Tiraquel. in tract. de retract. conſang. §. 1. gloſ. 13. num. 12. Eſt etiam exemplum in Archiepiſcopo, cui fauore ſpe-
8 ciali ſuæ perſonæ conceſsus eſt vſus † pallii, & ideo priuilegium dicitur perſonale, quod nec quidem uſus ipſe commodari alteri poteſt, immo cum ipſo pallio ſepeliri debet, c. 2. de auct. & vſu pallii, ubi Doct. & notat Dec. in d. l. in omnibus cauſis, n. 1. in fi. de reg. iur.
9 Tertium eſt ſignum, quod † ſumitur a nominatione proprii nominis, utputa, ſi dictum eſt. Concedimus Caio, præſumitur enim ex hoc priuilegium eſſe perſonale, ita Anch. in conſil. 327. num. 2. Alex. in conſil. 86. nu. 7. lib. 1. Socin. Sen. in conſil. 59. num. 2. lib. 1. Felyn. in cap. mandatã, num. 2. de præſumpt. Deci. in d. l. in omnibus cauſis, num. 2. de regul. iuris. & in conſil. 262. num. 1. Bellonus in conſil. 20. num. 7. Alc. in reſponſ. 103. num. 12. & Natta in conſ. 163. num. 7. & in conſil. 164. n. 21. Cra. in conſ. 929. num. 6.

Et hoc ſignum multo magis locum habet, quãdo adiectum fuiſset pronomen, ipſe, vt ſi dictum fuit, Concedimus ipſi Caio. ita in ſpecie Natta in d. conſ. 163. nu. 8. li. 1. poſt Baldum in l. apud Iulianum. §. ſiquis alicui. ff. de legat. 1. Imolam, & Anch. in cap. priuilegium, de reg. iur. in 6. Cum dixerũt, conceſsionem præſumi perſonalem, ſi concedens dixit. Per te exerceas. Ita etiam Alciatus in reſpon. 203. num. 26. Crau. in conſ. 929. nume. 11. Idem Natta in conſil. 164. num. 21. lib. 1. qui declarat, ſicuti infra ſuo loco dicemus. Et idem multo magis procedit, quando proprium nomen reſtricte fuit expſſum. Crauet. in conſ. 929. num. 8. Cæterum Rui. in conſil. 25. in fi. lib. 2. reſpondit legatum præſumi perſonale, quando factum eſt perſonæ expreſso proprio eius nomine, adiecta tamen taxatiua, alias non. Qua de re diſseremus in ſubſequ. libro.

Et præterea, quando dictum fuit, concedi Caio ob amorem, & beneuolentiam, qua eum concedens ipſe proſequitur, præſumitur perſonale. ita Crau. in cõſ. 929. num. 9. idem quando conceſsit pro ſe, & deſcendentib. Crauet. in dic. conſ. 929. num. 10 poſt Io. de Ana. in conſil. 20. Idem quando conceſsio eſt facta rei, & cauſæ, ſed tamen reſpectu, & intuitu perſonæ. Nam tunc dicitur perſonalis, quia perſona ipſa præualet. Crau. dic. conſil. 929. num. 29.
Quartum eſt ſignum, quod ſumitur ex qualitate ne-
10 gotii † commiſsi ipſi perſonæ, ſicuti qñ negociũ aliquod non determinatum, commiſſum, mandatumq. fuit. Nã tunc conceſsio præſumitur perſonalis, ex quo pſumitũ electa induſtria perſonæ, vt dicemus infra lib. 6. præſu. 40. ibi, qñ dicatur electa induſtria, in quarto caſu. Et in ſpecie noſtra ſignum hoc probarunt Bar. in l. apud Iulianum. §. ſiquis alicui. ff. de lega. 1. & ibid. Alex. nu. 2. & Iaſ. num. 7. idem Iaſ. in conſ. 89. col. 3. uerſic. ſeptimo facit, lib. 3. & idem in l. ſi ſic ſtipulatus, la 1. nume. 11. de

uerb.

Digitized by Google

verbor.oblig. Dec.in conſ.262.col.2.verſ.tertio.& num.
7.verſ.ſexto non obſtat. Dec.in conſ.51.colum. 2. dum
loquitur de ſaluo conductu. Natta in conſ.163.numero
15.& num.11.& in conſil.164.num.10. verſ. præterea,
& num.13.lib.1.
11 Quintum eſt ſignum, quod ſumitur ex aliqua parte †
ipſius priuilegii, & cōceſſionis, vtputa, ſi ĩ vna parte pri
uilegii, in qua aliquid fuit conceſſum, dictum fuit ꝑ ſe,
& hæredibus, deinde in alia parte, in qua aliud diuersũ
conceſſum fuit, ſolummodo fuit dictum, pro ſe, colligi-
tur ex ſecunda parte, conceſſionem hanc eſſe perſona-
lem. Ita Bald.in conſ.368.quod permutatio facta, colu.
1.ver.ſecunda ratio, lib.5.qui reſpondit, quod quædam
verba antiquorum pactorum, in quibus dicebar, quod
nemo ipſorum poſſit aliud acquirere in territorio alte-
rius, cenſentur perſonalia, atque ita non referri ad hęre
des, ſed ſolummodo ad ipſos principales contrahẽtes,
quia ibi in dicta clauſula nihil erat repetitum de hære-
dibus, de quibus facta fuerat mentio ſupra in alia parte.
Et Bald.ſecutus eſt Natta in conſ.164.n.1.& n.22. li.1.
vbi in contrarium recenſet Corn. ſed a Baldo receden-
dum non eſſe ſcripſit.
Secundus eſt caſus, qñ conceſſio facta fuit perſonæ, q̃
fuit cauſa proxima & immediata ipſius cōceſſionis, ſed
12 conceſſio ipſa facta fuit ad † remunerationem beneme-
ritorum. Hoc in caſu ſunt opiniones. Aliqui exiſtima-
runt, hanc conceſſionem adhuc præſumi perſonalem, &
ob id non eſſe ad hæredes tranſitoriam. Ita Io. Andr. in
c.priuilegium, de reg.iur.in 6.in mercurialib. vbi in ſo
lutione quæſtionis per eum diſputatæ, concludit, quod
ſi apparet, quod propter labores, quos aliquis pro Eccle
ſia Romana ſuſtinuit, vel propter eminentẽ ipſius ſcien
tiam, vel ſanguinis nobilitatem, priuilegium fuerit con
ceſſum, iſtis caſibus priuilegium non præſumitur reale,
etiamſi ſuppreſſum fuiſſet nomen proprium, quia perſo
na videtur fuiſſe cauſa immediata priuilegii. Et Io.An-
dr.ſecutus eſt illo in loco Anch. Crottus in l. omnes po
puli, n.228.idem reſponderunt Iaſ.in conſ.89.col.2. uer
ſic.2.facit, lib.3. Alcia.in reſpon.203.nu.22. & Natta in
conſ.164.n.20.verſ.ad iſta omnia, lib.1. Crau. in conſil.
929.in fi.ex l.1.ff.de conſt. princ.
Secunda fuit opinio, & verior quidem eorũ, qui ſcri
13 pſerunt, imo conceſſionem hanc † realem eſſe. Ita reſpō
derunt Bald.in conſ.355.præmittendum eſt, lib.1. & in
conſ.98.quæritur, lib.3.idem Anch.in conſ.327.num.3.
Socin. Sen.in conſ.59.col.3.lib.1.& in conſil.84. col. pe-
nul.n.11.in fin.lib.3.& Tiraq. in l.ſi vnquam, in verbo,
donatione largitus, n.48. C.de reuo.donat. idẽ ego ipſe
ſcripſi in conſil.136.num.18.lib.2.ſic & Burſ.in cōſ.30.
num. 7. lib. 1. qui exemplum adfert in priuilegio con-
ceſſo Eccleſiæ ſeu prælato. Ea ratione ii moti ſunt, quod
Princeps a ſuſcipiente priuilegium lucratus eſt aliquam
donationem, vel factum, quod habet perpetuam com-
menſurationem cum re conceſſa, & ideo dicitur tranſi-
re in vim contractus, argum.l. ſi cum mihi. ff. de dolo.
vbi Bald.in fin.annotauit. De natura autem contractus
14 eſt, quod † tranſeat ad hæredes, l.ſi pactum.ff. de proba.
& dicemus infra in quinto caſu. Et accedit, quod hoc
non dicitur proprie priuilegium, ſed beneficium, vt e-
gregie tradunt omnes in l.vlt.ff.de conſtit.princ. & So-
cin. Iun.in conſ.37.num.18.libr.1.ex quo ſequitur non
eſſe perſonale, ſed ad hæredem trãſitorium, vt dicemus
infra in quarto caſu. Nec obſtat d.le.1.ff.de conſt. prin.
quia reſpondetur ſecundum Socinum Sen.in d.conſilio
84.num.13.verſ.et ſi dicas, lib.3.d.l.1.loqui in remiſſio-
ne pœnæ ob aliquod meritum, quæ ſane remiſſio nō de-
bet trahi in exemplum.
Eſt etiam aduertendum, quod Iaſon in d.conſil. 89.
colum.penult.verſic.non obſtat ſecundum, lib.3. decla-
rat ſeipſum illo in loco, vt a ſe dicta procedant in infe-
15 riore a † Principe, cuius beneficium late non interpreta
tur, vt illud Principis.
Tertius eſt caſus, quando perſona, cui facta eſt con-
16 ceſſio, & priuilegium, fuit † cauſa remota, & alia proxi-
ma. Hoc in caſu conceſſio & priuilegium dicitur reale,
& ideo tranſit ad hæredes.ita Dyn.in c.priuilegium, n.
4.verſ.aut perſona, de regul.iur.in 6. Dec.in l. in omni-
bus cauſis, n.4.ff.de reg.iur.& in conſ.51. colum. vlt. &
Crau.in conſ.590.n.1.
Exemplum in l.non ſolum.ff.de in integrum reſtitut.
minor.in l.minor annis.§.vlt.& l.ſequent. ff. de minor.
25.annis.& in l.ea quæ.C.de tempor. in integrum reſti.
17 pet.vbi priuilegium † reſtitutionis in integrum conceſ-
ſum minori, tranſit ad hæredes & ſucceſſores, ob id, q̃d
non ipſa perſona minoris immediate, ſed læſio fuit in
cauſa ipſius reſtitutionis conceſſæ. Nã reſtitutionis pri-
18 uilegium tunc competit minori, quando † de læſione
conſtat, l.quod ſi minor.§.non ſemper. & l. non omnia.
ff.de mino. Eſt etiam exemplum in l.hæredes.ff.ad S. C.
Velleian.vbi priuilegium tributum mulieribus a S. C.
Velleian.ne pro fideiuſsione teneantur, tranſit ad hære
des, atq. ita perſonale non eſt, ex quo priuilegii cauſa nō
eſt immediate pſona mulieris, ſed ipſa deceptio. Et hinc
aliquando reſpondi, quod cum pater ſit cauſa remota
conceſsionis immunitatis, ob numerum duodecim fi-
19 liorum, cum cauſa proxima ſit fauor † publicus, & onus
educandi ipſos filios, ſecundum Ripam in le.ex facto, n.
13.ff.de vulg.ob id immunitas hæc realis dicitur, & ad
filios tranſit.ita Soc.Sen.in d.conſ.84.n.9.li.8. Et in Du
catu Mediolani ſic fuit cōſtitutum noua conſtitutione,
in tit.de immuni.& iure duod.libero.
Quartus eſt caſus, quando conceſsio facta fuit perſo
20 næ per modum beneficii, † non autem priuilegii. Hoc ca
ſu præſumitur realis.ita Bar.in l.ult.num.4. ff. de ſeruit.
legat. Bald.in l.apud Iulianum, §.ſi quis alicui. ff. de le-
gat.1.conſ.303.ad euidentiam, colum. 2. verſ.item be-
neficia, lib.2. Ancharan.in conſ.327.num.3. Imo. & Ale
xand.in l.quia tale, n.2.ff.ſolut.matrim. Barb. in conſil.
44.colum.6.uerſ.præterea facit, lib. 2. & cum Barbatia
de eadem facti ſpecie interrogatus idem reſpondit Soc.
Sen.in conſ.84.n.12.lib.3. Decius in conſ.262.nume.5.
verſ.8.& in l.in omnibus cauſis, n.5.ff.de reg.iur. Bellon.
in conſ.20.n.8.& Alciat.in reſponſ.203.num.15. & 17.
& Natta in conſil. 627. num. 16. & Burſat.in conſil.30.
num.5.lib.1.
21 Ea ratione adducti ſunt, quod beneficia † Principum
late interpretantur, l.ult.ff.de conſt.prin. Eſt ergo pręſu
mendum, quod concedere voluerit etiam pro hæredib.
& ſucceſſoribus.
Quintus eſt caſus, quando conceſsio facta fuit perſo
22 næ, ſed in modum pacti, † & conuentionis, atq. ita ex cō
tractu. Hoc in caſu conceſsio præſumitur realis. ita Bal.
in c.1.col.7.de iud.& idem in conſ.112. de generali na-
tura, col.2.ver.& ꝓprie iſta, li.1. Iaſ.in l.ſi ſic ſtipulatus,
la 2.n.13.& n.17.de verb.oblig.qui dixit, ſe ita cōſuluiſſe
pro immunitate conceſſa a Ciuitate Albæ, ut uere conſu
luit in conſ.217.li.2.qui reſpondit, quod immunitas cō
ceſſa conuentione, & pacto, tranſitoria eſt ad hæredes,
iuxta l.2.ff.de iur.immu.& natura pactorũ, & cōtractus
eſt, vt ad hæredes tranſeant, l. iuriſgentiũ.§.pactorũ. &
l.tale pactum, in prin.ff.de pac.& le.ſi pactum.ff. de pro
bat. Abb.in c.ult.in 1.notab.de arb. & alia multa præci
tatis in locis recenſet Iaſ. Et illum ſecuti ſunt Bello. in
conſ.20.n.3.uerſ.quidquid.& Crau.in conſ.404.n. 2. &
in conſ.929.n.33.qui declarat.
Sextus eſt caſus, quando conceſsio facta fuit certo ge
23 neri perſonarum, vtpura † familiæ. Hoc in caſu conceſsio
præſumitur realis, & ob id ad ſucceſſores, qui eiuſdẽ fa-
miliæ ſunt, tranſit.ita Dyn.in c.priuilegium, nu. 6. verſ.
tertio caſu, de reg.iur.in 6.ex l.1.§.ult.& l.immunitatis.

Digitized by Google

ff. de iure immunit. & l. vacatio. ff. de mune. & honor. Et eandem ſententiam apertius probauit Barba. in conſil. 44. col. 3. lib. 2. cum quo in eodem met caſu reſpondit & Socinus Senior in conſil. 84. num. 7. & num. 9. verſic. poſtremo adhuc, lib. 3. qui dixerunt priuilegium immunitatis conceſſum familiæ, tranſire ad omnes poſteros ex familia.

24 Septimus eſt caſus, quando conceſſio facta fuit † Ciuitati, vel loco, ſicque vniuerſitati. Hoc caſu præſumitur realis. ita Dynus in d. cap. priuilegium, num. 7. de reg. iuris, in 6. Bar. in l. ult. num. 5. ff. de ſeruit. leg. Baldus in l. omnia, in princ. C. de Epiſc. & cler. Anch. in conſilio 327. col. 2. ver. 1. namque. Aret. in cap. nullus, de foro cō peten. Romanus in conſil. 180. Decius in l. omnibus cauſis, num. 16. & in l. qui in ius dominiumue, num. 2. ff. de reg. ul. iuris. Bellon. in conſ. 20. num. 9. & Zaſius lib. 2. ſingu. reſpon. cap. 4. in fin. Crau. in conſil. 929. num. 4. poſt Oldrad. in conſ. 257. num. 1. & poſt Baldum in cōſ. 201. lib. 1. Natta in conſ. 163. & 164. in conſ. 627. num. 12. & 13. & egregie Martinus Freccia in tractatu de ſubfeudis, in li. 2. tit. de authoritate Baro. & in cap. Doctores ſcribunt, ver. Comes creatur, num. 47. Qui quidem ſcripſit, titulum dignitatis conceſſum ciuitati, vt ſi erigat in Comitatum, vel Ducatum, conceſſio dicitur realis. Qua de re late diſſerui in conſ. 835. reddito pro marinis. Et ii quidem adducti ſunt ex l. forma. §. quamquam. ff. de cē-

25 ſibus. Et ratione illa, quod eadem ſit ſemper † Ciuitas, idem populus, eadem uniuerſitas, l. proponebatur. ff. de iud. & pulchre ſcribit Ale. ab Ale. li. 3. dier. geni. ca. 1. & hos ſecutus ſum in conſ. 276. n. 8.

26 Octauus eſt caſus, quando conceſſio facta fuit † rebus ipſis, non autem perſonæ. Hoc in caſu præſumitur realis. Dyn. in d. cap. priuilegium, num. 6. de reg. iur. in 6. Alex. in conſ. 191. lib. 2. Iaſ. in conſ. 89. colum. 1. verſ. 3. facit. & col. 2. verſ. 4. ita, lib. 3. Dec. in l. in omnibus cauſis, num. 25. de reg. iur. Nat. conſ. 627. num. 12. Crau. conſ. 590. n. 1. & Burſa in conſil. 30. num. 5. lib. 1. Qui ob id affirmāt conceſſionem hanc tranſire ad eum, ad quem trāſeunt & ipſæ res, l. via. §. quæcunque. ff. de ſeruit. ruſti. præd. l. ſi aquæductus. ff. de contrahend. empt. & l. ætatem. §. rebus. ff. de cenſib.

27 Nonus eſt caſus, quando conceſſio facta fuit † cauſæ, veputa cauſæ depoſiti, mutui, vel ſimili. Hoc caſu priuilegiū p̄ſumitur reale. Din. in d. c. priuilegiū. in fi. de reg. iur. in 6. Iaſ. in l. t̄ps, col. 1. ff. de re iud. Dec. in l. i oīb. cauſis, n. 14. de reg. iur. Et probat tex. apertus in l. priuil. ff. de reg. iur. Et confirmantur prædicta authoritate Bal. in conſ. 355 præmittendū eſt, lib. 1. cum rñdit, ꝙ cōceſſ o,

28 & priuilegium † conceſſum memoriæ, & nobilitati, ſicque cauſæ, præſumitur reale, & ideo ad hæredes trāſit. Et Baldum ſecutus eſt Alc. in reſp. 23. n. 20. ſic ēt quādo ob aliquam cauſam aliquid conceditur, præſumitur cōceſſio realis. Crau. conſ. 929. n. 1.

29 Decimus eſt caſus, quando ſumus in dubio, † cui facta ſit conceſſio, an perſonæ, vel cauſæ, uel rei. Hoc in caſu præſumi realem ſcripſerunt Oldr. in conſ. 257. n. 2. Bald. in conſ. 159. ſuper eo, quod quæritur, col. 2. uerſ. itē quia realis, lib. 3. & in l. apud Iulianum. §. ſi quis alicui, de leg. 1. Anch. in conſ. 327. numer. 3. qui alios refert, & copioſe Alex. in l. quia tale, num. 2. ff. ſoluto matrim. & egregie Iaſ. in conſ. 117. colum. 1. uerſ. ſecundo quia, lib. 2. Deci. in conſ. 51. colum. 2. & in conſ. 261. num. 5. ubi de conceſſione immunitatis, idem reſpondit Bellon. in cōſil. 20. num. 8. Qui tamen num. 9. uerſ. præterea, ſcripſit,

30 ad coniecturas † recurrendum eſſe, & idem affirmarunt Natt. in conſ. 163. num. 21. Alba in conſil. 64. nume. 72. & Crauet. in conſ. 929. num. 5. Palaez de maioratu, parte 4. quæſt. 11.

Primo coniectura ſumitur a qualitate ipſius cōceſſio-

31 nis, ſi eſt † priuilegium Principis, præſumitur realis ipſa conceſſio, ita ſenſit Bart. in l. ult. num. 4. ff. de ſeruitute, leg. & apertius Franc. in cap. priuilegium, col. 2. de regul. iur. in 6. Bellamer. in conſ. 3. colum. 8. uerſic. ſecunda cō clusio. Alexand. in l. quia tale, num. 2. ff. ſol. matrim. & in conſ. 193. num. 3. lib. 2. Dec. in l. in omnibus cauſis, num. 3. de reg. iur. & in conſ. 262. col. ult. uerſ. ſecundo reſpondetur. Alba in conſ. 64. nume. 72. Natta in conſ. 627. num. 18. & 164. num. 5. & num. 15. & num. 28. Alc. in reſpon. 203. num. 4. & Crauet. in conſ. 404. num. 3. & ibi num. 4. extendit etiam quando nomen proprium Principis fuit

32 propoſitum. Cum autem eſt beneficium conceſſum ab † inferiore a Principe, præſumitur perſonalis conceſſio. Alciat. in reſpon. 201. num. 15. Verum aliter diſtinguit Bart. in dic. l. ult. nu. 7. ff. de ſeruit. lega. qua de re ſtatim dicemus.

Secundo ſumitur coniectura a qualitate actus faciendi

33 & exequendi. Si conceditur factum indeterminatum, † conceſſio eſt perſonalis, ut dixi ſupra in primo caſu, in

34 quarto ſigno. Si uero eſt determinatum, † conceſſio præſumitur realis. ita Bart. in d. l. ult. num. 7. ff. de ſeruit. lega. Natta in conſ. 164. num. 23. Non enim tunc electa eſt induſtria perſonæ, ut dixi ſupra in præcedenti libro, præſumptio. 21.

Tertio ſumitur coniectura a qualitate ſeu natura ipſius rei conceſſæ, ut ſi conceditur res, quæ ſui natura nō

35 eſt tranſitoria ad hæredes, conceſſio † perſonalis eſt, ſicuti quando conceditur immunitas, quæ non trāſit ad alios ſucceſſores. ita Alciat. in reſpon. 203. nume. 17. & Bero. in conſil. 153. num. 7. lib. 3. atque a ſubiecta materia Abbas conſ. 93. col. 2. lib. 2. & Crauet. conſ. 404. n. 1. & conſ. 919. num. 3.

36 Quarto ſumitur coniectura ab † obſeruātia. Ita Dec. in conſ. 261. num. 5. uerſ. accedit ulterius. qui reſpondit,

37 conceſſionem ducendi † aquam, præſumi realē ob id, quod multos annos continuata ſit in hæredes eius, cui facta fuerat ipſa conceſſio. Hanc tamen coniecturam intelligit Alciat. in d. reſp. 203. nu. 31. procedere in eo, qui ſciens eſt facti, ut in perſona priuata, ſecus in uniuerſitate, quæ quotannis ſolet mutari, & propterea in ea p̄

38 ſumitur ignorantia, & conſequenter † obſeruantia nil operatur, & accedit, quod poſſeſſio uel quaſi poſſeſſio arguit conceſſionem realem eſſe. Ita gl. in c. uenientes, in uerb. inchoatum, de iniſit. & ibid. Dd.

Quinto coniectura ducitur a qualitate uerborum expreſſorum in ipſa conceſſione, ut ſi dictum eſt, concedimus Caio in perpetuum. Ita Ancharan. in conſil. 327. colum. 2. uerſic. ſecundo principaliter. Socin. Sen. in conſi. 84. num. 4. lib. 3. & cum eo de eadem facti ſpecie conſultus, reſpondit Barbat. in conſil. 44. colum. 2. lib. 2. ubi latiſſime comprobat.

Cæterum diſſentit Alcia. in d. reſp. 203. nume. 25. qui

39 dixit, uerbum hoc, in perpetuum, † intelligi ſecundum ſubiectam materiam, & ob id poteſt intelligi durāte uita eius, cui facta fuit conceſſio, iuxta l. 1. ff. pro ſoc. ubi glo. & alia refert, Alcia.

Verum reſpondetur ſecundum Soc. in dic. conſil. 84.

40 nu. 4. quod in hac materia, † perpetuum illud proprie dicitur, quod non eſt perſonale, ſed reale, & quod trāſit cum ipſis rebus ad hæredes & ſucceſſores. Id quod ille multis probat. Et ſubiungit Socin. ibi. num. 6. hoc maxime procedere, quando alia uerba adiecta ſunt, quæ ſignificarent hoc perpetuum debere intelligi, ut ſit realis ipſa conceſſio.

Sexto coniectura ſumitur ēt aliqū ab aliquo extrin-

41 ſeco accidenti ex uerbis ſignificato, utputa, ſi dictū, &, mandatū fuiſſet, quod ex libro æſtimi & cataſtri extraheretur, atque cancellaretur nomē, & æſtimū huius, cui facta fuit conceſſio. Nā tunc p̄ſumitur, ꝙ conceſſio facta, eſſe dēt perpetua. ita Alci. in reſpon. 203. num. 9. uertum quia. Qui tñ n. 23. uerſ. non obſtat quod. declarat, niſi

Digitized by Google

niſi alia adeſſet conie&ctura,vt quia liber æſtimi conſueuerit mutari certis temporibus.Hanc conie&cturam confirmat alia ſimilis conſiderata a Socino Sen.in conſ.84. num.9.in fi.verſ.ſecunda ratio eſt,lib.3.Cum dixit,qđ ſi mandatum fuit, conceſſionem illam debere regiſtrari in actis publicis. Nam hoc ſignificat (ait Socin.) quod conceſſio perpetua eſſe debeat,atq. ita realis, & ad hęredes tranſitoria.

Septimo ſumitur conie&ctura,qñ ob qualitatẽ perſonę
42 cui † facta fuit conceſſio,illa redderetur pene inutilis, ſi intelligeretur perſonalis,utputa qñ fuiſſet facta iã ſen. Nam tunc præſumitur realis, vt reſpondit Soc. Sen. in d.conſ.84.n.10.verſ.3.ratio multum,li.3.

43 Octauo ſumitur cõiectura a reciproca † promiſſione, vt ſi vniuerſitas concedit immunitatẽ alicui, qui ſe obligauit tueri ipſam communitatem, quemadmodum ex parte ipſius vniuerſitatis promiſſio eſt realis,cum communitas nunquam moriatur,l.proponebatur.ff.de iud. Ita etiam ex parte eius, cui conceſſa fuit ipſa immunitas,dicitur realis,ſic in ſpecie reſpondit Anch.in conſ. 327.col.2.verſ.1.nanque.

44 Nono ſumitur conie&ctura ex eo,quod † ſit facta cõceſſio etiam pro ſucceſſorib.ita Bal.in conſ. 159. ſuper eo quod quæritur.col.2.li.3.& Crau.in conſ.404.n.5.

Decimo,quando facta fuit conceſſio officio, & dignitati,præſumitur realis.Crau.conſ.929.n.2.& n.34.declarat Bald.vbi ſupra.

Vndecimo,quando Princeps ſæpius conceſſionem ipſam confirmauit.ita Bald.in d.conſ.159.colu. 2. verſic. item dictus contractus,lib.3.Burſat.in conſil.30.nume. 8.lib.1.

Duodecimo,quando dictum fuit,pro ſe, & quib. dederit.Ita Crau.in conſ.590.n.2.

Ex prædictis intelligimus,magnum eſſe huius tracta
45 tionis effectum. Nam ſi † cõceſſio realis eſt,ad hęredes, & ſucceſſores omnes tranſit,ſi vero eſt perſonalis, non tranſit,vt ſupra diximus ex l.1.§.perſonis. ff. de iure immun.& l.ſordidorum.C.de excuſat.muner. & reſpondit Soc.Sen.in conſil.50.num.2.& in conſ.116.num.20.li.1. Iaſ.in l.ſi ſic ſtipulatus,la 2.num.10.de verb. obli. Eſt & alius effectus,quod quando conceſſio eſt realis, extendi
46 tur † de perſona ad perſonam, nõ autem quando eſt pſonalis. Rom.in conſ.246.num.4.Alex.in conſ.114.n.4. lib.4.Iaſ.in l.non tantũ,n.7.ff.de re iud. Dec.in l.in omnibus cauſis,n.6.& n.7.ff.de reg.iur. & Crau. in conſil. 239.n.4.& rurſus tranſit ad colonos,dixi in conſ.276.n. 7.vbi copioſe diſſerui.

Emptionis & venditionis, vel locationis & conductionis contractus an præſumatur,cum Princeps vel vniuerſitas, aliquam vectigalium exactionem alicui certo pretio concedit.

S V M M A R I A.

1 *Vectigalium exactione conceſſa alicui certo pretio a Principe, Ciuitate,aut Vniuerſitate,non expreſſo contractus nomine,in dubio præſumitur locatio.*
Idque multo magis,ſi contrahentes verbo locationis vſi fuerint, num.2.
Et maxime ſi vnum certum pretium,pro omnibus annis præſtãdum fuerit conſtitutum,n.4.
Et quid,ſi pretium in ſingulos annos ſoluendum fuerit conſtitutum,num.6.
3 *Sermonis a proprietate non recedendum.*
5 *Vectigalium conductor,non fructus percipiendos, ſed ſpem fructuum percipiendorum videtur conduxiſſe.*
7 *Locationem dici, vbi pretium annuum, vel menſtruum conſtituitur,an verum ſit.*
8 *Gloſſæ auctoritas probabilis,non neceſſaria.*
9 *Locationis in contractu,mercedis remiſſionem fieri, & qua de cauſa,num.15.*
10 *Locatio,& emptio eiſdem regulis cenſentur.*
11 *Superficiario penſionis remiſſionẽ fieri,ob ſuperficiei ruinam.*
12 *Interpretatio benignior accipienda,& quæ illa ſit in conductione vectigalium,num.13.*
14 *Retis iactum emens,ſi nil expiſcatum ſit,non conqueri põt.*
16 *Contrahentes ſecundum naturam contractus,contrahere præſumuntur,*
17 *Emptionis contractus,mercedis remiſſionem non admittit.*
18 *Emptionis natura, & ſubſtantia eſt, vt dominium transferatur.*
19 *Vectigalium in conductorem,dominium vtile tranſire.*
20 *Vectigalium in conductione duo conſiderari.*
21 *Fructus rei vendi poſſe.*
22 *Pretium vbi ſingulis annis ſoluitur,nõ videri dominum,aliquod ius transferre voluiſſe.*
23 *Locationem prædiorum leges cenſent, cum merces conſtituitur in ſingulos annos.*
24 *Coniecturam vnam tolli alia contraria.*
25 *Vectigalium exactione certo pretio cõceſſa,quod emptio ſit, alia eſt opinio.*
Idque etiam ſi ab initio vnicum ſit conſtitutum precium, & diſtributio deinde facta in annos ſingulos,n.39.
26 *Contractus talis creditur, qualem demonſtrat verborum proprietas.*
27 *Contractus qualis ſit,diſpoſitionis tenor oſtendit.*
28 *Contractus naturam potius, & materiam ſubiectam ſpectari, quam verborum ſonum.*
Id autem quando verum ſit,n. 31.
29 *Materiam ſubiectam ad recognoſcendum actum potiſſimum præbere indicium.*
30 *Emphyteuſis contractum etſi contrahentes appellent,quãdo tamen cenſeatur venditio.*
32 *Mens diſponentis potius,quam verba attenditur, vbi illa certa eſt.*
33 *Pretij facta mentione in contractu, emptionem, & venditionem præſumi.*
34 *Pretium,emptionis & venditionis ſubſtantia eſt.*
35 *Pretij,verbum,quando pro mercede poſſit exponi.*
36 *Impropriatio duplicata iure non recipitur.*
37 *Emptionis, & venditionis natura eſt, ut dominium transferatur.*
38 *Emptionis, & venditionis, contractus cenſetur, in quo quid principaliter dari promittitur, & fieri aliud in conſequentiam.*
40 *Vectigalium aut gabellarum contractus, emptionis facta mentione,certo pretio conſtituto, vt id ſemel numeretur, emptio præſumitur.*
Quod procedit,etſi poſtea ſolutionis facta ſit diſtributio in ſingulos annos,num.41.
Idem in emptione datij,cuius emptor commoditatem percipiẽdi dicitur emiſſe,num.42.
43 *Vectigalium facta dicitur locatio,facta ſimul vẽditionis, & locationis mentione,præſtationis autem diſtributione in annos vel menſes facta.*
Idem etiam ſi vnica ſit præſtatio pro toto tempore,n.44.

P R AE S V M P. C I V.

DVbia admodum eſt, etſi valde egregia, illa interpretum noſtrorum diſputatio, an præſumatur initus contractus emptionis,& venditionis,uel locationis & conductionis,quando Princeps, vel Ciuitas, ſeu populus aliquis,vectigalium exactionem alicui,certo conſtituto pretio conceſsit? Hanc diſputationem pertractarunt Bart.in ſua diſput.4.incip.Publicanus. Ripa in tracta.de peſte,in tit.de priuil.contract.num. 46. & Boer. in quæſt.249.num.10.& n.11.& alii plures, quos ſtatim

commemorabo. Placet mihi ita diſtinguere, in multis ſe
cutus Ripæ traditionem.
1 Primus eſt caſus, quando contrahentes non ſunt † vſi
verbo emptionis, & venditionis, nec verbo, locationis,
& conductionis, vtputa, ſi fuit dictum, communitas ſeu
Princeps conceſsit Caio gabellas vſq. ad decem annos,
pretio decem millium coronatorum ſingulo anno. Hoc
in caſu recepta eſt Doctorum opinio, hanc præſumi lo
cationem, & cōductionem. Ita communem eſſe aſſeruit
Ripa in d. tit. de priuil. contract. num. 54. & cū eo Boer.
in d. q. 249. num. 11. vet. 1. caſus, qui teſtatur eſſe cōmu-
nem opinionem.
2 Secundus eſt caſus, quando contrahentes vſi ſunt †
verbo locationis, & conductionis, vtputa, ſi dictū fuit,
quod Princeps locauit Caio gabellas ad decem annos
pretio decem millium coronatorum ſingulo anno. Hoc
etiam in caſu a fortiori præſumitur atque cenſetur loca
tio, & conductio. Et communem hanc eſſe opinionem
aſſeruit Ripa in d. tit. de priuil. contract. num. 55. & cū
eo Boer. in d. q. 249. n. 11. verſ. ſecundus caſus eſt. Ea eſt
manifeſta ratio, quia ſi in dubio præſumitur locatio, cū
locationis mentio non eſt facta, vt ſuperiore caſu di-
ximus, multo magis, quando fuit adiectum verbum lo-
3 cationis. Et præterea a ſermonis † proprietate non eſt
recedendum, l. non aliter, de leg. 3. & multis infra com-
probabimus. Dum ergo locationis verbo vſi ſint cōtra-
hentes, hanc locationem eſſe ſignificarunt.
Extenditur hic caſus, vt locum etiam habeat, quādo
4 conſtitutum fuit vnicum † certum pretium, præſtandū
pro omnibus annis, vel etiam ſi facta ſit conceſsio pro
vno anno. Nam & tunc ob verbum, locationis, quo con
trahentes vſi ſunt, præſumitur adhuc contractus loca-
tionis. Ita cenſuit Ripa in dic. tit. de priuilegiis contra-
ctuum, n. 55. verſ. & hoc intelligo. Quo in loco cēſuit ita
ſenſiſſe Caſtr. in l. cotem ferro. §. qui maximos. n. 4. ff. de
public. & vectig. & in l. 2. §. adeo. ff. locati. etſi ipſe Caſt.
in d. §. adeo. nil hac de re dixerit.
Nec repugnat auctoritas Baldi in l. ſi ea lege. nu. 4. C.
de vſuris. quia, vt recte etiam animaduertit Ripa præci
tato in loco, concedit Bald. hunc eſſe contractū locatio
nis, ſed ait, quod hoc in caſu non ſit remiſsio mercedis,
huic locatori, ſi fructus aliquos non percepit, cum hic
5 conductor non cenſeatur conduxiſſe † fructus percipien
dos, ſed ſpem fructuum percipiendorum, atque ita ca-
ſum, aduerſamq. fortunam cōduxiſſe videtur. l. nec em-
ptio. ff. de contrahen. emp. Et hac ratione vſus etiam eſt
Bald. in l. licet. q. 3. C. locat.
Tertius eſt caſus, quando contrahentes vſi quidem
6 ſunt verbo emptionis, & venditionis, ſed tamen † in ſin
gulos annos pretium conſtituerūt, vtputa ſi dictū fuit,
quod Princeps vendidit Caio gabellas ad decē annos,
pretio decem millium coronatorum in ſingulos annos
ſoluendas. Hoc ſane in caſu recepta magis Doctorum
opinio eſt, hunc eſſe locationis, & conductionis contra
ctum. Hac in opinione fuerunt Bart. in d. l. cotem ferro.
§. qui maximos. num. 2. ff. de public. & vectig. & copio-
ſius in d. diſp. 4. Publicanus. Caſtr. in d. §. qui maximos.
Anch. in conſ. 401. pluribus. num. 2. & in c. propter ſteri
litatem. de locat. Signor. in conſ. 12. n. 12. Imola in conſ.
7. in princ. qui admittit veram eſſe Bartoli opinionem.
Idem ſenſit Aret. in conſ. 55. nu. 3. & n. 5. Hanc quoque
probarunt Bertachin. in tract. de gabellis. in primā qu.
ſecundæ partis principalis, col. 1. Sal. in l. 1. col. 3. verſic.
unum tamen. C. de iure emphyt. Alex. in conſil. 3. col. 2.
lib. 3. & apertius in conſ. 108. lib. 3. Corn. in conſ. 23. nu.
7. in conſ. 83. n. 9. & in conſ. 128. nu. 3. lib. 2. idem in conſ.
12. n. 2. lib. 4. Lud. Bolog. in conſ. 54. col. pen. verſ. aliud
etiam ineſt. Socin. Sen. in conſ. 88. col. 2. verſ. pretium au
tem. li. 1. & in conſ. 156. col. 1. li. 2. Idem ſenſit Fabia. de
Monte in tract. de emp. & vend. q. 2. princ. n. 24. & hanc
eſſe communem ſententiā, atteſtatus eſt Ripa in d. trac.
de peſte, in d. tit. de priuileg. contractuum. n. 56. Eādem
ſecuti ſunt Soc. Iun. in conſ. 68. num. 1. lib. 1. Tiraqu. de
retrac. conſang. §. 32. in gl. 1. n. 36. Boer. q. 249. colu. ult.
Boſs. in trac. cauſarum criminalium. in tit. de remiſsio
ne mercedis publicanorum. num. 5. Et quanquam in fo
ro & iudiciis ab opinione hac temere recedere non li-
ceat, attamen parum ſolida eſſe videntur argumēta pe-
ne omnia quibus ii interpretes vſi ſunt.
Primo ea ratione moti ſunt, quod hic conſtitutū eſt
pretium annuum, ſicq. in ſingulos annos. Atqui ubi pre
tium in ſingulos annos, vel menſes conſtituitur, contra-
ctus locationis dicitur initus, non autem emptionis, &
uenditionis. Ergo hic contractus noſter dicitur locatio
nis, non autem venditionis. Illa minor probatur aucto-
ritate gloſsæ in l. 1. in uerbo, alienationis. C. de iure em-
phy. quam gloſsæ traditionem ſecuti ſunt Bar. & Iaſ. n.
23. qui alios plures commemorat.
Reſpondetur primo ex ſententia Imolæ in dict. §. qui
maximos. & Ripæ in d. trac. de peſte. tit. de priuileg. con
7 tractuum. num. 49. verum non eſſe, quod dicatur † loca
tio, vbi conſtituitur pretium annuum, vel menſtruum,
quia nil eſt, quod impediat, quin emi poſsit perceptio
fructuum pro pluribus annis, licet ſolutio ſit diſtributa
in ſingulos annos. Cum ergo vendi poſsit, & conſtet de
mente contrahentium, ex verbis ab eis prolatis, debet
iudicari emptio, non autem locatio. Nec obſtat gloſs. d.
l. 1. C. de iure emphyt. quia illa procedit in dubio, & ubi
contrahentes uſi non ſunt uerbo emptionis & venditio
nis. Et in claris non eſt opus coniecturis. l. continuus. §.
cum ita. de verb. obl. Et hāc interpretationem ſenſit gl.
l. Pomponius. in verbo, amitti. il 2. ff. quibus modis vſuſ-
fructus amitt. cum appellat uenditionem fructuum fa-
ctam pro decem annis in ſingulos annos. Præterea & ſe
cundo reſpondetur gl. d. l. 1. C. de iure emphy. non pro-
bare vel lege, vel ratione id quod aſſerit. Nam adducit
tex. §. pretium. in Inſtit. de emp. & uend. & §. adeo. in In-
ſtit. de locato. quæ quidem iura nil penitus probant.
8 Quocirca, etſi probabilis ſit gloſsæ † auctoritas, non ta-
men eſt neceſſaria, ut ſcribunt omnes in l. 1. ff. ſi certum
peta. Et rurſus ipſamet gl. aliter ſenſit in d. l. Pompon.
ff. quib. mod. vſusfruct. amitta.
Secundo adfert Ripa in d. tit. de priuil. contractuū.
n. 50. hoc argūm. ꝙ ait a Bar. in d. diſpu. 4. perpenſū. Hic
contractus aſsimilatur contractui locationis, & ſcd'm
eius naturā debet regulari. Atqui in cōtractu locationis
9 † ſit remiſsio mercedis. Ergo idē eſt dicēdū hoc in caſu.
Reſpondeo ego huic argumento, omiſsa rñſione Ri-
pæ. Dico itaq. hoc argumentum nil ad rem noſtram fa-
cere. Nam nos nō diſputamus nunc, an fieri dēat hoc in
caſu remiſsio mercedis, uel non tanquam ſit contractus
locationis, uel uenditionis, ſed diſputamus, an ſit cōtra
ctus ipſe emptionis, uel locationis, atq. ita diſputamus
de cognoſcenda ipſa qualitate ipſius contractus, qualis
ſ. contractus ſit. Et ex hoc reſpondetur illi conſideratio
ni, quam ex eodem Bar. ſubiungit Ripa, quod. l. emptio
10 † & locatio eiſdem regulis regulantur. l. 2. in prin. ff. lo-
cati. Nam cum adhuc non ſit certum, quæ ſpecies con-
tractus hæc ſit, ſequitur dicendum, ad rem non facere
conſiderationem hanc.
Tertio mouetur Ripa in d. tit. de priuilegiis contra-
ctuum. nu. 52. poſt Bart. in d. diſput. 4. ex l. inter quos. §.
11 damni. ff. de damno infecto. ubi ſuperficiario † propter
ruinam ſuperficiei ſit remiſsio penſionis. Et tamen eſſe
poteſt, quod titulo emptionis eſſet ſuperficiarius. Cum
ſuperficies ita emi, ſicut locari poſsit. l. 1. §. 1. ff. de ſu-
perficiebus.
Reſpondet Ripa ubi ſupra nu. 52. uerſic. ſed tu. Ego
quantum attinet ad rem hanc reſpondeo, ut dixi ſupra.
Eadem reſponſione diluitur aliud argumentum, quod
recenſet

Digitized by Google

recenſet Ripa vbi ſupra num.53.

Quarto ad rem magis conferre videtur, quod in du-
12 bio recipienda eſt illa interpretatio, †quę benignior eſt.
l.vlt. C.qui bonis ced.poſſ.qua adductus ita reſpondit
Soc.ſen.in conſil.25.col.8. verſic.nono probatur.libr.1.
& ego ſcripſi lib.2. de arbitr.iudic.&c. Caſu 199. num.
6. Atqui benignior videtur eſſe hæc interpretatio, ꝙ ſit
contractus locationis, ob id ſcilicet, quod remiſſio mer-
cedis facile conceditur, fructibus non perceptis, vt in
ſpecie conſiderat Ripa in d.titul.de priuilegijs contra-
ctuum.num.63.verſic.inſuper. Ergo hic contractus dici
debet contractus locationis, & conductionis.

Reſpondetur retorquendo argumentum, quod beni
13 gnior cenſeri debet interpretatio † ob id, ꝙ remiſſio fie-
ri non debet: cum hic nulla adſit culpa communitatis,
& Reipub. ob quam cōcedi debet remiſſio: Et ipſi Rei-
pub. magis fauendum eſt quam illi emptori, cum Reſp.
æquiparetur minori.l.pen.C.de iure Reipub.lib.10. Et
14 quemadmodum is, qui emit iactum retis † conqueri nō
poteſt, ſi nihil expiſcatū erit.l.ſi iactum. ff.de act.empt.
ita nec iſte emptor redituum vectigalis. Et quemadmo-
dum emptor iſte pretium auxiſſet ipſi Reipub. ſi multū
plus ſolito percepiſſet, ita econtra non meretur refici, ſi
minus percepit, cum ſit regula iuris naturæ, ad eū per-
tinere damnum, ad quem pertinet lucrum.l.ſecūdū na-
turam.de reg.iur. Nec obſtat quod in contractu locatio
nis fiat remiſſio mercedis ob ſterilitatem, cum tñ mer-
ces illa non augeatur ob magnam vbertatem: Nam faci
le reſpondetur id contingere in locatione, quam certā
15 eſſe præſupponimus, quia in locatione id ſtatuit † lex, &
16 contrahentes cenſetur contrahere † ſecūdum naturam
contractus: Et propterea diuerſum eſt in caſu noſtro, in
17 quo dicimus eſſe contractum emptionis, † cuius natura
non admittit mercedis remiſſionem.

Quinto vrgere non mediocriter videtur, quod em-
18 ptionis, & † venditionis natura, & ſubſtantia eſt, ꝙ do-
minium rei venditæ transferatur. l.cū manu ſata.§.vlt.
ff.de cōtrahen.empt.& §.item quæritur. Inſtit.de locat.
Atqui noſtro in caſu nullum eſt translatum dominium
vectigalis. Ergo non dicitur cōtractus venditionis, ſed
potius locationis.

Reſpondetur primò, ꝙ immò in hunc contrahentem
19 cum Repub. etiamſi conductor ſit, ſemper tranſit † vtile
dominium.l.1.§.1.ff.de loco publ.fruct. Bart.in l.1.§.1.
de ſuperficieb.& Aret.in conſ.55.num.3.in fi.

20 Reſpondetur ſecundo, quòd in vectigali † duo conſi-
derātur, nempe corpus ipſum vectigalis, & ipſius vecti-
galis fructus ſeu reditus. Quoad dominium ipſius cor-
poris vectigalis, eſt certum illud non eſſe translatum, cū
dictum ſit reditus venditos eſſe, non autem ipſum vecti
gal. Et hoc caſu procedit argumentum. Quo vero ad
dominium ipſorum redituum, & fructuū, illud dici po-
21 teſt venditum, & translatum. Cum & fructus † vendi
poſſint. Clemen.1.de rebus alien.non alien.& tradunt
Bald.in l.2. C.eod.& Fabian. de monte in tract.de em-
ptione.q.2.num.28.

Sexto ad rem maxime facere videtur hæc ratio, quod
22 quando † pretium ſoluitur ſingulis annis, non videtur
dominus velle transferre aliqđ ius, ad hoc, vt ſi ille ceſ-
ſabit in ſolutione mercedis, vel pretii poſſit expelli.leg.
quæro.§.inter locatorem. ff.locati.& l.vectigalia.§.vlt.
ff.de public.& vectig. ſed diuerſum eſt, quando vnicum
pretium ſoluitur. Et idem videtur probari l.item quæri-
tur.§.qui impleto. ff.locati. vbi in locatione prædiorum
ſemper habetur reſpectus ad annuam præſtationem. Er
go hic contractus non eſt emptionis, cuius natura eſt, vt
dominium transferatur, vt diximus ſupra.

Reſpondetur argumentum quidem demonſtrare in
contractu locationis eſſe rationem hanc cur dominiū,
ſeu aliquod ius non transferatur, vt ſcilicet conductor
deficiens in ſolutione expelli poſſit, ſed tamen ex hoc
ipſo argumento non colligitur, quin idem ſit remediū
in caſu fructuum ſingulorum annorum, qui dum in ſin-
gulos annos vendūtur, & ſingulis annis ſolui debet præ-
tium, ſi deficiat in ſolutione, poſſit repelli a perceptio-
ne aliorum fructuum ſubſequentium annorum. Et ille
reſpectus, qui ratione quantitatis fructuum habetur in
locatione ex præſtatione penſionis. d.§.qui impleto.ha
beri etiam poteſt in contractu venditionis.

Septimo ad rem maxime videtur pertinere, quod re-
23 gulariter leges loquentes de locatione † prædiorum, lo
quuntur, cum merces cōſtituitur in ſingulos annos. Ita
l.item quæritur.§.qui impleto. & l.ſi in leg.§.ſi domus.
& §.ſeq.ff.locati.l.vectigalia.§.vlt.ff.de public. & vecti-
gal.l.ſi a colono.& l.fideiuſſores.§.pro Aurelio. ff.de fi-
deiuſſ.& l.licet. C.loca. Cum ergo noſtro in caſu ſolutio
fieri debeat ſingulis annis ratione fructuum, & reditū
percipiendorum, dici debet hic contractus locationis,
non autem venditionis.

Reſpondetur, ꝙ licet hæc diſtributio ſolutionis in ſin
gulos annos coniecturam faciat hunc contractum eſſe
locationis, vt loquuntur iura ſupra allegata. Attamē ab
hac coniectura receditur ob clara verba appoſita in cō
tractu, dū appellatur venditio. Et in claris non eſt opus
coniecturis.l.continuus.§.cum ita. de verb.obligat. Et
24 pręterea vna † cōiectura alteram tollit, & diluit.l.diuus.
ff.de in integ.reſt.& egregie ſcribunt Bald.in rub.extra.
de præſump.num.1. Marſil.in l.1.§.diuus, num.28.ff.ad
l.Cornel.de Sicar. Soc.iun.in conſil.76. num.66.lib.1.&
Gram.in conſ.13.num.7. Hic autem, præter clarum ver-
bum vēditionis, adeſt verbū pretii, quod ſui natura (vt
diximus ſupra) facit validā coniecturam, contractum
eſſe emptionis & venditionis. Ergo diluitur huius argu
menti coniectura ducta a diſtributione ſolutionis in ſin
gulos ann.

25 Contrariam itaque opinionem † aduerſus cōmunem
probarunt aliqui magnæ quidem auctoritatis interpre
tes, nempe Roman.& Imol.in dict.l.cotem ferro.§.qui
maximos.ff.de publica. & vectiga. Idem Imol.in c.pro-
pter ſterilitatem.col.pen.de locato. Lud. Bolog.in addi
tio.ad Io.de Anna.in conſ.74.col.vlt.

Primo itaque hæc opinio probatur, contrahentes vſi
hic ſunt verbo emptionis, & venditionis, quod verbum
proprie ſignificat ipſum contractum emptionis, & ven
26 ditionis, vt clarum eſt. Atqui talis creditur eſſe † contra
ctus, qualem eum verborum proprietas ſignificat. Er-
go hic contractus dici debet emptionis, & vēditionis.
Illa minor probatur ex l.intereſt. ff.de ſolutio.ibi, quan-
tum lectio probat. Huc facit ꝙ egregie ſcripſit Dec.in
authen.ex teſtamento.col.3.verſ.ſed certe. C.de collat.
poſt Oldr.in conſ.159.quod ſi dubitatur an aliqua con
ceſſio ſit feudum, vel donatio, verba conceſſionis inſpi
ciēda ſunt. Nā ſi in ea dicitur, donamus, donatio eſt, qa
verba id ſonant. Et aliud ſimile tradit ibi Decius, & idē
alia plura attulit in conſ.208.col.1.verſ.poſtremo.& in
conſ.468.col.2.verſic.& ex his patet. Et hoc illud eſt, ꝙ
27 dicere ſolemus tenorem diſpoſitionis † oſtendere qua-
lis ſit contractus, vt poſt alios ſcripſerunt Curt.ſen. in
conſ.53.ſuper art.col.1.& latiſſime Tiraq.in l.ſi vnquā.
in verbo libertis.num.8.& 9.C.de reuoc.donat.

Nec obſtat conſideratio neque reſponſio Doctorū,
qui communem opinionem defendunt, quod licet ver-
ba ſonant in contractum emptionis, & venditionis, at-
28 tamen magis attendi debet natura † contractus, ſiceque
ſubiecta materia, quam verborum ſonus, vt probant in
ſpecie l.ſi vno.ff.locati.& l.ſi olei.C.eo.& confert l.inſu-
lam.ff.de præſcript.verbis. Et huc pertinent multa ſimi
lia, quæ congerunt Decius in l.non vult hæres eſſe.num.
8.de reg.iur.in leg.qui accuſare.in fine. C.de edendo.&
l.3.num.8. C.de mulie.teſtam. Alc.lib.2.de verb.ſignifi.
num.4.

Digitized by Google

num. 3.& clare Crau.in conſ.245.num.6. Et ad rem ma
xime,pertinet, quod docuit Aret.in l.1.§.ſi quis ita. de
verb.oblig. dum dixit quod ad cognoſcendum actú po
29 tiſſimum iudicium reſultat † ex ſubiecta materia. Et ex
Aretini ſententia ſcripſit Alc.in tract.de præſump.reg.
3.præſump.36.in fine. ſubiectam materiam oſtendere,
an quis vti voluerit actu priuilegiato, vel ordinario. His
valde ſimilia, & egregie recenſet Tiraq.de retractu con
ſang.§.32.gl.1.num.34. Et ad rem noſtram eſt valde ſi-
mile, quod decidit Afflict.in deciſ.73. in fine quod lici-
30 te contrahentes appellent † contractum emphyteuſis,
attamen ſi adeſt pretium,& natura emptionis, emptio
a ſubiecta ipſa materia iudicari debet. Idem de emphy-
teuſi facta ſub nomine locationis reſponderunt Neuiz.
in conſ.91.num.13.& Bellon.in conſ.21.nu.3.& 5.Nat
ta in conſil.49. num.14.& ſimile de feudo tradit Socin.
ſen.in l.Gallus. §.etiam.num.6. ff.de lib.& poſthum.&
dicemus infra in præſump.ſequenti. vbi agemus de præ
ſumptione,an præſumatur côtractus locationis,vel em
phyteuſis. Ita ergo noſtro in caſu ob ſubiectam ipſam
materiam, illud verbum emit, poteſt exponi, id eſt, lo-
cauit, vt in l.ea l.§.locaui.ff. locati. & l.ij qui.C.eo.

Huic conſiderationi facile reſpondetur, quod tunc
31 † demum magis attenditur natura actus, quam ſignifi-
catio verborum,quando ipſe actus eſt clarus, atque ita
quando omnino conſtat de ipſa natura actus. Ita loquũ
tur prædicta iura, nempe l.ſi vno.l.ſi olei.& d.l.ſi inſulã.
& Doctores ſupra allegati. Nam tunc verba impropriã-
tur, ſed diuerſum eſt, quando ipſa ſubiecta materia eſt
dubia & ambigua, ſicuti in caſu noſtro, vbi reditus vel
fructus ad tempus percipiendi ita poſſunt vendi quem
admodum & locari, vt infra dicemus: Nam tunc a ſer-
monis proprietate non eſt recedendum. l.non aliter.de
leg.3.cum ſimilibus. Et valde ſimile eſt,quod ſcripſit So
cin.in l.ambiguo.num.5. ff.de reb.dubijs.cum dixit,qđ
32 tunc potius attenditur mens † diſponentis quam verbo
rum proprietas,quando ſcilicet ipſa mens eſt certa. Er-
go ſenſit Socinus, quod vbi mens eſt dubia, a ſermonis
proprietate non eſt recedendum.

Præterea & ſecundo reſpondetur, quod quantum ad
tertium inſpicitur quidẽ ſubiecta ipſa materia: ſed quo
ad ipſos contrahentes magis inſpicitur proprietas ver-
borum. Ita egregie declarat Ripa in l.2.in princ.nu.73.
ff.ſi certum pet.

Secũdo mouet me plurimum,quod hic facta eſt men
tio pretij. Atqui vbi in aliquo contractu fit mentio pre-
33 tii,† contractus emptionis, & venditionis cenſetur. Er-
go & hic contractus noſter iudicandus eſt emptionis &
venditionis. Illa minor probatur ex l.vlt.vbi gl.& Bar.
C.de prædiis,decurio.lib.10. & l.cum dotem.C.de iure
dotium. quo loci Baldus annotauit, quod ſi ſtatutum
diſponit vt de pretio cuiuſque rei ſoluatur gabella, ſta-
tutum illud intelligitur de contractu emptionis & ven-
ditionis.& Baldum ſecutus eſt Iaſ.in l.1.nu.23.C.de iu-
re emphyt. Et his accedit gl.in l.apud Celſum. §.ſi cum
legitima. ff.de doli mali, & metus except. ibi pretio ac-
cepto. vbi emptio iudicatur, ob pretii conſtitutionem,
etſi appellata fuerit ceſſio. Alia tradunt egregia Dec.in
l.imaginaria.nu.1.& ibi cæteri Doct.de reg.iuris.qui di
34 cunt pretium † eſſe ſubſtantiam emptionis & venditio-
nis,& propterea arguere contractum eſſe talem. Idem
ſcripſerunt Fabianus de Môte in tract.de emptione, &
venditione. q.1.ad finem. Marſ.ſingul.105.Socin.iun.in
conſ.61.n.3.& nu.7.lib.1.Pariſ.in conſ.83. num.7.lib.3.
& Alba in conſ.81.nu.47. & his accedit Alciat.in l.2.in
princ.num.26.ff.ſi certum petat.qui ſcriptum reliquit,
quod mentio pretii rem claram omnino facit, vt ven-
ditio celebrata videatur. Et quod verbum,dari,quod
alioqui actũ permutationis ſignificabat, impropriatur
& exponitur pro tradi. Et ad rem prope noſtram cẽſuit
Affl.deciſ.71.num.9.contractum emptionis cenſeri ob
pretii mentionem, etſi alia verba ſignificant eſſe contra
ctum emphyteuſis.

35 Nec hic obſtat ſi dicatur, quod hoc verbum, † pretiũ,
exponi poteſt, pro mercede, vt in l.ea lege.§.locaui.& in
l.inſulam.§.qui ædem.ff.locati.

Nam reſpondetur, quod illud contingit ibi quia ipſa
ſubiecta materia erat omnino clara,quia erat côtractus
locationis,& conductionis, id quod non contingit in ca
ſu noſtro. Præterea in caſibus in d.§.locaui.& d.§.qui
ædem.pretium conueniebat ſolum contractui locatio-
nis,cum tenue pretium eſſet, iuxta declarationem Iaſ.
in d.l.2.in fine principi.ff.ſi certum petat.& in conſ.45.
col.3.lib.1. At noſtro in caſu pretium conuenire ita po-
teſt emptioni fructuum, vt conductioni ipſius fundi, vel
iuri exigendi. Et propterea a ſermonis proprietate non
eſt recedendum. Et accedit præterea, quod hic adeſſet
duplex impropriatio, nempe verbi, venditionis, &
36 verbi pretium,quę quidem duplicata † impropriatio iu
re non recipitur.

Tertio adducor in hanc ſententiam ea ratione,quod
ex natura emptionis & venditionis eſt, quod dominiũ
37 † rei transferatur.l.cum manuſatæ. §.vltim.ff.de contra
hend.emptio.& l.neceſſario. §.1.ff.de periculo & com
mod.rei vendit.

Atqui hoc noſtro in caſu dominium fructuum tranſ-
ferri poſſe dicitur, iuxta l.3.ff.de vſufructu. Ergo cenſe-
ri debet contractus emptionis & vẽditionis,cum & no-
men,& ſubſtantia,nempe pretium concurrat.

Quarto vrget non parũ, quod quando fit contractus
38 in quo quis † promittit aliquid dare principaliter & ali-
quid facere in conſequentiam, tunc iudicatur contra-
ctus emptionis & venditionis.l.2.§.1.ff.locat. & §.item
quæritur.inſtit.eodem. Atqui noſtro in caſu qui vendi-
dit fructũ ad decem annos, aliquid dari promiſit prin-
cipaliter, nempe ipſum dñium fructuum, & aliquid fa-
cere in conſequentiam, nempe pati qđ fructus colligan
tur.l.ſi vſusfructus.ff.de iure dotium. Ergo hic contra-
ctus iudicatur emptionis & venditionis.

Extenditur communis concluſio, vt procedat etiam
39 quando † ab initio fuit conſtitutum vnicum pretium,
& deinde ſolutio diſtributa per ſingulos annos. Ita Ri-
pa in d.tit.de priuilegiis contractuum.nu.64.vbi decla
rat in prima extenſione.

40 Quartus eſt caſus, quando † contrahentes vſi ſint ver
bo emptionis & venditionis, & vnicum tantum pretiũ
ſemel numerandum côſtituerunt, vt puta ſi dictum eſt.
Princeps vendit Caio gabellas ad decem annos, pretio
centum millium coronatorum. Hoc in caſu contractus
iſte præſumitur contractus emptionis & venditionis.
Ita ſcripſerunt Bar.in d.diſput.4. Publicanus, in ſolutio
ne.col.3. verſ.& prædicta vera. Ripa in d.tit. de priuile-
giis contractuum.nu.60. verſ.ſecundo caſu.& Tiraq.in
tract.de retract.conſang.§.1.gl.14.num.86.& 87. Et ad
mittunt cæteri omnes ſuperiore caſu commemorati,
dum ſolum ob id eo in caſu dicunt eſſe contractum lo-
cationis, quod pretium eſt in ſingulos annos diſtribu-
tum. Ergo a ſenſu contrario omnes concedunt eſſe ven
ditionem, ſi vnicum tantum ſit pretium ſemel præſtan-
dum. Et hic ceſſant illa argumenta quæ pro communi
illa opinione ſuperiori caſu adferuntur. Et hoc in caſu
non conceditur remiſſio mercedis, ſi nihil, vel parum
fuit perceptum, vt ſcribunt Ripa,& cæteri omnes,cum
ad emptorem ipſum totum damnum pertineat. Quo ta
men ad pretii excomputationem duos caſus diſtinguit
præcitato in loco Ripa.

Quorum primus eſt, quando ipſe emptor percipit re
ditus. Hoc caſu non fit excomputatio pretii, quia ius
vſusfructus videtur emptũ. l.ſi quis ita.ff.de vſufructu.
& l.cum ita.ff.de vſufruct.legat.

Secun-

Digitized by Google

Secundus eſt caſus, quãdo venditor percipit reditus.
Nam tunc fit excomputatio pretij pro rata temporis,
quo reditus non fuerunt præſtiti per ipſum venditorẽ,
ipſi emptori. Ita Bart. in diſp. 4. arg. l. ſi venditor. §. veri-
ſimile. ff. de contrah. empt.

Extenditur primo quartus iſte caſus, vt locum etiam
ſibi vendicet, cum ab initio vnicum cõſtitutum eſt pre-
41 tium pro omnibus annis, & deinde diſtributa † eſt ipſa
ſolutio difformiter in ſingulos annos, vtputa ſi dictum
ſit, Princeps vendidit Caio reditus ſuorum vectigalium
per decem annos pretio cẽtum millium coronatorum,
ita tamen quod primo anno numeret viginti mille, ſe-
cundo anno numeret decem millia coronatos, &c. Hoc
etiam caſu præſumitur contractus emptionis & vendi-
tionis. Ita cenſuit Ripa in d. tract. de peſte. in d. titul. de
priuil. contractuum. num. 46. qui declarat Bar. in d. q. 4.
Alex. in conſ. 108. lib. 3. & Corn. in conſ. 12. lib. 4.

Extenditur ſecundo, vt procedat etiam, quando vni-
42 co pretio venditum fuit † datium: nam tunc præſumun
tur venditi reditus datii, & ob id præſumitur contractus
venditionis. Ita ſenſit Bar. in d. diſp. 4. in ſolutione. col.
3. verſ. primo videamus, & apertius Bald. in l. licet. q. 4.
C. locati. qui dixit, ita ſcripſiſſe Bar. in d. l. qui maximos.
tametſi meo in codice, nullum verbum hac de re ſcripſe-
rit Bart. ea ratione ii moti ſunt, quod cenſetur hic em-
pta commoditas perceptionis fructuũ. l. ſi vſusfructus.
ff. de iure dotium. Emptor autem perceptionis cenſetur
emiſſe ipſum actum percipiendi, atque ita ſpem. l. ſi ia-
ctum. ff. de actio. empt. & d. l. ſi vſusfructus. in fi. ff. de iu-
re dotium. Ergo dicendum eſt quod ſola ſpe contentus
eſſe debeat.

Diſſentiunt tamen a Bart. & Baldo, Alex. & Igneus,
quos recenſet & probat Ripa in d. tract. de peſte. in tit.
de priuilegiis contractuum. num. 63.

Quintus eſt caſus, quãdo contrahentes vſi ſunt ſimul
43 verbo venditionis, & verbo locationis, & præſtatio eſt
diuiſa in ſingulos annos, vel menſes. Hoc caſu vere præ
ſumitur locatio. Ita Ripa in d. tit. de priuilegiis contra-
ctuum. nu. 66. poſt Imolã in d. §. qui maximos & Alex.
in conſ. 108. lib. 3. Alc. in reſp. 513. nu. 1. & Boer. in d. q.
249. col. vlt. verſ. quartus caſus.

Sextus & vltimus eſt caſus, quando contrahentes vſi
ſunt ſimul verbo venditionis & locationis, & præſtatio
44 † eſt vnica pro toto tempore, hoc caſu præſumi contra-
ctum locationis ſcripſit Ripa in d. tit. de priuilegiis con
tractuum. nu. 66. verſ. ſi vero cõſtitutum. quem ſecutus
eſt Boer. in d. q. 249. col. vlt. verſ. quartus caſus eſt.

Contractus emphyteuticus, vel locationis, quibus con-
iecturis, & præſumptionibus iu-
dicari poſſit.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteuſim vel locationem contrahentes nominantes, illorũ verbis ſtandum eſt.*
2 *Contractus talis præſumitur qualis ex verborum facie apparet. Niſi repugnet illius effectus.*
3 *Emphyteuſis iudicatur vbi conceſſio perpetua eſt.*
4 *Locatio ad certum tempus fieri ſolet.*
5 *Locatio dicitur, quando penſio quæ præſtatur, fructibus reſpondet.*
6 *Emphyteuſis dicitur, quando modica ſoluitur penſio.*
7 *Emphyteuſim conceſſam eſſe indicio eſt reſeruatio præſtandi laudemij.*
8 *Laudemium pro locatione non ſoluitur.*
9 *Laudemium lex appellat quinquageſimam.*
10 *Emphyteuſis vel locatio an ſit effectus magis quam verba indicant.*
11 *Contractus in qualitate cognoſcenda non nomen, ſed quod cõtractui conuenit, attenditur.*
12 *Rei veritas falſa demonſtratione & denominatione nequit immutari.*

PRAESVMPT. CV.

CVM contrahentes claris verbis appellant contra-
1 ctum vel locationis, † vel emphyteuſis, ab ea no-
minatione recedendum non eſt. iuxta l. ſi alii. ff. de vſu-
fructu leg. Quęcunque enim fuerit velata intentio, atta-
mẽ verbis ſtandum eſt, nec ſunt verba cauillanda. l. 2.
2 §. vlt. ff. ad Senatuſcon. Tertul. Et vere contractus † talis
præſumitur & iudicatur, qualis ex verborũ facie appa-
ret. l. fideiuſſores magiſtratuum. §. 1. ff. de fideiuſſ. Et cõ-
tractum ipſum ſecundum verba iudicamus. l. qui ſaxũ.
ff. de don. vbi Imola. Et in ſpecie contractus locationis
& emphyteuſis reſponderunt Neu. in conſil. 92. nu. 1. &
2. & Natta in conſ. 49. num. 14. lib. 1. & Rota Roman. in
deciſ. 564. num. 5. in prima parte in nouiſſimis. Cum ve-
ro verba non ſunt clara, ad præſumptiones, & coniectu-
ras recurrimus.

Prima coniectura eſt, quando cõceſſio eſt perpetua.
3 Nam tunc iudicatur emphyteuſis, † non autem locatio,
4 quæ fieri ſolet † ad certum tempus. Ita Bald. in c. literę.
col. 2. verſic. modo ego quæro. de dilatio. Ang. Aretin. in
§. adeo. in inſtit. de locat. Iaſ. in l. 1. num. 6. C. de iure em-
phyt. Cagnol. in authen. qui rem. num. 6. 7. C. de ſacroſ.
eccleſ. Bellon. in conſ. 21. num. 2. & Natta in conſil. 49.
num. 23. lib. 1.

5 Secunda eſt coniectura, quod quando † penſio, quæ
præſtatur, correſpondet fructibus, locatio dicitur. Em-
6 phyteuſis vero quando ſoluitur tenuis & modica † pen
ſio. Ita Bart. in l. 1. nu. 9. uerſ. quæro, dicitur hic. C. de iu-
re emph. & ibidem Iaſ. num. 16. Et his accedit Spec. in
tit. de emph. §. nunc aliqua. uerſ. ſecundo quæritur. &c.
qui manifeſte ſcripſit emphyteutam plus percipere de
fructibus quam ſoluat nomine penſionis. Idem reſpon-
dit Alex. in conſ. 112. num. 2. & num. 3. uerſ. 6. lib. 1. Cæ-
polla in tract. de ſimulat. contractuũ. in tertia præſump.
uer. & ſic penſio. qui in ſpecie horum contractuum, qui
Veronæ celebrari ſolent, ſic affirmat. Soc. ſen. in conſil.
257. num. 8. lib. 1. Cagn. in l. 2. n. 262. C. de reſcind. uẽd.
Neuiz. in conſ. 92. num. 12. & num. 45. qui huius ſenten
tiæ alios commemorat. Silu. in conſ. 9. num. 3. Natta in
conſ. 49. num. 7. 16. & 17. lib. 1. & Iul. Clarus in §. emphy
teuſis. q. 1. uerſ. & aduerte. Rota ubi ſupra.

Tertia eſt coniectura, quando fuit inter partes cõuen
tum, quod ſi ille, cui facta eſt cõceſſio, alienaret, in aliũ
7 ue transferret rem ipſam conceſſam, laudemium † ex re
præſtaretur. Hæc coniectura ſignificat emphyteuſim
fuiſſe conceſſam. Cum laudemium pro ea, non autẽ pro
8 locatione † præſtari ſoleat, l. ult. C. de iure emphyt. ubi
omnes. & reſpondit Alex. in conſ. 23. num. 7. lib. 5. hoc
9 laudemium qđ lex appellat quinquageſimam, † præſta-
ri ex natura contractus emphyteutici pro conſenſu quẽ
dominus præſtat in ipſius emphyteuſis alienatione, &
noue alia ſcribit Amedeus de Ponte in tract. de laude-
miis. q. 1. Pro alienatione etiam rei locatæ ad decen-
nium ſolui debere laudemium reſpondit Dec. in conſil.
102. num. 3. Diſſentit tamẽ Modernus Pariſienſis ibi in
additionibus.

Quarta eſt coniectura, quando factum eſt pactum,
quod eueniente aliquo infortunio res poſſit reſtitui do-
mino, qui eam conceſſit. Hoc caſu præſumitur locatio,
non autem emphyteuſis. Ita Corn. in conſ. 285. nu. 22.
lib. 1. Berous in conſ. 130. num. 2. lib. 1. Rubeus in l. Gal
lus. §. quidam recte. nu. 202. de lib. & poſthum. Bellon.
in conſ. 21. nu. 8. & Rota in deciſ. 564. nu. 3. Illud uerbũ
obſeruandum eſt hac in re, ꝙ etſi contractus ille mani-
feſtis uerbis appellaretur locatio, uel emphyteuſis, ni-
hilomi-

Digitized by Google

hilominus ſi effectus repugnat, vt quia conceſſio ad vi-
tam vel perpetuo, vel ad tertiam, quartamue (vt fieri ſo-
10 let) generationem, ipſe effectus † magis quam verba ſpe
ctãdus erit, atque ita emphyteuſis, vel locatio, ſicuti ef-
fectus demonſtrabit, iudicabitur. ita in ſpecie reſpondit
Neuiz. in conſ. 92. nu. 12. Et ibidem nu. 22. poſt Purpu.
in l. 2. in princ. nu. 51. ff. ſi certum petat. ſcribit, ꝙ ad co-
11 gnoſcendum qualitatem † contractus, non attenditur
nomẽ, ſed id, quod conuenit contractui. ſic & Natta in
conſ. 49. num. 13. lib. 1. Ita quoque Bellon. in conſil. 21.
num. 7. poſt Baldum in rubr. C. de iure emphyt. & Bar-
bat. in rubr. extra de locato & conducto. conſ. vlt. reſpon-
dit, ab ipſo effectu contractum iudicari emphyteuticũ,
non autem locationis a nomine. Et Bellonum ſecutus
eſt Iulius Clarus in §. emphyteuſis. q. 1. in fine. His acce
dit Afflict. in deciſ. 72. in fine. Cum dixit, quòd licet cõ-
trahentes appellent contractum emphyteuſis, attamen
ſi adeſt pretium, ex natura emptionis, dicetur emptio,
non autem emphyteuſis, & idem ego ipſe reſpondi in
conſ. 372. nu. 20. lib. 3. & idem de contractu cenſuario
tradit Aluarus in tract. de iure emphyteutico. q. 22. nu.
28. & dicemus in ſequenti præſumptione. num. 7.

Et huius quidem ſententiæ ea eſt ratio, quòd falſa de
12 monſtratione, & denominatione rei veritas † nõ poteſt
immutari. l. cum falſa. C. de iuris & facti igno.

*Contractus emphyteuticus, vel cenſualis, quibus con-
iecturis, & præſumptionibus
demonſtretur.*

SVMMARIVM.

1 *Emphyteuſis, & cenſualis contractus in quo differant.*
2 *Cenſum de re noſtra, penſionem emphyteuticam pro re aliena ſol-
uimus.*
3 *Cenſualis potius, quam emphyteuticus contractus in dubio præ-
ſumitur.*
*Et quibus caſibus id etiam procedat vel non, a num. 7. vſque ad
num. 14.*
Diſsentientibus relatis. num. 6.
4 *Minimum quod eſt in dubio ſequimur.*
5 *Emphyteuſis ſeruitutis quandam ſpeciem præ ſe fert.*
6 *Cenſualis contractus, dominij tam directi quam vtilis translatio
nem requirit.*
10 *Cenſualis præſumitur contractus etſi dictum ſit, concedo tibi in
emphyteuſim pro cenſu annuo.*
Idem ſi dictum ſit, concedo in emphyteuſim vel cenſum. nu. 11.
14 *Cenſus, & emphyteuſis non ſe compatiuntur.*
15 *Emphyteuta per biennium aut triennium a ſolutione ceſſans, ab
emphyteuſi cadit.*
6 *Cenſuarius etiam per mille annos a ſolutione ceſſando, non cadit a
contractu.*
Niſi tamen is ſpecifice ſit iuratus. num. 17.
18 *Emphyteuta domino inconſulto rem emphyteuticam alienando,
cadit ab ea.*
19 *Cenſuarius domino inconſulto alienans, non cadit a iure ſuo.*
Et de quo id cenſuario accipiendum. num. 20.

PRAESVMPT. CVI.

NON eſt a præcedenti diſſimilis hæc diſputatio,
in qua quæritur, quibus coniecturis, & præſum-
ptionibus demonſtrari poſſit contractum eſſe vel cen-
ſualem, vel emphyteuticum? Differunt equidem inter
1 ſe † duo ij contractus. Nam in emphyteuſi trãsfertur ſo
lummodo dominium vtile cum poſſeſſione naturali, in
cenſu vero transfertur dominium vtile, & directum, ac
etiã ciuilis, naturaliſque poſſeſſio, & ſolum reſeruatur pẽ-
2 ſio annua. Quocirca dicere ſolemus, ꝙ cenſum † ſolui-
mus de re noſtra, penſionem vero emphyteuticam pro
re aliena. gl. in c. conſtitutus. de relig. dom. Bart. in l. 1.
§. hic titulus. ff. de public. Ruin. in conſil. 42. nu. 4. & in
conſil. 160. nu. 7. lib. 1. qui & Baldum refert. Imola in c.
ad audientiam. nu. 4. de rebus eccl. non alien. Capic. in
deciſ. 103. nu. 2. Crau. in conſ. 20. nu. 11. & conſ. 112. nu.
8. & Didac. lib. 3. variarum reſol. c. 7. num. 1. & Natta in
conſ. 3. col. 1. Euerar. in centuria legali in loco ab emphy
teuſi ad cenſum. numer. 3. In dubio autem quando non
apparet, an contractus ſit emphyteuticus, vel cenſualis,
3 præſumitur † cenſualis. Ita tradunt Io. Fabri in l. 1. C. de
iure emphy. Albe. in l. 1. numer. 13. verſ. quid de q. C. eo.
Socin. ſen. in conſil. 167. numer. 6. verſic. quinimò. & in
conſ. 266. num. 6. lib. 2. Imola in capit. ad audientiam.
num. 4. de reb. eccleſ. non alien. Ruin. in conſ. 42. num.
7. & in conſ. 160. num. 7. lib. 1. Iaſ. in d. l. 1. num. 48. & in
d. l. 2. num 164. C. de iure emphyt. Decius in authen. qui
rem. num. 7. C. de ſacroſanct. eccl. in conſ. 138. nu. 5. Ne-
uiz. lib. 6. Syluæ nuptia. nu. 47. verſ. item in dubio. Marſ.
ſing. 95. Capic. deciſ. 103. Brunus in conſ. 41. num. 2. Pa
riſ. in conſ. 19. num. 9. & in conſ. 85. num. 2. lib. 4. Berous
in q. 14. num. 1. Crau. in conſ. 204. num. 20. Grammat. in
deciſ. 77. num. 10. Didac. Couar. lib. 3. variar. reſolut. ca.
7. num. 1. Natta conſ. 3. numer. 2. & Iul. Clarus in §. feu-
dum. q. 51. & Corbulus quem infra referam. & hæc eſt
magis recepta opinio. Et ij quidem adducti ſunt per c.
conſtitutus. de relig. dom. quod minime probare oſten-
dit Euerard. quem mox referam. Affertur etiam ratio,
4 quia in dubio quod minimũ † eſt ſequimur. l. ſemper in
ſtipulationib. ff. de reg. iur. Eſt. n. quoad recipiẽtem mi-
noris præiudicij, ꝙ ſit cenſus, cũ non ita facile perdatur,
5 vt emphyteuſis, quæ † dicitur præ ſe ferre ſpeciem quan
dam ſeruitutis.

Verum a prædicta opinione diſſentiunt Ioã. Fabri in
l. 1. nu. 7. C. de iure emphyt. Iaſ. in l. 2. nu. 156. C. de iure
emphyt. Euerard. in centuria legali in loco ab emphy-
teuſi ad cenſum. nu. 5. Aluarus Vallaſcus in tract. de iu-
re emphyteotico. q. 32. numer. 35. Ea ratione moti ſunt,
6 quod contractus † cenſualis requirit dominij tam di-
recti quam vtilis translationem, vt dixi ſupra. Quæ
quidem translatio non præſumitur. Dec. in l. ſi paſcen-
da. num. 14. C. de pact. Eſſet enim præſumere donatio-
nem, contra l. cum de indebito. ff. de probat. & l. ſi cum
aurum. ff. de ſolut.

Extenditur primò, vt locum habeat etiamſi ageretur
7 de re eccleſiæ, † cuius fauore non pariter præſumitur em-
phyteuſis, ſed cenſus. Ita Corbulus de iure emphyteuti
co. in tit. de cauſa priuationis ob nõ ſolutum canonem
limit. 341. in fine.

Extenditur ſecundo prædicta recepta opinio, vt lo-
cum habeat, etiamſi diceretur, concedo tibi prædium,
8 vt de eo poſſis facere ad tui † libitum tanquã de re tua
propria. Nam tunc præſumitur in cenſum conceſſa, vt
poſt Soc. & Decium reſpondit Crau. in conſ. 20. nu. 15.
qui declarat.

Extenditur tertio, vt procedat etiam, quando poſſeſ-
9 ſor impetrauit licentiam † alienandi. Ita Soc. ſen. in con
ſil. 266. num. 8. lib. 2.

Extenditur quartò procedere, etiam quando fuit di-
ctum, concedo feudum, & omne ius, quod in eo habeo
10 in emphyteuſim † pro annuo cẽſu. Nã adhuc præſumi-
tur contractus cenſualis. Ita Imol. in c. ad audientiam.
de reb. eccl. non alien. Iaſ. in l. 3. num. 48. in fin. C. de iure
emphy. Dec. in conſil. 164. num. 3. Euerard. prǣcitato in
loco. num. 6. Socin. ſen. in conſ. 159. num. 5. conſil. 266.
num. 6. lib. 2. Boer. in q. 182. num. 38. Natta in conſil. 3.
num. 1. lib. 1. & Aluar. in d. q. 2. num. 28.

Extenditur quinto, vt locum etiam habeat hæc ſen-
11 tentia, quando fuiſſet dictum, concedo tibi in † emphy
teuſim, uel cenſum. Nam adhuc præſumitur contractus
cenſualis, non autem emphyteuticus. ſi quidem in du-
bio

Digitized by Google

bio(vt diximus) præſumitur cenſualis, Soc.ſen.in conſil. 266.num.6. lib.2. Et noſtro in caſu clarum hoc magis redditur ex illis verbis, vel cenſum, quibus videtur receſſum ab illis, in emphyteuſim. ex l.ſi quis ante.ff.de acquir.poſſ. vbi ſi duo ſunt contraria, per ſecundum rece-
11 ditur a primo. Cum autem cenſus † & emphyteuſis ſe non compatiantur, per ſecunda verba receſſum dicitur a primis. Aliis argumentis comprobat Euerar.præcitato in loco. quo tamē in loco commemorat Io.Fabri,& & Iaſonem ab hac opinione diſſentire.

Declaratur primo vt locum non habeat, quādo dictū
13 fuit, quod in perpetuum † locabat. Ita Alex.in conſil. 117.col.vlt.lib.4.& Crau.in conſ.20.num.14.

Declaratur ſecundo non habere locum, quando in ip
14 ſa regione magis frequens eſſet vſus † concedendi emphyteuſim. Ita Aluar.in d.q.32.num.35.item ſi in ea.& Maſcar.in concluſ.281.nu.7. poſt Iaſonem in l.2.num. 165.C.de iure emph.

Huius diſputationis egregia eſt vtilitas. Nam magni refert quod cōtractus ſit cenſualis vel emphyteuticus.
15 Eſt ſane prima vtilitas, quia etſi † emphyteuta ceſſans per biennium vel triennium ſoluere penſionem cadit ab emphyteuſi.l.2.C.de iur emphyt.c.potuit.de locato. vbi Doct.non tamen cadit cenſuarius, etiamſi per mille
16 † annos ceſſaret ſoluere. Ita gl.& Innoc.in c.conſtitutus. de relig.dom. Bart.in l.1.§.1.ff.de publicat.& vectigal. Bald.in auth.ei qui.colum.11.ver.pone quod princeps. C.de bonis quæ liberis. Io.Fabri in l.2.C.de iure emph. & in §.adeo.in inſtit. de locato & conducto. Imola in c. ad audientiam. nu.4.de rebus eccl.non alien. Iaſ.in l.ſi prius.nu.42. ff.de operis noui nunt. idem in l.1.nu.49. & in l.2.num.41. C.de iure emph.Soc.ſen. in conſ.167. num.2.lib.2.Ruin.in conſ.42.nu.8.& in conſ.160.num. 7.lib.1.Marſil.ſing.95. Dec.in conſil.138. Capic.deciſ. 103.nu.6.Euerard.in centuria legali in loco ab emphyteuſi ad cenſum.num.3.Crauet.in conſ.204.numer.20. in conſ.293. col.4.verſ.ſecundo non ſequitur. Did.libr. 3.variar.reſol.cap.7.num.1.Natta in conſil.3.nu.4. Aluarus Valaſc.in tract.de iure emph.q.32.num.32. Quibus conſtat, hanc eſſe receptam opinionem, etſi ab ea diſſentiat Bald.in conſil.177.lib.3. & Imola in conſil. 8.colum.vlt.

Non procedit tamen prædicta ſententia, quādo con
17 tractus cenſualis † eſt ſpecifice iuratus. Ita decidit Caſſiodorus in dec.2.tit. de iureiur. His declarari poteſt Bulla Innoc.4.Pontificis Maxim.edita anno 1492. quæ de cenſuum ſolutione, & caducitate non ſoluentium ipſum cenſum edita eſt. In tertia enim parte ipſius Bullę, ibi, Ac eiſdem Prælatis &c.ſancitum fuit, quod ſi ii cēſuarii infra menſem non docuerint, ſe paruiſſe ipſi monitioni & mādato bullæ, incurrāt pęnas priuationis ciuitatum, terrarum &c.iuxta ſuarum inueſtiturarum & conceſſionum tenorem. Hæc bulla nil ſpecifice de pęna caducitatis ſtatuit, ſed ſe refert ad formam conceſſionum & inueſtiturarum. Et propterea dicendum eſt, quod ſi in inueſtituris adiectum eſt pactum quod cenſuarius nō ſoluens cadat, vel quando adhibitum eſt ſpecificum iuramentum, iuxta deciſionem Caſſiodori, locus eſt caducitati, alias non, cum inſpecto iure communi. quod non corrigit bulla, cenſuarius ob non factam ſolutionem nō cadat a contractu ipſo cenſuali.
18 Secunda eſt vtilitas, quod etſi † emphyteuta alienando rem emphyteuticam incōſulto domino cadit ab ea,
19 non tamen cadit † cenſuarius. Ita Dec.in conſ.164.col. 4.verſic.vltimo non obſtat. Capic.in deciſ.103.num.5. & 7. Berous in d.q.14.num.1.Aluar.Vallaſc.in tractat. de iure emph.q.32.num.32.

Cæterum Affl.in deciſ.129.nu.8.intelligit, quando
20 eſt † cenſuarius in quem tranſlatum eſt omne dominiū, ſecus ſi conceſſum ei fuit vtile tantum: ſic ille declarat Ang.Aret.in §.adeo.in fin.inſt.locati. Anneti hic poteſt alia egregia diſputatio an emphyteuſis præſumatur pecuniaria vel fundiaria? Vide Cæſarem Manentem in tract.de iure contractus liuellarii.q.3.pag.125.

Cenſus conſtitutio an præſumatur ſeu aſſimiletur contractui mutui, vel emptionis & venditionis, vel emphyteuſis, vel locationis.

SVMMARIVM.

1 *Cenſus quid ſit.num.3.*
2 *Cenſus cui conſtituitur, dicitur acquirere commoditatem perceptionis fructuum.*
4 *Cenſus quot modis conſtituatur.*
5 *Cenſus reſeruatiuus quis ſit, & quis conſtitutiuus.n.6.*
7 *Cenſus varijs titulis creatur aut conſtituitur.*
Donatione.num.8.
Tranſactione.num.9.
Legato facto in teſtamento.num.10.
Emptionis & venditionis titulo.num.11. diciturque cenſus emptitius a Bouio.
Locationis titulo.num.12.
13 *Cenſus in dubio vbi de alio titulo non conſtat, emptione præſumitur acquiſitus, quando vnicum pretium fuit numeratum vel promiſſum.*
Locatione vero ſi in ſingulos annos promiſſum ſit.num.14.
15 *Cenſus emptor, directum dominium reſpectu redditus, vſumfructum reſpectu prædij acquirit.*

PRAESVMP. CVII.

POſtquam de contractu cenſus verba facere cœpimus, differendum eſt, an hic contractus aſſimiletur, vel mutuo vel emptioni & venditioni, vel emphyteuſi, vel locationi. Hac in re dicimus primum, cenſum
1 eſſe † reditum, qui iam vel conſtitutus, creatuſque vel eſt, vel de nouo conſtituitur, ita quod conſtituens retinet bona, ex illius præſtando annuatim poſſeſſionem. Ita tradit Petrus Foilerius in tract.de cenſibus.in verbo huiuſmodi cenſus.num.2.in fine. Eis, cui conſtituitur
2 † cenſus, dicitur acquirere commoditatem perceptionis fructuum.l.ſi vſusfructus.ff.de iure dotium.& tradit Bal.in l.licet.q.4. C.locati. Syluester Prierius in ſumma in verbo, vſura.il ſecundo.§.12.& Dominicus Soto de iuſtitia,& iure.lib.6.q.5.artic.1.col.2.qui dixit, cenſum
3 eſſe † ius percipiendi penſionem, ſiue in fructibus, ſiue in pecunia, vel re aliqua vtili.
4 Conſtituitur ſeu creatur autem cēſus † altero de duobus modis, quorum primus eſt, quādo quis tradit rem ſuam alicui, & in eum transfert omne dominium directū & vtile, cum onere quod accipiēs rem, teneatur ſoluere certam annuam penſionem. Ita probat l.vlt.C.de rerum permut.& tradunt gl.in c.conſtitutus. gl.pen.de religioſ.dom. Bar.in l.1.§.1.ff.de publi.& vectig.Socin.ſen.in conſ.167.col.2.lib.2.Iaſ.in ca.1.col.5. de feudis. Crauet.in conſil.217.num.4.& Foller.præcitato in loco
5 num.5. Et hunc cenſum appellant Doctores † reſeruatiuum. Sic Dominicus Soto in art.1.col.2. verſic.reſeruatiuus eſt.

Secundo modo conſtituitur cenſus, quando quis aliqua accepta quantitate, conſtituit atq. promiſit ex ſuis bonis præſtare illi numeranti annuam penſionem. Ita Crau.in d.conſ.217.num.4.verſ.ſecundo modo. Foller. vbi ſupra.num.5.verſ.ſecundo modo.& Dominicus Soto præcitato in loco.col.3.uerſ.alter ergo eſt cenſus. Et
6 cenſus iſte appellatur a Doctoribus † conſtitutiuus. Ita hoc nomine appellant præcitati interpretes.

Et cenſus tam primo, quam ſecundo modo(vt ſupra) conſide-

Digitized by Google

conſideratus, ſit, & creatur, ſeu facultas percipiendi fru
7 ctus in alium transfertur varijs † titulis, vtputa donatio
nis, vt ſi quis donat bona ſua, reſeruato ſibi cenſu an-
8 nuo, vel ſi † donat immediate alicui cẽſum hoc eſt redi-
tum annuũ ex ſuis bonis illi donatario pręſtandum. Ita
Crauet. in d. conſ. 217. nu. 4. in fine. Bouius in tractat. de
cenſib. ar. 25. num. 52. prope finem. Petr. Foller. in tract.
de cenſib. in verbo. Huiuſmodi cenſus. nu. 66. Dom. So-
9 to in d. art. 1. col. 3. verſ. at vero dubium. Ita titulo † trãſa
ctionis conſtituitur cenſus. Crauet. in d. conſil. 217. nu.
4. in fine.
10 Sic titulo † legati facti in teſtamento, vt late diſſerit
Bouius in d. tract. de cenſibus. art. 5. & tradit Foller. præ
citato loco.
11 Sic etiam titulo emptionis † & venditionis conſtitui
tur, vt ſi vendo tibi prædium meum, reſeruato mihi an-
nuo cenſu, ſicuti ſcribunt Dom. Soto in d. artic. 1. col. 4.
verſ. quarto põt. & alij, quos infra referam. ſic ex ſtipula
tione & promiſſione. Hier. Gabr. in conſ. 141. nu. 2. lib. 2.

Vel etiam ſi vendo tibi pretio mille aureorum reditũ ſeu cenſum annuum 50. aureorum præſtandum a me vel ex bonis meis. Et appellatur iſte cenſus emptitius a Bouio in d. tract. de cẽſibus. art. 24. ſic Crau. in d. conſ. 217. nu. 4. in fin. & Foller. vbi ſupra. nu. 5. ſic etiam Abb. in ſuis diſputationibus in 5. q. quæ incipit. Augerio. n. 9. verſ. mihi autem placet. Conradus in tract. de contracti bus. q. 79. in 7. concluſione. & Dominic. Soto de iuſt. & iure. lib. 6. q. 5. art. 1. col. 3. verſ. at vero dubium. & col. 5. verſic. neque in hoc. qui dixit eſſe veram emptionem & venditionem. Nec dici poteſt, quod hoc caſu non ſit vẽ ditio alicuius rei, quãdo ſcilicet fundus remanet meus. Nam verius eſt, venditionem eſſe, cum vendiderim ius percipiendi fructus ex fundo. Ita declarat Conradus in dict. q. 70. in 1. concluſ. in fin. & idem ſenſit in 7. concluſione. verſ. nullam igitur.

Et vere cũ ſit mentio tituli emptionis & venditionis, dicendum eſt eſſe cenſum emptitium: atque ita contra ctum appellari debere emptionis & venditionis. Cum a proprietate nominis recedendum non ſit in dubio, l. non aliter. de legat. 3. & diximus ſupra in pręſumptione 105. in ſecundo caſu.

Et propterea in Bullis Martini V. & Calliſti de cenſi-
bus. quæ habentur inter extrauagantes, appellatur con
tractus emptionis & venditionis, & collatæ ſunt illæ
12 ſub tit. de emptione & venditione. Ita quoque titulo †
locationis conſtitui poteſt cenſus, vt ſi ad decennium
alicui locaui fundum reſeruato mihi cenſu annuo, vel
pro fructibus annuatim ſoluitur penſio. Ita ſenſit Abb.
in d. q. 5. num. 9. verſ. mihi autem. dum allegat Clem. 1.
de reb. eccl. non alien.

In dubio autem, quando ſcilicet non eſt expreſſus ti
tulus & modus, quibus cenſus conſtituitur, coniecturis
& præſumptionibus agendum eſt. Quocirca aduerten-
13 dũ eſt, quod ſi vnicum † pretiũ pro conſenſu annuo pręſ
ſtando numeratũ vel promiſſum fuit, dicetur titulo em
14 ptionis acquiſitus. ſi vero pretium fuit in ſingulos † an-
nos permiſſum, tunc præſumitur titulo locationis con-
ſtitutus cenſus. Ita in ſpecie ſcripſit Abb. in d. q. 5. num.
9. verſ. hinc dicit Accurſ. adductus traditione Bartol. in
leg. cotem ferro. §. qui maximos. de publica. & vectigal.
quam diligenter explicabimus in ſubſequenti capite.
Nec hic adhibenda eſt differentia, quod cenſus ſit redi
mibilis, vel non: Cum etiam redimibilis dominium trã
ſeat in emptorem. Ita Conradus de contractibus. q. 83.
in concluſione in 9. argumento. Et ita tota illa conclu-
ſione oſtendit Conradus quod ſit vera emptio & vendi
tio. Et in eadem q. 83. col. 15. verſ. & ex quo & c. ſcribit
15 quod emptor cenſus † acquirit directum dominium re
ſpectu reditus, ſed reſpectu prædii, in quo fundãtur cen
ſus, acquirit ſolũmodo vſumfructum. His facile decla-
rari poteſt diſputatio, quæ ſuperioribus diebus euenit Mantuæ. Ea enim in ciuitate extat ſtatutum ſub rubric. Datium contractuum quo ſancitum eſt, quod pro emptionibus, venditionibusque rerum ſoluantur ſeptem cum dimidio pro ſingulo centenario pretii numerati. Pro locationibus vero ſeu conceſſionibus in emphyteuſim perpetuam, vel ad decẽnium, vel prope, cum pacto renouationis, ſoluatur gabella totiũs valoris dictæ rei ſeu iuris, quantum aſcendit canon ſeu penſio primi anni. Poſtmodum a Sereniſſimo dom. Duce auctoritate Põtificia introducti ſunt cẽſus. Et in fine proclamatis, quo ipſa cenſuum introductio fuit publicata, ſcriptum ſic legitur. Comandiamo, che tutti li contratti cenſuali, che ſi faranno nell'auuenire, debanno eſſer denuntiati nel modo & nella forma, che ſi denuntiano li contratti delle alienationi delle coſe immobili, dechiarando, che coſi quanto all'obligo della denuntia come al pagamẽto del datio habbiano ad oſſeruarſi intieramente li ſtatuti & ordini noſtri publicati ſopra ciò, liquali eſtendiamo a eſſi contratti cenſuali, e maſſimamente la grida noſtra. Dubitatum fuit, quod datium pro cenſibus conſtitutis ſolui debeat, an ſcilicet illud quod pręſtatur pro emptionibus, & venditionibus, vel emphyteuſis. Ex iã dictis ſolui facile poteſt hæc dubitatio. Si enim cenſus conſtitutus creatuſque fuit titulo emptionis expreſſo ipſius tituli nomine, vel tacite, ſicuti quando vnico pretio cenſus plurium annorũ fuit conſtitutus, ſoluenda erit gabella emptionum, & venditionum: ſi vero locationis, vel emphyteuſis conſtitutus eſt cenſus præſtabitur gabellæ ſolutio, quæ ſolet pendi pro locationibus, & emphyteuſi. Erit itaque ſpectandus tenor, & modus cõſtitutionis creationiſque ipſius cenſus. An vero cenſus inter mobilia vel immobilia ſit connumerandus, explicat copioſe Hier. Gabr. in d. conſ. 141. lib. 2.

Emphyteuta quando quis curſu temporis præſumatur, & quanti temporis præſcriptio requiratur.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteuta præſumitur, qui rem emphyteuticam diu poſſedit.*

2 *Emphyteuticus contractus pro ſui eſſentia ſcripturam requirit.*

3 *Emphyteuſis titulum alij decem annorum curſu præſumi voluerunt.*

Alij ſpatio annorum triginta. num. 4.

5 *Emphyteuſi in eccleſiaſtica præſumenda, 40. annorum præſcriptio requiritur.*

Et in quibus prædijs id ſit verum, num. 6.

7 *Decimæ tanquam bona eccleſiæ ſpiritualia, præſcriptionem temporis immemorabilis vna cum titulo requirunt.*

8 *Emphyteutico titulo præſumendo, quantum temporis requirat lex Veneta, tam rebus priuatis quam eccleſiæ.*

9 *Emphyteuticus titulus in his quę dari in emphyteuſim nequeũt, non præſumitur.*

10 *Emphyteuſis non præſumitur, vbi alio titulo apparet ab initio conceſſa.*

PRAESVMPT. CVIII.

EGregia eſt diſputatio, quomodo & quãdo, qui diu
rem aliquam poſſedit tãquam emphyteuta, ſoluen
do canonem præſumatur talis, & quomodo contractus
ipſe emphyteuticus præceſſerit. Et emphyteutam præ-
1 ſumi † affirmarunt gl. magna, in fi. l. 2. C. de iure emph.
Spec. in tit. de emphyteuſi, §. nunc aliqua. nu. 169. verſ.
142. Bal. in l. cum de in rem verſo, in ſecunda lectura, in
fi. ff. de vſuris, in l. ſi certis annis, nu. 8. in fi. C. de pactis,
in l. 1. nu. 15. C. de fideicommiſſ. & in c. cum Eccleſia Su-
trina,

Digitized by Google

trina, in ſi. de cauſa poſſeſſ. & propriet. Ang. in l. prætor ait, §. 1. ff. de eden. in l. qui aliena, col. 1. de acqui. hær. & ibide Imol. n. 3. in §. emphyteuſim, in auth. de nō alien. rebus eccleſ. Sal. in l. cum de in rem verſo, q. 6. de vſuris. Anch. in conſ. 420. in fin. Alex. in conſ. 79. num. 4. libr. 1. Dec. in conſil. 146. col. 2. verſic. & cum pro tali. Ruin. in conſ. 10. nu. 3. in conſ. 63. nu. 7. in conſ. 155. num. 4. lib. 1. & in conſ. 151. nu. 5. lib. 4. Alex. de Neuo in conſil. 26. & 27. Chaſſ. in conſ. 11. nu. 84. Pariſ. in conſ. 23. nu. 2. lib. 4. Balbus in tract. de præſcr. in 3. parte princ. q. 10. Berous in qu. 14. Iulius Clarus in §. emphyteuſis, q. 1. verſic. ſed pone quod. Quam quidem ſententiam ii probant ex l. cum ſponſus, §. in vectigalibus, ff. de public. in rem act. vbi gl. ex l. cum poſt diuortium, in prin. ff. de iure dotiū. ex l. finita, §. ſi de vectigalibus, ff. de damno infect. ex l. competit, C. de præſcrip. 30. vel. 40. annor. ex l. vlt. C. de fundis patrim. lib. 11. & ex ca. 1. §. ſi quis per triginta, ſi de feudo fuerit controuerſ. inter dom. & agna. Nec re-
2 pugnat, quod contractus emphyteuticus † requirat pro ſui eſſentia ſcripturam, l. 1. C. de iure emphyt. vbi glo. in verbo, ſcripturę. Et vbi ſcriptura requiritur pro eſſentia actus, vel eius ſolemnitate, illa non præſumitur curſu tē poris. Fel. in c. ſicut, col. 17. de re iud. Ruin. in conſil. 99. col. 6. verſ. ſecundo reſpondetur, lib. 1. & in conſ. 49. nu. 9. libr. 4. Nam reſpondetur ſecundum Iaſonem in d. l. 2. nu. 155. C. de iure emphy. poſt Alber. ibi, quòd imo hoc in caſu præſumitur, ſcripturam interueniſſe. Et idem manifeſte reſpondit Bald. in conſ. 116. Columbinus. col. 2. lib. 1. & in conſ. 24. ſubtiliter, col. 2. verſ. & notandū eſt. lib. 4. quem ſecutus eſt Crau. in tract. de antiq. tempo. in prima particula tertiæ partis principalis, num. 4.

Cæterum dubitatio in eo verſatur, qui temporis curſus requiratur ad præſumendum hunc titulum emphy-
3 teuſis. Aliqui exiſtimarunt ſufficere † curſum decem annorum. Ita Bal. in l. 1. nu. 14. C. de fideicommiſſ. Salic. in l. cum de in rem verſo, q. 6. ff. de vſuris. & Crau. in tract. de antiq. tempor. in prima particula tertiæ partis prin-
4 cipalis, nu. 36. & num. 40. Alii vero ſcripſerunt requiri † curſum triginta annorum. Sic cenſuerunt Ang. in l. Prætor. §. 1. ff. de eden. Alber. in l. 2. nu. 10. C. de iure emphy. vbi Iaſ. nu. 155. Chaſſ. in conſ. 18. col. 1. Balbus in tract. de præſcr. in 3. parte princ. q. 10. nu. 35. Ruin. in conſil. 151. num. 5. lib. 4. Pariſ. in conſ. 23. nu. 5. lib. 4. & Berous quæſt. 14. & Maſcard. in tract. de probat. parte prima in concluſ. 337.

Et hæc quidem recepta eſt opinio. In emphyteuſi ve-
5 ro † Eccleſię pręſumenda, neceſſaria eſt pręſcriptio quadraginta annorum. Ang. in §. emphyteuſim, in auth. de non alien. aut permut. reb. eccl. Anch. in conſ. 420. in fi. Alex. de Neuo in conſ. 26. & 27. Pariſ. in conſil. 23. nu. 5. lib. 4. etſi Sal. in l. cum de in rem verſo, q. 7. ff. de vſuris, viſus ſit diſſentire, ſufficere curſum decēnii, & male quidem. Et hanc quidem traditionem veram intelligo ex
6 prædiis † quæ a priuatis poſſideri & præſcribi poſſunt. Secus in bonis eccleſię ſpiritualibus, ſicuti ſunt decimę.
7 Nam in † his requiritur præſcriptio temporis immemorabilis vna cum titulo. Qua de re diſſerui in conſ. 291. lib. 3. vbi declaraui legem Venetam, quæ in præſumen-
8 do hoc titulo † emphyteutico requirit curſum quinquaginta annorum in reb. priuatorum. Illoque in loco ſcripſi vitio impreſſoris locum eſſe corruptum. Non hic repeto illa multa, quæ ibi ſcripſi.

Declaratur primo hæc præſumptio, vt locum nō ha-
9 beat in his rebus quæ in † emphyteuſim dari nō poſsūt. Ita Ruin. in conſil. 151. num. 14. lib. 4. qui multis comprobat.

Declaratur ſecundo, vt non procedat, quando appa-
10 ret † quo titulo res ipſa fuit ab initio conceſſa. Nam in claris non eſt opus coniecturis. Ita in ſpecie ſcribunt Ruin. in conſ. 63. num. 21. lib. 1. Berous in q. 14. nu. 1. in fin. Iulius Clarus in §. emphyteuſis, q. 1. verſ. ſed pone. ibi, quod ego intelligo. & Pariſ. in conſ. 23. num. 11. lib. 4. qui ſic in ſpecie declarauit, & intellexit legem illam Venetam ſub rubr. Qui vniformem penſionem per annos quinquaginta, &c. quam latius explicaui in d. conſ. 291. lib. 3.

Emphyteuta curſu temporis effectus, an, & quando præſumatur perpetuus factus, vel vſque ad tertiam generationem tantum.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteuſis acquiſita præſumitur, ſecundum conſuetudinem concedentis vel in tertiam vſque generationem, vel in perpetuum.*
2 *Procurator conſtitutus ad ſuſcipiendum mutuum, præſumitur eo modo quo dominus mutuo ſuſcipere conſuetus ſit.*
3 *Monetæ numerus & qualitas qua teſtator vtebatur, præſumitur legata.*
4 *Creditore vnum ex correis debendi eligente, non fieri præiudiciū aduerſus alium.*
5 *Emphyteuſis titulus conceſſus vel præſcriptus ſecundum regionis conſuetudinem præſumitur.*
6 *Conductorem ſecundum regionis conſuetudiem prædia conduxiſſe præſumi.*
7 *Emphyteuſis in dubio perpetua præſumitur, vbi de domini aut regionis conſuetudine non apparet.*
8 *Tranſlationis dominij natura eſt vt perpetua ſit.*
9 *Perpetuum præſumitur in dubio, quod temporale poteſt eſſe & perpetuum.*
10 *Iniuriæ remiſſæ pactum præſumi perpetuum.*
11 *Contractus ſecundum ſuam naturam præſumitur celebratus.*
12 *Emphyteuſis natura eſt, vt perpetua ſit.*
13 *Liuellum in dubio præſumi perpetuum, neque differre ab emphyteuſi & cenſu.*
14 *Locationem ad beneplacitum in dubio perpetuam præſumi.*
15 *Emphyteuſis eccleſiaſtica, vſque ad generatonem ſolum conceſſa præſumitur.*

PRAESVMPT. CIX.

DIſputauimus ſuperiore pręſumptione, quando curſu temporis præſumatur quis obtinuiſſe titulum emphyteuſis dubitari nunc contingit, an, & quādo iſte præſumatur effectus emphyteuta perpetuus, vel vſque ad tertiam generationem tantum, vel vſque ad certum tempus. Hac in re diſtinguendi ſunt aliquot caſus vna cum Angelo in l. 2. col. penul. C. de iure emphyt. & Iaſ. ibid. num. 160.

1 Primus eſt caſus, quando apparet de vſu & conſuetudine illius, qui pro domino recognoſcitur, vt ſi appareret eum conſueuiſſe concedere ad tertiam generationem, vel in perpetuum. Hoc caſu præſumitur temporis curſu acquiſita ſimilis emphyteuſis, iuxta conſuetudinē ipſam recogniti domini. Ita Angel. & Iaſ. præcitatis in locis, & in l. certi conditio, §. ſi nummos, num. 17. ff. ſi certum petatur. Catellia. Cotta in memorabil. in verbo, emphyteuſis. Et ii quidem adducti ſunt primo arg. l. vel vniuerſarum, ff. de pignor. actio. vbi procurator ad
2 mutuum ſuſcipiendum conſtitutus, præſumitur † ſic cōſtitutus ut ſub pignore poſſit accipere, ex quo ſic facere conſueuit ipſe dominus. Et plura ſcripſi ſupra libr. 1. q. 18. num. 1.

Secundo argum. l. ſi ſeruus plurium, §. vlt. de legat. 1.
3 vbi præſumitur legatus numerus, & qualitas monetæ † qua teſtator ipſe legās vtebatur, ſicuti diſſeremus infr. lib. 4. præſumpt. 88.

Tertio cōfert l. vlt. C. de fideiuſſ. vbi ob vſum quotidia-
4 num ſancitum eſt, quod † ſi creditor eligit vnū ex duob.

reis

Digitized by Google

rejs debendi, non tamen ei fieri præiudicium aduerſus
alterum, ſic de ſimili conſuetudine Eccleſ. concedendi
emphyteuſim etiam pro extraneis ſcribit Afflict. in de-
ciſ. 386. num. 6. & 7.

Secundus eſt caſus, quando non conſtat de vſu & cõ-
ſuetudine domini, ſed de ſola conſuetudine regionis.
5 Hoc etiam in caſu præſumitur † conceſſus, vel præſcri-
ptus titulus ſecundum conſuetudinem illam. Ita Ang.
& Iaſ. vbi ſupra.

Primo adducti ſunt text. l. ſi fundus, ff. de euict. cuius
verba hæc ſunt. Si fundus venierit ex conſuetudine eius
regionis, in qua negotium geſtum eſt, pro cautione ca-
ueri oportet.

Secundo confert l. licet, C. de locat. & conduct. vbi cõ
6 ductor † præſumitur conduxiſſe prædia ſecũdum vſum
& conſuetudinem regionis, vt damnum quod ſenſit ob
tempeſtatem, vel aliud cęli vitium, ad ſe non pertineat.
Et illo in loco plura ſcripſerunt Bald. Sal. & reliqui.

Tertius eſt caſus, quando non apparet de aliqua con
ſuetudine, & vſu vel religionis, vel domini, atque ita ve
re ſumus in dubio. Hoc in caſu recepta magis Doctorũ
7 opinio eſt, quod † emphyteuſis præſumatur perpetua.
Ita poſt Gulielmum Cuneum ſcripſerunt Angelus in l.
qui luminibus, ff. de ſeru. vrban. prędior. in l. pretor. §. 5.
ff. de eden. in l. 1. in fine princip. ff. ſi ager vectig. vel em
phyt. pet. in l. qui in aliena, ff. de acq. hær. & in l. male agi
tur, C. de præſcrip. 30. vel 40. annor. Iaſ. in l. 2. num. 160.
C. de iure emph. Soc. ſen. in conſ. 50. nu. 15. lib. 4. Ruin.
in conſ. 3. num. 18. & in conſ. 160. nu. 10. lib. 1. & in conſ.
151. nu. 14. lib. 4. Balbus in tract. de pręſcriptionibus, in
prima particula tertiæ partis principalis, q. 10. nu. 35. &
Alc. in tract. de præſumptionibus, reg. 2. præſumpt. vlt.
Aluarus Vallaſcus in tracta. de iure emphyteutico q. 1.
num. 12. Et hæc quidem ſententia fulcitur multiplici ra
tione & argumento. Et primo, quia natura tranſlatio-
8 nis † dominii eſt, vt ſit perpetua, l. vlt. C. de legibus. Et
cum conceſſio referri non poſſit magis ad vnum quam
aliud tempus, præſumi debet perpetua, arg. l. obligatio
nem fere, §. placet, ff. de act. & oblig.

Secundo confert l. ſufficit, ff. de cond. indeb. & ibi an
9 notarũt Bar. & Iaſ. in dubio præſumi perpetuum † quod
poteſt eſſe temporale vel perpetuum, & idem ſcripſerũt
Dec. in conſ. 472. num. 21. Ruin. in conſil. 160. num. 17.
lib. 2. qui & aliorum quamplurium auctoritate compro
bauit, Tiraq. in tract. de retractu conuentional. §. 2. gloſ.
3. num. 19. & in ſpecie ſic etiam reſpondit Dec. in conſ.
204. in fine. Huc facit gl. in §. vlt. in Inſtit. de iniuriis. cũ
10 dixit, pactum remiſſionis iniuriæ † præſumi perpetuũ.
Quam quidem traditionem probauit Alciat. in d. reg.
1. præſump. vlt.

11 Tertio ſuffragatur quod † contractus præſumitur ce-
lebratus ſecundum ſuam naturam, l. quæro. §. inter lo-
catorem, ff. locati, & copioſe ſcripſi ſupra in præſump. 1.

12 Atqui natura emphyteuſis † eſt, vt ſit perpetua, l. 1. in
prin. vbi Bald. Angel. in l. ſi ager vectig. vel emph. peta-
tur. Iaſ. in l. 1. nu. 38. C. de iure emph. & Socin. ſen. in cõ-
ſil. 50. num. 16. lib. 4. Ergo conceſſio emphyteuſis præſu
mitur perpetua.

Quarto accedit text. in ca. 1. de alien. feud. vbi Beluiſ.
13 & Bal. in 5. notab. ſcripſerũt, † Libellum, qui ab emphy-
teuſi, & cenſu nõ differt, vt diximus ſupra, in dubio præ
ſumi perpetuum. Huc etiam pertinet, quod reſpondit
14 Dec. in conſ. 204. in fi. cum dixit, † locationem ad bene
placitum in dubio præſumi perpetuam.

Declaratur hic caſus, vt locum nõ habeat in emphy
15 teuſi † eccleſiaſtica. Nam hæc præſumitur conceſſa ſo-
lum vſque ad tertiam generationem. Ita Bal. in l. 2. col.
2. C. de iure emph. & ibid. Iaſ. num. 160. verſ. iſtam con-
cluſionem. Alex. in l. qui aliena, in princ. num. 7. ff. de ac-
quir. hæred. & ibi pariter Iaſ. & idem Iaſ. in leg. ait præ-
tor. §. item ſi iurauero. num. 3. ff. de iureiur. Ruin. in con-
ſil. 3. num. 19. & in conſ. 160. num. 10. lib. 1. Franc. Bal-
bus in tract. de præſcript. in prima particula tertiæ par-
tis principalis, quæſt. 10. nu. 35. Alciatus in tract. de præ
ſumpt. reg. 2. præſum. vlt. & idem ſenſit Crau. in tract. de
antiq. tempor. in 4. parte prin. in initio, num. 70. Ita etiã
Pancirolus in conſ. 94. num. 7. Burſat. in conſ. 23. nu. 18.
Natta in conſ. 3. col. vlt. & Aluarus Vallaſc. in d. q. 1. nu.
11. in fine. Quartus eſt caſus, quando conceſſio eſt facta
ad tempus, & adiecta non fuit quantitas temporis. Hoc
caſu præſumitur conceſſa emphyteuſis vſque ad decen-
nium. Ita Bald. in l. 1. ff. ſi ager uectig. vel emphy. peta. &
in cap. ex literis. num. 10. de conſtit. & Iaſ. in l. ita ſtipula
tus. la granda. col. 1. ff. de uerb. oblig. & in l. 2. num. 163.
C. de iure emphy. Verum a prædictis diſſentit Vallaſcus
in dicta q. 1. num. 13.

Emphyteuſi ad tempus conceſſa, an præſumatur
ad certum tempus, vel perpe-
tuo conceſſa.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteuſis ad tempus conceſſa, de decennio intelligitur.*
Et quæ ſit ratio, num. 3.
2 *Sententiam in qua ad tempus ſit interdictio, de decennio intel-*
ligi.

PRAESVMPT. CX.

CONuenit ut hoc loco diſſeramus in emphyteuſi cõ
ceſſa ad tempus, an præſumatur ad certum tem-
pus, uel perpetuo conceſſa. Bald. in l. 1. in prin. ff. ſi ager
uectig. uel emphyt. petatur. pręſumi conceſſionem factã
1 † ad certum tempus, hoc eſt ad decennium. & adductus
eſt argum. text. l. ſine præfinito. ff. de pœnis. Cuius uerba
hæc ſunt, ſine præfinito tempore in metallum dato im-
peritia dantis, decennii tẽpora præfinita uidentur. Quo
loci annotauit Bartolus textum illum eſſe ad rem hanc
ſingularem, ſic & Bald. in l. 1. num. 2. C. de poſtula. do-
cuit, quod ſi in ſententia non eſt præfinitum tempus, ut
2 quia dixit iudex, interdico tibi ad † tempus, intelligitur
de decennio. Idem in c. ex literis, num. 10. de conſtit.

Nec huic traditioni obſtat cõſideratio Iaſonis in l. 2.
num. 263. C. de iure emph. cum dixit, quod imo præſu-
mi debet tempus perpetuum, iuxta naturam ipſius em-
phyteuſis. Nam reſpondetur, quod a natura emphyteu
ſis, quæ eſt, ut ſit perpetua, ſicuti ſuperiore præſumptio
3 ne probauimus, receſſum † dicitur, ex quo facta eſt con
ceſſio non ſimpliciter, ſed ad tempus.

Emphyteuſis an & quando curſu temporis, ad commo-
dum & beneficium directi domi-
ni præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Canonem ſoluens tanquam emphyteuta, talis præſumitur vt in*
poſterum a domino directo, ad præſtationem cogi poſſit.
2 *Locationis nomine qui ſoluit, in futurum ad eiuſdem mercedis*
præſtationem cogi poteſt.
3 *Cenſus nomine per multos annos quid ſoluens, in futurum com-*
pelli poteſt. Idem eſt in liuellario.
4 *Emphyteutam, cenſuarium, conductorem ad futuram ſolutionẽ*
volens compellere dominus directus, vel locator, quid probare
debeat.

PRAESVMPT. CXI.

EXplicauimus ſupra pręſumptione ab hac tertia, cur
ſu temporis præſumi titulum emphyteuſis pro em-
phyteuta,

Digitized by Google

phyteuta, aduerſus directum dominum. Nunc econtra dicendum eſt, an & quando temporis curſu præſumatur titulus emphyteuticus pro domino directo, contra ipſum emphyteutam, vt ſi quis tanquam emphyteuta diu ſoluit canonem, an talis præſumatur, vt in poſterum cogi valeat a domino illo præſtare eandem penſionem.

1 Et præſumi affirmarunt † manifeſte & in ſpecie Bald. in l. ſi certis annis, C. de pact. & ibidem Iaſ. num. 9. & ibidem Iaſ. in l. 2. num. 158. C. de iure emph. qui eiuſdē opinionis recenſet Abb. in conſ. 84. col. 1. lib. 1. idem reſpōderunt Rom. in conſ. 127. col. 1. Alex. in conſ. 113. num. 11. & 12. lib. 4. Dec. in conſ. 146. nu. 4. Ruin. in conſ. 115. num. 17. lib. 5. Pariſ. in conſ. 77. num. 41. lib. 3. Soc. iun. in conſ. 181. num. 62. lib. 2. Chaſſ. in conſ. 16. nu. 16. Boer. in q. 105. num. 12.

2 Idem dicimus de eo, qui nomine † locationis & cōductionis ſoluit, vt ſcilicet præſumatur talis, quod in futurum compelli poſſit præſtare eandem mercedem. Bart. in l. cum de in rem verſo, nu. 14. ff. de vſuris, & in l. litib. num. 2. C. de agric. & cenſ. lib. 11.

3 Sic etiā dicimus de eo, qui † cenſus nomine aliquid per multos annos præſtitit, vt in futurum ita præſumatur talis, quod cogi poſſit eundem cenſum ſoluere. Ita Guido Papæ quæſt. 408. Pariſ. in conſil. 77. num. 42. libr. 3. in conſil. 23. num. 14. & in conſil. 24. numer. 5. & 6. libro quarto. qui idem de liuellario, qui parum a cenſuario differt. Eſt tamen hac in re obſeruandum, quod quā-

4 do † dominus vult compellere emphyteutā conductorem, vel cenſuarium ad ſolutionem in poſterum, debet allegare titulum ipſius præſtationis, & ad ipſius tituli probationem inducere præſtationes illas, tanto tempore præſtitas. Non enim ſufficeret allegare ſtatim ſolas ipſas præſtationes. Ita declarant præcitati Doctores, locis ſupra allegatis.

Caducitatis pœna, an, & quando præſumatur remiſſa a domino emphyteuſis, vel fundi, recipiente canonem, & penſionem, & econuerſo, quando præſumatur remiſſa penſio expreſſo ipſo emphyteuta vel vaſallo, & quid ſi deceſſerunt dominus, vel emphyteuta non facta declaratione iam cauſata caducitatis.

S V M M A R I V M.

1 *Caducitatis pœnam remiſiße dominus præſumitur, canonem pro tempore lapſo, ſine vlla proteſtatione recipiendo, ſecundum vnam Dd. opinionem. Contraria opinio refertur, num. 6.*
2 *Pœna duplici afficiendum neminem.*
3 *Remedium contrarium vnum eligens, alteri dicitur renunciare.*
4 *Penſionem recipere, & emphyteutam expellere, non eſſe contraria.*
5 *Creditor recipiendo ſortem, cur præſumatur vſuras remiſiſſe.*
7 *Colonus ſimplex nunquam amittit melioramenta. Aliud eſt in emphyteuta, num. 8.*
9 *Sortis principalis receptione, pœnam legalem non præſumi remiſſam.*
10 *Caducitatis pœnam a lege indictam.*
11 *Emphyteuta moram purgare vtrum poſſit.*
12 *Emphyteutam expellens dominus, penſionem præſumitur remiſiſſe.*
13 *Caducitatis pœnam vaſallo præſumitur remiſiſſe dominus, pēſionem præteritam recipiendo. Aut ſeruitia ab eo, qui debito tempore ōmiſerat petere inueſtituram, num. 14. Quod procedit etiam, ſi caducitas ob aliam quam non ſolutionis cauſam ortū habuerit, num. 15. Idque etiam ſi non dominus, ſed eius generalis procurator poſt cauſatam caducitatem penſionem recipiat, num. 16.*
17 *Caducitas remiſſa in præiudicium eccleſiæ cēſetur, Prælato (qui adminiſtrator ſolus ſit) penſionem recipiente.*
18 *Caducitatem non remiſiſſe cenſetur dominus, penſionem præteritam cum proteſtatione recipiens.*
19 *Caducitatem remiſſam cenſeri, a domino canonem futurum, ſine proteſtatione recipiente.*
20 *Caducitas non præſumitur remiſſa, ſi recipienti futurum canonem, & proteſtāti domino, cōſentiat emphyteuta. Et quid ſi is contradicat. num. 21. Vel ſi taceat, num. 22.*
23 *Proteſtatio facto contraria nil operatur.*
24 *Penſionem pro futuro recipiendo, dominus emphyteutam in iure ſuo confirmat.*
25 *Interpellatione ſecunda, præſumi receſſum ab effectu primæ.*
26 *Emphyteutica vel feudali re ad Eccleſiam reuerſa, emphyteuſis an remittatur penſio futura.*
27 *Hypothecæ generalis electione, ſpecialem non tolli.*
28 *Ius ſuum remiſiſſe, nemo præſumitur.*

PRAESVMPT. CXII.

Diſputatio hæc, quæ congruo hoc in loco explicanda proponitur, egregia quidem eſt, ſed ardua & difficilis. Qua in re conſtituo tria capita, quorum primum eſt, an ſcilicet, & quando præſumatur dominus remiſiſſe pœnam caducitatis, recipiendo canonem, & pēſionem ab emphyteuta, vel vaſallo. Diſtinguendi ſunt, mea quidem ſententia, aliquot caſus.

Primus eſt, quando dominus ſimpliciter, hoc eſt nul-
1 la adhibita proteſtatione † recipit pēſionem, canonemque pro iam elapſo tēpore. Hoc in caſu recepta eſt Dd. opinio, caducitatis pœnam præſumi remiſſam. Ita gl. in c. potuit, de locat. vbi Cardin. Zabarel. & Imol. Alex. in conſ. 113. nu. 3. lib. 4. Ruin. in conſ. 110. nu. 4. & in conſ. 151. nu. 12. lib. 1. Curt. ſen. in conſ. 82. col. 1. verſic. tertio principaliter. Soc. ſen. in conſ. 66. col. vlt. verſ. 3. quia. lib. 3. Iaſ. in l. 2. nu. 124. verſic. ego puto, C. de iure emph. qui cōem eſſe opinionem teſtatur. Dec. in conſil. 138. col. 4. verſ. 3. etiam. & in conſ. 329. num. 3. Brun. in conſ. 110. nu. 3. Boer. in q. 309. n. 5. Pariſ. in conſ. 108. num. 44. lib. 1. & in conſ. 5. num. 201. lib. 4. & Iulius Clar. in §. emphyteuſis. q. 10. verſ. aut vero ſumus, qui teſtatur hanc eſſe communem. Et ego ipſe hanc ſecutus ſum in conſ. 355. nu. 12. libr. 4. vbi ſimilia allegaui. & accedunt Aurelius Corbulus in tract. de iure emph. in tit. de cauſa priuationis ob non ſolutum canonem. declarat. 2. num. 1. & Maſcard. in tract. de probat. concluſ. 252. n. 1. Et Roſenthallus in tract. de feudis cap. 6. concluſ. 61. nu. 4. Hæc tamen recepta opinio non ſatis iure probatur.

Primo enim fulcitur eo argumento, quo paſſim præ-
2 citati Dd. vtuntur, quod ſcilicet quis non debet † duplici pœna plecti, c. at ſi clerici, §. vlt. de iud. Atqui niſi diceremus remiſſam eſſe caducitatis pœnam, duplex pœna indiceretur, nempe in amiſſione melioramentorum, l. 2. vbi Iaſ. in ſeptimo notab. C. de iure emph. & præſtatione penſionis. Ergo remiſſa præſumitur caducitas ipſa. Reſpondetur, hanc non eſſe duplicem pœnam. Non enim penſionis ſolutio pœna eſt, ſed debitum iā de præterito, cum emphyteuta poſſederit bona emphyteutica. Sola itaque eſt pœna amiſſionis melioramentorum, quæ iuſte ob contumaciam, & inobedientiam impoſita eſt.

Secundo affertur argūm, quod quando quis eligit vnū
3 ex duobus remediis contrariis, † alteri dr̄ renunciare, vt in ſpecie prope probat l. poſt diem, ff. de lege commiſſo. vbi recipiens pretium poſt elapſum diem præſtitutam commiſſoriæ, dr̄ illi renunciaſse. Atqui noſtro in caſu duo ſunt remedia contraria, conſequi penſionem, & emphyteutam expellere priuareque. Ergo recipiendo ipſam penſionem, dicitur renunciare pœnæ caducitatis. Cæterum reſpondetur ex ſententia Alberic. & Iaſonis in d.
4 l. 2. nu. 124. hæc duo non eſſe contraria, † recipere pēſionem, quod præteritum reſpicit, & expellere emphyteu-

tam, quod reſpicit futurum. Non ergo ſunt contraria, arg. l. etſi forte, §. vlt. ff. ſi ſeruit. vend.

Tertio adduci ſolet tex. l. vlt. in fin. ff. de eo, quod certo loco. vbi creditor recipiendo pecuniam ſibi debitã, dr̃ remiſiſſe pęnam. Ergo idem vr̃ dicendum in caſu noſtro. Verum reſpondetur ex ſententia Alberici in d. l. 2. quod d. l. vlt. loquitur de vſuris conuentionalibus, quæ dicuntur acceſſoriæ ad ſortem ipſam principalem, & iõ
5 creditor † recipiendo ſortem præſumitur remiſiſſe ipſas vſuras. ita d. l. vlt. declarat ibi Bart. nu. 3, quẽ ſecuti ſunt Aret. in conſ. 9. col. 2. Socin. ſen. in conſ. 18. col. 2. lib. 1. & alij plures, quos referã infra. Diuerſum eſt in pęna legali, quæ remiſſa non præſumitur, vt ſtatim dicemus.

Contrariam itaque ſententiam, ꝙ ſ. dominus recipiẽ
6 do † penſionem præteritam, non præſumatur remiſiſſe pęnam caducitatis, probarunt Bart. in d. l. 2. nu. 8. C. de iure emphy. põſt Iacob. Butrig. ibidẽ, ſic & Albericus, & alij nonnulli congeſti a Iaſ. in d. l. 2. num. 124.

Primo adducitur tex. in l. colonus, ff. locati, vbi & dominus expellit colonũ, & tñ agere is põt ad pẽſiones præteritas. Verum rñdet Iaſ. præcitato in loco, d. l. colonus,
7 loqui in ſimplici colono, † qui nunquã amittit melioramenta, vt ibi dr̃, & declarant Pariſ. in conſ. 79. nu. 56. lib. 3. Tiraq. in tract. de retractu conuentio. §. 7. gl. 1. nu. 16. & alij a me congeſti in tractatu de recuper. poſſ. remed.
8 15. nu. 551. Diuerſum eſt in emphyteuta, qui ob † nõ ſolutam penſionem etiam ipſa melioramenta amittit.

Secundo itaque loco, & melius fulcitur opinio hæc textu l. ſi pro fure, §. 1. ff. de condict. furtiua, vbi ex rece-
9 ptione † ſortis principalis non præſumitur remiſſa pęna,
10 legalis. Atqui hæc caducitatis pęna † eſt a lege indicta, d. l. 2. C. de iure emphy. Ergo dñs recipiendo penſionẽ præteritam, non pręſumitur remiſiſſe caducitatis huius pęnam. Nec repugnat quod inquit Iaſ. in d. l. 2. nu. 124. d. l. ſi pro fure, §. 1. loqui, quando vno eodemque tẽpore naſcitur actio pęnalis, & rei perſecutoria, ſecus ſi diuerſis tẽporibus, l. mecum, §. ſed licet, ff. quod met. cauſ. Nam reſpondetur d. §. ſed licet, nõ probare Iaſonis propoſitionem. Et præterea ẽt in caſu noſtro vno eodemq; tempore naſcitur actio ad penſionis iã præteritæ conſecutionẽ, & ad declarandam caducitatem. Nec ẽt obſtat quod inquit idem Iaſon, quod cum emphyteuta poſſit purgare moram, mirum non eſt, quod dominus recipiẽdo penſionem præteritam, pręſumatur remiſiſſe caducitatem. Nam reſpondetur, dubiam admodũ eſſe opinio-
11 nem eorum, qui ſcripſerunt emphyteutam † poſſe purgare moram, ſicuti permulti dixerunt, purgare nõ poſſe, vt refert Iaſon in d. l. 2. num. 72. & idem cenſuerunt Afflict. in deciſ. 174. & Gozad. in conſ. 57. num. 18.

Præterea in caſu noſtro præſupponitur, quod non ſit locus purgationi morę, alioqui fruſtra diſputaretur de caducitate, quæ nec expreſſim poſſet a domino declarari. Et poſtrema hæc opinio iure defendi poteſt, tametſi rigoris plena ſit. In foro tamen, & a iudicijs recepta opinione recedi non ſolet. Et quæ quidem procedit
12 econtra, nempe quãdo dominus iam † expulit emphyteutam, quia tunc dicitur remiſiſſe penſionem. Ita Clarus in §. emphyteuſis, q. 10. verſ. quæro nunc.

Extenditur prædicta cõis opinio primò, vt locũ ẽt ha-
13 beat in feudo, nempe qđ ſi feudi dñs directus † recipit penſionem præteritam, pręſumitur remiſiſſe pęnam caducitatis vaſalli. Ita in ſpecie reſpondit Dec. in cõſ. 138. num. 6. quem ſecutus ſum in conſ. 355. nu. 12. lib. 4. quo loci adduxi ſimile ex Baldo, ꝙ ſi dominus feudi recipit
14 debita † ſeruitia a vaſallo, qui omiſerat debito tempore petere inueſtituram, præſumitur ei remiſiſſe caducitatem. Roſenthall. vbi ſupra num. 3. & 4.

Extenditur ſecundo, vt locũ habeat hæc opinio etiã
15 eo caſu, quo cauſata † fuit caducitas alia de cauſa quã non ob ſolutam penſionem, vtputa ſi emphyteuta, & vaſallus inconſulto domino alienaſſent emphyteuſim, vel feudum. Nam & hoc caſu recipiente domino penſiones præteriti temporis, præſumitur remiſiſſe caducitatem. Ita reſpondi in d. conſil. 355. num. 12. poſt Cum. ſeniorem, quem allegaui.

Extenditur tertio vt procedat, ẽt quando dominus petijt penſionem, licet adhuc non receperit. Nam ſola ipſa petitione æque ſibi præiudicat, ac ſi ſolutionem recepiſſet. Ita Alber. in l. 2. nu. 6. & ibid. n. 126. verſ. ſecundo quæro. C. de iure emphy. & Sal. in l. commiſſoriæ, in fin. C. de pact. inter emp. & vend. Calcan. in conſ. 21. nu. 5. Tiraq. de retractu conuen. §. 1. gl. 2. num. 64. qui idẽ eſſe dixit, in domino requirente vaſallum præſtare fidelitatem. Cæterum diſſentit Spec. quem viſus eſt ſequi Aurelius Corbulus in tract. de iure emph. in tit. de cauſa priuationis ob non ſolutum canonem, limit. 23. num. 10. & ſi deinde cogitandum reliquit.

Declaratur primo nõ habere locum, qñ dominus ita recipit penſionem pro aliquo tpe præterito, vt adhuc remaneat triennium vel biennium, in quo non reperitur ſolutus canon, & adhibita eſt, proteſtatio, ſaluo iure caducitatis. Ita Butr. & Imol. in c. potuit, de locat. ille nu. 19. ille num. 39. Alex. in conſ. 105. num. 14. lib. 3. Soc. ſen. in conſ. 167. n. 10. lib. 2. Iaſ. in l. 2. n. 124. verſ. item in quantum. Bar. C. de iure emph. & in l. poſt moram, nu. 4. ff. de eo, quod certo loco. Iulius Clarus in §. emphyteuſis, q. 10. in prin. & Aurelius Corbulus in tract. de iure emph. in tit. de cauſa priuationis ob non ſolutum canonem, limit. 23. num. 3. verſ. vel niſi dominus recipiat.

Declaratur ſecundo, vt non habeat locum, quando emphyteuta conſentiret proteſtationi domini directi. Nam tunc non diceretur remiſſa caducitas. Ita Imola in d. c. potius, num. 39. Iaſon in d. l. 2. num. 127. Ruin. in conſ. 151. num. 12. lib. 1. Rubeus in l. non ſolum, §. morte, num. 260. in fi. ff. de oper. noui nunc. & Corbulus in dicta limita. 23. num. 4.

Declaratur tertio, vt nõ procedat, quando dominus ipſe ignorauit cauſatam fuiſſe caducitatẽ. Nam tunc recipiendo præteritas penſiones, non dr̃ remiſiſſe ipſam caducitatem. Ita poſt Speculatorem, Butrium, Imolã, & alios ſcripſerunt Alex. in conſ. 105. nu. 14. lib. 3. in conſ. 113. nu. 2. lib. 4. in conſ. 13. nu. 22. lib. 5. Iaſ. in d. l. 2. nu. 130. verſ. prædicta omnia, C. de iure emph. Ruin. in conſil. 70. num. 14. lib. 5. Dec. in conſ. 452. nu. 26. & in conſi. 530. num. 12. Tiraq. de retractu conſanguineorum, §. 1. gl. 10. n. 22. & cõem teſtatur Gratus in conſ. 2. nu. 75. lib. 1. & alios nonnullos recenſet Corbulus in tractatu de iure emphyteutico, in tit. de cauſa priuationis ob non ſolutum canonem, limit. 23. num. 14. Et idem ſenſit Afflict. in deciſ. 129. num. 9. qui fortius dixit, ſcientiã procuratoris, quod cauſata ſit caducitas, non ſufficere, vt dominus ſciuiſſe dicatur. Et accedit etiam Chaſſanæus in conſ. 11. num. 96. Sic & Roſenthallus in tract. de feudis cap. 6. concluſ. 61. num. 5. vbi num. 8. idem eſſe dicit quando dominus eſt ætate minor.

Declaratur quartò, vt locum non habeat, qñ non ip-
16 ſe dominus, † ſed generalis eius procurator recipit penſionem ab ipſo emphyteuta poſt cauſatam caducitatẽ. Nã tunc remiſſa illa non cẽſetur. Ita Ruin. in conſ. 100. n. 10. lib. 5. Affl. in deciſ. 129. nu. 10. & 11. Bero. in conſil. 116. nu. 10. lib. 1. Pariſ. in conſ. 86. n. 17. lib. 4. & Aurelius Corbulus in d. limit. 23. nu. 19. & quidẽ ea eſt ſolida rõ, qđ dominus ipſe conſtituendo generalẽ procuratorem ẽt ad recipiendũ penſiones, nõ pręſumitur ei dediſſe facultatẽ remittẽdi ius caducitatis, iuxta l. quicunq; §. itẽ ſi inſtitor. ff. de inſtit. act. quẽ dixit ſingularem Rom. in ſing. 629. Cõſtituo. & confert lex 1. §. igitur præpoſ. ff. de exercit. act. vbi ꝑpoſitus ad recipiẽdũ penſiones, & pecunias dñi non cenſetur admiſſus ad conſentiendũ alienationi rei dñi. Nec ad ꝑiudicandũ domino. l. creditor,

§. Lucius,

Digitized by Google

§.Lucius,ff.mandati. Et procurator generalis nõ poteſt donare res domini, l.contra iuris, §.vlt.ff.de pactis, & ſcribunt Bart.in l.ſi procurator, ff.de condict.indebiti. Bald.in l.nec ambigi,C.de donationib.& Iaſon in dict. l.contra iuris.§.vlt.nu.7. Imò(quod fortius eſt)procurator conſtitutus ad recipiendum ſolutionem, nõ pôt prorogare terminum,l.qui Romæ, §.Callimachus,de verb. oblig.& ſcripſit Bald.in l.non abſtulit, C.de nouat.

Nec repugnat quod ab hac opinione, & declaratione diſſentiant Dec.in conſ.138.col.pen.verſic.3. ẽt,&c. quem in prima horum Commentariorum editione ſecutus ſum. Corn.in conſ.187.col.2.verſ.circa ſcdm,lib. 1.& manifeſtius Modernus Pariſienſis in conſuet.Pariſien.in 2.part.§.62.num.12. Nam horum rationes & argumenta mihi nunc nõ ſatis probantur. Ea.n.præcipua rõne motus eſt Modernus ille Pariſien. quod dominus cõſtituendo procuratorem generalẽ, dicitur ei conceſſiſſe ſolita, & conſueta concedi, l.vel vniuerſorum, ff.de pign.actio. l.Titianus.ff.quod cum eo,& l.qui ſemiſſes, in fi.ff.de vſuris. & tradunt poſt alios Dec.in l.certi condictio.§.ſi nummos, ff.ſi cert.petat. Cum ergo(inquit is Modernus) conſueuerint domini directi facile remittere caducitates emphyteutis, celeriter, & volũtarie ſine lite ſoluentibus,dicendum eſt, dominum directũ procuratori generali dediſſe hanc facultatem remittẽdi ipſam caducitatẽ. Quæ ſane ratio vera non eſt. Non enim ſpectanda eſt conſuetudo aliorum dominorum, ſed illius particularis, qui procuratorem conſtituit, vt loquũtur dictæ l.vel vniuerſum, & l.Titianus, & ita in ſpecie declarant, ſic dicimus declarationem dubiæ voluntatis teſtatoris eſſe petendam a conſuetudine ipſiuſmet teſtatoris primum,ſi qua extat, l.ſeruus plurium, §.vl.de leg. 1.& diximus ſupra lib.1.q.1. & accedit præterea,qđ cõſuetudo illa remittendi caducitates iure non præſumitur, tum quia facti eſt, vt ſcripſi in libro præcedenti, præſumpt.8.tum quia non præſumitur iuris proprii remiſſio,& donatio, l.cũ de indebito, in prin.ff.de probat.& dixi ſupra in præſum.33.nu.1. Non ẽt vrget illa conſideratio, ſeu ſimile relatum a Decio in d.conſil.138.col.penult.verſ.3.etiam, cum dixit, Prælatum eccleſiæ non col-
17 legiatæ † qui dicitur generalis procurator, & adminiſtrator bonorũ eccleſiæ, recipiendo penſiones, non adhibita proteſtatione cẽſeri remiſiſſe caducitatem, ſicuti ſcripſerunt gl.Cardin.& Anch.in d.c.potuit, de locato. Signor.in conſ.153.Petrus inueſtiuit, in fin. Alex.in conſ. 74.num.11.lib.2.Iaſ.in l.2.num.136.C.de iure emph.& alios, quam plures recenſet Aurelius Corbulus in d.limit.23.num.5. nam reſpondet, Prælatum eccleſiæ non collegiatę eſſe legitimum procuratorem ipſius eccleſię, & ob id poſſe remittere caducitatem. ſicuti poteſt pater legitimus procurator filij, vt in ſpecie reſpondit Soc. ſen.in conſ.66.num.10.lib.3.& cum remittere caducitatem, non ſit proprie remittere ius quęſitum, ſed quærendum, ex quo requiritur domini declaratio, prælatus ipſe præiudicare poteſt eccleſiæ: ſicuti multis probaui in conſil.73. numer.5.9.& 10. libro 1. Hæc vero permiſſa non ſunt procuratori generali, & propterea argumentum ab vno ad aliud ſumi non poteſt. Et hæc quidẽ declaratio locum habet multo magis, quando dominus iam proteſtatus eſt, ignorante etiam procuratore, velle rem ipſam inciſiſſe in commiſſum. Ita Afflict.in d.deciſ. 229.num.11.verſ.& tanto magis. Et idem ſenſit Moder. Pariſ.in d.§.62.num.13. qui idem eſſe dixit, quãdo iam procurator mouit litem contra emphyteutam qui recuſauerat præſtare penſionem. Cæterum declaratio hæc ceſſat, quando dominus ſcienter receptionem penſionis a procuratore factam ratificauit, ſicuti reſponderũt Ruin.in conſ.151.num.12.verſ.& inſuper, lib.1.Dec.in conſ.329.num.3.& Rim.iun.in conſ.22. nu.11.lib.1.& hos ſecutus eſt Corbulus in d.limit.23. num.17. in fin.

Secũdus eſt caſus principalis, qñ dominus recepit pẽſionem præteriti temporis, adhibita proteſtatione, ſaluũ ſibi ius eſſe declarandi caducitatem. Hoc in caſu rece-
18 pta eſt pene omnium ſententia, non † eſſe remiſſam caducitatem. Ita Bald.in l.2. ff.ſi quis caut.vbi Iaſ.nu.3.& 4.& idem Iaſ.in l.vlt.num.4. ff.de eo quod certo loco. Cur.ſen.in conſ.82. ad fi. Ripa in c.cum M.Ferrarien.n. 129.de conſtit. Boer.in q.309.n.5. in fi.& cõem ac indubitatam dixit Iul.Clar.in §.emphyt.q.10.in prin. Et hęc quidem ſnia retinenda eſt, tametſi Guid. Pap.in q.172. ſecutus Pet.Papæ, affirmet ſecundum contrariam opin. fuiſſe iudicatum, quod ſcilicet pœna caducitatis adhuc cenſeatur remiſſa nõ obſtante proteſtatione, qui nil pro deſſe ſcriptum reliquerunt. Et hic quidem caſus locum habet econtra, quando ſcilicet dominus expulit emphyteutam, adhibita proteſtatione ſaluo ſibi iure conſequẽdi penſiones præteritas. Ita Boer.in d.q.309.& Clarus in d.§.emphyteuſis,q.10.verſ.quæro nunc.

Declaratur hic caſus, vt locum nõ habeat, quando illi proteſtationi factę a domino non cõſenſit, ſed expreſſe contradixit emphyteuta. Nam tunc cenſetur remiſſa caducitas. Ita manifeſte reſpondit Curt.ſen.in conſ.82. col.1.verſ.3. principaliter, qui huius opinionis recenſet Baldum & Imolam, & Picus in conſ.80.num.8.& 9.& Roſenthall.vbi ſupra.num.7.

Tertius eſt caſus, quando dominus recepit penſionẽ pro futuro tpe, poſt incurſam ac declaratam caducitatem, nulla adhibita proteſtatione. Hoc ſane caſu nemo
19 eſt, qui neget, remiſsam † præſumi diciq; caducitatẽ, & carere dubitatione dixit Iulius Clar. in d.§.emphyteuſis,q.10.verſ.aut vero ſumus in dubio. Nam a fortiori permulti Doc.quos ſtatim referam, affirmant remiſſam cenſeri caducitatẽ, etiamſi Dominus adhibuit proteſtationem, ſaluum ſibi eſſe ius ipſius caducitatis.

Quartus eſt caſus, qñ dominus recepit penſionẽ pro futuro tpe, hoc eſt poſt incurſam ac ẽt(vt diximus) declaratam caducitatem, adhibita proteſtatione prædicta, cui quidẽ proteſtationi conſenſit emphyteuta. Hoc
20 caſu † non cenſetur remiſsa caducitas. Ita manifeſte Ripa in c.cum M.Ferrarien. num.130. verſ.primus caſus, de conſtit. idem ſenſit Ruin.in conſ.151.num.12. lib.1. Ea ratione motus eſt Ripa, quia etſi proteſtatio hæc ſit (vt mox dicemus) contraria facto, attamen poſſunt partes ipſæ voluntatem ſuam tacitam vno modo a facto demonſtratã, contraria verborũ declaratione, aliter declarare, c.diaconi.28.diſt. Et hoc in caſu locum habere poteſt opinio Bart.quam referam infra in vlt.caſu. Non ignoro tamen ab hac traditione diſsentire Rubeum in l.non ſolum, §.morte, nu.290.in fi.de oper.noui nunc. ſed leuia eius argumen.ex iam dictis diſſoluuntur.

Quintus eſt caſus, qñ dominus recepit penſionẽ pro tempore futuro, adhibita proteſtatione, ſaluum ſibi eſſe ius caducitatis, & illi proteſtationi expreſse contradi-
21 xit emphyteuta. Hoc caſu caducitas cenſetur † remiſsa, non obſtante illa proteſtatione, quæ nihil valet, cum tollatur per expreſsam contrariam proteſtationem, & contradictionem emphyteutæ. Ita in ſpecie docuit Ripa in d.c.cum M.Ferrarien. num.130. verſic.ſecundus caſus.de conſtit.& idem reſpondit Ruin.in conſ.151.n. 12.verſ.nec obſtat, lib.1. idem ſenſit Rimin.ſen.in conſ. 429.num.49.lib.3. Roſenthall.vbi ſupra.

Sextus & vltimus eſt caſus, qñ dominus recepit penſionẽ pro futuro, hoc eſt pro tpe decurſo poſt commiſſam caducitatem, adhibita proteſtatione ſaluũ ſibi eſſe ius caducitatis, & ipſe emphyteuta tacuit, atque ita qñ ſumus in dubio. Hoc in caſu recepta eſt opinio, ius ca-
22 ducitatis,† cenſeri remiſſum non obſtante illa proteſtatione, q̃ nihil operatur, etſi ei expreſſim nõ contradixit emphyteuta. Ita multi congeſti a Iaſone in l.2.in princ. nu.4.ff.ſi quis cautio.& in l.2.nu.124.verſ.item inquã-

Digitized by Google

tum Bar. C.de iure emphy. Et illis accedunt Aret.in cō
ſil.35.in fine. Alex.in conſ.14.col.penult.verſ.confirma
tur,lib.2.Cur.ſen.in conſ.82.col.1. verſic.ſecundo prin
cipaliter. Rimin.ſen.in conſ.429. nu.48.lib.3. Ruin.in
conſ.110.nu.4.& in conſil.151.nu.52.lib.1.qui teſtatur
hanc eſſe communem opinionem. Boer.in q.309.nu.6.
qui affirmat ſic ſeruari in illo ampliſſimo parlamento
Burdegalenſi. Ripa in d.c.cum M.Ferrarienſis,nu.130.
verſ.tertius caſus, de conſtit.Gigas in tract.de penſioni
bus,quæſt.73.in fin.& Iulius Clarius in §.emphyteuſis,
quæſtio.10. verſic.hoc tamen intellige, qui ita fuiſſe iu-
dicatum aſſerit. Eandem probarunt Rubeus in l.non ſo
lum, §.morte,n.290. ff.de operis noui nunci. Aurelius
Corbulus in tract.de iure emphyteutico, in tit.de cau-
ſa priuationis ob non ſolutum canonem, declaratione
21.num.2. Maſcardus in tractatu de probationibus, cō
cluſ.252.num.2.& num.9.

Et primò quidem fulcitur ſententia hæc illa rōne, q
23 † proteſtatio contraria facto nihil operatur, c.cum M.
Ferrariens.de conſti. Atqui hæc proteſtatio eſt contra-
ria facto, quia recipiendo penſionem pro futuro tempo
re, declarat ipſe dn̄s velle habere illum in emphyteutā,
proteſtando vero dicit contrariū. Ergo proteſtatio nil
operatur. Nec hic repugnat cōſideratio Ripæ in d.c.cū
M.Ferrarienſis,num.130. verſ.tertius caſus, cum dixit,
hæc duo,expellere emphyteutam,& recipere penſionē,
eſſe contraria, ſed tamen hæc duo, velle eſſe ſaluum ius
expellendi, & recipere penſionem pro futuro, non eſſe
pugnantia. Nam(inquit Ripa)elapſo tpe pro quo domi
nus recipit penſionem,non poterit expellere emphyteu
tam, quia non faciet actum contrarium receptioni, cū
illius effectus iā ſit conſummatus. Et ideo(inquit Ripa)
durante tempore ſolutionis iam factæ, non poterit ex-
pelli emphyteuta, ita locum habet prædicta communis
opinio, finito vero tempore poterit expelli: Et ita pro-
cedit opinio Bart.& idem fere ſenſit Cæphal.in conſil.
222.num.12.iuncto num.25. lib.2. Hæc ſane conſidera
tio Ripæ non obſtat, cum ad rem noſtram non faciat.
Nam Ripa loquitur, qn̄ dominus recepit penſionē pro
tempore futuro, & proteſtatus eſt ſaluum eſſe ius cadu
citatis, & expellendi in futurum,ob non ſolutam pēſio-
nem futuri temporis. Ita intelligit Ripa hanc Doctorū
diſceptationem, id quod falſum eſt. Cum verius ſit,lo-
qui Doctores, qn̄ dominus recepit penſionem pro futu
ro,an præſumatur remiſiſſe ius declarandæ caducitatis
ob non ſolutam penſionem præteriti temporis? Et dicūt
24 ipſi Doctores, dici remiſſam caducitatem. Nam † reci-
piendo penſionem pro futuro, cōfirmat emphyteutam
in ſua emphyteuſi,quem ſi poſſet expellere,faceret actū
contrarium. Ita declarat Ruin.in d.conſ.110.n.4.lib.1.
Etſi recte conſiderentur verba Bar.in d.l.2.nu.8. idem
ipſe ſenſit, dum propoſuit quæſtionem,quādo recipiēs
ſolutionem præteriti temporis,poſſit expellere emphy-
teutam ob iam commiſſam contumaciam:deinde ſubiū
git,ſecus ſi recipiat penſionem futuri temporis, quia vi
detur remiſiſſe ius caducitatis.

Secundò præter duo Iaſonis argumenta, quę parum
ad rem hanc pertinent, ea ratione moueor,qua etiā mo
tus eſt Ruin.in conſ.110. nu.4.lib.1. quod ſicuti per ſe-
25 cundam interpellationem præſumitur receſſum ab effe
ctu primæ,& remiſſam moram præcedentis interpella-
tionis,vt tradit gloſſa, quā ſecutus eſt ibi Bar.in l.Aemi
lius.in verbo,dicebā, ff.de min.25.annis. Eadē ratione
cum dominus recepit penſionem futuri temporis, de
clarat ſe remittere pręcedentem contumaciā,& pęnam.

Non obſtant nunc rationes & argumenta,quæ affer-
ri ſolent pro contraria opinione Bart.in d.l.2.nu.8. in
fine,C.de iure emphyt.

Primò enim adducitur argumentum,quod hæc pro-
teſtatio eſt iuris conſeruatoria, & qui tacet conſentire
dicitur,l.ſi debitor,§.1.ff.quib.mod.pig.vel hypoth.ſo-
lu. Reſpondetur ex iam dictis,quod etſi ſit conſeruato-
ria,attamen eſt contraria facto, ob id non valet.

Secundò vrgere videtur text.auth.qui rem, C.de ſa-
croſanct.eccl.vbi re emphyteutica, vel feudali ad domi
num reuerſa,tenetur adhuc vaſallus ſoluere penſionem
pro futuro tempore, & econtra,quando dominus rece
pit pro futuro ipſo tempore,nō dicitur ſibi præiudicaſ-
ſe pro præterito. Verum reſpōdetur d.authen.qui rem,
26 loqui in emphyteuta eccleſiæ,† cui nūquam dicitur re-
miſſa caducitas, vt ſcribunt Doct.in d.c.potuit,de loca-
to. & manifeſte Iulius Clarus in §.emphyteuſis, q.10.
verſ.quæro nūc,&c.qui dixit,eſse ſpeciale fauore eccle
ſiæ,vt conſequatur vtrumque. Præterea & ſecundo re-
ſpondetur, ſic eo in caſu d.auth.qui rem,fuiſse ſancitū,
quia contractus fuerat minus recte, minuſque ſolēniter
confectus, & propterea in pęnam illius ſic occupātis rē
eccleſiæ,compellitur præſtare etiam penſiones pro futu
ro tempore. Ita poſt Aretinum in l.ſi rem,ff.de acquir.
poſs.& alios tradit Boer.in q.309.num.6.& ibi num.5.
recenſet gl.in d.auth. qui rem.affirmantem illam proce
dere quoad præteritas, non autem quo ad futuras pēſio
nes. Id quod ſcripſerunt Archid.& alij in cap.qui rem.
10.quæſt.3.

Tertiò vr̄ ſuffragari tex.l.quamuis,C.de pign.vbi per
27 electionem generalis † hypothecæ nō tollitur ſpecialis,
ſicuti nec per actionem hypothecariam in iudicio de-
ductam tollitur perſonalis,l.aduerſus,C.de pign.& hy-
pothec.& l.hypothecis,C.de diſtract.pign.Ita & noſtro
in caſu dicendum videtur,quod per penſionis receptio-
nem non cenſetur ſublatum ius declarandi caducitatē,
cum ſit aliud beneficium domino a lege conceſsum.

Cæterum reſpondetur d.l.quamuis, & d.l.aduerſus,
loqui in re hypothecata, ſine ratione reditus, pro qua
duo diuerſa remedia a lege conceſsa ſunt,ob id vno ſub
lato,remanet alterum. Ita declarat Boer.in d.q.309.nu.
6.verſ.nec pariter.qui plura ad rem ſcribit.

Quartò, & vltimo ad rem vr̄ facere, quod in dubio
28 quis non dicitur ius † ſuum remiſiſse. Dec.in l.poſtquā
liti, num.15. C.de pactis.& latiſſime Tiraquel.in l.ſi vn-
quam.in verbo,donatione, num.172.C.de reuoc.dona.
Si ergo iuris remiſſio non præſumitur in dubio,quanto
minus debet præſumi, quādo adhibita fuit proteſtatio?
Verum reſpondetur, proteſtationem illam eſse contra-
riam facto, atque ita præualet factum ipſum, quo tolli-
tur præſumptio illa, quæ ſumitur in dubio, nempe iuris
remiſſionem non præſumi.

Extenditur hic caſus, vt locum habeat, etiamſi decla-
rata caducitate, dominus ipſe cępit iudicium cōtra em-
phyteutam, vt eum expelleret. Nam adhuc dominus re-
cipiendo penſiones decurſas poſt declaratam ipſam ca-
ducitatem, & inchoatum iudicium, dicitur remiſiſse ip-
ſam caducitatis pœnam. Ita aduerſus Cęphalum in con
ſil.222.lib.2.receptū a Corbulo in tract.de iure emphy.
in tit.de cauſa priuat.ob non ſolut.canonem,declar.21.
num.3.reſpondi in conſ.775.reddito ſuper emphyteuſi
conceſsa a D.Io.Iacobo Vicemala, vbi rationē & argu-
gumenta Cæphali confutaui. Prædicta omnia procedūt
in præiudiciū domini tunc poſseſsoris,non aūt quo ad
agnatos,quib.ſi ius aliquod acquiſitū eſt,non fit præiu
dicium. Ita Roſenthallus de feud.c.6.concl.61.nu.10.

Secundum eſt huius diſputationis caput, econuerſo
ad pręcedens, quādo.ſ.dominus directi expulit emphy
teutam ob non ſolutum canonem,an præſumatur ei re-
miſiſse penſiones iam decurſas, vel eas potius petere ad
huc poſsit? Hac in re ſunt Doctorum opiniones. Nam
multi opinati ſunt dominum poſse adhuc petere decur
ſas penſiones. Ita ſane ſcripſerunt Cyn.& Iacob.de Are
na in l.2. C.de iure emphy.& manifeſtius ibidem Bart.
n.8. verſ.quæro quid ſi elapſo termino. Ita etiam Salic.

Anchar.

Anchar. & Butrius, quos recenſet Iaſ. in d.l.2.num.124. verſ.inquantum. Bart.& Cagnol.in authen.qui rem,nu. 41.verſ. & quod.C.de ſacroſan.eccleſ.Contrariam ſententiam, quòd imò decurſæ penſiones peti non poſſint, probarunt Accurſ.Specula.Ioan. Andreæ, Beluiſius, Angelus,& Cardinalis, quos recenſet & ſequitur Iaſon præcitato in loco,& accedit Caſtren.in dicta auth.qui rem. ea ratione ii moti ſunt, quod dominus expellendo emphyteutam ob id dicitur ei remiſiſſe decurſas pẽſiones, quia iniquum,& abſurdum ſit,emphyteutam duplici pœna affici,contra c.at ſi clerici,§.vl.de iud.nempe ſolutionis penſionum, & amiſſionis melioramentorum, quæ vere amittit expulſus ob non ſolutum canonem.l.2. C.de iure emphy.& hanc ſecundam opinionem ſecutus ſum in d.conſil.775.& quam quidem ſententiam exiſtimo procedere,etiam quando dominus expellendo emphyteutam proteſtatus eſt,ſaluum ſibi ius eſſe conſequendi decurſas penſiones,cum non ſit in facultate ſua duplici pœna afficere emphyteutam.Ita ſentio aduerſus Iaſonem in d.l.2.num.124.verſ.nunquid autem.

Tertium eſt caput huius diſputationis, an per mortẽ domini directi, vel emphyteutæ ante declaratã caducitatem,quæ declarari iure potuit,præſumatur remiſſa ipſa caducitas, vel declarari,adhuc poſſit ad hæredib.domini cõtra hæredes emphyteutæ? Hoc in capite ſunt diſtinguendi atque conſtituendi duo caſus.

Primus eſt, quã deceſſit dñs directus,nõ declarata caducitate.Hoc ſane caſu eius hæredes declarare eam non poterunt,cum ab ipſo dño iam remiſſa præſumatur. Ita in ſpecie emphyteuſis reſpondit Ruin.in conſ.159.nu. 13.libr.1.& idem tradunt Curt.iun.in tract.feudorũ,in 4.par.prin.col.vlt.ver.idẽ in emphyteuſi,Caſſiod.in deciſ.3.tit.de locato, alios refert Aurel.Corbul.in tract.de iure emphy. in tit.de cauſa priuat.ob non ſol.canonem, ampliat.vlt.nu.15.& hos ſecutus ſum in conſil.155.nu. 17.lib.2.& in conſ.775.li.7. & idẽ dicimus in dño directo feudi,qui ſi deceſſit,non declarata caducitate feudi contra vaſallũ, ab eius hæredibus declarari amplius nõ põt,cum remiſſa præſumatur.ſic ſane ſcripſerunt Bal.in l.1.q.39.ff.de rerũ diuiſ.& in c.1.§.porro,quæ ſit prima cauſa beneſ.amitten. Aluar.in c.imperialem,§.inſuper, col.3.verſ.ſed aduerte,de prohib.feudi alien.per Feder. Aret.in conſ.14.in fi. Alex.in conſ.189.nu.2.lib.6.Iac.a S.Georgio,in inueſtitura feudali,in verbo,dictiq; vaſalli,n.54.verſ.vos tenebitis.Ruin.in cõſ.159.n.13.lib.1.& in conſ.155.nu.1.lib.3.Soc.ſen.in conſil.66.nu.19.lib.3. Caſsiodor.in deciſ.2.nu.7.& in deciſ.3. in tit.de locato. Boer.in q.338.nu.7. in fi. Bero.in conſ.98.n.35.lib.1.& alios refert Ant.Gabr.in lib.7.concluſ.in tit.de criminalib.concluſ.35.n.7.& prædicti quidem Doct.omnes intelligunt,& recte,quando dominus ipſe ſciuit cauſatam eſſe caducitatem,& eam declarare potuit,ſecus ſi ignorauit,vel ſi ſciuit,& non potuit. Et in ſpecie multos ſic declarantes commemorat Gabr. in concluſ.35.num.6. & poſt alios ſcribit Corbulus in trac.de iure emphy.ampliat. vlt.num.15. qui num.16.ſubiungit,in dubio præſumi dominum ignoraſſe cauſatam fuiſſe caducitatem. latiſs. Roſenthallus de feudis cap.10.concluſ.40.

Secundus eſt caſus econuerſo ad præcedentem,qñ.ſ. deceſſit emphyteuta, ſuperſtite dño directo,qui eo emphyteuta viuente non declarauit ipſam caducitatem. Hoc etiam caſu dominus ipſe eã declarare amplius non poterit contra hæredes ipſius emphyteutæ. Ita gl.in c. vlt.de don.& ibid. Cardinalis Zabarel. q.15.qui idem eſſe dixit in domino feudi contra hæredes vaſalli, ſic & Io.And.in addit.ad Spec.in ti.de feudis,§.vlt. Abbas in conſ.3.num.7.lib.2. Aret.in conſ.14.circa fi. Præpoſ.in d.§.inſuper,col.2.verſ.ſed tu aduerte.Comen.in conſil. 164.Prælatus.Ruin.in cõſ.10.in conſ.35. num.28.& in conſ.159.num.12.& in conſ.186.num.20.lib.1.Caſsiodorus in dec.2.in tit.de locato. qui teſtatur ita iudicaſſe Rotam Romanam. Curt.iun.in tract.feudorum, in 4.parte principali, q.vlt. Ripa in l.vlt. C.de reuoc.don. Bero.in c.potuit,num.70. de locato,& in conſ.98.num. 27.lib.1. Corbulus in d.tractatu de iure emphyt.in tit. de cauſa priuationis ob nõ ſolutum canonem, ampliat. vlt.num.22. Ant.Gabr.in d.7.concluſ.in tit.de criminalib.concl.35.nu.2.& 3. & hos ſecutus ſum in conſ.155. n.17.lib.2.& in d.conſ.775.li.8.& accedunt alii quãplurimi, quos refert Roſenthallus in cap.10. concluſ.40. numer.1.ibi in apoſtilla A. qui latiſs.extendit & declarat.& hoc in caſu non ſit illa diſtinctio,an dominus ſciuerit vel ignorauerit, ſicuti poſt Comen.in d. conſ.164. manifeſte declarant Ruin.in dictis conſ.5.in conſ.159. num.13.& in conſ.168.n.20.lib.1. & Corbulus in.d.ampliat. vlt.nu.15.& huius quidem caſus ea eſt ratio,quia pœna huius delicti inobedientiæ, & non obſeruatæ promiſsionis, in non præſtanda penſione,non tranſit cõtra hæredes inobedientis emphyteutæ,vel vaſalli.

Extenditur primò hic caſus vt locum habeat etiam, quando pacto expreſſo fuiſset conuentum inter dominum & emphyteutam,vel vaſallum,quod ſi canonẽ vel debitum ſeruitium non præſtitiſſet caderet a commodo emphyteuſis, vel feudi.Ita Imol.in c.vlt.col.13.de don. Curt.iun.in tract.feud.in 4.part.principali,col.penult. verſic.aliud tamen eſt,qui dixit Bald.in d.l.vlt. C.de reuoc.don.idem ſenſiſſe. Idem docuit Rip.in d.l.vlt.col. vlt.num.237.verſ.2. intellige. & idem ſenſit Caſsiodorus in deciſ.2.num.3. & apertius in deciſ.3. num.5.tit. de locato. Et hæc quidem opinio verior eſt illa Baldi in cap.Imperialem, §.inſuper,num.7.verſ.vel eſſet alia fęlonia, de prohib.feudi aliena. per Feder. quem ſecutus eſt Ant.Gab.in dicta concluſ.35. num.14.qui eiuſdem opinionis male recenſet Innocẽtium, & Cardinalem in c.vlt.de donat.cum loquantur de hęrede donatoris,ſicque eius qui conceſsit,vt is declarare non poſsit caducitatem conuentionalem non declaratam a ſuo anteceſſore. Non aũt loquuntur de hęrede eius,cui facta fuit conceſsio. Salic.vero ab eodem Gabriele allegatus, nil ad rem noſtram ſcripſit. & præterea Bald.in d.c.inſuper, num.7. in fin.loquitur, quando pactum fuit factum, quòd vaſallus vel emphyteuta cadat ipſo iure, ſicuti Baldum intellexerunt Aluarot.in d.§.inſuper,num.4. in fi.verſi. ex quo infert.& ibidem apertius Affl.nu.15.in fi.& Abbas in conſil.3.num.7.verſ.item potuit Bald.lib.2. Imo Afflict.præcitato in loco in claris his terminis ſenſit aduerſus Baldum, requiri declarationem, qua non facta viuente emphyteuta,vel vaſallo,contra eius hęredes fieri amplius non poſſe. Et idem quod Afflict.ſcripſerunt Imola, Barbat.Iaſ.& Ripa, quos recenſet Gabr.in dict. concl.35.num.17.vbi num.16.refert alios,qui Baldi traditionem ſecuti ſunt,& tandem num.18.& 19.conatur conciliare opiniones.

Creditorem recipiendo ſortem, præſumi remiſiſſe vſuras.

SVMMARIVM.

1 *Debitum principale recipiens, intereſſe præſumitur remittere.*
2 *Sortem recipiens, pœnam cenſetur remiſiſſe.*

PRAESVMPT. CXIII.

CVM vno attigerim verbo ſuperiore præſumptione, creditorem recipiendo ſortem præſumi remittere vſuras, placuit hoc in loco hãc ipſam traditionem comprobare poſt glo.& Bart.in l.vlt. ff.de eo quod certo loco. auctoritate Aretini in conſil.9. col.2.Soc.ſen.in conſ.18.col.1.lib.1. Ruin.in conſ.198.nu.2.& num.11. lib.1.

Digitized by Google

lib.1.Pariſ.in conſ.34.num.35.lib.1. Ita quoque docuit
1 Bal.in l.1.C.depoſiti, quod creditor † recipiens debitũ
principale, præſumitur remittere intereſſe. ſic & reci-
2 piens ſortem,† præſumitur remittere pęnam. Dec.in l.vi
num,num.5. ff.ſi cert.pet.& in l.creditores, C.de pact.
quem ſecutus ſum in conſ.355.num.13.lib.4.

Remittens iniuriam, an, & quando præſumetur remittere damna, & expenſas.

SVMMARIVM.

1 *Iniuriã inferens, præter pœnam a lege indictam, tenetur ad intereſſe, & damnum ratione iniuriæ paſſo.*
2 *Occiſi hæredes ad æſtimationem operarum agere poſſe, quas iniuris occiſus, ſi vixiſſet, impendere potuiſſet.*
3 *Iniuriam remittens læſus, non præſumitur damna & expenſas condonaſſe.*
Idque verum eſt, quamuis iniuria cum expulſionibus, & deuaſtationibus remiſſa ſit, num.5.
Niſi tamen remiſſio facta ſit pleniſſime, num.6.
4 *Iniuria illata, & damnum ex ea proueniens, ſeparata ſunt.*

PRAESVMPT. CXIV.

IVre & quidem optimo, ſancitum eſt, lædentem alte-
rum, inferentemque iniuriam, præter pœnam ei a le-
1 ge inductam, † teneri omnino læſo, & iniuriam paſſo, re
ſarcire damna, & expenſas, ratione iniuriæ, & læſionis
ſibi cõtingentes, l.ex hac, ff.ſi quadruples pauper.feciſ-
ſe dicatur, & c.1.de iniuriis. Qui enim percuſſus vulne-
ratuſque fuit, ſi lucrari non potuit, vt conſueuit, reſarci
ri ita debet, vt tantum conſequatur, quantum fuiſſet lu-
cratus, ſi vulneratus non fuiſſet. Ita Abbas in d.ca.1.de
iniuriis. Ioan.Lupus in c.per veſtras, in 6.notab.§.9.de
donatio.inter virum, & vxorem, & alios commemorat
Dida.in lib.2.variarum reſolut.cap.10.num.6.verſic.4.
eodem, qui etiam ſubiungit, filios & hæredes iniuria oc
2 ciſi † agere poſſe ad æſtimationem operarum, quas po-
tuiſſet impendere, & miniſtrare occiſus, ſi vixiſſet, ſicuti
ſcripſerunt Abbas in d.c.1. de iniuriis. Marſilius in con
ſil.115.& in ſingul.578. & Crauet.in conſ.119. Et alia ad
rem ſcripſerunt Didacus præcitato in loco, & Petrus
Placa Hiſpanus in epitome delictorum, lib.1.ca.6.num.
31.& 32.

Cæterum dubitari hic contingit, an ſi læſus remiſit
iniuriam, præſumatur remiſiſſe etiam damna & expen-
3 ſas? Recepta eſt Doctorum opinio, non † præſumi remi
ſiſſe. Ita ſcripſerunt Bald.in l.ſi pro fure, ff.de cond.fur-
tiua & in l.ſi tibi, §.1.ff.de pactis.& in conſil.195.nu.6.
lib.2. Abb.& Ioan.de Anan.in d.c.1.de iniuriis. Angel.
Aret.in §.vlt.in Inſtit.de iniuriis, & ibid.Io.Fabr.nu.3.
Alex.in conſ.168.n.5.lib.2.& in conſ.10.lib.5. Iaſ.in l.1.
nu.16.ff.de pact.Iacob.a S.Georg.in l.ſi tibi, nu.5.ff.eo-
de pact.Boer. in commẽtariis ad conſuetud. Biturig.in
tit.de iuriſd.omn.iud.§.16. Didac.in d.lib.2.var.reſolut.
ca.10.nu.6.verſ.4.eod. Placa in d.c.6.nu.40. & Mynſin.
in ſing.obſeruat.centur.4.obſeruat.10. Ea eſt huius ſen
4 tentiæ ratio, quod duo hæc ſunt diuerſa † & ſeparata, in
iuria illata, & damnum ex ea proueniens.

Extenditur hæc ſententia, vt locum etiam habeat, qñ
5 remiſſa eſſet iniuria cum expulſionibus, & † deuaſtatio
nibus, nam adhuc non dicuntur remiſſa dãna, intereſ-
ſe, & expenſæ. Ita Bald.in leg.ſi domos, ff.de ſeruit.vrb.
præd.& Mynſing.in d.obſer.10.in fin.

Declaratur nunc hæc traditio vt locum non habeat,
6 quando remiſſio facta fuiſſet † pleniſſime. Nam tunc &
damna, & expenſæ præſumuntur remiſſæ. Ita Pet.Placa
in d.c.6.num.40.

Diuiſione bonorum inter cohæredes facta, an & quando præſumatur remiſſum ius fideicommiſſi, & bonorum emphyt. diligens, & accurata explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Ius fideicommiſſi, & bonorum emphyt. poſſe remitti.*
2 *Fideicommiſſum vt remiſſum dicatur, coniecturæ ſufficiunt.*
3 *Bonorum fideicommiſſo ſubiectorum, diuiſione ſimplici facta præſumitur remiſſum fideicommiſſum ipſum, quibus caſibus idem ſit, vide num. 4.5.7.& 8.*
6 *Puri & purificati, virtus par, & effectus.*
9 *Bonorum ſuppoſitorum fideicommiſſo nondum purificato, ſimplici diuiſione facta, non præſumitur remiſſum fideicommiſſum. Nec refert ſi iuramento confirmata ſit, num.11. Aut diuidentes inuicem de euictione promiſerint, nu.12. Contrarium tamẽ aliquibus probare conantibus, num.15. Si præſertim de euictione promiſſio verbis multum generalibus ſit facta, vel vniuerſalibus, num.17. Aut in ipſo indiuiduo, cauſa videlicet fideicõmiſſi, num.18.*
Item & alio caſu relato, num.20.
10 *Actus vnus non infert alium, qui neceſſario ex illo non ſequitur.*
13 *Euictio ex facto authoris uel illius a quo res euincitur contingẽs, non afficit euictionis promiſſorem.*
14 *Euicta re ex ſui natura, non tenetur de euictione promiſſor.*
16 *Regulam l.vendicantem. ff.de euict. locum non habere duobus in caſibus.*
19 *Promiſſionis ſpecificæ atque indiuiduæ, maior virtus quam generalis.*
21 *Bonis allodialibus vni ex fratribus in diuiſione obuenientibus alteri feudalibus ſolum, vtrum ys euictis, de euictione contra alterum fratrem agatur.*
22 *Bonorum ſubiectorum fideicommiſſo, diuiſione ſimplici facta, cũ clauſula, quod partes diuidentes promittant omnia obſeruare, & non contrauenire, non tamen cenſeri fideicommiſſum remiſſũ. Idque multo magis ſi fideicommiſſum non ſit reciprocum, nu.23. Aut adeſſet inter diuidentes inæqualitas, nu.24. Nec obſtat iuramentum adhibitum, nu.25. Vel promiſſum ſit perpetuo aut nullo vnquam tempore contrauenire, numer.26. Idque etiamſi non contrauenire ipſius fideicommiſſi occaſione promiſſum ſit, nam tunc de purificato, non conditionali intelligi, num.27. Niſi tamen promiſſio verbis multum amplis, & prægnantibus facta fuerit, num.28. Aut non contrauenire occaſione fideicommiſſi debendi diuidentes promiſerint, num.31. Vel nihil amplius petere, aut cõtrauenire iure ſubſtitutionis fideicommiſſi, vel alio quouis modo, num.32.*
28 *Generalia verba ad ſpecificata, ſalua recti ſermonis ratione, nequeunt reſtringi.*
30 *Adminiſtrator reddens rationem de aliquo negocio, ſi a domino verbis generalibus liberetur, extenditur ad omnia quæcunque alia.*
33 *Bona diuidentes, omneque ius ſibi competens, & competiturum remittentes, præſumi fideicommiſſum quoque remiſiſſe, quibus caſibus id procedat, uel non, num.34.37.39.40.41. Et quis id probare debeat, num.35.*
36 *Actionum, & iurium pluralitas non præſumitur, eaſque ſe habere aſſerenti, probandum venit.*
38 *Remittens ius quod habet aut habere ſperat, intelligitur ex cauſa de præſenti ſubſiſtere.*
42 *Bonorum diuiſione facta cum clauſula, Ad habendum, tenendũ, vendendum, &c. fideicommiſſum nec remiſſum eſſe, nec datã eius alienandi facultatem, vna eſt opinio. Contraria illi aſſeritur, num.46. Præſuppoſita tamen ſcientia fideicommiſſi, num.47. Tertia Bart.opinio, numer.48. A qua in iudicijs facile non poſſit recedi, nu.51. Et præſertim data facultate alienandi omnino libera, num.53. Nec referre ſi iuramento fideicommiſſũ confirmatum ſit, num.54. Vt neque pretium alter poſſit recuperare, num.55.*

Quo ad

Digitized by Google

Quo ad hoc, nonnullos eſſe qui diſſentiant, n.56.

43 *Clauſulæ acceſſoriæ non mutant, nec ampliant diſpoſitionem principalem, ſed eius tantum naturam ſequuntur.*

44 *Clauſulam de ſtylo potius, & vſu notarij, quam partium conſenſu adiectam, nil operari.*

45 *Fideicommiſſi remiſſio, non niſi verbis teſtamenti inſpectis facta dicitur.*

49 *Pignoris venditio permiſſa debitori a creditore, non tollit ius pignoris niſi venditione ſequuta. Eaque promiſſio remiſſionem iuris pignoris, non principalis debiti operatur, n.50.*

52 *Alienationi rei conſentiens, ſibi præiudicat, ut alienatio nequeat reuocari.*

57 *Bonorum diuiſione conceſſam alienationem liberam, comprehendere fideicommiſſum, ſi titulo ſingulari, ſecus ſi vniuerſali alienatio fiat. Aliquibus diſſentientibus, n.58. Illam tamen alienādi facultatem de diuidentibus ſolum intelligi, n.59.*

60 *Bonorum diuiſio facta cum alienandi licentia, quo ad vſum fructum, fideicommiſſum non comprehendit. Idem eſt ſi cū ſuis iuribus alienari poſſe dixerint diuidentes, num.61. Vel id conſtet ex actu ſubſequuto diuidentes fideicommiſſum comprehendere voluiſſe, num.62.*

65 *Bona diuidentes cum clauſula, ad habendum, tenendum, & quidquid voluerit, placuerit ve faciendum, præſumi fideicommiſſum remiſiſſe, num.65. Idque procedere multo magis, ſi & hæredibus illa licentia data ſit, num.66.*

64 *Facere qui quod vult de re, poteſt, vendere, donare, legare, & hæredem in ea facere permittitur.*

67 *Bonorum diuiſione facta cum clauſula, ponentes ſeſe in omnem eorum locum, ius, & ſtatum in prædictis bonis, vt in rem propriam, fideicommiſſum remiſſum præſumitur.*

68 *Propria res quæ dicatur.*

69 *Proprietatis verbum rectum dominium ſignificare.*

70 *Bonorum facta diuiſione cum clauſula, vt diuidentes haberent, poſſiderent, & tenerent portiones ſibi obuentas pleno iure, an cenſeatur remiſſum fideicommiſſum, & num.72. Et quid ſi in diuiſione annulletur teſtamentum continens fideicommiſſum, num.73. Aut reſeruatum ſit fideicommiſſum aliud vel illius pars, num.74. Vel adiecta ſit clauſula, renunciantes omni iuri & legum auxilio, num.76.*

71 *Rem pleno iure, quis habere dicatur.*

75 *Exceptio quæ fit de eo quod ſub diſpoſitione alias non continebatur, ad illud extenditur, ne inutilis reddatur exceptio.*

PRAESVMPT. CXV.

CVM hactenus multi explicati ſint caſus, in quib.
ex uno actu interdum reſultat remiſſio iuris com
petentis ex alio actu, & contractu, interdum non, e re vi
ſum nunc eſt exponere, an & quando ex actu diuiſionis
bonorum reſultet remiſſio iuris fideicommiſsi, & bono
rum emphy. Diſputatio eſt valde frequens, & vtilis. Nō
1 enim dubium eſt, quin ius † hoc fideicommiſſi & bono
rum emphyteuticorum poſſit remitti. De fideicommiſ-
ſo manifeſta ſunt iura in l.cū hæreditas, la 1. ff.ad S.C.
Trebell.in l.qui Romæ, §.duo fratres, ff.de verb.oblig.
l.ante reſtitutam, ff.de ſol.& apertius in l.1. C.de pact.
& in l.de fideicommiſſo, C.de tranſ.& in ſpecie noſtra
Bal.in l.qui cum tutorib.col.2.ff.de tranſact. Rip.in leg.
qui Romæ, §.duo fratres, num.101.ff.de verb.obligat.
Boer.q.147.num.5.cum de expreſſa voluntate volentiū
remittere fideicōmiſſum appareat, dubium non eſt illud
eſſe remiſſum, d.l.1. C.de pact. Et idem eſt dicendum
de bonis emphyt. de quibus reſpondit Iaſ.in conſ.171.
libr.4. Et paſſim Dd.in hac diſputatione & materia de
fideicommiſſo & emphyteuſi, ea æquiparantes argumē
tantur, vt apud Alex.in conſil.8.lib.5. Et in claris opus
non eſt coniecturis, l.ille aut ille, §.cū in verbis, de le.3.
Eſt ſolū dubitatio qn verba non ſunt clara. Nam tūc ad
2 coniecturas confugimus, quæ quidem ſufficiunt, † vt di
catur remiſſum fideicōmiſſum, vt ſcribunt Bal.in l.qui
tutorib.col.2.verſ.2.mō.ff.de tranſact. Alex. in d.§.duo
fratres.col.11.Dec.in conſ.86.num.4. Ant.Gabr.lib.4.
concl.tit.de fideicommiſs.in concl.1.n.35.Dec.in conſil.2.num.84.lib.2.Rimin.iun.in cōſ.204.num.31.lib.2.
Quo autem facilius intelligamus, quæ ſint coniecturæ
vrgentes & probabiles, vt remiſſum dici poſſit, vel non
poſſit hoc fideicommiſſum, diſtinguendi ſunt aliquot
caſus, ſequendo præcipue traditiones Bart.in d.leg.qui
Rom.§.duo fratres, in q.1.2.3.4.5.6.& 8.

Primus eſt caſus, qn̄ facta eſt ſimplex diuiſio bonorū
ſuppoſitorum fideicommiſſo puro, vel iam purificato,
3 hoc caſu recepta eſt Dd.ſnia, fideicommiſſum † cenſe-
ri remiſſum, ita Caſtr.in d.l.qui Romæ, §.duo fratres,
col.3.verſ.ſuper gl.magna, & ibid.Comen.& Ale. & idē
Alex.in conſ.100.col.vlt.lib.7. Dec.in conſ.79.nu.3.&
in conſ.267.num.3.in fi. Ruin.in conſ.139.n.6.7.& 9.lib.
2.qui late explicat. Idem ſenſit Ant.Gabr. in lib.4. con-
cluſ.in tit.de fideicommiſſis, concl.1.num.28.etſi eo lo-
ci pro contraria opinione male commemorauit Ruin.
præcitato in loco. Idem reſpondit Crauet.in conſil.237.
col.2.verſ.3.ex quo ibi Bal.& alios recenſet. Cum enim
4 fideicommiſſum † eſt purum, vt ſi teſtator vni hæredū
prælegauit fundum ei ab alijs pręſtandū, ſi is fundus cū
eo prælegatario diuidatur, præſumitur quod is prælega
tarius remiſerit ius ipſius prælegati, cum ſimul ſtare nō
poſſit (vt ſcribunt Caſt. & Ruin.) quod prælegatum ſit
in totum prælegatarii, & quod diuidatur inter ipſos co
hæredes. Sic etiam ſenſit eruditiſs. Leonius nunc Ferra-
riæ Epiſcopus optime meritus in d.§.duo fratres, num.
5 219.in fi. Idem eſt quando fideicommiſſum † conditio
nale effectum fuit purum, ſecundum Ruinum, cum par
6 ſit virtus, & effectus puri, † & purificati. Bald.in l.cum
teſtamento, in fin.C.de manum.teſt.& in ſpecie Dec.in
conſ.79.num.3.verſ.ſed in caſu iſto.

Qua ratione diluitur conſideratio Ripæ diſſentiētis,
in d.§.duo fratres, n.40.cum dixit, non præſumi remiſ-
ſionem iuris proprii, ex quo eſt quædam donatio, vt di-
ximus ſupra in præſump.112. in fi. Diluitur ſane hæc cō
ſideratio, qa donatio hoc caſu pręſumitur, ex quo actus
ipſius diuiſionis ſimul ſtare non pōt cū obligatione præ
ſtandi totum prælegatario. Et hic quidem caſus proce-
7 dit multo magis, quando facta fuiſſet † verbis amplis,
& prægnantibus, & adhibito iuramento. Ita in ſpecie fi
deicommiſſi purificati rn̄dit Dec.in conſ.145.col.1.ver
ſic.ſed tn̄ ſupradictis. Idem multo magis dicēdum eſt,
qn̄ facta diuiſione diu diuidentes poſſederūt, & de aliis
8 reb.inter ſe geſtis rationes † reddiderunt, nulla fideicō-
miſſi mentione habita, iuxta l.Procula, ff.de probat. Ita
in ſpecie cōſuluit Dec.in conſ.79.num.1.& 4. Nec hoc
in caſu poterit diuidens recuperare pretium ab empto-
re. Ita Crau.præcitato in loco. Et cōfirmatur ex his, quæ
dicemus infra in 2.extenſione quinti caſus.

Secundus eſt caſus, qn̄ facta fuit diuiſio ſimplex bono
9 rū ſuppoſitorū fideicommiſſo † nōdum purificato. Hoc
in caſu receptiſsima eſt Dd.ſententia, non præſumi re-
miſſum fideicommiſſum. Ita Bar.in d.§.duo fratres, q.
1.n.10.& ibid.Caſt.& Alex.cōem teſtatur ibid.Crot.n.
73.qui refert Io. And. affirmantem, caſum hunc dubita
tione carere. Idem ſcripſerunt Capra in conſ.89.nu.10.
Ruin.in conſ.137.num.6.& in conſ.138.num.5.lib.2.&
in conſ.192.n.20.lib.3. Dec.in conſ.79.num.3.& in cōſ.
86.nu.4. Sic & Ripa in d.§.duo fratres, nu.38.& ibidem
Socin.iun.num.86. Boer.in quæſt.147.num.2.

Et communem etiam aſſeruit Grat.in conſ.60.nu.5.
lib.1. Eiuſdem ſententię alios multos commemorant, &
ſequuntur Ant.Gabr.in d.concl.1.n.1. Decian. in conſ.
3.nu.112.lib.3. Rimin.iun.in conſ.80.nu.39.lib.1.ean-
dem probauit Leonius in d.§.duo fratres, num.206.

Primō adducti ſunt ex d.§.duo fratres, intelligendo,
q ibi fuerit male iudicatum. Secundo ex l.cum pater,

§.hæreditatẽ.de leg.2.qui tamen non ſatis probat, quia non apparet fideicommiſſum fuiſſe iniunctũ inter illos diuidentes, vt perpendunt Alber.& Comen.quos ſequitur Ripa in d.§.duo fratres, num.39. Adducitur tertio text.l.a ſubſtituto, in princ.de leg.1.vbi fideicommiſſarius emendo rem ſuppoſitam fideicommiſſo, non præſumitur remiſiſſe ipſum ius fideicommiſſi. Melius forte
10 probatur ea ratione, quod vnus † actus non infert aliũ, qui neceſſario ex illo non ſequitur, l.vlt. C.ne vxor pro marito.& dixi ſupra in præſump.6.num.55. At duo hęc ſimul ſtare poſſunt, quod bona diuidantur inter nos, & quilibet habeat partem ſuam, donec eueniat conditio fideicommiſſi, & ea eueniente portio vnius ad alterum redeat. Atque ita neceſſario non ſequitur, quod perpetuo apud vnum eſſe debeat. Et accedit ſimile, quod feudum pro maſculis tantum conceſſum, diuiſione deinde inter ipſos maſculos facta, non mutari ipſius feudi naturam. Ita late ſcripſi in conſ.974.col.1.& 2.lib.10.

Extenditur primò hic caſus, vt procedat etiam ſi di-
11 uiſio hęc fuit iuramento † confirmata. Nam adhuc non præſumitur remiſſum fideicommiſſum. Ita in ſpẽ Ripa in d.§.duo fratres, num.38.poſt Bald.in conſ.349.ſuper eo.in fi.lib.3. Ea eſt ratio, quia iuramentum non auget conſenſum, l.vlt.C.de non num.pecun.

Extenditur ſecundo, vt locum etiam habeat, quando
12 ij diuidentes † promiſiſſent inuicem de euictione. Nam adhuc ob ſimplicem ipſam diuiſionem, non præſumitur quod voluerint remittere fideicõmiſſum. Ita ſenſit Bar. in d.§.duo fratres, nu.10.verſ.quarto dicit male. & manifeſte affirmarunt Crot.ibid.num.77.& Ripa num.79. Et accedunt Alex.in conſ.21.num.6.lib.5. Ruin.in conſil.146.num.3.lib.1.& in conſ.137.num.12.libr.2.Alc. in d.§.duo fratres, num.36.verſ.cæterum illud.& ibidẽ Leonius num.313. Decianus in conſ.41.num.158.lib.1. & Rimin.iun.in conſ.104.num.90.lib.2.

13 Et eſt ratio, quia vbi † euictio contingit ex facto auctoris, vel ex facto ipſiuſmet a quo res euincitur, non tenetur ille promiſſor euictionis, l.fundum, ff.de euict. At qui in caſu noſtro euictio cauſatur ex facto hæredis, qui adeundo hæreditatem, cenſetur ſe obligaſſe ad reſtituẽdam hæreditatem, in caſu reſtitutionis faciendæ. ſi ergo euenit caſus fideicommiſſi, euincitur hæreditas per ſuperſtitem ex facto illius qui prædeceſſit, & ideo non eſt locus euictioni. Et pręterea, quando res euincitur ex
14 natura ipſius rei, is † promiſſor non tenetur de euictione. Ita Cyn. Bar. Bald. Caſtr.& Salic.in l.ſi familiæ, C.famil.erciſc.alios recenſebo infra in præſum.118.in 2.caſu & ſcripſi latiſs.in d.conſ.974.li.10.ſcripſerunt ij ꝙ ſi vni ex fratrib.diuidentib.obuenerunt bona partim allodialia, & partim feudalia, & inuicem promiſerunt de euictione, & deinde hunc contingat mori relicta ſola fęmina, a qua dominus feudi euincit feudum, quod non eſt ad fœminas tranſitorium, illa fœmina agere non poterit contra patruum ſuum de euictione, ex quo euictio illa ſecuta eſt ex natura rei, nempe quia fœmina capax non eſt feudi. Ita ergo noſtro in caſu dicendum eſt, cũ euictio ſequatur ex natura bonorũ, quæ reſtitutioni ſubiecta ſunt. Nec eſt adſcribenda culpa aliqua huic fratri euincenti, quia ita ad ſui detrimentum contingere potuiſſet hic caſus, ſicuti euenit in perſonam fratris ſui. Erat enim hoc mutuum periculum. Præterea conſiderari poteſt alia ratio, quod quilibet diuidentium ſciebat poſſe euenire caſum reſtitutionis fideicommiſſi, ob id quilibet in ſe periculum ſuſcepiſſe videtur, & conſequẽter ceſſat euictionis promiſſio, l.ſi fratres, C.commun.
15 vtriuſque iudic. Contrariam tamen opinionem, † ꝙ imò ob promiſſionem euictionis adhibitam in hac ſimplici diuiſione, præſumatur remiſſum fideicommiſſum, nixi ſunt probare Rom. in conſ.457. nu.2.verſ.aduertendũ. Curt.ſen.in conſ.64. Antiquiſſima.col.pen.Grat.in cõſ.26.num.37.lib.2.Soc.ſen.in conſ.31.num.7.lib.4.Pariſ. in conſ.71.nu.9.& 10.lib.3.Thob.Non.in conſ.41.n.6. Et ij quidem adducti ſunt ex reg.l.vendicantem, ff.de euict.qua dicimus, quod quem de euictione tenet actio, eundem agentem repellit exceptio. Is ergo frater, qui contendit ſibi debere reſtitui fideicommiſſum, repellitur exceptione, ex quo de euictione promiſit. Verum re-
16 ſpondetur, reg.d.l.vendicantem, locũ non † habere duobus in caſib.ſupra commemoratis, nempe quando euictio ſequitur ex facto ipſius auctoris, vel ex natura rei.

Declaratur primò hic caſus, vt locũ non habeat, quã-
17 do in hac ſimplici diuiſione adhibita fuiſſet † promiſſio euictionis, verbis multum generalibus, vel vniuerſalib. vt ſi dictũ eſſet, quod inuicem promiſerũt de euictione, ex quacũque cauſa, vel modo ſubſecuta. Ita vere ſenſit, & declarauit Curt.iun. in conſ.49.nu.13.qui ſic intellexit Curt.ſen.in d.conſ.64. col.pen.& apertius ita declarat Soc.iun.in conſ.116. nu.63.lib.1. Senſit & Gratus in conſ.60.nu.16.lib.1. Quibus conſtat hanc eſſe receptam opinionem, etſi ab ea diſſentiat Ruin.in conſil.137.nu.13.lib.2. Idem multo magis dicendum eſt, quando euictio promiſſa fuiſſet in indiuiduo, cauſa ſcilicet ipſius
18 † fideicommiſſi. Ita reſponderunt Alex.in conſ.21.nu.6.in fi.lib.5.Corneus in conſ.139.lib.1.Gozad.in conſ.58.num.23.& Burſatus in conſ.173.num.21.lib.2. Quæ ſententia parum dubitationis habet: cum maior virtus
19 ſit ſpecificæ atq; indiuiduæ † promiſſionis, quam illius factæ verbis multum amplis, & generalibus.

Declaratur ſecundò, vt locum non habeat, quã in hac
20 ſimplici diuiſione, † vni fratrum obueniſſet bona omnia allodialia, & alteri fideicommiſſo ſuppoſita. Et adiecta eſſet expreſſa promiſſio euictionis. Hoc in caſu præſumitur remiſſum fideicõmiſſum. Ita Alex.in d.§.duo fratres, nu.34. verſ.Bal.tamen.& ibid.ſenſit Ripa n.99. verſ.aut enim res, & clarius Alciat.nu.37.& idem Alc. in reſp.138.nu.3.in fin.& hos ſecutus ſum in conſil.87. nu.8; lib.1.Et his accedit Burſat.in conſ.173.nu.19.& 31.lib.2. Decian.in conſ.2.n.86.li.2.qui cõſiderat æqualitatem inter filios ſeruandam, ne ſ. vnus habeat omnia bona libera, de quibus ad libitum poſſit diſponere, alter vero grauata onere reſtitutionis. Nec obſtat quod diſſentire videantur Crot. in d.§.duo fratres, nu.78.& Decian.in conſ.41.num.163.lib.1. dum probant doctrinam Baldi, & ſequacium in l.ſi familię, C.fam.erciſcun.
21 qui dixerunt, quod ſi vni fratrum † obtigerunt bona allodialia, & alteri feudalia, & feudalia fuerint euicta, agi non poteſt de euictione. Nam reſpondetur abſolute nimis hos locutos fuiſſe, & propterea eſſe intelligendos ſecundum Alex. in d.§.duo fratres, num.34.verſ.Bald. tamen. quando ſcilicet de euictione non fuiſſet expreſſe promiſſum, ſecus ſi adeſſet expreſſa promiſſio, ſicuti vere reſpondit Alex.in d.conſil.21.nu.7.lib.5. Et text. l.ſi fratres, C.comm.vtriuſque iudi.a Baldo allegatus, loquitur, quando mutuum periculum fuit ſuſceptum, vt poſt Alciatum reſpondi in d.conſil.87.num.87. Hæc declaratio multo magis locum habet, quãdo apparere poteſt dolum fuiſſe cõmiſſum ex parte fratris, qui bona omnia allodialia, & libera eſt cõſecutus, vt alteri fratri obuenirent bona ſuppoſita fideicommiſſo, quemadmodum declarat Alc.in d.§.duo fratres, num.37.quem ſecutus ſum in d.conſ.87.num.86.lib.1.

Tertius eſt caſus, quando facta eſt ſimplex diuiſio ipſorum bonorum ſuppoſitorum fideicommiſſo, & adiecta eſt clauſula, qua ipſæ partes diuidentes promiſerũt attendere, obſeruare, & non contrauenire prædictæ diuiſioni. Hoc in caſu grauis eſt Dd.contentio, an remiſſum præſumatur fideicommiſſum? Recepta eſt
22 opinio, † remiſſum non præſumi. Ita Bart.in dict.leg. qui Romæ, §.duo fratres, q.2.de verbor.oblig.poſt Gulielmum Cun.ibid. Idem in l.tres fratres, ff.de pact.vbi

Baldus,

Digitized by Google

Baldus,& idem in l.cum pater,§.hæreditatem,de le. 2.
Et idẽ Bar.in conſ.58.in fi.lib.1.& Bal.in conſ.18.Nobi
lis vir.li.3.in c.1.in tit.Imperat.Lotharius,Caſt.in dict.l.
tres fratres. vbi affirmat hanc eſſe communem opinio-
nem.Idem Caſtr.in conſ.188. Quia dubia ſupra forma-
ta.col.1.lib.2.Fulg.in conſ.41. Caſus talis proponitur,
col.pen.verſ.ſuper eo,qui dixit,hanc affirmaſſe Iacobũ
Buttrig.Petrum,& Rayne.Idem ſcripſerunt Imo. Aret.
& Alex.in d.§.duo fratres, in ſecunda quæſtione Barto
li,& ibidem Crot.num. 90. qui teſtatur hanc eſſe com-
munem. Eandẽ probarunt Anan.conſ.29.Capr.in con-
ſil.89.num.10.Corn.in conſ.150.col.vlt.lib.3. & in cõſ.
120.num.2.lib.4.Alexand.in conſ.39.col.2.in cõſ.105.
lib.4.& in conſ.8.col.vl.lib.5.Barbat.in conſ.48.colu.1.
lib.1.Imola conſ.vlt.Soc.ſen.in conſil.251.col.15.num.
17.li.3.in conſ.18.col.2.lib.3.in conſ.31.col.1.& in cõſ.
43.num.13.lib.4.Dec.in conſ.86.col.2. verſ. ſed tamen
his non.Ruin.in conſ.137.num.9.& in conſ. 139. nu. 2.
lib.2.Gozad.in conſ.36.num.12.verſ.2.dato. Boer. qu.
147.num.10.Pariſ.in conſ.71.col.1.lib.3.Socin. iun. in
conſ.116.num.33.& in conſ.128.num.114. lib. 1. Curt.
iun.in conſil.23.in 1.dubio.Rim.iun.in conſ.204. num.
62.lib.2.Et hanc eſſe veram, & ab ea non eſſe receden-
dum ſcripſit Leonius in d.§.duo fratres, num. 345. qui
quidem a nu.315.vſque ad 356.diligentiſſime,& acura-
tiſſime,vt reliqua omnia,in vtramque partem adductis
argumentis diſputauit, & demonſtrauit falſam eſſe
contrariam opinionem Rogerii, Dyni, Angeli, & ſe-
quacium.

Hic caſus multo magis procedit, & locum habet,
23 quando fideicommiſſum nõ eſſet reciprocum, † vt quia
forte frater maior ſubſtitutus fuit fratri minori, & non
econtra. Nam tunc ex diuiſione non cẽſetur aliquo mo-
do remiſſum fideicommiſſum, ex quo ex parte minoris
nil erat, quod maiori poſſet remittere. Et ideo non præ-
ſumitur, quod maior ſuo cum detrimento voluerit re-
mittere. Ita Crot.in dic.§.duo fratres,num.85. verſ. ſe-
cundus caſus, qui dixit, oẽs in hoc conuenire. Et rurſus
hic caſus locum hẽt multo magis, quãdo inter ipſos di-
24 uidentes adeſſet † inæqualitas, vt ſi vnus fratrum habe-
ret filios, alter vero non, nec habiturus eſſet. Nam tunc
præſumptio eſt, quod habens filios noluerit remittere fi
deicommiſſum. Ita poſt Dec.in conſ.86.col.3.verſ. præ-
terea in caſu, ſic reſpondi in conſ.87.num.86.li.2. Eiuſ-
dem ſententiæ addo nunc Gratũ in conſ.29.num.32. li.
2.Franciſc. Becc.in conſil.111.num. 30. & Leonium in
d.§.duo fratres,num.114.

Extenditur primo hic caſus, vt locum etiam habeat,
25 quando adhibitum fuiſſet † iuramentum de obſeruanda
diuiſione, eique non contraueniendo. Nam adhuc non
præſumitur remiſſum fideicommiſſum. Ita Corn.in con
ſil.150.col.ult.lib.3.Dec.in conſil.346.num. 4. Ruin.in
conſil.137.num.16.lib 2. Bertrandus in conſil.76.col.2.
lib.1.quos viſus eſt ſequi Anton.Gabr.in lib.4.concluſ.
tit.de fideicommiſſ.concl.1.num.2.Rim.in.iun. in conſ.
204.num.87.88.lib.2.& Franc. Beccius in conſilio 111.
col.12.qui alios plures recenſet, alios refert M. Anton.
Peregrin.in trac.de fideicommiſſ.art.52. n. 49. qui de-
clarat. Ea eſt ratio, quia iuramentum ſequitur naturam
actus, ſuper quo interponitur, & ob id non auget conſẽ
ſum.l.vlt.C.de non num.pecun.& diximus in præcedẽ-
ti caſu, in prima extenſione. Verum Dec.in conſ.345. vi
ſus eſt diſſentire, ſed vere loquitur, quãdo cum iuramẽ-
to concurrunt verba generalia.

Extenditur ſecundo, vt locum etiam habeat, quãdo
26 promiſſum fuit non contrauenire perpetuo, † vel ullo vn
quam tempore. Ita Ruin.in d.conſ.137.col.3.li.2. & Ga
br.in d.concl.1.n.3.

Extenditur tertio, vt procedat etiam, quando fuiſſet
27 promiſſum non contrauenire cauſa, & † occaſione fidei
commiſſi, & aliquod fideicommiſſum eſſet purificatũ.
Nam tunc præſumitur remiſſum fideicommiſſum pu-
rificatum, non autem conditionale, & purificandum.
Ita Bar.in d.§.duo fratres, quæſt.5.num.27.in fin. & ibi
dem explicat clarius Crot.num.107. & 108. Ripa num.
61.His accedunt Socin.ſen.in conſil.251.num.18. verſ.
quinimo,lib.2.Barb.in conſ.48.col.4.lib.1.Ruin.conſil.
139.num.9.lib.2.

Declaratur primo, vt non habeat locum hic caſus,
28 quando hæc promiſſio de non contraueniendo, facta †
fuiſſet verbis multum amplis, & (vt dici ſolet) prægnan
tibus, vtputa ſi dictum fuit, quod promittunt non con-
trauenire aliqua ratione, iure, vel cauſa, quæ dici aut ex
cogitari poteſt. Nam tunc præſumitur remiſſum fidei-
commiſſum. Ita omnium primus ſcripſit Ioan.Andr. in
addit.ad Spec.in tit.de teſtato.§.in primis.num.27. ver.
ſed quid ſi fideicommiſſarius. Hunc ſecuti ſunt Bald.in
d.§.duo fratres,col.1.verſ.dic, quod quando. Idem ve-
re affirmauit Capra in conſ.89.num.16.& 17.præſuppo
ſito, quod diuidentes habuerint ſcientiam fideicõmiſſi.
Alex.in d.§.duo fratres,col.11.verſ.aduerte tamen, &
ibidem Crot.num.94.idem Corn.in conſil.150.col. ult.
ad fin.lib.3. Ludouic. Bologn.in conſ.31.in fin.Soc. ſen.
in conſ.43.num.8.verſ.2.multum operatur,lib. 4. Curt.
ſen.in conſ.64.col.pen.uerſ.2.quando. Ruin.in conſilio
118.num.21.& in conſil.133.num.14.lib.2.Dec.in conſ.
11.num.7.in conſ.287.col.ult.in conſ.345.nu. 2. Curt.
iun.in conſ.49.num.12.Gratus in conſ.17.num.12. li.4.
Pariſ.in conſ.31.col.1.lib.3.Socin.iun.in conſ.116.num.
50.& 51.lib.1.quos ſecutus ſum in conſil.87.nume.33.
lib.1.His nunc accedunt Anton.Gabr.in dic.concluſ.1.
num.20.qui prædictos pene omnes commemorat. Cra.
in conſil.24.num.11.uerſic.amplius dico, late Cæphal.
in conſil.253.num.11.lib.2.Oſaſc.deciſ. 112. nume. 17.
Decian.in conſil.2.num.89.lib.1. Pancirolus in conſilio
59.num.82.Burſat.in conſil.93.num.29.lib.1. Ea eſt hu
29 ius declarationis ratio, quia cum verba ſunt † generalia,
reſtringi nõ poſſunt ad ſpecificata, ſalua rõne recti ſer-
monis. operantur ergo remiſſionem fideicommiſſi. Ita
ſenſit Bart.in d.§.duo fratres,num.12. Et comprobatur
traditione Cyn.in l.ſi ex maiore, C.de except.ſi debitor
ſoluit partem debiti, & creditor fecit pactum generale
de non petendo, reſtringitur hoc pactum, quo ad partẽ
ſolutam, ſi tamen dixit creditor, quod non poſſet am-
plius aliquid petere occaſione cuiuſcunque debiti, tunc
verba hæc non patiuntur aliquam reſtrictionem, ſalua
ratione recti ſermonis. Huc etiam pertinet traditio Bal.
in l.ſub prætextu ſpecierum,col.ult.C.de ſacroſanc. ec-
30 cleſ.ibid. Iaſ. ſi adminiſtrator † reddidit rationẽ aliqua
de re, & negocio, & dominus eum liberauit uerbis his
generalibus, libero te ab omnibus, & quibuſcunque, de
quibus mihi in hanc uſque diem tenebaris, liberatio
hæc non reſtringitur ad ſpecificata, ſed extenditur ad
omnia quæcunque alia. Idem ſcripſerunt Alexand. in
conſil.46.num.7.lib.1.Ruin.in conſil.210.col.ult.lib.1.
Gozadin.conſil.94. nume. 21. Afflict. in deciſio. 285.
num.7.& Crauet.in conſil.209.num. 6. ubi his ſimilia
congerunt.

His intelligimus male diſſentire ab hac declaratio-
ne Baldum in conſil.191.In teſtamento.Roland. libr.3.
Caſtr.in conſ.188.Quia dubia ſupra.col.1.lib.2. Socin.
Sen.in conſ.251.num.18.lib.2.Ruin.in conſil.137.n.9.
in conſil.138.num.9.in conſil.147.num.15.in conſ.159.
col.ult.lib.2.Dec.in conſ.493.col.5.Grat.in conſ.29.nu.
12.lib.2.Gozad.in cõſ.36.col.ult.& Rim.iun. conſ.204.
num.69.conſ.111.col.2. Et ii moti ſunt ea ratione, quod
hæc uerba, promitto non contrauenire aliqua rõne, titu
lo uel cauſa, poſſunt intelligi in dependentibus ab ex-
preſſis. Sed reſpondetur, uerba prædicta generalia, qua
uis ratione, iure & cauſa, comprehendere etiam ultra
depen-

Digitized by Google

dependentia ab expreſſis in ipſa diuiſione.

Declaratur ſecundo, vt locum non habeat hic caſus,
31 quando ipſi diuidentes promiſerunt † non contrauenire occaſione fideicommiſſi debendi. Nam tunc, præſuppoſita ſcientia fideicommiſſi, cenſetur illud remiſſum. Ita Bar. in d. l. qui Romæ, §. duo fratres, quæſt. 4. nume. 27. de ver. obl. quem ſecuti ſunt ibi Crot. num. 107. Ripa nu. 62. Et his accedunt Caſtr. in conſ. 188. Quia dubia, col. 3. lib. 1. Curt. ſen. conſ. 64. col. 17. in fin. & Neuiz. in conſ. 31. num. 14.

Hæc declaratio multo magis procedit, quando diui-
32 dentes promiſerunt nihil amplius petere, † vel contrauenire iure ſubſtitutionis, vel fideicõmiſſi, vel alio quocunque. Hoc ſane caſu, præſuppoſita ſemper ſcientia fideicommiſſi ſiue paterni, vel auiti, ſiue tranſuerſalium, cenſetur illud remiſſum. Ita Bar. in d. §. duo fratres, qu. 5. num. 28. quem ſecuti ſunt ibid. Alexand. & Iaſ. & vere non eſt qui diſſentiat, & idem reſponderunt Ruin. in cõſil. 137. num. 15. lib. 2. Pariſ. conſ. 71. num. 2. lib. 3. Goza. conſ. 45. num. 17. Socin. iun. conſ. 129. num. 60. lib. 1. & Alc. in reſp. 646. num. 2.

Quartus eſt caſus, quando diuidentes remiſerũt omne ius ſibi competens, & competiturum. Vel ſi dictũ eſt, remittentes ius quod habent, vel habere ſperãt. Vel qđ habent, vel habere poſſunt. Atq. ita verba ſic concepta
33 comprehendunt etiam tempus † futurum. Hic clarioris doctrinæ gratia, diſtinguendi ſunt duo caſus vna cum Bar. in l. qui Romæ, §. duo fratres. q. 6. num. 19. verſ. Nũc ad propoſitum, de verb. obl.

34 Primus eſt, quando nulla alia cauſa † ſubeſt, ex qua diuidentes ſperare poſſent aliquod ius in ipſis bonis, quã fideicommiſſum. Hoc in caſu præſumitur remiſſum hoc ius fideicommiſſi. Ita Bar. in d. §. duo fratres, num. 19. in fin. Et illum ſecuti ſunt ibidem Crottus num. 127. qui multis ſimilibus comprobat. Idem reſponderunt Bald. in conſil. 440. Factum proponitur eſſe tale, colum. 2. verſic. item ſunt hic verba, lib. 3. Alexand. in conſil. 102. nu. 6. lib. 6. qui ſimili traditione Baldi comprobauit. Ruin. in conſil. 84. num. 7. in conſ. 119. num. 11. 1.. conſil. 144. num. 5. & in conſ. 152. num. 9. lib. 1. in conſ. 92. num. 23. & in conſil. 156. num. 3. lib. 3. Decius in conſ. 287. in fin. Pariſ. in conſ. 52. num. 37. & in conſil. 71. num. 14. lib. 3. Socinus iun. in conſil. 116. num. 50. & 54. lib. 1. Et hos ſecutus ſum in conſ. 87. num. 20. lib. 1. Et his accedũt Dec. in l. 1. num. 32. in fin. C. de pactis, (& ſi ibidem Cagnolus num. 84. diſſentit.) Ripa in d. §. duo fratres, num. 48. & num. 79. Crauetta in conſil. 638. num. 9. verſ. ſecundo, cũ actio. & num. 13. Roland. in conſil. 34. num. 92. libr. 4. & Decian. in conſil. 3. num. 114. & num. 121. lib. 1. Ea eſt ratio, quia (vt dicebat Bart.) videtur nominatim expreſſum hoc ius fideicommiſſi, cum nullum aliud adſit ius, arg. l. 2. ff. de liber. & poſth. Et confert, ſecundum Crottum in d. §. duo fratres, num. 127. ſimile ex l. ſi optio, ff. de optio. lega. & l. pediculis, §. cum quæreretur, ff. de auro & argent. lega. vbi ſi teſtator legauit ornamentũ muliebre cum auro, comprehenduntur ea, quæ teſtator habebat venalia, quando teſtator nihil aliud habebat, ad quod prædictum legatum poſſet referri. Confert & l. fundus qui locatus, ff. de fundo inſtructo, inſtrumentoque leg.

Præterea etiam fruſtra verba hæc eſſent appoſita, & nihil operarentur, contra l. ſi quando, in princ. de leg. 1. Et in ſpecie ita conſiderat Crau. in dic. conſ. 638. nu. 12. qui regulam hanc ex dic. l. ſi quando, deſumptam multis exornat.

Cæterum ſolet hoc in caſu dubitari, cui incũbat onus
35 † probandi, aliam non affuiſſe cauſam, quam ius fideicõmiſſi? Ruinus in dicto conſ. 152. num. 9. lib. 2. reſpondit, aſſerentem aliam affuiſſe cauſam probare debere. Et Ruinum ſecutus ſum in dicto conſ. 87. num. 21. Et idem vere ſenſit Gratus in conſ. 6. nu. 17. verſ. ſed hic non ap-
36 paret, lib. 1. Ea afferri poteſt ratio, quod † actionum & iurium pluralitas non præſumitur, iuxta ea quæ tradit Corn. conſil. 144. num. 11. lib. 4. Socinus ſenior conſ. 40. col. 2. lib. 3. & Crauet. in conſ. 198. num. 4. Is ergo qui aſſerit plures habere actiones, & iura, probare debet, vt præcitati Doctores ſcribunt, & ſi aliter reſpõderunt Albanus in conſil. 74. num. 11. & 12. & Beccius in conſilio 111. num. 26. Quocirca male a Ruino diſſentiunt Alba in conſil. 74. num. 11. & 12. & Franciſcus Beccius in conſil. 111. num. 27. Quorum conſiderationes confutaui in dicto conſil. 87. num. 21. & 22. Et hic conſiderandũ eſt, quod reſpectu bonorum fideicommiſſ. nulla alia cauſa & actio conſiderari poteſt, quia nullus cõtractus ſuper illius bonis potuit fieri.

Secundus eſt caſus, quando tempore diuiſionis aliæ
37 extabant † cauſæ, ex quibus diuidentes ſperabant in dictis bonis habere aliquod ius, vtputa ex aliquibus præcedentibus contractibus. Hoc in caſu concludit Bart. in d. §. duo fratres, num. 19. verſ. Nunc ad propoſitum, nõ præſumi remiſſum fideicommiſſum. Et Bartolum ſecuti ſunt ibidem Aret. & Alexand. & communem teſtatur ibidem Crottus num. 116. Ripa num. 78. Corn. in conſil. 55. in fine, lib. 3. Gratus in conſ. 17. num. 47. & in conſil. 60. num. 6. lib. 1. Gozadin. in conſil. 45. num. 18. Ruinus in conſ. 92. num. 12. lib. 3. qui reſpondit eo in caſu, in quo ceſſio actionum referri poterat ad perſonas eorum, qui bona fideicommiſſi occupauerant. Decian. in conſ. 3. num. 122. & num. 127. lib. 1. ſic & Franciſcus Becc. conſil. 111. num. 26. His accedit deciſio Rotæ Romanæ referente Verallo in deciſ. 20. par. ſecũda. Ea eſt ratio, quia
38 remittens ius † quod habet, vel habere ſperat, intelligitur remiſiſſe ius, quod ſperat habere ex cauſa ſubſiſtente de præſenti, non autem de futuro, atque ex cauſa euenientis caſus fideicommiſſ. iuxta l. quod ſeruus, ff. de cõditio. ob cauſam, l. 1. ff. de ſtatu liberis, quæ deducit & explicat Bart. in d. §. duo fratres, num. 19. uer. probatur ſupra. & tradunt præcitati Doctores, qui ſimilibus comprobant.

Hic caſus multo magis procedit, quando in diuiſio-
39 ne fuiſſent appoſita † aliqua verba reſtrictiua, quibus excluderetur ius futurum, vt ſi dixiſſent, remittere, & liberare ab omni iure, vſq. in præſentem diem. Ruin. in conſil. 137. num. 15. lib. 2. idem ſenſit Ang. in conſ. 287. nu. 3. uerſ. ſed in themate.

Declaratur hic caſus, ut non habeat locum, quando
40 verba poſita in diuiſione † eſſent ualde uniuerſalia. Soc. ſenior in conſil. 251. num. 16. lib. 2. vt reſpõdit Cur. iun. in conſil. 49. num. 10. qui num. 13. dixit in ſpecie, quod quando uerba non poſſunt adaptari ad cauſam de præſenti, ſed ad futuram tantum, comprehendunt ipſum fideicommiſſum. Ruin. in conſ. 152. num. 10. lib. 2. Dec. in conſil. 287. ad finem, & in conſil. 345. col. 2. idem reſpondit Gratus in conſ. 17. num. 12. & in conſ. 6. num. 17. lib. 1. Socin. iun. in conſ. 116. num. 53. lib. 1. Idem eſt, quando dixiſſent transferre omnimodo omne ius. Ita Gratus in dic. conſ. 60. num. 18. Pariſ. in conſ. 71. num. 14. lib. 3. Ita etiam in ſpecie reſpondit Crauet. in conſil. 638. num. 14. remiſſum pręſumi fideicommiſſum, cum dictum eſt, qđ renuntiabant omnibus iuribus quomodolibet ad ſe ſpectantibus. Ita etiam quando expreſſe dictum eſt, quod
41 renuntiant etiam † iuri de futuro. Boer. quæſt. 147. num. 14. Idem etiam reſponderunt Cephalus in conſilio 253. num. 9. lib. 2. & Roland. in conſil. 34. num. 92. lib. 4. quãdo diuidentes dederunt, & conceſſerunt inuicem omnia iura, actiones reales, & perſonales ſibi ſpectantia & pertinentia, & quæ ſpectare poſſent, poſſunt, & potuiſſent in futurum, ſic & Thobias Nonius in conſil. 41. num. 7.

Cæterum declaratio hæc locum non haberet, quãdo

reſer-

Digitized by Google

ſubrogatum atque exceptum fuiſſet fideicommiſſū. Ita Gratus in conſil.29.num.20.lib.2. & Cæphal. in conſil. 296.num.9.& num.11.lib.2.vbi num.30. reiicit contrariam opinionem Soc.ſen.in conſ.43.libr.4.,quem etiam damnat Alc.in d.§.duo fratres,num.30.verſ.ſed ſi in inſtrumento,etſi Ripa ibidem.num.84.verſ.ampliatur ſecūdo.ſequutus ſit Socinum, cuius opinionem probauit, eo tamen non relato ſibi parum conſtans Cæph. in cōſ. 253.n.20.21.& 22.lib.2.

Quintus eſt caſus, quando in diuiſione adiecta fuit hæc clauſula, ad habendum, tenendum, vendendum, alienandum, & cæt. an his verbis præſumatur remiſſum fideicommiſſum. Hoc in caſu variæ ſunt Dd. opiniones.

42 Prima fuit eorum, qui exiſtimarunt, non ſolum † non eſſe remiſſum fideicommiſſum, ſed nec etiam datam facultatem alienandi bona ipſa fideicommiſſi, quin eueniente conditione recuperari poſſint. Hac in opinione fuit Aret.in d.l.qui Romæ,§.duo fratres,q.8.de verbo. obligat.quem ſecutus eſt Gozad.in dic.conſil.36. num. 13.verſ.3.& num.13.etſi ibi citet Caſtr.& Rom. qui aliter dicunt. Et in hanc viſus eſt procliuior Soc.iun. in d. §.duo fratres.num.127.

Primo ea ratione motus eſt Aretin.quod alienādi poteſtas referri non debet ad fideicommiſſum dependens ex teſtamento.

Verum reſpondetur ex ſententia Iaſon. & Ripę, quos infra commemorabimus, id verum eſſe, quando clauſula illa poſſit aliud operari. At hic operari nil poteſt, niſi dicamus, remiſſum eſſe fideicommiſſum. Quandoquidē abſque præiudicio fideicommiſſi poterat quilibet ante diuiſionem alienare partem ſuam, donec eueniſſet conditio, l.vlt.§.ſin autem auaritiæ,C.communia de lega.& infra comprobabimus, vbi etiam demonſtrabimus non eſſe recipiendam conſiderationem Socini iun. in dic. §. duo fratres,num.127.verſ.nec ei obſtat,cum dixit ferē dum magis eſſe quod clauſula hæc nil operetur, quā vt fideicommiſſum dicatur remiſſum. Præterea reſpondetur ſecundum Ruin.conſ.139.n.11.lib.2.quod illud procedit inter ignorantes diſpoſita in teſtamento, ſicque fideicommiſſum, ſecus inter ſcientes.

Secundo motus eſt Aretinus ea ratione, quod clauſula hæc & illi ſimiles, acceſſoriæ dicuntur, & in parte exe-
43 cutiua poſitæ, & propterea non mutant, † nec ampliant diſpoſitionem ipſam principalem, ſed eius naturam tātum ſequuntur, clem.1.de præb.& tradunt Dec.in conſ. 500.num.8.& in conſil.521.num.14. & 15. & alibi ſæpe. Non ergo clauſula hæc operatur remiſſionem fideicommiſſi.

Cæterum reſpondetur, vt ſcripſi in conſ.87.num.44. lib.1.poſt Ripam in d.§.duo fratres,n.84.non repeto, q̄ facile illo in loco legi poſſunt.

Tertio vrgere videtur, quod hęc clauſula creditur ad-
44 iecta ex ſtylo & vſu notarii, & propterea nil operatur, vt in ſpecie reſpondit Soc.iun.in conſ.116.num.21. lib. 1. Et ſimilibus in caſib.tradunt a me congeſti in conſ. 87. num.6.& 7.lib.1.

Verum reſpondetur, vt ſcripſi in d.conſ.87.num.45. quod imo hæ clauſulæ præſumuntur appoſitæ partium conſenſu. Quam ſententiam illo in loco multis rationibus, & Dd. auctoritatibus comprobaui. Et alia plura ſcripſi in conſ.37.co.lib.1. Sic etiam in ſpecie noſtra reſpondet Rim.iun.in conſ.80.num.44.lib.1.& Rolan.in conſil.34.num.93.94.lib.4.

45 Quarto mouet Aretin.† quia remiſſio fideicommiſſi non dicitur facta, niſi viſis & inſpectis verbis teſtamenti, l.de his,ff.de tranſact. Quæ ſane verba dici non poſſunt fuiſſe inſpecta iſto in caſu. Reſpondetur, Dd. præſupponere diuidentes ipſos ſcire diſpoſita in teſtamento, illudq. vidiſſe & conſideraſſe. Nam quādo de vno diſputatur, reliqua præſupponuntur habilia, l. qui teſtamento, in fi.ff.de teſt.& c.1.de ætate & qual.in 6.

46 Secunda eſt opinio eorum, qui exiſtimarunt, † imo ob hanc alienandi facultatem conceſſam, præſumi abſolute & ſimpliciter remiſſum fideicommiſſum, hāc manifeſte probarunt Ang.in d.§.duo fratres,q.5. Imol. & Crot.num.133.qui ita (etſi male) loqui Bart. intellexerunt. Eandem affirmarunt Curt.ſen.in conſ.64.col. pen. verſ.& præſenti narratione. Dec.in conſ.17.num. 49. & apertius in conſ.60.n.8.li.1.Soc.iun.in conſ. 116. num. 56.lib.1.Rolan.a Valle in conſ.34.n.80.li.4. Cæphal. in conſ.253.num.8.lib. 2.

Horum opinio viſa mihi fuit ſemper verior, præſup-
47 poſita † tamen ſcientia fideicommiſſi. Nam frater iſte qui dat facultatem alienandi, ſimpliciter & pure eam dat, non autem ſub conditione. Si enim data eſſet ſub conditione, ea alienatione non ſecuta, locus eſſet repetitioni fideicommiſſi, quippe quod ea conditione non purificata, res primum ſuum ſtatum retinet. Sed cum pure data eſt, nil aliud ſignificare voluit is concedens, quā quod frater ille ſuus cui conceſſit, eſſet libere & abſolute dominus, & propterea poſſet ad libitum rem ipsā alienare.

Tertia fuit opinio eorum, qui dixerunt, ob hanc clau-
48 ſulam, non eſſe † abſolute & ſimpliciter remiſſū fideicōmiſſum, ſed ſolū ſecuta ipſa alienatione. In hac opinione vere fuit Bart.in dic.§.duo fratres, quæſt.8.num. 21. ſicuti illum expreſſim ibi intellexerunt Alexan. nu. 73. Iaſ.in conſ.58.& Soc.iun.num.127. verſ. & abſque dubio, qui dixit abſque dubio Bartolum ſic intellexiſſe, quod & ego verum puto. Nam id ſignificant iura quib. traditionem ſuam confirmat Bartolus præſertim l. ſicut,§.ſuperuacuum.& §.penult.ff.quibus modis pignus vel hypot.ſoluitur, de qua infra dicemus. Idem ſignificant & verba eiuſdem Bartoli in quæſt.9.quæ immediate ſubſequitur, dum ita ſcribit. Nono quæro, pone quod non remiſſum ius fideicommiſſi, nec data licentia de uendendo, & c. Ecce quod Bart.conſtituit differentiam inter fideicommiſſi remiſſionem, & pactum de alienando. Hanc quoque Bartoli opinionem ſecutus eſt Bal. in conſ.89. Dominus Thomas Aſinarius, in 4.puncto, lib. 1.qui manifeſte dixit, durare fideicommiſſum licet obſtet exceptio. Idem etiam ſenſit Caſtr.in conſ.188.Quia dubia, num.1.in fin.lib.2.& apertius Roman. in conſil. 403.num.2.Alexand.& Iaſ.in dic.§.duo fratres, ille nu. 58.in fi.iſte num.73.Ita etiam Ripa num.83.iunctis his, quæ tradit num.74.verſ.limitatur primo.& Alc. ibidē num.29.verſ.primus eſt.& num.30.& num.31. & in reſp.539.in fi. Eandem probarunt Alexander in conſilio 199.num.10.lib.2.& in conſ.8.num.7.lib. 5. Soc. Sen. in conſ.43.num.1.& 14.uer.ex quibus in foro, lib.4.Corn. in conſ.144.col.ult.lib.3.Ruin.in conſ.147.num. 16.lib. 2.& in conſ.92.num.27.lib.3.Alc.in reſpon. 577.nu.1. Crau.in conſ.24.num.8.Decian.in conſ.3.num.147.lib. 1.Rimin.iun.in conſ.80.num.38.lib. 1.& in conſ. 204. num.46.lib.2.Et M.Ant.Peregr.in trac.de fideicommiſ. art.52.num.44.verſ.ego autem, qui dixit ab hac opinione Bart.non eſſe recedendum.

Primo motus eſt Bartol.ex l.ſicut.§.ſuperuacuum.& §.pen.ff.quibus mod.pign.vel hypoth.ſoluitur, vbi per-
49 miſſio † facta a creditore debitori, vt poſſit vendere pignus, non tollit ius pignoris, niſi venditione ſecuta. Ita ergo & noſtro in caſu facultas alienandi fideicommiſſi bona, non infert remiſſum eſſe fideicommiſſum, niſi ſecuta ipſa alienatione.

Cæterum reſpondetur terminos non eſſe pares. Nam in caſu d.§.ſuperuacuum, & §.pen. permiſſio illa creditoris ad duo referri potuiſſe videbatur, hoc eſt ad ius ipſius crediti, & ad ius pignoris, in dubio autem intelligitur referri ad ius pignoris tum ob naturam actus, tū ne credi-

Digitized by Google

creditor ius ſuum totum donaſse, nil inde accepto dicà
50 tur. Et ideo permiſsio illa operatur † remiſsionem iuris
pignoris, non autem crediti principalis, ſecuta ſcilicet
ipſa uenditione. Noſtro in caſu permiſsio hæc nil aliud
operatur niſi remiſsionem iuris fideicommiſsi, cum tñ
ipſe retineat, quantum fratri concedit, quod non contingit in d. §. ſuperuacuum. in d. §. pen.

51 Hac tamen opinione Bartoli approbata, a qua in † iudicijs difficile eſſet recedere, ſequitur, quod alienatione
ſecuta, non poteſt eueniente conditione, is frater, qui
alienationem permiſit, recuperare ea bona e manibus
eorum, qui ea emerunt, vel alio titulo conſecuti ſunt.
Nam ii emptores nouique acquiſitores tuti ſunt contra
fratrem hunc qui aſſerit eueniſſe caſum fideicommiſſi.
Ita vere docuit Bar. in d. §. duo fratres. quæſt. 8. num. 21.
ibi, reſpõde, ſi quidem alienatio eſſet ſecuta, puto quod
emptor non poſſit poſtea inquietari, & Bartolum ſic intellexit ibidem Alc. num. 28. verſ. ſed quid ſi. & in dic. reſponſ. 539. in fi. Etſi Ripa in d. §. duo fratres. num. 83. &
alii plures aliter nixi ſint intelligere Bartolum. Hic itaque emptor tutus eſt, ſiue (vt inquit Bartol. & recte) fratres fuerint ſcientes, ſiue ignorantes fideicommiſſi. Quãdoquidem (voluit dicere Bartolus) eorum ignorantia
nocere non debet emptori, qui in bona fide eſt, ex quo
emit viſa diuiſione cum facultate hinc inde cõceſſa alienandi, & credidit hic emptor fratres illos ſciuiſſe & cognouiſſe ius fideicommiſſi, quod eis competebat & cõpetere poterat in bonis a ſe diuiſis. Eſt itaque (vt diximus) tutus hic emptor. Et Bartolum ſecuti ſunt Alciat.
ibidem num. 31. verſ. ſed quid ſi is qui licẽtiam. & apertius Rui. in conſ. 114. num. 10. in fin. lib. 2. Soc. Sen. conſ.
43. num. 19. lib. 4. Pariſ. conſ. 46. num. 26. 27. lib. 2. Id qđ
probat Bart. primo ex l. ſi mandato Titii. ff. mand. quam
ad rem hanc inducit Soc. iun. in d. §. duo fratres. n. 127.
Adducit ſecundo Bart. tex. l. ſi fundum per fideicõmiſſum. in princ. ff. de legat. 1. quam non probare ſenſit Ripa in dic. §. duo fratres. num. 83. quia ibi hæres vẽdidit
rem tanquam propriam ipſius fideicommiſſarii præſentis & expreſſe conſentientis, noſtro vero in caſu frater
conſenſit, quod eam alienaret tanquam propriã ipſius
alienantis, & in abſentia ipſius emptoris. Quæ conſideratio non diluit argumentationem. Nam & hic dicitur
conſentire fratri alienanti, vt vendat ius quod ipſe conſentiens poſſet habere eueniente conditione. Nec dicitur facere abſente emptore, quia facultas inſtrumento
diuiſionis conceſſa generaliter, ab emptore deinde acceptata, videtur conceſſa præſente ipſo emptore. Tertio
præter Bart. adducit Ripa l. quoties ab omnibus. Co. de
fideicommiſſ. Quarto tex. ca. 1. §. Titius. ſi de feudo fuerit controuerſ. His accedunt l. ſi ſeruus communis. ff. de
don. inter virum & vxorem. l. apud Celſum. §. quęſitum.
ff. de doli mali except. l. fideiuſſor. §. pater. ff. de fideiuſſ.
& l. 2. C. de remiſſ. pignor. quibus probatur, quod conſẽ-
52 tiens † alienationi rei, ſibi præiudicat, vt alienatio reuocari non poſſit. Quarto ſecundum Alciat. d. §. duo fratres. n. 29. in fi. quia non debet emptor eſſe deceptus. l. ſi
cum mihi. de dolo. de leg. 1.

Hæc opinio multo magis locum habet, quando data
53 fuit libera omnimodo facultas alienandi. † Nam tunc
cenſetur omnino remiſſum fideicommiſſum. Ita reſpondit Soc. Sen. in conſ. 43. n. 11. & 12. lib. 4. Idem quando
fuit dictum, quod, vno diuidentium vendente portionem ſuam, alii etiam teneantur uendere, & pretium
inter ſe diuidere. Sic conſuluit Cranet. in conſ. 69. num.
14. in fine.

Extenditur primo, vt procedat prædicta opinio, etiã
54 ſi hæredes ipſi fideicommiſſo grauati ſuo iuramento †
confirmaſſent ipſum fideicommiſſum. Nam adhuc conceſſa in diuiſione alienandi facultate, cenſetur remiſsũ
fideicommiſſum, ſecuta alienatione, ita quod non poſſunt ipſa bona recuperari. Ita docuit Alc. in d. §. duo fratres. num. 31. verſ. ſed quid ſi fideicommiſſum, & c. qui
reiecit opinionem Iaſ. in conſ. 173. lib. 4. qui quidẽ Iaſõ
reſpondit de bonis emphyteuticis.

55 Extenditur ſecundo, vt locum etiam habeat, quo† ad
pretium. Nam nec illud frater ſuperſtes recuperare poteſt. Ita reſponderunt Soc. Sen. in conſ. 43. n. 19. verſicu.
quantum. lib. 4. Curt. Sen. in conſ. 64. col. penul. Ruin. in
conſ. 162. col. pen. verſ. nam etiam. lib. 2. Grat. in conſil.
60. num. 11. & num. 21. lib. 1. & Crau. in conſ. 237. in fin.
Peregrin. in tract. de fideicommiſſ. art. 52. num. 47. qui
alios refert.

Ea ratione ii moti ſunt, quia eſt mutua conceſſio, &
remiſsio ſeu donatio. & propterea de pretio partes ipſæ
non cogitarunt. Cum enim voluerint remittere atq. extinguere fideicommiſſum, etiam ius reſpectu pretii remittere voluerunt.

Diſſentiunt tamen a prædictis Corn. in conſ. 340. nu.
2. lib. 1. Ripa in d. §. duo fratres. n. 84. verſ. limita ſecundo. & ibidem Alcia. in reſpon. 559. in fin. & in reſpon.
577. num. 1. verſ. confirmatur hæc ſententia. Non enim
(ii ſcripſerunt) qui concedit facultatem alienandi, cen-
56 ſetur † renũtiare iuri, quod habet reſpectu pretii. l. ſi fundum per fideicommiſſum. de leg. 1.

Conciliari poſsunt hæ opiniones, vt prima locum habeat, quando expreſse vel tacite ex coniecturis conſtat
diuidentes voluiſse omnino remittere fideicommiſsum
ſicque illud extinguere.

Secunda vero procedat, quando ipſi diuidentes ſolũ
inuicem dederunt alienandi facultatem. Ita ſenſit Alc.
in d. §. duo fratres, n. 28. in fi.

Declaratur primo prædicta Bart. & ſequacium tradi-
57 tio, ut locum habeat, quando alienatio † facta fuit titulo ſingulari, ſecus vero ſi titulo uniuerſali, utputa inſtituendo hæredem in teſtamento. Nam hoc caſu locus eſt
reuocationi fideicommiſsi, cum non dicatur eo modo
facta alienatio, quo data fuit facultas, quæ quidem fuit,
vt titulo ſingulari alienare poſset. Ita ſcripſerunt Alc. in
d. §. duo fratres, num. 31. uerſicu. ſed etſi, & in reſponſ.
577. num. 1. Decia. in conſ. 3. num. 147. lib. 1. & Rimin.
Iun. in conſ. 204. num. 111. lib. 2. qui ſimilib. comprobat.
ſic Cephal. conſ. 371. num. 28. & 29. lib. 3. & Peregrin. de
fideicom. art. 52. num. 45. prope fi. dum ſequitur Decia.
& Cephal. ſupra allegatos, & ſimile eſt quod reſpondit
Siluan. conſ. 14. dum cenſuit quod filius grauatus reſtituere hæreditatem, ſi ſine filiis deceſsiſset, & cui teſtator dedit licentiam diſponendi & alienãdi bona ipſius
fideicommiſsi, intelligi ſi re ipſa ſpecifice & ſingulariter ea alienet, ut ſi in teſtamento expreſsim eorum fecerit mentionem. Cæterum dubia eſt opinio hæc, cum aliter ſentiant alii permolti, qui ſcribunt, huic licentiæ &
facultati alienandi cenſeri ſatisfactum, ſi alter ipſorum
diuidentium condidit teſtamentum, & hæredem inſtituit uniuerſalem, nulla facta ſpecifica mentione bonorum fideicommiſsi, cum hæres cenſeatur etiam in eis
inſtitutus. Ita ſane Alex. in conſ. 189. num. 11. lib. 2. Soc.
ſen. conſil. 43. num. 1. lib. 4. Rui. conſ. 144. num. 20. & cõſil. 152. num. 10. lib. 1. Cur. ſen. conſil. 64. Antiquiſsima.
col. pen. Pariſ. conſ. 71. num. 22. lib. 3. Grat. conſ. 60. nu. 9.
li. 1. Zuchar. in l. 1. num. 61. C. de pact. Crauet. conſilio
638. num. 15. li. 3. Rim. iun. conſ. 80. num. 40. li. 1. Pancir.
conſil. 59. num. 8. Hieronym. Gabr. conſ. 125. nume. 16.
li. 1. Honded. conſ. 33. num. 50. & ego ipſe conſ. 87. num.
60. li. 1. & cõſ. 323. num. 33. lib. 4. Ita quoque in licentia
alienandi fideicommiſsi, bona conceſsa a teſtatore hæredi grauato, aduerſus Silua. manifeſte reſponderunt Pariſ. conſ. 72. num. 60. li. 3. Marcha. conſ. 81. num. 10. ſic &
Pereg. de fideic. art. 40. in 2. difficultate, num. 57. & apertius num. 59. uerſic. Non obſtant contraria & c. & uere
idem ſenſerunt in his terminis Iaſ. conſ. 173. col. 2. uerſ.
ſed

Digitized by Google

ſed præmiſſis non obſtantibus.libr.2. & Ruin. conſilio
112.num.10.libr.2.& conſil.122.num.12.lib. 3. Diſtin-
ctione duorum caſuum conciliari forte poſſunt duæ hæ
contrariæ opiniones.

Primus caſus eſt, quando diuidentes bona fideicom-
miſsi dederunt inuicem plenam & amplam facultatem
& licentiam alienandi ipſa fideicõmiſſi bona, tanquam
ad eorum ſingulos iure proprio, & pleno iure & domi-
nio ſpectantia & pertinẽtia. Hoc ſane caſu cum ſinguli
diuidentium effecti ſint dñi libere ipſorum bonorũ,ita
vt nulla ſit differẽtia inter bona ipſa iam fideicommiſſo
ſuppoſita,& alia libera à ſe poſſeſſa,dicendum eſt eodẽ
modo & forma, vel titulo vniuerſali, vel generali poſſe
alienari, & in ipſa generalitate vel vniuerſalitate con-
tineri, ſicuti continentur eius bona libera nullo onere
grauata.Cum hic,vt dixi,ſit æq.dominus vnius ac alte-
rius ſpeciei bonorum. Et hoc caſu vera eſt,& locum ha-
bet ſecũda opinio. Et hoc quidem caſu ceſſat illa ratio,
qua inter alios motus eſt Cephal.in d.conſ. 371. nu. 27.
qui primam opinionem probauit,cum dixit inſtituentẽ
hæredem in omnibus ſuis bonis,præſumi diſponere de
ſuis propriis, non autem de ſuppoſitis fideicommiſſo,
iuxta gl.l.conficiuntur.ff.de iur.cod.& confert tex.l. qđ
in rerum.§.1.ff.de leg.1. Hæc ſane ratio ceſſat hoc in ca-
ſu,in quo teſtator eſt æq. dominus tam,vt dixi, vnius,
quam alterius ſpeciei bonorum.

Secundus eſt caſus,quando diuidentes bona fideicõ
miſſi, ſimpliciter dederunt inuicem facultatem & licen-
tiam alienandi portionem ſibi contingentem,cuius do
minium claris ampliſque verbis non tranſtulerunt. Hoc
caſu procedere & locum habere poteſt prima illa opi-
nio,quod.ſ.ſi alter diuidentium inſtituat hæredem, nõ
cenſeatur in vniuerſali ea diſpoſitione comprehendere
bona fideicommiſſi, ſed ſua propria, nulli antea fidei-
commiſſo ſuppoſita. Eadem diſtinctione conciliari põt
opinio Silu.in dic.conſ.14. cum illa ab eo diſſentiẽtium.
Et ſimili diſtinctione vtar infra lib. ſeq. præſump. 197.
num.19.

Declaratur ſecundo, vt locum habeat hæc alienandi
59 facultas reſpectu ipſorum † diuidentium, non autẽ alio
rum,ad quos eueniente caſu reſtitutionis fideicommiſ-
ſum deuoluitur.Ita Ruin.in conſ.138.num.10.li. 2. qui
hoc comprobat egregia doctrina Baldi in l. qui ſe pa-
tris.C.vnde liberi. Alciat.in reſpon.561.in fine.& in re-
ſpo.577.num.3.qui ob id reſpondit, agnatos imo filios
diuidentium poſſe conſequi fideicommiſſum, ſi hære-
des non exiſtunt ipſorum diuidentium.Idem conſuluit
Alba in conſ.74.num.1.& 2.qui idem ſenſit, etiamſi fi-
lius extet hæres patris diuidentis, id quod placuit &
Ruino vbi ſupra, ſed exiſtimo eos male ſenſiſſe ex his,
quæ ſcripſi in conſ.89.lib.1.

60 Declaratur tertio,vt locum non habeat,quando †di-
uiſio facta fuit quoad vſumfructum tantum. Ita Gratus
in d.conſ.29.n.35.li.2.

Declaratur quarto,vt non procedat,quando diuidẽ
61 tes dixerunt,quod poſſent alienare cum ſuis† iurib. Nã
tunc non dicitur remiſſum fideicommiſſum.Ita Alc.in
d.§.duo fratres.num.30.uerſic.alius caſus, poſt Angel.
ibid.quæſt.5.

Declaratur quinto,vt non habeat locum, quando ex
62 alio actu ſubſecuto conſtare † poſſet diuidentes noluiſſe
remittere fideicommiſſa, etiam ſecuta alienatione. Ita
Ruin.in conſ.147.num.15.in fi.lib. 2.

Sextus eſt caſus,quãdo in diuiſione adiecta fuit clau-
63 ſula,† ad habendum,tenẽdum, & quidquid voluerit fa
ciendum.Hoc in caſu affirmarunt multi præſumi remiſ
ſum fuiſſe fideicommiſsum.Ita Ang. Alexan. Crottus,&
Pariſius,quos retuli & ſecutus ſum in conſ.87.num. 15.
lib.1. Et illis accedunt nunc Rui.in conſ.147. num. 15.
ver.præterea ipſe.lib.2.Soc.Iun.in conſil.116. num. 56.
lib.1.Panciro l.in conſ.79.in fin.& Burſat.in conſil.64.
num.30. lib.1.in præſumpt.22.

Hæc enim verba,ad habendum, tenendum, & quid-
quid voluerit faciendum, ſine dubio plus operantur q̃
64 illa præcedentis caſus. Nam qui de re aliqua † facere po
teſt quod vult,eam vendere,donare,legare,& hęredem
in ea inſtituere poteſt,ſicuti manifeſtum eſt. Imo dece-
dendo ab inteſtato,dicitur vocare proximiores,atq. ita
ea de re diſponere,iuxta l.conficiuntur.ff. de iure codi-
cillo.de qua diſseremus ſubſequenti in libro. Id quod
permiſsum non eſt,quando data fuit ſimpliciter alienã
di facultas,ſicuti ſuperiore caſu explicauimus.

Extenditur hic caſus,vt locum etiam habeat,quan
do in diuiſione ſic dictum fuit, ad habendum, tenen-
65 dum,& quidquid † placuerit faciendum.His etiam ver
bis cenſetur remiſsum fideicommiſsum. Ita ſcripſerunt
Crot.Ruin.Gratus,Zuchar.Socin.Iun.& Alc.quos com
memoraui & ſecutus ſum in conſ.87.num.19. libr. 1. &
de eadem facti ſpecie mecum interrogatus, idem reſpõ
dit Roland.in conſ.34.num.78.lib.4.Illis nunc accedũt
Berous in conſ.172.num.7.lib.2.Natta in conſ.455. nu.
33.lib.3.Cæph.in conſ.253.num.7.libr.2.qui de eadem
facti ſpecie reſpondit cum Crauet.in conſ.638.Burſa.in
dic.conſ.64.num.31.lib.1.& nouiſs.Pereg.in dic.ar.52.
num.41.verſ.contrariam.

Ea eſt huius ſententiæ ratio, quia hæc verba ſigni-
ficant plenam alienandi datam eſse facultatem, quæ
alioqui nil operatetur niſi fideicommiſsum diceretur
remiſsum.

Cæterum a prædictis diſsentiunt Ruin. in conſ. 137.
num.7.& in conſil.147.num.45.lib.2.Alc.in dic. §.duo
fratres.num.33.ver.ſed quid ſi latiſſimus.Grat.in conſ.
17.n.49.lib.1.& in conſ.29.num.35.lib.2. Rim. Iun. in
conſ.204.num.93.lib.2.qui late diſserit. Quorum qui-
dem opinio comprobatur ex his quæ ſimili in caſu iñ-
dit Deci.in conſ.521.n.11.ver.vlt. non obſtat, &c. Illa
tamen prima opinio magis recepta eſt.

Extenſio hæc multo magis procedit, quando eadem
66 facultas data fuit etiam † hæredibus ipſorum diuiden-
tium.Ita Crot.in dic.§.duo fratres,num.133.verſ. pręte
rea cum in caſu.alios refert Peregr.in dic.art. 52. n.42.
Ea ratione vſus eſt, quia ſi fideicommiſsum adhuc ex-
tare diceretur,non poſsent dicta bona, veluti fideicom-
miſso ſubiecta deuolui ad eorum hæredes,cum aliena-
ri prohibeantur in contractu, & in vltima voluntate. l.
peto.§.prædium.de legat. 2. Qui ergo nult conſequens,
dicitur etiam uelle antecedens.l.ad rem mobilem.de ꝓ
cur.Et rurſus(ait Crottus) per fideicommiſsum ſucce-
ditur ipſi teſtatori,non autem hæredi grauato.l.cohære
di.§.cum filiæ.ff.de uulgar. cum ergo dictum ſit, quod
eorum hęredes poſſideant,& perpetuo faciant de dictis
bonis quicquid ſibi placuerit, fideicommiſsum dicitur
remiſsum, quia alioqui eis non ſuccederetur ratione
dictorum bonorum, ſed teſtatoris, a quo fideicommiſ-
ſum fuit relictum.dic.§.cum filiæ. Sicque intelligimus
minus recte ſenſiſse Grat.in conſ.29.n.41.& 42.li.2. dũ
contrarium reſpondit.

Septimus eſt caſus,quando in diuiſione appoſita fuit
67 hæc †clauſula,ponentes ſeſe in omnẽ eorum locum,ius
& ſtatum in prædictis bonis, vt in rem propriam. His
enim uerbis pręſumitur remiſsum fideicommiſsum.Ita
Alex.in conſ.8.num.6.uerſ.denique.lib.5.Crot. in d. §.
duo fratres.num.133. Ruin.in conſ.137.num.7. in conſ.
144.num.19. uer.& dato.in conſ.152.col.pen.li.2.Grat.
in conſ.60.num.19.lib.1.& Socin.Iun.in conſil.116.nu.
60.lib.1. Et horum ſententiam ſecutus ſum in conſil. 87.
num.29.in fin.lib.1.& his accedunt Thobias Nonius in
conſ.41.num.8.Pancir.in conſil.59.num.79.Idem ſen-
ſit Rol.in conſil.34.num.82.lib. 4. qui illi meo reſponſo
87.ſubſcripſit.& nouiſs.Peregr.in dic. art. 52. num. 18.

Ea alter-

Digitized by Google

68 Ea affertur ratio, quod res † propria eſſe dicitur, quando
is habet dominium cum alienandi, donandi, & quouis
alio modo diſtrahendi libera facultate. l. fœminæ. §. il-
lud. & ibi Bal. C. de ſecun. nupt. idem in l. ſic de proprie-
tate. nu. n. 10. C. ſi a non compe. iud. Nam verbum pro-
69 prietatis † rectum dominium ſignificat. Iaſ. in l. huiuſ-
modi. §. ædes. n. 8. de leg. 1. Boer. q. 44. nu. 19. Et qui po-
nit alium in locum ſuum, ius & ſtatum, vt in rē propriā
vere concedit quod poſſit facere omnia, quæ poſſet ipſe
dominus, ſi pręsēs eſſet. Alex. in l. in prouinciali. §. ſi ego.
n. 9. ff. de op. noui nun.
70 Octauus eſt caſus, quando in ipſa † diuiſione dictum
fuiſſet, quod ipſi diuidentes haberent, poſſiderent, &
tenerēt portiones ſibi obuentas pleno iure, hoc in caſu,
an remiſſum ſit fideicommiſſum dubitari ſolet. Aliqui
ſcripſerunt præſumi remiſſum. Ita Socin. Sen. in conſilio
43. num. 10. 12. lib. 4. & Ant. Gabr. lib. 4. concl. tit. de fi-
deicommiſſo. concl. 1. num. 37. Ea ratione ij moti ſunt,
71 quod is pleno † iure dicitur habere rem, cum eius domi
nium ita habet, vt ad libitum poſſit de eo diſponere alie
nando, & diſtrahendo. l. fœminæ. §. illud. in fine. C. de ſe
cund. nupt. Et quod res ipſa non ſubiaceat alicui reſtitu
tioni. l. mater. C. ad S. C. Tertul. vbi Ange. & Caſtren. Et
ſi ſimile eſt, quod reſponderunt Bart. in conſil. 15. in fin.
lib. 1. & Butr. in conſil. 53. num. 2. Cum dixerunt matrē
excludi tacita pupillari ſubſtitutione filio facta his ver-
bis, pleno iure. Qua de re diſſeremus ſequenti lib. in præ
ſumpt. 45. vbi agemus quando mater excludatur per ta
citam pupillarem.
Alia fuit opinio Crotti in d. l. qui Romæ. §. duo fra-
tres. num. 75. de verb. oblig. qui dixit, imo his verbis nō
72 † præſumi remiſſum fuiſſe fideicommiſſum. Ita etiā Rui.
in conſil. 137. num. 8. & in conſil. 38. num. 6. lib. 2. & cō
ſil. 99. num. 12. lib. 4. & Leonius in dic. §. duo fratres, nu.
310. Et hæc opinio fulciri videtur tex. l. generaliter. §. ul.
ff. qui & a quibus. vbi ſeruus legatus ſub conditione, pē-
dente conditione, dicitur pleno iure eſſe hæredis gra-
uati, & tamen eueniente conditione illum reſtituit.
Et contrariæ argumētationi recte ſatisfacit Leonius.
Et hæc quidem ſecunda opinio nunc mihi magis pro-
batur.
Nonus eſt caſus, quādo in diuiſione adiecta fuit clau
73 ſula, qua annullatur † illud teſtamentum quod continet
fideicommiſſum. Nam tunc præſumitur remiſſum fuiſ-
ſe fideicommiſſum. Ita Boer. quæſt. 147. num. 11. dum
declarat reſponſum Capræ in conſ. 89. num. 17. qui lo-
quitur, quando partes diuidentes voluerunt annullare
teſtamentum quoad actum illum diuiſionis tantum, in
quo plus vni ex bonis fideicommiſſi quam alteri aſſi-
gnatum fuit.
Decimus eſt caſus, quando in ea diuiſione reſeruatū
74 † fuiſſet aliud fideicommiſſum, vel pars eius, de quo
deinde exorta eſt controuerſia. Nam tunc ex illa reſer-
uatione coniectura ſumitur, fideicommiſſa non reſerua
ta fuiſſe remiſſa. Ita Crot. in dic. §. duo fratres. num. 94.
quem ſecutus ſum in conſ. 87. num. 34. lib. 1. Nunc acce
dunt Anton. Gabr. lib. 4. concluſionum, in tit. de fideicō
miſſis, in concluſ. 1. num. 40. & Leonius in d. §. duo fra-
tres. num. 357.
75 Ea eſt ratio, vt ſcripſi in dic. conſ. 87. num. 36. quia †
exceptio, quæ fit de eo, quod alias ſub diſpoſitione non
comprehendebatur, ad illud extenditur ne inutilis & ſu
peruacanea reddatur exceptio. Diſſentit tamen ab hac
opinione Franc. Dec. in conſil. 111. num. 36. 37. & 38. vbi
multis conatur reſpondere prædictæ rationi Doctorū.
Vndecimus eſt caſus, quando in diuiſione fuit adie-
76 cta clauſula † renuntiantes omni iuri, & legum auxilio.
Hoc in caſu an præſumatur remiſſum fideicommiſſum
dubitatur. Et præſumi remiſſum affirmarunt Alexand.
in conſil. 11. num. 14. lib. 2. Ruin. in conſil. 152. num. 10.
verſic. & etiam. lib. 2. & in conſil. 92. num. 24. li. 3. Curt.
Iun. in conſ. 49. num. 12. & Oſaſc. in deciſ. 112. in fin. qui
alios recenſet.
Declaratur ſecundum Ruinum in dic. conſ. 92. n. 24.
non procedere data ignorantia fideicommiſſi. Rimin.
Iun. in conſ. 204. n. 85.
Declaratur ſecundo, vt per Rim. Iun. in conſil. 204.
n. 74. lib. 2. quando verba ad futurum non reſpiciunt, vt
quia non fuit dictum, omni legum auxilio competenti,
& competituro.
Idem eſt, quando hæc verba renuntiantes omni iuri
& legum auxilio, ſe referrent, & reſtringerent ad præce-
dentia. Ita Rui. in conſ. 137. num. 16. lib. 2. & Rim. Iun.
conſ. 204. num. 86. lib. 2.

*Ius fideicommiſſi, vel bonorum emphyteuticorum, an remiſ-
ſum præſumatur a fratre, qui præſens fuit & ta
cuit, quando alter frater bona ipſa fidei
commiſſi, vel emphyteuſis
alienauit.*

SVMMARIVM.

1 *Fideicommiſſi ius remiſiſſe præſumitur frater præſens, & tacitus
in alienatione fideicommiſſi vel emphyteuſis.*
Idque locum etiam habet quoad pretium. n. 3.
*Fallit tamen ſi is præſens & contradicens, alienationem impedi
re non potuiſſet, n. 4.*
2 *Tacens conſentire videtur, qui cum potuiſſet, non contradi-
xit.*

PRAESVMPT. CXVI.

Conuenit etiam, vt hoc in loco explicemus, an &
quando frater præſens alienationi bonorum fi-
deicommiſſi, vel emphyteuſis tacet, præſumatur remi-
1 ſiſſe ius ſuum. Qua in re dicendum eſt, præſumi † remi-
ſiſſe. Ita gloſ. Bar. Bal. in l. cum proponas filios. C. de pa-
ctis. Bald. in l. quoties. C. de fideicom. Abb. in conſ. 11.
in 1. dubio. lib. 2. Alex. in conſ. 8. num. 4. lib. 5. Dec. in d.
l. cum proponas. num. 4. in fi. Crauet. in conſ. 237. col. 2.
uerſ. 3. ex quo. Quorum ſententia probatur in l. cum pa
ter. §. libertis. de leg. 2. & in l. quoties ab omnib. C. de fi-
2 deicom. Et accedit ratio, qui tacet conſentire † dicitur, ſi
potuit contradicere, & nō contradixit, vt ſcribunt Doc.
in l. quæ dotis. ff. ſolut. matrim. & diſſeremus infra lib. 6.
in præſumpt. 38.
3 Extenditur, vt locum habeat etiam † reſpectu pretiī
quod hic frater ſic conſentiens recuperare non poteſt.
Ita in ſpecie reſpondit Crauet. in dic. conſil. 237. colum.
2. verſicul. 3. ex quo. Nam (inquit Crauetta) ſicuti
tacens iſte frater dicitur ad commodum fratris conſen-
tire, ut alienare poſſit, ſic pariter dicit conſentire ad be-
neficium poſſeſſoris, ne ab eo pretium peti poſſit, quia
ſi moleſtia afficeretur, cogereturque pretium iterum
ſoluere, poſſet agere contra fratrem uenditorem,
atque ita contractus emptionis & venditionis per in-
directum redderetur inefficax, contra regulam cap.
cum quid. de regul. iur. in 6. Et conferunt quæ ſcripſi-
mus in ſuperiori præſumptione, in ſecunda extenſio-
ne quinti caſus.
Declaratur hæc præſumptio, vt locum non habeat,
4 quando frater præſens, & tacens impedire † non po-
tuiſſet alienationem, etiamſi contradixiſſet. Nam tunc
non præſumitur conſenſiſſe. Ita præcitati Doctores om
nes declarant.

Digitized by Google

Ius legati, vel fideicommiſſi, remiſiſſe an & quando præſumatur legatarius vel fideicommiſſarius, qui rem ipſam emit, alioue titulo acquiſiuit.

S V M M A R I V M.

1 *Legatarius fideicommiſſariusue, rem ſibi pure debitam ſcienter emens, ius ſuum præſumitur remiſiſſe. Solo diſſentiente Bartolo. num. 10.*
2 *Legatam rem alienanti hæredi, conſentiendo legatarius vel fidei- commiſſarius, legatum præſumitur repudiare.*
3 *Alienationi rei legatæ conſentientem etiam in pretio ſibi præiudicare.*
4 *Velle cuius in vno eſt, idem dicitur in eius neceſſario antecedenti.*
5 *Emptionem rei ſuæ non valere, quomodo accipiatur.*
6 *Legatæ rei dominium quomodo transfeat in legatarium.*
7 *Legatam aut fideicommiſſo rem relictam, legatarioque vel fideicommiſſario irreuocabiliter deberi.*
8 *Pignori ſibi datam rem ſcienter ementes, præſumuntur inuicem conſentire & pignoris ius remittere.*
9 *Rem propriam ignoranter ementi quomodo lex conſulat.*
10 *Legatarius emens ſcienter rem alienam vel hæredis ſibi pure relictam, ius ſuum præſumitur remiſiſſe.*
Secus eſſe in fideicommiſſario emente rem aliquam ex comprehẽſis in fideicommiſſo vniuerſali. n. 11.
Idque quomodo accipiendum. n. 12.
13 *Legatarius vel fideicommiſſarius emens ab hærede grauato rem ſibi ſub conditione legatam aut reſtituendam, ius legati vel fideicommiſſi non præſumitur remiſiſſe.*
14 *Repudiatio expreſſa legati conditionalis quod non valeat.*
15 *Legatum fundum alienum, poſt mortem teſtatoris ſcienter emẽs legatarius, legato renuntiaſſe non præſumitur.*
16 *Legans fundum alienum, pretium illius præſumitur legaſſe.*
17 *Legatarius emens ab extraneo poſſeſſore, rem teſtatoris pure ſibi relictam, non præſumitur ius ſuum remiſiſſe.*
Quid autem ſit in re hæredis ſibi pure legata, eam ab extraneo ſcienter ſi emat. n. 18.
19 *Legatam ſibi rem viuo adhuc teſtatore emens legatarius, ius legati non præſumitur remiſiſſe.*
Idque præſertim ſi ſub conditione legatum ſit. n. 20.
Vel ante aditam hæreditatem emerit. n. 21.

PRAESVMP. CXVII.

Hic locus poſtulat vt diſſeramus, an & quando acquirens rem ſibi legatam, vel fideicommiſſo relictam, præſumatur ius ſuum remiſiſſe, illique renũtiaſſe, hac in re diſtinguendi ſunt aliquot caſus.

Primus eſt, quando legatarius vel fideicommiſſarius ſcienter emit rem ſibi pure debitam. Hoc in caſu rece-
1 pta eſt Doctorum ſententia, præſumi † remiſiſſe ius ſuũ. Ita poſt Dynum &, & Comenſem, & Aretinũ affirmarunt Ripa in l. qui Romæ. §. duo fratres. nu. 93. uer. renẽda eſt ergo. ff. de verb. obl. & ibidem Alci. num. 37. verſ. poſtremo attingunt, qui communem eſſe opinionem teſtantur. His accedunt Abb. in conſ. 11. num. 1. li. 2. Ruin. in conſ. 146. num. 4. lib. 1. & Alcia. in reſponſ. 583. nu. 3. Ea prima & præcipua ratione ii moti ſunt, quod legatarius vel fideicommiſſarius, conſentiendo hæredi alienã-
2 ti rem † relictam alicui tertio, præſumitur repudiare legatum. l. codicillis. §. 1. de legat. 2. Atqui legatarius, vel fideicommiſſarius emendo efficacius conſentit hæredi alienanti. Ergo cenſetur remittere ius ſuum. Nec repugnat conſideratio Ripæ, dum dixit, quod conſentiens alienationi rei legatæ non præiudicat ſibi in pretio. l. e. ſi fundum per fideicommiſſum. de leg. 1. vbi Bar. dixit, d. l. codicillis. §. 10. loqui in caſu ſpeciali. Nam reſponde-
3 tur, imo etiam ſibi præiudicare † in pretio, vt ſenſit idẽ Ripa num. 93. dum reſpondet primo Bart. argumento ex l. vlt. §. vlt. C. cõmunia de leg. vt dicemus infra. Nec obſtat l. ſi fundum per fideicõmiſſum, quia apparet ibi fideicommiſſarium conſenſiſſe alienationi, quæ ob quãdam neceſſitatem ab hærede fiebat, nempe ob immineñs æs alienum. Et propterea non præſumitur ſibi voluiſſe præiudicare in pretio. Ita textum illum communiter intellexerunt Doct. ibi, vt teſtatur Iaſ. n. 18.

4 Secundo adducitur argumẽtum, quod qui vult † vnũ, dicitur etiam velle antecedens neceſſarium ad illud. l. ad legatum. & l. ad rem mobilem. ff. de procur. Atqui legatarius emendo dicitur velle antecedens, quod ſcilicet hæres poſſit vendere, atque ita quod res ſit ipſius hæredis, alioqui eam vendere non poſſet, quia firmo manente legato, emptio nulla eſſet. l. rei ſuæ. ff. de contrahend. emptio. Ergo legatarius, vel fideicommiſſarius emẽdo præſumitur remiſiſſe ius, quod habet in re ipſa relicta. Nec repugnat conſideratio Aretini in d. §. duo fratres, quod venditio non valet, non autem quod repudiatum dici debeat legatum. Nam reſpondetur, conſtare ſatis de voluntate ipſius ementis, qui voluit valere emptionem. Et in dubio ſic præſumi debet. l. quoties. ff. de reb. dubiis.

Non etiam urget conſideratio Ripæ, cum dixit, non
5 ualere † emptionem rei ſuæ, quando iure communi ſua eſt, ſecus ſi iure ſpeciali. arg. l. 1. C. de don. quæ ſub modo. At res legata eſt in dominio legatarij ante agnitum legatum, & traditionem factam ex priuilegio. l. a Titio. ff. de furtis. Ideo concurrit rei uendicatio cum actione perſonali. Bart. in l. 1. C. communia de lega. & fideicom. Reſpondetur, dominium rei legatæ tranſiens in legata-
6 rium a die mortis teſtatoris non † trãſire ex priuilegio, vt dici poſſit priuilegium. Nam etſi quoad ipſum actũ translationis dominii dicitur dominium fictum, vt ſcribunt Iaſon in l. ſi mihi & tibi. in prin. num. 5. ff. de leg. 1. Gomeſ. in §. ſic itaque. num. 24. Inſtit. de actio. & Tiraquel. in tract. le mort ſaiſit le viſ. in 6. par. principali, in ſecunda declaratione, num. 6. Attamen ius ipſius legati, quod habet ipſe legatarius in legato, eſt ius uerum, & proprium ſecundum iuris communis diſpoſitionẽ, quæ permittit cuique de re ſua ad libitum teſtari. l. 1. C. de ſacroſanc. eccl. Et propterea legatum etiam nondum acceptatum adeo dicitur eſſe debitum legatario, atq. ita de eius iure, vt ſi non acceptaret, diceretur damnũ pati, ſicuti egregie declarat Ruin. in conſ. 123. n. 2. li. 3. Nec multum ad rem pertinet tex. d. l. e. 1. C. de don. quæ ſub modo, quia ibi donatio facta fuit ſub modo, quo nõ impleto, dominii translatio reſoluitur.

Non etiam obſtat altera conſideratio Ripæ, dum dixit, quod tunc non ualet emptio rei legatæ, ſi eſt irreuocabiliter legatarii, ſecus ſi reuocabiliter. l. plane. la 1. §. 1. & l. huiuſmodi. §. qui ſeruum. vbi Bar. de leg. 1. Nã re-
7 ſpondetur rem † legatam, uel fideicommiſſo relictã pure debitam legatario vel fideicommiſſario ei deberi irreuocabiliter. Et tex. d. l. plane. §. 1. loquitur, quando res ſæpius legata fuit. Et ideo ſi ſemel rem eſt conſecutus, non tamen prohibetur iterum conſequi pretium, tex. uero d. l. huiuſmodi. §. qui ſeruũ. loquitur in legatario, qui rem ſibi relictam ignoranter emit.

Tertio fulcitur ſententia hæc eo ſimili, quod dicimus, ementes ſimul ſcienter rem ſibi pignori datã, præſumi
8 † inuicem conſentire, & pignoris ius remittere. l. e. Tit. ff. quib. mod. pign. uel hypoth. ſoluitur.

Quarto & ultimo confert tex. l. e. cui res. ff. de action.
9 empt. ubi lex conſulit ei qui † ignorans rem propriam emit, ut actione ex empto poſſit experiri, ſentiens ei qui ſcienter emit nullam dari actionem, ob id, quod ius ſuũ remiſiſſe dicatur.

His intelligimus ueram eſſe communem hanc ſentẽ-
10 tiam, a quo † diſſentit ſolus Bar. in d. §. duo fratres, n. 26. uerſ. 2.

Digitized by Google

ver. 2. caſu quando erat, qui negauit, legatariũ vel fideicommiſſarium præſumi remiſiſſe ius ſuum. Nec Bart. argumenta ſubſiſtunt. Nam tex. l. vlt. §. vlt. C. com. de le. non vrget ſecundum Ripam in d. §. duo fratres. nu. 93. & Alciatum ibidem num. 37. verſ. ſenſit itaque, quia loquitur in extraneo ſcienter emẽte, cui lex reſeruat actionem ad preciũ, quæ ſane ratio ceſſat, quando legatarius ipſe ſcienter emit ab hærede. Nam emẽdo videtur ei cõſentire, & cõſequenter odii cauſam ceſſare præſumitur, l. ſi tamen ſciente. ff. ad S. C. Maced. Non hic repeto alia Bar. argumenta, quibus Rip. & Alc. præcit. in locis abũde & recte ſatisfaciunt.

Extenditur caſus iſte, vt locum etiam habeat, quãdo
21 legatarius † emit rem alienam, vel ipſius hæredis ſibi pure relictam. Nam adhuc præſumitur remiſiſſe ius ſuum, atque ita renunciaſſe legato. Ita Comenſ. & Aret. quos ſecutus eſt Rip. in d. §. duo fratres. num. 94. verſ. iſta limitatio, reiecta contraria opinione Baldi & Imolæ. Nã & hoc in caſu militat ratio repugnantiæ, quod. ſ. legatarius conſequi poſſit rem legatam ab eodem titulo lucratiuo, & oneroſo.

Declaratur primo hic caſus, vt locum habeat, quando legatarius emit rem ipſam ſibi legatam titulo particularis legati, ſecus ſi emit rem vnam ex comprehenſis
22 in fideicommiſſo † vniuerſali. Nam tunc non præſumitur remiſiſſe ius fideicommiſſi. Ita poſt Io. And. & Alex. ſcripſerunt Ripa & Alci. in d. §. duo fratres. ille num. 94. in fine. iſte, num. 39. Quod intelligit, & recte, Ripa non
23 cenſeri remiſſum ius fideicommiſſi reſpectu † aliarũ rerum, ſecus vero reſpectu rei emptæ. Nam & tunc militat prædicta ratio repugnantiæ. Et accedit, quod idem debemus iudicare de parte quoad partẽ, quod de toto quo ad totum. l. quæ de tota. ff. de rei vend.

Secundus eſt caſus, quando legatarius ſeu fideicom-
24 miſſarius † emit ab ipſo hærede grauato rem ſibi legatã ſub conditione, vel ex fideicommiſſo conditionali reſtituendam. Hoc caſu non præſumitur remiſſum ius legati, vel fideicommiſſi. Ita Bart. in d. §. duo fratres. nu. 16. verſic. 2. caſu quando. & ibid. Ripa nu. 92. Idem reſponderunt Socin. Sen. in conſil. 16. num. 27. lib. 3. & in conſ. 43. num. 15. lib. 4. Ruin. in conſil. 146. num. 3. lib. 1. & in conſil. 156. num. 4. lib. 5. & noue Decian. in conſil. 41. nu.
25 164. libr. 1. Cum enim non valeat † expreſſa repudiatio legati conditionalis. l. ſi ita ſcriptum. §. ſi ſub conditione. de lega. 2. & tradunt Doct. in l. 1. C. de pactis. multo minus valere debet tacita, quæ reſultare videtur ex emptione rei. Et præterea alia ratione, & cauſa emere potuit legatarius, quam vt remitteret ius ſuum, atque ita donaret. Emere ſane potuit ob dubium conditionis euẽtũ, & vt interim re ipſa potiretur. Ea propter remiſſio, & donatio non præſumitur.

Nec repugnat tex. l. ſi cui res. ff. de actio. empt. quo adductus contrariam opinionem probauit Alc. in d. §. duo fratres, n. 38. verſ. ſed tamen hac. Nam illi reſpondet Ripa ibid. n. 91. uerſ. ſed contra hanc.

26 Tertius eſt caſus, quando relictus fuit fundus † alienus, & legatarius poſt mortem teſtatoris ſcienter illum emit a domino. Hoc caſu non præſumitur renunciaſſe legato. Ita Alci. in d. §. duo fratres. num. 40. uer. primus caſus. adductus tex. §. ſi cui. in Inſtit. de legat. & ea ratione
27 quia qui fundum alienum legat, † precium legaſſe præſumitur. l. non dubium. in fin. de leg. 3. Vnde qui rem emit, non præſumitur voluiſſe facere actum contrarium legato, ob id poterit ab hærede pretium ipſum cõſequi. Ita idem Ripa in dic. §. duo fratres. num. 91. dum declarat. §. ſi cui.

28 Quartus eſt caſus, quando teſtator † rem propriã pure legauit, & eam, mortuo ipſo teſtatore, legatarius ſciẽter emit ab extraneo poſſeſſore. Hoc in caſu non præſumi remiſſum ius legati, docuit Bar. in dic. §. duo fratres n. 26. & communem teſtatur Rip. ibidem n. 92. in fi. Verum diſſentiunt alii multi relati a Ripa d. num. 91. & ab Alc. n. 40. uerſ. ſed alter caſus.

Quintus eſt caſus, quando legata fuit pure res hære-
19 dis † quam legatarius ſcienter ab extraneo poſſeſſore emit. Hoc in caſu Bald. & Imola in d. §. duo fratres, ſcripſerunt, legatarium cenſeri renuntiaſſe legato. Contrarium docuit ibidem Comenſis. Diſtinguit illo in loco Alcia. n. 41. uerſ. ego tamen.

20 Sextus & ultimus eſt caſus, quando legatarius † uiuo adhuc teſtatore, emit rem ſibi legatam, hoc caſu non præſumitur remiſiſſe legatum. Ita Alcia. in dic. §. duo fratres. num. 42. qui multo fortius hoc procedere ſcri-
21 pſit, quando † legata fuit res ſub conditione. Idem
22 eſſe dixit Alciat. quando legatarius emit ante † aditam ab hærede hæreditatem. Non enim dicitur his caſibus quæſitum ius aliquod ipſi legatario & propterea emendo rem illam, non dicitur alicui iuri renuntiaſſe, iuxta §. ſi res aliena. Inſti. de leg. & l. ſi vendideris. ff. de euict.

Diuiſione bonorum inter cohæredes facta, ſi ſecuta eſt euictio portionis alterius eorum, quando alter præſumatur obligatus, & teneatur.

SVMMARIVM.

1 *Bonorum communium diuiſione facta a teſtatore cohæres cohæredi de euictione non tenetur.*
Limitatur tribus modis, n 8. 9. & 10.
2 *Voluntas patris inter filios bona diuidentes ſequenda eſt.*
3 *Diuiſio a teſtatore facta ſpecialis legati uim habet.*
4 *Hæres pro ſpeciali legato de euictione non tenetur.*
5 *Diuiſionem a defuncto factam, hæredes approbaſſe cenſentur eo modo quo facta fuit.*
6 *Diuiſio a teſtatore facta, permutationis vim an habeat, vel ſpecialis prælegati. num. 7.*
11 *Euictione ſequuta facto cohæredis, uel authoris ſui, nulla datur actio.*
Idque etiamſi in diuiſione facta, de euictione ſimpliciter promiſerint. num. 12.
Quod etiam ad pretij conſequutionem extenditur. n. 14.
Aliud tamen, quando in ſpecie & in indiuiduo de euictione promiſiſſent ex cauſa fideicommiſſi, vel bonorum feudalium. num. 13.
15 *Euictione ſequuta facto hæredis vel authoris, actio contra cohæredem datur, ſi vni in diuiſione facta ſola feudalia, vel fideicommiſſo ſubiecta, alteri autem libera & allodialia obuenerint.*
Idem ſi diuiſio facta ſit inter hæredes ignorantes bona feudalia, vel fideicommiſſo ſubiecta. n. 16.
17 *Euictione facta ex rei natura, non autem facto cohæredis, actio contra cohæredem datur.*
Quamuis diuiſio inter eos a iudice facta ſit. n. 19.
Et an ſit verum, quando portio cohæredis eſt in eadem euictionis cauſa. num. 20.
Et quid ſi ſciebant cohæredes rem diuidẽdam periculo euictionis ſubiacere. num. 21.
Quid demum ſi inter eos actum ſit, vt nullus cohæredum de euictione teneatur. num. 23.
18 *Euictio in permutatione, quemadmodum in emptione præſtatur.*
22 *Euictioni rem ſuppoſitam ſcienter acquirenti, nulla redditur actio.*

PRAESVMPT. CXVIII.

NVnc differendum eſt, quando unus cohæredũ de euictione teneatur erga cohæredem, ob id, quod rem, quæ in bonorum diuiſione ſibi obtigerat, propter euen-

Digitized by Google

euentum cōditionis fideicommiſſi reſtituere alteri cogitur. Hic etiam caſus coniecturalis eſt, ſicuti probat l. cum pater. §. euictis. de leg. 2. & colligitur ex Alexa. in l. qui Romæ. §. duo fratres. q. 11. ff. de verb. oblig. & ex Alci. in reſp. 133. n. 5. & ex his quæ infra explicabimus apparebit. Diſtinguendi ſunt aliquot caſus, ſicuti viſus eſt diſtinguere Ripa in d. §. duo fratres. n. 95. & 97.

Primus eſt, quando diuiſio bonorū communium fa-
1 cta fuit † ab ipſomet teſtatore, qui in bonis illis prædictos hæredes fecit. Hoc in caſu cohæres non tenetur cohæredi pro re euicta, quam quidem ob conditionis euētum coactus fuit reſtituere. Ita gl. & Bald. in l. ſi familiæ. & in l. ſi cogitatio. C. fam. erciſc. Bar. in d. §. duo fratres. q. 13. Corn. in conſ. 228. col. 2. & in conſ. 273. col. 7. lib. 4. Dec. in conſ. 254. n. 2. communem teſtatur Ripa in d. §. duo fratres. n. 95. verſ. retenta tamen. Et eodem in loco Alc. n. 36. verſ. quod proxime eandem probauit. Et his accedunt Pariſ. in conſil. 34. num. 22. lib. 2. Decia. in conſil. 41. num. 154. & num. 166. lib. 1. & hos ſecutus ſum in conſ. 87. n. 82. lib. 1. Quæ ſententia fulcitur eo. tex. l. ſi familiæ. C. famil. erciſc. ſed melius, & ſecundo facit text. l.
2 ſi cogitatione. C. eo. vbi † voluntas patris ſequenda eſt quando inter filios hæreditatem diuiſit, ſingulis aſſignādo portionem. Non ergo aliqua ſecuta euictione portionis vnius, alter cohæres tenetur, quia ſi teneretur, non obſeruaretur voluntas teſtatoris.

3 Tertio ſuffragatur qđ diuiſio † facta a teſtatore vim habet ſpecialis legati. l. quid ergo. la 2. §. vlt. de leg. 1. & l. ex facto. ff. de hær. inſt. Atqui hæres pro ſpeciali legato
4 non tenetur † de euictione. l. a ſubſtituto. §. 1. de leg. 1. Ergo nec cohæres teneri debet pro euictione, ſecuta diuiſione facta a teſtatore.

Nec hic repugnat conſideratio Ripæ in d. §. duo fratres. n. 95. ver. conſidera tu. Cum dixit, rationem hanc verā non eſſe, quia ea attenta cohæres non teneretur de euictione etiam ope exceptionis, cum tamen teneatur. l. cum pater. §. euictis. de leg. 2. Nam reſpondet, qđ imo nec ope exceptionis hoc caſu tenetur de euictione cohęres, cum pater ſcienter diuiſionem fecerit.

Nec repugnat tex. §. de euictis. quia loquitur quando ſumus in dubio & pater æque vni ac alteri prælegauit, atq. ita colligitur quod voluit filios eſſe omnino æquales. In caſu vero noſtro teſtator aſſignando vni & alteri ſeparatim eorum portiones, cēſetur quodammodo ſpecialiter ſingulis prælegaſſe, & propterea locus non eſt actioni vel exceptioni pro ſubſecuta euictione.

His intelligimus minus recte ſenſiſſe Ripam in dic. §. duo fratres. num. 95. verſic. Ideo Raph. qui ſecutus Comenſ. contrariam opinionem aduerſus cōem probauit.

Nam primum eius argumentum ductum a dict. §. euictis. nil (vt demonſtrauimus) vrget.

Non etiam ſuffragatur ſecundum, dum dixit ipſe Ripa, hæredem adeundo hæreditatem cenſeri approbaſſe diuiſionem factam a defuncto, & eo modo quaſi diuiſiſſe. l. ex maleficiis. §. hæres. ff. de actio. & oblig. Si itaque ipſimet cohæredes diuiſiſſent, vnus alteri teneretur de euictione, vt dicemus infra, ſic pariter & diuiſione a te-
5 ſtatore facta. Nam reſpondetur cohæredes † cenſeri approbaſſe diuiſionem a defuncto factam, eo modo quo facta fuit, at ſi facta diuiſio non admittit actionem pro ſecuta euictione, vt demonſtrauimus, ergo nec ipſi cohæredes ſua approbatione pro ea teneri voluerunt, atq. ita Ripæ argumentum retorquetur.

Nil etiam facit tertia eiuſdem Ripæ conſideratio &
6 argumentatio, cum dixit, diuiſionem † factam a teſtatorē vim habere permutationis. l. ſi filia. §. ſi pater. ff. fam. erc. Atqui ob permutationem a teſtatore factam, cohæres de euictiōne tenetur. Ergo & ob diuiſionem. Nam ipſemet Ripa reſpondet d. §. ſi pater. loqui in diuiſione omnium bonorum, ac etiam æris alieni. Reſponde-
ri etiam poteſt diuiſionem hanc a patre factam cenſeri
7 ſpecialis † prælegati vim habere, non autem permutationis, ut in ſpecie ſenſit Flor. in l. quæ pater. n. 4. ff. fam. erc. & ob id (vt diximus ſupra) non admittitur actio pro ſubſecuta euictione.

Declaratur primo hic caſus, vt locum non habeat,
8 quando † culpa ipſius hæredis res euicta fuit. Nam tūc agi poteſt de euictione. Ita Bart. in d. §. duo fratres. nu. 27. adductus tex. in l. ſi paterf. ff. famil. erciſ. vbi etiā annotauit Flor. in fi.

Dubitat tñ Rip. in d. §. duo fratres. n. 95. ver. retēta tñ.

Declaratur ſecundo, vt non habeat locum illis in ca-
9 ſibus, † in quib. pro legato ſpeciali hæres tenetur de euictione, quos ſane caſus enumerant Bart. in l. ſi domus. §. 1. de leg. 1. & Bal. in l. cum alienam. C. de leg. Ita declarant Ripa & Alc. in d. §. duo fratres. ille n. 95. in fin. iſte n. 38. verſ. vnde & generaliter. Nam hoc caſu ceſſat illa ratio ſpecialis legati.

Declaratur tertio, vt non procedat hic caſus, quādo
10 teſtator † in diuiſione voluit præſtare ſingulis filiis & hęredibus ſuis ius integrū. Nā tunc voluit eſſe locū actioni pro ſubſecuta euictione. Ita declarat Alc. in d. §. duo fratres. n. 36. uerſ. quod ſi ius integrū. Vnde (inquit Alc.) teſtator qui rem pignorauit, cum eam legando, videatur non ſolum ius, quod habet reliquiſſe, ſed liberam legatario dari uelle. l. ſi res obligata. de leg. 1. hæredē euictionis nomine oblig. d. l. ſi paterf. ff. fam. erc. alioqui hæres non luendo in culpa eſſet.

11 Secundus eſt caſus, quando euictio ſecuta eſt facto † ipſiuſmet cohæredis, a quo res fuit euicta, uel facto ſui auctoris. Exempli gratia in caſu noſtro. Teſtator grauauit hæredes ſuos, vt qui deceſſiſſet ſine filiis, partē ſuam alteri reſtitueret. Diuiſerunt hæredes hæreditatem, deinde eorum vnus deceſſit ſine filiis, ita quod euenit caſus reſtitutionis fideicommiſſi, atque ita ab hæredibus huius defuncti ſine filiis euincuntur bona hæc. Hac pro euictione nulla datur actio illis hæredibus defuncti ſine filiis, ex quo ordinatione teſtatoris & facto ſui anteceſſoris, dum ſine filiis deceſſit, factus eſt locus euictioni. Quæ quidem euictio a Doctoribus appellatur ex natura rei, hoc eſt ob iniunctum fideicommiſſum ſubſecuta. Hanc ſententiam probarunt omnes. Ita ſane Bart. in d. l. qui Romæ. §. duo fratres. q. 1. ff. de verbo. oblig. & ibid. Ripa num. 43. Alexa. in l. ſi res obligata. col. ult. & ibid. Iaſ. n. 23. de leg. 1. idem Alex. in conſ. 21. num. 6. libro 5. Ruin. in conſ. 146. col. 2. uerſ. ſed præmiſſis. lib. 1. Pariſ. in conſ. 71. n. 11. lib. 3. Alcia. in d. §. duo fratres. num. 36. uerſ. cæterum illud quoq. Bertr. in conſ. 88. n. 2. libro 2. Franc. Bec. in conſ. 24. n. 31.

Et idem ego ipſe reſpondi in conſ. 87. num. 80. libr. 1.

Eſt aliud exemplum in bonis feudalibus. Si enim Princeps conceſſit feudum fratribus pro ſe & eorum filiis maſculis, & eorum uno decedente ſine maſculis feudū vel ad alios fratres ſuperſtites, vel ad dominum ipſū reuerteretur, & prædicti fratres diuiſerint inter ſe feudū ipſum, & eorū unus deceſſerit relicta ſola filia, feudo deuoluto vel ad dominū, vel ad fratres, poterit filia illa pro ſubſecuta illa euictione agere contra patruos, cum euictio ſecuta dicatur ordinatione Principis, atq. ita natura ipſius rei. Ita gl. & Bal. in l. ſi familiæ. C. fam. erc. quos ſecutus ſum in d. conſ. 87. num. 78. ubi eiuſdem ſententiæ recenſui Bar. Sal. Caſtr. Alex. Ruin. Soc. Iun. & Tiraq. Et his accedunt alii nonnulli congeſti a Franciſ. Beccio in d. conſ. 24. n. 32. & alios quamplures retuli in conſ. 974. lib. 10. & attigi ſupra in præſumpt. 115. in ſecundo caſu, in ſecunda extenſione. Et hanc quidem ſententiam probant Doct. tex. l. fundum meum. ff. de euict. & l. licet. ff. de dote præleg.

Extenditur primo hic caſus, vt locum habeat etiam
12 quando ipſi diuidentes inuicem promiſerunt † de euictione

Digitized by Google

ctione ſimpliciter. Nam adhuc ſecuta euictione, hac ordinatione teſtatoris & Principis, atq. ita natura rei, nõ datur actio. Ita tradunt præcitati Doct. & omnium apertius, Rui. in conſ. 146. n. 3. lib. 1. Alc. in d. §. duo fratres, n. 37. & ibid. Leon. n. 313. & alios retuli ſuperiori præſũptione, in ſecunda extenſione ſecundi caſus.

13 Eſt autem diuerſum quando ſpecifice, † & in indiuiduo promiſiſſent de euictione ex cauſa fideicommiſſi vel bonorum feudalium. dic. l. ſi familiæ. ibi nihil ſuper euictione rerum ſingulis adiudicatarũ ſpecialiter inter uos conuenit. & manifeſte Alc. vbi ſupra.

Extenditur ſecundo, vt procedat hic caſus etiam re-
14 ſpectu † pretij. Nec enim ad illud agere poteſt hæres, cui bona hæc euicta fuerunt. Ita communem eſſe opinionem teſtatur Alc. in d. §. duo fratres num. 36. ad fin. ver. cenſuit tamen. Et alios recenſet Franc. Bec. in conſ. 24. num. 38.

Declaratur primo hic caſus, vt locum non habeat, quando in diuiſione vni obtigiſſent bona omnia libera & allodialia, alteri vero bona feudalia vel fideicommiſſo ſuppoſita. Hoc ſane caſu ſecuta euictione horum bonorum feudalium vel fideicõmiſſo ſuppoſitorum actio
15 † datur contra cohæredem pro contingenti portione. Ita reſpondi in conſ. 87. num. 84. & num. 85. lib. 1. ex ſententia Guidi Suzariæ, Alexandri & Alc. Eiuſdem opinionis addo nunc Franciſcum Beccium in conſ. 24. nu. 34. qui alios commemorat, addo etiam eundem Alciatum in d. §. duo fratres. nu. 36. verſ. unde conſequẽs eſt, qui tamen intelligit, niſi accipiens bona feudalia, uel fideicommiſſo ſuppoſita, ea acceperit tanquam vtiliora bonis liberis, volueritque eam utilitatem cum futuro euentus periculo compenſare, argum. l. de fideicommiſſo. C. de tranſact.

Declaratur ſecundo, vt locum non habeat, quando
16 diuiſio facta fuit inter cohæredes, † qui ignorabant bona ſuppoſita eſſe fideicommiſſo, vel feudalia. Ita tradũt prædicti Doctor. omnes, & manifeſtius Alc. in d. §. duo fratres. n. 36. verſ. rurſus non procedit, ſic etiam reſpondit alios plures congerens Dec. in d. conſ. 24. n. 34.

Tertius eſt caſus, quando facta diuiſione bonorum inter cohæredes ſecuta eſt euictio alia ex cauſa, quam ex ordinatione auctoris, & facto eius, cui fuit euicta, ſicq.
17 (vt uno uerbo dicam) ex † natura rei. Hoc ſane caſu actio contra cohæredem datur ei cui res euicta fuit. Ita gl. in l. hæredes. §. item curare. ff. famil. erciſc. Bald. Alber. & Caſtr. in l. ſi familiæ. Cod. famil. erciſc. Rom. in conſil. 447. col. 2. Alex. in conſ. 30. n. 7. lib. 6. Ripa in l. qui Romæ. §. duo fratres. nu. 97. de uerb. oblig. & ibidem Alc. n. 35. Soc. Iun. in conſ. 129. n. 14. & n. 28. lib. 3. & Franc. Becc. in conſ. 24. n. 9. Et hunc quidem caſum probat l. ſi fratres. C. communia utriuſque iud. Et accedit ratio, qđ diuiſio inter cohæredes uim permutationis habet. l. cũ pater. §. hæreditatem. de leg. 2. Atqui in permutatione
18 † clarum eſt præſtari euictionem, ſicuti in contractu emptionis. l. ſi permutationis. C. de euict. Ita ergo & cohæres pro ſecuta euictione tenetur.

Extenditur hic caſus, ut locum etiam habeat, quãdo
19 diuiſio † facta fuit a iudice. † Nam ſecuta euictione, adhuc datur actio contra cohæredem. Ita Ripa in dicto §. duo fratres. nu. 96. uer. amplia. & n. 99. & ibid. Alc. n. 35. adducit text. l. ſi familiæ. C. famil. erciſc. & ratione illa qua dicimus, factum iudicis eſſe factum partis. l. ſi ob cauſam. C. de euictio. & ſcripſi copioſe in comment. de recuperanda poſſeſ. in remed. 8. n. 44.

Declaratur primo hic caſus, ut locum nõ habeat, qñ
20 portio alterius cohæredis eſt in eadem † euictionis cauſa. Ita Gulielm. Bal. & Caſtr. in l. ſi familiæ. C. fam. erciſc. ſufficit enim qđ portio alterius ſit in periculo euictionis, & ſi illa nondum eſt ſecuta. Et licet ille tertius qui poteſt euincere, non euincat, attamen hoc cedere dẽt lucro cohæredis poſſeſſoris.

Cæterum a prædictis diſſentiũt Sal. in dic. l. ſi familiæ. & Ripa in d. §. duo fratres. n. 98. uerſ. & forte uerior eſt, ea ratione adducti ſunt, quod fortuna debet eſſe communis, ſicuti periculum commune eſt. Et ſufficit quod ſuccurſum ſit ex præſenti in euictionis periculo, caſu quo ſequatur euictio. l. hæredes. §. pen. ff. famil. erciſc. Has contrarias opiniones diſtinguẽdo conciliat Alc. in d. §. duo fratres n. 36. uerſ. ego diſtinguendum puto, quod aut euictio in limine iudicii imminet, & tunc uera eſt Baldi ſententia, aut non imminet, & tunc procedit Saliceti & Ripæ opinio. Quæ ſane diſtinctio æquitati conſentanea mihi etiam probatur.

Declaratur ſecundo, ut locum non habeat hic caſus,
21 quando cohæredes ſciebant † rem diuidendam ſubiacere periculo euictionis, nam tunc facta diuiſione, & ſecuta euictione, nulla redditur actio ei, a quo res euicta fuit, contra cohæredẽ. Ita Bar. in d. §. duo fratres. q. 11. n. 15. & uerſ. rurſus non procedit, & attigi ſupra in præcedenti caſu, in ſecunda declaratione. Non enim ſciẽter
22 acquirenti rem ſuppoſitam euictioni † actio pro ſecuta euictione redditur. l. ſi fratres. C. famil. erciſc. & l. ſi fundum ſciens. C. de euictio. Et quia cohæredes ſic ſcienter diuidentes, præſumuntur ſuſcepiſſe inuicem mutuum periculum. argũ. l. de fideicommiſſo. C. de tranſa. & l. ſi pater puellæ. C. de inoffi. teſtam. Et hæc quidem declaratio locum habet etiam reſpectu pretii quod non recuperat cohæres, a quo fuit euicta res, ab altero cohærede pro eius portione. Ita Bar. in d. §. duo fratres. n. 15. & ibidem Ripa n. 99. uerſ. contrarium decidit, qui cõmunem teſtatur. Et ibidem Alc. nu. 36. uerſ. rurſus, idem ſenſit Rui. in conſ. 146. col. 3. uer. nec obſtat præmiſſis. libro 1. Nam & in reſpectu pretii militat eadẽ ratio, quod mutuum periculum ſuſcepiſſe dicantur.

Nec repugnant argumenta Aretini a communi diſſentientis, quia illis abunde ſatiſfacit Ripa.

Declaratur tertio, ut locum non habeat hic caſus, qñ actum eſſet, quod nullus ipſorum cohæredum diuiden-
23 tium teneretur † de euictione. Nam tunc pro ſecuta euictione agi non poteſt. Ita Ripa in d. §. duo fratres. num. 100. & Alc. n. 37. adducti tex. l. ſi familiæ. C. famil. erciſc. Quam declarationem intelligunt procedere etiã reſpectu pretii, ex ſententia gl. in d. l. ſi familiæ, quam Doctores communiter probarunt.

Creditor conſentiendo rem ſibi obligatam alteri pignorari, quando & quomodo præſumatur ius pignoris remiſiſſe.

SVMMARIVM.

1 *Creditor ſecundus, cui pignus conſentiente primo obligatum eſt, illi ſecum contendenti præfertur.*
Quid autem ſit, vt tertius aduerſus eum agat. n. 2.
Et quid in muliere, iuri ſuæ hypothecæ renuntiante. n. 3.

PRAESVMPT. CXIX.

Contingit aliquando, ut debitor rem obliget pignori primo creditori, deinde eo conſentiente obliget ſecundo, quare dubitari contingit, quomodo is primus creditor conſenſiſſe præſumatur, an ſcilicet, ut remittat ius pignoris in totum, uel potius, ut efficiatur poſterior creditor. Marcianus in l. creditor, qui potior. §. ult. ff. qui potior. in pign. habeantur reſpondit facti quæſtionem eſſe.

Hic diſtinguendi ſunt duo caſus.

Primus eſt, quando eſt contentio inter primum & ſecundum creditorem, quorum ſcilicet alter præferri de-
1 beat. Hoc caſu dicendum eſt, † ſecundum præferri pri-

mo cum

Digitized by Google

mo,cum hic primus conſentiendo illi obligationi ad fauorem ſecundi,ius ſuæ prioritatis remiſiſſe præſumâtur. Ita paſſim admittunt Doct.in dic.§. vlt.& Neguſant.in tract.de pignoribus in ſecundo membro 5.par. princip. num.30.verſ.16.fallit.

2 Secundus eſt caſus,quando contentio cum aliis† pro quibus conſenſus non fuit immediate præſtitus. Hoc in caſu Io. Andreæ in additio.ad Spec. in Rubr. de obligationibus & ſolutionibus.col.1.verſ. item cum debitor, & cæt. dixit, quod ſi debitor rem mihi obligatam ſine meo conſenſu obligauit ſecundo,deinde eam meo conſenſu obligauit tertio, dicor mihi præiudicaſſe etiã quo ad illum ſecundum,etſi pro eo conſenſum immediate non præſtiti,ita intelligit l.Lucius ver. Paulus.ff. quibus modis pignus,vel hypotheca ſoluitur,quem tex. ſic etiã intellexit Bart.in d.l.creditor.§.vlt. quo dixit creditorẽ ſic conſentientem cenſeri remiſiſſe in totum ius pignoris,& Maſcard.de quo infra,qui alia ſcribit.

Diſſentiunt tamen ab hac opinione nonnulli antiqui ab ipſo Io.Andr.commemorati, quorum conſiderationes ille reiicit.

Declaratur hic caſus,vt locum non habeat in mulie-
3 re,cui etſi beneficio S.C.Velleia.ſuccurritur, ſi iuri † ſuæ hypothecæ renunciauit,attamen reſtringitur illud beneficium quo ad perſonas,pro quibus immediate conſenſit & renuntiauit.Ita probat l.Iubemus.C. ad Velleian. quam ſic intellexit Bartol.in dic.§. vlt.& declarauit manifeſte Ioan. Andr. præcitato in loco. & Bald. in dic. l. Iubemus.Idem reſpondit Dec.in conſil.379.num.6. & in conſil.551.num.8.dum dixit in caſu dic. l. Iubemus, non admitti extenſionem remiſſionis & renuntiationis ſui iuris,de perſona ad perſonam, quia renuntiatio ſtricti iuris eſt, vt egregie declarando d.l.Iubemus,reſponderunt Socin.Sen.in conſil.200.col.2.libr. 2.& Ruin. in conſil.140.num.3.& 4.lib.1. His accedunt Neguſantius in Tract.de pignoribus in ſexta par.princip.art. 3. num. 13.& 14.& Maſcard. de probation.concluſ.1173. n. 42. qui alia ad rem tradit.

Pignoris & hypothecæ diuiſionem eo modo inter creditores factam præſumi, quo & ſors ipſa principalis diuiſa fuit.

SVMMARIVM.

1 *Reditus & penſiones quo modo diuidunt emptores eodem etiam diuidere præſumuntur res pignori vel hypothecæ obligatas.*
Quid autem ſi tot non ſufficiant.n.2.
3 *Pignus tanquam ſortis acceſſorium,illius naturam ſequitur.*
4 *Vſuræ ſorti ſunt acceſſoriæ.*

PRAESVMPT. CXX.

1 CVm plures emptores inter ſe paciſcuntur de diuidendis† reditibus & penſionibus rei a ſe emptæ, vtputa,quod vnus primi,alter ſecundi tertius tertii anni reditus,& penſiones conſequatur,côiectura ducitur, quod eodem modo & ordine diuidere voluerint res pignori,vel hypothecæ obligatas, ſi tot extant, quæ pro
2 omnibus ſufficere poſſint,ſi vero † non ſufficiunt, præſumitur conuẽtum,quod ſint prius obligatæ ei, cui primo ſors ipſa principalis ſolui debet.Ita reſpondit Paul. in l. inſulam.ff.qui potio.in pign. habea. quo loci Bartolus,
3 in fine ſenſit rationem eſſe,quia † pignus tanquã acceſſorium ſortis principalis, ſequi debet illius naturam & modum,confert l. Lucius.ff. eo. qui potio. in pign. hab.
4 vbi prior in ſorte cenſetur etiam prior in vſuris, † quæ ſunt acceſſoriæ ipſius ſortis.

Creditor primus, quando iure ſui crediti præſumatur emiſſe rem pignoratam, vel hypothecatam, ne ſecundus creditor offerre ei poſſit.

SVMMARIVM.

1 *Creditor poſterior, offerre poteſt priori, & pignus vel hypothecam conſequi.*
Idque locum habet, etſi priori in ſolutum datum ſit, vel venditũ a debitore. num.2.
Idem ſi primus creditor, qui in ſolutum accepit vel a debitore emit, vendidiſſet alteri.n.3
Et demum ſi venditor vendidiſſet alteri, vt ex ea pecunia primo ſolueretur.num.4.
5 *Creditore primo vendente bona hypothecata extraneo emptori, iure ſui crediti, creditor ſecundus, emptori offerre non poteſt.*
6 *Creditore primo vendente creditori ſecundo, poteſt illi offerre tertius.*
7 *Perſonam duorum ſuſtinere, quis an poſſit.n.11.*
8 *Probationem contrariam lex in præſumptione iuris, & de iure reiicit.*
9 *Præſumptionem iuris, & de iure, tunc demum dici, quando dictum fuit contrarium probari non poſſe.*
10 *Creditorem tanquã extraneum emere poſſe, lex non prohibet.*
12 *Legatum cum dote compenſare noluiſſe, vnde colligatur mariti animus.*

PRAESVMPT. CXXI.

CVm duobus creditoribus res pignori data, vel hypothecata fuit,iure conceſſum eſt ſecundo po-
1 ſteriori,offerre primo creditori creditum ſuum,& rem † pignoratam vel hypothecatam luere,& côſequi.l. potior. §.vlt.ff.qui potio.in pigno.habeantur.& l.1.C. eo. Quæ ſententia,& iuris regula locum habet, etiam ſi debitor
2 ipſi priori creditori pro eius credito rẽ†ipſam hypothecatam dedit in ſolutum,uel uendidit. Nam adhuc ſecũdus creditor poteſt offerre primo.l.1. §. cum autem. Co. ſi antiqu. cred. diſt. vbi Salicetus, & ſcribunt Neguſan.in tractat.de pignor.in 2.membr.quintæ par.princip. num.1.

Et ratio eſt ſecundum Neguſant. ibid. nu. 2. quia ſicuti ſi debitor rem hypothecatam alteri extraneo alienaſſet,ſalua hypotheca aduerſus tertium illum, ex quo tranſit cum ſuo onere.l.ſi debitor.C.de diſtract. pig. Ita & quando vendit, vel dat in ſolutum primo creditori, remanere debet ſalua hypotheca ſecundo creditori, atque ita ius offerendi, quemadmodum hanc æquiparationem facit d.l.1.C.ſi antiquior creditor.

Habet etiam locum hæc ſententia, quãdo ille primus
3 creditor † qui accepit in ſolutum, vel emit a debitore, alteri poſtea vendidit.Nam & huic emptori offerre poterit ſecundus creditor.Ita Neguſ.præcitato in loco, n. 2.verſ.ſecundo amplia. Et demum procedit locumq; ſibi vendicat traditio hæc,quando debitor vendidiſſet rẽ
4 hypothecatam alteri, † vel obligaſset, vt ex illa pecunia ſolueret ipſi primo creditori,& poſtea ſoluiſset. Nã adhuc ſecundus creditor offerre poterit illi emptori,vel creditori.Ita probat l.cum prior.ff.de diſtr.pig.& tradit Neguſ.in loco ſupr. alleg.nu.3.verſ. 3. amplia, quo loci diſſoluit dubitationem quandam.

Cæterum ſnĩa hæc,& iuris regula ceſsat, & locum nõ
5 hẽt,qñ primus†creditor venderet bona hypothecata iure crediti ſui,extraneo emptori. Nã tunc ſecundus creditor offerre non põt illi emptori.Ita ſancitum eſt in le.1. C.ſi antiq. creditor, quo loci conſtituitur dĩa inter extraneum ementem a creditore ipſo primo,& ipſummet creditorẽ ementem,vel inſolutum recipientẽ. Cũ.n.primus cre-

Digitized by Google

mus creditor emit vel in ſolutum accipit, pōt (vt dixi-
mus ſupra in prima extenſione) ſecundus creditor offer
re, cum vero extraneus emit, offerri ei non poteſt. Rōnē
diuæ affert poſt alios Neguſan. in loco præallegato, nu.
4. verſ. tamen in hoc, quod quando primus creditor vē
dit iure creditoris, transfert in emptorem dominium
non affectum, quia ipſe creditor tempore contractæ hy
pothecæ habuit ab ipſo debitore licentiam, & ius alie-
nandi. l. ſi conuenerit. ff. de pign. act. Et ideo vendendo,
reſolutum fuit oē ius ſecundi creditoris, & perinde eſt
ac ſi res illa nunquam ei fuiſſet obligata, quia licentia
vendendi præceſſit obligationem ipſius ſecundi credi-
toris, ob id reſoluto iure datoris, hoc eſt ipſius debito-
ris, reſolutum cenſetur ius ipſius acceptoris, nempe ſe-
cundi creditoris, l. vbi. §. ſed Marcellus. ff. de in diem ad
dict. & l. ex vectigali, ff. de pign. Sed diuerſum eſt, quādo
debitor ipſe vendit, & inſolutum dat ipſi primo credito
ri, vel alteri. Nam tunc transfert dominium iam affectū
hypotheca ſecundi creditoris, quæ per dictam vēditio
nem non reſoluitur, quia ipſi debitori data non fuerat
a ſecundo creditore alienandi licentia, prout data fuit
a debitore primo creditori.

Cæterum declaratio hæc reſtringitur a Neguſantio p̄
citato in loco ſeptem modis, inter quos extat ſecūdus,
6 qui ad rem noſtram pertinet, quando. ſ. † primus credi-
tor venderet alteri creditori, puta ſecundo. Nam huic
ſecundo offerre poterit tertius, imo etiam ipſemet debi
tor. Ita reſpondit Martian. in l. cum vnus, §. 1. ff. de diſtr.
pign. cuius verba hæc ſunt. Si ſecundus creditor, vel fide
iuſſor, ſoluta pecunia pignora ſuſceperint, recte eis of-
fertur, quamuis emptionis titulo ea tenuerunt. Et in l.
ſubſequenti ſic ſubiunxit Modeſt. Cum poſterior credi-
tor a priore pignus emit, non tam acquirendi dominij,
quam ſeruandi pignoris ſui cauſa, intelligitur pecuniā
dediſſe. Et ideo offerri ei a debitore poteſt. Hic Modeſt.
manifeſtam attulit rationem, quare cum ſecundus iſte
creditor emit a priore, offerri ei poſſit vel a tertio credi
tore, vel ab ipſomet debitore, quia. ſ. creditor iſte ſic e-
mens, præſumitur non tanquam extraneus emere, ſed
vt creditor conſeruandi pignoris ſui cauſa, atque ita lex
hunc creditorem ſic ementem, habet vt creditorem ad-
huc, non vt extraneum emptorem. Et hanc præſumptio
nem a Modeſtino conſideratam eſſe iuris, & de iure, exi
ſtimauit eruditiſſ. Vinc. Fran. in deciſ. 69. num. 7. tū quia
in ea præſumptione lex ſe fundat, tum etiam, quia gl. l.
1. C. de dolo, a Baldo & aliis recepta, hoc affirmauit. Et
comprobari pōt ex eo, quod idem Francus ſcripſit in d.
deciſ. 69. num. 11. legem non admittere, vt creditor poſ-
ſit emere vt extraneus, ex quo non poteſt, quis ſuſtinere
7 perſonā † duorum, iuxta c. ſi quis iuſto. §. 1. de elect. in 6.
ſi ergo non poteſt creditor emere vt extraneus, neceſſa-
rio conſequitur, quod dicitur emere, vt creditor.

Crediderim verius, eſſe præſumptionem iuris tantū.
Non enim Modeſtin. in d. l. cum poſterior, reiecit proba
8 tionem contrariam, ſicuti reiicere ſolet lex, † quādo ſta-
tuit aliquam eſſe præſumptionem iuris & de iure, ſicuti
ſancitum fuit in l. qui adulterii, C. ad le. Iul. de adulte. in
auth. ſed iam neceſſe. C. de don. ante nup. & in ca. is qui
fidem, de ſponſal. & alibi ſæpe. Et ideo permulti quos re
tuli ſupra in lib. 1. q. 3. n. 20. ſcripſerunt, quod tunc demū
dicitur præſumptio iuris & de iure, quando dictū fuit,
9 quod † contrarium probari non poſſit.

Nec repugnat quod æquiparentur in hac materia cre
ditor iſte ſecundus, & fideiuſſor debitoris, d. l. cū unus,
§. 1. At in fideiuſſore emente eſt præſumptio iuris & de
iure, vt inquit gl. in l. 1. C. de dolo. & ibi Bal. Sal. & Corn.
eam manifeſte probant. Ergo & in ſecundo creditore
emente præſumptio eſt iuris & de iure.

Nam reſponderi poſſe exiſtimo, æquiparationem fa-
ctam eſſe a Marciano in d. l. cum unus. §. 1. reſpectu ter-
tii creditoris, vt ſicuti is offerre poteſt ſecundo credito
ri, qui emit, ſic etiam poſſit offerre fideiuſſori ipſius de-
bitoris. In ſecundo creditore eſt ratio a Modeſt. conſide
rata, quia emiſſe præſumitur cā conſeruandi ius ſui pi-
gnoris. In fideiuſſore vero eſt rō, quia præſumitur emiſ-
ſe nomine debitoris ſui principalis, pro quo interceſſit,
atq. ita videtur quædam reluitio, ſicuti quando primus
creditor vendit hæredi debitoris, contra quē datur hy-
pothecaria, iuxta egregiam traditionem gloſſ. & Caſtr.
in l. 2. C. de repud. hæred. probatam a Neguſantio in lo
co ſupra allegato, num. 5. verſ. 5. reſtringitur. Et hoc in
caſu cum res agatur inter tertium creditorem, & ipſum
fideiuſſorem, conſiderari non poteſt ratio illa fidei ru-
ptę a fideiuſſore ſuo principali, quam conſiderarunt Im
pp. Seuerus, & Antonin. in dic. l. 1. C. de dolo. ubi res age
batur inter debitorem & fideiuſſorem qui in detrimen
tum ipſius debitoris emerat a creditore. Et ſtatuerunt
ipſi Imperat. fideiuſſorem ipſum, oblata ſibi ſorte, & vſu
ris, rem emptam reſtituere debere ipſi debitori, ſuoque
principali, ne dicatur fidem rupiſſe. Cum enim pro ipſo
debitore interceſſerit fideiuſſor, tacite promiſiſſe dici-
tur de ſoluendo pro eo, & luendo pignore, ſi ergo emit
pignus ſuo nomine, & recuſat reſtituere, non modo eſt
præſumptio iuris & de iure, ſed ēt certitudo, quod fidē
fregerit. Non ēt urget conſideratio illa, dum ex c. ſi quis
iuſto, §. 1. de elect. in 6. dixi, non poſse creditorem ſuſtine
re perſonam duorum, nempe creditoris, & extranei.

Nam rñdetur caſum d. c. ſi quis iuſto, §. 1. non poſse
caſui noſtro adaptari. Nam in caſu d. §. 1. procurator il
le fecerat duas electiones, vnam procuratorio nomine,
alteram proprio. Noſtro in caſu non duæ, ſed vna tantū
emptio facta eſt a creditore, ſed dubitatur, an eā fecerit
tanquam creditor, vel tanquam extraneus. Nec lex pro
10 hibet, quin creditor poſſit, † tanquam extraneus emere,
ſicuti in ſpecie ſenſit Fulg. in l. 2. ff. de diſtr. pign. dum di
xit, quod in caſu d. l. ſecundæ, ille fuit admiſſus tanquā
creditor, non autem tanquam extraneus, hic fruſtra du
bitaſſet Fulg. an vt creditor, vel vt extraneus fuiſset ad-
miſſus, ſi admiſſio a lege prohibita eſſet. Et quod quis
11 ſuſtinere poſſit † perſonam duorum in cōficiendo actū,
conſtat illo exemplo, qñ iudex quis eſſe poteſt, ut ordi-
narius, & vt delegatus, & dubitatur an de cauſa cogno
uerit, & ſententiā tulerit, vt ordinarius, vel vt delegatus,
vt ſcripſi ſuperiore libro, in præſumptione 17. Ita quoq.
ſcripſi in præſumpt. 77. dubitari conſueuiſſe, qua ex per
ſona is qui potuit proferre laudum tanquā arbiter, vel
tanquā arbitrator illud pronunciauerit. Et ppea rōnes
illius caſus d. c. ſi quis iuſto, §. 1. non conueniūt caſui no
ſtro. Non. n. adaptatur prima illa rō, quā communē eſſe
dixit eruditiſſ. Lud. Mol. in lib. 2. de Hiſpan. primogen.
c. 5. n. 51. q. ſ. electio, de qua loquitur dic. cap. ſi quis iu-
ſto. §. 1. fieri debet de meliore. Duo ergo eligi non poſ-
ſunt, cum vnus tñ melior ſit. Hæc rō, vt manifeſte patet,
non conuenit huic caſui noſtro. Non ēt adaptatur 2. rō,
quæ fuit Arch. ibi, & Mol. in d. c. 5. n. 52. quod cum ele-
ctio, ēt ſi noīe duorū fiat, ex unico tñ cōſenſu procedit,
ob id incerta eſt, & conſequenter iure non valet. Hæc ſa
ne rō nec caſui noſtro cōuenit, tum etiam, quia emptio
facta a creditore non redditur nulla, & ſi certum nō ſit,
ex cuius perſona creditor ille emerit. Eſt itaque dicen-
dum, præſumptionem, de qua apud Martianum in dic.
l. cum poſterior, eſſe præſumptionem iuris tantum, ait
Albericus in dicta l. cum ſecundus. Et hæc quidem iu-
ris præſumptio multo magis locum habet, quando cō-
currit aliquod aliud ſignum, quo demonſtretur, credito
rem emiſſe tanquam creditorē, non autem tanquā ex-
traneum. Sicuti euenit in caſu Franchi in d. deciſio. 69.
vbi num. 5. recte & acute conſiderauit, creditorem illū
emiſſe vt creditorem, quia vna cum aliis creditoribus
uendidit bona illa debitoris. Et quia ille creditor obtu-
lit in

Digitized by Google

lit in illorum bonorum licitationem tantũ pretii, ut ſatisfactis cæteris anterioribus creditoribus, remaneret tanta quantitas, quantã ferebat eius creditum. Quã cõiecturã recte probauit Franc. auctoritate Crau. in conſil. 149. nu. 5. uerſ. 2. coniectura, quia reſpondit animum teſtatoris compenſandi legatum uxori factum, cum eius
12 dote † colligi ex coniectura, quando tanta eſt dotis quãtitas, quanta eſt legati, atq. ita datur conuenientia quãtitatum. Et præter Crauettam, coniecturam hanc in ſpecie compenſationis fecerunt, & alii, quos congeſſi in cõſil. 25. lib. 1. & alios commemorabo in ſubſequenti lib. in præſumpt. 85. ubi explicabimus coniecturas, quibus colligi poteſt teſtatorem animo compenſandi legare uoluiſſe ſuis creditoribus. Extabat & alia coniectura in caſu Franchi, ut ipſe refert num. 4. uerſ. & re uera, quod ille creditor uoluit ſentire aliquod detrimentum, nõ percipiendo fructus bonorum emptorũ, quod non alia de cauſa præſumitur feciſſe, quam quia cupiebat conſequi bona cauſa ſui crediti. Exiſtimans ſibi ſatis conſultũ, ſi ſortem ipſam ſaluam faceret. Quocirca iure ac optime deciſum fuit ab ampliſſimo illo conſilio Neapolitano, creditorem illum emiſſe tanquam creditorem, & ob id a poſteriore offerri ei potuiſſe. Hinc annecti poteſt, qđ tradit Ioan. Andreæ in additionibus ad Spec. in tit. de præſumpt. §. ſpecies. num. 5. uerſic. in prædictis, cum dixit, quod quando creditor finxit emere rem ſibi pignori datam, ut ea diſtractione præiudicet creditori, cognita ſimulatione, creditor rem recuperat. l. & qui ſub imagine. C. de diſtrac. pigno. Hæc ſimulatio detegitur illis coniecturis in l. illa enumeratis, quas eſſe iuris coniecturas dixit Io. Andreæ.

Pignoris, & hypothecæ contractus vſurarius, & ſimulatus, vel emptionis, & venditionis, an & quando præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Simulationem in contractu, quatuor modis conſiderari.*
2 *Contractus ſui natura, nec ſimulatus præſumitur, nec vſurarius.*
3 *Vſurarius contractus lege diuina, & humana damnatur.*
4 *Inſtrumentum publice confectum, veritatis habet præſumptionem.*
5 *Vſurarius contractus, quando potius, quam iuſtus præſumatur.*
Et quæ præſumptiones requiruntur, n. 6.
7 *Vſurarium, & fœneraticium contractum ad detegendum, vna non ſufficit præſumptio. Immo quod nec duæ. n. 32.*
8 *Pretium, quod paruum dicatur, aut modicum ad contractum ſimulatum detegendum, iudicis eſt arbitrari.*
9 *Pactum de reuendendo, rem minoris eſſe facit valoris.*
10 *Pactum de reuendendo, non emptionem, & venditionem, ſed pignus contractum arguit.*
11 *Pactum de retrouendendo, iuſtum eſſe, & diuina humanaq. lege permiſſum. num. 13.*
12 *Pacto de retrouendendo, quando non præſumatur contractus fœneraticius, etiam aliqua læſione interueniente. n. 14.*
Et quid ſi nec fraus interueniat nec læſio. n. 16.
15 *Vſurarium inter contractum, & contractum illicitum, non tamẽ fœneraticium, differentia eſt.*
17 *Pacto de reuendendo in voluntatem vel emptoris vel venditoris collato, emptor ſemper facit fructus ſuos.*
18 *Fœneraticius cõtractus præſumitur, fraude, dolo, ſimulatione, vere vel ficte, vna cum læſione interueniente.*
19 *Simulatio in contractu, quando vere dicatur interueniſſe, & quãdo ficte n. 20. ſecundum Cępoll. n. 21. 22.*
23 *Fœneraticius dicitur contractus fraude, dolo, ſimulationeque ex parte vtriuſque interueniente, etſi in pretio nulla commiſſa ſit deceptio.*
Et quid ſi de dolo, fraude, aut ſimulatione dubitatur, appareat tamen venditorem læſum eſſe in tribus. n. 24.
Et quid ſi in duobus tantum. n. 25.
Vel in vno tantum, læſio tamen eſt minus dimidia iuſti pretij. num. 26.
Et quid ſi eſt prope iuſti pretij dimidiam n. 27.
Aut ſi eſt ultra vel citra dimidiam. n. 28.
29 *Fœneraticius præſumitur contractus, læſione ultra dimidiam interueniente, cum pacto de reuendendo facto ab eo qui ſolitus ſit fœnerari.*
Et quid ſi ſola læſio vltra dimidiam, cum pacto de reuendẽdo interueniat, vbi recenſentur opiniones. n. 30. 31. & 40.
32 *Contractus præſumi talis debet, qualem eius prima oſtendit facies.*
34 *Expreſſum ſatis dicitur, quod ex coniecturis a lege probatis colligitur.*
35 *Inſtrumento ſtandum in dubio.*
36 *Contractus illicitus, & a lege reprobatus dici non debet, niſi manifeſte appareat.*
37 *Pretij tenuitas non arguit contractum fœneraticium.*
Et quod ad præſumendum dolum, ſola non ſufficiat, n. 38.
39 *Reſtituere verbum, mutuum vel pignus, non venditionem inferre.*
41 *Ruſticus, & mulier, an ſic ignari, & ſimplices ſint, vt nil de ipſis mali poſſit ſuſpicari, iudex arbitrabitur.*
42 *Datio in ſolutum, vim obtinet venditionis.*
Et in ea non facile præſumi fęnus. n. 43.
44 *Vſurarius, & fęneraticius contractus cenſetur factus ab ijs, quos lex animum non contrahendi habuiſſe præſumit.*
45 *Simulationem ad detegendam animus declaratur, ex tractatis ante contractum.*
Niſi tamen contrarium expreſſe conſtet. n. 48.
46 *Inſtrumenta ex interuallo facta, maiorem arguere ſuſpicionem.*
47 *Aſſecurari ſuper bonis, quem contractum ſignificet.*
49 *Vſurarius præſumitur contractus, ob læſionem prouenientem ex quantitate penſionis, pendente tempore de reuendendo.*
50 *Reditus centum aureorum quis ſit.*
51 *Reditus tot eſſe debent, vt 20. annis ſortem æquent.*
52 *Vſurarius contractus arguitur ex læſione in pretii quantitate, cũ pacto de reuendendo.*
53 *Vſura id omne eſt, quod ſorti accedit.*
54 *Iactare ſuum nemo præſumitur.*
55 *Vſurarium contractum arguit, ſi plus ex uenditione ſecunda percipitur, quam illud ſit, quod non in pecunia, ſed alia re ſolutum ſit.*
56 *Vſura eſt, rem meliorem pro deteriore recipere.*
57 *Vſurarius præſumitur contractus, ſi in pacto de reuendendo impenſa, quæ ad emptorem ſpectet, & locatorem, imponatur venditori, & conductori.*
Niſi tamen quid iuſto pretio plus numeretur. n. 59.
Aut in ea regione ſic conſuetum ſit paciſci. n. 60.
58 *Inſtrumentorum impenſam, is qui acquirit, ſoluere debet.*
61 *Vſurarium contractum arguit, res pro parte vendita, pro parte donata, nulla donationis iuſta cauſa ſubſiſtente.*
Et quod nec iuramentum adhibitum aliquid operetur. n. 62.
63 *Fœnus exercere, qui non erubeſcit, nec etiam peierare erubeſcet.*
64 *Vſurarium contractum, arguunt etiam verba in pacto de reuendendo appoſita.*
65 *Pacta inſolita, & contra naturam contractus, ſimulationem arguunt.*
66 *Liuellarius non proprietatem, ſed utile dominium uendere dicitur.*
67 *Clauſulæ inſolitæ in contractu, eundem arguunt uſurarium.*
68 *Requiri tamen, ut aliæ præſumptiones concurrant ad detegendã ſimulationem, num. 69.*

68 *Pacta reprobata arguere ſimulationem, & quod idem ſit de inſolitis.*

69 *Vſurarius præſumitur contractus, ſi cum pacto de reuendendo adiectum ſit ab emptore, vt niſi vſque ad certum tempus, non diſſolueretur.*

Quæ tamen præſumptio aliarum indiget adminiculo. numero 70.

Excepta venditione cenſuum, & redituum annuorum, vbi ſola ſufficeret. num. 71.

72 *Vſurarius arguitur contractus, ſi cum pacto de reuendendo adiectum ſit, vt vſque ad certum tempus poſſit venditor redimere.*

Et quid de pacto, vt poſt certum tempus liceat venditori, ſi velit redimere. num. 73.

74 *Fundum tradente venditore cum pacto, vt ei locetur in perpetuũ & quod vſque ad decennium vel in perpetuum poſſit redimere, ſimulatio præſumitur.*

75 *Ementes rem cum pacto de reuendendo, cur impenſas, & melioramenta in re faciant.*

76 *Pactum de reuendendo fieri ad certum tempus, melius eſſe quam perpetuo.*

77 *Simulatio contractus præſumitur, ſi pactum inter contrahentes ſit, vt quandocunque pretium venditor reſtituat, rem reddat emptor.*

78 *Reſtitutio, magis ad mutuum, quam ad venditionem accedit.*

79 *Pacta claudicantia, veluti omnia ad fauorem emptoris adiecta, contractum ſimulatum arguunt, & fæneraticium.*

Eam tamen coniecturam ſolam non ſufficere. n. 80.

81 *Venditore aſſerente ſe centum aureis indigere, quos ſi emptor numeret ſe venditurum fundum cum pacto de reuendendo, eligendum ex multis ab emptore, ſimulationis eſt præſumptio.*

Idem ſi emptor verum pretium numerare velit, venditor autem leuem ſummam tantum petat. n. 82.

83 *Pretio iuſto vendere velle, immo pluris potius quam minoris, quis præſumitur.*

84 *Pretij tenuitas contractum arguit ſimulatum, & vſurarium.*

85 *Emptore rem emptam videre non curante, ſed ſimpliciter reconcedente nomine liuelli vel locationis ipſi venditori, ſimulationis eſt præſumptio.*

Quæ tamen ſola non ſufficeret ad detectionem. n. 86.

87 *Emptor veriſimiliter emere non præſumitur, qui ſimilia prædia vendit.*

Quæ tamen præſumptio leuis eſt, niſi aliæ concurrant. numero 89.

88 *Contraria agere incontinenti nemo præſumitur.*

90 *Venditio clam, & occulte facta cum pacto redimendi, & conceſſione locationis, aut liuelli, præſumitur ſimulata, & fæneraticia.*

Niſi iuſta de cauſa id fiat, num. 93.

91 *Actionum ceſſio clam facta præſumitur ſimulata.*

92 *Donatio facta clam ab eo, qui poſt deliquit, in fraudem fiſci facta præſumitur.*

94 *Inſtrumentum diu occultatum, præſumi ſimulatum.*

95 *Loci qualitas contractum ſimulatum nonnunquam arguit.*

Non tamen ſola hæc præſumptio ſufficit ad detegendum contractum uſurarium. n. 97.

Et quando ceſſet illa præſumptio. n. 98. 99.

96 *Actum id præſumitur in dubio, quod eo loci fieri conſueuit.*

100 *Fæneraticius contractus præſumitur, cum pacto de reuendendo factus, ab eo, qui conſueuit contractus ſimiles facere.*

Debere tamen concurrere alias coniecturas. n. 104.

101 *Facti qualitas ſecundum qualitatem perſonæ facientis interpretatur, & præſumitur.*

102 *Bonum a bono, malum a malo factum præſumitur.*

103 *Malus ſemel in eodem genere mali ſemper præſumitur talis.*

105 *Contractus factus ab vſurario facile præſumitur uſurarius, alijs coniecturis accedentibus.*

Ad detegendum tamen ſimulationem ſolum non ſufficere, neq; & cum pacto de reuendendo. n. 108.

Idque præſertim ſi per quendam circuitum emat. n. 106.

107 *Rem fæneraticiam, ſicut & furtiuam, emere non eſt permiſſum.*

109 *Simulationis, & fænoris ſuſpicio, in probo viro ceſſat.*

110 *Venditore in poſſeſſione rei venditæ permanente, ſimulationis eſt præſumptio.*

Eamque iuris eſſe ſecundum Io. And. num. 111.

112 *Venditio modico tempore durans, ſimulata præſumitur, & vſuraria, ſi tamen ita expreſſe actum ſit, vt modico tempore duret. num. 114.*

113 *Venditiones fieri ſolent, vt res perpetuo ſit penes emptorem.*

115 *Vſurarij contractus præſumptionem facit, modus ab emptionis aut venditionis contractu, recedendi.*

116 *Inſolita ſuſpicionem arguunt.*

117 *Fæneraticij contractus præſumptiones, quo purgentur.*

PRAESVMPT. CXXII.

POſteaquam de præſumptionibus & coniecturis, quę
verſantur circa contractum pignoris, & hypothecæ, differere cępimus, viſum eſt ad rem pertinere, ſi nũc explicemus, an & quando pignoris, & hypothecæ contractus ſimulatus, & vſurarius, vel verus emptionis, & venditionis præſumatur? Quam diſputationẽ valde vtilem, & in foro frequentiſſimam, vt dilucide abſoluam, præmittenda ſunt prius aliqua, illud primũ, ſimulatio-
1 nem in contractu † conſiderari quatuor modis. Sicuti
poſt Bart. in conſ. 65. Petrus Nicolæ. li. 1. tradit Afflict. in c. 1. in princ. n. 11. de feudo dato in vicem legis commiſ. inter quos primus eſt, qui ad rem noſtram pertinet, quando. ſ. in veritate agitur, ut vnus contractus, hoc eſt pignus, celebretur, & tamen alius nempe emptionis, & vẽditionis ſimulatur celebrari. De hac ſimulatione nũc dicemus, de aliis vero in ſubſequentibus præſumptioni-
2 bus. Præmitto ſecundo, contractum † ſui natura non
præſumi ſimulatum, & uſurarium, ſicuti ſcripſerũt Bar. in dic. conſ. 65. colum. 2. uerſ. ſed ad hoc. lib. 1. Bal. in l. rogaſti. §. ſi tibi. in fin. ff. ſi certum pet. ubi Dec. num. 6. & alii multi, quos congeſſi in conſ. 109. n. 3. lib. 2. & in cõſil. 343. num. 1. li. 4. Et ratio huius ſententiæ illa eſt, quia
3 contractus uſurarius † lege diuina, & humana dãnatur,
& ob id, qui ſic contrahit, peccat, & delinquit, quod ſane delictum non præſumitur. l. merito. ff. pro ſocio. Et tãto magis hoc locum habet, quando publice confectum
4 fuit † inſtrumentum, quod præſumptionem ueritatis ha
bere dicitur, ut reſpondi in conſ. 342. n. 2.
5 Porro † quando aliqua extat præſumptio, & cõiectu
ra, & agitur de ſolo animæ periculo, contractus præſumitur potius uſurarius quam iuſtus. Ita intelligo Gemi. in conſ. 16. col. 3. uerſ. præterea, & in conſ. 112. in fine, & alios, quos commemoraui in conſil. 109. num. 24. lib. 2. Et illis accedit Natta in conſ. 198. num. 21. lib. 1. Ita pariter quando extant coniecturæ, & præſumptiones, iudicatur contractus ſimulatus, & uſurarius ad commodũ, & utilitatem læſi atque decepti, ſicuti ſcripſi in d. conſ. 109. num. 7. & in d. conſ. 343. nu. 19. & accedit Crauet. in conſ. 491. num. 8. uer. memoratis. lib. 3. Verũ ambigitur, quales eſſe debeant hæ præſumptiones, & coniecturæ? Aliqui ſcripſerunt, eſſe oportere urgentes. Ita Caſtren. in conſ. 74. In cauſa mota contra dom. Dorotheam. libr. 2. Cępolla in Trac. de ſimulatione contractuum, num. 90. uerſ. ſi uero probari non poſſet. & Iaſon in l. ſi quis ex argentariis. §. Prætor ait. n. 26. ff. de eden. Aliqui uero opinati ſunt, ſufficere etiam leues, ſic ſibi parum conſtans reſpondit idem Caſtr. in conſ. 109. Viſa petitione. colũ. 2. in princ. li. 2. & idem cenſuit Natta in conſ. 198. n. 16.
6 lib. 1. Alii uero quos ſequor, hoc † iudicis arbitrio tri-
buunt.

ſunt. Ita poſt alios ſcripſi in lib. 2. de arbitr. iudic. caſu
247. & in ſpecie reſponderunt Decia. in conſ. 2. n. 2. lib.
3. & Hier. Gabr. in conſ. 74. n. 5. lib. 1.

Præmitto & tertio, vnam ſolam præſumptionem, &
7 conie*cturam ad detegendum, † contractum uſurarium,
& fœneraticium non ſufficere, ſed duæ, ſecundum ali-
quos, uel tres ex aliorum opinione neceſſariæ ſunt. Alii
uero dixerunt, eſſe hoc iudici arbitrarium. Ita tradunt
Cæpolla in d. Tract. de ſimulatione contractuum, n. 108.
in 5. concluſ. in nona, & 10. Did. in li. 2. uariar. reſol. c. 8.
n. 4. uerſ. cæterum ad ſedandam, & Hier. Gabr. in d. cõſ.
74. num. 5. Et nos de ſingulis præſumptionibus, & con-
iecturis infra differentes, non ſemel ſuis locis admone-
bimus.

Præmitto quarto, eſſe etiam iudici arbitrarium, æſti-
8 mare, quod pretium dicatur † eſſe paruum, & modicũ
in uenditione, uel in locatione, ad arguendum, & dete-
gendum contractum ſimulatum, & uſurarium. Ita tra-
dit Cæpol. in dic. tract. de ſimulatione contractuum, n.
111. uerſ. 6. & ult. opinio, & n. 112. Et ibid. num. 113. ſcri
bit, iudicem arbitrari debere, ſecundum qualitatẽ per-
ſonarum, rei, cauſæ, & contractus. Nam arbitrari pote-
rit aliquando ſufficere læſionem in tertia parte iuſti ua-
loris, aliquando in dimidia, aliquando citra dimidiam,
aliquando etiam ultra dimidiam. Quæ ſingulatim ex-
plicat ipſe Cæpo. quem ſecutus ſum in li. 2. de arbit. iud.
caſu 217. in fin. Et nunc accedit Bald. in conſil. 311. In
quæſtione Galuagini in fine lib. 5. qui totum tribuit iudi
cis arbitrio, reſpectu qualitatis perſonarum & rei. Illud
uero obſeruandum eſt, quod res, quæ uenditur cum pa-
9 cto † de reuendendo, minoris eſt ualoris & pretii, quam
illa, quæ libere uenditur, cum nemo ſit, qui non cupiat
habere potius rem irreuocabiliter ſuam, quam reuoca-
biliter. Ita Abb. Butr. & reliqui, in cap. ad noſtram, de
empt. & uendit. & alios commemorant, ac ſequuntur
Rolan. in conſil. 58. num. 11. lib. 4. & Decia. in conſil. 2.
num. 169. lib. 1.

His præmiſſis, diſſeramus nunc de ſingulis præſum-
ptionibus.

Prima itaq. præſumptio, & coniectura contractus fœ-
neraticii, & uſurarii eſt, quæ ſecundum aliquos ſumitur
10 ex pacto de retrouendendo. Nam non † emptio, & uen
ditio, ſed pignus ex illo contrahi præſumitur. Ita Bart.
in l. creditor. §. ult. ff. qui pot. in pign. habe. & Bald. in l.
creditoris, in fin. C. de pign. Cæterum a Bar. & Bal. diſ-
ſentiunt alii, maxime Ang. in l. ad officium, in fi. C. cõm.
diuid. qui contrarium dixerunt, pactum. ſ. de retrouen-
11 dendo eſſe iuſtum, & † lege diuina ac humana permiſ-
ſum, & propterea ex eo argui non poſſe contractum eſ-
ſe uſurarium. Rectius Bart. Cæpol. in tract. de ſimul. con
tractuum, col. 6. uerſ. ego Bartholomæus, diſtinguit per
multos caſus, quos commemorabimus, & aliqua non
contemnenda adiungemus.

12 Primus itaque eſt caſus, quãdo tempore contractus
emptionis, & uenditionis, actum non fuit expreſſe, nec
tacite de retrouendenda re uendita, ſed deinde ex in-
teruallo promiſit uenditor retrouendere. Hoc in caſu p-
miſſa eſt pactio hæc, & propterea ex ea argui non poteſt
contractus fœneraticius. Ita Cæpol. in d. tract. de ſimul.
contractuũ, n. 4. uer. 1. caſu, & alios retuli in li. 1. de arbi.
iud. caſu 13. n. 3. ubi declaraui, niſi coniecturæ aliæ con-
trariæ extent. Eſt ratio, quia nullus extitit contrahentiũ
animus ſic paciſcendi ab initio, & fuit in libera poteſta
te emptoris, contractu ipſo iam perfecto, non promitte
re reuendere. Et propterea fuit eius liberalitas ſic paci-
ſci. Et ea quæ fiunt ex interuallo, non poſſunt adduci ad
probandum ſimulationem. Ita Bal. & Ange. in l. ſi quis
eum aliter, de uerb. obl. & in ſpecie magis Afflic. in c. 1.
in prin. n. 6. de feudo dato in uicem legis commiſſ. Eſtq.
13 pactũ ipſum de retrouendendo ſui natura permiſſum † le-
ge humana, l. 2. C. de pac. inter emp. & uẽd. imo & diuin. ,
ut Leuit. c. 25. & ſcribunt egregie Albe. in d. l. 2. Cæpoll.
in trac. de ſimul. contractuũ, n. 53. Tiraq. de retr. conuen
tional. in procem. n. 3. Natt. conſ. 198. n. 2. li. 2. Did. in li.
3. uariar. reſol. c. 8. n. 4. & noue bene eruditus Io. Baptiſt.
Lup. in comment. ad d. l. 2. C. de pac. inter emp. & uend.
in 2. par. in procem. n. 25. Decia. in conſ. 2. n. 134. lib. 1. &
Oſaſc. in deciſ. 42. n. 10.

Extenditur primo hic caſus, ut locum habeat etiam,
quando in illo contractu emptionis, & uenditionis in-
14 terueniſſet † læſio aliqua, ut quia iuſto pretio res uendi
ta non fuiſſet. Nam adhuc pactum de retrouendendo
ſubſecutum ex interuallo, nõ arguit contractum ipſum
uſurarium. Ita Cæpol. præcitato in loco. nu. 4. in fi. & n.
5. quem ſecuti ſunt Alexand. in conſ. 28. col. 2. uerſic. &
quamuis, lib. 3. Rip. in l. nemo poteſt, nu. 73. de leg. 1. &
alios refert Cagn. in l. 2. n. 6. & num. 130. C. de pact. in-
ter empt. & uend. Huic enim læſo redditur tantummo-
do actio, qua reſcindere poſſit ipſum contractum, iuxta
l. 2. C. de reſcin. uend. & c. cum dilecti, & c. cum cauſam,
de emptio. & uendit. ita docuit Cæpo. præcit. in loco. Et
idem prius reſpondit Bal. in conſ. 205. Iacob. li. 1. Et Cæ
15 pol. num. 7. addit differentiam eſſe inter contractũ † uſu-
rarium, & contractum illicitum, non tamẽ fœneraticiũ.
Nam quando eſt uſurarius, reſcinditur, & fructus per-
cepti reſtituuntur, ſeu cum ipſa ſorte compenſantur, ca.
ad noſtram, de empt. & vend. & c. illo uos, de pign. Quñ
vero eſt ſolummodo illicitus, fructus non reſtituuntur,
ſed contractus tantum reſcinditur, reſtituto pretio, uel
iuſtum ipſum pretium, firmo manente cõtractu, ſupple
tur. l. e. 2. C. de reſcind. uend. ubi latiſſime ſcribentes om
nes explicant, quæ paucis præcitato in loco traduntur.
Cæterum ab Alex. Cæpol. & aliis prædictis diſſentiunt
Caſtr. in conſ. 109. col. 2. uerſ. eſt etiam, lib. 2. & alii rela
ti a Ioan. Bapt. Lupo in d. l. 2. C. de pact. inter empt. &
uend. par. 2. §. 1. num. 34. Crediderim primam illam opi
nionem ueriorem eſſe, niſi aliqua coniectura cõcurrat,
ut ſi emptor ſolitus eſt fœnerari. Ita Alex. ſeu alter quis,
inter eius reſponſa, in conſ. 119. col. 2. uerſ. poſſet ergo,
lib. 4. Tiraq. de retrac. conuent. in præf. n. 9. & Crauet. in
conſ. 156. n. 18. & dicam infra in 2. coniectura. Idẽ quan
do clam, & ſecrete confectum fuiſſet inſtrumentum il-
lud pacti de reuendendo, ut admittit Lupus præcitato
in loco, num. 35. ex his præſertim, quæ tradit Cæpo. in d.
tract. de ſimulat. contractuum, in 19. præſump. & nos in
fra exponemus.

Secundus eſt caſus, quando pactum reuẽditionis fuit
appoſitum in ipſomet contractu emptionis & uẽditio-
nis, uel incontinenti poſt, ſed tamen nulla fraus, dolus,
16 læſio, † & deceptio interceſſit in ipſo cõtractu, uel in ip
ſo pacto. Hoc etiam caſu contractus iſte dici non poteſt
uſurarius. ita Cæpol. in d. trac. de ſimul. contrac. num. 8.
uerſ. 2. caſu. Nam cum hoc pactum reuendendi ſit ſui
natura licitum, iure. ſ. diuino, & humano permiſſum, ſi-
cuti ſupra demonſtrauimus, & probat Cæp. ubi ſupr. n.
53. nil refert, quod adiiciatur ipſimet contractui, uel ꝙ
ex interuallo appouatur.

Nec refert, ꝙ pactũ hoc collatũ ſit in uoluntatem uen
ditoris, uel emptoris, quemadmodum admittũt Did. in
d. li. 3. uariar. reſol. c. 9. in princ. & Lup. in d. l. 2. in præfa.
2. par. num. 25. & idem ſenſit Cæpol. de ſimulat. contra.
17 in 10. & 11. præſum. Et propterea ſiue pactũ hoc † colla
tum ſit in uoluntatem emptoris, ſiue uenditoris, ſẽper
emptor facit fructus ſuos. Quñ eſt in facultate uendito-
ris redimere, dubium non eſt, quin emptor faciat ſuos
fructus interim perceptos. ita Abb. in c. ad noſtram, nu.
8. de empt. & uend. & alii commemorati a Didac. Coua.
præcitatis in locis. Quando uero pactum reuendẽdi eſt
poſitum in uoluntate, & arbitrio emptoris, maius eſt du
bium, an ipſe emptor faciat hos fructus ſuos? Recepta

Digitized by Google

magis opinio eſt, teſte Ioan. Coraſ. in lib. 3. Miſcell. ca. 9. emptorem non lucrari hos fructus. Et hanc ſecuti ſunt alii relati a Lupo præcit. in loco, n. 26. Diſſentiunt tamē gl. Card. & Imol. in d. c. illo vos, de pign. quos probarūt Did. & Lup. vbi ſupra. Et rectius hos ſenſiſſe exiſtimo. Rurſus nulla eſt hoc in caſu differentia, quod hoc pactū reuendendi ſit perpetuum, vel ad tempus, cum ſemper ſit iure humano ac etiam diuino permiſſum, ita tradit Cæpol. in d. trac. de ſimul. contra. n. 53.

Tertius eſt caſus, quando in ipſo contractu interuenit fraus, vel dolus, vel ſimulatio vere, uel ficte, vel tacite, vel præſumptiue. Et adeſt ēt deceptio, ſiue læſio in vēditione, vel locatione, vel pacto de reuendendo. Hoc in ca-
18 ſu ſine controuerſia † contractus ille dr̄ feneraticius. Ita Cæpol. in d. tractatu de ſimulatio. contractuum, num. 12.
19 verſ. 3. caſu principali. Vere autem dolus, † vel fraus, vel ſimulatio (inquit Cæpolla) dicitur interueniſſe, qñ actū fuiſſet inter partes, quod licet inſtrumētum loqueretur de venditione, nihilominus intelligeretur eſſe pignus.
20 Ficte † vero (ait Cæpo. qui ſupra) dr̄ interueniſſe dolus, vel fraus, aut ſimulatio, quando lex, vel ſtatutū ita fingeret. Si quis fecerit talem contractum, fingatur vſurarius vel ſimulatus. Et inquit ad rem facere gl. l. vnic. §. accedit. C. de rei vxor. actio. & in le. non eſt veriſimile. ff. qđ met. cau. & in c. is qui fidem, de ſponſ.

Cæterum difficile eſt tueri, quod ſtatutum ita poſſit diſponere, quod fictio præſupponat veritatem eſſe in cōtrarium, ſicuti gloſ. dic. §. accedat, manifeſte dixit. Dici forte poteſt Cæpollam ſenſiſſe, quod fictio hæc ſumatur pro præſumptione iuris, & de iure, quæ a pari procedit cum fictione, quoad hoc, vt nō admittatur probatio in contrarium, quemadmodum habetur in dic. cap. is qui
21 fidem, allegato a Cæpol. Tacite † dolus, vel ſimulatio dicitur interueniſſe, quando tacite actum eſt inter cōtrahentes, quod licet inſtrumentum fieret de venditione,
22 tñ in veritate eſſet pignus, vel econtra. Præſumptiue † dolus, vel ſimulatio interueniſſe dr̄ in contractu, quando non conſtat, quid actum ſit expreſſe, tacite, vel ficte, ſed coniecturis, & præſumptionibus fraus, dolus, vel ſimulatio detegitur. Quas quidem præſumptiones, & coniecturas enumerabimus infra a ſecunda vſque ad finem.

Quartus eſt caſus, quando in ipſo contractu vēditionis, locationis, & pacto de reuēdendo interuenit fraus,
23 dolus, & ſimulatio, ſed tamen nulla commiſſa † eſt deceptio, & læſio in pretio vēditionis, locationis, & pacto de reuendendo. Hoc in caſu ſi ex parte vtriuſq. interuenit dolus, vel ſimulatio, contractus dici debet ſimulatus, & feneraticius ita Cæpoll. in d. tract. de ſimulat. contractuū num. 90. verſ. 4. vero caſu, & propterea reſcindi poſſe, & debere tam in foro Ciuili & Canonico, quam in foro cōſcientiæ. Si vero (inquit Cæpol. dic. num. 90. verſic. ſed ſi fraus.) dolus, & fraus interuenit ex parte vnius contrahentium tantummodo, ſubdiſtinguit Cæpol. multos caſus, quos hic repetere ſuperſedeo.

Quintus eſt caſus, quando dubitatur, an in dictis cōtractibus interuenerit dolus, fraus, vel ſimulatio, ſed ta-
24 men in damnum venditoris interuenit læſio in tribus, † hoc eſt, venditione, conductione, & pacto de reuendendo. Hoc in caſu ſcriptum reliquit Cæpol. in d. tract. de ſimulatione contractuum, n. 93. verſ. 3. vero caſu, ſine controuerſia contractum eſſe illicitum, & præſumi ſimulatum, ac ēt vſurarium, ex quo hæc læſio concurrit cū pacto de retrouendendo, iuxta c. ad noſtram, de empt. & vend. & c. illo nos, de pign. & dicemus infra.

Sextus eſt caſus, quando ambigitur, an in dictis contractibus interuenerit dolus, fraus, vel ſimulatio, ſed ad
25 venditoris detrimentum interuenit læſio in † duobus contractibus tantum, hoc eſt, in venditione, & conductione, vel in venditione, & pacto de reuendendo. Hoc in caſu Cæpolla in præcitato loco num. 93. verſ. ſecundo caſu, quando, &c. ſubdiſtinguit multos caſus, quos nūc non refero.

Septimus eſt caſus, quando dubitatur, an in dictis cōtractibus interuenerit dolus, fraus vel ſimulatio, ſed tamen ad venditoris detrimentum interuenit læſio in uno
26 † tantum, hoc eſt, aut in vēditione, aut in locatione, aut in pacto de reuendendo, & læſio eſt minus dimidia iuſti pretii. Hoc in caſu Cæpol. in dic. tract. de ſimulatione contractuum, num. 98. verſic. 6. caſu principali, ſcripſit contractum non dici illicitum, nec præſumi fœneraticium, tam in foro Pontificio, quam Cæſareo, cū vtroque iure permiſſum ſit contrahentibus ſe inuicem decipere.

Octauus eſt caſus, qñ pdicta læſio eſt prope dimidiā
27 iuſti † pretii. Et tunc quo ad præſumendū contractū vſurarium, idē (inquit Cæpol.) dicendū eſt, quod dicemus infra de læſione ultra uel citra dimidiam; quo vero, ut contractus dicatur illicitus, & ob id reſcindendus iuxta l. 2. Cod. de reſcind. vend. dicendum eſt; non cenſeri illicitum.
28 Nonus caſus, quando læſio eſt † ultra uel citra dimidiam iuſti pretii, ſed nullum adeſt pactum de reuendendo, atque ita vnum tantum adeſt, nempe læſio, nec emptor ſolitus eſt fœnerari, nec etiam aliqua adeſt alia mala præſumptio. Hoc caſu contractus non præſumitur fœneraticius, & ſimulatus. Ita Cæpol. præcitato in loco, num. 99. poſt Cyn. & Iacob de Arena in l. emptione. q. 3. C. plus valere quod agit. &c. Idem ſcripſerunt Gozad. in l. 2. num. 192. C. de pact. inter empt. & vendit. & Hier. Gabr. in conſil. 74. num. 9. in fin. & num. 10. libr. 1. Et ſi adducti ſunt tex. l. interpoſitas, C. de tranſact. ubi Ang. & l. ſi dolus, C. de reſcind. uend.
29 Decimus eſt caſus, quando tria interueniunt, † nempe læſio in vno ex contractibus ultra dimidiam iuſti pretii, pactum de retrouendendo, & quod emptor ſit ſolitus fenerari. Hoc in caſu receptiſſima eſt ſententia Legiſtarum, Canoniſtarum, & Theologorum, contractum præſumi ſimulatum, & vſurarium. Ita Baldus in conſil. 311. In quæſtione Galuagini col. 1. ver. quinto reuertor, lib. 5. Cæpol. in d. tract. de ſimulatione contractuum, n. 107. verſ. tu tamen in hac q. & num. 108. verſic. ſecunda concluſio, qui teſtatur hanc eſſe communem, & in foro ſic ſeruari. Hanc quoque ſecuti ſunt Cynus, Caſtr. Salyc. & alii permulti, quos commemorat & ſequitur Didac. li. 3. var. reſol. c. 8. num. 4. ver. num hæc tria. & alios referam in ſubſequenti caſu. Et ſententiam hanc probāt d. cap. ad noſtram, de empt. & uen. & d. cap. illo uos, de pig. quæ explicat Cæpol. & nos infra attingemus. Eſt etiā obſeruandum, quod læſio conſiderari debet habita rōne etiam pacti de reuendendo, cum certum ſit, rem eſſe minoris ualoris, cum adiectum eſt pactum ipſum de reuendendo, ſicuti auctoritate multorum reſponderunt Rol. in conſ. 58. n. 11. lib. 4. & Decia. in conſ. 2. n. 169. lib. 1. & diximus ſupra in tertio præmiſſo.

Vndecimus eſt caſus, quando concurrunt duo, hoc
30 eſt, læſio in † uno tantum contractu ultra dimidiam iuſti pretii, & pactum de reuendendo. Hoc in caſu variæ ſunt Doctorum opiniones. Prima fuit eorum, qui ſcripſerunt, his duobus tantum concurrentibus præſumi contractum fœneraticium. Ita gloſſ. in cap. conqueſtus, de vſuris, vbi Abb. & Ioan. de Anania, idem Abbas in cap. ad noſtram, num. 4. de emptione, & venditio. & ibidem prius Ioan. Andreæ, & Butrius, quos ſecutus eſt etiam ibi idem Abbas in conſil. 76. lib. 1. Archidiacon. in cap. pleriq. 14. quæſt. 3. Alberic. in l. emptione, C. plus ualere quod agitur. Imola in cap. illo uos, num. 15. de pignor. Caſtr. in conſ. 109. Viſa petitione prædicta, col. 2. & in conſ. 143. Viſo proceſſu, & atteſtationib. n. 2. libr. 2. Ambr. de Vign. in c. ſalubriter, n. 11. de uſur. Guid. Papæ in cōſ. 180. Alex. in cōſ. 54. n. 1. lib. 6. Affli. in dec. 339. & in

cap. 1.

c. 1. in princ. num. 16. & num. 44. de feudo dato in vicē legis commiſſor. Ruin. in conſ. 16. num. 11. lib. 4. Ferrarius in cautela 17. qui teſtatur hanc eſſe magis cōem, & ſeruari in iudicando. Idem affirmarunt Caſſiodor. in deciſ. 1. tit. de vſuris. Pariſ. in conſ. 54. nu. 62. & in conſil. 95. num. 29. lib. 1. Bertrandus in conſ. 87. lib. 2. parte 1. Iacob. in l. ſi quis nec cauſam, §. 1. ff. ſi certum pet. Chaſſanæus in commentarijs ad conſuet. Burgūdiæ, rubric. 5. num. 12. Capra in reg. 87. & 173. Gramm. in deciſ. 70. num. 30. Crau. in conſ. 156. num. 4. & num. 7. qui affirmat Senatum Taurinenſem ita iudicare conſueuiſſe. idem Crauet. in conſ. 491. num. 10. lib. 3. Eandem ſecuti ſunt Natta in conſ. 198. num. 8. lib. 1. & in additio. ad Alex. in conſil. 54. lib. 6. Craſſus in communibus opinionibus, lib. 1. cap. 3. num. 8. Vinius in communib. opinionibus, in verbo, vendere, & in verbo, cōtractus. Emanuel Soarez in theſauro receptarum ſententiarum, in verbo, contractus, num. 20. Ioan. Baptiſta Lupus in l. 2. in ſecunda parte, num. 19. verſ. tu autem, C. de pactis inter emp. & vend. Hieron. Gabriel. in conſ. 74. num. 2. lib. 1. Et teſtatur Cæpol. in trac. de ſimulatione contractuū, num. 100. hanc opinionem conſulendo probaſſe collegium Mediolanen. & Papien. viſo conſil. Ioan. de Caſtello Epiſcopi Vicentini. Scripſit etiam Cæpolla ſic reſpondiſſe Signorol. in conſil. incipiente: Certo tempore Ioā. de Homodeis. & illi ſubſcripſerūt Ful. Plumbinus, Vicomercatus, Proſdocimus de Comitib. Franc. Capiliſtius, Henricus Alamus, Alexander, & Benedictus de Doctoribus. Affirmat quoque Cæpolla ſic bis conſuluiſſe Antonium Roſellum. Eandem viſus eſt probare Maſcard. in concluſ. 441. num. 2. His conſtat receptiſſimam eſſe hanc ſententiam, quod ſcilicet hæ duæ præſumptiones ſufficiant. Et ii adducti ſunt præcipue tex. c. ad noſtram, de emp. & vend. & c. illo vos, de pignor. de quorum ſenſu & intellectu dicemus ſtatim. Et hanc quidem opinionem intelligit Caſtr. in d. conſ. 143. num. 2. procedere et quando ſolis indiciis & coniecturis probatur pactum ipſum de reuendendo, quod illis probari poſſe cenſuit Caſtr. cum clam fieri ſoleant. & idem reſpondit Imola in conſ. 92. & ſecutus eſt Vinc. Franc. in deciſ. 105. num. 1. in 1. par. qui in fin. & in nouiſs. additionibus ad deciſ. illam teſtatur ſic pluries iudicaſſe conſilium Neapolitanum.

31 Secunda fuit opinio eorum, qui dixerūt, quod † imò hæc duo, læſio ſcilicet pretii, & pactum de reuendendo non ſufficiunt ad arguendum contractum vſurarium. Ita ſenſit Iacobus de Arena, & Cynus in l. emptione. quæſt. 4. C. plus va. c. Io. Andr. in c. illo vos. de pign. & ibidem Zabarella, ſic & Anchar. in c. ad noſtram. de emptio. & vend. Laurentius Rodulphus in tract. de vſuris, qui affirmat, ſic et ſcripſiſſe Laurentium de Pinu, & Caſt. in conſ. 74. in cauſa mota per Dom. Dorotheam. in lib. 2. & prædictos retulit ac ſecutus eſt Cæpolla in tract. de ſimulatione contractuum, n. 101. qui dixit, ſe ſemper hanc opinionem probaſſe conſulendo, & quòd ſi caſus eueniret, ſic conſuleret, & iudicaret. & idem eod. in tract. num. 18. & 19. Et prædictis accedunt Arch. in c. quia plerique. 14. q. 1. Bald. in ca. 1. de feudo dato in uicem legis commiſſo. Alex. in conſ. 109. col. vlt. lib. 4. Corn. in conſ. 4. lib. 1. Socin. ſen. in conſ. 148. lib. 2. Ruin. in conſ. 16. num. 10. & 12. lib. 4. Decius in conſ. 167. num. 5. & in conſ. 662. num. 3. & 4. Antonius Burgos in d. c. ad noſtram, nu. 24. Boerius q. 101. num. 5. qui teſtatur ſe ita iudicaſſe, & conſuluiſſe, ſicuti vere conſuluit in conſ. 31. Socinus in conſil. 50. num. 3. lib. 1. & eſſe magis communem aſſeruit Tiraquell. in tract. de retractu conuentionali. in præfatione, num. 5. ſic & Coraſius lib. 3. miſcella. cap. 9. Cagnolus in l. 1. num. 50. C. de pactis inter empt. & venditor. & ibidem Gozadinus num. 30. verſ. 7. quæro. Ita quoq. Oſaſcus in deciſ. 41. col. vlt. Rolād. a Valle in conſ. 48. num.

10. lib. 4. qui alios nonnullos refert. Sic & Decianus in conſ. 2. num. 176. & 177. lib. 1. Burſat. conſ. 117. num. 13. lib. 1. Franc. Beccius in conſ. 52. num. 7. & Rimin. iun. in conſil. 118. num. 13. lib. 2. Et hanc viſus ſum ſequi in lib. 2. de arbitr. iudic. Caſu 217. Et ex prædictis Cæpolla in d. tract. de ſimulatio. contractuum, num. 108. verſic. quinta concluſio. facit concluſionem, quod ad detegen-

32 dum † contractum fœneraticium, non ſufficiunt duæ præſumptiones. Et hæc opinio fulcitur multis his rationibus, & argumentis ſecundum Cæpol. in d. tractat. de ſimula. contractuum, num. 102.

33 Primò ea ratione, quod contractus † præſumi, & iudicari debet, qualem eius prima facies oſtendit. l. cū precibus. C. de prob. l. ſi tantum. ff. ad S. C. Maced. & tradunt Dec. in l. vlt. num. 14. C. de edi. Diui Adr. toll. & ibid. Zuchar. num. 81. & in ſpecie Bald. in c. 1. in princ. de feudo dato in vicem legis commiſſo. Abbas in conſ. 25. in fin. & in conſ. 49. col. 1. lib. 1. & Alex. in conſ. 3. col. 2. lib. 1. quos ſecutus eſt Crauet. in conſ. 10. num. 1. & Decian. in conſ. 2. num. 61. lib. 1. qui multis comprobant. Atqui prima ipſa facies huius contractus, non oſtendit eſſe fœneraticium. Ergo talis præſumi non debet. arg. d. c. illo vos. iuncta gl. in verbo, ex forma. & c. in ciuitate. in verbo, ex forma. de vſuris. Cæterum facile reſponderi poteſt, quod etſi prima ipſa facies ſcripturæ contractus, non oſtendit, contractum eſſe vſurarium, attamen probabata ipſa læſione, & adiecto pacto de reuendendo, colligitur coniectura iure probata, & recepta contractum eſſe fœ-

34 neraticium. Illud enim ſatis expreſſum † dicitur, quod colligitur ex coniecturis a lege probatis, ſicuti diximus ſup. lib. 1. q. 45.

35 Secundò motus eſt Cæpolla, quòd in dubio ſtandum eſt † inſtrumēto, nec in dubio præſumitur ſimulatus, & vſurarius. l. cum precib. C. de proba. & late ſupr. in prima huius præſumptionis diximus. Atqui hoc in inſtrumento & contractu, nullum eſt factum verbum, quòd ſit vſurarius. Ergo &c. Reſpondetur vt ſupr. Et contractus præſumitur legitimus, & non ſimulatus, niſi coniecturæ cōtrariæ exiſtant.

36 Tertio ſuffragatur ſecundum Cæpollam, quod contractus † dici non debet illicitus, & a lege reprobatus, niſi manifeſte appareat. l. præuaricationis. §. vlt. ff. de præuaric. c. vlt. 31. q. vlt. c. præterea. 23. diſt. & in c. quid autem. 30. q. 4. Atqui nulla lege reperitur cautum, quod ſi in contractu adeſt læſio, & pactum de reuēdendo, dici debeat vſurarius. Ergo talis non eſt iudicandus. Hoc argumentum eſt ſatis ſolidum, cum pactum ipſum de reuendendo ſit ſui natura permiſſum, vt diximus ſupra. Nec ipſa

37 tenuitas pretii † arguit contractum fœneraticium, cum lex concedat aliud remedium, nempe ipſius contractus reſciſſionem. l. 2. C. de reſcin. vēd. vt diximus ſup. Quod intelligo, niſi pretiū eſſet admodum tenue, vt dicemus infr. in 3. opin.

Quartò ſic argumentatur Cæpoll. iure canonico duo tantum ſunt iura, quibus videtur probari, an & quādo præſumatur contractus ſimulatus, in fraudem vſurarū celebratus, videlicet d. c. illo vos. de pignor. & c. ad noſtram. de empt. & vend. quibus fulcitur opinio Doctorum affirmantium duo hæc ſufficere. Atqui duo illa iura (inquit Cæpol.) requirunt alias præſumptiones vltra illas duas. Ergo hæ duæ non ſufficiunt. Reſpondetur, prædicta duo iura nil etiam hac pro opinione vrgere, vt ſtatim dicemus.

38 Quinto arguit Cæpolla auctoritate gloſſæ in l. dolus. C. de reſcin. vend. quæ dixit, quòd ſola † paruitas pretii, non ſufficit ad præſumendum dolum, ſed coniuncta cum aliis ſic. vt leg. cum ii. §. modus. ff. de tranſactio. atque ita loquitur in plurali, dum dicit cum aliis, & ſic ſaltem duæ aliæ præſumptiones requiruntur. arg. l. vbi numerus. ff. de teſtibus, & confert text. l. inſtrumenta in gloſs.

Digitized by Google

gl. vlt. C. de probat. Et hoc idem tradit ipſe Cæpol. præcitato in loco. n. 18. & n. 107. verſ. ſed quantum ad hoc. & Moderni Pariſ. in tract. de vſur. num. 397.

Cæterum reſpondetur, gloſſæ auctoritatem eſſe probabilem, non autem neceſſariam.

Sextò perpendit Cæpol. nu. 105. tex. in d. c. ad noſtrã. de emp. & vend. vbi tres erãt præſumptiones: prima ob pretij ſcilicet paruitatem, vt colligitur ex illis verbis, quòd vix dimidiam pretii contingebat, ſecunda ob pactũ de reuendendo, ibi, promiſit, vt quandocũque vſque ad nouenium daret ſexaginta vncias aureorum, domos eius reſtitueret, & oliuas. Tertia, quod ille Martinus emptor nõ teneretur reſtituere domos, & oliuas vſque ad ſeptẽnium ipſi venditori, qui ibi appellatur debitor.

Quartam etiam Præſumptionem conſiderat Cæpolla, quia ibi dictum fuerat, quòd emptor teneretur reſti-

39 tuere rem, numerato ei pretio, quòd verbum † reſtituere, ſignificat mutuum vel pignus, non aũt venditionẽ, vt dicemus infr. in 11. coniectura. Quocirca (inquit præcitato in loco Cæpolla) cũ Pontifex Maxi. dixerit, quod contractus ille præſumitur fœneratitius ex his, quæ dicũtur ibi, ſequitur dicendum, quòd ſaltem ibi concurrebant tres coniecturæ, nẽpe pretium modicum, pactum de reuendendo, & quòd emptor non teneretur reuẽdere, niſi elapſo certo termino. Et hanc interpretationem, ſuppreſſo Cæpollæ nomine probarunt & Didac. Couar. in lib. 3. variar. reſol. c. 8. nu. 4. verſ. ſed ſi exactius penſitemus. & Decian. in conſ. 2. num. 133. & num. 134. lib. 1. qui dixit, neminem conſideraſſe tertiam illam coniecturam. Verum reſponderi facile poteſt, Pontificem Maxim. non negaſſe illo in loco, quin duæ coniecturæ ſatis fuiſſent, ad detegendum contractum fœneratitium. Et ſi enim ob tres, vel etiam quatuor coniecturas, quæ ibi concurrebant, contractus ille fuerit a Pontifice habitus vſurarius, non tamen inde ſequitur, quin duæ coniecturæ tantum ſatis fuiſſent, quia hoc non negauit ſummus Pontifex.

Septimò, & vltimo conſiderauit Cæpolla præcitato in loco, tex. c. illo vos. de pign. quòd plures ibi extiterint cõiecturæ, & præſumptiones. Nam ibi præter pactum de reuendendo, actum fuit, quòd vltra ſummam receptam perſoluerentur quinquaginta ſolidi, & quod fructus in ſortem imputarentur. Et accedit, quòd is emptor cõſueuit exercere vſuras, ſicuti in fine Pontifex Max. ita diſſerit, præſertim cum vſuras conſueuerit exercere. Reſponderi poteſt, vt diximus ſupra ad c. ad noſtram. Pontificem Max. non negare quin duæ coniecturæ, & præſumptiones ſufficiant.

40 Tertia fuit opinio eorum, qui exiſtimarũt, iudicis † arbitrio relinqui, an duo hæc tantum, pactum ſcilicet de reuendẽdo, & pretii tenuitas, arguere poſſint contractũ eſſe ſimulatum, & fœneratitium. Hanc opinionem probarunt manifeſte Corn. in conſil. 4. lib. 1. Alex. in conſil. 119. in fin. lib. 4. Neuiz. conſ. 88. nu. 4. Didac. in lib. 3. variar. reſol. cap. 8. num. 4. verſ. Cæterum ad ſedandam. & Io. Baptiſta Lupus in l. 2. in 2. par. §. 1. num. 29. verſic. illud tamen. C. de pact. inter emptor. & vendit. Quorum quidem ſententia vel ex eo comprobatur, quòd & reliquæ omnes coniecturæ, de quibus infra diſſeremus, iudicis arbitrio relinquuntur, ſicuti ſcripſi multorum auctoritate in lib. 2. de arbitr. iudic. Caſu 247. Iudex itaq. prudens diligenter conſiderabit pretii tenuitatem, qualitatem perſonæ emptoris, & naturam ipſius cõtractus. Nam ipſa pretii tenuitas, tãta eſſe poſſet, vt facile conii ceret iudex contractum eſſe vſurarium, ſicut reſponderunt Caſtr. in conſ. 306. num. 5. lib. 1. Alex. in conſil. 54. lib. 6. Moden. Pariſien. in tract. de vſuris. q. 56. Crau. in conſ. 156. num. 8. & manifeſtius Did. in d. lib. 3. variar. reſol. c. 8. num. 4. verſ. Cæterum ad ſedandam. & Oſaſc. in deciſ. 42. col. vlt. verſ. contrariam. Perſonæ etiam qualitatem conſiderabit iudex. Non enim idem de ruſtico, & ignaro valoris rerum emptore, iudicabit iudex, quod de verſuto mercatore. Non etiam idem de muliere ignara, quod de viro diligenti exiſtimabit. Nam & ruſticus, & mulier facile excuſantur, ne fœnus exercuiſſe dicantur, ſicuti ſcripſerunt Bal. & Caſtr. in l. cum allegas. C. de vſuris. Iaſ. in l. ſi quis id quod. in 5. no. ff. de iuriſdic. omn. iud. Ferrarius in cautela 37. Tiraq. de retractu cõuentio. in præfatione, num. 34. Did. in d. c. 8. num. 4. in fi. & Io. Baptiſta Lupus in d. §. 1. num. 30. qui recte poſt alios admonuit, iudicis arbitrio relinqui, an ruſticus,

41 † & mulier ſic ignari, & ſimplices ſint, vt nil mali de eis poſſit ſuſpicari. Qualitatem etiam contractus cõſiderabit prudens, & diligens iudex. Nam datio † in ſolu-

42 tum, etſi venditionis vim obtinet, attamen difficilius in ea præſumitur exerceri fœnus, quam quando pecunia ipſa numeratur. Ita Fulg. in conſ. 134. col. 2. Dec. in conſil. 18. col. 2. verſ. nec obſtat. & in conſ. 167. col. 2. Cagn. in l. 2. num. 54. C. de pact. inter empt. & vend. Neuiz. in cõſil. 88. num. 6. Tiraq. in tract. de retractu conuentionali. in præfa. num. 27. & Burſ. in conſ. 117. num. 8. Nec repugnat, quod Ang. in conſ. 243. in fin. Imola in conſ. 98. col. vlt. in conſ. 99. col. 2. verſ. quintum dubium. & Barb. in conſ. 51. lib. 1. Pariſ. in conſ. 53. num. 78. lib. 1 reſponderint, etiam in datione inſolutum committi, & præſumi fœnus. Nam reſpondetur, & facile conceditur, com-

43 mitti, & præſumi, ſed † non ita facile, vt quando pecunia cõtrahitur, quemadmodum ſcripſit & Didacus in d. c. 8. nu. 5. qui hoc etiam iudicis arbitrio relinquit, ſicuti facit & Io. Baptiſta Lupus in d. §. 1. num. 33.

De hac prima coniectura ſatis, quando ſcilicet pactũ de reuendendo, eſt coniunctum cum pretii tenuitate. Nunc ad alias coniecturas veniamus.

Secunda eſt præſumptio, & coniectura cõtractus vſu-

44 rarii, & fœneraticii, quando † lex præſumit, quòd contrahentes non habuerint animum emendi, & vendendi. Hic ſane animus colligitur atque detegitur, quando tẽpore venditionis, vel ante dictum fuit, vel tractatum, quòd non eſſet venditio, ſed pignus. Nam tunc venditio ſtatim ſecuta cum pacto illo de reuendendo, præſumitur ſimulata, & fœneraticia. Ita Cæpolla in tract. de ſimulatione contractuum, num. 15. verſic. & prima præſumptio. ſic etiam Caſt. in conſ. 306. Quanquam lõga ſit. col. pen. in princ. & idem in conſ. 109. col. 1. verſ. ſed hic adſunt. lib. 2. Boerius in q. 183. num. 16. Gramm. in deciſ. 76. num. 4. & Hier. Gabriel. in conſ. 74. num. 4. lib. 1. Tiraq. de retractu conſang. §. 1. gl. 14. num. 24. & alios refert Maſcardus in concluſ. 440. num. 6. Eſt ratio, quia

45 animus, & voluntas † ad ſimulationem detegendã declaratur ex tractat. ante ipſum contractum. Ita Bart. & Bald. in l. pacta nouiſſima. C. de pact. & Dec. in conſil. 543. num. 19. Idem eſt, quando venditio fit ex interuallo, ſed venditor prius fuerat proteſtatus, quod nolebat vendere, ſed pignori dare. Ita Bart. in l. item quia. §. idẽ Iulianus. nu. 3. ff. de pact. vbi Bald. & Ang. & idem Bart. in l. pacta nouiſſima. num. 5. C. eo. & in l. Titia. §. idem reſpondet. il 1. ff. de verb. oblig. & ibid. Imola, num. 7. Et hos ſecutus eſt Cæpolla in loco iam allegato. Si vero præceſſit tractatus, & ſecuta eſt prædicta venditio, ex interuallo, nulla tamen præcedente proteſtatione, contractus non præſumitur vſurarius. Ita præcitato in loco Cæpolla auctoritate Ang. in l. ſi quis cum aliter, num. 9. de verb. oblig. & ibidem Alex. nu. 12. & Iaſ. num. 20. & ſcripſi in lib. 2. de arbitr. caſu 470. nu. 16. Verum aliter viſi ſunt ſentire Alex. in conſ. 54. col. 1. verſ. concurrit & alia. lib. 6. Corn. in conſ. 41. num. 8. lib. 3. & Crau. in conſil. 156. num. 18. & in conſ. 491. nu. 20. quos ſecutus ſum in conſ. 109. num. 34. lib. 2. & illis accedit Natta in conſil. 449. num. 8. Cum dixerunt, inſtrumenta facta ex in-

46 teruallo, † arguere maiorem ſuſpicionẽ. Quæ poſterior opinio

opinio locum habere poteſt, quādo is emptor eſt ſuſpe-
ctus, vt ſi conſueuit ſimiles contractus ſimulatos, & fęne
raticios facere. Cæterum quando contractus iam eſt per
fectus, & deinde aliquid dicatur, vel fiat quod alioqui
ſignificare poſſet contractum eſſe ſimulatum, non tamē
ex actu ſubſecuto arguitur, quia vt dici poſſit ſimulatus,
requiritur quod ab initio fuerit ita actum. Bald. in l. vni
ca, num. 19. C. ſi ſeruus extero. Alex. conſ. 29. nu. 19. lib.
7. & Nat. in conſ. 628. num. 20. Eſt & ſecundum ſignū,
quo animus iſte colligitur, quando debitor petebat pe-
cuniam mutuo, creditor vero dixit, nolle mutuo dare,
ſed emere cum pacto de reuendendo ad certum tēpus,
& deinde ſubſecuta eſt venditio cum prædicto pacto re
uendendi. Hoc ſane ſigno colligitur animus fęnerandi.
Ita, Cæpoll. in loco prææalleg. num. 15. verſ. item præſumi
tur quod. vbi huius ſententię commemorat Hoſtienſ. &
Butr. in c. ad noſtram. de emp. & vend. Odoffred. & Bal.
in l. emptione. C. plus valere quod agitur. Gul. & Zabar.
in clem. ex grandi. de vſuris. Rom. in conſ. 423. num. 12.
& in ſing. 440. an pacta de retrouendendo. & Imol. in c.
ad noſtram, num. 9. de empt. & vend. Caſtren. in conſil.
109. Viſa petitione. num. 2. lib. 2. Calcan. conſ. 25. nu. 38.
& conſ. 28. num. 4. Dec. in conſ. 167. n. 7. His addo Affl.
in c. 1. in princ. num. 25. verſ. octauo præſumitur. de feu-
do dato in vicem legis commiſſo. Gramma. in d. deciſ.
76. num. 4. & ego ipſe reſpondi in conſ. 109. num. 19. lib.
2. Hoc tamen ſignum locum habet, quando ſtatim ſecu
ta eſt venditio, ſecus ſi ex interuallo. Ita declarat Afflic.
vbi ſup. num. 6.

Eſt & tertium ſignum, quando conſtat, quod debitor
quærebat pecuniam mutuo ſuper illo prędio, quod de-
inde vendidit cum eo pacto de reuendendo. Hoc eſt ſi-
gnum contractus fęneraticij. Nam venditio illa eſt qui
dam color quæſitus de contractu ad contractum. Ita
ſcripſit Cæpol. in d. tract. de ſimulatione contractuum.
num. 26. verſ. idem quando probaretur. adductus aucto
ritate Caſtren. in conſ. 328. in meo Codice eſt in conſil.
109. Viſa petitione prædicta, num. 2. lib. 2. Maſcard. con
cluſ. 442. num. 9.

Quartum eſt ſignum, quo colligitur animus contra-
hendi mutuum ſub vſuris, non autem vendendi, quan-
do actū fuit inter partes a principio, quòd ipſe emptor
cogeretur locare rem venditam ipſi venditori, cum pa-
cto de reuendendo, & quod aliter venditor ipſe non eſ-
ſet venditurus. Hoc eſſe ſignum contractus fœneraticii,
ſcripſit præcitato in loco Cæpolla, num. 16. verſic. item
non præſumitur.

Quintum eſt ſignum, quando reperiretur ſcriptū in
47 libro emptoris, quòd ipſe eſſet aſſecuratus † ſuper talib.
bonis. Nam verba illa ſignificant, nō venditionem, ſed
pignus contractum fuiſſe. Ita reſpondit Crauet. in conſ.
156. num. 17. & præter eum, idē decidit Boer. in q. 102.
col. 3. verſ. præterea. Ita pariter, quando emptor alijs ver
bis confeſſus eſt, pignus eſſe, & non emptionem a ſe fa-
ctam, ſicuti ſcripſit Affl. in c. 1. princ. num. 21. verſ. quar
to præſumitur. de feudo dato in vicem legis commiſs.
Receditur tamen ab hac præſumptione, & prædictis ſi-
48 gnis, quando † conſtare poſſet ex proüe contrarium. Ita
Cæpol. d. num. 16. verſ. hæc tamen præſumptio. Nam
hæc eſt præſumptio (inquit ille) iuris, non autem iuris,
& de iure, vt tradit Laur. Rodulphus in c. conſuluit. q.
60. de vſur. & ideo non admittit probationem in contra
rium, vt ſcripſi ſup. lib. 1. q. 31. Imò etiam ſi hæc eſſet prę
ſumptio iuris, & de iure, adhuc ſecundum Cæpoll. ad-
mitteretur probatio in contrarium, per confeſſionem,
venditoris. Cum præſumptio iuris, & de iure, diluatur
confeſſione eius, pro quo ſtat ipſa præſumptio. gloſs. &
Doct. in l. inter ſtipulantem. §. ſi Stichum. de verb. oblig.
cum alijs congeſtis ab ipſo Cæpoll. Cæterum minus ve-
ram exiſtimo hanc Cæpollæ traditionem, cum nō pen-
deat a venditoris poteſtate, quòd contractus iſte nō ſit
vſurarius, & ideo eius cōfeſſio nil operaretur, ſi hæc eſ-
ſet præſumptio iuris, & de iure, iuxta ea, quę ſcripſi ſup.
in lib. 1. q. 61. num. 11.

Tertia eſt præſumptio, & coniectura, qua detegitur
49 contractus vſurarius, & fœneraticius, quando † eſſet læ-
ſio in locatione, ſeu quantitate fictus, & penſionis, quæ
pendente tempore reuendendi, a vēditore præſtari de-
bet emptori. Ita Cæpoll. in d. tract. de ſimulatione cōtra
ctuum, num. 32. verſic. tertia præſumptio. qui declarat
hoc contingere poſſe quatuor modis, in perſona condu
ctoris, & alio modo in illa locatoris.

Primo modo in perſona conductoris, quādo excedit
ſummam iuſti pretii, habito reſpectu ad quantitatē pe-
cuniæ ſolutæ pro re vendita, eadēque locata, & habito
reſpectu ad fructus qui percipiūtur, vel percipi poſſūt,
ex dicta re locata, & ad pēſionem, quæ ſolui debet ex re
liuellata. Exempli gratia. Emi a Titio cētum aureis fun-
dum, quem eidem conſtituta penſione, ſex aureorū lo-
50 caui. Hæc eſt læſio reſpectu pecuniæ, cum reditus † cen-
tum aureorum ſint quinque aurei. Eſt etiam læſio reſpe
ctu fructuum percipiendorum, cum tot fructus non per
cipiantur ex fundo, vt reditus viginti aureorum æquēt
ſortem, atque ita minus percipitur, quam in quinque,
pro ſingulis centum aureis ſingulis annis, cum tamen le
51 ge ſancitum ſit, reditus tot eſſe debere, vt † viginti an-
nis ſors æquetur. §. quia vero Leonis. in Authen. de non
alien. Quam conſtitutionem ſic præter Cæpollam inter
pretati ſunt Corn. in conſ. 265. lib. 1. & in ſpecie noſtra
Guido Papę in conſil. 180. col. 2. & poſt alios Crauet. in
conſ. 156. num. 12. in fin. Natta in conſ. 198. num. 14. lib.
1. Roland. in conſ. 40. num. 27. lib. 2. & Decian. in conſi.
2. num. 75. lib. 2. Verum Didac. lib. 3. variar. reſol. c. 9. nu.
7. verſ. quamobrem. exiſtimat, iuſtum rei valorem eſſe ſe
cundum communem patriæ æſtimationem. Et coniectu
ram hanc probarunt etiam Bal. in conſ. 321. Inſtrumen
to in forma. col. 2. verſic. item fuit pactum. lib. 3. Abb. in
conſ. 76. col. 1. verſic. ſecundo interuenit. lib. 1. Tiraq. de
retractu conſang. §. 1. gloſs. 7. num. 75. Roland. in conſ.
40. num. 15. lib. 2. & Decian. in conſ. 105. num. 16. verſic.
item probatur. lib. 2. Tres alios modos ex perſona vendi
toris proſequitur Cæpolla. Ex perſona vero emptoris
cōſideratur læſio in quantitate penſionis, vt ſi emit fun
dum, qui conſueuit locari decem, & fuit ab emptore lo
catus, ipſimet venditori quinque tantum. Hic apparet
de læſione ex perſona emptoris, qui ſi vere emiſset, tam
tenui pretio non locaſset. Ita tradit Cæpolla præcitato
in loco. num. 32. verſ. quinto modo. Idem prius reſpon-
dit Bald. in conſ. 322. lib. 3. & in conſ. 321. In quæſtione
Galuagni. col. 2. lib. 5. Crau. in d. conſ. 156. num. 12. Nat-
ta in conſ. 498. num. 12. lib. 3. & Decian. in conſ. 105. nu.
16. lib. 2. Qua de præſumptione dicemus etiam infra in
17. coniectura.

Cæterum Hieron. Gabr. in conſil. 74. num. 18. libr. 1.
exiſtimauit coniecturam hanc eſſe leuiſſimam, niſi alia
accedat.

Quarta eſt pręſumptio, quando contingit læſio in pa
52 cto de reuendendo, † in quantitate pretii. Ita Cæpol-
la in d. tractatu de ſimulatione contractuum. nu. 37. ver
ſic quarta præſumptio, qui ſcribit, hoc eſſe poſſe altero
de duobus modis. Vno in perſona venditoris, altero in
perſona emptoris locatoriſque. Primi modi exemplum
ſic attullit Cæpolla. Emi a te fundum pretio centum,
eumque tibi locaui iuſto pretio. Deinde feci tibi pactū,
ꝙ quandocumque poſſis redimere pretio centum, & vi
ginti. Hoc in caſu tu læſus es in pretio, quia ſtante pacto
de reuendendo non tenebaris mihi plus numerare quā
ego tibi numeraui. Non enim poſſum dicere, ob id au-
ctum eſt pretium, quia ob curſum temporis augeri pōt
valor fundi, qui etiam melioramenta recipere poteſt.

Si

Digitized by Google

Si quidem, vt dicebat Cœpolla, omne augmentum vel ob temporis curſum, vel ob melioramenta, pertinet ad te ipſum uenditorem, qui fundum ſub liuelli nomine conduxiſſi.l.ult.C. de iure emphy. Cæterum cum ratio hæc Cæpollæ non conueniat caſui, quandò ego ipſe emptor tibi uenditori non liuelli nomine, ſed propriæ locationis locaſſem, ob id dici poteſt, læſionem adeſſe, quia ſi auctus non fuiſſet ualor fundi curſu temporis, uel melioramentis, omnino pluris reemeres, quam uendidiſti. Et propterea illud plus eſt illicitum. Ita, inquit Cœpolla, probat dict. capitul. illo uos. de pign. ibi. Et quod ultra ſummam receptam, ſexaginta ſolidi deberētur, atque ita ſententiam hanc affirmarunt Innocen. in capitu. in ciuitate, in fin. de uſuris. Gulielm. de monte, Laud. & Zabarella in Clemen. ex grandi. de uſuris. Idē ſcripſerunt Ang. Clauaſ. in ſumma. in uerbo uſura, il 1. num. 61. & alios referunt Did. lib. 3. uaria. reſolu. cap. 9. in princip. & Io. Baptiſta Lupus in d.l.2. in 2. parte. §. 1. num. 43. C. de pact. inter empto. & uen. Et præterea, ſubiungit Cœpolla d. nu. 27. uer. imo poteſt, uſura dici hæc

53 poteſt, cum uſura ſit, †quidquid accedit ſorti. leg. ſi tibi decem. de pactis. & l. rogaſti. §. ſi tibi. ff. ſi cert. peta. & c. plerique. 14. q. 3.

Secundi modi læſionis contingentis in perſonā emptoris locatoriſque, exemplum attulit Cœpolla præcitato in loco, num. 39. uerſi. ſecundo modo. Emi a te pretio centum fundum qui erat ualoris centū, & quinquaginta. Et feci tibi pactum de reuendendo eodem pretio centum. Certe ego ſum læſus, in eo quod vltra centum valeat fundus. Et ob id inſurgit præſumptio, quod contractus ſit fœneraticius, & ſimulatus. Non enim eſt veriſimile (inquit Cæpolla,) quod ſi emptor voluiſſet eſſe veram emptionem, promiſiſſet reuendere eodem pretio

54 rem ipſam maioris valoris quod eſſet iactare †ſuum, qđ facere nemo præſumitur. l. cum de indebito. in princip. ff. de probat. Idem ſenſit Soc. ſen. in conſ. 143. in fi. lib. 1. ſic quoque viſus eſt reſpondere Anchar. in conſil. 257. num. 2. & alios refert Lupus in d. §. 1. num. 43. verſic. de minori. ſic. & Hier. Gabr. in conſ. 74. num. 5. ver. 1. pactū. lib. 1. Idem etiam dicendum eſt, quando conuentū eſt inter ipſas partes, quod ſi venditor non reemet prædiū a ſe venditum, intra præſtitutū tempus, vtputa decennium, emptor ſuppleat ipſi venditori centum aureos. Hoc etenim pactum ſignificat læſionem pretij ab initio & emptorem emere noluiſſe, ſed pignori accipere. Ita reſponderunt Bal. in conſ. 321. colum. 1. lib. 3. & apertius Abb. in conſil. 76. col. 2. verſic. item & 3. lib. 1. Cæterum Hier. Gabr. in conſ. 74. numer. 19. & 20. lib. 1. exiſtimauit hanc coniecturam non ſufficere, niſi læſio ſit magna, vel alia coniectura concurrat, & ibid. num. 24. late explicat.

55 Quinta eſt præſumptio, & coniectura, quando † plus percipitur ex venditione ſecunda, quam ſit illud, quod ſoluit non in pecunia, ſed in alia re. Ita Cæpolla in præcitato tractatu de ſimulatione contractuum. numer. 40. verſ. quinta præſum. qui exemplum attulit. Emi fundū centum aureis a Titio, cui liuelli nomine conceſſi, adiecto pacto, quod quādocumque, vel vſque ad ſeptenniū dabit mihi Titius alium liuellariū bonum, tam pro contracambio reſpectu fundi quam reſpectu perſonæ ſim ei obligatus reuendere. Hoc in caſu ſi fundus a Titio mihi venditus non fuiſſet ſufficiens, vel Titius nō eſſet idoneus, & ſufficiēs liuellarius, vel ſi eſſet tam fundus quā perſona ſufficiens, volo mihi conſignari meliorem fundum, vel meliorem liuellarium. Hoc ſane in caſu (inquit præcitato in loco Cæpolla) contractus præſumitur fœneraticius. Cum vſura † ſit recipere rē meliorem pro deteriore. c. putant. 14. q. 3. Putant (inquit D. Hier.) quidam

56 vſuras tantum eſſe in pecunia, quod præuidens diuina ſcriptura, omnibus aufert ſuperabundantiam, vt plus non recipias quam dediſti. Idem probant c. ſi fœnerauerис. & c. plerique. eo. tit. Cæterum exiſtimo eſſe animaduertendum, quod aut emptor emit fundum qui non eſt ſufficiens, hoc eſt, qui tutus non eſt, vel a venditore minus idoneo, ſeu non tuto, eo tamen iuſto pretio, quo cōmuni hominum æſtimatione fuiſſet venditus, aut viliori pretio, ſi viliori pretio, crediderim Cæpollā recte ſentire. Quia hic augetur fundi valor, recipiendo fundum idoneum, & meliorem. ſi vero iuſto pretio fundus fuit venditus, dixerim aduerſus Cæpollam, contractum non eſſe vſurarium, quia recipit fundum idoneum, pro cautione mei iuſti pretij numerati, non autem aliquod augmentum & lucrum conſequitur emptor.

57 Sexta eſt præſumptio, & coniectura, quādo † in pacto de reuendendo contingit aliqua impenſa, quæ ſpectat ad ipſum emptorem eundemque locatorem, & ipſe emptor vult, quod pertineat ad ipſum venditorem, eundēque conductorem. Ita Cæpolla in d. tract. de ſimulatione contractuum, nu. 41. verſ. ſexta præſumptio. & ante Cæpollam ſic etiam reſpondit Abb. in conſil. 76. In præſenti. col. 2. verſ. quarta coniectur. lib. 1. Idem ſcripſerūt Alex. conſ. 54. nu. 2. lib. 6. Tiraquellus in tract. de retractu conuentionali. §. 6. gl. 2. in fin. & Io. Baptiſta Lupus in l. 2. in ſecunda parte. §. 1. nu. 45. C. de pactis inter empt. & vend. ſic etiam reſponderunt Pariſ. conſil. 54. num. 77. & in conſ. 55. nu. 56. lib. 1. & Bertrandus in cōſ. 186. in fi. & in conſ. 287. in fi. lib. 2. part. 1. Bero. in conſ. 165. nu. 14. & in conſ. 169. nu. 7. lib. 1. Natta in conſ. 198. nu. 13. lib. 1. & Rol. in conſ. 40. nu. 33. lib. 2. Exemplum attulerunt Cæpolla, & alii, quando conuentum eſt, quod quācunque venditor reemeret, teneatur ſoluere omnes expenſas inſtrumentorum inter ſe factorum, cum tamen ipſe primus emptor tenetur pro inſtrumento ſuæ emptionis, & venditor pro inſtrumento ſuæ reemptionis ſoluere impenſam inſtrumentorum, vt docuit Alber. in l. eos, in fi. C. de vſuris. & in l. diſſolutæ, C. de cond. ex lege, qui teſtatur, ita vſu eſſe receptum, vt is qui acquirit,

58 ſoluere debeat impenſam † inſtrumentorum, cum ergo emptor velit, quod venditor etiam ſoluat impenſam, q̄ ſoluere ipſe tenetur, arguitur quod emere noluerit, ſed potius pignori recipere. Eſt etiam ſecundum exemplū ab eodem Cæpolla & aliis commemoratum, vt ſi emptor paciſcitur, quod venditor reemēdo, ſoluat omnes gabellarum expenſas etiam pro ea parte, quam ſoluere deberet ipſe emptor, iuxta l. debet. ff. de ædil. edicto. vbi idem Cæpolla declarat. & idem ſcripſerūt Pariſ. Natta, & Rolan. ſupra commemorati.

Tertium exemplum eſt ſecundum Bertr. in d. conſil. 287. nu. 4. lib. 2. quando factum eſt pactum, quod venditor ſoluat omnia laudemia, etiam pro ea parte quā ſoluere tenebatur emptor. Idem quando cōuentum fuit, quod venditor ſoluat onera Principis, pendente termino redimendi. Ita Crau. conſ. 491. num. 17. lib. 3. qui Baldum & alios plures refert. Eſt tamen aduertendum, qđ

59 ſi emptor numerauit quid plus † iuſto pretio, quo communi æſtimatione ab alio empta res fuiſſet, cum ipſo reuenditionis pacto, & deinde conuentum inter eos eſt, quod venditor reemendo ſolueret omnes impenſas, id factum diceretur ob id, quod emptor ipſe iam pluris emeret. Et hoc in caſu procedere poteſt opinio Bertran. in conſ. 186. nu. 4. lib. 2. Et hinc ſumi poteſt cautela, qđ emptor, & venditor affirmēt, quid plus pretii fuiſſe numeratum hanc ob cauſam, vt venditor ſoluat gabellarum, & inſtrumentorum impenſas. Hæc tamen coniectura locum non habet, quando † ſic paciſci ea in regione

60 communiter conſueuit. Ita declarauit Ruin. in conſ. 16. num. 11. verſ. præterea in caſu noſtro, lib. 4.

61 Septima eſt præſumptio, & coniectura, † quando res fuit pro parte vendita, & pro parte donata, cum tamen nulla ſubeſſet iuſta donationis cauſa. Ita Cæpolla in præallegato trac. de ſimulatione contractuum, nu. 43. verſ. ſeptima

Digitized by Google

ſeptima præſumptio.& eo prius Bald.in conſ.311.in q.
Galuagnini.col.1.lib.2.& in conſ.322.Inſtrumento in
forma.col.2.verſ.item præſumitur.lib.3.Anch.in conſ.
257.nu.3. Idem affirmarunt Calcan.in conſil.26.col.8.
Afflict.in c.1.in princ.nu.27.de feudo dato in vicem le
gis commiſſor. Crau.in conſ.156.nu.9. Io.Baptiſta Lu-
pus in d.l.2.in 2.parte.§.1.nu.48.de pact.inter empt.&
vend.& Maſcard.in concluſ.444.nu.1. Quibus conſtat,
hanc eſſe receptiſſimam ſententiam, etſi Hieron.Gabr.
in conſ.74.nu.14.verſ.poſſent colligi, lib.1.dixerit, hāc
coniecturam nullius eſſe ponderis. Ea præcipua ratione
motus eſt Cæpolla, quòd non ſit veriſimile, venditorem
donare voluiſſe illud plus iuſti pretij, ex quo deinde ad
iicitur pactum de reuendendo. Et accedit præter Cæ-
pollam, & alios, quòd pactum reuendendi eodem pre-
tio, eſſet iniquum ex perſona venditionis, quia ſi iā do-
nauit partem pretii, reemendo totum fundum, deberet
plus numerare quā accepit. ſi enim fundus valebat cen
tum & quinquaginta iuſti valoris, & vendidit pretio
100.& reſiduum, hoc eſt, quinquaginta donauit, reemē
do debere numerare centum quinquaginta. Cum ergo
emptor ipſe promiſerit eodem pretio reuendere, mani-
feſte ſignificauit, donationem illam non eſſe veram, ſed
fictam & ſimulatam. Et hæc quidem conſideratio, ſatis
planum facit, idem eſſe dicēdum, qn venditor dixiſſet,
ſe id donare ob emptoris benemerita, & merita ipſa in
ſpecie expreſſiſſet, etiamſi Cæpolla & Affl. præcitatis in
locis aliter ſcriptū reliquerint. Imo idem eſſe exiſtimo,
62 quando adhibitum fuiſſet † iuramentum. Quod quidē
prǽſumitur potius interpoſitum ad tegendam fraudem,
quam demonſtrandum contractum ita vere fuiſſe con-
fectum. Nec enim adhibenda eſt fides emptori, qui ſi
63 erubeſcit † fęnus exercere, minus etiam erubeſcet peie-
rare. Non etiam credendum eſt venditori, quem cum
neceſſitas vrgeret, mille iuramenta iuraſſet. Imò quādo
emptor aliqua ſuſpicione laborat, iuramentum magis
auget ſuſpicionem, vt reſpondi in conſ.109.num.17.lib.
2.vbi multos huius ſnīæ Doctores allegaui. Et illis acce
dunt Rim.iun.in conſ.62.num.15.lib.1.& Franc.Bec.in
conſ.52.nu.40.& num.110. Placet tamen, ꝙ ſcripſit prę
citato in loco Cæpolla num.45. verſ.cæterum ſi ſolum
&c. cum dixit, hanc ſolam prǽſumptionem in foro fori,
non ſufficere ad detegendum contractum ſimulatum,
& vſurarium. In foro vero conſcientiæ, & pœnitentia-
li, ſtandum eſſe veritati, vt reſpondit Bald.in conſil.61.
Quidam Petrus Licii, quem allegauit Cæpolla, & ſi in-
ter Baldi reſponſa inuenire minime potuerim. & alias
declarationes refert Maſcar.in d.concluſ.444.
64 Octaua præſumptio eſt. quæ † colligitur ex quibuſdā
uerbis, quæ apponi ſolent in pacto de reuendendo, ſicu
ti quando dictum fuit, ꝙ quandocunque dictus condu
tor dabit, aut ſoluet fictus rerum venditarum, teneatur
dictus locator facere inſtrumentum reuenditionis. Ita
Cæpolla in loco ſupra alleg. nu.47.verſ.octaua præſum
tio, qui ſcriptum reliquit, prædicta verba habere hunc
ſenſum, ꝙ per ceſſationem ſoluendi fictum per bienniū,
vel triennium, non cadit emphyteuta ſiue liuellarius a
iure ſuo, l.2. C.de iure emphy.& c.potuit, de locat. Nā
65 pacta inſolita, & † contra naturam contractus, ſimula-
tionem, & fictionem arguunt, cap.illo vos, de pign. vbi
pactum inſolitum de computādis reditibus in ſortem,
arguit contractum ſimulatum, cū repugnet naturæ em-
ptionis, & venditionis. & ibi annotarūt Butr.& reliqui.
& manifeſte docuit Bald.in c.1. verſ.quęro de quibuſ-
dam pactis. in tit.de feudo dato in vicem legis cōmiſs.
& reſpondit Grat.in conſ.11.num.23.lib.2.

Hæc comprobātur ex his, quæ in ſubſequenti præ-
ſumptione & coniectura dicemus de clauſulis inſolitis.
Et præſumptionem hanc auget ſecundum Cæpol. illud
verbum, venditorum, cum dicitur, fictus rerum uendi-
66 tarum. Non enim † liuellarius dicitur vendere proprie-
tatem, ſed vtile dominium, & dicitur locari fructuum
vtilitas, ex qua locatione acquiritur ius vtile etiam in ſu
perficie, & fructibus, l.1. ff.ſi ager vectigal. uel emphyt.
pet.& d.c.potuit, de locato.

Cæterum (ſubiungit Cæpolla præcitato in loco) hæc
præſumptio ſola parum operatur ad arguendum cōtra-
ctum eſſe fictum, & uſurarium, cum præſertim ignoran
tia imperitiaque tabellionis appoſitum fuiſſe præſuma-
tur illud verbum, uenditarum. Hæc tamen præſumptio
(inquit Cæpolla) aliis ſimul iunctis operari poterit. Nā
ſingula quę nō proſunt, ſimul iūcta iuuāt, l.inſtrumēta,
vbi gloſ. C.de probat.& declaraui ſupra in lib.1.q.30.&
41. vbi expoſui, quando multæ præſumptiones imperfe-
ctæ iungi ſimul poſſint, ad perfectam aliquam conſti-
tuendam. Et Cępollam ſecutus eſt Hier.Gabr.in conſil.
74.num.25.verſ.ſecundus eſt caſus.

Nona eſt præſumptio, quæ colligitur ex pactis, uel
67 clauſulis † inſolitis. Ita Cæpol. qui ſupra, num.84.uerſi.
nona præſumptio, qui Bald.& Ang.recēſet. Idem in ſpe
cie affirmarunt Bald.& Alber.in l.pen. C.de euict. An-
char.in conſ.257.num.5. Soc.ſen.in conſ.262.nu.4.lib.
2. Afflict.in c.1.in princ.num.24. verſ.6.præſumitur. de
feudo dato in vicem legis commiſſ. Dec.in l.quæ dubi-
tationis, num.4.de reg.iur. Petraſancta in ſing.77. Clau
ſulæ inſolitę, in fine. Pariſ.conſ.54.num.39.lib.1. Gratus
in conſ.11.num.22.lib.2. Alc.in l.ſi maior, num.3. C.de
tranſact. Tiraqu.in tract.de retractu conuentionali, in
præfact.num.71. Natta in conſ.198.num.12.lib.1. De-
cianus in conſil.2.nu.37.libr.1. Quam quidem ſenten-
tiam probant illo tex.d.c.illo vos, de quo in præceden-
ti præſumptione, & arg.l.ſi quis ſub cōditione.ff.de con
ditio.inſtit. Primum afferri ſolet exemplum in eo pacto,
quo actum eſt, ut pro domo locata ipſi uenditori, præ-
ſtetur atque ſoluatur uinum, uel oleum, uel quid ſimile.
Hæc enim penſio inſolita eſt pro domo. Ita exemplum
hoc conſiderat Cępolla præcitato in loco, uerſic.ex quo
in foro.& Afflictus in c.1.in princ.nu.43.de feudo da-
to in uicem legis commiſſor.

Secundum eſt exemplum ſimile prope, quando em-
ptor, loco pretii dediſſet ueſtes aureas, uel animalia, uel
quid ſimile, quod deinde uenditor neceſſe habet uen-
dere, atque ita cogitur facere (ut uulgo dicitur) Stochū.
Ita reſponderunt Dec.in conſ.403. num.18.& Decian.
in conſ.105. num.18.lib.2. quādo emptor uoluit ſibi pro
mitti expreſſim a uenditore, quòd non opponat, & alle
get contractum fictum nec ſimulatum. Ita Anch.in d.
conſ.257.num.5.

Tertium eſt exemplum clauſulæ inſolitæ, ut ſi in ipſo
inſtrumento ita dictum eſt, uendidit, & tradidit uere &
non in fraudem uſurarum. Ita hoc exemplum probauit
Cæpoll.præcitato in loco. num.48.in fin. poſt Bald. &
Imol. quos allegat, Idem affirmarunt Salic.in l.emptio-
ne.col.1. C.plus ualere quod agitur. Felin.in c.ſi cautio.
num.70.uerſ.de materia.de fide inſtrum. Chaſſan.in cō
ſil.25.col.2.uerſ.ſeptimo. Tiraq.de retractu conuentio-
nali in prępfatione, num.19. Nat.in conſ.198.num.15.lib.
1. Roland.in conſ.40.num.39. lib.2. Franc.Bec.in conſ.
52.num.83.& Io.Bapt.Lupus in l.2.in 2.par.§.1.nu.39.
C.de pactis inter emp.& uenditor.

Nec prædictis repugnat, quod reſpondit Dec.in con
ſil.2.num.129.lib.1.ex ſententia Anchar.in c.peccati ue
nia.de reg.iur.in 6. Dec.in conſ.119.in princ.& Crau.in
conſil.89.num.2.cum dixit, tunc demum pacta argue-
re contractum ſimultum, & fęneraticium, quando ſunt
68 a lege reprobata. Nam reſpondetur, ꝙ etſi pacta † re-
probata arguant ſimulationem, non tamen excluditur,
quin idem ſit de pactis inſolitis, quæ dici etiam poſſunt
a lege reiecta.
69 Cæterum aduertendum eſt, quod † ſola hæc prǽſum-
ptio

Digitized by Google

ptio non ſufficeret ad detegendum contractum vſurarium, ſed aliæ debent concurrere. Ita Hier. Gabr. in conſil. 152. num. 4. lib. 1.

Decima eſt præſumptio, & cõiectura, quando emptor idemque locator voluit contractum venditionis poſſe diſſolui niſi vſque ad certum tempus, puta, niſi poſt ſex annos, atque ita facultas reemendi non pendebat ab ipſo venditore ab initio, ſed ſolum poſt certum tempus. Ita Cæpoll. in d. tract. de ſimulatione contractuum, nu. 49. verſic. decima præſumptio. qui huius opin. recenſet Hoſt. & Io. Andr. in c. ad noſtram. de empt. & vendit. & Beatum Bernardinum in tract. de contractibus. & vſuris. in ſermo. 39. art. 2. c. 1. His accedit Bald. in conſ. 488. Apparet. lib. 1. Caſtr. in conſ. 109. Viſa petitione. verſic. ſunt etiam alia. lib. 2. Abb. in conſ. 76. nu. 2. lib. 1. & in d. c. ad noſtram. in 3. caſu. Alex. in conſ. 109. in fi. lib. 4. Guido Papæ q. 516. Iaſ. in conſ. 150. nu. 1. lib. 4. Tiraq. de retractu conuentio. §. 1. gl. 1. nu. 69. Crau. in conſ. 156. nu. 5. Cagn. in l. 2. nu. 60. C. de pact. inter empt. & vend. Neuiz. in conſ. 88. n. 4. Did. in lib. 3. variar. reſol. c. 8. in fine. Io. Bapt. Lupus in d. l. 2. in 2. part. num. 40. qui alios nõnullos recenſet, & alios addit Decian. in conſ. 2. nu. 17. lib. 1. & in conſ. 105. num. 21. lib. 1. & idem reſpondit Gabriel. in conſ. 74. num. 5. verſ. ſecunda coniectura. libr. 1. qui dixit, eſſe coniecturam vrgentiſſimam. Accedunt et ex theologis Conradus in tract. de contractib. q. 83. in concl. 8. & Io. de Medina in tract. de reſtitutionibus. in c. de cenſu redimibili. col. pen.

70 Cæterum prædicta præſumptio, & coniectura ſola † non ſufficit ad probandum cõtractum eſſe vſurarium, ſed cum alijs præſumptionibus iuncta, ſatis erit. Ita declarat ipſemet Cæpolla præcitato in loco, nu. 50. verſic. ſed tamen iſta præſumptio. qui ſic intelligit Bald. in c. 1. de feud. dato in uicem legis commiſſo. Idem ſcripſerunt Aluar. in d. c. 1. col. pen. verſic. quæro extra. Socin. ſen. in conſil. 248. col. 2. verſ. 4. lib. 1. Iaſ. in conſ. 154. lib. 4. Crauet. in conſ. 156. nu. 5. Clauaſius in ſumma in verbo, vſura. il. 1. num. 67. Conrad. in loco ſupra alleg. Tiraq. de retractu conuentio. §. 1. gl. 2. num. 70. Modernus Pariſien. in tract. de vſur. num. 352. in fi. qui alios nonnullos cõmemorat. Cagn. in l. 2. num. 60. C. de pactis inter empt. & vend. & ibid. Io. Baptiſta Lupus in 2. parte, num. 40. verſ. intelligas tamen. & Decian. in d. conſ. 2. num. 131. & 132. lib. 1. qui late explicat. ſic etiam reſpondit Hier. Gabr. in conſ. 74. num. 6. lib. 1. qui tamen dixit, eſſe coniecturam vrgentiſſimam.

Et hæc quidem locum habent in venditionibus prædiorum, & aliarum rerũ mobilium, vt hæc ſola præſumptio non ſufficiat, ſecus vero eſt in venditione cenſuum

71 & † redituum annuorum. Nam tunc ſola hæc coniectura ſufficit. Ita Modernus Pariſ. præcitato in loco, & Couuar. in lib. 3. variar. reſol. c. 8. num. 8. quos ſecutus eſt Lupus qui ſupr. nu. 41. Idem reſpondit Hier. Gabr. in conſil. 152. num. 7.

Vndecima præſumptio eſt ſimilis præcedenti (inquit Cæpolla in d. tract. de ſimulatione contractuum, nu. 51. verſic. vndecima præſumptio,) quando ſcilicet in pacto

72 de retrouendendo † dictum fuit econtra, quod emptor teneatur reuendere venditori fundum venditum vſque ad certum tempus, vt poſt decennium, quo elapſo ſit in ipſius emptoris facultate quod venditor remaneat perpetuus Liuellarius, vel quod poſſit cogi ad reemendum. Ita Cæpolla ex ſententia Hoſt. in ſumma de vſuris. §. vlt. verſ. 2. qui dixit, malam eſſe præſumptionem contra ipſum emptorem, quando voluit, quod eſſet in ſua põteſtate reemendi, & non reemendi. Crauet. in conſil. 491. num. 13. lib. 3

Eſt tamen obſeruandum, valere pactum, quod poſt

73 certum tempus, vel conditionem liceret venditori † redimere rem venditam, ſi ipſe vellet. Ita Cæpolla præcitato in loco, num. 51. verſic. adde tamen. poſt Bald. quẽ recenſet.

74 Duodecima eſt præſumptio, & coniectura, quando † venditor vendidit fundũ, adiecto pacto, quod ei locaretur in perpetuum, & quod vſq; ad decẽnium vel in perpetuum venditor poſſet reemere, & aliæ concurrũt coniecturæ. Ita Cæpol. in d. tract. de ſimulatione contractuũ, num. 52. verſ. 12. præſumptio nu. 54. Qui quidem ſubiũgit dubitationem, an maior præſumptio ſimulationis ſit illa quæ oritur a pacto reuendendi ad tempus certũ, vel illa, quæ ſumitur a pacto de reuendendo in perpetuum. Diſtinguit ipſe Cæpol. ibid. d. num. 54. verſ. circa quod. & c. aliquot caſus.

Primus eſt, quando agitur de præſumendo contra uẽditorem. Hoc caſu (inquit Cæpolla) maior ſimulationis præſumptio oritur, quando factum eſt pactum de reuẽdendo in perpetuum. Nam ſignificauit ipſe uenditor nullo modo uoluiſſe perfecte uendere, ſed potius pignori dare. Ex quo uoluit eſſe ſibi conceſſam perpetuo redimendi facultatem. Si enim eſſet pactum de redimendo uſque ad certum tempus, puta decennium, ſaltem ſignificat, ſe poſt illud tempus habuiſſe animum vendendi, dominiumque abdicandi.

Secundus eſt caſus, quando agitur de præſumendo contra emptorem qui fecit pactũ de reuendendo perpetuo, ſic tamen volẽte ipſo venditore, qui nolebat aliter vendere. Hoc in caſu nulla eſt præſumptio cõtra ipſum emptorem. Ita tradit Cæpolla in loco præallegato nu. 54. in fin. & nu. 55. Ea adductus eſt ratione, quia credendum eſt emptorem minus libẽter ſic pepigiſſe. Cũ veriſimilius ſit, eum potius uoluiſſe promittere ad certum tempus, ne res ipſa empta ſtet ſemper in ſuſpenſo. Eſt ſane vtilius, melius & fauorabilius emptori promittere reuendere ad certum tempus, quia fieri poſſet, qđ ipſe venditor intra illud tẽpus non reemeret, & propterea res libera remaneret apud ipſum emptorem. Eſt et vtilius quia res empta cum pacto redimendi perpetuo eſt ſemper (vt experientia docet) multo minoris ualoris, quam empta cum pacto redimendi ad certum tempus. Qui. n. emunt cum pacto reuendendi perpetuo, non au-

75 dẽt in re ipſa empta † impenſas, & melioramẽta facere, cum ob oculos ſemper habere videantur uenditorem, re effecta meliori utiliorique offerentem ſibi iam numeratum pretium. Id quod non cõtingit re uendita cũ pacto reuendẽdi ad certum tempus, quia illo elapſo poteſt emptor ad ſui commodum, & utilitatem reddere rem meliorem, & utiliorem.

Tertius eſt caſus, quando agitur de præſumendo cõtra emptorem, qui fecit pactum de reuendendo perpetuo, ſic rogante venditore, qui uoluit, quod pactum eſſet perpetuum, uel ſaltem ad certum tempus, & ipſi emptori placuit promittere perpetuo. Hoc in caſu idem eſt dicendum, quod in præcedenti, nullam hic eſſe præſumptionem contra emptorem. Cum potius ſit gratia, & liberalitas, quam fecit ipſi uenditori. Ita Cæpol. qui ſup. num. 55. uerſ. aut uenditor nolebat.

Quartus eſt caſus quando agitur de præſumendo cõtra emptorem, qui fecit pactum de reuendendo perpetuo uenditori, qui non magis petiit ſibi promitti perpetuo, quam ad certum tempus reuẽdi. Et ipſe emptor ob amicitiam, quæ cũ uenditore intercedebat, ſic promiſit prepetuo reuendere. Hoc ẽt caſu dicendum eſt, nullam eſſe malam præſumptionem contra emptorem. Ita Cæpol. in prædicto loco, num. 55. uerſic. aut uenditor non petiit. Ea motus eſt ratione, quam ſuperiore in caſu citato commemoraui.

Quintus eſt caſus, quando agitur de præſumendo contra emptorem, qui fecit pactum de reuendendo perpetuo ipſi uenditori nõ roganti, nec cogitanti, ſed quia ita ipſe emptor uoluit. Hoc ſane caſu præſumptio aliqua

mala

Digitized by Google

mala inſurgit contra ipſum emptorem, q; ſcilicet emere noluerit, ſed pignori habere, quia ſi voluiſſet emere, potius promiſiſſet reuendere ad tempus, quam perpetuo. Ita tradit Cæpolla præcitato in loco. num. 55. verſic. aut emptor facit pactum. Et ibid. numero 56. ex ſententia
76 Beati Bernardini concludit, melius † eſſe quod fiat pactum de reuendendo ad tẽpus certum, quam perpetuo. Et tempus ipſum certum ſit ſeptennij. Quod qua ratione fieri ſic debeat, tradit illo in loco Cæpolla.

Tertia decima præſumptio, & coniectura contractus
77 ſimulati, & fœneraticii eſt, quę colligitur ex pacto † quo ipſi emptor & venditor conuenerunt, quod quandocũque venditor reſtituet pretium, emptor teneatur reſtituere rem ſuam. Ita Cæpol. in d. tract. de ſimulatione cõtractuum, nu. 58. verſ. tertia decima præſump. poſt Caſtren. in conſ. 74. In cauſa mota per D. Dorotheam. col. 3. verſ. quarta reſultat. lib. 4. Et idem affirmarunt Calc. in conſ. 25. num. 68. Corn. in conſ. 4. col. 2. verſ. pactum de reuendendo. lib... Dec. in conſ. 123. col. 1. verſ. q; autem. Ruin. in conſ. 76. num. 11. lib. 5. Bert. in conſil. 111. in fi. lib. 3. & Gram. in deciſ. 76. num. 7. Narta in conſil. 138. num. 9. lib. 1. ſic & Decian. in conſil. 2. numer. 31. & num. 133. lib. 1. idem affirmauit Maſcar. in cõcluſ. 440. num. 1. & 2.

78 Ea ratione moti ſunt, quia † reſtitutio magis accedit ad mutuum, quam ad venditionem: cum reſtitutio non præſupponat venditionem: ſicuti pactum de reuendendo. Et propterea cum ſit quædam promiſſio facta contra naturam ipſius emptionis, & venditionis, arguit ſuſpicionem, iuxta l. ſi quid ſub conditione. ff. de cond. inſtit. & diximus ſupra. Et aliis multis declarat Cæpolla præcitato in loco.

Decimaquarta præſumptio, & coniectura ad detegendum contractum ſimulatum, & fœneraticium eſt,
79 quando † pacta appoſita in contractu claudicant, quia omnia facta ſunt in fauorem creditoris, ſicque emptoris, nullum vero in fauorem debitoris, ſicque venditoris. Ita tradit Cæpolla in dict. tract. de ſimulatione contractuum, num. 60. verſ. decimaquarta præſumpt. poſt Hoſt. in ſumma de vſuris. §. vlt. verſ. ſecũda quæ eſt optima. Guliel. a Mõte Lauduno in Clem. ex grandi. de vſur. & Zabarellam ibidem in §. Cæterum. q. 2. idem ſcripſerunt Dec. in conſil. 308. num. 16. Afflict. in c. 1. in princ. num. 25. verſ. 7. præſumitur. de feudo dato in vicem legis commiſſo. Bero. in conſ. 165. num. 1. & in conſ. 169. num. 11. lib. 1. Grat. in conſ. 12. nu. 21. lib. 2. Pariſ. in conſil. 54. num. 39. lib. 1. Rebuffus in Commentariis ad concordata Regis Galliarum. in tit. de collationib. §. volumus. in verbo, vacãtia, verſ. octaua coniectura. qui ſimile refert. & Decian. in conſ. 105. num. 25. lib. 2. Ea ratione moti ſunt: quia ſi verus fuiſſet contractus emptionis, & venditionis, non eſt veriſimile, q; omnia pacta appoſita fuiſſent ad fauorem creditoris, ſicque emptoris. Cũ non præſumatur venditorem voluiſſe iactare ſuum. l. cũ
80 de indebito. in princ. ff. de probat. Hæc tamen ſola † præſumptio non ſufficit, ſed aliæ debent concurrere. Econtra vero quando pacta omnia ſunt æqualia, arguitur contractus iuſtus, & legitimus. Ita Dec. in d. conſ. 308. num. 6.

Decimaquinta pręſumptio, & coniectura contractus
81 ſimulati, & fœneraticii colligitur ex eo, quod † venditor dixerat emptori, ſe indigere centum aureis, quos ſi emptor numerabit, vendet fundum vnum ex multis ſuis ab ipſo emptore eligendum cum pacto de reuendendo. Ita Cæpolla in d. tract. de ſimulatione, num. 61. verſ. decimaquinta præſumpt. & Affl. in c. 1. in princ. num. 35. verſ. decimo tertio. de feudo dato in vicem legis commiſſo. Non enim hoc in caſu venditor habuit animum vendendi ſed potius pignorandi, quia ſi vere, & libere vendere voluiſſet, pro ſua neceſſitate, vel voluntate, non dediſſet electionem emptori accipiendi fundum, quẽ magis vellet habere. Imo eſt præſumptio, q; vendidiſſet deteriorem & minus ſibi damnoſum. arg. l. magis puto. §. ne paſſim. ff. de reb. eorum. Non enim (vt diximus ſupra) præſumitur quod venditor voluiſſet iactare ſuum. d. l. cum de indebito. Iactaſſet ſane, ſi cum potuiſſet vendere rem deteriorem, & minus damnoſam, vendiderit meliorem, & vtiliorem. Idem eſt dicendum ſubiungit Cæpolla, quando venditor habens multa prædia, vendidiſſet domum nobilem, & maiorum ſuorum, quam veriſimiliter non erat venditurus, ob affectionem, quam erga eam habebat, iuxta l. ſi in emptione. §. 1. ff. de min. cum aliis allegatis a Cæpolla, & plura ſcripſi ſupra hoc in li. vbi diſſerui de intereſſe ratione affectionis. Et præſumptionem hanc probarunt Ang. in l. ſumma. ff. de pecul. & Barbat. in conſ. 22. num. 8. lib. 4. quos ſecutus eſt Maſcard. in concl. 443. num. 1. & 2.

Præterea ſola illa venditoris indigentia, ſuſpicionẽ arguit. Ita Calc. in conſ. 26. col. 8. quẽ ſecutus eſt Crau. in conſ. 156. num. 14. & in conſ. 491. num. 19. & alios cõmemoraui in conſ. 109. nu. 30. verſ. præterea. lib. 2. Hæc tamen ſola coniectura non ſufficit ad detegendum contractum eſſe vſurarium.

Decimaſexta præſumptio, & coniectura contractus ſimulati, & fœneraticii, ſumitur ex eo, quod etſi emptor
82 voluit ſoluere iuſtum † rei pretium, vt puta centum, attamen venditor dixit, volo 50. tantum, quia pluris non indigeo. Ita tradit Cæpolla in d. tract. de ſimulatio. contractuũ, nu. 62. verſ. decimaſexta pręſumptio. poſt Caſt. in conſ. 128. Viſa petitione prædicta. quẽ hactenus non inueni. Idem eſt, qñ venditor peteret 80. pro ipſo fundo vendendo cum pacto redimendi & emptor dixiſſet ſe numeraturum 100. ſine illo pacto reuendendi. Et venditor noluit ſic vendere, ſed potius habere illa 80. cum dicto pacto. Hoc ẽt in caſu præſumitur contractus ſimulatus, & vſurarius. Ita Caſtr. & Cæpoll. præcitatis in locis. Et rationem cõſideraúit ipſe Cæpol. quia in dubio quis
83 præſumitur velle vendere † rem iuſto pretio, & potius quod eſt minoris pretii, pluris vendere. l. in cauſę. § pen. ff. de minor. & in l. item ſi pretio. §. quemadmodum. ff. locati. Et ideo quando quis ſponte uendidit minori pretio, quod eſt maioris valoris, & minus vult, quam quod ſibi offertur, præſumptio eſt mala contra eum, cum ut ſæpius dictum fuit, nemo præſumatur iactare ſuum. d. l. cum de indebito.

Decimaſeptima præſumptio, & coniectura eſt, quæ
84 oritur ex † paruitate pretii ex perſona emptoris, utputa quando penſio eſt tenuis reſpectu reditus fundi, ex quo multo plus percipitur. Ita Cæpol. in d. tract. de ſimulatio. contractuum, nu. 63. uerſ. decimaſeptima præſumptio. poſt Bal. in d. conſ. 322. lib. 3. Idem reſponderunt Crau. in conſ. 156. nu. 17. & Nat. in conſ. 198. num. 11. in fi. lib. 1. & diximus in fine tertię coniecturæ.

Non enim, inquit ille, eſt ueriſimile, quod cum maior penſio ex fundo haberi poſſit, quam hæc quæ a uenditore præſtatur, uoluerit emptor minus ſibi præſtari, cum nemo (ut diximus) præſumatur iactare ſuum. Eſt ergo præſumptio, quod emere is noluerit, ſed pignori recipere.

Decimaoctaua præſumptio, & cõiectura contractus
85 ſimulati & fœneraticii colligitur ex eo, q; † emptor non curauit uidere rem, & de ea ſumere informationes, ſed ſatis ei fuit emere cum pacto reuendendi, & eam concedere uẽditori uel nomine liuelli uel locationis. Si enim uere emere is uoluiſſet, adhibuiſſet diligẽtiam in ea re uidenda, & conſideranda. Ita tradunt Cępol. in d. tract. de ſimulatio. contractuum num. 64. & alii plures, quos congeſſi in conſil. 109. num. 21. lib. 2. & accedit Pariſ. in conſ. 54. num. 70. lib. 1. Exiſtimo tamen ſolam coniectu-
86 ram † non ſufficere ad detegendum uſurarium, cum (ut etiam

Digitized by Google

etiam eſt communis huius regionis vſus) ſic emantur
liuelli, & reditus, quemadmodum & Veronæ obſeruari
teſtatur Cæpol. præcitato in loco. & Affl. in c. 1. in prin.
num. 41. de feudo dato in uicem legis commiſſo. de hac
coniectura dubitauit, niſi deducatur, & probetur, quod
in ea ciuitate, & regione ſolent emptores videre bona a
ſe emenda.

Decimanona præſumptio, & coniectura colligitur &
87 ex perſona emptoris † qui veriſimiliter emere noluit, ex
quo ipſemet ſimilia prædia vendit. Ita Cæpolla in d. tra-
ctat. de ſimulatio. contractuum, nu. 64. verſ. decimano-
na præſumptio. Nam hæc videntur eſſe contraria, ven-
88 dere & emere. Et nemo præſumitur in continenti † con
traria agere. l. nam & ea. ff. de cond. & dem. & Cæpol. ſe
cutus ſum in conſ. 109. num. 22. lib. 2.
89 Cæterum crediderim leuem admodũ eſſe hanc † præ
ſumptionem, ſi alia non concurrit. Cum emptor ad ſic
vendendum, & emendum iuſtis de cauſis moueri po-
tuit. Verius forte coniectura hæc locum habere poſſet,
quando emptor vẽdidit propria prædia fertilia, vt eme
ret ſterilia. Ita Afflict. in c. 1. in princ. num. 37. de feudo
dato in vicem legis commiſſ.

Vigeſima præſumptio, & coniectura contractus ſimu
90 lati, & fœneraticij colligitur, quando † clam & occulte
facta eſt venditio, cum pacto redimendi, & ſecuta eſt lo
catio, vel ad liuellum conceſſio. Ita Cæpol. in d. tractat.
de ſimulat. contractuũ, n. 66. verſ. vigeſima præſumptio.
Idem affirmarunt Affl. in c. 1. in prin. nu. 28. verſ. 19. præ
ſumitur. de feudo dato in vicem legis commiſſ. & De-
91 cian. in conſ. 2. num. 92. lib. 1. Ita actionum ceſſio † clam,
& occulte facta præſumitur ſimulate, & ficte facta. l. ab
Anaſtaſio. C. mand. & dicemus infra hoc libro in præ-
ſumpt. 129. ſic & donatio facta clam ab eo, qui deinde
92 deliquit, præſumitur facta † in fraudem fiſci, ſicuti dice
mus infra hoc lib. in præſump. 124. His ſimilia omitto.
Hæc tamen coniectura facile ceſſat, quando apparere
93 poteſt, quod aliqua † iuſta de cauſa ſic clam contractus
ſit. Ita Cæpol. præcitato in loco, qui ſubiungit, quod ſi
94 inſtrumentum † diu fuit occultatum, præſumitur ſimu-
latum. Econtra vero, quando palam ij contractus cele-
brantur ſuſpicio tollitur. Ita Decian. in conſil. 2. num.
92. lib. 1.

Vigeſima prima præſumptio, & coniectura contra-
95 ctus ſimulati, & vſurarii, colligitur ex † qualitate loci,
vbi contractus fuit celebratus. Ita Cæpolla in d. tract. de
ſimulatione cõtractuum. num. 68. verſ. vigeſima prima
præſumptio. poſt Gulielmum a Monte Laudano in dict.
clem. ex grandi. de vſuris. & Hoſt. in ſumma de contrah.
empt. §. 1. verſ. illud autem non. ibi, conſuetudo etiam
vſurarii, & terræ in hoc maxime attendenda eſt, & hãc
coniecturam probarunt Caſtren. in conſil. 19. viſa petit.
lib. 1. Affl. in c. 1. in princ. num. 29. de feudo dato in vi-
cem legis commiſſo. & Rolan. in conſ. 11. num. 26. lib. 2.
96 Eſt ratio, quia in dubio præſumitur † id eſſe actum, quod
eo in loco fieri conſueuit. l. quod ſi nolit. §. qui aſſidua.
ff. de ædil. edict. qua de re ſupr. in lib. 1. q. 15. num. 10. &
num. 28. & ſcripſi, præſumptionem & coniecturam ſu-
mi a patria.
97 Cæterum præſumptio hæc, † etiam ſi emptio facta ſit
cum pacto de reuendendo non ſufficit ad detegendum
contractum vſurarium, ſicuti a fortiori dicemus in dua
bus ſubſequen. coniecturis ad fin. Et præterea accedit.
quod ſi loci vſus, & conſuetudo hoc fert, vt ſimiles con
tractus paſſim fiant, excuſantur quidem ſic contrahen-
tes a pœna indicta contra vſurarios, vt tradit Bart. in d.
§. qui aſſidua. & alij congeſti a Rolan. in conſil. 58. n. 19.
lib. 4. & Decian. in conſ. 2. num. 82. lib. 1. Non tamen ex
cuſat ad præiudicium læſi. Ita Natt. in conſ. 498. nu. 24.
98 lib. 3. Plot. in conſ. 19. Et rurſus ſuſpicio hæc ceſſat, † qñ
emptor eſt vir probus, & vitæ honeſtæ. Ita poſt alios re-
ſponderunt Rol. in conſ. 96. num. 20. libr. 1. & in conſil.
58. num. 21. lib. 4. & Decian. in conſ. 2. num. 84. lib. 1. Idẽ
99 quãdo † emptor eſt ruſticus, & perſona ſimplex. Ita Nat
ta in conſ. 586.

Vigeſimaſecunda præſumptio, & coniectura contra-
100 ctus ſimulati, & fœneraticii eſt, † ſi emptor, qui fecit pa
ctum de reuẽdendo, cõſueuit ſimiles contractus facere.
Ita Cæpolla in d. tractat. de ſimulatione contractuum,
nu. 70. verſ. vigeſimaſecunda præſumptio, poſt Guilel. a
Monte Laudano in d. clem. ex grandi. & Zabarell. ibidẽ
§. Cæterum, q. 3. de vſur. idem reſponderunt Caſtren. in
conſ. 109. Viſa petitione prædicta. col. 1. verſic. ſufficeret
etiam. lib. 2. Cagn. in l. 2. nu. 50. verſ. partem autem con-
trariam. C. de pact. inter empt. & vend. Natta in conſil.
198. nu. 20. lib. 1. & Crau. in conſ. 173. Eſt ratio quia præ
ſumitur contra aliquem ex eo, quod facere conſueuit.
l. non omnes. §. a barbaris. ff. de re mili. cum aliis a Cæpo.
alleg. Et huc facit quod ſcripſi ſupr. lib. 1. q. 15. col. 1. &
vbi plura ad rem congeſſi.
101 Et accedit ſecundum Cæpoll. ibidem nu. 72. quod †
qualitas facti ſecundum qualitatem perſonæ facientis
interpretatur atque præſumitur. c. abſit. 11. quæſt. 3. & c.
ea vindicta. 23. q. 4. Et inquit glo. in c. ſi quis grammati-
102 cam. 38. diſt. bonum † præſumi illud quod a bono fa-
ctum fuit. Ita econtra malum præſumitur, quod actum
fuit a malo.

Et rurſus accedit ſecundum eundem Cæpol. præcita
103 to in loco num. 70. in fi. quod ſemel † malus ſemper præ
ſumitur malus in eodem mali genere. c. ſemel. de regul.
iur. in 6. & dicemus infra, lib. 5. in præſumpt. 40. Cæterũ
hæc coniectura etiam coniuncto pacto de reuendendo
104 non ſufficit † ad demonſtrandum cõtractum eſſe vſura-
rium ſed concurrere debent aliæ coniecturæ. Ita decla-
rat Cæpol præcitato in loco, nu. 74. ver. hęc tamen, & di
cemus in fi. ſubſequentis præſumptionis.

Vigeſimatertia præſumptio & coniectura eſt, quan-
105 do emptor ipſe eſſet † vſurarius & ſolitus vſuras exerce-
re. Hęc ſane coniectura cõiunctis aliis facile arguit, con
tractum ab hoc geſtum eſſe fœneratitium. Ita Cæpolla
in d. tract. de ſimulatione contractuum. n. 73. verſ. vige-
ſimatertia præſumptio. poſt gl. in c. illo vos. de pigno. &
in c. conqueſtus. de vſur. Hoſt. in ſumma de pign. §. quã
do. verſ. ideo dico. & idem c. ad noſtram. de empt. & vẽ-
di. Paul. Leaz. in ſua diſputatione quæ incipit. Contra
inſtrumentum debiti. col. 5. verſ. de quarto patet. Angel.
in ſua diſputatione quæ incipit. Aſtenſis miles. col. 30.
His accedunt Bal. in conſ. 205. Iacob. col. 1. verſic. nam
ſiquidem. lib. 1. Rom. in conſ. 314. num. 4. & alios refert
Decian. in conſ. 2. num. 15. lib. 1.

Hæc coniectura locum habet multo magis quando
ſolitus fœnerari, per interpoſitam quodammodo per-
106 ſonam, & (vt dici ſolet) per quendam † circuitum emit,
ſicuti euenit, quando curant, vt alter non ſolitus fœne-
rari emat tenui pretio cum pacto de reuẽdendo, qui em
ptor deinde uendit ipſi vſurario. Idem quando (vt face
re ſolent verſuti ii fœneratores) res ambulaſſet p duas
vel tres manus, ſi detegatur id factũ fuiſſe opera ipſius
uſurarii, multo magis augebitur præſumptio fraudis.
Ita tradit Cæpol. præcitato in loco. nu. 94. verſ. & ideo
vſurarii. poſt Guliel. de Monte Laudano in cle. ex gran
di. & Zabarellam ibid. §. Cæterum. q. 3. Idem ſenſit Cra
uet. in conſ. 156. num. 11. qui reſpondit fortiori in caſu,
quando ſcilicet emptor non conſueuit fœnerari.

Et cum contractus iſte ob pretii tenuitatem & pa-
ctum de reuendendo ſuſpectus ſit, vt diximus ſupra in
1. præſumpt. dicendum eſt, quòd cum habuerit malum
principium, non dicitur permiſſum alicui ſcienti, eme-
re, quia emptor eſſet in eadem damnatione. argum. c. a
tua nos. de vſur.
107 Non enim permiſſum eſt emere rem † fœneraticiã, ſi-
cuti

cuti nec furtiuam, velate poſt alios reſpondi in conſil. 300.num.15.16.17.18.& numer.25.lib. 3. vbi plura ad rem ſcripſi.

108 Cæterum hæc coniectura, ꝙ ſit ſolitus fœnerari ſēt coniuncto pacto de reuendendo, non ſufficit ad detegē dum contractum vſurarium. Ita ſcriptum reliquit præcitato in loco Cæpol.nu.75. verſi.hæc tamen. qui huius ſententiæ recenſet Bal.in l.emptione.in fi.prin. C. plus valere quod agitur.& in l.interpoſitas.col.1.C.de tranſa. Ang.in l.ſicuti.§.ſuperuacaneũ.ff.quib.mod.pig. uel hypo.ſol.& in diſputatione Aſten.miles. colu.30. Nam vt præcitati Doct.ſcribunt, ēt vſurarii perſæpe faciunt contractus iuſtos & lege probatos.

109 Econtra aũt, quãdo probatur quod emptor eſt uir† probus & ſolitus contrahere iuſte & legitime, ceſſat ſuſpicio ſimulationis & fœnoris. Ita Dec.in conſil.308. num.5.verſ.3.in caſu.Craue.in conſi.145.in fine, & alii multi congeſti a Rol.in conſ.58.nu.2.lib.4.& a Decian. in conſ.2.num.84.lib.1.

Vigeſimaquarta prēſumptio & cõiectura contractus

110 ſimulati & uſurarii eſt, quãdo †uẽditor permãſit in poſſeſſione rei uenditæ. Ita Cœpolla in d.tracta. de ſimulatione contractuũ. num.76.verſic.uigeſimaquarta præſumptio.poſt gloſſam, Cynum, Speculatorem, Guidum Suzarium, Bartolum, Baldum, & Butrium. Et his accedunt alii, quos congeſſi in lib. 2.de arbitrariis iudicum caſu 37.vbi ad huius præſumptionis explanationē non mediocri ſtudio & diligentia diſtinxi vndecim caſus. Hanc eſſe præſumptionem (vt paucula hæc iam ſcriptis

111 adiungam) iuris †ſcriptum reliquit Io. Andr.in additionibus ad Spec.in tit.de præſumptionibus.§.ſpecies,nu. 5.in verb.in prædict.concord. Ita quoque Anch. in cõſ. 257.num.4.reſpondit, & declarat Rom.conſil. 304.nu. 3. quando manſit in poſſeſſione tanquam conductor, vt etiam dixi in dicto caſu 39. Et hæc quidem coniectura comprobatur ex his quæ reſponderunt Bal. in conſi. 322.lib.2. Cor.in conſ.135.col.6.lib.1. Afflict. in c.1.in princ.nu.10.de feudo dato in uicem legis commiſſoriç. Pariſ.in conſ.53.nu.71.& in conſ.56.nu.54.lib.1.& Roland.in conſ.40.nu.16. lib.2.cum dixerunt, quod quando bona vendita ſemper permanſerunt in æſtimo & caſtro venditoris, præſumitur quod ſemper poſſederit, atque ita colligitur coniectura, quod venditio non fuerit vere facta, ſed potius bona pignori data. Et rurſus ſcribunt Bald.in l.illud.in fi.C.de ſacroſ.eccleſ.Caſtr.in conſil.331. Præſuppoſitis iis.lib.1.& Croc.in conſ.141. in fine.tunc ex retentione poſſeſſionis præſumi ſimulationem, quando inſtrumentum venditionis continet quod realiter tradita fuit poſſeſſio & tamen conſtat traditam non fuiſſe. Et alia nonnulla ad rem ſcripſit Maſc. in concluſ.439.qui multa (vt exiſtimo) deſumpſit ab his quæ ſcripſi in d.caſu 39.

Vigeſimaquinta præſumptio & coniectura contractus ſimulati & fœneraticii colligitur ex eo, quod ven-

112 ditio † ipſa durauit modico tempore. Ita Cæpoll. in d. tract. de ſimulatione contractuum, nu.79.verſ. vigeſima quinta præſumptio.poſt Bat.in conſ.65.Petrus Nicolę, lib.1.& Caſtr.in conſ.74. In cauſa mota per D. Doroth. col.2.verſ.his præmiſſis. lib.2.ſic & Affl.in c.1.in prin. nu.11.& 37. verſ.15.poſt Rotam deciſ.1.nu.4.tit.de dona.in nouis.de feudo dato in vicem legis commiſſo. Et coniecturam hanc probat text.clarus l.3. §.ſi ab ignoto. ff.de manumiſſ.quem ſtatim declarabimus. Ea eſt hu-

113 ius ſententię ratio, quia cum venditiones † fieri ſoleant vt res ſint perpetuo penes emptorem, & pignorationes, quouſque debitum ſoluatur. l.ſi rem. §.omnis.ff.de pigno.acti.exiſtimãdum eſt, quod ex modico tempore noluerit vendere ſed pignorare. Id quod ſecundum Cępollam optime probatur in ſimili. l.plerique.ff.de ritu nupt.vbi ſi mulier, quæ receſſit a marito, non multo tēpore poſt reuerſa eſt, diuertiſſe non cenſetur: & propterea dicitur idem matrimonium.

Cõfert tex.l.ſi uentri.§.in bonis.ff.de priuil.credit. vbi ex breuitate temporis colligitur fraus commiſſa contra creditores. Quod quidem reſponſum ad rem noſtram multi commemorãt, ac multis exornat Tiraq.de retractu conſang.§.1.gl.7.num.77.

Cæterum præſumptio hæc intelligitur & locum ha-

114 bet, quando † ita expreſſe actum fuit, vt modico tempore duraret venditio. Ita reſpondit Vlpianus in dict.l.3. §.ſi ab ignoto.ff.de manumiſſ. vbi ficta & imaginaria dicitur emptio libertatis, quãdo ita ab initio actum eſt, vt ſcilicet ſtatim pretium reſtitueretur. Et in ſpecie ſic intellexerunt Bar.& Cępolla præcitatis in locis. Cum vero nullum adiectum fuit pactum expreſſum, ſed tamen contrahentes receſſerunt a cõtractu intra modicum tēpus, tunc oritur prēſumpta ſimulatio, quæ ſola non ſufficit ad detegendum cõtractum ſimulatum, & vſurariũ, ſed iungi debet cum aliis præſumptionibus. Ita Cæpol. præcitato in loco.num.79.in fi.& huius traditionis ratio eſt, quia ſimulatio ab initio cõtractus conſideratur, an illa interuenit, cum non ſufficiat ex poſt. Ita Bald.in l.vnica.q.10.C.ſi ſeruus extero.& Natt.in conſ.628.nu. 20.lib.2.dixi ſupr.num.46.

Vigeſimaſexta præſumptio & coniectura contractus

115 ſimulati & vſurarii ſumitur † a modo recedẽdi ab ipſo contractu emptionis & venditionis, quando.ſ.receditur per reſtitutionem inſtrumentorum inciſorum, atque ita per modum receſsus ab ipſo contractu, non aũt per modum nouæ venditionis, ſicuti fieret, quando ab initio facta fuiſset venditio vere. Hanc cõiecturam probauit Cæpolla in d.tract.de ſimulatione contractuum, nu.80. verſ.26.prēſumptio.poſt Caſtr.in conſ.74.In cauſa mota per D. Dorotheam.col.3.verſic.3.reſultat.lib.2. Idem affirmauit Affl.in c.1.in princ. nu.37.verſ.16.de feudo dato in vicem legis commiſſo. & Maſcard.in cõcl.440.

116 nu.3. Nam † inſolita arguunt ſuſpicionem. l.ſi quid ſub conditione.ff.de condit.inſtit.& diximus ſupra in nona coniectura. Atqui qñ fit reuenditio non inciduntur inſtrumenta venditionis iam factę, ſed aliud inſtrumentũ ipſius reuenditionis conficitur. Ergo per inciſionē hanc inſolitam arguitur ſuſpicio ſimulationis. Nec huic ſñiæ repugnant aliqua iura, quibus ſatisfacit Cæpolla præcitato in loco, num.80. verſ.in contrarium tamen.

Erit præterea obſeruandum, prædictas præſumptiones & ſuſpiciones contractus ſimulati & fœneraticii

117 purgari, quãdo per nouum contractum † receditur ab eo primo ſimulato & fœneraticio. Ita reſponderunt in ſpecie Rom.in conſ.304. Plura ſunt.in fi.& Ruin.in conſil.16.in fin.lib.4. De his ſatis.

Vſura quando & quomodo in contractu mutui commiſſa præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Vſura directo in mutuo, in aliis contractibus per indirectum committitur.*

2 *Mutuum fęneraticium eſſe non præſumitur.*

Receditur tamen ab hac regula, aliis coniecturis.n.3.

4 *Fænus vt præſumatur, ſufficit plus acceptum quam datum eſſe.*

Nec perſonam mutuantis conſiderari, an fęnerari conſueuerit. num.5.

6 *Reſtitutionis incertitudo non tollit vitium fęnoris in mutuo.*

7 *Fęneraticius non præſumitur contractus, quando aliis coniecturis apparet animum contrahentium non fuiſſe fænerandi.*

8 *Fæneraticium contractum eſse, & contrahentes ita fænus exercuiſſe, vt poſſint puniri, diuerſa ſunt.*

9 *Veritas per noſtrum affirmare, vel negare non immutatur.*

10 *Lucrum præter animum & voluntatem accedens, vſura nõ eſt.*

11 *Mutuum fœneratitium præſumitur contractum inter perſonas nulla amicitia coniunctas.*

Idque præſertim, ſi mutuatarius pecunia ſummopere indigebat. num. 12.

13 *Mutuum præſumitur fœneraticium, quando mutuatarius magno pretio rem empturus, non ſit empturus, niſi pecuniam mutuo recuperet.*

PRAESVMPT. CXXIII.

RΕcepta eſt apud omnes ſententia, vſuram proprie
1 & directo † committi in mutuo, in alijs vero contractibus, vt emptionis, & venditionis, & ſimilibus improprie, ſeu indirecte, cum & in his alijs contractib. vt emptionis, & venditionis, inſit mutuum implicitũ. Hãc ſane ſententiam auctoritate quamplurium probaui in conſil. 109. num. 28. libr. 2. & illis accedit Dec. conſil. 2. numer. 11. lib. 1. Porrò dubitari ſæpe ſolet, quando, & quomodo præſumatur commiſſa vſura in contractu ipſo mutui?

2 Et pro regula ſtatuendum eſt, non præſumi mutuũ †
eſſe fęneraticium, ſicuti de alijs contractibus dixi ſupra, & in ſpecie mutui tradunt Bald. in l. rogaſti. §. ſi tibi. in fin. ff. ſi cert. pet. & ibidem Iaſ. & Dec. vterque numer. 6. Non hic repetam rationem, quam ſupra commemoraui.
3 Receditur tamen ab hac regula † præſumptionibus, & coniecturis, ſicuti poſt alios reſpondi in d. conſ. 109. num. 7. Eſt ratio, quia (vt ſupra admonui) cõtractus iſti fęneraticij ſolent clam & ſecreto celebrari, & propterea cum difficilis ſint probationis, coniecturæ & præſumptiones ſufficiunt, vt ſcripſi in lib. 2. de arbitr. iudic. caſu 116. num. 8. & in caſu 247.

Prima itaque eſt coniectura, quando quid vltra mutuatum recipitur, vel promittitur. Nam illud præſumitur vſuræ cauſa datum, vel promiſſum. Eſt ratio, quia repugnat præcepto diuino, mutuum date, nihil inde ſperantes. Luc. cap. 6. Nec hoc in caſu requiritur quod is mutuans conſueuerit fœnerari, cum ſufficiat ad præſu-
4 mendum † fœnus plus eſſe acceptum quam datum. Ita docuit Bald. in d. l. rogaſti. §. ſi tibi. in fin. ff. ſi cert. pet. & apertius ibidem Caſtr. num. 5.

Nec verum eſt, quòd ſcribit Dec. in d. §. rogaſti. nu.
5 5. etiam in mutuo conſiderari † perſonam mutuãtis, an conſueuit fœnerari. Illæ enim auctoritates Bald. & Sali. & Alex. quas recenſet ipſe Dec. in aliis contractibus loquuntur, vt dicemus infr.

Extenditur hæc coniectura, vt locum habeat etiam ſi ratione incertitudinis reſtitutionis aliquid vltra mutuatum promitteretur. Nam adhuc præſumitur vſura. Cũ
6 incertitudo † reſtitutionis non tollat vitium fœnoris in mutuo. Ita docuit Albe. in l. iubemus. la 2. col. pen. verſ. quid de tali contractu. C. de ſacroſ. eccl. qui atteſtatur ita iudicaſſe collegium Doctorum Bergomenſe. Et Albericum ſecuti ſunt Dec. in dict. §. ſi tibi. num. 4. in fi. in l. de fideicommiſſo, num. 3. C. de tranſact. in conſil. 123. num. 1. Nam incertitudo non purgat ſuſpicionem fęnoris. c. nauiganti. in princ. de vſuris.

Et in hoc differt cõtractus mutui a cõtractu emptionis, & venditionis, qui ſane emptionis contractus reſpectu incerti euentus conſiſtit, qui alioqui non valeret, ſicuti emptio annui reditus ad vitam, ſicuti tradunt Hoſtien. & alii commemorati a Decio in d. §. ſi tibi. & in d. l. de fideicommiſſo, num. 4. C. de tranſact. etſi Iaſ. in dict. §. ſi tibi. obijciat l. ſi ea lege. l. frumenti. & l. oleo. C. de vſuris. & dicemus infra.

Declaratur primo hæc coniectura, vt locum non habeat, quando alijs coniecturis apparere poſſet, mutuan-
7 tis, & mutuatarii † animum, & propoſitum non fuiſſe fęnerandi. Nam tunc non videtur contractus fœneraticius. Ita colligi videtur ex gl. & Doc. in l. ſi quis nec cauſam. in princ. vbi Dec. num. 1. ff. ſi cert. pet. Cæterum ani-
8 maduertendum cenſeo, quod duo hæc ſunt diuerſa, † contractum eſſe fœneraticium, & contrahentes fœnus ita exercuiſſe, vt puniri debeant. Nam vt quis tanquam fęnerator puniatur, inſpici, & conſiderari debet, qualis eius fuerit animus, & propoſitum. c. cõſuluit. vbi Doct. de vſuris. ſic & in l. ſi quis nec cauſam. in princip. ff. ſi certum pet. conſideratur animus, & propoſitum mutuãtis ad iudicandum an fœnus exercere voluerit, qualis ſit. Et hic ipſe animus & propoſitum vel ex qualitate perſonæ ſatis probatur, vt ſi eſt homo diues, qui non indigeat, vt inquit Fulgoſ. in dict. l. ſi quis nec cauſam. in princip. vbi etiam Dec. vel ſi eſt homo bonæ conditionis, & famæ.

Probatur etiam hic animus iuramento ipſius mutuãtis, vt ſcribunt gl. in Clem. vlt. in verbo, negociandi. de cenſib. Bald. in leg. cum proponas. C. de nautico fœnore. & Alex. in l. cæterea. §. ſed etſi quis. de leg. 1. & Dec. in d. l. ſi quis nec cauſam. in princ. nu. 1. qui hoc intelligit, niſi repugnet alia præſumptio, & coniectura, ex ſententia Bart. in l. inter omnes. §. recte, ff. de furtis.

Contractus vero ipſe etiam ſi contrahentium non affuerit fęnerandi animus, attamen non deſinit eſſe fœneraticius, vt ſi actum eſt, quod plus, quam mutuatum reſtituatur. Etſi enim contrahentes errore lapſi exiſtimauerunt contractum eſſe legitimum, attamen eorum opinio nõ tollit veritatem, cum per noſtrum affirmare, vel
9 negare non immutetur † veritas, l. cum falſa. C. de iuris & facti ign. Porro illud concedimus, quod ſi præter volun-
10 tatẽ & animum † lucrum aliquod ſecundario acceſſit, vſuram non eſſe, ſicuti poſt Corneum in l. ſi paciſcenda. C. de pact. & alios ſcribit Io. Baptiſta Lupus in c. nauiganti. in 3. par. num. 19. de vſuris.

11 Secunda eſt coniectura in contractu mutui, quãdo † nulla penitus intercedebat amicitia inter mutuantẽ, & mutuatarium. Non enim præſumitur, quod is mutuans gratis mutuauerit, ſed potius ſub vſuris. Ita reſpondit Bald. in conſ. 133. Quędam mulier filiofam. col. 2. lib. 1. quem poſt Crauet. in conſil. 73. num. 16. ſecutus ſum in conſ. 109. nu. 14. Non enim conſueuerunt homines tam grata ſeruitia ignotis conferre ſine aliquo pręmio, vt experientia docet. Et hæc quidem coniectura tunc maxi-
12 me procedit, † quando is mutuatarius his pecuniis valde indigebat. Ita reſpondi in d. conſ. 109. num. 16. ex ſententia Gemin. in conſ. 112. col. 2. verſ. item iſta non videtur. Calcan. in conſ. 26. num. 19. verſ. & ita dicendum eſt. & Crau. in conſ. 156. num. 13.

Tertia eſt coniectura, & præſumptio mutuum eſſe fœ-
13 neraticium, † quando mutuatarius magno pretio emit rem quam nõ emiſſet, niſi pecuniam illam mutuo fuiſſet habiturus. Quòd enim plus pretii numerare promiſit, & ideo fraus eſt, argumen. capit. etſi quæſtiones. de ſimon.

Et in ſpecie reſpondit Gemin. in conſ. 16. col. 2. verſ. 2. concurrit, quem ſecutus ſum in conſil. 109. num. 9. & 15. lib. 2. Et ibi, num. 18. commemoraui Bald. in l. cum allegas, num. 11. C. de vſuris. qui dixit, fœneratores conſueuiſſe vti hac fraude: recipiunt promiſſionem de vera ſorte, res ſteriles vel nomina debitorum difficilis exactionis vendunt illi, qui mutuo pecuniam ſuſcepit, pretio certo, quod poſtea repetunt. Et ait Bald. id fieri ob mutuum, quod alias ille mutuans non conceſſiſſet, atq; ita (inquit Bald.) vſura committitur. Et refert Bald. idẽ docuiſſe Bart. in l. cum vir vxori. ff. de iure dotium. His accedunt Rom. ſing. 440. Laur. de Rodulphis in tract. de vſuris. q. 63. Ang. Clauaſius in ſumma, in verbo, vſura. il 1. num. 6. Tiraq. in tract. conſang. §. 2. & in gloſ. 18. num. 70. Et hoc ſecutus ſum in conſ. 109. num. 18.

Alienatio bonorum in fraudem fiſci ſimulate facta, ad euitandam publicationis bonorum pœnam, & alienatio bonorum facta in fraudem creditorum, quando præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Alienationes in fraudem fiſci factas, non eſſe nullas ipſo iure, ſed reuocandas.*

2 *Bona poſt delictum commiſſum, an publicentur ipſo iure, vel per ſententiam, differentia eſt.*

3 *Fraus alienantis, coniecturis, & præſumptionibus, cur ſatis probetur.*

Ex aliquibus caſibus vrgentes eſſe debent. n. 4.

5 *Alienatio omnium bonorum facta tamen multo tempore ante delictum commiſſum, nulla delinquendi ſuſpicione exiſtente, fraudem non arguit.*

Aut ſi de delicto in genere tantum cogitatum ſit. n. 6.

Aliud ſi facta ſit lucratiuo titulo, multo quidem tempore ante delictum commiſſum, ſubſtinente tamen ſuſpicione delictum cõmittendi. num. 7.

Idque procedere etiam in alienatione maioris partis bonorum tãtum. num. 8.

Aut in alienatione omnium melioramentorum. n. 9.

Et quod non interſit, etiamſi temporibus interpolatis fiat alienatio. num. 10.

Locum etiam habere in alienatione cum titulo oneroſo. numero 11.

Ceſſat etiam fraudis ſuſpicio, ſi re ipſo pretium numeratum ſit, quod loco rei ſuccedit. nu. 12.

Et alienationem viliori pretio factam ad iuſtum pretium tantũ reuocari. num. 13.

14 *Alienatio bonorum in fraudem fiſci facta non præſumitur ab eo qui ita deliquit, vt puniri ſe poſſe non ſperaret.*

Idem ſi alienatio iuſtis de cauſis facta ſit. n. 15.

16 *Actus neceſſarij, fraudis ſuſpicionem elidunt.*

17 *Alienatio bonorum titulo lucratiuo facta, & delicto ſtatim ſubſequuto, fraudulenta præſumitur.*

Idem ſi titulo oneroſo fiat. n. 18.

Niſi tamen aliqua repugnaret ratio. n. 22.

19 *Actu geſto incontinenti argui fraudem actus præcedentis.*

20 *Incontinenti quid geſtum dicatur, arbitrio iudicis committitur.*

21 *Donationes factæ intra biennium ante commiſſum delictum non valent in Ducatu Mediolanenſi.*

23 *Alienatio bonorum ante delictum commiſſum, in fraudem fiſci commiſſa dicitur, donatione omnium bonorum facta in perſonã propinquam.*

Diſtinguit Bar. tres caſus relatos. n. 24. 25. & 26.

27 *Coniunctus facta coniuncti quando ſcire non præſumatur.*

28 *Coniuncta perſona quæ dicatur.*

29 *Amicitia maioris eſt ponderis, quam fraternitas.*

30 *Alienatio in fraudem fiſci facta præſumitur, quando alienans in poſſeſſione rei alienatæ perſeuerauit. Alia tamen coniectura cõcurrente. num. 31.*

Nec refert ſi alienans adhibuit clauſulam conſtituti, ſe poſſidere nomine illius in quem facta eſt alienatio. n. 32.

Item facta etiam corporali traditione, ſi fraudulentæ traditionis alia coniectura adſit. n. 33.

Fallit tamen ſi fructus emptori perſolueret, quo caſu fraudis ceſſat præſumptio. num. 34.

Item ſi vſumfructum ſibi reſeruaſſet, cuius cauſa tunc in poſſeſſione diceretur eſſe. nu. 36. Vbi tamen pretij inſpicienda quantitas. num. 37.

Idem ſi modico tempore perſeueret in poſſeſſione, quo caſu fraudis ceſſat ſuſpicio. n. 38.

Item ſi alienatione facta, vel a ciuitate cæpit abeſſe, vel deceſſit relictis impuberibus ignaris celebrati contractus. n. 39.

35 *Poſſidere magis dicitur qui fructus conſequitur, quam qui rem corporaliter detinet.*

40 *Alienatio bonorum ante commiſſum delictum, facta clam, præſumitur in fiſci fraudem facta.*

Diſtinguit Bart. aliquot caſus relatos. n. 41. 42. & n. 43.

44 *Alienatio quando clam facta dicatur.*

45 *Clam confectum dici contractum, quando inſtrumentum ſuper eo confectum, non publicatum, ſed occultatum fuit.*

46 *Alienatio in fiſci fraudem facta dicitur, ſi facta ſit ſub conditione, veluti. Dono, ſi bona mea publicari contigerit.*

47 *Donatio facta vxori a marito in caſum deportationis, cur valeat.*

48 *Publicationem bonorum extra territorium non trahi.*

49 *Reis credendi duobus, vni facta ſolutione, alter excluditur.*

50 *Alienans in aliquem, & caſu quo continget bona eius publicari, donans alteri, non dicitur in fiſci fraudem facere.*

51 *Donans hoc pacto, vt ſi contingat bona mea cõfiſcari, me tenearis alere, non dicor in fiſci fraudem facere.*

52 *Alimenta cui non debeantur bonis publicatis.*

53 *Donaſti mille mihi, & hæredibus meis, ſi homicidium committeres, eo commiſſo & te fugitiuo, cur petere ea poſſim.*

54 *Alienans omnia bona, & poſtea delinquens, in ipſoque deprehẽſus crimine, præſumitur in fiſci fraudem facere.*

Idem in eo qui notorie deliquit, & poſtea alienauit. n. 55.

Et in contumace qui aufugit. n. 57.

56 *Notorie delinquens æquiparatur ei qui in crimine ſit deprehenſus.*

58 *Donans aut alienans, & poſtea de delicto in contumaciam damnatus, non præſumitur in fiſci fraudem facere.*

59 *Contumacia inducit quandam tacitam fictamque confeſſionem.*

60 *Sententia contra contumacem lata, creditori non nocet.*

Idem ſi contra debitorem. nu. 64.

61 *Præſumptio contra delinquentem inducta, ad eam trahi non debet, qui culpæ non eſt conſcius.*

62 *Damnatus confeſſione ſua, cum aliter de delicto non conſtaret, emptori non nocet vel donatario. limitationem vide. num. 65. & 66.*

63 *Cedentis confeſſionem, ceſſionario non nocere.*

67 *Alienatio facta ex cauſa neceſſaria, non præſumitur in fiſci fraudem emanaſſe.*

68 *Alienans bona ſua poſtquam de crimine accuſatus eſt, fiſcum ut fraudaret, feciſſe præſumitur.*

Idem ſi ante alienationem verbis declaraſſet, ſe de delicto cogitare. num. 69.

70 *Donatio facta cauſa mortis, etiam ſine fraude, publicatione bonorum ob delictum ſequuta, reuocatur.*

Limitatur in donatione facta vxori. n. 71.

72 *Alienatio bonorum regulariter non præſumitur facta in fraudem creditorum, ſecus tamen in alienatione a decoctore facta. num. 73.*

74 *Alienatio omnium bonorum titulo lucratiuo facta a debitore præſumitur in fraudem facta.*

Idem ſi titulo oneroſo puta venditionis, & fuerit facta multo minori pretio a perſona ſuſpecta. n. 75. & 76.

Item in creditore alienante maiorem ſuorum bonorum partem aut magis pretioſas. num. 77. & 78.

Idque procedit etiam ſi non ſimul, ſed particulatim alienauerit. num. 79.

80 *Fraus reſpectu temporis præſumitur facta, & ibi, quomodo.*

PRAESVMPT. CXXIV.

CVM de duplici ſimulationis ſpecie, & modo hactenus dictum ſit, de tertia nunc eſt agendũ, quando ſcilicet prima facie oſtendunt contrahentes, velle facere contractum, & tamen ex mente, & vere nihil agere volunt, ſicuti quando quis metu Tyranni, ne bona ſibi auferantur, ſimulat ea alteri uendere vel donare. Eſt ſane ſimulatio hæc ſicuti poſt Bar. & Bald. ſcripſit Affl. in ca. 1. in princ. nu. 11. de feudo dato inuicem, legis com-

Digitized by Google

miſſ. Ita quoque eſt ſimilis ſimulatio, quãdo quis timore, nẽ ob delictum a ſe perpetrandum publicentur ſibi bona, ea ſimulat alteri donare. Et dicitur hæc donatio ſimulata, ac etiam in fraudem fiſci facta. Quæ ſane duo ſimul ſtare poſſunt, vt in ſpecie reſponderunt Caſtrẽ. in cõſ. 58. Viſis, num. 4. lib. 2. Anch. in conſ. 227. ad corroborationem, nu. 3. & Nat. in conſ. 629. nu. 14. lib. 4. Bar. in l. poſt contractum. & ibidem apertius Picus num. 11. Alc. nu. 1. & Io. Annibal nu. 186. & Natt. in conſil. 549.
1 nu. 1. lib. 3. qui dixerũt, has alienationes † non eſſe ipſo iure nullas, ſed reuocandas, cũ quo ad effectum validæ ſint. Et hac in re Bart. diſtinguit quinque tempora, hoc eſt primum tempus ante commiſſum delictum. Secundũm poſt perpetratum crimen, ſed ante accuſationem. Tertium poſt accuſationem, ſed ante litem conteſtatam. Quartum tempus eſt poſt litem conteſtatam, ſed ante ſententiam. Quintum vero tempus poſt latam ſententiam. Hæc temporum diſtinctio facta eſt a Bart. & reliquis reſpectu reuocationis ipſius alienationis. Cum aliter facilius reuocetur alienatio facta poſt commiſſũ delictum quam ante. Et illis in caſibus ſeu temporibus poſt delictum ſcilicet commiſſum, adhibetur aliquib.
2 in caſibus † diſtinctio, an ipſo iure bona publicentur, vel per ſententiam. Quando publicantur ipſo iure, non ẽſt opus confugere ad aliquas coniecturas, cũ vero publicantur mediante ſnĩa, dicimus, eſſe diſtinguendum, an adſint coniecturæ fraudis, vel nõ. Ita Bart. in d. l. poſt contractum, nu. 12. verſ. ſed ſi in fraudem. & ibid. Picus nu. 76. & Io. Annibal. nu. 186. qui ſcribunt, cõiecturas illas, quæ conſiderantur ante delictum commiſſum, conſiderari pariter poſt ipſum delictum. Diſſeramus itaq. de hac fraude ſecun. Bart. & alios in d. l. poſt contractũ.
3 Et hac quidem in re dicimus primum, fraudem † hanc coniecturis, & præſumptionibus detegi, ſicut ipſemet Bart. in d. l. poſt contractum, n. 1. 2. & 3. & ſubſequentibus oſtendit, & apertius ibid. Picus nu. 19. & reliqui omnes, quos infra commemorabo: certis autem caſibus hæ
4 coniecturæ debent † eſſe vrgentes, & dilucidæ, ſicuti reſponderunt Anch. in conſil. 251. Nat. in conſ. 212. nu. 2. lib. 1. & Cęphal. in conſ. 325. num. 21. lib. 3. idem docuit Alc. in d. l. poſt contractum, num. 34. verſ. ſed etſi. Præſumptiones, & coniecturæ hic ob id ſufficiunt, quod dolus, & fraus conſiſtit in animo, cuius ſolus Deus eſt perſcrutator, c. erubeſcant. 32. q. 2. & ideo cum difficilis ſit probationis, admittuntur coniecturæ. l. dolum. C. de dolo. cum ſimilib. Ita enim dicimus alijs in caſibus ſimulationem contractuum eorumque fraudem, pręſumptionibus & coniecturis probari, vt dicemus infra ſuo loco.

Prima itaque eſt coniectura, & præſumptio, quando
5 alienata fuerunt oĩa bona. ſed hic ſunt diſtinguendi aliquot caſus, quorum primus eſt, qñ alienatio hæc facta fuit multo tempore ante commiſſum delictũ, nulla exiſtente delinquendi ſuſpicione. Hoc caſu nulla pręſumitur fraus, ſiue alienatio ſit facta titulo oneroſo, ſiue lucratiuo. Ita docuit Bart. in d. l. poſt contractum, num. 3. & alii ſecuti ſunt.

Extenditur hic caſus, vt locum ẽt habeat, qñ de deli-
6 cto † in genere tantum fuit cogitatum. Nam & tũc non præſumitur fraude factam eſſe alienationẽ. Ita egregie docuit Alc. in d. l. poſt contractum, nu. 37. verſ. Cæterum poſt. Salic. in l. ſi quis poſt hac. col. 4. C. de bonis proſcript. Non enim (ſcribunt prædicti) tunc aut deſperatio, aut metus imminentis accuſationis ſubeſt, iuxta l. vlt. §. Papi. ff. de bonis eorum, qui ſibi mortem cõſciue. Nec præterea ſubeſt cauſa, per quam veriſimiliter committitur delictum, vt requirit Bar. in d. l. poſt contractum, num. 2. ex d. l. ſi quis poſthac. §. vlt. ibi, ante initiũ actus. Vnde (ſubiit Alc.) cum iuuenis rixoſus, & male moratus dubitans, ne quandoque ſibi contingeret aliquod crimen committere, donaſſet amico, reſponſum fuit, firmam fuiſſe donationem, cum reuocatio, quæ a fiſco fit, in pęnã ſpecialis, & dilucide ꝓbati delicti, fieri debeat. l. ſed & ſi maritus. §. vlt. ff. qui & a quib. non autem cum in genere tantum de delicto eſt cogitatum. Nam tunc cauſa proxima donationis, non eſt delictum, glo. in l. ſi mulier. ff. rerum amo. ſed facilitas naturæ. l. ſi quis cum ſciret. ff. pro empto. aduerſus quam facilitatem, ille talẽ prouiſionem adhibere voluit. Et idem eſſe reſpectu creditorum docuit Bald. in rubr. C. de his, quæ in fraudem credito. Hanc tamen extenſionem declarat Alciat. niſi donatio clam facta fuerit.

7 Secũdus eſt caſus, † qñ omnium bonorum alienatio titulo lucratiuo facta fuit, multo tempore ante commiſſum delictum, ſed aliqua tamen ſuberat ſuſpicio cõmittendi delictum, vt quia habebat capitales inimicitias, quæ vſque ad tempus delicti perdurant. Hoc caſu præſumitur fraude facta alienatio, ſi modo probabit fiſcus, illas inimicitias capitales extitiſſes, & ꝑduraſſe. Ita Bart. in d. l. poſt contractum, num. 2. & apertius Picus nu. 36. verſ. ego ſic dicerem. Alc. nu. 40. Dec. in conſ. 235. col. 1. verſ. prima eſt. Boſſius in tract. cauſarum criminal. in tit. de public. bonorum. num. 45. Cæph. in conſ. 325. nu. 3. & num. 48. lib. 3. Nat. in conſ. 549. num. 6. lib. 3. Peregrin. de quo ſtatim. Blancus in tract. de indiciis, nu. 87. qui manifeſte ſcribit, quod delictum debet eſſe ſecutũ in perſonam eius, cum quo erat inimicitia.

Extenditur primò hic caſus, vt habeat locum ẽt, qñ
8 † facta eſt donatio maioris partis bonorum. Nam & hoc caſu præſumitur fraude donatum, ſicuti ſcribunt Alc. in d. l. poſt contractum, nu. 40. Io. Annibal nu. 90. & nu.
9 92. vbi idem dixit, de alienatione omniũ † melioramentorum. Et idem affirmarunt Alex. in conſ. 55. lib. 4. Socceu. in conſ. 108. col. 1. lib. 1. & in conſ. 264. col. 1. verſ. 2. arguitur. lib. 2. Dec. in conſ. 135. col. 1. verſ. 1. eſt. & Peregrin. in tract. de iure fiſci. lib. 5. tit. 1. num. 156.

Extenditur ſecũdo hic caſus, vt locum habeat ẽt, qñ
10 † interpolatis temporibus facta fuiſſet donatio hæc omnium bonorũ, vel maioris partis. Nam adhuc præſumitur fraus. Ita in ſpecie docuit Io. Annibal in d. l. poſt cõtractum, nu. 94. ex ſententia Bart. in l. nomen. §. filio. de leg. 3. & in l. 1. C. qui bonis ced. poſſ. Bald. in l. 2. C. de repud. hæred. Ang. in l. omnes. §. Lucius. ff. de his, quæ in fraud. cred. Anch. cõſ. 57. & Iaſ. in §. item ſi quis in fraudem. col. 7. in inſtit. de actio. dum loquuntur de alienatione facta in fraudem creditorum. Eandem ſentẽtiam in ſpecie noſtra probauit & Alc. in d. l. poſt contractũ, nu. 40. verſ. hincque conſequens, qui intelligit, dummodo donatio ſeu alienatio facta ſit vni perſonæ tantum; ſecus ſi diuerſis. Et Peregrinus in d. tit. 1. num. 156. verſ. amplia etiam. Verum cum hic ſpectemus ſolam ipſam fraudem alienantis, non autem eius etiam, in quem facta fuit alienatio, ſequitur dicendum, idem eſſe, quando diuerſis donatum fuit. Id quod & ipſemet Alc. ſenſit.

Extenditur tertiò hic caſus, vt procedat ẽt in aliena-
11 tione omnium bonorũ facta titulo † oneroſo, vt ſi quis vendidit, vel aliter ſic alienauit. Ita gl. in l. qui teſtamentũ. ff. de probatio. Bart. in d. l. poſt contractum, num. 2. & ibid. Alc. num. 40. & Peregr. in d. tit. 1. num. 157.

Et hęc quidẽ extenſio intelligitur, quando de numeratione pretii non conſtat, niſi per confeſſionem, ſecus
12 vero ſi re ipſa † pretium fuit numeratum. Nã tunc ceſſat fraudis ſuſpicio, ex quo is venditor loco bonorum hẽt pretium. Ita declarant pręcitatis in locis Boſſius, & Alc. qui ſubiungit, quod ſi alienatio facta eſt viliore pretio,
13 † reuocatur tantum vſque ad iuſtum pretium.

Declaratur primò, vt non procedat, quãdo delinquẽs
14 † exiſtimauit, ſe ex eo delicto non poſſe puniri, vt ſi in nemore, & clam ita deliquit, vt crederet nunquam delictum detegi. Nam tunc alienando non præſumitur alienaſſe, vt fiſcũ fraudaret. Ita Cyn. in l. ſi quis poſthac.

Digitized by Google

q.1. C.de bonis proſcript.& Natt.in conſ.212.num.4.
lib.1.& in conſ.549.num.10.lib.3.

Declaratur ſecundò hic caſns, vt non habeat locum,
15 quando alienatio † facta fuit iuſtis de cauſis, neceſſarijs
ſcilicet, & approbatis, ſicuti quado ob alimenta, vel cõ
ſtitutiones dotium filiarũ facta fuit. Ita Ang.in l.ſi quis
poſt hac.col.pen.C.de bonis proſcr.ſic etiam Comenſis
& Putheus, quos ſecuti ſunt Picus in d.l.poſt contractũ,
num.44.verſ.2.limita.& num.79.& Alc.num.34.Dec.
in conſ.235.nu.1.verſ.item qualitas.Natta in conſ.212.
num.2.lib.1.Burſat.in conſ.149.nu.63.lib.2.& Boſſius
16 in d.tit.de publicatione bonorum, nu.45. Nam † actus
neceſſarii, fraudis ſuſpicionem plerumque elidunt.l.vlt.
in fin.ff.de litigio.& l.alienationes.ff.fam.ercil. Ita dici
mus bona ſubiecta fideicommiſſo, poſſe ſine fraudis ſu-
ſpicione alienari pro dotium conſtitutione, alimentis,
& ſimil.vt ſeq.lib.explicabimus.

17 Tertius eſt caſus, quãdo facta alienatione † ſtatim, &
incontinenti, committitur crimen. Hoc caſu ſi alienatio
omnium bonorũ facta eſt titulo lucratiuo, præſumitur
fraude facta. Ita ſcribunt Picus in d.l.poſt contractum,
num.36.& Io.Annib.num.163.Dec.in conſil.235.col.2.
verſic.5.præſumitur.& Nat.in conſ.549.num.9.lib.3.
18 Idẽ eſt quando alienatio facta fuit titulo † oneroſo, nẽpe
venditionis. Ita ſenſit Bart.in d.l.poſt contractum, n.8.
verſic.5.præſumitur.& apertius Alc.nu.52.& 54.& Io.
Annib.nu.166.& Anch.in conſ.251.num.3.Blancus in
tract.de indiciis, num.58.verſ.5.eſt. Et quanquàm Bar.
expreſſim non explicet, an facta fuerit donatio, uel alia
alienatio omnium bonorum, vel maioris partis, ſic ta-
men paſſim ab omnibus intelligitur. Et illum quidem
ſecuti ſunt præter relatos Dec.in l.petens.in 2.nota.C.
de pact.Ruin.in conſil.130.num.2.lib.2.Tiraq.in tract.
de retractu conſang.§.1.gl.7.num.76.Nat.in conſ.549.
num.4.lib.3.& Boſſius in tit.de publicatione bonorum
num.51.verſ.5.eſt. Et prædictam ſententiam multis ſi-
milibus comprobat Alc.in d.l.poſt contractum.nu.54.
19 quibus demonſtrat, ex actu † incontinenti geſto, fraudẽ
actus præcedentis argui. Incontinenti autẽ dicitur hoc
20 in caſu commiſſum delictum, † arbitrio iudicis, ſicuti in
ſpecie reſpondit Dec.in d.conſ.235.col.2.verſ.5.præſu-
mitur, docuit Alc.in l.poſt contractum, num.52.& alios
congeſſi in lib.2.de arbit.iudic.caſu 39.num.1. Idem in
ſpecie docuit Io.Annib.in d.l.poſt contractum, n.177.
qui ſubiungit num.178.poſt Bart.ibid.num.8.in fi.alie-
nantem non habuiſſe animum delinquẽdi, quando de-
lictum ex inopinata rixa eſt ſtatim ſubſecutum. Idem
egregie ſcripſit Anton.Gomezius in Commentariis va-
riar.reſol.Tom.3.cap.14.de confiſcatione bonorum, nu.
4.verſ.& adde. Cæterum eſt aduertendum, quod in Du
21 catu Mediolani † extat Decretum, quod donationes fa
ctæ intra biennium ante commiſſum delictum, non va-
leant, ut refert Boſſ.in tract. cauſarum criminalium. in
tit.de publicatione bonorum, num.44.ob id intra hoc
tempus biennii delictum perpetratum, dicitur incontĩ
nenti commiſſum, extat & Noua Mediolani conſtitutio
in tit.de iure & priuilegio fiſci.§.ſi quis.

Declaratur hic caſus, vt locum non habeat, quãdo ra
22 tio † aliqua repugnaret. Nam tunc ex delicto incõtinen
ti commiſſo, non argueretur fraus aliqua per alienatio-
nem antecedentem. Ita declarat Alc.in d.l.poſt contra
ctum, nu.57.qui affert egregium exemplum. Finge (ait
Alc.) lex iubet domum parricidæ æquari ſolo, aliquis,
alienata domo, ſtatim parricidium committit, domus
(inquit Alc.) demolienda non eſt. Cum fauorabilior in-
terpretatio ſumenda ſit, ne deſtruatur domus, iuxta l.cæ
tera.§.ſenatus.de leg.1. Et ne ſtatutum odioſum loquẽs
in caſu vero, extendatur ad caſum præſumptum, con-
tra l.vlt.C.de interdicto matrim.& ca.ſuſceptum.de re-
ſcrip.in 6.& ſcripſi ſupra lib.1.q.47, vbi explicaui, quan
do diſpoſitio loquens in caſu vero, cõprehendat & præ-
ſumptum.

Secunda eſt coniectura, qua dicimus, alienationẽ cen
23 ſeri factam in fraudem fiſci, quãdo † ſcilicet facta eſt do
natio omnium bonorum coniunctæ perſonæ. Ita Bart.
in d.l.poſt contractum, nu.3. ff.de dona.qui viſus eſt di
ſtinguere tres caſus.

24 Primus eſt, quando † donatio hæc facta fuit cõiunctę
perſonę, eo tempore quo nulla extabat cauſa ſeu prę ſum
ptio committendi delictum, vt quia nulla ſuberat capi-
talis inimicitia. Hoc caſu non præſumitur per fraudem
facta donatio. Ita ſcribunt Bar.in d.l.poſt contractum
num.3.& ibidem Picus num.41.& Io.Annib.num.105.
Anch.in conſil.151.num.5.Rom.conſil.367.numer.15.
Alex.conſ.54.nu.19.lib.7.Dec.in conſ.235.nu.1.Blan-
cus in tract.de indiciis, nu.88.& late Boſſius in tractat.
cauſarum criminalium. in tit.de publicatione bonorũ,
num.46.Cæphal.in conſ.325.num.53.lib.3.Alc.reſpon.
125.num.8.in fine.Natta in conſ.549.nu.3.& 4.& nu.
9.& eruditiſſimus M.Ant.Pereg.Patauinus primi nomi
nis aduocatus, in commentariis de iure, & priuilegio fi
ſci.lib.5.tit.1.numer.159. Quam ſententiam probat l.ſi
quis poſt hac.verſic.ſi quid.C.de bonis proſcript. Idem
dicimus in præſumenda ſimulatione cõtractuum, ꝙ ſci
licet illa non præſumatur ex eo ſolo, quod cum perſo-
na coniuncta confectus is fuerit, ſicuti reſponderunt
Bart.in conſil.65.lib.1. Comenſ.in conſ.165.& Aret.in
conſ.65.col.2.& dicemus infra ſuo loco.

Extenditur, vt locum ẽt habeat hic caſus, qñ allegare
tur cã generalis, vtpote ſi diceret, ſe donaſſe, ut ditaret
donatariũ ſanguine ſibi cõiunctũ. Nã adhuc fraude do
natũ nõ p̃ſumitur, cũ hæc nõ ſit cã ſufficiens ad arguen-
dũ fraudẽ, & delictũ. Ita Alc.in d.l.poſt contractũ, nu.
41.& in tract.de præſum.reg.1.præſumpt.29.n.4. Idem
cenſuit Alc.de ea cauſa, quã donãs allegaret, ſe ſcilicet
id feciſſe, quia erat ſe fiſco obligaturus, niſi dilucide ali
ter probetur.l.ſed & maritus.in fin.ff.qui & a quibus.

25 Secundus eſt caſus, qñ † cum hac donatione facta cõ
iuncto, concurrit aliqua cauſa ſeu prę ſumptio cõmittẽ-
di delictum, ſicuti qñ iam extarent graues inimicitiæ,
quę eo donationis t̃pe perdurabant. Hoc ſane caſu do-
natio præſumitur fraude facta. Ita Bart.in d.l.poſt con
tractum, nu.3.quem ſecuti ſunt ibidem Picus, n.46.Alc.
nu.41.& Io.Annibal nu.105. Idem Alc.in d.præſumpt.
29.nu.4.& in reſp.125.num.8.ſic & Iaſ.in §.item ſi quis
in fraudem, col.8.in inſtit.de act. Dec.in conſ.235.nu.
1.verſic.2.præſumptio.conſ.587.nu.9.verſ.4.mouetur.
& in conſ.659.nu.2. Curt.Iun. in conſ.6.num.6.& Nat.
in conſ.549.num.11.lib.3.Boſſius in tract.cauſarũ cri-
minalium. in tit.de publicatione bonorum, nu.46. Et ii
quidem moti ſunt ex l.pen.ff.de bonis libe.& l.data.C.
de donatio. Exiſtimo etiam ſufficere leuem aliam cãm
ſeu coniecturam, coniuncta hac conſanguinitate. Nam
etſi ſola ipſa conſanguinitas non arguit fraudem, atta-
men illa operatur, ut facilius prę ſumatur.l.ſi quis dona
tionis.in fin.ff.de cõtrah.emp.& gl.in c.1.in verbo, car-
nalitatem, vt eccleſiaſt.benef.& in ſpecie Picus, & Alc.
in d.l.poſt contractum, ille nu.45.iſte nu.41.ſic ſcripſe-
runt, & cum eis ſenſit Io.Annibal num.112.

26 Tertius eſt caſus, qñ † titulo oneroſo alienatio fit in
coniunctã perſonã. Hoc in caſu idẽ qđ in præcedentib.
dicendũ eſſe, ſcripſit Bar.in d.l.poſt contractũ, n.3.ver-
ſi.quid in venditione. Eſt ergo dicendũ, ꝙ aut nulla ſub
eſt cã, ſeu coniectura, quod voluerit cõmittere delictũ,
aut cã ipſa ſubeſt. Qñ nulla ſubeſt cauſa, nõ præſumitur
fraus. Nam cũ eo fuit cõtractũ tãquam cum extraneo,
ex quo loco rei pretium habere voluit, ſicuti annotauit
in ſpecie Alc.in d.l.poſt contractum, num.41.verſ.rur-
ſus in alienatione. Bar.quoq. ſecutus eſt Lud.Pegner.in
deciſ.crimin.c.vlt.n.3. Cũ vero ſubeſt cauſa, ſicq. cõie-

Digitized by Google

ctura committendi delictũ, tunc fraus præſumitur. Boſ-
ſius in d.tit.de publicatione bonorum, num.47.

Cæterum hic caſus alienationis titulo oneroſo factæ,
differt ab illo, quando eſt facta titulo lucratiuo. Nam in
hoc requiritur, quod is coniunctus, cui facta eſt vendi-
tio, debeat eſſe particeps fraudis, vt ſcilicet poſſit fiſcus
reuocare bona illa in ſui fraudem vendita. Ita docuit
Bar.in d.l.poſt contractum, num.3.verſic. Quid de ven
ditione.

Cæterum is ſanguine coniunctus præſumitur (inquit
Bar.) fraudis particeps, cum coniũctus præſumatur ſci
re facta coniuncti.l.octaui.ff.vnde cogna.& l.de tutela.
C.de in integrum reſtitutio.minor. Et Bart. ſecuti ſunt
multi, & communem eſſe teſtatur Picus in d.l.poſt con-
tractum, nu.46. ſed a Bart.& aliis diſſentit Alciat.in d.
l.poſt contractum, n.41.ver.rurſus.in alienatione.ea eſt
27 adductus ratione, quòd † cõiunctus non præſumitur ſci
re facta coniuncti, cum ſunt ex his, quæ celari, & tegi ſo
lent etiam coniũctis, vt probant l.tres fratres.& ibi An
gel.ff.de pactis.l.Titius.§.1.ff.de lib.& poſthu.& l.quo-
niam.vbi Bal.C.de iure delib. Eſt autem certũ, delictu-
ros conſueuiſſe conſilia ſua etiam coniunctiſſimis cela-
re, cũ delicta ſolent clam perpetrari.l.vlt. ff.de ritu nu-
ptia.ca.vlt.de teſtib.cogen. & ſcribunt Dec. in conſ.64.
Nec repugnat (inquit Alciat.) quod hic coniunctus præ
ſumatur ſcire inimicitias huius coniuncti ſui, quia (ait
ille) præſumitur etiam, quod crediderit, eum fuiſſe vin-
dicaturum via iuris, non autẽ gladio, & manu propria,
vt tradunt gloſſ.in l.1. C.de his quib.vt indig.vbi Doct.
& Iaſ.in l.1.num.12. C.de ſeruis fug. Verum conſidera-
tio hæc Alciati vera mihi non videtur, quandoquidem
ſcientia inimicitiarum, iũcta hac omnium bonorũ ven-
ditione arguũt, coniunctum hũc emptorem ſciuiſſe ſal-
tẽ probabili coniectura ipſum venditorem delinquere
voluiſſe, non autem quod via iuris eſſet illatã iniuriam
vindicaturus.

Dubitant ac quærunt hic Doctores, quæ dicatur con
28 iuncta † hæc perſona. Imola in d.l.poſt contractum, nu.
9.docuit, eſſe illam, quę eſt ſub poteſtate ipſius alienan-
tis, atque ita cui is poteſt imperare, iux.l.pen.ff.de bo-
nis libert. Exemplum affertur in liberto ex d.l.penul.de
bon.liber. Affertur etiam in vxore, quæ dicitur coniun-
cta perſona viro: cum ſint duo in carne vna. Ita in ſpe-
cie Alciat.in d.l.poſt contractum, num.42. poſt Salice-
tum in l.ſi mater.C.de contrahen.empt.& idem ſcripſit
Boſſius in tract.cauſarum criminalium. in tit.de publi-
catione bonorum, num.52.verſ.2.limitatur. qui clare &
egregie explicat. Eſt enim vxor ſub mariti poteſtate, &
hic ei imperare poteſt, vt habetur Geneſ.cap.4.& Plau-
tus in Aſinaria.dum in Demeneti perſona conqueritur
his verbis. Argentatam accepi, dote imperium vendi-
di. Idem dicimus de quouis alio, qui abſentis negotia
pertractare poteſt.

Nam & is inter coniunctos habetur, vt alienatio om
nium bonorum in eum facta, arguat fraudem, ſic do-
cuit præcitato in loco Alc. ex l.ſed & hæ. ff.de procur.
& ex ſententia Iaſ.in leg.cum alienam. C.de leg. Idem
dicimus de amico magna amicitia coniuncto. Nam
de eo idem iudicamus, quod de ſanguine coniuncto.
l.in teſtamento. ff.de fideicom. lib.iuncta l.hac conſul-
tiſſima.§.ex imperfecto. C.de teſt.c.requiſiſti.de teſta.
Iaſ.in l.exigendi, num.7.C.de procur. fraus itaque præ-
ſumitur eodem modo in alienatione facta amico, ſicuti
quando fit coniuncto ſanguine, ſicuti in ſpecie affirma
runt Picus in d.l.poſt contractum, nu.46.& ibidem Al-
ciat.num.42.& Ioan.Annibal num.118. Et confirmatur
29 hæc ſententia ex eo, quod amicitia † eſt maioris ponde-
ris, quã fraternitas, vt ſcribit Alber.in l.ſed & hæ.ff.de
procurat. & alia ad rem ſcripſi infra lib.4.præſump.75.
vbi diſſerui de legato facto amico.

30 Tertia eſt coniectura, qua dicimus, alienationẽ ſem-
ſeri factam in fraudẽ fiſci, quando ſcilicet is, qui aliena-
uit, perſeuerauit in poſſeſſione rei alienatæ. Nam tunc
alienaſſe in fraudem fiſci præſumitur, ſi modo alia con-
iectura concurrit, vt ſtatim dicemus. Hanc coniecturã
in ſpecie probauit Bar.in d.l.poſt contractum, n.4.ff.de
dònat. quem ſecuti ſunt reliqui omnes ibi, vt illo in lo-
co teſtatur Picus nu.47.& apertius nu.49.& idem affir-
marunt in d.l.poſt contractum. Alc.nu.43. & Io.Anni-
bal nu.119. Quibus accedunt Anch.in conſil.251.nu.5.
Soc.ſen. in conſ.264.col.2.verſ.7.& vlt.lib.2. Dec.in cõ
ſil.235.col.2.verſ.3.præſumptio. Blancus in tract.de in-
diciis, nu.88. Boſſius in tit.de publicatione bonorũ, n.
48. Afflict.in deciſ.40.nu.17.in deciſ.65.in fi.& in dec.
72.num.3. Gozad.in conſ.94.nu.55. Pariſ.in conſil.53.
nu.12.& in conſ.54.num.71.lib.1. Neuiz.in conſ.8.nu.
52. Alc.in reſp.379. num.2. Crau.in conſ.100.num.6.&
alios congeſſi infra in præſump.122.vbi enumeraui præ
ſumptiones ſimulati fictique contractus.

31 Cæterũ hæc coniectura † non ſufficit noſtro in caſu,
niſi adſit & cã, ſeu alia coniectura committẽdi delictũ,
ſicuti Bart. Picus, Alc.& Io. Annibal præcitato in loco
declarant. Bero.in conſ.170.num.5.lib.1. qui late expli
cat. Et coniectura probabilis eſt, quando extant inimici
tiæ, quemadmodum etiam declarauit doctiſſimus Pere
grinus in d.lib.5. de iure, & priuilegio fiſci.tit.1. n.160.

Idem quando alienatio facta eſt ſine pretii numera-
tione l.ſicut.§.ſuperuacuum.verſ.uerumtamen.ff.quib.
mod.pig. vel hypo.ſolui. Et in ſpecię annotauit Alciat.
in d.l.poſt contractum, num.43.

Extenditur primò hæc coniectura, vt locum habeat
32 ẽt ſi † alienans adhibuit clauſulam conſtituti, qua cõſti
tuit ſe tenere, & poſſidere nomine eius, cui facta eſt alie
natio. Nam adhuc non tollitur ſuſpicio ſimulationis, &
fraudis. Ita Bar.in d.l.poſt contractũ, n.4.verſ.ſed quid
ſi venditor.& illum ſecuti ſunt oẽs, vt teſtatur Io. Anni-
bal ibid.nu.126. & alios congerit Tiraq.in tract.de iu-
re conſtituti.in 3.part.limit.9. numer.6. Et illis accedit
Boſſius in d.tit.de publicatione bonorũ, nu.49.in fine.

Ea vſus eſt ratione Bart. quia vbi eſt fraudis ſuſpicio,
requiritur traditio corporalis.l.1.C.de ſuffragio.

Cæterum Bald.in l.illud.C.de ſacroſ.eccl.diſtinguit,
& ab eo nõ diſſentit Alc.in d.l.poſt contractum, n.45.

33 Extenditur ſecundo, vt locum habeat ẽt facta † cor-
porali traditione, quando ſubeſt alia cõiectura fraudu-
lentæ traditionis, ſicuti quando is donator vel vẽditor,
adhuc perſeueraret fructus pcipere, & res, & bona, vt
prius adminiſtrare, vel adhuc ſuo in æſtimo deſcripta
haberentur, iuxta ea, quæ ſcribunt Soc.ſen. in conſil.46.
col.2.lib.3. Pariſ.in conſ.53.nu.21.lib.1.& Burſa.in con
ſil.153.nu.70.lib.2. & in ſpecie ita aliquando reſpondi
in conſ.431.lib.5. quod reddidi pro fiſco Mirandulæ.

Declaratur primò hæc coniectura, ut locum non ha-
beat, quando is venditor in poſſeſſione permanens, ſol
34 uit † fructus ipſi emptori. Ita Bar.in d.l.poſt cõtractum.
num.4.verſ. Et hic ſolum.& ibidem Picus num.47. Alc.
num.44.verſ.item non. & Ioan. Annibal nu.128. Et præ
dictis accedunt Anch.in conſ.251. num.5. verſ.quarto
excludit. Bero.in conſ.170.num.12.lib.1.& Ludoui. Pe-
guera in deciſionib.crim.c.vlt.n.4.

Cum.n. venditor fructus rei venditę perſoluit empto
ri, ceſſat oĩs ſuſpicio ſimulationis fictioniſque.leg.Iulia.
§.poſſeſſionem.ff.de actio.empt.& l.litib.C.de agricol.
35 & cenſ.lib.11. Et † poſſidere is magis dicitur, qui fru-
ctus conſequitur, quam qui rem corporaliter detinet.
l.arboribus, verſ.nam etſi agrum. vbi Bald.& Ang.ff.de
uſufructu. Et hęc quidem declaratio procedit, etiam ſi
venditor partem aliquam fructuum tantummodo præ-
ſtat, ſicuti Alciat.loco præallegato admonuit.

Declaratur ſecundo hæc coniectura, vt locũ non ha-
beat.

Digitized by Google

36 beat,quando † venditor reſeruauit ſibi vſumfructũ.Nã
tunc cenſetur retinuiſſe poſſeſſionem cauſa ipſius vſuſ-
fructus.Ita in d.l.poſt contractum.n.6.in fine.& ibidem
Picus nu.47.verſ.2.limita. Alc.nu.44. verſ.item nõ pro
cedit.& Io.Annib.n.131.Boſſius in d.tit.de publicatio-
ne bonorum,num.49. verſ.ſed cum. Et ij quidem moti
ex l.quiſquis.C.de donat. Quam tamen declarationem
37 intelligunt Picus, & Alciat.quãdo ex † pretii qualitate
apparet,ſolum proprietatem venditam,alias ſi pretium
etiam vſufructui æquiualeret, adhuc præſumptioni lo-
cus eſſet, cum veriſimile non ſit eum,qui plenarii iuris
pretium dederit, nuda proprietate contentum fore.ar-
gum.l.cum de indebito.in princ.ff.de probat.

Declaratur tertiò, vt locum non habeat hæc coniectu
38 ra,quando † is venditor modico tempore perſeuerauit
in poſſeſſione. Ita Bar.in d.l.poſt contractum,num.5.&
ibid. Alciat.n.45. Et intelligit Bart.hoc modicũ tempus
relinqui iudicis arbitrio,qua de re ſcripſi in lib.2.de ar-
bit.iud.caſu 12. Et ſufficere triennium reſpondit Bero.
in conſ.170.num.9.in ſi.lib.1.

Declaratur quartò, vt non procedat hæc coniectura,
39 quando † emptor ſtatim emptione facta, abeſſe a ciui-
tate cœpit, vel deceſſit, relictis filiis impuberib.& igna-
ris celebrati cõtractus. Hoc caſu ceſſat ſuſpicio fraudis
ex poſſeſſione in qua venditor perſeuerauit. Ita Bart.in
d.l.poſt contractum, nu.5. verſic.quid enim,& ibidem
Picus num.47. verſic.tertio limita. Ioan.Annibal num.
132.& Alciat.num.46.& reſp.379.num.2.Boſſius in d.
tit.de publicatione bonorum, num.49.verſic.item limi
tat. Hoc enim caſu non præſumitur, venditorem ſtetiſſe
in poſſeſſione ob id quod ficta,& ſimulata fuiſſet vendi
tio: ſed ob negligentiam, & ignorantiam emptoris, vel
eius hæredis. Cenſuit tamen Alciat.hoc relinquendum
eſſe iudicis arbitrio.

Quarta eſt coniectura qua dicimus,alienationẽ cen-
40 ſeri factã in fraudem fiſci.† quando ſcilicet clam, & oc-
culte facta fuit, Verum Bar.in d.l.poſt contractũ,num.
7.viſus eſt diſtinguere aliquot caſus, quorũ primus eſt,
41 qñ † alienatio facta fuit titulo lucratiuo,& clam,nulla ta
men præcedente cauſa ſeu coniectura committendi de-
lictum. Hoc caſu(inquit Bart.)non præſumitur fraude
donatũ.Non enim ex eo ſolo,ꝙ quis clam donauit,præ
ſumitur fraude donaſſe: cum actus donandi ſit ſui na-
tura licitus, & propterea quouis in loco fieri poteſt. Et
præterea(vt dicebat Picus ibid.num.55.)clam forte do
nauit timens ab aliquo impediri, vt a Tyranno, vel ab
agnatis. Quocirca male ſenſit Imol.in d.l.poſt contra-
ctum.dum aduerſus Bar.& cæteros omnes exiſtimauit,
ſolã hanc clandeſtinitatem arguere donationem fuiſſe
fraude factam.

42 Secundus eſt caſus,† quando donatio fuit clã facta,&
concurrit aliqua cauſa ſeu coniectura cõmittendæ frau
dis, vt ſi extant graues inimicitiæ.ita Bar.in d.l.poſt cõ
tractum, num.7.in fin.Picus num.54. Io. Annibal num.
158.& Alc.num.48.verſ.hinc conſequens. Dec.in con
ſil.235.col.2.verſ.quarta eſt præſumptio. Sigiſmundus
Loffredus in conſ.21.col.2. Blãcus in tract.de indiciis,
num.88.verſ.4.eſt. Boſſius in tract. cauſarum crimina-
lium.in tit.de publi.bono.num.51.Et præcitato in locõ
Alc.affert alias cauſas, quibus fraus præſumitur aduer
ſus alios,præter fiſcum, vt aduerſus creditores,& ſimi-
les, quæ tractatio a noſtra ſatis diuerſa eſt.

43 Tertius eſt caſus, † qñ alienatio clam titulo oneroſo
facta fuit, exiſtente alia cã ſeu coniectura delinquendi.
Hoc ẽt caſu præſumitur alienatio fraude facta.ita Bart.
in d.l.poſt contractum,num.7.quem ſecuti ſunt Picus,
& reliqui ſupra allegati. Exiſtimauit tamen Bar.hoc in
caſu requiri,ꝙ emptor fuerit fraudis particeps, vt reuo
cationi locus ſit. Et Bart.ſecuti ſunt ibid. Alciat.nu.48.
& Io.Annibal num.154.ex ſententia Bald.in Rub.C.de
his quæ in fraud.cred.& Peguera in d.c.vlt.num.5.

Dubitant,ſimulque quærunt Doctores,præſertim Al
44 ciat.in d.l.poſt contractum,num.50. quando clam † di
catur facta alienatio. Et inquit dici clam,cum quis cela
uit actum, ne aduerſario,cuius controuerſiam timuit,
innoteſceret,l.1.§.vlt.ff.quod vi aut clam. Vel & clam
dicitur, quando ita actum fuit, vt ab eius,cui intereſt,
notitiam non perueniret. ita Bart.in l.2.C.de iis qui ex
publ.ratio.Felin.in c.conſuluit,de offic.deleg.& Dec.in
conſ.399. & alios refert, & ſequitur Pariſ.in cõſ.57.nu.
18.lib.4.Quocirca ex aliorum ſententia ſcripſi in lib.2.
de arbitr.iudic.caſu 194.num.19.Etiam clam dici con-
45 tractum, quando † confectum fuit inſtrumentum, qđ
deinde publicatum non fuit, ſed occultatum. Clam
etiam factum eſſe, (inquit præcitato in loco Alciat.)quã
do per interpoſitam perſonam actum eſt, l.ſi quis inte-
gris,in fin.ff.qui,& a quibus. Et alia ad rem, quæ nõ pro
ſequor,illo in loco ſcribit Alciat.

Quinta eſt coniectura, qua dicimus, fraudem cenſe-
ri commiſſam contra fiſcum in rerum alienatione,quã-
46 do ſcilicet † donatio facta eſt ſub conditione, vt quia di
ctum: Dono, ſi contigerit bona mea publicari.ita Bart.
in d.l.poſt contractum,num.9.quem ſecuti ſunt ibidem
Picus,num.63.Io.Annibal.num.183.& Alciat.num.63.
qui quidem Alciat.teſtatur,receptiſſimam eſſe ſenten-
tiam. Dec.in conſil.235.col.2.verſic.ſexta,& vltima. Ita
quoque Anch. in conſ.251.num.5. Blancus in tract. de
indic.num.88.verſic.ſexta præſumptio. Boſſius in dicto
tit.de publicatione bonorum, num.51.verſic.ſexto eſt.
& Peregrinus in d.lib.5.de iure, & priuilegio fiſci.tit.1.
num.164. Quam quidem probat Bart. per l.vlt.ff.de ſti
pulat.ſeruor.& l.ſumma cum ratione,in princ.ff.de pe-
cul. Et accedit, ꝙ donatio collata dicitur in tempus in-
habile, id eſt, quo ius ad fiſcum pertinere cœperit, &
ideo perinde eſt,ac ſi tunc facta eſſet,iuxta l.in tempus.
ff.de hæred.inſtit.ex quo ſequitur, nullius eſse momen
ti. Non enim ex ea potuit transferri dominium, quod
ad fiſcũ cępit pertinere,l.quoties, vlt.reſpõ.ff.de nouat.

Declaratur primò hæc coniectura, vt locum non ha-
beat,quando contraria fortior ei repugnat, ſicuti quan-
do maritus donat in caſum deportationis. Nam dona-
47 tio valet, † & deportatione cõfirmatur,l.ſed & ſi mors.
ff.de donat. inter virum & vxorem. Et hoc quidem con
tingit fauore præmii pudicitiæ, & coniugalis amoris,l.
qui res vxoris.ff.de dona. inter virum & vxor.ita decla
rat Alc.in d.l.poſt contractum, n.64.qui tamen ſubiun-
git,alios pleroſq; intelligere d.l.ſed etſi mors: vt loqua-
tur, quando maritus donauit generaliter cã mortis, vt
etiam poſt multos reſpondit Natta in conſil.549.nu.13.
lib.3.& late diſſerit Boſſius in tract.cauſarum criminal.
in tit.de publicatione bonorum,num.37.Nam ſimplex
mortis mentio, arguit id actum, vt donãs prius ipſe, dũ
uiuit,habeat,deinde donatarius, arg.l.Statius.§.vl.ibi,
ſed ſi nondum dies,ff.de iure fiſci.Nec vr̃ quidquã con
ſiderationis ad fiſcum habuiſse. Et hinc ſubinfert Alc.
ad quęſtionem,dedi monachis certum fundum,ipſi vi-
ce verſa conſtituerunt mihi reditum annuum ſup vni-
uerſis bonis ſuis, vbique locorum ſitis,iuxta l.cum ſti-
pulamur,de verb.oblig.vbi idem Alc.& conuentum in
ter nos fuit,ut quouis in loco poſsem eos cõuenire. De-
inde perpetrato in patria delicto,fui bãnitus.Quęritur,
an fiſcus ipſe poſſit exigere penſionẽ reditumque?Con
48 cludit Alc. ꝙ cum bonorum publicatio † non trahatur
extra territorium, vt ſcribũt Bar.in l.cunctos populos.
C.de ſum.Trinit.& fid.cathol.& Imo.in l.ex facto. ff.de
hæred.inſtit.videntur duo rei credendi eſse,fiſcus in pa
tria, arg.l.2. C.ad leg.Iul.de vi publi. Ego extra patriã.
Et ideo ſi monachi prius mihi ſoluiſsent,liberati a fiſco
49 cenſerentur. Hoc enim iu duobus reis † credendi regu-
lare eſt,ut ſolutione vni facta,alter excludatur.§.pe.In-

Digitized by Google

ſtit. de duob. reis. Cæterũ (ſubiũgit Alc.) ſi ſpecialiter cõ
ventum eſſet, ꝙ monachi in caſum quoque cõfiſcatio-
nis ſoluerent, tunc poſſet fiſcus alienationem fundi, tan
quã factam in fraudẽ reuocare, quo caſu, re euicta, mo
nachi amplius non tenerentur, l. vendicantẽ. ff. de euict.
l. ius emphyteutici. C. de fundis patrimon. lib. 11.

Declaratur ſecundò, vt locũ non habeat hæc cõiectu
ra, quando agitur non de bonis delinquentis, ſed alte-
50 rius, vt ſi vẽdo, † vel dono tibi bona mea, adijcio pactũ,
ꝙ ſi contigerit te delictũ aliquod comittere, bona hæc
perueniant ad Caium. Hoc caſu non dicor in fraudẽ fi-
ſci adiecisse pactum, cũ mihi licuerit rei meæ legem im
ponere, l. ea lege. C. de cond. ob cauſ. & l. quoties. C. de
dona. quæ ſub modo. Et propterea iure prohibere potui
alienationẽ hãc, quæ alioqui ex delicto ad fiſci commo
dum ſequeretur, quemadmodum, & cæteris in caſibus
res alienari prohibitæ, publicari non poſſunt, l. Impera-
tor. ff. de fideicom. lib. vbi Bar. & ſcribũt Alex. in cõſ. 23.
lib. 1. Iaſ. in l. filiusf. §. Diui. in 6. not. de leg. 1. & in ſpẽ no
ſtra ſic declarat Alc. in d. l. poſt cõtractũ, n. 68. vbi n. 69.
in fi. verſ. putarem. ſcribit, hanc declarationem maxime
procedere, quando prohibitio non loqueretur ſpeciali
ter de fiſco, ſed generaliter tantum prohiberet aliena-
tionem. Et rurſus idem Alc. ibid. nu. 69. ſubiungit egre-
giam hanc quæſtionem. Quid ſi ſtatutum (qđ Ferrariæ
extare aliquando intellexi) huiuſmodi prohibitiones ẽt
a tertio fieri vetet, & præſumat in fraudem fiſci factas?
Reſpondet Alcia. ſtatutum non valere niſi eo in caſu, in
quo conſtaret delinquentem ea fiducia deliquiſſe, quia
videret huiuſmodi prohibitione rem ſibi in tuto aduer
ſus fiſcum fore. Nam alias (inquit Alc.) ſtatutũ eſſet ini-
quum, quia ſub colore coercendi facinoroſos, fiſcum lo
cupletaret, arg. l. 2. verſ. ne in his. C. de ſecun. nup. & qa
abſq. probabili cauſa auferret liberis hominibus facul
tatem diſponendi de rebus ſuis, cõtra l. non vſq. adeo.
ff. ſi quis a paren. fuer. manumiſ. & l. 1. C. de ſacroſ. eccl.

Declaratur tertiò, vt locum non habeat hæc cõiectu-
51 ra, quando donaui † ſub ea conditione, & pacto, ſi conti
gerit bona mea publicari, tenearis me alere. Hoc caſu
Alc. in d. l. poſt contractum, n. 70. ff. de don. docuit, ceſ-
ſare coniecturam fraudis, quãtum pertinet ad alimẽta,
quæ etiã publicatis bonis debẽtur, l. 3. ff. de his quæ pro
non ſcript. Quod intelligit Alciat. niſi ex eõ delicto con
52 demnatus, † pro hoſte publico, diſpoſitione ſtatuti, ha-
beretur. Nam tunc alimenta ei nõ debentur, cũ & occi-
di poſſit, l. 1. C. de bonis lib. & tradit Bart. in ſua q. 1.

Declaratur quartò, vt ceſſet hæc coniectura, quando
pactum ita factũ eſt, vt potius abſtineres a delicto, quã
vt delinqueres, vt puta. Promiſiſti mihi, & hæredib. meis
53 mille, ſi † homicidiũ committeres. Commiſiſti, & aufu-
giſti, ſi fiſcus occupat bona tua, an ego vel hæredes mei
conſequi a te poſſint mille promiſſa? Et dicẽdum eſt, cõ
ſequi me poſſe, cum mea ipſa ſtipulatio non inuitet te
ad delinquendũ, ſed vt abſtineas metu pęnę. Et proptere-
rea in fraudem fiſci non præſumatur facta. Ita declarat
Alciat. in dict. leg. poſt contractum, num. 70. verſic. ſed
finge.

Sexta eſt coniectura, quando alienatione facta is alie
54 nans deliquit, & in ipſo † crimine deprehenſus eſt. Nã
tunc præſumitur donaſſe metu imminentis pœnæ. ita ma
nifeſte Bald. in l. ſi quis poſthac, num. 2. verſ. quinto ſi
alienatio. C. de bon. præſcrip. nu. 68. verſ. ſeptimam præ
ſumptionem. & apertius Alc. nu. 29. ex ſententia Bart.
ibi, col. 1. ex l. vlt. §. Papinianus. ff. de bon. eorum, qui ſibi
mor. conſciu. Hæc tamen coniectura potius conuenit ſe
cundo tempori, de quo Bar. in d. l. poſt contractum, nu.
12. etſi Picus ſub primo hoc tempore collocauerit.

Extenditur primò hæc coniectura, vt locum habeat
55 ẽt † in eo, qui notorie deliquit, & deinde alienauit. ita Pi
cus in d. l. poſt contractum, num. 8. & Alc. num. 29. verſ.
56 & quod. Nam notorie † delinquens, æquiparatur ei, qui
in ipſo crimine deprehenſus fuit, glo. l. emptorem. ff. de
act. emp. & Doct. in c. cum non ab homine, de iudiciis.
Et hoc notoriũ intellexit Picus in d. l. poſt contractum,
num. 68. verſ. octauam adde. quando conſtat per publi-
cam vocem, & famam, & citat Caſtr. ibidem, & Ang. in
d. l. ſi quis poſt hac. col. pen. C. de bonis proſcrip.

57 Extenditur ſecundò, vt procedat ẽt in contumace †
qui vult aufugere, vel aufugit. Nã & is in fraudem alie-
naſſe præſumitur. l. vlt. in fin. ff. de req. reis. Ita in ſpecie
docuit Alc. in d. l. poſt contractum, numer. 29. verſic. cæ
terum. qui ob id ſubiungit, quod hodie diſpoſitionibus
ſtatutorum, quæ multis in locis vigent, vt contumaces
habeãtur pro confeſſis, & cõuictis, iuxta tradita a Bar.
in l. omne. ff. de re milita. alienationes ab eis factæ, per
fraudem factæ præſumerentur.

Declaratur primo hæc coniectura, vt locum non ha-
58 beat, quando quis † alienauit, deinde de delicto in cõtu
maciam fuit condemnatus. Hoc ſane caſu, ſola ipſa cõ-
tumacia nõ arguit, quod per fraudem iam alienauerit.
Ita declarat Alciatus in d. l. poſt contractum, numer. 31.
59 & in reſp. 125. num. 9. Ea vſus eſt ratione, quia † contu-
macia inducit quandam tacitam fictamque confeſſio-
nem. l. 2. §. 1. ff. de iure fiſci. & l. ſi filii. la 2. ff. de interrog.
action. At ficta confeſſio nil debet operari in detrimen
tum donatarii, uel emptoris. l. eius qui. in fine. vbi Bart.
ff. de iure fiſci. & idem Bart. in l. cum filius, in prin. ff. de
60 verb. obli. Et præterea, ſententia † lata cõtra contumacẽ
non nocet creditori. l. præſes C. de pign. & l. Papi. §. me-
61 miniſſe. ff. de inoff. teſtam. Et rurſ. quia præſumptio † in
ducta contra delinquentem eius perſonam egredi non
debet, neque trahi ad eum, qui culpę conſcius non eſt.
Bart. in l. ſi quando. C. vnde vi. & Dec. in conſ. 410. verſ.
quarto. Quòcirca (ſubiungit Alc.) ſe aliquando reſpon-
diſſe, quod cum principis decreto cautum eſſet, qđ do-
nationes factæ a reo intra biennium, ante patratũ crimẽ,
fraude factę præſumerentur, & reus per contumaciam
fuiſset dãnatus, non præſumi fraude donatũ in detrimẽ
tum donatarii, cum illa ſit quædam ficta tacitaque con-
feſſio, q̃ alteri non nocet. Quæ declaratio egregia eſt ad
Decretum Mediolani, in quo id cautum eſt, ut Alc. ſcri
pſit, ſicuti huius Decreti meminit Boſſi. in d. tit. de pu-
blicatione bonorum, num. 44. Immo ſubiungit Alciat.
in d. l. poſt contractum, num. 33. ſe fortius putare, ꝙ ſi
62 aliquis ſua confeſſione † damnatus ſit, cum aliter nõ ap
pareret de delicto, hoc emptori, uel donatario nocere
nõ poſſe. l. 1. § item illud. ff. ad S. C. Syllania. Nam ſicuti
ipſe venditor vel donator, non poſſet hos contractus re-
ſcindere. l. ſicut. C. de actio. & obl. ita nec ſua cõfeſſione
63 indirectè nocere poteſt. Ita dicimus confeſſionem † cedẽ
tis, nocere non poſſe ceſſionario. l. facta. §. ſi hæres. ff. ad
64 Trebel. ſic & ſnīa lata contra † debitorẽ, non nocere cre
ditori poſt pignus contractum. l. ſi ſuperatus. ff. de pign.
Nec repugnat auctoritas Bar. in d. l. filiusf. n. 5. de uerb.
oblig. quia ſecundum Alciatum loquitur, qñ delictum
præceſſit donationem, non autem quando ſubſecutum
eſt. Item (ait Alc.) intelligi debet, quando confeſſio eſt
veriſimilis, ut quia adeſſent indicia. iuxta l. quæro. in fi-
ne. ff. de ędil. edict. nec donatarius contrarium proba-
re vellet. l. 2. §. 1. ff. ſi ex nox. cauſa aga. & in ſpecie reſpõ
dit Comenſ. in conſ. 155. col. 3. Hæc tñ traditio non ha-
65 bet locum, qñ probaretur confeſſio † alienantis ante ip
ſam alienationem, vt ſi dixiſſet, quod uolebat alienare
ficte, & ſimulate. ita Soc. ſen. in conſ. 264. col. 2. uerſ. 6. ar
66 guitur. lib. 2. Idem quando ad † inſtantiam partis facta
eſt confeſſio, quo ad præiudicium ipſius confitentis, ut
loquitur Bero. in conſ. 170. num. 11. lib. 1.

Declaratur ſecundo, ut locum non habeat hęc conie
67 ctura, † quãdo alienatio facta fuiſſet ex cauſa neceſſaria,
utputa alimentorum, dotis, & ſimili. Ita Alc. in d. l. poſt
contra-

Digitized by Google

contractum, num. 34. & dixi ſupra in prima coniectura.

68 Septima eſt coniectura, quando reus eſt de crimine † accuſatus, & poſt ipſam accuſationem alienat. Hoc caſu præſumitur alienaſſe, vt fraudaret fiſcum. Ita Picus in d. l. poſt contractum, num. 68. verſ. nonam adde, poſt Imo. ibi in fi. Ang. & Salic. in l. ſi quis poſt hac. col. pen. C. de bonis proſcrip. ac Gem. & alios in c. cum ſecundum. in fi. princ. de hæret. in 6.

69 Octaua eſt coniectura, quando ipſe alienans † protuliſſet aliqua verba ante alienationem, quib. conijci poſſet, eum cogitaſſe de futuro delicto, puta ſi minando dixiſſet, prouidebo rebus meis, deinde noui aliquid faciã. Hoc caſu ſecuto delicto poſt alienationem, illa fraude præſumetur facta. Ita Picus in d. l. poſt contractum, nu. 68. verſ. decimam, & vltimam, qui motus eſt auctoritate Bar. in l. vlt. ff. de his, quæ in fraudem cred. & Bald. ac Alex. in l. metum. C. quod metus cauſa, dum ſimilib. in caſibus loquuntur. Et egregie Alc. in l. ſi maior. la 1. verſic. 7. cum. C. de tranſac.

Hactenus de donatione facta inter viuos, ſed dubitari etiam contingit, quid ſi cauſa mortis donatum eſt, an & hæc reuocetur ad commodum fiſci, ſecuta condemnatione donantis ob perpetratum delictum? Et dicendum

70 eſt, donationem hanc † cenſeri reuocatam, etiam quod ſine fraude facta ſit. l. ſi aliquis. ff. de donatio. cauſa mortis, iuncta l. eius, qui. ff. de teſtam. ſic dicimus donationẽ cauſa mortis factam a liberto præſumi factam in fraudem patroni, & ob id reuocari poſſe. Ita Lucas de Penna in l. 3. præſumpt. 5. C. de apochis publ. lib. 10. Hæc tñ

71 ſententia locum non habet, in donatione facta † uxori, quia eam a fiſco defendere poterit, & ſtat in pendenti. Nam ſi maritus eam non reuocat, remanet penes ipſam vxorem, poſt mortem mariti, ſi autem reuocat acquiritur ſibi, quia futura non veniunt in confiſcationem. Ita probat l. ſed etſi mors. ff. de don. inter vir. & vxo. Ex quo ſumitur cautela contra fiſcum, quod timens ne propter delictum fiſcus bona ſua inuadat, donet ea cauſa mortis vxori, quia ſi bona publicabuntur, non comprehendentur hæc vxori donata. Ita ſingulariter docuit Bald. in l. executorem. col. 9. verſ. quæro, quidam timens. C. de execut. rei iud. quem ſecuti ſunt Caſtr. Rom. in d. l. poſt cõtractum. ff. de don. Iaſ. in l. ſi ſtipulatus fuerim. §. cum ſtipulamur. ff. de verbor. obligat. & Natta in conſ. 540. in fine. lib. 3.

Differamus nunc de alienatione bonorũ facta in fraudem creditorum, an ſcilicet, & quãdo illa præſumatur?

72 & quidem dicimus, regulariter fraudem † non præſumi, vt attigimus ſupra.

Recedimus tamen a prædicta regula coniecturis & præſumptionibus, ſicuti in ſpecie annotarunt permulti Doc. quos infra commemorabimus.

Et hæ quidem coniecturæ ducuntur uel a qualitate perſonæ debitoris alienantis, vel a qualitate, & quantitate bonorum alienatorum, vel qualitate perſonæ, in quam facta eſt alienatio, vel a qualitate, & forma numerationis pecuniæ factæ aliis creditoribus. De ſingulis dicendum eſt.

Prima itaque coniectura, & præſumptio eſt, quæ ducitur a perſona ipſa debitoris, ſicuti eſt illa decoctoris,

73 † quem fraudatorem appellat Pap. in l. quod priuilegiũ. ff. depoſiti, ſi iungatur cum §. quoties. legis præcedentis, quæ Vlpiani eſt, ſic & Bald. in conſil. 382. in q. Milani. in fine. & in conſ. 400. In libris Theſaurariæ. li. 5. dixit, hos præſumi fraudatores, & deceptores, & Baldum ſecuti ſunt congeſti a Benuenuto Straccha in tract. de mercatura. in tit. de decoctoribus in 3. par. num. 1. & num. 23. recenſet etiam Bar. affirmantem, bonam eſſe conſequentiam, fallitus ergò fraudator, ſolent enim (ſubiungit Bẽnenut. n. 24.) decoctores intricare rationes tam in codicibus quam in aduerſariis in detrimentum creditorũ, ex quo dolus malus præſumitur. l. ſumma cum ratione. ff. de peculio. & l. quidam. ff. de in rem uerſo. vbi gloſſ. & tradit Iaſ. in §. item ſi quis in fraudem. num. 37. Inſti. de actio. ſolent etiam ii decoctores committere alia multa, quæ eorum fraudem arguunt, ut apud ipſum Benuenutum, num. 26. & multis ſequentibus. Eſt etiam coniectura fraudis ducta a qualitate perſonæ debitoris, vt ſi quis humilis, & deploratæ vitæ obligationem exhiberet maioris ſummæ, quam vt veriſimile ſit eum ſperaturũ fuiſſe. Ita Alcia. in l. ſi maior. in fin. C. de tranſac. poſt Curt. Sen. in conſ. 56. in fi. adducti ambo tex. l. ſi quis ex argẽtariis. §. 1. ff. de eden.

Secũda eſt cõiectura, quæ ſumitur a qualitate, & quãtitate bonorum ab ipſo debitore alienatorum, ſicuti qñ

74 titulo lucratiuo alienauerit omnia † bona. l. omnes. §. Lucius. ff. de his, quæ in fraudem credit, & ibi gl. & Bar. ſic & Iaſ. in §. item ſi quis in fraudem, num. 34. Inſtitut. de actio. & ibidem copioſe Gomeſ. n. 18. qui dixit, præſumi fraudem etiam ex parte donatarii. Et prædictos ſecutus eſt Benuenutus in dic. titul. de decoctoribus, num. 29.

Extenditur primo hic caſus, vt locum habeat etiã in

75 alienatione omnium bonorum facta titulo oneroſo, † vt puta venditionis. Ita Bart. in d. §. Lucius. & in l. qui teſtamentum. ff. de probat. & in l. poſt contractum. num. 7. ff. de dona. Iaſ. in d. §. item ſi quis in fraudem, num. 34. Inſtit. de actio. & ibid. Gomeſ. n. 18. qui dixit, fraudẽ hoc in caſu non præſumi ex parte emptoris, extenſionẽ hãc probauit & Ludouic. Pegue. in deciſion. criminal. cap. vlt. num. 2.

Cæterum hanc traditionem intelligunt Imol. & Roma. in d. l. poſt contractum, & Soc. Sen. in conſ. 14. num.

76 7. li. 4. procedere, quando venditio hæc facta fuit multo † minori precio quam valent bona ipſa, & idem affirmauit Benuen. in d. tit. de decoctoribus, par. 3. num. 2. poſt Iaſonem in d. §. item ſi quis in fraudem, num. 35. & ibidem Gomeſ. num. 19. qui pariter dixit, hoc etiam caſu non præſumi fraudem ex parte ipſius emptoris, niſi ſit perſona ſuſpecta, vt puta ſanguine coniuncta. Et ſimile de locatione multo minori pretio facta in fraudem conſanguinei, qui rem venditam poteſt redimere, tradit Tiraqu. de retrac. conſang. §. 1. gloſ. 7. num. 75. uerſic. primum igitur.

Extenditur ſecundo, vt locum habeat etiam in credi

77 tore alienante maiorem partem, † bonorum. Ita gloſ. & Bart. in l. nomen. §. filio. de leg. 3. Iaſ. in d. §. item ſi quis in fraudem, num. 36. & Gom. num. 20. Peguera ubi ſup. & ibidem n. 9. quando alienauit pretioſiora.

Extenditur tertio, vt procedat etiam in alienante res

78 magis pretioſas. † Ita Ang. in d. §. Lucius. in l. Marcellus. §. res quæ. ff. ad Treb. & in l. vltim. C. de ſtipu. ſeruo. Iaſ. in d. §. item ſi quis in fraudem, num. 37. & Gomeſ. n. 20. verſ. dictum tamen. Qui quidem dixerunt, text. l. ſumma cum ratione. ff. de peculio, allegatum ab Angelo, nõ probare, & propterea ea ratione vſus eſt Gomeſ. quod alienando res pretioſiores, videtur alienare maiorẽ partem bonorum. Quæ ſane ratio ſi exacte perpendatur, nõ adhuc multum ſatisfacit.

Extenditur quarto, vt locum habeat etiam, quando

79 non ſimul & ſemel, ſed particulatim † & interpellatim bona ipſa a prædicto creditore fuerunt alienata. Ita Bart. in l. nomẽ. §. filio. de leg. 3. Bal. in le. 1. q. 4. C. de his quæ in fraudem credit. in l. 2. C. de repudia. hæred. & in le. 1. in fin. C. qui bonis cedere poſſ. Ang. in dic. l. omnes. §. Luc. ff. de his quæ in fraudem credit. Anch. in conſ. 57. col. 1. Iaſ. in d. §. item ſi quis in fraudem, n. 38. Inſtit. de actio. & Gom. n. 20. ver. item ampliatur tertio, qui n. 22. diſtinguit conciliando opiniones.

Tertia

Digitized by Google

Tertia eſt coniectura ſumpta a qualitate ſolutionis, & numerationis factæ aliis creditoribus, vt ſi debitor ſoluit aliquibus creditoribus ante euentum diei. Nam
10 & tunc fraus reſpectu temporis † facta præſumitur.l.ait prætor.§.ſi in diem.& l.omnes.§.vlt. ff. quæ in fraudem credito.& tradit Benuenutus in d.tit. de decoctoribus, num.28.qui ſubiungit, idem eſſe quando debitor ſoluit creditoribus minus priuilegiatis, eos anteponēs magis priuilegiatis,ex ſententia Caſtr.in le.ſumma,num. 6. ff. de pecul o. Non commemoro alios quoſdam caſus ab ipſo Benuenuto congeſtos,& alios relatos a Peguer. in dic.cap.vlt.

Simulatio de perſona ad perſonam in contractu emptionis, & de alijs ſimulationibus in donationibus quando præſumantur commiſſæ.

S V M M A R I V M.

1 *Simulatio de perſona ad perſonam,quomodo dicatur committi. Et quod ea non præſumatur in dubio.n.2.*
3 *Simulatio de perſona ad perſonam,quibus coniecturis detegatur. num.4.& ſeq.*
Marito emente,quando nomine vxoris emiſſe præſumatur. & num.5.6.& 7.
8 *Donatio ſimulata quando præſumatur,remiſſiue.*

PRAESVMPT. CXXV.

DE multiplici ſimulatione,quæ de contractu ad cōtractum committi ſolet,diximus ſupra. Nunc diſſerendum eſt de aliis nonnullis,& primum quidem quā
1 ſimulatio præſumatur commiſſa † de perſona ad perſonam, vt maritus vere emit,& tamen in emptionis inſtrumento dictum,& affirmatum fuit, vxorem emiſſe. Quæ ſane ſimulatio, dicitur committi de perſona ad perſonam,vt ſcribunt Bald.in l.multum,num.2.C. ſi quis alteri,vel ſibi,etſi Afflict.in cap.1.in princip.num.13. de feudo dato in vicem legis commiſſ.dubitet.Hæc autem
2 ſimulatio,ſicuti & reliquæ omnes,in dubio † non præſumitur,vt tradit Afflic.præcitato in loco,num.14. ſed tñ detegitur præſumptionibus,& coniecturis, quemadmodum & aliæ, de quibus iam diſſeruimus, & in claris his terminis ſic reſpondit Dec.in conſ.543.n. 13.
3 Prima eſt præſumptio, & coniectura, quando † ante confectum acquiſitionis inſtrumentum, tractatum fuit inter maritum,& uxorem,vel maritum, & vēditorem, quod ipſe maritus eſſet emptor, ſed quod nomen ipſius uxoris tantum ſcriberetur,num.2. Dec. in conſilio 543. num.18.in fin.& Afflic.in dic.cap.1.in princip.num.12. verſic.ſed qualiter, de feudo dato in uicem legis commiſſo.adductus text. l. 3.§.ſi ab ignoto.ff.de manumiſſ. quem explicauimus ſupr.in præſumpt.122. in coniectura penult.
4 Secunda eſt coniectura, † quando uxor confecto ipſo emptionis inſtrumento,recognoſcendo bonam fidē, confeſſa eſt,rem emptam fuiſſe pecunia mariti.Ita Soc. Sen.in conſil.129.n.13.li.4.& Affl.in d.c.1.in prin.n.12. verſ.item ſi probetur,& c.qui in verſ.ſi autem res, ſubiūgit,quod ſi res vere tradita fuiſſet ipſi mulieri, ceſſaret ſuſpicio ſimulationis, & ob id teneretur reſtituere ptiū marito.l.vxor.ff.de don.inter vir.& vxor.
5 Tertia eſt coniectura, quando † conſtat, rem traditā fuiſſe vxori,non autem marito. Nam tunc præſumitur contractus ſimulatus.Ita Bal.in d.l.multum.nu. 2. Dec. in dic.conſil.543.num.15.16.& 18.qui Angelū,& alios refert,quos etiam ſecutus eſt Socin.Sen. in dic. conſil. 129.num.12.lib. 4. Afflict. vbi ſup. Et ii quidem adducti ſunt l.Pap.ff.de don.inter uir.& uxo.& l.ſi filii.C. eo.
6 Quarta eſt coniectura,quando † vxor nil egit,& tractauit ſuper ipſo contractu emptionis.Nam ex tractatu habito a marito,præſumitur, quod ipſemet emerit ſua cauſa, ſed ſimulate ſcribi fecerit in inſtrumento nomē ipſius mulieris.Ita Afflic.in d.cap.1.in princ.num.13.de feudo dato in vicem legis commiſſo. Et ratio eſt, quia tractatu,& ordinatione præcedenti præſumitur ſimulatio,vt ſcripſit Bald.in l.pacta nouiſſima.C. de pact. Ita quoque diximus ſupra in præſumpt.122. in ſecunda cō iectura, contractum fœneraticium detegi ex præambulo tractatu.
7 Quinta eſt coniectura, quando † maritus ipſe ſemp ſuo nomine poſſedit,& fructus percepit,nulla habita ratione ipſius uxoris.Ita Dec.in d.conſil.543.n.18.verſic. & iſta concluſio,qui ſic reſpondit de quouis altero, qui ſua pecunia emit,& poſſedit fructus percipiendo, etſi in inſtrumento emptionis ſcribi fecerit alterius nomē, arg.l.cum de in rem verſo.& l.cum quidam.ff.de vſur. & c.contingit.de tranſac.

Sexta eſt coniectura,etſi leuis, quæ colligitur ex æſtimo,& cataſtro,in quo res empta ſit nomine mariti deſcripta.Hæc enim coniectura, ſi cum aliqua alia iungatur ſimulationem detegit.Ita declarando Baldum in l. multum intereſt,num.3.C.ſi quis alteri,uel ſibi, reſpondit Socin.Sen.in d.conſ.129.num.14.lib.4.& ſecutus eſt Petrus Ioan.Anch.in q.80.num.18.par.3.Cataſtrum.n. cum alio adminiculo probare ſcribunt Doc.in l.decem. §.decem.de uerbor.oblig.& copioſe diſſerit Maſcard.in trac.de probat.concl.274.
8 Hic annecti poſſent illæ coniecturæ † ſimulatæ donationis,quas enumerant Alc.in l.ſi maior.col.1.C. de trāſac. Decianus in conſil.32.lib.3.Franc. Beccius in conſil.52.& Maſcard.in trac. de probationibus, in concluſ. 557. & 558.

Metus an, & quando illatus præſumatur,& quando perdurare, ac purgatus dicatur.

S V M M A R I V M.

1 *Metu compulſus nemo contrahens præſumitur.*
Idque præſertim ſi in ciuitate vel loco celebri contrahatur. num.3.
Aut præſentibus amicis,id non conceſſuris,n. 4.
Vel ab his quibus is qui metum allegat, poterat imperare. num.5.
2 *Metum incutere eſt delinquere.*
6 *Metus non præſumitur, etſi quis magnum dederit pro modico.*
Limitari tamen in Tyranno. nume. 7. vel niſi adſit enormis læſio.
8 *Metus illatus,nec quidem a magiſtratum vel dignitatem obtinēte,præſumitur.*
9 *Metus illatus ex præſumptionibus extantib.probatur.*
Idque præſertim in contractu clam, aut noctis tempore cōfecto. num.10.
11 *Probationes leniores in his quæ clam fiunt,ſufficiunt.*
12 *Principe cum ſubditis contrahente,metus illatus præſumitur.*
Id tamen quomodo accipiendum.n.13.
14 *Collectas præſtare ſubditos,grauans princeps, metu præſumitur compuliſſe.*
15 *Metus illatus præſumitur re alienata, quæ alienari non conſueuerat.*
Idem ſi contrahens rubore, & verecundia afficiatur.n. 16.
Aut fuerit lacrimatus contractus tempore. n. 17.
Aut eo tempore veroſimiliter non contraxiſſet.n. 18.
Nec adhibiti ſint ij, qui in ſimilibus contractibus adhiberi debuiſſent.

Digitized by Google

buiſſerit.num.19.
30 *Metu feciſſe præſumitur beneficio ſpoliatus, & deinde illi renuncians.*
21 *Suum iactare, nemo velle præſumitur.*
22 *Metum illatum, præſumi ex communi voce, & fama.*
23 *Metu contraxiſſe præſumitur, qui de eo proteſtatus poſtea fuerit.*
24 *Metus illatus præſumitur, præcedentibus minis illius, qui conſueuerat exequi.*
25 *Minas inferre metum iuſtum, quæ requirantur.*
26 *Metu præſumitur contraxiſſe, qui eſt in carcere, aut loco, vel tẽpore quo libertate caret.*
Item ſi ad oſtium domus adſint armati.n.27.
28 *Metus illatus durare præſumitur, eadem metus cauſa extante.*
29 *Actus facti incontinenti poſt metum illatum, metu facti præſumuntur.*
30 *Contractu metu celebrato, præſumũtur omnes clauſulæ in inſtrumento per metum adhibitæ.*
31 *Teſtibus duobus de metu atteſtantibus vna cum coniectura exiſtente, plus creditur quam mille deponentibus de voluntate ſpontanea.*
32 *Matrimonium contractum metu, plus creditur teſti vni, quam alijs contrarium aſſerentibus ſi metus coniecturæ exiſtant.*
33 *Metus purgatus eſſe quibus præſumptionibus, & coniecturis appareat.*

PRAESVMPT. CXXVI.

ETſi ſupra in præſumptione quarta huius libri explicauerim, quando in contractu matrimonii præſumatur illatus metus, & quando perdurare, ac demum, quando præſumatur purgatus. Attamen non grauabor hoc in loco eodem ordine diſſerere de metu aliis in contractibus illato.

Primum itaq. eſt caput, quando præſumatur illatus metus in ipſo contractu? Et pro regula conſtituendum
1 eſt, quod nemo † contrahens præſumitur metu compulſus.l.2.C.de iis, quæ vi metuſue cauſa. vbi gl. Bald.& re-
2 liqui. Et ratio eſt, quia metum † incutere eſt delinquere, & delictum non præſumitur.l.merito.ff.pro ſocio. Hanc rationem probarunt Innoc.in cap.cauſam matrimonii. de offic.deleg.& Alcia.in tract.de præſ.reg.3. præſump. 6 num.1. Et hæc quidem præſumptio maxime locũ ha-
3 bet, quando † contractus celebratur in ciuitate, vel alio loco celebri, in quo aſſidue ius redditur.l.vlt.in princip. ff.quod metus cauſa, cuius verba hæc ſunt. Non eſt veriſimile, compulſum in vrbe inique indebitum ſoluiſse eũ qui claram dignitatem ſe habere prætendat. Cum potuerit ius publicum inuocare, & adire aliquem poteſtate præditum, qui vtique eum pati prohibuiſſet, ſed huiuſmodi præſumptioni debet apertiſſimas probationes violentiæ opponere. Et huc etiam facit tex.l.ſi ſeruus, in fine.C.quod cum eo.& ſcribunt Iaſ.& Dec. in l.ſi ſuper poſſeſſione.C.de tranſact.& ad rem noſtram magis Lucas de Penna in l.3.in 4.præſum.C.de apochis publ.lib. 10.& Alci.in reſp.504.num.7.& hos ſecutus ſum in cõſil.410.num.3.lib. 5. Habet etiam locum multo magis hæc præſumptio, quando celebratus fuit contractus præ-
4 ſentibus † amicis, qui paſſi non fuiſſent inferri metum. l.tranſactionem.vbi Iaſo.num.1.C.de tranſact. & dicemus infr.ſuo loco, & dixi in dic.conſil.410.num.4. Bert. conſil.49.num.17.lib.1. Et præterea multo minus præſumitur illatus metus ab his, quibus allegans metum im-
5 perare † poterat. Bald.in conſ.458. Quod dominus. li.2. Ang.in conſil.219. Arbitror.& Benuenut. Straccha in tract.de mercatura.in tit.de nauigatione, num.23.

Extẽditur primo, vt procedat hæc præſumptio etiam
6 quando † quis dedit magnum pro modico. Ita Bart. in l.interpoſitas.num.5.& ibid.Iaſ.num.1. C. de tranſact. Ruin.in conſil.60.num.7.li.3. Alba in conſil.77.nu.1. Verum Iaſ.in d.l.interpoſitas, num.4.ver.limita, intelli-
7 git, niſi quis dedit † tyranno. Nam tunc metu dediſſe præſumitur. Hanc extenſionẽ intelligo niſi adeſſet enormis læſio. Ita Caſtr.& Alc. quos retuli & ſecutus ſum in d.conſ.410.n.12.lib.5.

8 Extenditur ſecundo, vt procedat etiam in obtinẽte † dignitatem, & magiſtratum. Nam adhuc non præſumitur metus ab eo illatus.l.e.ad inuidiam. C. quod metus cauſa.vbi Doct.& declarant Dec.in conſ.219. col. 2. & Ruin.in conſ.121.lib.4.

9 Cæterum, vbi extant coniecturæ illati metus, † ſatis ſuperq. ille præſumitur. Ita Cyn.in l.carcerem. C. de iis q̃ ui metuſue cauſa. Bar.in l.ſi ob turpem.num.5. & nu.7. ff.de cond.ob turpem cauſam. Bal.in conſil.26. Punctus infraſcripti.lib.3. Anch.in conſ.299.num.1. Com.in cõſil.68. Alexand.in conſ.98.num.6.lib.3. & in l.interpoſitas.C.de tranſac.& ibid. Iaſ. Corn.in conſ.41.numero 13.lib.2. Dec.in l.in omnibus cauſis pro facto.num.6.& 7.ff.de reg.iur.& in conſ.219.num.2. Et hos ſecutus ſũ in commentariis de arb.iud.lib.2.caſu 136.num.1.& in conſ.1.num.273.lib.1. Et his accedunt Alc.in reſp.5.nu. 3.& in tract.de præſ.reg.3.præſumpt.7. Rolan. conſ. ult. num.127.lib.4.& Andr.Gail. Germanus eruditiſ. Iuriſc. in lib.2.pract.obſeru.cap.93.num.28. & hos ſecutus ſũ in dic.conſ.410.num.8.& alios refert Maſcard. in concluſ.1052.num. 3. Idque multo magis locum habet in
10 contractu, actuque vere clam † & noctis tempore confecto. Alex.in d.conſil.98.num.6.lib.3.& in conſil. 156.n. 1.lib.5. Alcia.in reſp.5.num.5. And.Gail.in d.cap.93.n. 17. Et hi quidem ea uſi ſunt ratione, quia metus ſolet ſecreto, & clam incuti, ob id ſufficiunt coniecturæ, & præ-
11 ſumptiones, cum in his, quæ clam fiunt, ſufficiant † leuiores probationes.

12 Prima eſt coniectura, quando † Princeps contraxit cum ſuis ſubditis. Ita Iaſ.in l.interpoſitas, num.4. C. de tranſ. Brun.in conſ.81.num.4. Boer.quæſt.100. nu. 19. Crauet.in conſil.132.num.19.& in conſ.293.col.pen. in fin. vbi reſpondit, metum non præſumi illatum a ſubditis domino, ſed econtra. Gram. in conſil.51.num.12. & in conſ.60.num.7.in Crimin. Quod ego intelligo, quan-
13 do † princeps ille conſueuit metum incutere, & minas exequi, & fecit præceptum aliquod comminatorium. Dec.in conſ.219.num.1.& 2.late Ruin.conſ.121. colu. 1.& 2.lib.4.qui late declarat. Ita pariter, quando prin-
14 ceps grauat ſubditos præſtare collectas, † quas multos iam ante annos non præſtiterunt, præſumuntur illi metu compulſi id facere. Alexand.in conſil.1.num.12. lib. 4. Didac.in cap.poſſeſſor.par.2.§.4.num.1.de reg.iur.in 6. Ruin.in conſil.111.num.21.lib.5. Rolan. in conſ. vlt. num.123.lib.4.

15 Secunda eſt coniectura illati metus, quando † alienata fuit res, quæ alienari non conſueuit. Ita Pariſ.in conſ. 139. num.19.lib.4.poſt Baldum in l. interpoſitas. C. de tranſact.

Tertia eſt coniectura, quando iſte contrahendo, & cõ-
16 tractui conſentiendo rubore, † & verecundia quadã afficiebatur. Ita Iaſ.in additio.ad Chriſtophorum Portiũ in §.vlt.prope finem.in inſtit.quibus modis ius patr. poteſt.ſoluitur.ex l.penult.ff.de furtis.& ex gloſ.in l. filius fam.§.inuitus.ff.de procurat. Cæterum adhibenda erit diligentia pro perſonæ conditione. Nam fieri facile poteſt, quod rubor, & verecundia aliunde quam ex metu proueniat, ſicuti ſæpe contingit in mulieribus, in adoleſcentibus, vel alio, qui forte turpe exiſtimat alienare bona maiorum ſuorum.

Quarta eſt coniectura, quando is, qui contraxit, vel
17 contractui conſenſit, eo tempore † lachrymabatur. Ita de metu illato in contractu matrimonii ſcripſi ſupra in præſumpt.4.

Quinta

Digitized by Google

Quinta eſt coniectura, quando non eſt veriſimile, qđ
18 eo † tempore contraxiſſet. Exemplum afferri poteſt in filia, quæ ea die, qua pater ei mortuus eſt, ab affinibus alicui matrimonio traditur. Sic ſcripſi ſupra in dict. præſumpt. 4. vbi declaraui. Et ſimiles coniecturas ductas a non veriſimili, ad probandum metum, conſiderant Alba in conſ. 77. num. 24. Crauet. in conſ. 49. num. 5. & Roland. in conſ. . oo. num. 112. lib. 4. & ſecutus ſum in d. conſil. 410. num. 10.

Sexta eſt coniectura, quando in ipſo contractu adhi-
19 biti † non fuerunt ſanguine coniuncti, & amici, quemadmodum in ſimilibus contractibus ita ſcripſi ſupra in d. præſumpt. 4.

Septima eſt coniectura, quando quis iure ſuo ſpoliatus fuit, vt puta beneficio, & deinde illi renunciat. Nam
20 is metu † renunciaſſe præſumitur. cap. ſuper hoc, de re-
21 nunc. vbi Inno. Ea eſt ratio, quia nemo præſumitur † velle iactare ſuum. l. cum de indebito. in prin. ff. de probat. Et Innocentium in ſpecie ſecutus eſt Alc. in d. reſpon. 504. in fin. & in tract. de præſumpt. præſumpt. 7. nu. 1. & apertius Crau. in conſil. 49. num. 4. poſt Angel. in conſ. 228. col. 2. & Aret. in conſ. 24. col. 2. qui ſic arguunt metum illatum a magiſtratu alicui priuato, qui iuri ſuo renunciauit. Rolan. in conſ. vlt. n. 112. lib. 4.

22 Octaua eſt coniectura, quando extat vox † & fama illati metus. Ita Comen. in conſ. 68. col. 4. & Alc. in conſil. 5. num. 8. verſ. 4. concurrit, & in reſp. 504. num. 5. verſic. confirmatur etiam, & ſcripſi etiam ſupra in præſumpt. 4. in 15. coniectura.

23 Nona eſt coniectura, quādo iſte deinde proteſtatus † eſt, quod nolebat contrahere, vel contractui conſentire, ſed quod coacte id fecit. Nam tunc præſumitur metu contraxiſſe. l. qui in aliena. §. Celſus. vbi Iaſ. nu. 28. ff. de acq. hær. Roma. in l. de pupillo. §. ſi quis ipſi Prætori. ff. de operis noui nunc. & apertius Alc. in reſp. 5. n. 8. verſ. 2. concurrit proteſtatio. & Crau. in conſil. 49. nu. 8. Idem reſpondit Dec. in conſ. 219. num. 2. in fin. & idem tradunt ipſe Decius in l. pacta nouiſ. num. 11. ff. de pact. & Rubeus in l. non ſolum. § morte. num. 321. ff. de operis noui nuncia. Pariſ. in conſ. 5. num. 167. & in conſ. 60. num. 31. lib. 4.

Decima eſt coniectura illati metus, quando præceſſe-
24 runt † minæ eius, qui conſueuit eas exequi. Abbas & Decius in cap.. de offic. deleg. & Crau. in conſil. 49. n. 1. qui poſt Bellameram in conſ. 9. col. 5. dixit, quod minæ in-
25 ducunt iuſtum metum, quando tria † concurrunt, nēpe magnum periculum comminatum in perſona, vel in bonis, ſecundo, quod minans talis ſit, qui poſſit damnum illud inferre. Tertio, quod is minans ſolitus ſit eas exequi. Ita declaranda etiam eſt illa coniectura metus, quæ ſumitur ex facie vultuque terribili eius qui ſolet, & poteſt terrere, vt poſt alios tradit Crau. in d. conſil. 49. nu. 3. & ibid. num. 9. arguit metum, quādo minatus effectus ſecutus eſt.

26 Vndecima eſt coniectura, quando quis † contraxit in loco, vel tempore quo libertate carebat, vt in eo, qui eſt in carcere, iuxta l. qui carcerem. ff. quod metus cauſa, vt etiam in eo, qui aduerſarii potentia impeditur proſequi ius ſuum. Ita Crau. in d. conſ. 49. n. 6. & ſcripſi in li. 2. de arbitrar. iud. caſu 136. n. 4.

27 Duodecima eſt coniectura illati metus, quando † ad oſtium domus, in qua celebratur contractus, extant armati, qui facile poſſunt armis vim inferre, ſicuti de eo, qui aſſerebat metu contraxiſſe matrimonium cum puella, quam aliequi non duxiſſet in vxorem, niſi exiſtentes armati ad oſtium non fuiſſent, reſpondit Corn. in conſ. 41. n. 11. lib. 2. & dixi ſupra in d. præſ. 4.

Secundum eſt huius diſputationis caput, quādo metus iam illatus, in ipſo cōtractu præſumatur continuatus? Hac de re ſcripſi nonnulla ſupra in præſumpt. 4. in 2. caſ. quæ huc pertinent. Dixi & iuuat repetere, metū p-
28 ſumi adhuc perdurare, † quando extat eadem cāmetus. Ita Bart. & reliqui in l. pen. ff. de cond. ob turpē cauſam. Cald. in conſ. 1. in tit. quod met. cau. Idē ſcripſerūt Marſ. in ſing. 325. Andr. Gail. li. 2. pract. obſer. cap. 93. in fin. & Alba in conſ. 77. n. 14. & in conſ. 78. num. 12. Et metus a uiro ſemel illatus vxori præſumitur durare toto tempore matrimonii, ex quo eadem cauſa, id eſt maritus durat. Idem reſpondit Dec. in conſ. 219. num. 4. verſ. 3. hoc idem. & in conſ. 22. & idem ipſe docuit l. in omnibus cauſis. in fin. de reg. iur. & in l. pacta nouiſſima. n. 12. C. de pact. & Boer. in quæſt. 100. qui ſcripſerunt quod ſi maritus verberauit uxorem, vt conſentiret inſtrumento, ſi deinde ex interuallo conſenſit, metu conſenſiſſe præſumitur, ex eo quia eadem cauſa metus, nempe ſæuus maritus extabat.

29 Huc etiam facit, quod actus † incontinenti poſt illatum metum præſumuntur metu facti, ex quo eadem cā perdurat. Ita Bal. in l. 2. q. 2. C. quod metus cauſa. Alex. in conſ. 98. in fi. li. 3. Corn. in conſ. 41. num. 16. li. 2. Dec. in conſ. 219. n. 4. & in conſ. 498. num. 16. Tiraq. in Tract. de retractu conuentio. §. 1. gl. 5. n. 11. & Alc. in reſpon. 5. num. 16. verſ. 3. per timorem. Rolan. in conſ. 1. nem. 187. lib. 1. & Oſaſc. in deciſ. 179. num. 12. & Andr. Gail. in dic. cap. 93. num. 30.

30 Huc etiam pertinet, quod ſi † contractus metu celebratus eſt, ita & clauſulæ omnes in illius inſtrumento adhibitæ, præſumuntur metu adiectæ. Ita Fulg. in conſ. 176. Alba in d. conſ. 77. num. 33. Roland. in conſ. ult. nu. 133. & num. 134. lib. 4. qui ſimilibus comprobat. Illud quoque obſeruandum hic eſt ex iam dictis, quod quan-
31 do aliqua extat coniectura illati metus, magis creditur duobus † teſtibus de metu atteſtantibus quam mille de uoluntate ſpontanea deponentibus. Ita Alc. in tract. de præſumptio. reg. 3. præſumpt. 7. num. 4. & in reſp. 5. in fi. qui ita intellexit Inn. in c. ſuper hoc, de renunt. & Ang. in l. ult. in prin. ff. quod metus cauſa. Ita etiam declaratur quod ſcripſit Cepolla in cautela 134. Tempore meo. cum dixit, quod magis creditur teſti aſſerenti, matrimo-
32 nium † fuiſſe metu contractum, quam aliis, qui ſponte confectum dixerunt. Hoc ſane intelligitur, quando extabant aliquæ coniecturæ illati metus. Ita etiam declarantur reliqui omnes qui Innocentium ſecuti ſunt, nempe Iaſ. in l. interpoſitas. n. 5. C. de tranſ. Dec. in l. in omnibus cauſis pro facto. n. 8. ff. de reg. iuris. Rui. in conſ. 132. nu. 2. lib. 1. Boer. in q. 10. n. 3. 6. & 7. Gozad. in conſ. 9. n. 17. Pariſ. in conſ. 53. n. 61. & in conſ. 60. n. 22. lib. 4. & Alba in conſ. 77. num. 12.

Tertium eſt caput huius diſputationis, quando ſcilicet metus iam in contractu illatus, præſumatur aliqua ex cauſa purgatus. Et dicendum eſt, quod contrariis ſi-
33 gnis, & coniecturis † vel diluitur coniectura metus, vel metus ipſe purgatur.

Primum eſt ſignum, quando ille, qui allegat metu cō-
34 traxiſſe, peruenit † ad locum ei omnino liberum, & proteſtatus non eſt, ſe metu compulſum tali in loco contraxiſſe, non præſumitur quod metu contraxerit. Ita colligitur ex Iaſ. in l. qui in aliena. §. Celſus. num. 28. ff. de acquir. hæred. & in l. non ſolum. §. morte. num. 17. in fin. ff. de oper. noui nunt.

Secundum eſt ſignum, quando ille qui metu contra-
35 xiſſe dicitur, ſponte † ſoluit, vel exegit, vel alio modo obſeruauit quod promiſit, metum purgaſſe præſumitur. l. 2. C. quod metus cauſa, & tradūt ibi Baldus & reliqui. Affl. in deciſ. 336. num. 6. Pariſ. in conſ. 10. num. 58. lib. 1. Andr. Gail. li. 2. prac. obſeru. c. 93. n. 19. & Tiraq. in trac. de retrac. conuent. in §. 1. gl. 5. n. 21. & 22. Alc. in reſpo. 519. ad finem. & idem ego ipſe reſpondi in conſ. 1. num. 297. lib. 1. in conſ. 410. n. 6. lib. 5.

Metus

Digitized by Google

Metus reuerentialis quibus coniecturis, & præſumptionibus detegatur.

S V M M A R I V M.

1 *Alienationi rei dotalis conſentiens mulier, præſumitur non metu, ſed ſponte ſua conſenſiſſe.*
Et multo magis adhibitis affinibus eius, vel ſanguine iunctis. num. 6.
2 *Metus ex ſola dignitate eius cum quo contrahitur, non præſumitur illatus.*
Niſi tamen aliqua metus impreſſio anteceſſit. n. 3.
4 *Mulier renuntians hypothecis ſuper donatione propter nuptias aſſignatis, blanditiis viri inducta præſumitur.*
5 *Conſenſum mulieris verberibus affectæ, nullum eſſe, nec ei detrimentum afferre.*
7 *Conſenſus filiæ ſuper matrimonio non præſumitur metu reuerentiali extortus, vt matrimonium reſcindat.*
Idem in filia, quæ patri conſentit, vt religionem ingrediatur. num. 8.
9 *Metus reuerentialis non præſumitur, etſi ante conſenſum adhibitum, vxor vel filia clam fuerit de eo proteſtata.*
Niſi tamen id palam facere ob maximam reuerentiam non potuerit. num. 10.
11 *Metus reuerentialis præſumitur, ſi ante conſenſum præſtitũ, maritus vel pater verbera ſit interminatus.*
Idem ſi importunæ preces acceſſerint. n. 12.
Idem eſt, ſi tanta ſit reuerentia pro perſonæ conditione, vt iudex æſtimare poſſit, metu illam conſenſiſſe. n. 13.
14 *Conſenſus metu præſumitur adhibitus, ex quo læſio enormis ſequuta eſt.*
15 *Metus reuerentialis præſumitur, quando lex tacito ex conſenſu præiudicaret.*
16 *Patrem filio recte conſuluiſſe præſumitur.*
17 *Filia a patre diſſentire poteſt, cum ei indignum moribus, & turpem ſponſum eligit.*
18 *Conſenſus tacitus facilius tollitur quam expreſſus.*
19 *Expreſſum tacito fortius eſt.*

P R AE S V M P T. CXXVII.

DIfferamus nunc de alio genere metus, quem reuerentialem appellare ſolemus. Dubitari ſæpe contingit apud interpretes noſtros, an mulier conſentiens alienationi rei dotalis vel ſimili a marito factæ, metu, & vi conſenſiſſe præſumatur, ob eam reuerentiam, quam uxor marito præſtare debet. Et magis receptum eſt mu-
1 lierem † præſumi ſua ipſa ſponte, non autem vi ac metu conſenſiſſe. Non enim metus ſola reuerentia illatus præſumitur, & propterea alienatio illa non reſcinditur. Ita Inn. in cap. cauſam matrimonii. de off. deleg. & in c. veniens. de ſponſ. Bar. in l. ad inuidiam. C. quod metus cã. Abb. in cap. cum contingat. in primo notab. de iureiur. Alex. in l. ſi cum dotem. §. eo tempore. n. 5. ff. ſoluto matrim. Iaſ. in l. tranſactionem. num. 2. C. de tranſact. & in conſ. 3. n. 6. lib. 1. Fel. in cap. cauſam matrimonii. colu. 2. de offi. deleg. Soc. Sen. in conſ. 263. num. 3. lib. 2. Georg. Natta in c. quamuis. col. 2. num. 10. de pactis. in 6. Curt. Iun. in l. interpoſitas. col. ult. C. de tranſact. Anton. Capi. in deciſ. 159. num. 34. Alc. in cap. cum contingat. in primo notab. de iureiur. Roder. Soarez alleg. 24. in fin. Did. Couarr. in epitome de ſponſal. parte 2. cap. 3. §. 6. num. 4. & ſcripſi in libro de arbitrar. iudic. caſu 136. num. 1. Quorum ſententia ſatis probatur ex l. ad inuidiam. C. quod metus cauſa, vbi metus non præſumitur illatus
2 † ex ſola dignitate eius, cum quo contrahitur. Ita & in l. ſi per impreſſionem. C. eo. ſancitum eſt, ita demũ præſumi cõtractum metu geſtum cum magiſtratu, ſi aliqua
3 metus † impreſſio anteceſſit. Ergo econtra non præſumitur metu celebratus contractus cum ſuperiore, ſi nulla eius præceſſit impreſſio. Et apertius probat cõſtitutio Iuſtiniani in auth. vt immobilia ante nuptia. in princ. eſt Nouella 61. Vt ſi res immobiles, &c. Conſtituit Iuſti.
4 quod mulier renuntians † hypothecis ſuper donatione propter nuptias aſſignatis, inducta videatur blanditiis viri, & ob id decepta. Deinde ſubiungit Iuſtin. quod ſi poſt biennium iterum renuntiat, præſumitur interim magis deliberate cogitaſſe, atque ita deceptam nõ eſſe. Et propterea infert confirmari primam illam donationem. Ex quo intelligimus hanc ſecundam confirmationem, eodem matrimonio conſtante factam, non eſſe factam vi, vel metu, ita nec primam illam, cum tamen eodem tempore extet eadem cauſa reuerentiæ.

Præterea hæc ipſa traditio probatur ex c. cauſam matrimonii. de offici. deleg. vbi Pont. Max. declarat, conſẽ-
5 ſum † mulieris verberibus affectæ, nullum eſſe, & ei detrimento non eſſe ob verbera iam præcedentia. Ergo ſecus eſt, ſi verbera non ſunt adhibita. Et ſimile habetur in c. veniens. de conuerſ. coniuga. Et his accedit Abb. in c. inſinuante. in fi. qui clerici, vel vouẽtes. cum dixit, ſolam potentiam non augere metum.

His intelligimus male reſpondiſſe Aret. in conſ. 24. num. 8. Ripam lib. 3. reſponſorum. cap. 15. num. 8. & Socin. Iun. in conſil. 47. num. 33. lib. 3. Cum dixerunt, mulierem præſumi vi, vel metu conſenſiſſe prædicto viro ſuo alienanti. Nec repugnat l. ait Prætor. §. permittitur. ff. de mino. quia loquitur, quando iudex compulit debitorem, non ex ſola ſua maioritate, & reuerentia, ſed præcepto.

Hæc ſententia multo magis procedit, quando in actu ipſius conſenſus adhibiti ab vxore interuenerunt eius
6 affines, † & ſanguine coniuncti, iuxta l. tranſactionem. C. de tranſ. Qua de re dicemus in ſubſequenti præſumptione. Et rurſus multo magis procedit dicta præſumptio, quando filia habitat ſeorſum a patre. Ita Crauet. in conſ. 114. n. 4. & 7.

Extenditur primo, vt procedat prædicta ſententia, etiam in conſenſu filiæ adhibito ſuper contractu matrimoniali, dum pater eam matrimonio tradit. Nam etſi conſenſus in ipſo matrimonio magis purus requiritur,
7 attamen † conſenſus iſte non præſumitur metu hoc reuerentiali ita extortus, vt contractum ipſum matrimonii reſcindat. Ita gl. in cap. præſens clericus. 20. quæſt. 3. Hoſt. in ſumma. in tit. de matrimonio. §. pen. verſ. nunquid coactio. Cald. in conſ. 1. tit. de ſponſ. Abb. in ca. veniens. il. 1. de ſponſ. Præpoſ. in c. cum locum. col. 4. eo tit. Imol. in c. ruæ. de ſponſ. quos ſecutus eſt Did. in epit. de ſponſ. par. 2. c. 3. §. 6. num. 3. quo loci num. 5. confutat cõtrariam opinionem Ignei in l. 3. §. eleganter. nu. 176. ff. ad Senatuſc. Syllan. ex l. ſi patre cogente. ff. de ritu nupt. quæ verius Igneo aduerſatur, ſi communem, & veram eius lectionem ſequimur.

Extenditur ſecundo, vt procedat hæc ſententia etiã
8 in filia, quæ conſenſit patri, qui eam † monialem effecit. Non enim præſumitur conſenſus iſte metu reuerentiali extortus, & ob id ingreſſus religionis non diſſoluitur. Ita poſt alios Did. in epitome de ſponſ. in 2. par. c. 3. §. 6. nu. 7. reiecta contraria opinione Butrii, Angeli, Aret. Imolæ, Alex. Iaſon. & Marſil.

Extenditur tertio, vt locum etiam habeat hæc ſenten-
9 tia, † quando clam præmiſſa fuiſſet proteſtatio metus reuerentialis, vt ſi filia, vel vxor ante adhibitum conſenſum clam proteſtatæ fuiſſent, vim uel metum pati ex patris uel mariti reuerentia. Nam adhuc metus iſte non præſumitur, & ob id contractus nõ reſcinditur. Ita Bart. in l. qui in aliena. §. Celſus. ff. de acq. hær. & ibidem Iaſ. Bald. in l. clari. C. de fideic. Alex. in conſ. 16. num. 11. li. 3. Abb. in c. cauſam matrim. de offic. deleg. & ibidem Dec. nu. 5. idem Dec. in conſ. 219. col. 3. Soc. Sen. in conſil. 59. num. 15. li. 3. Alc. in c. cum contingat. in 1. notab. de iure

iur. &

Digitized by Google

miſſ. Ita quoque eſt ſimilis ſimulatio, quādo quis timore, ne ob delictum a ſe perpetrandum publicentur ſibi bona, ea ſimulat alteri donare. Et dicitur hæc donatio ſimulata, ac etiam in fraudem fiſci facta. Quæ ſane duo ſimul ſtare poſſunt, vt in ſpecie reſponderunt Caſtrē. in conſ 58. Viſis, num. 4. lib. 2. Anch. in conſ. 227. ad corroborationem, nu. 3. & Nat. in conſ. 629. nu. 14. lib. 4. Bar. in l. poſt contractum. & ibidem apertius Picus num. 11. Alc. nu. 1. & Io. Annibal nu. 286. & Natt. in conſil. 549.
1 nu. 1. lib. 3. qui dixerūt, has alienationes † non eſſe ipſo iure nullas, ſed reuocandas, cū quo ad effectum validæ ſint. Et hac in re Bart. diſtinguit quinque tempora, hoc eſt primum tempus ante commiſſum delictum. Secundum poſt perpetratum crimen, ſed ante accuſationem. Tertium poſt accuſationem, ſed ante litem conteſtatam. Quartum tempus eſt poſt litem conteſtatam, ſed ante ſententiam. Quintum vero tempus poſt latam ſententiam. Hæc temporum diſtinctio facta eſt a Bart. & reliquis reſpectu reuocationis ipſius alienationis. Cum aliter facilius reuocetur alienatio facta poſt commiſſū delictum quam ante. Et illis in caſibus ſeu temporibus poſt delictum ſcilicet commiſſum, adhibetur aliquib.
2 in caſibus † diſtinctio, an ipſo iure bona publicentur, vel per ſententiam. Quando publicantur ipſo iure, non eſt opus confugere ad aliquas coniecturas, cū vero publicantur mediante ſnīa, dicimus, eſſe diſtinguendum, an adſint coniecturæ fraudis, vel nō. Ita Bart. in d. l. poſt contractum, nu. 12. verſ. ſed ſi in fraudem. & ibid. Picus nu. 76. & Io. Annibal. nu. 286. qui ſcribunt, coiecturas illas, quæ conſiderantur ante delictum commiſſum, conſiderari pariter poſt ipſum delictum. Differamus itaq. de hac fraude ſecun. Bart. & alios in d. l. poſt contractū.
3 Et hac quidem in re dicimus primum, fraudem † hanc coniecturis, & præſumptionibus detegi, ſicut ipſemet Bart. in d. l. poſt contractum, n. 1. 2. & 3. & ſubſequentibus oſtendit, & apertius ibid. Picus nu. 19. & reliqui omnes, quos infra commemorabo: certis autem caſibus hæ
4 coniecturæ debent † eſſe vrgentes, & dilucidæ, ſicuti reſponderunt Anch. in conſil. 251. Nat. in conſ. 212. nu. 2. lib. 1. & Cephal. in conſ. 325. num. 21. lib. 3. idem docuit Alc. in d. l. poſt contractum, num. 34. verſ. ſed etſi. Præſumptiones, & coniecturæ hic ob id ſufficiunt, quod dolus, & fraus conſiſtit in animo, cuius ſolus Deus eſt perſcrutator, c. erubeſcant. 32. q. 2. & ideo cum difficilis ſit probationis, admittuntur coniecturæ. l. dolum. C. de dolo. cum ſimilib. Ita enim dicimus alijs in caſibus ſimulationem contractuum eorumque fraudem, præſumptionibus & coniecturis probari, vt dicemus infra ſuo loco.

Prima itaque eſt coniectura, & præſumptio, quando
5 alienata fuerunt oīa bona. ſed hic ſunt diſtinguendi aliquot caſus, quorum primus eſt, qñ alienatio hæc facta fuit multo tempore ante commiſſum delictū, nulla exiſtente delinquendi ſuſpicione. Hoc caſu nulla præſumitur fraus, ſiue alienatio ſit facta titulo oneroſo, ſiue lucratiuo. Ita docuit Bart. in d. l. poſt contractum, num. 3. & alii ſecuti ſunt.

Extenditur hic caſus, vt locum ēt habeat, qñ de deli-
6 cto † in genere tantum fuit cogitatum. Nam & tūc non præſumitur fraude factam eſſe alienationē. Ita egregie docuit Alc. in d. l. poſt contractum, nu. 37. verſ. Cæterum poſt. Salic. in l. ſi quis poſt hac. col. 4. C. de bonis proſcript. Non enim (ſcribunt prædicti) tunc aut deſperatio, aut metus imminentis accuſationis ſubeſt, iuxta l. vlt. §. Papi. ff. de bonis eorum, qui ſibi mortem cōſciue. Nec præterea ſubeſt cauſa, per quam veriſimiliter committitur delictum, vt requirit Bar. in d. l. poſt contractum, num. 2. ex d. l. ſi quis poſthac. §. vlt. ibi, ante initiū actus. Vnde (ſubiit Alc.) cum iuuenis rixoſus, & male moratus dubitans, ne quandoque ſibi contingeret aliquod crimen committere, donaſſet amico, reſponſum fuit, firmam fuiſſe donationem, cum reuocatio, quæ a fiſco fit, in pœnā ſpecialis, & dilucide ꝓbati delicti, fieri debeat. l. ſed & ſi maritus. §. vlt. ff. qui & a quib. non autem cum in genere tantum de delicto eſt cogitatum. Nam tunc cauſa proxima donationis, non eſt delictum, glo. in l. ſi mulier. ff. rerum amo. ſed facilitas naturæ. l. ſi quis cum ſciret. ff. pro empto. aduerſus quam facultatem, ille talē prouiſionem adhibere voluit. Et idem eſſe reſpectu creditorum docuit Bald. in rubr. C. de his, quæ in fraudem credito. Hanc tamen extenſionem declarat Alciat. niſi donatio clam facta fuerit.

7 Secūdus eſt caſus, † qñ omnium bonorum alienatio titulo lucratiuo facta fuit, multo tempore ante commiſſum delictum, ſed aliqua tamen ſuberat ſuſpicio cōmittendi delictum, vt quia habebat capitales inimicitias, quæ vſque ad tempus delicti perdurant. Hoc caſu præſumitur fraude facta alienatio, ſi modo probabit fiſcus, illas inimicitias capitales extitiſſe, & ꝑduraſſe. Ita Bart. in d. l. poſt contractum, num. 2. & apertius Picus nu. 36. verſ. ego ſic dicerem. Alc. nu. 40. Dec. in conſ. 235. col. 1. verſ. prima eſt. Boſſius in tract. cauſarum criminal. in tit. de public. bonorum. num. 45. Ceph. in conſ. 325. nu. 3. & num. 48. lib. 3. Nat. in conſ. 549. num. 6. lib. 3. Peregrin. de quo ſtatim. Blancus in tract. de indiciis, nu. 87. qui manifeſte ſcribit, quod delictum debet eſſe ſecutū in perſonam eius, cum quo erat inimicitia.

Extenditur primò hic caſus, vt habeat locum ēt, qñ
8 † facta eſt donatio maioris partis bonorum. Nam & hoc caſu præſumitur fraude donatum, ſicuti ſcribunt Alc. in d. l. poſt contractum, nu. 40. Io. Annibal nu. 90. & nu.
9 92. vbi idem dixit, de alienatione omniū † melioramentorum. Et idem affirmarunt Alex. in conſ. 55. lib. 4. Socſeu. in conſ. 108. col. 1. lib. 1. & in conſ. 164. col. 1. verſ. 2. arguitur. lib. 2. Dec. in conſ. 135. col. 1. verſ. 1. eſt. & Peregrin. in tract. de iure fiſci. lib. 5. tit. 1. num. 156.

Extenditur ſecūdo hic caſus, vt locum habeat ēt, qñ
10 † interpolatis temporibus facta fuiſſet donatio hæc omnium bonorū, vel maioris partis. Nam adhuc præſumitur fraus. Ita in ſpecie docuit Io. Annibal in d. l. poſt cōtractum, nu. 94. ex ſententia Bart. in l. nomen. §. filio. de leg. 3. & in l. 1. C. qui bonis ced. poſſ. Bald. in l. 2. C. de repud. hæred. Ang. in l. omnes. §. Lucius. ff. de his, quæ in fraud. cred. Anch. cōſ. 57. & Iaſ. in §. item ſi quis in fraudem. col. 7. in inſtit. de actio. dum loquuntur de alienatione facta in fraudem creditorum. Eandem ſententiam in ſpecie noſtra probauit & Alc. in d. l. poſt contractū, nu. 40. verſ. hincque conſequens, qui intelligit, dummodo donatio ſeu alienatio facta ſit vni perſonæ tantum; ſecus ſi diuerſis. Et Peregrinus in d. tit. 1. num. 156. verſ. amplia etiam. Verum cum hic ſpectemus ſolam ipſam fraudem alienantis, non autem eius etiam, in quem facta fuit alienatio, ſequitur dicendum, idem eſſe, quando diuerſis donatum fuit. Id quod & ipſemet Alc. ſenſit.

Extenditur tertiò hic caſus, vt procedat ēt in aliena-
11 tione omnium bonorū facta titulo † oneroſo, vt ſi quis vendidit, vel aliter ſic alienauit. Ita gl. in l. qui teſtamentū. ff. de probatio. Bart. in d. l. poſt contractum, num. 2. & ibid. Alc. num. 40. & Peregr. in d. tit. 1. num. 157.

Et hęc quidē extenſio intelligitur, quando de numeratione pretii non conſtat, niſi per confeſſionem, ſecus
12 vero ſi re ipſa † pretium fuit numeratum. Nā tunc ceſſat fraudis ſuſpicio, ex quo is venditor loco bonorum hēt pretium. Ita declarant pręcitatis in locis Boſſius, & Alc. qui ſubiungit, quod ſi alienatio facta eſt viliore pretio,
13 † reuocatur tantum vſque ad iuſtum pretium.

Declaratur primò, vt non procedat, quādo delinquēs
14 † exiſtimauit, ſe ex eo delicto non poſſe puniri, vt ſi in nemore, & clam ita deliquit, vt crederet nunquam delictum detegi. Nam tunc alienando non præſumitur alienaſſe, vt fiſcū fraudaret. Ita Cyn. in l. ſi quis poſthac.

q. 1.

Digitized by Google

q.1. C.de bonis proſcript.& Natt.in conſ.212.num.4.
lib.1.& in conſ.549.num.10.lib.3.

Declaratur ſecundò hic caſns, vt non habeat locum,
15 quando alienatio † facta fuit iuſtis de cauſis, neceſſarijs
ſcilicet, & approbatis, ſicuti quãdo ob alimenta, vel cõ
ſtitutiones dotium filiarũ facta fuit. Ita Ang.in l.ſi quis
poſt hac.col.pen.C.de bonis proſct.ſic etiam Comenſis
& Putheus, quos ſecuti ſunt Picus in d.l.poſt contractũ,
num.44.verſ.2.limita.& num.79.& Alc.num.34.Dec.
in conſ.235.nu.1.verſ.item qualitas. Natta in conſ.212.
num.2.lib.1. Burſat.in conſ.149.nu.63.lib.2.& Boſſius
16 in d.tit.de publicatione bonorum, nu.45. Nam † actus
neceſſarij, fraudis ſuſpicionem plerumque elidunt.l.vlt.
in fin.ff.de litigio.& l.alienationes.ff.fam.erciſ. Ita dici
mus bona ſubiecta fideicommiſſo, poſſe ſine fraudis ſu-
ſpicione alienari pro dotium conſtitutione, alimentis,
& ſimil.vt ſeq.lib.explicabimus.

17 Tertius eſt caſus, quãdo facta alienatione † ſtatim, &
incontinenti, committitur crimen. Hoc caſu ſi alienatio
omnium bonorũ facta eſt titulo lucratiuo, præſumitur
fraude facta. Ita ſcribunt Picus in d.l.poſt contractum,
num.36.& Io.Annib.num.163.Dec.in conſil.235.col.2.
verſic.5. præſumitur. & Nat.in conſ.549.num.9. lib.3.
18 Idẽ eſt quando alienatio facta fuit titulo † oneroſo, nẽpe
venditionis. Ita ſenſit Bart.in d.l.poſt contractum, n.8.
verſic.5.præſumitur.& apertius Alc.nu.52. & 54. & Io.
Annib.nu.166.& Anch.in conſ.251.num.3. Blancus in
tract.de indiciis, num.58.verſ.5.eſt. Et quanquàm Bar.
expreſſim non explicet, an facta fuerit donatio, uel alia
alienatio omnium bonorum, vel maioris partis, ſic ta-
men paſſim ab omnibus intelligitur. Et illum quidem
ſecuti ſunt præter relatos Dec.in l.petens.in 2.nota.C.
de pact. Ruin. in conſil.130.num.2.lib.2. Tiraq.in tract.
de retractu conſang.§.1.gl.7.num.76. Nat.in conſ.549.
num.4.lib.3.& Boſſius in tit.de publicatione bonorum
num.51.verſ.5.eſt. Et prædictam ſententiam multis ſi-
milibus comprobat Alc.in d.l.poſt contractum. nu.54.
19 quibus demonſtrat, ex actu † incontinenti geſto, fraudẽ
actus præcedentis argui. Incontinenti autẽ dicitur hoc
20 in caſu commiſſum delictum, † arbitrio iudicis, ſicuti in
ſpecie reſpondit Dec.in d.conſ.235.col.2.verſ.5.præſu-
mitur, docuit Alc.in l.poſt contractum, num.51.& alios
congeſſi in lib.2.de arbit.iudic.caſu 79. num.1. Idem in
ſpecie docuit Io.Annib.in d.l.poſt contractum, n.177.
qui ſubiungit num.178.poſt Bart.ibid.num.8.in fi.alie-
nantem non habuiſſe animum delinquẽdi, quando de-
lictum ex inopinata rixa eſt ſtatim ſubſecutum. Idem
egregie ſcripſit Anton.Gomezius in Commentariis va-
riar.reſol.Tom.3.cap.14.de confiſcatione bonorum, nu.
4.verſ.& adde. Cæterum eſt aduertendum, quod in Du
21 catu Mediolani † extat Decretum, quod donationes fa
ctæ intra biennium ante commiſſum delictum, non va-
leant, ut refert Boſſ.in tract. cauſarum criminalium. in
tit.de publicatione bonorum, num.44.ob id intra hoc
tempus biennii delictum perpetratum, dicitur inconti
nenti commiſſum, extat & Noua Mediolani conſtitutio
in tit.de iure & priuilegio fiſci.§.ſi quis.

Declaratur hic caſus, vt locum non habeat, quãdo ra
22 tio † aliqua repugnaret. Nam tunc ex delicto incõtinen
ti commiſſo, non argueretur fraus aliqua per alienatio-
nem antecedentem. Ita declarat Alc.in d.l.poſt contra
ctum, nu.57.qui affert egregium exemplum. Finge (ait
Alc.) lex iubet domum parricidæ æquari ſolo, aliquis,
alienata domo, ſtatim parricidium committit, domus
(inquit Alc.) demolienda non eſt. Cum fauorabilior in-
terpretatio ſumenda ſit, ne deſtruatur domus, iuxta l.cæ
tera.§.ſenatus.de leg.1. Et ne ſtatutum odioſum loquẽs
in caſu vero, extendatur ad caſum præſumptum, con-
tra l.vlt.C.de interdicto matrim,& ca.ſuſceptum.de re-
ſcrip.in 6.& ſcripſi ſupra lib.1.q.47.vbi explicaui, quan
do diſpoſitio loquens in caſu vero, cõprehendat & præ-
ſumptum.

Secunda eſt coniectura, qua dicimus, alienationẽ cen
23 ſeri factam in fraudem fiſci, quãdo † ſcilicet facta eſt do
natio omnium bonorum coniunctæ perſonæ. Ita Bart.
in d.l.poſt contractum, nu.3. ff.de dona.qui viſus eſt di
ſtinguere tres caſus.

24 Primus eſt, quando † donatio hæc facta fuit cõiunctę
perſonę, eo tempore quo nulla extabat cauſa ſeu pręſum
ptio committendi delictum, vt quia nulla ſuberat capi-
talis inimicitia. Hoc caſu non præſumitur per fraudem
facta donatio. Ita ſcribunt Bar.in d.l.poſt contractum
num.3.& ibidem Picus num.41.& Io. Annib.num.105.
Anch.in conſil.251.num.5. Rom.conſil.367.numer.15.
Alex.conſ.54.nu.19.lib.7. Dec.in conſ.235.nu.1. Blan-
cus in tract.de indiciis, nu.88.& late Boſſius in tractat.
cauſarum criminalium. in tit.de publicatione bonorũ,
num.46. Cæphal.in conſ.325.num.53.lib.3. Alc.reſpon.
125.num.8.in fine. Natta in conſ.549. nu.3.& 4. & nu.
9.& erudititiſſimus M. Ant. Pereg. Patauinus primi nomi
nis aduocatus, in commentariis de iure, & priuilegio fi
ſci.lib.5.tit.1.numer.159. Quam ſententiam probat l.ſi
quis poſt hac.verſic.ſi quid.C.de bonis proſcript. Idem
dicimus in præſumenda ſimulatione cõtractuum, quod ſci
licet illa non præſumatur ex eo ſolo, quod cum perſo-
na coniuncta confectus is fuerit, ſicuti reſponderunt
Bart.in conſil.65.lib.1. Comenſ.in conſ.165.& Aret.in
conſ.65.col.2.& dicemus infra ſuo loco.

Extenditur, vt locum ẽt habeat hic caſus, qñ allegare
tur cã generalis, vtpote ſi diceret, ſe donaſſe, ut ditaret
donatariũ ſanguine ſibi cõiunctũ. Nã adhuc fraude do
natũ nõ pſumitur, cũ hæc nõ ſit cã ſufficiens ad arguen-
dũ fraudẽ, & delictũ. Ita Alc.in d.l.poſt contractũ, nu.
41.& in tract.de præſum.reg.1.præſumpt.29. n.4. Idem
cenſuit Alc.de ea cauſa, quã donãs allegaret, ſe ſcilicet
id feciſſe, quia erat ſe fiſco obligaturus, niſi dilucide ali
ter probetur.l.ſed & maritus.in fin.ff.qui & a quibus.

25 Secundus eſt caſus, qñ † cum hac donatione facta cõ
iuncto, concurrit aliqua cauſa ſeu pręſumptio cõmittẽ-
di delictum, ſicuti qñ iam extarent graues inimicitiæ,
quę eo donationis tpe perdurabant. Hoc ſane caſu do-
natio præſumitur fraude facta. Ita Bart.in d.l.poſt con
tractum, nu.3.quem ſecuti ſunt ibidem Picus, n.46. Alc.
nu.41.& Io. Annibal nu.105. Idem Alc.in d.præſumpt.
29.nu.4.& in reſp.125.num.8.ſic & Iaſ.in §.item ſi quis
in fraudem, col.8. in inſtit.de act. Dec.in conſ.235.nu.
1.verſic.2.præſumptio.conſ.587.nu.9. verſ.4.mouetur.
& in conſ.659.nu.2. Curt.Iun. in conſ.6.num.6.& Nat.
in conſ.549.num.11.lib.3. Boſſius in tract.cauſarũ cri-
minalium. in tit.de publicatione bonorum, nu.46. Et ii
quidem moti ſunt ex l.pen.ff.de bonis libe.& l.data.C.
de donatio. Exiſtimo etiam ſufficere leuem aliam cãm
ſeu coniecturam, coniuncta hac conſanguinitate. Nam
etſi ſola ipſa conſanguinitas non arguit fraudem, atta-
men illa operatur, ut facilius pręſumatur.l.ſi quis dona
tionis.in fin.ff.de cõtrah.emp.& gl.in c.1.in verbo, car-
nalitatem, vt eccleſiaſt.benef.& in ſpecie Picus, & Alc.
in d.l.poſt contractum, ille nu.45.iſte nu.41.ſic ſcripſe-
runt, & cum eis ſenſit Io. Annibal num.112.

26 Tertius eſt caſus, qñ † titulo oneroſo alienatio fit in
coniunctã perſonã. Hoc in caſu idẽ qđ in præcedentib.
dicendũ eſſe, ſcripſit Bar.in d.l.poſt contractũ, n.3.ver-
ſi.quid in venditione. Eſt ergo dicendũ, quod aut nulla ſub
eſt cã, ſeu coniectura, quod voluerit cõmittere delictũ,
aut cã ipſa ſubeſt. Qñ nulla ſubeſt cauſa, nõ præſumitur
fraus. Nam cũ eo fuit cõtractũ tãquam cum extraneo,
ex quo loco rei pretium habere voluit, ſicuti annotauit
in ſpecie Alc.in d.l.poſt contractum, num.41.verſ.rur-
ſus in alienatione. Bar. quoq. ſecutus eſt Lud.Pegner.in
decif.crimin.c.vlt.n.3. Cũ vero ſubeſt cauſa, ſicq. cõie-

ctura committendi delictũ, tunc fraus præſumitur. Boſ-
ſius in d.tit.de publicatione bonorum, num.47.
Cæterum hic caſus alienationis titulo oneroſo factæ,
differt ab illo, quando eſt facta titulo lucratiuo. Nam in
hoc requiritur, quod is coniunctus, cui facta eſt vendi-
tio, debeat eſſe particeps fraudis, vt ſcilicet poſſit fiſcus
reuocare bona illa in ſui fraudem vendita. Ita docuit
Bar.in d.l.poſt contractum, num.3.verſic. Quid de ven
ditione.
Cæterum is ſanguine coniunctus præſumitur (inquit
Bar.) fraudis particeps, cum coniũctus præſumatur ſci
re facta coniuncti.l.octaui.ff.vnde cogna.& l.de tutela.
C.de in integrum reſtitutio.minor. Et Bart. ſecuti ſunt
multi, & communem eſſe teſtatur Picus in d.l.poſt con-
tractum, nu.46. ſed a Bart.& aliis diſſentit Alciat.in d.
l.poſt contractum, n.41.ver.rurſus.in alienatione.ea eſt
27 adductus ratione, quòd † cõiunctus non pręſumitur ſci
re facta coniuncti, cum ſunt ex his, quæ celari, & tegi ſo
lent etiam coniũctis, vt probant l.tres fratres.& ibi An
gel.ff.de pactis.l. Titius.§.1.ff.de lib.& poſthu. & l.quo-
niam.vbi Bal.C.de iure delib. Eſt autem certũ, delictu-
ros conſueuiſſe conſilia ſua etiam coniunctiſſimis cela-
re, cũ delicta ſolent clam perpetrari.l.vlt. ff.de ritu nu-
ptia.ca.vlt.de teſtib.cogen. & ſcribunt Dec. in conſ.64.
Nec repugnat (inquit Alciat.) quod hic coniunctus præ
ſumatur ſcire inimicitias huius coniuncti ſui, quia (ait
ille) præſumitur etiam, quod crediderit, eum fuiſſe vin-
dicaturum via iuris, non autẽ gladio, & manu propria,
vt tradunt gloſſ.in l.1. C.de his quib.vt indig.vbi Doct.
& Iaſ.in l.1.num.12. C.de ſeruis fug. Verum conſidera-
tio hæc Alciati vera mihi non videtur, quandoquidem
ſcientia inimicitiarum, iũcta hac omnium bonorũ ven-
ditione arguũt, coniunctum hũc emptorem ſciuiſſe, ſal-
tẽ probabili coniectura ipſum venditorem delinquere
voluiſſe, non autem quod via iuris eſſet illatã iniuriam
vindicaturus.
Dubitant ac quærunt hic Doctores, quæ dicatur con
28 iuncta † hæc perſona. Imola in d.l.poſt contractum, nu.
9.docuit, eſſe illam, quę eſt ſub poteſtate ipſius alienan-
tis, atque ita cui is poteſt imperare, iux.l.pen.ff.de bo-
nis libert. Exemplum affertur in liberto ex d.l.pen.l.de
bon.liber. Affertur etiam in vxore, quæ dicitur coniun-
cta perſona viro: cum ſint duo in carne vna. Ita in ſpe-
cie Alciat.in d.l.poſt contractum, num.42. poſt Salice-
tum in l.ſi mater.C.de contrahen.empt.& idem ſcripſit
Boſſius in tract.cauſarum criminalium. in tit.de publi-
catione bonorum, num.52.verſ.2.limitatur. qui clare &
egregie explicat. Eſt enim vxor ſub mariti poteſtate, &
huic et imperare poteſt, vt habetur Geneſ.cap.4.& Plau-
tus in Aſinaria.dum in Demeneti perſona conqueritur
his verbis. Argentatam accepi, dote imperium vendi-
di. Idem dicimus de quouis alio, qui abſentis negotia
pertractare poteſt.
Nam & is inter coniunctos habetur, vt alienatio om
nium bonorum in eum facta, arguat fraudem, ſic do-
cuit præcitato in loco Alc. ex l.ſed & hæ. ff.de procur.
& ex ſententia Iaſ.in leg.cum alienam. C.de leg. Idem
dicimus de amico magna amicitia coniuncto. Nam
de eo idem iudicamus, quod de ſanguine coniuncto.
l.in teſtamento. ff.de fideicom. lib.iuncta l.hac conſul-
tiſſima.§.ex imperfecto. C.de teſt.c.requiſiſti.de teſta.
Iaſ.in l.exigendi, num.7.C.de procur. fraus itaque præ-
ſumitur eodem modo in alienatione facta amico, ſicuti
quando fit coniuncto ſanguine, ſicuti in ſpecie affirma
runt Picus in d.l.poſt contractum, nu.46.& ibidem Al-
ciat.num.42.& Ioan.Annibal num.118. Et confirmatur
29 hæc ſententia ex eo, quod amicitia † eſt maioris ponde-
ris, quã fraternitas, vt ſcribit Alber.in l.ſed & hæ.ff.de
procurat. & alia ad rem ſcripſi infra lib.4.præſump.75.
vbi diſſerui de legato facto amico.

30 Tertia eſt coniectura, qua dicimus, alienationẽ fieri cẽ-
ſeri factam in fraudẽ fiſci, quando ſcilicet is, qui aliena-
uit, perſeuerauit in poſſeſſione rei alienatæ. Nam tunc
alienaſſe in fraudem fiſci pręſumitur, ſi modo alia con-
iectura concurrit, vt ſtatim dicemus. Hanc coniecturã
in ſpecie probauit Bar.in d.l.poſt contractum, n.4.ff.de
donat. quem ſecuti ſunt reliqui omnes ibi, vt illo in lo-
co teſtatur Picus nu.47.& apertius nu.49.& idem affir-
marunt in d.l.poſt contractum. Alc.nu.43. & Io.Anni-
bal nu.119. Quibus accedunt Anch.in conſil.251.nu.5.
Soc.ſen. in conſ.264.col.2.verſ.7.& vlt.lib.2. Dec.in cõ
ſil.235.col.1.verſ.3.præſumptio. Blancus in tract.de in-
diciis, nu.88. Boſſius in tit.de publicatione bonorũ, n.
48. Afflict.in deciſ.40.nu.17.in deciſ.65.in fi.& in dec.
72.num.3. Gozad.in conſ.94.nu.55. Pariſ.in conſil.53.
nu.12.& in conſ.54.num.71.lib.1. Neuiz.in conſ.8.nu.
52. Alc.in reſp.379.num.2. Crau.in conſ.100.num.6.&
alios congeſſi infra in præſump.122.vbi enumeraui pręſ-
ſumptiones ſimulati fictique contractus.
31 Cæterũ hæc coniectura † non ſufficit noſtro in caſu,
niſi adſit & cã, ſeu alia coniectura committẽdi delictũ,
ſicuti Bart. Picus, Alc.& Io. Annibal præcitato in loco
declarant. Bero.in conſ.170.num.5.lib.1. qui late expli
cat. Et coniectura probabilis eſt, quando extant inimici
tiæ, quemadmodum etiam declarauit doctiſſimus Pere
grinus in d.lib.5. de iure, & priuilegio fiſci.tit.1. n.160.
Idem quando alienatio facta eſt ſine pretii numera-
tione l.ſicut.§.ſuperuacuum.verſ.uerumtamen.ff.quib.
mod.pig. vel hypo.ſolui. Et in ſpecię annotauit Alciat.
in d.l.poſt contractum, num.43.
Extenditur primò hæc coniectura, vt locum habeat
32 ẽt ſi † alienans adhibuit clauſulam conſtituti, qua cõſti
tuit ſe tenere, & poſſidere nomine eius, cui facta eſt alie
natio. Nam adhuc non tollitur ſuſpicio ſimulationis, &
fraudis. Ita Bar.in d.l.poſt contractũ, n.4.verſ.ſed quid
ſi venditor.& illum ſecuti ſunt oẽs, vt teſtatur Io. Anni-
bal ibid.nu.126. & alios congerit Tiraq.in tract.de iu-
re conſtituti.in 3.part.limit.9. numer.6. Et illis accedit
Boſsius in d.tit.de publicatione bonorũ, nu.49.in fine.
Ea vſus eſt ratione Bart. quia vbi eſt fraudis ſuſpicio,
requiritur traditio corporalis.l.1.C.de ſuffragio.
Cæterum Bald.in l.illud.C.de ſacroſ.eccl.diſtinguit,
& ab eo nõ diſsentit Alc.in d.l.poſt contractum, n.45.
33 Extenditur ſecundo, vt locum habeat ẽt facta † cor-
porali traditione, quando ſubeſt alia cõiectura fraudu-
lentæ traditionis, ſicuti quando is donator vel vẽditor,
adhuc perſeueraret fructus pcipere, & res, & bona, vt
prius adminiſtrare, vel adhuc ſuo in æſtimo deſcripta
haberentur, iuxta ea, quæ ſcribunt Soc.ſen.in conſil.46.
col.2.lib.3. Pariſ.in conſ.53.nu.21.lib.1.& Burſa.in con
ſil.153.nu.70.lib.2. & in ſpecie ita aliquando reſpondi
in conſ.431.lib.5.quod reddidi pro fiſco Mirandulæ.
Declaratur primò hæc coniectura, ut locum non ha-
beat, quando is venditor in poſseſsione permanens, ſol
34 uit † fructus ipſi emptori. Ita Bar.in d.l.poſt cõtractum.
num.4.verſ. Et hic ſolum.& ibidem Picus num.47. Alc.
num.44.verſ.item non. & Ioan.Annibal nu.128. Et præ
dictis accedunt Anch.in conſ.251. num.5. verſ.quarto
excludit. Bero.in conſ.170.num.12.lib.1.& Ludoui.Pe-
guera in deciſionib.crim.c.vlt.n.4.
Cum.n.venditor fructus rei venditę perſoluit empto
ri, ceſſat oĩs ſuſpicio ſimulationis fictioniſque.leg.Iulia.
§.poſseſsionem.ff.de actio.empt.& l.litib.C.de agricol.
35 & cenſ.lib.11. Et † poſsidere is magis dicitur, qui fru-
ctus conſequitur, quam qui rem corporaliter detinet.
l.arboribus, uerſ.nam etſi agrum. vbi Bald.& Ang.ff.de
uſufructu. Et hęc quidem declaratio procedit, etiam ſi
venditor partem aliquam fructuum tantummodo præ-
ſtat, ſicuti Alciat.loco præallegato admonuit.
Declaratur ſecundo hæc coniectura, vt locũ non ha-
beat.

Digitized by Google

36 beat, quando † venditor reſeruauit ſibi vſumfructū. Nā
tunc cenſetur retinuiſſe poſſeſſionem cauſa ipſius vſuſ-
fructus. Ita in d.l.poſt contractum.n.6.in fine.& ibidem
Picus nu.47.verſ.2.limita. Alc.nu.44. verſ.item nō pro
cedit.& Io.Annib.n.131. Boſſius in d.tit.de publicatio-
ne bonorum, num.49. verſ.ſed cum. Et ij quidem moti
ex l.quiſquis.C.de donat. Quam tamen declarationem
37 intelligunt Picus, & Alciat. quādo ex † pretii qualitate
apparet, ſolum proprietatem venditam, alias ſi pretium
etiam vſufructui æquiualeret, adhuc præſumptioni lo-
cus eſſet, cum veriſimile non ſit eum, qui plenarii iuris
pretium dederit, nuda proprietate contentum fore. ar-
gum.l.cum de indebito.in princ.ff.de probat.

Declaratur tertiò, vt locum non habeat hæc coniectu
38 ra, quando † is venditor modico tempore perſeuerauit
in poſſeſſione. Ita Bar.in d.l.poſt contractum, num.5.&
ibid. Alciat.n.46. Et intelligit Bart. hoc modicū tempus
relinqui iudicis arbitrio, qua de re ſcripſi in lib.2.de ar-
bit.iud.caſu 12. Et ſufficere triennium reſpondit Bero.
in conſ.170.num.9.in fi.lib.1.

Declaratur quartò, vt non procedat hæc coniectura,
39 quando † emptor ſtatim emptione facta, abeſſe a ciui-
tate cœpit, vel deceſſit, relictis filiis impuberib.& igna-
ris celebrati cōtractus. Hoc caſu ceſſat ſuſpicio fraudis
ex poſſeſſione in qua venditor perſeuerauit. Ita Bart.in
d.l.poſt contractum, nu.5. verſic.quid enim, & ibidem
Picus num.47. verſic.tertio limita. Ioan.Annibal num.
132.& Alciat.num.46.& reſp.379.num.2. Boſſius in d.
tit.de publicatione bonorum, num.49. verſic.item limi
tat. Hoc enim caſu non præſumitur, venditorem ſtetiſſe
in poſſeſſione ob id quod ficta, & ſimulata fuiſſet vendi
tio: ſed ob negligentiam, & ignorantiam emptoris, vel
eius hæredis. Cenſuit tamen Alciat. hoc relinquendum
eſſe iudicis arbitrio.

Quarta eſt coniectura qua dicimus, alienationē cen-
40 ſeri factā in fraudem fiſci, † quando ſcilicet clam, & oc-
culte facta fuit, Verum Bar.in d.l.poſt contractū, num.
7.viſus eſt diſtinguere aliquot caſus, quorū primus eſt,
41 qñ † alienatio facta fuit titulo lucratiuo, & clam, nulla ta
men præcedente cauſa ſeu coniectura committendi de-
lictum. Hoc caſu (inquit Bart.) non præſumitur fraude
donatū. Non enim ex eo ſolo, ꝙ quis clam donauit, præ
ſumitur fraude donaſſe: cum actus donandi ſit ſui na-
tura licitus, & propterea quouis in loco fieri poteſt. Et
præterea (vt dicebat Picus ibid.num.55.) clam forte do
nauit timens ab aliquo impediri, vt a Tyranno, vel ab
agnatis. Quocirca male ſenſit Imol.in d.l.poſt contra-
ctum. dum aduerſus Bar.& cæteros omnes exiſtimauit,
ſolā hanc clandeſtinitatem arguere donationem fuiſſe
fraude factam.

42 Secundus eſt caſus, † quando donatio fuit clā facta, &
concurrit aliqua cauſa ſeu coniectura cōmittendæ frau
dis, vt ſi extant graues inimicitiæ. ita Bar.in d.l.poſt cō
tractum, num.7.in fin. Picus num.54. Io. Annibal num.
158.& Alc.num.48.verſ.hinc conſequens. Dec.in con
ſil.235.col.2.verſ.quarta eſt præſumptio. Sigiſmundus
Loffredus in conſ.21.col.2. Blācus in tract.de indiciis,
num.88.verſ.4.eſt. Boſſius in tract. cauſarum crimina-
lium.in tit.de publi.bono.num.51. Et præcitato in locó
Alc. affert alias cauſas, quibus fraus præſumitur aduer
ſus alios, præter fiſcum, vt aduerſus creditores, & ſimi-
les, quæ tractatio a noſtra ſatis diuerſa eſt.

43 Tertius eſt caſus, † qñ alienatio clam titulo oneroſo
facta fuit, exiſtente alia cā ſeu coniectura delinquendi.
Hoc ēt caſu præſumitur alienatio fraude facta. ita Bart.
in d.l.poſt contractum, num.7. quem ſecuti ſunt Picus,
& reliqui ſupra allegati. Exiſtimauit tamen Bar. hoc in
caſu requiri, ꝙ emptor fuerit fraudis particeps, vt reuo
cationi locus ſit. Et Bart. ſecuti ſunt ibid. Alciat.nu.48.
& Io.Annibal num.154.ex ſententia Bald.in Rub.C.de
his quæ in fraud.cred.& Peguera in d.c.vlt.num.5.

Dubitant, ſimulque quærunt Doctores, præſertim Al
44 ciat.in d.l.poſt contractum, num.50. quando clam † di
catur facta alienatio. Et inquit dici clam, cum quis cela
uit actum, ne aduerſario, cuius controuerſiam timuit,
innoteſceret, l.1.§.vlt.ff.quod vi aut clam. Vel & clam
dicitur, quando ita actum fuit, vt ab eius, cui intereſt,
notitiam non perueniret. ita Bart.in l.2.C.de iis qui ex
publ.ratio. Felin.in c.conſuluit, de offic.deleg.& Dec.in
conſ.399. & alios refert, & ſequitur Pariſ.in cōſ.57.nu.
18.lib.4. Quocirca ex aliorum ſententia ſcripſi in lib.2.
de arbitr.iudic.caſu 194.num.19. Etiam clam dici con-
45 tractum, quando † confectum fuit inſtrumentum, qđ
deinde publicatum non fuit, ſed occultatum. Clam
etiam factum eſſe, (inquit præcitato in loco Alciat.) quā
do per interpoſitam perſonam actum eſt, l.ſi quis inte-
gris, in fin.ff.qui, & a quibus. Et alia ad rem, quæ nō pro
ſequor, illo in loco ſcribit Alciat.

Quinta eſt coniectura, qua dicimus, fraudem cenſe-
ri commiſſam contra fiſcum in rerum alienatione, quā-
46 do ſcilicet † donatio facta eſt ſub conditione, vt quia di
ctum: Dono, ſi contigerit bona mea publicari. ita Bart.
in d.l.poſt contractum, num.9. quem ſecuti ſunt ibidem
Picus, num.63. Io. Annibal.num.183.& Alciat.num.63.
qui quidem Alciat. teſtatur, receptiſſimam eſſe ſenten-
tiam. Dec.in conſil.235.col.2.verſic.ſexta, & vltima. Ita
quoque Anch. in conſ.251.num.5. Blancus in tract. de
indic.num.88.verſic.ſexta præſumptio. Boſſius in dicto
tit.de publicatione bonorum, num.51. verſic.ſexto eſt.
& Peregrinus in d.lib.5.de iure, & priuilegio fiſci, tit.1.
num.164. Quam quidem probat Bart. per l.vlt.ff.de ſti
pulat.ſeruor.& l.ſumma cum ratione, in princ.ff.de pe-
cul. Et accedit, ꝙ donatio collata dicitur in tempus in-
habile, id eſt, quo ius ad fiſcum pertinere cœperit, &
ideo perinde eſt, ac ſi tunc facta eſſet, iuxta l.in tempus.
ff.de hæred.inſtit. ex quo ſequitur, nullius eſse momen
ti. Non enim ex ea potuit transferri dominium, quod
ad fiſcū cępit pertinere, l.quoties, vlt.reſpō.ff.de nouat.

Declaratur primò hæc coniectura, vt locum non ha-
beat, quando contraria fortior ei repugnat, ſicuti quan-
do maritus donat in caſum deportationis. Nam dona-
47 tio valet, † & deportatione cōfirmatur, l.ſed & ſi mors.
ff.de donat. inter virum & vxorem. Et hoc quidem con
tingit fauore præmii pudicitiæ, & coniugalis amoris, l.
qui res vxoris.ff.de dona. inter virum & vxor. ita decla
rat Alc.in d.l.poſt contractum, n.64. qui tamen ſubiun-
git, alios pleroſq; intelligere d.l.ſed etſi mors: vt loqua-
tur, quando maritus donauit generaliter cā mortis, vt
etiam poſt multos reſpondit Natta in conſil.549.nu.13.
lib.3.& late diſſerit Boſſius in tract.cauſarum criminal.
in tit.de publicatione bonorum, num.37. Nam ſimplex
mortis mentio, arguit id actum, vt donās prius ipſe, dū
uiuit, habeat, deinde donatarius, arg.l.Statius.§.vl.ibi,
ſed ſi nondum dies, ff.de iure fiſci. Nec vr̄ quidquā con
ſiderationis ad fiſcum habuiſse. Et hinc ſubinfert Alc.
ad quęſtionem, dedi monachis certum fundum, ipſi vi-
ce verſa conſtituerunt mihi reditum annuum ſup vni-
uerſis bonis ſuis, vbique locorum ſitis, iuxta l.cum ſti-
pulamur, de verb.oblig. vbi idem Alc.& conuentum in
ter nos fuit, ut quouis in loco poſsem eos cōuenire. De-
inde perpetrato in patria delicto, fui bānitus. Quęritur,
an fiſcus ipſe poſſit exigere penſionē reditumque? Con
48 cludit Alc. ꝙ cum bonorum publicatio † non trahatur
extra territorium, vt ſcribūt Bar.in l.cunctos populos.
C.de ſum.Trinit.& fid.cathol.& Imo.in l.ex facto. ff.de
hæred.inſtit. videntur duo rei credendi eſse, fiſcus in pa
tria, arg.l.2. C.ad leg.Iul.de vi publi. Ego extra patriā.
Et ideo ſi monachi prius mihi ſoluiſsent, liberati a fiſco
49 cenſerentur. Hoc enim in duobus reis † credendi regu
lare eſt, ut ſolutione vni facta, alter excludatur. §.pe. In-

Digitized by Google

ſtit.de duob.reis. Cæterũ(ſubiũgit Alc.)ſi ſpecialiter cõ
uentum eſſet, ꝙ monachi in caſum quoque cõfiſcatio-
nis ſoluerent,tunc poſſet fiſcus alienationem fundi,tan
quã factam in fraudẽ reuocare,quo caſu,re euicta,mo
nachi amplius non tenerentur,l.vendicantẽ.ff.de euict.
l.ius,emphyteutici.C.de fundis patrimon.lib.11.
Declaratur ſecundò, vt locũ non habeat hæc cõiectu
ra, quando agitur non de bonis delinquentis, ſed alte-
50 rius,vt ſi vẽdo,† vel dono tibi bona mea,adijcio pactũ,
ꝙ ſi contigerit te delictũ aliquod comittere, bona hæc
perueniant ad Caium. Hoc caſu non dicor in fraudẽ fi-
ſci adiecisse pactum, cũ mihi licuerit rei meæ legem im
ponere,l.ea lege. C.de cond.ob cauſ.& le.quoties.C.de
dona.quæ ſub modo. Et propterea iure prohibere potui
alienationẽ hãc, quæ alioqui ex delicto ad fiſci commo
dum ſequeretur, quemadmodum, & cæteris in caſibus
res alienari prohibitæ,publicari non poſſunt,l.Impera-
tor.ff.de fideicom.lib.vbi Bar.& ſcribũt Alex.in cõſ.23.
lib.1.Iaſ.in l.filiusf.§.Diui.in 6.not.de leg.1.& in ſpẽ no
ſtra ſic declarat Alc.in d.l.poſt cõtractũ,n.68.vbi n.69.
in fi.verſ.putarem.ſcribit,hanc declarationem maxime
procedere, quando prohibitio non loqueretur ſpeciali
ter de fiſco, ſed generaliter tantum prohiberet aliena-
tionem. Et rurſus idem Alc.ibid.nu.69.ſubiungit egre-
giam hanc quæſtionem. Quid ſi ſtatutum(qđ Ferrariæ
extare aliquando intellexi)huiuſmodi prohibitiones ẽt
a tertio fieri vetet, & præſumat in fraudem fiſci factas?
Reſpondet Alcia. ſtatutum non valere niſi eo in caſu,in
quo conſtaret delinquentem ea fiducia deliquiſſe, quia
videret huiuſmodi prohibitione rem ſibi in tuto aduer
ſus fiſcum fore. Nam alias(inquit Alc.)ſtatutũ eſſet ini-
quum, quia ſub colore coercendi facinoroſos,fiſcum lo
cupletaret,arg.l.2.verſ.ne in his.C de ſecun.nup.& qa
abſq. probabili cauſa auferret liberis hominibus facul
tatem diſponendi de rebus ſuis, cõtra l.non vſq. adeo.
ff.ſi quis a paren.fuer.manumiſ.& l.1.C.de ſacroſ.eccl.
Declaratur tertiò, vt locum non habeat hæc cõiectu-
51 ra,quando donaui † ſub ea conditione, & pacto,ſi conti
gerit bona mea publicari,tenearis me alere. Hoc caſu
Alc.in d.l.poſt contractum, n.70.ff.de don.docuit,ceſ-
ſare coniecturam fraudis,quãtum pertinet ad alimẽta,
quæ etiã publicatis bonis debẽtur, l.3.ff.de his quæ pro
non ſcript. Quod intelligit Alciat.niſi ex eo delicto con
52 demnatus, † pro hoſte publico, diſpoſitione ſtatuti,ha-
beretur. Nam tunc alimenta ei nõ debentur, cũ & occi-
di poſſit,l.1.C.de bonis lib. & tradit Bart.in ſua q.1.
Declaratur quartò, vt ceſſet hæc coniectura,quando
pactum ita factũ eſt, vt potius abſtineres a delicto, quã
vt delinqueres, vt puta. Promiſiſti mihi,& hæredib.meis
53 mille,ſi † homicidiũ committeres. Commiſiſti,& aufu-
giſti, ſi fiſcus occupat bona tua, an ego vel hæredes mei
conſequi a te poſſint mille promiſſa? Et dicẽdum eſt,cõ
ſequi me poſſe, cum mea ipſa ſtipulatio non inuitet te
ad delinquendũ,ſed vt abſtineas metu pœnæ. Et propte-
rea in fraudem fiſci non præſumatur facta. Ita declarat
Alciat.in dict.leg.poſt contractum, num.70. verſic.ſed
finge.
Sexta eſt coniectura, quando alienatione facta is alie
54 nans deliquit,& in ipſo † crimine deprehenſus eſt. Nã
tunc præſumitur donaſſe metu imminentis pœnæ.ita ma
nifeſte Bald.in l.ſi quis poſthac, num.2. verſ.quinto ſi
alienatio.C.de bon.præſcrip.nu.68.verſ.ſeptimam præ
ſumptionem. & apertius Alc.nu.29.ex ſententia Bart.
ibi,col 1.ex l.vlt.§.Papinianus.ff.de bon.eorum,qui ſibi
mor.conſciu. Hæc tamen coniectura potius conuenit ſe
cundo tempori,de quo Bar.in d.l.poſt contractum,nu.
12.etſi Picus ſub primo hoc tempore collocauerit.
Extenditur primò hæc coniectura, vt locum habeat
55 ẽt † in eo,qui notorie deliquit,& deinde alienauit.ita Pi
cus in d.l.poſt contractum,num.8.& Alc.num.29.verſ.
56 & quod. Nam notorie † delinquens,æquiparatur ei,qui
in ipſo crimine deprehenſus fuit, gloſ.l.emptorem.ff.de
act.emp.& Doct.in c.cum non ab homine,de iudiciis.
Et hoc notoriũ intellexit Picus in d.l.poſt contractum,
num.68. verſ.octauam adde. quando conſtat per publi-
cam vocem,& famam, & citat Caſtr.ibidem,& Ang.in
d.l.ſi quis poſt hac.col.pen.C.de bonis proſcrip.
57 Extenditur ſecundò, vt procedat ẽt in contumace †
qui vult aufugere,vel aufugit. Nã & is in fraudem alie-
naſſe præſumitur.l.vlt.in fin. ff.de req.reis. Ita in ſpecie
docuit Alc.in d.l.poſt contractum,numer.29.verſic.cæ
terum.qui ob id ſubiungit,quod hodie diſpoſitionibus
ſtatutorum, quæ multis in locis vigent, vt contumaces
habeãtur pro confeſſis, & cõuictis,iuxta tradita a Bar.
in l.omne. ff.de re milita.alienationes ab eis factæ, per
fraudem factæ præſumerentur.
Declaratur primo hæc coniectura,vt locum non ha-
58 beat,quando quis †alienauit,deinde de delicto in cõtu
maciam fuit condemnatus.Hoc ſane caſu,ſola ipſa cõ-
tumacia nõ arguit,quod per fraudem iam alienauerit.
Ita declarat Alciatus in d.l.poſt contractum,numer.31.
59 & in reſp.125.num.9 Ea vſus eſt ratione, quia † contu-
macia inducit quandam tacitam fictamque confeſſio-
nem.l.2.§.1.ff.de iure fiſci.& l.ſi filii.la 2. ff.de interrog.
action. At ficta confeſſio nil debet operari in detrimen
tum donatarii,uel emptoris.l.eius qui.in fine.vbi Bart.
ff.de iure fiſci.& idem Bart.in l.cum filius,in prin.ff.de
60 verb.obli. Et prætere a,ſententia † lata cõtra contumacẽ
non nocet creditori.l.præſes C.de pign.& l.Papi.§.me-
61 miniſſe.ff.de inoff.teſtam. Et rurſ.quia præſumptio † in
ducta contra delinquentem eius perſonam egredi non
debet,neque trahi ad eum, qui culpæ conſcius non eſt.
Bart.in l.ſi quando.C.vnde vi.& Dec.in conſ.410.verſ.
quarto.Quòcirca (ſubiungit Alc.)ſe aliquando reſpon-
diſſe,quod cum principis decreto cautum eſſet, qđ do-
nationes factæ a reo intra biẽnium,ante patratũ crimẽ,
fraude factæ præſumerentur, & reus per contumaciam
fuiſset dãnatus,non præſumi fraude donatũ in detrimẽ
tum donatarii,cum illa ſit quædam ficta tacitaque con-
feſſio,q̃ alteri non nocet. Quæ declaratio egregia eſt ad
Decretum Mediolani, in quo id cautum eſt,ut Alc.ſcri
pſit, ſicuti huius Decreti meminit Boſſi. in d.tit.de pu-
blicatione bonorum, num.44. Immo ſubiungit Alciat.
in d.l.poſt contractum, num.33. ſe fortius putare,ꝙ ſi
62 aliquis ſua confeſſione † damnatus ſit,cum aliter nõ ap
pareret de delicto, hoc emptori, uel donatario nocere
nõ poſſe.l.1.§ item illud.ff.ad S.C.Syllania. Nam ſicuti
ipſe venditor vel donator,non poſſet hos contractus re-
ſcindere. l.ſicut.C.de actio.& obl.ita nec ſua cõfeſſione
63 indirectè nocere poteſt. Ita dicimus confeſſionem † cedẽ
tis,nocere non poſſe ceſſionario.l.facta.§.ſi hæres.ff.ad
64 Trebel.ſic & ſnĩa lata contra † debitorẽ,non nocere cre
ditori poſt pignus contractum. l.ſi ſuperatus.ff.de pign.
Nec repugnat auctoritas Bar.in d.l.filiusf.n.5. de uerb.
oblig. quia ſecundum Alciatum loquitur, qñ delictum
præceſſit donationem, non autem quando ſubſecutum
eſt. Item (ait Alc.) intelligi debet,quando confeſſio eſt
veriſimilis, ut quia adeſſent indicia.iuxta l.quæro.in fi-
ne. ff.de ædil.edict.nec donatarius contrarium proba-
re vellet.l.2.§.1.ff.ſi ex nox.cauſa aga.& in ſpecie reſpõ
dit Comenſ.in conſ.155.col.3. Hæc tñ traditio non ha-
65 bet locum, qñ probaretur confeſſio † alienantis ante ip
ſam alienationem, vt ſi dixiſſet, quod uolebat alienare
ficte,& ſimulate.ita Soc.ſen.in conſ.264.col.2.uerſ.6.ar
66 guitur.lib.2. Idem quando ad † inſtantiam partis facta
eſt confeſſio,quo ad præiudicium ipſius confitentis,ut
loquitur Bero.in conſ.170.num.11.lib.1.
Declaratur ſecundo,ut locum non habeat hæc conie
67 ctura,†quãdo alienatio facta fuiſſet ex cauſa neceſsaria,
ut puta alimentorum,dotis,& ſimili. Ita Alc.in d.l.poſt
contra-

Digitized by Google

contractum, num. 34. & dixi ſupra in prima coniectura.

68 Septima eſt coniectura, quando reus eſt de crimine † accuſatus, & poſt ipſam accuſationem alienat. Hoc caſu præſumitur alienaſſe, vt fraudaret fiſcum. Ita Picus in d. l. poſt contractum, num. 68. verſ. nonam adde, |poſt Imo. ibi in fi. Ang. & Salic. in l. ſi quis poſt hac. col. pen. C. de bonis proſcrip. ac Gem. & alios in c. cum ſecundum. in fi. princ. de hæret. in 6.

69 Octaua eſt coniectura, quando ipſe alienans † protuliſſet aliqua verba ante alienationem, quib. conijci poſſet, eum cogitaſſe de futuro delicto, puta ſi minando dixiſſet, prouidebo rebus meis, deinde noui aliquid faciã. Hoc caſu ſecuto delicto poſt alienationem, illa fraude præſumetur facta. Ita Picus in d. l. poſt contractum, nu. 68. verſ. decimam, & vltimam, qui motus eſt auctoritate Bar. in l. vlt. ff. de his, quæ in fraudem cred. & Bald. ac Alex. in l. metum. C. quod metus cauſa, dum ſimilib. in caſibus loquuntur. Et egregie Alc. in l. ſi maior. la 1. verſic. 7. cum. C. de tranſac.

Hactenus de donatione facta inter viuos, ſed dubitari etiam contingit, quid ſi cauſa mortis donatum eſt, an & hæc reuocetur ad commodum fiſci, ſecuta condemnatione donantis ob perpetratum delictum? Et dicendum

70 eſt, donationem hanc † cenſeri reuocatam, etiam quod ſine fraude facta ſit. l. ſi aliquis. ff. de donatio. cauſa mortis, iuncta l. eius, qui. ff. de teſtam. ſic dicimus donationẽ cauſa mortis factam a liberto præſumi factam in fraudem patroni, & ob id reuocari poſſe. Ita Lucas de Penna in l. 3. præſumpt. 5. C. de apochis publ. lib. 10. Hæc tñ

71 ſententia locum non habet, in donatione facta † uxori, quia eam a fiſco defendere poterit, & ſtat in pendenti. Nam ſi maritus eam non reuocat, remanet penes ipſam vxorem, poſt mortem mariti, ſi autem reuocat acquiritur ſibi, quia futura non veniunt in confiſcationem. Ita probat l. ſed etſi mors. ff. de don. inter vir. & vxo. Ex quo ſumitur cautela contra fiſcum, quod timens ne propter delictum fiſcus bona ſua inuadat, donet ea cauſa mortis vxori, quia ſi bona publicabuntur, non comprehendentur hæc vxori donata. Ita ſingulariter docuit Bald. in l. executorem. col. 9. verſ. quæro, quidam timens. C. de execut. rei iud. quem ſecuti ſunt Caſtr. Rom. in d. l. poſt cõtractum. ff. de don. Iaſ. in l. ſi ſtipulatus fuerim. §. cum ſtipulamur. ff. de verbor. obligat. & Natta in conſ. 540. in fine. lib. 3.

Diſſeramus nunc de alienatione bonorũ facta in fraudem creditorum, an ſcilicet, & quãdo illa præſumatur?

72 & quidem dicimus, regulariter fraudem † non præſumi, vt attigimus ſupra.

Receſſimus tamen a prædicta regula coniecturis & præſumptionibus, ſicuti in ſpecie annotarunt permulti Doc. quos infra commemorabimus.

Et hæ quidem coniecturæ ducuntur uel a qualitate perſonæ debitoris alienantis, vel a qualitate, & quantitate bonorum alienatorum, vel qualitate perſonæ, in quam facta eſt alienatio, vel a qualitate, & forma numerationis pecuniæ factæ aliis creditoribus. De ſingulis dicendum eſt.

Prima itaque coniectura, & præſumptio eſt, quæ ducitur a perſona ipſa debitoris, ſicuti eſt illa decoctoris,

73 † quem fraudatorem appellat Pap. in l. quod priuilegiũ. ff. depoſiti, ſi iungatur cum §. quoties. legis præcedentis, quæ Vlpiani eſt, ſic & Bald. in conſil. 382. in q. Milani. in fine. & in conſ. 400. In libris Theſaurariæ. li. 5. dixit, hos præſumi fraudatores, & deceptores, & Baldum ſecuti ſunt congeſti a Benuenuto Stracchа in tract. de mercatura. in tit. de decoctoribus in 3. par. num. 1. & num. 23. recenſet etiam Bar. affirmantem, bonam eſſe conſequentiam, fallitus ergò fraudator, ſolent enim (ſubiungit Bẽnenut. n. 24.) decoctores intricare rationes tam in codicibus quam in aduerſariis in detrimentum creditorũ, ex quo dolus malus præſumitur. l. ſumma cum ratione. ff. de peculio. & l. quidam. ff. de in rem uerſo. vbi gloſſ. & tradit Iaſ. in §. item ſi quis in fraudem. num. 37. Inſti. de actio. ſolent etiam ii decoctores committere alia multa, quæ eorum fraudem arguunt, ut apud ipſum Benuenutum, num. 26. & multis ſequentibus. Eſt etiam coniectura fraudis ducta a qualitate perſonæ debitoris, vt ſi quis humilis, & deploratæ vitæ obligationem exhiberet maioris ſummæ, quam vt veriſimile ſit eum ſperaturũ fuiſſe. Ita Alcia. in l. ſi maior. in fin. C. de tranſac. poſt Curt. Sen. in conſ. 56. in fi. adducit ambo tex. l. ſi quis ex argẽtariis. §. 1. ff. de eden.

Secũda eſt cõiectura, quæ ſumitur a qualitate, & quãtitate bonorum ab ipſo debitore alienatorum, ſicuti qñ

74 titulo lucratiuo alienauerit omnia † bona. l. omnes. §. Lucius. ff. de his, quæ in fraudem credit, & ibi gl. & Bar. ſic & Iaſ. in §. item ſi quis in fraudem, num. 34. Inſtitut. de actio. & ibidem copioſe Gomeſ. n. 18. qui dixit, præſumi fraudem etiam ex parte donatarii. Et prædictos ſecutus eſt Benuenutus in dic. titul. de decoctoribus, num. 29.

Extenditur primo hic caſus, vt locum habeat etiã in

75 alienatione omnium bonorum facta titulo oneroſo, † vt puta venditionis. Ita Bart. in d. §. Lucius. & in l. qui teſtamentum. ff. de probat. & in l. poſt contractum. num. 7. ff. de dona. Iaſ. in d. §. item ſi quis in fraudem, num. 34. Inſtit. de actio. & ibid. Gomeſ. n. 18. qui dixit, fraudẽ hoc in caſu non præſumi ex parte emptoris, extenſionẽ hãc probauit & Ludouic. Pegue. in deciſion. criminal. cap. vlt. num. 2.

Cæterum hanc traditionem intelligunt Imol. & Roma. in d. l. poſt contractum, & Soc. Sen. in conſ. 14. num.

76 7. li. 4. procedere, quando venditio hæc facta fuit multo † minori precio quam valent bona ipſa, & idem affirmauit Benuen. in d. tit. de decoctoribus, par. 3. num. 2. poſt Iaſonem in d. §. item ſi quis in fraudem, num. 35. |& ibidem Gomeſ. num. 19. qui pariter dixit, hoc etiam caſu non præſumi fraudem ex parte ipſius emptoris, niſi ſit perſona ſuſpecta, vt puta ſanguine coniuncta. Et ſimile de locatione multo minori pretio facta in fraudem conſanguinei, qui rem venditam poteſt redimere, tradit Tiraqu. de retrac. conſang. §. 1. gloſ. 7. num. 75. uerſic. primum igitur.

Extenditur ſecundo, vt locum habeat etiam in credi

77 tore alienante maiorem partem, † bonorum. Ita gloſſ. & Bart. in l. nomen. §. filio. de leg. 3. Iaſ. in d. §. item ſi quis in fraudem, num. 36. & Gom. num. 20. Peguera ubi ſup. & ibidem n. 9. quando alienauit pretioſiora.

Extenditur tertio, vt procedat etiam in alienante res

78 magis pretioſas. † Ita Ang. in d. §. Lucius. in l. Marcellus. §. res quæ. ff. ad Treb. & in l. vltim. C. de ſtipu. ſeruo. Iaſ. in d. §. item ſi quis in fraudem, num. 37. & Gomeſ. n. 20. verſ. dictum tamen. Qui quidem dixerunt, text. l. ſumma cum ratione. ff. de peculio, allegatum ab Angelo, nõ probare, & propterea ea ratione vſus eſt Gomeſ. quod alienando res pretioſiores, videtur alienare maiorẽ partem bonorum. Quæ ſane ratio ſi exacte perpendatur, nõ adhuc multum ſatisfacit.

Extenditur quarto, vt locum habeat etiam, quando

79 non ſimul & ſemel, ſed particulatim † & interpellatim bona ipſa a prædicto creditore fuerunt alienata. Ita Bart. in l. nomẽ. §. filio. de leg. 3. Bal. in le. 1. q. 4. C. de his quæ in fraudem credit. in l. 2. C. de repudia. hæred. & in le. 1. in fin. C. qui bonis cedere poſſ. Ang. in dic. l. omnes. §. Luc. ff. de his quæ in fraudem credit. Anch. in conſ. 57. col. 1. Iaſ. in d. §. item ſi quis in fraudem, n. 38. Inſtit. de actio. & Gom. n. 20. ver. item ampliatur tertio, qui n. 22. diſtinguit conciliando opiniones.

Tertia

Digitized by Google

Tertia eſt coniectura ſumpta a qualitate ſolutionis, & numerationis factæ aliis creditoribus, vt ſi debitor ſoluit aliquibus creditoribus ante euentum diei. Nam
10 & tunc fraus reſpectu temporis † facta præſumitur. l. ait prætor. §. ſi in diem. & l. omnes. §. vlt. ff. quæ in fraudem credito. & tradit Benuenutus in d. tit. de decoctoribus, num. 18. qui ſubiungit, idem eſſe quando debitor ſoluit creditoribus minus priuilegiatis, eos anteponens magis priuilegiatis, ex ſententia Caſtr. in l. ſumma, num. 6. ff. de peculio. Non commemoro alios quoſdam caſus ab ipſo Benuenuto congeſtos, & alios relatos a Peguer. in dic. cap. vlt.

Simulatio de perſona ad perſonam in contractu emptionis, & de alijs ſimulationibus in donationibus quando præſumantur commiſſæ.

SVMMARIVM.

1 *Simulatio de perſona ad perſonam, quomodo dicatur committi. Et quod ea non præſumatur in dubio. n. 2.*
3 *Simulatio de perſona ad perſonam, quibus coniecturis detegatur. num. 4. & ſeq.*
Marito emente, quando nomine vxoris emiſſe præſumatur. & num. 5. 6. & 7.
8 *Donatio ſimulata quando præſumatur, remiſſiue.*

PRAESVMPT. CXXV.

DE multiplici ſimulatione, quæ de contractu ad contractum committi ſolet, diximus ſupra. Nunc diſſerendum eſt de aliis nonnullis, & primum quidem quando
1 ſimulatio præſumatur commiſſa † de perſona ad perſonam, vt maritus vere emit, & tamen in emptionis inſtrumento dictum, & affirmatum fuit, vxorem emiſſe. Quæ ſane ſimulatio, dicitur committi de perſona ad perſonam, vt ſcribunt Bald. in l. multum, num. 2. C. ſi quis alteri, vel ſibi, etſi Afflict. in cap. 1. in princip. num. 13. de feudo dato in vicem legis commiſſ. dubitet. Hæc autem
2 ſimulatio, ſicuti & reliquæ omnes, in dubio † non præſumitur, vt tradit Afflic. præcitato in loco, num. 14. ſed tamen detegitur præſumptionibus, & coniecturis, quemadmodum & aliæ, de quibus iam diſſeruimus, & in claris his terminis ſic reſpondit Dec. in conſ. 543. n. 13.
3 Prima eſt præſumptio, & coniectura, quando † ante confectum acquiſitionis inſtrumentum, tractatum fuit inter maritum, & uxorem, vel maritum, & venditorem, quod ipſe maritus eſſet emptor, ſed quod nomen ipſius uxoris tantum ſcriberetur, num. 2. Dec. in conſilio 543. num. 18. in fin. & Afflic. in dic. cap. 1. in princip. num. 12. verſic. ſed qualiter, de feudo dato in uicem legis commiſſo. adductus text. l. 3. §. ſi ab ignoto. ff. de manumiſſ. quem explicauimus ſupr. in præſumpt. 122. in coniectura penult.
4 Secunda eſt coniectura, † quando uxor confecto ipſo emptionis inſtrumento, recognoſcendo bonam fidem, confeſſa eſt, rem emptam fuiſſe pecunia mariti. Ita Soc. Sen. in conſil. 129. n. 13. li. 4. & Affl. in d. c. 1. in prin. n. 12. verſ. item ſi probetur, &c. qui in verſ. ſi autem res, ſubiungit, quod ſi res vere tradita fuiſſet ipſi mulieri, ceſſaret ſuſpicio ſimulationis, & ob id teneretur reſtituere pretium marito. l. vxor. ff. de don. inter vir. & vxor.
5 Tertia eſt coniectura, quando † conſtat, rem traditam fuiſſe vxori, non autem marito. Nam tunc præſumitur contractus ſimulatus. Ita Bal. in d. l. multum. nu. 2. Dec. in dic. conſil. 543. num. 15. 16. & 18. qui Angelum, & alios refert, quos etiam ſecutus eſt Socin. Sen. in dic. conſil. 129. num. 12. lib. 4. Afflict. vbi ſup. Et ii quidem adducti ſunt l. Pap. ff. de don. inter uir. & uxo. & l. ſi filii. C. eo.
6 Quarta eſt coniectura, quando † vxor nil egit, & tractauit ſuper ipſo contractu emptionis. Nam ex tractatu habito a marito, præſumitur, quod ipſemet emerit ſua cauſa, ſed ſimulate ſcribi fecerit in inſtrumento nomen ipſius mulieris. Ita Afflic. in d. cap. 1. in princ. num. 13. de feudo dato in vicem legis commiſſo. Et ratio eſt, quia tractatu, & ordinatione præcedenti præſumitur ſimulatio, vt ſcripſit Bald. in l. pacta nouiſſima. C. de pact. Ita quoque diximus ſupra in præſumpt. 122. in ſecunda coniectura, contractum fœneraticium detegi ex præambulo tractatu.
7 Quinta eſt coniectura, quando † maritus ipſe ſemper ſuo nomine poſſedit, & fructus percepit, nulla habita ratione ipſius uxoris. Ita Dec. in d. conſil. 543. n. 18. verſic. & iſta concluſio, qui ſic reſpondit de quouis altero, qui ſua pecunia emit, & poſſedit fructus percipiendo, etſi in inſtrumento emptionis ſcribi fecerit alterius nomen, arg. l. cum de in rem verſo. & l. cum quidam. ff. de vſur. & c. contingit. de tranſac.
Sexta eſt coniectura, etſi leuis, quæ colligitur ex æſtimo, & cataſtro, in quo res empta ſit nomine mariti deſcripta. Hæc enim coniectura, ſi cum aliqua alia iungatur ſimulationem detegit. Ita declarando Baldum in l. multum intereſt, num. 3. C. ſi quis alteri, uel ſibi, reſpondit Socin. Sen. in d. conſ. 129. num. 14. lib. 4. & ſecutus eſt Petrus Ioan. Anch. in q. 80. num. 18. par. 3. Cataſtrum n. cum alio adminiculo probare ſcribunt Doc. in l. decem. §. decem. de uerbor. oblig. & copioſe diſſerit Maſcard. in trac. de probat. concl. 274.
8 Hic annecti poſſent illæ coniecturæ † ſimulatæ donationis, quas enumerant Alc. in l. ſi maior. col. 1. C. de tranſac. Decianus in conſil. 32. lib. 3. Franc. Beccius in conſil. 52. & Maſcard. in trac. de probationibus, in concluſ. 557. & 558.

Metus an, & quando illatus præſumatur, & quando perdurare, ac purgatus dicatur.

SVMMARIVM.

1 *Metu compulſus nemo contrahens præſumitur.*
Idque præſertim ſi in ciuitate vel loco celebri contrahatur. num. 3.
Aut præſentibus amicis, id non conceſſuris, n. 4.
Vel ab his quibus is qui metum allegat, poterat imperare. num. 5.
2 *Metum incutere eſt delinquere.*
6 *Metus non præſumitur, etſi quis magnum dederit pro modico.*
Limitari tamen in Tyranno. nume. 7. vel niſi adſit enormis læſio.
8 *Metus illatus, nec quidem a magiſtratum vel dignitatem obtinente, præſumitur.*
9 *Metus illatus ex præſumptionibus extantib. probatur.*
Idque præſertim in contractu clam, aut noctis tempore confecto. num. 10.
11 *Probationes leuiores in his quæ clam fiunt, ſufficiunt.*
12 *Principe cum ſubditis contrahente, metus illatus præſumitur.*
Id tamen quomodo accipiendum. n. 13.
14 *Collectas præſtare ſubditos, grauans princeps, metu præſumitur compuliſſe.*
15 *Metus illatus præſumitur re alienata, quæ alienari non conſueuerat.*
Idem ſi contrahens rubore, & verecundia afficiatur. n. 16.
Aut fuerit lacrimatus contractus tempore. n. 17.
Aut eo tempore veroſimiliter non contraxiſſet. n. 18.
Nec adhibiti ſint ij, qui in ſimilibus contractibus adhiberi debuiſſent.

Digitized by Google

-buiſſent.num.19.

20 *Metu feciſſe præſumitur beneficio ſpoliatus, & deinde illi renuncians.*

21 *Suum iactare, nemo velle præſumitur.*

22 *Metum illatum, præſumi ex communi voce, & fama.*

23 *Metu contraxiſſe præſumitur, qui de eo proteſtatus poſtea fuerit.*

24 *Metus illatus præſumitur, præcedentibus minis illius, qui conſueuerat exequi.*

25 *Minas inferre metum iuſtum, quæ requirantur.*

26 *Metu præſumitur contraxiſſe, qui eſt in carcere, aut loco, vel tẽpore quo libertate caret.*

Item ſi ad oſtium domus adſint armati.n.27.

28 *Metus illatus durare preſumitur, eadem metus cauſa extante.*

29 *Actus facti incontinenti poſt metum illatum, metu facti præſumuntur.*

30 *Contractu metu celebrato, præſumũtur omnes clauſulæ in inſtrumento per metum adhibitæ.*

31 *Teſtibus duobus de metu atteſtantibus vna cum coniectura exiſtente, plus creditur quam mille deponentibus de voluntate ſpontanea.*

32 *Matrimonium contractum metu, plus creditur teſti vni, quam alijs contrarium aſſerentibus ſi metus coniecturæ exiſtant.*

33 *Metus purgatus eſſe quibus præſumptionibus, & coniecturis appareat.*

PRAESVMPT. CXXVI.

ETſi ſupra in præſumptione quarta huius libri expli-
cauerim, quando in contractu matrimonii præſu-
matur illatus metus, & quando perdurare, ac demum,
quando præſumatur purgatus. Attamen non grauabor
hoc in loco eodem ordine differere de metu aliis in con
tractibus illato.
Primum itaq. eſt caput, quando præſumatur illatus
metus in ipſo contractu? Et pro regula conſtituendum
1 eſt, quod nemo † contrahens præſumitur metu compul
ſus.l.1.C.de iis, quæ vi metuſue cauſa.vbi gl. Bald.& re-
2 liqui. Et ratio eſt, quia metum †incutere eſt delinquere,
& delictum non præſumitur.l.merito.ff.pro ſocio.Hanc
rationem probarunt Innoc.in cap.cauſam matrimonii.
de offic.deleg.& Alcia.in tract.de præſ.reg.3.præſump.
6.num.1. Et hæc quidem præſumptio maxime locũ ha
3 bet, quando † contractus celebratur in ciuitate, vel alio
loco celebri, in quo aſſidue ius redditur.l.vlt.in princip.
ff.quod metus cauſa, cuius verba hæc ſunt. Non eſt veri-
ſimile, compulſum in vrbe inique indebitum ſoluiſse eũ
qui claram dignitatem ſe habere prætendat. Cum po-
tuerit ius publicum inuocare, & adire aliquem poteſta-
te præditum, qui vtique eum pati prohibuiſſet, ſed hu-
iuſmodi præſumptioni debet apertiſſimas probationes
violentiæ opponere. Et huc etiam facit tex.l.ſi ſeruus, in
fine.C.quod cum eo.& ſcribunt Iaſ.& Dec. in l.ſi ſuper
poſſeſſione.C.de tranſact.& ad rem noſtram magis Lu-
cas de Penna in l.3.in 4.præſum.C.de apochis publ.lib.
10.& Alci.in reſp.504.num.7.& hos ſecutus ſum in cõ-
ſil.410.num.3.lib. 5. Habet etiam locum multo magis
hæc præſumptio, quando celebratus fuit contractus pre
4 ſentibus † amicis, qui paſſi non fuiſſent inferri metum.
l.tranſactionem.vbi Iaſo.num.1.C.de tranſact. & dice-
mus infr.ſuo loco, & dixi in dic.conſil.410.num.4. Bert.
conſil.39.num.17.lib.1. Et præterea multo minus præſu
mitur illatus metus ab his, quibus allegans metum im-
5 perare †poterat. Bald.in conſ.458.Quod dominus. li.2.
Ang.in conſil.219. Arbitror.& Benuenut. Straccha in
tract.de mercatura.in tit.de nauigatione, num.23.
Extẽditur primo, vt procedat hæc præſumptio etiam
6 quando † quis dedit magnum pro modico. Ita Bart. in
l.interpoſitas.num.5.& ibid.Iaſ.num.1. C. de tranſact.
Ruin.in conſil.60.num.7.li.3. Alba in conſil.77.nu.21.
Verum Iaſ.in d.l.interpoſitas, num.4.ver.limita, intelli-
7 git, niſi quis dedit † tyranno. Nam tunc metu dediſſe
præſumitur. Hanc extenſionẽ intelligo niſi adeſſet enor
mis læſio. Ita Caſtr.& Alc. quos retuli & ſecutus ſum in
d.conſ.410.n.12.lib.5.
8 Extenditur ſecundo, vt procedat etiam in obtinẽte †
dignitatem, & magiſtratum. Nam adhuc non præſumi-
tur metus ab eo illatus.l.e.ad inuidiam. C. quod metus
cauſa.vbi Doct.& declarant Dec.in conſ.219.col.2. &
Ruin.in conſ.121.lib.4.
9 Cæterum, vbi extant coniecturę illati metus, †ſatis ſu
perq. ille præſumitur. Ita Cyn.in l.carcerem. C. de iis q̃
ui metuſue cauſa. Bar.in l.ſi ob turpem.num.5. & nu.7.
ff.de cond.ob turpem cauſam. Bal.in conſil.26.Punctus
infraſcripti.lib.3. Anch.in conſ.299.num.1.Com.in cõ-
ſil.68. Alexand.in conſ.98.num.6.lib.3. & in l.interpo-
ſitas.C.de tranſac.& ibid.Iaſ.Corn.in conſ.41.numero
13.lib.2.Dec.in l.in omnibus cauſis pro facto.num.6.&
7.ff.de reg.iur.& in conſ.219.num.2. Et hos ſecutus ſũ
in commentariis de arb.iud.lib.2.caſu 136.num.1. & in
conſ.1.num.273.lib.1. Et his accedunt Alc.in reſp.5.nu.
3.& in tract.de præſ.reg.3.præſumpt.7.Rolan. conſ. ult.
num.127.lib.4.& Andr.Gail.Germanus eruditiſ.Iuriſc.
in lib.2.pract.obſeru.cap.93.num.28. & hos ſecutus ſũ
in dic.conſ.410.num.8.& alios refert Maſcard. in con-
cluſ.1052.num. 3. Idque multo magis locum habet in
10 contractu, actuque vere clam † & noctis tempore confe
cto. Alex.in d.conſil.98.num.6.lib.3.& in conſil. 156.n.
1.lib.5. Alcia.in reſp.5.num.5. And.Gail.in d.cap.93.n.
17. Et hi quidem ea uſi ſunt ratione, quia metus ſolet ſe
cretò, & clam incuti, ob id ſufficiunt coniecturæ, & præ
11 ſumptiones, cum in his, quæ clam fiunt, ſufficiant † le-
uiores probationes.
12 Prima eſt coniectura, quando † Princeps contraxit
cum ſuis ſubditis. Ita Iaſ.in l.interpoſitas, num.4. C. de
tranſ. Brun.in conſ.81.num.4. Boer.quæſt.100. nu. 19.
Crauet.in conſil.132.num.19.& in conſ.293.col.pen. in
fin. vbi reſpondit, metum non præſumi illatum a ſubdi-
tis domino, ſed econtra. Gram. in conſil.51.num.12. &
in conſ.60.num.7.in Crimin. Quod ego intelligo, quan-
13 do † princeps ille conſueuit metum incutere, & minas
exequi, & fecit præceptum aliquod comminatorium.
Dec.in conſ.219.num.1.& 2.late Ruin.conſ. 121. colu.
1.& 2.lib.4. qui late declarat. Ita pariter, quando prin-
14 ceps grauat ſubditos præſtare collectas, † quas multos
iam ante annos non præſtiterunt, præſumuntur illi me-
tu compulſi id facere. Alexand.in conſil.1.num.12. lib.
4. Didac.in cap.poſſeſſor.par.2.§.4.num.1.de reg.iur.in
6.Ruin.in conſil.121. num.21.lib.5.Rolan. in conſ. vlt.
num.123.lib.4.
15 Secunda eſt coniectura illati metus, quando † aliena
ta fuit res, quæ alienari non conſueuit. Ita Pariſ.in conſ.
139. num.19.lib.4.poſt Baldum in l. interpoſitas. C. de
tranſact.
Tertia eſt coniectura, quando iſte contrahendo, & cõ
16 tractui conſentiendo rubore, † & verecundia quadã af-
ficiebatur. Ita Iaſ.in additio.ad Chriſtophorum Portiũ
in §.vlt.prope finem.in inſtit.quibus modis ius patr. po
teſt.ſoluitur.ex l.penult.ff.de furtis.& ex gloſſ.in l. filius
fam.§.inuitus.ff.de procurat. Cæterum adhibenda erit
diligentia pro perſonæ conditione. Nam fieri facile po-
teſt, quod rubor, & verecundia aliunde quam ex metu
proueniat, ſicuti ſæpe contingit in mulieribus, in adole-
ſcentibus, vel alio, qui forte turpe exiſtimat alienare bo
na maiorum ſuorum.
Quarta eſt coniectura, quando is, qui contraxit, vel
17 contractui conſenſit, eo tempore † lachrymabatur. Ita
de metu illato in contractu matrimonii ſcripſi ſupra in
præſumpt.4.

Quinta

Digitized by Google

Quinta eſt coniectura, quando non eſt veriſimile, qđ
18 eo † tempore contraxiſſet. Exemplum afferri poteſt in fi
lia, quæ ea die, qua pater ei mortuus eſt, ab affinibus ali
cui matrimonio traditur. Sic ſcripſi ſupra in dict. præ-
ſumpt. 4. vbi declaraui. Et ſimiles coniecturas ductas a
non veriſimili, ad probandum metum, conſiderant Al-
ba in conſ. 77. num. 24. Crauet. in conſ. 49. num. 5. & Ro
land. in conſ. . 00. num. 112. lib. 4. & ſecutus ſum in d. con
ſil. 410. num. 10.

Sexta eſt coniectura, quando in ipſo contractu adhi-
19 biti † non fuerunt ſanguine coniuncti, & amici, quem-
admodum in ſimilibus contractibus ita ſcripſi ſupra in
d. præſumpt. 4.

Septima eſt coniectura, quando quis iure ſuo ſpolia-
tus fuit, vt puta beneficio, & deinde illi renunciat. Nam
20 is metu † renunciaſſe præſumitur. cap. ſuper hoc, de re-
21 nunc. vbi Inno. Ea eſt ratio, quia nemo præſumitur † vel-
le iactare ſuum. l. cum de indebito. in prin. ff. de probat.
Et Innocentium in ſpecie ſecutus eſt Alc. in d. reſpon.
504. in fin. & in tract. de præſumpr. præſumpt. 7. nu. 1. &
apertius Crau. in conſil. 49. num. 4. poſt Angel. in conſ.
218. col. 2. & Aret. in conſ. 24. col. 2. qui ſic arguunt me-
tum illatum a magiſtratu alicui priuato, qui iuri ſuo re-
nunciauit. Rolan. in conſ. vlt. n. 112. lib. 4.

22 Octaua eſt coniectura, quando extat vox † & fama il-
lati metus. Ita Comen. in conſ. 68. col. 4. & Alc. in conſil.
5. num. 8. verſ. 4. concurrit, & in reſp. 504. num. 5. verſic.
confirmatur etiam, & ſcripſi etiam ſupra in præſumpt.
4. in 15. coniectura.

23 Nona eſt coniectura, quādo iſte deinde proteſtatus †
eſt, quod nolebat contrahere, vel contractui conſenti-
re, ſed quod coacte id fecit. Nam tunc præſumitur me-
tu contraxiſſe. l. qui in aliena. §. Celſus. vbi Iaſ. nu. 28. ff.
de acq. hær. Roma. in l. de pupillo. §. ſi quis ipſi Præto-
ri. ff. de operis noui nunc. & apertius Alc. in reſp. 5. n. 8.
verſ. 2. concurrit proteſtatio. & Crau. in conſil. 49. nu. 8.
Idem reſpondit Dec. in conſ. 219. num. 2. in fin. & idem
tradunt ipſe Decius in l. pacta nouiſ. num. 11. ff. de pact.
& Rubeus in l. non ſolum. § morte. num. 321. ff. de ope-
ris noui nuncia. Pariſ. in conſ. 5. num. 167. & in conſ. 60.
num. 31. lib. 4.

Decima eſt coniectura illati metus, quando præceſſe-
24 runt † minæ eius, qui conſueuit eas exequi. Abbas & De
cius in cap... de offic. deleg. & Crau. in conſil. 49. n. 1. qui
poſt Bellameram in conſ. 9. col. 5. dixit, quod minæ in-
25 ducunt iuſtum metum, quando tria † concurrunt, nēpe
magnum periculum comminatum in perſona, vel in bo
nis, ſecundo, quod minans talis ſit, qui poſſit damnum
illud inferre. Tertio, quod is minans ſolitus ſit eas exe-
qui. Ita declaranda etiam eſt illa coniectura metus, quæ
ſumitur ex facie vultuque terribili eius qui ſolet, & po-
teſt terrere, vt poſt alios tradit Crau. in d. conſil. 49. nu.
3. & ibid. num. 9. arguit metum, quādo minatus effectus
ſecutus eſt.

26 Vndecima eſt coniectura, quando quis † contraxit in
loco, vel tempore quo libertate carebat, vt in eo, qui eſt
in carcere, iuxta l. qui carcerem. ff. quod metus cauſa, vt
etiam in eo, qui aduerſarii potentia impeditur proſequi
ius ſuum. Ita Crau. in d. conſ. 49. n. 6. & ſcripſi in li. 2. de
arbitrar. iud. caſu 136. n. 4.

27 Duodecima eſt coniectura illati metus, quando † ad
oſtium domus, in qua celebratur contractus, extant ar-
mati, qui facile poſſunt armis vim inferre, ſicuti de eo,
qui aſſerebat metu contraxiſſe matrimonium cum puel
la, quam alioqui non duxiſſet in vxorem, niſi exiſtentes
armati ad oſtium non fuiſſent. reſpondit Corn. in conſ.
41. n. 11. lib. 2. & dixi ſupra in d. præſ. 4.

Secundum eſt huius diſputationis caput, quādo me-
tus iam illatus, in ipſo cōtractu præſumatur continua-
tus? Hac de re ſcripſi nonnulla ſupra in præſumpt. 4. in
2. caſ. quæ huc pertinent. Dixi & iuuat repetere, metū p-
28 ſumi adhuc perdurare, † quando extat eadem cā me-
tus. Ita Bart. & reliqui in l. pen. ff. de cond. ob turpē cau
ſam. Cald. in conſ. 1. in tit. quod met. cau. Idē ſcripſerūt
Marſ. in ſing. 325. Andr. Gail. li. 2. pract. obſer. cap. 93. in
fin. & Alba in conſ. 77. n. 14. & in conſ. 78. num. 12. Et me
tus a uiro ſemel illatus vxori præſumitur durare toto
tempore matrimonii, ex quo eadem cauſa, id eſt mari-
tus durat. Idem reſpondit Dec. in conſ. 219. num. 4. ver.
3. hoc idem. & in conſ. 22. & idem ipſe docuit l. in omni
bus cauſis. in fin. de reg. iur. & in l. pacta nouiſſima. n. 12.
C. de pact. & Boer. in quæſt. 100. qui ſcripſerunt quod
ſi maritus verberauit uxorem, vt conſentiret inſtru-
mento, ſi deinde ex interuallo conſenſit, metu conſen-
ſiſſe præſumitur, ex eo quia eadem cauſa metus, nempe
ſæuus maritus extabat.

29 Huc etiam facit, quod actus † incontinenti poſt illa-
tum metum præſumuntur metu facti, ex quo eadem cā
perdurat. Ita Bal. in l. 2. q. 2. C. quod metus cauſa. Alex.
in conſ. 98. in fi. li. 3. Corn. in conſ. 41. num. 16. li. 2. Dec.
in conſ. 219. n. 4. & in conſ. 498. num. 16. Tiraq. in Tract.
de retractu conuentio. §. 1. gl. 5. n. 11. & Alc. in reſpon. 5.
num. 16. verſ. 3. per timorem. Rolan. in conſ. 1. num. 187.
lib. 1. & Oſaſc. in deciſ. 179. num. 12. & Andr. Gail. in dic.
cap. 93. num. 30.

30 Huc etiam pertinet, quod ſi † contractus metu cele-
bratus eſt, ita & clauſulæ omnes in illius inſtrumento
adhibitæ, præſumuntur metu adiectæ. Ita Fulg. in conſ.
176. Alba in d. conſ. 77. num. 33. Roland. in conſ. ult. nu.
133. & num. 134. lib. 4. qui ſimilibus comprobat. Illud
quoque obſeruandum hic eſt ex iam dictis, quod quan
do aliqua extat coniectura illati metus, magis creditur
31 duobus † teſtibus de metu atteſtantibus quam mille de
uoluntate ſpontanea deponentibus. Ita Alc. in tract. de
præſumptio. reg. 3. præſumpt. 7. num. 4. & in reſp. 5. in fi.
qui ita intellexit Inn. in c. ſuper hoc, de renunt. & Ang.
in l. ult. in prin. ff. quod metus cauſa. Ita etiam declara-
tur quod ſcripſit Cępolla in cautela 134. Tempore meo.
cum dixit, quod magis creditur teſti aſſerenti, matrimo
32 nium † fuiſſe metu contractum, quam aliis, qui ſponte
confectum dixerunt. Hoc ſane intelligitur, quando exta
bant aliquæ coniecturæ illati metus. Ita etiam declaran-
tur reliqui omnes qui Innocentium ſecuti ſunt, nempe
Iaſ. in l. interpoſitas. n. 5. C. de tranſ. Dec. in l. in omnib.
cauſis pro facto. n. 8. ff. de reg. iuris. Rui. in conſ. 132. nu.
2. lib. 1. Boer. in q. 10. n. 3. 6. & 7. Gozad. in conſ. 9. n. 17.
Pariſ. in conſ. 53. n. 62. & in conſ. 60. n. 22. lib. 4. & Alba
in conſ. 77. num. 12.

Tertium eſt caput huius diſputationis, quando ſcili-
cet metus iam in contractu illatus, præſumatur aliqua
ex cauſa purgatus. Et dicendum eſt, quod contrariis ſi-
33 gnis, & coniecturis † vel diluitur coniectura metus, vel
metus ipſe purgatur.

Primum eſt ſignum, quando ille, qui allegat metu cō
34 traxiſſe, peruenit † ad locum ei omnino liberum, & pro-
teſtatus non eſt, ſe metu compulſum tali in loco contra
xiſſe, non præſumitur quod metu contraxerit. Ita colli-
gitur ex Iaſ. in l. qui in aliena. §. Celſus. num. 28. ff. de ac-
quir. hæred. & in l. non ſolum. § morte. num. 17. in fin. ff.
de oper. noui nunt.

Secundum eſt ſignum, quando ille qui metu contra-
35 xiſſe dicitur, ſponte † ſoluit, vel exegit, vel alio modo
obſeruauit quod promiſit, metum purgaſſe præſumitur.
l. 2. C. quod metus cauſa, & tradūt ibi Baldus & reliqui.
Affl. in deciſ. 336. num. 6. Pariſ. in conſ. 10. num. 58. lib. 1.
Andr. Gail. li. 2. prac. obſeru. c. 93. n. 29. & Tiraq. in trac.
de retrac. conuent. in §. 1. gl. 5. n. 21. & 22. Alc. in reſpo.
519. ad finem. & idem ego ipſe reſpondi in conſ. 1. num.
297. lib. 1. in conſ. 410. n. 6. lib. 5.

Metus

Digitized by Google

Metus reuerentialis quibus coniecturis, & præſumptionibus detegatur.

SVMMARIVM.

1 *Alienationi rei dotalis conſentiens mulier, præſumitur non metu, ſed ſponte ſua conſenſiſſe.*
Et multo magis adhibitis affinibus eius, vel ſanguine iunctis. num.6.
2 *Metus ex ſola dignitate eius cum quo contrahitur, non præſumitur illatus.*
Niſi tamen aliqua metus impreſſio anteceſſit. n.3.
4 *Mulier renuntians hypothecis ſuper donatione propter nuptias aſſignatis, blanditiis viri inducta præſumitur.*
5 *Conſenſum mulieris verberibus affectæ, nullum eſſe, nec ei detrimentum afferre.*
7 *Conſenſus filiæ ſuper matrimonio non præſumitur metu reuerentiali extortus, vt matrimonium reſcindat.*
Idem in filia, quæ patri conſentit, vt religionem ingrediatur. num. 8.
9 *Metus reuerentialis non præſumitur, etſi ante conſenſum adhibitum, vxor vel filia clam fuerit de eo proteſtata.*
Niſi tamen id palam facere ob maximam reuerentiam non potuerit. num. 10.
11 *Metus reuerentialis præſumitur, ſi ante conſenſum præſtitũ, maritus vel pater verbera ſit interminatus.*
Idem ſi importunæ preces acceſſerint. n.12.
Idem eſt, ſi tanta ſit reuerentia pro perſonæ conditione, vt iudex æſtimare poſſit, metu illam conſenſiſſe. n. 13.
14 *Conſenſus metu præſumitur adhibitus, ex quo læſio enormis ſequuta eſt.*
15 *Metus reuerentialis præſumitur, quando lex tacito ex conſenſu præiudicaret.*
16 *Patrem filio recte conſuluiſſe præſumitur.*
17 *Filia a patre diſſentire poteſt, cum ei indignum moribus, & turpem ſponſum eligit.*
18 *Conſenſus tacitus facilius tollitur quam expreſſus.*
19 *Expreſſum tacito fortius eſt.*

PRAESVMPT. CXXVII.

DIſſeramus nunc de alio genere metus, quem reuerentialem appellare ſolemus. Dubitari ſæpe contingit apud interpretes noſtros, an mulier conſentiens alienationi rei dotalis vel ſimili a marito factæ, metu, & vi conſenſiſſe præſumatur, ob eam reuerentiam, quam uxor marito præſtare debet. Et magis receptum eſt mu-
1 lierem † præſumi ſua ipſa ſponte, non autem vi ac metu conſenſiſſe. Non enim metus ſola reuerentia illatus præſumitur, & propterea alienatio illa non reſcinditur. Ita Inn. in cap. cauſam matrimonii. de off. deleg. & in c. veniens. de ſponſ. Bar. in l. ad inuidiam. C. quod metus cã. Abb. in cap. cum contingat. in primo notab. de iureiur. Alex. in l. ſi cum dotem. §. eo tempore. n.5. ff. ſoluto matrim. Iaſ. in l. tranſactionem. num.2. C. de tranſact. & in conſ.3. n.6. lib.1. Fel. in cap. cauſam matrimonii. colu. 2. de offi. deleg. Soc. Sen. in conſ. 263. num.3. lib.2. Georg. Natta in c. quamuis. col.2. num.10. de pactis. in 6. Curt. Iun. in l. interpoſitas. col. ult. C. de tranſact. Anton. Capi. in deciſ. 159. num. 34. Alc. in cap. cum contingat. in primo notab. de iureiur. Roder. Soarez alleg. 24. in fin. Did. Couarr. in epitome de ſponſal. parte 2. cap.3. §. 6. num. 4. & ſcripſi in libro de arbitrar. iudic. caſu 136. num.1. Quorum ſententia ſatis probatur ex l. ad inuidiam. C. quod metus cauſa, vbi metus non præſumitur illatus
2 † ex ſola dignitate eius, cum quo contrahitur. Ita & in l. ſi per impreſſionem. C. eo. ſancitum eſt, ita demũ præſumi cõtractum metu geſtum cum magiſtratu, ſi aliqua
3 metus † impreſſio anteceſſit. Ergo econtra non præſumitur metu celebratus contractus cum ſuperiore, ſi nulla eius præceſſit impreſſio. Et apertius probat cõſtitutio Iuſtiniani in auth. vt immobilia ante nuptia. in princ. eſt Nouella 61. Vt ſi res immobiles, &c. Conſtituit Iuſti.
4 quod mulier renuntians † hypothecis ſuper donatione propter nuptias aſſignatis, inducta videatur blanditiis viri, & ob id decepta. Deinde ſubiungit Iuſtin. quod ſi poſt biennium iterum renuntiat, præſumitur interim magis deliberate cogitaſſe, atque ita deceptam nõ eſſe. Et propterea infert confirmari primam illam donationem. Ex quo intelligimus hanc ſecundam confirmationem, eodem matrimonio conſtante factam, non eſſe factam vi, vel metu, ita nec primam illam, cum tamen eodem tempore extet eadem cauſa reuerentiæ.

Præterea hæc ipſa traditio probatur ex c. cauſam matrimonii. de offici. deleg. vbi Pont. Max. declarat, conſẽ
5 ſum † mulieris verberibus affectæ, nullum eſſe, & ei detrimento non eſſe ob verbera iam præcedentia. Ergo ſecus eſt, ſi verbera non ſunt adhibita. Et ſimile habetur in c. veniens. de conuerſ. coniuga. Et his accedit Abb. in c. inſinuante. in fi. qui clerici, vel vouẽtes. cum dixit, ſolam potentiam non augere metum.

His intelligimus male reſpondiſſe Aret. in conſ. 24. num.8. Ripam lib.3. reſponſorum. cap.15. num.8. & Socin. Iun. in conſil. 47. num.33. lib.3. Cum dixerunt, mulierem præſumi vi, vel metu conſenſiſſe prædicto viro ſuo alienanti. Nec repugnat l. ait Prætor. §. permittitur. ff. de mino. quia loquitur, quando iudex compulit debitorem, non ex ſola ſua maioritate, & reuerentia, ſed præcepto.

Hæc ſententia multo magis procedit, quando in actu ipſius conſenſus adhibiti ab vxore interuenerunt eius
6 affines, † & ſanguine coniuncti, iuxta l. tranſactionem. C. de tranſ. Qua de re dicemus in ſubſequenti præſumptione. Et rurſus multo magis procedit dicta præſumptio, quando filia habitat ſeorſum a patre. Ita Crauet. in conſ. 114. n. 4. & 7.

Extenditur primo, vt procedat prædicta ſententia, etiam in conſenſu filiæ adhibito ſuper contractu matrimoniali, dum pater eam matrimonio tradit. Nam etſi conſenſus in ipſo matrimonio magis purus requiritur,
7 attamen † conſenſus iſte non præſumitur metu hoc reuerentiali ita extortus, vt contractum ipſum matrimonii reſcindat. Ita gl. in cap. præſens clericus. 20. quæſt.3. Hoſt. in ſumma. in tit. de matrimonio. §. pen. verſ. nunquid coactio. Cald. in conſ.1. tit. de ſponſ. Abb. in ca. veniens. il.1. de ſponſ. Præpoſ. in c. cum locum. col.4. eo tit. Imol. in c. ruæ. de ſponſ. quos ſecutus eſt Did. in epit. de ſponſ. par.2. c.3. §.6. num.3. quo loci num.5. confutat cõtrariam opinionem Ignei in l.3. §. eleganter. nu. 176. ff. ad Senatuſc. Syllan. ex l. ſi patre cogente. ff. de ritu nupt. quæ verius Igneo aduerſatur, ſi communem, & veram eius lectionem ſequimur.

Extenditur ſecundo, vt procedat hæc ſententia etiã
8 in filia, quæ conſenſit patri, qui eam † monialem effecit. Non enim præſumitur conſenſus iſte metu reuerentiali extortus, & ob id ingreſſus religionis non diſſoluitur. Ita poſt alios Did. in epitome de ſponſ. in 2. par. c.3. §.6. nu. 7. reiecta contraria opinione Butrii, Angeli, Aret. Imolæ, Alex. Iaſon. & Marſil.

Extenditur tertio, vt locum etiam habeat hæc ſenten
9 tia, † quando clam præmiſſa fuiſſet proteſtatio metus reuerentialis, vt ſi filia, vel vxor ante adhibitum conſenſum clam proteſtatæ fuiſſent, vim uel metum pati ex patris uel mariti reuerentia. Nam adhuc metus iſte non præſumitur, & ob id contractus nõ reſcinditur. Ita Bart. in l. qui in aliena. §. Celſus. ff. de acq. hær. & ibidem Iaſ. Bald. in l. clari. C. de fideic. Alex. in conſ.16. num.11. li.3. Abb. in c. cauſam matrim. de offic. deleg. & ibidem Dec. nu.5. idem Dec. in conſ. 219. col.3. Soc. Sen. in conſil. 59. num.15. li.3. Alc. in c. cum contingat. in 1. notab. de iure

iur. &

Digitized by Google

iur.& Cran.in conſil.114.num.6.& in conſil.120.nu.3.
Ea eſt huius ſententiæ ratio, quia ex quo mulier hæc po
tuit palam proteſtari,& non eſt proteſtata, illa clande-
ſtina proteſtatio nil operatur. Et ideo cōſenſus ille ſuus
20 non irritatur,diuerſum autem eſt,quando† ob maximā
reuerentiam non potuiſſet palam proteſtari. Nam tunc
ſufficeret proteſtatio clam facta. Ita Soc.Sen.in conſilio
263.num.8.& 9.lib.2.

Declaratur primo,vt non procedat hæc præſumptio,
21 quando maritus,vel pater iam eſt minatus,† quod eā
afficeret verberibus,niſi conſenſum preſtaret. Nam tūc
ſubſequutus conſenſus præſumitur metu adhibitus. Ita
Bart.in l.1.§.quę onerandæ. ff. quarum rerum actio nō
detur. Aret.in conſ.24.num.7. Dec.in l.in omnibus cau
ſis pro facto.num.2.ff.de regu.iur. in l. pacta nouiſſima.
nu.10.C.de pact.& in c.ult.de appel. Alc.in c. cum con-
tingat.nu.1.uer.2.amplia.de iureiur.Gramm.in deciſio.
103.num.65.& Did.in epitome de ſponſa. parte 2. §. 3.
num.4.qui in vltimis verbis d.§.3.ſcribit idem eſſe, quā
22 do † preces importunæ adhibitæ fuerunt ex traditione
Afflic.in dec.69.

Declaratur ſecundo,vt non procedat prædicta ſentē-
23 tia,quando † talis ac tanta eſſet reuerentia pro perſonę
conditione,vt iudex æſtimare poſſet metu vere illam cō
ſenſiſſe, ſicuti ex Socino Iun.in conſil.47.num.33.li.3.
ſcripſi in commentariis de arbitrar.iudicum lib.2.caſu
136.num.8.

Declaratur tertio, vt non habeat locum prædicta sē-
24 tentia,quando† ex eo conſenſu enormis læſio orta eſt.
Nam tunc metu præſumitur adhibitus. Ita Caſtr.in cōſ.
373.contra ſuperius.n.4.lib.1. Aretin.in conſ.24.nu.9.
Soc.Sen.in conſ.263.col.3.num.4.lib.2.Ruin.in conſil.
170.nu.17.lib.1.& in conſ.60.nu.18.lib.3. Dec.in cap.
cauſam matrimonii.n.7.in fin.de offi.deleg.Capic.in de
ciſ.159.num.34.Alc.in cap.cum contingat.num.2.de iu
reiuran.Soc.Iun.in conſil.67.num.39.& in conſ.77.nu.
124.lib.2. Alba in conſ.77.num.21.& in conſil.104.nu.
4.Crauet.in conſil.11.col.pen.in conſil.124.num.1.Cæ-
ph.in conſ.34.num.31.& in conſil.142.num.39.libro 1.
Gram.in deciſ.103.num.65.Rolan.in conſ. ult. nu.131.
lib.4.& Didac.in epitome de ſponſ.par.2.cap.3.§.6. nu.
4.qui ſubiungit ex ſententia Caſtr. Aretini,& Crauettę
præcit.in locis,procedere etiam,quando adhibitū fuiſ
ſet iuramentum. Et aliqua ad declarationem ſcripſi in
d.li.2.de arbit.iudic.caſu 136.n.9.

25 Declaratur quarto,vt locum non habeat, quando †
lex præiudicaret ex tacito conſenſu. Nam tunc ſolus ti-
mor reuerentialis ſufficit, vt præſumatur conſenſus ille
meticuloſus. Ita Bar.in l.quæ dotis.num.12.ff.ſoluto ma-
trimon.& in l. interpoſitas.num.4.C. de tranſact. Bald.
in l.fi.fine. C.ad S.C.Velleia.Dec.in ca cauſam matrim.
num.7.ff.de off.deleg.& Alc.in c.cum contingat.nu. 1.
de iureiuran. Nec obſtat quod ab hac opinione diſſen-
tiant Abb.& Butr.in cap.nonne.de præſump. Alex. in l.
interpoſitas,colu.ultim.C.de tranſact.& in l.quæ dotis.
ff.ſoluto matrimon.& ibid.Iaſ. numero 96. Nam horū
argumentis ſatisfacit Dec. in dic. l. cauſam matrimon.
qui inquit text.in c.vnico. §. porro. de deſponſ. impub.
lib.6. procedere, quia actus ille non credebatur præiu-
26 dicare filio,cum præſumatur † patrem recte conſuluiſſe
filio.iuxta l.nec in ea.§.1.ff.ad leg.Iul. de adulter. Et in
ſpecie probat l.ſed ea quæ.ff.de ſponſal. Cum dixit,tum
27 filiam †poſſe a patre diſſentire, cum ei indignum mori-
bus & turpem ſponſum elegit. Non etiam urget ratio il-
la,qua Abbas & ſequaces vſi ſunt, quod ſi metus reue-
rentialis non impedit conſenſum expreſſum, non etiā
videtur impedire tacitum,cum eadem ſit virtus taciti &
expreſſi.l.cum quid.ff. ſi cert. petat. Nam reſpondetur
28 ex eiuſdem Decii ſententia, conſenſum † tacitum faci-
lius expreſſo tolli & impediri. Innoc.in cap. 1. extra qd
19 metus cauſ. Eſt enim expreſſum † fortius & potentius
tacito.l.ſi ex pluribus. ff.de ſuis & legit. Abb. in cap. ſi
diligenti.num.25.de foro compet. Dec.in l.1.in quarto
notab.C.qui admitti.& in l.non vult hæres eſſe. nu. 10.
ff. de reg.iur.& idem in rubr.extra de conſtit.num. 2. Et
ad huius declarationis explanationem, aliqua etiam di
cemus infr.li.7.in præſ.45.vbi agemus, quando tacens
conſentire præſumatur.

*Metum & dolum abeſſe præſumi in eo, qui præſentibus
ſanguine coniunctis vel amicis
contraxit.*

SVMMARIVM.

1 *Contractus initus interuenientibus ſanguine coniunctis & affi-
nibus, metu factus non præſumitur. Idem ſi ſolus interue-
niat iudex.num. 6. Quod & in vltimis voluntatibus habet lo-
cum.num.7.*
*Hancque tam fortem præſumptionem eſſe, vt duobus teſtib.con-
trarium nequeat probari.n.8.*
*Niſi tamen perſona talis ſit, quæ etiam amicis pręſentibus me-
tum queat inferre.num.9.*
Aut adſit etiam enormis læſio.n. 10.
2 *Tutores gerentes negotium pupillorum,coram propinquis expe-
dire debent, vt tutiores ſint.*
3 *Propinquorum præſentia utrum tollat præſumptionem doli.*
4 *Loqui ſecundum veritatem aliud eſt, aliud facere verba ſecundū
præſumptionem.*
5 *Mulierum aut minorum in contractibus, cur ſtatuta propinquo-
rum pręſentiam requirant.*

PRAESVMPT. CXXVIII.

SVperiore præſumptione ſcripſimus, metum non præ
ſumi ob ſolam reuerentiam, vt actus reſcindatur.
Nunc dicimus, omnem alium metum, vel dolum non
1 præſumi in eo qui † contraxit interuenientibus ſangui-
ne coniunctis,& affinibus, vt vno verbo etiam ſupra at-
tigimus. Hanc præſumptionem probat l. tranſactionem
quæ dominii.C.de tranſact.ubi Doct.præſertim Iaſ. nu.
1.Bar.in l.frater a fratre.num.51.ff.de cond.indeb. Bal.
in l.Polla.C.de his,quibus vt indig.& in l.1. C. de præ-
diis decurio.libr.10. Ange. in conſ.215. Thema tale eſt.
Alex.in l.ſi cum dotem.§.eo tempore. ff. ſolut. matrim.
Soc.Sen.in conſ.263.col.6.num.10.verſic. ſed adhuc vi-
dentur.lib.2. Dec.in l.ſingularia.num.10.ff.ſi cert.peta.
& in conſil.232.num.3.in conſil.448.num.14.& in con
ſil.463.num.7.Cur.Sen. in conſil. 44. ſuper contingen-
tia.col.5.verſ.comprobantur præmiſſa.Iaſ. in l. bonorū.
num.4.C.qui admitti. Petraſancta in ſing. 57. Ruin. in
conſil.170.num.17.lib.1.& in conſil.122.num.12.lib. 4.
& in conſil.51.num.13.lib.5.Marſ.in ſing. 417. præſen-
tia.Pariſ. in conſil.96.num. 39. libr. 1.& in conſilio 88.
num.35.libro 3.Boer.quæſt.100.num. 7. Alc. in tracta.
de præſumpt.reg.1.præſumpt.21.& ibidem Nic. Atela-
tan.in additio.Crauet.in conſil.114.num.3.& Gramm.
in deciſ.66.num.9.

Hinc cautelam præbuit tutoribus Cæpolla in cautela
2 24.incipit, ratione, quod quando † negotium aliquod
pro pupillis gerunt, curent illud expediri coram pro-
pinquis,& amicis pupillorum,ne ſi contingat illos con
queri metu,uel dolo inductos eſſe ad contrahendū, tu-
tores ipſi moleſtia afficiantur a pupillis ipſis,uel a pupil
lorum aduerſariis, atque ita huius ſententiæ auctorem
citat Baldum in d.l.Polla.C.de his quibus ut indignis.
& idem ibi annotarunt Caſtr.& Iaſ.num.7. qui manife-
ſte cenſuerunt,omnem dolum abeſſe, præſumi in tuto-
re,qui præſentibus conſanguineis & amicis pupilli con
traxit. Idem docuit Iaſ.in l.1.in fine.C.de tranſac. & re-
ſpondit

Digitized by Google

ſpondit Curt.Sen.in conſ.44.ſuper contingentia. col.5.
ver.comprobantur præmiſſa. Idem ſcripſerunt Petraſ.
in ſing.57.& Marſ.in ſing.417.præſentia. in fi.
Cæterum Alc.in tract.de præſump.reg.1.præſum.21.
admittit quidem præſumptionem hanc quoad metum,
non autem quoad dolum.Inquit ille,quod ſimplex pro
3 pinquorum † præſentia non tollit præſumptionem doli,
quia veriſimiliter propinqui illi potuerunt ignorare cõ
ſilium tutoris,ad quem principaliter pertinebat.argu.l.
vlt.ff.vbi pup.educari debeat.& l.1.§.denuntiare.ff. de
uentre inſpicien. Hæc Alciati conſideratio uera nõ eſt,
Cum veriſimilius ſit,propinquos hos pro ſuo officio,&
munere,diligentia vti, vt intelligant,an dolus oĩs abſit,
abſitque omnis fraus & metus,eſt ſane præſumptio, qđ
quilibet ſit vir bonus,& diligens.l.cum pater.§.rogo.de
leg.2.& l.omnimodo.in prin.vbi glo.C.de inoffic.teſta.
Non etiam obſtant duæ conſiderationes Alciati ad l.
tranſactionem.cum dixit,illam loqui in metu,qui a do-
lo differt.Cum poſſit quis etiam aperte, & coram popu
lo decipi.l.1.in princ.ff.de dolo, quod in metu non con
tingit.Nam reſpondetur,fieri quidem poſſe, quod dolo
quis etiam coram populo decipiatur, cum magna eſſe
poſſit alicuius calliditas,& verſutia.l.1.ff.de dolo.ſed di
cimus non eſſe veriſimile,atque ita non præſumi. Aliud
4 eſt ſecundum ipſam † veritatem loqui, iuxta quam ar-
gumentatur Alciatus. Aliud eſt ſecundum ipſam præ-
ſumptionem verba facere,ſicuti de ea nos agimus. Nõ
etiam obſtat ſecunda conſideratio Alciati, cum dixit,
quod ſicuti non obſtante tali præſentia admittuntur a-
pertiſſimæ probationes,vt tradunt gl.& Doct. in dic.l.
tranſactionem.Ita admitti debent præſumptiones iuris,
quæ illis apertiſſimis probationibus æquipollent.l. Im-
perator.de leg.1.Non inquam, obſtat hæc cõſideratio,
quandoquidem(vt diximus)nulla hic repugnat præſũ-
ptio,imo ſtat propinquorum præſentia,vt ſupra demõ-
ſtrauimus. Ex prædicta quoque iuris præſumptione in-
fertur ratio,quare ſtatuta requirant in contractib. mu-
lierum,vel minorum præſentiam propinquorum. Eſt ſa
5 ne † ratio,quia ex eorum præſentia tollitur omnis præ-
ſumptio metus & doli,ſicuti rationem hanc perpendũt
Bar.& Bald.in d.l.tranſactio.C.de tranſ. Idem Bal. in
l.2.q.9.C.de reſcin.vend.& in l.2.ad fi.C. de adopt. Iaſ.
in d.l.tranſact.num.3. Cum vero ſtatuta requirunt in cõ
tractibus minorum, vel mulierum propinquorum con-
ſenſum,id ea ratione conſtitutum eſt, quia præſumptio
eſt,quod proximiores ii erunt diligẽtiores,ne fraus, vel
dolus aliquis committatur,ex quo ad eos pertinet ſuc-
ceſſio illius minoris,vel mulieris.Ita Bar. & Bal. in d. l.
tranſact.& ibi.Iaſ.n.3.ver.ſubiiciunt, &c.
Extenditur primo hæc præſumptio,vt locum habeat
non ſolum, quando interuenit præſentia propinquorũ,
6 ſed etiam quando interuenit † ſolus iudex.Ita Barto.in
d.l.frater a fratre.num.51.ff.de condit. indebiti. & in l.
1.C.de prædiis decurio.lib.10.Ang.& Imol.in l.1.§.fuit
quæſitum.ff.ad Trebel.Alex.in conſ.80.col.2.lib.5. Iaſ.
in d.l.tranſact.num.1.C.de tranſact.poſt Alex.ibid.in fi.
Barbat.in conſ.53.col.6.lib.2.Curt.Iun.in conſ.67.nu.
3.in fi.Petraſ.in ſing.57.Pariſ.in conſil.10.num.53.lib.1.
Grauet.in conſ.14.n.4.Gram.in deciſ.66.num.10. & ibi
dem num.25.declarat non ſufficere, quando hic iudex
vel prætor interuenit tanquam teſtis. Idem Gram. in
deciſ.103.num.62.
Extenditur ſecundo, vt præſumptio iſta locũ habeat
7 non ſolum in contractibus,ſed etiam in † vltimis diſpo-
ſitionibus,ſi enim quis præſentibus propinquis, & ſan-
guine coniunctis,teſtamentum conficit,præſumitur ſua
ſponte,non autem dolo & metu compulſus ita diſpone-
re.Ita Bal.in l.1.num.8.in fi.C.ſi quis aliquem teſtari
prohib.& Nic.Arelat.in additio.ad Alc.in tract.de præ
ſumpt.reg.1.præſ.21.

Extenditur tertio, ut locum habeat,etiam ſi duorum
8 teſtimonio † vellet probare hæc mulier, vel minor,quod
metu conſenſerint.Nam teſtimonium duorum non ſuf-
ficit.Ita Spec.in tit.de probat.ult.in fi.Bal.& Caſtr. in l.
tranſact.C.de tranſact.Cur.Sen.in conſ.44.ſuper cõtin-
gentia.col.6.ver.& benefacit.Et Marſil.ſing.528.& Grã.
in deciſ.103.num.65.
Declaratur primo, ut non habeat locum hæc præſũ-
9 ptio,quando † perſona,cum qua actus celebratur, ciuſ-
modi eſt, vt veriſimiliter inferre poſſit metum etiã præ-
ſentibus conſanguineis & amicis,vt in tyranno. Ita re-
ſpondit collegium Peruſinum, ut eſt relatum inter con
ſilia Angeli in conſil.280.Reperitur in quadam. Idem
affirmarunt Iaſ.in dic.l.tranſact.num.1. verſic. limita
quando.C.de tranſac.Dec.in conſ.219.in fi. Marſil. in
ſing.673.Nonnulli.Boer.quæſt.100.num.8.& Gramm.
in d.deciſ.103.num.64.
Declaratur ſecundo, ut locum non habeat hæc præ-
10 ſumptio,quando adeſt † enormis læſio.Nam tunc,non
obſtante propinquorum præſentia, præſumitur metu,
uel dolo celebratus contractus.Ita Caſtr.in conſil.177.
contra ſuperius conſulta.lib.2.Ruin. in conſil. 170. nu.
17.lib.1.Marſil.in ſingu.673.Nonnulli.uerſ.2. prædicta
limita.Ripa lib.3.reſponſorum.cap.15.num.15. Boer.
quæſt.100.num.9.Alc.in reſpon.291.num.3.& in reſpõ.
519.num.3.Hinc dixit Bart.in l.interpoſitas.num.2.C.
de tranſact.metum præſumi, cum quis dedit magnum
pro paruo.

Ceſſio actionum quibus coniecturis, & præſumptionibus, detegatur ficta, & ſimulata.

SVMMARIVM.

1 *Litium de redemptoribus lex multum ſuſpicatur.*
2 *Ceſſio actionis modico facta pretio, præſumitur ſimulata, & ſolũ pro numerata quantitate conceditur ceſſionario.*
Et quod iuris ſit hæc præſumptio.n.3.
4 *Pretii tenuitas in actionum ceſſione quando conſideretur.*
5 *Ceſſio actionis modico pretio, ſimulata præſumitur, etſi pro parte etiam permutetur.*
Et locum id habere etiam in hæreditatis venditione.num.6.
Procedere etiam in ſola promiſſione de cedendo.n.7.
Nec obſtare, licet iuramentum interueniat.n.8.
9 *Ceſſio actionum quibus in caſibus non præſumitur ſimulata. nu. 10.cum ſeq.*
16 *Ceſſio actionum ob modicum pretium ſimulata non præſumitur, quando aliis coniecturis conſtet, iuſtis de cauſis factam eſſe.*
Et quæ ſint cauſæ iuſtæ.num.17.18.& 19.
20 *Ceſſio actionis ficta præſumitur, quando de pretii numeratione cõſtat ſolum confeſſione cedentis & ceſſionarii.*
Idque præſertim ſi poſt confeſſionem aliquam pretii partem cedens receperit.num.21.
Limitatur tamen quoad eum ſolum contra quem fit ceſſio, non autem contra cedentem, cui nocet confeſſio.n.22.
Quamuis poſt inſtrumentum ceſſionis iam confectum, fiat numeratio.num.23.vel habita fuerit fides de pretio.num.24.
25 *Ceſſio ſimulata præſumitur, ſi numeratum ſit quidem pretium in ceſſionis actu, illud tamen cedens deinde reſtituat ceſſionario.*
26 *Ceſſio ſimulata præſumitur, quando cedens finxit ceſſionarium ſuum creditorem, eidemque ex tali cauſa ceſſit actiones contra ſuum aduerſarium.*
27 *Actiones ceſſæ pro parte venditæ, & pro parte donatæ, faciunt præſumi ceſſionem ſimulatam.*
Limitatur, quando perſonæ, quibus venditur, & donatur, eſſent diuerſæ. num.28.
29 *Ceſſio ſi non appareat, quo titulo facta ſit, præſumitur ſimulata.*

Soluſq.

Digitized by Google

Soluſque conſenſus non infert titulum, vt ceſſio vera præſu
matur.
30 *Titulus dicitur ſatis conſtare, quando ex coniecturis colligi*
poteſt.
31 *Emptio & venditio præſumitur, vbi fit mentio de pretio.*
32 *Expreſſio quando requiritur, ſufficit præſumptio.*
Idque ampliatur etiam quando titulus ſuperuenit. n. 33.
Item, etiam ſi conſtet per ſolam confeſſionem de iuſto titulo one
roſo num. 34.
Limitatur tamen, quando conſtat de titulo lucratiuo, etiam per ſo
lam partium confeſſionem. n. 35.
36 *Actiones ceſſæ potentiori, præſumi faciunt ceſſionem ſimula-*
tam.
Limitatur tamen, quando ceſſio eſſet facta potentiori coniuncto
ſanguine. num. 39.
Limitatur etiam, vt ob crimen carceratus poſſit fiſco cedere ſuas
actiones, aduerſus ſuos debitores. n. 41.
37 *Potentior ille dicitur, qui poteſt aduerſarium terrere.*
38 *Potentior an dicatur is qui difficilius conueniri poteſt, iudicis ar-*
bitrio relinquitur.
40 *Emphyteuſis relinqui poteſt filijs, & deſcendentibus potentio-*
ribus.
42 *Præſentia, & taciturnitas eius contra quem ceduntur actiones,*
tollit præſumptionem ſimulationis contractus.
Nec non ceſſio iurium, & actionum acceſſione facta, ratione præ
cedentis contractus. n. ſeq.

PRAESVMPT. CXXIX.

LItium redemptores curare ſolent, quo magis vexēt
eos, qui lites exectantur, actiones ſibi cedi, quare
1 lex † multum de his ſuſpicatur, ſtatuitque multis conie
cturis, & præſumptionibus detegi poſſe fictas, & ſimula
tas has ceſſiones, quæ ſic detectæ, irritæ, & inanes fiunt.
Prima itaque eſt præſumptio, & coniectura, quando
2 conſtat ceſſionem factam † fuiſſe tenui modicoq. pre-
tio. Nam tunc ceſſio ſimulata præſumitur, quatenus ex
cedit numeratam quantitatem, pro qua ſola actio con-
ceditur ceſſionario. Ita ſtatuit Anaſtaſius in l. per diuer-
ſas. C. mandati. illis verbis. Ita tamen, vt ſi quis datis pe
cuniis huiuſmodi ſubierit ceſſionem, vſque ad ipſam tā
tummodo ſolutarum pecuniarum quantitatem, & vſu-
rarum, eius actiones exercere permittatur. Hæc Anaſta
ſius, qui hanc edidit conſtitutionem in odium redimen
tium lites, ſicuti manifeſta eius verba ſignificant, & re-
ſponderunt Soc. Iun. in conſil. 48. num. 6. lib. 3. & Alc. in
reſpon. 124. num. 9. Horum enim redemptorum officiū
odioſum, & inuidioſum recte appellat Cuiacius in li. 8.
obſeruat. cap. 31. qui de his egregia aliqua memoriæ pro
3 didit. Hanc eſſe † iuris præſumptionem ſcripſerunt Ioa.
Andr. in additionibus ad Spec. in tit. de præſumpt. §. ſpe
cies. num. 5. verſ. In prædic. concor. Capolla in tract. de
ſimulatione contractuum. n. 99. & Alc. in reſpon. 124.
num. 13. His declaratur ſtatutum Papiæ 135. in ciuilib.
rubr. de ceſſione iurium, &c. dum ſtatuit, pretium debe
re actualiter numerari. Nec quale pretium eſſe debeat,
apparente, intelligi debet de iuſto & legitimo. Pretii te-
4 nuitas † conſideratur, quando deductis impenſis, quæ
fieri poſſent ad conſequendam rem, cuius actiones ceſ-
ſæ ſunt, adhuc tenue apparet pretium. Ita Bar. in dic. l.
per diuerſas. num. 6. & ibidem Bald. num. 10. poſt gloſſ.
ibi, atque ita actio æſtimari debet, deducta impenſa, quę
fieri poſſet ad rei conſecutionem. Et idem ſcripſerunt
Baldus, & reliqui in d. l. per diuerſas. Caſtr. in conſ. 393.
Pro euidentia dicendarum. colum. vltim. libro 2. Rom.
in conſ. 86. num. 10. Ioan. Milis in repertorio, in verbo.
præſumitur ceſſio, & alii relati ab Antonio Gabriele, in
lib. 2. concl. in tit. de action. concl. 5. n. 34. qui alia ad rē
ſcripſit, ſic & Soc. Iun. in conſ. 104. n. 5. li. 3. Ego vero in
li. 2. de arbitr. iud. caſu 245. ſcripſi eſſe iudici arbitrariū.

Extenditur primo, vt locum etiam habeat hæc præſū
5 ptio; & legis diſpoſitio, quando pro † parte venditur, &
pro parte permutatur. Nam adhuc ſi habita rei æſtima
tione, vna cum illa parte pretii, apparet de eius tenuita
te, adhuc ceſſio ſimulata præſumitur. Ita ſenſerunt Bar.
in d. l. per diuerſas. num. 10. & Bal. in l. ult. col. 2. verſ. ſed
nunquid lex. C. mandati. & idem Bald. in l. 1. col. 4. C. de
actio. & obligat. Idem eſt quando conceſſio facta fuit
pro parte titulo venditionis, & pro altera parte titulo
donationis. Ita Gozad. in conſ. 3. n. 24.
Extenditur ſecundo, vt locum habeat etiam in hære-
6 ditatis † venditore, emptoreque. Nam ſic vendens ce-
denſque actiones hæreditarias, non euitat præſumptio-
nem ſimulatæ fictæque ceſſionis. Ita Bart. in d. l. per di-
uerſas. num. 23. & ibidem Bald. num. 8. & Ruin. conſil.
37. num. 16. lib. 1. Cæterum ab his diſſentit Sal. in dic. l.
per diuerſas. q. 7.
7 Extenditur tertio, vt procedat † etiam in promiſſio-
ne de cedendo. Nam & illa præſumitur ſimulata, & cō-
ſequenter non valet. Rui. in conſil. 145. in fine. libr. 1. &
Ant. Gabr. in lib. 2. concluſionum. in tit. de actionib. cō-
cluſ. 5. num. 5.
8 Extenditur quarto, vt locum habeat, etiam ſi ceſſio †
ipſa ſit iuramento confirmata. Nam adhuc ſimulata præ
ſumitur. Ita in ſpecie reſpondit Gozad. in conſ. 3. nu. 29.
Et confert quod diximus ſupra in præſumpt. 122. cōtra
ctum fœneraticium non confirmari iuramento conclu.
5. num. 5. His intelligimus ſtatutum prædictum Papiæ,
de ceſſione iurium eſſe correctorium iuris communis,
ex quo diſponit, iuramento confirmandam eſſe ceſſio-
nem. Iuramentum tamen a ſtatuto requiſitum debet
formaliter præſtari, nec ſufficiet dicere iuraſſe, vt ſtatu-
tum diſponit. Ita Soc. Sen. in conſil. 24. lib. 1. & Dec. in l.
lecta. num. 14. ff. ſi certum peta. Alba in conſ. 70. num. 7.
Plot. in l. ſi quando. num. 264. & num. 865. C. vnde ui. &
Rim. Iun. in conſil. 967. n. 51. verſ. 2. dico. lib. 3. & hos ſe-
cutus ſum in conſ. 451. num. 29. li. 5. Exiſtimo tamen ne-
ceſſe minime eſſe hoc iuramentum præſtari debere ver-
bis ipſis formalibus a ſtatuto & nouis conſtitutionibus
Mediolani recitatis, ſicuti reſpondi in conſ. 261. nume.
42. verſ. reſpondetur ſecundo. lib. 3. poſt Petrum Anto-
nium Anguſolam in conſ. 1. num. 10. verſ. pręterea licet,
lib. 1. Porro an prædictum iuramentum tollat prouiſio-
nem dicti ſtatuti etiam contra tertium explicant Caſt. in
conſ. 194. Notorium. lib. 1. Alex. in conſ. 55. col. pen. li. 1.
Curt. Sen. in conſ. 78. col. 5. & Corn. in conſ. 78. num. 7.
& conſ. 135. n. 5. li. 1.
Declaratur primo, ut locum non habeat certis in caſi
9 bus, † in quibus lex non præſumit ſimulationē in ceſſio-
ne actionum. Qui ſane caſus enumerantur in d. l. per di-
uerſas, & a Doctoribus noſtris comprobantur.
10 Et primus eſt caſus in ceſſione † actionum facta inter
cohæredes. Ita probat tex. d. l. per diuerſas. ibi, exceptis
ſ. ceſsionibus, quas inter cohæredes pro actionib. hære
ditariis fieri contingit. Et ibidem annotarunt Bartol. &
Bal. & Sal. col. 2. Alc. in reſpon. 124. n. 2. & Gabr. in d. cō-
cluſ. 5. n. 6. Et cum iure hoc communi conuenit ſtatutū
prædictum Papiæ rubr. de ceſsione iurium.
11 Secundus eſt caſus, quando creditor † a ſuo debitore
pro ſuo credito ceſsionem recipit. Ita legitur in d. l. per
diuerſas. ibi, & his quaſcunq. uel creditor pro debito.
Quem caſum, & Doctor. ibi annotarunt, & Gab. qui ſu-
pra. n. 7. qui recenſet etiam Aret. in conſ. 136. col. 2.
12 Tertius caſus, quando is qui rem † alienam poſsidens
ſibi aliqua ex cauſa obligatam recipit ceſsionem, pro
maiori ſui munimine & cautione. Ita habetur in d. l. per
diuerſas. ibi, uel is qui res alienans poſsidet, pro debito
ſeu rerum apud ſe conſtitutarum munimine, ac tuitione
accepit. Et caſum hunc annotarunt Caſtr. ibi col. pe. &
Gabr. in d. concluſ. 5. n. 8. & Alcia. in reſpon. 114. nu. 5.

Digitized by Google

13 Quartus eſt caſus, quando † fit ceſſio inter legatarios
ſeu fideicommiſſarios. Sic habetur in dic.l. per diuerſas.
ibi, nec non his, quas inter legatarios ſeu fideicommiſſa
rios, quibus debita, vel actiones ſeu res aliæ relictæ ſunt
pro his fieri neceſſe ſit. Et caſum hunc annotarunt ibi
Doct. & Gabr. qui ſupra.nu.9. qui refert, & Gualden. in
cautela 12.de acq.hær. Et idem dicendum eſt in aliis ca
14 ſibus prædictis ſimilibus, ſicuti in ceſſione facta † inter
ſocios. Nam ſimilis eſt hic caſus illi primo, quando ceſ-
ſio fit inter cohæredes, qui ſocii hæreditatis dicuntur.
Ita in ſpecie annotauit Sal. in dic.l. per diuerſas. colu. 3.
ver. item nota ex litera. Eſt etiam ſimilis illi quarto, quā
15 do fit inter † fideicommiſſarios, qui & ipſi ſociorum no
men obtinent. Et in ſpecie ceſſionis factæ inter ſocios
ſcripſerunt Bart. Bald. & Salyc. in l. per diuerſas. Gabr.
in d.concl.5.n.12.& num. 13. vbi & de habentibus rem
communem. Idem reſpondit Alc. in d.reſpon.124.nu.3.
Et his declaratur etiam prædictum ſtatut. Papiæ de ceſ-
ſione iurium. Etſi.n. de ceſſione, quę fit inter cohęredes,
mentionem tantummodo faciat, non tamen excludit ſu
pradictas, quæ a iure communi admittuntur.
Declaratur ſecundo, vt locum non habeat hæc iuris
16 præſumptio, & coniectura, quando † aliis coniecturis cō
ſtat, ceſſionem factam fuiſſe iuſtis de cauſis, non autem
animo vexandi eum, contra quem facta fuit. Ita gl. in d.
l. per diuerſas. in verbo, venditionis, & ibi Bartol. in pri
ma oppoſi. & ibidem Cynus, & Ioan. Fabr. & alios re-
fert Gabr. in dic.concl.5.num.14. Et manifeſte Alc. in
d.reſp.124.n.2. Eſt enim diſpoſitio d.l. per diuerſas, fun
data (vt diximus) in præſumptione, ſicuti etiam tradūt
Cynus, Ang.col.2. Caſtr.col.2. Salic.col.3.& alios refert
Gabr. in dic.concl.5.num.51. Iuſtæ cauſæ exemplū af-
17 ferri ſolet in † paupere, qui ea ob cauſam iuſtam cedit,
cum ipſe ob ſui inopiam conſequi nequeat, quod ſuum
eſt. Ita Spec. in tit. de ceſſione actionum. colu.8. Alber. in
d.l. per diuerſas. Soc. Sen. in conſ.170.n.3. in fin. lib.2.&
Gabr. vbi ſupra num.14. in fin. qui recenſet, Ioan. Fabr.
in d.l. per diuerſas. in fine, diſſentire. Iuſta etiam eſt cau-
18 ſa, † quando fit tranſactio. Ita Ruin. in cōſ.126.col.pen.
lib.3.& Alc. in d.reſpo.124.n.3.verſ.3. quia iuſtam etiā
cauſam exiſtimauit Alc. in d.reſpon.124.num.9. quādo
19 † iam obligationes habuerunt initium in ſua perſona,
& ipſe ſemper bona fide ſe habuit.
Secunda eſt præſumptio, & coniectura ſimulatę fictę
20 que ceſſionis, quando † de numeratione pretii etiam iu-
ſti ſolum conſtat confeſſione cedentis, & ceſſionarii. Ita
Bar. in d.l. per diuerſas.nu.11. poſt Beluiſium, Butriga-
rium, Raynerium, & Iacobum de Arena. Et dixit Bart.
ſe pluries ita conſuluiſſe, ſic & Bald. in l.2.num.5. in fin.
C. ne liceat potentio. Peruſii pluries fuiſſe iudicatum ſe
cundum hanc opinionem. Quam quidem probarunt ēt
Ang. Caſtr. Sal. Rota Romana. Guido Papæ, Corneus,
& Soc. Sen. quos recenſet Gabr. in d.concl.5.num.21. Et
illis accedunt Rom. in conſ.86.num.9. Alex. in conſ.136.
col.1.lib.2. Barb. in conſ.2.col.3.lib.3. Soc. Sen. in conſ.
18.col.4.verſ. ſolum.lib.1.& in conſ.41.col.3.ver.3. etiā.
lib.3. Tiraq. in l. ſi vnquam. in verbo, donatione.n.77. C.
de reu.don.& in trac. de retractu conſāg.§.1.gl.18.nu.
85. Crau. in conſ.145.n.7. Catellian. Cotta in memoral.
in verbo creditor prior.
Et his conſtat hanc eſſe magis receptam ſententiam,
etſi ab ea diſſenſerint Bal. in d.l.2.num.5. C. ne liceat po
tentio. qui eiuſdem opinionis commemorat Spec. & ſub
iungit, ita plures aduocatos Florentinos affirmaſſe, &
vſu forenſi ita receptum. Idem Bald. in l. Deo nobis. co-
lu.2. C. de epiſc.& cler.& in conſ.261. Quidam Lauren.
lib.2. illo tamen in reſponſo Bald. loquitur, quādo ceſ-
ſio actionum fit ob cauſam antecedentis negotii geſti
nomine ceſſionarii. Quod iure permiſſum exiſtimo. Sed
Baldum in d.l.2. ſecuti ſunt Caſtrenſ. in conſil.393. Pro
uidentia. in fi.li.2. Fulg. in conſ.205. Aret. in conſil. 136.
col.2. Alex. in addit. ad Bart. in d.l. per diuerſas, qui di-
xit ſe ita ex facto reſpondiſſe, & Tiraq. de retrac. conſā.
§.1.gl.18.n.86. alios refert & declarat.
Et ideo recte ſtatuit ſtatutum prædictum Papiæ de
ceſſione iurium, actualem pretii numerationem fieri de
bere. Et hæc quidem præſumptio locum habet multo
21 magis, quando † cedens qui confeſſus eſt recepiſſe pre-
tium, poſt ipſam confeſſionem partem aliquam ipſius
pretii recepit. Nam tunc multo magis arguitur ſimula-
tio, & fictio. Ita Bal. in d.l.ult. C. mand. ſic de confeſſio-
ne dotis tradit Rom. in ſing.16. Quod ſi cōfiteor, & ſcri-
pſi ſupra in præſ.12.n.84.
Declaratur hæc præſumptio, & coniectura, vt locum
22 habeat quoad eum, contra † quem facta fuit ceſſio, non
autem quoad cedentem, cui confeſſio nocet. Ita Bart.
in d.l. per diuerſas.nu.12.verſ.& hoc uerum, quem ſecu
ti ſunt Alex. in conſ.136.col.1.lib.2. Iaſ. in §. fuerat. nu.
81. in inſtit. de actio.
23 Declaratur ſecundo, ut locum non habeat, qn̄ † confe
cto ceſſionis inſtrumento, etiam ex interuallo pretium
numeratur. Nam tunc ſufficit. Ita Bar. in d.l. per diuer-
ſas.n.16. qui dixit, ſic ſancitum in l. ab Anaſt. C. mand.
Declaratur tertio, vt non procedat hæc præſumptio,
24 quando habita eſt fides de pretio. † Ita Bal. in d.l. per di
uerſas.n.17.& ibi I. Sal.q.3. Guido Papæ q.467.& Gabr.
in d.concluſ.5.num.27.
Tertia eſt præſumptio, & coniectura fictæ ſimulatæq.
25 ceſſionis, † quando in ipſo ceſſionis actu numeratum
fuit pretium, deinde paulo poſt cedens illud reſtituit
ceſſionario. Ita Bar. in d.l. p diuerſas.nu.17.& Bal.n.20.
Rim. Sen. in conſ.407.n.8.lib.3. Affl. in c.1. in princ. nu.
42. de feudo dato in uicem legis comm.& Soc. Iun. in cō
ſil.97.n.70.lib.2. Et hanc præſumptionem approbauit
prædictum ſtatutum Papiæ, de ceſſione iurium.
Quarta eſt præſumptio, & coniectura fictæ ſimulatæ-
26 que ceſſionis, quando cedens † finxit ceſſionarium eſſe
ſuum creditorem, & deinde cauſa illius crediti ei ceſſit
actionem contra ſuum aduerſarium. Ita Bartol. in dic.l.
per diuerſas.n.19. C. mand. Rom. in conſ.450. nu.1. qui
idem eſſe reſpondit, quando pro parte finxit cedens, il-
lum ceſſionarium eſſe ſuum creditorem. Fulg. in conſil.
205. Aretin. in conſilio 36.colum.5. in fine. & in conſil.
95. in ſecundo dubio.
Quinta eſt præſumptio, & coniectura fictæ ſimulatæ-
27 que ceſſionis, quando † actiones ceſſæ pro parte uendi
tæ & pro parte donatæ fuerunt. Ita ſancitum eſt in l. ult.
C. mand. quæ edita fuit a Iuſtinian. ad correctionē dictę
l. per diuerſas. Cum enim Anaſtaſius in d.l. per diuerſas.
conceſſiſſet ceſſionem actionum titulo emptionis, iuſto
numerato pretio, vel titulo donationis. Redemptores
litium, qui omnia mala nouerunt, ad eludendam dictæ
l. per diuerſas. ſanctionem, excogitarunt tres fraudes.
Quarum prima fuit, quod in eodem inſtrumento ceſ-
ſionis pro parte uenderetur, & pro parte donaretur.
Secunda, quod pro una parte uenderetur vni, & pro al-
tera parte donaretur alteri interpoſitæ perſonæ. Tertia
fuit, quod expreſſe donaretur in totum uni, ſed clam re
ciperetur aliquid nomine pretii Has fraudes damnauit
Iuſtin. in d.l.ult. ſtatuens tribus his caſibus fraudem prę
ſumi. Et ceſſionarium agere non poſſe, niſi uſque ad iu
ſtum pretium. Ita ſenſit Bar. in d.l. per diuerſas.n.5.& la
te declarat Bald. in d.l.ult.colu.1. idem in l.ult. C. ne li-
ceat potentio.& in l.2. C. de repud. hær. Rom. in conſilio
450.num.2. Io. de Mil. in uerbo, ſimulata præſumitur.
Cæpo. in tract. de ſimulatione contractuum.n.43. Socin.
Iun. in conſ.97.n.71.lib.2.
Declaratur primo, vt non procedat, quando uni uen
dita eſt pars actionis, & deinde alteri perſonæ diuerſæ
28 donata † eſt altera pars, ita quod re uera is, cui pars do-

Digitized by Google

nata fuit, eam habeat, non autem quod ſit perſona in-
terpoſita ab illo emptore alterius partis. Ita vere ſenſit
Bar. in d.l. per diuerſas. nu. 9. verſ. 3. dixi. Cum .n. actio-
nes donantur, nulla ſubeſt ſimulationis ſuſpicio, d.l. per
diuerſas. in fine. Cæterum, ſtatutum Papiæ ſupra allega-
tum, abſolute ſtatuit ceſſionem, quæ aliquo titulo fit, at
que ita etiam donationis, vt verba vltima ſtatuti ſignifi-
cant, fieri debere, illa ſeruata.
29 Sexta eſt coniectura fictæ ſimulatæq. ceſſionis, † quã-
do non apparet quo titulo ceſſio facta fuerit. Ita probat
tex. d.l. per diuerſas. ibi, licet inſtrumento ceſſionis uen
ditionis nomen inſertum ſit. Requirit hic lex, ceſſionem
habere debere titulum, alioqui ſimulata præſumitur, vt
tradunt ibi Bar. n. 3. & Bal. & idem Bal. in l. eius. C. de cõ
penſ. quo loci ſcripſit, ſolum conſenſum non inferre ti-
tulum, vt ceſsio vera præſumatur. De tit. autem ſatis con
30 ſtat, quando † coniecturis ille colligitur. Eſt primũ exẽ-
plũ, vt ſi in inſtrumento dicitur: Caius ceſsit Sempronio
pretio cẽtum coronatorum actiones quas habet aduer-
ſus Mæuium. Illis enim verbis, pretio centum, colligitur
titulus emptionis, & venditionis. Ita Barto. in dic. l. per
diuerſas. num. 8. & Bald. n. 6. Sal. q. 10. qui tamen diſtin-
guit, & alii relati a Gabriele in dic. concluſ. 5. num. 31.
in 14. limit. Et accedunt Rom. in conſ. 86. n. 5. & Ripa in
l. 2. in prin. nu. 31. ff. ſi certum petat. Ea eſt manifeſta rõ,
31 quia vbi fit mentio † pretii, præſumitur celebratus con-
tractus emptionis & venditionis, ſicuti copioſe demon
ſtrauimus ſupra. Diſſentit tamen a Bar. Bal. Io. Andr. in
additionibus ad Specul. in tit. de ceſsione actionum, in
verbo, rigoroſum. Cum dixit, non ſufficere illam præſũ-
ptionem tituli emptionis, & venditionis, quia vbi requi
ritur expreſsio non ſufficit præſumptio. Huic conſidera
tioni, cui non ſatisfecit Baldus, etſi eam commemora-
32 uit, reſponderi facile poteſt, immo ſufficere † præſum-
ptionem, iuris præſertim, quando expreſsio requiritur.
Cum ſatis expreſſum dicatur, quod coniecturis colligi-
tur, vt declarauimus ſupra lib. 1. q. 42. Secundum exem
plum afferri poteſt, quando ceſsio facta fuit coniunctæ
perſonæ. Nam tunc cum non apparet de titulo, præſumi
tur titulus donationis. Ita Cyn. & Ioan. Fabr. in dict. l.
per diuerſas. in fin. & alii congeſti a Gabr. in dict. con-
cluſ. 5. num. 33.
Extenditur hæc præſumptio, ut locum habeat etiam
33 qñ † titulus ſuperuenit. Nam & tunc ceſsio iam facta nõ
confirmatur. Ita Bal. in d.l. per diuerſas. n. 11. q. 7. & Sal.
q. 9. & Gabr. in d. concl. 5. n. 20. qui nu. 17. 18. & 19. alia
in materia huius tituli poſt alios ſcripſit.
Extenditur ſecundo, vt locum habeat etiam, quando
34 conſtat de iuſto titulo oneroſo, ſed per ſolam tamen †
confeſsionem cedentis, & ceſsionarii. Non enim ſufficit
ad euitandam fraudis ſuſpicionem titulus iſte confeſſa
tus. Ita Bart. in d.l. per diuerſas. num. 13. & 14. C. mãdat.
quem ſecuta eſt Rota Romana referente Puteo in deciſ.
21. lib. 3. vbi n. 5. diligenter perpendit tex. d.l. per diuer
ſas. Diſſentiunt tamẽ Aret. in conſ. 130. col. 2. & Fulg. in
conſ. 205. col. ult.
Declaratur primo, ut locum non habeat, quando cõ-
35 ſtat de titulo † lucratiuo, etiam per ſolam confeſsionẽ
ipſarum partium. Ita ſenſit Bar. in d.l. per diuerſas. n. 13.
& 14. & ibidem Sal. q. 16. Idem ſcripſit Bal. in l. 2. in fin.
C. ne liceat potentio. & ibidem Sal. in fi. Rota Rom. in
dec. 2. in tit. de alien. iudicii muta. cauſa facta. in nouiſs.
Io. de Amicis in conſ. 14. n. 23. & ſenſit Pute. in d. deciſ.
21. li. 3. Bertr. in conſ. 118. col. ult. li. 2. Goz. in conſil. 3.
col. vlt. Gabr. in d. concl. 5. n. 39.
Septima eſt præſumptio, & coniectura ſimulatę fictæ
36 quæ ceſsionis, quando actiones † ceduntur potentiori.
Ita Bal. in d.l. per diuerſas. n. 23. C. mandati. in l. 2. C. ne
liceat potentio. Io. de Amic. in conſ. 24. nu. 7. ſuſcipit. n.
(vt egregie ſcripſit Cuiacius lib. 8. obſeru. c. 31.) poten-
tior alienam litem patrocinii cauſa, vel gratia, vel mer-
cede, rurſus mercede modo data, modo accepta. Et po
37 tentior dicitur, † qui poteſt aduerſarium terrere. d.l. 1.
C. ne liceat potentio. & tradit Bal. in dic. l. per diuerſas.
n. 23. eſſe arbitrarium, qui dici debeat potentior hoc in
caſu. idem Bal. in conſ. 151. Quædam mulier vidua. lib.
1. reſpondit, potentiores dici, qui habent merum, & mi-
ſtum imperium, & ob id perterrere poſſunt. Et Baldum
ſecutus eſt Crau. in conſ. 205. num. 43. ita quoque Abb.
in c. 2. de alien. iud. muta. cau. facta. dixit, potentiores di
ci illos, qui poſſunt eſſe terribiles aduerſæ parti, & qui
habent poteſtatem de iure, & de facto ſuper alium. Et
Abbatem ſecutus eſt Io. Iacobus de Leonardis inter cõ-
ſilia Bruni in conſ. 114. n. 350. Porro, an potentior is di-
ci debeat qui difficilius cõueniri poteſt, ſicuti clericus,
vel alius ſimilis, dubitationem habet. Nam Anchar. in
conſ. 165. Quæſtio talis eſt, & in conſilio ſequenti reſpon
dit, clericos inter potentiores poſſe connumerari ob id,
quod difficilius conueniri poſſunt, quam ſententiã pro
bauit & Calcan. in conſ. 7. colu. 4. Et hos viſus eſt ſequi
Crauet. in conſ. 205. in fine, qui commemorat & Anch.
in conſil. ult. col. 3. ver. præterea conditio, vbi reſpõdit,
ciuitatem dici ex potentioribus, ob difficultatem con-
ueniendi eam. Contrarium vero in ſpecie reſpondit Ro
man. in conſ. 518. num. 5. quod ceſsio facta particulari
eccleſiæ, quæ poteſtatem non habet contra debitorem
ceſſum, non dicitur facta potentiori. Et Roman. ſecuti
ſunt Iaſ. in l. vnica. verſ. confirmo per illud. C. de iis, qui
pœnæ nom. Gom. ſuper reg. cancel. De ſubrogandis colli
tig. q. 1. n. 2. & alios plures commemorat Tiraq. in tract.
de nobil. c. ult. n. 105.
Exiſtimo recte ſenſiſſe Bal. in d.l. per diuerſas. nu. 23.
38 hoc † eſſe iudici arbitrarium.
Declaratur primo hæc præſumptio, & coniectura, vt
39 locum non habeat, quando ceſsio facta fuit † potentiori
coniuncto ſanguine. Nam tunc nõ præſumitur facta do-
lo, vel fraude, & cauſa uexandi aduerſarium. Ita Bal. in
l. qui ſtipendia. n. 3. C. de procur. & idem Bal. in d. l. per
diuerſas. q. 19. C. mandati. Io. de Amicis in conſ. 24. nu.
8. & Tiraq. in tract. de retractu conſang. in præfatione.
n. 53. & 54. qui alios plures recenſet. Et hinc ſcripſit Iaſ.
in l. ſi ita quis. §. ea l. num. 13. ff. de verbo. oblig. quod etſi
40 emphyteuta non poteſt alienare † emphyteuſim in po-
tentiores, attamen eam relinquere poteſt filiis, & deſcẽ-
dentibus ſe ipſo potentioribus. Nec adhibenda eſt diffe
rentia quo ſanguinis uinculo ſint coniuncti, quibus fit
ceſsio, cum tam cognatis ut agnatis fieri poſsit, ſicuti ſu-
citati Doctores ſentiunt, præſertim Io. de Amicis. Quo-
circa reſpondi aliquando ſtatutum Mantuæ permitte-
re cedi poſſe actiones conſanguineis, intelligi etiam de
cognatis, ex Tiraq. de retractu conſang. §. 1. gloſs. 9. nu.
5. & 6.
Declaratur ſecundo, vt locum non habeat hæc conie
ctura & præſumptio, quando exiſtens in carcere, præſer
41 tim ob crimen, quod perpetraſſe dicitur, cederet † actio
nes ſuas fiſco aduerſus ſuos debitores. Ita in ſpecie deci
dit Rota Rom. referente Verallo in deciſ. 105. pa. 1. quo
loci n. 5. recenſet Iaſon. in l. 1. n. 5. uerſ. 4. limit. C. ne li-
ceat potentio. ſic affirmantem.
Prædictæ omnes coniecturæ ceſſant, quando conſtat
veritate actuum. Ita Bal. in l. & qui. in fin. C. de diſtract.
pign. Ex quo infertur, quod quando is contra quem ce-
42 duntur actiones, † præſens eſt ipſi ceſsioni & conſentit,
uel tacet, ualet ceſsio, nec ſimulata fictaque præſumitur,
ut tradunt Bald. Ang. & Flor. in d.l. cum eſſent. §. 1. ff. de
ſeru. ruſt. prædio. Rom. in conſil. 86. Marſ. in ſing. 45. Iac.
a S. Georg. in l. 2. num. 34. C. ne liceat potentio. & Gabr.
in d. concluſ. 5. num. 29. & in fine. Nam illo conſentien-
te uel tacente ſatis dicitur apparere de ueritate ipſa ceſ-
ſionis.

Et præ-

Digitized by Google

Et prætereà ceſſant prædictæ præſumptiones & con-
43 iecturæ, quando de ceſſio iurium, & actionum acceſſo-
rie, ratione contractus præcedentis. Ita gloſſ. vlt. in d. l.
per diuerſas. C. mandati. & ibidem Bar. ad finé. Bald. in
q. 3. & Sal. in q. 8. qui intelligunt, quando venditor poſſi
det, vel habet facultatem rei tradendæ. Et hos ſecutus
eſt Gabr. in d. concluſ. 5. num. 18. qui eiuſdem ſententiæ
recenſet Io. de Amicis in conſil. 14. num. 7. & num. 14. Et
huc facit quod egregie reſpondit Ripa in reſpon. 47. ſe
cundum impreſſionem Lugdunenſem, & ſecundum Ve
netam eſt in reſpon. vlt. nu. 3. in tit. de reſt. ſpol. Cum di-
xit, quod licet actio, qua agebatur ad poſſeſſionis reinte
grationem eſſet litigioſa, & conſequenter cedi alteri nõ
potuiſſet, attamen quod vendita ipſa proprietate cum
iuribus non dicitur alienaſſe ſolum actionem litigioſam
principaliter, ſed in conſequentiam, id quod fieri po-
tuit. Idem reſponderunt Iulius Scarlatinus inter conſil.
Beroi, in conſil. 187. num. 28. libro 1. & Cæph. in conſil.
64. num. 15. & num. 22. lib. 1. Et cum hoc iure communi
conuenit prædictum ſtatutum Papiæ, de ceſſione iuriũ.
in fi. cuius verba hæc ſunt. Nec habeant locum prædi-
cta in ceſſionibus iurium, quæ fiunt in contractu uendi
tionis, donationis, vel permutationis rerum immobiliũ,
quæ ceſſio fit in conſequentiam contractus præambuli
facti ſuper dicta re immobili. Ita etiam declarari poteſt
præd. ſtatut. Mant. de iuribus non acquirendis.

*Bona fides & mala fides poſſeſſoris, an & quando præ-
ſumatur, diligens & accurata
explanatio.*

SVMMARIVM.

1 *Poſſeſſoris habentis verum titulum, bona fides præſumitur.*
Idem in habente titulum putatiuum, n. 2.
Et quidem cauſato etiam errore iniuſto. n. 4.
3 *Bona fides cauſatur etiam ex iniuſtis, & temerarijs cauſis.*
5 *Cauſa etiam iniuſta excuſat a dolo.*
6 *Præſcriptio longiſſimi temporis etiam ſine bona fide currit.*
7 *Poſſeſſoris titulo carentis, bona tamen fides præſumitur, acceden
te longiſſimi temporis curſu.*
*Idque locum habere etſi poſſeſſio ſit contra ius commune, n. 8. &
in rebus quoque incorporalibus, n. 10.*
9 *Temporis longiſſimi curſus vim legis habet.*
11 *Poſſeſſor carens titulo, triginta annorum curſu in bona fide præ-
ſumitur. Etiamſi poſt modum de antiquiore alterius poſſeſſione
appareat, num. 12. niſi tamen huic poſſeſſori ius commune reſi
ſtat, num. 13. Aut de ipſius mala fide conſtaret per præſum-
ptiones, num. 14. Vel mala fides induceretur a ſtatuto, quod
contractui celebrato repugnet, num. 15. Idem ſi de graui age-
retur præiudicio, n. 16.*
17 *Poſſeſſor titulo carens, ſolo decem vel 20. annorum curſu, in bo-
na fide præſumitur.*
*Idq multo magis in iudicio poſſeſſorio, in quo bona fides abſq. alia
tituli probatione præſumitur, n. 19. Quamuis poſſeſſor habeat
cauſam lucratiuam, n. 20.*
18 *Malæ fidei præſumptionem tolli curſu longi longiſſimi temporis,
non autem præſumi bonam ſecundum aliquos, & n. 40.*
21 *Poſſeſſor titulo carens, ſi illius poſſeſſio noua ſit, non præſumitur
in bona fide.*
Et ſi ſtatutum bonam fidem requirat, n. 22.
Fallit tamen, ſi de antiquiore poſſeſſore appareat, n. 23.
Idem in incorporalibus, n. 24.
Vel ſi malæ fidei præſumptiones extent, n. 25.
26 *Malæ fidei a præſumptione contrarijs coniecturis receditur.*
Et quæ ſint illæ, n. 27. 28. 30. & 32.
29 *Viro bono credendum eſt.*
31 *Inſignia & arma inſculpta in eccleſia præſumptionem faciunt,
quod bona fide quis ſit in poſſeſſione iuris patron.*
33 *Poſſeſſoris habentis titulum a lege reprobatum, mala fides præ-
ſumitur. Quinimo & dolus, num. 34.*
*Idque non ſolum de iure communi, ſed etiam de ſtatuto intelligẽ
dum, num. 36.*
Idem ſi poſſeſſio contra iuris præſumptionem ſit, n. 38.
Etiam accedente curſu 30. annor. num. 39.
Fallit ſi iuſtum pretium appareat interueniſſe, n. 41.
Idem in ruſtico, & muliere, num. 43.
Vel ius eſſet dubium, num. 44.
Aut non reſiſteret, licet nec aſſiſteret. n. 45.
*Fallit præterea in ſucceſſore eius qui longiſſimo tempore poſſe-
dit, quod contra iura mercatus eſt. n. 46.*
35 *Leges & iura fuiſſe bene & utile condita, omnes credere te-
nentur.*
37 *Statutum dicitur ius commune, quoad ipſos ciues.*
42 *Dolus in mendacio non præſumitur, quando mentiens nullum ſẽ
tiret commodum.*
47 *Poſſeſſoris mala fides præſumitur, ſi ex aliquo actu extrinſeco col
ligi poteſt.*
48 *Emptor cui denunciatum fuit ne emeret, mala fide emiſſe et poſ-
ſediſſe præſumitur.*
49 *Lingua eſt cordis nuntia.*
50 *Confeſſio extra iudicium probat contra confitentem, donec de er
rore conſtet.*
51 *Fama exiſtente rem eſſe alterius, poſſeſſor illius in mala fide præ
ſumitur.*
*Niſi tamen poſſeſſor emerit ab habente titulum, & longiſſimo
tempore poſſediſſet, n. 52.*
53 *Actum naturæ conſentaneum faciens, in bona fide præſumi-
tur.*
54 *Emere & vendere, eſt actus naturalis libertatis.*
55 *Actum quamuis iure prohibitum, publice tamen faciẽs in bona
fide præſumitur.*
56 *Matrimonium contractũ inter affines bona fide præſumitur, quan
do palam id actum fuit.*

PRAESVMPT. CXXX.

Diſputatio eſt valde vtilis & egregia, an & quando bona fides in eo, qui poſſidet, præſumatur. Quã quidem in re diſtinguendi ſunt aliquot caſus.

Primus eſt, quando poſſeſſor habet verum titulum:
1 Hoc ſane caſu bona fides in eo præſumitur. Ita gl. in c.
vlt. de præſcr. & in l. ſuper longi, C. de præſcript. longi tẽ
por. & ibidem Bal. col. 3. uer. illud autem, Bart. in l. Cel-
ſus, num. 17. ver. ſed contra hæc uidetur, ff. de vſuca. idẽ
in l. ult. in fin. C. vnde vi, & in l. quemadmodum, colu. 1.
uerſ. nota ex hoc, C. de agricol. & cenſit. lib. 11. Butr. in
c. ſi diligenti, col. 2. de præſcrip. Ang. in d. l. ſuper longi.
col. 3. uerſ. illud autem ſuper hoc. Arch. in c. 1. de præſcr.
in 6. Abb. in c. grauis, col. 3. verſ. ſi vero non conſtat, de
reſt. ſpol. Pract. Papienſ. in forma reſponſionis rei conuẽ
ti, in verbo, præſcriptionis, nu. 16. Lucas a Penna in l. 3.
col. 4. uer. 32. præſum. C. de apoch. publ. lib. 10. Alexa. in
conſ. 200. col. 2. uer. prætereà in dubio, li. 2. Barb. in cõſ.
41. col. 10. uerſ. ad hæc poteſt reſponderi, lib. 1. Corn. in
conſ. 136. col. 1. vér. ſufficit enim. lib. 2. Soc. ſen. in conſil.
22. in fine. lib. 1. Curt. ſen. in conſ. pen. colum. 2. Iaſ. in l.
poſſideri, §. ſi ſeruus, nu. 2. ff. de acq. poſſ. & idem in l. nõ
hoc. col. ultim. uer. facit quod licet, C. unde legit. & ibid.
Dec. nu. 3. Franc. Balb. in l. Celſus, nu. 97. & 107. in fi. ff.
de vſucap. & ibidem Claud. Seyſel. n. 21. Marſ. in ſingu.
34. Ripa in c. cum eccleſia, nu. 98. de cauſa poſſ. & pro-
prie. Alc. in tract. de præſump. reg. 3. præſ. 5. Crau. in cõſ.
201. num. 30. & Tiraquel. de præſcription. in gl. 2. uer.
bona autem fides, & Anton. Gab. in lib. 7. concluſionũ.
tit. de criminalibus. gl. 2. nu. 17. Et titulus ẽt prædeceſſo-
ris prodeſt. Ita Gomeſ. in regula cancellariæ, de trienna
li poſſeſſore, 49. col. ult. Et hæc quidem ſententia mani-
feſte ſatis probatur in l. pe. C. de euic. vbi gl. & Bal. in l.
ſuper ſeruis. C. qui milit. poſſ. uel non. lib. 12. & ea ratio-
ne,

Digitized by Google

ne, quod in dubio delictum non præſumitur, l. merito, ff. pro ſocio.

2 Secundus eſt caſus, quando † poſſeſſor habet titulum putatiuum. Hoc etiam caſu præſumitur bona fides, ſicuti omnes pene ſupra commemorati Doctor. affirmant, & manifeſte Bart. in l. Celſus, nu. 17. ff. de vſucap. Pract. Pap in forma reſponſionis rei conuenti, in verbo, præſcriptionis, n. 16. Dec. in conſ. 266. in fi. Ruin. in conſil. 129. in fi. lib. 1. Cur. iun. conſ. 18. num. 4. Ripa in d. c. cũ eccleſia, num. 98. verſ. amplia. Soc. iun. in conſ. 76. n. 60. & in conſ. 77. n. 151. lib. 1. Balbus in d. l. Celſus, n. 95. de vſuc. Natta in conſ. 72. n. 7. lib. 1. Olaſc. in deciſ. 160. n. 6. & alios refert Maſcard. in commentariis de prob. in cõcluſ. 228. num. 4.

3 Et huius quidem ſententiæ ea eſt ratio, quod † bona fides cauſatur etiam iniuſtis & temerariis cauſis, vt tradit Dyn. in cap. qui contra, de reg. iur. in 6. & alios recẽſet Balbus præcitato in loco, & late Crauet. in conſilio 319. nu. 18. verſ. hinc ſcripſit Baldus in l. 1. num. 2. C. de rebus alien. non alien. eum qui emit ab illo, qui non erat executor teſtamenti, ſed talem eſſe probabiliter exiſtimabat, atque credebat, ob alicuius viri boni aſſertionẽ cenſeri bonæ fidei emptorem, & ob id præſcribere. Et Bald. ſecuti ſunt Salicet. ibid. & Ruin. in conſil. 65. num. 23. lib. 1.

Eſt omnino ſimile quod docuit Bar. in l. qui fundũ, §. procurator. & in l. vlt. ff. pro emptore, cum dixit, quod emens ab eo, quem aſſertione boni viri credebat habere mandatũ ad vendendum, præſumitur habere bonam fidem & ideo præſcribit. Et Bar. ſecuti ſunt Alex. in cõſ. 1. col. vlt. verſ. circa ſecundum. lib. 4. Rui. in d. conſil. 68. num. 13. lib. 1. Fel. in c. cum contingat, col. 3. verſ. 1. cõcl. & in c. de quarta, col. 8. verſ. in prima doctrina, de præſc. Tiraq. in tract. de pœnis legum, & c. cauſa 51. num. 28. & Crau. in conſ. 277. col. 3. verſ. quod autem. Et idem eſt, quando aſſertio illa prouenit a perſona patris, vel aui, quemadmodum egregie docuit Bart. in d. l. Celſus, nu. 41. ver. idem putarem, ff. de vſucap. & eiuſdem ſententiæ plures commemorat Crau. in conſ. 277. col. 3. ver. quod autem, & in conſ. 319. n. 14. Idem ſcribit Did. in ca. poſſeſſor, p. 2. §. 8. n. 1. verſ. 5. bona fides.

Extenditur hic caſus, vt locũ habeat etiam in titulo

4 putatiuo cauſato † errore iniuſto. Ita Bartol. in l. Celſus, n. 17. & ibid. Balbus nu. 95. Iaſo. in l. ſi quis id quod, in 8. notab. ff. de iuriſd. omn. iud. Dec. in conſ. 266. in fine. & in conſ. 518. in fi. Ripa in c. cum eccleſia, num. 100. de cauſa poſſ. & propr. Alc. in d. præſump. 5. in princ. & nu. 3. qui eiuſdem opinionis alios refert, idem decidit Rota Romana referente Verallo in deciſ. 68. parte 1. alios refert & ſequitur Crauet. in dic. conſil. 319. n. 18. uerſic. 17. Et ii quidem adducti ea ratione ſunt, quod cauſa ẽt

5 iniuſta † excuſat a dolo, & fraude, l. igitur, §. poteſt, vbi gloſ. ff. de liberali cauſa, & ſimilia permulta congeſſi in tract. de recup. poſſ. rem. 5. n. 49.

Verum Alc. in d. præſumpt. 5. num. 3. verſ. nec obſtat, inquit, errorem illum non ſufficere ad vſucapiendum, ſed vt fruatur commodo ſucceſſoris, quoad inſtruendũ iudicium. Nam quoad id ſufficit, ne ſit in mala fide. Secundo itaque loco afferri ſolet l. ſi fur. §. 1. ff. de vſucap. qui tamen tex. cõtrarium probare videtur, dum negat, errantem poſſe vſucapere. Quare contrariam opinionẽ probauit Imola in l. ult. C. vnde vi, & ſenſit gloſ. in l. 1. C. vbi cauſa ſtatus dum requirit quaſi poſſeſſionem 20. annor. quando ſeruus iniuſtis de cauſis crederet ſe liberũ, & tamẽ ſi præſumeretur bona fides ſatis eſſet quaſi poſſeſſio 10. annorum, l. 2. C. de longi tempor. præſcr. quæ pro liber. & apertius eandem opinionem probauit Practica Papien. in forma reſponſionis rei conuenti in verbo præſcriptionis, num. 16. in fin. qui ſcribit idẽ ſenſiſſe Dynum, & Cyn. Idem ſcripſit Claudius Seyſſel. in d. l. Celſ. n. 25. ff. de vſuc. Et pro hac opinione affertur l. vlt. C. pro ſoc. quæ requirit errorem probabilem, vt uſucapioni locus ſit. Diſtinguit Alc. conciliando opiniones

6 in d. præſ. 5. in fin. quod aut adeſt longiſſimi temporis † curſus, & tunc vera eſt Bar. & ſequaciũ opinio, eſt ratio, quia (inquit Alc.) etiam ſine bona fide currit hoc caſu præſcriptio. Aut adeſt ſolus curſus decem vel viginti annorum, & tunc vera eſt opinio Imol. & hoc in caſu loquitur d. l. vlt. C. pro ſoc. Et hæc quidem fuit ante Alc. diſtinctio Imol. in l. Celſus, col. vlt. de vſuc. quam & ibi probat Franc. Balbus, num. 96.

7 Tertius eſt caſus, quãdo poſſeſſor caret titulo, † adeſt tñ longiſſimi temporis curſus. Hoc in caſu adhuc præſumitur bona fides. Ita ſcribunt permulti, quos cõgeſſi in commentariis de Arbitr. iudic. lib. 2. caſu 43. num. 1. & 2. & in conſ. 90. n. 75. li. 1. Et illis accedunt Abb. & Alex. quos ſtatim referam, & Verallus in dec. 68. n. 3. par. 1. & Maſc. in commentariis de probat. in concl. 224. Et ſi ab his diſsentit Rui. in conſ. 41. n. 29. li. 1. poſt Imolam, quẽ commemorat. Et ſubiungit Ruin. hunc temporis curſũ tollere præſumptionem malæ fidei, non tamen inducere bonam fidem, atque ita inter hæc duo conſtituit differentiam, & quod ut acute dictum, eſt conſiderandum, etſi aliter (vt dixi) ſentiant.

Extenditur primo, vt locum habeat hic caſus, etiam

8 ſi poſſeſſio † ſit contra ius commune. Nam adhuc ob tanti temporis curſum præſumitur bona fides. Ita Abb. in c. ſi diligenti, col. 4. verſ. ego dico, de præſcript. & in conſ. 102. col. 1. verſ. ex hoc enim reſponderi poteſt. li. 1. Alex. in conſ. 110. n. 6. li. 1. qui eiuſdem ſententiæ recenſet Io. And. & alios. Et huius ſententiæ eſt ratio, quia tãti

9 temporis curſus † habet vim legis, l. hoc iure, §. ductus aquæ. ff. de aqu. quot. & æſtiua. Et quia in hoc tanti temporis curſu nõ eſt neceſſe, quod adſit bona fides, vt multorum auctoritate ſcripſi in d. caſu 43. n. 6.

10 Extenditur ſecundo, vt procedat hic caſus etiam in † incorporalib. Ita Abb. præcit. in c. ſi diligenti, col. 4. uerſ. ego dico, de præſcr. & Ant. Gabr. in d. concl. 2. n. 42. uerſ. ſublimata, qui alios recenſet.

11 Quartus eſt caſus, † qñ poſſeſſor caret titulo, & adeſt ſolus curſus 30. annor. Hoc ẽt in caſu præſumitur bona fides. Ita ſcripſerunt permulti, quos congeſſi in tractatu de recuperanda poſs. remed. 13. n. 70. & in commentar. de arbitr. iudic. li. 2. caſu 43. n. 7. Et illis accedunt alii nõnulli relati ab Anton. Gabr. in d. concl. 2. n. 36. & præſertim Franc. Balb. in d. l. Celſus, num. 196. & Moder. Pariſ. in conſ. 20. num. 4. & Maſcard. in commentar. de proba. in concluſ. 225. n. 2.

Cæterum contrariam opinionem probarunt Rom. in l. Celſ. col. 2. uer. 3. in quantum, ff. de vſuc. & ibi Imol. col. ult. & ibidem Claud. Seyſel. n. 27. Ang. Aret. in §. ſi quis a non domino, n. 4. in Inſtit. de rer. diuiſ. Corn. in conſil. 136. n. 15. li. 2. & in conſ. 107. n. 8. li. 3. Hieron. Tort. inter conſil. Alex in conſ. 191. li. 2. Crau. in conſ. 146. col. ult. Non eſt tamen recedendũ a prima illa ſententia communi, vt ſcripſi in d. remed. 13. n. 70. Et rationibus argumentiſq. huius poſtremæ opinionis ſatisfacit Did. in dic. c. poſſeſſor, p. 2. §. 8. n. 3. de reg. iur. in 6.

Extenditur, vt locum habeat hæc præſumptio, etiam

12 qñ deinde † apparet de antiquiori alterius poſſeſſione. Ita Bar. in l. vlt. in fi. C. vnde ui, & Franc. Balb. in l. Celſ. n. 105. uerſ. iſtam ſuam, de uſuc.

Declaratur primo hic caſus, ut locum non habeat, qñ

13 huic † poſſeſſori reſiſtit ius commune. Nam tunc etiam poſt 30. annos non præſumitur bona fides, ſed mala. Ita Innoc. in c. 2. col. 3. uerſ. item nota, quod licet, de in integrum reſtit. & ibid. Ioan. And. n. 6. & alios plures commemorabimus infra in vltimo caſu, in ult. declar. Et in ſpecie Balb. in d. l. Celſ. nu. 105. uerſ. & præmiſſa procedunt, qui ſcribit hoc procedere etiam ſi mille annos poſſideret.

Digitized by Google

poſſideret. Et exemplum affert in laico poſſidente ſpi-
ritualia.

Declaratur ſecundo, vt locum non habeat caſus iſte,
14 quando præſumptionibus † conſtaret de mala fide. Ita
reſponderunt Aret.in conſ.103.num.7.in fin. & Corn.
in conſil.136.num 15.lib.2.Grat.in conſ.125.n.4.lib.1.
Boer.in q.211.n.18.Crau.in tract. de antiq.tempo.in 4.
par. princip.n.21.& Maſcard. in tract. de probationib.
in concluſ.225.num.15.

Declaratur tertio, vt non habeat locum, quando ma-
15 la fides † induceretur a ſtatuto, quod repugnaret cõtra-
ctui celebrato. Nam illa nõ tollitur curſu 30. annorum.
Ruin.in cõſ.41.num.28.li.1. Et dicemus infra in 7. caſu.
prima extenſione.

16 Declaratur quarto, non habere locum, vbi † agitur de
graui præiudicio. Ita Ruin. in d.conſ.41.num.32.verſic.
& vbi etiam, lib.1.qui huius opinionis recenſet Butr. in
c.cum eccleſia, col.vlt.de cauſa poſſ.& propr.& Maſc.in
d.concl.225.num.20.

17 Quintus eſt caſus, quando poſſeſſor † caret titulo, &
adeſt ſolus curſus longi temporis, nempe 10.vel 20. an-
norum Hoc in caſu adhuc præſumitur bona fides. Ita
ſcripſerunt Oldr.in conſil.244.col.3.verſ.præterea cum
quis. Io. Andr.in addit.ad Spec.in tit.de teſt.§. nũquid.
Bar.in l.Celſus, n.17.de vſucap. Bal.in l.vlt.colu.3.verſ.
aut loquimur reſpectu. C. vnde vi, Abbas in conſil.89.
col.3.verſ.& debet, lib.1.Aret.in conſil.111.col.1. verſ.
his breuiter præmiſſis. Alex.in conſil.6.colum.1.in conſ.
71.& in conſ.141.col.1.verſic.ſed in facto, lib.1. in con-
ſil.16.n.15.verſ.& ratione.& in conſ.24.num.18.libr.5.
Corneus in conſ.236.col.1.lib.2.& in conſil.26. col. ult.
verſ.& maxima, lib.4.Cur.Sen.in conſil.71. Princeps de
functus, nu.5.verſ.prima erit concluſio, & in conſil. pe-
nul.col.2.verſ.nec expedit. Decius in conſil.127.col. pe.
verſ.& ex poſſeſſione.in conſil.167.col.pen.ver.3. de bo
na fide, & in conſ. 226. in fine, & communem teſtatur
Iaſ.in l.clam poſſidere, §.qui ad nundinas, ff. de acquir.
poſſ.& Did.in c.poſſeſſor, parte 2.§.8. num. 2. de regul.
iur.in 6.Rolan.in conſil.3.num.94. lib. 11. & Maſcard.
concluſ.218.num.6. Cæterum aduertendum eſt, Ripam
in c.cum eccleſia, num.99.de cauſa poſſ.& propr. intel-
18 lexiſſe præcitatos Doct.loqui, quod curſu decem † ann.
tollitur præſumptio malæ fidei, non autem quod bona
fides præſumatur, ſicuti etiam differentiam hanc conſi-
derauit Ruin.in conſ.41.n.30.lib.1.quem & ſupra nu.7.
commemoraui, & idem ſcribunt alii relati a Maſcar. in
d.concluſ.225.n.19. Hic caſus multo magis procedit in
19 † iudicio poſſeſſorio, in quo præſumitur bona fides abſ-
que alia tituli probatione, ſicuti ſcribunt Inn.in c.2.col.
3.verſ.ſed ſi agitur, de in integr.reſtit.& ibid. Io. Andr.
verſ.& quãuis. Car.n.6.& Imol.col.ult.uerſ.item aduer-
te. Gem.in c.1.col.1.verſ.ſed pone, de præſcr.in 6.

20 Et hic caſus locum habet, etiam ſi poſſeſſor † habet
cauſam lucratiuam, vt ſcribit Did.in d.§.8.n.2.uerſ. &
procedit, ex ſententia gloſ.in l.ſuper longi, C.de præſcri
pt.longi tempor.

21 Sextus eſt caſus, quãdo poſſeſſor caret titulo, † & eius
poſſeſſio eſt recẽs, & noua. Hoc in caſu ſunt opiniones.
Nam Bar.in d.l.Celſus, n.17.ff.de vſucap. ex ſententia
gloſ.in l.ſi quis emptiones, C.de præſcr.30.vel 40.anno
rum ſcripſit, adhuc præſumi bonam fidẽ. Et idem affir-
marunt alii multi congeſti a Fran. Balbo in d.l. Celſus.
n.104.qui teſtatur ab hac communi opinione receden
dum non eſſe in iudicando, & conſulendo.

Ea ratione ii moti ſunt, quod poſſeſſor ſit in bona fi
de, & tamen careat titulo, vt inquit gloſ. in l.ſi quis em-
ptionis, C.de præſcript.30.ann.& confert cap.1. de præ
ſcript. in 6.

Nec repugnant rationes, & argumenta, quibus Inno.
& Bal.in c.per tuas, de teſtib. Imola in d.l.Celſus, colu.
pen.& in c.ult.de præſcript.& Felin.in c.ſi diligenti, nu.
25.eod.tit.exiſtimant, ꝙ imo hoc caſu non præſumitur
bona fides. Nã tex.l.ult.C.vnde vi, quo moti ſunt, ad rẽ
non pertinet, cum loquatur in eo, qui ſcit rem occupatã
ſuam non eſſe, quia tunc debet ſcire ad alios pertinere,
ſed nos loquimur in eo, qui neſcit rem eſſe alterius, cũ
propriã eſſe exiſtimet, & eſt in bona fide, licet titulo ca-
reat, ſicuti contingit in eo, qui a fide dignis accepit rẽ
illam maiorum ſuorũ eſſe, uel alio modo ad eũ ſpectare.

Extenditur hic caſus, ut habeat locum etiam, quãdo
22 † ſtatutum requirit bonam fidem. Nam illa adhuc præ-
ſumitur, nec probanda eſt, ſicuti tradit Crau.in trac.de
antiq. temp.in 5.partic.5.part.princ.nu.40. reiecta opi-
nione Barb.inter conſilia Calc.in conſ.28.col.3. etſi Ti-
raq.de præſcr.in gl.2.uerſ.id tamen, quod diximus, ui-
ſus ſit ſequi ipſum Barbat.

23 Declaratur primo non procedere, quando † apparet
de antiquiori poſſeſſione. Nam tunc noua & recẽs poſ-
ſeſſio præſumitur malæ fidei. Bart.in d.l.Celſus, nu.17.
uerſ.dico ego, ff.de vſucap.& ibidem Balbus num.105.
Idem Bart.in l.ult.C.vnde ui, & Alciatus in d. præſu.5.
nu.1. His accedit Prac.Papien.in forma reſponſionis rei
conuenti, in uerbo, præſcriptionis, num.16. dum ſequi-
tur Bar.in d.l.ult.C.unde vi. Hæc tamen præſũptio ma
læ fidei cauſata ab antiquiore poſſeſſione, allegari non
poteſt ab alio quam ab illo poſſeſſore antiquo. Ita poſt
Bar.ibi declarat Balb.in d.l.Celſus, n.105.

24 Declaratur ſecundo, vt locũ non habeat hic caſus in †
incorporalib. Nam in his noua recenſq. poſſeſſio nõ pr-
ſumitur bonæ fidei. Ita gl.Io.Andreæ, Innoc. Cardinal.
Calder.Butr.& Imola commemorati ab Anto. Gabr.in
d.li.7.concluſ.in tit.de criminal.concluſ.2.n.42.qui re-
cenſet & nonnullos diſſentientes.

Declaratur tertio, vt non procedat hic caſus, qñ extãt
25 † coniecturæ, & præſumptiones malę fidei, ſicuti ſcribũt
Aret.in conſ.103.n.7.in fi.Corn.in conſ.136.col.ult.lib.
2.& apertius Claud.Seyſel.in l.Celſ.n.39.ff.de vſucap.&
ibidem Balb.n.128.& alios retuli in li.2.de arbitr.iud.
caſu 225.num.1.ubi congeſſi 14. cõiecturas malę fidei.

Cæterum, contrariis coniecturis, & præſumptionibus
26 † receditur a præſumptione malæfidei, ſicuti ſex conie-
cturas recenſet Ripa in c.cum eccleſia, n.95. de cã poſſ.
& propr. Ex quibus quatuor hic referam.

27 Prima eſt, quæ a † fama publica ducitur. Nam illa tol
lit malam fidem, & bonam inducit. Ita Bar. in l. Celſus,
n.17.de vſucap.qui ob id dixit, quod ſi fama eſt, rẽ fuiſ-
ſe maiorum meorum, dicor bona fide illam poſſidere.
Idem reſponderunt Alex.in conſ.ult.lib.1.& Barb.in cõ
ſil.41.col.2.li.1.quos ſecutus eſt Rip.in d.c.cum eccleſia,
n.95.qui multis ſimilibus comprobat.

28 Secunda eſt coniectura, † quæ ſumitur ab aſſertione
uiri boni, & legalis affirmantis, ius mihi competere. Ita
Bart.in dic.l.Celſus, num.17.de uſucap.& in l.1. §. hoc
interdicto, ff.de itin.actuq. priua. Ripa in d.c. cum Ec-
cleſia, num.96. Et hæc coniectura multo magis locũ ha-
bet, quando is uir bonus eſſet ſummæ auctoritatis, ſi-
cut princeps, cuius auctoritas bonam fidem cauſet. Ita
Bal.in l.1.col. ult.C.de furt.& Ruin.in conſ.161.nu.37.
libro 1.

29 Ratio eſt, quia † viro bono credendum eſt, vt inquit
gloſ.in l.Titio fundus, ff.de cond.& demonſtr.quã mul-
tis exornauit Ripa ubi ſupra, & multo plura ſcripſerũt
Soc.ſen.in conſ.15.col.5.li.1.Pariſ.conſ.29.n.24.li.2.la-
tiſſime Neuiz.in li.5.Syluæ nupt.n.55.Crau.conſil.319.
num.14.& omnium melius Tiraq.in trac.de pœnis legũ,
cauſa 51.num.26.

30 Tertia eſt coniectura, † quæ ſumitur a ſignis itineris,
& aquæductus, ſicuti ſcribit Ripa in d.c.cum Eccleſia,
31 n.97.qui ſubiungit, inſignia † & arma inſculpta in eccle
ſia præſumptionem facere, quod bona fide is ſit in quaſi

poſſeſſione iuris patronatus illius eccleſiæ. Quam tradi-
tionem multorum auctoritatibus probat Ripa, & illis
accedunt quæ congeſſi ſupra in lib. 2. præſ. 59. num. 2. &
in hoc li. 3. præſ. 90. n. 10.

32 Quarta eſt coniectura, quando † contractus fuit con-
fectus palam, & adhibita præſentia affinium, vel aucto-
ritate iudicis. Nam tunc præſumitur bona fides. Ita in
ſpecie reſpondit Moder. Pariſ. in conſ. 10. n. 6. & 7. Alias
coniecturas quas recenſet Ripa in d. c. cum eccleſia, n.
98. & 99. iam ſupra ſuis locis explicauimus.

Septimus eſt caſus, quando poſſeſſor habet titulum a
33 lege † reprobatum, ſicuti quando conſtat obtinere poſ-
ſeſſionem ex contractu confecto aduerſus legis diſpoſi-
tionem, vel omiſſis iuris ſolemnitatibus. Hoc ſane caſu
præſumitur mala fides, l. 1. vbi Bart. C. de fide inſtru. &
iure haſtæ fiſcal. li. 10. c. qui contra iura, de reg. iur. in 6.
vbi Dyn. & confert l. penu. C. ſi vend. pign. & manifeſte
tradunt Bar. in l. quemadmodum, num. 7. C. de agric.
& cenſi. lib. 11. Pract. Papien. in forma reſponſionis rei
conuenti, in verbo, præſcriptionis, num. 17. Abbas in c.
ſi diligenti, num. 15. de præſcr. Alexand. in conſ. 46. nu.
5. li. 3. Barb. in conſ. 42. num. 9. lib. 1. Lucas de Penna in
l. 3. col. 3. verſ. 5. præſumpt. C. de apoch. publ. lib. 10. Bel-
lamera in conſ. 10. col. 17. verſ. 1. ratio. Socin. ſen. in con-
ſil. 29. col. 10. lib. 1. Fran. Balbus in l. Celſus, n. 96. ver. iſtā
concluſionem. de vſucap. & num. 108. hos ſecutus ſum
in lib. 1. de arbitr. iudic. caſu 225. num. 7. Afflic. in cap. 1.
in princip. num. 38. de feudo dato in vicem legis com-
miſſo. qui dixit, præſumi ſimulationem. Ripa in ca. cum
eccleſia, num. 94. de cauſa poſſ. & propr. Pariſius in cap.
ſi diligenti, num. 26. de præſcr. & in conſ. 40. num. 33. &
in conſ. 100. n. 67. li. 1. Soc. iun. in conſ. 69. n. 45. li. 1. Bel-
lon. in conſ. 32. n. 10. Plot. in l. ſi quādo, n. 199. 257. 260.
34 qui poſt alios, præſumit † ēt dolum. Crau. in conſ. 142. n.
12. Rol. in conſ. 60. n. 47. li. 4. & Arius Pin. in l. 2. in 2. par.
n. 37. C. de reſcind. vend.

Et huius ſententiæ ea eſt ratio, quod cum oēs tenean-
35 tur credere, leges & iura † fuiſſe bene & iuſte condita, &
ſe adſtrictos eſſe illa obſeruare, c. 1. de conſtit. nullus de-
bet nec cum ſana conſcientia poteſt credere, quod ſibi
liceat facere contra leges ipſas, niſi iuſtam excuſationis
cauſam habeat. Et prædicti quidem interpretes multa
afferunt exempla, vt ſi poſſeſſor emit a minore, a mulie-
re, ab eo cui bonis interdictum fuit, a Prælato Eccleſiæ
non obſeruata iuris ſolemnitate.

Extenditur primo, vt locum habeat hic caſus, non ſo-
36 lum quando ius ipſum commune reſiſtit, † ſed etiam qñ
repugnat ſtatutum. Ita reſpondit Ruin. in conſ. 41. nu.
29. li. 1. idem ſenſit Alex. in conſ. 73. lib. 2. & hos ſecutus
eſt Maſc. in d. tract. de prob. in concl. 225. n. 17. Eſt ratio
37 manifeſta, quia † ſtatutum dicitur ius ciuile & commu-
ne, quo ad ipſos ciues.

38 Extenditur ſecundo, quando † poſſeſſio eſt contra iu-
ris præſumptionem. Nam & tunc malæ fidei cenſetur.
Ita Ripa in d. c. cum eccleſia, n. 94. verſ. amplia etiā, ex
c. ad decimas, de reſt. ſpol. Idē ego ipſe ſcripſi poſt alios
in tract. de recup. poſſ. rem. 13. n. 72.

Extenditur tertio, vt locum habeat etiam, quando ad-
39 eſt † curſus longiſſimi temporis, nempe triginta annor.
Nam adhuc mala fides præſumitur, ſi apparet titulū eſſe
contra legis diſpoſitionem. Ita affirmarunt Inn. in c. 2.
col. 3. verſ. item nota, quod licet. de in integrum reſtit. &
ibidem Io. Andreæ, num. 6. Card. Zabarella col. penult.
q. 13. Bar. in l. quemadmodum, col. 1. verſ. nota ex hoc,
C. de agricol. & cenſ. li. 11. Baldus in l. ſuper longi, colu.
3. verſ. nunc habes, C. de præſcript. longi temp. vbi Ang.
col. 3. verſ. ſaluo niſi, Abbas in cap. bonæ, il 2. nume. 21.
de poſtulat. præla. & in conſ. 14. lib. 1. & in conſil. 19. lib.
2. Caſtr. in conſ. 70. Quia fruſtra. & in conſil. 429. In qua
dam. li. 1. Anch. conſ. ult. Alex. conſil. 73. lib. 2. Soc. Sen.
conſ. 29. in 1. dubio. lib. 1. Curt. iun. in conſ. ult. li. 2. Fran.
Balbus in l. Celſus, in 4. notab. verſ. 4. limitatur, de vſu-
cap. Pariſ. in conſ. 66. n. 125. lib. 3. & Did. in c. poſſeſſor,
in 2. par. §. 7. n. 5. verſ. hæc autem ſecunda, de reg. iur. in
6. Puteus in deciſ. 192. n. 3. lib. 1. Calcan. in conſ. 49. col.
5. verſ. nec aliter debuerunt, & Antonius Gabriel. lib. 7.
concluſionum, in titu. de criminal. concluſ. 2. num. 37.
Idem reſpondit Ruin. in conſil. 41. num. 29. libr. 1. cum
40 dixit, tempus longiſſimum non † tollere præſumptam
malam fidem cauſatam ex contractu confecto contra
diſpoſitionem ſtatuti.

Et hæc quidem recepta magis opinio retinenda eſt,
etſi idem Ruinus in conſil. 69. nu. 14. verſic. & quamuis
ēt, li. 1. poſt Imolam, Caſtrenſem, Buttium, & Romanū
diſsentit, quod etiam viſus eſt ſequi Maſcard. in præcita-
tis commentariis de probat. in concluſ. 228. num. 11. &
Crauet. de antiq. tempor. in 4. parte, in ea particula, quę
incipit, Materia, num. 7. qui alios plures refert, & ibidē
num. 12. diſtinguit inter titulum omnino a lege repro-
batum, ut eſt titulus ſimulatus, fœneraticius, & ſimilis,
& titulum reprobatum qualitate, vt eſt ille, quod bo-
na minoris alienari nō poſſint, non ſeruata certa ſolem-
nitate. Quæ quidem diſtinctio fuit etiam Aret. & Curt.
quos reprehendit Did. in li. 1. var. reſol. cap. 3. n. 8. uerſ.
cæterum opinio.

Declaratur primo ut locum non habeat hic caſus, qū
41 apparet † in eo contractu interueniſſe iuſtum pretium.
Nam tunc præſumitur bona fides. Ita reſpondit Pariſ.
in conſ. 13. num. 60. lib. 1. Et ſimile eſt, quod tradit Bal-
dus in l. ab Anaſtaſio, num. 2. C. mandat. cum ſcribit, q
quando conſtat de iuſto contractu, nil obeſt, quod clā
fuerit factum. Et huius traditionis ea eſt ratio, quod ſi
iuſtum adeſt pretium, nullum commodum is ſenſit, &
conſequenter dolo caret, l. & eleganter, §. ult. ff. de dol.
42 & reſpondit Rui. in conſ. 8. in fi. li. 4. cum dixit, † dolum
non præſumi in mendacio, quando nullum commodū
ex eo conſequitur mendax.

Declaratur ſecundo, non procedere ex qualitate per-
43 ſonæ, quæ probabilem habet † iuris ignorantiam, ſicuti
in ruſtico & muliere. Ita declarat in ſpecie Pariſ. in c. ſi
diligenti, n. 26. de præſcr.

44 Declaratur tertio, vt non procedat, quādo ius eſſet †
dubium. Nam tunc non dicitur in mala fide, ex quo
non dicitur mercari contra iura, cum eſſe poſſit, quod
iura ei faueant. Ita explicat in ſpecie Pariſ. in d. c. ſi dili-
genti, num. 26.

Declaratur quarto, vt non habeat locum, quādo ius
45 non † reſiſtit, licet non aſſiſtat, ſic in ſpecie declarāt Ri-
pa in c. cum eccleſia, num. 94. verſ. intellige iſtam, de cā.
poſſeſſ. & proprie. & Pariſ. in d. cap. ſi diligenti, nu. 26.
de præſcript. ex ſententia Bart. in l. ſed & ſi lege. §. ſcire,
ff. de pet. hæred. Nam tunc in dolo non præſumitur, ut
tradit Alciat. in tract. de præſump. reg. 3. præſump. 30. &
declarabimus infra lib. 5. præſumpt. 4. in 1. extenſione,
ubi una cum Alc. explicabimus d. §. ſcire, & traditionē
Balb. ibi.

Declaratur quinto, ut locum non habeat in ſucceſſo-
46 re † eius, qui longiſſimo tempore poſſedit, quod merca-
tus eſt contra iura. Ita Ruin. in conſ. 69. col. ult. verſ. præ-
terea quamuis, lib. 1.

Octauus eſt caſus, quando ex aliquo actu extrinſeco
47 colligi poteſt mala fides. Hoc caſu illa mala fides † præ-
ſumitur. Exemplum eſt, quando apparet fuiſſe denūcia-
tum emptori ne emeret. Nam ſi emit, & conſtat deinde
48 de non iure uenditoris, hic poſſeſſor præſumitur † mala
fide emiſſe, & mala fide poſſediſſe, ſicuti tradunt Bart.
in d. l. Celſus, n. 18. & ibidem Balbus nu. 110. & 111. Pra-
ctic. Papien. in forma reſponſionis rei conuenti, in ver-
bo, præſcriptionis, n. 17. ex l. ſi fundum, C. de rei uend.
Et declarat eo in loco eſſe uerum, quando denunciatio
fuit

fuit facta ante contractum, ſecus ſi poſt, & alia ad rem ſcripſi in lib. 2. de arbitr. caſu 225.

Eſt etiam ſecundum exemplum, quãdo poſſeſſor iſte confeſſus eſt extra iudicium, ſe mala fide poſſidere. Ita Bart. & Pract. Papien. præcitatis in locis, & Balbus in d.
49 l. Celſus, num. 119. Ea eſt ratio, quia † lingua eſt cordis nuncia, l. Labeo, ff. de ſupel. leg. Et confeſſio extraiudi-
50 cialis probat contra confitentem, donec † cõſtet de eius errore. Et dicitur probatio omnium melior, l. generaliter, C. de non num. pecun.

Tertium eſt exemplum ſecundum Bar. & Practic. Papienſem, vbi ſupra, ac Balbum in d. l. Celſus, num. 122.
51 q̃n extat † fama, rem eſſe alterius. Nam tunc præſumitur mala fides, ſicuti econtra præſumitur bona fides, quãdo fama eſt, rem fuiſſe maiorum ipſius poſſeſſoris, vt diximus ſupra. Bart. ſecuti etiam ſunt Socin. ſenior in conſil. 22. in fin. lib. 1. Afflict. in deciſio. 369. nume. 9. Socin. iun. in conſil. 69. nume. 52. lib. 1. & Alba in conſilio 28. num. 3.

Hoc tamen exemplum de fama, locum non habet, quando hic poſſeſſor emit ab habente titulum, & poſſe-
52 dit † longiſſimo tempore. Nam tunc etſi fama eſt, quod res illa eccleſiæ ſit, attamen non præſumitur mala fides in illo poſſeſſore. Ita Bald. in cap. vigilanti, de præſcript. Cuius doctrinam egregiam, & ſumme vtilem commendat poſt alios Balbus in dic. l. Celſus num. 122. verſ. limita prædictam.

53 Nonus eſt caſus, quando quis facit actum † naturæ conſentaneum. Hoc ſane caſu præſumitur in eo bona fides. Ita reſpondit Alex. in conſil. 142. col. 2. lib. 2. cum dixit, quod præſcribens libertatem contra ſeruitutem, pręſumitur in bona fide. Et Alexandrum ſecutus conſuluit Crau. in conſ. 6. num. 121. quod is qui vendidit ſalẽ, p̃ſumitur bona fide vendidiſſe, non autem ut contraueniret præcepto Principis, ne quis ſalem uenderet, ex quo
54 † emere & vendere, eſt actus naturalis libertatis. Et ſubiungit Crau. n. 122. poſt Bald. in conſ. 131. Procurator. li. 3. recipientem pecuniam a monacho, eſſe in bona fide, ob id, quod eius propriam eſſe credebat.

Decimus eſt caſus, quando quis publice, & palam ali-
55 quid, † etſi alioqui iure prohibitum, fecit. Nam & tunc præſumitur bona fide feciſſe, ſicuti dicimus matrimo-
56 nium bona fide fuiſſe contractum † inter affinitate coniunctos, quando palam actum id fuit, l. ult. ff. de ritu nupt. & l. ſi adulterium, §. inceſtum, ff. ad leg. Iul. de adult. & in ſpecie docuit Lucas de Penna in l. 3. num. 91. de pręſump. C. de apoch. publ. lib. 10. & copioſe diſſerui in lib. 2. de Arbitr. iudic. caſu 244. vbi congeſſi plura ſimilia, quod actus palam geſtus præſumatur bona fide factus, & de matrimonio decidit Put. in deciſ. 95. li. 2. qui declarat, niſi impedimenta iam fuiſſent publicata. Idem in deciſ. 118. n. 5. & 12. eod. lib. 1.

Titulus quando & quomodo temporis curſu reddatur validus, & nouus inducatur, vel præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Titulus inualidus fauore præſtantis, per ſubſequentes pręſtationes redditur validus.*
Ita tamen ſi præſtans eius ſit conditionis, vt proprio fauori poſſit renunciare. n. 2.
3 *Titulus inualidus odio eius, cui præſtatio fit, conualidatur ob præſtationes ſequutas. Idque ſi recipiens talis ſit, qui ſibi queat pręiudicare. num. 4.*
5 *Titulus auctoritate iuris publici inualidus, in inducenda obligatione fauorabili, quot annorum præſtatione validetur, nume. 6. & 7. Id autem intelligendum de titulo inualido ex defectu ſolemnitatis, non autem inhabilitatis perſonæ. num. 8. Vel ex defectu voluntatis eius, qui actum fecit, num. 9. Aut ſi eſſet cauſa fauoris ipſius tituli, num. 11.*
Vel præſtatio ſemel tantum pro tribus annis facta ſit, numero 12.
Idem ſi titulus inualidus eſt defectu ignorantiæ facientis actũ, num. 14. Aut ex defectu falſitatis. n. 15.
10 *Teſtamentum ex defectu voluntatis inualidum, neque etiam fauore piæ cauſæ obſeruari.*
13 *Præſtatio vnica pro decem annis non ſufficit, vt titulus pręſumatur.*
16 *Actus falſus non eſt actus.*
17 *Pecunia falſa non dicitur pecunia, nec ſoluentem liberat.*
18 *Titulum auctoritate iuris publici inualidum, in fauorabili obligatione inducenda, triennali pręſtatione confirmari, verum eſt in veroſimilibus.*
Item vt præſtatio fiat eo modo, quo legatum eſt, vel relictum, num. 19.
20 *Alimenta diuerſis modis, vel diuerſis in locis præſtari parum refert.*
21 *Titulus authoritate iuris publici inualidus, in inducenda obligatione non fauorabili, decennali præſtatione non conualidatur.*
22 *Titulus nudo pacto cauſatus, cur decennali præſtatione non confirmetur.*
23 *Debitor naturaliter tantum, ſponte ſoluendo agnoſcit, & confirmat debitum.*
24 *Actus noſtri voluntarij non extenduntur, niſi quatenus neceſſitatem inferunt. Id tamen referendum ad omnino voluntarios, num. 25.*
26 *Tempus nec modus eſt obligationis inducendæ, nec inualidæ confirmandę. De quo tamen tempore id intelligendum, n. 55.*
27 *Falcidia cum poteſt vti hęres, legatum vnum integrum pręſtãdo, ſibi præiudicat etiam quoad alios legatarios.*
28 *Solutio facta ex annuo debito, quomodo cauſam limitatam habeat.*
29 *Solutio debiti unius, in alio non infert obligationem.*
30 *Diſpoſitio concepta in unum tempus, non extenditur ad aliud.*
31 *Pactum nudum, etſi titulus ſit inualidus, ob ſequutas tamẽ pręſtationes cur confirmetur.*
32 *Titulus auctoritate iuris publici inualidus, in inducenda liberatione ſolo temporis curſu, confirmatur per ſubſequentem pręſtationem uel patientiam.*
33 *Immunem aliquem aut tanquam exemptum ſe gerere, qui paſſus eſt, confirmare uidetur titulum illius.*
34 *Titulus inualidus auctoritate iuris publici, in inducẽda liberatione, quę ſolo temporis curſu fieri non poteſt, quia ius reſiſtit, confirmatur tamen ſi ſubſequens pręſtatio fiat ab eo qui contra ius commune poteſt diſpenſare.*
Secus ſi ab eo, qui contra ius commune diſpenſare non poteſt. num. 36.
35 *Immunitatis titulum inualidum, curſu quadraginta annorum confirmari.*
37 *Cenſus a præſtatione qui principi debetur, nullo temporis curſu quem liberari.*
38 *Titulus ad inducendum obligationem, probatur curſu tanti temporis, cuius initij memoria non eſt in contrarium.*
39 *Vetuſtas uicem legis obtinet.*
40 *Bona eccleſię curſu temporis immemorabilis pręſcribi.*
41 *Dominium directum tempore immemorabili acquiri.*
42 *Temporis curſus immemorabilis operatur, ut id quod uitioſum pręſumi poterat, ualidetur, & de uitio eius latenti, non ſit amplius quęrendum.*
43 *Tempus immemorabile uim priuilegii obtinet, conceſſi a principe ex certa ſcientia.*
Item uim pacti obtinet. num. 44.
45 *Tempus immemorabile ſufficit ad inducendum obligationem, & contra eccleſiam, abſque aliquo alio titulo. Nec neceſſariam eſſe tituli allegationem, n. 46. Exceptis tamen caſibus ennumeratis, num. 47. & 48.*
49 *Tempus immemorabile habere uim tituli. non procedit, quando*

Digitized by Google

-da de iniſtio vitioſo appareret.

50 *Præſumptio ex curſu temporis immemorabilis exurgens, iuris eſt & de iure, nec probationem admittit in contrarium.*

51 *Tempus longiſſimum veluti 30. vel 40. annorum, ad inducendã obligationem ſufficere.*

52 *Præſcriptione 30. annorum ſola bona fides ſufficit, nec titulus eſt neceſſarius.*

Idque etiam in his quę maximi ſunt præiudicij, n. 53.

54 *Annorum 10. vel 20. curſus, ad inducendam obligationem vel titulum, reſpectu futuri temporis non ſufficit.*

56 *Præſtationis vſus non producit effectum, niſi ad illud tantum, quod eſt factum, vel ad id quod ex eo neceſſario infertur.*

57 *Curſus longi temporis ſolum, ad inducendam liberationem non ſufficit, quando ius commune reſiſtit.*

Aliud ſi ius commune non reſiſtat, vbi ſecundum naturam actionum, iudicium fit, n. 58.

59 *Præſtatione decennali præſumitur titulus, in præiudicium illius tantum, qui vniformiter aliquid præſtitit, vt in futurum præſumatur obligatus. Et quæ ſint rationes, n. 60.*

Idq. extenditur etiam ad Eccleſiam in rebus temporalib. n. 61. Item & ad fiſcum, n. 68. Item locum habet in ruſtico, & muliere, num. 70. Et hoc adeo, vt ſi per decennium præſtiterit, per aliud decennium præſtare deſierit. n. 71.

62 *Eccleſia quo ad res temporales vtitur iure communi.*

63 *Diſpoſitio generalis comprehendit etiam caſum priuilegiatum.*

64 *Lex ciuilis de rebus eccleſiæ ſtatuere nequit.*

65 *Prælatus Eccleſiæ poteſt præiudicare negligendo, non tamen faciendo.*

66 *Prælatus eccleſiam obligare ſine iuſta cauſa, & debitis ſolennitatibus non poteſt.*

67 *Penſionem præſtans Eccleſiæ pro re tanquam emphyteutica per decennium, præſumptionem habet, eam pro tali ſibi fuiſſe conceſſam.*

69 *Fiſcus a pari cum priuato procedit, & in caſibus non expreſſis iure priuatorum vtitur.*

72 *Præſtatione decennali titulum præſumi in illius præiudiciū, qui vniformiter aliquid præſtitit, verum eſt, ſi obligatio & cauſa allegetur in libello, ſpecifice quidem & clare.*

Et quot præſtationes annuatim hanc ob cauſam factæ fuerint. num. 73.

74 *Præſtatione decennali præſumi quidem titulum, & iuſtam cauſam, præſumptione iuris, probari tamen poſſe contrarium, & ob aliam cauſam ſolutionem factam fuiſſe.*

75 *Præſumptione quæ ex curſu temporis oritur, recedimus, quando de veritate conſtat in contrarium.*

76 *Pręſtatione decennali præſumi titulum fallit, vbi contra recipiētem aliqua legis diſpoſitio repugnet.*

77 *Laicus decimas eccleſiæ poſſidere nequit, aut beneficiorum collationem.*

78 *Epiſcopus aſſerens ſe habere ius percipiendi decimas in alterius diœceſi, non tutus eſt, ob id quod diu perceperit.*

79 *Pręſtatione decennali non præſumitur titulus, cui ipſa iuris pręſumptio repugnet.*

Vel ſi allegetur titulus, qui a lege habetur pro non titulo. numero 81.

80 *Ruſticus pręſtans nobili per decennium aliquid ſine cauſa, non cenſetur in futurum ſe obligaſſe.*

82 *Hoſpitalitatis cauſa pręſtans quid monaſterium aut Abbas illius non obligare ſe in futurum voluiſſe præſumuntur.*

Quid autem ſit fauore piæ cauſæ, n. 83.

84 *Præſtatio vnica facta pro decem annis, non inducit præſumptionem tituli & iuſtæ cauſæ.*

85 *Vſurarum vnica præſtatio, non ſufficit ad obligationem pro futuro tempore inducendam.*

86 *Præſtatione decennali titulum, & iuſtam cauſam præſumi, verum eſt, ſi recipiens vere & clare probet per decennium factā non autem ſi vltimis tribus annis tantum. Item, ſi præſtationes vniformes fuiſſe probet. n. 88.*

87 *Decēnii curſu præſumi ſolemnitatem actus, verum eſſe, ſi de actu vere conſtet, non autem ſi pręſumptiue ſolum.*

89 *Pręſtatione decennali titulum, & illius cauſam iuſtam, fauore minorum non præſumi.*

90 *Pręſtationis cauſa iuſta, & titulus, ad obligandum aliquem ad ius perſonale, niſi curſu 20. annor. non pręſumitur.*

91 *Pręſtationis cauſa, & titulus, in præiudicium tertii non niſi 20. annorum curſu pręſumitur.*

92 *Titulus & illius iuſta cauſa, contra patientem, vel ad commodũ illius, quot annorum ſpacio pręſumatur? Si nimirum de leui illius incommodo agatur, num. 93. & quid ſi de pręiudicio magno, num. 94. Quibus autem id caſibus non habeat locum. num. 95. & 96.*

97 *Titulus liberatorius a lucro odioſo, contra patientem de cuius magno præiudicio agitur, decennali patientia pręſumitur.*

Et quid in titulo liberatorio a lucro fauorabili, contra patientē, num. 98.

99 *Titulus in beneficialibus ſola decennali patientia non pręſumitur.*

PRAESVMPT. CXXXI.

POſteaquam ſuperiore diſputatione multa de titulo, & bona fide diſſeruimus, congruus hic locus poſtulat, vt explicemus, quando, & quomodo curſu temporis, titulus validus præſumatur, vel inutilis confirmetur, vel nouus inducatur. Quam quidem diſputationem copioſe, & docte admodum explicauit ſuo pro more Iuriſconſultorum Coriphæus, Bart. in l. cum de in rē verſo, ff. de vſur. Et quanquam vere ad rem noſtram ſolum pertineant quæ Bar. ſcripſit in col. 2. verſ. veniamus ad tertium. Attamen cum non parum lucis illa recipiãt, ab his quæ Bart. ipſe in duabus præcedentibus quæſtionibus expoſuit. Ea propter non grauabor, ipſius Bart. ordinem, & veſtigia in multis ſecutus, de ſingulis diſſerere. Tria itaq. capita ſua in traditione cōplectitur Bar. quartum ego, ex eiuſdem tamen verbis ſubiungam.

Primum eſt caput, quãdo præcedit titulus inualidus, & ambigitur, an ex ſubſecutis præſtationibus ille cōualidetur? Hoc in capite una cum ipſo Bart. diſtinguo atq. conſtituo plures caſus.

Primus eſt, quando titulus eſt inualidus fauore præ-
1 ſtantis. Hoc in caſu titulus iſte † conualidatur per ſubſequentes præſtationes. Ita Bar. in d. l. cum de in rem verſo. col. 2. verſ. verum tamen. & ibid. Flor. num. 9. verſ. aut titulus præcedens, quam quidem ſententiam probat Bar. primo arg. tex. l. pen. in fi. & l. ult. ff. de inoff. teſtam. ubi ſi filius ſubſcripſit, uel alio modo approbauit teſtamentum patris, in quo fuit exhæredatus, adeo dicitur illud conualidaſſe, ut a querela excludatur.

Secundo adducit l. filio præterito, ff. de iniuſt. rup. & irrito teſt. quo loci ſi filius a patre præteritus, abſtinuit ſe ab hæreditate, adeo dicitur conualidaſſe teſtamentũ, quod alioqui nullum dicere poterat, ut libertates, & legata in eo relicta præſtanda ſint.

Tertio confert le. 2. C. ſi maior factus ratum hab. ubi curſu temporis redditur ualidus ille titulus, quē antea poterat is minor dicere nullum & inualidum.

Quarto adduci tex. auth. ſed cū teſtator, C. ad le. Falc. quæ ſane conſtitutio ad rem noſtram melius, quam cōmemorata pertinet, illis in uerbis. Item ſi hæres quædā legata, ſubſtantiæ ſuæ menſuram agnoſcens, præſtat inſolidum, neque ex his repetitio, neque ex aliis permittitur retentio.

Quinto motus eſt Bar. ratione, quia quilibet poteſt renunciare proprio fauori, l. pen. C. de pactis. Cum ergo titulus ſit inualidus fauore præſtantis, & is uelit eſſe ualidum, dum ea cauſa perſeuerat præſtando, ſequitur dicendum, titulum conualidari.

Declaratur hic caſus, ut locum habeat, qñ iſte pſtans
2 † eius eſt conditionis, ut poſſit renunciare proprio fauori, ſecus ſi non poſſet. Ita Bar. in d. l. cum de in rē verſo. col. 2.

16.col.2.verſ.quod intellige, & Flor.in d.nu.9.verſ.aut titulus præcedens,arg.l.doli excep.verſic.diuerſum eſt, ff.de donat.

3 Secundus eſt caſus, quando titulus † eſt validus odio eius, cui fit præſtatio. Hoc etiam in caſu ob ſubſequentē præſtationem titulus conualidatur. Ita Bart.in d.l.cum de in rem verſo,col.2. uerſic.quandoque præcedit titulus, ff.de vſuris.& ibid.Florian. num.9. verſ.aut titulus eſt inualidus, & Curt.iun.in l.ſi certis annis,n.18.C.de pact. Et motus eſt Bart.primo rext.l.ſed Iulianus, §.vlt. cum l.ſeq.ff.ad S.C.Maced.quo loci ſi effectus paterfa. reſtituit mutuo ſuſceptam pecuniam,dum eſſet filiusfa. dicitur conualidaſſe titulum mutui,qui alioqui erat inualidus odio mutuantis, ſic diſponente S.C.Maced.

Secundo adduxit l.cum fidem, C.de non num.pecun. cuius verba hæc ſunt. Cum fidem cautionis agnoſcens, etiam ſolutionem portionis debiti, vel vſurarū feceris, intelligis te de non numer.pecun.nimium tarde querelam deferre.

Cæterum exiſtimauit Fulg.quem ſecutus eſt Cur.iun. in d.l.ſi certis annis, nu.18.id contingere, quia per ſubſequentes præſtationes & ſolutiones,lex præſumit præceſſiſſe pecuniæ numerationem. Et textum hunc ſic ibi ſunt interpretati Bald.& Salic. & late Soc.ſen.in conſil. 143.num.18.lib.1.

Tertio ea ratione vſus eſt,quod quilibet poteſt renūciare proprio fauori,l.penul.C.de pactis.ergo recipiens præſtationem approbare dicitur titulum illum inualidum,atque ita cenſetur renunciare proprio fauori, quo alioqui poterat dicere titulum inualidum.

Declaratur hic caſus,vt locum habeat,quando is præ-
4 ſtationem † recipiens, talis eſt, vt poſſit ſibi præiudicare,alias ſecus. Ita præcitatis in locis declarant Bart.& Florian. ſic intelligentes d.l.ſed Iulianus,§.vlt.cum leg. ſeq.vbi mutuum reſtitutum a curatore eius,qui cum eſſet filiusfam. mutuo pecuniam ſuſcepit,non conualidatur contractus ipſe mutui.

5 Tertius eſt caſus, quādo † titulus eſt inualidus authoritate iuris publici, vtputa ob defectum ſolemnitatis, & agitur de inducenda obligatione in caſu fauorabili. Hoc in caſu conualidatur titulus præſtatione triennali. Ita Bart. in dicta l.cum de in rem verſo, col.2.verſ.primo caſu, & ibid.Floria.n.9.verſ.primo caſu, ſi verſatur. ff.de vſur.qui ſic intellexerunt leg.1. C.de fideicom.vbi ex teſtamento inualido fauore ipſius vltimæ voluntatis & alimentorum, eo in teſtamento relictorum, triennalis præſtatio ita titulum legati inualidum cōualidat, vt in futurum hæres illa alimēta præſtare teneatur. Et hāc interpretationem probarunt fere omnes, teſte Iaſ.in d. l.ſi certis annis,col.1. C.de fideicom. Et idem affirmarunt Dec.in d.l.ſi certis annis, nu.7.& ibidem Cor.ſen. nu.6.Curt.iun.num.15. Claudius Seyſel. num.6.& Gozad.nu.5.Et his accedunt Alex. in l.qd de bonis.§.non ideirco, nu.1. ff.ad leg.Falc.& ibidem Herculanus col. 3.verſ.ſoluit tertio.Io.a Platea in l. quicunque.colum.1. C.de apochis publicis, libr.10.Bernardus Diaz in reg. 31.Guliel.Benedict.in c.Raynutius, in verbo,ſi abſque liberis moreretur, il 2. nu.179.de teſtamen.Fernandus Vaſquius in commentariis controuerſiarum illuſtrium, ca.84.num.42. Anton.Padilla in d.l.1.col.2. C.de fideicom. Nec repugnat cōſideratio Cattonis Sacci in d.l.ſi certis annis, quam authoris nomine ſuppreſſo refert ibidem Decius num.12.verſ.1.vltra quod,in d.l.1.C.de fideicom.alimenta erant menſtrua, & propterea præſtita triginta ſex vicibus. Non inquam repugnat conſideratio hæc, cum & ibi annuū veſtiarium fuerit relictum,& tamen ſufficit triennio fuiſſe præſtitum.Non etiam obſtat,ꝙ dixit.Dec.præcitato in loco,nu.12.verſ.vltimo, quod in caſu d.l.1.C.de fideicom.legatum erat incertū, non autem in minus ſolemni teſtamento relictum.Quæ conſideratio fuit prius Curtii ſen. vt referunt Curt.iun. in d.l.ſi certis annis,num.4.& Padilla in d.l.1.nu.2.Nō equidem hoc verum eſſe exiſtimo, quia ſatis fuiſſet declaratum vnica præſtatione, cum vnus ſolus actus declaret voluntatem, l.Paulus, ff.rem rat.hab.& tamen in d.l.1.requiritur triennalis præſtatio.

Extenditur hic caſus, vt locum habeat in caſib.ſimili
6 bus † habentibus eundem fauorem, ſicuti eſt cauſa dotis.Ita poſt Bar.& alios docuit Iaſon in d.l.1.nu.3. C.de fideic.d.l.ſi certis annis,col.1.quos ſequor,etſi Dec.ibidem.nu.8.& 9.poſt Salicetum,quem refert, diſſentiat, cum Barr.etiam ſenſit Florian.in d.l.cum de in rem verſo,num.7.qui num.8.ſubiungit, idem eſſe in legato fa-
7 cto pro † refectione pontium, & viarum, quod ſenſit & Iaſ.præcitatis in locis, & Iacobinus in d.l.ſi certis annis,num.4.& 5.

Declaratur primò hic caſus, vt locum habeat,quādo
8 titulus eſt inualidus ſolemnitatis † defectu, ſecus ſi defectus inhabilitatis perſonæ. Sicuti quādo teſtator, qui legauit alimēta, erat inhabilis ad teſtandum, & legandum,tunc etiam ſi hæres per triennium præſtitit illa alimenta, non tamen conualidatur legatum, vt in poſterū teneatur illa præſtare.Nam tunc lex adeo reſiſtit, vt nō dicatur nata obligatio aliqua,nec ciuilis,nec naturalis. Ita declarando d.l.1. C.de fideicom.ſcripſerunt Angel. in d.l.ſi certis annis, num.10 C.de pact.& ibid.Iaſ.nu. 4.verſic.1.quando.& idem in d.l.1.num.4. C.de fideic. qui eiuſdem opinionis recenſet Florian.in l.ſi de in rem verſo,num.9.ff.de vſur.Idem affirmauit Ant.Padilla in d.l.1.num.8.C.de fideicom.

Declaratur ſecundo, vt non procedat hic caſus,quan
9 do titulus eſt inualidus † defectu voluntatis eius, qui actum fecit, ſicuti quando prædictum teſtamentum, in quo relicta fuerunt alimenta, eſt inualidum defectu voluntatis ipſius teſtatoris. Nam tunc etſi titulus ſit fauorabilis,& præſtatio triennalis acceſſit,non tamen is titulus conualidatur. Ita declarando d.l.1.C.de fideic.cenſuit Angelus in d.l.ſi certis annis, num.10.quem ſecuti ſunt Florian.in d.l.cum de in rem verſo, num.9. Iaſ.in d.l.1.num.4. verſ.2.limi.& in d.l.ſi certis annis,num.4. verſ.2.limitat, & ibidem Curt.ſen.num.11.Iacobin.nu. 11.& Dec.num.10.verſ.3.ſimiliter, C.de pact.Ant.Padilla in d.l.1.num.7.C.de fideicom.Non enim teſtamē-
10 tum inualidum defectu † volūtatis,obſeruari debet etiā fauore piæ cauſæ, ſicuti præter allegatos a Dec.copioſe tradit Tiraq.in tract.de priuilegiis piæ cauſæ.

Declaratur tertio,vt locum non habeat hic caſus, qn̄
13 ceſſat † cauſa fauoris ipſius tituli, ſicuti quando alimēta relicta fuerunt diuiti. Non enim tunc fauorabilis eſt diſpoſitio l.illud, vbi gl.C.de ſacroſan.eccleſ.Ita declarant Ang.in d.l.ſi certis,& Florian.in d.l.cum de in rem verſo,num.8.in fin.

Cæterum ab Angelo diſſentiunt Salic.in d.l.1.in fin. C.de fideic.Alex.in d.l.ſi certis annis, quem & ibid.viſus eſt ſequi Iaſ.num.4.verſ.3.limit. & ibid. Dec.nu.9. uerſic.& prædicta,l.1.& idem Iaſ.in d.l.1.num.4.verſic. 3.ſingulariter, C.de fideicom.& Iacobin.in d.l.ſi certis annis,num.10. Exiſtimo declarationem non eſſe de genere,(vt dici ſolet)regulæ.Cum enim caſus noſter ſit,quādo titulus eſt fauorabilis, non poteſt ei adaptari caſus, quando titulus caret eo fauore.

12 Declaratur quarto, vt locum non habeat hic caſus,† quando præſtatio facta fuit ſemel tantum pro tribus ipſis annis.Nam tunc non conualidatur titulus iſte inualidus. Ita in ſpecie poſt Ioan. Fabri, & alios a ſe allegatos, declarant Iaſ.in dict.leg. ſi certis annis, num.4. verſic.quarto notabiliter limita, C.de pactis, & in dict. leg.1.num.4. verſic.6.conceptam, C.de fideic. & Dec. in d.l.ſi certis annis, qui tamen dixit, non eſſe congruā limitationem ad d.l.1. C.de fideic. Idem quod Ioā.Fabri.

Digitized by Google

bri, prius ſcripſit Bald.in l.quicunque.num.4. Cod.de apoch.publ.lib.10. Ad rē tñ noſtram confert a fortiori, ꝙ dicemus infra in 5.declaratione tertij capitis, quod
13 † vnica præſtatio ꝓ decē annis, non ſufficit, vt præſumatur titulus. ♃terum ſcribit Iaſ.in d.l.ſi certis annis.n.6. verſ.7. limita. & in d.l.1.nu.4.uerſ.7. quod qñ legatum eſſet vnicum tantum, & dies ſemel cederet, tunc vnica ſolutio ſufficeret.

Declaratur quinto, vt locum non habeat, quādo titu
14 lus ipſe eſt inualidus defectu † ignorantię facientis actū, ſicuti quando teſtamentum, in quo relictum eſt legatū alimentorum, nullum eſt ob id, quod pater præterit filium ignoranter. Nam tunc etiam ſi alimenta per triennium prçſtiterit hæres, non tamen conualidabitur teſtamētum, vt teneatur hæres in poſterum illa præſtare. Ita Ang.in d.l.1.C.de fideicom.quem ſic refert Iaſ.ibidem num.4.verſ.4.limita, & idem Iaſ.in d.l.ſi certis annis, n. 6.verſ.5.limita, C.de pact. Sed vere Ang.hoc non ſcripſit. Hanc tamen declarationem probarunt Lancellot. Dec.in d.l.ſi certis annis, col.3. & Ant.Padilla in d.l.1. num.6.C.de fideicom. Eſt enim defectus præteritionis maior illo ſolemnitatis, vt docuit Alex. in l.poſthum. num.13.C.de bon.poſſ.contra tab.

Declaratur ſexto, vt locum non habeat hic caſus, qñ
15 titulus eſt inualidus † defectu falſitatis, ſicuti quando teſtamentū, in quo relicta fuerunt alimenta, falſum eſt. Ita declarant Angel. in d.l.1. C.de fideicom.& ibidem Iaſ.num.4.verſ.5.limita, & idem Iaſ.in l.ſi certis annis, num.6.verſ.6.limit.C.de pact.

16 Et huius declarationis ratio eſt, quia actus † falſus, non eſt actus, l.vbi autē.§.cum dicitur, ff.de in diem addic.vbi falſus emptor, non dicitur emptor, arg.l.eleganter, §.qui reprobos, ff.de pignor.actio.vbi pecunia falſa
17 non liberat ſoluentem, † quia non dicitur pecunia, & cōfert text.l.Paulus, ff.de verborum ſignific. Non enim titulus ipſe falſus, atque ita non confectus ab eo, cui falſo tribuitur, dici vnquam poterit eſſe ſecundum illius voluntatem.

Non hic commemoro declarationem illam Iaſonis in d.l.ſi certis annis, nu.9.verſic.octauo & vltimo, C.de pact. & in d.l.1.num.5.verſ.8. C.de fideicom.de approbatione expreſſa tituli inualidi: cum non conueniat noſtræ huic tractationi. Et declarationem hanc explicat Dec.d.l.ſi certis annis, num.12.verſ.5.limitatur.

Declaratur ſeptimo hic caſus, vt locum habeat, quā
18 do diſpoſita in eo titulo alioqui inualido, † ſunt veriſimilia, ſecus ſi veriſimile non eſt, eum qui diſpoſuit, titulumque conſtituit, ſic diſponere, & ordinare voluiſſe, quemadmodum ſi teſtator reliquit alimenta, quæ conſideratis eius bonis, in futurum præſtari non poſſunt. Nam tunc etiam ſi hæres per triennium ea præſtiterit, non conualidabitur legatum pro futuro tempore. Ita declarat Rom.in conſ.122.num.2. quem ſecutus eſt Padilla in d.l.1.num.5.C.de fideicom.

Declaratur octauo, vt locum habeat hic caſus, quando hæres per triēnium præſtitit alimenta eo modo, quo
19 † fuerunt legata, ſecus ſi diuerſo modo. Ita Corn.in d. l.1.nu.4.C.de fideic.& ibidem Padilla nu.4. Exemplum afferunt, vt ſi teſtator iuſſit alimenta præſtari in domo, & hęres præſtitit extra domū. Non enim præſtatio hęc, inducit legati approbationē. Et huius declarationis auctorem recenſent Baldum ibidem: cum tamen meo in codice hoc non ſcripſerit, ſed potius contrariū, nu.12. cum dixit, ꝙ ſi teſtator reliquit alimenta, & hæres vno anno præſtitit frumentum, alio vero anno uinum, & tertio anno veſtes, dicitur conualidatum legatum, vt in poſterum teneatur. Hæc traditio, de qua Iaſon in d.l.1.nu. 3.ver.3.mirabiliter, repugnare videtur illi Cornei, & Padillæ. Ego ſentio cum Baldo, in d.l.1.num.12.ſi quidem ſatis approbaſſe dicitur hæres teſtamentum, atque ita il lud legatum, cum illius diſpoſitionis cauſa præſtitit. Et
20 parum mihi referre videtur, † quod alimenta diuerſis modis, vel diuerſis in locis prçſtiterit: cum ſatis ſit, ꝙ in ſubſtantia ſint eadem alimenta, & ad eundem tendant finem, ac effectū, quem cogitauit teſtator, qui ſane finis ac effectus eſt, vt is legatarius alimenta conſequatur.

Quartus eſt caſus, quādo titulus eſt inualidus auctoritate iuris publici, & agitur de inducenda obligatione
21 in caſu, in quo nullus adeſt fauor. Hoc ſane caſu † nō conualidatur titulus de decennali præſtatione. Ita Bart.in d.l.cum de in rem verſo, col.1.verſ.aut fauor non verſatur, ff.de vſuris, qui ſic intellexit l.ſi certis annis, C.de pactis. Et Bart.ſecuti ſunt ibid.Salic.col.1. verſic.oppono quarto, & nu.4.Ruin.in conſ.156.num.15.lib.1.Vaſquius in commentariis controuerſiarum illuſtrium, c. 84. num.41. etſi permultos Doct.congerat, qui hoc in caſu non loquuntur. Et paſſim Doctores, quos ſtatim referam, admittunt hunc ſenſum. Cæterum grauis eſt inter Doctor.contentio, qua ratione ſic conſtitutum ſit in d.l.ſi certis annis, quod decennalis præſtatio non con
22 ualidet titulum pacto † nudo cauſatum, cum ex pacto ipſo nudo oriatur actio, quando de deliberata promittētis volūtate apparet, vt in pacto nudo geminato tradūt Doct.in l.legem, & in l.ſi pacto quo pœnam, C.de pact. Porro hic apparet de deliberata voluntate promittētis, ex quo tam diu prçſtitit, quod promiſit, l.ſi mulier.C.ad Velleian. Dicēdum ergo videbatur, pactum illud nudū fuiſſe diuturna hac præſtatione conualidatum. Et acce
23 dit, qd debitor naturaliter † tantum, ſponte ſoluendo, agnoſcit, & confirmat debitum. Huic dubitationi varie tentarunt ſatisfacere Doctor. accurate conſiderando, qua ratione ita conſtitutum ſit, in d.l.ſi certis annis. Primam hanc rationem conſiderauit Sali.in d.l.cū de in rē
24 verſo, num.4.qui exiſtimauit ita ſancitum, † quia actus noſtri voluntarii non extenduntur, niſi quatenus de neceſſitate inferunt.l.1.§.ſi quis hoc interdicto. vbi Bart. in fin.ff.de itinere actuque priua. & alios commemoraui in commentariis de retinenda poſſ.remed.5. nu.64. cum ergo ſemel vel pluries præſtiterit ſua voluntate id, ad quod compelli non poterat, non cenſetur in poſterū obligatus. Et rationem hanc ſuppreſſo Saliceti nomine, ſibi vendicauit Curt.iun.in dict.l.ſi certis annis, num.2. Quę ſane ratio vera non eſt, vt animaduertit & recte Io. Coraſ.in lib.3.Miſcellan.iur.cap.15.num.7. Nam quod dicimus, facta non vlterius æſtimari, & extendi, quam ex actus geſti neceſſitate inducatur, obtinet in actibus
25 omnino † voluntariis, ad quos quis nullo iure cogebatur, l.Lucius, §.teſtator, de leg.2.l.tutori, C.de neg.geſt. l.voluntariæ, C.de excuſat.tut.& l.2.C.de his, qui ſponte pub.múner.ſubeunt, lib.10. At nos tractamus de actibus, quos præcedit naturalis obligatio, qui ideo facti videntur ad eius obligationis confirmationem, l.vlt.C.ad leg.Falcid.

Secunda eſt ratio conſiderata a Caſtr. & Iaſ.in d.l.ſi
26 certis annis. quòd ſicuti tempus † non eſt modus inducendæ obligationis, l.obligationum fere, §.placet, ff.de act.& obl g. Ita nec inualidæ confirmandæ, d.l.ſi certis annis, etſi modus eſſe poſſit probandæ obligationis efficacis allegatæ, l.cū de in rem verſo, ff.de vſur. Quę ratio bona non eſt (inquit Coraſ.in d.c.15.) cum non quæramus, an ſolus temporis lapſus obligationē inducat, ſed an præſtatio illa vltra temporis lapſum ſecuta, quæ a debitore heri uidebatur, in executionem præcedentis nudæ promiſſionis, in futurū obliget. Tertia eſt ratio, quā conſiderarunt Alber.Bald. & Caſtellioneus in d.l.ſi certis annis. quia temporalis illa præſtatio facta eſt a debitore, ad ſe liberandū ab illa naturali obligatione, uñ nō dēt obligationem roborare, aut inducere, ne productæ ad unum effectum, nempe liberationis, contrarium effectum, hoc eſt, obligationem inferant. l.legata inutiliter.

Digitized by Google

ter. ff.de leg.1. & l.in numerationibus, ff.de ſolut. Et ut actus agentium non operentur vltra eorum intentionẽ, l.non omnis. ff.ſi cert.pet.

Hanc rationem reijcit pariter Coraſius in d.c.15.nu. 6.ſi quidem negari non poteſt, quin is qui præſtitit certis annis, in vim ipſius pacti antecedentis præſtitiſſe videatur, quod ſane pactum ſaltem naturaliter in futurū obligabat. Preterea(inquit Coraſ.)proſternit hãc rationem text.l.vlt.& auth.ſed cum teſtator, C.ad l.Falc.vbi hæres, qui falcidia vti poterat, ſoluerat integrum legatum, vt ſe liberaret naturali obligatione, qua illi legatario obſtrictus erat, & tamen id adeo fortificat obligationem, vt falcidia nullo pacto vti poſſit, non ſolum contra
27 eum, ſed nec † contra alios legatarios.

Quarta eſt ratio, quam conſiderauit Coraſius ipſe in d.c.15. num.9. quod cum ex annuo debito quidquam
28 ſoluitur, habet ſolutio † cauſam limitatam, tam ratione rei, quam temporis. Soluit enim quod debet illo anno duntaxat, vnde nõ recipit extenſionẽ in futurum, l.qđ de bonis, §.non idcirco, ff.ad leg.Falc. Et quoniam ſolu
29 tio vnius debiti, non infert in † alio obligationem, l.vlt.
30 C.ne vxor pro marito. Et concepta in † vnum tempus diſpoſitio, ad aliud non extenditur, l.ſi quis ita.de vulg. & limitata cã limitatã parit effectum. l.in agris. ff.de acquir.rer.dom. Illæ ergo ſolutiones factę in caſu d.l.ſi certis annis.non confirmant pactum nudum, reſpectu futuri temporis. Et ſenſum hunc ante Coraſium ſenſit Conna.in lib.5.commẽtariorum iuris.c.7.num.7. Hæc ratio mihi non probatur, cum enim obligatio ex pacto nudo inualida ſit fauore præſtantis, is ſic præſtando dicitur obligationem illam conualidaſſe, ſicuti diximus ſupra in primo caſu, cum Bart.& aliis, arg.l.pen.& l.vlt.ff.de inoffic.teſtam. l.filio præterito, ff.de iniuſto rupt.& l.2. C.ſi maior factus ratum hab. & quia quilibet poteſt renunciare fauori ſuo, l.pen. C.de pact. Nec dici poteſt pactum nudum cenſeri conualidatum, reſpectu ſolutionũ factarum, non pro futuris, cum ſit quid indiuiduũ, nec pro vna parte & tempore dici debet validum, & pro altera inualidum, iuxta l.eum qui ædes.ff.de vſucap. Nec repugnat text. d.l.quod de bonis, §.non idcirco, ff.ad l.Falcid.vbi ſolutio facta de eo, quod debetur eo anno, non extenditur in futurum, quia loquitur quando nullus præcedit titulus ſeu obligatio, vel valida, vel inualida, quæ videatur impedire detractionẽ. In caſu noſtro præcedit titulus inualidus, nempe pactum nudum, qđ
31 validum † reddit ob ſubſequentes præſtationes. De ratione itaque d.l.ſi certis annis, cogitandum erit.

Quintus eſt caſus, quando titulus eſt inualidus auctoritate iuris publici, & agitur de inducenda liberatione, quæ induci poteſt ſolo temporis curſu. Hoc in caſu per
32 ſubſequẽtem præſtationem vel patientiam † titulus ille conualidatur. Ita Bart.in d.l.cum de in rem verſo, col. 2.verſ.ſi vero loquimur.& ibidem Florian.num.6.verſ. 2.caſu.& Crau.in tract.de antiq.temp.in 3.par.principali, in 1.particula, quæ incipit, Vidimus.num.28.qui cõmemorat Caſtr.in conſ.313.Poſtremo.col.1.lib.1.qui ſi
33 mile ſcribit de eo, qui paſſus eſt aliquem ſe gerere pro † immuni, & exempto, vt eius titulus inualidus dicatur conualidatus. Et ii quidem adducti ſunt text. l.ſi poſt mortẽ, ff.de adoptio.iuncta l.1. C.de patria poteſta. vbi filius poſtquam diu fuit in quaſi poſſeſſione ſui iuris, etſi nullum titulum emancipationis, vel dignitatis, vel alterius rei, aut modi, quibus liberari ſolent filii a patria poteſtate, oſtẽdat, liberatus præſumitur. Qua de re diſſeremus infra lib.6.in præſumpt.55.num.27.

Sextus eſt caſus quando titulus eſt inualidus auctoritate iuris publici, & agitur de inducẽda liberatione, quę ſolo temporis curſu induci nõ poteſt, ob id, quia ius re-
34 ſiſtit, ſed tamen ſubſequens præſtatio facta eſt † ab eo, qui contra ius commune poterat diſpenſare. Hoc caſu per patientiam, vel præſtationem quadragenariam, titulus conualidatur. Ita Bart. in d.l.cum de in re verſo, col.2.verſic.ſi vero.& ibidem Florian.num.9. verſ.ſed ſi ſolo curſu. Quam ſententiam probant text.l.vlt. C.de fund.patrimon.lib.11.qua conſtitutione adductus Bar. in l.licitatio.§.eorũ.ff.de public. & vectigal.titulum im-
35 munitatis † inualidũ, conualidari curſu 40.annor.dixit, & egregie tradunt Balb.in tract.de præſcrip.in 2.par.5. partis principalis, q.5.& Ripa in lib.1.reſpon.c.14.incipit, Plura quæſita, num.25.

Septimus eſt caſus, quãdo titulus eſt inualidus auctoritate iuris publici, & agitur de inducenda liberatione, quæ ſolo temporis curſu induci non poteſt, ob id, quia
36 ius reſiſtit, & titulus inhabilis procedit ab eo, † qui contra ius commune diſpenſare non poteſt. Hoc in caſu per ſubſecutam præſtationem, nunquam titulus ille conualidatur. Ita Bart.in d.l.cum de in rem verſo, col.2.in fine verſ.aut titulus inhabilis, & Bart. ſecutus eſt Fulgoſius ibid.num.1.in fin.

Et prædicti quidem moti ſunt text.l.competit, C.de præſcrip.30.vel 40.annor.vbi nullo temporis curſu libe-
37 ratur quis a præſtatione † cẽſus qui principi præſtatur, etſi quid minus præſtitit. Cum cenſus ipſos recipientes nomine principis, ad eius detrimentum diſpenſare minime potuerint.

Præterea, & ſecundo Bar.motus eſt tex.cap.1.de præſcrip. in 6.verum Fulgoſ.in loco ſupra allegato, ſcriptũ reliquit, d.c.1.loqui de inducenda vera obligatione mediante præſcriptione, non autem de inducenda probatione vel præſumptione tituli.

Secundum eſt huius diſputationis caput, quãdo quis nullũ deducit titulum, ſed ſolum allegat obligationem in ſe exiſtentem, quã ſolo temporis curſu fundat, & probat. Hoc in capite plures caſus, vna cum Bar.in d.l.cum de in rem verſo, num. 2.col.3.verſ.ueniamus ad ſecundum, ff.de uſur.diſtinguendi ſunt.

Primus eſt caſus, quando agitur de inducenda obli-
38 gatione, & probatur curſus temporis, † cuius initii memoria non eſt in contrarium. Hoc in caſu, ſufficit ad obtinendum. Nam tanti temporis curſus tituli uim obtinet. Ita Bar.præcitato in loco, quem ſecuti ſunt Cald.in conſ.1.in tit.de libelli oblat. Abb.in c.peruenit, & ibid. Butr. de cenſibus. Florian. in d.l.cum de in rem uerſo, num.5.in fin.& num.6.uerſ.in ea gloſ.ibi, l obligationũ fere, & ibidem Salic.num.10. Guido Papæ q.408.in fi. Alex.in conſ.113.num.1.lib.1.Felin.in c.cum ex officii. num.13.de præſcrip. Iaſ.in l.ſi certis annis, col.ult.C.de pactis. Pariſius in conſil.25.nu.18.libr.4. Idem ego ipſe reſpondi in conſil.90.nu.65.lib.1. Bellonus in conſ.1.n. 5.& Soc.iun. in conſ.6.num.13.lib.3. Curt.iun.in conſil. 20.num.4. Crauet.in conſ.593.nu.102.& in tract.de antiq.temp.in 2.particula quartę partis principalis, num. 9.& nu.50.qui tamen dixit, titulũ hoc in caſu a lege magis fingi, quam preſumi. Didacus in d.c.poſſeſſor, parte ſecunda, §.4.num.4.de reg.iur.in 6.& copioſe Teſaurus in deciſ.16. num.4. latiſſime Palaez de maioratu parte 4.q.21.num.6.& 7. Et hæc quidem receptiſſima eſt ſententia, etſi Vaſquius in tractatu controuerſiarum illuſtrium, cap.83.ad finem, ſcripſerit, nec curſum quidem mille annorum, hoc in caſu ſufficere, ſed Doctores ab eo allegati, loquuntur de curſu decennali, & uiginti annorum, de quibus dicemus infra. Et horum quidẽ ſententia communis probatur text. in l.1.in fin. ff.de aqua
39 pluuia arcen.quo loci dicitur, † uetuſtatem uicem legis tenere. ſic & in l.hoc iure, §.ductus aquæ ff.de aqua quotidiana & æſtiua, leguntur hæc uerba. Ductus aquæ, cuius origo memoriam exceſſit, iure conſtituti habetur. Ita pariter in c.1.in fin.de præſcr.in 6.ſancitum eſt cur-
40 ſu tẽporis immemorialis præſcribi eccleſiæ bona, † quæ alioqui ſine titulo, & bona fide non præſcribuntur alio

temporis

Digitized by Google

temporis lapſu. Confert & c. ſuper quibuſdam. §. præte-
rea, de verb. ſign. Hinc dicimus curſu hoc immemoria-
41 lis temporis, acquiri † dominium directũ. Ita poſt Bal.
Alex. & Soc. Dec. in l. traditionibus, num. 11. C. de pact.
Curt. iun. in conſ. 158. num. 12. Crau. in conſ. 146. nu. 2.
& in tract. de antiq. temp. in 4. particula, quartæ partis
principalis, num. 24.
Huc facit, quod permulti affirmant, curſum huius imme
42 morialis tpis operari, † vt id quod ab initio præſumi po
terat vitioſum, ita conualidetur, vt de eius latenti vitio
quęrendum amplius non ſit, vt poſt Alex. in conſ. 6. lib.
1. docuit Decius in l. quod initio, nu. 8. de reg. iur. Huc
facit, quod reſpondit Hier. Gabr. in conſil. 198. nu. 1. lib.
2. cum dixit, ius patronatus iuxta diſpoſitionem Conci
lij Tridentini, ſeſſ. 25. c. 9. de reformatione. probari poſ-
ſe ab eo, qui non eſt ex potentioribus, ſola allegatione
tituli, vna cum curſu temporis immemorabilis. Cõfert
43 quod tempus hoc immemoriale † obtinet uim priuilegij
conceſſi a Principe ex certa ſcientia. Ita Dec. in conſil.
496. col. 2. poſt Bald. in cap. 1. col. 2. quæ ſint regal. & eſſe
quoddam ſpeciale priuilegium, poſt alios reſpondit So-
cin. iun. in conſ. 49. num. 23. & latius in conſ. 66. nu. 92.
lib. 1. ſic & Curt. iun. in conſ. 68. num. 1. & 2. & in conſil.
158. num. 11. Pariſ. in conſ. 27. n. 33. lib. 1. Et idem Bal.
in conſ. 257. Quæſtio vertens. lib. 2. reſpondit, hunc tem
poris curſum haberi pro veritate, & ſolemni priuilegio.
Et Baldum ſecutus eſt Crau. in tractatu de antiq. temp.
in 2. particula quartæ partis principalis, num. 9. qui nu.
10. & 11. ſubiungit ex ſententia Socini, non eſſe proprie
priuilegium, ſed fictum, vel præſumptum, & illo in loco
commemorat multos huius priuilegij effectus. Et acce-
dit Signorolus in conſ. 70. num. 21. cum reſpondit, cen-
ſeri hoc priuilegium conſenſu, & voluntate præſumpta
principis conceſſum, dum tam diu acquieuit. Huc facit,
quod reſpondit Bald. in conſ. 315. lib. 1. & in conſil. 24.
ſubtiliter, col. 2. lib. 4. hunc curſum temporis immemo-
44 rialis † vim pacti obtinere, & Baldum ſecutus eſt Crau.
in conſ. 592. num. 102. qui ſubiungit poſt Oldr. in conſ.
172. col. 2. eſſe pacto fortiorem.
Extenditur primò, vt locum etiam habeat, quando
agitur de inducenda obligatione contra eccleſiã. Nam
45 adhuc ſufficit iſte temporis curſus, † abſque alio titulo
ſpecifico, cum is præſumatur curſu tanti huius tempo-
ris. Ita Baldus in conſ. 257. Quæſtio vertens, lib. 2. & in
conſ. 24. ſubtiliter, col. 2. lib. 4. Caſtren. in conſ. 423. Ex
puncto tranſmiſſo, col. 2. lib. 2. Dec. in conſil. 85. num. 5.
Pariſ. in conſ. 27. num. 226. lib. 1. & in conſ. 25. nu. 21. lib.
4. Crau. in tract. de antiq. temp. in ſecunda particula 4.
partis principalis, num. 48. & Did. in d. c. poſſeſſor. par-
tę ſecunda, §. 5. num 2. verſ. quinta concluſio. Et idem
ego ipſe reſpondi in conſil. 90. num. 68. lib. 1. vbi decla-
raui. Quam ſententiam probat d. cap. 1. in fin. de præ-
ſcriptio. in 6. vt ſupra attigimus. Hæc tamen extẽſio de-
claranda eſt, ſecundum Pariſ. in d. conſil. 2. num. 43. vbi
plura in diſcurſu.
Cæterum dubitari hic contingit, an neceſſaria ſit ſal-
46 tẽ tituli allegatio? Et neceſſariam † non eſſe ſcripſerunt
glo. Federicus Senen. Abbas, Calderinus, Io. Fabri, Gui-
do Papæ, Soc. ſen. Iaſon, & Gozadin. quos recenſuit &
probauit Crau. præcitato in loco. num. 49. qui hanc eſſe
communem opinionem affirmauit. Eandem probauit
Didacus in lib. 1. variar. reſolu. cap. 7. num. 10. & in cap.
poſſeſſor. parte 2. §. 3. numero 7. de regul. iur. in 6. qui
alios recenſet. Idem ego ipſe reſpondi in conſ. 90. n. 66.
lib. 1. & accedit Bero. in conſ. 115. num. 25. lib. 1.
Hæc tamen recepta opinio locum non habet, quñ agi
47 tur de his quibus lex expreſſe reſiſtit, † & quæ quidem
ſolo temporis curſu etiam immemorialis pręſcribi non
poſſunt, vt puta data incapacitate præſcribentis, ſicuti
in laico, qui decimas eccleſiaſticas, vel collationes be-
neficiorum obtinere non poteſt, c. quanto. de conſuetu.
& c. 2. de præben. in 6. Hoc ſane caſu, non ſufficit ſolus
temporis etiã immemorialis curſus, ſed allegari debet
titulus, qui deinde probatur tam longæui temporis cur
ſu. Ita ſcripſerunt Alex. in conſil. 74. num. 20. verſ. acce-
dat quod voluit. lib. 4. Felinus in c. accedentes. col. 5.
verſic. ſed re vera potius eligerem. de præſcript. Cur. iun.
in conſ. 150. num. 158.
Verum hanc Alexandri, Felini, & Curtii declaratio-
nem, dubiam admodum oſtendit Crauet. in d. tract. de
antiq. tempor. in 2. particula quartæ partis princ. n. 52.
Et recte quidem. Nam ſi hæc allegatio tituli admittere-
tur, eluſoria redderetur (vt inquit Crau.) diſpoſitio le-
gis, quæ prohibet præſcribi etiam curſu immemoriali
ea quæ poſſideri non poſſunt, ſicuti laicus obtinere nõ
poteſt decimas eccleſiaſticas. Et rurſus per indirectum
admitteretur, quod directo permiſſum nõ eſt. Præterea
(inquit Crauetta) cauſa, ob quam quis tamdiu percepit
decimas illas, allegari non poteſt, quia nulla eſt.
Rurſus prędicta traditio, communiſque Doctorum
concluſio, quòd tituli allegatio neceſſaria minime ſit, in
præſcriptione temporis immemorialis, locum habet in
præſcriptione in qua interuenit actus poſitiuus, ſecus
48 vero † in præſcriptione cauſata ſola patientia, & negligẽ
tia partis, nullo interueniente actu poſitiuo. Nam tunc
neceſſaria eſt tituli allegatio, maxime quando res eſt ma-
gni pręiudicij. Ita Felin. in d. c. ex officii, col. 5. in 4. limit.
de præſcript. Qua de re dicemus infra in 4. cap. in tertio
caſu, & hæc tituli alegatio ſufficit, ſi virtualiter ex dedu
ctis colligitur, vt reſpondit Cæphalus in conſil. 342. nu.
83. vbi num. 93. ſcribit ſufficere etiam ſi deducatur in
allegationibus iuris.
Præterea recepta illa opinio, quòd curſus temporis
49 immemorialis vim tituli habeat, non procedit, † quñ de
titulo ipſo vitioſo apparet. Ita Caſtrenſ. in conſil. 423.
Ex puncto tranſmiſſo, col. 2. lib. 2. Bellam. in conſ. 10. co
lum. 10. verſic. item & aliter reſpondeo. Crau. de antiq.
tempor. in ſecunda particula quartæ partis principalis,
num. 60. verſic. contrarium, quòd non viuet. & Didac.
in c. poſſeſſor. parte 2. §. 8. num. 4. ad finem, de reg. iur. in
6. Et huc pertinent, quæ de ſolemnitate non præſumen
da apparente ipſo actu minus ſolẽni, differemus in ſub-
ſequenti præſumptione.
Eſt præterea obſeruandum, quòd pręſumptio, quę in-
50 ſurgit ex hoc curſu temporis immemorialis, † eſt iuris
& de iure, & propterea non admittit probationẽ in con
trarium, quemadmodum reſpondi in conſ. 90. num. 67.
lib. 1. vbi huius opinionis quamplures recenſui. & acce-
dit Bero. in conſ. 115. numer. 31. lib. 1. Et ſi aliqui exiſti-
mant, hanc nõ eſſe pręſumptionem, ſed potius fictionẽ,
quæ idem quo ad hunc effectum operaretur.
Secundus eſt caſus huius ſecundi capitis, quãdo agi-
tur de inducenda obligatione, & allegatur ſolus curſus
minoris temporis, quam eius cuius initii memoria non
eſt in contrarium, ſed tamen tempus longiſſimum eſt,
vt eſt illud triginta, & 40. annorum. Hoc etiam in caſu
51 ſufficit hoc tempus † ad inducendam obligationem, ẽt
ratione futuri temporis. Ita ſenſit Bar. in l. ſolent. §. 1. in
fi. ff. de offic. proconſ. & leg. cum dixit, quod ſi quis ſer-
uiuit nobili tanquam eius vaſallus lõgiſſimo tempore,
hoc eſt triginta vel 40. annis, in futurum tenetur. Idẽ
docuit Bald. in l. male agitur, C. de præſcr. 30. vel 40. an
nor. Et Bart. & Bal. ſecuti ſunt Franc. Balbus in tract. de
præſcrip. in prima particula tertiæ partis principalis, q.
10. num. 34. & in 4. particula quartæ part. principal. q. 9.
& q. 11. nu. 3. Gozadin. in conſ. 9. nu. 7. & nu. 8. Modern.
Pariſien. in commentariis ad conſuet. Pariſienſes, in tit.
1. §. 7. nu. 21. & Dida. in c. poſſeſſor, parte 2. §. 4. n. 3. & 5.
Et ij quidẽ adducti ſunt l. cum notiſſimi, & l. ſicut, C. de
præſcr. 30. vel 40. annorum. Et huius ſentẽtiæ ratio eſt,
quia

Digitized by Google

52 quia titulus † neceſſarius non eſt in præſcriptione triginta annorũ, ſed ſola ipſa bona fides ſufficit, ſicuti ſcribunt omnes in cap. ſi diligenti, de præſcript. Balbus in d. tract. de præſcrip. in 2. partic. tertij partis princip. q. 6. & Didac. in d. c. poſſeſſor, parte 2. §. 5. nu. 2. verſ. 2. concl.

Extenditur hic caſus, vt locum habeat, etiam quo ad
53 ea quæ maxime † ſunt præiudicii. Ita poſt alios ſcribit Didac. in d. c. poſſeſſor, part. 2. §. 4. num. 5. de reg. iur. in 6. Exemplum afferri poteſt in illa obligatione ſubiectionis, & vaſallagij, ſicque in feudo. Idem in emphyteuſi, ſi quis enim vt emphyteuta rem aliquam poſſedit & ſoluit annuam aliquam præſtationem, per 30. annos, cenſetur effectus ppetuus emphyteuta. Ita Bar. in l. luitius, num. 2. C. de agricol. & cenſi. libr. 11. & copioſe ſcripſi ſupra hoc libro in præſumpt. 108.

Tertius eſt caſus, quando agitur de inducenda obligatione, & allegatur ſolus curſus decem vel 20. annorũ. Hoc in caſu recepta eſt Doct. ſententia, huiuſmodi temporis
54 curſum † non ſufficere ad inducendum titulum, ſeu obligationem, reſpectu temporis futuri. Ita Bart. in d. l. cum de in rem verſo, col. 3. nu. 2. verſ. 1. caſu, ff. de vſur. & ibidem Florian. num. 9. verſic. ſed ſi fundat, & Salic. num. 3. in fin. & num. 5. Curt. iun. in l. ſi certis annis, num. 14. verſ. circa gl. C. de pact. Franc. Balb. in tract. de præſcr. in 1. particula tertiæ partis principalis, q. 10. num. 7. verſic. aut vero. Didac. in d. c. poſſeſſor. part. 1. §. 4. num. 2. verſ. ex qua. & Vaſq. in commentariis controuerſiarum illuſtrium, c. 84. num. 41. idem ſenſit. Et motus eſt Bar. primo text. leg. operis, ff. de oper. liber. cuius verba hæc ſunt, operis non impoſitis manumiſſus, etiam ſi ex ſua voluntate aliquo tempore præſtiterit, compelli ad præſtandas quas non promiſit, non poteſt. Dixit Modeſtinus aliquo tempore, ſignificans ſolum vſque ad decennium, cum vlterius tempus (vt diximus ſuperiore caſu) inducat obligationem, vt interpretatur Bart. ſic etiam intellexit Curt. iun. præcitato in loco.

Secundò ſuffragatur l. obligationem fere, §. placet, ff. de act. & oblig. quo loci dixit Paulus, tempus ſolum non ſufficere ad tollendum obligationem, ergo nec ad
55 eam inducendam, quod intelligi debet † de decennio & vicennio, iuxta ea quæ diximus ſupra.

Tertio huc facit l. creditor, C. de vſur. Creditor (inquit Antoninus) inſtrumentis ſuis probare debet, quæ intendit, & vſuras ſe ſtipulatum, ſi poteſt. Nec enim ſi aliquã do ex conſenſu præſtitæ ſunt, obligationem conſtituunt. Dixit aliquo tempore Antoninus, ſentiẽs uſque ad 10. vel 20. annos, non autem vltra, ſicuti ſenſit Bar. & vt ẽt intellexit Curt. iun. in loco ſupr. commemorato.

Quartò confert l. vlt. C. de præſcr. longi tempor.

Quintò, huc pertinet ratio conſiderata a Bart. in d. l.
56 cum † de in rem verſo, num. 10. cum dixit, ꝙ vſus præſtationis non producit effectum, niſi ad illud tãtum, quod eſt factum, vel ad id, quod neceſſario infertur ex illo, l. 1. §. ſi quis hoc interdicto, ff. de itin. actuq. priu. vbi Bar. & ſcripſi in tract. de recup. poſſ. in remed. 5. nu. 64. Cum ergo vſque ad decennium vel viginti annos id præſtiterit, intelligitur quidem donaſſe præterita, non autem ſe obligaſſe reſpectu temporis futuri, cum a lege nihil ſit cauſa curſus huius temporis ſancitũ, ſicuti ſtatutum eſt de longiſſimo tempore, vt ſuperiore caſu.

Quartus eſt caſus, quando agitur de inducenda libe
57 ratione, & allegatur ſolus curſus tẽporis, † & ius ipſum commune reſiſtit. Hoc ſane in caſu liberatio nunquam inducitur. Ita Bar. in d. l. cum de in rem verſo, nu. 2. quẽ ſecuti ſunt Florian. ibid. nu. 3. verſ. aut ad inducendam. Et adductus eſt Bar. tex. l. competit, C. de præſcr. 30. vel 40. annor. & tex. c. 1. de præſcrip. in 6. quæ explicaui ſupra in vltimo caſu primi capitis.

Quintus eſt caſus, quando agitur de inducenda libe-
58 ratione, cui ius † commune non reſiſtit, & allegatur ſolus curſus temporis. Hoc in caſu liberatio inducitur ſecundum naturam actionum, quia quædã tolluntur 40. quædam 30. quædam 10. ann. iuxta l. ſicut, & l. omnes, C. de præſcr. 30. vel 40. annor. & l. cũ ſex, ff. de ædil. edict. ac l. 1. ff. de diuerſ. & temp. præſcr. Ita Bart. in d. l. cũ de in rem verſo. num. 2. ver. aut ius commune non reſiſtit, ff. de vſur. & ibid. Salic. num. 9. verſ. ſed ſi non reſiſtit.

Tertium eſt huius diſputationis caput, quando agitur ſolummodo de præſumendo titulo, in quo quis fundat intẽtionem ſuã, & ad præſumendum, ſicque probãdum ipſum titulum, adducit diuturnam præſtationem, ſicque allegat curſum temporis. Hoc caput a præcedenti differt. Nam in illo agitur, quando temporis curſu in ducatur titulus, ſicque obligatio, in hoc vero, quando titulus ipſe præſumatur tantummodo. Diſtinguendi hic ſunt aliquot caſus, & alter quidem ac fecerit Bart. in d. l. cum de in rem verſo, num. 3. & 7.

Primus eſt caſus, quando agitur de præſumendo titulo ad præiudicium illius tantum, qui vniformiter aliqd præſtitit multos annos, ut ratione rei, ſicque realiter ẽt
59 in futurũ præſumatur obligatus. Hoc in caſu per † præſtationem decennalem præſumitur hic titulus, & obligatio etiam reſpectu futuri temporis, vt ſcilicet in futurum ille teneatur. Exemplũ afferri ſolet in ruſtico, qui per decennium præſtitit vnum par caponum nobili, cã prædii quod ab eo colendi cauſa obtinet. Hæc ſine decẽnalis præſtatio, præſumptionem inducit titulum obligationis præceſſiſſe, hoc eſt, ruſticum ipſum iam eo tẽpore quo colere cœpit agrum, promiſiſſe nobili quotannis præſtare capones. Hanc ſententiam probarunt Bart. in d. l. cum de in rem verſo, num. 14. verſ. ſed ſi non ſoluiſſet ſimpliciter, & ibidem Fulg. nu. 9. verſ. aliquando ſoluiſſ. Florian. nu. 11. & Salic. nu. 4. & apertius num. 12. Ita etiam Bald. in l. cum falſa, num. 5. C. de iuris, & facti ignor. in l. ſi certis annis, num. 6. C. de pactis, & ibidem Salic. col. vlt. Iaſon num. 7. Dec. nume. 2. Iacobinus a S. Georgio num. 12. & Curt. iun. num. 12. Butrius in c. peruenit, num. 15. de cenſi. Caſtr. conſ. 51. in cauſa ſpectabilium, lib. 2. Comen. in conſ. 158. num. 3. Abbas in conſ. 6. num. 3. lib. 2. Alex. in conſ. 113. col. 2. in conſ. 75. in fi. & in conſ. 124. num. 1. & 2. lib. 4. Balbus in tract. de præſcrip. prima partic. tertiæ part. princ. q. 10. nu. 10. & 11. Rube. in conſ. 13. num. 7. Moder. Pariſ. in tract. de vſur. q. 20. num. 207. Ruin. in conſ. 61. num. 11. in conſ. 75. nu. 6. lib. 1. Gozad. in conſ. 4. num. 28. Didac. in c. poſſeſſor, par. 2. § 4. num. 2. de reg. iur. in 6. & Fernãdus Vaſquius in commentariis controuerſiarum illuſtrium, c. 61. n. 3.

Et hæc quidem recepta ſententia probatur, primo eo not. reſponſo Papi. in l. cum de in rem verſo, ff. de vſur. quo loci Papinianus ſic reſpondit. Cum de in rẽ verſo cũ hærede patris, vel domini ageretur, & vſurarũ quæſtio moueretur; Imperator Antoninus ideo ſoluendas vſuras iudicauit, quod eas ipſe dominus, vel pater longo tempore præſtitiſſet. Imperator quoque noſter Seuerus filiæ Flauii Athenagoræ, cuius bona fuerant publicata, de fiſco ideo numerari decies centena dotis nomine iuſſit, quod ea patrem præſtitiſſe dotis vſuras, allegaſſet. Hactenus Papinianus, cuius manifeſtus eſt ſenſus, quod diuturna, hoc eſt decennali præſtatione vſurarum, præſumatur titulus obligationis etiam pro futuro tempore. Nec huic receptæ interpretationi repugnat conſideratio Angel. in l. ſi certis ann. col. 6. de pact. cum dixit, in d. l. cum de in rem verſo. agi ſolum de vnica præſtatione, non autem de pluribus. Nam reſpondetur, Papinianum locutum eſſe de pluribus præſtationibus, nõ autem de vna tantum, quæ non ſufficit, ſicuti aduerſus Angelum ſcribunt Salicetus in d. l. cum de in rem verſo, nu. 12. qui Angeli interpretationem tribuit antiquo Doctori, ſic & Dec. in d. l. ſi certis annis. in fine. C. de pactis, & alii multi, quos referam infra in quarta declaratione

tione huius caſus. Non hic repetam rationes, quib. Salic. & Decius reijciunt hanc Angeli interpretationem, cum apud eos facile legi poſſint. Non etiam obſtat illa conſideratio eiuſdem antiqui Doctoris commemorati a Saliceto in d.l.cum de in rem verſo, col.pe. verſ.reſtat mihi. Et idem dixerunt Ang.in d.l.ſi certis annis, C.de pactis. & Fulg.in d.l.cum de in rem verſo, tacito Ang. nomine dixerunt ij, Papinianum reſpondiſſe de qualitate obligationis præſumenda ut ſcilicet præſumatur, quod pecunia mutuata filio, verſa fuerit in patris vtilitatem, quando pater ipſe diu perſoluit ipſius pecuniæ vſuras. Dixit enim Papi. Cum de in rem verſo, &c. atque ita dubitatum fuit apud eum, quãdo præſumeretur pecunia verſa in patris vtilitatem. Hanc interpretationẽ, ſuppreſſo antiqui auctoris nomine, ſibi vẽdicauit Duarenus in comment.ad tit.de vſur. Reſpondetur ex ſententia Saliceti prçcitato in loco, ac etiam aliorum, quos ſecutus eſt Iacobinus in d.l.ſi certis annis, num.12. quod quouis modo proponatur facti ſpecies, ſemper idem eſt, ſi dicimus, qđ conſulens Papinianum narrabat, qđ ipſe agebat contra hæredem patris, vel domini, ex mutuo dato, filio vel ſeruo, & petebat certas vſuras, tanquam ſibi ſolemniter a patre ipſo promiſſas. Hæres vero negabat vſurarum promiſſionem, & conſequenter ipſarum obligationem vel negabat omnia. Ex textu .n. non conſtat, an negaret mutuum & verſionem, vel ea fateretur, ſed ſolum dixit Papi. fuiſſe dubitatum de præſtatione vſurarum. Et ſubiungit, quòd mutuator probauit diuturnam præſtationem vſurarum a patre factam. Ideo reſpondit Papi. Antonium iudicaſſe, vſuras deberi. Vnde, inquit Salicetus, ſiue intelligamus de vſuris ſolis iudicatum, apparet, præſumptiue probatã fuiſſe ſubſtantiam obligationis vſurarum & eius promiſſionem, ſiue etiam intelligamus, quod de omnibus iudicauerit Imperator, hoc eſt de mutuo, de verſione in rem patris, de uſurarum ſtipulatione & promiſſione, multo magis ob diuturnam præſtationem præſumitur ipſa obligationis ſubſtantia.

Secundo probatur hic caſus tex.l.litibus, in prin.C. de agric.& cenſit.libr.11.ibi in illa parentheſi, ſic ſcripta. Eos tamen dicimus, qui non ex longo prolixoque tempore, vel longinqua & inueterata redituum ſuſceptione ſufficientem habent cautelam, in quibus caſibus nec contradicendi quidem licentia colonis relinquitur, longi temporis præſcriptione, vel redituum frequentiſſima conſequentia, colonorum impetum excludente.

Tertio accedit ſecundum Salicetum in d. l. cum de in rem verſo, num.4. verſ.& ratio poteſt eſſe, ff.de uſur. quod eo caſu concurrunt quatuor rationes. Prima reſpicit ſoluentem, & ſic cauſam, quia nemo præſumitur iactare ſuum, ſoluens ergo † præſupponit & affirmat obligationem. Secunda ratio reſpicit finem. Nam ſolutio hæc decennalis facta eſt ad liberationem obligationis, atque ita illam ſupponit. Tertia reſpicit materiam ſiue cauſam, cum enim ſoluerit vt debitum, prçſupponit materiam & cauſam debiti. Quarta ratio reſpicit formã. Nam reiteratio frequens inducit frequentem recognitionem, ob id contrauenire non debet, argu.l.generaliter, C.de non nu.pec.& l.ſi mulier, ff.ad Vell. cum ſimi. alleg.a Sali.

60

61 Extenditur primo hic caſus, vt locum etiam † habeat aduerſus eccleſiam, quoad res temporales. Si enim illa, ſeu eius Prælatus per decennium aliquid alicui, titulo aliquo præſtitit, prçſumitur is titulus verus, atq. ita præſumitur ecclesia in poſterum obligata, eandem præſtationem facere. Ita extendunt Sal.in d.l.cum de in rẽ uerſo, nu.11.de vſur. Alex.in d.l.ſi certis annis, C. de pact. & ibidem Rim.ſen.nu.9. Iaſ.n.14.& Alc.in tract.de prçſump.reg.1.præſump.31.in fin.

62 Ea ratione ij moti ſunt, quia eccleſia † quo ad res tẽporales, vtitur iure communi, vt ſcribunt gloſſ.in cap. peruenit, de cenſibus.& Doct.in c.vlt.de ſolut.in c.1.de alien.feudi.

63 Et præterea accedit ſecundum Dec. quod diſpoſitio † generalis comprehendit etiam caſum priuilegiatum, l.in fraudem.§.vlt.ff.de milit.teſta.& dicemus in ſequenti extenſione. Cum ergo diſpoſitio huius caſus ſit generalis, eccleſia quoque etſi alioqui priuilegiata, cenſetur comprehenſa. Quæ ſane conſideratio non multum ad

64 rem noſtram pertinet, cum lex ciuilis † de rebus eccleſiæ ſtatuere non poſſit, cap.eccleſiæ S.Mariæ, vbi Dd.de cõſtit. Et propterea ipſemet Dec. præcitato in loco hac de extenſione ob id dubitat, quod etſi prælatus negligen-

65 do poſſit præiudicare † eccleſiæ, cap.verum, vbi Doct. C.de cond.appoſit. Attamen præiudicare nõ poteſt aliquid faciendo, ca.venerabilis, de except.& reſpondi in conſ.39.nu.26.lib.1. Verum reſponderi poteſt, quod &

66 ſi Prælatus ſine † iuſta cauſa, & ſine debitis ſolemnitatibus obligare non poſſit eccleſiam, attamen ſi iuſtam ob cauſam & ſolemniter id facit, eam obligat, vt in ſpecie ſenſit Ruin.in conſ.156.num.21. lib.1. ſcripſi in cõſ.30. nu.15.lib.2.& in diſcurſu d.conſ.39. At lex propter decennalem prçſtationem, præſumit ſolemnem obligationem præceſſiſſe, vt diximus, ſequitur ergo dicendũ prçſumi, quod is Prælatus iuſta de cauſa & ſolemniter obligauerit eccleſiæ bona. His infertur, ꝙ ſi qui per decen-

67 nium præſtitit eccleſiæ † penſionem pro re tanquã emphyteutica, præſumptio ſumitur, quod res pro tali fuerit iam conceſſa. Ita poſt Baldum & alios tradit Dec. in d.l.ſi certis annis, nu.15. late ſcripſi ſupra in præſ.108.

68 Extenditur ſecundo, vt hic caſus locum † habeat etiã in fiſco. Ita Iaſ.in d.l.ſi certis annis, num.14. verſ.& per hoc, C.de pactis, & ibid. Dec.nu.13. Et accedit Flor.in d.l.cum de in rem verſo, nu.5. qui poſt Butrig.dixit, ꝙ ſi quis alleget ſibi conceſſum fuiſſe pedagium a principe, & ad tituli probationem allegat diuturnam exactionem, ſufficit. Idẽ ſcripſit Sal.ibid.q.7. Et probat is text. d.l.cum de in rem verſo, in fi.

69 Et præterea accedit, quod † fiſcus a pari procedit cũ quouis priuato, cum iure communi vtatur, niſi in caſib. expreſſis a iure, vt ſcribit gloſ.in l.item veniunt, §.in priuatorum, ff.de petit.hæred.& in ſpecie Sal.in d.l.cum de in rem verſo.num.2.& ſcripſi ſupra in lib.2.præſumpt. 72.nu.3.& noue tradit doctiſſimus M.Ant.Peregrinus Patauinus in tract.de iur.& priuileg.fiſci, lib.6.tit.1.nu. 1. Cum ergo in ſpecie noſtra non reperiatur fiſcus priuilegiatus, ſequitur dicendum, eum contineri ſub hac generali legis diſpoſitione, & præſumptione.

70 Extenditur tertio, vt locum habeat etiam in † ruſtico, & muliere. Ita Pileus antiquus gloſſator in ſuis quæſtionibus, q.21.in fi. Bar.in d.l.cum de in rem verſo, nu. 14.ff.de vſur.& l.litibus. C.de agric.& cenſi.lib.11. Baldus in l.ſi certis annis, col.pen.C.de pact. Caſtr.in cõſ. In cauſa ſpectabilium virorum, nu.3. lib.2. Alex.in cõſ. 142.nu.1.lib.4. Iaſ.in §.præiudiciales, num.56.inſtit.de act.& in d.l.ſi certis annis, num.6. verſ.3.extende, C.de pact.& ibidem Dec. Idem affirmarunt Franc. Balbus in tract.de præſcr.in tertia parte principali.q.10.verſic.& an illa lex. Modern.Pariſ.in tract.de vſuris, q.20.n.107. & Did.in c.ſi poſſeſſor, in ſecunda parte, §.4.nu.2. verſ. tertio probatur, de reg.iur.in 6. qui teſtatur cõem eſſe opinionem. Et ii moti ſunt text.d.l.litibus. C.de agric. & cenſit.lib.11. qui colonis, & agricolis ſic ſtatuit, vt ſupra commemoraui Imperatoris verba. Verum a prædictis diſſentiunt Cyn.in d.l.ſi certis annis, q.5. Specul.in tit.de reſt.ſpol §.nunc dicendum, verſ.quid dices. Bald. in l.ſolent, §.1.ff.de off. Proconſ.& leg.& in c.1.§.2.quid ſit inueſt. Rom.in l.qui in aliena, in prin.ff.de acq.hær. Guido Papæ q.408. Alex.in conſ.50.in fi.lib.5. Barbat. in conſ.

Digitized by Google

in conſ.8. col.12.lib.2.Soc.ſen.in conſ.145. col.2.nu.2.
lib.1. Ripa in tract.de peſte, in tit.de remedijs præſeru.
contra peſtem,num.243.

71 Extenditur quarto, vt locum habeat,etiam ſi is,† qui
per decennium præſtitit, per aliud decennium deſiit præ
ſtare. Nam adhuc cenſetur obligatus in futurum præſta
re. Ita Sal.in d.l.cum de in rem verſo,num. 12.ff.de vſu-
ris. Eſt ratio,quia elapſo illo primo decennio,acquiſitū
fuit ius ei cui facta fuit præſtatio,quod ſane ius non tol
litur, & ſi is deſiit præſtare,ex quo abeſt titulus,& eſt a-
ctus priuatiuus, nō autem poſitiuus, qui nihil inducit,
vt diximus ſupra.

72 Declaratur primo hic caſus,† vt locum habeat,quā-
do titulus ipſe,ſicq. obligatio,& cauſa allegatur: ſecus
ſi non allegatur. Nam neceſſe habet,qui titulo hoc ful-
ciri vult,vt illum deducat,& alleget. Ita in ſpecie tradūt
Bald.in d.l.ſi certis annis, C.de pact.& ibidem Iaſ.col.
vlt.verſ.4.limita,& ibidem Iacobinus nu.22.in fine, &
alios commemoraui ſupra lib.1.q.48.nu.20. Et hęc qui
dem allegatio atq. deductio fieri debet in libello. Iaſ.in
d.l.ſi certis annis,col.pen.verſic.2.limita.& ſcripſi in d.
lib.1.q.53. Et præterea accedit, quod ſpecifica, & clara
eſſe debet hæc allegatio. Ita Franc.Balbus in tractat.de
præſcrip.in 1.particula tertiæ partis principalis, quæſt.
10.num.19.

Idem decidit Guido Papæ in q.408.quem ſecutus eſt
Crauet.in conſ.226.num.3.qui ſcripſerunt, eſſe allegan
dam cauſam ſeu titulum in ſpecie idoneum,& ſufficien
tem: Et huc facit quod ſcripſit Gomeſ.in regula cancel
lariæ,de triennali poſſeſſo.quęſt.26.col.antepen.verſic.
Eſt tamen ſuper hoc.cum dixit,præſumptum illum titu
lum qui ex triennali poſſeſſione oriri dicitur, eſſe in ſpe
cie allegandum.

73 Et deduci ac probari debet, qđ illę † præſtationes an
nuatim factę,fuerint ſpecifice factæ,ob hāc cauſam. Ita
Salic.in d.l.ſi certis annis,col.pen.ver.quæro dixi,C.de
pactis.& in l.cum de in rem verſo, num.6.ff.de vſuris.
Alex.in conſ.113.num.2.lib.1.Ruin.in conſ.61.num.11.
& in conſil.75.num.5.lib.1.& Crauet.in tract.de antiq.
temp. in ſecunda particula quartæ partis principalis,n.
55.& latius explicat Balbus in tract.de præſcriptionb.
in 1.particula tertiæ partis principalis,q.10.num.22. Et
huius quidem traditionis ea eſt præcipua ratio,quia ni
ſi allegetur in ſpecie præſtationes fuiſſe factas ob cau-
ſam illam, ſequeretur quod aliam ob cauſam poſſent eſ-
ſe factæ, atque ita allegatio, & probatio non conclude-
ret,quia eſſet dubia,iuxta l.neque natales,C.de probat.

74 Declaratur ſecundo, quod licet ex hac † præſtatione
decennali præſumatur iuſtus titulus, iuſtaque ipſa cau-
ſa allegata pręſtationis,attamen cū hæc ſit ſola præſum
ptio iuris,vt ſenſit Bar.in d.l.cum de in rem verſo,ff.de
vſur.& manifeſtius Galliaula in l.1.in princ.nu.30.ff.de
verborum obl.& ibidem Soc.iun.n.40.& Albertus Bo-
lognetus in rubr.ff.eo.de verb.obligat. c.29.nu.4.ob id
contrarium probari poterit, quod ſcilicet præſtationes
ea de cauſa ſolutæ non fuerint. Ita tradunt Cyn.in d.l.ſi
certis annis, q.10. C.de pact.& ibidem Iaſ.colum. vlt.
verſ.3.limita,Dec.nu.15.verſ.& iſta concluſio,idem ſen
ſit Baldus in l.cum falſa,num.5.C.de iur.& facti ignor.
Idem affirmant Alex.in conſ.113.num.4.lib.1.Fel.in c.
ſicut,numer.30.de re iudicata. Balbus in tracta.de præ-
ſcript.in prima partitula tertiæ partis principalis,q.10.
num.14.verſ.limita. Vaſquius in tract.controuerſiarum
illuſtrium,c.84.nu.31.& Did.in c.poſſeſſor,in 2.parte,
§.4.nu.2.verſ.2.ab ea.de reg.iur.in 6. Et huc etiam per-
tinet quod docuit Dec.in l.1.in 3.lectura, nu.79. C.qui
admitti.cum poſt Caſtrēſem dixit,a præſumptione,quę
75 inſurgit † curſu temporis recedi,quando conſtat de ve-
ritate in contrarium, vt ſi conſtat de ipſo titulo inuali-
do. Idem reſpondit Ruin.in conſ.156.num.16.lib.1.

His declaratur regula cancellariæ de triennali poſ-
ſeſſore, quæ dum tuetur eum, qui poſſedit beneficium
per triennium,pro eo præſumit,quod iuſte poſſideat,at
tamen contrarium probari poteſt. Ita Dec.in d.l.ſi cer-
tis annis, nu.16. C.de pact.poſt Felinum in c.cum Ber-
toldus, de re iud. Addo eundem Fel.in c.ſicut, num.31.
de re iud. & Caſſiodorum in commentariis ad regulas
cancellariæ,quæſt.8.

76 Declaratur tertio, vt locum non habeat hic † caſus,
quando contra eum,qui decennalem præſtationem re-
cepit, repugnat aliqua legis diſpoſitio. Nam tunc titu-
lus & cauſa pręſtationis ab eo allegata,non præſumitur
vera ſolo curſu decennali. Ita Bart.in d.l.cum de in rē
verſo,nu.7.verſ.aut ius commune reſiſtit.& cum eo ſen
ſerunt alii,quos ſtatim referam. Affertur primū exem-
plum, vt ſi laico per decennium præſtitæ fuerūt decimę
Eccleſiaſticæ, vel quid ſimile ad eccleſiam pertinēs,cu
ius capax non eſt regulariter ipſe laicus. Et ſi enim di-
ctum fuit eam præſtationē fieri cauſa emphyteuſis, vel
alia de cauſa,attamē cauſa illa non præſumitur vera, &
iuſta per ſolam ipſam decennalem præſtationem. Ita
Cyn.in d.l.ſi certis annis, quæſt.pen. C.de pact.& ibidē
Iaſ.col.vlt.verſ.7.limita,& Decius num.17.qui alios plu
res commemorant. Idem ſcripſit Did.in lib.1.var.reſol.
c.17.num.6.in fi.

Et prædicta comprobantur traditione Crauettæ in
tract.de antiq.temp.in 2.particula quartæ partis princi
palis,nu.52.quem commemoraui ſupra in prima exten
ſione ſecundi capitis. Scribit eo in loco Crauet.aduerſus
Alex.Fel. & Curtium iuniorem, quod quando lex reſi-
77 ſtit, vt laico † ne poſſideat decimas eccleſiaſticas,vel be
neficiorum collationem,nec præſtationem quidem im
memorialem ſufficere,nec allegari illam poſſe, vt laicus
in futurum eam conſequi poſſit. Non hic repeto iam di
cta & temporis diuturnitate nō præſumi titulum in be-
neficialibus,ſcribunt multi congeſti a Tiraq.in tract.de
præſum.§.1.gl.4.verſ.ſed huic ſententiæ.

78 Secundum eſt exemplum in Epiſcopo, † qui aſſerit
habere ius percipiendi decimas in dioceſi alterius Epi-
ſcopi, ob id, quod diu percepit, hoc enim non ſufficit.
Ita poſt alios Did.in d.lib.1.var.reſolut.c.17.nu.7.& in
ſpecie noſtra Balb.in tract.de præſcr.in 1.part.3.partis
principalis,q.10.num.9.

79 Tertiū eſt exemplum † quando quis allegat titulum
cui præſumptio ipſa iuris repugnat, vt puta titulum do
nationis. Nam is titulus verus & iuſtus nō præſumitur
ſola decennali præſtatione, vt in poſterum is qui præſti
tit, ſoluere & præſtare cogatur. Ita gloſ.in l.ſolent,§.vlt.
ff.de offic.Proconſ.& leg. quam ſic intellexerunt Bald.
in l.vlt.C.ne de ſtatu defuncti. Salic.in l.ſi certis annis,
q.5. C.de pact.& ibidem Iaſ.col.vlt.verſ.10.limita. Mo-
dernus Pariſ.in commentariis ad conſuetu. Pariſ.tit.1.
§.7.num.20. Hinc docuit ad rem noſtram Bart.in dict.
80 l.cum de in rem verſo, num.14. quod ſi † ruſticus ſine
cauſa & titulo præſtitit nobili per decennium capones,
non inducitur obligatio reſpectu futuri temporis, quia
etſi ruſticus præſumatur in præteritum donaſſe, non ta
men idem præſumitur quoad futurum ſe obligaſſe ad
donandum. Et Bart.ſecuti ſunt Flor.in d.l.cum de in rē
verſo,num.11.& ibidem Salic.num.11.& alii quos retu
li in libr.2.de arbitr.iudicum. Caſu 160.num.17. & in
conſ.201.num.64.libr.3. quo loci poſt alios ſcripſi,nec
quidem curſu temporis immemorialis ius aliquod ac-
quiri huic domino.

Hoc tamen exemplum improbauit Dec.in d.l.ſi cer-
tis annis, nu.18.C.de pact.poſt Salicetum.in l.filiæ. C.
famil.erciſcund.

Quartū adduci poteſt exemplum, quando quis alle-
81 garet titulum, qui a lege habetur † pro non titulo, vt ſi
quis diceret, ſe diu fuiſſe hoſpitatum in alicuius domo

& pro-

Digitized by Google

& propterea velle in poſterum ab illo ſuſcipi. Nõ enim
titulus iſte infert obligationem in poſterum. Nã quod
fuerit hoſpitatus, non pręſumitur in titulo, & cauſa obli
gationis, ſed familiaritatis & amicitiæ, ſicuti tradunt
Flor. in d.l.cum de in rem verſo.nu.11.verſ.idem dicit.
Lucas de Penna in l.3.in præſumpt.80.C.de apochis pu
blic.lib.10.& Ripa in cap.cum Eccleſia Sutrina, numer.
68.de cauſa poſſeſ.& propriet. Huc pertinet quæſtio di
ſputata a Piſo in q.84.in fin.cum diffinit præſtitum ab
82 Abbate & monaſterio † hoſpitalitatis cauſa, non infer-
re obligationem in poſterum. Hæc tamen declaratio lo-
83 cum non habet, fauore † piæ cauſæ, cui cenſetur in fu-
turum obligatus, qui diu ſua liberalitate aliquid præſti-
tit. Ita poſt alios Marſ.in ſing.192.

Declaratur quarto, vt procedat hæc præſumptio, quã
do ſingulis ipſis annis facta fuit hæc ipſa præſtatio. Se-
84 cus ſi ſemel tantum, pro omnibus † ipſis decem annis.
Non enim hæc vna ſola pro multis annis inducit præ-
ſumptionem tituli, & iuſtæ cauſæ. Ita Cyn.in d.l.ſi certis
annis.q.6.C.de pactis.& ibidem Iaſ.col.vlt.ver.8.limit.
& Dec.nu.11.& 12. Balb. in tract.de præſcrip. in tertia
parte.q.10.num.26.verſic.5.limita.confert quod tradit
Bart.in d.l cum de in rem verſo.nu.8.quod vnica præ-
85 ſtatio † vſurarum non ſufficit ad præſumendam obliga
tionem pro futuro tempore. Idem ſenſit ibidem Sal.nu.
12.& traditionem hãc probat d.l.cum de in rem verſo.
ſicuti explicauimus ſupra. Huc etiam facit, quod dixi-
mus ſupra in primo capite, in quarta declaratione ter-
tij caſus, poſt Io.Fabr.Iaſonem, & alios, quod vna præ-
ſtatio facta pro tribus annis, non ſufficit, vt titulus fauo
rabilis inualidus tamen conualidetur.

Declaratur quinto, vt locum habeat, quando hic al-
86 legans titulum, & cauſam præſtationis, † probat vere, &
clare, præſtationes illas fuiſſe factas per decennium, ſe-
cus ſi probaret præſumptiue tantum: vtputa, quod præ-
ſtatio fuerit facta tribus vltimis annis. Nam et ſi is, qui
ſoluit tribus illis vltimis annis, præſumitur ſoluiſſe etiã
aliis annis antecedentib.iuxta l.quicunque. C.de apo-
chis publ.lib.10.& dicemus infra. Attamen noſtro in
caſu non ſufficit hæc probatio. Ita Butr.in c.literæ. de
dilatio.quem ſecuti ſunt Iaſ.in d.l.ſi certis annis.col.vlt.
verſ.nono limita.C.de pact. Tiraq.in tract.de præſcript.
§.1.gl.5.in fi. & Vaſquius in tract. controuerſiarum illu-
ſtrium.c.58.num.11. qui referunt Caſtrẽſem diſſentire.
Huc pertinet, quod reſpondit Ruin. in conſ.29.num.4.
lib.4.cum dixit, quod quando conſtat vere de actu, tũc
87 † curſu decennii præſumitur ſolemnitas, quæ verſatur
circa ipſum actum: ſecus vero ſi de ipſo actu ſolum con-
ſtat præſumptiue, & dicemus in ſubſequenti præſum-
ptione, in octaua declaratione tertii caſus.

Declaratur ſexto, vt procedat hæc præſumptio, quan
88 do † pręſtationes fuerunt vniformes, ſecus ſi difformes.
Ita Dec.in d.l.ſi certis annis col. vlt. ver.item in d.l.cum
de in rem verſo. C.de pact. & Balb.in tract.de præſcr.1.
particula tertiæ partis principalis.q.10.num.23.

89 Declaratur ſeptimo, vt locum non habeat fauore †
minorum. Ita Alex.in conſ.94.nu.6.lib.7.Corn.in conſ.
98.nu.3.lib.1. Et comprobatur ex his, quæ dicemus in
ſubſequenti præſumptione, vbi explicabimus, quando
ſolemnitas pręſumatur curſu temporis.

Secundus eſt caſus huius tertii capitis, quando ſcili-
cet agitur de obligando aliquẽ ad ius perſonale, vtpu-
ta ſubiectionis, & vaſallagii, vtputa, ſi quis ſeruiuit ali-
cui, tanquam vaſallus. Hoc caſu titulus, & cauſa præſta-
90 tionis † non pręſumitur niſi curſu triginta annorum. Ita
Bart.in d.l.ſolent.in fi.ff.de officio Proconſ.& legati.in
l.cum de in rem verſo.prope finem.ff.de vſuris, & in l.li
tibus. C.de agricol.& cẽſ.lib.11.Bal.in l.ſi certis annis.
colum.vlt.C.de pact.& ibidem Iaſ.col.vlt.verſ.6.limita.
alios recenſent, & probant Iacobi.in d.l.ſi certis annis.
nu.22.verſ.item limitabis. Balb.in tract.de præſcr.in
prima particula tertię partis principalis.nu.34. Did.in
c.poſſeſſor.par.2.§.4.num.5.de reg.iur.in 6. & Vaſquius
in tract.controuerſiarum illuſtrium, c.84.nu.21.qui af-
firmant hoc multo magis locum habere, quando adeſt
curſus temporis immemorialis.

Tertius eſt caſus, quando agitur de præiudicio tertii,
91 tunc titulus, & cauſa præſtationis † non pręſumitur, niſi
curſu viginti annorũ. Ita in ſpecie limitat Iaſ.in l.ſi cer-
tis annis.nu.15.verſ.5.limita. C.de pactis.& ibidem Ia-
cobin.nu.22. verſ.limitabis tamen.c.peruenit. col.6.de
cenſibus. Alex.in conſ.1.n.20.& in conſ.17.col.pen.lib.
6.idem in l.ſciendum.n.12.de verb.oblig. Qui quidem
de ſolemnitate extrinſeca non præſumenda in præiudi-
cium tertii loquũtur. Qua de re diſſeremus infra in ſub-
ſequenti præſumptione in tertio caſu.

Quartum eſt huius diſputationis caput, quãdo quis
agit contra eum, qui nihil facit ſed paſſus eſt tantũmo-
do aliquid in ſuo fieri, atque ita quando agitur contra
patientem, & allegatur titulus ſeu cauſa illius patientię,
ad cuius quidem tituli probationem adducitur curſus
temporis. Hoc caput deſumpſi ex Bart.in d.l.cum de in
rem verſo.col.3.numer.7. verſic.aut contra patientem.
ff.de vſuris. Et hoc in capite diſtinguo atque conſtituo
aliquot caſus.

Primus eſt, quando agitur de præſumendo titulo &
92 cauſa ad † commodum patientis. Hoc ſane in caſu ſolo
curſu decennii præſumitur titulus iuſtus. Ita Bar.in d.l.
cum de in rem verſo.nu.7. Iaſ.in l.ſi certis annis. nu.7.
C.de pact.& Balb.in tract.de præſcr. in prima particula
tertiæ partis principalis. q.10.num.10.

Et hanc ſententiam præcitati Doctores fulciũt text.
l.ſi filius. C.de petitio.hæred.vbi ſi filius diu poſſedit hę
reditatem ſibi delatam, præſumitur aditio, atque ita le-
gitimus titulus.

Verum Salic.in d.l.cum de in rem verſo. nu.9.verſ.&
hoc primo, ſcribit, d.l.ſi filius.non loqui de ſubſtãtia ob
ligationis, ſed de quadam præambula ſolemnitate, quæ
facile præſumitur. Qua de re diſſeremus in ſubſequenti
præſumptione, vbi etiam explicabimus tex.l.qui in alie
na.ff.de acquir.hæred.

Secundus eſt caſus, quando agitur de præſumendo ti
93 tulo obligatorio contra hunc patientem, de cuius † leui
incommodo modicoque præiudicio tractatur. Hoc ca-
ſu præſumitur titulus iuſtus, probata decennali patien-
tia. Ita Bar.in d.l.de in rem verſo.nu.7. ver.aut in ipſius
incommodum.& ibidem Fulg.nu.5. & num.7.Caſtr.in
l.ſeruitute. ff.de ſeruit. vbi etiam Florianus Alex. in l.ſi
certis annis.col.pen.,C.de pact.idem in conſ.50.colum.
vlt.lib.3. & in conſil.12.nu.7.lib.4.Fel.in cap.de quarta.
nu.25. & in c.cauſam.nu.18. de præſcript. Dec.in l.1.in
tertia lectura.nu.78. C.qui admitt.& prius Bal. ibidem
nu.38.& Balb.in tract.de præſcr.in prima particula ter-
tiæ partis principalis, q.10.nu.7.& 12.qui teſtatur eſſe
communem opinionem, ſic & Boer.in q.42.n.5. Et ho-
rum traditio fulcitur in l.qui in aliena.verſic.ſed ſi non
adierit. ff.de acq.hær. Eſt enim modicum præiudicium
quo hęreditas delata filio acquiratur patri ob ſpẽ, quã
filius habet futuræ ſucceſſionis. leg cum oportet.§.cum
autem.C.de bonis quæ liberis. Et econtra modicum prę
iudicium fit patri, ſi vſusfructus ſibi delatus acquiritur
filio, ob votum parentum erga filios. Et propterea ſi pa-
ter, patiente diu filio, id eſt decem annos, vt exponunt
præcitati Doctores, poſſedit, aditio atque ita titulus præ
ſumitur contra ipſum filium. Et in caſu dictæ legis, qui
in aliena, præſumptio eſt, non autem fictio, vt recte de-
clarat Dec.præcitato in loco.

Secundo affertur tex.l.ſeruitutes. la granda.ff.de ſer-
uit.vbi patientia diuturna, hoc eſt decennali præſumi-
tur ſeruitus iuſto titulo acquiſita, aduerſus eũ qui paſ-
ſus

Digitized by Google

ſuo eſt alterum ire per fundum ſuum. Ea creditur ratio, quia de modico patientis præiudicio agitur, & idẽ probat l.ſi quis diuturno.ff.ſi ſeru. vend.

Tertio confert le.1.C.de pat.poteſt. de qua diximus ſupra.

Quarto adducitur glo.communiter recepta in l. pe. C.communi diuid. Cum dixit, curſu decennali pręſumitur titulus diuiſionis bonorum inter fratres, qui paſſi ſunt inuicem poſſidere bona hæreditaria ſeparatim. Et hoc ea ratione, quia agitur de modico pręiudicio, vt inquit Bar.in d.l.cum de in rem verſo.nu.5.& ibid. Flor. nu.11.ver.adde & aliam, & diximus ſupra hoc libro, in præſumpt.60.

Et hæc quidem communis eſt & retinẽda opinio, & ſi diſſentiant Cyn. Bald.& Ang.in l.ſi certis annis. C.de pact. Bal.in l.cum de in rem verſo.in lectur. antiqua de vſuris. Alex.in conſ.179.nu.6.libr.6.& Fernandus Vaſquius in commentariis controuerſiarum illuſtrium.c. 58.nu.12.& nu.13.

Tertius eſt caſus, quando agitur de pręſumendo titu
94 lo obligatorio contra patientem, de cuius magno † præiudicio tractatur. Hoc caſu ſola patientia decennali, nõ præſumitur titulus iſte iuſtus & legitimus. Ita Bar.in d. l.cum de in rem verſo.nu.7.ver.ſi vero tractatur de magno.ff.de vſuris. Idem in ſua diſputatione ſeu q.7.Mulier habens.col.pe.ver.aut loquimur in caſibus. Et Bar. ſecuti ſunt Bal.in l.pe.num.4.C.communi diuid. in l.ſolemnibus.nu.3.C.de rei vend.& in l.1.nu.38.C.qui admitti.& ibidem Dec.in tertia lectura.nu.78.in fi. Alex. in conſi.179.nu.6.lib.6. Ruin.in rub.ff. ſoluto matr.nu. 196.& Balb.in d.tracta.de præſcr.in 3. par. q.10.nu.7. ver.aut vero & tertio. Vaſquius in commentariis cõtrouerſiarum illuſtrium.ca.58 nu.13. & alios plures refert Tiraq.in tract.de præſcr.§.1.gl.4.verſi.& hæc quidem. Exemplum huius caſus afferri poteſt ſecundum Bal.in d.l.ſolemnibus.nu.3. Quidam poſſedit rem meam, pro qua me ſciente, & patiente per decennium præſtitit cẽſum. Hæc mea patientia nõ facit, vt præſumatur titulus cenſuarius pro ipſo poſſidente. Eſt aliud exemplum, quod commemorauimus ſupra hoc libro in præſump. 8.nu.35.ea ratione ii moti ſunt, quod non ſufficit hoc caſu titulus præſumptus, ſed requiritur titulus verus, & poſſeſſio vera, vel titulus putatiuus cauſatus iuſto errore. l.Celſus.ff.de vſucap.& l.nullo.C.de rei vend. Et accedit text.l.quam Tuberonis.§.alia cauſa, primo reſpõſo.ff.de pec.vbi ſola patientia non præſumitur conceſſa adminiſtratio. Et cõfert, quod vbi nulla præcedit cã, & titulus, præſumptio formari non poteſt, cum illa ab aliquibus circunſtantiis, & cõiecturis deducatur, vt in ſpecie docuit Bald. in d.l.pen.nu.4.C.communi diuid. & idem ſenſit ipſe Bal.in d.l.licet.n.1.ver.aut patientiã non habet.C.de iure delib. Diſſentiunt tamen a prædictis multi congeſti a Tiraq. in loco præallegato.

95 Declaratur primo, vt non habeat locum, quando † is vſus eſt re illa, cauſa ſeruitutis ſibi debitæ. Ita Caſtrẽ. in dict.l.ſeruitutes.in fin.ff.de ſeru. Salic. in leg.ſi certis annis.in fin.& ibidem Alex.in fi.C.de pactis.idem Ale. in conſi.108.ad finem libr.2.& Balb.in dict. tractat. de præſcript.in prima particula tertiæ partis principalis. q.10.nu.8.

Declaratur ſecundo, vt procedat hic caſus.in patien
96 tia decennali, ſecus vero † in patientia longiſſimi temporis. Ita Imo.in c.peruenit. col.3.de cenſib. Alex.in l. ſciẽdum.col.4.de verb.obl. Cur.Sen.in conſil.76.ſuper mo riuis.col.2.& Balb.in d.q.10.n.17.verſ.hanc concluſionem. Idem ſenſit Crau.in tract.de antiq.temp.in 3.par. principali.in prin.nu.23.

Ita & multo magis in patientia, cuius initii memoria non eſt in contrarium, vt tradit Fel.in ca.ex officii.col. 5.in quarta limitatione.de præſcr. qui ſcribit hoc caſu allegandum eſſe titulum, qui deinde probatur curſu ipſo immemoriali. Verum a Felino recte diſſentit Crau.in tract.de antiq.temp.in ſecunda particula quartę partis principalis.num.58.

97 Quartus eſt caſus, quando agitur de præſumendo † titulo liberatorio, a lucro odioſo contra patientem, de cuius magno præiudicio tractatur. Hoc caſu titulus iſte liberatorius præſumitur decennali patientia. Exempli gratia, quando maritus per decennium diſtulit petere alimenta, atque ita intereſſe dotis ſibi non numeratæ. Hac ſane patientia decennalis præſumi facit titulum liberatorium a lucro hoc ſiue intereſſe odioſo, contra maritũ. Ita Bar.in d.l.cum de in rem verſo.n.7.verſ.ſi vero tractatur de præſumendo. ff.de vſuris.quem ſecuti ſunt multi a me congeſti ſupra hoc libro, in præſumpt.25. num.2.vbi hanc opinionem aduerſus alios multos probaui.

Quintus eſt caſus, quando agitur de præſumendo ti
98 tulo liberatorio, a lucro † fauorabili contra patientem. de cuius magno præiudicio agitur. Hoc in caſu nõ præſumitur longi temporis curſu titulus ex ſola ipſa patientia. Ita Bar.in d.l.cum de in rem verſo.nu.7.verſ.aut.de liberatione lucri. ff.de vſuris. Et Bartolum ſecutus eſt Fulg.ibid.nu.7.& Balb. in d.tract.de præſcrip.in prima parte tertiæ partis principalis, q.10.nu.12.ver.3.limitatur.qui inquit, diuerſum eſſe, quando cum ipſa decennali patientia, alia concurrunt.

99 Sextus & vltimus caſus eſt † in beneficialibus. Hoc enim in caſu non ſufficit decennalis patientia, ad præſumendum aliquem titulum. Sed plura requirũtur, quæ explicat poſt alios Gomeſ.in regula Cancellariæ de triẽnali poſſeſſore. q.26.col.7.verſ.ſecundus caſus. vbi ad rem alia ſcripta reliquit.

Solemnitas intrinſeca, & extrinſeca, quando & quomodo, vel temporis curſu vel alia ex cauſa præſumatur in contractibus, aliiſque actibus inter viuos diligens explicatio.

S V M M A R I V M.

1 *Solemnitatum alia intrinſeca eſt, alia extrinſeca.*
2 *Solemnitas intrinſeca quid ſecundum Bar. & alios.*
3 *Solemnitas extrinſeca quid.*
4 *Solemnitas obligationis intrinſeca præſumitur.*
5 *Fideiuſſio ſine ſtipulatione non conſiſtit.*
6 *Videtur, verbum præſumptionem ſignificare.*
7 *Inueſtitura includit præſentiam.*
8 *Iuraſſe qui dicitur, præſumitur ſeruatis ſolemnitatibus.*
9 *Monachum qui ſe aſſerit præſumitur eſſe iuſtæ ætatis.*
10 *Notarius aſſerens ſcripturam ſuam authenticam eſſe, de ea rogatus præſumitur.*
11 *Solemnitas intrinſeca adhibita præſumitur, iis etiam in contractibus, qui ſolum iure ſpeciali ſuſtineri poſſunt.*
12 *Dotis incerta promiſſio, ſpeciali quodam iure valet, & mediante ſtipulatione facta præſumitur.*
13 *Actus vt ſit firmior, interpretatio in dubio ſumitur.*
14 *Solemnitas obligationis intrinſeca præſumitur, etſi verba ad tempus præteritum referantur.*
Idque non ſolum in actu principaliter geſto, ſed etiam in actu enũciato. num. 15.
Item & in præſumptione materiali. n. 17.
Nec refert vtrum præſumptio hæc allegetur. n. 20.
Fallit vbi contrariæ probationes extant, vel efficacior aliqua pręſumptio. n. 21.
Aut verbum aptum ſignificare ſolemnitatem, natura actus repugnat. num. 24.
Vel actus probetur teſtibus. n. 25.
Item & eo caſu, quo lex requirit vt ſolemnitas intrinſeca probetur

Digitized by Google

betur, non enim tunc præſumptio ſufficit, ſed teſtes aut ſcriptura eſt neceſſaria. n. 26.

Vel quando lex requirit actum, cum certa ſolemnitate fieri in ſcriptis, ad finem probandi. n. 27.

16 *Inſtrumenti exequutione contra fideiuſſorem petita, iuxta diſpoſitionem ſtatuti, inſtrumentum debiti principalis, producere non eſt neceſſe.*

18 *Emptionis contractus ſine pretio non conſiſtit.*

19 *Affirmans aliquid, dicitur affirmare omnia præcedentia, ſine quibus actus non conſiſtit.*

21 *Inſtrumenti contra tenorem alia probatio non admittitur, quam per aliam ſcripturam.*

23 *Solemnitatis contra præſumptionem, non ſufficit probatio per teſtes.*

28 *Solemnitas extrinſeca adhibita non præſumitur, etſi in actu expreſſa ſit, nullo temporis curſu extante, iſque qui aſſerit in poſſeſſione ipſius actus ſit.*

Idque locum habet, etiamſi extrema probata eſſent, non tamen præſumuntur media extrinſeca. n. 31.

Similiter etiam in ſolemnitate, quæ communiter conſueuit interponi. num. 32.

Fallit tamen, ſi in actu enunciata fuit, & veroſimiliter tunc adhiberi potuit. n. 33.

Idem ſi huic ſolemnitati non enunciatæ, partes potuerint renunciare. num. 34.

Vel ſi is contra quem allegatur, nil opponat. n. 35.

Aut illa enunciata ſit a viro ſummæ fidei & probitatis. nu. 36.

Si præſertim de modico præiudicio ageretur, nu. 38.

Idem ſi aduerſarius, qui conuenitur, contractum neget, & de mẽdacio fuerit conuictus. n. 39.

Aut iuramentum ſit in ipſo contractu adhibitum, omnia ſolemniter acta eſſe. n. 40.

Vel agatur de ſolemnitate tacita quæ in expreſſa includitur. numero 41.

Item vbi ex aliqua clauſula contractus poteſt colligi ſolemnitas totius. n. 43.

Fallit etiam in actu confirmato, qui ſolemnis præſumitur. nu. 44.

29 *Perſona extrinſeca non præſumitur.*

30 *Solemnitas extrinſeca eſt quid facti.*

37 *Ordinatus ad ſacerdotium præſumitur ſolemniter promotus, quando ordinarius eſt vir ſpectabilis, & magnæ probitatis.*

42 *Ordines minores ſub maioribus includuntur.*

45 *Solemnitate extrinſeca in ipſo actu non enunciata, eam tamen allegante, in poſſeſſione ipſius actus exiſtente, decem annorũ curſu, inter quos præſumatur.*

46 *Clericus per decennium in pacifica poſſeſſione beneficij conſiſtens, cur præſumatur ſolemniter promotus & ordinatus. numero 47.*

48 *Emphyteuticam rem, tanquam emptam conſenſu domini decem annorum curſu poſſidens contra dominum negantem, ſolemnitatis, & conſenſus adhibiti, præſumptionem habet.*

49 *Vnionis duarum Eccleſiarum, ſolemnitatem præſumi curſu decẽnali, exiſtente in poſſeſſione, eo qui unionem allegat contra prælatum negantem, eamque ſolemniter factam.*

50 *Cenſus reſeruationem factam a patrono Eccleſiæ, vel capellæ, præſumi factam ſolemniter, concurrente cum ipſa quaſi poſſeſſione longo tempore.*

51 *Eccleſia vel capella in conſtructione, præſumi adhibitum Epiſcopi conſenſum, ſi in ea per decennium diuina celebrata fuerint.*

52 *Immunitas a Principe ſolemniter conceſſa præſumitur, exiſtente eo, qui ſe immunem gerit, in decennali quaſi poſſeſſione.*

53 *Immunitate & exemptione conceſſa ab Epiſcopo, curſu decennij Pontificis confirmatio adhibita præſumitur.*

54 *Solemnitas extrinſeca enunciata in ipſo contractu, ſi de re modica & leui præiudicio contentio ſit, decenny curſu illa præſumitur, abſque vlla poſſeſſione, vel quaſi.*

Et quid ſi de magno præiudicio agatur inter contrahentes, vel eorum ſucceſſores, vbi recitantur opiniones. numer. 55. 56. & ſequent.

61 *Solemnitate extrinſeca, in ipſo actu non enunciata, eam tamen allegante, in poſſeſſione exiſtente, quanto temporis curſu præſumatur.*

Recenſentur opiniones. n. 62. 64. 65. & 66.

62 *Ius tertij lex tollit difficilius, quam ipſiuſmet contrahentis.*

67 *Solemnitatem extrinſecam concurrente poſſeſſione præſumi per lapſum decennij, & quando non procedat. num. 70. cum multis ſequen.*

68 *Facto proprio difficilius contrauenire quis poteſt, quam alieno.*

69 *Præſumptio iuris, & de iure probationem in contrarium admittit, confeſſione eius pro quo ipſa extat.*

71 *Licentia ſummi Pontificis in alienatione bonorum Eccleſiæ, neq. 30. annorum curſu præſumitur.*

73 *Diſpenſatio, quia eſt contra ius commune, curſu temporis an præſumatur.*

Et quid in antiquis. n. 75.

74 *Iuramentum ſuppletiuum defertur, quando pro eo qui iurare uelit, extat præſumptio.*

76 *Vnione in beneficiorum requiſitam ſolemnitatem, curſu temporis adhibitam præſumi.*

82 *Præſumptiones duas in eodem actu concurrere, a iure non conceditur.*

84 *Præſumptio vt cedit veritati, ita efficaciori etiam præſumptioni.*

85 *Præſumptio orta a diuturnitate temporis admittit probationẽ in contrarium.*

88 *Emphyteuſis probari quidem per ſcripturam debet, diuturnitate temporis tamen interueniſſe ſatis probatur.*

89 *Vnionem Eccleſiarum, & ordinum collatione temporis ob diuturnitatem, ſcriptura præſumitur interueniſſe.*

94 *Agere non valenti, nulla currit præſcriptio.*

PRAESVMPT. CXXXII.

DE titulo, & cauſa, hoc eſt, de ſubſtantia obligationis, diſſeruimus ſuperiori præſumptione, nũc de ſolemnitate, nempe de quadam ipſius obligationis qualitate agendum eſt. Diſtinguunt interpretes vno ore
1 omnes in l. ſciendum. ff. de verb. oblig. ſolemnitatem † aliam eſſe intrinſecam, aliam vero extrinſecam. Ita ſane Bar. ibi. nu. 2. Alex. nu. 12. Iaſ. num. 11. & reliqui omnes, quos infra longa ſerie commemorabimus. Solemnitatem intrinſecam eſſe ſcripſit præcitato in loco Bar.
2 in tertia oppoſ. quæ † ex natura verborum prolatorũ cõprehenditur. Et Bar. ſecuti ſunt reliqui, teſte Iaſone. Albericus vero dixit, ſolemnitatem intrinſecam eſſe quid facto adhærens, vnde poſito facto opponitur ſolemnitas, quæ ineſt de iure ipſi facto. Et ab Alberico non diſſentit Iaſ. in d. l. ſciendum. nu. 1. in fine, etſi ipſe aliam deſcriptionem huius ſolemnitatis commemoret. Et vt vno verbo dicamus, ſolemnitas intrinſeca ineſt actui, illumque concomitatur legis diſpoſitione ex natura verborum, abſque aliquo hominis facto. Cum enim actus ponitur, ſolẽnitas ipſa ſignificatur, ſicuti quando dicimus aliquem fideiuſſiſſe, ſtatim affirmamus ſtipulationis ſolemnitatem ineſſe, natura, & ſignificatione verborum, ſecundum legis diſpoſitionem. leg. blanditus. C. de fideiuſſo. Et apertius exemplum, in ſtipulatione, quæ vbi pronunciatur, ſtatim dicimus præceſſiſſe interrogationem, & ſubſecutam fuiſſe reſponſionem. Cum ſine illis ſtipulatio dici non poſſit. l. 5. §. ſtipulatio. ff. de verb. obl. alia exempla ſuo loco infra commemorabimus.

Solemnitas vero extrinſeca eſt, ſecundum Albericum præcitato in loco, quid facti ſeparati ab eo actu, cui adhibetur, vnde ex vno ad aliud non infertur, & vno poſito, nõ ponitur aliud. Poſſumus etiam manifeſtius dicere,
3 ſolemnitatem † extrinſecam eſſe illam, quæ eſt extra actum ipſum, & actus ipſe ſine ea in ſe ſtare poteſt, tamen ſi lex, actum ipſum, vt minus ſolemnem, non approbet, ſicuti dicimus in caſu l. quæcunque. §. vlt. ff. de publ. in rem

Digitized by Google

ſoritate, & decreto Prætoris ſicuti lex ipſa requirit, cō
tractus dicitur in eſſe productus, attamen lex ipſa non
approbat, immo nullum eſſe decernit, ob illius ſolemni
tatis defectum. Cum itaque duæ ſint ſolemnitatis ſpe-
cies, etſi Io. Coraſi. Aemilius Ferret. in l. ſciendum. ſcri
pſerint, commenticiam eſſe hanc Doctorum diſtinctio-
nem, duo etiam hic capita conſtituimus, quorum pri-
mum verſabitur circa ſolemnitatem intrinſecam præ-
ſumendam, ſecundum vero circa extrinſecam.

Primo in capite de intrinſeca ſolemnitate regulam
4 conſtituimus, † illam præſumi. Ita Bar. in d. l. ſciendum.
nu. 2. & Ang. col. 4. ver. ex prædictis, qui regulam ſic eſ
ſe conſtituendam manifeſte ſcripſerunt. Sic & A ret. ibi
dem in ſummario. Alex. & Iaſ. nu. 1. & nu. 24. & Fel. in c.
ſicut. nu. 37. de ſent. & re iud. Et probat is tex. d. l. ſcien-
dum. vbi ſi quis ſcripſit ſe fideiuſſiſſe, videntur omnia
ſolemniter acta: hoc eſt, interpoſita ſtipulatio, ſine qua
5 fideiuſſio † nō conſiſtit. l. 5. §. ſatis acceptio. ff. eo. de ver-
bo. obl. l. blanditus. C. de fideiuſ. & §. vlt. in Inſtit. eod. Il
6 lud enim verbum, † videtur, in d. l. ſciendum, ſignificat
præſumptionem, non autem fictionem, ſicuti ibi omnes
intelligunt, & attigimus ſupra lib. 1. q. 10. nu. 3. etſi Alc.
ibid. nu. 3. exiſtimauerit, ſignificare interpretationem,
quæ tamen vere nil a præſumptione differt, vt poſt Bal.
& alios ſcripſi ſupra in lib. 1. q. 27.

Secundo regulam hāc probat tex. l. 1. C. de contrah.
& commit. ſtipul. cum l. ſancimus. C. de verb. ſign. vbi ſi
dictum eſt, aliquem cauiſſe, præſumitur adhibita ſtipu
latione, quæ eſt intrinſecæ eius ſolemnitatis, promiſiſſe.

Tertio in l. iuriſgentium. §. quod fere. ff. de pact. quo
loci idem dicitur de verbo, ſpopondiſſe.

Quarto l. lecta. ff. ſi cer. pet. & in §. ſi ſcriptum. in inſt.
de inut. ſtip. vbi idem de verbo, promiſiſſe. Qua de re
ſcripſi ſupra hoc libro præſump. 41. & in conſi. 259. nu.
17. lib. 3.

Quinto confert text. ca. 1. de cler. per ſaltum promo.
quo loci aſſerens ſe presbyterum, præſumitur prius fa-
ctus Diaconus, cum presbyteratus ordo illū includat.

Hinc reſpondit Old. in conſ. 217. quod affirmans ſe
7 inueſtitū, præſumitur quod præſens fuerit: Cum † inue-
ſtitura includat præſentiam, & Oldr. ſecuti ſunt Io. An.
in addit. ad Spe. in tit. de emphyteuſi. § 1. verſi. nunc for
mam. & Alc. in d. l. ſciendum. nu. 8. de verb. obl. & alios
refert ac declarat Brun. in tract. de forma & ſolemnita
te. in tit. de probatione & præſumptione formæ, & ſolē-
nitatis. col. 12. ver. 7. fallit.

Huc etiam pertinet, quod ſi quis dicit ſe vxorem du-
xiſſe, omnia feciſſe præſumitur, quæ matrimonio con-
trahendo ſunt neceſſaria. l. cui fuerit. ff. de cond. & dem.
vbi Soc. in 1. notab. Alc. in d. l. ſciendum. nu. 8. Confert
8 etiam, quod ſi ſcriptum eſt, aliquem iuraſſe, † præſumi-
tur id feciſſe ſeruatis ſolemnibus, ut reſpondit Alex. in
conſi. pen. lib. 5. quem retulit & ſecutus eſt Alcia. in d. l.
ſciendum. n. 8. de uerb. oblig. & multis comprobat Teſ-
ſaurus in deciſ. 47. nu. 18.

9 Accedit quod qui ſe † monachum dicit, eius ætatis
eſſe præſumitur, cuius eum eſſe oportet, qui uult eſſe mo
nachus. c. in præſentia. de probat. & idem Fel. & Alciat.
præcitato in loco.

10 Huc facit, quod ſi notarius † aſſerit ſcripturam ſuam
eſſe authenticam, præſumitur quod fuerit de ea roga-
tus. Cum authentica illa dici non poſſit niſi de ea roga-
tus ſit. Ita Card. in c. Alb. col. 2. de teſtibus. & Fel. in c. ſi-
cut. nu. 37. de ſent. & re iud.

Extēditur primo hæc regula, ut locum etiā habeat
11 in contractibus, † qui ſolum iure ſpeciali ſuſtineri poſ-
ſunt. Nam & in his ſolēnitas intrinſeca præſumitur ob-
ſeruata, & adhibita. Ita Iaſ. nu. 2. qui & Romanum recē
ſet, & Alc. nu. 9.

Exemplum afferunt in contractu dotis: Nam etſi iu-
re quodam ſpeciali, & fauore dotis, valet promiſſio do-
12 tis † incertæ. l. cum poſt. §. gener. ff. de iure dotium. atta-
men ſi in inſtrumento ſcriptum legitur, aliquem promi
ſiſſe dotem, præſumitur atque intelligitur mediante ſti-
pulatione. l. 1. C. de dotis promiſſio. Et hoc quidem pro
cedit, etiam ſi potuit ea ſolemnitas non includi iure ſpe
ciali, verbi gratia, ſpeciali fauore dotis admittitur fide-
iuſſio pacto nudo. l. vlt. C. ad Velleian. ſi ergo reperitur
ſcriptum, aliquem fideiuſſiſſe in cauſam dotis talis mu-
lieris, adhuc præſumitur per ſtipulationem promiſiſſe
etſi pacto nudo valere potuerit fideiuſſio hæc. Iaſ. in d.
l. ſciendum. nu. 3. & Alc. nu. 10. Ita etiam Brun. in tract.
de forma & ſolemnitate. in tit. de probatione & pręſum
ptione formæ, & ſolemnitatis. col. 3. verſ. & prædicta re
gula. qui alios recenſet. Ea ratione vſi ſunt, quia in du-
13 bio ſumitur interpretatio, vt actus † ſit firmior. l. 3. ff. de
teſtam. milit. qua de re diſſeremus infra lib. 6. in præſ. 8.
vbi explicabimus, quando ſumatur præſumptio pro va-
liditate actus.

Extenditur ſecundo, vt locū habeat hęc pręſumptio,
14 † etiam ſi verba ad tempus præteritū referātur, vt ſi no
tarius in inſtrumento ſcripſit, partes ipſas ſuas confeſ-
ſiones affirmaſſe, quod interuenerit fideiuſſio. Nam &
tunc præſumitur ſolemnitas intrinſeca ſtipulationis. Ita
late Iaſ. in d. l. ſciendum. nu. 4. de verb. oblig. poſt Ang.
ibi. col. 1. & ſequitur ibidem Alc. num. 11. reiecta contra
ria opinione Baldi Nouelli in trac. de dote, in ſexta par
te principali, in vndecimo priuilegio. Hanc tamen tra-
ditionem intelligit Iaſ. qui ſupra nu. 25. niſi ſimpliciter
dictum ſit, aliquem fuiſſe nominatum fideiuſſorē. Non
enim ſequitur, quod per ſtipulationem promiſerit.

Extenditur tertio vt procedat hæc regula, & præſum
15 ptio, non ſolum in actu principaliter † geſto, ſed etiam
in actu enunciato, vtputa, ſi aliquis actus enunciatur in
inſtrumento, vel in alia obligatione quam in principa-
li. Nam adhuc actus ille enunciatus præſumitur ſolem-
nis, quoad ſolemnitatem intrinſecam, verbi gratia, ſi in
inſtrumento fideiuſſionis ſeparatim pręſtitæ, fit mentio
debiti obligationiſque principalis. probat debitū prin-
cipale, ita quod dici non poteſt fideiuſſio præſtita ſine
cauſa, & fideiuſſio ipſa præſumitur ſolemniter præſtita,
adhibita ſtipulatione, ſicuti ſi vna ſimul cum principa-
li fuiſſet præſtita. Ita Bart. in d. l. ſciendum. in prin. & ibi
dem Ang. Imol. Caſtr. Are. nu. 3. & Brun. in tract. de for-
ma & ſolemnitate. in tit. de probatione, & præſumptio
ne formæ, & ſolemnitatis. col. 4. ver. ſecundo ampliatur,
16 Et hinc prædicti inferunt, quod ſi petatur exceptio † in
ſtrumenti contra fideiuſſorem, iuxta ſtatuti diſpoſitio-
nem, neceſſe non erit producere inſtrumentum debiti
principalis, cum ſatis ſit, quod eius mentio fiat in ipſo
inſtrumento fideiuſſionis. Quam ſententiam probarūt
etiam Bal. in Authen. ſi quis in aliquo. col. 2. C. de eden.
Ang. in §. & hoc inſuper. in auth. vt ſponſ. larg. Florian.
in l. inde Neratius. §. vlt. ff. ad l. Aquil. & l. ab ea parte.
ff. de probat.

Extenditur quarto, vt locū habeat hęc regula, & præ
17 ſumptio in ſolemnitate † (vt noſtri appellant) materia-
li, vt ſi quis dicat ſe aliquid vendidiſſe, præſumitur hic
conſtitutum fuiſſe pretium. Ita gl. in c. de ſimon. & cap.
ad quæſtiones. de rerum permuta. Iaſ. in d. l. ſciendum.
nu. 24. poſt Comēſ. & Alex. ibi. ſic & Are. nu. 2. & Alc. n.
15. qui dixit, hanc eſſe ſubſtantiam, non autem ſolem-
nitatem. & late Brun. quem mox referam. Et huius ſen-
18 tentiæ ratio eſt, quia cum ſine † pretio non conſiſtat cō
tractus iſte emptionis & venditionis. §. pretium. Inſtit.
de empt. & vend. ſequitur, quod aſſerens venditionem,
dicitur etiam affirmare pretium interueniſſe. Qui enim
19 aliquid † affirmat, affirmare dicitur omnia præcedētia,
ſine quibus actus non conſiſtit. c. cum ſuper. de confeſ-
ſis. vbi Bald. & Imol. Hæc tamen extenſio intelligitur,

Digitized by Google

niſi contingat diſputari principaliter de iuſto ipſo pre-
tio. Nam tunc non ſufficit hæc implicita confeſſio, ſed
probari debet iuſtum ipſum pretium, vt declarant Bar.
in d.l.ſciendum.nu.1. Crot.nu.18.Iaſ.nu.24.& Alc.nu.
15.in fine. Quibus accedunt Fel.in c.ſicut. col.vlt.verſ.
fallit quarto.& Brun.in tract.de forma & ſolemnitate.
in tit.de probatione & præſumptione formæ & ſolem-
nitatis.col.4.ver.prædicta regula.
20 Extenditur quinto.vt procedat hæc regula, etiamſi †
præſumptio hęc non allegetur. Ita Abbas in c.vlt.col.9.
verſ.ſed quæro, an ſit neceſſe.de præſcrip. Are.in c.teſti
monium.col.7. verſ.& ſuperius.de teſtib. Fel.in c.cũ or
dine.col.pen.de reſcriptis.& Brun. in d.tit.de probatio
ne & præſumptione formæ & ſolemnitatis.col.4.verſic.
quarto ampliatur.
Declaratur primo hæc præſumptio, vt locum non ha
21 beat, quando † extant contrariæ probationes, vel effica
cior aliqua præſumptio. Siquidẽ aduerſus præſumptio
nem hanc admittitur contraria probatio. Ita tradunt
Iaſ.in d.l.ſciendũ.n.7.& 10.poſt gl.& Bar.ibidẽ.& Alc.
num.20. idẽ affirmarunt Abb.in c.ſicut.col.vlt. de ſen-
ten.& re iud.& Brun.in tracta.de forma & ſolemnitate.
in tit.de probatione & præſumptione formæ & ſolemni
tatis.col.8.ver.octauò limitatur. Et ſcribunt prædicti fa
cilius probari poſſe contra ſolemnitatem, quod ſcilicet nõ
fuerit adhibita, quam contra ipſum tenorem inſtrumẽ
22 ti. Nã contra tenorem † inſtrumenti non admittitur pro
batio niſi per aliam ſcripturam. l.generaliter. C.de non
numer.pecun.ſed, contra ſolemnitatem ſeu ſolemnita-
23 tis † præſumptionem ſufficit probatio per teſtes. Ita gl.
in l.iuriſgentium.§.quod fere.ff.de pactis.cum aliis con
geſtis a præcitatis Doctorib. Crot.tamen.in d.l.ſciendũ
nu.55.ſcribit hanc eſſe præſumptionẽ iuris & de iure, &
ob id non poſſe probari contrariũ. Quod verum nõ eſt.
24 Declaratur ſecundo, vt non procedat, † quando ver-
bum alioqui aptum ſignificare ſolemnitatem intrinſe-
cam repugnaret naturæ actus, vtputa ſi verbũ promitto
poneretur in contractu innominato, vt eſt permutatio.
Nam tunc non præſumeretur ſolemnitas intrinſeca, nẽ
pe ſtipulatio. Ita Alex.in d.l.ſciendum.col.1.& Brun.in
d.tit.de probatione & præſumptione formæ & ſolemni
tatis.col.5.verſ.tertio fallit.
25 Declaratur tertio vt non procedat, † quando actus ip
ſe probatur teſtibus. Nam tunc ſolemnitas intrinſeca,
non pręſumitur eo in actu adhibita. Ita Bar.in d.l.ſcien
dum.vbi Alex.nu.12. Iaſ.nu.24. verſ.2.limitat.& n.29.
Fel.in d.c.ſicut.col.pen.ver.fallit 3.de ſent.& re iudi. &
Brun.quem mox referam. verſ.ſeptimo limitatur.
26 Declaratur quarto, vt non procedat, † quãdo lex re-
quirit, quod ſolemnitas ipſa intrinſeca probetur, tunc
non ſufficit præſumptio, ſed requiritur probatio per te
ſtes vel ſcripturam. Ita Rom.in d.l.ſciẽdum.& ibidem
Alex.nu.12. Crot.nu.11.& Iaſ.nu.26. Exiſtimo rationẽ
eſſe, quia etſi lex præ oculis habeat ipſam pręſumptionẽ
iuris, quę alioqui ſufficit, attamen ea non contentatur,
dum requirit probationem. Brunus qui ſupra.
Declaratur quinto vt locum non habeat, quando lex
27 † requirit actum fieri cum certa ſolemnitate in ſcriptis
ad finem probandi. Nam tunc non ſufficit præſumptio
iuris, ſed requiritur ipſa ſcriptura. Ita Rom.in l.ſciendũ.
in fi.& ibid.Iaſ.nu.27.Fel.in d.c.ſicut.n.38.col.pen.ver.
fallit ſecundo.& Brun.in d.tit.de probatione & pręſum
ptione formæ & ſolemnitatis. col.6.verſ.quinto limita-
tur.& Alc.in d.l.ſciendum.num.25.
Secundum eſt huius diſputationis caput, quod verſa-
tur circa ſolemnitatem extrinſecam. Quo ſane in capite
diſtinguendi atque conſtituendi ſunt aliquot caſus.
Primus eſt, quando ſolemnitas fuit expreſſa in actu,
28 ſed nullus † extat temporis curſus, etſi is, qui aſſerit ſo-
lemnitatem extrinſecam adhibitam in actu fuiſſe, eſt in
poſſeſſione ipſius actus, ſicuti quando quis non multo
tẽpore emit a minore vel ab eccleſia, & aſſerit requiſi-
tas a lege ſolẽnitates in contractib. minorũ & Eccleſiæ
fuiſſe adhibitas. Hoc in in caſu, nõ præſumitur adhibita
hæc ſolẽnitas. Ita ſcribunt Bart in d.l.ſciendum.nu.4.&
ibidem Alex.nu.26.& Iaſ.nu.3.verſ.4.adde.qui de ſolẽ
nitate adhibenda in alienatione bonorum Eccleſiæ ſic
docuit ex ſententia Alex.in conſ.174.libr.4.& Brun.in
tract.de forma & ſolemnitate. in tit.de probat. & præſ.
ſolemnitatis & formæ.col.9.verſ.circa aliam regulam.
Et horum traditionem & doctrinam probat d.l.quę-
cunque.§ vlt.de publi.in rem actio. Nec repugnat, quod il-
lo in caſu requiratur probatio, ad hunc effectum, vt em
ptor ipſe non dicatur dolo emiſſe: ſed bona fide, ſicuti
Iuriſconſultus innuere videtur. Nam reſpondetur, quod ſi
ſolemnitas illa præſumeretur, ceſſaret etiam doli ſuſpi-
cio. Requiritur ergo probatio illa adhibitæ ſolemnita-
tis, quia ea probata, tollitur doli præſumptio, & induci
tur bona fides. Probatur & hæc ſententia tex.l.ſi ita ſti-
pulatus.§.Chryſogonus ff.de verb.obli.quo ſolemus di
29 cere perſonã † extrinſecam non pręſumi. Confert & ter
30 tio rõ, quod cum ſolemnitas † extrinſeca ſit quid facti;
& facta nõ præſumantur.l.in bello.§.factę.ff.de captiuis
& poſtlim.reuerſ.præſumi hæc ſolemnitas non debet.
Extenditur primo hic caſus, vt locum etiam habeat
31 quando † extrema eſſent probata. Nam nec tunc præſu
merentur media extrinſeca, vt ſi probatum eſt benefi-
cium patronatum vacaſſe, & clericum ab Epiſcopo in-
ſtitutum. Non tamen præſumitur medium, hoc eſt prę
ſentatio a patrono facta. Ita Rom.in d.l.ſciẽdum.q.9.&
ibidem Crot.nu.15.verſ.2. procedit. Quod egregiie de-
clarat Euerard.in loco ab extremis.num.3.
Extenditur ſecundo, vt locum habeat etiam in ſolẽ-
32 nitate, † quæ conſueuit communiter interponi & adhi-
beri. Ita Iaſ.in d.l.ſciendum.nu.22.de verb.oblig.& Fel.
in c.ſicut.nu.36.ver.fallit 6.de ſent.& re iud. Brunus in
d.tit.de probatione & præſumptione formæ.col.9.ver.
item ampliatur.& col.12.verſ.ſeptimo fallit.& Crot.in
d.l.ſciendum.n.20.verſ.vltimus caſus. qui reiiciunt Bal
di & Aretini contrariam opinionem, quos ſecutus eſt
Alc.in d.l.ſciendum.in fi.
Declaratur primo hic caſus, vt non habeat locum,
33 quando ſolemnitas † ipſa fuit expreſſa ſeu enuntiata in
actu, & eo tempore confecti actus veriſimiliter adhibe
ri illa potuit. Nam tunc præſumitur, ſecus vero quando
ſolemnitas eo tempore interuenire non potuit, qua de
re dicemus infra, & tradit Gram.in deciſ.79. num.17.
& declarat Iaſ.in d.l.ſciendum.nu.14.de verb.oblig.qui
dixit, requiri renunciationem claram & ſpecificam. Ita
quoque Fel.in c.ſicut.num.27.de ſent.& re iudic.qui re
fert multa exempla.
Declaratur ſecundo, vt non procedat hic caſus, quã
34 do † huic ſolemnitati non enuntiatæ partes ipſe renun-
ciare potuerunt. Nam tunc etſi ſolemnitas interuenire
non potuerit: attamen præſumitur. Ita Bar.in d.l.ſcien-
dum.& ibidem Iaſ.nu.15. verſ.ſecundo limit.& Brunus
in tract.de forma & ſolemnitate.in tit.de probatione &
præſumptione formæ.col.9.verſ.ſecundo limit.& Curt.
iun.in Auth.ſi quis in aliquo.num.52.C.de eden.
Verum hæc declaratio non multum ad rem pertinet,
quia ex quo ſolemnitas non potuit eo tempore interuẽ
nire, præſumi non poteſt adhibita. Concedo quidẽ præ
ſumi illi renuntiatum ob id, quod eam non adhibuerũt,
& renuntiare ei potuerunt.
Declaratur tertio, vt non procedat, quod is contra
35 quem allegatur ſolemnitas hæc extinſeca † nil opponit
nec contradicit negando adhibitam. Nam tunc præſu-
mitur adhibita. ſic Io. Andr.in cap.cum dilectus.de con
ſuetud. Rom. & Alex.in d.l.ſciendum.& ibid.Iaſ.num.
15. verſ.vltra eum. Idem quoque reſpondit Caſtrenſ.in
conſ.202.

Digitized by Google

conſil.202.In cauſa confinium.num.3.& num.4.libr. 1.
Mattheſ.notab.12.Rui.in conſ.23.nu.20.lib.5.Soc.Sen.
in conſ.270.col.3.verſ.& hoc maxime quia.lib.2.Fel. in
c.ſicut.n.28.verſ.fallit ſecundo.de ſen. & re iud. Brun.
vbi ſupra uerſ.3.limitatur.Crau.in tract. de antiq. tem-
por.in 3.par.princip.in princ.n.26.verſ. ſed valde dubi
to.& Alc.in d.l. ſciendum.n.30.

Declaratur quarto, vt locum non habeat hic caſus,
36 quando ſolemnitas hæc extrinſeca fuit † enunciata a vi
ro ſummæ fidei & probitatis. Nam tunc illa adhibita p̄-
ſumitur. Ita Abbas in c.niſi eſſent.in primo notab.de p̄-
bend.Iaſ.in d.l.ſciendum.n.19.de verb.oblig.& ibidem
prius Crot.num.18.deinde & Alc.n.30. Brun. in tract.
de forma & ſolemnitate.in tit.de probatione & præſū-
ptione formæ,& ſolemnitatis.col.13.verſ. vndecimo li-
mitatur.& copioſe comprobat Tiraq. in tract. de pœnis
legum,cauſa 51.n.50.Et ad rem pertinet,quod auctori-
tate Abbat.in d.c.niſi eſſent,tradit Crau.in tract.de an-
tiq. tempor.in 1.par.princip. in 7.partic.quæ incipit.
Quid in libro officialis.num.15.Cum dixit, ordinatum
ad ſacerdotium,præſumi ſolemniter promotum,quan-
37 do † ordinans eſt vir notabilis,& magnæ probitatis. Et
eiuſdem ſententiæ recenſet Crauet.Socin.Sen. in conſil.
270.col.3.lib.2.& idem ſcripſit Tiraqu. præcitato in lo-
co,num.51.Hanc tamen declarationem intelligunt Fel.
in d.cap.ſicut.num.34.de ſent.& re iudic.& Crot.in d.l.
38 ſciendum.num.18.procedere, † quando agitur de mo-
dico præiudicio,ſicuti vere exempla ipſa, quibus præci
tati Doctores vtuntur,ſignificant, & multorum auctori
tate Tiraq. in d.cauſa 51.n.13.

Declaratur quinto, vt non procedat,quando aduerſa
39 rius,qui conuenitur ex contractu, † negauit ipſum con-
tractum, & deinde de mendacio fuit conuictus. Nam
tunc in eius odium, & pœnam, præſumitur ſolemnitas
ipſius contractus. Ita poſt Bald. Aluar.& Aret.quos re-
cenſent,ſcripſerunt Crot.in d.l.ſciendum.n.20.& ibidē
Iaſ.num.20.Brun. in tract. de forma & ſolemnitate. in
tit. de probat. & præſumptione formæ & ſolemnitatis.
col.12.verſ.5.limitatur.

Declaratur ſexto, vt non habeat locum hic caſus,qn̄
40 in ipſo contractu adhibitum fuit † iuramentum, quod
omnia fuerunt recte & ſolemniter geſta.Ita Iaſ. in d. le.
ſciendum.n.22.de uer.oblig.& ibid. Alc.in fi. & Bru. in
d.tit.de probat.& præſumptione formę,& ſolennitatis.
col.13.verſ.9.limitatur.

Declaratur ſeptimo, vt locum non habeat, quādo agi
41 tur de ſolemnitate tacita, quæ includitur † in expreſſa.
Ita Bal.in l.ſolemnib.C.de fid.inſtr.cum dixit, quod ſi
teſtis affirmat, ſe fuiſſe præſentē publico examini alicu-
ius doctorati.præſumitur etiam priuatum examen præ-
ceſſiſſe,cum ſub publico includatur priuatum. Et Bald.
ſecutus eſt Brun.præcit.in loco.col.14.ver.17.fallit qui
42 affert,& exemplum ſacrorum † ordinum, quorum mino
res includuntur ſub maioribus.

Declaratur octauo, vt non habeat locum hic caſus,
43 quando ex aliqua clauſula contractus † poteſt colligi ſo-
lemnitas totius. Ita Bald.in l.iuriſgentium.§.quod fere.
in ſecundo notab.ff.de pactis.cum dixit, quod ob ulti-
mam clauſulam adhibitam in inſtrumento totus cōtra-
ctus præſumitur ſolemnis. Idem reſpondit Imo. in conſ.
86.qui de dictione,& clauſula,& cætera, ita cenſuit. Et
hos ſecutus eſt Brun.in d.trac.de forma & ſolemnitate,
in tit.de probat.& pręſumptione formæ & ſolemnitatis.
col.15.verſ.18.fallit.

44 Declaratur nono, vt non procedat hic caſus in actu †
confirmato. Nam is ſolemnis præſumitur. Ita gl.& But.
in c.quod ſicut.de elect. quos ſecutus eſt Brun. in loco
ſupra allegato.verſ.vlt.limitatur.

Secundus eſt caſus, quando ſolemnitas hæc extrinſe-
45 ca † non fuit enunciata in ipſo actu, ſed tamen allegās il-
lam interueniſſe, eſt in poſſeſſione ipſius actus, & res agi
tur ſolum inter eum, qui ſolennitatem adhibere debuit,
& eum pro quo aſſeritur interpoſita, & adeſt temporis
curſus. Exempli gratia, Clericus poſſidet iam diu bene
ficium, & ei ab Epiſcopo mouetur controuerſia, quod
non fuerit ſolemniter ordinatus & promotus, nec in be
neficio inſtitutus. Vel ſi Eccleſiæ Prælatus vult reuocare
emphyteuſim ab emptore, qui diu eam tanquam emptā
conſenſu, & auctoritate ipſius Prælati poſſidet, & Præla
tus negat conſenſum præſtitiſſe. Hoc ſane in caſu præſu
mitur adhibita ſolemnitas, ſi eam allegans, iā curſu de-
46 cem annorum poſſidet. Ita de † Clerico qui per decēniū
eſt in pacifica poſſeſſione beneficii, qđ præſumatur ſolē
niter ordinatus, & promotus, rn̄dit poſt Hoſt. Caſtr. in
conſ.202.In cauſa confinium.n.3.li. 1.quos ſecuti ſunt
Alex.in conſ.79.n.4.lib.1.Soc.Sen.in cōſ.270.col.3.ver.
ſed ſi recte.li.2.Iaſ.in l.ſciēdū,n.17.ver.3.facit.ff. de uer.
obl.Fel.in c.ſicut.n.29.de ſent.& re iudic. vbi num. 30.
manifeſte dixit, ſufficere hoc in caſu tempus decennii.
Dec.in conſ.222.n.6.verſ.& idem dicimus. & in conſi.
409.n.10.Goz.in conſ.11.n.11.Brun.in trac.de forma.
& ſolēnitate.in tit.de probatione, & præſumptione for-
mæ,& ſolemnitatis.col.10.verſ.3.facit.& Natta in con
47 ſil.162.n.26.lib.1.Et rō eſt, † quia non eſt veriſimile, qđ
Epiſcopus, qui viſitare ſolet eccleſias, paſſus eſſet Cleri-
cum poſſidere beneficium, ſine iuſto ſolemnique titulo.
Niſi beneficium eſſet in loco, qui non potuit viſitari, vel
non fuit diu uiſitatus negligentia Prælati, vt declarat
Fel.in d.c.ſicut.n.31.uerſ.4.aduerte.

Eſt etiam ſimile (vt attigi) qn̄ Prælatus alterue dn̄s di
recti uult reuocare rem emphyteuticā ab emptore, qui
48 eā diu poſſidet † tanquā emptā conſenſu ipſius dn̄i, &
is dominus negat præſtitiſſe cōſenſum. Hoc ſane caſu ſo
lemnitas illa conſenſus adhibiti p̄ſumitur curſu decēnii.
Ita Alc.in conſ.111.col.pen.li.4.Iaſ.in l.ſciendum.n.17.
verſ.6.facit.ff.de verb.oblig.& in l.ſi certis annis. nu. 8.
C.de pactis. Brun. in tract. de forma & ſolemnitate. in
tit.de probatione, & præſumptione formæ, & ſolemni-
tatis.col.11.verſ.ſeptimo facit.Chaſſan.in conſil.11. nu.
84.Socin.Iun.in conſ.22.num.15.lib.1.Tiraquel. in tra.
de legibus connubial.in gl.5.& in tract. de præſcriptio-
nib.§.1.gl.4.verſ.3.& verſ.35.& uerſ.36.ſed Anton. Ga
briel.in lib.1.concluſ.in tit.de præſumptionib. concl. 1.
num.12.refert alios affirmantes, requiri curſum longiſ-
ſimi temporis.

49 Huc ēt facit, quod dicimus, ſolemnitatem unionis †
duarum eccleſiarum, præſumi curſu decennali, exiſtēte
in poſſeſſione, ſeu quaſi ipſius unionis eo, qui unionem
allegat, negante Pręlato ipſam unionem ſolēniter factā.
Ita Card.in Clem.1.q.9.de electio.Rom. in conſil. 275.
col.1.Alex.in conſ.219.col.4.li.6.Iaſ. in d. l. ſciendum.
n.17.verſ.5.facit.Fel.in c.ſicut.n.26.uer. ſimile etiam no
tat.de ſent.& re iud.Brun.in trac.de forma, & ſolemni-
tate.in tit.de probatione,& præſumptione formæ, & ſo
lemnitatis,col.11.uerſ.5.facit,& Crau.in trac.de antiq.
temp.in 3.par.princip.in princ.n.1.& in ſubſequē. par
tic.n.25.& idem in conſ.258.n.13.in fi.& dicemus inf.
lib.6.præſump.81.

Confert ſimile, de quo reſpondit Dec.in conſ.174. n.
50 5.reſeruationem cenſus, † factam a patrono eccleſiæ, uel
capellæ, præſumi factam ſolemniter, adhibito.ſ. conſen
ſu Epiſcopi, concurrente curſu longi temporis, cū ipſa
quaſi poſſeſſione.

Eſt etiam ſimile quod dicimus, præſumi adhibitum
60 conſenſum Epiſcopi in † conſtructione hoſpitalis, Ec-
cleſiæ uel capellæ, in qua celebrata fuerunt diuina per
decennium, ſicuti ſcripſerunt Card.& Imo. in c. officii.
de teſtam. Rom.in l.ſciendum. num. 40. qui manifeſte
dixit, requiri quaſi poſſeſſionem, nēpe diuinorum cele-
brationem, cum ipſa temporis diuturnitate. Alc. in con

ſil.219.nu.13.lib.6.Barb.in conſ.1.col.5.& in conſ.33.col.1.lib.4.Soc.Sen.in conſi.270.col.3.in fi.verſ.confirmatur quia.lib.2.& in cõſ.1.nu.2.li.3.Roch.Cur.in tra.de iure patronatus.in verbo.Ex eo quod de Diocæſanis q.7.Fel.in c.illud.col.3.de præſump.& in c.ſicut.nu.29.verſi.ſimile eſt.de ſent.& re iud.Iaſ.in l.ſciendum.n.17.de verb.oblig.& in l.ſi certis annis.nu.10.C.de pactis. Rui.in conſi.108.nu.2.lib.5. Brunus in tra.de forma,& ſolemnitate.in tit.de probatione.& præſumptione formæ,& ſolemnitatis.col.10.verſ.ſecundo facit.Afflict.in deciſio.368.nu.54. & Ant.Gab.in lib.1.concluſionum.in tit.de præſumpt.concl.1.num.9 qui alios nonnullos commemorat.His accedunt Pet.PecKius in comment.de teſtam.coniugum.lib.3.c.5.num.3.& Maſcard.in cõcluſ.416.numer.4.& aliqua dicemus intra libr.6.præſumpt.79.

52 Eſt præterea ſimile,quod dicimus,immunitatẽ † præſumi ſolemniter conceſſam a Principe,quando is,qui ſe immunẽ gerit, eſt in quaſi poſſeſſione decennali ipſius immunitatis.Ita Rom.in conſi.252. ver.circa tertium. Barb.in conſi.26.col.4.lib.2.Fel.in c.ſicut.nu.29.verſi.hanc fallentiam.de ſen.& re iud.Iaſ.in d.l.ſciendum.n.17.uerſ.4.facit.de verbo.oblig. Brun. in loco ſupra allegato.col.11.ver.quarto facit.Chaſſan.in conſ.11.num.86.& Gabr.in d.concl.1.n.34.

53 Sic & de immunitate † & exemptione conceſſa ab Epiſcopo,quod præſumatur curſu decennii adhibita ſolẽnitas confirmationis ſummi Pontificis, reſponderũt Dec.in conſi.152.col.ult.& Rip.in lib.2.reſponſorũ, c.7.nu.13.quos ſecutus eſt Crau.in tract.de antiq.temp.in 1.particula tertiæ partis prin.nu.27.& PecKius in d.c.5.n.3.Eſt etiam ſimile,quod dicimus, inſtrumentum authenticum ex originali ſumptum, & ita diu obſeruatum,præſumi citata parte extractum.Ita Aret. in conſi.37.col.pen.Alex.in conſi.101.col.3.lib.7.& alios refert Tiraq.in d.gl.4.verſi.37.qui refert contradicentes.

54 Tertius eſt caſus,quando ſolemnitas hæc extrinſeca † non fuit enunciata in ipſo contractu, & eſt contentio de re modica,& leui præiudicio inter ipſoſmet contrahentes,quorum alter negat cõtractus ſolemnitatem obſeruatam: Et adeſt ſolus curſus tẽporis ſine aliqua poſſeſſione, vel quaſi. Hoc caſu præſumitur hęc ſolemnitas curſu decennij.Ita Bart.in ſua q.7. Mulier habens amplum.in fine.Alex.in l.qui in aliena.in prin. num. 15. ff. de acq.hær.& in conſi.12.nu.7.& in conſi. 113. nu.9.li.3.Iaſ.in l.1.num.15.verſic.quarto limita. C.qui admitti.& in conſi.176.col.pen. uer.ſecundo principaliter.li.2.& in conſi.149.col.ult.verſic.item prædicta.lib.4.Idẽ ſenſit Fel.in cap.ſicut.nu.30.de ſen.& re iud.et manifeſte Rui.in conſi.23.num.18.et 19.libr.5. Dec.in ca.1.n.17.de fide inſtr.et in conſi.442.num.23. Chaſſ.in conſi.11.num.87.et Craue.in tra.de antiq.temp.in tertia parte principali in princ.num.2.quo loci.nu. 3.verſ.immo non uidetur,ſcripſit curſum hunc decennii, non etiam omnino requiri, quando agitur de modico ipſo præiudicio,ex ſententia Curtii Senioris in conſ.77.ſuper motiuis,col.4.qui abſolute reſpondit, ſolẽnitatem extrinſecam præſumi, quando agitur de modico præiudicio, et huius opinionis commemorat Innocẽtium,& Abbatem.Illa porro recepta ſententia, quod ſufficiat curſus decennii,probatur tex.l.ſi filiusfa.C.de petitio.hæredi. quem Crau.in loco præallegato diligenter explicauit.

Quartus eſt caſus, quãdo ſolemnitas hæc extrinſeca non fuit enunciata,& adeſt ſolus curſus tẽporis ſine poſſeſſione, vel quaſi, & agitur de magno præiudicio inter ipſoſmet contrahentes, vel eorum ſucceſſores,quorum alter negat,adhibitã fuiſſe hanc ſolẽnitatẽ. Hoc ſanẽ in caſu variæ ſunt Doctorum opiniones, qui temporis curſus ſufficiat ad præſumẽdam hanc ſolemnitatẽ.

55 Prima fuit opinio eorum,qui exiſtimarũt, ſufficere † decennium.Ita multos commemorat Antonius Gabri. in lib.1.concluſionum.in tit.de præſumptionibus.concluſ.1.num.68.vbi recenſet Io.Andreæ in ca.illud.col.3. de præſump.& ibidem Butrium.col.penult.Imol.col.pen.& Felynum pariter col.penult.& eundem Felyn. in c.ſicut.nu.30.de ſent.& re iudic.Alex.in conſ.113. in prin. lib.1.Io.de Annan.in c.licet Heli.col.penult.de ſimon. Ruinum in conſ.10.col.1.& in conſil.154.num.14.in fine lib.5.Brunum in tractat.de forma,& ſolemnitate,in tit.de probatione, & præſumptione formæ,& ſolemnitatis,col.10.verſic.in iſta varietate. Chaſſaneum in conſil.11.num.87.Mantuam in conſil.72.col.2.& Socinum iun.in conſil.22.num.17.lib.1.Verum multi ex his a Gabriele commemorati, hanc opinionem non affirmant. Nam Butr. in d.cap.illud.col.penult.dixit,hoc tempus relinqui iudicis arbitrio. Felin.vero tam in d.cap.illud. quam in c.ſicut.affirmauit, requiri curſum triginta annorum. Alex.vero in d.conſ.113.lib.1.& in conſil.172.num.11.lib.4.nil ad rem noſtram reſpondit, ſed de caſu præcedentis præſumptionis. quo etiam de caſu reſpondit Ruin.in dict.conſ.10.colum.1.lib.1. Ita etiam Brun. præcitato in loco,non declarat, quod ſit illud tempus, ſed in col.11. verſ.& ſecundum Alex.ſenſit, eſſe debere curſum triginta annorum.Chaſſaneus vero in d.conſil.

56 11.num.88.dixit,requiri † curſum triginta annorũ, ſed ſit tamen,quod in his,quæ modici ſunt præiudicii,ſufficeret curſus decẽnii. Non etiam Mantua in d.conſ.72.col.2.ſcripſit,hoc in caſu curſu decennii præſumi hanc ſolemnitatem. Soc.vero in d.cõſ.22.num.17.refert plures opiniones,& in ea potius inclinat,qđ ſit iudici arbitrarium.Non omitto tamen Bero.in conſ.89. num.24. lib.1. qui poſt Felinum in c.Alberic.in fine. de teſtibus reſpondit, ſufficere hunc decennii curſum.Idem viſus eſt ſentirẽ Ruin.in conſ.154.col.vlt.lib.5.

Secunda fuit opinio Anchar.in conſil.232.ſubtiliter.col.1.in fine, qui reſpondit, hanc ſolemnitatem præſumi † curſu viginti annor. Verum Crau.in d.tract.de antiq.temp.in 3.par.princip.in prin.nu.15.intellexit Ancharanum loqui,qñ plura concurrebãt. Nã ſolennitas fuerat ibi enunciata ab illis,qui deinde eã negabant. Et obligatio fuerat contracta cum ipſomet curatore minoris,qui ob id ſine ſolemnitate poterat obligari.

57 Tertia fuit opinio eorum, qui dixerunt requiri curſum † longiſſimi temporis, nempe triginta annorum. Ita huius opinionis multos recenſet Crauet. in loco ſupra allegato,num.6. Refert enim Signorolũ in ſubſcriptione ad Conſilium Ziboli Cauteli, relatum inter conſilia Anchar.in conſ.vlt. Alexand. in leg.qui in alien.in princ.num.9.ff.de acq.hæred.in conſil.219. numer.23. verſ.non obſtat etiam,dum obiiciebatur.lib 6.& in cõſil.179.num.9.lib.7.Corneum in conſil.144. col.1.& in conſ.284.nu.3. lib.4.qui aſſeruit hanc eſſe communem opinionem. Iaſ.in d.l.qui in aliena.col.3.de acquir.hæred. Decium in l.1.in 1.lectur.nu.82.C.qui admitti. in conſil.36.col.6.verſ.ſecundo reſpondetur. in conſil.42.col.pen.in conſ.319.col.1.in conſ.341.nu.13.& in conſil.409.col.1.& Ripam in lib.2. reſponſorum, c.22.nu.11.& accedit Ruin.in conſ.86.num.5.lib.1.

Cæterum aduertendum eſt,multos ex prædictis non affirmare hãc opinionem. Nam Signorolus reſpõdit eo in caſu,in quo ſolemnitas fuerat enunciata, & multæ ſolutiones longiſſimo tempore ſubſecutæ. Alex.vero in d.l.qui in aliena.numer.9.& 10.non affirmat, quæ ex his opinionibus verior ſit.In eo vero conſ.219.num.23.non explicat, quod tps hoc eſſe debeat. Immo ibi nu.21.ſuo illo in caſu, dixit eſſe arbitrariũ.Iaſ.vero in dict.l.qui in aliena.col.3.col.pen.& vlt.ſenſit potius ſufficere decennium,ſic & Dec.in d.l.1.in tertia lect.num.82.C.qui admitti.nõ explicat, quę dicatur illa temporis antiquitas, ſicuti nec explicauit in d.cõſ.36.in conſ.42.& in d.conſil.319.

Digitized by Google

58 ſil.319. Ripa vero in d.c.11.n.2. ſenſit requiri † curſum tẽporis immemorialis, de quo ſtatim dicemus. Quibus conſtat, hanc opinionem ſolum affirmari a Corneo in d.conſ.144.& in d.conſ.284.& a Decio in d.conſ.341. nu.13. & in d.conſ.409.nu.10.qui refert Anch.in conſ. 135.idem reſpondentem. His ego addo Crottum in d. l.ſciẽdum,num.25. Ruin.conſ.35.num.6.& num.23.& in conſ.86.num.5.lib.1.Felin.in c.illud. col.pen.de præ ſump.& in c.ſicut.nu.30.de ſent.& re iudic.& eruditiſſimum Burſatum in conſ.160.n.51.lib.2. Idẽ quoq; ſcripſit Petrus PeKius in commentariis de teſtamẽtis coniugum.lib.3.cap.5.num.4.qui dixit,tanti temporis curſu præſumi,maritũ adhibuiſſe conſenſum vxori,quæ ſecundum ſtatuti diſpoſitionem teſtari aliter nõ poterat.

Quarta fuit opinio exiſtimantium,requiri hoc in ca-
59 ſu † curſum temporis, cuius initij memoria non exiſtat. Ita ſibi parum conſtantes Alex.in conſ.218.nu.5.& nu. 10.lib.6.& in conſ.94.n.6.lib.7.& Iaſ.in conſ.148.num. 8.lib.4.Soc.iun.in conſ.56.n.11.& 13.lib.1.& in conſil. 56.n.13. lib.2.quos ſecutus eſt Oſaſ.in deciſ.173. nu.8. vbi cum Iaſ.in d.conſ.148.dixit, requiri curſum centũ annorum.Idem viſi ſunt ſentire Rip.in d.lib.2.reſponſo rũ.c.22.nu.11.& c.28.n.12.& Curt.iun.in conſ.20.n.6.

Quinta fuit opinio eorum,qui dixerunt, hoc tempus
60 relinqui † iudicis arbitrio. Ita Innoc.in c.2.col.2.de reſtit.in integrum. Hoſtien.Io.Andr.& But.in c.illud.de præſumpt.Comenſ.in l.qui in aliena.ff.de acq.hær.Ale. ſibi parum conſtans, in conſ.79.num.5.lib.1.& in conſil.9.num.9.lib.3.& Soc.iun.in conſil.22.num.17.lib.1. idem ſenſit tamen Crau.in loco ſupra citato, iudicẽ arbitrari debere,quod ſufficiat curſus 30.annorum. Crediderim arbitrari poſſe,pro perſonarum, & facti qualitate,ſufficere aliquando curſum minoris, aliquãdo maioris. Cum enim a lege diffinitum non ſit tempus, hoc totum iudicis arbitrio relinqui debet.

Quintus & vltimus eſt caſus,quando ſolemnitas hęc
61 extrinſeca, † non fuit enunciata in ipſo actu,ſed tamen allegans illam, eſt in poſſeſſione vel quaſi, & agitur de præiudicio tertij, qui ſciuit actum conſectum. Hoc etiã in caſu ſunt opiniones.

Prima fuit eorum,qui exiſtimarunt, ſufficere curſum
62 † decennii ad præſumendum hanc ſolemnitatem. Ita Alex. in d.l.qui in aliena.in prin.nu.10.ff.de acq.hæred. & in conſ.17.col.2. verſ.confirmantur prædicta.lib.4.& in conſ.219.nu.24.lib.6.Iaſ.in l.1.num.15.verſ.3.limit. C.qui admitti. Gozad.in conſil.73.nu.20.& Crau.in d. tract.de antiq.temp.in tertia parte principali.in princ. num.9. Et ea ratione prima motus eſt Crauetta, ꝙ ſi decennio bona immobilia præſcribuntur,data ſcientia,& patiẽtia dñi,licet agatur de magno pręiudicio,& ſic agatur non de ſolemnitate,ſed de ipſa actus ſubſtantia,quãto magis hoc temporis curſu pręſumi debet ſolemnitas hæc extrinſeca, quæ eſt qualitas quædam. Verum conſideratio hæc non eſt ſatis ſolida,cũ in præſcriptione pręſupponamus titulum,qui non apparet vitioſus,defectu bonæ fidei,hoc eſt ſolemnitatis. Hic vero contrariũ apparet. Eo enim ipſo quod oſtenditur titulus, cõſtat eſſe minus ſolemnem, & conſequenter adeſſe præſumptam malam fidem,iuxt.c.qui contra.de reg.iur.in 6. & diximus ſupra in præſum.130.vbi de bona,& mala fide pręſumenda diſſerui. Præterea ſi Crauet.affirmauit præcedenti in caſu inter ipſoſmet contrahentes, qui titulum cauſarunt, requiri curſum triginta annorum,quãto magis aſſerere idem debuit,hoc in caſu,cum lex difficilius
63 tollat † ius tertii,quam ipſiuſmet contrahentis.

Secundo eo argumento vſus eſt Crauetta, quòd eadem eſt ratio,tam contra tertium, quam contra ipſummet aduerſarium, cum quo fuit contractum. Nam aut agitur de ipſius tertii intereſſe, & tunc ex quo paſſus eſt illum poſſidere, ſibi præiudicauit. Aut de eius intereſſe non agitur, & tunc fruſtra conqueritur. Hæc quoq; Crauet.argumentatio admittenda nõ eſt, ſiquidem pręſupponit Crau.pro conſtanti, ſufficere curſum decẽnii, ad præſumendam ſolemnitatem inter ipſos contrahentes cum tamen ab ea opinione diſſentiant multi,quos ipſemet Crauet.(vt ſup.retulimus)ſecutus eſt,qui quidem affirmant,requiri curſum 30.annorum.

Secunda fuit opinio eorum,qui opinati ſunt, requiri
64 hoc in caſu tempus † 30.annor.Ita Imol.in c.peruenit, n.10.de emp.& vend. Alex.ſibi parum conſtans in l.ſciẽdum,nu.19.in fi.ff.de verb.oblig.idem in conſ.1.nu.20. & in conſ.17.nu.8.lib.1.& in conſ.179.n.6.lib.6.Corn. in conſ.181.col.6. verſ.ſed ſolũ dubitatur, li.2.Soc.ſen. in conſ.254. col.2. verſ.ſed contra. & in conſ.270.col. 3.verſ.confirmatur quod, lib.2.& in conſ.46.nu.37.lib. 4.Curt.ſen.in conſ.77.ſuper motiuis,col.2.Felin.in c.ſicut,num.30.verſic.ſecundo aduerte,de ſent.& re iudic. Ruin.in conſ.23. num.20.lib.5. Dec.in conſ.638.nu.5. Afflict.in deciſ.345.nu.5.& 6. Rip.in l.1.nu.105.ff.ſol. matrim. Balb.in tract. de præſcrip.in prima partic. tertiæ partis princ.q.10. num.10. Zuchar. in l.1.num.24. C.qui admitti.& Moder.Pariſ.in commentar.ad conſuetud. Pariſ.tit.1.§.5.num.22.& Tiraq.de præſcript.gloſſ. 4.verſ.ſunt & qui hoc limitant.

Cæterum hæc opinio etſi a tot auctoribus recepta eſt, attamen mea quidem ſententia,iure non probatur. Nã tex.c.peruenit,de emp.& vendit.quo ſolo fulcitur hæc aſſertio,non in eo ſolo curſu triginta annor.fundamentum conſtituit,ſed in duplicato vxoris conſenſu,quæ et paſſa eſt pretium ex ea re ſua vendita,receptum a marito,cõuerti in communes vſus. Et propterea non poteſt mulier illa conſiderari, vt tertius non contrahens, ſed vt vnus ex ipſiſmet contrahentibus.

Tertia fuit opinio Beroi in conſ. 5.num.18.lib.1.qui
65 abſolute dixit, hoc caſu † nulla temporis diuturnitate præſumi hanc ſolemnitatem. Quæ ſane opinio iurę non probatur.

Quarta itaque opinio affirmari poteſt, ꝙ hoc tẽpus
66 ſit in iudicis arbitrio † poſitum, cum iure noſtro non ſit diffinitum,ſicuti & in caſu præcedenti diximus.

Declarantur primo prædicti omnes caſus, in quibus diximus,ſolemnitatem extrinſecam præſumi curſu temporis ſiue decennii, cõcurrẽte poſſeſſione,ſiue curſu trecennii ſine poſſeſſione, vel alio tpe,declarantur,inquã,
67 vt non procedant, † quando pars,cum qua contractus fuit celebratus,negat ſolemnitatem ipſam interueniſſe, vtputa ſi Canonici negant interueniſſe conſenſum Capituli,in alienatione rei eccleſiaſticæ.Ita Alex.in conſil. 9.num.6.verſ.non obſtat,ſi diceretur,lib.2.quem ſecutus eſt Afflict.in deciſ.245.nu.3.in fi.& in deciſ.345.nu. 5.qui eiuſdem ſententiæ recenſet Abb.in c.ea naſcitur, de his quæ fiunt a prælat.ſine conſen.capit.

Cæterum ab Alex.& Afflict.diſſentit Crau.in tract. de antiq.temp.in 3.par.principal.in prin.num.26.verſ. ſed valde dubito. Ea ratione primo mouetur Crauett. quia ſi pars nõ opponit defectum ſolemnitatis,illa pręſumitur in actu recenti, & ſic ceſſante tpis antiquitate, quemadmodũ diximus ſupra in 3. declaratione primi caſus. Cum itaq.dicunt Doctores,ſolẽnitatẽ extrinſecã præſumi ob tpis antiquitatem,præſupponunt, ꝙ defectus ſolemnitatis fuerit allegatus & oppoſitus. Præterea accedit, ꝙ lapſo tam longiſſimo tempore, non poteſt iſte,qui contraxit, opponere ſolemnitatem non interueniſſe. Nã(vt inquit Crau.)ſi ſolemnitas hæc præſumitur contra tertium,qui lapſo tricennio contradicere nõ poteſt niſi probet negatiuam,quanto minus hunc defectũ opponere poteſt is, cum quo actus fuit celebratus,cum
68 difficilius contrauenire quis † poſſit facto proprio, quã alieno,l.ſi poſt mortem.§.vlt. ff de adopt.

Exiſtimo,Alexãdrum recte ſenſiſſe, & Crauettã non

Digitized by Google

eſſe aſſecutum ipſius Alexandri mentem. Dicit Alexā-
der, hanc ſolemnitatem non præſumi, etiam curſu tri-
ginta annorum, quando is, ad cuius fauoré oritur hæc
præſumptio, affirmat & allegat ſolemnitatem interue-
niſſe, ſecus ſi negat. Ita in ſpecie Alexandrum declarat
Ruin. in conſi. 13. numer. 2. lib. 5. qui ait, ſic ſcripſiſſe, &
Salic. in l. ſi filius. C. de petit. hær. Et ſubiungit Ruin. ecō
uerſo dici, ſolemnitatem extrinſecam ita demum non
prꝑſumi, ſi eius defectus allegetur, ſicuti tradunt Rom.
Caſtr. Alex. & reliqui, quos commemoraui ſupra in 3.
declarat. primi caſus. Comprobatur Ruin. declaratio
69 ex eo, quòd dicere ſolemus, etiam contra † præſumptio
nem iuris, & de iure, admitti contrariam probationem
cōfeſſione eius, pro quo ſtat ipſa præſumptio, ſicuti co
pioſe diſſeruimus ſupra lib. 1. q. 61. Ita ergo & noſtro in
caſu, locus non eſt huic præſumptioni, in negante eo,
pro quo alioqui orta eſt præſumptio ipſa.
70 Declaratur ſecundo, vt nō habeat † locum quoad ſo
lemnitatem conſenſus ſuperioris, qui requiritur in con
tractu celebrando, vtputa in conſenſu, & licentia Sum-
mi Pontificis, neceſſaria in alienatione bonorum Eccle
71 ſiæ. Nam illa nō † præſumitur etiam curſu 30. annorum,
cum veriſimile nō ſit, quòd ipſe Pontifex habuerit ſcië-
tiam talis contractus, & alienationis. Ita Bald. in l. 2. C.
de leg. hær. Alex. in conſi. 9. nu. 7. lib. 3. & in conſi. 17. nu.
8. lib. 4. & hos ſecuti ſunt Afflict. in deciſ. 107. col. vlt. &
Craue. in d. tract. de antiq. temp. in 3. par. principali, in
princ. nu. 18. Qui ob id inferunt, quod allegans præſum
ptionem ſolemnitatis conſenſus vel licentiæ Principis,
& ſuperioris, probare debet, quod is princeps ſciuit cō
tractum ſic confectum fuiſſe. Hanc quoque declaratio-
nem probarunt Fel. in c. Alber. in fi. de teſtibus, in c. il-
lud, num. 7. de præſump. & in c. ſicut, nu. 33. ver. bene fa
teor, de ſent. & re iud. Ruin. in conſi. 35. col. 4. lib. 3. & in
conſi. 23. nu. 19. lib. 5. Crot. in d. l. ſciendum, nu. 25. ver.
3. fallit. Rip. lib. 2. reſp. cap. 22. nu. 11. qui teſtatur com-
munem eſſe opinionem. Idem decidit Capi. in deciſ. 4.
n. 29. & 30. qui tamen intelligit & declarat, niſi contra-
ctus fuiſſet celebratus eo in loco, in quo eſſet notoriū: &
conſequenter veriſimile, quod Princeps ſciuerit. Rui. in
conſi. 151. num. 16. lib. 4. & Maſcar. in concluſ. 416. nu. 2.
& hoc in caſu defendi poterit opinio Barba. in cap. re-
quiſiſti, nu. 29. in fi. de teſta. cum dixit, curſu temporis
præſumi ſcientiam Prætoris, qui decretum interponere
debebat, cum is Prætor loci, in quo celebratus eſt, illud
adhibere teneatur.

Et præterea ceſſat hæc declaratio, ſecundum Crauet
tam præcitato in loco, num. 19. quando decurſum eſſet
tempus immemoriale. Nam tunc omnino præſumitur
adhibitus conſenſus & licentia ſuperioris. Imo (inquit
Crau. poſt Ale.) non requiritur ſcientia ſuperioris, ētſi
de eius prꝑiudicio agitur. Et idem reſponderunt Ruin.
in conſi. 105. nu. 5. lib. 5. Dec. in conſi. 85. col. 2. & Cur.
Iun. in conſi. 158. nu. 12.

Declaratur tertio, vt non procedat in ſolēnitate, quæ
72 eſt † contra ius commune, vtputa in diſpenſatione, quꝑ
non præſumitur curſu temporis, vt ſi quis diu poſſedit
duo beneficia incōpatibilia, vel ſi ætate minor, vel alia
de cauſa incapax poſſedit beneficium, & alleget diſpen
73 ſationem ſibi conceſſam fuiſſe. Nam diſpenſatio † illa
non præſumitur curſu temporis. Ita Bellamera in cōſil.
10. col. 20. verſi. & ſi dicas quod conceſſio, &c. Qui qui
dem reſpondit contra eum, qui erat in poſſeſſione, ſeu
quaſi, faciendi actus, qui ſine diſpenſatione fieri nō po
terant, atque ita Bellameram intellexit, & uiſus eſt ſe-
qui Cra. in tract. de antiq. tempo. in 3. par. principali. in
prin. nu. 20.

Cæterum Abbas in c. licet Heli, col. vlt. de ſimo. ſcri-
ptum reliquit, eſſe conſiderandum temporis antiquita
tem, beneficiati qualitatem, necnon & conditionem ſu
periorum prædeceſſorum, qui ipſum beneficiatum tole-
rarunt. Et ſi ex his diſpenſatio viſa erit veriſimilis, illa
præſumetur, ſaltem cum iuramento ipſius beneficiati al
legantis amiſſionem diſpenſationis, ſicuti in ſimili dici
74 mus de iuramento ſuppletiuo, quod † defertur, quādo
præſumptio & veriſimilitudo eſt pro eo, qui vult iura-
re, iuxta c. vlt. de iureiur. Imo & ſine iuramēto, ſenſit Ab
75 ba. præſumi diſpēſationem † in antiquis. Quæ ſane præ
ſumptio (ſubiungit Abbas) non habet locum, quādo ius
commune adeo repugnaret beneficium obtinenti, vt ſu
perior expreſſe conſentire & diſpenſare nō poſſet. Nam
tunc nec etiam tacite temporis curſu conſenſiſſe præſu-
mitur. Et Abbaté hac in declaratione ſecuti ſunt Coſ-
mus Guinyer in Pragma. ſanctio. in tit. de pacificis poſ-
ſeſſorib. §. ordinarii, in verbo, inquirant, col. pen. & Cra
uet. in d. 3. par. nu. 21. Et opinionem illam Abba. in d. c.
licet Heli. aduerſus Bellameram ſecuti ſunt Anch. in cō
ſil. 117. Ioan. de Anan. in conſ. 61. Felin. in c. illud, col. pe
nul. de præſump. & in c. ſicuti, nu. 31. verſ. 5. aduerte, de
ſent. & re iud. copioſe & acute Gomeſ. in reg. cancella.
de triennali poſſ. q. 10. col. 6. verſ. iſtis tamen obſtantib.
qui multis oſtendit, præſumi a ſuperiore diſpenſatum.
Et comprobari poteſt opinio Abb. & ſequacium, eo ſi-
76 mili, quo dicimus ſolemnitatem requiſitā in vnione † be
neficiorum, præſumi, adhibitam curſu temporis, quem-
admodum dixi ſupra in fine ſecundi caſus, ex ſententia
Romani, Alexandri, & Crauettæ, & tamen certum eſt,
vniones beneficiorum a iure communi reprobari.
77 Declaratur quarto, vt prædicta procedāt ſolum † in
ſolemnitate extrinſeca, quæ curſu tēporis præſumitur,
ſecus vbi ageretur de ſubſtantia actus. Nam illa tempo
ris curſu non præſumitur. ita poſt multos declarat Crau.
in d. tractat. de antiqui. tempo. in d. 3. part. principali, in
princ. num. 22. & accedunt Grammat. in deciſ. 79. num.
14. Natta in conſil. 162. num. 24. & Oſaſc. in deciſ. 173.
num. 3. & 4. Verum hæc non eſt proprie huius præſum-
ptionis declaratio, & exceptio, cum tota hæc noſtra di-
ſputatio ſit de præſumenda ipſa ſolemnitate, non autē
ſubſtantia, ſicque de titulo, de quo dixi in præcedenti
præſumptione.
78 Declaratur quinto, vt non † habeant locum prædicti
caſus, quando inſtrumentum, in quo ſolemnitates ipſæ
enunciatæ ſunt, nullam fidem facit. Nam tunc temporis
curſu ſolemnitates ipſæ non præſumuntur. ita Bald. &
Imol. in l. 1. ff. de his quæ in teſtam. delen. Corn. in conſ.
22. col. 3. verſ. inſuper quam plura, lib. 3. & Socin. ſen. in
conſ. 2. col. 2. lib. 3. quos ſecutus eſt Crau. in d. tractat. de
antiq. temp. in d. 3. par. in prin. num. 26. & in 2. par. prin
cipali, num. 57. & ſcripſi ſupra in lib. 2. in præſumpt. 68.
num. 22. Et ibi rationem adduxi.
79 Declaratur ſexto, vt procedant prædicti caſus, qñ †
ex ipſa inſpectione inſtrumenti apparet, ſolemnitatem
non fuiſſe adhibitam. Nam tunc quouis temporis cur-
ſu ſolemnitas hæc non præſumitur. ita Caſtr. in conſ. 81.
in cauſa quæ vertitur inter Reuerendum Patrem, nu. 3.
lib. 2. Abb. in conſ. 61. col. vlt. verſ. item antiquitas, libr.
1. Alex. in conſil. 1. num. 21. lib. 4. Cæpola in conſ. 25. in
fi. primi dubii, in ciuilib. Felin. in c. ſicut, nu. 33. verſ. 7.
& vlt. & verſ. bene etiam fateor, de re iudic. Iaſ. in l. 1. nu.
15. verſ. quinto limit. C. qui admitti. & in conſil. 176. co
lum. vlt. lib. 2. Ruin. in conſ. 63. numer. 19. & in conſ. 69.
num. 9. lib. 2. & in conſ. 49. num. 8. lib. 4. & in conſil. 154.
num. 13. lib. 5. Dec. in c. quoniam contra, nu. 27. de pro-
batio. & in conſ. 13. col. 1. & in conſil. 36. col. 3. verſic. ſe
cundo reſponderi. in conſ. 409. num. 7. & in conſil. 445.
col. penult. Brun. in tract. de forma & ſolemnitate. in tit.
de probatione & præſumptione formæ & ſolemnitatis,
col. 12. verſic. eſt tamen aduertendum. Curt. iun. in con-
ſil. 130. colum. 2. Gozad. in conſil. 73. col. 5. nu. 19. Crau.
in conſil. 290. num. 6. & in tract. de antiqu. tempor. in d.

3. par.

3.par.princ.in princ.num.27. qui ſimile commemorat. & Bellamer.in conſil.10. de quo diximus in præcedenti præſumptione. Eandem ſententiam probarunt Tiraqu. in tract.de præſump.§.1.gloſ.4.verſ.at ego ſane. Cepha. in conſ.684.n.102.lib.5. Rolan.in conſ.2.num. 128. lib. 1. Oſaſc.in deciſ.133.nu.7.& Surd.in conſi.28.num.110. lib.1.qui alios etiam referunt.& Pute.in deciſ.210.num. 4.lib.2. Et ſimile eſt quod ſcripſi in præcedenti præſumptione,ex ſententia eiuſdem Crauettæ, poſt alios in dic. tract.de antiq. temp.in 2. partic. quartæ partis princip. num.60.cum dixit,quod etſi curſus temporis,cuius initii memoria non eſt in contrarium, præſumi faciat titulum præſumptione iuris,& de iure,attamen illi præſumptioni non ſtatur, quando conſtat de titulo ipſo vitioſo. Diſſentiunt tamen ab hac declaratione Ang.Imo.Aret. & Alexand.quos refert Crot.in d.l.ſciendum, num. 26. qui conciliare conatur.

Declaratur ſeptimo, vt locum non habeant prædicti
80 caſus,quando † agitur de pœna committenda. Nā cum tunc requirantur probationes claræ & liquidæ, nō ſufficiet hæc,quæ a curſu temporis oritur. Ita in ſpecie declarat Ruin.in conſil.23.num.21. libro 5. dum reſpondit, temporis curſu non præſumi aditam hæreditatem, vt illa veniat in publicatione bonorum eius,qui deliquit.

Declaratur octauo, vt prædicti caſus locum habeant,
81 † quando conſtat de ipſo actu vere, ſecus, ſi præſumptiue tantum, vt puta,quando in caſu l.ſi filius. C. de petit. hæred.dubitatur, an filius iuſſu patris adiuerit hæreditatem,prius conſtare debet de ipſa aditione vere, & iō ſi præſumptiue tantum conſtaret,non poſſet deinde ex curſu temporis præſumi iuſſus,ita declarat Ruin.in cō ſil.29.num.4.lib.4. & alia ad rem ſcripſi in præcedenti præſumptione.Et huius ſententiæ ea eſt ratio, ſecundū
82 Ruinum, quia alioqui † duæ præſumptiones in eodem actu concurrerent, quod a iure non conceditur. l.1.C. de dotis promiſſ. Qua tamen de re diſſeruimus ſupra in lib.1.quæſt.43.

Declaratur nono,vt locum non habeant prædicti ca
83 ſus, † quando alia efficaciori præſumptione conſtaret, ſolemnitatem hanc extrinſecam minus legitime fuiſſe adhibitam.ita Abb.in c. Albericus,de teſtib.Cor. in cōſil.144.col.1.verſ.nec videtur opitulari,lib.4. & Craue. in d.tract.de antiq. tempo.in dic.3.par. princ. in princ.
84 num.30. Eſt ratio,quia ſicuti † præſumptio cedit veritati,vt diximus paulo ſupra,ita etiam cedit efficaciori pſumptioni,l. Diuus.ff.de in integr.reſtit.& ſcripſi ſupra
85 lib.1.quæſt.30.Et hanc præſumptionem † ortam a diuturnitate temporis,admittere probationem in contrarium, præter ſupra allegatos reſpondit etiam Ruin. in conſil.154.num.13.lib.5.

86 Declaratur decimo,vt non procedat in minore,† contra quem,curſu etiam longiſſimi temporis, non præſumitur ſolemnitas extrinſeca.ita Alex.in conſ.94.n.6.li. 7.& ſcripſi in præcedenti præſ.

87 Declaratur undecimo,vt non habeat locum, qū † actus pro ſui ſolemnitate requirit ſcripturam.Nam tunc curſu temporis ſolemnitas hæc non præſumitur.ita Abba.in cap.ſicut.de re iudic. Roma. in l. ſciendum.& ibi Alex.num.12.ff.de verbor.obligat.Ruin.in conſilio 69. num.9.verſ.2.reſpondetur,lib.1.& in conſ.49.n.9.li. 4. Felin.in d.c.ſicut,num.32.Anton.Gabr.in lib. 1.concl. in tit.de præſumptio.concluſ.1.num.60.& Bero. in cōſil.48.num.20.libr. 3. Et confert,quod ſcripſi ſupra in quarta declaratione primi capitis, cum dixi,ſolemnitatem intrinſecam non præſumi, quando lex requirit ſcripturam.

Verum a prædictis diſſentit Bald.in conſil.116. Columbinus,col.2.lib.1.& in conſil.24.ſubtiliter, colu. 2.
88 verſic.& notandum eſt,lib.4.qui reſpondit, quod † etſi emphyteuſis probari debet per ſcripturam, attamē ſcripturam interueniſſe ſatis probari temporis diuturnitate.ita quoque Alex.in conſil.29.col.pen. verſic. item nō obſtat alia reſponſio,lib.6.reſpondit, temporis diutur-
89 nitate † præſumi interueniſſe ſcripturam in unione eccleſiarum,& collatione ordinum . Conciliari poſſunt hæ opiniones,ſecundum Ripam in l.1.num.104.ff.ſol.matrim.& Crauet.in tractatu de antiqu.tempor.in 1.part. tertiæ par.princip.num.40.ut illa prima procedat,quādo nullum aliud hominis factum, ſed ſolum ipſe temporis curſus interceſſit.Secunda vero, quando factū hominis,vtputa in emphyteuta penſionis ſolutio, & in vnione,vt exiſtens in eius quaſi poſſeſſione,ipſis eccleſiis ſic inſeruierit.

Declaratur duodecimo,vt non habeat locum,quādo
90 † ſolemnitatis probatio eſſet poſita in conditione. Nam tunc præſumptio reſultans ex temporis curſu, non ſufficeret,ita reſpondit Ruin.in conſil.68.num. 17. & num. 18.lib.1.quem ſecutus eſt Anton.Gabriel.in d. concluſ. 1.num.71. Ea ratione motus eſt Ruin.quia quando probatio requiritur in vim conditionis, præſumptio non dicitur probatio,atque ita non ſufficit,l.e. Luc.ff.de cōd. & demonſt. Cæterum cum huius declarationis veritas pendeat ab his,quæ ſcripſi ſupra in lib.1.q. 37. ad ea lectores remittendos eſſe exiſtimaui.

Declaratur decimotertio, ut locum habeant prædi
91 cti caſus de iure Ciuili, ſecus vero † de iure Canonico. ita Gabr.in d.concl.1.in fi.auctoritate Aretin.in l. ſciendum,num.12.ff.de verbo.oblig.qui meo in codice hoc non ſcripſit.

Declaratur decimoquarto,ut locum non habeat,qū
92 non † apparet de ſcientia,& patientia eius, de cuius præiudicio agitur. Nam tunc ſolemnitas hæc extrinſeca nō præſumitur diuturnitate temporis.ita Bald.in le.2.C.de legit.hæred.Alexand.conſ.17.colum.ult. lib. 4. & alios referunt Roland.conſ.2.num.127.lib.1.& Oſaſc. in deciſ.173.num.5.

Declaratur decimoquinto,vt locum non habeat, qū
93 † quis ſciuit actum, ſed tamen impugnare non potuit, ita in ſpecie reſpondit Deci.in conſil.442. num. 22. qui reſpondit de eo,qui adire non potuit hæreditatem, vt nec curſu temporis præſumatur adiuiſſe, & in ſpecie noſtra Decium ſecutus eſt Oſaſc.in deciſ.173.num. 5. in fi.
94 Eſt ratio,quia non valenti † agere, nulla currit præſcriptio,l.1.§.vlt.C.de annali præſcript. Nec patientia conſiderari poteſt, quando ueriſimiliter prohiberi nō pōt, vt in ſpecie tradit Imo.in l.1.§.denique,n.23. ff. de aqua pluuia arcen.

Declaratur decimoſexto,vt non procedat , quando
95 ſolemnitas † hæc extrinſeca non fuit enunciata,nec potuit interuenire in actu tempore illo, quo cōfectus fuit, nec partes ipſi ſolemnitati renunciare potuerunt. Nam tunc nec diuturnitate quidem temporis præſumitur,ita declarant Ruin.in conſ.154.n.12.in fi.lib.5. Socin. Sen. in conſ.46.n.35.lib.4.Rolan.in conſil.90.num.39.lib.1. & Oſaſc.in dic.deciſ.173. num. 6. Et his accedit Crott. in d.l.ſciendum,nu. 31. qui eiuſdem opinionis recenſet Alex.in conſ.17.lib.4.& conferunt,quæ dicemus in ſubſequenti præſumpt.in 3.declarat.

Verbis enunciatiuis prolata a contrahentibus , quando & quibus in caſibus vera præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Enunciatiuis verbis pronunciata a contrahentibus, vera præſumuntur.*

Id quod etiam ad non contrahentes extenditur,conſentientes tamen ipſi contractui,n.2.

Et locum

Digitized by Google

Et locum habet contra hæredes, & ſucceſſores ſingulares. num. 3.
Atque adeo, vt aliquando probatio in contrarium non admittatur, num. 4.
5 *Enunciatiua verba præſumuntur vera inter contrahentes, etiam quando de ipſo enunciato principaliter diſputari contingit.*
Extenditur id etiam ad tertium, quantum ad illius fauorem. num. 6.
7 *Enunciatiua verba prolata in iudicio, pręſumptionem faciunt pro tertio.*
Idque pręſertim, ſi antiquitus prolata ſint, n 8.
Vel adhibitum fuerit iuramentum, n. 9.
Aut verba enunciatiua ſignificent, cauſam finalem eius, de quo agitur, num. 11.
10 *Enunciatiua verba iuramento comprobata diſponere.*
12 *Enunciatio facta inter contrahentes, pręſumptionem facit, etſi id quod enunciatur tempore confecti actus, veroſimiliter nõ potuit interuenire.*
Fallit in eo, qui de facto ipſo enunciato veroſimiliter ſcientiã, cognitionemque non habuit, num. 13.
14 *Filiationis confeſſionem incidenter, & ob aliud emiſſam, præſumptionem quaſi poſſeſſionis, aut effectum filiationis non facere.*
15 *Enunciatiua prolata ſuper aliquo facto non conuenienti enunciationi, non faciunt præſumptionem.*
16 *Filius nominatus incidenter in aliquo actu indifferenti filiationis in quaſi poſſeſſione non dicitur conſtitutus.*
17 *Enunciatiua prolata ſuper eo, de quo partes diſponere non poſſũt non habent veritatis pręſumptionem.*
18 *Bonorum Eccleſię alienationem pro euidenti utilitate, & neceſſitate factam eſſe, enunciatio pręſumptionem nõ facit, ſed neceſſaria eſt probatio.*
19 *Enunciatio facta a muliere, quod ſit vidua, non facit pręſumptionem, ſi de morte mariti aliter non conſtet.*
20 *Clericus non pręſumitur, qui ab eo, a cuius poteſtate id non pendet, verbis enunciatiuis talis fuit appellatus.*
21 *Enunciatiua a contrahentibus prolata, nullam pręſumptionẽ faciunt contrahentium, quando actus recens, & nouus.*
Quid autem ſit in antiquis, n. 22. cum ſeq.

PRAESVMPT. CXXXIII.

CVm in ſuperiore præſumptione aliqua de verbis enunciatiuis contrahentium diſſeruerim, viſum e re fuit hoc in loco explicare, qñ & quibus in caſibus vera eſſe præſumantur ab ipſis contrahentibus verbis enunciatiuis prolata. Et ſane dicendum eſt vera præſu-
1 mi, quæ verbis † enunciatiuis pronunciata fuerunt, leg. quidam. ff. de probat. & l. optimam. C. de contrah. & cõmit. ſtipula. Et verba hæc contrahentium enunciatiua, præſumptionem inter eos facere, vt vera credantur ab eis enunciata, manifeſte affirmarũt Bar. in l. ex hac ſcriptura, num. 16. ff. de donatio. Abb. in conſil. 16. col. 2. lib. 1. Socin. Sen. in conſil. 213. lib. 2. & conſil. 68. num. 7. lib. 4. Dec. in conſ. 42. col. 7. verſ. quartum dubium. & Crau. in conſil. 29. num. 1. & idem in tractatu de antiquit. tempor. in 3. part. 1. par. princ. num. 19. & num. 37. ſcripſit, facere plenam probationem inter contrahentes, donec probetur contrarium.

Diſſentit tamen a prædictis Soc. Sen. conſ. 92. col. 12. n. 22. verſ. ſed difficultas, lib. 3. qui reſpondit, nec præſũptionem quidem facere.

Extenditur primo, vt locum habeat hæc traditio, etiã
2 contra alios non contrahentes, † ipſi tamen contractui conſentientes. ita Soc. Sen. in conſil. 266. colu. 4. verſic. quod potius cenſeri debeat, lib. 2. & Crauet. in d. 3. partic. num. 20.

Extenditur ſecundo, vt locum habeat etiam contra
3 hæredes, † ſucceſſores etiam ſingulares ipſorum contrahentium. ita Crau. in d. conſ. 29. n. 1. qui Aret. & Soc. huius opinionis commemorauit.

Extenditur tertio procedere, & locum habere, vt etiã
4 aliqñ non admittatur † probatio in contrarium aduerſus hanc enunciationem, ſicuti quando uerba enunciatiua emittuntur propter aliud ſcienter ſuper eo, ſuper quo partes ipſæ poſſunt ſibi prǫiudicare. ita Cyn. in l. nõ nudis, quæſt. vlt. C. de prob. Bal. in l. cum falſa. C. de falſa cauſa adiect. leg. Soc. Sen. in conſil. 46. num. 8. libro 1. quod eſt repetitum in conſil. 213. lib. 2. & Crauet. in d. 3. partic. num. 20.

5 Extenditur quarto, vt locum etiam habeat, quãdo † de ipſo enunciato contingit diſputari principaliter. Nam adhuc præſumptionem faciunt verba hæc enunciatiua inter ipſas partes. ita Aret. in capit. per tuas, de probatio. & conſil. 13. col. vlt. verſ. præterea iſta confeſſio. Abbas in conſil. 16. col. 2. lib. 1. Alexand. in additio. ad Baldum in l. ad probationem, col. 2. de probat. Ruin. in conſil. 131. num. 13. lib. 5. Crauet. in dic. 3. particula, num. 55.

Extenditur quinto, vt locum habeat hæc præſũptio,
6 etiam quoad tertium, vt ſcilicet ad eius † fauorem præſumantur verba illa enunciata. ita Bal. in d. c. ſeries, col. 1. de teſtib. & Crauet. in d. 3. part. num. 30. & 36. qui rationibus & argumentis comprobauit, & quædam cõtraria confutauit.

Et hæc quidem Bald. declaratio multo magis proce-
7 dit, quando verba hæc enunciatiua fuerunt prolata † in iudicio. Nam tunc ſine controuerſia pro tertio præſumptionem faciunt. ita Rom. in conſil. 63. num. 2. quem ſic intellexit Crauet. in d. 3. partic. num. 27. & Romanum ſecutus eſt Iaſ. in l. iuriſgentium. §. quod fere, col. 2. ff. de pact. Hæc ſane verba in iudicio prolata facilius & efficacius probant ob calorem iudicii. ita Bartol. in dic. l. ex hac ſcriptura, num. 16. ff. de donatio. Corn. in conſ. 305. col. 4. lib. 3.

Et præterea illa Baldi traditio in d. cap. ſeries. locum habet multo magis, quando hæc verba enunciatiua sũt
8 antiquitus † prolata. Nam tunc præſumptionem etiam quoad tertium, ſine dubio faciunt, vt reſpondit Abb. in conſ. 62. in 3. dubio. lib. 2. quem ſecutus eſt Crauet. in d. 3. par. num. 28.

Rurſus locum habet prędicta doctrina multo magis,
9 quando adhibitum fuit † iuramentum. Nam tunc efficacior redditur præſumptio hæc pro tertio, ita tradit Crauet. præcitato in loco, num. 38. reiecto reſponſo Iaſo. in conſil. 76. lib. 3. Iuramentum enim multum operari hac in re ſolet, vt docuit Iaſ. in l. ex his, col. 2. verſ. 6. fallit. C. de teſtam. milit. cum poſt alios dixit, verba enunciatiua
10 † iuramento comprobata diſponere, & idem decidit Afflic. deciſ. 83. num. 3.

Et tandem multo magis procedit hæc traditio Bald.
11 quando verba hæc enunciatiua † ſignificant cauſam finalem eius quod agitur, & habito reſpectu ad qualitatẽ perſonarum, quas veriſimile non eſt mentiri. ita idem Bald. in conſ. 310. an patronatus, lib. 3. & Crau. in dic. 3. partic. num. 49.

Extenditur ſexto, vt locum habeat, etiamſi enuncia-
12 tur id, quod eo tempore † confecti actus non potuit ueriſimiliter interuenire, vt ſi enunciatum eſt, factã fuiſſe ſubhaſtationem bonorum alienatorum. Hæc ſane enunciatio præſumptionem facit inter ipſoſmet contrahentes, ita poſt alios Dec. in Authen. ſi quis in aliquo, n. 39. C. de eden. Brun. in trac. de forma & ſolemnitate, in tit. de prob. & præſumpt. formæ, & ſolemnitatis, col. 43. uerſic. alius caſus eſt. & Crau. in tract. de antiq. temp. 1. par. princip. in 4. partic. quæ incipit, ampliatur, num. 2. Qui quidem dicunt, hanc enunciationem non nocere tertio, niſi de antiquo agatur.

Declaratur primo hæc præſumptio, vt locum nõ habeat,

Digitized by Google

13 beat, quando hæc verba fuerunt enunciata ab eo, qui †
deſacto ipſo enunciato veriſimiliter ſcientiam cogni-
tionemque non habuit. ita Crauet. in d. tract. de antiqui
tate tempor. in d. 3. partic. primæ part. princ. nume. 50.
auctoritate Felin. in c. per tuas, colum. 4. verſic. ſecundo
reſtringitur, de proba tro. dum ſcripſit, confeſſionem fi-
14 liationis † incidenter, & ob aliud emiſſam non facere p̄-
ſumptionem, aut effectum quaſi poſſeſſionis filiationis,
quominus is qui ſe aſſerit filium, probare teneatur ſe fi-
lium, quando emiſſa eſt ab eo, qui probabiliter ignora-
bat. Qua de re dicemus infra li. 6. in pręſumptione vige-
ſimaoctaua, vbi aliqua de præſumptione circa filiatio-
tionem diſſeremus.

Declaratur ſecundo, vt locum non habeat hæc præ-
15 ſumptio, quādo uerba enunciatiua † fuiſſent prolata ſu
per aliquo facto non conuenienti ipſi enunciationi, &
confeſſioni. Nam tunc nec præſumptio quidem induci-
tur. ita Crau. præcitato in loco, n. 51. ex ſententia Iaſo. in
conſ. 102. col. 2. lib. 4 cum reſpondit, quod quando quis
fuit nominatus filius incidenter, in actu indifferēti, qui
etiam non filio conuenire poteſt, puta, ſi dicatur, fili mi,
veni huc, facito hoc, hæc verba non inducunt præſum-
16 ptionem filiationis pro illo, vt dicatur † conſtitutus in
quaſi poſſeſſione filiationis, ſecus enim eſt, quando ver
ba enunciatiua proferuntur in actu, qui non ſolet con-
uenire alteri, quam filio, vtputa ſi dicat, bene veni fili
mi, volo quod tractes negocia mea. ita Caſt. in l. non nu
dis. C. de prob. Gem. in c. ſi Papa, in princ. de elect. in 6.
Anch. in Clem. vlt. de ſent. excom. & Crau. vbi ſupr. &
ſcripſi in lib. 2. de arbit. iud. caſu 89. n. 78.

Declaratur tertio, vt locum non habeat hæc præſum
ptio, quando prolata fuerunt verba hæc enunciatiua ſu-
17 per eo, † de quo partes diſponere non poſſunt, quemad
modum dixi in præcedenti præſumptione, in fin. & in
ſpecie tradunt poſt alios Brunus, Crau. & Oſaſc. quos
ſtatim referam. Exemplum afferri ſolet, quando in in-
ſtrumento alienationis bonorum eccleſiæ dicitur. Habi
ta licentia Epiſcopi, & præcedentibus tractatibus. Nā
tunc verba hæc non faciunt præſumptionem. ita Abba.
in conſil. 41. colum. 1. libro 1. Alexand. in conſil. 17. n. 6.
libro 4. Iaſon in conſil. 24. numero 7. libro 1. Felinus in
cap. ſicut, num. 27. verſic. ſi autem eſt ſolemnitas, de ſen
tent. & re iudica. Decius in Authentic. ſi quis in aliquo,
num. 37. C. de edend. Crauetta in dicto tractatu de anti-
quitate tempor. in tertia particula primæ partis princi-
palis, num. 63. & Oſaſcus in deciſio. 172. col. 2. qui alios
receuſet.

Ita quoque dicimus, quod quando in alienatione ip
18 ſa † bonorum eccleſiæ enunciatur, id factum eſſe pro eui
denti utilitate, vel neceſſitate eccleſiæ, enunciatio hæc
pręſumptionem non facit, ita eſſe, ſed requiritur proba
tio. Ita Geminian. in cap. 1. de rebus eccleſiæ non alie-
nand. Brunus in tractatu de forma & ſolemnitate, in ti-
tulo de probatione, & præſumptione formæ & ſolemni
tatis, colum. 43. verſ. item ex prædictis. & Oſaſc. in d. de-
ciſió. 172. col. 1. & alia ad rem ſcripſit Brun. in præcita
to in loco.

19 Sic etiam dicimus, quod renunciatio facta a muliere,
quod ſit uidua, cum non conſtet aliter de morte mari
ti, non facit præſumptionem, cū ab eius poteſtate hoc
non pendeat. ita reſpondit Aret. in conſ. 13. col. ult. ver.
poteſt etiam. Eſt ſimile quod reſpondit Bero. in conſil.
20 170. n. 3. lib. 2. cum dixit, non præſumi clericum, † qui ta
lis fuit in verbis enunciatiuis appellatus, cum ab enun-
ciantis poteſtate hoc non pendeat.

Declaratur quarto, ut locum non habeat contra ter-
tium. Nam verba enunciatiua a contrahentibus prola-
21 ta, nullam præſumptionem faciunt contra tertium, † q̄ñ
actus eſt recens, & nouus, vt vno ore admittunt omnes
in Authen. ſi quis in aliquo. C. de edend. Dec. in cōſ. 13.
col. pen. verſ. nam per inſtrumenta.

22 Quando vero res eſt antiqua, dubium eſt, † an hęc ver
ba enunciatiua probāt onem vel præſumptionem ali-
quam faciant contra tertium. Diſtinguunt Abbas in c.
cauſam, de probat. & in conſil. 54. col. 2. verſ. tertio pro-
batur, lib. 1. Corn. in conſil. 22. col. 3. verſ. nec obſtat, gl.
lib. 3. & Crau. in tract. de antiq. temp. in 1. part. princip.
in 4. part. quæ incip. ampliatur, num. 6. verſ. quid tenen-
23 dum, &c. quod aut agitur de modico † leuique præiudi
cio, & tunc verba hæc enunciatiua probant contra ter-
24 tium, aut agitur de magno † præiudicio, & tūc nec ple-
nam, nec ſemiplenam probationem faciunt, ſed aliqua
lem præſumptionem. Et ipſe Crauetta ibidem num. 12.
ſubiungit, quod in antiquis, quorum probatio eſt diffi-
cilis, non ſolum propter ipſam antiquitatem, & lapſum
temporis, ſed etiam propter qualitatem ipſius facti, ver
ba hæc enunciatiua plene probant contra tertium, ita
tradit reſpondiſſe Alex. in conſil. 90. colum. 3. uerſic. &
his eſt reſponſum, lib. 6. & ſcripſiſſe Rebuſſum in tract.
nominationum. Probant etiam verba enunciatiua con
25 tra tertium, vbi agitur de magno præiudicio, quando †
cum ipſa temporis antiquitate concurrunt aliæ conie-
cturæ, vtputa longa poſſeſſio, plura inſtrumēta, uel alia
ſimilia, ſicuti multorum auctoritate affirmauit doctiſſi-
mus Burſ. quē honoris cauſa nominare ſoleo, is inquā
in conſ. 151. n. 93. lib. 2.

*Nouatio quando, & quibus in caſibus facta, & induc-
cta præſumatur, non leui ſtudio
diſcutitur.*

SVMMARIVM.

1 *Obligationibus non ſolum ſolutione, ſed etiam nouatione rece-
ditur.*
2 *Nouatio quando inducebatur ante ius Pandectarum.*
3 *Nouatio iure Pandectarum quando introducatur.*
Non præſumitur, ſi ſtipulatio ſecunda prætoria ſit, n. 4.
Vel ſi conuentionalis, & plus prima contineat, n. 5.
Niſi tamen contineat minus tempore, n. 6.
*Et quid ſi tantundem quod prima contineat, interueniente vel nō
interueniente perſona noua, n. 7.*
*Vel ſi contineat idem in ſubſtantia, diuerſum quoad rem ipſam,
num. 8.*
9 *Nouatio nec iure Digeſtorum præſumitur, quando ex neceſſita
te ſecunda ſtipulatio interponitur.*
10 *Nouatio non præſumitur, quando ſecunda ſtipulatio idem conti-
net quod prima, & aliquid diſtinctum.*
11 *Nouatio non præſumitur, quando ſecunda ſtipulatio ad primam
non eſt æqualis.*
*Idem ſi non principalis obligatio renouatur, ſed ſolum fideiuſſo-
ria, num. 12.*
Vel ſolum mutentur fideiuſſores, & pignora, n. 13.
*Niſi tamen in datione nouorum fideiuſſorum, vel pignorum, re-
mouetur prima obligatio, n. 14.*
*Aut priorum fideiuſſorum, vel pignorum loco dentur alij.
num. 15.*
16 *Nouatio iure Digeſtorum nec præſumebatur, nec fieri poterat
in alio, quam ſtipulationis contractu.*
*Aut ſi poſt primum contractum incontinenti adiiceretur ſtipula
tio, num. 17.*
Cui tamen opinioni adducitur alia contraria, n. 18.
19 *Mutationem voluntatis non præſumendi, ratio eadem eſt, tam in
contractibus, quam in vltimis voluntatibus.*
20 *Pugnantibus duobus, ſecundum derogat primo.*
21 *Nouatio facta non præſumitur, quando duo contractus vna ſi-
mul connectuntur, & vnus alterum non præcedit.*
22 *Incontinenti quæ fiunt, cenſentur ineſſe.*
23 *Pactis pluribus in vno eodemq. inſtrumento appoſitis, nec prius
datur nec poſterius.*

24 Noua-

24 *Nouatio facta non præſumitur, quando primus contractus non eſt perfectus, ſed potius de contrahendo promiſſio.*

25 *Nouatio facta non præſumitur, quando primus contractus adeo certus eſt, & perfectus, atq. ſecundus contractus.*

26 *Nouatio facta non præſumitur, quando duo actus, vel primus, vel ſecundus, proprium nomen non obtinet, ſed potius ad perfectionem, & implementum alterius factum cenſetur.*

27 *Stipulatio facta alteri, inutilis eſt.*

28 *Contractus inuenti ſunt, vt obligationem produeant, & actionem.*

29 *Contrahentes agere id voluiſſe præſumitur, quod natura contractus ſignificat.*

30 *Actus ſubſecutus præſumitur factus in executionem praecedentis obligationis.*

31 *Numeratio actus eſt, qui ſui natura ex mutuo producit actionem.*

32 *Finem ad vnum inducta, contrarium non debent operari.*

33 *Stipulatio non ſolum in mutuo, ſed & alijs in contractibus nouationem operatur, ſi voluntas partium de nouando adfuerit.*

34 *Nouatio ex Conſtitutione noua Iuſtiniani expreſſim fieri debet.*

Nec ad illam inducendam præſumptiones ſufficiunt, ſecundum quoſdam, num. 35.

Diſſentientibus alijs, num. 36.

37 *Expreſſum dici quoque, quod coniecturis apparet, & præſumptionibus.*

38 *Nouatio facta præſumitur, quando debitor delegat alium etiam non debitorem ſuum, quem creditor acceptauit.*

Secus, ſi de creditoris conſenſu non appareat, n. 46.

39 *Nouatio facta præſumitur, quando ſecundus contractus cum primo eſt incompatibilis, ſecus ſi contractus ſint compatibiles, num. 40.*

41 *Pugnantia duo, ſimul ſtare nequeunt.*

42 *Nouatio inducta præſumitur per tranſactionem, quæ ſui natura a prima obligatione recedutur.*

43 *Mutuum, & depoſitum contractus duo ſunt incompatibiles.*

44 *Compromiſſum, quando cum laudo lato repugnat, dicitur ex eo facta nouatio.*

45 *Nouatio facta non dicitur, quando ſecundus contractus nullus eſt & inualidus.*

46 *Nouatio olim quibus caſibus fieri dicatur ope exceptionis, num. 47. 48. & 49.*

50 *Nouatio inducta cenſetur, & liberatus a creditore debitor, quãdo ipſe mandat argentario, ſeu campſori, vt ſoluat ipſi creditori ſuo, campſore animo nouandi expreſſe interueniente, & ſoluere promittente.*

Idque procedit etiam ſi coniecturis ſolum de ipſius campſoris animo nouandi appareat, num. 51.

Idem etiamſi ſine ſtipulatione promiſerit, num. 52.

Secus quando non conſtat, nec expreſſe, nec coniecturis campſorem animo nouandi promiſiſſe, num. 53.

Idque maxime, ſi nudo tantum pacto promiſerit, num. 54.

Quod ſi ſimpliciter campſor promiſerit ſoluere, & dubitetur de ipſius animo, non inducitur nouatio, nec liberatur debitor, num. 59.

Contraria refertur opinio, quod inducatur, n. 62.

Quibus autem in caſibus inducatur liberatio debitoris, qui mandat campſori, qui nihil ſibi debet, vt pro ſe ſoluat, nu. 63. 64. 65. & 66.

Quid autem ſi campſor ipſe ſit debitor debitoris ſibi mandantis, vt pro ſe ſoluat, & an, & quando inducatur hoc caſu liberatio debitoris, & quando non, num. 67. 68. 70. vſque ad num. 77.

55 *Nouatio non fit ſine ſtipulatione, niſi expreſſe agatur.*

56 *Stipulatio & pactum nudum in foro mercatorum non differunt.*

57 *Pactum nudum de iure Canonico idem operatur quod actio.*

58 *Intellectus c. 1. & c. qualiter, extra de pact. vt de pacto veſtito & efficaci loquuntur.*

60 *Nouatio non fit hodie ſolo interuentu nouæ perſonæ.*

61 *Qui promittit quod alius debet, in dubio videtur acceſſorie promittere.*

69 *Delegatio debitoris vt fieri dicatur, quinque neceſſario requiruntur.*

78 *Debitor qui literas cambij ſcripſit, non liberatur illis acceptatis ab eo, cuius gratia ſunt, ſed ab eo, qui illas complere tenetur, facta per eum promiſſione de ſoluendo.*

PRAESVMPT. CXXXIV.

POſtquam hactenus diſſeruimus de illis præſumptionibus, & coniecturis, quæ verſantur circa contractus, nunc agendum eſt de his; quæ reſpiciunt diſtra-
1 ctus. Quocirca cum obligationes † diſtrahantur, ab eiſq. recedatur non ſolum ſolutione, ſed etiam nouatione, de eis diſſerendum nunc eſt. Eſt ſane difficilis, & perplexa diſputatio, quando, & quibus in caſibus præſumatur facta nouatio prioris obligationis, per ſecundam. Exiſtimauerim diſtinguenda eſſe aliqua tempora, & aliquot caſus.

Primum fuit tempus ante ius Pandectarum, quod antiquum appellari poteſt. Hoc ſane tempore per ſecundam obligationem, ſeu (vt illam iura appellant) cautionem, prima illa, ſiue illa ſecunda obligatio, plus ſiue mi-
2 nus prima contineret, inducebatur † nouatio. Id quod ſatis manifeſte colligitur ex l. ult. C. de nouatio. & ex §. præterea, in Inſtit. quib. mod. toll. oblig. & in ſpecie ſcripſerunt Alex. in conſ. 13. num. 4. lib. 2. Socin. Sen. in l. qui vſumfructum, num. 5. de verb. obl. & Franc. Balduin. in d. § præterea.

Secundum tempus fuit iuris Pandectarum, ſeu Dige-
3 ſtorum, † quo varie cõſtitutum fuit, ſicuti explicat Bar. in l. pen. n. 3. ff. de præt. ſtipu. quo in loco, aliquot caſus diſtinguit, & nos aliqua addemus.

4 Primus eſt caſus, quando ſecunda ſtipulatio erat † prætoria. Hoc caſu non nouabatur iure iſto prima ſtipulatio, alterue contractus. Ita Bart. in dic. l. pen. n. 3. ex illo tex. & ibid. Ang. col. 2. in princ. verſicu. ſed reſponde. & Imol. ibid.

5 Secundus eſt caſus, quando ſecunda ſtipulatio erat † conuentionalis, & plus ipſa prima continebat. Hoc caſu præſumebatur facta nouatio, ſi uero continebat minus non præſumebatur, ſic ſcripſerunt Bartol. in dic. l. pen. num. 3. verſ. ſecundo caſu. & ibidem Ang. colu. 2. verſic. ſecundus caſus eſt, & Imola, Ludou. Bologn. in conſil. 59. col. 3. & Alex. in conſil. 193. num. 3. lib. 6. Crauet. in conſ. 167. num. 12. & Rota Rom. in deciſio. 561. num. 2. in 1. par. in nouiſſime impreſſis. ex l. qui vſumfructum. ff. de verbor. obligat. l. ſi pupillus. §. actum. ff. de nouat. & l. vlt. C. eod. Hic caſus locum non habet ſecundum An-
6 gel. præcitato in loco, quando ſecunda ſtipulatio † continet minus tempore, vtputa, ſi promiſi tibi decem in Calend. Maii. Et deinde eadem decem promitto in Calen. Auguſti. Nam tunc prima obligatio nouatur etiã hoc iure Digeſtorum, ſolum ope exceptionis. Ita inquit Angel. ſenſiſſe gl. in d. l. pen. per tex. l. cum ſtipulatus ſim mihi a Proculo. ff. de verb. oblig.

Tertius eſt caſus, quando ſtipulatio ſecunda conuentionalis, tantumdem continebat, quod prima, & in ipſa
7 ſecunda interueniebat † noua perſona, præſumebatur nouatio, ſi vero noua perſona non interueniebat, nouatio non præſumebatur. ſic explicant Bart. in dic. l. penult. num. 3. verſ. tertio caſu. ff. de prætor. ſtipu. & ibidem Angel. col. 2. verſ. tertius caſus. ex l. ſcire debemus. in princ. ff. de verbor. oblig.

Quartus eſt caſus, quando ſtipulatio ſecunda conuen-
8 tionalis, idem quod prima continebat in † ſubſtantia, etſi diuerſum quo ad rem ipſam, vtputa in prima fueram promiſ-

Digitized by Google

promiſſus fundus, in ſecunda fundi æſtimatio. Hoc caſu
non præſumebatur nouatio. Ita Bar. in d. l. pen. n. 3. ver-
ſic. 4. caſu. & Bologn. in d. l. ſingularia, n. 62. verſ. quantū
vero. ex l. fundum Cornelian. ff. de noua. Et idem docuit
Ang. in d. l. pen. verſ. 4. caſus.

Quintus eſt caſus, quem præter Barto. præcit. in loco
adiungimus, ex ſententia Ang. in d. l. pen. col. 2. ver. pri-
9 mus eſt, quando ſecunda ſtipulatio interponitur ex † ne-
ceſſitate. Hoc caſu nec de iure Digeſtorum, præſume-
batur nouatio. l. Stichum. §. legata. ff. de noua. Et eādem
ſententiam probauit Imo. in d. l. pen.

10 Sextus eſt caſus, quando ſecunda ſtipulatio † continet
illud idem qđ prima, & quid aliud diſtinctū, vtputa pri
mo promiſit Stich. deinde promiſit Stich. & Pāph. Hoc
caſu non præſumitur facta nouatio. Ita Ang. in d. l. pen.
colum. 2. verſic. quintus caſus eſt. ff. de præt. ſtip. & ibid.
Imola.

11 Septimus eſt caſus, quando ſecunda ſtipulatio † non
eſt æqualis ad primam, ſed prima eſt ſortis, ſecunda ve
ro pœnæ. Hoc etiam caſu, non præſumitur facta noua-
tio. Ita Ang. in d. l. penul. col. 2. verſ. 6. eſt. & ibid. Imol. ex
l. ita ſtipulatus. de verb. oblig. Ripa in l. ſi ſe non obtulit.
§. ſi ex conuentione, n. 6. ff. de re iud. & Fran. de Marchis
in q. 412. n. 3. p. 1.

12 Octauus eſt caſus, quando non renouatur obligatio †
principalis, ſed ſolum fideiuſſoria, vt pignorum, vtputa,
ſi primo promiſi decem ſub pignore, vel ſub vno fideiuſ
iuſſore, deinde pro iiſdem decem do aliud pignus vel
alium fideiuſſorem. Hoc caſu etiam non præſumitur fa-
cta nouatio, vt. ſ. ab eo primo pignore, vel fideiuſſore di
catur receſſum. Ita Ang. in d. l. pen. col. 2. ver. ſeptimus,
& ultimus. ff. de prætor. ſtipulat. & ibidem Imola, Caſtr.
n. 2. Comenſ. n. 4. Et his accedunt relati a Iaſone in l. cū
qui. §. qui ſi hominem. col. 2. de verbor. oblig. & in l. 1. in
fin. C. de iud. & alios refert Ronchegallus in l. 3. in prin.
nu. 15. ff. de duobus reis. Et apertius Ripa in l. ſi ſe non
obtulit. §. ſi ex conuentione. n. 7. ff. de re iud. qui recen-
ſet etiam Soc. Sen. in conſil. 18. num. 15. & in conſilio 21
num. 3. lib. 1. Et ii quidem moti ſunt ex l. ſi Titius, ver.
ſed ita demum. ff. de fideiuſſ. Hic caſus locū habet mul-
13 to magis, quando ſolum † mutantur fideiuſſores, vel pi-
gnora. Nam tunc ſine cōtrouerſia prima obligatio prin
cipalis non nouatur. Ita Ripa in dic. l. ſi ex conuentio-
ne, num 6. ea ratione, quia fideiuſſorum, & pignorum
obligatio quæ acceſſoria eſt, vim non habet mutandi
principalem. Idem ſcripſerunt Rebuffus in commenta-
riis ad conſtitutiones Galliæ Tomo 3. in titul. de litte-
ris obligatoriis, art. 1. gloſ. 9. num. 21. & Maſcard. in con
cluſ. 107. num. 14.

Declaratur primo hic caſus vt locum non habeat, qñ
14 † in datione nouorum fideiuſſorum, vel pignorum, re-
nouatur prima obligatio. Ita declarat Ripa in dic. l. ſi ſe
non obtulit. §. ſi ex conuentione, n. 7. verſ. quod intelli-
ge. ff. de re iud. poſt gl. & Bar. in l. pen. in verbo, pignore.
ff. de præt. ſtipul.

Declaratur ſecundo, vt non procedat, quando ſecun
15 di † fideiuſſores, & ſecunda pignora dantur loco primo
rum. Nam tunc primi liberati cenſentur. Ita Ripa in d.
§. ſi ex conuentione, n. 7. verſ. item intellige. poſt Caſtr.
& Alex. ibid. & Imol. in d. l. pen. ff. de prætor. ſtipul. ex l.
ſi rem. §. omnis. ff. de pign. actio. Et hoc ſignificat Iuſt. in
d. l. vlt. in prin. C. de nouat. ibi, vel pignus acceperit, vel
cautionem minorem, &c.

16 Nonus eſt caſus, quando † alius eſt contractus quam
ſtipulationis. Nam iure Digeſtorum non præſumebatur
facta nouatio, imo nec fieri poterat. Ita Bart. in l. item il
la. § vlt. & in l. vbi quis. ff. de conſt. pecun. & in l. 1. nu. 3.
ff. de nouatio. Alex. in conſil. 13. num. 5. lib. 2. Soc. Sen. in
conſ. 21. n. 9. lib. 1. Dec. in d. l. ſingularia, num. 19. verſ. il-
la tamen. ff. ſi certum pet. Ripa in rub. de verb. obl. n. 37.
verſic. aliud. Purpur. in d. l. ſingularia. num. 88. verſic. ſe-
cundo itaque. Ronchegallus in l. 3. in prin. num. 2. ff. de
duobus reis. & Alciat. reſponſ. 690. Et ii quidem moti
ſunt ex d. l. item illa. §. vlt. ff. de cōſtit. pecun. & ex l. ſi mā-
dato meo. §. ult. ff. mand.

Declaratur hic caſus, vt non habeat locum in foro
mercatorum, in quo pactum nudum habet effectum ſti-
pulationis. Ita Soc. in l. ſingularia, n. 17. ff. ſi cer. pet. & ibi
dem Iaſ. n. 17. Purpur. num. 90. & Cagn. n. 88. qui poſtre
mi dubitant.

Decimus eſt caſus, quando poſt primum contractum
17 fuit ſtatim † & incontinenti adiecta ſtipulatio, vt ſi exem
ptione vel mutuo promiſi centum, deinde ſtatim ſtipula
tus es eandem ſummam. Hoc etiam caſu, non præſumi-
tur facta nouatio. Ita Bar. in d. l. ſingularia, num. 10. ver-
ſic. ſi vero. Dec. num. 16. & Bologn. nume. 61. & 62. poſt
alios ab eis commemoratos. Et ii adducti ſunt primo.
tex. l. duo ſocietatem. ff. pro ſocio. in illis verbis, ſi noua-
tionis cauſa. Quæ ſane verba dubitatiua, ſuperuacanea
eſſent, imo male a iuriſconſulto prolata, ſi ſubſecuta hęc
ſtipulatio ſui natura nouationem induceret. Nec repu-
gnat conſideratio Decii d. num. 16. verſ. ſed aduerten-
dum, quia illi reſpondetur, quod in d. l. duo ſocietatem.
duo aguntur.

Primo, quod ibi non ſit nouatio, & hoc principaliter,
ſecundo quod ibi ſit intentata actio, ex primo contra-
ctu, & hoc ſecundario.

Secundo adducitur text. l. ſi ita fuero ſtipulatus. §. 1.
ff. de noua. vbi ſtipulatio ſubſecuta poſt contractum mu
tui in continenti non nouat ipſum mutuum, ſed vni-
cus eſt contractus ſtipulationis, ſecund. gl. ibi. Verū hic
text. loquitur quando ſecundus actus ſtipulationis ſub
ſequitur mutuum pro illius confirmatione. Et ideo ego
intelligo illa verba, vnus contractus eſt, hoc eſt mutui,
pro cuius reſtitutione adiecta eſt confirmatoria ſtipula-
tio. Qua de re fuſius diſſeremus infr. in 14. caſu.

Tertio allegatur tex. l. ſi ſtipulatus, ff. de vſuris. ibi, no
uandi animo ſtipulatus. Ergo a ſenſu contrario, noua-
tio non præſumitur niſi conſtet, alioqui, vt dixi ſupra,
fruſtra dubitaret Iuriſconſ. ſi ſtipulatio ſubſecuta, ſui na
tura nouaret.

Quarto affertur l. non ad ea. ff. de cond. & dem. in pri
mo caſu ſecundi caſus, dum uolunt Iuriſconſ. per ſecun
dum legatum factum ſub conditione, ſine commemo-
ratione primi pure facti, non eſſe receſſum a primo, at-
que ita mutatam non eſſe voluntatem teſtatoris. Ergo
nec hic dicitur mutata voluntas contrahentium, & in-
ducta nouatio.

Cæterum quia hic tex. pro contraria opinione Fulg.
quam mox refero, adducitur, ob id de eius ſenſu ſtatim
diſputabimus.

18 Contrariam opinionem † aduerſus Bart. & reliquos,
probarunt gl. in d. l. duo ſocietatem. & Fulgo. in d. l. ſin-
gularia, quod imo hoc caſu præſumatur facta nouatio.
Et adductus eſt Fulgoſ. ex dic. l. non ad ea. ff. de cond. &
demonſtr. in ſecundo caſu, ſecundi caſus, ubi ſi primo
legatum factum eſt pure, deinde & ſecundo ſtatim, &
incontinenti eadem res ſit legata eidem ſub conditio-
ne, commemoratione facta primi legati, receſſum dici-
tur a primo, atque ita mutata uoluntas. Cum ergo & no
ſtro in caſu, ſecunda ſtipulatio ſit facta commemoratio
ipſo primo præcedenti contractu, dicitur nouare ipſum
contractum. Verum reſpondet Alex. quod dic. l. non ad
ea. procedit ſolum in vltimis uoluntatibus, non autē in
contractibus, vt ſcribunt Bart. in l. iuriſgētium. §. adeo.
ff. de pactis. & Bald. in l. reſcriptum. §. ſi pactum. in fi. ff.
eo. Quæ ſane interpretatio retinenda non eſt, cum eadē
19 ſit ratio † non præſumendi, voluntatis mutationem in
contractibus quæ & in ultimis uoluntatibus. l. eum qui.
ff. de probatio. quæ abſolute, & indiſtincte loquitur. Et
regulam.

Digitized by Google

regulam dic. l. non ad ea, habere locum etiam in contractibus ſenſit Bar. in hac ipſa quæſtione, vt ſupra retulimus, & Dec. in l. pacta nouiſſima, num. 10. C. de pactis. Reſpondet itaque ſecundo Dec. in caſu d. l. nam ad ea. cenſeri mutatam voluntatem, quia duo illa legata erãt incompatibilia, non enim ſimul ſtare poterat, quod eadem res deberetur pure, & ſub conditione. Et ob id vnũ tollitur, vt dicemus inf. ſuo loco diuerſum eſt in caſu noſtro, vbi ſecunda actio, quæ producitur ex ſecundo contractu, ſe compatitur cum prima, & ob id a prima obligatione non videtur receſſum. Hanc interpretationem falſam eſſe omnino, exiſtimo, quia ſi eiuſdem rei legatũ pure factum, & factum ſub conditione eſſent incompatibilia, idem eſſet dicendum, quod etiam eo caſu quo factum eſt legatum ſecundum, ſub conditione, abſque cõmemoratione primi, illud primum eſſet mutatum, & in
20 ſecundum translatum, ex quo ex duobus † pugnantibus ſecundum derogat primo. l. pacta nouiſſima. C. de pact. Et tamen in ea l. non ad ea. contrarium dicitur, nempe quod ſi teſtator legauit centum pure Caio, & eidem incontinenti legauit ſub conditione, ſine commemoratione primi, primum non eſſe translatum in ſecundum, ſed dari electionem legatario, vt acceptet, vel purum, vel cõditionale. Reſpondet itaq. tertio Bolog. in d. l. ſingularia, n. 62. d. l. nam ad ea, ad rem non facere, quia loquitur, quando ſecunda diſpoſitio eſt diuerſa a prima. Nos vero loquimur, quando continet idem.

Cęterum reiicienda eſt hæc reſponſio ea ratione, qua ſupra confutaui interpretationem Decii. Præterea ſi diuerſæ erant diſpoſitiones, vel ratione rei, vel ratione qualitatis, ſimul ſtare potuiſſent, atque ita legatum cenſeretur duplicatum, cuius tamen contrarium ibi dicitur.

Reſponderi poteſt quarto, in caſu dict. l. non ad ea, fuiſſe adiunctam qualitatem in ſecundo legato, quæ quidem qualitas mutat & alterat naturam ipſius primi legati, atque ita nouum facit. argum. l. ius autem ciuile. ff. de inſt. & iure. vbi Iaſ. col. 1. & late Marſ. in ſing. 250. Qualitas eſt ſane qualitas illa, conditio ſub qua factum fuit legatum.

Vndecimus eſt caſus, quando duo contractus vna ſi-
21 mul † connectuntur, & ſic vnus alterum non præcedit, vt ſi dico Tit. dedit, & vendidit mihi ſtipulanti. Hoc in caſu non pręſumitur facta nouatio. Ita Bar. in d. l. ſingularia. n. 11. verſ. 3. accedit.

Et hic caſus a fortiori firmatur illis rationibus, & iuribus, quibus & præcedens, a quo parũ differre & Bart. ipſe exiſtimauit. Idem enim (inquit Bar.) eſt, quando ſtipulatio ſtatim, & incõtinenti præcedit, vel ſubſequitur,
22 & quando in eodem actu adiicitur, cum ea, quæ † incontinenti fiunt, ineſſe cenſeantur. l. lecta. verſ. dicebam hoc tit. ſi cert. pet.

Huc facit, quod egregie docuit Baldus in l. antiquæ. §. 1. in fi. C. ad Vell. quem poſt alios ſecutus eſt Ronchegallus in l. 3. in princ. num. 14. ff. de duobus reis. Inquit Baldus, quod ſi plures ſe conſtituunt principales debitores in inſtrumento, nullo iure fit nouatio, cũ obligatio ſumat robur in eodem inſtanti. Nouatio autẽ debet fieri a poſteriore.

Cæterum a Bart. in eo diſſentit ſolus Purpur. in dic. l. ſingularia, quod exiſtimauerit Bar. nullum hic dari ordinem. Nam verius eſt (inquit Purpur.) ordinem ſaltem ſcripturæ adeſſe, qui ſane ordo eſt admodum conſiderabilis, ſicuti ſcripſit poſt alios Iaſ. in l. 2. §. prius, nu. 18. ff. de vulg. & pup. ſubſt. Huic obiectioni reſpondetur, nullum hic ordinem etiam ſcripturæ adeſſe, cum nõ detur nec prius, nec poſterius, vt poſt alios tradit Iaſ. in dic. §. prius, num. 22. dum inquit, quod quando in vno inſtru-
23 mento plura † apponuntur pacta, non eſt dare nec prius nec poſterius, ex quo vno eodemq. inſtanti inſtrumentum partium conſenſu perficitur.

Duodecimus eſt caſus, quando contractus primus, non eſt cõtractus perfectus, ſed potius promiſſio de cõtrahendo, deinde ſubſequitur ipſe contractus, vt puta, p miſi vendere pretio centum, deinde illo pretio centum
24 vendo. Hoc in caſu, dicitur facta † nouatio, quia illa promiſſio tollitur per ſubſecutam traditionem, & ex ea agitur. Ita Bar. in d. l. ſingularia, n. 55. ver. primo caſu, & ibidem Dec. num. 48. Curt. Iun. num. 15. Purpur. nume. 11. Bologn. num. 67. idem docuit Iaſo. in l. ſi fideiuſſ. §. vlt. num. 18. de leg. 1. Et ii quidem moti ſunt text. l. ſi hæres teſtamento. ff. de actio. empt. & l. in numerationibus. §. vlt. ff. de noua.

Verum prædicta duo iura videntur repugnare inuicem, vt aduertit Dec. qui inquit poſſe conciliari ſecundum Bar. in l. ſi fideiuſſor. §. meminiſſe. in fine. de lega. 1. & Bald. in l. vlt. ad finem. C. de pactis inter emptor. & vẽdit. Et rurſus accedit ratio, quod in prima obligatione adeſt ſolum pactum vendendi. l. conſilio. in fi. ff. de curato. furio. Ergo vendendo, illi pacto dicitur ſatisfactum, atque ita ſoluiſſe dicitur, nimirum ſi illa obligatio tollitur. Ita ſimili in caſu docuit Bar. in l. pen. §. vlt. ff. de acquir. poſſ. cum dixit, quod iuſſus tradere, ſola nuda traditione liberatur. Ita etiam Bald. in l. 1. col. 14. verſiculo quarto quæro. C. de iis qui pœnæ no. dixit, præceptum factum hæredi, vt compromittat, extingui ſtatim facto compromiſſo. Et Dec. in conſ. 464. num. 11. reſpõdit, q iuſſus a teſtatore vendere, vendẽdo ſtatim liberatur, ſic & Soc. Sen. in conſ. 68. col. 3. ver. nam ut ex d. li. 3. & Rui. in conſ. 181. n. 4. lib. 2.

Cęterum a Bar. & ſequacibus diſſentiunt Ang. in dic. l. in numerationibus. ff. de ſolut. & Are. in l. fideiuſſor. §. meminiſſe. de leg. 1. qui ſcripſerunt, quod per venditionem illam ſolum liberatur ille promiſſor ab obligatione dę vendendo, ſed ſi res vendita non traditur, vel promiſſum non ſeruatur, agi poteſt ex præcedenti obligatione dic. l. ſi hæres.

Conciliat has opiniones Aret. in conſ. 6. nu. 4. quod opinio Bar. procedat in contractibus. Illa vero Ange. in ultimis uoluntatibus. Quæ ſane conciliatio repugnat d. l. in numerationibus. §. ult. ff. de ſolut. ubi idem ſtatuitur in vltimis voluntatibus, quod in contractibus. Et in ſpecie conciliationem hanc reiiciunt Cagn. in l. ſingularia, num. 57. & Bologn. num. 68. Quo in loco aliter ipſe conciliat. Inquit enim, quod aut extant aliquæ coniecturæ, quibus coniici poteſt, promiſſorem voluiſſe obligari ad factum tantum. Et tunc dicitur ſolum ad ipſum factum teneri.

Hoc caſu procedit opinio Angeli, & Aretini. Aut nullæ extant coniecturæ, ſed verſamur in dubio, & tunc promiſſor dicitur uoluiſſe obligari ad ius. Nam & uerba ipſa intelliguntur de iure. l. 3. §. hæc verba. ff. quod quiſque iuris. & l. ſtipulatio iſta. §. ii quoque. de verbor. obligat. Et hoc in caſu locum habet opinio Bartol. & ſequacium.

Decimus tertius eſt caſus, quando primus cõtractus ita eſt certus atque perfectus, ſicuti & ſecundus, vt puta ſi ſtipulatus ſum a te centum, & deinde iterum promi-
25 ſiſti centum. Hoc caſu non † præſumitur facta nouatio. Ita Bar. in d. l. ſingularia, num. 11. verſ. ſecundo caſu. ff. ſi certum petat. quem ſecuti ſunt reliqui, vt teſtatur Bologn. ibidem num. 69. verſ. nihilominus. Et ii quidẽ adducti ſunt primo ex l. item illa. §. ult. ff. de conſtit. pecun. conſtituerat quis ſe ſoluturum, quod debebat ex cauſa ſtipulationis, uel alterius contractus, quo caſu nata erat obligatio, & actio de conſtituta pecunia, iuxt. l. 1. ff. de conſtit. pecun. Atque ita duplex ei competebat actio prima ex ſtipulatione, ſecunda ex ipſo conſtituto. Propoſuerat deinde creditor in iudicio, actionem illam de cõſtituta. dubitatum fuit an ſublata, & extincta eſſet actio

illa

Digitized by Google

illa prima ex ſtipulatione. Reſpondit Vlpia. non cenſeri
ſublatam, ſed ſolum finiri ſolutione facta. Præſupponi-
tur ergo ibi ſequentem contractum non auferre, atque
ita non nouare actionem ex ſtipulatu, nec contractum
præcedentem. Nec obſtat quod inquit Iaſon, debitorē
illum liberari per litis conteſtationem. Nam reſponde-
tur, quod imo non liberatur. Affertur & ſecundo tex. l.
ſi mandato meo. §. vlt. ff. mand. Creditor egit contra de
bitorem ſui principalis eius mandato, atque ita cępit de
bitor principalis teneri, ex ſecūda obligatione orta ex ip
ſo mandato. Et cum dimidium crediti iam exegiſſet cre
ditor, reſiduum deinde petebat a debitore principali,
dubitatum fuit, an petere poſſet. Et dicendum videba-
tur non poſſe petere, quia debitor delegatione facta li-
beratur obligatione ſua. Cæterum cōtrarium ibi definit
Paulus, quod imo non liberatur, ſed remanet ipſa pri-
ma obligatio & actio, quæ non tollitur, atque ita non
nouatur, per ſecundum contractum mandati, niſi quan
do creditor ille acceptat mandatum animo nouandi. Et
ſobiungit Paulus idem eſſe, ſi fideiuſſor mandauit credi
tori, contra reum principalem, vt ipſe fideiuſſor ex ſti-
pulatione obligatus (iuxta l. blanditus. C. de fideiuſſ.) li-
beretur a prima cauſa, ob illud mandatum, ſi ſcilicet
animo nouandi fecit. Non ergo ſtipulatio per ſubſequē
tem contractum nouatur. Verum hac in re animaduer-
tendum eſt; duo hæc reſponſa ſic a Bartol. conſiderata,
non procedere ob id quod ibi contractus eſſent compa
tibiles, idem continentes, & primus contractus ita eſſet
certus, & perfectus, vt ſecundus, ſed ea de cauſa contin
gere, quia præcedens obligatio non nouatur, etiam eo iu
re Digeſtorum, per alium ſecundum contractum, ſed p
ſolam ſtipulationem, ſicuti iura ſic intellexit ipſemet
Bart. in dict. l. item illa. §. vlt. ff. de conſtitut. pecun. in l.
1. num. 3. ff. de nouat. & dixi ſuperiore capite, in vltimo
caſu.

26 Decimuſquartus caſus eſt, quando † duo actus ſiue
primus ſiue ſecundus, non obtinet proprium nomen cō
tractus, ſed poteſt eſſe certus contractus, vel alterius cō
tractus implementum vel confirmatio, ſicuti eſt pecu-
niæ numeratio, vel rei traditio. Illa enim pecuniæ nume
ratio, poteſt obtinere nomen certi cōtractus, vtputa mu
tui, vel depoſiti irregularis, poteſt etiam eſſe implemen
tum contractus, vt ſi præceſſit emptionis contractus, de
inde pecunia numeretur, illa numeratio venit ad imple-
mentum, & perfectionem ipſius contractus emptionis,
& venditionis. Ita etiam de rei traditione dicere poſſu
mus, cum eſſe poſſit traditio pro donatione, atque ita
donationis contractus, poſſit etiam eſſe perfectio alte-
rius contractus, vtputa emptionis, ita dicimus, quod ſti
pulatio aliquando eſt contractus, ſicuti quando de per
ſe conſideratur, aliquando venit ad confirmationē al-
terius contractus. l. ſi ſtipulatus. de vſuris. & tradit poſt
alios Ripa in rubr. de verb. oblig. num. 51. Hoc itaq. ca-
ſu non præſumitur inducta aliqua nouatio, ſed potius
id factum ad perfectionem, & implementum alterius
contractus. Ita Bart. in d. l. ſingularia, num. 10. verſ. quā
doque præcedit, & ibidem Alex. Iaſo. Decius num. 16.
verſ. 2. caſus. Cur. Iun. num. 16. Purpur. num. 27. & Bolo
gn. num. 63. & 64.

Primo adducitur tex. l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogon.
verſ. ſupereſt. ff. de verbor. oblig. vbi manifeſte reſpōdit
Vlpian. quod ſi quis mutuam pecuniam dedit, ſicq. iam
numerauit, eam ſtipulatus eſt, vna ſola naſcitur obliga-
tio verborum. Atque ita nouatio non inducitur, quia
illa numeratio venit ad perfectionem ſeu confirmatio-
nem præcedentis ſtipulationis.

Cęterum exiſtimauerim, ibi naſci ſolum verborum
obligationem, reſpectu ſtipulantis, non autem eius, cu-
ius erat pecunia mutuata ſecundum terminos caſus il-
lius §. Chryſogonus. Et ideo ſubiungit Iuriſconſ. quod
ſi præceſſit mutuum, & ſequitur ſtipulatio, non tollitur
obligatio naturalis, nata ex mutuo, & acquiſita illi, cu-
ius erat pecunia.

Secundo affertur tex. l. ſi ita ſtipulatus fuero. §. 1. ff. de
nouatio. Iuriſconſ. verba hæc ſunt. Cum pecuniam mu-
tuam quis dederit ſine ſtipulatione, & ex continenti fe
cerit ſtipulationem, vnus contractus eſt. Idem erit dicē-
dum, etſi ante ſtipulatio facta eſt, mox pecunia numera
ta ſit. Hic perpenditur illa ratio, quia vnus eſt contra-
ctus. Et ſic in dubio videtur dicendum, quod contra-
ctus non debeant multiplicari. Hæc ratio (inquit Dec.)
ceſſat in primo caſu, quia conſtat de contractu, qui præ
cedit, & in claris non eſt opus coniecturis. l. continuus.
§. cum ita. de verb. oblig.

Verum reſpondet Fulg. quod in d. l. ſi ita ſtipulatus. §.
1. pręcedebat certus contractus, vt colligitur ibi, mutuā
pecuniam dederit. Ergo mutuum, & ſic contractus cer-
tus, ſicuti, & hunc textum intellexerunt alii, quos retuli
ſupra in 10. caſu. Et tamen caſus iſte noſter ſecund. Bar.
& ſequaces procedit, quando ſecundus actus non obti
net nomen contractus.

Hanc interpretationem reiicit Alex. ratione quadam
a Dec. confutata, ipſe vero Decius aduerſus Fulg. ſcri-
bit in d. l. ſingularia, nu. 16. verſ. aliter ergo, &c. illa uer-
ba d. l. ſi ita ſtipulatus fuero. §. 1. ff. de nou. ibi, mutuam
pecuniam dederit, &c. eſſe exponenda ſimpliciter; id
eſt, numeratam. Hoc probatur (inquit Dec.) illo tex. dū
ſubiungit, idem econtra, ſi ſtipulatio ante facta ſit, &
mox numeratio ſubſecuta ſit, ſicuti ergo in caſu econ-
tra, loquitur de numeratione ſimpliciter. Ita pariter in
primo caſu uidetur loqui de numeratione ſimplici, vt
caſus parificentur, ideo conſonat, quod illa verba, mu-
tuam pecuniam, accipiantur, & exponantur, id eſt, cre-
ditam ſimpliciter.

Rectius crediderim d. l. ſi ita ſtipulatus. §. 1. eſſe ſic
explicandam, dum ait, vnus contractus eſt, intelligatur,
vnus contractus mutui. Et ſtipulatio adiecta eſt pro con
firmatione, cauſa reſtitutionis faciendæ. Et dum ſubiun
git Iuriſcon. Idem erit dicendum, & ſi ante ſtipulatio fa
cta eſt, mox pecunia numerata ſit. Intelligo idem, hoc
eſt unus contractus, non tamen mutui, ſed ſtipulationis,
vt quia ſit ſtipulatus pecuniam ſibi mutuari. Et ideo in
l. ſeq. ſubiungit Pompo. Cum enim pecuniam mutuam
datam ſtipulamur, non puto obligationem ex numera-
tione naſci, & deinde eam per ſtipulationē nouari, &c.
Hic præceſſit ſtipulatio de mutuando, vt ſignificant illa
verba. Et magis implendæ, &c. Et ideo illa verba, pecu-
niam mutuam datam, exponi debent, dādam, vel dari.
In primo itaq. caſu d. §. 1. ſtipulatio deſeruit mutuo. In
ſecundo uero numeratio ſeruit ſtipulationi.

Tertio perpendi ſolet text. le. certi condict. §. quo-
niam. ff. hoc tit. ſi cert. petat. quo loci ille, qui mutuo de
dit pecuniam, ſtipulatus eſt, eam alteri reddi, ibi agi-
27 tur ex numeratione, quia ſtipulatio † alteri facta eſt inu
tilis. Ergo a ſenſu contrario ſecus eſt, quando ſtipulatio
eſt utilis.

Quarto, ea ratione, & argumento motus eſt Iaſon, cō
28 tractus ad hunc finem inuenti ſunt, † ut obligationē, &
deinde actionem producant. Et ob id pręſumitur, quod
29 contrahentes agere, & facere † uoluerint id quod natura
contractus ſignificat. l. non omnis. in princ. ff. ſi certum.
pet. Atqui numeratio non habet certam ſignificationē,
cum fieri poſſit implementum præcedentis contractus,
poſſit etiam fieri, ut de ſe contractum cauſet, ut depoſi
tum irregulare, mutuum, uel commodatum. Cum ergo
dubia ſit mens numerantis, illa debet declarari uel ex
ſubſequentibus uel ex præcedentibus. arg. l. ſi ſeruus plu
rium. § ult. de leg. 1. Declarari ergo debet mens iſta, qđ
uoluerit numerare in executionem, & perfectionē actus
30 præcedentis. Ita dicimus, quod actus † ſubſecutus, præſu
mitur

mitur factus in executionem præcedentis obligationis. l.poſt dotem.ff.ſol.matrim.vbi Bar.& reliqui.

Cæterum rationem hanc reiicit Dec.in d. l. ſingularia.num. 6.verſ.ſed iſta ratio,&c.quia non apparet,qđ interpoſita ſtipulatione,partes agant, quod ex ea ſola
31 oriatur actio. Nam cum numeratio ſit actus, † qui ſua natura actionem ex mutuo producit,& ſit actus naturalis,qui facilius actionem parit.l. ea quæ ciuiliter. ff. de acquir.rer.dom. Et hoc (inquit Decius) clarum eſt facta numeratione ſimpliciter. Ergo a fortiori idem dicēdum videtur,ſecuta ſtipulatione,quæ ad maiorem confirmationem interponitur. Et ideo nō videtur impedire actio
32 nem ex numeratione,quia inducta † ad vnum finem nō debent operari contrarium.l.legata inutiliter. ff. de leg. 2. Et ſicuti primo in caſu plures oriuntur actiones,ita ui detur & in ſecundo,cum diuerſitatis ratio aſſignari nō poſſit inter vnum,& alterum.

Hæc reſponſio, & interpretatio vera non eſt, quia multum differt,quod numeratio fiat ſimpliciter, & de per ſe, ſine aliquo antecedenti contractu, vel fiat poſt aliquem contractum. Nam primo caſu contractum cauſat, vtputa mutuum, vel depoſitum irregulare, vel commodatum,cum nil aliud ſignificare poſſit, ſecundo vero caſu intelligitur facta ad implementum præcedentis cōtractus. Et plus operatur illa ſimplex numeratio, quā illa facta poſt contractum.

Ex prædictis ſubinfert Bart.in dic.l.ſingularia,num. 10.verſ.nec eſt ſpeciale,&c. aduerſus Iacob. de Arena, non eſſe ſpeciale in mutuo, quod actio ex eo contractu cauſata facilius tollatur, & nouetur per ſubſecutam ſtipulationem. Dicebat enim Iacobus de Arena, eſſe ſpeciale in mutuo, vt facilius eius obligatio per ſtipulationem nouetur.d.l.ſi ita ſtipulatus, §. Chryſogonus, de verbor.oblig.& dic.l.ſi ita ſtipulatus fuero.§. 1.cū l. ſeq. ff. de noua. Hæc ſane Iacob.de Arena opinio, vera non eſt(ait Bart.)quia idem in dote,& aliis contractibus qui re contrahuntur, vt in depoſito,& commodato. Et quāquam multa effuderint Caſtr. Alex.Iaſon,& Dec. ad iē hanc,attamen vere cum Bart.ſentiendum eſt,quod ſci-
33 licet nulla ſit in hoc mutui ſpecialitas,†cum & in cæteris contractibus ſtipulatio nouationem operetur, ſi partiū voluntas nouandi affuit.

Præterea vel ea ratione cum Bar.ſentio,quod hoc dici nō poſſit ſpeciale in mutuo, quia verius eſſet odium. ſunt.n.ſpecialia,id eſt ſingularia vel priuilegia mutui fauore ipſius contractus conceſſa. Hoc autem de quo agimus non ſignificaret fauorem,ſed odium potius, nempe maiorem debilitatem,& infirmitatem huius contractus,quam aliorum,cum alii ſecundum Iacob. de Arena non tollantur, & nouentur ita facile per ſtipulationem,ſicuti hic mutui.

Tertium eſt tempus nouæ conſtitutionis editæ a Iuſtiniano in l.vlt.C.de noua.qui abrogato iure antiquo ſta
34 tuit,nouationem†expreſſim fieri debere.

Cæterum dubitant Doctores, an ad inducendam nouationem ſecundum hoc tempus,ſufficiant pręſumptio
35 nes,& coniecturæ. Et non ſufficere,† opinati ſunt Bart. in l.pen.n.3.in fi.ff.de præt.ſtip.& Bal.in d.l.vlt.n.1.uer. in lege id eſt. Quorum opinio videtur ſatis clare probari in d.l.vlt.dum ſtatuit Iuſt.nouationem non induci,niſi verbis expreſſis ita fuerit actum. Non ergo ſufficiunt coniecturæ,quæ non poſſunt dici verba expreſſa. Et rurſus apertius videtur probari in §.quod autem diximus. in Inſt.quib.mod.toll.obl.vbi manifeſte Iuſt. tollit præſumptiones,& coniecturas.

Verumtamen diſſentiunt ab hac opinione alii per-
36 multi exiſtimantes,†adhuc ſufficere coniecturas,& præſumptiones ad inducendam nouationem hoc tempore, Ita ſane gl.in l. 2.ff.de noua.Cyn.in d.l.ult. col. 1. verſic. ad iſtam.Cod.eo.Caſtren.in l.penult.ff.de prętọ. ſtipul. & in dict. l. ult. ibid.Salic.Imol.in l.delegare.ff.de nou. Fulg.in conſil. 130.Matthæus Cimator.colum.2.uerſic. & hanc ſententiam. Alex.in conſil.72.num.2.verſ. item eſſet falſum.lib.2.Soc.Sen.in conſil.21. num. 3. libro 1. Ludo. Bologn.conſ.59.col.2. Barb.in conſil.80.col.7.& 8.lib.4. Dec.in conſil.400.col.2.& Affl.in dec.44. num. 15.communem teſtatur Cagn.in dic.l.ſingularia, num. 101.ff.ſi cert.pet.& Ronch.in l.3.in princ.num.18.ff.de duobus reis,qui eiuſdem ſententiæ recenſet etiam Pari. in conſil.107.col.2.lib.3. Lofred.in conſil.24.colu. 4. & Purpur.in l.certi conditio.§.quoniam, nume. 15. hoc tit. eandem probarunt Vinc.Franc.in dec.Neapol.in deciſ.113.in fin.& Rota Roman.in deciſ.562.num. 1. in 1.pa in nouiſſime impreſſis. Ea eſt huius ſententiæ ratio,
37 quia†expreſſum & illud dicitur,quod apparet coniecturis & præſumptionibus,ſicuti ſcribunt Bart.in l. Prætor ait.in princ.num.1.de oper.no.nun.ibid.Iaſ.num.3.4.& idem Iaſ.in l.licet Imperator,num.10.de leg. 1. Qua ratione ceſſat illa prima argumentatio contrariæ opinionis ſumpta ex d.l.ult.C. de nou.non etiam repugnat text. d.§.quod autem diximus,quia ibi Iuſtin. corrigit atque remittit præſumptiones illas antiqui iuris, & quas quidē præſumptiones refert ipſemet Iuſt.in d.l.ult. Illas itaq. tollit non autem alias,quæ & neceſſario ſignificare poſſunt,hoc etiam iure nouo,inductam cenſeri nouationē, ſicuti de coniectura quam ſubiicimus, apparebit. Et ipſe Iuſtin.in d.§.hoc autem,dixit ſe reiicere quaſdā præſumptiones.

38 Prima eſt coniectura,quando debitor †delegat alium etiam non debitorem ſuum, & creditor ipſe acceptauit delegatum illum, nouatio cenſetur facta. Ita Afflic. in deciſio.353.num.4. qui dixit, vſum obſeruare reſponſum Aret.in conſil.5.& Comenſ.in l.delegare.ff. de nouationibus.

39 Secunda eſt coniectura nouationis quando ſecundus contractus,† eſt incompatibilis cum primo. Hoc in caſu per ſecundum contractum dicitur eſſe receſſum a primo,atque ita facta nouatio. Ita ſcribunt Bald.in d.l.ult. num.1.uerſ.ut quando forte.C.de noua. & in conſ. 318. Practica ciuitatis.col.2.uerſ.reſpondeo.lib. 1. Dec. in l. pacta nouiſſima.col.1.C.de pact.idem in conſ.409. col. pen.uerſ.4.reſpondetur.in conſil.464.num.4.& in conſ. 564.num.15.Cagnol.in dic.l.ſingularia, num. 101. ff.ſi cert.pet. Ronchegal.in l.3.in prin.num.18. verſ. uidetur
40 tamen.ff.de duobus reis,& Crauet.in conſil. 167. num. 5. Ita econtra quando contractus † ſunt compatibiles, non dicitur facta nouatio,ſicuti reſpondit Alex.in conſil.193.num.3.lib.6. Et motus eſt Bald.ex l.pen.ff. de pr̃. ſtipul. Quam tamen Bart. ibid. num.3. intellexit loqui in prætoriis ſtipulationibus,quæ uim habent inducendi nouationem,ſicuti etiam ſupr.diximus. Adducit ſecundo Bald.tex.l.qui uſumfruct.ff.de uerbor. obligat. Quod reſponſum intellexit Bart.in dic.l.pen. nume. 3. de præto.ſtipul.loqui, quando ſecunda ſtipulatio plus continet ipſa prima.iux.tex.l.ſi pupil.§.qui actum.ff. de noua.& diximus ſupra. Allegat tertio Bald. l. cum in plures.§.locator horrei.ff.locati.quę argumentum ſatis probat,dum ex receptione auri,& argenti in horreo qđ eſt quid incompatibile cum eo propoſito, quod prius habuerat,non recipiendi, ſignificatur uoluntatis mutatio. Ita ergo hic. Et melius quarto aſſertionem hāc probat l.pacta nouiſſima.C.de pac. quam Bal. ipſe recēſet, vbi pactum ſecundum contrarium primo illud tollit,cū
41 duo†repugnantia ſimul ſtare non poſſint. l. ubi duo repugnantia.de reg.iur.

42 Hinc infertur,quod per†tranſactionem, qua ſui natura receditur a prima obligatione, inducta dicitur nouatio,cum ſe non compatiatur tranſactio cum ipſa obligatiōne. Ita Bald.in rubr.de tranſact.ad fin.Gozad.in.in conſ.38.col.2.uerſ.ſecundo conſidero.& col.ult. & Rōchegal.

Digitized by Google

chegal.in l.3.in prin.num.19.ff.de duo.reis.

43 Infertur etiam,quod cum mutuum † & depoſitũ ſint duo contractus incompatibiles, ex quo vnus concedit vſum rei,alter vero negat, ex ſecundo dicitur facta nouatio primi. Ita reſpondit Bald.in conſ.123.col.2.lib. 2. quem ſecutus eſt Roncheg.præcitato in loco. Infertur
44 quoque quod cum compromiſſum † repugnet laudo iã lato,& approbato,dicitur ex eo compromiſſo facta nouatio,ſic reſponderunt Ange.in conſil.31.col.pen. Are. in conſ.148.col.pen.Lud. Bologn.in conſ.59.col.2.Soc. Sen.in conſil.89.col.3.ver.ſed contra.lib.3. Dec. in cõſ. 300.n.8.& in conſ.400.col.1. Diſſentiunt tamen Spe. in tit.de arbit.§.ſequitur.verſ.item quæro an actio. Iaſo.in conſ.168.col.7.verſ.ad hoc conatur.lib.4.Duran. de arte teſtan.tit.de acq.hær.caut.9.& Grat.conſ.89.col. pẽ. lib.1.Et hanc viſus eſt ſequi Roncheg.in d.l.3. in princ. n.19.uer.idem in compromiſſo.

Declaratur tamen hæc coniectura, vt non procedat, quando in ſecundo contractu appoſita fuit clauſula, ſine præiudicio priorum iurium. Nam tunc per ſecundũ illum contractũ non præſumitur nouatus primus. Ita Grat.in conſ.26.n.7.& 8.li.1.& Rot.Rom.in dec. 738. n.1.in 1.p.in nouiſſime impreſs.

45 Declaratur ſecundo vt non procedat,quando † ſecundus contractus eſt nullus,& inualidus. Nam tunc per ſecundum non dicitur receſſum a primo, atque ita facta nouatio. Ita reſpondit Alex.in conſil.193.n.3.libr. 6.Et comprobat ſimilibus Purpur.in l.pacta nouiſſima, nu. 14.C.de pact. Ita pariter quando non apparet de conſenſu ipſius creditoris,quod nouationem facere voluerit, ſicuti contingit in mercatore, qui literas debitoris ſui non refert in libro magiſtrali, ſed ſolum memoriã earũ facit in ſcartafaciis. Nam tunc illas acceptaſſe non dicitur,& conſequenter non dicitur inducta nouatio. Ita in conſ.295.n.26.li.3.reſpondi pro Illuſtr.Cuſanis,auctoritate Soc.Sen.& Rot.Genuen.

Dubitari etiam ſolet in hac nouationis materia, &
46 tractatione,an illis caſibus quibus olim fiebat † nouatio ipſo iure,nunc fieri dicatur ope exceptionis, vtputa olim,ſi diuerſa perſona interueniebat in promiſſione, dicebatur ipſo iure facta nouatio,hodie vero non.l. vlt.C. de noua. an hoc in caſu ſaltem ope exceptionis admittatur hæc nouatio. Hac de re ſunt Doct.opiniones. Vna
47 fuit eorum qui affirmarunt,fieri † nouationem hanc. Ita Accurſ.in l.2.de noua.in l.pen.ff.de prætor.ſtipula.& in l.ſi pecuniam,ff.ſi cert.pet.Bald.in dic.l.ult.in princ. C. de nou.& in conſ.128.in fi.li.2.Ang.in dic. l.2. & in d. l. pen.& in l.reſcripto.§.pacto.col.2.ff. de pact. Fulgoſ. in conſ.130.Matthæus Cimator.col.2.& in fin. Alexan. in l.3.§.ſi ex conuentione,num.9.ff.de re iud. qui communem eſſe teſtatur. Barb.in conſ.86.col.pen. verſ. præterea facit,lib.4.qui aſſeruit,non eſſe in iudicando ab hac recedendum. Ludou. Bologn. in conſ.59.colu.3. Hanc quoque communem eſſe dixit Socin.Sen. in conſil. 21. col.1.li.1.etſi ipſe diſſentiat.Dec.in conſ.400.in fi.Abb. conſ.68.num.5.

Altera,& ſecunda fuit opinio negantium, nouationẽ
48 ope exceptionis,etiam his caſibus † admitti. Ita ſcripſerunt Beluiſ.Rayner.Cyn.Fulgo.Salic.& Caſtr.in l. 2. ff. de noua.& ibidem Imola, Bald.in l.fruſtra.Cod.de non num.pec. Angel.in l.qui vſumfructum.de verbor.oblig. & ibidem Alexand.colum.2.& Soc.col. 3. qui communem eſſe teſtantur.idem Socin.in l. certi condictio. §. ſi nummos.ff.ſi certum pet.& in dict.conſil.21.numer. 3. libro 1.Iaſ.in l.ſingularia,num.37.in fin. eod. tit. & ibidem Dec.col.pen.Roman.in conſ.121.in princip. Fulg. in conſilio 130. colum. penult. Alexand. in conſilio 10. col.3.in conſil.13.col.pen.in conſil.172.in princip. lib. 2.vbi communem teſtatur.Idem in conſil.58.col. 2.lib. 2.& in conſil.72.num.10.lib.6.& in conſil.173. col. 3. li. 7. Barb.in conſil.19.col.pen.verſic.eſt aduertendum. & conſil.37.col.8.verſic.& ſi dicatur.lib.1. & in conſil. 15. col.6.verſic.poſſet aliter.libro 2.Socin.Sen.in conſil.21. col.2.lib.1.in conſil.267.colum.3.verſic.primo quia. li. 2.idem in conſil. 64.col.4.& in conſil.89.col.penul. lib. 3.qui aſſeruit, hanc eſſe magis receptam ſententiam.Gozadin.in conſil.38.Bertr.in dic.conſil.188. in fin. lib. 1. Lofredus in conſ.18.col.pen.Grat.in conſil.82. colu. 2. lib.1.qui teſtatur, quod hæc eſt communis opinio ſaltẽ poſt tempora.Alex.Imol.Curt.Iun.in l.lecta.col.3. uerſ. nono.ff.ſi certum peta.Purpu.in l.ſingularia. nume. 45. eo.tit.Ripa in l.ſi ſe non obtulit.§.ſi ex conuentione, n. 8.ff.de re iud. & hanc eſſe magis communem teſtatur Vincentius Franc.in dic.deciſ.25.& affirmat, ſic ſeruaſſe conſilium ipſum Neapolitanum, communem quoq. dixerunt Hier.Gabr.in conſ.157.n.17.lib.1.& Maſchar. in concl.1107.n.7.

Tertia fuit opinio,quam poſt alios probauit Ronche
49 gal.in l.3.in princip.num.18.ff.de duobus reis,vt.ſ. † media quædam uia eligatur diſtinguendo, quod aut nulla extat coniectura efficax, qua colligatur partes voluiſſe, interuentu nouæ perſonæ nouationem inducere. Et tunc procedit ſecunda illa opinio magis communis, quod non inducatur nouatio. Aut aliqua efficax extat coniectura,& tunc inducatur. Et hoc caſu locum habet prima opinio.

Ex prædictis magna' ex parte diffiniri poteſt.grauis & perplexa illa Doctorum contentio, quando debitor mandauit argentario, quem campſorem noſtri appellant,vt ſoluat creditori ſuo, an inducta cenſeatur nouatio,ita quod mãdans ipſe ſit liberatus ab ea obligatione qua erga ſuum creditorem tenebatur. Quæ ſane diſputatio eſt admodum vtilis, quia ſi liberatur debitor mandans,omne periculum contingens ex perſona campſoris,puta decotionis, pertinet ad creditorem, ſi vero debitor non liberatur, periculum eſt ipſius debitoris,ſicuti dicemus in fine huius diſputationis. Hac itaque in re conſtituo atque diſtinguo octo caſus,& ſi Soc.in l.ſingularia,nu.15. ff.ſi certum petatur.quinque concluſiones diſtinxit atque explicauit.

Primus caſus eſt, quandò mandaui campſori, vt tibi meo creditori,meo nomine numeret, & ipſe cãpſor ex-
50 preſſe interuenit † animo nouandi,promittendo tibi ſoluere. Hoc caſu ego ab obligatione, qua erga te tenebar, ſum liberatus. Ita Soc.in d.l.ſingularia, nu.15.qui dixit probari tex.vbi gl.in l.vbi quis.ff.de conſt.pec. Hãc quoque ſententiam probauit Rota Genuenſis in dec.2. nu. 25. quæ dixit cãpſorem dici animo nouandi promiſiſſe, quando in ſuis libris ſcripſit, ſe debitorem illius, cui mandatum eſt vt ſoluat.

Extenditur primo hic caſus, vt locum habeat etiam
51 quando coniecturis † apparet, campſorem interueniſſe & promiſiſſe animo nouãdi,atque ita nomine meo, qui mandaui vt ſolueret, atq. ſatisfaceret, ſicuti ſcribit Purpu.in d.l.ſingularia, nu.88.ex ſententia Bal.in l.vlt.in fi. C.ad l.Falc.quem probat & Aret.in conſ.5.in prin.& n. 4.verſ.Præterea. Et coniectura efficax eſt,quando campſor in codice ſuarum rationum ſe debitorem fecit illius mei creditoris.

Extenditur ſecundo vt procedat hic caſus,etã ſi cam
52 pſor ille meo creditori,meo iuſſu ſine ſtipulatione † promiſit ſoluere, vt dixit Soc.in d.l.ſingularia, nu.15.

Secundus eſt caſus, quando mandaui campſori qui nihil mihi debebat, vt tibi meo creditori meo nomine
55 ſolueret & campſor promiſit, ſed non conſtat † nec expreſſe, nec coniecturis, campſorem promiſiſſe animo nouandi. Hoc ſane caſu ego non ſum liberatus ab obligatione,qua erga te teneor. Cum is campſor videatur po-

Digitized by Google

tius tanquam fideiuſſor interceſſiſſe. Ita Soc. in d. l. ſingu
laria, num. 16. poſt Bart. in conſ. 160. Titius. lib. 1. Bal. in
l. 2. C. de exec. rei iud. & Socin. ipſe teſtatur communem
eſſe opinionem.

Tertius eſt caſus, quando mandaui campſori, qui ni-
hil mihi debebat, vt tibi meo creditori ſoluat, & cam-
pſor ipſe, quem non conſtat expreſſe, vel coniecturis
54 interueniſſe animo nouandi, pacto nudo † promiſit tibi
ſoluere. Hoc etiam caſu ego non ſum liberatus ab obli-
gatione, qua erga te teneor, ſic Socin. in d. l. ſingularia,
num. 17. vbi Iaſ. num. 17. Purp. num. 88. verſic. 2. itaque.
Qui quidem teſtatur eſſe communem opinionem, & re
cenſet Ang. Aretin. in §. præterea. col. penult. Inſt. quib.
modis toll. oblig. Ea ratione vſus eſt Socin. quia nouatio
55 non fit ſine ſtipulatione, niſi expreſſe † agatur. l. item il-
la. in fi. vbi Bar. ff. de conſt. pec. & idem in l. 1. ff. de nou.
& Bal. in l. reſcriptum. §. ſi pacto. ff. de pact.

Cæterum ſcribit Soc. præcitato in loco vidiſſe reſpon
56 ſa Dd. quod in foro mercatorum † nulla ſit differentia
inter pactum nudum & ſtipulationem, vt tradunt Bart.
in l. Quintus. & in l. ſi fideiuſ. §. quædam. ff. mand. & aper
tius Bald. in l. recepticia. nu. 7. C. de conſtit. pecu. & in l.
ſi pro te, n. 14. C. mand. idem Soc. Sen. in conſ. 64. nu. 8.
li. 3. Diſſentiunt tamen aliqui, præſertim Cagn. in d. l. ſin
gularia, n. 117. & dubitat Purp. n. 90. Et ſubiungit Soc.
in d. l. ſingularia. n. 17. idem videri dicendum de iure ca
57 nonico, † in quo pactum nudum idem operatur quod
actio, ſecundum communẽ opin. in c. 1. & in c. qualiter,
extra de pact. & tradunt Iaſ. in l. iuriſgentium. §. ſed cũ
nulla. n. 4. ff. de pact. & Alc. in lib. 5. Paradox. c. 3. Docui
tamen aliquando, dum tractationem pactorum expli-
carem d. c. 1. deſcriptum ex Concil. Carthagin. primo,
non probare communem hanc aſſertionem. Quando-
quidem ſi recte perpendantur verba illius conſtitutio-
58 nis, conſtabit ibi fuiſſe pactum veſtitum, † cum cõuentio
illa inita inter duos Epiſcopos, Antigonum .ſ. & Opta
tium de diuidenda diœceſi & plebe, effectum ſicq. im-
plementum receperit per diuiſionem ipſam, atque ita
per mutuam traditionem, quæ operari ſolet, vt pactum
dicatur veſtiri. l. iuriſgentium. in princ. verſ. ſed ſi in a-
liam. ff. de pact. & l. petens. vbi Doct. C. de pact. gloſ. &
Doct. in §. 1. Inſt. quibus mod. re contrahi. oblig. Ita pa-
riter non probat d. cap. qualiter. de pact. deſumptum ex
D. Greg. in lib. 8. Epiſtolarum. epiſt. 38. quæ ſi tota perle
gatur apparebit probare, D. Greg. intellexiſſe de pacto
efficaci. dum mandauit promitti debere ab illis debito-
ribus qui ad eccleſiam confugerant, de ſeruanda lege
& iuſtitia, hoc eſt de reddenda ratione actuum ſuo-
rum, quæ geſſerant nomine creditorum, & veriſim
ile non eſt, Dom. Greg. voluiſſe debitores illos promit-
tere pacto inefficaci & inualido, ſed efficaci mediante
ſtipulatione.

Quartus eſt caſus, quando mandaui campſori, qui ni-
hil mihi debebat, vt tibi meo creditori ſoluat, & cãpſor
59 † promiſit. Hoc caſu non ſum ego liberatus ab obliga-
tione, qua erga te teneor. Ita Alexa. in l. qui vſumfructũ.
ff. de verb. oblig. Iaſ. in d. l. ſingularia, n. 28. qui commu-
nem eſſe aſſeruit, vt etiam teſtatur ibid. Soc. num. 18. &
idem in conſ. 297. col. pen. ver. aliquando & quarto. lib.
2. Affli. in deciſ. 353. num. 2. Purpur. in d. l. ſingularia, nu.
83. & Hier. Gabr. in conſ. 155. num. 25. lib. 1. Ea ratione
ii moti ſunt, quia hic campſor qui promiſit, non dicitur
promiſiſſe animo nouandi obligationem, cum hodie ſo
60 lo interuentu nouæ perſonæ † non fiat nouatio. dic. l. ul.
verſ. nihil penitus innouari. C. de noua. Illa dictio, peni-
tus, (inquit Soc.) idem ſignificat, quod omnino. At di-
ctio, omnino, iuncta negatiua, exponitur nullo modo. l.
in naue Sauph. in fi. ff. loc. Ergo nec ipſo iure, nec ope ex
ceptionis inducitur nouatio. Cæterum facile euitatur

conſideratio, cum non modo interueniat noua perſona
ipſius campſoris, ſed etiam noua obligatio, qua ipſe cã-
pſor in executione præcedentis mandati dicitur ſuo ip-
ſo nomine ꝓmiſiſſe, vt ſtatim dicemus. Altera eſt ratio,
qua ii moti ſunt, quia qui promittit quod alius debet, in
61 dubio videtur acceſſorie † promittere. §. argentariorum.
in Auth. de fideiuſ. Verum nec ratio hæc ſatis conclu-
dit, cum præſumatur (vt iam diximus) facta promiſſio
in executionem præcedentis mandati, vt, ſi ipſe cãpſor
ſuo proprio nomine promiſit ſoluere, & deinde ipſe ha
bere obligatum ipſum mandantem.

62 Contrariam † itaque opinionẽ viſus eſt probare Bart.
in d. l. ſingularia. nu. 19. ſicuti eum ſic eſt interpretatus
Soc. ibid. n. 18. qui eiuſdem opin. retulit Ang. & Imo. in
l. qui vſumfructum. de verb. oblig. affirmantes, ita inter
mercatores ſeruari Flor. idem ſenſit Alc. in reſpon. 690.
Et hæc quidem opi. ea ratione probatur, quia etiam ho
die nouatio inducitur coniecturis, ſicuti ſupra demon-
ſtrauimus. Porro hinc extat coniectura, quod campſor
animo nouandi promiſerit, ex quo promiſit in executio
nem præcedentis mandati. Cæterum probata communi
opi. declaratur aliquot modis.

Declaratur primo, vt procedat quando tibi meo cre-
63 ditori dare nomen campſoris in ſolutum † tanquam
debitoris nomen. Nam tunc ego dicor liberatus ab ea
obligatione, qua erga te tenebar. Ita Bald. in l. Mæuia.
in prin. ff. ſol. matr. & in l. vlt. C. ad legem Falc. Soc. in d. l.
ſingularia, nu. 18. verſ. 1. niſi darem. & idem in conſilio
267. num. 3. lib. 2. Purpur. in dic. l. ſingularia, nume. 85.
Idem decidit Rota Genuen. in dec. 2. n. 26. quæ dixit, cẽ
ſeri receptum nomen campſoris in ſolutum, quando cã
pſor ipſe in ſuis libris rationũ ſcripſit ſe promittere ſol-
uere pecuniam ſibi mandatam.

Declaratur ſecundo, vt non procedat illa communis
opi. quando ipſe campſor promiſit, ſe ſoluturũ mei mã-
64 dantis loco. † Ita poſt Bald. in l. 2. C. de exec. rei iud. ſcri-
pſit Soc. in d. l. ſingularia, num. 18. ver. 2. lim. Purp. n. 84.
qui dixit eſſe communem opinionem, qui recenſet etiã
Alex. in conſ. 10. col. 2. ver. hoc et tenet Bal. lib. 2. & acce
dit idem Soc. Sen. in conſ. 64. col. 6. ver. præterea et mul-
tum. lib. 3. qui dixit idem eſſe, quando tacite colligitur,
campſorem promiſiſſe ſoluere loco debitoris mandan-
tis, ſic & Cur. Sen. in conſ. 7. qui dixit, quod quando cã-
pſor ſolus promiſit ſe ſoluturum, dicitur promiſiſſe loco
debitoris mandantis. Ea ratione ii moti ſunt, quia uide
tur facta nouatio medianre delegatione, vt probat l. de
legare. verſ. uice ſua. ff. de nouat. vbi Caſtr.

Declaratur tertio, vt locum non habeat, quando exta
65 rei conſuetudo † & vſus quod mandato ita facto & pro
miſſione campſoris recepta a creditore, debitor man-
dans eſſet liberatus. Ita declarant Bal. in l. ult. C. ad le-
gem Falc. Comens. in l. delegare. la 1. ff. de nouat. Iaſo. in
d. l. ſingularia, n. 38. & ibid. manifeſtius Purpur. nume.
85. verſ. 3. limitatur. Benuenutus Stracha in trac. de mer
catura. in tit. de decoctoribus par. 5. num. 6. qui ſequitur
Affict. in deciſ. 353. num. 5. & ſupra retuli Soc. in d. l. ſin
gularia, num. 18. & in conſ. 64. col. 6. libr. 4. referentem
Angel. & Imol. in l. qui vſumfructum. de verbor. obliga.
aſſerentes Florentiæ extare conſuetudinem & uſum in-
ter mercatores, vt ex ſimplici ꝓmiſſione obligetur mer-
cator nouo creditori, cui iuſſu & mandato debitoris
principalis promiſit ſoluere. Hæc tamen conſuetudo
probanda eſt, cum nec doctoribus de ea atteſtantibus
credatur, ſicuti admonet in ſpecie Purpur. ubi ſupra.
Aſſertio tamen Dd. præſumptionem facit ſecundum
Benuenutum.

Declaratur quarto, vt non procedat, quãdo facta pro
miſſione tibi a campſore, tu mihi reſtituiſti inſtrumen-
66 tum † debiti. Nã tunc ego dicor a te liberatus. Ita Purp.
in d. l.

Digitized by Google

in dic.l.ſingularia,num.87.poſt Bal.in l.2.C.de execut. rei iud.& Iaſ.in d.l.ſingularia. Inquit tamen Purpu.hoc potius prouenire ex redditione inſtrumenti,quæ arguit ſolutionem.l.Labeo.ff.de pact.& dixi ſupra in præſumpt.140.

Quintus eſt caſus,quando mandaui campſori debitori meo vt tibi meo nomine ſoluat, & campſor ipſe re
67 vera ſoluit.† Hoc caſu ego ſum liberatus ab obligatione qua erga te tenebar. Ita paſſim caſum hunc admittunt omnes in dic.l.ſingularia. vbi in ſpecie ſcribunt Purp. num.82.& Cagn.num.158. ſic & Rota Genue. in deciſ. 2.num.25.

Sextus eſt caſus,quando mandaui campſori debitori meo vt ſoluat tibi meo creditori, & campſor tibi acce
68 ptanti † per ſtipulationem promiſit ſoluere. Hoc caſu ego ſum liberatus ab ea obligatione, qua erga te tenebar.Ita Bar.in d.l.ſingularia,num.19. quem ſic intellexerunt ibid.Caſtr.Alex.Iaſo.num.38.& Socin. num. 19. Purpur.num.82.verſ.& ita ex communi.Hanc etiam ſententiam probarunt Alexan.in l.qui vſumfructum.num. 5.ff.de verb.oblig.in conſ.10.num.1.lib.2. Barb.in conſil.19.col.6.verſic.capio primum,libro 1. Dec.in conſil. 207.num.1.Curt.Sen.in conſil.7.Socin. Sen. in conſilio 64.num.7.li.3.Alc.in reſpon.690. Beneuenutus Stracha in tract.de mercatura.in titul.de decoctoribus.in 5.par. num.5.Hieronym.Gabr.in conſil.155.numero 19.lib.1. Rota Genuen.in deciſ.2.num.25.& Bero.in conſil.198. num.8.lib.1.Qui quidem interpretes ſententiam probarunt tex.l.inter cauſas.§.abeſſe.ff. mandati.ac etiam ea ratione,qua dicimus promiſſionem eſſe loco ſolutionis. l.ſi pupilli.§.1.ff.de ſolutio.& rectius eo argumento probatur,quia delegatio vim ſolutionis habet. l.quamuis. §.interdum. ff. ad Velleia. Atqui hæc dicitur delegatio. Ergo cum tibi meo creditori delegauerim campſorem meum debitorem,& is tibi acceptanti promiſerit, ego dicor tibi ſoluiſſe, & conſequenter ſum a te liberatus. Illa minor propoſitio, quod ſcilicet hæc ſit delegatio, vel ex eo conſtat, quod hic concurrunt quinque illa re-
69 quiſita, quæ neceſſaria ſunt † ſecundum Doctores. l. delegare.ff.de nouatio.& in dic.l.ſingularia. vbi poſt alios Cagnol. num. 165. Quæ quidem requiſita hæc ſunt, primum,quod promiſſio iuſſu & mandato debitoris delegantis fiat,ſecundum quod promittens ſit debitor mãdantis delegantis,& eius nomine promittat. Tertium, quod is delegatus promittat per ſtipulationem. Quartum quod loco primi debitoris promittat.Quintum qđ is delegatus non excedat fines mandati. Cum ergo hæc ſit delegatio,cenſetur facta nouatio, quæ hoc caſu admittitur, vt declarando d.l.vlt.C. de noua. ſcribũt Soc. & Cagn.præcit.in locis.

Cæterum ab hac opinione diſſentiunt Caſtr. in dic.l. ſingularia.Iaſ.num.38.Salic.in l.ſi filiusfam.ff.ad Macedonianum. Socin.in conſ.267. col. vlt. libro 2. & hanc eſſe communem aduerſus Bart. & ſequaces teſtatur Cagnol.in d.l.ſingularia,num.161.ver.ſed contraria. Ea ratione prima ſi moti ſunt, quia promiſſio facta a cãpſore creditori,non æquiparatur ſolutioni quoad hunc effectum,vt debitor mandans liberetur.

Quæ quidem ratio mihi non probatur, cum ex iam dictis ſatis conſtat,promiſſionem ſic receptam & approbatam a creditore vim ſolutionis habere, & ideo ſicuti ſolutione debitor mandans eſſet liberatus, ſic & ea promiſſione.Secunda ratio ſolet conſiderari, quod cãpſor iſte delegatus non ſeruauit fines mandati, cum non ſoluerit,ſicuti mandatum ei fuit,ſed ſolum promiſerit. Verum reſpondetur campſorem non exceſſiſſe fines mãdati.Cum creditor acceptauerit promiſſionem loco ſolutionis & ſatisfactionis.

Extenditur hic caſus,vt locum habeat etiam ſi is cãpſor,qui ſoluere promiſit, nõ habet eo tempore promiſ-
70 ſionis † pecuniam ſolutioni paratam. Ita Soc.in d. l.ſingularia,num.20.verſ.limita 2.reiecta traditione Bald.in l.pro debito.C.de bonis auctor. iudic. poſſiden. & Soc. ſecutus eſt Purp.in d.l.ſingularia,num.82.verſ. ſed non eſt a Bartolo.

Extenditur ſecundo hic caſus, vt locum habeat etiam
71 ſi promiſſio hæc de ſoluendo,facta fuit a procuratore † campſoris.Ita Alc.in reſponſ.690. num. 1. verſic. item procedit. Secundum impreſſionem antiquam Lugdunenſem.

Declaratur primo,vt non procedat,quando mandaui campſori,vt tibi ſolueret eueniente certa die,vel con
72 ditione,† & campſor ipſe promiſit.Hoc ſane in caſu ego non ſum liberatus ab obligatione,qua erga te teneor. Ita poſt Salicetum in dic.l.ſi pro debito.C.de bon. auct. iud.poſſid.ſcribit Soc.in d.l.ſingularia,num.20. uer. 2. limit.& ſecutus eſt Puteus in deciſ.126.num.4.lib.3.qui declarat.

Declaratur ſecundo, vt non procedat quando man-
73 daui campſori debitori meo, vt re ipſa & cum effectu † ſolueret tibi meo creditori, & campſor ſolum promiſit tibi ſoluere.Hoc caſu ego non ſum liberatus, ſicuti nec is campſor a me.Ita intelligo & declaro Socin.in d. l.ſingularia,num.20.ver.3.limita.& c. alioqui ſibi parum cõſtantem,cum ibid.num.19. proponendo concluſionem, affirmauit promiſſionem ſolam campſoris ſufficere. Cæterum Purp.in dic.l.ſingularia,num.90.uer.3. igitur aliter declarat.

Declaratur tertio,vt non procedat, quando ego qui illi campſori mandaui,ſciebam ipſum campſorem de pro
74 ximo eſſe decocturum.† Hoc ſane caſu ego non ſum liberatus ab ea obligatione,qua erga te teneor. Ita Bal.in d.l.pro debito.C.de bonis auct.iud.poſſ.& in l. ſi cũ dotem.§.ſi cum mulier.ff.ſol.matr.Soc.in d.l.ſingularia, n. 20.uerſ.4.limita.Purp.num.92.qui idem eſſe dixit, quãdo ſciebam illum eſſe pauperem & non ſoluendo,vel qñ tu acceptaſti illum in debitorem ſub meo tamen periculo.

Septimus eſt caſus, quando mandaui campſori meo debitori,vt tibi meo creditori ſolueret, & campſor ipſe
75 tibi promiſit ſine ſtipulatione† puta ſolo pacto. Hoc ſane caſu non ſum liberatus ab obligatione qua erga te teneor.Ita Socin.in dic.l.ſingularia,num.20.uerſic. ult. limita.& Bero.in conſ.198.n.15.lib.1.

Declaratur hic caſus,vt locum non habeat, quando
76 campſor tibi acceptanti promiſit ſoluere ex alia cauſa.† Nam tunc inducitur nouatio, etiam ſi ſtipulatio nulla interceſſit,cum cauſa debiti ſit variata.Ita Soc. in dic.l. ſingularia,n.20.verſ.limita tamen quod,&c. poſt Fran. de Alberg.Aret.& Caſtr.quos recenſet.Verum diſſentit Purp.in d.l.ſingularia,n.90.verſ.vlt.limitatur,qui reſpõdet argumentis Socini.

Octauus eſt caſus, quando mandaui campſori meo
77 debitori,vt tibi ſolueret, & is promiſit.† Hoc ſane caſu nõ ſum liberatus ab ea obligatione, qua erga te teneor. Ita manifeſte colligit ex Bart.Purpur.in d. l. ſingularia, num.93.verſ.ſecunda concluſio.qui dixit,ita etiã reſpõdiſſe Vinc.Palæo.inter conſilia Alex.in conſil.97.lib. 3. Ex quo ſequitur,qđ ſi is campſor interim decoxit, meo periculo,& damno decoxiſſe dicitur. Et ne (inquit Purpur.) hæc traditio videatur carere dubitatione, dicendum eſt,debere intelligi, quando ego dedi tibi litteras cambii perferendas campſori,& tu litteras illas acceptaſti & antequam tu illas redderes campſori, vel eis redditis antequam is ſolueret,vel ſoluere tibi promitteret,decoxit, meo periculo decoxiſſe dicitur,cum nondum facta ſolutione,vel promiſſione ab ipſo campſore, ego liberatus non ſum ab obligatione qua erga te teneor. Non enim acceptatis literis cambii ab eo cuius gratia
78 fiunt,liberatur debitor† qui eas ſcripſit, ſed illis accepta-

Digitized by Google

tis ab eo qui eas complere tenetur facta .ſ. ab eo pro-
miſſione de ſoluendo, ita in ſpecie tradunt Sal. in l. ſi fi-
liusf. ff. ad Maced. & alios refert Rot. Genuen. in deci. 2.
num. 10. & accedit Soc. Sen. in conſ. 64. nu. 6. uer. capio
nunc tertium. lib. 3.

*Creditori ſolutum atque ſatisfactum, quan-
do præſumatur.*

SVMMARIVM.

1 *Solutum creditori cur non præſumatur.*
2 *Solutionem allegans probare debet.*
3 *Soluiße præſumitur debitor, quando per multos annos creditor
exactionem diſtulit.*
4 *Tempore qui liberatur, ſimilis eſt ei, qui ſatisfacit.*
5 *Temporis curſus, actionem tam perſonalem quam realem tol-
lit.*
6 *Tacens diu, iuri ſuo dicitur tacite renuntiare.*
7 *Conſentire dicitur, qui longo tempore patitur.*
8 *Solutionis inſtrumentum amiſſum eſſe, quando credatur debi-
tori.*
9 *Scripturas deperditas, ſtatur partis iuramento, furto per teſtes
probato.*
10 *Ciuitatis direptione probata, amiſſio rerum mobilium probatur
coniecturis.*
11 *Solutum creditori præſumptio eſt, qui bona debitoris ſui affinita-
te coniuncti adminiſtrauit, & exactionem diu diſtulit.*
*Idem ſi reditus debitoris perceperit, ſibi enim ſoluiſſe pręſũptio
eſt. num. 12.*
13 *Creditor adminiſtrator bonorum debitoris ſui, præſumitur
ſuum exegiſſe, ſi præſertim inuentarium non conficiat ibi-
dem.*
Et alias in rebus ſuis diligens ſit. num. 14.
15 *Perſonæ qualitas plurimum conſiderabilis, ad probandũ uel præ-
ſumendum animum aliquid facientis.*
16 *Creditor egregiæ quantitatis, bona debitoris adminiſtrando con-
ferens magnam pecuniarum ſummam ad negotium aliquod
conficiendum, ex bonis debitoris feciſſe præſumitur, niſi aliud
appareat.*
17 *Creditor ex adminiſtratione bonorum debitoris ſui aliquam
debiti partem conſecutus, præſumitur & reliquum ſibi ſol-
uiſſe.*
18 *Agnitio partis, arguit agnitionem totius.*
19 *Solutum creditori præſumitur qui diu petere extra iudicium di-
ſtulit, vel etiam in ius debitorem vocare, cum facile poſſet.*
20 *Iudicium ſubterfugiens præſumitur de iure ſuo diffidere.*
21 *Creditorem eſſe, veroſimile non eſt qui longo tempore nil ab eo,
quem debitorem aſſerit vel hærede illius, petiit.*
22 *Creditori diuerſæ ſummæ & quantitatis, qui fidem debitoris
in tenui ſumma ſequi renuit, præſumitur etiam pro maiori ſa-
tisfactum.*

PRAESVMPT. CXXXV.

CVm dubitatur an creditori ſolutum, & ſatis factum
1 ſit, pro regula eſt ſtatuendum, non præſumi † ſolu
tum, cum ſolutio ſit quid facti, quod non præſumitur. l.
in bello. §. factæ. ff. de capt. & poſtlim. reuerſ. & copioſe
dicemus infr. lib. 6. in præſumpt. 18. Et ideo qui ſolutio
2 nem † allegat, eam probare debet. l. 50. ff. de proba. Bal.
in conſil. 408. Teneor. col. 1. lib. 5. & Crau. in conſil. 213.
num. 1. Receditur tamen ab hac regula coniecturis, &
præſumptionibus, quæ ſufficiunt ad demonſtrandum
ſolutionem, & ſatisfactionem, vel rei reſtitutionem.
Prima eſt coniectura, ducta a temporis diuturnitate,
3 quando ſcilicet creditor diſtulit † multos annos petere
creditum. Nam tunc temporis curſu, & præſcriptione, p̃
ſumitur debitor ſoluiſſe, atque ita liberatum fuiſſe ab ip
4 ſo creditore. Nam qui † tempore liberatur, ſimilis eſt ei,
qui ſatisfacit. l. ſi pupillus, §. vlt. ff. de adminiſtr. tutor.
5 cum temporis curſus † tollat actionem perſonalẽ & rea
lem. l. ſicut. & l. omnes. C. de præſcr. 30. vel 40. annor. c. il
lud. & c. ad audientiam. de præſcr. Et qui tamdiu tacet,
6 dicitur † tacite iuri ſuo renunciare. l. apud eum. ff. de cẽ-
ſibus & l. ſi eo tempore. C. de remiſſ. pign. iuncta l. cũ in
7 plures, §. locator horrei. ff. locati. Et qui longo tempore †
patitur, conſentire dicitur. l. pen. C. communi. diuid. & l.
ſolemnib. C. de rei vend. & tradunt Dyn. in l. alienatio-
nis. de verb. ſign. & Alex. in conſil. 39. col. 3. li. 3. quos ad
rem hanc commemorauit, dum coniecturam hanc fecit
Affl. in dec. 13. n. 2. & multis ſequentib. Et eãdẽ cõiectu-
ram præter Affl. ict. probarunt Comenſ. in conſ. 90. Viſa
copia præcepti. colum. 2. verſicul. pari autem & fortio-
ri &c. Alex. in conſil. 115. num. 4. verſic. puto igitur. lib.
7. Corn. in conſ. 277. num. 3. verſ. ideo non eſt abſonũ.
lib. 4. Calcan. in conſil. 23. num. 5. verſ. non enim eſt ve-
riſimile, Dec. in conſil. 596. num. 9. in fine, Pariſ. in con-
ſil. 103. num. 27. lib. 1. & in conſil. 137. num. 12. lib. 4. Ne
uiz. in conſil. 57. num. 7. Alciat. in reſp. 139. in fin. ſecun.
impreſs. antiq. Lugdun. Crauet. in conſil. 148. in fin. Ber
taz. in conſil. 118. num. 6. n. 10. & 11. in ciuilib. Cepha. in
conſil. 140. num. 9. & in conſil. 287. num. 32. lib. 2. Simon
de Prætis in conſ. 20. num. 1. 2. & 3. Vinc. Franc. in deciſ.
361. in fine, Maſcar. in tract. de prob. in concluſ. 1318. n.
27. Io. Pet. Surd. in deciſ. 105. num. 4. Pedrocha in conſ.
3. num. 71. & num. 73. Honded. in conſ. 39. nu. 71. & 73.
lib. 2. ego ipſe in conſ. 121. num. 98. lib. 2. & conſ. 457. n.
1. lib. 5. Nec repugnat quod ſcribit Rota Rom. in deciſ.
788. n. 12. in 1. par. in nouiſs. edit. cum dixit, quod ſola
tardiras creditoris in non petendo creditum nõ ſufficit
ad præſumendum ſolutionem, alias (inquit Rota) præ-
ſcriptio eſſet fruſtratoria. Nam reſpondetur, Rotæ repu
gnare receptiſſimam doct. ſententiam ſup. relatam. Et
ratio, qua vtitur Rota, vera mihi non videtur, cum ma-
gna ſit differentia inter præſumptionẽ, de qua agimus,
& præſcriptionem, de qua in ſubſequenti dubitatione.
Præſumptio enim verſatur circa rem & actum dubium,
vt hic, an ſolutio fuerit facta, vel non. Et ideo dicere ſo-
lemus, quod in claris opus non eſt coniectoris & præſũ
pt. l. ille aut ille. §. cum in verbis. ff. de leg. 3. Præſcriptio
vero verſatur circa certum, nempe, quod debitum non
fuerit ſolutum, ſed extinctum, & ſublatum præſcriptio-
ne, & curſu temporis. Quocirca ſcribũt doctores, quod
licet non valeat ſtatutum, quod creditor, qui intra de-
cennium non petierit ſibi ſolui, amplius non audiatur,
ex quo inducit præſcriptionem pro debitore, qui eſt in
mala fide, attamen valet ſtatutum, quod creditor non
petens ſibi ſolui intra decennium præſumatur ei facta
ſolutio, cum hæc ſit præſumptio firmata ſuper dubio.
Ita Comenſ. in d. conſil. 90. col. 2. verſ. circa ſecundum,
& Barbat. in conſ. 59. lib. 4. qui Bart. Bald. & alios non-
nullos intelligunt.
Secunda eſt coniectura, & præſumptio, quãdo ob cre
ditoris ſilentium, & caſum euenientem, quo ſcripturæ,
& inſtrumenta fuerunt amiſſa, ueriſimile eſt, quod de-
bitor ſoluerit, ſed inſtrumentum ſolutionis amiſerit, ſi-
cuti quando debitor probat ciuitatem ab hoſtibus dire
ptam, & ſcripturas uel ablatas, vel incendio conſũptas.
8 Nam tunc † creditur iuramẽto ipſius debitoris, ſe ami-
ſiſſe inſtrumẽtum ſolutionis. Ita Caſtr. in l. ſicut iniquũ.
9 C. de fide inſtrum. cum dixit, quod probato † furto per
teſtes, tunc ſtatur iuramento partis de ſcripturis deper-
ditis, & earum tenore. Et quod probata ciuitatis dire-
10 ptione, quam ſaccomanum vulgo appellant, amiſſio †
rerũ mobiliũ probari poſſit coniecturis, ſcripſerũt Ang.
in l. ſi quis ex argẽt. §. Præt. ff. de eden. & alii multi quos
cõgeſſi inf. li. 6. in præſ. 28. & in ſpecie noſtra coniecturã
hanc facit Affl. in dec. 13. n. 9. uerſ. 2. præſ.
11 Tertia eſt præſumptio, qñ creditor † adminiſtrabat bo-
na

Digitized by Google

ua debitoris ſui affinitate coniuncti, & ſæpius cum eo calculabat, reddendo ei rationem de adminiſtratis, & tamen diu diſtulit petere hoc creditum. Hæc ſane coniecturam faciunt ipſi creditori fuiſſe ſolutum, & ſatisfactum. Ita coniecturam hanc in ſpecie conſiderauit Affl. in d.deciſ.13.n.10.verſ.ad præſumendum. Neuiz.in cõſil.57.n.6.14.& 15.qui perpendunt tex.l.Proc.ff.de probat.de cuius ſenſu & intellectu plura ſcripſi in li.2.de arbit.iud.caſu 88.n.17.

Quarta eſt coniectura, & præſumptio, quando creditor adminiſtrauit bona, & reditus ipſius debitoris, atq.
12 ita potuit ſibi ipſi ſoluere. Eſt ſane præſumendum, † qđ ſibi ſoluerit, nec ſuum iactare uoluerit, iuxta l. cum de indebito.ff.de probatio.& l. eleganter. §. qui reprobos. ff.de pig.actio. Ita in ſpecie coniecturam hanc facit Afflic.in d.deciſ.13.num.13.uerſ.adducitur quarto, vbi n. 16.commemorat Ang.in l.ſed ſi damnum.§.peculium. ff.de pecul.dicentem, quod ſi adminiſtrator eſt creditor
13 † eius, cuius bona adminiſtrat, præſumitur ſuũ exegiſſe. Et tanto magis (ſubiungit Afflic.num.17.) coniectura hæc locum habet, quando adminiſtrator non confecit inuentarium bonorum ſui debitoris. Et hæc quidem coniectura multo magis haberet locum, quando adeſſent alia adminicula, quæ retuli in præcedenti coniectura. Et Afflic.ſecutus eſt Crau.in conſ.129.n.5. & idẽ ego reſpondi in conſ.457.num.3. Ita etiam Rim.iun.conſil. 402.num.12.Maſcard.de proba.concl.1318.num.28. & Bertaz.conſ.118.in ciuil.

Quinta eſt coniectura, & præſumptio, quando credi-
14 tor adminiſtrator bonorum debitoris, ſolet † eſſe in reb. ſuis diligens. Nam tunc præſumitur, quod fuerit etiam diligens in ſibi ipſi ſoluendo, & quod fecerit id, quod ſolẽt facere alii adminiſtratores, alioqui diceretur in culpa, vt ſcribunt Bar.in l.ſi cum venderet.§.vlt.de pigno. Bald.in l.ſolã.col.5.C.de teſtib.& Ang.in l. continuus. §.cum ita.ff.de verb. oblig. Quæ ſane culpa non præſumitur.l.3.§.ſi ad diem.ff.de re milit. & tradit Bart. in l. illa ſtipulatione ſi calendis.ff.de verb. oblig. Hanc coniecturam in ſpecie conſiderauit Afflict.in dic.deciſ. 13. num.17.verſ.5.coniectura, iuncta coniectura ſubſequẽti, num.18.verſ.6.& ibid.num. 16. multa affert ſimilia
15 ad demonſtrandum, quod qualitas perſonæ† eſt multũ conſideranda ad probandum, vel præſumendum actũ, & animum aliquid facientis. Et Afflict. ſecutus eſt Cranet.in conſ.129.num.6.& idem ego reſpondi in d.conſ. 457.num.5.& 6.

Sexta eſt coniectura, quando creditor egregiæ quantitatis, adminiſtrauit bona debitoris, & eo tempore ma
16 gnam † pecuniarum ſummam ad aliquod negocium conficiendum contulit, nec cõſtat, quod aliunde pecuniam habuerit, tunc præſumitur eam ſummam ſumpſiſſe ex bonis debitoris. Ita Affl.in dic.deciſ.13.num.19.verſ.7. coniecturatur.

17 Septima eſt præſumptio, & coniectura, quando † conſtaret ipſum creditorem fuiſſe conſecutum partem ipſius crediti, retinendo ſibi tot ex bonis ipſius debitoris, & quod potuit alia retinere, ad integram ſummam ſui crediti, & nihilominus bona ipſa reſtituit ipſi debitori, ex hoc præſumitur ſibi ipſi ſoluiſſe totum, integrumque creditum ſuum. Ita Afflict.in dic.deciſ. 13. numero 10. verſic.octaua, facit hanc coniecturam comprobando illam traditionẽ Bar.in le.ex duobus.& l. ſi is cui res. de
18 lega.1.cum dixit agnitionem partis † arguere agnitionem totius. Nec præſumendum eſt (inquit Afflic.) quod ille, qui poterat ſibi totum ſoluere, partem tantum ſoluerit, ex quo hoc ſibi damnoſum fuiſſet.argu.l. plane.ff. fam.erciſc.& l.tutor.l.Luc.ff.de vſuris, & idem ego reſpondi in d.conſ.457.n.6.

19 Octaua eſt coniectura, quando † creditor diu diſtulit petere extra iudicium, vel in ius vocare ipſum debitorẽ, cum facile ei fuerit petere, & experiri contra eum, vel eius filios, & hæredes. Hoc ſane caſu, præſumitur de induſtria id egiſſe, vt interim probationes debitoris, ſolutionis iam factæ, perirent. Hanc coniecturam probauit Afflic.in deciſ.13.num.21.verſ.nona coniectura, ea ra-
20 tione motus, quod iudicium † ſubterfugiens, præſumitur de ſuo iure diffidere.cap. nullus. de præſumpt. cum aliis ab Afflicto allegatis, & alia plura congeſſi ſupra in lib.2.præſump.91. Et in ſpecie quoque reſpondit Pariſ. in conſil.83.num.27.lib.1.Cum dixit, contra eum præſumi, qui cum aſſereret ſe eſſe creditorem, diu diſtulit petere. Et idem Pariſ.in conſil.137.num.12.libr. 4. rũ-
21 dit, non eſſe veriſimile, quod ſit creditor † alicuius, quando longo tempore nihil ab eo, quem aſſerit debitorem, vel ab eius hærede, & ſucceſſore petiit. Et huc pertinet egregius ille locus M.Ciceronis in Orat. pro Quintio, quem locum commemoraui in d.præſump.91. nume. 7. quo loci coniecturam hanc in ſpecie probaui. Et confert coniectura prima ſupra conſiderata ex præſcript.& dixi in conſ.457.n.1.

22 Nona eſt coniectura, quando creditor diuerſæ † ſummæ, & quantitatis, noluit pro tenui ſumma credere, & fidem ſequi ipſius debitoris, ſed eam exigit. Hoc etiã caſu præſumitur ſatisfactum pro ſumma illa maiore. Ita coniecturam hanc facit Afflic.in d.deciſ.13.nu.21.uerſ. 10.adducitur.

Eſt præterea hic obſeruandum, quod prædictæ coniecturæ locum habent quando agitur non de credito recenti, & nouo, ſed de antiquo, cuius probatio difficilis eſt. Ita in ſpecie declarat Afflic.in d.deciſ.13.nu.23. qui multis comprobat.

Eſt etiam obſeruandum, præſumptionibus probari ſolutionem etiam ad impediendum executionem debiti cameralis. Ita poſt Socin.Sen.in conſil.57.num.30.li. 4.& Valeſium in tracta. de obligatione camerali par.1. q.3.num.4.decidit Rota Rom.in deciſ.92.num.1. li.1. in nouiſſime editis.

Debitor multis ex cauſis, quam in cauſam ſoluiſſe præſumatur, diligens, & accurata explanatio.

SVMMARIVM.

1 *Debitor multis ex cauſis, præſumitur ſoluiſſe prius ex cauſa, quæ ſub infamia debetur.*
Fallit ſi de cauſa grauiori ageretur.n.3.
2 *Infamiam vnuſquiſq. euitare velle, præ cæteris præſumitur.*
4 *Debitor multis ex cauſis, præſumitur ſoluiſſe ob eam, quæ pœnã continet.*
Item ex cauſa, quæ ſub hypotheca vel pignore contracta eſt. num.6.
Ampliatur ad eam, in qua fideiuſſores dati ſunt.n.7.
Idem quoq. in cauſa propria potius, quam aliena.n.8.
Similiter in cauſa antiquiori.n.10.
Idem in certiori.num.12.
Vel in pura, potius quam conditionali.n.13.
Aut dum dubium eſt, in cauſam, in quam conſuetudine, & more ſolui ſolet.num.17.
Et quid ſi ſumma ſoluta vni tantum ex debitis conueniat. num.18.
Vel excedat ſummam, quam prima cauſa requirat.n.19.
5 *Debita pœnalia vbi duo ſunt, ſolutio facta per debitorem, præſumitur ob debitum, cuius pœna non eſt commiſſa.*
9 *Conſulere rebus ſuis, prius quam alienis, naturali rationi eſt conſentaneum.*
11 *Debitum antiquius quodnam, aut quomodo cenſeatur.*
14 *Solutum ante conditionis euentum, dicitur habere iactationem inutilem.*
15 *Debitor in cauſam utiliorem ſoluiſſe præſumitur.*

Digitized by Google

16 *Actum facere præſumitur quilibet, eo modo quo ſibi poteſt eſſe vtilior.*

PRAESVMPT. CXXXVI.

QVando multis ex cauſis quis debitor eſt, & ſimpliciter quantitatem aliquam numerat, & non exprimit, quam in cauſam ſoluit, dubitari ſolet, quam ob cauſam numeraſſe præſumatur. Papin. in l. cum ex pluribus, ff. de ſolutio. ordinem egregium & tanto viro dignum præſtituit.

Primo eſt cauſa, (in quam ſecundum Papinianũ, de-
1 bitorem hunc præſumitur ſoluiſſe) quæ ſub † infamia de-
2 betur. Nam veriſimile eſt, quod infamiam præ cæteris †
euitare vnuſquiſque velit. l. hæc enim. §. quod ego. ff. de ſuſpect. tutor. Et idem quod Papinianus, reſpondit Vlpianus in l. ſi quid. eo. tit. de ſolutio. Et cõcedunt noſtri omnes, vt Bar. ibid. & in l. ſi in duab. de reg. iur. vbi Dec. Cagn. & reliqui, qui vno ore affirmant, hanc cenſeri cauſam grauiorem, in quã debitorem ſoluiſſe præſumitur, iux. l. 1. ff. de ſolutio. & tradunt permulti, quos congeſſi in conſil. 121. num. 39. lib. 2. & in lib. 2. de arbitr. iud. caſu 493. num. 1.

Declaratur autem prædicta traditio, vt nõ procedat,
3 quando † ageretur de cauſa grauiori, ſicut illa eſt, quæ
vitam ipſam vel membri conſeruationem reſpiceret. Illa. n. præualet, & ob eam ſolutum præſumitur. Ita declarant Bar. & Dec. præcit. in locis.

Secundo eſt cauſa ex ordine Papiniani, in quam de-
4 bitor ſoluiſſe præſumitur, quæ † continet pœnam. Idẽ re
ſpondit Pomp. in l. 4. eod. tit. etſi Vlp. in l. ſi quid. in fi. eo. tit. hanc cauſam poſtponat nonnullis, quas mox referã. Et quod de pœna reſpondit Papin. extendit Bart. in d. l. cum ex plurib. num. 2. verſ. quandoq. dicitur cauſa grauior. ad cauſam ob quam vſuræ præſtandæ ſunt. Idẽ eſt, quando loco pœnæ, vel vſurarum, amitterentur vel fructus percipiendi, vel lucrum aliquod, ſicuti reſpondi in conſil. 121. num. 57. ex Ruini ſententia. Et accedit, quod reſpondit Gramm. in conſil. 163. num. 4. in ciuilib. poſt
5 Alex. in conſ. 85. lib. 3. quod quando duo ſunt debita †
pœnalia, ſolutio facta per debitorem, facta præſumitur ob debitum, cuius pęna non eſt commiſſa, ne. ſ. committatur, & hos ſum ſecutus in lib. 2. de arbit. iud. caſu 493. num. 6.

Tertio eſt cauſa potior, quæ (inquit Papin. in d. l. cum
6 ex pluribus) ſub † hypotheca, vel pignore contracta eſt.
Et illo in loco annotauit Bart. num. 1. verſ. 3. dicitur, idẽ
7 eſſe, quando pro vna cauſa dati ſunt † fideiuſſores, & pro
altera non. Nam tunc præſumitur ſolutum pro ea, pro qua dati ſunt fideiuſſores. Id quod probat l. 1. & l. 4. in fin. ff. eo. de ſolutio. & Vlp in l. in his. in princ. eo. tit. ibi, grauior videtur, quæ ſub ſatiſdatione debetur, quã quæ pura eſt, & reſpondit Hier Gabr. in conſ. 48. lib. 2. Grauior etiam dicitur cauſa illa, quæ ex inſtrumento habet paratam executionem. Bar. in d. l. ſi quid. & in d. l. cũ ex pluribus, num. 2. & ſcripſi in d. caſu 493. num. 7. & 14. & accedit Rota Rom. in deciſ. 92. nu. 1. lib. 1. in nouiſſime editis, vbi etiam de hypotheca.

Quarto cauſa poſt prædictas habetur potior illa, quę
8 eſt propria † quam aliena, vt ſi debeo mea ipſa cauſa ac
etiam cauſa a me factæ fideiuſſionis, præſumitur, quod ſoluerim pro mea ipſa cauſa. Ita enim reſpondit Papin. in d. l. cum ex pluribus. Poſt hunc ordinem potior habebitur propria, quam aliena cauſa, veluti fideiuſſoris. Et reddit rationem Pap. quia veriſimile eſt, diligentem debitorem ita negotium geſturum fuiſſe, ſi enim fuiſſet interrogatus debitor, quam in cauſam ſoluere voluerit, reſpondiſſet vtique in propriam. Eſt enim & rationi natu
9 rali † conſentaneum, quod quis voluerit prius reb. ſuis
conſulere, & negocium proprium agerę, quam alienum. Et idem quod Pap. reſpondit Pomp. in l. 1. eo. tit. Eſt. n. maior affectio erga propria, quam erga aliena, ſicuti ad rem ſcripſit Bar. in d. l. cum ex plurib. n. 2. ver. 4. dicitur. & comprobaui in d. caſu 493. n. 7.

Quinto cauſa exiſtimatur potior a Papin. in d. l. cũ ex
10 plurib. illa, quæ † eſt antiquior. Ita ſane ſcribit Pap. ſi ni-
hil eorum interueniat, vetuſtior contractus ante ſoluetur. Idem reſpondit Vlp. in l. in his. in prin. eod. tit. cuius verba hæc ſunt, ſi autem nulla prægrauet, (id eſt, ſi omnia nomina ſimilia fuerint) in antiquiorem. Debitũ aũt
11 † antiquius, non conſideratur reſpectu temporis cele-
brati contractus, ſed ſolutionis faciendæ, ſicuti ex ſentẽtia Bar. & aliorum reſpondi in conſ. 121. n. 56. li. 2.

Sexto præter cauſas commemoratas a Papiniano, & eius ordinem, alia ſubſequitur cauſa, quam recenſet Vlpia. in l. 1. ff. eod. de ſolutio. vt. ſ. debitor ex duabus cau-
12 ſis, quarum vna eſt † certa, & clara, altera vero in cõtro-
uerſia poſita eſt, ſolutum præſumatur pro cauſa certa. Et idem reſpondit Papin. in l. ſi is cui. §. Flauius. ff. eo. de ſolut. & ibidem annotauit Bar. quem ſecutus ſum in cõſil. 121. num. 40.

13 Septimo ſequitur cauſa debiti † puri, vt in eam potius
ſolutum præſumatur, quam in cauſam debiti conditionalis, vel in diem, ſic reſponderunt Vlpia. in d. le. 1. ff. de ſolut. ibi. aut cuius dies nondum venerat. Et idem Vlp. apertius in l. 3. in fi. eo. tit. & Scæuola in l. ex pluribus. in fin. eod. tit. & ex noſtris ſic etiam reſponderunt Barb. in conſil. 37. col. penul. verſ. & ſi quiſpiam. lib. 1. & Pariſ. in conſil. 112. num. 8. & num. 11. lib. 4. quos ſecutus ſum in conſ. 121. num. 48. lib. 2. Et illis accedunt Rota Rom. in d. deciſ. 82. num. 5. lib. 1. accedit Butr. in conſil. 65. verſi. nec obſtat. qui nec præcitata iura, nec Bart. traditionem commemorat, ſcribit tamen, in dubio præſumi ſolutum in cauſam debiti puri, non autem conditionalis, cum ſo
14 lutum † ante euentum conditionis, iactationem habere
dicatur inutilem, quæ non præſumitur, l. cum de indebito. in princ. ff. de probat. & Butrium ſecutus ſum in cõſil. 121. num. 44. in fin. vbi eiuſdem ſentẽtiæ recenſui Crauettam in conſil. 106. num. 11. & ſubiunxi eodem in loco num. 45. ex eodem Crauetta poſt Alexand. præſumi
15 debitorem † ſoluiſſe in vtiliorem cauſam. Ita etiam dici
16 mus, facientem actum, † præſumi facere eo modo, qui
ſibi vtilior eſſe poteſt, vt ſcribunt Bart in l. gerit. nu. 21. ff. de acquir. hæred. & Tiraqu. de retractu conſan. §. 30. gloſ. 1. num. 34.

Octauo cum res dubia omni ex parte eſt, ſolutum prę
17 ſumitur in cauſam, † in quam conſuetudine, & more ſol
ui ſolet. Ita reſpondi in d. conſ. 141. n. 50.

Nono, quando ceſſant prædictæ cauſæ, & ſoluitur ſũ
18 ma, quæ conuenit vni tantum † ex multis debitis, in eam
ſolutum præſumitur, ſic reſpondit Soc. Iun. in conſil. 85. n. 11. li. 2. Rota Rom. in d. deciſ. 62. n. 4. in fi.

Decimo in cauſam maioris ſummæ dixi in dicto caſu 493. in fine.

Vndecimo quando maior ſumma eſt numerata, quã
19 † requirat prima cauſa, id quod ſupereſt, adſcribitur ſe
cundæ cauſæ, ac deinceps ex ordine, vt reſpondit Papin. in d. l. cum ex plurib. in fi. ff. de ſolut.

Duodecimo quando agitur de compenſatione, ſicuti contingit in caſu quo mercator, qui quotidie ſuis in libris ſcribit merces, & res quas alicui dat, & pecuniam, quam ab eo in dies recipit. Hoc ſane caſu cum non agatur dę ſimplici ſolutione debiti facta, ſed de compenſatione eſt in libera facultate debitoris, in quam parcellã ſoluerit illas pecunias. Ita egregie Imola in l. 1. in fi. principii verſ. item adde, & in l. cum ex pluribus. la 1. ff. de ſolutio. quem ſecuti ſunt Alex. in conſil. 85. num. 2. & 3. li. 3. Dec. in conſ. 108. in fi. Medic. in Tract. de compenſationibus in ſecunda par. q. 19. num. 8. & Maſcardus in Tract. de probationibus concl. 1319. n. 5. Et his accedit

Socin.

Digitized by Google

Socin.Sen.in conſil.17.num.7.lib.3.Prædictis in caſibus declaratio quam facere poteſt debitor in quam cauſam ſoluerit, fieri non poteſt ex interuallo in præiudiciũ tertii, ſed debet fieri ſtatim facta ſolutione. Ita Alciatus in reſpon. 102.numero 17. Rota Genuenſis deciſio. 6. nume.15.& 16.& Rota Rom.in dic.deciſ.92.in nouiſſime editis.

Creditorem damnum ſentire præſumi, cum creditum erga vnum in plures debitores partitur.

SVMMARIVM.

1 *Contrahens cum vno, damnum præſumitur pati, ſi id quod debetur, in plures diſtribuatur debitores.*

PRAESVMPT. CXXXVII.

1 QVi cum vno contraxit, eumque debitorem ſibi fecit, ſi deinde id quod debetur † in plures diſtinguatur debitores, damnum creditor ſentire præſumitur.l.& ancillarum.§.vlt.ff.de peculio. & ſcribunt in ſpecie Lucas de Penna in l.3.in præſump.94.C. de apochis pub.lib.10.& Alcia.in tract.de præſumpt.regu.2. præſu. 33.Confert ſecundum ipſum Alciat.l.non ſolum.§.pen. ff.de pecul. vbi compelluntur plures fideiuſſores conſtituere vnum procuratorem, ne creditor damno afficiatur, agendo cum pluribus.

Huc etiam facit (inquit idem Alciatus) l. in commodato.§.ſi duobus.ff.commo. vbi creditor petere non poteſt partem debiti ſeu crediti, inuito debitore, ſed agere debet ad totum, ſi iuſdicentis iuriſdictio hoc patitur, ſicuti illo in loco explicauit Bartol. & egregie annotauit Matthe.in not.115. Nota, quod ſi ex centum, qui ob id ſcribit, ſumi poſſe modum deſtruendi cautelam Aduocatorum, quam probat Bart.in Authen.qui ſemel.C. de probatio.cum dixit, quod vbi intentio creditoris probari poſſet ſolummodo teſtibus, cauti aduocati faciunt peti ſolum modicam partẽ debiti, etſi teſtes bene probant, reſiduum petunt, & iterato teſtes producunt, & dicũtur tunc melius inſtructi propter interrogatoria ipſius debitoris. Hæc ſane cautela deſtruitur, quando debitor obiicit, quod pro tota ſumma conueniri debet. Et ad huius rei comprobationem plura ſcribunt recẽtiores in annotationib.ad Mattheſ.in d.notab.115.

Ad rem quoque pertinet quod docuit Bald.in l.cum eiuſdem.ff.de ædil.edict.

Huc etiam pertinet, quod docuit Bar.in l.ſi quis aliã. in fin.ff.de ſolut.& ibidem Caſtren.num.2.duo vendiderunt cuidam fundum pacto adiecto, vt is emptor teneretur reuenderẽ vſque ad certum tempus. Intra illud tempus, vnus venditorum volebat recuperare partem ſuã, alter recuſabat, nunquid emptor teneatur partem illam reuendere, ſcribunt Bartol.& Caſtr.quod non, quia emptor ille ab initio non emiſſet, niſi in ſolidum fuiſſet habiturus fundum. Qua de re copioſe admodũ poſt alios diſſerit Ronchegall.in l.eandem.in princ.num.64.ff.de duobus reis.

Quando re perempta eo modo, quo apud creditorem periſſet, liberetur debitor. Et inibi, quando præſumatur, quod eodem modo apud ipſum creditorem periſſet, explicatur.

SVMMARIVM.

1 *Solutionis eſt ſpecies, cum re perempta liberatur debitor.*
2 *Re perempta penes poſſeſſorem, eo modo quo apud dominum peritura erat, in actionibus realibus liberatum cenſeri poſſeſſorem.*
Secus eſt in actionibus perſonalibus prouenientibus ex delicto. num.4
Quid autem in actionibus prouenientibus ex contractu. numero 5.
3 *Caſus contingens non præſumitur.*
6 *Rem perituram fuiſſe eodem modo apud creditorem, quo apud moroſum debitorem, non præſumitur.*
Diſtinguendos eſſe tamen duos caſus.n.7.& 10.
8 *Chaſma quid ſit.*
9 *Lex conſiderat id, quod communiter contingit.*
11 *Mortalitas, quid dicatur.*
12 *Infortunia ex locorum mutatione ſæpiſſime euitantur.*

PRAESVMPT. CXXXVIII.

1 EST ſolutionis ſpecies, † quando re perempta debitor liberatur. Ea propter agendum hic eſt, de diſputatione illa, quam pertractant interpretes noſtri in l.quod te.ff.de reb.cred.ſi cert.pet.& in le.nemo rẽ ſuã. ff.de verbor.oblig.quando poſt commiſſam a debitore moram, ſpecies debita eo modo periit, quo periiſſet etiam apud creditorem ipſum, an is debitor ſit liberatus? Qua in re, recepta magis Doctorum ſententia eſt cum Bart. qui præcitatis in locis tres conſtituit concluſiones. Prima quarum eſt, in actionibus realibus in quibus ſancitũ
2 creditur, quod re † perẽpta apud poſſeſſorem, eo modo quo erat etiam peritura apud dominum, cenſeri poſſeſſorem illum liberatum, quemadmodum poſt gloſſ. in l. item ſi verberatum.§.vlt.ff.de rei vend. ſcripſerunt Bar. in d.l.quod te.num.10.ff.ſi cer.pet.& in d.l. nemo rem ſuam.§.1.de verbo.oblig.& communem teſtantur Dec. in dic.l.quod te.in vlt.lect.num.46.Cur.Iun.nu.31.Cagnol.num.79.Eandem opinionem ſecuti ſunt Alc. ibid. num.6. Bellon.lib.4.ſuppu.iuris.cap.8.Robert.Aurelia. lib.1.ſen.iur.cap.23.

Et ii quidem omnes moti ſunt, ex reſponſo illo Vlp. in dict.l.item ſi verberatum.§.vlt.dum conſiderat, an is dominus, qui vendicabat ſeruum, eſſet illum diſtracturus. Nam ſi diſtracturus erat, apud eum non periiſſet, & per conſequens poſſeſſor, qui moram fecerat, de ſerui interitu fuiſſet obligatus, ſi uero non erat diſtracturus, apud eum pari modo periiſſet, & propterea poſſeſſor fuiſſet liberatus. Et illa verba Vlpiani, ſi forte erat diſtracturus, nil aliud ſignificant, quam quod ipſe dominus vendicans probare debet, ſe habuiſſe paratum emptorem, cui diſtraxiſſet, ſicque caſum † contingentem,
3 qui non præſumitur, demonſtrat. Qua ex re intelligimus, non ſatis recte Curt.Iun.in dic.l.quod te.num.32. exiſtimaſſe, ob illam dictionem, forte, hoc reſponſum ad rem non pertinere. Eandem quoque ſententiam nõ parum adiuuat le.de eo.§.ſi poſt.ff. ad exhib. illum perpendendo, ut docte & erudite perpendit Bellonus libr. 4.ſupp.iuris.cap.8.qui quidem obiectioni Cur.Iun.diſſentientis ſatisfacit. Nec repugnat quod ait idem Curt. nullam hic adferri poſſe rationem diuerſitatis, inter actiones has reales, & perſonales, cum tamen in perſonalibus recepta magis Doctorum opinio ſit, debitorem non liberari, quandoquidem præter multas rationes diuerſitatis a noſtris perpenſas, illa ſatis acuta, & probabilis eſt, quam conſiderauit Robert. Aurelian.lib.1. ſenten.iuris.cap.23.

4 Secunda eſt concluſio in actionibus perſonalibus † ex delicto prouenientib. in quib. interpretum pene omnium eſt ſententia, quod et ſi res erat eodem modo peritura apud creditorẽ, non tñ debitor ob commiſſam moram liberatur. Ita Bar.in d.l.quod te.n.10. & communẽ eſſe teſtatur ibidem Decius in ultima lectura, num.46.& ſecuti ſunt alii quos ſuperiore concluſione recenſui, &

Digitized by Google

ii adducti ſunt ex l.merito. ff.de vi & vi arma, quæ ſatis probat ex conſideratione, quam adhibuit Camillus Plautius in commentariis ad dict. l. quod te. libro 4. num.60.

Nec huic ſententiæ repugnat text.l. ſi cum exceptione.§.quod ſi homo.ff.de eo,quod metus cauſa. Nam illi ſatisfacit, & egregie declarat Robertus Aurelian. in d. lib. 1.ſenten.iuris.cap.13.non multum recedendo a declaratione Bartol.in dic.§.quod ſi homo. qui quidē explicant nil repugnare.§.ſed etſi non culpa eiuſdem. l. ſi cum exceptione.

Tertia eſt concluſio in actionibus perſonalibus proue-
5 nientibus † ex contractibus, in quibus etſi magna ſit inter noſtros diſſenſio, attamen crebrior eſſe videtur opinio, cum Bar. præcitatis in locis, quod re perempta poſt moram debitoris eo modo, quo peritura non erat apud creditorem, debitor ipſe non cenſeatur liberatus. Ita ſane eſſe communem opinionem ſcripſit Rip. in d.l.quod te, num.28.

Et quanquam difficile eſſet, in foro, & iudiciis recedere ab opinione hac, attamen vix eſt, quod iura, quę in hanc adferuntur opinionem, illi ſuffragentur, nempe l. ſi pecuniam.§.vlt.ff.de cond.cauſa data.l. ſi filiofam.§. ſi poſt diuortium.ff.ſolut.matrim.l.apud Iulianum.§.1. verſ.ipſius quoque, de leg.1.l.cum filiusfam.in princ.& in §.vlt.ff.de verbor.obl.& l.qui decem.in princ. ff.de ſolut.quemadmodum aduertunt Fulgoſ. Ripa, & reliqui, qui a Bar.& eius ſequacibus diſſentiunt. Et horum quoque poſteriorum opinio facile confutari poteſt, cū tex. l.ſi plures.§.vlt.ff.depoſiti, nō ſatis ei opituletur, ex egregia interpretatione Roberti Aurel.in d.lib.1. ſent.iuris. cap.13.ad fin.

Hac habita diſputatione, & concluſionum breui explanatione, omnino ad rem, de qua mox agimus, neceſſaria, dubitari egregie contingit, quando præſumatur, quod res eſſet eo modo peritura apud creditorem, quo periit apud debitorem? Hac de re ſunt opiniones. Vna fuit eorum, qui exiſtimarunt abſolute, pręſumi odio mo-
6 ratoris rem non fuiſſe æque perituram † apud creditorē, ſicuti periit apud ipſum debitorem. Qua in opinione fuerunt Caſtr.& Aret.in d.l.quod te.ff.ſi cert.per. & idē Aret.in l.cum res,§.vlt. de leg. 1. quos ſecutus eſt Dec. in d.l.quod te.in 1.lectura.col.vlt.verſic. ſi vero non cōſtat,& ibid.Cur.Iun.num. 35.

Ea ratione moti ii ſunt, quod creditor rem ipſam potuiſſet alteri vendere, atque ita res non periiſſet apud eum.l.poſſeſſor.§.vlt.& l.illud.in princip. ff. de petitio. hæred. Nec repugnat l.item ſi verberatum.§.vlt.ff.de rei vend.quia illam intelligunt procedere ſolum in actionibus realibus, vt diximus ſupra in prima concluſio. ſic intelligi a Bartol. & ſequacibus. Vel & ſecundo interpretatur gloſſ. dict.§.vlt.ex l.cum res.§.vltim.de lega.1. quod illa uerba, ſi forte diſtracturus eſſet, ſignificent potentiam diſtractionis, non autem quod ſint conditionaliter poſita.

Secunda fuit opinio eorum, qui dixerunt, eſſe diſtinguendos duos caſus, quemadmodum, & duobus modis contingere ſolet rei interitus, nempe vel morte naturali, vel contingenti, ſicque fortuito.

7 Primus itaque eſt caſus, † cum res morte ſua naturali periit. Nam tunc præſumitur, quod eodem modo periiſſet apud ipſum creditorem. Ita ſcripſerunt Purpu.& Ripa in d.l.quod te.ff.ſi certum peta.ille num.43. iſte nu. 33. Quam ſententiam ſatis probare uidetur tex.l.ſi plures.§.vlt.ff.depoſiti.in illis verbis. Quia æquum eſt, naturalem interitum ad actorem pertinere, vtique cū interitura eſſet ea res, etſi reſtituta eſſet actori. Et huic etiā facit l.cum res.§.vlt.de leg.1.cum ait, fundum chaſma-
8 te periiſſe. Eſt † chaſma vorago terræ ex hiatu, dum euomit igneos vapores, vt in Meteoris ſcribit Ariſtoteles, lib. 1.cap.8.& ſenſit Iuriſc.in l.Verum.§.ſi locuplet.ff.de minor. Idem probat l.ſi pecuniam.§.vlt.ff.de cōd. cauſ. data.ibi, decederet enim etſi nō accepiſſet, vt manumitteret. Quæ ſententia generalis eſt, & ob id ampliat dictum, vt.ſ.non ſolum locum habeat, cum commiſſa eſt mora, ſed & ante.

Nec hic repugnat conſideratio Cagnoli in d.§. quod te, num.83. cum dixit, non eſſe præſumendum, qđ morte iſta naturali res periiſſet apud creditorem, quia forte ille uſus fuiſſet maiori induſtria & cura, vt eam conſeruaret. Non inquam hoc repugnat, quandoquidem lex
9 conſiderat † quod communiter contingit, non autē accidens, conſiderat ſane, quod mors ipſa naturalis ſecundum curſum ſuum euenerit, non autem ob negligētiam poſſeſſoris, qui alioqui deliquiſſe præſumeretur, nō adhibendo eam diligentiam quam alter paterfamil. adhibuiſſet. contra l.merito.ff. pro ſocio.

10 Secundus eſt caſus, cum res † caſu & fortuito periit. Nam tunc non præſumitur, quod eodem modo periiſſet apud ipſum creditorem. Ita Purpur.& Ripa præcita. in loco. Et moti ii ſunt ex l.penul.ff.de ui, & ui arm. ibi,
11 mortalitate. Eſt ſane † mortalitas, peſtis ex aeris intemperie, vel ex contagio proueniens, (ſicuti hac in urbe ſuperiore anno, nempe 1576. contigit, qua peſte periere decem millia plus minus) id quod probat c. quoſdā. de præſumpt. ſunt etiam exempla horum caſuum fortuitorum commemorata ab Vlpiano. in l.ſi pecuniam.§.ultimo. in fi.ff.de condic.cauſa data.ibi, vt ſi vel a latronib. interfectus ſit, vel ruina in ſtabulo oppreſſus, vel vehiculo obtritus. Nec hic aduerſatur conſideratio Cagn.in d. l.quod te, n.83. Cum dixit, certiorem eſſe coniecturam, quod res fuiſſet eodem modo peritura apud creditorē, quando fortuito periit. Ex quo idem illi ipſi rei, manebat infortunium. Hoc equidem non aduerſatur, quia in-
12 fortunia † ſępiſſime ex locorum mutatione euitantur. Id quod & ipſa rerum experientia docet.

Debitorem annuum in præteritum ſemper ſoluiſſe, cum conſtat ſoluiſſe per tres continuos poſteriores annos, an & quando præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Debitor annuus quem conſtat tribus annis præteritis ſoluiſſe, pręſumptione iuris cenſetur ſoluiſſe tempore præterito.*
Ratio redditur. num. 2.
Id autem de annis continuis tribus accipiendum. n. 5.
Et locum habet non ſolum in tributario, ſed & in emphyteuta. num. 6.
Idem in cenſuario, & colono. n. 7.
Extenditur quoque in ſolutionibus collectarum. n. 8.
Item in ſolutione penſionis. num. 9.
Locum habet etiam in oblationibus. num. 10.
Quamuis debitum iuratum ſit. num. 11.
Idem quoque verum eſt, ſi ſolutio per quinquennia diſtributa ſit, & de ſolutione trium poſtremorum quinquenniorum conſtet. num. 12.
Similiter ſi per ſemeſtria, diſtributa ſit ſolutio, & trium ſemeſtrium poſtremorum ſolutio appareat. n. 13.
Procedit quoque etſi elapſo eo triennio, debitor in futurum ſoluere ceſſaret. num. 14.
Licet diſſentiat Bald. n. 15.
Nec ſententia abſolutoria ſemel pro debitore lata, reſpectu debiti annorum præteritorum reuocatur, ſi in futurum ceſſet. num. 17.
Sufficere quoque, vt in libro creditoris appareant ſcriptę tres continuorum annorum ſolutiones, licet nil de anterioribus ſcriptum ſit. num. 18.
Diſſentiente quidem Crauetta. num. 19.

Digitized by Google

Cuius opinio per diſtinctionem declaratur. n. 20.
An uero locum habeat ſi re'ipſa ſolutio facta non ſit, ſed ad ſoluẽdum ſe debitor obligarit. n. 21.
Et quid ſi lex vel ſtatutum ad probandam ſolutionẽ, requirat probationem inſtrumentalem. n. 23.
3 *Mobilia triennio, in detrimentum negligentis vſucapiuntur.*
4 *Beneficij pacificus poſſeſſor triennalis, moleſtia non afficiendus.*
16 *Diſpoſitio exorbitans, & tacita ſeu præſumptiua, non admittunt extenſionem.*
22 *Caducitatis ad pœnã euitandam, obligatio vim habet ſolutionis.*
24 *Solutione trium annorum proxime præteritorum probata, idem de tempore præterito præſumi, ſi ſolutiones diuerſis ſunt factæ temporibus, ſecus ſi vno contextu.*
Et quidem intelligendum, in debito annuo reali, ſecus in perſonali, num. 26.
Item ſi ſolutio probetur apochis, ſecus ſi teſtibus. n. 28.
Fallit quoque ſi creditor probet contrarium. n. 29.
Vel recipiendo ſolutionem trium annorum, proteſtatus ſit, ſibi ſaluum velle ius pro annis præteritis. n. 30.
Aut debitor non ſoluerit, ſed depoſuerit tantum. n. 31.
Idque contra tertium non præſumitur. n. 32.
25 *Monitionem trinam, pro pignoris venditione neceſſariam eſſe.*
27 *Debitum inter reale, & perſonale, veram differentiæ rationem non conſiderari.*

PRAESVMPT. XXXIX.

Conuenit hoc in loco differere, an & quando annuus debitor, qui per tres annos ſoluit, præſumatur præterito tempore ſoluiſſe? Martianus Imperator in l. quicumque. C. de apochis publ. lib. 10. de debitoribus tributorum, ita ſtatuit. Quicumque de prouincialibus, & collatoribus decurſo poſthac quantolibet annorum numero, cũ probatio aliqua ab eo tributariæ ſolutionis expoſcitur, ſi trium cohærentium ſibi annor. apochas ſecuritateſq. protulerit: ſuperiorum temporum apochas non cogatur oſtendere, neque de præterito ad illationẽ functionis tributariæ coerceatur: niſi forte aut curialis, aut quicumque apparitor, vel optio, vel actuarius, vel quilibet publici debiti exactor, ſiue compulſor, poſſeſſorũ, vel collatorum habuerit cautionem, aut id, quod repoſcit, deberi ſibi manifeſta geſtorum adſertione patefecerit.

Hactenus Martianus, cuius conſtitutionem aureã dixit Bald. in c. literæ. de dilat. & vnicam ſingularemque appellarunt Bart. ibi, & Alexan. in l. ſi certis annis. C. de
1 pact. Et dicitur hæc iuris † præſumptio, ſic a legiſlatore affirmata. Et tradit Bald. in ſi. d. l. quicumque. & Ioan. Andr. in c. literæ. de dilat. Iaſ. in l. ſi certis annis, num. 4. C. de pactis, & alij multi, quos infra referam. Excipio Moder. Pariſien. in Commentariis ad conſuet. Pariſien. in tit. 1. §. 62. nu. 48. qui dixit, non eſſe iuris præſumptionem, ſed hominis, quæ iudicis arbitrio relinquitur. Qđ verum non eſſe, aliorum auctoritate, & ratione conſtat, cum lex ipſa ſic ſtatuerit, propterea iuris præſumptio appellari debet, iuxta ea, quę ſcripſi ſup. in lib. 1. q. 4. Eſt autem conſtitutio præſumptioque iſta, poſita & fundata ea ratione, quia plura concurrunt. Primum deuotio, & legalitas in ſoluendo integraliter virilem ſuam tributariæ functionis. Secundum, cõtinuatio per tres annos continuos, & tres ſolutiones diſtinctas. Tertium ſilentiũ exactorum per triennium illud continuum. Quartũ tres diſtinctæ trium cohærentium annorum publicæ apochæ, ab officialibus publicis confectæ, & datæ ſimpliciter ſine proteſtatione, aut reſeruatione præcedentiũ annor. Ita diligenter perpẽdit Moder. Pariſien. in d. §. 62. num. 45. qui tria alia commemorat, quæ tamen dixit a prædictis dependere. Et huius interpretis ſuppreſſo nomine idem ſcripſit Ant. Padilla Hiſp. in l. 1. num. 9. verſ. rationes. C. de fideicom. Et (vt ſummatim ſic dicam) il-
2 la eſt huius conſtitutionis præſumptioniſque ratio, † qđ veriſimile non ſit exactores tributorum alioqui diligentes, & auaros, præteritorum annorum ſolutionibus neglectis, & nulla adhibita proteſtatione, reſeruationeque, illorum trium poſtremorum recepturos fuiſſe. Et ſi in negligentis detrimentum lex ſtatuit, triennio mobi-
3 lia † vſucap. l. 1. ff. de vſucap. Non mirum etiam, ſi ſtatuit hoc in caſu, exactorem negligentem præſumi recepiſſe. Ita hanc ob cauſam videmus Pontifices ſtatuiſſe,
4 beneficii poſſeſſorem † pacificum triennalem, a poſſeſſione non mouendum, nec in ea moleſtia afficiendum eſſe: ſicuti explicat Gom. in regula cancellariæ de triennali poſſeſſore. q. 1.

Eſt & illud obſeruandum, conſtitutionem d. l. quicũque. requirere ſolutiones trium cohærentium, ſicque cõ-
5 tinuorum † annorum, & propterea non ſufficeret, ſi debitor ſoluiſſet per duos annos, & deinde vno anno interpoſito, ſoluiſſet pro ipſo quarto ſubſequenti. Non. n. eſſet ſolutio triennalis continuata ob annum mediũ impedientem continuationem. Ita ſentiunt omnes, quos infra referam. Et optime hæc interpretatio probatur multis illis rationibus ad rem prope conſideratis a Socino ſen. in conſil. 118. numer. 6. 7. & 8. lib. 4. Gomeſ. in §. rurſus, num. 32. inſtit. de actio. & in regula cancellariæ de annali poſſeſsore q. 73. & in regula de triennali. q. 16. & 20.

Extenditur primo hæc præſumptio, vt locum habeat non ſolum in tributario, ſicuti loquitur d. l. quicumque.
6 ſed etiã in emphyteuta, qui ſoluto canone † per tres cõtinuos annos præſumitur in præteritum ſoluiſse. Ita d. l. quicunque. extendunt Accurſ. Spec. Ioan. Andr. & alii multi congeſti ab Ant. Gabr. in libr. 1. concluſionum. in tit. de præſumptionib. concluſ. 11. num. 2. Et illis accedunt Paris Putheus in tract. de feud. reintegratione. cap. 61. incipit. ſequitur alia q. pag. 41. Soc. ſen. in conſ. 118. num. 3. lib. 4. Catelianus Cotta in memorabilib. in verbo, ſolutio facta, Bero. in conſ. 151. num. 3. lib. 1. Euerardus in centuria legali. in loco, ab extremis, num. 3. Modern. Pariſien. in d. §. 62. num. 43. Duenas in reg. 54. nu. 1. & Ant. Padilla in d. l. 1. num. 11. & 12. C. de fideicommiſs. Imò ſunt, qui affirmant, idem eſse in emphyteuta eccleſiæ, vt ei ſufficiat probare ſolutiones duorum annorum. Ita Hoſtien. in ſumma in tit. de locato. §. vlt. verſ. hoc autem notandum. Verum diſsentiunt Io. Andr. pręcitato in loco, & Iaſ in l. 2. n. 132. verſ. 2. limitauit. C. de iure emphy. Duenas in d. reg. 54. in fine. & contra Hoſt. eſse communem Doctor. opinionem teſtatur Padilla in d. l. 1. num. 9. C. de fideic.

Extenditur ſecundo, vt locum habeat hæc præſum-
7 ptio etiam in † cenſuario, & colono. Ita Bal. in c. literæ, in fin. de dilat. & alios congeſſit Gabr. in d. concluſ. 11. num. 4. Illis accedunt Gratus in conſ. 121. num. 4. lib. 2. qui teſtatur, communem eſse opin. Cotta in d. memorabili. in verbo ſolutio facta. Guliel. Benedict. in c. Rayn. in verbo, ſi abſque liberis moreretur. il 2. num. 188. de teſtam. Duenas in d. reg. 54. nu. 2. Theſaur. in deciſ. 114. num. 4. & Padill. in dict. l. 1. num. 12. Quo tamen ad colonum diſſentit Moder. Pariſien. in d. §. 16. num. 49. & ſi num. 44. in cenſuario communem ſequatur.

Extenditur tertiò, vt procedat hæc præſumptio ẽt in
8 ſolutione † collectarum. Nam ſi quis exhibet tres ſolutiones annales continuatas, præſumitur in præteritum ſoluiſse. Ita Bald. in d. c. literæ. in fin. Iaſ. in d. l. 2. nu. 132. C. de iure emphyt. Trigonius in ſing. 125. quos ſecutus eſt Gabr. in d. concluſ. 11. n. 5.
9 Extenditur quarto, vt procedat etiam in ſolutione † penſionis. Ita Gigas in tractat. de penſionibus. quæſtio. 81. & Gabr. in d. concluſ. 11. num. 6. His accedit Decius in conſ. 650. num. 15.

Extendi-

Digitized by Google

10 Extenditur quinto, vt locum etiam habeat in † oblationibus. Ita reſpondit Dec. in conſi. 650. colum. vltim. & ſequitur Gabriel. in d. concluſ. 31. numer. 7. ſic etiam ſolutione decimarum. Gabr. ibid. num. 12. poſt Boer. in quæſt. 236.

11 Extenditur ſexto, vt procedat, etiam ſi debitum † eſt iuratum, ſic reſpondit Grat. in conſi. 121. col. 2. lib. 2. & probauit Gabr. in d. concl. 11. nu. 8.

Extenditur ſeptimo, vt procedat etiam ſi ſolutio eſſet diſtributa per quinquennia, & conſtaret de ſolutio-
12 ne † trium poſtremoru m quinquenniorum. Ita Bald. in d. l. quicunque, num. 5. verſic. item quæro, quidam præſtabat. C. de apoch. public. libro 10. quem ſecutus eſt Gabriel. in d. concluſ. 11. numer. 9. Et motus eſt Bald. argumen. text. leg. 1. §. item quæſitum. C. de indictionibus. lib. 10.

Extenditur octauo, vt procedat etiam ſi ſolutio eſſet diſtributa per ſemeſtria. Nam probata ſolutione trium
13 † ſemeſtrium poſtremorũ, præſumitur ſolutum pro preterito tempore. Ita Bald. in d. l. quicumque. num. 9. verſic. item quæro, quid in eo. Alexand. in conſi. 107. colu. 2. verſic. & adhuc non obſtat. libr. 3. Iaſ. in l. diuortio. §. quod in anno. nume. 5. ff. ſoluto matrimon. & hos ſecutus eſt Gabriel. in d. concluſ. 11. num. 14. His accedunt Bald. in leg. ædem, numer. 6. verſic. quæro, quomodo accipitur triennium. C. locati. Gulielm. Benedict. in capit. Raynu. in verbo, ſi abſque liberis moreretur. il 2. num. 186. de teſtamen. Paris Puteus in tract. de feudorum reintegratione. cap. 197. incipit. & circa materiam, num. 19 pag. 11. & Padilla in d. l. 2. num. 13. C. de fideicomm. Et hæc extenſio comprobatur ex præcedenti, cum eadem ſit ratio. Quibus conſtat male reſpondiſſe Ale. ſibi contrarium in conſi. 106. nume. 3. lib. 3. qui contrarium ſcripſit, & in ſpecie a Padilla damnatur, etſi eum ſecutus ſit Mod. Pariſ. in comm. ad conſuetud. Pariſ. tit. 2. §. 62. nu. 51.

Extenditur nono, vt procedat etiamſi debitor ipſe
14 elapſo triennio, † ceſſauit in futurum ſoluere. Non enim ob id tollit, quin in præteritum ante, ſcilicet trium annorum ſolutionem, ſoluerit. ita Mod. Pariſ. in d. §. 62. nu. 42. quem ſecutus eſt Padilla in d. l. 1. nu. 14. C. de fideicomm. Idem ſcripſit Anto. Gabr. in d. concl. 11. numer. 10. etſi commemorauit Bal. aliter ſentientem, vt ſtatim dicemus. Eſt enim eadem ratio in ſolutionibus triennalibus, reſpectu præteriti temporis, quæ in ſolutionibus vltimi temporis. Nec recipienda eſt ratio diuerſitatis perpenſa a Crauet. in conſi. 313. col. 2. verſi. non obſtat quod, &c. quia conſiderari nõ poteſt maior difficultas probationis, ob temporis diuturnitatem. Nam ſupponamus, quod tribus elapſis annis ceſſet ſubſequenti anno ſoluere, non certe poteſt hic eſſe tanta temporis diuturnitas, vt difficilis ſit probatio ſolutionum nõ factarum ante triennium, quam ſi ſoluere perſeueraſſet. Et ſi hoc diligenter perpendamus, apparebit nil obeſſe duas alias diuerſitatis rationes conſideratas a Crauet. præcitato in loco. Et accedit, quod ſi eo triennio receptarum ſolutionum elapſo, creditor petijſſet præteritorum annorum ſolutiones, certe fuiſſet repulſus, præſumptione hac, ducta a triennali ſolutione. Idem ergo eſt dicendũ, quando poſt ipſam ſolutionem triennalem ceſſauit ſoluere, ne amittat ius iam ſibi quæſitum, aduerſus tẽpus preteritum ante ipſas ſolutiones. Et hęc quidem opinio
15 verior mihi videtur, etſi aliter ſcripſerat † Bal. in d. l. quicunque, num. 13. cuius verba hæc ſunt: Item quæro, an ex præterito pręſumatur in futurũ, vt ecce probo, quod iam ſunt decem anni, & tribus annis continuatis ſolui, an præſumatur reliquum ſoluiſſe. Reſpondeo, non. Immo receſſum eſt ab omni præſumptione, etiam pro præterito tempore. Et hoc eſt, quod hic dicit, cohærentium, &c. Hæc Bal. qui probauit interpretationem gloſſæ ibidem in verbo, ſibi, quæ exponit, cohærentium ſibi, id eſt, præſenti conuentioni. & ibid. Luc. de Pen. col. 2. quem in ſpecie manifeſtius declarando, ſecutus eſt Crauet. in conſ. 313. col. 1. in princ. qui in ſpecie reſpondit idem quod Bald. etſi eius auctoritatis non fuerit memor. Idem clare ſcripſit Guiel. Benedict. in ca. Raynut. in verb. ſi abſque liberis moreretur, il 2. num. 186. verſ. præterea dico. de teſtam. Et ſecundum hanc opinionẽ iudicaſſe ſacrum Conſilium Neapolitanũ, teſtatur eruditiſſimus Vinc. Franc. ſis in deciſ. 137. qui eiuſdem opinionis præter iam relatos commemorat Bart. Paridẽ Pute. Iaſ. & Cortam, quos tamen hoc ſcripſiſſe non facile exiſtimo. Et præcipuum eorum fundamentum eſt, (vt attigi) in illa interpretatione glo. & Luc. de Penna, dum exponunt, cohærentium ſibi, id eſt, præſenti conuentioni. Quæ ſane interpretatio recipienda nõ eſt, ſed rectius exponendum eſt, cohærentium ſibi, hoc eſt, inter ſe cõiunctorum, vt idem Lucas a Pen. ibid. col. 1. expoſuit. & hanc interpretationem probat l. quicunque, in fin. C. de omni agro deſert. libr. 11. ibi, ſibimet cohærentes. Eſt ergo hic ſenſus, quòd ſi conſtat per tres annos continuos debitorem tributi ſoluiſſe, de præteritorum annorum tributis nil amplius quæratur. Qua interpretatione intelligimus nil etiam obeſſe, quod conſiderat Crau. in d. conſ. 313. col. 1. verſ. ſed iſtud clarius, poſt gl. in d. l. quicunque, in verb. annorum, quæ exponit. id eſt proximorum. Nam erronea hæc interpretatio fluxit a prima iã confutata.

Non etiam obſtat illa conſideratio Crau. in d. conſil. 313. col. 3. verſ. ſecundo principaliter. & verſ. 3. tex. dum dixit, in d. l. quicunque. non admitti extenſionem, cum
16 ſit diſpoſitio † exorbitans, & tacita, ſeu præſumptiua, quæ extenſionem non admittunt. Nam reſpondetur, hanc non eſſe extenſionem, ſed caſum ipſummet comprehenſum, & diſpoſitum a conſtitutione illa.

Non etiam repugnat argumentatio eiuſdem Crauet. in d. conſ. 313. col. 3. ver. 4. tex. dũ dixit, quòd ſicuti ex ſolutione trium annorum continuorum arguitur ſolutio annorum antea præteritorum, ita etiam ex ceſſatione ſubſequentium arguitur antea non ſolutum. Vna enim præſumptio aliam tollit, l. Diuus, ff. de in integrum reſti. Reſpondetur, quòd elapſis tribus annis factarum ſolutionum, iam orta eſt præſumptio, & quæſitum ius debitori in detrimentum creditoris negligentis, quæ ſane negligentia non emendatur per ceſſationem poſtea factã ab ipſo debitore.

Non etiam ad rem facit alia conſideratio eiuſdem Crau. in d. conſ. 313. nu. 4. verſ. quinto difformitas, dum conſiderauit difformitatem hanc ſolutionum modo factarum, modo non factarum, quia reſpondetur, nullam adeſſe difformitatem in tribus factis ſolutionibus triũ continuorum annorum, quibus elapſis iam firmata, & ſtabilita eſt iuris diſpoſitio, & præſumptio, ſicuti ſi tot actus conformes facti eſsent ad cauſandam conſuetudinem, non conſiderarentur alii actus difformes ſubſecuti poſt conſuetudinem illam ſtabilitam, & firmatam. Non hic commemoro alias Crau. argumentationes, tũ quia ad rem noſtram nõ pertinent, tum ẽt quia ex iam conſideratis diluũtur, vt duæ illæ poſteriores, ibi in col. vlt. conſideratæ.

Extenditur decimo, vt locum etiam habeat hæc præ-
17 ſumptio, quando debitor iam ſemel ſententia † abſolutus a debitis præteritorum annorum, ob ſolutionem trium ipſorum annorum continuorum, ceſsauit deinde ſoluere. Nam hoc in caſu etſi ceſsauit, nihilominus manet ſententia, & abſolutio facta, quæ in dubium reuocari non debet, ex quo finita res eſt. arg. l. ſi ille, C. de decurio. & confert lex qui ob rem, ff. de conditio. indeb. ita in ſpecie affirmarunt, Bald. in dic. l. quicunque, num. 14. C. de apoch. publ. lib. 10. Paris Put. de feud. reintegr.

Digitized by Google

integr.cap.197.incip.& circa materiam, num.25.pag.
111.& Guliel.Bened.in d.c.Rayn.in verb.ſi abſque libe
ris moreretur,il 2.num.186.verſ.præterea dico,de teſt.
Et hæc quidem extenſio probabilem non habet dubita
tionem,ſi præcedentem,quam dixi ueram,admittimus.
Extenditur vndecimo, vt hæc præſumptio locum etiam
habeat, quando in libro creditoris, vtputa exactoris tri
butorum, cenſuum,canonis,emphyteuſis,& ſimiliũ,ap
18 parēt ſcriptæ † tres trium continuorum annorum ſolu-
tiones, & tamen non legitur aliquid ſcriptum de ante-
rioris temporis ſolutionibus. Nam adhuc præſumitur
ſolutum,& omiſſum negligētia creditoris ſcriptum. ita
docuit Bal.in d.l.quicunque,nu.11.verſ.item quæro,ex
actor.C.de apoch.publ.lib.10.quem ſecuti ſunt Anton.
Gab.in d.lib.1.concl.in tit.de præſum.concl.11.n.11.&
Paris Pute.de feud.redintegrat.in c.& circa materiam.
pag.111.num.9.
19 Cæterum ab hac opinione diſſentit † Crau. in d.cōſ.
313.col.4.verſ.9 dicta lex.qui motus eſt ſimili traditio
ne Caſtr.in conſil.81.in cauſa,quæ vertitur,col.3.lib.2.
cum reſpondit,ſolemnitatem extrinſecam,quæ alioqui
temporis diuturnitate præſumitur,non præſumi, quan
do exhibetur inſtrumentum,in quo apparet non obſer
uata. Quam traditionem multis cōprobaui ſup.in præ-
ſump.132. vbi egimus de ſolemnitate intrinſeca,& ex-
trinſeca præſumenda.
Crediderim has opiniones conciliari poſſe diſtinguē
20 do,†quòd aut creditor conſueuit ipſe ſolus ſcribere ſuo
in libro ſolutiones quas recipit, & debitori dare apo-
cham receptarum ſolutionum. Hoc caſu procedit opi-
nio Bald. Nam fieri poteſt, quòd exactor, ſiue creditor
omiſerit ſuo in libro ſcribere,& propterea illius ſui libri
exhibitio nil operatur. Aut creditor,ſeu exactor cōſue-
uit etiam ſcribere in libro debitorum ſolutiones ipſas:
& ipſi debitores exhibent ſuos libros,in quibus non ap
parent ſolutiones anterioris temporis. Et hoc in caſu
poteſt defendi opinio Crau.qui proprie hoc in caſu lo-
quitur. Non enim præſumitur,ꝙ ſi debitor ſoluiſſet,non
curaſſet ipſas ſolutiones ſuo in libro ſcribi, ſicuti cura-
uit ſcribi alias:cum nemo præſumatur iactare ſuum. Et
de vſu debitorum habendi ſimilem librum, tradit Pute.
præcitato in loco. Et cum Crauet.idem ſenſit Francus in
d.deciſ.157.num.2.
Extenditur duodecimo,vt locū etiam habeat,non ſo
lum quando re ipſa hic debitor ſoluit illis tribus annis
21 vltimis,ſed etiam quando ſe †obligaſſet ad ſoluendum.
Ita Dec.in conſ.650.nu.15. & Padilla in d.l.1.num.14.
verſ.6.ampliabis.C.de fideic. Ea ratione motus eſt Dec.
22 quia ad euitandam pœnam †caducitatis,obligatio vim
habet ſolutionis, ex ſententia Spec.Cyni, Bald.& alio-
rum,quos Dec.ipſe commemorat. Verum hac de tradi-
tione dubito ob id, quod reſpondit Crau.in dict.conſil.
313.num.5.verſ.7. dicta lex.cum dixit,d.l.quicunque.
loqui conditionaliter,ſi probauerit ſolutiones,quæ con
ditio debet impleri in forma ſpecifica. Non ergo in ſola
obligatione verificabitur.
Extenditur decimotertio, vt locum habeat hæc præ-
ſumptio, etiamſi lex, vel ſtatutum ad probandam ſolu-
23 tionem requirit † probationem inſtrumentalem. Nam
adhuc ſufficit probare ſolutionē poſtremorum annor.
ita in ſpecie Padilla in d.l.1.num.10.C.de fideicommiſ.
ex ſententia Iaſ.in l.1.num.10. C.de teſtam.milit. & in
l.ſciendum,num.75. ff.de verb.oblig.& in ſpecie magis
ſic docuit Bald.in d.l.quicunque, num.1.C.de apoch.
publ.lib.10.& illum ſecutus eſt Guliel.Bened.in d.verb.
ſi abſque liberis moreretur, il 2.num.186.Et conferunt
quæ dicemus infr.in præſump.141.in fi.
Declaratur primo hæc præſumptio, vt locum habeat,
24 quando dictę ſolutiones factæ fuerunt diuerſis † tempo
ribus,ſecus vero,ſi in vnico contextu.Nā tunc non præ-
ſumitur,ꝙ ſoluerit præterito tempore.ita Bal.in d.l.qui
cunque.q.1.num.3.C.de apoch.publ.lib.10.& in l.2.ver
ſic.pone quòd quis. C.de dot.promiſs.Alex.in addit.ad
Bart. in d.l.quicunque. & ibid.Luc. de Pen.col.1.Paris
Put.de feudorum reintegrat. c.61.incipit. ſequitur alia
q.num.10.Iaſ.in l.2.num.133. C.de iure emphy.Lancel
lo.Dec.in l.Iauolenus.ff.de annuis leg. Cremen.in ſing.
79.tu ſcis, in fin.Capella Tholoſan. q.235.Trigonius in
ſing.125.Chaſſan.& Balbus in tract.de præſcript.in 3.
par.principali,col.11.verſ.5.limita.quos ſecutus eſt Ga
briel.in d.concluſ.11.num.13.Et his accedunt Iaſ.in l.ſi
certis annis,num.4.verſ.4.notabiliter.C.de pactis.& in
l.2.num.136.C.de iure emph.& in l.1.num.33.ff.de off.
eius.Iacobinus in l.non eſt neceſſe,num.3. ff.de proba.
Gulielmus Benedict.in c.Raynutius,in verbo,ſi abſque
liberis moreretur, il 2.num.182.de teſtam. Catelianus
Cotta in memorabilibus,in verbo,ſolutio facta.Moder.
Pariſien. in commentariis ad conſuet. Pariſien.in tit.2.
§.62.num.52. & Padilla in d.l.1.num.24. verſic. limita-
bis tu. C.de fideicommiſſ. Et hanc quidem ſententiam
comprobat l.ſi triennio. ff.de ſtatu lib.de quo diximus
ſupra in præſumpt.131. dum explicauimus l.cum de in
rem verſo.ff.de vſuris.Confert & ſimile traditum a glo.
in l.4.ff.de pignorat.actio. dicente,quòd cum pro ven-
25 ditione pignoris requiratur † trina monitio, non eſſe ſa
tis, ſi creditor ter interpellet debitorem, dicens, ſolue,
ſolue,ſolue. Hæc enim vnica cenſetur interpellatio. Et
gloſſam illam ſecuti ſunt Bar.& reliqui ibi, & plures cō-
memorat Tiraq.in l.ſi vnquam,in verbo,reuertatur, n.
42.C.de reuocan.donatio.
Volunt autem aliqui, vt non procedat hæc præſum-
ptio, quādo debitor ſoluit p nouem annos hoc modo,
vno anno ſoluit pro tribus annis.ita Bald.in d.l.quicun
que,num.4.Non enim hæc eſt præſtatio formis, quam
debitor iſte annuus præſtare tenetur. Et quia hic duo
præſumerentur, pręſtationis formitas,& ipſa pręſtatio,
& tamen duæ pręſumptiones principaliter non poſſunt
cōcurrere,l.1. C.de dotis promiſſ.& ſcripſi ſupra in lib.
1.q.53. Et hanc declarationē tacito Baldi nomine pro-
bauit etiam Gulielmus Benedictus in c.Raynutius, in
verbo, ſi abſque liberis moreretur,il 2.num.183.verſic.
plus dico,de teſtam.Cæterum a prædictis diſſentit Mo-
der.Pariſien.in d.§.62.num.52. cuius opinio verior mi-
hi videtur.cum vere præſtatio ſit formis, continua, ter-
geminata,tres apochæ,& creditoris ſilentium plus quā
triennale.
Declaratur ſecundò, vt locum habeat hæc præſum-
26 ptio in debito annuo † reali:ſecus vero in debito perſo-
nali, vtputa, ſi promiſiſti mihi decem ſingulis annis,vel
ſi te grauaui præſtare centum quotannis. Nam tunc ſo-
lutio trium poſteriorum annorum,præſumptionem nō
facit,quòd pro annis præteritis ſoluerint.ita Bald.in d.
l.quicunque, verſ.item promiſiſti mihi.C.de apoch.pu-
blic.lib.10. Cremen.in ſing.80.incip.item quæro,& Ga
br.in d.concluſ.11.in fine. & his accedunt Guliel. Bened.
præcitato in loco, num.188.verſ.non tamen.& Catelia.
Cotta in memorabilib.in verb.ſolutio facta. Verũ a præ-
dictis diſſentiunt Modern.Pariſ.in dict.§.62.num.51.&
Ant.Padilla in d.l.1.nu.16.C.de fideicom.quos ſequor:
27 cum vere differentiæ ratio inter † debitum reale, & per
ſonale conſiderari non poſſit. Nam rationes illæ, quas
in ſpecie d.l.quicunque. commemoraui ſupra, conue-
niunt & huic annuo debito perſonali.
Declaratur tertio, vt locum habeat hæc pręſumptio,
quando ſolutiones illæ trium poſtremorum annorum
28 probantur apochis † ipſis,ſecus vero ſi teſtibus. Nam
tunc ceſſat præſumptio hæc iuris,ex dict.l.quicunque.
C.de apochis public.lib.10.tametſi aliquā præſumptio-
nem, & hoc faciat.ita tradunt Modern.Pariſ.in cōmen.
ad conſuetud.Pariſ.in tit.2.§.62.num.39. & Padilla in
d.l.1.

Digitized by Google

d.l.1.num.17.C.de fideicommiſſ.
29 Declaratur quarto, vt locum non habeat, quando †
creditor probaret contrarium. Eſt enim certum, admit
ti, ad probandum contra hanc præſumptionem, ſicuti
ſcripſerunt Bald. in l.quicunque, nu.1.verſi. item oppo
no. & in fi. & reliqui oẽs, vel contrarijs apochis proba-
ret pro præteritis annis non fuiſſe ſolutum. ita glo. Bar
tol. & alij in d.l.quicunque. quo loci Ioan. a Platea nu.
3.verſic.contra tamen. docuit, probari etiam poſſe teſti
bus quod difficile, ac forte impoſſibile ſit, probare ne
gatiuam tam amplam, niſi intelligamus, vt ſenſit glo. in
d.l.quicunque. & ſequitur ibid. Bald.num.9. teſtib. pro
bari poſſe, quòd tempore ſolutionum trium annorum
creditor proteſtatus ſit ſe creditorem adhuc præterito
rum. Idem eſt, quando probaretur, debitorem fuiſse cõ
feſsum, quòd pro uno anno ante ſolutionem trienna-
lem non ſoluit. Nam tunc tollitur hæc præſumptio. ita
Bald. in d.l.quicunque.nu.10.verſi.item quæro, Titius.
quem ſecutus eſt Gulielm. Bened. in d.c. Raynutius, in
verb. ſi abſque liberis moreretur, il 2.n.186.ver.niſi de-
bitor, de teſt.
Declaratur quinto non habere locum, quando credi
tor recipiendo illas trium annorum ſolutiones, prote-
30 ſtatus fuiſset, ſaluum † ius eſse velle pro præteritis annis.
ita glo. in d.l.quicunque. & ibidem Luc. de Pen. col.2.
& Crauet. in d.conſi.313.col.3. verſi.8. illa lex. qui mul-
to fortius dixit procedere, quando creditor ipſe omni-
no recuſauit recipere.
Declaratur ſexto, vt locum non habeat hæc præſum
31 ptio, quando debitor non † ſoluit, ſed depoſitum fecit,
ita in ſpecie reſpondit Crauet. in d.conſi.313.colum.3.
uerſic.6.conſidero. Nam (inquit ille) ſolutio fit volenti,
& recipienti creditori, qui recipiendo dicitur conſenti
re. Depoſitum vero fit contra voluntatem credito-
ris, qui ob id non conſentit, atque ſibi non affert detri-
mentum.
Declaratur ſeptimo hæc præſumptio, ut locum non
32 habeat † contra tertium. Exempli gratia, dominus dire-
cti vendidit ius ſuum directum Caio, cui emphyteuta
poſtea ſoluit per tres annos debitum canonem. Hæc
trium annorum ſolutio facta Caio, non facit præſum-
ptionem contra ipſum dominum directi uenditorem,
quominus poſſit petere præteritorum annorum cano-
nem, ita in ſpecie declarat, & recte Catelian. Cotta in
memorabil. in uerb. ſolutio facta, in fi. Eſt manifeſta rõ,
quia nullas ipſe recepit ſolutiones, quibus conſentire,
& præterito credito quodammodo renunciare dicatur.
Et confert quod ſupr. in præſump.131.explicando l. cũ
de in rem verſo. ff. de vſur. diximus, præſumptionem il-
lam tertio non nocere. Ex hac declaratione inferri po-
teſt, quod ſi exactores tributorum, cẽſuum, canonum,
& ſimilium, conſueuiſsent mutari, ita quod probabilis
eſset ignorãtia facti anteceſsoris, & unus reciperet per
tres annos tributum, & cenſum, cum ignoraret quid in
præteritum actum eſset, præſumptio hæc ceſsaret, cum
exactoris negligentia, & conſenſus conſiderari hic non
poſſit.

Debitori an, & quando præſumatur remiſſum debitum a creditore, qui ei tradidit ſui crediti inſtrumentum.

SVMMARIVM.

1 *Inſtrumentum debiti reddens creditor, præſumitur creditum remiſiſſe.*
2 *Inſtrumentum tradens, rem tradere videtur.*
3 *Chirographi appellatione non ſolum tabulas, ſed etiam ius quod illis probatur, contineri.*
4 *Inſtrumenti redditione, debitum præſumi ſolutum.*
Quæ præſumptio locum habet, ſi redditum inſtrumentum ſit illi ſub cuius generali poteſtate eſt debitor, n.5.
Aut etiam duo in eodem inſtrumento ſint obligati, n.6.
Et quando a tertius creditum cenſeatur donatum, n.7.
Item quoque ſi de vno debito plura extarent inſtrumenta. nu. 8.
Aut illius originale remaneret penes Notarium, n.10.
9 *Inſtrumentum dicitur vnicum, etſi de eo confectæ ſint plures ſcripturæ.*
11 *Theſaurarius Principis, apud quem creditorũ chirographa reperiuntur, præſumitur ijs ſoluiſſe.*
12 *Pignus & hypotheca præſumitur remiſſa, reddito debiti, ſeu obligationis inſtrumento.*
13 *Debiti inſtrumentum ſibi traditum, reddens creditori debitor, cũ in priſtinam obligationem, quando præſumatur repoſuiſſe.*
14 *Inſtrumenti redditio facta a creditore principali, præſumit liberationem, ſecus ſi ab eius procuratore, vel actore.*
15 *Mandatum etiam generale cum libera, non comprehendit facultatem remittendi ius ipſius principalis.*
16 *Inſtrumento renuncians creditor, idque tradens debitori, nõ creditum remiſiſſe, ſed potius probationi ipſius inſtrumenti præſumitur renunciaſſe.*
Idem ſi prius exegiſſet debitum, deinde traderet inſtrumentum, num.18.
17 *Doctoris dictum ſecundum legem quam allegat, intelligendum.*
19 *Inſtrumentum debitori reddens creditor, non præſumitur debitum remiſiſſe, quando alia coniectura, quam remiſſionis aut ſolutionis ſumi poteſt.*
Idem ſi inſtrumentum ius non in re, ſed ad rem contineret. num.20.
21 *Inſtrumentum debiti ſibi a creditore, vel eius nomine ab alio traditum, probare debet debitor, alias ſine illius conſenſu habuiſſe præſumitur, maxime perſona domeſtica, ſi præſertim illud ſe amiſiſſe creditor probet, n.22.*
23 *Inſtrumentum debiti modico tempore penes debitorem exiſtẽs, contra quem creditor agere capit, non præſumitur ei a creditore traditum, vt a debito liberaretur.*
24 *Pignore reſtituto, non cenſetur remiſſum ipſum debitum, ſecus reſtituto chirographo debiti, & ratio differentiæ, num.25.*
26 *Obligationis vis conſiſtit in chirographo debiti, non ſic in pignore.*
27 *Scriptura obligationem pignoris non perficit, ſed probationem tantum facit.*

PRAESVMPT. CXL.

CVM debitor creditori reddidit ſui crediti inſtru-
1 mentum, † coniecturam facimus, creditorem re-
miſiſſe creditum, atque ita debitorem liberaſſe, l.2.§.1.
ff. de pact. cuius verba hæc ſunt. Et ideo ſi debitori meo
reddiderim cautionem, videtur inter nos conueniſſe,
ne peterem, profuturamque ei conuentionis exceptio-
nem placuit.
Sic pariter Vlpianus in l.3. ff. de libe. legat. reſpondit
liberationem debitori præſumi a teſtatore relictam, cũ
ei legauit chirographum, in quo debitum erat ſcriptũ,
vt etiam dicemus infra lib.4. præſump.164.num.25. eã-
dem ſententiam probat tex. l. creditricem. C. de remiſſ.
pigno. cuius verba hæc ſunt. Creditricem patrui tui ſub
obligatione fundi, qui per chirographum nexus pigno
ri fuerat, iubentem eandem cautionem reddi pignoris
etiam ius remiſiſſe videri manifeſtum eſt. Hactenus Im-
perator Alex. qui dum dixit etiam ius pignoris, ſignifi-
care debitum principale omnino remiſſum præſumi.
Confert quod is, qui aduerſario reddit inſtrumenta, &
acta litis, dicitur ipſi liti renuntiare. l. poſt quã liti. C. de
pactis. Ita quoque procurator, qui domino reſtituit
acta, & inſtrumenta litis, & cauſæ, dicitur renunciare
mandato & procuræ. l. negotiorum. §. vlt. & l. tutor. ff. de
appellat. & tradunt Ang. in l. ita autem. §. vlt. ff. de tute-
lis, &

Digitized by Google

lis, & Alc.in reg.1.præſum.33. Accedit ſimile ex text.c. eccleſia, il 2.in nu.vt lit.penden. Et prædictis in locis an annotarunt Doctores. Huius coniecturæ, & præſumptio nis rationem eſſe exiſtimauit Bald.in l.vnica.§.ille ẽt,
2 num.4. C.de latin.lib.tollen.quia qui tradit † inſtrumẽ tum, rem tradere videtur, l.1. C.de don. Rei autem traditio hic nil aliud eſt, quam ipſa liberatio, l.ſi mulier. ff.de condit.ob cãm, l.ſi ſponſalibus.§.1.de iure dot.& l.ſub prætextu.C.de tranſactio. Creditor itaq. tradendo debitori ſui crediti inſtrumentum, cenſetur liberationẽ tradidiſſe. Aliam rationem conſiderauit Fortunius Garzia Hiſpanus in d.l.2.§.1.num.2.ff.de pactis, quod cum in inſtrumento, vel chirographo conſiſtat tota cautio, id eſt, ius ipſius creditoris, cum ſine eo de proprio credito conſtare non poſſet, l.qui chirographum, de leg.
3 3.vbi appellatione † chirographi, non ſolum tabulæ ipſæ, quib. probatur, ſed ẽt ius, qđ illis proba ur, continetur. Et iõ legatis tabulis, ẽt ius totũ legatur, vt ibi hſ.& in l.ſeruum.§.pen.& l.huiuſmodi.§.ſi ita, de leg.1. Creditor ergo qui debitori reſtituit inſtrumentum, ſicque cautionẽ, ſignificare dicitur, ſe eo iure amplius vti nolle. Et ratio hæc ſatis manifeſte, ſecundum Garziam, colligitur ex l.vlt.ff.de his quæ in teſtam.deleg.vbi etiam ſi cancellatio fiat in tabulis, non præſumitur teſtatorẽ vel ſe deſtruere teſtamentum, ſi tabulæ aliæ eiuſdem tenoris exiſtunt. Et hæc quidem ratio perpenſa fuit, & ab Accurſio, vt dicemus infra in vlt.declarat.& vere probabilior mihi videtur illa Ruini in conſ.44.nu.3. lib.1.cum
4 dixit, ex redditione † inſtrumenti præſumi debitum ſolutum, quia creditor tenetur reddere inſtrumentum debitori, recepta ab eo ſolutione, l.diſſoluræ. C.de condic. ex l.Cæterum, vt huic præſumptioni locus ſit, conſtare debet, ipſummet creditorem tradidiſſe debitori inſtrumentum hoc, ſicuti ſuo loco infra exponemus.

Extenditur primo, hæc præſumptio, vt locum etiam
5 habeat, quando hoc crediti inſtrumentum † redditum fuit illi, ſub cuius generali poteſtate eſt ipſe debitor, exempli gratia, ſi inſtrumentum debiti eccleſiæ reddatur Summo Pontifici, qui ſuper omnes eccleſias omnẽ habet poteſtatem. Nam & tunc præſumitur remiſſum debitum. Ita Innoc. in c.cum pridem, de pactis.& Ang. in d.l.2.vbi Iaſ.num.3.ff.eod.

Extenditur ſecundo, vt locum habeat hæc præſum-
6 ptio quando eodem in inſtrumento † duo eſſent ipſi creditori obligati, puta, tu & alius. Nam reddendo tibi inſtrumentũ, præſumitur creditorẽ te liberaſſe, ac ẽt coniectura ſumitur tibi donaſſe actionẽ cõtra aliũ debitorẽ. ita in d.l.2.§.1.ſcriptũ reliquerunt Guliel.Cun. Bar. Alber. Ang.& Fulgoſ.quos ibid.ſecutus eſt etiam Fortun. Garzia num.4. Verum iura & rationes, quibus in hanc adducti ſunt opinionem, non ſatis ſuffragantur. Nã tex. l.ſi is qui duos, in ſi.ff.de liber.leg.nil ad rem confert, ſicuti etiam aduertit Iaſ.in d.l.2.num.4.ff.de pact.cum loquatur de liberatione duob. ſocijs debitoribus expreſſim legata. Nil etiam vrget l.1.C.de donat.quia etſi ſub nomine inſtrumenti continetur ius comprehenſum in inſtrumento, non tamen probat, quòd creditor donare ei voluerit etiam alterius debitoris ius, cum noſtro in caſu iuris ſatis verificetur in remiſſione ipſius debitoris, cui traditum eſt inſtrumentum. In caſu vero d.l.1.inutilis prorſus fuiſſet traditio inſtrumenti, niſi ea mancipia cenſerẽtur donata. ita quoq. diluitur conſideratio Garziæ in d.l.2.§.1. num.4.cũ ſufficiat, ſi quo ad ipſummet debitorem, cui redditum fuit inſtrumẽtũ, dicatur creditor declaraſſe, ſe eo iure vti amplius nolle, & propterea remittere. Quocirca à prædicta Gulielm. Bar.& ſequacium opinione diſſenſerunt Ale.in d.l.2.ff.de pact. & ibid. Iaſ.num.4.ea ratione moti, quòd vbi alia præſumptio quam donationis ſumi poteſt, illa ſumẽda eſt, l.ſi cum aurum.ff.de ſol.& ſcripſi in lib.2.de arbitr.iud. caſ.88.col.1. Cum ergo noſtro in caſu ſumi poſſit coniectura liberationis ipſius debitoris, cui traditum fuit inſtrumentum, ſufficit quòd illa traditio afferat hanc vtilitatem. Diſtingui poteſt, conciliando opiniones ex ſententia Abb.in c.eccleſia, il 2.num.14.vt lit.penden. & Caccialup.in tract.de pact.q.8.cum dixerunt, eſſe cõfugiendum ad coniecturas. Aut enim (inquit Abb.) is, cui traditum eſt inſtrumentum, non eſt aptus ad procurandũ, & in iudicijs agendũ, vt ſi eſt mulier, vel puer, & ipſe creditor ſolitus, & aptus iudicia pertractare, vel ſi creditor eſt diues, ille vero debitor pauper. Hoc caſu procedit opinio Gulielmi, & ſequacium, vt ſcilicet præ-
7 ſumatur † etiam donatum creditum alterius debitoris. Aut creditor tradidit inſtrumentum illi, qui conſueuit iudicia tractare, & lites peragere. Vel ſi creditor eſt pauper, ille vero diues. Et hoc caſu procedit opinio Alex.& Iaſ.quòd ſcilicet præſumatur traditum inſtrumentum, vt is exigat ab altero debitore, & creditori deinde reſtituat exactum.

Extenditur tertiò, vt procedat etiam, quando de eo-
8 dem debito † extarent plura inſtrumenta, & creditor vnum ſolum reddidiſſet debitori. Ita Bar.in d.l.2.in ſi. ff.de pact.& ibid. Alex.& Iaſ.nu.5.qui eiuſdem opinionis recenſet Salic.in l.ſi poſſeſſione. C.de probat. Idem ſcripſerunt Butr.& Abb.in d.c.eccleſia, il 2. num.16.vt lit.pend.& vere idẽ ſenſit Fortuni.Garzia in d.l.2.§.1.n. 6.C.de pact. Ruin.in conſ.75 num.1.in ſin.lib.4. Ea eſt
9 ratio, quia † inſtrumentum dicitur eſſe vnicum, etſi de eo confectæ fuerint plures ſcripturæ & exempla, iuxta l.vnum teſtamentum.ff.de teſtam.

Extenditur quartò, vt procedat etiam, quando ipſius
10 inſtrumenti originale † remaneret apud Notarium. Nã adhuc debitori cenſetur remiſſum debitum: atque ita præſumitur liberatus. Ita Iaſ.in d.l.2.num.6.ff.de pactis. poſt Bar.in l.vlt.ff.de his quæ in teſtam.delen.& Bal.in l.noſtram. C.de teſtam. Et ratio eſt manifeſta, quia originale ſemper remanere debet apud Notarium, & ob id debitori tradi illud non potuit, vt ſcripſi in lib.2.de arbit.iud.caſ.187. num.4. Et propterea Iuriſconſ.in d. l.2.& Dd.ibi, non loquuntur de traditione inſtrumenti originalis, ſed de ipſo ſolo authentico.

Extenditur quinto, vt locum habeat etiam in theſau
11 rario † Principis, vel fiſci, apud quem ſi reperiuntur creditorum chirographa, quę bulletas appellãt, pręſumitur ei ſoluiſſe, atque ita ab illis liberatus. Ita reſpondit Comenſ.in conſ.178. heſaurarius, in 2.dub.

Extenditur ſextò, vt procedat etiã quoad remiſſionẽ
12 pignoris.& hypothecæ, quæ remiſſa † etiam pſumitur. l.creditricem. C.de remiſſ.pign. Remiſſo enim principali, cenſetur remiſſum acceſſorium, ſicuti dicimus, ꝙ liberato debitore principali, cenſetur etiam liberatus fideiuſſor, l.vlt.in ſi.ff.de iure iur.& reſponderunt Imol. in d.l.2.num.5.& Soc.ſen.in conſ.273.col.1.lib.2.& dicemus in præſump.247.& in ſpecie hanc extenſionem probarunt Rayn.& Alb.in l.3.ff.de pact.etſi Iaſ.ibid.n. 13.poſt Bar.in l.1.de liber.lega.diſſentit.

Extenditur ſeptimò, vt habeat locum etiam hæc præ
13 ſumptio, econtra, † quando ipſe debitor, cui a creditore traditum fuerat crediti inſtrumentum, illud retrotradidit eidem creditori. Nam tunc præſumetur debitorem ſe repoſuiſſe in priſtina obligatione, quando talis eſt, quæ pacto poſſit reſuſcitari, iuxta l.ſi vnus.§.pactus ne peteret.ff.de pactis. Ita Bar.in d.l.2.num.6.ff.de pact.& ibid. Ang.Comenſ.Alex.& Iaſ.num.7.& Soc.in tract. fall.in d.lit.l.reg.9.ver.fallit quarto.& hæc quidem pręſumpta obligatio, in qua debitor denuo ſe repoſuit, fundata eſt in quadã remuneratione, iuxta l.ſi vero nõ remunerandi.§.idem Papinianus.ff.mand. Diſſentiunt tamen ab hac opinione Bald.in l.vnica. §.ille. C.de latin.lib.toll.& Abb.in d.c.eccleſia, col.vlt.vt lit.pend. &

Garzia

Digitized by Google

Garzia in d.§.1.num.5.

Hanc autem extenſionem intelligit Soc.in d.4.fallen. quòd debitor ſic retrotradendo creditori inſtrumentum, nõ præſumatur ab eo prius liberatus, ſed quòd potius creditor ei tradiderit inſtrumentum, vt poſſet ſe informare, & cognoſcere ſe debitorem eſſe.

Declaratur primo hæc præſumptio, vt locũ habeat, quando inſtrumenti redditio facta fuit ab ipſo credito
14 tore † principali: ſecus ſi ab eius procuratore, vel actore. Nam tunc non cenſetur remiſſum debitum, atque ita liberatus debitor, ita Bald.in dict.l.2.numer.2. verſicul.& ſi tu quæris, de pactis. & ibidem Aemil.Ferret. numer.19.

15 Eſt ratio, quia in † mandato etiam generali cum libera, non continetur facultas remittendi ius ipſius principalis, l.contra iuris.§.vlt.vbi Doctores.ff. de pact. Nec repugnat conſideratio Iaſ.in d.l.2.num.8.cum dixit, debitorem poſſe allegare ſolutionem, & eam probare oſtẽdendo inſtrumentum, quod eſt apud ſe, vt dicitur in d.l.2.§.1.ff.de pact. Nam reſpondetur, quod ubi creditor probabit inſtrumentum fuiſſe traditum debitori a procuratore, ceſſabit præſumptio, quod ipſe debitor ſoluerit ipſi creditori, atque ita quòd liberauerit. Exiſtimo ſic diſtingui poſſe, quod aut procurator ille fuit ſolummodo conſtitutus ad agendum, & tũc procedit opinio Barto. Nam tunc inſtrumentum ab eo traditum debitori, præſumitur ea ratione datum, ut ſe informaret, & cognoſceret obligationem, qua tenebatur ergo creditorem. Aut vero fuit conſtitutus procurator ad exigendum, & hoc caſu præſumitur, quod traditio inſtrumenti fuerit ob id facta, quia debitor ei numerauit, quod debebat.

Declaratur ſecundo, ut locum non habeat hæc præ-
16 ſumptio, quando ipſe creditor † renunciaſſet ipſi inſtrumento, illudque deinde debitori tradidiſſet. Nam tũc creditor non præſumitur remiſiſſe creditum, ſed potius renunciaſſe probationi ipſius inſtrumenti. ita Bal.in d.l.2.nu.1.verſic.quæro, quid ſi.ff.de pactis, motus tex.l.3.C.de fide inſtrum.

Nec repugnat conſideratio Iaſ.in d.l.2.num.9.cũ dixit, quod ſi tradendo inſtrumentum præſumitur remiſſum debitum, multo magis, quando ipſi inſtrumento fuit renunciatum, arg.l.poſtquam liti.C.de pact. & ſcribit Iaſon ita ſenſiſſe Laud.in d.l.2.& Bal.in l.unica.§.ille etiam.nu.4.C.de latin.lib.tollen. Nam reſpondetur, Bal.in d.l.2.loqui de remiſſione uſus inſtrumenti, dum
17 allegat d.l.3.C.de fid.inſtr. Et dictum Doctoris † debet intelligi ſecundum legem quam allegat. Bar.in l.nõ ſolum.§.liberationis, nu.10.ff.de lib.legat. Nec repugnat traditio eiuſdem Bal.in d.§.ille etiam, nu.4.uer.denuo quæro. quia Bal. loquitur de remiſſione ipſius iuris, nõ de vſu inſtrumenti.

Declaratur tertio, ut locum non habeat, quando cre
18 ditor prius † exegiſſet illud quod in inſtrumento continetur. Nam tunc poſtea tradendo inſtrumentum, nõ intelligeretur remittere debitum, ſeu illud donare. ita Iaſon in d.l.2.num.10.ff.de pact. poſt But.in d.c.eccleſia, il 2.ut lit.pe. Ea ratione moti ſunt, quia remiſſio præſupponit debitum extare, l.remitti.ff.de iureiur.& l.decem.ff.de uerb.oblig. Cum ergo creditum fuiſſet iam extinctum, remitti nõ potuit. Exiſtimo aliam eſſe rationem, cum enim debitum eſt ſolutum, creditor tenetur reddere inſtrumentum debiti ipſi debitori.leg. diſſolutæ. C. de condi. ex lege, & dixi ſupra, ob id ſi creditor recepto credito, tradidit inſtrumentum ipſi debitori, id feciſſe dicitur ad comprobandum ſibi ſatisfactum, atque ita dicitur uoluiſſe exequi id, ad quod de iure tenebatur.

Declaratur quarto, ut locum non habeat hæc præſũ
19 ptio, quando alia coniectura † ſumi poteſt, quam remiſſionis, & ſolutionis debiti, exempli gratia, ſi cum litigares cum aliquo de venditione a me tibi facta, & dedi tibi inſtrumentum, in quo cõtinebatur promiſſio pretii, vt poſſes te ab illo defendere, non intelligitur traditum inſtrumentum, vt te liberarem, ſed vt probarem, tibique oſtenderem pretii promiſſionem. Ita Bart.in d.l.2.n.3.ff.de pact.& ibid.Caſtr.num.3.& Iaſ.num.11.Abb.in c.eccleſia, il 2.num.14.vt lit.pend. Soc.in tract.fall.in lit.1.reg.9.fallen.1. Eſt aliud exemplum, vt ſi tibi fideiuſſori tradidi inſtrumentum crediti, quo experiri poſſes cõtra principalem, non præſumitur quod te, vel principalem liberem. Ita Abbas in loco ſupra allegato, qui alia ad rem ſcribit.

Tertium eſt exemplum, vt ſi inſtrumentum contineret obligationem, & factum vtriuſque vltro citroque, & ita ageretur de intereſſe tam debitoris, quam creditoris, habendi inſtrumentum apud ſe. ita egregie declarat Rum.in conſ 215.num.16.lib.1.

Declaratur quinto, vt locum non habeat, quãdo red
20 ditum fuit inſtrumentum, in quo † non continetur ius in rem. Nam tunc non præſumitur liberatio. Ita Soc.in d.reg.9.fall.vlt.poſt Abb.in c.eccleſia, il 2.num.10.in fi. vt lit.pend. Exempli gratia ſecundum Abbat. & Socin. ſi redduntur literæ ſuper inſtitutione fienda. Nam tunc non dicitur reſignatum, atque ita remiſſum ius in re, ex quo ei nondum quæſitum fuit.

Declaratur ſexto, vt locum habeat hæc præſumptio,
21 quando † debitor probat, prædictum inſtrumentũ fuiſſe ſibi a creditore, vel ſuo nomine ab alio traditum, ſecus vero ſi nõ probat, quia præſumitur aliunde habuiſſe ſine cõſenſu ipſius creditoris, & præſertim ſi debitor eſt perſona domeſtica, vt tradunt Caſtr.in d.l.2.num.5. ff.de pact. & ibi reliqui omnes, & reſpondit Crauet.in conſ.500.num.3.ſic quoque Bald.in l.vnica.§.ille autẽ, num.1. C.de latin.libert.tol. & in conſ.83. ex eo ſolo, lib.3. Fortunius Garzia in d.l.2.§.1.num.3.in fi.& nu.9. & Crau.in d.conſ.500.num.11.ff.de pactis. ſcripſerunt a fortiori, quod etiam eo caſu, quo inſtrumentum reperitur cancellatum apud ipſum debitorem, eſſe ab ipſo debitore probandum, inſtrumentum ſic cancellatum, fuiſſe ſibi traditum a creditore, qua de re dicemus in ſubſequẽti præſumptione. Et hæc declaratio multo magis locũ habet, quando creditor probaret, inſtrumentum ſibi
22 fuiſſe ſubtractum, vel illud † amiſiſſe. ita Bar.& Abb.in d.c.eccleſia, il 2.in fi. vt lite pend. Aufrerius in additio. ad Capellam Tholoſ.quæſt.219.& Crauet.in conſ.500. num.11.lib.3.

Declaratur ſeptimo hæc præſumptio, vt locum nõ ha
23 beat, quando † inſtrumentũ modico tempore fuit apud debitorẽ, cõtra quẽ agere cœpit creditor. Nã tũc nõ præſumitur ipſi debitori a creditore traditũ, vt eum liberaret a debito. Ita Caſtr.in d.l.2.nu.5.verſ.aut eſt præſum. ff.de pact. Abb.& Butr.in c.eccleſia, il 2.vt lite penden. quos ſecutus eſt Crau.in d.conſ.500.num.16. qui rationem conſiderauit.

Declaratur octauo, vt locum nõ habeat, quãdo reſti
24 tutum fuit † pignus. Nam tunc non præſumitur remiſſum ipſum debitum. Ita reſpondit Modeſtinus in l.3. ff.de pact.cuius verba hæc ſunt. Poſt pignus vero debitori redditum, ſi pecunia ſoluta non fuerit, debitũ poſſe peti, dubium non eſt, niſi ſpecialiter contrarium actũ eſſe probetur. Hæc Modeſtinus cuius reſponſo adductũ ſic cẽſent omnes nempe Bald.& Iaſ.ibid.& egregie Comenſ.in conſ.19.col.2.& Dec.in l.creditor qui, num.6. ff.ſi cert.pet.

25 Cæterum dubitari ſolet, quæ differentiæ ratio † conſiderari poſſit inter reſtitutionem chirographi debiti, & pignoris, vt reſtituto chirographo, id eſt, cautione, præſumatur remiſſum debitum, ſicuti reſpondit Vlpianus in l.2.ff.de pact. non tamen reſtituto pignore, vt cẽſuit

Digitized by Google

ſuit Modeſtinus in dict.l.3.
Prima afferri ſolet ratio, ꝙ in chirographo ſeu cautio
26 ne conſiſtit vis †obligationis, nõ autem in pignore. Ita
Martinus & Hugolin. antiqui gloſſatores, quos recenlet
Accurſ. in d.l.3. ſecuti ſunt Bald. in d.l.3. num.2. & ibidẽ
in Auth. ad hoc. §. ille autem, nu.3. & 5. C. de lati. libert.
toll. & in tract. de pact. num.51. Alb. Fulg. & Iaſ. in d.l.3.
num.5. & Franc. Cõnan. in lib.5. commentariorum iuris
c.4. nu.2. Nec repugnat conſideratio Accurſij & ſequa-
cium, cum dixerunt, imo in ſcriptura non cõſiſtere vim
obligationis: cum ſine ipſa ſcriptura, quæ ad faciliorem
probationem fit, in perſonam conſiſtat obligatio. l. con
trahitur. ff. de pignor. cautione. ergo, nempe chirogra-
pho reſtituto, non videtur remiſſa obligatio, quæ in per
ſonam debitoris eſt (vt ita dicam) radicata. Nam reſpõ-
detur, quod etſi ſcriptura obligationem non perficit, at
27 tamen † probationem facit, qua ad fidem adhibendam
iudex ita adducitur, iuxta l. quinquaginta. ff. de proba-
tio. vt deinde compellat debitorem ſoluere. Reſtituta
ergo ſcriptura ſeu cautione: præſumitur remiſſum debi
tum, cum partes ipſæ noluerint conſiſtere vim probatio
nis, qua mediante fit exactio, quæ dum a creditoribus
remittitur, debitum dicitur remiſſum, id quod non con
tingit in reſtitutione pignoris, in quo non conſiſtit ius
creditoris, nempe probationis, & exactionis, ſed ſolum-
modo ſecuritatis, l. reſcriptum. ff. de diſtract. pign. Quo
circa tradendo pignus creditori, præſumitur remiſiſſe
ſecuritatem illam, non autem creditum ipſum. Nec ob-
ſtat, ſi dicatur teſtibus probari põſſe creditum. Nam re
ſpondetur, non eſſe veriſimile, creditorem voluiſſe reſti
tuere debitori chirographum, quod certã ſibi præſtabat
probationem, vt quæreret teſtes, quibus creditum pro-
baret.
Secunda etiam affertur ratio differentiæ ab Accurſ.
in d.l.3. ꝙ in reſtitutione chirographi nulla alia eſſe po-
teſt vtilitas, niſi remiſſio debiti. Ne ergo inutilis & ſu-
peruacanea credatur chirographi reſtitutio, contra re
gulam l. penult. ff. ſi quis cautio. dicendum eſt, reſtitu-
to ipſo chirographo præſumi remiſſum creditum. Di-
uerſum eſt in reſtitutione pignoris, ex qua debitor ipſe
commodum & vtilitatem cõſequi poteſt, ſi alicuius ſit
vſus ipſum pignus. & accedit, debitoris non parum in-
tereſſe rem pignori datam ad ſe liberam reuerti. Hanc
differentiæ rationem probarunt etiam Bart. Caſtren. ac
etiam recentiores, vt Duaren. in d.l.3.
Crediderim reddi poſſe tertiam hanc rationẽ, quod
cum chirographum cõtineat (vt diximus ſupra) ius cre-
ditoris, chirographo ipſo reſtituto, cẽſetur etiam remiſ
ſum ius ipſum, quod eſt principale, & propterea (vt at-
tigimus ſupra) ſi chirographo contineretur pignoris &
hypothecæ obligatio, & illa remiſſa cenſetur, d.l. credi
tricem. C. de remiſ. pign. cum hęc obligatio pignoris ſit
acceſſoria ad ipſam principalem. Diuerſum eſt in ſola
pignoris reſtitutione: cum ſublato hoc acceſſorio, non
cenſeatur remiſſum & extinctum principale. Non enim
liberato fideiuſſore, cenſetur liberatus principalis debi
tor: etſi contra liberato principali, vt diximus ſupr. nu.
22. cenſeatur liberatus etiam fideiuſſor.

Debitor an & quando liberatus præſumatur, inſtrumento debiti cancellato.

S V M M A R I V M.

1 *Cancellatio inſtrumenti duplex.*
2 *Cancellatio quæ dicatur formis, & quæ informis, n.3.*
4 *Inſtrumentum repertum cancellatum penes creditorem, præſumit creditorem liberatum.*
Eamque eſſe præſumptionem iuris a lege probatam, n.5.
Niſi tamen aliam ob cauſam cancellatum fuiſſe conſtet, n.6.
7 *Inſtrumentum repertum cancellatum penes debitorem, qui non eſt creditoris domeſticus, neque alia de cauſa ſuſpectus quando præſumi faciat debitorem liberatum.*
Et quod ſibi cancellatum traditum probare debeat, n.8.
Quæ præſumptio procedit, ſi cancellatum permanſerit apud debitorem longo tempore, n. 9.
10 *Inſtrumentum cancellatum repertum apud debitorem ſuſpectũ, non præſumi eum liberatum ſecundum vnam opin.*
Et quid ſi in domeſtico & familiari creditoris, n.11.
Alia refertur opinio affirmatiua, n.12.
Si præſertim is debitor, eſt vir probatæ vitæ, & integritatis, numer.14.
13 *Furti & donationis in concurſu, potius donatio, quam furtum præſumitur.*
15 *Furti ſuſpicio ceſſat in viro probo, etſi res furtiua penes eum reperiatur.*
16 *Vitæ integritatem non excuſare in præiudicium tertij, quomodo intelligendum.*
17 *Inſtrumentum cancellatum penes tertium, vtrum liberationem præſumat. ſunt opiniones, & n.18.*
Et quid ſi cancellatum reperiatur apud Notarium in ſuo protocollo, n.19.
20 *Inſtrumenti ex cancellatione liberationem præſumi, magni eſt effectus.*
21 *Præſumptionem iuris habens pro ſe, non dicitur probare, ſed lex ipſa.*
22 *Probatio coniecturalis an dicatur vera probatio.*

PRAESVMPT. CXLI.

EST ſatis proxima præcedenti hæc coniectura & prę
ſumptio, quando præſumatur debitor liberatus, in-
ſtrumẽto deleto & cancellato. Quã in re ſoleo prius præ
mittere vna cum Baldo in conſ.305. in quodam libro fi
1 ne. lib.4. cancellationem † duplicem eſſe: vna, qui dici-
2 tur formis, altera vero informis. Illa eſt formis, † quæ
adſcriptam habet cauſam, propter quam facta eſt, ſicu
ti quando creditor mandat notario, vt cancellet inſtru
mentum crediti, quia ſibi fuit ſatisfactum. de qua qui-
dem cancellatione loquuntur l. emptor, §. Lucius. ff. de
pact. l. qui tabulas. l. Fullõ. §. vltim. ff. de furtis. & l. diſſo-
lutæ. C. de cond. ſine cauſa. Quæ iura ſic intellexit Bal-
dus præcitato in loco. De hac cancellatione formi no-
ſtra non eſt diſputatio. Cum res ſit ſatis certa & clara.
3 Alia eſt cancellatio † informis, hoc eſt, quæ cauſam nõ
continet, & propterea eſt dubia & incerta. De hac agen
dum eſt in caſu noſtro, in quo quidẽ diſtinguendi ſunt
aliquot caſus.
Primus eſt, quando inſtrumentum hoc reperitur cã-
4 cellatum † apud ipſum creditorem. Hoc caſu præſumi-
tur debitor liberatus. Ita tradunt gloſ. in d.l.2. §.1. ff. de
pact. ibid. Bar. nu.4. Angel. Comen. & alii quos reffert &
probat Iaſ. nu.14. & ibid. Fortun. Garzia nu.9. & Aemil.
Ferrettus nu.18. Et his accedit Pract. Pap. in forma re-
ſponſionis libelli, in actione hypothecaria. in verbo, ex-
ceptionem ſolutionis, nu.2. Bal. in d. conſ.305. ver. alia
cancellatio. Caccialup. in tract. de pact. q.8. Alex. in cõſ.
14. nu.17. lib.6. Calcan. in conſ.13. nu.5. Dec. in c.3. lo-
co. nu.2. de probatio. Rubeus in conſ.95. nu.4. Berous
in conſ.97. num.8. lib.3.
Hanc præſumptionem hominis, non autem iuris eſſe
dixit Ioan. Andr. in additionibus ad Spec. in tit. de præ
ſumptio. §. ſpecies, nu.5. in verbo. In prædictis cõcord.
Crediderim verius dici debere, præſumptionem iuris
5 † & a lege probatam. Cum non in vno loco lex eam re-
ceperit. Sic ſane Modeſt. in l. ſi chirographum, ff. de pro
batio. Cuius verba hæc ſunt.
Si chyrographum cancellatum fuerit, licet præſum-
ptione debitor liberatus eſſe videtur, in eam tamen quã
titatem, quam manifeſtis probationibus ſibi adhuc de-
beri

Digitized by Google

beri oſtenderit, recte debitor conuenitur.

Ita quoque Paul. in l. Fullo. §. vlt. ff. de furtis. his verbis reſpondit,

Qui tabulas, cautioneſque ſurripuit in adſcriptam ſummam furti actione tenebitur, nec refert, cancellatæ nec ne ſint, quia ex his debitum magis ſolutum eſſe cõprobari poteſt.

Exiſtimauit Iaſ. in d. l. 2. num. 15. ff. de pact. hanc præſumptionem differre a præcedenti, quod in ea agatur quando debitor aſſerit ſe liberatum pacto, in hac vero ſol...one. Quæ ſane duo multum inter ſe differre is ſcri
pſit. Receditur tamen ab hac pręſumptione, quãdo con
6 ſtat † aliam ob cauſam, quam liberandi debitorẽ, fuiſ
ſe cancellatum inſtrumentum. Sicuti admitti contrariã
hãc probationem Paulus ipſe in d. l. ſi chyrographum.
reſpondit, & ex noſtris ſcripſerũt Alex. in d. l. 2. §. 1. ff. de
pactis. & ibidem Garzia in fine. Ruin. in conſ. 215. lib. 1.
& Crau. in conſ. 500. num. 13. & Francus in d. deciſ. 361.
nu. 5. qui affirmant admitti coniecturas contrarias vrgentiores, ſicuti quando probatur cancellationem factam fuiſſe inaduertenter. Ita reſpondit Ruin. in conſ.
75. nu. 5. lib. 4. adductus text. l. 1. ff. de his quæ in teſtam. delent. & auctoritate gl. in d. l. ſi chyrographũ. ff. de probat. quæ dixit præſumptionem illam dilui alijs præſumptionibus contrariis, id quod explicat Garzia dict. l. 2. §. 1. in fine. ff. de pact. Ita etiam quando iam a principio iudicii creditor produxit inſtrumentum non cancellatum, quod deinde tempore ferendæ ſententiæ apparet cancellatum. Nam tunc non præſumitur conſenſu creditoris, qui litem eſt proſecutus cancellatũ, ſed caſu vel malitia debitoris, & propterea is debitor non cenſetur liberatus. Ita reſpondit Ruin. in d. conſ. 57. num. 3. lib. 4.

Poteſt etiam conſiderari coniectura, quando creditor ipſe eſt perſona minus circumſpecta vel ob ætatem teneram, vel ob mentis leuitatem. Nam tunc ſuo arbitrio iudex poterit iudicare, an cancellatio facta fuerit cauſa liberandi debitorem vel potius quia ignorabat quid ageret. Ita Bald. in d. conſ. 305. in quodam. in fine lib. 4. Crau. in conſ. 18. numer. 11. & Franc. in deciſ. 361. in fi. lib. 2. Et huic coniecturæ conuenit prima relata ex Ruini ſententia, de cancellatione inaduertenter facta.

Secundus eſt caſus, quando inſtrumentũ cancella-
7 tum reperitur † apud debitorem, qui non eſt domeſti-
cus creditoris, nec alia de cauſa ſuſpectus. Hoc caſu pręſumitur liberatus ipſe debitor, dũmodo probet inſtrumẽtum ſic cancellatum traditum ſibi fuiſſe ab ipſo creditore. Ita ſcripſerunt gl. in d. l. 2. §. 1. ff. de pactis. & ibidem Bald. idem conſ. 83. Ex eo ſolo lib. 3. & in d. conſil. 305. In quadam. col. 1. verſ. aut eſt dubium. lib. 4.

8 Et quod debitor probare † debeat inſtrumentum ſic
cancellatum, fuiſſe a creditore traditum, affirmarũt manifeſtius Abbas in c. eccleſia. il ſecundo, num. 17. vt lite pendente. Bald. in l. vnica. §. ille autem, nu. 1. C. de latina liber. toll. Guido Papæ de præſum. num. 22. Pract. Papienſ. in loco ſupra allegato. Caſtr. in d. l. 2. nu. 5. & Fortunius Garzia in d. l. 2. §. 1. num. 9. Crau. in conſ. 500. nu. 12. & Maſcard. in concluſ. 476. num. 5. & Iacobus Francus in deciſ. 361. num. 3. lib. 2.

Ex hæc quidem præſumptio fortior eſt, quam præcedens, ſumpta ex d. l. 2. §. 1. ff. de pactis. cum ibi unum tãtum interueniat, nempe inſtrumenti redditio. Hic uero duo, hoc eſt inſtrumentum cancellatũ, & redditum. Ex quo ſequitur minus recte ſenſiſſe gl. in d. l. 2. §. 1. Spec. in tit. de inſtrumentorum editione. §. poſtquam. verſic. porro, Bar. in l. Fullo. §. ult. ff. de furtis. & Bald. in l. unica. §. ille autem, nu. 2. C. de latina libert. toll. Alex. in cõſil. 59. in fi. libr. 2. Cum dixerunt ex hac redditione inſtrumenti cancellati, oriri ſolam quandam leuem præſumptionem. Quam opinionem probauit Crau. in conſil. 500. numer. 93. verſic. 3. conſidero. qui ob id dicunt non poſſe deferri iuramentum in ſupplementum probationum.

Et hic quidem caſus intelligitur, quando inſtrumentum ſic cancellatum, permanſit apud debitorem lon-
9 go † tempore, ſecus ſi modico. Ita Abb. in d. capit. eccleſia. il 2. in fin. ut lit. pend. & dixi in præcedenti præſumpt. in fin.

Tertius eſt caſus, qñ inſtrumentum cancellatum re-
10 peritur † apud debitorem ſuſpectum. Hoc in caſu, non
præſumitur is a creditore liberatus. Ita ſcribunt Doctores, quos ſtatim referam. Huius ſuſpicionis aliqua afferri poſsunt exẽpla, ut ſi creditor diu cauſa ipſius crediti litigauit cum ipſo debitore, qui nunquam ſolutionem allegauit, deinde cum lata eſset ſententia contra eum, produxit inſtrumentum debiti, quod dixit fuiſse ſemper apud ſe. Hic enim orta dicitur ſuſpicio, quod debitor aliunde habuerit hoc inſtrumentum, quam ab ipſo creditore, & ob id non præſumitur ab eo liberatus. Ita in ſpecie reſpondit Crauett. in conſil. 500. numer. 14. libro tertio.

Secundum ſuſpicionis exemplum afferri ſolet, quan
11 do debitor eſt familiaris, & domeſticus ipſius † credito
ris. Hoc in caſu ſunt opiniones, exiſtimarunt aliqui nõ hinc ſumi poſse præſumptionem liberationis, ſed potius inſtrumentum illud fuiſse ab hoc domeſtico debitore ſurreptum. Ita ſane Bart. in d. l. 2. §. 1. num. 4. verſic. aut allega. ff. de pactis. & in l. Fullo. §. ult. ff. de furt. Bal. in l. unic. §. ille autem, nume. 1. C. de latina liber. tollen. Rom. in ſing. 638. Nunquid. in fin. & in conſ. 447. n. 13. Pract. Papiẽ. in forma reſponſionis libelli, in actione hypothecaria, in uerbo exceptionem ſolutionis, numer. 2. uerſicu. aut allegat. Abb. in conſi. 7. col. 2. uerſi. ex ſecundo capite. lib. 3. Caſt. in d. l. 2. num. 6. ff. de pactis. Guid. Papæ in tract. de præſump. num. 22. Fel. in c. accedens. il 1. num. 2. ut lit. conteſt. Francus in d. dec. 361. num. 2. & Maſcar. in concl. 466. in fin. Et ſimile tradit Alc. in tra. de præſum. in reg. 1. præſum. 23. in fine, de quo diximus ſupra in præcedenti lib.

Et opinionem hanc exiſtimant iuuari tex. l. unicæ. §. ille autem. C. de latina liber. toll. qui tamen facile euitatur, ex quo ibi agebatur de ſeruis uilibus, qui mali præſumuntur, vt dicemus infra lib. 5. præſumpt. 27. num. 4. & quia agebatur de re graui, hoc eſt de ſtatu hominis, nempe libertate, ſicuti perpendit Garzia *in d. l. 2. §. 1. n.* 10. ff. de pact. qui etiam conſiderat eſse ſpeciale eo in caſu, quod hodie ſancitum ibi fuit, & propterea ius ipsũ commune antiquum in caſu non ſpeciali, incorrectum manet.

Secunda fuit opinio, quod immo & hoc in caſu can-
12 cellatio præſumptionem † liberationis facit. Ita Fortu-
nius Garzia in d. l. 2. §. 1. nu. 9. in fi. & num. 10. Nam ſicuti lex non præſumit donationem. l. cum de indebito. ff. de probatio. non etiam præſumit furtum, ſicque deli-
13 ctum. l. merito. ff. pro ſocio. Et in concurſu † horum duo
rum, potius debet præſumi donatio quam furtum. iuxta c. eſtote. extra de reg. iur. & in ſpecie reſpõdit Alc. in reſpon. 2. nu. 16. adductus tex. l. ſi ſeruus ſeruum. §. ſi oliuam. ff. ad l. Aquil.

Et hæc quidem Garziæ opinio, quæ mihi magis pro-
14 batur, locum habet ſine controuerſia, quando † is debi
tor eſt vir probatæ vitæ, & integritatis. Nam in eo ceſſat omnis ſuſpicio, Ita in ſpecie declarat Abb. in d. c. *eccleſia*. il 2. in fine. & in d. conſ. 7, col. 2. verſ. ex ſecundo capite. lib. 2. Et confert, quod dicimus ceſſare ſuſpicionẽ
15 furti † in eo, apud quem res furto ſubtracta reperitur,
quando eſt vir probus, vt tradit Bald. in l. vlt. de hæred. inſtit. & alios referam infra lib. 5. in pręſumpt. 45. vbi de præſumptionibus circa furtum. Nec repugnat conſideratio Crauettæ in conſ. 500. in fine. dum in ſpecie dixit, in tertii præiudicium, probitatem, & vitæ integritatem

non

16 non excuſare quia reſpondetur,† illud procedere, quan
do vrgens aliqua extat contra hunc virum probum præ
ſumptio, quæ hic ceſſat.

Quartus eſt caſus, quando hoc inſtrumentum reperi
tur cancellatum apud tertium. Hoc etiam in caſu ſunt
opiniones. Vna fuit Bar.in d.l.Fullo.§.vlt.ff. de furt. qui
17 affirmauit, † ſumi adhuc præſumptionem liberationis
debitoris. adductus tex.l.qui tabulas.ff. de furt.

Altera fuit opinio eorum, qui exiſtimarunt debitorē
18 † non fuiſſe liberatum, ſed inſtrumentum illi tertio cu-
ſtodiæ cauſa traditum. Ita ſane Ang.in l.ſi vnus.C.de te
ſta. Alex.in d.l.2.§.1.ff.de pac.& idem in conſ.58.n.11.
li.2. Iaſ.in d.§.1.in fi.

Hæc poſterior mihi magis probatur, ceſſat.n.hoc ca-
ſu illa cauſa liberationis, quæ conuenit perſonæ debito-
ris, cui traditum fuit inſtrumentum cancellatum.

Quintus eſt caſus, quando inſtrumentum reperitur
19 cancellatum apud † notarium ſuo in protocollo. Hoc ca-
ſu ſi cancellatio apparet facta conſenſu creditoris, & ha
bet ſolemnia a lege requiſita, debitor cēſetur liberatus.
Ita in ſpecie Bald. in d. l.2.§.1.num.1.ff.de pact.& in l.ſi
vnus.C.de teſt.& ibid. Ang.Caſtr.& reliqui. Idem Bal.
in conſ.305. in quodā. ver. aut apparet facta per tertiū.
li.4. Alex.in d.conſ.59.n.5.& n.11.li.2.

Et hæc quidem præſumptio in caſibus ſupra comme
moratis, quando ſcilicet ex cancellatione præſumitur li
20 beratio, † magni eſt effectus. Nam ſtante ſtatuto, quod
ſolutio debiti non poſſit probari, niſi per inſtrumentum
publicum, poterit nihilominus debitor probare ſolutio
nem hanc, exhibendo inſtrumentum cancellatum ſibi
traditum, vel exiſtens apud creditorem, vel notarium.
ita Bal.in l.euacuatis.in fin. C.de decurio.libro 10.ſēſit
Io.de Platea in l.quicunque.nu.3.C.de apochis public.
li.10.qui allegat d.l. ſi chirographum. ff. de probat. Idē
affirmarunt Marſ.in rubr.C.de probat.nu.61. verſ. alio
etiam modo, & Francus in d.deciſ.381.n.6.& 7. Et con
ferunt quæ ſcripſi ſupra in præſump.140.in vltima extē
ſione. Nec huic traditioni Baldi repugnant conſidera-
tiones Iaſonis diſſentientis, in d.l.2.num.2.ff. de pactis.
Et primo ex traditione Bart.in l. prope principium. C.
de fide inſtrum.& iure haſtæ fiſcal.lib.10. Cum dixit, qđ
21 ille, qui habet iuris † præſumptionem pro ſe, non dicitur
ipſe probare, ſed lex ipſa. Hæc ſane conſideratio in Iaſo-
nem retorquetur. Nam ſi lex ipſa probat ꝓ eo, pro quo
ſtat ipſa præſumptio, ſatis conſtat legem hanc habere
pro vera & legitima probatione, & propterea ſufficit ip
ſi debitori allegare præſumptionem ipſam, iuxta l. ſi in
adulterium cum inceſtu.§.idem Pollioni.ff. de adulter.
& ſcripſi ſupr.in li.1.q.48.& ſeq.

Secundo ea ratione vſus eſt Iaſon, quod ſtatutum lo-
quitur de vera probatione, non autem de coniecturali,
22 quæ † non dicitur proprie & vere probatio.l.vnica. ff. ſi
tabu.teſt.exta.& tradunt gloſſ.& Doctor.in l.1.C.de te-
ſta.milit.

Verum reſpondetur, quod cum hæc ſit iuris præſum-
ptio, ſicuti admittit Iaſon, dicitur eſſe vere & proprie ꝓ
batio, ſicuti demonſtrauimus ſupra libro 1.queſtio. 36.
num.3.

Tertio & rectius obiici poteſt Baldo, quod etſi ſtatuē
tes habuerint præ oculis hanc iuris præſumptionē, quā
veram probationem eſſe diximus, attamen huic præſū
ptioni noluerunt acquieſcere, dum ſtatuerūt, ſolutionē
probari debere per inſtrumentum.

Et huc pertinent quæ diximus ſupra in præſum.132.
vbi de ſolemnitate intrinſeca, & extrinſeca prēſumenda
diximus.

Compenſandi cauſa quando aliquid datum
prēſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Compenſatio ſolutionis dicitur ſpecies.*
2 *Compenſandi animo feciſſe non præſumitur debitor dando, conce
dendo, vel donando inter uiuos.*
*Idque præſertim, ſi donetur ſpecies, & quantitas ſit debita.
num.4.*
Et ipſius dantis animus ex verbis prolatis colligatur.n.5.
3 *Donatum a patre filio, caſu quo donatio ſubſiſtit, non computatur
in legitimam.*
6 *Compenſandi animo debitor donaſſe præſumitur ſi aliqua extet
urgens coniectura.*
Quę autem ſint illæ coniecturæ.n.7.8.9.& 10.

PRAESVMPT. CXLII.

DE præſumptionibus, & coniecturis, quæ verſantur
circa compenſationes, & ob id hoc in loco paucu
la aliqua dicere volui, quod ſcio iure probari, & ab om-
1 nibus eſſe receptum, compenſationem dici † ſolutionis
ſpeciē.l.ſi debitor.ff.qui potio.in pign.habea.l. amplius.
ff.rem ratam hab.& tradunt Bar.in l.aufertur. §. qui cō
penſat.n.2.ff.de iure fiſci.& alii congeſti a Sebaſt.Medi-
ces in comment.de compenſationibus.in præfat. nu. 2.
Diſtinguendi hic ſunt duo caſus.

Primus eſt, quando debitor aliquid in ultima ſua di-
ſpoſitione reliquit creditori. Hoc de caſu non diſſeram
hic, ſed in ſubſequenti libro, in præſ.109.& 110. ubi di-
ligentiſſime explicabimus, quando teſtator legaſſe præ-
ſumatur animo compenſandi cum debito voluntario,
& cum neceſſario.

2 Secundus eſt caſus quando debitor aliquid dedit †
conceſſit, uel donauit inter uiuos creditori, hoc in caſu
recepta eſt ſententia, donatum inter uiuos, nō præſumi
compenſandi animo datum.l.etiam.§.ſi debita.& l.ſi ue
ro.uer.cęterum.ff.de bonis libert.& reſponderunt Alex.
in conſ.12.n.5.lib.2.& in conſ.7.num.16.& 17.libro 6.
Soc.Sen.in conſil.93.num.21.in fin.lib.1.Ruin. in conſ.
130.n.8.lib.5.Rube.in conſ.116.num.1.Did.in c.officii.
num.9.de teſtamen.

3 Hinc dicimus donatum † a patre filio inter uiuos, eo
in caſu, in quo ſubſiſtit donatio, non imputari in legiti-
mam debitam filio, cum compenſandi animo non præ-
ſumatur donatum.l.ſi non mortis.ff.de inoffi.teſt. Bar.
& reliqui in l.in quartam.ff.ad l.Falc. & poſt alios Seba-
ſtianus Medices in d.tract. de compenſationibus. parte
1.quæſt.27.n.1.

Et prædicta iuris & Doctorum ſententia, quod non
præſumatur donatum animo compenſandi, locū habet
4 multo magis, quando quantitas † eſt debita, & ſpecies
donatur, uel econtra. Nam tunc cum in caſibus, in qui-
bus regulariter admittitur compenſatio, illa ceſſat de
ſpecie ad quantitatem, & econtra.l. ult. C. de compenſ.
multo magis non admittitur ex hac donatione inter ui
uos facta, ſicuti in ſpecie reſponderunt Alex.in d.cōſ. 7.
n.17.li.6.Soc.Sen.in d.conſ.93.n.23.lib.1. Ruin. in cōſ.
137.num.8.li.5.

Et rurſus prædicta traditio, & doctrina procedit for-
5 tius, quando aliquibus ex uerbis † prolatis in ipſa dona-
tione, colligitur animus donatoris, quod non compen-
ſandi, ſed donandi cauſa ſic donauit. Quemadmodum
quādo dixiſſet, ſe donare libere, ſimpliciter, pure, & his
ſimilibus, quæ in ſpecie perpendit Alex.in d. conſ.12.n.
5.uer.2.corroboratur.n.6.& 7.lib.2.

Declaratur prædicta ſententia, ut locum non habeat,
6 qñ urgens aliqua † extat coniectura, qua colligi pōt, qđ
debitor donare uoluerit compenſandi animo. Ita Crau.

in conſ.686, nu.3.lib.4.reſpondit eo in caſu, in quo teſtator legauerat aureos ducentos mulieri: Deinde hæredes mulieri conſtituerunt dotem aureorum quatuor cẽtum, atque ita inter viuos hunc dotationis actum fecerunt, reſpondit Crau. ob coniecturas præſumi dotem fuiſſe conſtitutam animo compenſandi cum debito antecedenti, cum compenſatio ex coniecturis admittatur. l.cum quo.§.ult.& l.quod autem.ff.ad l.Falcid.& multis comprobat Crauett.in d.conſi.686.num.3.& alios plures commemoraui infra in ſubſequenti libro, in præſumpt. 109.

7 Prima eſt coniectura, quando ex eadem cauſa, † qua debetur, facta eſt donatio, ſicuti quando debet quis centum mulieri cauſa dotis, deinde tradit, uel donat centum cauſa dotis. Cum enim eadem ſit cauſa, non uere donandi animo, ſed compenſandi præſumitur donatũ & traditum. Ita Ruin. in conſi.223.nu.4.lib.1.& Crau. in d.conſi.686.nu.3.uer.inter coniecturas, qui multorũ auctoritatibus comprobauit. Et ibidem in uerſi. ſecundo ratione.ſcripſit, locum hoc habere, etiam ſi debitor quantitatis ſpeciem dedit, uel donauit, ex eadem tamen cauſa.

8 Secunda eſt coniectura, quando † eadem quantitas datur quæ iam debetur, ut ſi debeo centum. Nam & hoc in caſu, ob identitatem ſeu æqualitatem quantitatis, colligitur compenſandi animus. Ita Crau. in d.conſil.686. num.6.poſt Caſtrenſem in l.Lucius.la 1.col.1.ff. de leg. 2.& Corneum in conſi.230.nu.1.lib.4.& alios congeſſi in conſi.56.nu.25.lib.1. Et idem eſt, quando quantitas
9 donata & tradita, † maior eſt illa debita, cum maior hęc quantitas comprehendat minorem. Ita Comenſ. in conſi.133.col.1.Corn.in conſi.292.nu.1. lib.1. & Crau. in conſi.301.in fine. Et prædicti quidem Doctores loquuntur eo in caſu, in quo regulariter non præſumitur animus compenſandi, ut eſt quando debitor ex cauſa uoluntaria, legatum relinquit ipſi ſuo creditori, quod ſcilicet præſumatur animo cõpenſandi ſic legaſſe, quando eadem ex cauſa uel eadem quantitas legatur.

10 Tertia eſt coniectura, quando † ex præfatione donationis colligeretur, donatorem uoluiſſe donare compẽſandi animo. Sicuti Cor.in conſi.210.nu.4.lib. 1.& Cra. in conſi.301.col.2.reſpõderunt in caſu legati, quod etſi regulariter non pręſumatur factum animo compenſandi cum debito uoluntario, attamen præſumitur quãdo ex legati præfatione id colligitur. Non hic commemoro alias coniecturas, quæ caſui noſtro poſſunt adaptari, & quas referam infra ſubſequenti in lib. in d.præſum. 85.ubi explicabimus, quando teſtator legaſſe præſumatur, animo compenſandi cum debito uoluntario.

Soluens creditori creditum, an & quando præſumatur ſoluiſſe, ut ſibi cedantur actiones contra debitorem principalem, & an ſoluens pro altero præſumatur ſoluiſſe ex propria pecunia uel ex illa debitoris.

SVMMARIVM.

1 *Soluenti expreſſim nomine debitoris an poſſit actio cedi.*
2 *Solutione eius quod debetur, tollitur obligatio.*
3 *Soluenti debitum alterius, nomine proprio, ceſſio actionum fieri poteſt etiam ex interuallo.*
4 *Solutio facta cuius cenſeatur nomine, pluribus eadem ſpecie obligationis adſtrictis.*
Et quid ſi pluribus principaliter quidem obligatis, diuerſis tamẽ ex contractibus. nu.5.
Vel ubi unus principaliter, alter acceſſorie ſit obligatus iiſque ſolueret. n.6.
7 *Fideiuſſoris contractus ſtricti iuris eſt.*
8 *Actus in exequutionem præcedentis obligationis præſumitur factus.*
9 *Obligatio debitoris ipſius fideiuſſoris dicitur una & eadem annexa, & indiuidua.*
10 *Debitor principalis ſoluens, pro tota obligatione ſoluiſſe præſumitur.*
11 *Soluente uno ex acceſſorie obligatis, ſuo nomine præſumitur ſoluere.*
12 *Soluens ex cauſa, qua non tenetur, præſumitur ſoluiſſe nomine debitoris.*
13 *Pecunia ſoluta an ſoluentis vel debitoris præſumatur.*
14 *Pecuniam ſolutam ab adminiſtratore bonorum debitoris, præſumi fuiſſe ipſius debitoris. Quod ibidem declaratur.*

PRAESVMPT. CXLIII.

EGregia eſt diſputatio huc pertinens, quam propoſuit Bart.in l.Modeſtinus.num.4. ff.de ſolutio. quãdo ſoluens præſumatur nomine debitoris ſoluere, vt a creditore obtinere poſſit cedi ſibi actiones cõtra ipſum debitorem, & quo tempore ceſſio hæc fieri poſſit. Qua quidem in diſputatione duo capita primum conſtituenda ſunt, quorum primum eſt cuius nomine facta eſt ſolutio: ſecundum, quando verſamur in dubio.

Quoad primum caput, diſtinguo aliquot caſus.

1 Primus eſt, quando ſoluens † expreſſim ſoluit nomine debitoris, ſeu eius contra quem fit deinde ceſſio, aut illius & alterius nomine. Hoc in caſu quærendum non eſt, quando ceſſio fieri debeat, ex quo ceſſioni locus nõ eſt. Ita Bart.in d.l.Modeſtinus.nu.4.& ibidem Alb.nu. 2.Imola nu.4.& Comenſ.nu.6. Et ratio eſt, quia debiti
2 ſolutione † omnis tollitur obligatio. l.Papinian.ff.mãd. & l.Modeſtinus. & l.ſolutionem, ff.de ſolutio.& in Inſtit.quibus modis tollitur oblig.in princ. Nulla ergo ſupereſt obligatio, & actio, quæ cedi poſſit, cum iam liberatus fuerit, ſuo nomine ſolutione facta.

3 Secundus eſt caſus, quando ſoluens debitum † alterius expreſſim ſoluit ſuo proprio ſoluentis nomine. Hoc in caſu ceſſio actionum fieri poteſt etiam ex interuallo poſt ſolutionem factam. Ita Bar.in d.l.Modeſtinus.nu. 4.verſic. aut ſoluit nomine.& ibid. Alber.num.2.verſic. ſoluens.& Imol.num.4. verſic.ſi vero conſtat. Eſt ratio, quia non cenſetur extincta, & ſublata obligatio debitoris.d.l.Papinianus. ff.mand.& l.Stichum.§.ſi mandato. ff.de ſolutio. Nam ſoluens ille, dicitur emptor nominis ipſius debitoris. l.pluſquam.& leg.nominis.ff.de hær.& act. vend. Cedi ergo ei debent & poſſunt actiones quandocunque.

Secundum eſt huius diſputationis caput, quando ſcilicet dubitatur, cuius nomine facta fuit ſolutio. Hoc in capite diſtinguit Bart. in d.l.modeſtinus.numer.4.plures caſus.

4 Primus eſt, quando agitur de plurib.obligatis † principaliter, eadem ſpecie obligationis, & ex eodem cõtractu, vel quaſi ſicuti in plurib.tutoribus, vel correis. Hoc in caſu ſeruatur diſtinctio d.l.Modeſtinus. quod aut tẽpore ſolutionis, vel ante vel incontinenti poſt, factum eſt pactum cedendi. Et tunc ceſſio facta ex interuallo valet. Eſt ratio, quia pactum efficit, vt ceſsio facta cẽſeatur eo tempore, quo initum fuit pactũ cedendi, vel quia mediante pacto, creditor dicitur retinuiſſe actionem contra debitorem, atque ita non remiſiſſe actionẽ. Aut nullum adiectum fuit pactum cedendi, tunc ceſsio ex interuallo facta nõ ſuſtinetur. Ea eſt ratio, quia ſoluens præſumitur ſoluere pro tota obligatione. d.l.Modeſtinus.in princ. Hunc caſum probarunt Bar.in d.l.Modeſtinus. nu.4.verſ.primo caſu. Albe.num.2.verſ.ſi autem dubitatur.& Comenſ.num.6.

Secundus eſt caſus, quando agitur de pluribus obligat is

5 gatis † principaliter, ſed vnus ex vno, alter ex altero con tractu, vnus tenetur vna, alter altera actione. Hoc in caſu ſoluens præſumitur ſoluere pro ſua obligatione. l. & magis. ff. de ſolut. Et ideo ceſſio fieri poteſt ſtatim ſolutione facta. Ita Bart. in d. l. Modeſtinus. nu. 4. verſic. aut ſunt obligati. & ibidem Alb. nu. 2. ver. ſi vero obligationes. Imo. num. 4. verſ. in dubio. & Comenſ. num. 6.

Tertius eſt caſus quando agitur de pluribus obligatis,
6 quorum vnus principaliter † tenetur, alij vero acceſſorie: ſicuti debitor principalis, & fideiuſſor. Et is qui acceſſorie eſt obligatus, nempe fideiuſſor ſoluit. Hoc in caſu ſoluens iſte præſumitur ſoluere ſuo nomine, & conſequenter ceſſio fieri poteſt, etiam ex interuallo poſt ſolutionem. Ita Bar. in d. l. Modeſtinus. num. 4. verſ. ſecundo caſu. Alb. num. 2. in fi. Imola num. 4. verſ. vel quando vnus. & ibidem Comenſ. num. 3. dixit eſſe communem opinionem. Et motus eſt Bart. tex. d. l. Papin. cui tamen reſpondet Comenſ. in l. cum is. col. 2. verſ. tamen. ff. de fideiuſ. quod aliud eſt in mandante de quo in d. l. Papin. aliud in fideiuſſore. Quando mandatarius ſoluit, non liberat debitorem, ob id petere poteſt, vt fiat ſibi ceſſio quandocumque. Cum cedi dicantur actiones ex natura contractus bonæ fidei. Diuerſum eſt in fideiuſsore, cu-
7 ius † contractus ſtricti iuris eſt, ob id ſolutione facta cedi non poſſunt actiones. Et hæc differentia probatur in l. vlt. C. de fideiuſſ. vbi obligatio mandantis diuerſæ naturæ eſſe probatur. Quocirca melius hæc opinio iuuari videtur text. l. ſi filiusfam. ff. de in rem verſo. l. Stichum. §. ſi mãdato. ff. de ſolut. & l. dominus Sticho. ff. de pecul. leg. Cæterum a Bart. Alb. & Imola diſſentit, ſibi parum conſtans Comenſ. in d. l. cum his. num. 1. ff. de fideiuſs. cuius quidem opinio præter Comenſem defendi poſse
8 videtur ea ratione, quod actus † cenſetur factus in executionem præcedentis obligationis. l. quædam. ff. de rei vendi. cũ ergo fideiuſsor iam ſit obligatus nomine principalis, ſequitur quod ſimpliciter ſoluendo præſumitur ſoluiſse nomine ipſius principalis, qui cũ liberatus exiſtat, nulla ſupereſt obligatio, quæ cedi poſſit. Et præte-
9 rea accedit, quod obligatio † principalis debitoris, & ipſius fideiuſsoris, dicitur vna & eadem connexa & indiuidua. Bart. in l. Græcè. §. illud. nu. 4. ff. de fideiuſs. Porro quando obligatio vna tantum eſt, ſoluens tollit totã ipſam obligationẽ ipſo iure, nec quid manet apud creditorem, ſicuti diximus ſupra in primo caſu in duobus correis. Cum ergo fideiuſsor ſoluit, adeo extincta cenſetur omnis obligatio, vt nulla ſupereſse videatur, quæ cedi poſſit.

Quartus eſt caſus, quando agitur de pluribus, quorũ vnus eſt obligatus principaliter, alter vero acceſsorie, &
10 is, † qui principaliter tenetur ſoluit. Hoc in caſu ſoluens iſte præſumitur ſoluere pro tota ipſa obligatione, & conſequenter ceſſio fieri non poterit ex interuallo. Ita Bart. in d. l. Modeſtinus. num. 4. verſic. ſecundo caſu. in fin. ad ductus tex. l. cum quis. §. de peculio. ff. de ſolu. Et a Bart. nemo diſsentit.

Quintus eſt caſus, quando agitur de pluribus obligatis acceſsorie. Hoc in caſu ſoluens præſumitur ſuo nomi
11 ne ſoluere † pro ſua obligatione & ideo ceſſio fieri ſibi poterit ex interuallo. Ita Bar. in d. l. modeſtinus. num. 4. verſ. 3. caſu. & Comenſ. nu. 6. Et moti ſunt tex. l. Papinianus. ff. mand. & l. cum is. ff. de fideiuſ.

Sextus & vltimus eſt caſus, quando agitur de pluri-
12 bus obligatis, quorum vnus tenetur, alter non, † qui tamen ex alia cauſa ſoluit. Hoc in caſu ſoluens iſte præſumitur ſuo nomine, & ſua cauſa ſoluere, iuxta l. & magis. ff. de ſolut. ob id ex interuallo etiam fieri poteſt ceſſio. Ita Bar. in d. l. Modeſtinus. nu. 4. verſ. quarto caſu. & ibidem Comenſ. num. 5. & Dec. in conſ. 99. num. 1. Et motus eſt Bart. text. l. dominus Sticho. ff. de pecul. leg. cui tamen reſpondet Comen. Et melius confert l. ſi res obligata. in fine. ff. de legat. 1.

Eſt alia hic dubitatio explananda, quando quis ſol-
13 uit debitum alterius, an † ſoluiſse præſumatur ex propria pecunia, vel ex illa debitoris. Diſtinguend. ſunt duo caſus. Primus eſt, quando ſoluens non eſt adminiſtrator bonorum ipſius debitoris. Hoc caſu præſumitur ſoluiſse ex propria pecunia. Cum non præſumatur habere apud ſe pecuniam aliquam ipſius debitoris. Ita tradunt omnes, quos ſtatim referam. Secundus eſt caſus, quando is qui debitoris nomine ſoluit, erat adminiſtrator bono-
14 rum ipſius debitoris. Hoc caſu præſumitur † ſoluiſse ex pecunia ipſiuſmet debitoris. Decius conſ. 99. nu. 3. Natta conſil. 100. num. 15. & conſil. 358. num. 2. & in ſpecie magis Crau. in conſil. 129. num. 3. auctoritate Cornei in conſil. 103. colum. 1. verſic. ſin autem non apparet. lib. 1. & ſecutus eſt Maſcard. in concluſio. 53. num. 1. qui refert aliquot declarationes, quarum aliquæ non ſatis ad rem pertinent. Crediderim iudicem perſpicere debere, an tot & tanti ſint redditus bonorum debitoris, vt etiã eorum adminiſtrator veriſimiliter ex eis tantam ſummam ſoluere potuerit, deductis impenſis & aliis neceſſariis pro ipſo debitore faciendis.

Præſumptio an & quando præſumatur, cauſa euitandi pœnam in contractu appoſitam.

SVMMARIVM.

1 *Partem in illam ſemper præſumendum, qua pœna euitatur.*
2 *Pœnæ locum non eſse niſi expreſso iure cautum legatur, vel ita ſit actum. n. 7.*
3 *Pœna pro parte vnius in contractu appoſita non præſumitur pro parte alterius repetita.*
4 *Pacem in dubio ruptam non præſumi.*
5 *Extenſio de caſu ad caſum, quando in vltimis voluntatibus nõ admittatur.*
6 *Emphyteuſi cadere eſt quid pœnale.*
8 *Pœna adiecta vni contractui, non cenſetur repetita ad alium.*
9 *Excluſus ab vno capite, non dicitur excluſus ab alio.*
10 *Contractu principali ſublato, non tollitur pactum illi incontinenti adiectum.*
11 *Contractu cadens, quomodo etiam dicatur cadere ab ipſius parte.*
12 *Diſpoſitio principalis licet extendatur, non tamen quoad pœnam.*
Niſi tamen ſimus in æquiparatis ab aliqua regula iuris. n. 13.
Aut verborum proprietas pœnam importet. n. 15.
14 *Electionem & poſtulationem a lege æquiparari.*
16 *Sermonis proprietati ſtandum eſt, & ob eam lata ſit interpretatio.*

PRAESVMPT. CXLIV.

CVM pœna in contractibus, quo facilius obſeruẽtur adijci ſoleat, dubitari ſæpe contingit, an quando pœna ſit commiſsa, vel præſumi debeat, certis caſibus illi locum eſse non debere. Et pro regula traditum eſt ab Alciato in tract. de præſumptionibus, reg. 3. præſump. vl
1 tima, præſumendum † eſse ſemper in eã partem, per quã pœna euitatur. l. proxime. ff. de his quæ in teſtam. delen. & l. ſemper in obſcuris. ff. de reg. iuris. Et accedit, quod
2 pœnæ † locus non ſit, niſi expreſſo iure cautum legatur. l. at ſi quis. §. diuus. ff. vt leg. nom. cauea. & latiſſime diſſerui in libro ſecundo de arbitrariis iudicum, caſu 176. Hinc infert Alc. in d. præſump. vlt. nu. 1. quod ſi in con-
3 tractu appoſita fuit pœna † pro parte vnius, non præſumitur repetita pro parte alterius, ex ſententia Baldi in c. 1. qualiter dom. proprie. feudi priuetur. Et Baldum ſecutus idem reſpondit Dec. in cõſ. 406. in fine qui propter ea ſub-

Digitized by Google

4 ea ſubiungit, pacem † in dubio nō præſumi ruptam, ſed obſeruatam, ne pœna de ea obſeruanda committatur. Et ait ſic ſcripſiſſe Baldum in l.ſi prædium.C.de ædilit. actio.& Roman.in conſi.183.in fine. Et comprobantur prædicta, argumento ducto ab ultimis uoluntatibus ad contractus.iuxta l.quæ de legato.de leg.1.cum ſimilib. Atqui in ultimis voluntatibus, nempe in ſubſtitutio-
5 ne, etſi aliquando admittitur extēſio † de caſu ad caſum non tamen id fit, quando adiecta fuit pœna.l.pater Seuerinam.ff.de condi.& demonſt.ubi Barto.& dicemus in fra in ſubſequenti libro, in præſumptione 88. Ita ergo pariter, & in contractibus dicendum eſt, ut tradit Alc. præcitato in loco. Infertur etiam, quod ſi quis uendidit domum, & eam incontinenti recepit in emphyteuſim, adiecto pacto, quod domum ipſam intra certum tempus poſſet redimere, ſi hic emphyteuta ceſſat a ſolutione canonis, ita ut incidat in pœnam amiſſionis emphyteuſis, non tamen amittit facultatem redimēdi domū. Ita ſcripſerunt Alex.in conſi.118.nu.5.lib.6. Barba.in conſil.51.col.18.libr.1. Dec.in l.in bonæfidei. nu. 11.C. de pactis. Goza.in conſi.96.numero 26.& in l.2.in fin. C.de pactis.inter empt.& uend. & ibidem Cagnol.numero 167.

Et ij quidem moti ſunt ea ratione prima, quod cade
6 re ab † emphyteuſi eſt quid pœnale.

Non ergo debet præſumi adiecta reſpectu pacti de redimendo, ſed ſolum cauſa ſolutionis canonis. Et acce-
7 dit, quod pœnæ locus eſſe non debet, niſi expreſſe † actū ita ſit. argum.d.l.at ſi quis.§.Diuus.ff.de relig.& ſump. fune.

Præterea ii ſunt duo contractus ſeparati. Ergo pœna
8 vni adiecta, † non cenſetur repetita in alium.l.iuriſgentium.§.adeo.ff.de pactis. Et ſuffragatur, quod excluſus
9 ab uno † capite, non cēſetur excluſus ab altero. Ita Bal. in l.2.q.8.C.de reſcin.uend. Excluſus itaque ab emphyteuſi, non dicitur excluſus a facultate redimendi. Immo reſpondit Corn.in conſi.288.col.pe.lib.3.quod licet cō
10 tractus † principalis tollatur, non tamen tollitur pactum illi incontinenti adiectum, cum duo ſeparata dicantur.

Nec obſtat quod ab hac opinione diſſentiant Cæpolla in tract.de ſimulatione contractuum. in ſecunda præſumptio.in fine, & prius Commenſis in conſi.65. Titius locauit.& ibidem ſubſcripſerunt Fulgoſ. & Paulus Dottus, & ſi Iaſ.in l.2.n.5.C.de iur. emph. male referat ipſum Cæpollam, negatiue concludentem. Nam ratio qua motus eſt Cæpolla, non eſt ſatis ſolida. Dixit enim pactum hoc de redimendo, eſſe partem ipſius contractus.iuxta l.fundi partem.ff.de contrah. empt. Qui er-
11 go cadit a contractu, † cadere etiam dicitur ab eius parte. Reſpondet Alc.in d.præſu.vlt. quod licet pactum ſit pars contractus.d.l.fundi partem.attamen ficte, & non uere dicitur pars.l.lecta.uerſi.ineſſe.ff.ſi cer.pet. Nā proprie loquendo, inquit Alc.eſt contractus de per ſe, iuxta glo.l.primæ.ff.de act.& obl. quæ quidem proprietas attendi debet, præſertim quando agitur de pœna euitāda, ut tradit Bal.in l.cum proponas.C.de hær.inſt. & in c.1.in fi.de milite uaſallo qui contumax eſt.

Præterea reſpondetur, quod pactum illud redimendi eſt pars contractus quoad ipſam informationem, quia actio oriens ex ipſo contractu, datur pro ipſius pacti obſeruatione. Non tamen illud pactum recipit qualitates ipſius contractus, ut ſcilicet in eo pacto repetitæ dicantur. Ita declarando d.l.fundi partem.ff.de contrah.empt.tradit Dec.in l.pacta quæ contra.num.14. C.de pactis. dum ſic explicat, pactum eſſe partem pretii contractus emptionis & uenditionis.

Non etiam obſtat conſideratio Alciati in dicta præſumpt.ult.nu.3.verſi.immo plus.& apertius in l.petens. in fine.C.de pactis.ubi Io.Bologn.nu.71.uerſic. ſed Alciatus ſecutus eſt, dum exiſtimarunt, vtramque opinionem eſſe dubitabilem. Et dicunt emptorem teneri ſolummodo reuendere dominium directum, non autem vtile, quia illud pactum de redimendo intelligitur ſecundum tempus contractus, atque ita de dominio directo ſeparato ab vtili, non autem extendi ad ius interim quaſitum.l.Rutilia.ff.de contrahen.empt.culpa præſertim ipſius paciſcentis, cum de eo non fuerit cogitatū, arg.l.quæro.§.inter locatorem.ff.locati. Nam ex quo in continenti cōfectus eſt contractus emphyteuticus, ſatis arguitur mens contrahentium, vt emptor haberet ſolū directum dominium, ſeparatum ab vtili.argum.l.ſi ventri.§.vlt.ff.de priuileg.credito. Poterit itaque venditor redimere, ſed directum dominium tantum, ſecundum Alciatum, & Bolognetum. Nō inquam obſtat hæc cōſideratio, cum mens contrahentium ea fuerit, ob appoſitum redimendi pactum, vt diſſolueretur totus ipſe contractus, & res ſuum priſtinum ſtatum reciperet, nempe quod conſolidaretur dominium vtile, & directum, & totum reuerteretur ad ipſum venditorem. Infertur ter-
12 tio ex prædicta regula, quòd licet diſpoſitio † principalis extendatur, non tamen extenditur quoad pœnā. Ita Alciat.in dicta regul.tertia.præſumptio.vlt. num.3.verſic.ad ſupradicta.&c. ex ſententia Ioan. Andreæ, & Gemin.in c.diſpendia.de reſcrip.in ſexto, Butrij & Imol. in c.vlt.extra.de reſcript.ac Abbatis in c.1.de locato. Non enim (inquit Alciatus) præſumitur contrahentes ſenſiſſe, quòd pœna extenderetur.

Declaratur primo hæc illatio, vt locum non habeat,
13 quando ſumus in † æquiparatis ab aliqua iuris regula. iuxta l.ſi quis, ſeruo.C.de furtis. Nam tunc, ſicuti diſpoſitio ipſa principalis extenditur, ſic & pœna ipſi diſpoſitioni adiecta. Ita Alc.intelligit gl.penult.cap.primi. de poſtula.prælat.dum dixit, quòd pœna ſtatuta in poſtu-
14 latione, extenditur ad electionem, cum † electio & poſtulatio æquiparata ſint a lege, vt gloſſam illam ſic declarat Dec.in c.nam concupiſcentiam.in 2.lectura nu. 4.in fi.de conſtit.

Declaratur ſecundo, vt non habeat locum, quando
15 ipſa verborum † proprietas importaret pœnam. Nam tunc ſumus in caſu claro, quia ſtandum eſt proprietati ſermonis, ob quam lata ſit interpretatio. Ita declarat Alc.in d.præſump.vltima, num.3.verſic.declara ſupradictam.poſt Aretinum in l.cum lege.ff.de teſtam. Decium in l.ſemper in obſcuris.num.11.de reg.iuris.& ibidem Cagnol.& copioſe diſſerit Crauet.in tractat.de antiq.tempor.in quarta parte principali, num.63. in conſil.118.nu.11.& in conſ.308.num.3.

Exceptione pecuniæ non numeratæ intra biennium non oppoſita, quæ & qualis præſumptio oriatur aduerſus debitorem non opponentem.

SVMMARIVM.

1 *Pecuniæ non numeratæ exceptio competit intra biennium tantum.*

Idque etiam procedit in clerico, qui nomine, & ad commodū ſuæ eccleſiæ confeſſus fuit ſe mutuo pecuniam accepiſſe. numero 5.

Et multo magis ſi ad commodum ſui patrimonij. n.8.

Procedit etiam dicta regula in ſucceſſore debitoris, qui confeſſus fuit ſe recepiſſe, quamuis ſit pupillus, vel minor. n.10.

Idem etiam ſi debitor probare vellet ſuam exceptionem oppoſitā poſt biennium. n.12.

Contraria reculatur opinio. num.13.

2 *Pecuniam fuiſſe numeratam lapſo biennio, an ſit præſumptio, vel fictio.*

Et in hoc opinio Auctoris. num.3.

4 Præ-

4 *Præſumptiones & coniecturæ ceſſant, vbi de veritate manifeſte conſtat.*

6 *Præſumptio quòd pecunia fuerit numerata non oppoſita exceptione intra biennium, fauore debitoris inducta fuit, & quomodo.*

7 *Clericus confeſſus ſe mutuo accepiſſe pecuniam, non poteſt aduerſus ſuam confeſſionem opponere aliquam exceptionem, de iure Pontificio.*

9 *Clerici quoad bona eorum patrimonialia, non differunt a laicis.*

11 *In diſpoſitione legis generali comprehenditur etiam perſona pupilli & minoris.*

14 *Præſumptio, quòd pecunia fuerit numerata non oppoſita exceptione intra biennium, non impedit quin debitor poſt bienniũ audiatur, de æquitate canonica, ſi tamen aſſumat onus probandi negatiuam.*

Idem in foro conſcientiæ. num. 15.

16 *Biennij lapſus non tollit exceptionem non numeratæ pecuniæ, quando ſolum per teſtes conſtat de confeſſione numerationis.*

17 *Scripturæ maior eſt virtus in probationibus, quam teſtium.*

18 *Iudicis officium non obſtante lapſu biennij implorare poteſt debitor confeſſus numerationem.*

Idque multo magis coram iudice eccleſiaſtico procedit. num. 19.

20 *Lapſus biennij non impedit confitentem debitorem probare per aliam confeſſionem creditoris, quòd pecunia non fuerit numerata.*

21 *Probatio per confeſſionem aduerſarij admittitur, etiam contra præſumptionem iuris, & de iure.*

22 *Doli & fraudis exceptio opponi adhuc poteſt non obſtante lapſu biennij, a confeſſione numerationis a debitore facta.*

PRAESVMPT. CXLV.

DEbitori, qui confeſſus pecuniam mutuo ſe ſuſcepiſſe, cum re vera non apparet numerata, lex conceſſit facultatem opponendi, intra biennium tamen, nõ
1 numeratæ † pecuniæ exceptionem, non autem vltra tẽpus illud. Ita ſane ſtatuit Iuſtinianus in l. in contractibus. in princ. C. de non numer. pecunia. Quod quidem conſtitutum præſumitur, quia veriſimile non eſt: quòd ſi pecunia non fuiſſet numerata tam diu debitor ipſe tacuiſſet. ſicuti rationem hanc perpendunt Felin. in cap. ſi cautio. num. 57. de fide inſtrumen. & lapſo biennio lex adeo præſumit numeratam fuiſſe pecuniam, vt non ad-
2 mittatur contraria probatio, cum ſit præſumptio † iuris, & de iure, vt affirmant Felin. in d. c. ſi cautio. nu. 61. in fine. Cæterum ſcripſerunt alij eſſe ſolã iuris præſumptionem. ſic ſane Imola in c. vlt. num. 12. de ſolutio. Imò hanc eſſe fictionem dixerunt Caſtren. in d. l. in contractibus. colum. penult. Aret. in l. certi condictio. §. ſi nummos. colum. vlt. ff. ſi certum petat. Quam quidem opinionem manifeſte reijcit Emanuel Coſta in l. ſi ex cautione. in vltima fallentia, num. 4. C. de non numerat. pecunia.. Cum fictio ſit contra ipſam veritatem, vt ſcripſi ſupra in libro primo, quæſt. 5. nu. 1. & tamen in caſu noſtro dici non poteſt contra certam veritatem: cum dubium ſit, an numeratum fuerit, vel nõ. Quarta vero fuit opinio Coſtæ prædicto in loco. num. 4. verſic. igitur Cæſares, qui dixit, Iuſtinianum conſtituiſſe, quòd ubi non conſtat numeratam vere fuiſſe, lapſo biennio præſumatur numerata, vbi autem conſtat vere nõ fuiſſe numeratam cõſtituit fingi numeratam, ſicut (ait Coſta) in caſu l. vnicæ. in prin. C. de rei uxor. acti. vbi ſtipulatio præſumitur, ſi non conſtat ſtipulationem interceſſiſſe, vbi autẽ conſtat eam non interceſſiſſe, fictio inducitur, vt in dicta l. vnica. §. accedit, & comprobat Coſta text. in auth. de tempor. non ſolutæ pecuniæ. ſuper dote. in princip. quo loci Iuſtinianus ait: quod lapſo tempore dato ad opponendum exceptionem non numeratæ dotis, teneatur maritus efficaciter ad dotem, quam confeſſus eſt ſe recepiſſe. Nam ſi tacere (inquit Iuſtinianus) elegerit, palam eſt voluiſſe, vel ſi non accepit dotem, omnino eum aut ſuos reddere. Prætermitto alia iura & argumenta, quibus vſus eſt Coſta. Exiſtimo ego aduerſus Coſtam
3 verius eſſe, † hanc eſſe præſumptionem iuris & de iure in caſu dubio, quando ſcilicet conſtat manifeſte numeratam nõ fuiſſe pecuniam, ſicuti in caſu dict. l. vnicæ. in princ. C. de rei vxor actio. vt ſcripſi ſupra in præſump. 5. num. 2. & 3. Cum vero certum eſt pecuniam non fuiſſe numeratam, etſi lapſum eſt biennium, attamen non tollitur exceptio non numeratæ pecuniæ, vt dicemus infra.
4 Cum enim de veritate † conſtat manifeſte, ceſſant omnes coniecturæ & præſumptiones l. ille aut ille. §. cum in verbis. de leg. 3.

Extenditur primo, vt locum habeat etiam in clerico
5 † qui confeſſus eſt eccleſiæ nomine ad eiuſque commodum mutuo ſuſcepiſſe pecuniam. Nam & hic elapſo biẽnio non poteſt opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ. Ita Butr. Zabarella, Abbas, & Imola in c. ult. de ſolutio. Abba. in c. ſi cautio. nu. 12. & ibidem Fel. nu. 57. & 58. de fide inſtrum. & accedunt Barb. in c. vlt. nu. 16. de ſolutio. Socin. ſen. in conſ. 241. n. 5. lib. 1. & Emanuel Coſta l. ſi ex cautione. in ult. fallen. nu. 1. C. de non num. pecun. Ea ratione ii moti ſunt, quòd Iuſtinianus in d. l. in contractibus. in princ. C. de non numera. pecun. induxit præſumptionẽ hanc non odio debitoris, ſed eius fa-
6 uore, † vt. ſ. poſſit aduerſus ſuam confeſſionem opponere exceptionem pecuniæ non numeratæ, ſi modo id faciat intra biennium, non aũt vltra, ſi ergo clericus vult vti hoc legis beneficio, hoc eſt, ſi vult opponere hãc exceptionem aduerſus ſuum creditorem, facere id debet intra biennium, vt ſcribunt Bald. in l. omni nouatione. C. de ſacroſ. eccleſ. & in l. 1. q. vlt. C. de contrah. empt. Dec. in l. 1. nu. 12. ff. de iuriſd. omn. iud. & copioſe Tiraq. in tract. de iure primog. q. 43. & 44. in tract. de retractu conſang. §. 1. gl. 13. num. 7. Cum dixerunt, quod ſi clericus vult vti beneficio & cõmodo legis ciuilis, vti debeat cum ſuis qualitatibus. Nõ enim lex ipſa Pontificia hoc in caſu fauet ipſi clerico. Nam ſtatim quo clericus con-
7 feſſus † eſt mutuo ſuſcepiſſe pecuniam, nõ poteſt aduerſus ſuam confeſſionem ſecundum ius ipſum Pontificiũ, opponere exceptionem aliquam niſi ipſemet probet pecuniam non fuiſſe numeratam. c. ſi cautio. de fide inſtr. lex vero Cæſarea concedit hoc commodum, vt debitor poſſit opponere hanc exceptionem, grauando creditorem onere probandi ſe pecuniam numeraſſe, ſi modo is debitor intra biennium a die confeſſionis ſic opponat, atque ita fauor tributus a l. in contractibus, ſolum perdurat biennium, quo elapſo ceſſat ille fauor & remanet clericus in terminis ſui iuris Põtificij, quod prohibet eũ poſſe ſuæ confeſſioni contrauenire, ſi ergo vult clericus vti fauore & commodo legis Cæſareæ, vti debet intra tẽpus ab ea præſtitutũ. Et hac quidem ratione diluũtur argumenta omnia quibus moti contrariam opinionẽ probarunt Hoſtienſis, Buttius Bal. Imol. Ang. & Rom. relati a Felino in d. c. ſi cautio. num. 57. verſ. eſt verum. de fide inſtrum. & his accedit Marſ. in ſing. 622.

Cæterum extenſio hæc locum habet multo magis in clerico, qui confeſſus eſt ſuſcepiſſe pecuniam mutuo ad
8 commodum ſui † patrimonij, illud obligando. Nã hoc in caſu ſine controuerſia nõ poterit hic clericus elapſo biennio opponere hanc nõ numeratæ pecuniæ exceptionem, ſicuti in ſpecie tradunt Hoſtien. Butr. Abb. Spec. & Imola, quos congerit Fel. in d. c. ſi cautio. nu. 59. de fide inſtr. & his accedunt Bald. in l. cum quis. nu. 22. C. de iuris & facti ignor. & ij poſt Speculatorem commemorãt ſententiam latam a Clemente IV. Pontifice Max. contra Treuerenſem electum, quod poſt biennium nõ poſſet contra mercatores opponre exceptionem non nu-

Digitized by Google

meratæ pecuniæ, nec doli. & ratione comprobatur tradi
9 tio hæc, quia clerici quoad bona † eorum patrimonia-
lia non differunt a laicis, vt poſt alios copioſe differit Ti
raq. de retract. conſang. §. 33. gl. vnica. num. 80. & 81.

Extenditur ſecundo, vt locum habeat etiam contra
10 ſucceſſorem † debitoris, qui intra biennium non oppo-
ſuit hanc non numeratæ pecuniæ exceptionem, etiam ſi
is ſucceſſor ſit pupillus, vel minor. Ita Bald. in l. ſi intra.
C. de non numer. pecun. Fel. in d. c. ſi cautio. nu. 59. verſ.
amplia ſecundo. de fide inſtrumento. & ratio quidẽ eſt:
11 quia in diſpoſitione legis generali † comprehenditur ẽt
perſona pupilli, & minoris. l. ſi fine. §. Lucius. ff. de admi
niſtr. tuto. Rom. conſ. 816. Alex. in conſ. 49. col. 3. libr. 1.
Ruin. in conſ. 97. nu. 2. lib. 5. Dec. in l. 1. nu. 2. C. de ſecun
dis nupt. & Marſil. in ſing. 481. Conceditur tamen ipſi
pupillo, & minori reſtitutio in integrum, vt in ſpecie do
cuit Fel. præcitato in loco, & Marſil. in ſingul. 481. Con-
cedit minorem reſtitui aduerſus diſpoſitionẽ legis ge-
neralem. Illud etiam addit Fel. biennium illud currere
contra hæreditatem iacentem.

Extẽditur tertio, vt locum habeat etiãſi debitor ipſe
oppoſitam non numeratæ pecuniæ exceptionem proba
12 re † vellet. Nam adhuc non admittitur, vt ſcripſerunt
Odoffred. Accurſ. Butrig. Azo, Richardus, Oldr. Suza-
rius, Dynus, Alber. Placent. Bal. Spec. Salic. Io. Fabri, Flo
rianus, Felinus, Lud. Bolog. Purpuratus, Curtius iunior,
& Marſilius, quos recenſet Emanuel Coſta in l. ſi ex cau
tione. in vltimo nota. nu. 2. C. de non numer. pecun. qui
refert Felinum in d. c. ſi cautio. num. 50. & Marſ. in ſing.
463. atteſtantes hanc eſſe receptam opinionem. Et pro-
bari creditur in l. ſi intra. in l. aſſeueratio. & in l. contra
ctibus. C. de non numer. pecun. & in l. ſi non ſinguli. C.
ſi certum petatur. vbi lapſo ipſo tempore, nulla omnino
admittitur cõtraria probatio, cum dicatur præſumptio
iuris, & de iure. Verum contrariam opinionem, quod
immo poſt biennium admittatur debitor ad opponen-
dum non numeratæ pecuniæ exceptionem, ſi debitor ip
13 ſe in ſe aſſumat onus probandi † negatiuam. Ita ſane Ioã
nes, Accurſius, Petrus, Cynus, Mattarellus, Bartol. Ful-
goſius, Angelus, Salicetus, Caſtrenſis, Angelus Aretin.
Socinus, Iaſon, Claudius, & Decius, quos congeſſit Co-
ſta in d. l. ſi ex cautione. in vltima fallen. nu. 2. verſic. con
trariam opinionẽ. qui num. 3. Tandem hanc & ipſe pro
bauit, & dixit, quod petente creditore, ſi debitor exci-
piat, eſt exceptio perpetua, nõ autem temporalis, ſi mo-
do ipſam exceptionem paratus ſit probare debitor ipſe.
Illa vero iura ſupra pro prima opinione commemorata
loquuntur (inquit Coſta) quando exceptio ipſa non nu-
meratæ pecuniæ proponitur a debitore per modũ que-
relæ, & ob id ſicuti ipſa querela temporalis eſt, ſic &
hæc exceptio extenditur etiam ſi confeſſio fuit gemina-
ta. Afflict. deciſ. 110.

Declaratur primo, vt locum nõ habeat hæc præſum-
15 ptio ſecundum æquitatem ſaltem canonicam, † ſecun-
dum quam auditur debitor poſt biennium, ſi modo aſſu-
mat in ſe onus probandi negatiuam. Ita Dynus, Bald.
Ang. Roman. Butr. Imol. & Sal. quos recenſet, & commu-
nem dicit Fel. in d. c. ſi cautio. n. 61. de fide inſtrumẽto.
& his accedit Marſ. in ſing. 462. Ea eſt ſolida huius ſen-
tentiæ ratio, quia alioqui ipſe creditor locupletaretur
cum aliena iactura, id quod etſi ſecundum iuris rigorẽ
permiſſum ſit aliquando, non tamen ſecundum æquita-
tem, qua peccato reſiſtendum eſt.

Declaratur ſecundo vt non procedat in foro cõſcien
14 tiæ. † Et ſi enim in foro fori nõ admittitur debitor lapſo
biennio ad opponendum exceptionem non numeratæ
pecuniæ, etiam ſi eam probare ipſe vellet, attamen in fo
ro conſcientiæ tutus eſt, ſi non ſoluit. Ita Inn. in c. quia
plerique. de immu. Eccleſ. vbi Butrius & Abbas, Bal. in
l. ſi ex cautione. col. vlt. C. de non numerata pecun. & in
l. cum quis. col. vlt. C. de iuris & facti ignor. & in l. vnica
col. 3. C. de confeſſis. & Felin. in c. ſi cautio. num. 62. de
fide inſtrum. & ſecutus ſum ſupra in lib. 1. q. 80. num. 3.
verſ. extat ſimile exemplum. Et rõ quidem huius decla-
rationis eſt, quia diſpoſitio d. l. in contractibus. in prin.
C. de non num. pecun. fundata eſt in præſumptione iu-
ris, & de iure, quæ locum non habent in foro conſcien-
tiæ, vt copioſe declaraui in d. q. 80. vbi num. 3. verſ. hãc
tamen traditionem Innocentij declaraui.

Declaratur tertiò, vt non habeat locum in confeſſio-
16 ne, de qua conſtat ſolum per teſtes. † Hoc ſane caſu, la-
pſus biennii non tollit hanc nõ numeratæ pecuniæ exce
ptionẽ. Ita poſt gloſſam, Buttigarium, Cynum, Cuneũ,
Baldum, Imolam, & Romanum ſcribit Felin. in c. ſi cau
tio, num. 63. de fide inſtrum. Ea ratione ii moti ſunt, quia
illa præſumptio, quæ oritur ex confeſſione ſcripta non
extat in cõfeſſione a teſtibus probata, cum maior ſit ſcri
17 pturæ † virtus, quam illa teſtium, ſicuti indicat ille titul.
inſtit. de literarum obligatio. vbi literæ ſunt neceſſariæ
ad hoc, vt biennium pariat actionem, alias fruſtra titu-
lus ille requireret ſcripturam, & fruſtra etiam appella-
ret obligationem literarum, ſi ſine literis confeſſio poſt
biennium noceret. Nec repugnat, quòd teſtes & inſtru-
menta æquiparẽtur. l. in exercendis. C. de fide inſtrum.
quia reſpondet Felin. in loco ſupra allegato procedere
quoad faciendam probationem, nõ autem quoad indu
cendam obligationem. & declarant Bar. Bal. & reliqui
in d. l. in exercendis. Cæterum a prædictis diſſentiunt
Bart. in l. ſi ex cautione. num. 5. C. de non nũm. pecun. &
ibidem Bal. q. 10. & Salic. in oppoſitio. 10. Abbas in d. c.
ſi cautio. num. 7. de fide inſtrumentorum. & ibidem Fe-
lin. num. 64. in fin. cum his ſenſit. Eadem ratione ii vſi
ſunt, quòd exceptio hæc non numeratæ pecuniæ, ex qua
dam æquitate fuit a lege introducta aduerſus propriã
confeſſionem debitoris, qui ſi vult exceptione ipſa vti,
id facere debet iuxta ipſius legis conceſſionem, nempe
intra biennium. Verum huic rationi reſpondetur, non
eſſe hic quærendum de exceptione aduerſus confeſſio-
nem, cum ex illa nulla oriatur obligatio efficax, ſicuti
oritur, quando confeſſio facta eſt literis, & ſcriptura.

Declaratur quartò, vt locum non habeat quoad iudi
18 cis officium, quòd debitor implorare † poteſt etiam vl
tra biennium. Ita Felin. in d. c. ſi cautio. num. 65. de fide
inſtrumento. poſt Baldum, & Salicetum, quos recenſet.
& his accedunt Ioan. Fabri in inſtit. de literarum obliga
tione. in fine principii. Iacobin. a ſancto Georgio in l. in
exceptionibus. num. 7. de probation. Marſil. in ſingul.
277. & Emanuel Coſta in dicta l. ſi ex cautione. in ver-
bo, officium iudicis. C. de non numer. pecun. Ea ratione
ii moti ſunt, quia is qui prohibetur agere, non tamen
prohibetur implorare iudicis officium, vt ſcribũt Bar.
in l. 1. § & parui. ff. quod vi aut clam. Bal. in l. 3. §. nouiſ-
ſime. ff. nautæ caupo. ſtabul. Anch. in Clemen. 1. de ſe-
queſtratio. poſſeſſio. & fruct. Abbas in c. ex parte. il ſecũ
do. col. vlt. de officio delegat. Et hæc quidem declaratio
19 locum habet multo magis coram iudice Eccleſiaſtico, †
ad quem pertinet purgare conſcientias hominum. Ita
Io. Fabri, & Coſta vbi ſupra.

Declaratur quintò, vt non procedat, quando lapſo ip
ſo biennio debitor vellet confeſſione ipſiuſmet credi-
20 toris † probare pecuniam numeratam non fuiſſe. Hoc
ſane caſu admittitur debitor etiam (vt dixi) lapſo bien-
nio. Ita in ſpecie declarant Accurſius, Hoſtienſ. Bal. Bu
trius & Salicet. quos commemorat & probat Felin. in c.
ſi cautio. num. 66. de fide inſtrumentorum. Ea eſt huius
declarationis ratio, quia aduerſus quamlibet præſum-
ptionem, etiamſi ſit iuris, & de iure, admittitur proba-
21 tio per confeſſionem aduerſarii, † ſicuti copioſe ſcripſi
ſupra libro primo q. 61. Et accedit, quòd ſicuti debitor
poteſt agnoſcere bonam fidem, confitendo debitum, quia

alioqui

Digitized by Google

alioqui a creditore probari non poterat. l. cum fidem.
C. de non numerata pecunia. Ita etiã ipſam bonã fidem
agnoſcere poteſt creditor iſte poſt biennium.

Declaratur ſextò, vt locum non habeat, quoad exce-
22 ptionem doli † & fraudis, quę elapſo ipſo biennio oppo
ni adhuc poteſt. Ita Hoſtien. in c. vltim. de ſolutio. & ibi-
dem Ancharan. num. 11. Et idem in c. ſi cautio. nu. 10.
de fide inſtrumentorum. & ibidem Felin. num. 66. verſ.
fallit ſexto. & Barbat. num. 19. in fine. Ioan. Fabri in In-
ſtitut. de literarum obligatio. in princip. numer. 9. Flo-
rian. in l. cum de indebito. §. vltimo. numer. 8. de proba-
tio. Salicet. in l. ſi ex cautione. num. 11. C. de non nume-
rata pecunia. Ang. Aretin. in §. idem iuris. num. 8. inſti-
tut. de except. Marſil. in ſingul. 277. & copioſe Emanuel
Coſta in dicta l. ſi ex cautione. in vltima fallentia. num.
2. verſic. ſed tamen non obſtantibus. Et ipſe exiſtimat,
nullam eſſe differentiam inter exceptionem hanc doli,
& illam, non numeratę pecunię. Ea ratione ij moti ſunt,
quòd doli exceptio, ob id perpetua eſt, quia non fuit in
facultate debitoris agere de dolo creditoris. leg. pure.
§. vltimo. ff. de doli mali, & metus except. Si ergo excipe
re non potuit, nullum tempus potuit ei decurrere. Præ-
terea, creditor eo tempore, quo ſcripturam confeſſati
debiti ſuſcepit, nihil dolo egit. Cum ſperaret ſe nume-
raturum, eo vero tempore quo incipit petere, dolum
committere dicitur, atque ita dolo agere, ex quo petit
quod non numerauit. l. 2. §. generaliter. de doli mali &
metus exceptio. Si ergo hæc doli exceptio oritur eo tem
pore, quo creditor agit, vt inquit gloſſ. in l. qui ſe debe-
re. in verbo exceptione. ff. de condict. cauſa data. ſequi-
tur dicendum, debitorem poſſe quouis tempore exce-
ptione hac uti. Et magna quidẽ eſt differẽtia inter exce-
ptionem hanc doli, & illam non numeratæ pecuniæ. Si-
cuti copioſe declarat Coſta in d. l. ſi ex cautione. in ver-
bo ſeu doli. C. de non numer. pecun.

Fideiuſſor quando quis præſumatur, vel
principalis debitor.

SVMMARIVM.

1 *Fideiuſſor, vel debitor principalis, quando quis præſumatur.*
2 *Fideiuſſor præſumitur qui promiſit reſtituere depoſitum, apud aliquem factum.*
Idem in eo qui ſe obligauit, vt debitorem principalem pro accipiente mutuo pecuniam ſub vſuris, nec pecunia ad eum peruenit. num. 3.
Etiamſi is ſit ad quem vtilitas peruenit, & ſe fideiuſſorem nominarit. num. 6.
Idem licet ſe principaliter & in ſolidum conſtituant debitores & reos debendi. n. 4.
Et in dubio pecunia ad vtrumque perueniſſe præſumitur. nu. 5.
7 *Fideiuſſor etiam is præſumitur qui promiſit pro actu & negocio ad ſe non pertinenti, ſed ad alium, licet cum eo ſe obligarit, & ibi exemplificatur.*
Niſi manifeſte coſtaret voluiſſe omnino ſe eſſe principalem. num. 8.
9 *Fideiuſsor præſumitur, quando modus & forma promiſſionis nõ conuenit niſi fideiuſsori.*
Idem quando quis non promiſit ſimpliciter pro aliquo, ſed ad eius inſtantiam. num. 10.

PRAESVMPT. CXLVI.

Dubitari ſæpe ſolet; quando quis præſumatur fide-
1 iuſſor, † vel debitor principalis. Qua in re dicen-
dum eſt, quæſtionem facti eſſe, & ob id pendere a con-
iecturis.

Prima & præcipua eſt coniectura, quando res, pro
qua promiſit, ad alium peruenit, vt ſi reperitur factum
2 depoſitum apud aliquem, & alius promiſit † reſtituere.
Hic promiſſor præſumitur fideiuſſorio nomine pro-
miſiſſe. Ita gl. in l. Titia. §. pen. verſ. quod apud. ff. de ver-
bor. oblig. quam dixerunt ſingularem Ang. in l. ſcien-
dum. in princ. ff. de ædil. edicto. Alex. in l. vbi autem nõ
apparet. §. illud. nu. 4. ff. de verbor. oblig. & in conſ. 189.
n. 5. lib. 2. Comenſ. in conſ. 183. in fine. Ruin. in conſ. 99.
nu. 1. lib. 5. ſic & Aret. in conſ. 33. Conſultatio præmiſſa
nu. 2. reſpondit, quod ſi quis mutuo ſuſcepit pecuniam
3 ſub vſuris, & alter ad quẽ pecunia nõ peruenit, † ſe obli
gauit, vt debitorem principalem, erit ſolum fideiuſſor
non autem principalis. Idem affirmarunt Iaſ. in d. l. Ti-
tia. §. pen. in fine. poſt Baldum ibi. & Boer. in q. 314. nu.
5. & Rota Romana in deciſ. 112. num. 1. parte in nouiſ-
ſime impreſſis. Et hæc quidem coniectura locum habet
etiam, quando ii duo ſe conſtituiſſent debitores princi
4 paliter & inſolidum, atque ita eſsent facti duo rei † de-
bendi. Nam adhuc dicendum eſt, eum præſumi fideiuſ-
ſorem, ad quem res non peruenit. Ita Bar. in l. 3. §. 1. nu.
15. ver. finaliter dico. ff. de duobus reis. & ibidem decla-
rat Caſtr. col. 1. in vltima oppoſitione. & in conſil. 331.
In cauſa Sylueſtri. col. 1. lib. 1. & latiſſime diſserit Ron-
chegall. in d. l. 3. §. 1. num. 158. & multis ſequentib. ff. de
duobus reis. Cæterum, quando non conſtat, ad quem
5 peruenerit pecunia, præſumitur ad vtrumque † perue-
niſse. Ita Comen. in d. conſ. 183. in fine. Et hæc quidem
coniectura locum habet etiam, quando is, ad quem vtili
6 tas pertinet, ſe fideiuſsorem † nominaſset, vt poſt alios
ſcripſi in conſ. 560. num. 8. lib. 6.

Secunda eſt coniectura præcedenti ſatis proxima, nẽ
7 pe quando quis promittit pro actu & negotio ad ſe † nõ
pertinenti, ſed ad alium cum quo ſe obligauit, vt ſi quis
obligauit pro dote filiæ alterius. Cum. n. pater teneatur
dotare filiam. l. qui liberos. ff. de ritu nuptiarum. & ſcri-
pſi ſupra. Ob id ſi cõtingat qđ extraneus, puta patruus
vna cum patre promittat pro dote filiæ, præſumitur is
patruus fideiuſsorio nomine promiſiſse. Ita in ſpecie re
ſpondit Corn. in conſ. 316. lib. 4. ſic etiam cenſuit Alex.
in conſ. 66. nu. 2. lib. 4. Auunculum, qui non tenetur do-
tare filiam ſororis, ſi ſe obligauit inſolidum vna cum pa
tre dictæ filiæ cauſa eius dotis, præſumitur tanquam fi-
deiuſsorem promiſiſse. Idem pariter reſpõdit Corn. in
conſ. 124. lib. 1. quod ſi vna cum fratre dotante ſororem
ſe obligauit principaliter & inſolidum nepos, ad quem
non pertinebat dotare, is nepos præſumitur fideiuſsor.
Horum ſententiam ſecuti ſunt Iaſ. in conſ. 133. num. 18.
lib. 4. Bal. Nouel. in tract. de dote. parte ſexta, priuileg.
3. Io. Lupus in repet. c. per veſtras. §. 66. de donat. inter
uirom & uxorem. & Purpur. in conſ. 204. nu. 4. lib. 2. Ri
pa l. 4. §. Cato. nu. 26. de verb. oblig. vbi Alc. nu. 79. Cra-
uet. in conſ. 77. col. 2. & in conſ. 91. nu. 2. & idem ego ip-
ſe reſpondi in conſ. 689. in ſecundo dubio. lib. 7. matrẽ,
quæ vna cũ filio promiſit pro dote filię, quæ ab eius pa
tre dotãda erat, præſumi fideiuſsorio nomine promiſiſ-
ſe. Et hæc quidem coniectura locum habet vt & præce-
dens quando ſcilicet ambo ipſi conſtituerunt ſe reos
debendi principaliter & inſolidum, niſi verba adeo cla
ra eſsent vt manifeſte conſtaret voluiſse eſse omnino
8 principales † vt in caſu, de quo reſpondit Rom. in conſ.
14. num. 3.

Tertia eſt coniectura quando modus & forma, quib.
9 quis promiſit, nõ conuenit † niſi fideiuſsori, ſicuti in ca
ſu de quo reſpondit Purpur. in conſ. 204. nu. 4. libr. 2. cũ
dixit mulierem præſumi fideiuſsorio nomine promiſiſ-
ſe pro altero, ſi in ea promiſſione renunciauit beneficio
S. C. Velleiani, quod prodeſt ſolummodo mulieri pro al
tero fideiubenti.

Quarta eſt coniectura, quãdo quis non promiſit ſim
10 pliciter pro aliquo, ſed ad eius inſtantiam. † Nam & tũc
præſumitur fideiuſſor. Ita ſenſit Soc. iun. in conſ. 131. n.

18.lib.3.dum reſpondendo traditioni Bar.in l.ſi ita ſti-
pulatus fuero,te ſiſti. §.poſſum.ff.de verb.oblig. dicen-
tis,promiſſorem principalem dici eum, qui ſimpliciter
pro altero promiſit (inquit Socinus) ſi ad eius inſtantiã
ſe obligauit. Et idem eſt, quãdo quis promiſit pro alio.
Nam & hoc caſu præſumitur fideiuſſor. Bar.in l.reos.n.
5.ff.de duobus reis. Dec.in conſil.7.num.1.& Purpur.in
coſ.600.num.6.

Filia dotata, quæ bonis paternis ac alijs renunciauit an & quando præſumatur renunciaſſe fauore fratrum tunc exiſtentium, an etiam & agnatorum.

SVMMARIVM.

1 *Filia dotata renuncians bonis paternis, cuius fauore præſumatur renunciaſſe.*

2 *Exiſtentibus fratribus & agnatis filiæ renunciantis, præſumitur renunciatio facta fauore fratrum, & quando ſi ſolis fratibus. & num.16.*

Et quis inde effectus ſequatur, n.3.

Secus ſi aliquæ adſint coniecturæ, quibus conſtet patrem voluiſſe vltra filios bona conſeruari in agnatione. n.4.

5 *Renunciatio præſumitur facta cauſa & reſpectu maſculorum ad conſeruandam familiam.*

6 *Pater poteſt relinquere filiæ non obſtante renunciatione ab ipſa facta.*

7 *Sorores quando excludant ſororem quę renunciauit bonis patris. & n.8.9.& 10. vbi opiniones contrariæ recitantur.*

11 *Filia bis ſeu geminate renuntians bonis patris exiſtentibus tantum ſororibus, in earum commodum præſumitur renunciaſſe. Et quib. alijs coniecturis id conſiderari poſſit, nu.12.& 13.*

14 *Pater non præſumitur per renunciationem filiæ ſibi factam, voluiſſe admitti agnatos ad filiæ ipſius excluſionem. Niſi coniecturis aliud appareat, n.15.16.& 17.*

PRAESVMPT. CXLVII.

DVbitari ſæpe ſolet, quãdo filia a patre dotata renũ
ciauit bonis paternis,ac aliis an præſumatur renun
1 ciaſſe † fauore fratrum, vel ſororum tunc exiſtentiũ, an
etiam & agnatorum, & quidem hac in re diſtinguendi
atque conſtituendi ſunt aliquot caſus.

Primus eſt quando eo tempore, quo filia renunciauit
bonis extabant filii maſculi, extabant & agnati. Hoc ſa
ne caſu præſumitur, filiam hanc renunciaſſe ipſis bonis
2 fauore & reſpectu dictorum † eius fratrum, & propte
rea eis morientibus, patre ipſo ſuperſtite, qui deinde de
3 ceſſit inteſtatus, filia admittitur † ad patris ſucceſſionẽ,
non obſtante renunciatione illa. Ita Bald.in conſil.437.
Quædam puella.libr.1. & in l.pactum quod dotali, col.
2.q.4. C.de coll.& ibidem Caſtr.Rom. Sal.& Rim.ſen.
nu.11.verſ.7.limita. Sic & Sal.in l.pactum quod dotali,
C.de pactis. Imol.in l.qui ſuperſtitis, nu.2.ver.item ter-
tio,ff.de acq.hær. Alex.in conſ.29.n.9.lib.2.& in l.ſtipu
latio hoc modo concepta, nu.11.de verbo.oblig.& ibi-
dem Crottus nu.33. & Claudius Seyſellius, nu.12.Gui-
do papæ q.192.& in conſ.158.in fine. Decius in conſil.
309.nu.3. & in conſ.370.in fine. Afflictus in c.ſi quis in-
ueſtierit, nu.25. de feudo dato in vicem legis commiſ-
ſor. Natta in c.quamuis.in vltima fallentia,de pactis, in
6.Gulielmus Benedictus in cap. Raynut.in verbo, duas
habens filias, num.297.de teſtam. Ripa in l.qui Romæ,
§.duo fratres, nu.89. de verborum oblig. Crau.in conſ.
42.nu.2. & Dipa.in d.c.quamuis, in tertia parte, §.3.n.
4.qui teſtatur communem eſſe opinionem. Ea ratione
ii moti ſunt, qđ cum in dubio præſumatur (vt diximus)
hæc filia renunciaſſe fauore & cõtemplatione fratris, vt
ſcilicet ipſi poſſent conſeruare agnationem, & familiã,
eis præmorientibus, ſicque ceſſante cauſa ceſſat & ipſa
renuntiatio.arg.l.iubemus, C.ad S.C.Velleian.& confe
runt l.3.§.1.ff.de tranſactio.& l.ſi actionem, & ibi Bald.
C.de pactis.

Declaratur hic caſus vt locum non habeat, quando
conſtat aliquibus coniecturis patrem voluiſſe vltra fi-
4 lios, bona conſeruari in agnatione † & familia. Nã tunc
etſi filii ipſi omnes deceſſerunt, filia tamen non admit-
titur ad patris ſucceſſionem, ſed agnati ſuccedunt. Ita
intelligo Guid.Papæ q.191.verſ.ſecus autem, & Pariſ.in
conſ.26.num.37. & in conſ.69.num.60.lib.3. & confe-
runt quæ dicemus infra in vltimo caſu.

Secundus eſt caſus, quando tempore quo filia renun
ciauit bonis, extabant multi filii maſculi quorum aliqui
deceſſerunt patre ſuperſtite, qui deinde inteſtatus de-
ceſſit. Hoc ſane in caſu quem nemo quod ſciam attigit,
filia non admittitur ad ſucceſſionem, ſed excluditur ab
aliis fratribus ſuperſtitibus. Et ratio quidem eſt, quia
& ſi aliqui ex ipſis maſculis defecerunt, attamen ſuper
eſt ex eis aliquis cuius ẽt cauſa facta eſt renunciatio. Et
5 ſane (vt attigi ſupra) cauſa & reſpectu † maſculorum prę
ſumitur renunciatum, vt ipſi maſculi poſſent conſerua-
re agnationem & familiam propriam, ſicuti reſponde-
runt Corn.in conſ.291.nu.5.lib.4. Bellonus in conſ.15.
num.12. Crau.in conſ.42.num.2. Didacus in d.c.quam
uis, in 3.parte, §.3.num.4.verſ.5.ſi tempore quo.de pa-
ctis.in 6.& hos ſecutus ſum in conſ.6.num.10. verſ.ter-
tia ratio, lib.1.eſt tamen obſeruandum, quod pater te-
6 ſtari poteſt, & † ipſi filiæ relinquere. Rota Rom.in dec.
393.num.4.parte prima in nouiſſ.editis.

Tertius eſt caſus, quando tempore renunciationis ex-
tant maſculi, & fœminæ & viuo patre decedunt maſcu-
li, tunc fęminę ſuperſtites mortuo deinde patre ab inte
7 ſtato excludunt † ſororem, quæ renuntiauit bonis, patre
ſtipulante pro ſe & hæredibus, vel pro ſe & ſuis deſcen-
dentibus. Ita ſenſerunt Angel.in conſ.25.in fine, & Are
tinus in conſ.17.col.8. verſic.item prohibetur, cum dixe
runt filiam renunciantem hæreditati paternæ, non ad-
mitti ad eius ſucceſſionem abinteſtato, quãdo extat ali-
quis ex ipſius patris deſcentibus, quorum nomine ve-
niunt etiam fœminæ, vt dicemus infra in libr.4.præſum
ptio.91.num.2.& magis in ſpecie caſum hunc probarũt
Alex.in conſ.19. num.8.lib.3. Soc.ſen.in conſil.34. nu.
8.lib.4. Pariſ.in conſ.26.nu.27.lib.3.& apertius Didac.
in d.c.quamuis, in 3.parte.num.4.verſ.ſeptimo, ſi pater
habens, de pact.in 6. Et ratio eſt, quia nomine hæredum
continentur etiam fœminæ hæredes, vt dicemus infra
lib.4.præſumpt.84.num.39.

Extenditur primo hic caſus, vt locum habeat etiam,
8 quando nulla adhibita ſtipulatione patris † recipiẽtis
renunciationem pro ſe & hæredibus, filia renunciauit,
aliç vero eius ſorores non renunciarunt. Nam tunc filia
quæ renunciauit, non admittitur ad ſucceſſionẽ patris
inteſtati. Ita poſt Alex. in d.conſ.26. Afflict.in dec.161.
& Pariſ.in d.conſ.26.num.38.lib.3. Scribit Didac.in d.
§.3.num.3.verſ.octauo quoties.

Extenditur ſecundo, vt locum habeat etiam in detri
9 mentum religionis, † quam ingreſſa eſt filia quæ bonis
patris renunciauit. Nam & ſi deceſſerunt omnes ipſi fi-
lii maſculi eo renunciationis tempore exiſtentes, ſuper
ſtitibus aliis filiabus, attamen hæc filia, quę ante religio
nis ingreſſum bonis patris renunciauit, admitti non de
bet vna cũ aliis eius ſororibus ad ſucceſſionem patris
mortui ab inteſtato. Ita in ſpecie tradit Didacus in d.
§.3. num.3.verſ.nono, idem omnino. Ea ratione motus
eſt Didacus, quia renũciatio facta fuit, vt aliæ filiæ poſ-
ſent maiori cum dote matrimonium cõtrahere. Et ſub-
iungit Didacus quod etiam hoc caſu extinctis omnib.
fratribus & ſororibus, filia hæc monialis admitti nõ de-
bet, nec monaſterium ad bona ipſa paterna contra vo-
luntatem

Digitized by Google

luntatem patris inter alios teſtantis, qui eam mentem
habuit, vt poſſet libere teſtari abſque obligatione inſti-
tuendi filiam monialem, aut ei aliquid relinquendi, ta-
metſi, ſubiungit Didacus, ab inteſtato forſan monaſte-
rium iure ipſius monialis debeat admitti, cum nullus
ex patris deſcendentibus ſuperſit, quem pater voluerit
filiæ renuncianti & monaſterio præferri.

Quartus eſt caſus, quando tempore quo filia renun-
10 ciauit bonis patris, nulli extabant filij maſculi, † ſed ſo-
lum filiæ atque ita ſorores ipſius renuntiantis, quibus
ſuperſtitibus pater ipſe inteſtatus deceſſit. Hoc in caſu
ſunt opiniones. Nam opinati ſunt aliqui, has ſorores ſu
perſtites excludere illam quæ renunciauit. Hac in opi-
nione fuerunt Bal. in conſi. 96. lib. 4. Angel. in conſ. 51.
Dominus Gilius quos refert & ſequitur Afflict. in deciſ.
161. in fine, & idem ſenſit Pariſ. in conſi. 26. num. 36. in
fin. & nu. 52. & 53. & in conſi. 69. nume. 60. lib. 3. Cæterũ
contrariam opinionem, quod ſcilicet non excludatur
hæc filia, quæ renunciauit, ſcripſerunt idem Bald. ſibi
parum conſtans in conſil. 437. Quędam puella, libro 1.
Cor. in conſi. 291. num. 5. lib. 4. Dec. in conſil. 309. num.
3. in conſi. 370. in fi. & in conſi. 433. nu. 2. Crauet. in cõ-
ſil. 42. col. 1. uer. ſed contrarium. & num. 3. & Did. in d.
c. quamuis. in tertia parte, §. 3. nu. 4. verſ. illud vero eſt,
& in uerſic. 6. eſt præterea. Ea ratione ij moti ſunt, quia
nulla eſt differentia inter ipſas fœminas, cum ita hæ ut
illa, quæ renunciauit, non poſſint conſeruare agnationẽ
& familiam.

Declaratur hic caſus vt locum non habeat, quando
coniecturis conſtat renunciationem fuiſſe factam ad cõ
11 modum aliarum ſororum † renunciantis. Ita Didacus
in d. §. 3. num. 5. verſic. primum, & verſic. 3. illud. Et pri-
ma quidem coniectura, quando filia bis atque ita gemi
nate renunciauit. Ita Pariſ. in d. conſi. 26. num. 36. lib. 3.
Secunda eſt coniectura, quando filia renũciauit bonis
12 maternis, & ſororinis. Nam † tunc filia hæc quæ renun-
ciauit, non admittitur una cum alijs. Pariſ. in d. cõſi. 26.
13 num. 37. & 38. Tertia eſt coniectura, † quando renuncia
tio facta fuit cauſa dotis datæ, atque ita filia expreſſim
dixit, ſe cauſa ipſius ſibi numeratæ renunciaſſe. Hoc ſa-
ne caſu excluditur ab alijs eius ſororib. Ita Soc. Sen. in
conſi. 34. num. 5. lib. 4. Pariſ. in conſi. 26. nu. 44. & in cõſ.
69. nu. 66. & 68. lib. 3. & Did. in d. §. 3. nu. 4. uer. decimo
eſt omnino.

Quintus eſt caſus, quando tempore quo filia renun
ciauit bonis, extabant agnati proximi, ut fratres, vel ne
potes ex fratribus, vel alij ſimiles. Hoc ſane caſu regula
riter non præſumitur patrem voluiſſe admitti hos agna
14 tos † ad excluſionem filię. Ita Dida. in dicto c. quamuis,
in tertia parte. §. 3. num. 4. uerſic. quarto, ſi paternam, de
pactis. in 6. & idem ſenſit Guterius Hiſpanus in eodem
ca. quamuis, in uerbo, omnino ſeruari, num. 2. eſt ratio,
quia non præſumitur, quod pater voluerit præferri a-
gnatos proprijs filiabus, l. cum acutiſſimi, C. de fideicõ
miſſ. Receditur tamen ab hac regula, quando conſtat
15 coniecturis † patrem voluiſſe præferri agnatos. Ita Cor
neus in conſi. 291. nu. 5. & 6. libro quarto. dum reſpon-
dit nepotem ex fratre dilectũ a patre dictæ filiæ, exclu-
dere ipſam filiam, cũ præſumatur, patrẽ curaſſe, ut filia
ſuis bonis renunciaret cauſa & cõtemplatione dicti ne
potis, ad quem ipſe patruus uoluit ſe mortuo bona per
uenire, ut poſſet conſeruare agnationem & familiam.
Et Corneum ſecutus ſum in conſi. 6. nu. 11. lib. 1. & ibi-
dem uerſi. quod quidem, ſcripſi coniecturam eſſe, patrẽ
acceptaſſe renunciationem a filia factam, ut illa eſſet sẽ
per excluſa, ſi pater ipſe teſtando diſpoſuit, quod ſi eius
filius decederet, adhuc ipſa filia eſſet tacita & contenta
ea dote ſibi aſſignata, cuius cauſa renunciauit ipſis bo
nis. Et dixi ex hac patris diſpoſitione colligi, patrẽ non
conſideraſſe qualitatẽ & exiſtentiã filij, ſed agnationis
& familiæ conſeruationem, & num. 12. adiunxi Corn.
in d. conſi. 291. nu. 6. coniecturam etiam deſumi ex affe-
ctione & beneuolentia patris erga filios fratris, vel aliũ
agnatum, quos magnopere diligebat. Et rurſus idẽ eſt
dicendum ſecundum Guterium ubi ſupr. nu. 4. quando
filia quæ renunciauit, dixit ſe renunciare, ut ſi alij filii
nõ naſcãtur ipſi patri, poſſit is relinquere uenientib. ab
inteſtato.

Sextus eſt caſus, quando filia, patre præſente, & con
16 ſentiente ſimpliciter renanciat bonis patris uni † fratri
præſenti & recipienti, & deinde is frater moritur, reli-
ctis alijs fratribus, patre deinde defuncto ab inteſtato.
Hoc in caſu an filia cenſeatur excluſa ab illis fratribus
ſuperſtitibus? Et excludi ſcripſerunt Bald. in l. pactum
quod dotali, q. 8. num. 6. C. de collationibus poſt Dyn.
in conſi. 6. & Speculatorem in titu. de teſtam. §. F. Boer.
q. 184. num. 3. Rodericus Suarez in l. quoniam in prio-
ribus, in quarta limit. ad declarationem l. Regni, C. de
inoffic. teſtamen. & Io. Guterius Hiſpanus, in ca. quam
uis. in prin. nu. 7. de pactis. in 6. ea eſt huius traditionis
ratio, quia cum renunciatio ſit facta ſimpliciter, præſu
mitur facta etiam ad commodum aliorum fratrum ab
ſentium, & propterea, præmortuo fratre illo recipien-
te, eius portio alijs accreſcit, l. unica, C. quando non pe
ten. partes.

17 Declaratur primo hic caſus, ut locum non † habeat,
quando non ſimpliciter, ſed cauſa & contemplatione
illius ſolius fratris præſentis & recipientis facta eſt re-
nunciatio. Nam tunc eo mortuo euaneſcit renunciatio,
atque ita alijs non accreſcit. Quod vero illius ſolius cau
ſa id factum ſit, vel claris verbis, vel præſumptionibus,
& coniecturis cõſtare poteſt, ſicuti tradit poſt alios Gu
terius præcitato in loco, nu. 7. 8. & 9.

Septimus eſt caſus, quando mortuo patre relicto fi-
lio, & duabus filiabus, mater nupſit filiam dote conſti-
tuta, quæ renunciauit bonis paternis. Hoc etiam caſu
præſumitur renunciationem fuiſſe factam ad commo-
dum & utilitatem ipſius fratris, non autem etiam ſoro-
ris. Cum illa ratio conſeruandæ agnationis, & familiæ
de qua diximus ſupra numero... locũ habet & hoc in ca
ſu, ſicuti in ſimili dicimus matrem inſtituentem maſcu
los, dote relicta filiabus, conſideraſſe agnationis, & fa-
miliæ mariti conſeruationem, ſicuti conſideraſſet ipſe
maritus ſi teſtatus ſic fuiſſet, ut dicemus in ſubſequenti
libro præſump. 69. nu. 10. ver. procedit etiam.

Octauus eſt caſus, quando mortuo patre, relicto filio,
& duabus pluribusve filiabus, filias ipſas nupſit, & do-
tẽ ex bonis paternis conſtituit alteri ex ipſis ſororib. q̃
renunciauit bonis paternis fratre ipſo ſimpliciter acce
ptante. Hoc quoque caſu præſumendum eſt, renuncia-
tionem fuiſſe factam ad commodum, & vtilitatem fra-
tris, tum ea ratione ſupra conſiderata, ut ualeat conſer
uare agnationem, & familiam. tum quia, quilibet præſu
mitur uelle ſibi ſuiſque hæredibus acquirere, non autẽ
aliis, cum ordinata charitas incipiat a ſe ipſo. l. Pręſes.
C. de ſeruit. & aqua.

*Contractus an, & quando præſumatur perfectus, ſi contra
hentes de eo volunt inſtrumentum conſcri
bi a notario.*

SVMMARIVM.

1 *Contractus ex voluntate partium requirens ſcripturam, an &
quando præſumatur perfectus.*

2 *Contractus qui requirunt ſcripturam pro ſui ſubſtantia, ante cõ
fectum inſtrumentum dicuntur conditionales & imperfecti, et
ibi exemplis declaratur.*

Idẽ quãdo ſtatuto vſu & conſuetudine ſcriptura requiritur, nu. 3.

*Si autem ſcriptura requiratur ſolum ad faciliorem probationem,
ſunt opiniones contrariæ. nu. 4.*

5 *Verba contrahentium intelligi debent ſecundum naturam actus & contractus.*

6 *Contractus cenſetur perfectus vel non, ſecundum quod ex verbis contrahentium poſſunt ſumi cõiectura, quod voluerint, vel non in ſcriptis redigi. Et quæ coniectura, vſque ad num 16. & finem præſumpt.*

PRAESVMPT. CXLVIII.

DVbitari perſæpe ſolet, an contractus dicatur eſſe purus, & perfectus, vel potius conditionalis, &
1 imperfectus, quando contrahentes † dixerunt, quod de ipſo contractu conficiatur publicum inſtrumentũ. Hac in re ſoleo conſtituere duo capita, quorum primum
2 eſt, quando agitur de illis contractibus & actis, quæ † pro ſui ſubſtantia & eſſe, requirunt ſcripturam: ſicuti ſunt contractus cenſuum, Clement. 1. de cenſibus, vbi gloſſ. refert, Decius in rubr. C. de mandat. princ. & in l. pactum quod bona fide, C. de pactis. qui refert duodecim caſus. Idem conſ. 319. num. 9. & alios Afflict. in deciſ. 253. num. 3. & 4. & in deciſ. 398. dum decidi., aſſenſum principis in alienatione feudi requirere ſcripturã pro ſui ſubſtantia. Hoc ſane in capite non eſt dubitandum, quin contractus ante confectum inſtrumẽtum dicatur conditionalis, imò omnino imperfectus, cum careat ſuo eſſe & ſubſtantia, & propterea etiam ſi contrahentes nil de ipſa ſcriptura dixerunt, nihilominus contractus remanet imperfectus. Ita Baldus in dicta l. contractus, num. 3. verſic. ſecunda vero opinio. C. de fide inſtrum. cum dixit, contractus qui fiunt per ſubhaſtationes, & qui fiunt a Regibus & Principibus, in quibus forma ſcripturæ præcedit conſenſum, dicuntur fieri in ſcriptis, & cum Baldo ſenſerunt Salicetus ibidem colum. 2. verſic. item nota, quod contractus. cum dixit, obligationem tutoris ad confectionem inuentarij eſſe, vt ſcriptura inuentarii conficiatur, vt etiã inſinuatio donationis, & dicitur ſcriptura ex neceſſitate, & ideo implicite contrahentes eam adhiberi voluerunt, & idem ſcripſit Salicetus in d. l. contractus, col. 3. verſ. idem dico, ſi ſcriptura. vbi idem eſſe dixit, quando vel ſtatuto, vel vſu & con
3 ſuetudine, ſcriptura † requiritur, & idem dixit in tractatu pacis eſſe, in quo facta ſunt capitula in ſcriptis, præſumitur, quod contrahẽtes ipſam pacẽ voluerint in ſcriptis eam redigi. Et apertius idem Salicetus in auth. ſed nouo iure, col. 3. verſ. iuxta hæc quæro, col. 4. verſ. aut eſt dictum tantum, C. ſi certum petatur, & Aret. in conſil. 159. num. 10. ſenſit Decius in conſ. 340. num. 3. & Theſaurus deciſ. 197. num. 7. & in fine 40.

Secundum eſt caput, quando agitur de illis contractibus & actis, quæ non requirunt ſcripturam pro ſui ſub-
4 ſtantia † & eſſe, ſed ad faciliorem probationem, iuxta l. contrahitur, ff. de pignor. Hoc ſane in capite, quando non adſunt vel clara contrahentium verba, vel vigẽtes coniecturæ, ſed in dubio verſamur, vt quia contrahentes ſolum dixerunt, quod contractus ipſe redigatur in ſcriptis, atque ita conficiatur inſtrumentum, hoc ſane in caſu ſunt Doctorum opiniones. Nam permulti ſcripſerunt, quod contractus nõ eſt conditionalis, & imperfectus, cum non præſumatur contrahentes noluiſſe cõtrahere niſi conficeretur inſtrumentum. Ita glo. & Bart. in l. contractus, C. de fide inſtrum. & in l. vltim. C. ſi certum petatur. Baldus. in d. l. contractus, nu. 2. & ibidem Salicetus colum. 3. verſicul. contrarium video. & idem Salicetus in Authen. ſed nouo iure, colum. 4. ver. aut ante contractum, ff. ſi certum pet. Ang. in conſil. 156. num. 2. Aretinus in conſil. 159. num. 9. & 10. Socin. ſen. in conſil. 32. col. 3. verſi. nec eſt curandum, lib. 3. Dec. in conſi. 340. nu. 3. idem in l. pactum quod bona fide. C. de pact. Curt. iun. in conſi. 303. num. 11. & 12. & in con. 304. nu. 46. vbi late diſſerit. Gratus in conſil. 107. num. 8. libr. 1. & ſententiam hanc, vt communem ſæpius ſecuta eſt Rota Romana, vt teſtantur nouiſſime Rube. in deciſ. 377. num. 6. in prima parte, Antonius Auguſtinus in deciſ. 34. parte tertia, lib. 1. Lancellotus in deciſ. 517. num. 1. parte 1. qui etiam refert Puteum, & Peregrinum, & Theſaurus deciſ. 197. num. 7. in fine, qui teſtatur ſic obſeruaſſe Senatum Taurini. Ea ratione ii primum moti
5 ſunt, quod verba partium contrahentium † intelligi debent ſecundum naturam actus, & contractus, l. ſi ſtipulatus, ff. de vſuris. l. 1. §. ſub conditione, ff. vt lega. nomi. cauea. & ſcripſi ſupra in præſ... & infra lib. 6. præſum... Atqui horum actuum, & contractuum natura non requirit pro ſui eſſe, & ſubſtantia ſcripturam, & inſtrumẽtum, vt diximus ſupra. Ergo, &c.

Secundò accedit, quod communis practica, & cõſuetudo non obſeruatur, vt contractus dicatur in ſcriptis confectus, quando notarius de eo contractu rogatus cõfecit inſtrumentum. Ita arguit Aret. in d. conſ. 159. nu. 8. verſ. in contrarium fortiter. Contrariam itaque opinionem. & male probarunt Speculator in tit. de empt. & vend. §. 1. in verbo, ſed ſi dictum. Cynus & Nicolaus Mutizan. in d. l. cõtractus, C. de fide inſtrum. & ibi apertius Caſtr. idem Caſtr. in l. cum res, C. de probationib. Iaſ. in conſ. 151. col. 1. lib. 2. Natta in conſ. 357. col. vlt. verſ. ſed quid. Marcabrunus in conſ. 20. num. 8. Riminal. iun. in conſ. 29. num. 18. lib. 1.

Primo pro hac opinione perpendi ſolet text. d. l. contractus. ſicuti illum conſiderat Aret. in d. conſil. 159. nũ. 8. verſ. venio nunc.

Secũdo adducitur lex penult. ff. ſi minor ſe maio. dix. quam adduxit Aretinus vbi ſupra.

Tertio affertur text. l. antiquę, verſic. ſed ſi quidem, & in §. vlt. C. ad Velle. quẽ induxit Aret. præcitato in loco.

Quartò affertur ratio, quòd contrahentes conferendo diem confectionis inſtrumenti in illud tempus, videntur in illud tempus confectionem contractus diſtuliſſe, quia cum in die contractus habeat notarius eſſe rogatus de ipſo inſtrumento, non poſſet eſſe de eo rogatus, ſi antea fuiſſet perfectus, quia eo tempore ipſe notarius non erat præſens. Hac ratione vſus eſt omnium primus Caſt. in d. l. cum res, C. de probat. & in d. l. contractus. C. de fide inſtrum. & ſecuti ſunt Iaſ. &c.

Reſpondetur notarium rogari, vt conficiat inſtrumẽtum de contractu iam ab ipſis contrahentibus perfecto & concluſo, ex eorum aſſertione.

Retinẽda eſt itaq. illa prima opinio, quę (vt dixi) cõis eſt. Et quæ quidem ſentẽtia locum habet multo magis, quando extant coniecturę, quibus colligitur contrahen
6 tes ipſos habuiſſe contractum pro † perfecto, & conueniſſe de conficiendo inſtrumento, ad faciliorẽ ipſius cõtractus probationem. Ita reſpondit Aretin. in d. conſil. 159. num. 10. verſic. ego autem. Qui quidem ſuo illo in caſu aliquas coniecturas conſiderauit.

Prima eſt coniectura, qñ eo tpe confecti contractus volunt ipſum contractum habere effectum, dum tranſ-
7 ferunt dominium, vt ſi dans † in ſolutum dixit, ex nunc dat & conſignat, & ſimile referam infra in quinta coniectura.

Secunda coniectura eſt, quando vnus cõtrahentium
8 promittit facere inſtrumentũ ad omnes requiſitiones † alterius. Nam tũc contractus iam præſupponitur perfectus, quia alioqui eſſet poſita perfectio ipſa in ſola volũtate alterius contrahentium, quod iure permiſſum non eſt. Ita Aret. in d. conſil. 159. num. 10. verſic. 3. hoc probatur, & hoc in caſu recte procedit opinio Caſtr. in l. qui bis idem, de verb. oblig. & Iaſonis in conſil. 151. colum. 1. verſic. & fortius, lib. 1.

Tertia eſt coniectura, quando ipſi contrahentes iura
9 runt, attendere, † & obſeruare. Nam tunc præſumitur perfectus contractus, etiam ſi deinde debet confici inſtrumentum

ſtrumentum, cum iuramentum non præſtetur, niſi perfe- ᶜᵗᵒ contractu, ita Aret. in d. conſ. 159. n. 11.

10 Quarta eſt, quando ipſi † contrahentes ſubſcripſerũt contractum. Aret. in d. conſ. 159. n. 11.

Quinta eſt coniectura, quando conuentum fuit, quod

11 ex tunc emptor perciperet† fructus. Ita Rub. in conſilio 59. n. 5. verſ. & ſuadetur in caſu noſtro.

12 Sexta, quando venditor † promiſit de euictione. Rub. in dicto conſil. 29. num. 5. verſicul. ſuadetur etiam, quia præfatus.

Cęterum a prædicta communi receptaque ſententia receditur contrariis coniecturis ſuadentibus contrahẽtes voluiſſe confici inſtrumentum pro ipſius contractus perfectione. Ita Salic. in d. l. contractus, Aret. in d. conſil. 159. num. 10. in princ.

Prima eſt coniectura, ſi ipſi contrahentes, vel eorum

13 vnus dixit, quod uolebat contrahere in † ſcriptis. Ita Salic. in auth. ſed nouo iure. col. 3. verſ. modo ad propoſitum, ff. ſi certum pet. & in d. l. contractus. col. 3. ver. idem dico ſi in ſcriptura, C. de fide inſtrum. & ibid. Caſtrenſ. num. 3. Aret. in d. conſ. 159. num. 10. Marcabrun. in conſil. 20. num. 11.

Secunda eſt coniectura, quando res ciuitatis vendi-

14 tur per ſubhaſtationem, † nam tunc contractus non dicitur perfectus, niſi confecto publico inſtrumento. Ita ſenſit Baldus in dict. l. contractus, num. 3. verſic. ſecunda vero, & ibidem Salicet. quos refert & ſequitur Aretin. in dic. conſil. 159. nu. 10. Cæterum hæc coniectura potius pertinet ad primum caput huius præſumptionis, quam ad hoc ſecundum.

Tertia eſt coniectura, imo caſus certus, quando partes dixerunt, quod de ipſo contractu cõficeretur inſtru-

15 mentum, † & quod aliter, & alio modo non valeret contractus. Ita Bar. in l. contractus, in prima lectura, num. 1. C. de fide inſtrument. & ibidem Fulgoſ. nume. 1. Angel. in dicto conſ. 157. & in conſ. 162. Salicet. in authen. ſed nouo iure, colum. 4. in princip. ff. ſi certum petatur. Aret. in dicto conſil. 159. nume. 9. in fin. Idem ſenſit Iaſon in conſil. 251. Decius in l e. pactum, quod bona fide, col. 1. verſicul. ex hoc infertur, Cod. de pactis, & in conſil. 143. Cur. iun. in cõſ. 304. n. 57. & 58. & ita fuiſſe a Rota Rom. deciſum, teſtatur Iac. Put. in dec. 43. li. 3. & Theſ. in deci. 197. n. 2. qui alios refert.

Quarta coniectura eſt, quando ante factum contra-

16 ctum vnus contrahentium dixit, habeamus † notarium, qui ſit de ipſo contractu rogatus. Nam tunc præſumitur, quod voluerint inſtrumentum confici pro ſubſtantia, & perfectione contractus. Ita Bald. in dicta l. contractus, num. 3. verſ. 2. vero. & Iaſon in dic. conſil. 151. num. 2. lib. 2.

Tutor quibus verbis præſumatur datus, & an tutelam tutor libenter acceptare credatur, ac alia nonnulla ad tutorem pertinentia explicantur.

SVMMARIVM.

1 *Tutor adminiſtrando tutelam, quaſi contrahere dicitur.*

2 *Tutor in dubio quibus teſtatoris verbis præſumatur datus, vel non datus fuiſſe, & numero 3. 6. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. & 15.*

4 *Teſtatoris verba ita interpretanda ſunt, ne alioquin ſuperuacanea, & inutilia ſint.*

Quod intellige, vt num. 5.

7 *Tutorem dari filio licet patri quibuſcumque verbis, modo apta ſint ſignificare ipſius uolantatem.*

16 *Matri filiorum tutelam lex defert, niſi repugnet patris uoluntas.*

17 *Tutor præſumitur datus ille, qui ſe diu pro tutore geſſit.*

18 *Tutelam acceptare libenter, nemo præſumitur.*

19 *Tutor ex mala adminiſtratione ſuſpectus præſumitur.*

PRAESVMPT. CXLIX.

1 CVm tutor adminiſtrando tutelam quaſi † contrahere dicatur, §. item tutor. Inſtitut. de obl. quæ ex quaſi contractu, poſt præſumptiones ad contractus pertinentes, placuit hæc paucula de quaſi contractibus ſubiicere. Quod vt facerem, ſuaſit exemplum illorum, qui dum Pandectas compillarunt, inter contractuum, & vltimarum voluntatum materias, titulos ad tutelas ſpectãtes collocarunt. Dicimus itaque primum tutores aliquñ a teſtatoribus dari filiis verbis claris, aliquando obſcuris. De claris non eſt quod diſputemus. Non enim in il-

2 lis locus eſt coniecturis. De dubiis & † obſcuris diſſerendum eſt. Et ante omnia ſeſe offert dubius & ambiguus ille ſermo teſtatoris ruſtici & imperiti, qui aliquando dixerat, ſe relinquere filium ſuum viuum & mortuum

3 † Titio. Qua de re interrogatus Socin. ſenior in conſ. 83. lib. 1. reſpondit, teſtatorem voluiſſe dare Titium tutorẽ filio, dum in humanis fuiſſet, eo vero mortuo, eundem Titium ſubſtituiſſe. Id quod confirmauit idem Socinus in l. qui duos, in ſecundo notab. ff. de reb. dubiis. Et ſecuti ſunt Galliaula & Socin. iun. in l. Centutio. ff. de vulga. & pupil. ſubſtit. ille num. 539. iſte num. 343. Eman. Coſt. in c. ſi pater, in 1. par. in verbo, moreretur, num. 6. de teſtam. in 6. Modern. Pariſ. in annotat. ad Dec. in c. ex parte, il 2. in 1. notab. de appel. & Boer. in q. 124. n. 6. Ea ratione vſus eſt Soc. ſen. quod cum tutela ſit vis, & poteſtas in capite libero, §. 1. Inſtit. de tutelis, relinquendo filium viuum, videbatur in ipſum Titiũ tranſtuliſſe omnem vim & poteſtatem, & (inquit Socin.) ſumenda eſt

4 hæc interpretatio, ne alioqui † ſuperuacanea & inutilia ſint verba teſtatoris, l. quoties, ff. de rebus dubiis. Cæterum hæc facile euitari poſſunt, ſi dicamus, prædicta uerba poſſe intelligi, ſi teſtator præſumatur reliquiſſe Titio filii ſui cuſtodiam, ſicuti in caſu l. qui aliena, §. quamquam, ff. de negot. geſt. vbi a fortiori ſi mater gerat negocia filii ſecundum patris voluntatem, non dicitur data tutrix, ſed vt curam quandam, & cuſtodiam rerum pupillarium habeat, quemadmodum interpretati etiã ſunt gloſſa ibi, & dicemus infra. Et præterea reſpondetur, actum & diſpoſitionem reddi inutilem & ſuperua-

5 caneam, quando † conſtare nõ poteſt quid ille ſenſerit, l. duo ſunt Titii, ff. de teſtam. tutela, ſic & perplexa diſpoſitio redditur nulla.

Secundo rectius probari videtur hæc Socini traditio tex. l. ſed ſi hoc, alias, ſi vir vxori. §. cum vir, in fine ff. de cond. & demonſtr. quo loci reſpondit matrem præſumi conſtitutam tutricem his verbis, ſi a liberis impuberib. non diſceſſerit. Et illo in loco annotauit Caſtrenſis, qđ

6 ſi teſtator iubeat matrem morari † debere cum filiis, videtur eam conſtituiſſe filiorum tutricem. Verum argumentationem hanc confutauit ea ratione Ripa in l. Centurio, num. 198. verſ. ſed aduerte, ff. de vulg. & pupillar. ſubſ. quod Iuriſconſ. ibi uult curam videri commiſſam, quando teſtator iuſſit matrem morari cum filiis impuberibus. Quibus ex verbis cognoſcitur, teſtatorem uoluiſſe prouidere imbecillitati filiorum: Secus dicẽdum videtur, ſi ſimpliciter, vel donec vixerint filii, morari iuſſiſſet, vt noſtro in caſu, in quo ſimpliciter filius viuus & mortuus fuit Titio relictus.

Tertio perpenditur text. l. verbis legis, de verb. ſignific. Vti quiſque legaſſet (ſtatuit lex 12. tab.) ita ius eſto. latiſſima poteſtas tributa videtur tutelas conſtituendi. Eſt ergo in facultate patris quibuſcunque verbis dare filio tutorem, ergo prædicta verba ſignificant Titiũ datum eſſe tutorem. Ita hoc argumento vti voluit Eman. Coſta in loco ſupra allegato. Cæterum exiſtimo nil penitus

Digitized by Google

nitus vrgere, quia etſi quibuſcunque verbis dari poſſit
7 quis tutor, attamen intelligitur, † modo apta ſint ſignificare patris teſtatoris mentem, vt in ſpecie ſcripſit Bald. in l. omnem, col. 1. verſ. nunquid mater, C. ad S. C. Tertu. cum dixit matrem cenſeri relictam tutricem, quando teſtator vſus eſt verbis congruis, confert quod dicimus legata quibuſuis verbis poſſe relinqui, §. 2. Inſt. de leg. intelligitur tamen verbis aptis, & idoneis, vt explicant ibi gloſſ. & Doctor. Quod vero verba, de quibus noſtro in caſu, ſint apta ſignificare tutelæ dationem, non ſatis conſtat.

Quarto adducitur traditio & doctrina quædam Bal. de qua dicemus ſtatim.

Secunda itaque fuit opinio Iaſonis in dicta l. Centurio, ff. de vulg. & pupil. ſubſtitut. qui dixit, prædictis verbis non præſumi datum tutorem, quam quidem opinionem viſus eſt probare Alciat. in l. in vulgari, §. vlt. ff. de verbor. ſignific.

Primo motus eſt Iaſon tex. l. qui in aliena, §. quamquã,
8 ff. de nego. geſt. vbi verbis illis dubiis, quod † mater gerat negocia filii, non cenſetur data tutrix ipſa mater filiis. Nec repugnat conſideratio illa Galliaulæ in dict. l. Centurio, num. 538. cum dixit, dictum §. quamquam, loqui ſecundum tempus illud Digeſtorum, quo nondum conſtitutum fuerat, matrem eſſe poſſe filiorum tutricẽ. Nam reſpondetur, quod & ſi eo iure Pandectarum mater eſſe non poterat legitima tutrix, attamen poterat eſſe teſtamentaria, adhibita ſ. confirmatione Principis, l. vlt. ff. de tutelis, & l. 2. §. ſi mater. & ibi gloſſ. ff. ad S. C. Tertullian. Ille ergo verborum defectus in caſu d. §. quãquam, fuit in cauſa, ne ſecundum voluntatem teſtatoris dici poſſet mater illa ita data tutrix, vt a principe confirmari valeret. Ita acute reſpondet Sfortia Oddo in tractat. de compendioſa ſubſtitutione, par. 4. in verbo, moriatur, verſ. tu tamen.

Secundo adducitur tex. l. quidam decedens, §. 1. ff. de adminiſtr. tut.

Tertia fuit opinio Ripæ in d. l. Centurio, numer. 199. ff. de vulg. & pupil. ſubſt. qui dixit, eſſe in arbitrio iudicis inſpecta qualitate perſonæ illius, cui filius relictus fuit, declarare ſenſum horum verborum, & ſi reperiet illum idoneum, confirmabit eum in tutorem, argu. l. 1. ff. de confirm. tutor. Et hęc quidem dixit Ripa ob id quod prædicta verba poſſunt habere duplicem ſenſum, quorum vnum eſt, quod data ſit filii cuſtodia, atque ita non tutela. Iterum, quod data ſit Titio poteſtas, & conſequẽter in filium. Hanc opinionem confutauit Sfortia Oddo in loco ſupra allegato, in verſ. 4. opinio. Et præter eum, falſam ob id exiſtimo, quod de re adeo valde dubia atque ambigua, vt inde colligi nequeat certus ſenſus, nullum eſt iudicis arbitrium, alioqui ſequeretur, quod nulla diſpoſitio dubia, & perplexa inutilis eſſet. Id quod falſum eſſe ex iam dictis conſtat.

Quarta fuit opinio Sfortiæ Oddo in præcitatis comment. de compendioſa ſubſtitutione, partic. 4. in verbo, moriatur, in fine, qui diſtinguit duos caſus, quorum primus eſt, quando teſtator dixit, relinquo filium meum
9 viuum & mortuum Titio cum omnibus † ſuis bonis. Hoc caſu (inquit Sfortia) locum habet opinio Socini, qui ita vere reſpondit in dicto conſ. 83. Secundus eſt caſus, quã teſtator ſimpliciter relinquit filium ſuum viuũ, & mortuum Titio. Hoc caſu (inquit Sfort.) locum habet ſecunda opinio Iaſo. & Alc. Hæc probabilior cæteris mihi vi. Cum n. relinquere Titio bona filii viuentis, ſignificare nil aliud poſſit, quam eorum curam & cuſtodiam, dicẽdum eſt, voluiſſe relinquere Titium tutorem filio impuberi, & poſt pubertatem voluiſſe eum eſſe curatorem & adminiſtratorem. Quando uero ſimpliciter relinquit filium viuum Titio, non tutelam, ſed ſolum cuſtodiam reliquiſſe dicitur, vt ſimilis eſt caſus in d. l. qui in aliena, §. quamquam, ff. de adminiſtrat. tut.

Eſt ſimilis præcedenti diſputatio, & caſus, de quo Iaſon in l. manumiſſiones, num. 4. ff. de iuſt. & iure. dixit, ſe reſpondiſſe. Teſtator ita dixerat, filium meum relinquo
10 in manibus † matris ſuæ. Dubitandum fuit, an mater cenſeatur conſtituta tutrix. Dixit Iaſon, ſe reſpondiſſe, tutricem datam ea ratione, quia tantum eſt dicere, relinquo, filium meum in manibus ſuis, quantum ſi diceret in poteſtate, quæ verba tutelam ſignificarent, cum manus pro poteſtate accipiatur, l. 1. C. de emanc. liberorum. ubi gl. Et quod teſtator relinquẽdo filium ſuum in alicuius poteſtate, eum tutorem conſtituerit, docuit Bal. in ca. ex par. il 2. de appell. & ibidem Dec. in primo notab. multis comprobat Galliaula in d. l. centurio, n. 539. & ibidẽ Ripa n. 198. & Boer. in q. 124. n. 6. Eſt etiam ſimilis ille caſus, quando teſtator legauit centum vxori, ſi non di-
11 ſceſſerit a filiis † ſuis, dicitur eam reliquiſſe tutricem ipſis filiis. Ita probat tex. l. ſed ſi hoc, §. cum uir, in ſi. ff. de condit. & demonſt. & ibidem annotarunt gloſ. Caſtren. Imo. Iaſ. in l. manumiſſiones, n. 4. ff. de iuſt. & iure. & Ripa in d. l. centurio, n. 198.

Diuerſus eſt caſus a præcedentibus, quando teſtator
12 reliquit alicui filii ſui cuſtodiam † & curam. Non. n. hoc caſu præſumitur reliquiſſe illum tutorem. Ita probat dic. l. qui in aliena, §. quamquam, ff. de negoc. geſt. de quo diximus ſupra, & ibidem glo. & Baldus, & ſingularem eſſe dixit Roman. in ſingu. 165. Committo filium, & ſecuti ſunt Galliaula in d. l. centurio, num. 539. & ibidem Ripa num. 198.

Simile ſcripſit Baldus in l. omnem, colum. 1. verſiculo nunquid mater, C. ad S. C. Tertul. cum dixit, quod ſi te-
13 ſtator committit filium ſuum alicuius ſolicitudini, † nõ dicitur eum reliquiſſe filii tutorem, & Baldum ſecuti ſunt Galliaula & Ripa ubi ſupra, & Boer. in quæſt. 124. num. 2. in fine.

Eſt etiam ſimile quod reſpondit idem Bal. in conſil. 104. d. part. lib. 5. cum dixit, quod ſi teſtator ita dixit,
14 uolo uxorem meam eſſe dominam, † adminiſtratricem, & quod ei omnes ſubditi obediant, non præſumi relictã filiorum tutricem, & Bal. probarunt Rip. in d. l. cent. nu. 198. & Boer. in q. 124. n. 3.

Eſt etiam ſimile quod reſpondit Are. in conſ. 66. col. 1. uer. ſed tamen his non obſtantibus, cum dixit, quod
15 ſi teſtator reliquit aliquem † adminiſtratorem filii ſui, non dicitur eum reliquiſſe tutorem, & Aretinum ſecutus eſt Boer. in d. q. 124. num. 2.

Hic annecti poteſt quod dicimus de matre, cui lex de-
16 fert filiorum tutelam, † auth. matri & auiæ, C. quãdo mulier tutelæ offic. fungi poteſt. Id quod intelligitur, niſi repugnẽt præſumpta patris uoluntas, l. ſcire oportet, §. ſed ſi quis, ff. de tut. & curat. datis ab his, & l. unica. C. ſi contra matris uoluntatem tutor detur, & declaraui copioſe in conſ. 677. lib. 7.

Eſt etiam obſeruandum in hac de tutore materia, & tractatione, tutorem præſumi datum illum, qui diu ſe pro
17 tutore † geſſit, ut reſpondit Soc. ſen. in conſ. 153. colu. 2. li. 2. quem ſecutus eſt Crau. in tract. de antiquit. temp. in 1. partic. 3. par. princip. num. 37.

Illud etiam annotandum eſt, neminem præſumi libẽ-
18 ter † acceptare tutelam ſicuti tradunt Luc. de Pen. in l. 2. præſum. 100. C. de apoch. publ. li. 18. & Alc. de præſ. reg. 3. præſ. 18. & probatur tex. §. quoniam autem. in auth. ut, qui obligat. perhib. res minor. & hoc maxime procedit in uiris religioſis, ut copioſe diſſerit Alc. præcit. loco.

Eſt pariter obſeruandum, tutorem ex mala admini-
19 ſtratione † ſuſpectum præſumi, ita Soc. Sen. in conſ. 193. n. 2. uerſic. confirmatur ſecundo, lib. 2.

Datio

Digitized by Google

Datio in ſolutum, vel pignus an præſumatur.

SVMMARIVM.

1 *Datio in ſolutum potius quam pignus præſumitur.*
Idque multo magis procedit, quando aliqua extant verba, quibus infertur domini translatio, n. 7
Idem quando quis dicit ſe ponere creditorem in ſui locum, num. 8. vel ſe aſſignare vel tradere rem creditori omni meliori modo, num. 9.
Idem adiecto pacto aliquo quod naturæ pignoris repugnet & exẽplificatur, num. 10.
Idem ſi aliæ adſint coniecturæ, de quibus remiſſiue. n. 11.
Procedit etiam regula, quamuis verba contrahentium conuenirent contractui pignoris, dum tamen pacta conueniant dationi inſolutum, num. 12.
2 *Dominium translatum in dubio non præſumitur, quando nulla præceſſit iuſta cauſa transferendi.*
3 *Depoſitum potius an mutuum præſumendum ſit.*
Intellectus l. veteribus. ff. de pact. & in l. cum dominam, C. de pign. num. 4. & 5.
6 *Dominus rei nemo præſumitur, niſi conſtet de principio dominij.*
13 *Pacta contrahentium magis ſpectanda quam verba.*
14 *Pignus præſumitur potius quam venditio, quando contrahentiũ pacta pignori, verba vero venditioni conueniunt.*
15 *Pignus potius præſumitur, quam in ſolutum datio, quando alias in dubio uerba pignori magis, quam inſolutum dationi conueniunt.*
Idem ſi qualitas pactorum contrahentium, pignori & non datio i inſolutum adaptantur, n. 16.

PRAESVMPT. CL.

DE hac præſumptione agendum erat poſt 122. ſupra explicatam. Verum ne iam ſcriptum ordinem perturbarem, placuit de ea hic diſſerere. Pro regula ita-
1 que conſtituendum eſt, in ſolutum dationem † potius quam pignus in dubio præſumi. Ita Aret. in conſil. 159. num. 16. verſ. & maxime, & Iaſ. in conſil. 92. col. 3. verſ. 4. princip. lib. 1. & hos ſecutus ſum in conſ. 101. n. 20. li. 3. & quibus accedunt Bart. Ang. Alex. relati a Rota Romana in deciſ. 168. num. 1. in 1. par. in nouiſſ. editis. Et huius quidem traditionis & regulæ ea eſt ratio, quod ſi dicimus eſſe pignus, & ipſum creditorem facere fructus ſuos, contractus erit fœneratius, id quod præſumendũ non eſt, vt poſt Baldum in l. rogaſti, §. ſi tibi. in fi. ff. ſi certum pet. & alios, ſcripſi ſupra in præſump. 122. nu. 2. in conſ. 109. n. 3. lib. 2. in d. conſil. 201. num. 10. libr. 3. & in conſ. 342. lib. 3. Si vero dicimus, ipſum creditorem debere imputare fructus in ſortem, atque ita ferre damnum ſui capitalis, vt. ſ. ſine aliquo lucro permaneat apud debitorem, aduerſus æquitatem erit, quam conſiderat Imperator in l. curabit, C. de actio. empt. Et in dubio nemo præſumitur iactare ſuum, l. cum de indebito, in princip. ff. de probat. & ſcripſi copioſe in lib. 2. de Arbitrar. iud. caſu 88. col. 1. Nec huic traditioni repugnant conſiderationes Afflicti in dec. 373. qui dixit, in dubio præſumi pignus, non autem inſolutum dationem. Et primo ea ratione motus eſt, quod in dubio non præſumitur translatum dominium, dicta l. cum de indebito. & ſcribit Cyn. in l. incendium, in fin. C. ſi cert. pet. in dubio non præſumi rem traditam, vt transferatur dominium, ſed potius præſumi depoſitum. Vnde (inquit Affl.) nuda traditione non transfertur dominium l. nunquam nuda, ff. de acqu. rer. dom. Verum reſpondetur in dubio non præſumi
2 translatum dominium, † quando nulla pręceſſit iuſta cã-
cum transferendi, vt in caſu d. l. cum de indebito. quam explicaui ſupra in præſump... & in li. 2. de Arbit. iud. caſu 88. n. 1. ſecus ſi cauſa præceſſit, vt probant tex. l. ſi ita diſtrahat. ff. de contrahenda empt. & l. 1. §. & eſt quæſt. ff. pro dote, & ſcripſi ſupra in præſ. 34. n. 5. vbi n. 12. poſt Iacob. Butrigar. & Alberic. declaraui dic. l. nunquam nuda, ff. de acq. rerum dom. vt intelligatur de nuda cauſa habili ad transferendum dominium, vt ſi eſt depoſitum vel commodatum, id quod non contingit in caſu noſtro, vbi extat creditoris creditum, quod præbet iuſtam cauſam transferendi in eum dominium rei, deinde tibi a debitore traditæ. Nec obſtat illa traditio Cyni in d. l. incendium, in fine, quia verius eſt Cynum affirmaſſe
3 præſumi potius † mutuum & ſic translatum dominium quam depoſitum, in quo non transfertur dominiũ. Ita Cyn. ipſum commemoraui ſupra in d. præſump. 34. n. 1. Non etiam vrget ſecunda conſideratio Afflic. in d. deci. 373. num. 2. verſ. item quia, cum dixit in dubio præſumi id quod eſt minus damnoſum debitori. l. ſemper in obſcuris, de reg. iur. Nam reſpondetur, maius detrimẽtum conſiderari ex parte creditoris, niſi res data cedat inſolutum. Nam & re & eius fructibus careret, qđ æquitati repugnat, vt dixi ſupra.

Non etiam obſtat tertia conſideratio eiuſdem Afflicti in dic. deciſ. 373. n. 3. in fi. cum dixit, in dubio ſumi interpretationem contra creditorem aſſerentem rem ſibi datam eſſe in ſolutum, cum id non probet, l. veteribus, ff. de pact. Si quidem reſpondetur, negando pertinere ad debitorem probare ſe pignoris nomine rem illã tradidiſſe creditori, cum proponendo ſe illam luere velle, actoris partes ſuſtineat, & præterea illa regula l. veterib.
4 † ff. de pactis, locum non habet, quando maior veriſimilitudo eſt pro eo qui vẽdit, vel promittit, ut declarat ibidem gl. & poſt Bald. Iaſ. in l. ſtipul. iſta, §. in ſtipulationibus, n. 4. de verbo. obl. Eſt ſane magis veriſimile pro creditore, quod. ſ. voluerit ſibi ſatisfieri, non autem recipere pignoris loco, vt deinde damnum ſentiat, imputãdo fructus in ſortem. Non etiam repugnat tex. l. cum domi-
5 nam, † C. de pign. quem ad rem hanc allegauit Afflic. in d. deciſ. 373. n. 5. quo dixit probari inſolutum dationem non præſumi, niſi probetur, nam eo in textu hoc non habetur, ſed pro conſtanti præſupponitur, rẽ prius pignoratam, deinde inſolutum datam fuiſſe. Et ſola erat dubitatio reſpectu ætatis ipſius debitoris.

Non pariter obſtat illa traditio Baldi in l. ſiue poſſidetis, C. de probationibus. commemorata ab Affl. cum dixit Bald. quod nemo præſumitur dominus alicuius
6 rei, † niſi conſtet de principio dominii. Nil ſane obſtat traditio hæc cum noſtro in caſu ſatis conſtet de ipſius dominii principio, quod ortum ex ipſa traditione quæ non cauſa pignoris, ſed dationis inſolutum facta eſt, quod vero ſecundum eundem Afflict. ſcribit Bar. in l. vlt. de iure dom. impetr. nil ad rem noſtram pertinet. Et in illa conſtitutione d. l. ult. pro conſtanti præſupponitur, rem fuiſſe pignori datam, & agi ſolum quando elapſo aliquo tempore, vendi a creditore poſſit vel aliter eius dominium in ſe transferri. Et demum quod ſubiungit Afflic. in ult. verbis, iudicem in dubio eligere debere viã illam, qua vtriq. parti conſulatur ſecundum Alex. in l. 1. col. 4. ff. ſi quis caut. retorqueri facile poteſt, cum vtriq. magis conſultum ſit, ſi dicimus eſſe in ſolutum dationẽ potius quam pignus. Nam eo modo debitor liberatus erit, & creditor conſequeretur quod ſibi debetur.

Hæc regula & traditio, quod. ſ. præſumatur potius
7 inſolutum datio, quam pignus, locum habet † multo magis, quando aliqua extant verba, quibus ſignificatur ipſa dominii translatio, ſicuti quando debitor dixit, ſe rẽ illam pro eo quod debet aſſignare. Ita in ſpecie probat l. dotis fructus, §. vlt. cum l. ſequent. ff. de iure dotium. & ſcribunt Bart. Bald. & alii multi quos congeſſi in conſ. 201. n. 6. & n. 10. Et illis accedit Corn. in conſ. 228. n. 8. & 9. li. 4. qui copioſe diſſerit. Idem eſt, quando debitor

dixit,

Digitized by Google

8 dixit, ſe ponere creditorem in ſui locum. † Nam & tunc
dicitur dediſſe in ſolutum, cum illis verbis dominium
transtulerit, ſicuti auctoritate multorum ſcripſi in dict.
conſil. 201. num. 13. Idem quando debitor dixit ſe aſſi-
9 gnare, vel tradere rem illam creditori omni meliori †
modo. His enim verbis ſignificauit debitor, inſolutum
dare rem illam, ſicuti reſpondit Corn. in d. conſil. 228.
num. 11. ad finem lib. 4. quem ſecutus ſum in conſ. 201.
num. 16. lib. 3. Idem eſt, quando pactum aliquod ipſi tra
10 ditioni rei adiectum repugnaret naturæ † pignoris & cō-
uenirent ipſi in ſolutum dationi, ſicuti quando conuen-
tum fuit, quod eſſet in creditoris facultate conſequendi
ſuum creditum, & quod interim pro ſui libito poſſide-
ret rem a debitore ſibi traditam. Hoc enim pactum re-
pugnat naturæ, & ſubſtantiæ pignoris, quæ eſt, vt ſit in
poteſtate ipſius debitoris, vt pro ſui libito ſoluat quod
debet & rem illam a ſe traditam repetat. Et propterea
coniectura eſt, quod res ipſa fuerit potius data in ſolutū
quam pignorata, vt poſt Soc. & Neu. ſcripſi in d. conſil.
201. n. 17. & accedunt aliæ nonnullæ coniecturæ ſuaden
11 tes dationem in ſolutum, non autem pignus, relatæ † a
Rot. Rom. in dec. 168. in 1. p. in nouiſſimis.

Extenditur primo traditio & regula hæc, vt locū ha-
12 beat, etiamſi verba conuenirent contractui † pignoris,
pacta vero inita inter ipſas partes conuenirent in ſolutū
dationi. Hoc etiam caſu præſumitur in ſolutum datio,
non autem pignus, cum ſpectanda magis ſint pacta, quā
13 † verba. Ita in ſpecie reſponderunt Aret. in conſil. 159. n.
16. ver. ex his infertur, & nu. 17. verſic. vel ſecundo pōt
reſponderi. Socin. ſen. in conſ. 9. n. 36. lib. 1. Natta in cōſ.
496. n. 13. verſ. non enim obſtat, lib. 2. & Decia. in conſi.
35. num. 44. lib. 2. qui reſpondit de eadem facti ſpecie,
de qua & ego ipſe in d. conſil. 201. vbi nu. 27. cōmemo-
raui præcitatos Doct. & his accedit Boer. in q. 502. colu.
4. ver. & pro hoc allegat textum, poſt Barb. in cap. illo
uos, in fi. de pignoribus. qui dixit, econtra, pignus præſu
14 mi potius quam † venditionem, quando pacta pignori
conueniunt, & verba venditioni, & confert quod ſcripſi
ſupra in præſ. 105. n. 11. Extenditur ſecūdo, vt locū hēat
etiam, quando res expreſſe data eſt pignori, vltra tamen
iuſtum eius ualorem, ita quod non ſit ſpes luitionis. Nā
& hoc caſu præſumitur datio inſolutum, non autem pi-
gnus. Ita Anton. Neguſ. in tra. de pignor. & hypothecis
in 1. memb. 3. par. princip. q. 9. n. 27. Soc. ſen. in l. 1. §. per
ſeruum. n. 8. ff. de acquir. poſſ. & Vrſillus in addition. ad
Afflict. in deciſ. 373. n. 5. qui ſic declarant reſponſū Scæ
uol. in l. qui habebat. in prin. ff. de leg. 3. quo adducti ſi-
milia ſcribunt congeſti a Tiraq. de retrac. conſanguin.
in prohæmio. n. 36. & in §. 1. gl. 14. n. 127. & accedit An
ton. Corſ. in ſingulari in verbo, pęna, incipit prohibitus
alienare. Et ſecundum prædicta Neguſ. & Soc. traditio-
nem audiui iudicaſſe Senatum noſtrum anno 1560. die
28. Apr. inter Io. Bapt. Rab. & fratres de Luſſis, & anno
1562. die 2. Mart. inter Reinar. & Fodicos. Ita quoq. hoc
anno 1595. die 13. Nouemb. me Præſide iudicauit Ma-
giſtr. extraordin. in cauſa D. Gabr. Panigarolæ, contra
quendam delatorem.

Receditur tamen a prædicta regula & traditione cō-
trariis coniecturis, & prima quidem eſt coniectura, quę
15 deſumitur a verbis, quæ pignori magis, † quam in ſolu-
tum dationi conueniunt. Non enim in dubio a proprie
tate verborum recedendum eſt, l. non aliter, de leg. 3. cū
ſimilibus.

Secunda eſt coniectura ducta a qualitate pactorum,
16 quæ pignori & non dationi † in ſolutum adaptantur,
ſicuti ſenſit Boer. ſupr. citatus, & ego ipſe in conſil. 201.
num. 2. 3. & 4.

Liberatio generalis uel uniuerſalis, an & quando præſumatur reſtricta quoad petita & perſecuta tantum, uel potius omnia etiam non cogitata comprehendit.

SVMMARIVM.

1 *Liberatio debitoris triplex, naturalis tantum, ciuilis cui natura cooperatur, & ciuilis tantum, & qualis quæque ſit. ibid.*
2 *Liberatio generalis facta ſuper petitione generali, præſumitur comprehendere omnia.*
3 *Liberatio generalis nō liberat tutorē a reſtitutione rei, quæ apud ipſum reperta fuit, & ab ipſo dolo occultata.*
4 *Dolus culpæ præponderat.*
5 *Liberatione in generali non comprehenduntur ea quæ iure domi nij poſſunt uendicari.*
6 *Tranſactio & liberatio patris uerbis generalibus facta, non præ iudicat quoad res & bona filiorum.*
7 *Tranſactio & liberatio ſpecialis facta ſuper petitione ſpeciali, nil aliud comprehendere præſumitur, quam rem petitam.*
8 *Liberatio generalis facta ſuper petitione ſpeciali, reſtringitur ad rem petitam, & exemplificatur in pacto, in compromiſſo & laudo, & in confectis calculis, n. 9. 10. & 11.*
Secus ſi per multum temporis poſt creditor nil pro aliis cauſis pe tiit a debitore, quia tunc liberatio præſumitur omnia comprehē dere, num. 15.
Idem ſi in generali liberatione creditor aliqua ex his, quæ nō fuerant petita, ſibi reſeruauit, quia tunc reliqua non reſeruata remiſiſſe præſumitur. n. 16.
12 *Fructus, pœnę, & ſimilia acceſſoria rei ſpecialiter petitæ, in generali liberatione comprehenduntur.*
Idem de appendicis & connexis rei pro qua facta fuit liberatio, num. 13. & 14.
17 *Liberatio facta uerbis ampliſſimis & uniuerſalibus quæ ſalua ratione recti ſermonis reſtringi non poſſunt ad rem controuerſam, ſed ad eam ſolam non ſe reſtringit. Idque procedit etiā quo ad ea quæ etſi in ſpecie, in genere tamen cogitata fuerunt. num. 19.*
18 *Liberationibus in faciendis cauendum eſt a ſermone nimis effuſo.*
20 *Liberatio ampliſſimis uerbis facta, comprehendit etiam incogitata, quod declaratur, n. 21*
22 *Cogitatio in genere, ex ampliſſimis uerbis interueniſſe præſumitur.*
23 *Liberatio trahitur ad incogitata, quando creditor ita expreſſe uoluit.*

PRAESVMPT. CLI.

EGregia & frequens eſt hæc diſputatio, in qua exor
diendum eſt prius cum Bal. in l. ſub prætextu, la 2.
n. 13. verſ. tu dic, C. de tranſact. triplicem eſſe liberatio-
1 nem, † naturalem. ſ. tantum, ciuilem, cui natura coope-
ratur, & ciuilem tantum. Eſt liberatio naturalis, illa quę
ſit ſolutione numerata pecunia. Hæc (inquit Bald.) nun
quam ſe extendit, niſi quatenus ſolutum eſt, l. ſi ex plu-
ribus, in princ. ff. de ſolut. & l. ſi ex maiore, C. de excep.
ciuilis uero liberatio, cui natura cooperatur, eſt illa, quæ
ſit creditoris confeſſione, qua aſſerit ſibi fuiſſe numera-
tum. Habet hæc uim ſolutionis, lapſis triginta diebus,
intra quæ opponi poterat exceptio non numeratæ pecu
niæ, l. in contrac. C. de non num. pec. Hęc pariter ſecūdū
Bal. in d. l. ſub prætextu, nunquam ſe extendit, niſi qua
tenus confeſſus eſt creditor, ſe recepiſſe. Ita Bald. qui di
xit, probari eiſdem iuribus ſup. cit. De duabus liberatio
nibus noſtra non eſt diſputatio. Tertia eſt liberatio, quā
Bald. in loco præall. appellat ciuilem ſimpliciter, ſicuti
eſt illa, quæ fit mediante tranſactione, uel pacto, uel ac-
ceptilatione. De hac autem tertia liberatione differen-
dum eſt nunc. Qua in re, omiſſa illa diſtinctione Bald. in
d. l. ſub

Digitized by Google

d.l.ſub prætextu,la.2.n.13.C. de tranſactionibus.diſtinguo atq. conſtituo quatuor caſus.

Primus eſt,quando petitio, & proſecutio fuit genera-
2 lis,& liberatio pariter generalis. Hoc ſane † caſu præſumitur,quod liberatio comprehendat omnia, exẽpli gratia,ſi pupillus finita tutelæ adminiſtratione, petiit a tutore reddi ſibi rationem adminiſtrationis de omnib. a ſe geſtis & adminiſtratis,& reſtitui ſibi ea,quę ex ſuo patrimonio ſunt apud ipſum tutorẽ, ſi deinde tranſigatur inter ipſum pupillum,& tutorem,liberetur q. tutor verbis generalibus,præſumitur etiam liberatus a reſtitutione alicuius rei pupilli, quæ deinde reperitur apud ipſũ tutorem.Hoc exemplo uſi ſunt Caſtr.& Iaſ.in dic.l.ſub prætextu,col.1.& n.1.verſ.ex hoc apparet. Alex.in conſil.46.li.1. Ruin.in conſ.15.num.17.li.1.& declarat Natta in conſ.102.n.5.& 6.lib.1.

Declaratur primo hic caſus, vt locum non habeat, quando res illa pupilli reperta apud tutorem, fuiſſet a
3 tutore ipſo † dolo occultata. Nam tunc tutor a reſtitutione illius rei non præſumitur liberatus. Ita Iaſ.in d. l. ſub prætextu,n.3.verſ.1.fallentia.poſt Bald.ibid.n.14. Natta in conſ.113.n.2.& 5.li.1.& ii quidem moti ſunt text. l.tres fratres,ff.de pact.vbi generalis liberatio ad res dolo occultatas nõ trahitur,& accedit ratio , quod dolus, qui delictum eſt,gl.in l.1.ff. de fideiuſ. tutor. non debet prodeſſe ipſi tutori,l.ſiue hæreditaria, in fin. ff.de nego. geſt.l. itaq. fullo , ff.de furt.& l.relegatorum,in fi.ff. de interdictis & releg.& rurſus(inquit Iaſ.)etſi pupillus eſt in culpa faciendi generalem liberationem, attamẽ cum tutor ſit in dolo occultando rem,dolus iſte præpõderat
4 †ipſi culpæ,l.item ſi obſtetrix,in fi.ff. ad leg. Aquil.

His intelligimus minus recte reſpondiſſe Fulgoſ. quẽ recenſet & improbat Iaſ.in d.l.ſub prætextu,col.1.verſ. pro intellectu & practica, C.de tranſac. Reſpondit ſane Fulgoſ.pupillum petere, & conſequi non poſſe iocalia matris a tutore occultata, dum redderet rationẽ adminiſtrationis,obid, quod ipſum tutorem verbis ſatis amplis & generalib.liberauerat. Minus recte ſenſit Fulg.ſecundum Iaſon.per tex. d.l.tres fratres,& rurſus,quia in
5 generali liberatione †non continentur ea , quæ iure dominii poſſunt vendicari.le. Aurel.§.Mæuia.ff.de lib.leg. & ibidem Bartol.& idem in l.non ſolum 2.§. vlt.ff.eod. Bald.in l.pact.q.11.C.de collat.& alii plures, quos congeſſit Iaſ.in d.l.ſub prætextu, n.2.C.de tranſactionib. & præter eum alios ego commemoraui inf.lib.ſeq.in pręſ. 194.n.12.& in conſ.496.n.57.

Declaratur ſecundo, vt non habeat locum,quando pater tranſegiſſet generaliter, ſuumq. aduerſarium verbis amplis,& generalibus liberaſſet. Nam tunc illa tran-
6 ſactio & liberatio non† præiudicat quo ad res & bona filiorum. Ita in ſpecie declarat Iaſ.in d.l.ſub prætextu, n. 3.verſ.2.fallentia, C.de tranſac.

Secundus eſt caſus,quando petitio & proſecutio fuit ſpecialis,& tranſactio liberatioq. pariter ſpecialis. Hoc ſane caſu præſumitur,quod liberatio nil aliud penitus
7 comprehendat † quam illam. Ita Iaſ.in d.l. ſub prætextu,n.1.verſ.vbi autem,C.de tranſ. qui ſic eſt interpretatus Lage,eo.tit.ubi idem Iaſ.in princ.

Tertius eſt caſus, quando petitio & proſecutio fuiſſet ſpecialis,tranſactio vero & liberatio generalis. Hoc ſane caſu præſumitur,quod liberatio reſtringatur ad rẽ
8 illam †petitam,exempli gratia, debebas mihi ex diuerſis cauſis, vtputa ex cauſa mutui centum, ex cauſa depoſiti ducenta,ex cauſa legati trecẽta, egi ex cauſa mutui, petendo illa centum,deinde tranſegi tecum , & verbis amplis & generalibus te liberaui , & promiſi nihil amplius a te petere,non dicor liberaſſe te ab his, quæ ex cã depoſiti,& legati mihi debebas . Hoc exemplo vſus eſt Caſtr.in d.l.ſub prætextu,la 2.& Iaſ.ibid.n.1.verſ. ſi aũt petitio. Alio exemplo vſus eſt Bald.in eadem l. ſub prætextu,n.13.ver. Doctor.dicunt,dum poſt gl.in l. Lucius, C.eod.de tranſact.dixit,quod ſi liberaui tutorẽ ex certa cã adminiſtrationis, vtputa ſalis, certe in ea liberatione, & quietatione nil aliud continetur quam adminiſtratio ſalis,cum(inquit Bald.) liberatio hæc reſtringatur a cauſa in ea inſerta. Hunc caſum probarunt et Cyn. Bar. Ang.Sal. Alex.& alii multi,quos congeſſit Ant.Gabriel.in li.6.concluſ.in tit.de reg.iur.in concl.4.n.21. & accedunt Calcan.in conſ.19.n.28.in fi.Rui.in cõſ.210. col.vlt.in prin.li.1. Afflic.in deciſ.319.n.5. Nat.in conſ. 113.n.1.& 2.li.1.& Belloni.in conſ.6.n.14. Comproba-
9 tur hic caſus eo ſimili,quo dicimus pactum† verbis generalibus conceptum,reſtringi ad rẽ, de qua agebatur, le. ult.§.idem quæſiit,ff.de condic.indeb.& l. ſi ex pluribus,ff.de ſol.& tradunt Iaſ.in d.l.ſi de certa, n. 4. verſ.
10 ſic etiam.Idem eſt in cõpromiſſo,& laudo,† quæ reſtringuntur ad rem de qua erat contentio.l. ſi cum dies , §. plenum,ff.de recept.arb.& tradunt Iaſ.in d.l.ſi de certa, n.4.verſ.ſimile eſt in compromiſſo,ſic etiam Anch. in c. 1.ad fi. verſ. item in compromiſſis.de tranſac. Corn. in conſ.168.col.2.verſ.his tamen nõ obſtantibus,li.1. Calcan.in conſ. 19.n.29.& Ant.Gabr.in li.6.concl.in tit.de reg.iur.concl. 4.n.23.ſimile eſt in confectis calculis,quæ
11 † reſtringuntur ad quantitates illas, de quibus erat contentio. Ita Iaſ.in d.l.ſi de certa,n.4.verſ.ſimile in cõputationib. qui dixit, ſic intelligi debere tex.l.emptor,§. Luc. ff.de pac. Idem ſcribũt Anch.& Gab.in locis ſupra alleg.

Declaratur primo hic caſus, vt locum nõ habeat,quo ad illius ſpecialis rei acceſſoria,qualia ſunt fructus,pœ-
12 næ,& ſimilia. Nam & hæc præſumuntur † comprehenſa in ipſa liberatione generali. Ita Iaſ.in d.l.ſi de certa,n.4. verſ.limita niſi.C.de tranſac.poſt Salicet. & alios ibi,& Bart.in l. Aurel.§.cum ius,in fi.ff.de liber.legat.& attigi in ſeq. lib.in præſ. 164.in fi.& his accedunt idem Iaſ. in conſ. 171.col.2.li.2.& Aemil.Ferr.in l.1.in prin.n.6.& 7. ff.de pact.& Anton.Gabr.in lib.6.concluſ.in tit.de reg. iur.concluſ.4.num.38.

Declaratur ſecundo, vt locum non habeat quo ad ap-
13 pendiria †rei pro qua facta fuit liberatio, illa enim præſumuntur comprehenſa in liberatione, vt ſcribit Iaſ. in d.l.ſi de certa,n.4.verſ.2.limita.per tex.in l.ſi cũ tibi,C. de iudic.ubi gl.& Bar. Ant.Gabr.in d.concl.4.n.39.

Declaratur tertio, vt locum non habeat, quo ad con-
14 nexa,†quæ præſumuntur comprehenſa ſub illa liberatione generali. Ita Iaſ.in d.l.ſi de certa,n.4.ver.3.limita, poſt Caſtr.& Alex.ibid.ac Ang.& Imol.in l. qui Romæ. §.duo fratres,de verb.obl.& idem Iaſ.in l. 1.nu.3. C. de tranſ.qui multa de cõnexis ſcribit,& alia ego ipſe in cõment.de arbit.iud.li.2. caſu 95. & declarationem hanc probauit pariter Ant.Gabr.in dic.concl.4. n. 37.

Declaratur quarto,ut non procedat, quando libera-
15 tione facta,per multum temporis poſt creditor† nil pro aliis cauſis,& adminiſtrationibus petiit a debitore. Nã tunc obſeruantia hæc efficit, vt præſumatur in generali illa liberatione comprehenſa fuiſſe omnia. Ita Fulgo. in conſil.131.col.2.verſ.& conſiderandum eſt, quem ſecutus eſt Afflic.in dec.319.n.5.

Declaratur quinto, vt locum non habeat, quando in
16 generali ipſa liberatione, creditor † reſeruauit ſibi aliqua ex his, quæ non erant petita. Nam tunc reliqua nõ reſeruata,nec excepta, comprehenſa præſumuntur. Ita in ſpecie declarat Afflic.in deciſ.319.n.6. & idem ſenſit Natta in conſ.113.n 4.li. 1.

Quintus eſt caſus, quando petitio, & proſecutio fuiſſet ſpecialis,tranſactio vero & liberatio verbis vniuerſalibus & ampliſſimis , quæ ſalua ratione recti ſermonis
17 reſtringi non poſſunt ad rem illam,† de qua erat controuerſia,exempli gratia, ſi petebam a te decem cauſa mutui,& deinde tecum tranſegi,teque liberaui, ac promiſi nihil amplius a te ex hac & alia quacunque cauſa pete-

re.Hoc

Digitized by Google

re. Hoc ſane caſu liberatio hæc non ſe reſtringit ad ſolã illam cauſam mutui, ſed aliam omnem comprehendit. Ita ſcribunt Cyn. in l. ſi ex maiore, C. de excep. Bar. in l. ſi decreta, col. 2. verſ. ſi vero, C. de tranſact. Bal. in l. pactum, q. 14. C. de collat. Iaſ. in d. l. ſi certa, n. 5. verſ. limitant tamen, Corn. in conſ. 168. col. vlt. verſ. & idem videtur velle, li. 1. Alex. in conſ. 11. col. 2. verſ. & iſta fuit. li. 1. Rui. in conſ. 33. col. 2. li. 2. & alii nonnulli congeſti ab Anton. Gabr. in li. 6. concl. in tit. de reg. iur. in concl. 1. n. 22. & accedunt relati a Natta in conſ. 113. n. 1. li. 1. & præter eum Calc. in conſ. 19. n. 30. Rui. in conſ. 25. n. 10. & in cõſil. 145. n. 9. li. 1. Pariſ. in conſ. 20. n. 34. li. 1. Soc. iun. in conſil. 40. n. 6. li. 3. Ita intelligitur text. d. l. ſi ex maiore, C. de excep. vbi Cyn. ſupra relatus dicebat, quod ſi debitor ſoluit partem debiti, & creditor fecit generale pactum de non petendo, reſtringitur pactum, quoad partem ſolutam, niſi creditor dixerit generalius, quod non poſſet petere cauſa, & occaſione cuiuſcunque debiti, & Cynũ ſecutus eſt Iaſ. in d. l. ſi de certa, n. 6. Ita etiam loquitur Bald. in l. pact. q. 6. C. de collat. cum dixit, in his libera-
18 tionibus cauendum eſſe a ſermone nimis effuſo, † quo renunciantes iuri ſuo, & liberantes ſuos debitores incidũt in periculum, iuxta tex. l. vlt. C. de dot. promiſ. & Bald. ſecutus eſt Affl. in dec. 319. n. 3. qui nu. 4. dixit, in dubio non eſſe recedendum a generalitate verborũ, ſic & Bell. in conſ. 6. n. 14. & Pariſ. in conſ. 20. n. 30. li. 1.

Extenditur hic caſus, vt locum habeat etiam quo ad
19 ea, quæ etſi non in ſpecie, in genere tamen cogitata † fuerunt, ſufficit enim, quod in genere fuerit de eis cogitatum, ſicuti tradunt Bart. in d. l. ſub prætextu. la 2. in 1. oppoſit. & in d. l. ſi de certa, n. 2. C. de tranſact. & ibidẽ Iaſ. n. 8. Aret. in conſ. 33. col. pen. verſ. ad tollendum autem. Alex. in conſ. 11. n. 8. li. 2. Corn. in conſ. 144. nu. 10. 11. & 12. li. 3. Rui. in conſ. 25. n. 10. & in conſ. 145. n. 9. & 10. li. 1. & in conſ. 41. col. 2. verſ. & inſuper, li. 5. Soc. ſen. in cõſil. 59. & in conſ. 103. col. pen. verſ. his tamen non obſtãtib. li. 3. & alios nonnullos recenſet Ant. Gabr. in li. 6. cõcluſ. in tit. de reg. iu. concl. 4. n. 8. & Nat. in conſ. 113. nu. 1. li. 1. Ita etiam declaratur, & intelligitur traditio illorum, qui ſcripſerunt, liberationem quietationemq. ampliſſimis verbis factam comprehendere etiam incogita-
20 ta, † ſic ſane Caſtr. Soc. ſen. Crau. Neuiz. & Ceph. quos cõmemoraui in conſ. 496. n. 60. Hæc quidem traditio intel-
21 ligitur, † quod comprehendat non cogitata in ſpecie, in genere autem cogitatio requiritur, quæ ex ampliſſimis
22 ipſis verbis † præſumitur, vt ſcribunt Bart. & Iaſ. in dic. l. ſub prætextu, & in d. l. ſi de certa, & alii multi congeſti a Tiraq. in l. ſi vnquam, in præf. n. 120. C. de reuoc. donat. & accedunt Affl. in dec. 44. n. 10. verſ. & propter dicta, & Dec. in conſ. 137. nu. 9. & ad rem confert quod ſcripſi infr. li. 6. præſ. 39. n. 7. verſ. & cogitatio, & ad incogitata
23 etiam trahitur liberatio, † quando ipſe creditor ita expreſſe voluit, vt poſt alios late differit Pariſ. in conſil. 20. n. 35. li. 1. ibi tamen n. 83. declarat.

Mulier dotata quando ſtatuti diſpoſitione excluſa præſumatur etiam a ſucceſſione dotantis.

SVMMARIVM.

1 *Filia dotata excluſa a ſucceſſione per ſtatutum ſimpliciter loquẽs excluditur a ſola hæreditate dotantis.*
Secus quando exprimit a quorum hæreditate excludat. n. 3.
Item quando alternatiue numerat plures n. 4.
Et quando enumerat plures alternatiue & copulatiue n. 5. 6.
Item quando excludit fœminas ſtantibus maſculis, & mandat eas dotari n. 7
Item quando expreſſe excludit a perſona non dotante. n. 8.
Item quando excludit a ſucceſſione aſcendentium. n. 9.
Item quando excludit a ſucceſſione vnius tantum. n. 10.
Item quando rubrica eſt generalis. num. 11.
Item quando dotationis qualitas eſt poſita ſub conditione. n. 12.
Item quando haberet clauſulam taxatiuam. n. 13.
Item ſi excluderet dotatam etiam ab extraneo. n. 14.
Item quando diceret de dotata a patre, auo vel proauo. n. 15.
2 *Fœmina ratione naturali ſuccedere debet, ut maſculus.*

PRAESVMPT. CLII.

NE ordinem iam præſcriptum impreſſumq. perturbarem, hoc loco duxi collocandã hanc diſputationem quæ alioqui erat reponenda poſt præſumpt. 47. ſupra explicatam.

Coniecturalis eſt etiam huius cauſæ ſtatus, ſicuti reſpondit erudit. Alc. in reſp. 53. Cum verba ſtatuti. num. 23. in fi. & ſenſit in reſp. 57. num. 6. ſecund. impreſ. antiq. Lugd. Ceterum quo tota hæc diſputatio reddatur clarior, diſtinguendi ſunt permulti caſus, vt aliquos cõſtituit Theſ. in dec. 62. etſi Alcia. in reſp. 53. & 57. cõſtituat regulam, & coniecturas quibus a regula receditur.

Primus itaq. eſt caſus, quando ſtatutum loquitur ſim-
1 pliciter excludendo filiam † dotatam a ſucceſſione. Hoc in caſu intelligitur excludere, ab ipſius dotantis hæreditate & ſucceſſione tantum, non autem alterius qui dotem non dedit ſeu conſtituit. Ita Bal. in l. 1. n. 4. C. de legit. hær. cuius verba hæc ſunt, ſtatuto cauetur quod frater excludat ſororem dotatam, ſi ſtatutum non diceret vltra, intelligeretur ab hæreditate dotantis & non alterius. Hæc Bal. quem ſecuti ſunt duo & viginti doctores nempe I. Caſtr. in d. l. 1. in fi. C. de leg. hæred. & in conſ. 196. puncto quæritur, de quadruplici. col. pen. verſ. poſtquam ergo. li. 1. & conſ. 91. Præſuppoſito, quod d. ſtatutum. col. 1. verſ. nam reſpondeo. li. 2. II. Rom. conſ. 485. n. 2. III. Alex. conſ. 29. n. 6. li. 1. IV. Cor. in d. l. 1. in fi. C. de legit. Hære. conſ. 74. n. 8. li. 1. & conſ. 123. n. 4. & conſilio 134. n. 8. li. 2. conſ. 42. n. 9. & 10. & conſ. 123. n. 3. lib. 3. V. Soc. Sen. conſ. 30. n. 30. li. 1. & conſ. 127. col. vlt. lib. 4. VI. Iaſ. in l. quoniam nouella, in 3. not. C. de inoſ. teſt. & in conſ. 105. col. 2. verſ. nec prædictis hẽt. li. 2. VII. Campeg. in trac. de dote in 5. p. q. 64. VIII. Dec. conſ. 346. & cõſ. 379. n. 6. conſ. 589. n. 1. 625. num. 1. & conſ. 634. n. 2. & in l. vt liberis. n. 8. C. de collat. IX. Cur. iun. conſ. 5. n. 3. conſ. 10. n. 6. & conſ. 65. col. 1. qui teſtatur hanc eſſe receptam opinionem. X. Rub. conſ. 71. n. 5. & conſ. 106. in fin. XI. Caſſan. conſ. 55. n. 16. XII. Grat. conſ. 43. in fi. lib. 1. XIII. Ioa. de Garro. in l. 1. n. 40. C. de ſec. nup. XIV. Geor. Nat. in trac. qđ ſtant. maſ. fœm. non ſuc. q. 4. nu. 10. & 11. XV. Io. Ant. ex March. inciſæ Conſil. Duc. Medio. inter conſ. Paul. Pici. conſ. 85. n. 67. XVI. Alcia. in d. reſp. 53. n. 23. & reſp. 57. n. 1. XVII. Soc. iun. cõſ. 62. n. 20. li. 3. XVIII. Geor. Mazzol. cõſ. 19. n. 31. XIX. Rol. conſ. 24. n. 13. li. 3. XX. Pet. Io. Anch. li. 3. qq. iuris. q. 33. n. 3. qui teſtatur hanc eſſe receptam opinionem. XXI. Ceph. conſ. 278. n. 95. lib. 2. qui affirmat eſſe communem. XXII. Ego ipſe conſ. 3. nu. 17. verſ. 9. & ult. li. 1. Et huius quidem receptiſſimæ opinio-
2 nis ea eſt ratio, quod cum fœmina † ratione naturali, & iure ipſo ciuili eq. ſuccedere debeat, vt maſculus, l. maximum vitium. C. de lib. præter. dici minime debet excluſa, niſi manifeſte appareat ſtatutum eam excludere voluiſſe, cũ excluſio hæc dicatur quædam exhæredatio quæ non pſumitur, nec inducitur niſi de ea conſtet. Et ſtatutũ poteſt & debet intelligi, vt ſit excluſa ab hæreditate dotãtis, ſicuti ita ius commune interpretatur ſimilibus in caſib. l. 1. C. de legit. hær. & l. ut liber. C. de collat. Nec eſt veriſimile ſtatutum ob dotationẽ ab vno factam, excludere uoluiſſe a ſucceſſione alterius, atque ita quod factum unius alteri proſit. arg. l. ſi unus. §. ante omnia. ff. de pact.
3 Secundus eſt caſus quando ſtatutum † exprimit a quorum hæreditate mulier excludatur, & ſi non exprimit a

quo

Digitized by Google

quo ſit dotata, vt ſi ita dicit, Mulier dotata non ſucce-
dat patri, vel matri, vel fratri, vel patruo. Hoc ſane caſu
mulier dotata ab vno ex enumeratis excluditur ab alio-
rum ſucceſſione. Ita Caſtr.in cõſ.91.præſuppoſito quod
dictum ſtatutum.n.2.verſ.ſi vero ſtatutum.lib.2.quem
ſecuti ſunt. Alexand.conſ.29.n.6.li.1.Cor. conſ.134. n.
2.li.2.Iaſ.conſ.205.col.3.verſ.ſi vero ſtatutum.li.2.Dec.
in l.vt liberis,n.8.C.de coll.conſ.346.n.4. & conſ. 379.
n.8.Cur.iun.conſ.65.n.3.Laur.Palat.in tract.quod ſtan.
maſ.fęm.non ſuc.n.146. Alba conſ.98.n.3.Ceph.conſil.
278.n.97.li.2.& conſ.578.n.15.li.4.Fran.Bec.conſ.112.
n.18.Theſ.deciſ.62.n.3.verſ.contrariam,& idem ego ip
ſe reſpondi d.conſ.3.n.17.verſ.9.& vlt.li.1.ea autem eſt
huius opinionis ratio,quia hoc ſtatutũ loquitur in rẽ,
& eius intentio eſt,quod hæc mulier ſit dote contenta,
& propterea ſufficit,quod ab aliquo ſit dotata, vt ab a-
liorum ſucceſſione excludatur. Nec repugnat conſidera
tio Iaſ.in l.vt liberis.n.6.in fi.C.de colla. & Brun.in tra.
quod ſtan.maſ.fęm.non ſuc.ar.8.n.60.& 67. qui diſſen-
tiunt a prædicta magis recepta opinione, nam illi ſatiſ-
facit Dec.in d.l.vt liberis.n.8.

4 Tertius eſt caſus quando ſtatutum † enumerat alterna
tiue plures perſonas,non ſolum in excluſione, vt in præ-
cedenti caſu,ſed etiam in ipſa dotatione, vt ſi ita dicit.
Quod dotata a patre,matre, vel fratre non ſuccedat
patri vel matri,vel fratri.Hic caſus parum differt a prę-
cedenti,& doctores quos ſtatim referam, caſum hunc
probantes vſi ſunt eadem auctoritate Caſtr. in d.conſil.
91.& nullam conſtituere videntur differentiam inter ca
ſum hunc & præcedentem,excipio hic Alb.in conſ.98.
n.4.qui dixit caſum hunc plus habere dubitationis quã
habeat præcedens.Recepta magis opinio eſt,quod do-
tata ab vno ex enumeratis excludatur etiam ab aliorũ
enumeratorum hæreditate & ſucceſſione. Ita ſane Cor.
conſ.42.n.9.verſ.his tamen non obſtantibus.li.3.qui ſic
intelligit loqui Bal.in conſ.71.De iure com.li.4.& Caſt.
d.conſ.91.lib.2.ſup.relato.Cor.conſ.123.col.2.libro 2.
Soc.iun.conſ.62.n.20.li.3.& Io.Ant.ex Marchion. inci-
ſæ inter conſ.Pauli Pici,conſ.85. n. 67. & 68. qui ſic re-
ſponderunt ſuper ſtatuto Papiæ ita loquente, ſup quo
& ego ipſe idem reſpondi conſ.3.n.10.vſq.ad fi.li.1.Ce-
ph.conſ.278.n.97.li.2. Alba d.conſ.98.in fi.li.1. Io. Pet.
Anch.Regi.q.33.n.8.lib.3.& Theſſ.in d.dec.62.n.5. Hu
ius opinionis rationes & argumenta commemoraui d.
conſ.3.num.10.& ſubſeq.

Cæterum coniecturam hanc reiiciunt Anch. cõſ. 80.
Retento.n.2,verſ.his non obſt. Alcia.reſp.53.n.23. qui
ſic explicat ſtatutum Papiæ, & eſt reſponſum redditum
aduerſus illud Soc.iun.conſ.62.ſup.relatum. Ant. Gab.
li.6.com.opin.in tit.de ſtat.concl.5.n.2.in fi. & num. 3.
Fran.Becc.conſ.112.n.22.Crau.conſ.581.col.3. verſ.2.
crebrior.li.4.qui eiuſdem opinionis alios multos refert,
& teſtatur Theſſ.in d.deciſ.62.n.5.in fi. Senatum Tauri.
aliquando opinionem hanc probaſſe. Huius autem tra-
ditionis rationes & arg.confutaui in d. conſ. 3.

5 Quartus eſt caſus,quando ſtatutum † enumerat plu-
res perſonas in dotatione ipſa alternatiue,in excluſione
vero copulatiue, vt ſi ita dicit. Quod dotata a patre, vel
matre, vel fratre, nõ ſuccedat patri,matri & fratri. Hoc
in caſu ſunt pariter opiniones. Nam Anch.in d.cõſ. 80.
n.2.nullam conſtituit differentiam quod ſtatutũ loqua-
tur alternatiue hoc modo. Quod dotata a patre, vel ma
tre uel fratre non ſuccedat patri, vel matri vel fratri &
cæ.vel loquatur ſtatutum copulatiue in excluſione hoc
modo. Quod dotata a patre, vel matre, vel fratre, non
ſuccedat patri matri & fratri,cum illa alternatiua in ex
cluſione poſita vim copulatiuæ habeat, & cum Ancha.
idem ſenſerunt Alex.conſ.151.n.3.li.2. Alcia. in d. reſp.
53.n.24.verſ.vel cum ſtatutum loqueretur. Verũ aliter
reſpondit Bald.in d.conſ.71.De iure.li.4.quem ſecutus
eſt Alciat.in reſp.53.num. 7. verſicul. ſed tamen aduer-
tendum.

6 Quintus eſt caſus quando ſtatutum † ita dixit. Quod
dotata a patre, vel matre, vel fratre, excludatur a ſucceſ-
ſione prędictorũ.Hoc in caſu dotatam ab vno excludi a
ſucceſſione aliorum reſp. Dec.conſ.634.n.1.Laur.Palat.
in tract.quod ſtant.maſ.fęm.non ſuc.n.148.Rol. conſil.
24.n.10.lib.3.qui affirmat hanc eſſe commun. opin. Et
ſecutus eſt Theſ.in d.dec.62.n.4.ver.2.caſus eſt, qui ſic
intelligit reſpondiſſe Anch.conſ.168.col.1.& Aem.cõſ.
1.n.19.Verum Anch.ſuo illo in reſponſo non refert,qui
bus uerbis concepta eſſet illa excluſio. Aem. uero loqui-
tur in caſu magis claro, nam ſtatuto ſuper quo ipſe re-
ſpondit,ita cautum erat,filiæ vel mulieres dotatæ de bo
nis patrum, vel matrum, auorum, vel proauorum uel fra
trum ipſarum alicui ex ipſis ab inteſtato non ſuccedãt
ſtantib.maſculis, ſed quæ dotatæ fuerunt de bonis di-
ctorum aſcendẽtium, vel fratrum,dote ſibi data, & aliis
habitis ab eis ſint contentæ,quanquam non fuerint do-
tatæ de bonis illius aſcendentis,de cuius ſucceſſione tra
ctatur,ſed ab altero ex ipſis &c. Et hic quidem caſus nõ
differt ab eo,quando.ſ.ſtatutum ita dicit. Quod dotata
a patre, matre vel fratre, non ſuccedat alicui eorum, de
quo caſu reſpondit Corn.conſ.223.n.6.in fin.lib.3.& ſi
eum aliter uiſus ſit intelligere Theſſ.in d.deciſ.62. nu.5.
verſic.4.caſus.

7 Sextus eſt caſus quando ſtatutum † excludit fęminas
exiſtentibus maſculis, & deinde mandat fęminas ipſas
dotari. Hoc ſane caſu ſufficit fęminam fuiſſe a quocũq.
dotatam, vt excludatur a ſucceſſione. Ita reſp. Soc. Sen.
conſ.127.n.6.verſ.aliquando & ſecundo.& n.7. verſ. 2.
concluſio eſt.li.4.& ſi eum aliter intellexit Theſſ. in dic.
dec.62.n.5.verſ.4.caſus.

8 Septimus eſt caſus,quando ſtatutum † in ſpecie expri
mit perſonas dotantes, & expreſſe excludit dotatam ẽt
a ſucceſſione non dotantis, vt ſi ita diſponit. Dotata a
patre, fratre, auo, vel proauo, excludatur etiam ab hære
ditate matris. Hoc in caſu dotata ab vno, cenſetur exclu
ſa etiã ab hæreditate alterius qui non dotauit. Ita Theſ.
in d.deciſ.62.num.6.verſ.verum quicquid & c. & uerſ.
3.in his terminis,& c.qui huius opinionis refert Curt.
iun. conſ.10.n.6.& Brun.in tract.quod ſtant.maſ. fœm.
non ſuc.ar.8.n.66.& his accedit Cor.conſ.134.n.1. li.2.
qui reſpondit eo in caſu in quo ſtatutum ita dicit. Non
poſſit ſuccedere alicui ex perſonis dotantib.uel non do-
tantib. Idem Corn.conſ.42.n.9.prope med.li. 3. & vere
idem reſpondit Hier.Gab.conſ.15.n.39.li.1. & ſi Theſſ.
in d.dec.62.n.66.verſ.verum quicquid. aliter intellexit
ipſum Gabr.cuius rationes reiicit.

Octauus eſt caſus quando ſtatutum ita loquitur. Qđ
9 dotata excludatur a ſucceſſione † aſcendentium. Hoc ſa
ne caſu dotata ab vno ex aſcendentibus, vtputa a patre
præſumitur excluſa etiam ab hæreditate matris. Ita re-
ſp.Caſtr.conſ.91.præſuppoſito quod d.ſtat. n.3.libro 2.
quem ſecuti ſunt Alex.conſ.29.n.6.lib.1.Laur.Pallat.in
tract.quod ſtan.maſ.fęm.non ſuc.num.147.& 149. Ae-
mil.conſ.1.in fin.Ceph.conſ.543.num.2.lib.3.& conſil.
578.num.17.lib.4.Theſ.d.deciſ.62.num.3.verſ.& quod
aſcendentes. Et ii quidem ea ratione moti ſunt, quia
aſcendentium nomine continentur tam fœminæ quam
maſculi,cum ſit nomen hoc commune vtrique ſexui cõ
ueniens, ſicuti nomen deſcendentium, vt poſt alios ſcri
pſi in commentariis de præſumpt.lib.4.præſumptio.84.
num.26.

Nonus eſt caſus quem refert Alcia.in reſp.53. n. 24.
10 quando ſtatutum † .ſ.excludit a ſucceſſione unius perſo
næ tantum, vtputa hæreditate fratris, & refert Alciat.
huius opinionis fuiſſe Alex.conſ.29.lib.1.& Cor.conſi.
123.lib.2.verum uix coniicere poſſunt, quid ſibi uelit
Alciat.an.ſ.fœmina hæc præſumatur excluſa ab omniũ
ſucceſ-

Digitized by Google

ſucceſſione, vel fratris tantum. & Alex. d. conſ. 19. num. 6. lib. 1. ſolum dicit quod quando conſtitutio ſeu ſtatutum procedit vlterius diſponendo quod dotata ex bonis patris, non ſuccedat fratri, quod inquam hoc caſu, dotata a patre non ſuccedit ipſi fratri, cum ſtatuti verba ſint clara. Corn. vero in d. conſ. 123. n. 4. in fi. & n. 5. li. 2. reſpondit ſuper ſtatuto ita diſponente quod dotata a patre, matre, vel fratre, non poſſit adire hæreditatẽ paternam, maternam, nec illius a quo nupta fuerit, vel dotata fuerit &c. Et in alio eiuſdem ſtatuti capite ſic loquebatur. Quod dotata a patre, matre, vel fratre, vel alio, adire non poſſit hæreditatem patris, matris vel fratris.

11 Decimus eſt caſus quando rubrica ſtatuti † eſt generalis, & in rem concepta, vt ſi dicit. Quod mulier dotata non poſſit ſuccedere in bonis paternis. Hoc caſu non eſt quærendum a quo ſit dotata, vt excludatur a bonis paternis. Ita Curt. Iun. conſil. 65. colu. 2. verſ. & in primis. quem ſecutus eſt Alcia. in d. reſp. 53. num. 24. verſic. vel cum rubrica, qui eiuſdem opinionis refert Corn. conſ. 134. lib. 2. apud quem nullum hac de re verbum ſcriptũ legi. Verum hic caſus repugnare videtur ſecundo caſui ſupra relato. Et Caſt. quem refert Cur. ipſe. Et ego in d. 2. caſu aliter, vt ibi dixi, loquitur.

12 Vndecimus eſt caſus quando dotationis † qualitas poſita eſſet in conditione, vt ſi ſtatutum ita dicit. Quod ſi mulier dotata ſit, non ſuccedat patri, matri vel fratri. Hoc ſane caſu dotata a patre non ſuccedet matri. Ita Corn. conſ. 143. col. 1. lib. 1. Verum Alciat. in d. reſpõ. 53. n. 24. verſ. vel cum qualitas. & reſp. 57. num. 7. dixit hãc coniecturam eſſe leuem.

13 Duodecimus eſt caſus quando ſtatutũ † haberet clauſulam taxatiuam, vt ſi diceret. Quod dotata a patre tantum. Ita Alc. in d. reſp. 53. n. 24. verſ. vel cum ſtatutũ haberet. & reſp. 57. num. 7. uerſ. idem ſi ſtatutum diceret. qui huius opinionis refert Fulg. & Signoro. inter conſil. Curt. iun. conſ. 35. qui nullum hac de re verbum faciũt. Et vere etiam neſcio qua in parte collocare uoluerit Alciat. taxatiuam illam, an ſcilicet in dotatione, vel in excluſione.

14 Decimustertius eſt caſus quando ſtatutum † diceret. Quod dotata etiam ab extraneo non ſuccedat. Hoc ſane caſu dotata a patre, uel fratre, uel alio quouis excluditur a cuiuſuis ſucceſſione, & hæreditate. Ita Rom. conſ. 485. n. 2. quem ſecutus eſt Alcia. in d. reſp. 57. n. 6. verſic. uel diceretur, eſſe dotatam. Idem ſenſit Corn. conſ. 123. n. 5. uerſ. item capiendo. li. 2.

15 Decimusquartus caſus eſt, quando ſtatutum † dixit. Quod dotata a patre, auo, uel patruo non ſuccedat patri, auo uel patruo &c. Et auus dotauit neptem ex filio. Hoc ſane caſu neptis hæc excluditur a ſucceſſione patris. Cum ſtatutum ſenſerit ſecundum ius ipſum commune, quod dotata ab auo, intelligatur dotata cauſa & cõtemplatione patris non habentis bona unde dotet filiã. l. dedit dotem. ff. de collat. bon. & ſcripſi ſupra præſ. 17. num. 6. Ita in ſpecie hoc de caſu reſp. Ancharan. in reſp. 168. Pro ueritate præmittendum. col. 1. quem ſecutus eſt Alciat. in reſp. 53. n. 24. uerſ. uel cum auus. & in reſp. 57. num. 7. uer. idem quando ſtatutum.

F I N I S.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google